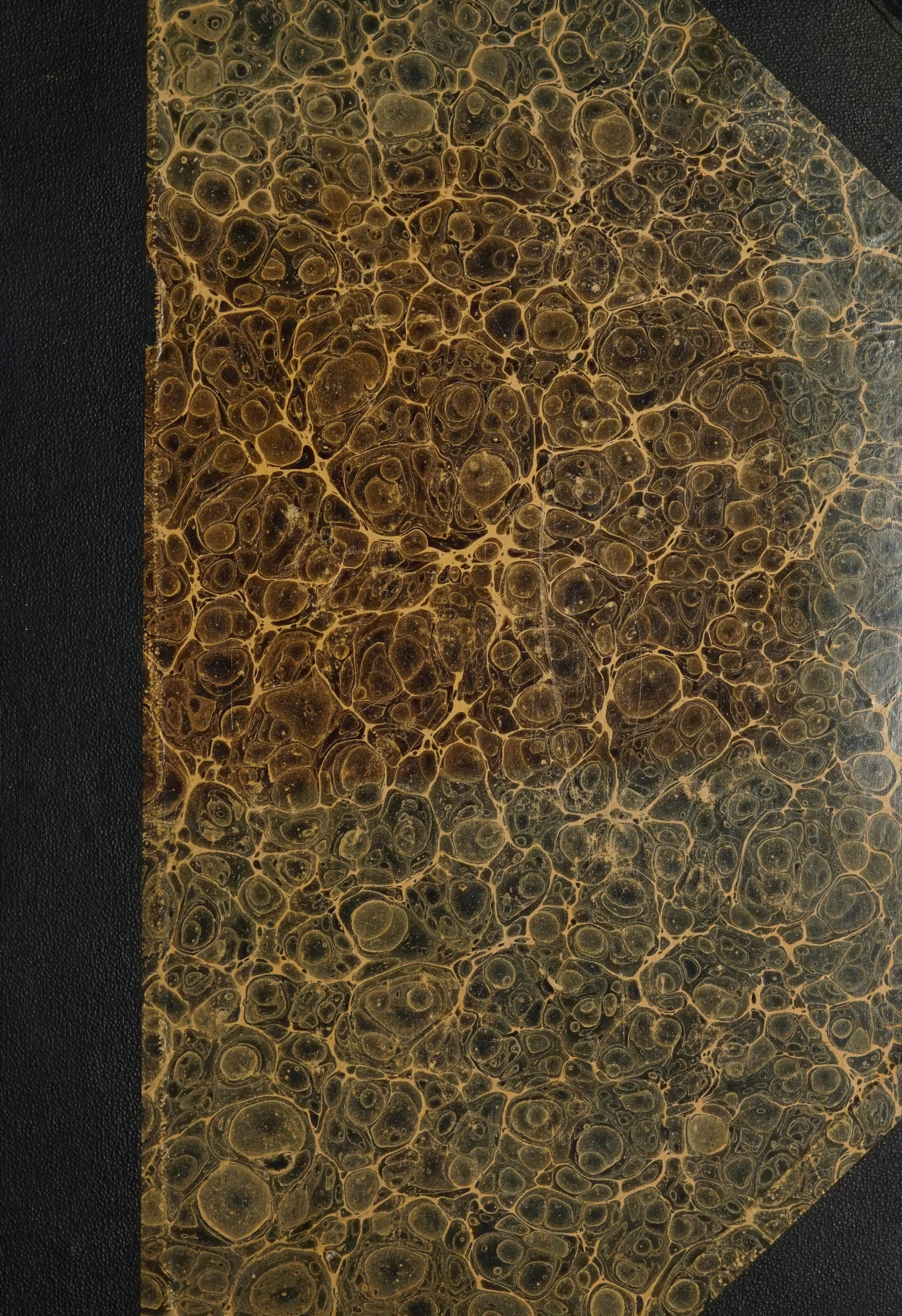

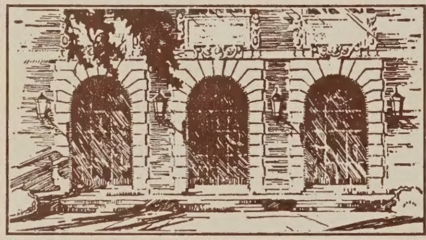

Anul III — No. 1

FLACĂRA

19 OCTOMVRIE 1913

ABONAMENTE: In țară: lei 6 pe an; 7 lei când se achită prin incasator. Pentru învățători și preoți sătești: lei 5 pe an
NUMĂRUL 10 BANI
TELEFON 41/7

LITERARĂ .·. ARTISTICĂ .·. SOCIALĂ
APARE SÂMBĂTA
DIRECTOR: CONSTANTIN BANU

ABONAMENTE: Peste munți: coroane 8 pe an; pentru preoți și învățători coroane 6.50 pe an
In străinătate: 10 lei pe an
REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: București
Str. Câmpineanu, 40

NOTELE SĂPTĂMÂNEI

Incă un an.—Banchetul cititorilor.—Falimentul răspunderei scriitorului.

Incă un an de existență. Va să zică, până să împlinească semi centenarul, *Flacăra* mai are numai patruzeci și opt de ani. Cu Dumnezeu și cu talent înainte!

Aș fi vrut să-mi adun gândurile pe cari le aștern aici într'un toast. Dar ca să rostești un toast, trebue să fie mai întâi un banchet. Și ca să te duci la un banchet, trebue să fi invitat.

N'am fost invitat și nu sunt la banchet. Totuș mă simt în vervă. Prin vine-mi spumează fiori de șampanie. Și mi se dă locul de onoare la o masă, pe care în loc de pomiere zăresc călimări și în loc de linguri, scânteiază penele cele mai strălucite... «Luați, mâncați, acesta este sufletul meu!» — ar putea să spuie Brătescu-Voinești, Sadoveanu, Minulescu... Prin urmare, dacă vreți, este un fel de banchet numărul de față, un banchet uriaș, la care iau parte nu o sută de colaboratori, ci zeci de mii de cititori. E banchet servit de casa «Flacăra». Fiecare participă dela domiciliu. Tacâmul costă numai 20 bani. Și ce tacâm! Brătescu-Voinești, Sadoveanu, Galaction, Ronetti-Roman, Iser, D. Anghel, Cincinat Pavelescu, Minulescu, Caton Theodorian, ș. a., ș. a. Și ce menuu! Roman, nuvele, schițe, desenuri, romanțe, versuri triste și vesele, cronici de tot felul.

O sărbătoare strălucită! Mă simt par'că intimidat. Acum înțeleg întâietatea cu care am fost cinstit. Am locul acesta nu ca să prezidez. Dimpotrivă. Eu nu sunt decât heraldul... domestic, cu chiuloți și frac galonat, care din pervazul ușilor larg deschise anunță pe oaspeți:

— Domnul Brătescu-Voinești!
— Să poftească.
— Domnul Sadoveanu!
— Să poftească.
— Domnul Radu Cosmin!
— Doamna nu e acasă!

*

Rolul de altfel nu e deloc de disprețuit. In tinerețe Jean Jacques Rousseau a fost fecior. Și îl înțeleg. Un filosof sau un umorist preferă totdeauna să fie fecior,—mai ales când nu poate fi el însuș boierul. Și uneori chiar când ar putea să fie!

O, desigur, feciorul e mult mai privilegiat decât boierul. Stăpânul trebuie să primească oricând pe oricine, deopotrivă de politicos. El trebue să-și crispeze fața în zâmbete silite atunci când disprețul îi năvălește prin toate vinele; să se risipească în complimente binevoitoare și laude banale, atunci când indignarea i-ar pune pe buze numai batjocură și ocară. Așa vrea politețea. Feciorul însă primește pe cine vrea, — și cum vrea. El poate face să aștepte pe grăbiții nesuferiți, să întâmpine cu impertinentă deferență pe proștii îngâmfați și chiar să nu lase să intre pe importunii exasperanți.

Și fiindcă e vorba de *Flacăra*, ca să nu pierdem firul conducător, cred că acestei excelente reviste îi lipsește un fecior la ușă. Aceasta, e impresia mea. Poate să mă 'nșel. Totdeauna mi s'a părut însă că *Flacăra* seamănă cu o mare casă boierească, unde musafirii sunt întâmpinați de însuș boierul, stăpânul casei. Toți cari se cred îndreptățiți să vină, trebuie prin urmare să fie primiți. Nimeni nu poate fi refuzat fiindcă lipsește feciorul care să spuie din când în când celor nepoftiți, cu acel aer de batjocoritoare bunăvoință:

— Conașule, boierul nu e acasă!

La noi, boierul a fost totdeauna acasă, pentru toată lumea. Dar așa nu mai merge. Trebuie neapărat un fecior.

Flacăra s'a întemeiat pe principiul libertății absolute de inspirație. Așa e. Dar și această libertate trebuie mărginită de anumite condiții. Și cea dintâi condiție e să se constate că libertatea este în adevăr de

IN CATACOMBE

Lui V. G. Morțun

Dealungul Catacombelor săpate
In visele granitului de eri,
Eu retrăesc legenda anonimă
A primilor martiri autohtoni,
Și 'n lumea stalactitelor sonore —
Miragiu subteran de palmieri, —
Desăvârșesc o Biblie-adnotată
De nesfârșitul șir de Epigoni.
Sub bolțile de trei ori milenare,
Inchis ca 'n propriul meu mauzoleu,
Transcriu pe pergamentul veșniciei
Ecoul preistoricului vers,
Și 'n fundul Catacombelor săpate
In visele proteicului «Eu»
Prin glasul meu tălmăcitor de dogme
Vorbește par'că 'ntregul Univers.

Contururilor șterse de 'ntuneric
Le dau vieața vechilor Aezi,
Sub degetele lor imaginare
Re'nvie par'că tetracordul grec,
Și 'n bolțile de trei ori milenare
Se 'nalță, după epoci, trei grămezi:
De piatră,
De aramă,
Și de aur —
Simbol al tragediilor umane,
Etern clepsidru-al clipelor ce trec...

Trec toți la rând...

Pe lespezile negre,
Ca 'ntr'un postum cortegiu funerar,
Trec iambii și troheii altor vremuri —
O 'ntreagă-apoteoză de fantome
Și aiurarea harfei rafinate
Cu flueratul naiului barbar,
In noaptea Catacombelor răsună
Ca 'n zilele fatidicei Sodome...

Trec toți la rând...

I-atâta majestate
Și-atâta surd tumult în marșul lor
Și 'n lumea stalactitelor sonore
I-atât decor,
I-atâta feerie,
Că iambii și troheii altor vremuri
Re'nvie 'n subterana tragedie
Dezastrul mitologicei credințe
Și doliul semizeilor ce mor...

Trec toți la rând...

Exodul neființei
Se pierde 'n coridorul milenar
Și urma celor ce-au trecut prin cântec
Dispare 'n urma celor care vin
Să reclădească 'n noaptea minerală,
Acelaș alb, fantasmagoric far,
Spre care mateloții inspirării
Indreaptă prora iahtului divin...
. . . .
Martiri autohtoni ai Catacombei
In care eu sunt ultimul venit,
Postuma voastră apoteozare
Și veșnica răsplată «prea târziu»
Mă 'ndepărtează tot mai mult de dogma
Eternității voastre de granit:
Voi sunteți tot ce-ați fost,
Eu nu sunt încă
Decât preludiul celui ce-am să fiu!..

Ion MINULESCU

inspirație și mai ales de inspirație adevărată. Nu orice libertăți sunt artistice,— chiar dacă ele sunt practicate de artiști. Și este cu atât mai mult nevoie de această constatare cu cât s'a dovedit că principiul răspunderii personale a scriitorului, pe care *Flacăra* a încercat să-l afirme cu atâta mândrie, a dat faliment. Dealtfel, era firesc să fie așa. Credit, pe o singură semnătură nu se poate admite în nici o ramură de activitate. Noi am crezut că literatura poate fi ridicată și ținută cu gelozie mai presus de aceasă regulă comercială. Experiența ne-a convins însă că iscălitura poeților, ca și a celorlalți particulari, are nevoie de gir. In literatură ca și în comerț, semnăturile simple, se respectă mai greu. Dovadă: după doui ani de credit larg, atâtea iscălituri protestate. Trebue să strângem șurubul.

Cronicarul DÂMBOVIȚEI.

INSĂ TAINELE DURERII

Pe vultori adânc deschise,
Rătăcind stingher prin lume,
Am văzut, ca 'n sbor de vise,
Jurământul dragei cum e...

Urmărit de doruri grele
Și de ochii tăi, iubito,
Numa 'n clipătul de stele
Vindecarea mi-am găsit-o.

Insă tainele durerii
Tot încearcă să mă sape,
Când s'așterne 'n faptul serii
Umbra plopilor pe ape.

G. TUTOVEANU

PRIMELE PAGINI DIN MACHE DUMBRĂVEANU

— Roman —

In casa șefului local politic, într'o seară din prezilele alegerilor, făceam poantaj. Eram de față șase din cei opt membri ai comitetului executiv: Deleanu, Ionescu, Zegheru, Iorgandopol, Gheorghiu și eu.

După ce am isprăvit la colegiile celelalte, am trecut la colegiul al doilea de cameră, la care candidam eu. Candidam pentru întâia oară și candidam din partea opoziției, ca să-mi însemn locul viitor, conform sfatului ce-mi dedese amicul meu, deși adversar politic, Vasilescu.

— Nu fi brânzoi! — îmi zisese el cu câtăva vreme înainte. In politică locurile nu se oferă, — se pretind. Acum în opoziție n'or să se îndese prea mulți să candideze la al doilea de cameră. Profită de împrejurare; cere tu locul cu stăruință; la nevoe arată-ți colții, mârâie, nu fi prost. Sacrifică vreo câteva sute de lei... O să cazi; dar ți-ai marcat locul pentru viitor când veți fi la putere.

Erau trei ani de când făceam pe secretarul comitetului partidului. Eu țineam toată corespondența, eu mă ocupam cu adăogirile și ștergerile din listele electorale și pledam procesele la care dedeau loc aceste ștergeri și adăogiri; eu redactam manifestele; și în sfârșit în două rânduri, la întruniri, luasem cuvântul și fusesem aplaudat. Toate aceste *titluri* m'au îndreptățit să cer șefului și celorlalți membri ai comitetului executiv fixarea candidaturei mele. Fără prea mare greutate cererea mi se admisese.

De vreme ce candidam din partea opoziției, voturile îmi erau mai prețioase, decât adversarului meu pe care-l sprijinia stăpânirea. De aceea, ajungând cu poantajul la litera D, m'am oprit la numele Mache Dumbrăveanu. Toți ceilalți membri ai comitetului ziseră într'un glas:

— Treci înainte.

— De ce?

— Treci! Treci!

— Pentru ce? insistai eu.

— Pentru că nu vine la vot, — răspunseră trei deodată.

— Ași putea încerca.

— Degeaba; dacă-ți spui eu că nu vine.... De zece ani n'a mai votat nici-odată. Mai ce am încercat eu în tot felul. N'a fost chip. Și chiar dacă ar veni, te pomenești că-ți face cum a făcut acum zece ani lui Zegheru și lui Marinide. Iți aduci aminte, Mitică?

— Ce a făcut? întrebai eu.

Iar Zegheru, cel pățit, povesti așa:

— Cea din urmă oară când a venit la vot eu 1-am adus. Eram candidați, la întâiul de Senat, Marinide și cu mine. Cu chiu cu vai l'am adus. Când iese din cabină, întinde președintelui, în loc de două buletine, pe câte și patru. Președinte era Velescu. Zice: „Care sunt cele bune și care cele rele?" Mache Dumbrăveanu ia câte și patru buletinele; le mestecă cum mesteci cărțile; scoate două la întâmplare: „Astea sunt cele bune și astea ale rele". Președintele zice: „Care va să zică, dumneata votezi la întâmplare?" Dar Mache de colo: „Nu face nimic, că sunt anulate câte și patru".

Povestea acestei întâmplări ne-a făcut să râdem cu hohote; iar Deleanu zise:

— Prin urmare treci la altul.

— Mie tot îmi vine să încerc, stăruii eu.

Zegheru declară categoric:

— Degeaba. Uite, eu pui doi poli contra doi lei că nu-l aduci.

Nu știu ce mă făcu să zic hotărît:

— Țiu!

Adică să vedeți ce.

Adeseori văzând pe Mache Dumbrăveanu, trecând pe uliță, la braț cu nevastă-sa, cucoana Profira, admirasem liniștea și seninătatea figurilor lor. Amândoi modest dar curat îmbrăcați, amândoi albi de încăruntiți, — el cu ochii negri și pătrunzători, dânsa cu ochi albaștri ca peruzele, se duceau tacticos, fără grabă, să-și facă plimbarea pânăla capătul bulevardului, pe înserate, în toate zilele de vreme frumoasă.

Odată, trecând pe lângă dânșii, instinctiv, dintr'o pornire de respect pentru înfățișarea lor, dusesem mâna la pălărie și amândoi, răspunzând salutului meu, îmi zâmbiseră cu bunătate. De atunci îi salutam regulat de câte ori îi întâlniam și primiam acelaș răspuns prietinos. Auzisem pe unii și pe alții vorbind multe despre dânșii. Știam că până acum unsprezece ani dumnealui fusese avocat; că-și mâncase starea în călătorii și în joc de cărți. Știam că a lui fusese moara din dosul școlii, căreia măcar că trecuse prin mâna a trei proprietari, și acum tot *moara lui Dumbrăveanu* i se zicea; precum tot ale lui au fost odinioară casele în care acum sta Parașchivescu și moșia Dumbrăveni din marginea orașului. Auzisem că avuseseră un băiat frumos și deștept, care se sinucisese la vârsta de 17 ani și că cei mai mulți credeau că de atunci s'a stricat la cap Dumbrăveanu. Unul îmi spusese că e om foarte învățat, altul că se ocupă de *„magnetism"*; iar dela cucoana Manda Mătrăcăleasa aflasem că deși așa de albiți, el n'avea mai mult de 55 de ani, iar ea abia 50.

Cu prilejul judecărei proceselor celor ce luaseră parte la răscoalele din 1907, Mache Dumbrăveanu asistase la toate desbaterile, retras într'un colț, par'că ar fi vrut să nu-l vadă nimeni; și cum în unul din acele procese apărasem eu pe acuzați, după ce s'a terminat și s'a pronunțat achitarea, când să es pe ușă, bătrânul mi-a luat mâna, mi-a strâns-o fără nicio vorbă și a plecat.

Mai știam ceva. Cu câțiva ani mai înainte, eu scrisesem o monografie a mănăstirei Stolnicul. Eu de acolo sunt, din satul Stolnicu. De dealurile nepomenit de frumoase, care străjuesc mănăstirea de toate părțile, sunt legate cele mai dragi amintiri ale copilăriei mele.

Acolo în cimitirul mănăstirii îmi sunt îngropați părinții. Incă din școală îmi luasem hotărîrea de a scrie odată și odată monografia mănăstirei și a satului. O fericită întâmplare mă făcuse să descoper sub iarba crescută pe unul din mormintele din curtea mănăstirei, pisania veche, din care se vedea..., dar asta mă depărtează prea mult. Scrisesem monografia; iar doctorul Vornicescu îmi spusese într'o zi că Mache Dumbrăveanu i-a vorbit mult bine „despre o cărticică" a mea.

Toate aceste împrejurări, și mai ales misterul care învăluia aceste două ființe de înfățișare atât de plăcută, mă atrăgeau către ele. Prilejul ce mi se oferia, ca să le cunosc mai de aproape, era prea bun, ca să-l scap. De aceea,

a doua zi după amiază, am intrat pe poarta curței lui Mache Dumbrăveanu. Toată curtea o grădină. Era la începutul lui Mai. Aci lângă poartă un tufiş de liliac încă înflorit. De jur împrejur, stânjinei albaştri şi albi. Colo şi colo bujori în toate nuanţele de roşu. Casa fiind aşezată la marginea oraşului, o linişte odihnitoare. De pe câmp, de undeva se auzia chemarea unei pupeze: „upupup! upupup!"

Am suit scara şi am găsit uşa întredeschisă. Bat; nici un răspuns. Bat încă odată; tăcere. Atunci am intrat şi am ciocănit cu bastonul în podea. Un glas bărbătesc mi-a răspuns din odaia din dreapta:

— Poftim, şezi, domnule Dumitrescu. Viu îndată.

M'a văzut pe fereastră, îmi zisei eu; şi aşteptând să sosească, mă uitam de jur împrejurul încăperii în care intrasem, gândind că poate lucrurile din casă îmi vor da amănunte mai desluşite asupra firei proprietarului lor.

Un antreu destul de măricel; pereţii spoiţi cu var; câteo uşă de fiecare parte şi încă una mai mică în partea stângă a peretelui din fund; tot restul acelui perete, aproape până la tavan, rafturi pline cu cărţi. In stânga odăei un pian şi o orgă mititică; în dreapta o sobă de zid muscălească; iar colea, lângă mine, un fel de galantar învelit cu sticlă, în care era un album pe care era scris *desemn* şi o colecţie de fluturi, gândaci, viespe, fel de fel de insecte. Deasupra acestui galantar, portretul unui băeţaş ca de 15-16 ani, înconjurat de o cunună de merişor.

„Desigur, portretul copilului" mi-am zis; şi pentruca nu cumva să reamintesc durerea bătrânului, dacă m'ar găsi privind portretul, am făcut câţiva paşi spre fund. Atunci s'a deschis uşa din dreapta şi s'a ivit în prag domnul Mache Dumbrăveanu, care zâmbind, după ce şi-a cerut iertare că m'a făcut să-l aştept, mi-a întins mâna, par'că ne-am fi cunoscut decând lumea şi ne-am fi despărţit numai de câteva ceasuri.

Nu ştiam cum să încep, — şi încurcătura mea a sporit şi mai mult, când bătrânul, după ce-mi întinse un scaun, îmi zise:

— Te aşteptam!

Mirarea fizionomiei mele îl făcu să surâdă şi să adauge pe tonul blând cu care vorbeşti unui copil timid:

— Eu te aştept de mult pe dumneata. De patru ani, de atunci de când te-am auzit pledând la juraţi. Eram sigur că ai să vii odată, nu ştiam însă anume când; dar de azi dimineaţă ştiam c'o să vii astăzi.

— De unde ştiaţi?

— Mi-a spus nevastă-mea.

— Cucoana Profira?...

— Da.

Deodată îmi fulgeră prin minte gândul: „Să ştii că le-a vorbit vreunul din comitet de prinsoarea mea"; şi ca să mă asigur întrebai cu timiditate:

— Dar cucoana Profira de unde ştia?

— A visat azi noapte.

Am început să râd; dar Mache Dumbrăveanu nu râdea de loc şi foarte senin, după ce mă întrebă: „nu crezi?" se lăsă pe spatele scaunului, îşi întoarse capul spre stânga şi chemă: „Profiro!" Se auziră paşi în odaia vecină; uşa se deschise şi cucoana Profira intră, înaintând spre mine cu mâna întinsă. Ce bătrână plăcută! Ce frumoasă trebue să fi fost în tinereţele ei, şi ce frumoasă era încă şi acum, sub cununa părului alb ca zăpada. După ce-i sărutai mâna, care mirosia a mărgăritărele, îşi luă un scaun şi şezu.

— Domnul Dumitrescu nu crede că ai visat azi noapte c'o să vie. Povesteşte-i cum l'ai visat.

Atunci cocoana Profira, îmi povesti astfel:

— Se făcea că Mache şi cu mine şedeam colea afară în pridvor. Eu lucram cu igliţa; iar el citia, ţinând în mână o floare ofilită, par'că un trandafir. Şi cum stam aşa, vedem că se deschide poarta şi vine cineva spre noi. Erai dumneata. Te-ai urcat pe scară şi, după ce ne-ai dat *bună ziua*, ai cerut lui Mache să-ţi dea floarea pe care o ţinea în mână. El n'a vrut să ţi-o dea; iar dumneata, după ce te-ai mai rugat încăodată, văzând că nu ţi-o dă, te-ai ridicat şi ai plecat. Când să eşi pe poartă, Mache te-a strigat; dumneata te-ai înîntors şi atunci dânsul s'a scoborît în grădină, a tăiat toate florile înflorite, le-a făcut un mănunchi şi ţi le-a dat.... Şi atât... Azi dimineaţă cum m'am sculat, zic: Să ştii dragă că azi o să vie la dumneata domnul Dumitrescu.... Şi iată, ai venit.

Vorbia atât de liniştit şi în vocea ei suna atâta sinceritate, încât numai încăpea nicio îndoială, că spunea adevărul. Mărturisesc spre ruşinea mea, că începuse să-mi fie frică. Oameni ciudaţi, cari trăesc retraşi, nu se duc pe la nimeni, ies numai pe înserate, care visează noaptea ce-o să se întâmple a doua zi.... magnetism... copil sinucis... Fără să vreau îmi întorsei privirea, ca să mă asigur încotro e eşirea, dinspre care se auzia chemarea depărtată a unei pupeze: „upupup! upupup!"

. . . .

Ioan Alexandrescu-Voineşti

PUTEREA AMINTIRII

Ne vom aduce aminte de toate pân' la urmă,
O, draga mea.... Şi dacă vieaţa nu se curmă
Ci stărueşte încă închisă în morminte, —
Atuncia şi acolo ne vom aduce aminte!

Inertă de-ar sta mâna pe veci, şi gura mută,
Ca două negre peşteri ce-arar, îşi împrumută
Ecoul fără voie şi cântă în furtună, —
A noastre două inimi cânta-vor împreună.

De nu va vrea ce-i nobil în noi şi ce-i lumină
Să-şi amintească, totuş, aceeace-a fost tină
Va tremura, căci pururi argila modelată,
Păstrează urma mânei de care-a fost sculptată.

Oricum, până la capăt aminte ne-om aduce,
Şi oricât de departe destinele ne-or duce,
Mereu şi pretutindeni, oricând şi ori şi unde,
Când mi-oiu suna eu lanţul al tău îmi va răspunde!

D. ANGHEL

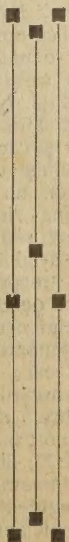

FIGURI CONTIMPORANE

D-l X., ACADEMICIAN

Era o zi fierbinte de Iulie. Nu plouase de câteva săptămâni. Soarele par'că se schimbase într'un uriaş mangal din care se cernea mărunt cenuşă aprinsă. Treceam pe calea Griviţei urmărind cu voluptate un nestatornic petec de umbră, care se muta mereu depe un trotuar pe altul, fără să se poată hotărâ pe care să rămână.

Deodată, zării în mijlocul drumului, păşind agale, un bătrân care asuda sub un pardesiu măsliniu, târa în picioare o pereche de galoşi mânjiţi cu noroiu de mult uscat şi strângea la subţioară o umbrelă mare de ploaie, ce par'că începuse să-şi uite culoarea neagră cu care se fălise odată. Nu ştiam cine e şi nici nu eram curios să aflu. Sunt oameni cari nu seamănă cu nimeni şi cari pot fi în acelaş timp oricine. Totuş mă neliniştia ţinuta acestui ciudat... contrecător, ce părea un anahronism în carne şi oase sau, mai bine zis, în oase, pardesiu şi galoşi. Mi-a venit să râd. Dar noroiul uscat depe galoşi a făcut să-mi îngheţe râsul într'o crispaţie de respect, — respectul ce se cuvine lucrurilor şi oamenilor decoraţi de consacrarea timpului, ori noroiului uscat de vreme.

Simţimântul ce m'a mişcat în faţa acelui provincial care, într'o zi fierbinte de Iulie, nimerise, în Bucureştii ars de secetă, cu galoşii, pardesiul şi umbrela de cari zilnic avea nevoie în oraşelul lui ploios, mă nelinişteşte ori de câte ori văd pe d-l X., de profesie academician.

Nu generalizez, dar, sărac sau bogat, elegant sau neglijent, secţie ştiinţifică ori secţie literară, Academicianul îmi face adesea impresia că poartă semnele unei vremi ce nu e a noastră şi că reflectează orizonturi ce s'au şters demult. După cum Baudelaire a avut impresia odată că în cre erul lui se plimbă o pisică, aşa mie mi se pare că în zarea sufletului unora din academiciani se leagănă par'că veşnic, mişcate de un vânt misterios, un pardesiu decolorat şi nişte galoşi mânjiţi cu noroiu uscat. Sunt „palmele" academice.

Dar d-l X., academicianul meu, are şi originalităţi proprii. Aşa de pildă, el a rămas veşnic la vârsta şi vremea când a fost ales membru al marei instituţii. Pentru el cea din urmă carte a apărut acum douăzeci de ani şi ultimul progres tot atunci s'a înfăptuit. Se vede că în sufletul lui, de emoţie sau de altceva, când a păşit pragul Academiei, s'a rupt vre-un resort. Şi deaceea, minutarul lui arată mereu aceeaş oră a vieţei, ca orologiile al căror arc plesneşte în minutul când moare un om.

Dacă întinzi mâna, te temi par'că să nu te murdărească de praf vechi şi de muncigai, dacă încerci să pătrunzi în taina care-l face să-şi ţese prezentul din clipele evocate ale trecutului ţi se pare că faţa i se pierde în pânza încâlcită a barbei şi mustăţilor, ca într'un păinjeniş.

Iar când îi răsfoesc, rar de tot, opera, paginele ei îmi fac impresia unor paşi de galoşi mânjiţi cu noroiu uscat, într'o odaie unde a stat de mult un ceasornic şi ai cărei păreţi sunt tapetaţi cu pardesiuri decolorate.

Şi totuş, d-l X., academician, e confrate de nemurire cu d-nii Iorga şi Zamfirescu...

P. L.

O SARCINĂ GREA

Acum doi ani, mi-aduc aminte, chiar a doua-zi după apariţia primului număr al „Flacărei", s'a întâmplat să fiu în cabinetul d-lui Banu.

Nici la audienţa unui ministru de culte, — cum era de pildă d-l C. C. Arion, — n'am văzut atâta lume cât am văzut în ziua ceea în sala de aşteptare a directorului.

Am crezut întâi că toţi oamenii ăştia erau nişte cititori de ai noştri cari veniseră în cete, să se aboneze la revista cea nouă; dar băgând de seamă că mai toţi purtau plete involte şi cravate flotante, mi-am dat seama îndată că lumea asta distinsă era coborîtă din *Parnas* şi venise să onoreze revista cu nepreţuita ei colaborare.

Cu toată răbdarea şi amabilitatea cunoscută a d-lui Banu, în ziua aceea, nu i-am putut vorbi. Când am intrat, l-am găsit în picioare dând tot felul de lămuriri celor cari îl împresuraseră de nu se mai vedea.

Niciodată nu mi-am închipuit că avem aşa de mulţi literaţi, şi că mişcarea noastră literară e în aşa grad de înflorire.

Bucuros că din colţuşorul meu, aveam prilejul să văd, de aproape, defilarea armatei noastre literare, pe care o mobilizase apariţia „*Flacărei*", îmi făcusem ochii şi urechele în patru, ca să văd şi să aud mai bine.

Un tânăr cu plete negre, cu faţa albă ca visul unei fecioare, cu ochii umbriţi de întunericul frunţii, nemai putând răbda ofensa unei aşteptări prea lungi, îşi făcu loc cu forţa în zidul de litere şi se opri mândru în faţa directorului. Cu vocea groasă de bas cantabil, cu pauze mari între cuvinte, apăsă:

— Aşi vrea să ştiu, onorate domn, dacă aveţi timp să vorbiţi şi cu mine?!

Zâmbind cu mare politeţă, directorul îl întrebă:

— Vă rog... Cu cine am onoare?

— Cum nu mă cunoaşteţi? — se miră purtătorul de plete. — Eu sunt Savarin... poetul.

— A, da... ştiu... mi se pare... da am auzit... domnu Savarin! — încercă directorul, foarte ruşinat în sine, că nu auzise până atunci de poetul Savarin.

Neîndrăznind să-şi ridice ochii până la poet, îl întrebă cu supunere:

— Şi vă rog... cu ce vă pot servi?

Savarin îşi scutură pletele:

— Am venit să-mi retrag poezia!

Faţa directorului se întunecă de o mare grijă:

— Care poezie?!... Şi dece s'o retrageţi?

— Pentrucă nu s'a publicat în primul număr! — răsună basul cantabil.— Trebuia publicată în frunte şi cu literă neagră!...

Desvinovăţindu-se par'că, directorul „Flacării" îl pofti:

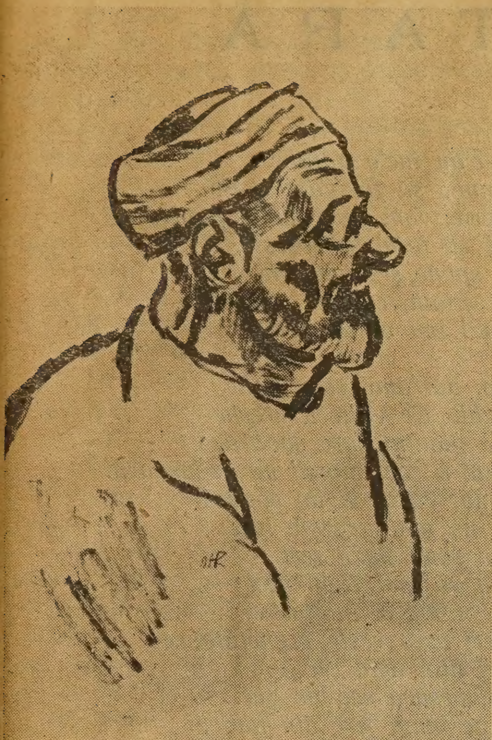
Turc. Cap de expresie. Desen de Iser.

— Vorbiţi cu secretarul... cu Locusteanu!...

— Nu cunosc! — răspunse cu sfidare Savarin şi plecă fără să mai salute.

Un altul îi luă îndată locul. Asta era mai în vârstă. Avea mustaţa groasă, părul lins şi dat peste cap, iar în ochi îi tremura un mare neastâmpăr. Fără multă vorbă, îl luă par'că la socoteală pe vinovatul director:

— Aşi vrea să ştiu dece aţi mai scos revista asta?

— Cum dece?

— Apoi se poate, domnule! — se porni mustăciosul — să scoateţi o revistă, şi în primul număr chiar, să lipsească un reprezentant al curentului cel nou?!...

— Care curent?...

— Simbolismul — izbucni poetul.— Avem o pleiadă întreagă... Or poate nu sunteţi în curent cu noua mişcare?!.. Cu cine credeţi că puteţi face o revistă modernă?

Fără să-şi piardă răbdarea, directorul îi răspunse:

— Eu cred: cu Coşbuc, Sadoveanu, Anghel, Iosif, Brătescu-Voineşti...

— Asta se chiamă dela *„vieille ferraille“* — se scutură cu groază reprezentantul curentului cel nou.

Directorul căută să-l liniştească:

— Ne-aţi trimis şi dumneavoastră o poezie?

— Da!... Am trimis, dar o retrag!

Cu un zâmbet dispreţuitor părăsi camera directorului.

Credeam că d-l Banu, după plecarea poetului, îi va ruga pe cei din sală să vie a doua-zi. Dar nu: directorul rămase la postul de... răbdare creştinească.

Acum veni rândul unui omuleţ cu faţa opărită ca de lipovean, cu câteva fire galbene în bărbie. Ăsta se strecură sfios, şi când directorul îl întrebă de nume, îi întinse o scrisoare:

— Dela domnul Mihalache Dragomirescu!

După citirea scrisorei de recomandaţie, directorul îi întinse mâna:

— Bine, domnule Corcodel, puteţi să-mi daţi din când în când, câte-o snoavă de-a dumneavoastră... o primesc cu plăcere...

Corcodel, prinzând deodată curaj, se porni:

— Vă dau!... Dar cu condiţia să-mi publicaţi bucata în frunte!... Şi vă rog, cât îmi plătiţi?

Directorul zâmbi cu bunătate:

— In chestia asta, vom vorbi după publicare...

— Ba să vorbiţi acum! — răsună deodată o voce din mijlocul camerei.— Destul ne speculează editorii evrei!...

Cel care vorbia se apropiase de director şi, fulgerîndu-l cu mânie, urmă:

— Crezi că am să colaborez pe gratis?!... Nu dau nici un rând pe degeaba!...

Inchinându-se cu smerenie, directorul îl întrebă:

— Vă rog, cu cine am onoare?

— Cu Aurel Ionescu-Breazu!...

Directorul se închină şi mai adânc:

— Sunteţi poet sau prozator?

— Şi poet şi prozator — răspunse Aurel Ionescu-Breazu cu trufie, şi se uită clătinând din cap, ca şi când ar fi vrut să zică: „Ei, acum ce mai spui, nenişorule!“

Cercul din jurul directorului se strângea tot mai tare, şi acum cu toţii vorbiau la o laltă. Din tumult deosibiam: „Suntem speculaţi...“ *„Minerva“* şi-a făcut palat...“ „Noi ăştia, — tineri, — trebue să fim încurajaţi!“... „De mine Mihalache Dragomirescu a spus că sunt Edgar Poë!...“ „Şi de mine — miorlăi altul — că sunt Creangă!...“ „Jos Alcalay!...“

Dela o vreme directorul pierzându-şi liniştea, începu să se uite cu grijă în jurul său. Nu întâlnia decât figuri încruntate, gesturi pornite pe răscoală. Noroc că deodată sbârnâi soneria telefonului... Faţa împresuratului se lumină:

— Vă rog scuzaţi... Trebue să plec!...

. . . .

Am plecat cu siguranţa că numărul doi al „Flacărei“ n'are să mai apară şi că d-l Banu se va izola, pentru un an, în alt continent.

Cine şi-ar fi închipuit atunci, că după doi ani, voi scrie articolul ăsta pentru *„Flacăra“* jubilară?!

AI. CAZABAN

„HOTELUL“ DIN DELTĂ

Inaintam spre Gorgova cu *Chilia*, vaporaşul administraţiei pescăriilor, — un vas mic şi iute care fugia ca o gânganie pe Dunărea tulbure şi revărsată, vibrând din helice.

Eram în tovărăşia unui om inteligent bun cunoscător al Deltei: un bărbat voinic şi spătos, c'un cap expresiv cu păr creţ, cu ochi mari şi vioi; un cap de muzicant. Stăteam amândoi pe covertă, şi'n adierea de vânt ce ne cânta pe la urechi, priviam tablourile mişcătoare care veniau, treceau şi rămâneau în urmă, şi vorbiam despre marea întindere de bălţi dela gurile fluviului, cu nesfârşita-i şi tainica-i viaţă şi cu oamenii ei primitivi. Tovarăşul meu punea o pasiune de artist în descrierile lui, şi pe Lipoveni, locuitorii stufurilor, îi zugrăvia în întunecate colori: era hotărît duşmanul lor.

Departe, zările se ştergeau în pulberile de secetă, răscolite de vânt. Nouri se înălţau înaintea noastră dela hotarul mărei. Iar în juru-ne, ilustrând par'că vorbele tovarăşului meu, apăreau şi dispăreau marile lunci de sălcii pe deasupra cărora fâlfâiau paseri bizare; sate înecate, împresurate de o horbotă de valuri, şi oamenii locurilor acelora....

Fluviul se revărsase şi înecase toate. Bărbaţi murdari, plini de noroi până în creştetul cuşmelor, cu rădăcini de erburi amestecate în bărbile sălbatice, călcau încet şi greu prin noroaie şi bălţi, îşi cercetau cu ochi miraţi proprietăţile ori se învârtiau necăjiţi în jurul bărcilor unse cu catran. Gardurile ţesute cu oarecare meşteşug din trestie stăteau năvălite de apă şi casele muruite cu lut, cu geamurile sparte, aveau în mijlocul smîrcurilor o înfăţişare de spaimă şi pustiu.

— „Se pune o întrebare, grăi tovarăşul meu arătând spre Lipovenii cei plini de mâl, — de ce le-o fi dat prin gând oamenilor acestora să-şi suflece până la genunchi nădragii lor enormi?... Grija aceasta este absolut de prisos, căci şi capetele văd că s'au tăvălit prin noroiul bălţii...“

Un slujbaş al pescăriilor găsi de cuviinţă să râdă tare, auzind această observaţie, şi, ca să ne facă probabil o plăcere, deodată apostrofă c'o voce de stentor pe câţiva din gospodarii pravoslavnici.

— Bre *gospodin!* ţipa el ridicând mâinile la gură şi trimeţându-le răcnetul ca pe o pâlnie, — ce vă fac grădinile?...

Un pescar mai vesel încercă să râdă în barba-i zbârlită şi răspunse c'un glas şi mai grozav, ca şi cum era vorba de-un concurs de întrecere:

— In grădini la noi, domnule Antoane, acuma râmă *ciortanii!*....

— Asta-i bine, bre! N'o să mai aveţi nevoe să araţi la primăvară...

Pravoslavnicii se întoarseră unii spre

MORT PENTRU ŢARĂ

— FRAGMENT INEDIT —

Ce ocazie frumoasă de-a-mi desfăşura talentul
Zugrăvind pământu'n sânge şi în flacări firmamentul,
Uniforme diferite, moscovite, musulmane,
Cai şi oameni tocătură, carne vie şi ciolane,
Crunt şi groaznic tot alaiul unei straşnice înfrângeri,
Spânzurând deasupra scenei c'o cunună vr'o doi îngeri;
Un tablou de cele bune, cum se văd la iarmaroace
Atrăgând pe Stan şi Stanca cu un tainic vino 'ncoace!

Dar degeaba e prilejul, nu sunt pictor de răsboiu.
Doar de zece ori dearândul pana în cerneală-o moiu
Şi-mi încord închipuirea şi văd toate lămurit,
Şi aud cum sboară glonţul, colo moare un rănit —
Dar ce-i asta? Gându-mi fuge, lasă lupta nesfârşită
Şi mă duce tot departe într'o casă năruită.

Bătrâna mişcă fusul şi trage din fuior
Şi focul arde vasul pe vatra din cuptor.
Cât de grijite-s toate, curat că-i o plăcere!
Pe ladă un sul de pânză, ştergare, läicere,
De mâna ei lucrate, le-a tors, ţesut, gătit,
E zestrea ce-l aşteaptă pe fiu-i logodit.
In colivie cântă părechea de sticleţi,
Trei sfinţi în mici privazuri se uită din pereţi,
In colţ e o icoană cu candela aprinsă.
Aicea şeade pacea, credinţa neatinsă.
Pe uşă intră-o fata: „Mămuco, o scrisoare!“
Bătrâna lasă torsul şi sare în picioare
Ia repede hârtia, nu ştie să citească,
Dar e dela fecioru-i, i-e dulce s'o privească.
Iar fata spune: „Popa mi-a tălmăcit-o. Scrie
Că e voinic şi vesel, c'au înc'o bătălie
Că-i pe sfârşit răsboiul; să fie gata toate
Căci în câşlegi, ne scrie, vom face nuntă, poate.“
Şi fata când o spune cu totul se roşeşte.
Bătrâna-i fericită, şi spune, şi zâmbeşte:
„Că-oiu auzi de bine ştiam, copilă, zău,
Urechea dreaptă astăzi îmi vâjia mereu“.

Nu crede în scrisoare, bătrâno, este veche,
E mort, văzuiu cu ochii. Ce vâjie 'n ureche
E vâjâit de moarte, e glonţul care sboară,
Şi n'o să joci la nuntă-i, căci morţii nu se 'nsoară.
Crăpat de ger, bătrâno, văzut-ai un copac?
A 'ntregei firi putere nu mai găseşte leac
Să strângă laolaltă a rănii buze seci
Şi verde ca 'nainte nu va mai fi în veci —
Şi inima-ţi crăpa-va, mămuco, iubitoare,
Crăpa-va până'n baeri de-o veste îngheţătoare
Şi toată bunătatea şi mila dela cer
Nu-ţi mai alină rana, arsura cea de ger.
Degeaba vei mai trage lungi fire din fuior,
Şi trist va arde focul pe vatra din cuptor.
Şi vezi pârâul colo ce curge azi ca mâne?
Trec unde aupă unde pârâul tot rămâne.
Ţi-or curge lacrimi multe şi altele-or veni,
Durerea ta, bătrâno, tot nu se va sfârşi.
Vei ferici pe-aceia ce'n cimitir pot duce
O floare pe-o movilă, plângând încet pe-o cruce.
Tu n'o să ai nici urmă nici semn de-al tău fecior,
Nimic, nimic, bătrâno, decât un veşnic dor.

Ronetti ROMAN.

---

alţii şi începură să rîdă dând din mâni şi făcându-şi semne. *Chilia* trecu repede, spintecând unda ca o svârlugă, şi-i lăsă în urmă zugrăviţi ciudat pe fundul unei lunci de sălcii.

O clipă ni se arătară aproape de mal câteva case, pe prispele cărora femei şi copii stăteau privindu-ne cu mâinele streaşină la ochi.

— Hei! — isbucni glasul lui domnu' Anton; — unde-s gospodarii?

Femeile ridicară braţele şi tăiară înaintea lor cu palma, arătând departe, spre mare:

— Departe! Departe!

— Departe! Departe! — mormăi Anton, scârbit şi dispreţuitor.

Dar repede rămân în urmă şi femeile cu fuste roşii şi tulpane verzi, şi *Chilia* trece pe lângă o flotilă mare de gâşte albe şi creţe. Calcă liniştit unda, saltă pe valurile stârnite de vaporaş, întorc capul la dreapta ori la stânga odată toate, ca trase de aţe. Intâlnim îndată după aceea şi câţiva pescari în nişte lotci lungi şi sprintene; lucrează vârtos şi iute la lopeţi, caşicum i-ar alunga cineva din urmă.

Priveliştele fură închise un timp de păduri mari de stuf. Ici colo eşiau ca nişte cărări la albia mare gurile gârlelor pline. Gărduţuri de trestie închideau ca nişte portiţe peştele care năvălise acolo la revărsare ca'n nişte căldări. Pe urmă începură iar a se arăta lunci rare de sălcii bătrâne.

Tovarăşul meu vorbia acuma despre colonizarea Deltei şi despre satele noui pe care le întemeiase pe vremuri răposatul Neniţescu. Era o chestie arzătoare care-l pasiona. Dar deodată îl văd cu mirare că se opreşte brusc. M'atinge c'o mână şi cu cealaltă îmi arată ceva care-l uimia grozav.

Intr'o clipă văzui despre ce era vorba.

Pe malul stâng, dintre sălciile bătrâne deodată se înfăţişase şi ochilor mei o cocioabă, o casă neobişnuit de mare. Pe peretele ei văruit, poate un glumeţ zugrăvise cu catran, în litere mari şi neregulate, aceste vorbe:

PARDON, HOTEL DE PORCI

— A! Aici trebue să ne oprim! — vorbi râzând tovarăşul meu. — Iată un loc civilizat în delta noastră, şi-o firmă!

Dădu o poruncă. *Chilia* săltă veselă pe unde şi coti la mal. Echipagiul eşise în păr şi se bucura şi el de priveliştea aceasta neobişnuită. Freamătul helicei se opri şi ne coborîrăm într'o barcă, cu domnu' Anton.

Doi lopătari vîslîră spre grind. Acuma două lucruri se deslușiau vederii noastre: un cârd de godaci murdari la malul apei ş'un pâlc de Lipoveni la un foc de găteje.

— Hm! — mormăi domnu' Anton.— Acuma se cuvine să ne întrebăm: Al cui e *hotelul?* Al acestora, ori al acelora?

Deocamdată nimeni nu putea răspunde întrebării. Porcii, în smârc, muşluiau căutând rădăcini de erburi. La apropierea luntrii, toţi, ca la o comandă, înălţară nişte râturi lungi şi nişte urech ascuţite, şi rămaseră privindu-ne, cu semne foarte vădite de mirare. Dincolo, Lipovenii îşi pregătiau la foc, dinaintea casei, cina. Mai primitori şi mai binevoitori decât godacii, se ridicară în picioare şi se apropiară de mal.

Totuşi stăpâni ai locului păreau mai mult godacii. Cum puserăm piciorul pe uscat, deodată prinseră a grohăi, ridicând şi mai sus sfârlele. Urechile şi le mişcau în semn de întrebare. Erau toţ slabi, cu picioarele înalte şi subţiri ş până la mijloc vopsiţi cu roşu.

— Aceştia sunt porci de deltă — îm zise tovarăşul; — foarte buni fraţi cu cei sălbatici cari trăesc pe plăvii. Vopseala această roşie le-o dă balta, cu unele plante şi rădăcini ale ei...

Pensionarii păreau a-i asculta cuvântul şi manifestară oarecare semne de prietenie. Infăţişarea noastră se vede că nu le păru duşmănoasă. Incetându-şi grohăitul, eşiră din mâl şi se mişcară spre noi, privindu-ne curioşi cu ochii lor mici şi albineţi.

Ceilalţi, lipovenii, se arătau a fi pescari. Işi pregătiau mâncarea. Turnaseră din oale mari de lut peşte mărun şi zeamă într'un fel de treuci scobit în lemn de răchită. Pe dinăuntru rămăseseră aşchii, pe deasupra cioturi ş coajă. Şi în aceste străchini nu cu mul deosebite de ale strămoşilor din epoc

locuințelor lacustre, peștele și zeama scoteau aburi. Un singur pescar bărbos rămăsese lângă jăratic și c'un vreasc cules din luncă, nestricat și nerotunjit de cuțit, mesteca o mămăligă într'un ceaun.

Domnu' Anton își luă înfățișarea de autoritate și întrebă c'o voce serioasă:

— A cui e casa? Cine șade aici?

— Casa și porcii *la Macan*... — răspunse cu blândețe unul din bărboși.

— Care Mocan?

— *Nu știi cum chiamă la el.*

— E acasă?

— Nu, *gaspadin ișpector*...

— Unde-i?

— *Nu știi*...

— Dar voi ce faceți aici?

— Noi pescari... Facem *muncare*...

— Așa? Dar îndreptările le-aveți în regulă?...

— Avem! Avem! — strigară în cor pescarii și se ploconiră spre autoritate.

Indată începură a se scărpina și a scormoni pe sub mintenele lor pătate de untură și de solzi de pește, grămădindu-se și împresurându-ne. Aveau niște hârtii vechi și unsuroase și niște glasuri umilite. Când vorbiau își plecau capetele, — când începea a rosti ordine solemne administrația ridicau frunțile și ascultau cu luare aminte, cu ochii alburii holbați, cu gurile căscate în bărbile încâlcite.

Deodată se făcu o mișcare și isbucni un răcnet de alarmă. Domnu' Anton făcu un pas înapoi. Doi dintre pescari se repeziră spre foc, dând din mâni și înjurând mânioși pe rusește. Uimiți se întoarseră în loc și ceilalți și se repeziră pe urma celor doi. Domnu' Anton începu a râde cu bunăvoință. Godacii cei cu surle lungi se apropiaseră pe furiș de treuci și gustau c'o plăcere nespusă din cina Lipovenilor.

Cu bețele, cu picioarele, cu pumni se prăpăstuiră pescarii, disputându-ș hrana cea de toate zilele și blestemând

— Asta porc a dracului, cași *Macan*.

Porcii se traseră în liniște la o parte dar rămaseră întocmiți într'un fel de coloană de atac, tăcuți, cu ochii țintă și cu sfârlele înălțate.

Lămuririle și cercetările documente lor iar începură, căci domnu' Anton era un om care știa să-și facă datoria. Brațul lui, înarmat cu hârtiile unsuroase, se agita energic, și glasul lui rostia cu hotărîre porunci ale legii, pe cari bieții Lipoveni le primiau c'o adâncă evlavie, dar nu le înțelegeau de loc, — ca șicum ar fi ascultat poruncile lui Han-Tatar.

Intr'adevăr, era solemn și poate înduioșător; dar domnu' Anton n'avu parte să sfârșească, din pricina altui răcnet de spaimă, care sfărâmă iar adunarea și buluci pe pescari către foc. Acuma godacii Mocanului, înaintând la atac cu hotărîre și-n mare tăcere, își vârâseră de-a binelea râturile în treuci și clefăiau cu mulțumire zeamă și pește.

A fost o luptă adevărată, deși scurtă.

Scriitorii la răsboiu: **N. Dunăreanu.**

Porcii Mocanului înțelegeau să-și păstreze cu orice preț prada și-o apărau îndârjiți cu sfârlele. Aveau mânie în ochi, își răsuceau urechile, și când covițau li se zbăteau pântecele slabe, vopsite cu roș.

Omul, mai deștept și mai cond, a eșit biruitor din această războinică învălmășeală. Animalele, lovite, înțepate, și răsturnate, au părăsit câmpul covițând cu disperare. Domnu' Anton nu și-a mai isprăvit discursul.

Când ne urcarăm în luntre, bieții godaci stăteau iarăși la smârcul lor, triști, flămânzi și ațâțați. Priveau cum inamicii, îngenunchiați în jurul străchinilor de lemn își făceau cruce și începeau a-și astâmpăra foamea, ridicând la gură vasele, sorbind lung, trecându-le dela unul la altul și alegând cu o mână peștele, pe când cu cealaltă frământau bucăți mari de mămăligă...

Ramurile sălciilor stăteau neclintite, și deasupra lor fâlfâia un lar alb, țipând c'o intonare tristă. Godacii Mocanului prinseră a-i răspunde cu jalnice guițări. Lupta într'adevăr era cu desăvârșire pierdută pentru ei, — cel mai tare biruia în veșnica luptă pentru viață și'n colțul acesta de lume. Repede *Chilia* începu a fremăta, trecu, — *Hotelul* se șterse, și intrarăm în solemna tăcere a altor nesfârșite păduri de trestii.

Mihail Sadoveanu

LA SIHLA

«Vă pare rău de vremea....» când fauni, oreade, naiade și silvani înveseliau pădurea, izvoarele și munții?... Mie îmi pare rău câteodată și îmi păru rău deunăzi, ducându-mă la Sihla. Știți ce este și unde vine Sihla: un schituleț cu un singur călugăr, două ore depărtare de mânăstirea Agapia, o turlă de șindrilă veche, înfiptă într'un noian de codrii. Drumul la Sihla e plin de interes și de povești. Și îmi părea rău că în apele argintii azi nu mai sunt ondine, că din scorburi și din desișuri au fugit șăgalnicele divinități antice, fiindcă iată astăzi — timp de grijă și de toamnă — faunii și nimfele iscoade ar fi putut să ne spună vreo poveste cu drumul către Sihla.

La Sihla, poți să ajungi sau pe cărarea Agapia-Sihla, sau pe cărarea Secu-Sihăstria-Sihla. Eu vorbesc de cea dintâi. Mânăstirea Agapia, dela care pornești, e albă, venerabilă și celebră. O lași în urmă, profilată pe muntele pleșuv Muncelu, și pornești pe pârâul Agapia în sus. Curând, mânăstirea nu se mai vede, fiindcă piere între culisele pădurii. Cu pârâul Agapia, cu pietrele mari și mici din cale, cu izvoarele iuți ca șerpii cari îți taie drumul și adesea ori cu mlaștinele ascunse subt verdeață: ai de lucru un ceas întreg. Mergi pe fundul unei văi, în care fagii depe cele două dealuri coboară viguroși, rărindu-se prea puțin pe ici pe colo și de multe ori spânzurând sau făcând punte peste adâncăturile pârâului. Acum vreo câțiva ani, un fierăstrău s'a cuibărit aici într'o poiană și a întins pieirea printre brazii culmilor mai depărtate. Azi dihania de oțel e moartă, sau adormită. Fierăstrăul nu mai umblă. Șoproanele, căsuța păzitorului, aria de depozitare, câteva vagonete și mai cu seamă linia cu șine de lemn, pe care coborau vagonetele încărcate, stau astăzi inutile. Dela «fabrică» înainte, poți să mergi, fie pe linia vagonetelor, fie pe drumul vechiu. Linia se ține încă bine, cutoatecă ierburile și mușchiul o mănâncă, iar pârâul, când vine mare, o înneacă și o potmolește. Pe această linie drumul e mai ușor și mai plăcut. Pârâul curge pe subt ea, sărind în dreapta, sărind în stânga, aci umplând gropane adânci, subt frunze largi de brusture, aci azvârlindu-se pe pat de piatră, printre rădăcini desgrădinate.

Dela un timp, în partea dreaptă se luminează, și dealul Pahomia apare în soare, plin de poene și de mestecănișuri. De subt picioarele Pahomiei se zămislește un pârâu și dă devale, întru întâmpinarea pârâului Agapia. Un piept de deal se ridică între ele amândouă și deaci încolo linia butucilor rămâne la stânga, iar drumul către Sihla urcă pieptul dealului, pe acolo pe unde a fost de zeci de ani. Aici copacii sunt foarte înalți. Lupta pentru soare îi face să crească drepți ca lumânările și să întindă sus, cât mai sus, spre soare, creștetele lor. Ca printr'o sită

foarte deasă, se cerne uneori, din partea stângă, printre troenele de frunze, lumina unor poeni apropiate. Schitul Sihla nu mai este departe, dar până la el trebuie să urci încă o coastă. Gangul cel întunecos și verde prin care ai venit se isprăvește, și schitul Sihla se arată, subt un parapet de stânci cărunte.

Schitul are două jertfelnice. Este biserica de lemn, destul de mică, pe care o vezi întâiu, când intri în ogradă, și este o altă biserică minusculă, tot de lemn, deasupra schitului și subt parapetul stâncilor. Vechimea lor mi se pare că este dela o sută la o sută cincizeci de ani. Un șir de odăi cu ceardac înalt, o fântână, două-trei coșări, o clopotniță, o piatră mare cât un elefant și — dacă se întâmplă să fie acasă—sihastrul Gherontie: alcătuesc tot schitul Sihla. Dar farmecele locului nu sunt numai acestea. Afară de iscăliturile, versurile și datele cari înnegresc pereții și ceardacul caselor, pereții și străşinile bisericuței de subt stânci, mai sunt — deasupra — vederea încântătoare depe aceste stânci, peștera Sfintei Teodora, un jghiab de două palme, tăiat sus într'un bloc singuratic și hățișurile nedescurcate, de rugi de smeură, care îți înnoadă pașii pretutindeni.

Sihla e un loc sfânt, dar este în acelaș timp și un loc romantic, întâiu fiindcă așa a ieșit din mâna Creatorului și al doilea fiindcă așa l-au făcut plimbările de vara și deșarta inimă omenească. Privind depe stâncile dela Sihla, patru munți scăldați în codri și în poeni se apleacă subt ochii tăi, se ating, se întretae și bat cerul ca patru vulturi, înălțați deodată în cruce, pe năprasnice aripi. Pahomia, Dealul mare, Ciungii și Sihla, pe care stai, plutesc vulturește în soare. Peste Agapia ce nu se vede ghicești drumul spre Pașcani, pădurea dela Coverca și albia Moldovei. Peste fermecatul ceas de față, se profilează trecutul — fumuriu, imobil, indestructibil — pândește, invizibil, viitorul, iar cugetele inimii, mai zorite și mai absurde decât pâraele din vale, aruncă doruri, visuri și iluzii.

Peștera Sf. Teodora este în dosul stâncilor depe cari ai privit depărtările câmpiei și ale sufletului tău. O potecă împiedecată de rugi, de crengi, de leșuri de brazi, duce până acolo. E un spațiu întunecos și strimt, între două stânci cari se reazimă una de alta. La lumina lumânărei, vezi o înălțătură, cu suprafața neregulată, care se zice că a fost patul Sf. Teodora. A putut cineva să locuiască și să doarmă, într'adevăr, în acest mormânt? Bătrânii și cărțile bătrâne așa ne spun. S'o credem, dar de bunăseamă că inima celui ce se culca pe această piatră era sau de jeratic sau de silex. Poate că sfântul troglodit care a locuit aici este și săpătorul jghiabului din vârful stâncii, făcut anume ca să se strângă în el apele ploilor. Izvoarele sunt departe și fântâna schitului desigur că pe atunci nu exista.

Uitându-te împrejur nu mai vezi nimic, decât pădure seculară, înfricoșat de încâlcită și de prăbușită. Totuș Sihla rămâne dornică, subjugătoare:

Locuri sfinte și frumoase:
Râșca, Sihla și Cetate,
Am venit întreg aicea
Și mă 'ntorc pe jumătate!

N'am căutat numele lui Gheorghe din Moldova printre miile de iscălituri dela schitul acesta, dar fără îndoeală că s'a iscălit și el, cum s'au iscălit și ceilalți, câteva mii, și cum se vor iscăli mulți încă, deaci înainte. Căci multă vreme, deaci înainte, aceste locuri vor rămânea frumoase, vara va fi timp de vacanță, poeții ne vor amăgi și inima omenească va fi așa cum este. Și e trist, trist din cale-afară, să gândești toate acestea, când viziunea a trecut, când soarele s'a stins și când negurile amintirei cuprind cuprinsul pe veci trecutei clipe!

«Fericit este bărbatul care....» (Psalmul I). Fericit este părintele Gherontie. Intâiu, pentrucă toate frumusețile dela Sihla, după care noi ne sfâșiem inima în fiecare vară, sunt ale lui, în chip tihnit fără friguri, cât e anul de lung. Apoi, singurele ființe în stare să-l mai înduioșeze ori să-l mai tulbure — afară de tâlharii cari îl pradă și-l znopesc din când în când — sunt căprioarele, cari se arată iarna sus pe stânci și privesc mirate la schitul de subt ele. In fine.... (acest «în fine» merită o desvoltare deosebită):

Acum câteva zile, cu prilejul unei plimbări până la Sihla, după ce am văzut încăodată toate câte v'am spus mai sus, m'am despărțit prietenește de cuviosul Gherontie. Era spre seară și în cerul imens boltit deasupra munților începea să se ridice cumpene trandafirii. Am lăsat pe Gherontie cu pace și am intrat în pădure. In urma mea, aud deodată toaca și apoi, ca să nu fie nici o părere, clopotul de vecernie.... Am rămas locului, pe gânduri. In tot schitul, Gherontie era singurul suflet omenesc. Și iată că Gherontie făcea vecernia pentru el singur și pentru sfinții îngeri cari vor fi binevoit să vie să-l asculte!

Am binecuvântat atunci frumusețile superioare ale credinței și ale simțirei întru Isus Christos și am fericit pe monahul Gherontie.

Șăgalnice divinități antice, în momentul când suna la Sihla clopotul de vecernie, vă uitasem și nu-mi mai părea rău că ați fost și nu mai sunteți. Satiri, Priapi și Fauni, lumea, stilul și poveștile voastre nu-mi mai trebuiau. Gherontie sihastrul, deși după înfățișarea-i pământească seamănă foarte mult cu voi, sufletește e mult mai frumos și mult mai venerabil!

G. Galaction

FRAGMENT[1]

Lowcea.

E un târg. Bulgarii îl văd oraş. Ar avea miliarde de locuitori, dacă s'ar număra ş legiunile de păduchi de lemn. Propriu zis însă, n'are decât 7000.

Nemăturat, neîngrijit, cu puține trotuare dar cu foarte mulți cafegii și cu două birturi intermitente, adică în cari nu s poate mânca, în timp de pace, decât u neori și numai un anumit număr de oa meni, — iar în timp de războiu, trebuie să comanzi cu o zi înainte și să pui santi nelă, să păzească comanda.

Pe trotuare, când am eșit, Lowcenii ju cau, ca la Caracal, table, — cu rotogoalel așa de soioase, c'ar fi putut face borș.

Un «intelectual» român, în opinci ș «straie» rezerviste, a descins depe un mă gar, care-l adusese din tabără, — căci sun foarte mulți măgari în Bulgaria, — și m' poftit la o bere, pe care am refuzat-o din cauza clăbucului cam echivoc, — ș apoi la o cafea, într'un gogeamite bo mai mare ca o filigeană, — contra 20 d bani, cuprinzând în ei și bacșișul băia tului, care, la vederea lui, a căscat ochi par'că i-am fi dat o moșie.

Am pornit apoi în sus, — numai cu u măgar, cel intelectual, — spre bariera d sud a târgului, unde dealurile, între ca e clădit orașul, se împietresc și se strân așa de mult, încât silesc șoseaua să urc un parapet uriaș, — iar la capătul lui, s străpungă muntele, deschizând astfel vedere tiroliană: înapoi, spre stânga, zi de piatră; spre dreapta, parapetul izb de apele Osmii, — iar dincolo, peste apă orașul-târg, pe rafturi de stâncă, reamin tind Ancona Italiei.

Dar n'am putut gusta destul poezia ș răcoarea, fiindcă m'a plictisit foc tovarășu trăsnind contra bătăii, — cu dosare de c taţii, la urma cărora amenința sentenţio că «are să-i învețe el, când l-or demob liza». Geaba i-am explicat că, oricâți be tăuși ar fi fost, e un dezastru pentru noi ir șine să ne afișăm năravurile, mărturisin străinilor că «suntem niște barbari, c'o a mată putredă». Geaba i-am demonstra că relele, probate nu cu anonime, se do toricesc acasă, încet, pe șoptite, — cor form înțeleptei zicători: «spală-ți rufele familie». Doamne ferește! De ce-l lua mai domol, d'aia striga mai tare, — păr ce, dac'am văzut, l-am condus la măga și adio!

Seara, glonț la Panega, trei poștii d aici. Cartierul Corpului. Ordine pent Divizie.

Pe deal,—dup' un suiș lung, în care g făia rău mașina, — m'am întâlnit, într'u sat, cu impunătorul convoiu al înmormâ tării unui plutonier, — pe-un car de frun cu mare alaiu, slujit de trei preoți, urm de toți ofițerii regimentului, și, scenă p tetică, bocit de toate mumele din sa

---

[1]) Din volumul „Dincolo“, care va apare să tămâna viitoare, în editura „Flacăra“.

Convoiu de Bulgari răniţi.

(Desen de Iser, făcut pe câmpiile Bulgariei.)

cari-şi aveau băieţii în răsboiu. Numai mamă-sa nu era! Ce soartă!...

Mai încolo, am dat de vreo câţiva căzuţi, strânşi grămadă într'un car şi făcând neputincioase semne, ca un ultim ajutor, cerut contra morţii.

Şi mai departe, pe la Mikre, venia un regiment, iar de infanterie! cu o coadă de nenumărate căruţe, pline cu ce prin gând nu-ţi trece şi târînd după ele, legaţi cu ştreanguri, zeci de cai slăbănogi, sângeraţi sau şchiopi, porecliţi «de rezervă».

Podul pe Vid, înc'un suiş în zed, înc'o pădure — şi, după vreo 300 de metri prin gropi cu bolovani.

Panega.

Am pornit de-acolo-nnapoi,pe-o noapte ca în basme.

Intâiu, până la Tsurki, liniştea singurătăţii, — turburată numai de tăcănitul monoton al motorului maşinii, care mă purta, — m'a încins c'un dor nebun şi m'a silit să mărturisesc caieţelului meu că, noaptea,

când e şubred tot în mine
şi doar sufletul mi-e teafăr, —
mă uit ţintă la luceafăr,
ca, prin el, s'ajung... la cine?

Pe urmă, fiindcă toate trec, m'am sgu-duit, şi, stăpân pe mine, m'am uitat împrejur.

Văzut-aţi vreodată, pe undeva, vreun tablou neposedat de nimeni şi stăpânit de toţi, cu neînchipuite privelişti, cu dantele de crânguri, cu zări stinse, cu ape prefăcute în stropi de diamant, cu dealuri estompate de-un abur violet, — de nu mai ştii ce este: pictură, aquarelă sau un pastel pudrat?

Aşa mi-a fost tot drumul, din Tsurki până 'n Lowce. Ocoluri neguroase, prin codrii fără vârstă—ori triste luminişuri, cu câţiva pomi-fantome, — ori 'nalte etajere cu câteo licărire a vr'unui sat dormind, şi oarbe prăvălişuri sub punţi, — şi-o alburie puzderie de stele, întinsă ca un brâu.

Iar deasupra mea, în haos,
Luna, candelă de veghe, peste-al oştilor repaos,
Se uita la harta lumii, preschimbată într'o noapte,
Nu de-un Cèzar, nu de-un Bismark, nici de-un 77,
Ci de-un uliu veşnic lacom, de-un corb veşnic [nesătul
Pofititor să'nfigă ghiara şi în putredul Stambul.

Haralamb Lecca

GREŞALA

Veştile cele bune se răriau şi geanta lui Bulucea, postaşul, începuse să se uşureze. Celor ce năvăliau la primărie de cum îl vedeau că se opreşte cu cărucioara—mume şi taţi, femei şi fete supte de plâns cărora dela o vreme mai că n'avea ce le aduce— bietul poştaş le spunea ca să nu le strice inima:

— Mâine; mâine v'aduce Bulucea la toţi.

„Mâinele" acesta ţinea însă, cam e de vreo trei săptămâni şi în loc să sporească, veştile dela mobilizaţi se împuţinau. In loc de scrisori şi cărţi poştale fără timbru şi fără ştampilă, Bulucea lăsa în fiecare zi pe masa primăriei câte două trei gazete proaspete. Războiul se isprăvise, bulgarii îngenuchiaseră la Bucureşti, românii rămâneau stăpâni pe două judeţe noi şi frumoase iar oştirile aveau să treacă pe picior de pace. Două trei săptămâni încă, şi fiecare avea să'şi vadă pe al lui, dacă l-o fi păzit Dumnezeu de boale. Deocamdată oştirile făceau carantină pe marginea Dunării şi gazetele tipăriau liste lungi de morţi. In auzul obştei strânse la primărie, notarul din Prisiceni, cetia pomelnicul în fiecare seară. Işi începea cetirea într'un huet de glasuri nerăbdătoare şi isprăvia în mijlocul murmurelor scăzute şi oftărilor lungi. Cei ce primiau o veste rea, numai aşteptau până la urmă, şi dădeau fuga în jelete şi smulgeri de păr, purtând svonul dealungul uliţelor pustii şi negre. Şi'n nopţile lungi nu mai adormiau plânsetele văduvelor, părinţilor, fraţilor şi surorilor rămaşi. S'a dus unul, s'a dus altul,—s'a dus o groază de flăcăi....

Moş Niţă Trifan venia şi el la primărie să asculte, băgător de seamă, cetirea numelor rostite de notar, care se opria câteodată ca să-şi

desnece glasul, ori să sughiţă un „Dumnezeu să-l ierte, săracu", după vreun nume mai drag. De-o săptămână ţinea canonul acesta pentru moş Niţă, care nu ştia nici de mai trăeşte, nici de i-a murit băiatul. Pe babă însă o îmbărbăta mereu şi 'n faţa ei nu-şi descoperia grija:

— Ala e un voinic şi jumătate: nici glonţul nu-l nimereşte, nici boala nu-l molipseşte. Dar mulţi mai sunt pe listele alea de morţi, Ilinco: sute şi mii!

— Dece nu scrie?

— Ce scris! Ei acuma au pornit înapoi; vin, şi-or fi pe aproape.

Dar într'o Joi, moş Trifan care începuse să prindă puţină nădejde, zăbovi cam mult la primărie şi baba, pierzându-şi răbdările, se îmbrobodise să se ducă după el şi chiar trăsese drugul portiţii. Când să iasă îl şi zări pe moş că se'ntorce însoţit de primarul cu care vorbia aprins. Era în preajma casii lui şi n'o vedea; iar primarul păşia alăturea încuviinţându-i vorbele:

— Fereşte că nu se poate moş Trifane: gradul e onorul soldatului şi fala lui!

Veniau încet, tărăgănat şi babei i se păru moşul ei mai bătrân c'o sută de ani. Dintele bănuelii o muşca rău de inimă; alergă în calea lor ţinându-şi răsufletul:

— Ce-ai aflat? E rău de el? Spune-mi odată.

— Nu se ştie încă.

— Dar ce-ai atunci? Ce te-ai întunecat?

— O vorbă; o vorbă, proastă şi neadevărată. Dar spun toţi că nu se poate; o brodeală! Şi lipindu-şi coşul pieptului lui scobit de umărul uscat al bătrânei, intrară amândoi tăcuţi în curte, iar primarul mai strigă odată peste uluci, ducându-se:

— Culcă-te liniştit, moş Trifane, că una ca asta nu se poate; altfel se scrie în gazete despre un sergent.

Dar vorbele acestea neînţelese o făcură să plângă cu foc pe baba Ilinca şi moş Niţă se văzu silit să se gândească şi la ea:

— Ci nu mai trage a rău, muere, dacă-ţi spun odată că nu ştiu nimic. Iar dacă o fi dela Dumnezeu, să te gândeşti la câţi s'au dus. Sute şi mii sunt pe listele alea şi ce o fi de alţii o fi şi de noi. Apoi întorcându-se la îndoiala din sufletul lui: Lasă că aflu eu; plec la noapte la Bucureşti şi tot aflu.

*

Moş Niţă Trifan ajunse la Bucureşti prin turburişul cenuşiu al unei dimineţi umede. Îşi lăsă carul şi boii la cârciuma unde trăgea de obiceiu şi plecă la cazărmi. Era cale lungă; la celălalt capăt al Bucureştilor. Ajunse şi întrebă de colonel. Nu e. De ajutor. Nici ajutorul. Regimentul nu s'a întors. Il primi un căpitan de rezervă căruia îşi spuse păsul.

— Noi nu putem şti moşule. Dar, dacă vrei, să-ţi dau un bilet la minister.

— Unde e ministerul? Ii spuseră încotro să apuce şi porni cu biletul în chimir. Aproape de prânz nimeri şi la minister. Când voi să intre arătând răvaşul dela regiment, îl opri plantonul:

— Nu face parale... Să ceri învoire dela biroul de informaţii; uite colo, la stânga. Un ofiţer tânăr îl ascultă şi-i împlini golurile unui bilet tipărit. Spre al dumeri mai bine îi spuse ce să facă:

— Intri prin gang, urci scările amândouă şi sus, la stânga; întrebi unde e personalul.

— La domnu ministru? Ofiţerul îşi învinse zâmbetul ce-i venise pe buze:

— La... Du-te dumneata unde-ţi spun eu şi ai să afli despre băiat.

— Să trăiţi domnule ofiţer, şi moşul trecu cu învoirea pe lângă planton şi începu să urce.

Atâtea trepte, atât suiş, atâtea săli şi atâtea fireturi! Aşteptă până se mai rări gloata şi începu să privească în juru-i. I se părea că uitase: la dreapta, la stânga, ori încotro i-a spus?

Un soldat în ţinută cetia biletele şi îndrepta pe cei cu treburi; îşi scoase şi Moş Niţă pe al lui. Soldatul îşi aruncă ochii şi-i arătă pe unde să intre. Odaia aceea era plină de lume: ofiţeri, civili, domni, cucoane, lume fel de fel. Tocmai după ce isprăviră cu aceştia, îl băgară de seamă şi pe el. Un ofiţer oacheş înalţă privirile-i întrebătoare asupră-i:

— Ce te-aduce moşule? Bătrânul îşi bătea fundul căciulii în podul palmei:

— Ia, necazurile, domnule căpitane, Am şi eu un fecior mobilizat şi nu mai ştiu nimica de el.

— Din ce regiment şi ce contingent?

— Regimentul şease Mihaiu-Viteazu; contingentu nouă sute; de rezervă...

— N'a scris de fel?

— Ba da, a scris... la început. Odată de-aici din Bucureşti, pân'a nu porni; şi 'nc'odată, nu ştiu de unde, că n'avea pecetie şi nici timbru. De-atunci sunt trei săptămâni şi mai bine, şi n'a mai dat nici un semn. Ne-am luat de gânduri...

— Cum îl cheamă pe flăcău, întrebă un ofiţer cu galon lat, un maior, cărunt, cu ochelari şi vorbă dulceagă.

— Vasile Niţă Trifan îl cheamă.

— Alţi copii mai ai dumneata?

— Asta, singur...

Maiorul care ţinea în mână o condică, dete unui impiegat civil să caute. Căpitanul care vorbise la început îşi făcu mâna pâlnie la urechea maiorului şi-i spuse ceva încet; maiorul clătină din cap şi se 'ntoarse spre moş Trifan:

— Aşteaptă puţin afară moşule; să cercetăm şi te chemăm noi. Moş Trifan se trase supus spre eşire şi se prelinse afară.

După ce se 'nchise uşa, capetele ofiţerilor se adunară asupra unei file din condică, pe care o însemnase impiegatul; maiorul şueră temător par'că să nu s'audă de-afară:

— Vasile Niţă Trifan; mort tifus; Turtucaia; douăzeci şi nouă Iulie...

Incă un mort! Numai morţi vestise în ziua aceea. Trist, neştiind ce să hotărască, rotia o privire obosită pe dimprejur:

— Cine merge să spună moşului?

Ofiţerii se priviau lung, impiegaţii nu se mişcară depe scaune, furierii îşi făceau de lucru prin registre. Respectul acesta pentru părintele care îşi pierduse pe singurul copil, era în simţimântul lui, şi-i plăcu maiorului.

— Dar nu-i putem ascunde. L-om pregăti; chemaţi-l înăuntru.

Când intră iară pe uşă moş Trifan, maiorul se simţi şi mai puţin tare. Bătrânul căzuse de-un zid, cu capul în piept şi par'că dormia din picioare. Urechia însă şi-o ascuţise şi aştepta pregătit. Ar fi fost prea mare norocul ca al lui să fi scăpat, când sfertul de ceas cât stătuse până să-i vină rândul, buzele maiorului nu rostiseră decât cuvântul: „mort", şi nu văzuse în juru-i decât ochi plânşi. Maiorul îşi căută un loc mai bun pe scaun şi se sili să nu spună adevărul dintr'odată. Bătrâneţile lui moş Trifan îl înduioşaseră şi înfăţişarea lui îl muia:

— Dumneata ştii carte, moşule?

— Ştiu puţină, domnule maior.

— Cunoşti şi gradele, văd.

— Păi cum, dac'am fost în oştire şi-am făcut războiul; războiul cel mare, cu păgânii. Ala războiu!

— A! veteran!

— Şi încă de-ăi de-au trecut Dunărea, prin ploaia de ghiulele! Şi-şi desfăcu şuba spre a-şi arăta pieptul cămăşii pe care străluciau, cusute, două medalii. Am şi *Trecerea* şi *Apărătorii*; de la Smârdan...

Maiorul se ridică în sus, şi un scurt huruit de scaune împinse glasu-i ca semnalul: drepţi! Toţi ofiţerii se sculară în picioare.

— Frumos de dumneata moşule; şi vreun grad avut-ai?

— Brigadier... în al treilea de călăraşi.

— Dar prin gazete ceteşti? o mai lungi maiorul, tot ca să-şi depărteze ţinta.

— Ceteşte notarul şi pentru noi.

— Atunci, se legă de acest răspuns maiorul, s'or fi cetit la primărie comunicatele ministerului ce tipărim în ziare! De numele băiatului dumitale n'ai dat cumva?

— Ba tocmai, îşi smulse vorba bătrânul ducând mâna la cingătoare şi scoţând ziarul, tocmai; şi de-aia am şi venit, că stă scris: Vasile Nicolae Trifan. El să fie?

— Dac'ai cetit, aşa trebue să fie moşule şi fă-ţi inimă—încercă să încheie ofiţerul—căci pentru ţara lui a murit.

— Nu, nu, ridică glasul moş Trifan, m'am pregătit eu de asta şi nu sunt slab. Dar vroi să-mi spuneţi dumneavoastră, dacă se poate? Băiatul meu avea grad, sergent...

Maiorul îşi aruncă ochii pe matricola deschisă:

— Sergent, da; sergentul Vasile Niţă Trifan spuse el folosind formula care-i tocise limba, ş a murit cu onoare pe noul pământ al patriei, sub cutele drapelului cuceritor.

— Atunci, zise moş Niţă, fără să se simtă măgulit de vorbele ce curgeau din gura maiorului dece nu i s'a pus gradul şi la gazetă?

Maiorul care nu s'aştepta la o imputare, sila bisi incurcat:

— O fi fost vreo greşală...

— Scumpă greşală domnule maior; foart scumpă pentru mine! Numele la gazetă! făr grad! ca al fiteşcui... un sergent!... Să stea scris ş să citească tot satul! Ocara asta nu i se cădea Sergent!.. Măcar atâta, ce păcatele! Mi-e ruşine să mai scot capul între oameni.

Şi întorcându-se resemnat pe opinci, moş Niţ Trifan vroi să iasă strângându-şi şuba pe piept ce-i rămăsese descheiat. Dar atunci degetele l atinseră medaliile reci şi aducându-şi aminte d galoanele cele făloase care-l învăţase, altă dată, cu trebue să se poarte un brigadier, se mai răsuci odat cu faţa la maior şi făcând front, rosti a dou oară, înnecat, din adâncul sufletului lui rănit:

— Scumpă greşală, să trăiţi, domnule maior

Caton Theodorian

IMPROVIZAŢII

Calomniatorilor.

Pământul de seară luase ţărâna
Şi-o 'mprăştiase într'un puhoi:
— Te'ntunec, soare! — striga nebuna.
— Acum! Dar mâine vei fi noroi!

Operei Lui Nigrim.

E crud să-ţi fac un epitaf.
Prea ţi-a fost viaţa scurtă ţie,
Căci te-ai născut la tipograf
Şi-ai răposat la librărie!

Prinţului Ştirbey.

Cu prilejul serbărilor „Policlinicei", date în pivniţele Ştirbey.

Cine bea din vinul tău
Om deştept sau nătărău
Zice, fără să te ştie,
Ce mai vin, şi ce mai vie!

Insă cine te-a văzut
Lângă blonda ta domniţă,
Uită vinul şi tăcut
Zice'n gându-i: Ce mai *viţă!*

Cincinat PAVELESCU.

MIŞCAREA LITERARĂ IN STREINĂTATE

IN FRANŢA: Asupra înrâuririi poetului american Walt Withman în poezia nouă franceză.

Intr'o cronică trecută expuneam caracterele operei celor mai expresivi reprezintanţi ai nouii poezii în Germania; avem prilejul să complectăm acum aceiaş anchetă în privinţa literaturii franceze; un articol al d-lui René Arcos, publicat în enciclopedicul *Mercure de France,* caută care sunt influenţile principale sub care se desvoltă cea mai nouă poezie franceză şi care sunt tendinţele esenţiale ale nouii arte poetice, desprinse din operile celor din urmă contimporani.

Criticii n'au stat la îndoială să numească o întreagă grupă de poeţi actuali cu titlul, fie de laudă, fie de ironie, de „Withmanişti", după numele marelui poet american Walt Withman, dela care ar purcede toţi aceşti cântăreţi.

Poetul american ar fi unul dintre acei „barbari" de cari s'a simţit nevoie pentru renovarea întregului domeniu al artei.

El a fost revelat Francezilor în minunata traducere a poetului Léon Bazalgette şi poezia sa robustă şi atât de omenească a făcut o impresie profundă. Withman e pur şi violent; el trăieşte din viaţa obicinuită a tuturora, împarte durerile şi bucuriile lor, aspiraţiile şi părerile lor de rău; nici un semn exterior nu-l deosibeşte de restul muritorilor; în mijlocul mulţimii el e cel ce a primit darul verbirii, ca să spună simţimântele ce vibrează în toate inimile. Vorbind, el mulţumeşte nevoia de a se exprima a tuturora. Withman zice despre sine:

„Eu nu spun lucrurile astea pentru cinci franci şi nici ca să-mi trec vremea aşteptând vaporul.

Voi vorbiţi tot aşa ca şi mine şi eu nu fac decât ce-ar trebui să facă limba voastră,

Care vă rămâne legată în gură, în timp ce limba mea începe a se desface de legături."

Withman e omul aspru şi înflăcărat din dimineaţa lumii; e fericit şi de corpul şi de sufletul său şi ochii nu i se mai satură de minunea care îi înconjoară:

„Nu scâncesc ca cei ce trec gemând prin lume că toate lumile sunt pline de neant şi că pământul nu-i decât gunoiu şi putregaiu.

— Ştiu că sunt solid şi sănătos,

Către mine lucrurile lumii se adună într'un val etern.

Toate duc pentru mine cuvinte scrise şi eu trebuie să desleg înţelesul a ceeace e scris."

Nimic nu-i e străin; el e în centrul lumii nu ca un stăpân atotputernic în mijlocul unui popor de supuşi, ale căror daruri le primeşte nemişcat şi sătul, ci ca un om din mulţime, care îşi face loc singur purtând aceeaş povară ca şi toţi semenii săi, având aceleaşi clipe de zâmbet şi aceleaşi clipe de plâns. Ce lucru mai simplu şi mai omenesc poate căpăta loc într'un vers decât acesta:

„Pruncul doarme în leagăn,

Eu ridic pânza subţire, privesc o clipă lungă şi, fără să zic un cuvânt, gonesc muştele cu mâna".

Withman are o încredere neţărmurită în lumea din juru-i şi optimismul său robust nu cunoaşte nici o umbră; simte că această lume e cea mai bună cu putinţă, şi că o iubire ascunsă o leagă cu fire multe de propria lui fiinţă: „Apăsarea piciorului mieu face să ţâşnească din pământ sute de iubiri".

Oriunde se duce omul, aşa cum îl vrea poetul, e binevenit:

„Oriunde se duce, bărbaţi şi femei îl privesc şi-l doresc. Doresc ca el să-i iubească, să-i atingă, să le vorbească, să rămână pe lângă ei."

Ceeace nu cunoaşte poetul american e melancolia şi visarea; o cuirasă primitivă îl apără în contra acestora ca în contra unor vrăji răufăcătoare; dar ceeace e mai amar e că apărându-l de melancolie şi visare, îi închide şi orizontul cugetării. In mersul vertiginos al acţiunei, poetul nu are nicăiri răgaz să contempleze şi să reflecteze; din această cauză şi poezia este foarte săracă în gândiri. Viaţa se oglindeşte oarbă în spiritul său, ca un colţ de cer în oglinda unei ape; de aici şi optimismul său fără umbră şi acea nemărginită încredere în puterile sale şi în bunătatea lumei, încredere pe care o aveau primitivii privind cu ochii atât de proaspeţi spre zările din jurul lor.

Iată cum se descrie poetul însuş în *Cântul despre mine însumi:*

— „Eu sunt poetul Corpului şi sunt poetul Sufletului,

Plăcerile cerului sunt cu mine ca şi torturile infernului;

Pe cele dintâiu le altoesc pe mine însumi şi cresc, pe celelalte le tălmăcesc într'o limbă nouă.

— Eu sunt poetul femeii tot atât ca şi al bărbatului,

Şi spun că e tot atât de măreţ a fi femeie sau a fi bărbat.

Şi spun că nu-i nimic mai măreţ decât mama oamenilor.

— Eu cânt cântul avântului cuceritor şi al mândriei,

Am plecat destul fruntea şi ne-am rugat destul;

Eu arăt că mărimea nu-i decât desfăşurare.

— Ai întrecut pe ceilalţi? Eşti Preşedinte?

E un lucru fără preţ; fiecare trebuie să ajungă mai mult decât atât şi să urmeze mai departe încă.

— Eu sunt cel ce călătoreşte cu noaptea gingaşă care cade,

Eu strig către cer şi către mare, pe jumătate învăluit de noapte:

— Strânge-te cu putere de mine, noapte cu sânul gol, strânge-te tare, noapte magnetică şi dătătoare de viaţă!

Noapte a vânturilor din Sud, noaptea marilor aştri,

Noapte tăcută care-mi faci semn, noapte de vară, nebună şi goală!"

Withman e un poet bogat, dornic să spună, să spună mereu, caşicum ar vrea ca într'o enumeraţie uriaşă să cuprindă toate lucrurile acestei lumi. Multe dintre poemele sale seamănă cu nişte lungi nomenclaturi, care, ca nişte reţele uriaşe cuprind ţări, şi mări, şi râuri, şi obiecte, şi dau chiar celor mai umile prilej să se strecoare în cuprinsul versurilor. Withman nu scrie; el exclamă, strigă că toate-s o minune şi, aplecat asupra lumii ca Dumnezeu însuşi, el îşi numără, cu nesăturată sete, toate creaturile, orbit, îmbătat de numărul lor.

Pe cât permite traducerea putem aprecia mai mult fondul decât forma acestui poet. Fondul e puternic şi original, sănătos, limpede şi senin. Lipsa aproape completă de preocupări artistice, îi creşte puterea şi îl face să fie apropiat, fără nici o despărţire de noi; nici o estetică nu-i opreşte avântul, nici o atitudine nu-l anchilozează; el e camarad prietenos, ce se aşează simplu la masa ta, bea din paharul tău şi-şi deschide inima către tine.

Astfel înţeles poetul american a avut o înrâurire puternică asupra poeţilor francezi din ultima generaţie.

Atât însă că aceştia aveau dela marii lor maeştri, şi mai ales dela Baudelaire simţul şi cultul formei. Cuvintele înşiruite în versuri au ele însele o valoare estetică, de care pare a se fi îngrijit foarte rar poetul american; el e ca un şivoiu tumultuos ce curge fără drum şi fără formă peste stânci, *E Niagara!*, cum a exclamat un poet, pe când în poezia franceză îngrijirea de formă a temperat totdeauna avântul fără frâu al simţirei şi al vorbelor, nedisciplinate de artă.

De aceea poeţii noui, între care cei mai expresivi sunt Jules Romains şi Charles Vildrac, ţin mai mult de Baudelaire decât de Walt Withman, încheie d-l René Arcos.

E netăgăduit însă că asupra fondului, asupra găsirii isvoarelor de inspiraţie poetul american a exercitat o înrâurire lesne de perceput.

Const PAUL

□ □ □

IN PRAGUL UNOR VREMURI NOI

Suntem în pragul unor vremuri noui. O simţim cu toţii: acei cari le dorim ca şi acei cari ne resemnăm. Proorocii nenorocirilor viitoare nu lipsesc dar şi dânşii îşi pleacă fruntea în faţa a ceeace nu se mai poate evita. Ici şi colo, glasuri singuratice par a vroi să cheme la o luptă de rezistenţă, dar şi cei cari strigă ca şi puţinii cari îi aud au simţimântul limpede al unei sigure înfrângeri. Peste toţi şi peste toate, stăpânitoare e astăzi fatalitatea istorică, — imperioasa *Ananghi* al cărei gest poruncitor conduce destinele lumii.

Cei mulţi şi năpăstuiţi stau astăzi să se ridice. Nu ca la 1907, prin fier şi prin flăcări, ci ca o putere morală uriaşă, hotărîtă, invincibilă.

Semnul neîndoios l-au dat atunci când ţara i-a chemat la îndeplinirea celei mai înalte şi mai teribile datorii. l-am văzut cu toţii roind depe întinsul câmpiilor, curgând ca şuvoaie nepotolite depe culmile dealurilor şi din creerii munţilor. Aciuaţi ca ciorchini pe coperişul vagoanelor ori călări pe caii lor mărunţi veniau de pretutindeni voinicii neamului, cântând şi chiotind ca la nuntă.

A fost o uimire pentru noi toţi, a fost poate şi o umbră de spaimă pentru acei *beati possidentes* cărora deslănţuirea acestei formidabile forţe le aburia sufletul cu ceaţa nedesluşită a posibilităţilor viitoare.

Şi atunci, în acele clipe sfinte şi neuitate, mai înainte ca vreun partid politic ori vre-unul din gânditorii rasei să-şi rostească cuvântul, programul îndreptărilor în folosul ţărănimii a răsărit în conştiinţele tuturor ca o ineluctabilă necesitate.

Ce minunat şi dumnezeesc instinct a făcut-o pe această imensă şi smerită mulţime, fără putinţa nici-unui fel de înţelegeri între unii şi alţii, să se ridice ca un singur om şi, veselă, să se ducă, nu la o plimbare militară — cum bănuiam noi, orăşenii—ci la luptă şi măcel cu credinţa, înfiptă în inimele tuturor, că, apărându-şi steagul, îşi cucereşte dreptul ei definitiv la vieaţă?

Sunt tainele miraculoase ale sufletului popular, ale acelui suflet pe care marii izolaţi îl pot dispreţui din înălţimea turnului lor de fildeş dar pe care marii făptuitori l-au înţeles şi l-au iubit întotdeauna.

Care dintre noi, pe peroanele înţesate ale gărilor, în curţile mişunând de omenire ale căzărmilor, ori, mai pe urmă, în bivuacurile de peste Dunăre, a stat de vorbă cu vr'unul din ţăranii-oşteni şi n'a dobândit convingerea că un popor întreg s'a ridicat nu numai ca să-şi apere mândria neamului dar şi ca să sdrobească pentru deapururi puterea de rezistenţă a orbilor stăpânitori?

Iată, îmi vin în minte răspunsurile pe cari mi le-a dat un flăcău, aproape un copil. Era fiul «Olteanului» ce-mi deschidea poarta în fiece dimineaţă.

Un om ciudat și împietrit la inimă «Olteanul». Când goarna sună chemarea la oaste și când patru feciori și trei gineri îi porniră spre Dunăre, el nu făcu niciuna din mișcările unui bun tată de familie: nu se grăbi să le cumpere automobile spre a-i înrola în C. V. A., — nu stărui nicăiri să-i treacă la partea sedentară, la biroul presei, ori măcar la cartierul vr'unui comandant de corp, ci trântindu-și căciula pe ceafă, se mulțumi să-și ridice ochii spre Cer, și scrâșnind din măselile-i oltenești, să îndese printre ele un drastic compliment strămoșesc la adresa bulgarului nemernic. Își chemă pe cel din urmă fecior, un flăcăiandru de cincisprezece ani, din satul risipit pe malul Jiului; îi încredință cobilița și coșurile, iar el o apucă razna pe ulițele Bucureștilor înnecându-și prin cârciumile mahalalelor amarul și chinul de fiece clipă...

Feciorul care-l înlocuia în negoț, zâmbind ca să nu geamă sub încărcătura grea a coșurilor, își deslega limba mai ușor decât bătrânul și, deși nu știa decât «o țără de carte» — cum zicea dânsul, — vreo două clase făcute cum a dat Dumnezeu și cum a vrut Statul nostru, răspânditor de lumină și oblăduitor al celor mulți, — el nu sta încremenit la întrebări ci găsia întotdeauna răspunsul.

— Ai tăi de ce plecară peste Dunăre?

— Ca să-l bată pe Bulgar.

— Și-o să-l bată?

— Păi cum!

— Dar de ce să-l bată? Ce ne-a făcut el?

— Apăi, dacă l-om lăsa să-l bată și pe Sârb și pe Grec, mai pe urmă o să ne bată și pe noi și decât să ne bată el pe noi, mai bine să-l batem noi pe dânsul.

— Și ce folos o să aibă pentru dânșii ăi cari se duc să se bată?

— O să dea boierii pământ, domnule!

— Și cum o să-l cereți: tot ca acum șase ani?

— Doamne ferește! Acum au înțeles și boierii că trebuie să ne dea pământ și o să-l dea.

— Dar cum de-au înțeles?

— Fiindcă văd ei bine acum că fără noi nu se poate...

Flăcăiandrul tăcu, mă privi surâzând, iar ochii lui limpezi se scăldau într'o lumină adâncă și liniștită...

Ceeace instinctul acestui copil înțelesese, conștiința noastră ne-o spune fără înconjur. Da! Vedem bine acum că fără «ei» nu se poate. De-ar fi șovăit numai și partida poate ar fi fost pierdută. Dar n'au șovăit. De foame ei au răbdat; de holeră ei au murit. Suferințele și primejdiile au fost ale lor; ar fi cu neputință ca al nostru să fie tot câștigul iar toată paguba a lor. Dar chiar de-am avea neomenia s'o vroim și tot n'am putea împiedica ceeace prin noi ori fără noi și deci împotriva noastră va trebui să se întâmple.

E clar: dacă nici sentimentele noastre de civilizați, dacă nici rațiunea de Stat, dacă nici cel mai elementar patriotism nu ne îndeamnă să săvârșim opera de întărire și de înălțare a țărănimii, e însă imposibil să nu aflăm în propriul nostru instinct de conservare imboldul necesar, nu pentru sacrificii, căci sacrificiile vor fi neînsemnate, dar pentru împlinirea celei mai firești dintre datorii.

Așa dar, *democrație rurală?* vor întreba unii nedumeriți și câțiva din cei cari se înspăimântă de cuvinte și cari stau gata să prorocească naufragiul civilizației noastre.

Civilizația noastră! Care? Aceea răsărită din însuși sufletul neamului, cântecul unui Eminescu ori al unui Grigorescu, pietatea încremenită în brâul unei biserici ori armonia prinsă în motivele unui chilim? O nu! Nu această civilizație pe care o ignorăm ori o disprețuim ci alta, aceea care se răsfață, stupidă și insolentă, pe calea Victoriei, la curse, la «Majestic» și în camerele separate ale localurilor de noapte. Dacă *aceasta* va naufragia, atât mai bine. Cât despre *cealaltă*, cea adevărată și fecundă, aceea va trăi și în pământul întins și cultivat din care răsare, își va afla puteri nesfârșite de vieață și de înflorire.

Și Franța este o democrație de țărani și de mici burghezi. Acei cari din Franța nu cunosc decât Parisul cosmopolit și înfrigurat de plăceri îndoioase pot să zâmbească. Acei cari însă știu că Franța nu e Parisul, să privească ori să asculte ceeace le spun cunoscătorii: un Barrett Wendel, un Giuseppe Prezzolini... Și această democrație rurală și de mică-burghezie, formată de o populație sobră, econoă, prudentă, iubitoare de pământ, resemnată la o vieață mediocră stă în fruntea omenirei nu numai prin imensele ei resurse financiare dar și prin grandioasa ei manifestare de civilizație. Această democrație măruntă nu împiedică apariția unui Rodin în artă, a unui Henri Poincarè în știință; nu împiedică eleganța aristocratică a milionarei pe care o îmbracă Paquin ca și a midinetei, care din soldurile ieftine ale marilor bazaruri, știe să-și încropească o toaletă cu gustul sigur al unei rase superioare.

Să se liniștească deci străjerii neadormiți ai civilizației noastre! Nici-o primejdie nu ne amenință. Nici-un nor întunecat nu îmbrobodește orizontul, iar freamătul ce prinde să răsbată din adâncul sufletului popular nu e semnul furtunei ce se apropie ci e solia vestitoare de bine și de lumină a unui popor ce renaște.

C. BANU

INTÂMPLĂRI — ANECDOTE — GLUME

DIN VIAȚA SCRIITORILOR ȘI ARTIȘTILOR

Jules Claretie pe scenă

Robert de Flers publică o spirituală cronică asupra drepturilor satirei în teatru. După ce susține, cu argumente din trecutul teatrului francez, că însăși tradiția consacră dreptul de a se face pe scenă aluzii la ridicolul contimporanilor, spiritualul dramaturg emite părerea că totuș nu e bine ca autorii să puie în piesele lor personalități precise.

Tōtuș, de Flers recunoaște că de multe ori e greu să reziști acestei ispite. Și, în sprijinul acestei afirmări, povestește următoarea nostimă întâmplare:

Când s'a pus în scenă actul al treilea din *Fracul verde*, scena Academiei, figuranții voiră la început să imite fiecare pe câte un academician. Cel mai mare succes l-a avut însă d-l Jules Claretie. Cel puțin douăzeci de figuranți au cerut voie să imite pe administratorul Comediei Franceze. Unul din ei îi spuse verde d-lui de Flers:

— Domnule, dacă nu-mi îngăduiți să-mi fac capul d-lui Claretie, prefer să plec. Eu n'am primit să figurez, decât cu condiția asta.

— Dar de ce ții atât de mult la această condiție? — l-a întrebat autorul.

— Fiindcă d-l Claretie este comandor al «Legiunei de onoare,» — răspunse figurantul, — și asta ar face mare plăcere nevestei mele!

Diderot și librarii

Legăturile lui Diderot cu Le Breton, editorul *Enciclopediei*, nu erau tocmai cordiale. La un moment dat, între marele filosof și librar se ivi un incident foarte grav. Speriat de persecuțiile cu cari era mereu amenințat de clericali, din pricina ateismului ce se desprindea din *Enciclopedie*, Le Breton dădu afară, din unul din volumele acestei uriașe lucrări, tot ce i se părea lui că ar putea să atingă susceptibilitatea popilor. Și aceasta fără știrea lui Diderot care era și directorul întreprinderii și autorul celor mai multe din articolele măcelărite. Volumul apăru astfel mutilat. Când, mai târziu, Diderot îl parcurse și descoperi mutilările, furia lui nu cunoscu nici o margine. Toată vieața n'a putut să-i ierte lui Le Breton această crimă.

Relațiuni mai bune, pe cât se pare, marele filosof ar fi avut cu alt editor al său, Panckoucke. Acesta era foarte bătrân.

Odată, Diderot s'a dus la el să facă niște corecturi. Panckoucke tocmai se îmbrăca.

— Vreți să vă ajut? — îi zise Diderot. Panckoucke refuză.

— Lăsați-mă să vă ajut! — stărui filosoful, îmbrăcându-i haina. Nu voiu fi eu în nici un caz primul autor care a *îmbrăcat* pe un librar!

Al. ȘERBAN

□ □ □

POETUL D. IACOBESCU

Vinerea trecută, în amurgul luminos, cald, zâmbitor ca o ironie, a fost coborît în mormânt D. Iacobescu, ale cărui versuri triste și stranii au atras de atâtea ori privirile în coloanele **Flacării.**

Era tânăr, abia sfârșise liceul; mi-l amintesc deacum doi ani; era sfios; avea ochi buni, pătrunzători și senini și urmăria cu siguranță sborul oricărei cugetări mai vaste, pe care putea s'o întâlnească în modestele încercări de filosofare psichologică sau literară din ultima clasă; când aveam de deslegat vre-o problemă mai subtilă eram sigur că finețea lui obișnuită avea să găsească răspuns și, în intimitatea de gânduri care domnește la Seminarul pedagogic între elevi și profesor, zăriam adese scânteieri uimitoare în acest suflet care abia pășise pragul larg al luminii.

Numele lui a apărut apoi în reviste; scria, pe cât știu, de mult, dar nu începuse să publice decât când dobândise o promițătoare siguranță de

D. Iacobescu

ers. Iar acum un an puteam spune că versurile ale sunt muzicale și limpezi și ating prin simlitatea savantă a facturii lor.

„Tot ce semnează,—scriam atunci,—e delicat și uios; n'am auzit încă accente de energie, de evoltă, de patimă arzătoare; un romantism pläând, căruia nu-i sunt străine notele sensibiliții rafinate a moderniștilor nedetracați, învăluie rsurile sale într'un văl diafan de melancolie lândă, ce încearcă să ascundă cu gelozie orice ormă mai accentuată, orice culoare mai vie.

„Poetul Iacobescu e un visător discret, care rețetă, par'că orice desvăluire a propriului său uflet și nu ne lasă să auzim decât ecourile deărtate ale unor dureri trăite, transfigurate prin ăestria unei liri ce vibrează veșnic diminuendo *velato".*

Deatunci versurile lui au devenit mai triste, surile din ele mai stranii și o melancolie sfâietor de blândă la apropierea inevitabilă a morții -a dat toată duioșia „Cântecului Lebedei". mția cum miragiul fermecător al vieții se derămă clipă cu clipă și, așteptând să se rupă cel din urmă fir, cânta și cântecul lui fu suinul vieții netrăite, fu scânteia palidă ce lumiază o clipă drumul din noaptea celor două ecunoscuturi.

Vieața nu i-a fost decât visul pe care l-a cânt, curată și tristă; deaceea în versurile lui nu nici un fel de „literatură" și până târziu se va stra amintirea unei atât de duioase sinceri-i literare.

La nouăsprezece ani D. Iacobescu dădea nu mai speranțe, ci schițase chiar o activitate etică în plină desfășurare.

Acum mormântul poetului s'a închis și vieața netrăită a intrat în lumea visării, din care se sprinsese doar ca să vibreze ușoară în lumina rită a câtorva versuri.

Și peste mormântul lui pulberea de diamante murgului plutia ca un zâmbet de ironie a erilor fatale ce ne stăpânesc.

C. Sp. H.

CRONICA TEATRALĂ

In jurul lui „Manasse"

Manasse a fost scos depe afișul Teatrului Național, înainte de reprezentare, de teama unor manifestații studențești.

Acesta este un fapt straniu, căruia nu-i putem găsi nici un fel de motivare. E fără precedent fapta direcțiunii Teatrului Național și, pentru onoarea spiritului de civilizație cu care ne fălim, nădăjduim că ea nici nu va rămânea ca un precedent. Ea face parte din categoria actelor nule de drept, deci nevalabile.

Dar mai cu seamă lipsite de ori și ce temei rațional sunt împrejurările de cari direcția Teatrului Național s'a lăsat influențată. Să le rezumăm:

Un comitet studențesc, jignit de reluarea piesei lui Ronetti-Roman intervine la direcția teatrului să se scoată depe afiș *Manasse*, deoarece ea ar insulta sentimentul nostru național. Direcția Teatrului Național se supune acestei intervenții și anunță suspendarea reprezentațiilor *Manasse* printr'un afiș violent care calificä pe studenții cărora ea s'a supus drept „o minoritate infimă, atât ca număr cât și ca valoare".

Incidentul a surprins cu drept cuvânt, mai ales după afirmația direcțiunii că *Manasse* a fost scos depe afiș, ca să se mulțumească „o minoritate infimă, atât ca număr cât și ca valoare".

Dacă am mai fi înțeles ca prima noastră scenă să expulzeze o capod'operă sub presiunea unanimă a opiniei publice, oricât ne-am căzni, nu putem găsi nici o urmă de rațiune motivelor cari au silit direcțiunea Teatrului Național să se supuie amestecului energic al unei „minorități infime și ca număr și ca valoare". Cum, scena noastră oficială a ajuns o jucărie la discreția „minorităților" de această categorie? Și nu e oare cel puțin ciudat, ca această slăbiciune să se mărturisească chiar într'un afiș oficial, și în termeni atât de violenți?

*

Dar dacă nu putem înțelege procedarea direcției Teatrului Național, mărturisim că tot atât de greu ne este să admitem și punctul de vedere al studenților. Aceasta nu însemnează că dezaprobăm manifestația lor. Nu. Manifestațiile de tinerețe ne sunt dragi, chiar când în orbirea entuziasmului se săvârșesc greșeli. Și niciodată nu vom dezaproba o tinerime care cutează să se ridice la înălțimea entuziasmului ei și care, atunci când crede că sentimentul național a fost atins, se strânge în rânduri compacte, ca în jurul unui drapel, și jură să se jertfească pentru a-l apăra sau chiar a-l răsbuna.

Dacă studenții au crezut în mod sincer că reprezentarea lui *Manasse* este o jignire împotriva căreia trebuie să lupte,—bine au făcut că au deschis lupta. Omul care nu lucrează potrivit convingerilor lui intime, este ori laș, ori șarlatan. Dar rău au făcut aceia cari au cedat studențimii, mai ales dacă într'adevăr acea studențime era o „infimă minoritate" și dacă convingerea lor era că *Manasse* trebuia reprezentat.

Dar dacă nu dezaprobăm manifestația studenților ca mișcare de tinerețe, nici nu putem admite punctul lor de vedere. *Manasse* este, fără îndoeală, o piesă bună. Mai mult chiar decât atât. Deși, pe-alocurea e scrisă într'o limbă care ar trebui puțin revăzută, mai ales când cei cari vorbesc sunt români, lucrarea lui Ronetti Roman este o piesă care dramatizează, cu obiectivitate de artist adevărat, conflictul, mai mult de prejudecată socială decât de toleranța religioasă, dintre Români și Evrei.

In desbaterea acestui conflict de veacuri sunt desigur clipe grele, în timpul lui se rostesc, fără îndoeală, cuvinte cari dor. Dar întrebarea este: se poate învinovăți autorul de greutatea acelor clipe și acelor vorbe? Nu. Artistul a pus în scenă pe reprezentanții diferiți a două rasse. Prin urmare, reprezentanții aceștia specifici trebuia să fie zugrăviți cu convingerile și idealul lor; iar cuvintele lor nu pot să fie decât reflexul acestor convingeri și acestui ideal.

Ne supără ce spune Manasse? Așa e. Dar dacă nu ne-ar supăra, n'ar dăinui conflictul la a cărui rezolvire Ronetti-Roman vrea să contribuie.

Și, deși punctul de vedere românesc nu este de loc apărat, deoarece Românii din această piesă sunt numai niște păpuși îndrăgostite, Ronetti Roman, prin obiectivitatea sa de artist superior, a slujit mai mult cauza românească decât pe cea evreiască. Dovadă: Românii apar în *Manasse* ca prigonitori ai Evreilor numai din spusele lui Nisim și Manasse, pe câta vreme Evreii sunt arătați dușmani de moarte ai creștinilor atât prin ceeace spun, cât și prin ceeace ei fac. Manasse moare mai bine decât să binecuvinteze unirea nepoatei lui Lelia cu creștinul Matei Frunză. Ronetti Roman arată deci pe Evrei neasimilabili, netoleranți, izolați în turnul de fildeș al mândriei de „popor ales". Deaceea, nu numai ca autor dramatic de seamă, dar și ca bun cetățean al Statului nostru, Ronetti Roman merită onorurile primei noastre scene. Dar asupra acestei chestiuni, vom reveni pe larg, cu prilejul reprezentării lui *Manasse*, care, nădăjduim, nu va întârzia mult.

*

Pentru motivele arătate și pentru altele pe cari le vom desvolta la vreme, regretăm scoaterea lui *Manasse* depe afișul Teatrului Național. Dar am regreta în acelaș timp și dacă cei în drept se vor feri să tragă urmările cari se impun din mișcarea ce a determinat această suspendare.

Manasse a fost boicotat. Dar pilda boicotului au dat-o chiar aceia cari azi suferă efectele lui: Evreii. Evreii sunt cei dintâi cari au întrebuințat la noi arma boicotului, nu numai în politică, dar și în artă.

Evreii au boicotat o vieață întreagă, printr'o solidarizare francmasonică, în cariera lui artistică, pe Petre Liciu, din pricina convingerilor lui politice; Evreii au pretins acum câțiva ani direcțiunii Teatrului Național din Craiova, pe când director era marele tenor Gr. Gabrielescu, să se șteargă dintr'o piesă a d-lui H. Lecca un pasaj în care un personaj al piesei arăta cum baronul de Günsburg își bate joc de țara noastră în străinătate, amenințând că în cazul contrar nici un Evreu nu va mai păși pragul teatrului. Ne oprim deocamdată la aceste exemple, pe cari, la nevoie, le-am putea înmulți.

Evreii sunt, prin urmare, aceia cari ne-au boicotat întâi și chiar în propria noastră țară. Să nu se plângă, deci, dacă pilda lor ajunge contagioasă. Și mai ales să *ia seama* să nu devină contagioasă, fiindcă, oricum, șapte milioane de boicotori vor fi totdeauna mai tari, decât patru sute de mii.

P. LOCUSTEANU

CĂRȚI NOUI

Steluța—*Fantazii și paradoxe*—de *D. Anghel*. Editura „Alcalay", București, 1913.

Noul volumaș de proză al d-lui D. Anghel continuă, fără să schimbe, activitatea sa închisă în minunata „Oglindă fermecată".

O sensibilitate gingașă, care vibrează ca o harfă cu coarde fine la atingerile, imperceptibile pentru poeții viguroși, și o imaginație atotputernică, risipitoare nesocotită de lumini și culori, au dat operei d-lui Anghel, în general, toate acele insușiri de fond și formă, care îi alcătuesc noutatea.

In fața vieții trăite, cu necazurile și bucuriile ei reale și precise, poetul a rămas nepăsător; a privit-o doar cu un îngăduitor zâmbet de ironie în partea sa de *Kaleidoscop* și numai în lumina amintirii, care schimbă tot ce-a fost atingere dură într'o eterică fantomă, a creiat încă odată o lume din lumea trăită cândva în realitatea atingerilor de toată ziua. Până la proza d-lui Anghel nu ajung ecourile și imaginele din cadrul societății noastre decât după o lungă și subtilă elaborare care schimbă sentimentele în cicatrici afective și tablourile în năluciri — vii, dar rupte parecă dintr'o lume ce n'a existat nicăirea.

Ceeace-i lipsește în vigoare poetul a compensat în grija nelipsită pentru desăvârșirea artistică a înfățișării acestor frânturi de lume visată, din care a făcut strălucite „enluminures", cizelate cu o remarcabilă subtilitate; e o insușire de temperament.

Atitudinea d-lui Anghel e aceea a unui spectator estet al mersului unei lumi ce nu trăește

decât în lumina închipuirii, legată încă cu fire multe de lumea noastră a tuturora; un scriitor fantezist, fără a fi fantastic.

Şi în proză, caşi în poezie, d-l Anghel a rămas acelaş sensitiv delicat, care se serveşte de-o schiţă caşi de un sonet pentru a mărturisi o uşoară vibraţie lirică şi a creia o gamă de imagini.

Farmecul unei vechi romanţe uitate, ascultată într'un oraş de provincie unde „regăseşti lucruri pe care le-ai mai văzut odată, mode ce dorm uitate în vitrine, portrete vechi ce-au comemorat o faptă peste care a curs nepăsătoarea năvală a anilor", farmecul *Steluţei* lui Alexandri isvorăşte din cea dintâi schiţă a volumaşului ca un fior misterios, rechemat cu artă dintr'o lume pentru totdeauna stânsă: cei cinci muzicanţi cari execută romanţa sunt descrişi cu o plasticitate de pictură.

Şi cadrul demodat şi sentimental al audiţiei, şi figurile emoţionate de amintiri scumpe ale puţinilor ascultători şi notele plângătoare ale romanţei retrăesc evocate cu o vorbă şi aduc cu ele melancolia dureroasă pe care a simţit-o poetul într'o noapte stingheră, trăită departe. Şi procedeul artistic şi efectul bucăţii sunt de poezie lirică; de aceea dela poezie la proză e atâta apropiere în opera d-lui Anghel.

Aceleaşi intenţii şi aceleaşi realizări în bucăţile *Intr'un amurg de Toamnă, Intr'o Duminică, Pământul, Doi prieteni,* în mistica fantezie *Amintirile simţurilor* sau în *Două glasuri* şi în *Flori albastre.* E atât de puţină acţiune omenească în ele, încât nici nu se apropie de specia nuvelei şi nu e greu să fie socotite toate, în rândul poemelor din *Fantazii,* drept poeme în proză.

Sunt însă în volumaş un număr destul de mare de schiţe care arată alte preocupări. *Paradoxele unui muribund* discută cu toate concretitatea de idei în imagini ce e *bine* şi ce e *rău,* răspunzând cu gânduri limpezi de etică naturalistă, cari dacă nu sunt noui, sunt înfăţişate cu o nouă plasticitate artistică. Iată un model de ce însemnează cugetare literară:

„Oricum, bun sau rău, scânteea vie a minţii care mijeşte şi luptă înainte de a se stinge, suferă simţind că se va face întuneric; bun sau rău, miel sau şarpe, laolaltă vom dormi cu paradisiacele ori infernalele noastre legende. Fiecare ese, însă, din lume cum socoate şi marea draperie cu funebrele ei falduri recade tot atât de rigidă şi nepăsătoare şi asupra unora şi a celorlalţi."

Numărul 27, Pe un volum ce nu se mai citeşte, Tunsu Haiducul Arivistul, Fluturul rampei sunt din colecţia de *portrete,* evocări făcute nu cu impasibilitate unei plăci fotografice, ci prin descripţia lirică în care se ţes emoţii personale cu impresii din lumea văzută aevea.

Mafia e aproape un strigăt războinic şi, dacă n'ar fi stilul plin de imagini care să mai reamintească pe poetul *Fantaziilor,* nici nu l'am mai recunoaşte în luptătorul care porneşte să distrugă citadela oligarchiei noastre; citez şi de aici un fragment, care conţine încă frumuseţi de cugetare literară:

„Ceilalţi, dincolo de masa verde a cluburilor, de pologul mătăsos al alcovurilor, de tapetele inflorite ale buduarurilor, ori de draperiile ce închid uşile saloanelor nu există. E râul tulbure şi anonim care curge."

Dar asemenea erupţiuni de polemică socială cer multe sacrificii de ordin artistic; cadrul unei schiţe fiindu-le prea îngust ele trebuie să se usuce pentru a fi cuprinse în încăperea lui şi să capete insuşiri ziaristice în locul celor literare.

De ce să-şi transforme d-l Anghel delicata-i muză într'un atlet al justiţiei sociale?..

Două schiţe se apropie mult de nuvelă; au o acţiune, un caracter, un desnodământ: *Pământul* şi *Cucuveaua,* care, desfăşurându-se tot în cadrul unui singur suflet, cuprind o complexă înşirare de stări sufleteşti, ce depăşesc cadrul unui poem liric; ele pot fi socotite ca începutul activităţii de nuvelist a d-lui Anghel, care ţine, pe cât se pare, să rămână mai mult în acest domeniu al literaturii.

Volumaşul de fantazii şi paradoxe pe care 'l am sub ochi nu e o etapă în activitatea subtilului poet; formează corp cu întreaga sa proză de până acum, pe care o îmbogăţeşte cu inspiraţii noui, dacă nu şi cu noui mijloace de realizare artistică.

C. Sp. HASNAŞ

ECOURI

Pisica în literatură. — In numărul viitor al ***„Flacărei"*** **vom publica, între altele o spirituală schiţă de d-l *D. D. Pătrăşcanu* şi o bucată de d-l *Octavian Goga.***

Tot în acest număr: *Pisica în literaturile străine şi române,* cu o spirituală copertă de *Iser.*

—

Un festival în amintirea lui St. O. Iosif a avut loc la 12 Octombre în sala cea mare a societăţii *Musikwerein* din Cernăuţi, dat de institutul de fete susţinut de „Societatea Doamnelor Române din Bucovina"; această pioasă comemorare a cântăreţului nostru naţional este cu deosebire semnificativă pentru provincia în care elementul românesc are atâta de îndurat.

O elevă a ţinut o conferinţă, altele au spus versuri şi au executat coruri; public a fost şi numeros şi insufleţit, astfel că amintirea poetului a împlinit încăodată chemarea întregei sale vieţi: Să mişte şi să înalţe.

—

Haşdeu şi d-l Maiorescu. — Fiindcă nu de mult a fost vorba despre Haşdeu, cu prilejul împlinirii a 25 de ani dela moartea Iuliei Haşdeu, şi fiindcă azi d-l Maiorescu este ministru, e nimerit să reîmprospătăm următoarea glumă pe care defunctul savant a făcut-o la adresa actualului prim-ministru:

Când d-l Maiorescu a fost numit pentru prima oară ministru, marele Haşdeu i-a trimis o întâmpinare adresată în modul următor:

E. S. Min. Tit. Maiorescu

Vă închipuiţi capul oficial pe care l-a făcut d-l Maiorescu, când în această aparent banală adresă, a citit epigrama muşcătorului Haşdeu:

E smintit Maiorescu!

—

Şezători literare de un tip nou vor avea loc în acest an la *Théâtre du Vieux Colombier* din Paris despre înfiinţarea căruia am dat informaţii acum câteva săptămâni.

In fiecare Joi după-amiază va avea loc o conferinţă asupra unuia dintre poeţii francezi din secolul al XII-lea până într'al XIX-lea, dela *Chanson de Rolland* până la Baudelaire, şi unii dintre cei mai buni artişti vor recita versuri din opera poetului, astfel că un întreg curs de istoria poeziei franceze se va desfăşura în chip plăcut, *mondain* şi instructiv. Alte matineuri vor fi consacrate poeţilor actuali, dela Verlaine şi Mallarmé la cei mai tineri de astăzi.

In secolul în care nu se mai citeşte decât prea puţin poezia, aceste şezători vor compensa indiferenţa cititorilor şi vor salva poezia din ignorare.

—

O nouă piesă de Max Halbe.—Dramaturgul german, destul de cunoscut publicului nostru, a dat teatrului din München o nouă piesă, inspirată din evenimentele dela 1813. Piesa se intitulează *Freiheit* (Libertate) şi cu toate intenţiile sale patriotice n'a izbutit să mişte nici chiar publicul german, pentrucă pune în gura personagiilor sale prea multă teorie politică, transformându-le în nişte abstracţiuni reci şi uscate.

—

Un roman portugez, interesant nu atât prin valoarea sa literară cât mai ales prin starea de spirit pe care o desvăluie, este „Călătorie romantică" *(Jornada romanticai)* a scriitorului *João Grave.*

Autorul vede limpede că „Portugulia are nevoie de o ideie dominatoare şi de un sentiment profund" în această epocă de transformări profunde, în care temelia spirituală oferită altădată de catolicism s'a dărâmat. Reorganizarea corpului social nu se poate face decât „cu ajutorul forţelor naţionale şi prin metodica lor punere în valoare, nu prin plagiarea instituţiilor străine".

Pentru a-şi ilustra această ideie, autorul pune în scenă doi eroi, deopotrivă de întristaţi de starea ţării lor, expatriaţi amândoi de bunăvoie şi devenind unul un cetăţean european, fără patrie şi fără ideal, şi celalt, chemat îndărăt de dorul ţării, un muncitor luminat pentru ridicarea poporului prin sine însuş. Acest erou e simbolul unei întregi clase de „înrădăcinaţi", alcătuind o elită, cu o credinţă limpede, care e un îndemn puternic pentru luptă şi muncă pe calea largă a tradiţiei naţionale

Portugalia trebuie să găsească în sine însăş forţele de regenerare necesare pentru a fi singură stăpână pe soarta ei.

Iată o temă mare pentru un roman social şi psichologic profund, pe care ar putea s'o desvolte scriitorii oricărei naţiuni tinere, cu trecut glorios dar chemată târziu, din vitregia soartei, la o vieaţă cu totul de sine stătătoare.

—

Interesante raporturi politico-literare s'au pus în lumină în Franţa cu prilejul călătoriei pe care preşedintele Republicei a făcut-o în propria sa ţară. Şeful Statului, în trecerea sa prin Provenţa, s'a abătut pe la casa de ţară a poetului Mistral şi bătrânul cântăreţ al pământului său natal a primit cuvintele frumoase de slăvire a celui ce, în chip trecător, reprezintă în persoana sa toată puterea unui Stat mare şi strălucit; acelaş straniu şef de Stat a intrat şi'n casa umilă a altui bătrân ilustru, a entomologului J. H. Fabre, i-a dat acolada frăţească şi, cu tot alaiul său de glorii efemere, s'a onorat pe sine însuşi aşezându-se la masa la care cercetătorul de insecte a urmărit adevăruri câştigate pentru totdeauna.

Nici electori, nici aleşi, nici măcar academiciani, cei doi bătrâni au avut onoruri, care nu se acordă îndeobşte decât maieştrilor de bucătărie politică.

Stranii moravuri!

La noi, nici măcar când mor oamenii de litere şi savanţii nu primesc consacrarea puterii executive. Vă mai aduceţi aminte cine era ministru de culte când a murit Eminescu?... De Eminescu însă vă aduceţi aminte, şi această amintire postumă îi e toată răsplata.

—

Cum se creiază celebrităţile. — Anatole France, academicianul ilusru, a luat sub protecţia sa pe pictorii Revoluţiunei şi ai Imperiului; îi curăţă de praf la anticari şi-i reabilitează. In această acţiune de reabilitare a celor morţi; s'a întâmplat însă să creieze şi celebritatea unui contimporan viu. Şi iată cum: *Louis Jou,* era un gravor din Catalonia, care căutase zadarnic să-şi facă un nume şi o stare la Paris, bătând la toate uşile şi văzându-le cum se închid rând pe rând. Intr'o zi, neîndrăsnind să ceară o audienţă Nemuritorului, el lăsă portarului un sul de planşe învelite cu îngrijire într'un jurnal, pentru d-l Anatole France. A doua zi veni după răspuns şi, obişnuit cu refuzurile, ceru să i se dea îndărăt pachetul lăsat în ajun. Dar, deastădată feciorul nu-l lăsă să plece şi, ruşinat de îmbrăcămintea lui modestă şi de ghetele-i pline de noroiu, gravorul fu împins în cabinetul de lucru al Nemuritorului, care, entuziasmat de planşele văzute, îi făgădui că va scrie o nouă prefaţă pentru noua ediţie a lui *Jerôme Coignard,* ilustrată cu gravuri în lemn de *Louis Jou.* La un gest al academicianului începură să curgă subscripţiile pentru noua ediţiune, care e aşteptată astăzi cu nerăbdare.

Iar Louis Jou, necunoscut în ajuns, ajunse astfel unul dintre cei mai celebri gravori parizieni.

BIBLIOGRAFIE

A apărut **„Cooperaţia şi Socialismul în Europa"** de *Dr. I. N. Angelescu,* cu un studiu introductiv de *A. C. Cuza,* profesor universitar.

Lucrarea conţine 800 pagini şi se găseşte de vânzare la librăriile principale din ţară.

□ □ □

Anul III — No. 2

FLACĂRA

26 OCTOMVRIE 1913

ABONAMENTE:
In țară: lei 6 pe an; 7 lei când se achită prin incasator. Pentru învățători și preoți sătești: lei 5 pe an
NUMĂRUL 10 BANI
TELEFON 41/7

LITERARĂ ∴ ARTISTICĂ ∴ SOCIALĂ
APARE SÂMBĂTA
DIRECTOR: CONSTANTIN BANU

ABONAMENTE:
Peste munți: coroane 8 pe an; pentru preoți și învățători coroane 6.50 pe an
In străinătate: 10 lei pe an
REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA:
București
Str. Câmpineanu, 40

AL. ODOBESCU
AUTOR DRAMATIC

Distinsul nostru colaborator, poetul D. Anghel ne adresează următoarea senzațională scrisoare, căreia îi dăm locul de frunte fiindcă denunță o taină de o gravă însemnătate pentru mișcarea noastră literară:

Domnule Director,

Profesiunea de necrofor literar, mi-a displăcut întotdeauna. O spun aceasta pentrucă am găsit că e ceva macabru în gestul lui Hamlet care, ținând tidva mucegăită a lui Jorick în mână, face reflexii mai mult sau mai puțin atrăgătoare asupra soartei ce ne așteaptă. Oricum, desgropările slujesc de multe ori pentru a putea lumina un adevăr, un punct care a rămas obscur, o presupunere neașteptată.

Fiind așa, cu făgăduința de a nu recidiva, îmi veți da voie și mie să desmormântez o chestie veche. E vorba de activitatea literară, atât de diversă în manifestațiile ei, a lui Alexandru Odobescu.

Istoricii literari, dela 1895, când a murit, marele scriitor, și până în vremile de față, făcând bilanțul activității lui, nu pomenesc nici unul și nicăiri de veleitățile teatrale pe cari acest autor le-ar fi avut.

Fiind în măsură de a-i lumina sau cel puțin de a le pune un fir conducător la îndemână, le fac cunoscut următoarele:

Intre hârtiile, actele și diversa corespondență ce au rămas după jurisconsultul și omul de stat, care a fost Eugen Stătescu, sunt două sau mai multe scrisori, scrise de Odobescu probabil din vremea când funcționa ca prim-secretar de legație la Paris, adică prin anii 1882—1885, **în cari el spune că lucrează la două piese de teatru, cari-l ocupă și cari-i iau aproape toată vremea.** *Cuvintele cu cari se exprimă autorul, bineînțeles că nu le pot preciza, izvorul însă din care am această știre este cert, fiindu-mi spuse de o persoană în care am toată încrederea, — însuși fratele meu, care a citit aceste scrisori, fiind rugat să claseze hârtiile rămase după răposatul Stătescu.*

Fiind sigur că aceste prețioase mărturii despre activitatea teatrală a lui Odobescu există încă, acum când mi-am făcut această pioasă datorie, trec hârlețul celor obișnuiți cu astfel de exhumațiuni, urându-le să facă cele ce vor crede de cuviință.

Primiți, vă rog, etc. **D. ANGHEL.**

FEMEIE ȘI PISICĂ
— După PAUL VERLAINE —

Se juca cu pisicuța-i răsfățată
Și-o minune era jocul să--l privești...
In amurgul ce sfios bătea 'n ferești
Se sbătea o ghiară 'n mâna delicată.

Sub mitenele ei negre, femeești —
Scelerata, ascunsese de șireată
Lucitoarele ei unghii de agată
Și râdea în triluri dulci, copilărești...

Iar, cealaltă, pe fotoliu răsturnată,
Când văzu că i-e vrăjmașul dezarmat, —
Strânse ghiara-i ce 'n oțel părea sculptată.

...Și 'n buduarul unde leneș și sonor
Tremurase râsul ei nevinovat,
Ard în noapte patru puncte de fosfor!

Const. T. STOIKA.

P I S I C I L E
— După CHARLES BAUDELAIRE —

Inamorații vajnic și recii cărturari
Indrăgostesc, odată porniți spre bătrânețe,
Pisicile, mândria căminului, semețe;
— Ei, friguroși ca ele, ca ele sedentari.

Prietene-ale științei și voluptății, în
Tăcere și 'n oroarea tenebrelor se 'nneacă;
Ereb *le-ar lua poate drept cai ai morții, da*
Mândria le-ar da voie să 'ngăduie-un stăpân

Odihna lor îmbracă regalele-atitudini
De sfinxi lungiți prin funduri de 'ntinse [solitudini
Și par'că 'n visuri fără fruntarii adânciți.

În blănuri o lumină de vrăji le scânteiază
Și-un fin nisip de aur prin ochii lor mări
Nedeslușit și mistic, prunela le 'nstelează

N. DAVIDESCU.

P I S I C A

Prin coridorul lung și 'ntunecat
Al podului, pisica se strecoară;
Privirile-i veghează necurmat,
Ascunse, pâlpăind ca o comoară.

Se macină, se roade necurmat.
Și hrana lui e însăși adăstarea.
Dar iată podul mort a înviat:
Lumina lunii 'mprăștie visarea.

Printr'o fereastră din acoperiș
Doar două stele-și fulgue zăpada,
Spre ochii care le zăresc pieziș:
Ca tot aprinși să-și năzărească prada.

Iluzii, vânătoare, s'au sfârșit!
Se 'ntinde mâța, cască plictisită.
Urechile zadarnic și-a ciulit;
Se uită lung și vede ca prin sită.

Trec ceasuri multe; bulgăre 'ntr'un loc,
Motanu-așteaptă: clipa! Nici nu toarce!
Cenușe-i blana lui, în care-un foc
Neliniștit ca șarpele se 'ntoarce,

Dar ce suspin, ce dor nepotolit
Și-a destrămat chemarea prin văzduhuri?
Motanul sare ager, pregătit
Să 'ntâmpine fantasticele duhuri.

Ca două mici pantere se ivesc,
Și-arată capul cât un pumn în lună;
I-o fugă de Sabbat, se prăvălesc,
Țipând, gemând de dragoste nebună!

V. DEMETRIUS.

INCHINAT SLUJBEI

— Sânt sănătos, pot să muncesc, nu-mi trebuie concediu lor!..

Cu vorbele astea pe buze sări Velcu din pat, cum se lumină de ziuă. Toată noaptea s'a învârtit în așternut și n'a putut să dea ochii în gene.

— Stanco, zorește cafeaua!—strigă la nevastă-sa grăbit, deși mai era un ceas și jumătate până la vremea slujbei.

Se plimbă neastâmpărat prin casă, își duce mâna la frunte și răsuflă înnăbușit. Pune ochii în pământ. Incruntă sprâncenele și întreaga față i se întunecă:

— Șase luni!... Ce i-a găsit așa mila de mine?... Eu n'am cerut concediu!... Și tocmai șase luni! De ce nu cinci ori patru? !... Știu eu ce vor... Nu primesc... n'am cerut.. și n'am nevoie...

Incepu să tremure vargă. Căzu pe scaun apucat de sfârșeală și biruit de o înțepătură în partea stângă a sânului.

Velcu e ajutor de arhivar la minister. Are douăzeci și cinci de ani de slujbă. In tot timpul ăsta n'a fost înaintat decât o singură dată, acum cincisprezece ani, când avea un director care pătrundea și cumpănia drept pe slujbași. Două sute de lei cu rețineri, atât avea atunci, atât are și azi, deși vremurile s'au schimbat mult și copiii s'au înmulțit. Colegii lui Velcu au ajuns șefi de birou, ba vreo doi chiar directori. De ce nu l-au înaintat și pe el?! se întreabă unii, cari îl cunosc mai de-aproape. Mai puțin priceput decât cei cari i-au luat înainte, nu e. Cârtitor nu e Velcu și nici cel care să se dea înnapoi dela poruncile mai marilor săi. El își face slujba cu temeiu și cu credință, fiindcă în ea și-a pus toată nădejdea. Sosește dimineața cel dintâiu la cancelarie și pleacă cel din urmă. Arhiva o știe pe degete. Oricând i s'ar cere cutare adresă ori cutare raport, slujbașul dedat cu meseria întinde mâna în raft și trage mapa cu dosarele. A rânduit toate dulapurile pe județe și pe deosebite chestiuni. Le-a învățat pe de rost de atâta amar de vreme. O vieață întreagă de tinerețe și-a petrecut-o între maldările de hârtii. Cu toate astea cei în drept nu pun o vorbă bună pentru el!.. Că e potrivit acolo unde se găsește,—nici mai încape vorbă; c'o fi vremea să-l înainteze și pe el,—despre asta nu crâcnește nimeni.

Velcu n'a intrat sub aripa așa ziselor căpetenii de birouri. El nu știe decât slujba și drumul casei, cinstea și dreptatea; munca și respectul. Ajutorul-arhivar nu se pricepe să umble cu șoalda și nici cu pâra, — tovarășe bune, de cari trebuie să se alipească ori ce slujbaș, dacă vrea să nu cadă în pataramaua lui Velcu. Și dacă nu poftești pe domnul șef la câte o gustare, cel puțin de două ori pe săptămână; dacă nu-i întinzi port-țigaretul, când îl vezi pe superior că-și pipăie tabacherea; ori dacă nu respecți adresele plăsmuite de el, — fără cap și coadă, — copiindu-le și învățându-le pe de rost ca model și pentru multe altele precăderi ale superiorului, — apoi scapi de sub ocrotire și nu ești bun slujbaș, nu te pricepi. Și atunci te lovești de vorba veche: până la Dumnezeu te omoară sfinții. Odată alunecat pe povârniș, cu greu îți mai îndrepți calea...

După multă vreme de adăstare și neluare în seamă, Velcu a cutezat și a sărit peste treptele birocratice. A făcut o jalbă deadreptul către marele șef, cu rugămintea să-l înainteze și pe el, c'are vechime și greutăți mari.

«Cu referatul biroului» ăsta a fost răspunsul ministrului, pus pe colț. Directorul, în mâna căruia a căzut petiția, l-a măsurat de sus până jos, parcă cu neîncredere și în urma deslușirilor nu tocmai bune luate mai din vreme dela alt cineva, — și-apoi l-a întrebat:

— Ce titlu ai?...

Velcu a lăsat ochii în jos și s'a roșit. N'avea decât două clase gimnaziale.

— Nu pot, îmi pare rău!—a încheiat directorul și și-a afundat iarăș nasul în gazetă.

Velcu, galben-vânăt, s'a plecat de mijloc, a salutat și a ieșit binișor, pe furiș mai mult, să nu-l vadă colegii.

Adevărat, n'avea nici un titlu; dar câți nu erau ca el?! Ba un șef de birou nu văzuse decât școala primară și trecea drept cel mai priceput, era cel mai bine văzut. Avea însă în fiecare partid politic câte un neam bine înrădăcinat.

Lui Velcu prin urmare i se închisese calea. Și când își întorcea gândul acasă, la nevastă, trei băieți de școală și două fete pornite spre măritiș, — simția bietul slujbaș, că i se deschide capul par'că și atunci îl înțepa ceva în inimă.

Făcuse jalba primăvara și deabia a așteptat să vină toamna, când, în Septembrie, Velcu se furișă pe poarta liceului, cu câteva cărți și caete, răsucite în buzunar. Il vedeai ghemuit pe săli, mai la oparte de grupul gălăgios al copiilor. Cum intra profesorul, Velcu se strecura încet și se așeza într'un colț. Cine-l vedea, credea că-și așteaptă feciorul; dar la glasul profesorului: Velcu Marin, părintele se înfățișa la examen, în pufnelile și coatele elevilor din bănci.

Așa și-a dat Velcu toate clasele liceului în particular. Făcea ziua slujbă, iar seara învăța până după miezul nopții. Iși bătea capul cu temele grecești, latinești, cu socotelile la aritmetică și cu versurile nemțești, să le prindă pe de rost. Se culcau și copiii și nevasta, toți dormiau duși, numai pe Velcu îl găsia cântatul cocoșilor, cu mâna la tâmplă și cu ochii neclintiți pe carte. Se uscase ca un sfânt. Nu e lucru puțin, să începi la patruzeci de ani ceeace ai lăsat la douisprezece!... Dar cu chiu cu vai, mai câte două clase într'un an, când le putea prididi, mai luându-se în seamă vârsta lui și dând peste oameni cari pricepeau cum stă cazul, Velcu și-a luat bacalaureatul.

Când s'a dus Velcu și a arătat marelui rodul muncii lui de atâția ani de zile, directorul a dat din cap:

— Foarte bine, când s'o face loc vacant, te înaintez...

După doi ani se ivește un post chiar în biroul arhivei. Velcu a păstrat cuvântul directorului și s'a înfățișat la vreme:

Inaltul slujbaș, întrerupt din cititul gazetei, a dat din umeri, veșnica lui mișcare.

DESPĂRȚIRE

O noapte de toamnă cu luna în vârf—
O lună cât pumnul de mare—
O bancă uitată în parcul pustiu,
Vreo câteva foi pe cărare,

Departe, un țipăt de tren rătăcit,
Un câine lătrând cerșitorul—
Acesta ne fuse, în ceasul suprem,
Acesta ne fuse decorul.

Și totuș, în sufletul nostru purtăm
Statui și grădini și ruine,
Amurguri de aur pe albastrele mări,
Departe, sub ceruri străine...

Sub ceruri străine... departe... demult
Iubirea creștea ca o floare...
Dar astăzi, petalele-i cad la pământ;
E toamnă—și dorul ne moare!

Se scutură floarea sub cerul banal
O las'o, căci nu se mai poate!..
Ne moare iubirea în parcul sărac
Și mor amintirile toate!...

Victor EFTIMIU

NOCTURNA ULTIMEI NOPȚI

Fotolii largi, penumbră gri, frig umed
[și puțin
Parfum de roze albe în declin...

Iar noi tăcem:
In jurul nostru liniștea suspină
Mai sensitivă ca o violină,
Și fiecare vorbă ce am spune
Ar rupe armonia unei strune.

In gesturile tale mă cufund,
In gesturile tale ce ascund
Ceva convalescent sau muribund.

Penumbră gri, frig umed — și târziu.
Au leșinat molatic trandafirii,
Iar în oglinzile destăinuirii
S'a reflectat imensul tău pustiu.

Și totuș,
Ce dulce-i să privești cum liniștit
Plutește 'ntre pustiu și infinit
O lună roasă, tristă, demodată,
In care doarme stinsul *altădată*.

D. IACOBESCU.

— Ai venit târziu, îmi pare rău ; mi-a recomandat domnu ministru pe un altul...

Velcu a ieşit fără să scoată o vorbă...

Au trecut mulţi ani. Număra cincizeci la vârstă. Rost de înaintare nu se mai simte. Corpul îi e slăbit, sufletul amărît, arsurile din inimă se înteţesc zi cu zi şi un fel de sfârşeală îl apucă din când în când. Acum s'a adunat toată otrava anilor din urmă şi l-a îngenunchiat.

Intr'o zi n'a mai putut duce greul, l-a supus boala şi l-a trântit la pat. A zăcut cinci săptămâni încheiate. Toată vremea însă gândul i-a fost la slujbă : Ce-o fi acolo, ce s'o petrece ? !

Intr'adevăr se petrecuse ceva. Când s'a înfăţişat Velcu, după boală, a primit vestea, că în lipsa lui s'au sfătuit cei mari şi i-au încuviinţat şase luni de zile concediu, să-şi caute sănătatea... Ca un copil când i se aduce o jucărie dragă, aşa s'a bucurat slujbaşul de luarea în seamă a mai marilor, şi n'a ştiut cum să le mulţumească mai bine...

Era vesel, râdea, îşi freca mâinile bucuros, întreba pe toţi cu cari se întâlnia, le cerea sfatul unde să se ducă, ce doctor e mai bun să-l cerceteze, se socotia să facă şi un împrumut la cassa de ajutor a ministerului, — par'că era altul.

Pe drum, spre casă, un cunoscut, mai mult în glumă, aruncă vorba :

— Mă Velcule, da ştii, că după şase luni de concediu, te pot pune în disponibilitate, dacă vor !...

Un par în cap, să-i fi dat slujbaşului şi nu făcea faţa care a făcut-o acu !...

Până acasă s'as chimbat cu totul. Obrajii i s'au învineţit porumbă, ochii turburi, iar trupul îi tremura vargă.

— Şase luni !... Are dreptate... Las'că ştiu eu... pricep acu... Nu-mi trebuie concediu... n'am nici o boală...

A căzut grămadă în pat şi toată noaptea s'a muncit cu gândul : pus în disponibilitate...

— Stanco, mai repede cafeaua ! strigă din nou la nevastă-sa. O sorbi pe picior. A sosit la slujbă cu o jumătate de ceas mai de vreme. Servitorul s'a uitat lung în urma lui şi a dat din cap. Când au venit şi ceilalţi slujbaşi, l-au întrebat, miraţi :

— Ce-i cu tine, Velcule ? !...

Ajutorul arhivar, înfipt în scaunul lui, cu ochii bolbocaţi, cu buzele înălbite şi tremurând din mâini, — niciodată n'avusese înfăţişarea asta, — izbucni cât îl luă gura :

— Nu-mi trebuie nici un concediu !... Nu sunt bolnav. Să vie doctorul, să mă cerceteze... Ce vor ?...

Aci se înnecă şi o umezeală de lacrămi îi năvăli în ochi.

— Am muncit douăzeci şi cinci de ani, până acu, o să muncesc şi deaci înainte... Sunt sănătos.

Se ridică dela masă forţat şi porni pe dinaintea dulapurilor încărcate cu dosare, plecându-se şi cercetând fiecare mapă. Dar nu trecură cinci minute şi iarăş îl înţepă ceva în piept. Se lăsă pe scaun, galben la faţă :

— Da,.. vreau să muncesc... Niculae,— făcu spre servitorul care cosea dosare,— dă-mi registru de intrare...

Ca fulgerul se duse vestea în toate birourile : ce e, ce e, s'a smintit Velcu !.. Unii veniau până la uşa arhivei, să-l vadă, alţii se făceau că cercetează dosare şi trăgeau cu coada ochiului spre Velcu.

Aflară şi cei mari. L-au chemat înăuntru şi văzând că Velcu nu mai e cel de 'nainte şi-au dat seamă că nu e de şagă.

Până'n prânz ieşi decizia : «Velcu Marin, ajutor-arhivar, se transferă la biroul micilor reparaţiuni şi încasări». La arhivă era mult de lucru, aci mai deloc. Şeful şi cu cele două ajutoare n'aveau ce face, dar mi-te cu Velcu pe deasupra. Se gândiseră cei mari,—poate întâia oară,—să-i facă bine şi să nu-i îngreuieze boala. Să vie de formă la slujbă şi să fie liniştit...

...Deşi nu-l înglota lucrul, Velcu sosia tot cel dintâiu şi pleca tot cel de pe urmă A trecut o zi, două, trei, o săptămână,— nici urmă de hârtie pe masa lui. Şeful avea ordin să nu-i dea nimic de lucru ; să-l lase în pace, până s'o mai întrema şi s'o limpezi. Dar în mintea slujbaşului înbătrânit în nevoi şi nedreptăţi, se dospeşte un gând mai negru ; cloceşte zi cu zi, ceas cu ceas, îi cătrăneşte sufletul, îi sfredeleşte inima cu un fier ars şi-i curmă răsuflarea... Toţi i se par duşmani, toţi îi vor răul... Acu de bună seamă că n'o să-l mai înainteze. Stă degeaba,—o să zică,— nu face nimic... Ba îl vor scoate la pensie, ca neputincios... Socoteala asta şi-o făcea Velcu şi'n sculare şi'n culcare.

— Dom'le şef, — s'a ridicat slujbaşul într'o zi, cu glasul întretăiat şi cu ochii înnecaţi în lacrămi,—eu vreau să muncesc... Mă duc la arhivă.., la locul meu... Sunt sănătos... A căzut pe scaun cu o năbuşeală în gât. Izbucnirea a fost atât de dureroasă, că a mişcat până la lacrămi pe toţi ceilalţi slujbaşi. Ba a ajuns până sus.

A doua zi cei mari împreună cu căpeteniile de birouri se sfătuiau despre cazul din ajun, gândindu-se cum să ia o măsură îmbucurătoare,—când o femeie cernită cu ochii plânşi suie scările ministerului.— Bietul Velcu... ieşise la pensie !..

Octombrie, 1913. **I. Chiru-NANOV**

INSEMNĂRI

M'am gândit de atâtea ori : ce se alege din tainele pe cari le ducem cu noi în groapă ? Nimica nu moare, nimic nu se pierde în natură, aşa spun înţelepţii. Totul e numai o trecere, o prefacere eternă. Urmând acest adevăr, nu mor nici gândurile noastre nespovedite. Ele îşi schimbă locul numai şi, desfăcute în mii de părticele, se amestecă cu ţărâna, care le primeşte. Inchise acolo, cine ştie, ele poate se frământă mai departe. Nu cumva deslănţuirile vulcanice sunt explozia acestor mistere acumulate, pe cari pământul nu le mai poate păstra în sânul lui ? Nu e lava aprinsă a Vezuviului un fluid topit din pasiunile înmormântate, şi nu-i gemătul urias al adâncurilor, un act de spovedanie cosmică, când se strigă cerului protestarea atâtor dureri înnăbuşite ?....

* * *

Cât de subtilă e poezia populară... Işi dă seama că o pasiune îngropată în pământ e un strop de forţă nemuritoare, care nu se poate stinge şi trebuie să ceară cuvânt... Deaceea ne spune că pe locul unde a fost îngropat un erou, a răsărit un brad, iar unde a căzut Meşterul Manole, a ţâşnit un izvor....

* * *

Nu e nici o mirare că în sufletul nostru îşi fac cuib adese, patimi josnice. Trăim doar şi ne hrănim din pământul, care a înghiţit trupul atâtor păcătoşi. Cine ştie, dacă în grâul din care s'a plămădit pâinea mea, n'a rătăcit un bob a cărui sevă se trage din ţeasta unui criminal ?...

* * *

Păstrează oare natura ceva din sufletele noastre ? Un colţ de pământ martor fericirii sau nenorocului care ne-a ajuns, ţine el încătuşată, pe veci, taina de care s'a împărtăşit ? Oare, târziu, cândva, peste sute de ani, un strănepot pribeag, rătăcind pe malul oceanului, pe pământul care a văzut dragostea mea, n'are să tresară de un fior nedeslușit şi dacă-i va flutura pe buze un zâmbet de mulţumire, nu va fi acest zâmbet o proiecţiune postumă a îmbrăţişărilor mele ?...

* * *

Cuvintele... Urne cari închid patimile sufletelor ce s'au dus. Sunt atâtea cadavre a căror cenuşe ele n'o pot cuprinde....

* * *

Fiecare dragoste moartă ne scrie o creaţă pe obraz. Aşa se ţese clipă de clipă reţeaua bătrâneţii. Ce împletitură grozavă şi crudă... Mă gândesc, că privită cu-o lupă enormă, masca noastră ar lua aspectul unui câmp pe care stau alături, înşiruite, cadavre lângă cadavre..

* * *

Dacă mi-ar pune mâna pe umăr un zeu capricios şi m'ar întreba care din lucrurile neînsufleţite aş dori să prindă vieaţă, să vorbească şi să-mi destăinuească misterul lor, — eu i-aş zice : Fă să vorbiască perna dragii mele....

* * *

O pasiune e primejdioasă numai până în clipa când se lasă prinsă în cătuşele artei. Din acest moment ea e o fiară domestică, pe care o supunem şi-o chinuim în dragă voie.

* * *

Amintirile, copii bastarzi ai clipelor moarte.... Rătăcesc în gol şi bat noaptea la fereastra noastră....

* * *

Suferinţa noastră scade în măsură ce devine subiect literar.

Octavian GOGA

FIGURI CONTIMPORANE

SACHA GUITRY

D-l Sacha Guitry trebuie să aibă o părere foarte bună despre d-sa, ca și d-l Victor Eftimiu. De altfel, între acești doui scriitori pare să fie multe puncte de asemănare. Dovadă: în tot timpul săptămânii Guitry, autorul *Cocoșului negru* călca bucuros ca de propriile sale triumfuri; iar d-l Guitry și-a jerfit o dupăamiază din vremea șederei sale în București ca să savureze versurile *Cocoșului negru*. Și trebuie să fi plăcut mult *Cocoșul negru* d-lui Guitry. Dovadă: după această reprezentație d-l Victor Eftimiu a exclamat, vorbind despre artistul francez:

— Ce scriitor de geniu!

Sunt sigur că tot așa s'ar fi exprimat și d-l Guitry despre compatriotul nostru, dacă i s'ar fi dat prilejul. Cum nu-l cunosc personal însă, nu mi-am putut oferi această plăcere.

Sacha Guitry desenat de Sem.

In schimb îl cunosc bine ca actor. Și-l cunosc și mai bine ca scriitor. Când l-am văzut pentru prima oară jucând, am șoptit, aproape fără să vreau, vecinului pe care deabia-l cunoșteam:

— Singura scuză a teatrului lui Sacha Guitry este că însuș autorul și-l joacă.

Când l-am văzut a doua oară, m'am gândit, fără să spui nimănui nimic:

— Singura scuză a jocului lui Sacha Guitry este că însuș actorul își scrie rolurile!

Și cu toate acestea, se petrece la reprezentațiile lui Guitry. Fără să aibă prea mult spirit, din piesele lui se desprinde o impertinență de copil răsfățat și o spontaneitate umoristică ce ne face să le urmărim, fără osteneala încordărei, continuu și plăcut.

Se râde aproape tot timpul la reprezentațiile sale. Dar râsul ce-l provoacă Sacha Guitry este isteric; te face par'că mereu să strănuți, ca tabacul; îți strecoară în vine, picătură cu picătură, avânturi de ștrengărie. Un profesor grav, care de treizeci de ani își cinstește soția cu o monstruoasă fidelitate, îmi spunea după *Le veilleur de nuit*:

— După o reprezentație a lui Guitry simți par'că o imperioasă necesitate de a-ți înșela nevasta.

Adevărul e că Sacha Guitry joacă cum scrie: spiritual, răsfățat, indecent. Totuș Guitry nu scrie totdeauna cum joacă. Dovadă: piesele lui, deși sunt lipsite de orice concepție filosofică sau artistică, sunt originale ca desfășurare. Guitry aduce ceva nou în întocmirea subiectelor sale; pe câtă vreme jocul său e totdeauna la fel de spiritual, la fel de răsfățat, monoton de original și simpatic de mediocru.

Spiritul lui însă pare nefolositor. Ai impresia că râzi degeaba. Și dacă scuturarea nervoasă ce-o provoacă râsul n'ar fi totdeauna un stimulent bun în vieață, după o reprezentație a lui Guitry ți-ar fi necaz c'ai râs atâta fără să știi de ce. Toate personagiile lui Guitry și toate glumele lui stârnesc râsul fără un scop moral și fără o țintă artistică. Comicul lui e numai de situație, ușor colorat cu inofensive observații de amănunt. Intocmirile lui scenice nu ironizează stări sufletești generale, nu satirizează obiceiuri sau tipuri. Personagiile zugrăvite de dânsul, slujesc mai mult ca *pretexte,* decât ca scop. Guitry râde împreună cu ele și ne câștigă ușor și pe noi în această campanie de râs. Dar niciodată nu cutează să se atingă de ele. Le respectă ridicolul și le cinstește vițiile. Teatrul lui urmărește râsul pentru a râde, prin toate mijloacele, și adesea, mai cu seamă, prin mijloace ce sunt de prisos în artă. Deaceea, dela reprezentațiile lui Guitry pleci totdeauna cu un prisos, — care în nici un caz însă nu este de ordin intelectual.

Dar dacă Guitry nu scrie totdeauna cum joacă,—de oarece atunci ar trebui ca toate lucrările lui să fie la fel, după cum la fel sunt toate creațiile lui scenice,—totuș este și în piesele lui ceva care revine monoton de plăcut, irezistibil de impertinent aproape în fiecare scenă: este dânsul.

Guitry face impresia că scrie numai ca să se poată zugrăvi pe sine în toată amploarea auto-admirației ce-și consacră, în toată strălucirea tinereței lui încărcată de însușiri inutil de îmbelșugate, în toată diversitatea ipostaselor sale de amant de carieră.

In *Nono* ca și în *La prise de Berg-op-zoom,* în *Le veilleur de nuit* ca și în *Le beau mariage* apare, cu aceeaș eleganță grăsulie, acelaș personaj care are menirea să recomande, cu o impertinentă modestie, frumusețea și spiritul autorului, să necheze ca un armăsar de rassă în fața femeilor frumoase, și să se laude că un singur lucru știe să facă perfect: dragoste.

Acesta este «rezoneurul» pieselor lui Guitry. Iar sensualismul spiritual al acestui personaj, fantazia cu care el se admiră singur, respectul umoristic față de tot ce e indecent și vițios sunt ideile generale pe cari se întemeiază teatrul lui Sacha Guitry.

P. L.

PISICA IN LITERATURĂ

Pisica în literatură, din cele mai vechi timpuri până în zilele strănepoților noștri, cari vor citi actuala literatură futuristă! Ce vast material de studii! Ca într'un imens cinematograf îmi apar din noaptea vremii poeții cari au aruncat priviri vibrante către capriciosul patruped și aud, ca într'un concert în care valurile de armonie se revarsă în mod gratuito... muzică sentimentală și caldă de sfâșiitoare miorlăituri. Deaceea, pentru claritatea expunerii, sunt nevoit să-mi împart studiul în două mari capitole: Pisica în funcțiune de muză și pisica in funcțiune d-autor. Dăm deocamdată schița celui dintâiu, rămânând ca celui dealdoilea să i se consacre un număr special, la care nu vor colabora de cât poeții gingași și sentimentali, ale căror glasuri sunt acum înnăbușite sub povara manuscriselor și volumelor din coșul redacției.

* * *

Există vreun alt animal atât de complex, cu sentimente atât de variate și de statornice, încât să poată oferi mai mult material de inspirație poetică? Există în lumea patrupedelor vreo muză mai apropiată de muzele cu ajutorul cărora concep în deobște poeții? Nas fin și ochi visători și leneși sau arzând de-un foc lăuntric nepătruns; păr moale și lucitor ca mătasa, labă trandafirie și, grație retractilelor ghiare, deopotrivă de aptă pentru desmierdări ca și pentru sgârâituri; mișcări «feline», cari apropie într'o lungă clipă de lingușire pentru ca să lunece departe în clipa următoare, glas pătrunzător și plin de convingeri sau alarmant de sonor în nopțile pasionale, când cobor depe acoperișuri, fără scări de mătasă, cascade de țipete sfâșiitoare....

Și ce suflet plin de contradicții! Delicat, zâmbitor, față de bucătarul care împarte delicioasele prânzuri, crud, rafinat în torturi pentru sărmanii șoricei pe cari îi vânează cu cea mai insidioasă artă; legat de forul domestic ca un antic «lar», dar dornic de aventuri și indiferent la schimbările de persoane, ca și cum numai instituția statornică l-ar interesa și nu trecătoarele personagii ce-o ilustrează; purtând dușmănii trainice pe cari nimic nu le poate îmblânzi, dar știind să disimuleze, dând dureroasei gelozii o aparență de nepăsare adormită de care numai căteii naivi se lasă înșelați; având momente de sglobie voie bună, și momente de reculegere solemnă și profundă, când problemele existenței se deșiră pe firul muzicalului ei tors....

Divin și infernal, ce amestec mai straniu ar fi putut să inspire pe poeți? Nici unul n'a conceput însă pe această muză patrupedă sub toate aspectele ei; au avut numai anumite perspective, iar complexitatea totală au lăsat-o în umbră.

Numai *Al. Cazaban* a intrat *in medias res* și s'a inspirat «între femeie și pisică»; dar cu scânteierea lui tot nu s'a

„Pisicile", tablou de L. Huber, expus la Salonul din Paris

realizat ceeace dorim noi: o concepţie totală asupra pisicii într'un mare roman de moravuri din toate secolele; dacă tema îl atrage şi dacă pisica chelnerului n'o fi murit şi ea, măcar că ţinea amarnic la vieaţă, Cazaban are toate ursitele favorabile pentru a desvolta ceeace deabia a schiţat.

Alţii au fost mai modeşti. «Necioplitul» *Creangă* a reţinut doar amintirea pisicilor sglobii, «cărora le lega mama motocei de petică de prichiciul hornului, de crăpau jucându-se cu ei»; grijile mari de mai târziu plecarea din Humuleşti la învăţătură, întreprinderile lui Nică Oşlobanu şi ale altora l-au făcut să uite cu totul pe tovarăşele copilăriei. *Eminescu* a văzut în motan pe tovarăşul singurătăţii pline de gânduri de-un vesel pesimism şi «sărmanul Dionis», în cămara lui săracă şi rece, expune o întreagă doctrină filosofică cugetătorului care toarce în cotlonul dela sobă, drept «unic amic şi ornic».

„Oarece gândeşte hâtrul de stă ghem, şi toarce [l'ntr'una?
Ce idei se 'nşiră dulce în mâţasca-i fantazie?
Vreo cucoană cu albă blană cu amoru-i îl îmbie,
Rendez-vous i-a dat în şură ori în pod în [vâgăună?"

Şi concluzia filosofiei pe care o fac împreună e «că lumea vis e, — un vis searbăd — de motan»....

Tot aşa vede în motan un tovarăş de singurătăţi studioase *Anatole France*. «Sylvestre Bonnard, membre de l'Institut» are drept păzitor neadormit pe viteazul Hamilcar, căruia îi ţine discursurl pline de înţeles:

„Hamilcar, prinţ somnoros al cetăţii cărţilor, străjer nocturn! Tu aperi în contra josnicilor rozători manuscrisele şi imprimatele pe cari bătrânul savant le dobândeşte cu preţul unui modest peculiu şi unui zel neobosit. In această bibliotecă tăcută, pe care o ocrotesc virtuţile tale militare, dormi Hamilcar, cu nepăsarea molatecă a unei sultane! Căci tu întruneşti în persoana ta înfăţişarea formidabilă a unui răsboinic tatar cu graţia trândavă a unei femei din orient. Eroic şi voluptuos Hamilcar, dormi aşteptând ora în care şoarecii vor dansa, la lumina lunei, în faţa colecţiilor de Acta Sanctorum a învăţaţilor Bollandişti".

Acest Hamilcar nu era însă cu totul aplecat spre studiile abstracte, căci iată ce gândia el:

„Omul ăsta cu cărţi vechi vorbeşte ca să nu spună nimic, pe când menagera noastră nu pronunţă niciodată decât vorbe pline de înţeles, pline de lucruri, conţinând sau o chemare la masă, sau făgăduiala unei calcavuri. Ştii ce spune. Dar bătrânul ăsta adună sunete cari nu înseamnă nimic."

Tot pline de gânduri şi amice ale filosofiei celei mai abstracte sunt pisicile cărora profundul *Hypolite Taine* le-a închinat singurele versuri scrise de el în intreaga-i activitate literară. Depe urma lui au rămas douăsprezece sonete, publicate postum, inspirate de pisici, pentru care marele critic avea o deosebită simpatie. Aceste versuri înalţă pisica până la a o face simbolul eternei mişcări a universului, executate în «muzică de sfere»; în timp ce imaginează mersul uriaş al lumii, mânată în cercuri de elanul primordial şi ascultă cum

„Le monde harmonieux sous un archet immense
Vibre et chante tout bas l'hymne de sa beauté",

îl poartă gândul spre pisicile lui cărora le spune:

„O, mes bienheureux chats! Votre rouet paisible
Nous apporte une voix de ce coeur invisible
Où se dit le secret du mystique univers.

O, grave mélopée! O, musique discrète,
J'écoute, je comprends; mon coeur devient poète,
Et mon coeur tout entier a frémi dans mes vers".

Iată cum pisica în funcţie de muză a făcut poet pe cel mai doctrinar şi mai rece dintre critici.

Aceşti scriitori au privit pisica printr'o prismă filosofică; acea lumină stranie din ochii ce lucesc în întuneric ca două smaralde iradiante, acea fosforescenţă a părului negru prin care se revarsă în noapte misterioase efluvii, acea atitudine de neînţeleasă reculegere au dat prilej altora să întrevadă ceeace e reflex infernal şi mistic în toată fiinţa acestui tovarăş apropiat al casei. *Edgar Poë* a făcut din «Cotoiul negru» un simbol al mustrării de conştiinţă, care trăeşte în întunericul zidurilor şi în noaptea morţii ca o rază venită din altă lume în ochii unui suflet supus veşnicilor torturi.

Baudelaire a zărit o clipă în fiinţa plină de capricioase contradicţii a pisicii propria nelinişte a sufletului său şi versurile pe cari ni le dă în traducere românească N. Davidescu, ca şi celebrele versuri:

Dans ma cervelle se promène
Ainsi qu'en mon appartement,
Un beau chat, fort, doux et charmant...

pot fi mândria neamului pisicesc, prin locul respectabil ce i se oferă în inspiraţia şi opera unui atât de profund poet.

Reluând aceeaş inspiraţie, *Maurice Rollinat* a cântat pisica în versuri sonore şi pline de mister:

„Je comprends que le chat ait frappé Baudelaire
Par son être magique où s'incarne le sphynx;
Par le charme câlin de la lueur si claire
Qui s'échappe à longs jets de ses deux yeux [de lynx,
Je comprends que le chat ait frappé Baudelaire."

Vede şi Rollinat în pisică pe tovarăşul singurătăţilor meditative; pe care îl descoperiseră Eminescu şi A. France:

„Vivant dans la pénombre et le silence austère
Où ronfle son ennui comme un poêle enchanté,
Sa compagnie aopporte à l'homme solitaire
Le baume consolant de la mysticité
Vivant dans la pénombre et le silence austère",

dar el îi acordă un suflet şi mai profund încă, făcând din misterioasa creatură singura care a putut înţelege propria ciudăţenie a poetului:

„Panthère du foyer, tigre en miniature,
Tu me plais par ton vague et ton aménité,
Et je suis ton ami, car nulle créature
N'a compris mieux que toi ma sombre étrangeté,
Panthère du foyer, tigre en miniature".

Aceşti mistici sunt încă în stare să revină la vechia credinţă creştină, care sădia în pieptul alb al pisicii un suflet răpit din infern şi o fiinţă supusă anatemei; ei vor să compromită pisica; deaceea revin cu plăcere la gingaşii lirici cari au cântat amoruriie visătoare ale pisicilor îndrăgostite sub focul rece al razelor de lună. Nu pot să uit pe *D. Teleor*, a cărui «Idilă» e tot ce se poate închipui mai exact ca informaţie asupra moravurilor.... pisiceşti de acum douăzeci de ani.

Ascultaţi-o:

„Pe ţuguiatul înveliş
Un miorlăit răsună,
Şi un cap de mâţă copere
O jumătat' din lună.

Cu coada 'n sus, cu peri sbârliţi,
Motanul o priveşte;
Şi ochii galbeni şi verzui,
Ca solzul cel de peşte,

In întuneric par'că sunt
Strălucitoare nituri,
De crezi că vreunul l-a frecat
Pe tâmple cu chibrituri.

Priveşte trup subţire, alb
Şi lins ca şi atlasul,
In glod şi 'nfige ghiarele
Şi-şi potriveşte glasul:

„D'aci de jos, de unde sunt,
Las' să mă urc la tine,
Pe lângă-al zidului burlan
In sferele senine...

Să fim alături amândoi
Şi să cântăm la lună,
Un duo ce l-am auzit
La opera română...

De critici teamă n'om avea,
Scăpăm de-acest supliciu
La ora asta doarme dus
Chiar Cohen Mauriciu...

Din înălţime să privim
Câmpiile albastre
Şi ochii noştri să ni-i ia
Vreun astronom drept astre..."

Pisica tace un moment,
Se face ghem degrabă;
Apoi se 'ntinde într'un fior,
Deschide gura, 'ntreabă:

— „Te las să vii acilea sus,
Pe scări imaginare,
Ca să cântăm precum ai zis
Şi 'ncetinel şi tare.

Dar, că la nimeni n'o să spui
Că voie acum îţi dau
Să te apropii până aici,
Angajament îţi iei?..."

— „'M'iau!"

Acest dulce lirism e desigur mult mai recomandabil pentru pisici decât atitudinea pe care au luat-o faţă de ele fabuliştii. *La Fontaine* şi *Gr. Alexandrescu* au făcut din pisică simbolul ipocriziei şi păţania sărmanului «şoarece de neam, şi anume Raton, ce fusese crescut sub pat la pension...», dacă n'ar fi o calomnie născută din analogia forţată cu păcatele oamenilor, ar distruge toate visurile pe cari le-au făcut până acum poeţii asupra sufletului onorabil al pisicilor.

Pisica în roman figurează în «*La maison du chat-qui-pelote* a lui Balzac iar în teatru în «Chantecler» a lui *Rostand*, unde reprezintă tot o parte a întunericului în luptă contra dătătorului de lumină, slujindu-se de prefăcătorie, minciună şi trădare; iată o tristă paralelă: *„Le chien dort et la chat fait semblant de dormir"*.

In contra lui Rostand protestează însă auritul *Perrault*, care în basmul «Motanului încălţat» a făcut să domnească bună înţelegere între un cocoş şi năzdrăvanul său erou.

Si astfel, lăudat şi hulit, iubit şi odios, eroul din genul Felis a făcut să vibreze coardele lirei multor poeţi şi a primit toate cu o egală supărare adormită.

O singură răsbunare a pus la cale: să facă el însuşi literatură... Despre aceasta însă cu alt prilej.

C. Sp. HASNAŞ

INTÂMPLĂRI — ANECDOTE — GLUME

— DIN VIEAŢA SCRIITORILOR ŞI ARTIŞTILOR —

Traian Demetrescu şi pisicile

Un literat care a cunoscut bine pe Traian Demetrescu mi-a povestit zilele acestea următoarea întâmplare privitor la relaţiile dintre poetul craiovean şi pisici:

Traian Demestrescu, care a fost poetul celor umiliţi şi al celor ce suferă, afecta o dragoste nemărginită pentru pisici,— aceste linguşitoare mulţumită cărora (după cum a spuş Voltaire) omul poate să mângâie tigrul. In odaia lui de lucru veşnic torcea o splendidă pisică neagră, ce se tolănia pe vrafuri de cărţi şi călca pe manuscrise, fără ca stăpânul ei să se supere câtuş de puţin. Şi nu arare în faţa prietenilor, cântăreţul «Sensitivelor» mângâia cu voluptate blana scânteietoare a pisicii lui, făcând teorii asupra milei faţă de cei mici. Iar spiritualul Tony Bacalbaşa totdeauna îl lua peste picior pentru sentimentalismul la care-l predispunea ochii pisicii. Par'că ceva îi şoptia lui Tony că Traian Demetrescu nu era tocmai sincer în dragostea lui pentru «pantera domestică».

Şi odată nesinceritatea aceasta s'a dat pe faţă. La poetul craiovean erau mai mulţi prieteni, printre cari şi Tony Bacalbaşa Se discuta literatură. Traian Demetrescu tot timpul îşi ţinuse pisica pe genuchi, adresându-i, în răstimpuri, tot felul de calificative, cari de cari mai drăgălaşe, în vreme ce oaspeţii nu se puteau dumeri cum un om e în stare de sentimente atât de adânci gentru o pisică.

Când prietenii se despărţiră de poet, aceştia auziră deodată din sală nişte vorbe necăjite rostite pe înfundate şi un miorlăit de pisică. Tony Bacalbaşa deschise atunci repede uşa dela odaia poetului,— şi ce văzu? Traian Demetrescu, cu o mişcare furioasă, ridicase pisica, strângând-o puternic de gât, ca s'o asvârle apoi cu toată puterea de podea.

Destul vorbise o seară întreagă *poetul* despre pisică, acum vorbia *omul*.

Rèjane şi «Madame sans Gêne»

Réjane, marea actriţă franceză, îşi publică amintirile despre rolul cel mai popular din strălucita sa carieră artistică: «Madame sans gêne».

Această piesă, care a făcut înconjurul lumii, a fost scrisă înadins pentru Réjane. Când lucrarea era aproape gata, însă, Réjane era însărcinată.

Aflând că artista, pentru care el scrisese rolul, aştepta un copil, Sardou se înfurie. Dar, însfârşit, n'avea ce face. Copilul trebuia să se nască. Işi stăpâni mânia şi întrebă pe Réjane, când are să nască.

— In Aprilie,— răspunde artista.

— Cu neputinţă!— făcu Sardou. In Ianuarie!

Sardou era un om voluntar. El ţinea ca piesa lui să se joace în Ianuarie şi acestei necesităţi ar fi vrut să se mlădieze şi legile fireşti ale maternităţii. Cu toate acestea, copilul dispreţui interesele lui Sardou şi se născu tot în Aprilie.

Teatrul cel Mare, pe care-l conducea pe vremea aceea Réjane şi Porel, mergea prost. In momentul când artista năştea, cei doi patroni erau complect ruinaţi. Tocmai atunci, aduse şi Sardou manuscrisul piesei lui. *Madame sans gêne* trebuia montată la Vaudeville. Pentru această montare era nevoie de 15.000 lei, din cari Réjane n'avea nici primul franc.

Ce era de făcut? Ceru voie doctorului să joace, ca să câştige. Acesta o întrebă dacă piesa în care voia să joace e obositoare sau nu.

— Aş!— i-a răspuns marea artistă. Am un rol care mă sileşte să stau tot timpul întinsă în *chaiselongue!*

Doctorul i-a îngăduit să joace. A venit însă şi el la teatru. Care nu i-a fost mirarea bietului doctor când a văzut că lăuza juca tontoroiul!

Şi astfel, mulţumită acestor expediente, *Madame sans gêne* s'a putut reprezenta nu în Ianuarie cum voia Sardou, nici în Aprilie cum ar fi vrut Réjane, ci tocmai la 27 Octombrie!

*

Tot cu privire la *Madame sans gêne*, Réjane povesteşte următoarele două anecdote din vieaţa mareşalei Lefebvre care a slujit de model lui Sardou şi Moreau, în zugrăvirea eroinei lor.

Prima:

Când mareşala Lefebvre se aşeză la Paris, în palatul ei din strada Joubert, i s'a arătat o odaie, mobilată cu dulapuri cu grilaj.

— Ce e asta?— întrebă mareşala.

— O bibliotecă,— zise portarul.

— Şi la ce sluješte?

— Ca să se puie cărţi în ea, doamnă.

— O, ce prostie! Bărbatul meu nu e cititor, eu nu sunt cităreaţă. Eu am să păstrez poamele aici! Are să fie mai bine!

Şi a făcut precum a zis.

A doua:

Cum a primit titlul de ducesă, d-na Lefebvre s'a dus la Impărăteasa. Când feciorul a salutat-o ca deobiceiu: «Doamna mareşală poate să intre», ea se uită la el chiondărâş,— şi trecu. Impărăteasa se sculă şi o întrebă drăguţ:

— Ce mai faci, doamnă ducesă de Dantzig?

Atunci ea, întorcându-se spre fecior, îi strigă:

— Ei, băiete, îţi place cum ţi-a tăiat nasul?!

Al. ŞERBAN

NOTE MARGINALE

Omul se naşte bun,—dar oamenii sunt răi. Oamenii strică pe om...

—

Omenirea se satură când i se tot vorbeşte de Aristide „cel drept", dar nu are nimic de obiectat când i se vorbeşte mereu de Nerone „cel infam".

—

Nero.—Prea ni l'a transmis Istoria sub forma unui om *absolut* rău, pentru ca judecata aceasta să nu aibă nevoie de o serioasă corectură, — dacă nu chiar de o radicală revizuire, ca şi aceea despre Catilina.

—

Sunt partide care nu-şi merită şefii. Sunt însă şi şefi cari nu-şi merită partidul.

—

Petre Carp.—Ne trebuie „oameni practici". Or, d-l Carp nu este decât un realist — ca idealist ce este...

—

Georges Sorel.—S'a întovărăşit cu monarhiştii şi antisemiţii, cu cari şi înainte, pe când era încă sindicalist şi revoluţionar, avea puncte de contact prin tradiţionalismul lui.

„In revista „L'Indépendance" la care colaborează regulat, duce o luptă aprigă împotriva evreilor, pe cari nu ezită să-i învinuiască şi de omoruri rituale, afirmând că „e riguros dovedit" că există o sectă evreiască ce varsă sânge creştinesc pentru anumite scopuri religioase.

Dacă ar avea curagiul să susţie ritos că *toţi* evreii se dedau sau sunt în stare să se dedea la această sinistră practică, ar fi mai puţin odios decât faptul că pune aceasta pe seama unei *secte*, asupra existenţei şi întocmirei căreia nu dă nici un fel de informaţii. Am impresia că Sorel, care azi este doară înainte de toate un moralist, *ştie* bine că spune un neadevăr şi că îşi creiază un *alibi* vorbind în mod vag de *o* sectă...

—

Din vremea frazelor mari:

„Să fim cu toţii patrioţi, uitând pentru moment deosebirile de principii politice".

Nimic mai uşor de uitat decât deosebirile acestea. Nu deosebirile de *principii* vor duce vreodată la ruină ţara asta...

—

Ah, mulţumirea de sine a omului de care nu s'a apropiat niciodată o simţire generoasă şi care n'a tresărit nici când de fiorul ispitei binelui !...

—

Păturile noastre domnitoare n'au măcar talentul făţărniciei, adică darul de a presăra lăcomia goală, brutală, cu praful de aur al principiilor. Ele nu au ajuns măcar încă la treapta de dezvoltare care se caracterizează prin formarea conştiinţei de clasă. Fiecare pentru sine. Aşa în politică, aşa în vieaţa socială. Nici până azi n'au fost în stare să adapteze statul trebuinţelor lor de clasă. Există la noi azi nenumăraţi burghezi, — dar nu o burghezie.

—

Nu e vrednic oricine de fericirea de a îndura o grea lovitură şi de a suferi o groaznică decepţie.

—

Inţelepciunea este inteligenţa prostului. In tot cazul înţelepciunea şi inteligenţa nu sunt din una şi aceeaşi substanţă.

—

Inteligenţa propriu zisă duce la orice,— numai nu la înţelepciune. Mai curând duce la — „prostii".

H. STREITMAN

—

P. S.—Nu sunt eu autorul „Maximelor" publicate în ultimul număr din *Viaţa Românească* sub iscălitura *Alcest*, dar semnez mai de mult (încă din 1907, în coloanele „Viitorului") cu acest pseudonim.

H. STR.

□ □ □

D-l Delavrancea şi Pisicile

CRONICA MUZICALĂ

Premiul de compoziţie muzicală „George Enescu".

Copilaşul de şase ani care fu dus, acu un sfert de veac, la Iaşi, înaintea bunului maestru Caudella, spre a'i cânta, pe mica sa vioară, cu o precocie îndemânare demnă de un Mozart, personifică azi, nu numai pe marele muzician al României, dar şi pe unul din cei mai desăvârşiţi reprezentanţi ai muzicei contimporane.

Numele lui George Enescu compozitor şi violonist, e universal cunoscut: tânăra sa glorie îşi răspândeşte razele strălucitoare până în Lumea Nouă unde lucrările sale simfonice sunt aclamate; marii cântăreţi îi cântă melodiile, sălile de concert găzduesc cu cinste pe violonistul vestit care în loc să se resfeţe a lene în altitudinele paradisiace ale unei glorii atât de îmbătătoare, lucrează mereu cu râvnă nespusă, ca şi cum ar fi cel mai modest din slujitorii artei.

Activitatea'i intensă pare îngrijorată de hotarul liliputian al vieţei noastre şi acea grijă n'o pot atribui decât bogăţiei unei imaginaţiuni în veşnică mişcare şi al cărei câmp de realizare ar urma să fie cu mult mai larg decât scurtul drum al vieţei omeneşti.

Dar această fiinţă nobilă întru toate era trudită şi de gândul de a veni în ajutorul compatrioţilor săi cari muncesc din greu în domeniul muzicei, şi într'o bună dimineaţă, George Enescu, sosi în ţară, cutreeră cu vioara'i vrăjită oraşele patriei sale şi adună frumoasa sumă de 26000 lei din venitul căreia, împreună cu mia de lei acordată în fiecare an de către ministerul instrucţiunei publice, întemeiă un premiu anual de 2.300 lei destinat celei sau celor mai bune lucrări muzicale eşite din pana compozitorilor români.

Şi astfel se săvârşi săptămâna trecută primul concurs, în sala de audiţiuni a Casei şcoalelor.

Şaptesprezece candidaţi şi-au trimis lucrările în număr de treizeci: trei *Simfonii*, patru *Poemă simfonice*, trei *Uverturi*, trei bucăţi de *muzice de cameră*, *Rapsodii româneşti*, *Coruri*, *Balade* etc., toate aceste lucrări, unele de reală valoare, altele demne de atenţiune, restul, — nu prea multe,—slabe, au fost cetite la piano,—un excelent Bechstein,—de către George Enescu cu o conştiinţă pe care n'o întrecea decât neţărmuritul său talent de cetitor; reducea la piano partiţiunile de orchestră; bunul Dumnezeu nedându-i decât zece degete; imita din buze părţile alămurilor şi ale lemnelor; astfel că pe lângă interesul mare de a asculta aceste lucrări, am mai avut şi norocul de a admira extraordinara înlesnire cu care Enescu îşi asimila, reproducându-le cu atâta dibăcie, miriadele de note ce acopereau zecimele de partiţiuni pe cari le citea.

Două premiuri întâi a decernat juriul d-lor D. Cuclin şi Nona Otescu, foşti elevi ai conservatorului din Bucureşti (clasa d-lui Castaldi) şi a „Şcoalei Cantorum" din Paris, (din această şcoală, face parte încă azi, d-l Cuclin).

Primul din laureaţi a scris un *Scherzo* de o arhitectură solidă, de o personalitate hotărâtă, armonizat cu iscusinţă, cu disonanţe câteodată inutile, orchestrat cu un simţ viu al sonorităţilor şi al coloritului; pagină cu tendinţe filosofice străbătută de trei atmosfere bine pronunţate: una satanică, cealaltă suavă, poetică, ultima de o gălăgioasă veselie.

Acestui tânăr compozitor care cu timpul de sigur va deveni *cineva*, i s'a dat premiul 1-iu împreună cu suma totală de 2.300 lei.

Premiul 1-iu l'a mai obţinut şi d-l Nona Otescu, profesor la Conservatorul din Bucureşti, pentru poema simfonică *Narcisse*, executată earna trecută de către orchestra Ministerului; operă de o nobilă ţinută, de o inspiraţie distinsă, de o formă îngrijită, plină de poezie şi de farmec.

Pentru uvertura *Didona*, deasemenea executată la concertele noastre simfonice. D-l Alfred C. Alessandrescu a obţinut premiul al 2-lea: imaginaţie poetică, orchestraţie dibace, oarecari lungimi inerente naturelor prea tinere, mult, foarte mult talent.

Aceşti trei laureaţi, prin calităţile lor de seamă sunt viitorii maeştri de cari ne vom făli.

Menţiuni onorabile s'au acordat d-lui I. Bohociu, profesor de muzică, pentru o *Baladă* (soli, cor şi orchestră) de un sentiment poetic, scrisă cu o apreciabilă muzicalitate, şi d-lui şef de muzică cl. I. G. Fotino, pentru o *Rapsodie românească*, lucrare concepută de un muzician talentat, inteligent şi experimentat, bine proporţionată şi în care temele sunt tratate cu o lăudabilă iscusinţă.

Un *Pastel simfonic* al d-lui I. Borgovan a atras atenţiunea juriului prin calităţi melodice de o rară suavitate. Dacă forma ar fi fost mai corectă, acea pagină ar fi o lucrare absolut delicioasă; d-l Borgovan e dator să-şi împodobească atrăgătorul talent cu o cultură cât mai îngrijită, spre a deveni un compozitor de un real farmec şi de o sensibilitate delicată.

Domnul Aurel Popovici, protopop la Oraviţa (Transilvania) a trimis *Moartea lui Mihaiu şi mama lui*, cor cu acompaniament de armonium şi piano, şi o *Melodramă* pentru vioară, violoncel, bas, armonium şi piano, cărora nu le lipseşte verva melodică, ci technica.

Aceleaşi calităţi şi cusururi s'au observat şi la lucrările d-lui A. Bena, profesor de muzică la gimnaziul românesc din Năsăud...

Rezultatul acestui prim concurs, a fost din cele mai îmbucurătoare şi ideia lui George Enescu, a cules roadele sale, după un an numai de înfăptuire.

De sigur, la concursul anului viitor, vom avea şi mai multe surprize plăcute, mai cu seamă că de data asta, doui compozitori meritoşi n'au putut concura.

Se cuvine să exprimăm, încă odată, inimosului George Enescu, toată recunoştinţa noastră, a iubitorilor de muzică, pentru generoasa şi binefăcătoarea sa ideie, graţie căreia, muzica va lua la noi, un avânt din ce în ce mai mare.

Cele câteva ore petrecute în cercetarea operilor prezintate la concurs, au fost atâtea ore fericite pentru noi toţi cari am avut norocul de a ne întruni în jurul lui Enescu; pe lângă încrederea ce ne-a arătat-o chemându-ne lângă dânsul, el ne-a pricinuit şi putinţa de a-l putea secunda, întru câtva, în nobila sa sarcină...

...Şi acu, d-l Enescu, şi-a luat sborul spre noui cuceriri cari ne vor umplea inima de o legitimă mândrie: arcuşul său vrăjit va încânta urechi admirative, compoziţiile sale vor răsuna măreţe în sălile de concert. Printre cele noi se anunţă: un înălţător comentariu muzical al minunatului *Oedip* scris pentru scenă de poetul Fleg!

Atâtea izbânzi in perspectivă!

M. MARGARITESCU

□ □ □

CRONICA TEATRALĂ

Teatrul Naţional.—**Magda**, piesă în 4 acte de *H. Sudermann*.

Reprezentaţiile d-lui Sacha Guitry

Intâia oară am văzut *Magda* acum zece ani. Fermecaţi de jocul captivant, adânc sguduitor, uimitor de omenesc al Agathei Bârsescu, atunci n'am putut desluşi bine tot ce este absurd în această celebră dramă. Scânteerea marelui talent al interpretei ne-a abătut luarea aminte dela desfăşurarea acţiunei iar unele potriviri între situaţia Magdei faţă de părinţii ei şi situaţia celebrei artiste faţă de patria pe care o revedea în apogeul gloriei, a creat atunci un interes afectiv dominant care ne-a impiedicat să judecăm în mod dezinteresat lucrarea lui Sudermann.

Reluarea *Magdei* cu d-na L. Sturza-Bulandra a restabilit condiţiuni normale şi ne-a dat putinţa să vedem, cu toată obiectivitatea trebuitoare, tot ce este absurd, sucit, neverosimil în această proastă capod'operă. Şi suntem recunoscători distinsei artiste pentru eleganţa, bogăţia de tualete şi inteligenţa cu care ne-a înlesnit această sarcină.

Cu toată recunoştinţa ce i-o datorăm însă nu putem să nu ne întrebăm: ce a fost în stare să determine pe o artistă atât de inteligentă şi rafinată să râvnească la eroina lui Sudermann? Temperamentul său artistic? Desigur, nu. D-na Sturza-Bulandra este o fire rece, mândră, nobilă. Trăsăturile sale fine mai de grabă se crispează într'o mişcare de ironie sau dispreţ, decât să se înmoaie într'un elan de duioşie sau să se frângă într'un dureros suspin. Glasul său nu poate fi niciodată inundat de lacrimi. E atât de mândră par'că în cât nici umilinţa plânsului nu şi-o îngăduie. De aceea, d-sa isbuteşte minunat în elegantele cari mai mult se enervează decât se înduioşează, mai mult cochetează decât iubesc, mai mult sunt exasperate decât nenorocite. E adevărat că vasta sa experienţă scenică şi mai cu seamă inteligenţa sa aleasă o ajuta uneori să treacă, ca sforţări interesante, peste marginile temperamentului său. Dar oare este *Magda* o piesă în stare să ispitească o inteligenţă?

Răspundem categoric: nu. Ca piesă e absurdă, ca eroină neverosimilă şi lipsită de unitatea concepţiei. O scurtă privire asupra desfăşurării ei întregi va documenta cu prisosinţă părerea noastră.

Magda (d-na Lucia Sturza-Bulandra), fiica conservatorului şi tradiţionalistului colonel Schwartze (d-l I. Petrescu), pleacă de foarte tânără din casa părintească, ca să scape de tirania tatălui care voia s'o dea de nevastă, în potriva tutulor sentimentelor ei, pastorului Hefterdingk (d-l C. I. Nottara). In lumea largă, ea îndură toate umilinţele sărăciei şi ale dragostei nefericite. Acolo întâlneşte pe consilierul de Keller (d-l G. Storin), pe care-l iubeşte, care-o seduce şi o părăseşte după ce o face mamă. Cu un prunc în braţe, fără nici o legătură cu societatea în mijlocul căreia trăeşte, ea se sbate, luptă şi, sprijinită de o personalitate îndărătnică în năzuinţele ei, birueşte. Ajunge mare cântăreaţă. Călătoreşte ca o regină; e sărbătorită pretutindeni. Şi în marşul acesta de glorie se opreşte odată câteva clipe şi în oraşelul copilăriei ei.

Aci începe drama lui Sudermann. Fiica rătăcită de odinioară apare în faţa tatălui care o aşteaptă cu inimă de judecător neînduplecat. Pentru ca atmosfera de conflict să se închege chiar înainte de întâlnirea celor doui adversari şi pentru ca acest conflict să stăpânească dela început, ca o teroare, inimile spectatorilor, colonelul Schvartze este arătat ca un om care nu uită şi nu iartă, ca un tată autoritar în stare să pretindă fiicei lui, chiar în culmea gloriei, să i se supuie, cu tot cortegiul biruinţii ei. Iar pe de-asupra, pentru ca teroarea să fie cât mai trainică, colonelului Schvartze i se altoeşte şi o salvatoare paralizie, în stare să-l fulgere la cea dintâi emoţie prea puternică.

In acest aparat de artificii intră Magda. Şi-atunci conflictul se înoadă în mod necesar, nu dinăuntru în afară, ca în dramele cu psichologie verosimilă, ci din afară înăuntru. Autorul *impune* Magdei urmările unui conflict pe care ea nu l'ar provoca niciodată dacă ar rămânea consecventă firei sale.

Cum îşi vede fata, în sufletul colonelului încep să fiarbă prejudecăţile. Magda a tras la hotel şi vrea să rămâie acolo. Aceasta râneşte însă susceptibilitatea tatălui. El o roagă să se mute în casa lui. Ea refuză, cu drept cuvânt: în jurul ei trăeşte un întreg stat major de slugi, cameriste, secretari. Colonelul o pofteşte cu întregul ei stat major. Magda refuză, totuş. Şi bine face. Nimic n'o leagă de această casă, al cărei suflet este pastorul Hefterdingk, pe care ea nu-l poate suferi, şi în jurul căruia se invârtesc, ca nişte păpuşi îndopate de ridicol, mama ei vitrigă, Augusta, (d-na L. Mărculescu), mătuşa ei Francisca de Wendlovski (d-na A. Liniver) şi însuş seducătorul laş de odinioară, consilierul de Keller. Nimic nu o leagă de acest mediu mucigăit de prejudecăţi, decât o soră mai mică, drăgălaşa Maria,—a cărei drăgălăşie, în treacăt fie zis, d-ra Cruceanu nu ne-a lăsat s'o simţim în de-ajuns.

Şi cu toate acestea, Magda, în cele din urmă, se învoeşte să vie acasă. De ce? Fiindcă autorul are nevoie s'o puie faţă în faţă cu fostul ei amant, de Keller, şi să tragă de păr un conflict dramatic care, dela sine, nu s'ar înnoda deloc. Şi din pricina acestor necesităţi artificiale la cari Magda este supusă, caracterul ei, ce părea o clipă unitar zugrăvit, se frânge deodată. Sufletul ei ia forma unui unghiu, pentru ca îndată să devie linie frântă.

Magda primeşte să reintre în căminul din care odinioară a fugit în mod scandalos, cu o singură condiţie: nimeni să n'o întrebe niciodată nimic despre trecutul ei. Iar colonelul Schwartze făgădueşte.

Dar drama ameninţă din nou să stea pe loc. Atunci apare dintre culise mâna dibace a autorului. Sudermann vrea să trateze în piesa lui un conflict de personalitate. Prin urmare, trebuie scoasă în evidenţă personalitatea Magdei, pentru ca autoritatea părintească să fie jignită. Şi atunci, Magda îşi afirmă personalitatea... bând dimineaţa, spre disperarea mamei ei vitrige, cafea cu lapte amestecată cu şocolată, făgăduind Mariei să-i plătească cauţiunea de care are nevoie ca să se poată mărita cu iubitul ei, locotenentul Max de Wendlovschi (d-l M. Vârgolici), şi răspunzând cum trebuie necuviinţelor ce-i adresează câteva doamne din... înalta societate a acelui oraşel de provincie.

Prin aceste acte de... acută personalitate, celebra cântăreaţă îşi face traiul cu neputinţă în casa părintească, spre nedumerirea publicului pe care, dela o vreme, absurditatea situaţiei îl enervează. Dar din această clipă absurdul propăşeşte în mod uimitor.

Autorul vrea ca tatăl Magdei să surprindă ceva din taina trecutului fiicei lui. Dar cum să facă? Magda nu e dispusă să spuie nimic. Colonelul a făgăduit că nu o va întreba niciodată. Drama ameninţă iar să stea pe loc.

Şi-atunci apare consilierul de Keller. Ce caută de Keller în casa lui Schwartze câtă vreme acolo se afla amanta pe care odinioară el o părăsise în mod atât de laş? Totul silea pe de Keller să ocolească această casă cât timp Magda va fi acolo. Totuş, autorul, în potriva celei mai elementare logice scenice, îl face să se întâlnească cu Magda. De ce? Ca să se înţeleagă asupra raporturilor ce trebuie să aibă pe viitor! — spune el. Altă absurditate. Nu cumva viitorul marei cântăreţe era să se înmormânteze deacum între zidurile casei părinteşti?

Dar, în sfârşit! Din întâlnirea Magdei cu de Keller, bătrânul Schwartze află că... marea cântăreaţă a fost necinstită odinioară de prietenul de azi al casei şi jură să răsbune onoarea grav insultată a fiicei sale. Ca situaţie de comedie înaltă, ca tendinţă de satiră, momentul acesta ar fi admirabil. Dar Sudermann ia lucrurile în grav. Şi în loc să ne înfăţişeze un conflict real între două concepţii ce nu se pot împăca, el sileşte pe Magda să se încovoaie sub jugul absurdei voinţi a tatălui ei.

Din această clipă, Magda, în care autorul a vrut să întrupeze o personalitate excesivă, devine o jucărie în mâinile bătrânului colonel. Toate argumentele lui copilăreşti devin pentru ea imperative categorice. Schwartze crede, şi Magda este de aceeaş părere, că onoarea nu se poate reface decât silind pe Keller să ia de soţie pe amanta de odinioară. Absurdul progresează cu paşi uriaşi. Keller se învoeşte. Magda începe chiar tocmeala asupra condiţiilor căsătoriei ei. Artista care se fălia că este onoarea unei arte mondiale, primeşte umilinţa de a se considera dezonorată în faţa micului cerc provincial din oraşelul ei natal. Ce rătăcire! Niciodată n'am simţit mai imperioasă nevoia de a fluiera ca în timpul actului al patrulea din *Magda*.

Din fericire, căsătoria nu se face. Keller nu vrea să-şi recunoască copilul. Atunci Magda îl dă afară. Iar tatăl ei moare de apoplexie.

* * *

D-na L. Sturza şi-a dat toate silinţele să redea, cu mijloacele multe de cari dispune, figura atât de încurcată sufleteşte a Magdei. Ne surprinde numai că inteligenta artistă a putut să vadă un conflict de personalitate în această melodramă absurdă, enervantă. Totuş faptul că, prin inteligenţă, a putut să învingă greutăţile unui rol sortit numai unor anumite temperamente, este un succes ce merită să fie relevat. Părerea noastră este însă că în vieaţa actorilor contează numai creaţiile cari poartă pecetea temperamentului propriu al artistului. D-na L. Sturza a fost bine în *Magda* tot aşa după cum P. Liciu a fost bine în *Viforul*. Amândouă aceste creaţiuni sunt însă alcătuiri ale minţii. Am făcut această apropiere, ca să pot spune un adevăr ce ne e peste putinţă să-l tăcem. Dealtfel, suntem de părere că în faţa talentelor adevărate, nesinceritatea este o ofensă.

D-nii Nottara şi Ion Petrescu şi-au regăsit succesele de odinioară. Interesantă a fost şi schiţa d-nei Liniver.

* * *

Reprezentaţiile d-lui Sacha Guitry au adus în Bucureşti o fâşie din atmosfera aceea pariziană care atrage ca o ispită. Şi deaceea publicul nostru a fost foarte ispitit.

Despre jocul şi teatrul d-lui Sacha Guitry vorbim pe larg în altă parte.

Suntem datori însă să spunem câteva cuvinte despre trupa d-sale. Şi în primul rând despre d-na Charlotte Lysès. Soţia d-lui Guitry este o artistă de seamă. Frumoasă, elegantă, inteligentă, în stare să distingă cu îndemânare nuanţele sufleteşti ale diferitelor roluri şi să le caracterizeze cu spirit, Charlotte Lysès este o comediană care face onoare scenei franceze. Fantazie creatoare mai bogată decât Guitry, Charlotte Lysès e capabilă de o diversitate de transfigurări, cari culminează cu umoristica apariţie a tâmpitei bone amorezate din *Le veilleur de nuit*.

Interesant a fost şi d l Baron-fils. Continuator al vervei care a făcut gloria tatălui său, d-l Baron-fils are norocul să amintească puţin şi spirituala „trompetă“ a marelui Coquelin.

Un bun actor este şi d-l Gildes, atunci când joacă pe academicianul din *Le veilleur de nuit*. O impresie mai puţin bună a făcut în *Le prise de Berg-op-zoom*.

In general, ansamblu foarte bun. Din acest punct de vedere, d-l Guitry a fost mai politicos faţă de Bucureşteni decât alţi artişti francezi. Dar şi Bucureştenii i-au întors politeţea cu dărnicie: noi am primit pe acest actor-scriitor mai bine chiar decât Parizienii. Deaceea, la plecare Guitry ne-a spus:

— Sunteţi mai inteligenţi decât cei dela Paris.

Nu e bine să fii nici prea politicos.

P. LOCUSTEANU

Anul III — No. 3

FLACĂRA

2 NOEMVRIE 1913

ABONAMENTE: In ţară: lei 6 pe an; 7 lei când se achită prin incasator. Pentru învăţători şi preoţi săteşti: lei 5 pe an

NUMĂRUL 10 BANI
TELEFON 41/7

LITERARĂ ∴ ARTISTICĂ ∴ SOCIALĂ
APARE SÂMBĂTA
DIRECTOR: CONSTANTIN BANU

ABONAMENTE: Peste munţi: coroane 8 pe an; pentru preoţi şi învăţători coroane 6.50 pe an
In străinătate: 10 lei pe an
REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA: Bucureşti
Str. Câmpineanu, 40

RUGĂCIUNE

— ULTIMA POEZIE —

Te-ai întrebat, copila mea, vreodată,
Dece e-aşa de trist
Divinul Christ,
Şi dacă are o figură înseninată
Câteodată,
Dece nu este poate cea adevărată?
O, toată
Această lume 'ntunecată
Şi îndurerată,
Vezi tu, e nespus de tristă,
Cu tot ce există,
Că tot ce e născut
E făcut
Pentru suferinţă şi păcat,
Pentru păcat prin suferinţă,
Pentru durere
Prin dulce şi sfântă mângâere!
Şi totul rezidă 'n credinţă!
Şi eu sunt aşa de trist,
Copila mea, dar nu cum este Christ,
O, nu,—ci pentrucă am plâns, am pătimit
Şi am primit
Atâtea dureri şi suferinţi,
Că-aproape mi-am ieşit din minţi!

Şi plâng şi sufăr şi acum,
Dar am apucat pe-un drum
Pe care merg fără de vină,
Căci inima mea e azi plină
Şi sufletul meu este plin
Azi de farmec divin,
Şi merg cu paşi înceţi spre lumină.

O, Tu cea plină
De daruri,
Revarsă ale Tale sfinte haruri
Asupra mea,
Fă sufletul meu să fie curat
Ca sfântul potir,
In care străluce cleştarul
Cel fără de pete,
Cel sfânt şi prea îndurat,
Şi unge-mi fruntea cu sfântul mir!
Iar tu, Doamne, trimete
Să vie un înger din Cer
Pe care îl cer
Cu sete,
Să-mi dee norocul
Şi să-mi aprindă focul
La candela mea,
Ce de mult nu mai ardea!

O, fericirea mea!
Revarsă dar
Divinul tău har
Asupra gândului meu
Să mă înalţ cu aripi de vultur,
De bronz spre Dumnezeu!

St. O. IOSIF

IMPRESII

Publicul bucureştean — Comedia şi tragedia — Când omul râde...

N'am mai fost niciodată la Bucureşti. Deaceea, m'a surprins în mod cu totul plăcut când am auzit vorbindu-se franţuzeşte aproape la fiecare colţ de stradă.

Ştiu că Românii iubesc Franţa şi pot să vă asigur că, dacă artiştii francezi sunt celebri la Bucureşti, şi publicul bucureştean este celebru printre artiştii francezi.

Mi s'a spus de-atâtea ori că Românii alcătuesc un public admirabil, în cât m'aşteptam la lucruri extra-ordinare. Totuş n'am văzut nimic extraordinar; ba la începutul primei reprezentaţii am băgat de seamă chiar că între public şi noi era oarecare răceală. Am fost foarte necăjit de această răceală. Incet-încet însă am asistat la ceva care mi-a făcut o foarte mare plăcere: am asistat la dispariţia acestei răceli, iar la ora zece şi jumătate am avut impresia că publicul petrecea, că era mulţumit, că noi plăceam. Şi asta m'a făcut fericit.

Deaceea, acum pot să spui şi eu ca alţi artişti, că publicul bucureştean e un public admirabil. Şi eu îl găsesc chiar cu mult mai inteligent de cât cea mai mare parte din publicul de aiurea, de oarece nu vrea să se încreadă de cât în gustul lui propriu.

Dacă impresia mea este exactă, dacă în adevăr publicul bucureştean a fost cucerit de piesele mele şi de modul cum noi le-am interpretat,—pot să spun că cucerirea s'a făcut repede. In adevăr, n'a fost nevoe de cât de un ceas şi jumătate. Şi când mă gândesc că la Paris mi-a trebuit trei ani ca să mă fac a fi înţeles! Trei din piesele mele au fost fluierate acolo şi, când am debutat, am avut presa întreagă înpotriva mea. Sunt foarte mândru de asta, după cum sunt mândru acum că am făcut să petreacă pe bucureşteni.

Chiar dacă mi s'ar spune că piesele şi artiştii mei n'au plăcut,— n'aşi crede. Şi n'aş crede întâi fiind-că asta nu e de crezut şi apoi pentru că am auzit pe toată lumea râzând.

Sunt artişti care-şi măsoară biruinţa după numărul ridicărilor de cortină dela sfârşitul fie-cărui act: aceştia sunt actorii de tragedie. Pe ei publicul îi ascultă într'o tăcere respectoasă; iar admiraţia ce le-o poartă, le-o arată la sfârşitul fiecărui act.

Un actor comic însă, nici odată n'a fost şi nu va fi chemat de cinci-şease ori de public, la sfârşitul unei piese. Dece?

Sacha Guitry

Credeţi poate că fiindcă ar fi mai uşor să faci pe cineva să râdă decât să plângă? Nu. Se ştie foarte bine că e mult mai greu să stârneşti râsul. Dar publicul ştie deasemenea că actorul de comedie este răsplătit în timpul jocului şi, prin urmare, socoteşte că e de prisos să-l mai răsplătească şi la sfârşit.

In adevăr, actorul de tragedie dacă nu e aplaudat, nu poate şti niciodată, dacă a fost bine sau prost, în vreme ce actorul comic este informat numai de cât: dacă publicul râde, însemnează că a fost bine; dacă nu râde, însemnează că a fost prost.

Iată dar unul din motivele numeroase pentru cari eu prefer teatrul comic, teatrului tragic.

Alt motiv este că eu sunt de părere că teatrul trebue să fie un loc de plăcere, unde lumea vine să se distreze, să se odihnească de plictiselile zilei, iar nu să plângă.

Al treilea motiv: în piesele comice poţi pune lucruri tragice, pe câtă vreme în cele tragice nu poţi pune lucruri comice.

Al patrulea: ne putem stăpâni de a plânge, dar nu ne putem stăpâni de a râde.

Şi în sfârşit prefer teatrul comic pentru un al cincilea motiv: Molière e în stare să vă facă să tremuraţi, Corneille însă nu vă va face nici odată să râdeţi!

Rabelais, care continuă încă să fie cel mai mare scriitor francez, a spus că râsul este însuşirea omului. Şi aceasta cu siguranţă este adevărat.

Uneori petrec privind publicul prin câte o găurice a decorului. Şi vă jur că atunci când el râde bine, am o privelişte minunată.

Intr'o sală de teatru sunt totdeauna şi

oameni urâți, nu e așa? Ei bine, când toată lumea râde, eu găsesc că toți spectatorii sunt frumoși.

Și ce sgomot drăguț face râsul! Nici nu există altă muzică atât de drăgălașă!

Imi place atât de mult să aud râzându-se în cât mi-e peste putință să mă despart de publicul bucureștean înainte de-al fi făcut să mai râdă odată. Dar acum e prea târziu. Sunt nevoit să renunț. Pentru ca aceasta să mai fi fost cu putință, nu trebuea să vă aduc aminte că ne vom despărți.

București, 20 Oct. 1913. SACHA GUITRY

□ □ □

PATERNITATEA LUI „VLAICU VODĂ"

Caracterele paradoxale, dârze când ar trebui să se 'mlădie, șovăitoare când ar trebui să stea tari, orb-răsbunătoare pentru nimicuri, iar pentru fapte, — blânde și atotrăbdătoare — izbesc așa de neplăcut și lasă așa de puternice urme în sufletul celorlalți, că-i fac să fie față de ele cruzi și nedrepți, mai cruzi și mai nedrepți decât e în firea lucrurilor. Cu aceste caractere paradoxale, legea acțiunii și reacțiunii se comportă și mai paradoxal.

Cazul Davila — Vlaicu Vodă.

Un amator de salon, inteligent și franțuzit, pe lângă alte multe îndeletniciri, se amuzează ani dearândul să scrie o dramă românească în versuri. Prietenii o cunosc, cunoscuții au auzit de ea, publicul a prins despre ea, ici-colo, o șoaptă: un curent de așteptare, amestecată cu neîncredere și ironie, se formează — iar cei ce au avut să sufere depe urma caracterului noului autor se pregătesc, în taină, să șuere, deși își dau seama că aceasta nu-i poate face nici cald nici rece! Nimănui însă — deocamdată — nu-i poate trece prin minte să nege paternitatea noii lucrări.

Dar iată că drama se reprezintă și deodată izbutește să cucerească publicul: versul se desfășoară cu maiestate, dulceață, armonie și se revarsă plin de înțeles în sufletele ascultătorilor; scenele se încheagă pline de mișcare, cu rost, ațâțând din ce în ce mai mult interesul; acțiunea se desfășoară neîntrerupt, culminează cu putere și se desleagă emoționant; figurile trăesc și trezesc în noi sentimente puternice, înalte și generoase, însuflându-ne și dând vieață unui adânc și necunoscut patriotism. Din toată opera se degajează o frumusețe cuceritoare. Limba în deosebi ne farmecă prin originalitatea ei: veche și nouă în acelaș timp, energică și în acelaș timp suavă, bogată, firească, strălucitoare, limpede ca cristalul. Amatorul a făcut, pe neașteptate, o dramă de mare valoare. Ea se tipărește, se răspândește, devine populară — amenință să devină clasică.

Cei ce voiau să râdă, înghit în sec; cei cu șuerul, rămân cu degetele în gură... — «Ei bine, asta nu se poate, nu se poate! Dacă drama e bună, nu se poate ca unul ca Alexandru Davila s'o fi făcut!...»

Și astfel ne-a fost dat să asistăm ani întregi la o nemai pomenită discuție, în care mulți oameni serioși au susținut cu înverșunare că autorul lui «Vlaicu Vodă» nu e Davila, ci Odobescu!

E îmbucurător, că cu reluarea acestei mari drame românești, chestiunea paternității ei n'a mai fost ridicată, cel puțin nu cu curajul de altădată. Dar e regretabil totuș că, ici-colo, s'au făcut aluzii răutăcioase pe această chestie.

Cred că am ajuns la o maturitate de înțelegere literară, care nu mai permite nici pe departe asemenea nedreptăți. Și, deși ar trebui să fiu cel din urmă care să iau apărarea d-lui Davila în această chestie, și deși, dealtminteri, nici n'are trebuință de ea, sunt totuș obligat s'o fac, tocmai pentru ca să contribui la înlăturarea pentru totdeauna a acestei chestiuni din discuțiile noastre literare.

Pentru cine caută să-și dea seama cât decât ce este *stilul* unui scriitor, vechea afirmare că Odobescu ar fi autorul lui Vlaicu Vodă, este o copilărie, și nu-mi închipuiesc că a fost făcută decât de aceia, cari, — nevrând să-și piardă convingerea interesată, — s'au mulțumit cu ideia generală că Odobescu arhaizează câteodată și nu și-a mai dat de loc osteneala să recitească pe acest cel mai mare prozator *istoric* al nostru, pentru ca să vadă și să simtă ce enormă deosebire este între țesutul stilului lui Odobescu și acela al lui «Vlaicu Vodă»!

De ar fi vrut cât de cât să pipăe adevărul, ar fi văzut că, pe când Odobescu este în esență un istoric, autorul lui «Vlaicu Vodă» este poet. Stilul lui Odobescu nu strălucește decât când autorul contemplă realitatea, pe care știe s'o redea nu numai cu limpezime, dar s'o și îmbogățească cu coloratura specială a sufletului lui sănătos, glumeț, sfătos și mai presus de toate amplu și măreț. Stilul din «Vlaicu Vodă» strălucește, nu atât prin formă, nu atât prin haina pe care autorul ar împrumuta-o, fie dela puterea cu care fixează realitatea, fie dela coloratura sufletului în care se resfrânge această realitate, cât *din fondul imaginat*, din plăsmuirea ideală, a unor personagii, acțiuni și sentimente, cari strălucesc prin însăși existența lor ideală, independent de realitatea care i-ar fi servit de model. Recitească cineva novelele istorice ale lui Odobescu și compare efectul dintre personagiile ce se numesc «Mihnea» sau «Chiajna» și dintre descrierea realistă a cutărui inginer neamț, a cutărui țăran sfătos, a cutărei înfățișări a naturii sau a cutăror opere de arte. Distanța e ca dela pământ la cer: personagiile nu există nici imaginar, nici real; persoanele și lucrurile descrise însă ne impresionează cu toată strălucirea unei realități văzute. Și, pe când personagiile plăsmuite de Odobescu nu ne interesează tocmai din pricină că nu sânt redate nici ca realități istorice, nici ca închipuiri poetice, — figurile din «Vlaicu Vodă» au o necontestată viață poetică, pe care nici într'un caz Odobescu nu le-ar fi putut-o da.

Dar aceste observațiuni nu pot înlătura decât paternitatea lui Odobescu, fără să probeze pe aceea a d-lui Davila. N'a fost scrisă de Odobescu drama «Vlaicu Vodă», dar a fost scrisă de altcineva, de vreun poet necunoscut, — nu însă de actualul director general al teatrelor.

De ce altcineva și nu de d. Davila, — e o chestiune a cărei explicare n'o putem găsi decât în paradoxala ură pe care paradoxalul său caracter a putut-o stârni în anume suflete. Nu găsim alt temeiu, căci la drept vorbiind, întrucât oare inteligența fie discursivă, fie artistică, a d-lui Davila ar fi inferioară cutărui sau cutărui poet recunoscut, răposat or în viață? De ce cutare scriitor adormit sau cutare alt scriitor cuminte în burghezia lui — admirați pentru talentul lor — ar fi mai capabili de poezie decât energia scânteetoare a inteligenței de toate zilele a d-lui Davila? Negreșit însă, nu aceste reflecții ar putea fi hotărâtoare în chestie. Din fericire sunt unele fapte, necunoscute de marele public, care dovedesc în mod, pot zice *peremptoriu*, că autorul lui «Vlaicu Vodă» nu poate fi decât d. Davila. Sânt, anume, modificările întroduse în a doua ediție a lui «Vlaicu Vodă» publicată de mine în «Biblioteca românească» (Socec No. 32—34). Aceste modificări, cari dau o fizionomie nouă actului V și care au făcut ca, la reluare «Vlaicu Vodă», să pleacă mult mai mult decât când a fost reprezentată pentru prima oară, sunt cu siguranță opera d-lui Davila și se armonizează și în fond și în formă cu întreaga lucrare rămasă nemodificată. Să semnalez două din ele.

In actul V scena VI, găsim în prima ediție o replică a lui Vlaicu Vodă către Doamna Clara, care nu produce niciun efect: e replica în care Vlaicu vrea să facă deosebirea dintre rolul jucat de el și de d-na Clara. In ediția II, d. Davila înlocuește această replică cu o alta, — cea care urmează:

Sfânt se face orice mijloc pentru-a țării apărare
Și că țara mi-am scăpat-o jur acì păcatul mare!
Tu cu junghiul pentru scaun încercași a mă lovi,
Eu te-arunc pe rug, de-i vorba neamul de a mi-l izbăvi.
Intre sufletele noastre, dîndu-și lupta cea vrășmașă
E deosebire mare: sânt călău — tu, ucigașă!

Energia acestor versuri nu ne-am sfiì să o numim sublimă și e aceeași — ba încă mai concentrată — cu aceea pe care o întâlnim în întreaga operă.

In felul cum s'a jucat în prima dată, — și cum s'a publicat în prima ediție — lumea rămânea la sfârșitul actului V interzisă, atât din pricina rolului neisprăvit al lui Mircea, cât și din pricina luminii nefavorabile sub care rămânea la sfârșitul dramei acela care mai târziu trebuia să fie Mircea cel mare. In adevăr, Mircea văzându-se înșelat în speranțele lui de a lua pe Anca, încercă să asasineze pe Vodă, dar ucide în locul lui pe tainicul personaj simbolic — care există cu atât mai puternic, cu cât vedem că rămâne veșnic

mut — pe Grue, care sărise să apere cu pieptul său pe Domnul Țării. Ei bine, în prima ediție, acest omor și acest asasinat neisbutit rămâne nepedepsit, fără altă motivare decât o frază retorică a lui Vlaicu («Nu te voi ucide, pentruca să trăești și să fii pedepsit cu blestemele Țării»), iar Mircea tace din gură părăsind scena, deși știm că acesta va fi marele Mircea.

Această slăbiciune neiertată a dramei este nu numai înlăturată în a doua ediție, dar este înlocuită cu o scenă de-o putere extraordinară, atât prin adevărul analizei sufletești cât și prin culminația sentimentului de iubire de țară—esențial operei—în sufletul lui Vlaicu, culminație care aduce fără doar și poate, pocăința lui Mircea, și ca o consecință firească, iertarea lui și însărcinarea emoționantă de a înlocuì, de atunci încolo, pe Grue, pe care-l ucisese fără să vrea. In această scenă se cuprind neasemănatul pasagiu—unic în literatura noastră—în care se descriu chinurile prin cari au trecut țările române și chinurile pe cari trebue să-le îndure orice voivod iubitor de moșie și neam :

Chinuri? Tu vorbești de chinuri? Chin, a inimei [bătaie
Chin? O clipă de nădejde, o'mboldire, o văpaie
Ce s'aprinde c'o privire, ce c'o lacrămă s'a stins
Și din care numai robul fără vlagă iese'nvins!
[etc. etc.

Această scenă, cu asemenea încordare de sentiment, cu așa sinceritate și cu așa frumusețe concentrată de limbă, — este un element *esențial* al piesei, un element care-i subliniază valoarea și-i dă adevăratul înțeles, ridicând-o de la rangul de simplă operă de talent, la rangul de aleasă operă de artă. Este, ca să vorbim în termeni de școala, adevăratul ei punct *inhibitiv*. Par'că pentru această scenă a fost scrisă întreaga piesă, căci numai așa se explică pentru ce numai *acum*, după ce a fost reprezentată sub aceasta din urmă formă, cu aceasta scenă, «Vlaicu Vodă» începe a fi considerată ca o capodoperă.

Și cine-ar putea contesta că n'a fost scrisă de d. Davila, când el a scris această scenă?

Afară numai dacă n'am lua în serios spiritul de farse pe care d. Davila însuși și l-a afirmat în ultimul timp și ne-am închipuì că, găsind manuscrisul lui Vlaicu Vodă cu două sfârșituri, și-a făcut calculul să publice mai întâi pe cel slab, iar pe cel bun, numai peste 10 ani, tocmai pentru ca să-și probeze definitiv paternitatea ce i s'ar fi putut contesta!

In acest caz însă d. Davila ar fi un adevărat Machiavelli,—adică i-am da mai mult decât dacă l-am recunoaște ca poet al «Vlaicului». S'ar păcăli adică tocmai dușmanii lui. Și de sigur asta nu o vor nici ei.

Mihail DRAGOMIRESCU

IN VIITOR

O recunosc că astăzi tu ești învingătorul,
O recunosc, văd bine, că sunt pierdut [deapururi,
Mă consolează însă și-mi dă puteri de demon
Să sufăr în tăcere,
Să-mi dedublez ființa
Și să privesc din umbră la propria-mi ruină,
Un singur gând:
In viață sunt biruinți mai triste, mai tragice,
Mai sumbre decât chiar un dezastru!

Eu azi sunt o ruină
Prin care trece vântul,
Pe care-o roade ploaia,
Pe care'și poartă timpul grăbita lui aripă,
Pe care se destramă pustiul și uitarea!
Iar tu, un vultur tânăr—
In primăvara vieții—
Cu aripele frânte și pentru totdeauna!
In primăvara vieței
Când ceru 'ntreg tresare și aerul palpită,
Când totu-i feerie,
Când razele de soare aruncă—
Pretutindeni și 'n fiecare clipă—
Turquoaze și safire, rubine și opale!

II

Dar azi beția luptei și mai ales triumful
Iți înfășoară gândul cu-atâta voluptate
Incât realitatea o schimbă 'n fantezie.
Va trece însă timpul și zilele vor trece,
Triumful se va șterge,
Fiorii primăverii vor coborî din ceruri
Și vor cuprinde firea din nou ca și-altădată,
Prin sărutări de flacări vor reaprinde viața
In ori și ce ființă,
Chemări misterioase vor alerga prin spații,
Vor fâlfâi în suflet
Reînviind Iubirea și zilele-i de aur!
In clipele acestea voi fi triumfătorul:
Căci azi sunt o ruină
Prin care trece vântul,
Pe care-o roade ploaia,
Pe care se destramă pustiul și uitarea,
Iar tu, un vultur tânăr—
In primăvara vieței—
Cu aripele frânte și pentru totdeauna!

III

Dar timpul curge 'ntr'una...
Iar toamna își tренează
Hlamida ei de-aur, de purpură și-agată
Prin parcuri desfrunzite,
Pe-oglinzi de ape moarte,
Pe drumuri solitare,—
Imprăștiind buchete de albe crizanteme
Și strecurând în suflet fiorul amintirei.
O, zilele apuse cu lacrimi împletite!
O, zâmbetul de perle mai viu decât o floare!
O, visele trăite, sorbite împreună!
O, nopțile de veghe sub discul lunei clare!
In clipele acestea voi fi triumfătorul:
Căci azi sunt o ruină
Prin care trece vântul,
Pe care-o roade ploaia,
Pe care se destramă pustiul și uitarea,
Iar tu, un vultur tânăr—
In primăvara vieței—
Cu aripele frânte și pentru totdeauna!

IV

Dar timpul curge 'ntr'una...
Și iarna 'și cerne fulgii
Pe arbori și pe case,
Pe strade și pe ape,
Pe viață și pe gânduri.
Urâtul cu încetul se 'ntinde peste fire
Și năvălește 'n suflet — din ce în ce mai tare—
Cu sgomote de valuri și 'n fiecare clipă.
Ce searbădă e viața,
Ce strâmtă e odaia,
Ce nesfârșită-i noaptea când singură,
Sub lampă,
Veghiezi — cu fruntea 'n palme—
Și dânsul nu mai vine!
In clipele acestea voi fi triumfătorul:
Căci azi sunt o ruină
Prin care trece vântul,
Pe care-o roade ploaia,
Pe care se destramă pustiul și uitarea,
Iar tu, un vultur tânăr—
In primăvara vieței—
Cu aripele frânte și pentru totdeauna!

V

Dar timpul curge 'ntr'una...
Acum beția luptei, triumful, voluptatea
E-un praf de amintire,
O searbădă părere.
Realitatea goală, meschină și brutală,
In față te privește:
Te sbați ca într'o plasă,
Un singur gând te-apasă,
Ființa ți-o sugrumă un singur gând:
In viață sunt biruinți mai triste, mai tragice,
Mai sumbre decât chiar un dezastru!

16 Iulie 1913 Alexandru T. STAMATIAD

FIGURI DISPĂRUTE

IORGU JUVARA

Mergeam încet după dricul, încărcat de coroane, ce se legăna şi mă gândiam la cel ce-mi fusese prieten. In ziua clară şi luminoasă, umbra carului funebru îşi scria încăodată pe drum aparenţa mai îndulcită par'că, mai stinsă, imaterializată aproape. Părerile de rău se frângeau în vorbe, şoaptele în lacrimi ce se scurgeau printre gene şi alunecau dealungul obrajilor şi o jale, într'adevăr mai adâncă, mai amară şi mai comunicativă nu mi-a fost dat niciodată să resimt.

Cel ce plecase dintre noi, iubia vieaţa cu patimă, o adora aproape, o trăia cu toate simţurile lui. Aspectele diverse ce i le desfăşura Capitala îl bucurau ca pe un copil şi nu cred să fi fost cineva care să nu fi cunoscut silueta lui originală. Un vast Sombrero de sub care scăpau pletele blonde îi acoperiau totdeauna creştetul. O lavalieră în «crêpe de Chine», ca un fluture de doliu, îi flutura veşnic pe piept.

O statură de uriaş sprijinia par'că zidul de care se răzima; şi ochii lui albaştri şi buni de copil râdeau de bucurie privind veşnicul şivoiu ce se scurge pe Calea Victoriei. Uriaşul acesta, care acum părea un personaj scăpat din *La Ronde de nuit* a lui Rembrandt, când l-am cunoscut întâiu era subţirel şi svelt ca un Adonis. Grijile şi nevoile vieţii nu-l făcuseră încă un funcţionar şi nici unul dintre acei ce l-au cunoscut pe atunci n'ar fi crezut că activitatea lui se va mărgini, mai târziu, în umbra unui minister, să fie şef al comerţului român.

El era sufletul tuturor mişcărilor studenţeşti depe atunci, şi verva-i nesecată însufleţia şi umplea de bucurie întrunirile ce se ţineau la Café Voltaire, unde tinerii oratori, ce se pregătiau pentru mai târziu, răspundeau la numele de Ion G. Duca, Ion Păucescu şi mulţi alţii. Calităţile de orator propriu zis, cari i s'au atribuit de toţi, el nu le avea însă. Ceeace avea cu drept cuvânt era într'adevăr un dar unic de a povesti. Cea mai mică întâmplare, cea mai banală ştire, un fapt divers oarecare luau, trecute prin gura lui, proporţii absolut neaşteptate, şi e sigur că dacă omul acesta ar fi avut răbdarea să însemne tot ce povestia, ar fi putut deveni un scriitor de seamă. Capricioasele cuvinte, în jocul lor nebun, atunci când pe o faţă albă de masă domneşte nerânduela ceasurilor târzii, îşi au alt farmec desigur, alt avânt, altă scăpărare decât atunci când sunt încredinţate unei file albe de hârtie.

Fantezia sboară şi se înapoiază aţâţată de un cuvânt sau de o replică, goneşte nebună, biciuită de dorul de a plăcea, se aprinde la văpaia ochilor celor ce privesc în ochii tăi şi ascultă, ondulează şi târăşte fără voie oriunde vrea să te ducă povestitorul. Şi el avea farmecul acesta nedescris; spunea fel de fel de întâmplări cu o jovialitate şi o vervă de meridional, cu o bucurie de uriaş care râdea ca un copil, cu un suflet bun de om, care nu ştie să privească decât partea fericită din vieaţă şi să lase ce ar putea întrista şi aduce norii negri ai grijii pe frunte, pentru mai târziu când vor veni anii bătrâni.

El trăia din vieaţa mulţimei şi mai cu seamă al acelei dela oraşe. Făcea parte din roiul acela ciudat care trăia în alte vremuri la Paris, înainte de a se cunoaşte automobilele şi aeroplanele, ducându-şi aproape toată vieaţa între zidurile închise ale bulevardelor. Pentru ei, lumea din afară

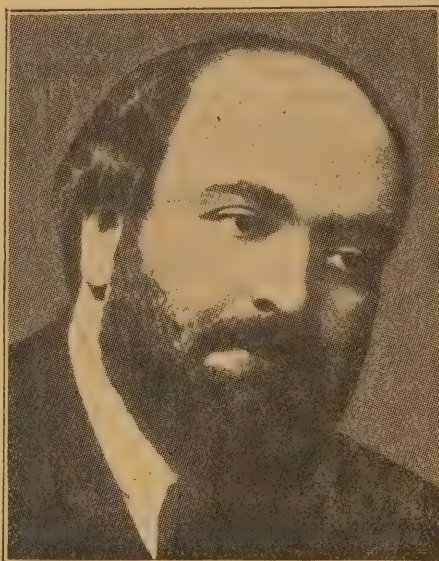

Iorgu Juvara

nu mai exista, adevărata natură, ce reîntinereşte veşnic dincolo de zidurile caselor uriaşe, nu avea fiinţă. Dramele, comediile şi toate întâmplările diverse ce le face şi le desface vieaţa necontenit, erau în şivoiul multicolor ce-l mână trotuarele.

Tot vieaţă e şi aici şi dincolo, tot astfel înfloresc copacii şi florile şi aici şi aiurea precum pretutindeni te pândeşte moartea, oriunde te-ai duce. La ce dar să te mişti şi să cauţi privelişti noui, când vieaţa se primeneşte pretutindeni şi stă să o iubeşti ca dânsul.

Şi acum, mergând după dricul negru laolaltă cu prietenii cari l-au iubit, mă gândesc cu păreri de rău, că după ce ne vom stinge şi noi, din vieaţa aceasta, nu va mai rămânea nimic. Atâta vervă, spirit şi vorbe aruncate în vânt, cari se vor uita ca mâine, o siluetă cunoscută mai puţin pe străzile Capitalei, — şi atâta tot.

Uriaşul cu bucle blonde ce scăpau de sub vastul sombrero, cu lavaliera de crep ce bătea din aripi pe pieptul lui ca un fluture de doliu, s'a dus aiurea deacum şi multele mâini, ce se întindeau spre el oprite în cale ca să-i strângă mâna prietenoasă, nu se vor mai întinde, precum nici multele capete ce se întorceau cu bucurie ca să-l privească, nu se vor mai întoarce — căci aşa e făcută vieaţa — din puţine regrete, arare înduioşări şi multă uitare.

D. ANGHEL

Din RĂVAŞELE UNUI VOLUNTAR

IV.

Insfârşit, după vreo trei zile de aşteptare la Marele Cartier General, am căpătat biletul de trecerea Dunării. Iată-mă într'un automobil al ambulanţei, cu doctorul L., care vine dela Orhania şi se duce la Bucureşti. Casele, străzile, pline de soldaţi şi de ofiţeri, aleargă în urma noastră ca măturate de un uragan. Iată-ne afară, între mirişti. Drumul e neted şi pustiu. La umbra copacilor rari, dorm soldaţi, albi de pulbere. Par morţi, acolo, în marginea câmpiilor nemărginite. Copacii fug în urmă, ca goniţi de spaimă. Câmpiile se'nvârt ca în jurul unor osii. Gonim astfel, preţ de un ceas, fără să întâlnim pe nimeni. Intr'un târziu, la marginea unui lac făcut de ploi, zărim tăbărâtă oştire. Lacul îşi încreţeşte în soare apele viorii. Un steag flutură trist; par'că-şi dă seamă, că umbreşte mai puţini soldaţi acuma, la întoarcere; stă plecat, par'c'ar jeli pe acei cari nu vor mai călca pe pământul Ţării. Şi toţi soldaţii stau muţi, cu capetele 'n piept.

Ajungem, apoi, din urmă, un regiment de călăraşi. Merg risipiţi, stingheri,—unul ici, altul cine ştie unde,—la pas. Caii, numai pielea întinsă pe oase, flămânzi, îmbătrâniţi, păşesc cu capetele plecate. Oamenii, cu feţele osoase, pline de pulbere, cu ochii în fundul orbitelor, îs moi pe cai ca nişte cârpe; par gata, la fiecare pas, să se rostogolească mototol în pulberea drumului. Par'că s'ar întoarce sfărâmăturile unei armate biruite. Unde ne sânt ostaşii falnici deacum o lună? Mă gândesc, cu cutremur, la clipa în care îşi vor întâmpina, părinţii, feciorii.

Dupăce ne-apropiem de Nicopoli, abia răzbatem printre sutele de care. Sânt carele cu cari s'a cărat, zi şi noapte, pânea verde de mucegaiu, pânea otrăvită.

Pe partea dreaptă a drumului, se înalţă munţii întunecoşi, fără fir de iarbă. In stânga: bălţile Dunării revărsate. Pe pustiul fără de hotar al apelor, trece singuratică o lotcă neagră. Pe o limbă de pământ, stau tăbărâte sute de case turceşti. Fesurile ard în soare ca nişte flori de sânge. In apele sinelii, zac, fericiţi şi somnoroşi, bivolii Turcilor, şi numai capetele li se văd deasupra apei, — capetele urâte şi lungi, cu ochii mici, închişi pe jumătate, de plăcere. Intrăm printre casele turceşti ale Nicopolului, şi ne oprim dinaintea unei cafenele din faţa Dunării, la câţiva paşi de podul de şlepuri. Cafeneaua e plină de doctori militari, cari sorb liniştiţi din gingirlii şi fumează ca nişte Turci. Unii joacă tablele; alţii învârt, într'un colţ, un pocher. Ne scuturăm de pulbere, ne spălăm repede, ne răcorim cu câte un pahar de bere, şi plecăm. După ce ne arătăm biletele, trecem încet pe podul de şlepuri, cetluit cu odgoane de sârmă. Gonim ca un vârtej, prin lumina verzue de subt bolţile de sălcii din preajma Dunării, şi intrăm în T.-Măgurele. Casele albe ne spun, par'că, de departe: «Bine-aţi venit!» Pe la portiţi, fetele se ivesc zâmbindu-ne voioase. Şi ochii mei deprinşi cu chipurile urâte, turtite şi în-

Desen de D. Stoica

tunecate ale Bulgăroaicelor, se deschid miraţi. Acuma numai, îmi dau seama cât sânt de frumoase Româncile noastre. Şi când ieşim în câmpiile nemărginite ale Teleormanului, mi se pare, în lumina aurie a apusului, că toate ţarinele ne zâmbesc înduioşate, că pământul ţării se'nalţă, ici-colo, în dealuri, ca să ne vadă pe noi mai bine.

Din când în când, întâlnim chervane încărcate cu znopi de grâu, de ovăz ori de orz; boii uriaşi par de zăpadă în asfinţitul auriu, şi pe spetele lor se resfrâng apele albastre ale cerului.

Pe spinările dealurilor, se înalţă, ca nişte grămezi de aur, clăile de grâu, de ovăz şi de orz, şi, subt povara lor, pământul se hodineşte fericit. Sânt însă câmpii, de-arândul, depe cari nu s'a strâns nimic; şi snopii putrezi, înegriţi de ploi, par nişte bube pe trupul ţarinelor.

In înserarea albastră, automobilul coboară ca o stâncă prăbuşită dintr'o creastă de munte. Imi încleştez amândouă mânile în bancă, să nu zbor. Un ţipet. Dindărăt, de unde stau eu, nu pot vedea ce este. O izbitură cumplită; şi, apoi, o pocnitură ca de puşcă. Sar din automobil, neatins. Doctorul şi şofeorul îs în mijlocul drumului, teferi şi ei. La câţiva paşi: un car cu boi şi un Român cu faţa răvăşită de spaimă.

«Bine, mă ticălosule; dacă nu ştii să umbli cu boii, de ce nu stai acasă? — strigă doctorul, roşu ca un rac fiert.

— S'au speriat, domnule, boii, — se desvinovăţeşte omul.

— De ce n'ai ţinut mai pe dreapta, măi; nu ştii că-i regulă să ţii pe dreapta? Fugi, bre, piei din ochii mei, că intru într'un păcat... Ştiu eu ce ţi-ar trebui, ţie; da' ai tu noroc, că am eu lege să nu bat... Un altul, te-ar fi omorât, bre!»

Işi şterge sudoarea depe faţa aprinsă şi pufneşte pe nări:

«A avut el mare noroc, că am eu lege să nu bat...»

Şofeorul se pune pe lucru. Ne spune că-i trebue carbul.

Sus, pe deal, în mijlocul unui parc întins, se înalţă un castel, cu turnuri şi turnuleţe, cari ţâşnesc, par'că, până la cer.

«Are, bade, moşierul automobil? — întreabă doctorul, cu glas mai potolit.

— Are, cumnu. Boierul nostru să n'aibă? A plecat, mai adinioarea, să se plimbe,— dar trebue să vie îndată, că n'are obiceiul să se ducă departe.»

Ne uităm amândoi la castelul care albeşte pe cerul limpede.

«In Bulgaria nu se văd asemenea palate» — murmură doctorul.

Işi aprinde o ţigară cu cartonul aurit; şi-i întinde una şi Românului cu pricina:

«Na, mă, şi ţie şi fumează o ţigară de astea; da' ce, numai boierii să fumeze, bre, aşa ţigări....

—Vine boierul...» face omul, luând ţigara.

Pe lângă noi, alunecă un automobil-cupeu şi urcă coasta parcului, printre straturile de flori. S'aud râsete fericite, vorbe franţuzeşti. Intrăm, să rugăm pe moşier să ne dea puţin carbul. S'a coborât toată lumea din automobil şi se primblă printre răzoarele de flori, din faţa scării străjuite de doi lei de marmoră.

Pe o fereastră deschisă, izvorăsc notele unui pian; şi un glas subţire se înalţă fericit. Rochii albe, trandafirii, albastre, dantele şi muselinuri,—înfloresc în umbră şi mă fac să cred c'am nimerit la un bal. De ce nu? Viaţa e făcută din contraste: aici bal; peste Dunăre: foame şi holeră... Feţe rase proaspăt şi pudrate, frezuri lucii de pomadă, monocluri, pantaloni albi, cu dungă, flori la butonieră. Ne apropiem. Toţi domnii aceştia cari strălucesc de sănătate, ar fi putut duce, fiecare, câte cinci răniţi în spate.

In faţa sănătăţii şi fericirii acesteia obrasnice, strâng pumnii şi scrăşnesc de revoltă. Mă gândesc la cei 500.000 de soldaţi cari mănâncă pâine mucigăită (când o au şi pe aceea); mă gândesc la cei cari mor cu măruntaele sfâşiate de ghearele de foc ale holerii; mor urlând şi muşcând pământul, ca să-i sfâşie apoi câinii prin porumburi, — şi îmi vine atunci să iau de piept pe toate ipochimenele acestea pudrate şi parfumate şi să le răcnesc în faţă toată ticăloşia. Ne întâmpină, cu multă demnitate, un domn cu chelia lucie, cu favoriţi albe şi cu trei rânduri de bărbii revărsate peste guler. Spunem cine sântem şi ce voim; şi ne răspunde răstit, abia întinzându-ne vârful degetelor încărcate de inele:

«Da' bine, domnilor, ar trebui să am un depozit întreg de carbul şi de benzină, ca să vă pot da la toţi câţi treceţi pe la poarta mea... Eri a venit iar unul de-ai d-voastră şi mi-a cerut benzină; azi dimineaţă iar aşa; acum veniţi d-voastră şi-mi cereţi carbul.... Dar, însfârşit, să vă dau, dacă mai am.»

Chiamă un argat şi-l trimite la garaj.

Nimeni nu ne'ntreabă: ce e peste Dunăre, de e adevărat că soldaţii noştri sufăr de foame şi mor cu sutele de holeră, — nimeni!

Nimeni nu ne'ntreabă:

«Poate vi-e sete, poate vi-e foame?»

Nici o mână nu ne arată un scaun. Ne simţim priviţi cu ochi de ghiaţă, şi simţim că între noi, cari ne-am dus, de bunăvoie, să ne facem datoria şi oamenii aceştia cari plesnesc de sănătate şi de nesimţire,—e o prăpastie fără fund.

După câteva minute, ne-a adus o tinichea, cu mai mult gunoi decât carbul; şi am eşit pe poartă tremurând de revoltă; pe când, în urma noastră, se înălţau, ca o insultă sângeroasă, trilurile de râs ale domnişoarelor şi cântecul pianului.

După ce aprinserăm singurul felinar care ne rămăsese, — cel'alt se sfărâmase — pornirăm la drum.

A înoptat de-abinele şi evantaiul de lumină al felinarului goneşte zidul de întuneric, care se înalţă înaintea noastră. Din când în când, ne-ajunge, din urmă, un automobil şi trece, ca o nălucă, pe lângă noi. Zăream, un răstimp, lumina-i albă, fulgerând întunericul, şi perea. Câteodată, departe, în noapte, răsăreau două stele, cari creşteau străfulgerând întunericul ca doi luceferi, şi se prefăceau, repede, în două luni pline,— aproape îngemânate — care veneau orbitoare spre noi. Şi umbra unui automobil luneca, sbura, pe lângă automobilul nostru greoi şi mare cât un vagon de tramvai.

In curând, răsări luna, şi şoseaua se aşternu albă ca un drum de marmoră. Şi, pe neaşteptate, ne pomenirăm, că intrăm în Bucureşti. In dreapta şi'n stânga, sclipeau ferestrele mari ale cârciumelor cu umbrare, dela barieră; repede trecurăm peste apa neagră a Dâmboviţei; apoi printre prăvăliile cu obloanele lăsate la ceasurile acelea. Şi, iată-ne, lunecând prin lumina viorie a becurilor electrice dela *Terasă*. Grădina geme de lume. Rochiile scumpe fac să se amestece, să se învălmăşească toate colorile curcubeului. Orchestra cântă ca în vremurile bune. La *Capşa*, la *Royal*, lumea nu mai încape pe la mesele ninse de lumină. Paharele cu băuturi colorate sclipesc, scânteiază ca nişte nestimate. Pe amândouă trotuarele, lumea se striveşte; de-abia îşi mână undele înflorite de spuma dantelelor.

Desen de D. Stoica

Bucureştiul petrece, Bucureştiul cântă cu toate orchestrele lui, cu toţi cântăreţii şi cântăreţele, — Bucureştiul e fericit.

N. N. BELDICEANU

La mormântul lui Heliade

„Non omnis moriar".

După aproape patruzeci și patru de ani de uitare, s'au adunat iarăș trecători pioși la mormântul marelui Heliade; de astădată urma pe care o lasă ei vrea să învingă puterea erozivă a vremii, căci pietatea a luat în piatră forma unei cruci, pe care se citesc între altele superbele cuvinte ale lui Horațiu: *Non omnis moriar.*

Astfel, după aproape patruzeci și patru de ani, pământul în care zace pulberea ce va mai fi rămânând din ființa «părintelui literaturii române» devine și în aparență un loc religios, unde pelerinii rătăciți nu vor mai avea să dispute pasărilor de curte un petic pe care să-și plece genunchii. Acest semn de pietate târzie, și trebuie s'o mărturisim cu destulă întristare, fără profund răsunet, se datorește mai mult unui ministru excepțional, —care își poartă gândul și la morții cei ce măcar nu mai votează—și unui administrator care înțelege într'un spirit vast datoria școalei, decât unei mișcări puternice în opinia publică. La mormântul lui Heliade e parecă piatra de hotar între două lumi, străine una de alta, deși abia le desparte trecerea unei jumătăți de veac. Deaceea admirația, ca și opiniile, cari învăluie epoca eroică a redeșteptării noastre, se par convenționale și nu depășesc cu înrâurirea lor clipele când au fost exprimate.

In preajma acelui mormânt plutesc amintirea unei vieți de apostol și ecoul, aproape stins, al unui glas de luptător; ele sunt dovada unei vremi de întuneric fără zare, de uriașe piedici în drumul spre lumină și libertate, a unei vremi însă care nu și-a aruncat chemarea în pustiu. Dacă creșteau din toate părțile puterile protivnice oricărei reînălțări naționale, creșteau cu mai viguros avânt în sufletele celor chemați încrederea în izbânda lor definitivă și neînfrântul dor de jertfe pentru a o ajunge mai curând. Măreția epică a vremii aceleia stă în enorma disproporție dintre forțele în luptă, dintre vis și realitate: deoparte sdrobitoarea putere de reacțiune a Rusiei, ignoranța și inconștiența masselor din principate și poftele de cotropire ale tuturor puternicilor vecini, și de alta o slabă licărire de ideal, aprinsă peste munți, din praful amintirilor întregului popor, adusă de profeticul Lazăr între înstrăinații reprezintanți ai culturii din Țara Românească și trecută în mâna viguroasă a lui Heliade ca o torță, la lumina căreia avea să se deștepte la vieață un neam adâncit în întuneric. Această disproporție găsia însă în tăria sufletească a celor hotăriți să facă lumină sau să dispară, un corectiv atât de puternic încât după trecere de ani se săvârși minunea reînălțării poporului care zăcea în apăsare și neștiință.

Lumina n'a pătruns până departe, ea are încă de luptat pe un câmp larg, pe care razele înaintează atât de greu că par ferecate în lanțuri vrăjite, dar întâile sale avulsuri au atâta strălucire în cât se credeau mănunchiuri de raze rupte dintr'o lume dumnezeească.

Nu erau cărți de școală, decât puține și risipite, și el le-a scris; întunerecul nu era răsbătut de lumina tiparului pentru toți și el a întemeiat întâia gazetă; cei ce scriau n'aveau putința să-și împrăștie scrisul și el a făcut tipografie și librărie; încercările de artă dramatică românească erau răslețe și fără urmări, și el a luptat pentru înființarea «Societății Filarmonice», a cârmuit-o pentru propășirea culturii în genere și a aruncat din cuprinsul ei cele dintâi scântei de propagandă liberală; reacțiunea rusească era atotputernică și el a încercat, cu prețul celei mai dureroase jertfe, s'o sfărâme pe pământul Țării Românești și din exil a urmat să lupte pentru drepturile poporului român pe arena cea vastă a opiniei publice europene; literatura se istovia fără încurajări și el i-a dat cel mai puternic îndemn, chemând la sine pe toți cei ce încercau să înstrune o liră și când îndemnul său prea larg a fost cu prea mult sgomot ascultat și de cei nechemați, el a scris, ca străjer al bunei literaturi, cele dintâi critici literare; ca să fixeze scrisul românesc, el a emis cel dintâiu principiul fonetismului și, ca să dea un temeiu teoretic conducerii politice a Statului român, a scris acele binecugetate articole cari alcătuesc «Echilibrul între antiteze». In orice domeniu a fost un inițiator și pe orice domeniu a lăsat urme ce nu se mai pot șterge.

Orice aspect al culturii românești am cerceta, întâlnim lumina uriașă aruncată de torța cu care Heliade a chemat la vieață un întreg popor; și la mormântul lui această lumină, mai pură prin cele patru decenii de liniște funerară, se schimbă într'un nimb, pus pe fruntea unui singur om, pentru a încununa o eroică generație de pionieri.

Dar, dacă nimbul lui Heliade e privit astăzi cu plăcerea egoistă pe care o simțim în fața comorilor artistice ale trecutului, putem spune că Heliade a încetat de a mai fi o forță activă în cultura românească și-i săpăm mormântul cel adânc al uitării, din pragul căruia zadarnic ne strigă uriașul: *Non omnis moriar.* Mai este încă mult întuneric, mai este încă nevoie de multă libertate și vremea, ascunzând în sânul ei germenii tuturor posibilităților glorioase ale viitorului, aruncă chemări pasionate spre toate unghiurile zării....

La mormântul lui Heliade răsună mai pustiu ca oriunde aceste chemări și gestul de pioasă preamărire al înălțătorilor pietrei din curtea bisericii Mavrogheni înseamnă mai limpede că la mormântul lui Heliade e hotarul între două lumi.

C. SP. HASNAȘ

Mișcarea literară în streinătate

IN FRANȚA: Sinuciderea poetului Léon Deubel dă loc la discuții interesante asupra situației poeților în veacul nostru.

„Cei mai mulți oameni trăesc pentru ceeace vieața le dăruește, un mic număr mor pentru ceeace vieața le refuză," e cugetarea pe care i-a inspirat-o poetului englez *Richard Middleton*, cari s'a sinucis acum doi ani, moartea, deasemeni voită, a unui compatriot și confrate al său.

Desrobiți par'că de legăturile fatale, ce ne târăsc la întâmplare sub cârma vremilor, sunt oameni cari îndrăznesc să privească vieața în față, să-i facă bilanțul, calculând rece ca pentru intreprinderile cari pot fi părăsite oricând, și în loc de plângeri inutile sau revolte mai inutile încă, să aplice în fapt singura concluzie logică: renunțarea; acestea nu sunt sinuciderile banale, produse de impulsivități sau melancolii bolnave, ci acte cu totul conștiente, mult cugetate și necesare.

Intre acești voluntari ai morții, poetul Léon Deubel ocupă un loc cu deosebire interesant prin aceea că aruncă o tristă lumină asupra veșnicii antinomii dintre cultul poeziei și proza vieții de toată ziua, dintre actualitate și posteritate.

Cu Léon Deubel s'a întâmplat ceeace în deobște se întâmplă cu toți marii nedreptățiți de opinia publică. D. Bocquet, care publică într'o revistă franceză un mic studiu asupra vieții poetului sinucigaș, observă că „pe când în ajun nu se îngrijiă nimeni să-i acorde măcar un talent frumos, deodată toată lumea se strădueşte să-i dăruească geniu, după ce-a murit. Și tocmai aceia vor fi cei mai aprigi să-i ridice în slavă amintirea — transformabilă în monetă — cari în ajun nici n'au schițat măcar gestul ce scoate pe un om din obscuritatea deasă și înnăbușitoare. Curioasă epocă e într'adevăr și epoca noastră, de oarece e indispensabil și urgent să mori pentru ca să ai parte de laude și să atragi atenția asupră-ți! Nu-i cu neputință, ba chiar e foarte posibil, ca Léon Deubel, dându-și drumul în valurile Marnei, să fi încercat această ultimă lovitură ce-i mai rămânea, ca să domine în sfârșit sgomotul nesănătos al ambițiilor plătite și tăcerea nobilor coalizați în paguba adevăraților poeți".

Léon Deubel nu aștepta nimic dela mulțimile numeroase, în fața cărora ridicase zidul de netrecut al mândriei sale. „Ci el aștepta totul dela elita egalilor săi, mai cu seamă dela cei cari fac și desfac celebritățile, pentrucă glasul lor e autorizat, sau cel puțin ascultat".

Léon Deubel s'a individualizat prin iubirea ne măsurată, romantică, pentru arta sa, din cari își făcuse unica rațiune de a fi. „Poeziei i-a sacrificat tot pe pământ: familia, prietenii, banii, când i-a avut, bună starea pe care ar fi putut-o avea, odihna, plăcerile fizice și sănătatea. Când n'a mai avut nimic de dat, i-a dat vieața. Pentru atitudinea pe care o adoptase Léon Deubel nu eră cu putință altă deslegare decât moartea sau gloria, sau gloria cu prețul morții.

„Conștient de valoarea lui, el a cedat imperioasei trebuințe de a domni — *Régner* este titlul ultimei sale colecții de versuri — de a dăinui în amintirea oamenilor viitori, de a domina vremea sa, de bunăvoie ori silită, de a-și supraviețui. Aceasta devenise cugetarea sa obsedantă și tema celor mai sincere poeme. El n'a îndurat ani lungi, destinul său de lipsuri și nu a făcut gestul evadării din mizeria în cari se sbătea decât pentru că avea pe buze gustul nemuririi. Sinuciderea lui nu e o abdicare, ci un act logic".

Povestindu-i vieața de lipsuri, D. Bocquet amintește de încercările lui neizbutite de a-și câștiga pâinea muncind deavalma cu muritori de rând ca repetitor într'un colegiu, ca secretar al unei reviste sau al unor scriitori cunoscuți, ca funcționar într'o societate de asigurări și chiar ca simplu comis de magazin; dar pretutindeni n'a manifestat decât desgust pentru acest fel de îndeletniciri, ba încă dovedește dispoziții foarte dăunătoare. „Nu numai că e cu totul lipsit de înmlădieri, ceeace dovedește un caracter, dar, pentru plăcerea de a înțepa cu o vorbă, e stângaciu sau nedrept. De mai multe ori și-a stricat

astfel o situaţie avantagioasă sau şi-a îndepărtat prietenii... Cum, pe lângă aceasta, el socoteşte proza drept o scădere, refuză în chip absolut să scrie vreo povestire, uşor de publicat şi plătită.

„E silit să se aşeze la masa unor prieteni aproape tot atât de săraci ca şi el şi îşi îngenunche mândria primind pomenile pe cari i le acordă unii confraţi compătimitori. In acest timp, secolul se încăpăţânează să ignoreze pe acest izolat dispreţuitor. Micile cenacle cari l-au sărbătorit o clipă, trec la alte preocupări. Deubel se acreşte. E încredinţat că are duşmani înverşunaţi să-l piarză şi invidioşi pe geniul său. Ideia fixă se adânceşte în el. Se îndoeşte chiar de cei cari îi vor binele şi îi dau mai mult de cât sfaturi platonice.

„Rămâne cu încăpăţânare singur, trăeşte ca un licantrop rumegându-şi necazul, ascuns ca o fiară, cu corpul rău îngrijit şi cu creerul anemiat. Fatalismul instinctiv triumfă".

Concluzia la care se opreşte d-l Bocquet e: Léon Deubel a murit pentrucă nu s'a putut adapta epocii sale, pentrucă n'a putut să se robească îndeletnicirilor cari asigură pâinea zilnică şi pe care le credea insultătoare pentru demnitatea eminentă a poetului".

La încheieri analoage ajunge şi d-l Roger Allard într'o altă revistă: „Léon Deubel n'a murit nici de foame, nici de mizerie... El suferia ştiindu-se necunoscut, dar nu era gelos de scriitorii din generaţia sa al căror talent mai accesibil publicului fusese mai de timpuriu recunoscut... Ceeace îi era insuportabil, ceeace schimbă puţin câte puţin în ipohondrie melancolia sa firească, fu spectacolul celebrităţilor groteşti întemeindu-se pe bani, pe comploturi şi publicitate mutuală, cu bunăvoinţa unei suite interesate, prinsă de fala marelui om de mâine. Desigur că nu doria pentru dânsul o asemenea glorie de tinichea, dar resimţia nedreptatea confraţilor săi ca o ofensă adusă poeziei. Şi avea dreptete...

„Desgustat pe drept cuvânt, el imită pe micul rege al Chimeriei, abdică şi înnăbuşi în fundul sufletului său gingaş şi sălbatic, avântul şi iubirea de care era altădată plin".

In aceeaş revistă, d-l Louis Thomas povesteşte din amintirile sale personale cum l-a întâlnit pe Deubel în funcţia de comis de magazin: „Intr'o zi, într'o mare casă de mode, căutam pălării cu o prietenă, deschisei din greşeală o uşă; aşezat înaintea unei mese mari de desenator, poetul Léon Deubel scria adrese. Am fost deopotrivă de suprinşi şi de stingheriţi şi unul şi altul, găsindu-ne astfel faţă în faţă. Cu discreţie, vorbirăm despre alte lucruri câteva minute.

„Apoi revenii în salonul de alături, lăsându-l la munca lui nenorocită... Aveam inima strânsă când mă regăsii între umbreluţele a 50 de poli una între pălării, între aceste mofturi de femei ce poartă pe ele rochii şi giuvaeruri de zeci de mii de franci...

„Aveam, până la durere, sentimentul unei nedreptăţi enorme: un talent atât de real care vine să ceară aproape pomană într'o casă unde alţii căutau cu o atât de prostească înfrigurare să risipească atâţia bani inutili...

„Dar nu trebuie să ne înduioşăm: pe când publica versuri foarte cizelate în revistele tinere şi două plachete *Ailleurs* şi *Poèmes choisis*, Deubel se gândia la un sfârşit drept şi necesar, pentrucă societatea implacabilă nu îl voia"...

Şi astfel, la treizeci şi patru de ani, poetul Leon Deubel îşi încheie cariera literară neizbutită cu un gest tragic şi plin de înţelepciune. Vrând să protesteze în contra miilor de snobi, cari se închină la statuele depe bulevarde şi înalţă cântări de slavă — poruncite, în faţa celor consacraţi de iresponsabila opinie publică,—poetul le-a dovedit încăodată în chip brutal că gustul lor e numai poză şi admiraţia lor numai ipocrizie. Ca o ironie uriaşă, vrednică de un zeu, el şi-a oprit mulţumirea postumă de a şti că toţi cei ce-au trecut orbi pe lângă el, rămânând tot orbi, pronunţă acum, fără să simtă, vorbele unei admiraţiuni entuziaste şi pline de inutile regrete. Un hohot imens de râs e în această cucerire a celebrităţii printr'o banală aruncare în apele murdare ale Marnei, pe când o întreagă vieaţă de muncă şi jertfe pentru crearea unei realităţi superioare în versuri cizelate rămăsese ignorată şi poate dispreţuită.

Const PAUL

CRONICA MUZICALĂ

Palatul Ateneului.— *Concertele micilor Sigmund şi Emanuel Feuermann.* — *I-ul concert simfonic.*

Anul trecut, întreţinându-mă în aceste coloane, despre concertele micului Feuermann, propusesem înfiinţarea unei S. P. A. C. C. S. M., — „societăţei protectoare a copiilor cari studiază muzica",— menită să oprească exploatarea în public a copiilor-minune şi roadele desideratului meu, au fost într'adevăr, din cele mai strălucite (!): în loc de un mic Feuermann, am avut, anul acesta, doui mici Feuermani! La anul, vom avea trei, şi aşa mai încolo!

Dorul de câştig, împinge la fapte pe cari oamenii de bine sunt datori să le reprime; aceste exibiţiuni de copii, sunt vătămătoare atât sănătăţei cât şi caracterului lor.

Dar, degeaba!—Cât va fi lumea lume, impresarii şi părinţii lacomi vor specula talentul bieţilor virtuoji în miniatură!

Graţie avidităţei acelor negustori, am aplaudat cu o sinceră milă şi cu o milostivă sinceritate, calităţile precoce ale lui Sigmund Feuermann, violonist liliputian, şi ale lui Emanuel Feuermann, violoncelist mai liliputian.

Aceşti doui copii, cari împreună nu depăşesc vârsta unui elev de conservator, au executat repertoriul obişnuit marilor virtuoji: Sigmund, violonistul, a interpretat *Sonata lui Kreutzer* de Beethoven, *Concertele în sol minor* de Max Bruch şi în *fa diez minor* de Ernst, precum şi pagini de Beethoven, Paganini, Schubert, Schumann, Chopin, Brahms, Sevcik, Kreisler.

Violoncelul lui Emanuel, un copilaş de zece ani, s'a căznit de a reda *Concertele în re major* de Tartini şi de Haydn.

Apoi, cei doui copii au mai executat cu d-l Fuchs (mai *în degete* ca niciodată), *Trio în re major* de Beethoven.

Şi ambii frăţiori au desfăşurat o tecnică într'adevăr uimitoare,—dela Hubermann copil, n'am auzit copii mai dibaci; — cât despre calităţile de stil, de emoţiune, de muzicalitate, ele nu puteau, fireşte, decât să strălucească prin lipsa lor.

Concertele micilor Feuermann ne-au mirat, însă nu ne-au procurat nici o senzaţiune de artă adevărată: totul, de o precoce perfecţiune mecanică, — foarte rar egalată, — s'a redus la o exibiţiune în care, — natural, — arta era înlocuită prin cele mai frumoase făgădueli pentru viitor.

* * *

Odată cu primul concert simfonic, începe la noi şi stagiunea muzicală, care, anul acesta după reclamele trâmbiţate prin ziare, se anunţă din cele mai strălucite.

Membrii orchestrei noastre, şi-au scos instrumentele din cutiile în care le închisese un repaus forţat de şase luni de zile, şi ne-au redat cu o coeziune care va fi mai lăudabilă la viitoarele audiţiuni, *Simfonia I-a* a lui Beethoven, plină de frăgezime, clară, elegantă, dar vădit influenţată, ca modulaţiuni şi ritmuri, de stilul lui Mozart şi mai cu seamă al lui Haydn, maestrul Titanului; *Uvertura festivă academică* a lui Johannes Brahms, muzicianul vieţei interne şi melodica *Simfonie a 5-a* de Tschaikowsky, armonistul iscusit, simfonistul dibaciu... Adecă, nici o noutate!

M. MARGARITESCU

□ □ □

CRONICA TEATRALĂ

Teatrul Modern: (Compania M. Voiculescu).— **Kean,** dramă în cinci acte, de *A. Dumas.*

Se 'ntâmplă un fenomen ciudat. In epoca aceasta de tranziţie, când cele din urmă licăriri ale realismului deabia mai interesează ca atitudine literară şi când lumina nouă ce ne va vrăji mâine încă nici nu se bănueşte, se încearcă din când în când câte o pasionată reîntoarcere spre romantism. Dar încercările nu izbutesc. Romantismul ne încântă, romanticii însă nu ne ispitesc. Deşi de câţiva ani se aşteaptă mereu o reacţie purificatoare împotriva impresionismului anarhic de azi, şi deşi se prevede aproape în mod matematic că această reacţie va trebui să aibă o tendinţă romantică, totuş romanticii nu apar. Nici chiar succesul formidabil al lui *Cyrano de Bergerac* n'a putut să însemneze un moment de romantism în mişcarea teatrală franceză. Iar încercările de a se relua vechile opere ale romanticilor nu găsesc ecou în opinia publică. Nici aiurea, nici la noi.

Deaceea, poate n'a avut răsunet reluarea lui *Kean,* de către compania d-nei M. Voiculescu. Şi cu toate acestea, drama lui Dumas-tatăl este una din lucrările cele mai de succes din repertoriul romantic. Soră bună cu *Chatterton* a lui Alfred de Vigny, ca şi aceasta, *Kean* denunţă umilirile şi nefericirea din cari se întreţese substratul vieţii de artist. Dealtfel, sunt multe puncte de asemănare între aceste două drame. Ca şi poetul Chatterton, artistul Kean este englez. Ca şi Chatterton, Kean nu culege depe urma genialei lui activităţi decât dispreţ şi sărăcie. Dar Kean, în loc să fie ros de scepticismul lui Hamlet, care duce la sinucidere, se revoltă împotriva prejudecăţilor timpului său, denunţă mizeriile sufleteşti ale puternicilor cari vor să-l sdrobească şi, atunci când Anglia i se pare prea mică pentru a-i îndura în aer liber extravaganţele şi strălucirea talentului, el pleacă, cu iubita lui bogată, în imensa Americă.

Dar afară de aceste deosebiri fundamentale de tendinţă şi caracter, *Kean,* din punct de vedere teatral, este cu mult superioară lui *Chatterton.* Lucrarea lui Alfred de Vigny este o dramă intimă, de subtilă analiză sufletească, o tragedie profundă dar discretă, lipsită de mişcare; *Kean,* din contra, este o dramă cu linii mari, cu acţiune bogat exteriorizată, cu izbucniri de efect, cari nu sunt numai puternice mărturisiri ale neputinţei, ci afirmarea eroică a superiorităţii de artist, în faţa măririlor materiale. Fire mai mult receptivă, contemplativă, Chatterton suferă cu mândrie loviturile pe cari societatea i le dă, fără să se plângă nimănui, până când suferinţa multă adunată în inima lui plăpândă face explozie şi rupe însuş rezortul vieţii; Kean, dimpotrivă, temperament agresiv, se aşează deacurmezişul prejudecăţilor ce vor să-l doboare şi, din înălţimea gloriei lui, nu se mărgineşte numai să pareze loviturile ce i se adresează, ci, la rândul lui, îşi loveşte pe adversari, în numele umanităţii şi al milei de cei ce suferă. Ca şi Cyrano de Bergerac, ca şi Ruy-Blas, Kean are *panaşul.* El se luptă în potriva mediului în care trăeşte fără nădejdea biruinţei. Se luptă pentru onoarea de a se fi luptat. Şi jertfeşte pentru această onoare.

Mais on ne se bat pas dans l'espoir du succès!
Non! non! c'est bien plus beau lorsque c'est [inutile!

Pe *romanticul* Kean d-l C. Radovici l'a interpretat cu toată puterea *realismului* său brutal. Mai mult avânt şi mai multă volubilitate nu ar fi fost deloc de prisos în scenele de isbucnire din tabloul al treilea şi al cincilea. Talentul încântător al d-lui Radovici străluceşte mai bucuros în drame moderne.

D-na M. Voiculescu n'a jucat. Glasul său şi mai ales unele monotonii plângătoare ale vorbirei sale au fost în schimb imitate cu o abilitate supărătoare de d-ra Teodosian.

D-l I. Niculescu a trebuit să-şi strângă marele său talent în corsetul unui rol cu desăvârşire lipsit de resurse comice.

Foarte bine d-l Morţun în saltimbancul Pistol. Restul ansamblului slab.

P. LOCUSTEANU

CĂRȚI NOUI

Un caz curios de... înrudire literară

N'am fi revenit asupra unui volum care a fost clasificat lesne de toți cronicarii literari, dacă o recenzie dintr'o revistă serioasă nu ne-ar fi atras iarăș atenția asupra lui. E vorba de volumul d-lui *E. D. Relgis, Triumful neființei*, fantezii.

El prezintă nu numai asemănări ca acele de afinitate literară cu proza d-lui D. Anghel, ci are oarecare tainice legături mult mai profunde cu această proză. Mai întâi o stranie asemănare de titluri: *Triumful neființei* la d-l Relgis, *Triumful morței* la d-l Anghel; *Alesul stelelor* și *Culegătorul de stele; Culegătorul de fluturi* și *Fluturul morței*, etc.

O și mai interesantă afinitate de subiecte: In *Alesul stelelor* de Relgis descrie pe un visător înamorat de stele, care moare într'o noapte de vară sub farmecul orgiei cerești; în *Culegătorul de stele* d-l Anghel descrie pe un visător care adună stele căzătoare ca să-și dureze cu ele un palat fantastic și moare într'o noapte de vară în pulberea lui de stele adunate. In *Culegătorul de fluturi* d. Relgis ia drept tip pe un colecționar de fluturi, care moare în mijlocul jocului fantastic de culori și lumini ale colecțiilor sale; în *Fluturul morții*, d-l Anghel ia drept tip pe un colecționar de fluturi care moare în mijlocul jocului fantastic de culori și lumini ale colecțiilor sale, în așteptarea speciei rare, venite abia în clipa morței. In *Insomnie* d. Relgis descrie straniile impresii dintre vis și vieață într'o noapte de nesomn; în *Morfina* d-l Anghel descrie aceleași impresii în urma unei injecții de morfină, etc., etc. Și, în sfârșit, e și o extrem de interesantă asemănare în felul de tratare a unor subiecte atât de asemănătoare.

De pildă, iată cum moare „Alesul stelelor“:

„Sub un morman de sfărâmături cerești trupul călătorului și-a găsit mormântul—cel mai sublim mausoleu pe care l'a visat dânsul (sic) iar prin coloana de aburi ce se ridică din căldura astrelor căzute“, etc., etc...

Iată cum moare și „Culegătorul de stele“:

„Moartea l'a găsit între sfărâmăturile lui de astre, împrejurul cărora vântul, jucându-se, purta de ici colo pulberea fină a atâtor universuri dispărute“.

Iată un pasaj din *„Culegătorul de fluturi“*:

„... In rânduri strânse aripele se întrec în culori și lumini. Toată gama de nuanțe joacă într'un ritm sălbatec: Praf de briliante, șiraguri de mărgăritare, diademe și hieroghife acoperă paletele împărechiate; pe fragmente de noapte stelele lucesc în tremurări albicioase, unde de lumină se cercuesc pe catifele sinilii... dantele sfâșiate și spumă roșie îmbracă marginele cioburilor de cristal; fețe de șofran, limbi de cerneală, ochi de păun, safire și rubine se țes pe borangicul aripelor“, etc.

Și iată un fragment din *Fluturul morței:*

„... O lume întreagă de fluturi, de aripi ușoare ce-au vâslit purtând toate scânteierile curcubeelor și toate nuanțele și fantaziile infinitului... pietre scumpe... palete pe care au rămas culori uitate, senin de cer și beteală de lună, păinjiniș de raze și urzeală de purpură... Pe o aripă doarme ochiul misterios ce mijește pe cozile de păun, altul e făcut ca dintr'o frântură de rochie de bal, pe o catifea a uitat cineva câteva rubinuri, praf de chihlimbar a tivit marginele altuia, o întreagă orgie de forme și culori, un poem visat de un poet nebun...“

Și asemenea fragmente se mai găsesc la tot pasul.

E aceasta numai o înrudire literară?...

E un caz curios de pastișare, care trebuie relevat și pentru folosul d-lui Relgis pe care d-l Anghel l'a depersonalizat prin influența sa și pentru d-l Anghel, care poate trece în ochii unora drept un camarad, al d-lui Relgis.

O originalitate tot am găsit în volum: D-l Relgis îl mai botează pe culegătorul de fluturi și culegător de *papilionacee* (pag. 39).

— Nu, papilionaceele nu sunt fluturi, ele sunt comestibile, ca fasolea, lintea, bobul, spanacul, etc.

C. Sp. H.

ECOURI

Cultura națională și încetățenirea evreilor. Comitetul central al Ligei culturale în ședința sa dela 25 Octombrie a. c. a hotărât atitudinea ce o va lua Liga Culturală în chestiea evreiască prin următoarea încheiere, trecută în procesul verbal:

După expediția în Bulgaria, chestia evreiască se discută pe un ton agresiv, din partea Evreilor și foarte moale din partea Românilor. Pentru zilele de 3—4 Noembrie a. c. se anunță chiar și un congres evreesc, ce se va ține în București.

Din acest punct cultural, nu este indiferent a se ști ce efecte va avea o eventuală încetățenire în massă a Evreilor, fie că după ea ar urma o asimilare, fie că ar urma — ceeace este mult mai probabil — o luptă de rasă într'o țară, care încă nu a cunoscut astfel de lupte.

Liga, ca instituție culturală, crede de a sa datorie să se pronunțe:

1) Dacă eventuala asimilare va altera sau nu caracterul culturei românești;

2) Dacă eventuala luptă de rasă va abate sau nu puterile noastre dela alte lucrări pozitive; și deci pornirea dela efecte la cauză;

3) Dacă încetățenirea în massă se poate admite sau nu.

De aceea Comitetul central al Ligei hotărește să discute chestiunea într'o întrunire publică Duminică 10 Noembrie a. c., și într'un congres cu delegați din toate orașele țărei în ziua de Duminică 17 Noembrie a. c.

Liga Culturală își ia obligațiunea să reprezinte energic hotărârile pe care Congresul le va lua.

Comitetul central al Ligei Culturale.

Indemnăm și pe cititorii noștrii să participe în număr cât de mare la aceste lucrări ale Ligei, de oarece măsurile ce se vor lua față de Evrei interesând pe întreg poporul român, ele trebue să fie expresia voinței naționale.

—

Inaugurarea monumentului dela biserica Mavrogheni — In dimineața zilei de 24 Octombrie s'a inaugurat monumentul înălțat din fondurile Casei Școalelor pe mormântul lui *I. Heliade Rădulescu*. Monumentul e alcătuit dintr'o cruce masivă și un grilaj înconjurător. Pe monument se citește: *„In amintirea lui I. Heliade Rădulescu, marelui luminător al neamului românesc și luptător pentru drepturile lui, Casa Școalelor recunoscătoare. Ministrul Cultelor și Instrucțiunei publice, C. Disescu, Aministratorul Casei Școalelor M. Popescu. 1913. August 8.*

D. C. Disescu a găsit accente calde și înălțătoare pentru a slăvi amintirea lui Heliade.

Citâm:

„Dar Heliade n'a fost numai muncitor al ideei; el nu era numai un om de gândire, era un om de acțiune. Atât valorează ideia cât poate omul să o înfăptuiască pentru folosul altora.

„Funcțiunile pe care le-a îndeplinit el, Doamne, dar ce funcțiuni omenești puteau să mulțumească avânturile acestui om care a fost poet, dacă nu ar fi făcut decât „Sburătorul“, acest om care era un adânc teolog, le-a evocat cu drept cuvânt și și-a făcut cultul său din Sf. Scriptură și din Biblie; omul acesta care a scris istoria țărei, i-a pus primele temelii, omul acesta care a admirat pe Mihai și a voit să creeze cea mai admirabilă epopee și dinaintea căruia i-a căzut condeiul când și-a adus aminte că acest mare erou a putut să lege pentru totdeauna pe țărani de pământul țărei; ei bine Heliade ca funcționar era poate cel mai înălțător“.

D. Mihail Dragomirescu a vorbit ca Președinte al *„Societății Scriitorilor Români“* constatând lipsa scriitorilor dela acea solemnitate, aducând laude ministrului inițiator și arătând vederile lui Heliade în desfășurarea istorică a literaturii române.

Ascultători erau puțini, pentrucă solemnitatea nu fusese în deajuns de anunțată.

Monumentului îi mai lipsesc două plăci laterale, care vor cuprinde desigur date asupra marelui dispărut.

—

Paternitatea lui „Vlaicu - Vodă“. — *Unele ziare au insinuat că d-l D. Anghel a scris și noi am publicat scrisoarea privitoare la piesele lui Odobescu, cu intenția de a lovi în d-l Davila. Deși din chiar logica acestei legături se vede care e intenția acestor insinuări, noi o respingem pentruca nu cumva tăcerea noastră să se interpreteze ca o adeziune la campania ziarelor în chestiune contra directorului general al teatrelor.*

D-l Anghel a scris și noi am publicat scrisoarea (al cărei cuprins îl confirmă și d-l C. Anghel, fost prefect, printr'o scrisoare adresată **Viitorului)** *pentru că un poet și o revistă literară nu puteau să rămâie indiferenți față de dispariția a două lucrări scrise de marele Odobescu.*

De alt-fel, dovadă că nu ne asociem la campaniile unor anumite ziare contra d-lui Davila este că în numărul de față publicăm articolul d-lui M. Dragomirescu, prin care se argumentează că directorului general al teatrelor îi aparține paternitatea lui **Vlaicu-Vodă.**

—

Postumele lui St. O. Iosif apar de pe acum cu mai multe variante... Astfel revista din Galați *„Sburătorul“* ne face cunoscut că frumoasa poezie *Primăvara*, publicată în unul din numerile sale din Septembrie și în unul din numerile noastre din aceeaș lună, îi fusese trimisă chiar de autor, care arăta o deosebită bunăvoință publicațiilor menite să reprezinte viața literară din provincie.

Inregistrăm cu titlul de document acest fapt care aruncă și mai multă lumină asupra chipului în care concepea regretatul poet misiunea artei sale.

—

Intre ultimele publicații cităm:

Ce a făcut Spiru C. Haret pentru a sădi și înflori sentimentul național în păturile populare, o pioasă și entuziastă broșură de d-l *Stelian I. Constantinescu*, (tip. „Flacăra“, 1913).

Din impresiile unui mobilizat, o broșură conținând observații și învățăminte din campania în Bulgaria, de *Dr. Const. Popescu*.

—

Distracții savante.— Henri Poincaré va avea la liceul din Nancy, care îi poartă numele, un monument înălțat prin îngrijirea unui comitet de cetățeni localnici.

Cu acest prilej se reamintește încă odată că, în afară de cadrul strălucit al operei sale, Henri Poincaré a fost opac pentru lumea din afară, pe care a tratat-o cu o veșnică și incorigibilă distracțiune. Cităm trei anecdote din multele care circulă asupra acestui subiect.

Mama sa avea obiceiu să-i lege portefeuille-ul în buzunar pentruca să nu-l piarză sau să-l uite. Și totuș distinsul savant a izbutit să-l uite într'o cameră de otel: s'a îmbrăcat cu vesta, și-a pus pardesiul și a lăsat surtucul cu portefeuille cu tot pe un scaun în cameră.

După alegerea sa dela Academie se pomenește deodată pe strada Bonaparte cu un paner cu sticle goale sub braț. Cum și de ce se încărcase cu această sarcină de menaj, n'a știut nici odată. I-a venit în gând însă să se întoarcă, să caute prăvălia de unde le luase și să le dea îndărăt fără să spună nici un cuvânt.

Intr'o seară, ca să caute niște documente, luă lampa, se duse la dulapul cu hârtii, puse lampa pe un raft, luă documentele închise ușa dulapului și plecă, lăsând lampa închisă înăuntru. Cum avea vederea foarte slabă, găsindu-se deodată într'un întunerec desăvârșit, el crezu că a orbit. Abia după ce intră dibuind într'o altă cameră luminată de focul din cămin văzu că n'a orbit decât din distracție.

—

Premiul Nobel pentru știință, în valoare de aproape două sute de mii lei va fi acordat în acest an psichologului francez *Charles Richet*, de a cărui activitate este strâns legat progresul științelor care au avut drept obiect sufletul omenesc. Acest premiu încununează o muncă fecundă de aproape o jumătate de veac.

□ □ □

Anul III — No. 4

FLACĂRA

9 NOEMVRIE 1913

ABONAMENTE: In ţară: lei 6 pe an; 7 lei când se achită prin incasator. Pentru învăţători şi preoţi săteşti: lei 5 pe an

NUMĂRUL 10 BANI

TELEFON 41/7

LITERARĂ .·. ARTISTICĂ .·. SOCIALĂ

APARE SÂMBĂTA

DIRECTOR: CONSTANTIN BANU

ABONAMENTE: Peste munţi: coroane 8 pe an; pentru preoţi şi învăţători coroane 6.50 pe an. In străinătate: 10 lei pe an

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA: Bucureşti Str. Câmpineanu, 40

SERENADĂ

Sub geamul cu roşii muşcate
Venit-am să-ţi cânt din ghitară;
Asculţi tu cum inima-mi bate
Sub geamul cu roşii muşcate?
Ştii tu ce fior mă străbate
In noaptea adâncă şi clară
Sub geamul cu roşii muşcate
Când viu ca să-ţi cânt din ghitară?

E noapte... Nu-i nimeni pe stradă
Şi doarme cetatea străbună;
E lună... ori cade zăpadă
E noapte... Nu-i nimeni pe stradă,
Şi nimeni sub neagra arcadă.
Imi tremură mâna pe strună...
E noapte... Nu-i nimeni pe stradă
Şi doarme cetatea străbună...

E ora târzie şi clară
Când fin ca un zumzet de-albine
Răsună în noaptea de vară...
E ora târzie şi clară
Când cântă sonora ghitară
Şi picură lin mandoline—
E ora târzie şi clară
Sonoră ca roiul de-albine!

E ora când ura 'ncetează
Şi-o clipă-i stăpână iubirea,
Când orice simţire e-o rază —
E ora când ura 'ncetează:
Şi luna ce pal luminează
Aruncă pe drum strălucirea...
E ora când ura 'ncetează
Şi-o clipă-i stăpână iubirea!

Mircea Dem. RĂDULESCU

SENTIMENTUL NATURII IN SECOLUL CLASIC

Doamna de Sévigné.

Se repetă îndeobşte, ca un loc comun, că secolul al şaptesprezecilea n'a înţeles natura. E nevoie, pentru a repeta această afirmare, să nu cunoşti nici pe La Fontaine, nici pe Racine, nici pe Doamna de La Fayette, nici pe Doamna de Sévigné. Exact este că secolul al şaptesprezecilea n'a dăruit naturii un suflet omenesc cum a făcut romantismul, care a legat strâns această natură însufleţită de pasiunile, de avânturile, de poftele noastre.

Al douăzecilea secol nu e înclinat să mărească încă participarea naturii? Din această confidentă, din această prietenă nu va face el stăpâna fatală a sentimentelor şi voinţelor noastre? Sufletul poeţilor noştri contimporani nu e oare atât de aproape de identificarea sa cu corpul, în cât, simţind în ei înşişi ecoul marilor ritmuri, al acelor forţe instinctive de care universul este târât cu nepăsare, ei cred că-şi măresc viaţa lor individuală când restrâng în realitate partea îndemnurilor omeneşti?

In al şaptesprezecelea secol natura e iubită nu pentru a se pierde în ea, ci pentru a se regăsi mai bine. De sigur, Doamna de Sévigné nu ţipă extaziată ori de câte ori revede ogoarele şi nu socoteşte că descopere pământul pentrucă o privelişte nouă i-a impresionat ochii. Desigur că natura sălbatică şi violentă o atrage puţin: acest gust este luat de obiceiu ca o trăsătură a originalităţii lui J.-J. Rousseau, pe când chiar Saint François de Sales, îl simţia, vizitând diocesa lui de munte. Dar pătrunderea în sufletul său a vieţii lucrurilor, plăcerea aerului cald pe care îl respiră, armonia costişelor, nobleţa arborilor, grădinele frumos orânduite şi chiar graţia rustică a straturilor de legume, iată ce-i odihneşte şi înseninează sufletul când părăseşte curtea pentru a se duce la mănăstirea Livry sau la castelul său des Rochers.

Nu-i lipseşte nici chiar voluptatea melancoliei pe care o soarbe ca o contimporană, sau, mai bine, ca Racine şi ca La Fontaine. Eu nu pot să nu mă opresc când găsesc în corespondenţa ei crâmpeie, ca cel în care descrie Săptămâna mare petrecută la Livry: «Am găsit mângâiere dulce în tristeţea de care am suferit aici; o mare singurătate, o mare tăcere, o slujbă tristă, rugăciuni cântate cu cucernicie şi o frumuseţă în aceste grădini, de care ai fi fermecată...» Fraza cade încet ca o frunză toamna, când vântul e atât de uşor, încât n'are destulă putere s'o desprindă şi trebuie să-ţi întrerupi cititul pentru a o privi căzând.

Cu totul altfel decât atâţi dintre poeţii noştri cari cântă singurătatea şi trăesc în lume, Doamna de Sévigné vorbeşte mai mult de lume dar ştie să guste singurătatea. Ea nu insistă niciodată prea mult asupra simţimântelor sale, când ele devin atât de profunde încât a le mărturisi ar fi să-şi destăinuiască taina cea mai intimă. In acel timp confidenţele sunt mai curând o modă de teatru şi cele mai alese spirite, adică cele mai puternice, ştiu să dea spovedaniilor lor un conţinut obiectiv.

Livry, încărcat peste tot primăvara de parfumul calapărului, se găsia la marginea pădurii dela Bondy, la câteva leghe de Paris. Nefiind departe, Doamna de Sévigné putea să se ducă acolo în orice anotimp. Iarna, când e frig şi soare, ea admiră arborii «împodobiţi cu perle şi cristale». Primăvara îşi duce acolo tristeţa, care devine mai blândă: «Mă înăbuş, scrie ea, sunt tristă; am nevoie ca mugurii ce înverzesc şi privighetorile să-mi readucă în suflet puţină mângâiere». Şi, cu inima pe dedeplin stăpânită de frumuseţea fără seamăn a mănăstirii, primăvara, ea întreabă pe fiica sa, Doamna de Grignan, unde se pot aşeza în Provence privighitorile ca să cânte: «Nu văd decât pietre, stânci grozave, sau portocali şi măslini a căror amareală nu le place.»

Sărmană Provence de care îi e milă căci arborii nu se schimbă şi această statornicie e plictisitoare: e nevoie de schimbare şi «e mai bine să reinverzeşti decât să fii veşnic verde.» Toamna, însfârşit, ea vine la Livry să spună adio frunzelor ei iubite, ale căror nuanţe de bronz şi de aur o încântă.

Dar Livry nu e o dovadă îndestulătoare, pentru a ne-o arăta în stare să îndure izolarea dela ţară. Să o urmărim la Rochers, unde se duce pe uscat sau pe apă în zece sau în douăsprezece zile.

La castelul des Rochers, aproape de Vitré, în Bretagne, poţi crede şi astăzi că eşti încă în vizită la Doamna de Sévigné şi că o regăseşti în viaţă, căci castelul şi parcul sunt tot în starea în care ea le-a lăsat. Pietatea strănepoţilor ei nu a schimbat aproape nimic în întregul domeniu. Un act din 1688 ni-l descrie. E un «manoir» cu clădiri foarte frumoase şi mari, cu turnuri groase şi turnuleţe, cu apărători, metereze pentru tunuri şi cu forti-

ficaţii, înconjurat de grădini, de livezi, de păduri înalte cu alei mărețe, și de mori, și de ogoare și de ferme țărănești. Desigur, întăriturile au dispărut și copacii au fost înlocuiți. E mai mult pădure tânără în locul vechilor codri. Dar desemnul aleielor e acelaș.

Iată aleia *Singurătatea, Regală, Infinită,* și *Sufletul mamei,* și *Sufletul fiicei mele,* care, fiind paralele, nu se pot întâlni niciodată. La intrarea parcului se găsește faimosul ecou. Acesta îți reamintește de uimitoarele ecouri din grădinele italiene, de villa Pallavicini sau de villa Rostan lângă Genua. Dar în Italia sunt prea multe și unele baroce. De pe terasa cu trepte de peatră, unde marchiza își primea oaspeții, îndată ce vorbiai mai tare erai înconjurat de un glas care părea că vine din toate părțile, învăluindu-te.

In 1671 doamna de Sévigné vine la Castel și rămâne acolo din Maiu până în Decembrie ; în 1676 sosește în Septembre și rămâne până în Aprilie anul următor, reținută de un dureros reumatism. Anotimpul frumos nu-i ajunge. Ea cunoaște pământul, oamenii și lucrurile, nu numai pentrucă a privit, ci pentrucă s'a ocupat de ei, ceeace e foarte deosebit, ceeace e adevăratul chip de a cunoaște ogorul, celalt nefiind decât o distracție de turist trecător. Deaceea poate ea descrie cu atâta gingășie, lucrările agricole. «Știi ce este păluitul? întreabă ea pe domnul de Coulanges. Trebuie să-ți explic : a pălui e lucrul cel mai drăgălaș din lume, e a întoarce fânul sburdând printr'o livadă ; îndată ce știi atâta, știi să păluești». Și își trimite valeții să sburde, voiu să zic să păluiască, într'o zi când vremea amenința să se strice. Numai Picard, feciorul, refuză : el nu venise doar dela Paris ca să facă așa treabă. Supărată, marchiza îl dă afară numai decât.

Dar mai e încă ceva. Sunt arenzile ce trebuesc încasate. E un bogat izvor de învățături să te amesteci în viața de țară, să te găsești în atingere directă cu schimbările anului, care împart belșugul sau lipsa. Veniturile unei proprietăți nu sunt anonime. Vezi mânile cari le aduc. Ele apar cu atât mai prețioase cu cât adesea a trebuit să te precupețești pentru a le căpăta. Și din acestea, foarte simplu, se învață poemul sguduitor al muncii.

Doamna de Sévigné îl învățase. Ea își făcea socotelile singură ; câteodată abatele de Coulanges, care îi arătase acest meșteșug, o ajuta. «Nimic nu-i mai drept și mai bine regulat decât socotelile noastre, îl asigură ea. Nu lipsește decât un mic amănunt pentruca mulțumirea noastră să fie deplină : nu primim banii». Și doamna de Sévigné, răbdătoare, aștepta, sau chiar își primea partea în grâne pe care trebuia să le vândă ea însăși.

Prefer, mărturisesc, tuturor scrisorilor, pe cele cari sunt datate din Rochers. Această sensibilitate, tot odată arzătoare și atât de fină, care o făcea să plângă la ascultarea unei opere de Lulli și să se cutremure la vestea morții lui Turenne, ne apare, la Rochers, cu mai multă sinceritate deschisă ca și cum sfatul naturii o îndemna să se destăinuiască mai fățiș. Nu mai are să scrie decât despre dânsa și nimic despre alții. De frumusețea arborilor și aleelor sale nu se mai poate sătura. Se plimbă prin parc până la 8 ore seara, uneori până la miezul nopții, încântându-se de efectul razelor lunii, sorbind pacea, fără frică de roua care cade. «Aici e, scrie ea, o tăcere, o liniște și o singurătate pe care nu cred că e lesne să le găsești aiurea». In această singurătate ea poate în toată voia să cultive sentimentul care îi e însăși existența vieții.

Și, cu profunde păreri de rău va pleca ea din Bretania, chiar dupăce a petrecut acolo o iarnă lungă, țintuită de boala care nu-i smulge plângeri, afară de una singură : că nu poate scrie fiicei cu bietele sale mâni umflate. Spune însă și ea că «ai nevoie de multă sănătate pentru a îndura singurătatea dela țară». Dar în clipa plecării vede încântată că primăvara *s'a deschis* în păduri și această străduință a castelului Rochers de a o reține nu o lasă nerecunoscătoare. Ea va mai veni acolo în 1680, bătrână și foarte obosită și, mai târziu încă, la fiul ei, căruia îi va fi dat castelul în dar, nu fără oarecare tristeță, îmi închipui ; dar când se despuia nu murmura niciodată.

Și, când prietenii săi, îngrijiți de lipsa aceasta prelungită, știind-o exilată ca măsură de economie, vor pune mână dela mână pentru a o rechema la Paris, ea va refuza oferta lor prietenească, din dragostea ei de independență, desigur, dar și din draposte pentru scumpii săi codri cari n'au nimic îngrozitor, cum se crede la Paris, și a căror vecinătate va îndura-o foarte bine toată iarna.

Henry Bordeaux.

(Traducere după manuscrisul francez).

IZLAZ IEFTIN

— Zi: Doamne ferește de năpastă!— îi taie vorba lui nea Constantin, nenea Marin al pădurarului.

— Asta cam așa e, — ziseră și alții.

— Păi să vă spui eu ce am pățit, când făcură ăia omorul din cârciuma lui Vișan...

— Ce-ai pățit ? — întrebară unii, cari nu auziseră povestea lui nea Marin.

— Să vedeți. N'aveam izlaz de vite. Grecu lăsase puțin de tot și cerea zece lei de vită. De unde până unde aude Pleșea că la Pierșinari, la Calinderu, e patru lei de vită... și mă pomenesc cu el, că să mergem să ne învoim vitele acolo. Zic : „Tocmai la Calinderu, mă ?.. unde a'nțărcat dracu copiii ?" Dar el : nu, că nu e departe, că de ce să dăm aici zece lei de vită și să moară și de foame... Vaca mi-era pe'nțărcate și m'am gândit s'o duc și tocmai acolo, și s'o iau toamna gonită gata. Și așa, neiculiță, ne vorbirăm noi, Pleșea, Stângă și cu mine, să plecăm a doua zi la Pierșinari. Ne sculăm din noapte și o pornim câte trei, câșa-câșa vorbind. Am luat-o deadreptu peste câmp. In Produlești începuse să se ivească zorile, dar tot nu se vedea bine. Ajunserăm în capu Broștenilor. In Broșteni știam că Sârbu are câini răi. Luaserăm noi d'acasă niște bețișoare, dar Pleșea :

— Stați mă, să rup eu o grădea de aici !

— Mă, îi zic eu, — aici stă primarul, să nu ne simtă și să zică că-i rupem gardu.

— Ei, o să-mi ia cureaua pentru o grădea !

Și sări nebunul cât era de nalt peste șanț și desfăcu o grădea. Trosni nițel și câinii săriră. El o smulse și trecu la noi. Plecarăm. Grădeaua era lungă ca doi stânjeni și nebunu o pusese la spinare. Câinii Sârbului nu ne simțiră. P'aproape de capul de dincolo al Broștenilor, hop ! o femeie cu sec.

— Măi, a dracului, ne ieși cu sec! —zise Stângă.

— Spurcu-mă'n doniță-i ! — adăogă Pleșea.

— Ne ișiși cu sec, leicuță !..

— S'a 'ntâmplat, — răspunse ea. Dar unde vă duceți ?

— Ne ducem după izlaz, — îi răspunsei.

— Pă unde dați ?

— P'în cârciuma lu Vișan.

— Faceți îndărăt,—ne spuse femeia, —s'a făcut ast' noapte un omor acolo, să nu pățiți vr'un bucluc.

Eu mă oprii în loc și zisei :

— Mă Pleșeo, auzi tu ?

— Hai nainte mă, ce zor avem noi de omor, ce l-am omorît noi ?—zise el. Dar biata femeie ne spuse :

— L-a călcat hoții și l-a omorît, și nu se știe cine-s hoții.

— I-auzi mă, — îi spusei eu iar.

— Prost ești, mă Marine !.. Hai nainte, ce l-am omorît noi ?

Plecai îndoit. Incepuse acum să se vadă bine pă drum, când : iacătă o coadă de săcure, înnaintea lui Pleșea.

— Ietă mă, norocul !

— Ce mă ?

— Ce mai coadă de secure, mânca-i aș gura ! Stângă de colo :

— Dă-mi-o mie, Pleșeo, îți dau un ban.

Mie, nu știu cum, par'că mi se făcu așa un semn, și zic :

— Lapăd'o dracului, mă Pleșeo ! Când te-or vedea cu ea în mână, intră la bănueală că noi suntem hoții.

— Aoleo !.. făcu Pleșea cu 'ndoeală, iar Stângă își lăsă și ciomăgelul jos. Lăsă și Pleșea coada securii, dar apoi se gândi și zise :

— Da' ce mă, am mâncat laur s'o las ? Am găsit-o, nu vezi tu ce frumoasă e ?

— Mă, las'o dracului jos, — stăruii eu.

— N'o las!—și plecă cu ea la spinare. Grădeaua o lepădase. Ieși soarele, și noi ne apropiarăm de sat. In capul satului văzurăm un mârlan.

— Mă, vedeți voi ?

— E ?

— Uite mârlanul; de s'o lega de noi ?..

— De !... zise Stângă.

— .... Dă-l dracului, ce-am omorît noi p'ăla ? Hai nainte ! — răspunse Pleșea.

Mie mi se făcu o frică și par'că-mi venia să mă 'ntorc îndărăt. Mârlanu, cum puse ochii pă noi :

— Mă, mă, dați-vă mai încoa!

Ajunserăm.

Stați !

Noi de colo :

— Bună dimineața, domnule jandar.

— Ce bună dimineața ? De unde sunteți ?

— Din Costești.

Ne luă la măsurat cu ochiii de sus până jos, de par'că avea să ne puie în tirizii.

— De unde e coada aia de săcură, mă ?

— Am găsit-o, răspunse Pleșea.

— Urmați-mă !

— Da' de ce domnule ? întrebai eu.

— Și'ncă vorbiți ? !.. Ați omorît Rumânu și-acum vă faceți a nu ști ?.. Vârâ un încărcător în armă și ne strigă :

— 'Nainte, că vă 'npușc !.. Cu coada săcurii la voi, și mai vorbiți !

— Ia-uite mă, istoria dracului ! Vezi, Pleșeo ? —zisei eu,—nu spuneam că de coada ta o să se lege ?.. Nu puteai s'o lapezi ?..

— Cum s'o lepede, mă tâlharule ?—se răsti mârlanul; și până să iau seama îmi și trase una peste ochi, de mi se păru că fulgeră la Cornu caprei !..

— Da, nu mai da, domnule, că noi n'am furat nimic.

— Ce n'ați furat, mă ? Ați omorît ! 'Nainte !

— Ia-uită-te, mââă ! zisei eu și'ncepui să mă'nchin. Simții că mi se ridică păru cu căciula în sus, și mă gândiam :

— Dă ce plecai eu mă, d'acas' ? ai ?.. Izlaz ieftin îmi trebuia mie ? Mânca-o-ar lupii de boală s'o mănânce !

Noi nici nu știeam cine e mortu, dar auziam la o casă jeletu femeilor și vedeam lume strânsă și vreo patru mârlani. Când ne apropiarăm de

casa unde se vedea lumea strânsă, ne porunci să stăm. Stăturăm. Doi mârlani puse ochii pe noi şi veniră crunţi.

— Ce-i cu ăştia? — întrebară ei pe cel ce ne adusese.

— Uite o coadă de săcure.. şi-i şopti unuia la ureche.

— Sunteţi din Costeşti, mă?—ne 'ntrebă unul încruntat.

— Da, domnişorilor, din Costeşti suntem... N'avem izlaz de vaci şi am auzit că la Pierşinari, la Calinderu, e islaz mult şi numai patru lei de vită...

— Taci!.. Cine te-a 'ntrebat?.. se răsti la mine. Tăcui. Bietul Stângă, uite să fie ici, era galben, galben şi tremura. Eu cum oiu fi fost, Dumnezeu ştie!.. Pleşea, chipurile, par'că-şi mai ţinea firea, dar îi perise inima jumătate. Ce se gândiră hoţii, că numa' văzurăm că strigară câţiva miliţieni din sat şi ne despărţiră: pă mine mă duse ca o trăsură de loc, pe Pleşea într'o parte, iar pe Stângă în alta. Incepură vinele picioarelor să-mi tremure şi-mi venia o sfârşală pân' burtă de şezui jos. Incepu să ne'ntrebe: că sucită, că'nvârtită; noi, c' o fi, o păţi, că nu l-am omorît noi... Se strânseră ăi din sat împrejurul nostru ca la urs.

— Hoţii, ăştia o fi hoţii?—şoptiau unii de prin ei. Noi:

— Da' de unde, neiculiţă, iaca păcatili noastre, ne duceam să cătăm izlaz de vaci, la Calinderu, la Pierşinari!..

— Hmîî!.. mârâia câte unul. Tocmai din Costeşti p'acolo, cam al dracului izlaz!

— Vezi, mă Pleşeo, Vezi?.. Satură-te de izlaz ieftin?.. Oamenii ne cred hoţi, că am căutat izlaz prea departe. Of! lovi-le-ar boala de vaci, să ne scape de ele!..

Tot greul era pe Pleşea, se strânseseră pe el câte cinci. Auzii pe unul din ei, un mârlan oacheş şi 'ndesat ca un sac cu paie:

— Tu eşti hoţu, te cunoşti după coada săcurii şi după uitătură... Spune, cum aţi făcut?

Dar Pleşea răspundea curajos:

— Nu mă face hoţ, domnule, că eu cinci ani am fost în vardie la Târgovişte, şi am văzut multe şi mulţi ca d-ta...

— Şi 'ncă răspunzi, tâlharule!... şi când îi dădu una, cât era Pleşea de voinic, se 'mpletici să cadă. Imi veni să-i strig:

— Ha, ha, hààà!... ia izlaz ieftin, Pleşeo! Satură-te acuş!... Da' Pleşea se repede la el 'şi 'nfige mâinile în guler şi începu să-l sguduie.

— Dă drumul! — răcni jandarul.

— Mor cu tine dă gât, dă ce mă omori de pomană?..

— Săriţi, lume, că mă omoară! — începu el să strige, dar de guler tot nu-i da drumul. Mârlanii ăilalţi înfipseră mâinele în el ca racii. Alergară şi Rumâni. Eu de colo, îmi făcui socoteala şi-i strigai:

— Aùliù, Pleşeo, nu mai întărâta beleaua!... Fi-ţi-ar izlazu ieftin al dracului!

— Lasă-l, domnule... lăsaţi-l!... auzii câţiva oameni.

— Mă, ori că mă puneţi alături de mort, ori că pui eu vr'unu din voi!... ce, să mă omorîţi?...— zicea Pleşea.

Nebunul înalt, voinic, spătos, şi mârlanii pă lângă el ca cărcăiecii. Eu mă gândiam: de ce n'o fi vrând el să mai rabde pe spinare, şi să numai întărâte beleaua, necăjindu-i. Chipurile îl mai lăsară. Dar veniră la Stângă.

— Frati-meu, frati-meu!... se văită Stângă mai dinainte cu ochii la mine...

— De ce aţi omorît Rumânu, mă?

— Să fiu, să pat! — începu Stângă. Jandarii începură să-l arză. Bietu Stângă puse coatele în cap, se stârci şi ei trage-i. Tocmai atunci iacătă primarul din Ghineşti. Un ăla oacheş, cu obraji plini de negi păroşi. Sări din căruţă şi veni la Stângă.

— S'a descoperit vreunul?

— Uite ăştia... S'a găsit coada săcurei la ei!

— Auliu, măiculiţă, Doamne!—zisei eu. Vezi tu, Pleşeo? Fi-ţi-ar coada a dracului!... «Satură-te acuş de coadă dă săcure şi de izlaz ieftin!... Izlaz ieftin ne trebuia nouă!?...

— De unde sunteţi?

— Din Costeşti.

— Ce-aţi căutat p'aici?

— Pă dracu! — şi bietu Stângă, cu căciula în mână, gălbejit, prăpădit, începu să spuie tot şiru dela cap...

— O să-i luăm la Ghineşti,—spuse primarul,— să facem la noapte instrucţie cu ei!

— Auzi, Pleşeo, auzi?... Sărăcuţ de maica mea!... Auzi la ce izlaz ieftin m'ai adus tu?!

— Din toţi, ăsta naltu e mai hoţ,—spuse jandarul, arătând pe Pleşea.

— Nu mă faceţi hoţ, domnilor,—zise el înfipt, — cu ce m'aţi prins?

— Mă Pleşeo, nu mai întărâta beleaua, — îi zisei eu, — taci dracului!

— Mă, te uiţi tu colo, — şi 'mi arătă un nor — colo, după norul ăla, e D-zeu, şi el ştie că nu suntem noi ucigaşii!...

Imi veni să-i spui: „ei mă, până la D-zeu ne burduşesc mârlanii", dar tăcui. Mârlanii ţineau sfat pe pielea noastră, când iacătă şi subprefectu: băeatul lui Morlova.

Cum puse ochii pe noi ne şi cunoscu.

— Ce ie cu tine, Pleşeo?—întrebă el pe Pleşea.

— Ne-a luat după drum, domnule subprefect.

— Şi tu, Marine?

— Şi eu, domnule subprefect... dar nu ştim nimic la sufletul nostru... Şi 'ncepui eu să-i deşir: „Am auzit că la Calinderu ie izlaz ieftin: patru lei de vita mare... Grecu dela noi n'a lăsat izlaz d'ajuns. Aşa, ne-am vorbit, păcatili noastre, să ne sculăm de-mult şi să plecăm acolo, să videm aşa e?... Şi d'o fi, să dăm arvună şi s'aducem vitili. Ne-am sculat ast'noapte de-mult şi am plecat. In capul Broştenilor, Pleşea găseşte o coadă de săcure. Iaca na!... zice el, norocul, mă! şi o ia de jos. Asta, Stângă, ba că nu, să i-o dea lui p'un ban. Eu, par'că-mi şoptia Dumnezeu, s'o lase dracului jos. Dar el nu, că e frumoasă, şi că e norocul, şi uite acuş: s'a legat norocul de noi, cică noi am omorît pă creştinu din pat!

— Mă, da' cum să plecaţi voi după izlaz din Costeşti tocma 'n Pierşinari?—întrebă suprefectu.

— Aşa e, domnule subprefect, am auzit că e mai ieftin, lovi-le-ar boala de vaci să le lovească, că de nu erau ele, noi nu mai trăgeam danţu ăsta p'aici!...

— Spuneţi mă, spuneţi mai bine câţi aţi fost?

— N'am fost, domnule subprefect!

— Să-i luaţi la Ghineşti, că trebuie să spuie ei până mâine! — zise şi subprefectu.

— Ia-uite, mă!... Sărăcuţ de maica mea, deseară ne-a luat sfinţii!... Ne omoară că bătaia pe bnnă dreptate... Vezi tu, Pleşeo? Nu-ţi spuneam eu s'o laşi dracului dă coadă acolo jos?... Na!... satură-te acuş dă izlaz ieftin!...

Treceau oameni pe drum şi pe ei nu-i mai opriau de loc.

— Uite, mă Pleşeo, p'ăia nu-i mai ia la cercetat; da' pă noi ce căzu mă?... ne-arătă dracu cu deştu, Pleşeo?...

— Tăceţi, mă! zise Pleşea. Ce-o fi o fi! Ce vreţi să mai facem?

Veni şi primarul Mateescu din Produleşti.

— Da' voi, mă?

— Uite ne-a oprit aici.

— Voi sunteţi ăi de azi dimineaţă, cari aţi jumulit grădeaua din gardul meu? — ne 'ntrebă el.

— Noi, ne era frică de câini.

— Pe tine, Pleşeo, te-am cunoscut după glas.

— Şi uite, acuş zice că noi suntem hoţii.

Primarul intră după subprefect. Ce-i spuse, că ne pomenirăm că 'ncepură să se vărzuie. Auziam şi noi: repede, repede! Jandarii încălicară pe cai, subprefectul se puse cu primarii în trăsură şi porniră. Pe noi ne lăsară în seama miliţienilor... Ei, ...pe seară, aduseră pe nevasta lui Nuşcă. Toată lumea se grămădi împrejurul ei şi tocmai atunci puturăm şi noi să intrăm în curtea mortului.

Subprefectul începu s'o 'ntrebe:

— A bărbată-tău e puşca asta, femeie?

— Nu e.

Ştiţi că hoţii, în vălmăşagul luptei cu Rumânii din sat, împuşcaseră pe ăla ce înfipsese mâna în unul din ei, iar puşca lu Nuşcă se agăţase cu cureaua de ivorul uşei. Nuşcă văzând că e încolţit de Rumâni, a lăsat-o acolo şi a tulit-o. Puşca lui era d'alea bunili, luată dela căpitan Bogdan şi se 'ncărca pe la coadă. Se găsise un vânător din cârciuma lui Vişan, care o cunoscuse, şi spuse că e a lui Nuşcă. Femeia însă tăgăduia.

— Spune, femeie, că puşca o mai cunosc şi alţii?

— Nu e a lui.

— Luaţi-o!... Şi au luat-o neiculiţă la bătaie: o trântiau ca pe-o ţoală când vrei s'o scuturi. La fiecare smicitură, le rămânea păr în mâini, cât ai face un cot de târsână. A 'nceput să strige:

— Iertaţi-mă!... Iertaţi-mă, a lui este.

— Cu cine a fost?

— Cu cutare, cutare... îi înşiră pe toţi.

— Aştia au fost?

— Ait!... Şi mă prinse un tremurat ca de friguri. Femeia se uită să ne vază.

— N'au fost.

— Au fost!—răcniră jandarii şi o luară iar la bătaie.

— Doamne, Doamne!—mă 'nchinam eu. Intăreşte-o Doamne, să nu zică c'am fost şi noi... Pleşeo, Pleşeo!... la ce izlaz ieftin mai adus tu!...

— Nu mai mă omorîţi, domnilor,—zise femeia. Or fi fost, da' eu nu i-am văzut niciodată în casa noastră.

O lăsară săraca mai mult sluţită.

— Unde e Nuşcă?

— Lucrează în gară.

— După el!...

Şi iar încălicară câţiva jandari, alţii din cei plecaţi, nici nu mai veniseră îndărăt.

— Mânca-le-ar lupii de boale, — blestema Stângă vacili.

Eu mă 'nchinam şi tremuram.

Soarele sfinţi şi de noi nici pomeneală nu era să scăpăm. Sosi un mârlan cu Mocanu legat cu mâinele la spate. Cum sosi îl întrebă:

— Câţi aţi fost?

El buchisit pe drum spusese tot. Ii spuse pe toţi.

— Aştia au fost?

— N'au fost.

— Bodaproste, Doamne!

— Nu sunt vinovaţi ăştia, domnule subprefect,—zise primarul Mateescu. Să le dăm drumul.

Se gândi subprefectul, apoi ne spuse:

— Haide, plecaţi acasă.

— Sărut mâinele, domnilor!... ziserăm noi şi plecarăm închinându-ne. Era noapte acum. Am ajuns târziu acasă. Nevestele ne jeliau, căci fuseseră cercetate şi ele prin tilifon şi auziseră toţi că ne-au prins la omor. Era o intristare acasă la noi de par'că murisem deabinelea.

D'atunci ni s'a tăiat pofta de izlaz ieftin, şi lui Stângă, şi mie şi lui Pleşea.

Şi iacă aşa. **I. C. VISSARION.**

DIN HEINE

E noapte, furtună şi ploaie,
O stea nu se vede pe cer.
In freamătul tristelor frunze
Eu trec prin pădure stingher.

Din casa pierdută 'ntre ramuri
O slabă lumină străluce;
Il paşte primejdia neagră
Pe cine 'ntr'acolo se duce.

Bunica, bătrână şi oarbă,
Stă 'n jilţu-i cu faţa 'n pământ:
Ea pare cioplită din piatră
Şi nu spune nici un cuvânt.

Turbat de mânie, feciorul
Păşeşte prin casă şi 'njură,
El armele 'n cui şi le-atârnă
Şi fierbe de ciudă şi ură.

O tânără plânge şi toarce
Din lâna cu lacrimi udată;
Supus, lângă ea dormitează
Ogarul bătrânului tată....

(Die Heimkehr, 5)

Aş vrea ca durerile-mi toate
Să intre 'ntr'un singur cuvânt,
Apoi pe uşoarele aripi
Să-l poarte şăgalnicul vânt.

S'ajungă la tine cuvântul
Ce arde 'n al chinului foc,
In fiece ceas să te strige,
Să 'l afli în fiece loc.

Iar noaptea în somnu-ţi, iubito,
Când ochii abia i-ai închis,
Cuvântul cel trist să pătrundă
Şi până 'n adâncul tău vis.....

(Die Heimkehr, 61) **Ion BENTOIU**

OASPEŢII CAPITALEI

HENRY BORDEAUX

Intre scriitorii francezi, cari fără a fi la primii lor paşi în literatură, sunt încă tineri, Henry Bordeaux ocupă un loc remarcabil şi necontestat.

Henry Bordeaux e încă tânăr: căci, dacă e să credem biografia care a apărut pe o foaie volantă redactată în franţuzeşte (la Bucureşti) sub auspiciile „Analelor" bucureştene, el s'a născut la 29 Ianuar 1870 la Thonon les Bains în Savoia, astfel că acum face parte din cea din urmă generaţie de scriitori recunoscuţi. A făcut studii juridice, continuând tradiţia familiară, în provincia sa natală şi la Paris, îndreptându-şi însă în acest timp atenţia mai mult spre literatură. Literaturile clasice şi moderne găsiră în el un cititor devotat şi cu impresii personale, încât între preferinţele sale intelectuale şi ocupaţiile impuse de profesiunea sa de avocat se săpă un hotar din ce în ce mai profund. Shakespeare şi Balzac îl înlănţuiră mai întâi într'o admiraţie nelimitată pentru geniul lor şi mai târziu Pierre Loti îi auri anii tineri cu magia povestirilor sale. Reamintind aceste vremuri, într'o dedicaţie adresată marelui predecesor, H. Bordeaux, scrie: „Imi îndeplinesc o foarte veche datorie închinându-ţi astăzi *„La robe de laine"*, datoria adolescenţei mele exaltate de înfrigurarea ce se înalţă din operile d-tale—din poemele d-tale, ar trebui să zic—precum în zori se înalţă negurile de care se învălue pentru câteva clipe contururile pământului.

„Cu ce vrăji n'ai aurit anii noştri cei tineri! Găsim în d-ta acea melancolie, atât de dulce s'o respiri înainte de-a păşi pe calea faptelor, când prea răsfăţaţi de cei douăzeci de ani, simţim nevoia de a ne strivi de puterea iubirii şi dorinţa de a cuprinde universul întreg şi care mai târziu, închizându-se în hotare anumite, se schimbă in aceeaş desamăgire şi pentru cel care a simţit prea mult şi pentru cel care n'a trăit încă".

Henry Bordeaux

Aceste mari modele l'au îndepărtat de poezie, în care făcuse primele sale încercări literare, şi l'au atras în domeniul prozei. Colaborând la diverse reviste el scrise câteva studii critice asupra lui Villiers pe l'Isle-Adam, José-Maria de Hérédia, H. Ibsen, J. Lemaitre, P. Loti, din care alcătui primul său volum *Ames modernes* (1894). Criticii autorizaţi salutară acest volum cu destul eutuziasm pentru ca tânărul autor să încerce a rămâne definitiv în domeniul literaturei; dar o nenorocire familiară, moartea tatălui său, îl obligă să se întoarcă iarăşi în provincia natală pentru a îndeplini noile sale îndatoriri de cap al familiei. Baroul îl numără iarăşi printre membrii săi; conflictul între vocaţiunea sa literară şi activitatea-i de avocat nu dură mult căci în 1901 succesul romanului *Pays natal* îl fixară până astăzi în limitele activităţii literare Impărţindu-şi vieaţa între Paris şi *chalet-ul du Maupas* din Cognin în Savoia, H. Bordeaux înseamnă trecerea anilor prin apariţia volumelor cari deşteaptă un interes sporit mereu odată cu numărul lor.

Pe cât e de nesigură biografia autorilor în vieaţă, pentrucă ei pot protesta cu energie la orice afirmaţinne asupra existenţei lor de simpli muritori, tot atât de incomplecte sunt şi abstracţiunile critice asupra operii lor pentrucă autorul poate să accentueze în viitor o trăsătură astăzi abiă estompată şi poate să devieze prin noutatea ultimelor opere atenţia mult mai utilă ce s'ar fi putut acorda celor precedente.

Ca romaucier şi-a cucerit H. Bordeaux gloria sa literară; din această cauză ne vom ocupa în deosebi de romanele sale.

La Croisée des chemins, Les yeux qui s'ouvrent, Les Roquevillard, La peur de vivre, Le pays natal, La voie sans retour, Le lac noir, La petite Mademoiselle, Le neige sur les pas, La maison, La robe de laine, etc., sunt romanele cari în decurs de mai puţin de cincisprezece ani i-au creiat o celebritaie mondială. Ceiace distinge aceste romane e, mai presus de toate, armonia şi cizelarea formei, pe care Henry Bordeaux o cultivă cu o atenţie de artist sensibil, delicat şi cu gust sigur. Paginile sale sunt *scrise* cu minuţiozitatea, obositoare uneori, a autorului care nu vrea să deştepte numai un interes de *Causeur* plăcut şi lesne de uitat,—ci tinde să producă efecte mai profunde şi mai persistente. El caută să exprime pasiunile sufletelor gingaşe şi discrete, cari ascund sub aparenţe debile un talaz ucigaş de patimă adese abia mărturisită. De aceia romanele lui Henry Bordeaux. deşi scrise cu destulă îngrijire pentru verosimilitatea desfăşurărilor psichologice, sunt pline de pagini lirice sincere şi atingătoare.

Acest lirism ajunge cu totul personal şi se înalţă în cadrul literaturii până la expresiunea unei simţiri de apostol când autorul se află în apărarea şi preamărirea templului domestic, a casei şi a căsniciei, pentru care manifestă un cult emoţionant.

Aceasta dă romanelor sale o originalitate care. în mijlocul extravaganţelor mai mult sau mai puţin impure preferate de autorii contimporani, îl aşează într'o lumină şi mai simpatică.

Opera lui Henry Bordeaux e dintre acele cari nu isbesc deodată cu singularităţi uimitoare, ci cuceresc încetul cu încetul, dar pentru a lăsa cititorilor săi impresiuni asupra cărora le place să se oprească sau să revină.

Const PAUL

INFERNUL LUI SCHWEIG

CÂNTUL I

Umbrele înserării se prinseră în danţ fantastic când păşirăm peste marginile unui cerc de foc.

Un tremurici nervos îmi înfioră carnea. De teamă întinsei braţele spre tovarăşul meu de drum:

— Maestre Virgil!

Dar Virgil dispăruse de lângă mine şi însumi eu nu mai mă simţiam deloc Dante. Mă uitai îngrijat de jurîmprejur. Şi-atunci văzui ochii, tiviţi de-o spirituală conjuctivită, ai tovarăşului meu, scânteind în obrajii unui şoarece uriaş.

— Maestre Virgil!— strigai desnădăjduit. Ce cauţi în pielea acestei dihănii?

— Ssst! Să nu ne-audă cineva!—îmi şopti el, mişcându-şi şiret botişorul. De când am trecut marginile cercului de foc, nu mai sunt Virgil, după cum nici tu nu mai eşti Dante. Aici am fost osândit să trăesc în pielea unui nefericit rozător. Un caşcaval e locuinţa mea: Caşcavalul Uniunii. Chinul meu este să rod în fiecare zi şi în fiecare noapte din acest caşcaval, până nu va mai rămânea, după spusa Profetului, nici coajă peste coajă. Şi rod mereu! Iar de-atâta ros dinţii au început să mi se prăpădească! Dar ce-i pasă guvernului de dantura mea! Carnea, sângele, pielea, părul încetul cu încetul mi s'au decolorat luând coloarea oaei din al cărei lapte s'a prins caşcavalul meu chinuitor. Dar cui ce-i pasă de suferinţa mea? O ce durere fără seamăn!

— Dar bine, unde ne aflăm aici, maestre Virgil?—l-am întrebat, adânc sguduit de tragica lui spovedanie...

— Ssst! Să nu ne-audă cineva, că ajungem de ocară!— îmi şopti iar tovarăşul meu de drum. Suntem în Lipscani...

— Am ghicit!— izbucnii atunci, cu o bucurie satanică. Suntem în «Iadul românesc!»

Grăbirăm pasul, lacom să sufăr de suferinţele pe cari de veacuri le îndură în această stranie regiune, fraţii şi surorile mele. Tovarăşul meu de drum, maestrul Virgil, cu mersul lui şoricesc, se strecura isteţ printre picioarele trecătorilor, în vreme ce eu văzui, cu spaimă, în oglinda unui galantar, că nu mai aveam nimic din inspirata figură a lui Dante. Eram cu totul altul. Iar la spatele meu, un glas cunoscut îmi întări această impresie, fredonând cu accent exotic:

— Uite şi pe Schweig dejà!

CÂNTUL II

Deodată, maestrul Virgil care, fiind atras de mirosul îndemnător al unei roţi de şvaiţer din faţa unei băcănii, se depărtase mult de mine, se 'ntoarse şi, sprijinindu-se pe picioarele dindărăt, îmi strigă:

— Vino Schweig!

Şi eu am purces spre roata aceea înfiorătoare care-i atrăgea, ca un magnet fatal, sufletul său condamnat pentru vecie. Iar ce-am văzut acolo voi povesti şi surzilor, chiar când glasul meu va înceta să mai facă sgomot. Iahveh! Iahveh! La ce crâncene chinuri ai supus neamul tău!

In faţa noastră se deschidea un coridor imens, luminat feeric cu limbi de foc, cari făceau să scânteeze uimitor mătăsuri multicolore şi nestemate scumpe. Păşirăm pragul acestui coridor aprins, în care valurile de lume se primeniau mereu, şi-atunci înaintea ochilor mei se desfăşură o priveliştе îngrozitoare.

Ca strivit într'un butuc din vremurile

schingiuirilor vechi, un biet nenorocit, cu nas cocârjat și ochi de lup, sta închis într'o masă circulară. Ca să-și ascundă suferința lăuntrică ce-l mistuia, el zâmbia dulceag tuturor trecătorilor, arătându-și dantura stricată, în vreme ce cu amândouă mâinile aduna lacom, în saltare adânci, banii ce era condamnat să primească dela fiecare trecător.

— Ce e asta?— am întrebat îngrozit pe tovarășul meu.

Maestrul Virgil îmi răspunse:

— Privește, Schweig, și cutremură-te: este un frate!

— Dar care e păcatul ce-l ispășește acest nefericit?

— Păcatul lui e că s'a născut Evreu. Și fiindcă a vrut să rămâie Evreu, a fost aruncat în acest palat al luxului și condamnat să zâmbească tuturor celor pe cari-i urăște, să-și tocească degetele numărând, de dimineața până seară, banii ce-i lasă în palmă iubitorii de lux, să adune tot ce alții risipesc.

Infiorat i-am zis atunci tovarășului meu:

— Maestre Virgil, să mergem mai departe. De groază, dinții îmi clănțănesc în gură!

Și am plecat. Dar la fiecare pas întâlniam, și la dreapta și la stânga, coridoare feeric luminate, cu zidurile împodobite cu tot felul de stofe și mătăsuri scumpe, scânteind în bătaia văpăilor multicolore. Și în fiecare coridor, câte-un frate, cu nas cocârjat și ochi de lup, sta strivit în masa lui circulară, ca într'un butuc, și se mistuia în chinuri cumplite, zâmbind dulceag celor pe cari îi ura și adunând cu lăcomie aurul și argintul ce trecătorii i-l aruncau în semn de dispreț și prigonire.

Am închis ochii să nu mai văd asemenea grozăvii și am plecat grăbit mai departe. La cea dintâi răspântie însă nervii mi-au fost sguduiți de cea mai sfâșietoare durere pe care o minte omenească și-o poate închipui: îndărătul unor gratii un om era închis, ca o fiară într'o cușcă.

— Cine e nefericitul acesta, maestre Virgil? întreb mișcat pe tovarășul meu, în vreme ce, de milă, lacrimile îmi alunecau șiroae pe obraz.

— Mai întrebi, Schweig?!—mi-a răspuns el nedumerit. Este tot fratele tău. E «sclavul Europei»! Este omul modern închis în cușcă de fiară.

M'am apropiat adânc îndurerat de această tragică victimă a antisemitismului românesc și l-am întrebat:

— Pentru ce vină, o frate, zaci în această cumplită închisoare?

Iar el mi-a răspuns, sunând sgomotos un sul de napoleoni:

— Pentru că m'am născut Evreu! Chinul meu e mai înfiorător chiar decât al miticului Tantal. Sunt osândit ca o vieață întreagă să mă hrănesc numai cu bancnote și monete și să jupoi pe toți oamenii cari se apropie de mine. In batjocură creștinii îmi zic cămătar. Durerosul adevăr însă este acesta: sunt omul în cursă de fiară.

Și zornăitul monetelor de aur și argint mă urmări până departe, ca răsunetul unor lanțuri de sclavie.

COARDE DE HARPĂ

Albastrul cer al nopții
Ca lacrima e clar,
Și albe ca de var
Dorm casele în valea
De liniște vrăjită;
A stat la moară apa
Și doarme neclintită
Pădurea de stejar.

Dorm holdele de aur
Și câmpu' doarme dus;
Veghiază stele sus...
A stat din joc pe lacuri
Al undelor cutreier,
Nu mișcă nici o frunză,
Doar undeva un greier
Pe cântece s'a pus.

Aici e locul unde
Mi-ai spus să te aștept!
Și inima în piept
Imi bate-acum puternic
De par'că vrea să-l spargă!
In toată măreția
Din noaptea asta largă,
Eu singur stau deștept.

Ce liniște în juru-mi
Și 'n mine ce furtuni!
Cu ochii mari și buni
Aștept s'apari în taină,
In mers de căprioară,
Oprindu-te sperioasă
Și lunecând ușoară,
In raza blândei luni...

Să-mi cazi înfiorată
Și tremurând la sân!
Și mirosul de fân
Să-ți tulbure simțirea
Și să-ți închidă ochii;
Și ca sculptat răsară
Din dantelarea rochii
Frumosul trup păgân!

Bogatul păr de aur
Cu drag să ți-l resfir,
Să-l număr fir cu fir...
Să-i sorb adânc mireazma
Cu-o lungă sărutare,
In clipa de beție
Când părul par'că are
Miros de trandafir.

Pe sânul meu, culcată,
S'adormi, să dormi mereu,
O, dulce-odorul meu!
Și neclintit, de pază
Să stau o veșicie...
Tu, blândă ca o floare
Sub văl de feciorie—
Eu, mândru ca un leu;

Târziu, cu-o sărutare
Trezindu-te,—legați
Pe veci înamorați,
Sub binecuvântarea
Ce va cădea din lună,
Cu sufletele 'n ceruri
Să plângem împreună,
De vise legănați!

Predeal, 1913.

ORESTE

Zdrobit de atâtea emoții, întrebai pe tovarășul meu:

— Dar în această galerie de nefericiri nu e nici un Român?

— Nici unul!—se grăbi să întărească uriașul șoarece, strâmbându-și botul într'o mișcare de sarcasm. Dacă, din când în când, se rătăcește p'aici vreunul, Providența se amestecă și-l scapă. Falimentul îl mântue. Și'n iadul românesc rămân numai frații tăi, Schweig.

— Destul! Destul!— strigai înfricoșat. Să eșim deaici! Vreau aer! Vreau să-mi răcoresc plămânii.

Incepui să fug ca un smintit printre rândurile încurcate ale trecătorilor. Și am alergat astfel, până ce am încăput pe o cărare cam întunecoasă, mărginită deoparte și de alta, cu prăvălioare murdare.

— Drumul Văcăreștilor!— exclamă ironic tovarășul meu,—și izbucni deodată într'un râs sarcastic.

— De ce râzi, maestre?—fac eu.

— Pentru că-mi vine, Schweig. Știi tu, cine-a fost boerul al cărui nume îl poartă drumul ăsta? Un poet care și-a scris testamentul în versuri:

Urmașilor mei Văcărești,
Las vouă moștenire
Creșterea limbii românești
Ș-a neamului iubire!

Cum să nu râd, Schweig, când văd cum s'a respectat testamentul bietului Văcărescu? Ce proces mare s'ar putea intenta legatarilor universali! Cuvântul mortului s'a urmat întocmai... pe dos. Azi toată lumea e condamnată să vorbească aici numai evreește. Ce chin Schweig, ce chin! Notează și asta în tabletele tale! Și, curaj! Suntem de-abia la începutul nenorocirilor noastre.

CÂNTUL III

Fugărit de priveliștile grozave ce mi s'au intipărit pe retină, ca pe un film cinematografic, zoriam într'una ca s'ajungem la un țărm înflorit, de unde să putem arunca priviri odihnitoare spre întinsurile fericirei. Fugiam de două zile și o noapte. Și-acum, spre revărsatul zorilor, ne-apropiam de limanul speranțelor noastre. Boarea dimineții mi se așeza pe suflet, lin și răcoros, ca un rece duș subțire. Iar în depărtare astrul zilei furișa, prin cea din urmă perdea de întuneric, priviri aprinse, ca un mare artist care înainte de-a apărea pe scenă, își cercetează spectatorii printr'o ascunsă deschizătură a cortinei.

Deodată văzurăm cum de prin case mărunte, de-abia ridicate de-o șchiopă de-asupra pământului, țâșniră bărbați și femei învestmântați în sdrențe, purtându-și în spinare legătura cu mămăligă uscată și în mâini uneltele de muncă. Mai mult amărâți decât triști, ei mergeau agale spre bucata de pământ pe care trebuia s'o

muncească până în amurg. Pe fețele lor veștede nu se juca nici o rază de speranță și totuși în ochii lor istoviți pulsa o energie al cărei isvor, veșnic nesecat, nu-l puteam bănui.

— Și sclavii ăștia sunt tot frați de-ai noștri? am întrebat pe maestrul Virgil.

— Ce vorbești fleacuri, Schweig? — mă dojeni el nemulțumit. Aștia sclavi? Uită-te bine! Aștia nefericiți, ca noi? Cască ochii și privește! Ăștia frații noștri?! Ne-a ferit Dumnezeu de-așa bucurii... Aici începe raiul românesc.. După fericirile pe cari ai să le vezi aicea suspinăm noi de geaba de-o jumătate de veac... Aici nu poate să intre nici un Evreu...

Auzind acestea, sufletul mi s'a umplut de adâncă durere,—și am întrebat:

— Dar de ce sunt atât de posomorâți fericiții ăștia, maestre?

— Fiind-că sunt plictisiți de soartă prea bună, Schweig! Uită-te la ei: sunt bolnavi,— și n'au nevoie de doctori; muncesc până-și dau sângele în broboane de sudoare, — și se fălesc cu cea mai eroică sărăcie; sunt mulți, și totuș de frică nimeni nu le știe. Cunoști tu, Schweig, o fericire mai mare pe lumea aceasta? Ei sunt privilegiații cari ostenesc o vieață întreagă fără să tragă nici un folos pentru ei.; semănătorii cari culeg pentru alții; fericiții pe cari Statul îi răsplătește pentru răscoalele cu cari ei se desfată. Cunoști tu, Schweig, fericire mai mare pe lumea aceasta?

Adânc mișcat de sguduitoarele vorbe ale tovarășului meu, am exclamat:

— Ai dreptate, maestre Virgil: ei sunt fericiți. O ce fericiți sunt ei! Nici nepoții și nici copiii nepoților noștri n'au să poată gusta vreodată fericiri așa de mari. Dar ajunge! Să plecăm, maestre Virgil; n'am primit diurnă decât pe două zile. Deacum încolo ar trebui să călătoresc pe socoteala mea. Și asta n'ar fi treabă cinstit evreească.

— Să mergem, Schweig, — încuviință tovarășul meu. Când stau prea mult afară din cașcaval, începe să mă furnice reumatismele.

Pornirăm îndărăt. Pe drum i-am spus lui Virgil:

— Mă duc să spui la Viena ce nefericiri m'au sguduit în iadul românesc.

Iar Virgil mi-a răspuns, zâmbind eroic:

— Du-te sănătos, Schweig! Eu merg la București să fac o revoluție!

Și pe fața tovarășului meu se zugrăviră de-odată toate culorile... prudenței.

— Ia seama, Virgil — i-am spus — să nu fiți prea violenți!

— Las' pe mine Schweig! — mi-a răspuns el, alb ca varul și tremurând de... mânie. Am să fac o revoluție energică, dar cumpătată. Lozinca mea aceasta este: Să provocăm câtă vreme nimeni nu ne provoacă; dar să ne ferim de bucluc, îndată ce vom fi provocați!

Când ne-am despărțit, i-am strigat din inimă lui Virgil pentru cea din urmă oară:

— Succes bun, maestre! Complimente la Rașela și să ceri dela poliție câțiva vardiști să vă apere revoluția de câini!

P. LOCUSTEANU

In chestia „Manasse"

In reflecțiile din articolul „In jurul lui Manasse", publicat în numărul trecut al „Noii Reviste Române", un domn *A. C.*, osândind mișcarea studențească în contra reprezentării pe scena Teatrului Național, a acestei valoroase drame, osândește în acelaș timp, fără să-i numească, și pe doi profesori universitari, punându-le pe seamă cuvinte și idei, pe cari *cel puțin unul*, nici nu le poate aproba.

Făcând aluziune la mine, d. *A. C.* scrie:

„*Celălalt (profesor)*, vechiu martir al credinței în „Manasse", *arde ce adorase:*

„„*Tinerilor, huliți și scuipați pe acei cari v'au spus, sau vă spun că opera genială trebue admirată, chiar când paternitatea ei este jidovească, pe acei cari v'au spus cu o inspirație a unui ovrei poate să nu fie neromânească. Huliți-i și scuipați-i pe esteții cosmopoliți. Iar, voi, păstrați-vă cugetul curat și statornic și ca pildă vie, priviți-mă pe mine*"".

Desigur, d-l A. C. a scris aceste aprecieri, luându-se după dările de seamă ale ziarelor, care *toate*, absolut *toate*, au fost scandalos de *false* și de *incomplete* în reproducerea cuvântării mele înaintea studenților.

E drept: și acum, ca și acum 8 ani, când am scris atât de pe larg asupra dramei „Manasse", n'am avut în vedere decât *adevărul obiectiv*, — și firește, și acum, ca și atunci, n'am putut fi, nici pe placul naționaliștilor, nici pe acel al evreiților. Atitudinea nepărtinitoare — în vremile noastre de *pragmatism*, adică de *subjugare a adevărului* către anume *atitudine practică și politică*,—este cea mai primejdioasă, fiindcă, mulțumindu-și propria conștiință, nemulțumește pe toată lumea. Trebue să iei ori partea unora, ori partea celorlalți,—și, a nu lua partea nimănui, și a le spune tuturor *numai adevărul*, este a te pune deasupra tuturor, este a-i nesocoti pe toți, —și deci a fi expus să fii, într'un fel sau altul, țintă de atac a tuturor. Iar, dacă se întâmplă să te ocrotească unul din partide, aceasta, n'o poate face decât siluindu-ți cuvintele și gândirile, stâlcind pe unele, lăsând la o parte pe altele, și adăogând tot ceeace, în legătură cu ce ai spus tu, poate să fie spre folosul *nu* al adevărului, ci al cauzei pe care acel partid o susține.

Negreșit, studenților cari aveau o anume atitudine, le-a venit bine să ia din cuvântarea mea ceeace le putea sluji, lăsând la o parte tot ceeace ar fi stânjenit acțiunea lor; dar e ciudat totuși, cum *ceilalți* nu s'au grăbit să scoată în relief, părțile care veniau în contra acțiunii studenților!! Căci eu n'am vorbit studenților ca *apostol*, ci numai ca *profesor*, și tot ceeace mi se putea cere în această calitate, era să nu încurajez, într'o discuție ca aceasta, întrebuințarea *mijloacelor violente* și, în acelaș timp, să le vorbesc numai ceeace aș fi crezut eu că se poate afirma ca *adevărat*, fără posibilitate de replică.

Ce anume în adevăr le-am spus studenților?

1) Că cei ce susțin reprezintarea piesei „Manasse" pe scena Teatrului Național *n'au o bază teoretică solidă*. In adevăr, propoziția că „Manasse", *fiind o capod'operă* trebue numaidecât jucată la Teatrul Național, pe care ei se întemeiază, ar fi solidă numai în cazul când s'ar putea susține că orce capod'operă, *chiar dacă ar batjocori familia domnitoare, trecutul nostru* sau *istoric, religia creștină*, poate fi jucată la Teatrul Național. E cineva însă, dintre susținătorii lui „Manasse", care să afirme adevărul acestei propoziții? Cred că *niciunul*. In ce privește pe „Manasse", eu n'am afirmat *deloc* că e în acest caz (e un lucru de discutat), dar am negat că se poate susține, fără altă discuție și alte temeiuri, că poate fi jucat la Teatrul Național numai fiindcă e o capod'operă artistică.

2) Că „Manasse" e în adevăr cu puține restricții, rezultatul unei inspirații *geniale*, și ca atare merită admirația orcărui iubitor al literaturii. Prin fondul ei, putem zice că e o capod'operă, și studenții, din acest punct de vedere, ar face dovada nepriceperii lor, dacă ar desprețui-o.

3) Că cu toată această netăgăduită însușire, și cu tot stilul ei fermecător prin strălucirea, limpezimea și simplitatea ideilor și înlănțuirea lor, această operă e scrisă totuși întro limbă românească de hazard și de împrumut, o limbă neromânească în nuanțele și armonia ei intimă, și că nici nu putea fi altfel din momentul ce, *după însăși mărturisirea pe care mi-a făcut-o mie Ronetti Roman, ea n'a fost cugetată în nicio limbă*. Această afirmare fusese concluziunea unui studiu pe care acum 8 ani l-am făcut într'un foileton din „Epoca", (Mai 1905) întitulat „Limba în drama Manasse", iar Ronetti Roman mi-a confirmat adevărul ei.

4) Că or cum ar fi, este simptomatic că niciunul din stăpânii organelor noastre de publicitate, (deci niciunul din șefii noștrii de partide, nici chiar *apostolul* lor de altădată), n'au încurajat ca în alte rânduri mișcarea studențească, —și că, neputându-i învinovăți pe toți aceștia de „trădători de patrie", trebue să admitem că, în legătură cu însăși destinele poporului nostru, de care studențimea se arată geloasă, trebue să fie un motiv tainic pe care noi nu-l știm, și că deci, înnaintea orcărei acțiuni, trebue să cugete matur asupra acestui lucru. Și, în fine,

5) Că, în or ce caz *nu cu mijloace violente* se procede în stabilirea unui drept într'o chestiune de natura aceleia ridicată de „Manasse".

Expunând aceste idei, dintre cari unele puteau fi în favoarea mișcării studenților, iar altele în contra lor, n'am vrut să fiu *luptător*, ci *om de știință; nu apostol, ci profesor*; n'am vrut să fac un discurs favorizând o pornire sau alta. De altfel, în atmosfera ce domină în sânul studențimei, nu s'ar fi putut ține un discurs, ci numai o simplă expunere a câtorva *adevăruri*, care să lumineze imparțial, pe toți cari ar fi vrut să cunoască amândouă fețele chestiunii.

Această nepărtinitoare atitudine (atitudine calificată în deridere de vajnicii luptători ai gazetelor, de atitudine „pentru—contra"), am avut-o și acum 8 ani, cu o singură deosebire: Atunci trebuia să reacționez în contra celor *ce osândeau fără rezervă* pe „Manasse", și aveam deci aparența că sunt un susținător *absolut* al acestei opere dramatice; de astădată însă, trebuia din contră să reacționez în potriva susținătorilor ei fără rezervă, și a trebuit să iau aparența unui aprig dușman al ei.

De altminteri, nu trebuie s'o ascund, pe când în publicistică, acum 8 ani, naționaliștii erau cei mai agresivi, de astădată agresivii au fost susținătorii lui „Manasse", și pe cât de stângaci în lupta lor au fost pe atunci cei d'intâiu, pe atât de neîndemânateci au fost în lupta lor de acum, cei de-al doilea. Și atunci, ca și acum, discuțiune propriu zis n'a fost, căci dacă ar fi fost, s'ar fi văzut că, pe cât de slabi erau pe atunci naționaliștii, pe atât de tari se puteau arăta acum. De aceea, în publicistică, cele mai mari injurii (care apar îndată ce lipsesc argumentele), nu le-au adus *atunci* susținătorii lui „Manasse", ci naționaliștii; pe câtă vreme, *acum, nu* naționaliștii, ci susținătorii lui „Manasse", au pângărit pressa cu injuriile lor.

In definitiv, isgonirea lui „Manasse" dela Teatrul Național n'a fost atât rezultatul unei lupte violente, cât a simțimântului că cei ce au învins aveau dreptate *nu atât prin forța lor, cât prin dreptatea cauzei lor*. Cine crede altfel, înceteze injuria și înceapă discuția. Timpul nu e pierdut. Mă tem însă că n'o va începe nimeni, fiindcă în „adevărurile" enumerate mai sus, se găsește cel puțin *unul* pe care niciun susținător al lui „Manasse" nu-l va putea răsturna.

Mihail DRAGOMIRESCU

CRONICA MUZICALĂ

Palatul Ateneului. — *Concertul pianistului Mark Hambourg.—Concertele d-rei Ella Gmeiner. — Al 2-lea concert simfonic cu concursul d-lui Mark Hambourg.*

Numele pianistului Mark Hambourg—aşa numit, fiindcă nu e din Hamburg,—ne era de mult cunoscut, graţie ziarelor şi revistelor străine cari slăvesc pe maestrul necontestat al tecnicei pianului.

Mare tecnician e fără îndoeală, d-l Mark Hambourg, căci numai virtuozitate, o virtuozitate uimitoare şi perpetuă, reese din interpretările sale: virtuozitate, efectele de clavecin din *Tempo di ballo, Capriccio, Pastorala* de Scarlatti; virtuozitate, în *Preludiul şi Fuga în la minor*, în *Toccata şi Fuga* de Bach, amplifiate, prima de Liszt, a doua de Tausig, spre marea mâhnire a admiratorilor bătrânului cantor; virtuozitate, în *Sonata op. 35* a lui Chopin,— o! efectele funebre asemănătoare sunetelor depărtate ale clopotelor de moarte învăluite cu zăbranic, din *Marcia funebre*; o! acea sonoritate *pppp* de abia perceptibilă, acel tempo foarte lent;— o! goana nebun de vertiginoasă, *afară din cale vertiginoasă* din *Presto!*

Pianist excesiv de inteligent, foarte original şi de o neîntrecută dibăcie tecnică, d-nul Mark Hambourg îşi chinueşte şi mângâe instrumentul: pedepseşte aspru bietele clape ale pianului cari ţipă de durere, apoi îi e milă de ele, le cere iertare desmerdându-le cu o duioşie, cu o graţie quasi-feminine, şi o astfel de virtuozitate făcută din antiteze, place mult acelora ce admiră mai presus de toate, tecnica agresivă, despotică, care în loc de a fi un mijloc, devine adesea un scop.

* * *

Soră a nepreţuitei *liedersängerinn* Lula Gmeiner, cântăreaţă a Maiestăţilor Lor Geniala noastră Regină şi Puternicul Împărat-Rege Wilhelm al II-lea, protagonistă a scenelor mari din ţările germane, d-ra Ella Gmeiner, a cărei reputaţie a trecut de mult peste hotarele Braşovului, modestul său oraş natal, n'a obţinut la noi succesul la care o îndreptăţia o carieră lungă şi distinsă: vocea sa de mezzo-soprană, frumoasă în registrul mediu şi adânc, pare mai la locul ei în repertoriul scenic, — căruia dealtmintrelea îşi datoreşte faima, — decât în domeniul intim şi discret al liedului; deaceia, d-ra Gmeiner n'a reuşit să ne mişte decât în rarile părţi dramatice ale numeroaselor lieduri ce le-a cântat cu o dicţiune nu tocmai fără de cusur, dar cu o muzicalitate incontestabilă.

Schubert, Löwe, Brahms, Hugo Wolff, ocupau locul de cinste al programului.

Din acei maeştrii iluştri ai liedului, Hugo Wolff e poate cel mai puţin cunoscut la noi. A trăit o viaţă scurtă şi trudită: la vârsta de 42 ani, — în 1903, — o paralizie cerebrală, îl trimise într'o lume mai bună.

Fire artistică atrăgătoare, el a compus vreo câteva sute de lieduri de o puternică originalitate şi în cari cântul şi pianul au aceiaşi însemnătate; tot ce a scris el e rezultatul unei inspiraţiuni care'l pătrundea ca un fel de friguri, un fel de delir.

Autodidact de o rară cultură, el cetia, în textul original, pe Rabelais, pe Shakespeare, pe Byron, ca şi pe Schiller şi pe Goethe; cunoştea opera lui Palestrina, lui Lulli, lui Rameau, tot atât de bine ca şi pe aceia a lui Bach, Beethoven şi Schumann...

Dar perfecţiunea acelui concert a fost acompaniamentul cu totul superior al d-lui R. Lassel, distinsul organist din Braşov.

* * *

La audiţiunea a doua a orchestrei noastre simfonice, a strălucit cu deosebire, pianistul Mark Hambourg, în *Concertul în si bemol minor* de Tschaikowsky; calităţile sale splendide de virtuoz pururea învingător şi-au dat liber curs în paginele maestrului rus şi sonorităţile puternice ce le obţinea dela instrumentul său, — adevărat rob în slujba degetelor poruncitoare,—rivaliza victorios cu sgomotul câteodată asurzitor al falangei orchestrale!

Concertul s'a început cu uvertura din *Le Roi d'Ys* a lui Lalo, de o distincţiune aleasă şi de un temperament atât de personal, şi s'a sfârşit cu *Simfonia fantastică* a lui Berlioz.

Fireşte, că în *Fantastica*, marele francez a urmat evoluţia simfoniei, luând drept punct de plecare, cele nouă muze ale lui Beethoven, (precum a spus-o el însuşi în profesiunea sa de credinţă): după poetica şi câmpeneasca *Pastorală* a zeului din Bon, Berlioz concepu acea *Simfonie fantastică* de o atât de tumultoasă pasiune, cu *Un bal* în tempo de vals stil 1830, cu *La ţară* atât de mult înfluenţat, ca formă, de *La marginea pârâului* din *Pastorala*, cu *Marşul spre supliciu* al cărui ritm e atât de macabru şi ale cărui fanfare sunt lugubru de stridente; cu *Danţul Sabbatului* în formă de fugă, care, desvoltat, se combină apoi cu severul choral *Deus irae*; — operă înălţătoare şi grandioasă, de o puternică concepţie, de o construcţie solidă.

Execuţia acestui monument al artei simfonice a fost când prea palidă, când prea brutală; defectuoasă a reeşit nu numai realizarea artistică, dar şi cea materială, căci lipsia în mod simţitor echilibrul între forţele sonore ale quartetului —prea slabe,—şi ale alămurilor,—prea puternice.

M. MARGARITESCU.

□ □ □

CRONICA TEATRALĂ

Teatrul Naţional. — **Bolnavul închipuit,** piesă în trei acte de *Molière*.

Teatrul Modern. — **Manasse,** dramă în 4 acte de *Ronetti-Roman*.

Veselia multă pe care-o stârneşte *Bolnavul închipuit*, care este una din cele mai glumeţe comedii ale lui Molière, lasă totdeauna în urmă o impresie tristă. Jucând pe Argan a căzut fulgerat marele dramaturg. Şi de-atunci, în atmosfera încărcată de râs şi ironie a acestei satire par'că fâlfâie mereu un zăbranic de doliu. De-aceea de câte ori cortina se lasă după actul al treilea, ne înfioară par'că svonul proaspăt răspândit că Molière a murit. Dacă jovialitatea plină de amploare a d-lui Ion Niculescu isbutia să gonească gândurile acestea, apariţia subţire, străvezie a d-lui Carussy le-a favorizat întrucâtva.

Bolnavul închipuit, este mai mult o satiră decât o comedie. Este o satiră scrisă în ton de farsă. Contrariu afirmaţiunei unui răspândit confrate, în această lucrare Molière n'a *zugrăvit* oameni, ci a *satirizat* păcate. Argan nu este un tip reprezentativ, ca Harpagon, ca Jourdain, ca Tartuffe, ca Alcest, etc. Argan este mai mult un *pretext* de satiră. Nu întrupează un păcat real. Este un produs fantazist. Argan e omul care, deşi nu are nici o boală, simte un deosebit farmec ca să se creadă mereu bolnav. Molière a avut nevoe să născocească acest tip, ca să aibă un pretext constant şi verosimil de a face să defileze o galerie întreagă de doctori. Şi, la rândul lor, nici aceşti doctori nu sunt *oameni* complexi, cu calităţi şi defecte. Nu; ei sunt numai *doctori*, alcătuiri bizare menite să zeflemisească; prin toate vorbele şi faptele lor, tot ce era pe atunci ridicol, ignoranţă şi prostie sub grava înfăţişare a acestor şarlatani providenţiali.

De-aceea, însemnează să judecăm în necunoştinţă de cauză, dacă învinovăţim, de pildă, pe d-l Mihalescu că a *şarjat* pe Thomas Diafoirus. Insuş Molière a şarjat pe toţi doctorii din această piesă,—şi pe Thomas Diafoirus mai mult decât pe toţi. Prin urmare, şi actorul care-l joacă trebuia să-l şarjeze. Şarja aceasta însă trebue să fie spirituală, inteligentă ca şi a lui Molière. Şi aceste calităţi nu se pot tăgădui interpretărei d-lui Mihalescu.

Molière a scris: piese de caracter, comedii de moravuri, farse şi satire. Farsele şi satirele lui nu se vor juca niciodată cu aceleaşi mijloace ca piesele de caracter şi comediile de moravuri, după cum, din repertoriul modern, nu se poate juca la fel o fantazie de Tristan Bernard şi o comedie de Capus. Personagiile din farsele şi satirele lui Molière sunt mai mult caricaturi, tendinţa cu care sunt zugrăvite a fost să le exagereze, spre a biciui anumite păcate. Tipurile acestea sunt aşezate de Molière în cea mai limpede şi favorabilă lumină de ridicol. Prin urmare, actorul care le întrupează trebue să caute să nu întunece de loc această lumină şi să se silească să se apropie cât mai mult, prin jocul lui, de fantazia şi verva îndrăcită cu care autorul le-a întocmit.

*

Manasse s'a reprezentat, în sfârşit, la teatrul Modern, spre potolirea entuziasmului unui anumit public şi spre dumerirea tutulor asupra tendinţelor reale ale acestei lucrări. Şi e bine că s'a reprezentat. Cu acest prilej s'a limpezit un adevăr ciudat: şi prietenii şi adversarii acestei drame de netăgăduită putere artistică, i-au atribuit o valoare în raport cu locul unde ea se reprezintă! Dovadă: adversarii au atacat-o numai fiind-că se juca la Teatrul Naţional; iar prietenii ei mulţi şi-au potolit entuziasmul de spectatori nelipsiţi îndată ce această piesă s'a mutat pe scena d-nei Voiculescu. Iată dar, că şi entuziasmul exagerat al unora şi înverşunarea tot atât de exagerată a celorlalţi au aceeaş bază, aceeaş esenţă şi, deci, aceeaş valoare. Prin urmare, violenţele pe cari o anumită presă le-a adresat adversarilor lui *Manasse*, le merită deopotrivă şi prietenii ei interesaţi. Şi unii şi alţii au privit chestiuni prin prisma politicei.

Pentru noi însă, care ne silim să desbrăcăm cât mai mult arta de aspectele extraartistice, fie la Naţional, fie la Modern, *Manasse* rămâne aceeaş lucrare, obiectivă ca sforţare de artă, simpatică din punct de vedere al tendinţelor ei.

Toată această dramă se încheagă în jurul unui uriaş: Manasse. Bătrânul acesta este un munte de prejudecăţi. De-aceea, el apare înverşunat şi netolerant ca însăşi prejudecăţile din care e plămădit. El urăşte pre creştini cu aceiaş ură cu care creştinii din generaţia lui urau pe Evrei. El nu admite nici un fel de apropiere între reprezentanţii acestor două rase. Îndeplinirea ritualului este pentru el preocuparea supremă a vieţei şi izolarea coreligionarilor lui în turnul mândriei de popor ales lozinca sa cea dintâi.

In familia acestui ireductibil şi netolerant Evreu, autorul face să se deslănţuească nenorocirea cea mai mare pe care concepţia lui Manasse şi-o putea închipui: nepoata lui, Lelia, se 'ndrăgosteşte de un creştin.

Ca o mare răscolită de un vânt vrăjmaş, prejudecăţile din sufletul lui Manasse, stimulate de fuga Leliei cu românul Matei Frunză, se turbură, clocotesc, isbucnesc în imprecaţii la adresa creştinilor. Dar imprecaţiile nu-l liniştesc pe bătrân. Durerea lui creşte, se ridică mai presus de prejudecăţi, mai presus de viaţă. Şi când durerea lui Manasse ajunge la această sguduitoare înălţime tragică, bătrânul moare, ucis de-o fatalitate ce trece dincolo de slabile puteri omeneşti. Şi în clipa aceea simţim pentru barba lui albă, şi pentru consecvenţa lui de principii, şi pentru măreţia sincerităţii lui emoţionante, o stimă care ne înmoaie inima şi ne face să-l iubim. In clipa aceea de-abia ne dăm seama cât de mare artist este Ronetti-Roman, dacă prin mijloace cu totul contrarii demagogiei artistice, isbuteşte să impue puterilor noastre simpatice pe un antagonist înverşunat şi să facă să răsară iubirea dintr'o prăbuşire de ură.

Aceasta e *drama* din *Manasse;* tendinţele acestei drame sunt tot atât de clare. Din trei generaţii de Evrei pe cari Ronetti-Roman le deşiră în lucrarea sa, numai cea dintâi e până la moarte duşmanul creştinilor; a doua se rezemnează în faţa necesităţii de a convieţui cu creştinii; iar a treia pledează cu căldură desfiinţarea graniţelor dintre aceste două rase.

Nu se poate susţine, desigur, că în această dramă Ronetti-Roman a tratat în întregime problema socială ce desparte pe Români de Evrei. Şi nu se poate susţine aceasta, pentrucă o problemă aşa de gravă nu se rezolvă prin dragostea svăpăiată a unei domnişoare şi nici prin declamaţiile umanitare ale unui socialist. In orice caz, din modul cum a făcut autorul să regreseze în sufletul evreilor ura contra noastră, în aceiaşi măsură în care, în locul ei, creşte dragostea faţă de noi, trebue să conchidem că *tendinţa* din *Manasse* nu jicneşte de loc sentimentul naţional şi corespunde aspiraţiunilor de cari trebue să fie însufleţiţi toţi cetăţenii luminaţi ai ţărei noastre.

P. L.

□ □ □

▫ ▫ ▫ ▫ ▫ ▫ ▫ ▫ ECOURI ▫ ▫ ▫ ▫ ▫ ▫ ▫ ▫

Moartea lui Nerva Hodoş. — *După o scurtă suferinţă, Nerva Hodoş s'a stins într'un sanatoriu din Sibiu. Cu el dispare una din figurile caracteristice ale Bucureştilor, o inteligenţă distinsă şi înzestrată cu însuşiri alese, un prieten bun, un scriitor de seamă.*

Câteva întâmplări cari, prin caracterul lor violent, au avut răsunet şi în afară, au vestit acum două luni de zile că inteligenţa sclipitoare a regretatului dispărut începuse să se întunece. Ne-a fost dat şi nouă, prieten vechiu al răposatului, să îndurăm neplăcerile uneia din aceste violenţe, pe atunci neexplicabile. Am răbdat în tăcere însă, fiindcă prietenia adânc indurerată prin brusca schimbare a lui Nerva Hodoş, a izbutit să impue tăcere jignirilor nemeritate. Totuş adversarii noştri n'au vrut să scape nici acest prilej de a lovi în noi, speculând cu sălbăticie cele dintâi clipe de rătăcire ale iubitului dispărut. Imediata sa internare într'o casă de sănătate şi sfârşitul său de azi la ospiciul din Sibiu arată cât de sălbatică a fost vina acelor adversari.

Crescut în casa boierilor Goleşti, Nerva Hodoş avea o educaţie distinsă. De tânăr închis în „cetatea cărţilor“, — ca să întrebuinţăm o expresie a lui Anatole France, — regretatul dispărut câştigase o cultură literară temeinică şi vastă. Stilul său era concis, incisiv, expresiv. Cu el bibliografia română pierde pe cel mai de seamă cultivator al ei şi literatura veche românească pe unul din bunii ei cunoscători.

Nerva Hodoş

Dintre operile sale de erudiţie cităm: „Bibliografia românească“, *(în colaborare cu d-nul I. Bianu, al cărui ajutor era la Academie); o ediţie nouă a* „Insemnărilor lui Dinicu Golescu“, *cu o prefaţă originală;* „Bibliografia ziarelor şi periodicilor româneşti“ ; *etc.*

Frate cu distinsul nostru colaborator Ion Gorun, (Alex. Hodoş), Nerva Hodoş avea în stilul său ceva din sarcasmul acestuia şi un bun simţ care l'ar fi ajutat să fie un critic literar de seamă dacă ar fi cultivat această îndeletnicire, pe care o încercase cu atât succes în foiletonul ziarului „L'Indépendance Roumaine. *Moartea sa prea timpurie lasă unanime păreri de rău. Iar brusca lui dispariţie lasă un gol straniu, care ne sperie. Dealtfel de la o vreme pe tărâmul literaturii noastre răsar numai goluri de-acestea înfiorătoare....*

P. L.

—

Articolul d-lui Henry Bordeaux, pe care îl publicăm în fruntea acestui număr face parte dintr'un studiu mai vast asupra secolului al XVII-lea care va apărea în cursul acestui an la Paris. Cei cari cunosc ideile curente asupra unor aspecte ale literaturii acestui secol vor putea măsura intrucât ideile d-lui Bordeaux sunt originale şi interesante pentru problemele literare desbătute în ultimii şasezeci de ani.

„Eream şi eu la început, „spunea d-l Henry Bordeaux unui redactor al nostru“, sub înrâurirea studiilor celor mai autorizate asupra sentimentului naturii în secolul clasic; am avut însă răbdarea şi curiozitatea să recitesc operile pentru a urmări acest sentiment; am recitit în întregime corespondenţa Doamnei de Sévigné — pe care Jules Lemaître a tratat-o cu destulă uşurinţă — şi m'am convins că ideile curente erau necomplete sau eronate. Atunci am întreprins o acţiune de reabilitare, din întinderea căreia am desprins pentru d-voastră acest fragment. De altfel“, adăugă elegantul romancier, „Flacăra“ nu mi-e necunoscută şi, cum aici sunt un sol al „Analelor“ pariziene, ţin să vă exprim admiraţia mea pentru silinţa de-a realiza, într'un cerc mult mai mic de cititori, ceeace revista pariziană a realizat pentru un cerc atât de întins.“

Ne facem o plăcută datorie exprimând şi pe această cale admiratului autor mulţumirile noastre pentru prietenia arătată „Flacării“ şi cititorilor săi.

Nu putem uita, exprimând aceste mulţumiri, nici pe distinsa secretară a „Cercului Analelor“ din Bucureşti, d-ra R. Bernard, care a avut amabilitatea de-a pune în legătură pe d-l Henry Bordeaux cu redacţia „Flacării“.

—

Versuri de aed modern scrie d-l *căpitan G. Angelescu, avocat* într'un volumaş pe care îl numeşte *Scântei*. N'au vreo pretenţie de mare artă şi din cauza acestei lipse se citesc cu plăcere; simţi că avocatul căpitan şi poet a petrecut scriindu-le şi petreci când le citeşti. La întâmplările de toată ziua ale vieţei curente lira sa a vibrat, în ritmul obişnuit al simţirii tuturora, şi poeziile s'au născut: Banchetele, aniversările, sfeştaniile, răscoalele ţărăneşti, expediţia peste Dunăre, conflictele „ţivilo-militare“ şi alte evenimente îngropate în fugarele cronici zilnice, i-au inspirat cântece simple şi sincere, cari au întotdeauna înfăţişarea improvizaţiilor... fără repetiţii citite între prieteni. Şi cum acele evenimente se mai păstrează încă în amintirea tuturora, reînvierea lor prin versuri nu e lipsită de interes şi tratarea lor nu e lipsită de umor. Iată fragmente din poemul conflictelor civilo-militare:

De când s'a interzis bătaia
Politica a fost schimbată.
Ce vreţi să facă militarul
Când nu mai are ce să bată?
Se rugineşte energia
De-i comprimată în zadar,
Deci când şi când, colo şi colo,
Conflict ţivilo-militar.

Locotenentul Cutărescu,
Un Don Juan: primo Cartelo,
E prins acas' la o ţivilă
Ce are soţ pe un Otelo.
Parlamentari şi tratative
Nu au mai fost, ci prea sumar
Bastoane rupte, pumni şi palme:
Conflict ţivilo-militar...

Sunt şi versuri duioase, ba chiar şi poezii grave, dar nu aceste sunt cele mai expresive din *Scânteile* d-lui G. Anghelescu.

—

A apărut ediţia II-a din **Intre femeie şi pisică**, *interesantul volum de nuvele şi schiţe al talentatului nostru colaborator, Al. Cazaban.*

Un volum de 200 pagini, tipărit pe hârtie fină, cu copertă de **Iser**, *costă numai lei 1.50.*

—

Reviste. — A apărut No. 15 din *Democraţia*, revista Cercului de studii al partidului naţional-liberal, conţinând un important articol asupra *Congresului partidului naţional-liberal*, un documentat studiu al d-lui I. Popovici-Lupa asupra *Reformei agrare*, un studiu al d-lui dr. I. Bordea asupra *Reformei sanitare din 1907 şi 1910*, un articol al d-lui C. Sp. Hasnaş asupra *Invăţământului profesional*, interesante *Contribuţiuni la istoria liberalismului* şi un bogat material de *Fapte, Documente şi Recenzii* asupra chestiunilor la ordinea zilei.

Preţul 30 bani.

—

Interesantul număr din urmă al *Luceafărului* cuprinde o frumoasă scrisoare din răsboiu a d-lui *I. Al. Brătescu-Voineşti.*

Din cronica evenimentelor de peste munţi cităm aceste rânduri scrise cu prilejul reprezentaţiilor dramatice V. Antonescu:

„Ţara românească ne răsplăteşte acum cu prisosinţă împrumuturile ce i le-a dat Ardealul în secolul trecut şi pe cari mulţi le credeau pierdute.

„Noi le-am dat oamenii cari au semănat, ei ne dau roadele acestor seminţi: credinţa în viitorul neamului românesc. O credinţă mare, înviorătoare, care mută stânci şi poate să mute şi munţi ce despart...“

—

Cărţile de literatură se fac din ce în ce mai rare în româneşte, atât de rare că nici nu mai pot alimenta cronica noastră literară. Vom fi nevoiţi să ne alimentăm din literaturi străine sau, ceeace e şi mai dureros să facem critica volumelor cari nu apar, deşi sunt aşteptate, de mult aşteptate.

—

Arta pentru copii a avut şi ea salonul ei organizat în Muzeul Galliera din Paris. O interesantă colecţie de tablouri şi albume cu subiecte din viaţa copiilor forma partea de artă superioară a expoziţiei, dar ceeace era caracteristic şi nou constă în lucrările de artă decorativă pentru camerile copiilor şi în bogatele colecţii de jucării antice şi moderne: artişti cu fantazie vioaie şi delicată, care populează raiul copilăriei cu tot ceeace vieaţa matură îi refuză, aveau expuse acolo fermecătoarele lor miniaturi ca nişte opere cu totul personale şi în adevăr executate cu artă.

Se zice că oamenii serioşi, sătui de toate progresele şcolilor actuale din pictură, care se pierde în extravaganţe copilăreşti au găsit un bun refugiu pentru mulţumirea lor estetică în Muzeul Galliera.

La noi le-au găsit alţii în expoziţia ingeniosului Brumărescu.

—

Primim din partea poetului Al. T. Stamatiad, următoarele rânduri:

Domnule Redactor,

In virtutea dreptului de apărare fac apel la ospitalitatea d-v. pentru a-mi publica următoarele rânduri: Domnul I (osif) N (ădejde) în numărul de Mercuri, 6 Nov. al *Rampei*, la rubrica Magazinul Literar, vorbind despre o poezie a mea *In viitor*, publicată acum câteva zile, după ce scrie că poezia e frumoasă şi poetul modern, foarte modern, adaogă: iată de ce am rămas uimiţi când am găsit la d-sa o reminiscenţă din... oroare!....din Alexandri!..

Se vedem în ce constă reminiscenţa sau simpla coincidenţă (vorba d-lui Nădejde). Las la o parte că d-sa îmi mutilează strofa ştergând ultimul rând; că citând-o izolată, ideea nu poate fi complectă din pricină că strofa în chestiune formează un tot cu cea următoare precum braţele unei balanţe cu două platane; în sfârşit las la o parte că atmosfera întregei poezii n'are nici o înrudire cu Alexandri, — pentru a ajunge la faptul brut, procedând — bine înţeles — după sistemul acuzatorului:

Stamatiad:

Eu azi sunt o ruină
Prin care trece *vântul,*

Alexandri:

Sunt trist ca clătinarea de arborii desfrunziţi
Când suflă *vântul* iernei prin codrii înegriţi,

D-l Iosif Nădejde ne aminteşte unele din procedeurile criticului Ilarie Chendi.

Primiţi, etc.

6 Nov. **Alexandru T. Stamatiad.**

▫ ▫ ▫

Anul III — No. 5

FLACĂRA

16 NOEMVRIE 1913

ABONAMENTE:
In ţară: lei 6 pe an; 7 lei când se achită prin incasator. Pentru învăţători şi preoţi săteşti: lei 5 pe an
NUMĂRUL 10 BANI
TELEFON 41/7

LITERARĂ ∴ ARTISTICĂ ∴ SOCIALĂ
APARE SÂMBĂTA
DIRECTOR: CONSTANTIN BANU

ABONAMENTE:
Peste munţi: coroane 8 pe an; pentru preoţi şi învăţători coroane 6.50 pe an
In străinătate: 10 lei pe an
REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA: Bucureşti
Str. Câmpineanu, 40

LA IZVOARELE CLITUMNULUI

— DUPĂ G. CARDUCCI —

Din plaiul, unde 'n freamăt se îndoae
Pe vâut închişii frasini şi departe
Răsfiră 'n proaspătul văzduh mireazma
De cimbru şi de jaleş,

Şi azi spre tine se pogoară turme
In umedul amurg, Clitumne. Umbrul
Voinic în unda ta îşi scaldă vita
Cea răzvrătită 'n silă,

Când dela sânul unei mame smede
Ce 'n pragul casei stă desculţ şi cântă
Spre el un dolofan de prunc se 'ntoarce
Şi-i râde faţa plină;

Pe gânduri tatăl, ca anticii Fauni
Cu coapsele 'nvelite 'n blana caprei,
'Şi'ndreaptă carul împistrit şi forţa
Juncanilor cei mândri,

A mândrilor juncani cu piept puternic
Pătrat, cu coarne îmbelciugate 'n frunte,
Cu ochi blajini, boi albi bălani, cum blândul
Virgil iubia pe vremuri;

Nori negri 'ntr'asta fumegă pe-o culme
De Apenini. Şi aspră 'ntinsă, verde
Priveşte Umbria din cerc de plaiuri
Ce se coboară 'n trepte.

Salut, o verde Umbrie; Clitumne,
Tu zeul apei limpezi. Simt în mine
Străvechea-mi ţară şi pe aprinsa frunte
Plutindu-mi zei italici.

Dar cine-aduse umbra plângătoarei
Sălcii pe râuri sfinte? O, vie vântul
Din munte să te care, plantă moale,
Idol din vremi smerite!

Cu ierni să lupte-aici, să 'ngâne taine
Cu-al vieţii toiu în Maiu stejarul verde,
Al cărui trunchiu în ederă se 'ncinge
Cu haz de tinereţe.

Aici ca strajă zeului de ape
Să stea 'ndesiţi gigantici chiparoşii;
Şi tu din umbra lor, Clitumne, cântă-mi
Ce-a fost ursit să fie.

Martor a trei domnii, să-mi spui cum aspru,
Sălbatic Umbru 'n luptă se supuse
Velitului armat cu lănci şi astfel
Etruria a fost tare;

Cum pe-ale ei cetăţi legătuite
Suind pe Cimin cu paşi mari coboară
Pe urmă zeul Mars şi 'mplântă semne
Semeţe dela Roma.

Dar tu, al ţării zeu obştesc italic,
Ai împăcat pe 'nvinşi cu 'nvingătorii;
Şi când spre Trasimen trăzni mânia
Ordiei africane,

Un glas sbucni din peşterile tale
Şi depe munţi suna din corn la vale:
— Tu care boii paşti lângă Merania
Cea neguroasă;

Tu care ari pe dealuri prăvălate
La stânga Narului; tu care arbori
Sus la Spolet dobori ori faci la templul
Lui Mars în Todi nuntă,

Prin stuhuri lasă-ţi boul gras, dă drumul
Juncanului cel roib la miezul brazdei;
Lasă 'n tufanu 'ncovoiat toporul
Ori la altar mireasa;

Şi-aleargă, aleargă, aleargă! Cu secure,
Cu suliţi, cu săgeţi, cu ghioag'aleargă!
Cumplitul Anibal pe zeii noştri
Italici ne-ameninţă.

Cum râse atunci din raze sfântul Soare
In preajm'acestor munţi frumoşi, când 'naltul
Spolet văzu pe fugă 'n risipire,
Urlând, cuprinşi de spaimă,

Năprasnici Mauri, cai numizi în valmă
Grozavă, şi deasupra lor puhoae
De fier şi valuri de oleiu fierbinte
Şi cântece de slavă!

Azi totul tace. Prin bulboana clară
Străvăd subţirea vână ţâşnitoare:
Ea tremură, şi 'n lină clocotire
Brăzdeaz'oglinda apei.

In fundu-i râde 'nmormântat desişul
Mărunt cu nemişcate crengi; se pare
Că 'n mii de drag cuprinderi matostatul
Se 'nvalmă cu-ametistul.

Iar florile par de safir; au toate
Răsfrângeri de-oţelit diamant şi raze
De reci luciri, şi 'mbie la misterul
Adâncului cel verde.

Sub munţi la umbra de stejar, pe râuri,
Italie, 'i izvorul tău de cânturi.
Trăit-au nimfele, au trăit; şi-aci li-i
Divinul pat de nuntă.

Lungi răsăriau în fluturate văluri
Naiade albastre, şi-'n tăcerea serii
Cu glasul ascuţit chemau din plaiuri
Surorile lor brune,

Şi joc uşor porniau în zarea lunii
Şi vesele cântau în cor slăvirea
Lui Ianus cel etern, învins de dorul
Nespus al Camesenii.

El zeu din cer, ea eroină-a ţării;
Norosul Apenin fu pat; furtuna
Le-ascunse lunga 'mbrăţişare, de-unde
Fu neamul cel italic.

Azi totul tace, văduve Clitumne;
Din templele-ţi frumoase numai unul
Mai stă 'n picioare, dar ca zeu în togă
Tu nu tronezi într'însul.

Căci taurii scăldaţi în apa-ţi sfântă,
Trufaşe jertfe nu mai duc trofee
Romane înspre templele străbune:
Nu mai triumfă Roma.

Oh nu, de când un om din Galileea
Roşcat la păr suit-a Capitolul
Şi-o cruce-a sa svârlind în braţe 'i zise:
„Mi-o poartă şi robeşte".

Fugiră nimfele să plângă 'n râuri
Ascunse, 'n scoarţe părinteşti fugiră
Ori de amar bocind se risipiră
Ca nourii pe munte,

Când printre albe temple despoiate
Şi sparte colonade 'ncet păşiră,
In litanii cântând, ciudaţi tovarăşi
In mantii lungi şi negre,

Şi peste câmpii ce vuiau de muncă
Şi peste dealuri ce-amintiau mărirea
Pustiu făcut-au şi-au numit pustiul
Cerească 'mpărăţie;

Au smuls norodul dela sfinte pluguri,
Dela părinţi moşnegi, soţii în floare;
Şi-oriunde soarele sfinţia pământul
Au aruncat blestemul;

Blestem peste rodirea scumpă-a vieţii
Şi-a dragostei, şi aiurit-au crunte
Cu Dumnezeu, împreunări în chinuri
Trăind pe stânci şi 'n peşteri;

Beţi de desfrâu s'au coborît în sânul
Oraşelor, şi-acolo 'n preajma crucii
S'au învârtit nebuni şi fără lege,
'Şi-au milcuit smerirea.

Salut, o suflet omenesc, tu paşnic
Pe la Ilissus, drept şi 'ntreg pe malul
Slăvit la Tibru. Dusă-i noaptea vremii,
Răsai şi 'mpărăţeşte.

Şi tu, o mamă vrednică de tauri,
Ne'nfrânţi când glia sparg şi sfarmă ţelini,
De aprigi mânzi nechezători în lupte,
Italie, tu mamă

De grâne şi de vii, de legi eterne
Şi meşteşuguri nalte, al vieţii farmec,
Salut! Eu ţie pre'noesc cântarea
De laudă străveche.

Tresar de cântec munţi, păduri şi ape
Din Umbria. Fumegător în faţă-mi
Şi 'n mersu-i năzuind spre noui industrii
Dă şuer grabnic trenul.

G. MURNU

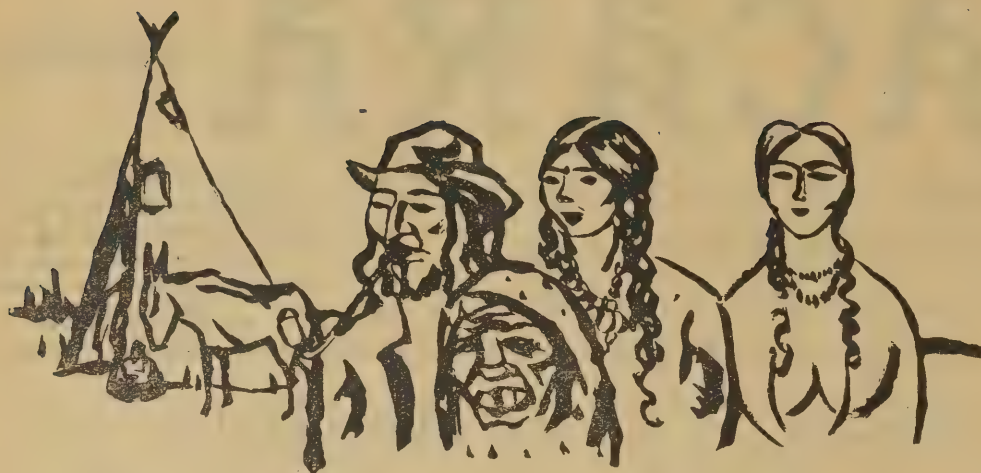

ȚIGANII

Mă întrebam — până mai deunăzi — dacă a fost pe undeva vre-un om de știință care să fi cercetat temeinic de unde vin Țiganii și prin ce împrejurări istorice s'au revărsat în lume valurile acestui neam strident și arămiu. Mă întrebam dacă este vre-o carte în care, măcar fragmentar și ocazional, să fie vorba de Țigani și de trecutul lor... Astăzi știu că asupra acestui subiect s'au scris numeroase cărți și cunosc vre-o zece nume de scriitori și de învățați țiganologi. Ce sunt Țiganii și de unde au plecat ei mi se pare că a rămas nelămurit. Până la definitivul cuvânt al științei, repetăm ideile tradiționale: Țiganii ar fi de felul lor din India, spuma și prisosul clasei desmoștenite, acelor paria care dorm și azi la umbra pagodelor. Unii au găsit că ei seamănă desăvârșit cu Bazigurii de azi. Studiul limbei țigănești ar dovedi că cei ce o vorbesc au plecat din Indostan la o epocă nu tocmai depărtată. Tătarii, cuceritorii Indiei la sfârșitul veacului XIV, ar fi aceia care au ridicat pe Țigani în turme și i-au vândut apoi robi, la porțile Europei. Se zice că Țiganii apar, întâia oară, în Moldova la anul 1417. Cum se face atunci că la 1388, Mircea Domnul Munteniei dăruește mânăstirei Cozia trei sute de familii de țigani și încă, mai înainte, alt voevod făcuse mânăstirei Vodița un dar analog? etc. etc.

Pe cât de puțin cunosc trecutul acestui neam ciudat, pe atât de bine cunosc apucăturile, treburile și sufletul țigănesc. In locul — altădată plin de păduri oarbe — în care m'am născut, fusese, până la secularizare, un schit de călugări. Când și cine întemeiase acest schit nu știu să spun. Schitul avusese peste cincizeci de familii de robi țigani... Copiii acestor robi mânăstirești au fost tovarășii mei de jocuri și întâii mei prieteni. Fie că erau mai mari, fie că erau mai isteți decât mine, acești prieteni mă exploatau cu îndemânare. Dacă mă primiau la jocul lor, după joacă mă îndemnau să mă duc tiptil acasă și să fur, pentru ei, ceva zahăr, din zaharniță. Dacă mergeam împreună la scăldat, îmi cereau să le făgăduesc că voi șterpeli din tabacherea tatei tutun de două-trei țigări. Iar dacă se întâmpla să nu găsesc tabacherea și veneam descorajat la ei, atunci îmi insuflau ideia să fac rost de un ban de zece, pentru un pachet dela cârciumă... Și atât eu cât și frati-meu făceau întocmai. Foarte rar, atunci când eram descoperiți și dojeniți de părinți, ne trecea vag, prin minte, că acești prieteni, îmbrăcați în cămășuțe negre și încinși cu sfoară, nu ne povățuesc de bine. Incolo, eram cu totul sub farmecul lor. Niciodată, în viața mea, n'am fost atât de stăpânit de alții cum eram stăpânit de micii mei amici țigani. Mă țineam după ei pretutindeni, prin gunoaele noastre, prin *țigănie* și prin mlaștinele Tecuciului. Mi-erau dragi acești pui de diavol, cu ochi galbeni și codați, cu dinți albi, cu piepturi arămii.

Aceștia erau țigani mânăstirești, legați pământului și care nu mai știau țigănește. Săraci mai toți, mai toți erau pălmași și trăiau acum împrejurul conacului moșiei, după cum altădată trăiseră împrejurul mânăstirei. Cei mai scumpi și cei mai căutați dintre acești țigani de vatră erau țiganii lăutari. Dar între țiganii noștri nu erau decât doi cobzari. Meșterii în vioară ne veniau dintr'un sat vecin și dela târg. In copilăria mea, acești artiști oacheși și primitivi au avut o însemnătate și o frumusețe pe veci neuitate!

Mai erau și alte feluri de țigani, *lingurarii* care veniau cu linguri și cu albii (câte trei-patru familii, oameni pașnici și neinteresanți) și erau țigani lăeți sau *zavragii*, cei mai interesanți dintre țigani și care treceau ca viforul prin satul nostru, de câteva ori pe an. Dintre emoțiunile acestui timp destul de depărtat nici una nu era atât de vie ca emoțiunea, ca să nu zic spaima, primei zile când se arătau țiganii. Innaintea conacului nostru era un loc deschis, destul de larg. In câteva minute locul se umplea de căruțe, de cai, de catâri, de urși, de pâlcuri de copii despuiați, de țigani cu căldările pe umăr și mai cu seamă de țigance cu tistimele galbene și cu sugacii la sân. Ce zgomot, ce zbierete, ce iad! Șeful de garnizoană cu milițienii lui lua sălașul în primire din mâna altui șef de garnizoană. Ba odată, pe când se lucra, în apropiere, linia fierată, sălașul a venit escortat de o trupă de soldați de geniu. Când nu era tata acasă era greu. Inchideam porțile și așteptam. Când era tata acasă, fiorii momentului erau numai spre frumusețea lui.

Atunci știam de mai înainte cu cine avem deaface. Erau țiganii lui Vătașu-Gheorghe, ori ai lui Vătașu-Bujor, ori ai lui Vătașu-Biolan. Acești vătafi erau puteri considerabile și temute și când îți chezășuia, de pildă, Vătașu-Gheorghe că n'are să-ți piară nici un ou de găină, puteai să dormi liniștit.

Cel mai falnic dintre toți vătafii era Vătașu-Biolan și horda lui, pe cât mi-aduc aminte, cea mai numeroasă și mai bogată. Pare că-l văd și azi pe Vătașu-Biolan, ca într'o viziune eroică și profund admirată, călare pe un cal negru, scăpărător de negru! Și negru și frumos era și Vătașu-Biolan. Avea o căciulă țuguiată, frântă la o parte, un cojoc lung până în pământ și alb ca laptele, și mai avea un harapnic înfricoșat, pe care il plimba ca pe un arhanghel printre Țigani și făcea cu el minuni de liniște și de ordine. Caii acestor Țigani erau neobișnuit de mândri. Așa cai nu găsiai decât în grajdurile boierești. De unde îi cumpărau Țiganii, era o taină a lor.

In după-amiezile calde și lenevoase, veniau la curte țigăncile descântătoare și se așezau turcește la pragul ceardacului. Mă uitam cu ochi mari. Și-mi luau ochii, rând pe rând, *ghiocul* pestriț, pe care *meștereasa* îl juca în valuri de vorbe neînțelese, sălbile cu bani de argint dela gâtul meșteresei și mai cu seamă ochii ei de galbenă văpae. Erau niște ochi cari pătrundeau, cari dureau, niște ochi de o frumusețe nemiloasă și răufăcătoare. După ghicitul din ghioc aveai nevoie și de un descântec de deochi! Cu ursarii nu prea mă împăcam. Când îi vedeam venind cu urșii după ei, căutam să pun între ei și între mine o cât mai respectabilă depărtare. Erau destul de înfricoșate mormăelile unui singur urs, dar când jucau câte trei-patru, în larma infernală a tuturor câinilor din curte! Urșii mi-au stricat o parte specială a frumuseții vieții țigănești și anume a vieții lor sub corturi. Niciodată n'am cutezat să mă apropii de corturi, fiindcă înaintea lor stăteau urșii, la țărușe.

Cu toată prietenia acestor oameni cu ochi galbeni șerpești și cu toată purtarea lor cea bună prin locurile noastre, îmi dădeam seama că prin alte părți ei întorc cojocul pe dos. Dragostea mea pentru Țigani nu-mi întuneca înțelegerea multor vorbe și fapte cari ajungeau până la mine. In primul loc, erau micii mei prieteni cari mă învățau destul ce însemnează omenia țigănească. Să fi cutezat eu cât de puțin să ies din cuvântul lor, ori să dau pe față, acasă, ouăle furate, gardurile puse pe foc, porumbul depe câmp, prădat și copt pe ascuns: și atunci să fi văzut cum toți Țiganii mei se ridicau asupră-mi și se slutiau la mine. Știam prin urmare, din propria mea experiență, cât de nesigură și de schimbătoare este inima lor. Dar veniau și se adăugau veștile despre prădăciuni, svonul omorurilor

tainice și câte povești toate, în cari Țiganii ocoliau casa cu o mână de mort (ca stăpânii să doarmă duși) și deschideau lacătele cu *iarba fiarelor*...

Intrebam pe tata : — Adevărat să fie, tată ?... Dar ce putea să spună bietul om unui copil cu prea multă închipuire și într'un loc sălbatic, regulat străbătut de cetele nomade !... — Nu, dragul tatei, poate alți Țigani, prin alte părți să facă lucruri de astea ; Țiganii cari vin la noi sunt oameni cumsecade.

Așa o fi fost. Dar într'o seară, la masă, când aveam niște mosafiri, foarte grăbiți să plece chiar în seara aceea, tata și-a uitat cuvântul și la para lumânărilor, a povestit această întâmplare : Era tânăr și deabia venise prin părțile noastre. Pădurile erau încă netăiate, bălțile nesecate și călugării plecaseră din schit. Un sălaș mare de zavragii se încuibase în inima pădurii și toți zapciii și pomojnicii, în frunte cu ispravnicul, nu puteau să-i înfrâneze și să-i astâmpere. Prădăciunile și furtișagurile se țineau lanț. Câteva potere cutreerau pădurea, dar Țiganii intraseră în pământ. Tata era bun prieten cu zapciul și au pornit odată împreună, cu oamenii după ei, în urmărirea Țiganilor. N'au găsit nici picior de țigan și au ieșit, foarte departe, la marginea pădurii. Au lăsat potera, să se înnapoeze în sat, iar ei au luat drumul târgului. Atunci s'au văzut deodată înconjurați de o laie de Țigani ! Au dat pinteni cailor. Țiganii s'au luat după ei — în cap, Țigăncile, cu retevee și cu bolovani, și în urma lor Țiganii cu topoarele. I-au gonit așa, în văzul soarelui gata să scapete, vreo câțiva kilometri. Și în lumina roșie ca sângele, au băgat de seamă că o țigancă asvârlia după ei cu un reteveiu fioros : Era un copil mort și stafidit, pe care țiganca îl asvârlia, menind și blestemând !...

— Și de unde să fi fost copilul acela ?...

— Cine știe !... Noaptea, la vreo spargere, au ridicat, din casa prădată, lada, scoarțele, albia cu copilul... și apoi, urmăriți și goniți, au ascuns totul la un loc...

Nu știu cum or fi luat mosafirii noștri povestea aceasta, dar țin minte că n'au mai plecat atunci, seara, ci a doua zi.

G. GALACTION

Post-Scriptum. — In admirabila *schiță asupra istoriei, moravurilor și limbei Țiganilor* a lui Mihail Kogălniceanu, găsesc amănuntul pe care-l știam și eu că țiganul, când se ceartă cu țiganca, apucă un copil de picioare, apucă și țiganca unul și așa se izbesc, cu proprii lor copii, unul pe altul, cum s'ar izbi cu niște cimpoaie. Am citit în marele dicționar Larousse articolul *Bohémien*. E puțin instructiv ; la urmă, însă, înfățișează această extraordinară mostră *de limba și de poezia țigănească* :

Mitidika, mitidika wien ung quatsch !
Ba nu, ba nu, n'am tsche fatsch.

adică :

Mititico, mititico, vino 'ncoace !
Ba nu, ba nu, n'am ce face.

G. G.

□ □ □

IDILĂ

Tu vii încrezătoare spre mine. Amintirea
Nu 'ntinde flori amare iluziilor tale...
Ești nouă și curată — și vii să-mi dai iubirea
Cu gestul eroinei de cărți sentimentale.

Te-apropii fără teamă... întreagă și curată ;
Un suflet nou răsare din inima 'nflorită,
O nouă fericire în visul tău te'mbată :
In mine vezi alesul și inima-ți palpită !

S'a dus demult poetul !.. Ruină e altarul
Iubirilor curate. Cuvintele sunt spuse !
Din cântecile mele tu n'ai desprins amarul
Ci doar melancolia iubirilor apuse.

In mine vezi poetul cu tainice ispite !..
... Simțind că ne pândește eterna despărțire,
Cu gesturi largi voiu spune cuvinte învechite,
Voi pune flori albastre pe roza ta iubire.

Căci vii încrezătoare, cu mâinile-amândouă
Intinse către mine. Tu vii încrezătoare
S'aduci întinerirea cu dragostea ta nouă
Și nu știi că trecutul mai stăruie — și doare!

Sfârșitul? despărțirea. Regretele banale,
Scrisori înapoiate și vorbe în neștire...
Un steag cernit la poarta iluziilor tale
Și florile uscate pe roza ta iubire...

Victor EFTIMIU

ASUPRA RÂSULUI

S'a scris asupra lui mult, foarte mult. In psihologie își are capitol special ; logica îi face de multe ori distinse grații cu subtilitățile ei fine și până și metafizica îi acordă câteodată binevoitoarea și înalta ei atenție. La filozofii și poeții de rassă, a fost pururi disprețuitoare armă împotriva amărăciunilor și netrebniciilor vieții. Au râs Schakespeare, și Dante, și Voltaire; au râs păn' și Musset și Leopardi ; Schopenhaur râdea fără să vreie și Nietzsche râdea fără să poată.

El nu e numai darul omului, — dar e și apanajul zeilor : Olympul tot răsună de hohotele lui sonore, cari fac de multe ori până și deliciile întunecatului Vulcan. El poate fi sarcasm amar ori tăioasă ironie ; e vesel și duios pe buze de copil, timid în colțul gurii de fecioară, îndrăsneț sub fulgii de mustață ai adolescentului și sobru sub barba căruntă a experienței bătrâneții.

Gamele lui sunt însuflețite de-o nesfârșită varietate ; el e măreț, întunecat și rece, ori sprinten și glumeț : râd demonii și râd satirii.

E hohot de clocotitoare revoltă și de protestare pe buza lui Satan, și-i lacrimă fierbinte în ochiul sec de plâns al durerilor copleșitoare.

Ceeace e mai straniu însă, e că spasmul acesta al inconștientului sau al conștiinței — cum voiți — încearcă uneori o gimnastică ciudată ; el trece dela zei și om, la dobitoace ; râd maimuțele și câinii; râd tigrii și râd pisicele, râd caii și râd... măgarii.

Ci dacă râsul e omenesc uneori pe figuri de dobitoace, — e de multe ori dobitocesc pe mutre omenești. El e stupid atunci pe buza cretinilor și e cretin pe buza stupizilor. Aceștia din urmă râd, râd mereu. Când n'au cum, — se gâdilă ei înșiși în nas, ca să poată râde. De se împiedică cineva pe drum, ei râd ; de 'ntâlnesc vreo infirmitate, râd.

E afacere de deprindere uneori și de educație. Râd chelnerii de chelia vizitatorilor și portarii de spital de chelbia ori peladă bolnavilor trecuți prin ambulatoriu. E alte ori afacere de răutate și nevolnicie,— căci dacă râd catârii, râde și invidia. Râd de cei ajunși, cei ce nu pot ajunge ; râd totdeauna cei mici de cei mari.

Așa e râsul : Freamăt universal, cu variații universale ; crispațiune depe toate măștile ; fabulă din fabula vieții ; el face uneori din măgar, om, — și din om, măgar. El poate fi tot așa de lesne sublim ca și ridicol. El înalță pe om până la zei... și coboară pe zei până la oameni. El se ridică pururi din noroiul pământesc spre pulbere de stele și cade din slavă spre noroiul pământesc.

Eu unul zic că râsu-i muzica supremă din răsboiul vieții : Fanfară de triumf pentru cei ce împlântă steagul pe redută și imn alinător pentru cei ce mor prin șanțurile ei. Vai de cei ce nu-i înțeleg chemarea și-i prostituesc menirea, râzând când nu trebuie și fără să știe de ce ! Mintea lor e tot atât de goală ca și chelia celor siliți să poarte perucă, pentru a-și scuti auzul de stupiditatea râsului chelnerilor de prin cafenea.

Mihai CODREANU

CAMPANULA

In haosul prăpăstilor adânci,
Departe de hotarul celor vii,
Din măreția rece-a unei stânci,
Din piatra care 'nchide veșnicii,
Ai răsărit... și-aduci, frumoasă, 'n floare
Tot violetul razelor de soare.

Pustiu și aspru-i tot și incolor
Abisul jos, deasupra e mister...
Arar' de trece-un nour visător,
Pierdut și el între pământ și cer.
Și totuș... tu surâzi ! nu te 'nfioară
Ce va fi mâni, ce-a fost odinioară !...

Ce-ți pasă, că prin parcuri și grădini
Podoaba și-o arată-atâtea flori?
O, cât de prihăniți și ce haini
Sânt cei ce le culeg — adeseaori !
Când tu — senină, sfântă și curată,
Ce mândră vei muri... și tu... odată !...

Natalia NEGRU

In loc de... FIGURI CONTIMPORANE

MUSAFIRUL NEPOFTIT

Motto: Nepoftitul are scaun.

Trecuse de miezul nopţii. Mă culcasem demult. Nu puteam s'adorm adânc însă. Mă legăna mereu între somn şi veghere acelaş vis ciudat: doi domni, în redingotă şi cravată neagră, smuciau, unul de o mână şi celălat de alta, pe un voevod român care avea trăsăturile lui Nottara. Unul din cei doi domni aducea cu Odobescu, iar celălalt cu Davila.

Deodată, tresar... Par'că bătuse cineva la uşa din faţă. Bătăile răsunară iar. Mă scol buimăcit, iau halatul pe mine, crap uşa ce dă în antreu şi întreb:

— Cine e acolo?

— Eu! — îmi răspunde un glas care nu-mi aducea aminte pe nimeni.

— Care eu? — întreb iar, aprinzând lumina electrică.

— Ce mai întrebi, domnule Forfecaru? N'ai primit telegrama mea? — dârdâie glasul în frigul deafară.

— Telegrama! — mă mir eu. Ce telegramă?

— Dacă vrei să-ţi explic, deschide uşa, — aud iar. Ce mă laşi să tremur în frig? Nu vezi c'am îngheţat detot!

Avea dreptate omul. Dacă vream să-mi lămurească ce telegramă n'am primit, trebuia să-i deschid. Şi i-am deschis.

El năvăli în odaie împreună cu un val din viforniţa deafară şi se repezi cu braţele desfăcute spre mine:

— Ce mai faci, domnule Forfecaru?

Eu rămăsei nemişcat. Mă uitam ţintă la el şi nu izbutiam să lămuresc nici o idee din trăsăturile lui încurcate. Ochii lui erau ca doi melci şi braţele lui ameninţau să mă cuprindă ca două tentacule uriaşe de caracatiţă. Avea părul roşcat şi ceva cleios în întreaga lui făptură. Şi vorba, şi mişcările, şi privirile,—totul par'că se lipia de oameni şi de lucruri. Instinctiv, când l-am văzut că se apropie de mine, m'am ferit desgustat, ca şi când aş fi atins spinarea unei broaşte. Şi i-am răspuns rece:

— Iartă-mă, domnule, dar n'am cinstea să te cunosc!

— Cum aşa? — se miră el. Nu eşti dumneata doctorul Forfecaru?

— Cu voia dumitale, nu! Mă confundaţi, desigur...

— Cu fratele d-tale, nu?—mă 'ntrerupe dânsul. Ai dreptate. Dumneata eşti, fără îndoeală, avocatul Forfecaru. Nu face nimic; îl cunosc şi pe el.

— Dar nu sunt nici doctor, nici avocat! — încerc eu să-l conving.

— Atunci nu poţi fi decât vărul lor, arhitectul! — conchide el. Dar tot una e. Văr sau frate, pentru mine familia Forfecaru...

Incepuse să mă cam sâcâie musafirul meu de miezul nopţii. Ca să pui capăt discuţiei, i-am spus:

— Dar, domnule, înţelege odată că, deşi mă cheamă Forfecaru, nu fac parte din familia Forfecaru... Nu sunt nici doctor, nici avocat, nici văr, nici frate... Eu sunt pur şi simplu: publicistul Forfecaru...

— Tocmai era s'o zic! — făcu el liniştit, cu tonul cel mai firesc. Dacă nu eşti nici doctorul, nici avocatul, nici arhitectul, nu puteai să fii de cât publicistul... Te cunosc şi pe dumneata... Te citesc şi te admir... Şi dă-mi voie să mă folosesc de această fericită împrejurare, ca să te felicit...

— Mulţumesc! Dar vei recunoaşte şi dumneata că ora nu e tocmai potrivită pentru felicitări... E două noaptea.

— Aşa e! încuviinţează el. Să vorbim mâine. Acum că ne culcăm...

— La revedere!—Şi i-am întins mâna, bucuros să scap de el.

— La revedere! Unde e odaia mea?

Holbai ochii nedumerit:

— Nu te înţeleg, domnule.

— Cum? N'ai primit telegrama mea? — se miră necunoscutul.

— Ţi-am spus odată: nu.

— Ciudat! Dar n'are aface. Dacă nu eşti dumneata doctorul Forfecaru, telegrama nu mai are nici o însemnătate. El desigur trebuie s'o fi primit. Dealtfel, scopul meu era să m'aştepţi, — şi văd că m'ai aşteptat. Iţi mulţumesc.

— Dar nu te-am aşteptat de loc, domnule! — îl desmint cu tărie. Te-asigur că nu mă gândiam de loc la d-ta.

— Te 'nşeli, domnule Forfecaru! — se 'mpotriveşte el, cu ochii sticlind de bucurie. Dovadă că m'ai aşteptat este că mi-ai deschis.

Imi găsisem beleaua cu nepoftitul meu oaspe. Nu ştiam ce să mai fac, ca să mă scap de el. Focul se stinsese demult în sobă, şi pe sub poalele halatului mi se ridicau pe picioare în sus, furnici de frig. După un răstimp, îi spui:

— Ei atunci cum rămâne?

— Cum vrei! — îmi răspunde el aşezându-se greoi într'un fotoliu de trestie. Iţi mulţumesc că m'ai poftit să şed, fiindcă picam de osteneală...

— Dar nu m'ai înţeles, domnule; nu te-am poftit deloc! — mă răstesc enervat.

— De ce te superi pentru o politeţă, domnule Forfecaru? — încearcă necunoscutul să mă 'nblânzească. N'ai vorbit dumneata de rămas? M'ai rugat să rămân, şi rămân! Eu nu pot să refuz pe nimeni!...

Nu ştiam ce să mai cred. Aveam deaface cu un nebun, sau eram prada unei halucinaţii? Imi ciupii cu putere obrazul, ca să-mi controlez sensibilitatea.

— Domnule, ori cine ai fi, sunt fericit că te-am cunoscut, dar te rog să înţelegi că e ora să mă laşi singur...

Şi mă repezii la uşă să-i deschid.

Nu putui să-mi isprăvesc însă fraza că un hohot de râs se sparse, ca o bombă, între vorbele mele, împrăştinidu-mi-le. Şi printre cascadele râsului el zise:

— Gluma nu e rea!

Am încremenit cu mâna pe clanţă.

— Glumă? Dar nu glumesc deloc, domnule! Apoi, strângându-mi halatul de teamă ca nu cumva ivirea cămăşii sau a altei rufării să ştirbească ceva din prestigiul supărărei mele legitime i-am zis: încă odată te rog să ieşi din casa mea!

— La ora asta? — făcu el flegmatic — şi mai zici că nu glumeşti! Unde vrei să mă duc în puterea nopţii? Dealtfel, acum e prea târziu. Dacă nu vreai să mă primeşti, nu trebuia să-mi deschizi. De ce mi-ai deschis? D-ta m'ai chemat. Ce eu eram nebun să intru aşa, hodoronc-tronc, în casa dumitale? Şi de ce tocmai în casa dumitale? De ce nu m'am dus la vecinul din stânga ori la vecinul din dreapta? Ce, casa dumitale e mai cu moţ? Nu vezi că toate argumentele sunt în sprijinul meu!

Disperat, atunci am strigat:

— Indrăzneşti să susţii că eu te-am chemat?

— Cum, îndrăsnesc? Nu îndrăsnesc deloc! Ce asta e îndrăsneală? Spun un lucru adevărat. Ş'atât. Pentru asta nu trebuie multă îndrăsneală! Dar de ce să ne mai certăm, dragă domnule Forfecaru? Eu nu sunt supărat deloc pe dumneata! Te-ai iuţit puţin; ei şi? Ce-o să te dau în judecată acum? Fii liniştit. Eu sunt om paşnic! Să uităm totul. Eu te iubesc! Vreau să trăim ca fraţii. Odată cu mine a păşit şi fericirea peste pragul aceste case! Ai să vezi!

Apoi, aruncându-şi privirile la soba în care nu mai strălucia nici un jeratic, exclamă:

— Dumnezeule! Ce văd? Ţi s'a stins focul? Dar bine dumneata eşti om care să dormi, pe un ger ca ăsta, fără foc în sobă?

Şi se repezi să aprindă focul.

— Domnule, te rog, să nu te atingi de soba mea! N'am nevoie de foc, şi asta-i! Mi-e foarte bine aşa.

Dar el, stând în genunchi în faţa sobei şi căsnindu-se să reaprindă, cu ajutorul unor surcele, nişte tăciuni ce deabia mai licăriau, îmi răspunse:

— Asta s'o spui la alţii! Pe mine n'o să mă faci niciodată să cred că frigul îţi prieşte. Ce? vrei să te îmbolnăveşti? Vrei să-ţi ruginească oasele? Să te roadă reumatismele? Păcatele mele, bine c'am sosit!... Ce te făceai fără mine? Mă gândesc numai şi mi se sbârleşte părul! Te prăpădiai...

Exasperat de atâta îndrăsneală, m'am repezit la el. Vream să-l iau de guler, să-l scutur bine şi să-l întreb: Cine eşti, domnule, dumneata care intri în casele oamenilor la miezul nopţii şi te faci stăpân în ele? El mă întrerupse însă cu o mişcare ce mă dezarmă:

— O, nu e nevoie să-mi mulţumeşti! Nu mi-am făcut decât datoria! Acum noapte bună!

Şi se trânti pe canapeaua din antreu. De supărare erea cât p'aci să mă înnăbuş. Fac o sforţare şi strig:

— Domnule, dumneata o să mă 'nebuneşti!

Desen de Stoica

Ofițer rănit

Iar el, întins dealungul canapelei, cu mâinele înnodate sub ceafă, făcu par'că în batjocură :

— Ssst, să nu-mi sperii somnul, că mâine trebuie să mă scol de vreme! Ș'apoi, ce-or să zică vecinii când te-or auzi țipând așa? ! Vrei să te faci de râs? !

Ca scos din fire, i-am strigat încă odată, mai tare :

— Ințelegi, domnule? D-ta o să mă faci să înnebunesc !

Atunci el, sări drept în picioare, se aplecă ceremonios în fața mea, și-mi spuse:

— Dacă vorbești serios, se schimbă lucrurile. Am să-ți vorbesc și eu tot așa. Prin urmare: ce dorești dela mine, domnule?

— Să pleci, să mă lași în plata Domnului!

— Imi pare rău, dar acum e prea târziu! Trebuia să-mi spui dela început...

— Dar ce fac de două ceasuri? !... îl întrerup enervat.

El nu mă lasă să vorbesc deloc însă :

— Ce vrei să faci dumneata e odios, domnule! M'aștepți, mă chemi, îmi deschizi, te folosești de mine, te scap dela o boală sigură, îți aprind focul în soba rece și acum, după ce ai aflat dela mine tot ce puteai să afli, după ce m'ai stors ca pe-o lămâie, mă dai afară! Ei, asta nu se poate! Eu am drepturi câștigate în casa asta! Dacă nu vrei să mi le recunoști dumneata, au să mi le recunoască alții. Să ne judece vecinii!

Și, cu o mișcare violentă, scoase dintr'un buzunar ascuns un revolver și trase în aer. Eu începui să strig din răsputeri :

— Săriți! Ajutor! Mă omoară!

Vecinii dela catul al doilea și dealături se deșteptară; prinseră să se miște. Auziam pe podele mersul lor speriat, enervat, ca goana unor șobolani surprinși în miezul nopții de o lumină prea mare. Intr'o clipă toți fură în casa mea :

— Ce este? Ce s'a întâmplat.

Fiecare ținea în mână ori un baston noduros, ori un revolver, ori o armă tăioasă. Un fost căpitan din marina comercială veni cu un iatagan turcesc. Iar doctorul Blumenberg, dela al treilea, ținea în fiecare mână câte un revolver și nu îndrăsnia să intre. In vremea asta, smintitul meu oaspe aruncase arma la picioarele mele și-și scosese haina. Cum văzu năvala vecinilor, el strigă tremurând din tot trupul :

— Dumnealui a vrut să mă omoare!

— Indrăsnești? ! — izbucnii eu, cu o mișcare necăjită.

— Indrăsnesc! — răspunse cutezător. Destul m'ai chinuit! Acum nu mai mi-e frică!

Și adresându-se vecinilor :

— Ați văzut cum a încearcat să mă lovească și acum, în fața dumneavoastră! Am martori. D'aia v'am chemat. Dumneavoastră să ne judecați!

— Mă rog, dar ce s'a întâmplat aci? !— se amestecă curagios doctorul Blumenberg, după ce se asigură că nu e nici o primejdie.

Eu începui să povestesc vecinilor tot ce știam. Supărătorul meu necunoscut dedea într'una semne de nerăbdare. Apoi deodată mă întrerupse :

— Domnul acesta își bate joc de dumneavoastră! Nimic din ce spune nu e adevărat! Ascultându-l mi se pare că citesc o poveste fantastică. Lucrurile s'au petrecut altfel. Eu dormiam liniștit pe canapeaua aceasta...

— Dar ia întreabă-l, domnule doctor! — îi spusei eu doctorului Blumenberg, care făcea acum pe judecătorul,—cum a ajuns pe canapeaua mea.

— Asta nu-l privește pe domnul doctor. Ce crezi că dânsul nu știe ce să întrebe? Eu te întreb pe dumneata cum ai ajuns în patul dumitale? Unde am eși când am sta să cercetăm cum a ajuns fiecare în patul în care doarme...

— Dar asta este casa mea! explic eu.

— Nici asta nu e adevărat, domnilor! — zice el. Domnul stă cu chirie aici, cum stați și dumneavoastră și cum aș fi putut să stau și eu. Vedeți cum se căznește să falșifice adevărul. Și afară de asta eu sunt oaspele dumnealui.

— Este sau nu domnul oaspetele dumitale? — mă întreabă atunci enervat doctorul Blumenberg.

— Nu este! — răspund eu.

— Ba sunt! — repetă el. Nu ți-am telegrafiat că viu; nu m'ai așteptat; nu mi-ai deschis singur?

— N'am primit nici o telegramă! — mă'ncurc eu în răspunsuri nepotrivite.

— Nu sunt eu de vină dacă e poșta proastă. Eu însă mi-am făcut datoria și ți-am telegrafiat... Și dumneata mi-ai deschis de-acum trei zile!

— Mă rog, i-ai deschis sau nu dumneata? — întreabă doctorul din ce în ce mai enervat.

— I-am deschis, dar... nu de trei zile, ci acum două ceasuri, — îngân eu.

— Minte, domnilor! — strigă dânsul. De trei zile locuesc în casa asta!

Desen de Iser

Turc din Cadrilater

— Apăi dacă i-ai deschis ce mai umbli cu mofturi domnule! — aruncă într'un căscat fostul căpitan din marina comercială.

— Dacă i-ai deschis, e oaspele dumitale! — hotărî grav doctorul Blumenberg.

— Da, domnule, sunt oaspele dumnealui... Sunt mai mult... Sunt vărul... sunt fratele dumnealui... Și-l iubesc ca un frate... Și am venit în casa dumnealui cu inimă curată, cu gânduri cinstite... Am vrut să-i fiu în adevăr ca un frate, convins că-i voi aduce fericirea... Și el, nerecunoscătorul, și-a bătut joc de mine... M'a lăsat să mă culc în antreu, pe canapeaua asta de trestie, lângă o sobă rece, în vreme ce el se răsfăța pe saltele de puf, într'o cameră bine încălzită... Puteam să mor... Dar eu, din dragoste pentru el, am aprins focul în sobă... Și atunci el s'a repezit ca un sălbatec la mine și a vrut să mă dea afară, și a încercat să mă împuște... Acum judecați și dumneavoastră cine e vinovatul... Eu vă făgăduesc că am să mă supun judecății dumneavoastră, oricare ar fi ea.

Și spunând acestea, lacrimile i se rostogoliau ca mărgele pe obraji. Vecinii începură să murmure :

— Ce brută!

— Trebuie dat pe mâna parchetului.

Iar cămătarul Nisipeanu rosti mai tare decât toți :

— Ce neomenie!

Murmurele tăcură când doctorul Blumenberg începu să vorbească :

— Vezi, domnule Forfecaru, că toată lumea e împotriva dumitale!... Caută de-ți mulțumește oaspele... găzduește-l mai omenește, ce Dumnezeu!... Cinstește-l ca pe dumneata însuți... Dă-i odaia și patul dumitale... Dacă domnul îmi făcea mie onoarea ce ți-a făcut-o dumitale, așa l'aș fi primit.

Ochii ciudatului meu musafir sclipiră atunci bucuros și în lucirea lor roșietică

par'că voiau să spuie doctorului: Timpul nu-i pierdut. Pot să viu ș'acuma!

Dar doctorul îi potoli repede entuziasmul cu o mișcare al cărei înțeles erea:

— Rămâi unde ești! Nu vreau să-l jefuesc pe dumnealui (adică pe mine) de norocul ce l'a fericit!

Apoi vecinii se risipiră, șoptind nemulțumiți:

— Bietul om!

— Ce ocară!

— Să-l dea afară la miezul nopții!

A doua zi dimineața oaspele meu m'a vestit, frecându-și mâinile de bucurie, că are și soacră și nevastă.

— Și unde sunt? — întrebai bănuind primejdia ce m'amenința,

— Trebuie să sosească la douăsprezece!

P. LOCUSTEANU

□ □ □

ODOBESCU OM DE TEATRU

Scrisoarea poetului D. Anghel privitoare la activitatea teatrală a lui Odobescu a provocat o serie de cercetări menite să scoată în evidență o latură necunoscută până acum a activității lui Odobescu: teatrul.

In adevăr, până acum se credea că teatrul a rămas totdeauna străin de preocupările acestui mare literat și savant. Și pe cât se pare s'a întrebuințat o adevărată artă ca să se răspândească și acrediteze această credință. Cine a avut interesul să răspândească asemenea legende și mai ales care a fost interesul său, — nu ne privește deocamdată. Fapt e însă că până acum Odobescu era socotit în toate cercurile ca un om care s'a ținut departe de teatru.

Și totuș, realitatea ce începe să se descopere acum este cu totul contrară. Teatrul nu numai că nu a rămas în afară de sfera preocupărilor lui Odobescu, dar a fost, pe cât se pare, una din preferințele lui. Dovadă, între altele, și următorul pasaj dintr'o scrisoare pe care d-l I. Bianu, bibliotecar și membru al Academiei române, a adresat-o directorului nostru:

„Cred că toată lumea literaților trebuie să știe că Odobescu a avut multă dragoste de teatru, mai ales în două perioade ale vieței: 1) pe la 1873—6, când a fost directorul primei scene românești și a condus lucrările de restaurare a Teatrului Național, prin cari s'au dat acestui teatru formele deacum; 2) pe la 1884—6, când a scris o piesă de teatru numită *Nea Frățilă*, localizată după *L'Ami Fritz* de *Erckmann-Chatrian*. Piesa s'a jucat la Teatrul Național, a avut puțin succes și deaceea nici nu a fost publicată. Arhiva Teatrului are poate chiar textul între manuscriptele ei. In orice caz se pot găsi acolo toate știrile privitoare la această piesă".

Scrisoarea d-lui Bianu este un document foarte prețios pentru luminarea chestiunei care ne preocupă. Ea descoperă nu numai că Odobescu a iubit atât de mult teatrul în cât într'o vreme, cu toate multele sale ocupațiuni, a primit să fie câtiva ani directorul primei noastre scene. Dar ea este interesantă și prin mărturisirea de preț că *Nea Frățilă* a fost localizată de Odobescu.

Dacă Odobescu este autorul lui *Nea Frățilă*, — și nu ne îndoim că d-l Bianu este bine informat, cu atât mai mult cu cât exactitatea faptului ne-a fost confirmată și de alți cunoscători, — atunci pentru ce afișul Teatrului Național a anunțat că piesa a fost prelucrată de Gion?

Iată o chestiune menită să lumineze un punct însemnat din viața lui Odobescu. Pe cât se pare, marelui scriitor, deși iubia teatrul, nu-i plăcea să se afișeze prea mult ca om de teatru. Numai așa s'ar explica de ce nu a consimțit, în viață fiind, să-și pună numele pe afișul lui *Nea Frățilă*, lăsând ca piesa să joace numai sub semnătura colaboratorului său Gion. Această caracteristică a lui Odobescu trebue reținută de oarece ea poate să lămurească puțin din taina în care a lăsat să i se învăluească activitatea teatrală, nebănuită până acum.

Dar descoperirile nu s'au mărginit aci. D-l Rădulescu-Niger, funcționar superior în ministerul instrucțiunei publice, a trimis ziarului *Viitorul* o scrisoare în care afirmă că în ultimii ani ai vieței, Odobescu ar fi citit, de față fiind Gion și d-l Rădulescu-Niger, primele două acte dintr'o piesă istorică în versuri, întitulată *Doamna Clara*. D-l Niger și-aduce perfect aminte împrejurările și locul unde Odobescu a citit acea lucrare.

Că această piesă a existat, confirmă și d-l Iuliu Dragomirescu, avocat, care tot în *Viitorul*, publică o scrisoare din care extragem:

„Despre piesa lui Odobescu, *Doamna Clara*, ne-a vorbit adeseori marele prieten al său, Hașdeu. Intre Hașdeu și Odobescu au existat strânse relațiuni de prietenie și literatură. Hașdeu care nu aprecia decât anumite calități ale clasicului Odobescu, vorbindu-ne, atât mie cât și altora, despre piesa sa *Doamna Clara*, nu-i aprecia decât limba, criticându-i în mod vag acțiunea dramatică și dialogarea.

„Hașdeu se întreba adeseori ce s'a făcut cu această lucrare și critica înverșunat pe o doamnă despre care a publicat câteva reflecții, într'un articol, în revista mea de pe vremuri, *Cuvântul*".

Iar spusele d-lui Iuliu Dragomirescu le poate confirma și autorul acestui articol care în 1902, după prima reprezentație a lui *Vlaicu-Vodă*, a auzit dela Vasile Cosmovici că Hașdeu cunoștea o piesă istorică în versuri scrisă de Odobescu și întitulată: *Doamna Clara*. De alt-fel Vasile Cosmovici a publicat, în *Semănătorul* sau în *Voința Națională*, un articol semnat în acest sens.

Vasăzică: Odobescu n'a fost străin de teatru, cum se credea la început. Nu era străin nici de technica teatrului. Dovadă: A fost director al Teatrului Național, ca și d-l Davila. Și, cași d-l Davila, — povestește d-na A. Romanescu, — se ocupa de aproape de jocul artiștilor și de punerea pieselor în scenă. N'a fost străin nici de compoziția teatrală. Dovadă: a localizat pe *L'ami Fritz* și a scris o dramă istorică în versuri: *Doamna Clara*.

Dar atunci se naște întrebarea, care a chinuit și pe marele Hașdeu: unde sunt lucrările dramatice ale lui Odobescu? Și cine a avut interesul să le facă să dispară? Și pentru ce?

Dar asupra acestei chestiuni, prea gravă prin singularitatea ei, vom reveni în numărul nostru viitor.

Până atunci ținem să spunem că această suspendare nu trebue să fie interpretată ca o aderare la insinuările contra d-lui Davila. Ne repugnă insinuările calomnioase. Și tocmai fiind-că știm că între cercetările ce se fac în această privință și acuzările neîntemeiate aduse d-lui Davila se pot face legături, declarăm cinstit: Nu vrem în această afacere decât lumină, — indiferent de cel ce va trage folos din această lumină. Dar în acelaș timp, nici nu putem renunța la această pioasă operă de dreptate, de teamă ca nu cum-va prietenii d-lui Davila să nu confunde mereu, cu intențiuni nedeslușite, interesele bine înțelese ale lui Odobescu cu interesele rău înțelese ale directorului general al teatrelor. Și dacă d-l Davila crede că poate contribui cu ceva la acest rezultat, îi deschidem cu plăcere coloanele noastre. Și-l asigurăm că va folosi mai mult decât dela ajutoarele suspecte pe cari le caută la locuri necompetente.

AL. ȘERBAN

INVINȘII

Șiraguri-șiraguri convoiul lung trece
Pe drumul cel neted plin de-aur de soare—
Smeriți trec **învinșii,** *iar toamna e rece*
Și'n ochii lor plânge un neam trist ce moare!

In ochii lor plânge durerea cea mută
Ca'n ochii Niobei, de jale 'mpietrită;
Convoiul s'oprește, pământul sărută,
Căci țara e dulce — iar țara-i jertfită!

Bătrâni, cu-albe plete, — coloane'n ruină—
Merg palizi ca moartea, cu zdrențe'n spinare,
Alături de dânșii bătrâne suspină
Privind la cocorii ce'n șir trec în zare!

Ca negrele pasări de toamnă gonite
Spre țărmuri străine se duc și pribegii...
Cadâne frumoase, în haine cernite,
Căminele-și lasă de dragostea legii!

Flămânde, desculțe trec svelte fecioare
Ca lebede albe, rănite de moarte:
In ochii lor poartă reflexe de soare
Și'n inimi durerea năprasnicei soarte!

Din zări, amurgul pe șesuri se'ntinde
Popas fac **învinșii** *pe mândre coline:*
Crepusculul serii tot cerul cuprinde
Vărsând pe munți negri comori de rubine!

Târziu, când se lasă și pacea divină,
Drumeții la focuri adorm plini de jale;
Dormind, ei visează! In vis triști suspină
Căci patria-i moartă și-i lungă-a lor cale!

De sus, din tărie cu-o rază-i sărută
Și luna cea albă — ea solul de pace —
Tăcere în corturi și liniște mută,
Chiar vântul, chiar vântul de toamnă-acum
[tace!

1912 Nuși TULIU

INTÂMPLĂRI - ANECDOTE - GLUME

— Din viaţa scriitorilor şi artiştilor —

Din marile emoţii ale actriţelor.

Suzanne Désprès, marea artistă franceză, povesteşte în «Femina» următoarea întâmplare pe care o consideră drept clipa cea mai emoţionantă din cariera sa artistică:

Tocmai vream să debutez în teatru. Eream săracă, tânără, nefericită, nu ştieam încotro să-mi îndrept paşii, nici o scenă nu mă primia. Atunci cineva mi-a vorbit de *L'Oeuvre* şi mi-a dat o scrisoare de recomandaţie către Lugné-Poe. Câteva zile n'am cutezat să mă slujesc de ea. Intr'o bună dimineaţă însă m'am hotărât!

Păşind pragul cabinetului lui Lugné-Poe, unde avea să se hotărească soarta mea, un fior mă scutură. Am întins cu stângăcie scrisoarea de recomandaţie directorului teatrului *L'Oeuvre*; el o luă şi o parcurse maşinaliceşte: în vremea aceasta nu îndrăzniam să ridic ochii şi m'aşteptam să mă gonească fără să consimtă a mă asculta. Incepusem chiar să caut uşa ca să ştiu pe unde o să pot ieşi mai repede.

Deodată îi răsună glasul: mă rugă să-i recitez ceva. Atunci, cu gura uscată, cu respiraţia întretăiată, am început tirada Christinei de Suedia. Dar nu m'a lăsat să urmez mult. După câteva versuri m'a oprit, spunându-mi că ajunge şi că îmi va scrie.

Atunci mi-am dat seama că totul erea pierdut şi că dacă voi pleca, dacă nu voi isbuti să-i arăt ceeace simt în mine, viaţa pe care vream s'o exprim, se isprăvia cu mine, trebuia să renunţ la visurile mele.

Mă indignam, mă revoltam contra acestui om care mă opria aşa fără să-mi lase timpul de a deveni stăpână pe mine însămi: «Nu, nu! i-am strigat. Ascultă-mă, vreau să mă ascultaţi până la urmă, până la sfârşit!» Iar Lugné-Poe, se resemnă şi m'ascultă.

Numai decât mi-am câştigat siguranţa şi am isbutit să însufleţesc cu accente sincere ceeace recitam cu stângăcie, cu neîndemânare, cu neexperienţă.

Lugné-Poe a ştiut să ghicească focul sacru ce mocnia în mine, dragostea de teatru ce mă mistuia; când am eşit din biuroul său duceam cu mine nu o scrisoare de recomandaţie, ci angajamentul care îmi îngăduia să-mi învăţ meşteşugul.

*

Eve Lavallière, mult aplaudata actriţă pariziană, povesteşte, tot în «Femina» următoarea «cea mai mare emoţie» din cariera sa teatrală.

Nici azi nu pot să înving nelinişte ce mă cuprinde de câte ori trebue să cânt sau să joc. Şi de câte ori apar pe scenă mă întreb dacă nu cumva nu simt atunci cea mai mare emoţie din viaţa mea.

O singură dată, o cauză cu totul diferită îmi pricinui o emoţie puternică. Părăsisem Varietés, teatrul succeselor mele de cântăreaţă şi de artistă fantezistă, ca să creez la Renaissance rolul Yvonnei din *L'Oiseau blessé*, de Alfred Capus.

Ştiam că publicul mă învinovăţia că am fost nerecunoscătoare faţă de teatrul unde se obişnuise să mă aplaude, era rău dispus faţă de mine şi se pregătea să judece cam sever debuturile mele într'un gen nou.

Pe la sfârşitul actului întâi, când Yvonne îi spune lui Roland, fratele ei: «Uite ce palidă sunt!», auzii în orchestră râsete pe 'nfundate. Boucher, care juca pe Roland, se uită la mine nedumerit. Mi se păru o clipă că se scufundă scena cu mine. De ce râsese lumea? Erea fără îndoială începutul unei cabale. Simţiam că sunt pierdută pentru totdeauna şi că nu voi mai fi lăsată să joc. Câteva clipe am îndurat un adevăr martir.

Când cortina a căzut însă, Boucher mi-a explicat tot: când m'am plâns de paliditatea mea, eream atât de congestionată în cât obrazul mi-era, nu roşu, ci rubiniu. Şi d'aia lumea isbucnise în râs.

Cu toate acestea, în seara aceea am simţit o frică grozavă, şi de câte ori mi-aduc aminte de aceea seară, mi-e frică.

CRONICA MUZICALĂ

Palatul Ateneului. — *Concertele pianistului Leopold Godowsky. – Al 3-lea concert simfonic.*

Vestitul pianist Leopold Godowsky, pe care publicul nostru îl cunoaşte de ani de zile, ne-a dat, încă odată, prilejul de a-i admira rarele calităţi de virtuoz şi de interpret.

Sonata în mi, op. 109, compusă de Beethoven şapte ani înaintea morţei sale şi dedicată Maximilienei Brentano, — (operile importante ale titanului, purtau totdeauna o dedicaţie —), delicatele aranjamente ale d-lui Godowsky pe paginele vechilor maeştrii francezi Dandrieu, — *Le caquet* şi Rameau, — *Musette, Tambourin*, pe *Variaţiunile pe o temă de Paganini* de Brahms, opere de Chopin, — *Balada în sol minor, Nocturna în sol major, Mazurcile în la minor, do major, la bemol major, Valsurile în do diez minor, la bemol major, Sonata în si bemol minor, Marea Polonezä*, — de Liszt, — *Gnomenreigen, Waldesrauschen, Sonata în si minor*, — de Schumann, — *Kinderscenen* şi în fine, fermecătoarele metamorfoze după *Valsurile* lui Iohann Strauss şi *Walzermasken*, fantezia în $^3/_4$, pline de surprize armonice şi scrise cu atâta vervă pianistică, de celebrul profesor al clasei de perfecţiune la Conservatorul din Viena, iată programul de un extraordinar eclectism, pe care ni l-a oferit d-nul Leopold Godowsky.

Stăpân absolut pe tainele cele mai inaccesibile ale technicei pianului, — mâna sa stângă, e cea mai dibace pe care o cunosc, — acest mare virtuoz nu se foloseşte de acea technică decât pentru a o pune în serviciul muzicalităţei operei pe care o interpretează; mecanismul miraculos de care dispune, susţine, cu o elocinţă convingătoare, cauza ce o are în mână, — (cu şi fără joc de cuvinte); — graţie acelei virtuozităţi, el face să reeasă cutare sau cutare efect, cutare sau cutare inflexiune a frazei muzicale care dă o viaţă deosebită operei, născocind astfel frumuseţi noui chiar printre paginele cele mai cunoscute.

Veşnic simplu, natural, în pasagiile cele mai grele, fără nici o sforţare aparentă, fără gesturi de luptător de circ, fără aere înspăimântătoare de îmblânzitor de fiare sălbatice, el atinge la o perfecţiune încântătoare; în loc să te *epateze*, — (să-mi fie ertat acest franţuzism al cărui echivalent îl caut dar nu-l găsesc în limba noastră) — el te farmecă printr'o sinceritate plină de distincţiune şi printr'o nemărginită probitate artistică.

Acest virtuoz, delicat şi nobil, al cărui *tuşeu*, — (alt franţuzism intraductibil în româneşte), — e catifelat şi extraordinar de fin, e unul din rarii pianişti cari în loc să-ţi pricinuească oboseală, în urma unui recital atât de copios, îţi dă, din contra, dorinţa să-l mai asculţi ore întregi, — probă numeroasele bisuri ale auditorului entuziasmat şi suplimentele ce marele virtuoz le-a consimţit cu o bună graţie fără de seamăn!

* * *

Al 3-lea concert simfonic conţinea uvertura *Corsarului* de Berlioz, *Simfonia a II-a* a lui Beethoven, *Suita de danţuri celebre* aranjată de Gevaërt şi preludiul din actul I-iu al *Maeştrilor cântăreţi* de Richard Wagner.

In uvertura *Corsarului*, Berlioz se arată deja marele inventator de sonorităţi noui şi expresive.

Simfonia a II-a, op. 36, în re major a lui Beethoven, dedicată prietenului şi protectorului său prinţul Lichnowsky, e, în privinţa stilului şi proporţiunilor, cu mult superioară *simfoniei I-a*. Dealtmintrelea, a doua din cele nouă muze, e considerată ca punctul de plecare al titanului „spre înălţimi la cari nimeni înaintea lui n'a îndrăsnit să se ridice, la cari nimeni n'a visat şi cari constituesc azi comoara noastră cea mai scumpă...."

Reposatul F. Gevaërt, fostul director al Conservatorului din Bruxelles, trece drept unul din muzicianii cei mai desăvârşiţi din lume: compozitor, virtuoz, dascăl, conferenţiar, muzicograf, director de mase corale şi orchestrale, el a lăsat posterităţei o operă de o rară varietate, şi dacă calificativul de enciclopedist se poate atribui cuiva, nimeni mai mult decât dânsul nu-l merită în domeniul nemărginit al muzicei: delicioasa reconstituiţie a *Suitei de danţuri celebre*, de Gluck, e opera celui mai iscusit şi subtil arheolog muzical.

Preludiul actului I-iu din *Maeştrii cântăreţi* a încheiat acest concert simfonic, al cărui program era într'adevăr bine alcătuit.

M. MARGARITESCU

ECOURI

O nedumerire. — Nu înțelegem pentru ce acei ce se intitulează prietenii d-lui Davila se împotrivesc la încercările ce se fac de a se descoperi opera teatrală a lui Odobescu. Și mai ales ni se pare curios dece la fiecare început de dovadă ce se produce spre a se arăta că Odobescu a fost om de teatru, așa zișii amici ai directorului general al teatrelor, se silesc să aducă dovezi că *Vlaicu-Vodă* e al d-lui Davila. Dar nedumerirea noastră a atins culmea când am văzut că la această campanie ale așa zișilor prieteni ai săi s'a asociat chiar d-l Davila printr'o scrisoare care proclamă pe d-l Fagure... singurul cronicar teatral al neamului nostru.

Ce 'nsemnează aceasta? Cred oare d-l Davila și prietenii săi prea zeloși că dacă s'ar descoperi că Odobescu a scris teatru, opera teatrală a autorului lui Vlaicu ar avea de suferit? Nu înțeleg oare d-l Davila și prietenii săi că, prin asemenea procedee, favorizează acreditarea unor svonuri cari e bine să nu se poată întemeia nici pe dovezi morale, câtă vreme n'au la temelie nici o dovadă materială?

—

Premiarea lui Tagore. — Cititorii și-amintesc desigur de poetul indian Rabindranath Tagore, despre a cărui profundă și originală operă s'a vorbit pe larg în revista noastră acum câteva săptămâni.

Acum ziarele străine ne aduc vestea că Rabindranath Tagore a obținut anul acesta premiul Nobel pentru literatură. Pentru prima oară acest premiu se dă unui scriitor oriental. După cum se știe, potrivit testamentului lui Nobel, premiul de literatură se acordă de Academia suedeză acelui scriitor care, în anul imediat precedent, a dat la iveală opera idealistă cea mai de seamă.

Rabindranath Tagore, numit cu drept cuvânt profetul naționalismului indian, a fost premiat pentru *Gitanjali* sau *Ofrande poetice,* tradusă în englezește chiar de autor.

—

Operă românească. — Societatea corală „Carmen", sub conducerea d-lui D. G. Kiriac, va da la Teatrul Național în serile de 9 și 11 Decembre reprezentațiuni de operă cu cântăreți români. Se va cânta „Cavaleria Rusticană" de Mascagni și „La Șezătoare" piesă cu muzică românească de Tib. Brediceanu.

La aceste reprezentațiuni, pe lângă cântăreții societății cari formează un cor puternic și joacă în rolurile secundare, vor veni să dea prețiosul lor concurs, în rolurile principale, d-na Veturia Triteanu (soprană), d-șoara Aida de Nys (soprană) care a studiat în Praga, d-l Ștefan Mărcuș (tenor) dela Viena și apreciatul cântăreț G. Folescu (bas). De asemenea își va da concursul la aceste reprezentațiuni de operă și orchestra ministerului instrucțiunii.

—

Impresii din Orient aşterne în pagini cizelate d-na Contesă de Noailles, care după ce în *Les Vivants et les Morts* a cules numai gânduri triste, caută acum *De la rive d'Europe à la rive d'Asie* lumină, soare, armonie. Temperamentul oriental al d-nei contese găsește prilej să se manifeste în toată splendoarea în aceste descrieri pasionale ale vieței grecești, turcești, chiar și arabe, dela hotarul dintre cele două lumi.

—

Asupra literaturii evreești a apărut sub titlul de *Quelques Juifs*, un volum de studii ale istoricului literar *André Spire* care se oprește în special asupra lui *Israel Zangwill, Otto Weininger* și *James Darmstetter.*

Zangwill e, între Evreii europeni, çel care și-a păstrat mai clar individualitatea de rassă; ceilalți au fost asimilați de cultura apuseană, astfel că și ei și eroii de care se ocupă par mai mult tipuri convenționale. Zangwill nutrește visul libertății și reformării naționale a poporului israelit, pentru a-și recăpăta pământul liber și a sfârși pribegia sa seculară.

Volumul mai cuprinde un studiu asupra lui Otto Weininger, paradoxalul autor vienez de care ne-am ocupat într'unul din numerele trecute ale revistei.

—

Moravuri din... Congo literar. — Intr'o cronică literară trecută am expus, cu citatele reglementare, un caz curios de... înrudire literară. Era vorba de un debutant fără personalitate, care a avut nenorocita inspirație să apară în literatură cu un volum de parafrazări.

Am avut delicateța de a numi acest procedeu pastișare, ceeace înseamnează imitație inconștientă și, ca atare, foarte cinstită. Ba încă, dacă cinstea cea mai imaculată e apanagiul... simplității sufletești, pastișarea e un simpton de cea mai mare cinste, astfel că onestul autor care a confundat Papilionaceele cu fluturii putea să nu confunde și pastișarea cu plagierea. In schimb dă asalt atenției publice înjurând; nimic nefiresc; mai nefiresc e că se găsesc organe cari să înregistreze asemenea exsudațiuni polemistice.

Nu se obțin sufragiile cititorilor preveniți cu insolențe de stil și machiavelâcuri de jandarm rural, străjuind între „Viața Românească" și „Flacăra".

Operile unui asemenea autor odihnesc de mult, alături cu clasicele mediocrități ale lui Radu Cosmin, în coșul de redacție al revistei noastre, de unde numai ies ele oricât ar înjura artistul delicat ce le-a trimis. Chiar în Congo sunt anumite norme literare peste cari artiștii autochtoni nu trec: așa, de pildă, când sunt prinși cu mâța în sac, tac și 'nghit, căutând alt teren de operație.

BUNICUL

noua piesă a d-lui A. de Hertz, care se va reprezenta la Teatrul Național, în seara de 29 Noembrie, se tipărește în editura institutului de arte grafice Flacăra.

Volumul se va tipări pe hârtie englezească special fabricată la Londra pentru editura noastră.

Poeme și proză este titlul volumului cu care d-l *Mihail Celarianu* își începe, pe cât se pare, seria operelor sale. E un început corect; versurile au încă disonanțe cari sună destul de displăcut; cuvintele nu sunt încă întrebuințate pentru efecte fericite și fondul plutește încă între un romantism dulce așa cum îl simțim cu toții la o vârstă anumită, și un modernism, oglindit mai viu în neologisme și calificative exotice; dar are simțul ritmului în unele versuri libere și prinde imagini, uneori, însemnate cu o pecetie de personalitate; cu aceste posibilități toate orizonturile pot fi întrezărite pentru viitor.

Iată un fragment de sensibilitate romantică (pe care am avut-o toți la o anumită vârstă):

Pe-o brazdă 'ngălbenită a grădinii
Se scutură tăcut o crisantemă;
Se scutură ca ultima emblemă
A florilor din brazdele grădinii.

Iată un altul de inspirație mai... modernă:

Se 'ntunecă cerul..
Torente în zare brodează eterul,
Torente albastre brodează eterul.
Dar vântul se naște
Și zări de torente apropie vântul,
Iar stropi săgetează 'n torente pământul
Și ploaia se naște...

—

După ce a epuizat în zadar tot dicționarul lingușirii și al înjosirei, poetul Nicu Tănăsescu (pseudonim sub care se ascunde profesorul Radu Cosmin) încearcă să forțeze ușa *„Flacărei"* cu trivialități exasperante prin lipsa de stil literar și... moral a autorului lor.

Poate să ne ocărască d-l Radu Cosmin cât o vrea: *versuri proaste de milă nu mai publicăm.* Pomană cu prestigiul revistei nu mai putem face.

Dacă am putut să rezistăm cu resemnare tutulor lingușirilor sale nedemne (pe cari le putem oricând documenta cu scrisori în stare să desvelească o interesantă moralitate de profesor) cu atât mai ușor vom rezista ocărurilor sale.

Prin urmare, cititorii noștri să fie liniștiți: au scăpat pentru totdeauna de Radu Cosmin!

Evreii din România și chestia evreiască.— Cartea No. 1 din editura revistei *„Innoirea"*, e o inimoasă broșură publicată de această revistă care ia o atitudine hotărîtă în cea mai sgomotoasă problemă dela ordinea zilei.

Tip. „Ioan Călinescu", Buzău, 1913.

□ □ □

COȘUL REDACȚIEI

Domnule Redactor,

E *poate* cea din urmă oară când vă trimit versurile mele; zic *poate* pentru căci totul depandă de D-v.; până acum însă am văzut că n'ați știut a mă prețui, ceeace mă face să sper în negativ. Totuș mai sper să revedeți și bucățile urgisite din trecut și să nu mă mai luați în zeflemea: să fiți mai juști față de un adevărat om de litere. Veți pricepe că acesta e felul meu personal de a-mi depune ideile personale și independente; eu trebue să știți că nu scriu la scopuri mercantile ca alții. Sunt convins că aveți să înțelegeți de astădată aceasta și-mi veți publica și improvizațiile trimese în trecut. Era mai bine de se publica fără multă vorbă?! Garantez. Publicului îl place... Sinceritatea îl înduioșează, îl leagănă dulce și astă calitate o am din prisos. Vă trimet o bucată personală, individuală și „sinceră" în care se întrevede numai ca prin vis influența maestrului cărui o dedic din suflet și cu prinos de admirație. Bucata sună:

Amorul înfocat

Bardului *Oreste*, autorul nemuritor al poeziei *„Două surori"*, dedicată gentilelor d-șoare Paulina și Frusinica Eftimescu; autorul genial al unui *„Moise"* sentimental, etc., etc. că e încă tânăr.

I

Domnișoară ești o zână,
Ești un îngeraș pe lume.
Aparența ta duioasă
Par'că-mi face-o veselie.

II

Dar ești pasăre pribeagă
Fermecată la iubire;
Te iubesc, copilă dragă,
Te iubesc la nemurire.

III

Când te văd așa cochetă
Și cu zâmbetul senin
Inima-mi adânc regretă
Și se frânge într'un suspin

IV

Ah ce fericit aș fi
O întreagă veșnicie
Dacă tu ai consimți
Ca să-mi fi de azi soție.

1/XI/1913. **Originalo.**

Nota Redacției. — După stil și compoziție, s'ar părea că sub pseudonimul *Originalo* nu s'ascunde decât acelaș etern Radu Cosmin, zis și profesorul N. Tănăsescu.

□ □ □

Anul III — No. 6

FLACĂRA

23 NOEMVRIE 1913

ABONAMENTE:
In țară: lei 6 pe an; 7 lei când se achită prin incasator. Pentru învățători și preoți sătești: lei 5 pe an
NUMĂRUL 10 BANI
TELEFON 41/7

LITERARĂ ∴ ARTISTICĂ ∴ SOCIALĂ
APARE SÂMBĂTA
DIRECTOR: CONSTANTIN BANU

ABONAMENTE:
Peste munți: coroane 8 pe an; pentru preoți și învățători coroane 6.50 pe an
In străinătate: 10 lei pe an
REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA:
București
Str. Câmpineanu, 40

DOAMNA CLARA

Am făgăduit în numărul nostru precedent că vom continua ancheta cu privire la teatrul lui Odobescu. Din nefericire, suntem nevoiți să suspendăm această anchetă pentru câtăva vreme. Cercetările noui pe cari le-am făcut în această direcție au început să descopere lucruri a căror gravitate reclamă un material documentar care să nu poată fi desmințit. Pentru adunarea acestui material, suspendăm ancheta începută.

Până atunci rămâne stabilit că Odobescu a scris piese de teatru, despre a căror existență azi nu se mai știe nimic. Aceasta o atestă însuș Odobescu în scrisorile adresate lui Eugen Stătescu, scrisori pe cari le-a citit d-l C. Anghel, fost prefect. (Se speră că în curând acele scrisori vor putea să vadă lumina tiparului).

Dar până atunci mai rămâne stabilit, cel puțin pentru noi, cari avem dovezi pe cari încă nu le putem invoca în public, că una din piesele scrise de Odobescu se numia *Doamna Clara* și că, din această piesă, cel puțin două acte în versuri au existat. Avem dovadă despre aceasta: afirmațiile d-lor Rădulescu-Niger și N. Ținc, precum și mărturisirile lui Vasile Cosmovici și Iuliu Dragomirescu că macele Hașdeu avea cunoștință de existența *Doamnei Clara* a lui Odobescu.

Va să zică: aveau cunoștință de *Doamna Clara* Hașdeu și Gion; au cunoștință azi d-nii Rădulescu-Niger și N. Ținc; mai au cunoștință și alții cari, prevăzând complicațiile ce se pot ivi, nu vor să vorbească, — și totuș *Doamna Clara* n'a existat?!

Aceasta noi n'o putem crede. Și nu vom dezarma până nu vom izbuti să producem *dovada materială* a existenței acestei drame.

Nu putem crede că *Doamna Clara* nu a existat, fiindcă nu putem admite că atâți oameni cari afirmă cu seninătate și căldură lipsită de patimă că au ascultat pe Odobescu citind sau vorbind despre această dramă ori că au auzit pe Hașdeu lăudând limba acestei piese și criticându-i alcătuirea scenică, să fie cu toții niște calomniatori, niște mincinoși.

Știm că răutatea, când vrea să ponegrească meritul, e în stare să născocească cuvinte mai calde decât însăși pasiunea de adevăr. Și nu vom tăgădui că lupta aceasta, care pentru noi se înfățișează numai sub forma cea mai îndrăsneață a alergărei după adevăr, trebuie să fie susținută, pe ici pe colo, și de multă ură. Aceasta însă nu trebuie să micșoreze întru nimic valoarea rezultatelor ce se așteaptă și prestigiul acelora cari, în slujba adevărului fiind, au aderat la campanie.

Noi suntem convinși că Odobescu trebuie să fi avut o piesă de teatru, intitulată *Doamna Clara*. Sau, mai bine zis, suntem convinși că cel puțin două acte în versuri din această dramă au existat. De alt-fel, există și o dovadă materială despre aceasta: este d-l Rădulescu-Niger. Am stat de vorbă cu d-sa și am plecat, împreună cu un distins prieten, cu convingerea că ni s'a spus adevărul.

D-l Rădulescu-Niger a ascultat două acte din *Doamna Clara*. Și erau scrise acele acte în versuri admirabile, din cari se desprindeau un aer de demult și o iubire împătimată de poporul și datinele noastre. D-l Rădulescu-Niger își aduce aminte perfect subiectul acelor două acte. L-am repeta, așa cum l-a povestit d sa, dacă nu ne-am teme că adversarii lui Odobescu au să strige pe urmă în cor antic că marele scriitor s'a inspirat dela d-l Davila. Dar mai cu seamă și-a adus aminte d-l Rădulescu-Niger de piesa lui Odobescu după prima reprezentație a lui *Vlaicu-Vodă*. Și-atunci d-sa și-a împărtășit impresiile d-lui Mircea Demetriade, fratele Aristizzei Romanescu. Iar d-l Demetriade confirmă spusele d-lui Rădulescu-Niger. Și s'a grăbit atunci d-l Rădulescu-Niger să-și spuie impresiile și d-lui Gion cu care odinioară asistase la citirea celor două acte din *Doamna Clara*. Și fiindcă Gion n'a avut curajul să înfrunte acuzarea de calomniator a preferit să nu scrie aceeace i-a răspuns atunci d-lui Rădulescu-Niger.

Ei bine, toate acestea, auzite față de martori, nu pot fi minciuni. Sau atunci trăim într'o lume de canalii.

Pentru deslușirea acestei dureroase dileme din care deocamdată nu putem eși, am suspendat ancheta noastră.

AL. ȘERBAN

BOLNAVĂ

Du-mă, mamă, la fereastră,
Vreau să-i văd și eu...
Goarna sună și răsună,
Ei se duc cu voie bună,
Ducă-i Dumnezeu!

Ia'n auzi cu ce mândrie
Tobele se bat...
Scoală-mă din pat o leacă,
Vreau să-i văd și eu cum pleacă
Dela noi din sat.

Mă simt bine, mamă, bine,
Răul mi s'a dus....
Cântecele mă 'nfioară
Mai ușoară.... mai ușoară
Mă ridică 'n sus!

Uite-i rânduri după rânduri
Și pe rând, pe rând —
Numai frunze verzi și floare...
Și, cât vezi colo sub soare,
Săbii fulgerând.

Printre tați și unchi de-avalma
Rânduri de nepoți
Și bătrâni cu fața suptă...
Au pornit par'că la luptă
Codrii noștri toți.

Pân' și brazii de pe coastă
S'au mișcat acum....
Uite-i cum coboară dealul
Și se pierd... se pierd în valul
Apei depe drum....

Adu-mi carabina, mamă,
Am s'aștept aici
Până colo 'n primăvară....
Să se 'ntoarcă brazii iară
Mândrii și voinici!

Să-mi aducă fiecare
Câte-o floare 'n sân,
Să simțim că-i sărbătoare,
Să văd floare lângă floare
Flori dela păgân.

Iar pe cel ce n'o s'aducă
Cum îl mai aștept!
Am să-i dau dintr'o ochire
Floare roșie de mire
Să și-o pună 'n piept!

Ura! Dumnezeu v'ajute!
Uite-i, mamă, sus
Cum cotesc pe după munte...
Uite bradul meu în frunte,
Uite-l cum s'a dus....

Adu-mi iute carabina,
Scoate-mă 'n pridvor,
De-o veni 'napoi la mine
Să mă întrebe, să m'aline,
Am să mi-l omor!!

Zaharia BÂRSAN

CÂNTECUL PĂDURARULUI

Inspre seară, din pădure,
Cucuvaele vin sure...
Stau pe porţi, pe streşini stau
Cucumau, cucumau...
Iar din ele 'ntr'un târziu
Una pe coliba mea
A 'nceput cu glas pustiu:
Cucumea, cucumea...

Când o streaşină aţine
Cucuvăi, nu-i semn de bine...
Umbră ele 'n glasuri au:
Cucumau, cucumau...
Am un frate 'n pat... Dar poate
Să te faci tu bine, frate!'
Nu de tine spune ea:
Cucumea, cucumea....

Ce-aud?... alta pe-altă grindă...
Am şi-o mamă suferindă...
Două-acum fiori îmi dau
Cucumau, cucumau...
Mă gândesc... Ce gânduri crude
Am şi 'n mine viaţa mea,
Şi-o a treia se aude...
Cucumea, cucumea!

Mai demult, aveam şi-o dragă
Şi 'ntr'o noapte, noaptea 'ntreagă,
Cucuvăi se tânguiau:
Cucumau, cucumau...
Şi-acum stă la cap cu'n tei...
Doamne, oare-aceste trei
Ce-or fi vrând de-o ţin aşea:
Cucumea, cucumea?...

1913

George GREGORIAN

FUMURI

In vagonul în care m'am urcat, nu erau decât doi călători: o fată şi un băiat. Cu tot sgomotul pe care l-a făcut uşa când am tras-o, nici unul din cei doi tineri nu şi-a ridicat ochii ca să vadă cine a intrat. Se uitau pe fereastră, cu băgare de seamă, deşi câmpiile arse de soare, desfăşurau privelişti triste şi monotone.

Chiar când s'au plictisit să se mai uite afară, totuş nu şi-au aruncat nici o privire spre mine, ca şi când nici n'ar fi bănuit că, în colţul unde stam, respira o fiinţă. Stăteau faţă 'n faţă şi se priviau cu indiferenţă; numai din când în când schimbau câte-un cuvânt, aproape pe şoptite, în franţuzeşte. După marea lor asemănare, din felul cum se priviau şi din cele ce vorbiau, am înţeles că erau frate şi soră. Amândoi de statură potrivită, aproape mică; nici urîţi nici frumoşi. Aveau faţa mică, fără un semn deosebit care să te atragă sau să te respingă. Dacă i-aş fi întâlnit a doua zi, mi-ar fost cu neputinţă să-mi amintesc că i-am văzut vreodată. Sau poate că mi s'ar fi părut că i-am văzut întotdeauna, fie pe stradă, fie într'o lojă la teatru; întotdeauna în grămada în care se confundă. Mă uitam la fată: de sub pălăria cu o formă banală pe care tremura o pană colorată, răsăria o faţă mică fără coloare, cu trăsături estompate par'că de mâna anemică a unui pictor care n'a dat nici odată vieaţă desenurilor sale. Nici nevinovăţia fecioarei, nici perversitatea femeei nu conturau gura ei mică, cu buzele strânse, care rămâneau tot strânse chiar când între ele se strecura un *«oui»* sau un *«non»*. Ochii aveau o coloare închisă de obiect opac, în care nu se resfrânge nici o rază de lumină. Nasul ei mic, deşi cam cârn, nu dădea feţei obrăznicia ştrengărescă care prinde aşa de bine pe unele femei. Era îmbrăcată într'o haină de *«vilegiatură»*, aceeaş haină pe care o poartă toate femeile cari vor s'arate lumii că pleacă la băi.

Imbrăcat în haine de aceeaş coloare cu a soră-si, băiatul purta pantofi cu talpa de cauciuc, aşa cum poartă jucătorii de *Lawn-Tennis.*

Două geamantane galbene, un toc de puşcă de vânătoare, o cutie de *Croquet,* şi două perechi de *rachete* pentru *Lawn-Tennis,* alcătuiau bagajul lor, care dovedia că pe tinerii lui stăpâni, îi aştepta o vieaţă câmpenească cu tot felul de sporturi şi alte plăceri.

Intr'o staţie, când se opri trenul, toţi pasagerii îşi scoaseră capul la fereastră. O droaie de ţigănuşi se repeziră întru întâmpinarea trenului, cu coşuleţe mici de mere şi alune. Ingrijoraţi să nu rămâie cu marfa nevândută, se repeziau îmbrâncindu-se unul pe altul. Un călător din vagonul vecin, le aruncă un pumn de monede. Fără să se mai gândească să desfacă marfa, copiii se repeziră s'adune banii. Se făcu îndată o movilă mişcătoare de mâini, picioare, sdrenţe şi capete ciufulite. Imbulzeala asta de ghionturi, ţipete şi înjurături, stârni râsul tuturor călătorilor.

Cei doi tineri, cari până la intrarea în staţie, se uitau pe fereastră, când văzură cele ce se petreceau pe peron, îşi întoarseră repede privirea în altă parte şi nările nasului lor mic şi cârn se strâmbară cu dispreţ.

Din staţia aceea, se suiră în compartimentul nostru, doi ofiţeri d'abia ieşiţi din şcoală. Veniau de afară, cu faţa 'mbujorată, plini de vieaţă şi de tinereţe. Cu tot zângănitul săbiei şi al pintenilor, nici ei nu reuşiră să atragă luarea aminte a celor doi tineri. Mă uitai la fată, crezând să descopăr un zâmbet de mulţumire în colţul gurii sau o uşoară tremurare a pleoapelor. Nimic. Gura rămase tot aşa de strânsă, ba poate şi mai strânsă.

Cei doi ofiţeri, se aşezară, politicoşi, pe canapeaua din faţa fetei. După ce se uitară de câteva ori spre vecina lor, începură să vorbească între ei, povestind întâmplări şi crâmpeie din vieaţa lor de campanie. Spuneau lucruri destul de însemnate sub o formă uşoară, aproape glumeaţă. Am urmărit discuţia lor cu mare băgare de seamă şi, într'un rând, când unul din ei povesti întâmplarea unui colonel maniac, nu m'am putut stăpâni să nu izbucnesc în râs. Băiatul şi fata nu auziau nimic. Când se uitau pe fereastră, când la bagajul din plasă, când se frământau de plictiseală, pe pluşul canapelei. Ba, băiatul începu să caşte şi, închizându-şi ochii, căută s'adoarmă, deşi nu părea deloc obosit şi deşi era o oră când numai somnul nu cată să te fure. Nici o singură dată, n'am surprins din ochii fetei, o privire îndreptată, chiar pe furiş, spre cei doi tineri ofiţeri. Intr'un rând, voind s'aşeze ceva în geanta ei de mână, scăpă o mănuşă. Un ofiţer se repezi şi i-o ridică îndată. Fără să se uite la el, fata aruncă un *«merçi»* sec care părea scăpat mai mult din nară, decât din gura cea rece cu buzele strânse.

Când maşina flueră, vestind apropierea staţiei, tinerii se ridicară să-şi adune bagajele. Ofiţerii se grăbiră să-i ajute. Insfârşit, trenul se opri într'o gară izolată ca într'un pustiu. Fără să facă cea mai mică mişcare din cap în semn de bună ziua, fără să ne arunce o singură privire, se deteră jos din vagon.

Pe peron îi întâmpină un vizitiu îmbrăcat în haine arnăuţeşti. Sluga părea foarte mişcată de bucurie că-i vedea, şi-i salută închinându-se:

— Bine aţi venit, domnişorilor!... Cucoana mare n'a putut să vie că are musafiri...

La urările vizitiului, care se vedea că e un bătrân credincios al casii, cei doi tineri rămaseră indiferenţi. Nici-un zâmbet, cât de trecător, nu răsplăti primirea plină de dragoste a bătrânului servitor.

Când trenul îşi luă drumul, trăncănindu-şi fiarele, mă uitai pe fereastră. Pe drumul care porneşte din dosul staţiei, sbura un poştalion, tras de patru telegari negri, pe cari îi mâna un surugiu îmbrăcat în haine arnăuţeşti.

Un călător care se suise din staţia aceea, arătând şoseaua în praful căreia se perdea poştalionul, dete din cap şi, ca şi când ar fi fluierat a pustiu, se miră el singur:

— Uite, domnule, cum se resfaţă băieţii lui Tudorache Tocilă?... Ştiţi cine a fost Tudorache Tocilă.

Dădurăm din umeri, nedumeriţi.

Cu ochii ţintă în scuipătoarea care împiedica, supărător, trecerea prin coridorul vagonului, călătorul cel neîntrebat ne lămuri:

— A fost slugă... Făcea pe misitu la un grânar grec!...

AL. CAZABAN

□ □ □

MONUMENTUL LUI V. CONTA

Pe mormântul filosofului, în cimitirul «Eternitatea» din Iaşi, s'a inaugurat Duminica trecută un monument, prin îngrijirea celor ce păstrează şi pentru activitatea de gânditor a lui Conta şi pentru cea de om politic o pioasă amintire.

Se face în jurul operei lui V. Conta din ce în ce mai multă lumină şi mai multă dreptate. Apărut într'o epocă de critică înverşunată, de negaţiuni neîmblânzite, Conta, pe acelaş câmp de luptă ca şi Eminescu, dar cu arme mai puternice pentrucă erau fabricate cu rigurozitate ştiinţifică, a dărâmat multe credinţe şi a sguduit multe temelii; într'o societate abia ieşită din epoca visărilor romantice, el a avut îndrăzeala să devină apostolul unor adevăruri desnădăjduitoare şi crude, pe care le-a aruncat în faţa iluziilor obsteşti cu nepăsarea unei argumentări neşovăite şi cu vigoarea unui polemist pasionat. Acest preot tânăr al necredinţei a căzut curând sub anatema tuturor celor ce nu vor să renunţe la miragii binefăcătoare în schimbul adevărurilor ce ucid, şi în jurul său s'a lăsat tăcerea unei indiferenţe voluntare, care nu era şi o necunoaştere adevărată.

Unii s'au mulţumit să-l condamne în bloc, fără judecată, pentrucă violă credinţele lor preconcepute; alţii, cu un gest mai elegant, l'au ignorat, pentrucă, ziceau ei, toată cugetarea lui nu era decât o reeditare a spuselor lui Comte şi Spencer.

Acum însă vechile erori se sfâşie. Din ce în ce mai mulţi recunosc că acest materialist intratabil a construit cea mai pură operă de cugetare din literatura noastră şi că, negând spiritul, a înălţat unul dintre monumentele neperitoare ale spiritului; din ce în ce mai mulţi văd că acest necredincios a contemplat lumea cu un ochiu plin de pietate şi cu sufletul cutremurat de o emoţie profundă, în faţa cărora manifestaţiile verbale şi cele vizibile ale credinţei religioase sunt deşerte *flatus vocis*, palide umbre; din ce în ce mai mulţi văd că acest pesimist desnădăjduitor ucigaş al ori căror avânturi, a avut un ideal etic de fericire socială şi că a luptat cu credinţă şi jertfe neşovăite pentru înfiriparea lui şi, în sfârşit, s'au găsit cercetări cari să arate ce deosebiri există între legea celor trei stări a lui Comte şi între *razele metafizicei* şi *Incercările* de *metafizică materialistă* ale lui Conta, între legea ritmului a lui Spencer şi *Teoria ondulaţiunii universale* a cugetătorului român. Partea de contribuţie personală a lui Conta la evoluţia cugetării pozitiviste poate fi astăzi bine apreciată, şi chiar ipotezele sale, cum e ipoteza ierarchiei a doi centri de activitate spirituală în creer — din *Teoria fatalismului* — capătă o confirmare ştiinţifică în lucrările d-rului Grosset şi ale altora asupra psichismului inferior şi celui superior.

In Conta se preamăreşte astăzi idealistul, credinciosul unei religii nouă şi luptătorul pentru fericirea tuturora, însuşiri sub care generaţia precedentă n'a voit să-l recunoască.

Inălţarea monumentului dela Iaşi este dovadă acestei schimbări de atitudine faţă de unicul nostru cugetător *sistematic* de până acum.

C. H.

Monumentul făcut de sculptorul Iordănescu

RUGĂ

Ei care ştie cine este.

Indură-te, măcar, de păcătosul
Ingenunchiat în balta-i de pribană,
Şi-asvârle-i, ca la câini, cerşita hrană
De-ai fi primit cu graţie prinosul.

Fiinţa ta plăpând de diafană
Şi-a irosit în el întreg frumosul,
Şi 'n visu-i înegrit ca abanosul
Pluteşte ca o sfântă 'ntr'o icoană.

Fii cald de bună, şi-a ta bunătate
Să fie ca un suflu ce străbate
Şi 'nviorează, primăvara, firea;

Desfăşurarea frumuseţei tale
Sculptează pentru el dumnezeirea
Din stânca unei dragoste-ancestrale.

N. DAVIDESCU

NOAPTE

Norii călători
Curg necontenit
Argintaţi, uşori
Către răsărit;
Şi-şi rostogolesc
Văluretele,
Şi-mi învăluesc
Luna, stelele.
Dusă 'n somnu-i greu
Lumea s'a lăsat
Şi nu ştiu nici eu
Ce m'a mai chemat
Valea s'o colind
Când cu aripi reci
Umblă rătăcind
Noaptea pe poteci....

Soră vântului
Veşnic şoptitor,
Frunza plopului
Tremură uşor;
Tremură şi mi-i
Greu s'o mai ascult;
Focul inimii
Stinsu-s'a demult,
Iar pe vechiul loc
Ars şi pustiit,
Floare cu noroc
N'a mai răsărit...

Ada UMBRA

PREMIUL NOBEL

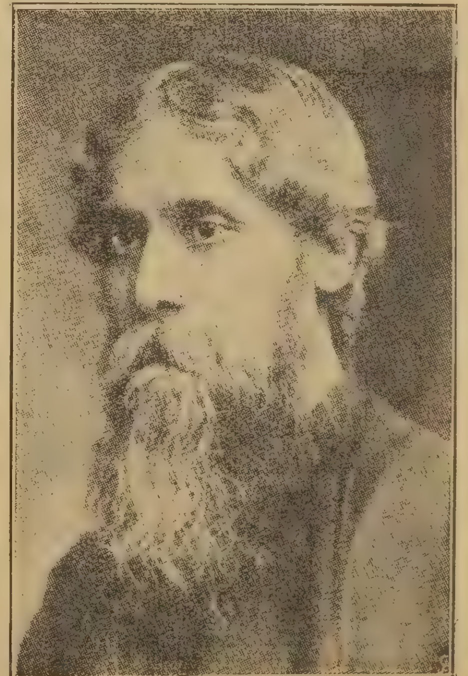

Rabindranath Tagore

In loc de... FIGURI CONTIMPORANE

PÉGOUD

După ce a cucerit văzduhul, omul şi-a propus să-şi bată joc de el. Şi a izbutit. Dovadă : Pégoud.

Aşa s'a purtat pururea omul pe toate tărâmurile de cucerire. Şi aşa se va purta

Pégoud

totdeauna. Nu este el de vină ; e firea noastră. După emoţii mari, simţim nevoia râsului care scutură fiinţa şi descordează nervii. Solemnitatea cu care ne apropiem de Necunoscut trebuie răscumpărată. Omul nu e un animal solemn. Omul e un tiran căruia îi place să petreacă. In ştiinţă ca şi în iubire, în aviaţie ca şi în celelalte îndeletniciri, omul apare la fel.

Dar mai ales cu iubirea se aseamănă aviaţia. Dealtfel, amândouă aceste sporturi se întemeiază pe acelaş principiu : îndrăzneala. Şi în iubire şi în aviaţie, ca să izbuteşti, trebuie să fii îndrăzneţ. Ş'apoi, în aviaţie ca şi în iubire, cu cât eşti mai uşurel, cu atât te ridici mai sus.

Aviaţia este ca şi iubirea,— prin urmare ca şi vieaţa. In vieaţă ca şi în aviaţie, cei mai mulţi sboară cu aripi făcute de alţii. In aviaţie ca şi în vieaţă, numai cine se 'naltă poate să cadă.

Putinţa de-a cădea ! Iată cea mai nobilă perspectivă a omului. Iată ţinta tutulor sforţărilor noastre. Dela cel dintâiu pithecantrop care s'a ridicat pe picioarele de dindărăt până la Pégoud, care azi face tumbe în aer cu aripele lui Blériot, — ce întinsă scară de evoluţie a râvnei noastre de a ne ridica mai presus de obârşie !

M'am dus la sborul lui Pégoud neliniştit. Nici eu nu ştiam bine de ce. Simţiam par'că în mine ceva din perversitatea omului care se pregăteşte să petreacă în mijlocul unei mari nenorociri. Pégoud apare. Are ochii, părul, talia... aşa cum scrie în paşaport. Inţelegeţi bine că eram prea departe unul de altul ca să-i pot schiţa portretul. Câţiva oameni se căznesc o jumătate de ceas să-l lege cu curele trainice de maşina lui Blériot, — ca semn că însuş omul cel mai îndrăsneţ rămâne robul cuceririlor lui. Apoi deodată maşina ţâşneşte în aer. In clipa aceea, la spatele meu am auzit un glas dulce exclamând :

— Uite, *ma chère*, ce hermină splendidă are prinţesa X !

După câteva evoluţiuni obişnuite, Pégoud şi maşina lui par'că nu mai sboară. Cu ciocul întins în sus, cu aripile nemişcate, se ridică păşind par'că pe trepte de aer. Se face din ce în ce tot mai mică. E atât de sus încât par'că stă pe loc. Şi în clipa aceea, cum e lungită cu ciocul în sus şi coada în jos, pare un vânat, priponit în văzduh de un piron înfipt în bolta cerească. Apoi deodată sfoara de care vânatul atârnă se rupe par'că şi pasărea cade 'ntr'o aripă. Respiraţia tuturor ni se frânge. Tăişul aripei spintecă vertiginos aerul.

— Cade ! — se sperie o domnişoară.

— De-ar cădea mai încolo, să nu ne strivească!—se gândeşte pe un ton viguros un domn.

Dar pasărea deodată se îndreptează, pluteşte iar lin, îşi saltă gâtul înainte, se cambrează, se ridică, se întoarce pe spate... Odată, de două ori... Par'că e un acrobat care face salturi mortale... Rigiditatea aripelor nemişcate se preface în mlădiere de şarpe... De patru ori maşina se dă peste cap, aruncându-se pe spate... La fiecare învârtitură, un junghiu ne străbate inima... Dar după fiecare salt, pasărea îşi recâştigă siguranţa şi echilibrul... A fost cea mai înfiorătoare experienţă de curaj pe care am văzut-o... Şi a fost în acelaş timp clovneria cea mai sinistră ce s'ar fi putut închipui.

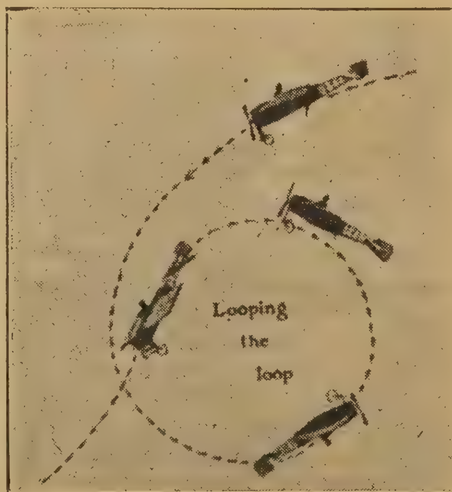

Am plecat dela această experienţă entuziasmat şi deziluzionat în acelaş timp. Entuziasmat, fiindcă în clipele acelea am gustat intens o voluptate nouă: voluptatea morţii care nu poate ucide ; deziluzionat, fiindcă curajul dumnezeesc de a provoca această voluptate nu l-a putut avea de cât un om înlănţuit de un lucru.

Am aplaudat totuş înfiorat pe îndrăzneţul Pégoud. Dar fiorul mi s'a stins într'un zâmbet când m'am gândit că tot atât entuziasm trebuie să fi stârnit, în lumea de demult a strămoşilor noştri patrupezi, cel dintâi pithecantrop care a cucerit cel dintâiu punct din văzduh, când a avut inspiraţia şi curajul să se ridice pentru prima oară pe picioarele lui de dindărăt.

P. L.

CHEMARE

Inseninează-te, o, noapte,
Spre inspirare mă avântă,—
In sdrenţuitul piept şi suflet
Amorul tremură şi cântă
Cu note triste, sfâşiate
De necredinţă şi uitare —
O, noapte, dă-mi a ta voinţă
Să le topesc in inspirare!

Peste gândirea mea coboară
Sămânţa care naşte versul,
Intr'o imagine de geniu
Să se cuprindă universul ;
Şi toate lacrimile lumii
Să se reverse 'ntr'a mea frază,
Dăruitoare de speranţe
Ca un miragiu, ca o rază.

Să cânt, învaţă-mă, o, noapte!
Să cânt în strofe ca cristalul
Prietenia, bunătatea,
Amorul, pacea, idealul!
S'arunc din căi vizionare
Frăţescul simbol al cântării,
Când pretutindenea duşmanii
Nălbesc în balele turbării.

Şi, când deasupra omenirii
Gândirea mea ţi se prosternă,
Ca un Orfeu în admirare
Slăvindu-ţi liniştea eternă —
A tinereţii voce caldă
De-am înălţat-o către stele,
Inseninează-te, o, noapte,
Pe calea visurilor mele!

Mihail MUNTEANU

□ □ □

INTRE ODOBESCU ȘI HAȘDEU

— SCRISORI INEDITE —

Scrisorile lui Odobescu sunt azi la ordinea zilei, de când cu începul ce s'a făcut în campania de descoperire a operei teatrale a acestuia. Prin bunăvoința unui prieten al revistei noastre suntem azi în posesiunea câtor-va scrisori trimise de Odobescu lui Hașdeu.

Deși în nici una din acestea nu se pomenește nimic despre chestiunea care ne preocupă, ele totuși vor fi citite cu interes, pe de-oparte fiind-că totdeauna ne interesează ceea ce-și comunică în intimitatea unei corespondențe oamenii mari și apoi pentrucă ele arată cam de ce fel au fost legăturile dintre Hașdeu și Odobescu.

Iată prima scrisoare:

Domnule Hașdeu,

Citii astă-zi articolul dulce-acrișor cu care-ai onorat scrierea mea.

Toate sunt bune și bine-voitoare sau cași bine-voitoare; dar pentru numele lui Dumnezeu ce ți-a venit să-l termini cu un slavonism pe care nu-l înțelege nimeni la noi și 'n care cei mai mulți vor vedea o eroare de tipar, crezând că s'a pus din greșeală un v, *în loc de un* b, *în cuvântul neuzitat* vlagă.

Ori și 'ntraceasta erea o intențiune malițioasă, ca în multicele alte locuri?

In asemenea caz, cu atâta mă pot mângâia că, în acelaș număr al Columnei, *sunt luat în răspăr alături cu Alexandri.*

O, filologule! filologule! în sânul adâncilor teorii de limbistică, tot nu ți s'au tocit unghiuța de pamfletar!

Rămână însă toate acestea ca simple glume amicale, în urma cărora eu unul te rog să primești, sans rancune aucune, *cele mai prietenoase ale mele salurări.*

București devotat
30 Dec. 1789 **Odobescu**

A doua scrisoare Odobescu i-a scris-o lui Hașdeu din Paris, cu prilejul morței Juliei Hașdeu. Iată-i cuprinsul:

Mult stimate coleg,

Astăzi numai aflai prin ziarele din București groaznica lovitură ce ți-a dat soarta la locul cel mai plăpând al inimei unui om. Simț bine că puțin trebue să-ți pese de compătimirea ce-ți arată ori cine; dar dacă cum-va ar putea să-ți aducă măcar o clipă de mângâiere frățeștele și sincerile mele condoleanțe, m'aș acuza de a fi lipsit la datoria ce-mi impun, în asemenea triste împrejurări, vechile noastre relațiuni și comunitatea noastră de idei pe câmpul cel mai mângâios al minții omenești, adică pe acela al științei, care dă omului puterea de a răbda ori ce suferință.

Cu o adânc compătimitoare strângere de mână, sunt al dumitale cordial devotat.

Paris 21 Sept. 1888 **Odobescu**

Frumoase cuvinte, dar tragică neconsecvență! Scriitorul care în 1888 scria asemenea cuvinte de îmbărbătare unui uriaș trăznit de cea mai grozavă nenorocire, peste câți-va ani, din pricina unui necaz banal, pune singur capăt superbei sale existențe.

* * *

In sfârșit, a treia scrisoare Odobescu i-o trimite lui Hașdeu la 30 Dec. 1889 și are cuprinderea următoare:

Stimate coleg,

De două săptămâni nu ne mai vedem. Am mai fost de vreo două ori la consiliu unde am găsit numai pustiu. Deaceea profit și eu de vacanță spre a lucra câte ceva.

Dar pentru lucru îmi lipsesc unele elemente, unele cărți. Viu să te întreb: nu cumva le vei fi având dumneata? Și în cazul afirmativ, nu te-ai îndura să mi le împrumuți (încredințându-le chiar aducătorului acestor rânduri, tânărului George Pozza, pe care l-am rugat să-ți aducă scrisoarea de față și, la caz de trebuință, să facă iscodirile necesare spre a scoate la lumină cărțile cerute, cari sunt:

Rönsch: *Itala und Vulgata;*
Corsen: *Romanische Gramatik*

Schuchkard: *Vocalismus Tom. II și III).*

Sfârșesc, stimate coleg, urându-ți în anul ce vine toate mângâierile ce spiritu-ți plin de daruri bune și puternice îți poate aduce.

Al d-tale devotat

Odobescu

CRONICA TEATRALĂ

Teatrul Național. — **Onoarea,** dramă în 4 acte, de *H. Sudermann.*

Teatrul Leon Popescu. — D-ra Jeanne Rolly și d-l Dubosc.

In *Onoarea* Sudermann izbutește să fie mai interesant și mai puțin melodramatic decât în cea mai mare parte din operile sale. Fără să aibă neajunsurile organice ale pieselor cu teză, lucrarea lui Sudermann dramatizează totuși un conflict pe al cărui fond se înseilează o teză. Ea vrea să arate că onoarea este mai mult o concepțiune abstractă decât o realitate socială și că, prin urmare, ea variază după oameni și locuri. Este onorabil ceeace considerăm eu și grupul meu social ca onorabil. Și se întâmplă adesea ca dezonoarea ce umple de ridicol în Europa, să fie considerată în centrul Africei sau aiurea drept cel mai înalt semn de considerație. O anecdotă, povestită cu mult umor de contele Trast-Saarberg, deslușește minunat teza autorului:

— Călătoriam,—spune contele,— în Africa Intr'o zi căzui în mijlocul unui trib de indigeni. Șeful tribului mă primi cu mare cinste, pe tron, înconjurat de întreg sfatul său. Iar ca semn de înaltă considerație mă dete pe mâinile frumoasei sale soții ca să-mi pregătească o baie. Dacă vreodată am avut nevoie de mai multă stăpânire de mine a fost atunci. Am respectat pe soția gazdei mele. Dar după ce mi-am sfârșit baia, întreg tribul era revoltat în potriva mea. „Ai să mori!" îmi strigă indignat șeful tribului, agitându-și sălbatic spada. Bietul om se socotia insultat fiindcă disprețuisem cel mai de seamă dar cu care a vrut să mă ospețească!

Concepția aceasta nu poate pătrunde însă în mintea tânărului Robert Heinecke (d-l I. Manolescu). După o lipsă îndelungată de acasă, acesta se întoarce, întovărășit de prietenul său, contele Trast (d-l C. I. Nottara), la căminul părintesc din fundul curții consilierului comercial Mühlingk (d-l G. Achille). Părinții îl primesc cu bucurie. Dar chiar din cele dintâi clipe a șederei lor la un loc se ivesc semnele neînțelegerei. Robert este desrădăcinatul care s'a deslipit de mediul lui, s'a înălțat, a schimbat prejudecățile locului de obârșie cu prejudecățile noului strat social în care trăește. Concepțiile părinților și rudelor lui îl jicnesc; micile nesocotințî din cari se țese virtutea lor bătrânească îl revoltă. Deaceea chiar dela început între fiul nou venit și părinți răsare zidul despărțirilor dintre două clase sociale.

Neputând să priceapă că numai ridicarea lui e vinovată de defectele pe cari le descoperă mediului în care odinioară se complăcuse, Robert se supără. El ar fi vrut ca, odată cu educația lui să se facă și educație întregului grup din care a pornit; s'ar fi așteptat ca, subțiindu-se el în depărtări străine, printr'un fel de misterioasă corespondență telepatică, să se subțieze, în fundul întunecos al curții lui Mühlingk, și părinții lui, și rudele lui, și prietenii lor. Ca mișcare sufletească, pornirea egoistă și neînțelegătoare a lui Robert este bine prinsă. Ca logică teatrală însă, ea este în mod insuficient lămurită. Deaceea, cu toate că *tipurile* sunt zugrăvite admirabil, bruscarea pozițiunei lor aruncă asupra acțiunei, chiar dela început, o ușoară culoare de melodramă.

Robert se supără de ceeace descoperă și suferă. Dar suferința lui îl doare mai grozav când află că sora lui Alma (d-ra Ec. Zimniceanu) este o destrăbălată; că chiar sora lui Augusta (d-ra S. Sonia), o ajută să-și cultive destrăbălarea; și că acela care a sedus-o este însuș ușuraticul Curțiu (d-l P. Iancovescu), fiul binefăcătorului său, Mühlingk.

Și atunci începe drama. Cași Magda, Robert reintră în casa părinților lui ca să rămână. Când totul îl chema în lumea largă, unde, alături de contele Trast, putea să muncească și să facă avere, el se încăpățânează să rămâie în mediul pe care-l disprețuește, propunându-și să ridice conștiința morală a părinților lui și, probabil, să... refacă fecioria pierdută a Almei.

Totul este zadarnic însă. Părinții îl suspectează. Alma, ca să-l îmblânzească, îi făgăduește că se va pocăi, în vreme ce, pe ascuns, plănuește noui ștrengării. Iar tatăl ei o ocrotește.

Văzând că acasă la el nu poate face nimic, Robert vrea să ceară socoteala fiului patronului său. La rândul lui însă, acesta îl dispreţueşte. El nu poate să aibă afaceri de onoare cu funcţionarii lui. Totuş bătrânul Mühlingk recunoaşte că cinstea răpită a Almei merită o despăgubire ; şi atunci el singur calcă pragul sărăcăcioasei case a lui Heinecke pentru a lăsa la plecare, în palma bătrânului lucrător, un cek de 40.000 de mărci, drept mângâiere. Iar tatăl Almei încasează banii cu o inconştientă bucurie.

Deşi gestul e brutal şi în stare să deslănţue isbucniri melodramatice, — aceasta era singura deslegare. Având o zestre bună, Alma se putea mărita cu un om de treabă. Robert nu se mulţumeşte însă cu aceasta. Sau prea prost sau prea ambiţios, el vrea ca tânărul Curţiu ori să ia pe Alma de nevastă ori să se bată cu el în duel. Cea dintâi soluţie era cu neputinţă, cea de-a doua de prisos. Când un om onest trage un foc de pistol nu se reface moralitatea unei femei pierdute.

Totuşi Robert vrea ori duel, ori căsătorie. Familia Mühlingk refuză şi una şi alta. Atunci vulcanul din pieptul plebeului deslipit de obâşie şi respins de lumea la care râvneşte, — isbucneşte. Şi tirada ne cutremură, deşi începe cu melodramaticul : E ziua socotelilor !

Sfidat de tânărul înşelător Curţiu, Robert se repede la el să-l omoare. Se amestecă însă cei de faţă. Arma îi cade din mână. Şi revoltatul e dat afară. Inainte de a eşi însă d-ra Leonora Mühlingk, (d-na Elvira Atanasescu) sora lui Curţiu, care iubia de mult pe Robert, se aruncă în braţele acestuia şi strigă, disperată, că va pleca împreună cu el. Mühlingk vrea s'o desmoştenească.

Dar atunci—ca un Deus ex machina—soseşte contele Trast, regele cafelei, şi vesteşte pe toţi cei de faţă că de aci înainte Robert este asociatul şi moştenitorul lui. In faţa milioanelor, prejudecăţile se nărue. Şi îngâmfatul Mühlingk consimte să fie socrul ginerului născut în fundul curţii. Iar Robert, zăpăcit de atâta fericire, uită că menirea lui era să repare onoarea surorei seduse, şi se mulţumeşte să fie cumnatul seducătorului...

*

Am schiţat *drama*, am arătat şi *teza*. Chiar din aceste sumare arătări se vede că, în *Onoarea*, una e teza şi alta drama. Nici drama nu e subordonată tezei—cum de obicei se întâmplă în piesele de această categorie; dar nici teza nu se desprinde din desfăşurarea firească a dramei. Aceste două elemente sunt independente unul de altul. Concluziile teziste aparţin episoadelor secundare ale piesei, după cum însuşi contele Trast Saarberg, care le formulează, este un personaj episodic.

Eroii principali sunt Robert de-oparte şi Curţiu de alta, amândoui reprezentanţii a două clase despărţite prin prejudecăţi corespunzătoare. Bine înţeles că ei sunt şi reprezentanţii concepţiilor claselor lor respective. Dar conflictul nu isbucneşte pe temeiul acestora.

Curţiu şi Robert se ciocnesc întâmplător fiindcă cel dintâiu a sedus pe sora celuilalt. Destrăbălarea Almei şi a lui Curţiu însă este numai un pretext. Pricinile adânci şi indisolubile ale acestui conflict sunt prejudecăţile de care fiecare din reprezentanţii celor două clase sunt robiţi. Atât Curţiu cât şi bătrânul Mühlingk refuză nu să tăgăduiască dezonoarea suferită de Alma ; ei refuză numai să recunoască dreptul lui Robert de-a cere reparaţie, prin mijloace intrebuinţate între oameni de aceiaş valoare socială. Dovadă : Mühlingk oferă părinţilor Almei despăgubiri generoase. Fiul lui refuză însă să stea de vorbă cu fratele fetei pângărite. Prin urmare conflictul nu este între două sau mai multe concepţii de onoare. Conflictul este între două valori sociale care se resping.

Robert nu suferă atât fiindcă nu poate primi satisfacţia ce crede că i se cuvine pentru jicnirea adusă prin dezonorarea sorei lui. El suferă mai mult fiindcă se simte un fel de paria tragic ce sta la marginea dintre două clase sociale, fără a putea să aparţină nici uneia din ele. Smuls prin forţa selecţiunei intelectuale din mediul obârşiei lui, el este oprit cu brutalitate la pragul clasei căreia îi aparţine prin educaţie şi cultură. Iar în această situaţie dramatică ar fi fost Robert şi dacă Curţiu nu i-ar fi pângărit sora. Dovadă: situaţia ce-i creează descoperirea că fiica lui Mühlingk şi sora mândrului Curţiu îl iubeşte.

Dar dacă aceasta este drama adevărată, atunci cu părere de rău trebue să spunem că Sudermann, ca de obiceiu, a nesocotit tot ce putea să fie analiză sufletească în desfăşurarea ei şi n'a speculat decât clipele în stare să-i hărăzească efecte mai mult technice, decât artistice. Şi deaceea, *Onoarea*, cu toate tipurile zugrăvite atât de pitoresc, cu toate încercările contelui Trast de a-i da înfăţişarea unei drame de discuţie, nu este decât o melodramă,—o melodramă mai subţire şi mai interesantă desigur decât piesele obişnuite din această categorie, dar o melodramă.

*

După cum titlul piesei cuprinde o idee accesorie, tot aşa personajul principal al dramei este o figură epizodică : contele Trast Saarberg. Este principal acest personaj epizodic pentrucă el singur se sileşte să înseileze drama, în tot timpul desfăşurărei ei, cu firul roşu al ideei accesorii din titlu ; dar mai cu seamă este principal prin modul cu totul superior cu care-l interpretează d-l Nottara. Este una din cele mai mari creaţiuni ale acestui artist fără pereche. O creaţie de fineţe şi eleganţă ; o întrupare simpatică, din care se desprinde umor superior şi siguranţă de mare comedian.

De-asemenea, pitoresc a fost d-l Ion Petrescu în bătrânul Heinecke.

D-l I. Manolescu a jucat cu multă concentrare şi cu o căldură sguduitoare pe Robert ; iar d-l Iancovescu a dovedit încă odată, în uşuraticul Curţiu, că este un actor înzestrat cu multe calităţi pentru piesele moderne. In aptitudinile sale nu este nimic romantic.

S'a distins şi d-ra Sonia în Augusta, — fără a fi prea bine. Această actriţă tânără are oarecari însuşiri cari amintesc jocul expresiv al d-nei M. Ciucurescu. Am revăzut cu plăcere de d-ra Alexandrescu în bătrâna Heinecke. D-ra Zimniceanu a făcut sforţări monotone ca să redea în mod drăgălaş precocea desfrânare a Almei. Nu a isbutit. D-l Achille impunător în Mühlingk. D-na Atanasescu corect de înduioşătoare. D-l M. Cosmin continuă, cu oarecare haz, unele din gesturile fericite pe cari neuitatul Liciu le făcea în ridicolul Lothar Brandt.

Ca teatru francez am avut săptămâna aceasta trupa în fruntea căreia stau d-ra Jeanne Rolly şi Gaston Dubosc.

O trupă slabă. Din acest punct de vedere distinşii noştri oaspeţi,—cu toate părerile bune pe cari le-au afirmat, în diferite interviewuri, cu privire la publicul bucureştean,—au vrut să continue în ţara noastră tradiţia, pe care o credeam moartă, a trupelor „bonnes pour l'orient". Şi rău au făcut, —atât pentru noi cât şi pentru dânşii. Această greşeală le-a fost răsplătită de public cu o răceală bine meritată. De azi înainte vor şti şi aceşti artişti de frunte că publicul nostru cinsteşte după cum este cinstit.

Trupa d-rei Jeanne Rolly şi Gaston Dubosc a jucat comedii,—cele mai multe de Alfred Capus. Cea mai mare parte din aceste comedii s'au jucat şi de artiştii noştri *(Oh, bărbaţii !, Bărbaţii Leontinei*, etc.), — prin urmare sunt cunoscute ; unele din ele se vor juca în curând *(Evantaliul)*, —şi vom vorbi atunci despre ele. De aceea, acum ne vom ocupa numai de cei doui protagonişti.

D-l Gaston Dubosc este un bun actor de comedie. Are vervă semi-comică, are căldură, e elegant... Dar atât. In schimb n'are fantazie şi nu e inventiv de loc. In deosebi i s'a dat pe faţă mediocritatea frumos lustruită în rolurile cari au fost jucate şi la noi. Numai după ce am văzut în Eduard, din *Oh, bărbaţii*, pe d-l Dubosc, —un actor bine reputat la Paris,—ne-am putut da seama cât de superior a jucat regretatul Liciu acest rol, atât ca fineţe cât şi ca fantazie comică.

D-ra Jeanne Rolly pare mai bine înzestrată de cât partenerul său. Are expresia spirituală şi-un deosebit gust de-a răspândi în jurul său eleganţă şi fineţe franţuzească. Se îmbracă ales şi joacă discret. Deşi are vorba cam aspră, în tot jocul şi în toate accentele sale este o pornire galică fermecătoare, o sănătate artistică pe care le socotim, împreună cu eleganţa sa, drept cele mai de seamă însuşiri ale d-rei Jeanne Rolly.

P. LOCUSTEANU

STRĂVECHEA REMUŞCARE

Veghiază 'n mine-o veche remuşcare !
Mi-aşteaptă răbdătoare clipa dulce,
Când, năzuind odihna visătoare,
Chem sufletul pe braţ să mi se culce.

Pe banca singuratică 'n grădina
Ce aiurează par'că de parfumuri,
In care diafană e lumina
Şi umbra de dantele e pe drumuri ;

Şi 'n casa mea cu mobila avară,
— Căci fiecare lucru îşi păstrează
O amintire scumpă sau amară,
Imi soarbe un gând şi îl cristalizează,—

Pe bancă, sau în jeţul din odae,
Precum mi-e umbra totdeauna paznic,
Şi-aprinde 'n mine mistica-i văpae,
Şi 'ntr'un ungher 'şi-'ncepe vechiul praznic

Această remuşcare neştiută !
Şi nici nu pot să-i bănuesc izvorul..
Căci nu mi-e toată vremea cunoscută !
A răsărit de-odată cu Amorul,

In sufletu-mi? sau poate e mai veche,
Misterioasa, strania şoptire,
Ce inima-mi o duce la ureche,
Ca pe-un ghioc umplut cu auire?

Ca peste-un mort când torni pământ într'una
Pot asvârli zecimi de fapte bune
De-asupra remuşcării ; cu nici una
Nu pot s'o îngrop cum nici nu ştiu ce spune !

E poate o cumplită moştenire,
Păcat pe care moartea îl va stinge...
Sau din potrivă, e o pregătire :
Mustrările, ca şerpii ne-or încinge,

In ziua 'n care, cripta să o spargă
Suna-va 'n trâmbiţi aspra judecată...
Vor fi aduse oasele pe targă
Şi hârca fiecăruia spălată ;

Ca să primim osânda şi dispreţul
Aceluia ce ne-a făcut fiinţe?
O, l-aş isbi cu craniul, să-i dau preţul
Vieţii şi postumei umilinţe !

Opreşte-te sobol fără vederi,
Să nu mai simt că inima-i ţărână,
In care scurmi neostenit ! Tăcere !
Ca să 'nţeleg ce patimă te mână !

V. DEMETRIUS

CRONICA MUZICALĂ

Palatul Ateneului. — *Al VI-lea concert simfonic.*

Imprejurul *Eroicei,* — un loc de cinste se cuvine pururea Titanului, pe programele concertelor simfonice ce se respectă, — imprejurul *Eroicei,* figurau la acea audiţiune, modeste, cum e firesc, dar demne de interes: uvertura *Paştele rusesc* de Rimsky-Korsakow, muzica de scenă din *Pelleas şi Melisande* de Gabriel Fauré şi uvertura din *Tannhäuser.*

Programul ar fi fost fără de cusur dacă n'ar fi conţinut uvertura lui Wagner, minunată, fără îndoială, dar aşa de des executată de orchestră, încât d-l Dinicu o dirijează pe din afară!

Paştele rusesc e una din numeroasele pagini simfonice ale lui Rimsky-Korsakow în care marele simfonist descrie „inima rusească" şi inălţătoarele armonii ale imnurilor bisericeşti ce cutreeră acea uvertură, te transportă în regiuni într'adevăr divine.

Câtă originalitate, câtă vervă în combinaţiunile sonore, ce îndemânare şi fantezie liberă şi ingenioasă în acele pagini ale celui mai seducător şi poet din reprezentanţii şcoalei moderne ruse!

Ca şi o bună parte din glorioşii săi tovarăşi de luptă depe câmpul de bătălie, în care, cu lira într'o mână, cu crucea ortodoxă în cealaltă, au cucerit victorii strălucite, Rimsky-Korsakow, pe lângă cultul muzicei, îmbrăţişase o carieră opusă acelei arte: era ofiţer de marină şi în urmă numai fusese numit inspector al muzicelor marinei ruseşti, precum Cesar Cui era general şi Borodine profesor de matematice la universitate.

.... „Bernadotte, oaspele Curţei imperiale austriace, în sânul căreia se pregăteşte la meseria sa viitoare de rege, Bernadotte, noul ambasador, face o bună primire lui Beethoven, care i'a fost prezentat de Kreutzer. — In urma, şedinţelor de muzică de la ambasadă, trimisul republicei franceze istoriseşte tânărului maestru campania din Egipt şi exaltează geniul militar al lui Bonaparte. Era oare cu putinţă ca acest compozitor să nu admire pe marele om, evocaţiune vie a scumpilor, săi eroi greci şi romani? Şi sub impresia acelei atmosfere de epopee, ţâşni *„Simfonia a III-a"* din creerul său..." ne spune d-l Vincent d'Indy în magistrala sa monografie închinată Titanului.

Insă dacă Bonaparte general al republicei, erou glorios al campaniei din Egipt, inspirase lui Beethoven, una din paginele cele mai geniale de cari se poate mândri muzica, împăratul atot puternic, despotul cuceritor al lumei, care năvăli cu oastele sale în Austria, révoltă inima zeului din Bonn.

Astfel se explică furia cu care Beethoven rupe titlul manuscrisului *Eroicei* dedicată lui Bonaparte general şi nu lui Napoleon împărat. Ura sa contra tiranului rămâne neînduplecată, veşnică, în inima'i recunoscătoare Austriei, patria sa de adopţiune: la moartea lui Napoleon, Beethoven mărturisia, — ironie supremă, — că ar fi pronunţat discursul funebru al captivului dela S-ta Elena, în *Marcia funebre* al *Eroicei,* cu şaptesprezece ani înaintea morţei sale!

.... *Prélude* şi *Fileuse,* adică două din cele trei bucăţi compuse de Gabriel Fauré pentru muzica de scenă a lui *Pelléas şi Mélisande,* sunt de o invenţiune elegantă şi puternică totdeodată şi îţi lasă o impresie de farmec turburător.

Intr'o muzică de o tainică emoţiune în armonie cu personajile eşite din geniul atât de original al lui Maeterlinck, comentează inima armonică a subtilului director al conservatorului din Paris, drama poetului belgian; însă bagheta care a dirijat acele pagini de vis, n'a fost pătrunsă de spiritul quasi shakesperian al operei ilustrate în muzică de către cel mai poetic şi cel mai literat din compozitori.

Am fost răsplătiţi, în schimb, printr'o mai justă interpretare a uverturei lui Rimsky-Korsakow, accesibilă firei muzicale a dirigentului.

.... Instituţiunea concertelor noastre simfonice şi a orchestrei oficiale, trebue să fie scumpă ori-cărui român, chiar dacă n'ar fi mare iubitor de muzică; menirea ei e atât de importantă, atât de binefăcătoare!

In acea dragoste nemărginită trebue să facem abstracţie de orice patimă de persoane căci oamenii trec, dar instituţia rămâne, şi cu îmbunătăţirile ce i s'ar putea aduce dreptat, acea instituţiune ar avea larg deschis înainte, un câmp de activitate mănos.

Sunt însă lacune cari chiar azi s'ar putea remedia cu oarecare bunăvoinţă: s'ar putea, de pildă, stabili un echilibru în acea orchestră; disproporţia e mare în quartet, între violonceluri şi basuri; pentru şase contrabasuri, numărăm numai patru violonceluri, când ştiut este că acestea din urmă instrumente trebue să întreacă numărul basurilor.

Oare când în capul unei orchestre se află un violoncelist de seamă, se poate admite o asemenea lacună?

N'ar fi greu de a spori la cel puţin şase, numărul violonceliştilor şi de a întări quartetul de o slăbiciune numerică evidentă, cu vre'o trei, patru viori prime, două viole şi trei, patru viori secunde.

Căci, cât va dura această stare de lucruri, vom avea interpretări defectuoase nu numai din punct de vedere artistic, dar şi din punct de vedere material, ceia ce e şi mai grav.

.... Puneţi capul divin al Madonei lui Rafael pe un corp diform şi veţi avea o fiinţă urâtă!

M. MARGARITESCU

□ □ □

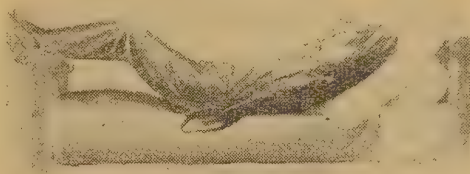

CĂRŢI NOUI

Dragoste cu foc de *d-na Maria Th. Ionnescu.* Tip. „Socec & Co." Bucureşti.

E o povestire din viaţa ţărănească, „scrisă cu foc," precum zice autoarea în prefaţă, scrisă, în orice caz, cu multă simpatie pentru eroi. Tendinţa e mărturisită fără sfială dela început: „Nu am nici o pretenţie decât a face să vibreze, cititorule, în sufletul tău de român dragostea şi mila pentru ţăranul nostru.

„Şi dacă cele petrecute în viaţa Floarei şi a lui Radu mişcă sufletul tău, lasă să curgă o lacrimă dacă nu pe obraji ci pe inimă; o lacrimă care va face să salte sus, foarte sus, sângele românesc ce curge din strămoşi în vinele tale."

E deci o atitudine poporanistă sincer mărturisită, atitudinea de simpatie, faţă de ţărani; nu putem avea decât cuvinte de laudă pentru acest aspect al povestirii, care, în vremurile de actuale schimbări politice, aduce încă un gând bun în favoarea celor obijduiţi. Departe de a crede că aceasta e funcţiunea principală a literaturii, găsim că o operă se înalţă când e susţinută de un asemenea gând; dacă superba inutilitate a artei e cel dintâi articol al crezului estetic, nu vedem, în mod inevitabil, o scădere a aceleiaş opere când ea tinde să aibă, direct, şi o binefăcătoare influenţă socială.

Tendinţa, numai prin sine însăşi, nici nu poate susţine, nici nu poate pierde o producţiune literară; ea e un element accesoriu, care, după dictonul bine cunoscut, are soarta lucrului principal.

Literatura femenină, dacă admitem că există o asemenea literatură distinctă, se caracterizează prin aceia că operile sunt alcătuite din crâmpeie *de courte haleine* şi cuprind multe amănunte de prisos. Karin Mikaëlis, Matilde Serao, Pierre de Coulevain ilustrează o asemenea afirmaţie cu cele mai expresive părţi din operile lor; fiecare abundă într'un sens sau în celalt, dar prezintă stigmatele speciale literaturii feminine.

D-na Maria Th. Ionescu intră în cercul marilor sale consurori mai mult prin întâiul caracter al operilor acestora. Povestirea d-sale se urmează în frânturi scurte, în tablouri care apar şi dispar cu o iuţeală cinematografică, prinse uneori cu agerime şi redate cu farmecul lor original.

Se pare însă că autoarea a privit lucrurile dela oarecare distanţă.

E prea multă culoare de bucolică în aceste frânturi de viaţă ţărănească; viaţa e simplă, sufletele sunt curate şi limpezi; nu există pete, chiar când sunt dureri, şi toate s'ar desfăşura într'o fericire netulburată, dacă n'ar cădea anumite lovituri fatale şi inevitabile, cari urmăresc pretutindeni sărmana vieaţă omenească.

Radu e un flăcău înalt şi vrednic; Floarea o fată frumoasă şi iubitoare; amândoi sunt săraci; se iubesc şi fructul iubirii lor e un prunc sănătos şi voinic; îi despart însă cei trei ani de oştire ai lui Radu, după cari, trecând prin multe lipsuri şi suferinţi, se pot aşeza la casa lor în legătură legitimă; acolo zorile fericirii le sunt afundate deodată în întunericul morţii; tuberculoza o răpune pe ea şi el, rămas singur, ca să nu mai fie o povară pentru copilaşii fără ajutor, se aruncă între sulurile unei maşini de treer.

Acesta-i firul conducător al povestirii; pe el se înşiră epizoadele în scânteieri grăbite. Pasagiile descriptive sunt cele mai pline de efect; dacă nu sunt noui în elementele lor, dau totuş impresii noui asupra întregului; iată unul, cules la întâmplare:

„Noaptea de vară şi-a intins mantaua albastră împodobită cu scântei de lumină; drumurile, potecile prin sat sunt albe. Femeile stau de taină şi torc înaintea casei lor. Sus în deal la răscruci hora s'a incins. Joacă flăcăii cu foc, au muncit toată ziua, dar ce-i cu asta, saltă inima în ei de tinereţe şi de viaţă...."

Dialogul lipseşte aproape cu totul — ceeace arată că fragmentele nu cuprind multe scene vii, prinse după modelul realităţii trăite, în care eroii îşi desvăluesc sufletul vorbind. Autoarea îi urmăreşte pe eroi mai mult în spiritul d-sale decât în viaţa lor; de aceea nu-i aude şi de aceea îi priveşte mai de departe. Amorul lui Radu şi al Floarei — un amor căruia nu-i lipseşte niciun element de poezie romantică: decorul, absenţa, avântul, ftizia — este de abia schiţat, în trăsături generale; autoarea nu se opreşte la vre-o analiză mai amănunţită a acestei stări sufleteşti ca să ne desvăluie deodată o realitate mai profundă. Ba încă pretenţia „de a face să vibreze în sufletul de român al cititorului dragostea şi mila pentru ţăranul nostru" e destul de puţin sprijinită, pe o povestire de amor; amorul e o temă literară atât de generală, suferinţele legate de el atât de profund omeneşti, încât nu pe această temă se poate deştepta dragostea şi mila pentru o categorie socială. Din povestirea *Dragoste cu foc* nu se desprinde cu precizie vre-o concepţie asupra durerilor caracteristice categoriei sociale ţărăneşti şi de aceea nu se aduce niciun gând care să susţină puternic tendinţa anunţată în *prefaţa* din fruntea volumului.

Dragoste cu foc nu e numai decât din viaţa ţărănească; schimbând puţin coloritul, fără să se schimbe concepţia totală a operii, povestirea ar putea fi localizată în orice alt mediu în care avânturile sufleteşti sunt în luptă cu nevoile inexorabile ale vieţii de toată ziua. Ni se pare că autoarea, neîncrezătoare numai în valoarea literară a scrierii sale, a căutat să o recomande şi prin mărturisirea unei tendinţe, care rămâne, în definitiv, paralelă desfăşurării întregei lucrări.

Dragoste cu foc are calităţi care nu pot fi trecute cu vederea, lăsând la o parte numeroasele inadvertenţe de stil, asupra cărora se poate reveni destul de uşor, povestirea se urmează cu multă căldură lirică şi cu multă intensitate de viaţă; aceste două note dominante ne fac să credem că autoarea va continua în literatură cu o temă mai personală, mai subiectivă ca isvor de inspiraţie, uitând de orice tendinţă şi căutând numai să redea un colţ de realitate, trăită intens şi contemplată cu un interes exclusiv estetic.

C. SP. HASNAŞ

ECOURI

Piesa poetului O. Goga, a fost admisă de comitetul Teatrului Național. După cum se știe, ea este întitulată ***Domnul notar*** și se va reprezenta în cursul lunei Ianuarie.

La lectura acestei piese a asistat și cronicarul nostru teatral. Fără a face indiscrețiuni, putem spune depe acum că ***Domnul notar*** aduce tipuri interesante și o atmosferă dramatică neobișnuită, originală. Poetul Ardealului zugrăvește în această lucrare, cu mână de adevărat maestru, societatea românească de tranziție din Ungaria. Din amestecul acela de tendințe românești și influențe germano-unguerești, poetul a desprins câteva tipuri de o reală valoare artistică, pe cari le face să trăească clipele cele mai dramatice, fără să le altereze nimic din caracterul lor local și din valoarea lor de documente. Este o încercare îndrăzneață care, desigur, va avea o răușită deplină.

Domnul notar va apărea în editura *Flacăra*. Inainte de apariția în volum, vom publica două-trei fragmente și în revista noastră.

—

Corespondanța lui Odobescu. — Rugăm pe toți aceia cari posedă scrisori dela lui Odobescu să le revadă și să ne înștiințeze dacă în vreuna din ele se pomenește ceva despre planurile sau operile teatrale ale marelui scriitor.

Dorim să facem deplină lumină în această chestiune, care apasă pe nedrept pe un viu și care stârnește atâta nedumerire în ceeace privește activitatea teatrală a lui Odobescu. Iar pentru îndeplinirea acestei opere de dreptate avem nevoie de documente cari să nu poată fi desmințite de nimeni. Deaceea, rugăm pe toți prietenii și admiratorii lui Odobescu să ne ajute să facem dreptate celui ce o are.

—

S'a pierdut!!. — Un cunoscut ne-a adus următoarele două strofe uitate săptămâna trecută, — la „Terasă" pe un colț de masă, — de nu se știe cine.

Le publicăm, spre bucuria pierzătorului:

In faraonica Sahară a voluptăților perverse,
Erotic râde o vestală, călare pe un sfinx livid,
Iar brațele, ca o perfidă hiperbolă, i se deschid,
Când androginul, „nec plus ultra" enigmele vrea să-și reverse.
Și'n vreme ce, fantasmagoric, ca'ntr'o poemă morfinată,
Plămânii nopții lung respiră al neființii cloroform
Egipetul își scoală morții din piramidele ce dorm
Și la festinul depravării sardanapalic se desfată.

—

Chestia Radu Cosmin. — Atitudinea noastră față de cunoscutul poet N. Tănăsescu, zis și profesorul Radu Cosmin, a stârnit o satisfacție generală. Din țara întreagă primim fel de fel de scrisori de felicitare. Cităm câteva:

Iubite Domnule L...,

Te felicit pentru farsa admirabilă ce i-ai jucat-o bietului Tănăsescu; desigur că l-ai lecuit în mod definitiv de literatură. A fost o capo d'operă.

Al d-tale,

București. **L. Str.**

Alta, scrisă pe cotorul unui mandat poștal:

Citesc regulat Flacăra *și niciodată n'am putut înțelege cum, alăturea de atâți scriitori de seamă, admiteți și pe Cosmin Radu. Deaceea, am luat cunoștință cu mare bucurie despre expulzarea sa din cetatea lui Apollon. Vă felicit. Drept mulțumire, mă abonez la* Flacăra. *In acest scop vă trimit suma de șase lei.*

Al d-v. cititor devotat

Iași. **V. C. Popescu**

Un agent de publicitate ne scrie:

Fabricantul X. nu voia cu nici un preț să-mi dea anunțul pentru Flacăra, *deși l-am rugat stăruitor. Și rugăminți și scrisori de recomandație au rămas zadarnice.*

Eri m'a 'ntâlnit pe stradă. Cum m'a văzut, mi-a spus: — Să vii după prânz să-ți dau anunțul pentru Flacăra.

— Cum se explică buna d-v. dispoziție în favoarea Flacărei? *— l-am întrebat nedumerit.*

— Nu mai scrie Radu Cosmin! — mi-a răspuns el bucuros.

Aș fi de părere să anunțați în toate ziarele evenimentul acesta, deoarece poate am mai prinde și alți clienți.

Cu respect,

Brăila. **I. Gr.**

Insfârșit din partea d-lui *Originalo*, a cărui operă am publicat-o în numărul trecut, la rubrica *Coșul redacției*, primim următoarele:

„Nu mă voiu consola niciodată de eroarea cu care ați căzut în confuzie de a crede că eu sunt Radu Cosmin. M'a ferit Dumnezeu de așa rușine. Vă rog, prin urmare, domnilor, să credeți orice despre mine, să-mi puneți mereu operile individualității mele la coș, numai vă rog, vă conjur nu mă mai confundați cu Radu Cosmin, că mă sinucid!"

—

Aducerea în țară a rămășiților pământești ale lui *Petre Cerna* a fost încă un prilej de reamintire a figurii poetului dispărut. „Societatea Scriitorilor Români" prin președintele său, a fost reprezentată la sosirea prețioaselor relicve în gara de Nord și la înhumarea lor în cimitirul Bellu.

De acum cel ce a cântat cu atâta sete de viață pământul în care s'a născut, și a suferit, și a iubit, și a sperat, va odihui pe totdeauna în sânul său negru și dătător de liniște.

Fie-i țărâna ușoară!

—

Desvelirea monumentului lui V. Conta la Iași s'a făcut în mijlocul unei frumoare manifestații politico culturale; activitatea sa întreagă a putut astfel îmbrățișată de spiritele celor prezenți.

Dl. I. I. Brătianu a evocat în cuvinte mișcătoare opera și persoana lui V. Conta:

„Oricare ar fi soarta pe care mersul ascendent al științei o va lăsa concluziunilor emise de Conta, e sigur că concepțiunile creerului său au contribuit într'un anume timp la evoluțiunea gândirei omenești și că opera sa a participat la desvoltarea capitalului intelectual al omenirei.

„Pentru aceasta, el are dreptul la recunoștința noastră.

„Imprejurările personale în cari Conta a înfăptuit lucrarea lui, mizeria materială care i-a îndurerat tinerețea, mizeria fizică care i-a scurtat vieața, au dat muncei sale un caracter dramatic care, pe lângă respectul tuturor celor cari cugetă mișcă orice suflet care simte.

.....„La căminul părintesc, în serile de iarnă, în cercul intim și vesel al unor copii numeroși, se topia gravitatea pe care lupta vieței și truda cugetărei o așternuse pe figura lui Conta și tovarășul marilor preocupări ale tatălui devenia, plin de voie bună, tovarășul glumeț al copiilor..."

D-l A. D. Xenopol a precizat locul ocupat de V. Conta în cadrul culturii și cugetării românești.

D-l Gusti a caracterizat opera filozofică a gânditorului.

—

Expoziția Iser. — Duminecă 1 Decemvrie se deschide, în calea Victoriei No. 98 (casele Crețeanu, peste drum de Palatul Regal) expoziția Iser.

Personalitatea distinsă a artistului care a fost atât de admirat pentru desenurile publicate în revista noastră, va apărea la expoziția aceasta în toată complexitatea ei. Iser nu este numai un desenator spiritual, — după cum le-a plăcut unora să-l califice, judecându-l numai după o parte din activitatea sa. El este un pictor de seamă atât prin îndrăzneala concepției, cât și prin originalitatea mijloacelor sale tehnice.

Cei cari i-au văzut lucrările în atelier spun minuni.

—

Concertul Gitanei d'Olmar. — Cântăreața renumită în străinătate, Gitana d'Olmar (născută Mărculescu), dă Sâmbătă 23 Noembrie un concert, la Ateneu, cu concursul tenorului Liviu Macedonescu.

D-na Gitana d'Olmar este o artistă de seamă care a avut mari succese în străinătate și care și-a legat numele mai cu seamă de opera lui Bizet, *Carmen*, în care a făcut o creație strălucită.

Pe program figurează bucăți de Verdi, Meyerbeer, Gounod, Puccini, Lalo, etc., precum și arii românești pe cari artista le va cânta acompaniată de orhestra lui Manole Ciolac.

—

Intre ultimele publicații cităm: *In Campanie, însemnările unui rez rvist* de *N. Maxim.* Iași, 1913. *Unchiul Cristea*, o ediție populară (Tip. Alcalay) a romanului cunoscut al d-lui *N. Rădulescu-Niger*.

—

In Bulgaria este titlul celui din urmă volum pe care îl publică *Biblioteca istorică*. Autorii, d-nii *C. Paul* și *A. Marcu*, au căutat să dea o imagine cât mai limpede a măreței mișcări naționale din vara anului 1913, asociind în acelaș volum o expunere cât mai limpede a evenimentelor politice în cari România a avut cuvântul hotăritor și o povestire cât mai mișcătoare a incidentelor acțiunei noastre militare peste Dunăre. Astfel volumul *„In Bulgaria"* este interesant dintr'un punct de vedere mai general pentru cunoașterea orientației noastre politice ca și din punct de vedere anecdotic și descriptiv.

E cea dintâi lucrare mai complectă apărută în românește asupra evenimentelor din Balcani.

—

Epigrame publică într'un volum d-l *C. C. Braiesku*. Dr. Urechia scrie o prefață scrisoare, ca să arate de ce nu poate scrie o prefață pentru un asemenea volum.

D-l C. C. Braiesku scrie uneori epigrame de o simplitate... clasică, cum ar fi de pildă cea dedicată *„Superiorilor"*:

Din ordin și din disciplină
Vă zic soldații „superiori";
Realitatea însă este
Că mulți din voi sunt „inferiori".

și altele...

D-l C. C. Braiesku exploatează îndeobște calamburul și izbutește, întrebuințând expresiile figurate în sens literal și viceversa, să aibă uneori *la pointe*. Cităm:

„Unei primadone":

Păr, brelocuri, lanțuri, broșe,
Diademe, dinți, inel,
Totu-i falș la ea: e logic
S'aibă notele la fel...

„Unui casier bețiv":

In van îl acuzați că fură
Și-o faceți, cred, numai din pică
In vieața lui îi face groază
Să umble... cu ocaua mică.

„Unei emancipate".

De dragul florilor știu bine
Că dumneata, coniță, mori.
De dragi ce-ți sunt, ai fi în stare
Să faci pân' și... copii din flori.

Uneori prinde într'o epigramă trăsutura fundamentală a unei personalități. Atunci scrie catrene fericite; dar rar... Iată una:

„Smarei".

Cu fața neagră de mulatră
Când o văzu Traian că sare
Să-i țină Smar' o cuvântare,
Fugiea—de nu era de piatră!...

Și trebuie să mai fie câteva la fel cu aceasta.

□ □ □

Anul III — No. 7

FLACĂRA

30 NOEMVRIE 1913

ABONAMENTE: In ţară: lei 6 pe an; 7 lei când se achită prin incasator. Pentru învăţători şi preoţi săteşti: lei 5 pe an
NUMĂRUL 10 BANI
TELEFON 41/7

LITERARĂ ∴ ARTISTICĂ ∴ SOCIALĂ
APARE SÂMBĂTA
DIRECTOR: CONSTANTIN BANU

ABONAMENTE: Peste munţi: coroane 8 pe an; pentru preoţi şi învăţători coroane 6.50 pe an
In străinătate: 10 lei pe an
REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA: Bucureşti
Str. Câmpineanu, 40

TRUPA ROMÂNEASCĂ IN ARDEAL

Compania de teatru român a străbătut întregul pământ al Ardealului, şi acum a trecut iarăş munţii revenind la focarul culturii naţionale; în urma ei a lăsat pretutindeni o dungă de lumină vrăjită şi un svon de glasuri mişcate, cari vibrează şi acum şi se aud încă şi se vor mai auzi cât timp se vor găsi dincolo iubitori ai graiului românesc, capabili să verse lacrimi amare de jalea clipelor când nu-l pot asculta.

Zilele în cari solii artei româneşti, dătătoare de vieaţă sufletească, se opriau în vreun orăşel cu frumos nume rămas dela vechii stăpânitori „valahi“, erau zile de sărbătoare pentru toţi cei ce au sorbit căldura inimii lor în graiul ascultat fără încetare pe aceste plaiuri vreme de optsprezece veacuri: bunici şi copilandri, „domni“ şi băieşi din zăcămintele Abrudului ori muncitori cu palmele depe ogoarele a căror ţărână a fost pururi înfrăţită cu sângele şi sudoarea Românului, s'au adunat cu toţii la chemarea cea sfântă a graiului românesc, au ascultat cu evlavie ceeace avea profunzimea şi măreţia unui rit religios, şi-au luminat, şi-au aprins sufletele ca la atingerea unor daruri cu dumnezeiască putere, şi-au înălţat fruntea, şi-au întărit inima şi au privit apoi spre zarea viitorului cu licăriri tainice în ochii îmbătaţi de vultureşti avânturi...

Cine ar putea descrie cutremurarea rară a celor însetaţi atât de îndelungă vreme de armonia cuceritoare şi dulce desprinsă din gândurile, rostite, ale stăpânilor sufletului românesc? Cine ar putea pătrunde toată adâncimea acelei cutremurări? Pentru a doua oară în cursul acestui an se înlănţuia o legătură între sufletele celor ce au fost cândva sub sceptrul uriaş al lui Mihaiu Viteazul, o legătură atât de puternică încât vorbele nu pot decât s'o trădeze fără s'o măsoare: întâiul prilej fusese cel oferit de sguduitoarea desfăşurare de forţe naţionale, care, în vara aceasta, a statornicit pacea deadreapta Dunării şi a sporit hotarele României libere, târînd pe urmă-i, „ca o ariergardă uriaşă a oştilor Regelui Carol I“, sufletele tuturor celor aprinşi de dorul faptelor visate şi neîmplinite... Un singur ritm de inimă bătea pe amândouă povârnişurile Carpaţilor.

Acum, al doilea prilej, s'a înfăţişat în această sărbătoare strălucită a vorbei româneşti, a geniului artistic românesc, preamărite cu pietate profundă în tot largul pământului ardelean şi întinzând aevea, peste culmile Carpaţilor, reţeaua oţelită a unităţii sufletului românesc. E o descălicătoare nouă, pornită, cu recunoştinţă, dinspre Miazăzi spre Miazănoapte...

Şi câtă mândrie a sădit în inimi sărbătoarea graiului şi artei româneşti! In ignoranţa lor, sinceră sau simulată, a manifestaţiilor de cultură valahă, stăpânitorii Ardealului se îngâmfau cu credinţa că limba românească nu poate îmbrăca opere de artă comparabile cu ale marilor naţiuni — în rândul cărora le place să se aşeze — şi că e un graiu de iobagi fără avânturi spre culmile culturii omeneşti. Acum însă Caragiale, Alexandri şi alţii, al căror scris fu însufleţit de arta superioară a companiei de teatru român Antonescu, au arătat şi celor mai neînţelegători de câtă strălucire e capabil graiul românesc în literatură şi, încercărilor sfioase ale autorilor şi actorilor în deobşte cunoscuţi în Ardeal, au opus operile definitive ale celor ce au ştiut să se ridice la frumuseţi de artă adevărată.

Deaceea trecerea companiei de teatru român prin Ardeal ia dimensiunile unui eveniment istoric, ale cărui consecinţe sunt deocamdată cu neputinţă de prevăzut; între manifestaţiile unităţii culturale a Românilor de pretutindeni această trecere rămâne ca o cale de lumină, pe care să poată luneca uşoare toate speranţele de viitor.

Lauda celor ce au trecut acum Carpaţii nu poate fi însă completă fără aducerea aminte a celui care a nutrit toată vieaţa gândul mare al unităţii sufleteşti prin teatru între cele două grupuri de Români din Dacia Traiană: Lauda celor de acum e şi lauda marelui Petre Liciu, care le-a fost premergător.

FLACĂRA

UNEI ORFANE

Adaogă un farmec par'că
La frumuseţea ta de brună
Lumina ochilor adâncă,
Evocatori de nopţi cu lună.

Dar dacă 'ntreaga ta făptură
Prin al ei farmec mă uimeşte,
De ce în ochii tăi o umbră
Se 'naltă ca o stea şi creşte?

Şi ca prin farmec
Din adâncul unui trecut nelămurit
Se 'naltă chipul şters de vreme
Al mamei care te-a iubit.

Şi înţeleg de ce mă doare
Adâncul ochilor pustiu:
Sunt sărutările de mamă
Ce ţi-au lipsit de timpuriu.

Cincinat PAVELESCU

VECERNIE

Tu, soare rotund,
Treci dealul curând,
Să nu te blesteme
Robii câmpilor,
Iobagii domnilor!
(Vers popular)

Un cer de jar pe-o zare de cenuşă...
Lungi aburi graşi dospesc din brazda nouă
Ca fumegarea pâinii frânte 'n două,
Ca boarea caldei guri de viţeluşă.

Cu ars gâtlej sorb robii din căuşe;
Intreabă taina zării de-o să plouă
Şi-şi svântă trişti din frunţi aprinsa rouă,—
Iar plugul zornăe ca lungi cătuşe.

O mamă lângă prunca plângătoare
A'ntors doi lâncezi ochi, cu-amărăciune,
Ca două plângeri înspre Soare-apune.

Te du, sol sfânt! Să spui că lumea moare
In lupta pentru dragoste şi pâine —
Şi adu sfat cu zorii tăi de mâine!

A. TOMA

CU BOBII

— Va să zică, ne-am înțeles. Vânturi castraveții, văruiești gârliciul, dai fuga-n deal să spui s'aducă urda, te-abați pe la moară să-ntrebi ce-a prins năvodul, — și, pe urmă, te-apuci de grădină. Auzi, Dumitrache?... Cu tine vorbesc. Să nu dea naiba să găsesc răzoarele neplivite, că te-a văzut gaia. Asta e!... — Acum, aidi, Matei!... Mână!...

Cea care depănase poruncitorul pomelnic, cu vorbă largă și cu glas apăsat, e stăpâna moșiei Povârna, vestita Hagioaia, femeie nu glumă, — pe care n'a clintit-o nici o vârstă, c'a-mplinit 60, — nici greul, că n'are pe nimeni, — nici urgia, care i-a îngropat, în zece ani, bărbatul, doi băieți și-o fată. Aci, în Povârna, s'a pomenit, — aci au stors-o durerile, — aci își așteaptă cosciugul.

Obrajii, plini. Fruntea, netedă. Părul, deabia cărunt. Doar două cute îi leagă nasul de colțurile gurii și-o crestătură ca de cuțit îi încruntă sprâncenele. Cine ar vedea-o acum, în poștalionul care-o duce, ca pe vremuri, în chiotele lui Matei surugiul și-n pocnituri de bici, — n'ar crede că ochii ei vioi au secat plângând, că buzele încă tinere s'au ros sărutând morminte și că trupul, tot mlădios, e frânt de mătănii. Sdravănă și hotărîtă, cum se duce acum la oraș, drum de trei poște, ca să dea în judecată doi grecotei răi platnici, — tot așa trece și prin ce i-a mai rămas din vieață, — o vieață cu atât mai amărîtă, cu cât străină e.

De 30 de ani, decând i-a murit «boierul», — ea duce tot. Nu se ară un pogon, nu se culege o prună, nu se macină un bob, — fără știrea ei. Unde nu gândești, acolo răsare. D'abia pleacă, și s'a și-ntors. O crezi la câmp, și e-n pădure. Și noaptea e-n picioare, par'că n'ar dormi. Dar pe cât de strașnică e, pe atât o iubește satul și-o vede ca pe Dumnezeu, — că e bună și crede cui n'are.

Ajunsă-n deal, întoarce capul spre conac și mai aruncă o uitătură, ca și cum i-ar zice înc'odată lui Dumitrache:

— Ai auzit, mă?... Cu tine vorbesc.

E frumos conacul.

Crâng pe muchie, iar în vale, vii pe coastă și tot pridvoru-n flori. Dar nu e numai frumos, e și boieresc, din belșug, cum era demult la bătrâni, — căci din bătrâni a rămas, adică dela jupân Preda, bunicul boierului.

Dar ce folos că-l răcorește crângul și-l desmiardă florile!.. El, tot trist ședea, săracul, fiindcă, de zecimi de ani, n'a auzit decât gâgâit de gâște, cutcurigări de cocoși, ori lătrat de câini, — toate amuțite numai de glasul stăpânei. Se stinsese demult veselia și râsul; — scara, nu mai duduia de jocul băieților, — și-n toiul nopții, de geaba venia luna să caute umbre și s'asculte șoapte. Tânjind așa, bietul ceardac ar fi putrezit mai iute de urît decât de igrasie, — dacă n'ar fi picat într'o dimineață o porumbiță, adică o nepoată a stăpânei, un drac de fată, sprintenă și veselă ca o divorțată.

Dela Sân-Pietru, decând venise, muriau de ciudă măceșii, așa obraji avea, — și-ar fi murit poate și fragile, dacă n'ar fi fost demult culese.

Cum s'a ivit Mati, — așa-i zice tușa, — toate-au învieat. Vrăbiile s'au obrăznicit, rațele sunt mai lacome, iar trandafirii mai fuduli. Ba bine că nu! Toată ziulica sburdă. Un ceas nu-i tace gura, — și, când fuge prin grădină, sbârnăie de nu știi ce e: sfârlează, sau morișcă?

Rar i se-ntâmplă, ca acum, să stea potolită în pridvor. Pe cărți, rar îi lunecă ochii. N'a-nceput încă să ofteze. N'o furnică necunoscutul. Focul tinereții, îl stâmpără fuga. Nu-i trebuie romane, ca să-și gâtuie vremea, și, cum n'a mai fost niciodată pe-aici, atât de mult îi place, c'o să plângă, la plecare.

Dela 9, decând s'a dus tușa, și pân'acum, la 5, — pe unde n'a fost?... La târlă, cu oase pentru câini, — la șipot, ca să-și taie setea, — 'napoi, acasă, să-și taie foamea, — în sat, să dea ceai unui copil bolnav, — și-n vie, și-n arie, și-n crâng, și-n grădină, — așa că au drept piciorușele să-i strige: «ho! mai stai!...»

Și stă, lungită a lene pe-o sofa. Cum îi mângâie părul o boare dinspre luncă, tot așa răsfață și ea, cu buzele, micsandra pe care-o miroase. Zăbranicul de frunze, care-a-mbrobodit pridvorul, svârle, prin rupturi, pete de soare, așternându-le pe jos ca o horbotă. Un pisoi, cocoțat pe o masă, pândește fluturașii, cari fâlfâie ușor, ca petale-n sbor, — iar o goangă mare, tot vine și pleacă bâzâind, par'c'ar cere ceva.

Ham-ham! vestește dulăul legat la poartă.

Și, până să ridice Mati capul, să vadă cine e, — a și intrat o țigancă, nu urîtă, dar murdară, curgându-i sdrențele cum îi curg lațele, și cu nimic alb, decât dinții.

Vine tocmai de dincolo, de peste gârlă, unde a popășit o laie mai deunăzi, spre a cutreera satele, unii cu «spoi», alții cerșind.

— Ce vrei, gașpere? — o-ntreabă un băiețandru, fratele vierului, alergând după un cârlan scăpat.

Dar țiganca nu-l bagă-n seamă, căci a zărit pe Mati în pridvor, — și glonț la ea.

— Saru'-mâna, coconița. Saru'-mâna.

— Ei, ce e? Ce vrei?

— Sa va traiasca tinerețele și sa va dea Dumnezelea ani mulți și norocoși. Da-mi o bucata de mamaliga.

— N'am.

— Barim un gologan da cinci, ca moare da foame, saraca!...

«Saraca» e o fetiță, jumătate goală, pe care-o târâie după ea, ca o mătură.

— Ei, na un ban, și sbughi-o!... îi svârle Mati peste pălimar, făcându-i, în glumă, bezele.

— Saru'-mâna, coconița, — saru'-mâna, — cloncăne țiganca, bucuroasă. Sa-ți dea norocu' un barbat himparat.

— Ei, bine-bine; lasă!... Du-te, că am treabă.

— Ma duc, da' fun petic da camașă or fo ruptura da haina... — Taci, fă! ca-ți dă!...

«Taci», e un fel de do-diez, intercalat între «fă» și-o palmă dată mototoalii care nu zisese, săraca, nimic.

— ... fo ruptura da haina, urmează ea; s'o-nțolesc, ca sa prapadește, pârlita.

— N'am, n'am. Altădată.

— Fun carâmb de ghiata...

— N'am.

— ...ori fun fund da caciula, pentru danciul d'acasa. Zau așa, coconița! sa-ți traiasca tinerețele și, cum ți-oiu da cu ghiocu', așa ți-o fi norocu'.

— Ei, ia să vedem! — bate Mati din palme, cu bucuria copiilor, când văd cofeturi, — și drrr! d'a dura pe scară, s'asculte ce-i spune.

Dup'o scărpinătură sdravănă, cu multe scotoceli, în sân, țiganca, ghemuită turcește și cu o scoică-n poală, mormăie de trei ori, pe limba ei:

Pi-a-ho-nì,
Ca-ha-ba-nì,
Far-na-pa-dàn!
Za-ra-da-nà,
Ta-ran-da-nà,
Cior-dàn!...

Apoi, ridicând scoica sub ochi și uitându-se când în scobitura ei, când în palma fetii, care-așteaptă curioasă — exclamă:

— A-ho-li-ca, Doamne! ce-mi vazura ochii!... ce mandrețe!... O hradina, plina cu trandahiri... o coconița framosa, cu ochișorii ca mura, cu mânușița ca spuma și gurița ca vapaia, — sa plimba pa gânduri. Mataluța ești coconița din hradina.

— Bine-bine, eu sunt. Zi-nainte.

— Și iaca iese dintr'o hapa un balaoar, și hap! sa te-nghita. Balaoaru' e nacaz, manca-te-aș.

— Nu e nimic. Pe urmă?

— Cum s'apropie da mataluța, un brad framos din hradina sa schimba dadata într'un flacau hinalt și chipos. Flacau' e dragoste, manca-te-aș.

— Pe urmă?

— Pa urma...

Ca să continuie, se uită mai deaproape în palmă și pune ghiocul la ureche.

— ...pa urma, flacau' l-a starcit pa balaoar.

— Da?... Și?...

— Și dupa ce ț'a ciordit ochișorii, tați trandahirii s'a prefacut în pasarele. Pasarelele, manca'-te-aș, sînt danciuci, adicate copilași.

— Ei, ași! fugi d'acolo!... Minciuni.

— Ba sa ma transneasca haramu' și sa n'am parte da hodrasla asta, daca n'o fi așa. Da' da-mi fo ruptura da haina, ca sa prapadește, saraca!...

— Ei bine-bine. Ți-oiu da mâine. Vin'o mâine.

Și, nu atât sătulă de hăhăitul monoton al ghicitului, cât ca să scape de milogeală, — începe să urce scara.

— Ci stai, ca mai heste!... strigă-n urmă-i țiganca.

Și, holbând ochii la cinci boabe de porumb, svârlite-ncet pe prispă, — stă... și stă... și stă.. par'că nu-i vine să spuie.

DIN NITYANANDA

MANTRIKA-SAKTI[1]

«Aş vrea să dorm, prieteni.»
— *«Şi eu aş vrea.»*
— *«O, somnul!»*
«Aş vrea să dorm tot somnul ce-l poartă veşnicia,
In braţele d'aramă ce 'nvârte omenirea,
In ochiul unde crima domneşte ca şi Domnul,
In ochiul unde visul e rudă cu pustia,
In moartea unde moare Speranţa şi Iubirea.»
— *«Şi eu aş vrea!»*
— *«O, somnul Speranţei, al Iubirii!»*
— *«Că, eu, dormind tot somnul ce-l poartă veşnicia,*
Muri-va atunci somnul şi nu vor mai dormi,
Nici regii în cavouri de aur cât un munte,
Nici spada răzbunării, că, nu vor mai muri
Popoarele de foame şi pletele cărunte.»
— *«Şi eu aş vrea.»*
— *«O, somnul popoarelor!»*
— *«Ce sfadă!»*
— *«Nu ştiţi că azi, afară, e plânset şi paradă!»*
— *«E plânset?»*
— *«Şi paradă?»*
— *«Se sguduie pământul!»*
— *«Imi tremură cavoul!»*
— *«Şi-al meu!»*
— *«Şi-al meu!»*
— *«E vântul!»*
— *«E tunetul!»*
— *«E ploaea!»*
— *«Frământă-se Natura...*
Nu-i ploaia, nu e vântul; e dansul lui Assura.»
— *«E dansul lui Assura!»*
— *«Aud ecou de sală.»*
— *«Şi râset de femee.»*
— *«Şi ropot de sandală».*

— *«Eu... vreau s'aud Destinul cum bate în pustie,*
Când noaptea o apasă, când vântul o adie,
Când trece caravana visând rătăcitoare,
Un foşnet de pădure, un murmur de izvoare.»
— *«Şi eu aş vrea!»*
— *«O, noaptea»!*
— *«O, murmur de izvoare!»*
«Atunci, auzind glasu-i, aş bate ziua 'ntreagă
In marmora ce 'nchide scheletu-mi în cavou
Şi marmora s'ar sparge şi umbra mea pribeagă
Din nou ar cere arcul, săgeata lui din nou.»
— *«Şi eu aş cere arcul!»*
— *«Şi eu aş vrea săgeata!»*

— *«Eu vreau să-mi schimb mormântul pe falnica Madura*[2]*).*

Şi ca să-mi schimb mormântul pe falnica Madura,
Şi ca s'aud Destinul cum bate în pustie,
Şi ca să dorm tot somnul ce-l poartă veşnicia,
Luà-voiu, taur, vântul şi drum etern Natura,
Cu arcul şi săgeata, cu noaptea drept mantie,
Şi cât va ţine drumul, cât fi-va vijelia,
Striga-voiu: Sânge!... Sânge!... Vreau moartea lui Assura!»

KOSTYA ROVINE

[1]) Mantrika-Sakti — forţa ritmului.
[2]) Madura — capitala regatului.

— Ei! Bobii ce cântă? — întreabă Mati, oprindu-se pe-o treaptă.

— Apai, de!... Colţu' basta... nu cam prea barata bine.

Ce e drept, boabele căzute se aşezaseră într'un pentagon, cu unul din unghiuri foarte ascuţit.

— Adică, cum? — întrebă Mati, necurioasă, numai aşa, ca să zică ceva, fiindcă se oprise.

— Hadica fun ascuţâş ca colţu', fun cuţât, or fo spangă, o sa-ţi reteze ceva scump.

— Ia fugi d'aici, cioară!... îi strigă din curte tot băieţandrul de-adineaori, întors cu cârlanul prins. Ce tot cobeşti!... N'o asculta, c'oniţă!... Câte ne-a spus nouă, şi n'a ieşit nici una. Aidi! huşi, croncane!...

Dar ţiganca, deprinsă cu şi mai urîte asemuiri, se scoală-ncet, cu tabiet, îşi bagă ghiocu-n sân şi pleacă bombănind ea ştie ce. Tocmai când, ajunsă-n poartă, aude-n urmă-i:

— Aide-aide!... crau, că dau!...

d'abia atunci coteşte iute la stânga, vestindu-şi intrarea-n sat, cu:

— Spoi tingiri! Spoi tingiri! Spoooi!...

Târziu detot, pe negură, s'a-ntors stăpâna, cu caii-n clăbuc şi cu trăsura albă.

Cum s'a dat jos:

— Dumitrache!

— Eu.

— Ai vânturat castraveţii?

— Vânturat.

— Gârliciul?

— Văruit.

— Urda?

— S'a stricat.

— Peştele?...

Haidi! aici i se-nfundă.

— Păi... la peşte... nu m'am dus... că... n'a fost vreme.

— Şi nici iarba n'ai plivit-o, aşa e?...

— Săru'mâna, c'oniţă, nu vă necăjiţi, — că zău n'a fost vreme...

— Bine, Dumitrache. Foarte bine. Fiindcă vrei mereu să mă superi, n'o să te pedepsesc decât aşa: deacum încolo, oridecâteori oiu avea nevoie de tine, n'o să mai întreb «unde-i Dumitrache?», — ci: »unde e trântorul?»

— Vai de mine, c'oniţă!... Mă rog d-tale...

— Da, da! Să ştii. Şi-am să te pui în grădină, între stupi, ca să te-nţepe albinele, căci ele cunosc trântorii.

«Că n'am putut, c'a fost aşa, c'a fost altmintreli...» Aşi!... «C'oniţa» nu-l ascultă. Suie scara, sărutându-şi nepoata.

La masă, deşi ostenită, tot ea deschide vorba.

— Ce-a făcut fetica, în lipsă-mi?

— De toate, tuşico.

Şi, — până să-i înşire o listă cât un film, — ba despre câini, că i-a găsit morţi de sete; ba de copilul bolnav, că se-ndoapă cu castraveţi; ba de pârleazul din vie, rupt de vite, şi câte şi mai câte, presărate când cu râsete, când cu glume, — s'au pomenit la cafea.

După masă, culcare totală şi stingere pretutindeni.

Numai în odaia stăpânii a ars lampa până spre ziuă, — luminând întâi nişte condici, răsfoite una câte una, — şi mai târziu, un teanc de scrisori, picurate, pe ici pe colo, ca de ploaie, ori ca de lacrimi.

Iar a doua zi, pe la 7, — când a intrat slujnica să-i ducă, după obicei, cafeaua, — stăpâna, într'un jilţ, ca un om când doarme, cu un portret în mână, — murise.

Bobii!...

Haralamb LECCA

FIGURI CONTIMPORANE

ISER

Un detectiv. Fumează mult şi pândeşte într'una. Un fel de Sherloch Holmes al desenului. In toate mişcările sale e siguranţă şi investigaţie. Par'că mereu se află pe urmele unei descoperiri senzaţionale. Iţi vorbeşte de altul şi se gândeşte la tine. Se gândeşte la tine şi adesea vede par'că pe altul.

Ochii săi mari pândesc mereu, fără ca apele lor limpezi să fie tulburate de vreun gând şiret. Totuş, când în oglinzile lor convexe, cu străluciri originale, se'nchid imagini neaşteptate, în colţul buzei rase englezeşte se arată cuta unui zâmbet. Iar când Iser zâmbeşte par'că se frâng deodată trăsăturile fireşti ale modelului la care s'a uitat. Şi atunci ne dăm seama că în zâmbetul lui sarcastic este mai mult suferinţă, decât luare în râs.

De multe ori desenurile lui Iser, cu pete mari de alb şi negru, m'au făcut să mă gândesc la negativele fotografilor cari înainte vreme reproduceau tablourile în culori. După cum acele negative nu erau transparente pentru toate culorile, tot aşa în suprafaţa de reflectare a lui Iser sunt par'că intransparenţe pe cari anumite raze nu le pot învinge. Şi atunci figurile văzute de el par necomplete, găurite, frânte.

Dar este numai o părere. Opacităţile din vizualitatea artistului sunt înşelătoare. Nu este o lipsă, ci un exces de aptitudini. După cum carnea este prea puţin consistentă pentru razele lui Röntgen, tot aşa anumite caracteristice omeneşti sunt prea slabe pentru privirile lui Iser. Ochiul lui străbate repede prin ele şi se opreşte numai la liniile solide, fundamentale ale oamenilor. Şi de-aceea, desenurile lui par uneori rezultatul unor examene radiografice.

De altfel, arta lui Iser, este, chiar în esenţa ei, negativă. Iser nu construeşte. El dărâmă. Şi aceasta este originalitatea sa. El smulge de pe faţa omului toate artificialităţile. In dosul frumuseţei el vede păcatul care-o face să strălucească de bucurie; la spatele formelor trecătoare, fermecător de rotunjite, armonioase, el ştie că stă ciolanul etern, dar colţuros. De-aceea, în desenurile lui Iser, artificialităţile armonioase dar trecătoare din om sunt pătrunse de diformităţile scheletului colţuros dar etern. Şi fiindcă aleargă mereu după aflarea acestui etern urât, Iser pare că trece prin viaţă ca un detectiv. Iar figurile lui sunt mai toate urâte, tocmai fiindcă poartă mai mult sau mai puţin pecetea acestei eternităţi speciale.

Când priveşti desenurile lui Iser îţi dai seamă că două elemente sunt la fel în om: osul şi sufletul. Sufletul este diform ca osul; osul, tare ca sufletul. Şi atunci înţelegi de ce din zâmbetul lui Iser se desprinde mai mult suferinţa, decât multumirea de a fi descoperit ceva urât. **P. L.**

CALENDARE

Decembrie. Asta 'nseamnă pentru autorul acestor rânduri începutul celei mai plicticoase şi mai întunecate luni din cursul anului. E luna în care nervii şi auzul îmi sunt obsedate de-un strigăt monoton şi unic în felul său, — de strigătul vânzătorilor de... calendare.

Pretutindeni: De treci grăbit pe stradă, gonind după nevoi şi gonit de ele; ori de păşeşti încet, purtându-ţi alene urîtul vreunei clipe libere; de treci singur ori întovărăşit de alţii; dacă joci şah în cafenea ori vegetezi în berărie; de-l auzi sau nu-l auzi, — strigătul acela te urmăreşte îndărătnic cu adânca şi mistica lui sonoritate.

Unii vânzători ţi-l spun mai încet, ţi-l şoptesc par'că; alţii ţi-l strigă cu glas de stentor; alţii îl intonează cu note de sopran, — şi toţi îţi întind cu tenacitate colorata cărticică în care sunt înregistrate şi catalogate cele 365 de zile ce stau să se abată ne'ndurătoare peste cele pe cari le-ai trăit până acum.

Iar de ai cumva imprudenţa să cedezi şi să apuci în mână mica broşură ce ţi se întinde mereu, simţi în vârful sărmanelor tale degete ceva care te frige c'un soiu de răceală de ghiaţă.

Nu-ţi este îngăduit în cursul acestei blestemate luni să uiţi că trăieşti şi că poate mai ai de trăit încă. E un soiu de chemare vajnică la realitatea lucrurilor, e candela aprinsă din parabola lui Crist, ce-ţi pune mereu înaintea ochilor nesfârşita serie de ore, care aşteaptă să te rănească şi din care poate se va desprinde şi cea din urmă, acea menită să-ţi dea suprema lovitură...

„Vulnerant omnes, ultima necat."

De cumva vânzătorul de calendare e bătrân, ţi se pare, când îţi propune strania lui marfă, că-ţi arată sentinţa lui de moarte; iar glasul cu care-ţi anunţă calendarul său, ţi se pare cântecul lebedei care se stinge.

„Va mai vinde oare, bătrânul acela gârbov, calendare noui în anul ce se va învechi?" Te 'ntrebi aceasta, te 'nduioşezi şi-i cumperi calendarul. Iar după ce pleacă, îi urmăreşti silueta şi, când ai pierdut-o din ochi, încerci iluzia c'a dispărut în negura de veci şi ai senzaţia unei despărţiri solemne.

Dacă vânzătorul e tânăr, simţi un soiu de înfiorare gândindu-te cât amar de vreme îl aşteaptă înainte, vâltoare nepătrunsă în care va fi să-şi sbată vieaţa chinuită. Te înduioşezi de aceasta, te apucă un soi de milă şi-i cumperi şi lui calendarul.

Iar de cumva cumpărătorul e bătrân, cine ar putea spune că sglobiul băieţandru care i-a vândut calendarul, nu face asupra lui, într'un tempo mai vesel, reflecţiile, pe cari noi le-am făcut mai sus, într'un tempo mai trist, asupra bătrânului vânzător?

...Şi aşa trece tot Decembrie, rezumându-se în acelaş strigăt ce te urmăreşte ori îţi iese 'n cale, apăsându-te îndărătnic cu mistica şi adânca lui sonoritate: Calendare... calendare noui.

Mihai CODREANU

BUNICUL

COMEDIE IN TREI ACTE

Actul I. Scena V

Manole Corbea, un bătrân al cărui trecut este legat de trecutul multor femei, a venit vara, undeva la munte, să se odihnească. *Pupinel,* care vrea să-i semene, îl descoase și înviorează pe bătrânul cuceritor de femei.

Pupinel (se așează lângă Corbea).— Crezi că vârsta împiedică?

Corbea. — Vârsta d-tale?

Pupinel. — Vârsta ei!

Corbea. — A d-tale îți folosește; de-a ei să nu-ți pese. In cazul d-nei Raiu să nu te îngrijești. După socotelile mele trebuie să aibă... patruzeci de ani.

Pupinel. — Ea zice că are treizeci și cinci.

Corbea. — Treizeci și cinci? Nu-ți spuneam eu? Patruzeci! Spune-i c'o iubești! Amorul la patruzeci de ani este o vanitate. Vor să fie iubite, pentrucă dragostea le dă iluzia tinereței! Știi, femeile dela 16 la 20 ani au un ideal, dela 20 la 40 nu sunt niciodată mulțumite cu idealul pe care l-au găsit, și dela 40 de ani încolo vor să poetizeze realitatea.

Pupinel. — Păi atunci d-na Raiu...

Corbea. — Deocamdată doamna Raiu caută să-și poetizeze realitatea cu d-l Flintea... care... (Ii arată în dreapta în culise) uite! trebuie să vie cu trenul pe acolo! Dacă îți vorbește, asta nu însemnează lucru mare. Nu confunda bunăvoința cu dragostea! Dacă vezi că nu merge cu d-na Raiu, las'o deocamdată, vine vremea când ai să vii la rând! Știi, aici e ca la bursă: pui toți bani în acțiuni și pleci, aștepți să crească. Peste câtva timp ai să te întorci din nou la d-na Raiu, și o să vezi că ți-au crescut actiunile!

Pupinel. — Dar până atuncia?

Corbea. — Pune ochii pe alta. Uite, aici sunt atâtea femei măritate.

Pupinel. — Nu-mi plac femeile măritate, uite mă tem de bărbați.

Corbea. — Condițiunea de căpetenie, când îți place o femeie măritată, e să nu te gândești la bărbatnl ei! Nu știu cum se face, dar atuncia nici el nu se mai gândește la tine. Nu cred să fi avut vreodată un conflict cu unul din ei... nu!... Iată pentru ce: Unii,—aceștia sunt cei mai cumsecade,—închid ochii bucuroși c'au scăpat de o povară. Alții se fac că nu bagă de seamă, pentruca să nu aibă vreun scandal cu tine, dacă te simt mai puternic—aceștia sunt lașii, pentrucă în intimitate își chinuesc femeia din pricina ta. Și, însfârșit, sunt unii — aceștia sunt cei mai nostimi — cari sunt foarte onorați de faptul, că femeia lor îi înșeală cu tine, dacă situațiunea ta socială te pune mai presus de-a lor! Li se pare că femeia le aduce în casa lor, ceva din aristocrația „garsoneriei“ tale! Nu! nu!.. nu trebuie să te temi, teama ta înseamnă pentru ele stângăcie. Femeilor nu le plac bărbații stângaci de frică să nu le compromită. Dacă ești îndrăzneț, vei trece drept obraznic și grozav le plac bărbații obraznici.

Pupinel. — Asta o știam din experiență.

Corbea. — Spune uneia: „La noapte, la 2 voiu intra în odaia d-tale!“ Știi ce-o să-ți spuie?

Pupinel. — Că sunt obraznic!

Corbea. — Da! Și o să se supere și n'o să mai vorbească cu tine toată ziua. Dar la 2 când te vei duce, ai să găsești ușa deschisă. (Incepe să se încălzească). Să nu te temi de nimeni și de nimic. Vezi (se scoală în picioare și pare mai înviorat decum era la început) e altul cu dânsa, mergi drept înainte. Dacă e pe sfârșite cu dânsul, îi vei lua locul; dacă nu, așteaptă! A! Rivalii! Ai văzut, sunt oameni liniștiți cari se bat, și îndată ce văd sângele curgând, devin ca fiarele; taurul e ațâțat de roșul ce-i joacă înaintea ochilor,—și se înfurie și se asvârlă. Da!... rivalii sunt sângele care te ațâță! Uite eu... de multe ori nu m'am gândit să fac curte unei femei, până când n'am văzut-o în tovărășia altora. Ia să vedem, îmi spuneam... (Umblă cu bastonul în mână lovind în dreapta și în stânga) îi dedeam la o parte, pe toți și învingeam totdeauna! (Se clatină...) Afurisit picior! mă doare!

Pupinel (Se scoală). — De ce nu șezi?

Corbea. — Nu, stau! Cu întrebările d-tale mi-ai răscolit trecutul. Uite, aci în mijlocul pădurei, mi se pare că sunt ursul bătrân care s'a ascuns să-și lingă rănile. Nu, Nu! dragă, înțelegi? Nu te gândi la nimic. Deabia aveam timpul să fumez o țigară între două întâlniri. Femeia? O îndrăzneală în idei și o șovăeală, când e vorba să îndeplinească ceva! Mai mult cap decât inimă, deși ele spun că-și pierd capul, când inima se mișcă! Sunt risipitoare sau sgârcite; îți dau tot sau nu-ți dau nimic! N'au prietene, ci numai rivale! Iubesc sau urăsc; nu există indiferență. Ispita o găsesc pretutindeni și sunt virtuoase, câtă vreme n'au găsit amant!

Pupinel (Cu sfială).— Ai început să mă înspăimânți.

Corbea. — Să nu te înspăimânte decât un singur lucru, când după ce o lași, îți cere să rămâneți prieteni! Să nu vrei, pentrucă asta înseamnează că vrea să se răsbune! Femeia nu te iartă decât când te-a uitat. (Cade pe bancă).

INCHINARE

Armonice glasuri din suflet senin
Iși iau către ceruri cărare,
Cuvântul le 'mbracă veșmântul divin.—
Mireasa mea dulce, eu ție-ți închin
Acuma întâia cântare!

Ca mâne, la semnul tiranei porunci
Și cântec și farmec se curmă.
Muri-va izvorul și freamătu 'n lunci,
Dar tot către tine, frumoaso, atunci
Cânta-voiu cântarea din urmă.

Că bolta albastră în tainele ei
Etern un stăpân ne ascunde? —
La ruga de flacări a ochilor mei
Eu văd că 'mpietriră zeițe și zei
Și nu vor, sau nu'mi pot răspunde.

Intâia mea rugă spre ochii tăi vii
O 'nalț în cuvinte, minune.
Ca mâne și ceasul din urmă-o veni,
Dar tot către tine atunci voiu rosti
Și ultima mea rugăciune.

Răsar din adâncuri, și iarăș dispar
Icoane duioase, senine.
Ne-apleacă furtuna și timpul fugar.
Ridic pentru tine întâiul pahar
Și-l beau până 'n fund pentru tine.

Ca mâne argintul în păr ne-o cădea
Și-apoi într'o zi o să vină
Cu cupa ei moartea alin să ne dea.
Și cupa din urmă cu sete voiu bea,
Voiu bea pentru tine, Lumină!...

I. U. SORICU

HELLI

Zadarnic curge timpul, zadarnic ne'ncetat
In jurul meu se schimbă priveliștile vieții:
In mintea mea e vie icoana frumuseții
Cu nume adorat.

Oriunde mă îndreaptă rătăcitorul pas,
Privirea ei mă 'ngână și'n suflet îmi pătrunde;
In freamătul de frunze, în murmurul de unde
Aud acelaș glas.

Când vântul primăverii se joacă prin alei
Și mângâie în fugă polenul de pe-o floare,
Zâmbesc, visând că vântul în fire lungi de soare
Resfiră părul ei.

Iar seara când sclipește luceafărul pe cer,
Tresar de-o 'nfiorare și'n suflet mă cutremur:
Surâsul ei pe buze avea acelaș tremur
De vis și de mister.

Când lebăda pe lacuri plutește maiestos,
Tăind oglinda apei în leneșe vibrații,
Eu sorb tăcut, de-aproape, tulburătoare grații
Pe gâtul ei frumos.

De-adorm pe câmp de vraja miresmelor furat,
Tot balsamul de-afară în sânge-mi se revarsă,
O simt pe ea, legată de buza mea cea arsă
C'un dulce sărutat.

Zadarnic curge timpul, zadarnic ne'ncetat
In jurul meu se schimbă priveliștile vieții:
In mintea mea e vie icoana frumuseții
Cu nume adorat!

ORESTE

Pupinel. — Atât de ademenitoare și atât de rele?

Corbea. — Rele, nu; crude, da! Uite, să-ți spun un lucru: Imi plăcea o femeie la nebunie și într'o zi a venit la mine. I-am spus că-mi place, așa cum știam să le spun eu! Deodată văd că-mi întinde buzele s'o sărut, m'apropii și ce să vezi d-ta, mă mușcă; m'am dat înapoi cu buza însângerată și atunci mi-am dat seama bine ce înseamnează femeia. Iți dă buzele și te mușcă, precum în vieață te ademenește, ca să te facă să suferi. Iată! (Vrea să se scoale, dar cade din nou).

A. de HERZ.

OPERA ROMÂNĂ

Se vorbește, de câtăva vreme, despre un proiect de întemeiere a unei opere române; primăvara trecută, s'a dat chiar, de către diferitele elemente aflătoare în țară, o audițiune la palatul dela Cotroceni, înaintea Prea Grațioasei noastre Principese de Coroană.

In capul acelei mișcări, foarte simpatice, se aflau doamne din societatea noastră, printre cari salut pe o pasionată a muzicei și prea iscusită în tainele acelei arte, inimă vibrătoare, care cu toate că străină de origină, bate mai românește ca multe inimi românești.

Mai văd pe un amator convins, pianist și compozitor, care consacră cultului muzicei o bună parte din avutul considerabil ce i-a hărăzit soarta, și aproape toată apreciabila-i activitate.

Iată personalități cari, desigur, se găsesc la locul lor într'o asemenea întreprindere.

Dar cari sunt scopurile acelei asociațiuni? Pe ce bază își propune ea să edifice o operă română temeinică, o operă pe care o așteptăm de o jumătate de veac?

S'a scris atâta, în presa noastră, despre opera română, s'au tipărit pagini întregi, s'a cerut părerea atâtor cunoscători și profani, însă nimic n'a izbutit din toate acestea.

Românul, greu se înhamă la treabă; punga sa, larg deschisă când e vorba de a contribui la plăceri și de a satisface gustul luxului, se închide sfiicioasă înaintea unei întreprinderi de felul aceleia ce ne interesează în rândurile de față.

Și cu toate acestea, pentru a întemeia o operă română demnă de capitala țării și de gradul de civilizație la care am ajuns, trebuie, mai cu seamă, bani, mulți bani.

Și dacă pe directorul artistic îl vom căuta în străinătate, banii îi vom găsi în țară.

Cu jumătăți de mijloace, nu se va obține nimic serios. Inainte de toate se impune clădirea unei săli proprii, înființarea unei orchestre fără de cusur, unui cor numeros și disciplinat; a juca într'o sală improprie, a se mulțumi cu masse corale și orchestrale recrutate la întâmplare și a reprezenta, Dumnezeu știe cum, opere cari au făcut deliciile bunicelor noastre, e a se depărta cu desavârșire de scopul educativ și înălțător al întreprinderii.

Numai prin interpretări desăvârșite ale operilor de valoare vom putea forma gustul publicului.

Scopul viitoarei opere române va fi, precum toată lumea o știe, propagarea muzicii lirice și choregrafice de către elementele din țară.

Ce am putea noi, oare, recruta azi, în țară, în condițiuni satisfăcătoare? Orchestra, aproape în întregime, corul și elevele școalei de balet și câteva elemente printre tinerii absolvenți ale claselor de canto cari vor juca mai întâiu rolurile de al doilea plan, dublând, în cazuri excepționale, pe protagoniști. Se va mai putea alege și printre elementele aflătoare în țară, cari au un trecut frumos în cariera lirică.

Cât de frumoase însușiri ar putea întruni un nou eșit al conservatorului, numai printr'o practică continuă într'un ansamblu bun, va căpăta el tot ce-i mai lipsește și ce n'a putut să dobândească în școală.

Protagoniștii? In primii ani, îi vom cere străinătății, printre artiștii consacrați în țările lor, adresându-ne, firește, și celor câteva celebrități românești.

Pe lângă directorul de orchestră pe care-l vom alege printre maeștrii cu vază din străinătate, ne va trebui un strașnic șef de cor, — îl vom găsi în țară, — și un nu mai puțin strașnic maestru de balet, din străinătate, care va întemeia o școală de dans neapărat trebuincioasă pentru părțile choregrafice ale operilor și pentru repertoriul variat și interesant al baletelor.

Subt egida acelor maeștri distinși, va lucra, — albine harnice, — întreaga falangă de cântăreți, de instrumentaliști, de dănțuitori; și acel turn al lui Babel se va transforma, peste câțiva ani, într'o solidă și înfloritoare falangă națională care va adăposti în sânul ei, — precum se obișnuește pretutindeni, — și câte o celebritate străină.

Numai așa, cred, că se vor putea pune temelii solide unei opere române menite să-și atingă scopul.

Altfel nu vom putea obține decât tentative șubrede, necomplete și poate mai defectuoase încă decât deplorabilele stagiuni de operă italiană de cari am suferit de vreo câțiva ani încoace. Trebuie să nădăjduim că pe aceia ce au avut ideia fericită de a reînvia, pentru totdeauna, opera română, îi vor ajuta numeroșii bogătași dela noi: dacă fiecare ar subscrie nu mai mult de zece mii de lei, — cu riscul chiar de a-i pierde, ceeace nu cred, — s'ar putea procura operei române milioanele ce-i sunt absolut necesare spre a renaște în condițiuni sănătoase.

Maestrul de orchestră va fi secondat de români talentați pe cari-i va iniția în arta de a dirija și cari vor trage, astfel, cele mai prețioase foloase și vor forma, într'un viitor mai apropiat decât se crede, o pleiadă de șefi de ochestră, conducători la izbânzi.

Opera română, pe lângă puternicul curent de artă ce-l va răspândi în țara întreagă, va mai fi și un refugiu cald și binefăcător pentru sutele de elemente cari se devotează carierei lirice și orchestrelor, atâți desmoșteniți ce vegetează azi în țară, sau pribegesc prin străinătate....

M. MARGARITESCU

MIŞCAREA LITERARĂ IN STREINĂTATE

IN FRANȚA:

Problema „Arthur Rimbaud“ este discutată încă în studii captivante.

Apariția de meteor a acestui poet care la optsprezece ani scrisese una din cele mai scânteietoare pagini în antologia poeziei franceze și dispariția lui misterioasă din cuprinsul literaturii sunt socotite și astăzi drept o problemă de psihologie cu totul unică prin straniile sale premise.

După toate probabilitățile, întâile încercări poetice ale acestui miraculos copil trebuesc fixate la vrâsta de 6—8 ani; la 11 ani e în plină maturitate, posedă siguranța de vers, de limbă și de compoziție și la 15 ani publică unele dintre cele mai originale și mai expresive poezii, comparabile cu operile de maturitate ale celor mai străluciți poeți; la 18 ani, cariera sa literară e terminată și nimic nu-l va face, în cei douăzeci de ani cât mai trăește încă, să încerce măcar a și-o relua. Dacă precocitatea sa fără egal e aproape supranaturală, mai uimitoare încă e retragerea sa definitivă, după un început atât de strălucit, din domeniul literaturii.

Ce stranii elemente sufletești s'au sintetizat în acest spirit paradoxal, față de care își pierd înțelesul și aplicarea comunele unități de măsură omenești? Aceasta-i întrebarea la care se caută încă răspuns.

Ca să-i înțelegem toată însemnătatea, e destul să povestim viața romantică a misteriosului poet, în care s'au isbit și s'au frământat veșnic tendințe cu neputință de împăcat. D-l Marcel Coulon, criticul literar care și-a atribuit misiunea deslegării acestui mister, dă o mișcătoare expunere a vieții poetului, în enciclopedicul *„Mercure de France“*; ca dintr'o lanternă magică isvorăsc crâmpeiele celei mai dezordonate existențe, alcătuind o serie continuă de surprinderi și de întrebări fără de răspuns.

Arthur Rimbaud s'a născut la 20 Octombrie 1854 la Charleville pe Meuse, în Ardeni. A avut o copilărie tăcută și precoce. Intâile sale încercări literare ne sunt cu totul necunoscute; în setea sa de mai târziu de a distruge toate urmele activității de scriitor, Rimbaud a distrus și aceste încercări; abia pe un caet de școală din 1862 se mai găsește păstrat un fragment în proză, o descripție lirică care n'ar fi compromițătoare pentru nici un scriitor. Și acest fragment e scris la vârsta de opt ani, când alții abia pot silabisi. La 11 ani intră în colegiu, și clasa de retorică (întâia din cursul superior) o începu în Octombrie 1869. La această dată compune *Les Etrennes des orphelins,* cea mai veche poemă rămasă dela el. Profesorul său, Izambard, îl făcu să vină în atingere mai apropiată cu literaturile vechi și moderne. Copilul se puse să traducă pe Juvenal, Tibul, Marțial și Properțiu și să pătrundă pe Rabelais, Villon, V. Hugo, Musset, Gautier, Baudelaire, Leconte de Lisle și pe toți parnasienii. De atunci, cu pasiune înfrigurată se dedică cu totul poeziei. Făcea versuri pretutindeni, chiar în clasă. Versiunile lui erau făcute, în cea mai mare parte în versuri.

In acest timp e câștigat de ideile revoluționare, pe care le profesa cu înflăcărare și în dizertațiile de școală, adresând laude ditirambice lui Robespierre și lui Marat, zeii săi politici. Poema sa, *Le Forgeron,* în care cântă cu accente virile și originale și cu intuițiuni profunde, marea revoluție, este una dintre cele dintâi producțiuni din această epocă. Avea aproape 17 ani, dar talentul său ajungea înălțimi comparabile cu cele din *La légende des siècles* ale marelui său predecesor. La sfârșitul lui August 1870 el produsese un sfert din opera sa, în care intrau chiar de atunci bucăți definitive ca acea minunată *Sensation,* lipsită de orice influență streină, cu totul personală și cuprinzând o simțire intensă, limpede și vastă. Tocmai atunci însă declară că nu mai voia să-și continue studiile, foarte strălucite în ce privește partea literară, și fuge la Paris. Arestat ca vagabond chiar la scoborîrea din tren și trimis îndărăt familiei sale, el fuge iarăș la începutul lui Octombrie 1870, ajunge la Charleroi,

Bruexelles, Douai, d unde este readus pe cale administrativă la Charleville; în timpul acestei pribegiri fără nici un rost compusese al doilea sfert al operei sale, din care se remarcă *Le Cabaret vert, La Maline, Ma Bohème*, ca cele mai semnificative. Din Noembrie până în Februarie 1871 compuse *Les Assis, A la Musique*, în timp ce era nevoit să stea pe loc la Charleville, căci acest oraş caşi Parisul, era înconjurat de armatele prusiene; dar în Februarie fuge pe jos din casa părintească, trece prin mijlocul armatelor prusiene şi ajunge la Paris, de unde îl întorc îndărăt frigul şi foamea. In Mai însă, tot fără nici un ban, vine iarăş la Paris şi se înrolează potrivit temperamentului şi ideilor sale revoluţionare, între insurgenţii Comunei, pe cari îi părăseşte înainte de sosirea regimentelor guvernului şi se întoarce acasă mestecând ocara din *Paris se repeuple*. Stă la Charleville până în Septembrie şi scrie în acest timp *Le Bateau Ivre*, în care căutând forme noui, expresii noui, pentru stări sufleteşti din ce în ce mai complexe şi mai profunde, geniul său devine mai enigmatic şi mai obscur. Face o a patra călătorie la Paris, sub auspiciile lui Verlaine, care îl descoperise şi voia să-l facă cunoscut în cercurile pariziene. Umple de uimire cenaclurile literare dela Bauville până la Charles Cros. V. Hugo îl numeşte „Shakespeare copil“ şi celebritatea sa literară începe. Admiraţia pe care poemele sale au deşteptat-o îi înlesneşte să aibă un domiciliu fix şi mijloace de traiu. Dar în April 1872 este nevoit să părăsească iarăş Parisul, unde caracterul şi purtările sale au dezarmat toate simpatiile, pe care, tot atât de uşor, le inspirase geniul său. Din peripeţiile timpului petrecut la Paris aduce poemul *Les Chercheuses de poux*, straniul Sonet al *Vocalelor*, în care audiţia colorată se manifestă cu o rară intensitate, şi câteva dintre misticele *Illuminations*, care deschid poeziei perspective noui, aproape cu neputinţă de urmărit.

Din April până în Iulie al aceluiaş an, când în Charleville, când în Paris, scrie ultimele sale versuri, dintre cari *Comédie de la Soif*; acestea pot fi socotite drept un adio, adresat poeziei, căci dela această dată părăseşte aproape cu desăvârşire versul pentru proză; dar dela această dată chiar literatura începe să nu-l mai intereseze. In Iulie pleacă în Belgia cu Verlaine. O prietenie strânsă, care a dat loc la interpretări compromiţătoare — nejustificate însă — lega pe cei doui poieţi, două firi extraordinare, întrecând în bine şi rău măsurile obicinuite.

In Septembrie cei doui prieteni se află la Londra, de unde Rimbaud se întoarce singur în oraşul său natal. Intre o a doua şi a treia călătorie la Londra, compune obscurul, extravagantul, simbolicul poem în proză *Une saison en Enfer*, în care se oglindesc probabil sub o formă disimulantă relaţiunile dintre el şi Verlaine.

In Iulie sunt amândoi la Bruxelles, unde Verlaine, de care Rimbaud voia să se separe, îl răneşte cu un foc de revolver. In timp ce Verlaine face cei doui ani de închisoare la care fusese condamnat în urma acelui atentat, tovarăşul său, expulzat din Belgia, revine la Vouziers în Ardeni, unde era familia sa maternă, şi pregăteşte acolo ediţia operei *Une saison en Enfer*. Volumaşul apare în Octombrie la Bruxelles şi, îndată după apariţie, autorul însuşi îl aruncă în foc.

Dela această dată literatura îi va rămâne cu totul streină. La 18 ani Rimbaud poetul poate fi socotit ca mort.

De atunci începe o viaţă de pribegiri neîncetate, care durează douăzeci de ani în timpul cărora nici o legătură nici o amintire, nimic nu-l mai poate face să revină la vechile sale preocupări.

In Noembrie 1873 e la Paris; în curând îl găsim la Londra, apoi în Scoţia. In 1875 vine să-şi facă serviciul militar, dar e scutit prin înrolarea fratelui său şi în acelaş an se stabileşte la Stuttgart. Apoi străbate întreaga Germanie, trece Alpii, parcurge Italia, se îmbarcă pentru insulele Ciclade, se îmbolnăveşte pe drum şi este nevoit să se întoarcă la Marsilia, unde stă într'un spital să se vindece. Indată ce se simte bine, trece Pirineii, se înrolează într'o bandă carlistă şi apoi se reîntoarce la Charleville.

In 1876 e la Helder, în serviciul Olandei: este trimis în Sumatra, de unde dezertează şi rătăceşte prin arhipelagul Sondelor până când poate să se îmbarce pe o corabie englezească cu care ajunge la Liverpool şi după alte pribegiri debarcă la Bordeaux; pe drum, singur şi neobosit, ajunge în Ceveni la 31 Decembrie.

Până în 1882 duce aceiaş viaţă pribeagă. prin Austria, prin Asia mică, prin Olanda, Peninsula scandinavică, Danemarca, Genua, Egipt, Chipru şi Arabia, unde se stabileşte pentru mai mult timp, în serviciul unei companii comerciale.

Călătoreşte vreo unsprezece ani prin Arabia, prin Etiopia pe coasta Mării Roşii, încearcă deosebite întreprinderi lucrative, face chiar studii de geografie şi isbuteşte să agonisească o mică avere, cu care se reîntoarce în patrie în 1891.

Capătă însă o tumoare la genunchiul stâng, de care se îngrijeşte la Aden şi apoi la Marsilia unde i se amputează piciorul. Istovit de boală. însemnat cu pecetia morţii, este transportat până la Roches, în patrie.

Cu toate că nu mai poate să meargă şi nici măcar să se ţină pe unicul picior rămas teafăr, hotărăşte totuş că se va întoarce în Orient. Ajunge la Marsilia, intră în spital la 24 August, unde se chinueşte încă până la 10 Noembrie când moare într'o agonie grozavă.

Astfel se sfârşeşte a doua parte a vieţii acestui mare poet, care nu mai simţia decât un desgust profund, fără de margini, pentru literatură.

O jumătate din viaţă n'a fost decât străduinţa înverşunată de a nega şi a distruge, în spirit şi în expresie, tot ce fusese valoarea şi strălucirea celeilalte.

Cum se explică acest antagonism violent în cadrul aceleiaşi personalităţi?

La această întrebare d-l Marcel Coulon nu răspunde însă; într'o cronică viitoare vom cita şi răspunsul pe care ni-l promite şi soluţiile altor studii asupra acestei stranii probleme de psihologie literară.

Const PAUL

CRONICA MUZICALĂ

Palatul Ateneului. — *Concertul D-nei Gitana d'Olmar. — Al V-lea concert simfonic, cu concursul baritonului Cornelis Bronsgeest.*

„Mare spectacol de operă în costume şi concert“, glăsueşte programul, şi întradevăr în costumul ţigăncei Azucena cântă D-na Gitana d'Olmar (cu d-l Liviu Macedonescu şi dânsul costumat în Maurico), marea scenă din actul al II-lea din *Trovatore*.

Trebue să mărturisim că ne aşteptam cu oarecare grijă, după cele anunţate pe program, ca d-na Gitana d'Olmar, nou cameleon, să îmbrace veşmintele tuturor eroinelor pe cari le-a întrupat la concertul de sâmbăta trecută şi dacă o vedeam în costumul sumar dar suggestiv al lui *Sapho*, în acela al Margaredei din *Le Roi d'Ys*, nu ne puteam închipui sub ce podoabe va cânta *Tes yeux* de d-l Cohen-Linaru, *Les Heures* de Augusta Holmes; întrevedeam în acel neastâmpăr ce ne frământa, un ochiu imens, un orologiu şi mai imens!— Din fericire însă şi spre liniştea noastră, vibrătoarea contraltă ne-a scos din acel neastâmpăr, adoptând pur şi simplu, unul şi acelaş costum, foarte original dealmintrelea, pentru tot restul copiosului şi variatului său program.

Şi în audiţiunea în care d-na Gitana d'Olmar a ţinut să desfăşure talentul său sub toate feţele, cântând muzică lirică, romanţe şi arii naţionale, (aceste din urmă, acompaniate de tacâmul tânărului Manole Ciolac, fiul lui Cristache ultimul din marii lăutari), am fost sub impresia vocei sale excepţional de generoasă, de omogenă, cu, — rară calitate — note acute şi un medium de o absolută puritate şi cu un registru grav, sonor, cald, masculin.

Expresivitatea măscei originalei cântăreţe, splendidul organ cu care l'a dotat natura, fac dintr'ânsa un element foarte preţios pentru opera română care e în ajunul de a se naşte.

D-l Liviu Macedonescu a dat la acel concert, concursul vocei sale mari şi de un timbru metalic în registru superior, nazal în cel de mijloc.

Acest tânăr tenor „de bravură“, ar trebui s'aşi îngrijească articulaţia: n'am înţeles nimic din cea cântat în franţuzeşte şi puţin din ce a cântat in italieneşte: nu ştie oare că articulaţia constitue o bună parte din arta cântului?

In mâinele d-lui Paschill, acompaniamentul a fost mai presus de orice laudă.

* * *

Al V-lea concert simfonic, în întregime wagnerian — *Festival Wagner*, zice cu modestie programul — a găzduit pe un oaspe străin, d-l Cornelis Bronsgeest, bariton la opera regală din Berlin.

Compozitorul sărbătorit la acea audiţiune duminicală, Richard Wagner, ar fi persistat în îndeletnicirile sale literare şi filozofice, dacă o simfonie de Beethoven pe care o auzise şi care'i întipărise o impresie adâncă, n'ar fi schimbat proectele sale de viitor. Incă o binefacere a zeului dela Bonn, căci graţie lui datorim astfel pe marele poet-muzician, pe puternicul inovator al dramei lirice, pe minunatul mânuitor al orchestrei, care a avut o influenţă atât de copleşitoare asupra artei contimporane.

Dacă unii din imitatorii lui Richard Wagner, au produs multe opere neînţelese, teoriile sale n'au contribuit mai puţin la desvoltarea muzicei simfonice şi la însemnătatea rolului orchestrei în teatru: lui îi datorim varietatea instrumentaţiunei, desăvârşirea limbei muzicale, îmbogăţirea armoniei, în ciuda regulilor scolastice stabilite, reguli de cari, de almintrelea, mulţi din compozitorii de azi nu mai ţin socoteala.

. . . . Orchestra a executat, din repertoriul său obişnuit, preludiu din *Lohengrin*, marşul funebru din *Amurgul zeilor*, preludiul din *Parsifal* şi „murmurul pădurei“ din *Siegfried*, şi a mărturisi că interpretarea era pătrunsă de aceea tradiţie sfântă care constitue evanghelia adepţilor maestrului dela Bayreuth, am putea fi taxaţi de oarecare exageraţiune: sonorităţi puternice nepregătite din vreme şi astfel supărătoare, tărăgăniri nejustificate în realizarea unor linii melodice, nimicirea efectelor unor pasagii datorită sgomotului excesiv fie al acompaniamentului fie al amănuntelor accesorii, lipsa de proporţiune între quartet şi celelalte instrumente, iată neajunsurile de cari au avut a suferi fragmentele nemuritorului muzician-poet.

Pe lângă acele cusururi, — perfecţiunea nu există în această lume, — au domnit şi calităţi de interpretare cari nu trebuesc trecute sub tăcere: intenţiuni de stil adesea realizate cu succes în divinul preludiu din *Lohengrin*, avânt comunicativ în sguduitorul marş funebru din *Amurgul zeilor*, poezie în idilicul „murmur al pădurei“ din *Siegfried*, prilej prielnic pentru diferiţii solişti ai orchestrei de a excela în părţile încredinţate lor, însufleţire...

D-l Cornelis Brongeest a cântat „aria din actul I-u“ din *Olandezul sburător*, „romanţa la stea“, din *Tannhäuser* şi scena finală „rămas bun al lui Wotan“, din *Walkyria*.—Rar ni s'a întâmplat să fim sub un farmec mai copleşitor decât acela ce ni l'a pricinuit acest distins cântăreţ a cărui voce egală, bine timbrată, frumoasă, caldă, expresivă, e ajutată de o dicţiune fără de cusur şi de o artă superioară.

Auditorul a rămas încântat de interpretarea atât de artistică a oaspelui străin şi l'a aplaudat cu multă căldură.

... Audiţiune reuşită, în care impresiunile bune ne-au făcut să uităm pe cele nefavorabile.

M. M.

CĂRŢI NOUI

Păcat cu gândul, piesă într'un act, de *Const. Râulet.*
Tip. „Independenţa", Bucureşti, 1913.

Noua lucrare dramatică a d-lui Const. Râuleţ prezintă un tip de femeie şi mai ciudată decât „Femeile ciudate" pe care le-a creiat acelaş autor în colaborare cu d. Al. Stamatiad. După ce în *„Cei mai de seamă"* încercase să ne dea o comedie socială şi isbutise să creeze acel strălucit tip de politician parvenit, agramat şi cu succese de „intelectual", acum d-l Const. Râuleţ trage iarăş oblonul ferestrei prin care privia realitatea vieţii sociale din preajmă-i şi creiază un tip straniu, cu o psihologie foarte complexă, extraordinară. Intră în domeniul mai mult al psichiatriei.

In genere, când un autor vrea să înfăţişeze un tip care, fără a fi nefiresc, depăşeşte cadrul figurilor obşteşti, e obligat să-şi conducă cititorii pe calea lungă a tranziţiilor lente pentru a face verosimil şi comprehensibil ceeace izbeşte prin singularitatea sa. De aceea asemenea opere trebuie să conţină o parte expozitivă cu desfăşurări vaste, dacă nu vor să rămână simple curiozităţi, interesante desigur, dar neînţelese şi fanteziste.

Eroina *„Păcatului cu gândul"* trece mult departe de cadrul în care se cuprind femeile în deobşte cunoscute. E îndrăgostită „cu sufletul şi gândul" de un poet „poetul apelor albastre", căruia îi jurase altădată, într'un decor romantic, că-l va iubi întotdeauna; e măritată, ea ce fusese fată săracă, cu un bărbat bogat, pe care l'a luat „pentru confort"; îi e credincioasă şi, când e aproape, îl iubeşte; în orice caz i-a dăruit tot ce sperase el, toate semnele sensibile ale iubirii, păstrându-şi însă sufletul pentru celalt, victima nefericită a acestei stranii iubiri.

— „Eu m'am măritat tocmai pentruca să nu fiu niciodată a ta", îi spune ea; şi, ca să-şi lămurească gândul, adaugă:

— „Te iubesc şi n'am nevoie de tine; e idealul felului meu de-a înţelege dragostea".

— „Iţi dau gândurile — asta face mai mult decât orice pentrucă ele sunt numai ale mele şi ţi le dau fiindcă vreau să ţi le dau. Cele mai multe femei dăruiesc ceeace nu le aparţine, sau ceeace li s'ar putea smulge în caz de refuz. Fizicul nostru se capătă lesne; cine îşi poate îngădui luxul să ne ia de neveste, sau, pe unele dintre noi, să ne plătească numai pentru un timp oarecare, ne dobândeşte ca pe nişte obiecte de distracţie, de fudulie sau de muncă — după împrejurări.

„Dar cine şi prin ce mijloace ar putea să se facă stăpân pe gândurile noastre?

„In faţa acestei mângâieri sublime, pe care a hărăzit-o Dumnezeu vechilor sclavi ca şi celor din vremile mai nouă, n'au nici o putere, nici banii, nici ofiţerul stării civile, nici forţa pumnului. Comoara aceasta eu ţi-o păstrez întreagă ţie".

Iată un fragment care s'ar putea transpune, *mutatis mutandis*, în gura acelei idealiste Diotime din Mantineea, care explica lui Socrate ce trebuie să fie amorul, amorul platonic recomandat în *Banchetul* Divinului.

Această stare de spirit e caracterizată încă şi printr'o notă de *femme savante*: — „Gospodărie?! Ştiu! *(Cutremurându-se)*. Numai când mă gândesc... Eu nu pricep dragostea de bucătăreasă. Intre iubire, aşa cum o înţeleg eu, şi grijile mărunte nu poate fi nici o legătură. Până când un Alfred de Musset sau un Mihail Eminescu n'o scrie o carte de bucate, nu voi avea curiozitatea de a deschide un asemeaea manual".

Cam într'acest fel ne e prezintată eroina principală în singura scenă în care se desvăluie cu adevărat; căci în prima scenă a piesei nu face decât să ne aţâte curiozitatea — ceeace e binevenit, ca tehnică teatrală — şi în scena următoare celei de care ne-am ocupat, repetă bărbatului reciproca cuvenită a declaraţiilor făcute poetului apelor albastre.

Precum vedem ne e înfăţişată cu destulă vioiciune acea iubire stranie a eroinei, care alcătuieşte ţesătura întregei piese; atât numai că nu avem încă nici un amănunt asupra intensităţii şi asupra profunzimii acestei stări sufleteşti; dragostea „cu sufletul" şi „comoara gândurilor" nu sunt preţioase şi interesante decât dacă sufletul e mare şi gândurile sunt înalte şi vaste; altfel atitudinea aceasta e superficială şi nu poate fi exploatată decât — după cum a şi fost — pentru comedie. Sufletul şi gândurile eroinei ne sunt însă lăsate în umbră; oarecare aluzii de literatură şi artă nu pot decât să ne întărească ideia că suntem înaintea unui tip de comedie.

Iată însă că piesa se termină în dramă: eroina aflând că iubitul ei cu sufletu, iubeşte (simulând), cum se iubeşte în deobşte, pe o d-nă din societatea ei, isbucneşte într'un râs şi-şi trage un foc de revolver în creer.

Nu zic că lucrul e nenatural sau neverosimil; dar piesa e frântă între aceste două momente. De ce se sinucide eroina? Pentru deziluzia pe care i-o pricinueşte amorul normal pentru o alta al poetului apelor albastre? Posibil, dar cu nimic nu ni s'a arătat până aici că iubirea sa cu sufletul ar fi capabilă de asemenea avânt pasional; dinpotrivă, totul ni se părea un capriciu de doamnă iubitoare de confort un capriciu mai original ca al altora. Acest lucru e atât de adevărat încât îl gândesc şi eroii ceilalţi ai piesei şi cititorii; uimirea lor e egală şi, e un adevăr banal de tehnică teatrală, când eroii şi publicul rămân deopotrivă de uimiţi, efectul piesei e neînsemnat şi dubios.

Se omoară din cauza unui desgust fatal de viaţă, intâlnind în acel incident numai un pretext? Posibil. Se omoară pentru eleganţa grandioasă a gestului, înecând în ironia acelui râs de agonie micimea josnică a celor ce i-au stat alături? Posibil. Şi vor mai fi şi alte explicaţii; decât nici una nu reese din contextul piesei.

Piesa e prea scurtă; această scurtime e cu atât mai puţin justificată cu cât nu găsim exemple în marii dramaturgi, cari să fi încercat a trata o temă atât de grea şi de complexă într'un cuprins atât de restrâns; Ibsen însuşi a scris cinci acte (Hedda Gabler) pentru o temă asemănătoare cu aceasta şi tot pluteşte oarecare abscuritate dăunătoare asupra eroinei dramaturgului norvegian.

E loc deci pentru o piesă mare care să reia acelaş subiect, completând lipsa de logică dramatică a *Păcatului cu gândul*. Am avut şi altă dată prilej să laud siguranţa de trăsături incizive în prezintarea eroilor a d-lui Const. Râuleţ; remarc şi aici aceiaş însuşire, într'ucât priveşte aspectele sufeteşti pe care ni le-a redat. E în special preţioasă silinţa d-sale de a scrie lucrări în care să se înfăţişeze într'adevăr un colţ de viaţă intensă şi nouă, privită şi cugetată într'un mod personal, precum preţioasă este evitarea îngrijită a pieselor cu factură bulevardieră, atât de asemănătoare, atât de lesne acceptabile şi atât de lesne uitate. In aceste condiţiuni şi execuţia devine mult mai grea, dar şi valoarea lucrării mai mare.

Păcat cu gândul e o schiţă de dramă puternică şi profundă; elementele principale sunt date şi numai părţile expozitive, evoluţia firească a sentimentelor, sunt lăsate în umbră.

E un germen fecund aruncat în literatura noastră dramatică. **C. Sp. HASNAŞ**

ECOURI

Mâine, Duminică, se deschide expoziţia Iser, în casele Creţeanu, peste drum de palatul regal.

—

Operile unui poet sinucis apar acum la Londra într'o ediţie postumă.

E vorba de *Richard Middleton,* a cărui soartă fu atât de semănătoare cu a poetului francez Leon Deubel, despre care ne-am ocupat într'o cronică trecută.

Poetul nu avea stofă de arivist, nu cunoştea arta reclamei şi era de o modestie ucigătoare în aceste timpuri de succes *bluff*. De aceea nu era recunoscut; astăzi îl recunosc toţi, îi găsesc calităţi şi editorii fac afaceri bune cu operile cari pe autor nici nu l-au ajutat să trăească.

Dela el a rămas această cugetare superbă, scrisă cu prilejul sinuciderii tragice a unui prieten: „Sunt oameni cari trăiesc pentru ceeace vieaţa le dă şi sunt oameni cari mor pentru ceeace vieaţa le refuză".

—

Ultimul roman al scriitoarei franceze *Pierre de Coulevain*, de a cărei moarte s'a îmbrăcat în doliu literatura ţărei sale, a apărut acuma într'o ediţie postumă. Titlul lui e *Le roman merveilleux* şi cuprinsul e o operă de confesiuni filosofice. In timp ce pe mormântul din Territet se înalţă o coloană frântă, la piciorul căreia odihnesc rămăşiţele pământeşti ale romancierei, sufletul ei se dezvăluie în ultimele pagini pe cari le-a scris. Activitatea ei literară se oglindeşte în aceste pagini cu începuturile ei nesigure şi modeste. La cincisprezece ani, pe un caiet de şcoală compunea un roman de amor, idilic şi sincer: după căsătorie soţul, ofiţer de marină, era trimis într'o misiune de cinci ani în colonii; la întoarcere găsia căminul împodobit cu trei odrasle, se simţia foarte fericit şi trăia până la adânci bătrâneţe în bună înţelegere. Pierre de Coulevain se miră că n'a pus o duzină de copii în casa fericitului marinar... Toate gândurile cari agită epoca contimporană se oglindesc în acest roman, contradictorii, desigur, şi nesistematizate, dar destul de incizive.

Ceeace mişcă mai cu seamă e senzaţia apropierii morţii, pe care bătrâna scriitoare o simte cum vine clipă cu clipă. I se pare că simte „uneori cum se scurtează firul vieţii şi aude opera sinistrei lucrătoare... care o va cruţa măcar până la Roma...".

Era în călătorie spre Roma prin Elveţia.

Sinistra lucrătoare şi-a sfârşit opera la Lausane, fără să fi aşteptat pelerinajul roman.

—

O lucrare istorică asupra Evreilor ne dă *Dr. Iacob Niemirower*, rabinul comunităţii israelite de rit spaniol din Bucureşti, sub titlul de *Iudaismul şi Evreii în Spania,* studii asupra epocii Arabo-Spaniole.

Lucrarea e interesantă pentrucă dă o sumă de amănunte preţioase asupra acestei epoci decizive în dezvoltarea culturii ebraice, dela care decurg interpretările fundamentale ale doctrinei mozaice.

Asemenea lucrare istorică e cea mai frumoasă îndeletnicire a militanţilor evrei studioşi, căci această naţiune nu există decât prin tradiţia sa religioasă din trecut şi orce studiu al acestei tradiţii e un mijloc de individualizare a poporului ales. Basmelor asimilării şi patriotismului internaţional li se răspunde prin aceasta cu chemarea puternică a trecutului şi cu afirmarea cugetării şi individualităţii etnice evreeşti.

E mai sincer şi mai clar aşa.

—

Intre ultimele publicaţii citâm: *Dincolo, din Dunăre'n Balcani*, de *Haralamb G. Lecca* (Ed. „Flacăra" preţul 1 leu), notele din campania în Bulgaria ale unui liberat cu gusturi încercate şi stil inciziv.

Opt portrete de *I. Gr. Perieţeanu*, cu ilustraţii de *Teodorescu-Sion* (Tip. „Profesională"). versuri impirate din lumea animală, al cărei suflet mitologic îl aprofundează autorul.

Despre Cânt de *José C. Aratt*, prim-tenor dela opera din Monte-Carlo, traducere de *Adolphe Byck* (Tip. „Minerva"), cuprinzând reflecţiile şi sfaturile asupra artei sale, ale unui compatriot al nostru pe cât se spune, fixat între streini.

Razna, revistă săptămânală, An. I No. 1, sub direcţiunea d-lui *Virgil I. Barbat*, (Tip. „Profesională" Bucureşti), cuprinzând articole cu tendinţi politice şi sociale reformiste şi oarecare încercări de literatură.

Asupra unora dintre aceste publicaţii vom reveni.

Anul III — No. 8

FLACĂRA

7 DECEMVRIE 1913

ABONAMENTE: In țară: lei 6 pe an; 7 lei când se achită prin incasator. Pentru învățători și preoți sătești: lei 5 pe an
NUMĂRUL 10 BANI
TELEFON 41/7

LITERARĂ ∴ ARTISTICĂ ∴ SOCIALĂ
APARE SÂMBĂTA
DIRECTOR: CONSTANTIN BANU

ABONAMENTE: Peste munți: coroane 8 pe an; pentru preoți și învățători coroane 6.50 pe an
In străinătate: 10 lei pe an
REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: București
Str. Câmpineanu, 40

DOINA

Pe văi răsună doina... E cântecul ce-l cântă
Un fluier mic în care o mare se frământă;
Și notele ei line, când urcă și le-ascult,
Imi cântă tinerețea și vremea de demult...
O, melodia tristă ce 'n noapte se destramă
Mi-a fredonat-o 'n leagăn un glas duios de mamă;
E doina, ce-o îngână un întristat păstor,
Ce m'a 'nvățat odată, copil, să mă 'nfior;
Cântată la fântâna din mijlocul răscrucii
De-o fată — iar în codrii o șuerau haiducii;
E cântecul de veacuri păstrat și fără preț,
Născut din cine știe ce tainic cântăreț;
E sufletul fantastic neînțeles și mare
Al unui neam ce simte, ce tremură și care
Și-a închis în ea durerea și cel din urmă dor;
E doina, e suflarea vitejilor ce mor;
E frunza 'nfiorată de șuer lung de mierlă,
E lacrima tăcută schimbată într'o perlă,
E geniul fantastic, umil, necunoscut,
E strigătul durerei și-al suferinței scut...
Sunt visurile 'nchise în șiruri de mărgele,
Tristețea nesfârșită cântată către stele,
Cântată către ape și codrii de stejar,
Iubirea fără vorbe și fără de hotar...
E jalea, e aleanul, balsamul suferinții,
E 'ntreaga moștenire ce ne-au lăsat părinții
Trecând din gură 'n gură, trecând din an în an,
E pâinea și avutul oricărui om sărman!

Mircea Dem. RĂDULESCU

ISER

Ne-ar fi de folos să știm care este trecutul și educația artistică a lui Iser: când a început să deseneze, unde a învățat și s'a desăvârșit, cine au fost dascălii lui și care sunt ideile și teoriile lui de artist... Aceste lucruri le vor ști și le vor spune alții, într'o zi. Noi, cari suntem contimporanii și prietenii acestui băiat voinic, pasionat fumător de havane și obișnuit al *Terasei*, îl vom cunoaște mai puțin decât cei ce vin după noi. Intre noi și noi cei de azi stă la mijloc un văl destul de des. E curios, dar e așa. Ne întâlnim, vorbim, petrecem împreună... dar trecutul nostru, dar priceperea firei și a artei noastre, dar taina începuturilor, împrejurărilor și a suferințelor noastre profesionale rămân îngropate și rezervate urmașilor noștri.

Nu mi-e în gând să-l discut și să-l cântăresc pe Iser. Departe de mine intențiunea aceasta! Suntem prea contimporani și prea prieteni. Voesc, cel mult, prin câteva impresiuni, greșite ori exacte, să provoc cugetarea altora mai isteți ca mine și deci un spor de gânduri și de adevăr.

L-am urmărit pe Iser în *Facla*, în *Flacăra*, la el în atelier și îl găsesc azi într'o expoziție întreagă. Ce impresiune îmi face arta lui? Mi se pare că beau un vin tare, care se suie la cap, dă grijă și amețeli, dar care îmi place foarte mult și-l beau înainte! Comparația aceasta nu este a mea; a scris-o cineva, acum vreo cincizeci de ani, despre un roman celebru. O iau, însă, cu împrumut, pentrucă exprimă drept și scurt răscolirea mea sufletească, în fața producțiunilor lui Iser.

E acest artist un teoretician? A plecat el dela o concepție artistică, dela o teorie, ca să ajungă la arta lui de azi, sau, dela arta lui de azi — care-i curge sub degete, neprevenită și firească — face câteodată și drumul în sus, spre teorie, spre școli și spre maeștri? Aceste întrebări putem să ni le punem nouă, dar nu putem să le punem artistului. Fiindcă... oricât ar fi el de sincer, răspunsul lui va conține totdeauna o înșelare de sine. Paguba nu este prea mare. Mi se pare că Wagner, mai înainte ca să fie marele autor al *Ringului*, era un teoretician asurzitor. Un teoretician era și Zola, ba și Stéphane Mallarmé, și alți destui. Prin urmare, această adânc firească întrebare, această naivă și primă întrebare care-ți vine pe buze, când citești ori când vezi ceva, în artă, deasupra obișnuitului și a tradițiunei — așa e pornirea ta, sau te obsedează vreo teorie? — această nevinovată întrebare rămâne fără de răspuns acum și multă vreme.

Paguba nu e prea mare. Priviți cele 216 de picturi, pasteluri, aquarele, desenuri, portrete și ilustrații din expoziția lui Iser. Curios mai vede Iser lumea aceasta! Mirarea, zice un antic înțelept, este începutul filozofiei; tot mirarea este începutul prieteniei cu arta lui Iser. Dar priviți cu luare aminte, stăruiți și fiți doritori de a înțelege. La început, tot ce-ți arată Iser pare că ar fi (prin exagerație) un fund de peșteră, în mare, unde fojgăesc caracatițe, crabi, painjeni de apă, pești monstruoși... și care s'ar ilumina deodată, prin nu știu ce năvală de lumină electrică. După ce nedomirirea a trecut, observi că ești tot în lumea aeriană.

O mulțime de gesturi, de atitudini, de expresiuni, foarte cunoscute și redate de artist cu o uimitoare putere de adevăr, te chiamă și te agață. Cine ar fi putut să tae mai adevărat și mai precis silueta bătrânului tătar din No. 2? Cine ar fi putut să lase urmașilor mai întocmai cu originalul pe ilustrul cafegiu din Cocargea, Ismail Ferado (acela care și-a scos piciorul din papuc)? Prin ochii și prin degetele cui ar fi putut să scapere mai sinistre capetele celor din jurul Mesei-Verzi?

Dar înțelegi curând că nu e vorba numai de linii și de atitudini, ci de situațiuni complexe și arzânde, pe cari acest artist ni le strecoară în suflet ca pe niște remușcări. Opriți privirile pe tabloul «In țara nouă». E o minune de istorie și de sinteză! E o lume întreagă de fapte, de constatări și de idei fecunde!

Neapărat, vom veni a doua și a treia oară, ca să vedem expoziția lui Iser. In intervale, fantazia lui ne urmărește, subiectele lui se țin de noi, cu puterea a-

celor crabi și cefalopode, cu cari le-am asemuit la început. Vom vedea încăodată seria jucătorilor de cărți, lăutarilor și dănțuitoarelor dela Moși, Turcilor și cadânelor din Cadrilater, vom vedea încăodată portretele lui Iser—toate niște revelații de expresiune intimă și de psichologie—și acele prețioase studii în cari artistul urmărește figura interesantă a unei doamne din lumea noastră literară și artistică...

Vom ajunge la câteva idei pe cari — până când ne vor dovedi alții că sunt dela țară — le credem dela târg. Iser, amicul mai mult vesel decât trist, vlăjganul bine zidit și cu havana în gură, e un mare și trist poet. Face parte din familia celor cu talent amar și întunecos. Acest poet, cu ochi mai buni decât oricare dintre noi, nu poate să ierte lui Dumnezeu că, pe lângă liniile cele mari și nobile ale creațiunei, El, Atotputernicul, a îngăduit în lume și coropișnița, și câr- câiacul, și solomâsdra—și prostia, și urâțenia și nedreptatea. Și bizar și iremediabil obsedat de această latură inexplicabilă a operei Celui cu nume i efabil, Iser, desmierdând lumea aceasta, îi pune la gât un colan de coropișnițe, de cărcăeci și de solomâsdre...

Acest artist e un revoluționar. E unul dintre acei mulți nebuni de înalt talent, care, voind sau nevoind, lucrează încet și sigur la marile prefaceri viitoare. Vom trăi altfel, vom cânta altfel și vom desena altfel! Adevărat să fie oare? Știu ei ce spun acești teribili înainte-mergători? Nu putem să răspundem. Suntem prea mici; suntem prea cufundați în lumea de acum. Suntem întocmai ca Salomeia și ca ostașii lui Irod, față cu Iochanan, cel ce proorocește din fundul cisternei. Ne simțim impresionați, sguduiți, simțim în prooroc o putere misterioasă... Poate chiar îl iubim... Dar «cine știe ce spune proorocul»!

G. GALACTION

OCEANIA-PACIFIC-DREADNOUGHT

Erea în ajunul anului 1952, iar vasul uriaș, acest *Dreadnought* al păcei, pe care înalta finanță franco-anglo-americană îl pusese de vreo 20 de ani în executare, trebuia în curând să fie inaugurat prin contactul ce avea să ia cu apele oceanului.

De ici de colo, se mai svoniau încă critici, prin graiu sau prin ziare, cu privire la opera de necrezut ce se întreprinsese. Dar, mulțumită celor 2 miliarde pe cari companiile de însemnătate maritime, asociindu-se, le ceruseră prin subscriere de acțiuni dela publicul lumei întregi, se îndreptase pe cale bună înfăptuirea ciudatei concepțiuni. In fond, această concepțiune da ființă nu unui vas, ci unui pod umblător — a cărui platformă se uita foarte de sus la valuri, căci le predomnia dela o înălțime de 50 metri, și suprafața ei era deopotrivă cu întreaga intindere a Parisului.

Sprijinită pe o pădure de stâlpi de oțel, între ale căror împerecheri se aflau, la distanțe calculate, roți cu un diametru de 20 de metri, și ce nu intrau in apă de cât pe jumătate de oarece biconvexitatea lor pântecoasă coprindea aer comprimat, spăimântătoarea plută părea, deasupra valurilor, o bestie de apocalips.

Stâlpii de oțel pe lângă că erau foarte puternici, se mai aflau întăriți și prin legături între dânșii făcute din lanțuri și din panglici de oțel ce păreau niște liane, așa cum se încurcau în toate părțile și cum sfidau orice izbiri și sdruncinări.

La o înălțime de 30 metri era o altă platformă — inferioară — care erea închisă pe margini până la o înălțime de 5 metri.

In acest așa zis subsol al plutei fuseseră instalate numerose uzine de producere a forței adunate dela cele peste 10.000 de motoare.

Aceste motoare acționau roțile cari, purtând în pântecele lor aer comprimat, susțineau d'asupra apei întreaga schelă, ele necufundându-se într'însa decât până la căpățânele lor.

Zisul sistem, la drept vorbind, nu erea însă ceva nou. Incă dela sfârșitul secolului al XIX un inginer francez, anume *René Bazin*, îl propusese și făcuse chiar cu el mici încercări între Franța și Englitera. Viteza, după cât demonstrase inginerul, nu putea decât să fie sporită prin faptul că roțile nefiind înzestrate cu linguri sau lopeți precum se urma până la dânsul, nu aveau să mai întâmpine împotrivirea apei, ci aveau să alunece prin ea.

Se înțelege dela sine că, pentru construirea minunatului *Dreadnought* al păcei, tunurile și chiar puștile naționilor europene fuseseră rechiziționate și topite, iar la urmă schimbate în acea massă de oțel ce se ridicase și înaintase an cu an tot mai departe peste unde. Și tot dela sine se înțelege că inginerii, arhitecții, cât și lucrătorii din toate țările își găsiră acolo întrebuințarea timpului și răsplata largă a muncei lor.

Dar după ce acest uriaș chemat să lege continentele între ele și pe care nici o furtună n'ar mai fi putut măcar să-l clatine — mai ales pentru cuvântul că valurile cele mai înalte nu urcau mai sus de 30 de metri și că, așa fiind, nu dedeau de nici o rezistență, ci treceau printre deșirarea schelei — după ce dar el fu cu totul gata, se începu o altă lucrare — aceasta și mai de necrezut.

Pe întinderea platformei, ce dela țărm se ducea până în zare, societăți de construcțiuni de case se apucaseră să înalțe lungi palate cu câte un singur rând, zidite din piatră ușoară ce se numește spumă de mare sau din aluminium. Pe această platformă începură să alerge strade ce se duceau în cele 4 puncte cardinale și bulevarde întrerupte de piețe largi, de grădini și parcuri așezate pe pământ adus anume și printre cari curgeau râulețe de apă limpezi, pe când altele, izbucniau din bazinuri și se prăfuiau peste iarbă și flori ca o pulbere prizmatică.

Cele 2 miliarde, ajunseră cu prisosință pentru a duce la bun capăt lucrările. Și acum, cam pe la sfârșitul anului 1952, înmărmuritorul *Dreadnought al oceanelor*, se prelungia dealungul țărmurilor pe lângă cari fusese construit, sprijinind totdeodată pe înălțimea-i cea de 50 metri haosul unui oraș ale cărui margini se ștergeau în depărtare. Cheiurile ce-l înconjurau erau, de altă parte, sădite cu copaci umbroși și înveselite cu boschete de trandafiri înfloriți.

Cât despre orașul în sine, el cuprindea afară de grădini și monumente, diferite și mari clădiri ce serviau mărfurilor ca locuri de depozitare, precum și altele, mai numeroase și mai mari încă, rezervate cerealelor și animalelor. Teatre și cafenele, cazinouri pentru ruletă și diferite jocuri «de noroc», cât și săli de serbări și de petrecere se întâlniau la fiece pas. Confortul apartamentelor ce erau închiriate cu luna, cu săptămâna, și chiar și cu ziua, atingea cea mai înaltă culme.

Un milion de pasageri se aflau în sfârșit în largul lor în cuprinsul neîntrecutului oraș. Dar pasagerii ce se înscriseseră trecuseră de mult de un milion și se prevedea, că atunci când vasul se va pune în mișcare, va fi pe dânsul o îmbulzeală ca și cele din orașele de tot mari. Mărfurile și grânele umpleau magazinele cu vârf și îndesat, iar pentru a se înlătura orice întâmplări nenorocite, se hotărîse ca stradele ce erau podite cu plăci de aluminiu să fie secționate pe mijloc și să se miște singure pe roate și pe șine puse dedesubtul lor — o secțiune într'o direcțiune, a doua în alta — iar aceasta cu o iuțeală de 6 km. pe oră. In stradele mai înguste, se pusese în circulațiune mici și ușoare trăsuri din împletituri de papură, de pae și din trestie de mare.

Aceste trăsuri erau duse prin oraș cu iuțeli deosibite de bicicliști ce se înhămau la ele sau le împingeau cu sdravene apăsări de pedale în direcțiunile dorite. Se desființase astfel sgomotul asurzitor al autobuselor (rămase în memorie ca niște mastodonți preistorici) și al greoaelor automobile pe cari industriașii nu le modificaseră într'adins pentru a-și putea trece fierăria veche, și al tracțiunei prin cai, tracțiune ce dealtminteri nici n'ar mai fi fost cu putință de vreme ce omenirea, care evoluase între anii 1900 și 1952, mâncase toate aceste animale așa numite nobile nemai lăsând la ordinea zilei decât boii și măgarii.

Subsolul orașului fără pereche erea tot așa de suprinzător ca suprafața lui. Dintr'însul energia pe care numeroasele uzine o răspândiau în toate suburbiile, întreținea mișcarea ziua și noaptea, fie că ea s'ar fi schimbat în lumină orbitoare, fie că s'ar fi făcut căldură sau adiere răcoroasă încărcată de parfum.

Mai trebuiră, firește, 2 miliarde pen-

STRĂMOŞII...

Strămoşii mei, desigur, pe-aici au stat şi ei...
— Păstori pribegi cu turme şi herghelii grozave,
Ei nu aveau palate mărețe, n'aveau vase,
Dar îşi iubiau pământul blagoslovit de zei...

Pornind în zori pe câmpuri, şi poposind spre seară,
Din loc în loc, departe, biet clan rătăcitor,—
Se aşezau în corturi ca să pornească iară,
Cu turme liniştite, sau herghelii în zbor...

Strămoşii mei, desigur, s'au canonit pe-aici...
— Tăind cu plugul brazde adânci şi roditoare,
Cu aurul din lanuri legând pe cel din soare,
Erau mai altfel poate de cum i-aş crede — mici.

Tăcuți şi arşi de soare, sau răcoriți de vântul
Ce le-aducea din zare al vremurilor semn,
Din zori şi până'n seară arau din greu pămîntul
Cu brațele crispate pe plugul lor de lemn...

Strămoşii mei, desigur, aicea au murit...
— Porniau tăcuți şi paşnici pe-al neființei drum,
Spre zeul grav şi rece, de piatră, astfel cum
Doar mintea lor săracă şi l'ar fi 'nchipuit...

Şi-atuncia când duşmanii se arătau în zare,
Uitând şi plug şi turme, în cale le ieşiau;
Homer nu spune — însă, ca'n vremuri legendare,
Desigur că în lupte şi ei atunci muriau...

Strămoşii mei aicea-s... Căci altfel rost nu-şi are.
Când nopțile sunt tulburi şi ploaia cade grea,
Nenumărate glasuri ce bat fără'ncetare
Zadarnic să frământe închipuirea mea...

Greu vântul iernei noastre loveşte'n străşini ude!
— Aşa lovia şi-atuncia, cu veacuri înapoi—
Şi ploaia cade tristă pe țarinele crude,
Ca pentru cei din urmă, şi astăzi pentru noi...

Imi pare'ntotdeauna, când plouă nopți dearândul,
Că cei dintâi aşteaptă răsadul viitor,
Că cei dintâi spre câmpuri călătoresc cu gândul.
- Şi sunt de mult țărână, şi totuş nu mai mor...

I-ascult vorbind, în şoapte de griji întretăiate,
Şi nu ştiu ce mă leagă cu sfatul lor târziu...
— Nu frica pentru turmă, nu grija de bucate,
Nici teama că afară e iarnă şi pustiu.....

Atât de multe lucruri vorbesc acum în şoapte...
Dar dup'atâtea veacuri eu le-am uitat de mult;
Pe nesimțite însă de ei mă leagă'n noapte
Doar inima ce bate cu cât mai mult i-ascult.....

Şi-or cât aş vrea adesea să cred că sunt pe-o cale
Ursită ca să-mi pue în mâini pământu'ntreg,
Cu mintea ce frământă dorinți universale,
Că am ceva în urmă, eu totuş înțeleg: —

Mă țin legat cu lanțuri acei ce mă strigară!
Plecați pe masa-mi strimtă, cu ei în cărți citesc,
Gândesc cu ei alături ideia cea mai rară,
— Şi'n versul meu se zbate un suflet românesc.....

M. SĂULESCU

---

tru a clădi oraşul şi a-i înzestra subsolul cu dinami şi cuptoare, cu canalizări şi alte lucrări de cari nu poate fi ipsită nici o grămădire omenească.

Dar aceste două miliarde fură şi ele subscrise într'o clipă.

Domnul du Grégeois — cel care avusese ideia de a clădi acest *Dreadnought* — erea un inginer a cărui faimă se dusese departe în lume, şi el îşi stabilise calculele cu atâta siguranță încât ceeace spunea era îndată crezut numai pentrucă spusa pornise dela el.

Şi de fapt ce însemnau în fond aceste patru sărmane miliarde față cu veniturile pe cari aveau să le aducă şi față cu progresele ce aveau să fie îndeplinite în câte patru colțurile lumei deodată?

Pe veci învins, occeanul îşi va deslănțui zadarnic puterea. Valurile cele mai despletite, strigătele cele mai groaznice, mânii de tigrii şi iureşe de elefanți, toate acestea n'aveau să mai însemneze nimic față cu uriaşul ce va supune după voința lui adâncurile în cari un munte cât Himalaya s'ar scufunda şi ar dispărea ca un sloiu de ghiață.

Acest Titan va aduce, dar, pe vreme bună ori pe vreme rea, prosperitatea din pântecele lui, dela o lume la alta, cu aceeaş seninătate, şi va restabili între popoare curentele sufleteşti slăbite, va lega pe om de om într'una şi aceeaş confederațiune: cea a unui neîncetat mers spre progres. Dacă se va mai adăoga la aceasta, că numai cele 12 curse pe cari *Oceania-Dreadnought* le-ar face pe an, dela un continent la alt continent, transportând de fiece dată câte un milion de călători, a câte 100 lei de fiecare, ar da un venit de un miliard două sute milioane, oricine va putea să priceapă că dividendele de cari aveau să se bucure acționarii erau să fie nebuneşti. Un alt venit de cel puțin un miliard urma să fie încasat tot anual pentru mărfurile şi produsele agricole încredințate vasului. In sfârşit, casele de pe platforma lui, ce fuseseră cezionate mai multor societăți de clădiri, trebuiau, pe cale de impozite puse de societatea fondatoare, să mai dea ca beneficii acționarilor sume ce ar fi trecut şi ele de un alt nou şi rotund miliard. Cifrele, precum se vede, se revărsau ca o apă din matca ei, aşa că nu mai putea fi nici vorbă de capitalurile puse în joc.

Cu toate acestea, deşi totul părea gata; deşi pe strade fluturau steagurile celor trei mari state aliate, şi anume: ale Franței, Engliterei şi Statelor-Unite, *Oceania-Pacific* nu se mişca încă din loc, rămânea alăturat cu țărmii golfului de Gasconia.

Tărâte ca de nebunie, acțiunile urcau la nişte culmi fantastice. Părți ale lor, din câte 500 lei una, se mențineau de o lună pe toate piețele financiare la câte 480.000 lei fiecare şi păreau în momentul de a atinge jumătatea de milion. Acționarii puseseră deci mâna pe averi turburătoare.

Toamna însă se apropia şi odată cu sosirea ei veni şi ziua hotărâtă pentru inaugurare, sau altfel zis, pentru pornirea spre New-Yorck a mişcătorului oraş.

Pentru a se înlesni putința călătorilor ce alergaseră din toate părțile lumei spre a fi față la această solemnitate, se făcuseră câte 100 de căi ferate paralele ce vărsau zilnic călătorii pe coasta Gasconiei, nu cu sutele de mii, ci cu milioanele. După cât se spunea, cifra celor sosiți, şovăia de mai bine de o săptămână între 12 şi 14 milioane.

Companiile asociate ale construirei vasului îşi luaseră din vreme măsurile pentru a putea să ofere locuințe unei asemenea migrațiuni de popoare. Ele clădiseră pe o întindere de peste 60 km. a țărmurilor, hoteluri peste hoteluri, şi vile lângă vile. Case italieneşti, englezeşti şi ruseşti ridicate din materialuri uşoare, şi până şi locuințe arăbeşti şi indiane cât şi cule româneşti, se deşirau împestrițându-se câteodată cu locuințe japoneze şi chineze.

Această nouă lovitură financiară a Domnului du Grégeois îl urcă dintr'odată la rangul de împărat al păcei şi de rege al aurului.

In ce priveşte acest aur, este şi drept a se spune că el nici nu mai încăpea în lăzile de fier ale confederatelor societăți. Se mai poate spune că din cauza prea marei abundențe a zisului metal, Franța se găsia în pragul unei mari catastrofe. Nu mai erea om care să nu se fi îm-

FIGURI CONTIMPORANE

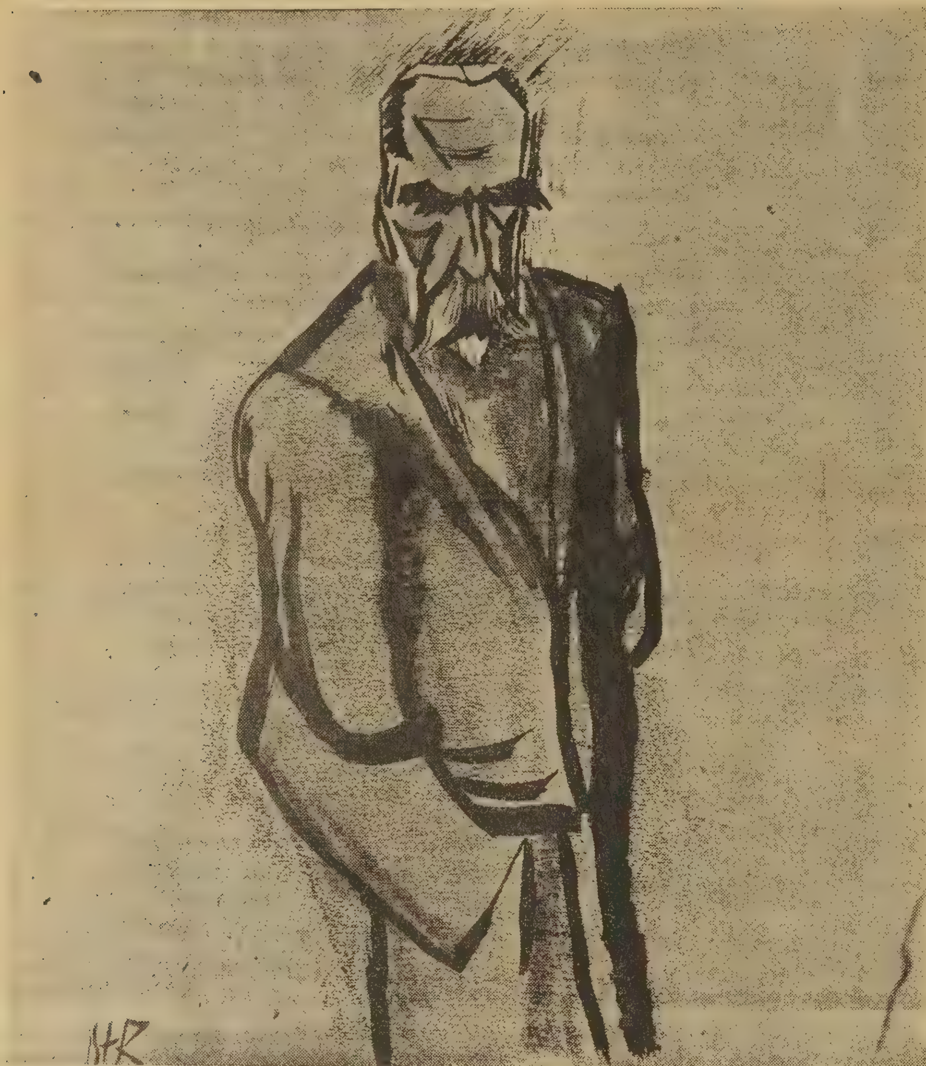

M. PHEREKYDE

bogăţit şi foarte puţini rămăseseră cei cari mai voiau să muncească. Agricultorii şi comercianţii, industriaşii, lucrătorii şi până şi baimanalele ce nu ereau până atunci decât nişte *«târâe-brâu»*, îşi aveau acum depozite însemnate de bani în aur la *Banca Franţei*, la *Creditul Lionez*, şi la alte mari bănci. Cei cari fuseseră mai prevăzători, nu aşteptaseră ca preţurile pământurilor şi caselor să crească, ci îşi cumpăraseră, care moşii, care castele, care vii şi case de speculă.

Odată cu grămădirea aurului, crescu însă şi preţul oricărui obiect, iar kilogramul de carne nu se mai vându decât pe 100 de lei şi jimbla pe 20.

Parisul, fiindcă se golise de locuitori, căci toţi alergară spre golful Gasconiei pentru a face bani, rămăsese văduv de automobile, de autobuse şi de trăsuri de piaţă. Nu mai erea nici cine să urce în ele, nici cine să le conducă. Nu mai funcţionau nici chiar tramvaele, iar prăvăliile ereau mai toate închise; şi nemărginitul oraş muria uliţă cu uliţă. S'ar fi crezut că a trecut peste el o ciumă şi că s'a sfârşit pentru dânsul de veci orice activitate omenească. Cei cari îl părăsiseră mai întâi, fuseseră miniştrii şi autorităţile cari dedeseră fuga acolo unde în toate părţile licăria şi sdrăngănia aurul. Sergenţii de poliţie nu mai aveau nici ei ce păzi, pentrucă nimeni nu mai avea zor să fure, iar *apaşii* ce băgaseră spaima în atâţi bogătaşi ereau acum mari şi pântecoşi proprietari.

Dar ziua cea mare sosi. Ivirea ei fu vestită de 1000 de lovituri de tun ce izbucniră în tot lungul golfului.

Milioanele de răsuflări ce gâfâiau în acea clipă în faţa mării se schimbară într'o aripă de furtună, care trecu deodată peste valuri şi le ridică în sus răsvrătite. Bolţile cerului fură sdruncinate şi se cutremurară de trei ori.

Dar când, sub caldul şi tânărul soare al întâielor zile de Aprilie, *Oceania-Pacific-Dreadnought* fu pus în mişcare de puternicele lui motoare, el a cărui construcţiune pasionase în timp de 20 de ani populaţiunile cele mai depărtate ale pământului, şi când fu văzut că înaintează cu oraşul lui, pe ale cărui strade mişună lumea ca în Parisul de odinioară, milioane de milioane de strigăte se ridicară detunătoare şi, izbindu-se de cheiurile oraşului, se întoarseră, trimise înapoi de isbire, şi măturară pe ţărm din faţa pământului o sumă de hoteluri şi case pripit şi uşurel clădite.

Oceania-Pacific însă îşi urma drumul neturburat, se ducea cu largile lui bulevarde înpodobite cu cireşi înfloriţi, cu castani pe ale căror ramuri, petale de flori trandafirii puneau o zăpadă primăvăratecă, se ducea către era cea nouă, iar New-Yorck şi universul întreg îl salutară, şi în timp de ani numeroşi, acest *Dreadnought al păcei şi fericirei*, cără bucuria şi bunul traiu — toate satisfacerile sufleteşti şi materiale — dela un continent la altul.

Cu toate acestea....

Cu toate aceste, veni o zi când nu mai voi nimeni să muncească. Şi fiindcă nimeni nu mai vru să pună mâna pe nimic, nu mai fu în curând, — oricât s'ar fi plătit, — bucată de pâine cât de mică, afară dacă n'ai fi plămădit-o şi dospit-o singur.

Din această cauză, comerţ, industrie, artă, muncă a pământului, orice, încetă de a fi şi fiece popor se cufundă cu încetul în barbarie. Nu mai ereau pe strade nici măturători, nici lampagii cari să aprindă felinarele, nici prăvălii unde să se mai vândă ceva, nici poliţie, nici hoţi şi nici funcţionari. Birturi nu mai ereau deasemenea şi teatre şi mai puţin. Unde ereau să se mai găsească nebuni cari să gătească bucate, nebuni cari să le servească la muşterii, şi alţi nebuni şi mai mari cari să se urce pe scenă, să ţipe, să plângă, să cânte, să urle, ori să se strâmbe la public? Toţi ereau bogaţi.

Din fericire, un sindicat de bancheri, şi n'ar fi de mirare ca el să fi fost chiar cel care clădise *Oceania-Pacific*, se uni să transporte în diferite părţi ale subsolului vasului o nespus de mare cantitate de dinamită, şi dându-i foc îl asvârli într'o noapte în aer.

Rezultatul: Lumea se puse din nou pe lucru; se reiviră brutari, prăvăliaşi, birtaşi, poliţie şi chiar *apaşi*, şi lumea urmă să fie, tot ca înainte, bogată şi săracă, fericită şi nefericită.

Dar să nu purtaţi Sâmbetele, scumpi cititori, acestui sindicat.

Ci să ziceţi împreună cu mine:

Fi-ei ţărâna uşoară acestui — *Pacific-Dreadnought*.

Alexandru MACEDONSKI

Acuarelă de Iser **Plaja Mamaia**

ÎNGER BLÂND

Inger blând cu părul negru așezat în bucle moi,
Rupe panglica ce strânge frumuseți de vis feeric;
Părul desfăcut să cadă peste umerii tăi goi,
Și zăpada lor s'o 'mbrace cu fâșii de întuneric.

Noaptea lui să puie umbră peste fruntea de lumină,—
Umbră de amurg cernută pe potirul unei flori;
Câte-un fir stingher să joace peste fața ta senină,
Și să tremure sfielnic peste ochii visători.

Inger blând, deschide ochii, taina lor să mă pătrundă,
Taina mării ce oglindă altă mare' de senin;
E în ei tot Universul, cum tot ceru'i într'o undă,
Cum un vast apus de soare e 'ntr-o piatră de rubin.

Ochii 'n suflet să-mi străbată ca o stea în fundul mării,
Și 'n adânc să lumineze tăinuită bunătate;
Ce-i un suflet ce se 'mbracă cu podoabele visării,
Fără ochiul ce 'nțelege trista lui singurătate?...

Și deschide gura mică; — c'un buchet de calde șoapte
Unui vis plăpând arată-i toate farmecele vieții.
Cu un zâmbet luminează neagra gândurilor noapte,
Și pe-o lume de visare pune zorii dimineții.

Mă învață mângâerea unei vorbe dela tine, —
Pune-un strop de alinare unde-i suferința multă; —
Mângâerea este doară pământescul nostru bine...

Inger blând cu părul negru, plânge cineva...
Ascultă!—

Iași **Demostene BOTEZ**

CRONICA MUZICALĂ

Palatul Ateneului. — *Concertele pianistului Emile Sauer. — Concertele violonistului Florizel de Reuter. — Al VI-lea simfonic. — Concertul „Cercului artistic muzical".*

Cele două concerte ale vestitului Emile Sauer,— o prețioasă cunoștință a noastră, — au fost atâtea amintiri neuitate pentru cei ce au asistat la acele serbări ale pianului.

D-l Emile Sauer abordează pe Bach,—*Concert în stilul italian,* — pe Beethoven, —*Sonata op. 109,* — cu un succes care te miră la un așa de minunat interpret al lui Chopin și al lui Schumann.

El învinge în mod strălucit obstacolele din *Ronde des lutins* și din *Mazeppa* de Liszt și suspină cu o grație de naivă duioșie *Gavota* și *Variațiunile* lui Rameau.

Dar unde se înalță la regiuni într'adevăr neîntrecute, e 'n interpretarea lui Schumann, — *Sonata op. 11 in fa diez minor:* - clapele Boesendorferului său cântă asemenea unei voci frumoase și vechiul clișeu, întrebuințat la noi alandala oricărui virtuoz, i-l putem adresa în deplină conștiință: pianul său grăește, surâde, glumește, suspină, plânge, strigă; degetele sale, — degete cari perlează pasagiile grele, cu o delicatețâ și o velocitate de fermecătoare perfecțiune, — sunt slujite de o inteligență tot atât de adâncă ca și tehnica sa; acea inteligență, de inima sa; inima sa, de acel „nu știu ce" care îmi vine, — cuvânt mare! — să-l numesc geniu...

Trebuie oare, după toate aceste cununi admirative, să adăugăm că acest mare artist are cochetării proprii, — ca să nu le zicem „cusururi", că ridică câteodată brațul sus de tot, exagerat de sus, înainte de a ataca nota; că e, afară din cale nervos; că bălăbănește febril capul, — un

cap de o expresiune foarte caracteristică, — la pasagiile de forţă; că pentru a obţine sonorităţi puternice îşi cam maltratează biet instrumentul şi că ale sale compoziţii sunt mai mult improvizări strălucite menite de a pune în valoare minunatul mecanism al autorului lor?....

* * *

Violonistul Florizel de Reuter, pe care l-am cunoscut copil, a crescut mare: iată-l devenit om: e un tânăr de vreo douăzeci de ani, elegant şi plin de distincţiune, care a ţinut ceeace promitea.

Copilul de altădată, răsfăţatul publicului nostru se poate prenumăra, azi, printre viitorii violonişti de seamă, căci, pe lângă un ton puternic şi totdeodată atrăgător, posedă şi acea muzicalitate fără de care un virtuoz devine indiferent acelora ce pricep muzica.

Tânărul artist a executat, cu mult succes, pagini de Bach, Mozart, Schubert, Tartini, Raff, Dvorak, Vieuxtemps etc. şi chiar de. . . . . Florizel de Reuter!

D-l Th. Fuchs, bunul pianist-compozitor, nedespărţitul tovarăş al marilor virtuoji ce ne vizitează, a ţinut acompaniamentul cu obişnuita-i autoritate şi a executat în solo *Capriciul spaniol* de Moskowsky şi un interesant *Impromptu* compus de dânsul.

* * *

La acest al VI-lea concert simfonic, se înalţă *Simfonia IV-a* a Titanului, printre strania şi atât de atrăgătoare uvertură *Une nuit sur le Mont Chauve* a rusului Moussorsky, graţioasele *Arii de balet*, de Rameau, şi somptuosul *Carnaval romain* de Berlioz.

Simfonia a IV-a în si bemol, dedicată contelui d'Oppersdorf, a fost compusă în 1806; Beethoven avea, prin urmare, 36 ani şi nemiloasa surzenie îl atinsese de mai mulţi ani. Simfonia poartă No. 60 în nomenclatura operilor maestrului şi fu plătită de contele d'Oppersdorf, cu suma de 350 fiorini, adică 700 lei! Câţi compozitori de mâna a zecea n'ar refuza azi cu dispreţ acea sumă, pentru un mic vals sau o şansonetă! —

Dar, când vorbim de compozitorii noştri, găsesc că suntem cam departe de *Simfonia IV-a*: răsfoind partiţiunea maestrului dela Bonn, vedem că Beethoven recurge la o orchestră redusă: numai un flaut, în loc de două, şi, fireşte, numai doui waldcorni!

Mai restrânsă ca proporţiuni decât sora sa mare *Eroica*, mai simplă decât dumnezeasca ei soră mai mică *Simfonia V-a în do minor*, a patra din cele nouă muze, e plină de veselie, de spontaneitate şi de vervă ritmică;—prin ea clamează titanul, întregei lumi, fericirea de a fi iubit de fiinţa adorată,—căci în inima sa naivă, genialul desmoştenit al succeselor cărora Don Juan le datorează celebritatea, se credea iubit de fermecătoarea Giulietta Guicciardi!...

* * *

„Cercul artistic muzical" e o foarte simpatică asociaţiune corală, compusă din elemente recrutate printre profesionişti şi amatori; ea cântă cu drag, cu voie bună şi cu frumoase calităţi de sonoritate, nuanţare şi echilibru.

Muzică naţională n'au prea cântat membrii „Cercului artistic muzical", căci afară de numele d-lui B. Anastasescu, n'am citit pe program decât nume de compozitori străini.

Doui solişti au participat la acel concert: D-ra Margareta Rădulescu, care a cântat cavatina din *Bărbierul* şi aria păpuşei, din *Povestile lui Hofmann* şi tenorul Băjenaru în aria din *Ballo in maschera* şi în *Mama* şi *Vino*, două duioase melodii datorite penei sprintene şi în perpetuă activitate a respectatului nostru maestru Caudella.

Auditorul a aplaudat pe cântăreaţă şi a aclamat pe tenorul care de atâţia ani îl delectează, pe luptătorul viteaz care a învins adesea, în rolurile de căpetenie, la toate încercările lirice ce s'au făcut la noi, de aproape 30 ani.

Şi dacă unui sub-comisar de clasa 5-a i se dă, cu drept cuvânt, o pensie, după un anumit număr de ani de serviciu, nu văd de ce nu s'ar acorda tenorului care, — lucru unic în analele teatrului, — întrupa în aceeaşi săptămână pe Lohengrin, pe Radames şi pe. . . . Grenicheux, o sumă lunară care ar pune la adăpostul privaţiunilor pe acest meritos reprezentant al artei noastre lirice.

M. MARGARITESCU.

CRONICA TEATRALĂ

Teatrul Naţional. — **Bunicul,** comedie în trei acte de d-l *A. de Herz.*

Inchipuiţi-vă un original care, într'o seară, ar aduna diferiţi actori, dela diferite teatre din Paris, şi le-ar spune:

— Domnilor, vreau să dau un spectacol original. Vă rog, prin urmare, ca rolurile pe cari fiecare din dumneavoastră trebuie să le jucaţi astăseară la teatrele cărora aparţineţi, să le interpretaţi pe scena mea.

— Dar noi jucăm în piese diferite!

— Cu atât mai bine. Fiecare piesă reprezintă un colţ de viaţă. Eu vreau să exprim viaţa întreagă.

— Dar replicele n'au să aibă legătură.

— Legătura e talentul meu!

Originalul plăteşte. Actorii vin. Şi astfel avem deodată la un loc, în acelaş salon sau în acelaş cadru încântător de natură, pe Cyrano de Bergerac şi pe Marchizul de Priola, pe Nizeroles şi pe Olivier Bertin, pe Trissotin şi pe „maman Colibri". Şi pe mulţi alţii. Eroi din vremuri şi lumi diferite, ei se'ntâlnesc în aceiaş clipă şi'n acelaş spaţiu, îşi mărturisesc patimile şi-şi destramă sufletul în replici cunoscute cari se ciocnesc dar produc totuş efect prin împerecherea lor neaşteptată. La fiecare cuvânt ai impresia că auzi ceva ce s'a mai spus, dar spectacolul, în desfăşurarea lui întreagă, pare cu totul altceva decât ce a mai fost. Este o noutate, — dar o noutate fără nici un înţeles şi fără nici o ţintă. Un fel de pânză a Penelopei care se destramă mereu şi creşte mereu la loc. Un drum lung fără nici o cotitură, mărginit de-aceiaşi copaci, pe care-l parcurgi în tovărăşia aceluiaş prieten, care-ţi repetă mereu aceiaş glumă.

Cam cu aceste gânduri am plecat dela reprezentaţia *Bunicului.*

D-l de Herz face impresia că nu observă direct viaţa. Dânsul vede realitatea prin ochii confraţilor săi dela Paris. Şi de-aceea, piesele sale în loc să aibă frăgezimea momentelor prinse în timpul cât sunt trăite, par mai mult colecţii de flori presate; iar tipurile sale, lipsite de spontaneitatea pe care o împrumută oamenilor şi lucrurilor observaţiunea directă, par mai mult desenuri ori caricaturi dedesubtul cărora citim legende mai mult sau mai puţin spirituale, glume mai mult sau mai puţin auzite şi altă dată.

Şi, totuş, d-l de Herz are talent. Sau, mai bine zis, d-l de Herz are intuiţia genului teatral. Din nefericire însă, până acum d-sa n'a putut să dovedească decât că ştie să stăpânească, până la un punct, forma teatrală. In *Păiajenul* această formă a fost atât de sclipitoare în cât strălucirile ei silite au putut face pe cei mai mulţi să nu bage de seamă falşitatea fondului. Din fericire, în *Bunicul*... technicismul d-lui de Herz a dat greş, şi atunci toată lumea a putut să vadă cât de hibride sunt alcătuirile scenice ale acestui scriitor care face impresia că iubeşte atât de mult teatru în cât a trăit numai între culise, unde soarele este electric, tinereţea-„rouge de théatre", florile-vopsea şi pânză, viaţa-sfoară.

Să sperăm că nesuccesul *Bunicului* îl va face pe d-l de Herz să iasă dintre culise şi să-şi răcorească puţin necazul sub un cer care nu e pictat în atelierul Teatrului Naţional. Acolo va putea să vadă, cu ochii săi proprii, o viaţă pe cari alţii n'au mai văzut-o, oameni pe cari cu toţi îi cunoaştem, inimi cari vibrează de ridicol sau de durere. Şi atunci, numai atunci, ne va putea da piesele bune pe cari le aşteptăm dela d-sa şi care să oglindească *viaţa noastră*, iar nu viaţa descrisă de dramaturgii francezi.

Cu *Bunicul* d-l de Herz a făcut doui paşi îndărăt. Acum de-abia d-sa pare în ajun de-a scrie prima sa lucrare mai de seamă. Şi dacă am putea să uităm tot ce s'a scris înainte de *Bunicul*, am putea să profetizăm aproape sigur că anul viitor d-l de Herz va da o piesă care va fi aplaudată. Piesa va fi întitulată, probabil, *Păiajenul.*

*

Bunicul este Manole Corbea (d-l N. Soreanu). După ce a petrecut două tinereţi în braţele celor mai frumoase şi iubitoare femei, Manole Corbea îşi odihneşte melancolia amurgului şi junghiurile reumatice într'o staţiune balneară. (Care? Nu ni se spune. Este şi aceasta o dovadă că autorului i-a fost greu să stabilească puncte precise de contact între lumea din piesa sa şi lumea noastră. De alt-fel, tendinţa aceasta de a nu preciza locul acţiunei şi a-i lăsa aparenţe de internaţionalism se observă şi în *Ave Maria* a d-lui Victor Eftimiu. Identitatea scopului, creiază identitate de mijloace: şi în *Ave Maria* şi în *Bunicul* precizarea locului acţiunei ar contribui la descoperirea lipsei de *adevăr local* a personagiilor). In jurul lui Manole Corbea se'nvârteşte o ceată întreagă de oameni fără personalitate, caractere fără caracteristice, tipuri pline de ticuri fără efect, bărbaţi şi femei cari iubesc sau cari vor să fie iubite, — aproape aceeaş lume pe care am cunoscut-o şi în *Păiajenul*. Pupinel (d-l P. Iancovescu), — secătura care se laudă că îl plictisesc cu dragostea femeile după a căror iubire suspină zadarnic; Velişcu (d-l C. Belcot),— poetul care repetă mereu, des şi fără potriveală, aceeaş epigramă; Chezaşu (d-l Al. Mihalescu), — palavragiul care este necuviincios de vorbăreţ şi care, ca şi Velişcu, repetă mereu aceeaş glumă; generalul Frunteş (d-l G. Carussy), care e îndrăgostit de d-na Raiu (d-ra M. Filoti) şi care în clipele cele mai intense de bucurie sau emoţie exclamă, tot atât de monoton ca şi Velişcu şi Chezaşu, aceeaş vorbă: *Pas possible!* O lume întreagă, cu ticuri deosebite isvorâte din aceeaş lipsă de caracterizare. O serie întreagă de oameni cari se înrudesc prin banalitate şi cari au în piept, în loc de inimă, monotonie. Fotografii *à la minut* cari, dacă n'ar purta dedesubt numele persoanei pe care o reprezintă, n'ar putea folosi niciodată la statornicirea unei identităţi.

Mai deosebit decât aceştia toţi pare Manole Corbea. Dar şi el trăeşte mai mult prin ceeace se spune despre el, decât prin ceeace se desprinde din vorbele, din regretele, din melancolia apusului său. Toţi povestesc că Manole Corbea a fost un Don Juan irezistibil. Dar din perspectiva de artă în care autorul îl aşează, el apare ca un pensionar oarecare, un ursuz trăit departe de lume, care nu păstrează nimic din parfumul frumuseţilor ce i-au înviorat tinereţea. Inima unui bărbat care a iubit atâta, în cât „îl ţin minte femeile" este ca un album în care fie-ce filă poartă o fotografie şi o floare de demult; ca un sertar plin de scrisori în tot felul de culori, legate cu panglicuţe al căror parfum trăeşte încă. Răsfoeşte un asemenea album sau deschide acest saltar, — şi-ai să simţi par'că adierea unui *fru-fru* ce vine de departe, şi-ai să te'nbeţi de-atâtea parfumuri ce se sting amestecându-se, şi-ai să te'nfiori de poezia amintirilor cari tremură de dorinţa de a fi reînprospătate

Ei bine, nici una din aceste senzaţii nu ne-a deşteptat Don Juanul îmbătrânit al d-lui de Herz. Inima lui ni s'a desvelit ca un album în care nu e nici o fotografie, ca un saltar în care nu e nici o scrisoare trandafirie. S'a săvârşit un furt sau am fost mistificaţi. Corbea n'a iubit şi n'a fost iubit niciodată,—sau autorul a fost indus în eroare. Trebue să fie le mijloc o substituire. Fără îndoială, d-l de Herz trebue să fi confundat pe Corbea cu eroul visat de dânsul. Sau, dacă nu, l'a păcălit Corbea.

De altfel, Corbea apare aşa nu numai din perspectiva în care l'a aşezat autorul. Insuş fondul lui sufletesc nu este de om care a făcut din dragoste îndeletnicirea de fiece zi a vieţei. Dovadă: desfăşurarea întreagă a piesei.

Corbea se'ndrăgosteşte de domnişoara Dea Frunteş (d-na M. Giurgea), fata prietenului său de demult, generalul Frunteş. Cum s'a născut dragostea asta,—e greu de lămurit. La începutul actului Corbea spune tuturora, şi mai cu seamă frumoasei doamne Raiu care-l ispitia grozav, că a ajuns la vârsta când trebue să-şi puie poftele în cui. La mijlocul actului, are o scenă, pe o bancă... simbolistă, cu Dea Frunteş, în timpul căreia aceasta, cu accentul cel mai naiv, îi spune necuviinţi cari pe noi ne jicnesc iar pe el îl aţâţă. Şi la sfârşitul actului, Corbea se simte robit de această copilă. Cum? Pentru ce? Mister. Cunoaşte pe Dea de când erea mică; a purtat-o pe genunchi; o vedea mereu. De ce nu s'a îndrăgostit de ea cu un minut înainte de începerea actului întâi? Sau de ce nu a izbucnit dragostea aceasta după isprăvirea piesei? Şi acest moment sufletesc este tot atât de neprecis caşi locul unde

AUTORUL „BUNICULUI“

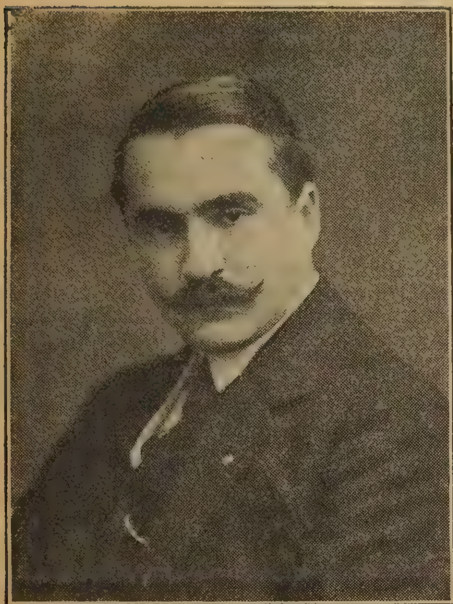

Inainte *și* după *reprezentarea „Bunicului“*

se petrece acțiunea, — și desigur pentru aceleași motive.

Va să zică, în Corbea, care se domolise, care renunțase pentru totdeauna la plăcerile iubirei, se trezește deodată, la glasul cristalin al unei copile, amantul de odinioară. Și atunci ne bucurăm că în sfârșit vom vedea pe Corbea așa cum a fost el pe vremea de care femeile și-aduc și acum aminte cu înfiorare. Dar, ce dezamăgire! Corabea vorbește iar graiul care a fermecat atâte femei spune numai banalități. Pe buzele lui nu sboară nici cuvintele obișnuite ale amanților de carieră; nu se îngână nici șoaptele dureroase ale îndrăgostitului întârziat care când iubește pentru întâia oară, atunci iubește mai zadarnic.

Eroul d-lui de Herz este și de astă dată un recalcitrant. El nu vrea deloc să fie consecvent cu trecutul ce i se atribuie. Aceasta nemulțumește nu numai publicul, ci și pe Dea. Probabil din pricina acestei inconsecvențe d-ra Frunteș se face că nu bagă de seamă tresăririle de dragoste ale bătrânului ei prieten. Dar Dea mai e distrată și de altceva: de sosirea lui Flintea (d-l Tony Bulandra). Ea iubește în taină pe acest tânăr pe care-l vâna d-na Raiu. Săgețile acesteia însă nu nimeresc inima țintită. Și-atunci frumosul fugărit de nepotolita Diană este fermecat de curățiea și naivitatea fetiței care cu câtva timp înainte ațâțase simțurile bătrânului Corbea, prin perversitatea ei nebănuită.

Flintea vrea să se însoare cu Dea. Corbea îi surprinde îmbrățișați, după o scenă lungă cu acompaniament de piano, în care nici un cuvânt nu emoționează și o singură vorbă e de spirit. (Incă un punct comun între *Ave Maria* și *Bunicul*: muzica. Și totuși încă n'avem operă română!) Descoperirea aceasta îl face să sufere. Flintea îl roagă să sprijinească pe lângă general cererea în căsătorie a Deei. Ei refuză. Din clipa aceia Corbea devine gelos. Gelozia lui însă este tot atât de ștearsă, neinteresantă, monotonă, după cum pare și dragostea lui. Intr'o scenă grozav de lungă el se silește să-l convingă pe Flintea să renunțe la Dea și să se arunce în brațele d-nei Raiu. Scena plictisește, fiindcă argumentația lui e lipsită de argumente, fiindcă insinuația lui nu e insinuantă, fiindcă născocirile lui sunt sărace în fantezie. Corbea nu știe să mintă,—prin urmare nu iubește.

Și totuș, pe cât se pare, acest îmbătrânit Don Juan devine deodată o piedică de neînvins pentru înfăptuirea visului de iubire al lui Flintea. De ce? Alt mister. Fiindcă Corbea nu vrea, Dea nu se va mărita cu Flintea. Iar Corbea se împotrivește fiindcă iubește în taină pe Dea, pe care vrea s'o păstreze fecioară pentru a-i mângâia apusul libidinos. Niciodată n'am văzut e situație mai falșă, prelungită în mod mai exasperant.

Toți se roagă de Corbea, — Frunteș-tatăl s'a șters cu desăvârșire. Iar Corbea se împotrivește mereu. Se împotrivește și când îl roagă Flintea; se împotrivește și când îl roagă Dea. De-opotrivă de monoton. De-opotrivă de neinteresant. Și piesa amenință să se prelungească așa două-trei seri, fără ca Manole Corbea să-și mărturisească dragostea dar și fără să consimtă în acelaș timp la unirea Deei cu Flintea, dacă n'ar interveni scrisoarea salvatoare. Corbea află că fata lui naturală, Felicia Rădeanu, a născut un băețaș. Această știre îl trezește din vraja care-l amețise. Bunic! De acum, amantul trebue să facă loc bunicului. Corbea consimte la căsătorirea lui Flintea cu Dea. Bunicul se duce să-și vadă nepoțeul. Și piesa se sfârșește tot atât de nemotivat după cum s'a și început.

*

După cum se vede, *Bunicului* îi lipsește o acțiune strânsă, îi lipsește interesul care trebue să sporească de la act la act, îi lipsește conflictul. Dar cusurul cel mai de seamă al acestei piese, este tinerețea exagerat de fragedă a autorului. Când nu ești încă, poate, nici la cea dintâiu iubire, este greu, este chiar cu neputință să dramatizezi cea din urmă iubire a unui amant de carieră. Dragostea modernă nu este un sentiment simplu a cărui intuiție s'o poată avea un artist prea tânăr, ori cât talent ar avea el. Ea este un complex de capriciu, de fantezie, de senzibilitate specială, de mișcări sufletești neașteptate, de viclenie, de curse, de plăceri ce nu le poate ghici acela care n'a vibrat de ele.

Și de-aceea, *Bunicul* nu e o piesă ci un poem, căruia i s'a substituit eroul principal: Don Juanul îmbătrânit. Dintr'un act care ar fi putut să fie bun d-l de Herz a întins trei acte fără nici un interes dramatic. Ș'a făcut o piesă în genul compoturilor *tutti-frutti*, cu dialog vioi, cu tipuri monotone, cu câteva glume isbutite, cu unele necuviincioase, cu decor senzațional. Dar atât.

Melancolia amantului care îmbătrânește în bătaia razelor frumuseții ce nu-l mai poate încălzi a rămas, și după *Bunicul*, tot un subiect vechiu. In literatura noastră el a inspirat lui Alexandri *Fântâna Blanduziei*. In teatrul francez modern îl regăsim în *Les marionnettes*; Guy de Maupassant l'a desvoltat în *Fort comme la mort*. Din toate acestea, și din multe altele găsim în *Bunicul*; nimic însă din viața care se frământă în jurul nostru. Manole Corbea este un amestec palid, fără nici o caracteristică originală, din marchizul de Priola, din Nizerolles, din Olivier Bertin. Iar piesa întreagă pare înădită din scene luate din aceste lucrări. Când Corbea stă de vorbă cu Pupinel, în actul întâi, avem impresia, că auzim pe Marchizul de Priola inițiând pe Petre Morin în tainele vieței; când Corbea glumește cu Dea ca să-și ațâțe dragostea pe care totuș nu vrea să și-o mărturisească, ni se pare că vedem duioasa scenă cu păpușile dintre Fernanda și Nizerolles; iar când Corbea își dă toate silințele de a împiedica pe Dea să se mărite cu Flintea, par'că ne-aducem aminte silințele dureroase ale îmbătrânitului Olivier Bertin de a zădărnici unirea Anettei cu d-l de Farandal.

Chinuit de aceste apropieri, am recitit scenele pe cari lucrarea d-lui de Herz le amintește. Nu poate fi vorba, desigur, pe pastișare. E-așa departe, ca realizare artistică, *Bunicul* de aceste lucrări de profundă valoare sufletească. D-l de Herz nu a fost artist de loc când a scris *Bunicul*. Și totuș se apropie atât de mult ca atitudine sufletească și scenică unele scene din *Bunicul* de scenele citate. Explicația? D-l de Herz,—după cum mai spus,—nu se inspira direct din viață; d-sa vede lumea prin prisma pieselor scrise. Și deaceea, tipurile și situațiile d-sale, în loc să le regăsim în viața din jurul nostru, ne amintesc tipuri și situații din alte piese.

*

D-l Soreanu a avut să susție o luptă cumplită cu Manole Corbea, din care, spre nenorocul autorului, nu a ieșit deplin triumfător. Distinsul artist avea să interpreteze pe un bătrân curtezan care nu era de loc curtezan. Pentru aplanarea acestui continuu conflict dintre aparența și realitatea rolului ce interpreta, d-l Soreanu a risipit multe daruri. Totuș nici chiar excepționala putere de persuasiune a talentului său n'a fost în stare să convingă publicul că Manole Corbea a fost în tinerețe un mare pasionat de femei. Dimpotrivă, jocul d-lui Soreanu ni l-a arătat ca pe un burgez de treabă care, chiar înainte de a avea un nepoțel, afirma serioase însușiri de bunic.

Interpretarea cea mai izbutită a fost desigur a d-nei Giurgea. A ajutat-o mult și autorul însă. Rolul d-sale e mult mai simplu și mai ales mult mai precis de cât al lui Corbea. In special d-na Giurgea a știut să dea un farmec artistic deosebit clipelor de sburdălnicie și de naivitate necuviincioasă ale Deei Frunteș.

D-ra M. Filotti ispititoare în cocheta d-na Raiu. D-l C. Belcot prea macabru în veselul poet de saloane Velișcu, epigramistul care improvizează mereu aceleași versuri. D-l Iancovescu bine în primele două acte; slab în cel din urmă, —nu atât din vina sa însă, cât din a autorului. Rolul lui Pupinel, în actul al treilea e cu totul altul decât în cele dintâi două. De unde la început el apare ca un tânăr ușurel care nu iubește dar dorește pe d-na Raiu, după cum ar dori pe oricare altă femeie liberă; în actul al treilea îl vedem melancolic, gelos serios de... trecutul acesteia, deși nimic nu-l autorizează încă să se creadă stăpân pe prezentul sau măcar pe viitorul d-nei Raiu. Această greutate a rolului d-l Iancovescu n'a putut s'o învingă.

D-l Mihalescu, spiritual în figura cu totul lipsită de spirit a lui Chezașu. D-l Bulandra elegant și frumos în rolul epizodic al lui Flintea. Și, însfârșit, d-l Carussy a continuat, și în generalul Frunteș, să caute drumul spre succesele câștigate pe scena operetei.

...Dar cea mai expresivă cronică teatrală asupra *Bunicului* ar fi reproducerea chipului nedumerit, resemnat și dezamăgit în acelaș timp al autorului, fotografiat în clipa când mulțumește aplauzelor puține cu cari publicul mult din sală îl întărâta la sfârșitul fiecărui act.

P. LOCUSTEANU.

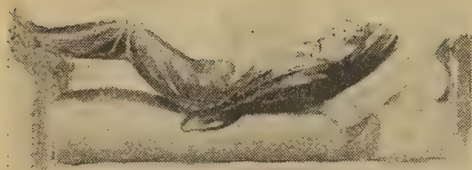

CĂRŢI NOUI

Dincolo, *din Dunăre 'n Balcani* de *Haralamb G. Lecca*. Ed. „Flacăra" Bucureşti, 1913.

Literatura inspirată de expediţia noastră militară în Bulgaria poartă urma caracterului special al acestei expediţiuni. Pe cât de impunătoare a fost intervenţia noastră diplomatică, pe cât de măreţ a fost rolul nostru istoric, pe cât de puternică a fost desfăşurarea forţelor noastre, în intregimea lor, tot atât de monotonă şi de nereliefată a fost această desfăşurare în amănuntele sale ; fiind o expediţie răsboinică, i-a lipsit tocmai ceiace trebuia să-i alcătuiască fondul : peripeţiile răsboinice. Am purtat un răsboiu pacific, în care acţiunea armatei—printr'o paradoxală schimbare de termeni—a fost de a duce în ţara streină liniştea, încrederea, pacea şi, pe alocuri, chiar o mănoasă îmbelşugare. Se înţelege deci lesne pentru ce povestirile din campania în Bulgaria au un material de fapte foarte sărac şi destul de neînsemnat ; ele trebuia să ia în cea mai mare parte tonul umoristic şi să cuprindă o notă personală, măruntă, drept notă dominantă, căci mari mişcări de ansamblu şi mari manifestaţii de forţe unite n'au fost.

Asupra chemării noastre în viaţa popoarelor răsăritene, asupra independenţii noastre politice faţă de puterea ce ne-a ţinut sub tutela sa interesată, asupra cutremurării intense din cuprinsul întregului nostru neam cu prilejul marilor evenimente la care am luat parte, se fixează cele mai atente privlri când e vorba de mişcarea naţională din 1913. Acţiunea militară rămâne interesantă ca orice manifestaţie de energie omenească, dar, ca simplă acţiune militară, literatura nu găseşte în ea un câmp vast de inspiraţie. Cum entuziasmul răsboinic n'a avut prilej să se aprindă decât în clipele trecerii Dunării, avântul stilistic nu-şi poate lua sbor nici el povestind peripeţiile campaniei ; genul eroic, care e între cele mai uşoare, trebuie să renunţe la descripţia campaniei din Bulgaria. Ar trebui pana răbdătoare şi sigură a unui Zola pentru a da evenimentelor campaniei toată amploarea lor profund omenească, pentru a da imaginea sinistră a flagelului holerei şi a expune toată însemnătatea schimbărilor întâmplate în sufletul imensei majorităţi a oştirii alcătuite de ţărani, cari au păşit ca cuceritori într'alt Stat de ţărani, mai demni şi mai fericiţi. Acest mare roman nu a fost scris încă.

D-l Haralamb G. Lecca a cules în volumul său tot ce a fost mai vrednic de reţinut din viaţa ostăşească de peste Dunăre ; evenimentele nu trec însă de importanţa celor din manevrele de toamnă. Totuş, cu stilul său nervos, incisiv şi concis, d-l H. Lecca reuşeşte să dea o imagine foarte clară şi foarte colorată a vieţii de campanie şi a ţării streine în care se găsia; nici nu vrea să ne dea mai mult—şi nici nu dă. E cu deosebire atractivă cartea prin evitarea îngrijită a efectelor „literare" care se puteau obţine uneori foarte uşor. Are în întregime aspectul unui jurnal scris sub impresia apropiată a zilei şi de aceea e valoroasă şi ca document.

Jurnalul e numai o bogată colecţie de scheme pentru posibile desvoltări ulterioare, al căror interes să treacă de cadrul naraţiunei unul incident sau descrierii unui peisagiu.

Volumul d-lui H. G. Lecca este întâiul pas pentru introducerea în literatură a campaniei din anul 1913.

C. SP. HASNAŞ

□ □ □

ECOURI

O scrisoare a d-lui Davila. — Primim din partea d-lui Davila, autorul lui *Vlaicu-Vodă*, următoarea scrisoare :

Domnul meu,

In editorialul întitulat „Doamna Clara," publicat în „Flacăra" dela 23 Noemvrie a. c. şi prin care mi se contestă paternitatea lui „Vlaicu-Vodă," autorul articolulni, d-l Al. Şerban, conchide :

„Ei bine, toate acestea, auzite faţă de martori, nu pot fi mtnciuni. Sau atunci trăim într'o lume de canalii."

Mă unesc din toată inima cu această concluzie : Da, domnul meu, **trăiţi într'o lume de canalii.**

Nădăjduind că veţi binevoi a publica această scrisoare în viitorul număr al revistei d-v. şi în chiar locul ocupat de articolul care mă priveşte şi numeşte, vă rog să primiţi, domnul meu, încredinţarea deosebitei mele consideraţiuni.

A. Davila

Dacă d-l Davila crede că e mai bine să se aşeze pe acest teren campania pentru descoperirea operei teatrale a lui Odobescu, atunci foarte bine, ne vom încorda toate silinţele ca să descoperim cine anume este canalia.

—

Colecţia de perle. — Citim în *Rampa*, sub iniţialele V. N. Cd.: *„Păianjenul* a avut darul să prindă în mrejele lui marele noastru **public care s'a lăsat să fie prins şi târît** de ţesătura fină şi delicată a lui".

Ne permitem să atragem atenţia teribililor cenzori ai vieţii noastre literare grupaţi în jurul *Rampei* că, oricât de fină ar fi ţesătura unui păianjen, ea nu e făcută din otgoane, ca să poată târî un public întreg.

Desigur însă că trebuie să fie o scăpare din vedere. Dovadă, eleganţa cu care e scris restul articolului. Citâm un pasaj : „Montarea foarte frumoasă în câte trele actele".

Când dispui de concursul unor asemenea esteţi, numai e de mirat că *Rampei* nu-i place d-l Brătescu-Voineşti.

—

Operă românească. — Reamintim cititorilor că societatea muzicale „Carmen" va reprezenta în serile de Luni 9 şi Miercuri 11 Dec. la Teatrul Naţional. *„Cavalleria Rusticana"*, operă de Mascagni, şi *„La Şezătoare"*, piesă într'un act de Sandu-Aldea şi C. Bercea, cu muzica de Tib. Brediceanu. La aceste reprezentaţii vor da concursul d-na *Veturia Triteanu*, d-l *Ştefan Mărcuş*, tenor dela opera din Teplitz (Boemia), basul G. Folescu, precum şi orhestra Ministrului de Instrucţie. Piesa românească şi corurile vor fi executate de membrii societăţii.

—

O româncă inspiratoarea Salomeei lui Wilde.—Acum câtva timp *Henri Mazel* dela *Mercure de France* a publicat, în revista engleză *Everymon*, câteva amintiri despre *Oscar Wilde* în care, între altele, arată cum i-a fost inspirată *Salomeea*.

La teatrul Moulin Rouge s'a conceput probabil ideia de a pune pe scenă drama Salomeii care a obţinut dela Irod Tetrarhul capul St-lui Ioan Botezătorul. Pe scenă o acrobată, Româncă, dansa pe mâini. Oscar Wilde, care până atunci dase puţină atenţie la ceeace se petrecea, se ridică. „Trebuie să văd pe femeia asta", zise lui Stuart Merrill care era cu dânsul. „Ea trebuie să joace rolul Salomeii într'o piesă ce am s'o scriu pentru dânsa. O vreau să danseze pe mâini, ca în povestea lui Flaubert".

Şi astfel se născu ideia Salomeei.

—

A apărut No. 17 din *Democraţia*, revista Cercului de studii al partidului naţional-liberal, cuprinzând un documentat articol al d-lui Amibal Teodorescu, răspuns la chestiunea *Cum se revizueşte Constituţiunea* o energică critică a *Companiei împotriva activităţii extraşcolare* analiza a *Cărţii verzi*, o dare de seamă asupra conferinţelor Cercului de studii şi un bogat material de Fapte, Documente şi Recenzii. Preţul 30 bani.

—

Comedia Franceză a reprezentat *Cidul* pentru a mia oară. Decând a fost scrisă, celebra tragedie a lui Corneille a stat mereu cu vrednicie în fruntea repertoriului teatrului francez.

Inainte de 1872, piesa se juca într'o versiune mai îmblânzită pentru a nu se jigni regimul monarhic. Forma îndrăsneaţă în care a scris-o Corneille i-a redat-o *Cidului* la 1872 Perrin, administratornl Comediei Franceze.

—

Gioconda, celebra pânză a lui Leonardo da Vinci, furată din Muzeul Luvrului, a fost găsită. Hoţul este un italian, Perugi, care a încercat s'o vândă. El a fost descoperit de directorul geneeal al muzeelor din Italia.

Fiind întrebat de ce a săvârşit acest furt, el a răspuns că a vrut să răsbune Italia de furturile lui.... Napoleon !

—

Din operile lui Zola au apărut în traducere românească („Bibl. pentru toţi") două nuvele: *Moartea lui Ollivier Becaille* şi *Cheful dela Coqueville. Moartea lui Olivier Becaille* este una dintre cele mai puternice nuvele ale lui Zola prin cruzimea amănuntelor şi dintre cele mai binefăcătoare prin frumuseţea sa morală. Acea renunţare a presupusului mort la drepturile pe cari le mai putea avea în vieaţă, pentru a asigura fericirea altora, e dintre gesturile cele mai curate şi cele mai nobil motivate.

E bine ca Zola să înceapă a fi cunoscut în marele public, prin acest fel de lucrări, cele mai lesne de înţeles şi de utilizat din complexa sa operă.

—

Mersul criticei franceze poate fi studiat şi din volumul *Une année de critique,* al scriitorului care şi-a luat greaua însărcinare de a judeca pe semenii săi, d-l *André du Fresnois*.

Criticul are mult talent de observaţie, mult spirit şi un deosebit dar de a spune într'o formă amabilă cele mai crude adevăruri pentru contimporanii cari îl inspiră. Şi totuş nici o metodă limpede nu-l conduce şi nici o ideie generală asupra criticei nu se desprinde din capitolele răsleţe ale lucrării. Rassa criticilor sistematici pare că s'a stins. O elegantă şi sceptică ironie dă autorului o atitudine de Montaigne—fără intenţie—iar critica e o operă literară puţin severă, făcută din neîncredere, dublusensuri şi glume fine.

Ce poate rămânea din asemenea critică, nu putem prevede.

Iată un model.

E vorba de un autor de studii: „Trebuie să-l lăudăm înainte de toate pentru grija sa de a nu părea original.... Deaceea în tot cuprinsul cărţii sale, el nu stă la îndoeală să repete cele mai eftine banalităţi. Tot astfel, nescriind pentru o elită, ci pentru mulţime, el îşi stăpâneşte geniul natural şi, printr'o admirabilă dezinteresare se osândeşte să-şi îmbrace ideile în stilul cel mai în colori. Ar fi putut, cu oarecare lustruire, să le dea reflexe de abanos sau de acaju, dar a preferat lemnul gol, lemnul alb... (Autorul se numeşte J. Bois). Cât e deaci până la *Histoire de la littérature anglaise* a lui Hypolite Taine !"

Cam în acelaş gen, dar mai puţin *frondeuse*, e şi critica d-lui *Paul Souday*, cronicarul literar al ziarului *Le Temps*, care publică în volum de foiletoane în colecţia *Les livres du Temps*. Pentru el critica trebuie să fie mai cu seamă o înţelegere, cât mai onestă, mai obiectivă şi mai vastă a lucrărilor unui autor.

Această înţelegere e desigur prima datorie a criticei; dar se poate ea opri aici? Cum alegem autorii pe cari să ne silim a-i înţelege ? Şi după ce-i înţelegem cum facem, fie şi în chip inconştient, ierarhizarea lor ?

Deaici reiese cu claritate nevoia unei teorii estetice a criticei literare.

Anul III — No. 9

FLACĂRA

14 DECEMVRIE 1913

ABONAMENTE:
In ţară: lei 6 pe an; 7 lei când se achită prin incasator. Pentru învăţători şi preoţi săteşti: lei 5 pe an
NUMĂRUL 10 BANI
TELEFON 41/7

LITERARĂ ∴ ARTISTICĂ ∴ SOCIALĂ
APARE SÂMBĂTA
DIRECTOR: CONSTANTIN BANU

ABONAMENTE:
Peste munţi: coroane 8 pe an; pentru preoţi şi învăţători coroane 6.50 pe an
In străinătate: 10 lei pe an
REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA: Bucureşti
Str. Câmpineanu, 40

PARTENZA!...

Lui Al. Macedonsky

Partenza!...
Mă chiamă tangenta
Vieţei multiple, trăită 'n beţia
Şi'n visele roze şi verzi de Haşişi..
Mă chiamă bizara, prelunga şi lenta
Minciună-a vieţei trăită 'n decorul
Fantasticei drame,
Când cu ochii închişi,
Aplauzi actorii şi chemi autorul,
Bisezi nebunia
Şi 'n ultimul stadiu de metamorfoză,
Cu ultima doză,
Incepi agonia!...

Partenza!...
Mă chiamă secretul
Mulatrelor blonde, cu ochii topiţi
In două elipse concave de smoală...
Mă-atrag orientul ocult
Şi magnetul
Mulatrelor nude cu dinţi poleiţi,
Cu unghii vopsite: albastre şi roze
Şi 'n clipa supremă,
Cu gesturi şi poze
De convalescente sătule de boală!..

Partenza!...
Mă chiamă oceanul
Şi glasul sirenei ce-anunţă plecarea
Spre sudul fantastic al „Fetei Morgane“...
Mă chiamă suprema 'nfrăţire cu anul,
Cu luna,
Cu ziua,
Cu ora,
Cu clipa,
Când gestul fatidic opri-va risipa
Aromelor calde de ceai şi banane —
Când Yama 'mi va şterge din Wansa [prezenţa...
Mă chiamă 'nserarea eternă —
Uitarea...
Mă chiamă supremul adio...
Partenza!...

1913 — Ion MINULESCU

CINCUANTENARUL ROMANULUI ROMÂNESC

Se împlinesc cincizeci de ani dela apariţia *«Ciocoilor vechi şi noui»*. Şi, după cum proza noastră literară începe la 1840 cu *Alexandru Lăpuşneanu* al lui Costache Negruzzi, tot astfel romanul îşi are punctul de plecare de la *Ciocoii* lui N. Filimon.

Pentru un stat tânăr ca al nostru, jumătate de veac e aproape un trecut; iar un cinquantenar e un prilej fericit de a aruncà o ochire îndărăt.

Pe toate căile am mers repede. Prin trezirea la vieaţă a unor puteri sufleteşti îndelung înnăbuşite, am făcut primejdioase sărituri în desvoltarea firească a unui popor. Privind această creştere grăbită, înţelegi într'o măsură pe entuziaştii de după 1848 ce-şi închipuiau că ochii lumii întregi sunt aţintiţi cu înminunare asupra noastră, înţelegi pe exaltaţii ce proclamau pe zidurile Capitalei, la răsturnarea lui Cuza: «Români! In mai puţin de două luni aţi trăit mai mult de 2 secoli. Voi, născuţi de eri la vieaţa libertăţii, aţi devenit învăţătorii lumii civilizate. Europa, uimită de înţelepciunea patriotismului vostru, a suspens cursul lucrărilor sale şi aşteaptă tot dela voi. Nu simţiţi, fraţilor, că Dumnezeirea furnică în toată fiinţa voastră?»

Scumpi vizionari, cât de departe sunteţi de sufletele generaţiei de astăzi! Am plătit scump entuziasmul vostru copilăresc. După epoca celor ce căutau cu ochii în stele, a venit epoca «inimilor reci» şi a «harfelor sdrobite»; după epopee a venit şi critica; după masă a venit şi socoteala. Am rescumpărat astfel greşealele voastre generoase printr'o cumplită neîncredere de sine. Avântul a fost fulgerat de îndoeală. Ironia latină a stânjinit sloboda revărsare a spiritului... De treizeci de ani suntem cu zâmbetul pe buze. Nu credem în nimeni: nici în alţii, nici în noi. Cuvintele mari au fost repede ocolite cu un fel de sfiiciune. Un bard naţionalist îmi spuneà cu mândrie că n'a scris niciodată în versurile sale cuvântul «Român». Nici unul dintre poeţii mai de seamă nu s'a inspirat din împrejurările glorioase de astăvară... Poporul s'a arătat însufleţit; scriitorii însă, nu. Dimpotrivă, îndată după campanie au început ei o «campanie» de micşorare a faptelor împlinite. E drept că aceasta au făcut-o mai mult ziariştii din nevoi profesionale. Scriitorii s'au ţinut numai deoparte, deşi unii dintre ei erau cuceriţi sufleteşte. Teama de ridicol i-a împiedicat dela orice avânt. Să-ţi cânţi ţara, neamul, vitejia soldatului, năzuinţele naţionale, într'o vreme atât de întârziată, ar fi putut păreà copilăresc. Cunosc poeţi ce au şovăit până la urmă, dacă trebuie să slăvească răsboiul; iar unul dintre ei — şi din cei mai de seamă — mă îndemnà să scriu un articol despre poeţii *ce n'au cântat răsboiul,* ca o mărturie de sinceritate artistică, deşi de fapt e mai mult un semn al vremii de îndoeală în care trăim. Caragiale a murit, dar ironia lui ne pândeşte încă!...

Acest spirit de tăgăduire şi de neîncredere e deobiceiu rodul unei civilizaţii înaintate şi îmbătrânite. Şi, în negaţie am mers repede. Intr'o jumătate de veac am istovit întreaga gamă a entuziasmului şi a scepticismului.

* * *

Au trecut cincizeci de ani dela cel dintâiu bun roman românesc... Şi, deşi pe toate căile de activitate naţională am făcut progrese neîndoioase, deşi în poezie am primit cea din urmă formulă simbolistă şi în pictură ne mai rămâne numai cubismul, *Ciocoii* lui Filimon n'au dispărut încă în lumea umbrelor. Ei trăesc. Epopeele lui Eliade şi nuvelele lui Asachi nu se mai citesc, pe când romanul veselului Filimon stăruie încă în mânele tinerimii. Mai mult decât atât: e o dată în literatura noastră. Dela el porneşte un gen literar, din cele mai grele şi din cele ce s'au desvoltat mai puţin. Romanul românesc, ca şi teatrul dealtminteri, nu sunt ceeace ar trebui să fie. In poezie am făcut progrese cu mult mai însemnate. Eminescu, Coşbuc, Vlahuţă şi unii dintre poeţii generaţiei tinere, nu au semenii lor în roman sau în teatru. Faptul îşi are desigur tâlcul lui. Oricât am păreà de îmbătrâniţi înainte de vreme, sufletul unui popor urmează legile unei evoluţii neturburate. Noi suntem încă în faza lirică. Romanul şi teatrul fiind genuri obiective, e firesc ca evoluţia lor să se facă mai anevoie, cerând o altfel de pregătire sufletească.

Şi totuş Filimon a izbutit.

Acest «copilandru, nalt, rumen, sprintinel, cu plete de ţârcovnic», fost corist în trupa Madamei Karl, flautist în trupa lui Popa Nicola, şi aspirant de preoţie

acest obişnuit al grădinilor Bucureştilor, tovarăş de chefuri cu Anton Pann, Unghiurliu, Chiosea şi Nănescu, acest *«mălaiu mare»*, cum îi spuneau prietenii, a reuşit să ne dea într'o literatură lipsită de tradiţie cel dintâiu bun roman românesc...

Până la jumătatea veacului trecut, literatura noastră a fost opera unei boierimi inimoase ce se străduià pentru redeşteptarea noastră culturală. Boieri au fost Văcăreştii, Conachi, V. Alecsandri, Ion Ghica, M. Kogălniceanu, Costache Negruzzi; de o largă cultură şi ajunşi la cea mai înaltă treaptă socială au fost Eliade, Asachi, Gr. Alexandrescu sau Bolintineanu. Cu Anton Pann şi cu Nicolai Filimon încep cei dintâi «bohemi» în literatura noastră, ce aveau să se înmulţească apoi în chip atât de îngrijitor, mai ales dela Eminescu încoace. Păturile sociale suprapuse au renunţat la literatură. Nu numai că n'o fac, dar nici n'o citesc. Ramurile de activitate s'au împărţit. Literatura a rămas în sarcina proletariatului intelectual. In locul boierilor sau al oamenilor de cultură deodinioară s'a ridicat astăzi o numeroasă armată de muncitori ai condeiului, cu mai mult talent şi hărnicie, dar cu mai puţină zăbavă, cultură şi chiar demnitate profesională. Cei mai mulţi scriitori deacum nu au nici stare civilă, nici vreun rol social. Alexandrescu şi Bolintineanu puteau ajunge miniştri prin lira lor; Eminescu n'a ajuns de cât în redacţia ziarului *Timpul*... Scriitorii generaţiei eroice erau în fruntea mişcărilor naţionale, ca cea mai înaltă vădire culturală şi socială; scriitorii de azi sunt nişte chinuiţi meşteşugari ai condeiului, fără nici un rost în viaţa publică... Scrisul lor mult mai căutat şi mai artistic, nu are nici o legătură cu rostul naţional...

Bohema literară, dacă îşi recunoaşte cea mai înaltă expresie în Eminescu, trebue să-şi recunoască strămoşul în Nicolai Filimon — în acest pierdevară, fără arbore genealogic, vesel, nepăsător la viaţă, făcând de toate fără vre-o pregătire deosebită, chefliu, mâncăcios ca un erou homeric, ţârcovnic şi critic muzical, nuvelist romantic câtă-va vreme şi apoi de odată romancier social, bun observator, ascuţit, care, dacă în viaţă n'a ajuns nimic, a lăsat după moarte un nume şi o operă trainică....

* * *

Ciocoii lui Filimon sunt în adevăr o operă trainică şi un document al timpului, fără a fi şi un monument artistic. In privinţa aceasta am făcut progrese mari. Jumătatea de veac ce ne desparte de romanul scriitorului nostru n'a trecut fără a nu ne fi poleit limba, fără a nu ne fi deprins urechea cu o candenţă mai armonioasă a frazei, şi mai ales fără a nu ne fi sădit în conştiinţă câte va noţiuni elementare de artă. De la *Ciocoi* până la *Tănase Scatiu* al d-lui Duiliu Zamfirescu am străbătut un drum mare sub raportul compoziţiei. Romanul lui Filimon este o frescă, neisprăvită, dar destul de bogată şi de revărsată, pe care o străbate o povestire ne îndeajuns de înnodătă şi nu cu destulă alegere a amănuntelor. Pentru un cititor de literatură obicinuită romanul pierde. Suntem deprinşi cu o mai mare economie de trăsături, şi o convergenţă a efectelor ce nu se găsesc întotdeauna în *Ciocoii*.. Intenţia scriitorului fiind de a ne da mai mult un tablou social decât un roman, unele pagine pot avea un interes documentar, dar strică impresiei artistice. Sunt capitole întregi ce s'ar putea lăsa la o parte fără nici o pagubă pentru desfăşurarea povestirei. Dimpotrivă, ar uşura-o, făcând-o mai sprintenă.

Filimon n'avea fireşte o lungă tradiţie literară îndărătul lui, cultură prea mare de asemeni nu avea, şi nici o intuiţie artistică hotărâtoare pentru a-i limpezi calea. Trebuià deci să greşească. Lipsindu-i un simţ artistic cultivat, l'a înlocuit cu o firească putere de observare şi cu un dar de a zugrăvi în mare care fac din romanul lui cel mai reuşit tablou al sfârşitului epocei fanariote... Luată astfel, şi nu ca un roman modern, opera lui Filimon şi-a împlinit ţelul. In capitolele, uneori cam didactice ale ei, străbatem întreaga societate fanariotă, începând de la Vodă Caragea şi până la indivizii îndoelnici ce trăiau din fărimiturile bogatului praznic al domniilor fanariote. Din legăturile lui cam ancilare cu Tudor Ciolănescu, vătaful de curte al banului Grigore Băleanu, cu Neagu Chioftea al banului Constantin Bălăceanu, cu Gheorghiţă de la Armaşu Manu, cu Zamfir Ploscă de la Isac Ralet, scriitorul nostru a zugrăvit tabloul viguros al începutului de veac, peste care a aruncat uneori o lumină ce se vedea a fi trecută prin geamurile aburite şi înguste ale bucătăriei prin care Filimon mergea mai adesea de cât prin bogatele saloane boiereşti... Dintr'un astfel de punct de observaţie, şi de la un bohem cu spirit neatârnat ca Filimon nu ne putem aştepta de cât la un tablou satiric. Şi, în adevăr, *Ciocoii* sunt cu prisosinţă o satiră socială.

Dar scriitorul n'a reuşit numai să ne dea icoana unei epoci în amănunte uneori deslegate şi didactice, ci a isbutit să insufle şi viaţă unui erou, în carne şi oase, unui erou reprezentativ nu numai pentru o generaţie ci rupt par'că din realitatea de astăzi, ridicându-se la înălţimea unui simbol.

Dinu Păturică este o mare creaţie. El este un erou naţional, mai neruşinat, mai bogat în resurse sub Fanarioţi, dar înfloritor încă şi astăzi.

Iată-l venit la Bucureşti pe băiatul lui Treti Logofăt Ghinea Păturică, ot Bucov sud Saac ca ciubucciu în casa postelnicului Andronache Tuzluc, neînsemnat încă dar aproape de urechea stăpânului.

Harnic, credincios la început, cuviincios cu cei mai mai mari, umilit, linguşitor, ascuns, Dinu Păturică se aruncă în cariera ciocoismului, minunat pregătit sufleteşte pentru a ajunge. *Quo non ascendam?* e lozinca în slujba căreia pune răbdarea de a suferi orice în vederea ţelului din urmă. Romanul lui Filimon e epopeia magistrală a ciocoiului român. Dela paza ciubucului boerului Dinu, trece la paza iubitei lui Andronachi, Chera Duduca. Din ochi se înţelege cu ţiitoarea Grecului pentru a stoarce pe stăpân. In tovărăşie intră apoi şi Chir Costea Chiorul, cămătarul evreu ascuns sub nume grecesc. Jaful începe. Dinu fură din toate, din administraţia moşiilor, din hrana vitelor, din leafa ţiganilor, din întreţinerea caselor; Chera Duduca cere juvaeruri pe care le vinde apoi; Costache Chiorul dă banii cu dobândă înzecită. Moşiile sboară una câte una; Grecul e sărăcit.

Chera îl părăseşte, cununându-se cu Dinu, ajuns astăzi bogat. E drept că Filimon a căutat să-şi ridice opera printr'un sfârşit moral. Dinu e aruncat în ocnă de către Domnul pământean restatornicit. Chera fuge şi ea peste Dunăre cu un Turc.

De fapt, însă, romanul e apoteoza ciocoiului, a parvenitului naţional, lunga descriere a unei cariere strălucite, pentru traectoria căreia nu e cruţat nici un amănunt. Zi cu zi suntem martorii acestei ascensiuni încete dar sigure şi la ruina unei stari înfloritoare. Nici un mijloc de îmbogăţire nu e uitat; nu e umilinţă şi îndrăsneală, viclenie şi mlădiere pe care Filimon să nu le fi zugrăvit, dacă nu totdeauna cu o mână uşoară, cel puţin cu o stăruinţă şi bogăţie ce sfârşesc prin a impune.

* * *

Opera lui Filimon trebuie să fie un diptic: de oparte *ciocoii vechi*, de cealaltă *ciocoii noi*. Scriitorul a murit însă înainte de a fi putut zugrăvi şi partea a doua a dipticului. A trebuit să vină d. Duiliu Zamfirescu, cel mai de seamă romancier al nostru, pentru a întregi opera lui Filimon. Tănase Scatiu e strănepotul lui Dinu Păturică, e ciocoiul nou, lustruit de jumătate de veac de progres, care numai începe dela paza ciubucului boerului pentru a sfârşi după o scurtă prosperitate la ocnă, ci începe ca vechil pentru a ajunge stăpânitorul pământului, şi reprezentantul poporului în Parlamentul ţării. Tănase Scatiu e scutit de lungul şirag al umilinţelor legate de soarta slujnicarilor. El e răbdător, harnic, fără milă faţă de cei mici, asupritor al plugarilor, strângător, lacom la bucăţica de pământ a altuia. Dela vechil se înalţă la rangul de arendaş. Luând pe fata boerului ajunge proprietar, om cu influenţă în judeţul lui, tiran cu ai săi şi cu ţăranii, dar bine văzut de prefect şi de guvern, în curând deputat, şi desigur, în a doua generaţie şi ministru. Aceasta e rea litatea ţării de azi. Opera lui Filimon ca şi cea d-lui D-lui Duiliu Zemfirescu, (mai puţin bogată, dar mult mai artistică) isvoresc din procesul social pe care îl putem urmări şi acum. Se duc boerii ca-şi berzele. Se primenesc cadrele; se năruesc averile. In locul fanariotului jacaş şi el, dar generos uneori, cu gesturi largi şi om cu oarecare cultură s'a ridicat Dinu Păturică, şi în locul boerimei noastre obosite, nepăsătoare, cu mari însuşiri sufleteşti, dar lipsită de energie, se ridică vechilii harnici, hrapareţi, cu puteri neoste-

nite încă. *Quo non ascendam?* își zic și ei și se înaltă în adevăr în cele mai mari situații, sgomotoși, plebei în apucături, dar împrăștietori de noi energii. Țara e a lor, viitorul e tot al lor. Bunurile acestui pământ sunt ale acelor ce știu să le dorească cu toată pofta sălbatică a unor suflete ce nu s'au înfruptat încă din nici-o plăcere a vieții. Cei ce le-au primit pe nemuncite se fac repede nevrednici de a le mai avea....

* * *

E o fericire că acest proces social așa de văzut și de isbitor, a fost prins în opere literare de o deosebită însemnătate, ca *Ciocoii* și *Tănase Scatiu*, dar e o nedumerire că romanul social românesc s'a mărginit numai la atât.

S'a spus că literatura este expresia societății. Dacă însă din civilizația noastră de azi n'ar rămânea ca mărturie posterității decât puținele romane ce avem, urmașii noștri sau străinii și-ar face o ciudată idee despre fizionomia noastră socială... Și anume, eroul de predilecție al romanului românesc este *învinsul*.

Dela Dionisie al lui Eminescu, fără stare civilă, cu capul în lună, fantastic, străin de orice realitate, necălăuzit de ambiția de a fi cineva sau ceva, până la eroii celor mai noi romane, găsim gama intreagă a unor oameni înzestrați sufletește, dar în desăvârșită nearmonie cu cerințele unei vieți ce e înainte de toate o luptă.

Dan al d-lui Vlahuță e un tânăr cu iluzii și cu însușiri de inimă, pe care viața îl sdrobește repede. ca pe un om nefolositor, și-l aruncă în casa de nebuni. Toți eroi d-lui Brătescu-Voinești sunt, după cum s'a mai spus, niște *inadaptabili*. Suflete distinse, discrete, se ofilesc încetul cu încetul într'un colț de provincie, fără a fi însemnat ceva. Niculai Manea al d-lui M. Sadoveanu e iarăși povestea unui profesor pe care viața de București îl aruncă repede din circulația ei ca pe un element netrebnic și neputincios. Provincia îl primește și pe acesta în sânul ei de ape domoale și potolite. Până și Marin Gelea al d-lui N. Pătrașcu ne povestește ruina unui suflet de artist.

Și acum se ivește întrebarea: societatea românească, în generalitatea ei, este compusă oare din oameni distinși sufletește, dar nepregătiți pentru luptă, incapabili de acțiune, învinși dinainte? Și dacă nu, pentru ce atunci literatura noastră a făcut din *învins* un fel de erou național?

Țara noastră e încă tânără și plină de energii. In sînul ei sunt un număr nesfârșit mai mare de Dinu Păturică și de Tănase Scatiu decât de Dan și de Niculai Manea. Din toate unghiurile țării se ridică oameni noi, aprigi la luptă, harnici, ambițioși, voind să ajungă cu orice preț, călcând totul în picioare, afecții, legături sfinte, în vederea țintei din urmă, de a fi bogați și puternici.

Adevăratul erou național care tălmăcește mai bine înfățișarea societăței noastre, e așa dar Tănase Scatiu.

Atunci?

Faptul se poate înțelege lesne. Am spus, că fiind la începutul vieții noastre literare suntem încă în faza lirică.

Deși îmbrăcând haina romanului, operile scriitorilor noștri sunt mai mult niște poeme, în care ei își cântă întrucâtva povestea vieții și suferinții lor. Și Dan ca și Niculai Manea nu sunt luați din observația lumii înconjurătoare, ci sunt frânți din însuși sufletul scriitorului. D. Brătescu-Voinești se ivește în fiecare din nuvelele d-sale; toți eroi d-sale seamănă, fiindcă sunt chiar d. Brătescu-Voinești.

Intr'o țară în care Tănase Scatiu ajunge deputat sau ministru, e firesc ca artiștii, cari în genere sunt niște solitari și niște vizionari, să fie deadreptul niște *învinși*.

Ori câte merite artistice ar avea însă această literatură lirică și personală, ea nu e nici în tradiția, nici în formula adevăratului roman, gen obiectiv isvorât din observație. Societatea românească se recunoaște foarte puțin în oglinda ce i se întinde.

Viitorul romanului nostru va ieși prin urmare din brazda *Ciocoilor* lui N. Filimon. Cinquantenarul acestei opere trainice să ne slujească și de aducere aminte a ceia ce trebuie să fie un roman: icoana imprejurărilor de viață dintr'o epocă anumită.

E. LOVINESCU

SUB STREAȘINA PĂDURII

Pe-un pat de flori, sub streașina pădurii,
Visăm uitați, alături, singurei;
Ne stau de pază tufele răsurii,
Și 'n câmp, stinghere glasuri de cristei.

Și ea mi 'ngân'aprinsa 'nfiorare
Cu Făt-Frumos și fiica de'mpărat,
Acelaș basm al dragostii, pe care
Atâtea mii de fete l-au cântat.

Dar nu 'nțeleg ce-ascunsuri fără nume
Vrăjesc în graiul ei tremurător,
Că se 'ntrupează 'n el o altă lume,
De zări adânci, de farmec și de dor...

Sub bolți de paltini, soarele pătrunde
Cu suliți roșii, aprige, subțiri,
Schimbând, prin jocul tainicelor unde,
Pârâu 'ntreg în brâu de trandafiri.

Iar depe marea holdei necuprinse,
De printre lunci, se 'nnalță și plutesc
Talaz de svonuri, de chemări aprinse,
Ce 'n jurul nostru dornice roesc.

Și din răcoarea văilor străbate
Zefirul pururi fără de popas:
In orice frunz'o inimă se sbate,
Și 'n fiecare ramură, un glas...

Privind la ea, jugastrii se 'nfioară,
Și plopii albi suspină ca prin vis;
Din tot albastrul cerului coboară
Pe chipu-i rumen, flori de paradis...

Cu brațe tari, deodată mă cuprinde,
Și eu o 'nlănțui trainic de mijloc:
In ochi noean de patimi i s'aprinde,
Și-obrajii, gura... toate i-s de foc...

Din șes ne-ajunge susurul fâneții,
Deasupra noastră șopote de foi,
In viers de pasări imnul tinereții...
Iar ce-a mai fost... să mai ghiciți și voi.

G. TUTOVEANU

DIN HEINE

Toamna scutură frunzișul
Depe munte și din vale,
Asprul vânt despoaie pomii,
Ce rămân cuprinși de jale.

Dar din toți copacii, unul
Singur stă nescuturat,
Vârful lui cel verde pare
Că-i de lacrime udat.

Ah, iubita mea, puștiul
Este inima-mi pribeagă,
Iar copacul trist și verde
E icoana ta întreagă...

(Neuer Frühling, 43)

Cei mulți voesc la Preacurata,
La sfinți vor alții să se 'nchine;
Dar eu mi 'ndrept umila rugă,
Iubite soare, doar spre tine.

Cu drag pe gura mea revarsă
Săruturi pline de fiori
Tu, mândru soare 'ntre copile,
Copilă mândră printre sori!

(Die Heimkehr, 52)

Amice dragă, iar iubești,
Durere nouă te frământă,
In mintea ta e noapte iar
Și 'n pieptul tău lumină sfântă.

Amice dragă, iar iubești —
De ce nu vrei să spui tu oare?
Căci focul care-ți arde 'n piept
Il simt prin haină cum dogoare!

(Die Heimkehr, 54)

Ion BENTOIU

Acuarelă de Iser — Moschee din Dobrici

DUMNEALOR

Intr'una din obişnuitele sindrofii ale atrăgătoarei doamne W., se vorbia cu aprindere asupra cunoscutei chestiuni: care din doui, bărbatul sau nevasta, este mai onest în căsnicie?

Fireşte, părerile erau împărţite. Pilde şi dovezi nu lipsiau nici uneia din tabere.

Cu ăst prilej, prietenul meu C., care ades are în guşă câte-o istorisire la ţanc, mă luă deoparte, într'un colţ, şi, prefăcându-se că-mi arată un ceaslov cu cărţi poştale ilustrate, îmi înşiră, pe şoptite, următoarele:

Veniam dela Craiova. Un tren de noapte. Intâmplător eream singur în tot vagonul, aşa că mi-am îngăduit luxul să mă închid în despărţitura dela mijloc, şi să mă tolănesc pe o canapea, fără scorţosul de guler, fără cătuşele de manşete şi cu mânerul caloriferului tras la cald. Ii trăsesem în isihie un somn bunicel, când..., pe la Potcoava îmi pare, auzii paşi prin coridor şi sgomotul uşii ce se deschidea tocmai la compartimentul în care mă lăfăiam eu. Temându-mă de o năvălire a vreunei hoarde de nepoftiţi, mă făcui mort, ca vulpea în carul cu peşte, şi spionai numai printre gene. Intră un hamal cu un geamantan şi o cutie de pălării, pe cari le trânti d'asupra cuierului. Abia apucă să iasă şi auzii şoaptele foarte guralive şi ispititoare ale unei fuste de mătase, care veni, se aşeză pe canapea, se sculă, iar se aşeză, iar se sculă, se sumese, se învârti în tot chipul, ca şi cum ar fi rostit o cuvântare. Fui aţâţat să văd mai desluşit pe stăpâna acestei gureşe fuste şi mă îndurai să-mi desfac deabinele pleoapele. Daca vreodată rău nu mi-a părut de o privire, apoi a fost atunci. Aveam înaintea mea o... căpşună. Imi şi făgăduiam în gând o ştrengărie de hoinar şi mă gândiam să mă ridic în capul oaselor, când... iarăş purdalnica de uşă trăncăni şi, de astădată, se ivi... ghici, ce?.. O tunică de purpură. Iţi poţi închipui dacă, de ciudă, am făcut sau nu clăbuci la gură. Ca să mă răsbun, rămăsei cum eream întins ca o coropişniţă. Dar, chinul meu fu de scurtă durată. Când legendarul felinar al conductorului de tren veni la control, la un semn al tunicii stacojii, semn tot atât de legendar ca şi felinarul, *cupeul de dame* fu improvizat cu un bilet scris pe genunchi în compartimentul vecin celui în care mă găsiam eu, şi fu pus la dispoziţia norocoşilor mei mosafiri.

— Incalte voiu mai trage un pui de somn, îmi zisei eu, ca mângâiere. Dar, pas de dormi, de răul vecinilor.

Vorba lui Eminescu:

»Cine-a îndrăgit... *vecinii*
Mânca-i-ar inima câinii...»

D'abia înspre ziuă mai dădui şi eu ochii în gene... cu ei odată.

Insfârşit, iată-ne la Bucureşti! Cobor. După mine coboară şi ea. Insă, drace, era singură. N'avui timp să mă căinesc şi, hop, din pat-vagon coboară şi el, semeţ, târând la braţ un fel de dăşirătură englezească, ce îi atârna de braţ, topită de fericire...

Asta e: *dumnealui.*

* * *

Acum să-ţi prezint pe: *dumneaei.*

Tot în tren. De astădată, spre Buzău şi ziua. In faţa mea, o namilă de rumân cât stânjenul lui Şerban-Vodă. Vr'un metru, cred, că îi măsurau numai ciolanele dela glezne la coapse. Sfrijit ca un postitor. Chip trudit. Un nas de curcan ce atârna plictisit între scofâlciturile obrajilor. O căutătură de lup. Sta cu căciula de astrahan ţuguiată pe cap. Când se ridica în picioare îi se turtia moţul de tavan.

Se mişca greoi, par'că avea oase moarte.

Şi sta posac, ca un procuror-general.

Cât de 'colo îl ghiciai pe drojdii.

Lângă el, nevasta. Ce nevastă! O nevăstuică... Chipeşe; rotofei de cărnuri trandafirii; nas cătând a vrajbă, cum le stă bine graselor; ochi ce vărsau văpăi şi stârniau vârtejuri; scurt, o diavoliţă.

In vreo două rânduri vrui să mă vâr în vorba lor. Nu izbutii. Dealtfel cam aşa am eu parte. Pe unde răsbesc, tot cu sterpele o nimeresc.

Ajunserăm, de chiu de vai, în Ploeşti. Aci, (o fi fost, poate, în alt vagon) se iscă o mutră nouă. Un blond, cu mustaţa tunsă scurt, spiţelat ca un calul dracului.

Cu o siguranţă ce trăda premeditarea, veni drept în despărţitura noastră. Un mic chiot de plăcută suprindere. O mână domnului, o sărutare de mână doamnei şi, tranca-tranca, se rupse ghiaţa.

Deacum încolo drumul mult mai însufleţit, dar domnul, costelivul cel posac, rămase tot ursuz ca un pietroiu dela muzău.

Insfârşit ne apropiarăm de gara Zor-

nești. Doamna își îmbrăcă blana-i (ai priceput, că asta se petrecea iarna) scumpă, ajutată de prietenul cel bălaiu. Domnul își încheie și el șoșonii, își strânse dulama pe care o ținuse nedespărțit în spinare, ca un rebegit, și, când trenul se opri, coborîră. Inainte, însă, de a pune piciorușul în scară, doamna se opri o clipă, ca și cum și-ar fi adus aminte ceva și, adresându-se tânărului, grăi răspicat:

— Nu vrei să vii și tu, Charles, o zi, cu noi, la moșie?..

Charles, se vede, abia aștepta lozinca. Primi cu bucurie și, cât te-ai șterge la nas, fu pe peron, cu paltonul în brațe.

Când trenul porni, în dosul gării, văzui o minunată trăsură înhămată cu patru cai înaintași. In fund stăteau răsturnați doui domni iar pe capră, în locul surugiului, dumneaei troznia din harapnic...

* * *

Ei, acum, rogu-te, sfârși prietenul meu, ridicând nasul din ceaslov și privindu-mă mucalit ca pe un isifliu, răspunde-mi: care din doui, bărbatul, sau nevasta este mai onest în căsnicie?

Iar eu, încurcat, o dădui pe franțuzește:

— De, *mon cher; «l'occasion, fait le larron...»*

— Sau, cum s'ar zice, pe graiul părinților noștri, mă îndreptă el:

«Chiria învață pe cărăuș».

— Și leacul? — îl mai întrebai eu.

— Leacul? încheie el, tot într'o vorbă bătrânească să-l cauți: «In oala astupată nu dă gunoaie.»

Mihail I. CHIRIȚESCU

AL. I. ODOBESCU, SCRIITOR DRAMATIC

PIESELE LUI ODOBESCU

Scrisoarea d-lui D. Anghel, publicată în revista «Flacăra» din 26 Octombrie a. c. și prin care se aduceau la cunoștința publică dovezi că Al. Odobescu s'a îndeletnicit și cu literatura dramatică, a avut darul să provoace fel de fel de destăinuiri că într'adevăr Odobescu, în activitatea lui literară, s'a ocupat și cu literatura dramatică, și s'au dat chiar și numele unor lucrări ale sale de teatru.

Până acum în urmă, deși am fost foarte aproape de Odobescu și am rămas în strânse relațiuni cu familia sa, n'am cunoscut însă din această activitate teatrală a lui Odobescu decât două localizări: *Nea Frățilă* din *L'ami Fritz* al lui Chatrian, și *Radicalele* din *La Grammaire* a lui Labiche; cea dintâi în colaborare cu Gion.

Destăinuirile recente cu privire la o activitate teatrală originală, noua față a activității literare, sub care Odobescu nu fusese cunoscut, m'au îndemnat să vizitez familia regretatului savant și scriitor și mai ales să cercetez și prin hârtiile rămase.

Printre aceste hârtii, am găsit un carnet cu scoarțe tari și cu încuetoare. In carnetul acesta se află, pe una din primele file, scris cu litere vechi: *Insemnare de deosebitele lucrări ce am a face* apoi urmează titlurile acestor lucrări. Voiu cita din ele numai pe cele cari, așa cum sunt însemnate de Odobescu, dovedesc că dânsul, încă de la începutul activitătții sale literare, s'a ocupat și cu literatura dramatică.

1. **Apa trece, pietrele rămân,** *comedie în patru acte și în proză.* Comedia aceasta e numai începută (actul I întreg și câteva scene din actul II). Pe filele găsite din această piesă stă un subtitlu: *O pricină de judecată acum vreo 20 de ani;* apoi însemnat *trei* acte în loc de patru.

2. **Fior-Fiorel, vitejel dela Muscel,** *legendă pusă în scenă.* Și lucrarea aceasta e numai începută și pe filele găsite se arată că piesa e o *pastorală dialogată în proză într'un act.*

3. **Decebal sau căderea Daciei,** *dramă în cinci acte și în versuri.* Piesa aceasta deasemenea e numai începută. Există și scenariul piesei în toată întregimea.

4. **Claca,** *comedie țărănească într'un act.* Din piesa aceasta n'am găsit nimic lucrat.

Printre hârtii am mai dat peste o foaie liberă, pe care stau însemnate titluri de lucrări, între cari:

Pribegitul *(Ion Basarab, 1330—1346), dramă.* Tot pe această foaie se află schițat, în liniamente generale, planul acestei drame.

Veneticul *(Radu dela Afumați, 1524—29),* dramă, din care n'am aflat nimic început.

Din mărturisirile familiei am mai aflat că Odobescu, într'o vreme, când se afla la Paris, era preocupat de o lucrare dramatică cu titlul de *Rafaila,* subiect al căruia plan îl găsesc schițat ca nuvelă istorică în carnetul de care am amintit mai sus și însemnat tot ca nuvelă și pe foaia liberă de care vorbii în urmă.

Aceste însemnări și mai ales fragmentele de literatură dramatică a lui Odobescu, dacă se va găsi cu cale să fie publicate, socotesc că poate vor fi de folos celor cari se ocupă cu activitatea literară a acestui distins scriitor, mai ales când aceste fragmente îl arată subt o față literară nebănuită până acum în urmă.

I. S. PETRESCU
Profesor la Lic. Sf. Sava

ODOBESCU ȘI VLAICU-VODĂ

Intr'o scrisoare publicată în ziare și rămasă nedesmințită, d. Alex. Davilla afirmă între altele și următoarele:

«*Nici chiar numele de Vlaicu nu e cunoscut în istorie. Vezi Xenopol, Istoria Românilor, vol. III., pag. 62 și 63 unde este numit* **Vladislav-Basarab.** *Vezi Engel, citat de Șincai (Hronicul românilor. Pagina 340), care îl numește* **Lațco.** *Vezi Cornides (id) care îl numește* **Ladislau.** *Dar un privor din 1367 al împăratului Ludovic, vorbind de Vladislav, spune* «**Un anume Vlaik...**» *Acest nume de dispreț l'am dat simbolului meu*».

Așa dar numele de *Vlaicu* nu e cunoscut în istorie și a fost nevoie de un document din 1367 pentru a-l găsi. Nu știu ce înțelege d-l Alex. Davilla prin «Istorie»; dar dacă și «Scrierile istorice» ale lui Odobescu sunt istorie, atunci nu era necesară o excursiune cronologică atât de îndepărtată. In adevăr în vol. I din «*Scrieri literare și istorice*» (Ed. Socecu, 1887, București), la pag. 397 și următoarele, în articolul «Câteva ore la Znagov», tipărit mai întâi în «*Revista Română*» (vol. II, București, 1862), Odobescu, cercetând inscripțiile dela «mănăstirea Vintilească» scrie:

«*Și cu toate acestea Vintilă,* priceputul *și* nevoiașul *de Vlăduță, poartă amândoi acelaș nume. De nu mă credeți pe mine întrebați și să vă spună Pătrașcu Vodă cel Bun, carele, în hrisov domnesc, scris pe slovenie și întărit cu* pecetea gospod, *zice curat că lui Vintilă Vodă dela Slatina pe nume bun îi zice Vlad Vodă. După împrejurări și timpi au și numele proprii deosebite înțelesuri, forme felurite. Astfel mulți din domnii noștri vechi care au purtat acest nume însemnând «stăpânire» în limba slavonă* (*bladati,* imperare) *s'au poreclit Vladislav, dacă în țară sufla pe atunci vântul leșesc, Laioș. dacă sufla unguresc, Vlad sau* Vlaicu, *dacă ei se țineau mai mult de rubedeniile lor din Serbia și, în sfârșit, Vintilă, când păstrau nume cu o fizionomie mai neaoș românească.*

«*Dintr'aceasta înțelegem că... mănăstirea Vintilească din Znagov a fost clădită dinainte de 1421 de un Vlad Voevod oarecare, acela poate, care a dat mănăstirii patru mori pe Ialomița... acela poate, care sub numele de Vlad, marele Voevod cel bătrân, a lăsat la mănăstire cărțile văzute de Vintilă Vodă la 1534 și pe care l'au ajuns moartea în satul Băltenii.*

«*Fi-va acesta un Vladislav sau* Vlaicu *fiu al lui Alexandru Vodă Basarab și socru al regelui sârbesc Uroș?... Fi-va un alt Vlaicu și mai puțin cunoscut?*»

Cel puțin Odobescu a cunoscut deci pe acest enigmatic Vlaicu Vodă, în care d. Alex. Davilla a găsit un erou simbolic.

Va mai fi căutat Odobescu, după 1862, să urmărească figura istorică a acestui priceput și nevoiaș domnitor? Iată în ce direcție se concentrează toate cercetările.

Deocamdată un lucru rămâne dar stabilit: numele de Vlaicu-Vodă, despre care d-l Davila afirmă cu atâta tărie că este al său și numai al său, este, de fapt al lui Odobescu și numai al lui Odobescu. Și de-aceea, ca un început de dreptate, i-l redăm cu toate onorurile.

Al. ȘERBAN

CRONICA MUZICALĂ

Palatul Ateneului.—*Concertele simfonice sub direcţiunea d-lui Siegfried Wagner.*

O curiozitate fără de margini, — şi foarte legitimă, — atrăsese un public numeros, la cele două concerte simfonice dirijate de d-l Siegfried Wagner.

De săptămâni de zile, o reclamă nemaipomenită ne vestia sosirea „celebrului maestru" Siegfried Wagner, şi lumea era avidă să cunoască înfine pe fiul genialului poet-muzician, pe depozitarul firesc şi legitim al tradiţiunilor din Bayreuth, pe tălmaciul autorizat care, în lipsa marelui Hans Richter, ne va tăinui, nouă profanilor, secretele artei wagneriane.

Şi când apăru pe estradă, d-l Siegfried Wagner, — mititel, simpatic, desbrăcat de orice morgă,— chiar delfinii aurii depe bolta purpurie a vastei dar neacusticei noastre săli de concert, îşi agitară coadele în semn de bucurie şi par'că chiar literile strălucitoare ale nesfârşitului şi golului zid circular menit să adăpostească „Marea frescă etc., etc.," parcă chiar acele litere se încinseseră la horă veselă „de bun sosit".

Şi primul concert, — un concert de familie, — conţinea pagini ale fiului: uvertura din *Bruder lustig*, preludiul actului al II-lea şi introducerea actului al III-lea din *Sternengebot*, preludiul din *Banadietrich*, introducerea actului al III-lea din *Der Kobold* şi danţul kermesei din *Herzog Wildfang;* ale bunicului: poema simfonică *Preludiile* şi ale tatălui: uverturele din *Olandezul sburător*, şi din *Maeştrii cântăreţi*.

Pe programul audiţiunei următoare, figura uvertura *Egmont* a lui Beethoven, pe lângă operile tatălui Richard: uverturile pentru *Faust*, din *Tannhäuser* şi *Siegfried-Idila*, ale fiului Siegfried: uverturile din *Herzog Wildfang, Bärenhäuter* şi preludiul operei *Schwarzschwanenreich*.

Precum vedem, d-l Siegfried Wagner îşi rezervase partea leului la aceste două şedinţe simfonice, arătându-ne astfel că n'a venit printre noi numai în calitate de apostol al artei părinteşti dar şi în aceea de compozitor cu vază.

Şi trebue să mărturisim că impresia ce ne-a lăsat-o, a fost favorabilă.

Din cele ce ne-a dat de dânsul, am găsit că arta sa n'are nici o afiliaţiune cu estetica maestrului dela Bayreuth: ea ar însemna mai mult un pas spre trecut; dar e plăcută, bine concepută. In ideile melodice e talent de invenţiune şi chiar personalitate şi orchestra d-lui Siegfried Wagner sună bine, minunat de bine.

Nenorocirea talentatului muzician e că toate acestea sunt semuate Wagner, — un nume aşa greu de purtat!—şi fatal, publicul nostru se aştepta la ceva şi mai superior dela fiul unui asemenea tată.

Astfel ne explicăm răceala cu care a fost întâmpinat la noi, d-l Siegfried Wagner.

Arta sa de a dirija, impasibilă în aparenţă, dar foarte atentă, foarte iscusită, caracterizată printr'o apreciabilă unitate de stil, a lăsat cunoscătorilor, o impresiune plăcută şi armonioasă.

Brava falangă a instrumentaliştilor noştri, mărită la vioarele prime, a fost la înălţimea distinsului oaspe străin, înscriind astfel încă o pagină frumoasă la activul ei.

M. MARGARITESCU

CRONICA TEATRALĂ

Teatrul Naţional. — **Sanda**, piesă în trei acte de d-l *Al. G. Florescu.*

Teatrul Modern. — **Şarlatanul**, piesă în trei acte de *Emmerich Földes.*

Sanda este singura piesă originală, cu fond dramatic trainic, reprezentată în anii din urmă pe scena Teatrului Naţional. Valoarea ei tehnică o dovedeşte succesul spontan şi susţinut pe care ea-l obţine ori de câte ori se reprezintă. Trăinicia fondului ei teatral, o mărturiseşte însuş faptul că această piesă apare regulat de nenumărate ori, pe afişul fiecărei stagiuni. *Sanda* s'a aşezat, prin urmare, temeinic în repertoriu.

Dealtfel, succesul ei se legitimează. *Sanda* este o piesă de moravuri. Şi piesele de moravuri totdeauna interesează. *Sanda* zugrăveşte obiceiurile unei anumite părţi uşuratice din elita noastră socială. Şi această elită, până la *Sanda*, încă nu fusese coborîtă pe scenă, în penumbra păcatelor ei îngrijitoare. *Sanda* deslănţuie un puternic conflict, isvorît, în modul cel mai firesc, din chiar păcatele stratului social zugrăvit. Şi conflictul acesta a găsit un răsunet adânc, pe o suprafaţă întinsă, mulţumită atât publicului care aparţine mediului pus în scenă, cât şi spectatorilor celor mulţi cari au vibrat de durere dar şi de satisfacţie, în faţa păcatelor biciuite.

Am mai spus cu alt prilej, repetăm şi acum: scriind *Sanda*, d-l Florescu n'a făcut numai o bună lucrare teatrală, d-sa a săvârşit în acelaş timp şi un mare act de morală socială, o faptă românească bună, pentru care trebuie să-i fim recunoscători. Până la d-sa, nimeni nu s'a atins de păcatele sau moravurile elitei noastre. Izolată în cercul ei suprapus de vieaţă specială, existenţa i s'a desfăşurat, superficial şi aproape fără nici o legătură cu aspiraţiile şi nevoile celor mulţi din această ţară, la adăpost de ochiul care veghează şi denunţă al artistului. Puterea moralizatoare a artei — pe care azi nimeni n'o mai tăgăduește—acolo n'a putut străbate. Satira,— care a tămăduit, biciuind, atâtea păcate ale poporului incult, ridicat, prin jocul de echilibru al forţelor economice, la rangul de burghezie prea pretenţioasă şi prea bogată, — s'a izbit neputincioasă de zidul chinezesc cu care s'a înconjurat elita noastră.

Şi era firesc să fie aşa. In vremea aceasta de egalitate absolută şi de exaltare a democraţiei, clasele sociale sunt cetăţi mai întărite ca oricând, inexpugnabile pentru cei ce stau dincolo de ziduri. Noi, burghejii, cântăm pe ţăran, dar îl dispreţuim şi ne este ruşine de el; suprapuşii din elită sunt de părere în orice împrejurare că statul nostru fără o burghezie tare s'ar nimici,— şi totuş ne arată dispreţ şi ne ocolesc. De sus până jos este un antagonism de clasă, deopotrivă de feroce, deopotrivă de absurd. In fiecare moleculă din organismul nostru social, perechile de atomi sunt carteluri de adversari. Şi întreaga noastră viaţă este o operă zadarnică de *exteritorializare*. Suprapuşii din elită se *exteritorializează* faţă de noi, burghejii; noi, burghejii, ne *exteritorializăm* între noi pe deoparte, faţă de ţărani pe de alta.

Aceasta fiind situaţia, era firesc ca artiştii vremei din urmă, cari au aparţinut numai clasei burgheze să nu poată pătrunde în clasa suprapusă pentru a o oglindi în opere de artă. Singur d-l Florescu a izbutit să escaladeze, cu talentul său, zidurile între cari trăeşte izolată elita noastră. Şi astfel, d-sa a putut s'o studieze trăind în mijlocul ei; a văzut că vieaţa unei bune părţi a acestei elite se întreţese numai din superficialitate, prostie lustruită, vicleşug şi desfrâu; şi a denunţat aceste păcate într'o operă de artă, al cărei adevăr nimeni nu-l poate contesta, pe deoparte din cauza obiectivităţii artistice cu care a fost înfăptuită opera, iar pe de alta fiindcă nimeni nu pune la îndoială competinţa autorului de cunoscător al mediului zugrăvit.

*

Conflictul din *Sanda* se înoadă între văduva Elena Radan (d-na L. Sturdza-Bulandra), o femee elegantă, uşurică, pasionată, capricioasă şi fiica ei, Sanda Radan (d-ra M. Filoti), o domnişoară crescută departe de casă timp de şapte ani, la Notre Dame de Sion din Paris, unde a avut vreme şi prilej să se înstrăineze şi de familie şi de legea strămoşească.

Conflictul isbucneşte chiar dela început, din pricina diferenţierei morale adânci dintre mamă şi fiică. Elenei Radan îi plac petrecerile, sgomotul, alaiul tinerilor cari se cred iubiţi sau cari sunt îndrăgostiţi; Sanda e un temperament închis, puţin expansiv, contemplativ. Şi acest conflict se adânceşte, devine o forţă activă când, între temperamentele deosebite ale acestor femei, răsare un bărbat: Mihai Lavin (d-l Tony Bulandra). Mihai şi Sanda s'au iubit odinioară la Paris, făgăduindu-se unul altuia. Cu toate acestea, după ce atâţi ani Sanda şi-a mângâiat sufletul întristat cu nădejdea că odată va trăi fericită alături de iubitul ei, la Bucureşti ea descoperă cu oroare că Mihai este amantul mamei ei.

Descoperirea o face să sufere cumplit. Ea nu spune nimic nimănui însă. Se închide mai mult în sufletul ei rănit ca 'ntr'o celulă de mânăstire, fără ca lumea din jurul ei să bănuiască măcar pricina îndurerărei ei. Dar multă vreme nu se poate stăpâni. Moartea lui Lavin, — sinucis fiindcă Elena Radan l'a părăsit, — şi nepăsarea mamei ei în faţa acestei mari nenorociri, o indignează, îi răscolesc durerea, o fac să isbucnească. Atunci prăpastia dintre cele două suflete se descoperă adâncă. Nici o punte nu se poate întinde de-asupra ei. Elena şi Sanda trebue să se despartă. Sanda se face călugăriţă; Elena îşi reia viaţa de lux şi petreceri galante întreruptă o clipă de svârcolirile tinereţei rănite de moarte a Sandei şi de sinuciderea neprevăzută a lui Lavin.

Acesta este nucleul piesei. Dar, cu toată măestria cu care autorul desvoltă şi gradează acest conflict, el este mai mult un pretext,—sguduitor, desigur, revoluţionar prin deslegarea lui violentă, dar un pretext pentru zugrăvirea măestrită a unui mediu nou în literatura noastră dramatică. In redarea acestui mediu d-l Florescu s'a arătat observator fin şi spiritual, artist în stare să închege trainic personalităţi ce nu sunt plămădite din aluatul propriului său suflet, satiric necruţător, caustic. Dar mai ales d-l Florescu s'a impus admiraţiei noastre chiar dela întâia sa lucrare, prin factura simplă, prin limpezimea cu care şi-a văzut subiectul ce-l interesa, prin puterea de stăpânire cu care a ştiut să elimine tot ce putea să încarce atmosfera, să-i împrumute aparenţe înşelătoare şi prin precizia cu care a isbutit să redea personagiile şi să înjghebeze acţiunea. Şi, în sfârşit, valoarea *Sandei*, în raport cu repertoriul nostru, creşte şi prin faptul că, deşi pune în lumina rampei, un mediu oarecum internaţional, atmosfera acestei piese este românească, personagiile ei poartă pecetea specifică a societăţii suprapuse dela noi.

*

Cu toate acestea, *Sanda* deşteaptă şi câteva nedumeriri pe cari n'ar fi cinstit să le ascundem. Aşa, de pildă, ne surprinde în primul rând atitudinea Elenei Radan faţă de Mihai Lavin. De ce-l părăseşte d-na Radan pe Mihai? Fiindcă a venit în ţară fiica ei, Sanda? Nu. Din desfăşurarea mai departe a piesei se vede că ea este o femee atât de pasionată, că nevoia iubirei îi răscoleşte sângele în chip atât de inexorabil încât prezenţa Sandei n'o poate determina să-şi schimbe traiul. Atunci? L'a isgonit oare pe Mihai din inima ei un alt iubit? Nu. Elena nu iubeşte pe nimeni. Are în vedere pe cineva? Nu. Şi chiar dacă ar avea, Elena Radan nu este femeea care să alunge un amant pe care l'a iubit neobişnuit de multă vreme (doui ani) înainte de a-şi fi asigurat altă iubire. Atunci de ce părăseşte Elena pe Mihai, chiar după ce acesta ameninţă că se va sinucide? Nedumerirea aceasta face ca sinuciderea lui Lavin să apară mai mult ca un act voit al autorului, decât ca urmarea firească a unei desfăşurări naturale. Şi din pricina aceasta intensitatea momentului scade.

A doua nedumerire: La începutul piesei suntem lăsaţi să credem că iubirea Sandei pentru Lavin este mai mult o sburdălnicie de tineri cari s'au întâlnit pe pământ străin. La sfârşitul piesei însă Sanda mărturiseşte că iubirea încolţită la Paris a prins rădăcini adânci în sufletul ei şi că singurul vis al vieţii sale erea să se căsătorească

cu Lavin. In cazul acesta, de ce a stat Sanda şapte ani la călugăriţe, împărtăşindu-se întru Cristos, în loc să vie la Bucureşti să se mărite? Ea spune, în actul al treilea, că fiindcă îi era silă de mama ei. Acesta nu e un argument suficient însă. Ce alt mijloc mai nimerit avea ca să plece de lângă mama ei decât măritişul? Adevărul e însă că Sanda a stat atât la Paris numai fiindcă în acest răstimp Lavin, în interesul dramei, trebuia să fie amantul mamei ei şi că mama ei n'a mai voit să fie amanta lui Mihai după întoarcerea Sandei, fiindcă autorul avea nevoe, în interesul aceleiaş drame, de sinuciderea lui Mihai.

Dar dacă trecem peste aceste premise fără să le discutăm, atunci piesa se desfăşoară unitar, logic, sguduitor. Şi mai ales se sfârşeşte printr'un gest de o violenţă neprevăzută: fata care sparge zidurile casei părinteşti fiindcă aerul viciat al familiei o înăbuşe şi care se închide într'o mănăstire, spre a pune astfel capăt, conştient sau inconştient, unui şir întreg de existenţe leneşe, corupte şi inutile.

Sfârşitul acesta are sau cel puţin capătă în concepţia noastră un înţeles înfricoşător. Şi poate că aceasta este încă una din tainele succesului trainic la care *Sanda* a fost chemată.

N'am vrea să facem un joc uşor de cuvinte, dar ni se pare că reclama din jurul *Şarlatanului*, justifică cu prisosinţă titlul ultimei premiere reprezentate la Modern.

Şarlatanul este o piesă grosolană, scrisă fără nici o delicateţă de artist, cu tipuri exagerate şi acţiune neverosimilă.

N'am stărui. S'au cântat însă pe-atâtea tonuri meritele acestei piese şi ale autorului ei, încât ne-am simţi vinovaţi dacă am tăcea. Publicul trebue dumerit. Când am ieşit dela reprezentaţia *Şarlatanului*, un cunoscut îmi şopti, pe furiş ca să nu-l mai audă cineva:

— Ori eu sunt un idiot, ori piesa asta e o prostie.

Dilema nu e bine pusă. Nici cunoscutul meu nu e idiot, nici *Sarlatanul* nu e o prostie. Cu siguranţă se poate spune însă că *Şarlatanul* este o lucrare lipsită cu desăvârşire de valoarea pe care i-au atribuit-o, într'o clipă de entuziasm, prietenii săi binevoitori.

Cu toate acestea, se explică şi acest entuziasm. Mulţumită lucrării lui Emmerich Földes, am ieşit o clipă din alcovurile soţiilor adultere şi am respirat un aer de care teatrul francez bulevardier ne dezobişnuise. Această schimbare de temperatură ne-a făcut bine şi ne-a dispus. Mai mult: ne-a şi entuziasmat la început. Din nefericire însă, entuziasmul nu a ţinut mult. Iar după terminarea ultimului act, am plecat cu desăvârşire dezamăgiţi.

Păcat, fiindcă subiectul este interesant. Iată-l în câte-va cuvinte:

Pe când era student în medicină, Paul Lechner (d-l C. Radovici) a săvârşit un furt, ca să aibă ce mânca el şi prietenul lui Hans Falk. Furtul se descoperă. Paul este condamnat la doui ani închisoare, cu pierderea dreptului de a mai obţine diploma de medic. Actul întâiu se 'ncepe tocmai când osânda lui Paul s'a sfârşit. Compromis în ochii semenilor săi, mort din punct de vedere civil, Paul Lechner vine în casa prietenului său ajuns doctor, Hans Falk, ca să ceară ajutor. El află cu durere însă din gura mamei (d-na E. Crissenghy) că Falk a murit. După ce întâia clipă de durere se risipeşte, Paul Lechner, în sufletul căruia totul a murit afară de ambiţia de a ajunge doctor mare, propune mamei prietenului său să-i dea lui diploma, câştigată în parte şi cu banii furaţi de el. D-na Falk se împotriveşte. In cele din urmă însă, după ce află că Paul a furat pentru amândoi şi că numai unul a făcut osândă şi a pierdut dreptul la diplomă, se 'nvoeşte să îndrepte vitregia soartei.

Şi, în actul al doilea, îl găsim pe Paul sub numele lui Hans, profesor celebru, medic renumit, membru al academiei de medicină. Toată lumea îl admiră şi-l respectă. Faima lui a ajuns pretutindeni. Vin oameni din ţări depărtate ca să fie operaţi de el. Insfârşit visul i s'a îndeplinit şi nimeni nu bănueşte că tot succesul lui se întemeiază pe o diplomă ce nu-i aparţine.

Dar tocmai în toiul succesului, adversarii lui, printr'o stratagemă forţată şi cu mijlocirea unui reporter nu tocmai verosimil, descoperă că doctorul Hans Falk a murit de mult şi că acela care îi poartă numele este fostul puşcăriaş, Paul Lechner.

Intr'o clipă, faima lui, care stârnise atâta invidie, se năruie; doctorii nu-i mai întind mâna, bolnavii îl ocolesc, poliţia îl arestează, iar cei tămăduiţi de el îi cer banii îndărăt. Deabia scapă de urmărirea poliţiei, cu un paşaport ce i-l procură d-na Baumann (d-na Vecera Ionescu). Şi pleacă în America, împreună cu iubita lui Ilma (d-ra A. Teodosian), sora lui Hans Falk.

Acesta este subiectul, pe scurt. Din această povestire, s'ar părea că *Şarlatanul* se înrudeşte cu marile piese de satiră socială, cum ar fi de pildă *Duşmanul poporului*, de Ibsen. Desfăşurarea ei însă, este cu desăvârşire neartistică,—în afară de două trei scene izbutite şi câteva amănunte bine prinse. In totalul ei însă, piesa e brutală, nu prin concepţia, cât prin forma ei.

Actul întâiu este melodramatic. (Dealtfel, el este mai mult un prolog, decât un act propriu zis). Actul al doilea ne dă un tablou cu desăvârşire burlesc al unei săli de consultaţie dintr'un sanatoriu modern din Viena. In cadrul acestuia se descoperă „şarlatania" lui Paul Lechner. Actul al treilea, deşi are câteva momente interesante, este neverosimil. Neverosimile sunt şi scenele cu ziaristul Schleunig (d-l Kanner) şi acelea în care Domnul cu ochelari (d-l Condora), după ce a alergat câteva zile ca să-l poată răsplăti pe Paul fiindcă i-a scăpat viaţa, când află că mântuitorul lui n'are diplomă proprie, vine să-i ceară banii îndărăt.

Lipseşte umanitatea din această piesă; în schimb avem o satiră forţată, exagerată, în folosul căreia s'au jertfit şi adevărul şi spontaneitatea. Ironia acestei piese pare zeflemea de om care, în loc să zâmbească fin, desface o gură largă ca să descopere, în hohote sarcastice, supărătoare şi monotone, o dantură stricată şi murdară.

Brutalitatea lui Emmerich Földes a fost sporită de asprimea temperamentului masiv, covârşitor al d-lui Radovici. Interesant a fost d-l Morţun în rolul cu totul episodic al lui Heiterer.

P. LOCUSTEANU.

□ □ □

CARŢI NOUI

Ave Maria! dramă în trei acte, de *Victor Eftimiu*. Ed. „Flacăra", 1913.

După *Inşiră-te mărgărite* şi după *Cocoşul negru*, care au însemnat două momente interesante în teatrul nostru de acum, *Ave Maria!* reprezintă trecerea d-lui V. Eftimiu la genul pieselor moderne. Obosit de strălucirea policromă a lumei basmelor şi de minunata sa uşurinţă de a face versuri de o remarcabilă sonoritate teatrală, poetul copilelor de împărat a intrat în societatea noastră de astăzi, dar o priveşte tot în romantica perspectivă a strălucirilor artificiale şi a romanticelor avântări. E numai o deosebire de grad şi nu una de natură între noua lucrare dramatică şi cele anterioare.

Tot numai o diferenţă de treaptă e şi în siguranţa încântată cu care d-l Eftimiu îşi alcătueşte piesele; nu ştiu dacă scrie mai lesne versurile decât proza; în orice caz cea din urmă producţiune e atât de lesne scrisă că pare o improvizaţie în trei acte. O piesă *scrisă* nu e acea în care eroii caută să obţină cu toţii preţioase efecte de stil, ci acea în care autorul concentrează viaţă caracteristică în vorbele personagiilor sale, astfel ca nici o replică să nu fie de prisos şi inexpresivă; vorbele cele mai banale pot avea un înalt interes dramatic, dacă sunt expresive pentru caracterul unui personagiu şi o situaţie dramatică. Implinirea unei asemenea condiţiuni cere însă din partea dramaturgului un efort continuu şi susţinut pentru a-şi stăpâni dialogul şi firul acţiunei, şi a nu se lăsa târît de viaţa pe care trebuie s'o chintesenţieze şi nu s'o copieze în chip servil.

D. Victor Eftimiu pare a fi atât de sigur de aruncăturile sale de condeiu, încât aproape nicăirea par'că nu se străduește să se concentreze şi să se coordoneze; întâlneşte pe alocuri inspiraţii fericite, dar le fixează numai pentru a le pierde apoi într'o conversaţie neînsemnată şi puţin amuzantă; de aceia piesa întreagă, deşi nu prea lungă, pare totuşi cu mult prea vastă pentru materialul conţinut. D. Eftimiu face parte din generaţia celor tineri, care trebuiesc să aibă încordată toată voinţa pentru atingerea unor culmi de artă din ce în ce mai înalte; nu-i este îngăduit gestul lesnicios al marilor maeştri, cari au creiat o astfel de operă încât un crâmpeiu mai sarbăd nu coboară nivelul întregului şi poate fi aruncat fără sfială în mijlocul publicului hipnotizat de strălucirea operii totale. D-sa are de întărit o reputaţie, care, câştigată cu oarecare uşurinţă şi destulă contestaţie, are nevoie de un efort constant şi matur; nu trebuie uitat că Românul e tot atât de entuziast cât e de sceptic şi apropie astfel mai lesne Capitoliul de stânca Tarpeie......

In *Ave Maria!* d-l Eftimiu a ales o temă de mare intensitate dramatică: într'un clown grotesc a sădit un suflet cu sentimente profunde şi duioşii dureroase; drama e desfăşurarea conflictului între aceste două realităţi. Ca şi Victor Hugo în *Le Roi s'amuse*, d-l Victor Eftimiu a voit să creeze un Triboulet modern, cercând să întrupeze romantica fuziune între grotesc şi sublim; dar l'a creiat cu aşa sărăcie de mijloace, cu trăsături atât de nesigure, încât numai reminiscenţa dramaticului Triboulet e o povară sdrobitoare pentru reîncarnarea sa actuală.

Coco, vechiu clown într'un biet circ ambulant, e amantul intermitent, dar statornic îndrăgostit, al *Wilmei*, călăreaţa favorită a circului. Şi el şi ea sunt desgustaţi de vieaţa pe care o duc, nesigură, pribeagă şi înjosită; el caută mângâiere numai în dragostea ei, ea în dragostele salvatoare ale altora. Trăiseră multă vreme aşa. Intr'un oraş, apare între adoratorii Wilmei *George Valentin*, un cuceritor de profesie, despre care se povestesc isprăvi mari; e asiduu între culise, aproape de Wilma. Coco vine acasă la el şi-l roagă să nu mai dea pe la circ; apoi îl ameninţă, primeşte două palme, sparge o masă de marmoră ca să-şi arate puterea, refuză să se bată în duel ca să nu-şi omoare adversarul, salută elegant şi pleacă.

George Valentin însă tot vine la circ; se dă pe lângă Wilma, când credea că Coco are de lucru în arenă, dar acesta vine pe neaşteptate, îi surprinde, îl ia de gât pe pretendent, o isbeşte puţintel pe Wilma, ameninţă că o omoară, ceia ce ei nu-i face nici o impresie, până când, privind în ochii lui, se convinge că nu e glumă şi (de frică?) îi jură că n'o să mai plece cu Valentin ci tot cu Coco la un circ de peste ocean.

Pleacă pe un vapor; dar George Valentin, care o urmărise, se apropie iarăş de Wilma, o farmecă cu cuvinte pasionate, grave şi solemne şi o face să-l repudieze pe Coco, când acesta îi surprinde; atunci clownul, se aruncă în mare; Wilma se convinge de puterea sentimentului lui Coco, îl goneşte pe George Valentin şi cheamă pe toată lumea într'ajutor ca să-şi salveze pe iubitul; vaporul stopează, Coco e pescuit şi adus pe bord, unde Wilma i se arată aşa cum visase el să o aibă o viaţă întreagă.

Intr'această ţesătură dramatică, eroul principal, Coco, are destulă realitate teatrală, dar e schiţat în trăsături palide şi frânte. E clown, dar se prezintă în salon ca un *gentleman* şi uimeşte pe nişte doamne (într'adevăr uşor de *epatat*) prin distincţia persoanei sale; e gentleman, dar primeşte palme fără să riposteze, nu primeşte provocarea la duel ca să nu-şi omoare adversarul, dar îl ia de gât, să-l omoare, la circ, unde nu văzuse decât ceiace se aştepta să vadă: întâlnirea lui George Valentin cu Wilma; e sătul de meseria lui grotescă, şi Wilma e sătulă de călăria ei în circ, dar nu face nici cea mai uşoară sforţare ca să caute altă vieaţă; e un om slab, sunt oameni slabi şi această ticăloşie a vieţii lor ar putea fi ea însăşi o fecundă temă dramatică; dar autorul o părăseşte, pentru a sfârşi cu acea violentă isbucnire a unuia şi a celuilalt, care le asigură amândurora fericirea într'o ţară nouă. Va să zică Coco rămâne şi clown şi om cu sentimente profunde şi duioşii dureroase; toată piesa a fost deci o frământare zadarnică, de oarece conflictul nu s'a rezolvit.

Wilma e un tip tot atât de palid. Nu are nici un sentiment definit; îi trebuie bani şi strălucire,

dar nu se poate lipsi de iubirea curată lui Coco; cum însă a rămas tot călăreaţă de circ nu s'a schimbat nimic în vieaţa ei pentruca acum iubirea lui Coco să-i ajungă; deci piesa va reîncepe în alte condiţiuni ? Probabil; dar aceasta nu reiese direct din piesă, astfel că nici din acest punct de vedere nu avem un desnodământ. Şi cercul vicios e un desnodământ uneori (vezi : *Les Hannetons)*, dar el trebuie să rezulte limpede în acest caz din desvoltarea acţiunei.

Cel mai neverosimil tip din întreaga piesă e desigur acel George Valentin, care e *primum movens* al întregei desfăşurări. In actul întâi apare ca un *Don Juan*, de provincie, cuceritor sensual şi cinic, incapabil de vreo avântare pasională interesantă; povesteşte soţiei sale şi unor amabile doamne succesele-i —destul de lesnicioase — şi se arată a fi din rasa, cam degenerată, a cuceritorilor imperturbabili; Wilma îi inspiră o înflăcărare obicinuită, pe care nici el singur nu o ridică la prea ameninţătoare înălţimi; e foarte lămurit asupra a ce însemnează iubirea de cabotină:

„De multe ori grozav am vrea să ne întoarcem fără s'o mai însoţim în cuibul ei", explică el acelor doamne.

In actul al doilea şi mai ales în cel de al treilea îl vedem însă înamorat pierdut de această cabotină, părăsindu-şi şi casa şi soţia, luând drumul oceanului ca să-şi mai poată revedea adorata, gata să-i jerfească totul şi pentru totdeauna — ca un simplu adolescent, fascinat de focul bengal din arena circului; dar când se vede repudiat de Wilma, se întoarce frumuşel acasă, fără să ceară în această ruşinoasă capitulare măcar ultimele onoruri ale războiului.

Deci nici un tip consistent, cari să susţină întreaga piesă, şi nici un conflict urmărit până la capăt; acţiunea se deşiră amorfă şi plină de surprize. Dacă ar acoperi-o un dialog scânteietor, captivant, încă ar putea-o salva; dar dialogul e alcătuit într'un chip atât de inexpresiv şi de monoton, în cât rarile pasagii duioase, în care se găseşte o emoţie adevărată, nu-i pot lumina culoarea generală.

Sunt şi câte-va glume triste cari se citesc la toate rubricele vesele, şi constituesc o regretabilă scăpare de vedere.

Nu voiu împrumuta ironia lui Petronius către Nero, ca să spun d-lui Eftimiu :

— Fă piese mai bune!

Nu-i vom spune că ar putea să-l întreacă pe Rostand, dar, sincer, că ar putea să-l ajungă pe autorul *Cocoşului Negru* şi al feericului *Inşiră-te Mărgărite*, şi că e dator chiar să-l întreacă aplicând eterna lege a poeţilor din toate timpurile: *Excelsior !*

C. Sp. HASNAŞ

ECOURI

Enigmatica Gioconda revine, după o lungă pribegire, iarăş în patria ei adoptivă să-şi reia locul în credinciosul său Luvru. Printr'o cochetărie postumă, *Monna Lisa* s'a servit de toate mijloacele în deobşte întrebuinţate pentru a cuceri atenţia, admiraţia, celebritatea, izvoarele de vieaţă ale sexului ei ; şi-a păstrat invincibil acel surâs care promite sau oglindeşte voluptăţi, dar le priveşte totodată cu neîncredere şi dispreţ, executând eternul joc al chemărilor cari resping şi al respingerilor cari cheamă; a dispărut într'un chip romantic ca o eroină din Florenţa Renaşterii şi-a purtat departe, prin tainice necunoscuturi, zâmbetu-i atât de tăinuit, s'a lăsat regretată, dorită, dar nu uitată şi apoi printr'un capriciu al soartei, care pare un capriciu de femeie, a revenit splendidă la vechiul său sălaş.

O iartă toţi, o simt mai preţioasă, o păzesc mai bine, şi ar plăti-o şi mai scump, când printr'un nou capriciu Giconda s'ar hotărî iarăş să se piardă.

Universul întreg îşi are privirile aţintite asupra ei; deaceea şi „Flacăra" îi serveşte cochetăria postumă, prezentând-o Daciei Traiane, între autorul ei, care a creat-o, şi hoţul ei de azi care i-a dat a doua celebritate.

—

Pentru câţiva. — In lumea practică, atunci când cineva vinde un lucru la doui inşi, se numeşte excroc. Când un scriitor se hotărăşte să se supuie principiului democratic de a primi răsplată materială pentru munca sa, el se coboară din lumea de visuri, unde legile nu au nici un înţeles, în vieaţa practică, unde codul penal califică actele cari vin în contrazicere cu el.

Flacăra, din principiu, nu publică decât bucăţi inedite. Şi pentru obţinerea lor cheltueşte cu plăcere tot ce produce,—adică foarte mult.

Rugăm, deci, pe cititori să ştie : dacă vreodată găsesc în revista noastră vreo bucată care a mai apărut în altă parte, vina nu este decât a autorului care şi-a vândut bucata în două părţi deodată.

Şi rugăm şi pe colaboratorii noştri mulţi, cari nu intră în această categorie, să ştie că pe confraţii lor nescrupuloşi îi vom considera conform legilor pământene, ferindu-ne pe viitor de a mai pune alături nume cinstite cu scriitori ale căror fapte codul penal le califică.

—

„Viaţa Românească", vorbind de *Noua Revistă Română*, pe care ziarul *Facla* o consideră drept singura revistă literară bună dela noi, spune :

„De câte ori zărim această consoră pe biuroul redacţiei noastre, ne vine în minte titlul unui studiu, pe care avem de gând să-l publicăm odată : *Prostul în literatură...* E o curată obsesie care durează de multă vreme. (Urmează un citat caracteristic).

...„Toate acestea nu-i împiedică pe cei dela *Noua Revistă Română* să fie şi fuduli, ca nişte capre. Priviţi-i ! Intreg personalul redacţional cu directorul în frunte,—toţi stau cu codiţele în sus.

„Dar nici unul n'are talent. Deaceea, când citeşti *Noua Revistă Română*, par'că-ţi dă cineva să mesteci fără folos între dinţi o bucată de sugativă sau de mucava."

—

Numărul de Crăciun *al* ***Flacărei*** *va apărea Sâmbătă 21 Decembrie şi va cuprinde, între altele, nuvele, versuri şi articole de Al. Vlahuţă, G. Galaction, Mefisto, M. Codreanu, Corneliu Moldovanu, Ion Pillat, etc.*

—

Th. Pallady şi-a deschis a III-a Expoziţie de pictură şi desen, în sala Exarcu a Ateneului. Se văd în cele 80 de pânze expuse calităţile cu cari ne-a obişnuit d-l Pallady. Observăm însă o evoluţie în coloare : în bucăţile noui coloarea e mai transparentă, mai uşoară, aş putea zice mai simpatică. Sunt armonii şi simfonii de coloare de un rafinament Wisthlerian ! Aci stă evoluţia d-lui Pallady. De unde în „Voluptate" coloarea e interesantă prin substanţa opacă şi mată, în pânzele noui coloarea vibrează, aruncă scântei fine şi, după cum am zis mai sus, e transparentă. Şi în desenul d-lui Pallady observăm o evoluţie în bine : e mai degajat, noi preferăm desenul dinainte încet şi măsurat. Toate acestea sunt evoluţiuni inerente orişicărui artist, personalitatea d-lui Pallady a rămas însă intactă. E un artist de elită, unul dintre cei 3—4 cu cari ne putem făli. **Rt.**

—

O colecţie de Balade româneşti a apărut în „Biblioteca Secundară" publicată de „Casa Şcoalelor"; culegătorul este d-l *Gheorghe Coşbuc*, el însuşi poet epic cu inspiraţii vaste, eroice, şi totodată un cunoscător senzibil al frumuseţilor geniului epic de pretutindeni.

Colecţia cuprinde tot ce s'a scris mai semnificativ în acest gen în întreaga noastră literatură şi astfel poate da o ideie exactă şi completă asupra întregei noastre producţiuni epice, populare şi instruite.

Pentrucă e o colecţie făcută *ad usum scholarum*,—şi chiar fără de aceasta—ar fi trebuit precedată de un studiu literar şi istoric asupra poeziei noastre epice, cari se reduce aproape numai la specia baladei, şi însoţită de oarecari note explicative cari ar fi dat colecţiei o şi mai mare valoare instructivă.

—

Sumarul anului al II-lea al *Flacărei* va apărea în curând şi se va trimite gratuit tutulor abonaţilor noştri.

—

Orfanii neamului, este un „roman naţionalist" al d-lui *N. Rădulescu-Niger*, autorul care a găsit accente induioşate descriind sufletele celor obijduiţi în propria lor ţară.

—

Efebul (L'Ephèbe).—Este titlul unui roman mitologic, acheian, al romancierului francez (de origină levantină, probabil) *George Polti*.

Romanul e ţesut în jurul lui Bellerophon şi cuprinde toate miturile, în cele mai depărtate ale lor înrudiri în toate religiile. Autorul a cheltuit multă erudiţie ca să-l scrie şi tot atât de multă se cere şi cititorului ca să-l urmărească. Din această cauză lectura e destul de anevoioasă.

In orice caz, acest roman arată că există o sursă în veci nesecată de inspiraţie mitologică, din care, cu erudiţie şi oarecare talent descriptiv, se poate creia cu număr imens de opere. Cum în acest domeniu numai e nevoie nici de observaţie, nici de imaginaţie, opere pot răsări foarte uşor.

—

Din „Biblioteca politică" au apărut încă două broşuri interesante : *Consideraţiuni asupra reformelor agrare şi asupra exproprierei* (No. 7) *Dr. G. D. Creangă*, o inimoasă apărare a reformelor puse acum în discuţiune şi un călduros apel la sacrificii din partea tuturora pentru binele obştesc.

Relele organice ale armatei noastre (No. 8) de *Gh. Tătărescu*, o expunere sinceră şi cumpătată a acelor neajunsuri fundamentale cari au produs imperfecţiunile constatate în campania din Bulgaria ; asemenea critici ţin calea cea bună între optimismul naiv al unora şi criticele insultătoare, exagerate ale altora.

—

Viena literară e tratată într'un lung studiu din revista americană *The Bookman :* din aşa depărtare trebuie să luăm informaţii asupra celei mai apropiate capitale dela noi. Viena ne e cunoscută doar pentru medici şi operete ; despre vieaţa sa literară n'am ştiut niciodată nimic.

Revista americană pare a ne da dreptate căci, arată ea, din cauza luptelor de rassă în oraşul Habsburgilor, literaţii sunt nevoiţi să fugă pentru a se deda liniştiţi în altă parte preocupărilor lor. Berlinul serveşte drept refugiu celor mai mulţi.

Astfel poetul german de care amintiam într'un alt număr al revistei, Ştefan Zweig, cel care a împământenit în literatura germană pe Verhaeren şi pe Walt Witman, Herman Bahr, admiratorul englezului J. B. Schaw, sunt de origină vieneză.

In Viena nu se cultivă decât romanul uşor şi teatrul, care însă nu au produs lucrări de importanţă mondială. Un loc important îl ocupă baroneasa *von Süttner,* cunoscută prin lupta sa în favoarea pacifismului.

Germanii au un puternic curent naţionalist în sânul lor, reprezintat prin periodicul *Ostara bücherei der Blonden und Mannesrechtler* de sub conducerea lui I. Lanz von Liebenfels. Acest curent luptă pentru păstrarea individualităţei teutoniste şi a supremaţiei germane.

Anul III — No. 10

FLACĂRA

21 DECEMVRIE 1913

ABONAMENTE: In ţară: lei 6 pe an; 7 lei când se achită prin incasator. Pentru învăţători şi preoţi săteşti: lei 5 pe an

NUMĂRUL 10 BANI

TELEFON 41/7

LITERARĂ ∴ ARTISTICĂ ∴ SOCIALĂ

APARE SÂMBĂTA

DIRECTOR: CONSTANTIN BANU

ABONAMENTE: Peste munţi: coroane 8 pe an; pentru preoţi şi învăţători coroane 6.50 pe an. In străinătate: 10 lei pe an

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA: Bucureşti Str. Câmpineanu, 40

SPRE BOBOTEAZĂ

de Al. VLAHUŢĂ

Era o tăcere de taină, de aşteptare încordată; fetiţa sta, gânditoare, cu mâinile încrucişate pe cartea deschisă; bătrâna, în fundul patului, picura de somn; iar lampa din părete, împrăştiind, prin sticla-i afumată, o lumină din ce în ce mai slabă, par'că vroia să le spuie: hai, culcaţi-vă, că vă las pe 'ntuneric.

— Ba eu, bunicuţă, să fie să văd pe Dumnezeu, l-aş ruga să mă facă mare şi să-mi dea bani mulţi — da' mulţi mulţi, să nu se mai isprăvească niciodată...

— Adevărat, asta vrei? — o întrebă cu duioşie bătrânul, a cărui minunată înfăţişare umplu deodată odaia de lumină, şi care, — lămurită socoteală — nu putea să fie decât Dumnezeu.

— Da,—zise fetiţa, uitându-se cu uimire în ochii moşneagului, pe care-l cunoştea din cartea de lectură.

— Te-ai gândit bine, bine?

Bătrâna, vru să deschidă gura, să spuie ceva, dar el îi făcu semn să tacă.

Fetiţa stătu puţin în cumpănă — se gândi la doamna, la cazul al treilea de la împărţirea fracţiilor zecimale şi la cele opt pagini de geografie, cari, acum către sfârşitul vacanţiei, o umpleau de un fel de groază prăpăstioasă — clipi din ochi şi, după ce trase 'n piept o zdravănă provizie de aer, zise hotărît:

— M'am gândit bine.

— Facă-se voia ta!—binecuvântă Atotputernicul, şi se şterse ca o pală de umbră.

— Bine,—fată hăi, zise bătrâna, cu obidă, —cum se poate să nu te gândeşti tu la maică-ta şi la bietu' tată-to? Să te fi rugat să-i învie... c'am vrut să-ţi spun, da Dumnezeu mi-a făcut semn să tac, — chip să vadă ce minte ai — ş'a văzut... procopseală!

— Să-ţi spun...

Ş'odată fata-şi curmă vorba, par'că i-ar fi pus cineva palma la gură: Nu-şi mai cunoştea glasul. Instinctiv se uită 'n oglindă; se văzu mare, împlinită, frumoasă — şi 'ncepu să sară prin casă, de bucurie, şi să bată din palme. Apoi se aşeză, alintată, lângă bătrână şi, luându-i mâna, i-o mângâie.

— Să-ţi spun drept, bunicuţă, nu m'am gândit; dar chiar dacă mă gândiam, tot aşa făceam! Că biata mama, Dumnezeu s'o ierte, nu era zi să nu-şi blesteme ceasul în care s'a născut şi să nu-şi dorească moartea. Iar cât despre tata, săracu', de câte ori nu te-am auzit şi pe d-ta zicând din toată inima: bine că l-a strâns Dumnezeu, că tare a mai fost amarnic, şi câte nenorociri toate numai de la el ni s'au tras! Dar, însfârşit, ce să mai lungim vorba! Morţii cu morţii, şi viii cu viii.

Se sculă veselă, ştiind bine că şi cealaltă dorinţă trebuia să i se fi 'mplinit; foarte ciudată impresie îi făcea înălţimea dela care vedea acum lucrurile din jurul ei — avea sentimentul că umblă 'n picioroange...

Doamne, ce de bani! P'in sertare, p'in cutii, pe sub perine — unde căta, numai bani găsia — argint, aur, hârtii.... te-ai fi crezut la cea mai bogată Bancă.

Şi iute luă bătrâna un pumn de galbeni şi fuga la proprietăreasă — că era 'n urmă cu plata chiriei, şi din pricina asta multe mojicii mai înghiţia, săraca, şi tăcea, că n'avea 'ncotro. In vremea asta, fata, cu buzunările pline, alerga şi ea pe la prietenele de şcoală, pe cari le ştiia în strâmtorare, şi când vedea câtă bucurie le face, se simţia şi ea aşa de fericită, că i se umpleau ochii de lacrimi.

S'au mutat, fireşte, într'o casă mare; trăiau larg — trăsuri, slugi, petreceri—căci banii curgeau gârlă şi cereau să fie cheltuiţi. Dar fericirea cea mai mare pentru Lenuţa — c'aşa o chema pe fată — era să facă bine, să-i ştie pe toţi părtaşi bucuriilor ei. Şi 'mpărţia banii cu-amândouă mâinile.

O singură femee, mama celei mai bune prietene a ei din şcoală, deşi era văduvă şi 'mpovorată de nevoi, 'n ruptu' capului n'a vrut să primească dela ea vr'un ajutor. In zadar o ruga în fel şi chip.

— Nu, draga mea, banul nemun ci

RITMURI EPISTOLARE

In scrisul tău dansează capricii şi imagini
E ritm de vals în rânduri, sunt orchestrări în pagini,
Bizară sinfonie de graţii şi parfum —
Regrete de-altădată şi bucurii de-acum...
Eu nu ştiu, dar te caut, te vreau, însă mi-e teamă,
Privirea-mi te goneşte, dar lacrima te cheamă, —
Felină amăgire a cugetului drept
Nu te cunosc, dar vino, sunt singur şi te-aştept...

Sau... nu veni!.. Oglinda mai poartă în cristal
Răsfrângeri din splendoarea luminilor de bal,
La ce s'aduci în umbra monotoniei mele
Vârtej de feerie şi foşnet de dantele,
Când ştiu că sub mirajul făcliilor de-argint
Parfumurile 'nşeală şi-acordurile mint?...

Veni-voi eu... Dar singur, la geamul tău, timid
Voi sta, ca să-mi descoperi fantoma depe zid...
Primeşte-mă 'n penumbra alcovei tale scunde,
Cu mine-aduc tăcerea iubirilor profunde, —
Răscumpărându-mi gestul pe care tu-l ghiceşti
Nu mă 'ntreba nimica, nu-mi spune cine eşti,
Ci, palpitând în ritmul eternului trohEU,
Sărută-mă frenetic, aşa!... mereu — mereu...

Să nu mă minţi!... Alungă risipa de cuvinte,
Mai limpede e taina şi gestul mai cuminte
Ce-ţi pasă de nuanţe: «da, nu, azi, mâine, eri...»
Când noi ne înţelegem mai bine din tăceri?...
Te rog să-mi cruţi durerea fatalului adio,
Cu jurăminte false în darn ai amăgi-o,
Ci simplu, fără lacrimi, cu glas prietenesc
Să-mi spui: Acuma du-te, că nu te mai iubesc!

Corneliu MOLDOVANU

aduce trândăvie şi gânduri urîte 'n casă.

Adevărul e că fetele pe cari le ajuta Lenuţa, nu se mai duceau la şcoală; iar părinţii lor, din oameni muncitori şi de ispravă ce erau, acum ajunseseră mai toţi nişte haimanale, se ţineau numai de chefuri, de zavistii şi de blestemăţii—ba unii, căpiind de-atâta huzur, mai înfundau şi puşcăria, din când în când.

La o avere aşa de mare, e lesne de 'nţeles ce 'mbulzeală de peţitori trebuia să fie. Nobili scăpătaţi, aventurieri, bancheri pe pragul falimentului, miniştri 'n perspectivă, prinţi de contrabandă — însfârşit fel de fel de vânători, care de care mai sclivisit şi mai ahtiat, că doar bani erau acolo, nu glumă. Şi iată c'a venit, într'o dimineaţă, ş'un băetan, aşa ca de vr'o douăzeci, douăzeci şi unu de ani, — da' băiatu' cam slăbuţ, şi sfios, şi prost îmbrăcat. Fata l-a cunoscut numai decât: nu era el Ghiţă al cârciumarului din colţ, care le dădea lor pâine pe credit, când stăteau în Mântuleasa? Băiatului însă nu-i era aminte de 'nsurătoare. El venise pentr'o datorie uitată, o mică rămăşiţă de vr'o patru lei — că 'nchisese-acum cârciuma; tată-so fugise 'n toată lumea c'o precupeaţă din gura Oborului, mă-sa murise de inimă rea, ş'acum rămăsese lucrul ca el să strângă ce-o mai putea din vechile datorii şi s'o pornească încotro l-o îndrepta Cel de sus.

Fata îl privia lung, dusă pe gânduri,—îşi aducea aminte de când îl vedea dimineaţa măturând pe dinaintea cârciumei: s'arăta băiat harnic şi supus,—şi fluiera aşa de frumos, că ceasuri întregi ar fi stat să-l asculte.

— Nu vrei să te'nsori?

Şi, cum el se uita prostit în ochii ei şi nu ştia ce să creadă, ea, întinzându-i un pachet de hârtii de câte-o mie, îi zise, cu un vădit început de dragoste.

— Iată pentru pregătirile de nuntă. Încai de d-ta sunt sigură că nu mă iei pentru zestre.

Şi s'a măritat cu Ghiţă, spre marea mâhnire a bătrânei, care zicea că, din băiat de cârciumar, de când e lumea nu s'a pomenit să iasă om de treabă.

Vai, nici două luni n'au trecut, şi vorbele bătrânei s'au adeverit peste închipuirile ei!

Ghiţă, când s'a văzut în atâta bănet, nu s'a mai gândit să s'apuce şi el de vr'o treabă,—şi e ştiut că omul, care nu face nimic, sfârşeşte prin a se ticăloşi: în sufletul lui, ca într'o apă stătătoare, dospesc toate stricăciunile.

Înhăitat cu tot felul de nemernici, zile şi nopţi întregi o ducea într'o orgie. Pe-acasă venia rar, ş'atunci era varga lui Dumnezeu. Uneori îşi aducea tovarăşii de chefuri, îi ţinea câte-o săptămână, pe 'ntinsoare de beţie, de-ajungea casa mai rău de cât o cârciumă.

Lăcrimile nevestei şi tăcerea posomorîtă a bătrânei treziau în el o răutate diabolică, o întunecată poftă de a umili, de a tortura, de a strivi.

Ca de-o fiară se temeau de el cele două femei. Mândru şi fericit că inspiră teroare, adesea le maltrata, numai pentru sălbateca plăcere de a le vedea suferind, tremurând înaintea lui. Era la el o răutate de nebun. Aci venia ca o vijelie, tuna şi fulgera, — aci se potolia numaidecât, şi sta aşa două trei zile, închisă, ameninţătoare, şi iar izbucnia dintr'o nimica toată.

Într'o seară — după o furtună de astea, stârnită numai din faptul că el nu pricepea cum de mai stau ele 'mbufnate, după ce i-a trecut lui mânia — bătrâna, fără să zic' o vorbă, s'a retras în odaia ei şi n'a vrut să mai vie la masă. Când s'a dus Lenuţa să vadă ce face, a găsit-o foarte amărâtă, strângându-şi lucrişoarele într'o boccea.

— Eu, maică dragă, nu mai pot sta aici. Vă stric şi vieaţa voastră, mă canonesc şi pe mine, şi nici măcar nu-ţi pot fi de vr'un ajutor.

— Cum, bunicuţo? Te 'nduri să mă laşi singură?

Ş'odată le-a podidit plânsul pe-amândouă. Da' ele-şi uitaseră acum şi de zile şi de tot. Habar n'aveau că erau în sărbători—şi chiar în ajunul Bobotezei. Şi cum plângeau aşa, de da sufletul din ele — ce-i vine Lenuţei, în durerea aceea mare, îşi ridică ochii spre icoana Maicii Domnului şi, din adâncul inimii, oftând, zice: Ah, Doamne, cum aş vrea ca toate astea să nu fi fost decât un vis, şi să ne pomenim iar cum eram!...

Deodată s'a făcut în odae o lumină mare, c' au închis ochii amândouă, şi 'n aceeaş clipă un glas misterios a şoptit: «Facă-se voia ta».

Când au deschis ochii, era o tăcere de taină, de aşteptare încordată; fetiţa sta gânditoare, cu mâinile încrucişate pe cartea deschisă; bătrâna, în fundul patului, picura de somn; iar lampa din părete, împrăştiind, prin sticla-i afumată, o lumină din ce în ce mai slabă, par'că voia să le spuie: hai, culcaţi-vă, că vă las pe 'ntuneric.

A. Vlahuţă

STELEI HESPER

I

Nici un catarg;
Valuri se sparg
Pe dună.
Pe-al mării larg
Nici un catarg.

Ţipând mereu,
Cu sborul greu
Să piară,
Prin somnul meu
Ţipând mereu.

Să mor mi-e dor
— Şi nu-i un nor
Pe lună.
De ce să mor?
Mă prinde dor...

Să văd în vis
Pe cer deschis
Prin gene
— Tainic trimis —
Să văd în vis

Pe-al zării gol
Pescarii 'n stol
Răsară
Să dea ocol
Pe-al zării gol.

Steaua Hesper
Urcând pe cer
Alene
Pe-adâncul cer
Steaua Hesper.

II

De-opal e valul apei şi tu eşti opalină.
Te-aprinzi mai limpezită, şi dulce, Hesperus.
Pricep ce e lumina când văd a ta lumină
Şi simt ce-i despărţirea când lunecând s'a dus.

Pe cerul verde-albastru eşti tainic ametist;
Răsai pe zarea albă, ca palidă camee,
Hesper, subtil luceafăr, scânteetor şi trist
Ce laşi în inimi frânte, fioruri de femee.

N'ai raza plumburie a vechiului Saturn,
Pe nesimţite totuşi aduci melancolia.
Mai rece este noaptea când stăm de veghe 'n turn,
Şi 'n zori de ziuă tace deodată ciocârlia.

De ce te-a luat nădejdea ca singurul ei sol,
Când simt că nu-i luceafăr mai dureros pe lume
Şi mă gândesc că poate prin infinitul gol
Te-ai stins— şi eşti acuma lumină doar şi-un nume.

Şi mă întreb prin care tăcută ironie
Luceafărul-nălucă ne spune pururi: «Sper»?...
— Visez prin întuneric stelara agonie
Când opalină raza-ţi ne mângâie, Hesper.

III

Sub plopii 'n şir,
Ce se deşir'
In goana lor spre zare,
Pe calu-mi alb,
Sub cer rosalb
Pornii cu cutezare.

Zi după zi
Se îmbulzi...
An după an se-alungă...
Spre răsărit
Ne 'ntrezărit
E cale încă lungă.

Dar calu'i bun,
Il joc nebun
In pintenii de aur.
Nădejde am,
Şi port un ram
Pe fruntea mea, de laur.

Sub plopii 'n şir
Ce se deşir'
Sub raze lungi stelare,
Am întâlnit
Un om cernit
Spre-apus venind călare.

Mergea tăcut,
Şi n'avea scut, —
De mult pierduse spada.
Rănit era
Şi sângera
Cu faţa ca zăpada.

«Zadarnic vii
Cu doruri vii
Şi-o inimă de nalbă!»
Ciudat mi-a spus.
Şi spre apus
S'a dus cu luna albă.

Paris, 1913. **Ion PILLAT**

DECEBAL

SAU

CEA DIN URMĂ ZI A DACIEI

— DRAMĂ IN CINCI ACTE ŞI IN VERSURI —

Persoane:

Traian: împăratul Romei (vreo 45 de ani; om bun, inimă simţitoare şi dreaptă; dar statornic şi tare în hotărîrile sale).
Decebal: craiul Dacilor (vreo 35 de ani; om iute şi răsboinic, iubind neatârnarea şi ambiţios în planurile sale); foarte înamorat şi gelos de soţia sa).
Arpal: bătrân, căpetenie a Dacilor (puternic în svat, socrul lui Decebal).
Semovig: şeful Sarmaţilor (nu ambiţios ci viclean, care voeşte pierderea lui Decebal, dorind să ia autoritatea lui).
Lucie: sutaş în armia romană, credincios al lui Traian.
Ocella: fiica lui Arpal şi soţia lui Decebal (tânără de vreo 20 de ani, iubind foarte pe părintele şi pe soţul ei).
Dolca: o femeie dacă bătrână.
Soldaţi romani. — Daci şi Sarmaţi.

Act. I.—La Dropetis (Turnu-Severin) pe malul Dunărei: In perspectivă se vede Dunărea; podul de piatră al lui Traian cu 16 arcuri, Balcanii în depărtare şi lagărul Roman pe malul stâng.

Decebal şi Arpal au venit, chemaţi de Traian, ca să se înţeleagă cu dânsul: Arpal se îndoeşte despre izbutirea bătăliii; Decebal e plin de încredere şi de mândrie; vine şi Semovig; pe acesta, puterea romană îl sperie; el povăţueşte supunerea; Decebal îl ofensează prin vorbe aspre; Traian soseşte cu Lucie şi alţi Romani; întrevorbirea lui Traian cu Decebal; orice mijloc de pace se rupe.

Act. II. — La Tibiscum (Temişoara) în cetatea Dacia; coliba lui Decebal; el doarme; Ocella e lângă dânsul, plină de îngrijorare, căci la ziuă va fi bătaie; el se deşteaptă; întrevorbire unde se vede iubirea lui către Ocella; vine Arpal; fie-sa vrea să-l oprească de-a merge la bătaie; el inzistă; vin ceilalţi şefi şi Ocella rămâne singură; monolog; o femeie vine şi-i spune că Romanii au surprins pe Daci, chiar dela ieşirea lor din cetate şi că Decebal cu ai săi se luptă acum fugind către cetate. Vine şi Decebal, cam turburat de astfel de lovire; Arpal a fost luat rob; Ocella îl plânge şi vrea să meargă să-l vadă; Decebal o opreşte; se vede că Semovig e din ce în ce mai puţin părtaş al lui Decebal.

Act. III. — In lagărul roman, pe malul Tibiscului (Timeş) cortul lui Traian, foarte simplu. Traian dând porunci pentru urmarea răsboiului şi luarea cetăţii; îi vine de-i anunţă că o femeie Dacă vrea să-i vorbească. Ocella vine şi cere a vedea pe tatăl său. Aduce pe bătrânul Arpal; dragoste fiească. Traian e mişcat; Ocella şi Arpal ies. Traian recheamă pe Ocella şi o cheamă să vie cu dânsul în Roma şi să-i fie ca o fiică. Ea cere pacea şi făgădueşte că o va dobândi dela Decebal. Când ea iese, intră Semovig, acesta propune lui Traian, ca să-i vânză pe Decebal. Traian îi vorbeşte cu mărime.

Act. IV. — In Tibiscum.—Casa lui Decebal. Decebal şi Ocella. Aceasta îi propune să încheie pacea; el îi vorbeşte de libertate, de dulcea vieaţă în păduri; ea îl încredinţează că va fi mai bine ca aliat al lui Traian. Decebal e pe jumătate convins şi hotărît a cere pace lui Traian. Vine şi Semovig. Decebal îi spune noua hotărîre. Semovig vrea să-i vorbească singur; Ocella iese; el spune lui Decebal că a văzut pe Ocella la Traian. Bănuelile încep. Hotărîrea i se schimbă.

Act. V. — O pădure pe malul Sergetei pe lângă Sarmigetusa (Haţeg). Deoparte o stâncă înaltă pe deasupra apei.

Semovig singur, vădeşte ambiţia sa; dacă Decebal s'o 'mpăca cu Traian, el nu mai poate fi ce vrea să fie; doreşte a avea Dacia pentru sine şi a se alia cu Traian; deci vrea să piardă pe Decebal. Lagărul său e aproape, el s'a înţeles cu Traian ca să nu ia parte la luptă. Acesta i-a spus să-i menajeze o întrevedere cu Ocella. Ocella vine; ea se miră de schimbarea caracterului lui Decebal, în veci posomorît şi întărâtat; Semovig îi povesteşte că, în noaptea când în Tibiscum au năvălit asupra lagărului lui Traian, Decebal (ca un turbat) a dat în cortul lui Traian şi acela a ucis pe tatăl ei. Disperarea Ocellei. Lucie vine din partea lui Traian. Acesta îi face din nou propuneri, a o duce la Roma; rămâne a vorbi cu dânsa; Semovig se duce de aduce pe Decebal, el stând în fund. Decebal turbat; Semovig îl opreşte; când Lucie vrea să plece, Decebal se aruncă asupra Ocellei; Decebal o strânge de gât; ea moare; el se asvârlă în bătaie şi revine fugar, cu oastea sa sfărâmată; spune câteva cuvinte şi se asvârle în râu. Sarmigetuza arde. Semovig, disperat că pierde pe fiiul său, rob în cetate. Traian cu oastea romană triumfează.

Al. I. ODOBESCU

FRAGMENT DIN „DECEBAL“[1]

— ACT. I. — SCENA I —

Arpal.
Opresc, Decebal, căci am sosit pe coastă;
Aici este locul unde Traian ne cheamă:
„La Turnul din Dropetis,“ ne zise solul său,
„Voesc împăratul nainte de răsboiu
„Cu Decebal să aibă o scurtă întrevedere
«Căci el cinsteşte svatul mai mult decât puterea».
Mult m'am ţinut de tine pân' să te hotărăsc
Să vii l-a sa chemare; şi de n'aş fi unit
Cu mine, glasul fii-mi, poate şi astădată.
Ai fi răspuns cu sânge la paşnica-i solie.

Decebal: V'am ascultat, Arpale; dar însă al meu piept
Frământă o mustrare, se simte umilit.

Arpal: Ei! fătul meu, gândeşte să nu sosească-o vreme
Să te căieşti tu însuţi de-atâta semeţie.

Decebal: Ci lasă aste vorbe! Spada d' oţel se frânge
Dar nu se îndoeşte; aşa e şi-al meu suflet.
A mă 'nvoi nu-mi place cu un duşman al meu;
Să vie 'n bătălie; d'oiu fi învins eu mor;
Dar nici 'naintea luptei, nici după biruinţă
Nu voiu să fac cercări zadarnice de pace.

Arpal: Zadarnice cuvinte! Sunt multe 'mprejurări
In cari un om prudent întrece pe-un viteaz.

Decebal: Prudenţa e curajul puterilor slăbite.
Eu încă am tărie.

Arpal: Dar ai tu ce-au Romanii?
Priveşte printre ceaţă oştirea lui Traian;
Ca o cetate mare e întins lagărul său.
Şi lunca prelăţită a Dunărei străbune
Albeşte pretutindeni de mii şi mii de corturi.
Ce ţară până acuma văzând pe al său ţărm
Puteri aşa grozave, s'atace-a cutezat?

. . . .

Al. I. ODOBESCU

[1]) Singurele versuri ce s'au găsit din întreaga dramă, al cărei subiect, rezumat de însuş Odobescu, îl publicăm tot aci.

FIGURI DISPĂRUTE

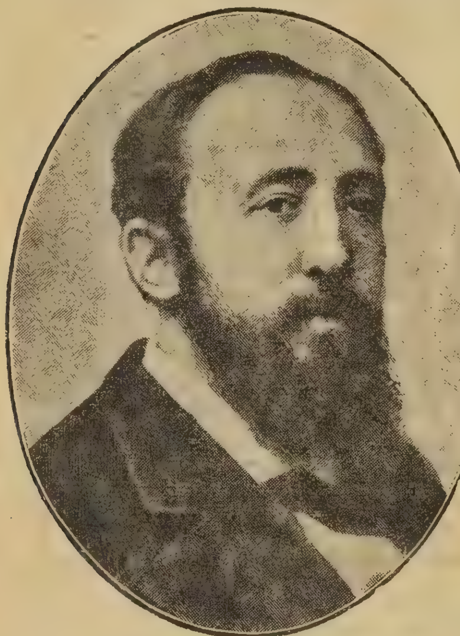

Jules Claretie în 1885

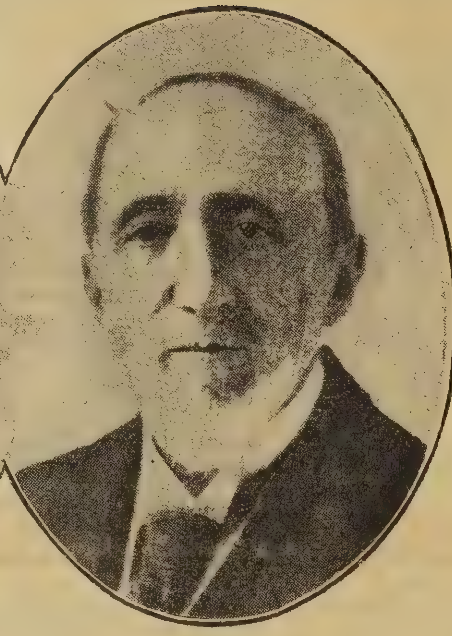

în 1913

JULES CLARETIE

Nici n'au trecut trei luni dela retragerea definitivă a bătrânului academician dela direcţia „Comediei franceze" şi a sosit vestea retragerii lui din comedia vieţii.

Omul care a desfăşurat o activitate uriaşă, uimitor de variată şi de înfierbântată, în centrul acelui ameţitor Paris literar şi artistic, omul care dăduse iluzia că nicio mişcare importantă nu se poate săvârşi fără prezenţa lui, a intrat în imobilitatea absolută, străină acum de eterna mişcare ce continuă fatală în urmă-i. Nimic nu dă mai clar impresia inutilităţii existenţii, decât moartea acelor oameni cari concentraseră în persoana lor actualitatea unei jumătăţi de veac.

Când s'a făcut odată o anchetă la Paris asupra *omului celui mai ocupat*, Jules Claretie, membru al Academiei, administrator al Comediei franceze, romancier, dramaturg şi critic literar, gazetar şi polemist politic, conferenţiar şi membru al mai multor societăţi savante, preşedinte al mai multor societăţi caritabile şi nelipsit membru al acelui *Tout-Paris,* care dă legi universului întreg, Jules Claretie a fost clasificat cel dintâi.

Jules Claretie a intrat dela 17 ani în literatură şi s'a dedicat artelor liberale în chip exclusiv. A debutat în gazetărie şi definitiv n'a părăsit-o niciodată; a făcut critică literară, în care n'a adus o metodă personală de studiu, urmărind metoda portretistă a lui Sainte-Beuve, dar a adus un gust aproape fără de greş, o vigoare de polemist fără milă şi o eleganţă de lovituri, care, la agonia romantismului şi în timpul de glorie al naturalismului, erau preţuite şi temute; a scris un număr destul de mare de romane, în care a întrunit bogăţia de viaţă, mişcarea şi dramatismul romanticilor, cu grija de observaţia exactă a societăţii şi a sufletului omenesc, ce făceau marele titlu de glorie al realiştilor şi naturaliştilor; în piesele sale de teatru Jules Claretie a urmărit acelaş fericit acord, aci însă marea sa experienţă de teatru şi progresul anilor l-au făcut să atace şi teme care se răsfrâng în intuiţiuni profunde asupra sufletului şi societăţii omeneşti.

Cei din urmă treizeci de ani de viaţă i-a închinat „Comediei franceze".

Administraţia sa a fost apreciată din două puncte de vedere: ea a asigurat teatrului de Stat o strălucită situaţie financiară; încasările trec acum regulat de două milioane anual; şi tot această administraţie a încurajat talentele tinere şi originale, care au putut primi consacrarea celei mai dificile scene franceze; Lavedan, Hervieu, Richepin, Donnay, Bataille, Arnyvelde, Guiches, Kistemaeckers, Trarieux şi alţii au fost jucaţi la Comedia franceză atunci când gustul public şi critica nu-i impusese încă. Claretie i-a relevat.

Deşi dispare la 73 ani, el lasă un gol mare în literatura şi teatrul francez, un gol pe care nici o activitate nu-l poate deocamdată ocupa.

ION KALINDERU

A murit un om de bine, un bun prieten al artelor şi al literaturii.

Ion Kalinderu a dus pretutindeni, unde a avut prilej să-şi ramifice neobosita sa activitate, un sfat înţelept, o intenţie utilă, un ajutor de fapt; de aceea de numele lui sunt legate o sumă de opere de interes general, cărora le-a jertfit cu dărnicie tot ceeace, pentru imensa majoritate a semenilor săi, alcătueşte preţul şi atracţia existenţei. Putând să dispună de enorma forţă socială a Domeniilor Coroanei, puse sub a sa administraţie vreme de treizeci de ani, el a conceput rolul acestei mari proprietăţi ca o grea şi rodnică funcţiune pentru ridicarea economică şi morală a ţărănimei în mijlocul şi prin munca căreia exista. Domeniile Coroanei au devenit sub conducerea lui Ion Kalinderu nişte modele de exploataţie raţională a bogăţiilor pământului românesc; nişte focare de lumină sufletească pentru satele dinprejur, în care instituţiile culturale create pe domenii săvârşiau o admirabilă înălţare intelectuală şi morală.

Aceeaş operă de propăşire culturală a săvârşit Ion Kalinderu şi prin întemeierea societăţii *Steaua*, a cărei bibliotecă populară enciclopedică fu menită să poarte până în cele mai profunde pături ale poporului nostru gânduri bune şi frumoase simţimânte, sfaturi înţelepte şi pilde bogate în urmări; revista ţărănească *Albina* a fost cârmuită de acelaş spirit şi spre acelaş nobil ţel.

I. Kalinderu a avut şi o activitate de cercetări personale, pe cari le-a însemnat în cele câteva volume şi broşuri de Drept Archeologie şi Istorie, intitulate: *Droit prétorien et Réponses des prudents; Studii asupra celor XII Table; Vieaţa municipală la Pompei; Romanii călători; Etudes sur le régime municipal romain; Consiliile împăraţilor la Roma şi la Constantinopol; Episcopul Melchisedec*; etc., etc.

Pe calea grea a datoriei şi a muncei neobosite pentru propăşirea celor mulţi, Ion Kalinderu şi-a păstrat pentru sine o singură mulţumire, cea mai înaltă şi mai curată: arta. Casa lui se schimbase într'un muzeu de sculptură şi pictură, adunat cu răbdare şi sacrificii, în curgere de ani numeroşi, în care artiştii noştri găsiau în el pe cel mai simpatic cunoscător şi pe cel mai darnic protector. Dacă n'ar fi rămas dela Kalinderu decât această activitate de colecţionar de artă şi încă locul lui între contimporanii noştri ar fi fost strălucit.

Const PAUL

TEATRUL LUI ODOBESCU

Piesele lui Odobescu. — D-l Stătescu confirmă afirmaţiunile d-lui Anghel.— Gion a asistat la citirea «Doamnei Clara».—De vorbă cu d-na Odobescu.— Vintilă-Vodă din Slatina şi Vlaicu-Vodă.—Ce s'au făcut piesele lui Odobescu.

Am suspendat câtava vreme campania pentru descoperirea activităţii dramatice a lui Odobescu, fiindcă cercetările noastre ne-au dus la concluzii a căror gravitate cerea o documentare care să nu poată fi de nimeni contestată.

In acest răstimp am căutat documente. Şi am găsit mai multe chiar decât ne-am fi aşteptat.

Ce voeam noi să dovedim? **Că Odobescu a scris piese de teatru despre cari nimeni nu ştie nimic.**

Cel dintâiu indiciu în această campanie ni l-a dat poetul D. Anghel care a afirmat, într'o scrisoare apărută în *Flacăra*, că fratele său, d-l C. Anghel, pe când clasa corespondenţa răposatului Eugeniu Stătescu, a dat de o scrisoare a lui Odobescu, prin care acesta spunea că a terminat la Paris două piese în versuri.

Destăinuirea aceasta a căzut ca o bombă. Adversarii acestei idei au răspuns în cor: Afirmaţia d-lui Anghel nu e adevărată! **Odobescu n'a fost niciodată om de teatru!** S'a invocat chiar mărturia d-lui Maiorescu că Odobescu n'a scris niciodată teatru. Şi însuş d-l Iorga a intervenit, ca să lămurească opinia publică alarmată că între manuscrisele lui Odobescu d-sa nu a găsit nici o urmă de activitate dramatică.

Cu toate acestea, noi nu am dezarmat. Ce trebuea să se dovedească în primul rând? Că exista scrisoarea în care Odobescu declară singur că a terminat două piese în versuri. In acest scop împreună cu d-l C. Anghel, ne-am adresat d-lui G. Corbescu, care are în păstrare corespondenţa lui Eugeniu Stătescu. D-sa, cu drept cuvânt, ne-a răspuns că nu ne poate da nimic, fără consimţământul fiului lui Eugeniu Stătescu, care se află în Franţa. Atunci d-l Anghel s'a adresat acestuia, dela care a primit, acum trei săptămâni, o scrisoare din care extragem următoarele rânduri:

„Am clasat trei luni toate hârtiile şi-mi aduc foarte bine aminte de scrisoarea scrisă de Odobescu dela Londra lui Alexandri, care era ministru la Paris; el spunea că a terminat două drame istorice române în versuri şi că i le va trimite. Cum tata era ministrul afacerilor străine, i-a trimis-o.

„Toate scrisorile le-am clasat pe ordin alfabetic într'un dulap care avea de două părţi sertare de carton. Ele se află la Peştreşti, în sala de intrare, în fund.

„Am vorbit de această scrisoare lui I. B. care ştia că toate manuscrisurile lui Odobescu erau la Davila care a profitat să dea una din drame cu numele lui şi mi-a cerut s'o aduc,—dar n'am găsit cheia.

„Scriu lui Corbesco să-ţi dea libertatea de a căuta pentru a te justifica".

Cu această scrisoare, ne-am prezen-

tat, împreună cu d-l C. Anghel, d-lui G. Corbescu. D-sa ne-a primit cu multă bunăvoinţă, declarându-ne însă că nu ne poate pune nimic la dispoziţie, până ce nu va primi şi d-sa scrisoare din partea d-lui Stătescu. Deatunci şi până în momentul, când dăm la tipar aceste rânduri, sunt zece zile şi totuş d-l Corbescu încă nu ne-a vestit că a primit dela d-l Stătescu încuviinţarea de-a ne da scrisorile de cari avem nevoie. Avem răbdare însă şi vom aştepta câteva zile încă, după cum am aşteptat zece ani dovezile pe cari azi, în sfârşit, le-am găsit.

*

Aveam, prin urmare, un prim început de dovadă că Odobescu e scris teatru. Acum rămânea să stabilim în ce grad l-a preocupat teatrul pe Odobescu şi anume cam ce subiecte l-au ispitit.

Cel dintâiu care ne-a dat o indicaţie preţioasă, deşi contestată, a fost d-l Rădulescu-Niger. D-sa a declarat că a ascultat împreună cu Gion, pe Odobescu citind două acte în versuri, dintr'o piesă a sa **Doamna Clara**, al cărei subiect se potriveşte perfect cu subiectul lui **Vlaicu-Vodă**. Şi afirmaţia d-lui Rădulescu-Niger a întărit-o şi d-l N. Ţinc. Iar la rândul său, d-l Iuliu Dragomirescu a confirmat spusele acestora, printr'o scrisoare în care afirmă că ştie de la Haşdeu că Odobescu ar fi scris o piesă *Doamna Clara*.

L-am întrebat pe d-l Rădulescu-Niger:

— *Dar dacă d-v. ştiţi de zece ani lucrul acesta, de ce aţi tăcut până acum?*

— **N'am tăcut! — mi-a răspuns d-sa.**

Imediat după prima representare a lui *„Vlaicu-Vodă“* (când nimeni nu putea să-mi impute nici un fel de resentimente faţă de d-l Davila, deoarece pe vremea aceea d-sa încă nu era director al Teatrului Naţional) m'am dus la Cooperativa şi, indignat, i-am spus lui Mircea Demetricde că în Vlaicu-Vodă sunt două acte pe cari mi le-a citit Odobescu din *Doamna Clara*. Demetriade trăeşte; puteţi să-l întrebaţi dacă este sau nu adevărat aceasta. *(Am întrebat pe d-l Demetriade şi d-sa confirmă în totul afirmaţia d-lui Rădulescu-Niger).*

— *Dar cum vă explicaţi, în cazul acesta, tăcerea lui Gion? Dacă nu mă'nşel, Gion a scris un foileton elogios despre* Vlaicu-Vodă.

— Se explică şi aceasta, — mi-a răspuns d-l Rădulescu-Niger. Indată ce am citit foiletonul lui Gion, m'am dus la el şi l-am întrebat dacă-şi mai aminteşte de cele două acte în versuri citite de Odobescu. Mi-a răspuns că da. L-am întrebat de ce nu a spus ce ştia despre ele. Mi-a răspuns: — **Cu ce puteam să dovedesc spusele mele? — Cu mine! — Lumea ar spune că ne-am unit doui inşi să calomniăm pe un al treilea. Ş'afară de asta m'aş mai pune rău şi cu Palatul.**

Aceastea le-am aflat dela d-l Rădulescu-Niger. Iar zilele trecute, m'am întâlnit cu un avocat, şeful contenciosului unei administraţii de Stat, care mi-a declarat că, după reprezentarea lui *Vlaicu-Vodă*, Gion i-a spus că Odobescu i-a citit două acte în versuri din *Doamna Clara*.

La toate acestea, d-l Davila a răspuns cu o scrisoare plină de injurii, care cuprindea un singur argument în favoarea sa: titlul lui *Vlaicu-Vodă*. D-sa spunea acolo că Vlaicu este al său şi, ca dovadă, invoca faptul că *d-sa a găsit* numele de Vlaicu, deoarece acest nume nu se găseşte nici în istoricii noştri, nici în cei străini.

Din nefericire însă noi am sdrobit acest unic argument al d-lui Davila, dovedind că, spre nenorocul său, numele de **Vlaicu,** *care, după afirmarea d-sale, nu se află în nici unul din istoricii noştri, este întrebuinţat de 3-4 ori tocmai de... Odobescu (pag. 27 şi 32, vol. III, ed. Minerva).*

*

Incurajaţi de aceste rezultate, am hotărît să cerem desluşiri şi dela familia marelui scriitor. Fără a fi înţeleşi mai dinainte, aceeaş hotărîre a luat-o şi d-l I. S. Petrescu, profesor la liceul Sf. Sava, unul dintre intimii lui Odobescu şi ai familiei acestuia. Iar rezultatul acestei cercetări a fost neaşteptat de fructuos.

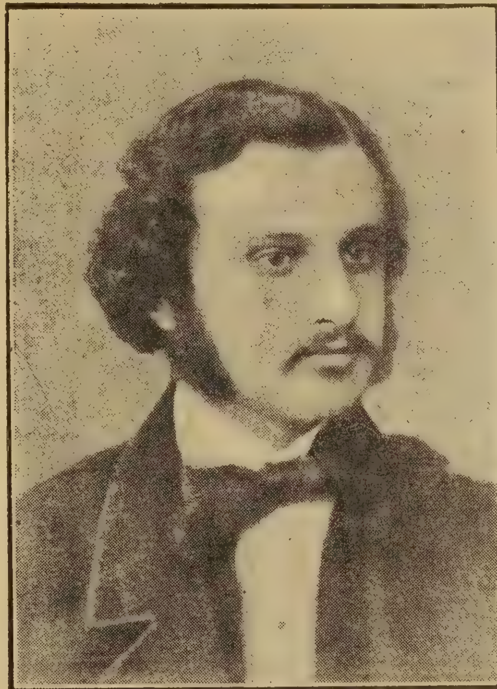

Al. I. Odobescu la 25 de ani

Cu acest prilej, revăzându-se o parte din hârtiile lui Odobescu, s'a descoperit, după cum s'a văzut din articolul d-lui Petrescu, **că Odobescu, despre care nimeni nu ştia că a scris teatru, avea un plan întreg şi vast de activitate teatrală; că această activitate îl preocupa încă din cei mai tineri ani ai vieţii; şi că, printre piesele la cari lucra, se află şi una în versuri,** *Decebal* al cărei subiect, însoţit de un fragment în versuri albe, îl publicăm în numărul de faţă.

Descoperirea a surprins pe toată lumea, — chiar şi familia defunctului. Doamna Odobescu, care ne-a primit cu o nobilă bunăvoinţă, ne-a spus:

— Până n'aţi început d-v campania aceasta, noi nu ştiam despre activitatea teatrală a lui Odobescu decât că a localizat două comedii *(Nea Frăţilă* şi *La Grammaire)* şi că, pe când era secretar de legaţie la Paris lucra la două piese de teatru: *Rafaila* şi *Vintilă-Vodă din Slatina*. E drept că totdeauna ne-am întrebat, ce s'or fi făcut aceste lucrări. Dar niciodată n'am putut găsi un răspuns la această întrebare.

Iar asupra acestor drame, d-l Armand M. Călinescu, ne scrie următoarele:

„Am şi eu onoarea de a cunoaşte de aproape familia marelui Odobescu şi ştiu că, pe vremea când el locuia la Paris, alături de *Rafaila*, mai era preocupat de o altă lucrare dramatică: *„Vintilă-Vodă din Slatina“*. Şi încă un amănunt care confirmă cele cuprinse în scrisorile găsite la Eug. Stătescu: Odobescu într'atâta era hotărît să scrie aceste două drame încât, pentru a nu le da uitării, furat poate de alte gânduri — Odobescu trecea uşor dela o activitate la alta — făcuse două placarde mari cu titlurile arătate şi le aşezase pe pereţii biroului său, aşa ca îndată ce intra pe uşă să-şi amintească ce avea de lucrat.

„Trebue, prin urmare, să se îndrepte cercetările spre acest *Vintilă-Vodă din Slatina*.

„Iar cum, după indicaţiunile d-lui Al. Şerban, pentru Odobescu, *Vintilă-Vodă din Slatina* **se mai chema** *Vlaicu-Vodă*, **s'ar putea prea bine întâmpla ca drama despre care e vorba să fi fost găsită cândva chiar cu acest din urmă titlu“.**

Ne-am îndreptat cercetările şi în această direcţie. Şi iată ce am aflat: Printre manuscrisele rămase dela Odobescu s'au găsit schiţele a două nuvele, iar nu piese, cu titlurile de *Rafaila* şi *Vintilă-Vodă din Slatina*. Vintilă-Vodă din Slatina însă în nici un caz nu poate fi Vlaicu-Vodă, din piesa cu acelaş nume, de oarece cel dintâiu a domnit în veacul al XVI-lea, pe când vreme Vlaicu al d-lui Davila în veacul al XIV-lea.

Tot cu prilejul convorbirii ce am avut cu d-na Odobescu, d-sa a binevoit să ne confirme că a văzut de mai multe ori pe d-nii Rădulescu-Niger şi N. Ţinc vizitând pe ilustrul său soţ.

*

Vasăzică, din cele arătate până aci, reiese limpede că acum avem două feluri de dovezi că Odobescu a avut şi o activitate dramatică: dovezi scrise şi dovezi verbale. Cele scrise arată că Odobescu a încercat să scrie teatru; cele verbale confirmă că el a şi izbutit să scrie pe acest tărâm, lucruri admirabile. Şi acest lucru îl întăreşte şi scrisoarea lui Odobescu către Alexandri, pe care sperăm s'o publicăm în curând. Dar atunci avem dreptul să ne întrebăm: dacă Odobescu din cea mai fragedă tinereţe a fost preocupat de teatru, este cu putinţă să nu fi isprăvit el nimic în această ramură de activitate? Desigur că nu.

Un profesor, care toată vieaţa s'a ţinut deoparte de polemici literare şi care nici deaici înainte nu vrea să i se amestice numele în asemenea lupte, ne povesteşte următoarea întâmplare:

— Intr'o zi eram acasă la Odobescu... Şi-mi înşira el lucrările literare pe cari le-a făcut. Atunci eu, mirat de numărul lor mic, l-am întrebat: „E cu putinţă ca dumneata, care munceşti atât de mult, să fi, scris, pe tărâmul literar aşa de puţin?“ Atunci, el mi-a răspuns, asigurându-se par'că dacă nu-l aude cineva: „Am scris şi teatru!“

Atunci unde este teatrul lui? Oare în toată vieaţa sa, Odobescu să nu fi răuşit

să scrie decât subiectul dramei *Decebal*, un fragment în versuri din această piesă și subiectul altor 3—4 lucrări? Este cu neputință.

Atunci, încăodată, unde sunt piesele lui Odobescu? Nu vom dezarma până cei aceia cari le-au făcut să dispară nu vor fi demascați.

Al. ȘERBAN

□ □ □

I. N. R. I.

Acum când mai bine de jumătate din populația globului e creștină și când crezul acesta religios și moral tinde să cucerească tot mai mulți adepți confesionali, te'ntrebi într'adevăr care să fie miezul de cugetare și sufletesc al acestei credințe, ce are drept simbol o literă din coada alfabetului grec, pe care zace țintuit în cuie un om chinuit, pe desupra creștetului căruia sunt scrise, în semn de supremă ironie, inițialele unei închipuite majestăți : „Isus Nazareteanul, Regele Iudeilor".

Pe vremea Lui, Cel ce a cutreerat fără sandale cuprinsurile spinoase ale Iudeei, era socotit de către cei mari așa de puțin însemnat, încât guvernatorul, care i-a rostit sentința de moarte, a ridicat cu nedumerire din umeri că i se cere să dea atâta importanță unui rătăcit. Iar câțiva ani după răstignire, întrebat asupra soartei lui Crist, guvernatorul Pilat a trebuit să-și dea osteneală de-un sfert de oră, ca să-și mai aducă aminte „c'a fost odată în Iudeia, unul numit Isus după care umbla o curtezană zănatică", pe care istoria o cunoaște astăzi sub numele de Miriam din Magdala.

Iar astăzi, despre Cel ce-a cutreerat fără sandale cuprinsurile spinoase ale Iudeei, se spune că este „Regele regilor", Unul-Dumnezeu-Fiul, purces dea-dreptul din Unul-Dumnezeu-Tatăl și trimis anume pe pământ, ca să arăte noroadelo calea mântuirii.

Intocmai ca fluviile mari, cari se năpustesc cu potop de ape peste ținuturi largi și multe, în timp ce la izvorul lor deabea le zărești șerpuind, — întocmai așa și creștinismul pătrunde cu Ideia și Sufletul său pusderie de generații — în timp ce, dacă-l cercetezi la origină, aproape nu l-ai putea distinge izvorând.

Crist, numai Dânsul — și poate că nici El — ar putea da deslegarea tainei care I-a încununat fruntea cu nimb așa de strălucit.

Să fie oare sărbătorit pentru c'a propăvăduit „iubirea de aproape și nesocotința de sine"?

Să fie oare sărbătorit pentru c'a fost apostolul Păcii și al Iertării?

Dar cine mai salută astăzi aceste „table învechite de valori"?

Prin ele însă, sufletul omului se înalță față de însuș el, — și numai datorită acestei satisfacții egoiste, ne închinăm în numele cuvântului lui Crist.

Și iată cum toată tălmăcirea izbândei acestei doctrine stă 'n ciudata contrazicere a omului față de el însuș, făcându-l să salute din egoism individual, altruismul propăvăduit de Cel care a cutreerat fără sandale cuprinsurile spinoase ale Iudeei.

Dealtfel, cum foarte exact observă Stierner, Isus El Insuș era un egoist și un moștenitor nereverențios, care a purtat atingere Sabatului părintesc, ca să-i impună Dumineca sa personală, și a suspendat până și timpul din sborul său, ca să dea generațiilor cronologie nouă, însemnând epocile numai dela nașterea sa înainte, ca și cum ele nici n'ar fi existat până la el.

...Și despre Omul Acesta, guvernatorul Pilat a trebuit să se trudească timp de un sfert de oră ca să-și mai ducă aminte „c'a fost odată în Iudeia unul numit Isus, după care umbla o curtezană zănatică numită Miriam"...

Așa a fost să fie povestea Celuia care a cutreerat fără sandale cuprinsurile spinoase ale Iudeei și Și-a dat duhul ca Unul-Dumnezeu-Fiu, în mânile lui Dumnezeu-Tatăl, pe înălțimele vertiginoase ale Calvarului.

Mihai CODREANU

SFÂNTUL IGNAT

De hornuri, de copaci, de streșini,
Atârnă trențe cenușii
De negură, ca niște rufe
Murdare ale Ernei... Și-i

Așa de trist foburgul... Pomii
Au par'că legănări de dric...
Guiiit!... guiiiit!... Apoi tăcere,
Ș'un fum cu miros de șoric

Se'nalță dup'un gard alene.
Mișcat privirile-mi întorc
Și plec filozofând prin ceață :
«Acolo, a murit un porc!

«Sărmanul râmător, pierit-a
De mâna unui mocofan,
El, care deși porc, e nobil
Cu sânge de **patrician!»**

Și rătăcind așa, prin pâclă,
Mi-alunecă din ochi un strop.
Aveam în dimineața-aceea
Ceva din mutra lui Esop.

VASILACHE

AMINTIRI DE CRĂCIUN

Eram în Cernăuți. Stăteam singur într'o odae cu lumina spre Miazănoapte și citiam câte 10—12 ore zilnic, în vederea unui examen riguros *(eine strenge Prüfung)* pe care trebuia să-l dau la Universitatea deacolo. Eram trist și zilele erau triste. Nouri topiți într'o fumărie generală învăluiau colinele orașului și văile de primprejur. Turnurile catedralelor pieriau în neguri și orologiile lor par'că băteau semnale de corăbii rătăcite. Se apropia Crăciunul și câți eram din alte părți ne aduceam aminte, cu inima grea, de cei de-acasă. Ne găsiam — la facultatea de teologie — studenți de mai multe categorii și neamuri : ordinari și extraordinari, Români din Bucovina, din Regat, din Ardeal și din Banat, Bulgari și Sârbi din țările independente și de sub sceptrele streine. Dar, după cum în unele din aceste zile învăluite străbătea câte-o trâmbă luminoasă rechemând la o vieață palidă și fugară suburbiile depe văi, Prutul încovoiat, orășelul Sadagura... tot așa și în cugetele noastre ale celor streini cădea câte-o rază de bucurie — și una cădea acum în ziua de Crăciun.

Am stat în Cernăuți câteva ierni. Cunosc într'o măsură oarecare oamenii și vieața deacolo și cunosc și mai bine pe câțiva profesori dela facultatea de teologie. Au fost profesorii mei, și mi-i amintesc cu o plăcere senină și cu totul dezinteresată. Poate că depărtarea, poate că însușirea mea de oaspete din România, poate că despărțirea drumurilor noastre deatunci încoace au adus și aduc ceva din duioșia și frumosul amintirilor mele. Totuș, sunt foarte sigur că acești profesori sunt printre oamenii cei mai înțelepți și cei mai vrednici de stimă din câți cunosc. Nu e prea mult deatunci. Afară de unul, toți ceilalți sunt încă în vieață și mărturisesc că modestia, cumpătarea și discrețiunea academică pe cari le-am admirat în vorbele și în conduita lor m'ar îndemna puternic să las deoparte aceste aprecieri cu aer de omagiu... Dar adevărul are drepturile lui! Amintirile ce vreau să scriu sunt — fără voia mea — tocmai un pios omagiu, iar cel care le scrie își iubește libertatea sufletească cu o iubire încercată în multe sacrificii.

Și cu toate acestea, nu fără ezitare voiu vorbi de profesorul meu de istoria bisericească, în casa căruia am făcut Crăciunul, în anul 1904! Era lucru știut și stabilit de ani de zile că, în ziua de Crăciun, toți studenții facultății de teologie, cu altă patrie decât Bucovina, erau chemați și ospătați în casa acestui profesor. Măsurile pe cari le lua d-l profesor în vederea ospățului și grija cu care își aduna elevii erau vrednice de admirare. Cu câteve zile mai 'nainte, făcea lista cea mai exactă a conmesenilor. Pe fiecare student îl invita personal, printr'o invitație scrisă — în limba română, dacă cetățeanul academic era Român, în limba germană dacă el era Bulgar, ori Sârb. In ziua de Nașterea Domnului, după liturghia solemnă, săvârșită în catedrala metropolitană de I. P. S. Mitropolit, d-l profesor mai întreba, pe ici pe colo, dacă invitările d-sale au fost primite. La ora 1 p. m. studenții intrau, grupuri-grupuri, în casa ospitalieră și cunoscută din strada Francisc. D-l Profesor îi primea la intrare și pe fiecare dintre ei îl săruta cu săru-

tarea dragostei creştine. Era o notă de înaltă gingăşie! era o îndeplinire atingătoare şi de puţini înţeleasă a celor omise de fariseul Simon, când primeşte în casa lui pe Domnul: «Am intrat în casa ta... Sărutare nu mi-ai dat...» (Luca VII, 44—45). Intr'o cameră, care da în salonul transformat acum în largă sală de mâncare, stăteau, pe mese mici, tot felul de gustări şi de aperitive. Tot acolo, era aşezată la iveală o înfăţişare grafică a mesei celei mari, cu locul hotărît fiecărui conmesean şi cu lămuriri scrise româneşte şi nemţeşte. Aşezarea mosafirilor, unii lângă alţii, nu era lucru întâmplător ci foarte chibzuit. Când îţi ocupai locul şi vedeai pe cine ai vecini, aveai impresia unei clasificări dacă nu şcolare cel puţin psihologice. După ce fiecare îşi găsise tacâmul, căci numele fiecăruia, era scris pe un bilet înfipt în câte-un buchet de flori, d-l profesor, alături de soţia d-sale, saluta pe oaspeţi colectiv, le ura—lor şi scumpelor fiinţe depărtate la cari se gândia fiecare în această zi mare — toate cele bune, pentru trup şi pentru suflet, şi poftea pe oaspeţi să încerce, aici în casa dascălului lor, să găsească voia bună, căldura sufletească şi iluziunea căminului iubit. D-l profesor îşi spunea salutarea întâiu în limba română şi a doua oară în limba germană, repetând riguros ideile din prima versiune. Tot aşa făcea şi la acele cursuri pe cari le ţinea, în aceeaşi oră, în două limbi. Şi masa începea cu voie bună, cu veselie şi cu o poftă de studenţi teologi, cari n'au mâncat deaseară, fiindcă azi de dimineaţă au luat anaforă.

Am avut cinstea să cunosc deaproape pe acest profesor şi în casa lui am intrat de multe ori. Numele lui e cunoscut şi venerat în toată lumea românească bisericească, ba şi mai departe, în mare parte din lumea bisericească ortodoxă orientală. Inţelepciunea, bunătatea şi cultura acestui patriarh al ştiinţei teologice ortodoxe de astăzi nu sunt întrecute, în sufletu-i, decât de modestia neţărmurită pe care o are. Şi scriind acestea mă simt vinovat şi-mi pare rău! Neuitatul meu profesor de istoria bisericească se va simţi jignit de indiscreţiunea sentimentelor mele! Dar în fiecare an, de zece ani încoace, în apropierea sărbătorii Naşterii Domnului, simt în suflet ceva suav, care se înalţă în mine — spre trecutul petrecut în Cernăuţi şi în deosebi în casa acestui om — ca roua depe flori şi ca parfumul florilor. Şi dacă, în privinţa lui Eusebiu Popovici, admiraţia şi recunoştinţa mea vin în cumpănă cu teama ce am să nu-l jignesc, spunându-le aici, în privinţa aceleia care a fost Elena Eusebiu Popovici, sunt liber de această şovăire. Excelenta doamnă nu mai e în lumea noastră pământească şi condiţională.

Işi aduc aminte cu pietate de această venerabilă matroană toţi aceia cari şi-au făcut în Cernăuţi studiile teologice, îşi aduc aminte de ea, în deosebi Românii din Regat şi din Ardeal, şi ne aducem aminte, veşnic recunoscători, soţia mea şi eu. A fost tovarăşă devotată, energică, eroică, într'o căsnicie de peste patruzeci de ani. A crescut numeroşi copii şi a răbdat, alăturea cu soţul ei, încercările dreptului Iov. Era o gospodină admirabilă, un suflet plin de filantropie, o mână mângâietoare şi milostivă. Dincolo, unde a chemat-o Domnul, urmeze-o, ca o muzică alinătoare, ca o mireasmă plăcută cerului, murmurul amintirei şi al binecuvântării!

Elena Eusebiu Popovici, în ziua de Crăciun, era mama noastră adoptivă, a tuturor câţi eram departe de mama adevărată. Alături cu soţul ei, stă şi rămâne în sufletele noastre, până la cel din urmă Crăciun ce ne va fi dat să apucăm, icoană neuitată!

In timpul mesei, care ţinea până seara, veniau multe telegrame de călduroasă amintire dela cei ce, înaintea noastră, fuseseră elevii şi conmesenii de Crăciun ai generosului dascăl. Erau mulţi aceia cari, de ziua aceasta, cu gândul, cu inima, reveniau spre Cernăuţi, reveniau spre anii lor de studiu. Şi sunt sigur că şi anul acesta şi cât vor mai trăi: inimile lor vor saluta cu duioşie pe nobilii lor amfitrioni din Cernăuţi.

Am cutezat să scriu acestea!... Mă simţiam dator să le scriu. Sunt atât de puţine ceasurile vieţii noastre de cari ne putem aduce aminte cu intactă plăcere, cu sfântă emoţiune!... Afară de aceasta, dela o vreme încoace, am deprins obiceiul trist şi prejudiciabil să nu mai gândesc pentru mine singur. Insfârşit.... mi-se pare că dintre toţi aceia cu cari împărtăşesc amintirile acestea de Crăciun, eu sunt cel mai răsleţit. Pentu respectabila familie teologală, eu mă aflu astăzi cam în ţara aceea depărtată în care ajunsese Fiul Risipitor.... In depărtarea aceasta, Fiul Risipitor, chiar când nu se va mai întoarce acasă niciodată, păstrează în inimă-i — profesorilor săi dela Cernăuţi şi lui Eusebiu Popovici în primul loc — deapururi fragezi trandafirii boschetelor lui Academus!

G. GALACTION

CRONICA TEATRALĂ

Putea să scrie Odobescu pe „VlaicuVodă"?

Nici o premieră nouă. Toată lumea vorbeşte numai de *Vlaicu-Vodă*. Se răspândesc fel de fel de svonuri; se agită tot soiul de presupuneri. Descoperirea activităţii teatrale a lui Odobescu a întărit bănuelile vechi. Lumea începe să creadă, — cu dreptate sau fără, — că *Vlaicu-Vodă* nu este de d-l Davila, — sau că nu este numai de d-l Davila. Numele lui Odobescu vine acum, cu îndreptăţit cuvânt sau nu, pe buzele fiecăruia când se discută despre acest domnitor din vremurile cele mai tulbure ale istoriei noastre.

Aşa dar, fiindcă toată lumea vorbeşte numai de Vlaicu şi Odobescu, să vorbim şi noi despre acelaş lucru, ca să fim de actualitate. Şi-anume, să'ncercăm să desluşim, din apropierile între lucrările lui Odobescu şi drama d-lui Davila, dacă Odobescu ar fi putut să scrie pe *Vlaicu-Vodă*. Prin urmare, să fim lămuriţi: noi nu afirmăm că drama d-lui Davila a fost scrisă de Odobescu şi nici nu ne însuşim această presupunere. Noi vrem numai să cercetăm, pe cât puterile ne vor erta de ştiinţific, dacă Odobescu ar fi fost în stare să scrie piesa ce i se atribue.

Desigur că proza lui Odobescu stă cu mult mai presus decât versurile din Vlaicu-Vodă. In drama d-lui Davila, frumuseţea versurilor o face mai mult pornirea poetică ce isbucneşte cu putere vulcanică de printre rânduri; mai mult sentimentul înobilează acele versuri cari, —deşi răsună fermecător pe scenă şi deşi evoacă prin arhaismele lor bine întrebuinţate vitejii străvechi şi-un aer de demult,— nu par cizelate de o mână de artist. Cu totul altfel este proza lui Odobescu. Ea are o strălucire proprie, neatârnată de sentimentul ce se desprinde din cuprinsul ei. Proza lui Odobescu este cizelată, este lucrată din greu, este ritmică şi de-o bogăţie fără seamăn în literatura noastră.

Când citeşti pe *Mihnea-cel-rău*, sau pe *Doamna Chiajna*, sau multe părţi din *Pseudo Kineghetikos*, constaţi cu părere de rău că, dela 1860 încoace, proza noastră, nu a propăşit în raport cu progresele pe cari prozatorii români le-au înfăptuit. In acelaş timp însă se constată că azi se scriu versuri mai *artistice*, dacă nu mai poetice, decât stihurile lui *Vlaicu-Vodă*.

Dar acum se naşte o întrebare: există vreo afinitate între proza lui Odobescu şi versurile d-lui Davila?

Ca să răspundem la această întrebare, trebue să cercetăm întâiu dacă o asemenea afinitate se descoperă între proza lui Odobescu şi versurile aceluiaş. O singură pildă va fi deajuns ca să avem dreptul să răspundem categoric negativ. Proza lui Odobescu are cu totul alt stil decât versurile sale. Iată un exemplu de proză:

„Intr'astfel de felurite aplecări se afla tabăra frăţească a fiilor lui Mircea, când sosi ştirea cum că boierii moldoveni, temători a se vedea pe viitor înstrăinaţi dela mila noului Domn, ar fi hotărît să părăsească relei sale soarte pe vechiul lor stăpânitor şi să vină, mânaţi de Dumbravă Vornicul, ca să se închine lui Petru Voevod".

Iată acum şi un exemplu de versuri de Odobescu:

Să furi, ca Prometeu, scânteia ce nu piere,
S'apuci glorioasa cale spre luminoase sfere
Şi, despicând tăria în sboru-ţi prelungit,
Să cânţi cu glas de-aramă măreaţa-ţi renviere;
Şi limpedea-ţi cătare, în vecinicul zenit,
La steaua nemuririi s'aţinte neclintit!

Dar dacă, după cum se vede, între aceste versuri de tinereţe ale lui Odobescu şi proza lui de maturitate nu este nici o legătură, în schimb între versurile din *Vlaicu-Vodă* şi această proză sunt oarecari asemănări. In primul rând este o asemănare uimitoare de ton care nu poate să scape unei urechi senzibile. De multe ori, proza lui Odobescu şi versurile lui *Vlaicu-Vodă* sună la fel, după cum la fel sună, de exemplu, o furculiţă de argint şi un franc.

Dar afară de asta, în proza lui Odobescu găsim multe din cuvintele rare întrebuinţate în *Vlaicu-Vodă*. Cităm între acestea: „păsul ţării", „iscoadă", „pristăvire", „izbavă", „zăcaşeală", „oropsire", „pogribanie", etc.

Dar şi între unele din versurile lui Odobescu şi versurile Vlaicului sunt asemănări uimitoare. Un exemplu:

In *Vlaicu*, italianul Pala cântă din ghitară de dragoste lui Mircea:

De e soarele 'n mărire,
Soarele-arzător,
Sub sprânceana ei subţire
E o stea: amor.

In *Doamna Chiajna*, Radu cântă sub ferestrele Ancuţei:

De-mi luceşte luna 'n cale,
De mi-e vântul cu noroc,
Ea n'alină a mea jale
El nu stinge al meu foc.

Acelaş ton, acelaş sunet. Versurile acestea, dacă nu se înfrăţesc sunt, în orice caz, veri buni.

Dar aceiaş înrudire o găsim şi între admirabila rugăciune a lui Vlaicu, şi numai puţin frumoasa închinare a Ancuţei din *Doamna Chiajna*.

Ancuţa zice:

„Maică prea curată! maică fără pată! Tu care ai încercat numai durerile inimilor lumeşti şi care până acum nu te-ai îndurat a-mi ierta câteva zile risipite în desmierdările vieţii! Tu care ai privit fără jale sfâşierile inimii mele, când sin-

guru-mi p'această lume şi mult iubitu-mi sprijin a căzut jertfă sub mâna mohorâtă a ucigaşilor! Tu care m'ai călăuzit prin poteci spinoase, pe sloiuri de ghiaţă, când cu sfânta-ţi icoană în braţe, am colindat aiurind plaiurile şi câmpiile, etc., etc. Maică milostivă, tu care ai fost mumă şi ai pătimit de păsul fiului tău, fie-ţi milă şi îmblânzeşte, alină şi spală orice duh de mânie în inima mumei ce m'a purtat pe mine, nevrednica, în sânul ei şi la picioarele căreia mă plec acum, ca şi dânsa, cu milostivire ca tine, să uite greşalele nesocotitei sale fiice!...“

Iar Vlaicu zice:

Tatăl nostru cel din ceruri ce priveşti cu bunătate
Sufletul pătruns aevea de cereasca ta dreptate,
Dacă 'n cumpăna de faţă în ispită am căzut
Şi'n al legii păs şi-al ţării p'al meu numai l'am văzut;
Dacă crima pregătită încă nu e-aşa de mare,
Ca'n sfârşit să 'ndrituiască dorul meu de răzbunare,
Dacă către ei şi tine însu-mi am păcătuit
Intr'atât că chiar eu crima să le-o fi îndrituit;
Dacă rea mi-e judecata, dacă fapta lor e bună,
Atunci lasă, Doamne drepte, junghiul lor să mă răpună.

In amândouă aceste rugăciuni aflăm aceiaşi smerenie creştinească, acelaş ton evlavios; par'că o singură voce rosteşte o singură rugăciune pentru isbăvirea a două păcate. Citind aceste rugăciuni, în mintea noastră impresiile se 'ncurcă şi par'că nu mai ştim care e de Odobescu şi care de d-l Davila. Şi, fără vreun gând viclean, ne vedem siliţi, în ciuda adversarilor săi, să-i acordăm d-lui Davila meritul de a fi un adevărat Odobescu al versului românesc sau, mai precis, Odobescul teatrului nostru.

*

Vasăzică, din punct de vedere al limbii, Odobescu ar fi fost în stare să scrie pe *Vlaicu*. Să vedem acum dacă orânduirea scenică şi zugrăvirea personagiilor intră în cadrul mijloacelor artistice şi al cunoştinţelor istorice ale marelui prozator.

Că Odobescu ar fi putut să alcătuească scenariul acestei piese este neîndoios. Dovadă: scenariul lui *Decebal* şi alte scenarii ce s'au găsit printre hârtiile sale. Dar chiar felul cum se desfăşoară *Vlaicu-Vodă* se înrudeşte cu tehnica nuvelelor lui Odobescu. Doamna Clara a d-lui Davila este o femeie energică, rea, crudă, căreia îi place să apese greu asupra ţării şi să îndrăsnească totul ca să-şi satisfacă năzuinţele. Doamna Chiajna a lui Odobescu este la fel. In *Doamna Chiajna*, Petru Şchiopul e Domnul, dar mama lui domneşte; în *Vlaicu* la fel. Doamna Chiajna are o fiică Ancuţa; pe fiica Doamnei Clara o cheamă tot Ancuţa. Ancuţa d-lui Davila iubeşte pe Mircea, dar e nevoită, din interese diplomatice, să se mărite cu un prinţ sârbesc; Ancuţa lui Odobescu iubeşte pe Radu dar, din motive diplomatice, e silită să se mărite cu un Grec.

Boierii conspiră şi se revoltă şi în *Vlaicu* şi în *Doamna Chiajna*. In amândouă piesele capii răsvrătiţilor sunt prinşi şi osândiţi de mamele domnitoare.

Dar în *Vlaicu-Vodă* este, ca invenţie şi ceva nou: este duplicitatea Domnului. Petru Şchiopul este crud ca şi mama lui. Vlaicu, e prefăcut cu mama lui. El pe faţă ţine cu Doamna Clara; în sufletul lui însă este de partea ţării.

Iată dar că şi din punct de vedere al invenţiei scenice, adică al technicei în desfăşurarea subiectului nu ca înjghebare chiar a subiectului, fiindcă Odobescu nu s'ar fi repetat, autorul *Doamnei Chiajna* ar fi putut să scrie pe *Vlaicu-Vodă*.

Atunci ce ar fi în drama d-lui Davila mai presus de darurile şi competinţa lui Odobescu? Desigur negura istorică din care au fost desprinşi Vlaicu şi Doamna Clara. Şi ar mai fi poate acea fierbinte dragoste de patrie şi popor de care sunt pătrunse toate versurile dramei d-lui Davila.

In ceeace priveşte competinţa istorică cel puţin eram siguri că Odobescu nu putea fi de potriva d-lui Davila. Iar această siguranţă ne-a fost întărită şi de propria afirmaţie a acestuia că numele de Vlaicu nu există în nici unul din istoricii noştri şi că el a fost adoptat de autor dintr'un cronicar care-l întrebuinţează în chip de batjocură.

Din nefericire însă, în volumul al III-lea al lui Odobescu găsim că acesta, contrar afirmaţiei d-lui Davila, cunoscuse pe Vlaicu înaintea autorului lui; şi tot deacolo mai aflăm că nici duplicitatea acestui Domn nu este o invenţie de care Odobescu n'ar fi fost capabil. Dovadă: In „Câteva ore la Snagov“, Vlaicu este caracterizat chiar aşa cum el apare în piesa d-lui Davila, adică: „priceputul şi nevoiaşul“.

Ş'apoi mai este un amănunt istoric, neînsemnat în aparenţă, dar care spune mult. Mănăstirea Snagovului, unde Vlaicu închide pe Doamna Clara, după afirmaţia unora din istorici ar fi fost zidită fie de Vlad Ţepeş, fie de Vlad, fiul lui Mircea; Odobescu singur susţine însă că această mănăstire trebuie să fi fost ridicată înainte de 1421 şi bănueşte că ctitorul ei poate să fi fost chiar Vlaicu Vodă. Şi din acest amănunt reese dar că Odobescu ar fi putut să scrie pe Vlaicu-Vodă, de oarece, fără concepţia cu totul personală a acestuia, Vladislav ar urma să închidă pe mama lui într'o mănăstire ce nu era încă zidită.

... Dar toate acestea sunt numai jocuri de argumente. Desigur că Odobescu ar fi putut să scrie pe *Vlaicu-Vodă*. De scris însă l-a scris d-l Davila. Dovadă: autorul este d-sa.

P. LOCUSTEANU

□ □ □

ECOURI

Carmen Sylvei. — **In ziua de 16 Decembrie Suverana, de două ori încununată, a împlinit şapte decenii de existenţă; a fost un prilej de sărbătoare fericită pentru toţi cei cari simt ce spaţiu vast vibrează de vieaţa roditoare sub înrâurirea sufletului mare al Suveranei, scoborîtă pe calea largă de Bine şi Frumos.**

La urările tuturora adăugăm urările noastre, ca un pios omagiu pe care literatura română îl aduce poetei de două ori încununate. Literaţii români au datoria să facă un dar Reginei lor şi poporului ei: să dea o ediţie românească a operelor Carmen Sylvei, pentru ca nobleţea de sentimente şi puritatea de gânduri cari fac din această operă una din cele mai binefăcătoare producţiuni contimporane, să intre şi în tezaurul sufletesc al propriei noastre ţări. E trist să ştii că în Germania, în Italia şi chiar în Franţa Carmen Sylva e populară, în timp ce abia câteva crâmpee din opera Sa s'au răspândit până departe între vorbitorii graiului românesc.

—

Numele lui Vlaicu-Vodă. — Un cititor ne atrage atenţia că chiar în „Istoria Românilor“ de A. D. Xenopol se află citat numele de Vlaicu. E drept însă că nu acolo unde se vorbeşte despre Vladislav Basarab (vol. III din cele XII, ed. Saraga, 1896, pag. 62, 63), ci cu câteva pagini mai înainte, acolo unde, raportându-ne un text al cronicarului raguzan Giacono di Pietro Lucari („Negru Vodă, de neam Ungur, tatăl lui Vlaicu, la 1310 puse mâna pe acea parte din Valahia“, etc.), savantul istoric adaugă: ... „greşeala invederată care face din descălecător tatăl lui Vladislav Basarab, dă o mai mare valoare spuselor sale“ (pag. 20, vol. III).

Deci şi în coloanele d-lui A. D. Xenopol Vladislav Basarab este cunoscut şi sub numele de Vlaicu. Aceasta dovedeşte că d-l Davila nu numai că nu a studiat adânc şi îndelungat istoria, cum ar reeşi din piesa *Vlaicu-Vodă*, dar nici n'a răsfoit măcar pe istorici.

—

Ion Minulescu şi-adună într'un volum versurile sale din ultimii ani. Volumul se numeşte *De vorbă cu mine însumi*, este ilustrat cu desene originale de Iser şi a apărut în editura „Flacăra“. Volumul e singular, cu versuri bizare şi desene stranii, aşa că, sperăm va deştepta impresii puternice în liniştita noastră vieaţă literară.

—

Schiţele umoristice ale d-lui **P. Locusteanu, cari s'au anunţat sub titlul „Prinţul“, au apărut. Volumul e întitulat: „Suntem nebuni“ şi cuprinde tipurile din timpul mobilizării şi alte schiţe umoristice, din cari o parte numai au apărut în *Flacăra*.**

Preţul Lei 1.50

—

In amintirea lui Spiru C. Haret s'a oficiat Marţia trecută un parastas la biserica Sf. Nicolae-Tabaci. A fost o sărbătoare înălţătoare, căci gândul mare al ridicării economice şi morale a ţărănimii, căruia el i-a jertfit întreaga sa activitate, adună încă în numele lui Spiru Haret pe foarte mulţi continuatori fideli.

Haret n'a avut norocul să vază cu ochii săi mişcarea cea mare a naţiunii române în 1913, dar naţiunea întreagă n'a putut să uite că, la opera de redeşteptare a conştiinţei naţionale, Haret a fost cel mai fecund colaborator.

—

Din virtuţile neamului este titlul unei broşuri de pedagogie militară, apărută acum în ediţia a II-a. Autorul, d-l maior *Victor A. Bacaloglu*, pune multă inimă şi multe gânduri frumoase în slujba unui program de înălţare sufletească a oştirii şi a tinerimii.

—

La fântâna Castaliei, colecţia de versuri a colaboratorului nostru *N. Davidescu*, apare într'o a doua ediţie, de astădată o ediţie populară.

In acest volum d-l N. Davidescu e la începutul avântărilor sale în căutarea unei noui expresii de artă şi deaceea credem că, chiar de către cititorii bibliotecilor populare, va fi urmărit cu interes şi pricepere.

Incercările noui, afară de cele încurajate cu prudenţă de „Flacăra“, au rămas cu totul streine de marele public.

Bibliotecile populare vor executa difuziunea despre care numai viitorul va decide dacă a fost un bine ori un rău.

—

Literatura religioasă se îmbogăţeşte cu un mic volum al d-lui *Marius Teodorian-Carada* asupra *Sfintei Melania cea tânără* (Ed. Tip. „Profesională“, Bucureşti, 1913).

D-l M. Teodorian povesteşte simplu şi cu oarecare mişcare stăpânită; aceasta dă atracţie literară volumului său, care, indiferent de clopotniţă, poate fi citit cu o creştinească înălţare sufletească. In această epocă de femenism *à outrance*, nu e fără interes—şi fără puţină ironie—să fixezi pe cititoarele cronicelor femeniste asupra sfintei Melania.

—

Heinrich Heine îşi are însfârşit înălţat un monument pe pământul liber al oraşului Hamburg. Astfel lupta între cele două chipuri de a concepe arta s'a încheiat în Germania prin triumful celor cari nu văd în artă decât o combinaţie de forme, colori şi sunete, cari deşteaptă un sentiment plăcut. Cei cari au înălţat sau au permis înălţarea monumentului uită deci cu voinţă critica insultătoare pe care Heine a făcut-o Germaniei şi poporului ei şi nu văd în el decât pe cântăreţul înţepător şi gingaş al neîntrecutelor *Lied*-uri. Cei mai mulţi însă, în frunte cu împăratul, n'au voit să uite.

Există oare asemănare, schimbând proporţiile, între „cazul Heine“ şi „cazul Manasse“ dela noi: arta poate fi pusă în ambele cazuri în serviciul unei cauze străine ei şi deaceea reacţiunea împotriva acestei compromiţătoare confuziuni e explicabilă şi chiar utilă.

Căci, în definitiv, a duce libertatea şi toleranţa până la a oferi arme celor cari nu sunt liberali şi toleranţi, e a lupta pentru distrugerea principiilor însăşi, în chip perfid, sub scutul lor.

Trebuie să avem însă optimismul credinţei că, cu trecerea vremii, tot ce e răufăcător într'o operă dispare, pentru a nu rămâne decât ceeace merită admiraţie necondiţionată.

Anul III — No. 11

FLACĂRA

28 DECEMVRIE 1913

ABONAMENTE:
In ţară: lei 6 pe an; 7 lei când se achită prin incasator. Pentru învăţători şi preoţi săteşti: lei 5 pe an
NUMĂRUL 10 BANI
TELEFON 41/7

LITERARĂ ∴ ARTISTICĂ ∴ SOCIALĂ
APARE SÂMBĂTA
DIRECTOR: CONSTANTIN BANU

ABONAMENTE:
Peste munţi: coroane 8 pe an; pentru preoţi şi învăţători coroane 6.50 pe an
In străinătate: 10 lei pe an
REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA: Bucureşti
Str. Câmpineanu, 40

AN NOU

An vechiu — an nou! Iluzia sărmanei noastre vieţi, care taie crâmpeie în calea nepăsătoare a vremii ca să nu se simtă aruncată la întâmplare sub un cer pustiu, se înfiripează iarăş rozalbă în haina simbolicului copil, în veci acelaş şi 'n veci par'că altul. Caşicum tot am mai crede că fiinţa noastră e centrul universului întreg, oprim şi acum încă fatalul circuit al planetei noastre pribege, spre a ne făuri în răgazul acestei opriri un nou şir de iluzii pe ruinele celor zădarnic apărute în trecut.

An vechiu — an nou, experienţă şi visare, raţiune şi inimă, eternă antinomie. De ce-am încerca s'o distrugem rezolvind-o? Vieaţa e ca un vers de Minulescu; să nu cauţi a-i deslega contradicţiile interne, de vrei să mai păstreze farmec şi o umbră de înţeles...

In orice caz nu muza care protege literatura română ar trebui îndemnată să execute o asemenea reducţiune; ba dimpotrivă, ea trebuie îngăimată cu multe descântece, frumos sunătoare dar cu înţeles puţin, pentru ca să nu mai simtă decepţiile anilor ce trec şi să mai spere, neobosită. Sărmana muză, şi-ar aduce aminte de acele inimi mari deacum şapte decenii; sau de acel distrugător genial care a întrebuinţat nalta-i artă pentru a paraliza avântul deşteptat de optimiştii predecesori; sau de puţinii cari au avut ceva de spus şi au spus-o într'un chip nou în graiul românesc, şi atunci sărmana muză, făcându-şi izvodul activităţii pe care a patronat-o în lungul anului celui vechiu, ar avea multe cuvinte să se întristeze. O mare mişcare naţională s'a săvârşit, dar nici un rapsod vrednic de dânsa nu i-a deschis drumul nemuririi pe Parnasul românesc; glasuri răsleţe şi cu răsunet vătuit şi-apoi tăcere...

Dacă muza şi-ar purta paşii pe «ogorul literaturii» actuale ar găsi mult loc nedesţelenit şi iarăş ar apuca-o jalea; vieaţa noastră socială e încă o *terra incognita*, din multe puncte de vedere, pentru speciile moderne ale genului epic; romanele sunt puţine, sărace şi cu cadre înguste, încât lumea românească nu se oglindeşte în literatură decât în nuvele şi schiţe, în fragmente fără inspiraţie susţinută şi fără perspectivă. Operele *de longue haleine* se pot număra; în schimb însă, scriitorii se obosesc foarte lesne şi, după ce ajung în grabă la un apogeu precoce, intră în maturitatea sterilă sau anchilozată a bătrânilor scriitori deaiurea.

Thalia i-a ispitit pe mulţi; dar dela Caragiale piese de concepţii vaste n'au mai apărut; scriitorii nu sunt atraşi de ceeace e specific vieţii noastre româneşti, plină deatâtea motive dramatice profunde şi de atâtea nepotriviri din cari poate răsări strălucitoare comedia; ei fac un salt uriaş pentru a intra deodată în falanga autorilor apusului, unde trei secoli de literatură dramatică s'au folosit de toate izvoarele de inspiraţie din care trăieşte o literatură naţională, astfel că opera celor de acum e uşoară şi îndemânatecă.

La zile mari proteguitoarea literilor române ar vrea să-şi înalţe glasul până la a-i da sonoritatea glasului unui neam întreg, să-şi adune în jur legiunea-i de creatori şi să privească mândră la făuritorii unei vieţi ideale, mai intensă şi mai clară decât vieaţa trăită aevea, mai vastă şi mai frumoasă; ar vrea să evoce deodată 'nainte-i opera cea mare a tuturora, o reflectare a lumii în sufletul caracteristic pe care ni l-au dăruit veacurile, şi 'nainte-i nu se înalţă decât câteva pâlpâiri de raze cari abia pot schiţa spectrul unei realităţi. Când stă să-şi facă izvodul unui an întreg de activitate, simbolica muză a literaturii noastre e ameninţată de o gravă melancolie; deaceea să se adune în juru-i coribanţii şi 'n sonore cântece obscure să-i adoarmă amintirile triste şi să-i trezească în suflet în veci tânăra speranţă, spre a o întări s'aştepte pentru anul ce vine împlinirea mult răbdătoarelor ei dorinţi.

«S'aprindem candela nădejdii», ascultând făgăduelile frumoase ce ni se şoptesc şi, dacă vom fi iarăş înşelaţi, să ne gândim că secole întregi de dibueli au fost necesare aiurea şi să renunţăm la mândrul gând al înfăptuirilor mari în timpul unei singuri învârtiri pe orbită.

Const PAUL

REVELION

— PASTEL ARISTOCRATIC —

Lumini... ciocniri de cupe...
Şi râsete! Acum,
Beţia strălucirii,
Al vinului parfum,
Viorile ce cântă
O stranie baladă
Şi florile suave,
Ca fulgii de zăpadă,
Imbată orice suflet
De farmec şi fiori.

E clipa de uitare,
Când ochii sclipitori
Lucesc şi râd în lacrimi;
Când cupele sunt pline
Şi feţele sunt calde;
Când degetele fine
Stropite cu smaralde,
Subţiri, s'armonizează

Prelung cu părul blond;
Când, neştiut în umbră,
Un suflet vagabond
Se tânguie 'n orhestră —
Şi splendidă, subită,
Se 'nalţă veselia
Acestui rar minut,
In care încă unul —
Un an! — a mai trecut...

1913 ORESTE

AMURG PE BALTĂ

I

Mi-e frică de noaptea ce vine
Din trestii, din apă, din cer...
O stea ce s'aprinde grăbită
Sporeşte al nopţii mister.

Mi-e frică de noaptea ce vine,
De visele moarte de veci...
Şi vin remuşcările 'n stoluri
Ca negri şi orbi lilieci...

Opreşte-te, Soare, departe
Alungă al nopţii sabat!...
Mi-e frică de noaptea ce vine
Cu tot ce mă simt vinovat.

II

Din ape, se 'nalţă tăcute
Şiraguri de pasări şi trec...
Când vântul vueşte prin trestii
Ca oase de morţi ce petrec...

Uscate, şi goale, şi albe
Se joacă, se freacă troznind
Şi'n cer, luminându-le jocul
Şiraguri de candeli s'aprind...

Victor EFTIMIU

ONOMASTICA LUI SPINCESCU

Grigore Spincescu e redactorul care duce greul la gazeta deputatului guvernamental Papa-Guţă. Articole, cronici, dări de seamă, rubrica a şasea, foiletoane, — de toate face Spincescu. Are fraza sprintenă şi vioaie, stil colorat, imagini frumoase şi e puţin şi poet. Scrisul lui e bine preţuit în presă, publicul îi caută articolele din pagina întâi, şi cam trece peste ale colegilor lui din redacţie, cari rămân cu iscăliturile pe pagina a doua şi uneori şi pe a treia. Cum e el aşa, grăsun, lăbos de nu poate împreuna degetele pe condeiu, butucănos şi greoi în ceasurile libere, când e vorba de treabă, se ascute ca un jocheu, îşi suge pântecul ca într'un corset «droit devant», se iuţeşte ca piperul şi aleargă ca un cal fără splină. Pe director nu-l lasă să-i bată mult capul. O vorbă-două, ca să nu zică că nu-l ascultă, şi atât. Toate chestiile ce se vântură în politică, el le cunoaşte şi directorul mai mult îl încurcă.

— Dragă Spincescule, acum cu pretenţiile României asupra Silistrei, noi...

— Ştiu, ştiu...

— Stai de-ascultă, guvernul...

— Lasă, dragă directore.

— Lăsat să fii atunci, Spincescule, bătute-ar norocul... Că bine îmi ghiceşti tu mie toate gândurile!

Iar pe la cinci când ese directorul de la Cameră şi trece pe la redacţie, ziarul e la maşină şi articolul de fond par'c'ar fi fost dictat... de el. In redacţie Papa-Guţă exclamă: atât s'a identificat omul ăsta cu ideile mele, cu stilul meu, că nici nu mai cunosc un articol al meu de-al lui. Redacţia însă ştie, că directorul n'a supărat nici odată condeiul şi articolele pe care le aduce *de acasă*, sunt colaborarea gratuită a celor cari vizitează pe director în cabinetul lui. Totuş, în unele cercuri politice, şi printre o samă de deputaţi, articolele de fond scrise de Spincescu fără iscălitură, trec mereu drept ale lui Papa-Guţă, căruia i se iartă că nu e orator, când are un condeiu aşa de ager.

In ziua sfinţilor trei ierarhi Vasile, Grigore şi Ion—vacanţă parlamentară—directorul vine să mai caşte şi pe la ziar şi se'ntâlneşte în capul scării cu Spincescu, care ese dela redacţie, unde l-au plictisit urările confraţilor, punându-şi paltonul şi aruncându-şi *foulard*-ul pe umăr.

— Noroc Spincescule, să trăeşti!

— Lasă-mă cu felicitările, directore, că nu-mi arde. Mă duc...

— Unde te duci?

— Dar unde nu mă duc? Intrai la Academie. E recepţia noului nemuritor Răpeţeanu. După Academie la repetiţia generală a piesei ministeriabilului Sarandy. De la teatru mă reped la Ateneu. Vorbeşte filo-românul Pellerin. Am de făcut un foileton despre cubism, o cronică asupra expoziţiilor de pictură şi mă interesează motivele casaţiei în procesul vehiculelor municipale.

— Bravo. Spincescule, du-te dragă; până te'ntorci scriu şi eu ceva....

Spincescu cu trabucul pe sus, o ia la picior şi goneşte. Ce bine-ar fi să le facă pe toate până la vremea prânzului, ca să nu strice hatârul nevestii care şi-a pus în cap să-i prăznuiască onomastica cu masă mare, rude, prieteni şi plăcinţi.

Recepţia nemuritorului s'a isprăvit la cinci. Articolul l-a dat din picioare candidatului de reporter, foarte harnic, care l-a dus fuga la tipografie. Repetiţia era pe la jumătate. Destul ca să-şi facă o idee şi cronica şi-o scrie la Riegler acidulând'o cu limonadă acrişoară. A isprăvit la şapte şi-un sfert. Masa nevestii, rudele, sindrofia, îl fac să dea cu gându pe acasă. Să se ducă? Să nu se ducă? Dacă s'o duce nici că mai scapă. Las c'o împacă el. O şapcă roşie atât aşteaptă: francul, bileţelul şi comisionarul a şi sburat. I-a scris:

«In sănătatea ta şi la muţi ani. Scuzămă la prieteni şi poftă bună la plăcinţi. Dacă scap mai de vreme viu şi eu după masă».

Ii mai trimite şi câteva firicele de mimoză puse într'o rămurică de vâsc, pe cari i le-a întis o ţigancă, în piaţa teatrului. Intră unde nemereşte, la Enache, înghite nemestecat şi dă pe gât un pahar cu apă. Sunt opt şi un sfert. Abia mai răzbeşte în tribuna presei dela Ateneu. Alt articol scris la *Highlife*, în fundul cafenelei, cu mici întreruperi pentru a-şi bea cafeaua. Gata, şi îl pune în buzunar. Celelalte le poate scrie şi pe urmă, după spartul sindrofiei, căci sunt pentru a doua zi. O trăsură, o raită la redacţie să lase articolul portarului de noapte, şi... acasă. O să-i găsească încă la masă şi nevasta o să se-mpace mai curând.

Dar fără de veste se naşte o zarvură în cafenea, s'aud vuete de-afară şi lumea dă năvală să ese. Uşa e prinsă şi înghesuiala mare. Unu care nu izbuteşte nici să ese nici să dea 'napoi, îl izbeşte cu cotul în piept:

— Ce te'mpingi aşa, domnule, nu vezi că nu se poate? De-ai fi mai subţire, calea-valea. Şi gâfâie.

Spincescu cunoaşte o eşire dosnică, pe la hogeac, şi dă la ea. Chiar şi acolo se loveşte de lumea care i-a luat nainte: chelneri, rândaşi, bucătarul, câţiva muşterii mai iuţi de picior. Greu, dar tot se strecoară. In câteva sărituri uriaşe ajunge în piaţa Teatrului spre care se revarsă râurile de oameni. Acolo e o lume nebună şi zid de oştire. Jandarmi, pompe, comisari, automobile, strânse 'n brâie de oţel, cari ţipă desnădăjduit şi nu pot scăpa, trăsuri ce 'nchid toalete de bal, cucoane pe cari le-a atras limba franţuzească, fâlfâituri de steaguri şi sus, la balcon în dosul ceasornicului cu limba căzută la şease şi jumătate fix, două sprâncene înaripate. Mişcarea studenţilor cari cer limba românească pe scena Teatrului Naţional, e 'n toiu şi zguduie slăvile. Fluerături, răcnete, ghionţi, vârfuri de baionete înfiorate de sânge tânăr, şeful parchetului, pe treapta unei trăsuri ce nu poate cârmi şi de departe «Salvarea», cântând din trâmbiţe.

— *Faites leurs envoyer un bon jet*, strigă de sus procurorului — ca altădată un bărbat de stat român: *Mitraillez moi cette canaille* — gura omului sprâncenat. Procurorul şueră căpitanului de pompieri: «Duş». Pocnesc pleznitori repezite între picioarele cailor. Căpitanul de pompă porunceşte răguşit: «Echipaţi!... Manevraţi!» Tulumbele încep să ţâşnească ca într'o sală de idroterapie, rândurile se răresc, împuşcăturile de apă greşesc prin ferestrele hotelului din faţă, cari se închid repede, glumesc şi prin cupelele cucoanelor prinse în cercul de fier. Se fac arestări, se culeg răniţii... Spincescu e la poliţie. Sunt unsprezece. Miezul nopţei şi ancheta abia a început. Unu, — şi nu s'a ascultat nici jumătatea martorilor. Două,—şi prefectul poliţiei se 'ndură a deschide o uşă ziariştilor. Trei, patru... şi rezultatul anchetei tot nu se cunoaşte.

Vai de praznicul de la el de-acasă! La cinci scapă cu mâna doldura de foi pline de însemnări, se sue la redacţie şi scrie, scrie, cu titluri, subtitluri,—o pagină de ziar. Lasă pe masa secretarului de redacţie şi se dă jos. Acuma şi duşmanii lui or fi dormind; pe acasă de mult s'o fi spart cheful! Ii vine o inspiraţie bună: să-şi scrie foiletonul. Dar unde? Cafenelele sânt închise, tun. La Mircea, însă se vede un oblon ridicat, o pleoapă care n'a căzut încă. La şease şi jumătate foiletonul e ticluit dar spriţul nebăut. Ii vine a râde şi ciocneşte, pe ascuns, cu colţul mesei: «Să trăeşti, Spincescule! Ce credeai că te uit eu de ziua ta?» Până să-şi isprăvească paharul, băut cu încetul, aproape şeapte. Ce-ar plăti o baie acum! O baie la Eforie unde se deschide la opt. Şi ce mai duş ar lua! I-a aţâţat pofta furtunii aceia ce spărgeau apă rece în piepturile studenţilor. Cum o să pună şi el spinarea la ploaie!

Din cabinele bar-ului cobor cele din urmă perechi cari au petrecut. Pălării pe sprâncene, tunici descheiate, *pleureuse*-e fleşcăite, smokinguri stropite cu vin, paşi de cancan şi salturi de tango, sâni desgoliţi... Ceva la care priveşte şi Spincescu prin fumăraia vânătă a cârciumei boiereşti. La masa de lângă el, o fată somnoroasă, legumeşte, singură, rămăşiţa de şampanie din cupa de cristal şi-şi aşteaptă haimanaua care s'a înhăitat la tejghea şi bea din picioare cu nişte nesăturaţi. Din lumea care coboară, se desprinde şi-un cunoscut de-ai lui Spincescu, un vechiu admirator al articolelor lui, cetitor de aceia cum sunt mulţi cari se ţin după scriitori, ziarişti şi scot din minţi pe unii poeţi. Acesta îl iubeşte pe Spincescu mai ales pentrucă-l cheamă Grigore, ca pe el. Se'ndreaptă spre masa lui cu paşi de aluat, cumpănindu-şi pe chelie o pălărie femeiască, cât un obroc, şi se frânge pe masa lui Spincescu, cu poftă de vorbă:

— A! Braaavo! Aşa mi te lauzi? Tu omul care ziceai că nu bei! Dar Spincescu se fereşte de duhoarea gurii care se ţuguie spre el şi-i cată buzele, să i le sărute. Musafirul

se înşelă asupra gestului lui Spincescu:

— Mă dar eşti beat mort! Mai întrecut pe mine! Nici nu te mai ţii... Braaavo Spincescule!

In aceeaş clipă însă, aducându-şi aminte de ziua pe care şi-a sărbătorit'o el, se ridică în sus şi-l ia în braţe pe Spincescu:

— Stai mă, că e ziua *onomastică a numelui tău!* Să trăieşti tizule. La mulţi ani.

Şi, ca printr'un geam aburit, zărind pe mititica de-alături care-şi aşteaptă haimanaua ce nu se îndură să se despartă de tejgheaua baltă de vin, făcând cu ochiul, începe să râdă ştergându-şi mustăţile ude de spirt şi-şi pierde cumpătul de-i cade pălăria femeiască depe cap:

— Ţi-ai luat şi fetiţă! Bravo fetiţă... Ei ştiu c'o făcuşi de ziua ta, Spincescule.

Caton THEODORIAN

FIGURI DISPĂRUTE

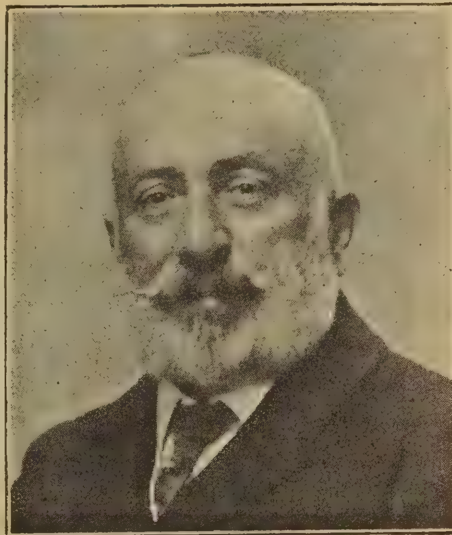

Ion I. Kalenderu

PE DRUMURI

— Din viaţa Aromânilor —

Părea să fim între munţii Grámos şi Déniscu. Bănuiam asta după culmile ce se arătau, păzind neclintite ca nişte închipuiri ale nopţii în bătaia lunii, pe care n'o vedeam, dar o simţiam plutind undeva.

Lumina ei gălbuie stăruia numai sus, în văzduh, şi treptat scădea cum îţi lăsai ochii, de se grămădiau apoi umbrele: în falduri cădeau, învăluindu-ne, dese, cernite. Şi tăcerea se întindea fără sfârşit; parcă de când lumea aici nu fuse altcum şi toate lucrurile încremenite se pomeniseră. Abia câteva suflări de veniau. Şi aburirea lor neschimbată, dinspre aceeaş parte; efluvii amare ce bântuiau împrejur; miroasele de buruieni umede, de plante cu sucuri otrăvicioase, toate spuneau de vecinătatea unor ape — nu ape vii, ci ape cari dorm de veacuri.

«Vezi balta?» întrebă tovarăşul meu, Ghicu a lui Sina; şi tot el adăugă: «E ascunsă, nu-i vorba, dar priveşte cu luare-aminte...»

Mă uitai, şi trecu vreme la mijloc până ce, deprinzându-mă cu întunericul, putui să am şi o impresie de ceva lunecos, luciu:

— Balta...

— Numai atât? Lumini cumva, nu?

— Ba da», şoptii, cuprins de fiori. Colo pe întinsul apei licăriri de foc tresăriau. De sus nu puteau veni; licurici nu erau, şi nici scânteieri din acele ce trec deasupra mormintelor. Ghicu a lui Sina vorbi:

«Sunt reflexe; luminile ard în baltă...»

Cu teama ce ne apucă dinaintea miraculoaselor puteri, întrebai:

— De ce am poposit aici?

— Unde aiurea? Că strungi prin aste părţi nu sunt; erau ele odată, însă de când au murit Stihiile ce păziau munţii, nimica n'a rămas.

Apoi după un răstimp zise încet:

«Ai auzit de bălţi moarte?» Şi stătu pe gânduri: «Asta-i o baltă moartă. Să-ţi spun...»

Inainte vreme, cum dedeau frunzele, aici se umplea de oi. Turme după turme urcau, mânate de ciobani voinici, cunoscuţi în partea locului. Doar într'o primăvară se ivise unul de tot străin; frumos ca un zeu, având pe umeri albă zeghe de ninsoare. Şi lumea se mira: cine şi de unde să fie?! Prepusuri multe umblau, până când taina începu a se desvălui. Ci-că din văile Tempei, unde rătăcia cu oile, se luase după frumoasa Virghe. Răscolit de iubire, când se mişcară familiile din iernatic, o urmări la munte; veni cu un fârtat al său, pribeag şi el, de-şi puse aici stâna.

Ei, şi despre Virghea ceea din Grámuste până unde nu mersese vestea! Toate frumuseţile naturii par'că-i daseră câteceva: tăria senină — culoarea ochilor; umbra pădurilor — misteriosul ce plutia într'înşii; soarele din apus — aurul pletelor moi; izvoarele — timbrul râsului cristalin. Atraşi de aceste daruri, câţi flăcăi nu bătuseră căi lungi spre Virghea! Ci dânsa nu vru să ştie; numai când fu de-şi opri ochii asupra ciobanului, fiinţa-i tânără se pătrunse de un mare dor înflăcărat.

Şi acuma zi de zi din plaiul stânei se auzia un caval; adia prin tăcutul amurgurilor, răsunând cu dorinţi neînţelese în sufletul fetei. Atunci se furişa ea din casă, iar păstorul o lua şi el spre Grámuste.

Decât în astă vreme izbucni o furtună cumplită, cum nu fuse nicicând. Piscurile porniră a hurui, parcă munţii s'ar fi mutat din loc, izbindu-se unul de altul cu bubuituri grele. Şi asta ţinu preţ de trei zile. Abia într'a patra, pe după seară, ciobanul putu eşi din stână; şi mergând puţin, ce să-i vadă ochii lângă baltă! Un foc mare, şi alături — umbra cuiva. Şi grăi deodată umbra, cu mâna spre o frigare ce ţinea deasupra mormanelor de jăratec:

«Inima Stihiei din Déniscu...»

Intr'o clipă, ciobanul înţelese ce fu uraganul din acele zile. Stihiile ocrotitoare ale munţilor se bătuseră şi una dovedise. Umbra grăi mai departe:

«Intoarce astă frigare până mă odihnesc puţin. Ci nu cumva să guşti din inimă; cum te atingi, îndată vei muri.»

Şi umbra dormi dusă. Rămas lângă foc, ciobanul privi speriat în toate părţile. Departe din cerul umed-albastru, o stea se rupse; aci scăpără cu o lungă făşie aprinsă şi aci se stinse. «Are să moară cineva», şopti păstorul. Ii trecură prin minte vorbele Stihiei. «Hm.... şi de ce? Că voiu gusta.. Poate dimpotrivă, cine ştie..» Gândind aşa, puse degetul pe inima din frigare şi-l duse la gură. Ceva nespus de plăcut simţi. Râse; apoi repede mâncă toată inima. Şi odată cu asta născu într'însul o pornire cruntă faţă de Stihia ce dormia, şi pe loc o ucise de-i luă şi ei inima. Atunci puteri de uriaş îi veniră; pământul începu a se clătina sub paşii lui, pe când aeriene glasuri şi glasuri din ape îl împresurară. Făpturi ne mai văzute ţâşniră din baltă; se lănţuiră cu albe mâini, horind de jur împrejur în hore vântoase. Preschimbat astfel, se apropiè de fârtatu-i la strungă să-i povestească; dar gândul îi alerga pe-aiurea şi ca din alte lumi îi suna glasul. Putu sfârşi întretăiat:

«Mă chiamă în ape.... Tu să nu spui la nimeni ce mă făcui.... Iea cavalul meu; de va fi o primejdie, vino la baltă şi cântă-mi...»

In serile ce urmară, Virghea nu-l văzu pe cioban; şi se mira de ce nu-l vede, aşteptându-l dintr'o zi într'alta. Şi treceau zilele ce păreau săptămâni şi săptămânile ce păreau luni treceau şi treceau toate fără nici o veste dela dânsul, până când biata fată căzu la pat de atâta greu alean. Tovarăşul dela munte îşi aminti atunci de cuvintele ciobanului. Veni după miezul nopţii lângă baltă şi cântă, îndelung cântă. Şi când spre ziuă începu a slăbi cavalul din Grámuste, se auziră două bătăi de clopot... încă două.... şi bătăile se urmară, mâhnite, prelungi. Ecourile răspunseră — parcă alte clopote ar fi sunat, din alte locuri; şi sunând aşa din munte-munte, până afund în lac ajunseră clopotele şi de clopote se împreunară la un timp vorbe cu înţeles, plângând în ritmul clopotelor:

«A—murit—murit-a—Virghea!...»

Ghicu a lui Sina tăcu puţin. Deşi mai pe scurt spuse lucrurile, mă pătrunse taina lor; şi cu ochii la balta ceea, unde reflexele stranii jucau mereu, parcă aşa, cum auzi uneori glasul amintirilor din mari depărtări, aşa le auziam clopotele, grăirea lor de-aramă:

«A—murit—murit-a—Virghea!...»

Şi atunci, adaugă povestea, el ieşi din baltă. Ca vântul porni de o ridică în braţe şi adânc o duse, în palatu-i străveziu, unde ochii de foc ai luminilor ard şi azi la căpătâiul moartei....

M. BEZA

□ □ □

IN JURUL LUI „VLAICU-VODĂ"

— O dovadă despre «Doamna Clara».— De ce nu ni se dă scrisoarea lui Odobescu către Stătescu. — O ciudăţenie. Mănăstirea Snagov şi «Vlaicu-Vodă».-- Ce spune d-l G. Diamandi. —

D-l Rădulescu-Niger a declarat că cele dintâi două acte din *Vlaicu-Vodă* le cunoaşte din *Doamna Clara* a lui Odobescu. Cei cari cunosc pe d-l Rădulescu-Niger nu au nici o îndoială că spusele sale sunt adevărate. Iar pe de altă parte afirmaţiile acestuia concordă şi cu multe alte declaraţii în acelaş sens. Una din aceste declaraţii, care are pentru noi o deosebită însemnătate, este a d-lui N. Ţinc.

Acesta a spus şi a semnat că Odobescu i-a vorbit de *Doamna Clara* şi de o piesă în care e vorba de *Traian* şi *Decebal*, amândouă în versuri.

Din fericire, manuscrisul lui *Decebal*, găsit între hârtiile ce se află în păstrarea doamnei Odobescu, dovedeşte că e adevărată partea a doua din afirmaţiile d-lui Ţinc. Dar dacă adevărate sunt spusele d-lui Ţinc în privinţa lui *Decebal*, nu pot fi mincinoase nici în privinţa *Doamna Clara*.

Iată dar şi o dovadă materială că *Doamna Clara* a existat.

Dar atunci unde este această piesă? Şi dacă mint aceia cari stabilesc legături între *Doamna Clara* şi *Vlaicu-Vodă*, atunci de ce d-l G. Corbescu nu ne pune la dispoziţe, potrivit dorinţei exprimate de d-l Eug. E. Stătescu, scrisoarea în care d-l Anghel afirmă şi fiul lui Eug. Stătescu confirmă, că Odobescu anunţă că a terminat una sau două drame în versuri? D-l Corbescu este prietenul d-lui Davila. Dacă d-sa este încredinţat că această campanie apasă în mod calomnios pe autorul lui *Vlaicu-Vodă*, de ce nu dă scrisoarea în chestiune, ca să se facă lumină deplină. Am mai spus-o şi o repetăm: vrem numai lumină în această afacere, indiferent de acela care va trage foloase din ea. Deocamdată, însă argumentele arătate în numerile trecute, cele ce le vom mai arăta aci, şi mai cu seamă refuzul de a se da publicităţii scrisoarea lui Odobescu către Eug. Stătescu ne îndreptăţesc să credem că *Vlaicu-Vodă* trebue să ştie ceva despre dispariţia *Doamnei Clara*.

De altfel, curios în aceste împrejurări este şi gelozia cu care d-l Davila s'a înverşunat să rămâie părintele unei singure opere. Şi iată de ce este în special ciudat aceasta:

Acum zece ani, după prima reprezentare a lui *Schylok* cu Liciu în rolul titular, ne aflam la berăria Cooperativă: Petre Liciu, Al. Davila şi scriitorul acestor amintiri. După mai multe rânduri de beri, eu i-am spus de-odată d-lui Davila, spre marea mirare a lui Liciu:

— Ştii ce se vorbeşte de *Vlaicu*, d-le Davila? Că e de Odobescu.

D-l Davila, fără să se supere de loc ne-a explicat pe larg de ce *Vlaicu* nu poate fi de Odobescu, şi apoi a declarat:

— In curând am să sdrobesc eu toate calomniile astea. Lucrez acum la două piese: O dramă modernă în proză, în patru acte, şi una istorică în proză, *Sutaşul Troian*. La anul am să dau piesa în proză; peste doi-trei ani, am să dau *Sutaşul Troian*. Şi atunci am să le arăt eu calomniatorilor!

Totuş au trecut deatunci zece ani şi d-l Davila încă n'a dat nici una din piesele anunţate, deşi, după cum singur a recunoscut atunci, numai scriind o nouă piesă, putea să puie capăt clevetirilor.

Altă ciudăţeţie:

In actul întâi din *Vlaicu Vodă* este versul acesta:

Ori eşti hămişliu ca vulpea, ori grozav
[eşti de nătâng

După primele reprezentaţii ale lui *Vlaicu Vodă*, un avocat, şeful unui contencios dintr'o instituţie de stat, — acelaş care a auzit pe Gion spunând că a ascultat pe Odobescu citind două acte din *Doamna Clara*, — l'a întrebat pe d-l Davila ce'nsemnează cuvântul *hămişliu*.

D-l Davila i-a răspuns că nu ştie. (Pentru lămurirea cititorilor noştri, deslusim că *hămişliu*, vine dela unguresul *hamiş* şi însemnează şiret).

*

Dar, după cum am arătat şi în numărul nostru trecut, sunt şi unele amănunte de ordin istoric cari ne silesc să stabilim indisolubile legături, între *Vlaicu Vodă* şi Odobescu. Unul din aceste amănunte este: Mănăstirea Snagov. In actul al cincilea, Vlaicu îi spune Doamnei Clara:

Dar vei merge chiar de mâine la Snagov,
la mănăstire
Să-ţi dea Domnul, Tatăl nostru, milostiva-i isbăvire.

EXPOZIŢIA ISER

Acuarelă de Iser **Turcoaică din Kocardja**

Iar ceva mai departe, tot Vodă-i spune lui Dragomir:

Pârcălabe, știi porunca, te privește: mâine seară
Vreau să știu c'a fost închisă la Snagov această fiară.

Vlaicu-Vodă vorbind între 1360—1375 de mănăstirea Snagov? Anachronismul mi s'a părut ciudat dela început dar nu i-am dat mare însemnătate. Totuș adesea ori m'am întrebat de ce n'a închis Vlaicu pe mama lui la Vodița sau la Bistrița? De ce tocmai la Snagov care, după părerile tutulor istoricilor și cercetătorilor pe acest tărîm, pe vremea aceea nu era încă zidită?

In adevăr, Cronicile țării muntenești, vorbind despre această mănăstire spun: «Vlad-Vodă Țepeș, acesta au făcut cetatea dela Poienari și au făcut sfânta mănăstire dela Snagov». Iar din cronici, credința aceasta a trecut în mai toți istoricii. Aceiaș versiune a adoptat-o și Const. St. Bilciurescu în lucrarea sa *Mănăstirile și bisericile din România* (Pag. 158): «Ea este edificată de Vlad-Vodă Țepeș în întâia lui Domnie, pe la anul 1457». Iar d-l Nicolae Iorga, în *Sate și mănăstiri din România* spune (pag. 216): «Ziditorul cel vechiu pare a fi un boier Vintilă, încă sub Mircea».

Vasăzică toți istoricii cred că mănăstirea Snagovul a fost zidită după *Vlaicu-Vodă*.

Singur Odobescu, în urma cercetărilor personale făcute la fața locului, a ajuns la concluzia că această mănăstire ar fi putut să fie făcută chiar de Vlaicu.

Și-atunci am înțeles de ce Vlaicu trimite pe mama lui la Snagov.

Un prieten al d-lui Davila căruia îi expuneam acest argument mi-a răspuns:

— Dar de ce nu admiți că Davila a luat acest amănunt din Odobescu?

I-am răspuns:

— Pentru că d-l Davila nu cunoaște această lucrare a lui Odobescu. Dovadă: d-sa nu știa că 'n aceleași pagini marele prozator îi zice lui Vladislav-Basarab și Vlaicu-Vodă.

Și acum, ca să sfârșim, să povestim, tot în legătură cu mănăstirea Snagov, următoarea stranie întâmplare care descoperă starea de spirit a d-lui Davila față de opera lui Odobescu:

Acum câțiva ani, vorbind cu d-l G. Diamandi despre izvoarele de inspirație ale pieselor sale, l-am întrebat de ce nu caută subiecte și în istoria noastră. D-sa mi-a răspuns că deocamdată are câteva subiecte de altă natură, cari-l frământă și că mai târziu se va îndeletnici, de va fi cu putință, nu cu figurile istorice, ci cu legendele trecutului nostru, legende pe cari, la nevoie, le-ar și născoci. D-sa îmi spuse atunci că și d-l Davila îi făcuse, nu demult, aceeaș obiecție. Mai mult încă: actualul autor al lui *Vlaicu-Vodă* îi oferise chiar, în mod grațios, și un subiect pentru o piesă de acest fel. In câteva cuvinte, subiectul era acesta: *Un schit de maici, ridicat pe o insulă se prăbușește în ezer, în urma greșelii unei măicuțe și a rugăciunelor stariței către Atotputernicul, ca să-și mântuie maicile sufletele cu jertfirea trupului lor.*

Atunci, fulgerat de o amintire, am exclamat:

— *Dar subiectul acesta este al lui Odobescu!*

D-l Diamandi râse mefistofelic și tăcu. Și numai decât am priceput și ce voia să tacă râsu-i mefistofelic și ce mărturisia tăcerea-i cruțătoare.

Am vrut să stăruesc, dar autorul *Chemărei Codrului* mi-a întins repede mâna și mi-a spus:

— La revedere, domnule; d-ta devii indiscret.

— Nu sunt eu indiscret, domnule Diamandi, ci Odobescu care a săvârșit imprudența să-și publice o parte din ceeace a scris. *Subiectul pe care d-l Davila vi l-a oferit cu atâta grație este o legendă aflată de Odobescu și publicată de el.*

Și deatunci mereu m'a chinuit întrebarea aceasta: ce interes a avut d-l Davila să treacă d-lui Diamandi un subiect al lui Odobescu? Iar această întrebare începe să aibă răspuns în descoperirile cu cari s'a încununat campania pentru desmormântarea operei dramatice a marelui prozator.

Cerem ertare d-lui Diamandi pentru această indiscretă reminiscență, care, — aceasta nu se poate tăgădui, — aruncă o nouă și stranie lumină, în întunericul pe care ne silim să-l împrăștiem.

AL. ȘERBAN

□ □ □

UMBRA CAMERILOR

Sunt camere de-acelea ce sunt pline
De noi, și 'n care sufletele noastre
Se 'mprăștie tăcute și senine
Și se deschid ca florile prin glastre
In mijlocul tăcerii lor depline.

In draperia mobilelor grele
De pulberea nostalgicelor vise,
Și 'n galbenul masivelor perdele
Deapururea ușor întredeschise,
Ne risipim ca niște vechi dantele.

Deaici, al nostru suflet, când se-adună,
Se furișează pentru 'ntâia oară
Prin draperii, discret, și se 'mpreună
In leneșele nopți de primăvară
Cu strălucirea razelor de lună.

Apoi nimic; puțină poezie,
Inchisă 'n ritmuri de epitalame,
Se 'mprăștie pe-a umbrei trândăvie
Și caută ca, pe minore game,
Să prăfuească tot ce-a fost să fie.

Vieața pregetă de a străbate,
Cu frământările-i necontenite,
Cavourile-aceste-anticipate
In care ne 'nvățăm pe nesimțite
Cu-a morții veșnică banalitate.

N. DAVIDESCU

MIȘCAREA LITERARĂ IN STRĂINĂTATE

IN FRANȚA: Se împlinesc șase ani de când Emile Zola odihnește la Pantheon; o apologie cu acest prilej.

Vor fi în curând treisprezece ani decând, în zorii veacului celui nou, Zola, preaslăvit ca un patriarch și ponegrit ca un energumen, înălța mândru și sfidător facla Științei, drept simbol al vremilor viitoare, pe care umbra lui uriașă se desemna cu o stranie limpezime de contur. Un accident stupid l-a redus apoi la majestuoasa nemișcare a morții, dar glasul patimilor în luptă deslănțuite în juru-i n'a amuțit nici în preajma mormântului. Abia acum șase ani, rămășițele sale pământești au primit consacrarea oficială a depunerii lor în Pantheon, dar nici această depunere nu s'a făcut fără polemică înverșunată, fără ciocniri împătimate, căci și cadavrul lui Emile Zola era socotit drept o emblemă de luptă. Dar deatunci începe să se facă în juru-i mai multă dreptate și străduința sa gigantică pentru realizarea unei noui frumuseți literare și unui nou crez de luptă socială poate fi privită cu liniștea justă din perspectiva istoriei. Alte curente mai noui au apărut la lumină și conduc sufletele; avem și noi alte credințe asupra îndreptărilor societății în viitor, dar nimic nu poate opri admirația pentru opera literară a extraordinarului romancier.

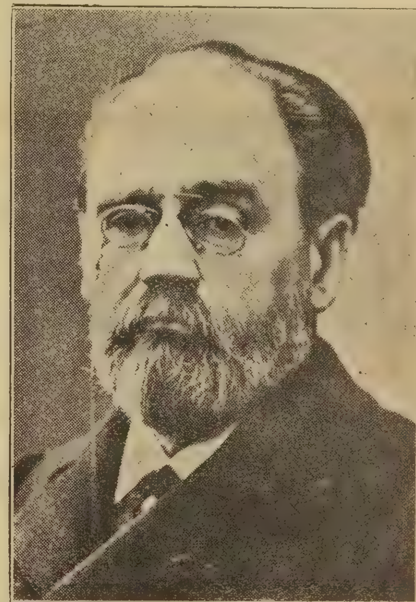

Emille Zola

Apărut într'o vreme când romantismul, epuizat după o fecunditate de trei decenii, se încânta cu o retorică sonoră și convențională, Zola opune încă din 1865 acestui verbiaj atrăgător solidele descoperiri ale Științei și vrea să reformeze literatura, procedând dela Auguste Comte, Claude Bernard și Darwin.

In anarhia literară, în care domniau atâtea superstiții, glasul lui avu o sonoritate nemai ascultată până atunci; era barbar și irespectuos, dar vibra de o credință puternică și neșovăită; deacum tinerii găsiră în el un conducător și un *leader* și, predicând, prin rigurozitate științifică, reîntoarcerea la natură, Zola se găsi în fruntea tuturor celor cari, în toate artele, luptau în contra convenționalismului și exagerărilor bolnăvicioase. Școala naturalistă și pozitivă în literatură se găsia dinainte de 1870, ilustrată de cele dintâi volume ale acelei „istorii naturale a unei familii sub al doilea imperiu“, *Les Rougon-Macquart*. Această operă imensă, în douăzeci de volume, nu e numai romanul unei familii, ci ia proporțiile unei istorii vii și limpezi a omenirii într'o epocă de prefaceri, în care mobilele sale primitive și imutabile de acțiune sunt supuse unor efemere contingențe

istorice, dând astfel imaginea intensă a vieţii integrale.

Intr'o entuziastă apologie, un critic francez, d-l Maurice Le Blond, vede în această operă una din cele mai măreţe epopee ce s'au scris vreodată.

„Asistăm în această epopee la nunţi biblice de rasse, la uriaşe simfonii casnice, la eroice apoteoze ale muncii, la glorificări fără seamăn a materiei triumfătoare. Zola cântă fecunditatea fiinţelor şi a lucrurilor, vegetaţia vie şi strălucitoare a cărnei omeneşti, pubertatea fructelor şi ascensiunea sevelor. Apoi întinderea holdelor, ridicându-se ca un sân superb sub ploaia fertilisantă a soarelui. Cântă pudoarea plină de teamă a fecioarelor şi rătăcirile lor fermecătoare. Reabilitează actele fizice. Arată cum bolile speciei descompun blocul omenesc; cum ereditatea sculptează oameni cu mâinile sale nevăzute; cum se săvârşesc împreunările şi muncile ca un enorm rit religios. Zola redă iarăş strălucire actelor pământeşti. Ingrozitoarea activitate contemporană, industriile sgomotoase, întunecatele mine subpământene, stupii muncitoreşti, coşmarul înfricoşat al ţinuturilor acoperite de uzine, ameţitoarea învălmăşeală a gărilor şi a halelor găsesc în Zola un geniu destul de puternic, un artist fără pereche, pentru a le înţelege deslănţuirea lor sălbatică şi măreaţa lor frumuseţe.

„Şi mai sunt apoi priveliştele mulţimilor lucrătoare, ale întinderilor panoramice, ale regiunilor largi, nesfârşite, unde pământul îşi desfăşură nenumăratele-i aspecte; sunt încă suspine de milă, imnuri de iubire, strigăte tumultuoase de moarte şi de răscoală cari ni se ridică în amintire. Am vrea să avem puterea de a caracteriza cu o vorbă această operă-univers, dar nu ajungem decât să îngăimăm câteva vorbe. Un ocean de forme ne învălue şi ne cotropeşte. O lume întreagă se darmă şi o întreagă omenire se făureşte şi e o convulziune uriaşă, care ţine de agonie şi de naştere totodată.

„Să rezum într'o trăsătură *Les Rougon-Macquart?!* Nu pot decât să repet fraza pe care a spus-o Zola însuş: „A înghiţit secolul său întreg, pentru a-l creia iarăş şi a face din el vieaţă."

In *Les Rougon-Macquart*, Zola păstrase cea mai severă impersonalitate artistică; fusese „o oglindă măritoare a vieţii din afară". Cu a doua a sa serie de romane, *Les trois villes*, apare el însuşi în povestire sub masca Abatelui Froment, împletindu-şi gândurile proprii cu simbolurile uriaşe cari sunt *Rome, Londres* şi *Paris*.

Mai târziu, în culmea gloriei sale şi în una din acele ore turburi, în care vieaţa socială se frământă pentru a da naştere nouilor credinţe, Zola a conceput ideia acelei opere simple şi limpezi de învăţătură morală, pe care şi cei mai umiliţi s'o poată pătrunde ca pe un cristal străveziu. Dela această dată pare a primi un nou crez artistic; „Opera de artă e o reprezintare artistică a naturii şi a noastră însăşi, în vederea perfecţionării fizice şi morale a speciei".

Fécondité este perfecţionarea fizică şi morală a familiei. *Travail* este istoria Cetăţii liberate. *Verité* este străduinţa naţiunii pentru a se mântui de minciună şi *Justice*—ar fi trebuit să fie, într'o ipotetică apoteoză,—regenerarea globală şi miraculoasă a omenirii triumfătoare.

„Intreprinzând aceasta de a treia serie de roman, *Les quatre Evangiles*, Zola întreprindea o lucrare streină de literatura pură, o profeţie lirică, o parabolă extinsă, un act de apostolat, o mare predică socială, auzită, pentru întâia oară, din gura unui poet uriaş."

Această operă nu o putu însă sfârşi; moartea lăsă cea din urmă evanghelie în stare de schiţă şi izbuti să întindă asupra furtunoasei activităţi a romancierului naturalist acel văl de linişte şi pace, atât de favorabil aprecierilor drepte.

Cei şase ani trecuţi, decând rămăşiţele pământeşti ale luptătorului dorm în măreţia rece a Pantheonului, desăvârşesc opera de clarificare a vremei, ce dă lui Zola o incontestabilă consfinţire în literatura franceză.

C. P.

CRONICA MUZICALĂ

Teatrul Naţional. — *Cavaleria rusticana* de Mascagni şi *La şezătoare* de d-nii Sandu Aldea şi C. Borcia, muzica de d-l Tiberiu Brediceanu, sub direcţiunea d-lui D. Kiriac.

Palatul Ateneului. — *Al XXI-lea concert al „Asociaţiunei muzicale române. — Concertele pianistului I. Sliwinsky. — Al VII-lea concert simfonic cu concursul violonistului Br. Hubermann. — Concertul violonistului Br. Hubermann.*

Trei reprezentaţii au avut loc, săptămâna trecută, sub direcţiunea d-lui Kiriac, la teatrul naţional, ale *Cavaleriei rusticana* de Mascagni şi *Şezătoarei* d-lor Sandu Aldea şi C. Borcia, muzica de d-l Tiberiu Brediceanu.

Programul ne vesteşte că acele audiţiuni lirice s'au dat de către societatea „Carmen", cu concursul d-nelor Triteanu, Zaborowsky, etc., d-lor Folescu, Mărcuş, Căpriţă etc. şi al orchestrei ministerului. Mai nemerit ar fi fost să se fi anunţat acele reprezentaţii ca ale d-nelor Triteanu etc., d-lor Folescu etc., cu concursul corului „Carmen" şi al orchestrei ministerului, căci, dacă nu mă înşel, nu orchestra şi corul, ci protagoniştii au rolul de căpetenie într'o astfel de manifestaţie lirică.

Motivul neînfăptuirei încă până azi a operei române, a fost tocmai, între altele şi lipsa de solişti, iar nu aceia de mase corale şi orchestrale.

Ştim cu toţii că societatea „Carmen" stă în fruntea asociaţiilor noastre corale; că graţie avântului ce a ştiut să i-o dea harnicul ei maestru, d-l D. G. Kiriac, ea şi-a croit un loc însemnat în mişcarea noastră muzicală; ştiam deasemenea că acea falangă de cântăreţi, — falangă trecătoare pe scena teatrului naţional, — va susţine cu distincţiune partea încredinţată corului în populara partiţiune a lui Mascagni şi că muzica rudimentară a d-lui Brediceanu, va fi joc de copil pentru dânsa; că orchestra ministerului care interpretează în mod satisfăcător, operile lui Bach, Beethoven, Berlioz, Richard Wagner, Debussy, va fi în stare să execute muzica *Cavaleriei* precum şi acompaniamentele primitive ale motivelor *Şezătoarei.*

Dece atunci, acele reprezentaţiuni?

Pentru a ne destăinui însuşirile de şef de orchestră ale d-lui Kiriac?

Sunt sigur că nu. D-să e prea cuminte, prea inteligent, pentru a-şi întinde spre ţărmuri neexplorate şi agresive firei sale, hotarele largi de iscusit maestru de cor pe cari le stăpâneşte de ani de zile, cu demnitate şi merit.

Spre a ne da o operă lirică însemnată a unui străin, o operă necunoscută nouă, spre a ne face surpriza mare a descoperirei unei partiţiuni valoroase scrisă de un român?

Nu! Estetica muzicei din *Cavaleria rusticana* nu conţine nimic ce ar putea să ne intereseze, şi biata muzică a *Şezătoarei*, e o lucrare modestă şi fără de pretenţiuni a unui simpatic amator, demnă cel mult, a desfăta, în serile lungi ale ernei, pe voinicii şi pe mândrele fete ale Ardealului!

Atunci care a fost scopul tentativei d-lui Kiriac?

Acela, cred, de a ne proba că d-na Veturia Triteanu e o artistă frumoasă, inteligentă, pe care natura a înzestrat-o cu daruri bogate, cu temperament de scenă plin de făgădueli, cu voce puternică, întinsă, mişcătoare, şi că locul său trebue să fie în constelaţia protagoniştilor viitoarei noastre opere româneşti!

Ne-a mai convins acea încercare că d-l G. Folescu are toate calităţile unui bas cantabil excelent: joc de scenă, voce frumoasă şi bine condusă, înfăţişare plăcută, şi că d-l Mărcuş e un tenor care ar trebui să-şi mai cultive nu numai jocul, dar şi vocea lipsită de metal şi de căldură.

Iată ce ne-a probat d-l Kiriac.

De aceia, nu putem considera acea tentativă decât ca o producţie meritorie a d-nei Veturia Triteanu şi a d-lui G. Folescu şi ca o digresiune a societăţei „Carmen" căruia îi dorim să nu se mai abată din frumosu-i câmp de activitate. Dorinţă cu atât mai legitimă cu cât acel cor nu se va gândi niciodată să figureze în viitoarea organizare a operei române.

* * *

Al XXI-lea concert (dela înfiinţare), al „Asociaţiunei muzicale române", a avut loc, de data asta, în sala Ateneului şi a întrunit, ca de obiceiu, elita societăţei noastre.

Bucata de rezistenţă a fost solidul *Concert în re minor*, pentru piano, de Brahms, acompaniat de orchestra ministerului şi interpretat de d-na Constanţa Cantacuzino cu acea autoritate care o pune sus de tot în admiraţiunile iubitorilor de muzică.

Această distinsă doamnă nu face parte din numărul egoiştilor cari rezervă numai unui cerc restrâns de intimi, tezaurele artei lor. D-sa îşi deschide larg punga şi îşi oferă cu o nobilă generozitate concursul preţios de pianistă, de câte ori e vorba de o faptă caritabilă.

D-na K. St. John, a fost farmecul concertului, cântând cu o voce atrăgătoare şi frumoasă, cu o dicţiune şi un stil demne de o excelentă *liedersängerinn*, celebrul *Caro mio ben* de Giordani, *Von ewiger Liebe* de Brahms, *Traum durch die Dämmerung* de Richard Strauss şi *Divinités du Styx* de Gluck.

Orchestra ministerului, sub direcţiunea d-lui Dinicu, a executat uvertura lui *Oberon* de Weber şi *Concerto în sol major* de Bach.

* * *

Unii pianişti au degete de catifea, alţii, de oţel, de lemn sau de cârpă; alţii au muşchi de atlet; alţii au plete lungi... D-l Iosif Sliwinsky are şi degete şi minte, şi muzicalitate, însă, toate aceste daruri le contopeşte într'un tot poetic care te încântă: pianistul X te înspăimântă, Y te asurzeşte, Z te plictiseşte, D-l Slinwinsky te farmecă şi, dar preţios întru toate, îţi pricinueşte nu numai admiratie, dar şi afecţiune: acest vrăjitor îşi pune în cap să-şi facă din auditorul său atâţia amici şi pururea răuşeşte, astfel că numărul prietenilor săi, trebue să fie incalculabil de mare!

O tecnică extraordinară, o mână minunată, o muzicalitate subtilă, sunt puse în slujba celei mai poetice firi artistice pe care ne-o putem închipui: D-l Sliwinsky are o interpretare concentrată şi totdeodată sugestivă şi farmecul nemărginit ce-l răspândeşte e consecinţa firească a probităţei sale artistice; cochetăria la dânsul, e naturală şi nu premeditată, ea devine astfel o calitate; de acest virtuoz, se poate zice că *cântă* întradevăr din piano.

Totul ne-a plăcut din ce ne-a cântat la ambele sale concerte: divina *Sonată op. 57* de Beethoven, *Preludiul şi fuga* de Bach-Liszt, *Sonata op. 11* de Schumann, monumentalele *Variaţiuni şi fugă op. 23* de Paderewsky,—cea mai grea bucată pianistică, poate, pe care o cunosc, şi atât de muzicală pentru o operă de acrobaţie, — ca şi somptuasele transcripţiuni ale lui Liszt pe *Rigoletto* şi *Meistersinger*, ca şi încântătoarea şi descriptiva *Propăvăduire către păsări* din *Legenda No. 1 Sf. Francisc d'Assise* de Liszt, ca şi tot ce ne-a cântat de Chopin al cărui legatar universal, e, de sigur, acest polonez vrăjitor.

Şi sub farmecul de care am fost alintaţi cele câteva ore ce ni le-a consacrat, în sala Ateneului, demnul moştenitor al nemuritorului Frederic, gândul nostru ne purta spre putinţa de a reţine printre noi, pe acest artist delicat şi încântător, care,—făcător de minuni!—ar transforma capitala noastră, într'un centru de artă rafinată şi ideală!...

* * *

La acest al VIII-lea concert simfonic al stagiunei, orchestra a executat trei pagini moderne: preludiul din *Fervaal* de Vincent d'Indy, poema

simfonică *Lénore* a lui Henri Duparc şi uvertura operei *Improvizatorul* de Eugène d'Albert.

Prima pagină, nobilă, adorabil tratată pentru orchestră; a doua, expresivă; ultima, pe un tempo de *pas redoublé* dacă nu de o absolută distincţiune melodică, cel puţin, plină de colorit şi de viaţă.

Atracţiunea concertului a fost participarea unui oaspe credincios al sălei Ateneului: a vestitului violinist Hubermann, care a executat *Concertul* lui Brahms cu calităţi minunate de expresiune, de tecnică şi de sonoritate.

La audiţiunea ce a dat'o în urmă, Mercurea trecută, D-l Hubermann a desfăşurat, cu concursul pianistului Leopold Spielmann, în *Concertul op. 35* de Tschaikowsky, *Chaconne* de Bach, *Nocturna în re bemol major* de Chopin, transcrisă de Wilhelmy şi în *La clochette* de Paganini, toate darurile multiple cari i'au consacrat faima: ton puternic, arcuş expresiv, mecanism desăvârşit.

Insă e ceva bolnăvicios nu numai în înfăţişarea acestui virtuoz, dar şi în interpretarea sa, un ce bolnăvicios pe care nu'l pot atribui decât trudei unei copilării de violonist precoce veşnic exibat în public.

M. MARGARITESCU.

□ □ □

CRONICA TEATRALĂ

Teatrul Naţional — **Romeo şi Julietta, tragedie** în cinci acte de *W. Shakespeare,* traducere de *St. O. Iosif.*

Teatrul Naţional a reluat *Romeo şi Julietta.* Motivul acestei reluări: traducerea poetului St. O. Iosif. Desigur, numele regretatului Iosif şi faima lui de bun traducător, erau motive destul de puternice ca să ispitească pe conducătorii Teatrului Naţional să-şi supue trupa la o sarcină mai presus de puterile ei actuale. Socotim însă că descompletarea de azi a trupei primei noastre scene, precum şi neputinţa de a „monta" tragedia lui Shakespeare cu tot aparatul trebuitor, impuneau direcţiunei Teatrului Naţional să se împotrivească din răsputeri acestei ispite. Impotrivire nu a fost însă. Şi, astfel, ispita a izbândit. De altfel, în teatru, ispita este mai totdeauna biruitoare.

Şi astfel, *Romeo şi Julietta* s'a reprezentat, — spre părerea de rău a tutulor. Nouă ne-a părut rău întâi din pricina traducerii. Este cu totul antiteatrală forma în care Iosif a redat această tragedie. Versul este greoi, neîntraripat, încărcat; vorbele amanţilor din Verona, în loc să se ridice în sus fermecător, ca parfumul suav al celor dintâi trandafiri adesea cad în jos, cu zgomote neartistice, ca nişte pietroaie aruncate de rău făcători. Traducerea lui Iosif, poate mai exactă din punct de vedere literar decât traducerea dinainte, — nu avem de faţă textele ca să le putem asemăna,— nu izbuteşte să păstreze buchetul acela cu totul deosebit al stihurilor lui Shakespeare; vorba inimii încinse de dragoste în loc să fie curgătoare, aprinsă, poetică, suavă, — e sacadată, întreruptă, turnată în construcţii inversate. Par'că nu tăinuesc de iubire doui îndrăgostiţi din Italia veşnic tânără. Par'că doui doctori dela universitatea din Viena se silesc să stabilească filologia vocabularului de iubire. Traducerea lui Ghika, consfinţită de jocul superior al lui Grigore Manolescu şi al Aristizzei Romanescu, făcea cu mult mai uşoară sarcina artiştilor. Deaceea, insuccesul aproape total al interpretării de azi îşi găseşte o circumstanţă atenuantă în aceste cusururi temeinice ale traducerii.

Dar, după cum am mai spus şi mai sus, *Romeo şi Julietta* n'a avut succes şi din pricină că trupa Teatrului Naţional este azi descompletată pentru această piesă. Lipseşte Julietta, lipseşte Romeo, lipseşte doica, lipsesc şi alţii mai puţin însemnaţi. Dintre aceştia, unii lipsesc mai mult, alţii mai puţin. Julietta însă lipseşte cu desăvârşire. Deaceea, ne-a părut foarte rău când am văzut că a fost expusă d-na Giurgea să ţie interimatul acestei tragice îndrăgostite. Şi părerea de rău a fost cu atât mai mare, cu cât distinsa artistă a mai înfruntat şi acum câţiva ani primejdia acestui insucces.

D-na Giurgea nu a fost menită pentru întruparea durerilor mari, adânci. Miniatura pare a fi raportul de artă care se potriveşte mai bine cu toate însuşirile acestei drăgălaşe artiste. Tot ce este la suprafaţă, tot ce este mai mult glumă sau mai mult glumă... serioasă decât nefericire adâncă, sburdălniciile vesele sau duioase le exprimă cu o rară putere de viaţă d-na Giurgea. Temperamentul şi proporţiile sale fizice au menit-o să joace par'că numai fetiţe pân'la paisprezece ani sau femei a căror viaţă este o glumă fără sfârşit. De aceea, când eroinele sale au de rostit cuvinte mai grave, d-na Giurgea, fără să vrea, îşi umflă glasul, cum fac şcolarii cu glas de sopran când se silesc să cânte la bariton.

Impresia aceasta ne-a făcut-o d-na Giurgea în Julietta. Eroina lui Shakespeare este o fetiţă de cincisprezece ani, în adevăr. Dar nu trebue să uităm că în pieptul acestei fetiţe, Shakespeare face să isbucnească cel mai cotropitor vulcan de patimă femeiască. Julietta este drăgălaşă şi nevinovată ca o fetiţă, — şi această aparenţă poate s'o redea minunat d-na Giurgea cu bogatele sale însuşiri; dar Julietta suferă, în acelaş timp, ca o femee înzestrată cu puteri mature de iubire şi desperare. Şi această parte de profundă maturitate a durerii a scăpat de sub autoritatea admirabilelor însuşiri artistice minore ale d-nei Giurgea. Julietta este o sinteză tragică, iar d-na Giurgea se distinge mai mult în caracterizări de comedie sau în roluri descriptive, decât în întruparea personagiilor de concentrare.

In vreme ce d-na Giurgea juca pe Julietta, aveam impresia că strângeam în mână mereu un lucru mult mai uşor de cum sunt de obicei lucturile fizice. Şi-atunci, fără să vreau, m'am gândit la d-l Herz. D-na Giurgea a jucat pe Julietta, în acelaş fel în care d-l Herz a scris *Bunicul.*

Nici Romeo nu este pentru d-l Bulandra. Totuş d-l Bulandra are putere dramatică şi avânt tineresc. Romeo al său a fost frumos, — deşi pe alocurea prea grav pentru drăgălăşeniile pe cari le face; elegant,—deşi uneori prea eroic. Frumuseţile glasului său, nu totdeauna destul de mlădiabil, s'au pierdut cu desăvârşire în scenele da iubire şi mai cu seamă în vestita scenă a balconului, ale cărei frumuseţi poetice nici traducătorul nici Julieta, nici Romeo nu au isbutit să le păstreze.

In schimb însă d-l Bulandra, dacă nu ne-a mulţumit totdeauna urechia, ne-a încântat tot timpul ochiul. Şi se cade pentru aceasta să-i fim recunoscători. D-sa aduce pe scena Teatrului Naţional o notă de eleganţă şi frumuseţe plastică pe care rar avem prilejul s'o distingem în ansamblul primei noastre scene.

In clipele dramatice şi mai ales acolo unde a isbutit să înlocuiască emoţiunea sinceră cu impetuozitatea tinereţei şi sbuciumul fizic, d-l Bulandra a fost minunat.

Singurul personaj care a fost în întregime bine interpretat este Mercuţio. D-l Manolescu a avut umor şi a desfăşurat o fantazie de artist superior în interpretarea acestui rol. Totuş am avut impresia că, la prima reprezentaţie, d-sa nu a dat destulă expresie morţii eroului său. Mercuţio e un spadasin spiritual care chiar când moare este de spirit şi păstrează în suflet o bună dispoziţie ce contrastează umoristic cu fatalitatea dureroasă ce l'a secerat.

Restul interpretării, — afară de d-l Al. Mihalescu, care a avut mult succes în caricatura spirituală a servitorului Petre,— a fost cu desăvârşire slab. Exagerare, nesinceritate, ridicol. Figuraţia îngrozitoare. Decorurire neestetice.

Ei, într'o vreme când piesele d-lui Herz absorb toate preocupările direcţiunii, e lucru firesc ca bietul Shakespeare să fie neglijat.

P. LOCUSTEANU

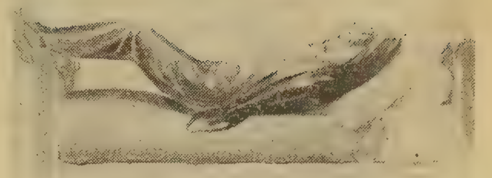

CARŢI NOUI

Poezia erudită: **Opt portrete** de *I. Gr. Perieţeanu.* Tip. „Profesionala", Bucureşti, 1913.

Genul, din cadrul căruia ne oferă d-l I. Gr. Perieţeanu eleganta sa plachetă de versuri, nu e cu totul nou pentru literatura românească; niciodată însă el n'a fost expus cu atât de străvezie sinceritate ca în cele *Opt portrete.*

Literatorii francezi au fost şi din acest punct de vedere nişte precursori; *Georges Duhamel,* recensentul cărţilor în versuri dela revista *Mercure de France* şi poet el însuş, a alcătuit o serie de mici poeme, eroice şi de alte soiuri, care s'ar fi putut intitula, cu nume frumoase, *La galerie des marbres* sau *Le Luth de bronze;* poemele nu sunt mai originale decât altele de acelaş tip; se poate spune chiar că însuşirea lor fundamentală e de a nu avea nici umbra unei trăsături caracteristice. Ceeace e original, e modul alcătuirii acestor versuri. Georges Duhamel a luat dicţionarul *Larousse,* cel mijlociu — care nu e prea bogat în amănunte, şi e deci comod — şi a căutat o temă de sonet, lucru nu prea greu de întâlnit; iată *Alcibiade,* om de Stat, orator şi general atenian, din familia Alcmeonizilor (frumos nume!), desfrânat şi ambiţios; pentru a se singulariza, ne spune dicţionarul, pusese să taie coada foarte preţiosului său câine; tot el făcu pe Atenieni să pornească expediţia în Sicilia; „era gata să plece, când fu învinuit că, într'o noapte de orgie, mutilase statuile lui Hermes, aşezate în locurile publice.... Abia ajunse pe ţărmurile Siciliei, când se trimise din Atena galera sacrată pentru a-l readuce în cetate: acolo îl aştepta un decret de moarte."

Pe această mică istorisire, poetul întemeiază cu uşurinţă un sonet, care cuprinde tot ceeace se dăduse în Larousse, plus o mică introducere descriptivă, o triremă de bronz, o Hero cu sânul rumen, şi cele patrusprezece versuri ale Sonetului: *Alcibiade en Sicile.*

Il transcriu, ca să se poată face comparaţie între textul în proză şi cel în versuri:

L'azur brûlant est lourd sur la Sicile en fête,
Les trirèmes d'airain dorment dans le soleil,
Mais sous la tente fraîche et promise au sommeil
L'Alcméonide rêve et redresse la tête.

C'est en vain que son chien le caresse, albe bête,
Qu'il mutila par un caprice sans pareil,
Et c'est en vain que tend vers lui son sein vermeil
Héro, dont le baiser vaut mieux qu'une conquête.

L'image le poursuit, devant ses yeux surgie,
Des hermès qu'il brisa dans une nuit d'orgie
Et des dieux dont jadis il profana l'autel,

Car dans le golfe clair où sa flotte est ancrée,
Il regarde voguer la galère sacrée
Que Mercure outragé chargea d'un voeux mortel.

(Mercure de France, No. 383, Tome CIII).

Numai dacă eşti prevenit, te izbeşte inutilitatea, exasperant de corectă, a unei asemenea producţiuni, fără nici o vibraţie, fără nici o scânteiere proprie, fără nici un gând; altfel minunata erudiţie pare o podoabă, sonoritatea e remarcabilă şi *poezia* merge foarte bine. Numai dacă eşti prevenit înţelegi că o asemenea erudiţie parnasiană impasibilă e un semn de slăbiciune şi nu de prisos al energiei sufleteşti, care caută să înfiripeze în artă o altă lume, mai vastă, mai strălucită, decât lumea realităţii apropiate.

Cele opt portrete sunt alcătuite într'acelaş gen; versuri erudite şi reci; origina versurilor ne

e tot atât de limpede descoperită ca și în sonetul lui Georges Duhamel, căci, într'o introducere, în proză curată, autorul ne prezintă isvoarele mitologice ale poeziilor din plachetă. Ca să se vază *exactitatea* cuprinsului celor două veșminte ale fondului mitologic, citez un text în proză și altul versificat.

Iată proza:

„Cocoșul, acel ţantoş vestitor al dimineţii, ni-l explicăm mai bine amintindu-ne că e întruparea lui Alectryon, favoritul lui Marte, a nefericitului paznic de alcovuri olimpiene. O, glumeaţa și ușurateca legendă! Marte, îndrăgostit de Venus, și pentru a se feri de privirile indiscrete ale protivnicului său Apollo, puse de strajă în preajmă-i pe Alectryon. Acesta însă adormi și Apollo, zărind pe vinovaţi, aleargă și vestește pe Vulcan. Soţul ultragiat învălue pe culpeși într'o puternică și invizibilă reţea și face pe zei martori de crima lor. Pentru a se răsbuna, Marte preschimbă pe favoritul Alectryon în Cocoș, și dela această epocă, paserea cearcă să ispășească greșeala celui osândit, vestind apariţia Soarelui."

Precum se vede această scurtă expoziţie nu are nici o pretenţie de poezie; e săracă și scrisă cu îngrijire.

Iată și textul versificat:

Strident aed ce pentru Franţa
este vechi simbol naţional
Iar pentru Flandra luptătorul
ce atrage lumea prin arene,
Ce-ai dat numirea unor plante
cu al cozii tale stuf de pene,
Galinaceu ajuns celebru,
semeţ, gelos și sensual!

. . . .

Căci dacă ești și vei rămâne,
sculptat în vers armonios,
Erou al lui Rostand, ești încă
erou al lumii legendare,
Ca animal ales de Marte
în legitima-i supărare
Ca să'ntrupeze pe vecie
pe Alectryon cel somnoros.
De aceia poate pe-al tău creștet
se'nalţă o cască marţială,
Culoarea sângelui, de aceia
și caracteru-ţi belicos;
De aceia am zis „Cocoșul puștei";
de-aceia mersu-ţi maiestos,
Și tot de-aceia — inocentul
ce ispășește o greșală,
Comisă 'n vremuri legendare
De cel pe care-l întrupezi:
Te scoli în zorii dimineţii,
și răsăritu-l trâmbiţezi.

Precum se vede textul în versuri — din care n'am lăsat la o parte decât o strofă—nu conţine nimic mai mult decât textul în proză, nimic mai mult ca material poetic, căci doar explicaţiile psichologice și etimologice care o însoţesc, nu sunt desigur puse ca să sporească valoarea strofelor versificate.

Astfel poezia erudită din cele opt portrete animaliere se înfăţișează în versuri corecte, rece, fără avânt, fără imaginaţie peste cadrul frumuseţilor mitologice. E o serie de mici monografii instructive, plăcute ca sonoritate, unitare ca alcătuire, limpezi în amănunte și ţinând de parnasianism prin erudiţia, impasibilitatea și exotismul autorului; totuși gândindu-mă la *Les éléphants, Les hurleurs, La chasse de l'aigle* a lui Leconte de Lisle, găsesc acolo o emoţie profundă, născută din pesimism mândru, din nostalgia singurătăţilor îndepărtate și din reprezintarea sugestivă a torentului de viaţă ce curge mai viu cu cât e mai primitivă, care mă face să cred că numai erudiţia exactă nu e tot parnasianismul. Cele opt portrete sunt făcute cu o indiferenţă de obiectiv fotografic.

Execuţia este elegantă și ornamentele din capul paginelor ale d-lui Teodorescu-Sion au motive originale.

C. SP. HASNAȘ

ECOURI

Urăm cititorilor noștri ca anul
1914
să le fie spre împlinirea tuturor năzuinţelor; iar celor ispitiţi de vise literare le dorim în cursul noului an cât mai mult talent.
La mulţi ani!

Centenarul nașterii lui Cesar Bolliac va fi sărbătorit în lumea presei, care îl revendică cu statornicie pe bătrânul scriitor.

Arheolog, om politic, ziarist și poet, Bolliac este, în multe privinţe, un pionier interesant. Literatura îl îmbrăţișează pentru poeziile sociale, în care, pe lângă nobleţă de simţire se găsește și o emoţie profundă, duioasă, în faţa sărmanilor obijduiţi ai soartei.

Sărbătorirea lui Bolliac e mai presus de toate sărbătorirea unui luptător pentru binele obștesc.

—

E. Bénézit despre N. Grigorescu. — Aflăm, că d-l A. Simu, în dorinţa de a vedea preţuit așa cum se cuvine pe marele nostru *Grigorescu* și peste graniţi, plecând la Paris, a luat cu d-sa câteva din tablourile maestrului picturii noastre și le-a arătat criticului de artă E. Bénézit, care publică importanta lucrare: *Grand dictionnaire des peintres, sculpteurs et graveurs*. Criticul parizian, care este unul din cei mai preţuiţi critici francezi, în volumul al doilea al marei sale lucrări, consacră o coloană jumătate lui Grigorescu, a căruia personalitate se ridică impunătoare și în pictura universală.

„Din coloarea viguroasă a lui Courbet,—spune criticul parizian,—din măreţia viziunii lui Millet și Théodore Rousseau, din rara gingășie a lui Corot, s'a izvodit tehnica sa minunată, care a făcut din el, unul din cei mai mari pictori din timpul nostru, căci Grigorescu, lărgindu-și factura în contact cu maeștrii școlii dela Barbison, nu și-a robit niciodată personalitatea."

Vorbind de *Apusul de soare la Barbison*, spune că e o perlă a muzeului d-lui A. Simu, adăogând că: „Niciodată n'a fost tălmăcită cu mai multă emoţiune plină de poezie, o viziune mai intensă a augustei măreţii a serii."

De Evreii lui Grigorescu spune, că „nimeni, afară de *Rembrandt*, n'a redat cu atâta putere caracterul rassei semite."

Vorbind, apoi, de Ţiganii maestrului picturei noastre, îl compară cu Gaya.

Și închee astfel:

„Grigorescu ocupă azi un loc de cinste în România; cu asta însă nu i s'a făcut dreptate deplină, *căci are dreptul la admiraţia universală.*"

—

Tricentenarului lui La Rochefoucauld. — Există în Franţa o asociaţie care poartă acest poetic nume *„Les amis des souvenirs"* și care a amintit cea dintâi că se împlinesc trei sute de ani dela nașterea descurajantului cugetător La Rochefoucauld.

Maximele lui i-au asigurat nemurirea, pentrucă, tot atât de distrugătoare atunci ca și acum, ele vor fi impresionante întotdeauna; sunt ca un duș rece aplicat din timp în timp optimismului nostru călduţ și încrederii odihnitoare pe care o avem în marile cuvinte și frumoasele formule.

Intr'o lume destul de sceptică, dar încântată de a se ști acoperită sub nobleţa unor aparenţe de sacrificii și dezinteresare, La Rochefoucauld a avut curajul — s'ar putea spune: cinismul — să mărturisească acel adevăr dureros că egoismul este singurul nostru imbold de acţiune; ca un anatomist fără milă, care întrevede scheletul hidos sub haina celei mai fermecătoare carnaţiuni, el a căutat până în drojdia sufletelor rezidiurile ultime ale acţiunilor celor mai strălucite și, cu mulţumire perversă, a putut mărturisi că le-a găsit — precum le-a găsit.

Tristă izbândă.

Deaceea va fi greu celor ce pregătesc sărbătoarea tricentenarului să găsească în acest prilej putinţa unei frumoase înălţări sufletești.

La Rochefoucauld însuși i-ar privi zâmbind, rânjind, neîncrezător, cinic.

—

Inelul Samarei. — Colaboratorul nostru, d-l *Caton Theodorian,* care a dat anul trecut un act (Ziua cea din urmă) atât de aplaudat, a terminat o nouă lucrare teatrală, *Inelul Samarei*, comedie în 4 acte.

—

Schiller doctor. — Schiller a fost un mare poet și un mare dramaturg, fără să aibă nici un titlu academic.

Cine vrea să-și dea seama ce culmi ar fi atins Schiller dacă ar fi avut norocul să fie și el doctor, să citească drama *Lilly* a d-rului H. Schiller, din Brăila.

—

Schiţe-Filme. — D-l V. Mestugean și-a adunat într'un volum, frumos tipărit în atelierele institutului „Flacăra", o parte din schiţele și articolele impresioniste publicate în *Universul* sub rubrica: *Filme.*

Volumul d-lui Mestugean a fost bine primit de presă. *Viaţa Românească* i-a apreciat în mod elogios valoarea literară, iar d. Macedonski a publicat în *Universul* o dare de seamă plină de laude.

—

Reviste.—A apărut No. 18 din *Democraţia,* revista Cercului de studii al partidului naţional-liberal, cuprinzând un călduros articol în favoarea *Colegiului unic.* al d-lui *Dr. V. Sion,* o critică incisivă a *Cărţei verzi,* datorită unui *Deputat,* un studiu asupra *Dreptei și folositoarei repartizări a proprietăţii rurale* de d-l. *C. M. Simpsom* un mișcător articol comemorativ al d-lui *S. Valaori* asupra lui *Spiru C. Haret,* un documentat articol asupra *Nouilor concepţii sociale* de d-l *Gr. Tăușan,* sugestive impresii ale d-lui *D. Nădejde* asupra *Discuţiunei Cărţei verzi la Senat* și un bogat material de *Fapte, Documente* și *Recenzii.* Acest număr conţine și un Hors-Texte: *Portretul lui Spiru Haret.*

Inmormântarea lui Jules Claretie, fostul administrator al *Comediei franceze* s'a făcut pe socoteala acestui teatru, căruia regretatul academician i-a jerfit a doua jumătate a vieţii sale. Discursuri au rostit Viviani, ministrul Instrucţiunei publice, Brieux, din partea Academiei, De Flers, din partea societăţii scriitorilor dramatici, Adolphe Brisson din partea criticii și Mounet Sully din partea societarilor Comediei.

Pentru Franţa întreagă a fost un prilej de doliu obștesc.

—

Literatura calendaristică se înbogăţește cu o publicaţie nouă *Calendarul revistei „Ioan Creangă"* (an IV, tip. Lupașcu, Bârlad), scris cu destulă îngrijire ca să mulţumească exigenţile cititorilor nu prea pretenţioși. Intre reproducerile de portrete din acest calendar am descoperit cu uimire o frumuseţă femenină comparabilă cu frumuseţile femenine eterne. Este Anica a doua soţie a Agăi Ioniţă Botez, născută Niculescu, pe care ca Români și ca artiști o privim cu o mândrie bine justificată.

Anul III — No. 12

FLACĂRA

4 IANUARIE 1914

ABONAMENTE:
In ţară: lei 6 pe an; 7 lei când se achită prin incasator. Pentru învăţători şi preoţi săteşti: lei 5 pe an
NUMĂRUL 10 BANI
TELEFON 41/7

LITERARĂ ∴ ARTISTICĂ ∴ SOCIALĂ
APARE SÂMBĂTA
DIRECTOR: CONSTANTIN BANU

ABONAMENTE:
Peste munţi: coroane 8 pe an; pentru preoţi şi învăţători coroane 6.50 pe an
In străinătate: 10 lei pe an
REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA: Bucureşti
Str. Câmpineanu, 40

CONGRESUL INVĂŢĂTORILOR

Sâmbăta trecută s'a deschis la Bucureşti al zecelea congres anual al învăţătorilor din România. In actualele împrejurări acest congres capătă o însemnătate deosebită şi cu drept cuvânt meritată.

Opera învăţătorilor e adevărata operă de cultură din ţara noastră; oricare ar fi valoarea personalităţilor în progresul culturii, totuş ele rămân ca sămânţa aruncată în piatră, dacă nu există în juru-le un mediu prielnic, în stare să le înţeleagă, să le ajute, să le încurajeze; nu e o simplă întâmplare că marii promotori ai culturii omeneşti apar în mijlocul naţiunilor cu masse populare luminate şi iarăş nu e o simplă întâmplare că Românii ce dau strălucite speranţe cât timp lucrează în domeniul ştiinţei sau al artei între streini, se istovesc, se veştejesc, devin sterili îndată ce vor să-şi continuie activitatea în propria lor ţară. Alcătuirea noastră socială, restaurată numai la suprafaţă, prezintă abia o pojghiţă foarte subţire de oameni culţi cari sunt utilizaţi în prea multe direcţii, se folosesc prea mult de toate binefacerile acestei alcătuiri, pentru ca să mai fie capabili de eforturi îndelungate şi susţinute; selecţiunea valorilor se face într'o massă prea restrânsă, pentruca să nu sfârşească prin a aduce la suprafaţă pe oricine, astfel încât sterilitatea vieţii noastre culturale şi sufleteşti rămâne fără remediu, cât timp se va frământa numai aceeaş pastă puţină şi săracă a păturii noastre de suprafaţă. Rămâne de săvârşit o lucrare uriaşă, acea chemare la lumina culturii a vastelor pături profunde din întunerecul satelor, de unde vor izvorî energiile regeneratoare ale viitorului şi de unde alcătuirea noastră socială se va înălţa în chip firesc, dela temelie spre creştet.

Această lucrare uriaşă apasă asupra învăţătorimii; e povara şi mândria ei cea sfântă. In prefacerile prin care trecem; cu noile îndatoriri pe care evenimentele ni le-au impus; din cauza necesităţii implacabile de a acorda forma şi fondul vieţii noastre sociale, această lucrare e cea mai preţioasă şi cea mai rodnică dintre toate câte le impun vremurile factorilor activi ai alcătuirii Statului nostru.

Am avut mulţumirea profundă de a constata şi cu prilejul congresului deacum că aceşti pionieri modeşti, dar conştienţi ai culturii, au sufletul la înălţimea operei ce aşteaptă înfăptuirea dela ei; simt povara şi o revendică cu toată vlaga unei oştiri tinere ce porneşte la o luptă mare şi dreaptă; deaceea însă ei au dreptul să ceară cu tărie toate mijloacele de cari au nevoie pentru îndeplinirea chemării lor şi cei ce sunt în măsură să acorde aceste mijloace au datoria să-i asculte.

Congresul învăţătorilor, venit după strălucita pildă de virtute cetăţenească a populaţiei rurale în campania peste Dunăre, ne dovedeşte încă odată că deacolo de jos trebuie să aşteptăm puterile mântuitoare ale neamului nostru,—şi pe cele sufleteşti şi pe cele materiale. El a fost un moment de înălţare pentru toţi cei ce urmăresc cu gând curat tribulaţiile vieţii politice şi sociale din ţara noastră.

FLACĂRA

BALADA MORTULUI

Vai, nu şiu cum de poate mortul cu vieaţa să mai stea pe-o cale!
Simţind pustiul ce m'aşteaptă prin cel ce 'n urmă mi-a rămas,
Atât de rece mi-este fruntea, mi-s pleoapele atât de pale
Că pentru-a nu mai fi, îmi pare ca doar pe ochi să mi le las..

A fost o cale ca 'n poveste, o cale, toată o beţie
De cer stropită cu surâsuri şi 'mpresurată de grădini.
Aşa ne-ademeneşte vieaţa pe toţi, cu 'ntâia ei tărie,
A fost... e tot ce ştim din basmul ce 'nvineţeşte pe ruini...

Drumeţule, ce-mi treci pe-alături, ştii tu unde-ai pornit, drumeţe?
Ştii tu de ce-ţi topişi făptura în paşi şi 'n lacrima de eri?
Tu simţi cât eşti de şters, în largul tezaur al supremei vieţe,
Şi totuş cald te uiţi în ceruri şi speri, nici tu nu ştii ce speri!

Apropie-te că-mi eşti frate... Mi-eşti frate bun şi-ţi sunt mai mare
Prin sbuciumele fără număr, prin ochiul meu cel muribund...
Vezi tu cât farmec scânteiază în luminoasa depărtare?
Intoarce-ţi faţa, că-i minciună! Acolo-i noapte fără fund...

Gândeşte şi-o să-ţi spuie gândul că-i doar batjocură în clarul
Acelui orizont ce-ţi svârle o umbră când te-apropii frânt...
Eşti lut, drumeţule! Mai bine încearcă de îţi bea amarul
Din cupa de pământ a clipei şi scuipă rece în pământ...

Te sbaţi în gol, de nu te sprijini în paşi... Că-ţi moare-odată visul
El care-ţi pune la picioare văzduhul azi... şi, rând pe rând,
Iţi moi nădejdile slăbite de moartea lui şi 'ncepe-abisul
A toate şi te târâi singur prin el, cu 'ncetul îngheţând...

. . . .

Vai, nu ştiu cum de poate mortul cu viaţa să mai stea pe-o cale!
Sub zarea stinsă, tot mai stinsă, ce-mi mistuie-amăgitul pas
Atât de rece mi-este fruntea, mi-s pleoapele atât de pale
Că pentru-a nu mai fi, îmi pare ca doar pe ochi să mi le las.

1913.

George GREGORIAN

CYTHERA

Amurgul limpezise al visului izvor;
Tăcuseră departe orice şoptiri de liră,
Şi sufletele noastre încet se potoliră
Cu freamătul pădurii şi valul sunător.

Şi Ea vorbi: – «Cythera, pe nesfârşita mare
Aşteaptă să ne-aducă mângâetor talaz», –
Vorbi cu luciul lunii pe palidu-i obraz:
«Cythera înfloreşte pe nesfârşita mare».

Dar toţi, întinşi în umbră cu capul rezemat,
Priviau miraţi femeia cu fruntea de lumină.
Din gloata lor nici-unul n'a cutezat să vină
Şi singur spre Cythera cu dânsa am plecat.

□

Necunoscute stele din unde se 'nălţară
Pe mări necunoscute cu ape de cleştar.
Aluneca trirema pe valul solitar
Purtându-ne făptura spre a iubirii ţară.

Dar goală era zarea şi vântul era mort:
Legată de catarge sta pânza de mătase,
De zile nici-o dungă de ţărm nu se-arătase,
Şi nopţi în şir veghiasem de dorul unui port.

Dar Ea încrezătoare, privind spre auroră,
«Cythera e aproape» grăi. – La glasul ei
Pe ceruri se iviră în stoluri porumbei
Şi'n fâlfâiri de pene s'au coborît pe proră.

□

Răsare din talazuri, Cythera, ca din vis...
Pluteşte în acorduri de harfe-eoliane,
Coloane între ele se leagă cu liane,
Şi trandafiri atârnă de templul lui Cypris.

Cascade se aruncă şi se opresc în cale:
Se frâng în curcubee, căzând din lac în lac;
Şi din păduri cu ramuri întinse se desfac
Picând ca pasări moarte pe iarbă, portocale.

Şi ostrovul din ape se naşte aprilin,
Incununat cu frunză de rodii şi de laur.
Sub soarele ce scade e bulgăre de aur,
Şi pisc de-argint înfruntă al stelelor declin.

□

Lovind în alba spumă cu rostrul de aramă,
Incalecă trirema, tăind al mării larg,
Talazul. – Valuri repezi cu mugete se sparg,
Când despicate 'n două în urmă le destramă.

Dar insula rămâne pe orizont rotund...
Ce depărtată pururi şi totuş ce aproape! –
Şi, noapte după noapte, a scufundat-o 'n ape,
Şi, zile după zile, de doru-i mă pătrund.

E vie sau nălucă? In semn de răsbunare
Ce demon duşman nouă într'astfel ne orbi? –
Dar Ea, mângâetoare şi dulce, îmi vorbi:
«Cythera nu ne minte pe-a zării legănare».

Cu aripi de zăpadă văzduhul luminând,
O seară porumbeii sburară depe proră.
– Părea că se ridică o albă auroră
Când stolul lor prin aer se rupse rând pe rând.

Şi când talazul verde roşi în zorii zilei
Cythera, – visul mării – pe legănatul val
In noapte se stinsese, ca sunet de caval,
Ş'n vânt îşi risipise miresmele zambilei...

Dar tot gonia trirema cu pupa de stejar.
– Uitasem unde mergem pe apa letheană;
In suflet resimţisem o pace suverană
Nemai purtând în mine al năzuinţii jar.

□

Dar Ea pe puntea 'naltă ca Sfinxul sta la pândă.
Zadarnic cercetase Apus şi Răsărit...
Şi luna, semilună pe ceruri, a pierit,
Dar nu pieri credinţa din faţa ei plăpândă.

Veghia în veci senină şi pithicul ei glas:
«Priveşte! Porumbelul revine iar», îmi zise.
– Zării vâslind prin noapte cu aripe deschise
Nu pasărea Venerei, ci buha lui Pallas.

Pe vârfuri de catarge cu sborul greu se duse.
Deatunci trirema 'n ţara penumbrei a intrat.
Şi zodii asfinţiră în carul lor pătrat.
Şi arcuit pe valuri al lunei arc apuse.

□

«Cythera ne aşteaptă! Nu vezi din văl de nea,
Din spumele marine, ca soarele învie!
N'auzi cântări de harfe şi voci de apă vie?»
Vorbi marmoreeană. – Ce palidă era! –

Din fundul zării sure sporesc şi cresc cupole:
Se'nchiagă pe talazuri un ostrov solitar
Şi letheana undă cu valuri de cleştar
Loveşte ritmic stânca tăcutei necropole.

Nu văd cu flori gătitul altar al lui Cypris;
Pustiu şi gol e templul umbrit de chiparoase,
Şi săgetat Arcaşul e'ntins sub sălci pletoase:
Săgeţile Iubirii, chiar ele, l-au ucis. –

□

Dar Ea zâmbia senină mai albă ca narcisul
Şi când trirema ţărmul Cytherei a atins,
Cu mânile de gâtu-mi, ca un copil, s'a prins,
Şi adormi în pace cu moartea şi cu visul.

Şi părăsit şi singur cu mine am rămas
In ostrovul acesta depe întinse ape.
– Durerea omenirii în templul lui încape –
Pe stânca lui tăcută eu totuş am rămas,

Căci de se'mbracă 'n umbră planeta sublunară
Se-aprinde pe Cythera lucind pe firmament
A Venerei lumină în sbor fosforescent:
Luceafărul Iubirii pe urna-i funerară.

Paris 1913. **Ion PILLAT**

□ □ □ □

STOP

Era mic, mic de tot, cât un pumn, şi-aproape mort, când l-a găsit Smaranda'n poartă, svârlit de cine ştie cine. Şi i-a fost milă de el,—mai ales că, pipăindu-l, a gemut ca un copil,—şi l-a luat, şi l-a înviat, şi l-a crescut, şi fostul mototol cu ochi e azi un drac de câine, sprinten şi îndrăsneţ ca un ied. Când îi strigi «Stop !»—c'aşa l-a botezat,—se face ghem pe labe,—iar când apoi îi şopteşti «pisica», mingie să fie, n'ar ţâşni mai sus. Nu e vorbă, îşi cam dă uneori în petic,—rozând blănurile, sau gâtuind puii;—dar are, în schimb, atâtea diplome de capacitate, la dexterităţi a luat atâtea medalii, încât rareori ia şi calcavuri,—şi încă şi-atunci nu multe, căci sare Smaranda.

Cum să nu sară !... Nu i-a fost «mamae» ? Nu-l culcă 'n patul ei ? Când uită beciul deschis, nu i-aduce el aminte, mârâind şi trăgând-o de poale până'n gârliciu?..

Şi-apoi mai e şi actor. Când vrea bomboane, nu cere schincindu-se,—ci se dă tumba. Dacă intră cineva în curte şi-i zici «uit'te jidanul !», îl şi înhaţă,—iar de tace şi suflă greu, în semn de oftat, sigur c'a spart ceva. In sfârşit, e aşa de drăcos şi deştept, că toţi îl răsfaţă. Până şi stăpânului, ciocoiu cam mahmur,—până şi stăpânei, c'oniţă cam ţâfnoasă,—şi lor le e drag.

Are deci dreptate să fie necăjit că azi nu-l ia nimeni în seamă,—şi nu-l ia, fiindcă e zarvă mare : pleacă boierii la ţară.

Aşa fac de ani. Cum vine Maiul, fuga la Vlădila,—şi nu se 'ntorc deacolo, până nu dă bruma.

De o săptămână se pregătesc, şi d'abia le-a ajuns. Fireşte. Casă mare : opt odăi, jos; alte şase, sus,—başca trei saloane, o cazarmă de slugi şi două grădini cât o moşie.

Dar, slavă Domnului, sunt gata. Pretutindeni, numai mobile în canfor, covoare în tutun şi policandre îmbrobodite. Tot restul, toate mărunţişurile, cari de cari mai vechi şi mai scumpe, s'au pitit, după obiceiu, prin lăzi şi prin scrinuri.

Şi cine le-a strâns toate ?... Smaranda. Ea e, de 40 de ani, stâlpul casei. Când s'a măritat duduia Liza,—giuvaerul protopopului Gavrilă,—pe care o crescuse din leagăn,—a trecut şi ea în zestre, urmându-şi «duduia», şi n'a fost un an, din 40, să fi lipsit vr'o zi undeva, ori să fi scos cheile din brâu.

Incă de ieri a pornit o cabrioletă plină cu de-ale casei,—că acolo, în Vlădila, nu e târg,—iar acum, după ce a îndopat cu merinde o droşcă mare, cât o dilijenţă, luată dela un datornic, se suie şi ea să plece, ca s'ajungă înainte, să fie tot gata.

L-ar lua şi pe Stop, dar nu vrea el. Nu-i place în grămadă, la boarfe. Ii place în landou, boiereşte,—când pe genunchii Lizei, când sus, pe coperişul lăsat, privind, ca un majordom cocoţat, trapul cailor, sau uitându-se cu dispreţ la jigăriţii camarazi de prin sate.

Spre seară, Vlădila e oglindă. Masa pusă, paturile făcute şi slugile în păr,—aşteaptă.

Aşteaptă şi Smaranda, c'o mână în şold, mai tânără ca la oraş, uitându-se pe drumul din coastă, cum suie o trăsură la pas.

— Christache !... strigă ea, unui zaplan, lung şi degeaba. Ce caşti gura !... N'auzi că vin boierii ?... Dăscuie poarta !...

Şi «dăscuie» Christache, şi vin boierii,—dar fără Stop.

— Vai de mine !... Ce l-aţi făcut?—întreabă Smaranda, cu frică.

— Noi ?... Nici nu l-am văzut. Nu l-ai luat dumneata ?

— Da' de unde !... Era să-l iau ; dar n'a vrut, afurisitul !...

Şi, fluerând, în chip de gândire, conchide :

— L-aţi închis !.. Nici vorbă că l-aţi închis undeva !... Săracul !... Lixandre !... Ghiţă !.. Ilie !.. Caii la brişcă !.. Acum ! cât bat în palme.

Şi umblă, şi bombăne, şi nu-şi găseşte barişul, şi iar mai strigă pe Ghiţă, şi iar îşi mai plânge căţelul,—şi mai-mai s'o apuce stenosul, până să vie brişca, să se vadă'n ea.

Dar pe drum !...

Ce ghimpi !.. Ce cărbuni !.. Ce clocot !..

Toate pedepsele din canoane ar fi fost mai uşoare, ca cele două ceasuri de mers. Numai Ghiţă ştie câţi ghionţi a răbdat, ca să mâie mai iute,—iar vineţii dela brişcă, demult n'au mâncat atâtea ocări şi bice.

In sfârşit târziu, pe'ntuneric, ajunge. Zdupăie'n poartă,—a-ha să-l bată pe moş Zamfir, un fost vătaf lăsat paznic, fiindcă nu i-a deschis mai iute,—şi glonţ la scară, cu un snop de chei în mână.

Când să dea brânci uşii,—zdrang !... clopotul de sus, dela slugi,—clopot ca'n vremea veche, legat până în casă cu o sârmă, care se mişcă şi-l sguduie, decâteori stăpânul trage de-un şnur lung, înnodat prin tavan, de sârmă.

— Ce e asta?—se'ntreabă, mirată, Smaranda, oprindu-se fără voie.

— Eee ! Ce e, nu e bine !.. oftează Zamfir. D'un ceas, zdrăngăne'ntr'una.

— Ei aşi ! D'un ceas !.. Iaca vorbă !...

— Zău d'un ceas ! crede-mă.

Şi tot atunci, ca o mărturie în sprijinul «Zăului», clopotul, svâcnit şi mai tare, răsună încă odată în curte.

— Ptiu ! ucigă-l toaca !—scuipă moşneagul închinându-se.

Şi-ar fugi, dar i-e ruşine.

— Nu fii muiere, omule ! se răsteşte Smaranda, dându-şi curaj şi ei. Adu'ncoa felinarul şi haidi după mine. Ce poate fi... Vr'un borfaş, furişat pe vr'un geam... A dibuit pe'ntuneric, a greşit şi a tras de şnur.

— Ce borfaş ! ce greşit !.. Să greşească odată !.. dar de zece !.. — l'auzi !..

Aşa e : iar sună.

— Ei comedie!.. îngăimă Smaranda, ascultându-şi tăcănitul tâmplelor.

Uitase şi grabă, şi câine, şi tot. In mintea ei, nu mai umbla decât un gând : hoţii.

Dar fie ce-o fi !... Dumnezeu o vede. N'o s'o lase.

O uşă.... două.... trei.... Nimic !...

Alte două.... alte trei.... Tot nimic !...

Şi de ce înnaintau, d'aia clopotul de afară se sbătea mai straşnic.

Tocmai în catul de sus, când să intre în sală, au dat de hoţ : Stop.

Şapte ceasuri de când era închis, răcăise uşile, spărsese un geam, lătrase să-şi dea sufletul,—şi, când văzuse că nimeni nu-l aude, că era îngropat acolo de viu, instinctul i-arătase o scăpare, şi-atunci, cu cele din urmă sforţări de groază, îşi încleştase dinţii în ciucurul şnurului dela clopot.... şi a tras, a tras, a tras.... până s'a deschis uşa. **Haralamb LECCA**

ZI DE IARNĂ

Cum am uitat de iernile trecute !
Imi fuge gândul vesel prin ninsoare,
Ca un copil prin razele de soare,
Ca printre vietăţi necunoscute,

Gingaşe, albe ! Când te uiţi din casă,
Uşorii fulgi îţi par că se resfaţă,
Că şovăesc, de ramuri se acaţă,
Că 'n voia lor pe ţarină se lasă ;

Dar iată glasul vântului stârneşte
Şi-mi năpusteşte 'n spirit Amintirea !
Zorit 'şi'ncepe boarda stăpânirea,
Şi tot trecutul negru retrăeşte !

Uitarea albă îşi ascunde faţa
Şi piere printre fluturii zăpezii ;
Şi mă privesc făţiş, ca buburezii,
Ingemănate : moartea şi vieaţa !

Serbarea firii albă şi curată,
Impărtăşită dulce din fotoliu,
O 'mbracă amintirea mea în doliu,—
Şi ora zâmbitoare-i sugrumată !

V. DEMETRIUS

EU CÂNT UN CÂNTEC

Eu cânt un cântec. Şi din umbra nopţii
Răsare-avântul meu înfiorat,
Tovarăş credincios al tinereţii,
Duios mă 'ntreabă : Cui m'ai închinat ?

Visez un vis. Mireasă părăsită
Cu chipu 'n văl de doliu învelit,
Plângând răsare 'n faţa mea mândria,
Mă 'ntreabă : Pentru cin' m'ai părăsit ?

Eu mă închin. Voiu sta odată 'n faţa
Puternicului lumii împărat,
Cu glas de tunet El o să mă 'ntrebe :
De ce şi pentru cine m'ai uitat ?

La tronul lui îmi voiu pleca genunchii,
Mi-oiu îndrepta fugarele priviri,
Spre razele ce ochii'ţi împreună
Cu flacăra eternei străluciri.

El va 'nţelege-atunci că pentru tine
De tot ce mi-a fost sfânt m'am lepădat.
Şi-mi va ierta ce sufletul şi lumea
Şi, poate, nici chiar tu nu mi-ai iertat!

I. U. SORICU

PARSIFAL LA OPERA DIN PARIS

Parsifal

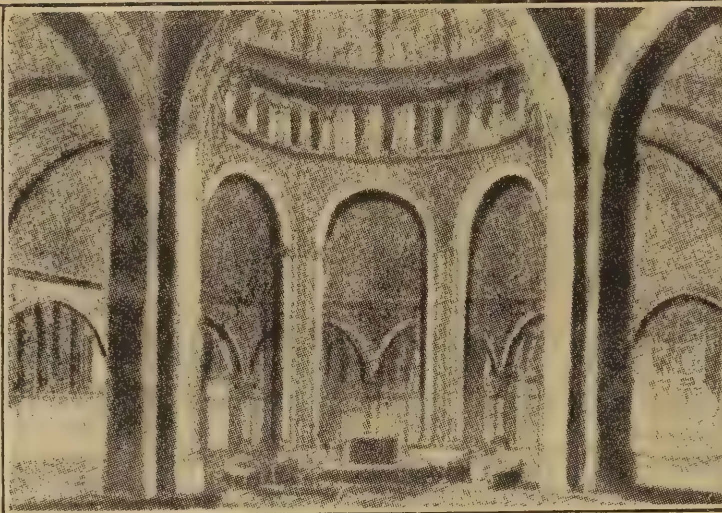
Templul lui Graal

Klingsor

In sfârşit **Parsifal**, *cea din urmă operă a lui Richard Wagner, intrată în domeniul public, se reprezintă pentru întâia oară la* **Opera** *din Paris. De anul nou Parizienii au avut prilej să se încânte şi ei de ascenziunea treptată a eroului Parsifal, în luptă cu vrăjitorul, Klingsor, până la purificarea sa finală în templul sfântutui Graal.*

Direcţia Operei a făcut toate sacrificiile pentru a obţine o reprezentaţie asemănătoare celei dela Bayreuth; în special templul lui Graal e o minune de execuţie decorativă, impunătoare în întregimea ei şi artistic cizelată în fiece amănunt. Dăm mai sus imaginea acestui templu şi a principalilor eroi.

„DOAMNA CLARA" A EXISTAT!

— O nouă scrisoare a lui Odobescu —

Doamna Clara a existat. Pe lângă prezumţiunile serioase ce au fost în această privinţă, azi avem *dovezi categorice* că această lucrare a existat.

Un prieten al d-lui Davila, pe care dovezile produse de noi l-au sdruncinat în credinţele sale despre *Vlaicu-Vodă*, ne spunea zilele acestea:

— Acum de ce nu v'astâmpăraţi? Aţi răuşit să provocaţi îndoială asupra paternităţii lui *Vlaicu-Vodă;* acum ce mai vreţi? Fiţi buni; bunătatea e cea dintâi virtute creştinească.

I-am răspuns:

— Nu e vorba acum de răutate sau de bunătate. Ne-a înarmat un adevăr care trebuia descoperit. Şi în goana aceasta după adevăr trebue să cadă tot ce e minciună, fără ca inima să se înduioşeze. Deaceea, noi nu vom dezarma, până ce nu vom publica, în editura *Flacării,* pe *Doamna Clara* a lui Odobescu.

— Dar de unde o veţi lua? — ne-a întrebat el.

— Dacă în altă parte nu o vom găsi, o vom scoate din culisele lui *Vlaicu-Vodă*, unde gurile rele informate bine cred că a fost ascunsă.

Atunci, uimit de îndrăsneala acestui gând, prietenul d-lui Davila a zis:

— Cum, aveţi de gând să publicaţi pe *Vlaicu-Vodă* sub numele lui Odobescu?

— Când vom pune mâna pe dovezile pe cari le urmărim, vom face-o desigur.

— Dar bine! — a exclamat convorbitorul nostru, — la *Vlaicu-Vodă* a lucrat şi Davila.

— Ştim ce a lucrat şi d-l Davila, — i-am răspuns. Vom face dreptate pentru toată lumea. Vom da Odobescului ce e al lui Odobescu şi d-lui Davila ce e al său. Şi atunci se va vedea că ştim să apărăm chiar şi interesele d-lui Davila, când adevărul ne sileşte să trecem de partea acestuia.

*

Deocamdată însă, trebue să rămânem tot în tabăra ce-i stă în potrivă. Şi cum am putea să luăm altă atitudine când dovezile despre existenţa *Doamnei Clara,* — despre care d-l Niger a afirmat că avea acelaş subiect ca şi *Vlaicu-Vodă,*— sporesc mereu?

In adevăr, în numărul de faţă suntem în măsură să dăm publicităţii o nouă şi puternică dovadă în această privinţă:

Un cunoscut sportman, d-l Mitică Dumitriu, a întâlnit zilele acestea pe d-l Rădulescu-Niger şi i-a spus:

— *Există o dovadă pe care nimeni nu o va mai putea tăgădui despre* **Doamna Clara**.

— *Unde e?*

— *La prietenul meu S. Este scrisă chiar de mâna lui Odobescu. Păcat însă că nu vei putea pune mâna niciodată pe ea.*

— *De ce? — a întrebat d-l Rădulescu-Niger.*

— *Pentru că S. este prieten vechiu cu Davila.*

— *Şi ce cuprinde scrisoarea?*

— **Odobescu îi scria pictorului S., tatăl amicului meu, că a terminat o piesă istorică «Doamna Clara», şi, cum erau prieteni buni, îl ruga să-i facă schiţele costumelor.**

Indată ce-am aflat această importantă ştire, m'am dus la d-l S., rugându-l să-mi confirme spusele prietenului său. Dela primele cuvinte însă, d-l S. s'a arătat foarte mirat că ştiam cele ce-i spuneam. Şi m'a întrerupt cu această exclamaţie:

— **Mă mir c'ai aflat tocmai d-ta aceasta, fiindcă eu n'am spus nimănui nimic!**

— Va să zică, ai scrisoarea, dar n'ai vorbit nimănui nimic! — îl întrerup eu repede râzând.

— Nu o am; şi tocmai d'aia mă mir, — s'a îndreptat dânsul. Cum puteam să vorbesc despre o scrisoare pe care n'o am?!

Apoi d-l S. mi-a explicat, cu multă bunăvoinţă, că nu vom putea smulge niciodată nimic dela d-sa în această privinţă, de oarece este prieten de 34 de ani cu d-l Davila şi că chiar dacă ar avea o asemenea scrisoare, predarea ei ar considera-o ca o infamie.

Iar la sfârşitul convorbirei mi-a mărturisit că a avut câteva scrisori dela Odobescu către părintele său, dar că le-a ars ca să nu fie vreodată ispitit să le publice.

Iată dar o nouă dovadă că *Doamna Clara* a existat. D-l S. este un om cinstit şi n'a ştiut să nege astfel, în cât cuvintele sale să nu spue contrariul celor ce afirma. Ii cer ertare că am dat publicităţii aceste rânduri. Dar atunci când o mână de oameni îndrăsneţi încearcă o aventură primejdioasă ca aceasta în folosul adevărului, este vină mare să nu divulgăm orice taină care ar putea să apere pe ostaşii adevărului de faima calomniatorilor.

AL. ŞERBAN

P. S. — In ultimul moment aflăm că d-l Corbescu a vestit pe d-l Anghel că binevoeşte să meargă cu d-sa la moşia Petreşti, spre a căuta scrisoarea lui Odobescu către Eug. Stătescu.

In numărul viitor vom arăta rezultatul cercetărilor dela Petreşti.

A. Ş.

SPRE ALTE ȚARMURI

Când ești tânăr viața e o primăvară, iar primăvara sufletele înfloresc ca și florile. Și sufletul păsărarului înfloria pentrucă era tânăr, dar mai ales pentrucă toate păsările cu sute de mii de colori îi legănau privirile, cu sute de mii de triluri îi vrăjiau auzul ca niște note melodioase și depărtate, cu sute de mii de fâlfâiri îl adormiau noaptea, ca iarăș cu sute de mii de fâlfâiri să-l deștepte în zorii dimineței.

*

Era fericit păsărarul pentrucă păsările sunt mai blânde decât oamenii și pentrucă trăia departe de dânșii. Iar în zorii dimineții toate păsările veniau în jurul lui și unele veniau atât de aproape în cât îi mângâiau părul cu evantaliul aripelor lor, altele i se acățau de umeri ca niște enorme broșe de aur, altele — prin zborul lor aproape fluidic — îl legănau într'un leagăn țesut din fire de mătase, în sfârșit altele veniau să mănânce din palma lui, înfiorându-i întreaga-i ființă cu ciocurile lor de safire, de rubine și de topaze.

*

Era fericit păsărarul pentrucă de ani de zile gândurile lui niciodată nu adâncise misterele firei și nu trecuse hotarele lumei care îl înconjura, dar într'o zi păsărarul băgă de seamă că o singură pasăre, pasărea cea mai albă, nu numai că nu poposise vreodată pe umărul sau în palma lui, dar totdeauna se ținea departe de el. Și atunci, printr'unul din acele mistere pe cari nimeni până astăzi nu le-a putut desluși, păsărarul își aduse aminte, clipă cu clipă, toată viața pe care o petrecuse în aceste locuri, își aduse aminte cu atâta putere în cât retrăia zilele atâtor ani cu aceeaș respirare cu care o trăia pe cea de acum.

Și întreaga-i ființă tresări întâia oară de spaimă.

Pasărea albă, da, era aceeaș pasăre albă care în atâta șir de ani nu se apropiase niciodată de dânsul și totuș dacă o văzuse de atâtea ori, dacă o privise tot de atâtea ori, de ce nu băgase de seamă că totdeauna se ținea departe de el?

Dar tocmai în clipele acestea când gândurile se frământau nebune, nebune rostogolindu-se în prăpastia amintirilor, pasărea albă sbură atât de aproape de dânsul, în cât simți adierea aripelor ei că-i răcorește fruntea înfierbântată de gânduri.

Atunci păsărarul întinse brațele după ea cu acea patimă cu care odinioară războinicii — nainte de a pleca în luptă — întindeau brațele să-și cuprindă iubita, dar pasărea albă sbură de trei ori în jurul capului lui, aureolându-i chipul cu trei cercuri nevăzute de argint, și apoi fâlfâind din aripi, din ce în ce mai încet, se coborî la picioarele lui.

Păsărarul tresări pentru a doua oară de spaimă și — ca un credincios ce se înclină în fața altarului — se aplecă s'o cuprindă și s'o strângă la piept ca pe-o comoară regăsită. Dar pasărea albă, cu o ușoară fâlfâire de aripă, se ridică în albastru și se îndreptă spre apus. Atunci păsărarul — ca sub îndemnul unei puteri necunoscute — începu să alerge după pasăre.

Și în goana aceasta, câteodată pasărea albă fâlfâia atât de ușor în cât păsărarul dacă ar fi avut și el aripi ar fi putut-o ajunge, iar alte ori sborul era puternic cași mai 'nainte, pentruca iarăș peste câteva clipe să înceapă și mai ademenitor, atât de ademenitor că atunci păsărarul se simția legănat într'un leagăn țesut din fire de mătase.

Și jocul acesta cine știe câtă vreme ar mai fi ținut încă, dacă feeria unei grădini nu i-ar fi răpit din drum și dacă noaptea nu i-ar fi ajuns din urmă.

Și păsărarul adormi, iar visul — ca un copil zburdalnic ce aleargă după un fluture — începu să alerge în jurul lui. O, visul pe care-l căești când ești obosit și când adormi noaptea într'o grădină feerică! Fiecare floare se înălța și se apleca asupra lui ca o fecioară cu mâinile albe și reci ca zăpada și cu părul cascadând în bucle de aur; fiecare arbor își tremura frunzele, la adierea vântului, cântând misterios ca niște harfe ce-și tremură coardele atinse de mâini mlădioase, albe și diafane; fiecare pasăre cânta cu triluri din ce în ce mai calde și mai adormitoare.

Cânta întreaga grădină și fiecare notă suspina: „rămâi cu noi, vei fi regele întregei grădini. Din petalele noastre îți vom face un pat tot așa de legănător ca și al unui fiu de rege", șoptiau florile; „frunzele ramurilor noastre îți vor cânta cântece nemai cântate încă", fremătau arborii; „iar noi toate păsările, în fiecare seară și în fiecare dimineață te vom adormi și te vom deștepta din somn în valuri de armonie. Rămâi cu noi, să fii regele nostru", cânta întreaga grădină.

*

Dar răcoarea dimineței alungă visul, deșteptând pe păsărar din somn. Pasărea albă plutia departe, ca un punct de argint. Păsărarul începu atunci să alerge după pasăre și în goana aceasta câteodată pasărea albă fâlfâia atât de încet, în cât păsărarul numai puțin dacă ar fi grăbit pasul ar fi putut-o ajunge.

Și jocul reîncepu iarăș aci chinuitor, aci ademenitor și cine știe câtă vreme ar mai fi ținut încă, dacă răcoarea și misterul unei păduri nu i-ar fi răpit din drum și dacă a doua noapte nu i-ar fi ajuns din urmă.

Și era așa de misterioasă pădurea, căci ce pădure nu-ți pare misterioasă când ești obosit și când întreaga-ți ființă — zugrumată de gânduri — adoarme cu nădejdea că a doua zi va învinge!

Și păsărarul adormi și în vis întreaga pădure se înălța ca o catedrală uriașă, în care fiecare arbor apărea ca o colonadă și'n care miile de șoapte, de freamăte, de cântece îndepărtate, de strigăte și de ecouri și mai depărtate, răsunau, armonizându-se, ca valurile unei simfonii cântate de orgă.

Răsuna întreaga pădure și fiecare val de armonie suspina: „rămâi cu noi, vei fi regele întregei păduri".

*

Dar răcoarea dimineței alungă pentru a doua oară visul, deșteptând pe păsărar din somn. Pasărea albă plutia departe ca o crizantemă albă purtată de vânturi. Păsărarul începu atunci să alerge după pasăre și cu cât alerga mai tare cu atât pasărea albă fâlfâia mai ușor din aripi, atât de ușor că păsărarul se simția legănat într'un leagăn țesut din fire de mătase.

Și jocul reîncepu și mai chinuitor și mai ademenitor și cine știe câtă vreme ar mai fi ținut încă, dacă liniștea de ghiață și măreția unui șir nesfârșit de munți nu i-ar fi răpit din drum și dacă a treia noapte nu i-ar fi ajuns din urmă.

O, ce liniște nesfârșită și câtă măreție plutește noaptea deasupra munților, când omul e zdrobit de oboseală și când frământarea gândurilor — ca și valurile mărei ce se izbesc de stânci — năvălesc din ce în ce mai sălbatic, cu singurul îndemn să sfărâme zăgazurile minței!

Și păsărarul adormi și în vis întregul șir de munți apărea ca un șir nesfârșit de castele clădite de Ciclopi, crestele și stâncile ca niște turnuri întărite de piatră, peșterile ca niște galerii tăcute și misterioase, iar fiecare brad ca o santinelă de noapte.

Și șirul nesfârșit de munți, împreună cu toate peșterile și cu toți brazii, începură deodată să murmure și să cânte: „rămâi cu noi, să fii regele nostru".

*

Dar răcoarea dimineței alungă pentru a treia oară visul, deșteptând pe păsărar din somn. Pasărea albă strălucia departe ca o stea pe un cer nesfârșit și albastru. Păsărarul începu atunci să alerge după pasăre și cu cât alerga mai tare, cu atât pasărea albă fâlfâia mai încet din aripi, atât de încet, că păsărarul dacă ar fi întins mâinile ar fi putut-o prinde.

Dar păsărarul tresări pentru a treia oară de spaimă, căci ajunsese în locurile în cari copilărise. Sutele de mii de colori, sutele de mii de triluri, sutele de mii de fâlfâiri, pierise pentru totdeauna, iar ruina și liniștea se întindeau și stăpâniau pretutindeni triumfătoare.

Seara își desfăcea faldurile mantiei sale aruncând, peste necuprinsul zărilor, reflexe de un negru bătând în albastru.

Luna urca în nemărginiri, ca o prințesa, treptele de alabastru ale palatului ei.

O rază din păru-i de aur căzu pe una din ferestrele casei de odinioară și oglindi — într'o lumină de fulger — chipul de mag al păsărarului. In aceeaș clipă pasărea albă, abia mai fâlfâind din aripă, sbură de trei ori în jurul capului lui, aureolându-i chipul cu trei cercuri nevăzute de argint și apoi căzu — bulgăre — la picioarele lui.

Ca un credincios ce se înclină în fața altarului, păsărarul se aplecă s'o cuprindă și s'o strângă la piept ca pe o comoară regăsită, dar — zdrobit de oboseală — căzu la pământ, precum o cruce zmulsă și azvârlită de vânturi.

Alexandru T. STAMATIAD

□ □ □

DIN HEINE

Privindu-ți trist portretul,
In visuri adâncit,
Văzui cum prinde vieața
Pe chipul tău iubit.

Iți flutura pe buze
Un râs fermecător,
Luciau aevea ochii
Ca 'n lacrime de dor;

Iar lacrimile mele
Să curgă-au început —
Și, vai, nu pot, iubito,
Să cred că te-am pierdut!

(Die Heimkehr, 23)

Din copaci și de prin cuiburi
Cântece se urcă 'n slavă —
Cine-i iscusitul meșter
Al orchestrei din dumbravă?

E ciovica cenușie,
Care capu-și mișcă 'ntr'una?
Este cucul, ce 'n răstimpuri
Regulat și 'ncoardă struna?

Sau e barza, care par'că
Tuturor le dă măsura,
Pe când celelalte pasări
Cântă cât le ține gura?

Nu, în pieptul meu trăește
Meșterul concertator,
Eu îl simt cum bate tactul
Și gândesc că e Amor.

(Neue Gedichte, 8)

In Nord stă bradul singur
Pe stânca de granit,
Sub haina de zăpadă
In somnu-i adâncit —

Visând la palmierul
Din țările cu soare,
Ce stă tăcut și singur
Pe stânca arzătoare...

(Lyrisches Intermezzo, 33)

Ion BENTOIU

MIŞCAREA LITERARĂ IN STRĂINĂTATE

IN FRANŢA: Centenarul marei pesimiste, Louise Ackermann.

Pe cât se pare pesimismul nu mai e la modă; alte concepţii mai practice asupra vieţii şi-au făcut drum şi, din această cauză chiar amintirea marilor pesimişti intră în tăcerea nepăsării. In Decembrie 1913 s'au împlinit o sută de ani dela naşterea doamnei *Louise Ackermann*, poeta care, alături de Leopardi, Vigny, Schopenhauer, Hartmann şi Eminescu, a scris cele mai dezolante gândiri ce s'au agitat în cursul veacului trecut. Sainte-Beuve a salutat-o ca pe cea mai energică scriitoare feminină a Franţei, Renan a spus că ea va lăsa cele mai frumoase versuri ale secolului şi toţi scriitorii contimporani şi-au plătit tributul de admiraţie faţă de această poetă originală şi profundă.

Louise Ackermann

Apoi a învăluit-o uitarea. Centenarul ei e însă un prilej de rememorare, căci Louise Ackermann nu trebuie lăsată în uitare.

Viaţa ei, după cum ne-o povesteşte un cronicar, e cu deosebire interesantă.

Născută la 1813, dintr'o familie de plugari şi de artişti, Louise Choquet, avu o tinereţe tristă, închisă, singuratică.

Căsătoria îi aduse o rază de lumină, numai pentru prea scurtă vreme. Nu era frumoasă şi împlinise treizeci şi unu de ani când întâlni pe Paul Ackermann. Acesta, frumos, inteligent, spiritual, erudit, căutat de toate femeile din elita berlineză, fu fermecat de fata modestă, care fugia de orice curtenire şi nu se interesa decât de chestiunile filosofice şi literare. Ii fu chiar destul de greu să o cucerească, pentrucă ea nu mai visa iubire, ci îşi punea tot preţul vieţii în singurătatea ei studioasă.

Totuş o iubire atât de gingaşă şi de serioasă, o potrivire atât de intimă de gusturi, studii şi aptitudini, ajutorul pe care ea spera să-l găsească în inteligenţa lui luminată, o făcură să consimtă la căsătorie. Ea se hotărî cu deplină încredere, dar fără entuziasmul unei imaginaţii aprinse de iubire.

— Dacă mi s'ar fi anunţat în ajunul nunţii — spunea ea mai târziu, că logodnicul meu a murit, aş fi răspuns : „E păcat într'adevăr, căci era un băiat foarte bun."

Dar, după ce căsătoria se săvârşi, probitatea inimii lui se simţi întreagă şi Louise fu pe deplin fericită. Fu fericită cu simplitate, în chip burghez, îngrijind cum putea mai bine de bunăstarea materială a menajului şi supraveghind bucătăria, care, pentru organismul obosit al bărbatului ei avea mare însemnătate. Lucra cu el, îl ajuta în cercetările lui de filologie, îndreptate mai cu seamă asupra originei limbei franceze ; şi soţul ei, văzând-o că uneşte la calităţile unei desăvârşite gospodine, atâta uşurinţă de a-l înţelege şi a-l ajuta, îi spunea adesea uimit :

— E extraordinar cât eşti de inteligentă ! Ea surâdea, mulţumită de această laudă, şi poate în taină, amuzată de gândul că soţul ei nu-i cunoştea toată valoarea intelectuală ; nu se decidea să-i arate încercările ei poetice de teamă ca el să nu vază în aceasta pretenţia de a-l egala în literatură — ceiace i s'ar fi părut ridicul mai presus de toate.

După doi ani dela căsătorie Paul Ackermann muri.

Soţia sa îl plânse amar şi simţi atunci toată sguduirea desperării. Se duse la Nisa, la una dintre surorile sale, ca să se mângâie sub cerul Provenţei ; acolo natura o reţinu şi ea trăi încă patruzeci de ani între cărţile ei, filosofând şi visând, nici sentimentală, nici mistică, ci, dimpotrivă, studiind ultimele teorii ale ştiinţei moderne şi suferind de o dureroasă îngrijorare asupra soartei omeneşti.

La patruzeci de ani apăru primul său volum ; la cincizeci şi nouă apărură *Poésies philosophiques*, cari sunt opera sa capitală.

Această operă nu a avut răsunet în marile mase, căci mândria de inspiraţie a poetei şi grija sa de a se ascunde de privirile celor mulţi au ţinut-o departe de succesele lesnicioase ale popularităţii.

Dintre toţi pesimiştii ea e mai aproape de Leopardi şi prin elocvenţa sa plină de energie şi prin lirismul său plin de mişcare şi avânt. Viaţa e nefericire : acea *infelicità* din poezia pesimistului dela Recanati revine ca temă continuă în *Poeziile filosofice*. Natura e un isvor de iluzii, a căror vrajă se rumpe însă curând şi omul se încredinţează că singură suferinţa e reală ; iată cum se adresează către natura-mamă :

C'en est fait, je succombe, et quand tu dis : [J'aspire !
Je te réponds : Je souffre, infirme, ensanglanté ;
Et par tout ce qui naît, pas tout ce qui respire
Ce cri terrible est répété.
Oui, je souffre, et c'est toi, mère, qui m'extermines,
Tantôt frappant mes flancs, tantôt blessant mon [coeur.
Mon être tout entier, par toutes ses racines,
Plonge sans fond dans ta douleur.

. . . .

Oh, quelle immense joie après tant de souffrances,
A travers les débris, par dessus les charniers,
Pouvoir enfin jeter ce cri de délivrance ;
„Plus d'hommes sous le ciel ; nons sommes les [derniers".

Prometeu, înlănţuit pe stâncă pentru a fi vrut să înalţe mai sus puterea şi înţelegerea omenească, *Pascal*, murind îndurerat după o viaţă de virtute, scot în poeziile Louisei Ackermann, aceleaşi strigăte de durere nemărginită, nemângâiată.

Dar *l'esprit gaulois* a compatrioţilor săi e puţin aplicat înspre gustarea unor asemenea desnădăjduitoare cânturi; caşi Alfred de Vigny ea a rămas numai cu admiraţia câtorva puţini, o elită restrânsă; iar publicul cel mare a trecut-o sub tăcere ca pe o cântăreaţă lugubră la banchetul voios al existenţii. Nici prilejul acestui centenar nu a scos-o cum merita din valurile adânci ale uitării.

Const PAUL

CRONICA MUZICALĂ

Sala Germană.—*Audiţiunile de muzică de cameră date de „Bukarester Streichquartett".*

Sala Ateneului. — *Recitalul Chopin al d-rei Cella Delavrancea.—Al VIII-lea concert simfonic.*

D-nii Geza de Kresz, excelentul profesor de vioară la conservator (vioară primă), Bernard Metzner (vioară secundă), Hans Skohoutil (violă) şi Emil Waterstrat (violoncel), tus-patru solişti la orchestra ministerului, s'au strâns laolaltă şi au întemeiat aşa numitul „Bukarester Streichquartett", pe care l'aş numi mai bucuros „Quartetul de coarde bucureştean".

Minunată ideie au avut aceşti valoroşi instrumentalişti de a reînvia şedinţele atât de binefăcătoare ale „Quartetului Carmen-Sylva" de odinioară.

Cu o bunăvoinţă şi un zel demn de laudă, cu calităţi frumoase de stil şi de contopire, au dat, cei patru artişti, luna trecută, două audiţiuni, pe programul cărora figurau *Quartetele în re bemol major* de Dohany, în *re major* de Mozart, în *sol major* de Beethoven, în *mi bemol major* de Karl von Dittersdorf şi în *la major* de Schumann.

Alegerea judicioasă a programului, scopul propus, fac din această întreprindere artistică, o tentativă demnă de încurajare şi mirat am fost, şi mâhnit, de a vedea cu câtă nepăsare sunt întâmpinate aceste manifestaţiuni de slavă ale „muzicei pure", cari ar merita un public cu mult mai numeros şi cu mult mai entuziast...

* * *

Cei cari nu cunosc voinţa de fier de care e înzestrată d-ra Cella Delavrancea, cei cari cred că năzuinţele tinerei pianiste se mărginesc în a interpreta cu degete sprintene şi delicate şi numai cu talent, bucăţi cari fac parte din repertoriul oricărei laureate de conservator, s'au înşelat în urma ultimului ei concert ce l'a închinat lui Chopin.

Graţioasa pianistă ascunde, sub o înfăţişare plăpândă, un amor-propriu şi o energie făcătoare de minuni. In serviciul acelor calităţi preţioase, sunt puse, o activitate metodică şi neîntreruptă, astfel că pe lângă o inteligenţă artistică cu totul deosebită, d-ra Cella Delavrancea dispune şi de o tecnică în continuă perfecţionare.

A interpreta cu atât succes pe Chopin câteva zile după Godowsky, Sauer şi Slivinsky, e pentru tânăra noastră pianistă, cel mai frumos titlu de glorie şi nu ştiu ce ne-a încântat mai mult, din mecanismul său, din sonorităţile frumoase şi bine chibzuite, din spontaneitatea şi tinereţea interpretărei sale atât de personală şi de sănătoasă!

De aceea, nu ne miră deloc gestul (care unora le-a părut poate îndrăzneţ), ce l-a avut de a închina o şedinţă întreagă lui Chopin, câteva zile numai după concertele marilor tălmaci ai nemuritorului polonez.

In mijlocul vestiţilor virtuoşi de mai sus, d-ra Cella Delavrancea, conscientă de valoarea ei, are tot dreptul să exclame : *Anch' io son !...*

* * *

Anul muzical 1913, s'a încheiat cu al VIII-lea concert simfonic, în care, orchestra ministerului, pe lângă pururea minunată *Simfonie în do minor* a Titanului, ne-a dat uvertura *Meerestille und glückliche Fahrt* de Mendelssohn, *Concerto grosso* de Haendel aranjat cu atâta muzicalitate de Max Reger şi *Uvertura 1812* a lui Tschaikowsky, pe care nădăjduim să n'o mai auzim în stagiunea asta, căci prea ni s'a servit des această pagină, —nu cea mai aleasă,—a maestrului rus.

Est modus in rebus...

M. MARGARITESCU

CONVORBIRI ASTRONOMICE

Templele bolţii cereşti.

Era o vreme când oamenii adorau soarele şi apoi au venit alte vremuri, când se mirau oamenii că a putut să existe o asemenea idolatrie. Lucru curios, azi ştiinţa astronomică reintronează vechia religie şi ridică măreţului soare, temple ce poate sunt tot aşa de costisitoare, ca şi cele din antichitate. E şi drept să venerezi acest astru dătător de vieaţă, care pare banal numai din cauză că e prea puternic, el cel mai bătrân dintre toţi bătrânii sistemului solar şi cu toate acestea cel mai plin de vieaţă. Intre alte observatoare, ce au fost ridicate mai mult în cinstea soarelui, e şi cel depe muntele Wilson din California, unde se află şi cel mai mare telescop din întreaga lume, a cărui oglindă măsoară 1m. 50 c.m.

Asemenea observatoare costă milioane de lei, dar sunt ţări, ca Statele-Unite, cari nu se uită la cheltueli, mai ales că acestea sunt făcute de particulari. Astfel, una dintre lunetele cele mai mari din lume, aceea depe muntele Hamilton de lângă San-Francisco, a fost dăruită de un fabricant milionar numit Lick. Observatorului i s'a dat numele fabricantului care cât trăise nu văzuse nici luceafărul. E curios faptul, că a lăsat prin testament să fie îngropat sub piedestalul lunetei. Dorinţa i-a fost îndeplinită şi prezenţa lui la câţiva metri adâncime, nu supără deloc pe astronomii acelui observator să scruteze adâncimile cerului înstelat.

Nu e an să nu se înfiinţeze în Statele-Unite, fie un observator oficial, fie unul privat. Notaţi, Americanii trec drept oamenii cei mai practici din lume şi cu toate acestea ei aruncă milioane pentru cercetarea infinitului stelar.

Europa a rămas în urmă faţă de entuziasmul Yankeilor pentru astronomie. Un singur observator, cel dela Königstuhl, (lângă Heidelberg), poate să concureze cu observatoarele americane, dacă nu în ce priveşte dimensiunile lunetelor, cel puţin în ceeace priveşte programul de activitate.

Până mai acum câtva timp se credea, că întreaga activitate a astronomilor oficiali trebuie să se rezume în observaţiuni, cari sunt de altfel foarte trebuincioase, dar azi există şi o nouă ramură a astronomiei, cea numită *astrofizica* sau fizica astrelor, cea în care rolul principal îl joacă fotografia şi minunatul aparat numit spectroscopul.

Ceeace ochiul nu poate să vadă, vede placa fotografică, care e lesne impresionabilă şi care poate să privească ţintă 10—12 ore la şir spre acelaş obiect ceresc, înregistrându-i toate amănuntele.

Mai minunat e spectroscopul care se aplică lunetelor şi telescoapelor, căci el ne spune din ce elemente chimice e formată fiecare stea-soare, cometele, nebuloasele din cari se formează noui lumi. Raza de lumină ce vine dela depărtări neînchipuit de mari, ne spune întreaga poveste a stelei de unde a pornit. Ceva mai mult, fotografia înregistrează toată această poveste pe care raza o spune spectroscopului.

Astfel, cele mai frumoase temple ce se ridică Uraniei, muzei astronomiei, sunt observatoarele astrofizice, toate la mari depărtări de oraşe, pe vârfurile munţilor, ca observatorul Lick în California, cel dela Arequipa, din Peru, din Noua Zelanda, etc.

Fără să ştie de certurile oamenilor, astronomi cari se află între 2000 şi 4000 metri altitudine, îşi consacră cei mai frumoşi ani ai vieţei lor, cercetând misterele universului stelar. Problema cea mai interesantă în astronomie şi care are şi o însemnătate filozofică chiar, e aceia a construcţiunii universului nostru stelar, univers finit, care face parte, desigur, dintr'un număr nesfârşit de alte universuri stelare.

Observatoarele astrofizice studiază direct sau indirect numai mijloacele prin cari se poate ajunge la rezolvarea acestei mari probleme şi chiar studiind soarele, nu studiezi în realitate decât una din cele câteva sute de milioane de stele ce formează universul nostru vizibil. Dar sunt studiate din punctul de vedere fizic şi chimic mii şi mii de sori şi studiul acesta, adorarea astrelor, noua religiune sabeistă, are loc nu numai în templele vaste ale astronomiei oficiale ci şi în miile de temple mai mărunte ale amatorilor astronomi, răspândiţi pe suprafaţa întregei planete şi cari deşi la mii de kilometrii unii de alţii, se cunosc mai bine decât doui locuitori depe calea Victoriei cari stau alături unul de altul.

Singurele temple cari vor trăi peste veacuri acestea sunt, dar omul adoră astrele nu pentru a se umili, ci pentru a putea să le cunoască mai bine.

Victor ANESTIN.

□ □ □

CARŢI NOUI

De vorbă cu mine însu-mi, de *Ion Minulescu.* — Ed. Flacăra 1911.

Ion Minulescu e, în literatură, o figură singulară; din această cauză părerea generală asupra operii sale e aproape invariabilă: Minulescu scrie mai mult versuri fără sens, pe care nu pot să le producă şi să le guste decât capete anormale. El însuşi ţine să întărească, cu toată conştiinţa, această opinie; îşi intitulează colecţiile *Romanţe pentru mai târziu* sau *De vorbă cu mine însumi*, ca să arate că nu caută contact cu semenii săi contimporani, deşi la subtila lui cochetărie aceştia ar putea răspunde cu întrebarea burgheză:

— Dacă scrii pentru mai târziu, iar acum stai de vorbă cu d-ta singur, de ce te mai foloseşti de vulgara invenţie a lui Gutenberg care e făcută tocmai ca să te pună în legătură cu profund neînţelegătorii d-tale contimporani?...

Şi totuş când scrie pentru mai târziu sau stă de vorbă cu sine însuşi, Minulescu nu se înşeală asupra caracterului general al poeziei sale; se află şi el în curentul cel mare al literaturii noui, care e în căutarea unor noui izvoare de inspiraţie, şi unor noui mijloace de sensibilizare; dacă acest curent — de o sonoră actualitate — se intitulează totuş viitorist, dovedeşte, prin numele-i chiar, că nu e de cât o încercare, o schiţă, o operă de pionieri, pentru o deplină realizare ulterioară a unui alt ideal de artă, pe care îl vor cunoaşte în chip precis urmaşii noştri. Până la această realizare suntem aplecaţi să vedem în acest curent nou semnul uneia dintre acele epoci literare nedefinite şi vagi, în care se agită tendinţe ce nu pot îmbrăca o haină sensibilă perfect adecuată lor, în care legătura cu trecutul nu e decât imitaţie exterioară, iar înfăptuirea originală nu e decât o promisiune nedesluşită. Asemenea epoci sunt cele de transiţie, de prefaceri adânci, cu caracter anarchic pentru contimporani, căci ceeace a fost nu mai este şi ce ar fi nu este încă, astfel că rămâne perspectivă deschisă tuturor posibilităţilor.

Ca o bilă ce s'ar izbi rând pe rând de cele două bande ale unui biliard infinit de lung, sufletul omenesc trece continuu dela încredere entuziastă în puterea raţiunii la dureroasă neîncredere în ea; sunt epoci în care toate problemele existenţii se desvăluie cu eleganţă pe baza unor principii raţionale, şi limpezi şi sunt altele în care necunoscutul ce ne învăluie de pretutindeni este simţit intens, cu tot tragicul său mister, raţiunea cu conceptele ei precise se arată neputincioasă să-l pătrundă şi vibraţiile mistice ale sufletului pot singure să mai lege contact între conştiinţa noastră şi realitatea intimă din juru-ne. După Platon şi Aristot vine un Plotin, după Descartes un Spinosa, după Kant un Schelling. după Comte şi Spencer un Bergson.

Literatura nu poate rămânea streină de aceste transformări spirituale; direct sau indirect, influenţaţi sau influenţând, literaţii oglindesc stările de spirit cele mai generale ale epocii lor; în epoca noastră, în care se observă o renaştere spiritualistă şi mistică, îşi face drum un curent literar corespunzător acestei renaşteri.

Acest curent e simbolist prin aceea că voind să reflecteze în poezie un anumit aspect al realităţii, recurge la mijlocul alegoric al unui simbol mai simplu şi mai uşor de prezintat, lăsând cititorului latitudinea de a trece dela simbol la realitatea simbolizată. Un strălucit exemplu de asemenea poezie am analizat cândva în *Orbii*, drama într'un act de *Maurice Maeterlinck*, tradusă în româneşte de d. *Al Stamatiad*. La trecerea aceasta colaborează într'un chip foarte activ personalitatea cititorului şi de aceea interpretările pot varia la infinit; posibilitatea de a găsi mult acolo unde alţii nu găsesc nimic e frecventă, impreciziunea e generală şi aparenţa de profunzime foarte lesne de obţinut printr'o obscuritate căutată.

Vrând să redea ceeace e prea vast şi prea tăinuit pentru raţiune, această poezie renunţă la *expresie*, care e în ultimă analiză, conceptuală, şi întrebuinţează mijlocul mai direct al *sugestiei*, căutând ca, prin mecanica versului, prin străfulgerări de imagini fără raporturi logice şi prin împerechieri de noţiuni care se par în cel mai bun caz neînţelese, să comunice în chip imediat vibraţia afectivă a poetului în faţa tăinuitelor realităţi. Deaceea asemenea poezie se apropie de muzică prin procedeul său de a sensibiliza, deaceea cultivă versul liber, căutând coincidenţă între ritmul mecanic şi cel sufletesc, deaceea urmăreşte sonorităţi sugestive, cuvinte rare cu mari valori vocalice şi cu puţin înţeles şi deaceea, în sfârşit, are acel aspect abrupt şi bizar, care dă celor mai mulţi impresia unei absurdităţi umflate de pretenţii.

Poeziile din volumul *De vorbă cu mine însumi* au toate aceste însuşiri generale, comune curentului larg din care fac parte. Le distinge o „manieră" a lui Minulescu, care are note atât de precise în cât a şi fost imitată cu destulă aparenţă de adevăr: întrebuinţează epitetul şi comparaţia neprevăzută, din toate domeniile preocupărilor omeneşti, astfel că sentimentul primordial pe care îl inspiră poezia e uimirea sau consternarea, după cum guşti sau nu virtuozităţile temerare ale poetului; întrebuinţează versul liber, dar într'o măsură cu mult mai mică decât se pare, pentrucă frânturile de vers puse unele sub altele ca să facă evidentă o punctuaţie mai incizivă, se pot întruni de cele mai multe ori într'un vers obişnuit întreg; întrebuinţează în sfârşit enumeraţii cu totul caracteristice, care dau uneori multă amploare poeziei, iar alte ori o încarcă cu lungimi inutile. Iată o elocventă probă de „maniera minulesciană:"

Monocromia dezolantă a unei dimineţi ploioase
Mângâie agonia tristă dar gravă a unui tren
[de marfă
Ce-şi flueră impertinenţa prin trei supape of-
[ticoase
Şi urcă panta 'n resemnarea bemolilor ce mor
[pe harfă
Intr'o capelă funerară,
Cu miros de făclii de ceară
Şi vagi parfumuri de tămâie,
Eau de Cologne
Şi chiparoase...

Cu această manieră Minuleseu scrie poezii care uneori pot fi înţelese numai în total (*Romanţa Rozinei*, parfumul iubirilor moarte), alte ori, cu greutate, numai în amănunte, dar nu în toate *(Trec vagabonzii)* şi arareori, în sfârşit, şi în total şi în amănunt când Minulescu atinge culmi de adevărată poezie *(Romanţa nordică, Cânta un matelot, Litanii pentru miezul nopţii)*, astfel că Minulescu ne apare inegal, capabil de metamorfoze.

Minulescu e un intelectual voluntar, impresiile lui, dacă sunt noui, nu sunt însă puternice şi am căutat zadarnic în toată poezia-i să găsesc un fond sentimental intens; e elocvent în expunere, hotărît în intenţie, arid în cugetare, dar sentimentul fundamental care îl inspiră e destul de nedefinit şi pal: e acea sete de necunoscuturile misterioase care ne învăluie de pretutindeni, acea paradoxală atracţie către imposibil, care îşi găseşte un slab punct de reazăm în fantasticele lumi moarte, dispărute; cu acest fond, cântăreţul cel nou se crede el însuşi un bizar amestec anarhic din toate elementele ce se luptă între sine, şi deaceea o temă care e atinsă de mai multe ori e poezia renovării prin răsleţii singulari ce au de luptat cu toate forţele de oprire ale trecutului. Deaceea fondul e puţin caracteristic pentru poezia lui Minulescu. El stăpâneşte însă cu *maestria* versul românesc din care scoate adese efecte noui şi intense; are şi nu vocabular foarte bogat, pe care il utilizează, cu mici excepţii, in chip propriu şi are putinţa de a evoca cu un cuvânt, cu o imagină un peisagiu întreg; dar Minulescu nu e un scriitor strălucit prin bogăţia-i de imagini; şi aci îşi păs-

trează caracterul său de intelectual; în jocul ideilor abstracte îşi întrebuinţează toată arta şi toată agerimea; de aici acel aspect şaradic al multor versuri dintr'ale sale, care par sfidări aruncate logicei şi bunului simţ. Cred totuş că aceste şarade au totdeauna un înţeles; eu am isbutit să-l găsesc pe al unora şi sunt convins că Minulescu posedă cheia tuturora. Iată, de pildă, versuri care se pot interpreta:

Trec vagabonzii,
Trec stăpânii grădinelor fără stăpâni,
Trec antipozii fericirii patriarchalilor bătrâni,
Trec anonimii omenirii,
Trec corifeii poeziei şi preistoricii gândirii,
Trec regii primului dezastru şi'nvinşii primului [regret,
Trec vagabonzii
Parodia nedumeriri lui Hamlet.

Toate elementele sunt intelectuale: vagabonzii, cu sălaş în păragini ori în grădinile publice; găsindu-şi fericirea în sbucium neîntrerupt, opuşi deci ca antipozii terestri bătrânilor ce duceau tihnita viaţă patriarchală; neavând nume; fiind cei dintâi cari s'au pus în mişcare, şi prin aceasta au cugetat când cugetarea era adormită; cei dintâi cari, din această cauză, au simţit părerea de rău a binelui pierdut; vagabonzii parodiază pe „a fi sau a nu fi" al lui Hamlet, căci sunt şi nu suni, se sbuciumă fără să se întrebe de sensul sbuciumării şi dau vieţii un aspect grotesc de enigmă nedeslegată......

Cu asemenea procedeu de largă interpretare multe versuri absurde sau ebuloase capătă consistenţă rămânând încă ca multe altele să plutească într'o enigmatică profunzime, pe care nimic nu o poate deocamdată lumina. Pe acele le socotesc drept schiţele chaotice ale unor înfiripări de artă viitoare.

In genere însă poezia lui Minulescu pluteşte în vag şi numai câteva bucăţi au ceva definitiv în formă şi ceva unitar, desăvârşit în fond, mulţumind eternele cerinţe ale poeziei din toate veacurile, din toate şcolile, de sub toate cerurile. Acestea însă nu se pot parodia, nici imita, nici lungi, fără sens, la infinit.

Aşa e *Romanţa nordică* pe care ar trebui s'o citez în întregime, ca să-i pun în evidenţă măestrita muzicalitate, limpezimea imaginilor şi a ideilor şi sensibilizarea sugestivă a conflictului etern între cei ce pribegesc mereu în căutarea unor noui senzaţii şi cei ce dorm în tihna rutinată a trecutului. E cea mai frumoasă poezie a lui Minulescu şi cea mai puţin „minulesciană".

Minulescu e fără îndoială un intelectual rafinat şi original şi de aceea în literatura de acum e una dintre figurile cele mai interesante. Preferinţa lui pentru cugetările contorsionate, pentru obscurităţile voluntare şi singularităţile impresionante e, orice s'ar spune, o scădere.

Şi e păcat, căci în Minulescu e mult mai mult decât ceeace văd unii, cei numeroşi privind numai partea ţipătoare a operii lui.

C. SP. HASNAŞ

ECOURI

In chestia Odobescu-Davila. — **D-l Anonim din Iaşi este rugat să nu întârzie cu producerea dovezii despre care a avut bunăvoinţa să ne vorbească.**

Dacă nu poate veni repede la Bucureşti, îl rugăm să ne trimită o fotografie a documentului. Dacă vrea să vie la Bucureşti, îi vom restitui banii cheltuiţi,—în cazul când d-sa ar dori aceasta.

—

Traducerea lui Romeo şi Julieta. — Criticile formulate de noi cu privire la modul cum mult regretatul St. O. Iosif a tradus pe *Romeo şi Julieta*, au făcut să ni se atragă atenţia asupra traducerii aceleaşi tragedii de către d-l H. G. Lecca.

Răsfoind această traducere, ne-am convins că ea este în adevăr cu mult mai teatrală decât cea dintâi. Fără să avem dinainte textul traducerii lui Iosif şi deci fără a compara în amănunt *exactitatea* celor două traduceri, se poate spune că textul d-lui Lecca răspunde mult mai bine cerinţelor de avânt tineresc, de muzicalitate, de volubilitate şi efect scenic.

Versurile acestei traduceri sunt vioaie în replicele glumeţe, înaripate şi dulci în scenele de iubire, răsunătoare în momentele dramatice.

N'ar fi rău dacă s'ar încerca şi această traducere pe scena Teatrului Naţional.

Suntem nebuni, volumul de schiţe umoristice al d-lui P. Locusteanu, oglindeşte aspectul comic al marii mişcări naţionale din vara anului 1913; pseudoeroii — cari n'au fost desigur cei mai puţin sgomotoşi dintre contimporanii evenimentului istoric — sunt disecaţi cu o siguranţă de anatomist şi cu o vervă de polemist atent şi minuţios, astfel că cronicarul vieţii noastre publice din anul redeşteptării naţionale va găsi în schiţele d-lui P. Locusteanu partea umbrită, care pune în mai clară lumină pe adevăraţii eroi ai mişcării. Căci, în definitiv, cu toate aparenţele sale înşelătoare, el loveşte dureros, când îşi ţinteşte privirile asupra unui tip şi, dacă smulge măştile cu un gest curtenitor, operaţia nu e mai puţin avariantă pentru pacient.

Toate celelalte schiţe, care completează volumul, poartă urma acestui caracter.

Amintiri despre Eminescu publică într'un interesant volum academicianul *Stefanelli,* care a trăit destul timp în vecinătatea imediată a tristului poet pentru ca să-i poată reda vieaţa intimă, aspectul lui în împrejurările vulgare ale vieţii. Asemenea amintiri pot servi ca material util lui Eminescu, dar nu sunt făcute desigur ca să înfrumuseţez şi să înalţe icoana poetului aşa cum se arată el însuş în opera sa. Fireşte însă că această icoană e cea mai interesantă şi fără să contestăm valoarea anecdotică şi biografică a amintirilor d-lui Stefanelli, ne gândim la mândrele şi profund adevăratele versuri ale lui Eminescu din Scrisoarea I.

—

Ochiul Dracului.—Sub acest titlu d-l *I. Chiru-Nanov* îşi publică povestirile sale răspândite în ultimii ani prin ziare şi reviste.

Nu ştiu cine a spus cândva că d-l I. Chiru-Nanov e un „primitiv"; dacă genul epic e cel mai vechiu şi dacă simpla povestire e specia cea mai vechie a acestui gen, desigur că d-l Chiru-Nanov e primitiv; dar dacă e vorba de scriitor şi de arta lui Chiru-Nanov nu e tot atât de vechiu. Desigur că nu are pretenţia de a fi un *écrivain artiste;* dar cunoaşte foarte bine graiul românesc popular, a cărui bogăţie de termeni o utilizează cu îndemânare şi redă cu toată vieaţa mici întâmplări de toată ziua. Mai cu seamă vieaţa de mic funcţionar găseşte în d-l I. Chiru-Nanov un pictor conştiincios şi în cunoştinţă de subiect.

—

La congresul învăţătorilor a fost un gest de o deosebită frumuseţe morală independentă pe care acest corp didactic a arătat-o faţă de contingenţele politice, arătându-şi toată pietatea faţă de amintirea marelui întemeietor Spiru C. Haret. Congresiştii au trimis o telegramă doamnei Ana Sp. C. Haret şi au făcut un pelerinaj la mormântul defunctului.

Asemenea gesturi sunt rare şi deaceea trebuesc amintite cu toate îngrijirea.

—

Liniştea între artiştii Teatrului Naţional, tulburaţi câtăva vreme de schimbările puse la cale în privinţa constituirii societăţii dramatice şi a conducerii direcţionale, s'a restabilit. Nici Societatea Scriitorilor Români n'a rămas străină de aceste tulburări, astfel că în paşnica republică a arteler ameninţau evenimente într'adevăr... dramatice. Schimbarea regimului a adus linişte în această republică; artiştii au această originalitate de a fi singurii români cari se calmează când toţi ceilalţi se excită, părăsind sau căpătând putere.

Numai să nu se excite ei, când toţi ceilalţi se vor calma.

—

Din umbra nopţii, poezii, de *D. G. Ionescu* (Tip. „Traian", Constanţa), e un volumaş de versuri cinstite şi corecte; poetul nu a smuls focul din cer, dar cântă cu glas simpatic, pentrucă e sincer şi normal. Uneori răsbat acorduri falşificate din Eminescu, alteori reminiscenţe de acelaş fel din Vlăhuţă. Iată două strofe alese la întâmplare:

Eu voiu pleca să pribegesc
Ca mâine 'n zori de zio...
Şi voiu pleca şi voiu fi dus!
Adio!...

Iar tu rămâi icoană 'n veci,—
Nu-ţi pese-acum de mine —
In voie poţi ca să petreci
Prea bine...

Prea bine. Caragiale ar fi zis însă: „poţi pentru ca să petreci",...

—

Bisericuţa din Răzoare. — Sub acest titlu, distinsul nostru colaborator, d. *G. Galaction,* îşi adună o parte din nuvelele şi schiţele sale, dintre care unele au apărut şi în coloanele *Flacării.*

Volumul este editat de *Viaţa Românească.*

—

Contra criticii grăbite s'au ridicat cei mai mulţi oameni de teatru din Paris; oricât de lesne ar fi să critici ceeace altul a creiat, totuş e prea pripit ca, după miezul nopţii între un supeu şi o şedinţă la club sau aiurea, să-ţi dai verdictul sacrosanct al criticii asupra unei lucrări care a cerut luni sau chiar ani de meditaţie şi de muncă.

Aşa fac însă toţi criticii dramatici dela gazete şi deaceea scriitorii cer să revină criticii la sistemul foiletoanelor săptămânale, cum le scriau altădată Jules Janin, Francisque Sarcey şi Jules Lemaître,

Henry Bataille, care nu prea are cuvânt să fie încântat de chipul cum critica a primit ultima sa piesă *Le Phaléne*, s'a pus în fruntea mişcării; spirituala deviză a campaniei lui e: *Acordaţi opt zile infailibilităţii criticii!*

Maurice Donnay, Pierre Wolff, Brieux, Alfred Capus s'au pronunţat deasemeni pentru foileton.

—

O dinastie fericită în regatul literaturii e a celor trei Rostand: Edmond Rostand e scriitorul francez cel mai preţuit, mai cu seamă din punct de vedere pecuniar; în castelul său dela Cambo, la poalele Pirineilor, lucrează la o nouă piesă, care va avea cel puţin tot atâta răsunet mondial ca şi *Chantecler*; Rosemonde Gérard-Rostand face să apară un nou volum de versuri, *L'Arc-en Ciel,* în care se aude dela întâia la ultima filă un strigăt triumfal de fericire şi cel de al treilea, Maurice Rostand face să se reprezinte la *Opéra-comique* o feerie lirică *La Petite Fille aux Allumettes,* scoasă, în colaborare cu Rosémonde Gérard, dintr'o poveste a lui Andersen.

Celebritate, glorie şi bani — iată încoronarea celei mai fericite dinastii literare.

—

Bucătăria... futuristă. — Bucătarii nu vor să se lase mai prejos de poeţi în materie de inovaţii speciale artei lor. Incurajaţi de succesul abracadabrantelor combinaţii de vorbe şi imagini ale confraţilor poeţi, ei au hotărît să renoveze şi arta culinară, părăsind combinaţiile până acum cunoscute şi creind alte compoziţii, cu totul inrudite.

Astfel un bucătar futurist din Paris, cucerit de manifestele şcoalei lui Marinetti, a lansat şi el un manifest culinar, în care propune cele mai fantastice asociaţii gastronomice: *filet de mouton* cu sos de raci, friptură de viţel cu absint şi diverse aromate de un ordin cu totul nou, violete de Parma, lăcrămioare, untură de peşte, etc.

Cu aceasta se va descoperi şi un nou mod, elegant, de sinucidere: o serată literară cu poezie futuristă şi un supeu cu bucătărie futuristă şi.... te-ai uşurat de povara existenţii.

Anul III — No. 13

FLACĂRA

11 IANUARIE 1914

ABONAMENTE:
In ţară: lei 6 pe an; 7 lei când se achită prin încasator. Pentru învăţători şi preoţi săteşti: lei 5 pe an
NUMĂRUL 10 BANI
TELEFON 41/7

LITERARĂ .·. ARTISTICĂ .·. SOCIALĂ
APARE SÂMBĂTA
DIRECTOR: CONSTANTIN BANU

ABONAMENTE:
Peste munţi: coroane 8 pe an; pentru preoţi şi învăţători coroane 6.50 pe an
In străinătate: 10 lei pe an
REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA: Bucureşti
Str. Câmpineanu, 40

VREMURI NOUI

— Gânduri cu prilejul schimbărei Guvernului —

Guvernul d-lui Maiorescu a căzut. In locul lui a venit la cârma ţării guvernul d-lui Ion Brătianu. Dacă în această schimbare de regim n'am vedea decât un moment obişnuit din procesul de succesiune alternativă la conducerea trebilor noastre publice, — ne-am mulţumi să înregistrăm faptul fără a stărui asupra lui.

Sunt însă semne cari ne îndreptăţesc să nădăjduim că de astădată schimbarea regimului coincide cu însăşi o schimbare a vremurilor. Iar semnul cel mai caracteristic este, pe cât se pare, chiar căderea guvernului de colaborare, în plină strălucire a succesului său diplomatic. Celor cari sunt obişnuiţi să admire mai mult estetica lucrurilor decât logica lor internă, li s'a părut ciudată şi de neînţeles retragerea d-lui Maiorescu. Şi cu toate acestea niciodată fostul prim-ministru nu s'a arătat mai profund înţelegător al realităţilor politice decât în clipa când, presimţind fenomenele ce în mod necesar aveau să se întâmple, şi-a dat seama că este de-opotrivă de dezarmat şi ca să le ajute şi ca să li se împotrivească, — şi a abdicat.

Dar mai este un semn tot atât de sigur că ne aflăm în pragul unor alte timpuri: sunt energiile noui, voinţele proaspete, temperamentele generoase pe cari d-l Brătianu le-a chemat să învioreze înţelepciunea şi experienţa vechilor miniştri din cabinetul său. „La vremuri noui, oameni noui". Iar energiile desigur cele mai seamă pe cari d-l Brătianu le-a mobilizat din admirabila rezervă de fruntaşi ce-l împresoară, stau mărturie tuturor că guvernul actual şi-a impus datoria să făurească vremuri noui sau să înlesnească sălăşluirea vremurilor noui ce nu mai pot fi ţinute pe loc. „La oameni noui, vremuri noui".

*

In strălucitul discurs pe care d-l Millerand l-a ţinut cu prilejul inaugurării expoziţiei franceze din 1900, eminentul bărbat de stat a spus:

„Ce datorie socială mai înaltă, mai grabnică poate fi, decât să înfrângi ignoranţa şi să îngenunchiezi sărăcia?"

Cu această înaltă şi mai ales grabnică îndatorire socială a venit azi la cârma statului nostru d-l Ion Brătianu. Şi de aceea, ministerul său însemnează o clipă asupra căreia se concentrează, cu emoţie şi speranţă, aşteptările tuturor cetăţenilor. După ce am statornicit între noi şi unii din vecinii noştri *raportul politic* la care ne îndreptăţia propăşirea de azi, a venit acum timpul să stabilim şi *raportul de umanitate* dintre noi şi noi. A sunat ora dreptăţii şi pentru cei mici dar mulţi, pentru acea uriaşă putere întunecată şi nesocotită care nu ştie cum trebuie să se manifesteze şi care totuş tremură în orice clipă de a se manifesta aşa cum ştie ea. Avântul ostăşesc surprinzător cu care ţăranii noştri au răspuns la chemarea patriei şi energia cu care au contribuit să-i redea sporit prestigiul aproape pierdut, caută să afle o legitimare dreaptă în solicitudinea patriei faţă de ei.

Foloasele izbânzii trebuesc împărţite deopotrivă între toţi acei cari au luptat pentru ea. Numai prin această operă de dreptate se pot cuceri energiile şi avânturile tuturor în vederea izbânzilor noui la cari trebuie să râvnim.

Guvernul d-lui Ion Brătianu are azi îndrăsneala să înfrunte primejdiile multe şi de tot felul ale acestei campanii de lumină şi dreptate. Şi îndrăsneala lui este cu atât mai mare cu cât ia locul unui guvern care s'a retras, mărturisindu-şi slăbiciunea în faţa fenomenelor sociale ce trebuesc să se producă, dar strălucind în acelaş timp de aureola unei prime izbânzi.

Ii urăm din suflet noului guvern să

INEDITE

CEL DIN URMĂ ADIO

Mâine trebuie să plec,
Făr' a mai privi-o
Şi în lacrimi să-mi înnec
Cel din urmă-adio;

Plec şi n'am să mai reviu,
Niciodată, poate,
Vai! şi sufletu-i sglobiu
Va uita de toate!

Trebuie să plec curând!
Rămâi sănătoasă!...
Ah, mă duc cu tine 'n gând,
Dulcea mea frumoasă!

AMURG DE DUMINICĂ

(Reminiscenţă)

Ei rătăcesc încet, ca trecătoare
Fantome prin întunecate uliţi,
Şi razele din urmă, nişte suliţi
De aur, le aruncă-apusul roş de soare.

Şi'n scaldă de-aur le trimite cele
Din urmă sărutări, şi-s pline
De lacrimi genele şi 'ncet, senine,
Răsar alb una câte una stele...

St. O. IOSIF

DECEMBRIE

Ca mâine s'or duce frumoasele zile!...
Şi zilele triste şi nopţile lungi
Veni-vor cu vântul şi gerul şi fulgii,
Veni-vor cu svonuri de clopote noaptea
In suflet, în creier, în inima grea...

In lungile, tristele, negrele nopţi
Cocoşii pe ramuri uscate aleargă
Şi cântă şi latră sinistru în curţi;
Pisicile sforăie, miaună, râd
Şi-alunecă moale pe jghiaburi...

Copacii se 'nalţă în zare, săraci,
Ca nişte uscate şi vechi policandre
Din cari lumânările toate s'au stins...

Iar norii şi cerul — icoane-afumate —
Apostoli, madone şi îngeri căzuţi
Aşteaptă-zadarnic prinos de făclii...

Căci unde e steaua polară — şi Marte
Luceafărul mare cât luna, în August
Pleiadele toate ce sburdă pe cer?

In sufletul nostru, luminile mor
Aşa cum apune pe cer înstelarea...
Ne-aşteaptă sicriul credinţelor moarte
Iar noaptea ne-aşteaptă cu ceru-i de plumb
Cu lupi cari aleargă muşcând de morminte,
Cu plâns de madone şi îngeri căzuţi!...

Victor EFTIMIU

biruească. Și mai ales îi urăm să pornească spre ținta ce și-a propus cu entuziasmul ce-i dă convingerea că, chiar dacă va cădea înainte de a cunoaşte rezultatul luptei, onoarea încercării va fi de-opotrivă cu un triumf deplin.

*

Am fost zilele acestea la circ. (Dela o bucată de vreme, par'că circul și schimbarea guvernului sunt evenimentele inexorabile cari ilustrează vacanța Crăciunului). Și-am văzut acolo, printre multe alte figuri hazlii cari par simboluri ale serioasei noastre vieți politice, una care m'a făcut să mă gândesc mult la lucrurile dela noi.

Pe trei biciclete, răsturnate cu roatele în sus, se rezemă o rotogoală mare de scânduri, de-asupra căreia pedală un al patrulea biciclist. Dar pe când biciclistul de sus își risipia sforțările în abilități mult admirate, de-odată bicicliștii de dedesubt începură și ei să pedaleze. Pedalau cei de jos, pedala și cel de sus, în vreme ce rotogoala de scânduri se învârtia în sens contrariu de cum rotia biciclistul de de-asupra. Acesta își îndoi sforțările. Iuțeala cu care el mergea scădea însă mereu în raport cu sporirea puterei lui de pedalare. Și cu cât biciclistul de sus cheltuia mai multă energie, cu atât mașina lui înainta mai încet. Iar când acesta ajunse la paroxismul sforțărilor, bicicleta lui nu se mai putea urni din loc. Se istoviau în pedalări silite bicicliștii de jos; se frângea în osteneli cari obosiau până și pe privitori biciclistul de sus; și toată această uriașă risipă de putere și abilitate de ce? Ca să se obție o *ne-mișcare*, o neputință dureroasă de a merge înainte.

Ca această imensă rotogoală de scânduri așezată între două rânduri de roți, este viața noastră politică și socială. Ne istovim, și jos și sus, în sforțări ce nu se acordă pentru ca rezultatul acestei risipe de energii să fie o dureroasă neputință de a merge înainte.

Va isbuti guvernul cel nou mai mult decât fostul regim să împiedice pe viitor această zadarnică pierdere de energii? Din punct de vedere literar, — singura perspectivă din care ne este îngăduit să privim noi aceste chestiuni, — ar fi mai bine să nu isbutească. Dacă se va răpi politicei noastre până și poezia sforțărilor inutile, la ce proză banală ar fi osândiți bieții politiciani români!

CRONICARUL DÂMBOVIȚII

OMUL-ȘARPE

Nu știu pentru ce, dar de câte ori văd pe vreun afiș de circ figurând, printre celelalte numere ale programului, și numărul acesta, încerc o respingătoare senzație veche. E, cu puțină deosebire, aceeaș senzație pe care am încercat-o altădată, pe când copil, condus la circ pentru întâia oară, așteptam cu ochii mari deschiși de curiozitate să văd apărând în arenă, între un acrobat și o baletistă, anunțatul număr: **Omul-șarpe.**

De cu ziuă, în mintea mea fragedă se frământaseră fel de fel de imagini. Nu văzusem niciodată o reptilă decât doar prin gravuri și când mi-o închipuiam, simțiam un soiu de spaimă, — nu groaza puternică pe care o'ncercam la închipuirea leului, dar un soiu de spaimă rece amestecată cu scârbă, care nu-mi ridica părul, dar îmi dădea fiori de ghiață prin trup. Știam din spuse că asta nu atacă niciodată deadreptul, ci pe furiș și pe la spate; că asta nu are nici o mândrie în mers, ci se târâie; că e ceva umed și rece, respingător de rece. E lesne de închipuit câtă sforțare a trebuit să facă tânăra mea imaginație, ca să poată lega asemenea noțiune cu noțiunea de om... „omul-șarpe“.

Mi-aduc și acum aminte încă, mișcarea reflexă de retragere pe care-o făcui când, seara, omul-șarpe apăru. I-am urmărit apoi cu lăcomie toate svârcolirile și toate sclipiturile solzilor de aramă depe tricou, în bătaia luminii roșii a lampaderilor din circ.

Nu știu de ce, dar îmi dădui încă depe atunci seamă că între acest gen și genul acrobatului ce-l precedase, era o mare deosebire și iarăș nu știu pentru ce am așteptat cu nerăbdare ca bietul „omul-șarpe“ să-și isprăvească cât mai iute nenorocita lui gimnastică. Iar când a plecat din arenă, — o, când s'a dus, vă mărturisesc că mi-a scăpat un suspin de ușurare.

Mai târziu mi-am cercetat senzația și am văzut câtă deosebire estetică e între târîturile „omului-șarpe“ și „moara gigantică“ a acrobatului pe rec. Nu mai sunt aceleași mișcări rotunde'n linii, aceeaș desfășurare oarecum leală a forței omenești, aceeaș încordare a mușchilor, cari să satisfacă sufletul și să mulțumească ochiul. E, dimpotrivă, un soiu de scădere a însușirilor omenești, un soiu de lunecare, de strecurare oarecum lașă, de muiare a mușchilor și de frânturi a oaselor; e însfârșit ceva care duce la scăderea demnității fizice a omului, ceva care-l scoboară până la reptilă.

Cât e de vajnică lupta pentru traiu, ca să se găsească printre oameni și de acei cari pentru siguranța zilnicei pâini, să-și chinuească astfel trupul, încă din cea mai fragedă copilărie, ca să izbutească mai târziu la trista perfecțiune de-ași îndoi ciolanele muiate prin circuri, în aplauzele celora ce le admiră coborîtorul sport!...

Or fi poate paradoxale toate aceste și i-am ruga din suflet pe toți oamenii-șarpe de prin circuri să ne ierte toate impresiile provocate de genul gimnasticei lor. Ei pot avea o mângâiere; Și'n lumea morală, în lumea caracterelor, sunt acrobați de forță și sunt „oameni-șerpi“, — cu mult mai desgustători aceștia, decât acei văzuți prin circuri. Și unii și alții țintesc să ajungă în vârfuri; unii sboară, alții se târăsc, — căci, cum spune Poë, două sunt vietățile ce pot atinge culmile, vulturii și reptilele.

Vai de ochiul ce nu le poate discerne...

Mihai CODREANU

□ □ □

EPIGRAME

Amicului Perieţeanu
autorul celor 8 portrete de animale

Volumu'n fond nu-i tocmai rău
Tiparul, stilul și hârtia.
Dar nu-ți pricepem modestia
Ca să omiți... portretul tău.

Unui critic

Am citit a tale critici
Și părerea mi-am și dat:
Îmbrăcatat-ai un cadavru
Intr'un frac împrumutat!

Cincinat PAVELESCU

□ □ □

NOAPTE DE TOAMNA

Tăcere, tăcere...
Culcate-s acum
Și crăngile goale
Și frunzele 'n drum.

Tăcere, tăcere...
Pământul umbrit,
In somn făr' de grijă
Și el adâncit,

Se leagănă ritmic,
Incet, uniform...
E ceasul când până
Și Visele dorm.

Eu singură, dusă
De veșnicu-mi dor,
In noaptea de toamnă
Spre vale cobor:

In noaptea de toamnă,
Cu gându-ațintit
La nu știu ce palid,
Nebun vis, menit

Să piară cum toate
S'au dus pân' acum
Ca frunzele care
Se sting colea 'n drum...

Ada UMBRĂ

□ □ □

BRAȚARA ROȘIE

Binaua începută prin luna Maiu, se tot ridica deasupra pământului; golurile lăsate pentru ferestre și pentru uși, se vedeau negre în nopțile cu lună, iar zidurile netencuite păreau că rânjesc. Ziua era mare forfoteală pe schele și 'n curte. Zidarii, toți Italieni, stăteau la locurile lor, numai cu o jumătate de trup veșnic în mișcare, luând depe schelă cărămidă aruncând var peste ea și pe locul hotărît ei, mereu cu mânile plimbate, cu capul după mâni, menind cu ochii, potrivind cu mânile. Ca un căpitan de corabie, fiecare zidar poruncia tare, ca să se audă până jos la varniță și la cărămidă.

— Adu var, mă! Adu cărămidă!

Intre cărători și zidari nici o prietenie, nici o apropiere. Țiganii desculți suiau încet, cu pas sigur, povara de cărămidă în spate, proptindu-se la nevoie cu palmele în genuchi. Cu o smunceală din spate, cele douăzeci de pătrate se aliniau lângă zidar. Cărătorul pleca, tot încet, să aducă altă sarcină. Țigănci svelte urcau lesne scările aproape fără trepte și povârnite, cântând uneori, ducând câte două un ciubăr de var.

Nimeni din toată lumea asta harnică nu părea trist. Hainele tuturora erau mai vechi decât cele mai vechi haine din târgul vechiturilor, de unde fuseseră, pesemne, cumpărate. Cu arșița soarelui de Iulie în ochi, cu obrajii stropiți cu var și pudrați de praful roșu al cărămizii, bărbați și femei se priviau numai atâta cât avea nevoie lucrul lor să se privească.

O toacă de fier întrerupea obida la prânz și seara, și tot ea chema lumea la trudă. Ajutorul constructorului, cel care făcea plățile la oameni, un fel de vătaf, își spinteca zadarnic pieptul cu răcnete, vrând să zorească lucrătorii. Zidarii își vedeau mai departe de lucru, fără să se iuțească mai mult, iar țiganii, deprinși cu larma, nu-l luau în seamă decât Sâmbăta, seara.

Proprietarul clădirii, împreună cu nevastă-sa, doi oameni grași să se despice, veniau des, priviau din curte, din drum, dar nu cutezau să urce schela. Muncitorii păreau fiecare de capul lui, îmbucându-și munca cu a celorlalți, ca albinele într'un stup. Zidurile se ridicau, se îmbinau; casa avea să fie cu două caturi, o locuință cu patrusprezece odăi, în care o singură pereche de oameni avea să trăească.

Jos, în curte, pe lângă zidul casei vecine, se înșiruiau sălașurile țigănești, adăposturi de scândură scunde și strâmte cât să zacă pe spate, lipiți alături, trei morți.

Familii întregi dormiau acolo la poarta clădirii boierești. Mamă, tată, fată mare și băiat de însurat dormiau alături, cu cu mâna dreaptă căpătâiu, visând că urcă schela și cară var și cărămidă.

Sâmbăta seara, după ce vătaful plătia muncitorimii, două trei viori hodorogite, o cobză, un țambal, treziau ultima putere și veselia stătută în inimi.

Dumineca dimineața, toaca de fier nu mai chema la lucru. Cărătorii se deșteptau în lumina limpede a soarelui răsărit de trei suliți pe cer și, pentrucă zidarii nu veniau pe la bina deloc, în zi de sărbătoare, rămâneau ei stăpâni pe toată casa. Țânci dela trei ani în sus se pierdeau pe scările încurcate, flăcăi și fete se dosiau de clan, ca să-și mărturisească dragoste.

Dumineca seara era toiul petrecerilor. Chindia, chilabaua mai ales, încolăciau brațe de brațe, ca pe niște șerpi. Trupurile tinerelor fete și neveste se rupeau dela pământ în mlădieri ca de limbă, iar picioarele negre mestecau, striviau și se avântau iuți și repezi, svârlind fustele în jurul trupului, ca pe niște flacări.

Când începea jocul, doi inși din pâlcuri deosebite, Ilie bărbatul Chivei și Manda nevasta lui Dumitru Dărău, se dibuiau prin noaptea luminată de câteva flacări potolite, ori numai de lună, și amândoi, ca un vârtej, intrau în cercul lăutarilor și al privitorilor la joc. Cântecul s'aprindea mai tare, Dumitru Dărău scuipa înlături, cașicum ar fi svârlit ceva depe inimă; Chiva nevasta lui Ilie trântia o ocară spurcată. Cei doi dănțuitori nu se sinchisiau. Viorile își învăpăiau chilabaua. Manda se asvârlia în jurul lui Ilie, când la dreapta, când la stânga; Ilie o purta ca pe o flamură, și amândoi, însuflețiți de joc și de dragoste, nu mai conteniau sbuciumul, harcanaua drăcească, până nu se rupea cântecul.

Fiecare în câteo parte, dănțuitorii se odihniau suflând din greu. Ochii lor negri se căutau prin noapte, aprinși, pe când ocările Chivii începeau să curgă.

— Ia-mi bărbatul, fa! Ia-mi-l! Da să-mi iai și copilul, că tu nu ești în stare să faci copil, stearpa și lepădătura lumii!

Dumitru Dărău, bărbatul celei ocărîte, n'avea încotro, trebuia să ia parte nevestei-si sau Chivii. De câteva ori îndrăsnise să se apropie de Ilie, bărbat de două ori mai voinic decât el, și să-l întrebe răstit și răspicat:

— Spune mă, Ilie, ia spune! vreai nevasta mea, mă? Ești nebun? Ai nevastă și copil! De ce îmi joci muerea mea, hai?

— Pentrucă noi amândoi jucăm mai bine! Ce, ăștia știu să joace? Voi știți să jucați? Intreabă și pe lăutari!

— Asta, așa e! Drept e! Așa e! Se auziau glasuri din toate părțile.

Bătrânul Șocar, tatăl Mandei, cu picioarele subt el, cu luleaua în dinți, nu se amesteca niciodată în cearta iscată de fie-sa. Ochii lui, galbeni în bătaia focului, urmăriau jocul, scăpărând scântei ca fierul roșu lovit cu barosul. Ghemuit la pământ, nemișcat, sufletul lui se mlădia, sbucnia în văzduh, se flutura ca o coamă, deodată cu fie-sa. Moșneagul iera ascultat și temut de toată hoarda. Din pricina lui nu cuteza Chiva să-și înfigă mânile în părul Mandei. Femeia geloasă aștepta pe ghimpi să se sfârșească odată clădirea și să plece cu bărbatu-său în altă parte, unde să nu fie și Manda.

Intr'o zi, Chiva zări depe schelă pe bărbatu-său stând de vorbă cu un marchidan. Bărbatu-său cumpăra ceva. Chiva se plecă adânc și văzu bine în degetele lui Ilie o

PE CÂMP

Miezul zilei... timp de cină...
Nici țipenie pe cale...
Cu miresme de sulcină
Bate vântul dintr'o vale.

Pe miriște clăi deavalma,
Iar la umbra unei clăi,
Tolăniți pe-un pâlc de iarbă,
Stau de taină doi flăcăi.

Vântul — hoț fără pereche —
Fură-așa din când în când
Și mi-aduce la ureche
A lor taină — vrând-nevrând.

Și în timp ce eu din coasă
Culc o brazdă de trifoi,
Dela claia cu pricina
Zice unul din cei doi:

«...Și mi-e dragă, măi Căline,
Știi, așa, cum n'am cuvânt...
Când o văd, sărac de mine,
Nu mai știu pe unde sânt.

Că-i frumoasă, fără seamăn
Și n'aș crede să dau greș,
De ți-aș spune că-i mai mândră
Ca o floare de cireș.

Mijlocelul i se frânge
Strâns în bete... iar în sân
Două piersici pârguite
Și miros de flori de fân.

Un sărut al ei, Căline,
E fierbinte... cum să spui,
Nici jăratecul din vatră
Mai cu foc eu cred că nu-i...

Și de-ai ști ce mult mi-e ciudă
Când în horă ea-i temei,
Că pe când îi joc în dreapta,
Vreau să fiu și-n stânga ei...

Mâine o să 'ncep pețitul.
Pețitoare-i maică-mea;
Mâine dar mi 'ncerc norocul
Și de-o fi să nu mi-o dea,—

Să mă bată sfânta cruce
Și să n'apuc pân' acasă,
Dacă n'oiu fura-o 'n noaptea
Când va fi cuiva mireasă!...»

V. MILITARU

brăţară roşie. Chiar în seara aceea, Chiva o văzu pe mâna Mandei. Numaidecât se repezi să i-o smulgă depe mână. Femeile, voinice amândouă, se îmbrânciau, se scuipară, dar când să se bată, Şocar, încă vânjos, le desfăcu, le aruncă înlături, la pământ, ca pe două lătunoae.

Chiva se văzu dintr'odată singură pe lume. Manda îi luase soţul, avea pe tată-său oricând de partea ei, şi chiar pe Dumitru Dărău, bărbatul înşelat. Chiva n'avea pe nimeni. Se târî până la sălaşul de scânduri, sub care tocmai începuse să ţipe copilul.

— Taci, fi-ţi-ar afurisit tată-tău!—răcni femeia şi se ghemui acolo, alături de pruncul neînţelegător şi cald, şi plânse până adormi.

Peste noapte, Chiva se trezi din somn. I se păru că bărbatu-său se scoală şi pleacă de lângă ea. Dar îl simţi numaidecât alături. Nu plecase. I se păru că aude paşi pe aproape. Scoase capul de subt adăpostul de scânduri. Focurile la cari fiersese mămăliga se stingeau cu desăvârşire. Numai câteva rumeneli, pe stinse, mai înviau în cenuşe. Binaua, înconjurată de schele, părea o arătare groaznică din poveşti, căscând zeci de guri negre. Cerul învăluia totul, scânteia cu mii de stele în noaptea fără lună.

— Brăţară roşie... se gândia Chiva. Ia un tăciune aprins să-l pui de colo pe mâna care o poartă. Brăţară roşie dela Ilie şi tăciune dela Chiva!

Numaidecât se strecură femeia din sălaş, către focurile aţipite. Găsi ce căuta. O stinghie de lemn avea încă un capăt de jar. Se târî ca o şopârlă până la sălaşul lui Dărău. Suflă în capătul nestins al stinghiei şi desluşi chipul Mandei. Mai suflă odată şi se dumeri în privinţa mânii ce purta brăţara. Mâna căutată se odihnia pe pământ depărtată de două palme de trup. Chiva auzia răsuflările celor doi soţi, dar mai ales îşi auzia bătaia inimii ei, tare, încât se temea să nu se trezească duşmanca la sgomotul acela. Aşeză scândurica pe mâna vrăşmaşii şi, pe brânci, broşteşte, înspăimântată de ce cutezase, se repezi spre adăpostul ei.

Nu ajunsese bine sub acoperământul de scânduri al sălaşului ei, şi un ţipăt o turti la pământ, cu faţa în jos. Svâcniri dese şi tari îi ciocăniau în tâmple, în urechi. Aştepta ca moartă să vadă ce se va întâmpla. Se auziau înjurături, scâncete de durere. Ţiganii însă dormiau liniştiţi sub adăposturi. Un câine hămăi de câteva ori, în ogradă, şi tăcu. Nici Ilie nu se deşteptase din somn. Se făcu degrabă tăcere. Chiva se târî până lângă bărbatu-său, din locul unde o ţintuise groaza. Ascultă încordat, liniştită acum; numai un uşor murmur de glasuri venia din sălaşul Mandei. Lumea dormia, dar Manda, socotia Chiva, n'avea să poată dormi uşor! Chiva se gândia la mâna friptă a ibovnicei bărbatului ei, vedea pata de arsură depe lângă brăţara dăruită de Ilie. O bucurie mare îi scăldă inima. Işi sărută copilul şi se alipi mai tare de bărbat.

V. DEMETRIUS

NOAPTE

Târziu, pe strada solitară
Ce trist te simţi şi cum te-apasă
Exuberanta primăvară
Când singur tu te 'ntorci acasă...

De peste garduri învechite,
Crengi albe ţi se'ntind în drum,
Şi când se scutură-ţi trimite
Ninsoarea blondă de parfum.

Iar depe'nalte balustrade
Lucrate ca bijuterii,
Cu gesturi obosite cade
Glicina 'n ciucuri viorii.

* * *

Ea cântă la clavir, scăldată
De străluciri de policandre,
In încăperea inundată
De-aroma primelor mixandre.

Buchetele de note 'n noapte,
Ca fluturare de petale,
Te-ademenesc cu mii de şoapte
Te leagănă, îţi cad în cale;

Şi 'n ritmul sprinten de gavotă
Ce-l fredonezi, fără să vrei,
Săruţi pe fiecare notă
Parfumul degetelor ei...

* * *

Clavirul a tăcut... Sonorul
Acord se stinge 'ntr'un suspin
Şi la fereastră lasă storul
O mână albă ca un crin.

Din depărtări nemărginite
Cobor tristeţi fără hotare,
Pe uliţele strejuite
Cu somnoroase felinare...

Şi simţi cum tot mai greu te-apasă
Exuberanta primăvară,
Când singur tu te 'ntorci acasă,
Târziu, pe strada solitară.

Mircea Dem. RĂDULESCU

PIESELE LUI ODOBESCU

— Cercetările dela Petreşti —

Scrisoarea d-lui G. Corbescu. — Declaraţiile d-lui C. Anghel. — Scrisoarea lui Odobescu nu s'a găsit. — Concluzii

După cum am anunţat în numărul nostru trecut, în una din ultimele zile ale lunii Decembrie, d-l G. Corbescu, prefectul Capitalei, a binevoit să se ducă, împreună cu d-l C. Anghel, fost prefect, la moşia Petreşti, ca să caute scrisoarea prin care Odobescu anunţa pe Alexandri că a terminat două piese româneşti.

Spre uimirea tutulor, acea scrisoare, despre care aveau cunoştinţă şi d-l C. Anghel şi d-l Eug. E. Stătescu, nu s'a găsit.

Dar să lăsăm pe d-nii G. Corbescu şi C. Anghel să ne descrie peripeţiile acestei cercetări.

Iată întâiu scrisoarea pe care d-l Corbescu a adresat-o directorului nostru:

SCRISOAREA D-LUI CORBESCU

Bucureşti, 31 Decembrie 1913.

Scumpe Domnule Banu,

Ca în tragediile antice, corul — forma teatrală a opiniei publice — mă urmăreşte de un cârd de vreme cu strofa:

„Să răspundă Corbescu:
Vlaicu e de Odobescu?"

Astăzi, abia, am căderea să răspund.

Reamintesc în scurt că: în urma afirmaţiunei d-lui D. Anghel, publicată în *Flacăra*, cum că, în actele succesiunei Eugeniu Stătescu, ar exista o scrisoare a lui Odobescu referitoare la 2 piese ale sale, unele persoane — ştiindu-mă avocat al d-lui Eug. Stătescu fiul şi deci în măsură de a satisface legitima curiozitate ce stârnise această destăinuire — m'au întrebat pentru ce nu produc actul în cestiune.

Aceaş întrebare fiindu-mi pusă într'o zi, direct de către d. D. Anghel, i-am răspuns că, fiind avocatul d-lui Eug. Stătescu, consideram ca cea mai elementară îndatorire profesională de a nu mă servi de actele unui client, sau măcar de cunoştinţa ce puteam avea despre ele, fără consimţământul clientului, chiar dacă era vorba de a sluji cauza „adevărului". Adaog că nici nu m'am oferit pentru a solicita consimţământul d-lui Stătescu în această privinţă, întru cât, în speţă, dacă puteam fi privit de unii ca *„deţinător"* al adevărului, eu nu mă puteam considera de cât ca *depozitar* al clientului, ale cărui socotinţe nu aveam cădere să le prejudec.

De sigur „amica veritas, sed magis amicum officium".

M'am mulţumit dar să indic d-lui Anghel domiciliul d-lui Stătescu în străinătate pentru ca să i se adreseze singur.

Câte-va zile după aceste, d. Anghel mi-a prezintat o scrisoare a d-lui Stătescu — reprodusă în *Flacăra* — şi care, în partea care mă privia, dispunea: — resumez înţelesul, citând din memorie — „îi scriu şi lui Corbescu să caute scrisoarea spre a ţi-o pune la dispoziţie".

Am convenit cu d. Anghel, în chip firesc, să mă pun la dispoziţia d-sale de îndată ce aş primi şi eu personal confirmarea dorinţii d-lui Stătescu anunţată prin scrisoare.

Până în ziua de 28 curent, nu am primit nimic. In acea zi, însă, am fost chemat de d-na C. Petrescu, muma d-lui Stătescu, care m'a rugat a mă pune la dispoziţia d-lor Anghel şi Carol Davila pentru a căuta împreună, la moşia Petreşti, în hârtiile d-lui Stătescu, actul sau actele în cestiune.

Adoua-zi am fost împreună la Petreşti şi rezultatul cercetărilor noastre a fost găsirea scrisorii de mai jos, singurul act, dintre toate, care emană de la Odobescu sau care are vre-o legătură cu activitatea literară a lui Odobescu. Iată partea relativă:

AMINTIREA

In orice suflet doarme, în umbră, Amintirea...

Nălucă e, dar veşnic îţi tulbură simţirea,
In giulgiul ei de moartă se 'nalţă din abis,
Privindu-te, tăcută, cu ochii ei de vis!
Ai vrea să fugi — zadarnic, căci nu mai e scăpare:
Iţi stă mereu în faţă aceeaş arătare,
Cu gestul de statue, cu ochiul împietrit,
Aşa cum pretutindeni mereu te-a urmărit!
Inchizi cu spaimă ochii şi nu mai ai răsuflet,
Voind să mori o clipă — dar şi mai viu în suflet
Răsare, palid, solul tăcut, cu buze reci...
Şi-atunci simţind că vieaţa legată ţi-e pe veci
De-această umbră mută, te-apropii ca de-un frate
Şi 'ncepe Amintirea, când noaptea-i jumătate:

— «Al meu rămâi. In mine trăeşti de mii de ori!
In mine arde jarul pierdutelor comori —
In ochii mei de piatră trecuta ta vieaţă
Renaşte, ca prin farmec, din negură şi ceaţă.
Ca pe-un copil, de mână te voiu purta mereu
Şi tot ce-ai plâns odată, voiu plânge-acuma eu,
Căci tot ce-a fost odată a re'nviat în mine!
— «Deci, vino! Mână 'n mână vom merge prin ruine.
Pe drumul drept pe care se 'nalţă plopi în şir,
Intra-vom împreună, tăcuţi în cimitir.
Având de călăuză printre morminte vântul,
Cu el cutreiera-vom şi vom găsi mormântul
In care doarme-acuma iubirea ce s'a stins.
Nu plânge! Aminteşte-ţi: E zi de-April. Au nins
Flori albe pretutindeni şi cântă toată firea.
E soare pretutindeni; pe fruntea ta iubirea,
Zâmbind, cu alba-i mână cununa ţi-a 'mpletit
Şi tu desmierzi fecioara iubită, fericit...
In ochii ei albaştri e cerul vieţii tale
Şi 'n sânu-i urcă valul simţirii virginale;
Subţire, albă, sveltă — e toată numai vis,
Arhanghel de lumină sub cerul larg, deschis!

— «Trec anii. Te întuneci. Eşti singur. Noapte, vânt...
Vai! tot ce-odinioară era pe-acest pământ
Frumos, curat şi fraged, acum e veşted!... Plânge
O mare desnădejde şi braţele îşi frânge
La geamurile tale, cu glas sfâşietor:
E toamna 'ndoliată, e toamna rece. Mor
Iluziile de-aur, de vânturi spulberate;
Fantome lângă tine apar; singurătate...
Un clopot de aramă cu bocet uniform,
Departe, prohodeşte prelung pe cei ce dorm,
De veci...» — Şi Amintirea în tine răscoleşte
Furtuni. Se roagă, cântă, murmură şi şopteşte
Şi, rând pe rând, în tine, în sbor privighetori
S'amestecă cu stoluri de corbi croncănitori
Şi moare şi 'nviază în tine toată firea!

In orice suflet doarme, în umbră, Amintirea...
In giulgiul ei de moartă se 'nalţă din abis,
Privindu-te, tăcută, cu ochii ei de vis!
Ai vrea să fugi — zadarnic, căci nu mai e scăpare...
Iţi stă mereu în faţă aceeaş arătare,
Aşa cum pretutindeni mereu te-a urmărit,
Cu gestul de statue, cu ochiul împietrit!

ORESTE

„Legation de Roumanie".

Cher Monsieur Ghica.

. . . .

„Enfin pour vous parler de tout ce qui m'interesse, je vous prie encore de vouloir bien mettre dans la meilleure voie possible, la représentation de mes deux pieces. Les agitations de la carrière diplomatique ne m'absorbent pas au point de me faire oublier mes preoccupations littéraires. C'est sur vous que je compte, mon cher ministre, pour me raffermir et me rassurer dans cette double activité.

Odobescu.
Paris, le 4 novembre 1881

Am reprodus pasagiul în franţuzeşte pentru a'l putea certifica conform cu originalul pe care 'l ţin la dispoziţia d-voastră.

Acestea sunt faptele.

In ceea ce priveşte răspunsul la întrebările puse de d. Al. Şerban în Flacăra din 28 Decembrie, vei judeca, cred, şi d-ta că nu pot da nici unul.

Intr'adevăr, întrebările nu'mi sunt adresate mie, ci cititorilor cari sunt solicitaţi să răspundă, sau mai bine zis, să constate logica următorului silogism pe care scolasticii 'l numeau *ratiocinium acervale,* dar care este mai cunoscut de la Montaigne încoace sub numele de „sorit-ul vulpii hămişlii":

„Stătescu a autorizat pe Corbescu să producă dovada;
„Corbescu nu produce dovada!
„Dar Corbescu e prieten cu Davila:
„Deci dovada trebuie să fie contra lui Davila!
„Prin urmare Corbescu.....

Adică mie nu'mi mai rămânea de răspuns de cât la concluziunea bine dedusă de.... complicitate. Ce prilej nemerit pentru o cestiune personală.

Cer însă ertare, scumpe Domnule Banu, dar ţin cu tot dinadinsul să nu debutez ca colaborator al excelentei d-tale reviste cu nici una din acele nesuferite şi din nefericire, la noi, prea dese producţiuni literare.

Eram dator numai să expun faptele publicului care nu s'a zorit a'mi prejudeca atitudinea, şi, în special, d-tale căruia 'ţi exprim simţămintele celei mai cordiale prietenii, dacă nu te temi de... „prietenia" mea.

George M. Corbescu.

CE SPUNE D-l C. ANGHEL

Iată acum şi cum expune d-l C. Anghel împrejurările în cari s'a făcut vizita la Petreşti. Ţinem să precizăm, pentru a nu fi bănuiţi că am redat greşit spusele d-lui Anghel, că d-sa şi-a revăzut declaraţia.

— „Am fost în sfârşit Duminică la Petreşti împreună cu d-l G. Corbescu. Drumul l'am făcut până acolo într'un automobil, pus la dispoziţia d-lui Corbescu — de chiar d-l Davila junior şi conduşi de acelaş d-n Davila, într'un alt automobil.

„D-l Davila ne-a servit şi de ghid şi ne-a dus la destinaţie fără greş, întru cât părea a cunoaşte foarte bine drumurile de ţară ce duc la moşia Petreşti şi locurile pe acolo. Cu ce anume scop ne însoţia d-l Davila nu pot şti, dar bănuesc că pentru a jubila de confuzia mea când nu se va afla scrisoarea căutată.

„Odată ce am ajuns la conacul din Petreşti ne-am dus de-a dreptul la mobila indicată de d-l Stătescu prin scrisoarea sa ca închizând scrisoarea lui Odobescu.

„Am găsit acolo închisă o vastă colecţie de scrisori din corespondenţa lui Eug. Stătescu. Scrisorile acestea erau clasate cu cea mai mare îngrijire în plicuri purtând toate literile alfabetului, după numele subscriitorului lor. Am desfăcut de două ori toate aceste plicuri unul câte unul, fără a găsi însă scrisoarea cu pricina.

„Am cercetat apoi rândul cel'alt de sertare al aceleiaşi cartoniere şi am întâmpinat aceiaşi decepţie. Am mai despoiat de asemenea şi celel'alte dulapuri si sertare aflate în cuprinsul aceleiaşi camere.

„Unele cuprindeau nenumăratele dosare ale proceselor de cari se ocupase reposatul în laborioasa-i carieră de avocat, altele conţineau hârtii de afaceri, planuri, facturi, note etc. dar scrisoarea căutată nicăeri. Şi doar nici o hârtie intrată în casă nu fusese arsă sau distrusă, ci totul era păstrat, chiar hârtiile în aparenţă fără însemnătate precum cărţi de vizită, invitaţiuni la mese, menuuri de bucate, chiar socoteli de restaurant.

„O mână pioasă strânsese totul cu îngrijire, rânduise, catalogase totul cu o răbdare de benedictin, cu o minuţiozitate neobosită.

„Intrigat de infructuozitatea cercetărilor făcute în locul arătat de d-l Stătescu, am inzistat să continuăm investigaţiile noastre şi în celelalte camere. Paznicul casei ne duse atunci într'o cameră din etajul de-asupra, unde, într'un biurou ministerial, descoperirăm o nouă comoară de acte şi documente. Aci era clasată pe categorii întreaga activitate a lui Stătescu ca ministru de Justiţie şi ca min. de Externe: toate studiile, toatele datele, toate proectele de legi alcătuite de el ca ministru al acestor două departamente şi toată corespondenţa relativă la chestiunile ce avusese de rezolvat în aceste calităţi. Am răsfoit totul în zadar, când deodată, într'un voluminos dosar relativ la chestia Dunărei, în care erau adunate toate urmele activităţei fostului ministru de Externe întru rezolvarea acelei chestiuni vitale pentru ţara noastră, coprinzând notele confidenţiale ale representanţilor noştri în streinătate, brulionele instrucţiilor date de el, circulările lansate, scrisorile primite, — prin acest vraf de hârtii am descoperit o scrisoare autografă a lui Odobescu datată din Paris 1881 Octom. şi adresată lui Georges Ghyka, probabil pe acea vreme secretar general la ministerul de Externe.

„Scrisoarea în cestiune poartă entêtul Legaţiei române din Paris, unde Odobescu funcţiona ca prim secretar.

„După mai multe lămuriri relative la chestia Dunărei ce interesa pe atunci cercurile politice, Odobescu ruga pe d-l Ghica să se intereseze de reprezentarea pieselor lui de teatru.

„Scrisoarea în cestiune nu e cea pe care am văzut-o cu ocazia inventarierei averei lui Stătescu şi la care făcea aluzie şi d-l Stătescu fiul, prin scrisoarea ce mi-a adresat. Ce s'a făcut ea şi cum de n'am găsit-o în locul indicat de d-l Stătescu este un mister pe care nu-l pot pătrunde.

„Se vede că totuşi este o justiţie imanentă. Ea ne-a condus la fericita descoperire a cesteil'alte scrisori care ne procură şi ea propriul testimoniu a lui Odobescu asupra activităţei lui dramatice şi asupra faptului că a scris piese de teatru.

„Ea confirmă de asemenea şi aserţiunea mea dela început: că printre hârtiile lui Stătescu s'ar găsi dovada acestui fapt, aserţiune ce a fost pusă în dubiu de anumite persoane care au scris sub instigaţia acelor ce au interes ca lumina să nu se facă în această chestie.

„In lipsa celeil'alte scrisori mai complecte şi documentul în cestiune îşi are importanţa lui şi în ceeace mă priveşte dovada ce o doriam este deplin făcută".

CONCLUZII

Va să zică, din declaraţiile d-lui Anghel reiese lămurit că scrisoarea pe care d-sa a văzut-o între hârtiile lui Stătescu nu s'a găsit la locul indicat chiar de fiul lui Eug. Stătescu.

Dar nu face nimic. S'a pierdut o dovadă, vom găsi altele. De altfel, tocmai la timp a sosit par'că scrisoarea pe care Odobescu a trimis-o pictorului Satmary-tatăl şi prin care marele scriitor îi cerea să-i facă schiţele costumelor pentru piesa **Doamna Clara.**

Aceasta în ce priveşte pe **Doamna Clara.** *Inainte de a termina însă acest articol, cer voie d-lui Corbescu să observ că niciodată nu mi-am permis să-i bănuesc buna credinţă în această afacere. Intre noi a fost o simplă deosebire de vederi, — şi-atât. D-sa era de părere că un avocat nu poate călca anumite îndatoriri profesionale nici chiar în interesul adevărului. Noi, care am făcut din adevăr o adevărată profesiune, am crezut contrariul. Poate că noi am fost cei cari s'au înşelat.*

Şi, fiindcă am început să fim de-acord, recunosc că silogismul pe care distinsul nostru amic l-a formulat mai sus, s'ar putea numi chiar, cu erudita d-sale expresie atât de elegant violentă un... **ratiocinium acervale.** *Dar rog, totdeodată şi pe d-l Corbescu să recunoască, la rândul său, că, cel puţin în ceeace priveşte concluzia referitoare la d-sa, noi nici n'am tras-o, nici n'am insinuat-o. Prin urmare, dacă acel silogism este* **acerval,** *în orice caz el nu ne aparţine. Iar fiindcă nu ne aparţine, ne permitem să contrazicem pe d-l Corbescu: silogismul său nu poate fi în nici un caz un...* **ratiocinium acervale.**

Al. ŞERBAN

INTR'UN AMURG...

Intr'un amurg înlăcrimat de seară,
Intr'un amurg de caldă primăvară...
Când vrăjile cuprind ţinuturile,
Când adierea tremură arare,
Sfioasă, în prelungă 'nfiorare,
Când buzele doresc săruturile...

Din vinetele-adâncuri ale zării
Revolta se revarsă nesfârşită,
Ea fierbe şi cu vuet se agită
Ca valurile 'n spume ale mării.
Şi 'n aerul de purpură, de-aramă,
Sub cerul cu a nourilor pete,
Cum fulgeră a coasei albă lamă!
Cum flutură sălbatecele plete!

Leon FERARU

MIŞCAREA LITERARĂ IN STRĂINĂTATE

IN FRANŢA: Incercările lui Gabriele d'Annunzio de a cuceri gloria scenelor pariziene.

Artistul fericit, cultivatorul miraculos a *Verbului*, cântăreţul pasiunilor supraumane, Gabriele d'Annunzio, cunoaşte de câtăva vreme durerea ambiţiunilor neîmplinite. După ce a cucerit în propria sa ţară o celebritate sonoră şi constantă, după ce a devenit unul dintre marii scriitori mondiali, răspândit în franţuzeşte prin admirabilele traduceri ale lui G. Hérelle, după ce a fost sărbătorit la Paris acum patru ani cu fastul şi entuziasmul pe care numai Parizienii ştiu să le acorde sărbătoriţilor lor, „divinul Gabriele" a fost ros de ispita de a cuceri Parisul fără traducător, creînd chiar în limba franceză opere mai sonore şi mai strălucite decât cele pe care le crease în limba sa maternă. Avusese ca profesor de franţuzeşte pe aticul Gaston Paris şi, ca să

Gabriele d'Annunzio

descopere tainele limbei franceze, citise cu aviditate toate cărţile instructive din acest punct de vedere, dela cronicile şi scrierile religioase ale evului-mediu până la producţiile futuriste ale zilelor noastre; numai ca să adune material pentru cea dintâi lucrare a sa în franţuzeşte, *Le martyre de Saint-Sébastien*, consultase treisute de texte profane şi religioase din literatura medievală. Admirat şi sărbătorit, d'Annunzio a avut pentru sine toate resursele reclamei; o actriţă, dansatoare obscură în ajun, a devenit peste noapte o celebritate continentală pentrucă maestrul binevoise să arunce privirile asupra ei şi să-i menească rolul principal din piesa anunţată; ziarele şi revistele s'au întrecut în interviewuri; indiscreţiuni de toate felurile s'au făcut astfel că, dela *Chantecler* încoace, nici o piesă nu fusese atât de discutată şi de cunoscută înainte de a fi reprezintată. Dar reclama aceasta, ca şi faima fără egal a maestrului, au făcut ca aşteptările să fie uriaşe şi, ca întotdeauna, realitatea să se pară mai prejos. Un prim motiv al nesuccesului lui D'Annunzio acolo unde spirite mediocre şi artişti, de duzină repurtează succese sonore şi mănoase. Şi piesa însă, scrisă într'un stil de o strălucire, o bogăţie şi o sonoritate într'adevăr uimitoare conţine frumuseţi bizare, sentimente stranii, supraumane şi adieri mistice, care pot stârni pentru moment curiozitatea Francezilor, dar niciodată în chip statornic admiraţia lor. *La Pisanelle*, reprezintată în stagiunea trecută, avea aceleaşi calităţi, aceleaşi defecte şi cunoscu acelaş insucces.

In această stagiune, în sfârşit, teatrul *Porte-Saint-Martin* a reprezintat a treia încercare dramatică a poetului italian, *Le Chévrefeuille,* care iarăş n'a obţinut sufragiile unanime ale publicului francez.

Ca şi în romanele sale italieneşti, şi în această piesă personagiile lui D'Annunzio plutesc în vag; nu sunt nici dintr'o epocă şi nici dintr'o societate; n'au nici o legătură cu vreun mediu oarecare şi nici nu evoluează; ele par materializarea unei anumite atitudini sufleteşti fixe, astfel că se apropie de abstracţiune prin puritatea şi simplitatea prezentării lor. Acţiunea se petrece undeva, într'un castel pe ţărmul Mediteranei apusene: *Aude de la Coldre*, revine întristată în castelul slabului ei frate *Ivain*, unde cu un an înainte murise tatăl ei; Aude bănueşte că tatăl a fost omorît de *Pierre Dagon*, cel mai bun al lui prieten, care s'a căsătorit apoi cu *Laurence*, soţia tatălui asasinat şi mama îndoliatei fete. Izbuteşte să capete o jumătate de mărturisire dela Laurence şi să se încredinţeze că Pierre Dagon este amantul femeiei fratelui său, Ivain. Nemai având nimic de cruţat, Aude se hotărăşte să se răsbune în ziua când se celebra un *requiem* pentru tatăl ei. Smulge lui Pierre Dagon mărturisireu că el e omorîtorul celui mai bun prieten al său, o mărturisire întortochiată şi plină de reticenţe, pe care abia în actul al treilea—şi cel din urmă—o înţelegem pe deplin. Pierre Dagon se spovedeşte în faţa celor două eroine, Laurence şi Aude, mărturisind că cel omorît a fost victima propriei sale voinţi: aflând de iubirea invincibilă care lega pe soţia sa, Laurence, de prietenul său Pierre, el i-a cerut acestuia să-l omoare, în taină, ca prin acest dar al morţii să-l scape de cea mai dureroasă dintre poveri; Pierre Dagon n'a fost decât instrumentul orb al acestei sinucideri, dar, pentrucă crima a fost comisă, el trebuie să-şi primească pedeapsa; în loc însă ca moartea să-i vină dela Aude, această Electra-modernă, îl loveşte de moarte Laurence, mama, amanta, strigându-i: „Te iubesc!".

Tragedia se sfârşeşte aici.

Ea are frumuseţi literare, cizelări şi înflorituri de care numai arta savantă a lui D'Annunzio e capabilă; dar vălul de mister care pluteşte asupra întregei acţiuni şi întunecă psihologia personagiilor, face ca reprezintarea să fie captivantă pentru ochi ca o splendidă desfăşurare plastică, dar multe gesturi şi multe fraze să rămână obscure şi deci neinteresante. Cu toate că eroii poartă frac, totuş ei sunt perfect asemeni cu eroii legendari dinainte de Cruciade, căci nu pot fi localizaţi nicăirea. Apoi autorul ţine să-şi arate toată simpatia pentru morala nietzscheeană a eroului principal, rezumată în cuvintele; „Există o frumuseţe în orice acţiune, chiar şi în cea mai întunecoasă... In prietenie ca şi în iubire, darul morţii preţueşte tot atât ca şi darul vieţii."

Aceste însuşiri, bizareria, impreciziunea, şi chiar neîndemânarea peripeţiilor, au făcut din opera teatrală a unui mare artist o valoroasă lucrare literară, dar o reprezintaţie scenică neizbutită.

Const PAUL

REGINA LIA

— FRAGMENT —

SCENA XIV

BOIER GHEORGHIEŞ

Lia! (Ii ia mâna şi îi pune un inel în deget). Inelul de logodna al mamei, trecut astfel din neam în neam, cu jurământ să nu-l dăm decât logodnicei. (Semn de recunoaştere în loc de miniatură hătmănească).

HATMANUL GHEORGHE
(Strigă)

Fiule.... nu. Fapta ce vreai să faci e nelegiuită. Lia trebuie să fie a mea. Eu am găsit-o... Eu... Eu... I-am vorbit întâiu de dragoste şi mie mi-a zâmbit întâiu.... m'auzi? Şi mie mi-a cântat de dragoste.

BOIER GHEORGHIEŞ

Nu ştiu, nici nu vreau să aud. Adineauri spuneam Domniţei că în o clipă, fiecărui bărbat îi trece pe dinainte femeia aleasă...

HATMANUL GHEORGHE

Tu îi spuneai aceasta, tu?

BOIER GHEORGHIEŞ

Eu. Cine altul?

HATMANUL GHEORGHE
(Se repede la Regină)

Lia. Lia eşti a mea. Spune. Mai spune odată. A mea vrei să fii.... Iar tu, Gheorgheş, uite, priveşte şi alege printre atâtea jupânese. Vezi colo una oacheşă? Frumoasă coz. Dar cealaltă? Ochii, stele! buzele, garoafe! iar pielea, numai crini şi trandafiri!

BOIER GHEORGHIEŞ
(Se uită ciudat la tatăl său)

Hatmane! Imi eşti tată, dar nu mă lua în râs. Ce? Astfel ai îmbătrînit încât nu vezi că acele sunt păpuşi?

HATMANUL GHEORGHE

Ai orbul găinilor? Cum îndrăsneşti să crezi că nu am văzut că erau păpuşi? Dar la vârsta d-tale, păpuşă îţi trebuie? (Gheorghieş se oţereşte. Hatmanul rugător) Gheorghieş, tu eşti tânăr, eşti frumos, vei găsi alta, alta. Pe când eu, la sfârşitul vieţii deabia am găsit femeia după care umblu de când sunt născut. Inţelege-mă... Lia, iată tot ce am mai scump pe lume..... Calcă-ţi pe inimă şi pleacă.....

BOIER GHEORGHIEŞ

Cum? Douăzeci de ani m'ai lăsat în robie şi când mă arunc în braţele d-tale cu îndoita fericire că sunt slobod, şi că mi-am găsit iubita, d-ta, tatăl meu, te ridici între mine şi dragostea mea? In numele cui şi al cărei legi? In numele fericirii d-tale? Dar fericirea mea? Dar fericirea ei? La noi nu vrei să te gândeşti? Cum intru eu în vieaţă slobodă? Cu cea dintâi dragoste batjocorită? Călcată în picioare de poftele d-tale, tată? De poftele unui bătrân....? Da, ale unui bătrân. Binecuvântează-ne tată şi înlături (apucă pe Lia de braţ).

HATMANUL GHEORGHE
(Scos din fire. Cu mâna pe spadă)

După cum e un singur Dumnezeu în cer, după cum sunt odraslă din neamul Ordeştenilor şi capul neamului, îţi jur, nebunule, că Lia va fi Hătmăneasă (apucă pe Lia de braţ).

BOIER GHEORGHIEŞ
(Strigă)

Lia! Alege!

REGINA LIA
(Zâmbeşte amândurora)

BOIERII
(Unul altuia)

Vezi?

BOIER GHEORGHIEŞ

Atunci aleagă spada. (Boerii trag spedele, se închină Liei. Se bat în scurt. Amândoi cad răniţi de moarte la picioarele Reginei. Se târâe, se pun în genunchi, sărută mâinile Reginei. Leana şi Florica aleargă spre ei mute de groază.

HATMANUL GHEORGHE
(Cu glasul stins)

Trăească Regina!....

BOIERII
(Murind)

Lia! Lia! Liaaa! (Se îmbrăţişează, între ei). Ertare! Ertare.... Fie că face. (Cad. Regina zâmbeşte şi se evantează. Tăcere. Leana şi cu Florica se apleacă uşor. Iau flori şi le împrăştie asupra morţilor. Apoi îngenuche amândouă plângând mute. Incet:)

— CORTINA —

G. DIAMANDY

CARŢI NOUI

Bisericuţa din răzoare, nuvele şi schiţe, de *G. Galaction*.
Editura „Vieţii Româneşti", Iaşi, 1914.

Nici un scriitor dintre ai noştri nu e cu atâta unanimitate preţuit în propria sa ţară cum e persuasivul Galaction; pretutindeni găseşte o uşă deschisă şi o vorbă bună, căci şi el dărueşte tuturăra florile bine sunătorului său stil; de aceia şi cronicarii sunt puşi la grea încercare, căci trec prin primejdia unei eclipse totale a personalităţii lor în acest concert de cântări de laudă, înălţate din toate altarele bisericilor literare.

Galaction e un scriitor matur, în cel mai bun înţeles al acestor cuvinte; cunoaşte graiul românesc în tainele lui pe care cărturarii abia le mai pot pricepe, e bogat şi consecvent în expresii şi se îngrijeşte aproape la fiece pas să găsească forma nouă şi fraza rotunjită, fără ca totuşi să dea impresia unei străduinţi disgraţioase pentru descoperirea cărărilor întortochiate pe care se mişcă anevoie stiliştii cu aparenţe arhaice şi populare; epitetul îi e sigur şi loveşte în plin, astfel că bucăţile deşi lungi şi precize nu sufăr de prolixitatea obicinuită scriitorilor fecunzi în adjective; imaginile sunt limpezi şi prinse în trăsături numeroase, astfel că Galaction are descrieri de o remarcabilă strălucire stilistică; el are, în sfârşit, ceiace e distinctiv pentru un scriitor matur, simţul formei, care îl călăuzeşte cu multă siguranţă în tot ce scrie; lectura atentă a textelor vechi, mai cu seamă religioase şi contactul vin cu vorbirea neaoş românească de pe plaiurile ţării i-au furnizat un material lexical îmbelşugat, care însă, fără acel simţ al formei, ar fi fost mai mult o povară decât o bogăţie.

Iată cum descrie Galaction o furtună groaznică din vis:

„Dar Stoicea nu-şi mai găsi urmele în pădure şi se rătăci. Cu cât da să se îndepărteze cu atât se pierdea mai mult prin nişte curpeni încâlciţi, prin nişte viroage în care putrezeau copacii trăzniţi şi prin nişte gropniţe din care ieşeau, cum ies coastele din stârv, rădăcini nălbite şi întoarse. De altă parte furtuna nu crăpa de loc în ploae sănătoasă ci se oţeria în spinarea gorunilor, crăşnea, frângea şi dădea chiote. Numai nişte picături mari şi rari fluerau prin frunze ca gloanţele...

„Dela o vreme bagă de seamă că împreună cu el şi tot devale mergeau de zor şi furişindu-se după stufuri droa e de jigănii cu patru picioare: cerbi, căprioare, vulpii, ba chiar şi lupi. Toate aceste lighioane fugeau ghemuindu-se şi scâncind, ca sub spaima unui biciu de foc. Ereţii fugiau, şi ei; hărţuiţi de vijelie, se dedeau în scrânciobul aripelor câteva clipe şi cădeau — săgeţi.

„Dar iată că lighioanele încep să chelălăe şi să urle cumplit. Lupii se reped de vale nebuneşte, luând vulpile în picioare şi amestecându-le cu pământul; iar cerbii sar în lături, desfundând cu coarnele stufişul. Furtuna se face şi mai amarnică şi se roteşte şi fâlfâie şi crăune (pe deasupra păduri ce s'a rărit fără de veste) ca o scorpie duşmană".

Asemenea pagini bogate—cu totul caracteristice—nu sunt rare în volumul lui Galaction. Pe alocuri pana scapătă pe drumuri mult bătăturite... dar din fericire lucrul se întâmplă arareori.

Acest scriitor matur îşi alege un domeniu de inspiraţie puţin cultivat în literatura noastră: un domeniu etic. Pe când îndeobşte, în poezia caşi în proza noastră cea mai nouă, viaţa cu pasiunile ei, e privită ca un torent ce se deslănţu-

este fără de frâu şi din care arta nu poate decât să desprindă cutremurări şi aspecte, Galaction priveşte realitatea prin transluciditatea convingerilor morale ale creştinului ascetic. Infrânarea oricărui avânt pasional sub scutul harului dumnezeesc, iată unica frumuseţă etică pe care sub multe aspecte, o înfăţişază, slăvind-o, autorul *Bisericuţei din Răzoare*. E deci o concepţie unitară care susţine colecţia de nuvele; o regăsesc în renunţarea copilărească la trandafirii cu parfum tulburător pe care o colegă de examen i-i dăruise într'o zi de vară şi pe cari copilul i-a depus la icoana Prea Curatei, îndepărtându-l în chip inconştient dela sine ispita (Trandafirii); o regăsesc în grozava pedeapsă îndurată de pribeagul venit la *Moara lui Călifar* ca să-şi sature prin puterea vrăjitorului toate poftele vieţii pătimaşe şi neînfrânate, în poveştile de dragoste vinovată dela *Copca Rădvanului*, din *Drumul spre păcat*, din *Gloria Constantini* sau *Dela noi, la Cladova*, care sunt nişte analize susţinute, când nu sunt simple povestiri, a cazurilor de conştiinţă, a conflictelor între ceiace este poftit şi ceia ce este îngăduit. In toate aceste nuvele, ca şi în altele de inspiraţie analoagă *(Dionis Grecoteiul)* o putere supremă binevoitoare şi justă, ocârmueşte destinele omeneşti, veghiază asupra sufletelor duse în ispită ajutându-le cu harul său şi pedepsind cu străşnicie pe cei în care triumfă puterea diavolească a patimei; suflete creştineşti abătute din calea dreptei credinţe, se sbat în reţeaua acestei supreme puteri.

Precum se vede concepţia nu e deosebită de cea mai simplă interpretare a învăţăturii creştine, aşa cum e în deobşte răspândită între credincioşii cei cu duhul lipsit de îngâmfarea prea marii îmbogăţiri a minţii. Atitudinea autorului nu e deci interesantă prin originalitatea ei ; dar preocupările sale etice şi obârşia creştină a inspiraţiei sale îi dau în literatură un loc bine deosebit ; a spune că preocupările morale ale autorului sunt o îngrădire răufăcătoare pentru arta sa e încă neîngăduit ; Galaction are nu numai maturitate de stilist, el are încă o mare siguranţă de compoziţie, frumos evidenţiată în *Dela noi, la Cladova* (lăsând la o parte bucăţile cu planuri disproporţionate, cu lungimi inutile : *Copca Rădvanului, Dionis Grecoteiul, Gratie şi Palamon*) şi are putinţa de a urmări o desfăşurare psihologică lungă, cu multe amănunte, bine legate cu destulă mişcare dramatică şi cu consecvenţă logică (*Gloria Constantini*, care e un mic roman), astfel că preocupările sale etice nu sunt o povară sterilă, ci o sămânţă aruncată în pământ bun. Galaction cunoaşte încă graiul şi sufletul unei lumi de care ceilalţi scriitori se apropie adese cu prejudecăţi romantice sau burgheze şi e chemat să o zugrăvească într'o operă *de longue haleine*, care poate avea la bază o convingere etică, fără ca valoarea literară a întregului să sufere. Etica e pentru Galaction o atitudine a sufletului faţă de sine însuşi, sub unica mărturie a conştiinţei, atitudine atât de intimă încât rămâne în afară de cadrul social şi nu dă producţiilor literare acel violent şi dăunător caracter de luptă, pe care îl au producţiile cu tendinţe sociale. Galaction nu dă numai simple povestiri morale, pentru a arăta că viţiul e pedepsit şi virtutea răsplătită, ci caută să pătrundă în sbuciumul interior al sufletelor chinuite de păcat. De aceea el depăşeşte hotarele moralei creştine—căutând resorturile ascunse ale acţiunilor bune sau rele—şi nu impune nuvelelor decât o singură stăvilire de ordin moral : credinţa în acea justiţie supremă care face întotdeauna să fie pedepsită greşeala şi să strălucească virtutea. E o stăvilire dar nu o diformare.

Asupra *Bisericuţei din Răzoare* nu se pot închiega încă gânduri statornice ; luat de păcatul cel mare al nostru al tuturora, lucrările lui Galaction sunt schiţe şi sunt adese schiţe de lucrări. Cineva, sau chiar Galaction însuşi, îmi spunea că lucrează la un roman şi că, din cauza împrejurărilor speciale în care lucrăm noi cu toţii, îl creiază în răstimpuri fâşie cu fâşie. Noi, şi toţi cei care gândim bine despre Galaction, ne suspendăm gândul din urmă, cel deplin, până când nu vom vedea şi volumul, care trebuie să fie promis şi merită să fie aşteptat.

C. SP. HASNAŞ

□ □ □

□ □ ECOURI □ □

Editura Flacăra.—In cursul lunei Ianuarie se vor tipări în editura *Flacăra* :

Dreptate, un volum de nuvele de d-l Alex. Vlahuţă ;

Povestea unei odăi, nuvele şi schiţe de d-l Caton Theodorian ;

Eternităţi de-o clipă, versuri de d-l Ion Pillat.

—

In numele criticei oneste şi necruţătoare de prostii, d-l Ion Trivale (d-l C. Rădulescu-Motru?) publică în *Noua Revistă Română* un articol lung despre mişcarea literară a anului 1913, din care extragem următoarea probă :

„Gazetăria invadează şi alte despărţiri ale prozei, ale căror uşi i le deschide d. *Locusteanu*. *Portretul* în primul rând, în care d-sa introduce — cu ale sale *50 figuri contimporane* — multă afectaţie spirituală şi multe variaţiuni seci de clişee stilistice în jurul figurilor al căror resort intim nu-l poate surprinde; portretul este însă reabilitat de d. *Mariu Theodorian-Carada*, în *Medaliile şi plachetele* sale, cari schiţează unele figuri dispărute ale societăţii româneşti, cu o sobrietate şi pătrundere, ce aduce aminte de *Figurile parlamentare* ale lui Gh. Panu. Apoi *schiţa prozaică*, pe care o compromite acelaş domn Locusteanu, trivializând-o într'un volum de Crăciun : *Suntem nebuni ;* pe care o ilustrează cu ceva mai multă seriozitate d-nul *N. Porsena*, deşi d-sa îşi învăluie în *Judecata zeilor*, zolismul său exagerat, în preţiozităţi franco-române de vocabular — foarte grele de mistuit".

—

Literatura naţională evreească. — Pe lângă literaţii evrei, cari scriu în limba patriei lor adoptive şi au ajuns pe această cale la o celebritate mondială, dar şi-au pierdut în aparenţă individualitatea lor naţională, există o sumă de literaţi cari utilizează jargonul naţional, *idiş*, scriind pentru connaţionalii lor o literatură oficială, nu lipsită de calităţi. Acest jargon, născut în secolul al XIV-lea prin emigrarea Evreilor persecutaţi din Germania în celelalte ţări ale Europei şi schimbarea limbii germane după nişte legi fonetice speciale, era socotit până acum o sută de ani ca o vorbire nedemnă de literatură. Dela această dată, un număr de scriitori evrei au socotit că trebuie să dea şi poporului de rând opere scrise în limba sa proprie ; Dik este, între aceştia, creatorul romanulni naţionalist, Tsunser (din America) al poeziei naţionaliste. Abramovici (din Rusia) este considerat drept cel mai popular între scriitorii „idiş"; întâiul său roman, „Omul cel mic" este privit ca o operă clasică ; într'o serie de romane el a studiat toate aspectele vieţii evreeşti şi toate nenorocirile pe cari le aduc poporului „duşmanii săi dinnăuntru". Abramovici e un mare artist, precum ne spune un connaţional într'o revistă rusească (*Russkaia Mysl*), cu o limbă foarte bogată, cu admirabile descripţii de natură, cu multă gingăşie în analizele de sentimente, astfel că el e modelul clasic al scriitorilor în jargon.

Astăzi literatura aceasta e cultivată de un număr considerabil de scriitori, ale căror opere ajung la milioane de volume. Aceşti scriitori din urmă nu se mai ocupă însă numai de vieaţa în *ghetto*, ci caută să solidarizeze pe Evrei cu vieaţa celorlalte popoare. Peretz, Fruj, Rosenfeld, revoluţionarul pesimist şi Bialik sunt cei mai însemnaţi reprezentanţi ai poeziei evreeşti.

Teatrul în jargon e cultivat mai cu seamă în America, unde Iacob Gordin a reprezintat piese interesante şi cu o technică măestrită.

Aceste manifestaţiuni literare evreeşti, sunt foarte interesante pentru cunoaşterea sufletului unui popor cu două vieţi, cari nu pot fi deopotrivă de sincere şi de profunde.

Şi oare, nu e aceasta o atitudine mai clară şi mai sigură decât atitudinea acelora cari împrumută în scrisul lor limba poporului în mijlocul căruia se află, fără însă a împrumuta şi sufletul acestui popor ?

—

Teoria lenei a desvoltat-o d-l profesor N. I. Apostolescu în conferinţa ce a ţinut-o Duminică 5 Ianuarie, la Ateneu.

D-l Apostolescu este un vorbitor spiritual care se pricepe să-şi împodobească ştiinţa cu un dar de expunere plăcut, vioiu, interesant.

Deaceea, conferinţa sa a fost gustată şi aplaudată mult de publicul numeros ce umplea sala Ateneului.

—

Les annales publică în ultimul său număr una din cele mai frumoase povestiri româneşti, *Dragomira*, din scrierile *Carmen Sylvei*. E un mijloc delicat de a sărbători cei şaptezeci de ani împliniţi ai poetei de două ori încoronate, care e atât de iubită între cititorii francezi şi care găseşte la ei amintirea pioasă a maestrului Lecomte de Lisle şi a tuturor geniilor literaturii franceze cu care Carmen Sylva are afinităţi intelectuale.

Acelaş număr din revista franceză publică o puternică poezie de compatrioata noastră Elena Văcărescu.

—

La Academia franceză va avea loc, în cursul săptămânei viitoare, recepţiunea noului membru, filosoful *E. Boutroux*, căruia îi va adresa sacramentalul discurs de bună primiré *Paul Bourget*, teoreticianul tradiţionalismului şi conservatismului francez.

Interesantă e în această recepţie atitudinea acestui teoretician al trecutului faţă de seninul cugetător care n'a cunoscut niciodată îngrădirile religioase şi naţionale. Deaceea săptămâna care vine a şi fost botezată, de către Parizieni, săptămâna Bourget.

—

Un nedreptăţit. — François de Curel, marele şi totuş nesocotitul de public autor dramatic francez, după ce s'a retras din viaţa literară, ca o protestare împotriva indiferenţii spectatorilor, a consimţit să-şi reprezinte ultima sa lucrare la teatrul *Ambigue*, de sub direcţiunea d-lor Jean Coquelin şi Hertz.

Noua piesă a lui François de Curel este intitulată: *La danse devant le Miroir* (dansul înaintea oglinzii).

Evenimentul acesta literar a stârnit mult interes la Paris.

—

Comemorarea marelui filosof Roger Bacon va avea loc, în curând în Anglia, cu prilejul celui de al 7-lea centenar al naşterii sale. El fu un premergător îndrăzneţ al ştiinţelor pozitive şi al technicei moderne (a bănuit până şi avioanele noastre de astăzi), şi opera sa *Opus majus*, confuză şi obscură, conţine în germen o lume întreagă în mijlocul nopţii medievale.

Printre punctele de program ale acestei comemorări ocupă un loc de frunte şi editarea operelor complete ale filosofului călugăr englez.

—

Tango, dansul cel nou scos din tavernele băieţilor de grajd din America şi adus pe scenele teatrelor şi înalta societate pariziană, a găsit în Jean Richepin, poetul vagabonzilor, un admirator şi un apărător. *Tango* e un fel de aperitiv cam tare, a cărui utilitate, ca şi a tuturor aperitivelor, nu o înţelegem decât dacă e urmat de un dejun în toată puterea cuvântului.

Tango nu are nimic deaface cu inocentul *menuett ;* e violent şi brutal; totuşi Jean Richepin i-a dedicat o comunicare la Academie şi, în colaborare cu d-na Richepin, o piesă de teatru, *Tango*, reprezentată la teatrul *Athénée* din Paris. Piesa e o refacere ultramodernă a vechei fabule cu *Dafnis şi Cloe ;* e originală şi ingenioasă.

Văzând însă că *Tango* e *en vogue*, arhiepiscopul Parisului a dat o ordonanţă condamnatoare în contra acestui dans necreştinesc. Lupta e începută. Să aşteptăm sfârşitul.

In definitiv, *Tango* e vechiu ca lumea ; numai cât până acum nu era atât de expus în public, cum vor să-l facă modernii lui cultivatori.

D-nii abonaţi, cari au rămas în urmă cu plata abonamentului, sunt rugaţi să ne achite cât mai neîntârziat sumele ce ne datorează spre a nu fi nevoiţi să le suspendăm trimiterea „Flacărei".

Anul III — No. 14

FLACĂRA

18 IANUARIE 1914

ABONAMENTE:
In țară: lei 6 pe an; 7 lei când se achită prin incasator. Pentru învățători și preoți sătești: lei 5 pe an
NUMĂRUL 10 BANI
TELEFON 41/7

LITERARĂ ∴ ARTISTICĂ ∴ SOCIALĂ
APARE SÂMBĂTA
DIRECTOR: CONSTANTIN BANU

ABONAMENTE:
Peste munți: coroane 8 pe an; pentru preoți și învățători coroane 6.50 pe an
In străinătate: 10 lei pe an
REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: București
Str. Câmpineanu, 40

INSEMNĂRI

Sufletul unui artist e un receptacol al durerilor celor din jurul lui, numai până în momentul când se simte covârșit el însuși de-o mare suferință. Din clipa aceasta în opera lui nu se va mai desluși plânsul altora: se ivesc lacrimile lui. Ca un ostaș în avântul luptei străpuns de-un glonte dușman, va rămânea pironit locului spunând: Luați-mi steagul din mână și-l duceți voi la isbândă, pe mine lăsați-mă la marginea de șanț, cu visul meu fulgerat și cu ranele mele...

*

De multe ori privind în sufletul tău ți se pare că stai în fața unei case cu obloanele trase și cu ușile încuiate. O mână necunoscută a scris pe-un petec de hârtie în colț la poartă:

— Plecat fără adresă...

*

Arta e un duhovnic implacabil. Oricât am încerca să-i ascundem realitatea, ea ne smulge adevărul întreg. Oricât ne-am da silința, nu isbutim să ducem minciuni în templu.

Ele rămân la poartă și noi trecem pragul cu sufletul desgolit. Deaceia operele noastre sunt singurele biografii adevărate...

*

Râurile noastre de lacrimi se isprăvesc de obicei cu câțiva stropi de cerneală.

*

Bietul artist... Pasăre care sboară sus în înaltul ceriului... Atinge așa de rar pământul că nu-i nici o mirare, dacă-l vedeți cum coborând pe-o clipă a descins în noroi și s'a murdărit...

*

Mă gândesc că dacă ar vrea cineva să scrie o operă de artă mare, în care să vorbească ceva din misterul existenței noastre, ar trebui s'o scrie ori în mijlocul oceanului, ori la câteva mii de metri înălțime, într'o înfundătură a Alpilor. In alt loc ori unde miroase a om, atmosfera e otrăvită...

*

Picăturile de cerneală pe masa unui scriitor sunt ca stropii de sânge pe-un câmp de bătaie...

*

Sufletul unui artist se aseamănă cu capul lui Ianus din mitologie: două fețe, una de tânăr adolescent și cealaltă de moșneag. Una cere avânturi impetuoase, violențe și friguri tinerești, simte chemările dragostii veșnic primenite, are naivități de copil, ori ștrengării de băiat alintat... Cealaltă îl îndrumă cu înțelepciunile bătrânești, îi dă sfaturi de patriarh albit, din a cărui minte vorbește pravila veacurilor... Din nenorocire însă lumea, — cu deosebire soarele și criticii, — nu văd fețele amândouă și deaceia judecățile lor sunt de obicei nedrepte. Ca să poți spune adevărul întreg, trebuie să înțelegi privilegiul frumos și trist pe care arta îl acordă slugilor ei: darul de-a fi totdeauna mai tineri și mai bătrâni decât noi...

OCTAVIAN GOGA

EVA

Eva, qui donc es-tu? Sais-tu bien ta nature?
A. de Vigny

Ceea ce sunt? Ce vrei să fiu? Alege!
Dă-mi aripi, — voi fi înger de lumină,
Și smulge-le, — voi fi numai femee.
Privirea ta mă face fără vină,
Dar tot ea poate patime să-mi dee
Și de păcat făptura să mi-o lege.

Ceea ce sunt? Ceea ce ești tu însu-ți.
Copil suspini, — sunt sora și sunt mama
Ce va veni zâmbind să șteargă plânsu-ți,
Și pentru tată, chiar de port marama,
Rămân fetița scumpă de altă dată...
De treci nepăsător, — sunt Trecătoarea;
Dar oarba ta credință mi-a redat
Eternitatea clipei, dacă'n marea
Fluidicelor plete te-ai scăldat.
De poruncești, eu voi lovi în palme,
Ritma-voi goală pasul baiaderii,
Și dacă vrei, voi sta curată 'n strană
Și voi refi în murmur lin de psalme
Iar Sfânta 'nvingătoare a durerii...

Dar de mă rogi, ți-oi face altă rană.

Indrăgostit mă chiemi, — îți sunt Iubita
Ce-ți poartă 'n ochi Destinul. — De ești bestie,
In brațul tău m'oi frânge ca o trestie,
Și pofta mea pe veci nepotolita
Te va înlănțui cu lanț de șarpe.

Dar dacă ești înaltul visător
Ce-aude 'n suflet freamăte de harpe,
Disprețuind un spasm amăgitor
De îndrăsnești să urmărești Ideea
Și 'n sferele sonore s'o vânezi, —
Atunci cu lampa 'n mână sunt Psycheea
De strajă lângă tine... de-o mai vezi!

Ion PILLAT

□ □ □

ISPĂȘIRE

Chinuit, nu atât de teama pedepsei ce-ar fi rânduit-o legile omenești, cât mai ales de vedenia grozavă ce-l urmăria pas cu pas, voinicul mândru de altădată a rătăcit din loc în loc prin lumea largă și străină, până ce s'a pomenit bătrân și gârbovit și totuș fără să fi aflat undeva acea clipă de liniște, visată de atâta vreme...

Din ceasul blestemat al păcatului, când mâna lui ucigașă răpusese vieața aceluia pe care îl ura, dar și pe-a ei, ființă pe care o iubise atât și pe care trebuia s'o erte,... din clipa aceea, el n'a mai avut înaintea ochilor decât priveliștea fioroasă a trupurilor cari se svârcoliau în sânge..., dar mai ales privirea ei de groază și rugă de ertare...

Și el, nebunul, a fost ne'ndurător... pentru ca apoi să ispășească atât de crud păcatul cel din tinerețe.. N'a ertat și n'a uitat atunci pentru ca acum să rătăcească din loc în loc.

Și vieața aceasta, a dus-o badea Enacache mulți ani de-arândul, până spre bătrânețile cari nu mai îngăduiau nici acului să înflorească mândru cele strae, dar nici trișca să mai poată zice pe placul tineretului... Singur sufletul își păstra luminoasă toată vedenia vremurilor trecute, cari de altfel îl chinuiau mai apăsător ca oricând...

Din clipa aceea grozavă a tinereții, rătăci strecurându-se așa neștiut, necunoscut, prin multe sate, și din fiecare plecase mânat de gândul că lumea lui, cu toate grozăviile și chinurile ei, pe care el o vedea atât de luminoasă, va fi văzută ori măcar bănuită și de ceilalți oameni... Și astfel toți îl arătau cu degetul. Nădăjduise totuș că acolo în munți, departe de satul tinereții lui blestemate, precum și de celelalte prin cari mai trecuse, va putea să-și petreacă cele din urmă zile amare ce-i mai fusese sorocite de Sus... Dar n'a avut parte nici măcar de-atâta ușurare a bătrâneților lui, căci în satul de munte s'a pripășit în timpul din urmă un alt strein... Era cojocar de breaslă, dar cânta și din cimpoiu.

Până atunci i se împuținase numai mușteriii acului, căci se ridicase alți meșteri sumănari mai tineri; de-aci înainte nu mai avea cătare nici trișca.

Cimpoiul cojocarului îi luase locul și el trebuia să încerce și amarul foamei...

Decât nu acesta era chinul moșneagului, ci cu totul altul, care înteția tot mai mult pe cel de până acum.

Fusese doar o singură dată la hora cea nouă care acum se învârtia după bâzâitul cimpoiului, și nu știu cum i s'a părut că chipul cojocarului cântăreț l-a înfiorat răscolindu-i toată firea până în adâncurile ei... Ce-l mânase la horă pe el care acum stetea nedeslipit din preajma bojdencei unde s'adăpostise atâta vreme, nu și-a dat seama; dar i s'a părut că în cântărețul cel nou, în chipul îmbătrânit ca și al lui, descoperă trăsături tinere, cari doar erau numai ascunse subt sbârciturile feței și umbra bărbii și a părului albit.

In ziua aceea a plecat de grabă de la horă, bănuindu-și de neastâmpărul ce-avusese, căutând totodată să se încredințeze că cimpoeșul de azi nu putea să fie chipul celuia pe care el l-a crezut mort până acum, chipul aceluia care, prin îndrăzneala lui, i-a dat prilejul păcatului, pe care nu l-a ispășit încă...

Și-amintește bine, ba chiar simția par'că și acum căldura și mirosul sângelui ce-l împroșcase din cele dintâi lovituri date. Dușmanul răpus se depărtase și căzuse doar mai departe în desișul florilor din grădină, în vreme ce el, îngrozit de fapta săvârșită, stătea ca de piatră în fața *ei*, care închisese de veci ochii ce-l inebunise.

Nu, nu se putea să fie el... Neamul lor, e drept că obișnuia meșteșugul gospodăriei, dar din cimpoiu știa bine că nimeni nu cânta prin părțile acele.

Dar credința aceasta, pe care căuta să și-o întărească din ce în ce, dimpotrivă slăbia tot mai mult, stăruind astfel în gândul că cimpoeșul de azi, era fostul lui vrăjmaș... Poate că nu va fi fost lovit de moarte, se gândia,—și a scăpat, ca să-i aducă măcar acum la adânci bătrânețe de chin, să-i aducă vestea că nici ea n'a murit.

Ce minune, Doamne... Și cu gândul acesta aștepta cu nerăbdare sosirea celei mai apropiate sărbători, când iarăși se trăgea spre hora satului să vadă de n'o putea să se încredințeze într'un fel ori altul...

Și astfel, neluat în seamă de nimeni, răzimat în toiagul bătrâneților, a stat în preajma cimpoeșului multe sărbători la rând, încredințându-se din ce în ce mai mult că bătrânul care acum îi stătea în față, nu putea fi altul decât fârtatul lui de-altădată, pe care căutase să-l doboare pentru dragostea cu păcat a fetei ce-o îndrăgise amândoi... Nu se mai

DIN NITYANANDA

IMN ATHARVIC

SCHELETUL

Eu vreau să-mi cânte barzii în imnuri vitejia.

Și ca să-mi cânte barzii în imnuri vitejia,
Chema-voiu într'o noapte o coardă și-o săgeată
Și 'n ele îmi voiu pune credința și magia:
Cu visuri le voiu crește să creadă numa'n sânge;
Cu vinuri negre, ziua; iar noaptea, vinuri albe,
Să uite ce-i durerea râzând de cine plânge,
Să bată, unde-mi bate azi gândul făr' de lege,
In poarta zăvorită, în pieptul unui rege.

Eu vreau să-mi ardă **Agni** *pe ruguri de rubin.*

Și ca să-mi ardă Agni pe ruguri de rubin,
Și ca să-mi cânte barzii în imnuri vitejia,
Din arc voiu face **potra** *și* **Soma** *din pelin*
Și 'n ele îmi voiu pune credința și magia;
Pe vânturi le voiu crește să urle ca furtuna...
In loc de rugi deșerte cu basmul:—«Adevăr!»
Voiu sta la căpătâiu-i pândindu-l totdeauna
Și gura-i de va râde și ochi-i de vor plânge
In șuerul săgeții striga-voiu: – «Sânge! Sânge!»

Eu vreau să scap poporul de regele Assura.

Și ca să scap poporul de regele Assura,
Și ca să-mi ardă Agni pe ruguri de rubin,
Și ca să-mi cânte barzii în imnuri vitejia,
Cu oasele-mi voiu bate la poartă în Madura,
Și poarta o să cadă, că am de unde vin,
In umezile-mi brațe, pustiul și magia.
Va geme temelia palatului sub mine...
Și regele striga-va: – «Dă-mi arcul și săgeata!»
Iar arcul va răspunde:—Nu-s regi peste ruine!»
Și gura-i de va râde și ochi-i de vor plânge
Vesti-voiu libertatea prin ruga:—«Sânge!... Sânge!»

Kostya ROVINE

RUGACIUNE

Sunt dureros de singur şi de strivit; părinte,
Un semn că nu eşti numai o ploae de cuvinte
Trimite-mi, din albastru, ca mana ce cândva
Trimis-a peste jidovi temutul Iehovah,
Şi fă să simt suflarea ta caldă de 'ndurare
Cum simte spicul raza puternicului soare.
Cuvântul tău să fie răcoritorul vânt,
Şi ploae peste brazdă să fie-al tău cuvânt
Menit să se reverse şi-adânc să mi se sape,
Ca văile săpate de curgătoare ape,
Prin inima-mi bătută de vântul nopţilor,
Făcând din ea, cu timpul, dumnezeesc ogor.

Eu ştiu că-odinioară trimişii tăi, profeţii,
Vestiau că 'n bunătatea-ţi edenică drumeţii
Insângeraţi sfârşi-vor să-şi afle adăpost.
Eu sunt însângeratul drumeţ lipsit de rost.
Sandalele, toiagul şi hainele-mi sunt rupte
De-atât amar de umblet pe drumuri ne'ntrerupte
De nici un punct de reazăm în lungul lor pustiu.
Arată-mi-te-odată că eşti etern şi viu
Şi, după cum de-apururi ai desfăcut din cortul
Intunecos al nopţii, blond, soarele ca tortul
De raze luminoase prin negrele-adâncimi,
Aşa desfă-mă, Doamne, din multele micimi,
Şi ochiul tău asupra mea să se îndrepteze
Ca robul tău să poată cinstit să te urmeze;
Şi cum înlături pâcla atâtor dimineţi
Ca soarele să-şi verse vieaţa 'ntre vieţi,
Inlătură păcatul şi multa mea prihană,
Deosebind neghina netrebnică de mană,
Şi 'n inima-mi flămândă de tine să citeşti
Printre păcate dorul de ochi dumnezeeşti.

Sunt stână 'n care mieii desăvârşirei mele
Tânjesc în ţarcul vitreg al zilelor lor grele,
Pădure viciată, mărăciniş, pământ
Netrebnic şi grădină ticăloşită sânt.
Aşa-e Doamne; însă, tu, dă-mi parfum, culoare,
Şi schimbă acest zadarnic mărăciniş în floare;
Indreaptă 'n mine cedrii pipernıciţi şi rari
Şi fă-i să se ridice cât muntele de mari,
Şi cu a lor frunzătură să căptuşească cerul;
Invioreazǎ-mi mieii şi toarnă 'n ei misterul,
Nelămurit şi vajnic ca gândul tău în mers,
Al ritmului ce toarnă vieaţă 'n univers;
Ingădue-mi, pe vite să pun, temeinic, jugul,
Şi 'n ţarinele unde mi se va 'nfige plugul,
Bucatele, cu spicul de aur, din belşug,
Să isvorască 'n urma zmeritului meu plug;
Şi-apoi, când în grădină mi-or creşte trandafirii,
Să-i ude veşnic roua, să-i mângâe zefirii
Şi 'n ei să ardă 'ntreaga vieaţă a soarelui.

Un om are să lase, atunci, din mâna lui
O binecuvântare puternică să cadă
Fiindcă 'n treacăt mâna-ţi curată de zăpadă
S'a 'ntins în chip de daruri şi 'n sufletu-i strivit,
Iar el a strâns-o 'n ele din colţu-i urgisit;
Şi pentru că privit-a nemărginita-ţi fire
Privirile-i vor arde de adâncă mulţumire;
Iar gura lui, cu flacări, va spune ne'ncetat
Un himn de slavă pentrucă, grav, l'ai ascultat
Şi-ai pus orânduealǎ pe tragica moşie
A tristei Palestine din inima-i pustie.

N. DAVIDESCU

îndoi în cele din urmă, el era; dar ce-l mânase oare pe aceleaşi poteci ale rătăcirii pe care umblase el vinovatul?

Căuta oare să-i dea de urmă şi să-l arate lumii ca ucigaş?

Sau poate îi aducea măcar în ceasul din urmă vestea mântuirii că nici ea nu murise?

Şi muncit de gândurile acestea, nu odată fusese ispitit de îndemnul să se apropie de el şi, îngenunchindu-i în faţă, să-l roage de ertare şi de vestea cea aducătoare de mântuire. Dar simţia că nu are tăria să-şi descopere taina ce-o ascunde în sufletul lui chinuit, şi atunci târîndu-se în tremurăturile celor din urmă slabe puteri, se ascundea iar în coliba suferinţelor amare.

Intr'o zi de primăvară însă, înviorat de puterea vieţii ce izvora din toate ale firii, s'a strecurat pe uliţile cu pomi în floare şi s'a abătut iar la horă în preajma cimpoeşului... Bătrânul strein, cu cimpoiul umflat şi strâns subsuoră, bâzâia un cântec de prin partea locului şi tineretul juca învârtind hora în strălucirea caldă a soarelui de primăvară. De-odată însă bâzâitul cel domol se schimbă într'o furtunoasă bătută măruntă, pe care badea Enacache numai în satul lor o auzise şi o jucase în tinereţile lui cele fără noroc.

Topit la pământ şi cu privirile pierdute în depărtările ce s'arătau acum tot mai aproape, moşneagul a ascultat cântecul şi ropotul jocului aşa ca într'un vis ce ar fi dorit par'că să nu se mai isprăvească.

Când cimpoiul a stins cântecul, iar flăcăii au dat chiotul sfârşitului de joc, badea Enacache se deşteptă din visarea aducerilor aminte şi, târîndu-se în genunchi spre cimpoeş, îl îmbrăţişează strigându-i cu ochii holbaţi şi pierduţi:

— Mi-aduci cuvântul ertării ori al blestemului, spune, fârtate, spune! *Ea*, făptura pentru care am săvârşit păcatul, *ea*, a murit, a murit?!

Si fără să mai poată spune o vorbă, cuprins în cutremurul morţii s'a rostogolit la picioarele fârtatului de altădată cari privia aiurit neştiind de trebuie ori nu să creadă celor ce vedea şi auzia.

E drept, rătăcise şi el în lume, nu atât cu gândul ca să afle şi să descopere pe făptaşul nenorocirii al cărui părtaş fusese şi el, cât mai ales ca să uite de moartea năprasnică a iubitei ce le căşunase nenorocirea acestei vieţi rătăcitoare.

Nu se gândise vreodată, c'ar fi putut să afle undeva pe cel care o ucisese pe ea şi-l lovise gata să-l răpună şi pe el; acum când se găsia în faţa lui, văzându-l în ceasul cel din urmă al ispăşirii păcatului săvârşit, i s'a făcut milă, l-a ertat.

Aşa cum a putut, cu slabele puteri ce mai avea şi el, şi-a ridicat duşmanul de altădată cu capul pe braţe şi netezindu-i fruntea cu mâna-i slabă şi tremurândă, căută să-i dee cele din urmă mângâeri. In clipele acelea, făptaşul care se găsia subt privirile ertătoare ale duşmanului de altădată, privind rătăcit, cercă un zâmbet care se pierdu repede în gălbeneala de moarte a feţei, iar braţele goale şi osoase le întinse în gol tremurând în cea din urmă sforţare.

Zărise doi ochi frumoşi, doi ochi senini, cari nu se stinsese niciodată şi cari îl priviau cu drag; iar două braţe dulci, doritoare i se întindeau ca să-l primească în legănarea lor dulce... Erau ochii ei, erau braţele ei cari-l primiau dincolo de hotarele acestei lumi...

Il ertase şi ea!

Ioan CIOCÂRLAN

□ □ □

PIESELE LUI ODOBESCU

— De dincolo de mormânt, Odobescu își bate joc de cei cari l-au jefuit —

Odobescu par'că a presimțit ce are să i se întâmple. Ca orice artist mare înzestrat cu preștiință, el a prevăzut încă de când era în viață că odată moștenirea sa teatrală va fi prădată. Și-a dat alarma. Dovadă, următoarele rânduri din **Pseudo-Chinegheticos** *(Pg. 131—133), cari sună azi ca un glas de dincolo de mormânt ce se înalță ca să atace pe vinovați:*

«Știi, frate, c'au ajuns băieții să te dea de primejdie în țară la noi! Nu poți să mai scrii un rând, fără ca să te descoasă și să-ți ia socoteală, că adică de unde ai furat cutare idee și că de unde ai tradus cutare pasagiu? **Ce plăcere mai poate gusta atunci un biet Român, care și-ar fi pus binișor numele său pe o carte sau pe o cuvântare, rumegate de altul** și scrise în vreo limbă streină, scrieri pe cari el, mintosul, le-ar fi scos frumușel pe românește, curate și luminate și numai bune de deochi, ca apa neîncepută.

«S'au deprins să stea mereu la pândă, drăcoșii, ca și când altă treabă n'ar mai avea; caută, miros, se furișează prin cărți și dibuesc mai rău decât copoiul când adulmecă dâra fiarei prin țărână, și **bine n'apuci să te bucuri de vre-o nevinovată haiducie ce te-ai ispitit a face prin codrii literaturii, când fără veste, te și pomenești dovedit.** Atunci se fac Dunăre de mânie, dumnealor, pare că i-ai jefuit chiar pe dânșii de averea lor.

«La noi în țară însă, a dat Dumnezeu că n'avem lege care să ne poprească de a vâna pe moșia altuia și până acum nu s'a întâmplat ca vreun proprietar să facă pretențiune că l-ai despuiat de vânatul său. Dar neamul scriitorilor, — totdeauna și pretutindeni mai arțăgos, — nu numai că-și apără morțiș toate ale sale, dar încă duce și grija autorilor de peste șapte țări și șapte mări. Indată ce te-a călcat focul ca să te dovedească vreun colțat din școala nouă că ai făcut, în carte-ți, **oarecari împrumuturi tăinuite, adică, cum am zice, vreo ciupeală,** fericirea lui e să te scoată în vileag. Se grăbește, păgânul, a da sfoară în țară că te-a prins cu mâna 'n sac; te așterne prin gazete, cu frazele originale ale hoțului de păgubaș de gât; te batjocorește cum îi vine la gură și la pană; **te pune în rând cu pungașii, cu contrabanzii, cu calpuzanii... Vai de lume».**

S'a supărat hoțul de păgubaș. Ce 'ndrăsneală! Nici în mormânt, nu s'astâmpără. Și ce expresii! «Pungașii, contrabanzii, calpuzanii»! Și asta pentru o simplă... ciupeală sau, mai elegant, pentru o «nevinovată haiducie ce te-ai ispitit a face prin codrii literaturii»!

Păcat că e mort Odobescu, fiindcă pentru asemenea jicniri ar merita să-l străpungă vre-un... «calpuzan» în numele onoarei ofensate.

Al. ȘERBAN

□ □ □

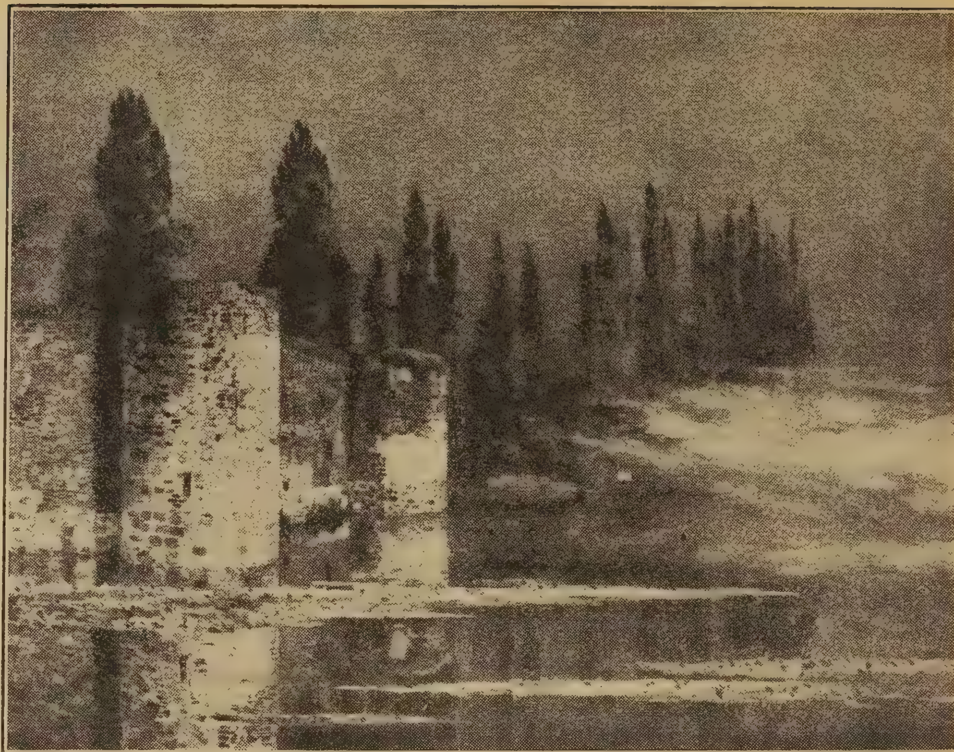

PROBLEMA LUI HAMLET

— DUPĂ GUYOT —

In jocurile mele de copil
Am apucat odată vârful lung
Al unui fin compas, — și îmboldit
De setea de-a vedea și de-a cunoaște,
Incet, încet, în piept am sprijinit
Oțelul înghețat, strălucitor...

Abia eram de cinsprezece ani
Și tot mă ispitia un surd fior,
M'ademenia așa... o tulburare
Neînțeleasă, dar fermecătoare,
S'ascult cum bate inima-mi pripit
Sub vârful ucigaș! Căci față 'n față
Aproape, cât o muche de cuțit,
'Năuntru se sbătea plăpând, o vieață
— Biet fluture sfielnic, — iar afar'
Plutind suprem, atotstăpânitoare
Sta moartea pânditoare la hotar!

Mi-am zis atunci pe gânduri: «A muri
Inseamnă a cunoaște. De-aș voi!?
De ce n'aș fi mai îndrăzneț ca altul,
C'un singur pas, drum veșnic să-mi deschid
Și-adâncul măsurând, — din tot înaltul
Cu sete să mă prăvălesc în vid?

Aș ști, și aș *vedea!* — Adânca taină,
Misteriosul «Poate», «Neștiutul»
Pe care îl presimte 'n mine lutul
Ca pe un sâmbur veșnic creator,
Nu s'ar putea prin mine să-l câștig?
O clipă numai fierul să-l înfig
Și-ar răsări doritele limanuri!

Oh, *sigur* să poți fi, să poți pătrunde
Ca 'nfiorarea vântului prin lanuri,
Cutreerând prin veșnicele unde
A 'n veci necunoscutului «Aiurea!»

Dar nu se poate! Multă vreme încă
Neliniștiți, cu unghiile 'nfipte
Pe-o buză de abis, — din vârf de stâncă,
Vieața ne-o petrecem aruncând
Priviri de groază 'n noaptea cea adâncă...

De ce atunci această 'ntârziere
A ceasului eternei desvăliri,
P'un drum de întunerec și durere,
Când vieața 'n ea nimic nu prețuește
Decât în amăgirea de miragii
Și 'n setea care-o sfâșie orbește?

Vai, asta-i tot! Căci toată 'ndreptățirea
O afli în izvorul suferinții:
E așteptarea, nu e 'ndeplinirea,
E fuga ce-ți dă pintenul dorinții!

Așa-mi sbucniau prin minte cugetări
Haotice, pripite. — Tresăriam
Șovăitor, și totuș fericit...
Un dor bătea din aripe grăbit,
Un dor de moarte, dorul care 'nchide
Orice nesiguranță, — care tae
Intr'un minut sublim orice 'ndoeală
Și spulberând c'un fulger larg minciuna,
Deschide zarea splendidă vederii
Sau o închide pentru totdeauna!

Apoi târziu mi-am zis: au cine știe
Și cine poate spune cu temei
Că moartea n'are văluri tot ca vieața,
Că poți să te încrezi fără de frică
In șoapta și 'n ademenirea ei?
Când a trăi înseamn' a căută,
Au dincolo sunt cheile problemei?
Misterul lumii nu-i la fel închis,
— In hieroglyful încâlcit al vremei, —
Și celor vii, — și celor din abis?
Pot eu cunoaște moartea, chiar atunci
Când mă atinge recea-i respirare,
Asemeni adierilor din lunci
Ce-ți dărue câmpia într'o floare?

Dar dacă n'o fi 'n moarte Adevărul
Nici potolirea orișicărui sbucium?
Dar dacă și 'napoia morții, Firea
Desfășurându-și fuga ei de zări,
Deschide câmpuri mai necunoscute
Și mai îngrozitoare întrebări?

Nu va descinde nimenea în miezul
Materiei, eterului, — să spue
Acesta-i adevăr, — e fals aceasta, —
E binele acesta, — cela nu e?
Au tot ce văd, nu este orb? — Și dacă
O fi un Dumnezeu, au poate El
Izvorul lui, El singur să-și cunoască?

M'am ridicat atuncia amețit
Și palid ca o mască...
Iar ca să scap de visurile tulburi
Așa cum de-o povară grea te scuturi,
— M'am dus în parc, s'alerg, să sburd pe pajiști
Cu micii mei tovarăși, — după fluturi!

Ianuarie 1914 — D. NANU

PATRIA

Ce scumpă-i vorba asta, dulce mamă!...
Atâta dor ascuns de noi o leagă,
Că de-o uităm în viața-ne pribeagă,
Tot ea cu drag la sânu-i cald ne chiamă!

Iubirea ei din vremuri se desleagă,
Și peste noi ca pânza se distramă!...
Și tuturor împarte fără samă
Căci darnică e ea cu vatra 'ntreagă!

Nu-i sfântă mai blajină între sfinte
Ca mama, ce ne leagănă pe brațe,
Și-atâtea adevăruri ne învață!

Dar nu-i cuvânt mai scump între cuvinte
Ca **Patria.** *E prima sărutare!...*
...Dar ea-i și cea din urmă 'mbrățișare!...

Const. A. GIULESCU

□ □ □

SUZANA A. MUREȘANU

Trăind cu amintirile — tot mai puțin limpezi ale trecutului atât de sbuciumat, nemișcându-se decât printre morminte și vedenii cari îi înrourează ochii, — venerabila văduvă a marelui poet ardelean se miră când apare vreun strein, dornic, sau curios s'o vadă. Și cu vocea plină de o vibrare impresionantă, povestește mici fragmente din lumea ei stranie, luminată ca de fulgere de unele amintiri ce-ar merita să intre în istorie, populată de atâtea umbre la cari trebuesc să se închine toți Românii,

Printr'un crâmpei, printr'o privire, printr'un gest tăiat pe jumătate, venerabila d-nă, de 50 de ani, văduvă și aproape centenară, spune așa de multe

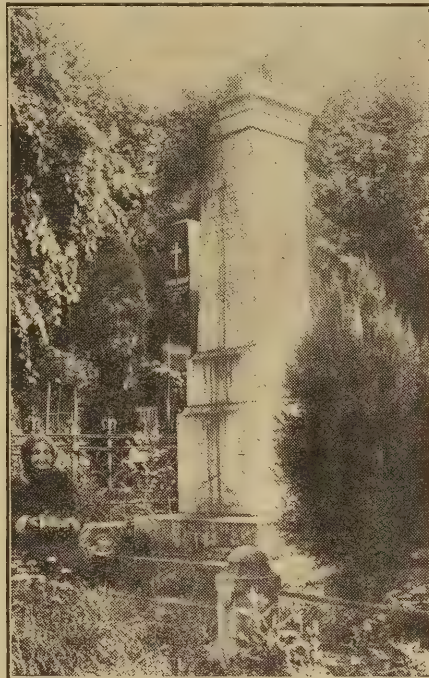

Mormântul lui A. Mureșanu

lucruri interesante că-ți vine greu să te desparți de dânsa. Il vezi pe Andrei Mureșeanu în ziua când a scris „Deșteaptă-te, Române", imnul care a avut cea mai mare înrâurire bună asupra Românilor subjugați; îl auzi cum repetă versurile, cum le cizelează, cum se bucură de fiecare strofă nouă și după un sbucium de câteva ore, strigă, cu fața luminată de fericire: „Azi nu-mi pune apă în vin! Il beau curat, c'am scris cea mai bună poezie..." Apoi, asculți cum picură în imagini sfâșietor de triste, povestea unei vieți mult și aprig persecutată de dușmanii unității neamului nostru, și printre imaginile acestea, înoptate de veacul ce le poartă, își face deodată loc un bărbat cu o voință rară și plin de ideal românesc: e generalul Constantin Magheru, frate de idei și de suferință al marelui poet.

In fața portretelor, necunoscute, ale poetului și generalului român, venerabila d-nă ar vrea să reverse tot șuvoiul de lumini prețioase și vechi, dar peste zăgazul implacabil al veacului său, nu trece decât un torent de lumini... Când am părăsit azilul înființat de văduva lui Andrei Mureșeanu și a cărui primă pensionară a devenit, dela o fereastră, venerabila d-nă îmi trimitea salutări ca o adevărată mamă.

Brașov, 1914. — N. R. A.

IMPRESII DIN AMERICĂ

EAST SIDE

Intr'o seară, copleșit de nostalgia unei țigarete românești, aflu dela un prieten că pot găsi un **intim-club** *într'unul din cartierele New-Yorkului.*

New-York! Un Babel de limbi și de colori... Și 'n vârtejul acesta există o oază dragă sufletului meu! Repede iau tramvaiul și-o pornesc înspre **East Side,** *în partea de răsărit a metropolei. Străbat căi nenumărate. Străzi mari, pline de firme cu slove ebraice, îmi evidențiează existența milionului de Evrei, existența unui neam rătăcind veșnic, într'o pribegie fără de popas. Un regat iudeu și un* **perpetuum mobile.**

Ajung, în sfârșit, în **Allen Street.** *E un amurg posomorît de iarnă. O ploaie rece se prelinge pe lângă zidurile caselor. Ulița e acoperită de șinele unui tren suspendat în aer. Deoparte și dealta a trotoarelor se revarsă un furnicar de negustori. Șireturi de ghete, mere murate, scrumbii; mărunțișuri utile unei lumi mărunte. Ai zice un târg „neaoș" din fundul Moldovei, rătăcit printr'o minune, în cetatea cu turnurile de aur de dincolo de ocean. Ploaia se filtrează printre șinele drumului de fier, ce se întinde ca un acoperiș deasupra ulițelor reci. Si umbre învăluite în sdrențe se strâng în jurul focurilor încinse în mijlocul drumului. Scândurile putrede troznesc, linse de flăcări slabe, albăstrii. Iar fumul se risipește pe jos ca fumul unei jertfe ce însuș cerul o disprețuește.*

Aici este locul unde se adună Evreii-români. Aici este cartierul **românesc** *din New-York. Aici firmele* **nu** *sunt scrise de la dreapta spre stânga: „Farmacia română". „Dentist român". „Tutungerie română". „Cafeneaua română". Totul este românesc și toți sunt Evrei. Vorbesc românește și simt românește. Cine se îndoește de sinceritatea dragostei lor pentru dulcele lor părăsit? Omul, ca și planta, nu prinde pe orice pământ. Soarele de aur al colțului natal este singurul element priincios inimii și trupului. Dar nemiloasele împrejurări te smulg și, ca pe o buruiană, te duc vânturile dușmane, departe, departe...*

Departe! Cine n'a simțit lovitura de pumnal a unei despărțiri pentru vecie, nu poate să-și dea seamă de acest cuvânt: **departe.**

In atmosfera umedă și friguroasă, înecată de fumul greu ce-l împrăștie focurile vitrege, sdrențuroșii mei frați visează... visează!

Ahasver, nicăirea nu m'ai înspăimântat mai mult ca aicea, în East Side. Ce este infernul lui Dante, pe lângă străzile întunecoase, friguroase, umplute de fum și de blestem, din hruba ta transoceanică?

Ahasver, ești fratele meu și durerile tale mă dor și pe mine.

FLAŞNETA.

Un colţ de uliţă. Acelaş fum risipit ca un abur plin de otrăvuri. Pe sus acelaş tren, ce trece cu vuet de fierării. Deacum e noapte şi o fâşie vie de lumină năvăleşte dintr'un bec prins de zid. Razele umezesc o formă care se mişcă monoton şi ritmat. Este o femee care învârteşte manivela unei flaşnete.

Si flaşneta cântă. Cântă înnăbuşit, falş. Este cântecul unui norod care nu mai poate să cânte. Cu notele ce se îngrămădesc fără de nici o armonie să scape de închisoarea flaşnetei stricate, se revarsă lacrimile unui plâns fără de hotar. In cântecul acesta foşnesc copacii şi suspină râurile, urlă vânturile şi freamătă valurile. Flaşneta cântă înnăbuşit cântecul ce sonor răsună în sufletul unui popor ce nu mai poate cânta...

„NEWSBOY“

Vânzătorul de ziare!

Un băiat plăpând, galben. S'a născut în ţara liberă a Americei: A crescut ca o ciupercă în umbra unui pod pe care plesniau trenurile din cozile lor lungi de şerpi veninoşi. Acolo a vândut jurnale de la vârsta de trei ani. La cinci ani, şi-a mutat tatăl căruţa cu butoiaşele pline de mere murate şi acuma vinde gazetele în East Side.

In Statele-Unite toţi sunt egali şi toţi „îşi fac o vieaţă“. El poate ajunge la Preşedinţie. Fiecare cetăţean este un presupus candidat... Dacă nu va fi Preşedintele republicei, va fi cu siguranţă un mare **businessman.** *Cum de-a ajuns Astor milionar?*

Deocamdată copilul tuşeşte şi pe obrajii amândoi, câteodată înfloresc două roze ciudate ce ard ca o pară...

DIAMANTELE.

Iacob Green „îşi face şi el o vieaţă“ în East Side. Are un cărucior pe care îl împinge din uliţă în uliţă. Intr'un oraş ca New-York, acest fel de vehicul trădează multă dragoste de tradiţie şi de vremuri apuse.

Căruciorul este plin de dantele şi dantelele sunt eftine. Un chilipir: „numai cinci cenţi yardul!“

Nevestele se opresc în drum între două cumpărături şi, într'o mână cu coşul în care zâmbeşte o pâine sau un castravete murat, îşi îmmoaie cealaltă mână în spuma îngălbenitelor dantele din cărucior. Iar mâna niciodată nu se retrage nemulţumită. Căruciorul plin să se reverse dimineaţa, se întoarce seara acasă gol!

Si din spuma de dantele şi dintr'un ocean de privaţiuni, după „câţiva ani de afaceri bune“ cu împinsul vehiculului tradiţional, ca un alchimist, Iacob Green a extras cvintesenţa,—un bob de diamant.

Un diamant! Ce inel minunat şi ce bună casă de economie... Un diamant este un strop de fericire sclipitor, fermecător, orbitor.

Si iată cum toţi Evreii din East Side, „care îşi fac o vieaţă“ au câte un diamant. Să mai pretinzi că sunt calici! Au diamante, domnule!

Leon FERARU

NOTELE SĂPTĂMÂNEI

O farsă nostimă. — Mania enciclopedismului. — O întâmplare autentică

Enciclopedismul, cu care se fălesc în genere oamenii de seamă a fost pus zilele acestea la grea încercare. Iată faptele, aşa cum le găsim în marele cotidiau francez, *Le temps*:

Un ziarist francez, om de spirit sau farsor sceptic, d-l Birault, a născocit un nume Hégesippe Simon; l-a botezat, ca o ironie la adresa precursomaniei contimporane, „ilustru precursor“ şi l-a făcut părintele banalei dar celebrei maxime: „Lumina înlătură întunericul“. Din acest nume înventat, Birault a făcut un erou al ştiinţei al cărui centenar trebuia să se serbeze zilele acestea, prin ridicarea unui monument în amintirea „marelui precursor“.

In acest scop, farsorul ziarist a trimis invitaţii la o mulţime de persoane marcante, oameni de ştiinţă emeriţi şi politiciani de seamă. Dintre aceştia s'au grăbit să răspundă cu entuziasm anunţând chiar că se simt onoraţi să ia parte la sărbătorirea unui om atât de însemnat, fostul ministru Besnard, savantul Lintilhac şi o mulţime de alţi savanţi şi literaţi. Unii dintre ei şi-au arătat chiar dorinţa de a ţine şi discursuri cu acest strălucit prilej de elocvenţă.

Iar după ce a văzut entuziasmul stârnit de iniţiativa lui şi după ce a primit toate aceste adeziuni însemnate, farsorul Birault a arătat în public că „precursorul“ Hégesippe Simon n'a existat niciodată decât în închipuirea lui.

Farsa a fost minunată. Ea va tămădui, desigur, pentru câtava vreme pe mulţi din contimporanii noştri de plăcerea de a-şi afişa cu ostentaţie enciclopedismul infailibil. Sunt oameni, — în Franţa ca şi la noi; la noi ca şi în Franţa,—cari ţin să treacă, pretutindeni şi oricând, drept cunoscători şi pricepători a toate câte sunt sau nu sunt. Şi aceasta fără să fie nevoie; aşa numai din snobism.

O întâmplare, prea nostimă ca să o pot trece sub tăcere, arată cât de desvoltat este şi în ţara noastră acest snobism.

Eram la prima reprezentaţie a *Invinşilor.* După actul întâiu, îl întreb pe un înalt funcţionar:

— Cum ţi se deseneazá piesa?

El îmi răspunde grav:

— Actul al treilea e foarte frumos.

Uimit de această profeţie, zic:

— Cunoşti piesa?

— Da, am mai văzut-o!—îmi răspunde el cu aceeaş siguranţă.

— Nu se poate!—îl contrazic eu cu o diabolică plăcere. Piesa se reprezintă azi pentru întâia oară.

— Aşa e! Ai dreptate!—se 'ncurcă dânsul. Atunci se vede c'am citit-o!

— Poate-ai citit-o...

— Da, da, am citit-o!—întări el, depărtându-se.

Insă piesa nu fusese publicată niciodată, iar de reprezentat, atunci se reprezenta pentru întâia oară.

CRONICARUL DÂMBOVIŢEI

MIŞCAREA LITERARĂ IN STRĂINĂTATE

ERNEST RENAN

O însemnată însuşire a omului şi îndeosebi a scriitorului este limpezimea şi talentul de a împărtăşi ideile şi sentimentele sale, astfel încât cititorul să le dea întocmai sau aproape întocmai înţelesul ce ele îl au în mintea autorului. Dar nu este un talent mai mic acela de a putea pătrunde ideile altuia, mai ales când ele alcătuesc un sistem.

Acesta din urmă l-a avut în cel mai mare grad M. Guyau, după cum o dovedeşte celebra sa operă *La Morale Anglaise contemporaine.* Renan, ilustrul păgân care, după modesta-i apreciere, a fost singurul în secolul său în măsură să înţeleagă pe Isus Christos, poate fi socotit că are acest talent exact în gradul în care este, sau mai bine vrea să fie lipsit de talentul de a se face înţeles.

Să mă explic. Renan avea mintea ageră şi pătrunzătoare, spiritul critic şi satiric, intuiţiunea colosală, iar stilul aşa de colorat şi strălucitor încât îţi dă iluzia limpezimii. Ceva mai mult, Renan este chiar de o limpezime extraordinară în expunerea diverselor idei. Dar dacă părţile sunt desluşite, totul este confuz, sau mai bine zis o contrazicere. O operă este un silogism. Operile lui Renan îndeosebi *Viaţa lui Isus,* au numai premise, concluziunea le lipseşte. Autorul însuşi a fost o contrazicere vie şi strălucitoare. Viaţa a fost ca opera şi opera lui este copia vieţei sale, aci veselă, aci cam melancolică, aci credincios aci ateu, aci realist, aci idealist, adesea filozof şi totdeauna artist. In el, după propria-i mărturisire, evlaviosul breton se găsia totdeauna într'o luptă cu vorbăreţul şi şiretul gascon din care adesea eşia biruit.

Aprofundând opera marelui critic istoric şi cunoscându-i viaţa, te apropii de concluziunea preoţilor catolici: Renan, care îşi mărturiseşte credinţa în Dumnezeu şi când nu-i nevoe, care adesea te lasă chiar să crezi că-i creştin, nu numai că nu-i creştin, dar este un adevărat ateu.

El a *devenit* ateu. De rasă şi din părinţi extrem de religioşi, s'a născut cu credinţa în Dumnezeu. In seminarul *Saint-Nicolas du Chardonnet* din Paris a devenit creştin catolic, iar în seminarul *Saint-Sulpice,* cu puţin timp înainte de ziua când trebuia să îmbrăţişeze definitiv cariera preoţească şi să fie sfinţit, după ce trecu prin chinurile îndoelei, îşi pierdu pentru totdeauna credinţa şi deveni ateu.

El avea toate însuşirile unui bun preot afară de cea mai de seamă. Dacă n'ar fi avut spiritul *critic,* după cum spune el, ar fi ajuns un preot excelent, episcop sau chiar Papă. In orice caz n'ar fi fost celebrul autor al Vieţei lui Isus, chiar dacă admitem că autor tot ar fi fost. Creştinismul nu ar fi avut un adversar atât de mare; iar Tolstoi, cel mai adevărat creştin, ar fi rămas singurul protivnic al preoţimei creştinismului de astăzi, care s'a ridicat în numele credinţei.

Credinţa lui Renan este foarte ciudată. „Ştiinţa pozitivă a fost pentru mine singurul isvor de adevăr“, mărturiseşte el.. „Matematicile şi inducţiunea fizică au fost totdeauna elementele fundamentale ale spiritului meu... Natura îmi apare ca un ansamblu în care creaţiunea particulară nu îşi are loc, şi în care, prin urmare, totul se preface... Filozofia mea, după care lumea în totalitatea ei este plină de un suflu divin... Dogma graţiei este cea mai adevărată dintre dogmele creştine... Voinţa lui Dumnezeu să se împlinească !.. Reneg blestemele pe cari slăbiciunile ceasului de pe urmă ar putea să mă facă să le îndrept împotriva Eternului...

„Era în vacanţa din 1845. Creştinismul îmi apărea mai mare ca oricând; dar nu mai păstram supranaturalul decât printr'o sforţare de obişnuinţă. Ideia că, părăsind Biserica, voi rămâne credincios lui Isus, se agăţă de mine şi, dacă aş fi fost în stare să cred în apariţiuni, desigur aş fi văzut pe Isus zicându-mi: *„Părăseşte-mă ca să fii discipolul meu.“* Pot spune că, de atunci, viaţa lui Isus era scrisă în spiritul meu... Isus totdeauna a fost cu adevărat magistrul meu... Sunt dublu: câte odată o parte din mine râde când cealaltă plânge. Aceasta explică veselia mea. Cum în mine sunt doi oameni, totdeauna unul găseşte de ce să fie mulţumit... Când, deoparte, nu nădăjduiam decât să fiu preot de ţară sau profesor de seminar, în

mine se afla totuş un visător... Pricina aparentelor mele contraziceri este în mare parte complexitatea mea de origină.. In scrierile mele am fost de o sinceritate absolută“...

Renan este totuş religios şi crede în Dumnezeu, cu toate că nu admite supranaturalul. El crede însă în felul său. Pentru el religiunea este idealismul, iar Dumnezeu este binele şi adevărul. Cu alte cuvinte, după chipul general de a se exprima, el este ateu, deşi câteodată, lăsându-se biruit de misticismul congenital, devine teist. Devine chiar creştin, apostol al învăţăturilor morale ale sublimului visător din Nazaretul Galileei ; pe care însă nu-l vede făcător de minuni, Dumnezeu, ci omul care s'a apropiat mai mult de Dumnezeu, de Ideal.

Părinţii lui Renan, erau ca toţi Bretonii, foarte religioşi, tatăl său era un entuziast, unchiul după tată un detracat simpatic cu un suflet mare şi cu un mare dar de povestitor. Dar el mai avea, după ascendenţii mamei lui, o bună cantitate de sânge gascon. Spiritul critic, veselia şi pe alocuri câte o mică minciună, le datoria gasconului care se amestecase în neamul lui.

El atribue contradicţiunea din sufletul său acestei îndoite origine.

Renan, după propria-i mărturisire, s'a simţit totdeauna preot. Nimic nu s'ar fi potrivit mai bine pe el decât rasa călugărească. Avea tot ce se cere unui preot. Avea chiar mai mult decât se cere ; şi de aceea, el care era destinat carierei preoţeşti, şi-a consacrat toată viaţa, împins de spiritul critic, să facă opere, pe cari catolicismul le-a pus la index ; iar publicul, complicele lui, l-a încurajat mereu.

Fiindcă Renan nu poate trăi fără să se contrazică, deşi ne spune că spiritul lui critic l-a făcut să părăsească cariera preoţească, totuş uitând aceasta, în alt loc declară că numai o împrejurare i-a schimbat predestinarea.

In 1844, Garnier, profesor la seminarul Saint-Sulpice, biruit de bătrâneţe, nu mai putu să continue cursul superior de limba ebree. Le Hir, profesorul de gramatică, îi luă locul însărcinând pe eminentul său elev Renan, să-l suplinească. „Această îndatorire“, zice el, „de a-mi limpezi şi a-mi sistematiza ideile, în vederea lecţiunilor făcute condiscipolilor de aceeaş vârstă ca mine, hotărî chemarea mea.“

S'ar părea curios, şi totuş caracteristica operei lui Renan este contrazicerea, aparentă sau reală. Nu cunosc alt scriitor care să ducă aceasta aşa de departe. Contrazicerea lui însă este conştientă şi chiar vroită, câteodată, când estetica frazei o cere ; căci dacă Renan adesea cercetează ca un savant şi cugetă ca un filozof, totdeauna scrie ca un artist. El sacrifică adesea chiar adevărul, deşi susţine contrariul, frumosului. Când construcţia frazei îi îngădue să nu-l sacrifice, îl spune, dar în aşa fel ca să ne impresioneze. De aceea el este mare adept al comparaţiunilor şi al imaginilor. Transcriu una la întâmplare : „In întregimea ei, clădire a secolului al XIII-lea, teologia se aseamănă cu o catedrală gotică : ea are mărimea-i, golurile imense şi puţină soliditate“.

Combinând ce-mi vorbeşte portretul lui Renan,—executat de Leon Donnat cu puţin timp înaintea de moartea filozofului,—cu ce spune el despre alţii şi altele şi cu ce spune şi ce nu vrea să spună despre el însuş, mi-l închipui gras, lipsit de energie fizică, puţin cocoşat, capul alb şi mare, mustăţile şi barba rase ; în hainele-i negre el pare cel mai blând, cel mai evlavios şi cel mai vesel şi ironic preot catolic. De abia întrezăreşti în acest bătrân marele ateu, marele istoric critic al creştinismului, marele stilist, marele artist-filozof a cărui celebritate a umplut sfârşitul secolului al XIX-lea.

Francezii au exagerat calităţile şi defectele aceluia care a aruncat cea mai mare lumină asupra întunecoaselor origini ale creştinismului. Renan dacă n'ar fi fost silit de o impulsiune internă, combinată cu natura subiectului ce trata, ar fi dat operei sale un caracter ştiinţific, care pe alocuri astăzi i se poate contesta. Dar cum ar mai fi rămas, lipsită de subiectivism, opera acestui mare artist? Ştiinţa n'ar fi câştigat mult, în schimb însă arta ar fi pierdut una dintre cele mai sublime ale ei manifestări, ar fi pierdut „Viaţa lui Isus“.

Tiberiu R. CONSTANT

CRONICA TEATRALĂ

Teatrul Naţional.—**Invinşii,** piesă în trei acte de d-l *Al. Kiriţescu.*

Ultima piesă originală reprezentată la Teatrul Naţional este deopotrivă de interesantă, atât prin lipsurile cât şi prin calităţile ei. Şi aceasta nu e banal, într'o vreme în care verva scriitorilor se risipeşte în sforţări către perfecţiuni artificiale.

Invinşii este o dramă plină de cusururi,—prin urmare o piesă onestă. Autorul nu s'a căznit să creeze înşelătoare aparenţe de meşteşug teatral. Deşi trăit în culise,—d-l Al. Kiriţescu este inspectorul Teatrului Naţional,—autorul *Invinşilor* nu a căutat să izbească prin abilităţi ieftine, să surprindă interesul spectatorilor prin neprevăzuturi meşteşugite. Şarlatanismul, care rentează atât de mult azi pe scenă, nu l'a ispitit. Succesele d-lui de Herz nu l'au ademenit. Din potrivă, d-sa a căutat să se apropie cât mai mult de isvorul realităţii, şi-a aplecat urechea pe inima omenească, şi numai după ce a fost pătruns de clocotul vieţii complexe, după ce şi-a simţit auzul şi vederea îmbibate de svon şi privelişti prinse din observaţia directă a lumii, numai atunci s'a aşternut pe lucru.

O, nu vrem să spunem că piesa d-lui Kiriţescu oglindeşte profund viaţa şi este frământată dela început până la sfârşit de fiorul ei cutremurător. Nu. Dar d-l Kiriţescu are un merit care nu trebue să rămâie neaplaudat : d-sa, prin onestitatea procedeului său artistic, a isbutit să ne apropie de sbuciumul neprefăcut al inimii omeneşti şi să deschidă o mică fereastră prin care clocotul deacolo a izbucnit o clipă spre noi şi ne-a îngrozit. Pentru un debut aceasta este de-ajuns,— şi prin ceeace s'a înfăptuit, şi mai cu seamă prin ceeace ni se făgădueşte. *Invinşii* a dovedit că d-l Kiriţescu nu este numai un scriitor ispitit de gloria sgomotoasă a succeselor de scenă.

D-sa pare un om care ştie să observe viaţa, să-i surprindă misterul. Şi, după cum se vede, d-sa mai este şi un scriitor care se cercetează singur cu scrupulozitate. Dovadă: autorul *Invinşilor*, deşi scrie de mult, n'a publicat nici odată nimic. Norocul şi l'a încercat fără sgomot, timid. Aceasta este un semn bun, într'o vreme când admiraţia de sine face pe cea mai mare parte din scriitorii tineri să creadă că biata posteritate aşteaptă cu înfrigurare să consacre până şi ceea ce ei vorbesc în somn.

*

Invinşii sunt soţii Cristian (d-l Ar. Demetriad) şi Maria Mantu (d-na L. St. Bulandra). După ce au strălucit opt ani în Bucureşti prin lux, risipă, frumuseţe şi iubire, Cristian şi Maria Mantu se deşteaptă din vârtejul acesta de plăceri în faţa falimentului. Intreprinderile pe cari Cristian le-a încercat, au căzut, moşiile i s'au vândut una câte una şi acum nu mai are altă avere de cât datorii de un milion şi jumătate de lei. Ce să facă? Ca să scape din această situaţie, el cere să fie numit comisar al secţiunei române din expoziţia de la Madrid. Guvernul îl numeşte şi Cristian pleacă singur în Spania, unde stă un an. In vremea asta, Maria rămâne la Bucureşti să potolească, cum va şti, lăcomia cămătarilor deţinători de poliţe şi să se împotrivească atacurilor tutulor bărbaţilor cari timp de opt ani au dorit-o zadarnic cu disperare.

Desigur, ideea lui Cristian nu este fericită de loc, dar la necaz, omul face multe prostii. Totuş, publicul nu se poate dumeri ce caută el la Madrid? Speră să-şi poată reface averea acolo? Nu. Ş'apoi 'n sarcina cui îşi lasă el datoriile din Bucureşti ? Se gândeşte că i le-ar putea plăti Maria ? Nu. El îşi iubeşte mult nevasta şi, dacă nu şi'a luat-o la Madrid, este numai fiind-că prezenţa ei acolo ar fi necesitat cheltueli de cari voia să se scutească. Dar dacă o iubeşte, atunci cum a putut s'o lase un an singură, săracă şi frumoasă la Bucureşti, în mijlocul unei vieţi de risipă şi desfrâu ?

Nedumeririle acestea au rămas şi după ce piesa s'a sfârşit tot nedumeriri. Unitate de... acţiune.

In restimpul acesta de un an, Maria Mantu se îndrăgosteşte de Gabriel Radian (d-l Tony Bulandra), un amant de carieră, care a cunoscut înainte pe toate prietenele Mariei fără să le fi iubit şi care acum iubeşte pe aceasta pentru... castitatea cu care se aruncă în braţele păcatului. Dar tocmai când iubirea Mariei şi-a lui Gabriel este mai aprinsă, soseşte pe neaşteptate, dela Madrid, Cristian, chemat de un prieten care-l vestia că creditorii nu vor să-i mai prelungească poliţele. Faptul acesta, cu totul neaşteptat, încremeneşte pe Maria, o înebuneşte de durere. Ea nu mai poate sta cu demnitate lângă bărbatul înşelat. Vrea să fugă, gonită de vedenia păcatului ei. Intr'o scenă lungă şi obositoare îşi ia rămas bun dela Gabriel. Şi actul întâi se sfârşeşte cu vestea pe care o aduce prietenul lui Cristian, Vivescu (d-l C. Duţulescu) că un bancher cumpără toate poliţele lui Mantu.

Actul acesta de expoziţie este foarte slab. Deşi i s'a dat cadrul unei repetiţii pentru o reprezentaţie de bine-facere, el nu e distractiv de loc. Glumele (afară de una) sunt... serioase, personagiile vorbesc mai mult prin pasagii lungi decât prin replici scurte, scăpărătoare, iar pregătirea acţiunei lâncezeşte aşa în cât spectatorul nu rămâne neliniştit să cunoască ce are să se întâmple în actele următoare. In sfârşit, actul întâi a fost consacrat în întregime neîndemânărei de debutant.

Din acest punct de vedere, trebuie să recunoaştem, expoziţia este în adevăr isbutită.

*

Actul al doilea se petrece în saloanele doamnei Mantu. Se începe şi se menţine mai mult de jumătate pe acelaş ton ca şi întâiul. Acţiunea ezită de a se desfăşura energic. Publicul pierde orice speranţă. Suntem în timpul reprezentaţiei de binefacere. In salonul de alături se aude muzică şi răsună aplauze. Pe scenă se perindează artiştii diletanţi, se vând flori. D-na Mantu, care în actul precedent s'a despărţit pentru totdeauna de Gabriel, ca să nu fie silită să aparţie în acelaş timp la doui bărbaţi, vrea acum să se despartă şi de Cristian. Ea este o femee onestă, care a păcătuit din motive aproape străine voinţei ei. Şi totuş, spectrul păcatului săvârşit îi alungă liniştea, îi sperie orice posibilitate de fericire viitoare. De-abia a rămas singură cu bărbatul ei, — care-o iubeşte şi pe care-l iubeşte, — şi 'ntre ei răsare fantoma amantului părăsit şi încă iubit. Iar vedeniile acestea o turbură adânc şi o revoltă. De-aceea, Maria Mantu trebue să plece din casa bărbatului ei.

Dar tocmai în clipa când găseşte în ea tăria de a-şi îndeplini această hotărâre, află că bărbatul ei, este pierdut. In asemenea împrejurări, dacă pleacă săvârşeşte o laşitate. Aci începe să se înoade conflictul. Ea nu poate să părăsească pe bărbatul pe care l-a iubit şi l-a ruinat. Se hotăreşte deci să-l ajute. Va căuta ea sumele de cari Cristian are nevoe ca să scape din încurcătură. Cel dintâi căruia se adresează este bancherul Ştefanovici (d-l I. Livescu) un parvenit desgustător, brutal şi cinic, originar din Bucovina. Acesta se oferă să-i înprumute 400.000 lei. Dobânda pe care i-o cere însă este ruinătoare pentru reputaţia ei. Ştefanovici se oferă să scape pe bărbat, dar vrea să piardă pe femee. Maria nu se vinde însă. Refuzul ei aţâţă tot cinismul ce doarme în sufletul bancherului. Acesta devine insolent. Şi insolent este nu numai cu Maria, ci şi cu bărbatul ei, când acesta îi propune, la rândul lui şi fără să cunoască demersul încercat de nevastă-sa, să subscrie câte-va acţiuni la societatea pe care vrea s'o înjghebeze, ca ultimă scăpare, pentru exploatarea unor terenuri petrolifere. La insolenţe, Cristian răspunde cu violenţe. Atunci Ştefanovici îi descoperă cu brutalitate că Maria a avut un amant. Lovit ca de trăznet, Cristian Mantu provoacă pe bancher la duel.

Actul al doilea se sfârşeşte cu această scenă violentă care a scuturat publicul din lâncezeala la care-l dispusese actul întâi şi începutul celui de-al doilea. De altfel, interesant în acest act,— care după părerea noastră cuprinde adevărata expoziţie a piesei, primul act fiind cu desăvârşire nefolositor,— a fost desfăşurarea celor două caractere mai bine studiate ale piesei; Maria Mantu şi bancherul Ştefanovici.

*

Actul al treilea este cel mai interesant, este sguduitor, este, în momentul culminant, misterios chiar. El se petrece în cabinetul de lucru al lui Cristian. Rănit până la disperare de insinuarea

lui Ştefanovici, Mantu cheamă la el pe Vivescu şi Radian, ca să-i slujească de martori în duelul cu Ştefanovici. Vivescu n'a venit încă, Cristian e singur cu Gabriel. Situaţia e palpitantă. Amantul e solicitat de bărbat să se ducă la insultător şi să-i pretindă repararea onoarei jicnite. Când află motivul duelului, Gabriel refuză. Refuzul lui, — cu totul neînţeles pentru un om de onoare şi un prieten în situaţia complicată a lui Radian,— întăreşte bănuelile lui Cristian. Va să zică Ştefanovici a spus adevărul! Gândul acesta îl face să strige de durere. Gabriel se 'ncearcă să-l convingă, cu tot felul de argumente, că Maria nu e în stare de-o asemenea josnicie.

— Jură-mi, atunci că Maria e nevinovată! — strigă disperat Cristian.

Gabriel ezită o clipă. Apoi se hotărăşte să jure. Cristian însă a băgat de seamă ezitarea şi-l opreşte să mai jure. Acum e convins. Ceeace vorbele n'au vrut să spuie, a trădat o mişcare reflexă. Momentul acesta e de-o discreţie şi intensitate dramatică remarcabilă.

Cu sufletul sfâşiat de această grozavă descoperire, Mantu vrea să afle acum cine este amantul. In dezordinea durerii, el face tot felul de presupuneri. Bănuelile bărbatului revoltă amorul propriu al amantului.(Scena continuă să fie de-o subtilitate sufletească cu care autorii români nu ne-au obişnuit). Gabriel se indignează de numele pe care durerea lui Cristian le răscoleşte. Şi nu-ţi dai seamă pe cine apără mai întâi pledoaria lui aprigă: cinstea femeei pe care o iubeşte încă sau dreptul său de a fi singur bănuit că a putut să cucerească această frumuseţe superioară. Este aci un echivoc dramatic de o rară frumuseţe. In cele din urmă, bărbatul îşi dă seama însă că Gabriel apără pe Maria mai mult din gelozia de a o şti bănuită c'a aparţinut şi altora decât din convingerea că n'a păcătuit, — şi-atunci adevărul întreg i se destăinueşte.

— Mizerabile, tu eşti amantul.

Şi vrea să se repeadă spre el să-l sugrume. Intre ei apare însă de-odată, atrasă de strigătele lor, Maria, care mărturiseşte tot.

Da, aşa e: a fost amanta lui Radian, amantă tristă, desperată, fatală. Părăsită de bărbat, fără bani, fără nici o speranţă, atacată cu brutalitate de depravaţii cari o doriau, ea s'a aruncat în braţele lui Gabriel,amant cu experienţă în ale iubirei,—dureros paradox,—ca să-şi salveze onoarea. Şi şi-a scăpat-o. Iar acum s'a desprins din braţele amantului castă ca şi înainte de tragicul ei păcat. Şi-acum vrea să rupă orice legături cu societatea a cărei victimă inconştientă este.

Sguduit de sincera ei spovedanie, Cristian o iartă. Ertarea lui nu-o clinteşte însă de loc din hotărârea ce-o exaltează. Păcatul săvârşit îi turbură conştiinţa. Ea nu se simte vinovată faţă de alţiii; ea a păcătuit contra conştiinţei ei. Iar păcatele acestea sunt cele mai greu de ispăşit. Din clipa aceasta, Maria devine aproape un simbol. In para durerilor lăuntrice ce o mistuie, trăsăturile ei pământene se subţiază, dispar par'că şi eroina începe să urce culmea tragicului etic.

Zadarnice rămân toate rugăminţile şi toate perspectivele de viaţă nouă cu care Cristian încearcă s'o ademenească. Ea va pleca. Zadarnice sunt sforţările bărbatului ei de a o îndupleca să-i dea voie să o urmeze în această dureroasă evadare, ce aminteşte simbolica plecare a Norei. Ea va pleca, — şi va pleca singură. Maria se agaţă cu atâta disperare de această salvatoare hotărâre, se înţepeneşte cu atâta îndârjire în voinţa ei tragică, gândul dispariţiei necesare şi definitive o stăpâneşte atât de inexorabil, în cât, în cea dintâi clipă când rămâne singură,— se sinucide.

*

Actul al treilea este admirabil. Cu toate şovăelile de technică ce s'au observat pe alocurea, el este profund ca răscolire de sentimente omeneşti, subtil ca observaţie psihologică, înalt prin concepţia etică ce determină sfârşitul tragic al eroinei. Acestea sunt calităţi remarcabile şi originale de dramaturg, cari sunt foarte preţioase ori când, cu atât mai mult în vremea de mercantilism teatral pe care-o străbatem. D-l Kiriţescu are nervul dramatic, ştie să observe mişcările sufletului omenesc, posedă o limbă aleasă,— pe ici pe colo cam silit aleasă, — şi e însufleţit de râvna nobilă de a împreuna în formă de teatru o concepţie de artă cu una etică. Iar această concepţie etică creează teatrului său un privilegiu intelectual ce nu trebue nesocotit. Dacă va stărui pe această cale, dacă nu se va sili ca a doua lucrare a sa să fie în mod artificial fără nici un cusur, cum fac *perfecţioniştii* zilelor noastre, dacă se va îngriji să aibă un dialog mai firesc şi mai cu seamă dacă va continua să observe viaţa aşa cum a dovedit că poate să observe, d-l Kiriţescu va ajunge să dea lucrări de înaltă valoare literară şi scenică. Gândul acesta să-i dea curajul de a înfrunta furtuna pe care incompetinţa a deslănţuit-o asupra sa. Violenţele pe cari d-l Kiriţescu şi le-a atras din această parte, sunt chezăşia cea mai sigură că cel nedreptăţit are talent.

P. LOCUSTEANU

□ □ □

ECOURI

Aniversarea morţii lui Eminescu a dat prilej d-lui Corneliu Botez, membru al Curţii de Apel din Galaţi şi un entuziast admirator al frumosului, să emită, prin ziarul *Rampa*, ideea de a publica, pentru comemorarea marelui poet, un volum asupra vieţii acestuia.

Scrisoarea d-lui Botez ne sileşte să desvălim un lucru pe care, din motive lesne de înţeles, l-am tăinuit. Volumul preconizat de d-l Corneliu Botez se lucrează din iniţiativa institutului de editură şi arte grafice *Flacăra*. Alcătuirea lui a fost încredinţată unuia din cei mai de seamă prozatori ai noştri. El va cuprinde întreaga viaţă chinuită a lui Eminescu, refăcută după documente autentice, şi va apărea, în cursul lunei Mai, în biblioteca *„Românii celebri"*.

—

O nouă piesă a d-lui Delavrancea.—D-l B. Delavrancea lucrează la o nouă piesă de teatru. Noua lucrare a marelui prozator este tot din viaţa modernă şi analizează o interesantă stare sufletească. Piesa este, după cum se vede, de analiză psihologică şi este intitulată *A doua conştiinţă.*

—

O nouă gazetă românească în Basarabia este *„Cuvânt Moldovenesc*, gazetă săptămânală pentru Moldovenii din Basarabia şi de peste Nistru", apărută la 5 Ianuarie 1914 în Kişinău, pentru deştepţarea neamului moldovenesc la o viaţă vrednică de sine şi de veacul în care trăim

Apariţia gazetei e semnul unor vremi noui şi de mult aşteptate, numai dacă stăpânirea va lăsa-o să-şi îndeplinească menirea.

Despre lucrurile din ţara noastră nu se ocupă de loc, sau aproape de loc.

—

Intre ultimele publicaţiuni cităm:

Un interesant volumaş de schiţe şi observaţiuni al d-lui *C. Dem.*, intitulat: *Oamenii zilei* (In Biblioteca Minervei).

O documentată lucrare de economie socială: *Politica agrară* cu privire specială la România, de *I. Ionescu-Şişeşti* (în Biblioteca Agricultorului român).

—

—

Un cititor ne întreabă dacă d-l Const. M. Mironescu, autorul volumului de versuri. „Clipe trăite" este d-l avocat Const. Mironescu din Focşani.

Răspundem: nu.

—

O piesă celebră înainte de a fi cunoscută ei pe lângă *Chantecler* şi *Cocoşul Negru, Letopiseţi*, d-lui M. Sorbul, despre care se exprimă cu anticipaţie cele mai entuziaste gânduri. O revistă publică un fragment din această mult lăudată piesă. Transcriem câteva versuri pentru ca să vadă şi cititorii noştri cu ce fel de producţiune speră unii judecători ai literaturii româneşti că se va putea reforma cu o străduire originală şi nouă monumentul alcătuit din *Despot-Vodă, Răsvan şi Vidra, Vlaicu-Vodă* şi *Apus de soare. Ion Vodă cel Cumplit* vorbeşte cu *Eremia Golia*:

EREMIA

Ne-ai cântărit şi dânsul atârnă, Doamne...

ION
(cu dragoste)

Dar,
Un lucru ştiu, portare, şi nu-ţi grăesc în slavă,
In dragoste cântarul n'atârnă cu Dumbravă.
Mi-eşti cel mai vechi prietin, îmi eşti şi cel mai [drag!
Eu am desprins o piatră de preţ dintr'un şirag
De sticle mincinoase şi ca inel, portare,
Te ţin de-atunci cu mine mai bine-a ta păstrare.
De-aceia nu te mire, dar tot o să-ţi arăt,
De ce în Svatul Ţării nu eşti vel-logofăt,
Ci frate-tău şi iarăş de ce nu eşti vel-vornic,
Când dintre toţi tu fost-ai prietinul statornic!
Ascultă! N'am vrut, Golio, ca să te pierd cumva,
N'am vrut să-ţi dau prilejul, ispita te târa,
Să cazi în strâmbătate, căci pohte-s mari şi multe,
Iar omul zămislit e, de ele întâi s'asculte.
Ai fi căzut, portare! Căzur'atâţi Gavrili,
E plină doar Moldova de bivi şi de mazili,
Ba mulţi cum fuse Sbierea şi alţi mai răi de fire
Plătiră şi cu cazne a lor nelegiuire!
Ei, Golio! Cine ştie... O! nu mi-aş fi ertat,
Să te momesc eu însumi, căci nu te-aş fi cruţat,
Ci aş fi dat o pildă de mare direptate
Pierzând pe-un bun prietin, ba şi mai mult... un [frate!

EREMIA
(uluit)

Cum, mă iubeşti atâta?...

Precum se anunţă piesa va apărea în curând în volum. Unii aşteaptă cu nerăbdare,

—

Eterna tinereţă a obţinut-o prin elixirul Artei vecinic admirata *Sarah Bernhardt*. In ultima sa creaţiune, drama *Jeanne Doré* de *Tristan Bernard*, a apărut aşa, ne spun cronicarii parizieni cei mai autorizaţi, cum era în apogeul maturităţii sale artistice. Nu mai era joc de scenă şi iluzia rampei, ci o mamă chinuită care-şi mărturisia cu o minunată spontaneitate iubirea nesfârşită, până dincolo de marginea îngăduinţii, pentru copilul ei rătăcit. Nimeni nu bănuia că Sarah Bernhardt s'ar fi putut înălţa vreodată până la realismul simplu şi crud al unei asemenea creaţiuni.

Şi totuş, după şase decenii bine împlinite, Sarah Bernhard are încă putinţa de a apărea sub aspecte noui admiratorilor săi, cărora ea nu vrea să le permită a o privi printre gloriile trecutului. Realizează eterna tinereţă. Invinşi de această gigantică vitalitate şi reprezentanţii oficialităţii au trebuit să o consacre acordându-i Crucea Legiunii de onoare. E cea dintâi artistă din opera teatrelor oficiale căreia i se acordă onoarea Crucei. De aceea evenimentul e discutat cu toată ardoarea în cercurile literare şi artistice din Franţa şi totuş nici un glas nu se ridică împotriva acestei distincţiuni bine meritate.

—

BIBLIOGRAFII

A apărut în *Biblioteca Lumina* No. 34: G. Sergent, *Din Răsboiu*, un volum 128 pagini—30 bani.

Anul III — No. 15

FLACĂRA

25 IANUARIE 1914

ABONAMENTE:
In ţară: lei 6 pe an; 7 lei când se achită prin incasator. Pentru învăţători şi preoţi săteşti: lei 5 pe an
NUMĂRUL 10 BANI
TELEFON 41/7

LITERARĂ ∴ ARTISTICĂ ∴ SOCIALĂ
APARE SÂMBĂTA
DIRECTOR: CONSTANTIN BANU

ABONAMENTE:
Peste munţi: coroane 8 pe an; pentru preoţi şi învăţători coroane 6.50 pe an
In străinătate: 10 lei pe an
REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA: Bucureşti
Str. Câmpineanu, 40

NAUFRAGIUL

(ODISEA, CANTUL XII)

Deci şase zile soţii petrecură
Tăind într'una la boi, tot cei mai mari.
Dar când apoi a şaptea zi tăcură
Pe largurile mării vânturile tari
Şi Zevs ne-a dat răstimp de-alergătură,
Am pus pe bănci voinicii lopătari
Şi dând vântrele-am ridicat catargul
Şi iar ne-avea drumeţi pe sineşi largul.

Deci când acum pe larg aveam cărarea
Şi nu se mai vedea nici un pământ
Ci numai cerul sus şi-alături marea,
Atunci în urmă Zevs din cerul sfânt
A pus deasupra navei noastre 'n zarea
Văzduhului un nor adus de vânt,
Iar norul se făcu cumplit la faţă
Şi marea de sub el s'umplu de ceaţă.

Nu mult am mers, în zarea înfiorată
Veni cu şuer un Zefir cu ploi,
Şi 'n urma lui o noapte 'nfricoşată.
Iar vântu-a rupt antenele, şi-apoi
Catargul frânt căzu 'ndărăt deodată.
Şi-atunci ce lucruri mai aveam şi noi
Pe pod, s'au dus cu huruiri grozave
Deavalma toate 'n fundul negrei nave.

Catargul însă 'n iutea sa cădere
Spre pupa navei, a cuprins subt el
Izbind de sus cu groaznică putere
Cârmaciu 'n cap şi i-a strivit astfel
Al ţestei os: şi-aşa cum vezi că piere
Şi cum s'afundă 'n ape-un pescărel,
Căzu pe pod, de sus de-unde şezuse,
Şi-al vieţii dulce duh din el se duse!

Deodată Zevs cu mână furioasă
Trăzni 'n corabia, ce 'n izbire grea
Juca pe loc, din cumpăna ei scoasă
Gemând din câte 'ncheieturi avea,
Ş'apoi s'umplu de fum şi de pucioasă.
Toţi soţii mei căzur'atunci din ea
Şi 'n jurul ei, prin undele 'nspumate
Umblau, părând că-s ciori de vânt purtate.

Şi Zeii-aici sfârşit le-au pus vieţii.
Iar eu umblam prin navă, până când
Furtuna deslipi de fund păreţii,
Şi-a rupt de jos catargul, şi 'n curând
Pierdeam catargu 'n neagra noapte-a ceţii
O funie-atunci, de bou, pe el văzând,
Cu ea-l legai de fund, şi stând călare
Umblam pe el deavalma 'n larga mare.

Zefiru-apoi se potoli, ci 'ndată
Veni alt vânt din Sud, şi m'am mâhnit
Căci iar mă 'ntoarse, să mai văd odată
Caribdele şi-al Scilei loc cumplit.
Şi o noapte-umblai pe apa cea sărată
Şi-a doua zi, pe soare răsărit,
Ajunsei la Caribde, şi cumplită
Ea tocmai clocotia voind să 'nghită.

Deci eu sărind am apucat copacul
De-un mare crac, dar, neputând să-mi pui
Piciorul nicăiri şi nici pe cracul
Din mâni eu neputând să mă mai sui,
Steteam în vânt aşa ca liliacul.
Era departe 'n sus tulpina lui
Iar crengile-i plecate-o boltă 'ncheagă,
Şi lungi şi mari umbrind vâltoarea 'ntreagă.

Şi-am stat aşa s'aştept să-mi verse-afară
Şi-al navei pod şi bradul scufundat.
Dar mult am stat! Pe-acel amurg de sară.
Când iese deci un judice din sfat
Când tineri mulţi şi-aprinşi se judecară,
Şi merge-acasă seara la cinat,
Pe-atunci ieşi din volbură catargul
Şi iar s'umplu egal de ape largul.

Când fu sub mine deci a navei cladă,
Lăsând din mâni atunci stufosul ram
Văzui pe pod, bufnind pe el, grămadă.
Şi 'ntins pe el, cu mânile vâslam.
Pe Scila îns'apoi să mă mai vadă
Pe când prin dreptul dânsei mă purtam
Nu vrù s'o lase Zevs, stăpânul sorţii,
Căci n'aş mai fi scăpat din mâna morţii.

G. COŞBUC

VISUL LUI LYKEOS

Cele din urmă lumini ale căsuţelor insulei se stinseră,—ochi peste cari se lăsa neagra greutate a nopţii.

Licărirea sfioasă a câtorva focuşoare mai saltă în beznă; licurici.

Mai hupuiră păstorii veghetori. Câteva strigăte ale marinarilor, behăitul unui faun rătăcit, chiotul unui naiu, ţipătul din urmă al unei rânduneli de mare şi totul odihni sub paza zeilor.

Liniştită, marea adormită mişcându-şi ritmic grămada, răsufla adânc ca un piept omenesc.

Foşnăitul mătasei sfăşiate se destrăma în jocul pietricelelor rostogolite. Molatec, valul ofta îngâimat de sâsâitul nisipului târît. A lene, marea se întindea spre ţărm, desfătându-se femeieşte, cu nimicuri. Şi, în desmierdări blânde, mlădioase, somnoroasă, se juca cu ce atingea, la întâmplare.

Vicleana verde, şoptea în freamăt, nesfârşit dealtfel şi neînchipuit la fel, ca toate patimele.

La fiece adiere, din topirea horbotei spumoase, nesfârşitul slobozia în firea largă beţia unui sărut lung, pătrunzător, nelămurit.

Peste tot Ea întindea pecetea ei de sare şi mirosul prafului de apă dospit din tainele firii neştiute; rămăşiţi ale celor ce se fac şi se prefac în şirul milioanelor de ani şi în clipa deacum, după voia lui Chronos, a lui Zeus şi a lui Okeanos, şi a nemuritorilor şi a nemuritoarelor cari sunt din vecii vecilor.

Rezemat de stâncă, Lykeos privea ţintă spre larg gândindu-se la toate acestea şi la nimic.

Şi noaptea de afară era a lui. Omul înfiorat de măreţia înfăptuirii nemuritoare, aştepta minunea şi însăşi a lui desluşire. Apoi desnădăjduit se afundă în nespus de dureroasa plăcere a simţirii fără ştire, har dumnezeesc care adoarme cugetul omului treaz.

Simţia că el nu era nimic, ci, părticică vie din totul zămislit de zei. Dar cum o fâşie de lună îi croise deodată umbră pe nisip, înţelese că era deslipit de stâncă şi astfel nespus de mărunt şi de singur. Şoptind „singur“ Lykeos îşi trezi durerea aţipită.

Cătase adăpost în insula sălbatecă, presărată cu urmele uriaşe ale puternicilor Kiclopi, locuită de insulari grosolani şi bănuitori ca toţi părăsiţii în voia pu-

terilor oarbe, sărmani necinstind cum se cuvine nici chiar pe dumnezeiasca Aphrodita care acolo n'avea nici măcar un templu.

Şi, îndepărtându-se de Ephes unde minunata Briseis îl părăsise pentru un oarecare Khresthos, slab retor de vorbe dulci şi neînţelese, plăcute însă femeilor lesne crezătoare, Lykeos crezuse în mila zeilor şi în leacul depărtărei.

— O, zeiţă Atotputernică, ascultă ruga mea, căci ţi-am jertfit şi porumbei, şi miresme, şi giunci nepătate, şi mioriţe, şi te-am slujit cu gândul şi cu trupul. Fă, o, zeiţă, ca Briseis să-şi capete minţile furate de vreun zeu răuvoitor. (Slăvit fie şi numele lui!) Iar dacă minţile lui Briseis cea fermecătoare sunt pe veci pierdute, dă-mi-o şi lipsită de ele.

O, Tu, cea eşită din unda amară, fă ca nebunia iubitei să fie prielnică lui Lykeos! O, puternică şi deapururea îndrăgostită, fă ca Briseis, cu trupul fără pereche, să sufere de dragoste pentru mine. Tulbură-i somnul, o, zeiţă bălae! O, dumnezeiască fiică a spumei, săgeteaz-o fără milă. Pune-mă în visurile sale! Imprăştie nelinişte în sângele ei. Iar dacă şi după aceste semne vădite ale voinţei tale, Briseis cea cu pulpele minunate se va încăpăţâna în a ei greşeală, sluţeşte-o fără cruţare şi scoate-mi-o depe inimă, căci nu e drept ca eu, carele te slăvesc, să sufăr pentru îndrăzneaţa, care nesocotindu-te, te înfruntă.

Sunt singur, zeiţă prea bună, şi port în mine focul aprins de şăgalnicul Eros. Şi plâng după drăguţă cum urlă fiara după fiară, valul după val.

Iartă-mă, prea puternică şi îndurătoare Aphrodită, că nu-ţi jertfesc nimic. Priveşte. Sunt gol ca un fir de nisip. Dar fă-mi ce-ţi cer şi la vreme, îţi voiu da din cele mai alese daruri ce voiu răpi cu ajutorul zeilor dela viclenii Tyrieni.

Cinste şi slavă ţie, ocrotitoare a dragostei mele!

Şi mulţumit de sine, Lykeos făcu gestul solemn plăcut zeilor. Jertfi un pumn de nisip strălucitei soţii a lui Ephaestos şchiopul dumnezeesc încununându-şi fruntea cu o legătură de ierburi vîscoase şi sărate.

Tânărul plânse amar. Briseis cea pieptoasă ştia cântece plăcute, iar guriţa-i mirosea a miere şi a smeură. Mai cunoştea şi desmierdări destăinuite numai fiinţelor alese de neîntrecuta zeiţă.

Fata sburdalnică părăsise pe Lykeos; aceasta era dureros din cale afară, şi în aceste clipe de nespusă nenorocire a lui Lykeos, oare Briseis putea fi fericită în braţele altuia?! Aceasta fiind nedrept, îi era nesuferit. Iubia prea mult pe alba Briseis. Cu altul nu-i putea îngădui decât dureri, sluţiri şi amăgiri otrăvite.

Şi, aţâţat de Eros cel răsfăţat, Lykeos făcu jurământul cel cumplit împotriva necredincioasei.

Străinul, în rânduealǎ cu sfintele datini, şezu, frânt în două ca un răsboinic istovit, care ar fi călcat stadii şi parasanghii fără număr.

Deodată tresări. Se ridică în umbra stâncei şi privi. O vietate era în apropierea lui. La vreo sută de coturi, pe spumă stătea o zeiţă sau o femee goală, cu spatele întoarse spre ţărm. Făptura minunată îşi desmerda trupul cu razele lunei. Se întoarse drăgălaşă, cătând să prindă lumina zeiţei blânde între sânurile sidefii.

Zâmbind, stătea neclintită, apoi mlădioasă ridică încet braţele feciorești spre luna plină. Şi astfel prinsă în pânza de raze, învăluită în polenul străveziu, vedenia părea o prelungire a luminei cereşti. Venea încet spre umbra în care Lykeos îşi frământa firea sbuciumată.

— Ehoo! Eu sunt Helle. Vinoo!

— Ehoo! Eu sunt Lykeos. Vinoo!

Şi amândoi păşiră spre fericita întâlnire. Se îmbrăţişară şi se rostogoliră în spuma caldă săgetaţi de Eros căruia îi place să se joace cu minţile bieţilor muritori.....

Ciupit până la sânge, Lykeos sări ars din somn. Buimac privi la Briseis, care lungită în pat lângă el, îl cerceta galeş pe sub genele umbroase.

— O, Lykeos, în adevăr îţi zic, eşti mai rău decât un ţap. N'ai astâmpăr.

Dar din îndemnul zeiţei, braţele copilei cea puţin îmbrăcată, cuprinseră grumazii lui Lykeos rotunjind astfel asprimea vorbelor:

— Ce visai, o, Lykeos?

Tânărul trezit din somn îşi uni gura de a fetei cu pulpele albe.

Iubita mândră că stăpânia până şi visurile lui Lykeos se gândia:

— Bun şi voinic flăcău acest Lykeos dar prea se acaţă de mine şi nu-mi dă nici o grijă.

Capul tânărului căzu pe sânul iubitei neasemănate. Copila şopti câteva vorbe fără rost şi adormi ca o pânză fără vânt. Lykeos îngenuche cu faţa în palma caldă a celei furate de Morpheu. Plânse dulce, de bucurie că fuga fetei fusese vis şi plânse amar că dragostea cu cea Helle tot vis fusese.

O, zeiţă! Mi-ai dat pe Briseis, dar de ce mi-ai răpit pe dumnezeiasca Helle! O, Helle! Helle! Cu sufletul săltăreţ şi trupul de sidef trandafiriu! O, Helle, unde mi-eşti?

Iar aceste şoapte, cele mai sincere din cele căzute depe buzele lui Lykeos, ajunseră la dumnezeieştele urechi ale zeiţei. Mândra Aphrodită râse. Impinsă de Eros, se furişă de lângă straşnicul Ephaestos şi sbură spre Ares cel neobosit. Căci zeii ca şi oamenii sunt ai patimelor.

G. DIAMANDY

ARIA DOMESTICA

„Femeilor sunteţi demne să vi se ridice temple".
Schakespeare, *Coriolan.*

Lucia asfaltul de ploaie şi Grigore, uitat în mers, înţelegea deodată de ce se acopăr oglinzile în casa cu mort... E şi o înţelegere fără cuvânt.

„Un mort în oglindă devine vedenie! Oglinda împunge goluri în cari aştepţi vedenii,—mai ales între negru şi lumânări!

„Şi-apoi i-ar părea oricui deşartă durerea, dacă s'ar zări plângând. Oglinzile îşi râd de feţele întristate.

„Dar nu de aceea se acopăr oglinzile în casa cu mort, ci fiindcă în preajma morţii ne e groază de... nesfârşit".

Luminile de felinare ce s'aprindeau pe rând treziau aiuriri în negrul luciu al asfaltului ud.

...„Şi ce ciudat tremură lumânările lângă morţi!... In atâta încremenire, adieri?... Trec poate..."

— *Ave penseroso!* Citit-ai cartea mea? Şi Florian îi întinse, de sub umbrelă, mâna lui mare cât o tipsie.

— Da.

Fireşte porniră alături.

— Ei?

— Viu. Foarte viu. Dar prea... bălaiu.

— Neapărat dacă nu-ţi scrâşneşte cremenea, în dinţi, tu...

— Nu cremene, dar nici aceeaş privighetoare, aceeaş roză, aceeaş lună, acelaş lac. La dracu trebuie să se facă un bărbat femeie, când scrie literatură?

— Cum, dar Minodora mea, nu moare tragic la urmă?

— Tragic. Dar sub „cireşul în floare" şi chemând-o „Mino-dora"!! Şi apoi de ce s'o omori? Deapururi aceeaş laşitate!... Gândeşte-te că poporul are superioritatea să-şi închipuie în basm omul învingând şi natura, şi elementele, şi soarta. E izbânda asta sublimă care face sfârşitul basmului fericit. Pe când noi,fiindcă suntem *culţi* — oooh! — socotim mare, faptul de a fi învinşi, de a duce cât mai încovoiaţi eroul nostru la groapă. Dar e superioară de o mie de ori mintea populară, în stare să îndumnezeiască omul, să facă din eroul basmului un semizeu şi'n această îndumnezeire să vadă maximul frumuseţii, decât a noastră care chiamă frumuseţe a chirci omul, a-l scobori... a recurge totdeauna eroic (?)... la suprema laşitate: moartea!... E mult mai mare lucru să trăeşti decât să mori.

Un fior îi şterse ultimele cuvinte, ca vântul când prinde pala de fum în gura hogiagului. Mişcă doar să vezi pe cineva încrezut, recunoscut, simţindu-se mic lângă tine. „Dar să taci ca Florian", gândia Grigore încercând să acopere, cu băţul umbrelei deschise, câte un felinar din depărtare, „să taci să nu-ţi poţi apăra dreptul de a fi a operei tale!... Aş face cele mai deşuchiate paradoxe, aş întoarce într'o clipă lumea pe dos: Trebuie să scot o îndreptăţire la ce-am făcut eu..."

Două lumini căscate ale unui automobil se întoarseră deodată ca doi ochi în capul străzii, şi pe când Florian privia cum ele păliau cu cât se apropiau, gura-i prinse a rosti, ca fără ştirea lui:

— Doamne Grigore, de ce nu scrii tu?

Prea a întrebat fireşte ca Grigore să creadă în adevăr, că a vrut să-l jignească.

— De ce nu scriu!?... N'am vanităţi.

— Dar e păcat de gândurile tale.

— Nu e păcat de nimic. Bună seara. Mă iartă... am întârziat. Şi dădu colţul.

In strada lăturalnică, felinarele mai rare, scoteau fantomatic felii de case din întuneric. Sus nori grei, ruginiţi de lumina oraşului, atârnau scamă. „Ugerul cerului" îşi zise Grigore şi se gândi la *Also sprach Zarathustra.* „Poate nişte dialoguri ar fi singura formă pentru vieaţa mea îmbucătăţită... De ce nu scriu! De ce nu scriu! De ce nu se'ntâmplă minunea să mă trezesc deodată iarăş singur, iar al meu... cu totul, cu totul al meu".

Icoana Anei însărcinată i se arătă în minte, exagerată ca o caricatură. „Poate s'o îndura Dumnezeu acum... la al patrulea". Şi prin minte începură să-i defileze feluritele cazuri de moarte

din Obstetrica ascunsă acasă sub dulapul de cărţi. „Că e al patrulea, nu înseamnă nimic; e o pildă acolo de femeie care a fost tot aşa de sănătoasă ca Ana şi a murit născând al şeaselea copil...“

Din vestibul se auzia Fany urlând de ţi se făcea pielea ariciu. „Poftim de scrie.“

Smuncit deschise uşa la odaia de joc a copiilor. Ana greoae se învârtia prin odaie, săltând pe Fany în braţe şi cântând sec ca să-l liniştească: „Hopa, hopa, mami mu, hopa, hipa, ţup...“ De picioarele lui Fany se atârna Liana ca să-l gâdile, strigând cât putea: „chilichili bau, bau; chilichili bau, bau...“ iar pe pragul ferestrei Bébé cu o chivără de Ulan pe cap, ţinându-se numai cu o mână atârnat de clanţa ferestrei, sufla cu obrajii plini într'o trompetă, ca să facă pe gornistul dela pompieri.

— Potoleşte-i pentru Dumnezeu, Ano! O să-mi iau lumea în cap!

Copiii au tăcut deodată şi Ana păşi binişor în faţă.

— Dar nu ştiam că te-ai întors...

— Şi guvernanta unde-i?

— S'a dus să vadă de mâncarea copiilor.

Grigore cată pe jos la o jucărie de tinichea, ce lucia în lumina lămpii, şi apoi la picioarele Anei, alături de jucărie, cari, late şi răşchirate, se vedeau până peste gleznă, sub rochia rămasă în faţă mai scurtă de un lat de mână. Scârbit, zise cu alt accent, decât acela închis în înţelesul cuvintelor:

— Să nu mai aud vorbă. Am de lucru. Şi se urcă sus. „Dacă ar muri acum la al patrulea... aş trimete copiii într'un pension în străinătate... cât mai departe... şi atunci m'aş pune pe lucru“.

Covorul gros de Smyrna vătuia pios „Biblioteca“. Ar mai fi o lună. Dela August până... acum avem Martie, sunt opt... încă o lună!“

Ochii îi se opriră pe cutia neagră depe masă, în care îşi păstra însemnările. Se lăsă în jilţ şi deschise cutia... „Până atunci... tot nişte dialoguri... poate mi-ar eşi... Eu şi Florian, ar fi un subiect. Că ar fi putut şi el să-mi răspundă. Simplicitatea Minodorei lui... a închipui această linişte sacră de suflet fără reflexie, e poate cel mai frumos gând al omului. E ca cerul, e ca întinsul mării, e ca lumea lui Dumnezeu pe care o călcăm în picioare. Gândul nostru, e revolta celui mic ce nu poate ajunge, e din gunoiu, e văicărirea celui neputincios. In sufletul nerăsgândit al femeii, se continuă armonia universală.“ Repede însemnă pe o hârtie: „poate că stelele cari seamănă cerul, sunt pentru o fiinţă superioară, tot numai ce-s părticelele, celulele unui organism pentru noi... şi astfel toată bolta cerească e, pentru o asemenea fiinţă, o floare poate, sau o faţă, sau...“ Un alt gând îi luă înainte şi porni să scrie pe o altă hârtie: „Cine ştie dacă ceeace numim armonia sufletului şi a minţii omeneşti, nu e tot natură oarbă — numai de alt ordin — ca şi aceia care desenează o scoică sau împodobeşte coada păunului.“ Pe altă hârtie: „Gândirea—a cuceri nesfârşitul în sfârşit.“

„La început era cuvântul“ înseamnă poate că toată lumea e numai gândul lui Dumnezeu şi gândul nostru, gândire în gândirea lui Dumnezeu.“ — „Nu în nereflexie e mărime, ci tocmai reflexia e urmă de Dumnezeu în om... deaceea şi suferinţa spiritelor mari: îi doare nesfârşitul încătuşat în sfârşitul lor...“

Intrevedea tot planul dialogurilor. „A. Omul simţului, al instinctului: Florian. B. Omul gândirii, al reflexiei: eu. Şi Dialogurile să pornească dela... *mare*. Ce vede fiecare din ei pe malul mării! Proectaţi pe infinit! Şi începu să scrie:

„Mergeau amândoi dealungul ţărmului mării, „cu fruntea'n vânt, cu pieptul deschis, gata să „izbucnească 'ntr'un cântec. Limbi de apă des„prinse din valuri, se'ntindeau peste ţărm, mai „să-i ajungă.

„A. Ai zice că vicleana încearcă să ne fure.

„B. Să ne cucerească cu o furie înspumată a „adâncurilor, să ne înghită uriaşă, nu dispreţui„toare să ne târâie cu un strop de apă.

„A. In preajma oamenilor se vicleneşte şi ea. „Dar ochiul călător în zări...“

— Ascultă, Grigore, cum se întoarce ceasul ăsta? A stat de ieri şi guvernanta nu ştie să-l întoarcă. Răsuflând greu, Ana îi întinse ceasul peste masă.

—Dar, Ano! Ano!! Ano!!! Ţi-am spus că lucrez...

AMURG DE TOAMNĂ

Stau sub plopul drept
Pironită-aşa
Şi nu ştiu ce-aştept
Şi nu ştiu ce-aş vrea...

O, ce triste sunt
— Aşa cum mi-le
Bate-al toamnei vânt—
Balta, culmile;
Umed amurgit
Cu aripa lui
Cum mi-a 'nzăbrenit
Zarea câmpului!..
Iar din umbrele
Negrelor Tării,
Unde-s stelele
Veşnice făclii,

Peste gândul meu,
Neguros veşmânt
Se coboară greu,
Greu ca de pământ...

Depărtată stea
Ce-mi zâmbeşti de sus,
Despărţitu-ne-a
Vacul ce s'a dus,
In zadar te cat,
In zadar mă vezi,
Ochiu 'ntunecat
Nu-l mai luminezi:
Că l-au duşmănit
Dorul, inima
Şi 'mpăenjenit
Vremea, lacrima!

Ada UMBRĂ

— Credeam că citeşti.

— Şi chiar de aş citi. Găseşti că e mai bine să întorc toate ceasurile din lume, decât să răsfoesc o carte?

— Cum te superi pentru cel mai mic lucru. Iartă-mă, dragul meu,—şi se apropiă să-l sărute.

— Lasă-mă. Lasă-mă! Cu mâna întinsă ca s'o îndepărteze îi atinse în treacăt pântecele rotund şi moale...

— Te... las... Şi uşa se închise aşa de liniştit în urma Anei, de par'că o pleoapă s'ar fi lăsat, să strivească o lacrimă din geană.

Cu ochii, Grigore petrecu încăodată rândul scris în urmă, gându-i însă, întorcea ceasul, întâiu cu cheia din dreapta, apoi cu cea din stânga ca să sune şi pe urmă sus... arătătoarele.

„Dacă gândurile n'ar fi o întâmplare, întreruperea n'ar fi nimic. Dar aşa... Nici nu mai ştiu ce voiam cu ochiul călător în zări...“

Mai citi odată dela început. „Dar convingerea în dialog care e?“ „Nu e nimic absolut adevărat! Shakespeare e ce e tocmai fiindcă a gândit deodată în toate cele patru vânturi. E suprema gândire a putea înţelege deopotrivă extremele... Să gândeşti însă, ca să dovedeşti că nici unul din gândurile tale nu e adevărat? Nici un avânt! Avânt e numai când susţii morţiş ceva. Tot, tot e numai o manie neroadă, şi cea mai neroadă să scrii“.

Cum pui cărţile răsgândit unele peste altele în pasienţă, aşa porni Grigore să-şi pună pe rând însemnările în cutia neagră. Mereu una peste alta, de ieri, de ani, albe noui pe îngălbenite... Straturi de vieaţă... Un microcosm. Mereu numai una peste alta...

Şi afară la uşă stătea Ana, cu capul rezemat de uşor. Urcase din nou scările grele, să cheme pe Grigore la masă. Era târziu... Bucătăreasa de două ori venise să spună că se trec bucatele Ei îi era foame... când porţi un copil în pântece! Cum, cum să-l cheme fără să-l turbure din lucru? Un tremur de lacrămi în ochi şi un gol de ameţeală în tot trupul. Se feri să nu atingă uşa... „De ce oare vieaţa făcută'n cărţi o fi mai bogată decât una aevea?“

— Coniţă! Coniţă! Se răceşte supa.

Cu sufletul strâns, cu'n dor să se şteargă de să rămână doar numai o părere, Ana deschise uşa.

„Şi poate dacă nu m'ar fi întrerupt“ gândia Grigore—„mi-ar fi eşit dialogul“... Ce scrii dintr'un condeiu, e totdeauna cu avânt. Şi pe urmă aş fi ştiut eu să-i apăr.

— Grigore, masa e gata. Vii?

— Viu! Viu!! Viu!!!

In capul scării, Grigore aşteptă o clipă să alunece rochia Anei după întâia treaptă, ca să pună şi el piciorul să scoboare în urma ei.

...„De ar cădea acum... Numai puţin s'o împing... O întâmplare!... Şi s'ar sfârşi odată“. In acelaş timp însă piciorul-i păşi poate prea departe, că întinzându-se repede să se sprijine de Ana să nu cadă, o îmbrânci fără voie şi cu'n chiot ea se rostogoli până'n josul scării.

— Um Himmelswillen Gnäd' Frau.

— N'am vrut! N'am vrut, Ano!

— Săraca'n de mine, se prăpădeşte Coniţa.

— Schnell un doctor, un doctor, Maritza...

In chiotele copiilor ieşiţi grămadă numai în cămăşuţele de noapte, au ridicat-o cu greu de jos şi au dus-o s'o culce în pat.

— Ano, Ano! N'am vrut! Deschide ochii. Mă auzi?... Oh... Doamne! ...Şi doctorul nu mai vine...

— E de aşteptat un avort. Mă duc să mi-aduc trusa şi trimet şi moaşa.

— Primejdios, doctore?

— ! ? !

Ar trebui să minţă doctorii, să minţă uriaş, numai să nu ne spună ei, în cari ne punem ultima nădejde: „Cine poate şti“.

— Ano! N'am vrut, nu! Am alunecat. Suferi, Ano?

— Nu... dragul meu... Du-te. Ai mâncat? Du-te şi te odihneşte.

— Nu. Nu. Vreau să rămân aici lângă tine.

— Aah!... Dute te rog. Nu vreau, e urât să mă vezi suferind. Du-te... Aaah!

— Un moment. Şi doctorul îl împinse binişor pe uşă afară,

Ca năluci foiau slugile. Fără nici un zgomot... „O fi apropierea morţii care preschimbă asemenea fiinţele?“... „O nu! Ar fi o nedreptate grozavă să moară. Nu vreau. Ar fi ca şi când m'ar îngrămădi o vină care nu e deloc a mea. N'am vrut. Am alunecat... Ano, trăeşte de mă scapă...“

Pe lângă dânsul foiau slugile ca năluci. Fără nici un zgomot. Fără vre-un cuvânt. „O fi apropierea morţii... ?“

Un răcnet înnecat de un geamăt. Alt răcnet mai prelung. Un răcnet cumplit şi Grigore îşi astupă urechile, se trase îngrozit spre uşă.

Incăodată par'că-l străpunse un răcnet şi năuc se năsputi afară în ploaie.

„Monstru! Monstru! Monstru!“

Urla întunericul, gemea ploaia, răcniau luminile.

„Monstru! Ucigaş!..“

Cu capul gol şi haina 'n vânt, Grigore alerga desnădăjduit, alerga... să fugă de sine.

* * *

Ceva nespus de blând, de aromitor, ceva ce-i dat omului să simţă numai odată în vieaţă îi alunecă peste faţă şi lui Grigore îi se făcu lumină. Intâia oară după zăcere de luni, deschise iarăş ochii, spre orbitoarea primăvară ce năpădia pe geam, pe când mâna Anei îi netezia fruntea.

Greu, par'că ar fi petrecut cu ochii toată bolta

cerească, își ridică privirile în sus, spre căpătâiu, mai sus... și întâlni ochii Anei.

— Grigore!

— Ano!

Intâiul cuvânt din adânc și prelung, cum vine chemarea din urmă, pe ape.

— Grig! eu sunt. Ana ta. Mă cunoști?

O undă de lacrămi i-o șterse din față și ca de frică să n'o piarză, mișcă mâna.

— Mă cunoști? O nu te obosi...

— Mă iartă, Ana? Mă iartă!

Buze calde și lacrămi reci speriară mâna albă a Anei, de începu să bată ca inima unei vrăbii, în mâna lui încinsă de boală.

— Dar, Grig, dragul meu, nu-s femeia ta? Nu trăesc doar pentru tine? Greu mi-a fost până m'au lăsat să mă scol din pat, că odată lângă tine, știam eu că nu mai e nimic de temut... și vezi că te-ai făcut bine? Te-au îngrijit și ei frumos, e drept, dar nu numai îngrijirea întremează. Auzi să te iert! Tu să mă ierți, că n'am fost din ziua întâi lângă tine.

Adierea mânei ei, din nou îi trecu peste față și el întinse gura să i-o atingă'n sărut... Și'n suflet îi se făcu iarăș 'noapte.

Aceeaș trezire și a doua zi, numai acum cu lumina, năpadia în odaie și viers gălăgios, pe geamul deschis larg înlături.

Gălăgie de păsări, de copii, de vânt, iureș și răsfăț de vieață.

Cu ochii 'n albastrul ochilor ei, cu mâna 'n mâna ei tihnitoare, Grigore părea că se 'nalță 'n tării:

— Primăvară, Ano! Primăvară!

— Da, dragul meu, de o simți în tine e peste tot și să-ți fie deapururi...

— Tu mi-o aduci.

— Abia acum?

— ... Mă iartă, Ano! Mă iartă!

— Iar „să te ert?“ Nu te'nțeleg.

— Te pleacă mai aproape de mine. Și dânsa-și lipi fața de el, iar Grigore, tremurând și cu frică, șopti anevoie smulgând din adânc: „Copilul!“ și-și strânse ochii a pierzare.

Aștepta. Dar Ana ieși fără cuvânt, îl ajunse adierea din mersu-i, și-acum aștepta cu suflet trudit: De ce n'are puteri să fugă... de ce-a vorbit... era atât de frumos! — aștepta cine știe, poate i-aduce un monstru de copil, neom, schilodit — firea se răsbună și pe gânduri!

Ana intră. Ceva scância. „O, Doamne, de ești, mă strânge!“ și scâncetul i s'apropia... îl simția în pat alături.

— ... Grigore, numai te uită. Ce albă-i e fața, ce ochi curați, drăguța mamei drăguță!

... Și-a plâns Grigore, a plâns sărutând o mână și-un capăt senin de vieață și'n plânsu-i abia se lămuria: „Annunziata, s'o cheme Annunziata!“

Pălia seara și mălinul din grădină întindea, ca-o tânguire de vioară, aromirea lui în casă, când pe cer o stea stingheră se trudia să se aprindă.

Și a tăcut Grigore o clipă, cuibărit în jilțul mare, ca s'asculte iarăș cântul, picurat de acul Anei, pe gherghefu de mătase înflorită'n fapt de seară.

— Dăm totul deaici, ne mutăm la moșie. Acolo să 'nceapă vieața... A fost nebunie tot doru-mi să scriu. Să vrei să plăzmuești umbre, când ai alături ființe vii, copiii, și pe tine, Ano!...

Inveșnicire! Decât în cărți, nu-i mai mare înveșnicirea prin vieață? Nu-i artă pe lume care sămi dea, trezirea-mi sub mâna-ți duioasă! Și unde, unde, unde aș putea crea mai mult ca'n firea copiilor noștri?... Acolo la țară, eu vreu să le fiu și carte și 'nvățătură și sete de vieață. Iar ce e mai sus... mai presus de grăit, le vei spune tu cu privirea-ți..

— Putea-vei uita cutia neagră? !..

Marin SIMIONESCU-RÂMNICEANU

FIGURI DISPĂRUTE

PAUL DÉROULÈDE

Poet. Om de acțiune. Viteaz până la ridicul. Cinstit până a se face de râs. Cam țăcnit, prin urmare. Firește, avându-se în vedere timpurile în cari trăim. Iulia Hașdeu a spus-o pentru totdeauna, în versurile ei vestite, că neprielnică-i vremea noastră pentru avânturi cavalerești, — timp ciudat în care cinstea e un lucru de modă veche.

Et dans lequel un fou peut seul être poète.

In răsboiul din 1870, Déroulède luptă în mijlocul vălmășagului celui mai omorîtor. După înfrângerea cea dureroasă fu omul care avu o singură țintă: Inviorarea neamului său abătut. Un vis chinuitor îl munci până în clipa din urmă: «la revanche». Cu puține zile înaintea morții, veni în mijlocul adunării Ligii Patrioților — opera lui — ca să rostească, la Champigny, una din acele minunate cuvântări în cari vorbele păreau flacări. Pe când inima-i bătea să se rupă, și pe când medicul, care nu-l părăsia, dela o vreme, nicăeri, urmăria mișcările marelui patriot, Déroulède, ridicându-se, cu greu, din automobilul care-l adusese în mijlocul mulțimii, cuvântă cu patimă, fără a bănui că era ultimu-i discurs.

La 23 Octomvrie (5 Novemvrie st. n.) 1905 l-am văzut pentru întâiaș dată. Se întorcea din pribegia la care-l osândise Republica panamistă și dreyfusistă. E îndoielnic să mai fi văzut o asemenea izbucnire de entuziasm a unei mări omenești. Furnicarul zecilor de zeci de mii de ființe, cari văzute depe treptele de sus ale gării de Lyon, părea, până spre piața Bastiliei, o nesfârșită holdă, îți da fiori de sublim. Déroulède era iubit cu aceeaș putere cu care răspândia simțimântele sale. In poemele din *Les chants du soldat, Marches et Sonneries, Refrains militaires, Chants du paysan,* în piesele sale (în versuri), în măiestrele *Feuilles de route,* ți se pare că sună pretutindeni o trâmbiță de alarmă, că vezi gestul unui comandant ducând spre izbândă un neam întreg, electrizat de poetul schimbat în erou de epopee.

Le tambour bat, le clairon sonne;
Qui reste en arrière?... Personne!
C'est un peuple qui se défend,
En avant!

El pare că se vede în mijlocul luptei și atunci strigătul de comandă se face puternic, răsună ca un semnal de armă:

Gronde canon, crache mitraille!
Fiers bucherons de la bataille,
Ouvrez-nous un chemin sanglant!
En avant.

Inainte! strigă necontenit: Prin drumul făcut, flăcăii cu inima vitejască să meargă repede, să izbească drept. Franța îi așteaptă. Dușmanii sunt mulți; dar oare nu e mai mare ura noastră, a celor striviți, decât numărul lor? Tunurile lor ne seceră? Vom vedea dacă artileria lor e puternică, atunci când vom lua-o.

Où nous courons? où l'on nous mène?
Et si la victoire est prochaine,
Nous le saurons en la trouvant.
En avant.

En avant! tant pis pour qui tombe,
La mort n'est rien. Vive la tombe,
Quand le Pays en sort vivant.
En avant!

E cel mai măreț strigăt de luptă pe care l-a dat la lumină poezia modernă.

Déroulède mergea la moarte ca la petrecere. O dovadă, nu din răsboiu, unde înfierbântarea luptei scade, oarecum din valoarea hotărîrei luate. O dovadă luată din timpuri apropiate și nerăsboinice. Era în toiul frământărilor dreyfusarde. In ziare, în întruniri publice, oriunde, se necinstia armata, se striga de partizanii căpitanului evreu, chiar și «jos patria». Déroulède scrie, în ziua de 10 Decemvrie 1898, unora din partizanii săi, câte un «petit bleu», chemându-i la întrunirea pe care erau să o țină dreyfusarzii în sala Chaynes. Lucrul e aflat și când, la intrarea acestei întruniri «publice» se înfățișează vreo cinci sute de partizani ai lui Déroulède, poliția le oprește intrarea în sală. E lăsat să intre numai el. Se mai strecoară și prietenul său de totdeaune, Marcel Habert. Intr'o sală dușmană, înfierbântată de vorbiri ațâțătoare, acești doi oameni îndrăznesc să strige intrând: «Trăească armata». Două mii de vrăjmași îi înconjoară și voesc să-i răpue. Prin mijlocul mulțimii, prin ploaia de lovituri, ei reușesc să se suie pe estradă. Aci, întrerupt cu furie de oratorii pregătiți a vorbi, el reușește a se impune, a discuta, cu sala cea potrivnică. Când nădejdea oricărei îndreptări a simțimintelor acestor oameni e pierdută, el se asvârlă din nou în mijlocul massei celei agitate și în care cuvântul era dat, de mai multe minute, pentru uciderea lui Déroulède. Izbutește a ieși teafăr, ca prin minune, spre a fi primit în urale de partizanii lui cari îl credeau — poate — pierdut.

Când în afacerea Panama, Clemenceau e strâns de toate părțile, nimeni nu îndrăznește să-l atace pe față. Déroulède se suie la tribună și spune de unde pleca răul, cine este omul care făcuse târguirile. «Și cu toate astea nici unul dintre d-voastră nu i-ar spune numele, căci el are trei lucruri de cari vă temeți: spada, pistolul și limba. Ei bine! eu le înfrunt pe câteștrele și-l numesc: este d-l Clemenceau».

Era cunoscut că un om provocat la duel de Clemenceau era un om condamnat la moarte; că un dușman al lui era totdeauna doborât in lupta parlamentară de dibăcia acestui vestit politician. Clemenceau a învârtit pe degete afacerile Panamalei. Știuse însă în totdeauna a fi prudent. Déroulède ținea cu toate astea să arate evidența faptelor, în lipsa probelor materiale. Barrès, care povestește această scenă epică în paginile vibrătoare din *Leurs Figures,* spune că în ziua duelului care

urmase cuvântării Déroulède întorcându-se către seară la Cameră, fu primit cu un fel de ovaţiune, de şi majoritatea deputaţilor nu-i era prietenă.

Cu Déroulède piere o figură fără de seamăn în timpurile noastre. El fu puţin înţeles de masa cea mare. In ultimii timpi căzu la alegerile parlamentare în Charente faţă de un... învăţător, mi se pare. Nu primi să candideze în alte locuri, unde isbânda i era asigurată. Dacă vechii mei alegători nu voesc a-mi da încrederea, nu voiu primi-o dela alţii, zicea el. Cine va mai spune un atare cuvânt?

N. I. APOSTOLESCU

LITERATURA ŞI POLITICA

A. Stavri, Noul Prefect de Dorohoi

CÂNTEC

Ţi-ai ales de mire, Thaïs,
Un luntraş, de dragul mărei;
Pentru luciu 'ntins de ape
Tu m'ai dat uşor uitărei.

Dar plutind, uitaşi de toate,
C'aşa-i vraja legănărei:
Să visezi, privind pierdută
In adâncul depărtărei...

Ce nu-s valul care poartă
Luntrea ta, nălucă 'n larguri,
Cum v'aş răsturna 'n mormântul
Plutitoarelor catarguri!..

Agăţându-te de sânu-mi,
In clipita desperărei
Ţi-aş simţi şi cea din urmă
Incleştare-a 'mbrăţişărei...

V. PODEANU

□ □ □

CU PRILEJUL LUI 24 IANUARIE

HORA PRUTULUI

Frunzuliţă de pe plai,
A venit luna lui Mai
Şi-a adus în lunci cu soare
Cântec de privighetoare,
Numai greului meu chin
Nu i-a mai adus alin.
Dar tu cântă, lăutare,
Să se 'ntindă hora mare.—
Dragă horă, când răsuni,
Tu pe cei de-un neam i-aduni.

Rău am mai ajuns cu anii,
Potopitu-ne-au duşmanii,
Ne 'ntunecă soarele,
Ne umbresc altarele,
Şi ne cer copilele
Cari ne 'ndulcesc zilele.
Azi am două grijuri grele,
Al ţărei şi-al mândrei mele,
Dar să n'am loc în mormânt,
De-oi uita de ce mi-e sfânt.

Mă născui în zile rele
Să plâng soarta ţărei mele,
Mă născui într'un cias rău,
Să-mi văd plângând neamul meu.
Dar amarul eu mi-l spun
Tot în sfântul grai străbun.

Nu eşti tu făcut să piei,
Vânător dela Orhei.
Chiar izbiţi de biciul sorţii,
Nu ne-a sunat ciasul morţii.

Dela Nistru pân' la Prut
Numai chin şi dor durut.
N'or să ţină pe vecie,
Vremi mai bune or să vie,
De nu vin, noi le-om aduce,
Ajuta-ne-ar sfânta cruce.
Tindeţi hora, măi flăcăi,
In necazul celor răi,
Zorii zilei dalbe vin,
Drag arcaş dela Hotin.

Două flori într'o grădină
Cotropită de ciulină,
Doi stejari într'o pădure
Abătută de secure,
Dar nu-mi plânge, draga mea,
Ci te prinde 'n joc colea:
Eu făcut sunt pentru tine,
Tu făcută pentru mine,
Şi-i menit de Domnul sfânt
Să fim liberi pe pământ!...

I. U. SORIÇU

NOTELE SĂPTĂMÂNEI

I. G. DUCA

D-l Duca este cel mai tânăr ministru din actualul cabinet şi, după d-l Take Ionescu, cel mai tânăr om politic care a ajuns ministru la noi. Dar, cuvântul nu e tocmai potrivit. *A ajuns ministru* este o expresie improprie când e vorba de d-l Duca de oarece d-sa, prin autoritarismul trandafiriu al tinereţii sale, prin gesturile-i de dictator născut, mi-a făcut totdeauna impresia că a fost ministru înainte de a ajunge.

Ministru părea, când, ca director general al Băncilor populare, ţinea discursuri insufleţite de caldă iubire a poporului, la congresele acestei instituţii; ministru când, în toiul marilor reforme impuse de răscoalele ţărăneşti, conducea ziarul *Viitorul;* ministru când, în parlament, se plimba la tribună ca în cabinetul său de lucru şi-şi rostia discursurile cu impetuozitatea unui toreador care agită într'una postavul roşu, în faţa unui taur nevăzut: reacţiunea. Nu-l cunosc pe d-l Duca decât de vre-o opt ani, dar îmi închipui că şi pe vremea când purta pantaloni scurţi şi se ducea la şcoală, ghiosdanul cu cărţi trebuie să fi luat, la subţioara sa, proporţiile unui adevărat portofoliu iar banca pe care elevul Duca învăţa arta de-a pune rezoluţii îmi închipui că împrumuta adesea perspectiva unei bănci ministeriale.

Azi „elevul Duca“ este ministrul şcoalelor. Şi-l regăsesc acelaş, ca pe vremea când era ministru..... fără portofoliu. In privirile sale scăpărătoare, inteligente, grele, ce mai mult se descarcă par'că în suflete decât pătrund, am ghicit totdeauna o maturitate precoce care contrastează interesant cu înfăţişarea sa tinerească, o autoritate care face de strajă cu multă discreţie la marginile aproape nebăgate în seamă ale amabilităţii sale şi o intuiţie vastă căreia nu-i scapă nici o înţelegere, din nici un domeniu. D-l Duca pare totdeauna că ştie şi înţelege tot. Şi-ar face această impresie, sunt sigur, chiar când i s'ar întâmpla să nu cunoască lucrurile pe cari le înţelege. Iar această minunată însuşire este admirabil slujită de speranţele însufleţitoare pe cari tinereţea sa le stârneşte, până şi celor mai desnădăjduiţi.

Fiindcă d-sa nu este numai tânăr. Dânsul are şi ştiinţa tinereţii, posedă şi darul ei. D-l Duca este tânăr după cum ştiu să fie frumoase femeile cu adevărat frumoase.

Şi deaceia, e plăcut să stai de vorbă cu dânsul. E plăcut, dar nu e tocmai uşor. Noul ministru al instrucţiei este omul pe care nimic nu-l ţine 'n loc. D'aia, a şi ajuns, aşa tânăr atât de departe. Se mişcă mereu, clocoteşte, ţi se strecoară printre degete ca argintul viu. Dacă nu e chip să scape, se uită la tine şi se gândeşte la altceva, vorbeşte cu tine şi se uită după altul.

E grăbit mereu. Dar în sângele său par'că nu tremură o grabă actuală şi personală, ci una fatală care trece peste ambiţia de om, satisfăcând-o bine 'nţeles, pentru a zori îndeplinirea unor fapte ce nu mai pot să întârzie. Deaceia şi prezenţa d-lui Duca în actualul guvern, are ceva din înţelesul acesta.

Dealtfel, ministrul instrucţii ne-a spus-o fără înconjur: Deşi toate activităţile ministerului său îl vor interesa deopotrivă, toată râvna şi toate sforţările şi le va concentra ca să sporească lumina la sate. Deaceea, şcoala primară care până acum era obligatorie numai pentru cetăţeni, va deveni, sub ministeriatul d-lui Duca, obligatorie şi pentru stat.

Invăţământul nostru rural se întemeiază azi pe un non-sens: părinţii sunt obligaţi să-şi dea copiii la şcoală, dar şcoli în cari copiii să înveţe carte nu este nimeni obligat să facă. Din această pricină *obligativitatea învăţământului*, care în Franţa constitue fala celei de-a treia republici, la noi, în ceeace priveşte şcoala rurală, este o ficţiune constituţională.

Prin urmare, cea dintâi măsură pe care d-l Duca o va lua va fi să sporească numărul şcolilor rurale şi să facă cu putinţă să se pregătească învăţători noui, în timpul cel mai scurt.

Măsurile acestea ar fi fost oricând necesare; azi ele se impun cu atâta mai mult cu cât suntem în preziua chemării ţăranilor la viaţa publică.

Aşa crede d-l Duca. Eu sunt de altă părere însă. Oricând aş fi fost gata să cer şcoli la sate,—numai acum nu. Deşteptarea ţăranului este o primejdie în clipa când el este chemat să se rostească, alături şi deopotrivă cu asupritorii lui de până acum, asupra soartei şi rostului ţărei noastre. Să se dea drepturi ţăranului, dar să nu-l luminăm! Ar fi o imprudenţă grozavă. Ce admirabil element constituţional ar fi ţăranul nostru, smuls dela munca nerăsplătită a pământului, cu ochii înpăenjeniţi de somnoreală seculară şi adus la vot de jandarmul care-i pune în mână buletinul de vot, în vreme ce cu vârful baionetei îi arată cum se votează conştient şi potrivit convingerilor lui! Şi ce delicioasă i-ar fi nedumerirea acestui nou cetăţean când, după ce urna i-ar înghiţi votul liber şi conştient, el s'ar întreba, speriat de propriul lui eroism civic:

— *Eu cu cine-am votat?*

D-l Duca vrea să alunge pentru totdeauna putinţa unei realizări atât de umoristice. Ca amator de întâmplări vesele, planul d-lui Duca nu mă încântă de loc. Ca scriitor însă, sper că dacă gândul ministrului instrucţiunei se va putea îndeplini, rătăcirile mele literare vor avea în curând cititori mai mulţi. Astfel încât voi găsi şi eu o compensaţie în activitatea pe care d-l Duca o va desfăşura.

De altfel, scriitorii şi artiştii în genere cred că nu vor avea să se plângă de trecerea d-lui Duca pe la ministerul cultelor. D-l Duca, se ştie, este în politică un generos. Şi artiştii după generozitatea miniştrilor suspină veşnic mai mult sau mai puţin zadarnic. Dar, d-l Duca, pe deasupra are şi calitatea de-a fi un entuziast înţelegător al frumosului artistic. Şi nici nu se putea altfel. Arta este azi la modă pentru bărbaţi, după cum la modă sunt pentru femei croşele, tunicele ruseşti şi şiragurile de chihlibar. Şi apoi d-l Duca este şi tânăr,—deci puţin artist.

...Cu asemenea însuşiri, vai ce o să pătimească, în numele artei, d-l Duca la 1 Aprilie.

CRONICARUL DÂMBOVIŢEI

□ □ □

CRONICA MUZICALĂ

Palatul Ateneului.—*Concertele simfonice.* (Al IX-lea şi al X-lea).

După un repauz de trei săptămâni, — repauz binemeritat, — orchestra ministerului şi-a reluat firul activităţei sale.

Nici o noutate, la acea audiţiune, — a noua a stagiunei.

Uvertura *Cumetrelor vesele din Windsor* de Nicolaï, atât de populară şi nelipsită depe programele concertelor — promenadă ale grădinilor publice şi staţiunilor climaterice şi balneare, nu îşi justifică întru nimic prezenţa în repertoriul concertelor noastre simfonice.

Luminoasa şi geniala *Pastorală* însă, va străluci pururea, încălzindu-ne inimele prin accentele sale de slavă ce le închină Naturei şi ale ei minuni.

Natura a fost, într'adevăr, cea mai bună, cea mai credincioasă tovarăşă a lui Beethoven surd şi părăsit: inima zdrobită a Titanului îşi spăla rănile în contact l dulce şi binefăcător al acelei prietene scumpe; împrejurimile încântătoare ale Vienei, n'avea admirator mai statornic ca dânsul: zilnic îşi purta paşii spre poalele Leopoldsbergului sau ale Kahlenbergului şi tot ce întâlnea în calea sa, câmpie, arbore, pârâu, zborul păsărilor, surâsul fetelor bălane, era pentru dânsul izvor de inspiraţie care in *Simfonia pastorală* a izbucnit, în unde sonore nemuritoare!

Pastorala va rămâne ca cel mai minunat imn pe care muzica l'a închinat naturei!

Finlandia, poema simfonică a lui Ian Sibelius, o cunoşteam din anul trecut.

Pe lângă epopea sa naţională de o sublimă inspiraţie, pe lângă poezia sa lirică de o bogăţie incomparabilă, de un sentiment pătrunzător, Finlanda mai posedă şi o minunată înflorire a cântului popular în care inima naturei vibrează toată şi dela al cărui folklor s'a inspirat mai cu seamă Sibelius, şeful şcoalei muzicale finlandeze.

Şi în uvertura *Finlandia,* influenţa şcoalelor germană şi franceză, cărora le datorează cultura sa intelectuală şi artistică, n'a ştirbit întru nimic originalitatea compozitorului, căci printre paginele sale adie o atmosferă de artă sinceră şi curat naţională.

In fine, dulcele Massenet a încheiat acest concert cu câteva numere din muzica de scenă scrisă pentru *Les Erinnyes,* tragedia antică a lui Leconte de Lisle, operă de tinereţe a maestrului neuitat şi în care s'a folosit de mai multe motive ale unei fantezii simfonice *Pompeia,* compusă pe când era pensionar al vilei Medicis dela Roma.

Şi ca totdeauna, am fost sub farmecul nespus al armoniilor subtile, al orchestrei rafinate, al artei delicate şi pururea muzicale, cari au atras atâţi admiratori mult regretatului maestru. Am fost mişcaţi de accentele sfâşietoare ale *Scenei religioase* şi *Danţul antic* ne-a dat viziunea unui basso-relief însufleţit.

Solo de violoncel din *Scena religioasă* a obţinut succesul său tradiţional şi d-l Moldreich a fost viu aplaudat pentru calităţile de sonoritate şi de stil, puse în slujba acelei nobile pagini.

La al X-lea concert simfonic ni s'a dat uvertura din *Hänsel şi Gretel* de Humperdink, una din paginele lirice cele mai personale şi cele mai drăgălaşe din aceşti din urmă douăzeci de ani, însă nelalocul ei într'o audiţiune simfonică serioasă.

Urma apoi *Simfonia a 7-a (în la major)* de Beethoven, dedicată contelui Von Fries, şambelan al împăratului Austriei. Mulţi naşi a avut acea simfonie în lumea muzicografilor: Richard Wagner o numea *apoteoza danţului;* Berlioz o califica de *bogată poemă muzicală;* d-l Vincent d'Indy, îi atribue, cu mai multă dreptate, un caracter pastoral şi în această privinţă e de părerea lui Schindler, amicul devotat al lui Beethoven şi în perfect acord cu A. B. Marx, celebrul biograf al maestrului din Bonn.

In analiza consacrată *Simfoniei a 7-a,* A. B. Marx ne arată cât de idilice sunt primele fraze din *Poco sostenuto* şi din *Vivace 6/8;* caracter câmpenesc pe care lesne îl poate recunoaşte orice ureche mai mult sau mai puţin educată.

Toccata de I-S. Bach, e nu numai un cap de operă scolastic, dar şi o concepţiune de o adâncă expresivitate: din acea pagină măreaţă emană un temperament poetic, o inimă duioasă, o maiestate pe care, fireşte, o bună parte din publicul nostru nu le poate încă gusta.

Concertul s'a sfârşit cu strălucitul *Capricio spaniol* al marelui rus Rimsky-Korsakoff: prilej de armonii somptuoase, de ritmuri îndrăcite şi de sonorităţi fabuloase.

Programul acelor concerte ar fi fost fără de cusur, dacă n'ar fi conţinut cele două uverturi uşoare semnalate mai sus.

M. MARGARITESCU

□ □ □

CRONICA TEATRALĂ

Teatrul Modern. — **Academicianul,** comedie în 4 acte de d-nii *Flers* şi *Caillavet,* tradusă de d-l *A. de Herz.*

După *Şarlatanul,* trupa d-nei Voiculescu a jucat *Hoţul,* de Bernstein. Şi piesa şi jocul d-nei Voiculescu sunt cunoscute depe vremea când această piesă s'a reprezentat pe scena Teatrului Naţional. Deşi ca înjghebare scenică şi ca abilitate *Hoţul* este una din cele mai puternice drame moderniste, totuş ca interes artistic ea este inferioară modului cum este sau cum poate fi interpretată. Deaceea, n'am fost ispitiţi să vedem această reluare pe scena Modernului. Urmărim cu interes în toate fazele de montare, reluare sau schimbare de interpreţi, piesele a căror valoare intrinsecă merită această atenţie şi acest respect. *Hoţul* însă face parte din acea categorie de piese în care lipsa oricărui criteriu moral şi senzaţionalul anarhic se împreună ca să creeze succese extra-artistice.

Sub acest raport a judecat critica franceză serioasă, — care priveşte cu îngrijorare clina primejdioasă pe care alunecă teatrul francez dela o vreme, — categoria de lucrări dramatice din care face parte *Hoţul.* Sub acest raport suntem datori mai ales noi să considerăm acest soiu de teatru, în primul rând fiindcă, jucând *Hoţul* sau alte lucrări de această categorie, scena noastră nu poate nici măcar să invoace scuza că stă în slujba unei producţii originale româneşti.

D-na Voiculescu are în această piesă una din creaţiile cari îi îndreptăţesc gloria. Din acest punct de vedere pe deoparte, pe de alta fiindcă a uşurat repertoriul Teatrului Naţional de o piesă cu care el nu se putea mândri, d-na Voiculescu a făcut bine că a reprezentat *Hoţul.*

Nu putem să desluşim însă ce a determinat pe această artistă să monteze *L'habit vert,* spiritualа comedie a d-lor de Flers şi Caillavet? Recunoaştem că valoarea piesei a putut s'o ispitească. Şi nu uităm deasemenea că d-sa are nevoie şi de piese care să-i dea răgaz de odihnă. Dar oare numai valoarea piesei şi necesitatea de odihnă a doamnei Voiculescu să fie criteriile după cari trebue să se alcătuiască repertoriul Teatrului Modern? Desigur că nu. Dacă unui teatru particular, care este o afacere întemeiată pe baze comerciale în primul rând, nu-i putem pretinde să urmărească o anumită selecţie literară, să caute a croi îndrumări sănătoase gustului public, el este dator cel puţin să-şi aleagă piesele potrivit cu talentele ce-i stau în slujbă. Aceasta este o normă generală dela care nici un teatru serios nu se poate abate. A urmat oare d-na Voiculescu această regulă generală, când a hotărît să introducă în repertoriu *L'habit vert,* greşit tradusă *Academicianul,* deoarece „l'habit vert" simbolizează mai mult Academia decât pe academician? Părerea noastră este că nu. Afară de d-l Ion Niculescu nici un artist din trupa d-sale nu era chemat să interpreteze această comedie. Deaceea, interpretarea a fost sub mediocru, menţinându-se la un nivel de bufonerie cu atâta mai dureroasă, cu cât ea se desfăşura în numele celor mai subtili oameni de spirit cari scriu azi teatru. Constatăm cu pă-

rere de rău aceasta şi cerem ertare d-nei Voiculescu că suntem nevoiţi să vorbim fără nici un înconjur: trupa d-sale însă este în recidivă. Dacă asemenea spectacole se vor repeta, compania ce-i poartă numele va risca să câştige o faimă de care buna reputaţie a directoarei va ajunge să se simtă stânjenită. Şi-ar fi păcat. Reputaţiile bune se întemeiază atât de greu!

*

Academicianul nu este propriu zis o comedie. Dar nu e nici o simplă revistă, cum le-a plăcut unora s'o caracterizeze. *Academicianul* este o satiră usturătoare şi spirituală a moravurilor din cari se împleteşte vieaţa unora din academiciani. Prin împărţirea, desvoltarea şi gradarea acţiunii, ea aparţine comediei; desvoltările personagiilor însă sunt scurte, fugitive; tipurile sunt mai mult creionate, decât zugrăvite. Din această cauză şi din pricina câtorva aluzii la fapte ce au însemnătate caracteristică numai prin actualitate, *Academicianul* sună pe alocurea ca un vodevil şi, rar de tot, chiar ca o revistă. De fapt însă, *Academicianul* este o comedie satirică, soră bună cu *Le bois sacré* şi *Le roi*, de aceiaşi spirituali autori. Ca şi aceste două comedii, penultima lucrare a d-lor de Flers şi Caillavet satirizează obiceiuri şi stări sociale cu o putere de ironie ce covârşeşte adesea obiectivitatea de dramaturg. Nici-odată însă în această categorie de lucrări, personagiile nu încetează de a fi oameni pentru a deveni pretexte lipsite de vieaţă şi subjugate exclusiv scopurilor satirice ale autorului. Chiar în clipele când fantezia comică atinge cele mai neaşteptate culmi de dezordine bufonă, în sufletul personagiilor, schimbate par'că în creaţiuni arbitrare, descoperim rezorturi de profundă umanitate, care dă bufoneriei înţelesul unei sângeroase răscoliri de ridicol omenesc. D-nii de Flers şi Caillavet îşi încordează silinţele ca să descopere şi să demaşte în noi maimuţa ancestrală. Şi sub incognitul regilor cari călătoresc, şi sub fracul verde al academicianilor, şi sub grava înfăţişare a oamenilor oficiali, şi în dosul neputinţei suverane a preşedintelui republicei, ei află aceeaş maimuţă care se mişcă în mod automat, cu gesturi învăţate şi grimase cari stârnesc râsul. Până şi în oamenii îndrăgostiţi ei descoperă pe această maimuţă care e omenească în tot ce face dar al cărei omenesc este irezistibil de ridicol. Şi pe maimuţa aceasta d-nii de Flers şi Caillavet o aşează în faţa tuturor perspectivelor de vieaţă, o plimbă prin toate demnităţile şi prin toate onorurile, o asmuţă, o îndârjesc, se strâmbă la ea şi o fac să se strâmbe, o silesc să râdă şi să ne facă să râdem. Şi râdem până ne doare creerul de veselie, până ne dau lacrimile. Iar uneori avem impresia că aceste lacrimi le svântă durerea că în fundul sufletului omenesc dospeşte prea mult ridicol.

*

Năzuinţa aceasta de a pune în perspectivă de ridicol nu numai pe om dar chiar mobilele actelor omeneşti ridică pe autori la un punct înalt de considerare a vieţii, dar în acelaş timp îi sileşte să forţeze marginile comediei, să le diformeze, în interesul satirei. Şi atunci şi ca *întindere* şi ca *atenţie artistică* satira ocupă planul întâi, iar comedia începe să şovăiască. Dovadă:

La Academia franceză e un loc vacant. Grupul ducelui de Maulévrier (d-l I. Niculescu), directorul Academiei, savant care de patruzeci de ani n'a citit nimic, ar vrea să susţie candidatura unui francez care nu s'a compromis încă scriind. Dealtfel, teoria acestuia este că omul trebuie să înceapă să scrie după ce ajunge nemuritor. Şi tocmai când este mai frământat de grija că nu va putea găsi pe candidatul visat, ducele surprinde îngenuchiat în faţa ducesei de Maulévrier (d-na Elvas), o englezoaică veşnic îndrăgostită de un amant veşnic nou, pe prostănacul conte de Latour-Latour, (d-l Achil Popescu). Ducele, care se fălia că n'a avut în toată familia lui nici un adulter, îşi pierde pentru o clipă liniştea pe care i-o hărăzeşte gloria strămoşilor săi. Necazul lui ţine puţin însă de oarece numai decât se amestecă mititica Brigitte (d-ra Theodosian), care-l desluşeşte că contele Latour-Latour îngenunchiase înaintea ducesei numai spre a o ruga să intervie pe lângă duce să-i sprijine candidatura la Academie.

Ducele se înseninează. Gândul cel rău se risipeşte. Iată în sfârşit candidatul visat! Se consfătueşte cu amicii lui. Latour-Latour va fi nemuritor.

In actul al treilea, ne aflăm sub cupola nemurirei. O academie franceză foarte săracă, un fel de curte cu juri din cine ştie ce oraşel de provincie uitat de Dumnezeu. (De alt-fel şi salonul ducelui de Maulévrier a fos montat cu aceeaş sărăcie). Contele Latour-Latour îşi citeşte discursul de recepţie. Discursul său este o diatribă spirituală contra academicianilor, presărată pe-alocurea cu isbucniri mai puţin de efect contra cronicarilor teatrali. Contelui de Latour-Latour îi răspunde ducele de Maulévrier. Pe când acesta face însă elogiul noului academician, printre foile discursului său găseşte o scrisoare de dragoste a ducesei către Latour-Latour. Din nebăgare de seamă, începe să citească scrisoarea. Scandal. Ducelui să-i vie dambla. Şedinţe se suspendă. Sala este evacuată. Ducele de Maulévrier nu vrea să mai deschidă şedinţa. Se amesteca atunci secretarul general al Institutului, Pinchet, (d-l R. Popea), un mare tradiţionalist, şi imploră pe director să nu arunce asupra Academiei ruşinea unui scandal. Să anunţe că a avut o sincopă trecătoare şi să redeschidă şedinţă; Maulévrier refuză. Atunci Pinchet îi destăinueşte că şi el a fost înşelat de nevastă şi că a ertat totul numai fiind-că n'a vrut ca ruşinea lui să se răsfrângă asupra Institutiei. Induioşat de această mărturisire, Maulévrier se hotărăşte să-şi poarte cu discreţie coarnele spre sporirea prestigiului academic. Şedinţa se redeschide. Şi ducele trădat îşi sfârşeşte elogiul amantului ajuns, prin sprijinul său, nemuritor.

Piesa se isprăveşte, printr'o şarjă contra regimului republican, în biuroul preşedintelui republicei (mobilat ca o camera de hotel). Pentru ca ducele să-şi recâştige tihnita adorare a strămoşilor săi, contele de Latour-Latour este trimis la un congres de limbi romanice ce se ţine la Bucureşti. Acolo el pleacă întovărăşit de mititica Brigitte, care-l iubeşte şi care-l ajută să publice amintirile unui strămoş al său. Pe drum ei se vor căsători, spre marea bucurie a lui Durand, preşedintele republicei şi naşul Brigittei, că în sfârşit s'a putut întâmpla ceva şi la Elyseu.

*

Deşi, afară de d-l Ion Niculescu, care este un mare artist comic, nici unul din artiştii trupei M. Voiculescu nu părea potrivit pentru interpretarea *Academicianului*, totuş s'au făcut sforţări meritoase. Aşa, de pildă, în primul rând d-na Elvas a surprins prin modul cum a izbutit să se ridice cu mult deasupra reputaţiei sale de până acum în interpretarea rolului atât de greu al englezoaicei ducese de Maulévrier. Oricât de plăcută surprindere ne-a făcut însă această neaşteptată revelaţie ne-a fost cu neputinţă să nu băgăm de seamă exagerările supărătoare şi monotone cari au jignit mult distincţia cu care d-sa a izbutit să schiţeze acest rol.

Tot o surpriză neaşteptată, dar în sens contrariu, ne-a prilejit-o d-l Morţun. Ne obişnuisem să vedem pe acest excelent artist la locul lui în tot ce joacă. Nebunului şi fantazistului muzicant Parmeline d-sa nu i-a putut da nici verva, nici eleganţa, nici sburdălniciile fireşti de răsfăţat al saloanelor. Parmeline al d-lui Morţun a fost o creaţie searbădă, plină de exagerări şi lipsită de gust.

D-ra Teodosian,— care par'că a început să se desrobească de sub înrâurirea prea obsedantă a accentului d-nei Voiculescu,—a denaturat cu desăvârşire rolul Brigittei, în actul întâiu. Această fetişcană nu e o idioată,—dovadă inteligenţa scăpărătoare ce-o distinge în actele următoare. In actul întâiu ea trebuie să apară numai neîndemânatică şi timidă. D-ra Teodosian a făcut din ea o tâmpită, imitând accentele d-nei Lysès, din *Le veilleur de nuit*. Oare d-ra Teodosian, când nu imită pe d-na Voiculescu, trebuie numai decât să imite pe altcineva?

P. LOCUSTEANU

CARŢI NOUI

Povestea unei odăi, nuvele şi schiţe de d-l *Caton Theodorian.*
Edit. „Flacăra", 1914.

Literatura noastră, cu cititori puţini şi tradiţii recente, nu cunoaşte genul „oamenilor de litere", în înţelesul apusean al acestui termen, încât scrisul trece drept o îndeletnicire accesorie pe lângă altele de importanţă vitală; e în firea alcătuirii noastre sociale să fie aşa şi, dacă pentru forma şi extinderea literaturii e un real neajuns, pentru fondul de simţire şi cugetare răsfrânt în această literatură nu e o pierdere prea mare: simţirile intense şi gândurile mari nu pot fi înăbuşite lesne de contingenţele vieţii de astăzi pe mâine. E mângâitor să trăim cu acest gând optimist, ca să fim scutiţi de jalea amară — şi inutilă — după atâtea genii apuse înainte de a fi răsărit.

D-l Caton Theodorian e o excepţie în vieaţa

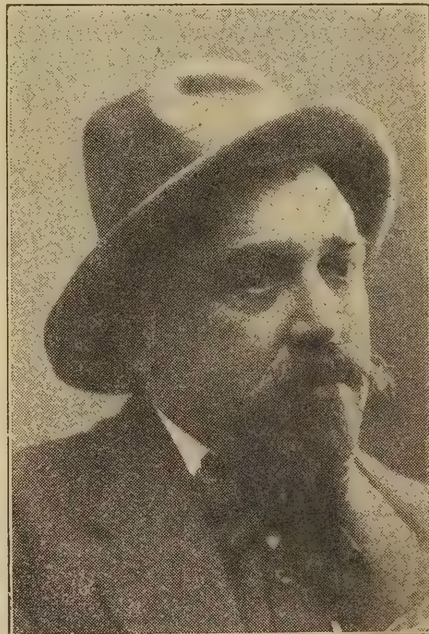

Caton Theodorian

noastră literară; d-sa se consacră cu pietate esclusivă propriului său scris şi deaceea îl poate privi cu seriozitatea de care nu sunt capabile decât oamenii cu o singură direcţie în activitatea lor. D-l Caton Theodorian nu cunoaşte cochetăria gesturilor de nepăsare sau umorul atitudinilor simulate pe care le utilizează amanţii necredincioşi ai prozei. D-sa observă vieaţa cu-o atenţie gravă şi crede că poate oglindi câteva din cutremurările ei în rândurile scrise; deaceea scrisul său e o străduinţă de a înţelege, expresiunea o încercare de a lămuri, astfel încât după ce ai închis cartea îţi rămân în suflet unele privelişti limpezi asupra schimbărilor sufletului omenesc. Dar aceste privelişti sunt atât de fragmentate şi legătura între ele atât de vagă, încât impresia totală e indecisă şi se pierde într'o zădarnică încercare de a sistematiza şi defini.

Există în sufletul nostru acea tendinţă fundamentală de a unifica, de a armoniza realitatea haotică a existenţii, şi arta, mai mult decât filozofia şi ştiinţa, are de scop să ne creeze asemenea unităţi; o schiţă e o unificare restrânsă săvârşită într'un colţ de vieaţă şi ca atare e plină de interes; revistele noastre conţin uneori admirabile modele din acest gen; dar un volum de schiţe răsleţe e ca o îngrămădire de blocuri, fie chiar frumos dăltuite, din care ochiul se încearcă zadarnic, în orice perspectivă, să închiege o figură geometrică definită. Frumuseţi de stil şi intuiţiuni profunde se pierd în colecţiile de schiţe ca într'un bazar de impresii discordante, şi dau întregii literaturi, în care apar, caracterul unei colosale frământări în neputinţă de a zămisli o făptură întreagă, cu proporţii respectabile.

Am avut mai clar această impresie citind noul volum al d-lui Caton Theodorian, nu pentrucă volumul prezintă vreo scădere specială, ci numai pentrucă recitisem, imediat înainte, *Sângele Sa-*

lovenilor, romanul apărut acum şase ani; din punct de vedere literar romanul e fără îndoeală mai prejos de schiţele actuale; stilul are nesiguranţe, caracterele personagiilor sunt redate uneori în linii prea simple şi povestirea nu reţine atenţia pretutindeni cu aceeaş intensitate, dar întipărirea pe care o lasă e puternică şi perzistentă; aceasta pentrucă oglindeşte în chip deplin un colţ de vieaţă, urmărit în toate amănuntele lui interesante, în cât nu rămân nedefinite atâtea şi atâtea determînante care limpezesc un gest capital din întreaga acţiune, şi încă pentrucă întreg volumul tinde la un efect unic, nu se fărâmiţeşte într'o sumă de tendinţe cari să se anuleze reciproc. Superioritatea romanului asupra schiţelor e, din aceste puncte de vedere, netăgăduită.

Şi totuş, atât d-l Caton Theodorian, cât şi toţi ceilalţi prozatori ai noştri, cultivă cu o ardoare necunoscută aiurea, o ardoare aproape exclusivă, schiţa şi nuvela; condiţiunile speciale în care trăeşte proza noastră, dar mai cu seamă timiditatea lor proprie sileş'e pe autori la această activitate fragmentară. De ce să nu rupă odată cu tradiţia şi să nu aibă curajul de a face ei educaţia publicului care, socotind după răspândirea în mijlocul său a romanelor franceze şi traduse în franţuzeşte, preţueşte dealtfel îndestul de mult acest gen?

Să se răspândească odată convingerea că schiţa e în proză numai o încercare, un început sau o producţiune accesorie, că e o specie inferioară la care o literatură nu poate rămânea mereu fără a-şi pierde toată originalitatea şi tot interesul. Când poezia şi teatrul au realizat opere unitare şi „de longue haleine“, e o datorie de onoare pentru prozatori de a ridica şi genul lor până la aceeaş înălţime.

D-l Caton Theodorian e printre cei dintâi cărora trebuie să li se arunce mănuşa. D-sa scrie cu convingere şi sobrietate, astfel că paginile sale au ceva solemn şi definitiv, expunând chiar cele mai umile întâmplări; această însuşire nu izvorăşte numai dintr'un caracter exterior al expunerii, ci mai ales din respectul şi reculegerea profundă cu care priveşte viaţa; în această vreme de dispreţ şi al vieţii şi al morţii, d-l Theodorian îmi pare un întârziat dintr'o altă vreme, din vremea simplilor noştri bătrâni de altădată, care aveau *ceva sfânt* şi ştiau să preţuiească cu smerenie viaţa şi moartea omenească. De aceia scrie pagini mişcate, şi atingătoare prin înţeleapta lor limpezime, despre vieaţa boierilor bătrâni care au dispărut îngropând cu ei o întreagă lume: *Povestea unei odăi, Pe urma vieţii, Păcatul cucoanei Asicăi*, *Mama Păuţa* aduc cu multă putere de evocaţiune, o întreagă lume al cărei suflet vrea să-l redea—vai, în atât de răsleţe fragmente — autorul *Sângelui Solovenilor.* Acţiunea îl interesează puţin; nici nu ţine să fie inventiv şi captivant în această privinţă; pătrunde în intimitatea sufletească a personagiilor şi de aici ştie să redea în câteva trăsături o dramă pasionantă *(Povestea unei odăi)* sau un simţimânt profund omenesc (mângâierea bătrânilor simţind că încă n'au rămas singuri din generaţia lor, în *Pe urma vieţii*). Cu aceleaşi preocupări prezintă şi tipuri de actualitate *(Muiercea, Răpirea Corinei, Greşeala* etc.) şi încearcă chiar genul uşor şi vesel, care e atât de protivnic firii sale *(Scrisoare cu bocluc, Onomastica lui Spincescu)*. Grija de claritate şi evitarea oricărei originalităţi izbitoare, pentru a obţine efecte noui la lumina zilei şi pe drumurile bătute de mulţi alţii, dau acestui volum o înfăţişare severă şi autoritară, care va îmbrăca şi mai bine încă o operă unitară şi vastă.

Am recitit volumul *Povestea unei odăi*, mi-am recitit cronica şi... nu mă părăseşte impresia morţii bătrânului Isaie Murat din *Sângele Solovenilor*.

C. Sp. HASNAŞ

In urma cererii mai multor agronomi, s'a hotărît să se acorde o reducere de un leu la plata abonamentelor şi agronomilor cari locuesc la ţară.

Prin urmare, de azi înainte, aceştia, ca şi învăţătorii şi preoţii săteşti, vor plăti abonamentul numai 5 lei pe an, cu condiţia să-l achite anticipat şi fără intermediul încasatorilor.

▫▫ ECOURI ▫▫

O revistă basarabeană acum apărută în „moldoveneşte“, cu acelaş titlul ca şi gazeta pe care am anunţat-o în numărul trecut al *Flacării: Cuvânt moldovenesc*, are drept scop să completeze programul gazetei în lupta comună pentru redeşteptarea culturală a neamului românesc din Basarabia.

Ne-am exprimat şi altădată mândria şi mulţumirea pentru triumfurile limbei româneşti peste Prut şi găsim prilej să ni le exprimăm şi acum. Nu putem de cât să repetăm cu aceiaş căldură îndemnul cu care Redacţia sfârşeşte cuvântul său către cititori;

— La muncă harnică. spre lumină, spre bine, spre iubire!

Cenzura n'a îngăduit să se adauge şi chintesenţa tuturora:

— Spre libertate!.

—

Gânduri înţelepte şi, ne place a crede, pocăite, publică revista ieşană *Versuri şi proză*. Le înregistrăm cu atât mai multă mulţumire cu cât noi înşine dela apariţia revistei noastre, am avut grija să le enunţăm şi să le apărăm — chiar în contra revistei *Versuri şi proză*, care le îmbrăţişează acum.

Mai întâi o constatare justă în apărarea curentului simbolist din Franţa:

„Cine-şi va etala cu obrăznicie absenţa completă a talentului, cine va trăi din inspiraţii împrumutate şi din înseilări copilăreşti de fraze, va avea de asemeni în fericita noastră ţară norocul, de a primi acelaş epitet (de simbolist), pe care altădată îl purta cu trufie un Régnier sau un Moréas“. Lăsând la o parte faptul că „titlul“ de simbolist nu poate fi o glorie, precum nici cele de „clasic“ sau „romantic“ nu sunt, luăm act de constatarea acestei confuziuni pe care însă cred că n'au făcut-o decât cronicarii improvizaţi şi colaboratorii mai vechi ai revistei ieşene.

Această constatare este însoţită de un gând şi mai înţelept încă pentru viitor:

„Vom căuta în poezie, întâi de toate, sinceritate puternică şi adâncă. Vom îndepărta din cercul nostru pe acei pseudo-artişti periculoşi, care constatând succesul unor principii literare ce s'au reliefat numai cu ajutorul meritului, caută să cocheteze cu noul fel de a scrie, vânând reclama, dând şi mai mult prilej celor ce ne atacă, să susţie cum că noul curent în poezie a ajuns o deghizare a lipsei de talent. Ne-am săturat de poze făţarnice şi sterpe, de atitudini forţate şi de vorbe ce nu pornesc din inimă. Dacă poporanismul ca şi naţionalismul exagerat în literatură, au ajuns antipatice, trebuie să mărturisim că, de acum înainte, abuzurile de lacuri violete, marşuri funebre, aripi fantastice, blazoane, etajere, şi câte altele, nu mai pot fi decât respingătoare, mai cu seamă când la baza lor nu zăreşti temelia talentului.“

Iată un program de selecţiune literară pe care nu putem decât să-l aplaudăm — căci e un ajutor cinstit în lupta pentru combaterea făţărniciei literare, venit de unde pierdusem speranţa de a-l aştepta.

—

Ce aplaudă Românii s'a putut constata pentru a multa oară cu prilejul celor două conferinţe ţinute de d. *Aug. Dorchain* la *Cercul Analelor* din Bucureşti.

Titlurile erau *Les poétes de l'Amour* şi *Barbe Bleue* iar tratarea a fost mai limpede de cât o „dizertaţie“ şcolărească pregătită în înfrigurarea celor două ceasuri de preparaţie al vre-un examen de sfârşit de şcoală.

D. Aug. Dorchain a vorbit franţuzeşte... Românii noştri doar când sunt miniştri — *et encore* — îşi pot permite luxul de a primi aplauze pentru asemenea conferinţe. Dacă se întâmplă să nu fie decât simple talente, zădarnic aleargă după aplauze, chiar în sala — acum umilă — a Ateneului român.... Şi se mai zice că ne înăbuşă naţionalismul.

Conferinţa a fost agrementată de recitările d-nei Marie Aug. Dorchain al cărei amor pentru această artă nu poate fi comparabil de cât cu al compatrioatei sale Sarah Bernhardt — nu însă din toate punctele de vedere.

Dar Românii au aplaudat.

Relativ la *Barbe Bleue*, notez reflecţia unui francez, de spirit deşi ţine şi el conferinţe:

— Si c'était Barbe bleue je n'en sais rien; mais que c'était *la barbe*, j'en suis sûr.

—

Comitetul pentru ridicarea unui monument lui Mihai-Viteazu la Craiova se plânge că până acum nu s'au prezentat decât două machete la concurs.

Şi cu toate acestea, când se preferă artişti străini, sculptorii noştri se plâng de indiferenţa patriei faţă de dânşii.

—

Românul, excelentul organ al partidului naţional-român din Ungaria, dă ospitalitate unei corespondenţe din Braşov prin care se interpretează în mod cu totul tendenţios şi cu vădită rea credinţă darea de seamă a colaboratorului nostru, d-l colonel M. Margaritescu, privitoare la încercările de operă făcute de societatea corală *Carmen*, cu concursul unor artişti cari se bucură de mare faimă artistică în Ardeal.

Regretăm sincer că într'un ziar serios şi oficios de peste munţi se pot strecura articole nedrepte şi calomnioase, aşa cum eram obişnuiţi să citim numai în unele pamflete din România. Rugăm pe d-l Goldiş, care este un suflet distins, ca, într'o vreme când Românii de peste Munţi se silesc să facă împăcarea cu Ungurii, să nu lase ca, prin insinuaţiuni reprobabile, să se încerce a învrăjbi publicaţiile serioase de dincoace şi de dincolo de Carpaţi.

—

Revista italiană, *La Voce*, a împlinit cinci ani de existenţă. Cinci ani de existenţă pentru o revistă de oameni tineri, îmbrăţişând cele mai noui idei şi programe cu cumpătarea unor cercetători bătrâni, e o întreagă viaţă. Din câte reviste tinere au apărut în ultimul timp în lumea latină e singura care s'a putut menţine atâta timp în contra tuturor curentelor protivnice.

Asupra activităţii acestei interesante reviste vom reveni.

—

O lucrare interesantă este broşura d-lui dr. Lapteş, medic primar al judeţului Fălciu, *Din nevoile satelor.*

In această lucrare, scrisă într'un stil ales,—autorul este colaborator al *Vieţii Româneşti,*—d-l dr. Lapteş arată unele din relele de cari sufăr satele şi sătenii nostri. Citirea acestor studii va interesa, în deosebi azi când problema rurală preocupă pe toată lumea.

—

O epopeie modernă este cea publicată de d-l *M. Stroescu*, inspectorul general al învăţământului primar, sub titlul: *„Călătoria d-lui C. Dissescu, Ministrul Instrucţiunii, prin „Pământul întrupat“*, în care, cu un nobil avânt şi o înflăcărată inspiraţie, se povestesc neamului românesc şi generaţiilor viitoare faptele şi vorbele mărеţe ale d-lui C. Dissescu, săvârşite sau rostite în cadrilaterul ocupat.

„Pământul întrupat“ păstrează urme nepieritoare despre această glorioasă trecere, echivalentă cu trecerea spiritului lui Dumnezeu prin Chaos. căci numai Dumnezeu, acum 6938 de ani, şi Ministrul Instrucţiunii de acum câteva luni, au conceput şi perceput ce este „pământul întrupat“. Epopeia este lipsită de invocaţiune, poate pentru cuvântul că această invocaţiune se subînţelege prea lesne şi autorul doria să fie interesant şi nou. Ea începe aşa:

„7 Septembre 1913, fericită zi pentru ţara întreagă, va rămâne istorică, pentrucă atunci Ministrul Instrucţiunii şi al Cultelor, d-l C. Dissescu, însoţit de d-l Gh. Lascar, secretarul-general al Ministerului, de personalul superior şi de alte persoane au trecut pe la Olteniţa pe „Pământul întrupat“.

In orice caz literatura noastră se îmbogăţeşte cu o producţie de un gen părăsit dela Omer, Virgiliu şi Voltaire.

▫ ▫ ▫

Anul III — No. 16

FLACĂRA

1 FEBRUARIE 1914

ABONAMENTE:
In ţară: lei 6 pe an; 7 lei când se achită prin incasator. Pentru învăţători şi preoţi săteşti: lei 5 pe an
NUMĂRUL 10 BANI
TELEFON 41/7

LITERARĂ .·. ARTISTICĂ .·. SOCIALĂ
APARE SÂMBĂTA
DIRECTOR: CONSTANTIN BANU

ABONAMENTE:
Peste munţi: coroane 8 pe an; pentru preoţi şi învăţători coroane 6.50 pe an
In străinătate: 10 lei pe an
REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA: Bucureşti
Str. Câmpineanu, 40

CANDIDAŢII „FLACĂREI"

la alegerile generale pentru parlament

In politică, şi deci în viaţă, prezentul, caşi viitorul dealtfel, este şi va fi pururea al agenţilor electorali. Deaceea, fiindcă şi *Flacăra* vrea să aibă viitor, m'am hotărît să mă fac şi eu elector. Să se ştie însă dinainte: eu nu plătesc voturile, eu nu făgăduesc paltoane, eu nu dau slujbe. Cer voturile cititorilor *Flacărei,* în numele literaturii şi pentru a asigura parlamentului viitor şi o strălucire literară, pe lângă celelalte străluciri pe cari nu mă îndoesc că le va avea. Sunt sigur că cu asemenea platonice momeli nu voi prinde multe voturi. Şi tocmai deaceea, am curajul să îndrăsnesc aventura. Incercările făcute fără speranţa isbânzii sunt singurele cari dau omului satisfacţia dezinteresărei absolute.

Din fericire însă, candidaţii pe cari eu îi susţin au şi merite... extra-artistice, cari fac să li se erte, în faţa ţărei, păcatul talentului sau al dragostei lor pentru frumos. Candidaţii mei pot să dea, vai, nu numai pagini splendide şi discursuri admirabile, ci şi... paltoane, slujbe şi unii chiar monede. Prin urmare, cetăţeni luminaţi şi integri, i-aţi vota şi fără amestecul meu. Totuş, pe lângă voturile obişnuite, vă rog, daţi şi câte un vot în plus acestor aleşi ai mei, ca să se ştie că, chiar dacă alte titluri n'ar avea la încrederea cetăţenilor, dragostea lor pentru artă le-ar putea asigura ori când, dacă nu o isbândă totdeauna deplină, cel puţin o... cădere pururea strălucită.

Candidaţii mei sunt d-nii: C. Stere, directorul revistei «Viaţa Românească»; C. Banu, directorul revistei «Flacăra»; V. G. Morţun, ministru de interne; I. G. Duca, ministrul instrucţiei; B. Delavrancea, D. D. Pătrăşcanu, N. Gane, G. Diamandi, Titu Maiorescu, C. C. Arion şi Becescu-Silvan.

O, nu am uitat că d-l Stere a încercat odinioară să scoată *Flacăra* din rândurile literaturii. Mai mult: tocmai deaceea solicit voturi pentru d-sa. Gestul său deatunci, frumos prin violenţa-i neaşteptată, a dovedit până şi adversarilor noştri celor mai învierşunaţi că, dacă un luptător viguros ca d-l Stere a vrut să ne scoată din literatură, trebue să fi stat în adevăr în slujba literaturii. Iar voturile pe cari, în numele artei, le solicităm azi alegătorilor pentru d-l Stere, arată, nu numai că am fost, dar şi că am rămas necontenit în această slujbă.

Prin urmare, cititori ai *Flacărei*, votaţi pentru d-l Stere, democratul aprig, care a făcut şi din artă armă pentru isbândirea visurilor sale de ridicare a poporului. Votaţi pentru d-l Stere, pentru entuziastul iubitor de frumos I. G. Duca; pentru pasionatul de artă V. G. Morţun, ministrul care odinioară a fost autor dramatic şi care azi posedă una din cele mai de preţ colecţii de tablouri; pentru finul C. C. Arion, preşedintele de onoare al societăţii scriitorilor români; pentru marele Delavrancea; pentru spiritualul Pătrăşcanu; pentru Titu Maiorescu, cel mai de seamă critic al nostru; pentru fantazistul şi totdeauna interesantul G. Diamandi; pentru bătrânul N. Gane, fermecătorul povestitor dela Iaşi şi pentru toţi aceia cari au înţeles că, în zările albastre ale idealului, Binele trebue să se împerecheze cu Frumosul.

D-l D. D. Pătrăşcanu, în timpul campaniei din Bulgaria

In sfârşit, cititori ai *Flacărei,* votaţi şi pentru d-l Banu! N'aş vrea să-l laud prea mult pe directorul nostru, ca să nu se spue că vorbele mele sunt interesate. Dar ce e al omului e al omului: d-l Banu este un mare naiv. Dovadă: când în ţara noastră analfabetismul face ravagiile cu cari nici un democrat adevărat nu uită să-şi împodobească discursurile, şi când pentru combaterea acestui analfabetism democraţii noştri nu găsesc alte mijloace decât să pue taxe enorme pe hârtie şi literă, d-l Banu, în loc să caute foloase ieftine în întreprinderi rentabile, jertfeşte pentru risipirea întunericului şi propăşirea gustului de frumos artistic.

Dar d-l Banu nu este numai mare naiv, e şi o excepţie foarte curioasă. Intr'o vreme când valorile morale şi intelectuale se selecţionează mai mult după foloasele multe pe cari ele se pricep să le stoarcă vieţii, d-l Banu şi-a ales ca procedeu abnegaţia şi ca ideal sacrificiul. Votaţi, prin urmare, cetăţeni, printre atâţi oameni practici, pe un naiv, şi între atâţi reprezentanţi ai regulei generale, şi o excepţie curioasă.

ADUCERILE AMINTE...

Aducerile-aminte, posomorâte urne
Ce 'nchid cenuşa clipei murite pe vecie;
Uitate ţintirimuri cu umbre Zaciturne,
Ce-s mute ziua 'ntreagă şi noaptea reînvie...

Aducerile-aminte, biet' harfe spânzurate
De ramura dintâie ce-atinge casa noastră,
Amurgul când adie tresar înfiorate
Şi până 'n zorii zilei ne cântă la fereastră...

Aducerile-aminte, copii bastarzi ai vieţii
Ce rătăcesc pe câmpuri şi dorm printre ruine,
Dragi licurici de-o clipă din drumul tinereţii,
Aducerile-aminte ce cată azi la mine?...

Octavian GOGA

Şi, în sfârşit, d-l Banu are nenorocul să fie şi un om de caracter, un talent real, oratorul cel mai de seamă cu care partidul liberal se mândreşte azi. (Nu protestaţi domnule Banu! M'aţi lăsat singur să redactez *Flacăra* în timpul campaniei electorale, scriu şi eu ce mă taie capul.) O, ştiu că acestea toate sunt calităţi cari menesc pe un om să fie totdeauna ocolit şi veşnic sacrificat, ştiu că talentul şi mai ales caracterul au nevoie pururea să fie puternic scuzate în politică. Dar ce Dumnezeu! Nu cer ca d-l Banu să fie ministru! N'am asemenea ambiţii deşerte. Il vreau numai deputat, pentru ca proza bună românească, fără greşeli de gramatică şi fără reticenţe morale, să poată răsuna cu elan la tribuna parlamentului.

Deaceea, cetăţeni, votaţi pe candidaţii *Flacărei*.

CRONICARUL DÂMBOVIŢEI

□ □ □

RĂSPUNS ŞI SFATURI

Am citit cu multă luare aminte poeziile pe cari mi le-ai trimis. Mi-am dat osteneala să despart cu o linie ideală prietenia care se uneşte de obiectivitatea critică pe care mi-ai cerut-o. Nu e lucru tocmai uşor dar cred că am izbutit... Mi s'a părut şi mi se pare că ai într'adevăr talent. Versul curge frumos, rima este mai pretutindeni mulţumitoare, ritmul se susţine, fără capricii, fără inconsecinţe. Afară de aceasta, dealungul strofelor trece un suflu ager de închipuire şi de simţire care spune şi mai mult decât o formă corectă oarecare... S'ar părea, prin urmare, că ai talent! Adică cea mai nesigură, mai înşelătoare şi mai răufăcătoare dintre păreri. Ce este mai relativ şi mai discutabil, ce este mai felurit apreciat, dela cititor la cititor, decât talentul poetic? Ce e mai inutil şi mai nebunesc decât:

Sâ cârpeşti cerul cu stele,
să mânjeşti marea cu valuri?

Am prilejul să citesc, în pagini pripite şi ahtiate după tipar, noian de versuri şi de proză. Zecimi şi sutimi de cititori, întoxicaţi cu încetul de lectură şi fără să-şi dea seama de adevărul stărei lor, se prefac în autori, într'o noapte de insomnie, sau într'o zi de enervare! Boala, este drept, are oarecari momente plăcute. E plăcut să-ţi aduci aminte de vreun episod din copilărie şi să-l retrăeşti scriindu-l. E plăcut să-ţi aduci aminte de ochii *ei*, de silueta ei, de cadrul în care ai privit-o întâia oară şi să simţi în inimă palpitând înduioşarea... E plăcut chiar să legi în ceva versuri neştearsa amintire. Dar e o greşală nespus de mare, este o auto-profanare să laşi pe alţii — fie chiar comitetul de lectură al unei reviste literare — să privească sărmana ta înduioşare, sfintele tale amintiri, târându-se, pe hârtie, slabe, ameţite şi incapabile să zboare, ca acei fluturi albi, deabia ieşiţi din gogoşile de mătase!

Că ai fost sincer... Ştiu foarte bine! Ai şi plâns când ai scris poezia ta, pagina ta de proză. Dar ce are aface sinceritatea cu talentul!... Aproape totdeauna autorul de eri noapte sau de azi de dimineaţă, când îţi trimite rodul zbuciumărei lui grafice, îţi declară: «Vă rog să credeţi că aceste pagini pe cari vi le alătur sunt profund simţite, sunt cu totul sincere. N'o fi mult talent în bucata mea, dar sinceritatea cu care am scris-o este imensă...» Declaraţia aceasta îmi aduce aminte regulat de situaţia unui om care mâine trebue să se bată în duel. Adversarul lui e un scelerat; i-a sedus nevasta, l-a pălmuit în public, etc. Bietul om are de partea lui toată sfânta dreptate; mâine, în duel, ar fi drept să iasă el învingător. Dar cum va ieşi învingător, când el n'a pus niciodată mâna pe o armă şi deabia azi a alergat la sala de arme ca să se exerseze! Dimpotrivă: sceleratul lui de adversar e un duelist de forţă. Şi atunci bietul nostru om va muri bun, nevinovat. Dreptatea, sinceritatea lui nu-i vor servi la nimic. Tot aşa se întâmplă cu poeţii şi cu prozatorii născuţi în 24 de ore. Vor muri, în chip lamentabil, în coşul redacţiei, fiindcă toată dreptatea, sinceritatea şi lacrimile lor nu însemnează talent şi nu acordă talent. Comparaţia mea nu e exagerată... Ba ce zic! A muri în duel e mult mai glorios decât a muri în coşul unei redacţii. Iar, pe de altă parte, ca să ajungi să porţi cu agerime acest instrument mic şi slab — atât de mic, atât de slab că era şi poate fi chiar o pană de gâscă — se cere mult mai multă ucenicie, răbdare, stăruinţă, decât ca să porţi frumos o armă.

S'a zis că geniul este răbdarea. E un mare adevăr, dacă nu tot adevărul în aceste vorbe. E foarte adevărat că nimeni nu poate să fie scriitor mare, mare artist

S'il ne sent point du ciel
l'influence secrète,
Si son astre en naissant
ne l'a formé poète.

Dar e tot atât de adevărat că acea licură de foc ceresc, ascunsă în el ca într'o vatră de cenuşă, nu va creşte, nu va pâlpâi şi nu se va preschimba în vatră de jeratic, decât după o muncă încăpăţânată de zeci de ani. E o jalnică iluzie să crezi că talentul este, dintr'odată, ceva aşa ca o butie plină, unde n'ai decât să învârteşti cheia dela cana, ca să umpli lumea cu vinul producţiilor tale. Dimpotrivă! Talentul e ca un subţirel izvor de munte. Trebue să-i sapi calea în piatră şi să-l captezi cu multă osteneală!

Ştiu prea bine că tot ce-ţi scriu rimează desăvârşit cu sentimentul d-tale. Viia d-tale inteligenţă, minunatul bun simţ pe care-l ai ţi-au spus aceste lucruri mai 'nainte ca să ţi le spun eu. Iată însă alte câteva idei cari, poate, nu ţi-au venit până acum în minte.

Poezia şi literatura, în lumea noastră românească şi în ceasul de acum, sunt, pentru poet şi literat, îndeletniciri sterpe şi păgubitoare. Un purtător de condei, la noi (îl presupun serios şi talentat) nu poate să-şi facă nici o iluzie, nu poate să aibă nici o încredere în viitorul lui. *El nu va putea trăi din munca lui de scriitor.* Până azi, în ţara noastră, scriitorii nu pot trăi ca scriitori. In marile ţări culturale din apus, a te naşte dăruit cu închipuire şi cu dragoste pentru poveşti nu însemnează, ca la noi, să te naşti nenorocit. Acolo, ştii bine că, după 10—15 ani de luptă încordată şi de prânzuri mai pe sponci, va veni o zi când vei fi recunoscut şi consacrat. Critica te va incununa, editorii te vor îndrăgi şi cerneala ta se va transforma cu încetul în argint şi în aur. Vei ajunge să trăeşti din munca ta; cărţile tale îţi vor aduce bani. — Prin urmare, în apus, un scriitor ştie ce face şi ştie ce-l aşteaptă. Va lupta, va birui şi va trăi ca scriitor.

La noi un scriitor nici nu ştie ce va face, nici nu ştie ce-l aşteaptă. Uneori, intră în ziaristică şi aşteaptă (scriind în silă articole impuse) minunea care îl va reda literaturei... Deseori, moare de foame şi aşteaptă să cadă dela putere acest guvern ca să vie altul şi să-i dea o slujbă. Şi odată cu slujbă, va isprăvi poemul, romanul sau drama la care lucrează... Câteodată, având o slujbă prea importantă, aşteaptă să intre partidul în opoziţie, ca să aibă iarăş vreme de visat şi de scris. Acum e prea ocupat şi nu poate să scrie... In scurt, îndeletnicirea şi producţiunea literară, la noi, sunt supuse, mai mult decât oriunde, nesiguranţei, zigzagului şi sterpiciunei.

Scriitorii noştri se sting mai toţi de timpuriu şi se sting în două feluri: Unii isprăvesc prin casele de sănătate, alţi isprăvesc în politică şi în căpătuială. Pentru scriitor, personal, e mai avantajos să isprăvească deputat, magistrat sau ministru, decât să isprăvească la ospiciul Pantelimon. Pentru literatură, însă, ambele sfârşituri sunt acelaş sfârşit.

Aceasta e trista perspectivă a destinelor noastre literare. Iacă ce-l aşteaptă pe imprudentul tânăr care vine, ca în poveşti, să bată în poartă, la castelul muzelor române. Şi acum o socoteală grabnică: Dacă din literatură nu poţi trăi omeneşte în ţara noastră, dacă viaţa scriitorilor noştri e legată de mii de lipsuri, de răbdări, de umilinţe şi de pomeni, atunci un om tânăr, ambiţios, energic, doritor de viaţă largă şi stimată, mai poate el să-şi piardă vremea printre noi?

Supun aceste gânduri profundei d-tale meditări. Cineva care mai încearcă azi să se abiliteze scriitor român, ori se crede incapabil de o viaţă întreagă, demnă şi activă, ori se crede un talent extraordinar. Dacă se crede un netrebnic, impropriu pentru orice altă muncă, orice sfaturi sunt de prisos... N'are decât să scrie. Dacă se crede şi se simte un talent neobişnuit, atunci va şti să stea şi să lucreze în taină, fără să-i pese de celebrităţile de o zi, fără să-l clintească valurile de poezie şi de proză proastă.

Sunt încredinţat că nu voi întâlni numele d-tale, în revistele noastre, decât foarte târziu, peste 4—5 ani.

G. GALACTION

□ □ □

MAESTRUL CAVADIA

„Viața-i un vis,
.... un paradis!"

a putut cu drept cuvânt cânta maestrul Cavadia de oarece el e unul dintre puținii privilegiați ai soartei, căruia toate i-au surâs în viață, făcând din ea un vis, o feerie ce aevea s'a desfășurat înainte.

Avuție, dragoste, ovațiuni, faimă, tot ce poate visa, tot ce poate dori un om însetat de plăcerile vieții, totul a avut Cavadia din îmbelșugare și cu prisosință. Și a mai avut,—odor neprețuit pe lângă toate aceste și mai are încă, din nenorocire și astăzi, darul eternei tinereți,—năluca după care zadarnic năzuia bătrânul Faust.

Sunt 40 ani de când în adevăr maestrul Cavadia cântă și încântă și tot tânăr a rămas, tânăr ca fizic și ca moral, tânăr prin putința de a vibra, de a se entusiazma pentru frumos, prin puterea de a crea opere de artă, tânăr de iluzii încă, cu toată barba lui cea albă, revărsată ca un fluviu majestuos.

Pe tarsul lui de atlet, drept și sculptural, cu o mândrie pe care nu au putut-o nici cum încovoia povara anilor scurși, își poartă capul lui de Faun mitologic; iar dindărătul stufișului umbros al genelor și al sprâncenelor privirea îi râde cu aceeaș vioiciune, cu aceeaș dulce și voluptoasă alintare ca la un adolescent.

Dar și mai tânără încă i s'a păstrat vocea, vocea acea catifelată și admirabilă, care purcede dela notele grave de bas și se avântă de atinge pe acele înalte de tenor,—vocea acea plină, sonoră, cu inflexiuni așa de ademenitoare, cu vibrațiuni așa de profunde, încât aci bubuie ca o furtună, aci se molcomește de parecă e crețul abia perceptibil, ce ușor tulbură fața de oglindă a unei ape line. Și vocea asta dumnezeiască a răsunat pentru desfătarea a nu știu câte generații și în câte locuri, sub toate latitudinele: la Nisa, la Neapoli, la Paris, la Madrid, stârnind salve de aplause, entusiazm vibrant și ducând pretutindeni, unde curge sânge de latin, un ecou îndepărtat al latinității noastre de origine și de simțire.

In toate acele centre ale lumii latine, dacă muzica lui cântată nu a părut exotică, ci i s'a recunoscut deîndată un aer de familie, dacă a deșteptat simpatie, este necontestat din pricină că maestrul Cavadia, cântărețul compozițiilor sale, din punctul de vedere al artei sale e un produs al geniului latin.

Latin de bunăseamă este maestrul prin claritatea concepțiunilor sale artistice, prin armonia proporțiilor operilor sale, prin eleganța realizărilor, prin sobrietatea stilului, prin naturalul inspirației mai ales.

In compozițiile lui nu-i nimic silit, nimic afectat, nimic care să trădeze sforțarea și chinul.

Pe altă parte în ele nu se poate afla nici un fel de pedanterie; nimic care să lase să se întrevadă grija unei teme date; și deasemenea nimic din virtuozitatea care încearcă să uimească prin acrobații și fioriturí sforțate.

La el totul curge lin, purcede firesc, din plin, se mlădie ușor, se îmbină logic și atinge culminanța cu cea mai deplină îndemânare. Inspirația lui fără a avea un suflu prea puternic e vie, scânteitoare și se reînoiește necontenit. Verva lui e comunicativă și toată muzica lui e dominată de o veselie veșnic tânără, pe care nimic nu o tulbură.

In aceasta se apropie și se aseamănă cu Alexandri, cu veselul Alexandri, cum îi zicea Eminescu.

Deasemeni, ca și Alexandri, Cavadia se apropie de marea mulțime și vibrează de aceeaș simțire cu ea.

Romanțele lui sunt în spiritul poporului nostru. In ele el se oglindește și deaceea îi merg la suflet. Deaici și secretul popularității lor.

Nimeni într'adevăr dintre artiștii noștri compozitori nu-i mai popular, mai obștește cunoscut pretutindeni unde bate un suflet de român decât Cavadia.

Cine din noi, în una măcar din acele clipe hotărîtoare, când sufletul e mistuit de dor și întreaga ființă avântată spre o icoană iubită, n'a fost mișcat până la lacrămi de o melodie mângăioasă de Cavadia?

Cine n'a avut pe buze, măcar odată ca o obsesiune, un vesel refren din vreun cântec al maestrului?

Dar am copilărit toți în alintarea acestor arii.

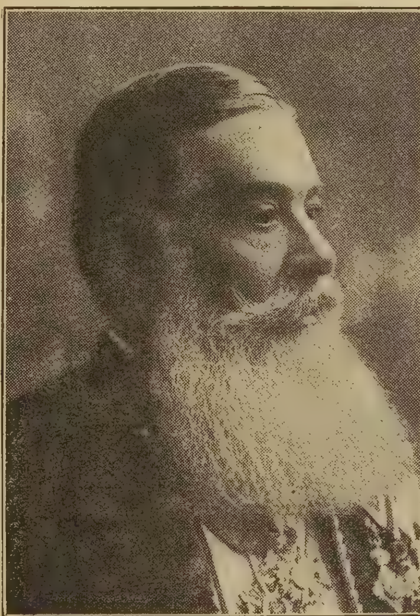

Maestrul Cavadia

In adolescență apoi, când doruri tulburi au început să ne frământe, tot muzica lui Cavadia ne-a lămurit ce se petrece în noi; iar când patima iubirii a prins a ne sgudui ființa, tot versul de foc al maestrului ne-a alinat durerile și ne-a legănat speranțele; și în fine tot cu el ne-am îngânat, la ori-ce popas în urcarea povârnișului vieței, când după vechiul obiceiu al pământului am zis lumei: Du-te și am făcut câte-un chef cu lăutari.

Lăutarii, acești umili muzicanți-născuți, cari fără inițiare, nici ucenicie profesională năzuesc să descopere secretele artei prin propriile lor dibuiri, care prind ariile din auzite și mai mult ghicesc gândul compozitorului de cât îl reproduc —acești trubaduri moderni au fost propagatorii entuziaști ai muzicei lui Cavadia și i-au purtat cu stăruință melodiile prin toate ungherile locuite de Români, chiar prin înstrăinata Bucovină și prin întunecimile tăinice ale Basarabiei. Ba chiar pe acolo, unde urgia muscalească interceptează orice străbatere a simțirii românești, melodiile lui Cavadia, îngânate de lăutari constitue poate, singura legătură sufletească cu țară mumă a îngenunchiaților Moldoveni de peste Prut.

Acolo, ca și aice în țară, lăutarii au dus peste tot și au obștit pe *Unde ești?* pe *Alinta, pe Cele două roze* și atâtea alte duioase romanțe ca *Despărțirea, Umbra, Sărutatul, Dă-mi pace, Dor de răzbunare, Adio, Visul, Te iubesc, Luna mea.* etc., ce alcătuesc comoara artistică a lui Cavadia.

Numărul acestor juvaeruri artistice ar fi fost desigur și mai mare dacă muzica ar fi fost singure preocupare în lume a maestrului: el însă a mai fost și agricultor și mare proprietar, și consul al Spaniei.

Cultura pământului i-a adus bogăția, grație căreia a putut să fie independent și să-și procure toate desfătările vieței. Ea i-a lăsat și răgazul de a cânta în ore libere.

Bogăția aceasta, dacă însă l'a îndestulat i-a fost și dușmană.

In adevăr, dacă ar fi trebuit să trăiască din arta lui, el n'ar fi ocolit scena. Acolo și-ar fi desvoltat talentul, și-ar fi dat întreaga măsură și la lumina strălucitoare a rampei ar fi apărut de-opotrivă poate cu cei mai de seamă corifei ai artei cântului, cu un Tambertik, cu un Faure, cu Carusso.

De asemenea ca muzicant, dacă ar fi lucrat sub imboldul sărăciei, nu ar fi compus numai ca recreație compozițiuni ce nu-i cereau prea mare cheltuială de muncă și prin care și descărca mai mult sufletul, ci și-ar fi disciplinat talentul, l'ar fi potențiat, l'ar fi îndemnat spre feluri tot mai îndrăsnețe și ar fi scos poate din el opere mari și definitive, care să-l așeze alăturea de marii compositori ai omenirei.

Ce păcat pentru arta română că omul acesta atât de înzestrat de daruri, nu s'a născut și cu darul sarăciei!

Nimeni însă nu se poate sustrage destinului său și destinul lui Cavadia pare să nu-i fi îngăduit să-și termine cariera în apoteaza unui Pantheon ci ca noi toți ce n'am fost sărutați de muze să meargă să doarmă liniștit în Senatul țărei la care se găsește candidat în alegerile actuale, în circumscripția Brăilei.

C. D. ANGHEL

SANATORIUM

Hermina iernii ondulează
Pe munți... In suflete e cald...
Ghețarii albi – amurgul verde –
Pe vârfuri – blocuri de smarald.

Și seara urcă nevăzută
Din fundul lacurilor tari
Zăpezi albastre luminează
In visul nopții, pe ghețari...

Și noaptea doarme liniștită
Și n'o trezește un ecou...
Ghețarii albi în auroră
Sunt galbeni ca un aur nou.

Ca niște clopote de aur
Răsună lung, răsună grav
Și cântă imnurile vieții
In ochii tristului bolnav...

Și pe când clopotele vieții
Vibrează 'n sufletul sonor
Fecioarele cu mâini de ceară
Se roagă palide – și mor...

Victor EFTIMIU

FIGURI CONTIMPORANE

SOLICITATORUL

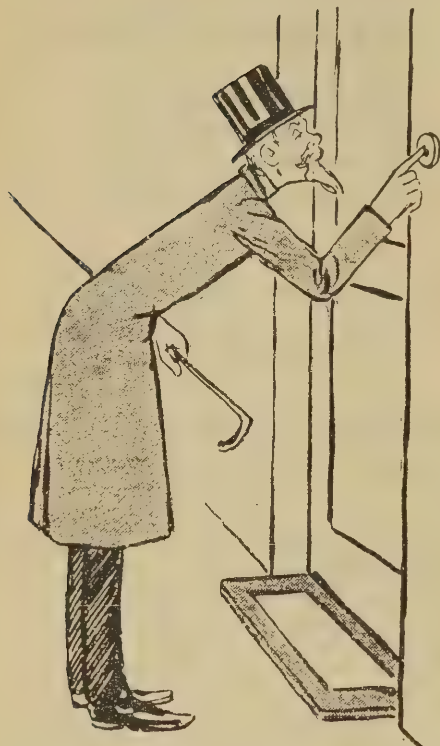

De câte ori se schimbă guvernul, personagiul cel mai des întâlnit, cel mai ascultat, cel mai de actualitate, cel mai pretutindenea este: solicitatorul.

Il cunoşti după mers, după zâmbet, după salut, după importanţa pe care singur şi-o dă, — fiindcă solicitatorul solicită cu mersul, cu zâmbetul, cu salutul, cu gravitatea importanţei lui. Şi mai ales solicită pururea cu aerul generosului care dă, nu cere.

Uite-l la minister. Vine înainte de orele când publicul este primit. E totdeauna bine îmbrăcat şi umblă cu trăsura,—chiar dacă acest lux de care nu se poate lipsi îl costă uneori cel din urmă leu pe care-l mai are. Intră val-vârtej pentru ca portarul să nu-l poată opri. Intimidat de siguranţa violentă a mişcărilor lui, umilul slujitor, din dârz se face respectuos. Atunci solicitatorul îi aruncă peste umăr, ca o atenţie binevoitoare ori ca un bacşiş... onorific:

— Jean a venit?

sau

— Vasilică e sus?

sau

— M'aşteaptă Ionel.

(Jean, Vasilică şi Ionel sunt, bineînţeles, miniştri respectivi, pe cari solicitatorul totdeauna îi tutueşte... când stă de vorbă cu alţii).

Solicitatorul de acest soiu nu cere niciodată nimic. El numai intervine în interesul... partidului. Par'că-l aud:

— Domnule Brătianu, sau domnule Morţun, sau domnule Duca, eu personal nu cer nimic. Eu fac parte din cei cari jertfesc, destul se îmbuibă alţii. Ştiţi câte sacrificii am făcut pentru partid... (Deobiceiu solicitatorul de această categorie este cel puţin director al unui mare institut financiar, membru în consiliul de administraţie al altor câteva însemnate întreprinderi, etc.) Cu toatea astea, mie nu-mi trebuie nimic... Dar cred că este în interesul partidului, şi deci al ţării, să numiţi pe X. intendent al cimitirului Cutare sau pe Y. păzitor public de vânat, ori pe Z. perceptor în cutare comună, fiindcă altfel nu garantez de alegerile din judeţul A. sau din comuna B.

(Şi de cele mai multe ori X., Y., şi Z., pentru care solicitatorul intervine cu atâta dezinteresare şi grijă de binele ţărei, sunt veri, cumnaţi sau alte depărtate rubedenii ale solicitatorului care nu cere).

Dar dacă sunt solicitatori cari nu cer nimic, sunt şi de aceia cari suspină şi aleargă adesea în zadar, după satisfacţii ciudat de meschine.

Aşa, de pildă, am cunoscut un solicitator care a umblat o săptămână întreagă zadarnic, ca să obţie favoarea de a se plimba o jumătate de ceas cu ministrul X., în trăsură deschisă, pe calea Victoriei, la orele douăsprezece ziua, când e lume multă pe stradă. Domnul care avea această fantazie era un venerabil samsar. Ministrul a refuzat să-l satisfacă. Solicitatorul s'a dus atunci la şeful lui politic şi i-a ţinut cam nrmătoarea cuvântare:

— Cc. Guţă, debutăm prost! Dacă nici un partizan vechiu şi modest ca mine nu e în stare să mulţumească guvernul ăsta, atunci nu mai apucăm Constituanta! E ilegal ce-am cerut eu? Nu. Ruinează budgetul Statului? Nu. Atunci? Dacă nu pot nici să mă plimb în trăsură cu ministrul care-mi place, atunci de ce mai fac politică?!

Se zice că Cc. Guţă i-a răspuns, fără să se gândească prea mult ce spune aşa din obişnuinţă:

— Lasă, Costache, la Constituantă! Pe onoarea mea că la Constituantă ai să fi satisfăcut!

Din aceeaş categorie de solicitatori fantazişti face parte şi prietenul meu Teşchereanu, om cu parale, care n'are nevoie de nimic, — bineînţeles nu vorbesc de cele

spirituale. Am aflat asta, într'o dimineaţă, când am văzut pe masa unui ministru, o coală de hârtie pe care erau următoarele însemnări:

X. . . . . . . director general al poştelor.
Y. . . . . . . inspector agricol.
Z. . . . . . . episcop în Macedonia.
Teşchereanu, un dejun la Capşa.

Sunt, se vede, şi solicitatori cari se mulţumesc cu un dejun la Capşa,—ca o dovadă decât de nestabil este punctul senzibil al năzuinţei omeneşti.

Pe lângă solicitatorii cari nu cer nimic sau cari cer nimicuri, mai există şi solicitatorul care dă. Eu l-am cunoscut de gen femenin, întrupat într'o moaşă, — moaşa mea care m'a ţinut în braţe, când eram în vârstă numai de un sfert de ceas, gol ca *Hassan* al lui Alfred de Musset:

Il était nu comme Eve à son premier péché,
Nu comme un plat d'argent,—nu comme un mur [d'église,
Nu comme le discours d'un académicien.

Cum s'a schimbat guvernul, m'am pomenit la mine-acasă cu Cucoana Smeureanca, pe care n'o mai văzusem de vreo zece ani. A intrat repede pe uşă, de-abia putând să-şi tragă respiraţia, în mâna stângă cu geanta profesională, — par'că venia la o facere. Inainte de a o întreba ce vrea, ea mi-a spus:

— D-le Georgică, nu te-am rugat niciodată nimic... Dar acum să nu mă laşi că sunt la o mare nevoie... Imi dai voie să stau... Viu dela o naştere şi nu mă mai ţin picioarele... Trei zile s'a chinuit biata Sfinţeasca, căpităneasa de!... O cunoşti?

— Nu.

— Mă mir... Dar, în sfârşit... Uite de ce e vorba... Eu am o soră care a rămas văduvă din zilele ei ale mai bune. Şi sora asta a mea are un băiat: Gheorghiţă, poate-l cunoşti...

— Nu n'am onoarea...

— Mai bine, că e un stricat, Dumnezeu să-l erte pe tat'su că-i seamănă leit. Şi ca să nu-mi pierd firul vorbei, nepotumio ăsta e funcţionar la vamă şi s'a însurat cu o profesoară, Finica Timbrescu, poate-o cunoşti...

— Nu n'am onoarea...

— Mă mir că o *cunoaşte* toţi bărbaţii... O desmăţată... Nu i-am spus eu atunci: «Gheorghiţă mamă, n'o lua p'asta că n'o să fie bine. Profesoarele ştiu prea mult...» Şi n'a vrut să m'asculte. Şi pe urmă, poftim: toată lumea ştia, numai el habar

n'avea. Ei, ce să mai lungesc vorba: după un an de vieață fericită, Timbreasca și-a luat tălpășița din casa lui Gheorghiță... Și-aș vrea, domnule Georgică...

— Să aducă guvernul pe Timbreasca înapoi la domiciliul conjugal? — am întrerupt-o speriat.

— Nuuu!... s'a grăbit moașa să mă liniștească. Să ne ferească Dumnezeu de-așa rușine! Din contra! Vream să te rog... Știi, Gheorghiță totdeauna a votat cu liberalii... Și eu te-am ținut brațe gol-goluț când erai numai d'o șchioapă... Ajută-ne să ne răsbunăm...

— Dar cum? — făcui nedumerit.

— Il cunoști pe Duca, el e om tânăr înțelege biata inimă omenească!.. Du-te la el, domnule Georgică, te rog, și spune-i să o dea afară pe desmățata aia de Timbreasca, ca să fiu și eu o zi fericită în vieața asta.

Am încremenit. Ca un automat i-am rezumat ideea:

— S'o dea ministrul afară fiindcă a divorțat de nepotul d-tale?!

— Da, domnule Georgică! Nu ți-am cerut niciodată nimic... E foarte ușor... Ministrul nu are să dea nimic; din contra, primește un loc de profesoară, pe care-l poate trece vre-unui partizan... Statu' nu pierde, câștigă...

— Dar bine, cucoană moașă, profesoarele sunt inamovibile, nu le poate da afară ministrul când vrea... Se împotrivesc legile...

— Un ministru, când vrea, nu se uită la legi...Ș'apoi nu e vorba să se schimbe constituția? Ei, să se schimbe așa încât să o poată da afară și pe Timbreasca... Nimic mai lesne...

— Bine, cucoană moașă, atunci s'așteptăm până la Constituantă...

Desigur însă că cel mai interesant dintre solicitatori este ministrul care solicită. Și știți ce solicită de obiceiu miniștrii când ajung și ei să solicite? Solicitatori. Da, sunt miniștri cari nu pot să trăească fără solicitatori. Aceștia pretutindeni îi caută cu privirea, îi adună cu zâmbetul, îi îndeamnă cu vorba. Solicitatorii sunt gloria și prestigiul acestor miniștri. Fără ei excelențele par'că nu s'ar putea menține în fotoliile lor oficiale nici o lună. Ei fac parte integrantă din profesiunea de ministru. Sunt ministeriali ca automobilul ministerului și ca vardistul dela poarta ministrului. Au sau nu vre-un păs, ei sunt nevoiți să ceară ministrului, cel puțin în fiecare săptămână, câteceva. Miniștri le pretind aceasta. Dacă nu li se cere nimic, acești sfetnici se supără. Nu te poți întâlni cu un asemenea ministru fără să nu te întrebe:

— Ei, dar d-ta ce vrei?

Dacă nu-i ceri nimic, îți ese vorbă că ești nemulțumit.

Un glumeț a răspuns odată unui ministru care-l întreba ce vrea, cu versurile lui Depărățeanu:

Mie dați-mi valea verde
Unde-și pierde
Omul tristele gândiri...

— D-ta vrei islaz comunal! — l'a întrerupt tot în glumă ministrul. Am să te recomand colegului dela Domenii.

Insfârșit, cel din urmă fel de solicitatori pe care îl cunosc este al solicitatorilor cari nu capătă niciodată nimic. Din această categorie fac parte eu. Și deaceee, ca să-mi răzbun de soarta tristă la care sunt osândit, încerc să-mi bat joc de solicitatorii cari au succes.

P. LOCUSTEANU

BATRACOMIOMAHIA

(Răsboiul broaștelor cu șoarecii. — Traducere după Homer)

O cor de Muze al Heliconului mă 'nsuflețește
Inima 'mi încălzește să cânt o nouă cântare
Ce pe genunchi a lor mele tăblițe încredințat-am:
Lupta cumplită, nemăsurată, aprinsă de Ares
Vreau ca la oameni să intre 'n urechi și cu toții să știe:
Cum între broaște făcut-au șoarecii iuruș năprasnic,
Vrând să ne-arate isprăvi cum numai Giganții făcură.
Astfel umblat-a povestea prin lume și astfel începe:
Odinioară un șoarec scăpat de o nevăstuică
Și însetat se apleacă cu botul cel fraged în baltă
Și se desfată cu apa ei dulce; dar îl zărește
Broasca ce-orăcăe mult peste ape și astfel grăește:
— «Oaspete, cin' ești? Cum ai venit pe la noi și al cui ești?
«Drept spune-mi toate ca nu cumva să te prind cu minciună.
«De te voi crede bun de prieten, acasă te-oi duce
«Și vei primi ca un oaspe daruri frumoase și multe,
«Sunt **Bulbucan**. *Mare-rege în baltă cu multă onoare*
«Stau peste-al broaștelor neam pe toate zilele mele.
«Tată îmi e **Noroilă** *și mamă a* **Apei-regină,**
«Ce se uniră 'n iubire pe a Eridanului maluri.
«Iar pe tine te văd mai frumos și mai tare ca alții
«Sceptru socot că porți și că ești luptător în răsboaie.
«Spune dar, mare viteaz și numele tău și a ta spiță.»
Fură-fărîme *răspunde atunci și astfel grăește:*
— «Ce mai întrebi de spița-mi, iubite? Lumea o știe,
«Oameni și zei o cunosc, ba chiar și cerești sburătoare.
«Fură-fărîme *mă chem la ai mei și sunt o odraslă*
«A inimosului **Ronțăe coajă.** *Maică îmi este*
Curăță-râșniț' *a regelui* **Șuncă-sdrelește** *copilă.*
«Intr'o colibă lumina văzut-am și mă 'nțărcară
«Numai cu nuci și smochine și alte dulcețuri felurite
«Cum deveni-vom prieteni, de loc înrudiți prin natură?
«Ție ți-i dată viața în ape; eu dimpotrivă
«Hrana mi-o caut la oameni și nici că îmi scapă vreodată
«Coșul rotund cu pâine de grâu măcinat la trei pietre,
«Nici vre-o plăcintă 'nfoiată, cu bobi de susan presărată,
«Nici bucățele de șuncă, ficații cu prapure albe,
«Nici de curând închegatul caș din laptele dulce
«Nici trufandalele ce jinduesc chiar mulți cu parale
«Și 'ntr'un cuvânt tot ce bucătarii fac pentru cină
«Oalele împodobind cu feluri de mirodenii.
«Nici vreodată fugit-am de sgomotul strașnic de arme
«Drept înainte am mers, luptând în rândul din frunte.
«Omul chiar nu mă 'nspăimântă, cu tot trupul lui mare.
«Noaptea în patu-i mă urc și îl mușc de vârful de deget,
«Dela călcâiu îl încep și când durere simțește
«Somnul molatic îndat-a sburat, astfel mușc eu de tare.
«Insă pe lume mi-e frică și mie de două ființe:
«Uliul și nevăstuica, ce mari primejdii cășună,
«Și de vicleanul cuib al morței, crunta capcană.
«Dar mai ales nevăstuica-i grozavă: ea-i sgripțuroaica
«Ce scotocește în găuri pe cel ce-acolo scăpase.
«Nu mănânc varză, ridichi și nici dovlecei de grădină,
«Nu mă hrănește prazul cel verde, nici pătrunjelul.
«Aste mâncări doară sunt ale voastre, ale celor din baltă.»

Dar **Bulbucan,** *zâmbind la aceste, zise ironic;*
— «Oaspete, mult mi te lauzi cu pântecul. Află că și noi
«Multe minuni ți-arătăm în bălți și chiar pe la maluri.
«Broaștelor Zevs dăruit-a un trai de pământ și de apă
«Ne-a poruncit să sărim pe uscat, să ne-ascundem în baltă
«Vrei acum să te convingi? Nimic nu-ți este mai lesne
«Urcă-te colea în cârcă și ține-te bine să nu cazi
«Ci să ajungi în palatele mele teafăr și vesel».
Astfel vorbind își întinse spinarea. Repede saltă
Șoarecul sprinten și prinde 'n lăbuțe gâtul cel moale.
La început îi plăcea să privească portul de aproape
Și înnotul cel sigur al lui **Bulbucan**; *când iată deodată*
Valuri de purpură blana-i stropesc. Atunci **Fură-fărîme**
Se tânguește, 'n zadar, se căește și-și smulge și părul,
Labele își ghemuește sub pântec, inima-i bate,
Frică îi este de apă și vrea pe uscat să se 'ntoarcă
Plânge subțire, 'ngrozit, de spaimă sângele-i îngheață
Coada-și întinde târînd-o pe apă ca lopățică,
Rugă fierbinte înalță la zei să-l scape de apă,
Și astfel de pildă grăește vorbind din botu-i subțire:
— «Nu astfel dus'a în spate pe sarcina dragostei sale
«Taurul, când pe Europa aduse în Creta pe valuri

«Cum mă poartă spre casa-i, plutind cu mine în cârcă,
«Broasca ce iese din valul cel alb cu trupul ei palid»
Dar deodată un șarpe apărù — grozavă vedere
Amândurora — și gâtul pe sus îl ținea peste apă.
Chir **Bulbucan** *văzându-l s'afundă, nici că gândește*
La părăsitul tovarăș în apă, mai gata să piară,
Fundul bălții atinge, scăpând de neagra peire.
Șoarecul cel părăsit se prevale în baltă pe spate,
Chițăe și se frământă cu labele una în alta
Când se cufundă în apă de tot, când iarăș apare,
Apa bătând din picioare, dar chip nu găsia ca să scape
Mare povară era pentru el și blana-imuiată,
Deci în minutul din urmă a zis cam astfel de vorbe:
— «Nu vei scăpa, Bulbucane viclean, după fapta aceasta,
«Tu ce m'arunci de pe trup să mă 'nec ca de pe o stâncă
«N'ai fi fost mai iscusit pe uscat decât mine, viçlene,
«Fie la cùrsă, la luptă, pancration; ci cu momele
«M-ai asvârlit în vâltoare, dar Zevs ce te vede răsbună
«Scump vei plăti oștirii de șoareci fapta-ți urâtă»
Astfel zicând își dă duhul în apă, dar îl zărește
Linge-castron *ce ședea chiar atunci pe jilavele maluri.*
Scoate un țipăt amarnic, cu jalnica veste aleargă
Știrea pe șoareci îndată îi umple de-o cruntă mânie
Și la pristavii lor poruncesc ca în zorile zilei
Mare sobor să adune în casa lui **Ronțăe-coajă**,
Indureratul părinte al bravului **Fură-fărâme,**
Care plutia umflat și cu pântecu'n sus peste baltă
Tocmai pe mijlocul ei și la mal nu putea ca să iasă.

Când dar se strânseră îngrabă cu zorile, întâi se ridică
Ronțăe-coajă *plin de mânie și astfel grăește:*
— «Chiar dacă neamul broștesc mi-a făcut numai mie
[necazul
«Scumpii mei, pierderea aceasta la toți un doliu vă este
«Sunt acum nemângâiat căci trei lăstare perdut-am.
«Cel dintâi fu răpit și ucis de o nevăstuică
«Foarte vrășmașe care-l robise; slobod afară,
«Celui de al doilea niște oameni capu-i mâncară
«Prin scornitura cea nouă de lemn: grozavă capcană,
«Cum o numesc călăii ce pierderea noastră visează.
«Și pe al treilea ce-l răsfățarăm eu și cu mă-sa
«L-a înecat Bulbucan unde apa îi mai adâncă.
«Haidem dar să ne 'narmăm să pornim peste broaște năvală
«Impodobindu-ne toți cu armură mult măestrită»
Astfel zicând, pe toți să-și ia armele îi hotărește
Ares îi înarmează, căci grijele luptelor poartă.
Deci pe al labelor fluer pun jambiere solide
Din tulpinițe de bob sdrumicate și apoi legate,
Că le trântiseră jos, călcând de cu noapte o ogradă
Iar din pielițe ce prind cu rogoz își gătesc și pieptare
Mult potrivind o piele mai mare de nevăstuică.
Scuturi aveau rotițe de lampă, iară ca lance
Câte o undrea cu totul de aramă, — arma lui Ares.
Coiful era din coajă de nucă prinsă la tâmple.
Astfel erau până în dinți înarmați: când deci îi zăriră
Broaștele, toate ieșiră pe luciu, și apoi laolaltă
Strâns-au cu grabă un sfat, chibzuind de războiul cel crâncen.
Cum cercetau cam ce ar însemna răscoala și zarva
Tocmai atunci sosește un pristav, cu sceptru în mână,
Treeră-oale, *fiul viteazului* **Caș-prăpădește,**
Vestea cea rea de războiu aducând și astfel grăește·
— «Broaștelor, viu a vă spune că șoarecii ce v'amenință
«Armele cer să luați să ieșiți la o crâncenă luptă
«Căci pe **Fură-fărâme** *văzutu-l-au la dumneavoastră*
«Mort: **Bulbucan-craiul** *ni l-a răpus. Veniți dar la luptă*
«Voi ce aveți între broaște o inimă fără prihană».
Astfel de veste rostește în urechile celor de față
Și turburare produce în mintea trufașelor broaște,
Ce orăcăiau spre Bulbucan. Dar acesta se scoală:
— «Scumpii mei nu eu ucis-am pe șoarece, nici că văzut-am
«Cum a murit, dar de sigur, jucându-se pe lângă baltă
«Vrut-a să 'nvețe înotul ca noi și-a pierit, iar mișeii,
«Șoarecii, mă clevetesc fără vină. Haidem, dar planul
«Să-l întocmim spre a pierde pe procleții șoareci cu totul,
«Dar să vă spun chiar acum un plan nimerit cum îl cred eu.
«Corpurile împodobind cu armele sta-vom pe maluri
«Unde vor fi mai înalte, ca'n marginea unei prăpastii.
«Când într'o oarbă năvală, porniți către noi, vor ajunge
«Să ne-atingă, de coif i-om lua câte unul
«Și-apoi în baltă cu dânșii într'o clipă sări-vom
Și curmând suflarea acestor terestre ființe
«Vom ridica un trofeu de învingere a șoricimei.»
Astfel grăi **Bulbucan** *și cu arme broaștele 'mbracă.*

Sfârșitul în No. viitor.

E. LOVINESCU

MIŞCAREA LITERARĂ IN STRĂINĂTATE

IN ITALIA: „La voce", revistă de idealism militant, împlineşte cinci ani de existenţă.

La 13 Ianuarie a apărut No. 1 din anul al VI-lea al revistei florentine *La Voce*, cea mai interesantă dintre publicaţiile scriitorilor tineri din Italia. Această dată nu va fi trecută desigur în antloogii, ca un eveniment în evoluţia producţiilor literare ale vremii noastre; ea ne poate sluji însă ca prilej pentru a arunca o privire asupra activităţii celei mai subtile dar şi celei mai hotărîte dintre revistele în limba italiană. Există oarecari asemănări între mediul social italian şi cel românesc, astfel că această privire nu poate să nu fie întovărăşită de oarecari reflecţii asupra nevoilor culturale din propria noastră ţară.

La Voce combate clericalismul, cu tot cortegiul său de superstiţii şi de tendinţe reacţionare, dar nu se atinge de însuşi principiul superior care serveşte de temelie oricărei religiuni; ea nu se îmbracă în formulele înguste ale socialismului ştiinţific, ale materialismului istoric şi pozitivismului contimporan, pentru a înnăbuşi acea trebuinţă metafizică din care izvorăsc toate „revelaţiile" şi miracolele cântate de vechile credinţe. In numele unui idealism înălţător, tânăra revistă a ridicat drapelul desrobirii sufleteşti de orice tutelă înnăbuşitoare, în locul căreia o libertate spirituală nemărginită va impune disciplina convingerilor liber acceptate de fiece credincios, unic profet şi preot pentru sine însuşi.

Tot ceeace înalţă vieaţa şi îi dă amploare găseşte în idealismul larg al revistei florentine un minunat teren de înţelegere şi cultivare, astfel încât cele două dogmatisme, deopotrivă de apăsătoare, cel religios şi cel ştiinţific, au primit lovituri puternice din partea tinerilor cugetători grupaţi în jurul revistei, între cari Giuseppe Prezzolini şi Giovani Papini au ocupat sau ocupă locul de frunte.

Aceşti tineri au ochii aţintiţi spre viitor, dar nu-l văd în chip naiv ca futuriştii ce-şi închipuie că cultura omenească începe dela dânşii; dragostea lor pentru inovaţie nu e trebuinţa aproape morbidă de a evita căile bătute şi de a apuca, cu orice preţ, pe drumuri nedeschise, chiar dacă n'ar fi ursite să rămână decât nişte înfundături întortochiate şi fără orizont; viitorismul lor nu e orb şi ţipător, ci e pus sub controlul unei critici întotdeauna inteligente, astfel că exageraţiile ridicole ale obişnuiţilor futurişti sunt tot atât de departe de conţinutul revistei ca şi admiraţia tradiţională pentru geniile consacrate de reclama actualităţii. Iată un program de luptă în contra rutinii şi ankilozei sufleteşti.

„*Oamenii* se însoară pentru a nu mai cânta iubirea; se duc la şcoală pentru a nu mai trebui să înveţe; când învaţă pe alţii nu se mai silesc să înveţe ei înşişi; îşi iau o îndeletnicire pentru a nu mai munci; scriu ca să nu citească; pictează pentru ca să nu privească; caută să poruncească altora pentru a nu avea să asculte ei înşişi;

„*Dar noi* venim să-i sguduim din somnul acestor obişnuinţe; învăţându-i că iubirea trebuie obţinută în fiece zi; că şcoala nu începe şi nu sfârşeşte niciodată fiind tot una cu vieaţa întreagă; că nu luminează pe altul decât cine învaţă alături de cel învăţat; că munca e o creaţiune continuă; că nu porunceşte bine decât cel ce ascultă bine;

„*Şi voim* să-i smulgem din trândăvia lor, să-i deslegăm din comode prejudicii, să sfărâmăm diviziunile lor practice, să-i silim să intre în inima realităţii, care e mişcare, îndoeală, afirmare, dialectică neîntreruptă."

Acest avânt inovator pleacă din încredintarea profundă că nici o cucerire nu e cu putinţă fără dibueli, eforturi, sguduiri şi conflicte; deaceea tinerii din jurul revistei florentine preţuesc obscuritatea, fără a face din ea un punct de program şi un articol de imitaţie, dar ţin totodată mai mult la claritatea — nu claritatea vidului — gândurilor cari au învins dificultăţile conceperii şi exprimării pentru a da într'o formă nouă o cucerire nouă a spiritului. Lupta e un element de progres şi uşurinţa victoriei o cauză de decadenţă.

In acest spirit de luptă condusă, pe căile unui idealism viril şi dezinteresat, revista florentină *La Voce* e una dintre puţinele publicaţii cari nu te *informează*, dându-ţi deagata hrană sufletească digerată de alţii, ci te *formează* silindu-te să-ţi răscoleşti singur capitalul de idei şi simţimânte pentru a le rândui într'o aşezare din ce în ce mai limpede şi a le îmbogăţi mereu cu toate elementele noui.

Deaceea împlinirea celor cinci ani de apariţie e pentru noi un prilej de a ne exprima toată simpatia pentru opera tinerilor confraţi italieni, cari, încet şi în tăcere, săvârşesc o reală operă culturală.

Const PAUL

CRONICA TEATRALĂ

Teatrul Naţional. — Răsvan şi Vidra, piesă în 5 acte de *B. P. Haşdeu*.

Răsvan şi Vidra s'a reluat în mijlocul indiferenţei generale a publicului. Versurile marelui Haşdeu nu mai înfiorează sala. Desfăşurarea legendei lui teatrale nu mai e în stare să stârnească interes. Din când în când, fiorul adâncei simţiri româneşti a autorului ne cutremură. Dar emoţia durează o clipă numai, pentru ca îndată să cădem într'o stare de indiferenţă dureroasă.

Desigur pricina acestui nesucces nu poate fi numai de ordine literară. Când o citim, *Răsvan şi Vidra* apare aceeaş capo d'operă, cu care până mai deunăzi şi scena noastră se fălia. Versurile sunt măestrit alcătuite, limba are o savoare special românească, stilul o pecetie personală şi naţională în acelaş timp, cum au operile capitale cari pot să caracterizeze o literatură. Superioare din punct de vedere literar şi artistic versurilor din *Vlaicu-Vodă*, stihurile lui Haşdeu sunt mai puţin răsunătoare, mai puţin eroice ca ton, mai puţin teatrale. Aceasta este desigur, una din pricinele imposibilităţii unui succes deplin la care a fost osândită opera lui Haşdeu.

Dar afară de asta, *Răsvan şi Vidra* nu interesează de loc ca legendă. Povestea e simplă: ţiganul Răsvan, din rob deslegat, ajunge haiduc, apoi polcovnic şi hatman leşesc şi o clipă domn în Moldova, mânat pe această scară de ambiţie, cu suiş prea repede, de Vidra, nepoata răsturnătorului de domni, Moţoc. Iar punerea în scenă a acestei legende nu este de loc dramatică. Nici un conflict nu leagă sau desparte pe eroii piesei. Răsvan are numai braţ vânjos şi atât. Dar chiar şi această voinicie, care pe câmpul de luptă face minuni de eroism, pe scenă este mereu scăzută de tânguirile continue ale eroului. Deaceea, Răsvan, care pe deasupra mai este şi ţigan, dacă nu ajunge chiar antipatic, în orice caz nu poate reţine simpatia publicului sau interesul lui măcar, de loc. Răsvan nu e eroic, decât aşa cum erau, până la Ion Vodă-cel-cumplit, toţi căpitanii moldoveni. Este, prin urmare, mai mult viteaz decât eroic. Numai prin aceasta însă un ţigan, nu cucereşte, fie chiar şi pentru o clipă măcar, tronul lui Ştefan-cel-mare. Trebuie să aibă Răsvan şi alte însuşiri, pe cari însă Haşdeu nu a isbutit să le aşeze în perspectivă de artă.

Va să zică, a doua pricină a insuccesului piesei *Răsvan şi Vidra* ar fi, pe de-oparte lipsa de interes şi de adevărat *eroism tragic* a eroului de căpetenie, iar pe de alta, desfăşurarea în chip de poveste a acţiunei, fără nici un conflict statornic în stare să emoţioneze, cu sfârşituri de act cari nu stârnesc curiozitate pentru ceeace va urma, cu incidente şi personagii episodice de operetă.

Insfârşit, poate că *Răsvan şi Vidra* nu isbuteşte să aibă succesul lui *Vlaicu-Vodă* şi din pricină că patriotismul de care era frământat boerul basarabean Bogdan Petriceicu-Haşdeu, isbucneşte în versuri, admirabile e adevărat, pe cari le rosteşte însă un ţigan. Ironia a fost, desigur, trăsătura caracteristică a lui Haşdeu. In tragedie însă, când ironia birueşte pe zugrăvitorul de suflete şi pe răscolitorul de pasiuni, atunci drama pierde în adâncime, emoţiunea se destramă. Aşa se întâmplă şi în *Răsvan şi Vidra*, unde autorul uneori face impresia că a vrut mai mult să-şi bată joc de-un anumit moment din trecutul nostru, arătând pe un ţigan desrobit ca omul cel mai cumsecade din acea vreme, decât să pue în scenă povestea tristă a acestui ţigan viteaz, ajuns până la marginile măririi şi ucis de chiar dorul lui de bine, înainte de a fi biruitor deplin.

De aceea, dacă Haşdeu a isbutit să nu provoace efecte comice cu îndrăsneaţa lui piesă, nici n'a răuşit să ne dea fiorul emoţiunei adânci. Şi de aceea, drama sa se desfăşoară în versuri admirabile, între ironie şi durere, fără ca ironia să ajungă dureroasă şi fără ca durerea să fie ironică.

Desigur că şi această nehotărâre de procedeu este unul din lipsurile cari au contribuit ca *Răsvan şi Vidra* să rămâie mai mult o piesă de bibliotecă decât o dramă de repertoriu.

Interpretarea a fost slabă. Artiştii nu vorbesc la acelaş diapazon. Figuraţia urlă îngrozitor şi se mişcă ca automate cari enervează. Se simte lipsa unui director de scenă sau regizor serios, cu autoritate, cu mână de fier. Se zice că unii artişti se împotrivesc ca oamenii cu pricepere şi autoritate să intre în teatru. Ar fi o mare greşeală să se asculte în asemenea chestiuni glasul artiştilor. D-l Gusti este astăzi obosit. Ii trebue un urmaş, doui-trei chiar. Unul din cei mai indicaţi ar fi d-l H. Lecca. Câţiva artişti cari vor să joace rolul de gardă pretoriană la teatru, luptă contra angajărei acestuia, pretextând că d-l Lecca ar fi prea autoritar. Protestul acestora nu trebuie ţinut în seamă. Autoritar a fost d-l Gusty,—şi bine-a făcut. Autoritari sunt toţi directorii de scenă buni. Sarah Bernhardt, la Paris, oraşul cel mai civilizat, stă cu biciul în mână la repetiţie. A cere un director de scenă slab, protocolar, însemnează a încuraja anarhia pe scenă, aşa cum ea s'a desfăşurat în timpul reprezentărei piesei lui Haşdeu. Şi aceasta nu se poate tolera.

Nu putem încheea această cronică înainte de a face un act de dreptate. Spre a se găsi un prilej pentru readucerea în Teatrul Naţional a d-lui Ion Niculescu, unele ziare au criticat modul cum d-l Al. Mihalescu a interpretat pe sgârcitul Sbierea, invocând amintirea marelui său predecesor în acest rol. Critica aceasta a fost nedreaptă. D-l Ion Niculescu este, desigur, un mare artist pe care toţi ne-am bucura să-l revedem pe prima noastră scenă, care-i simte adesea lipsa.

Nu-i mai puţin adevărat însă că şi d-l Mihalescu este un artist, înzestrat cu un talent interesant şi cu o inteligenţă superioară. Deşi n'are *amploarea* fizică a d-lui Ion Niculescu, d-l Mihalescu a suplinit această lipsă printr'o concepţie spirituală, compunându-şi rolul aşa cum artiştii comici din generaţia d-lui Ion Niculescu rar se căsniau să şi le compuie. Metoda aceasta în teatrul nostru a dus-o la cea mai înaltă distincţiune regretatul P. Liciu. Iar d-l Mihalescu, din acest punct de vedere, este un merituos emul al marelui dispărut.

P. L.

FIGURI DISPĂRUTE

PAUL DEROULÈDE

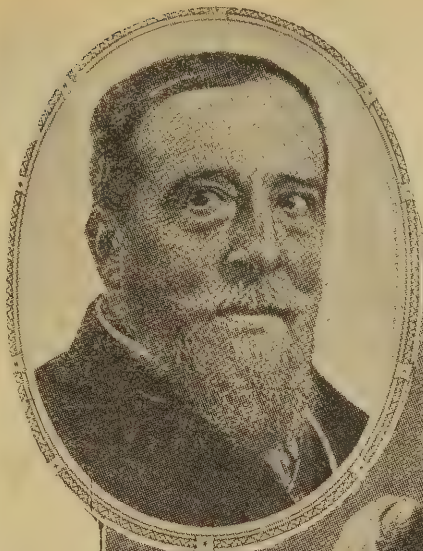

Marele naţionalist şi puternicul poet în timpul răsboiului franco-german. Tablou de Détaille.

Desenuri de Iser

CARȚI NOUI

La Fântâna Castaliei, poezii de *N. Davidescu.* Ed. II-a „Bibl. pentru toți," 1914.

Luându-mi sarcina ingrată și prea puțin amabilă de a-mi spune părerea *coram populo* despre operile bunilor mei contimporani, uneori prieteni și întotdeauna binevoitori, mi-am împăcat conștiința prin străduirea continuă de a înțelege pe autor așa, încât să ajung până la unitatea interioară a operilor sale, unde într'adevăr îl pot simți original și creator. Uneori n'am găsit asemenea unitate, alteori am găsit un fond superficial și neînsemnat și, în câteva cazuri, n'am isbutit să mă apropii de punctul din care iradiază întreaga operă. Mijloacele mi-au lipsit ca să stabilesc comunitatea sufletească dintre autor și mine, încât opera mi-a rămas ca un templu cu ușile ferecate, pe care sunt nevoit să-l privesc pe dinafară și să caut a ghici ceva din misterele interioare numai după unele scăpărări de lumină ce se zăresc din timp în timp prin ferești.

De Minulescu m'am putut apropia pentrucă Minulescu e un intelectual pe care, cu o interpretație de o acuitate talmudică, îl urmărești până în cele mai paradoxale alcătuiri ale poeziei sale. Spre Davidescu însă drumul este incomparabil mai arid; Davidescu are senzații imediate și intraductibile, pe care nimic nu le poate comunica, dacă, chiar din clipa enunțării lor, nu ți-au fost transmise prin simpla numire. Când o asemenea senzație e de o singularitate bizară, inasimilabilă pentru cel ce o urmărește, ce poate mărturisi cititorul ca să fie și sincer și just? Dacă se întâmplă să fie un spirit intolerant și impulsiv declară că totul e o absurditate pretențioasă și că autorul, dacă nu e într'adevăr bolnav, nu poate fi decât un farsor necioplit, care oficiază într'o mantă sacerdotală streină o parodie de cult; dacă e un spirit tolerant — cum se și cuvine să fie în vremile noastre liberaliste — și calm, se mulțumește să se acuze pe sine însuși și să pășească mai departe, cu gândul mulțumit că nu trebuie să caute a deslega ceeace e menit să-i rămână tăinuit pe vecie.

Iată o colecție de senzații de acest soiu:

Eu sunt o piramidă a vechiului Egipt
Pe-al cărei creștet luna clorotică s'a 'nfipt
Și 'n care Faraonii culcați sacerdotal
Și 'nșirue 'n sicriuri masive de santal.

sau:

Când luna uriașă alunecă 'n tăcere
Vărsându-și în adâncuri argintu-i vagabond
Și-al nopții întuneric e atât de calm și blond
Încât înfățișează un bastion cu miere....

sau:

Femei cu masca roasă de fard, cu gesturi grave...
In buclele lor puse și grele de senzații
Bijuterii bizare sclipesc amețitor
Și 'mprăștie prin sală mănunchiuri de aclamații
Schinteetoare 'n plinul luminii lămpilor.

și altele care-mi rămân tăinuite; cum poți avea senzația că ești o piramidă, cu o arhitectură atât de complicată, sau că întunericul nopții înfățișează un bastion cu miere sau că bijuteriile împrăștie prin sală mănunchiuri de aclamații mi se par stări sufletești streine de genul uman. O, dacă ne-am silui sărmana minte, ea ar putea să pară că concepe și imposibilul *sideroxilon* al vechilor sofiști! Dar oare arta poeziei să nu tindă decât la o asemenea silnicie, după osânda capricioasă a unui pontifice bizar?

Nu numai atât mi se pare inasimilabil în scrisul lui N. Davidescu; nu e numai această singularitate de senzații, ci și o singularitate de expresii, care isbește ca ceva straniu și discordant; astfel citim:

....Când tainic o fantomă din mine se desprinse
Cu gesturi de Sibilă prin templele Dodonei.

sau:

Și-aș vrea să 'ntreb simunul, nisipul și zenitul
Ce spune-o câteodată divinul Pan din flaut...

și altele la fel. Pe cât știm, Sibilele nu sunt pomenite decât în Erytrea (unde una a compus Cărțile Sibiline date lui Tarquinius Superbul) și alta la Cume, unde a consultat-o Enea, nici într'un caz deci nu puteau face gesturi prin templele Dodonei, cu atât mai mult cu cât la Dodona nu era decât un singur templu, pe cât se știe; tot așa Simunul n'ar putea să știe nimic despre Pan, pentrucă Simunul suflă numai în Sahara pe când Pan nu fluera decât prin pădurile înverzite ale Greciei, cutreerându-le în cortegiile lui Dionisios.... Erudiția aceasta de „teorbe", „teorii de taine sibiline", „Zaimfuri", „cloroze, nevroze" și „Faraoni culcați sacerdotal" e un bagaj greu de purtat și care nu aduce nici un efect interesant și nou în poeziile dela *Fântâna Castaliei*; atât doar că face câte o farsă din când în când.

Și, în sfârșit — ceeace iarăș e inasimilabil în poeziile lui Davidescu — versurile sunt scrise pe alocuri cu o suverană inadvertență:

Iar spleenul, spleenul zilnic, pe ziduri se prelinge
In chip de perle negre de lacrimi de regret.

Această lungă succesiune de „de", ca și în alte locuri o succesiune de „care" sau alte discordanțe, dau versului un aspect neîngrijit, îl fac nemuzical și prozaic, tocmai într'o vreme când chiar poeții cari n'au nimic a spune ajung la o frumoasă și regretabilă sonoritate de vers.

Am mărturisit toate aceste gânduri neplăcute despre poeziile lui Davidescu, numai pentru ca să fac o introducere convenabilă tuturor gândurilor bune pe care *La Fântâna Castaliei* mi le-a inspirat. Davidescu e nemulțumit de poeții „en vogue" în vremea noastră și e muncit de un vis de artă ce n'a fost încă înfiripat. E o însușire pozitivă pentru un poet, care trebuie să fie într'o tensiune continuă; suferă însă și el de mirajul de care au suferit la rândul lor și reprezentanții curentului celui mai vechi, „detestabilul" curent țărănist: precum aceștia își închipuiau că poezia stă în glie, opinci, altițe și nojițe și îndată ce și-au îmbrăcat nulitatea simțirii cu asemenea elemente au realizat o poezie onorabilă, tot astfel cei noui cred că cu geogoni, coturni, zaimfuri și bandelete au săvârșit o poezie demnă de toată stima: aceeaș nulitate în fond, numai draperia s'a schimbat; de aceea țărăniștii și ultramoderniștii sunt frați buni—și poate tocmai „vocea sângelui" îi face să se dușmănească cu înverșunare. Suferind de acest miraj Davidescu se trădează pe el însuși, când vrea să se disimuleze sub podoabe exotice de împrumut și tot odată cu desăvârșire zadarnice. Dar dacă îl despoi de aceste podoabe, Davidescu nu dispare; rămâne cu versuri de o muzicalitate de romanță veche și atingătoare:

Ținând să cunosc trandafirul
De unde aseară zefirul
Venia ca o rugă senină,
De unde zefirul aseară
Venia cu mirosuri de ceară,
Sfios coborît în grădină...

Rămâne cu strofe sincere, de emoție adevărată, care te cuprinde pentrucă îi înțelegi profunziunea omenească:

Mă simt atât de singur și atât mă simt ae trist
In mijlocui odăii bolnave de 'ntristare,
Incât mă văd în chipul de pal seminarist
Ce 'nchis în niște ziduri de negre seminare
Iși caută zadarnic în inimă-i pe Crist.

Intre aceste strofe sunt prețioase cele ce oglindesc viața cafenelii, cu un colorit și o viziune necunoscută în lirica noastră românească.

Rămâne încă cu încercările de poezie filosofico-religioasă, care, dacă nu alcătuesc depe acum o unitate de cugetare, conțin fragmente pecât de limpede gândite pe atât de concret exprimate și sunt exemplarele rare ale unui gen lăsat aproape în completă părăsire.

Și nu trebuie să se uite că *„La Fântâna Castaliei"* apare în a doua ediție nerevăzută de autor, că cuprinde primele sale încercări, că autorul, cu toate că foarte tânăr pentru o literatură matură, a evoluat cu ultimele sale publicații și că ne va da în curând un volum *„Arabescuri ritmice"* în care această evoluție va putea fi urmărită cu o atenție interesată și plăcut reținută.

Cred că scriitorii cari stimează focul sfânt din ei vor fi între cei dintâi în mișcarea de reacțiune ce trebuește făcută în literatura noastră pentru a întârzia nașterea „talentelor", a le împiedeca ajungerea timpurie la apogeu și a le scuti de eclipsarea definitivă la vârsta când aiurea literații abia pun piciorul cu încredere pe ogorul literaturii. Prea triste rezultate am obținut cu valorificările și consacrările timpurii; Davidescu e printre cei dintâi care a experimentat asupra altora roadele acestui sistem; el are desigur prea multe calități reale pentruca să stea la îndoială a-și aplica sie însuș bunele precepte pe care le-a tras din constatările personale asupra altora.

C. Sp. HASNAȘ

ECOURI

Azilul maniacilor literari se află instalat actualmente în coloanele. **Nouii Reviste Române.** Iată un model de literatură din revista care cenzurează amarnic toată literatura românească.

„Din versurile triste: Annie

„Contesa ședea pe un scaun de argint. Ochii ei [erau albaștri.
Am băut șampanie multă.
Contesa a vrut să plângă.
A poruncit lăutarilor să cânte vesel, căci veselia [lăutelor stoarce lacrimi.
Și la masa de aur au cântat țiganii, din [lăute roșii,
Strunele străluciau în soare, căci lacrimi tre-[murau pe ele, ori zâmbet.
Și merele coapte din grădină răsuflau; parcul [verde... crinii albi...
Și am băut șampanie vre-o zece pahare; și lău-[tele au început să cânte.
Contesa oftă și eu am cântat:
—Sunt feciorul popii dela Cluj, mama mea foarte [bătrână.

Și așa mai departe.

Pe cât de primitoare, pe atât de delicată revista; căci nu se sfiește singură să numească o asemenea producțiune pe numele ei adevărat: producțiune patologică a unui creer urmărit de fobii cronice.

Să fie oare această anulare reciprocă a literaturii publicate prin critica ei și viceversa un simbol al întregei nulități literare a revistei?

—

Absolutio se numește revista care, frântă din foasta alcătuire a *„Versarilor și Prozii"* cantă să continue la Iași buna tradiție a adevăratului simbolism, de cadentism, imperialism, energetism și... comensalism literar. După ce revistă mamă a trecut la gânduri înțelepte, fecioara aceasta a ei rătăcită o unmează pe vechia cale. Iată versuri:

Paloarea, mutismul minează-al meu pept
Pe sStele ninse crai-ndu când apare—
Trec singur pe poduri de fer solitare
Și-aștept în xkoadă... dar ca mai aștept.

Hau... hau... depărtat sub stele 'nghețate...
In noaptda grozavă la cine voiu bate...
O, vis... o, libertate...
Hau... hau... depărtat sub stele 'nghețate...

In proză se dovedește că d. C. I. A. Nottara a plagiat romanul *Suflete obosite* numai puțin decât după *trei* romane și a amalgamat într'un personaj nu mai puțin de nouă personagii din diverși autori. Precum se vede dovada e și ușor de făcut: o dragoste, unică în tinerețe, un duel, cam aceeaș intenție și, cu toate că „Caracterele sunt opuse ce are a face..." plagiatul e constatat.

Inceput bun!

—

Duminică 26 Ianuarie a avut loc adunarea generală anuală a societății scriitorilor români. Au asistat 19 membri din peste 70 câți sunt în societate.

S'a ales noul comitet, alcătuit din d-nii: G. Diamandi, președinte; Ion Gorun, vice-președinte; O. Goga, Caton Theodorian, T. Arghezi, Tzigara-Samurcaș, Z. Bârsan și d-na Constanța Hodoș, membri; L. Rebreanu, secretar; N. Beldiceanu și G. Galaction, censori; și Nedescifrabil bibliotecar.

Tocmai în clipa când ne pregătiam să urăm d-lui Diamandi să izbutească a aduce pe toți scriitorii în jurul comitetului ales de cei nouăsprezece membri, citim în *Universul* că chiar un membru din acest comitet protestează contra alegerei d-nei Constanța Hodoș, pe motiv că prezența unei femei va împiedica pe bărbații din comitet să discute... ca *între bărbați.*

Acest limbaj cam prea „între bărbați", adaptat de unii membri ai S. S. R., atât în presă cât și în particular, este una din pricinile pentru care adunarea generală a acestei societăți a ajuns să se ție cu 19 membri, din peste 70 câți are societatea.

□ □ □

Anul III — No. 17

FLACĂRA

8 FEBRUARIE 1914

ABONAMENTE:
In ţară: lei 6 pe an; 7 lei când se achită prin incasator. Pentru învăţători şi preoţi săteşti: lei 5 pe an
NUMĂRUL 10 BANI
TELEFON 41/7

LITERARĂ ∴ ARTISTICĂ ∴ SOCIALĂ
APARE SÂMBĂTA
DIRECTOR: CONSTANTIN BANU

ABONAMENTE:
Peste munţi: coroane 8 pe an; pentru preoţi şi învăţători coroane 6.50 pe an
In străinătate: 10 lei pe an
REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA: Bucureşti
Str. Câmpineanu, 40

ZADARNIC...

Altarul visurilor d'albe
Se clatină ca de-o povară...
Ca mâine vântul pustii-va
Frumoasa noastră primăvară
Şi noaptea 'şi va aşterne umbra
Pe tot ce-a fost odat' lumină...
Vor plânge sufletele noastre,
Ca două flori pe o ruină...

Atunci de-abia vei înţelege
Ce sus te-am ridicat odată,
Şi cum te-am legănat în soare
Să-mi fii deapururea curată
Şi câtă pulbere de suflet
S'a prăpădit fără să ştii,
Să-mi fac din tine, 'n lumea asta,
Icoana nopţilor pustii....

Deabia atunci simţi-vei poate
Tristeţea cântecelor mele,
Mândria sufletului singur
Şi dragul ce l-am pus în ele,
Să-ţi învelesc fiinţa 'ntreagă
Cu tot ce-aveam mai trist, mai sfânt,
Şi 'n nebunia mea măreaţă
Să te ridic depe pământ!..

Şi poate-ţi vei aduce-aminte
De toate câte ţi le-am spus,
Când te chemam să vii pe culmea
Străfulgerată de apus,
Să-ţi cânt cântarea necântată
Ce-o port în inimă pustie...
— De ce n'ai vrut să vii o clipă
Şi să trăieşti o vecinicie!?..

Ţi-am spus şi n'ai luat aminte
Ce 'nalt a fost altarul meu!...
Ca mâini zadarnic fi-va plânsul,
Zadarnice păreri de rău;
Singurătatea fără margini
N'ai s'o 'nţelegi nici tu, nici alte...
Pe voi în veci n'o să v'atragă
Pustiul culmilor înalte!...

Zaharia BÂRSAN

BAIONETA INTELIGENTA [1]

Origina gvardiei naţionale nu se pierde în noaptea timpurilor: această instituţie s'a născut la sfârşitul primei jumătăţi a veacului XIX, într'o frumoasă dimineaţă de vară a anului 48. Omul de ştiinţă, care va voi în viitor să facă istoria vitejiilor şi isprăvilor gvardiei naţionale, va găsi izvoare destule pentru savantele lui cercetări; dar sunt sigur că, fără concursul meu, n'ar putea elucida aşa de uşor o importantă chestiune: pentru ce gvardia naţională s'a numit mai târziu «baioneta inteligentă»? Depun dar astăzi pe altarul ştiinţei naţionale un document preţios, menit să ajute cu putere la deslegarea acestei chestiuni; şi asta o fac fără nici o pretenţie, deoarece documentul mi l-a dat şi mie un altul—un brav veteran dela 48. Iată:

Intr'o zi fierbinte a lunei lui Cuptor, pe la nămiezi, apăsa deasupra mahalalei Mihaiu-Vodă o pâclă straşnică. Mahalagiii stăteau la umbră prin căsuţele lor. Era o moleşeală generală. Nu se vedea pe drum, sub arşiţă, nici o mişcare. La simigeria din colţ, unde vrei să apuci în spre Antim, aromia pe tarabă, în cămaşă, cu picioarele goale, cu capul pe un vraf de simiţi, chir Mihale, foarte asudat, apărându-se din când în când de muşte, în vreme ce o calfă pisa alene şi îngălat covrigi uscaţi pentru bogaci—sadea proaspăt. Alăturí cu simigeria, cocoana Marghioala, vestită în toată mahalaua, plămădia, pe prispă la umbră, gogoşi de ristic, pentru suliman. Cocoşii cântau a secetă, trimeţându-şi răspunsuri unul altuia din depărtări; când deodată, zăduful nămiezii tremură, pătruns de un glas de vitejie: Trivoga chema la arme gvardia naţională.

Toată lumea tembelă sare în sus. Chir Mihale îşi vâră picioarele în calevri şi iese în pragul prăvăliei; coana Marghioala, foarte sprâncenată, la portiţă. Uliţa începe să se umple. Căpitanul gvardiei se plimbă de colo până colo, urmat de doi ţigani bucătari, robii lui de ieri, unul suflând într'o trâmbiţă şi altul bătând barabanciul. Căpitanul gvardiei e un fecior de boier velit; e un tânăr care, plin de entuziasm pentru ideile democratice şi umanitare, a îmbrăţişat cauza poporului suveran. Toate calităţile de inimă le are coconul Iorgu şi numai un defect: vorbeşte cepeleag şi sâsâit; de pildă, zice: *să fâţem* în loc de *să facem, cigan* în loc de *ţigan* şi *ţioară* în loc de *cioară;* pronunţă *z* în loc de *j*, şi viceversa, şi *ş* nu se pomeneşte. Dar asta o s'o auzim acum îndată...

Din toate părţile se strâng isnafii. Căpitanul se opreşte în faţa simigeriei. Ţiganul cu ochii umflaţi de atâta suflare în trâmbiţă—un instrument cu care a învăţat să cânte numai de câteva zile—se opreşte un minut ca să-şi şteargă cu mâneca coadele dela gură. Căpitanul, căruia i se pare că nu s'a strâns încă destulă lume, trage sabia din teacă şi strigă: «Suflă, cigane, că te taiu! să vie mai mulci! să vie toci isnafii!»

Trâmbiţaşul începe iar să îmbâleze trâmbiţa, umflându-şi bucile şi holbând ochii, iar toboşarul bate din răsputeri. Când toată răspântia e plină de lume, coconul Iorgu strigă ţiganilor:

«Destul! hòxina! cigane!... acuzica luaci-mă în brace şi m'aridicaci în sus!»

Ţiganii îl ridică fiecare de câte un picior şi-l aşează pe umerii lor, după care căpitanul face mulţimii isnafilor următoarea cuvântare bine simţită:

— «Fracilor, în numele populului suveran! respect la persoane, respect la propitate!.. Uite ţe e, fracilor... Reacciunea a pus de gând să dea foc Bucurestilor si să-l arunce în aer, ca să se nenoroţească toată lumea nevinovată si să-si facă Reacciunea mendrele, ca să stăpânească dumnealor cu gheneral Solomon, care s'a prins, fracilor, la capu Podului, pe meidanul dela streaze, patru buci mari cu iarbă de puscă muscălească, fiindcă le-a adus doi cajaţi îmbrăcaci tiptil mocăneste si să le badze noaptea în Bucuresti, dacă nu era căciva simbatrioci democraci si s'a repejitără si a pusără mâna pe ele, care, ţine stie ţe primezdie, Doamne fereste, se putea pen-

[1] Din volumul postum de schiţe şi nuvele ce va apărea în editura *Flacăra*. Volumul va fi intitulat: *Abbu-Hassan*.

tru ca să se 'ntâmple, ca să se prăpădească oraș domnesc întreg cu guvernul provijoriu si cu toci oamenii si negustorii cu familiile si cu copilasii, si Constituciunea, pentrucă amândoi cajații a fudzit când le-a strigat: «Stăi pe loc!» fiindcă-i prinseseră pitulaci mititei între buci, care acuma, fracilor, trebuie să merdzem, să n'avem frică deloc, că tulumbadzii sunt acolo si dă cu tulumbele, pentru căți guvernul a porunțit să apucăm bucile cu băgare de seamă, m'aci aujit? si să le duțem înțet-înțet, binisor-binisor, să le ajvârlim în helesteul dela Ciurloaia, ori si mai departe, la Țorogârlă, ca să nu se mai poată ca să ia în foc prin urmare! Aide, toci cu mine!... Suflă, cigane!»

Calda cuvântare a căpitanului a făcut o profundă sensațiune. In adevăr, știrea nu era deloc fantazistă... La streaja Mogoșoaii se prinseseră, pe un maidan într'un chervan mocănesc, niște butoaie pline cu iarbă de pușcă. Cei din gvardia națională, cari făceau slujba de caraulă la streajă, zăriseră carul sosind, bănuiseră ceva, și, văzând că mocanii șoptesc între ei, se repeziră asupră-le. Mocanii luaseră fuga lăsând ierbăria în mâna gvardiei. Ofițerul dăduse ștafetă la guvernul provizoriu. Acesta trimesese tulumbagiii să stropească butoaiele într'una, ca nu cumva să se încingă de arșița soarelui și să izbucnească; dăduse apoi ordin companiei lui conul Iorgu dela Mihaiu-Vodă, să meargă la fața locului spre cele de cuviință. Pacinicul guvern al Revoluțiunii hotărîse să se facă cu iarba de pușcă ceeace coconul Iorgu împărtășise companiei sale și poporului.

Incet-încet, gâfâind și asudând, cei doi bucătari în frunte, pe urmă căpitanul, apoi compania și în urma ei lumea, al cărei număr sporia cu cât înaintau, ajunseră, din mahala în mahala, până la capul Podului. Aci se opriră toți, cuprinși de adâncă emoție în fața butoaielor, pe cari le răcoriau, pe rând, două țevi de tulumbe. La un semnal, tulumbagiii se opresc, și, în culmea emoției lumii ce se grămădește de-a'ndărătele cu groază, cei doi țigani se apucă să destupe, tremurând unul dintre butoaie, spre a se constata în fața poporului suveran înfamia Reacțiunii și a lui gheneral Solomon. Pe când toate inimile bat cu putere, țiganii ferăstrăesc cu blândețe cercurile dela un căpătâiu, și apoi, cu un piron, ridică dulce fundul de sus al butoiului.

Un moment toate inimile s'au oprit din bătăile lor, pe când cuconul Iorgu, galben ca ceara, tocmai la coada poporului suveran, își șterge broboanele de sudoare cari îi acopăr fruntea... Dar, spre asigurarea momentană a tuturor inimilor, se constată că în cel dintâiu butoiu nu este iarbă de pușcă, ci scrumbii sărate. Dar dacă acesta e un marafet al Reacțiunii, care vrea astfel să adoarmă bănuelile guvernului provizorii?... Și astfel, unul câte unul, toate butoaiele au trebuit să fie răsturnate pe rogojini întinse, făcând până la cel din urmă, tot atâtea mormane de scrumbii. Gvardia națională și poporul suveran au dat iama pe păr, și au început să-și încarce toți, cari basmalele, cari șorțurile. In zadar căpitanul striga: «Staci, fracilor! respect la persoane! respect la propitate!..» In câteva clipe, rogojinile au rămas curate, și toți s'au împrăștiat pe acasă, veseli că n'au mers degeaba pe zăduf până la capul Podului.

Peste vreun ceas, iată și mocanii cu negustorul. Mocanii, văzându-se luați cu asalt de gvardia națională, o apucaseră razna prin mahalale să çaute precupețul căruia îi aduceau marfa dela Brăila. Ocolind pe margini, se rătăciseră și, tocmai după prânz, dăduseră de prăvălia lui. Acum veniau cu el în fugă, să scape taxidul de mânia poporului suveran. Era prea târziu: scrumbiile făcuseră demult aripi. Poftim de te jeluește! Și împotriva cui? Impotriva poporulului suveran?!... Se înțelege, că nu-i mai rămânea precupețului decât să dea jalbă la Carvasară.

Din tot poporul, cocoana Marghioala, amatoare pasionată de sărături, a profitat mai mult de înfamia Reacțiunii. Dar cine poate mulțumi vreodată pretențiile unei femei de gust? Mâncând seara cu chir Mihale, vecinul său, cu care era prietenă intimă demult, scrumbiile fripte pe grătar, cocoana Marghioala zice:

— Păcat! chir Mihale; știu eu cum trebuia, dacă îi vorba: să fi adus cazacii lui gheneral Solomon și un chiup de untdelemn.

— Și câteva lezi de lemui, a adăugat chir Mihale; fără lemui, scrumvii!.. *ena îmbarà den Rani!»*

...E mai mult decât probabil că de acest epizod și-a adus aminte răposatul C. A. Rosetti, când, la 1866, într'un moment de humor democratic, a dat gvardiei naționale numele de «Baioneta inteligentă».

I. L. CARAGIALE

CÂNTECUL CISMARILOR

Era 'nspre seară: aproape noapte, întunecat și ploios amurg de Septembrie. Strada era mai tăcută ca deobiceiu, fie din pricina vremii, fie din pricină că întârziasem ceasul obișnuit de întoarcere acasă, încât pe stradă nu mai era mișcarea curentă.

In timp ce ploaia cădea măruntă și deasă pe cortelul deschis, pe măsură ce mă apropiam de un atelier de cismărie ce se găsia în drumul meu, încet la început, apoi din ce în ce mai tare, un cor ciudat și unic în felul său îmi lovi auzul. Un soiu de orchestră cu totul neeufonică: sgomot de mașini de cusut, lovituri de ciocane pe calapod și, pe deasupra lor, voci omenești, vocile tuturor lucrătorilor amestecate într'un cor răgușit în tot și limpede numai pe alocurea:

„Hai, leliță, 'n deal la vie
Să culegem razachie,
Hai, leliță, hai..."

Ce se petrece oare în mintea și sufletul bieților oameni atunci când, asudând până în noaptea târzie sub povara muncii, își întovărășesc truda cu cântece unite ce fac să răsune strada de sgomotul lor?

Să fie oare o pornire conștientă, prin care încearcă să-și alunge urâtul și monotonia acelorași gesturi, acelorași mișcări, cari repetate în dealungul anilor zi cu zi, ceas cu ceas, clipă cu clipă, fac din bieții lucrători niște simple automate, mașini omenești tot atât de inconștiente ca și mașinele de cusut ce țineau ison cu bâzâitul lor stacat, în stridenta orchestră?

Sau, poate, cântecele acelea sunt niște simple intonațiuni reflexe menite să pironească atenția mecanică a brațelor, ca lucrul să câștige în spor, prin faptul că creierul, rămânând neocupat de alte gânduri, are astfel libera și deplina conducere a centrelor nervoase încordate pentru acțiunea mașinală a travaliului fizic, a energiei omenești care, împreună cu materia brută, cată să se prefacă aici în botfori cavalerești, ori gingași... papuci de curtezană?

Sau poate că Visul, tiranicul zeu, își cere tributul și dela acești umili și necunoscuți copii ai prozei,— căci în măsură ce brațele tăiau, ori împungiau în pielea groasă, asociația de idei provocată și pusă 'n libertate prin acțiunea cântecului general îi ducea cu gândul în trecut ori viitor, mângâia cu amintiri frumoase pe bătrâni, ori înflăcăra cu speranțe dulci pe tineri...

Era 'n ajunul lui 14 Septemvrie—„Ziua Crucii"—sărbătoare întovărășită la noi, după datini, de sgomotoase petreceri pe la vii. Iată pentru ce lucrătorii din atelier cântau în seara aceea:

„Hai, leliță, 'n deal la vie"...

Dintre cei tineri, odată lucrul lăsat, vor porni mâine în haine de sărbătoare pe câmpiile verzi încă; iar cei bătrâni au pornit altădată... Și speranțele ori amintirele râd în pletele „Leliței" prezente în închipuirea lor, le dă spor la lucru și poate că le șterge cu năframă albă sudoarea depe frunțile, depe sărmanele frunți istovite de cele 13 ceasuri de muncă.

Iată pentru ce corul acela ascuțit și neeufonic, orchestra aceea ciudată prin disonanțele ei, mi-a părut melodică în amurgul de toamnă și, pe măsură ce m'am depărtat, mai tare la început, apoi tot mai încet, ea mi se amesteca în auz, cu stropii mărunți și deși de ploaie, într'o muzică duioasă, tot mai duioasă, până ce s'a stins:

„Hai, leliță, 'n deal la vie"...

Mihai CODREANU

BATRACOMIOMAHIA

(Răsboiul broaştelor cu şoarecii. — Traducere după Homer)

Urmare şi sfârşit.

Astfel grăi **Bulbucan** *şi cu arme broaştele 'mbracă.*
Frunze de nalbă la pulpe sucesc jambiere solide,
Platoşe 'ndată-şi croiesc din foile late de sfeclă,
Verze despoae şi pun pe la scuturi drept făţueală.
Lance: la mijloc în scut un vârf de rogoz se înfige.
Coiful din scoici de cele mărunte acopere capul.
Deci înarmată din creştet în tălpi pe a malului creastă
Zăngăne lăncile mult sgomotos mânioasa oştire.

Zevs după ce adunat-a pe zei în cerul cu astre
Le-a arătat şi gloata războinică şi pe vitejii
Mulţi şi înalţi de statură în mâni cu lungile suliţi
Şi, zâmbind senin, ispiti despre cei ce ajută
Broaştelor sau ticăiţilor şoarici. Zise Atenei:
— «Fiica mea, nu te vei duce să fii de ajutor pentru şoareci,
«Căci totdeauna ei saltă prin templu-ţi, veseli se joacă,
«Se 'mpărtăşesc din miros, din mâncările jertfelor tale».
Fiul lui Cronos astfel a zis, dar Atena răspunse:
— «O tată, nu voi veni nicidecum ticăiţilor şoareci
«Intr'ajutor, căci mulţime de pagube îmi căşunează
«Toate coroanele-mi strică şi lămpile cu untdelemnul,
«Insă o altă ispravă, zău, inima 'n mine mi-a frânt-o:
«Stofa cea nouă mi-au ros-o, ţesută de mine cu casnă,
«Fin depănându-i urzeala, subţire bătând-o 'n vatale,
«Dar mi-au umplut-o de găuri. M'ameninţă deci croitorul
«Nu mă slăbeşte şi de-asta grozav îmi este de ciudă.
«Despăgubire cerându-mi, — lucru nevrednic de o zeiţă.
«Insă nici broaştelor nu le voi da vre-o ajutorare,
«Fiindcă nici ele nu sunt de ispravă. Câtă-va vreme-i,
«Mă întorceam din răsboiu, eram frântă de osteneală.
«Somn îmi era, dar nu mi-au lăsat cu jurata lor lavră
«Nici un minut s'aţipesc, zăcut-am astfel deşteaptă,
«Capul durându-mă 'ntr'una pân'ce cântă şi cocoşul.
«Să ne abţinem, o zei, de a veni între ei ajutoare
«Nu cumva arma s'atingă rănind pe vre-unul de-ai noştri,
«Nici să împungă în trupul cuiva vre-o lance, vr'o spadă,
«Căci ei se luptă de-aproape şi când un zeu e la mijloc.
«Sta-vom mai bine aici, privind la încingerea luptei»
Astfel vorbi şi convinse pe zei cari acum împreună
Toţi se apropie încet, se strâng pe loc la olaltă,
Şi mai veniră pristavi vestind că-s semne de luptă
Şi apoi deodată ţintarii din trâmbiţe lungi
Sgomot grozav de război svonesc, în timp ce din ceruri,
Joe, fiul lui Cronos, tunând, vesti luptă cumplită.

Primul **Orăcăe-mult** *pe* **Lingilă** *a rănit cu a sa lance,*
Din luptătorii dintâi, nimerind în pântec ficatul,
Cade rănitul în pulbere, părul moale mânjindu-şi.
El dudui căzând, şi armele lui clincăniră.
Vântură-găuri *pe* **Noroilă-l** *însuliţează.*
Lancea puternică 'n piept înfingându-i; iar pe căzutul
Moartea cea neagră-l cuprinde şi sufletul sboară din trupu-i.
Sfecle-misdreşte *în inim'a 'mpuns pe* **Cutreeră-oale**
Cu rogozul: **Busuioceanul** *atunci se prevale.*
Roade-pâine *pe* **Orăcăe-mult** *în pântec isbeşte.*
Faţa-i s'abate 'nainte şi sufletu-i sboară din membre.
Iar **Place-baltă** *când vede pe* **Orăcăe-mult** *că se pierde*
Svârle în **Vântură-găuri** *luându-i pe dată lumina vieţii.*
Talere-linge *pe el năvăli cu lancea lui mare*
Şi îl isbi fără greş la ficat. Când dar îl zăreşte
Ciugule-varză, *în baltă sărind, de pe mal se avântă,*
Insă nici astfel nu scapă de lancea care-l isbeşte.
Şi îl răpune luându-i lumina; balta în sânge
Se colorează, iar el se întinde ţeapăn de-apururi.
Atârnându-i din pântec îi ies măţiguşele grase.
Caş-prăpădeşte *pe creastă de mal îşi dă viaţă şi arme.*
Şunci-rotunjeşte *când vede lancea lui* **Păpureanu.**
Fuge la baltă de grabă sărind, aruncându-şi şi scutul.
Apă-iubeşte *ucise pe craiul* **Roade-coltuce,**
C'o piatră picnindu-l tocmai în creştet; creeru 'ndată
Picuri îi iese pe nări şi pământul de sânge se moae.
Borborocete *ucis e de* **Linge-castron,** *renumitul,*
Care-l atacă cu lancea, luându-i lumina vieţii,
Praz-morfoleşte *pe* **Aleargă-miros** *de picior îl târăşte*
Şi-l năbuşeşte în baltă, cu laba de ceafă ţinându-l.
Fură-fărâme *se luptă viteaz pentru ucişii tovarăşi*
Svârle în **Praz-morfoleşte** *ce nu se suise din apă,*
Cade acesta 'nainte şi sufletu'n iad i se duce.
Calcă 'nnămol *dă 'n* **Fură-fărâme** *cu o mână de tină*
Şi lipindu-l în frunte, — puţin de nu-l şi orbeşte.
Deci se mânie şi-acela şi ia cu o mână vânjoasă
Piatră grozav de grea — povoară ţărnei ce-o ţine.
Subt genunchi isbeşte pe **Calcă 'nnămol** *şi îi frânge*
Fluerul drept şi cade de-adura sărmanul pe spate.
Dar **Orăcău** *se arată la rându-i, spre el se repede*
Şi-l loveşte la pântec, în mijloc; întreg îi împlântă
Ascuţitul rogoz; pe pământ măruntaele-i varsă
Toate, trăgând cu mâna vânjoasă lancea la dânsul.
Mişună-grâu, *cum îl zăreşte din malul de apă,*
Fuge din luptă piciorul târând cu grea tânguire,
Sare în şanţul adânc să scape de cruda peire.
Iar **Bulbucan** *fu lovit în picior de* **Roade-fărâme.**
Prăzulian, *cum îl vede căzând între moarte şi viaţă,*
Din luptătorii de frunte rogozul ţepos îi aruncă,
Scutul nu i-l străbate dar lancea cu vârful s'acaţă.
Origanion *divinul ce pildă avea chiar pe Ares*
Singur lupta în gloata broscanilor cu vitejie,
Deci năvălesc în spre dânsul, iar el cum îi vede n'aşteaptă
Pe cei puternici eroi, ci 'n fundul bălţii s'ascunde.
Dar între şoareci era un puiandru mai brav decât alţii
Un luptător, fiu scump al viteazului **Gând-rău-la-pâine,**
Prinţ după chipul lui Ares; Voinicul **Furbucăţelea,**
Stă deci acesta fălos lângă baltă, de ceilalţi departe
Şi ameninţă războinicul neam de broaşte să-l piardă
Şi 'nadevăr i-ar fi şi nimicit, cu puterea lui mare
De nu-l vedea bunul tată de zei şi de oameni.
S'a 'nduioşat de primejdia broaştelor fiul lui Cronos
Şi clătinând din cap, a zis cam astfel de vorbe:
— «O zei ceeace văd cu ochii nu-i lucru de şagă!
*«***Furbucăţelea** *m'a pus în uimire, cum ameninţă*
«Până în baltă a pierde pe broaşte; cât mai de grabă
«Să trimetem pe Pallas, ce strigă 'n război, sau pe Ares,
«Ei dela luptă-l vor ţine de şi puternic e foarte.
Astfel a zis Cronid, iar Ares atunci îi răspunde:
— «Nu, o Cronid, puterea Atenii nici a lui Ares
«Nu va înlătura dela broaşte cruda peire.
«Toţi să sărim între ei, iar tu, grozava ta armă,
«Moartea Titanilor, celor cu mult mai bravi decât alţii,
«Arma de care a pierit Capaneu, cel cu atâta curaj,
«Când pe Encelad în lanţuri ai pus şi Giganţii sălbatici,
Svârle-o! Plecase-va astfel eroul cel mai de frunte».
Astfel a zis. Iar Zeus arunc' arzătorul său trăsnet.
Tună întâi. Se clăteşte Olympul cât este de mare.
Trăsnet aruncă apoi, fioroasa arm' a lui Zeus,
Ce se suceşte în sbor, pornind din a regelui mână.
«Svârle şi spaima o vâră în şoarecii toţi şi în broaşte.
Insă armata de şoareci nici astfel nu conteneşte,
Mult nu avea să distrugă războinica spiţă de broaşte,
Dacă fiul lui Cronos de ele nu avea milă.
El care-atunci pe dat' a trimis la broaşte ajutoare.
Fără de veste sosesc ciudaţi spat-ilăi, ghiare-strâmbe,
Calcă-piezişi, sucili, gură-foarfeci, pieile scoicii,
Oase-născuţi, spate-largi, privind cu ochii din piepturi
Opt-piciorongi, două capete, mâna nu-i ţine, — se cheamă
Raci — cu foarfeca lor retează coada la şoareci,
Mâini şi picioare le tae — iar lancea întrânşii se frânge.
Spaima cuprinde pe şoareci, şi bieţii nu pot să rămână
Ci se pornesc pe fugă 'napoi, când şi soarele apune.,.
Astfel s'a săvârşit o zi de crâncenă luptă...

E. LOVINESCU

NOTELE SĂPTĂMÂNEI

Sarah Bernhardt conferenţiară. — Eroinele lui Corneille. — O argumentaţie cu bocluc. — Posteritatea şi Sarah Bernhardt.

N'am avut niciodată cinstea să stau de vorbă cu vreun şoarece. Cu toate acestea, sunt aproape sigur că dacă aş avea prilejul să întreb cândva pe *Roade-Fărâme* sau pe vreun descendent al fabulosului *Raton*: «care este idealul d-tale?», el mi-ar răspunde, scânteind de bucurie din ochii lui roşietici şi fără să stea mult pe gânduri:

— *Aş vrea să fiu şi eu, măcar odată în viaţă, pisică!*

Bănuesc aceasta fiindcă ştiu că, în ceeace priveşte idealul, toate făpturile sunt la fel şi fiindcă, oricât de bună idee aşi avea despre neamul şoricesc, nu-l pot socoti, din punct de vedere al idealului, mai presus decât oamenii.

Dealtfel, regula e generală: pungaşul râvneşte s'ajungă poliţist; înglodatul în datorii, bancher; şcolarul leneş, profesor; literatul fără talent, critic literar şi actorul, fie el cât de talentat, autor sau măcar cronicar dramatic.

Istoria este plină de asemenea exemple. Dealtfel, eu am considerat totdeauna istoria ca un fel de colecţie imensă de exemple cu cari un contimporan care se gândeşte la trecut, poate să scuzeze orice prostie prezentă. Deaceea, am să mă mulţumesc cu o pildă contimporană.

Marea tragediană Sarah Bernhardt a descălţat coturnul şi a luat condeiul, după pilda nu mai puţin celebrului ei camarad, Mounet-Sully. De unde însă impetuosul interpret al lui Oedip, s'a mulţumit să facă o simplă excursie de plăcere în grădina lui Apollon, scriind o piesă inofensivă şi fără pretenţie de succes *(La vieillesse de Don Juan)*, Sarah Bernhardt, spre surprinderea tuturor, a păşit războinic pe tărâmul literaturei, ridicând steag de răsvrătire împotriva unuia din cei mai iubiţi autori dramatici francezi, împotriva lui Corneille.

Sarah Bernhardt nu iubeşte pe femeile lui Corneille, poate fiindcă niciuna din ele nu i-a dat prilejul unei creaţii strălucite, poate fiindcă temperamentul său a împiedicat-o să le priceapă şi să le interpreteze bine. Mărturiseşte singură aceasta susţinând însă că eroinele lui Corneille nu sunt femei. Şi ca dovadă, invoacă faptul că ele nu o mişcă. Despre Himena ea spune:

«Mi se pare că e lipsită de natural, fără impulsiune; şi cu toată buna mea voinţă mi-a fost peste putinţă să găsesc destulă emoţie sau geniu ca să slujesc această durere. Ea e în tot timpul piesei urmărită de gloria ei... Prea multă glorie. Prea puţină durere. Himena nu este femee decât prin nestatornicie şi fiindcă nu ştie niciodată ce vrea».

Despre Camilla, din *Horaces*, zice:

«Desigur, bucata Camillei, *Rome, unique objet* este de un avânt superb; dar e mai mult avântul unei furii, decât al unei amante desnădăjduite... Am studiat pe Camilla. Chiar făgăduisem d-lui Perrin că am s'o joc. Dar cu cât o studiam, cu atât o uram mai mult».

Iar pe Pauline, din *Polyeucte* o zugrăveşte astfel:

«Nu e o femee, ci un avocat sau o avocată. Nimic nu mă osteneşte mai mult decât studiul caracterelor femeilor lui Corneille. Mă opriam într'una şi stăteam ceasuri întregi să caut pricinele schimbărilor lor sufleteşti. Şi am ajuns la a crede că aceste suflete nu există. Eroinele lui Corneille nu sunt decât creere deosebite de ale bărbaţilor prin şovăirea sentimentelor, prin bruscele schimbări în manifestarea dragostei. Sunt nişte gânditoare isterice şi nimic mai mult».

Judecând după părerea bună pe care Sarah Bernhardt şi-o exprimă cu privire la eroinele lui Racine, în a căror interpretare marea tragediană s'a distins totdeauna, s'ar crede că în adevăr singurul cusur al eroinelor lui Corneille este că ele n'au putut să fie interpretate de geniala Sarah. Cusurul este, desigur, destul de mare. Cred însă că numai pentru atât Himena, Camilla şi Paulina nu trebue isgonite din rândul femeilor, după cum nici Sarah Bernhardt nu poate fi exclusă din galeria marelor artiste, fiindcă n'a fost în stare să împrumute nimic din excepţionalul ei temperament acestor eroine.

Dar întâmplarea Sarei nu mă miră deloc. Ea repetă, în alt stil, povestea vulpei care vrea să excludă strugurii dintre fructele bune, fiindcă nu poate ea s'ajungă la ei. Şi ea mai mi-aduce aminte şi de întâmplări mai banale dela noi. Oare nu s'a văzut şi în ţara noastră artiste criticând, din punct de vedere curat literar bine înţeles, piese în cari au succes rivalele lor?

O, dar nu vreau să cobor debutul de critic literar şi teatral al Sarei Bernhardt la nivelul mahalagismelor de acest soiu. Conferinţa marei tragediane, deşi combătută din punct de vedere al ideilor, a interesat, pe deoparte prin noutatea subiectului, iar pe dealta pentrucă poartă pecetea temperamentului impulsiv al creatoarei atâtor mari eroine scenice. Şi mai cu seamă a interesat prin argumentaţie. Sarah Bernhardt nu iubeşte pe Himena din cauză că vrea prea multă glorie şi nu simpatizează pe Paulina fiindcă e mai mult avocat decât femee. Şi totuş, Sarah Bernhardt este iubită deşi e urmărită într'una de gloria ei şi e femee, deşi ştie să fie, cu atâta succes, chiar avocat. Imi plac totdeauna femeile când râvnesc să cucerească funcţiunile naturale ale bărbaţilor, pentru neîndemânarea plină de zel şi voluptate cu care se aştern la lucru. Mă tem însă că de astădată Sarah Bernhardt a făcut un pas greşit. (O, ce imprudenţă, după o carieră atât de îndelungată şi când poartă pe piept legiunea de onoare!) Fiindcă ar fi deajuns ca un mucalit să-i aplice propria ei argumentaţie pentru ca după o jumătate de veac sau chiar un veac întreg, un iubitor al lui Corneille să poată spune:

— Sarah Bernhardt n'a fost femee. Dovadă: iubia prea mult gloria şi argumenta ca un avocat.

Şi astfel, posteritatea s'ar putea să aibă îndoeli asupra adevăratului sex al marei tragediene. Şi toate astea de ce? Pentrucă Sarah Bernhardt la sfârşitul carierei sale artistice a vrut să fie, măcar odată în viaţa ei, şi critic teatral.

CRONICARUL DÂMBOVIŢEI

TOAMNA

unui fericit

Moare frunza. Frigul ploii
Dă săracilor boli zestre
Şi-n lung fluier, ca mierloii,
Trece vântul prin ferestre.

Nici dulăii nu mai latră,
Când în uşă foamea bate.
Gol în suflet, gol pe vatră...
Tot e trist şi reci sunt toate,

Numai viaţa ta-i ca focul
Luminând tot zări senine, —
Căci i-a dat demult norocul
Un fetiş: credinţa-n tine.

STROFE

pe-o bancă mânăstirească

Cucernice, nevinovate
Şi sfinte cum nici sfinţii nu-s,
Măicuţele-n cireş urcate
Oftează, când te uiţi în sus.

Şi strâng în sân, ca maica Eva, —
Şi doar să ceri, că-ţi dau cât vrei, —
Iar până-n primăvară, seva
Din sâmburi scoate nepoţei.

Haralamb LECCA

CÂNTEC

Aveam doi ulmi la poartă,
Bătrâni, decând pământul:
Pe unul ni-l smulsese
Din rădăcină, vântul;

Iar celalt, singuratic,
In fiecare-apus
Psalmodiază 'n taină
Cu gândul la cel dus...

Iubito, din noi unul
Va rămânea stingher,
Şi dacă scris îmi este
Ca eu întâiu să pier,

De-aducerile-aminte
Şi de păreri de rău,
Să murmure din frunză,
Tot ulmu 'n locul tău...

V. PODEANU

MIŞCAREA LITERARĂ IN STREINĂTATE

IN FRANŢA: O piesă interesantă fără succes: „La Danse devant le Miroir".

Parisul, ca oraş de teatru, a devenit capricios până la a nu mai putea fi înţeles. Sunt o anumită categorie de piese care se joacă cu persistenţă înverşunată, de pildă ale firmei *Flers et Caillavet*, şi ale altora; şi sunt altele, de o deosebită valoare dramatică, de o adevărată profunzime de cugetare, care trec curând în indiferenţa publicului şi dispar depe scenă.

Fenomenul e atât de general încât şi cauza lui trebuie să fie destul de profundă. Ea rezidă în lipsa totală de sentimentalism a scepticilor noştri contimporani depe malurile Senei; orice gest de mare pasiune e privit cu neîncredere, oarecum cu pudoare, caşi când ar fi o desvăluire ce jigneşte obişnuita lor acalmie de sentimente.

Piesele cele mai gustate sunt cele ce cuprind doar o uşoară excitaţie sentimentală, care nu ajunge niciodată să se tranforme într'o acţiune energică şi susţinută. E poate teatrul cel mai apropiat de mediocritatea vieţii de toată ziua şi ca atare cel mai atractiv, gustat printr'o firească afinitate electivă.

In orice caz preocupările morale lipsesc cu desăvârşirea din acest teatru, care nu poate sărepre-zinte nici o mişcare puternică, pornită dintr'un imbold moral superior.

François de Curel, autorul căruia i s'a atribuit întotdeauna un „teatru de ideie", după o lungă absenţă din teatru a reprezintat acum de curând la teatrul „Nouvel Ambigu" o nouă piesă originală: *La Danse devant le Miroir.*

Şi aceasta producţiune a sa, ca şi *L'Amour brode* sau *Le coup d'aile* dintre cele precedente, are nobleţa unei cugetări înalte, a unei atitudini morale ferme şi a unui energic avânt liric; ea trădează origina nobilă a autorului, care, în loc de a-şi ilustra blazonul prin cai de curse sau aventuri galante, şi-l ilustrează prin calităţile puţin burgheze ale pieselor sale. Deaceea căderea sa deacum, dacă în ochii publicului mare e o cădere, nu poate desminţi decât capacitatea de apreciere a celor ce nu s'au putut ridica până la el.

Din liniile vaste ale subiectului se desprinde conturul unei măreţe alcătuiri dramatice, căreia în amănunte, graţia fină a autorului îi dă gingăşii de dantelă. Paul Brian, eroul principal, e un tânăr decavat după o viaţă de petreceri fără de frâu în care şi-a cheltuit averea şi şi-a ruinat sufletul; dar în urma acestui dezastru general i-a rămas doar o singură frumuseţă morală: desgustare de sine însuşi, pornită din convingerea mândră că *s'ar fi putut* să fie un altul, un adevărat erou, dacă ar fi avut o singură dată prilejul de a săvârşi o mare acţiune de răscumpărare. Cum nu-i rămâne nici o putinţă de mântuire, în pragul falimentului, se aruncă în Sena, de unde spre nenorocul lui îl pescuesc câţiva barcagii şi-l duc iarăş în casa-i desgolită de toate podoabele din vremuri strălucite.

Régine, o prietenă a sa din aceeaş înaltă burghezie, o fire independentă şi bănuitoare, cu atât mai independentă cu cât se află singură pe lume în stăpânirea unei mari averi, cu atât mai bănuitoare cu cât această avere îi atrage o sumă de prietenii interesate, Regine (22 ani) îl iubeşte pe Paul (26 ani) cu toată înflăcărarea temperamentului său pe care nimic, afară de lanţul moral impus de ea însăşi, nu-l înfrânează. In seara în care află că Paul Brian e ruinat, deşi el se ţinuse mereu departe de dânsa şi nu-i dăduse nici cel mai uşor îndemn, ea, ca o supremă şi unică consolare, se duce la el să i se dea corp, şi suflet, şi avere. Il găseşte însă având în braţe o creatură, pe jumătate goală. Trezită ca dintr'un vis de acest spectacol, desgustată, sdrobită, Régine fuge, lăsându-şi necredinciosul iubit în voia soartei.

Şi plânge nenorocita Régine deziluzia sa, până dimineaţa când află că Paul s'a aruncat în Sena şi înţelege că întâlnirea din seara trecută nu era decât un mijloc de a se ameţi. Cu aceasta începe piesa. Salvat dela înnec, Paul Brian vine la Régine ca la cea din urmă mângâiere de care nu se poate lipsi.

François de Curel

Régine îi mărturiseşte toată iubirea ei şi nu-şi ascunde dorinţa de a-l face să revină la viaţă, dându-i mâna, inima şi averea. Acest gând i se pare prea mult înşelatului Paul atât de absurd, atât de impasibil pentru o inimă din lumea în care era deprins să se mişte, încât nu-l poate atribui decât unui motiv abject: Régine se simte mamă şi vrea să găsească, în cel atât de învins de oameni şi soartă, pe tatăl legal al copilului plăsmuit. El rămâne cu această credinţă şi, având să aleagă iarăş între valurile Senei sau traiul bun plătit cu onoarea, alege calea din urmă: va lua în căsătorie pe fecioara viţioasă.

Dar când Régine înţelege mobilul acţiunii lui Paul, îl socoate drept o fiinţă vrednică de dispreţ, drept un cavaler de industrie oarecare şi vrea să-l pună la încercare. Deaici întreg conflictul piesei, fiecare îşi face despre celalt o ideie falşă pe care o urmăreşte cu încăpăţânare, astfel că se găseşte fiecare ca în faţa unei oglinzi în care se vede dansând pe sine însuşi.

In cele din urmă el află că tot ce mărturisia ea era minciună şi deaceea se arată senin şi fericit. Ea însă îl crede tot neştiutor şi deaceea interpretează veselia lui ca o dovadă mai mult a nemerniciei în care a căzut. In noaptea nunţii, când rămân singuri, ea îi arată tot dispreţul meritat de o fiinţă atât de abjectă. Atâta înşelare asupra sufletului său care era rătăcit dar nu pătat şi viţios, îi dă lovitura de moarte; era mai demult hotărît să moară în noaptea nunţii, după ce, credea el, va fi săvârşit unica acţiune bună din viaţă-i: o mândrie supremă îl îndeamnă ca, după ce arată Réginei cât s'a înşelat asupra lui, cât a iubit-o demult şi ce jertfă dureroasă i-a făcut, după ce redevine eroul visat altădată, să-şi sfârşească viaţa în clipa când în ochii ei se oglindia cea mai frumoasă icoană a lui, a iubitului... Un foc de revolver încheie această tragică noapte a nunţii.

Inălţarea morală a eroului până la răscumpărarea prin moarte e frumuseţea virilă şi impunătoare a piesei; această vigoare se vede că nu fu pe placul publicului celui mare, pentrucă piesa nu a fost primită cu entuziasm.

Tema nu e în totul nouă; însuşi François de Curel a mai tratat-o într'o piesă anterioară, *L'Amour brode*, care are exact acelaş desnodământ şi aceeaş ideie conducătoare, că în iubire dansăm în faţa unei oglinzi, dar piesa e nouă pentrucă şi personagiile sunt altele şi intriga e alta. Repetiţia, câtă e, dovedeşte că autorul acesta sobru, care e François de Curel, nu scrie decât ceeace i se pare că are nou de spus şi că nu se repetă decât pentru a se lămuri mai bine pe el însuşi.

C. PAUL

CRONICA MUZICALĂ

Palatul Ateneului.—*Concertele simfonice (al XI-lea şi al XII-lea).*

Muzică rusă, muzică franceză, muzică interesantă, în jurul graţioasei a 8-a muză!

Moussorgsy, cel mai realist din compozitorii ruşi, a deschis focul cu legenda simfonică *O noapte pe muntele Pleşuv*, tablou descriptiv plin de vieaţă şi într'adevăr plin de măreţie.

Totul e sincer în acea pagină şi de o elocintă frumuseţe şi dacă în oarecari părţi se apropie de estetica *Danţului macabru*, caracterul ei special, de o sinceritate aspră, evocă, cu accente entuziaste, inima populară slavă, acea inimă care nu poate fi înţeleasă şi iubită, decât de aceia care îi pot pătrunde tot farmecul nespus.

Ca şi în a VII-a, ca şi, mai cu seamă în *Pastorala*, natura a fost inspiratoarea lui Beethoven în *Simfonia a VIII-a*: *„Trio*, din pomposul menuet", ne explică d-l Vincent d'Indy „în care clarineta, violoncelul şi cornul se trudesc în mod atât de caraghios, nu e el oare reproducţia unei orchestre de sat? Şi tema ungurească, — imnul lui Hunyadi, — care apare periodic în final, nu reprezintă oare sosirea muzicanţilor ambulanţi,— lăutarilor ţigani,—în mijlocul unei serbări"?..

Simfonia VIII-a, terminată cinci luni numai după a VII-a, e, deci, bine poreclită „simfonie-soră" a acesteia din urmă: o vădită asemănare reiese între ambele simfonii cari, una ca şi alta, slăvesc acelaş ideal.

Prin proporţiunile sale restrânse, printr'o veşnică explozie de bucurie, „mica simfonie", precum e denumită în Germania, oferă un contrast şi o diversiune, faţă de celelalte simfonii atât de măreţe ale Zeului din Bonn. Ea nu compromite, însă, faima surorilor ei mai mari, căci e un model de graţie, de perfect echilibru orchestral şi un prilej preţios de interpretare rafinată şi elegantă pentru şefii de orchestră.

Cu toate că era surd şi supărăcios, Beethoven glumea bucuros şi nu rare erau exploziile sale de veselie; să nu ne mire, deci, caracterul vesel al acestei a *VIII-a simfonie* şi stilul ei uşor.

Beethoven mai era şi om de duh: numeroase sunt cuvintele sale de spirit: citim, de pildă, următoarele, în excelentul volum *Les Symphonies de Beethoven* de d-l I.-G. Prod'homme: „Cu prilejul anului nou, fratele său Iohann care se îmbogăţise în comerţul de medicamente şi devenise proprietar, îi adresă împreună cu urările sale, o carte cu aceste cuvinte: *Johann van Beethoven, Gutsbesitzer* (proprietar funciar), pe dosul căreia Beethoven, răspunse imediat: *Ludwig van Beethoven, Hirnbesitzer* (proprietarul unui creer!"...)

...Două drăgălase pasteluri au urmat apoi: unul, interesant mai mult ca formă: *Pavana pentru o Infantă decedată* de d-l Maurice Ravel iscusit mânuitor al paletei orchestrale, cealaltă melodică cu prisosinţă: *Siciliana* lui Gabriel Fauré, în care domneşte o unire desăvârşită între linia melodică şi acompaniamentul, sau mai bine, armoniile ce o acoperă; quartetul e tratat cu o artă neasemuită; lemnele şi alămurile atât de discrete dacă exceptăm intrarea iniţială a flautului, nu intervin decât spre a desena, din când în când, o frază şi a perfecţiona frumuseţea sonoră.

Şi ascultând acea pagină a poeticului compozitor care prezidează la destinele Conservatorului din Paris, ne reaminteam următoarele rânduri ale d-lui Julien Torchet: „Muzica lui Fauré, toată de duioşie, de rafinare, de graţie, respiră bunătatea, o bunătate desăvârşită, şi miroase a parfumuri subtile"...

Concertul s'a sfârşit cu *Le Chasseur maudit* („Vânătorul blestemat") de Cesar Franck.

Chasseur modique (!) scrie pe afiş, spre dojana redactorului său şi veselia trecătorului!

Fireşte că şi în acea pagină simfonică, — nu cea mai de căpetenie a bunului „père Franck" şi mai cu seamă, nu cea mai personală,—am gustat emanaţiunea armonioasă a unei inimi de artist într'adevăr mare.

O orchestraţie somptuoasă face să reiasă caracterul fantastic al acelei muzici *à programme*, într'o lumină sclipitoare.

Insă nu în *Vânătorul blestemat* se arată bunul

maestru sub adevărata înfăţişare a firei sale artistce, a inimei sale credincioase, duioase şi fără de prihană.

Am dori să vedem pe programul unei audiţiuni viitoare, dacă nu unul din oratoriile sale, cel puţin minunata sa *Simfonie în re minor* atât de scumpă admiratorilor lui César Franck, ale cărui victorii postume sunt o adevărată mângâiere pentru iubitorii de muzică frumoasă.

*

Numai muzică modernă la al XII-lea concert simfonic : de Svendsen, legenda simfonică *Zorahayda* atât de nostalgică, de melancolică, cu armoniile sale stranii şi jalnice.

Apoi, pagina capitală a audiţiunei : *Simfonia a 2-a în re major* a lui Iohannes Brahms, cu *Allegro non troppo* şi *Adagio non troppo* cari sunt creaţiuni de ordine cu totul superioară şi cu acel delicios *Scherzo*.

In paginele de orchestră, ca şi în muzica sa de cameră, acest demn urmaş al lui Beethoven, atinge uneori, la înălţimi la cari n'au putut ajunge decât foarte puţini simfonişti.

Muzica instrumentală a lui Brahms, nu caută să placă cu orice preţ şi orişicui; spiritele superficiale şi nepregătite nu găsesc într'ânsa acea linişte fermecătoare pe care o resimt admiratorii maestrului: cronica ne istoriseşte cât de puţin a fost înţeleasă chiar la Berlin una din cele patru simfonii ale lui Brahms, — şi ce frumoasă lecţie a dat publicului, Hans von Bulow vestitul pianist şi şef de orchestră, care dirija concertele filarmonice ale metropolei germane: după ce executase o simfonie a maestrului, fără partiţiune, — după cum obişnuia şi cu acea artă care făcea dintr'ânsul un adevărat virtuoz al baghetei, — Bulow observând că sala întreagă rămăsese indiferentă, că nici un aplauz nu răsplătise frumuseţile ce le pusese în relief minunata sa falangă, se adresă publicului: „Se vede că n'aţi priceput acest cap de operă: îl vom mai cânta încă odată, pentru ca să-l pătrundeţi mai bine.“

După ce orchestra sfârşi ultima notă a simfoniei, ropote de aplauze isbucniră din toată sala! Limbele rele adaugă că acest entuziasm tardiv al publicului se datora dorinţei de a nu se vedea expus la o a treia audiţiune a simfoniei!

Petite Suite de Claude Debussy, e o pagină de o inspiraţie frumoasă, de o tecnică originală şi de un delicios impresionism.

Orchestra ne-a dat, în fine, de Mily Balakirew, *Uvertura pe o temă de marş spaniol* şi nu *Uvertura pe o temă Espaniolă* (?), cum e scris pe program.

Balakirew, moştenitorul lui Glinka, prin iniţiativa, învăţământul şi pildele sale, a întemeiat, dirijat şi întărit o şcoală intreagă de muzicanţi, o şcoală din cele mai robuste şi din cele mai trainice.

Uvertura ce ne-a executat-o orchestra e opera simfonică de debut a marelui maestru rus şi datează de aproape 60 ani! Precum vedem nu o putem considera tocmai ca o noutate!

Dar nici nu ne putem opri de a'i gusta arta cumpătată, concentrată, distincţiunea discretă şi a ne da seama că nu acea operă de primă tinereţe plină de tăgădueli, poate revela publicului nostru, sub adevăratul său aspect, personalitatea eminentă a compozitorului poemei simfonice *Rusia, Simfoniei în do major* şi muzicei pentru *Regele Lear*.

M. MARGARITESCU

CRONICA TEATRALĂ

TEATRUL MODERN (Compania Marioara Voiculescu). — Scandalul, dramă în patru acte, de *H. Bataille*.

Scandalul a reabilitat trupa d-nei M. Voiculescu. Scăderile pe cari le-am subliniat, cu prilejul reprezentării *Academicianului*, au fost răscumpărate cu prisosinţă de strălucita interpretare a acestei tragedii moderne, care a redat companiei dela Modern prestigiul artistic de care se bucură cei doui protagonişti ai ei : d-na M. Voiculescu şi d-l C. Radovici.

In *Scandalul*, Bataille a izbutit să împerecheze profunzimea de analiză sufletească cu înălţimea de inspiraţie poetică şi distincţia literară cu ingeniozitatea de mare meşteşugar al scenei. Deşi aceste patru calităţi nu se împletesc dealungul tuturor actelor deopotrivă de armonic, *Scandalul* totuş poate fi considerat, din acest punct de vedere, ca un model vrednic de admirat, într'o vreme când teatrul este sau numai distincţie literară sau numai meşteşug dramatic sec ; ori numai analiză sufletească, ori numai fantazie poetică.

E poetic tratat subiectul acestei tragedii prin *atitudinea* autorului faţă de drama desfăşurată sau, mai exact, din pricina punctului din care poetul priveşte deslănţuirea conflictului. E poetică, prin urmare, perspectiva dramei. D-na Férioul (d-na M. Voiculescu), soţia unuia din cei mai mari industriaşi din Franţa, se îndrăgosteşte, în timpul şederii la o staţiune climaterică, de un aventurier, Artanezzo (d-l G. Storin), pe care-l crede nobil şi bogat, dar care de fapt nu este decât un desfrânat, care nu-şi alege mijloacele când e vorba să stoarcă bani. Se întâmplă însă că acest excroc, care răspândeşte farmec numai ca să-l speculeze, este prins pe neprevăzute în cătuşele pasiunii adânci ce-o frământă pe d-na Férioul. In clipa când Artanezzo îşi dă seama de această înlănţuire însă, iubita lui ghiceşte că a fost fermecată de un excroc. Şi-atunci indignarea şi ruşinea şi căinţa amarnică năvălesc să-i înnăbuşe în inimă iubirea clocotitoare. Iubiţii se despart. Dar în vreme ce depărtarea creşte între ei, sorbindu-le fericirea, în sufletul lui Artanezzo, care decade din zi în zi mai mult, răsare şi sporeşte mereu iubirea curată, cum ar prididi, printre bălăriile şi necurăţeniile unui maidan, o gingaşă floare.

Aceasta este fixarea poetică a dramei. Desfăşurarea ei, mai cu seamă în actul al doilea şi al treilea, mai mult însă în al doilea, este chinuitor de sfâşietoare prin gradarea emoţiunii, prin potrivirea meşteşugită a situaţiilor.

Soţii Férioul sunt în orăşelul lor de provincie, în mijlocul prosperităţii industriale şi a copiilor lor. Charlotte Férioul este mereu tristă, fără ca soţul ei să bănuească de ce. Din această somnolenţă de durere, ea este trezită de vestea că peste un ceas Artanezzo va veni să vorbească cu bărbatul ei. Ştirea aceasta o sperie, o îngrozeşte. Ce caută Artanezzo acolo? Desigur, ticălosul, isprăvind toate celelalte mijloace de a stoarce bani, a venit să şantajeze pe Maurice, Lucrul este vădit. Dacă bărbatul ei îl va refuza, Artanezzo are să-i destăinuească păcatul deodinioară şi, ca să dea temeiu vorbelor lui infame, el nu va ezita, desigur, să-i arate scrisorile pe cari biata Charlotte i le-a trimis pe când îl iubia şi medalionul pe care i l-a dăruit cu o clipă înainte de a se despărţi pentru totdeauna. Bănueala aceasta deşteaptă şi răscoleşte remuşcarea păcatului. In cadrul conştiinţei ei speriate, chinuite, acest păcat creşte, ia proporţii uriaşe şi apasă, apasă ca o sarcină ce nu poate fi dusă de umerii şubrezi ai nefericitei soţii. Cu sufletul şi făptura fizică întreagă apăsate de această grozavă greutate, Charlotte străbate deacum înainte întreaga dramă. D-na Voiculescu ne-a făcut să simţim integral senzaţia că poartă pe conştiinţă o greutate ce-i întrece puterile, ce-o covârşeşte.

Ce să facă? Charlotte nu vrea cu nici un preţ ca Maurice să afle despre rătăcirea deodinioară. Ea îşi iubeşte bărbatul care, afară de Artanezzo, i-a fost singur stăpân al gândurilor şi al simţurilor. Ca să împiedice această grozavă revelaţie, născoceşte tot felul de stratageme. Nici una nu izbuteşte însă. Maurice ţine să primească pe străinul care-i solicită întrevederea. Artanezzo soseşte. Palidă, cu răsuflarea încremenită, cu sufletul topit în lacrimi, înfruntă Charlotte clipa aceasta. Iar neliniştea ei tragică este neliniştea noastră. Maurice şi Artanezzo trec în odaia dealături. Charlotte pândeşte, aşteaptă în cele mai grozave chinuri de nerăbdare şi sbucium. Ce va spune oare Artanezzo? Ce va face soţul ei? Intrebările acestea ne chinuesc şi pe noi. Iar teroarea înspăimântătoare, tragică ce apasă pe Charlotte în tot timpul acestei scene ne emoţionează, ne nelinişteşte până la enervare.

Artanezzo n'a spus nimic însă. El a căutat numai un pretext ca să se poată apropia de ea. Deaceea, după ce a făcut bărbatului o propunere vagă cu privire la o afacere de petrol, el se retrage pentru ca, îndată ce Maurice pleacă de-acasă, să se întoarcă să-i vorbească Charlottei. Aceasta îl primeşte cu desgust şi indignare :

— Canalie, laşule, ai venit să mă şantajezi.

Dar el îi răspunde umilit că o iubeşte şi că, dacă e adevărat că a coborît până şi cea din urmă treaptă a necinstei, în schimb iubirea lui pentru ea a fost totdeauna curată, — singurul simţimânt imaculat din el. Şi acum n'are decât o ambiţie : să-i lase şi o amintire frumoasă despre această iubire. Deaceea, fiindcă un bijutier neomenos a amestecat numele ei într'un proces de excrocherie intentat lui Artanezzo, el a venit să-i înapoeze toate scrisorile ce le are dela ea şi toate semnele cari ar putea vreodată să mărturisească justiţiei sau lui Maurice că între el, omul pătat, şi ea, femeea imaculată, a putut fi cândva vreo legătură. Ea nu crede. Atunci în cuvinte adânc mişcătoare, el evocă dragostea lor de-o clipă şi nenorocul acestei iubiri, înapoindu-i una câte una scrisorile cari păstrau încă urma materială a sentimentului puternic ce i-a apropiat odată. Charlotte se simte emoţionată de aceste dovezi de lealitate în iubire din partea unui decăzut. Şi la plecare, îi întinde mâna, ca o dovadă că între suflete există puncte de atingere unde josnicia este de potriva lealităţii. Scena aceasta, jucată cu intensitate conţinută sguduitoare de d-na Voiculescu şi d-l Storin, a înfiorat sala, răscolind în noi toată mila de care suntem în stare pentru slăbiciunile adesea de neînţeles ale sărmanei noastre făpturi.

De-altfel, acest act în întregime este o caldă pledoarie la indulgenţă. Scenă cu scenă, simţiam par'că cum se tociau în noi asperităţile inimei, cum puterea de a urî sau osândi se înmuia până ce întreaga fiinţă ne-a covârşit-o mila, o milă adâncă, nesfârşită de om, de năzuinţa lui de-a domni peste toate puterile firii, când el nu este în stare să stăpânească nici forţele misterioase ce zac în el. Eroul liberului arbitru este sclavul acestor forţe ; şi cu cât un om este mai bine înzestrat, cu cât sufletul lui se întreţese din o mai vastă complexitate de puteri, cu atât el apare mai puţin liber. Adevăratele firi stăpâne pe ele şi pe alţii sunt par'că acelea în cari puterile misterioase au aţipit sau moţăie. Omul este în adevăr puternic şi mare, când începe să înceteze de a mai fi om. Şi aceasta este trist, nespus de trist.

Dar mila pe care actul al doilea o răscoleşte în noi, se trezeşte şi în inima Charlottei. Gândul că iubitul ei de-o clipă ar putea să fie osândit pentru excrocherie o înspăimântă. Ar vrea să-l scape. Dar cum să facă? Amestecul ei ar trăda ceeace cu nici un preţ bărbatul nu trebuie să afle. Şi-atunci, liniştea ei întreagă de mamă şi soţie ar fi nimicită pentru totdeauna. Imprejurările însă o scapă din această dureroasă cumpănă sufletească. Artanezzo este dat în judecată de bijutierul dela care a luat bani în numele d-nei Férioul. Prin urmare, la proces este citată, ca informatoare, şi Charlotte. Ea se duce. Deacum soarta lui Artanezzo atârnă de ea. Dacă Charlotte va declara că acesta a luat bani pentru ea, el va fi achitat. Dorinţa de a salva „onoarea păcatului ei“ îi dă curaj. Şi Artanezzo, mulţumită ei, scapă.

Dar, cu toate măsurile pe cari le-a luat pentru ca Maurice să nu bănuească adevărata pricină a ducerii ei la Paris, d-l Férioul, care până acum a fost neverosimil de orb, a deschis ochii. Lacrimile mereu înnăbuşite şi gesturile suspecte ale Charlottei l-au pus, — în sfârşit! — pe urmele trădării. El cercetează. Află ceva. Descoperirea îl scoate din fire. Suferă şi urlă de durere. Mai mult îl doare însă ce n'a putut desluşi decât

ceeace a aflat. Charlotte a avut, are sau e pe cale să aibă un amant. Care e adevărul? Pentru a-l afla întreg îşi lasă soţia să se ducă la Paris, dar însărcinează pe prietenul Jeannetier (d-l Condora), să o urmărească. (Un amănunt ciudat: de unde până acum Maurice nu bănuia nimic din sbuciumul continuu al Charlottei, acum aceasta nu vrea să înţeleagă nimic din furia şi agitaţia necurmată a soţului ei. Această alternare de orbire este una din slăbiciunile supărătoare al piesei.)

Ducerea la Paris a Charlottei face să cadă şi cea din urmă perdea ce mai acoperia misterul. Scandalul izbucneşte în presă. Bărbatul află tot adevărul. In loc să-şi gonească soţia însă, cum credea că va fi în stare să facă, o păstrează lângă el şi încearcă să-i mângâie sufletul istovit cu perspectiva ertării. Un amănunt de-o crudă ironie: pe când Maurice, în loc să se sbată de durerea adevărului descoperit, îi făcea Charlottei acele surprinzătoare asigurări de ertare pentru viitor, aceasta, istovită de sbuciumul atâtor zile, adormi. Nu ştim ce impresie o fi făcut publicului acest moment. Nouă însă ni s'a părut atât de absurdă şi neverosimilă atitudinea lui Maurice, încât, fără să vreau, ne-am gândit, când ne-am dat seama că Charlotte adormise:

— Cum nu era s'adoarmă biata femee, auzind asemenea bazaconii?

*

Eroii acestei reprezentaţii au fost d-na Voiculescu şi d-l Storin. Desigur, şi d-l Radovici a redat cu putere rolul bărbatului înşelat şi mai cu seamă scena când descoperirea adevărului îi răscoleşte întreaga fiinţă şi-l aţâţă până la furie. D-l Radovici stăpâneşte naturalul cu o rară dexteritate şi ştie să-l păstreze până şi în clipele cele mai puţin obişnueşte. Ceeace ştirbeşte însă întrucâtva interesul interpretării sale este monotonia jocului său de fizionomie. D-l Radovici are un temperament sălbatic, o voce cu vibraţii profunde neobişnuite. Aceste calităţi, împerechiate cu un natural neprevăzut la un asemenea temperament, au surprins publicul nostru, l'au fermecat, l'au cucerit. Pentru ca d-l Radovici să legitimeze şi să păstreze însă sufragiile unamine pe cari le-a câştigat trebue să creeze, pe lângă interesul ce-l stârneşte temperamentul său original, un interes nou cu fiecare creaţie nouă. Pentru aceasta ar fi, poate, bine să-şi îngrijească mai mult jocul figurei care nu este de ajuns de expresiv şi care se mărgineşte la două-trei figuri, repetate prea des.

Nu din această pricină însă n'am trecut pe d-l Radovici în rândul întâi al interpreţilor, ci fiindcă rolul său a fost mai puţin interesant decât al d-nei Voiculescu şi al d-lui Storin.

D-na Voiculescu a fost la largul său în Charlotte. Directoarea teatrului Modern ştie să plângă în adevăr ca o mare artistă. Şi rolul Charlottei numai sărac în lacrimi nu este! Bogăţia lui naturală însă a fost sporită şi de dărnicia artistei. Dacă chiar când nu trebue să plângă, d-na Voiculescu nu poate să-şi stăpânească în de-ajuns lacrimile, e lesne de înţeles cum şi le-a stăpânit interpretând pe Charlotta, care plânge într'una! Cu toate acestea, pasionata artistă a redat cu o rară putinţă de expresie şi cu o covârşitoare pătrundere de adevăr suferinţa femei a cărei conştiinţă este încărcată de o greutate ce-i întrece puterile. Şi am simţit mai ales valoarea interpretării, din acest punct de vedere, în clipa când Charlotte, mărturisindu-şi păcatul, îşi uşurează sufletul de sarcina ce-l apasă. Desigur, d-na Voiculescu este una din cele mai expresive interprete ale durerei.

D-l Storin a întrupat minunat aparenţele de excroc de lumea mare ale aventurierului Artanezzo, isbutind să joace cu adâncă emoţie scena atât de grea din actul al doilea. D-l Storin însă cam abuzează de jocul ochilor şi de efectele produse prin continua lor închidere şi deschidere. Este o monotonie care ajunge enervantă. Ş'apoi frazarea d-lui Storin—asupra căreia ne-am mai îngăduit când-va să atragem atenţia distinsului artist—pierde din ce în ce mai mult farmecul firescului, pentru a împrumuta ceva din melodia unui cântec pe care-l fredonează un meloman lipsit de ureche muzicală.

Desigur însă, că de aceasta nu este vinovat d-l Storin, după cum nu e vinovată d-na Voiculescu de abuzul lacrimilor şi nici d-l Radovici de monotonia jocului său de figură. Vinovat este directorul de scenă care lipseşte la Modern după cum lipseşte, de la o vreme, şi la Naţional. Pe lângă controlul propriu, artistul dramatic are nevoe şi de supravegherea care să vie din afară şi care să judece cu obiectivitate. Artiştii cari sunt lipsiţi de acest control pierd din zi în zi câte ceva din calităţile lor bune, până ce ajung la un moment dat să aibă aproape tot atâtea însuşiri rele câte calităţi bune.

Din pricina aceasta experienţa se schimbă într'un fel de stimulator de regres. Dar asupra acestei chestiuni vom reveni mai pe larg cu alt prilej.

Inainte de a sfârşi se cuvine o vorbă bună d-nei Crisenghi şi o jumătate de laudă d-lui Condora. D-na Crisenghi a schiţat cu distincţie comică rolul discretei soacre Férioul. D-l Condora converseazâ cu un natural remarcabil şi mai cu seamă ştie să asculte admirabil cum vorbesc ceilalţi parteneri ai lor. Aceasta este o mare calitate la care nu trebue să renunţe niciodată, de oarece la noi foarte puţini artişti sunt înzestraţi cu acest meşteşug. Pe cât de bine a fost însă în părţile de conversaţie simplă şi în ansamblu ca actor mut sau ca partener de conversaţie, pe atât de enervant ni s'a părut în momentele dramatice. Acolo vorba sa era aspră, greoaie, guturală, înecăcioasă. Păcat, d-l Condora pare că nu-i lipsit de instinctul teatral.

P. LOCUSTEANU

□ □ □

CARŢI NOUI

Eternităţi de o clipă, poezii de *Ion Pillat*. Tip. „Flacăra" Bucureşti 1914.

Despre poetul „*Visărilor păgâne*" (din *Cărţile albe*, Ed. „Minerva," 1913), am scris cu prilejul acelui volum că se află sub o puternică înrâurire parnasiană şi că poezia sa erudită e pe o cale mijlocie între cea ultramodernistă, creată prin mijloacele cunoscute, şi cea vechie romantică, bătută, sub multe aparenţe, de toţi poeţii noştri „paseişti". N'aş avea de adăugat decât încă un gând bun la cele ce le scrisesem atuncea — că în evoluţia sa poetul s'a mai deslănţuit de mirajul frumoaselor vorbe savante şi s'a apropiat şi mai mult de acea frumuseţe intimă şi vie a unei opere în care fondul şi forma se armonizează pentru un acelaş efect. Desigur sunt încă kobolzi, trireme, lumini selenare şi argile tanagreene, dar în poezia întreagă aceste ornamente de modă se incrustează cu cochetăria unor pietre falşe într'o bijuterie de preţ, astfel că, dacă nu-i sporesc valoarea, nici nu i-o scad în chip dureros. Cu aceeaş cochetărie curge şi versificaţia, uneori capricioasă; cuvintele exotice sunt în genere citite cu un accent neobişnuit şi repetiţiile de omonime sunt căutate ca nişte efecte de o sonoritate rară. Cu inspiraţia stăpânită şi rece care-l caracterizează, d. I. Pillat ne dă poezii cu gânduri subtile şi cutremurări emotive delicate, atât de delicate încât între poeţii cei tineri el pare cel mai „cerebral"; mişcarea şi avântul sunt inlocuite prin contemplarea imaginelor şi prin redarea lor în chip somptuos, cu vorbe sonore şi precizări erudite de amănunte strălucitoare. Iată un fragment dintr'o poezie *(Eva)* care înseamnă mai bine evoluţia de care amintiam mai sus:

Ceeace sunt? Ceeace eşti tu însuţi.
Copil, suspini—sunt sora şi sunt mama
Ce va veni zâmbind să-ţi şteargă plânsu-ţi.
Şi pentru tată, chiar de port marama,
Rămân fetiţa scumpă de altdată...
De treci nepăsător, sunt Trecătoarea...
De porunceşti, eu voiu lovi în palme,
Ritma-voiu goală pasul baiaderei,
Şi dacă vrei voiu sta curată 'n strană
Şi voiu refi în murmur lin de psalme
Iar Sfânta 'nvingătoare a durerii...

Nota nouă, care predomină în întreaga colecţie a *Eternităţilor de-o clipă* e lirismul gingaş al romanţelor muzicale; lăsând theorba grea a cântărilor îndelungate şi uneori solemne din *Visări păgâne*, d-l I. Pillat a luat mandolina uşoară şi simţitoare şi în picurări discrete, şi-a mărturisit mai cu seamă dorul de zări largi, fără margini şi de puteri divine ca ale unui craiu barbar, dor ce izvorăşte în chip atât de firesc din tinereţa sa, prea mult înfrânată în poezie. Iată câteva crâmpeie din asemenea interesante producţiuni:

Cu pletele plutind nebune
Ca şoimii 'n sbor ei au pornit.
Lăsându-şi vetrele străbune
S'au dus.... n'au mai venit.

S'au dus pribegii călători
Pe cai mărunţi săltând în şele.
S'au dus ca umbra după nori
Şi luna după stele...

S'au dus şi lunca i-a uitat
Pădurea 'n deal a 'mbătrânit,
Izvoru 'n vale a secat
Şi ei n'au mai venit
(S'au dus.)

Când ai un cal în spume
Şi suflet de pribeag
A ta e întreaga lume
Din Kitai în Buceag!

N'ai cort rotund de piele
Nici isbă grea de brad,
Şi dormi flămând sub stele
Neţărmurit nomad.

Si 'n vis te vezi, nebune,
Stăpân pe Kandahar,
Pe când spre zi apune
Lin cornul selenar.

sau:

Aş vrea să fiu digur nomad
Călare 'n vânt să mă avânt,
Şi noaptea prin păduri de brad
La Selenga să 'ncerce vad
Poporul meu neînfrânt.

E ură 'n pieptul meu de lup:
Aş vrea pe stepe fără drum
Oştiri cu ghioaga să le rup,
Cetăţi, ce pline ca un stup
Trăiau, să fie scrum!
(Cântecele stepei)

Asemenea cântece — şi sunt multe — desvăluesc un alt aspect al activităţii literare a d-lui I. Pillat, pe cât se pare până aici aspectul cel mai preţios; căci sensibilitatea sa, fără mari avântări pasionale, tinzând la nepăsarea parnasiană, se adaptează în chip mult mai fericit genului care se mulţumeşte cu o vibraţie şi nu cere o sguduire, genului cântecelor muzicale. Ingrijirea de formă dă o înfăţişare pură şi sobră acestor cântece, pe care un vocabular bogat în termeni exotici sau eruditi, — nu însă prea bogat — le deosebeşte încă de cântecele romantice de până acum.

Precum se vede d-l I. Pillat este în plină efervescenţă poetică; din această cauză toate opiniile asupra colecţiei sale de versuri trebuesc puse la adăpostul unei suspensiuni prudente. In curând va apărea un nou volum - aşa ne promite autorul — şi atunci vom avea şi mai mult material de studiu pentru o înţelegere şi o judecată mai cuprinzătoare.

C. Sp. HASNAŞ

ECOURI

Un volum postum de Caragiale. In urma unei înțelegeri între d-na Alexandrina Caragiale, văduva marelui scriitor, și direcțiunea institutului de editură Flacăra, volumul postum al lui Caragiale, va apărea în editura acestui institut.

In afară de bucăți cari au fost publicate foarte de demult, volumul postum al lui Caragiale va cuprinde și două nuvele lungi inedite. Volumul va fi întitulat Abu-Hasan, după una din nuvelele inedite și va apărea sub îngrijirea colaboratorului nostru distins, poetul A. Vlahuță, care posedă toate manuscrisele rămase dela Caragiale.

—

In numărul nostru viitor *vom publica : Concluzii în afacerea teatrului lui Odobescu.*

Cei cari mai posedă material în această chestiune sunt rugați să ni-l trimită cel mai târziu până Duminică 9 Februarie.

—

Chestia teatrului lui Odobescu.—„Săptămâna politică și culturală“, după ce califică „O rușine“ cercetările făcute de noi spre a se constata dacă sunt adevărate sau nu svonurile privitoare la activitatea dramatică a lui Odobescu și dacă între această activitate și *Vlaicu-Vodă* este vre-o legătură, raționează ast-fel :

„In afară chiar de astea, Odobescu nu poate fi autorul lui „Vlaicu-Vodă“, pentru că nu-i nimic într'ânsul din sufletul lui Odobescu : *cu judecata lui prea amplă,* cu precăderea lui de istorisire și descriere, fofilată cu oarecare dragoste de amănunțimi istorice și erudiție, *cu vorba lui de închegare mult cumpănită și căutată, împestrițată de archaisme* mai ales de nuanță bisericească, **cu neputința lui de-a se adânci în analize sufletești,** Odobescu nu putea fi nici când autorul lui „Vlaicu-Vodă“, care se impune și prin sentimentalitate și avânt poetic cald și prin lipsă de prea multe calificative—tocmai ce nu putea da Odobescu. **Dacă judecăm după versurile rămase**, Odobescu n'ar fi fost în stare să scrie versurile scânteetoare de tinerețe ale lui „Vlaicu-Vodă“.

„Săptămâna politică și culturală“ apare Sâmbăta, un număr costă 20 bani și se tipărește la tipografia *Cooperativa.*

—

O revistă națională apare la Constanța „sub direcțiunea unui comitet“ ; ea poartă frumosul nume de *România Mare* și-și sintetizează programul în insuși titlul său ; lucrul e așa de clar și de convingător încât materialul cuprins în revistă nici nu mai are nevoie să-l ilustreze.

Privim cu multă plăcere asemenea manifestări culturale din restul țării, și mai ales din Dobrogea, pentrucă ele desmint, uneori cu elocvență, afirmația că provincia vegetează într'o trândăvie sufletească desăvârșită. Publicațiile locale dau și orașelor de provincie un ferment de activitate intelectuală care nu poate fi decât util în mișcarea de descentralizare pe care o urmărește desvoltarea deacum a societații noastre.

—

In seara de 10 Februarie va avea loc la Ateneu, concertul d-lui C. C. Notara, tânărul și distinsul violonist, care a absolvit cu un succes strălucit, cursurile conservatorului regal din Berlin.

Acea audițiune mult așteptată va fi o adevărată serbare pentru iubitorii de muzică frumoasă tălmăcită de către un român adăpat la școala clasicismului cel mai pur.

D-l C. C. Nottara este fiul marelui nostru artist Const. Nottara.

—

Răsaduri, volumul de nuvele al apreciatului povestitor, *M. I. Chirițescu* (Ed. *Minerva*), e întâmpinat în lumea literară cu cel mai viu interes. Stilul său bogat și cu flori rare, cași darul de a povesti cu multă mișcare, fac din d-sa un nuvelist în care nu numai *Convorbiile literare* ci chiar și cititorii cari l'au descoperit mai târziu pot vedea o energie reală în proza românească.

—

Filossofia artei în românește se împodobește cu un nou volumaș *In preajma artei* de *G. S. N. Varone* (Minerva, 1914), care vrea să lămurească pe contimporanii săi din țară noastră asupra unor chestiuni grave de estetică.

Metoda e *paginatorie,* dacă se poate zice; autorul a înșirat pagină după pagină din cutare ori cutare autor — de toate națiile și valorile — și astfel a isbutit să încurce chiar pe cei mai binevoitori cititori, care se lămuriseră ei cum putuseră asupra unor întrebări interesante, destul de generale. Rareori se poate citi un verbiaj mai inutil și mai confuz :

„Scopul artei e de a produce emoții simpatice pentru aceasta, nu este necesar numai să reprezinte subiecte de senzații sau gândiri prin mijlocul faptelor semnificative ; ci de a evoca subiecte de afecțiune, subiecte care trăesc și care le putem întâlni în societate...

„Scopul cel mai înalt al artei, este nu numai de a produce simpatic, ci să dea și o emoție estetică cu un caracter social...“ etc. etc.

Ah, unde ești tu
Foae verde, ceapa ciorii !?
că cel puțin te pricepe și autorul și cititorii.

—

Maeterlinck pus la Index. — Un decret dela 29 Ianuarie al Congregației Indexului depe lângă Vatican condamnă toate operile religiosului *Maurice Maeterlink,* pentrucă în aceste scrieri s'ar părea că autorul nu recunoaște îndeajuns nemurirea sufletului. Dacă există în timpul nostru vreo operă profund religioasă, desigur că aceea e a scriitorului belgian, care a știut să urmărească cu atâta pătrundere viața sufletului până și în cele mai umile creaturi și să găsească pretutindeni manifestarea misterioaselor forțe divine ; totuș, cu un tact într'adevăr inchizitorial, Biserica oprește pe credincioșii săi să se atingă de opera condamnată.

Maeterlinck n'a fost câtuș de puțin atins de această „măsură fosilă“, cum o numește el, și a socotit-o drept o excelentă reclamă pentru editorul său.

—

Ce politică să facem ? este întrebarea la care încearcă să răspundă într'o broșură d-l *I. Mihalache,* învățător, având în vedere în primul loc interesele clasei țărănești și rolul social al învățătorimii. In esență d-sa se pronunță pentru reformele preconizate de partidul național-liberal, dar vede mântuirea țării în viitor in partidul naționalist-democrat.

—

Nouii nemuritori francezi sunt : dramaturgul *Alfred Capus, Pierre de la Gorce* și *Henri Bergson.*

Cel dintâi a fost ales în locul matematecianului *Henri Poincaré,* al doilea în locul istoricului *Thuran-Dangin* și Bergson în locul lui *Emile Olivier.*

Alfred Capus a răușit contra sociologului Léo Bourgeois, fost prim-ministru. La noi Caragiale n'a putut fi academician iar Capus ar fi căzut desigur chiar dacă ar fi avut de adversar, nu un fost prim-ministru, ci un secretar general.

Apropos de isbânda lui Capus se povestește următoarea anecdotă :

Inainte de alegere, cineva i-a spus spiritualului dramaturg că Léo Bourgeois are să răușească cu siguranță de oarece are mulți prieteni. Capus i-a răspuns însă :

— Asta e o siguranță mai mult că are să cadă. Cine are prieteni mulți, are o mai întinsă suprafață pentru trădare.

De astădată Capus a fost și profet.

—

Reviste. — A apărut No. 21 din *Democrația,* revista Cercului de studii al partidului național-liberal, cuprinzând un interesant articol al d-lui *C. M. Simpsom* asupra „Regulamentării constituționale a regimului presei“; documentate studii de d-l *Max. Popovici* („Colonizarea în Danemarca“), *Dr. Wieth Knudsen* („Colonizarea în Danemarca“), *Aldem* („Obligativitatea de completare a învățământului primar“), *Dr. I. Zalplachta* („Salubritatea în industrie“) ; dări de seamă asupra Conferințelor Cercului de studii și un bogat material de *Fapie și Documente* și *Recenzii* asupra ultimelor publicații. (Prețul 30 bani).

—

Literatura răsboiului balcanic se îmbogățește cu o lucrare nouă și originală ; e volumul *Paroles de vaincu,* al generalului turc *Izzet-Fuad Pașa,* care caută să explice înfrângerea Turcilor numai prin greșelile politice pe care guvernele turcești le-au acumulat vreme de secole și prin nepriceperea criminală a comandanților. Armata turcă nu și-a desmințit vechiul său eroism, dar a fost dusă deadreptul la dezastru.

Amănuntele culese pe câmpurile de bătaie și schițele strategice ale luptelor fac ca această lucrare să fie nu numai expresia unui energic patriotism luminat ci și un document prețios pentru istoricul viitor al campaniilor balcanice.

—

Al 33-lea roman din seria *Les batailles de la vie* a popularului romancier *Georges Ohnet* (a apărut de curând sub titlul de *L'Amour commande*). Autorul mișcătorului *Maître de Forges,* cântărețul epic al eroismului burghez, cel mai citit dintre prozatori, Georges Ohnet nu a terminat încă seria de tipuri frumoase din lumea parveniților, care apar continuu cu „alte măști“ ca să ne joace „aceeaș piesă“.

—

Anatole France a făcut o călătorie în Anglia și a fost primit pretutindeni cu entuziasm și respect ; s'au organizat mai multe reuniuni în onoarea lui și la toate, cu modestia și simplitatea geniului, el a răspuns nu fără oarecare malițiozitate — pentru ca să nu-și desmintă faima de universal ironist. La banchetul dat de oamenii politici și-a exprimat confuziunea și suprinderea că se găsește în mijlocul unor personagii atât de considerabile... Artiștilor, membrii ai unui club cu tendințe politice, le-a adus aminte că el e un luptător pașnic... Ziariștilor le-a spus zâmbind că-și face o cinste din aceea că a fost el singur ziarist : „Slabele mele merite, pe cari dv. le exagerați — a spus el — le datoresc în parte ziaristicei, care m'a învățat arta de a scrie. Două lucruri sunt pentru aceasta esențiale : să scrii simplu și ușor. Ziaristica te învață atât de bine să scrii astfel, încât scriitorii mari ca Chateaubriand, după ce au fost ziariști, au scris opere de geniu și-au avut spirit pentrucă au fost adese contraziși“.

Astfel s'a exprimat unul dintre maeștri actuali ai frazei franceze. In lumea literară se așteaptă cu oarecare nerăbdare apariția volumului de impresii din Anglia ale lui Anatole France, pentru a fi puse alături de impresiile altui mare predecesor, ale lui Hypolite Taine.

Anul III — No. 18

FLACĂRA

15 FEBRUARIE 1914

ABONAMENTE: In țară: lei 6 pe an; 7 lei când se achită prin incasator. Pentru învățători și preoți sătești: lei 5 pe an
NUMĂRUL 10 BANI
TELEFON 41/7

LITERARĂ ∴ ARTISTICĂ ∴ SOCIALĂ
APARE SÂMBĂTA
DIRECTOR: CONSTANTIN BANU

ABONAMENTE: Peste munți: coroane 8 pe an; pentru preoți și învățători coroane 6.50 pe an
In străinătate: 10 lei pe an
REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: București
Str. Câmpineanu, 40

SEARĂ DE IARNĂ

El vine de departe, din zările pustii,
Dealung de bulevarde înfiorând copacii;
El vine depe drumuri pe care nu le știi,
In seara asta tristă, când vor muri săracii...

Suflarea lui tăioasă ca și un briciu de-oțel
Imi cântă la fereastră funebra lui fanfară,
Imi cântă doina tristă a câmpurilor, el,
Pribeagul, care vine pe drumuri lungi de țară...

O! vântul care vine pe străzi a străbătut
Ogoarele 'ncleștate de frig în noaptea neagră;
O! vântul, vântul iernei, al Morței lung sărut,
Din țara sfâșiată de foame și pelagră!

In calea lui, când trece flămând, copacii goi
Intind, ca cerșetorii, mâini slabe și bolnave,
Când ultimele frunze înseamnă pe noroi
Mizeria ce-o 'nchide pământul ca 'n hrisoave...

Și 'n seara monotonă când ploaia nesfârșită
Și oblică, de iarnă, înfrigură copacii
Incerci tristeți fatale în inima rănită,—
In seară asta tristă, când vor muri săracii!

Mircea Dem. RĂDULESCU

STOIA CĂPRARUL

— FRAGMENT DIN „DOMNUL NOTAR“ —

ACTUL I, SCENA XII

Ana.—Bună seara, tată...

Borza.—Bună vă fie inima, fetelor... Harnice, harnice? Acasă-i?

Ana.—Trebuie să vie. Poftim, tată.

Borza.—M'a chemat.

Lina.—Șezi, bade Niculaie... (Ii întinde un scaun).

Ana.—Șezi, tată.

Borza.—Nu m'aș fi mișcat deacasă... Sânt ostenit. Primăvara dor încheieturile.

Lina.—N'ai mai fost pe la noi...

Borza.—Pe la voi...

Lina.—Pe la cănțilerie.

Borza.—Ce să fiu, tu fată. Tot omu' cu cocioaba lui... Așa-i rânduiala...—Ce vrea cu mine? Mi-a trimes vorbă cu Mitruț să viu...

Ana.—Spunea... Nu știu. Poftim un pahar de vinars. (Toarnă).

Borza.—Sufletu-i slobod...

Ana.—Vii deacasă?

Borza.—Nu. Am fost dus... Acum am nimerit... Cum zic: sufletu-i slobod... Nimeni nu poate pune stăpânire...

Ana.—Unde-ai fost?

Borza.—A murit Stoia căpraru! Am fost să-l văd.

Lina.—Stoia?

Ana.—A murit?

Borza.—Murit.

Ana.—Beteșug?

Borza.—Nici un beteșug. Bătrânețele... Optzeci și doi de ani... (Se așează).

Lina.—Săracu'!...

Borza.—Lasă, fată... Nici o supărare... Și-a făcut rostul... Plinirea vremii,—cum spune la carte. I s'a stins jarul din pipă... Și a închis ochii... gata!... (Bea. Ana îi toarnă din nou)

Ana.—Suflet ușor la Dumnezeu...

Lina.—Om glumeț... păcat, zău...

Borza.—Ce păcat? Om sărac, tu copilă, om necăjit... E-hei, draga badei...(Bea) Moartea pe seama omului sărac nu vine cu coasa... Il ia cu moale. Il oblojește 'n țol. Culcă-te bine și tu odată om de omenie... Pune capul pe perină de mătase... Așa-l ia...

Ana.—Glumești și dumneata...

Lina.—Bade Niculaie...

Borza.—Ba nu. Il aud ca acum pe Stoia: «Sântem săraci, Niculaie, noi mâncăm de cap trei ferdele de pământ pe an... Știi așa ne vine 'n tărâță. N'avem sâtă deasă la casă. La mine își aprinde sărăcia pipa, când apucă în sat...» Ș'avea două medălii dela împăratu'... Vorba lui: «Am doi bani dela împăratu', da' banii ăștia nu umblă...»

Lina.—Dece avea medălii?

Ana.—Din cătane...

Borza.—Din cătane... Doisprezece ani la Italia pe vremea verbuncului...

Ana.—Tată...

Borza.—Ce-i?

Ana.—Știi când s'a întors el... O spuneai dumneata... cum vine?...

Borza.—Poveste veche, draga tatii... A trecut vremea poveștilor... Nevastă bătrână... doamnă.

Ana.—E... trențele astea...

Lina.—Spune, bade Niculaie, uit'te, mă rog eu...

Borza.—Mă copii, mă...

Ana.—Tată...

Borza.—Mă copii, mă, cum mă topesc eu... mă!... (Bea).

Ana.—Lasă, tată...

Lina.—Lasă, bade...

Borza.—Nu calc aici de doi ani și când colo... dau peste voi și încep la povești... Ar trebui altfel... altfel... da' știe Dumnezeu, când vă văd așa două fete curate, par'că se pune înaintea mea un păienjeniș și nu mai știu ce-i dincolo de el...

Ana.—Sângele apă nu se face...

Lina.—Tot o rădăcină, bade Niculaie...

Borza.—Pe semne fiindcă nu mai am pe nime... Spița depe urmă din neamul Borzeștilor... Mă plimb așa printre zidurile mele acolo în Gruiu... N'ați mai fost pe la mine... prin hambarele goale... s'a cuibărit șorecăria... cântă greerușii în cămară; cum calc așa poc-poc, troznește podina, câte-o grindă scârț... țuști sare-o nevăstuică...

Ana.—Vai, tată...

Borza.—Și-atunci iau ciaslovul... Miluește-mă, Dumnezeule după mare mila Ta... până se întunecă... Stau așa la vatră... par'că-i simt pe toți dinainte vreme... pe tata... pe moșu'... pe Costache Borza spânzurat de Unguri la patruzeci și opt în Coasta Furcilor... (Bea) Eh...

Ana.—Prea ești singur, tată...

Lina.—Jelea, dragă, jelea.

Borza.—Nu-i nimic, copii. S'abate gândul tulbure câte-odată peste mintea omului și vâjâie așa întunecat, știi ca huhurezul peste biserica din deal, da' trece... Numai bătrânețele nu trec... Haideți încoace, la moșu'... na... la moșu'... așa... ce... unde-s furcile?...

Lina.—Aduc eu din căsuță. (Iese și revine cu două furci).

Ana.—Așa-i, că spui?...

Borza.—Bine... mai aproape... Voi toarceți, eu spui... Eu-s Stoia căpraru, voi fete în șezătoare... Așa... (Ana și Lina se așează pe scăunele și torc. Borza pe laviță începe povestea.)

Lina.—Un tăciune și-un cărbune...

Borza.—Se făcea că eram căprar la a șasălea companie în Mailand, după bătălia dela Solferino... Și era o jale mare, că ne bătuse Teleanu de ieșise cântecul:

«La Solferino devale,
Merge-un ghinărar călare
Și strigă în gura mare:
Împărate, împărate,
Pune pace, nu te bate,
Că-ți pierzi cătanele toate...»

Lina.—«Împărate, împărate, pune pace, nu te bate...

Borza.—Și așa s'a pus pace la Vilafranca.. și s'a făcut *ablazăn,* că adică plecăm acasă... Acolo este o biserică mare la Mailand... are povestea ei. O sută de ani a ținut ridicarea zidurilor... știi se tot surpa... pân' a făcut meșteru' târg cu dracu'... Și l'a prostit pe dracu', că zicea că face crâșmă, nu biserică... Mamonu' l-a ajutat, vezi, ca să încurce lumea... când la urmă, ce să vezi? Se pomenește cu crucea în vârfu' turnului... Dracu'... atunci a sărit, mă vere, și când i-a pus mâna în ceafă l-a despoiat de piele, l-a încremenit așa în piatră și s'o dus, știi de cruce... Așa stă până 'n ziua de astăzi acolo meșteru'...

Lina.—Săracu'...

Ana, își face cruce. —Ducă-se pe pustii...

Borza, bea. —Și ne-am dus acolo în slujbă papistășească și ne-am rugat rugăciune cu temeiu... așa am plecat... Du-te azi, du-te mâne prin țara Teleanului cu compania... eram holtei bătrâni,—câte zecedoisprezece ani zupași... și mergem așa, mă copii... Ajungem, la o casă mare... aici am făcut popas... Zice strajameșteru' Protavuța, o greblă de om din țara moravețului, zice: «Să curățiți țipicii, *sacrament* la mare loc am ajuns... aici e Vilafranca, aici s'a pus pace...» Și ne bagă, mă frate, într'o casă cât o biserică, cu chipuri pe păreți și cu ferești cât ușa... Și goală casa... Numa' colo 'n fund, o masă și două scaune... Zice unu', Toader Mânzatu depe țara Oltului: «Știi ce?—Ce?—Vezi colțu' mesei, Stoio, la stânga dat la vale? Asta-i masa la care s'a pus pace... Aici ședea craiul Teleanului și în fața al nostru, împăratu'... Da' craiul Teleanului decolo: In luptă dreaptă ne-am bătut...—Bătut, bătut, da' cătane mai am...—Punem pace, nu punem? Da' împăratu' zice: Să mă mai socotesc...» Și sta și se gândia, mă vere, mă, și-l durea inima de cătane. (Pe ușa deschisă a intrat notarul. Se oprește in prag nebăgat în seamă). Și-atâta s'a gândit, de s'a lăsat colțul mesei la vale, unde apăsa cu cotu', împăratu'...

Octavian GOGA

LENEA ȘI UITAREA

— Elemente de îmbogățire a limbii —

Lenea, adică puțina sforțare pe de-o-parte poate să modifice vorbirea, iar pe dealta este în stare, să construească.

Cele mai multe metafore, comparări prescurtate, dau naștere, prin uitarea, prin neglijarea unui termen, la cuvinte cu sens nou:

Lira, latinește însemna *brazdă; delirare* [1]) «a ieși din brazdă, din calea care trebuia urmată», deci «a bate câmpii». Azi când se spune de cineva că *delirează,* că e în *delir,* cine își mai dă osteneala, chiar când știe obârșia cuvântului, să-și mai aducă aminte despre *brazdă?*

Brașoavă însemna, firește, la început, un obiect luat ori adus din Brașov, o producțiune brașovenească. Azi înseamnă o palavră, ceva așa ca... o minciună, fiindcă probabil negustorii depe vremuri din Brașov, lăudându-și mărfurile, spuneau câte'n lună și'n soare.

Paganus era în latinește locuitor de sat, de *pagus.* Cum însă la începutul răspândirii creștinismului, cei mai mulți credincioși în vechile credințe erau țăranii, *pagani,* cu vremea ideea de sătean și necreștin, nu numai că formă un singur tot, dar în cele din urmă păstră numai sensul cel de-al doilea și nimeni nu-și mai aduse aminte că e vorba de un sătean, când zicea *paganus-păgân.* Lenea de a lega neîncetat cele două înțelesuri, dete precădere numai unuia și azi prin *păgân* se înțelege de poporul nostru pur și simplu un necreștin, fie el dela țară, fie dela oraș.

Forma cea mai obișnuită în asemenea cazuri și în multe analoge, — căci limbile se schimbă mai ales pe atari căi, — este *uitarea.* Nu te mai ostenești să ții minte cutare element, ți-e greu, ți-e *lene* să-l păstrezi în minte, nu-ți mai dai silința trebuincioasă.

Ciudate sunt, uneori, uitările unei părți de sens dintr'o vorbă. In veacul al XVII-a, în poezia franceză, *imbécile* era un cuvânt dintre cele mai gentile, spune Darmesteter. *Des mains imbéciles,* la o femeie, alcătuiau o podoabă [2]). Erau mâini delicate, fine. Azi, dacă ai spune: «Ce imbecilă sunteți... la mâini, domnișoară!» ar avea un efect din cele mai... admirabile. Cum s'a făcut schimbarea de sens? Ce este delicat e și fără puteri. Dacă lipsa aceasta era la cap, se înțelege că individul era *imbecil* în înțelesul de azi.

In timpurile vechi *jupan,* și mai apoi *chir,* erau cuvinte de cinste. Un vornic, un ban, un spătar erau întâmpinați cu asemenea termeni. Azi, când zici *jupân* cutare, înseamnă că ai aface cu un om căruia nu-ți vine să-i zici nici pe nume, dar nici *domnule.* Acelaș lucru se petrece cu *chir. Chir Temistocle, chir Iane,* spui unui mic negustor, și anume de neam grec. Cam tot așa se petrece cu *jupân,* din punctul de vedere al... naționalității, deoarece, în cele mai multe cazuri, se aplică unui Evreu: *jupân Solomon, jupân Avram.* Se mai zice însă *jupân,* cu înțeles de «patron», de către ucenici și calfe, stăpânului unei cismării, de pildă, ori de ce neam ar fi el.

Uitarea punctului de plecare, prin lenea de a-l ține minte, a dat naștere și la un bunicel număr de superstiții.

La țară și în multe mahalale din orașe, pentru nimica în lume nu s'ar da noaptea gunoiul afară din casă. De ce? Ți se răspunde: «E rău de urât». Firește: In timpurile mai vechi, atunci când poliția aproape nu exista și când tâlharii se plimbau cu mâinile 'n șolduri, era periculos a deschide ușa casei, noaptea. Și când cineva ar fi fost trimis, de pildă, să arunce firimiturile dela masă, cei mai cu pricepere din casă interveniau: «Lasă, că e urât noaptea». Cu vremea s'a uitat de unde pleca «urâtul» și ne-am pomenit cu o superstiție. La fel e și părerea privitoare la ștersul pe ochi. Dimineața în grabă, în casele unde sunt mulți copii, câte doi înhață — uneori — acelaș ștergar. «Nu, că vă certați pe urmă» zice în chip de superstiție cineva mai bătrân. Nici vorbă, dacă ștergarul nu e prea mare, și fiecare îl întinde în partea lui, foarte lesne ajung la părueală. Am văzut, însă, la țară, unele prosoape lungi de un stânjen, și totuș intervenția se ivia de'ndată ce vroiau să se șteargă doi inși în acelaș timp. Prin urmare se uitase pricina interzicerii din alte dăți.

«Dacă verși piperul pe masă, e semn de ceartă; dacă verși paharul cu vin e veselie». Fără 'ndoeală. Răsturnând piperul, o să faci pe mulți să strănute, și e cu putință — după cum sunt și comesenii — ca unii să-și arate nemulțumirea cât se poate de lămurit. Când se răstoarnă însă paharul cu vin, în cele mai multe cazuri, masa e pe sfârșite, băutorii sunt bine, adică prea bine dispuși, și nimeni nu mai bagă în seamă greșeala celui care a început să piardă mișcările regulate, ca dealtfel cei mai mulți dintre ei.

Și aci, ca și în cazurile amintite mai 'nainte, uitarea a înlăturat învederarea pricinii. S'au păstrat numai urmările efectului. Neînțelegând rostul lucrului, înfățișarea superstițioasă s'a ivit.

Uitarea, această formă a lenei, e una din temeliile pe care se reazimă atâtea și atâtea în lumea asta.

Poeții au vorbit-o, mai totdeauna, de rău, și de foarte multe ori cu bogată și deplină dreptate.

Pleacă un om de lângă noi ori chiar din vieață. Intâile minute, ceasuri, zile, uneori luni și chiar ani, sunt plini de amar pentru cei rămași. Incetul cu încetul însă încordarea aceasta sufletească se face din ce în ce mai mică; sforțările făcute pentru a ne aduce aminte de prietenul ori ruda plecată slăbesc pâna ce cu vremea se pierd în întunericul timpului care se așterne peste tot.

[1]) **A. Darmesteter,** *La Vie des Mots,* Paris, Delagrave, 1899, p. 96.

[2]) **A. Darmesteter,** *La Vie des Mots.* Paris, Delagrave, 1899, p. 106.

L'herbe pousse plus vite au coeur que sur la fausse[1])

Omul care simţia la fel cu noi, care ne mulţumia vieaţa numai prin fiinţa lui, doarme într'un mormânt ori e dus departe, şi poate pentru totdeauna. Celor rămaşi în locul cel vechiu, uitarea le soseşte în sbor, căci lucru ciudat noi înşine luându-ne rămas bun dela el i-am zis poate «adio»:

Adio! vorbă dureroasă,
Necunoscută sus, în ceruri; simbolul unui stins moment,
Pornit să intre 'n veşnicie; speranţă slabă, îndoioasă,
A celor cari mor cu ochii, sorbind un punct din firmament[2])

Uitarea e unori o nelegiuire, o dovadă neînchipuit de puternică despre neomenia oamenilor. E cea mai dureroasă moarte pentru cel uitat, pentru fiinţa aruncată afară din amintirile tale.

...Şi cu toate astea, dacă omul n'ar avea putinţă să uite multe, multe lucruri, simţiminte şi chiar idei, ar fi pierdut; n'ar mai putea merge mai departe în vieaţă.

Dacă ar păstra în minte-i tot ce a văzut, auzit, simţit, nefăcând nici o alegere între cele primite, nu s'ar putea mişca înainte, nu ar mai avea nici o activitate.

Când Guyau zice:

Oublions et marchons. L'homme sur cette terre,
S'il n'oubliait jamais, pourrait-il espérer?

dă o înaltă regulă, o lege a vieţii. Chiar amintirea celor pierduţi dintre noi va trebui să fie umbrită, măcar în ceasurile de muncă, dacă voim să putem lucra. Altfel durerea ne-ar înneca fiecare clipă a vieţii.

Cu atât mai mult trebuesc uitate amintirile, neajunsurilor suferite, ştirile cari nu ne sunt de nici un folos, cunoştinţele cari nu au nici o legătură cu rostul nostru în lume.

Iată dar o înfăţişare în care această formă a lenei, *uitarea*, poate fi trebuitoare, după cum uitarea unor elemente modificătoare limbajului, lipsa de sforţare de a menţine anumite legături, duce la îmbogăţirea limbii.

N. I. APOSTOLESCU

OCTAV BĂNCILĂ

Printre puţinii mosafiri cari au fost vara trecută la M-rea Agapia era şi Octav Băncilă. Barba, pălăria şi apucăturile lui, mai altfel decât la ceilalţi oameni, mi-au spus cine este mai 'nainte ca să ştiu cum îl cheamă. Am ştiut curând şi cum îl cheamă. Ne vedeam zilnic, ne salutam, dar nu ne pierdeam vremea unul altuia. El mergea către altarul lui, eu către al meu... Zilele frumoase erau puţine şi deci foarte scumpe. Băncilă pornia cu ghergheful lui la subţioară şi se aşeza la picioarele brazilor, pe malul pârâului, ori înnaintea vreunui colţişor al mânăstirei, ales de ochiul lui de pictor.

Melancolie

Il vedeam uneori din fereastra mea, cum sta lângă pârâu şi muştruluia câteo pânză începută. Lucram şi eu... Urmăriam, pe paginele albe, vreo icoană care mă chema, citeam ori visam... Dar îl invidiam pe pictor. Aş fi schimbat cu el, măcar vremelnic. Aş fi dat bucuros călimările mele, ca să am, în schimb, unealta lui de lucru. Cuvântul e atât de vinovat şi spune şi ce-ai vrea şi ce n'ai vrea! Şi o icoană scumpă pe care, în scris, ar trebui s'o risipeşti în trei sute de pagini delatoare, în pictură o exprimi, întreg şi tainic, într'o singură pagină!

Când Băncilă era gata să plece din M-rea Agapia, l-am rugat să mă lase să văd şi eu comoara ce agonisise. Sâmburele expoziţiei, pe care a deschis-o azi la Ateneu, este acea mică expoziţie, de astă toamnă, din casa maicei Kirikia. Venerabila maică nu va şti niciodată limpede pe cine a ţinut în casa cuvioşiei sale, nici norocul şi frumosul faptului să chemi asupră-ţi luarea aminte a unui pictor. Aşa e cu toate fericirile noastre: ele sunt toate în opiniunea celuilalt. Când a întrebat-o cineva pe cuvioasa bătrână:

— Ai văzut, maică Kirikie, cum te-a zugrăvit d-l Băncilă, mosafirul sf.-tale? (Răspunsul a fost):

— Da corghii au ştiut ce face el acolo!..

Astăzi Octav Băncilă şi-a cărat, dela Iaşi la Bucureşti, orele lui de muncă, zilele lui cu soare şi a deschis în glaciala sală de bibl'otecă a Ateneului Român a doua sau a treia lui expoziţie. Deşi după zece minute de şedere în această sală te încearcă guturaiul, deşi lumina zilei e înlocuită aci cu lumina electrică, totuşi expoziţia e cercetată cu simpatie. Octav Băncilă a atras atenţiunea lumei noastre, în chip deosebit, acum cinci ani. Pentru ce? Pentrucă o notă specială, dureroasă şi revoluţionară, strigă în pânzele lui.

Mărturisim că nota aceasta îl impune preocupărei şi condeiului nostru. In general, Octav Băncilă e un pictor hirsut şi trist. Nu găsesc în cele vreo şaizeci de pânze pe care le expune azi niciuna unde pictorul să se fi jucat sau să fi avut vreun gând şăgalnic. Pictura lui îţi spune o silinţă serioasă şi aspră. Imperfecţiunile constatate pare că vor cădea, în pânze viitoare, mulţumită forţărilor neobosite de care îl simţi capabil pe acest muncitor bărbos şi gânditor. Stângăciile acestui pictor nu te supără! Ai vrea să le deduci şi să le scuzezi prin nu ştiu ce raţionament irefragabil!

Pentru mine unul asta însemnează că ai simţit în el o inimă şi o minte. Iată pânza: *Pâinea noastră cea de toate zilele*. E un ţăran care stă lângă boii lui şi mănâncă mămăligă neagră, iar boii, pae — pâinea lor cea de toate zilele. Departe, în fund, se vede aria şi şirile boereşti. Boii aceia nu sunt prea bine caligrafiaţi. Capul boului, care stă în picioare, se ascunde în parte şi ceia ce se mai vede se vede rău. Dar stăpânul boilor e dureros şi aspru spovedit. Şi cu vioiciune ne pare rău că acest tablou nu e desăvârşit.

Iată altă pânză: *Pribeagul*, un ţăran doborât de oboseală şi de gânduri, pe un muşuroi, în câmp. Cu spatele, de pe care curg trenţele cămăşei, stă spre soarele în declin. Un cer posomorât îl învălue cu plumb. Un pământ ingrat şi argilos îl înconjură cu ghimpi. Şi pălăria şi traista şi sapa pribeagului zac pe pământul lui duşman.

Acest tablou, reprodus în câteva sute de mii de copii, ar trebui să stea la căpătâiul tuturor bogaţilor şi oamenilor politici din ţara românească. Mai sunt şi alte pânze cu cari aş împodobi bucuros casele conducătorilor noştri: *Historia*, *Intrunirea*, *Propagandistul* şi altele din expoziţia de acum 5 ani.

E un fior nobil, rar, acela care străbate sufletele noastre, când stăm şi ne adâncim într'o operă de artă închinată durerilor aproapelui. Octav Băncilă nu se joacă, ci cugetă şi simte. Câtă nevoe avem de aceşti artişti majori, ieşiţi din aleanurile şi din jocurile copilăriei şi ajunşi la majoratul aspru al convingerilor bărbăteşti şi al operilor generoase! Ştie şi Octav Băncilă să iubească frumuseţile naturei. Vedeţi pânzele lui, lucrate astă-vară, la Agapia. Ştie şi el să zugrăvească ochi frumoşi. Vedeţi reproducţia de aci, vedeţi *Ruga* şi altele. Dar talentul lui se străduește, fie chiar cu primejdie, către ceva mai meritos şi mai înnalt.

Păţania unui artist

Să încununăm cu toată simpatia noastră această frumoasă străduinţă! Să salutăm în Octav Băncilă pe artistul dureros îndrăgostit de cei mai mulţi, de cei mai buni, de cei mai nedreptăţiţi dintre noi!

G. GALACTION

[1]) **Th. Gautier**: *La Comédie de la Mort* a zis Théophile Gautier.
[2]) **H. G. Lecca**, I. N. R. I., Partea III, p. 54.

FIGURI CONTIMPORANE

PROȘTII

Scena întâia.

Intr'un teatru, — din țară.

O odaie mare, cam cât un salon, te vestește, cum intri, prin vorbele depe ușă, că e «cabinetul directorului».

Săracul!.. Gol e!.. Nu directorul; cabinetul.

O masă, drept birou, — un jilț jupuit,— o canapea beteagă, — și patru scaune, de patru neamuri, — atât.

Pe ziduri, două poze la dreapta, o oglindă brumată la stânga, și rama unui șters regulament, în fund; — iar sub masă, pe scândurile năclăite de mult cu o fostă vopsea, stă pitit un petec de nu se știe ce, — de pâslă, de scoarță, sau de covor,— în așa hal e.

N'a venit încă directorul, dar trebuie să vie. Așa arată și cel care-l așteaptă într'o chițimie dealături, declarată «secretariat», — și teancul de hârtii, care doarme, sub paza călimărilor, pe postavul bălțat al mesei.

Și, când vine, vine 'ncet, agale, — căci e tacticos; nu se trece cu firea. Cinci minute, până să se desbrace; alte cinci, de vorbă; zece, ca să iscălească de câteva ori; mai aprobă o amendă; mai întreabă ce s'a jucat în ajun, c'a fost la țară; mai se face că adună niște sume, — și, în sfârșit, după o jumătate de ceas de domnie, bucuros că nu s'a ivit nici un «nărăvaș», — așa le zice el actorilor, — ca să refuze vr'un rol, ori să-și părască colegii, se ridică să plece.

Dar n'are parte. Bate cineva.

— Intră!..

In locul secretarului, — care trece alături, să dea drumul urgentelor, — apare un jidan, roșcovan, bețivan, hoțoman, — leit misit.

— Să trăiți, *domnu'* director.

— Bună ziua. Ce este?

— *Puntru* lemnele.

— Ce lemne?

— Lemne ale... decolo... dela mașină...

— Aa! de'ncălzit... pentru calorifer?

— Da-da, ale!... O miie de metri... Adus... așezat... măsurat...

— Știu-știu. Le-am văzut. D'acolo viu. Dar nu le primesc.

— Nu le primiți?

— Nu.

— *Puntru* de ce?

— Intâiu, fiindcă sunt așa de rare, că treci d'abușile prin ele; — și-al doilea, fiindcă e numai plop și tufan. Rar scoate capul câte-o buturugă de stejar, — iar fagul, îți dau cinci lei de bucată, dac'or fi 10 la metru.

— Vai de mine, *domnu'* director!... Cum se poate!... Lemne aste, cel mai fain... Am dat și la *madam* Vranovici, și la domnu' prefect... Mi-au spus «brava»... Intrebați...

— Ce să 'ntreb! Nu văd eu?... Contractul cere fag și stejar, așa e?.. Fag, pentru flacără, și stejar, pentru jăratic; pe când dumneata...

— Am adus... poftiți... vedeți...

— N'auzi c'am văzut?

— E! și nu este?

— Ba e, ce ți-am spus: fel de fel, afară de ce trebue.

— Pe vieața mea, *domnu'* director!...

— Ei, lasă! ce mai stăm de vorbă. Nu le primesc, și pace!...

— *Domnu'* director! așa să trăesc, dacă nu mă costă pe mine, cât le dau... Nici nu câștig... Dar, *puntru* c'am vorbit...

Aşi!... Domnul director s'a trântit pe canapea și răsfoește o carte, ca să nu răspundă.

— Gândiți-vă cât drum, o zi ș'o noapte... Boii *ubusiți*, oamenii nemâncați... cer plată... și nu pot lua un ban, dacă nu iscăliți către domnu' primar, precum că s'a primit.

— Geaba, domnule, că nu-ți dau.

— *Domnu'* director!... Pe ce să zic?... Iaca, pe viitorul meu...

— Ia lasă blestemele!.. Scrie la carte, adică 'n contract, s'aduci fag și stejar?...

Așa le-am dat și anul trecut.

— Nu știu. Anul trecut, nu eram eu.

— Intrebați, vă rog, pe domnu' primar.

— Ce-am eu cu primarul?

— 'Mnealui a făcut contractul.

— Da; «'mnealui» l-a făcut, și eu răspund. Va să zică, ce mai încoa și'ncolo!.. Scrie'n contract fag și stejar?... Dacă scrie, salutare.

— Cum, *domnu'* director! să le iau înapoi?

— Slobod.

— Și ce să fac cu ele?

— Treaba dumnitale.

— Să le duc la pădure?.. Să le dau pe-aici, pe nimic?.. Să pierd?..

Și, cum se uită întrebatul în carte, par'că n'ar auzi, — tot așa îl măsoară și jidanul, cântărind, nu *ce* argument să mai aducă, — căci îl știe, îl are, — ci *dacă* trebuie să-l aducă.

Mai zice dar, ca încercare, încă un «*domnu'* director», rugător, umilit, — se îndreaptă spre ușă, ca și când s'ar hotărî să renunțe, — se întoarce, mai bombăne o rugăminte, — și, la urmă, apropiindu-se bine, îi zice mai mult pe șoptite:

— Ei, iacă, *domnu'* director; ca să nu le iau și să le dau pe nimic, că' sânt om sărac, — aide să pierd 500 de lei.

— Cum să pierzi 500?.. întreabă directorul, nu tocmai nedomerit, căci a mai avut aface cu d'ald'ăștia și-i cam miroase intenția.

— Uite-așa!.. în loc să pierz o miie-două, treacă dela mine 500.

Și e atâta viclenie dulceagă în diabolica momire a ovreiului, în cât, doar să nu vrei, n'ai pricepe.

— Nu ți-e rușine obrazului!.. îi trântește, necăjit, directorul. Ce sunt eu? Terchea-berchea? De teapa ta?.. Aidi! Ieși afară!..

Incearcă gonitul să'ngăime: «vă rog... nu vă *supurați*... în afaceri...», — dar necăjitul nu știe multe și, fără alt strigăt, numai din ochi, îl mătură.

Tot atunci, atras de ultimele vorbe, reapare secretarul.

— Auzi, domnule, nerușinatul!.. Să mă mituească!

Aude, cum să n'audă?.. și'ncă foarte bine; dar tace și dă din cap, zâmbind, — că știe el ce știe.

Peste nici un ceas, directorului, — neplecat, căci îl prinseseră doi «nărăvași», sosiți să-i smulgă câte-un *avans*, — îi vin dela Primărie, următoarele rânduri:

«Primiți, vă rog, lemnele, așa cum sunt, dând adeverință aducătorului».

Și, pe când el mai citește o dată, nevenindu-i a crede, — secretarul îi dă pe ascuns cu tifla, și-i zice-n gând:

— Prostul!..

* * *

Scena doua.

Tot în țară și tot cu un director, — dar într'o prăvălie.

Cutare școală a cumpărat, pentru internat, niște vase de bucătărie, și directorul, spre descărcare, a venit să-și ia facturile.

— Nu mile-ați trimes, cum a fost vorba, — adaogă el, cam apăsat.

— Iertați... n'am putut... dar sunt gata.

— In trei exemplare: unul, timbrat,— și două copii?

— Da-da; în regulă. Vedeți.

Intr'adevăr, sunt trei foi, cu firma prăvăliei, cu numele școalei furnisate, cu timbru iscălit pe una, și numai cu semnătura stampilată pe celelalte; însă, în loc, de amănunțirea celor cumpărate, cu prețul fiecăreia, sunt trei rânduri albe, — iar în loc de un anumit «total», negustorul a scris numai: «am primit suma».

— Ce factură e asta?.. întreabă directorul, — om simplu, de curând numit, nemolipsit încă de ispitele contabilității.

— Ei ce? S'a greșit ceva?

— Ba nu; dar n'ați pus nici *ce* s'a cumpărat, nici *cu cât* amume.

— Aa! nu face nimic. Am lăsat gol. Ca să scriți ce credeți. Și la alte școli, și la Uzină, și la Căile Ferate, tot așa facem. Așa e obiceiul. — Dar, dacă voiți cu orice preț... — Marcule!.. Pune ici, dasupra; «o mașină de gătit, 140, — vase de bucate, 67», — și dedesubt: «total, 207.»

Iar în urma celui care ese, chitind facturile, așa cum le ceruse, — și stăpânul prăvăliei, și Marcu, se uită unul la altul, par'c'ar zice:

— Prost director!..

* * *

Scena treia.

Pe câmp, în bivuac.

Un escadron, întors din Bulgaria, e-n ultima etapă spre garnizoană.

Sburdă soldații, strângând corturile; vagmistrul chefliu, cântă cu ofuri; gradele sunt mai blânde, — și toți ofițerii trăncăne — afară de căpitan, care încheie, sub un pom, socotelile.

— Salve!... îi strigă, trecând p'acolo, un alt căpitan, rezervist, — bătrâior, dar sprinten, șmecher și șters, în vremuri, de pe tablou, pentru «diverse». — Dar ce faci?.. Pleci?..

— Da, — și-mi strâng finanțele.

— Cât ai cheltuit?

LITERAŢII IN FUNCŢIUNI

D-l Haralamb Lecca a fost numit inspector general al teatrelor. Ne pare bine că d-l Duca a căutat să recâştige pentru

H. G. LECCA

teatrele subvenţionate preocupările acestui energic şi priceput om de teatru.

Totuş pe deoparte vestea numirii d-lui Lecca în postul, cu titulatură atât de răsunătoare, *de inspector general al teatrelor* ne-a aruncat în suflet o umbră de vagă întristare. Inspectoratul general al teatrelor, să n'o ascundem, este o simplă sinecură. Şi totdeauna ne pare rău când vedem energii reale scoase din rândurile muncii pentru a fi răsplătite cu foloase ce nu cer în schimb nici o osteneală.

Să sperăm însă că d-l Lecca, a cărui putere de muncă o cunoaştem, va izbuti să transforme sinecura ce i s'a acordat într'un loc de muncă rodnică.

— Vr'o miie trei sute.

— Ce, mă?.. 1300, în două luni, cu atâţia golani şi atâtea gloabe?.. Fugi d'acolo, că nu se poate!..

— Zău! uite condica.

— Ei, cum dracu!... Eu cu ai mei am păpat trei mii, plus alte două, ştii.. mai aşa; — fac cinci, şi colonelul tot n'a zis că-i mult. — Bravo-bravo!.. Bine de tine!.. Ceac-pac, ese un voiaj.

— Ia fugi!.. Ce, nu ţi-e bine?

— Cum, adică... nici aşa... pe ici pe colo... câte-un pic... de poftă?.. Nimic-nimic?

Şi, fiindcă cellalt râde, în loc să se supere, — se uită lung la el, ca la o eclipsă, — flueră, îşi face cruce, dă din cap, iar mai flueră, şi-o ia-înainte, pe drum, mormăind, drept adio:

— Măăă!.. da' prost eşti!..

Haralamb LECCA

□ □ □

HARPELE

Pe unele morminte egiptene sunt reprezentaţi doi harpişti.

Şi harpele cântară alterne la Memfis:
— «Fii vesel, râse una arpegiind o gamă,
«Sărută, cântă, joacă şi forţele'ţi sfărâmă
«Să mori de voluptate, nu de dureri ucis!

— «Fii bun, suspină alta, lumina e un vis!
«Să nu doreşti fugarul fior ce se destramă
«Ci să ridici în tine etern şi de aramă
«Un zid să te despartă de falsul paradis!

Şi vorba'nflăcărată îngână vorba rece:
— Fii mare, totul moare!... — Petrece, totul [trece!...
Şi veacuri după veacuri ca vorbele-au [pierit.

Dar auzim şi astăzi cum ese din morminte
Şi cum prelung se'nalţă spre cerul nesfârşit
Ingemănat ecoul aceloraşi cuvinte.

1912 **Horia FURTUNA**

IN INDOIALĂ...

«Nu te-am uitat», atâta scrie
Pe cartea ce mi-a fost trimisă.
Şi tot mă 'ntreb; minunea asta
De mîna ei să fie scrisă?..

Când după anii cîţi trecură
Eu nu-i mai recunosc nici scrisul,
Mai pot să cred în fericirea
Că i-aş mai fi şi astăzi visul?..

...A scris-o vre-un glumeţ, să-şi facă
Din chinul meu, plăcerea lui.
Dar cine oare-mi ştie dorul
Cînd nu-l spusesem nimănui?..

Chiar când gândiam la ea, suspinu-mi
In piept îl sugrumam de lume...
— Dar dacă 'n vis voi fi chemat-o,
Destăinuind frumosu-i nume?..

V. PODEANU

CRONICA MUZICALĂ

Sala Liedertafel.—*Al III-lea concert al „Quartetului bucureştean". — Concertul d-rei Cornelia Iacobson.*

Palatul Ateneului. — *Concertele d-lui Pablo Casals.—Al XIII-lea simfonic.*

Incet, însă sigur şi cu multă voe bună, îşi urmează cursul activităţei sale, tânărul „Quartet bucureştean".

Mutându-şi penaţii în sala Liedertafel, locaş mai prielnic muzicei de cameră, valoroasa falangă a dat a treia, însă nu ultima audiţiune a stagiunei.

Quartetul in sol minor de Grieg, cu sonorităţi ingenioase, cu armonii cari destăinuesc deîndată, firea atât de originală a subtilului maestru; expresiva *Sonată in sol minor* de Haendel, pentru două viori (d-nii de Kresz şi Metzner), şi piano (d-l Skohoutil), *Quartetul in mi minor No. 8*, în care geniul lui Beethoven se manifestă atât de deplin au fost surprizele plăcute ce ni le-au oferit d-nii de Kresz, Metzner, Skohoutil şi Waterstrat.

Şi cei patru tovarăşi, au căutat a tălmăci cu cât mai multă credinţă şi evlavie, gândirea acelor mari maeştrii: au reuşit cu prisosinţă, căci o atmosferă de artă curată, cutreera interesanta lor interpretare.

Un public mai numeros ca de obiceiu, a răsplătit frumoasa lor isbândă, cu aplauze bine simţite, şi putem prooroci că tentativa celor patru fraţi siamezi atât de simpatici, a prins rădăcini cari vor deveni din ce în ce mai temeinice.

* * *

O drăgălaşă stea s'a arătat pe firmamentul nostru muzical: d-ra Cornelia Iacobson, aproape o copilă, care a interpretat un program demn de virtuojii de seamă.

De Bach-Taussig *Tocata şi Fuga*, de Beethoven *Rondo şi Sonata op. 31*, de Chopin un *Preludiu*, un *Studiu*, o *Nocturnă* şi o *Poloneză*; de Weber *Concertstück* pentru două piane (cu excelentul Th. Fuchs la al doilea piano) şi de Liszt *Venezia şi Napoli-Tarantelă*.

Toate aceste pagini de stil diferit şi grele de executat, au fost redate de tânăra concertistă cu o sonoritate înt'adevăr orchestrală şi pururea euritmică.

Pe lângă acest dar surprinzător la o aşa fragedă fiinţă, trebuie să mai adăugăm un temperament cald şi energic, o tecnică plăcută, o poezie care promite.

Dar, d-ra Iacobson nu se va odihni, sunt sigur, pe laurii săi timpurii; ea îşi va modela darurile multiple, perfecţionându-le din ce în ce mai mult sub înţeleptul învăţământ al vestitului maestru Godowsky: graţioasa crisalidă de azi, va deveni mâine un fluture fermecător.

* * *

Când un virtuoz planează la înălţimi de artă atât de inaccesibile ca acelea atinse de d-l Pablo Casals, acel virtuoz e un *ales*; el devine astfel, demnul colaborator al gândirei compozitorului: instrumentul din care trage tot ce inima marilor maeştrii a putut exprima în accente neperitoare, numai e un instrument, ci un ecou credincios al acelor gândiri geniale, şi înaintea sa dispare stavila ce, de obiceiu, desparte pe executant de creator.

Ne-ar fi aproape cu neputinţă să mărturisim,— şi aceasta, spre marea laudă a neîntrecutului violoncelist, — care din paginele ambelor sale recitale, le-a tălmăcit mai minunat; căci, — calitate rară la un virtuoz, — d-l Casals se identifică absolut cu spiritul operei ce o interpretează.

Un program metodic, raţional, eclectic prezinta toate atracţiunile: clasicii erau reprezentaţi prin Bach *(Suitele în do şi în sol major)* Bocherini *(Concertul în si major)*, Locatelli *(Sonata în re major)* Beethoven *(Sonata în la major, Şapte variaţiuni pe o temă de Mozart)*; modernii prin Em. Moor *(Elegie în mi major)*, Brahms *(Intermezzo* transcris pentru violoncel), Dvorak *(Rondo)*, Gabriel Fauré *(Elegie, Sicilienne, Papillons)*, Jean Huré *(Arie)*, Saint-Saëns *(Allegro-Appassionato)*.

D-l Casals e unul din cei mai autorizaţi legatari ai tradiţiunei clasice: pentru dânsul, acea tradiţiune nu devine prilej de interpretare şcolastică în înţelesul strimt şi rece al cuvântului; din contra! O viaţă perpetuă animează *Suitele* bătrânului cantor şi *Sonata* titanului, o viaţă în care inima e în veşnică fierbere; un colorit totdeauna just estompează liniile de al doilea plan şi pune în lumina cea mai vie pe cele principale.

Tecnician fără seamăn, el săvârşeşte minuni de virtuozitate, cu cea mai mare linişte,— liniştea „celor tari", — *(Menuetto con variazzioni* din *Sonata* lui Locatelli, vertiginoasa *cadenţă* compusă de concertist pentru *allegro* din *Concertul* lui Bocherini, cele *Şapte variaţiui pe o temă din „Flautul magic"* de Mozart, din cari Beethoven a făcut un giuvaer de graţie şi de stil mozartian, *Les papillons* de Gabriel Fauré, delicioasă pagină de muzică descriptivă...).

Acest clasic care 'şi-ar putea mărgini preponderenţa glorioasă numai în domeniul vast şi ceresc al clasicilor, e tot atât de cuceritor şi în

PATRU SONETE

I

Când sufletul nu mai încape 'n sine,
In zarva Universului — smălțată
De-acea tăcere vecinic înghețată —
Se-asvârle de pe culmile-i senine...

Nu-i limită 'n văzduh să n'o abată,
Nu-i punct de-afară 'n el să nu-l îmbine;
Fluidu-a mii de pleoape și 'l aține
Pe-adâncu 'ntreg, pe înălțimea toată.

Despică Timpu 'n lut; surprinde Sorii;
Destramă Aerul; îngenuchează
Misteru 'n tot mai largi laboratorii...

Sfidându-și oboselile și frica,
Răstoarnă ce-i creiat, cum vrea creiază...
...Și totul se reduce la nimica!...

II

Da, totul la nimica se reduce, —
Și numai clipa oarbă ni-e stăpână.
Ea, ce din gol se-asvârle ca o mână,
Dând — tot ce-a dat — cu-acelaș gest s'apuce...

O, tu, risipă sfântă de țărână
Ce te perinzi în șiruri de năluce...
In care punct e ochiul ce-și străluce
Sarcazmu 'nfiorărei ce te mână?!

Am fost cândva în vremuri fermecate,
Când n'am fost..! Azi cu toate sunt, și toate
Umil zâmbindu-mi, stau rânjind deoparte.

Vai! Cine să mă mângâe?.. Divino,
Fă-ți milă tu de bietul «du-te, vino»,
Tu, care dai puțin dar tot, Tu, Moarte!

1913

III

Ea dă puțin dar Tot, gândi seninul
Cugetător... Și 'n clipa de sfârșire
Zâmbi, din buze vagi, cu-acea zâmbire
Prin care trece ca un fulg suspinul...

Atât mai vru, odihna în neștire,
Neantul ei ce umezește plinul
Pământului și 'l ține beat, ca vinul...
Și groapa-i dete loc de odihnire...

...Da 'ntr'un târziu, în valu-i de țărână
Pătrunse-un fier tăios și-un fir de soare,
Venise cineva pe câmp să are...

Pe unde fuse cap și piept și mână
Intrau semințele, cu mii de brațe
Să-l sgâlțâe și 'n aer să-l agațe!

IV

Năluca lui eși din nou acuma...
In fire moi se clătina sub soare
De par'că vrea să spue tot ce doare
In humă, când deschide ochii huma...

Tot viul vechi, în biata clătinare
Redus, umil se ridica 'n huiduma
De aer! Neș'iind de sine numa,
Tânjia 'n neantul clipei solitare...

. . . .

Spre cine să vă 'nalț pleoape pale?
Tu inimă de ce mai strigi? Pe cine?...
In tot ce e, nu-i nimeni pentru tine!

Nu-i nimeni pentru gemetele tale!
Și 'n cât e timp și 'n cât se vede zare
Nici o scăpare vai, nici o scăpare!

George GREGORIAN

acela al muzicei moderne: în Brahms ca și în Fauré, — pagini celebre, pagini consacrate, — ca și în nobila *Arie* a domnului Jean Huré, pe care am avut plăcerea de a-l aprecia aci, acum câțiva ani, d-l Casals împrăștie victorios, magia luminoasei sale interpretări.

Și pe lângă toate aceste daruri, unele ale naturei, celelalte, rezultatul unui studiu adâncit de toate zilele nu numai al instrumentului, — aceasta n'ar fi de ajuns, — dar și al întregei muzici, al muzicei trecutului, al muzicei prezentului, peste toate aceste daruri, mai presus de ele, adie o atmosferă de distincțiune supremă care înobilează chiar paginile cele mai banale de mecanism pur; o omogeneitate extraordinară în întreaga gamă a sunetelor; fiecare timbru cu exacta sa valoare, cu calitățile sale atât de variate: accente acute de vioară, pe lângă gemetele adânci ale notelor grave.

Și când, cu ochii închiși, acest artist rar, evocă, in mod atât de elocinte, cu o convingere atât de nobilă, spiritul marilor maeștrii, el pare a fi cuprins de o completă hipnoză: în acele clipe, nu numai arcușul, nu numai coardele minunatului său instrument, nu numai mâna măeastră care le face să vibreze, sunt în contact cu spiritul semizeilor Bach și Beethoven, și sub absoluta lor dominațiune, dar și întreaga ființă a marelui interpret, — creer, duh și suflet — se înalță sus, sus de tot, la aceleași înălțimi dela cari domnează senini, asupra bietei noastre omeniri, titanul și cantorul genial, — înălțimi cerești...

Acest latin, care pe lângă o muzicalitate cultivată la izvoarele cele mai prețioase, și-a purificat talentul extraordinar în atmosfera rafinată a școalei franceze, a atins astfel la cea mai înaltă perfecțiune la care poate tinde un interpret...

Rare ori virtuoz a fost sărbătorit la noi ca dânsul: o sală plină, cum n'a fost niciodată, l'a aclamat cu frenezie; Regele nostru, marele nostru Rege, a binevoit să-i confere cravata de comandor al „Coroanei României“, — aceiaș distincțiune pe care o acordase unui alt Pablo, unui alt spaniol, neuitatului Pablo de Sarasate.

De această prețioasă cinste, va fi mândru, nobilul artist și asemenea triumfuri nu le va uita. Va veni, nădăjduesc, cât mai des, spre a ne predica cuvântul cel bun, sărbătoritul apostol cu capul isteț și expresiv de tânăr prelat catolic, care dela prima notă din *Allegro ma non tanto a Sonatei in la major* de Beethoven, a cucerit dreptul de mare cetățenie printre noi!

Un tânăr pianist vienez d-l Schulhoff, s'a distins prin acompaniamentul său de o rară muzicalitate; colaborarea sa la aceste două serbări memorabile ale muzicei a fost la înălțimea marelui „rege al violoncelului“.

* * *

Nu-mi mai rămâne loc spre a vorbi despre al XIII-lea concert simfonic.

Cu atât mai bine! Căci acest *Festival Wagner*, festival fără coruri, fără protagoniști ai cântului, nu conținea decât pagini, — minunate fără îndoeală, — dar executate și reexecutate la precedentele audițiuni simfonice.

In cronica viitoare ne vom întreține despre interesantul recital de vioară al d-lui C. C. Nottara.

M. MARGARITESCU

□ □ □

CRONICA TEATRALĂ

TEATRUL NAȚIONAL. — **Denisa,** piesă în 4 acte, de *A. Dumas-fiul.* — **Reintrarea d-rei Tina Barbu.**

Pentru reintrarea d-rei Tina Barbu, Teatrul Național a reluat *Denisa.* Scopul scuză mijlocele. D-ra Tina Barbu este un element de seamă de care prima noastră scenă nu se poate lipsi. Și trebuie să fim recunoscători d-lui Brătescu-Voinești că a isbutit să reîntregească trupa Naționalului cu această artistă merituoasă. Ne-ar fi plăcut însă, desigur, să revedem pe d-ra Tina Barbu într'o piesă în care temperamentul său puternic, cu accente uneori stranii, adesea neprevăzute, să se poată desfășura în toată întinderea lui interesantă și în care publicul, neprevenit de amintirea marilor interprete străine, n'ar fi fost mereu stăpânit mai mult de curiozitatea comparației decât de nerăbdarea unor emoții noui, neașteptate.

Totuș, artista a eșit biruitoare din această grea încercare. Repertoriul Teatrului Național n'a eșit însă îmbogățit, de oarece *Denisa* nu are nici o calitate prin care să impuie atenție și să stârnească interes. Ea face parte din acea serie strălucită de pledoarii pe cari marele avocat, Alex. Dumas-fiul, le-a făcut să răsune, spre auzul lumii întregi, dela cea mai ascultată tribună: scena. Răscumpărarea greșelii de iubire prin suferință și reînălțarea femeei prin ertare au alcătuit una din temele frecvente ale acestor pledoarii cari acum cincizeci de ani au interesat și-au sguduit. *Denisa* și azi ne face să plângem, deși ne interesează mai puțin. Dar aceasta nu din cauza chestiunilor neactuale pe cari piesa le ridică — cum crede un cronicar dela noi — ci din pricina *mijloacelor* prin cari autorul le pune în perspectivă scenică. Azi, cași acum cincizeci de ani, o pată în trecutul unei fete poate să zădărnicească o căsătorie ce nu se întemeiază pe interese inavuabile. Inima omenească se țese, azi cași acum cincizeci de ani și cași acum o mie de ani, din aceleași fibre pe cari le fac să tresară în primul rând iubirea egoistă și amorul propriu. Indrăsneala scriitorilor cari se fălesc cu anarhismul lor moral, n'a putut să schimbe proprietățile cărnii și sângelui omenesc, iar concepțiunile de vieață modernă n'au fost in stare, din fericire, să sdruncine „prejudecățile“ cari alcătuesc însăși temelia moralității noastre sociale.

Nu e mai puțin adevărat însă că azi se poate erta mai ușor o greșeală de iubire în trecutul unei fete. Și poate că la pregătirea acestei stări au contribuit întrucâtva și pledoariile uneori cu succes dramatizate ale lui Dumas-fiul. Aceasta nu însemnează însă că greșeala implică ertare, mulțumită nivelului de înțelegere etică al conștiinței publice actuale. O asemenea interpretare ar fi o calomnie nemeritată adresată societății noastre, care are destule păcate reale ca să n'aibă nevoie să mai fie osândită și pentru pete închipuite.

Situația *Denisei* inspiră și azi autorilor dramatici scene sguduitoare. Exemplele stau din bel-

şug la îndemâna tutulor. Ca să nu obosim cu prea multe citaţii, vom aminti numai pe una din cele din urmă piese reprezentate la Paris: *La danse devant le miroir,* a lui François de Curel. In această furtunoasă răscolire de pasiuni ce frământă două inimi cari se iubesc, una din cele mai dureroase clipe o provoacă bănuiala grozavă strecurată în sufletul lui Paul Bréan, că s'ar putea ca iubita lui, Régine, să fi avut vre-un amant. Am citat acest exemplu, pe de-oparte fiindcă *La danse devant le miroir* este o piesă care s'a reprezentat chiar la începutul anului acesta şi care deci reflectează conştiinţa morală de azi, iar pe de alta fiindcă situaţiile la un anumit moment se aseamănă mult cu cele din *Denisa*. Dacă se admite azi ca un tânăr sărac, fără situaţie, cum e Paul Bréan, să sufere, să se revolte şi să-şi respingă cu durere iubita când aceasta, fată bogată, îl lasă să bănuească, drept încercare numai, că în trecutul ei ar fi o pată, credem că cu atât mai mult o asemenea pată ar putea, azi caşi acum cincizeci de ani, să zădărnicească căsătoria între un nobil bogat, cum e André de Bardannes, şi o fată fără avere, cum e Denisa Brissot.

Prin urmare, nu situaţiile din *Denisa* nu mai sunt în stare să intereseze azi, ci modul cum ele sunt speculate din punct de vedere artistic.

De pildă, în *Denisa,* romanticul Dumas spune: „această femee a păcătuit, aşa este. Dar nu este ea de vină. Sufletul ei a rămas curat, pe el păcatul nu l'a pângărit. De vină este numai *el,* trădătorul infam, care a ademenit-o cu făgăduieli înşelătoare şi care în cele din urmă a părăsit-o ca un laş". Expunerea aceasta o face cu glas generos „rezoneurul", o repetă cu vocea şi ochii înecaţi în lacrimi victima. Şi atunci actorii încep să plângă, publicul plânge şi el,—iar acest botez de lacrimi spală păcatul. Cu chipul acesta, autorul se desbracă de imparţialitatea de dramaturg şi devine un fel de cavaler al artei care, făcând din stil spadă şi din inimă scut, porneşte să răsbune pe femee de umilinţele la cari o supune laşitatea bărbătească,—şi s'o reabiliteze.

Autorii de azi însă procedează cu totul altfel. Mai întâi azi, personalitatea autorilor se şterge cu desăvârşire. Şi aceasta este un mare bine. Ne ducem la teatru, nu ca să ştim ce crede d-l Capus despre cutare lucru sau cum vede d-l de Flers cutare chestiune. Ca să ne satisfacem asemenea curiozităţi nu e nevoe să pierdem timp şi bani ducându-ne la teatru; e de-ajuns să cumpărăm o revistă sau un ziar şi să citim o cronică sau un articol scris de unul din aceşti spirituali autori. La teatru, ne ducem să vedem o *acţiune,*— nu să auzim o părere,—şi tipuri prinse proaspăt din viaţa care ne înconjoară.

Apoi, individualismul şi solidaritatea au făcut în ultimele decenii progrese neprevăzute. Din această pricină pe deoparte puterea de răspundere a omului a devenit una din mândriile lui legitime, iar pe de alta nevoia de solidaritate a creat noui posibilităţi de înţelegere a suferinţii omeneşti. De aceea, azi arta se mândreşte, la rândul ei, arătând pe om ca singur răspunzător de greşalele lui. Iar acest individualism artistic a fost împins atât de departe încât chiar când, în mod conştient, omul se vădeşte că nu poate fi răspunzător de păcatele lui, responsabilitatea rămâne tot asupra lui, dar asupra inconştientului misterios care adesea ne robeşte întreaga viaţă. Şi astfel, teatrul modern a găsit un nou element *tragic,* deopotrivă de puternic cu *fatalitatea* din tragediile antice: *misterul sufletului omenesc.* In tendinţa lui de a reduce totul la puterile sale proprii, omul a desbrăcat Dumnezeirea, rând pe rând, de toate însuşirile ce păreau supraomeneşti, până ce a ajuns ca însuşi misterul, într'o vreme singura dovadă oarecum materializată a existenţei unor puteri ce purced de dincolo de om, să fie redus la concepţiunea unor facultăţi oculte ale sufletului omenesc. Această ultimă acţiune de antropomorfism detractor o îndeplineşte dela Ibsen încoace teatrul,—şi înt'un anumit fel o parte din teatrul modern francez.

Iată de ce, *Denisa* ne interesează mai puţin azi, decât odinioară. In epoca actuală, (când omul apare mai mult ca un erou mereu în luptă şi mereu învins de expansiunea înfricoşătoare de forţe ce zac în el), eroinele ca Denisa, cari nu poartă în suflet decât puterea de a plânge şi pe cari le goneşte într'una ruşinea de a fi fost înşelate, nu ne interesează. Ele sunt prea slabe pentru vremea de eroism a cărei înrâurire o suferim. Ne mişcă durerea lor, cum ne-ar mişca un fapt divers, ne sguduie pledoaria autorului pentru suferinţa lor, cum ne-ar sgudui un discurs rostit înaintea Curţii cu juraţi,—dar atât. In faţa concepţiilor de azi, Denisa nu apare ca o eroină vrednică de interes. Ea este un subiect pasiv, peste care evenimentele trec, fără să trezească nicio reacţiune. Denisa nu este o energie,—şi deaceea piesa nu are nici un conflict. Avem deaface cu o dramă descriptivă şi discursivă. Dar, chiar dacă altele ar fi concepţiile cari ne conduc, avem impresia că Denisa n'a fost aşezată în perspectiva de artă în stare să scoată în evidenţă *tragicul* acestei fete nenorocite. Denisa e numai nefericită. Pentru scenă însă ea trebue să fie şi tragică. Dar autorul pe cât se pare, când a creat-o, a fost preocupat mai mult de rezolvarea unei chestiuni sociale decât de adâncimea problemei sufleteşti veşnice. Şi de aceea, *Denisa* nu s'a putut deslipi de clipa care a creat-o, pentru a păşi hotarul veşniciei.

*

Interpretarea *Denisei* la Teatrul Naţional a fost ciudată. Au jucat în această piesă trei generaţii de artişti. Pe „rezoneurul" Thouvenin şi pe bătrânul Brissot l'au jucat d-nii Nottara şi I. Petrescu,—prima generaţie; pe d-na deThauzzette şi d-na Brissot le-au jucat d-nele Lucia St. Bulandra şi A. Mărculescu, — a doua generaţie; iar André de Bardannes, Fernand de Thauzette, Pontferand, Denisa şi Martha au fost jucaţi de d-nii I. Manolescu, P. Iancovescu, A. Mihalescu şi d-rele Tina Barbu şi Luncescu, — a treia generaţie. O asemenea distribuţie, în termeni tehnici, s'ar putea numai o... *secţiune transversală.* Şi sunt folositoare asemenea secţiuni când e vorba să se stabilească vârsta unui teren sau să se afle compoziţia integrală a unui corp. Cum teatrul însă nu este geologie, nici hirurgie, aceste distribuţiuni... transversale, nu pot să arăte decât că, pe scenă, ele... nu sunt de loc bine venite. Distribuţiile de acest fel sunt menite să facă cu neputinţă omageneitatea în interpretare. Şi am văzut că de acest cusur suferă reprezentaţiile Teatrului Naţional şi când o distribuţie se alcătueşte numai din două generaţii de artişti.

Nu susţinem că diferitele generaţii de actori trebuesc aşezate în distribuţii diferite. Sunt desigur piese în care amestecul lor trece nebăgat în seamă, ba este chiar folositor. Din această categorie fac parte unele comedii, tragediile şi dramele istorice. In dramele moderne însă, generaţia de azi, care a fost crescută sub vraja naturalismului şcoalei italiene, nu poate să stea alături cu generaţia de acum treizeci de ani care a fost fermecată şi cucerită pentru teatru de melodramatismul marelui Pascaly, fără ca ansamblul să nu devie strident, enervant, cum a fost ansamblul *Denisei.*

Avem cea mai mare stimă pentru talentul d-lui Ion Petrescu şi n'am pierdut nici un prilej ca să ne exprimăm admiraţia ce-o purtăm maestrului Nottara. Dar tocmai de aceia dorim ca artiştii cari ajung la asemenea înălţimi să nu fie puşi în situaţie de-a provoca, vrând-nevrând, comparaţii penibile. D-l Nottara este o glorie a teatrului românesc. De aceia, ar fi frumos ca o astfel de glorie să fie păstrată întreagă, până ce va dispărea întreagă. Pentru ce să joace d-l Nottara într'o piesă modernă, care nici nu face parte din repertoriu, alături cu artişti tineri? Destul a muncit treizeci şi mai bine de ani, cu cinste şi succes, stând, în mod activ, în fruntea a două generaţii de artişti. Acum a sosit timpul să-şi cruţe puterile. Iar când, în zile de sărbătoare, vrem să arătăm ce culmi a atins interpretarea teatrală românească, atunci să se reprezinte spre satisfacţia sa şi mândria noastră a tutulor, *Fântâna Blanduziei, Hoţii, Ruy-Blas, Apus de soare, Regele Lear* şi alte piese de acest fel, în cari Nottara va sta totdeauna, după cum se şi cuvine, cu glorie, în fruntea distribuţiei.

D-l I. Manolescu a fost mişcător prin naturaleţe şi prin convingerea durerii contelui de Bardannes. Dar s'a arătat mai puţin conte, de sigur, de cât trebuia. In vremea democratică de azi însă când privilegiile nobilitare nu sunt recunoscute de constituţie, democratizarea contelui de Bardannes nu poate să-i facă decât cinste d-lui Manolescu.

D-na Lucia St. Buldandra a fost admirabilă în d-na de Thauzette. Şi cum nu suntem tocmai darnici în asemenea calificative, îşi închipue ori cine ce delicioasă trebue să fi fost d-na de Thauzette, dacă d-na Bulandra a jucat-o admirabil!

D-l Iancovescu a caracterizat bine pe secătura de Fernand. Păcat însă că l'a cam trivializat. Ori cum, e de bănuit că Fernand de Pontferant n'a copilărit în picioarele goale, jucând arşice, în Duşumea.

D-ra Luncescu a ridiculizat în mod penibil pe Martha. Cu toate acestea, tânăra artistă nu pare lipsită de însuşiri bune.

De asemenea, un temperament interesant de comedie afirmă d-ra Sonia. Păcat că nu i se dă un prilej mai bun să şi-l desfăşure.

D-l Mihalescu a jucat cu umor pe Pontferand, bărbatul care, sub papucul conjugal, suspină veşnic de dorul unei vieţi libertine!

P. LOCUSTEANU

□ □ □

CĂRŢI NOUI

Răsaduri, nuvele de *M. I. Chiriţescu.* Ed. „Minerva" Bucureşti, 1914.

După *Grănicerul,* d-l M. I. Chiriţescu ne dă încă volum de nuvele; sunt dintr'aceeaş se.ie; cu aceeaş factură ca şi cele dintâi, astfel că îmi dau prilejul să cuprind sub un singur titlu ambele colecţii.

Tăcerea de care d-l Chiriţescu a ţinut să se înconjoare până foarte târziu, fidelitatea sa îndelungată şi aproape exclusivă către cea mai discretă dintre revistele actuale — *Convorbirile literare* — şi apariţia sa, rară, măsurată şi totdeauna corectă, în literatură a creiat în juru-i o atmosferă simpatică, ce cucereşte pe cititorul neprevenit. E un autor pe care nu te lasă inima să-l superi, pentrucă el însuşi nu ţi se înfăţişează stăruitor înainte, nu te îmbie cu nici un miraj strălucitor şi nu te uimeşte cu nici o eleganţă de virtuos.

Scrisul său e un scris cinstit de povestitor pe care viaţa îl interesează cu aspectele ei schimbătoare şi care ţine să zugrăvească în vorbe ceeace şi-a lămurit din aceste nestatornice privelişti; n'aş putea spune că o stare sufletească constantă, un mod de a reacţiona întotdeauna asemeni cu el însuşi, se află la obârşia tuturor *Răsadurilor* d-lui Chiriţescu; o notă le domină totuş: e realismul pătrunzător, viguros fără să ajungă brutal, şi exact fără să sacrifice efectele literare. Acest realism uneori rece şi tăios ca procesul-verbal al unui delict: *De anul nou,* schiţa din viaţa jucătorilor de cărţi, sau schiţele simbolice cu eroi animali, *Vrăbionţul, In vârşe, Puţul şi şarpele* etc.; alteori e uşor colorat de o duioşie discretă, pe care autorul se sileşte cu tot dinadinsul să o facă nesimţită; aşa e în schiţele în care cei nevinovaţi şi slabi sunt învinşi de vitregia împrejurărilor vieţii noastre sociale *(Arhivarul, Pedagogul),* sau în cele câteva siluete feminine — suflete gingaşe şi menite unei robii eterne, suflete pe care o dragoste atotputernică le îngenunchiază, le înjoseşte, le distruge încet cu încetul *(Impăcarea, O vizită, Spioana).* Aceste afinităţi elective nu pot da încă operei un caracter de unitate interioară şi nici nu pot determina o concepţie; din punctul de vedere al fondului lor, a vieţii oglindite în ele şi a atitudinii autorului faţă de această viaţă, nuvelele d-lui Chiriţescu se pierd în producţia obişnuită a bunilor noştri nuvelişti. Am avut prilejul să caracterizez această

activitate acum de curând, încât nu mai cred util să reviu asupra ei printr'o obositoare repetiţie; dacă artiştii, care sunt prin definiţie spirite sintetice şi creatoare, nu inventează o atitudine nouă în creaţiunile lor, cum să inventeze sărmanul critic un chip nou de a privi aceste creaţiuni?

Modul de a povesti al d-lui Chiriţescu e caracteristic; nealegându-şi subiecte interesante prin dimensiunile sau dramatismul lor, sau prin valoarea socială a personagiilor, autorul concentrează tot interesul asupra descripţiei sufleteşti amănunţite, astfel ca o acţiune să ni se desvăluească cu toate resorturile ei ascunse (*Arhivarul*) şi asupra descripţiei decorului în care se desfăşoară această acţiune şi care alcătueşte uneori cu ea un tot indivizibil *(Focul, Carambolul)*.

Iată un fragment de asemenea descripţie: „Vântul se stornia din ce în ce mai furtunos. De afară din uliţă se auzia cum ţuera sălbatic în mijlocul pârjolului, asmuţând flacările la nimicire. Ochii înspăimântaţi ai gloatei văzură cum dihănii, însufleţite de ură contra materiei întrupate, cu torţe aprinse în mâni străvezii, cu părul negru ca păcatul, fluturând una cu volburele de fum ce se torceau din torţe, îmbrăcând vestmintele de purpură. se strecurau din odaie în odaie, rânjiau printre gingii însângerate, aprindeau totul şi apoi sătule, mulţumite, se înălţau în pod, eşiau prin acoperişul casei şi se schimonoseau oribil în besnă, sfidând văzduhul..."

In acest fel de descripţii d-l Chiriţescu întrebuinţează, pentru exactitatea scrupuloasă a amănuntelor, cuvinte provinciale şi termeni tehnici româneşti care sunt adevărate rarităţi filologice. Citiţi acest fragment:

„Atunci i se tăie suflarea ca uuui horn gâlgâit de funingine. Şi era singur. In acea clipă îşi dădea el seama de neispăşita greşeală ce făcuse că nu-şi alimănise nici un suflet tovarăş, că lăsase pârloagă poate cel mai vrednic răstav al firii lui. Şi căinţa îl hărtănia... Dar din ăst cişit de gânduri ţişuia de odată o amintire, un pormac ce-i prifonea meiiţa, o *nălucă* ce-l mustra de asprimea cu care îşi osândia ursita. De atâtea ori o dăduse la fund, după ce o desmierdase cum desmiardă albina preatca stupului. Dar nici odată nu-i păruse atât de semeaţă ca în astăseară sorcovită de vifor."

Atâţia termenii, atât de româneşti în cât fără dicţionar cu greu îi putem urmări, dau un caracter straniu şi greoiu fragmentelor prea pline de ei; această impresie dispare însă când observăm că stilul nu devine vulgar, deşi termenii erau încă neîntrebuinţaţi în literatură, şi că aceştia constituie o reală îmbogăţire a limbei româneşti, cu atât mai preţioasă cu cât e realizată prin desgroparea propriilor sale comori şi nu prin împrumuturi lesnicioase şi adesea barbare.

De aceea „Vocabularul" pus la finele colecţiei de nuvele nu mi se pare a fi o ironie, ci mai de grabă o serioasă îngrijire de propăşirea limbei noastre literare.

Răsadurile sunt ceea ce le arată numele lor; cred că autorul nu a vrut să fie modest, ci simbolic, legându-se printr'o promisiune formală faţă de cei ce gândesc bine despre d-sa.

C. Sp. HASNAŞ

ECOURI

Concluziile *în chestiunea pieselor lui Odobescu le vom publica în numărul viitor. Tot în acest număr, între altele, vom publica şi o nuvelă de* Al. Vlahuţă.

—

O editare prea anevoioasă s'a sfârşit în cel din urmă prin apariţia mult lăudatei drame istorice *Letopiseţi* de d-l *M. Sorbul*. A fost nevoie de toată autoritatea morală a criticei d-lui M. Dragomirescu şi de toate străduinţele unui administrator de revistă priceput în arta completării listelor de subscripţie, pentru ca să se adune fondurile necesare grelei întreprinderi a imprimării; când vedem câte şi ce fel de cărţi apar în fiecare zi ni se pare cel puţin straniu ca această mult trâmbiţată operă să nu poată vedea lumina tiparului decât prin neobişnuite sacrificii, lucrul e cu atât mai straniu cu cât calea normală a pătrunderii în public a unei piese e cea a scenei şi nu cea a tiparului; dacă totuş din cele cinci teatre româneşti importante nici unul nu s'a încumetat — sau n'a fost socotit în stare — să reprezinte piesa, aceasta însemnează că piesa însăşi sufere de vreun viţiu intern de conformaţie care o face neaptă pentru chipul său firesc de manifestare pe scenă.

Mai putem fi atât de romantici încât să credem că în vremea noastră de reclamă şi publicitate extremă o operă într'adevăr plină de talent trebuia să aştepte ani de zile ca să găsească un mijloc de a pătrunde în public?

Vom căuta să răspundem la această întrebare printr'o expunere şi o analiză a piesei de curând apărute.

—

Din poemele în proză ale lui Baudelaire traducătorul lor în româneşte, poetul *Al T. Stamatiad*, a scos şi o ediţie populară în „Biblioteca Luceafărul". E o interesantă experienţă literară de făcut asupra putinţei de a pătrunde în marele public a subtilului şi bolnăviciosului poet. In orice caz d-l Stamatiad a făcut un serviciu tendinţelor care la noi sunt nouă în poezie, uşurându-le răspândirea unui inpunător model strein, care să le deschidă drumuri.

—

Un imn studenţesc.—Primim din partea unui student-poet următoarea *Chemare* adresată *Studenţiloc români*; o publicăm pentru a stimula şi pe vreun student muzicant să creeze în sfârşit cuvenitul *Marş* al studenţimii române.

Purtând în piept acelaş sfânt fior,
Al dragostii de ţară şi popor;
Insufleţiţi de-aceeaş năzuinţă:
Unirea noastră 'n cuget şi credinţă,
Veniţi cu toţi, colegi, veniţi!
Uniţi,
Să 'ncepem lupta cea mântuitoare...
Veniţi cu toţi, colegi, veniţi!
Uniţi!
Să desrobim mulţimea de-asupriţi
Ce dela noi aşteaptă liberare!

Veniţi! Nădejdea tuturor e 'n voi...
Uitaţi noianul vostru de nevoi.
Vă ridicaţi mai sus, în lumi senine,
Luptaţi necontenit pentru mai bine!...
Veniţi cu toţi, colegi, veniţi!
Uniţi
Să 'ncepem lupta cea mântuitoare...
Veniţi cu toţi, colegi, veniţi!
Uniţi!
Să desrobim mulţimea de-asupriţi
Ce dela noi aşteaptă liberare!...

Veniţi!... In suflet noi purtăm avânt
Ce sfarmă munţi de piatră c'un cuvânt!...
Nestrămutată, tare ni-e credinţa,
Să ştiţi.... A noastră fi-va biruinţa!...
Veniţi cu toţi, colegi, veniţi!
Uniţi,
Să 'ncepem lupta cea mântuitoare...
Veniţi cu toţi, colegi, veniţi!
Uniţi!
Să desrobim mulţimea de-asupriţi,
Ce dela noi aşteaptă liberare!...

Virgil N. Duiculescu

—

Un nou volum de poezii e cel de curând apărut al poetului *N. Beldiciann* (tatăl) pe care îl pierdusem câtva timp din vedere în literatură.

Volumul cuprinde două cicluri: („Poezii" şi „Neguri") care reamintesc de epoca literară romantică-burgheză dinainte de descălecarea poetului Gh. Coşbuc; o serie de „Doine" în ritm popular, cu deosebiri gingaşe şi duioase, şi o colecţie de „Poliritmice" care trădează încă preocupările sentimentale şi filosofice ale autorului *Talei*.

Intre ultimele colecţii de versuri, *Poeziile* lui N. Beldicianu se citesc cu atenţie şi interes.

—

Reviste.—*Viaţa Nouă*, revista literară de sub conducerea d-lui O. Densuşianu (poetul Ervin) a împlinit nouă ani de existenţă. Statornicia sa într'o anumită credinţă estetică şi într'o bine determinată neputinţă creatoare, precum şi discreţia cu care apare o fac simpatică; deaceia îi urăm cu sinceritate viaţă lungă şi, pe cât cu putinţă, veşnic... nouă. Căci, în definitiv, e greu să ai nouă ani de existenţă literară şi totuş să fii veşnic nou. Incepe să se învechească şi *Viaţa Nouă*.

Buletinul Societăţii Numismatice române, publicaţiune semetrială pusă sub îngrijirea d-lui *C. Moisil*, numismat-ajutor al Academiei Române, a apărut în al zecilea an de existenţă (No. 20). Cuprinde un studiu al Rev. *R. Netzhammer* asupra *Discursurilor în Tornis*, interesante *Consideraţiuni asupra monedelor lui Mircea cel Bătrân* de *C. Moisil* şi o sumă de alte articole şi informaţie de specialitate.

Luceafărul (7 Februarie 1914) cuprinde un bărbătesc articol, semnat de *Gh. Pădure*, asupra *Primejdiei împăcării*. Vorbind despre această împăcare, autorul zice că ar fi o primejdie.

„Asemenea „împăcare" ar fi însă o primejdie. Acţiunea politică a partidului, lupta naţională ar înceta înainte de a-şi fi realizat scopul de mobilizare şi organizare politică a neamului întreg. Micile concesiuni deacuma ar avea menirea de a împiedica realizarea celor mari. Ele urmăresc încremenirea evoluţiei noastre naţionale într'o fază intermediară, mai apropiată de sclăvia de azi decât de libertatea naţională deplină ce ne făgăduieşte ziua de mâne... In rândurile noastre de luptă ar intra spiritul dezorganizării şi al demoralizării. „Pacea" de acum ar fi, nu un succes dobândit prin forţele noastre, ci un dar al împrejurărilor, un câştig de loterie. Şi nimic nu demoralizează mai mult ca câştigul fără muncă, nimic nu se risipeşte mai uşor ca banul „agonisit" prin loterie. Norocosul, care a câştigat un milion cu un bilet de loterie, mai are energia de a-şi reîncepe viaţa de hărnicie şi sobrietate, *după* ce a reuşit să toace suma întreagă în orgii şi în lenevie?"

—

Un centenar literar care n'a fost sărbătorit încă este al scriitorului francez *Bernardin de Saint-Pierre*, autorul duiosului şi înfloritului roman *Paul et Virginie*.

Câţi n'am plâns urmărind dureroasa idilă de pe îndepărtatul ţărm al oceanului, sfârşită prin moartea nevinovatei fecioare şi câţi nu s'au înfiorat la povestea întâiei cutremurări de dragoste tăinuită din colibele înverzite, răcorite de valurile mării... Acum e prilejul ca scriitorii să se facă interpreţii tuturor acestora şi să sărbătorească cu toată căldura pe marele artist al secolului al XVIII-lea.

Avea aceaş dragoste de natură şi de libertate ca şi Rousseau, dar avea mai multă putere de a descrie în imagini de o plasticitate pictorală. Lui i-a spus împăratul Napoleon:

— Domnule, pana d-tale e un penel.

Anul III — No. 19

FLACĂRA

22 FEBRUARIE 1914

ABONAMENTE:
In ţară: lei 6 pe an; 7 lei când se achită prin incasator. Pentru învăţători şi preoţi săteşti: lei 5 pe an
NUMĂRUL 10 BANI
TELEFON 41/7

LITERARĂ ∴ ARTISTICĂ ∴ SOCIALĂ
APARE SÂMBĂTA
DIRECTOR: CONSTANTIN BANU

ABONAMENTE:
Peste munţi: coroane 8 pe an; pentru preoţi şi învăţători coroane 6.50 pe an
In străinătate: 10 lei pe an
REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA: Bucureşti
Str. Câmpineanu, 40

NOAPTE DE MĂRGĂRITAR

Zeu cu mâna de femee şi cu ochiul de jăratic,
S'adânceşte'n vis poetul ca un vultur singuratic;
Insă şoapte şi miresme tulbură pe solitar:
Spre pământ din cer vâsleşte noaptea de mărgăritar.

Perlă fină uriaşă schinteiază firmamentul
Şi clipind din orice parte îşi sporeşte orientul,
Iar prin zarea de prăpăstii, din polenul ei stelar,
Cerne pulbere de viaţă noaptea de mărgăritar.

Drumuri vii şi căi aprinse curg, aleargă, se'ntretaie;
Tremură pe văi şi dealuri o beteală de văpaie
Şi un freamăt mişcă valul ierburilor ce tresar,
Căci în câmpuri e culcată noaptea de mărgăritar.

Suliţi fine cad din lună pe oglinzi de eleşteie,
Sângerat frângându-şi vârful de argint într'o schinteie,
Iar pe lacuri — tort de aur — galbeni nuferii răsar,
Căci din ape-adânci se'nalţă noaptea de mărgăritar.

Onduland din frunză 'n frunză se propagă o'nălţare;
Infinitul în adâncuri ca o lacrimă tresare;
Glasuri de privighetoare urcă sensitiv şi rar:
Este noaptea care toarce fire de mărgăritar.

E mărgăritar pământul şi mărgăritar e'n ceruri
Şi furat de nălucirea unui chip cu dulci misteruri,
Nemişcat şi pal, poetul simte'n sufletu-i de jar:
Noapte naltă, noapte albă, noapte de mărgăritar!

ORESTE

PIESELE LUI ODOBESCU

— CONCLUZII —

Am declarat, din prima zi când am început cercetările în chestiunea activităţii dramatice a lui Odobescu, că suntem preocupaţi numai de dorinţa de a stabili adevărul, şi că nu ne vom da îndărăt să tragem concluziile ce se impun, oricare ar fi persoana care va avea norocul să să se folosească de ele. Astăzi cititorii vor putea să se convingă pe deplin cât de imparţială a fost procedarea noastră în tot timpul acestor cercetări şi cât de obiectivi am rămas, cu toate atacurile nedrepte aruncate asupră-ne, până la sfârşitul acestei anchete penibile.

Inainte de a arăta concluziile noastre, să recapitulăm chestiunile ce am avut de lămurit.

După cum se ştie, ele au fost de două soiuri: seria întâia era privitoare la activitatea teatrală a lui Odobescu; iar a doua serie punea întrebarea delicată dacă există vre-o legătură între această activitate şi producţiile dramatice ale d-lui Davila.

Partea întâia a chestiunei a fost lămurită în mod surprinzător de neaşteptat. De unde până acum nu se ştia nimic despre îndeletnicirea teatrală a lui Odobescu, cercetările noastre au arătat: 1) că Odobescu a fost un pasionat om de teatru; 2) că a fost chiar director general al teatrelor; 3) că a localizat două piese pentru prima noastră scenă, dintre cari una, *Nea Frăţilă*, cu consimţimântul autorului, trecea drept lucrare exclusivă a lui Gion; 4) că, chiar din primii săi ani de carieră literară, Odobescu a fost preocupat de o serie de drame istorice, a căror listă s'a găsit în ceaslovul, aflător azi în posesia d-lui I. S. Petrescu, profesor la liceul Sf. Sava; 5) că dintre aceste piese, la care Odobescu se gândia de pe vremea când a scris *Doamna Chiajna* şi *Mihnea cel rău* nu se găseşte azi nici una isprăvită; 6) că, în sfârşit, în fragmentul de versuri albe din *Decebal*, găsit în urmă de tot printre hârtiile rămase dela Odobescu, sunt frumuseţi în adevăr artistice, cari dovedesc că acest scriitor era în stare să aştearnă versuri frumoase cu rezonanţă scenică de efect. Şi am mai stabilit din chiar declaraţiile văduvei lui Odobescu, că acesta, pe vremea când se afla la Paris, lucra la două drame istorice: *Vintilă Vodă din Slatina* şi *Rafailă*, din cari deasemenea nu s'a găsit nici o urmă.

Faţă de aceste rezultate, în mintea tutulor s'a născut întrebarea: dacă toată viaţa a fost preocupat de teatru, e cu putinţă ca Odobescu să nu fi săvârşit nimic pe acest tărâm? Dar chiar, dacă din împrejurări ce nu le putem pătrunde, n'a putut să isprăvească nimic, ce s'au făcut cel puţin începuturile celor două drame *(Vintilă Vodă din Slatina* şi *Rafailă)* pe cari le lucra la Paris şi de a căror soartă se interesa atât de mult în cât, ca să-şi aducă zilnic aminte de ele, le placardase titlurile în odaia sa de lucru?

Din nefericire, cu toate cercetările făcute, această taină nu s'a putut limpezi în mod documentat. Şi-atunci bănuelile au început să prindă temeiu. Bănuiala este desigur, una din cele mai grozave puteri ale imaginaţiei omeneşti. Dar, ca orice acţiune ce purcede din fantazie, ea este în stare să creeze din ireal, lăsând celui ce durează această fascinantă clădire, impresia adevărului celui mai neclintit.

Nu ştim încă dacă din această categorie de alcătuiri omeneşti face parte şirul întreg de presupuneri, afirmări şi raţionamente cari au vrut să arate că între teatrul dispărut a lui Odobescu şi teatrul existent al d-lui Davila ar dăinui strânse legături de rudenie. Aceasta se va vedea la sfârşitul articolului.

Un lucru e sigur însă: bănuelile acestea se întemeiau pe două serii de dovezi, cari păreau categorice. Prima serie

o alcătuiau diferitele scrisori pe cari Odobescu le-ar fi adresat prietenilor săi pentru a le vorbi de o piesă a sa *Doamna Clara*; a doua serie: erau afirmaţiile câtorva... supravieţuitori că Odobescu le-a citit cândva o piesă cu acest titlu sau le-a vorbit despre ea. Dintre aceştia, d-l Rădulescu-Niger a precizat chiar, cu o putere de verosimilitate sugestivă, împrejurările în cari Odobescu i-a citit drama sa, arătând că era tot în versuri rimate şi că avea perfect acelaş subiect ca şi *Vlaicu Vodă*.

Declaraţia era categorică; cum însă d-l Rădulescu-Niger n'avea alt martor decât pe Gion, care este mort, şi pe d-l Ţinc, care n'a fost niciodată prea viu, a trebuit să încercăm a găsi o *dovadă materială*, în stare să sprijine afirmaţiile d-lui Niger.

Din nefericire pentru d-sa, din fericire pentru d-l Davila, *o asemenea dovadă nu s'a putut găsi*. Am făcut, după cum se ştie, două feluri de cercetări; am căutat în primul rând să comparăm opera cunoscută a lui Odobescu cu *Vlaicu Vodă*. Rezul atul acestei comparaţii n'a fost deloc binevoitor d-lui Davila... Dimpotrivă: s'a văzut, din acel documentat articol al d-lui Locusteanu, că în *Vlaicu Vodă* sunt aceleaşi situaţii tratate cu aceleaşi procedee artistice ca în *Doamna Chiajna*; că Doamna Clara are aceleaşi caracteristice ca şi celebra mamă a lui Petru Şchiopul; că în Odobescu sunt versuri cu aceiaşi muzicalitate şi ritm, şi technică literară caşi în *Vlaicu*; că expresiile şi vorbele rare, neaoş româneşti din lucrarea d-lui Davila, se găsesc, afară de cuvântul *dosadă*, toate în Odobescu; că limba pe-alocurea are aceiaşi savoare românească veche; că anumite idei istorice — printre cari aceia care atribuie lui Vlaicu zidirea mănăstirei Znagov — fac parte din concepţia lui Odobescu: etc. etc.

Rezultatul acestor cercetări de ordin mai mult ştiinţific, deci teoretic, dedea un început de temelie solidă acuzărilor ridicate de d-l Niger. Dar el constituia mai mult o prezumţie serioasă contra d-lui Davila, decât o dovadă materială precisă. Prin urmare, am purces să căutăm *dovada materială*.

După cum am mai spus însă, *dovezi materiale cari să stabilească legătura presupusă dintre Vlaicu şi Odobescu nu s'a găsit*. Din potrivă, am găsit oarecari dovezi; bine înţeles de aceeaş valoare ca şi acelea pe cari le aveam contra d-lui Davila,—cari sunt în sprijinul său.

Aşa, de pildă, una din dovezile cari ne-au sdruncinat încrederea ce-o aveam în exactitatea afirmaţiunilor d-lui Niger este faptul că în ceaslovul în care Odobescu şi-a trecut titlurile tuturor lucrărilor sale, *Doamna Clara* nu figurează. Ne-am uitat cu deamănuntul dacă nu cumva lipseşte vreo filă din acel ceaslov: toate sunt la locul lor. Dacă Odobescu a lucrat în adevăr la această piesă, atunci curioasă trebue să fi fost providenţa care l'a inspirat să nu-i treacă titlul între celelalte lucrări.

O altă dovadă, care arată nu că d-l Davila ar fi autorul lui *Vlaicu-Vodă*, dar că d-sa se îndeletniceşte de mult de tot cu teatrul, este următoarea declaraţie a unui distins profesor universitar al cărui nume nu-l putem da, fiindcă n'am avut vreme să-i cerem această învoire:

— Acum vreo douăzeci de ani,—ne-a spus distinsul profesor,—am fost la d-l Davila pentru nişte date privitoare la părintele său. Pe masa d-sale de lucru am văzut o mulţime de caete. M'am uitat grăbit prin ele şi am văzut că cuprindeau tot felul de încercări de piese istorice. L'am întrebat atunci: „D-ta te ocupi cu teatrul?“ Dânsul mi-a răspuns: „Asta nu-i nimic. Am un pod plin de manuscrise. Dar toate sunt proaste. Până nu voi isbuti să fac una bună, n'am să public nimic“.

Această întâmplare nu dovedeşte, desigur, că d-l Davila a isbutit să facă o piesă bună. Impreună cu argumentul precedent însă, ea arată că, dacă admitem ca suficiente prezumţiunile serioase ce sunt în defavorul autorului mărturisit al lui *Vlaicu*, s'ar găsi dovezi de aceiaş valoare cu cari s'ar putea stabili chiar că d-l Davila este în adevăr autorul piesei care-i poartă numele.

Pentru a strânge şi a da la lumină toate dovezile de acest soiu, ne-am adresat şi d-lui Davila, prin doi prieteni ai săi. Fostul director al teatrelor însă a refuzat să dea vreo lămurire. Fiecă această atitudine i-a fost impusă de nesuccesul ce l'a avut cu explicaţiile necerute pe cari le-a dat cu privire la titlul lui *Vlaicu-Vodă*, fie că ea exprima dispreţul omului atacat care se simte tare fiindcă se ştie nevinovat, ea a contribuit, fără voia noastră, să rămâe nelămurit o parte din misterul pe care noi ne-am silit să-l împrăştiem.

Prin urmare, concluzia în aceată afacere:

Exprimându-ne nedumerirea faţă de dispariţia misterioasă a pieselor **Vintilă Vodă din Slatina** *şi* **Rafailă**,*—credem că, întemeiaţi pe materialul documentar care se cunoaşte până acum, nu se poate contesta d-lui Davila paternitatea lui* **Vlaicu Vodă**. *Deşi avem impresia limpede că în* **Vlaicu-Vodă** *sunt două feluri de versuri şi deşi la un anumit moment, această impresie, stimulată de declaraţia d-lui Niger că primele două acte din această piesă sunt acelea pe cari i le citise mai de mult Odobescu sub titlul de* **Doamna Clara**, *ne sugerase ideea să despărţim, într'o nouă ediţie, ceeace părea că aparţine lui Odobescu de ceeace credeam că este al d-lui Davila, — socotim că, asemenea operaţie n'ar folosi adevărului, câtă vreme nici scrisoarea pomenită de d-l Anghel, nici alt document incontestabil privitor la* **Doamna Clara** *nu s'a putut găsi.*

Deci, până la noi descoperiri, **Vlaicu-Vodă** *rămâne opera d-lui Davila.*

AL. ŞERBAN

UN JOC PRIMEJDIOS [1]

...Vedeam că mi-e o figură cunoscută—da nu ştiam de unde. Ii răspund la salut şi trec înainte. A doua zi dimineaţa, cum eşiam dela otel, îl văd că vine spre mine râzând:

— Nu mă mai cunoaşteţi... Petrică dela domnu' Moisescu...

— A. da...

Şi-i strâng mâna, c'o bucurie, par'că m'aş fi întâlnit cu cine ştie ce prieten bun. Era bărbierul meu. Acum îmi aduceam bine aminte de figura asta pe care o văzusem de atâtea ori, în oglindă, aplecată asupra capului meu, pe când foarfecile îmi clănţăniau stăruitor pe la ceafă.

— Da ce vânt te-a adus pe-aici?

— Uite, norocul când e să-ţi vie... Am câştigat zece mii de lei la loterie, şi ce mi-am zis? Decât să-i vâr într'o negustorie şi să-i pierd—vezi d-ta cum merg lucrurile în ziua de azi—şi pe lângă pagubă să-mi mai fac şi inimă rea, hai mai bine s'oiu trăi şi eu o lună, două, trei, cât s'o putea, şi pe urmă — oiu lua iar foarfecele şi briciul; că meşteşugu-i brăţară de aur...

Da un palavragiu, bărbierul meu, cum n'am mai pomenit. Mi-a spus pe unde-a fost; cum era să-l înşele în tren nişte pungaşi cari jucau «uite popa, nu e popa», cum a câştigat o mie de franci la Monte-Carlo, ş'a doua zi a plecat, ca un om cu minte.

In vremea asta se scoboară şi nevastă-mea. I-l recomand: d-nu Stănescu, mare proprietar. Nevastă-mea, cu fumurile ei de nobleţă, s'ar fi crezut nenorocită să ştie că dă mâna c'un bărbier. El a înţeles numai decât.

Altfel se prezinta bine, al naibei, ş'avea o figură deosebită,—ai fi zis că-i cine ştie ce om pricopsit. In ziua aceea am dejunat împreună la Lido. In calitatea lui de «mare proprietar» ne-a dat şampanie şi seara ne-a oferit un prânz la Quadri. Şi vorbă, şi glume, şi râs—prieteni ca de când lumea. Ne-am despărţit târziu, dându-ne întâlnire pe-a doua zi în piaţa San-Marco.

— De treabă om, zice nevastă-mea. Il cunoşti de mult?

Da eu atunci, îţi spun drept, la început fără nici un scop, numai aşa de plăcerea de a-mi împodobi prima minciună, prind să-i torn la baliverne şi la poveşti. Şi, ştiind-o speriată de avere, îi fac din bietul Petrică un fel de Wanderbildt al României, cu vaste domenii în Ialomiţa, sonde la Buştenari şi codri nemărginiţi în munţii Gorjului, cu drumuri de fer, castele, parcuri, oştiri de slugi,—şi el singur, fără părinţi, fără nici o legătură pe lume, plictisit de atâta avere, călătorind mereu, străbătând ţările şi mările ca să-i treacă de urât, şi, poate, ca să-şi găsească o fiinţă pe care s'o poată iubi şi s'o facă părtaşă atâtor bunuri, de cari lui par'că i-ar fi silă.

[1] Din volumul *Dreptate*, ce va apărea zilele acestea în editura institutului „Flacăra“.

Ea făcea ochii mari, asculta fermecată. Din când în când clipia, cu acea mişcarea înceată de pleoape ce pare a fi un suspin al ochilor, — umbre de visuri îi jucau în priviri, faţa i se 'ntuneca şi i se lumina ca de bătaia unei flacări agitate, iar eu —dela o vreme—simţiam că trag la ţintă în sufletul ei cu fiecare vorbă. Ş'atunci, alte gânduri au început să se deştepte în mine... In sfârşit ce să-ţi spun? Din seara aceea am devenit un spion, un criminal, dacă vrei, care prepară încetul cu încetul o intrigă, o dramă crudă, a cărei deslegare îmi apărea din ce în ce mai limpede, apropiindu-se şi stăpânindu-mi gândurile toate, cu puterea unei fatalităţi. A doua zi, dimineaţă, o văd întârziind la oglindă mai mult ca de obiceiu. I se încurca părul, de vre-o zece ori şi-l-a potrivit, şi iar şi-l-a desfăcut,—mâinile ei aveau mişcări nervoase, zorite de nerăbdare şi de necaz. Eu îi urmăriam gândurile pe figură—citiam în inima ei ca într'o carte deschisă. Şi nu-ţi poţi închipui cu ce diabolică plăcere, cu ce tremur de voluptate feroce asistam la preparativele acestei... lunecări; căci vedeam bine că se duce de-vale.

In gesturile ei căutate, în pozele ei gânditoare, în modul cum se uită la Petrică şi cum îi vorbia, vedeam limpede pe femeea care vrea să placă, să cucerească.

La început el nu băga de seamă; ori poate era jenat de poziţia falşă pe care o avea între noi. In urmă, când a înţeles că trebue să-şi ia în serios rolul de «mare proprietar», i-a mai venit inima la loc, a prins a-şi răsuci mustaţa, a căpăta oarecare siguranţă în privire, şi... mai c'o voră, mai c'un suspin, mai c'o strângere de mână, a luat foc şi bărbierul meu. De-aci încolo, doar prilejul le mai lipsia. Şi lucru ciudat: Acum, când vedeam pe nevastă-mea uitându-se aşa la el, cu ochii aceia calzi şi dulci şi visători, cari mă fermecaseră şi pe mine odinioară, simţiam că mi se deşteaptă, cu un fior de tinereţă şi de poezie nouă, toată vechia iubire pentru ea, dragostea aceea primăvaratică, adormită în mine de timp, de obiceiu, de plictiseala aceloraşi ş'aceloraşi impresii. Mă sculam uneori noaptea, aprindeam lumânarea, şi mă uitam la ea cum dormia. Somnul îi punea pe figură o linişte ş'o nevinovăţie de copil. Ş'atunci fapta mea urâtă, infernală, mi-se arăta deodată în toată grozăvia ei. De ce mă jucam astfel cu sufletul ei, cu viaţa noastră, cu inima şi cu soarta unei fiinţe care m'a iubit, care m'a făcut să trăesc zile frumoase, zile neuitate, de pace şi de fericire? Mă gândiam s'o deştept, să-i spun tot adevărul, să-i arăt mişelia mea, pornită din îndoiala care mă chinuia de mult, din vechia şi vinovata mea dorinţă de a pune odată la încercare dragostea şi cinstea ei. Imi trecea prin minte. cu repreziciunea întâmplărilor din vis, toată viaţa noastră de patru ani: iubire, certuri, împăcări, lăcrămi, regrete, mustrări reciproce şi sâcâeli zilnice urmate de lungi pauze de oboseală, de tăcere şi de melancolie apăsătoare

PE BALTA ADORMITA...

Pe balta adormită sub clarul alb de lună
Stau lebedele negre ca negre viziuni
Desprinse din delirul poeţilor nebuni
Şi 'nfipte în otrava ei galbenă şi brună.

Deasupra, schimbătoare colori înnăbuşite
Desfăşură nuanţe multiple de palori,
Şi-un cer zebrat îşi lasă fâşiile-i de nori,
Ca nişte sboruri grele de aripi ostenite.

Oglindă îngheţată de spleen—eternitatea
A 'ntins pe luciul apei, coclit, ostilitatea
Tăcerilor în faţa măreţelor serbări;

Prin trestie, un murmur, nedeslușit, se-[adună,
Şi lebedele negre ca negre sbuciumări
Trec una câte una în clarul alb de lună.

N. DAVIDESCU

VISÂND...

In umbra mea,
Sunt trista şi firava floare
Care nu bea
Vârtutea luminii de soare.

In colţul meu,
Sunt floarea'n uitată grădină,
Ce'n visu-i greu
Păleşte şi fruntea-şi înclină.

Şi-am fost cândva
O verde feregă de munte,
Ce nu-şi pleca
Nici vântului mândra ei frunte...

Dar s'abătu
O mână duşmană spre mine
Şi'n urmă-mi fu:
Chin, visul; nădejdea, suspine...

Azi nu mai vin
Din cetini şoptiri să mă'mbete...
De vechiu-mi clin,
De vechia-mi mândrie mi-e sete.

Şi tot ascult
Şi simt că nimic n'o să vină,
Şi tot mai mult
Sărmana mea frunte se'nclină.

Ada UMBRĂ

Imi ziceam apoi că poate jocul acesta primejdios se va sfârşi cu bine, pentru deplina mea linişte şi siguranţă, că poate bănuelile mele sunt neîntemeiate, că poate ea va eşi biruitoare din cercarea şi ispita aceasta, şi vom începe să ne iubim iar ca în zilele dintâi. In sfârşit, nu mai ştiiam nici eu ce vreau. Era, se vede, atragerea misterioasă a păcatului, a prăpastiei. Intrase demonul în mine, şi nu mai eram stăpân nici pe fapta, nici pe cugetul meu.

Peste trei zile trebuia să ne întoarcem în ţară. Petrică stăruia de zor să mergem la Milano şi deacolo la Florenţa. Ii spuneam că-mi e absolut imposibil. Seara, nevasta m'a boscorodit până târziu, că nici odată n'a avut şi ea o plăcere deplină, o vacanţie întreagă fericită, că ei toate i s'au drămuit cu sgârcenie, că atâtea ş'atâtea femei, sub toate raporturile inferioare ei, sunt de mii de ori mai fericite decât ea, şi alte multe de astea.

I-am spus hotărît, că şi banii şi congediul meu s'au isprăvit, şi că-i vorbă de prisos... Asta era marţi. Joi seara pleca vaporul la Fiume.

A doua zi, când am deschis ochii, nevastă-mea era îmbrăcată, cu pălăria 'n cap gata să iasă. M'am uitat mirat la ea.

— Mă duc, zice, să cumpăr câte-ceva... pentru surori.

Părea că-i e frig, era palidă, palidă, ş'avea un tremur ciudat în glas.

Am simţit şi eu în clipa aceea ca o răceală la inimă, şi tremurul din glasul ei părea c'a intrat în mine de-odată şi m'a uluit, nu ştiu cum, că n'am putut zice decât atât: «Bine, du-te» — ş'am închis ochii moleşit ca de-o lovitură neaşteptată, mortală. Aşa ca printr'un vis urît mă luptam în mine, voiam să strig, să mă scol, s'alerg după ea, s'o chem, s'o opresc, şi nu puteam, şi nu-mi dam seamă de ce se petrece cu mine, cu ea, cu viaţa noastră... Cât oiu fi stat aşa, nu ştiu. Poate un minut, poate un ceas, poate mai mult. Când m'am sculat, erau nouă şi jumătate. M'am îmbrăcat iute ş'am eşit. Aveam o penibilă impresie de nelinişte şi de neastâmpăr în tot trupul. Cum am intrat în piaţa San-Marco i-am văzut, — stăteau alături şi priviau la o vitrină de la Testolini. M'am dus încet spre ei. Eram foarte tulburat şi, nu ştiu cum, parcă mă jenam să mă apropiiu. Dar orice bănuială mi s'a risipit pentru moment în faţa seninătăţii lor. Ziua aceea am petrecut-o toată împreună. El cădea uneori pe gânduri. Ea însă era veselă, vorbăreaţă. Cumpărase câteva broşe de mozaic, şi se bucura ca un copil la gândul că se'ntoarce în ţară. Seara am prânzit la Lido. După masă ne-am primblat pe Marele Canal până târziu. Era o noapte încântătoare. Ici-colo tremurau pe luciul negru, fantastic, lumini roşiatice, cari s'adânciau în apă ca nişte sfredele de foc; de pretutindeni s'auziau cântece voioase; glasuri depărtate pe lagune, mandoline, srigăte de gondolieri răsunau ca 'ntr'o boltă. — Când ne-am întors, erau aproape două. Nevastă-mea s'a apucat să mai aşeze din lucruri, — zicea că nu-i e som. Eu am adormit cum am pus capul pe pernă. Când m'am trezit, eram buimac şi, nu ştiu, par'c'aveam o perdea pe ochi. O, sunt convins acum că mi-au dat ceva să beau, — altfel nu pricep cum am putut să dorm aşa de mult. Erau aproape zece. Mă

FIGURI DISPĂRUTE

† C. GRIGORIU

Intemeetorul companiei lirice „Grigoriu“ a murit. Vestea aceasta a surprins în mod dureros pe toată lumea de oarece Grigoriu isbutise, prin admirabila trupă de operete ce a întocmit să se facă cunoscut şi simpatizat în toată ţara.

Pe lângă meritele de organizator şi om de muncă, regretatul defunct era înzestrat şi cu oare cari însuşiri bune literare. Dovada acestor însuşiri Grigoriu a făcut-o cu prilejul reprezentării comediei *Do'n vagmistru*, care odinioară s'a jucat de nenumărate ori, cu succes mare, la Teatrul Naţional.

Artist liric pe vremuri, dramaturg apoi, director şi patron al companiei de operetă ce-i poartă numele, în cele din urmă Grigoriu dispare în puterea maturităţii, lăsând celor ce l'au cunoscut amintirea unei vieţi rodnice şi regretul că a murit înainte de a-şi înfăptui planul frumos de a pune bazele solide ale unei trainice Opere române.

---

scol, mă uit în toate părţile, văd patul ei desfăcut, văd jos numai un geamantan, — pe masă un peticel de hârtie scris cu creionul, îl iau repede şi citesc:

Am plecat pentru totdeauna. Nu te mai face de râs, umblând să ne urmăreşti. Mergi sănătos şi nu te mai gândi la mine. Adio!

Auzi, ci-că *eu* să nu mă fac de râs... Nenorocita!... De-atunci sunt zece zile, mi-am vândut tot, ceasornic, lanţ, inel, verigă de logodnă, şi am umblat ca un nebun să o găsesc, să-i spun cu ce om a fugit, cu ce păcătos şi-a legat capul, şi să-i râd în faţă, să-mi bat joc de ea fără nici o milă. Unde dracu s'or fi ascuns, nu pricep, că par'c'au intrat în pământ. Da câte am mai tras, Doamne, în vremea asta! Când te-am văzut eri în gară la Pesta, iţi spun drept, mi s'a părut că văd pe Dumnezeu. De două zile nu mâncasem, şi nu mai aveam ce vinde, ca să mă pot întoarce. Acum, vezi, par'că m'am mai răcorit puţin.

El tăcu. Trenul intra în gara Vârciorova. Rămăsesem pe gânduri. Aveam impresia că 'n faţa mea stă un nebun care, într'un moment de luciditate, mi-a povestit cum şi-a aruncat nevasta într'o prăpastie.

Al. VLAHUŢA

Opera lui Eduard von Gebhardt şi muzeul Simu

Printre numeroasele capete de operă, adunate cu pricepere şi cu o pasiune neîntrecută de către d-l Simu în muzeul său, se găsesc două portrete ale marelui pictor Eduard von Gebhardt, profesorul şi creatorul artei religioase moderne la şcoala de pictură din Düsseldorf. Un portret ne înfăţişează un cap de sătean, pictat de von Gebhardt, în prima epocă, la 1862; iar al doilea este un portret de femeie, pictat în 1901. Ceace este interesant de notat, în aceste două portrete, executate la distanţă atât de mare, e faptul că în amândouă se observă câteva trăsături caracteristice, comune în toată opera lui von Gebhardt, cu toată evoluţia pe care el a străbătut-o în decursul uriaşei sale activităţi artistice. Intr'adevăr şi 'ntr'unul şi 'ntr'altul din aceste portrete, compoziţia nu lasă nimic de dorit. Figurile acestea trăesc, respiră ca şi noi, pare că stau să ne vorbească; ceva mai mult, in amândouă aceste portrete se vede că artistul se apropie de marii compozitori olandezi şi italieni ai veacului al XV şi XVI, pe cari i-a studiat în chip inteligent, nu spre a-i imita, ci spre a le împrumuta metoda de a lucra, metodă care l-a ajutat să exprime în operile sale însuşi caracterul persoanelor pe cari ni le înfăţişează. Ce e drept, n'are decât să privească cu atenţie cineva portretul săteanului. (poartă numărul 322 în catalogul muzeului Simu) şi se va convinge pe deplin cât de puternic talent are von Gebhardt în redarea stării sufletului acestui sătean.

El stă cu capul plecat într'o parte, cu pletele lungi de păr, ce-i cad deoparte şi de alta a tâmplelor. Iar ochii săi scrutători ne oglindesc însăşi starea lui sufletească, de-o fineţe cât se poate de pătrunzătoare. Acest portret, face parte din numeroasele studii individuale, lucrate de artist spre a le întrupa apoi în compoziţii religioase mai mari. Criticii germani, cari au studiat cu deamănuntul opera sa, îl socotesc ca un mare reformator (Bahnbrecher) în arta religioasă, căci el a rupt cu tradiţia veche, de-a reprezenta scene din vechiul şi noul Testament, în mod convenţional, după tipicul clasic al picturii religioase, şi a îmbrăcat în costumul medieval german săteni, pe cari îi vedem zilnic împrejuru-i şi cărora caută să le dea aureola evangelică. Din această pricină, artistul a fost rău văzut la Düsseldorf, şi socotit la început ca un blestemat, care înjoseşte biserica prin compoziţiile lui religioase.

„Adeseori[1]) am fost întrebat“, zice von Gebhardt, „pentru ce pictez figuri biblice, în costume vechi germane? Adică cum? Trebuia să pictez, aşa cum pictau Nazarienii? La început credeam şi eu tot aşa, însă oamenii pe care îi aveam ca modele acasă, nu se potriviau câtuşi de puţin cu cadrele acestea convenţionale. Oamenii înţelepţi îmi spuneau însă dimpotrivă, că trebuia să pictez aşa cum a fost şi cum s'a petrecut în Orient, căci ceeace făceam eu era un anahronism. Curios lucru! Niciodată n'a pictat cineva un tablou religios, în forma curat orientală; de ce mi s'ar pune mie o asemenea condiţie? Nu pictăm noi, ca Germani, pentru Germani?“

Mare curagiu a avut Eduard von Gebhardt să rupă cu şcoala convenţională de pictură religioasă; căci el ne reprezintă dimpotrivă figuri contimporane, cărora le adăuga duh evangelic, când nu-l aveau, cu un talent superior, susţinut de-un puternic sentiment religios, dobândit de artist în sânul familiei sale preoţeşti. Potrivit acestor convingeri adânci, el compune *Intrarea lui Christos în Ierusalim*. Toate persoanele din această compoziţie de seamă, sunt fiinţe reale, însufleţite de aceleaşi simţiri şi gândiri ca şi noi. Chiar şi personalitatea lui Christos, ce domină întreaga scenă, este reprezentată printr'un om voinic; numai pe faţa lui, lungă şi palidă se citeşte durerea adâncă, de care este cuprins. Infăţişarea aceasta a lui Christos, a păstrat-o von Gebhardt, în toate compoziţiile sale religioase. Nu lipsesc, din această operă însemnată, nici arhitectura şi peisagiile din regiunea Rinului, aşa încât întreaga compoziţie este un document, pe cât de adevărat, pe atât de real, al epocei.

Peste şapte ani (1870), Eduard von Gebhardt expune la Berlin „Cina cea de taină“, despre care criticul de artă, Bruno Mayer, zicea că „i-a produs o impresie clară şi adâncă“. Deşi criticii de artă gândiau că după opera genială a lui Leonardo da Vinci, nu se va mai găsi vreun artist, care să reuşească în asemenea compoziţii, totuş Ed. von Gebhardt, fără să întreacă pe genialul da Vinci, a compus o operă care a impresionat foarte mult pe contimporani prin puterea expresivă şi adâncimea caracterelor personagiilor ce alcătuesc scena aceasta atât de dramatică. Nu e locul aici să analizăm deosebirile dintre cei doi artişti. Unul reprezentând geniul latin, iar celălalt reprezentând la distanţe aşa de mari geniul rassei germane, ci e de ajuns să spunem numai că, direcţia galeriei naţionale din Berlin, apreciind înalta valoare artistică a „Cinei celei de taină“, a cumpărat-o pentru colecţiunea sa. Opera a fost în urmă expusă la Viena, unde a fost primită cu un mare entuziasm de către cunoscătorii de artă. Multe opere a mai compus pictorul Eduard von Gebhardt; n'avem de gând să le enumărăm pe toate. Un progres însemnat în arta lui a făcut von Gebhardt, numai după anul 1883, când s'a întors din călătoria din Italia, unde a învăţat să compună monumental şi să preţuească coloarea, după cum se constată în compoziţiile sale: Nunta dela Cana, Gonirea din Templu şi 'n deosebi în picturile minunate din Friedenskirche din Düsseldorf.

Portretul de femeie ce se află în muzeul Simu sub numărul 323, face parte din operile din această din urmă epocă, în care artistul mânueşte, cu un admirabil talent, contrastul de lumină şi umbră. Afară de asta, câtă gândire adâncă şi pătrunzătoare nu se citeşte pe figura acestei femei atât de preocupată; puterea creatoare a lui Ed. von Gebhardt s'a manifestat în toată deplinătatea în acest portret de femeie,. căci artistul a izbutit să ne înfăţişeze în chipul ei puternica lui individualitate artistică, susţinută prin studiul naturii veşnic înviorătoare şi dătătoare de viaţă. Privite astfel, cele două portrete din muzeul Simu în cadrul întregei producţii a lui Eduard von Gebhardt, ele prezintă pe lângă notele asemănătoare şi deosebiri, datorite progresului continuu ce se constată în operile marelui artist. E o mare cinste şi mândrie naţională pentru ţara noastră, că se găsesc într'un muzeu din Capitală, opere, cari fac parte din producţiunile unui talent artistic atât de preţuit în lumea întreagă. Deaceea, n'avem cuvinte în deajuns de laudă şi de mulţumire pentru d-l Simu, care a înălţat, în Capita regatului român, un templu de lumină atât de strălucitor, ale cărui porţi mari şi frumoase sunt deschise tuturor, cari găsesc în plăcerea artistică cea mai mare fericire, pe care poate s'o aibe un om pe pământ.

Deaceea recomand tuturor iubitorilor de Frumos să se abată, Joia şi Dumineca, între orele 11-3 în acest Templu al Artei, (unde vor găsi mai totdeauna pe întemeetorul acestui preţios aşezământ cultural, dând lămuriri şi explicaţii asupra diferitelor opere) spre a-şi însenina şi întineri sufletul, cu impresiile cele mai curate ce se pot desprinde din privirea atâtor capete de operă ce împodobesc Muzeul Simu. In deosebi toţi acei, cari sunt desgustaţi de trivialitatea patimilor zilnice, pot găsi în operile acestea, un puternic sprijin moral, care ne înalţă şi ne susţine în acelaş timp. Astfel, operile acestea frumoase înrâuresc sufletul oamenilor într'un chip binefăcător, — ele priesc tocmai ca un aer sănătos şi ne fac să iubim şi să preţuim Frumosul, ce devine corolariul virtuţii, iar arta cel mai puternic mijloc de înălţare morală.

Marin DIMITRESCU

[1]) Eduard von Gebhardt, de Adolf Rosenberg, Leipzig 1899. pag. 15.

MIŞCAREA LITERARĂ IN STREINĂTATE

IN GERMANIA: Un emoţionant roman din lumea întreprinderilor moderne: „Tunelul," de Bernhard Kellermann.

Cel mai mare succes de librărie l-a obţinut, în Germania în cursul anului trecut, romanul *Der Tunnel* al interesantului scriitor Bernhard Kellermann; e destul să spunem că editorul a tipărit deodată zece ediţii, cari n'au fost suficiente nici pentru primele cereri şi că acum romanul a ajuns la a suta ediţie fără ca să poată fi încă salvat dealtă epuizare sigură.

Şi până la acest roman Kellermann, era unul dintre cei mai cunoscuţi scriitori germani actuali; el uneşte un spirit de observaţie minuţioasă şi exactă cu o bogată fantazie, astfel că dela operile lui anterioare — spune un recensent francez al romanului deacum — se putea aştepta tot atât de bine un roman naturalist ca şi o epopeie entuziastă. Romanele sale *Yester şi Li, Ingeborg, Nebunul* şi *Marea,* sunt lipsite de acţiune; ele vor să arate doar o stare sufletească a autorului, care variază acelaş *leit-motiv* într'o întreagă gamă de situaţii noui şi de senzaţii diferite. Mai atent pentru observaţia precisă a datelor este Kellermann în notele sale de călătorii, cuprinse în două mici colecţii *Dansuri japoneze* şi *O preumblare în Japonia,* cari ne desvăluie oarecum însuşi procedeul său de a observa realitatea: el nu se documentează ca un naturalist cu amănunte bine catalogate, ci culege numai impresii, pe cari le caută cât mai limpezi, mai vii şi mai profunde, până ce devin personale; nu face nicidecum abstracţii de „eul" său pentru a se pierde în lucrurile observate.

Tunelul este însă nu numai o schiţă, o impresie sau o adunare de material, ci o oper matură, realizată în linii energice şi simple, cu o minunată unitate de inspiraţie.

Romanul e senzaţional, căci şi subiectul e enorm: construcţia unui tunel între Europa şi America pe sub Oceanul Atlantic. Dar nu e nici o lucrare de imaginaţie lesnicioasă, ca romanele lui Jules Verne, şi nici o construcţie de o logică exasperantă — după ce admiţi ipoteza punctului de plecare — ca romanele „ştiinţifice" englezeşti; e un studiu de suflete bine caracterizate, cari-şi desfăşură energia în luptă cu natura, înarmate cu toate cuceririle ştiinţei şi tehnicei actuale, cu toată forţa uriaşă a capitalurilor acumulate şi cu voinţa neşovăită de a triumfa, trecând peste toate jertfele şi toate împiedicările; e o epopeie măreaţă a muncii, a activităţii practice cu care neamurile civilizate de astăzi vor să răscumpere secoli de contemplare sau inutilă cercetare de adevăruri cu neputinţă de găsit.

Eroul e un american, Mac Allan, care concepe singur uriaşa lucrare şi o duce la capăt, singur în contra tuturora, după douăzeci şi cinci de ani de muncă neîntreruptă. Intr'o seară, în New-York, la inaugurarea unei săli de spectacol, la care fiece lojă e plătită cu două sute de dolari, Mac Allan aşteaptă dela principalul acţionar al întreprinderii, financiarul Lloyd, răspunsul de care depinde reuşita viitoare a proectului. Toţi eroii romanului sunt prezintaţi cu acest prilej în trăsături viguroase. „Allan era acolo ca un om care aşteaptă şi care ştie să aştepte.

Infundat în fotoliu, cu umerii săi largi rezemaţi de spetează, cu picioarele desfăcute pe cât îngăduia loja, el preumbla în juru-i priviri liniştite. Allan nu era de statură înaltă, dar era sdravăn şi bine făcut, voinic ca un luptător de box.... In total semăna cu un căpitan de vapor întors dintr'o cursă lungă şi care, după ce a respirat cu sete adâncă aerul din larg, a pus în astăseară, din întâmplare, un frac ce nu-l prinde..." Lângă el e soţia sa, Maud, „rezemându-şi capul brun de madonă pe mâna înmănuşată în alb; şi ea va fi o victimă a tunelului ca şi arhitectul Hobby, tânărul de oţel, arhitectul neobosit al lucrării; iată că apare şi atotputernicul Lloyd, care „îţi dădea impresia unui buldog. Dinţii de jos ieşiau puţin în afară peste cei de sus, nările făceau două găuri negre şi ochii lăcrămoşi şi inflamaţi tăiau pieziş figura lui întunecată, uscată şi nemişcată... Efectul acestei figuri era îngrozitor: se îngălbeniau toţi la vederea lui şi unii leşinau de spaimă." Unul singur dintre eroii principali, Wolfsohn, lipseşte dela concertul din New-York; şi acesta va pieri din cauza tunelului, prin încercarea lui de a-l face să sară în aer; având toate naţionalităţile şi toate regiunile, după împrejurări, acest parvenit a ajuns director financiar al întreprinderii şi, nemulţumindu-şi ambiţiile, a căutat să dărâme opera întreagă.

Tipurile sunt copiate după natură cu o admirabilă preciziune de amănunte; dar observaţia autorului nu se opreşte aci; ea se întinde asupra întregei vieţi americane pe care o redă în câteva fresce mari şi viu colorate, într'adevăr emoţionante prin intensitatea lor de expresie: o adunare extraordinară de miliardari cari alcătuesc trustul tunelului, pe terasa celui de al 36-lea etaj al unei case din New-York, unde ascultă pe Allan, în cămaşă şi pantaloni de flanelă, expunând liniştit proectul său; avântul uimitor al oraşelor muncitoreşti cari răsar la gura abisului submarin; viaţa acestor masse de muncitori pe cari îi înghite în fiecare zi şi cari lucrează la câţiva kilometri sub fundul mării, într'o căldură ucigătoare, la lumina reflectoarelor electrice; descrierea acestui mers încet pe sub apele mării timp de douăzeci şi cinci de ani, peste piedici şi primejdii îngrozitoare, până la revolta tragică a celor 180.000 de muncitori, a doua zi după o catastrofă, pornind în cortegiu ameninţător asupra New-Yorkului, cu muzica în frunte, cu drapele şi păpuşi groteşti, după chipul organizatorilor întreprinderii; şi în sfârşit toate efectele mondiale, pe toate domeniile de activitate ale acestei opere colosale...

Suntem purtaţi, ca într'un film ce trece, prin zeci de decoruri diverse, dela strălucita locuinţă a miliardarului din New-York până în mijlocul unei păduri virgine, pe care maşinele o dau la pământ în câteva ceasuri pentru trebuinţele tunelului, dela cabinetul de lucru în care Mac Allan stă două zile întregi, de e nevoie, naintea cifrelor sale încâlcite, şi până la insula singuratică din ocean, prima gară a fantasticului drum...

Punctul culminant al lucrării este povestirea catastrofei care distruge, în câteva minute, trei mii de vieţi omeneşti; înceata preparaţie a dramei, violenţa izbucnirii, progresul grozav al îngrijorării tuturora, analiza primelor clipe de uimire, de înţelegere, de desnădejde în goana nebună a lucrătorilor în lungul acelui nesfârşit tub negru, printre cadavre şi răniţi, către aur şi lumină, către ieşirea care e la 400 km., scenele de ucideri cu cuţitul şi revolverul în jurul celor din urmă locuri libere în trenul de salvare, tabloul funebru al femeilor aplecate la intrarea abisului care aruncă pe cei scăpaţi, toate aceste fragmente sunt opera unui mare scriitor romantic şi naturalist, operă care se poate compara fără sfială cu cele mai emoţionante pagini din *Germinal.*

Catastrofa, revolta lucrătorilor, incendiul sindicatului, delapidarea capitalurilor, arestarea lui Mac Allan par a pune capăt unei întreprinderi ce întrecea puterile omeneşti; dar energiile renasc mai înverşunate şi opera reîncepe, dărâmând şi ultimele obstacole din cale-i. Primul tren îşi începe cursa pe sub ocean şi — spune recenzentul francez care ne dă toate aceste aprecieri — ultima frază a romanului sună triumfătoare ca o fanfară: „Ajunseră în Europa cu douăsprezece minute întârziere."

Nu numai calităţile literare ale romanului i-au asigurat acest uriaş succes, nu numai noutatea sa, căci e captivant fără intrigi amoroase şi fără aventuri, ci mai cu seamă simbolul său profund a cucerit sufletele cititorilor. E preţul alianţei tuturor forţelor sociale, invenţie, capital, classe dirigente şi muncitorime în lupta pentru cucerirea naturii şi triumful final al muncii, peste toate jertfele, peste cele mai scumpe.

Romanul culege poezia vieţii actuale de activitate intensă şi deaceea se bucură de succesul actualităţii.

C. PAUL

□ □ □

CRONICA MUZICALĂ

Palatul Ateneului. — *Concertul violonistului C. C. Nottara. — Concertul pianistului N. Caravia. — Concertul d-nei Lucia Cosma.—Al XIV-lea simfonic.*

D-l C. C. Nottara, care a fost aplaudat cu atâta simpatie, la concertul său de Lunea trecută, are drept la o atenţiune cu totul deosebită din partea acelora ce poartă interes muzicei.

Acest foarte tânăr violonist, şi-a terminat, în mod distins, studiile, la conservatorul din Berlin; de copil, el figura la pupitrul vioarelor prime al orchestrei teatrului nostru naţional; adolescent, absolvi ca laureat, clasa de vioară a d-lui R. Klenck,—un maestru excelent, de învăţământul căruia s'ar putea făli şcoala de muzică cea mai pretenţioasă; — apoi plecă la Paris, unde, timp de doui ani, urmă studiul instrumentului său, sub preţioasa direcţiune a renumitului profesor Berthelier şi de unde se prezintă, reuşind cu succes, la una din clasele superioare de vioară ale Conservatorului din Berlin.

Şi iată-l revenit printre noi, modest şi oarecum îngrijorat, cu toate frumoasele sale referinţe.

In înfăţişarea tânărului violonist, nici umbră de

D-l C. C. Nottara

îngâmfare, acel trist apanaj al incapabilor şi al semi-culţilor, — şi modestia aceasta îl prinde de minune şi ni-l face şi mai drag, căci denotă o inimă curată, o inimă cinstită doritoare de „mai bine", o minte conştientă de infinitul domeniului încântător al muzicei.

De Wienawsky, virtuoz care a înbogăţit în în mod simţitor repertoriul violonistic, ne-a interpretat *Concertul în re minor No. 2,* de Mozart divinul, *Concertul în la major* şi de Saint-Saëns, patriarhul compozitorilor francezi în viaţă, *Concertul în la major No. 1,* şi *Introducere şi Rondo capricioso.*

Toate aceste pagini de predilecţie ale marilor violonişti, le-a redat d-l C. C. Nottara, cu o frumoasă puritate de ton şi cu un mecanism foarte îngrijit, dacă facem abstracţie de legitima emoţiune care-l cuprinsese şi care, fireşte n'a putut fi decât în dauna unei interpretări fără de cusur.

Mozart, mai cu seamă, a fost pentru concertist, prilej de a-şi desvolta calităţile de stil, spre cinstea sa tot atât cât şi spre aceia a sănătosului învăţământ de care s'a folosit la Berlin.

Doritor de a se adăpa cât mai mult la izvoarele muzicei bune, d-l C. C. Nottara se va reîntoarce în metropola germană spre a pătrunde cât mai adânc tainele nobilei arte şi a ne reveni cât mai bine armat pentru lupta ce o va întreprinde şi din care va eşi cu izbândă.

Şi mai târziu după ce va fi cules prin ţări streine, fructul muncei sale şi va veni printre ai

DOCUMENTE OSTĂŞEŞTI

ADIO REGIMENTULUI

— Cu prilejul retragerei din armată —

Ingenunchiez în fața ta, Drapel frumos și sfânt,
Simbolul scumpei mele țări pe orișice pământ...
Cât de frumos mi te arăți în scumpa ta mătasă
Și cât îmi plânge inima acuma când te lasă.
Atât amar de ani am stat cu tine împreună
Și'n fiecare Maiu, din flori îți împleteam cunună;
In casa mea te-am îngrijit ca pe un scump tezaur
Și-alături veșnic ți-am aprins o candelă de aur.
Rămâii cu bine, sfânt Drapel, norocul să te poarte
Spre cele patru laturi mari, departe mai departe.

Iar vouă, camarazi iubiți, adio lung vă zic,
Din șeful vostru până eri, azi n'a rămas nimic.
S'o pierde urma mea pe veci, s'o stinge'n largul lumii
Așa cum în talaz pe mări se pierde boaba spumii;
O amintire să-mi păstrați din bunele cuvinte
Ce de atâtea ori v'am spus cu glasul meu ferbinte.
Tot bunul vostru pe pământ, din voi și din afară
Jertfiți-l singurei iubiri, iubirii pentru țară.
Iubiți-o tainic, dragii mei, cu dragoste curată
Și n'așteptați să dea în schimb nici plată nici răsplată.
D'acum eu plec, dar sufletu-mi rămâne printre voi.
Copii, cu voi am împărțit și bunuri și nevoi
Cu voi pe care v'am păzit, cum Dumnezeu o știe,
Nedreptățit, obijduit nici unul să nu fie,
Să nu pătrundă printre voi un vânt de necredință,
Tot omul crede în ceva, căci crezu-i biruință;
In legea crucii v'am crescut și'n inime v'am pus
Tot rostul plin de'nvățături al bunului Isus.
Voi știți, eu n'am fost fericit căci am găsit în cale
Doar spinii nedreptăților absurde și brutale
Și totuș nu 'nvinovățesc, nu plâng și nici nu gem,—
Imi pare rău de tot ce-a fost dar soarta n'o blestem.
Mă mângâi că 'ntre voi va sta nemângâiatu-mi nume,
Că altora ce vor urma cu drag de el veți spune.
Adio dureros vă zic, și las drept moștenire
Doar ura pentru cei mișei, pentru cei buni iubire.
Vă las cu bine și vă strig: adio! Să trăească
Tot ce-i Român, tot ce-i viteaz și Țara românească.

Locot.-colonel V. MIRONESCU

săi cu un nume stimat și iubit în muzică, precum azi e onorat și scump în arta dramatică, d-l C. C. Nottara va fi un element folositor țărei sale: el va umplea un gol simțitor în lumea noastră muzicală: acela de muzician tot atât de desăvârșit cât și de modest!

Bunul pianist Th. Fuchs, și-a dat prețiosul concurs la această îmbucurătoare audițiune.

* * *

Un alt tânăr, foarte demn de interes, pianistul N. Caravia, meritos absolvent al clasei d-lui P. Ciuntu, s'a înfățișat și dânsul, în sala Ateneului.

Bach-Busoni — *Chaconne,* — Beethoven — *Sonata op. 57,* — Chopin, — *Etude No. 3 în mi major, Nocturne No. 1 în si bemol minor, Ballade în sol minor, Polonaise în la bemol major,*— Schumann — *Etudes symphoniques*, au fost paginele ce le-a interpretat, și față de vârsta tânărului pianist, de lipsa de emulație care domnește la noi în sferele muzicale și de lacunele unei culturi artistice neterminate, nu putem găsi decât cuvinte de laudă pentru puternicul său temperament, pentru tecnica sa plină de bravură, pentru generoasa-i fire.

Toate aceste calități au fost îndrumate spre calea bună, de excelenții profesori d-ra Miclescu și d-l Ciuntu.

Ele mai au nevoie de perfecționare, sub o direcțiune eminentă, într'un mediu binefăcător.

Ar fi păcat, dacă nu s'ar procura acestui tânăr de mare talent și de frumos viitor, mijloacele să-și desăvârșească arta în streinătate, s'o disciplineze; prețioasele sale însușiri, dorul său de muncă, necesitatea la noi, de-a număra cât mai mulți muziciani luminați, pledează cu elocință, în favoarea sa.

* * *

Această săptămână, săptămâna românilor, a fost scumpă inimilor cari bat românește: după cei doui tineri de viitor, iată și prezentul, în persoana d-nei Lucia Cosma, o grațioasă româncă de dincolo, care ne-a convocat la o serată de lieduri, în sala Ateneului.

In franțuzește „Aria clopoțeilor" din *Lakmé*, prilej de vocalize, cari redate cu virtuozitate d-nei Cosma, îi justifică porecla de „privighetoare"; melodii de Duparc, Charpentier, Moret și Debussy; în nemțește, lieduri de Schumann, Brahms, Richard Strauss și Hugo Wolf; în românește, arii de d-nii Dima, Borgovan, Brediceanu, tustrei din Ardeal, ne-a înșirat,—colier de mărgăritare,—vocea mlădioasă și bine educată a acestei cântărețe.

Rezultat al unei munci metodice și vădit de aprige, acea voce mică ca volum, destul de întinsă ca registru, se complace într'un semi-colorit câteodată cam monocrom.

O înfățișare de o frumusețe încântătoare și plină de distincțiune, o educație vocală aleasă, firea artistică, mijloacele de cari dispune plăcutul organ al d-nei Cosma, o specializează, exclusiv în domeniul intim și rafinat al liedului.

Din bogatul program ce ni l-a desfășurat, *Alte Liebe* de Brahms, *Elfenlied* de Hugo Wolf, delicioasa *Invitation au voyage* de Duparc și melodiile ardelene ale d-lui Brediceanu, au fost cu deosebire aplaudate.

Cu cea mai discretă artă, a acompaniat, d-l Th. Fuchs, la piano, pe grațioasa cântăreață.

* * *

De data asta, orchestra ministerului, ne-a prezentat, la concertul al XIV-lea, numai muzică franceză; *Phaëton*, poema simfonică de Saint-Saëns, o veche, foarte veche cunoștință a auditorului nostru, *Simfonia în si bemol major*, de Ernest Chausson, necunoscută încă aci, *Egloga* d-lui Rabaud și *Scenele pitorești* de Massenet, aceste două din urmă, statornice în repertoriul obișnuit al orchestrei.

Pe programul audițiunei atât de pretențios intitulată „Festival francez", am fi dorit, în locul micei pagini a d-lui Rabaud, o operă mai consistentă de Berlioz, Cesar Franck, Vincent d'Indy sau Debussy.

Simfonia lui Chausson însă, a reparat, până la un punct, această lacună, atrăgând tot interesul obișnuiților concertelor simfonice prin calități cu totul superioare: fraza largă, care cutreeră *Lento* cu atâta maestate, urmată de *Allegro vivo* atât de agitat, apoi un *Molto lento* dureros, tratat de mână de maestru, desvoltat cu multă artă, înfine un *Animato* plin de colorit, nespus de expresiv, sunt pagini inspirate de un suflet nobil și realizate de un foarte mare artist; pagini expresive cari te mișcă.

Și dacă un stupid accident de bicicletă, n'ar fi răpit, în floarea vârstei, pe autorul lor, muzica simfonică franceză, ar mai fi numărat, desigur, un glorios reprezentant: în raiu, unde trebue să se afle inspiratul tânăr, îl văd între seninul Cesar Franck și răsvrătitul Hector Berlioz pe care-i admira atât de mult, în cursul scurtei sale vieți pământești.

Simfonia lui Ernest Chausson a plăcut mult auditorului concertelor duminicale și va fi întâmpinată cu multă favoare, la o viitoare ședință, căci e muzică care trebue ascultată de mai multe ori.

Egloga d-lui Rabaud și *Air de ballet* din *Scènes pittoresques* au obținut onorurile bisului: pagina atât de elegantă a dulcelui Massenet, a fost exprimată cu mult gust de violoncelurile d-lor Waterstrat și Moldreich.

M. MARGARITESCU

CRONICA TEATRALĂ

TEATRUL NAȚIONAL. — Domnul Notar, dramă în trei acte de d-l *Octavian Goga.*

Dela *Apus de soare* n'am mai văzut atâta desfășurare de entuziasm... Numele lui Goga pe deoparte, indiscrețiunile asupra cuprinsului piesei pe de-alta, apoi dispoziția sufletească a publicului enervat de cele din urmă întâmplări au contribuit să creeze, în seara premierei, o atmosferă specială în care, desigur, *Păiajenul* ar fi fost fluerat, orice piesă de Capus sau De Flers și Caillavet ar fi plictisit și însuși Shakespeare (erte-ne d-l Herz că-l expunem la această vecinătate!) ar fi făcut impresia că e prea internațional. Goga pășia pe scenă întâia oară. Și, prin una din acele intuițiuni sigure ale mulțimii, în sufletele tuturor clocotia speranța că dramaturgul va purcede deacolo de unde odinioară a plecat spre glorie poetul și că în glasul personagiilor sale vor tremura accente din acel cutremurător imn al Oltului cu ape răsvrătite.

Și așa a fost. Nerăbdările, curiozitatea, enervările acelui public entuziast, venit la teatru mai mult cu dorul de a auzi adevăruri crude, ca la un solemn meeting național, decât să asculte o operă de artă obiectivă, au fost pe deplin satisfăcute, răsbunate. Și astfel, *Domnul Notar* a avut un succes extraordinar iar autorul lui a triumfat.

Cu toate acestea, intenția d-lui Goga a fost să facă o operă de artă obiectivă. Dovadă: locul *unde* și modul *cum* autorul și-a fixat acțiunea. *Domnul Notar* se petrece în Lunca, un sat depărtat din Ardeal, și pune în perspectivă scenică un moment din procesul de desnaționalizare a Românilor din Ungaria. Fermentul acestui proces în Lunca este tot un român, notarul Traian Văleanu (d-l R. Bulfinsky). Conflictul este prin urmare între un român care s'a deslipit de ai săi și ceilalți români cari vor să rămâie lipiți de rădăcina din care au răsărit, între „haine negre“ și „haine albe“; iar în fruntea acestora se află bătrânul Nicolae Borza (d-l I. Petrescu), socrul notarului.

Despărțiți de principiile lor politice, socrul și ginerile nu-și vorbesc de doui ani. Acum însă fiind alegeri, notarul are nevoe de votul lui Borza pentru candidatul guvernamental dr. Ieronim Blezu (d-l C. Duțulescu), un alt renegat care crede că poporul trebue să-și ție gura și să se îngrijească numai de creșterea cucuruzului. De-aceea, în vreme ce pe Hopârtan îl trimite în sat să cumpere cu zece zloți un vot, pe socrul lui îl poftește la cancelarie ca să-l înduplece.

Cei doui adversari vin față în față, amândoi de neclintit în voințele lor. Notarul îl roagă să voteze pe Blezu. Borza refuză. A făgăduit candidatului naționalist, Florian. Și plugarii își țin făgăduiala. Această rezistență îl enervează pe Văleanu. Toată ura lui în potriva țăranilor și a preoților români isbucnește în cuvinte furioase:

„Când vă văd așa pe toți, pe voi, cu cămașa scoasă, cu pletele năclăite Duminica, pravoslavnici, — cum ziceți voi... unsuroși... cu ochii la icoana Precistei... Acolo la biserică, în colț de strană... Cantoru' și popa... și sfinții de pe pereți... Mi-e urât de voi... Sunteți închiși în întuneric... Sunteți proști... proști... Să-ți spun că mi-e scârbă de voi, de pipa voastră... Neam de neamul meu... Mi-e scârbă...“

Insultat, lovit în simțimintele lui de român, plugar și tată, Borza, la rândul lui aruncă în fața notarului toată ticăloșia faptelor lui, iar când Văleanu îl dă afară, el se oprește'n prag să-și aprindă pipa care-i pute acestuia și de-acolo spune:

„Da, ne'ntâlnim. Și mâne și-altădată... Eu cu proștii mei; tu cu domnii tăi... domni vântură țară... Știți voi ce-i moșia? Neam de neamul vostru n'ați avut atât pământ cât jar pun eu în pipa asta care-ți pute ție, domnule...“

Și pleacă să se așeze în fruntea sătenilor cari luptă pentru candidatul naționalist.

Acest act este un capo d'operă, atât prin expunerea precisă a situațiilor și zugrăvirea limpede, în linii simple dar bine determinate a personagiilor, cât și prin culoarea locală puternică. Piesa d-lui Goga aduce pe scenă, o lume nouă personagii necunoscute în teatru până acum și o limbă românească cu totul particulară. Din acest punct de vedere, Goga este un creator. El pune pentru întâia oară pe scenă lumea românească din Ardeal cu aproape toate straturile ei alcătuitoare,— țăranul, notarul înstrăinat, candidatul de deputat guvernamental care și-a pierdut cu desăvârșire sunetul și sensul românesc al vorbei, preotul care apără drepturile națiunei sale deopotrivă cu ale crucii și femeea care-și face din strălucirea gospodăriei singura cochetărie și care, în primitivitatea ei onestă, apare ca un personaj curios și aproape neânțeles. Și isbutește să înconjoare aceste personagii, prinse proaspăt dintr'o realitate pe care a studiat-o bine, cu aerul special al locurilor pe cari le zugrăvește.

Afară de aceste remarcabile calități, actul întâi mai cuprinde și o scenă de o rară frumusețe poetică și de un pitoresc artistic superior,—scena în care Borza povestește că a murit Stoia căpraru', reprodusă în numărul precedent al *Flacării.*

Actul al doilea e mai puțin interesant. El *complică* situația cu un conflict de ordin sentimental sau, mai exact, de ordin... matrimonial. Borza nu este numai un român rău și un apăsător al conaționalilor lui. El apare în acest act și ca un soț netrebnic. Ca valoare descriptivă această caracteristică nouă desăvârșește desigur zugrăvirea personagiului; ca valoare dramatică însă, ea este inferioară caracteristicelor desvoltate în actul întâi. De-aceea, actul al doilea nu face să înainteze conflictul, înodat atât de energic în actul precedent. Dimpotrivă, am avut chiar impresia că-l slăbește.

In timpul acestui act Văleanu este la prietena lui Otilia Sfetescu (d-na M. Ciucurescu), un fel de mitocancă de București, vară bună, sau numai prin alianță, cu Cc. Veta a lui Caragiale. Acolo îl găsesc, la miezul nopții alegătorii țărani cari, în frunte cu preotul Nicoară (d-l Z. Bârsan) vin să protesteze că unul de-ai lor a fost pălmuit și arestat de jandarm. Acolo îl găsește și Borza, care, prevenit de trădarea ginerelui său, aleargă să-l demaște sătenilor de chipul cum înțelege acest om al legei să calce legile, batjocorindu-i fata. Notarul de-abia îndrăznește să se arate în pridvorul casei. Țăranii vociferează. Preotul Nicoară îi impută că a împărțit în două pe poporenii necăjiți. Și-atunci avem impresia că ciudată oră și-a ales preotul pentru asemenea imputări. Otilia vrea să apar și ea. Țăranii o huiduesc. Sosește Borza, împreună cu fata lui. Ana află trădarea. Dar când bătrânul ei tată vrea să ceară ginerelui necredincios socoteala, Gal și jandarmii lui năvălesc în scenă. Țăranii sunt împrăștiați cu baioneta la armă. Și cortina se lasă în vreme ce notarul, spre uimirea jandarmilor chiar, poruncește ca Borza să fie arestat.

Și astfel, renegatul, în zelul său de sluji o cauză rău înțeleasă, nu se dă în lături să calce în picioare până și legăturile de familie, să mânjească în sânge pletele albite ale părinților. Sfârșitul acesta, deși pune în scenă fără nici o fantazie artistică momentul represiunii, a stârnit o frenezie de aplauze. Lucirea baionetelor unguerești, în fața unui public atât de numeros aprins de sentimente patriotice, a deslănțuit o furtună de entuziasm, care a salvat actul al doilea, unde din punct de vedere al artei obiective, nu strălucește decât zugrăvirea Otiliei (înfluențată de amintirea lui Caragiale) și scena în care Mitruț pristavul satului (d. I. Brezeanu) povestește cum a fost arestat Urdea. De altfel, acest Mitruț este cel mai original tip din piesă și, împreună cu Borza, cel mai bine zugrăvit.

Actul al treilea se întâmplă după trei zile. Alegerile au fost pătate de sânge. Și a eșit biruitor candidatul guvernamental. Procedarea notarului a indignat pe toți, până și pe Mitruț pristavul satului, care-și părăsește cârja purtată atâția ani, ca să vie în România. Pleacă Mitruț, pleacă și Ana de la casa bărbatului ei, Văleanu rămâne singur, numai cu Hopârtan, care drept răsplată că a cules voturi pentru Blezu, este numit pristav.

Sângele vărsat în timpul alegerilor a pus în fierbere pe poporeni. In numele lor, preotul Nicoară vine să-i ceară notarului să demisioneze. La această propunere, furia acestuia numai cunoaște nicio margine. Apucă pușca și-o proptește în pieptul preotului, care își desface haina și așteaptă lovitura. Văleanu se reculege, dar îl dă afară. El ese strigând:

„Mă duc, domnule, dar să știi că pe urma mea vine potopu!“

Ingrijat de fierberea ce crește, Văleanu cere le telefon să i se trimită jandarmii. In vremea asta sosește Borza, cu capul bandajat. El cere Notarului îndărăt zestrea. Acesta refuză să i-o dea fiindcă toți banii i-a cheltuit. Infuriat de cele întâmplate, ațâțat de sângele care a curs și de svonul răscoalei, Văleanu insultă pe Borza, pe fata lui, pe Dumnezeu și cravașează icoana Sf. Nicolae, spărgând candela. Atunci bătrânul se repede la notar, îl trântește peste țăndările candelei, îi încleștează degetele în grumaz și-l zugrumă. Când mulțimea intră în cancelarie, notarul e mort. Prostit, Borza se ridică de pe cadavru și spune: Oameni buni, am căzut la păcat.

— Ziceți, oameni buni, Dumnezeu să-l ierte! răspunde preotul descoperindu-se, — și cortina cade.

*

După cum se vede din această expunere, *Domnul Notar* nu este propriu zis o piesă de teatru. Cu prudența de care trebue să se înarmeze orice român care face politică în Ungaria, d-l Goga s'a ferit, probabil, să lase un joc prea liber fantaziei dc artist, și, spre a nu da nimănui prilejul să-l poată acuza că întrebuințează arta în scopul de a născoci situații și tipuri calomnioase, a luat elementele operei sale direct din viață, fără a căuta să le transforme prin intermediul viziunei artistice. De-aceea, *Domnul Notar,* ca așezare scenică și zugrăvire de tipuri, este mai mult o reproducere exactă, executată cu pasiune artistică, decât o creație dramatică. In tot timpul piesei aveam impresia că asistăm aevea la o alegere parlamentară, într'un sat românesc din Ungaria sau, mai precis, la reproducerea unor anumite scene petrecute cândva, în timpul unui asemenea alegeri. Și impresia ni se preciza în sensul acesta mai ales când vedeam cum autorul se ferește par'că să puie în gura personagiilor sale cuvinte caracteristice, cari să le ridice la nivelul unor sinteze, cași când la alcătuirea lucrărei a prezidat în primul rând grija de a putea oricând scuza opera cu ajutorul modelului viu pe care-l copiază în tocmai. Dacă asemenea însușiri le-am fi aflat într'o piesă scrisă de un autor care trăește în condițiuni normale, într'o țară liberă, n'am fi ezitat nicio clipă să spunem că lucrarea sa stă în afară de hotarele artei.

Opera d-lui Goga trebue judecată însă cu totul din alt punct de vedere. Ar fi ușor să se spuie: piesa n'are conflict dramatic, actul al doilea este de prisos, actului al treilea îi lipsește rațiunea tragică. De-asemenea, nu trebue multă perspicacitate ca să se descopere că conflictul social dintre renegați și naționaliști nu este activ și nu dă naștere unui proces în desfășurare, ci stă pe loc și constituie mai mult baza teoretică a lucrărei, decât însăși acțiunea ei dramatică. Și, în sfârșit, ar fi chiar de prisos să se accentueze că acțiunea *Domnului notar* nu trăește decât ca reflex al unor stări de fapt și că în ziua când situația politică a Românilor din Ungaria se va schimba, frământările din această piesă nu vor mai avea nicio rațiune de a fi.

Acestea toate sunt adevărate și d-l Goga le știe mai bine decât oricine. In ceeeace ne privește, socotim chiar că puterea de emoțiune a piesei atârnă atât de strâns de situația de fapt din Ungaria încât avem impresia că autorul ar fi fost păgubit în succesul său dacă, de pildă, împăcarea romano-maghiară, pusă la cale de contele Tisza, s'ar fi înfăptuit înainte de reprezentarea *Domnului Notar.*

In loc de împăcare însă, am avut bomba dela Dobrițin și intriga urzită în jurul ei. Și-atunci *Domnul Notar* a triumfat.

Dar dacă *Domnul Notar* nu e o dramă este în schimb o piesă descriptivă de o netăgăduită valoare etnografică și națională. Ea aduce în văzul Românilor dela noi, cari rar se duc în Transilvania, lumea românească de-acolo, cu păsurile și nefericirile ei. Ea deșteaptă în noi interes pentru lupta aprigă pe care țărani mai înaintați ca ai noștri o duc în Ardeal spre a-și păstra naționalitatea și face să ne tresară inima pe deoparte de durere pe de alta de încredere în puterea de rezistență a rassei noastre. Acestea sunt rezultate pe cari arta e fericită când poate să le dea. De-aceea, piesa d-lui Goga, dacă nu este

artistică prin esenţa ei, devine artistică prin rezultatele ce le dă.

Şi mai e artistică prin limba în care este scrisă şi prin puterea cu care evoacă mediul pe care-l zugrăveşte.

*

Deşi nu trăesc o viaţă scenică proprie, independentă de viaţa reală din care au fost desprinse, personagiile din piesa d-lui Goga primesc direct dela modelele vii pe cari le reproduc impulsiuni destul de puternice ca să poată exista. Dintre acestea, cel mai simpatic şi în acelaş timp cel mai masiv, cel mai complet este fără îndoială Borza, pe care d-l Ion Petrescu l'a jucat în adevăr ca un mare artist. Cât de nepotrivit ni s'a părut d-sa în bătrânul Brissot din *Denisa*, atât de mare, atât de natural, atât de uman a fost în *Domnul Notar*. De altfel Borza este singurul caracter din piesă. Cu toate acestea şi masivitatea lui pare cioplită. Pe Borza autorul ni-l arată ca pe un ţăran îndrăgostit de limba şi pământul lui. Şi în această calitate el are autoritatea să-şi bată joc de „domnii vântură ţară", surtucari fără pământ cari speculează avutul ţărănesc. De-aceea, când aflăm că însuşi Borza este unul din sătenii cari şi-au vândut pământul ca să-şi puie banii la casa satului, avem impresia dureroasă că dispare ceva din majestatea simbolică a acestui caracter. Şi această întipărire jicneşte intensitatea emoţiunei.

Tipul cel mai caracteristic şi mai original însă este Mitruţ, pristavul satului. El (şi întru câtva Otilia) este singura creaţiune artistică d i n *Domnul Notar*. Mitruţ este ţăranul în pieptul căruia bate o inimă românească dar care ţine să-şi facă şi datoria. Şi ca să poată împăca aceste două sentimente el recurge la şiretenie. E admirabil modul cum el descrie, în actul întâi, candidatului guvernamental starea de spirit a alegătorilor români. Şi este mişcător în actul al treilea când lasă cârja şi pleacă din pristăvie:

„Mie-mi pasă, domnule, că eu cu satu am trăit... neam de neam... şi dacă satu nu mă mai vrea... nu mai am nici o putere... nu mă încrează nime... mă blestămă muierele... Ce-s eu azi? „Căţelu pământului"... Şi copiii pe uliţă: „Asta-i Mitruţ... Mitruţ!" Eu nu mai am rădăcini aici... mă duc, domnule..."

Rolul acesta a mai avut şi meritul de a stimula verva fără seamăn în teatrul nostru a d-lui Ion Brezeanu.

Personagiul cel mai puţin interesant din piesă este însă de sigur notarul Văleanu. In zugrăvirea acestei brute lipseşte cu desăvârşire motivarea sufletească. Faptele şi vorbele lui n'au nici o logică. Văleanu întrupează numai o pornire fioroasă. El este dintr'o bucată antipatică, fără nici un amănunt interesant. Ca o fiară străbate piesa de la început până la sfârşit, strângând în el toate viţiile şi neavând în sufletul lui nici un punct uman. Există desigur în artă creaţiuni cari stau dincolo de hotarele umanităţei. Ele întrupează însă anumite patimi şi slujesc autorilor numai ca să studieze patima în diferite împrejurări şi situaţiuni.

Care este, însă patima care-l desumanizează pe Văleanu? Nici una, — sau cel puţin nici una mărturisită. Politica? Nu. Ura lui în potriva Românilor? Da, dar aceasta nu este o patimă. Ş'apoi ura aceasta nu este motivată de loc. Văleanu este un desrădăcinat? Nu. Cu totul altul este înţelesul pe care Barrès l'a dat acestui cuvânt. El este pur şi simplu renegat. Dar renegaţii, cu toată ura în contra celor pe cari i-a trădat, pot să fie oameni foarte simpatici. De pildă: Enric al IV-lea, regele renegaţilor.

Văleanu e renegat, dar se'nsoară cu o fată de român; e creştin şi totuş insultă pe Dumnezeu şi batjocoreşte icoanele; urlă pentru respectul legilor şi le calcă el cel dintâi; persecută pe cei cari nu-l ascultă şi totuş brutalizează chiar pe cei cari-i sunt credincioşi. Este un amalgam de nou-sensuri. Pe cât se pare, notarul acesta este atât de încurcat, încât nici chiar autorul n'a putut să-l lămurească. Dovadă: vorbele lui Văleanu. Vocabularul lui este de-o sărăcie enervantă. In momentele cele însemnate, fie că se află în faţa lui Borza, fie că discută violent cu preotul, fie că asistă la plecarea nevestei lui, fie că primeşte cârja lui Mitruţ, el rosteşte aceleaşi monotone şi inexpresive cuvinte: Canalia! Eşi afară! Eşi afară!

D-l Bulfinski s'a silit să redea cu putere ceea ce s'a putut desprinde mai lămurit din caracteristicele lui Văleanu: brutalitatea. Şi a isbutit.

Surprinzătoare ca vervă şi scânteetoare ca spirit a fost d-na M. Ciucurescu în Otilia. Autorul a avut un adevărat noroc că acest rol, cu totul epizodic şi fără nici o legătură cu piesa, a fost salvat de o artistă ca d-na Ciucurescu.

D-l Z. Bârsan a avut o apariţie eroică în părintele Nicoară, zugrăvit în mod nu în de-ajuns de caracteristic. Autoritatea glasului său însă ar fi câştigat desigur dacă şi-ar fi impus mai multă concentrare.

Bine şi d-l Ciprian, deşi cam monoton şi cam ne aducea aminte de Lubin, din *George Dandin*.

P. LOCUSTEANU

□ □ □

ECOURI

Domnul Notar, triumful d-lui *Goga* la *Teatrul Naţional*, a apărut în volum; cei ce cunosc măestria cu care poetul ardelean stăpâneşte cele mai tainice comori ale limbii româneşti, vor găsi în citirea volumului o nouă plăcere de artă.

Cum încă descrierea moravurilor ardelene e făcută cu o admirabilă plasticitate, piesa citită are farmecul unui roman de moravuri şi interesul pe care îl deşteaptă din acest punct de vedere nu e mai neînsemnat decât chiar interesul reprezintării.

—

„Păiajenul" cu trupa Victor Antonescu. — La 20 Febr., începe la Buzău, turneul piesei *„Paiajenul"* cu trupa *Victor Antonescu.*

Cele trei roluri principale sunt încredinţate d-nei *Marietta Ionaşcu*, ce joacă rolul văduvei *Mira Dăianu*, şi d-lor *C. Mărculescu* în Florini şi *Victor Antonescu* în Zăvoianu. Trupa e compusă din 21 artişti. Autorul piesei d-l *A. de Herz*, va merge în câteva oraşe principale, pentru a asista la reprezentaţie. După *Buzău*, vin *Brăila Galaţi*, apoi câteva oraşe din nordul Moldovei, de unde trupa va trece prin *Muntenia* în *Oltenia*. Pe afiş se anunţă că în actul I d-na *Ionaşcu* va cânta **Tango.**

Păiajenul apare zilele acestea în *Biblioteca Flacăra.*

—

La Teatrul Naţional din Craiova, se va reprezenta, Luni 3 Martie, în folosul Ligei naţionale aeriene, **Glasul Cucuvaei,** piesă în patru acte, de d-l *P. N. Pancu.*

Ni se spune că piesa se întemeiază pe un conflict militar şi din acest punct de vedere pune în scenă un mediu neexploatat încă în teatrul românesc.

Piesa va apărea după reprezintare în volum.

—

Akim, tragicomedia d-lui Victor Eftimiu s'a pus în repetiţie şi se va juca, la Teatrul Naţional, la începutul lui Martie.

Rolurile principale vor fi ţinute de d-nele Maria Ciucurescu, Liniver, Al. Alexandrescu etc. şi de d-nii Ar. Demetriad, G. Achille, Barbelian etc.

Autorul piesei conduce repetiţiile acestei tragicomedii, al cărei istoric este el însuşi o lungă tragicomedie...

—

Un nou volum al d-lui Vlahuţă va apare în curând în editura *„Flacăra"*. După o lipsă atât de îndelungată din lista volumelor noui apărute, numele d-lui Vlahuţă se arată mulţumind multe aşteptări.

„Dreptate" — aceasta e titlul volumului — cuprinde ultimele sale scrieri în proză, neintrate nici într'un volum precedent.

—

Reviste: *Flambura*, revistă literară, politică şi economică, este organul de publicitate al Aromânilor din Veria; acum păşeşte în al doilea an de existenţă şi promite să se desvolte încă sub noua stăpânire grecească. Conţine bucăţi literare şi politice în dialectul macedo-român şi este menită astfel să menţină vie conştiinţa naţională la aceşti fraţi atât de răzleţiţi.

Apariţia *Cuvântului Moldovenesc* în Basarabia şi reapariţia acestei reviste macedonene în pământ macedonean sunt semne bune care trebue să ne umple sufetele de o înaltă mulţumire.

Democraţia, revista Cercului de studii al partidului naţional-liberal, conţine în numărul său dela 15 Februarie: un mic studiu al d-lui *G. Meitani* asupra unei chestiuni relativă la revizuirea constituţiei: un documentat studiu al d-lui *N. O. Popovici-Lupa* asupra *Foloaselor exproprierei*; un articol al d-lui *Dr. I. N. Angelescu* asupra *Cadastrării propietăţii în România*; o importantă cercetare a d-lui *G. Tăuşan* asupra *Reformelor pentru muncitori*; continuarea studiului d-lui *Dr. I. Bordea* asupra *Aplicării reformei sanitare liberale din 1910*, o interesantă *Cronică politică* şi un bogat material de *Fapte, Documente* şi *Recenzii.*

Un număr 30 bani.

—

Balade franceze.—Sub acest titlu: *Choix de Ballades françaises*, publică *Paul Fort* o colecţie de poezii care nu sunt epice decât prin titlul lor şi prin oarecare aparenţe.

Lauda cea mai mare ce li se aduce e că sunt inspirate din chiar pământul francez, cu toată afinitatea electivă a unui adevărat *Gaulois.*

Gingaşe sau puternice, vesele sau triste, micile poeme ale „Prinţului poeţilor" sunt strălucite prin sonoritatea lor savantă şi prin ritmarea lor extraordinar de vie. Iată o catastrofă a genului: *La fille morte dans ses amours.*

Cette fille, elle est morte, est morte dans ses amours. — Ils l'ont port éeen terre, en terre au point du jour.

Ils l'ont couché toute seule, toute seule en ses atours,—Ils l'ont couchée toute seule, toute seule en son cercueil. Ils sont revenus gaîment, gaîment avec le jour.

Ils ont chanté gaîment, gaîment: „Chacun a son tour!

— Cette fille, elle est morte, est morte dans ses amours".

— Ils sont allés aux champs, aux champs comme tous les jours...

—

O colaboraţie de prinţi ai poeziei s'a realizat la Paris în opera *La Marchande d'allumettes*, poveste lirică în trei acte, de Rosémonde Gerard (M-me Ed. Rostand), fiul său, Maurice Rostand, care au scris libretul, şi Tiarko Richepin, autorul muzicei, fiul lui Jean Richepin. Aceşti fericiţi au intrat în cetatea literilor franceze *„par droit de naissance"* şi acum vor să se impună *„et par droit de conquête"*; scriu lucruri de o gingăşie rafinată, atât de gingaşe şi atât de rafinate încât ajung ca haina vanitosului rege mitic, cel care se preumbla pe drumuri cu totul gol.... Neavând nimic de spus, sunt uimitori prin virtuozitatea lor; snobii îi acceptă, editorii, în goană după frumoase nume, îi caută şi-i excită, iar *vulgul* poeţilor cari simt în ei scânteia divină se pierde în mareia ignorării ce-i înghite.

In republica literilor există şi talentul de a fi bine născut.

—

Pentru studierea Europei sud-estice s'a înfiinţat la Bucureşti un „Institut de studii în privinţa Europei sud-estice" *Istitut d'Etudes concernant l'Europe sud-orientale),* care îşi propune să împrăştie, prin cursuri, conferinţe, seminarii, lecţii practice, misiuni trimise la faţa locului şi publicaţii speciale, cunoştinţele relative la Statele din regiunea Carpaţilor şi a Peninsulei balcanice. D-nii N. Iorga, G. Murgogi şi V. Pârvan se află în fruntea acestei iniţiative căreia îi sunt desigur hărăzite un număr mare de adeziuni, având în vedere utilitatea scopului său.

Institutul va publica şi un *Buletin* lunar, din care primim N-o 1 (Ianuarie 1914). Buletinul se ocupă cu recenzia — foarte interesantă — a lucrărilor de istorie, filologie şi etnografie asupra ţărilor şi popoarele sud-orientale.

Nu ştiu dacă în studiile pe care le proectează Institutul intră şi cele de natură socială şi mai cu seamă economică: ar fi un domeniu mai apropiat de viaţa actuală şi desfăşurarea sa practică, şi tot atât de savant — orice s'ar zice — ca-şi cele de erudiţie filologică sau istorică.

—

O elevă, Bacău. — Adresa d-lui G. Diamandy, 39 str. Plantelor.

□ □ □

Anul III — No. 20

FLACĂRA

1 MARTIE 1914

ABONAMENTE:
In ţară: lei 6 pe an; 7 lei când se achită prin incasator. Pentru învăţători şi preoţi săteşti: lei 5 pe an
NUMĂRUL 10 BANI
TELEFON 41/7

LITERARĂ .·. ARTISTICĂ .·. SOCIALĂ
APARE SÂMBĂTA
DIRECTOR: CONSTANTIN BANU

ABONAMENTE:
Peste munţi: coroane 8 pe an; pentru preoţi şi învăţători coroane 6.50 pe an
In străinătate: 10 lei pe an
REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA: Bucureşti
Str. Câmpineanu, 40

SPLEEN

Ce forţe neştiute şi mai presus de mine
Mă duc în noaptea asta cu vântul care vine,
Mă poartă 'n noaptea asta sub largul nopţii dom —
Şi când mă simt mai singur, mai trist ca 'ntâiul om?

Tristeţi nemărginite plutesc pe bulevarde...
Şi nimenea nu ştie ce 'n sufletul meu arde;
De doruri ne'mplinite mi-e inima rănită
Şi noaptea ocroteşte durerea mea cumplită.

Aş vrea să scot un ţipăt, dar nimeni nu m'aude...
Cad perle reci de apă din ramurile ude,
Cad perle mari de lacrămi şi neguri reci se strâng, —
Ah! în durerea asta de ce nu pot să plâng?

Mâini desnădăjduite întind copacii 'n zare
Şi palid, în lumina de pale felinare,
Eu trec purtându-mi umbra fantastică pe zid...
In jurul meu e noapte, singurătate, vid...

Tu dormi acum, sau poate visezi nepăsătoare;
Iţi flutură surâsul pe buza ta de floare.
Tu-ţi răscoleşti trecutul zâmbind, deşi ştii bine
Ce crudă-i hotărîrea de-a renunţa la tine...

Tu dormi sau cugeţi poate şi nu-mi asculţi cuvântul, —
Iar eu rămân cu ploaia, cu noaptea şi cu vântul,
Eu, cel sortit de-apururi să 'nfrunt nemărginirea...

In seara asta tristă voiu cumpăra iubirea!

Mircea Dem. RĂDULESCU

DE SUFLETUL CELUI CĂZUT

Pe un câmp intins din cartierul Filaretului, se opriră, într'un scurt popas, câteva companii de vânători cari se întorceau depe câmpiile bulgăreşti.

Rezerviştii, deşi nerăbdători s'ajungă cât mai repede acasă, să se vadă, odată, descătuşaţi de uniforma îmbâcsită de sudoare şi de praf, se bucurară totuş când auziră semnalul vestitor de odihnă. Cu un suspin larg de uşurare, se descinseră repede de centiroanele cari le roseseră mijlocul şi, trântindu-se la pământ, se lungiră pe spate, cu ochii în cer. Cei mai mulţi cu spinarea rezimată în raniţă, rămaseră nemişcaţi, fără privire, cu obrajii supţi de veghere, grijă şi chinuiri. O parte din ei însă, lăsă armele şi, împrăştiindu-se, se îndreptă spre cârciumă sau băcănie, să-şi potolească foamea şi setea.

Locuitorii din vecinătate, şi bărbaţi, şi femei, şi copii, ieşiră care din cotro şi alergară să vadă pe ostaşii întorşi de peste Dunăre. Ii împresurară îndată cu tot felul de întrebări: dacă au înaintat mult în ţara Bulgarului, dacă au îndurat mari neajunsuri, dacă vreunul din compania lor a rămas îngropat în pământul străin. Soldaţii, zăpăciţi şi de drum şi de bucurie că n'aveau de cât câţiva paşi până acasă, aproape nici nu mai ştiau ce să răspundă. Cei mulţi se văitau, iar cei mai ţigănoşi întindeau mâna să ceară ţigări, pâine şi gologani.

Cum repauzul se prelungia, unii din ei adormiră acolo unde căzuseră, fără să se mai uite sub ei, fără să le pese dacă în coaste îi apăsa colţul aspru al unui bulgăre sau bolovan. Şi poate că îndată câmpia s'ar fi prefăcut într'un larg dormitor, dacă unui căpitan nu i-ar fi venit în minte să dea ordin capelmaistrului să cânte un brâuleţ mai înviorător.

La cele dintâi sunete de alamă, soldaţii tresăriră, holbând ochii împăinjeniţi de somn neindeplinit. Câte-un cap se ridica cu greu, aşa-l înţepenise gâtul între umeri. Nimeni nu se mişca. A trebuit să vie gradaţii ca să-i îmboldească la joc. Şi aşa, se sculară cu greu, întinzându-se a lene, cu dureri în oase, cu căscături lungi ca nişte adevărate vaete. Da' cum se prinseră la joc, se mai înviorară puţin, ca şi când i-ar fi stropit cineva cu apă rece. Picioarele, atinse ca de nişte cravaşe nevăzute, ridicară tălpi diforme, şi pământul răsună de zdupuituri înnăbuşite. Un miros supărător de toval se împrăştie îndată, iar din câte-va piepturi izbucniră chiote sfioase.

Dintre mahalagiii cari priviau la jocul soldaţilor, se deosibia o femeie îmbrăcată toată în negru. Era înaltă şi sveltă. Din umbrele barişului care-i acoperia capul, doui ochi adânci şi negri întristau o faţă palidă, cu trăsături gingaşe şi alese. După felul cum se strecura printre oameni şi mai ales după grija cu care îşi ascundea faţa cu marginea dantelată a broboadei, se vedea bine că femeia se feria să nu fie cumva recunoscută de cineva.

După ce mai privi puţin pe jucători, se îndreptă spre o movilă de piatră, lângă care se odihnia un soldat slăbănog, cu faţa gălbejită ca a unui bolnav ieşit din spital.

Se apropiè de el, cu băgare de seamă, şi, după ce se uită în toate părţile, scoase, din geanta de mână, câteva pachete de tutun şi 'i le întinse în grabă, fară să mai aştepte s'audă mulţumirile lui.

Femeia vru să se ducă şi la un alt soldat, care sta lungit mai deoparte, dar îi tăiè drumul, deodată, un sergent furier şi doui căprari. Furierul, un bondoc roşcovan, cum era cam cu chef, când dădu cu ochii de femeie, îşi svârli bonetul pe ceafă şi, răsucindu-şi mustaţa ştrengăreşte, se pregăti de atac.

O opri, închinându-se curtenitor din calea afară.

— Pe mine mă cătaţi, domnişoară?

— Nu!—şopti femeia şi îşi grăbi pasul. Da' voinicul îi aţinu calea:

— Stai, căprioara neichi!.. Nu-ţi fac nimic... Ce te temi de vânători?.. Ori ai de curtizan pe un ofiţer?..

— N'am pe nimeni! — se scutură femeia, prinsă de un tremur uşor.

— Ce tremuri, madmoazelă?—râse furierul şi o şi apucă de braţ.

Femeia se smunci răsvrătită şi începu să fugă cu un foşnet aţâţător de fuste. Vânătorul, aprins, se luă după dânsa şi, prinzându-i un căpăt al zăbranicului care flutura în urmă, o desbrobodi. Femeia se opri din fugă, se întoarse spre el şi-l fulgeră cu ochii:

— Dă-mi broboada, domnule!

— Cum aşa pe degeaba, puico! — se împotrivi furierul şi începu să mototolească zăbranicul, până ce-l făcu aproape ghem.

Câţiva soldaţi, când văzură că domnul lor sergent se hârjonia cu o femeie, alergară îndată acolo şi făcură roată în jurul perechii.

Aţâţat de frumuseţea femeii, furierul i se băga tot mai mult în suflet cu gândul să atingă luciul părului ei negru ca şi haina.

— Aşa, puică... îţi plac numai ofiţerii?.. Da' eu n'am galon?...

Cu buzele strânse, ea nu-i răspunse nimic, privindu-l numai cu dispreţ.

— Auleo!.. Ce te uiţi aşa la mine?.. Mă vâri în răcori! — glumi furierul — legănându-se în călcâi.

Din grămadă un vânător strigă:

— „Domnişoară cu corset... nu tot face marafet!"

Incepură să râdă cu toţii şi se îmbrânciră unul peste altul, aruncând tot felul de glume ruşinoase în faţa femeii care se uita îngrozită în toate părţile. Furierul se încruntă la ei:

— Mă, tăceţi!.. Aşa se vorbeşte faţă de o damă!... Şi, prefăcându-se că vrea s'o apere, o cuprinse de mijloc.

Femeia se feri, împingându-l deoparte. In ochii verzi ai sergentului se iviră scânteieri de patimă. Cum femeia îşi aplecase capul, o apucă de obraz şi fără milă o pişcă aşa de tare încât lăsă o urmă vioríe pe luciul alb al pielei.

— Aşa iubeşte gradatu, madamă!

Câţi-va mahalagii alergară şi ei acolo, bucuroşi că au ce privi.

— Uit'te, ce o mai 'ntind băeţii!..

Un negustor cărunt, strigă:

— Pă ea băeţi!.. Că asta-i treaba militarului!... Ghiontită din toate părţile, femeia nu ştia ce să mai facă. Unul îi smunci gianta din mână, altul îi fură batista dela piept.

Când privitorii credeau că o să se desfate mai bine, deodată răsună semnalul de „adunare". Din toate părţile, depe unde erau risipiţi, soldaţii se grăbiră s'alerge îndată acolo unde-i chema goarna. In câteva clipe se şi rânduiră în fronturi, gata de plecare.

Fără suflare, femeia îşi luă de jos zăbranicul pe care i-l aruncase sergentul, şi, aproape, şovăind, părăsi câmpul. Cum ajunse la marginea drumului, câţiva pierdevară o întâmpinară cu vorbe de batjocură.

Imbrobodindu-se cu totul, femeia îşi iuţi paşii. Derbedeii erau gata s'o urmărească şi să râdă mereu de păţania ei cu soldaţii. Cineva însă-i opri:

— Lăsaţi femeia!.. Ce sunteţi nebuni?.. Asta'i fata mecanicului dela uzină... I-a pierit, săraca, un frate în răsboiu... A murit la Vraţa...

Derbedeii tăcură şi se uitară cu smerenie după femeia cernită care se îndepărta, cu capul plecat, cu umerii sgâlţâiţi de plâns...

□ □ □ **Al. CAZABAN**

WILHELM TELL
ŞI
AVRAM IANCU

Regretatul poet St. O. Iosif ne-a dat să publicăm acest articol, cu prilejul apariţiei în româneşte a lui **Wilhelm Tell.** *Fiindcă atunci n'a apărut, credem că el capătă o mişcătoare actualitate azi când poetul ardelean O. Goga, a obţinut succesul extraordinar pe care el îl visa dramei naţionale pe care voia s'o scrie: Avram Iancu.*

Schiller a scris pe *Wilhelm Tell* fără să fi văzut plaiurile minunate ale Elveţiei, în cei din urmă ani ai vieţii sale. De aceea poate măreţia întreagă a morţii pluteşte parcă asupra scenelor sublime, în cari bătrânul Attinghausen prevede biruinţa drepturilor virtuale ale neamului de păstori elveţieni!

Sper că şi representarea în condiţii superioare la rampa fantastic de luminoasă a Teatrului Naţional din Capitala României, la care ar fi de dorit să vină delegaţiuni din toate ţinuturile Ardealului, Bucovinei, Basarabiei şi Macedoniei, — aceste Elveţii ale Răsăritului, — va fi chemată să revoluţioneze spiritele îmbâcsite şi adormite ale neamului meu oropsit. Nu se poate să nu tresară scânteia divină în sufletele aţipite şi amorţite aproape de tot de negura şi visările îndurerate ale atâtor veacuri de suferinţă şi torturi infernale. Şincai, care, purtând în spinare desagul său cu Hronicul Ţărilor Româneşti, ducea în adevăr *Infernul* lui Dante pe umeri; pribeagul păcurar Cârţan care umbla cu pieptul desgolit pe povârnişurile piscurilor carpatine, cutreerând satele, ca un apostol; *Horia* care a rămas singur nebiruit în vijelia revoluţiei ardelene cu Secuii şi Ungurii şi Nemţii şi Sârbii şi în năvala Ruşilor din 1848; adunarea de pe larga câmpie a libertăţei, unde a sburat Vlaicu în 1913, la sărbătorile *Astrei*,— Cipariu, Balint, Bariţiu, Bălcescu,—toate aceste sfinte figuri sânt grozav de asemănătoare cu cele ce lucrează voiniceşte şi desghiaţă, desgropând gheţarele, dărâmă burgurile, sfărâmă lanţurile, strică cetăţile şi liberează poporul de păcurari, cari cutreeră plaiurile fericite şi umbroase ale mândrei Elveţii!

Nu seamănă oare aidoma divanul sub bolta liberă a văzduhului albastru, iluminat de un curcubeu lunar, cu adunarea măreaţă, ca o mare răsvrătită, de pe câmpia libertăţei, unde se adunară toţi ţăranii şi moţii vânjoşi cu ochii scăpărători, cu braţe oţelite, cu pletele retezate pe umeri, în portul lor strălucitor de alb ce amintia tunica centurionilor legiunelor romane? Nu seamănă oare cu Ruttli? Nu cam aceleaşi hotărâri luară bătrânii ţării, cu popa Reding în frunte, la noi sub conducerea marilor Şaguna şi Suluţiu, amândoi însă mai măreţi decât acest preot care la început îndemna poporul la împăcare? De aceea cred că drama lui Schiller va avea cel mai puternic răsunet chiar în inima Ardealului! Că parcă vezi pe bunul Stauffacher, gazda pururea primitoare a tuturor monahilor, pribegilor şi trudiţilor de pe lume, şi pe buna şi sfătoasa Gertruda, nevasta şi tovărăşa lui cinstită, care-l îndeamnă la lucru, stând amândoi de vorbă, sfătuindu-se pe laviţa de sub teiul locuinţei lor încheiate în paiante temeinice, cu frunţile încreţite de grija lor şi a lor săi, despre soarta tot mai grea a neamului!

In orice ogradă şi casă ardelenească vei recunoaşte asemenea figuri. Par'că Schiller ar fi fost român şi ar fi trăit prin locurile acelea frumoase! Deaceia nu-mi pare rău că, printr'o muncă ageră şi conştiincioasă, de ani de zile, de sfântă veghe, sub candela Maicei prea curate, am răuşit să traduc această operă. Ea va străbate învolburând sălbatec, desigur, pretutindeni. Iar tricolorul nostru este ceiace însemna curcubeul lunar peste care va fâlfâi măreţ şi vesel adunarea din văgăuna întunecată din Ruttli!

Schiller a pus în scenă episodul dramatic al eroului naţional, care refuzând să salute pălăria împărătească spânzurată într'o prăjină la Altdorf, a fost arestat de Gessler şi dus ca să fie închis în noaptea hrubei burgului din Küssnacht, —care însamnă aşa de bine intunericul în care nu mai pătrundea nici rază de soare, nici de lună măcar, şi de unde, zice cioplitorul, numai auzi cântând cucoşul. Şi Avram Iancul al nostru, viteazul archanghel cu ochi albaştri şi plete inelate, revărsate pe umeri, în cămaşa lui albă, cu cioareci de lână, cu sarica împărătească pe umeri, şi cu fluerul la brâu,— şi el a fost închis, ca şi Tell, la Sibiu, după ce se potolise revoluţia. Sărmanul Iancu! Acolo cred eu că sufletul lui a fost atins de otrava nebuniei. Deaceea socotesc că clipa dureroasă când el se sbuciuma înebunit, cu mâinile şi picioarele încătuşate în fiarele ce-i atârnau greu şi zăngăniau înfiorător, ar trebui desvoltată într'o dramă, pe care chiar mă gândesc s'o scriu în zilele viitoare, dacă vieaţa îmi va fi prielnică şi-mi va da prilej să fac vre-o ispravă mai bună şi eu pe lumea asta!— Şi te vei ridica atunci ca volbura nebună a furtunilor din pustiile Samurului, şi ca trăznetele care au zdrobit Jerichonul, şi ca colcăitul oceanului furibund

care vrea să 'nghiță pământurile roditoare, o, neamule al meu bântuit de lifte străine, de spurcăciunea imperiului bizantin și de potopul de gângănii spurcate și negricioase ale bulgăroilor „cu ceafa groasă“,—a *sârboilor* „strâmți la cuget“, și a grecilor „cu nasuri subțiri“.—Da, te vei ridica, — și vei birui!

Dar cine n'ar plânge cu lacrimi amare când și-ar-aduce aminte de bietul Avram, care, doinind aiurit din fluer, umplea de jale câmpiile și pădurile și munții, — da, pădurile și munții cu minele de aur, pentru care el luptase și care azi sunt perdute pentru noi în ghiarele maghiarilor, sărmani moți gräniceri dela Sarmisegheтuza-Grădiștea și Munții-Apuseni și bieți români din Cluj și Maramureș și de pe Târnave! Tell — care în limba arhaică însemna nebun sau cel puțin zăpăcit — avu mai mult noroc. Brațul lui puternic fu călăuzit de tăria supremă a Tatălui ceresc, care-l făcu să scape, sărind din navă, pe un podiș de stâncă, din înghițitura lacomă a furtunii, lăsând pe Gessler cu toți ai lui:

Auf den Wellen treiben

cum spune așa de frumos Schiller.

Și, scăpat,—se așează la pândă, în adâncătura plaiului care duce la Küssnacht, pe unde trebuia să treacă Dregătorul cu escorta lui, cu Rudolph der Harras, scutierul și omul lui de încredere,—de altfel un suflet bun acest Harras,— cu slugarnicul Friesshardt și milosul, chiar după nume, Leuchthold.

Acuma însă vine Armgard, țăranca obidită, cu câțiva copii cari mor de foame, pentru că mizerabilul Gessler ține la răcoare pe bietul ei om, care cosește iarba de pe povârnișuri pe unde nici ciuta 'ndrăzneață nu 'ndrăznește să urce de frică să n'alunece în prăpastie. Vai, câte țărance despletite nu plâng și pe la noi la marginea drumurilor de țară!

Parcă suntem în Ardeal!

Și acolo, *szolgăbirăul* sau *jandarmul* cu pene de cocoș la coif bate și schingiuește cumplit pe flăcăiandrii noștri la alegeri!

Dar *Wilhelm Tell* a avut noroc! El a scăpat teafăr de Gessler, l-a omorât, a respins pe Parricida, după cum și moții ucid pe Dragoș trădătorul nenorocit, și e aclamat de tot poporul dimpreună, cu duioasa Gertruda, care samănă și ea,— ca două picături de apă,—cu multe din nevestele noastre din satele ardelene!

Avram Iancu, însă, sufletul fără de noroc, plutește încă și astăzi în preajma noastră, ne strigă în orele de primejdii și în ceasurile de reculegere spre rugăciunea nopților cu luceferi scăpărători de mânie, — și ne chiamă la răzbunare! Așa să ne audă Dumnezeu!

* * *

Drama lui Schiller, după cum am arătat-o, e însuflețită toată de un suflu patriotic sublim, se petrece în decorul fermecător al acelui lac de patru cantoane unde se oglindesc munții verzi și albi. Este în această operă dramatică pe care Schiller a făcut-o, tot ce e mai sfânt și mai bun din geniul unui poet și al unui pictor. Așa spune toată lumea și eu nu fac decât să reproduc ce se spune.

Wilhelm Tell, spune d. de Barante, este făcut pentru a fi jucat în aer liber, sub bolțiturile deschise ale cerului senin, dinaintea poporului, în mijlocul însuflețirii obștești. Această dramă e străbătută pretutindeni de un suflu puternic de inspirație care reînviorează întregul și deopotrivă părțile. Autorul a îmbrățișat subiectul său tot așa de bine din toate puterile spiritului său, ca și din adâncul inimii sale. In niciuna din dramele sale, în afară de *Ioana de Arc* pe care o voiu traduce de-asemenea pentru Ardealul meu cel drag, — în niciuna nu e mai violent și mai tare, mai excesiv și mai mare, mai sfânt, mai sigur și mai stăpân pe sine însuși genialul meșter Schiller!

Această capodoperă e expresiunea cea mai vie, cea mai frumoasă, și cea mai intensă în acelaș timp a sufletulni șvițeran!

St. O. IOSIF

NOTELE SĂPTĂMÂNEI

— Conferențiarii francezi la noi —

Suntem încă smeriții supuşi ai culturii franceze; Parisul ne fascinează, ca obiectele lucitoare pe ciori sau ca ochii de şarpe pe broaşte, iar marca pariziană ne face să renunţăm la orice încercare de a mai judeca cu propriul nostru spirit: orice producţiune se înfăţişează sub această marcă, fie în artă şi în literatură, fie în modă şi manufactură, *trebuie* să fie admirată, ea însemnând de mai înainte punctul suprem la care a ajuns într'un moment dat progresul omenesc.

Cunoscută, recunoscută şi de multe ori ironizată, această slăbiciune a opiniei noastre publice a dus la încredinţarea generală că în ţara noastră orice prezenţă de obârşie pariziană e un obiect de admiraţie şi, astfel orice călător, celebru sau obscur, pe linia Paris-Constantinopol, şi-a putut permite triumful uşor al laurilor culeşi pe malul Dâmboviţei.

Opinia noastră publică n'a reacţionat nici atunci când era confundată cu cea din Bankok sau din Tananarive.

Francezii sunt uimitori, între toate naţiile pământului, prin necunoaşterea geografiei; întrucât ne priveşte pe noi însă această necunoaştere ia proporţii enorme. Lăsând la oparte pe Francezii ce nu se deplasează din Oraşul-lumină, cari nu s'au lămurit niciodată prea bine dacă Bucureştii sunt în Bulgaria sau în Turcia şi dacă neamul nostru e grec sau slav, nici chiar cei ce vin în ţările noastre şi trăiesc câtva timp între noi nu-şi dau osteneala—sau nu pot—să ne înţeleagă mai bine. Remarcabilă e, din acest punct de vedere, uimirea tuturora când aud pentru întâia oară vorba românească şi găsesc în ea atâta asemănare cu limbile neolatine şi când află la noi o atât de întinsă răspândire a limbei franceze; remarcabil e încă şi tonul cu care vorbesc despre instituţiile noastre de cultură: sau le laudă cu o lipsă de rezerve care ea însăşi nu e lipsită de ironie, sau le citează ca pe un obiect de curiozitate, la menţionarea căruia te crezi dispensat de orice comentarii.

Această atitudine faţă de noi duce la o eroare fundamentală a tuturor Francezilor ce se abat în mijlocul publicului nostru—cu cele mai frumoase intenţiuni, de altfel. Ei nu ţin seamă că publicul din salele de conferinţe din capitala noastră nu este mai prejos, în întregimea lui, decât cel din salele pariziene: snobii sunt aceiaşi specie internaţională ca şi pe malurile Seinei, iar cei cari vin să înţeleagă au şi aceiaş formaţiune, şi aceleaşi titluri, şi aceiaş mentalitate caşi omologii lor parizieni. Totuşi conferenţiarii ce ne vin, fie celebri, fie obscuri, socot că acest public nu e mai presus de auditoriul unei şcoli de adulţi, nu tocmai bine instruiţi în cultura elementară. Temele cele mai vechi, şi mai desbătute, şi mai inactuale, sunt luate drept subiecte senzaţionale pentru publicul bucureştean.

Un ziarist, care se zice a fi un ziarist de valoare, ne-a ţinnt acum vreo trei ani o „conferinţă“ în care a citit cele mai cunoscute poezii din cei mai cunoscuţi poeţi francezi ai secolului trecut şi despre unele a spus şi în proză ce cuprinde bucata citită... iar publicul ascultă, cască şi aplaudă; un muzicant, despre care se zice iar că e o celebritate pariziană, ne-a ţinut o conferinţă, în cursul anului trecut, ca să ne arate cum muzica poate fi evocatoare şi a cântat câteva romanţe, iar în faţa acestei expuneri limpezi ca un pahar cu apă selectul public bucureştean a aplaudat cu frenezie; un alt conferenţiar, un critic bine reputat la Paris, ne-a făcut o conferinţă transformând în proză câteva poezii ale lui Lamartine şi altora şi chiar marele Richepin s'a mulţumit să ne reciteze un frumos capitol în proză asupra lui Napoleon, despre care desigur Românii n'au avut nimic nou de aflat; subiectele cele mai puţin interesante: afacerea colierului reginei Maria-Antoaneta, Napoleon şi Iosefina, D-na de Sévigné şi sentimentul iubirii de mamă, tratate după toate locurile comune din tratatele de curs secundar, sunt alese pentru dilectarea publicului nostru şi strângerea raporturilor sufleteşti dintre România şi Franţa...

Sunt acum două societăţi pariziene care urmăresc frumosul scop al penetraţiunei culturale franceze în ţara noastră şi în orient. Prietenii conferenţiarilor ce ne vin, să le spună că aici nu e nici Sofia, nici Skutari, nici Şandernagor; că aşteptăm dela ei oarecare interes *pentru noi* şi că fac un rău serviciu cauzei pe care o urmăresc dacă continuă să ne *blagheze* ca până acum. O conferinţă rostită e ceva viu şi actual; numai ca atare poate fi interesantă; cu capitole desprinse din câte o carte de studii, fie chiar savantă, se obţin aplauze şi plictiseală într'o seară uitată, şi penetraţiunea franceză se opreşte aici. Există atâtea chestiuni care ne interesează şi pe noi şi pe Francezi, încât anecdotele despre Napoleon şi Iosefina sunt curată ironie la adresa noastră, ironie nemeritată şi pe care, dacă n'ar fi slăbiciunea noastră caracteristică, am avea tot dreptul s'o dispreţuim.

E timpul să se înceapă reacţiunea, cu atât mai mult cu cât am avut o experienţă interesantă acum trei ani, cu prilejul vizitei d-lui Dumas, profesor de Filosofie la Sorbona. Intr'o primă conferinţă d-l Dumas s'a mulţumit să relateze un caz de dublă personalitate pe care oricine a avut vreodată curiozitatea să deschidă un jurnal de ştiinţă vulgarizată îl cunoaşte în toate amănuntele... Atrăgându-i-se atenţia că o asemenea conferinţă e o copilărie pentru publicul nostru universitar şi chiar extrauniversitar, d-l Dumas, un Francez nepripit şi de bună credinţă, şi-a recunoscut greşeala ţinând a doua conferinţă asupra lui Auguste Comte, într'adevăr demnă să fie ascultată şi reţinută.

Publicul bucureştean oricât de... inert ar fi el merită mai multă atenţie; ospitalitatea sa nu trebuie ironizată şi sperăm că Francezii, prin excelenţă oameni politicoşi, nu vor sta la îndoială să ne-o acorde.

Const. PAUL

FIGURI CONTIMPORANE

Omul Zilei: V. Potroc, alegător la colegiul I de Cameră și Senat

Tocmai mă pregătiam să plec. Un glas lăuntric îmi spunea că datoria mea pe ziua aceea era îndeplinită: foamea. Imbrăcasem paltonul pe-o mânică și dibuiam mânica cealaltă, când pe ușă năvăli un bondoc îmbrăcat prost, cu hainele unsuroase; la gât, în loc de guler, legat cu o basma; cu pielea mâinilor și a feței crestată, ca niște răbojuri pe care a însemnat datoriile diferiților mușterii: Vasile Potroc, cârciumar din Filiași.

— Noroc ș'o mie de ani pace! — isbucni el cum mă văzu. Coane Mitică, nu-ți închipui ce vesel sunt că te găsesc... Stai să-ți spui... Acum, orice-ai zice: îl cunoști, mă cunoști, te cunosc! Prin urmare, n'ai încotro!... Vorba aia: nu mă lăsa, că nici eu n'am să te las!...

— Despre ce e vorba, domnule Vasile? — l'am întrebat cu interesul pe care-l arătăm alegătorilor... după alegeri. (Eu fac politică în Dolj).

— N'ai înțeles, Coane Mitică.... Mă mir.... Ești grăbit, da nu-i nimic... Și eu sunt..., ș'apoi face să pierzi un minut... Să nu-mi zici mie Potroc dacă n'o făcea.... Cunoști pe Ilie Gârlici... Așa, bun... Dacă-l cunoști, ce să-ți mai spun?... Ajunge atât! El e Gârlici și eu sunt Potroc... Nu e așa? La fel i-am spus și prefectului înainte de alegeri: Coane Petrache, ești nou venit pe la noi; Dumnezeu să te ție cât mai mult, da' mai ascultă și de noi, ăștia veteranii... Intreabă pe cine vrei, și pe Otnog, și pe Trântoreanu și pe Călărețu că toți o să-ți spuie la fel: că eu sunt Potroc și el e Gârlici... Da' prefectu' n'a vrut să m'asculte... Și p'ormă așa-i că era s'o pățim? Așa-i! Par'că politica se face cum cred dumnealor? Nevastă-mea nu e terchea-berchea trei lei perechea, n'a măturat podelele slugilor, ca atâtea cucoane mari pe cari le știm noi...

— Vai de mine, domnule Vasile! Dar cine și-a permis!...

— Ei, bravo, coane Mitică, acum văd că ai înțeles cum vine vorba... Și, cum zic, în ziua alegerilor, după cum prea bine știi, am fost la Craiova... Frumos oraș, nu zic ba, dar nici noi nu ne speriem așa, cu una cu două... Că de! aveam și la Filiași, slavă Domnului, trotual, și primărie, și jandarmerie și club și cucoane cu taior. Ș'apoi, d-l Marghiloman când a fost acum doui ani pe la noi, a pupat mâna cucoanei mele... Da nu mi-am pierdut sărita pentru atâta!... De ce să mi-o pierd? I-am spus de-atunci Vasilichii: Ascultă cucoană, tu cu mâna ta și eu cu politica mea... Nu s'amestecă... Și nu s'a amestecat... Eu tot cu d-v. am votat... Și m'au persecutat conservatorii... Dar lasă că astea am să ți le spui eu altă dată, că acu ești grăbit... Da' de ce era vorba? A da, Gârlici hm... Dacă era Gârlici la mijloc se putea să nu mă persecute?!... Mi-au închis prăvălia păcumcă vindeam spirt în loc de țuică și cârnați stricați... Da i-a bătut Dumnezeu... că uite, când a venit Marghiloman la Filiași cucoanei mele i-a pupat mâna, da' lu madam Gârlici nu... Zău nu, coane Mitică, nu știu cum s'a întâmplat, da uite întreabă și pe Turcaleț primaru și pe cine vrei să-ți spuie dacă n'a fost așa... Și nu mai putea de necaz Gârlicioaia... Un an de zile n'a trecut odată pe lângă cucoana mea fără să nu-i spuie, așa în periplizon: «Bonjur, marghilomanco! Ține mâna'n buzunar să nu se vaporisească!....» Fleacuri muerești.... Ș'așa, va să zică, la alegeri am fost la Craiova... Eu mereu cu-ai noștrii... Gârlici însă nicăeri... Ințelegi cum vine vorba...

— Inteleg, cum să nu 'nțeleg! îi răspund eu gătindu-mă să es.

— Să nu pleci, coane Mitică, că m'ai nenorocit! — isbucni el, tăindu-mi calea. Fiindcă de-abia acum ai să pricepi filifi... fifilif... Ei, nu găsesc cuvântul... Se isprăvește cu numele cumnatei mele, Sofia... Filifi... Fifili...

— Filosofia, vrei să zici!...

— Ei, da, așa!... Filosofia! He, he, he! Acum ai să pricepi de-abia, filosofia lucrurilor... E adânc, adânc... La d'al d'astea doar mă pricep că fac politică de treizeci de ani... Așteptam să-mi vie rându la urnă... Și mă plimbam așa... știi... fără nici o intenție... să miros aeru, ca să-mi dau și eu cu socoteala de... pricepi dumneata... Când de-odată ce să văd? La un colț al străzii, zăresc... Ghici pe cine?

— Habar n'am!

— Cum se poate, coane Mitică? Era el! Cine putea să fie altu... decât el?! Atunci m'am apropiat așa niznai și am auzit, cum te aud și te văd: șopai-șopai, turai-vurai... Șopăcăia cu...

— Cu cine?

— N'ai ghicit? O să vezi îndată... Ce-ți pasă! Ș'atunci mi-am adus aminte de întâmplarea indentică dela 94... Fiindcă vezi dumneata, coane Mitică, tocmai așa s'au întâmplat evenimentele și la 94, când am pierdut alegerile comunale din Filiași... Da, atunci a fost lată!.. M'am dus la Ibriceanu șeful de atunci al partidului liberal din Filiași, și i-am spus verde: «Șefule, ori tunsă, ori rasă! Așa nu mai merge!» Și Ibriceanu, Dumnezeu să-l ierte, mi-a răspuns, fără să stea mult pe gânduri: «Rasă să fie, Potroc!» Și l-am ras. Ibriceanu era un om de principii, domnule! Dar azi, ce facem? Aud cu urechile mele văd cu ochii mei și să tac? Nici odată!

Nu pricepeam nimic. Totuși ca să nu mă trădez și ca să pot, în sfârșit, pleca la masă, i-am răspuns:

— Să nu taci, domnule Vasile! Se poate tocmai d-ta să taci! Dacă și Vasile Potroc are să tacă, atunci nu știu zău cine ar mai avea dreptul să vorbească!

— Nu-i așa?—se grăbi el să mă aprobe. Și care e părerea d-tale?..

— Părerea mea este că trebue să vorbești!... Neapărat, de vreme ce nu poți să taci, altă soluție nu este decât... să vorbești... Așa cred eu cel puțin..

— Așa mi-am dat și eu cu socoteala... Fiindcă să vezi acuma pe ce să bazează temeiul meu...

Era prea mult... Mă repezii la ușă... El însă îmi aținea calea, umblându-mi înainte de-a'nderetelea, cumpănindu-se pe șoldurile-i desfăcute, când la dreapta, când la stânga, de frică să nu-i scap. L'am rugat să amâne palpitanta lui povestire pe după amiazi. A fost cu neputință însă... După prânz avea să facă niște cumpărături și pe seară pleca...

— Ce dumnezeu, doar atâta lucru te rog și eu, Coane Mitică! Numai două minute!

— Dar vai de mine, domnule Potroc, cu plăcere, și-o zi întreagă! Dar vezi că mi-e foame!...

— De ce nu spuneai așa nenișorule! Haidem la masă! Bietu conu Mitică! Auzi, să stai nemâncat pentru mine!... Haidem să mâncăm împreună!

Atunci, fără să vreau, privirile mi s'au încurcat în nodul basmalei învârtite pe după gâtul lui... Hainele îi străluceau de unsoare și în ochi îi scânteia bucuria omului care nu s'aștepta să fie refuzat. Totuș, l'am refuzat. Și cum era să nu-l refuz?! Aș mai fi înțeles să-mi facă o astfel de propunere înainte de alegeri... Dar după!!

— Ei, fiindcă mă refuzi, atunci s'o scurtez... — începu el d'acapu. Acum, după ce ți-am arătat cum se prezantă lucrurile, judecă singur: se poate să mai fie armonie în Filiași? Nu, coane Mitică... De mine nu-i vorba... Eu, la urma urmei, calc și pe inimă, și pe principii ș'aleg într'un fel... Cucoana mea într'una-mi spune: «Marghiloman, cât e de boer, a venit aici și nu i-a fost silă să-mi pupe mâna; dar Brătianu al d-tale, ce mi-a făcut? Nici o ilustrată măcar nu mi-a trimis!» Da eu nu mă uit la d'al-d'astea... Oricum, ști coane Mitică, ce 'nsemnez eu în Filiași... Și-o știu și boerii... Inainte de alegeri n'a venit la mine Pristăveanu? A venit... Nu ți-am spus-o? Ascult-o și p'asta că e nostimă. Zice omu ciocoilor, făcând cu ochiu: ce crezi, nene Potroc, o hârtie d'o sută ruptă 'n două face ea vre-un ban?» «Face dacă se'nbucă rupturile!» îi răspund ca să văd unde vrea s'ajungă. «Și mai ales dacă jumătățile s'or nemeri în acelaș buzunar»—rânji el.

Și-a plecat cu râsu 'n barbă, zicându-și par'că: l'am prins în labă pe Potroc. Iar a doua zi s'a abătut pe la mine cu candidatul ciocoilor, să bea o cinzeacă. Și când le-am adus băutura, Păsculescu a scos o sută din buzunaru' jiletcii și m'a 'nbiat, făcând cu ochiu către Pristăveanu: «Schimbă-mi o sută, te rog, domnule Potroc!» Da' eu, care pricepeam unde bate, i-am răspuns scărpinându-mi ceafa: «Numa' să fie mărunțiș, cucoane, că dela o vreme toată lumea cere restu'!» Atunci s'amestecă Pristăveanu: «Nu-i nimic, nene Potroc! Dacă nu se găsește, las' că ni-i da restul după alegeri!» Sanki pontu! M'am făcut că nu pricep, și-am trecut la alți mușterii...

— Şi cu suta ce-ai făcut domnule Potroc?

— Eu cu Dv. am votat Coane Mitică!— se grăbi el să răspundă. Să nu crezi însă că ţi-am spus toate astea ca să mă laud... sau ca să mă plâng că «ai noştri», după ce că totdeauna îţi cere restu, îţi mai rămâne şi dator... Nu... Am vrut numai să vezi de ce consideraţie mă bucur eu în Filiaşi... Toţi mă apreciază; numai ai mei mă nesocotesc... Dar aşa nu mai merge!... Ori aruncăm pe fereastră pe trădători, ori se prăpădeşte partidu! D'aceea, te rog, coane Mitică, du-te la şef şi spune-i verde: Gârlici ori Potroc! Altfel, partidul liberal din Filiaşi se rupe 'n două!

I-am făgăduit tot sprijinul pentru ca situaţia din Filiaşi să se limpezească spre binele lui. Şi a plecat.

După câteva zile, i-am scris:

Dragă domnule Potroc,

Am vorbit cui trebuia de ceeace m'ai rugat. Persoana în chestie mi-a spus să te liniştesc, fiindcă toate simpatiile centrului sunt pentru dumneata. Dar sunt autorizat dela locul competinte să te rog să mai aştepţi până după Constituantă. Atunci vei avea satisfacţie deplină. Complimente doamnei Potroc. Dumitale o amicală strângere de mână dela devotatul

Cc. Mitică

Peste trei zile, am primit dela el acest răspuns:

Coane Mitică,

Gârlici arată la toată lumea o scrisoare prin care Teşchereanu îl asigură că situaţia are să fie a lui. Aşa nu mai merge. Epistola dumitale mi-a făcut casa iad. Cucoana mea mereu îmi spune: Vezi, Marghiloman cât e de Marghiloman, mi-a pupat mâna şi Cc. Mitică al tău, care nu e decât un Popescu, îmi trimete numai complimente. Da nu mă uit eu la d'al d'astea. Intâi principiile şi p'ormă mofturile femeeşti... Oricum, te rog coane Mitică, spune-i şefului că interesele partidului cere să se limpezească situaţia mai cu acceleratu... Altfel nu mai garantez... Intr'o săptămână trebue să s'aleagă într'un fel: Ori Gârlici ori Potroc... ca să ştim ce facem la Constituantă.

Devotat,

Vasile Potroc

Alegător la colegiul I de Cameră şi Senat, comerciant.

Bine înţeles, nu i-am mai răspuns nimic. Peste zece zile însă am citit în *Conservatorul*:

«Aflăm cu plăcere că d-l Vasile Potroc, alegător la colegiul întâi de Cameră şi Senat din Dolj, neputând să aprobe principiile anarhice în baza cărora liberalii vor să modifice pactul nostru fundamental, s'a înscris fără nici o condiţie, în partidul conservator şi va candida, pe lista conservatoare, la alegerile comunale din Filiaşi.

„D-l Vasile Potroc este o achiziţiune admirabilă pentru partidul nostru şi ea dovedeşte că, cu tot demagogismul liberalilor, ţara a rămas.. conservatoare“

P. LOCUSTEANU

RITMURI DE GAVOTĂ [1])

La Versailles, în parcul mort,
Apele secară
Seară tristă s'a lăsat
Tristă primăvară...

Statuele dorm demult
Tot mai mult uitate,
Nimfele surâd plângând
Apelor secate.

De-ai veni în parcul mort,
Albă şi uşoară,
Parcul mort ar învia
Glasuri de vioară...

Statuele ar sări
De pe piedestale
Şi-ar danţa uşor, uşor
Visurilor tale...

Frunzele ar murmura
Fiecare-o notă
Şi-ar pluti în parcul mort
Ritmuri de gavotă...

Versailles, 1913. Victor EFTIMIU

CUPA

Despărţire. Ea, Lui,—dându-i o cupă de argint:

—Te duci şi fericirea în ochii noştri moare,
Dar amintirea încă te poate urmări...
Pe sânul meu pe care iubirea ta muri
Am modelat o cupă de-argint strălucitoare,

Parfumul unei inimi şi-o curbă trecătoare,
Durerea de a pierde, tristeţea de-a pieri,—
In urna lui tăcută, de timp le va feri
Metalul arcuindu-şi umila lui splendoare.

In nopţile-albăstrite de luna argintie,
Când vei sorbi aroma uitării în orgie
Eu nu voiu şti cu cine din cupă ai băut,

Dar voi simţi din noaptea dorinţelor ce [mint
Că-mi înfioară pieptul străinul tău sărut,
Căci inima-mi va bate în cupa de argint!

Horia FURTUNA

CRONICA MUZICALĂ

Palatul Ateneului. — *Al XV-lea Concert simfonic cu concursul D-rei Cella Delavrancea.*

De vreo câţiva ani încoace, numărul virtuojilor instrumentalişti români s'a înmulţit considerabil; talente reale ies din Conservatorul nostru de muzică şi-şi desăvârşesc arta în şcoli renumite din străinătate, pe lângă maeştrii vestiţi; alţii, mai privilegiaţi, pleacă de copii.

In palmaresul acelor şcoli, se citeşte, fiecare an, nume de români: d-nii George Enescu, portdrapelul viteaz al tinerei falange, Socrate Barozzi, Olmazu, cari au absolvit clasa de vioară a Conservatorului din Paris, cu un frumos premiu întâiu, — distincţiune cu care francezii sunt foarte sgârciţi faţă de străini; — la acel Conservator a lăsat urme neperitoare şi delicatul pianist George Boskoff; d-ra Cella Delavrancea a cucerit, tot la acea şcoală ilustră, un memorabil premiu întâiu de piano; pianişti ca d-rele Madelina Cocorăscu, Aurelia Cionca, d-l Mişu Dumitrescu; violonişti, ca d-l C. C. Notara, au obţinut cele mai frumoase răsplăţi, cele mai măgulitoare aţestate, la Viena, Berlin şi Lipsca; alţii mai tineri, tineri de tot, copii încă, sau deabia adolescenţi, se disting în mod cu totul meritos: la Lipsca se vorbeşte cu mari laude despre minunatele însuşiri ale d-relor Roşca, la violoncel, şi Florica Pursch, la vioară; maestrul Godowsky, dela Viena, e încântat de d-ra Iacobson; D-ra Bernard, o violoncelistă de un temperament neobişnuit, şi-a luat şi dânsa sborul în străinătate, spre a-şi desăvârşi arta; alţii, ale căror nume îmi scapă din minte, muncesc şi dânşii, din greu şi rodnic.

Aci chiar, la noi, cunosc atâtea elemente, cari, dacă şi-ar perfecţiona darurile într'un mediu prielnic, ar ajunge la o faimă sigură.

Şi toate acestea, sunt nespus de îmbucurătoare pentru arta noastră muzicală.

Ce frumoase concerte s'ar putea da, cu prilejul domniei de cincizeci de ani a gloriosului şi iubitului nostru Rege, întrunind laolaltă pe toţi aceşti virtuoji! Muzică de cameră, soluri; orchestra Ministerului, sporită cu aceste elemente de elită şi condusă de George Enescu, ar interpreta cele nouă muze ale titanului cu corul d-lui D. Kiriac, cu solişti ai cântului, români; ar mai da un ciclu de opere simfonice scrise de românii G. Enescu, N. Otescu, Kuclin, Alexandrescu, Andreescu şi alţii; ar suspina horele parfumate ale d-lui G. Stephănescu, adevărate giuvaeruri de muzică delicată şi curat românească, ar acompania frumoasele balade ale D-lui Ed. Caudella; toţi aceşti muziciani români, ar fi albinele harnice ale stupului ce ar purta numele de „Palat al Muzicii“ în viitoarea expoziţie din 1916!...

.....Şi dovadă de progres mare, e atracţiunea ce o exercită azi nobila artă, asupra tineretului nostru, şi mai mare dovadă de civilizaţie e îndemnul ce-l acordă părinţii, acestor proseliţi, ca să intre în slujba muzicii.

S'ar mai fi pomenit oare, ca un părinte purtând un nume în societate sau posesor al unei averi însemnate, să-şi lase, acu 20—30 ani, copilul, să devie „muzicant“?

Câte talente n'au fost înnăbuşite la chiar naşterea lor, din cauza acelor prejudecăţi absurde; câte glorii viitoare cu cari ne-am fi putut făli!

Din buchetul acestor tineri virtuoji cu cari s'ar onora ţara cea mai muzicală, reiese o floare mândră şi rară, d-ra Cella Delavrancea, care a dat concertului al XV-lea simfonic, concursul preţios al artei sale superioare în minunatul *Concert în do minor* de *Mozart*.

Rareori am putut gusta un stil mai nobil, o mai adâncă pricepere a spiritului genialului maestru din Salzburg.

Un ton de o puritate cristalină, un mecanism de o perfecţiune neintrecută, nespus de clar şi de îngrijit, o graţie fermecătoare, un sentiment pătrunzător şi totdeauna just, un gust desăvârşit care dispreţueşte efectele secundare şi lesnicioase de *sensiblerie*, o veşnică şi sănătoasă voie bună, au fost puse în slujba adorabilei pagini a lui Mozart şi ne-au pricinuit clipe de fericire pe cari, rareori, ne-a fost dat să le simţim în mod atât de delicios.

Triumful pianistei noastre a fost cea mai justificată răsplată, căci arta ei se avântă din ce în ce mai sus: *excelsior* îi e nobila deviză, şi

---

[1]) Poezia „Ritmuri de gavotă“ a fost pusă pe muzică de către tânărul nostru compozitor, d-l Nona-Ottescu şi va fi cântată de d-na Lucia Cosma, la concertul de mâine, Duminecă, al orchestrei ministerului de instrucţie.

cu toţii ne bucurăm de frumoasele izbânzi ale tinerei românce.

Rechemată de nenumărate ori, aclamată frenetic, d-ra Cella Delavrancea a executat, în afară din program, *Rapsodia 2-a* de Liszt şi a ştiut, printr'o interpretare cu totul personală şi neobişnuită, să dea un nou farmec acestei pagini strălucite, consacrate şi adesea... masacrate.

Orchestra ne-a dat, în prima audiţiune *Uvertură, Scherzo* şi *Final op. 52* pagină compusă de Schumann în perioada sa de activitate cea mai mănoasă, înaintea simptomelor de neurastenie care-i curmară zilele, la vârsta de abia 46 de ani.

Cu mijloace orchestrale modeste faţă de progresele realizate în urmă de Berlioz şi de Richard Wagner, acele pagini simfonice conţin frumuseţi cari se impun şi în cari întrevedem oarecari veleităţi polifonice.

Apoi, de Borodine *Danţurile din „Prinţul Igor"*, singura operă lirică a maestrului rus, operă postumă, nesfârşită şi terminată de marii săi tovarăşi de luptă Rimski-Korsakow şi Glazounow.

In fine, uvertura *Leonora No. 3* a lui Beethoven.

M. MARGARITESCU

□ □ □

CRONICA TEATRALĂ

Teatrul Modern (Compania M. Voiculescu). — **Frou-Frou**, dramă în 5 acte de *Meilhac* şi *Halévy*.

Plânsul este, fără îndoială, spovedania cea mai alinătoare a sufletului. In lacrimi se condensează nourii cari ne 'ntunecă gândurile şi ne apasă inima, împiedicând-o să-şi bată ritmul triumfător de viaţă; în lacrimi se topesc, ca într'o rouă înviorătoare, păsurile bietului nostru suflet. Şi cu cât un om este mai ridicat, prin cultura minţei şi educaţia inimei, cu atât, pentru el, plânsul ajunge o necesitate mai intensă şi mai nobilă care trebue satisfăcută, — ca şi nevoia de-a iubi. Vai de oamenii cari nu pot plânge! Ei, de sigur nu sunt în stare nici să râdă.

Imi închipui că sufletul unui om care nu poate să plângă trebue să fie ca trupul unui muribund de uremie. Ochii sunt pentru suflet, ca rinichii pentru corp. Şi după cum se pătrunde încet, încet de otrăvuri ucigătoare trupul ai cărui rinichi nu mai sunt în stare să filtreze, tot aşa se înăcresc, se sărează, se îmbâcsesc sufletele împietrite de neputinţa de a plânge.

Dar tocmai fiindcă plânsul este o nevoe atât de adâncă şi inexorabilă a sufletului, el nu trebue să se dea în vileag. Ne place să plângem în taină, după cum ne place să iubim la adăpost de privirile curioase ale semenilor, după cum obişnuim să ne satisfacem fără să se bage de seamă toate celelalte nevoi legate strâns de întocmirea firei noastre. Lacrima este o mărturisire intimă smulsă sufletului nostru. Şi oricât de strălucitor ar fi mărgăritarul acesta şi oricât de ademenitoare ar fi scânteerele lui de curcubeu, avem impresia că e indecent să aruncăm în public o spovedanie pe care nici un duhovnic nu ne-a cerut-o. Suferinţele noastre ne aparţin. Şi-atunci când nu suntem în stare să le transformăm în elemente de artă, este penibil să le destăinuim.

Cu aceste gânduri am plecat dela reprezentaţia piesei *Frou-frou*, — nu de necaz că gravitatea mea de cronicar teatral a fost surprinsă plângând, ci de indignarea c'am fost nevoit să plâng zadarnic. Actul al cincilea din lucrarea lui Meilhac şi Halévy este, din acest punct de vedere, o monstruozitate. Plânsul este binefăcător când, prin el, isbucneşte o suferinţă ce sta să ne zugrume sau când, aplecându-ne pe marginea misterului veşnic de neînţeles al vieţei, imaginea noastră, oglindită ca în fundul unei fântâni cu ape blestemate, ne sgudue sufletul şi ne stoarce lacrimi. Dar să plângi, fiindcă glandele lacrimale sunt aţâţate cu privelişti de suferinţă corporală, aceasta este neertat şi, în orice caz, cu totul în afară de procedeele cele mai elementare de artă.

Şi cu toate acestea, aşa a fost la *Frou-frou*. Gilberte (d-na M. Voiculescu) fiica uşuraticului şi libertinului Brigard (d-l I. Morţun), după o copilărie svânturată, plină de sburdălnicii şi ştrengării nevinovate, se mărită cu gravul Sartorys (d-l G. Storin), din diplomaţie, — cu toate că acesta era iubit în taină de sora ei Louise (d-na W. Ionescu).

După şase ani de căsătorie, Gilberte care nu s'a putut îndupleca să ducă un trai serios, descoperă cu spaimă că este pe punctul de a se îndrăgosti de uşuraticul Valreas (d-l A. Popescu), care odinioară o ceruse în căsătorie. Incearcă să se împotrivească ispitei. Când vede însă că bărbatul ei preţueşte mai mult pe Louise, pentru seriozitatea şi rânduiala ei gospodărească, îşi închipuie că sforţările ei de a rămânea soţie credincioasă nu mai au nici un rost, — şi pleacă cu Valreas la Veneţia.

După o scurtă petrecere pe ţărmul înflorit dela Lido, Sartorys dă de urma fugarilor. Şi Valreas este ucis în duel.

Până aci avem patru acte care se desfăşoară cu lipsa de conflict dramatic şi cu interesul unui roman pe care-l răsfoim cu o liniştită plăcere. In actul al cincilea însă soseşte şi clipa sguduitoare.

După ce a trăit câtăva vreme departe de soţul şi copilul ei, Gilberte, sburdalnica Gilberte, vesela şi uşuratica *Frou-frou*, în ajun de a muri, cu faţa albă ca un cearşaf curat, cu ochii pieriţi, cu glasul întretăiat de frigurile morţii, vine să-şi vadă pentru cea din urmă oară copilul.

Efectul este sigur, brutal, chinuitor. Contrastul dintre fiinţa care, în primele acte ne-a înviorat cu tinereţea ei plină de dor de viaţă şi această exhibiţie de spital, ne sguduie. Efect melodramatic, deci. Apoi, când copilul, speriat de priveliştea aceasta, aleargă plângând în braţele mamei muribunde şi o întreabă: „Unde-ai fost până acum, mamă?," ochii ni se inundă, desigur, de lacrimi. Iar când Gilberte moare, plânsă de bărbatul care-o iartă şi de copilul care nici odată n'a înţeles dezastrul casei lor, — lacrimile curg şiroaie pe feţele tutulor.

Frou-frou face parte din acea categorie de piese, dela a căror reprezentaţie plecăm fără nici un prisos în inimă sau în minte. Ea este rudă bună cu acele comedii bufe sau vodeviluri cari ne fac să râdem până ce toate fibrele din noi se scutură dar cari nu sunt în stare să stimuleze idei ori să lase intipăriri estetice.

Râsul, şi plânsul sunt manifestaţiuni organice,— ca şi strănutul. Dar după cum putem strănuta luând tabac tot aşa suntem în stare să plângem mulţumită unor anumite aţâţări materiale. Lacrima căpătată astfel nu este însă, după cum au dovedit analizele lui Vauquelin şi Fourcroy, decât: apă, sare, sodiu şi fosfat de calciu. Lacrima ce isvorăşte dintr'o suferinţă proprie adâncă sau pe care o provoacă o întipărire puternică de artă este, după cum spune Jean Richepin:

„.... *diamants qui tombez de nos coeurs*
Comme l'eau du matin tombes des fleurs brisées"

Lacrimele pe cari ni le-a stors *Frou-frou* aveau proprietăţile celor analizate de Vauquelin şi Fourcroy: erau sărate şi au făcut să ne scârţie în dinţi fosfatul de calciu.

Interpretarea fără pretenţie. D-na Voiculescu s'a răsbunat în actul al cincilea de greutăţile pe cari Gilberte le-a întâmpinat în primele acte ca să învingă temperamentul artistei înclinat mai mult spre suferinţă decât spre sburdălnicie şi veselie. Actul al cincilea, d-na Voiculescu l'a jucat în adevăr ca o mare actriţă.

D-l G. Storin, căruia nu dezarmăm de a-i atrage atenţia asupra frazării sale cu totul particulare, a fost grav, impunător, energic în Sartorys. D-l A. Popescu a isbutit să dea impresia în primele acte că este un uşuratic, fără nici un sentiment temeinic. In actul al patrulea, însă când pleca la moarte, ne-a făcut să credem că îşi bate joc de Gilberte şi că pleacă, nu ca să moară, ci ca să-şi trădeze iubita de care s'a săturat. I-a lipsit cu desăvârşire înţelegerea şi gravitatea tragică a acelui moment însemnat.

Restul ansamblului a fost mulţumitor completat de d-nii I. Niculescu, I. Morţun şi d-ra M. Obreja.

Decorul actului al patrulea (Veneţia) a fost admirabil.

P. L.

□ □ □

CARŢI NOUI

Letopiseţi, dramă istorică în cinci acte, de *Mihail Sorbul*. Ed. „Noua Revistă Română" Bucureşti, 1914.

O soartă ciudată făcu ca „drama" istorică a d-lui Sorbul să urmeze cu totul alte căi decât cele bătute îndeobşte de lucrările destinate scenei. Acum vre-o şapte ani a fost publicat din ea un fragment în revista celui mai dogmatic dintre criticii noştri, în „Convorbiri critice"; pe atunci piesa se numea *Ioan Vodă Armanul*; am mai regăsit apoi un fragment într'o antologie de şcoală, alături de lucrări ce alcătuesc datele cele mai însemnate din istoria desvoltării teatrului românesc; dar în jurul piesei s'a făcut o tăcere religioasă, plină de respect, în mijlocul căreia răsuna doar câteodată glasul de slăvire al câte unui augur nemulţumit de trecerea inutilă a vremei; în cele din urmă publicul a fost solicitat să aprecieze cu anticipaţie şi pe credit vechia lucrare dramatică, subscriind la alcătuirea unui fond pentru tipărirea piesei — ceeace dovedeşte că nici editorii nu prea aveau încredere în valoarea operii, căci altfel n'ar fi căutat să se garanteze mai dinainte în privinţa desfacerii în public — şi astfel am ajuns să vedem lucrarea tipărită; mai e nevoie să o vedem şi reprezintată pe scenă, pentru ca să-şi desăvârşească bizaru-i circuit dela intrarea ei în antologii până la manifestarea de unde ar fi trebuit să înceapă.

Am amintit toate aceste lucruri pentru a pune piesa în lumina în care vrea să fie judecată, cu atât mai mult cu cât perspectiva normală a scenei, singura suficientă, ne este deocamdată închisă.

*

D-l Sorbul a făcut o alegere fericită de subiect, deoarece între figurile eroice şi tragice din trecutul nostru istoric Ioan Vodă cel Cumplit se desprinde cu o strălucire impunătoare din noaptea ce se aşternuse asupra vitejiei şi virtuţii străbune; el e cel din urmă domn moldovean care a mai isbutit să scoale „ţara" împotriva robiei otomane şi cel dintâi care a fost trădat pe câmpul de luptă şi a căzut aproape cu arma în mână; deaceea e un caracter puternic şi un simbol, însuşiri ce îi dau amândouă o intensitate dramatică extraordinară. Şi cronicarii şi istoricii noştri s'au oprit asupră-i cu foarte mult interes; dar cei dintâi, Urechi (şi Neculai Costin care îl copiază pe acesta amplificându-l în unele puncte) ne înfăţişează numai, cu multe amănunte, cruzimile şi vinile acestui domnitor cumplit şi abia lasă să se înţeleagă în câteva cuvinte că Ioan Vodă a avut şi virtuţi, căci, după ce înşiră pe multe pagini multele feluri de cazne şi morţi făcute de acest „păgân tiran", Neculai Costin abia se îndură să zică, povestind toiul luptei dintre Ioan şi Turci: „Ce, Ion Vodă, *ca un om cu inimă mare ce era*, să nu-şi blăznească inimele pentru Irimia Pârcălabul, care au viclenit pe domnul său, aşa îndată au poruncit să dea în dobe şi trâmbiţe semn de războiu..."; iar Urechi vornicul nu spune nici măcar atât. Istoricii au căutat pricina acestei contradicţii în atitudinea rău voitoare a cronicarilor cari, pe deoparte nu pot să conteste faptul că Ioan Vodă s'a ridicat împotriva turcilor pentru *a scăpa ţara* de haraciul îndoit cerut de ei şi că s'a luptat cu vitejie şi pricepere, iar pe dealta nu încetează a-l numi tiran şi nelegiuit; dacă era un adevărat tiran şi nu căuta decât la sine, n'avea decât să plătească tributul cerut, storcând cât de greu ţara, şi să rămână în scaun. Această contradicţie apare şi mai clar când vedem atât pe Urechi cât şi pe Neculai Costin aducând laude mari celui ce l'a răsturnat din scaun pe Ioan Vodă, lui Petru Şchiopul, despre care însă nu pot tăcea că a plătit tribut îndoit Turcilor, storcând poporul de toată bruma de avuţie ce-i mai rămăsese, şi că a îngăduit Tătarilor, drept mulţumită, pentru ajutorul dat împotriva Armanului, să prade ţara într'aşa chip „cât n'au fost niciodată mai mare pustietate în ţară decât atunci".

Atitudinea cronicarilor este deci pătimaşă; ei erau boeri şi căutau să răzbune prin scrisul lor asprimea pe care Ioan Vodă o arătase boerilor sediţioşi şi nevrednici.

GAROAFE ROȘII[1]

Garoafe roșii, crenelate —
Amfore cu parfum de mosc,
Pecetii de rubin și sânge —
Eu vă iubesc și vă cunosc.
Prin voi, garoafelor bizare,
In funduri roșii de corolă,
Mi-a întins iubirea 'ntâia oară
Otrăvitoarea ei fiolă....

Eu vă iubesc și vă cunosc
De mult turburătorul mosc....
In roșu-apusului de soare
Voi puneți pete de culoare,
Voi înfloriți în fundul mării
In lungi ciorchine de mărgean
Și pe obrajii de ftizie
Muriți în fiecare an....

Vă poartă-actrițele pe gură
Și hetairele pe sâni,
Vă leagănă pe coif cocoșii,
Și'n răni v'au încrustat strămoșii;
Iar eu vă port, pe veci în minte
Vă port în păr și pe vestminte,
Pe perne de atlaz brodate....
— Garoafe roșii, crenelate!

Eu vă iubesc și vă cunosc
De mult turburătorul mosc!
Prin voi garoafelor bizare,
In funduri roșii de corolă,
Mi-a 'ntins iubirea întâia oară
Otrăvitoarea ei fiolă...
Prin voi, am plâns întâia dată —
— Obsesie însângerată!

Claudia MILIAN

D-l M. Sorbul a urmat însă în drama sa prea deaproape pe cronicari; pe Neculai Costin în special l'a utilizat până în toate amănuntele; după el descriu boerii îngrozitoarele fără de legi ale lui Ioan Vodă; după el e introdusă în piesă acea țiitoare săsoaică, atât de mult îndrăgostită de domnitor încât îl urmează în tabără; după el prezintarea Cazacilor, scrisoarea hatmanului lor și vorbele lui la începutul luptei dela Cahul; tot după el și prinderea lui Ioan Vodă și unele din amănuntele asupra uciderii lui.

Această grijă pentru documentarea exactă e desigur foarte lăudabilă și face una dintre bunele însușiri ale piesei, care poate avea astfel și adevăr istoric și culoare locală; ea însă l'a silit pe autor să nu vază păcatul cel mare al cronicarilor. Dacă aceștia reprezintă numai pe boeri și nemulțumirile lor, drama trebuia să ne prezinte și *țara* cu cuvintele ei de mulțumire și dragoste față de domnitor; ca să fie un conflict real și interesant trebuia ca acesta să nu se găsească singur, cu un frate și un hatman de Cazaci vagabonzi, în fața unui grup de boeri trădători, ci, în toată măreția, să simțim în preajmă-i brațul și inima

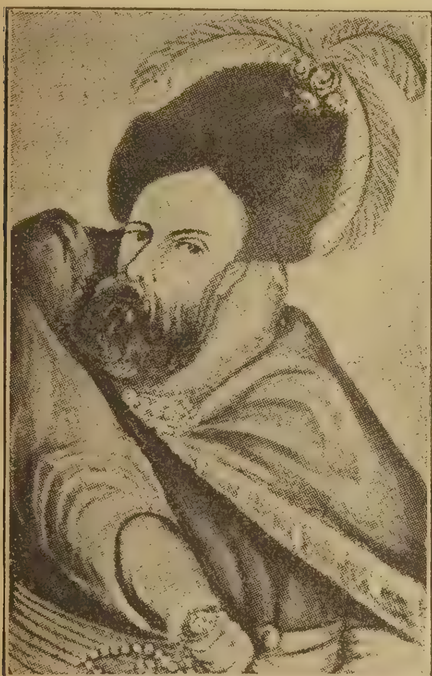

Ion Vodă cel Cumplit

celor treizeci de mii de țărani „prostime și oaste mai mult în dobândă," cari i-au dat îndemnul și puterea să se ridice împotriva asupritorilor și au pierit până la unul. Atunci Ioan Vodă s'ar fi arătat în adevărata sa înfățișare, pe care nu ne-o dau cronicarii, dar pe care nu o pot ascunde. Căci e într'adevăr o minune ca „țara" adică oastea de țărani să-l urmeze pe el până în cea mai grea clipă și să îndure chinurile Roșcanilor, țara, care părăsise în împrejurări analoage pe Petru Rareș și chiar pe Ștefan cel Mare înainte de Răz-

Abia o singură dată apare țara, atunci când își dă consimțimântul pentru răsboiu printr'o lungă aclamație sub balconul palatului domnesc, răspunzând cuvintelor prin care Vodă întreba dacă vor răsboiu sau vor să piară mișelnic sub Turci. Această unică apariție, atât de palidă, tremurătoare și nemotivată a țării nu este măcar întărită prin prezența în scenă a vreunui personaj simpatic, de origină moldovean, apărând pe domn și chipul său de a simți și a cugeta, motivând dragostea poporului și avântul lui spre desrobire. Intre trădători și streini Vodă se sbate singur și zădărnicia luptei lui — ce pare cu totul personală — nu are înălțimea tragică pe care i-o recunoaște istoria. Deaceea piesa este lipsită de conflict real și interesant; e o descriere dramatizată și numai deaceea poate n'ar fi inexact să se numească *Letopiseți*.

Orizontul întregei lucrări e îngust; pare că o ceață împiedecă privirile, așa încât oamenii și lucrurile se observă bine din apropiere și dau impresii exacte de amănunt, dar alcătuirea și mișcarea lor întreagă rămâne într'o imprecizie de trăsături și o nesiguranță de impresii uneori dureroase.

De aci decurge și ceeace pare straniu în întreaga lucrare: superioritatea, mult lăudată, a amănuntelor asupra totalului; fiecare luat în parte poate fi o trăsătură bine găsită, dar după fiecare așteptăm zădarnic să se ivească și acea incisivă caracterizare ce definește un personagiu ca pe un element statornic al unei construcții armonizate și-i dă valoarea unei adevărate creațiuni artistice; amănunte interesante, închiegate într'un total neînsemnat.

Caracterul de descripție dramatică e dat și de legăturile slabe cu care se prezintă intriga. E așa, pentru că Ion Vodă nu reacționează la complotul boerilor și la trădarea lui Golia, cărora autorul le dă alte explicații decât în cronicari sau, în orice caz, creiază în jurul lor o lungă țesătură de intrigi pentru a dramatiza spusele cronicarilor; dar, mai ales, pentru că în piesă sunt două trădări, paralele dar distincte, fără însă vreun rezultat definitiv pentru niciuna din ele: este complotul boerilor conduși de vornicul Bilăie, care împing la războiu pe Ion Vodă pentru a-l pierde prin urgia Turcilor,—dar sunt pe cale tocmai să-i aducă glorie și putere deplină, pentrucă i-au dat prilej să poarte isbânzi strălucite, și n'au izbutit decât să fugă doar trei trădători în zorii zilei celei mai mari lupte, la Cahul — și este trădarea lui Irimia Golia, un ambițios slab de suflet și nemulțumit, strein de complotul celor dintâi. Această trădare pare justificată, atât de slab, atât de sofistic aș zice, caută domnitorul să-i explice lui Golia pentruce nu l'a numit în onoruri:

Ascultă! N'am vrut Golia ca să te pierd cumva,
N'am vrut să-ți dau prilejul, ispita te târa,
Să cazi în strâmbătate, căci pohte-s mari și multe,
Iar omul zămislit e de ele 'ntâi s'asculte.

Și totuș acestui om îi dă însărcinările cele mai grele și mai de încredere: uciderea lui Bilăie și paza Dunării la trecerea Turcilor. Nevrednic de funcții, ca să nu cază în ispită și vrednic de asemenea însărcinări unde ispitele erau cu mult mai mari! Deaceea simpla vânzare, care explică trădarea lui Golia în cronicari, ni se pare mult mai bun motiv de acțiune și chiar mult mai potrivită pentru desfășurarea unitară a conflictului între domnul cu gânduri mari și boerii nevrednici și egoiști.

Aceste două trădări nu aduc însă înfrângerea domnitorului; Golia, e pedepsit pentru trădarea sa, fiind ucis în primele rânduri ale armatei turcești la care fugise, iar Bilăie și ceilalți boeri nu îndeamnă pe nimeni să-l omoare pe prinsul dela Roșcani; Ion Vodă e învins de norocul schimbător al războiului și e ucis prin stăruința lui Alexandru Vodă, fratele lui Petru Schiopul și domn al Munteniei. El nu e deci o victimă a boerilor, pe care, cu ajutorul țării, absentă în piesă, i-a îngenunchiat și i-a umilit, și desnodământul piesei nu e și concluzia firească a conflictului care i-a alcătuit fondul. Ba încă în actul ultim boerii nu mai au nici un rol în desnodământul acțiunei și Ion Vodă se ceartă numai cu pretendentul celalt și cu Turcii, *fără ca măcar să fie vorba de trădarea boerilor* și de conflictul dintre ei și domnitor; tot ceeace s'a întâmplat în cele patru acte precedente e deci pentru desnodământ *absolut inutil* și de aceea piesa e o simplă punere în scenă, lipsită de avânt, a letopisețului moldovenesc.

Astfel deci conflictul din piesă e prezintat în chip disproporționat, prea expresivă o parte și prea neînsemnată cealaltă, iar desfășurarea e de amănunte, descriptivă și nu dramatică.

In acest țesut caracterele se disting cu preciziune; afară de figura lui Ion Vodă, care nu capătă anumite trăsături intense de cât în ultimul act, celelalte sunt bine fixate dela început; energicul și pasionatul Bilăie, nehotărîtul Ieremia Golia, finul și puternicul Ion Golia cel care,

„Cu doi harbuzi în mână el umblă 'ncetișor",

sălbatecul Sviercevschi, întunecatul și credinciosul Potcoavă, devotata săsoaică Hermina și alți boeri sau curteni sunt redați cu o reală energie de trăsături Ei fac din lucrarea d-lui Sorbul o operă vie și scenele care se petrec numai între boeri, complotul din actul I, scena otrăvirii din actul al III-lea plecarea celor trei trădători în actul al IV-lea sunt incizive ca o gravură în lemn; dar din cauză că situația lui Ion Vodă este slab redată, din cauză că Ion Vodă nu are de cât un singur moment de înălțare, în actul al IV-lea la Cahul, piesa întreagă e lipsită de acel suflu larg eroic, care trebuie într'adevăr să fie nota sa distinctivă. Abia atunci Ion Vodă are o clară viziune a rolului său și a chemării țării:

„Da! Oaste, oaste multă, ca norii albi de vară,
Asupră-ne împroașcă cu trăznete și pară
Și-apoi potop de sânge și plouă mohorât,
Puhoiul gras și rosu ne vine pân'la gât,
Și vin apoi și corbii, tătarii, toți tătarii,
Ospățul se începe și cântă lăutarii,
Din puști și din sânețe, și cântă până când
Prea sfântul soare cerul roșește apunând!
Și seara pe beția de plumb pleoapa-și lasă,
Pecând un pâlc de oameni trudiți purced acasă
Și'n loc ae bunăseara răspund la cei din drum:
— Cântați și voi, Moldova e slobodă de-acum!"

Oarecari înălțimi eroice atinge Ioan Vodă în actul final, care e cel mai puternic din întreaga piesă; e mândru, neinduplecat; înfruntă moartea cu ironie desnădăjduită și domină, el învinsul, pe învingătorii săi; dar și în acest act se simte lipsa care veștejește întreaga piesă: Ioan Vodă e singur între dușmanii săi, fără să simtă că *țara* îi e a-

[1]) Din volumul de versuri cu acelaș titlu, ce va apărea în curând.

proape şi că odată cu el se prăbuşeşte un gând mare; că e îngropat pentru a doua oara Ştefan Vodă cel Sfânt.

Cum însă replicile sunt vii şi lovesc în plin şi cum moartea eroului e tragică chiar dacă în piesă vine ca un simplu accident ulterior desnodământului acţiunei, actul din urmă e mişcător.

Ceeace dă valoare piesei e încă sobrietatea stilului; nici tirade, nici efecte căutate prin lesnicioase înflorituri literare; dacă această sobrietate vine adeseori din sterilitatea inspiraţiei, ea este însă alte ori efectul unei înţelegeri clare a versului tragic, a cărui primă calitate e concizi-unea; deaceea nu sunt balade intercalate în piesă şi nici discursuri de retor învăţăcel. Arhaismul limbei e răspândit în chip omogen, fără discordanţe multe, asupra întregei piese, dar întrebuinţarea prea frecventă a unor forme arhaice (infinitivul lung în locul celui scurt şi altele) e greoaie şi nu se apropie de stilul cronicarilor cari scriu caracteristic mai mult prin felul cum fac legăturile sintactice.

La aceste arhaisme s'ar putea renunţa cu folos. Unii termeni sunt întrebuinţaţi în chip impropriu; astfel cuvântul ω din capul numelor domneşti nu se întâlneşte niciodată singur, în înţelesul de *eu*, ci totdeauna alături de numele domnului, ω fiind prescurtare din *Ion*, numele strămoşului comun al Basarabilor şi Muşatinilor.

In total piesa e scrisă cu îngrijire. In vremea noastră de producţiune fragmentară şi pripită, apariţia acestei lucrări nu poate decât să deştepte în cei ce urmăresc mişcarea literară un sentiment de mulţumire. Nu se poate vorbi de o regenerare a teatrului românesc şi nici de apariţia unei mari drame istorice, dar se poate spune cu încredere că a apărut o lucrare demnă de atenţie.

De aceia recitim cu mirare manifestul lansat către publicul român de revistă care a iniţiat colecta publică pentru tipărirea piesei:

„*Mihail Sorbul*, zice acel manifest, poetul dramatic, care în pieseie sale *Săracul Popă* şi *Praznicul Calicilor*, s'a arătat chemat *să imprime o viaţă nouă dramei noastre istorice*, a fost împiedicat, prin vitregia împrejurărilor, să reprezinte pe scena noastră naţională opera sa ultimă, în care toate făgăduinţele sale se găsesc împlinite şi întrupate.

„Drama *Letopiseţi*, în care toţi câţi o cunosc văd *un adevărat eveniment literar şi o culme a genului dramatic românesc*, — opera ale cărei puternice frumuseţi cititorii noştri le-au putut bănui din fragmentele publicate — a rămas lipsită de lumina publicităţii—de care au parte astăzi atâtea scrieri hibride,—şi oprită de a aduce lumii noastre literare, bucuria *unei adevărate revelaţii*.

„Insufleţită de gândul de a repara în parte nedreptatea făcută *unuia din cei mai talentaţi scriitori ai noştri*; încredinţată că aduce un real serviciu literaturii române actuale înfăptuind tipărirea dramei *Letopiseti*, revista noastră deschide în acest scop o listă de subscripţie şi apelează călduros atât la cititorii ei, cât şi la toţi literaţii şi iubitorii de literatură, cerând prinosul lor".

E un entuziasm curios şi deplasat.

D-l M. Sorbul a dovedit însuşiri de autor dramatic în descripţia unor caractere şi în dramatizarea unor scene narate în cronicari, dar credem că nu e aceasta lucrarea care îl poate consacra pe scena teatrului actual.

C. SP. HASNAŞ

ECOURI

Şezătorile literare ale „Flacărei". Pentru a contribui mai mult la propagarea gustului de citit româneşte şi mai ales pentru a înlesni pătrunderea acestui gust în straturile de sus ale societăţii noastre, revista *Flacăra*, în înţelegere cu d-l G. Diamandy, a hotărît să organizeze un ciclu de şezători literare şi artistice, sub prezidenţia d-sale.

Şezătorile *Flacărei*, — la cari vor lua parte cei mai de seamă scriitori, cântăreţi şi artişti dramatici ai noştri, — se organizează în folosul grădinilor de copii ale *Societăţii Ortodoxe Naţionale a femeilor române*.

Ele vor avea loc în fiecare Joi, dela 5—7 d. a. în sala cea mare a soc. Liedertafel. Prima şezătoare va fi Joi 6 Martie. Biletele se găsesc de vânzare la d-nele: d-r Râmniceanu (str. Scaune 42), Gen. Ion Manu (str. Lascar Catargiu 12), d-r Botescu (calea Griviţei 119), I. Glogoveanu (str. Columb 21), şi la soc. *Flacăra* (str. Câmpineanu, 40).

Indemnăm pe cititorii noştri să asiste la aceste festivaluri cari cu timpul vor ajunge, suntem siguri, una din distracţiile cele mai selecte ale publicului bucureştean.

—

Dreptate, *ultimul volum de nuvele al marelui poet* A. Vlahuţă, *apărut în editura* Flacăra, *se poate socoti ca un eveniment literar în această vreme când editorii se văd siliţi să publice lucrări de tot felul.*

Deaceea, numărul viitor al Flacărei *va fi închinat maestrului Vlahuţă, cu prilejul volumului* Dreptate.

—

Sumarul anului al II-lea al *Flacărei* a apărut şi se află de vânzare cu 20 de bani exemplarul. D-nii abonaţi l-au primit gratis.

—

Poveşti astronomice. — Mai diluat decât Flammarion şi mai puţin rigid ştiinţificeşte decât Wells, d-l *Victor Anestin*, cunoscutul nostru popularizator al astronomiei, încearcă în româneşte ceeace marii săi precursori au încercat în literaturile apusene.

Fantazia îşi dă curs neoprit şi deaceea urmărim nu fără plăcere, cele mai extravagante combinaţii de elemente solare şi intersiderale. Fireşte că nici nu-ţi poţi opri un zâmbet sceptic.

Valoarea instructivă a lucrării e însă apreciabilă. Numai citind asemenea lucrări, tinerimea şcolară poate căpăta imagini clare despre lucrurile cerului, pe care în chip forţat cărţile de şcoală trebuesc să le înfăţişeze uscat şi succint. *O tragedie cerească* se citeşte cu interes.

—

Literatura militară se îmbogăţeşte cu o nouă lucrare datorită d-lui *Căpitan C. Cepleanu*, intitulată *Educaţiunea Naţională în armată* (Tulcea, Tip, „Naţionala", 1914).

Scrisă într'un stil simplu şi inimos, cartea e menită să dea tinerilor ce intră în cariera armelor învăţămintele şi pildele de care au nevoie pentru a-şi îndeplini datoria; deaceea credem că e utilă în orice educaţie ostăşească.

—

Fire de tort, mult cântatele versuri ale „poetului ţărănimii" au apărut într'o ediţie nouă, adăugită, la librăria C. Sfetea. Cântăreţul care a adus o notă atât de personală în poezia românească din ultimele decenii, inspiratul viguros al celor mai profunde simţiri ale neamului nostru, lăudătorul viril al luptei şi al încrederii în sine, G. Coşbuc, poate gusta plăcerea de a-şi cunoaşte depe acum locul în istoria literaturii noastre şi de-a se şti răspândit şi cântat în cercurile cele mai largi ale cititorilor români.

Cel ce a scris şi *Noi vrem pământ*, şi *Nunta Zamfirei*, şi *La oglindă* va avea prilejul să se încredinţeze şi acum că e cel mai iubit dintre poeţii noştri.

—

Faust, tragedia lui *Goethe*, tradusă în versuri de d-l *Ion Gorun*, a apărut acum într'o a doua ediţie (în colecţia C. Sfetea).

E îmbucurător faptul că o asemenea operă a putut ajunge până la nevoia unei noui editări; d-l Ion Gorun nu şi-a cheltuit zădarnic atâta muncă şi atâta îndemânare pentru traducerea obscurei capodopere germane.

—

Viaţa Studenţească se oglindeşte în gazeta bilunară, al cărei prim număr a apărut, cu data de 25 Februarie 1914, sub titlul de mai sus.

„*Viaţa Studenţească*" este publicaţia Centrului Studenţesc Bucureşti, în care intră studenţii tuturor facultăţilor şi care vrea să fie expresia reală a studenţimii noastre actuale.

Gazeta e interesantă şi pentru studenţi şi chiar pentru marele public. Ar fi şi mai interesantă pentru acesta din urmă, dacă ar ţinea să reflecteze într'un chip personal curentele ce agită studenţimea la contactul marilor evenimente dela ordinea zilei.

Ceeace e cu deosebire îmbucurător în noua publicaţie, este manifestarea silinţei pe care şi-o dau studenţii pentru a face şi propria lor educaţie şi educaţia acelor pe care i-au lăsat în urmă pe calea luminării şi faţă de care simt că au datorii de împlinit.

—

Reţetă de succes teatral în lumea feminină s'a găsit, la Paris.

La reprezentaţia piesei *Madame Flirt*, s'au introdus pe scenă, în actul al IV-lea, patru elegante vizitatoare care nu erau decât manechine vii din magazinul celebrului croitor Green. Interesul pentru piesă a fost considerabil sporit, pentrucă doamnele, dorind să afle cu o oră mai înainte ultimele creaţiuni lansate de regii modei, au fost mult ispitite să asiste la *Madame Flirt* şi cassa a resimţit efectul acestei dulci ispitiri.

Recomandăm ingenioasa inovaţie şi autorilor români cari doresc săli pline; să pună pe scenă manechine — dela Paris însă.

—

Ştiri muzicale:

„*Inşiră-te mărgărite,*" poemul dramatic al d-lui Victor Eftimiu a fost pus pe muzică de către d-l Emil Petrescu, profesor la liceul din Ploeşti.

Toată muzica e scrisă în ritm românesc. Prima parte a poemului muzical („Mărul de aur") a fost pus în repetiţie de către trupa d-lui Maximilian şi se va cânta pe la începutul lunei Martie, la teatrul Leon Popescu.

—

D-l I. Nona-Ottescu, tânărul profesor la conservator şi compozitor, va dirija mâine, Duminecă, orchestra ministerului de instrucţie la concertul săptămânal, dela Ateneul Român.

Tot programul e compus din scrierile simfonice ale d-lui Ottescu.

D-ra Lucia Cosma, distinsa cântăreaţă, va cânta trei „lieduri," cuvinte de Verlaine şi Victor Eftimiu, puse pe muzică de d-l Ottescu.

—

O nouă operetă românească se reprezintă acum de către compania lirică „Grigoriu": *Dora*, cu muzica de cunoscutul compozitor, d-l *Ionel Brătianu*, şi cu libret de d-l *Duţescu-Duţu*. Opereta e creiată după modelul vienez, mediul e exotic şi în muzică nu sunt motive româneşti.

Intreaga compoziţie e vioaie şi interesantă. Asupra ei va reveni în numărul viitor cronicarul nostru muzical.

Intre ultimele concerte s'a remarcat cel dat în seara de 24 Februarie în sala Ateneului de tenorul *N. Corfescu* şi alţi artişti, cari au încercat într'un chip corect să reprezinte bucăţi alese din opere, din *Traviata* şi *Ernani*. Publicul a răsplătit cu aplauze meritate pe apreciaţii cântăreţi români.

—

Depărtare.... se numeşte colecţia de versuri publicată acum de curând de d. *M. Săulescu*.

Unele sunt cunoscute şi cititorilor noştri din coloanele *Flacării*. Despre celelalte vom căuta să-i informăm într'o viitoare cronică literară.

Anul III — No. 21

FLACĂRA

8 MARTIE 1914

ABONAMENTE: In ţară: lei 6 pe an; 7 lei când se achită prin incasator. Pentru învăţători şi preoţi săteşti: lei 5 pe an

NUMĂRUL 10 BANI

TELEFON 41/7

LITERARĂ ∴ ARTISTICĂ ∴ SOCIALĂ

APARE SÂMBĂTA

DIRECTOR: CONSTANTIN BANU

ABONAMENTE: Peste munţi: coroane 8 pe an; pentru preoţi şi învăţători coroane 6.50 pe an

In străinătate: 10 lei pe an

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA: Bucureşti Str. Câmpineanu, 40

TRĂIND ŞI EU

M'am fost născut şi eu în veacul
In care-atâţi – cu pasul rar
Mânaţi de timp ca de-un văcar –
Exclamă 'n urma mea: «Săracul!»

Un drum prin praf şi 'n cer un altul,
Eu două grele drumuri am:
Mereu mă întâlnesc cu-*Adam*
Pe jos, mereu m'apasă 'Naltul...

Mi-e gândul la eternitate...
Şi-aşa de toate-mi uit... Dar când
Şi când, *văd clar* că sunt flămând...
Şi-atunci, cu ochii beţi de toate,

Pe când, pe sânuri moi, stau unii,
La mese largi, mă sbat din greu
Să dumic soarele şi eu
In cupa de fiori a lunii!..

Dar soarta-mi cu puţin se-alege...
Vezi, sunt un fel de viu, aşa
Par'că făcut din altceva
Decât din ce-i făcut un rege...!

Şi-mi sorb în linişte răbdarea
Din greaua-i ceaşcă de metal...
Şi ar în piatră... Mut şi pal
Mân plugul ce crestează zarea...

Şi 'n timp ce, smulşi de-al lor tezaur
Nababii 'n humă pier de veci,
Şi cad şi regii – puncte reci –
In strâmtul lor cavou de aur,

Eu biet – cu visele-mi smintite
Stând oblic pe-al epocei uz –
Cu Timpul fac un unghi obtuz
Ce-aleargă 'n linii infinite...

1914 George GREGORIAN

ALEXANDRU VLAHUŢĂ

— Cu prilejul volumului «Dreptate» —

Activitatea literară a d-lui Vlahuţă a intrat pe deplin în istoria literaturii noastre celei mai noui, figura sa se desprinde întreagă pe pânza deceniilor post-eminesciane şi opera e un monument săvârşit, de o construcţie simplă şi impunătoare, din care nu ne mai e îngăduit să sfâşiem fragmente pentru a le privi deaproape, în deosebi. Deaceea, volumul cel nou, cu titlu atât de profund mişcător, «*Dreptate*», nu poate fi înţeles pe deplin decât când îl privim în perspectiva operei întregi.

Apărut în epoca de descurajare adâncă, în care umbra lui Eminescu întuneca, în multe suflete credinţa în preţul vieţii şi, în special, credinţa în ursita neamului nostru românesc, d-l Vlahuţă a luat asuprăşi datoria grea de a înălţa iarăş sufletele până la o lumină şi o mulţumire mai preţioasă decât aurora ce-i fermecase pe visătorii romantici dela 1848. Imbogăţit cu toate adevărurile triste ale criticii lui Eminescu şi desăvârşindu-şi versul după modelul marelui precedesor, d-l Vlahuţă a păşit mai departe pe un domeniu etic, care pare a fi rămas ascuns poetului pesimist, şi unde i s'a luminat deodată taina vieţii mulţumite, zădarnic căutată de acesta.

Astfel pentru d-l Vlahuţă, arta nu a apărut nici ca un ciripit drăgălaş, nici ca un exil voluntar în turnul de fildeş al contemplării, pe care stă scrisă amara deviză:

«Deci oricum vrei tu poţi urma cărarea:
Fii bun şi mare ori pătat de crime,
Acelaş val, aceeaş adâncime,
Iar moştenirea ta şi-a tot: uitarea»...

In artă se jertfeşte un suflet pentru a smulge pe altele din legătura atotputernică a ţărânei şi chemărilor ei; în artă se oglindeşte frumuseţea interioară a unui suflet, care, nemulţumit cu aparenţele deşerte ale virtuţii şi fericirii, caută in sine însuş, in propria sa judecată, preţul vieţii şi răsplata fericirii. Arta i s'a arătat drept calea cea mai înaltă pentru a răspândi cuvintele profetice, cari

«Valurile de'ntuneric despicându-le în [două,
Splendidă 'naintea noastră să ne-arăte-o [lume nouă!»

Cu acest gând mare, d-l Vlahuţă nu a lăsat să pătrundă în sufletu-i nici desnădejdea şi desgustul lui Eminescu, nici nu s'a mulţumit să râdă, ca scepticul Caragiale, de viţiile şi relele din juru-i, ci, când a luat biciul să lovească în cei nevrednici, a avut înainte-i icoana unui ideal care-i dădea puterea morală şi-i lumina voinţa. D-l Vlahuţă e un credincios entuziast, care răspândeşte în juru-i credinţă şi avânt.

«Şi când lumea asta toată e o veşnică [mişcare
Unde cea mai mică forţă împlineşte o [chemare,
Şi când vezi pe-ai tăi cum sufăr, şi se [sbuciumă, şi luptă
In campania aceasta mare şi neîntreruptă,
Tu, departe de primejdii, razna ca un [dezertor,
Să arunci celor ce-aşteaptă dela tine-un [ajutor,
Jalea şi dezamăgirea cântecului tău amar
Şi să-ţi cheltueşti puterea celui mai de [seamă dar,
Ca să-i faci mai răi pe oameni, şi mai [sceptici, şi mai trişti, —
Asta vi-i chemarea sfântă de profeţi şi [de artişti?...»

In numele acestei «sfinte chemări», d-l Vlahuţă a cântat vieaţa, aruncând acel îndrăzneţ vers de-o simplitate biblică:

«Simţi că nu-i chip să te saturi, c'a trăi [e-o fericire;»

a cântat iubirea, «sete de vieaţă» care ne leagă în lanţul veşniciei; a plâns, alături de cei umiliţi şi învinşi, înălţându-le sufletele cu credinţa că nevăzuta lor comoară sufletească preţueşte mai mult decât toate strălucirile pieritoare ce încântă o clipă ochii, pentru a ne lăsa apoi mai singuri şi mai trişti în noaptea singurătăţii noastre; s'a scoborît în colibe, lângă muncitorii cu suflete blânde şi palme înăsprite, ca să afle mulţumirea şi adevărul pe cari le căutase zadarnic în palate; a revărsat pretutindeni credinţa că este o dreptate în şirul lucrurilor, pe care nimic nu o poate înfrânge, şi care rămâne speranţa cea mare a tuturor nerăsplătiţilor din clipele deacum; şi n'a pătruns niciodată în taina unui suflet omenesc numai pentru plăcerea de a-l iscodi şi a-l desvălui altora, ci totdeauna pentru a îmbogăţi alte suflete şi sufletul său prin pilda unei încercări omeneşti.

Deaceea lauda cea mai mare ce i se poate aduce d-lui Vlahuţă, în afară de calităţile artistice ale operei sale, s'ar cuprinde în cuvintele: *«un mare învăţător»*, pe cari i le pot spune toţi cei ce se apropie cu suflet sincer de gândurile sale. «*Dreptate*» e un titlu nou pentru îndrituirea de a purta acest nume simplu şi scump.

C. Sp. HASNAŞ

□ □ □

ŞAH ŞI MAT

Incepuse răsboiul franco-german. Dela resultatul acelei mărețe lupte atârna poate tot viitorul nostru politic. Pe Rin nu se juca numai două soarte. Ca la toate luptele jucătorilor mari, unde pe de lături palpită o mulțime de mici pontatori pe mâna unuia sau altuia, așa și la răsboaiele între două puteri gigantice, sunt mulți mititei pe delături, cari, cu cât pontează mai măruntel, cu atât privesc jocul cu mai multă bătae de inimă.

Pe Rin, între alte mize mărunte, era una, care pentru noi avea o importanță colosală, cum s'a dovedit ulterior — soarta hotărîtoare a dinastiei noastre.

Mica republică de zece ore dela Ploești, care pontase și ea, putea avea urmări mult mai mari, dacă în jocul dela Rin s'ar fi amestecat altfel cărțile.

Așa era în toată țara o agitație surdă, dar foarte adâncă, care în unele centre lua forme fățișe destul de amenințătoare pentru ordinea generală.

Unul din aceste centre mai agitat era și Craiova, unde se afla prefect de județ răposatul Petrache Mănescu — un om original și amabil, credincios și devotat neclintit al conservatorilor.

Dela dânsul, ținem aceasta reminiscență anecdotică.

La guvern era cabinetul Manolache Costache, cabinetul numit *Cloșca cu pui*, pentrucă prezidentul se înconjurase de câtiva tineri de talent debutanți în politică, între aceștia dd. A. Lahovary și P. Carp.

Situația în Craiova încordându-se din zi în zi, prefectul este chemat telegrafic la București. Cale ferată între centru și capitala Olteniei nu era încă, așa că Petrache Mănescu vine în goana cailor pe brânci o zi, o noapte și o dimineață, și sosește în București cu oasele pisate pe la 11 înainte de amiazi. Merge de grabă la otelul Caracaș, unde cobora regulat, își lasă sacul, și fără întârziere se prezintă la consiliul de miniștri.

Tot consiliul era adunat, lipsia numai prezidentul, pe care'l așteptau din moment în moment. Până să vie conul Manolache, prefectul expune consiliului nerăbdător situația din Craiova: Era în adevăr foarte gravă — o turburare imensă putea isbucni, fără ca administrația să aibă destule forțe a o năbuși.

Erau așa de interesante spusele prefectului, încât nimeni nu băgă de seamă că trecuse un ceas dela sosirea lui — erau aproape 12... Consiliul fusese convocat pentru 10, și prezidentul tot nu sosia. Un aprod merge iute să-l caute... Peste câteva minute se 'ntoarce: D-l prezident a plecat de-acasă dela 9; a spus că merge la consiliu. Se trimit mai mulți aprozi prin toate locurile pe unde se putea bănui că l-ar putea afla... Se întorc toți fără ispravă... 12 și trei sferturi. Nerăbdarea și neastâmpărul cresc. La fiecare trăsură care trece, la fiece ușă care se deschide, la orice pași pe scări, sar toți... Vine!... Nu... Nu vine, ce să fie?

Petrache Mănescu își cere atunci voe să se repează măcar să guste ceva: E obosit, toată noaptea n'a putut dormi în trăsură și n'a mâncat nimica din ajun. El merge să dejuneze în pripă la otel — să dea fuga aprodul să-l cheme îndată ce-o sosi prezidentul. Lasă consiliul într'o fierbinte discuție asupra întăriturilor dela Metz, și se duce la cafeneaua-birt a otelului.

Pentru ca să evite însă vre-o indiscretă întâlnire, nu stă în sala cea mare; intră în una din odăițele de lături, unde seara se juca, și comandă ceva în grabă. Odăițele acestea dedeau una 'ntr'alta prin câte o ușă cu giamuri acoperite cu perdeluțe verzi.

Acuma era 1 și un sfert.

Dejunează, trăgând mereu cu urechea dacă nu vine cineva să-l cheme... Nimeni... A isprăvit; fără să mai ia cafea, se scoală să plece... Mai întreabă încă odată pe chelner... Nimeni... Atunci, ce se gândește? Pentrucă n'a venit încă să-l caute, n'are de ce să se grăbească; își comandă cafeaua și se așeză iar la loc să-și mai desmorțească membrele...

PIER SUB VÂNT UŞOR...

Pier sub vânt ușor
Norii, cețile:
Lumina-se-vor
Diminețile;
Și mi-or înflori
Ghiocei la geam,
Și mi-or muguri
Mugurii pe ram;
Și-și vor legăna
Zborul depănat
Peste casa mea
Berzele din sat:

...Sus, pe muchi de zid,
Rândunelele;
Jos, floarea-și deschid
Viorelele;
Alături, un plop
Lin se clatină...

— Pe gene c'un strop
După datină—,
In veșnicu-i drum
Soarele urcând,
M'o găsi și-acum
Iară măsurând:
Cu ochii din prag
Zarea cerului
Și c'un gând pribag
Calea dorului.

Ada UMBRĂ

ÎNTRE OGLINZI

N'ai simțit încă ispita
Vălul alb să ți-l desprinzi,
Ca în toată goliciunea
Să te-admiri între oglinzi.

Singură 'n iatac acuma
Scuturându-te-un fior,
Dela sine, la picioare
Cade vălul tău ușor...

...Brațele ridici molatec,
Le 'ncovoi, și,—de odată
De un nimb se arcuește
Chipu-ți preacurat de fată.

Și cum lași să se reverse
Unduiosul păr bălan,
In lumina care cerne
Praf de aur din tavan,

Te găsești, așa frumoasă,
Cum nici n'ai visat să fii:
La o veste-atât de dulce
Ah, ce sâni n'ar tresări!..

Numai tu nemângâiată
Scoți suspinul dureros:
Că cu tine-ar fi acuma
Potrivit, doar Făt-frumos...

V. PODEANU

Acum, după dejun, îl ajunsese pe om oboseala drumului. 1 și jumătate. Chelnerul aduce cafeaua... „Nimini să mă caute? — Nimini!“ Ce să fie asta?

Pe când însă chelnerul ieși, Petrache aude un sgomot într'una din odăițele vecine, unde până atunci fusese complectă liniște, o mormăială și un *hahà!* de triumf. Se întoarce spre partea aceea și ia seama că în ușa geamului flutură perdeluța atârnată pe dincolo trecând dincoace printr'un ochiu — un geam era spart.

De sigur, gândește el, sunt cartofori... de dimineață au luat-o... ori poate că n'a isprăvit încă de aseară... E aproape 2. Și nimeni nu vine să-l caute... Mormăiala însă crește dincolo... începe să se auză distinct o dispută de joc: Regina! Calul! Pionul!... E desigur o partidă de șah tot așa de încordată ca și situația dela Craiova.

Dar între accentele amestecate ce trec prin ușa cu geamul spart, Petrache pare că aude un glas cunoscut!... Se ridică și ascultă mai bine...

Da!... E o iluzie? un joc al închipuirii stăpânită de un gând stăruitor? Da e cu putință să se 'nșele astfel?... Dar e glasul lui!... Dar nu se poate!...

In prada unei nedomeriri ametitoare, omul se repede la ușă, dă într'o parte perdeluța dela ochiul spart, se uită înăuntru și nu se poate stăpâni a nu scoate un strigăt de uimire...

Cine? cine era în odăiță încă de dimineață la o partidă de șah?... cine!?... Domnul prezident al consiliului, conul Manolache. Se 'ntâlnise de dimineață cu amicul său, bătrânul Wiest, și se 'ncurcaseră.

Desperat, Petrache Mănescu dă brânci ușii, și năvălește înăuntru peste jucători strigând:

„Pentru numele lui Dumnezeu! coane Manolache, aici ai fost!?“

— Ei da, răspunde simplu prezidentul: nu mă vezi?“ Și se pune iar pe gânduri ca să-și combine lovitura.

„Coane Manolache!! vă caută toți în toate părțile! v'așteaptă toți la consiliu dela 10 azi dimineață!!

— Iaca viu... Stai o leacă: Mai am două lovituri, și-l regulez eu pe domnul Wiest!“ Și mută calul.

„Dar sunt 2 trecute, coane Manolache!!

— Mat!“ strigă Wiest.

Conul Manolache deschide ochii mari p'in ochelari și vede că'n adevăr partida e pierdută. Atunci, se ridică busumflat către Mănescu:

„Araca 'n de mine, bre omule, dă'mi pace! m'ai buimăcit de cap! iaca — pierz partida sigură cu vorba dumitale!“

Cu multă greutate a putut Petrache să-l îmbuneze și să'l facă să renunțe la revanșă.

Amândoi apoi pe la 2 și jumătate, intrară la consiliu, unde găsiră pe ceilalți — cam impacienți.

I. L. CARAGIALE

Sub vechea, afumata bagdadie...

Stai singur în magherniță și tremuri,
Moșneag slăbit și nins de-amare vremuri..

Abia că mai lucrezi — și dus pe gânduri,
Scrâșnind rândeaua lunecă pe scânduri.
Și ca o spumă, valul de surcele
Se'mprăștie pe negrele podele...

Și nici o melodie nu adie
Sub vechea, afumata bagdadie,
O rază nu palpită, — semn de vieață —
Pe chipul tău un zâmbet trist îngbiață...

...Și-adâncu-i rost îl' știu:
Bucățile din lemnul de stejar
Ce le'ncleezi cu artă, ți se par
Pleoape de sicriu.

Leon FERARU

Na Cl.

Este poate cea mai banală formulă din chimia anorganică. E expresia care adnotează combinația sodiului, zis și natriu, cu clorul. Din asociație rezultă clorura de sodiu,—substanța albă și fină, al căreia nume, de îndată ce părăsește laboratorul chimistului, intră 'n lumea comună cu populara și bine-cunoscuta de toți poreclă: **„Sarea“.**

Ci dacă rostul ei găsește întrebuințări nenumărate în chimia anorganică, în chimia organică socială e și mai răspândit: Aici **sarea** *strălucește prin prezența ei și se pune în evidență și mai bătătoare la ochi, când lipsește.*

Bucătarul îndemânatic trebuie s'o întrebuințeze cu prudență,—căci dacă nu-i nimerește câtimea mijlocie, supa e rea, ori pentru că e prea sărată, ori pentru că nu-i sărată îndestul.

Odată pornită din bucătărie în lumea largă, mobila și capricioasa substanță face fel de fel de farse măștilor de ambe sexe din bal-mascatul general. Ea s'amestecă în durerile noastre și le dă materială manifestație în lacrimile limpezi din ochii care plâng. Ea s'amestecă și în veseliile noastre, risipindu-se prin glume cărora le poate juca aceleași feste ca și supei bucătarului citat mai sus.

Poeții și-o presoară în versuri, muzicanții în armonie și pictorii în culori. Ea este floarea retoricului și retorica florarului.

De jocul ei și bunul ei plac atârnă arta fiecărui de a se face simpatic sau de a stârni antipatie, căci trebue să știe cineva sau mai bine zis să nimerească cu adresă exactă cantitatea de **sare** *pe care trebuie să și-o presare'n vorbă ca și'n tăcere, în mers și'n gesturi și'n mișcare, în sfârșit în tot ce face și 'n tot ce nu face.*

Unii râd fără sare, iar când li se atrage atenția, vrând să dreagă lucrul, îl strică și mai mult, topindu-și hohotele într'un surâs și mai făr' de sare decât râsul dela început,—căci cine ar putea zâmbi cu „fină ironie“, când eleganta sare n'ar acorda zâmbetului grațiile ei?

Iar pentru că e vorba de grații, cărei prea grațioase doamne îi s'ar putea spune drăgălașă, — dacă i-ar lipsi universala clorură de sodiu din tualeta fizicului și-a sufletescului ei?

Dar mai cu seamă în gazetărie, flexibila sare devine une-ori ductilă; atunci ea strălucește, strălucește prin...absența ei. Devin atunci coloanele, spanacuri; iar antrefileurile cu pretenții de beletristică, beltele. Asta ar fi o somație directă și hotărîtă pe care autoritara sare ar face-o gazetarului ce și-a greșit menirea, atrăgând atenția cetitorilor că prin aptitudinele sale culinare, acesta ar putea avea mai mult talent să nu-și greșească... supa de mai sus citată.

Eu unul zic, date fiind raporturile strânse care există 'ntre sare și sufletul omenesc, că psihologii subtili, ar trebui să salute subtila substanță cu denumirea de **„bun simț“** *și să roage cerul să presare cât mai multă peste nevolnicia noastră a tuturora.*

...Și tot așa cutreerând pământul, alba și fina pulbere se 'nalță cu aburi în senin și cade apoi îndărăt în ploaie abundentă, ca și cum ar vrea să spele globul de tot noroiul ce acopere suprafața lui.

O, de ar fi toți cei care-mi sunt dragi măcar atâta de sărați pecât e picătura, de ploae...

Mihai CODREANU

FIGURI CONTIMPORANE

La Vlahuță, la Gugești

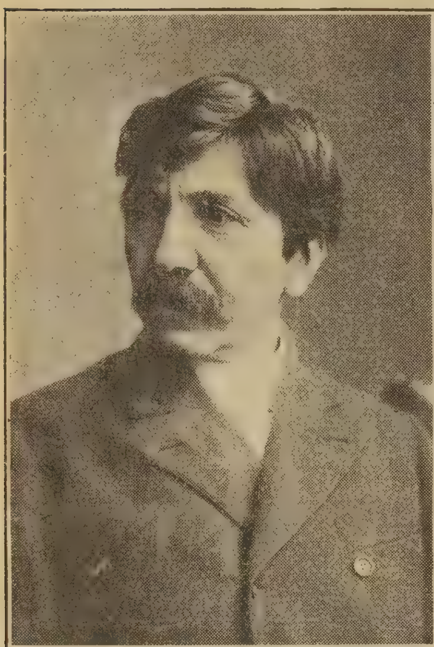

Poetul Vlahuță

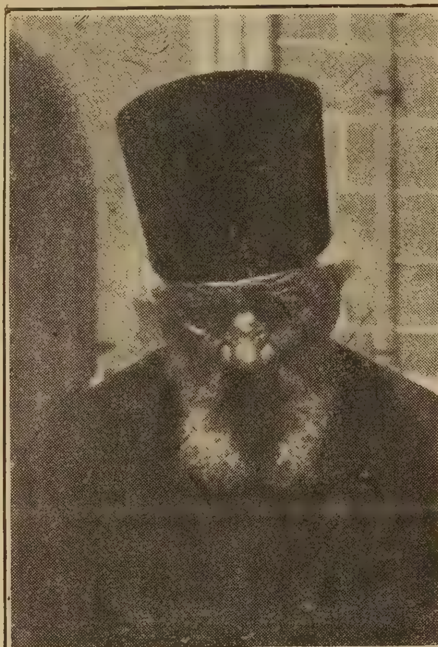

Tatăl poetului

Am cunoscut pe d-l Vlahuță mai de-aproape cu prilejul tipăririi volumului *Dreptate*. In vremea aceea am fost de câteva ori la Gugești, sat în județul Râmnicu-Sărat, svârlit la poalele unor dealuri din preajma Plăineștilor. Acolo trăește retras, de vre-o doui ani, marele prieten al lui Caragiale și Grigorescu, departe de sgomotul ciudat de complex al vieții noastre artistice și literare, — după cum departe au stat, în ultimii ani ai vieții lor, și Grigorescu și Caragiale, — în tovărășia bunei și vrednicei sale tovarășe d-na Ruxandra Vlahuță, în mijlocul amintirilor de prietenie și artă, înconjurat de pânzele artistului dela Câmpina și de trei sălbatice pisici cu ochi fosforescenți. (Pisicile sunt ale domnișoarelor Delavrancea cari, când lipsesc, sunt reprezintate și, pe cât se pare, chiar *suplinite* în dragostea amfitrionilor, de miorlăitoarele patrupede).

Când un prieten vrea, din când în când, să spargă monotonia acestei izolări, trimite maestrului o scrisoare. Și atunci maestrul îi răspunde prin câteva rânduri,—în care amabilitatea este caligrafiată cu o îngrijire ce trădează încă una din disciplinele acestui suflet armonic,— ziua și ora când îl va aștepta. Iar în ziua și la ceasul hotărât d-l Vlahuță,—fie viscol, fie soare strălucitor,—e în gară la Gugești, măsurând cu ochi nerăbdători lungimea trenului care trece, căutând cu priviri dornice pe prietenul așteptat, și bucurându-se, ca un copil în fața unei jucării frumoase, când prietenul s'a ținut de cuvânt și a venit.

Cine vrea să simtă în toată intensitatea ei plăcerea de a fi musafir, să se ducă la Gugești, când d-l Vlahuță 'l va aștepta! Adevărul e însă că numai departe de oameni omul se poate bucura fără rezerve de apropierea semenilor săi. Depărtarea schimbă perspectivele și limpezește zarea. Gândul acesta l'am aflat în scrisoarea prin care acum 15-20 ani marele scriitor refuza locul de academician: «De-afară se vede mai departe și mai limpede». Acelaș gând l-am regăsit, ca un *leit-motiv*, în răspunsul pe care poetul l-a dat când a fost întrebat acum de curând, de ce nu consimte să stea în fruntea mișcărei literaților tineri cari își caută azi atât de anevoios un drum propriu în artă:

— Imi place să stau departe ca să-i pot urmări cu simpatie în activitatea lor.

Admirabile cuvinte cari zugrăvesc seninătatea unui suflet doritor de dreptate în judecăți literare dar cari, în acelaș timp, într'o formă blândă și elegantă, trădează desgust față de anumite moravuri din viața noastră literară nouă, moravuri cari sunt în stare să împiedice pe cei ce le cunosc prea de aproape să aibă impresii obiective despre talentul acelora cari le practică.

La Gugești însă toate acestea se șterg, rămân în urmă de tot și ai impresia că ești foarte departe de tot clocotul de ură și necazuri al cafenelii literare. Odată intrat în casa aceea largă, cu ziduri albe, încăperi gospodărești și pridvor ce par'că se desface ca să fie cât mai cuprinzător, simți că nu mai poți pleca. D-l Vlahuță te îmbie cu o vorbă de spirit, d-na Vlahuță te ține cu un zâmbet de-o nesfârșită bunătate. Scapi ora trenului. Și mai rămâi pe urmă o zi de hatârul domnului, o zi de hatârul doamnei și încă trei de al amândorura. Iar părerea de rău ce te năpădește la despărțire, e așa de mare că n'ai mai pleca de loc, dacă, spre fericirea gazdelor, ea n'ar fi învinsă de bucuria de-a ști că, plecând tu, bieții oameni vor scăpa, în sfârșit, de atâta musafirlâc.

*

Casa din Gugești este un adevărat muzău, un neobișnuit muzău. Incepând cu tăblița de la poartă, pe care stă scris numele lui Caragiale, și sfârșind cu cel din urmă colțișor al încăperilor orânduite cu atâta artă și gust gospodăresc, totul aduce aminte un nume mare, un prieten celebru dispărut sau în viață, un moment artistic. Ici este o odaie turcească, unde obișnuia să doarmă Caragiale; colo o încăpere unde stă de obiceiu Delavrancea; dincolo o masă la care a scris cândva cutare sau cutare artist; pretutindeni pânze sau còpii fotografice din colecția Grigorescu, covoare românești sau orientale, fotografii necunoscute ale marilor dispăruți. D-l și d-na Vlahuță păstrează cu o evlavie mișcătoare amintirea prietenilor lor. Și sentimentul acesta dă lucrurilor dinprejur un preț neasemănat. La masă ni se dă friptură de care obișnuește Delavrancea, vin de care-i plăcea lui Caragiale, brânză pe care o savura Grigorescu. In conversația amfitrionilor numele acestor mari prieteni se amestecă mereu, anecdotele pline de haz viața acestora o deșteaptă, așa încât ai impresia că o bună parte din traiul lor se țese din amintirile pe cari lucrurile ce-i înconjoară li le evoacă. N'am văzut încă un al doilea om care să ridice dragostea de prieteni până la o preocupare atât de însemnată a vieții sale. Și alți oameni de frunte au avut prietenii trainice. Nici unul însă — vorbim de cei dela noi — nici unul n'a știut să facă să radieze în afară iubirea ce-i însuflețește și să creeze în jurul dispăruților iubiți atmosfera de simpatie și respect, de care d-l Vlahuță și-a înconjurat prietenii morți. Pe Eminescu l'a iubit, — și s'a făcut, după moartea acestuia, cel mai înverșunat apărător al gloriei lui curate;. cu Grigorescu a fost prieten, — și i-a ridicat cel mai nepieritor monument; pentru Caragiale a fost ca un frate, — și azi îi propagă numele cu un respect și simte, la amintirea vorbelor și faptelor lui, o bucurie pe cari uneori egoismul nostru nu le poate înțelege. Din acest punct de vedere, d-l Vlahuță este figura cea mai originală din literatura noastră. Iar în vremurile de ură și invidie pe cari le străbatem, când spiritul negațiunii cu orice preț face din fiecare debutant un detractor, când neputința de a zămisli creațiuni proprii inspiră disprеț față de munca rodnică a adevăraților chemați și când lipsa de producțiune literară se încearcă a se acoperi cu incidente personale cărora li se împrumută gravitatea unor conflicte internaționale, — azi atitudinea d-lui Vlahuță apare ca un cult trăitor, înalt pilduitor pentru toți câți știu să observe.

*

Intre lucrurile cari evoacă mai expresiv legăturile dintre Vlahuță și Caragiale, este o masă de tei, pe care gazdele și musafirii o numesc: masa lui Caragiale. Legenda acestei mese, de care a pomenit cândva, tot în *Flacăra*, foarte pe scurt, poetul Victor Eftimiu, este următoarea:

In ultimii ani ai vieții sale, Caragiale era foarte doritor să mai scrie o piesă de teatru. Dorința aceasta îl stăpânia atât de tiranic, încât odată el s'a crezut dator să

spue într'un cerc de cunoscuţi, că piesa era chiar gata. Probabil că această declaraţie a fost făcută numai fiindcă maestrul ţinea să-şi impuie şi mai mult datoria de a scrie. Pe vremea când această idee îl chinuia, Caragiale telegrafiă d-lui Vlahuţă să-i pregătească o masă de brad, de oarece vine la Bucureşti să scrie mult aşteptata piesă. Plecase din Capitala noastră ca să scape de aerul bucureştean neartistic şi acum se 'ntorcea dela Berlin ca să găsească în piaţa mare o masă de brad. Capricios neastâmpăr de artist! Ei, dar ce vreţi? Caragiale se 'nrudia sufleteşte cu poetul care a scris:

Cu perdelele lăsate
Stau la masa mea de brad;
Focul pâlpâie în sobă
Iară eu pe gânduri cad...

De-aceea, cum a primit telegrama lui Caragiale, d-na Vlahuţă s'a repezit în piaţă, a cumpărat o masă de bucătărie, a pus-o 'n odaia de musafiri, a lăsat perdelele, a aprins focul şi a invocat muzele să aştepte pe capriciosul musafir. Caragiale a sosit. A îndeplinit repede formalităţile revederii. Şi s'a aşezat la masa lui de... tei. (Masa de brad a fost o simplă masă de tei, de oarece atât s'a putut găsi atunci în piaţă). Ceasuri întregi s'a chinuit însă, fără să poată scri un rând. De-abia spre ziuă a isbutit să facă o pată mare de cerneală pe masa nouă. Atunci, înfuriat, a scris de desubt: «*Toate meseriile necurate trebue să lase pete*». Şi s'a culcat.

De-atunci, masa aceea a rămas un lucru istoric. Toţi scriitorii mai de seamă cari au fost oaspeţii d-nei şi d-lui Vlahuţă au însemnat câte-o cugetare sub pata lui Caragiale. Goga, ale cărui gânduri sunt mai asumbrite de luptele politice din Ungaria, a scris:

Petele de cerneală, pe masa unui scriitor sunt ca picăturile de sânge pe arena unei lupte.

Jean Bart a exclamat în versuri:

O pată! S'a găsit o pată
Unui maestru nepătat:
O pată!—strigă răutatea.
Şi toţi s'o vadă-au alergat;

Domol, domol, iubiţii mei,
Nu vă grăbiţi la răfuială.
Căci e... o pată de cerneală
Pe masa lui de tei.

Léon Bachelin a scris în versuri franţuzeşti:

Oh, je ferais bien une tache
Pour qu'un de nos artistes tâche
De la faire au grè du hasard
Démon du génie ou de l'art.

Brătescu-Voineşti, care pe vremea aceea deşi nu era director general al teatrelor, era tot atât de modest caşi azi, a îndrăznit să articuleze:

E o masă pătată; se poate iscăli ori şi cine.

Şi s'a iscălit. Iar regretatul St. O. Iosif, care în primele zile ale carierei sale literare a fost secretarul lui Caragiale, a scris:

O pată nu-i un lucru tocmai mare,
Când te numeşti maestrul Caragiale:
Şi soarele le are pe-ale sale,
Dar pentru-aceea, tot rămâne soare.

...Desigur, nicio pată nu s'a bucurat de omagii aşa de unanime şi aşa de strălucite. Iar fastul cu care această pată de cerneală a lui Caragiale a fost trecută la nemurire, descoperă, desigur, caracteristica sufletească cea mai originală a pustnicului din Gugeşti. **P. L.**

□ □ □

NOTELE SĂPTĂMÂNII

Banchetul în onoarea lui Goga. — Un toast care a lipsit. — Muzeul Grigorescu

Banchetul în onoarea poetului O. Goga a fost o impunătoare sărbătoare a entuziasmului românesc şi o consacrare strălucită a unui triumf, — care ne priveşte mai mult pe noi de cât pe d-l Goga: triumful unui sentiment. Fiind-că, în afară de calităţile literare şi dramatice pe cari nimeni nu i le poate contesta, *Domnul Notar* a avut, mai presus de toate, darul să arate că în inimele Românilor de aici suferinţele Românilor de aiurea

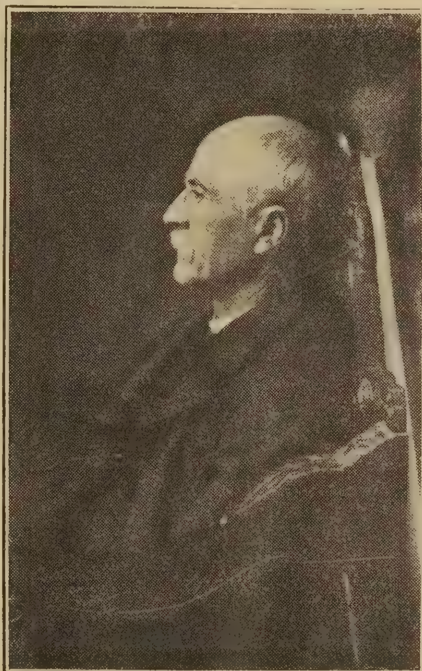

Pictorul Grigorescu

găsesc un ecou ce se prelungeşte adânc şi nu se stinge niciodată. Din acest punct de vedere, *Domnul Notar*, dacă nu seamănă cu expediţia din Bulgaria, cel puţin face cât o asemenea expediţie. De alt-fel, tot o expediţie a fost şi aceastâ reprezentaţie,—dar nu peste Dunăre, ci peste Carpaţi. Sau, mai exact, *Domnul Notar* a fost o expediţie a Ardealului în inima regatului nostru.

Dar n'aş vrea să alunec pe panta consideraţiilor politice de oarece n'am nici o chemare pentru lucruri serioase. Mie îmi place să râd. Prin urmare, daţi-mi voe să trec peste tot ce-a fost înălţător şi măreţ în această sărbătoare a naţionalismului şi să mă opresc puţin asupra amănuntelor glumeţe ale evenimentului.

Aşa de pildă, a fost foarte hazliu modul cum s'au convocat cetăţenii la această manifestaţie. Convocarea a fost iscălită, în afară de câţiva profesori cari au participat, şi de o seamă de scriitori cari s'au abţinut să ia parte la banchet. Eu, care nu sunt profesor, am răspuns mai mult la chemarea scriitorilor, fiind-că, — deşi nu frecventez Terasa, deşi nu caut scandaluri publice semenilor mai talentaţi de cât mine, deşi nu mă îndeletnicesc cu bârfeli şi nu împrăştii cu generozitate ocări în jurul meu, — mă ţin că fac parte şi eu dintre scriitori, câtă vreme altă îndeletnicire n'am. Prin urmare, m'am dus la banchetul lui Goga, ca să răspund la invitaţia acestor scriitori. Vă închipuiţi dar care mi-a fost mirarea când am constatat că la banchet n'a participat aproape nici unul din iniţiatori. Ce se făcură? Unde dispărură? Mister. Şi-am avut atunci impresia că mă aflu într'o casă din care amfitrionii, după ce m'au invitat, au plecat, lăsând în locul lor pe nişte rude sau prieteni necunoscuţi mie. De-alt-fel, în tot timpul banchetului, o parte din conmeseni aveau par'că aerul că se'ntreabă unii pe alţii: „Da' ăsta ce-o fi căutând aici?"

Eu, vă spui drept, am căutat întâi să mănânc şi să beau bine. Fiind-că nici odată nu poţi să mănânci mai cu poftă de cât atunci când ai norocul să ţi se servească drept aperitiv... o chestie naţională. Prin urmare, aperitivul a fost delicios. Şampania domnului Bertola însă n'a fost la înălţimea *Domnului Notar*. Ei, dar nu puteam să fim prea prea pretenţioşi: tacâmul costa numai 20 de lei. Ş'apoi, un om bine crescut nu vine la un banchet de cât după ce a mâncat şi a băut bine. Lecţia aceasta de bună educaţie mi-a dat-o un chelner. Şi-i sunt recunoscător. De acum inainte voi şti: la un banchet te duci ca să mistui... ce-ai mâncat înainte şi toasturile conmesenilor. In cazul acesta proastă părere trebue să aibă d-l Bertola şi chelnerii săi despre obişnuiţii banchetelor. Păi bine, domnule Bartola, numai rumegătoarele obişnuesc să mistuie la masa de seară ceeace au mâncat la prânz. Dai 20 de lei ca să suferi astfel de scăderi. Şi când te gândeşti că gratis nu ar cuteza nimeni să-ţi aducă asemenea jignire. S'a scumpit traiul cumplit în Bucureşti!

Dacă şampania a lăsat de dorit, în schimb discursurile au curs din abondenţă. Totuş din 200 de conmeseni, au vorbit numai zece. Onoare cele 190 cari s'au abţinut. Nici odată n'am înţeles mai profund de ce măgarul, în clipa solemnă când aruncă cu picioarele de dinapoi, exprimă cu-atâta înfumurare convingerea că e superior omului. Banchetul lui Goga m'a desluşit: fiindcă se simte necuvântător. O ce departe ar fi ajuns omul, dacă Dumnezeirea i-ar fi refuzat darul vorbirei. Goga a înţeles acest lucru: şi d'aia el şi-a cetit toastul, nu l'a vorbit. In schimb destule a spus chipul lui, în timpul celorlalte toasturi. Imi pare rău că n'am putut să fotografiez figura aceea de erou care se simte mândru şi suferă în acelaş timp, de gladiator care strânge la subţiori ouă fierte şi pe care în acelaş timp îl gâdilă şi-l înţeapă trandafiri şi ghimpi în tălpi. Bietul Goga părea un martir crucificat, pe care piroanele din mâini şi picioare aci-l făceau să râdă, ca nişte simple... *piroane* oratorice,—aci-l făceau să sufere,—ca nişte instrumente de tortură.

Un glumeţ, în faţa acestei privelişti, a exclamat:

— Ce satisfacţie pentru Tisza! Uite pe Goga martirizat chiar de Români!

Am plecat totuş mărit dela acest banchet, — pe de-oparte fiindcă am constatat că din 200 de Români, 190 sunt in stare să se abţie de a vorbi atunci când 5-6 se însărcinează să-i compromită pe toţi; pe dealta fiindcă eu am avut norocul să fac parte din cei 190, când puţin a lipsit să măresc cu unul numărul celor zece oratori.

Cu toate acestea, mai era o puternică forţă socială în numele căreia s'ar fi cuvenit să vorbească cine-va la acest banchet: în numele invidiei. Toastul acesta l'aş fi ascultat cu cel mai mare interes fiindcă ar fi fost cel mai sincer.

*

D-l Duca, pe cât se pare, râvneşte să fie un ministru care se ţine de vorbă. Greu bagaj este acest scrupul pentru un om politic care vrea s'ajungă din ce în ce tot mai sus. Dar în sfârşit, asta este treaba dumnealui. De-ocamdată constatăm că, deşi e ministru numai de două luni, d-l Duca a început să înfăptuiască până şi acele făgădueli cari păreau că au scopul mai mult să-şi împodobească redingota ministerială cu floricele de berbanţie, de cât să stabilească un punct din programul său de activitate. Aşa de pildă, d-sa a făgăduit că în timpul cât va sta la Instrucţie va face tot ce va putea pentru artă şi artişti. In generalitatea ei, formula era foarte comodă. Fiindcă, în definitiv, a face tot ce se poate, însemnează de cele mai multe ori, mai ales când e vorba de artă, a nu putea face nimic. Totuş d-l Duca şi-a inaugurat activitatea pe acest tărâm cu o faptă măreaţă: a strâns, de pe unde le-a găsit, o bună parte din pânzele lui Grigorescu, punând bazele unui muzeu care să poarte numele marelui artist de la Câmpina. Intemeerea acestui muzău are însemnătate nu numai prin înfăptuirea ideii în sine; mulţumită instalării muzăului la Ateneu, o mulţime de pânze de seamă, care se mucigăiau în Palatul Artelor din parcul

Carol I, au fost scăpate dela o nimicire sigură.

Prin urmare, se cuvine recunoştinţă d-lui Duca. Dar se cuvine, în acelaş timp, şi să accentuăm modul ciudat cum d-sa înţelege să se abată dela adevăratele mijloace prin cari ar trebui să lucreze în folosul artei. Tânărul ministru al Instrucţiei a uitat, se vede, că arta nu trăeşte decât în funcţiune de artist. Dar dacă acesta este adevărul, atunci ce rost are să se închine muzee unor morţi? Poată să tragă Grigorescu vre-un folos din acest omagiu postum? Un muzău în care titularul nu poate să fie nici măcar custode. Ce aberaţie!

Nu, domnule Duca, nu prin asemenea luxuri se încurajează arta. Vreţi în adevăr să vă rămână numele înscris pe toate paletele pictorilor noştri? Lăsaţi pe morţi să-şi doarmă somnul de veci şi întoarceţi-vă privirile spre cei ce trăesc. Deschideţi largi bălerile pungii ministeriale şi daţi aconturi pentru pânze ce nu vor fi nici odată executate, subvenţionaţi invidia şi susceptibilităţile neîntemeiate şi mai cu seamă comandaţi, comandaţi într'una, comandaţi fără încetare tablouri în dreapta şi'n stânga. Când mulţumită acestei generozităţi oficiale toate cabinetele miniştrilor, primarilor, prefecţilor şi secretarilor generali, toate cancelariile directorilor, administratorilor şi şefilor de biurou vor avea zidurile împodobite cu grozăvii artistice ca acelea pe cari le-am văzut zilele acestea în biurourile unui luxos minister, atunci, domnule Duca, numai atunci veţi putea spune cu conştiinţa împăcată că v'aţi făcut datoria. Intemeind muzăul Grigorescu n'aţi isbutit decât să deveniţi odios.

— Auzi! Favoruri pentru morţi!

CRONICARUL DÂMBOVIŢEI

„SCRIE-NE CEVA DESPRE VLAHUŢĂ"

Venisem acasă, în vacanţa Paştelui, prin clasa a treia de liceu... Dintre toţi colegii mei din şcoala primară, unul singur izbutise să meargă mai departe şi să înfrunte biruitor latineasca, franţuzeasca şi tot programul greu al liceelor de pe atunci. Ne-am întâlnit cu multă plăcere. Am vorbit de multe toate şi la despărţire (era să fie de vecii vecilor) bietul meu prieten mi-a împrumutat o carte pe care o dobândise la premii, odată cu cununa de premiant întâi.

Era *Din goana vieţii*... Această carte a fost prima mea iubire literară. Citiam şi mai citisem până aci şi alte cărţi, nici una însă nu m'a trezit şi nu m'a încălzit sufleteşte atât de mult, atât de decisiv. Nu mai ţin minte de unde am început s'o citesc, dar n'am uitat şi nu uit că în Duminica Tomei, dimineaţa, cu câteva ceasuri mai nainte de a pleca spre Bucureşti, la şcoală, eu copiam de zor, într'un caet, bucata cu care închee cartea d-lui A. Vlahuţă, adică *Amintiri despre Eminescu*... De ce? N'aş putea să mai spun de ce. Bucata însă, astfel copiată, am citit-o colegilor mei, din internatul liceului Sf. Sava, deşi cartea era cu mine, adusă şi ascunsă în cufăr! Era, pe semne, un sentiment de iubit ori de avar, care nu vrea să arate la nimeni comoara lui. Şi într'adevăr, toată luna lui Mai, m'am dus tiptil, sus în podul internatului, unde erau cuferile noastre; scoteam din cufăr cartea iubită şi o isprăviam pagină cu pagină, în taină!

Ceia ce mă fermeca şi mă uimia, în primul loc, era ortografia acestei cărţi.

D-l Vlahuţă scria: *zece... ameţitoare... Dumnezeu... citeşte...* pe când noi scriiam, subt privigherea bătrânilor noştri dascăli, *dece, ameţitore, Dumnedeu, citeşce*, Aşa ceva nu mai văzusem până aci. Ortografia acestui autor mi se părea ceva păgânesc şi ispititor, ca un păcat din lumea materială. Am căutat curând să vorbesc cu alţi băeţi din clasele superioare şi să luminez această curioasă pricină de ortografie. S'a găsit unul iscusit care mi-a explicat ce este ortografia fonetică şi cum stă ea faţă cu ortografia tradiţională... M'am convins fără întârziere că dreptatea este de partea revoluţionarilor şi m'am înscris printre ei. Din ce în ce mai mult, la început cu aparenţă de eroare, am prins a scrie cu ortografia fonetică. Poate însă că emanciparea mea ar fi ieşit prost, dacă nu ne trimetea Dumnezeu un suplinitor de limba latină, un apostol al ortografiei celei nouă. Şi atunci, fireşte, când încep şi proconsulii să creadă în Iisus Christos şi să se boteze, robii şi desmoşteniţii prind un curaj eroic şi tot imperiul roman va adora pe Răstignitul din Iudeia. Eu din parte-mi nu pierdeam vremea. Prietenii mei intimi, şi printre ei un neuitat frate sufletesc, premiant întâi din clasa imediat inferioară seriei mele, erau catechizaţi de mine fără încetare şi unul câte unul, treceau la noua credinţă ortografică.

Mult iubitul meu profesor de limba română, d-l Ioan Suchianu, ajungea astfel un simplu preot al Cybelei sau al lui Serapis, părăsit în ascuns de adoratorii acestor divinităţi discreditate!

Scria d-l Vlahuţă: „După masă Delavrancea ne citeşte o nuvelă: *Sultănica*..." *Delavrancea! Sultănica!* ce nume frumoase! Am întrebat în dreapta, în stânga, am economisit ban cu ban şi prima carte cumpărată a fost Sultănica lui Delavrancea... Apoi, *Paraziţii*, apoi *Intre vis şi viaţă* şi toate celelalte. D-l Vlahuţă nu se desvăluia inimei noastre ca o stea izolată, ci ca o fermecătoare constelaţie. De aceia, dacă mai ţiu bine minte (şi în acest minut n'am putinţa ca să verific) la apariţia revistei „Viaţa", în toamna anului 1893, directorii revistei şi toţi amicii lor scăpărau pe cerul admiraţiei, şi al discuţiilor noastre!

Pe vremea aceia, am citit poeziile d-lui Vlahuţă, volumul de nuvele *Din durerile lumei*, romanul *Dan* şi toate articolele din *Viaţa*... Pe vremea aceia, am urmărit, curios de împărţit sufleteşte şi de indecis, discuţiunea lungă şi aprinsă dintre *Viaţa*, *Evenimentul* de la Iaşi şi *Adevărul* literar. Vă aduceţi aminte: a început din pricina conferinţei lui Anton Bacalbaşa: *Artă pentru artă*...

S'a petrecut în cugetul meu, în ce-l priveşte pe d-l Vlahuţă, un lucru de tot ciudat. Fermecătorul orelor mele de emancipare şi de reverie n'a putut niciodată să se unească şi să facă aceiaşi persoană cu omul foarte stimat şi drag care mă cinsteşte azi cu prietenia lui. Ne cunoaştem de vre-o zece ani... Mă sfiesc să spun cât de bine şi cât de frumos. Ei, Vlahuţă de odinioară a rămas şi este altcineva, pe care nu l-am întâlnit şi nu-l voi întâlni, în calea mea!

Mărturisesc că nici odată nu l-am întrebat şi nu-mi vine să-l întreb pe amicul meu d-l Vlahuţă ce face... scriitorul Vlahuţă, adică ce lucrează, ce proecte literare mai are... O singură dată am făcut într'altfel, dar atunci în calitate de nunţiu al d-lui G. Ibrăileanu. I-am oferit cândva o lucrare a mea, academică; şi pe frontispiciu am pus cam această inscripţie omagială: „nu atât omului mult amabil, care m'a primit şi cinstit în casa lui, cât unor amintiri literare de-o frumuseţe şi de un farmec negrăite, despre cari d-v. însă nu veţi şti nimic, nici-odată".

Pricepeţi acum, voi amici de la *Flacăra*, ceiace mi-aţi cerut, cerându-mi un articol, despre Alexandru Vlahuţă. Imi cereţi foarte mult! Imi cereţi o carte întreagă, povestea unei epoci din viaţa mea, mai mult: despecetluirea unei comori. Sânt lucruri cari nu se pot spune în limbă omenească, ori în slovă neagră, cât timp ne mai întâlnim încă unul cu altul, aici pe coastele pământului. Nici unul dintre scriitorii noştri (afară doar de Eminescu) n'a trecut atât de des pe cărările sufletului meu ca Alexandru Vlahuţă. Viaţa nici unuia dintre scriitorii noştri nu mi-e atât de intim cunoscută ca viaţa lui. Imprejurări oarbe şi sucite ni-au făcut să trecem unul pe lângă altul şi să ne atingem, el, divinitatea mea din copilărie şi eu, micul lui paracliser!

Şi când n'ar fi toate acestea!... Ar fi destul poate să vă spun că revista *Viaţa* şi în deosebi proza lui Alexandru Vlahuţă a fost soarele de primăvară care a făcut să înmugurească visurile şi încercările mele literare... Cine ar sta să răsfoiască revista aceasta, mama tuturor *vieţilor*, cari au apărut de douăzeci de ani încoace, ar găsi în *Corespondenţa* nu mai ştiu cărui număr acest răspuns: *D-lui Dadu, Loco. Mai încercaţi. Evitaţi epitetele de prisos.* Acest Dadu (dacă nu cumva aţi şi înţeles din povaţa, prost urmată, ce mi se dădea acum douăzeci de ani) sânt eu, amicul şi colaboratorul d-v. Este drept, a fost prima şi ultima oară când am bătut, din hotărârea mea, şi nepoftit, la uşa unei redacţii literare. Dar ce-are aface! popa nu te mai întreabă dacă ai mâncat de dulce cu linguriţa ori cu polonicul.

Iată tot ce pot să vă răspund, iubiţi prieteni. Asociez la omagiul vostru, lui Alexandru Vlahuţă, tot cerul de seară şi de Mai, toate florile de castan şi toată şăgălnicia păsărelelor, care ciripiau în preajma mea, când, sus pe acoperişul în terasă al internatului meu, vecin cu Cişmegiul, citeam poemul *Iubire*, ori nuvela *Epraxia*. Iau parte din toată inima la cinstirea pe care o daţi unui principe al literaturei româneşti. Şi—cu toate că mie unuia mi se pare straniu—mă bucur că această închinăciune adusă poetului Alexandru Vlahuţă e, în definitiv, adusă prietenului meu iubit şi bun, d-l A. Vlahuţă!

G. GALACTION

□ □ □

CRONICA MUZICALĂ

Teatrul Leon Popescu. — *„Dora" operetă în 3 acte de d-l T. Duțescu, muzica de d-l I. G. Brătianu.*

Palatul Ateneului. — *Concertul d-lui D. Popovici.*

Foxenstein și Paxenburg sunt două principate de operetă; nu le mai căutați pe hartă!

Ele se învecinesc în lumea ficțiunilor, cu marele ducat de Gerolstein, de glorioasă memorie, sunt guvernate de domnitori blajini și ridicoli, de miniștrii descendenți direcți ai faimosului casier din *Les Brigands* și personajele lor ne reamintesc manechinele de la muzeul Braun.

In acest mediu se învârtește acțiunea operetei d-lui Duțescu-Duțu: proectele diplomatice, de obiceiu opuse pornirilor inimei, au hotărât căsătoria principesei Dora, fiica răsfățată a suveranului din Foxenstein, cu principele Amedeu, moștenitorul presumptiv al Paxenburgului.

Amedeu însă, iubește pe cântăreața Lindamira și inima Dorei bate pentru Bob, maestrul de danț al Curței de Paxenburg. De unde, vâlvă mare, scandal! Blazonul imaculat al ambelor ilustre Case, nu poate fi pătat de astfel de mezalianțe!

D. D. Popovici

Dar, spre fericirea tinerilor înamorați, ce se descoperă? Că Lindamira e fata naturală a prințului de Foxenstein și a unei răpitoare primadone, și că Bob e fructul dragostei prințului de Paxenburg cu o nu mai puțin răpitoare balerină!

Astfel Lindamira poate deveni principesă de Foxenstein și Bob, principe-consort de Paxenburg: protocolul e salvat și *tout est bien qui finit bien!*

Istorioara aceasta e departe de a străluci printr'o originalitate extraordinară; ea devine însă, pentru libretist, prilej de calități reale de om de teatru; spiritul e comunicativ, dacă nu de o esență fină; acțiunea e destul de vioae, tipurile grotescului poet al Curței, miniștrilor-cancelari, prințului Fox, — rege-paiață clasic de operetă, — sunt hazlii și reușite.

Salutăm deci, în persoana d-lui Duțescu-Duțu, pe libretistul de operete de care duceam lipsa până azi și care dispune de toate uneltele unui bun specialist în acest gen atât de la modă.

Să venim acum la muzică, factor atât de important: câte nu-i trebue unui adevărat compozitor de operete! Pe lângă calitățile primordiale de grație și de eleganță, îi trebue o pătrundere, o viziune foarte precisă a situațiunilor dramatice, căci numai atunci muzica sa va fi adaptată, fără sforțări și în mod firesc, situațiunilor.

Mai trebue compozitorului de operete, o invenție bogată, o necontenită viață în orchestră, multă claritate. Genul umorist al operetei, cere, precum vedem, pe lângă o vervă melodică nesecată și cunoștințe adânci de armonie, îndemânare teatrală, mult spirit, nemărginită invențiune.

Comicul în muzică, e un dar prețios: precum *Basmele* lui Lafontaine au drept de cetățenie în poezie, precum caricaturile lui Gavarni, Cham, Forain, în arta desenului, de asemenea muzica comică își are și ea locul sub soarele artei muzicale.

In opera lor grandioasă, monumentală, I.-S. Bach, Haydn, Mozart, Beethoven, Richard Wagner, Richard Strauss, nu s'au sfiit a recurge la dânsa: romanticul și dramaticul Verdi, și-a permis chiar, (in actul 1-iu din *Falstaff*, — „aria lui Falstaff"), să încredințeze fagotului, o gamă ascendentă care constituește un onomatopeu din cele mai *shoking*.

Comicul în muzică, nu-și produce tot efectul decât pe scenă, căci muzica fiind comentatoarea cuvântului, nu te poate face să râzi, decât dacă e asociată cu textul sau cu gestul.

Și precum caricaturistul trebue să fie un desenator solid, scriitorul umoristic, un fin literat, compozitorul vesel, trebue și dânsul, să posedă o cultură muzicală întinsă: pentru a parodia pe marii maeștrii, urmează să'i fi studiat. Offenbach, când a scris *Orfeu*, cunoștea opera lui Gluck și Hervé pe acea a lui Gounod, când a compus *Micul Faust*. Dacă i se par prea lungi, compozitorul de operete, trebue să aibă curajul de a suprima, fără milă, pagini întregi, ori cât de reușite ar fi ele.

Fantezie multă, colorit, sentiment poetic și delicat (Charles Lecocq), mai sunt darurile compozitorului comic; armoniile sale trebue să se așeze pe baze solide, pe baze clasice (Messager și Claude Terrasse), orchestra să sune totdeauna minunat (Suppé, Lehar, Eysler și mai toți francezii) și, — calitate primordială, — să aibă o absolută putere de ritm, un ritm îndrăcit, variat, să fie cu alte cuvinte, un veșnic inventator de ritmuri (Iohann Strauss, Offenbach, Hervé).

Compozitorul de operete care întrunește toate aceste calități, devine astfel un mare artist în veselul său domeniu, un artist admirat: clasicul Brahms, se complăcea în tovărășia lui Iohann Strauss; nimic nu'l distra mai mult ca valsurile și operetele vestitului său prieten. Rossini dărui autorului *Pericolei*, portretul său cu următoarea dedicație: „Lui Jacques Offenbach, Mozart al operetei". Compozitorul *Frumoasei Elene*, n'avea spectator mai statornic ca Meyerbeer.....

.....Tentativa d-lui I. G. Brătianu, — a doua incursiune ce a făcut'o în domeniul operetei, — merită toată simpatia, însă nu e mai puțin de datoria noastră, să-i deschidem ochii asupra numeroaselor lacune, — neînlăturabile, — ale partițiunei sale: vervă melodică, are desigur tânărul compozitor, însă trebue s'o purifice și s'o indepărteze de influențe străine; lipsa de originalitate devine și mai bătătoare, când e învăluită în armonii stângace, când frazeologia e necompletă și câteodată chiar lipsită de înțeles, când nici o varietate de ritmuri, nici un colorit în orchestră, nu dau viață melodiilor ce se desfășură timp de trei ore.

Orchestrația trebue să fie ca o pânză transparentă și luminoasă, și numai lumină și transparență nu poate produce acel abuz de tobă mare acea preponderență în familia alămurilor!

Grație darului său de invențiune, d-l I. G. Brătianu ar putea scrie cu mult mai bine, dacă ar ceti și reciti cu atențiune, partițiunile maeștrilor operetei; și-ar da seama cât de discret, cât de iscusit întrebuințează ei paleta orchestrală, cât de fine le sunt ideile melodice, cât de multiple ritmurile și cât de veselă e muzica lor.

Mai multă veselie, mai multă personalitate, și din ce în ce mai mult meșteșug, grație căruia se poate năzui chiar la acel dar înăscut ce se numește gustul; și atunci vom avea bucuria să aplaudăm sincer și din toată inima, viitoarele partițiuni ale simpaticului compozitor.

Căci lăudându-i orbește, încercările pline de cusururi, îi aducem cel mai prost serviciu; îl încurajăm spre o veșnică mediocritate; talentul tânărului compozitor are dreptul să aspire la mai mult!

Toate aceste restricțiuni, cari le credem spre binele d-lui I. G. Brătianu, nu trebue să ne împedice de a constata succesul obținut de opereta sa.

Cu mult talent și multă bunăvoință, s'au achitat artiștii de sarcina lor: d-l Maximilian e un rege Fox de o nespusă fantezie; o! barbișonul care sub degetele Dorei se supune la toate voințele răsfățatei prințese! D-na Metaxa-Doro, o foarte drăgălașă Doră; d-na Miciora, o Lindamira cu voce generoasă; d-na Grand, o reușită damă de onoare; d-nii Cigalia și Gheorghiu, o pereche de miniștrii-cancelari pehlivani și hazlii; d-l J. Niculescu un Bob a cărui voce se desvoltă din ce în ce mai mult; d-l C. Stănescu un Amedeu tenorizând plăcut; d-l M. Ștefănescu, un poet veșnic inspirat și declamator.

Costume frumoase, punere în scenă destul de îngrijită, atâtea motive de succes!

* * *

A dirija conservatorul nostru de muzică, nu e tocmai ce se chiamă o sinecură, pentru un om scrupulos: de ani de zile, d-l D. Popovici, — Popovici-Bayreuth, precum îi place să se iscălească, — ne privează de arta sa, cu toate că se află încă în plină vigoare vocală.

In ciuda însă a ocupațiunilor sale directoriale și didactice, de cari se achită cu atâta energie și cu atâtea roade, dorul cântului îl obseda și nemaiputându-i rezista s'a hotărât să reapară pe estrada Ateneului, pe acea estradă ispititoare, ilustrată de atâți reprezentanți vestiți ai muzicei.

Eroul dramelor wagneriane, singurul român și unul din foarte rarii străini cari au parvenit să înfrunte cu cinste, pe chiar scena-mamă, rolurile legendarilor Wolfram, Telramund și Wotan, cântărețul care a știut să cucerească un renume de care ne mândrim, și'a părăsit o oră, fotoliul de director, — adesea prozaic, — pentru a se înfățișa nouă, cu autoritatea mare și sub aspectul celebrului bariton D. Popovici.

Bine a făcut, căci ne-a pricinuit câteva ore de aleasă satisfacțiune.

Lieduri nemțești de Schumann (*Ebro, Dichterliebe*; de Schubert (*Der Tod und das Mädchen, Der Erlkönig*); de Enescu al nostru, *Mittagsläuten* pe poezia augustei Carmen Sylva, Regină-Poetă; tot de Enescu, în franțuzește, arhaicul și subtilul *Languir me fais*, din colecția de melodii ce le-a compus pe șapte soneturi de Clément Marot și cari au cucerit întreg Parisul muzicali; melodii românești: *Mama* a bunului și veșnic activului

AMINTIRILE

Amintirile
Sunt clopote turnate în cleștar,
Ce bat în noapte liniștit și rar
Trezind simțirile...

Le-auzi cum sună
Și sună și sunt multe și îți par
Un cântec vechiu, un cântec legendar,—
Vuiet pe strună...

Și fiecare clopot de cleștar
E-o despărțire, e-o renunțare,
Și fiecare clopot e-o chemare
Pe care o 'nțelegi... și e-n zadar!..

Bat ani întregi în cântecul lor clar
Și bat atunci când nu ai vrea să bată...
Urechile 'ți-astupi cu mâna, dar
Bătaia lor e fără de hotar
Ființa ta întreagă, sbuciumată
Le aude încă cum răsună rar!..

Și plângi... Și plângi
Trecutul e-un calvar
Pe care-l urci cu tot ce-a fost odată
Să mori... Și să învii în urmă iar...

Și plângi... și plângi
...dar clopotele par
Ades că întrerup sonora gamă,
Căci nepăsarea noastră le sfărâmă
Cum sfărâmi fără grije... un pahar!...

Paris, Noembre 1912

Alfred MOȘOIU

nostru maestru Ed. Caudella; *Groza* de d-l G. Dima, cunoscutul profesor şi compozitor din Braşov; arii de Grieg, *Lebăda;* de Liszt, *Trei ţigani* şi în fine, o judicioasă selecţiune din rolurile repertoriului wagnerian, cari, prin vocea d-lui D. Popovici, au exportat glorie românească.

Şi tălmăcite de către un asemenea interpret, liedurile lui Schubert, Schumann, Liszt şi Grieg, melodiile scumpilor români Ed. Caudella, George Enescu şi G. Dima, au fost învăluite de acea artă a cântului, expresivă, justă, în care mijloacele vocale vremelnice sunt atât de bine ajutate de jocul de fizionomie, de dicţiune, de articulaţiune,—cu drept numită „politeţa cântăreţilor“,—de acea artă nobilă care răspândeşte o atmosferă binefăcătoare ce te face să uiţi răutăţile şi urâţeniile acestei vieţi din fericire trecătoare.

Şi după toate aceste mici giuvaere de preţ, ne-a redat ca un ante-gust al monumentalei opere wagneriane, exprimându-le cu accentele pătrunzătoare ale iniţiatului, şi cu o nespusă bravură, fragmentul din actul al II-lea din *Vasul fantomă* (rolul olandezului), recitativul şi aria lui Wolfram din „lupta cântăreţilor“ din *Tannhäuser* (actul al II-lea), „aria acuzărei“ a lui Telramund (*Lohengrin* actul 1-u) şi „rămasul bun“ al lui Wotan către Brunhilda din *Valkiria* (finalul actului al III-lea).

La această frumoasă serbare a cântului, d-ra Lilly Popovici a *trăit* versuri de Alexandri, Eminescu, Goga, cu o artă plină de distincţiune şi de farmec, şi în aplauzele sale frenetice, cari luaseră proporţiunile unui adevărat triumf, publicul a voit să asocieze pe tatăl ajuns la apogeul unei cariere eminente, cu tânăra sa fiică care sub aripa părintească, îşi îndrepta primii paşi spre o cale pe care i-o doresc cât mai înflorită!

Numele considerabil al d-lui D. Popovici, trebue pomenit cu cea mai respectuoasă afecţiune de toţi aceia cari cinstesc muzica.

....Delicata funcţiune de „acompaniator al Conservatorului“, a binemeritat-o d-l Alfred Glattauer, prin modul lăudabil cum s'a achitat la piano de sarcina gingaşă ce-i incumba.

In cronica viitoare, ne vom întreţine despre concertul operilor simfonice şi de cânt ale d-lui Nona Otescu.

M. MARGARITESCU

ECOURI

O scrisoare a d-lui Vlahuţă. **—La rugăciunea noastră de a onora numărul de faţă al „Flacării“ cu colaborarea sa, d-l A. Vlahuţă ne-a trimis următorul bileţel:**

Frate Locustene,

Pentru numărul pe care, probabil, îl vei închina la toamnă memoriei lui Caragiale, îţi promit, de pe acum şi din toată inima, colaborarea mea. Pentru acesta *însă — Doamne fereşte! Şi, dacă mi-ar sta în putinţă, te-aş împiedica de a-l scoate. Să nu crezi că e... „poză“. In totdeauna am avut groază de orice fel de vâlvă în jurul numelui meu.*

O prietenească strângere de mână şi s'auzim de bine.

A. Vlahuţă

Intâi o lămurire: Inchinând acest număr d-lui Vlahuţă nu facem vâlvă în jurul numelui său, ci în jurul „Flacării“. In cazul cel mai rău, deci am putea noi să acuzăm pe d-l Vlahuţă că numele său face vâlvă în jurul nostru. Cum „Flacăra“ însă n'are aceleaşi scrupule de discreţie ca d-l Vlahuţă, fapta noastră poate fi încurajată.

Iar la amabila făgăduială a poetului sărbătorit că va colabora la numărul ce-l vom închina la toamnă lui Caragiale răspundem: Amabilitate pentru amabilitate. Dacă Vlahuţă va colabora la numărul pentru Caragiale, să-i fie îngăduit şi lui Caragiale să colaboreze la numărul pentru Vlahuţă.

In acest înţeles publicăm în numărul de faţă schiţa „Şah şi mat“, din volumul de postume al marelui dispărut, — volum care va apărea la toamă în editura „Flacăra“.

—

Răspuns unor binevoitori.— *Versuri şi proză,* tânăra revistă ieşană, a cărei reapariţie a fost cu simpatie vestită de *Flacăra*, îmi face nemeritata cinste de a se ocupa în mod binevoitor de mine. Ca să nu fie nici un echivoc, un sentiment de onestitate mi impune să lămuresc că notiţa simpatică revistei ieşene apărută în *Flacăra* n'a fost scrisă de mine. Autorul ei este d-l Hasnaş. Il descopăr pentruca bunăvoinţa confraţilor ieşeni să-şi găsească ţinta legitimă.

Mulţumesc totuş domnilor de la *Versuri şi proză* pentru apărarea cu care m'au onorat. Dar în acelaş timp îi rog pe viitor să-şi îndrepte nobilele d-lor sforţări spre subiecte mai vrednice de interes. De mine mă ocup eu singur.

Nimeni nu poate tăgădui că am o situaţie care, dacă aş vrea, mi-ar da putinţa să fiu lăudat de *aproape* toţi cronicarii noştri literari. Nu urmăresc aceasta însă. Nu vreau să-mi destăinuesc secretul, Dar atmosfera de unanimă contestare ce mi s'a creiat, mi-e foarte plăcută. Ea este singura mea mândrie, fiindcă este opera mea. In atmosfera aceasta găsesc cel mai puternic stimulent al activităţii mele încordate. De ce domnii de la *Versuri şi proză* vor să-mi ştirbească această unanimitate prielnică?

M'am obişnuit atât de mult cu calomniile şi reaua credinţă a cronicarilor mituiţi, încât o vorbă bună aproape-mi face rău de oarece ştiu că oamenii cari se silesc să nu-şi trândăvească viaţa, sunt lăudaţi de obiceiu mai mult după moarte. Ce Dumnezeu, să mă fi apropiat oare de ceasul din urmă, de-au început bârfelile să se schimbe'n vorbe dulci?

Dar, desigur, trebue să fie o greşeală. Aş dori chiar ca în numărul viitor al revistei ieşene să se anunţe că notiţa privitoare la mine s'a strecurat fără ştirea direcţiunei. Mi-ar face mare plăcere.

P. L.

—

Primim un volumaş de versuri, *Senin şi nor*, de *V. Chebac*, plugar (Iaşi, Tip. „Ştefaniu“ 1914). Ar fi interesante ca manifestaţii literare ale unui plugar autentic, dacă plugarul acesta nu ar fi vătămat de contacte cu literatura instruită, către care încearcă să se ridice. Citiţi:

Sonet

Cade frunza veştejită
Şi pământului s'aşterne...
O, podoabă, prea iubită,
Pleci pe căile eterne!

Căci răsuflul tristei erne
Te alungă, — şi pripită,
Printre ramuri te tot cerne
Şi te 'ngroapă irosită.

Dar, cum e 'n cuprinsul firii
Si'n sufletul omenesc:
După clipele iubirii,

Vin furtuni, care-l vestesc,
Că din arborul gândirii
Iluzii — se risipesc...

Ce fel de plugar e d-l V. Chebac? Pe cât ştim, în urma plugului nu creşte spanac.

—

Studii ştiinţifice. — Sociologia, cea mai literară dintre ştiinţe, e cultivată precât se vede la noi cu mai multă ardoare decât ştiinţele incontestabil pozitive.

Aceasta ţine probabil de epoca de mari prefaceri sociale, prin cari trecem şi cari cer cu toatele luminile ştiinţei; cel puţin în formă ştiinţifică, cercetătorii societăţii caută să dea răspunsuri cât mai solid întemeiate la marile probleme ale vieţii sociale. Astfel d-l *G. D. Scraba*, despre a cărui stimabilă activitate filozofică am mai avut prilej să vorbim, publică un volum, *Sociologie*, (Tip. Socec, Bucureşti, 1914) în care, dintr'un punct de vedere mai mult filozofic decât ştiinţific, se ocupă de toate capitolele importante ale ştiinţii sociale. Interesantul volum e mai mult decât o introducere în studiul Sociologiei.

D-nii *Dr. G. Marinescu* şi *C. Rădulescu* întemeiază şi iau direcţia unei reviste în limba franceză: *Archives de Sociologie et de Criminologie*, în care îşi propun — cu o încredere cam exagerată în valoarea ştinţii — să studieze problemele generale în legătură cu societatea şi în special pe cele relative la propria noastră organizaţie socială. Primul număr are ca calaborator pe cei doi directori, şi pe d-nii Dr. *P. Zosîn*, *C. I. Parhon* şi *Andrei Popovici*.

—

ŞEZĂTORILE „FLACĂREI“.—Joi 6 Martie a avut loc prima şezătoare, organizată de revista Flacăra, sub prezidenţia colaboratorului nostru d-l G. Diamandi.

A doua şezătoare are loc Joi 13 Martie, tot în sala Liedertafel şi tot dela orele 5—7 d. a. Preţuri populare: Stal I 5 lei; Stal al II-lea 1 leu. Biletele se găsesc la Flacăra.

—

Epigrame. — A apărut în o foarte interesantă colecţie de *Epigrammes*, culese din întreaga literatură franceză, de *Maurice Allem*. Spiritul galic e revărsat în ele cu o dărnicie regală, de rege *vieux style*.

Culegem câteva mai semnificative. Una pentru lumea politică, de autor necunoscut:

L'histoire nous dit qu'autrefois
On pendait les voleurs aux croix.
Aujourd'hui les temps sont meilleurs;
Car on pend les croix aux voleurs.

Altele pentru lumea literară: Una care se poate aplica—ziceţi d-voastră — tuturor criticilor dar e scrisă de Piron pentru un critic şi abate totodată; criticul e aşezat pe Parnas între cele nouă muze, ca sperietoare:

Que fait ce bouc en si joli bercail?
S'y plairait-il? Penserait-il y plaire?
Non, c'est l'eunuque au milieu du sérail:
Ne faisant rien, nuisant á qui vent faire.

O alta, potrivită versificatorilor corecţi:

Ses vers sont bien tournés,
Les rimes en sont belles,
Certes les pieds y sont;
Mais je cherche les ailes.

Se vede că autorul, ca un alt Isaia, a prevăzut că peste un veac şi mai bine va apărea undeva d-l Radu Cosmin.

—

Eroare de tipar. — In cronica literară din No. trecut, pag. 168, al. 3, în locul cuvântului *Iw*, a apărut un singur *omega*: cititorii interesaţi sunt rugaţi să reconstituie cuvântul.

—

Iar conferenţiarii francezi. — Se anunţase şi vizita cu conferinţă a d-lui Louis Barthou, fost prim-ministru in Franţa şi unul dintre cei mai valoroşi sprijinitori ai Republicei. Din nefericire conferinţa a fost amânată pentru mai târziu. E o nefericire, pentrucă conferinţa se anunţa interesantă până la ciudăţenie. „Ştiţi despre ce avea să vorbească d-l Barthou, *fost prim-ministru, mare om politic, cunoscător profund al chestiunei orientale* şi deci în stare să răspundă la întrebările care ne dor mai mult? Despre „Poezia lui Rostand dela *Les Musardises* până la *Chantecler*“!

Nu e aşa că e într'adevăr pasionant subiectul?!

In schimb se anunţă, dar încă în chip oficios, că marele poet Rostand va veni să ne vorbească despre „Proprietatea mică în Bulgaria, în raport cu cea din Tesalia, Epir şi Noua Caledonie“.

Anul III — No. 22

FLACĂRA

15 MARTIE 1914

ABONAMENTE:
In ţară: lei 6 pe an; 7 lei când se achită prin incasator. Pentru învăţători şi preoţi săteşti: lei 5 pe an
NUMĂRUL 10 BANI
TELEFON 41/7

LITERARĂ ∴ ARTISTICĂ ∴ SOCIALĂ
APARE SÂMBĂTA
DIRECTOR: CONSTANTIN BANU

ABONAMENTE:
Peste munţi: coroane 8 pe an; pentru preoţi şi învăţători coroane 6.50 pe an
In străinătate: 10 lei pe an
REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA: Bucureşti
Str. Câmpineanu, 40

PUBLICUL ŞI LITERATURA

— Cu prilejul şezătorilor «Flacăra» —

O literatură nu aparţine unui popor atât prin talentele cari o produc, cât prin numărul cel mare de cititori cari o admiră, cari se pătrund de frumuseţile ei artistice, cari se oglindesc în ea şi cari, la rândul lor, aproape fără să vrea, îşi ia sarcina de a o reflecta. Artistul este un fenomen întâmplător. El crează de cele mai multe ori sub influenţe pe cari nu le poate stăpâni. Foarte adesea el trece cu totul nebăgat în seamă prin viaţă. Şi nu arare ori s'au văzut scriitori cari n'au trăit de cât în mod postum, adică mulţumită operei lor şi prin această operă.

Dar ce este opera unui artist? Este slovă adunată la un loc? Este piatră dăltuită? Este pânză zugrăvită? Nu, desigur; acestea sunt numai mijloace oarecum convenţionale pentru materializarea unor anumite impresii. Artistul este fiinţa superioară pe care ideile şi natura îl fac să vibreze în mod deosebit şi care are darul ca, prin anumite realizări materiale, să stârnească şi în alţii impresiile cari l'au sguduit.

Din acest punct de vedere, prin urmare, opera de artă este numai mijlocitorul dintre artist şi public. Desigur, că ea nu se poate naşte fără creatorul care-o încheagă în forme palpabile; dar iarăş, este tot atât de adevărat că ea nu poate trăi fără mulţimea etern nesfârşită în sufletul căreia să-şi găsească un ecou mereu reînoit. Artistul reprezintă o clipă de inspiraţie, de înălţare sufletească admirabilă; publicul însă este veacuri peste veacuri de înţelegere, de tresărire artistică, de suferinţă şi bucurie prin artă. Prin urmare opera artistică nu sunt urmele materiale pe care scriitorul, pictorul sau sculptorul le lasă în piatră, pe pânză sau pe hârtie, ci întipărirea de frumos, prelungită din generaţie în generaţie, ce rămâne în sufletele celor puţini sau mulţi cari au înţeles pe un artist.

Cine a fost Shakespeare? Un englez oarecare, un actor, un pseudonim poate. Unii cred că nici n'a existat. Alţii bănuesc că şi-a făurit gloria la umbra prejudecăţilor lui Bacon. Ei şi? Ce ne pasă de autor? A existat sau nu în timpul lui, Shakespeare trăeşte, prin neastâmpărul misterios ce ni-l provoacă Hamlet, prin remuşcările înfiorătoare cu cari ne chinueşte Macbeth, prin fiorii înmuguririi primăvăratice de cari ne fac să tresărim sburdălniciile de dragoste ale lui Romeo. Nimiciţi în noi simţul acesta, distrugeţi această înţelegere, — şi Shakespeare, cu tot geniul lui mare, va rămânea, pentru pământeni, ca şi pentru oamenii din Marte, o nulitate.

Cine a fost Omer? Un cerşetor orb pe care, cât a trăit, d-l dr. Minovici nu l'ar fi lăsat nici să-şi plângă pe uliţi nefericirea, ca să nu strice estetica oraşului. Dar cine se gândeşte la mizeria vieţii lui sau fie chiar şi la cearta celor şapte cetăţi ale Greciei cari îi revendicau ţărâna după moarte, când epopeea lui face să renască în suflete, atât de viu, nefericirile lui Priam şi ale jalnicei Hecube? Şi ce-ar însemna toate acele sguduitoare nenorociri pentru noi cei de azi, dacă o anumită pregătire nu ne-ar ajuta imaginaţia să vâslim în susul vremii şi să transpunem o realitate tragică, unei verosimilităţi legendare? Distrugeţi această însuşire a intelectualităţii noastre, — şi Omer se va putea rândui, alături de Shakespeare, în hala de vechituri nefolositoare a omenirei.

Cine a fost Leonardo da Vinci? Un savant, un pasionat adorator al femeilor şi al frumosului, un enciclopedist. Iubita lui a zâmbit odată: de ce, nu se ştie. Poate de o glumă proastă. Poate de o vorbă de spirit care s'a uitat de mult şi care, dacă s'ar fi păstrat, ar fi fost mai de preţ decât însuş zâmbetul Mona Lissei. Poate de o jucărie naivă. Nu ne pasă.

ALTRUISM

Câte străluciri de stele, de prin stepele albastre
Scuturatu-şi-au polenul peste inimile noastre,
Câte patimi frământate sub voinţă s'au strivit,
Până când în arcu-i nobil, mintea, fruntea'şi-a boltit,
Până când din fund de simţuri să 'nflorească la lumină,
Cel dintâi fior de milă, pentru lacrima streină!
Ochiul nostru plin de ceaţă a privit mult în senin,
Înainte de-a pricepe ce-i vorbeşte 'n semne mute,
Linia înnaripată din potirul unui crin
Ce păstrează în parfumu-i, urma mânei nevăzute!

Alinare! farmec dulce al soliilor de sus,
Poezie dăruită omenirii de Isus,
Tu, ne eşti podoaba sacră, şi când mila ta o sameni,
Ne răscumperi de păcatul de-a fi om ca ceilalţi oameni.
Tu întocmai ca izvorul care biruie o stâncă,
Desrobeşti, când vii, fiinţa, dintr'o temniţă adâncă.
Fără tine, doar abisuri între noi s'ar fi întins,
Nici un suflet cu alt suflet, dornic, nu s'ar fi atins.
Dar te văd venind, zeiţă, şi sub pasul tău de undă
Un fior de 'mbrăţişare din atom, — atom inundă.
Floarea simte 'n ea o sete, ca să-şi dăruie din plin
Revărsarea de mirezme — imaterial suspin.
Şi dorinţa ei de jertfă o 'nfloreşte mai frumoasă,
Când o mistuie ca rugul taina ei misterioasă.
Diamantul chiar, în forma-i, îngheţându-şi nemurirea,
Dur şi rece pentru dânsul, — pentru noi dă strălucirea.
Căci a da, e-o fericire preursită pentru floare,
Pentru tot ce-i frumuseţe, — pentru om, ca pentru soare.
El în fiece secundă face-un dar din raza lui:
Dărniciei de lumină eşti dator să te supui!

Doar atunci pătrunzi în taina care mişcă prin iubire,
Vântul, apele şi norii, aştrii din nemărginire;
E unirea ta cu valul forţelor din matca lumii
Şi din care pentru-o clipă te-ai desprins ca stropul spumii.

D. NANU

Artistul însă a fost impresionat atât de adânc de acel zâmbet, încât a isbutit să închidă în el încă una din enigmele cari vor chinui zadarnic mintea noastră. Poate că nevasta lui Francesco del Giocondo nici nu zâmbia în clipa aceea; poată că, din potrivă, ea se silia să nu râdă, cum fac copiii în fața unui profesor cârn. Sau poate că numai îi venia să strănute. Cine știe? Cu toate acestea, câtă vreme mintea noastră, veșnic chinuită de înțelegeri noui, va privi cu plăcere acest capo d'operă, în zâmbetul Giocondei vom vedea pururea una din expresiile cele mai senzaționale ale sufletului capricios, nedeslușit, complicat de femee. Distrugeți în admiratorii acestei pânze celebre fantazia și puterea asociației de idei, — și Gioconda va rămânea un simplu portret care ne va dispera fiindcă nu-i putem stabili identitatea printre cunoscutele noastre.

Și așa mai departe. Artistul este cauza întâmplătoare a operei de artă. Valoarea însă și deci viața ei, nu atârnă numai de artist, și nici numai de operă în sine. Ea purcede dela înțelegerea cu care opera va fi întâmpinată. Și crește în raport cu această înțelegere.

Poate o literatură să fie cât de bogată în lucrări de înaltă valoare, poate un muzeu să adune cele mai de seamă pânze și marmorele cele mai de preț, câtă vreme literatura aceea nu va câștiga cititori entuziaști și atâta timp cât muzeul acela nu va găsi frecventatori înțelegători, arta închisă în ele va fi un non-sens.

De-aceea, un organ de publicitate închinat intereselor artei nu trebue să se preocupe numai de selecționarea elementelor artistice. Datoria lui este, în primul rând, să provoace interes pentru artă și artiști. Fiindcă părerea noastră este că, la noi cel puțin, mai ușor se găsesc talente decât cititori. Talentele se formează și, la nevoe, chiar se improvizează. Pofta de-a nu citi însă este organică, este înăscută ca și geniul. Dați-mi o sută de mii de cititori și mă însărcinez eu să găsesc talente vrednice de ei. Se va răspunde poate de unii sceptici: — Dați-ne d-v. talente vrednice să stârnească atâta interes, și vă vom găsi noi o sută de mii de cititori.

Suntem, în aparență, într'un cerc vicios. Cu toate acestea, realitatea este alta. Noi am avut și avem talente cu mult mai presus de interesul ce li s'a arătat. Este de-ajuns să cităm pe Eminescu, Odobescu, Caragiale, Coșbuc, Vlahuță, — ca să se vadă că tânăra noastră mișcare literară numără valori cari-i sunt superioare. Totuș majoritatea publicului nostru continuă să se dezintereseze de lucrurile de artă. Dintr'un milion și jumătate de orășeni, de-abia se găsesc 20—25.000 de cititori pentru o revistă literară. Și aceasta se consideră ca un succes extraordinar. Iar această indiferență se constată de-opotrivă sus ca și jos. Pe cei de sus îi desparte de literatura noastră educația, pe cei de jos lipsa de educație. Edițiile de popularizare luptă zi cu zi să împrăștie întunericul de jos. Dar ce ar fi de făcut ca să se atragă, spre producțiile artistice românești, privirile clasei conducătoare și bogate?

Singura soluție ar fi, desigur, să nu se facă nimic. De obiceiu, isbutesc de minune aceia cari nu încearcă niciodată nimic. Această regulă are însă și excepții. Sunt și sforțări bune cari dau rezultate la fel. Ce vreți, natura este capricioasă. In rândul acestora se poate așeza și inițiativa șezătorilor literare, organizate de *Flacăra*, sub președinția d-lui G. Diamandi. Iar interesul neașteptat cu care lumea noastră bogată, în bună parte necunoscătoare a literaturii noastre, urmărește aceste manifestații, îndreptățește speranța că șezătorile *Flacărei* vor contribui întrucât-va la cucerirea unui nou strat de cititori.

P. LOCUSTEANU

□ □ □

NOTELE SAPTĂMÂNEI

„Viața Nouă" după nouă ani. — Curentul d-lui Densușianu. — Esperantiștii în literatura noastră.

Pe coperta numărului jubilar al revistei *Viața Nouă* citesc următoarea înștiințare: „*Viața Nouă*," *apare la 1 a fiecărei luni.* Abonamentul: pe an, în țară, 10 lei — în străinătate, 13 lei. *Abonamentele se fac numai la ediția de lux.*"

Iată un anunț în adevăr revelator. Până acum credeam că revista d-lui Ovid Densușianu apare cel mult odată pe an, dacă nu chiar din doui în doui ani. Numai cu această bănueală am putut admite că *Viața Nouă* a împlinit, în adevăr, respectabila vârstă de nouă ani. Și-acum, aflăm, așa fără nici o pregătire, că cea mai necitită revistă apare în... fiecare lună! Vestea e așa de neașteptată că, dacă aș fi femee, ar trebui să iau ceva săruri, ca să nu leșin.

Va să zică *Viața Nouă* apare în fiecare lună! Extraordinar!! Dar în cazul acesta d-l Ovid Densușianu este un adevărat erou. Cum, să scrii timp de nouă ani în șir, în fiecare lună, proză menită să nu-și arunce nimeni ochii pe ea?! Cum, de nouă ori douăsprezece luni să te chircești, ca să încapi în pielea costelivului Ervin, însuflețit numai de speranța că, pe oriunde te vei arăta, vei pune cititorii pe fugă?! Acesta este, desigur, un caz de abnegație și dezinteresare literară care, cu toată nedumerirea noastră, face cinste d-lui Ovid Densușianu. Acum înțeleg de ce *Viața Nouă* susține, cu atâta îndârjire, că arta trebuie să fie dezinteresată: fiindcă idealul ei a fost să nu stârnească niciodată interes. Și trebue să recunoaștem că, din acest punct de vedere, și-a înfăptuit pe deplin idealul.

Dar anunțul revelator, citat mai sus, cuprinde încă o ciudățenie: „*Abonamentele se fac numai la ediția de lux.*" Multă vreme mi-am bătut capul să aflu de ce d-l Densușianu face abonamente numai la ediția de lux. După amănunțite cercetări, am descoperit, în sfârșit, că acesta este un... „truc" administrativ al directorului. *Viața Nouă* face abonamente numai la ediția de lux, fiindcă nu se tipărește decât... în ediție de lux. Mare vulpoiu mai e d-l Densușianu, când nu face literatură.

Acum o să mă 'ntrebați, poate, dece *Viața Nouă* se tipărește numai în ediție de lux. Am să vă satisfac și această curiozitate. Se tipărește numai în ediție de lux, fiindcă întreaga această întreprindere este un lux, — ca să nu zic o... luxație. Bine înțeles, însă, că revista aceasta este mai mult un lux pe care nu-l face nimeni. Adică o inutilitate.

Totuș, directorul ei își face iluzii despre rostul cultural pe care-l are necitita sa publicație. Așa de pildă, sub propria sa semnătură, d-sa scrie în numărul jubilar:

„Să ne mai dovedească apoi domnii critici că de atâția ani **curentul nostru** n'a câștigat mereu, **n'a schimbat judecata literară** chiar a acelora cari, în nesinceritatea lor, nu voesc să recunoască ce ne datoresc".

Când aud pe d-l Densușianu vorbind astfel, mi-aduc aminte de Chanteclair al lui Rostand care-și închipuia că cucurigul lui face să răsară soarele în fiecare dimineață. Și-atunci, fără să vreau, directorul *Vieți Noui* îmi apare ca un burlesc *șanticler* al literaturii noastre. Șanticler Densușianu! Dar de ce să deștept pe simbolista galinacee din visul ei de glorie? Nu râvnesc de loc la rolul găinii care spulberă atât de dureros, cocoșului lui Rostand, iluzia de stăpânitor al soarelui.

Totuș, când citesc în *Viața nouă* expresia: *curentul nostru*, mi-aduc aminte de un fost coleg de școală care stătea mereu cu gura deschisă. Odată, un alt coleg cam mucalit din fire, i-a strigat enervat — așa cum știu să glumească copiii: — Măi băete, închide odată gura aia! — Dar ce-ai cu gura omului?! — l'a întrebat altul, în batjocură. — Gura lui deschisă, geamul deschis, — se face curent!

Cam de acest fel îmi face impresia că este și curentul cu care se laudă d-l Densușianu. Totuș dacă ne gândim că primul număr al *Vieții Noui* s'a tipărit în 200 de exemplare și că azi, adică după nouă ani, tirajul ei a scăzut la 100 de exemplare, trebuie să recunoaștem că d-l Ovid Densușianu a isbutit să creeze cu talentul și principiile sale, un curent puternic în opinia publică, — dar un curent ostil mișcării sale. Din acest punct de vedere, da, *Viața Nouă* are dreptate:

„Curentul" ei a câștigat mereu... cititori pentru revistele adverse și „a schimbat judecata literară"... în defavorul directorului ei.

*

Absolutio este titlul unei reviste care apare la Iași. Colaboratorii acestei reviste sunt d-nii Relgis, Alexis, Priatim, Aminto, Ohebamo, Athesim și I. Ludo.

Judecând după numele colaboratorilor, s'ar crede că *Absolutio* este oficiosul esperantiștilor. Răsfoind revista însă, îți dai seama numai decât că limba din *Absolutio* râvnește să fie românească. Esperantiste rămân numai numele colaboratorilor și poate chiar... naționalitatea lor. De ce nu? Aveam până acum o limbă esperantistă: mulțumită d-lor Ludo, Ohebamo, Athesim și Relgis vom avea și o națiune... esperantistă.

Și trebuie să recunoaștem că această națiune este tot atât de ciudată ca și limba ei. Așa, de pildă, Esperantiștii mănâncă în loc de carne de dobitoace, hoituri omenești și, în loc de vin, beau „zeamă roșie din huma dela Sebastopol." Dovadă, următoarele versuri ale esperantistului Relgis:

— Monarh bătrân!
Două veacuri ți-ai purtat,
In largul firii mortuare,
Legiunile cernite.
Ai gustat din carnea iute
De grènadir la Waterloo
Și-ai sorbit din zeama roșă
Ce șiruia din ochi holbați
Prin huma dela Sebastopol...

După cum se vede, bucătărie esperantistă afișată 'n versuri șchioape.

Ceva mai departe, d-l Athesim spune în... „contururi șterse":

E noapte cu stele și cer de cobalt
Calme, pe coaste de străzi visătoare,
Pictate cu **miere**, *brodate cu* **asfalt**,
Iși plâng agonia trei felinare...

Nu se poate spune că nu sunt năsdrăvani esperantiștii ieșeni. Ei mănâncă hoiturile semenilor lor, pictează cu miere, și brodează cu asfalt. In cazul acesta albinele esperantiste trebuie să producă ultra-marin, străzile lor să fie pavate cu ibrișim iar trăsurile lor să aibă roți de bigi-bigi. Atunci de ce să ne mai mirăm că versurile și proza d-lor Ohebamo, Relgis, Athesim și Ludo sunt de... mere murate, în loc să fie de bun simț?!

CRONICARUL DÂMBOVIȚEI

□ □ □

Vorbe... Vorbe... Vorbe!..

Aş lupta o vieaţă 'ntreagă pentru fericirea omenirii, dar nu m'aş lăsa răstignit pentru ea..

*

Cel ce nu dispreţuieşte profund pe oameni, nu le poate face nici un bine.

*

Primul gest pe care l-a făcut paraliticul vindecat de Isus, a fost să arunce cu dispreţ cârja care-l sprijinise atâţia ani.

*

Dacă n'ar fi fost filozofii, cari să caute leacuri pentru tămăduirea omenirii, omul n'ar fi ştiut că e nefericit.

*

Când nu vor mai scri decât oamenii cari au de spus ceva, industria hârtiei va da faliment. In ziua aceea însă, vai de urechile trecătorilor: se vor înmulţi oratorii.

*

— Omule de spirit, ia seama: te pândeşte gafa!

*

La noi, ca să fii scriitor „mare“ trebuie să nu mai scrii nimic, după ce-ai scris foarte puţin.

*

E o greşeală să se spună:
— Pentru un începător e bine!
Ar trebui să se spună:
— E slab pentru un începător!
Oare nu ne-a învăţat experienţa, că autorii noştri o nimeresc numai la început?!

*

Dacă critica n'ar fi avut în vedere opera viitoare a celui lăudat, ar fi fost mult mai mic numărul scriitorilor naufragiaţi.

*

Suportăm cu mai multă uşurinţă durerile morale decât pe cele fizice.

*

Calomnia n'ar avea nici un haz, dacă n'ar privi pe cei mai bun prieteni..

*

Frumosul *trebuie căutat. Nu e biciu să te plesnească peste faţă.*

*

Niciodată nu ne va plăcea un lucru care nu vrem să ne placă.

*

Ciudat! Ne e mai simpatic omul care a fost bogat şi decade prin viţiile sale, decât săracul care se îmbogăţeşte prin meritele sale...

*

E ceva simpatic în fiecare defect al oamenilor...

*

Perfecţiunea în artă ne-au dat-o numai marile talente; geniile n'au fost niciodată perfecte...

*

Numai Evreii mai sunt antisemiţi...

*

Adeseori, oamenii fără nici o calitate sunt mai suportabili decât cei fără nici un defect.

*

Demult nu mai avem suflet: l-am înlocuit cu nervii.

*

Sunt atâţia cuminţi pe lumea asta, încât numai încap înţelepţii...

*

Tinereţea e singurul defect de care ne corijăm fără voia noastră!.

*

La noi se spune: „e tânăr“ cu acelaş ton cu care în ţări civilizate se zice: „e viţios“, „e leneş“, „e ramolit“.

*

Vieaţa tuturor e o caricatură a idealului lor.

*

Şi admiraţiunea este un sentiment egoist; admir, fiindcă aceasta mă mulţumeşte...

*

Recunoştinta este un lucru retrospectiv. Iată pentru ce n'o întâlnim prea des în veacul nostru de civilizaţie, care tinde nu mai spre viitor...

*

Cel mai mare arivist e maimuţa: a ajuns om.

*

O prefaţă bună scuză o carte proastă.

*

Sunt unele jigniri pe cari numai oamenii „bine crescuţi“ ţi le pot aduce.

*

Inainte de a batjocori pe cei ce cad, ar trebui să ne întrebăm dacă am putea avea şi noi de unde cădea.

Victor EFTIMIU

STIHURI

Nainte câtă vreme auzi cântând în tine
Al lucrurilor suflet şi-al timpului cuvânt,
Şi'ndemnul contopirii cu lumile străine
Te zmulge cu-al lui suflu suprem depe pământ.

Priveşte infinitul rostogolit din zare,
Rostogolind prin ape verzuile-i schintei,
Schimbându-se'ntr'un leagăn de-azur lichid în care
Dansează ochii leneşi şi galbeni ai nopţei;

Sus, iată armonia de linişte'mpietrită
Şi stelele'n adâncul albastrului cum dorm
Ca nişte lacrimi blonde şi vii de Amphitrită
Pe fondul de'ntrebare al unui cort enorm.

Te'mbată cu senzaţii de infinit cât încă
Te-ademeneşte'ntinsul putenicei vieţi,
Şi-având cu tine'n suflet imaginea-i adâncă
Alunecă pe drumul divinei frumuseţi.

Căci nu-i nemărginirea doar cât e'n fundul zării
De unde se mai strânge şi'n ochii tăi — şi ştii
Cât am lăsat dintr'însa prin golul depărtării
Smulgându-ne din sânul supremei armonii;

Şi ştii că universul, în nu ştiu care parte,
Păstrează pentru sine un suflet tăinuit,
Din care pune'n totul vieaţă, şi-l împarte
Nepregetat prin toate ce sânt prin infinit.

Acolo'n timp şi'n spaţiu ne-am înălţa titanic
Lăsând în urmă ghiaţa din simţurile reci,
Şi-am şti cum clocoteşte ca'ntr'un cazan satanic
Vieaţa uriaşe a legilor de veci.

N. DAVIDESCU

INTRE FLORI

O singură durere a avut cuconul Leonaş în vieaţa lui. Nu le dăruise Dumnezeu căsnicia cu copii, şi asta erà lucru mare.

Casa lui, casă plină de tot belşugul şi toată îngăduealà, i se păreà o casă pustie, iar vieaţa fără nici un rost.

Ar fi dorit să fie şi el părtaşul veghei şi al grijelor ce ţi le dă un copil în casă cu plânsul şi neliniştea vieţii lui plăpânde, dar să se bucure în acelaş timp şi de privirea mângâietoare a ochilor micuţi ori di senzaţul nevinovat al buzelor fragede.

Aceste fiinţe mici şi drăgălaşe, cari se chiamă copii, de i-ar fi adus o întreagă vieaţă de griji şi nevoi, totuş s'ar fi simţit răsplătit îndeajuns prin cel dintâiu gângurit nevinovat al încercării cuvântului de „tată“. Cât farmec, Doamne, să fii martorul celor dintâi paşi pe cari îi încearcă un copilaş!

Il vezi stând popuşor deodată, apoi cu mânile întinse înlături ca două aripioare şi cu ochii plini de nădejdea vieţii, mişcă piciorușele fragede în cele dintâi încercări ale mersului.

Micuţul a făcut un pas şi râde vesel de izbânda căpătată; iar cei din jurul lui îl prind cu drag în braţe, punându-şi toată nădejdea în vieaţa cea nouă care se ridică.

Şi el, sortitul singurătăţii şi al pustiului, îşi aminteşte de astfel de bucurii, numai din cele văzute în casele altora, dar mai ales din casa părintească, atât de veselă şi binecuvântată în copii.

In nopţile lor de urît dureros, decâteori nu-i povestia soţiei despre veselia şi clocotul de vieaţă ce stăpâniau în casa lui de naştere.

— O spuză de copii, Miriţo dragă, paisprezece eram la număr, — spunea cuconu Leonaş. Şi părinţii noştri, după cum i-ai apucat şi tu şi toţi ceilalţi feciori şi gineri, erau voinici amândoi, şi mai niciodată nu i-am văzut necăjiţi de greul casei; ci dimpotrivă, întotdeauna veseli, împărţiau surâs şi mângâieri tuturor odraslelor, cu cari se făliau oricui.... Şi-au trăit mulţumiţi în vieaţă, iar la moarte au închis ochii fericiţi, găsindu-se încunjuraţi de atâţi feciori, nepoţi şi strănepoţi....! Iar noi, noi n'avem pe nimeni în lumea asta! Ce vieaţă pustie şi fără rost! Iar după aceste cuvinte, oftau şi unul şi altul şi apoi îşi căutau uitare şi mângâiere care şi cum putea. Noaptea în urmărirea şi prinderea vreunui gând prietenos care ducea spre pacea liniştitoare a somnului, iar ziua, prinzându-se în momeala diferitelor treburi. Aşezaţi cu gospodăria în marginea oraşului, cu loc mult şi larg împrejur, Cuconul Leonaş a avut dealtfel putinţa ca să-şi îndrepte toată grija şi dragostea asupra atâtor alte podoabe cu cari Dumnezeu a dăruit firea.

Şi-a sădit astfel, într'o parte a grădinii, toate neamurile de pomi, în alt colţ a pus momitori butuci de vie, iar împrejurimea caselor mari şi frumoase, — case în cari Cucoana Miriţa nu mai dovedia cu treburile, — a împodobit-o c'o drăgălaşă lume de flori.

Aveà o deosebită grijă pentru pomii cu fructele minunate şi viţa cu strugurii din cari înfruptà pe oricine i-ar fi călcat pragul gospodăriei; din grădina de flori erà însă nelipsit. Nicăeri nu se simţia mai bine şi mai mângâiat de focul ce-i ardeà în suflet, decât acolo în mijlocul acelor minunate fiinţe, cari-l priviau cu atâta drag, chemându-l din toate părţile cu ochii lor minunaţi în fel şi chip de culori.

De cu primăvară şi până toamnă, le corcolia şi îngrijià cu mâna lui, vorbindu-le cu drag ca şi cum ele l-ar fi auzit şi înţeles. Şi, uitând de graiul argintiu al copiilor doriţi, se simţia fericit între florile lui cu cari începuse să se deprindă şi să se înţeleagă atât de bine. Dar şi aci s'abăteau clipe de urît, mai ales când iarna cu aripele ei de ghiaţă s'abăteà închizând ochii fiinţelor lui mult iubite.

Se grăbià însă şi el şi-şi umpleà casa din vreme cu tot ce aveà mai drag din grădină, pentru ca astfel să nu simtă până într'atât urîtul iernii.

Ba câteodată, când i se păreà că iarna prea stăruie mult prin partea locului şi-l prindeà urîtul răscolindu-i vechiul foc din inimă, părăsia casa şi, rătăcind pe străzi, căută să steie de vorbă tăinuind în graiu duios cu orice copilaş ce i-ar fi ieşit în cale.

Şi, întâlnind un micuţ ici, unul mai dincolo, legând vorba şi cu unul şi cu altul, dându-le un ban ori o jucărie, nu arareori îl vedeai cu un ciucur de băieţaşi şi fetiţe pe cari luându-i acasă îi înfăţişă cucoanei Miriţei spunându-i cu o vădită mulţumire.

— Iată, dragă, copilaşii noştri! Cât vom mai aveà zile, pentru ei să trăim.

Şi-atunci în casa mare din marginea târgului răsunau graiul cel vesel şi râsul argintiu al copiilor după cari cuconul Leonaş oftase o vieaţă întreagă.

In vremea aceasta, nici cucoana Miriţa nu rămânea mai prejos de soţul său, căci nu lăsa pe micuţi să le iese din casă până ce nu-i încărcà cu rochiţe ori hăinuţe anume gătite sau amăgitoare lucruri de ale mâncării.

Dar cuconul Leonaş nici vara nu se puteà lipsi de gălăgia şi vieaţa plină de veselie a copilaşilor. Purtându-i de mâni şi grăindu-le frumos, îi duceà de colo până colo prin grădină, printre florile lui mult iubite, iar când le îngăduia să plece, pe lângă alte bunuri îi împodobià şi cu flori. Făceà o înfrăţire între copiii lui, — florile — şi între cei străini cari îl vizitau. Iar pentru ca înfrăţirea aceasta să fie veşnică, conul Leonaş, în deplină înţelegere cu coana Miriţa au sorocit ca toată averea lor, dar mai ales casa şi grădina, să fie hărăzită florilor şi copiilor mici...

Şi astfel vieaţa s'a scurs când cu nor şi gânduri mohorîte, când cu soare şi senin, până când s'au pomenit spre bătrâneţea aducătoare de grija altor lumi. Cei dintâi paşi spre aceste cărări au fost făcuţi de cucoana Miriţa. Bătrânul a jelit-o câtăva vreme, iar apoi şi-a găsit mângâierea tot în lumea copiilor şi-a florilor lui pe cari le iubià şi le îngrijià ca şi în vremea tinereţii.

Trecuse astfel câţiva ani la mijloc, fără ca să se gândească mult la tovarăşa dusă.

In vara aceea însă, cu toată tovărăşia nenumăratelor flori şi a câtorva fluturaşi de copii din vecini, cari îi erau nedeslipiţi din preajmă, totuş îl stăpânià un neţărmurit dor de cucoana Miriţa. O visà noaptea şi-i auzià lămurit graiul prin care-i spuneà, că se simte prea stingheră acolo în lumea în care se călătorise; iar ziua nu arareori o vedea par'că răsărind dintre tufişurile de flori. O strigà, făceà câţiva paşi spre vedenia dragă, iar apoi se desmeticià dându-şi seamă că nu era nimic aevea.

Dar cu toată slăbiciunea care începuse să-l stăpânească, în mintea lui se lămurià un singur lucru, apropierea sfârşitului; iar asta nu-l înspăimântă, ci dimpotrivă, simţind o uşurare sufletească, aşteptà clipa sfârşitului, cum voinicul ostenit doreşte aţipirea somnului atât de dulce şi momitor. Şi astfel în stăpânirea acestui simţământ, îşi petreceà timpul mai mult împrejurul casei ori printre tablele de flori.

Intr'o zi cu soare domol şi vreme răcoroasă, simţindu-se mai în puteri, hotărî să mai iasă puţin prin vecini.

Imbrăcat în haine curate şi sprijinit în toiagul bătrâneţilor, a ieşit pe portiţă în stradă.

Câţiva paşi făcuţi într'o parte, un popas ici, câteva vorbe schimbate dincolo cu'n vecin şi vremea a trecut, iar într'un târziu în mers domol s'a întors acasă în tovărăşia unor micuţi, cari fluturând guralivi împrejurul moşului, îl îndemnau să scoată şi el când şi când câte o vorbă dulce de bună tovărăşie.

Au intrat pe portiţă şi'n paşi domoli s'au îndreptat cu toţii spre răzoarele colorate şi pline de miros ale florilor ce-i chemau cu drag.

Intre crăiţele înalte şi muşcatele mirositoare, moşul se opreşte o clipă, adună copilaşii în jur şi cu mâna lui slabă şi tremurândă le împodobeşte cârlionţii de păr cu fel de fel de flori. Copiii stau cuminţi, râd vesel în semn de mulţumire, iar bătrânul i-apropie de pieptul lui uscat şi-i sărută pe frunte.

Un băieţaş mai răsărit, cu ochii albaştri şi îndrăsneţi, se depărtează o clipă spre un pâlc de trandafiri, de unde alege un ciucur de flori albe ca de gheaţă. Il rupe cu luare aminte, ş'apoi dând fuga „spre moşul“, —cum îi ziceau ei lui cuconu Leonaş,—i-l întinde însoţit de un zâmbet senin şi nevinovat.

Bătrânul prinde floarea între degete, o duce la nas de o miroase cu nesaţiu, şi apoi cu mâinele amândouă tremurânde şi-l prinde în cheotoarea hainelor negre.

Dar n'apucă să acaţe bine floarea şi'n

tremurarea picioarelor slăbite se clatină și cade alături în tufișul de fori, cari mișcându-se speriate îl înconjoară de toate părțile.

Copilașii îngroziți și ei, aleargă de cheamă pe ai lor depe acasă.

Când au sosit vecinii, cuconul Leonaș, cu fața albă ca și albul trandafirilor din butonieră, dormia liniștit somnul de veci.

In răcoarea serii liniștite, florile își îmbrățișară stăpânul îmbălsămându-l în tăria mirezmelor, în vreme ce din ochii în fel de fel de colori picurau lacrimi de rouă.

Ion CIOCÂRLAN

□ □ □

Dela Veneția la Lido

In lumina soarelui, care aici mai mult ca oriunde îți amintește de fastul de purpură și de aur al nemuritorului Apollo, gondolele se odihnesc la marginea mării, legănându-se ușor, din când în când. Tolăniți în fund, sub coperișul de pânză, gondolierii visează, fumând liniștiți din pipe. Par adânciți în cine știe ce speculații transcendentale, nepăsători dacă ziua se va scurge fără nici un câștig. Cu multă greutate, găsesc unul cu care cad la tocmeală să mă ducă până la *Lido*. Și, în câteva minute, lungit în gondolă, mă depărtez de țărm.

Minunata pasăre plutitoare, ușoară și delicată, are nesfârșite grații și armonioase cochetării cari te fac să o privești deaproape cu o nespusă dragoste, ca pe o ființă fermecătoare. Legat, trup și suflet de ea, uiți totul, ca și când așa te-ai trezit decând lumea. In urmă, se desfășoară, scăldată în soare, panorama de vis a Veneției, zugrăvită pe albastra pânză a unui cer limpede ca lacrima. Ca o uriașe floare trandafirie, cu petalele încărcate de aurării și de miliarde de nestemate, izbucnește în mijloc *Palatul Dogilor*, minune de arhitectură cu linii simple, dar inspirate. Frontonul, cu mărețele lui reliefuri, strălucește în jocul razelor, cu o bogăție neînchipuită de forme și de nuanțe, viu ca pagina vie a unui mare poet. Incărcat de prodigioasele lui podoabe sculpturale și de impunătoarele creațiuni, pline de suflet și de dramatism, ale maestrelor peneluri, *San Marc* strigă, în orbitorul văzduh de flacări, trecutul de nebunie și de poezie când pretutindeni, în sălile și pe scările de marmură ale palatelor, treceau, în valuri de cântece, de lumină și de tinerețe, procesiunile iubirii fără de moarte, cultul vieții în ce are ea mai sacerdotal și în acelaș timp mai uman. Sveltă dar trainică sfâșie cerul *Campanila,* ca o suliță înfiptă în inima cetății a cărei dumnezeească agonie se va prelungi veșnic, însuflețită de amintiri. Și, peste tot, mănunchiuri de flori roșii — coperișurile unice ale palatelor și ale caselor, dacă se poate întrebuința o expresie prozaică pentru lucruri ce sunt numai poezie.

Acum gondola se leagănă în larg și toată priveliștea de adineaori e o vibrare de soare și de cer. Un vânt subțire încrețește aria verde a mării și undele fără număr încep vertiginosul danț cu razele soarelui. Căci, dacă mișcarea și luminile balurilor din zilele de sărbătoare au amuțit în cetate, marea e totdeauna în sărbătoare; pe întinderea ei se desfășoară, în orice clipă alaiul unui veșnic «gala vénitien» cu proteica bogăție de mătăsuri a undelor și cu plutitoarele lampadare în miniatură ale razelor.

Neclintit, ochiul urmărește perechile subtile ale acestui somptuos bal și culege pentru totdeauna imaginile mișcătoare create de fantezia mării. Stoluri de aur taie fața apei și din aripile lor se scutură petale în mii de nuanțe; șiruri-șiruri plutesc coliere de diamante și de rubine; plante cu late foi de aur răsar la suprafață o clipă și dispar — și, până la marginea cerului, tremură caleidoscopul acesta fără seamăn.

La spatele meu, vâslind în picioare, gondolierul cu ochii de mister sub bordurile largi ale pălăriei de paie; cu brațele ca sculptate în bronz, ce se încordează ritmic și sigur, — pare acum un zeu frumos și puternic, stăpânitor peste tot acest colț de raiu. Il privesc uimit, căci cu cât îl privesc, cu atât bustul lui capătă linii și forme de statuă însuflețită de fluidul soarelui care îi încoronează fruntea, îi încolăcește gâtul, îi curge de pe umeri pe brațe, strângându-i-le cu inele de flacări și îi pune pe piept armura de jar a unui formidabil erou.

Aproape, departe, pe toată întinderea mării, răsar, ca la un semn magic, pânze de aur ce duc cu ele aceeaș frumusețe antică spre *Lido*. Plutim acum pe lângă marginea minunatelor «giardini» cu arbori ce-și întind ramurile să le sărute buza verde a mării. Unul îmbrățișează pe celalt, simbol fericit al Veneției și al Italiei întregi unde surâde în orice colț căpșorul blond al copilului divin ce poartă înveninatul arc. Iubirea palpită aici pretutindeni; împarte sufletului vise încântătoare și, chinuind sărmana carne până la sânge, aprinde într'un colț de singurătate o clipă de fericire.

Incep să înflorească, pe celalt țărm, coperișurile de soare din *Lido*. Ochii sorb priveliștea. Inima bate mai puternic.

Strălucitoare ca un reflex al Veneției, vestita insulă atrage gondola cu o putere de neînvins. Și cum mă apropii de ea, mă tem că totul e numai un vis. Gondola ce mă duce spre ea s'a schimbat acum ca prin farmec într'o ființă ce, ca și mine, tremură străbătută de fiori; par'că ar vrea să sboare și să se topească în fermecătoarea priveliște ce ne chiamă în

NECREDINTE

I

Toacă... clopotul răsună
Pe când soarele se 'nclină,
Se opresc în câmp plugarii,
Se descoper și se 'nchină.

Eu dece s'arăt cu 'n zâmbet
Necredința 'n Dumnezeu:
Mă descopăr tot ca dânșii,
Și supus, ascult și eu...

II

Mă 'ncovoi de greu; iar ochii
Dureros spre cer i'ndrept:
Par'că spui ceva în taină,
Și ceva par'că aștept.

In nădejdea c'o să-ți vie
Mila Celui prea Inalt;
Mută-ți sarcina, **băete,**
Dupe-un umăr pe celalt!

III

Cerul, zici, că e, drăguță,
Mântuirea ori și cui.
Nu mai 'ncerc și leacul ăsta
Peste inimă să-l pui.

Rana mea, — zădărnicia, —
Să se vindece e greu,
Cu un cer pustiu de îngeri
Și lipsit de Dumnezeu!

V. PODEANU

DIN HEINE

In liniștea 'nserării,
Din zarea depărtată,
Ca prins în văl de ceață
Orașul mi s'arată.

Un vânt pe 'ntinsul apei
Oglinda-i încrețește;
In luntrea mea stingheră
Pescarul trist vâslește.

Iar soarele în urmă-i
Din nou privește mut
Și trist mi-arată locul
In care te-am pierdut...

(Die Heimkehr, 16)

Iubito, eu nu cred în cerul
De care toți popii vorbesc —
Cred numai în ochii tăi, unde
Găsit-am seninul ceresc.

Eu nu cred în Domnul, de care
Popimea vorbește mereu —
Cred numai în inima-ți dragă
Și nu cunosc alt Dumnezeu.

Eu nu cred în diavoli și'n iadul,
În care scrâșnesc păcătoși —
Cred numai în inima-ți crudă
Și'n ochii nespuși de frumoși.

(Traum und Leben, 16)

Ion BENTOIU

zare. Valurile se fac şi ele par'că mai leneşe şi mai blânde şi, încărcate de bogăţii rare, sărută cu iubire picioarele acestei legendare princese, spre care au venit, din toate părţile lumii, sufletele înamorate după mărgăritarul iubirilor nemuritoare.

Suntem aproape de ţărm. Incă câteva bătăi de inimă — şi am pus piciorul pe insulă.

Deacum frumuseţea ei rămâne pe veci legată de vieaţa mea şi — cine ştie — poate voiu duce-o cu mine chiar dincolo de mormânt.

ORESTE

□ □ □

CRONICA LITERARĂ

Câteva observaţii asupra piesei „Manasse"

Cel mai exploatat incident de căsătorie (una hotărăşte socoteala părinţilor, alta alege inima), complicat cu ceva deosebire de religie, e chiagul acţiunii piesei „Manase".

Că nu subiectul face arta, se ştie la noi depe când Caragiale sfătuia pe cei cu subiecte: „Să nu-l scrii, că-l strici". A înoda însă o dramă dintr'o dragoste şi a nu o făptui nicăeri în piesă, nu mai e chestie de subiect, ci e cusur de tratare. Unde se arată văjnicia dragostei dintre Frunză şi Lelia ca să se explice psihologic, de ce ţin amândoi morţiş să se ia? Numai instinctul actoricesc pare a fi recunoscut dintru început această capitală lacună: pe scenă se face din Horn o figură exagerat de ridiculă drept contrast pentru Frunză — ceeace însă pricinueşte o deviare a sâmburelui dramatic: Lelia pare că ia pe Frunză, nu dintr'un neînduplecat îndemn al firii (în actul I, Lazar Frunză cere mâna Leliei, mai înainte de a se şti că se iubesc), ci să scape de hâdul Horn, pe care il hărăzesc de ocazie părinţii.

Prea frumos nu l-a vrut nici autorul pe Horn şi aceasta poate, ca să mai reducă aici problema religioasă, căci dacă ambii pretendenţi ar fi fost tot aşa de chipeşi, alegerea celui de altă credinţă ar fi avut o altă greutate, decât acum când nimeni nu poate ţine de rău pe Lelia că nu vrea pe Horn.

Totuş se vede 'n piesă mai tare problema religioasă, fiindcă nu domină cum ar trebui motivul principal: pasiunea, — şi dacă nu se întâmplă la fel şi cu *Sanda* lui *Al. Florescu* (soră cu „Manase" în privinţa aceluiaşi cusur) vina e numai a.... *Uniunii Evreilor pământeni !? !*

Din pricina aceleiaşi lipse a unui sâmbure îndeajuns de cărnos, prea sare în ochi cadrul: bătrânul Manasse. Ii zic cadru, nu atât fiindcă stăpâneşte numai începutul întâiului act şi sfârşitul ultimului, dar fiindcă acţiunea prin care capătă el fiinţă, e o alta alipită numai la cea de care s'a vorbit mai sus, prin şubredul chit: „Ce va zice bătrânu!?"

Piesa 'n sine departe să fie un cusur dramatic — cu tot canonul estetic al unităţii acţiunii — totul e să nu se zărească niturile, căci atunci se zăreşte unde n'a ajuns inspiraţia şi a început voinţa, şi... voinţa nu ţine nicăieri loc de vieaţă.

In „Manasse" se vede că întreaga istorie a Leliei e pusă la cale la birou, din pură reflexie — deaceea şi aşa lipsită de pasiune, de sentiment — spre a putea angaja dramatic figura „Manasse". Angajarea e însă numai fracţionară, fiindcă în actul al II-lea şi al III-lea vădit şi autorul n'a ştiut ce să facă cu eroul său. Asemenea cenzură tae nervul dramatic. Cum *natura non facit saltus* nu poate face nici asta: „nepoata naturii, ruda lui Dumnezeu".

Ca să guşti pe „Manasse", trebuie să saiu de de ici colo, ca la traducerile din latineşte, să sai dela actul al IV-lea la întâiul, ca să-ţi alcătueşti pe „Manasse"; iar in actul al II-lea şi al III-lea să îndoi un deget, ca să nu uiţi ce ai aflat în actul I de Manasse, în grija că-ţi va trebui, poate, la sfârşit.

Acum e şi o explicaţie de ce „Manasse" nu face un trup şi un suflet cu acţiunea piesei. Fiindcă figura „Manasse" nu e o *creaţie* originală a lui Ronetti-Roman, deci dintr'una imaginată cu acţiunea; ci e o imitaţie cu transpunere în alt mediu după *Nathan der Weise* a lui *Lessing*.

Toată înţelepciunea, simplicitatea măreaţă, mărinimia, tot felul de a fi e aidoma în *Nathan*. Numai habotnicia e adăugată de Ronetti şi aceasta nu spre creşterea modelului. Foarte consequent însă Ronetti îl omoară pe „Manasse" în felul său, înăbuşit de habotnicie, pe când Lessing împacă intriga cu senina alegorie tendenţioasă: „Religia creştină e deaproape înrudită cu cea mahomedană şi Ebreul e binefăcătorul amândorura" (Herder). (Un reflex poate al acestei idei de văzut în cuvintele din urmă ale Leliei: „Stau la marginea a două lumi şi le unesc în iubire").

Se pare deci că puţintică literatură comparată n'ar dăuna criticii noastre, când e vorba de a valorifica talentele româneşti, sau cele cari scriu în româneşte.... nu de alta, dar ca să nu ne obişnuim să luăm Epigonii drept Prometei.

In piesa „Manasse" afară de Zelig Şor—magnetul succesului scenic, — de Nisim şi Ester, două figuri de rând dar impunătoare, prin vorba lor curat instinctivă (pe însăşi „Manasse" neputându-l socoti, fiind numai o îngrijită reproducere), toate celelalte nume n'ajung să capete cu adevărat fiinţă. Vorbe, dar nu oameni şi drama o fac oamenii, dar nu vorbele.

Spre a acoperi această insuficienţă de a întruchipa, Ronetti-Roman întrebuinţează descripţia reciprocă: unul spune cum e celalt; şi rezultatul: ridicula divergenţă, de pildă între ce se aşteaptă să fie Lazăr după descripţie şi ce e când el se arată. Numai Frunză cred că a a fost dinadins durat şters şi aceasta spre a nu se declara hotărît asupra rassei noastre, sau îndrăsnind ghimpoasa vorbă: spre a evita *tendinţa*.

Să nu se poată spune aşa sau aşa vede Evreul pe Român. Dealtfel, cu toată răscoala ce s'a făcut pe chestia tendinţei acestei piese, afară de tendinţa de arăta că bătrânul Evreu perciunat, în urma căruia copiii aruncă cu pietre şi strigă „hep, hep", poate fi şi el o demnă şi monumentală figură, nu mai pot recunoaşte nici o alta drept împlinită în piesă. Că va fi vrut, se poate, dar atunci n'a răuşit; eu unul cred însă că n'a vrut, întâiu fiindcă aşa deştept şi îndemânatec, cum pare că a fost după cele ce a scris, când ar fi ţins să susţie — hotărît nu spune nimeni ce, dar desigur că e vorba de întreaga chestie evreească — atunci n'ar fi distrus singur scopul urmărit prin însuşi desnodământul piesei, şi al doilea se vede tocmai din introducerea lui Şor în piesă, — care în chip de supapă descarcă tot timpul incordarea adusă de „Manasse", — tocmai spre a evita impresia de predică. Nu! Tendinţă n'a vrut, dar a fost consequent cu firea lui, deaceea şi artistic mai veritabil, mai adânc şi.... *ideal*, mai divergent de idealul practic vital al masselor noastre.

In a fi rămas Evreu, în a nu fi vrut să se ascundă, să nu tămâieze cu ori ce preţ, stă virtutea acestei bucăţi. Deaici, fidel caracterului rassei sale: insuficienţă când e vorba de elan spontan pasional, iscusinţă mare când e vorba de a plămădi sentinţe. Şi pe această iscusinţă din urmă, se întemeiază toată impresia impunătoare pe care „Manasse" a făcut-o în ţară la noi. Obişnuiţi cu scrisul nostru din condeiu, am confundat scrisul lui Ronetti din gând, cu insuşi caracterul operei clasice; nemai luând în seamă că adevărata operă, dramatic clasică, odată cu traducerea convorbirii în gândire aforistică, traduce şi gândirea în oameni vii, ceeace nu e cazul operei lui Ronetti. Deasemenea opera clasică cunoaşte măsura, mărginirea la strictul necesar, concentrarea; (tot actul al II-lea şi al III-lea), dar mai ales prea marea povară a detaliilor (în actul I istoria croitoresei şi a rochiilor, în actul al III-lea pregătirea nunţii, etc.) deşi poate întrucâtva din vina modei realiste a vremei.

Tot aşa, cum s'a confundat seriozitatea gândirii din această piesă cu tot caracterul operei clasice, s'a confundat şi vocabularul curat românesc în care e scris „Manasse", cu o limbă bună românească. Numai că nu în cuvinte stă spiritul unei limbi — dicţionarul il poate învăţa orice străin pe de rost — ci 'n simţul de a împerechia cuvintele şi cuvintele se împerechiază în „Manasse" de cele mai multe ori după spiritul limbei nemţeşti. [1])

O intenţionată creare de jargon nu e, întâiu fiindcă lui Frunză i se întâmplă să zică: „asta nu e cazul *la mine*", (nemţescul *bei mir*), al doilea fiindcă unor Evrei, ca Nisim, li se pune în gură cuvinte din cronici, şi al treilea chiar în parantezele unde vorbeşte autorul se găsesc expresii ca: „*clănţăneşte* cu limba" sau „*il toarnă* de duşcă".

Deci zadarnică trudă a acelora cari pe temeiul limbii, caută să împământenească piesa „Manasse". Nu limba hotărăşte de naţionalitatea unei opere, ci sufletul ce se descarcă în operă. Dar atunci când se recunoaşte că „Manasse" e expresia mentalităţii şi firii judaice, să se întrebuinţeze această recunoaştere la pătrunderea în sufletul operei şi nu drept hotăritoare, categoric distrugătoare estetică, cum se întâmplă la noi fiindcă atunci dovedim moravuri barbare, tot aşa de barbare ca şi atunci când ne motivăm admiraţia — cum se face de obiceiu — prin jignitoarea îngădueală: „pentru ţara noastră e destul de bine".

Să intrăm odată în şivoiul mare al culturii universale, să ne măsurăm alături de toată omenirea şi atunci, când ne vom judeca din acest punct de vedere, cu multe altele ce am supraprețuit, vom vedea poată că şi *opera „Manasse"* e numai o piesă mediocră în jurul unor idei respectabile.

M. Simionescu-RÂMNICEANU

□ □ □

CRONICA MUZICALĂ

Palatul Ateneului. — *Al XVI-lea concert simfonic consacrat operilor d-lui Nonna Otescu şi sub direcţia autorului*

Sala Liedertafel. — *Concertul „Tinerimei muzicale".*

Palatul Ateneului. — *Concertul d-rei Aurelia Cionca şi al d-lui Geza de Kresz.*

Al XVI-lea concert simfonic, a fost consacrat exclusiv operilor d-lui Nonna Otescu.

Dacă n'ar fi scris până azi decât cele şase opere simfonice şi cele trei pagini vocale din program, tot s'ar fi putut făli de o producţiune din cele mai apreciabile; dar în cartoanele acestui foarte tânăr compozitor, am găsi, de sigur, şi alte surprize dacă nu definitive, dar cel puţin pe cale de a fi terminate.

Această activitate, firească în ţări mai muzicale, constitue, la noi un adevărat record, şi numai nevoei nerezistibile de a crea, trebue să atribuim o asemenea bogăţie de producţiune din partea unui muzician care trăeşte într'un mediu încă lipsit de emulaţie şi care e nevoit să rupă din timpul consacrat pedagogiei, clipele fericite ce le rezervă muzei inspiratoare.

Din compoziţiunile ce le-a dirijat cu o eleganţă plină de autoritate, *Narcisse, Le temple de Gnide*, preludiul legendei *La rose rouge* şi cele două schiţe simfonice *Din bătrâni*, le cunoaştem dela concertele precedente.

Le temple de Gnide, — prima lucrare a d-lui Otescu — e un fragment simfonic inspirat după unul din cele şapte cântece erotice cu acel titlu, ale lui Montesquieu: scriitorul care a semnat *Spiritul Legilor* şi *Mărimea şi decadenţa Romanilor*, nu dispreţuia oarecari incursiuni în domeniul surâzător al literaturei amoroase. Muzica compozitorului nostru, comentează alaiul măreţ care slăveşte cultul Venerei şi diatonismul antic (harpa) se combină foarte artistic cu cromaticul şi enarmonicul din muzica greacă (teme încre-

[1]) Câteva pilde: „azi sunt *drept* două luni = sind *gerade* zwei monate. Azi cu boerul... am contract pe timbru... *dar ajută?*" = aber hilft es? „Unde te gândeşti" = Wo denkst du hin. „Asta e o surprindere!" = das ist eine Überruschung. „Să văd pe copilul meu *că ajunge la ceva*" = zu etwas kommen. „Dar nu tată ce vorbă" = Aber nein Vater... „*A stat* în gazetă" = *es stand* in der Zeitung. „Imi place *încă* mai bine cealaltă muzică" = Geffäls mir schon besser... „E *încă* un noroc pentru ea" = Ein Glück noch für sie. „Cu voce *plânsuroasă* = weinerlich. „...*deja* de lume" = schon für die Welt, etc. etc.

dinţate cornului, clarinetei şi fagotului), căutând totdeodată de a idealiza acea atmosferă de voluptate.

Cu preludiul *trandafirului roşu (La rose rouge)*, ne transportăm în plină legendă franceză: Pe vremea trandafirilor albi, când roza roşie nu-şi arătase încă floarea pasiunei, trăia într'un castel feeric, în mijlocul unui parc de trandafiri albi, o prinţesă frumoasă ca imaginaţia poetului, capricioasă ca realitatea. Ii plăceau trandafirii albi, dar o nespusă dorinţă o obseda de a'şi vedea parcul împodobit cu trandafiri roşii; în zadar se căsnia grădinarul să complacă fanteziei augustei sale stăpâne, toată iscusinţa sa în ale grădinăriei, rămânea neputincioasă!

Dar un trubadur înamorat de răpitoarea prinţesă, puse capăt frământărilor grădinarului, făgăduindu-i să înfăptuească dorinţa prinţesei dacă îl va lua ca ajutor la castel.

Şi de atunci, în fiecare dimineaţă, o roză roşie îşi arăta corola îmbujorată, în glastrul de lângă patul prinţesei şi în fiecare noapte, prinţesa auzia în vis, cântecul trubadurului.

D-l Nonna Otescu

Şi trecură zile, trecură săptămâni, trecură luni cântecele deveniau din noapte în noapte mai slabe şi trandafirul mai roşu din dimineaţă în dimineaţa.

Dar iată ziua cununiei fermecătoarei prinţese, cu un falnic împărat. In zori de zi se deşteaptă prinţesa: iute îşi aruncă privirea spre glasture, însă vai! trandafirul roşiu lipsia!

Chemat de tânăra domniţă, grădinarul îi destăinui înfine, misterul trandafirilor.... înroşiţi cu sângele trubadurului şi îi aduse jalnica veste, că odată cu ultima picătură de sânge care împurpurase roza din ajun, muri şi sărmanul trubadur....

....Am dori să cunoaştem întreg comentariul muzical al acestei legende atât de poetice, căci din „preludiul" ce l'a dirijat d-l Otescu, n'am putut întrevedea decât în mod foarte vag, cum întrebuinţează d-sa magia sunetelor pentru a exprima acea jertfă pentru un ideal pe care ştia dinnainte victima, că nu-l va putea atinge!...

....Schiţele simfonice *Din bătrâni*, tratate rapsodic cu multă agerime orchestrală şi cu mijloace armonice iscusite şi totdeauna distinse, le aplaudasem călduros şi iarna trecută.

Poema simfonică *Narcisse* a obţinut, precum se ştie, premiul I-iu, la „concursul George Enescu"; scrisă la Paris, pe când tânărul compozitor se folosia de poveţile maestrului Vincent d'Indy, acea pagină denotă un vădit progres nu numai în ceia ce priveşte „meşteşugul", dar şi calităţile de invenţiune cari tind a se elibera din ce în ce mai mult de influenţe streine.

Noutatea recitalului a fost, pe lângă cele trei bucăţi de canto, poema simfonică *Impresiuni de iarnă*, în care compozitorul a ştiut să zugrăvească, cu un colorit foarte just, o schiţă antemergătoare a tablourilor viitoare ce le va închina „inimei româneşti".

Chanson d'automne de Verlaine, pusă în muzică de atâţi compozitori, cu Gabriel Fauré în frunte, *Foi de toamnă* şi *In ritm de gavotă* de d-l V. Eftimiu, cu toate că scrise într'un registru cam prea grav pentru vocea d-rei Lucia Cosma, au avut în acea preţioasă cântăreaţă, o interpretă de o artă subtilă. Muzică expresivă şi comentătoare credincioasă a versului, îmbogăţită cu o orchestraţie de o transparenţă delicioasă.

Gavota a fost bisată, şi în aplauzele sale, publicul asocia pe graţioasa cântăreaţă cu delicatul compozitor al acelui pastiş atât de reuşit.

Operile d-lui Nonna Otescu ne-au lăsat o impresiune de mare încredere în viitorul său de compozitor: niciodată banal, chiar când, — mai cu seamă în primele sale încercări, — o tiranică obsesiune pucinistă (nu tocmai binefăcătoare) sau un ecou din *Luiza* lui Charpentier (cu mult mai binefăcător) îl urmăresc, d-l Otescu ştie să învăluească acele idei într'o formă totdeauna distinsă; e un foarte dibaciu mânuitor al paletei orchestrale; acea artă e înăscută, ea nu se învaţă, căci maestrul ei se numeşte „gustul" iar nu „practica".

Din ce în ce în progres, acest tânăr compozitor, spirit cultivat, amic al literilor, are înaintea sa un câmp de activitate pe care-l întrevedem foarte rodnic. Incercările sale în domeniul muzicei româneşti, ni se par cele mai demne de interes, după acelea ale lui George Enescu.

Mai văd în muzica d-lui Nonna Otescu, un lirism pronunţat care l-ar purta cu succes spre scenă: scenică e muzica *Foilor de toamnă* şi lirică e atmosfera care cutreeră *Narcisse*.

Şi fără a avea pretenţiunea de a fi un Nostradamus, putem prooroci, cu toată încrederea, tânărului muzician, un loc din ce în ce mai distins în pleiada compozitorilor noştri.

* * *

Cercul „Tinerimea muzicală", e o falangă de instrumentalişti, cari sub direcţiunea vigilentă a d-lui Hugo Schwartz, îşi consacră orele de răgaz interpretărei operilor simfonice; şi pentru o aşa de tânără asociaţie, progresele ei sunt neobişnuite; concertul de Duminica trecută merită o menţiune cu totul specială: uvertura *Coriolan* de Beethoven, suita lui Grieg *Sigurd-Jorsalfar*, două mici melodii de Komzak şi uvertura din *Fledermaus* de Iohann Strauss, au fost executate just şi în măsură şi uneori chiar cu lăudabile intenţiuni de stil şi de viaţă.

Aceşti iubitori de muzică, mai toţi diletanţi, sunt demni de cele mai sincere încurajări: laude se cuvine harnicului lor conducător.

Două tinere soliste s'au produs la acel concert: D-ra Vally Semo, care în „Méditation" din *Thaïs* a lui Massenet, a desfăşurat, la vioară, frumoase calităţi de expresiune, şi d-ra Hortansa Adania, o talentată elevă a distinsei profesoare d-na Saegiu, care a executat, cu un temperament plin de avânt şi cu frumoase sonorităţi, *Concertul op. 16* pentru piano, de Grieg, ambele pagini fiind foarte muzical acompaniate de orchestra d-lui Hugo Schwartz.

„Tinerimea muzicală" e o asociaţie similară numeroaselor falange de instrumentalişti-amatori din străinătate; e binefăcătoare şi are drept la simpatia noastră.

* * *

Sunt ani de zile decând publicul nostru n'a mai avut norocul de a asculta pe d-ra Aurelia Cionca, care de copilă ne uimia şi mai deunăzi, ca adolescentă, atrăsese băgarea de seamă a cercurilor muzicale germane, atât de competinte în muzică.

Iat-o reapărând înaintea credinciosului ei auditoriu, care a întâmpinat-o cu cea mai călduroasă dragoste.

D-ra Cionca

Transcendentei *Fantezii cromatice şi Fuge* de I. S. Bach, i-a dat toată măreţia cuvenită: a ştiut să pue lumină şi claritate în acel tot, care lesne poate deveni un haos, dacă mintea nu ajută degetele; *Nocturna op. 27 No. 2, Studiile în mi major şi în sol bemol major (op. 10)* de Chopin au găsit în d-ra Cionca, o interpretă credincioasă, tradiţiunei şcoalei germane; o frumoasă virtuozitate a desfăşurat-o în „Scherzo" din *Suite-Polonaise (op. 10)* de Brzezinski (vădit influenţat de Chopin) şi în *Caprice* de Paganini-Liszt.

Impreună cu d-l Geza de Kresz, d-ra Cionca ne-a mai dat o foarte reuşită interpretare, adâncă şi delicată totdeodată, a *Sonatei în la major (op. 30)* de Beethoven şi a *Sonatei în fa major (op. 8)* a lui Grieg.

Arcuşul d-lui Kresz a tălmăcit, cu un ton pur şi senin şi cu un stil foarte potrivit *Allemande et Duble* de I. S. Bach, cu o virtuozitate fără de cusur *Variations sur un théme de Corelli* de Tartini-Kreisler şi cu o sonoritate, dacă nu pătrunzătoare, dar clară şi pururea elegantă, *Romance* de Wagner-Wilhelmy şi *Caprice en forme de valse* de Saint-Saëns-Isaye.

M. MARGARITESCU

OSPAŢ

Sclipia ca un apus de soare,
In depărtări, castelul vechi...
In sala-i cea mai orbitoare
Şedeau perechi lângă perechi,

In jurul unei mese 'ntinse,
Bogate 'n aur şi 'n ospăţ;
Iar buze palide şi-aprinse
Gustau al vinului răsfăţ.

In muselină şi 'n dantele,
Femei cu râsul muzical,
Cu părul: bucle şi inele;
Bărbaţi gătiţi ca pentru bal,

Sărbătoriau pe marea Doamnă
Care 'mplinia cincizeci de ani, —
Intr'un castel visând a toamnă,
Ca o alee de castani.

Inţepătoare şi de spumă,
Fierbeau ca vinul în pahar,
Pe buze, glumă după glumă.
Inchisă ca într'un hotar,

Benchetuia nepăsătoare
De amintiri, de remuşcări,
De sorbul zilei viitoare,
Ca fără somn şi deşteptări,

Aleasa lume! Cântăreţii,
De-oparte trişti şi stânjeniţi
De fastul, zâmbetul vieţii,
Cereau să fie auziţi.

„— Să cânte muzica fiorul
Şi grija celor ce-au sfârşit
Cântarea veselă şi-amorul,
Şi merg, nevrut, spre asfinţit!"

Sub valul unei mari orhestre
Mesenii capul şi-au înfrânt:
Prin uşi holbate, prin ferestre,
Sufla cântarea ca un vânt;

Palatul tot plutia pe note!
Ciudatul cântec îl sbura
Prin negri nori, prin sumbre grote,
Sub cer ce păcură bura.

Iar vinul, ce cânta, striga,
Tăcuse — filosof integru —
Şi fiecare naviga,
Posomorât, spre Stixul negru...

Iar marea Doamnă ce chemase
Pe scumpii-i oaspeţi la cinat,
Infrântă sufletu-şi uitase
Pe ţărmul veşted şi 'noptat!

Un singur ins, deprins cu gândul,
Vorbi în pacea cruntă, grea:
„— Prieteni dragi, veni-va rândul
Şi morţii... dar.... aci... se bea!

Nu-i drept că viaţa ni se curmă!
Din mână 'n mână, ca pe-un ghem,
Acelor ce ne cresc pe urmă
Le-o dăm, la nesfârşi... bem!“

Atunci, pe frunţile 'ncreţite
Trecu o undă cu senin;
Oftând adânc, pe nesimţite,
Băură toţi paharul plin.

Ochi rătăciţi, măriţi, căutară
Privirea celui mai iubit;
In taină mâni se 'mpreunară,
In semn de sprijin legiuit.

Bătrânii stinşi se desmorţiră
Sub caldul amintirii sbor;
Indrăgostiţii toţi simţiră
Mai strânsă legătura lor; —

Ca şi cum dragostea i ungherul
Ferit de suflul morţii reci,
In care tainic Vistierul
Imparte vieţile de veci!

V. DEMETRIUS

□ □ □

Gloanţe pentru Vorbe

Asasinarea lui Gaston Calmette e un incident pe care cu moravurile noastre de presă abia îl putem înţelege. Suntem atât de deprinşi cu violenţa extremă de limbaj şi de intenţii a unor anumite ziare, încât gestul d-nei Caillaux ni se pare o nebunie curată.

Gaston Calmette

Gaston Calmette ducea în *Figaro* o campanie violentă contra ministrului de finanţe Caillaux; cea mai gravă acuzaţie ce i-a adus a fost inconsecvenţa în opinii politice şi ca să dovedească această inconsecvenţă a publicat câteva rânduri ale ministrului către „o prietenă“ căreia acesta ii spunea că „a sdrobit impozitul pe venit“.

Gravă inconsecvenţă între cele scrise, între alte lucruri mult mai interesante, pe hârtie parfumată, unei prietene şi cele susţinute ani întregi dela tribuna Parlamentului! Totuşi acest amestec în viaţa intimă a exasperat pe d-na Caillaux, care, mai puţin stăpână pe pornirile sale imediate, a recurs la supremul argument în polemicile de acest soiu: focurile de revolver.

Sărmanul Calmette, a căzut victimă a credinţei sale în dreptatea unei cauze pe care o apăra cu *toate* armele utilizabile! Când întrebuinţezi toate armele, eşti expus pe drept oricărei arme şi nu poţi invoca privilegiul violenţei de stil asupra violenţei brutale.

Ceiace e mai semnificativ este că însuşi Calmette se găsia în contradicţie cu cele scrise de el în articolul program care i-a inaugurat direcţiunea; „ziarul nostru, scria el acum doisprezece ani, va fi foaia independentă, tolerantă, gata să dea ajutor, dreaptă şi limpede, ziarul într'adevăr francez, trăsură de unire între cei bogaţi şi cei săraci, instrument de justiţie, de dragoste *(temdresse)* de bunătate.

„Politica va ocupa cel mai restrâns loc cu putinţă în casa noastră, care a fost mult timp despărţită prin ea“.

Şi totuş prin politică a căzut lovit de gloanţele de revolver. Stranie justiţie a lucrurilor. **C. S.**

ECOURI

Şezătorile „Flacăra“. — *Prima şezătoare literară, organizată de revista* Flacăra *sub preşedinţia d-lui G. Diamandy a avut loc Joi 6 Martie, la Liedertafel.*

A asistat la această şezătoare un public foarte ales şi numeros care a aplaudat ca plăcere pe scriitorii Ion Al. Brătescu-Voineşti, O. Goga, G. Diamandy, H. Lecca, Victor Eftimiu, N. Davidescu şi P. Locusteanu, cari au citit din operile lor. De-asemenea, a avut un frumos succes şi d-l C. Belcot, talentatul artist al Teatrului Naţional, care a spus cu vervă, câte-va admirabile fabule şi versuri umoristice de G. Ranetti.

Şezătoarea a doua este anunţată pentru Joi 13 Martie, tot la Liedertafel. Pe afiş figurează numele scriitorilor: G. Coşbuc, D. D. Pătrăşcanu, D. Nanu, Cinciuat Pavelescu, Al. Cazaban, N. N. Beldiceanu, precum şi al artiştilor d-na Lucia Cosma şi d-l Al. Mihalescu, societar al Teatrului Naţional.

A treia şezătoare va avea loc Joi 27 Martie.

—

„Viaţa nouă“ a împlinit nouă ani de existenţă. Cu acest prilej, d-l M. Cruceanu publică un articol menit, pe cât se pare, să arate progresele făcute de *gramatica* română în timpul acestor nouă ani. Iată un exemplu:

„Era deci un control serios şi o unitate de vederi, care contrasta ca **modul** de discuţie şi de luptă **a** adversarilor noştri literari, **pe care** impunerea altor idei şi fel de a înţelege arta, de cum erau învăţaţi, îi turbura, **le dedea** friguri cerebrale şi **le intuneca** încântarea de sine, atât de comodă în beatitudinea ei“

„Modul... a adversarilor“ şi „pe care... le dedea friguri cerebrale“, sunt expresii cari amintesc gramatica lui Titircă Inimărea. Dacă neuitatul Caragiale ar trăi, ar exclama: *Bravos, domnule Cruceanu! Ai un stil care nu se mai află!*

—

Un nou volum de versuri a apărut sub titlul de *Clipe trăite,* scrise de d. *C. M. Mironescu* (tip. „Flacăra“, 1914). Cea dintâi poezie e datată din *Morăşti, 1868* şi cea din urmă din *Bucureşti, 1913.* Volumul reprezintă deci aproape jumătate de veac de evoluţie literară. Incepe cu pastorale romantice:

Vin şi oile 'n ogradă;
Mieii după ele-acum
Dau năvală toţi grămadă,
Scoşi din ţarc de peste drum,

Şi de dânsele se ţine,
Sar sburdalnici şi voioşi
Iar din ţâţele lor pline,
Lacomi, sug nesăţioşi.....

continuă cu cântece de dor şi poezii sociale şi se termină cu lirică filozofică frumos sunătoare.

—

Primim o interesantă broşură *„Despre micul curent literar decadent dela noi şi în deosebi despre poezia d-lui I. Minulescu“* de d-l *Gheorghe Savul*, care ţine să mai rupă câteva lănci împotriva aşa zisei „poezii noui“. Dacă cele spuse de d-sa ar fi lucruri auzite pentru întâiaş dată de poeţii „modernişti,“ i-am înţelege sfioasa d-sale delicateţă; cum însă cei mai mulţi dintre aceştia au sburat de mult din vieaţa literară, luaţi de avântul propriei lor bizarerii şi de... entuziasmul public, nu înţelegem pentru ce şi-a vătuit d-l Savul cu atâta îngrijire lăncile.

Cele spuse de d-sa, deşi încă nu alcătuesc o critică întreagă a curentului celui nou, cuprind puncte de vedere variate, studiate cu destulă competinţă; falşitatea şi slăbiciunea atitudinei celor mai „Stranii“ dintre unşii muzelor sunt puse în evidenţă cu tot aparatul dialectic necesar; se simte nevoie doar de mai numeroase citate.

Broşura a sosit în timp bun, căci poate accelera, cât de puţin, convertirea, începută pe o scară atât de vastă, a poeţilor „modernişti“ la bunele tradiţii vechi ale talentului şi sincerităţii. In curând nu vor mai fi de combătut decât poeţii dela *Absolutio*, ceeace e cam pustiu pentru un polemist literar.

Şi cu şi fără broşura d-lui Savul, însă d-l Minulescu rămâne în mijlocul acestei mişcări atât de atacate un talent incontestabil.

—

Din trâmbiţe de aur, volumul de poeme, al d-lui *Al. T. Stamatiad*, a apărut într'a doua ediţie în *Biblioteca pentru toţi.* Deşi dintre poeţii noi, d-sa păstrează puncte de contact cu marele public, încât credem că pătrunderea între cititorii cei mulţi îi va fi cu putinţă, în chip, relativ, uşor.

—

O desmormântare este publicaţia, într'o bibliotecă populară, a poemei eroi-comice *Ţiganiada* de *I. Budai-Deleanu.* Apărută într'o vreme, când literatura românească originală chiar luase fiinţă (epocă lui Şincai), această lucrare poate fi privită drept cea dintâi operă *artistică*, de mare întindere, cu preocupări curat literare şi cu însuşiri care să-i dea mai mult decât o importanţă istorică. Ba, mai mult încă, ea rămâne drept unica incercare în literatura noastră într'un gen care e atât de greu — genul eroi-comic — prin aceea că trebuie să fixeze atenţia cititorului asupra unui subiect cu totul neînsemnat în fond, dar înfăţişat într'o formă plină de epică măreţie. Caracterul Ţiganului, fricos, lăudăros şi certăreţ, este prins în trăsături incizive şi redat cu amănunte artistice de o netăgăduită valoare; deaceea *Ţiganiada* e nu numai o operă desmormântată, ci încă o operă care-şi poate reclama dreptul la existenţa actuală.

—

A apărut **Biblioteca Flacăra** *No. 14, cuprinzând* **Păiajenul,** *comedie în 3 acte de d-l A. de Herz, reprezentată cu un mare succes pe scena Teatrului Naţional. Copertă în opt culori.*

Preţul 40 de bani.

—

Reviste:

Proza, revistă bilunară, scrisă în întregime de d-l *Emil Gârleanu*, este manifestarea reapariţiei în literatură a apreciatului nuvelist, pe care alte preocupări îl îndepărtaseră pentru câtva timp de activitatea literară.

In felul în care se prezintă revista, cu o nuvelă care păstrează interesul nuvelelor cunoscute ale d-lui Gârleanu, cu câteva observaţii de critică culturală şi cu câteva păreri asupra evenimentelor literare ale zilei, nu e o îndrăzneală amănuntul depe copertă: *„scrisă de Em. Gârleanu“.* Altfel, în vremea noastră de specializare şi aprofundare continuă din partea celor care scriu şi de pretenţii de varietate cât mai complexă din partea celor care citesc, o revistă „scrisă de...“ ar fi o sfidare aruncată spiritului vremii.

Gh. Panu aruncase această sfidare, dar foarte târziu şi cu foarte multe pregătiri, din partea sa şi din partea opiniei publice.

—

A apărut *Democraţia,* revista Cercului de studii al partidului Naţional Liberal, No. 23 din 1 Martie, 1914, cuprizând un vibrant articol al d-lui *G. Diamandy* asupra *Revizuirei*, câteva interesante studii: G. D. Creangă, despre *Importanţa cunoştinţelor financiare în viaţa publică şi privată; N. Filip,* despre *Nevoia unui institut zootehnic în ţară; Aldem* despre *Şcolile profesioniste şi cultura generală; D-r Al. Tălăşescu,* despre *Cum să alegem în colegiul unic;* o documentată *Cronică politică* şi un bogat material de *Fapte, Documente* şi *Recenzii* asupra ultimelor publicaţii. Un număr 30 bani,

Anul III — No. 23

FLACĂRA

22 MARTIE 1914

ABONAMENTE: In ţară: lei 6 pe an; 7 lei când se achită prin incasator. Pentru învăţători şi preoţi săteşti: lei 5 pe an
NUMĂRUL 10 BANI
TELEFON 41/7

LITERARĂ ∴ ARTISTICĂ ∴ SOCIALĂ
APARE SÂMBĂTA
DIRECTOR: CONSTANTIN BANU

ABONAMENTE: Peste munţi: coroane 8 pe an; pentru preoţi şi învăţători coroane 6.50 pe an
In străinătate: 10 lei pe an
REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA: Bucureşti
Str. Câmpineanu, 40

ANACREONTICĂ

Cântaţi!.. In noaptea plină de umbre funerare,
Aş vrea să simt un cântec în jurul meu cum creşte
Ca valul unei ape. Suntem în clipa 'n care
Cuvintele stau mute şi cântecul vorbeşte.

Suntem în clip-aceea de spleen, când alinarea
Stă adormită 'n fundul paharelor şi 'n strune,
Absintul poate-acuma să-ţi legene visarea
Şi cântecul s'aline dorinţele nebune...

Strângând la piept viaţa ca pe-o amantă goală
In sgomot de vioare, de şoapte şi de vin,
Putem uita o clipă că lumea e o şcoală
In care stăpâneşte apăsătorul spleen.

La ce-ar sluji de-apururi să răscolim durerea,
Când slabi suntem în faţa eternului imens,
Când ştim că peste veacuri stăpână e puterea,
Şi că în viaţă numai plăcerea are sens?

Să ne 'mbătăm de linii, de forme, de culoare,
Uitând că 'n viaţă suntem o turmă de nomazi;
Trecutul doarme 'n noapte şi lumea-i schimbătoare,
Nu ştim ce va fi mâine, dar ştim ce este azi.

Cântaţi!.. Faceţi să cadă a rozelor risipă,
Să strălucească 'n cupe de aur, vinul clar,
Să n'auzim afară a Morţii neagr-aripă
Şi tainicul berbece al timpului barbar.

Mircea Dem. RADULESCU

ZECE ANI DE CRITICĂ...

In salonul hotelului depe Rigi, Tartarin stă de vorbă cu Bompard, concetăţeanul întâlnit din întâmplare. Lumea din salon îi stânjineşte. Pastorul şi cu cele şase fete ale lui se adâncesc în citirea Bibliei. Tartarin şi Bompard se retrag într'un colţ, ca să vorbească în linişte, îndărătul unui mic paravan. Gustând un pahar de vin, li se deleagă limba. Işi povesteşte fiecare istoria vieţii, faptele mărețe, vânătorile de lei şi de tigri prin Africa, ascensiunea celor mai înalţii munţi din Elveţia. Tartarin, cu deosebire, e însufleţit. Amintirea isprăvilor lui îl încălzeşte; dă ochii peste cap, lovind cu pumnul în masă spre nemulţumirea pastorului şi a fetelor sale. Făcând un gest mai larg, răstoarnă cu mâna uşorul paravan din spate. Tartarin îşi curmă firul vorbirii, privind cu ochii înţepeniţi spre Bompard, şi apoi cu un glas firesc:

— *Mon cher, j'ai renversé la muraille.*

Aţi trebui să auziţi pe minunatul comic Vilbert rostind aceste cuvinte, cu sinceritatea adevărului cel mai vădit. Mlădierea glasului e atât de naturală încât nu-ţi e îngăduită nici o îndoeală. Cu vârful degetelor a răsturnat un zid întreg, tocmai în clipa când îşi povestia vânătorile de tigri din Africa.

Şi acum te întrebi: minte Tartarin? Nu. Priveşte-i în globul limpede al ochilor şi vei vedea că e sincer. Crede cu sfinţenia cugetului în tot ce spune. A ucis tigri, a răsturnat zidul. Lucrurile trecute prin prizma măritoare a minţii lui cresc într'o măsură neobişnuită. Un paravan se preface într'un zid. Tartarin e cea dintâi victimă a închipuirii sale...

...De câte ori mi-se întâmplă să aud vocea îngroşată a unui critic:

— L-am isgonit din literatură pe X!

Mă gândesc la Tartarin ce răsturnase zidul cu atingerea mâinii. Sărmanii amăgiţi ai propriei lor imaginaţii! Morţii pe cari îi ucid sunt sănătoşi. O înţepătură sau o necuviinţă mai mult sau mai puţin nu cântăreşte prea greu.

Şi apoi ce înseamnă această pornire de distrugere? De unde nevoia de a dobori, de a sfâşia, de unde bucuria sălbatică de a sări chiuind în jurul cadavrului închipuit al vrăjmaşului?

Fiecare din noi e făuritorul destinului său. Buni sau răi, suntem ceeace voinţa ne făureşte, prin rodirea germenilor sufleteşti cu cari ne-am născut. Ne ridicăm prin noi şi cădem prin noi. Tot ce vine din afară, lunecă în afară. Că unele împrejurări prielnice ne pot sluji, sau neprielnice ne pot vătăma, e o întâmplare cu o însemnătate mărginită la o clipă. Trebuie să credem în atotputernicia timpului, ce răsbună şi pedepseşte. Atât. Nimic din nimic, dar nici nimic din ceva... Critica nu are menirea de a zădărnici ceeace e, iar ceeace nu e se risipeşte şi fără ajutorul ei... Nu are menirea, dar nici nu poate. Ar trebui să se înrădăcineze în conştiinţa noastră că tot ce porneşte din orbul imbold de a distruge e o pierdere de vreme, e o sleire de puteri ce s'ar putea îndrepta mai cu folos aiure. Credinţa că o statua nu se poate ridica decât din fărâmăturile unei alte statui e o deşărtăciune. Sub soare e loc pentru toţi. Creaţia artistică a unui scriitor e uneori negaţia operei unui scriitor dinainte; prin însăşi fiinţa ei tăgădueşte fiinţa alteia. Dar aceasta, prin afirmaţia puternică a unui principiu generator de artă. Şi principiile se schimbă, dispar şi se întorc din nou în unde, a căror revărsare nu se poate cunoaşte dinainte. A face o operă de artă, înseamnă a face o afirmaţie, ce nu poate să nu se lovească de altă afirmaţie. In acest înţeles, lupta e firească şi îngăduită. Dar a te lupta nu înseamnă a urî. Soldaţii ce se luptă sunt o afirmaţie naţională. Ei însă se luptă fără să se urască.

Sub nici un cuvânt critica nu trebuie pusă în slujba unei uri personale.

Şi, din nefericire, la noi aşa e.

* * *

Sunt zece ani de când am scris cel dintâi articol de critică literară, căreia i-am închinat apoi vreo zece volume...

Pentru activitatea unui scriitor, zece ani pot fi prilejul unui popas și al unei priviri îndărăt. Pornește omul la lucru cu inima plină de nădejde și cu mâna plină de semințe, pe cari le aruncă în drum de oparte și de alta. Unele prind, dar cele mai multe cad pe piatră seacă. Grăbiți și cu ochii îndreptați mereu înspre țintă, nu ne mai uităm îndărăt să vedem dacă munca noastră a dat vreun rod. Și apoi și noi ne schimbăm. Mergând zoriți, ni se pare că rămânem aceiași deși, ne prefacem. In drum lăsăm atâtea credințe și ni se trezesc atâtea idealuri noui, încât fără să bănuim devenim cu totul altfel. E bine deci ca în răstimpuri mai mari să ne oprim o clipă și să ne întrebăm conștiința; să cercetăm cu ce idei am pornit și cu câte din ele am mai rămas. Dacă se revizuesc Constituțiile, e bine să se revizuească și conștiințele. Trupește ne primenim celulele după câteva luni. sufletește nu putem sta cristalizați sub aceeaș formă. Evoluăm.

In aceste rânduri aș voi tocmai să statornicesc ideile generatoare dela cari am plecat și cele la cari am ajuns.

Am pornit cu convingerea că critica *nu e o știință*. Această convingere o am și acum. Atunci mă bucuram, acum însă îmi pare rău. Mai mult decât atât: privesc această convingere ca pe o tristeță zilnică, ca pe o nefericire.

Mi se părea că unul din farmecele criticei e de a fi o artă, și deci un minunat mijloc de a ne întipări personalitatea. Când suntem tineri, ținem să fim personali, ne vedem pe noi în toate, prefacem lumea după pornirile minții noastre. Critica e o lungă primblare în jurul operelor de artă. In această călătorie ne pătrundem de frumusețile dimprejur, le simțim, dar le și mărim prin adausul nostru sufletesc. Orice operă e ea și noi. Fiind o artă, critica e unduioasă, schimbăcioasă, ca norul lui Sully Prudhomme, acum așa și acum altfel, acum lâncedă acum răsboinică, acum rece acum voluptoasă, val de mare ce se frânge de stâncă sau se revarsă molcom pe nisipul țărmului. Neputând atinge cu siguranță adevărul, ea se învârtește în jurul lui. Și împrejurimele sunt mai frumoase; din fiecare colț poți face un *belvedere*, de unde să-ți rotești privirea, îmbrățișând aspecte noui. O critică științifică ar fi o critică sigură dar tristă; ea ar înlătura orice fantezie, orice legănare a minții, orice avânt, orice patimă zămislitoare de frumos. Un critic ar fi un om adus din spate, încovoiat asupra unei cumpene în care atârnă însușirile și scăderile operei de arte. Și ce cântar de precizie! — fără greșeală, fără șovăire, sigur și rece ca un cuțit ce cade greu pe grumazul vinovatului. Nenorocit meșteșug, îmi ziceam. A înlocui întreaga gamă a subtilității minții omenești, printr'o singură formulă rece și lapidară, este a tăia aripile criticei, prefăcând-o din șoim în pasăre de curte.

Așa credeam.

Acum însă nu mai cred. Pe drum am pierdut bucuria ce mă 'nsufleția. Critica e o artă și nu o știință. Ce nefericire! Ca Filoctet, părăsitul erou pe stâncile Lemnosului, îmi vine să mă jăluesc: Opopoi! opopoi! Unde v'ați dus trireme fățarnice, lăsându-mă pe țărmul insulei pustii? Ați pornit spre zidurile Troei, și pe mine m'ați uitat aici cu piciorul rănit de săgeata înveninată a lui Ercule. Opoi! opoi!

Și au trecut triremele științei, spre țelul din urmă: *adevărul;* iar critica a rămas tot pe stânca Lemnosului. E singură. De aici începe mâhnirea..... Toate bucuriile vieții se irosesc, spune Virgiliu, afară de una singură: dragostea de a ști. In noi este o dorință neistovită, fără hotare, de a cunoaște; suntem însetați de această apă a științei. Voim lucruri sigure, hotărîte. «Dacă ai o idee sigură, spunea Goethe, dă-mi-o, — căci idei probabile am și eu îndeajuns.»

Adevărul — iată punctul în jurul căruia ne polarizăm toate tendințele. Voim să știm ceeace e și ceeace nu e; ca și Famulus, voim negru pe alb, un cuvânt, o formulă liniștitoare. Nu ne mai mulțumesc legănările între două idei, între două concepții. Critica însă e încă silită la legănare; ea se mai învârtește în jocul probabilităților. Adevărurile ei sunt în mare parte subiective. Plecând din intuiția noastră, ea poartă întipărirea personalității. Noi suntem chezașii celor ce spunem. Gustul și moralitatea noastră cântăresc mai greu decât forma frumoasă sub care ne exprimăm convingerile.

Aceasta e a doua schimbare pe care trebuie s'o mărturisesc: nevoia de a spune frumos a fost înlocuită prin nevoia de a spune cinstit, estetica a fost înlocuită în planul întâi prin morală. Să mă deslușesc.

*

Am fost chiar dela început un impresionist, și poate singurul care am încercat să dau o lămurire teoretică asupra impresionismului. Sunt și acum. Cu timpul însă am atribuit acestui cuvânt un înteles întrucâtva deosebit.

Impresionismul nu înlătură convingerea. Dimpotrivă o presupune, și o poate chiar presupune în chipul cel mai energic și mai exclusiv. Impresionismul nu e numai expresia unei păreri trecătoare, a unei nesiguranțe, nu e numai frica de orice răspundere. Dimpotrivă, e o afirmație, care, chiar dacă ar fi greșită, se cuvine să aibă chezășia răspunderii noastre. Fără o astfel de chezășie, ea nu are nici o valoare. Impresionismul, așa cum îl înțeleg, intră în tehnica criticei; el e un anumit mijloc de a tălmăci o convingere...

In jurul oricărui lucru se ridică nenumărate probleme; aspectele sub cari poate fi privită o operă de artă sunt felurite. Dacă am sta să le cercetăm pe fiecare în parte, ne-am risipi în amănunte, pierzând din vedere întregul. Impresionismul răspunde unei nevoi de unitate fundamentală minții omenești. Tindem spre simplificare și spre unitate. Din noianul de impresii ce ne copleșesc, trebuie deci să alegem pe cele mai caracteristice, și de se poate să le reducem și pe acestea la una singură generatoare. După cum o noțiune subsumă o infinitate de exemplare, tot așa o impresie critică trebuie să fie o formulă în care să se împletească un număr cât mai mare de impresii de amănunt. Impresionismul este alegerea căutată sau intuitivă a principiului dominator din orice operă de artă. In acest înțeles, Taine, făcând critică științifică, a fost totuș cel mai puternic impresionist în ceeace privește tehnica criticei. Spirit deosebit de generalizator, el a căutat să reducă operile de artă și chiar pe scriitori la o singură formulă explicativă. Incercarea aceasta merge uneori până la arbitrar, dar nu reușește adesea să ne dea cheia de boltă ce descue psihologia încâlcită a unui poet și statornicește locul unei opere pe scara valorilor literare. Am luat ca pildă pe Taine, pentrucă el trece drept critic dogmatic, ceeace nu-l împiedică de a fi și impresionist prin procedeul criticei sale.

Pornind dela ideia că din nefericire critica e o artă, impresionismul trebuie sprijinit și prin mijloace artistice. O impresie e o afirmație, care neavând tăria adevărului științific, poate fi întărită prin toate resursele artei ce sensibilizează ideile, făcându-le mai intuitive și mai convingătoare. Critica nu rămâne străină nici de rostul imaginilor ce apropie de noi noțiunile prea abstracte, nici de întrebuințarea comparațiilor ce caracterizează mai bine, nici chiar de toate ademenirele cuvintelor.

Acest aspect artistic al criticei nu e însă cea din urmă rațiune a ei. Critica se poate lipsi de el. Cu cât trece timpul, cu atât mă conving că peste frumos se ridică adevărul, și în lipsa unui adevăr obiectiv, credința noastră luminată, sinceră, apostolică aproape în ceeace luăm noi drept adevăr. Dacă criticul e și un artist, cu atât mai bine. El trebuie însă să fie numai de cât un om moral, sub pedeapsa zădărnicirii întregei lui activități. Un scriitor lipsit de bunacredință nu are ce căuta în critică. Poate fi orice și cu deosebire poate fi un pamfletar, critic însă nu. Să fii om de gust întâi, și apoi om cinstit. Atât. E mai folositoare părerea sinceră a celui din urmă cititor decât șiretenia sclipitoare a celui dintâi dintre pamfletari. Poetul poate fi oricum; criticului însă i se cere o anumită cinste profesională ce-l pune mai presus de bănueala unei transacții cu convingerile sale. O părere trebuie să fie expresia întregei noastre ființe morale.

Și în această privință stăm rău, dar așa de rău cum nu cred să mai fie vreo literatură europeană.

Literatura română e un lung Calvar. Pe de-oparte o impunătoare massă de neștiutori de carte, străini deci de orice literatură; alături, o pătură cu o cultură fără temelii etnice, îndestulându-și nevoile artistice din alte literaturi. La mijloc abia un strat național, cu o cultură mijlocie, ce nu poate gusta decât o anumită literatură. Atât, în ceeace privește pe cititori. In ceeace privește însă atmosfera morală în care trăește literatura noastră, stăm și mai rău...

In jurul scriitorilor roesc semănători

A doua sezătoare „Flacăra": şi-au dat concursul scriitorii: D. D. Pătrăşcanu, Cincinat Pavelescu, Al. Cazaban, D. Nanu N. N. Beldiceanu şi Al. Mihalescu, artist al Teatrului Naţional

de ură. De-oparte aşa zişii «îndrumători», făuritorii de şcoale şi de bisericuţi literare, iar de alta tot felul de pătimaşi ce nu-şi găsesc un alt rost pe lume decât în spurcarea zilnică a celor sfinte.

De câţiva ani un vânt de vrajbă şi de ură suflă în critica română — un duh de răsvrătire, de înjosire şi de călcare în picioare a celei mai dezinteresate năzuinţe din câte i-au fost date omului: creaţia artistică. O plebe intelectuală s'a ridicat de-odată, peste zăgazurile fireşti, o plebe de o rară paupertate morală, însufleţită de duşmănie împotriva cinstei şi a muncii, dar mai ales împotriva succesului... O carte este o pradă aruncată unor guri înfometate: *ruit irrevocabile vulgus...*

Cunoscutul Castelar spunea că în spanioleşte nu poţi tăcea, atât e de expansivă limba. Am început să cred că în româneşte nu poţi fi cuviincios şi bine crescut. Pretutindeni e o întrecere în necuviinţă şi în insultă... Dacă ar sta cineva să cerceteze manifestările din urmă ale criticei, ar putea face o bogată culegere de grosolănii îndestulătoare pentru toţi automedonii ţării româneşti. Asupra trădătorului Goliescu nu s'a aruncat atâtea injurii câte s'au aruncat asupra piesei din urmă a lui Delavrancea... O operă literară — bună sau mai puţin bună — este îndată înfierată ca o primejdie naţională; scriitorul e legat de stâlpul infamiei şi biciuit în piaţa publică... Cu braţele răschirate stă pe cruce acest nou Christ, neştiutor încă de vina lui. Şi când însetat cere apă, din mulţime nimeni nu-i întinde buretele muiat în oţet. Critica română e fără milă. In loc să ajute arta, o înjoseşte; în loc s'o răspândească prin simpatia ei înţelegătoare, ea caută s'o degradeze.

Ar fi zadarnic să te aştepţi la bunavoinţă. Criticul român nu ştie ce e bunavoinţă. A critica e a tăgădui. Incepe deci cu negaţie. Dar atât nu e deajuns, căci la urmă ne deprindem cu orice negaţie. Găseşte însă nimerit să lovească în tot ce face intimitatea fiinţei morale a scriitorului, în sentimentele lui cele mai delicate, în legăturile sufleteşti, otrăvindu-cu hulă şi cu fierea calomniei. Tot ce era îngăduit în politică, printr'o largă indulgenţă, se strecoară acum şi în literatură. Epitetul murdar se răsfaţă azi şi în critică.

Lucrurile şi oamenii se înlocuesc unii pe alţii. E firesc ca totul să meargă după o lege a progresului. Dar se cuvine ca şi progresul să respecte ceeace înlocueşte. Această cuviinţă e necunoscută multora din cei ce fac critica de azi. Poetul, care a spus că nu e o nenorocire faptul de a nu avea talent, când putem înţelege talentul celorlalţi, a fost un vizionar. Se înşelă: e o nenorocire. E cea mai mare nenorocire ce i se poate întâmpla unui om care şi-a statornicit idealul vieţii în cele spirituale. Căci numai pe seama unei netrebnice răni sufleteşti pot pune atmosfera de vrajbă ce pluteşte în jurul unora.

Depe urma acestei revoluţii plebeene sufere şi limba noastră. Un tulbure şuvoi de cuvinte triviale a intrat în literatură. Şi aici e o adevărată întrecere. Fiecare vrea să fie mai energic în expresie. Am urmărit cu o adâncă strângere de inimă — ca iubitor de limbă frumoasă ce sunt — procesul acesta de trivializare. Am văzut epitetul de «idiot» stampilând pe un scriitor de mare valoare. Pretutindeni răsare cuvântul propriu în toată goliciunea lui hidoasă. Icoanele cele mai impure jignesc bunul simţ la colţul fiecărei fraze... Scriitorii tineri se lasă şi ei ademeniţi de acest puhoi pamfletar ce a înlocuit critica senină şi obiectivă.

Unii din ei, începând bine şi cuviincios, cu respect de sine şi de ceilalţi, au lunecat repede, pe povârnişul patimii. Teama de a nu fi ascultaţi i-a făcut să-şi îngroaşe glasul. Toţi ţipă; au ţipat deci şi ei. Un cititor cu răbdare ar putea dovedi pas cu pas traectoria unora din aceşti critici pe cari frica de a fi trecuţi cu vederea i-a făcut să-şi schimbe fireal Poate o voiu face eu cândva, arătând de pildă felul cum se rosteşte un critic despre o carte în chip deosebit la o distanţă numai de un an, şi care anume e progresul de trivializare a limbii la unul şi acelaş scriitor...

...Intr'o aşa atmosferă ce-ţi rămâne de făcut?...

Să regreţi din suflet că din nefericire critica nu e o ştiinţă care punând câteva formule limpezi şi sigure, să zădărnicească toată această risipă de patimi ruşinoase.

Şi apoi să faci şi să zici ca psalmistul:

— «La râul Vavilonului, aci şezum şi plânsem când pomeniam noi Sionul. In salce pre mijloc de ea spânzurăm organele noastre».

E. LOVINESCU

MARCHIZUL

De mult nu şi-a plimbat Parisul atâtea femei nostime, — şi mai de mult încă gura soarelui n'a sărutat cu aşa drag aluniţele de pe gâturi şi gropiţele din obraji.

Stoluri de copii ciripesc prin parcuri; vesele lunecă pe Sena vaporaşele încărcate, — iar străzile furnică.

Pretutindeni, tinereţe. Pomii de curând îmbrăcaţi, vrăbiile gureşe, florăria umbrelelor colorate, ochii mai drăcoşi şi mersul mai sprinten, — toate sorb viaţă.

'Naintea unui vestit giuvaergiu, — uşoară şi cochetă, se opreşte o limuzină. Din capitonajul 'năuntrului ei, parfumat ca un alcov, — descinde un bărbat. Nu e nici tânăr, nici vârstnic, — şi nici frumos nu e, dar distins. Când intră în magazin, descoperindu-se, cu atâta trufie salută, aşa de aleasă îi e vorba, încât stăpânul, — fizionomist expert, — îl întâmpină cu o măgulită curtenie.

Şi, pe când noul venit se răstoarnă într'un fotoliu oferit, — şofeurul limuzinei, apărut în uşă, se apropie şi, cu cea mai servilă înclinare, îi zice, întinzând mâna:

— Domnule marchiz, v'a căzut mânuşa.

Cu alte cuvinte, întâmplarea avea grijă să prezinte giuvaergiului pe probabilul viitor client, legitimându-i astfel, prin splendoarea titlului, simpatia primei impresii.

— Aş dori, — începe «probabilul», după ieşirea şofeurului, — să aleg o diademă... sau un colan... dar aş prefera o diademă.

— Cum nu, domnule marchiz; orice.

— A, nu! Nu orice. Numai briliante, — sau, excepţional, rubine. In nici un caz însă, perle; sunt funeste.

— Păcat! căci am un pandantif splendid, destinat Ducesei D'Obrandini, — care, fiind, precum ştiţi, în doliu...

— A, da! prin moartea Baroanei de Vaubanges, cumnata mea.

— Aa!... Aşa dar, domnul marchiz este...

— ...fratele Contesei D'Artois. Pentru dânsa chiar voiesc s'aleg... giuvaerul... pe care...

— Da?... întrerupe negustorul, îndemnat de înalta nobleţe a clientului. Atunci, daţi-mi voie să v'arăt un colan, exact ca al Alteţei Sale Principesa de Monacò.

Princiare erau, ce e drept, cele 14 boabe de smaragd, tolănite pe catifeaua cutiei, în care se răsfățau, — dar mai frumoase poate cele trei din mijloc, cari picurau, ca trei lacrămi.

— Da.... negreșit... se înțelege... scandează marchizul, apreciând, prin dibace uitături de cunoscător, subțirimea rețelei de aur, care leagă pietrele. Frumos.. nu-mi displace... însă, dată fiind rudenia lui cu al Principesei, m'aș prinde că și-a majorat pretențiile.

— A, nu! domnule marchiz. 40 de mii. Numai 40, — deși, parafrazând dictonul, aș putea zice: *beauté oblige*. Bineînțeles, Alteța Sa l-a plătit mai mult, pentrucă erea original... și întotdeauna întâietatea...

— ...ispitește, știu, — completează marchizul, zâmbind.

Și, mai evaluând odată din ochi colanul, adaogă:

— Bine... îl iau. Dar, înainte de a mi-l remite, fii bun, te rog, și ajută-mi, scoțându-mi portofoliul, de aici, din drepta. Un trist accident de automobil mi-a fracturat, luna trecută, brațul, — și, deși vindecat, sânt silit să-l țin încă bandat.

Intr'adevăr, mâna dreaptă cu o parte din braț, erau ascunse într'un fel de manșon de atlas, prins, pe după gât, cu o panglică.

— De ce nu, domnule marchiz; bucuros, — răspunde giuvaergiul, și-i dă grațios portofoliul, luat, cu o minuțioasă atenție, din buzunarul dela piept.

Marchizul, încet, cu o vădită stângăcie a celeilalte mâini, cască portofoliul, ia cu greu câteva hârtii de 1000, le răsfiră numărându-le, și vede, mirat, că nu sunt decât 16.

Dar tot el decide:

— Nu e nimic. Scriu soției mele și trimet șofeurul. Zece minute. Iartă-mă însă că, pentru aceasta, abuzez de amabilitatea d-tale, rugându-te să scrii în locu-mi, de oarece mâna mea... e în grevă.

Și, însoțind gluma de un al doilea zâmbet, — dictează:

«Fii gentilă, dragă... și trimete-mi prin «șofeur... 2000 de napoleoni.... pentru... cumpărături». Atât. Iscălit: «Edmond». Cer toată suma, pentrucă, de aici, trec la Club, așa că...

— Da-da, înțeleg. Adresa?

— Nu e nevoie; e șofeurul meu. Un simplu plic.

Și simplul plic, cu «antetul» magazinului pleacă, — dând ocazie domnului marchiz s'acopere așteptarea întoarcerii, cu o convorbire în cel mai elegant stil. Curse, baluri, spectacole, cluburi, de toate vorbește cu o uimitoare pricepere, — iar din voiajuri, pare a se fi întors cu comori de observații, ca cel mai fin psiholog. Și în tot ce spune, e un așa ciudat amestec de ideal și realitate, poezia frazelor se ciocnește uneori de așa amărăciuni, — încât, la sosirea răspunsului, giuvaergiul e sub stăpânirea unei nelămurite dar adânci admirații.

— Iată răspunsul doamnei marchize, — zice șofeurul, — cu verbala însărcinare să reamintesc domnului marchiz că astăseară prânziți la Ambasada Germană.

— Bine, pare a replica marchizul, printr'un ușor gest, — iar din plicul adus, — plic filigranat cu o discretă coroană, — scoate și numără 40 de bancnote.

«Poftim prețul», — «vă mulțumesc», — «la revedere», — «prea onorat», — saluturi, înclinări, petrecere până la ușă, — și, în sfârșit, limuzina, par'că mai cochetă, dispare, — ducând colanul.

* * *

Seara, giuvaergiul suie scara luxosului otel, în care se întoarce, ca de obicei, după închiderea magazinului.

Își sărută nevasta, căci se iubesc, — trec imediat la masă, căci e târziu, — și, tot ca de obicei, primul subiect de vorbă, e bilanțul.

— Ei! cum a mers?

— Slab. Un colan și câteva inele.

— Dar ce-ai luat, cu banii ceruți?

— Ceruți?... Ce bani?...

— 2000 de napoleoni... printr'un șofeur.... scrisul tău... iscălit «Edmond»...

— Cum!... Cu banii mei, a cumpărat colanul?.. Tâlharul!...

La aceeași oră, — marchizul, fost pușcăriaș, și șofeurul, pungaș ucenic, — intrau, ca doi modești călători, în gara Bruxelles.

Haralamb LECCA

□ □ □

CHEMARE

Te-apropie, lumina mea curată,
Intoarce-mă din moarte la vieață,
Ridică-mi din a nopții neagră ceață
Credința mea rănită, 'ngenunchiată.

Oștean scăpat din lanțurile grele,
Tu, cântec drag, la mine vino iarăș,
Rămâi cu mine, scump și vechi tovarăș,
Să prea mărim pe doamna lumii mele.

O tu, minune albă 'ntre regine,
Ce zei ți-au pus în piept adâncul milei,
Ți-au împletit în zâmbet zorii zilei
Și-au îndreptat cărarea ta spre mine?

Subt ochii tăi, ca piscul 'nalt de munte
Se 'nalță biata mână de țărână,
Se 'nalță și, sfidând a soartei mână,
E gata iad și ceruri să înfrunte.

La glasul tău cântarea mea învie
Și sufletul, adâncul ocean,
Ți-așterne'n cale cel mai scump mărgean,
Iubirea, partea lui din veșnicie.

Mi-ești dragă tu și-a codrilor fanfară,
Și, ochii cum te 'nchid în calda rouă,
Mărirei tale — aduc cântare nouă, —
Mi-ești dragă tu și soarele de vară!

I. U. SORICU

□ □ □

FRÉDÉRIC MISTRAL

„Poète qui fit des chansons
Pour une belle Provençale..."
F. M.

Trăia într'un sat din Provența, în mijlocul gospodăriei rânduite de către străbunic într'al optsprezecilea veac, la Maillane, un bătrân trecut de optzeci de ani, dar atât de profund legat de sufletul de totdeauna al Provenței, încât părea tot atât de vechiu pe acel pământ ca și Mistralul ce trece, suflet al ogoarelor, ca și portocalii ce înfloresc statornici pe aceleași plaiuri.

N'a chemat niciodată gloria la sine și a rămas mult departe de piața unde se împarte slava și semnele ei văzute; și totuș numele lui s'a răspândit pretutindeni și măririle trecătoare ale zilei n'au

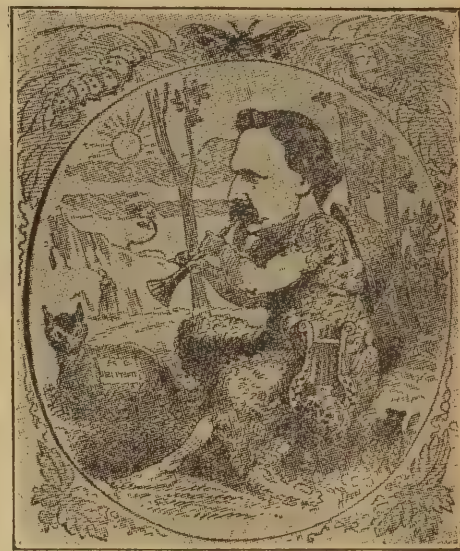

Caricatura lui Mistral *(de Hadol)*

pregetat să vină ele să se închine în casa de țară a bătrânului plugar, acolo unde se întrupase sufletul veșnic al unui neam întreg în cântecul poetului.

N'a făcut niciodată „literatură" și totuș a însemnat în cartea de aur a literaturii un nume ce nu se va șterge ușor: dacă s'a despărțit de plug și s'a dus să învețe în orașe sgomotoase cartea tuturora, n'a făcut-o decât pentru ca să se întoarcă cu mai multă dragoste de brazda părintească și, dacă și-a părăsit în treacăt graiul învățat dela Délaïde, fiica lui Poulinet, primarul din Maillane, și soția venerabilului François Mistral, a fost numai ca să-l prețuească mai mult și să caute a-i da o nouă strălucire și o nouă putere de viață.

A scris fără să știe că creiază, în mijlocul înțelepților bătrâni de țară, la auzul frumoaselor basme provențale, povestite de câte o bătrână din vremea marei revoluții, trăind viața simplă, creștinească și curată a țăranilor din Maillane, și „cu aceștia, cari au fost modelele și învățătorii mei în poezie — cum scrie el — în mijlocul frumoasei lumini a soarelui, întins sub o salcie, am învățat să cânt din cobuz într'o poemă, în felul lui Virgiliu, *Secerișurile*".

Mistral cu soţia, stând de vorbă cu Paul Mariéton

Şi tot astfel, şi tot în urma plugului, când avea douăzeci şi unu de ani, cu piciorul pe ogorul părintesc şi cu ochii spre cele din urmă culmi ale Alpilor, a luat hotărârea: „mai întâi de a reînălţa, de a reînvia în Provenţa sentimentul de rassă pe care îl vedeam secătuind prin educaţia falşă şi nefirească dată în toate şcolile; apoi de a înfăptui această reînviere prin reîntoarcerea la limba firească şi istorică a ţării, împotriva căreia toate şcolile duc răsboi de moarte; şi însfârşit de a da iarăş avânt graiului provenţal prin suflul şi înflăcărarea divinei poezii".

Aceste mari gânduri erau purtate pe firele brazdelor care se deşirau la Maillane pe ogorul părintesc şi de acolo avea să se audă glasul care chema la viaţă un neam pornit pe calea dispreţului de sine însuşi. Cu aceste mari gânduri se reuniră câţiva tineri poeţi în societatea *Felibrilor* şi dădură poeziei provenţale o nouă vigoare avântată, de care avea să se resimtă întreaga poezie franceză şi al cărei răsunet avea să răsbată departe în întreaga lume latină.

Poeţii căutară să desmormânteze comorile limbei provenţale din vorbirea curată a ţăranilor stăpâni pe ţarinele ce se întind din Alpi şi până dincolo de Ron; ei găsiră, în reîntoarcerea la poporul cel mare şi neschimbător obârşia adevăratei poezii din toate timpurile şi fură darnici cu poporul provenţal dăruindu-i din propriile sale bunuri. Nu fără mândrie am întâlnit în amintirile lui Mistral mărturisirea că atât el cât şi Roumanille—un alt mare cântăreţ provenţal—au avut drept model pentru acţiunea întreprinsă şi regenerarea limbei literare româneşti prin influenţa populară la mijlocul secolului trecut.

„Tot astfel Românii — scrie Mistral — când voiră să-şi reînvieze limba lor naţională, după cum ne povestia Alexandri, pierdută sau conruptă de către classele burgheze, se duseră să regăsească adevăratul lor grai în câmpii şi în munţi la ţăranii cei mai puţin cultivaţi".

Din aceste pilde, intenţii şi hotărâri luară fiinţă mai întâi colecţia de poezii provenţale, *Les Provençales* (1852), la care contribuiră toţi trubadurii, tineri şi bătrâni, ai ţării din Miazăzi; reuniunile anuale ale *Felibrilor*, cu concursuri de poezie şi jocuri de flori, în uz încă şi astăzi, şi dicţionarul definitiv al limbei provenţale, o operă enormă, dusă, după o muncă de două decenii la bun sfârşit. Pentrucă trăia cu atâta intensitate, această şcoală nouă provenţală era combătută din multe părţi cu cea mai mare înverşunare. *Tartarin,* dacă abia era pe cale să apară, se găsia schiţat în multe spirite şi de aici necredinţa aproape generală în însemnătatea unei lucrări începute în vecinătatea portului Tarascon...

Trebuia o operă impunătoare, ca să consfinţească în faţa tuturora dreptul la viaţă al şcoalei literare celei noui.

Această operă a răsărit tot din brazda ogorului din Maillane şi este titlul de glorie cel nemuritor al lui Frédéric Mistral. E poemul *Mirèio.*

Imbătat de toate aceste visuri de reînălţare prin poezie a „patriei" sale, pătruns de seva provenţală pe care o simţia circulând în vine cu o tinereţă nouă şi dornic să desvăluie din viaţa provenţală tot ce era mai profund, mai curat şi mai preţios, pentru a cuceri prin admiraţie, Mistral începe într'o seară, pe vremea semănatului, privind în ogorul părintesc pe plugarii ce cântau în urma plugului, întâiul cânt din *Mirèio.* Era o poveste în felul poveştilor provenţale; dacă feciorii şi fetele din jurul Maillanei ar fi ascultat-o cu inimele mişcate, şi dacă Arles, orăşelul cel mai însemnat din ţinut, ar fi recunoscut în *Mirèio* propria sa poezie, cântăreţul ar fi atins cea mai îndrăzneaţă culme a ambiţiei sale. Nici nu avea un plan hotărât când începuse poemul.

„Imi propusesem — scrie el — să aprind o pasiune puternică între doi copii frumoşi ai naturii povenţale, din stări deosebite, şi apoi să las să se desfăşoare viaţa în voia vânturilor, cum se desfăşoară în împrejurările neprevăzute din realitate".

Ceeace dădea o minunată noutate poemului era vigoarea şi sinceritatea inspiraţiei; Mistral nu cânta viaţa depe ogoarele Provenţei, obosit şi sătul de rafinăriile unei civilizaţii prea înaintate, ca Theocrit sau ca Virgil, ci o cânta după ce o trăise în întregime şi în toată încordarea ei, contopind viaţa şi arta într'o operă cum nu pot produce decât geniile epocelor primitive. Când Lamartine află de acest poem şi-l cunoscu, anunţă Parisului, cufundat în admiraţia sa pentru gloriile zilei, că „un mare poet epic s'a născut".

„Printre spiritele mari ale literaturilor din toate vremile, sunt unii al căror geniu e tot atât de înalt ca şi bolta cerească, atât de profund ca abisul sufletului omenesc, atât de vast ca şi gândirea; dar mărturisesc cu tărie că n'am citit niciodată, în afară de Homer, pe vre-unul care să aibă un farmec mai neaşteptat, mai naiv, mai isvorât din puritatea naturii, ca poetul sătean din Maillane.

„Da, poete din Maillane, poemul tău e o capo d'operă; voiu spune mai mult: el nu e din Occident ci din Răsărit; s'ar zice că o Delos plutitoare s'ar fi alipit printr'o minune la pământul Provenţei, aducând cu ea şi pe unul dintre acei cântăreţi divini din neamul Mellesigenilor.

„Tu eşti de sub un alt cer şi ai alt grai; dar ai adus cu tine clima, graiul şi cerul tău! Nu te întrebăm de unde vii, nici cine eşti: *Tu Marcellus eris!*".

Şi astfel Vincent şi Mirèio, smulşi de sub cerul Provenţei, intrară, având drept crainic pe cel mai mare cântăreţ al vremii, în literatura Franţei şi în literatura universală.

Opera nemuritoare a vieţii lui Mistral era înfăptuită; Parisul, împărţitor de slavă, îl chema cu toate ademenirile sale şi poetul cunoscu toate mulţumirile acestei slave, dar rămase credincios pământului ce-i dăduse viaţă şi-i creiase un suflet. A fost un exilat oriunde nu erau zările albastre ale Alpilelor Provenţii şi unde nu suna cântătorul grai provenţal; deaceea nu şi-a smuls niciodată legăturile din ţara de Miazăzi, a revenit cât mai des la ea şi apoi, încărcat de ani şi glorie, s'a oprit pentru totdeauna în pământul pe care îl iubise, îl cântase, îl dăruise cu o viaţă nouă şi o nouă înflorire omenească.

Const PAUL

ALEXANDRI ȘI MISTRAL

Concursul dela Montpellier.—Alexandri premiat. — In mijlocul Felibrilor. — Alexandri despre Mistral

Dintre poeții noștri mai vechi, Vasile Alexandri a cunoscut de-aproape pe Mistral. Dintre cei tineri, d-l Leon Feraru, care acum se află în America, a avut norocul să-l vadă și să-i vorbească.

Vasile Alexandri a cunoscut pe Mistral cu prilejul concursului de la Montpellier. După cum se știe, în anul 1878 s'a constituit la Montpellier o societate a limbilor romanice, care a pus la concurs *Cântecul gintei latine*, „cu scopul de a-l traduce în toate idioamele romane, de a-l pune pe muzică și de a-l populariza în întreaga lume latină". La acest premiu, a concurat și Alexandri, câștigând, spre cinstea sa și a țării noastre, premiul întâi.

Victoria aceasta l-a bucurat mult pe Alexandri, care, multă vreme în urmă, vorbia cu îngâmfare despre ea. Războiul neatârnării era, în închipuirea sa fascinată, de-opotrivă cu isbânda de la Montpellier. Dovadă: în scrisoarea pe care i-a adresat-o lui Negruzzi la 25 Iunie 1878, bardul din Mircești spune, vorbind de nedreptatea congresului din Berlin: „Cunoști vorba Românului: una caldă, alta rece; ea ni se aplică de minune. *După Grivița și Montpellier*, a urmat Berlinul; după victorii, loviri amare". Iar în altă parte Alexandri spune: *„Ne-am luptat vitejește la Grivița, am triumfat la Montpellier.* Tot ast-fel vom triumfa cu vremea și pe câmpul politic".

IN MIJLOCUL FELIBRILOR

Inainte de concurs și chiar câți-va ani după concurs însă, Alexandri nu cunoștea personal pe nici unul din Felibrii, nici chiar pe Mistral. Chiar el mărturisește într'o scrisoare:

„Cât pentru persoanele cari au compus juriul nu le cunosc. Știu însă că Mistral este autorul poemului *Mireio*, care a ilustrat pe poetul provençal, fiind foarte frumos și plin de adevărată poezie".

Fiind-că nu putea să rămâie în această ignoranță, Alexandri s'a dus în anul 1882 la Montpellier și la Maillane să facă cunoștință personal cu Felibrii și ilustrul lor șef.

Iată cum descrie el, într'o scrisoare adresată doamnei Alexandri, primirea strălucită ce i-au făcut Felibrii:

„Sosind eri, Duminecă, la Montpellier, am fost primit la gară de către Bonaparte Wyse, baronul de Turtulon, Laforgue și alți amici ai mei necunoscuți. Pe la orele 2 după amiază, ne-am dus aproape de Montpellier, în parcul unui castel unde erau adunați mulți Felibri și multe dame. Acolo am fost așezat pe un jelț, în ochii tuturor, ca un obiect de curiozitate, alături de doamna prezidentă și am asistat, timp de 4 ore, la numeroase cetiri în limba provențală și cântece populare, care produse mare entuziasm. Studenții români din Montpellier mi-au prezentat o mare coroană de trandafiri pe care i-am împărțit la dame, după ce le-am cetit în gura mare cântecul gintei latine.

„Seara, pe la 7 ore, mare banchet în onorul meu, la care asistau vre-o 60 de persoane. S'au ridicat multe toasturi în onorul meu și, în fine, mi s'a oferit o statuetă de bronz foarte frumoasă, din partea Felibrilor. Am mulțumit cum se cuvine și m'am întors acasă pe la miezul nopții. Sunt sănătos și am de gând a pleca de aici poimâine, ca să mă întâlnesc cu Mistral la Avignon. Apoi m'oiu duce la Forcalquier. N'ai nici o grijă, îți e voinic moșneagul".

ALEXANDRI DESPRE MISTRAL

La 12 Mai 1882, Alexandri a vizitat pe Mistral la Maillane. Iată în întregime scrisoarea în care poetul de la Mircești face portretul ilustrului scriitor provențal:

„Eri dimineață am plecat de la Marsilia și am sosit la Avignon pe la 11 ore. La gară ne aștepta Bonaparte Wyse care venise aici înaintea mea și îmi reținuse o odae bună la otel. Am plecat îndată, împreună cu o trăsură, la Mailan ca să visităm împreună pe celebrul poet al Provenței, Mistral. După o oră de primblare, am sosit într'un sat mic, așezat în fața munților Alpi, și m'am întâlnit cu amicul meu necunoscut. El locuește, ca mine, la țară, într'o căsuță mică, înconjurată de o mică grădiniță și lucrează necontenit într'un cabinet bine luminat și simplu mobilat, ca al meu.

„Mistral e un om de vre-o 52 de ani, înalt, frumos, cu fruntea largă, cu păr bogat și argintiu; fizionomia lui e plăcută, veselă, simpatică și graiul lui poetic. Cum m'a văzut, m'a luat în brațe și ne-am sărutat împreună ca doui frați ce nu s'au întâlnit de mult. Soția lui, mai tânără de cât el cu vreo 25 de ani, ocheșică și grațioasă, ne-a trimis în sala unde era pusă masa pentru dejun. Am șezut la masă, patru ore, grăind cu veselie, închinând sănătăți pentru țară și familia mea. Intr'un cuvânt am petrecut până la 6 ore cu cea mai vie mulțumire. Madam Mistral ne-a cântat cântece provențale foarte plăcute și a cetit *Cântecul gintei latine* cu mult entuziasm. I-am promis să-i trimit un costum național complet. Te rog dar să te ocupi cu găsirea lui, pentru ca să-l pot expedia îndată ce voiu sosi acasă.

„La întoarcere, Mistral ne-a întovărășit la Avignon pentru ca să șadă cu mine până astăzi la ora unu după amiază, când am să plec la Forcalquier. Aici chiar sub hotel este librăria lui Bușeli, prietin al lui Mistral și poet. Incă un amic de-ai mei care a fost fericit de-a mă vedea".

V. ALEXANDRI

...Și sunt 34 de ani de când Alexandri l'a cunoscut îmbătrânit pe Mistral!

Al. ȘERBAN

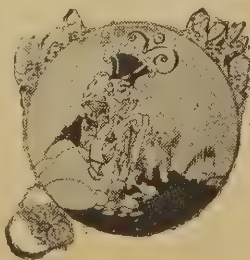

MORMÂNTUL MEU

Nu nouă, Doamne, ci numelui tău
și Provenții noastre dă slavă.
(Epitaf)

Sub ochi am zidirea — și alba ei cupolă — unde, ca și melcii — mă voiu tupila la umbră.

Cea de pe urmă năzuință a trufiei noastre — pentru a scăpa de timpul lacom — nu oprește ca ieri sau astăzi — să se schimbe repede în lungă uitare.

Și când oamenii vor întreba — de Jean des Figues, de Jean Guêtré:
„Ce-i bolta asta?" vor răspunde: —
„E mormântul Poetului".

*

„Poet care a făcut cântări — pentru o frumoasă Provențală — ce se numia Mirèio: ele sunt — ca în Camergue țânțarii,
„Imprăștiate aproape pretutindeni... —
Dar el trăia în Maillane, — și bătrânii din ținut, — l'au văzut bătând cărările noastre".
Și apoi într'o zi vor spune: „E cel — pe care l'au ales rege al Provenței...
Dar numele său nu mai trăește — decât în cântecul greerilor bruni."

*

La urmă, sfârșind toate lămuririle — vor spune: „Aici e mormântul unui Mag, — căci zidirea poartă chipul — unei stele cu șapte raze."

FRÉDÉRIC MISTRAL

□ □ □

CÂNTEC

E-o păsărică 'n pieptu-mi,
Și ca din vis tresare
De câte ori aude
Venind cocori din zare.

Dar ce cumplit se sbate
Când trec plutind ușor;
Va fi 'nțeles, se vede,
Ceva din limba lor.

Și neputând să sboare
Sus în albastrul cer,
Prin ochi-mi trist privește
Cum se tot duc și... pier.

Podeni **V. PODEANU**

□ □ □

CRONICA MUZICALĂ

Palatul Ateneului. — *Al XVII-lea concert simfonic cu concursul violonistului Mircea Bârsan.— Concertul pianistului Teofil Demetriescu.*

Sala Liedertafel.—*A IV-a audiţiune a „Quartetului bucureştean" cu concursul D-rei Aurelia Cionca.*

Simfonia în do minor a lui Haydn, deschidea al XVII-lea concert simfonic: acele pagini vechi de aproape un veac şi jumătate, dar mai pline de tinereţe decât multe pagini de azi, sunt un model de graţie şi de spirit; ideile curg, drăgălaşe, surâzătoare, clare ca apa de izvor şi mica orchestră de care se slujia „tatăl simfoniei", e de o transparenţă cristalină.

Foarte bine redată, simfonia lui Haydn, e prielnică naturei D-lui Dinicu.

Trebue mărturisit însă, că atât alegerea *Variaţiunilor pe o temă de Haydn* ale lui Brahms, — curioase sub punctul de vedere pur scolastic, — şi uverturei *Carnaval* de Dvorak, cât şi interpretarea lor, au păcătuit: literatura simfonică numără atâtea pagini demne de a fi destăinuite, încât e muncă zadarnică de a le substitui lucrări de o importanţă secundară; apoi, *Variaţiunile* lui Brahms au fost dirijate cu o nervozitate exagerată şi *Uvertura* maestrului ceh, luase proporţiunile unui nemaipomenit *prestissimo;* cu o vădită trudă parveniau bieţii muzicanţi ai orchestrei să urmeze o baghetă atât de ambalată.

Dar surpriza mare a acelui concert, a fost tânărul violonist Mircea Bârsan: închipuiţi-vă un adolescent, un licean de vreo 16 ani, voinic, voios, neîndemânatec încă în ceiace priveşte „arta de a se prezenta graţios şi totdeodată mândru înaintea publicului", un licean cu ochii sclipitori de inteligenţă, — necunoscut până eri, — care a ţinut o sală întreagă încordată sub farmecul arcuşului său convingător: dela prima notă a *Concertului în do minor* de Wieniawsky copilul a cucerit miia şi mai bine de auditori, printr'o putere de ritm, printr'o justeţă de sunet, printr'o sonoritate, printr'un mecanism, printr'o interpretare din care isbucnia viaţă, viaţă multă, o sevă abundentă, copleşitoare de viaţă, o poftă nebună de muzică, o beţie cumplită de „magie a sunetelor"!

Şi când, după nenumărate rechemări, a atacat gravul şi pătrunzătorul *Preludiu şi Allegro* de Pugnani-Kreissler, o sală întreagă l'a aclamat.

Cu acest voinic licean, suntem departe de „copiii— minune" palizi, degeneraţi, cu plete lungi şi pantaloni scurţi; cei mai mari detractori ai lor, sunt dezarmaţi în faţa unei firi artistice ca aceia a tânărului Mircea Bârsan; nimic copilăresc, nimic silit în interpretarea sa atât de sănătoasă, în inima sa atât de vibrătoare.

Dar, din cununa timpurie ce a ştiut s'o cucerească copilul necunoscut până eri, trebue culese florile cele mai frumoase şi oferite cu inimă curată şi cu respect, distinsului maestru care a ştiut să descopere acu zece ani, pe acest rar talent şi să-l cultive cu o iscusinţă şi cu o dragoste ce-i fac cea mai mare cinste: acel maestru nepreţuit, acel suflet nobil e d-l Eduard Caudella, veşnic tânărul patriarh al muzicei româneşti, compozitorul care a îmbogăţit literatura noastră muzicală cu atâtea opere vocale, lirice şi instrumentale de valoare, profesorul care a format atâţi elevi, azi maeştrii de seamă.

Şi când adolescentul nostru, sărbătorit pe estrada Ateneului şi în saloanele capitalei, unde se face muzică pentru muzică, când Mircea Bârsan va deveni un mare violonist, — unul din cei câţiva „rari aleşi",—să-şi poarte necontenit amintirea recunoscătoare spre acel maestru eminent.

Sunt sigur că autorităţile competinte vor înlesni minunatului copil, mijloacele de a-şi desăvârşi arta în streinătate: sacrificiul consimţit va fi compensat prin isprăvi cari vor purta departe încă un nume de român!

* * *

Tânărul pianist, d-l Teofil Demetriescu, ne face mare cinste: sălile de concert ale oraşelor cele mai muzicale, îi deschid largi porţile; ziarele din München, Hamburg, Berlin, Lipsca, Praga, Copenhaga, îi laudă frumoasele calităţi de virtuoz; puţini români au avut o presă atât de favorabilă în streinătate.

Succesele sale nu ne surprind: de copil îl frământa pasiunea muzicei: îl văd în loja comitetului Ateneului, băeţandru cu masca expresivă, urmărind pe partiţiunea de orchestră, concertele simfonice ale neuitatului Ed. Wachmann; mai târziu plecă în streinătate, cu gândul de a deveni virtuoz, studiă pianul sub direcţia lui d'Albert, maestrul neîntrecut, şi îşi văzu în fine visul cu ochii: ajunse virtuoz al pianului.

In concertul ce l'a dat la Ateneu, Marţia trecută, tânărul pianist cu masca beethoveniană, ne-a prezentat un program eclectic şi bogat: *Preludiul şi Fuga în re major* de I. S. Bach, *Sonata în la bemol op. 110,* una din compoziţiile cele mai mişcătoare ale lui Beethoven, „expresiune în muzică, a unei convulsiuni intime a vieţei Titanului"; tot de Beethoven *Rondo op. 129* („Gologanul perdut"); de Chopin *Nocturne op. 9 No. 3, Etude op. 25 No. 12;* de Liszt *Sonata în si minor, Valse-impromptu, Gnomenreigen* şi de modernii Ganz *Marche fantastique,* E. Blanchet *Au jardin du vieux sérail,* Busoni *Dans contrapuntic, Scena de Balet No. 3* şi Debussy *Reflets dans l'eau.* Precum vedem, muzică minunată, multă muzică bună şi foarte puţină muzică mediocră.

Tecnician puternic şi desăvârşit, d-l Teofil Demetriescu se găsia la largul său în *Fuga* nemuritorului Cantor, în paginele lui Liszt şi ale lui Busoni; în *Dansul contrapuntic,* mai cu seamă, extraordinarul său mecanism a făcut minuni.

La acele calităţi de neobişnuită tecnică, trebue să mai adăugăm o intelectualitate foarte desvoltată, o inteligenţă superioară şi o vădită tendinţă de originalitate adesea surprinzătoare, în arta tânărului pianist.

Sub o răceală pe care o atribui mai mult unei idei greşite şi momentane ce-şi face despre interpretare, sub acele cenuşi, îmi place să întrevăd cărbunele din care va ţâşni flacăra binefăcătoare: virtuozitatea şi inteligenţa, nu pot produce decât rezultate necomplecte, dacă nu sunt ajutate de sensibilitate şi de emoţiune; acest tânăr trebue să aibă o inimă: să n'o ascunză, s'o lase să vibreze: numai atunci va fi un artist desăvârşit.

* * *

A IV-a audiţiune a „Quartetului bucureştean", care în *„Quintetul în fa minor"* de Brahms, se transformase în „Quintet bucureştean" (precum ar spune d-l de La Palisse), a fost din cele mai reuşite.

Cu d-ra Aurelia Cionca la piano, d-nii Geza de Kresz, Bernhard Metzner, Hans Skohoutil şi Emil Waterstrat au interpretat *Quintetul în fa minor, op. 34* de Iohannes Brahms, atât de personal ca factură, şi de o inspiraţie atât de bogată, cu un ansamblu bine cumpănit, cu o fuziune absolută a timbrelor, fără acele nesuferite abuzuri de *rubato.* D-ra Aurelia Cionca, care consimţise, spre marea noastră bucurie, să participe la acea atrăgătoare şedinţă de muzică pură, a ţinut partea pianului cu o rară autoritate: vervă, mecanism, ritm, stil, sonoritate, au împodobit, interpretarea atât de strălucită a distinsei şi tinere virtuoze. Apoi, cu aceleaşi frumoase calităţi au executat cei patru tovarăşi, celebrul *Al 77-lea quartet* (Imnul Austriac) de Haydn, al cărui final a fost bisat în urma aplauzelor ce ameninţau să nu mai ia sfârşit şi în fine, foarte interesantul *Quartet în re bemol major* al compozitorului ungur Dohnany.

Examinând în parte pe aceşti quartetişti, vedem că d-l de Kresz pune o tecnică de o sonoritate egală, distinsă, în slujba paginei interpretate; tecnica sa nu ocoleşte nici o dificultate când e vorba de a da unei fraze caracterul ei propriu. D-l de Kresz e un artist cinstit şi convins. Că d-l Metzner (vioara II-a) e demnul frate gemen al d-lui de Kresz, căruia îi dă replica în fraza, în *stacato,* ce le schimbă cu vioara primă, lăsându-ţi impresia că acea replică o realizează tot d-l de Kresz. Că d-l Skohoutil e un viguros altist, cu o frumoasă calitate de ton de care nu abuzează niciodată: timbrul instrumentului său, nu-l afirmă nici o clipă, peste sau sub celelalte. Că d-l Waterstrat, violoncelistul, e impasibil, corect şi discret.

Aceşti patru tovarăşi, formează între dânşii o asociaţie în care domneşte din ce în ce mai mult, coeziune perfectă, disciplină riguroasă.

Sforţările lor au fost încununate cu un succes de care ne bucurăm sincer şi care-i va încuraja în tentativa lor atât de nobilă.

Desigur, că la anul, audiţiunile lor vor fi mai numeroase: amatorii de muzică pură, vor găsi astfel un colţ binefăcător, unde îşi vor încălzi inimile.

Rare ori, la noi, s'a afirmat dela început, cu o astfel de unanimitate, un succes care nu datoreşte nimic reclamei.

M. MARGARITESCU

□ □ □

CARŢI NOUI

Ochiul Dracului, schiţe şi nuvele, de *I. Chiru-Nanov.* Tip. Niculescu, Bucureşti, 1914.

Nu ştiu dacă d-l Chiru-Nanov are admiratori entuziaşti; cred însă că sunt mulţi cititori cari îl urmăresc cu simpatie. Felul său, cu totul simplu, de a povesti, ca şi subiectele cari evită în chip statornic de a fi „epatante", fie prin noutatea, fie prin enormitatea lor, atrag uşor atenţia şi o reţin fără s'o obosească curând. In „Ochiul Dracului", prima nuvelă din volum, autorul înfăţişează, desigur, o dramă sângeroasă şi urmăreşte oarecare efecte literare într'un stil mai cu îngrijire cultivat; dar schiţa e întemeiată pe concepţia prea simplă a poporului: „Banul e ochiul dracului" şi e mai mult descrierea unei scene, văzută de departe sau pe o pânză de cinematograf, decât înfăţişarea unui suflet într'un moment al activităţii sale. Un om oarecare nu omoară numai pentru simplul motiv, că dintr'o comoară uriaşă vrea să facă două grămezi în loc de trei; trebuie ca acel om să fie rău şi pervertit de mai înainte, căci altfel gestul său ne apare nemotivat; autorul însă nu ne dă amănunte asupra acestui suflet de ucigaş, decât doar că îl prezintă ca pe un aventuros căutător de comori. Un subiect întru toate analog tratează şi Galaction — îl citez ca să-mi lămuresc mai bine deosebirea între două chipuri de a trata — în *Gloria Constantini* din ultimul său volum; Galaction motivează gestul final al nuvelei, aproape acelaş ca şi în *Ochiul Dracului,* făcând istoria decadenţei morale a unui suflet, încă din naştere rău dăruit, şi astfel creiază o nuvelă care nu e numai povestirea simplă a unei acţiuni, ci încă şi desvăluirea lungului drum sufletesc care duce la acea acţiune.

D-l I. Chiru-Nanov

D-l Chiru-Nanov nu are însă această preocupare şi din această cauză nuvela sa, ca acţiune intensă, este lipsită şi de concepţie profundă şi de pătrundere psihologică.

Genul în care se poate recunoaşte personalitatea d-lui Chiru-Nanov este genul povestirii uşoare, inspirată din viaţa de toate zilele, mai ales din traiul funcţionarilor publici. Aceştia au găsit în proza din volumul *„Ochiul Dracului"* o oglindire fidelă a lumii lor de dureri şi bucurii mărunte, aşa de profund omeneşti prin realitatea lor sinceră şi atingătoare.

Asupra acestei lumi funcţionăreşti, pe care d-l Chiru-Nanov o cunoaşte în amănunte precise şi vii, găsim în ciclul nuvelelor sale povestiri răsleţe care alcătuesc aproape o concepţie unitară. Formalismul exagerat al celor „mari" din care sufăr cei mici *(Condica)* şi nevoiaşii veniţi după drepturile lor în faţa autorităţilor *(Avizul);* spiritul de şicană interesată, cultivată uneori cu o vigoare şi o consecvenţă admirabilă *(Cum lucrează şeful);* influenţa politicei care sileşte pe cei puternici să comită, fără de voia lor, cele mai dureroase nedreptăţi *(Inchinat slujbei)* şi alte note caracteristice ale vieţii noastre funcţionăreşti sunt redate cu tot adevărul psihologic, coloarea specială şi vioiciunea mişcată, necesare pentru reprezintarea sintetică a acestei vieţi. Nu

e încă o concepţie deplină, pentrucă tagma funcţionărească nu e redată decât prin latura sa parazitară, inutilă şi nedreaptă; iar dacă viziunea artistului este că acesta e unicul ei aspect adevărat, era nevoie de povestiri mai puţin răsleţe şi concepute pe un plan mai vast pentru a realiza şi în spiritele cititorilor aceeaş viziune.

Aci avem deaface însă cu lipsa cea mare a întregei noastre producţiuni actuale în proză: activitatea fărâmiţată şi măruntă de schiţă. Până la un punct e inutil să mai amintim de această lipsă, căci „nu sunt vremile sub cârma omului"... Literaţii noştri au, în epoca lor de fermentaţii creatoare, literatura drept o îndeletnicire accesorie, pe care n'o pot urmări decât în chip discontinuu şi fragmentar. Publicaţiile noastre periodice au nevoie, ca să se alimenteze în chip regulat, de bucăţi cu dimensiuni restrânse, astfel încât şi modul de a lucra al literaţilor noştri şi necesităţile debuşeurilor publicistice îi obligă să fugă de operile *de longue haleine*. Volumele apar astfel fără nici o emoţie nouă pentru cititor, căci abia de există oarecare înrudire de factură şi de colorit între piesele răsleţe, adunate la întâmplare într'un volum variat şi difuz.

D-l Chiru-Nanov are şi bucăţi de descripţie, îngrijite, în formă *(Zmeul, Ţiganul, etc.)*, dar felul său personal d'a scrie, se desvăluie în nuvelele din viaţa funcţionarilor. Iată rânduri simple, de-o remarcabilă lipsă de „literatură", dar preţioase tocmai prin potrivirea lor deplină la fondul pe care îl îmbracă:

„Se isbi uşa cu putere. Iată-l şi pa d-l Şef: scurt şi pântecos, o redingotă verzuie îi bate genunchii, iar pantalonii învârgaţi, largi ca nişte mâneci de antereu, îi îmbucă ghetele sătule, ce se lăfăesc pe duşumele ca două raţe leşeşti. Pufni de câteva ori pe nas şi apoi îşi dete drumul de sus în jilţul moale:

— Ale dracului sărăcii, domnule!.. Să nu găseşti o ţigară în toate birourile!

Copistul sări depe scaun.

— Poftiţi, dom'le Şef! şi-i întinse port-ţigaretul.

— Da voi, de ce nu lucraţi, mă?! îi luă Udreanu în primire.

— Lucrăm, dom'le Şef!..

— Lucraţi al dracului!...

Apoi, ducând mâna la ţigări:

— Mai ai?!

— Luaţi, dom'le Şef!..

— Atunci dă-le încoa! şi-i umflă toate ţigările, lăsându-i tocul în mână.

Copistul trecu la masă şi înghiţi în sec".

Pot găsi unii că acest stil e primitiv şi neînsemnat. El însă e adecuat fondului şi pentru aceasta intră în domeniul artei.

C. Sp. HASNAŞ

ECOURI

Un român „nemuritor" al Franţei— **O cinste, pe care de două veacuri, adică de la Dimitrie Cantemir, neamul nostru n'a mai avut-o: d-l Alex. Xenopol, savantul academician, istoricul nostru strălucit, a fost ales membru activ al Academiei franceze. Această înaltă instituţie de cultură are şase scaune rezervate marilor savanţi din lumea întreagă. Unul din aceste scaune s'a oferit strălucitului nostru compatriot.**

Un grup de profesori universitari din Iaşi au răspândit un apel pentru sărbătorirea savantului, cu prilejul acestei mari victorii pe care el, şi neamul nostru prin el, au câştigat-o pe tarâmul ştiinţei.

Şezătorile literare „Flacăra". — *Pe deoparte succesul din ce în ce mai mare al şezătorilor literare ale* **Flacărei**, *pe de alta numeroasele cereri de a le aşeza la ore când toată lumea poate participa la ele, ne-au determinat ca, pe viitor, aceste şezători să aibe loc seara.*

Prin urmare, a treia şezătoare a **Flacărei** *se va da, tot în folosul grădinelor de copii ale „soc. ortodoxe naţionale a femeilor române",* **Vineri 28 Martie, ora 9 seara,** *la Liedertafel.*

Işi vor da concursul la această şezătoare: scriitorii, I. Al. Brătescu-Voineşti, G. Galaction, G. Diamandi, I. Minulescu, P. Locusteanu, Oreste; distinsa cântăreaţă, d-na El. Locusteanu-Bonciu; şi d-ra Maria Filoti, societară a Teatrului Naţional.

Deşi are loc seara, preţurile sunt tot populare. Afară de câteva fotolii a 5 lei, preţul locurilor este de lei 3, 2 şi 1. Biletele se găsesc de vânzare la d-na **dr. Râmniceanu** *(str. Scaune 42) şi la* **Flacăra,** *str. Câmpineanu 40.*

Cu mult entuziasm se vorbeşte despre noua piesă a d-lui Victor Eftimiu: *Akim*. D-l Lovinescu, care o cunoaşte mai de mult, a publicat într'un ziar o scrisoare prin care arată că în ea sunt scene vrednice de Molière, iar artiştii cari joacă în ea spun că ea este cea mai bună lucrare a d-lui Victor Eftimiu.

Akim se va reprezenta către sfârşitul săptămânei viitoare, la Teatrul Naţional. A doua zi după reprezentare, ea va apărea în vitrinele tuturor librăriilor, tipărită elegant în editura *Flacăra*. In numărul nostru viitor vom publica un fragment din această comedie precum şi un senzaţional reportaj asupra istoricului ei.

Glasul cucuvăii.—O carte care atrage luarea aminte a cercetătorilor vitrinelor, prin titlul ei straniu, este volumul d-lui lt. P. Pancu. *Glasul cucuvăii* este o piesă din viaţa militară, cu un pronunţat caracter ostăşesc. Ea a fost aprobată, sub directoratul d-lui Davila, de doi membrii din comitetul Teatrului Naţional din Bucureşti şi a fost reprezentată zilele acestea la Teatrul Naţional din Craiova, cu un remarcabil succes, de trei ori în şir.

La timpul ei ne vom ocupa de cuprinsul acestei lucrări.

Săptămâna politică şi culturală îşi îngădue, din când în când, luxul ca, între două articole politice şi o incompetentă ieşire literară, să publice şi câte-o „poezie". Iată o pildă, între altele:

Incep să vină pe la cuiburi
Nomadele rătăcitoare,
Aduc cu ele dor şi cântec
Şi raza vie dela soare...

Stăpân e râsul pretutindeni,
In orice casă-i bucurie...
La toţi sosit-au aşteptaţii,
Sau sunt porniţi pe drum să vie...

In casa mea aştept zadarnic,
Nu 'ntreabă nimenea de mine.
Vin rânduri, rânduri păsărele...
A mea-i departe... Nu mai vine!

Codrin Teodorescu

Să nu vă supăraţi, domnule Codrin Teodorescu, dar cum vreţi să vie „păsărica" d-v. dacă o ameninţaţi cu asemenea cântece banale?! „Păsăricele" fug de banal ca moliile de naftalină.

Revista nouă.—Citim în ziare că va apărea în curând o nouă revistă literară, intitulată: *Craiu nou*. Printre întemeetorii acestei reviste se citează numele d-lor D. Tomescu, A. Mândru, I. U. Soricu, Ionescu-Şişeşti. Ca atitudine literară, *Craiu nou* va continua tradiţia *Semănătorului*.

Carmen Sylva, — ne scrie din Londra d-l D. N. Ciotori,— a fost aleasă membru de „The Royal Society of literature" din Londra.

Cu acest prilej, la 25 Martie st. n. s'a ţinut o conferinţă despre viaţa şi operile noului membru. Conferenţiarului i-a răspuns d-l Mişu, ministru ţării la Londra. Au asistat şi câţiva membrii ai coloniei române la această solemnitate, — între cari şi corespondentul nostru.

Critica la Casaţie. Un interesant proces literar a ajuns în sfârşit la Inalta Curte de Casaţie şi Justiţie. Este procesul intentat de d-nul Radu Rosseti, poetul, d-lui Stere, directorul „Vieţii Româneşti", care a înserat o recenzie a unui volum al d-lui Rosetti, scrisă, după cum afirmă reclamantul în plângerea sa, cu rea credinţă. Tribunalul şi Curtea de apel au respins reclamaţiunea d-lui Rosetti, având în vedere libertatea criticei. Curtea de Casaţie a admis însă recursul poetului, astfel în cât pare a admite că critica literară nu este liberă şi că, în orice caz, trebuie să adopte procedee „de bunăcredinţă". Nu cunoaştem încă restul deciziunii Inaltei Curţi şi considerentele ce au determinat-o; le aşteptăm cu nerăbdare pentrucă prevedem vremuri grele pentru critica română. Inspăimântaţi de perspectiva ce li se deschide de a fi eterni musafiri pe banca acuzaţilor, de a fi internaţi în case de corecţiune sau, *horribile dictu*, de a citi nu numai volumele unor autori, dar încă şi apărările polemistice ale acestora şi de a le însera în propria lor revistă, criticii vor părăsi ogorul literaturii în aplauzele grele ale... geniilor nerecunoscute sau, urmând pilda d-lui Lovinescu, îşi vor vărsa mânia pe Misail Călugăru, pentru falşurile introduse în „Domnii ţării Moldovei şi viaţa lor".

Cu acesta sunt sigur că nu vor ajunge decât doar la judecata Istoriei.

Aşteptăm considerentele Inaltei Curţi.

A apărut **Biblioteca Flacăra** *No. 14, cuprinzând* **Păiajenul,** *comedie în 3 acte de d-l A. de Herz, reprezentată cu un mare succes pe scena Teatrului Naţional. Copertă în opt culori.*
Preţul 50 de bani.

Reviste. — A apărut *Democraţia*, revista Cercului de studii al partidului naţional-liberal, anul I, No. 24. Cu acest număr interesanta revistă politică împlineşte un an de apariţie, ceeace pentru moravurile politice dela noi e desigur un interval foarte lung. Viaţa noastră politică suferă în primul loc de lipsă de idei, luptele şi polemicile fiind totdeauna personale sau, în cel mai bun caz, fiind duse în ziare asupra unor idei foarte generale, care exclud orice studiu mai precis şi mai amănunţit. *Democraţia* a înserat numai *studii* asupra chestiunilor puse în discuţie şi a înălţat astfel viaţa politică, furnizându-i un bogat material de date, documente şi opinii pentru deslegarea problemelor celor mai importante din cadrul societăţii noastre. Deaceea apariţia revistei e un fenomen îmbucurător pentru cei ce urmăresc cu imparţialitate desfăşurarea luptelor politice din ţara noastră.

Acest număr cuprinde un documentat articol al d-lui *N. G. Popovici* asupra „Exproprierii pădurilor"; un mic studiu al d-lui *I. N. Angelescu* asupra „Invăţământului economic superior"; consideraţiuni interesante ale d-lui *A. Ştefănescu-Galaţi* asupra „Activităţii Casei Rurale"; o „cronică politică şi parlamentară" şi însemnări asupra evenimentelor şi cărţilor la ordinea zilei.

Un număr 30 bani.

Intre conferenţiari francezii ce vin la noi a fost o excepţie: d-l *Hubert Lagardelle*, care a făcut o *conferinţă* la *Cercul Analelor*, expunând considerente de actualitate asupra unor chestiuni sociale şi literare.

Beneficiile în teatrul american ajung într'adevăr la proporţii fabuloase. Autorii necunoscuţi sunt exploataţi ca pretutindeni, dar autorii cunoscuţi realizează câştiguri enorme. James Forbes, care e şi actor şi autor, a încasat pentru fie care dintre cele trei piese din urmă ale sale câte 300.000 dolari (1.500.000 lei); Charles Klein, alt autor „en vogue", a încasat pentru piesa sa *The Lion and the Mouse* 1.500.000 lei, pe când impresariul său a incasat nu mai puţin de 5.000.000 lei. Cifre care stârnesc melancolii pe malurile Dâmboviţei.

Anul III — No. 24

FLACĂRA

29 MARTIE 1914

ABONAMENTE:
In ţară: lei 6 pe an; 7 lei când se achită prin incasator. Pentru învăţători şi preoţi săteşti: lei 5 pe an
NUMĂRUL 10 BANI
TELEFON 41/7

LITERARĂ .·. ARTISTICĂ .·. SOCIALĂ
APARE SÂMBĂTA
DIRECTOR: CONSTANTIN BANU

ABONAMENTE:
Peste munţi: coroane 8 pe an; pentru preoţi şi învăţători coroane 6.50 pe an
In străinătate: 10 lei pe an
REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA: Bucureşti
Str. Câmpineanu, 40

DIN „POEMELE IUBIRII"

Eram în mers spre piscuri de culmi strălucitoare;
Cu freamăt viu cununa pe frunte-mi flutură...
Zâmbind de tinereţe, scăldat în val de soare,
Zburam spre Visul care din zări în zări zburà.

Măreţ se înălţase în sufletu-mi poetul,
Făptura în urcare lumină ce făceà,
Pe când în depărtare, stingându-se cu 'ncetul,
Talazul omenirii în urma mea tăceà.

Trăià văzduhu 'n mine... lăsam în urmă vântul...
Izvorul armoniei ţâşnià din piept, sonor;
Erà o nestemată pe buza mea cuvântul,
Iar eu, — vârtej de raze şi larg excelsior.

Un zeu eram! Şi cerul ardeà 'n apoteoză...
Nimic nu-mi sta 'mpotrivă pe drumu' nalt şi drept —
Dar scris a fost din mersu-mi oprit să fiu de-o roză:
O mână diafană, căzându-mi blând pe piept.

Şi eu ce înfruntasem tăriile albastre,
Sub limpedea lumină a soarelui de-April —
Avântul îngropându-mi pe veci în două astre,
In faţa adoratei am stat ca un copil!

ORESTE

SCRISORI CĂTRE SIMFOROZA[1])

Scumpă prietenă, am primit răspunsul d-tale şi într'o scrisoare viitoare vei vedea cu ce gând te-am întrebat despre nuvela în cestiune.

Continuu cu notele mele asupra Sf. Evanghelii şi anume: mă ocup astăzi de semnul ei esenţial, adică de miraculosul evangelic. Cei 4 Evanghelişti istorisesc minuni. Aceşti scriitori ne relatează fapte care trec peste putinţa unor *zile omeneşti,* căci ele depăşesc hotarele impuse de cugetarea noastră vieţei şi istoriei. Evangelistul ne desfăşoară nişte evenimente cărora nu găsim, nu vom găsi pereche, în viaţa experienţei noastre. N'am văzut, nici n'am auzit vreodată de vreun om care fiind greu bolnav, să se fi vindecat, într'un moment, numai fiindcă un altul i-a poruncit să se vindece. Nimeni dintre noi n'a văzut pe vreun semen de al nostru umblând pe faţa mărei, ca pe uscat. Cu atât mai vârtos, nimeni dintre noi, care am însoţit la locul vecinicei odihne, pe atâtea rude, pe atâţi prieteni, n'am mai adus înapoi acasă, reînviat, pe vreunul din ei. Evangelistul, cu toate acestea, ne narează mulţime de vindecări, operate într'o clipită, ne atestă că Iisus a călătorit pe mare, în vreme de furtună, şi ne descrie, cu detalii tulburătoare, învierea lui Lazăr. Iată lucruri care cheamă cugetul meditativ la o încordare uriaşă. Inaintea afirmaţiunilor Evangeliei, un cititor robit de interesul ei, stă în această alternativă: cel ce a scris această carte: ori că a scris-o după nişte svonuri vechi şi întrecute, (datu-le va fi dat el ori câtă crezare), ori că informatorii lui şi însuşi el au apucat, din şiragul întâmplărilor de pe pământ, un crâmpei unic în gen, pentru care noi aceştia de astăzi nu mai avem nici un cântar, nici o pricepere. Diferenţele şi nuanţele care au şi pot să aibă loc, ca un dublu şir de spiţe, în această alternativă, nu e locul să le luăm aici în seamă. Ori crezi că Evangelia spune lucruri ce nu s'au petrecut (deşi poate cu bună credinţă că s'au petrecut) ori crezi că Evangelia spune adevărul, dar că întâmplările povestite sunt aşa ceva ca un fulger, care, într'un ceas unic, spintecând cerul legilor şi posibilităţilor pământeşti, s'a lăsat pe pământul Palestinei, din Liban până în Ierusalim.

[1]) „Dintr'un *Carmen Saeculare* ce-l visai şi eu odată...."

Dacă găseşti că judec drept, aceasta ar fi simplista alternativă, în care îl aduce Evangelia pe cititorul impresionat. Unul (şi foarte mulţi ca el) vor găsi Evangelia inventată; altul (şi mai puţini ca el) vor crede că relaţiunea Evangeliei poate să copieze fapte care s'au petrecut, fiindcă, după părerea lui, o excepţiune, o clauză anumită au putut să aibă loc în contractul de aramă al condiţiunilor existenţei noastre. Cei dintâi au datoria să caute să probeze că Evangelia a trebuit să fie făurită. Cei din urmă au în ei glastra darului credinţei. Cei dintâi încep adeseori acel zor şi acea goană zise ştiinţifice, din care cad, pe cale, miile de tomuri cu spirit necreştin. Cei din urmă vor vlăstări curând — numai huma umilinţei de vor avea-o în ei — exotica plantă a conştiinţei care e credinţa în Dumnezeul-Om Iisus Christos. Notează bine: cei ce nu cred Evangelia, pe cuvânt, trebue să admită aprioric că istorisirea ei purcede dintr'o sursă de eroare şi de falşitate. Şi iată-i pe bieţii oameni nevoiţi să plece de acasă şi să răstoarne lumea bibliotecilor, ca să dovedească cum că Evangelia, fiindcă relatează minuni, n'a putut să aibă decât nişte martori mincinoşi, ori jalnic de visători şi de creduli. Din această aspră necesitate: acele nenumărate căi pe care le-au croit şi le croesc mereu tăgăduitorii autenticităţei Evangeliei. Neapărat, fiecare trebue să-şi imagineze câte un complex de împrejurări istorice, literare, psihologice—adesea ori foarte încâlcit—cu care să poată să probeze cum că minunile evangelice sunt apocrife. Dar lucru minunat! sunt câteva certitudini a căror flacără nu se poate stinge cu nici o ipoteză, din potrivă: a căror flacără pune în primejdie cele mai iscusite şi mai savante reţele critice. Sunt câteva certitudini care restabilesc Evangelia şi-i redau, în ochii convingerei, incomparabila şi dumnezeiasca ei lumină.

Unde vom termina acest proces? Ce curţi de apel şi de casaţie vor stinge pricina dintre noi? — Eu cred că Iisus Christos a înviat pe Lazăr şi a înviat el însuşi. — Cu neputinţă! îmi răspunzi

d-ta, pentru că funcțiunea i.imei, odată nimicită, într'un corp omenesc, e anarhic să te gândești că, după 3 zile, ea s'ar putea regenera și retrezind sângele înghețat ar putea să propage, încă odată viață mortului organism. — Cu toate acestea eu cred că Iisus Christos a înviat; citește Evangelia lui Ioan, citește epistolele lui Pavel. — Foarte bine, dar lasă-mă să întreb, prealabil, critica științifică modernă ca să văd ce zice despre aceste documente.

Și iată-ne prin urmare, alergând, d-ta într'o parte, eu într'altă parte, scormonind citații, martori, bilete de identitate și pierzându-ne de o potrivă, în amețitoarele vârtejuri ale opiniunilor învățate și ale contrazicerei eterne dintre învățați. D-ta, de partea d-tale, nu vei găsi nici măcar 2 autori, care să zică la fel, de exemplu asupra izvoarelor lui Luca, ori asupra problemului cum se face că Matei, Marcu și Luca seamănă între olaltă. Eu, de partea mea, nu voi putea să-ți aduc nici o autoritate științifică, pe care d-ta să nu mi-o recuzi, sub cuvânt că e catolică, ori ortodoxă, ori protestantă-ortodoxă. Vezi, așa dar, că procesul nostru, pornit pe această cale, nu mai află nici o deslegare!

N'am putea, oare, să găsim un alt drum mai fericit, pe care, evitând discuțiunea stearpă, să ajungem, dacă nu să ne împăcăm, dar măcar să cucerim putința de-a concepe, că, la urma urmei, subt atari și atari condițiuni, Iisus Christos a putut să săvârșească și minuni?

Până una alta, lasă-mă să-ți atrag luarea aminte asupra unei minuni de astădată perfect constatabile: cum este cu putință ca 2 oameni, născuți în aceiași vreme, crescuți în acelaș mediu, hrăniți timp îndelungat cu aceleași studii și idei, să ajungă, într'o zi, atât de profund deosebiți, psihologicește, în cât unul să creadă că morții vor învia, după chipul și pârga lui Iisus Christos, iar celălalt să nu mai știe ce să creadă despre mentalitatea acestui fost tovarăș de convingeri? Ce schimbare s'a petrecut în mine, care să te facă astăzi să mă simți atât de departe de d-ta? Și ce pietre de moară țin în dezechilibru rigid cumpăna cugetărei d-tale, ca să nu te lase să înclini cât de puțin de partea mea? Imi vei spune: Ți-am scris anume ce și ce, într'o scrisoare anterioară. Voi răspunde, negreșit, obiecțiunilor d-tale și vei vedea cu ce dreptate. Astăzi vreau o confruntare psihologică cu d-ta. Ce poate să ne deosebească azi atât de mult, pe noi cei atât de mult asemeni altădată? Ce resort sufletesc, ivit în mine, acum în urmă, îmi dă puterea să trec, fără păsare, peste ceiace d-ta socotești că sunt niște prăpăstii fără punte? Cred că Iisus Christos a înviat din morți și cred că eu însumi voi învia, din cenușa mea, în ziua revenirei lui prea glorioase. Ce știi, ce ai înțeles d-ta, din cartea indescifrabilă a existenței, ca să socotești atât de irevocabil imposibilă credința aceasta? Crede-mă, în definitiv, nu prea văd care ar putea să fie marile obstacole sufletești care ne-ar opri să ne găsim din nou pe cărarea acelorași convingeri.

Și cât de veridică, și cât de în sine dovedită îmi apare narațiunea Evangelistului! Și cât de legitim găsesc să crezi că Iisus Christos a înviat într'adevăr pe fiul văduvei din Nain! De unde vine că d-ta mă privești înmărmurită, ca pe cineva care ar căra, pe umăr, niște cubi năpraznici de granit și ți-ar spune adânc convins: Indrăznește! vei putea să cari și tu ca mine. Scumpă Simforoză! acești cubi sunt de granit într'adevăr — Iisus Christos e dumnezeu și Evangelia: episod dumnezeiesc —dar ca să poată să-i ridice cineva, în viața aceasta, Dómnul trebue să însemneze umerii și fruntea lui cu sigiliul celor aleși.

O, draga mea amică, se zice în cărțile filosofilor creștini că omul e dator, cel puțin, să dorească darul cel mai presus de fire al credinței. Dorește-l, Simforoză! Să deschidem Sfânta Evangelie și să citim împreună învierea fiului văduvei din Nain (Luca 7, 11—16).

Seara cade peste Galileia. Pe drumul care merge spre Nain călătorește, în ceată numeroasă, Iisus, profetul din Nazaret. Norodul și ucenicii îl urmează în tăcere. E obosit și galeș. Nu voesc să semene cu niciunul din atâția Criști pe care, de atâtea veacuri, îi concepe geniul creștin și penelul îi isvodește, dar nu știu pentru ce acest divin călător seamănă, în această oră, cu: *Christo alla Colona*, de Affresco del Sodoma. Și când fu aproape de poarta orașului, iată scoteau un mort: singurul fecior al mamei sale, care era văduvă; și mult popor din oraș o însoția. Deci, văzând-o, i se făcu Domnului milă de ea și-i zise: Nu mai plânge. Și înaintând, se atinse de targă, iară purtătorii se opriră. Atunci el zise: tinere, îți poruncesc, deșteaptă-te! Și mortul șezu drept și începu să vorbească și îl dădu mamei sale. Iar pe toți îi cuprinse frica și măriau pe Dumnezeu zicând că profet mare a trezit între noi și că Dumnezeu a cercetat pe poporul său.

Atât, atât! Invățătorul vine din Capernaum, călăuzit de pescari, de femei și de copii și se apropie, în faptul serei, de Nain. Un jalnic convoi îl întâlnește. Și nesfârșit de simplu și pentru nespus de simplul sentiment al milei omenești, Iisus oprește pe întristați și deșteaptă din somnul morții pe cel care murise. Acest om — om întocmai ca aceia care stau împrejmă-i — acest drumeț coleșit de căldura zilei și flămânzit de cale, aci, lângă porțile Nainului, unde vine să poposească, săvârșește, între soarele ce se pogoară în Mediterana și anemonele ce se închid pe colnicele din potrivă, minunea învierei din morți! minunea care răstoarnă convingerile și concepțiile d-tale, minunea care înfrânge cercul vițios al filosofiei păgânești și lasă credința și visul și dorul nostru să se reverse peste plaiurile Paradisului! Nu poți d-ta să înțelegi, din figura lui divin duioasă, că el e Iisus Christos, în sângele căruia se vor spăla și se vor albi mai mult decât omătul milioane de fii ai lui Adam? Nu simți d-ta cum că în omul acesta, obosit după legile omenești, e indissolubil coexistentă tainica dumnezeire, după toată atotputernicia și maiestatea ei? O, nu te impresoară gândul că, în ceasul acesta, când ziua se retrage dinaintea nopții și moartea caută să se despartă de ce a rămas viață, acest rabin ambulant, care vine să cerșească găzduire în Nain, este tocmai Cel Ce a sădit Luceafărul la hotarul dintre zi și noapte, este, tocmai Acela în a cărui mână moartea și viața sunt absolut relative și convertibile?

Am citit, odată, poate în Ernest Renan, această prețioasă și naivă idee: ca să poți să crezi că un om mort mai poate să învieze, ar trebui ca învierea să aibă loc în sala unui spital, ori în amfiteatrul unei Academii. Ar trebui să aduci pe mort în mijloc; o comisiune de savanți să stabilească riguros că avem deaface cu un cadavru; și atunci, înaintea acestei comisiuni, să vie să învieze pe cel mort goetul sau taumaturgul care se bizuește, — Ce păcat! ideia e inaplicabilă! Mântuitorul care înaintea lui Irod (doritor de multă vreme ca să-l vadă și să vadă vreo minune dela el — Luca 23, 7—11) refuză să minuneze pe principe cu puterea lui de-a opera minuni, ar fi refuzat desigur tot atât și când ar fi fost adus, pentru acelaș scop, înaintea unei comisiuni de învățați. Vezi că e la mijloc o profundă cestiune evangelic-psihologică, peste care un învățat păgân calcă nesimțitor, ca un drumeț, lipsit de simțul mirosului, peste un cuib de micșunele. E la mijloc marea cestiune că minunile din Evangelie se întâmplă, nu spre desfătarea mulțimilor, ci spre ușurarea suferințelor și fertilizarea inimei. Fiecare minune a Mântuitorului e o binefacere și o mână de grăunțe divin semănată în inimile fără de răutate ale celor ce-l urmează și-l iubesc. Fariseii și cărturarii îl ispitiau de multe ori: «Fă o minune, aci, înaintea noastră, și vom crede în tine“ — dar aceasta era ispită și curiozitate. Nu pentru ca să se dea în spectacol și să uimească lumea venise între noi Iisus Christos! Și e de negândit că divina lui seriozitate și umilința lui, neînțeleasă fără numai de cei umili, s'ar fi putut lăsa înduplecate cerinței Fariseilor sau propunerei lui Ernest Renan.

Și dacă vreai să știi: aici sălășluește deosebirea strigătoare la cer dintre minunile Mântuitorului și dintre minunile mincinoase ori diabolice (adeseori puse cu cele dintâi în cumpănă) ale goeților și fakirilor, care se produc, cu bilet de intrare, în adunările publice.

Intelegi d-ta pentru ce Mântuitorul n'a călătorit nici la Antiohia, nici la Roma, ca să-și scoată un certificat de taumaturgie, din partea medicilor contimporani? Intre duhul Evangeliei, între înțelesul operei și învățăturei lui Iisus Christos și între curiozitatea acestei lumi și recunoașterile și cununile și diplomele pe cari le decern doctorii ei: e o prăpastie! A pretinde, în gând ori pe hârtie, că umilințele, blânde-

ţile, propăvăduirea şi în deosebi binefacerile miraculoase ale Mântuitorului trebuiau — ca să fie crezute de oamenii subţiri — să-şi asigure, ca martori, pe Pliniu şi pe Dioscorid, însemnează, pentru unul care a adâncit taina dumnezeeştei smerenii a lui Iisus Christos şi spiritul reînnoirei prin Iisus Christos, însemnează a pretinde: că roua dimineţei e în primejdie să fie tăgăduită, fiindcă amiazamare, când se scoală unii somnoroşi, nu dă nici-o probă cum că roua există.

Dar mai e un cuvânt şi mai adânc, pentru care Mântuitorul era să săvârşească minunile lui vindecătoare, nu în Roma ori la Capreia, ca vreun augustan bolnav de podagră, ci prin Galileia şi prin Samaria, cu nişte oropsiţi — leproşi, demoniaci ori paralitici. Voi ajunge într'o zi să-ţi stabilesc şi acest cuvânt.

Mă întrebam mai sus de n'ar fi o altă cale, pe care să te pot aduce până aproape de ideea că Iisus Christos a putut să săvârşească, a săvârşit minuni. Din învierea lui Lazăr, d-ta nu poţi să *induci* puterea divină a lui Iisus Christos pentru motivul că nu-ţi vine să crezi cum că Ioan Evangelistul ne spune adevărul; şi nu-ţi vine să crezi fiindcă ceiace el istoriseşte e o minune. Dacă am fi la şcoală, lucrul cel mai bun ar fi, neapărat, să căutăm să stabilim că Ioan Evangelistul este Ioan Zebedeidul, discipolul iubit, iar Evangelia a patra: cu adevărat opera lui. Şi atunci, Ioan Evangelistul fiind Ioan discipolul iubit, şi Evangelia IV evangelia lui: poate că minunea învierii lui Lazăr nu ţi-ar mai apărea atât de cu neputinţă. Dar această şcoală trebue s'o faci d-ta singură: silinţa mea e să te aţâţ ca să te apuci de ea. Pentru aceia curiozitatea d-tale odată trezită, gândul meu aleargă înnainte, la altă modalitate.

Nu poţi să te ridici dela minune la mâna divin operatoare, fiindcă nu crezi în minune. Toate minunile Mântuitorului stau în preajma d-tale ca o scară (de inducţiune) de care nu poţi să te serveşti, fiindcă nu poţi să te ridici, pe ea, către platforma credinţei în dumnezeirea făptuitorului. Scara aceasta (pe care trebue să urci) nu ţi se potriveşte. Ce-ar fi de făcut? (Măcar ca o infracţiune trecătoare la tactica pe care mi-am propus-o)... Să-ţi probez, cu argumente generale, că opera Răscumpărărei şi fenomenul religiei creştine sunt atât de legitime, atât de mult cerute de lăuntrul omenesc şi că se potrivesc atât de bine la lipsurile şi la vicisitudinile conştiinţei noastre: în cât Iisus Christos, autorul acestei cap de operă, a trebuit să aibă o mâna cu adevărat miraculoasă — să te fac să înţelegi că acela care a întins, peste rănile existenţei noastre sufleteşti, un bandaj atât de molcom şi de alinător nu putea să fie decât un medic dumnezeesc — să te aduc să recunoşti că acela care a zis: In lumea aceasta aveţi dureri şi chin îndrăsniţi însă, căci eu am învins lumea (Ioan, 16, 33) este într'adevăr şi cel mai mare cunoscător şi singurul îndreptător al povârnitei noastre lumi trupeşti şi sufleteşti. Când voi ajunge, oare, să te transport în acest foişor prea fericit? Nu ştiu! dar inima mea îşi simte puteri pentru doi. Atunci, atunci... ai coborâ uşoară şi credulă, atunci ai *deduce* fără de greutate că Domnul meu a putut să săvârşească, a săvârşit minuni. — Simforoză, să te văd coborând şi urcând această scară, dintre învierea Domnului şi învierea lui Lazăr! iată visul meu, Iacob din alte vremuri.

G. GALACTION

□ □ □

TRAGI-COMEDIA LUI „AKIM"

Intr'o zi de iarnă, cu fulgi şi lapoviţă multă, am scris un act din «Akim».

In trei zile am scris toată piesa, fără să-i dau nici o importanţă şi fără s'o fi avut în minte niciodată.

Ştiam atâta că 'n satul meu din Macedonia murise cu câţiva ani înainte Numce Belio, care fusese primar şi care, câteva zile 'n şir, n'a putut să-şi dea sufletul din pricina păcatelor nespovedite. Numce Belio era unul din zecile de milioane de ortodoxi, unul din aceia cari omoară Vinerea un om, dar nu vor să mănânce friptură de curcan, fiindcă e zi de post şi-i pedepseşte Dumnezeu.

Mai ştiam că acum vreo 6—7 ani (când aveam mai puţine succese de împărţit cu Goga şi, deci, eram mai buni prieteni) vorbisem cu el, sub arinii din Sibiu, despre avantajul de a avea copii: «Ai cui să-i ceri parale la bătrâneţe». Şi găsiserăm că e foarte interesant să minţi pe un om tânăr şi bogat spunându-i că e fiul tău natural, ca să-l poţi «tapa».

Numce Belio şi cu bătrânul—canalie de sub arinii Sibiului, — au fost părinţii lui «Akim», scris în trei zile de iarnă, la o masă de cafenea...

Şi m'am gândit să-l public.

Pe vremea aceea însă (şi «vremea aceea» continuă încă şi va continua atâta vreme cât îmi voiu sfida contimporanii cu tinereţea mea fecundă şi învingătoare) pe vremea aceea, tot ce scriam şi iscăliam era prost.

Am aşteptat.

Câteva luni mai în urmă, am devenit directorul unei trupe de cabotini talentaţi şi ascultători cu care am jucat pe «Akim».

In ziua aceea am făcut, cu premeditare, o faptă incorectă, de care cer încă iertare lui Lovinescu şi celor câţiva scriitori talentaţi şi cinstiţi cari mă onorează cu prietenia lor: mi-am permis să folosesc numele lui Anton Cekov, bunul scriitor rus, care nu era un om de geniu, dar pe care-l admir foarte mult. Am spus că piesa «Akim» este de Cekov. La adăpostul numelui rusesc, am putut afla părerea sinceră a celor din sală. A fost un mare entuziasm. Vă rog să răsfoiţi toate ziarele din Iulie 1912 şi veţi vedea.

„Rareori s'a văzut o sală întreagă cuprinsă de acelaş fior (scria un ziar care a anunţat, triumfal un an în urmă, pe două pagini, *căderea „Cocoşului negru")* unanimă în a încerca aceleaşi sentimente. E o izbucnire dramatică fără seamăn, o culme a izbucnirei la care se putea ajunge."

Acelaş ziar, subt altă iscălitură, scria:

„Akim e glasul obijduiţilor, contopirea unei mulţimi imense, într'un singur om, care ia astfel proporţii colosale. E expresia condensată a rânjetului unei mulţimi de zeci de milioane..."

N'am la îndemână toate ziarele de atunci. Intr'o zi, poate c'am să strâng tot ce s'a scris despre «Akim» şi-am să public într'o broşură, ca să se vadă cum e condusă «opinia publică»... Am să tipăresc şi ceeace-a scris presa zilele acestea, când s'a reluat «Akim» la Teatrul Naţional, de data aceasta sub semnătura adevăratului autor.

In 1912, când «Akim» era de Cekov, «Independenţa» scria:

„Acest „Akim" este una din cele mai sezisante figuri de bandit pe cari a fost dat să le înfăptuiască un scriitor. Moartea lui „Akim" este una din cele mai francamente comice (de un comic clasic, molieresc am putea zice) pe cari le-a produs vre-odată teatrul..."

In 1914, când «Akim» este de Victor Eftimiu, această moarte ia după cronicarul «Dimineţei» «un caracter juvenil, care provoacă ilaritate nu ca humor, ci ca naivitate».

Cu totul altă părere avea cronicarul «Dimineţei» acum doi ani, când piesa era de Cekov. Citiţi «Dimineaţa» sau «Adevărul» de acum doi ani...

N'am reprodus rândurile acestea ca să-mi apăr piesa. Artistul care-şi apără opera arată că opera sa are nevoie de apărare.

Şi nici nu le-am reprodus în semn că părerea de acum doi ani a «criticei» mă măguleşte cumplit.

Oricât de bună părere ar avea cineva despre mine, n'o s'o aibă mai bună ca mine însumi. Singura mea grijă artistică este să fiu cu totul altul într'o lucrare nouă. Nu pot să sufăr pe acei autori cari se repetă la infinit, cu o îndărătnicie de cuc.

Scriu tot ce-mi trăzneşte prin cap. Ceeace ce va fi bun, va alege vremea. Şi dacă vremea nu va alege nimic, cu atât mai bine: voiu fi încântat că am sfidat pe Jupiter, întorcând pe dos făpturile şi aşezămintele sale.

Citaţiile privitoare la «Akim» le reproduc ca un document în strânsă legătură cu reformele agrare ale partidului „naţional-liberal".

Colecţiile de ziare vor fi un exemplu de felul cum se judeca înainte de complecta desrobire a nemului românesc.

Vor arăta, adică, sclavia seculară care s'a transmis generaţiilor. Inconştient, în intelectualul de azi trăeşte iobagul de altă dată, creştinul din orient care a tremurat sute de ani de frica Turcilor, ciobanul care nu şi-a închipuit niciodată că din flautul tovarăşului său ar putea eşi cântece de înger.

Ceeace este străin, ceeace vine de sus dela cineva mai mare, dela cineva care ţi-a fost stăpân, dela cineva care ar putea să-ţi fie stăpân, poartă pecetea incontestabilă a genialităţii. Ceeace-a făcut fratele tău, sclavule, nu e vrednic decât de dispreţ.

Acum doi ani, «Akim» era cea mai puternică dramă a lui Cekov, astăzi ««Akim» este cea mai slabă piesă a d-lui Victor Eftimiu» (Citeşte Epoca). **Victor EFTIMIU**

AKIM

(Contele Daniel Wladimirovici, proprietarul moşiei vrea să lase în locul său ca îngrijitor al averei pe cerşetorul Akim)

Naum.—Dar bine, boerule... Nici nu ştii cine-a fost omul ăsta?... Să-ţi spun eu atunci! A fost un mincinos, un hoţ, un ucigaş!...

Akim.—Eu hoţ şi ucigaş?

Naum.—Da!.,.

Akim.—De ce? Când?

Daniel.—Cum?

Akim.—M'a prins cineva cu vre-o hoţie?

Naum.—Ai ştiut să te ascunzi în totdeauna. Ce-mi pasă mie că nu te-a prins nimeni? N'ai furat în locurile noastre, ci în altă parte... unde pieriai cu săptămânile? Spune, n'ai fost închis? N'ai fost amestecat într'un omor acum douăzeci de ani? N'ai stat cinci ani la Siberia?

Akim.—Nu e adevărat... nu e adevărat... Am fost la Moscova... la un nepot...

Naum.—Să nu fie aşa!? Dar nu ştie tot satul că într'o noapte ai fost prins de către răposatul boer în conac, strecurându-te tiptil, ca tâlharii. Ce căutai? Dacă nu te prindeau dinainte, n'ai fi furat şi n'ai fi ucis?

Akim-—Nu e adevărat, boerule... nu-l lăsa să vorbească. Crezi că eu am intrat să fur? Nu vezi că oamenii ăştia vorbesc nebunii? Nu lăsa să amestice numele părinţilor tăi în treburile noastre... Destul... Omul ăsta e nebun. Destul m'a batjocorit o viaţă 'ntreagă... Acum vreau să fiu cinstit, în pragul morţii...

Daniel.—Destul, Naume! Ce-am hotărât eu, rămâne hotărât! Şi să rămâi şi tu la curte ca mâna dreaptă a lui Akim. Nu te teme. N'am să te las pe drumuri!...

Naum.—Facă-se voia Mării-Tale!

Daniel.—Şi voia mea e: ca toţi ţăranii să asculte pe Akim ca şi cum aşi fi eu. Toate treburile sânt în mâna lui. Toate neînţelegerile le va lămuri el. Orice priveşte averea mea, îl priveşte pe el. Să n'aud că vă împotriviţi voii sale, căci vă împotriviţi voii mele şi atunci am să aduc logofeţi tătari cu pinteni şi cu gârbace, aşa să ştiţi. Iar sfinţia ta, părinte, ai să îngrijeşti să mi se împlinească voia aceasta. Ţi-am pregătit o danie pentru biserică. Dacă vrei să urcăm... (Zărind pe Poţmuchi care înainteazăsfios, cu scrisoarea în mână) Ce vrei?

Poţmuki.—Eu sânt argat pe moşia Fedorovnilor, Măria Ta. Şi am venit cu o scrisoare! Domniţa Lena Fedorovna vă urează bună venire şi vă pofteşte la conacul moşiei... Vă aşteaptă cu mare bucurie şi alaiu...

Daniel.—Spune-i stăpânei tale, că îi mulţumesc din adâncul inimei pentru cinstea ce-mi face. Mai spune-i că m'ai găsit în clipa când plecam. Viaţa de la ţară nu-mi prieşte. Sănătatea mea cere să mă duc iarăş la oraş! Aşa să-i spui. Du-i închinăciunile mele Lenei Fedorovna... Sunt foarte amărât că n'o să pot veni!

Poţmuki.—Drum bun, boer mare, domnul să te aibă în pază! (ese)

Preotul.—Aşa dar... iată visul meu nimicit. Cât o să sufere buna şi frumoasa Lena. Eu m'am abătut aseară pe la moşia lor, şi cum am văzut lumină la curte, am intrat. M'au primit bine şi domniţa Lena şi mătuşa ei, bătrâna Cerkasca... Cum se mai bucurau că n'ai să mai pleci. Ce or să zică ele acum?

I-iul cioplitor.—Da cu noi ce faci, părinte?

Al II-lea cioplitor.—Noi am făcut drum lung.

Daniel.—Ce sânt domniile lor?

Preotul.—Nişte meşteri de la oraş...

I-iul cioplitor.—Sântem cioplitori de morminte, Măria Ta. Părintele Nicolae a fost aseară la noi şi ne-a spus să venim azi pentru mormânt... Acu văd că...

Daniel.—Care mormânt?

D-l Al. Barbelian în rolul lui Akim

Preotul.—Mormântul Soniei Vladimirovna... ştii... ce-am vorbit aseară. M'am înţeles cu domniile lor... Să punem nişte îngeri albi... o lespede mare...

Daniel.—Să nu mai vorbim de asta... nu e vreme... Sânt alte lucruri de făcut... mai grabnice... Mă gătesc de ducă. Imi pare foarte rău, părinte, dar n'am încotro... Akime, ai grijă de meşterii ăştia!... Mulţumeşte-i... Dă-le ceva pentru osteneală... (către argaţi) Voi... pregătiţi-mi poştalionul, puneţi lucrurile cu care am venit... aşa! (Poţmuki ese plecându-se. Daniel urmat de preot intră în casă).

Preotul.—Facă-se voia ta, Daniel Wladimirov!

(Akim se desparte de ţărani şi trece la locul unde fusese pân' acum stăpânul.

Naum.—Să trăeşti, Akime!

Akim.—Pe mine mă chiamă Akim Makarovici, nu Akim!...

Naum.—Da de unde să ştim noi că te chiamă Akim Makarovici? Noi tot aşa ţi-am zis... Akim... săracul Akim.

Akim.—Ei, de acum să-mi ziceţi Akim Makarovici... Cine nu mi-o zice aşa, o să aibă de furcă.

Naum.—N'ai să uiţi, Akim Makarovici, că într'o seară de Crăciun, ţi-aduci aminte?...

Akim.—Da, mi-ai dat de mâncare... Ţiu minte, am să te răsplătesc.

Lenca.—Şi eu, dacă boeria ta n'a uitat...

Akim.—Da... Tu mi-ai dat o zeghie ruptă a bărbatului tău. Ţiu minte. Am să ţi-o dau înapoi... am să vă dau la toţi, dar să nu-mi mai amintiţi niciunul că vă rup oasele... Ştiu eu ce vă sânt dator la fiecare! Ce spuneai, Naume? Sânt umilit?... la te uită!?... Sânt gârbov, neputincios. (Se înalţă) la te uită... Aduceţi-mi haine noi şi cisme lustruite... Aduceţi-mi hainele de logofăt, că mi s'a urât cu zdrenţele astea... Ce, credeaţi că Akim era mort?... Nu... Akim se prefăcea... Akim Makarovici era mai sănătos de cât voi toţi la un loc. (Intră Cenco cu hainele) Ha! ha! Şi tu, argat obraznic, vino ncoace! Vino încoace, mojicule. Voiai să ştii ce am aicea? Uite ce am! Na, ţine! (Il ia la bătaie cu gârbaciul pe care l-a scos din cârpă) Să mai îmbrânceşti altădată... Să mă întrebi ce-am furat... Na... obraznicule!... Ţine!... Cu gârbaciul am să vă măsor, boerilor, ca s'aflaţi cu toţi cine este Akim Makarovici! (răsuceşte gârbaciul, pe când ţăranii înspăimântaţi, cu ochii la el, se dau înapoi, unul câte unul).

Victor EFTIMIU

□ □ □

PUSTIIRI

Intr'o noapte, întrerupându-mi călătoria, m'am oprit într'un oraş din Moldova, unde mi-am petrecut o parte din copilărie. Deşi nu mai avem rădăcini acolo, totuş am simţit că mi se strânge inima, când m'am văzut silit să trag la hotel. Rudele, cari mă crescuseră, nu mai trăiau; gospodăria lor se irosise de mult şi în locul casei în care am copilărit — un cuib de amintiri. — se lăfăia o secţie de jandarmi.

Dimineaţa m'am sculat cu noaptea'n cap. Ca să-mi treacă de urît, m'am dus să mai trag o raită prin oraş. Magazinele, toate, dormiau cu obloanele închise. Pe trotuarele nemăturate încă, răsunau paşii grăbiţi ai muncitorilor, cari se duceau la lucru, şi ai întârziaţilor depe la chefuri, cari se întorceau acasă. Am cutreerat târgul, cu nădejdea să descopăr un loc, un colţişor care să-mi redeştepte o amintire cât de mică. N'am găsit însă nici ciairul de lângă Episcopie, unde alergam toată ziua, de dimineaţă până'n seară, jucând oina sau înălţând smeul. N'am mai văzut nici ruinele unei biserici, depe zidurile căreia sburutăiam cu pietre armatele lui Osman-Paşa. Nici şcoala unde am învăţat a citi şi scrie, n'am mai găsit-o. Cine ştie în ce parte a oraşului se clădise una nouă, şi cine ştie unde mai era Mardare, «domnul» nostru cel cu barba căruntă!

Tot aşa hoinărind, m'am pomenit la barieră. Aceleaşi case mici şi stropite cu noroiu, sfârşiau coada săracă a mahalalei «Ţigănimea». Am luat-o aşa, pe şosea

înainte, până ce am ajuns la podul de piatră de peste râpa Bolboacăi. Cât de mică îmi păru, acum, zidăria asta de piatră, în fața casei, înainte, rămâneam minunat ca în fața unei lucrări monumentale. Cele patru pile, pe cari se reazămă podul, îmi păreau niște coloane uriașe, aproape neînchipuite. Podul era acelaș, numai vânturile vremei i-afumase piatra, înegrind-o aproape. Incălecai, că și 'nainte, parapetul și rămăsei acolo cocoțat, cu ochii în zare, scormonind tot cuprinsul.

Intinderea monotonă a șesului, țintată pe alocuri de aripele albe ale podețelor depe linia drumului de fier, își îneca marginea în ceața fumurie a dimineței. Mă năvăli un noian de amintiri. Par'că mă vedeam cu pantalonii scurți, aținând calea vânătorilor cari se întorceau dela baltă. Intr'o dimineață, nimerindu-mă la pod, un vânător mă luă cu el pe câmp, ca să-mi arate cum împușcă pasările. Par'că-l văd: Inalt, subțire, îmbrăcat într'o haină de catifea neagră, cu jambierele înalte, galbene. Avea mustața blondă, lungă și subțire. De câte ori împușca vreo pasăre, își răsucia sfârcul mustății, foarte mulțumit. «Vezi, piciule, să te faci și tu vânător.» Mi-aduc aminte, am umblat cu el toată ziua, și când m'am întors noaptea acasă, stropit de noroiu până'n gât, mătușa mea m'a bătut ca pe un câine. Cu toată bătaia asta, abia așteptam să vie Dumineca, s'o pot șterge la vânat, după prietenul meu, vânătorul care nu mă lăsa să mă întorc acasă cu mâna goală.

Mai târziu, m'am întâlnit cu el în București. Când i-am amintit că mă lua după el la vânat, nu mai putu de bucurie. In cele câteva luni, cât a stat în Capitală, am legat o prietenie strânsă. I-am admirat, întotdeauna, curajul, vioiciunea și înclinația lui pentru toate sporturile. Trăgea la țintă; se lupta cu floreta de minunase sălile de scrimă. Când juca biliardul, par'că dădea o reprezentație, așa se aduna lumea în jurul lui. Și la călărie se deosebia. Ca înotător, era neîntrecut. Nu l-am văzut niciodată trist. Chiar când i se întâmpla o neplăcere, era tot vesel și întotdeauna gata de chef. Când ne-am despărțit, mi-a spus:

«Să vii la mine, să facem o vânătoare și prin meleagurile mele!» Deatunci, nu l-am mai întâlnit.

Cum aveam acum, o zi întreagă de pierdut, mă gândii dacă n'ar fi bine să caut să-l întâlnesc și să ies cu el afară, la câmp, să mai calc locurile călcate de piciorul meu de copil. Mă întorsei spre oraș. Prăvăliile erau toate deschise. In drum, am întâlnit tot felul de chipuri. Nici unul nu-mi era cunoscut. Am intrat într'o cafenea, cu aerul îmbâcsit încă de praful ridicat cu măturatul. La o masă, câțiva mușterii, — mai toți bătrâni, — șășâiau, pe moldovenește, ceva în taină. Mă tot așteptam să văd intrând vreun cunoscut, ca să-l pot întreba unde șade vânătorul. Degeaba. Par'că aș fi nimerit un oraș, înafară de România: Numai fețe necunoscute. Atunci întrebai pe chelner, dacă domnul V. venia prin cafeneaua ceea, și dacă știe unde stă.

PRIN PLEOAPE STINSE...

Și merg pe drumu-acestei vieți... Imi scutur deopotrivă pașii
De praf și de nădejdi pe care în silă de le mai îndur...
Surâde 'ntinderea de roade, e plină noaptea de gingașii
Fiori ai stelelor și-s pline văzduhurile de azur.

Și ce sunt toate, rodnicie și-azur și stele, când pe cale
Aceleași zile-mi trec pe-alături să cadă 'n veștedul popas!
Aud cum pașii-a sec le sună, mă taie sunetele goale
Și 'nfricoșat de orice sgomot calc drumul, tot mai stins din pas.

«Și 'n umbre, ca un somn de-amiază mă 'nvălui... Dar singurătatea»
Cu foșnetele ei bizare mă biciuie... Și 'n loc s'alerg
Spre vuietul ce cald și-l sbate în mii de suflete cetatea,
Incerc, din cale-mi *Nevăzutul,* cu brațul meu de lut să-l șterg!

Și 'n gol îmi obosește pasul și 'n gol înfrigurata mână..
Aștept... Știu eu?!... Și-așa se face târziu, într'una mai târziu...
De ce-o fi mai stricat Pământul un pumn din calda lui țărână
Pe-un trup, ce-i seamănă tăria și darurile în pustiu?!
. . . .
Noi suntem mulți acei ce 'n viață trăim ca 'ntr'o pustietate!
Noi reci ne întâlnim cu vremea; și 'n timp ce 'n hohote ceilanți
Și 'mbrățișați culeg pământul și-i sorb izvoarele-argintate,
Noi pașii noștri, în supremul lor sbucium, ni-i târâm ca 'n lanț.

In noi nu arde 'nsuflețirea solară... — Abia un colț de lună
Timid ne lunecă ființa cu lungi și fine 'nfiorări...
Și 'n timp ce brazdele-s în floare, noi dibuim prin vreo genună,
Sau pali, ne 'nghesuim făptura în cercul unei lumânări!

O, nu ne doare fericirea ce huma și-o împarte humei.
_E-a ei,_ și fie 'n jurul mesei ce-o 'ntinde, cât mai mulți veniți:
Pe noi ne doare că 'n Cuprinsul ce-aruncă laturile Lumei,
Născurăm într'o lume 'n care vom fi mereu nefericiți!

Zadarnic pentru noi e totul, căci vrem ce nu ne dă pământul!
Iar pentru brazda lui cea dulce și sucul lui cel aromat,
O ulicioară ne rămâne să-l întâlnim și noi: «Mormântul!»
Acolo îl gustăm, redându-i zădărnicia ce ne-a dat!

1913 **George GREGORIAN**

— La cafenea, vine rar de tot... da' îl găsiți acasă — îmi răspunse chelnerul, gata să-mi dea orice lămuriri.

Cum era prea de vreme să mă duc să-l caut acasă, i-am trimis câteva rânduri. In așteptare, deschisei o gazetă. Când m'afundasem mai bine în citire, îl aud pe chelner:

— Uit'te... poftiți și domnu' V.!...

Ușa se umplu de o namilă de om care d'abia intra, răsuflând ca o mașină. Am crezut că poate chelnerul se înșelase, dar mă auzii chemat pe nume. Abia înainta pe picioarele înțepenite ca de podagră. Fața-i era buhăită, de o coloare roșie-vineție. Nasul umflat și plin de broboane tremura la orice mișcare ca o bucată de piftie. Mustățile-i stufoase, groase, atârnau a oală, dându-i o înfățișare de focă sau de altă arătare. Ochii lui, altădată așa de albaștri, se spălăciseră și aveau o privire care tremura rătăcită. Cu o voce răgușită, care pornia ca dintr'un butoiu, mă întrebă:

— Când ai venit? Bravo, că te-ai gândit la mine!..

Nu-mi venia să cred că burduhănosul ăsta, diformat de boală, putea să fi fost, vreodată tânărul cel blond pe care îl știam așa de sănătos, de vioiu și de sprinten, și la vorbă și 'n mișcări.

Când l-am întrebat dacă e gata să mergem afară la câmp, începu să râdă cu bunătate, prostește aproape:

— Eu la vânat!... Păi, eu-s de vânat!. Uit'te la mine... S'a sfârșit cu vânatu' și cu tot!..

— Ei asta....

— Uit'te la mine! — urmă dându-și singur cu tifla... Sunt gata!.. Nu mai am nici picioare... sunt țeapene ca de lemn!.. Nu mai am nici măduvă în oase... s'a scurs... Sunt bolnav... Toate boalele s'au încuibat

în mine!.. Ce vrei: candidat la paralizia generală!.. Şi neurastenic şi alcoolic şi.. şi.. ce să-ţi mai spun.

Şi mereu râdea.. Par'că ar fi făcut haz pe socoteala altuia, pe socoteala unui vrăjmaş al lui.

Abia se aşeză pe scaun, — răsuflând greoiu ca şi când ar fi suit, în fugă, o sută de trepte.

— Şi cine se mai duce la vânat? — urmă. Nu mai sunt nici locuri... Şi bălţile au secat de apă, cum mi-a secat şi mie măduva din oase.. Pădurile toate sunt brăcuite... Dă-le dracului, cu sitari cu tot!.. Acu, dacă vrei, pot să te întovărăşesc la un pahar cu vin...

Am căutat să mă despart de el, căci îmi pusesem în cap să merg în ziua ceia afară la câmp şi dacă nu mă duceam, aş fi simţit regretul unei dorinţe neîndeplinite.

M'am dus. M'am dus, pe jos, ştiind bine că dela podul de piatră, nu erau decât câţiva kilometri, până la baltă unde mă duceam în copilărie.

Am umblat aproape un ceas pe câmp, fără să dau însă de balta, d'asupra căreia, îmi aduceam aminte că sburau cârduri nesfârşite de raţe şi de alte sălbătăciuni de apă. Crezând că poate n'am nimerit direcţia, am oprit un flăcăiandru şi l'am întrebat încotro e balta.

Flăcăiandrul ridică nedumerit din umeri:

— Nu ştiu, zău... Nu-s depe aici... Da', cât am auzit eu, nu-i nicio baltă prin părţile astea.

Am mai întâlnit şi pe alţii, şi cam tot acelaşi răspuns mi-au dat. Necăjit i-am spus unuia din ei:

— Cum nu'i baltă!... Eu ştiu bine, cum veniam altădată pe ici şi era o baltă întinsă....

— Hei! — făcu omul. Aşa te cred... Da' de când e asta!... Ei da: aici era iazul Cârnului... Era baltă mare... merge hăt încolo, până la Moara Grecilor...

— Şi cam pe unde venia?

— Uite aici — arătă omul... Uite unde's arăturile celea... Cam din hotarul boeresc... dela măgura ceia începea iazul şi se lăţia până sub coasta dealului.

— Bine omule! — mă minunai, privind locurile netezite ca'n palmă. Se poate?... Eu ştiu că era un ghiol adânc de câţiva stânjeni... cu malurile înalte, cu nişte râpi... Nici nu cuteza să se bage oricine în el, după peşti... Şi erau peşti mulţi...

— Şi mari — încuviinţă ţăranul. De câte şease chile crapul... Câte zece oameni trăgeau la năvod.... Câţi nu s'au înecat!...

— De mult au secat apele?... Şi cine a astupat fundul râpelor?...

— Vremea!... Cine să le astupe?... Ea sapă pământul şi tot ea îl netezeşte — filozofă ţăranul, dând cu amărăciune din cap.

M'am întors la hotel, sfârşit de oboseală, cu un gol mare în suflet. Niciodată, nu mi-am simţit picioarele mai grele şi braţele mai moi.

Deşi chelnerul dela hotel, mă vesti că mă căutase dela poştă, un mandat telegrafic pe care îl aşteptam cu nerăbdare, totuş n'am simţit nicio bucurie. Am stat pe întunerec câteva ceasuri întins pe spate. Intr'un târziu m'am sculat, cu braţele amorţite. Când am aprins lampa şi m'am uitat în oglindă, am fost prins de o mare descurajare.

Pe faţa'mi înăsprită, se adânciseră şi mai rău cele două cute care'mi puneau gura ca într'un parantez. Ochii ardeau ca de boală şi în fălci se săpaseră două gropi pe care până acum nu le văzusem. Dădui din cap cu amărăciune şi'n urechi îmi ţiuiau vorbele vânătorului:

«S'a sfârşit!...» Dar chipul ţăranului, venindu-mi deodată în minte, mă mai înbărbătă:

«Vremea!... Ea sapă pământul şi tot ea îl netezeşte!»

Al. CAZABAN

MIŞCAREA LITERARĂ IN STREINĂTATE

IN GERMANIA
Moartea marelui scriitor Paul Heyse.

Un scriitor pentru care întreaga Germanie nu avea decât admiraţie şi simpatie s'a stins. Moare bătrân, după o bătrâneţe lungă şi fericită, căci dacă în toată activitatea lui a fost scriitorul favorit al celor mulţi, după ce-a trecut de vrâsta psalmistului a avut parte şi de omagiul admiraţiei celor puţini şi Senatul suedez l-a numărat între literaţii europeni vrednici de distincţia premiului Nobel.

Paul Heyse n'a ţinut să se închidă niciodată în turnul de fildeş al mândriei de creator artist şi n'a cunoscut atitudinea care a inspirat lui Horaţiu: *Odi profanum vulgus et arceo;* n'a fost

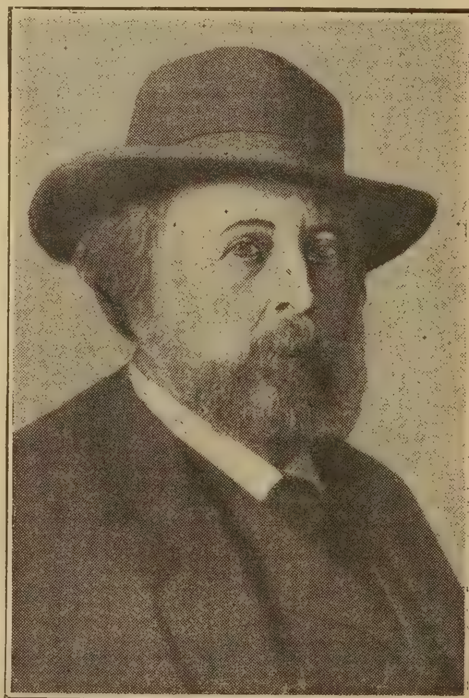

un scriitor popular, în înţelesul că n'a ţinut să se scoboare prea mult până la gusturile mulţimii, dar a ştiut să ridice întotdeauna mulţimea până la înţelegerea bunei literaturi.

Dela 1850 când, la vârsta de douăzeci de ani, Paul Heyse intră în literatură, şi-a desfăşurat activitatea în toate genurile, roman, poezie lirică, dramă modernă; dar mai cu seamă în nuvelă el e un creator fără egal în literatura germană. Scrierile sale se află în marele curent romantic care o domină dela jumătatea secolului trecut — cu excepţia realismului incisiv al lui Ger. Hauptmann şi al „modernismului" celor noui — dar romantismul său se inspiră tot din cadrul vieţii actuale, şi a celor mai umili, aruncând asupră-i un văl de poezie sentimentală, care-i şterge conturile prea aspre şi înăbuşă ţipetele prea stridente. De aceea scrierile sale se citesc uşor; nici nu tind nici nu ajung să sguduie, ci încântă inima cu o înfiorare duioasă sau leagănă imaginaţia cu gesturi generoase şi largi pentrucă arta sa nu e o copie conştiincioasă şi minuţioasă a naturii şi a vieţii, ci o evadare elegantă, uşoară şi fără eforturi din proza zilnicei existenţe. O poezie discretă, burgheză fără să fie vulgară, se desprinde din toată opera lui Paul Heyse, care potenţiază viaţa şi o face mai lesne de suportat prin optimismul ei cald şi profund omenesc; e din toate punctele de vedere o artă binefăcătoare şi, dacă eruditii sau rafinaţii caută în artă emoţii intense, stranii sau pătrunzătoare, cititoril cei mulţi, cari făcuseră din Paul Hayse un geniu, se mulţumesc cu atât.

Viaţa germană se oglindeşte în scrisul lui Paul Heyse mai mult aşa cum ar vrea s'o vază Germanii decât aşa cum e în realitate; lupta cea mare de intensificare a vieţii germane pe calea îmbogăţirii şi a forţei militare, mersul cotropitor, sgomotos, inestetic şi cu totul lipsit de sentiment, al progresului care transformă tot ce era tradiţie, fără respect sentimental pentru trecut, pentru simplitatea, sinceritatea şi farmecul dulce al lui, enorma operă de dominare a lumei prin armele şi munca germană, nu se oglindesc în scrisul lui Paul Heyse decât ca un reflex îndepărtat. Fără a fi un *laudator temporis acti*, el caută în viaţa actuală a Germaniei urmele poeziei trecutului şi acea fericită mijlocie de simţiri care atinge, prin generalitatea ei, pe cei mai mulţi dintre contimporani. Din această cauză şi este el mai puţin apreciat de criticii literari, cari caută zădarnic în opera lui Paul Heyse o concepţie puternică şi originală, care să dea povestirilor lui fermecătoare un schelet solid şi organizat în chip unitar. Nici romanele, nici nuvelele sale nu fac analize minuţioase, astfel încât dacă viaţa socială germană nu se oglindeşte în ele prin ceiace are mai caracteristic acum, nici sufletul omenesc în genere nu găseşte în ele pe un alt Balzac care să-i desvăluie tainele cu o pătrundere imperturbabilă.

Ceiace a dat operei lui Paul Heyse toată faima a fost mai presus de toate darul său incomparabil de povestitor, care încântă şi leagănă sufletul în mulţumirea caldă a unei lumi mai bune; l'au făcut apreciat de către cei mulţi şi grija pentru simetria, ordinea, frumuseţea formală ca şi pentru frumuseţea morală a producţiilor sale. Şi astfel cei pentru cari viaţa reală are destule aspecte întunecate au găsit în el lumină şi mângâiere şi au binecuvântat scrisul său curat şi binefăcător.

Opera lui Paul Heyse e nu numai o producţiune literară foarte vastă şi plină de viaţă, dar e încă şi o faptă bună.

Const. PAUL

CRONICA MUZICALĂ

Palatul Ateneului. — *Al XVIII-lea concert simfonic.—Recitalul operilor d-lui Th. Fuchs.— Concertul societăţei „Limanul“ sub Inaltul patronagiu al M. S. Regina.*

Opera lui Wagner, nu poate fi revelată pe deplin într'o sală de concert: „un imen strâns legat între muzică şi cuvânt, o unificare a notei cu silaba“, se afirmă despotice, în întreaga operă a maestrului din Bayreuth; punerea în scenă, complectează acel veşnic imen.

Munca e zadarnică, prin urmare, de a ne servi aşa numitele „festivaluri wagneriane“ nu numai în afară de scenă, dar şi lipsite de cântăreţi: exceptându-se paginele pur simfonice, celelalte nu pot fi prezintate decât ştirbite.

Pe scenă numai, se poate realiza cum se cuvine, muzica lui Wagner.

De aceia, ar fi de dorit ca ultimul festival wagnerian al stagiunei, să fie şi ultimul al întregei activităţi viitoare a concertelor noastre simfonice.

Siegfried Idyle, „Marşul funebru“ din *Götterdämmerung*, „Dansul ucenicilor şi apoteoza lui Hans Sachs“ din *Maeştrii cântăreţi*, „Despărţirea lui Wothan de Brunehilda şi farmecul focului“ din *Walkyria*, au figurat şi pe programele audiţiunilor anterioare; singure „Scena sfântului Graal“ din *Parsifal* şi „Preludiul actului al III-lea“ din *Tristan şi Isolda*, erau date în primă audiţiune şi n'au isbutit, — cu toată interpretarea destul de îngrijită, de care s'au bucurat, de data asta,—să ne destăinuiască decât o mică parte din frumuseţile ce le cuprind: în „Preludiul“ din *Tristan*, cornul englez al d-lui Dumitrescu a exprimat cu o jale comunicativă, accentele triste încredinţate poeticului instrument.

* * *

D-l Teodor Fuchs, excelentul profesor, acompaniatorul, pianistul a cărui reputaţie e atât de bine stabilită, mai numără încă o coardă la arcul său bogat: coarda compozitorului.

Ce n'a compus, bunul muzician? Lieduri pe poeziile augustei noastre regine, melodii pe versuri româneşti, coruri patriotice, marşuri războinice, rapsodii româneşti, muzică de cameră, — toată lira! De câtva timp lucrează la o simfonie căreia îi dă ultimul dichis.

Uitasem un foarte frumos *Concert* pentru vioară, cu acompaniament de orchestră, dedicat lui George Enescu, care'l execută cu o deosebită plăcere, la audiţiunile sale.

Precum vedem, muza simpaticului nostru compozitor, e o muză nobilă; ea nu se complace în genul bănesc şi oarecum ispititor al muzicei uşoare.

In peregrinaţiunile sale de predilecţie, imaginaţia d-lui Teodor Fuchs, bate, cu o deosebită fericire, drumul muzicei pure şi în curiozitatea-i vagabondă, lacomă de senzaţiuni noui, întredeschide portiţa înflorită a cărărei liedului.

Dar fructul acelor incursiuni, nu îmbogăţeşte, de obiceiu, pe un compozitor; de aceia s'a hotărât, d-l Teodor Fuchs, să adune din produsul recitalului căruia îi consacrăm aceste rânduri, suma trebuincioasă spre tipărirea unora din paginele sale de muzică de cameră.

Şi, isteţ, îşi incredinţă cauza, vocei iscusite a d-nei Lucia Cosma şi arcuşurilor autorizate ale d-lor de Kresz, Mendelssohn, Metzner, Skohoutil, Waterstrat şi Moldreich, cari au pledat-o, cu cel mai deplin succes, înaintea unui areopag încântat!

In capul programului: *Quartetul în do major pentru instrumente de coarde* (d-nii de Kresz, Metzner, Skohoutil şi Waterstrat); împărţit, după toate regulile artei, în patru părţi „Allegro non troppo“, „Doina“ (în locul tradiţionalului „Andante“), inovaţie fericită din partea unui compozitor pe care-l considerăm al nostru, „Allegretto un poco agitato“, şi „Assai vivace“, acest quartet foarte bine construit, conţine teme de o invenţiune fericită şi desvoltate în mod dibaciu şi cu multă muzicalitate.

Sextetul în fa major, dedicat M. S. Reginei, şi scris pentru două viori (d-nii de Kresz şi Metzner), două viole d-nii (Skohoutil şi Mendelssohn), două violonceluri (dnii Waterstaat şi Moldreich) e de o sonoritate mai plină.

Ambele aceste opere de muzică pură sunt datorite unei pene agere, adânc cunoscătoare a formei muzicale, până care scrie cu o extremă înlesnire.

D-l Teodor Fuchs, pune astfel într'o imediată practică preceptul că: „inspiraţia e amintirea delicioasă, transmisă de urechia fermecată, condeiului care o culege“; pentru dânsul, a fixa pe hârtie, fructul imaginaţiei sale, e joc de copil.

Liedurile compozitorului,— *Cântecele Rinului,*— pe poeziile Carmen Sylvei,— gen mai accesibil publicului nostru,— au plăcut mult; ele sunt nu numai foarte bine scrise dar se impun şi printr'o invenţiune plină de adâncime şi de distincţiune: *Gruss, Mäusethurm, Bachrach, Meeresleuchten,* au fost cu deosebire gustate.

Teodor Fuchs

Sextetul şi *Quartetul* n'au interesat decât o minimă parte a auditorului; după ce d-na Cosma intonă ultima notă a ultimului lied,—*Meeresleuchten,* — cei mai hotărâţi din rarii auditori ce umpleau (!) sala, o păsăriră tiptil, unul câte unul; cei mai timizi, — *rari nantes,* — remaseră neclintiţi la postul lor de onoare, dar căscau, sărmanii, în mod disperat: pentru dânşii, muzica de cameră devine, de sigur, „muzică de cameră de culcare“!

Şi cât de mult merită admirativa noastră compătimire, muzicianul care riscă asemenea încercări, la noi!

Filosof şi modest, pe cât e de meşter în arta sa, bunul Teodor Fuchs, cu veşnicul său surâs pe buze, e, cu toate astea, fericit: el ştie bine că: „muzica e ca o fată mare minunat de frumoasă, dar fără zestre, pe care o iei numai din dragoste“...

* * *

In seara de Sâmbătă 22 Martie, sala Ateneului luase un aspect cu deosebire milităresc: în loji, la fotoliuri, străluceau pe lângă toaletele elegante ale doamnelor, uniformele oficierilor garnizoanei: notele nedefinite ale zăngănitului săbiilor şi pintenilor, alternau cu acelea, mai melodioase, ale vocilor şi instrumentelor ce cântau pe estradă, şi dacă sala era plină de militari, estrada atrăsese şi dânsa, câţiva bravi emuli ai zeului Marte: doamnele societăţei „Limanul“, convocau la un festival foarte reuşit, publicul capitalei, care s'a grăbit să vie cât mai numeros.

Nu mai puţin de zece numere umpleau bogatul program. *Preludiul* de Mendelssohn a deschis focul: d-na general Boerescu (armonium) d-ra M. Grigorescu (harpă), d-l căpitan G. Bacaloglu (vioară), l'au interpretat cu cel mai frumos ansamblu.

Apoi, d-ra M. Grigorescu, talentata harpistă-solo a concertelor simfonice, a perlat de minune, o bucată de concert, de Godefroy. dacă nu mă înşel.

Cu o voce întinsă şi extraordinar de clară a cântat d-na E. Cornescu *Ave Maria* de L. Howland.

Iată primăvara pe estradă: e d-ra M. Capşa, viitoare mare pianistă, care în *Scherzo în mi bemol* de Chopin, desvoltă calităţi de mecanism şi de sonoritate, cu totul superioare: minunate sunt însuşirile artistice ale acestei foarte tinere pianiste.

Trio de Händel-Barth, a găsit în d-nii Lt.-Colonel A. Sturdza, pianist plin de autoritate, căpitan C. Bacaloglu, excelent violonist şi locotenent P. Carp, flautist stăpân pe tecnica instrumentului său, interpreţi de o frumoasă muzicalitate.

Partea 2-a a programului debuta cu *Trio* de Dvorak. a cărui interpretare a fost de o perfecţiune desăvârşită; se putea oare altfel, când pagina maestrului ceh fusese încredinţată d-nei general E. Baicoianu, pianista fără de prihană, d-lui D. Dinicu, violoncelistul neîntrecut şi d-lui G. de Kresz, violonistul delicat?

Vocea d-rei D. Musceleanu, a transportat sala întreagă, în *Wally* de Catalani, în „Aria“ din *Cavalleria rusticana,* prin strălucirea unui timbru auriu, prin splendoarea unui volum generos, prin calităţi rare de căldură, de dicţiune, de expresivitate: ce preţios element ar fi d-ra Musceleanu, în mult problematica viitoare operă română!

D-l Maior Burileanu, flautistul apreciat în saloanele muzicale, a executat cu o virtuozitate foarte desvoltată, cu un ton clar şi just *Rondo* de Bach, *Temă şi variaţiuni* de Terschak şi o *Doină* foarte aplaudată.

Apoi, sub direcţiunea distinsă a d-lui D. Popovici, directorul Conservatorului, un cor mixt, compus din elevii primei noastre şcoale de muzică, a sunat plin şi mlădios în prea frumoasa pricesnă *Cu trupul lui Christos* a d-lui G. Dima şi în finalul din *Stabat Mater* de Rossini, al cărui solo a avut, în d-ra D. Musceleanu, o nepreţuită interpretă.

Astfel, distinsele doamne de la „Limanul“, au mai înregistrat încă o faptă bună, în istoricul activităţei lor atât de binefăcătoare: ne-au prilejuit două ore din cele mai plăcute şi au sporit cu o sumă apreciabilă, fondul menit să vie în ajutorul familiilor ostaşilor morţi în campanie: *Utile dulci!*

M. MARGARITESCU

□ □ □

CARŢI NOUI

Departe... versuri, de *M. Săulescu.*— Bucureşti. Tip. „Profesională“, 1914.

In poezia noastră cea tânără se disting numai intenţii, cari pot deveni concepţii, dar care pot rămânea şi simple veleităţi; de aceia e tot atât de puţin îndreptăţit să o osândeşti fără cruţare pentru ceia ce nu e, ca şi să o lauzi cu emfaz pentru ceiace vrea să fie: eşti în măsură numai să precizezi acele intenţiuni, pe cât îngăduie să fie precizate, şi să cauţi a înţelege cu câtă intensitate le exprimă scrisul poetului.

*„Departe...“*e poezia întrebărilor fără răspuns. După ce s'au stins în suflet luminile credinţei şi când spectacolul schimbător al lumii sau propria noastră activitate nu ne absoarbe toate gândurile, răsar de pretutindeni întrebări tulburătoare asupra vieţii, care se învăluie într'o ceaţă de mister fără zare de lumină; ne cuprinde tristeţa întunericului gol în care pluteşte existenţa şi ne apasă dorul de „ceva“ ce nu are nici înţeles, nici nume; e tăinuit, departe.

Din această stare de spirit isvorăşte toată poezia nouă, cea care nu urmăreşte calea deschisă de Coşbuc — Goga sau căldicelul romantism leşietic al cântecelor de dragoste posteminesciane. E starea de efervescenţă din care e cu putinţă să rezulte o concepţie, e starea în care se găsia poezia lui Eminescu când apărea şovăitoarea *Mortua est*, peste care însă poetul a trebuit să treacă pentru a lua o atitudine hotărâtă şi a se distinge pe sine. D. Săulescu e sub stăpânirea aceleiaşi stări de spirit.

Pe drumu' acesta merg...
Şi totuşi, Doamne, par'că e'n altă parte calea
Spre care-aş vrea s'alerg!...
Departe! — cine ştie spre ce ţinut şi unde?...
Dar sufletele noastre mereu doresc ceva...
Pe drumu-acesta mergem, dar pân' la noi pătrunde
Mereu, ca o chemare, un svon de undeva.
(Excelsior)

Acest „cine ştie?...“ şi acest „undeva“ revin aproape în toate versurile volumului, din care se desprinde vagul, melancolia, „spleen“-ul cutremurărilor nervoase superficiale, „cerebrale“, lipsite până şi de gustul durerii. Această însuşire de a fi cerebrale le dă o uşoară culoare filosofică, care se mărgineşte însă numai la a zugrăvi unele dintre nedumeririle ce tulbură înţelegerea noastră omenească, fără de a fixa şi atitudinea poetului în căutarea unui mijloc de a pune capăt acelor nedumeriri; căci, dacă nedumerirea este mama filosofiei, nu este încă filosofia însăşi, astfel că uşoarele iritaţii cerebrale nu cuprind decât un embrion ori o probă negativă de cugetare filosofică.

Versurile nu au fond puternic, nici mari avântări, nici pătrunderi profunde, dar exprimă starea de spirit care le e caracteristică.

Regretul vag al *eurilor* noastre ce s'au întunecat în noaptea vremii.

— *Ce s'au făcut atâţia câţi i-am avut în mine?... (In Parc...)* îndoiala religioasă *(Ultimul credincios)*

melancolia inutilelor repetiri ale aceloraşi eforturi seculare *(Cuiburile)*; lucrurile neînţelese, isvorâte din neputinţa de a înţelege *(Aseară...)* sau din presimţirea unor înfrângeri viitoare *(Presimţire)*, resortul sentimental misterios al vieţii:

Pe toţi îi cheamă 'n depărtare dorul
De ce e nou, de ce-i necunoscut;
Pe cel ce vine să pornească mâne,
Pe cel ce 'n urma rândului rămâne,
Pe cel ce s'a pierdut...
(Et nunc et semper)

Durerea neîncrederii lui Faust şi alte câteva stări sufleteşti analoage se oglindesc în versurile d-lui Săulescu cu o viaţă personală şi limpede. Procedeul întrebuinţat, cel mai frecvent, este descripţia unui obiect sau povestirea unui fenomen din lumea externă care simbolizează starea sufletească complexă şi se întreţese în chip constant cu ea: cuibul cocoarelor şi eterna renaştere a speranţelor omeneşti; insulele efemere *din Pacific, departe...* şi sufletele care se nasc şi mor stinghere; crivăţul iernii şi crivăţul iubirii; Hanul dela Dor-Mărunt şi monotonia dureroasă a eternei stări pe loc în mijlocul schimbărilor lumii, în toate aceste teme de inspiraţie elementele materiale uşurează înţelegerea celor morale iar acestea dau viaţă şi interes celor dintâi. Asemenea întreţesere e uneori capabilă de efect artistic, căci natura moartă capătă un suflet şi gândurile imateriale se concretizează în imagini vii, ceia ce dă întregului o oarecare expresie, ca în *E secetă...*

...Şi-i cald şi-i trist afară.
Ca'n orice zi de secetă de vară...

In van aştept s'adie vântul serii —
Să plouă — să se 'ndoaie
De-o liniştită adiere merii:
E secetă de ploaie...

In van aştept şi visul de-altădată...
In van palatul poarta şi-a deschis:
Stăpânu-i mort în ţara depărtată...
— E secetă de vis...

Alteori mijlocul acesta de exprimare e întrebuinţat într'un chip prea simplu, care duce la platitudini de proză. Astfel în *Aeternitas* patru strofe descriu în note vii o înmormântare simplă de ţară şi redau clar impasibilitatea naturii în faţa trecerii noastre; apoi vine „morala fabulei" care, absolut inutilă pentru fond, strică efectul întregei poezii:

Doar popa dacă 'ngână o rugăciune 'n gând,
Bătrâna dacă plânge, oftând din când în când,
Pricepi că 'n lumea asta tot e prilej de dor,
Deşi în fire toate 'şi urmează cursul lor...

E greu de pus în versuri o platitudine mai săracă decât aceasta. Tot aşa în *Presimţire* şi în alte câteva.

Ceiace isbeşte însă mai dureros în volumul d-lui Săulescu, care, dacă nu are o concepţie are intenţiuni şi nedumeriri uneori interesante, este neîngrijirea formei. Am putea lăsa la o parte versurile cu construcţie barbară, neîngăduită nici unui ucenic şi nici chiar unui geniu al poeziei; de pildă:

Nu-i sufletu-mi grădină cu florile argintate....
In el sunt stânci enorme ce 'naltul îl străbate...

Căci aceste pot fi socotite ca scăpări din vedere, uşor de îndreptat; in genere însă versurile nu se simt nicăiri trecute pe sub dalta unui artist; d-l Săulescu e, din acest punct de vedere, un caz straniu, căci poezia noastră sufere de prea multă cizelare, cunoscută bine oricărui începător şi practicată cu succes într'un material care e tuberculi de cartof; îi lipseşte arta specială a versificării care, după ce poetul are ceva de spus, îl inspiră să spună frumos. Puţine versuri sunt muzicale şi foarte puţine cu acea închiegare definitivă care dă cuvintelor coeziunea şi armonia elementelor unui organism viu şi deschide perspective veşnic senine asupra naturii sau a sufletului omenesc. Avem d'aface veşnic cu o *schiţă de poezie* care cere să fie revăzută; dacă inspiraţia ar fi tumultuos de bogată poate că o asemenea lipsă ar mai trece neobservată; cum însă aceleaşi teme revin continuu, ne supără neatenţia scriitorului faţă de materialul special al artei sale, care nu poate fi trecută cu vederea tocmai în ceiace îi este caracteristic.

Am citat în de-ajuns ca să nu mai am nevoie de citaţii noui pentru ilustrarea acestei însuşiri de formă a poeziilor din „*Depărtare....*"

C. SP. HASNAŞ

ECOURI

Numărul de Paşti *al „Flacării" se va pune în vânzare Vineri 4 Aprilie, dimineaţa.*

In afară de o materie literară bogată, inspirată în mare parte de sfântul mister al acestor sărbători, vom publica şi o serie de scene interesante din drama reconstituită a pătimirii lui Cristos.

—

Fondul de premiu, *pentru cele mai bune lucrări reprezintate pe scena teatrului Naţional în ultimii doi ani, s'a împărţit d-lor O. Goga (pentru* Domnul Notar*), G. Diamandi (pentru* Chemarea Codrului*) şi A. de Herz (pentru* Păiajenul).

Toate aceste lucrări premiate au apărut în editura Flacării.

—

Din Viaţa ţărănească. In datinele bunei literaturi romantico-poporaniste publică d-l *M. Lungeanu* un volum de schiţe, *Zile senine* (Ed. Minerva, Bucureşti, 1914). Inspiratia îi vine direct din priveliştea foarte apropiată a vieţii ţărăneşti, din care, dacă nu ne înfăţişează aspecte noui, povesteşte, într'un chip primitiv, lucruri ce se pot citi cu simpatie şi interes.

In întregimea ei colecţia schiţelor d-lui Lungeanu este la timp apărută, în aceste vremuri de obşteşti preocupări faţă de lumea ţărănească.

—

Scrisori de dragoste, emanate, se zice, dela o călugăriţă portugheză, sunt publicate în româneşte ca o carte senzaţională (Ed. „Alcalay"). Conflictul e destul de banal şi tratarea fără de artă îi ridică tot interesul; tema a mai fost tratată de multe ori până acum, astfel încât pretenţia ce se aduce în sprijinul noului volum că ar fi o poveste *trăită*, este cu totul indiferentă din punct de vedere literar, unde nu e interesantă decât realitatea literară.

—

Sonetele d-lui M. Codreanu, distinsul poet dela Iaşi, vor apărea, în cursul lunei April, în editura *Vieţii Româneşti*, sub titlu *Statui*. Le recomandăm cititorilor noştri cu căldură.

—

D-l *N. Cartojan* publică şi adnotează *Scrisori inedite dela N. Bălcescu şi I. Ghica*. Sunt câteva dintre scrisorile acestora din anii 1849 şi 1850, în care e vorba despre evenimentele revoluţionare şi consecinţele lor, asupra cărora se aduc câteva amănunte, de ordin personal noui. D-l Cartojan îmbogăţeşte cu interesante documente seria celor până acum publicate din această epocă.

—

Credinţe literare se numeşte volumul în care d-l *C. Ş. Făgeţel*, directorul revistei *Ramuri* din Craiova îşi strânge câteva din impresiile d-sale asupra literaturii actuale. Sunt schiţe, scrise cu îngrijire de stil, ce nu vor să se avânte nici în înalte consideraţii estetice, nici în vaste chestiuni culturale; dacă redau ceeace i s'a părut autorului mai interesant în fiece volum, scopul lor este atins. Sunt scrise cu o bunăvoinţă uneori deconcertantă, astfel încât amabila silinţă a autorului de a găsi întotdeauna într'o operă ceva ce să merite lauda (chiar dăruind dela sine scriitorului) ajunge să-l lase pe cititor în oarecare nedumerire.

Ceeace face cu deosebire simpatice *credinţele literare* ale d-lui Făgeţel sunt sinceritatea şi buna lor intenţionare, de care atât publicul cât şi scriitorii trebuesc să ţină socoteală cu o egală bună credinţă.

—

Studii:

D-na *Ana-Kernbach* publică în a doua ediţie colecţia sa de studii *şcolare*, în care se întrunesc în chip atât de fericit pătrunderea psihologică subtilă în sufletul copiilor, priviţi adese ca un material inert şi amorf, şi înţelegerea intereselor mari ale şcoalei, care trebuie să-i domine. Unind farmecul literar cu cel didactic, această aplicare norocoasă a principiului *„miscere utile dulci"*, poate fi urmărită, dacă nu egal folos, în orice caz cu egal interes şi de către profani şi de către cei specializaţi în nevoile şcoalei.

—

Henri Lavedan, unul dintre cei mai fecunzi şi mai artişti scriitori din generaţia matură, care face actualmente gloria Franţei, a dat teatrului *Gymnase* o nouă piesă, cu nume simbolic *„Pètard"*, reprezentată pentru întâia oară la 31 Martie s. n.

Unii critici teatrali nu stau la îndoială să compare succesul acestei piese cu succesul lui *Cyrano de Bergerac*, alături de cari Henri Lavedan a dat o tot atât de pură expresie a sufletului francez din toate vremurile. *Pètard* este produsul specific al epocii noastre: parvenitul ridicat din popor printr'o muncă aspră şi înverşunată în comerţ şi industrie şi care se impune ca un cuceritor în mijlocul vechei aristocraţii, ale cărei castele şi ale cărei suflete uneori se cumpără cu imensa forţă a banului. Eroul adevărat al piesei e castelul feudal în care se desfăşoară acţiunea şi care ajunge în cele din urmă sub stăpânirea asprului muncitor din popor venit cu alt suflet, cu alte moravuri asupra celor vechi ce se pleacă înainte şi dispar.

Asupra acestei interesante piese vom reveni.

—

O piesă interesantă este noua lucrare dramatică a d-luî *Francis de Croisset*, *L'Epervier*, comedie în trei acte, reprezentată la teatrul parizian *Nouvel Ambigu*, care şi-a propus să restaureze în teatru literatura cea bună. După *La Danse devant le miroir*, de care ne-am ocupat într'o cronică trecută, *L'Epervier* reprezintă genul uşor al comediei vioaie, care ştie însă să fie uneori profundă şi alteori dureroasă.

Vultanul este urmaşul „pasărilor de pradă" din alte vremi, când aceştia erau cavaleri rătăcitori, condotieri sau simpli bandiţi; el fură, printr'un mijloc modern, jocul, care are toate atracţiile şi toate emoţiile atacurilor în mâna armată.

Eroul e un jucător de profesie, înamorat de propria sa nevastă. E strălucitor, cinic, autoritar, în timpu-i de noroc. Nevestei sale îi închină o iubire mai curată şi mai înaltă un tânăr diplomat francez, care e înşelat la joc de Vultan, cu complicitatea inconştientă a soţiei sale. Această înşelătorie e descoperită chiar de către acest diplomat; soţiei îi e scârbă de aventurier, îl părăseşte şi pleacă cu tânărul diplomat. Sunt fericiţi, vor să se căsătorească, dar mai e nevoie încă să se pronunţe divorţul de „Vultan".

Acesta însă a dispărut fără de urmă. In sfârşit un detectiv îl descoperă, îl readuce; e numai umbra celui ce a fost: un biet om, sărac, degerat de frig, flămând. El refuză să divorţeze. Intr'o scenă emoţionantă explică soţiei că n'a înşelat decât pentru ea, că ea trebuie să-l scape şi-i cere să plece cu el în Mexic. Soţia, care-l mai iubia încă, l-ascultă şi pleacă cu el.

Desnodământul, deşi cam „teatral" este mişcător şi frumos şi din această cauză piesa a avut un succes răsunător. Ea înseamnă în orice caz o treaptă interesantă în cariera d-lui Francis de Croisset.

—

Atragem atenţia tutulor editorilor că Librăria românească Jean Iliescu şi C-nia din Buzău.
Este condusă de un pungaş care se foloseşte de cele mai incorecte mijloace ca să excrocheze pe cei ce i-au arătat încredere.
Feriţi-vă de el.

Anul III — No. 25

FLACĂRA

5 APRILIE 1914

ABONAMENTE:
In ţară: lei 6 pe an; 7 lei când se achită prin încasator. Pentru învăţători şi preoţi săteşti: lei 5 pe an
NUMĂRUL 10 BANI
TELEFON 41/7

LITERARĂ ∴ ARTISTICĂ ∴ SOCIALĂ
APARE SÂMBATA
DIRECTOR: CONSTANTIN BANU

ABONAMENTE:
Peste munţi: coroane 8 pe an; pentru preoţi şi învăţători coroane 6.50 pe an
In străinătate: 10 lei pe an
REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA: Bucureşti
Str. Câmpineanu, 40

EL A INVIAT INTR'ADEVĂR!

(Scrisori către Simforoza)

Scumpă Simforoză, ştiai şi recitai odinioară ca şi mine: *Şi s'a răstignit pentru noi în zilele lui Pilat din Pont şi a pătimit şi s'a îngropat.* Acesta e un fapt istoric pe care Biserica Creştină îl mărturiseşte în al cincilea articol din *Simbolul Credinţei.* Acelaş fapt istoric îl mărturiseşte, în stilul său, şi istoricul Tacit: Auctor nominis ejus Christus, Tiberio imperitante per procuratorem Pontium Pilatum supplicio adfectus erat, repressaque in praesens exitiabilis superstitio rursum erumpebat non modo per Judaeam, originem ejus mali, sed per urbem etiam (Annale, 15, 44). Aşa dar, iubită amică, nu putem să punem la îndoială un fapt atât de notoriu şi de mărturisit, pe care lumea întreagă îl ştie de 20 de veacuri: că Iisus din Nazaret a murit pe cruce în Judeea, sub Ponţiu Pilat, al 5-lea procurator roman în această provincie (26—37, din era vulgară) şi că a fost înmormântat, ceea ce e drept că Tacit nu menţionează, dar ceea ce putem admite fără de greutate. La mormântul lui Iisus invit astăzi încă odată luarea aminte şi discernământul d-tale.

Am înaintea mea o carte care începe cu sus citata frază a lui Tacit şi care se intitulează: *Das apostolische Zeitalter der christlichen Kirche.* Autorul ei, Carl Weizsäcker, e un quasi raţionalist. Cartea are aproape 700 de pagini; e scrisă rece, clar, cu o sagacitate rară, şi îmi pare a fi rodul unor studii şi unor cercetări considerabile. Ţi-o recomand cu tot dinadinsul, oricât îţi va părea, când vei începe s'o citeşti, că am făcut, recomandându-ţi-o, un rău serviciu cauzei mele. Când vei isprăvi-o, însă, vei ajunge să înţelegi contrariul. Căci pe cât de severă şi de necruţătoare este în general pentru simţul unui creştin, pe atât de rescumpărătoare şi de emoţionante sunt, în ea, câteva pagini, unde autorul, neavând ce mai face şi ce mai zice, trebue să-şi smulgă unele mărturisiri de mare preţ. Ai impresiunea că ai găsit, după o lungă rătăcire prin deşerte locuri, o vale cu apă şi cu roade. Dar odihnindu-te de sfârşitorul drum de până aci, şi reperindându-ţi toate câte le-ai citit, prinzi de veste că, pe baza mărturisirilor făcute, concesiunilor de voe de nevoe, deodată distrusa autenticitate a Evangheliei lui Ioan, de pildă, se clădeşte la loc; deodată puterea de a opera minuni a lui Pavel, de pildă, se impune din nou ca prea adevărată.

Pornind dela cartea aceasta, îţi pun astăzi înainte un fapt de o importanţă negrăită şi temută, pentru critica necredincioasă.

Weizsäcker primeşte în totul informaţia lui Tacit cum că adepţii Crucificatului s'au risipit după executare-i şi o găseşte confirmată chiar în Evanghelii, acolo unde se zice (Matei, 26, 31, Marcu 14, 27) că prin faptul acesta s'a împlinit cuvântul profetului (Zacharia, 13, 7): Bate-voi păstorul şi se vor risipi oile. Se întreabă, însă şi discută: unde s'au retras apostolii şi unde s'a aprins, întâi, focul credinţei că învăţătorul lor a înviat. După părerea lui W., Galileea ar fi locul în cestiune.

Ce îi reînsufleţeşte, ce îi readună pe

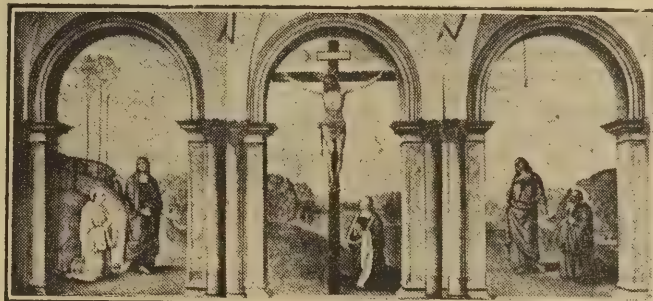

NOAPTEA ÎNVIERII

— Veniţi de luaţi lumină!
Şi clopotele cântă,
Iar sufletul, pe aripi de ceruri, se avântă
Şi tremură 'n odăjdii de pace şi iubire.
— Veniţi de luaţi lumină!
Şi vechia fericire
De douăzeci de veacuri mereu se înnoeşte
Şi clopotele cântă, şi cerul se bolteşte
Mângâietor de-asupra durerilor umane!
— Veniţi de luaţi lumină!
Şi 'ncremenite 'n strane,
De douăzeci de veacuri aceleaşi chipuri pale,
Când urcă din altare prin fumuri osanale,
Aşteaptă 'n întuneric întâia licărire —
Lumină din lumină, iubire din iubire!

Şi una de la alta făcliile de ceară
S'aprind, şi mâini grăbite se 'nvolbură să ceară,
Iar clopotele cântă şi bolţile se 'nclină,
Şi bolţile repetă:
— Veniţi de luaţi lumină!

Şi 'n zori când credincioşii se 'ntorc râzând spre casă,
Când inimile 'n voia speranţelor se lasă
Şi 'n cântece revarsă belşugul bucuriei,
Nemuritorul soare pe căile tăriei
Cu raze încunună şi cerul şi pământul
Şi 'n unde mari de aur îşi trâmbiţă cuvântul:
— Veniţi de luaţi lumină!

ORESTE

Apostoli? Auzi ce scrie W.: „Şi dacă după moarte-i, ucenicii lui Iisus s'au retras întâi în Galileea, urmează dela sine că aici avu loc şi acea reînnălţare, care, curând, în urmă, îi mână din nou la Ierusalim. Această reînnălţare, fără îndoială, nu însemnează decât credinţa că Iisus trăeşte, că el a înviat. Acesta este miezul tuturor istorisirilor Noului Testament, care aparţin aici, oricât de întunecate şi de fragmentare ar putea ca să fie. Aceasta rezultă cu necesitate din locul pe care învierea lui Iisus îl avu în întâia proclamare apostolică. Dar putem să clarificăm lucrul şi mai de aproape, cu cea mai bună informaţie istorică, asupra apariţiilor Inviatului, pe care o avem, anume a apostolului Pavel (I Corinteni, 15, 3 sq.). Această informaţie încheie cu apariţiunea de care avu parte Pavel însuşi. Ce este apariţiunea pentru el alt decât începutul credinţei lui, dar în acelaşi timp începutul nouei chemări a vieţei lui, începutul apostolatului? Şi cum a fost cu Pavel, aşa şi cu ceilalţi. Dacă Petru avu parte de întâia arătare, cu aceasta începe credinţa şi la el, anume noua credinţă în Iisus cel înviat, care e cu totul altceva decât cea dinnainte în Iisus cel viu, — cu aceasta începe şi pentru el siguranţa şi imboldul chemărei celei noui".

Ce scrie Pavel, în prima epistolă către Corinteni (15, 3—9)? El scrie următoarele: „Căci v'am predat în cele dintâi aceea ce am primit şi eu, anume că Christos a murit pentru păcatele noastre, potrivit scripturilor. Şi că fu înmormântat şi că a înviat a treia zi, potrivit scripturilor şi că s'a arătat lui Petru, după aceia celor 12. In urmă, s'a arătat deodată la peste 500 de fraţi, dintre care cei mai mulţi rămaşi sunt până acum, unii însă au adormit. După aceea s'a arătat lui Iacov, în urmă tuturor apostolilor. Iar la urma tuturor, ca unui născut înainte de vreme, mi s'a arătat şi mie". W. găseşte că această relaţiune a lui Pavel, asupra succesiunei apariţiilor Mântuitorului, stă în uimitoare contrazicere cu relaţiunile celor 4 Evanghelii, în deosebi cu afirmarea că Mântuitorul s'a arătat, în dimineaţa învierii, întâi sfintelor femei mironosiţe (între care şi Mariei Magdalina). Intr'adevăr, Pavel afirmă că Domnul i se arătă întâi lui Petru, pe când Evangheliile istorisesc cu amănunte că s'a arătat mai întâi femeilor mironosiţe.

„Pavel aminteşte (Corintenilor) despre întâiele şi esenţialele părţi ale predicei sale, despre comunicările asupra morţei şi învierei lui Iisus; amândouă s'au petrecut potrivit Scripturilor, aşa dar potrivit unui plan dumnezeesc; aici stă însemnătatea mântuirei şi în acelaşi timp necesitatea celor petrecute. Intre amândouă este pomenită şi înmormântarea, fără invocarea scripturilor, numai ca fapt; în sine ea nu are nici o importanţă pentru mântuire, ci însemnează, numai, la locul ei, că moartea (lui Iisus) a fost neîndoelnică şi tocmai de aceea fiindcă este vorba de o adevărată înviere. Despre moarte, apoi, nu se mai vorbeşte; atacată (în Corint) e numai învierea şi spre acest sfârşit enumeră acum apariţiunile celui Inviat, pentru ca prin ele s'o dovedească. Şi dacă trece aici cu vederea peste întâmplările dela mormânt, lucrul e în primul loc surprinzător, fiindcă tocmai despre înmormântare a pomenit, în general însă, fiindcă aceste întâmplări puteau să servească scopului său mai bine decât ori şi care altele. In aducerea de probe pe care şi-o ia asupra cu atâta seriozitate şi o îndeplineşte cu atâta preciziune, lipsa primului şi celui mai important mădular este surprinzătoare în cel mai înalt grad. Pentru aceasta nu încape nici o altă explicare decât că apostolul nu ştia nimic despre evenimentele dela mormânt. Câtă însemnătate are concluziunea rezultă din faptul că noi trebue să admitem cum că Pavel a primit învăţătură despre aceste lucruri de la capii comunităţei. Mai mult: această tradiţiune (cu evenimentele dela mormânt) este chiar eliminată prin aceea că între enumăratele apariţiuni ale celui Inviat, apariţiunea de care are Petru parte este, pur şi simplu, cea dintâi. Dacă şirul apariţiunilor doveditoare învierii începe cu arătarea către Petru, atunci arătările dela mormânt, care, la rândul lor, exclud pe Petru, nu pot să stea întâi".

Aşa dar, după socoteala lui W., s'ar părea că evenimentele din dimineaţa învierei, cu episodul meu *Rabboni* cu tot, sunt scoase ca legendare, prin chiar mărturia Sf. Pavel. Din fericire, cât e el de învăţat, W. tot nu le ştie toate, ori cel puţin nu-şi mai aduce aminte de toate câte le-a citit, în viaţa lui. W. exclude Evanghelia prin Pavel şi pe Pavel prin Evanghelie, fiindcă nu poate să-şi dea seama ce l'a făcut pe Pavel să treacă peste femeile mironosiţe, primele martore ale învierei, şi să înceapă să-şi citeze martorii dela Petru înainte, dela martorul al doilea. E la mijloc o cestiune foarte simplă şi foarte clară — ceva aşa ca oul lui Columb — şi ca să-i întoarcem acum surprinderea şi mirarea de mai sus: e de mirare că tocmai un Weizsäcker — ebraist, elinist, latinist... — n'a fost în stare să o înţeleagă.

Dar trebue să-ţi mai citesc o pagină din cartea lui: „Evenimentele pe care Pavel le enumără, se întind în depărtare un lung de vreme ori şi cum considerabil şi dovedesc mai mult decât Invierea însăşi, anume: că cel Inviat trăeşte şi lucrează pentru cauza sa, arătându-se. Acum e drept că acestor arătări trebue să le admitem o certă limită şi altele, care zac dincolo de ea, nu mai cad pentru Pavel, în aceiaşi categorie" (Pavel, adică, distinge foarte clar între extaz şi caracterele lui deoparte, şi între arătările Domnului, de altă parte). „Dar această limită nu are a face cu evenimentele dela mormânt. E vorba aici, peste tot, numai de atari apariţiuni, prin care se întemeiază credinţa în viaţa de acum a lui Christos, când şi unde se întâmplă. Insemnătatea lor reese din aceea că evenimentul pe care îl trăeşte Pavel, adică evenimentul chemărei lui, intră între ele. După cum acesta, aşa şi toate celelalte apariţii, au întemeiat păşirea apostolilor în vileag, misiunea, începutul comunităţei, după cum la apostoli, tot aşa şi la Pavel. Ele au a lor importanţă şi al lor caracter, ca începuturi istorice ale comunităţei. Aşa era cea mai veche idee despre ele, aşa amintirea apostolică... Dimpotrivă, apariţiunile dela mormânt sunt goale, fără fond, chiar în cea mai veche formă a prezintărei lor, o simplă punere la geam, având în ea numai o indicare asupra întâmplărilor de mai târziu, asupra adevăratei apariţii care avea să se întâmple de abia în Galileea. Chiar prin aceasta, ele sunt dovedite drept o târzie înregistrare a legendei... Importanţa practică a acestor întâmplări este aceea prin care ele se fac şi pentru noi istorice şi inteligibile. Dar şi sub concepţiunea aceasta rămâne ceva, (după cum la toate începuturile mai înalte în domeniul vieţei religioase), care nu se mai poate explica, anume: Imediatul, în puterea lui creatoare; şi ultima cauză a acestuia zace dincolo de cercetarea istorică. *Fapt istoric este că aceşti oameni, despre care istoriseşte Pavel şi între cari se găseşte el însuşi, erau convinşi că au văzut pe cel Inviat.* Cu aceasta e legată, pentru ei, încredinţarea că evenimentul a venit peste ei, că n'a purces dela ei; în ei înşişi, pentru el, n'aveau nici o explicare".

Iată, Simforoză, ce scrie acest învăţat despre învierea Mântuitorului. Poţi să consideri opiniunea lui ca însăşi opiniunea ştiinţei contimporane, întru cât astăzi, istoricii, psihologii, medicii... nu se mai codesc, ca altădată, nu se mai gândesc la alte explicări, ci admit cu seninătate şi zic ca şi W.: Fapt istoric este că apostolii, cu Pavel între ei, erau convinşi că au văzut pe Iisus înviat. Dar atunci toată ştiinţa a devenit creştină! Falanga savanţilor contimporani, admiţând că Pavel şi ceilalţi au văzut pe Domnul, admite că El a înviat din morţi, admite dumnezeirea lui. Ei nu! A crede că Iisus Christos, despre care Petru şi Pavel erau încredinţaţi că l'au văzut înviat, a crede că a înviat într'adevăr din morţi şi că El în trupu-i străpuns de piroane, s'a arătat lui Petru şi lui Pavel: este un miracol de conştiinţă, pe care numai El, însuşi El, Iisus Christos, poate să-l decreteze şi să-l acorde. W. se grăbeşte să închee astfel pagina de mai sus: „Toate acestea nu dovedesc nimic în favoarea unei arătări cu trupul" (Für eine körperliche Erscheinung lässt sich damit nichts beweisen). Şi istoricii şi psihologii şi medicii repetă cu W.: Petru, Pavel şi toţi ceilalţi au

putut să fie încredințați că au văzut pe cel Inviat; aceasta nu dovedește nimic în favoarea unei arătări cu trupul!

Să rezumăm ce am citit din cartea lui W. 1) Istoria acceptă că ucenicii au fost convinși cum că l'au văzut pe Invățătorul lor înviat; 2) W. respinge ca neîntâmplate evenimentele dela Mormânt.

Cum stau una către alta aceste 2 idei? Dacă Petru, Pavel și cercul apostolic erau încredințați că l'au văzut pe Iisus înviat, aceasta însemnează că ei erau încredințați, cum că El s'a deșteptat din somnul morței și a venit de li s'a arătat, iar aceasta însemnează cum că ei se încredințaseră că Iisus ieșise din mormânt și că *trupul lui nu se mai afla acolo*. Intr'adevăr, cum ar fi putut să se nască credința că Iisus este viu, deci *a ieșit din mormânt*, când cadavrul lui putea să fie văzut de ori și cine, în cripta lui Iosif din Arimatia, la picioarele Golgotei? E măcar de gândit că credința în înviere ar fi putut să prindă și să se răsfețe, în toată voia, chiar deasupra mormântului în care putrezia Crucificatul? Dacă e de negândit, atunci apostolii, cei încredințați că l'au văzut pe Iisus înviat, erau, sine qua non! încredințați că El nu mai este în mormânt. Aceasta este evident ca ziua. Așa dar: apostolii erau convinși că l'au văzut pe executatul lor Invățător înviat — și istoria primește faptul, — ei erau atunci indispensabil convinși că în mormântul lui nu mai e nimeni. Și istoria trebue să primească faptul.

Și atunci ce ajung cele 2 propoziții ale lui W.?: 1) W. primește în numele istoriei cum că apostolii erau încredințați că l'au văzut pe Inviat, implicit el primește că apostolii constataseră că trupul lui Iisus nu mai este în mormânt; 2) W. respinge, în numele său, întâmplările dela mormânt, ca inventate, *când aceste întâmplări, în primul loc, sunt tocmai un proces-verbal de constatare că trupul lui Iisus dispăruse de acolo*. Așa dar, W. primește că Iisus nu mai era în mormânt, dar respinge evenimentele cari stabilesc că trupul într'adevăr lipsea din el!

Fața cu acest curios rezultat al confruntărei propoziției No. 1 cu propoziția No. 2, trebue să ne oprim locului și să ne întrebăm, mai de aproape, ce a avut în gând W. când a infirmat evenimentele dela mormânt? In cartea lui nu dă nici o lămurire; anulează pur și simplu relațiunea evangelică și nu mai pune nimic în loc. Dar mai întâi o bănuială: Nu cumva W., acordând că apostolii erau perfect încredințați că l'au văzut pe Iisus înviat, nu și-o fi dat seama că, prin aceasta, acordă implicit, și cum că: apostolii văzuseră cu ochii lor că trupul lipsește din Mormânt? Greu de afirmat. Un critic atât de ager ca W., un cunoscător atât de solid al întregei literaturi, vechi și noi, ce s'a scris asupra Evangheliilor și asupra tuturor cestiunilor evangelice, nu putea să piardă din vedere acest punct atât de important. După cum mi se pare mie, W. a voit numai să ocolească, neatingând-o, o cestiune temută și dătătoare de mari perplexități. Tocmai asupra acestei cestiuni voesc azi să concentrez gândurile și judecata d-tale.

Fiindcă W. nu-și spune părerea, trebue să raționăm așa: W. nu crede că Iisus a înviat, prin urmare nu admite că trupul mort, coborât de pe cruce și depus în mormânt, după 3 zile a palpitat iarăși de viață, biruind legile morței. Pentru el, cadavrul a rămas cadavru până ce s'a prefăcut în pulbere. W. nu admite că apostolii l'au văzut pe Domnul, aevea, corp reînsuflețit, ci admite că l'au văzut numai în cerebralitatea lor halucinată. Dar ei au luat vedenia drept riguroasă realitate și au murit convinși că Invățătorul lor e viu, în ceruri. Numai atât admite W., numai atât admite istoria. Dar atât e colosal! Căci odată ce ai admis (și nu de bunăvoia ta, ci constrâns de faptele irecuzabile) că apostolii au crezut deplin în înviere, ai admis (și cum poți să scapi din această mână de oțel?) că apostolii intraseră în mormânt și că nu mai găsiseră în el pe nimeni. Intr'adevăr, acești oameni credeau că văd aevea ceea ce vedeau numai în capul lor. Aceasta era pură iluziune. Icoana lui Iisus, ca înviat, putea să li se năzărească foarte bine; cadavrul lui însă zăcea mereu, în mormântul închis. Iluziunea ucenicilor nu putea să urnească trupul mort nici cu 2 degete, din locu-i de repaos, necum să-l învieze. Acești oameni, după vedenie, dau fuga la mormânt. Ei bine! cadavrul lui Iisus e tot acolo, neatins, nemișcat. Care halucinație din lume ar fi putut să mai reziste evidenței? care încăpățânare nu s'ar fi făcut țăndări, isbindu-se de această stâncă? Prin urmare, era riguros necesar ca trupul lui Iisus să nu mai fie acolo, să fi fost strămutat, furat, nimicit, tot ce vrei, — mai înainte de întâia aparițiune, sau după ea, cum voești. Dar încă odată, ca iluziunea acestor oameni să se împietrească în convingerea că au văzut, cu adevărat, pe Inviat, ea a trebuit să fie coroborată de faptul brutal, răsturnător! că ei n'au mai găsit pe nimeni în mormânt.

Ce s'a făcut trupul Crucificatului? L'au răpit amicii — l'au distrus inimicii — l'au furat tâlharii — l'au desgropat hienele — l'a înghițit pământul, când s'a făcut cutremurul — sau s'a topit ca un bloc de ghiață și l'a sorbit nisipul?...

Simforoză, cred că ai înțeles, în urma celor de până aci, cum că între toate ipotezele cu cari ai căuta să întâmpini întrebarea de mai sus, este una pe care trebue s'o anulăm: Discipolii au furat cadavrul. Intr'adevăr: Istoria admite că apostolii au fost încredințați că l'au văzut pe Invățătorul lor înviat—atunci: Istoria trebue să admită că iluziunea aceasta e tocmai sinonima faptului că trupul dispăruse din mormânt, — și atunci: Istoria trebue să admită că, la ridicarea sau furtul cadavrului, apostolii n'au avut absolut nici un amestec, nici cu fapta, nici cu gândul. Apostolii cred cu totul în viziunea pe care o au, fiindcă văzuseră că în mormânt nu mai

RUGĂ PĂGÂNĂ

La moartea lui Crist.

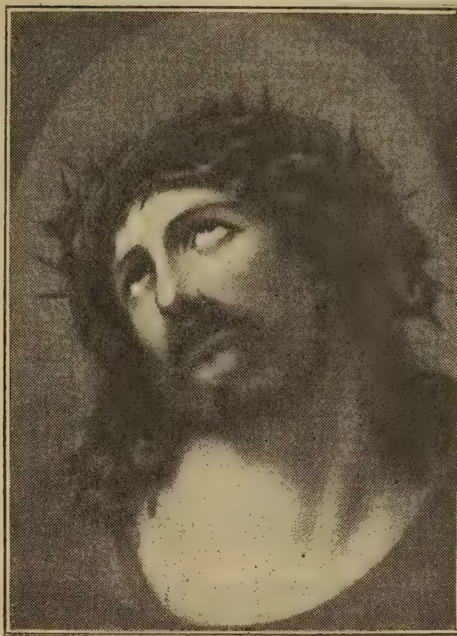

Ecce Homo! de *Guido Reni*

Demiurg, în lumea ta făr' de măsură
lutul Său de-acum îl poartă 'mprăștiat...
și cu muta nepăsare din natură
te coboară peste șubreda 'I făptură
ce de sarcina simțirei a scăpat.

Reintrat pe veșnicie 'n Veșnicie,
trupul Său de suferințe isbăvit,
de iubire și durere nu mai știe:
dar a duhului Său largă tragedie
scapără cu fulgere prin Infinit!...

Căci clădit-a de imagini o comoară
cu seninul și frumosul Său avânt,
ear cu-a gloriei hlamidă seculară
îmbrăcatu-Și-a durerea Lui amară
și-a lăsat-o luminoasă pe pămînt!

Dă'i tu liniște, Saturn, și îndurare
sufletului de durere încercat...
și topește 'I năzuințele 'n uitare
eară dorurile Sale arzătoare
le consumă în neantu 'ți luminat!...

Printr'a vremei nemurire se înclină
armonia fermecatului suspin;
ear a geniului flacără divină
ca lumina ne zîmbește din lumină
și senină strălucește prin senin!

Fie 'I veșnica odihnă isbăvită
de norocul ce'n vieață L'a trudit;
ear a somnului Său pace liniștită
și de-a viselor otravă mântuită,
curgă limpede și clară 'n Infinit!

Mihai CODREANU

e nimeni şi fiindcă erau absolut neştiutori şi nevinovaţi, în afacerea dispariţiei cadavrului. Iată dar, încă o idee pe care o implică în sine, concesiunea ştiinţei, (apostolii cred că l'au văzut): nu apostolii sunt cei care au putut fura cadavrul. Bănuiala poate să cadă încoace şi încolo, ea, însă nu mai poate să cadă pe apostoli.

La urma urmei, pentru punctul de vedere al ştiinţei, dacă e ceva mai de primit şi mai evident, apoi este tocmai sinceritatea şi nevinovăţia apostolilor. Căci numai presupunându-i cu totul sinceri şi nevinovaţi, ea ar putea să zică: aceşti oameni, isbiţi profund de faptul că găsesc mormântul gol şi absolut neştiutori cum s'a petrecut lucrul: văd, deodată, în cerebralitatea lor cea sguduită, icoana lui Iisus înviat.

Să ştii că tu ai furat cadavrul şi să proclami că Iisus Christos a înviat, să te ştii atât de mincinos şi să ai atâta vitejie!, să ai puterea să-ţi susţii impostura prin atâtea primejdii, atâtea închisori, atâtea maltratări,... în sfârşit să ai sinistra energie să minţi până la moarte, dându-ţi sângele şi viaţa pentru o minciună, — aide! puterile făţărniciei omeneşti sunt prea mici pentru aşa ceva. Mă cred perfect îndreptăţit să scot din cauză pe apostoli. Petru, Pavel, Iacob Zebedeidul, Iacob Obliam şi mai toţi ceilalţi, au murit martiri pentru Christos, adică după o viaţă întreagă de afirmare că el a înviat, au afirmat încă odată, cu capul lor, că el a înviat într'adevăr. Să dăm un vot alb acestor oameni! Proba nevinovăţiei lor e prea impunătoare.

Dar ca să facem o pauză descreţitoare, spune-mi, iubită amică, dacă nu cumva eşti cam surprinsă să vezi că sub această simplă concesiune a istoriei: Geschichtliche Thatsache ist dass die Männer, von velchen es Paulus erzählt, und unter welchen er selbst sich befindet, überzeugt waren, den Auferstandenen geshen zuhaben — stăteau înfăşurate şi ascunse: ideea că Mormântul Domnului fu găsit gol de către apostoli şi de aci, fireşte, ideea că nu ei pot să fie bănuiţi drept hoţii cadavrului? Şi nu ţi se pare că istoria, făcând o concesiune ca aceasta, poate fără să-i prea scormonească înţelesul, a păţit tocmai ca ciclopul Polypheme? Ciclopul, orbit de Ulise şi de tovarăşii acestuia, se aşează dimineaţa în gura peşterei şi pipăindu-şi berbecii îi dă afară, printre genunchi, unul câte unul. Ca să-i rămână în mână numai Ulise şi cu ai lui trebuia întâi să dea oile afară, altfel le omora şi pe ele! Dar Ulise şi cu tovarăşii săi se vâră sub berbeci şi înfipţi în lâna lor scapă din ghiarele lui Polypheme! Oile pe care istoria le admite, la păşunea ei, ca ştiinţifice, duc, sub lâna lor de fapte dovedite, minunea Invierei!

G. GALACTION

□ □ □

Noul director general al teatrelor

— G. DIAMANDI —

D-l Brătescu-Voineşti, fiind chemat într'o înaltă slujbă care-i va putea oferi răgazul necesar îndeletnicirilor artistice, direcţia generală a teatrelor a fost încredinţată d-lui G. Diamandi, autor dramatic înzestrat cu un remarcabil talent şi deputat.

Este desigur caracteristic pentru viaţa noastră, modul cum s'a trecut cu vederea cu acest prilej peste meritele şi munca d-lui Pompiliu Eliade, care a condus Teatrul Naţional, sub precedentul guvern liberal cu o competinţă literară şi o energie administrativă vrednică de toată lauda. Cu toate acestea, numirea d-lui Diamandi în fruntea acestei instituţii, ca fapt în sine şi independent de nedreptatea făcută d-lui Eliad, ne buucră. Ne bucură întâi, fiind-că d-l Diamandi este un bun prieten şi un colaborator ales al revistei noastre. Şi totdeauna ne pare bine când prietenii ajung în situaţiuni cari le pot da prilejul să-şi realizeze gândurile ce-i stăpânesc cu puterea unei pasiuni.

Dar nu ne bucurăm numai pentru noi. Credem că numirea d-lui Diamandi este fericită mai ales din punct de vedere al instituţiei pe care a fost chemat s'o conducă. Incontestabil, noul director al teatrelor este o fire de artist. Inzestrat cu o fantazie, une ori capricioasă, totdeauna însufleţită, avântată, călăuzit de un gust artistic ce nu dă greş, d-l Diamandi are calităţi cari îndreptăţesc speranţele cele mai frumoase cu privire la roadele directoratului său.

Dar mai presus de toate aceste bune însuşiri, noul director este un pasionat de teatru. Şi este netăgăduit că marile pasiuni crează adesea intuiţiuni mai sigure de cât experienţele unei întregi cariere şi deschid orizonturi de muncă şi propăşire uneori nebănuite.

Ne bucură, aşa dar, numirea d-lui Diamandi ca director general al teatrelor fiind-că noul director ne este drag; ne bucură fiind-că el însuşi este autor dramatic şi poartă însemnătate în chiar sufletul său urmele adânci ale suferinţii ce-o intipăreşte inospitalitatea nemeritată a Teatrului Naţional; ne bucură, în sfârşit, fiindcă ştim că bunele sale însuşiri vor sta în slujba unei pasiuni mari şi fiind-că aceasta este de cele mai multe ori chezăşia sigură a isbânzii în artă.

Al. ŞERBAN

FECIOARELE EBREE

Golgota 'şi urcă 'n noapte pustia catedrală...
Isus, pe trista culme, cu cerul a rămas.
Cu moliciunea unei tulpini înfiptă 'n vas
Din gâtu-atins de lună îi cade faţa pală...

Departe scânteiază oraşu 'ncins de ziduri.
Ard torţe pretutindeni; ospeţe largi se 'ntind.
Bătrâni, femei şi tineri, cât mesele-i cuprind,
Adulmecă mireazma ce fumegă din bliduri....

Şi fălcile dau goană şi muzicile cântă...
„Să bem pentru 'mpăratul eternei înălţimi!..“
Şi buzele aprinse, cu luciu de grăsimi,
Din cupe-adânci, în spasmuri de hohote se-avântă...

Şi toţi, din fiu în tată, deavalma prind să spue:
— Eu l'alungai cu pietre!— Eu numai l'am ciupit...
— Ba eu i-am rupt vestmântul!—Eu rana i-am lărgit!
— Oţet i-am dat!—Eu spinii..!—Eu l'am bătut în cue!..

Doar albele fecioare din pleoape trist adie...
Şi 'n timp ce creşte larma, ies palide în prag
Suspină lung, cu ochii spre dealul dus şi vag
Pe care crucea 'n lună imaginea-şi subţie...

Şi ca o răsbunare ce şi-azi răsbună crima
În sânii calzi şi fragezi ce neamu'l fecundau
— Adânc înfiorate — fecioarele sorbiau
Paloarea 'n care luna învăluia victima!

1914 George GREGORIAN

ntı
lo

Cum şi-a purtat Christos crucea. — Cum se poartă azi la Ierusalim crucea lui Christos

NOTELE SĂPTĂMÂNEI

Intâi Aprilie.—Microbul păcălelilor.—O farsă a soarelui.—Isus Cristos păcălit.

Intâi Aprilie este ziua păcălelilor. De-aceea se vede, pe această zi se fac toate numirile şi intră în vigoare bugetele noui!

Firea, oamenii, lucrurile, oficialitatea chiar,—totul este par'că însufleţit, în vremea aceasta, de duhul neliniştitor al farsei. Este o pornire unanimă ce nu se poate stăpâni în tot ce mişcă şi nu mişcă, în tot ce trăeşte, respiră, vegetează. Par'că milioane de părticele din sufletul lui Păcală vibrează microscopic, ca baccilii ftisiei, în stratul subţire de praf de pe mobile, pe buzele şi genele oamenilor, în razele mincinoase ale soarelui, — pretutindeni.

Nu e o sugestie. Şi nici măcar o autosugestie. Este un îndemn ce vine din afară. Este o tradiţie în slujba căreia, fără să vrem, stăm toţi,—oameni şi lucruri. O pildă: Mă trezesc azi dimineaţă cam buimăcit. Mă uit la ceas: opt. Şi la nouă trebuia să mă întâlnesc cu un prieten care de trei zile aştepta cu nerăbdare, să-i spui o minciună. Mă dau jos repede din pat. Imi culeg, de pe unde le aruncasem aseară, ghetele şi ciorapii, mă'ndrept spre fotoliul din colţul stâng al odăii de culcare, m'arunc în braţele lui cu voluptate şi cad deodată cu o greutate de 85 kilograme cu... cămaşa pe podele.

Dau un ţipăt. Mă ridic, şi privirile mi se agaţă de cârligul lui 1 Aprilie din calendarul ce-mi rânjia batjocoritor în faţă.

Fusesem păcălit! De cine? Nu ştiu. De nimeni, cred. Se vede că duhul lui Păcală, care plutia din ajun în aer, îndemnase pe vre-unul din ai casii să schimbe, fără nici un gând rău, locul fotoliului pe care de câţiva ani nimeni nu-l clintise. (Transferare în interes de serviciu pe ziua de 1 Aprilie).Eu n'am ştiut. M'am aruncat în braţele lui ca'n fiecare dimineaţă. Şi-am căzut ca un simplu minister atras de puterea de gravitaţie a opoziţiei.

M'a păcălit fotoliul—drept dovadă că, la întâi Aprilie, nu-i trebue cuiva prea mult spirit ca să facă o farsă. Câte odată, pentru asemenea operaţiuni intelectuale, ajung patru picioare... şi încă de lemn.

Aceasta nu însemnează că trebue să fie cineva patruped ca să pue la cale farse de întâi Aprilie. Dovadă: soarele, acest ecscursionist bavarez care de veacuri face mereu ocolul nniversului ca să găsească şi el, săracul, un petic de umbră. Cu toată gravitatea lui de pedagog neamţ care, din înaltul cerului, supraveghează omenirea, ca pe o nesfârşită clasă de copii ce dau concurs în scris la limba germană, însuşi soarele devine şugubăţ la întâii Aprilie. Acum doui sau trei ani mi-a făcut domnul Phoebus o farsă pe care n'am s'o uit multă vreme. Era o dimineaţă capricioasă ca o domnişoară de 59 de ani enervată că nu se poate mărita înainte de a împlini în mod oficial patru zeci. Aci ploua, aci ningea. Pe drum lapoviţă. Trebuea să plec cu noaptea 'n cap de-acasă. Nu ştiam cum să mă'nbrac. Adun consiliul de familie. Toţi se rostesc pentru palton, galoşi şi umbrelă. Mă ghemuesc, deci, în paltonul pe care de câteva săptămâni nu-l mai purtam, îmi înfund picioarele într'o pereche de galoşi largi, deschid umbrela şi, ca o ciupercă, plec clămpănind în apărae, ca şi cum, la fiece pas, pălmuiam cu tălpile, trotuarul, de necazul vremii. (Se 'ntâmplă aşa de multe ori în viaţă: lovim în cei de jos ca să răsbunăm rele ce vin de sus).

Când m'am întors acasă însă, pe la trei după amează, era vară de mult. In câteva ceasuri se perindaseră pe dinaintea mea toate anotimpurile. Numai eu rămăsesem în palton, galoşi şi umbrelă. Şi astfel înarmat, înaintam cu greu prin ploaia de raze fierbinţi. Lapoviţa se svântase. Trotuarele străluciau, spălate şi uscate, în bătaia soarelui. Toate inimile sburdau, sub haine subţiri, de fiorii prefacerii din fire. Numai eu înnaintam greoi, în palton şi galoşi, ca un întârziat polar.

Soarele îmi făcuse farsa. Şi nici odată o farsă nu m'a durut mai rău. Băteam enervat trotuarele uscate cu galoşii mei largi, în vreme ce cu ochii măsuram, când drumul, când cerul, căutând sau un nor, care să-mi legitimeze umbrela, sau o băltoacă, fiecât de neînsemnată, care să pue un cuvânt bun în folosul galoşilor mei. Zadarnic însă. Cerul era ca un uriaş cearşaf muiat de curând în scrobeală albastră, iar trotuarele ardeau ca 'n vreme de secetă. Şi eu veşnic cu umbrelă, palton şi galoşi!

Dela o vreme, începu să mi se pară că toată lumea se uită numai la mine. Aş fi luat o trăsură: n'aveam însă nici un ban. Toate privirile par'că se agăţau de galoşii mei, apăsându-i cu întrebări nedumerite. Păşiam din ce în ce mai anevoe: par'că de fiecare picior îmi atârna câte o ghiulea de fier.

De odată aud la spatele meu pe cineva piţigăind:

— Ce ger, domnule! Şi-am uitat să-mi iau blana de-acasă!

Alt glas îi răspunse chihotind:

— Inchide gura să nu răceşti, moşulică!

Işi băteau joc de mine. Simţii caşi cum pe şira spinării mi s'ar fi urcând o broască. Iuţii pasul, când de-odată, înaintea mea, într'o adâncitură providenţială a trotuarului, zării o băltoacă. M'am repezit atunci la ea, ca spre un mântuitor. Am pleşcăit cu galoşii drept în mijlocul apei, aruncând celor dimprejur priviri de biruitor. Şi am păşit mai departe, uşurat par'că de povara ce o duceam în spinare şi gândindu-mă serios la foloasele mari pe cari noroiul le poate aduce uneori în vieaţa aceasta, în care până şi soarele se ţine de farse.

Desigur, însă că păcălitul cel mai mare cu care s'ar putea mândri întâi Aprilie este Cristos. O, ştiu că Mântuitorul n'a fost transferat nici pe Cruce, nici în Ceruri, pe această zi. Intâi Aprilie este însă oarecum axa patimilor şi biruinţei Sale.

Ceeace m'a făcut mai mult să înţeleg legătura dintre această zi simbolică şi simbolul jertfei Mântuitorului este descrierea modului cum se aniversează la Erusalim patimile fiului lui Dumnezeu. Acolo, de Paşti, sute de călugări şi credincioşi poartă, în pios pelerinaj, o cruce mare, ca aceea pe care Cristos a dus-o pe umerii săi dumnezeeşti până de-asupra Golgotei.

Văzând această privelişte, fără să vrei te gândeşti: Crucea lui Cristos devine tot mai grea. Mântuitorul şi-a jertfit vieaţa pentru uşurarea păcatelor noastre; şi păcatele noastre se fac din an în an tot mai grele.

Dar omenirea, în orice caz este cel puţin şireată. De unde Fiul lui Dumnezeu a dus singur pe Golgota crucea păcatelor omeneşti, păcatele noastre se strâng în convoi ca să ducă pe umeri vinovaţi crucea Mântuitorului. Cristos a fost unul singur care s'a jertfit pentru toţi; azi, ca o satisfacţie acordată sfintei Lui sălaşluiri, toţi păcătuim pentru El. Iar simbolul cel mai limpede al acestei substituiri este modul cum se aniversează la Erusalim săptămâna luminată: Unul pentru toţi şi toţi pentru unul.

CRONICARUL DÂMBOVIŢEI

□ □ □

MAI DE PLÂNS CA EL...

Mă mir și eu de unde am învăţat răbdarea
Nici când n'am fodst în viaţă discipolul lui Crist.
Şi dacă găsesc unii că am asemănarea
Cu el, e că sînt vecinic şi gânditor şi trist.

El, dragostea de aproape o propovăduise
Rescumpărând-o ast-fel cu chin de mucenic.—
Eu, scumpă depărtată, întrezărită 'n vise,
Cât sufer, şi durerea-mi pe lângă-a sa'i nimic!

Visând o lume nouă, când fruntea-i stă plecată,
Işi îndulci amarul zâmbind încetinel.
Eu fără de credinţa c'am să te văd vre-odată,
In ceasul de pe urmă sînt mai deplîns ca el!..

V. PODEANU

SETEA LUI SELIM

— Alah!... Alah!... stăpâne a tot puternic, întoarce-ţi faţa şi'nspre păcătosul tău. Urzitorule, îndură-te şi zămisleşte un strop numai, să-mi sting văpaia din suflet!... Aşa îşi închee Selim rugăciunea, frânt de mijloc şi cu capul proptit în pământ. Apoi se ridică, ţinând ochii tot în jos, mai făcu câteva mătănii, cu mâinile lipite la piept şi după aceea îşi luă cârja de jos. Roti ochii înlături, ca şi cum ar fi căutat ceva, şi după o adăstare de câteva clipe, împunse necăjit şoldul uscat al cămilei. Animalul tresări din picoteală şi porni la drum, legănându-şi ca pe nişte arcuri sarcina grea din spinarea înălţată între cele două cocoaşe.

Zoreşte Selim din urmă, cămila întinde pasul lung, măsoară stânjen după stânjen şi cresteazâ pustiul; iar gâtul încovoiat deapănă 'nainte, cu buza groasă, atârnată lenevos în jos, cu ochii întredeschişi, sprâncenuiţi de nisipul înţesat în părul năpârlit. Selim gâfâie înăbuşit pe urmă, gol aproape până'n brâu. Un fes alb, cât un cauc de mic, îi acoperă numai creştetul capului, lăsând să se răsfrângă împrejur cununa creaţă a părului întunecos. Bate soarele în potop de lumină şi aprinde ceafa rotundă a Felahului într'un lustru de păcură. Işi trece mâna când pe un obraz când pe altu- svârle jos năduşeala, îngroşată cu sare; iar picioarele, cu şalvarii largi, suflecaţi până peste genunchi, mestecă într'una nisipul, ca două reteveie pârlite în foc. Infige ochii în zarea neisprăvită: pustiu şi iar pustiu. Se apropie de şoldul cămilei şi deschiotorează burduful atârnat la oblânc. Il clatină în amândouă mâinile, îl întoarce cu vrana în jos, adăstând dedesubt cu gura deschisă: nici strop de apă. Selim dă din cap şi-şi îneacă răsuflarea în gât... De două zile n'a pus picătură pe limbă. O noapte încheiată s'a luptat cu vârtejurile şi cu nemeţii înalţi de nisip. In trei rânduri a îngenuchiat cămila, cotropită până'n coaste de viscolul pustiului şi de trei ori au fost să fie îngropaţi de vii. Unde or fi ceilalţi tovarăşi de drum?!... I-a răsleţit furtuna şi de ieri noapte nu i-a mai întâlnit!... Sări în sus, fript de spuzeala de sub picioare, agăţă burduful la locul lui, îşi făcu vânt şi se aruncă pe gâtul cămilei, apoi începu s'o imboldească în ceafa tăbăcită. Animalul se puse pe fugă.

Soarele e cruce nămiezi. Căldura se lasă din ce în ce, văzduhul se aprinde, o mare de nisip se revarsă de jur împrejur, colcăind într'un roi de scântei; iar în urma celor doui tovarăşi ai pustiului se înalţă, ca o coadă de fum, praful nisipului, svârlit de copitele mari şi greoaie, ale cămilei. Selim îşi suge într'una fălcile, înghite în sec, îşi face vânt cu mâinile îşi freacă furca pieptului, cască gura cât poate, dar dogoarea de afară e şi mai mare, îi aprinde înghiţitoarea şi-i usucă mai mult limba. Iar îşi bate cămila.

Dela o vreme, desluşi în zare o dungă negricioasă, arcuită ca o sprânceană. Intr'acolo îşi îndreaptă dobitocul. Selim înfipse ochii în năzărire, se ciuli după gât, apoi începu să lovească animalul şi cu picioarele şi cu cârja şi cu pieptul. Cămila prinse pasul d'asărita şi movila din spinare-i îşi luă legănarea vaporului, purtat de valuri. Şi «şaica» pustiului goneşte de zor, lasă în urmă movile înălţate de vârtejuri, coame de nisip, scăldate în berechetul de lumină, şanţuri săpate de sfredelul cicloanelor, cari ridică stâlpi de praf până'n slava cerului. Cu cât goneşte, cu atât creşte năzărirea... Un stuf de crăci, în chip de palme uriaşe, se încondeiază pe cerul albastru şi senin. Se măreşte stuful, e o pădure, ba Selim simte şi răcoreala la frunte, simte şi mirosul rece al izvorului, — şi-atunci se saltă pe grebenii animalului, înalţă gâtul, loveşte cu călcâele, se înţepeneşte în strânsoarea genunchilor apoi întinde mâinile înlături, vrând par'că să prindă puterea sborului. Ii suflecă vântul mânecile largi şi de departe par'că e o cruce neagră, înfiptă în ţeasta cămilei.

Işi mută soarele sulul de raze şi pădurea verde se şterse într'o licărire, limpezind zarea pe pustiul nisipului. Selim făcu ochii mari, închişi într'un refec vişiniu, se ridică în picioare pe gâtul animalului, se sprijini cu o mână de oblâncul sarcinei, iar cu cealaltă coviltiri fruntea şi sfredeli văzduhul cu o uitătură cruntă, — nimic! păcăleli de ale pustiului.

Acum se aprinse şi mai mult beregata Felahului. Sări jos. Dobitocul credincios conteni pasul. Selim se mai uită în dreapta, în stânga, mai cercetă împrejur: tot nimic. Işi suge fălcile, dar nu mai are pic de scuipat în gură. Il cuprinde un fel de sfârşeală, faţa îi bate în verde, ochii îşi pierd luciul, numai dinţii sclipesc în boabe luminoase, rânduiţi frumos după buzele groase şi fiştave. Işi şterse şiroaele de năduşeala ce-i cresta într'una obrazul, şi-apoi începu să-şi rupă pieptul cu mâinile, frământând carnea uscată depe sân. Odată se opri din mişcări, rămase locului şi puse capul în pământ. Prinse prăselele iataganului dela brâu, aruncându-şi coada ochiului spre dobitocul, înţepenit în picioare lângă stăpân... Nu! îşi răspunse Selim în gând şi vârâ iataganul mai afund.

Făcu semn din mână numai şi cămila porni. Dar în mintea Felahului s'a aţâţat un gând şi pornirea aceasta îl îndeamnă mereu. Acum simte mai mult cum i se topeşte trupul de căldură, cum îi arde beregata şi cum îl îngâtue setea; simte cum i se saltă coşul pieptului în sus şi cum are să plesnească de scorojirea dinăuntru. Incalecă iarăş pe gâtul cămilei. Işi muşcă buzele până la sânge, ochii îi ieşiră din cearcănele frunţii, ca două gogoşi de sabur, picături mari de sudoare începură să se desprindă pe tâmple, — şi trase iataganul cu o mişcare fulgerătoare. Mai roti ochii împrejur: valuri de nisip şi uşă de cuptor. Dobitocul îşi cată de drum. Selim simţi că se sugrumă, şi o trâmbă de vâlvoare par'că îi cuprinse tot trupul. Strânse prăselele cuţitului în mâna-i osoasă, ţinti grumazul animalului, şi-apoi într'o clipă repezi iataganul până în mâner în cerbicele cămilei... Il trase şi mai repede, îi apucă prăselele în gură, iar cu amândouă mâinile împresură gâtul dobitocului, încolăcindu-se în juru-i. Cămila scoase un răcnet de moarte, sfredelind pustiul, sări în sus de câteşi patru picioarele, cu toată greutatea din spinare, apoi se năpusti în neştire. Dar după câteva ţâşnituri de sânge, aruncate ca dintr'o tulumbă, îngenunche pe nisip. Selim sări atunci înlături, dar când se păstrăvăli cămila, el se cutremură şi dete drumul cuţitului din gură. Il fripse arsura din gât însă, şi ridică de grabă iataganul, repezindu-se la guşa animalului, unde stă ascunsă comoara de apă. Din câteva lovituri îi spintecă trupul încă tremurând; mânueşte de zor cuţitul, sfâşie în dreapta, în stânga, cresteazâ carnea păstrămoasă şi piloasă; acum nu vede înaintea ochilor decât apă, buzele îi şoptesc apă, beregata i s'a deschis ca o pâlnie şi aşteaptă cipcelul. Rupse prapurul, simţi la degete sacul moale şi umezeala apei, vârâ mâinele până'n coate în coşul săpat în trupul cămilei şi scoase «comoara» afară. Se repezi la sarcina răsturnată şi desfăcu burduful. Apoi ridică băşica lungăreaţă, mai mare ca un copil de doui ani, îi taie fundanul, care ducea la beregata animalului şi, cu braţele tremurând, o puse alături, pe nisip. Cu o mână strânge capătul maţului, cu cealaltă îşi desface burduful; dar cuţitul, — cum iarăş îl ţinea în gură, — îi scăpă dintre dinţi şi străpunse băşica. Selim repezi amândouă mâinele la spărtura fatală şi fără să-şi dea seama, slobozi vrana sacului. Dedesupt sfârâi nisipul înghiţind apa, lacom.

Selim a făcut ochii cât rodul castanului, luminele înoată într'un cearcăn de sânge, vine groase i se ridică într'una pe obraz; iar gura i-a rămas deschisă, cu limba vânătă muşcată între dinţi şi cu bale închegate pe buze. Ingrămădeşte privirile fioroase în coşul despicat, pe mormanul lişteav de sânge. Căscă gura cât putu, făcu buzele pâlnie şi se năpusti în groapa de carne.

Se aude înghiorţăitul scurt şi prididit; iar pe piept fuge spre pântece un nod mare. Soarbe, soarbe jândios, se îneacă, strănută, răsuflă înăuntru şi-apoi iarăş, bea...

Când s'a ridicat, era tot un sânge până'n brâu. Se scutură într'un fior de moarte, îşi suci trupul din brâu, se rupse cu unghiile de pântece ş'apoi într'o strâmbătură îngrozitoare, svârcolindu-se din toate mădularele, se lungi jos, cu capul pe şoldul stârvului...

...Asfinţeşte soarele, năvodul nărânzat cutrupeşte pustiul, vâpsind în flacără de foc tot văzduhul, boarea răcoroasă a serei prinde înfiripare, — iar din slava cerului năpustesc vârtej stoluri-stoluri de corbi...

Caïro (Egypt) **I. Chiru-NANOV**

CRONICA TEATRALĂ

Teatrul Național. — Akim, tragi-comedie în 3 acte, de *Victor Eftimiu*.

Akim n'a avut succesul ce i se prevedea. Pricinile sunt două: construcția technică a piesei și intrepretarea. Despre interpretare vom vorbi la sfârșit. Să cercetăm întâi alcătuirea technică a lucrării.

Tragi-comedia d-lui Victor Eftimiu este mai mult un pretext pentru desvoltarea unui tip: Akim Makarovici. Nu vom susține, cum au făcut alții, că singur Akim trăește în această lucrare. Aproape toate personagiile episodice ce mișună în *Akim* sunt vii; au caracteristice, dacă nu la fel de interesante, totdeauna precise, bine determinate, uneori spirituale chiar. Aceste personagii nu interesează însă fiindcă le lipsește coeziunea dramatică, pentru că în desfășurarea lor ne scapă firul care să le lege în jurul lui Akim, spre a spori, cu interesul lor, interesul eroului de căpetenie. Din pricina aceasta, ele se șterg, lăsând să se concentreze toate privirile și toată curiozitatea asupra cerșetorului fantastic, Akim Makarovici.

Această abilitate a fost una din pricinile insuccesului. Când așezi pe cineva, cu atâta ostentație, în fața privitorilor, când un personaj acaparează scena eșind singur în rândul întâi și lăsând în umbră pe toți cei din jurul său, trebue ca acel cineva să fie un tip de un interes extra-ordinar, trebue ca acel personaj să fie frământat de o complexitate de sentimente, a căror zugrăvire colorată, vie, să poată stârni interesul ca o acțiune întreagă sau cel puțin ca o varietate de tipuri caracteristice.

Așa e oare *Akim?* Răspundem dela început: nu. Cerșetorul d-lui Eftimiu este, desigur, o viziune interesantă. Dar numai o viziune. Autorul nu și-a dat silința să facă din el un caracter întreg, cu linii definite, cu mișcări sufletești profunde. Akim este mai mult o schiță. De altfel autorul singur mărturisește că l'a scris în trei zile. Ei bine, în trei zile nu se poate decât schița un caracter de-o complexitate atât de multilaterală și de-un nebănuit sufletesc atât de ciudat.

S'apoi, mai e ceva: dacă Akim ar fi fost cel puțin schițat dintr'o bucată, întreg, tot ar fi fost în stare, prin esența lui sufletească stranie, să provoace mai mult interes, de cât a provocat. Dar Akim nici nu e schițat măcar complet. Îi lipsește ceva, — și-anume partea esențială. In mijlocul acestei tragi-comedii este o groapă mare pe care autorul a ocolit-o cu oarecare dichis, dar în care admiratorii săi sunt amenințați într'una să cadă, dacă nu sunt destul de prudenți.

Dar ca să scoatem în evidență acest capital cusur, să arătăm mai întâi pe scurt cum se desfășoară legenda acestei tragi-comedii:

După moartea mamei sale, Sonia Wladimirovna, contele Daniel Wladimirov (D-l Ar. Demetriade) se întoarce din străinătate, la moșia părintească, cu gândul de a-și aduna puterile risipite în petreceri și a se așeza gospodărește pe pământul în care zac oasele părinților lui. Cum ajunge în satul său natal însă, toate gândurile bune îi sunt spulberate de mărturisirea cerșetorului Akim (d-l A. Barbelian), surprins într'o noapte la mormântul mamei lui, că Sonia Wladimirovna a păcătuit în tinerețe cu el și că contele este fructul acelui păcat.

Rănit în cele mai sfinte sentimente, toate visurile lui Daniel se dărâmă într'o clipă. Dacă și traiul patriarhal dela țară este o minciună ticăloasă, atunci preferă ticăloșiile dela oraș. Prin urmare, Daniel pleacă, după ce lasă pe Akim, tatăl său nou descoperit, administrator al moșiei. Și actul al doilea se sfârșește cu ridicarea bruscă, senzațională a cerșetorului îndoit de ani și nevoi, o ridicare sălbatică, amenințătoare, care ne face să prevedem un act al treilea de-o rară putere tragi-comică.

Actul acesta îl așteptăm însă zadarnic. Și-atunci începe decepțiunea care a hotărât, după modesta noastră părere, insuccesul piesei. In loc să-l vedem pe Akim, în actul al treilea, exercitându-și cu ridicol sălbatic, înfiorător, pentru răzbunarea umilințelor din trecut și satisfacerea trufiei lui de totdeauna, rolul de cerșetor ajuns autocrat, îl găsim anchilozat pe un fotoliu de moarte, neputând să-și dea sufletul din pricina păcatelor multe ce nu i s'au ertat. Aici este groapa mare de care vorbiam la început.

Actul al treilea taie firul acțiunei tocmai în clipa supremă când desfășurarea lui putea să arate în lumina cea mai caracteristică pe Akim. Iar această bruscă oprire pe loc a acțiunei dramatice a indispus publicul pe de-oparte fiindcă i s'a deșteptat o curiozitate care a rămas nesatisfăcută, iar pe de alta pentru că omiterea actului în care Akim urma să-și exercite autocratismul, a făcut impresia că autorul înadins a vrut să ocolească greutatea cea mai de seamă ce-a întâmpinat-o în tratarea subiectului său.

Cu toate acestea, actul ultim nu este nici de prisos, nici n'ar fi putut fi înlocuit cu actul a cărui lipsă s'a simțit atât de mult încât a determinat insuccesul piesei. Mai mult, împreună cu scena în care Daniel vestește țăranilor cari sunt binefacerile cu cari își va inaugura stăpânirea moșiei părintești, acest act este partea cea mai interesantă a piesei, ca trăsătură spirituală și ca umor original. In sfârșit actul acesta întregește zugrăvirea lui Akim. Aci aflăm că moșneagul acesta, când umilit și blând, când dârz și răsbunător, este un răufăcător, un prefăcut, un tâlhar nemilos, un criminal. Păcatele multe nu-l lasă să moară. Și-atunci ca să-și poată da duhul mărturisește, rând pe rând, că a bătut, că a furat, că a pus foc, că a ucis; iar în cele din urmă, pentru ca sufletu-i să poată sdrobi și ultima zăbrea a vieții, destăinuește lui Daniel că a mințit când a spus că Sonia Wladimirovna a păcătuit cu el, ca să poată ajunge stăpân pe moșia pe care s'a sbătut atâta în rele, fără să poată isbândi ceva.

*

După cum se vede, *Akim* este mai mult o piesă descriptivă, decât o tragi-comedie propriu zisă. De-aceea, citită ea face o impresie mult mai unitară și mai complectă, de cât reprezentată. Dar chiar ca gen descriptiv considerată, ea este mai mult o schiță interesant concepută, decât o zugrăvire desăvârșită. Și afară de asta întregul eșafodaj al piesei par'că se clatină; tot timpul ai impresia că s'a zidit ceva pe nisip. Aceasta din pricină că Akim a fost văzut în Macedonia și replantat în Rusia. Mediul, cu toată aparența lui înșelătoare de culoare locală, este de-o nehotărâre enervantă. Cu trei zile înainte de reprezentare, autorul își consulta încă prietenii dacă eroii să rămâie Ruși sau dacă e mai bine să-i facă cetățeni ai tânărului stat albanez. Această nehotărâre a autorului face par'că să ezite mereu pământul sub picioarele tutulor personagiilor din *Akim*. Este o legănare continuă între teritoriul rusesc și cel albanez, sau între o stare sufletească și alta, sau între un moment dramatic și altul. Și legănarea aceasta produce amețeli.

Interpretarea n'a fost în stare să împlinească lipsurile întocmirii literare. Aceasta nu 'nsemnează că d-l Barbelian nu și-a dat toate silințele ca să facă o creație ce-i cinstește talentul. Părerea noastră este însă că d-l Barbelian nu are un temperament destul de complex pentru a reda pe Akim. I-a lipsit în special nota comică. Desigur, că d-l Brezeanu ar fi asigurat piesei un succes mai precis. Totuș modul cum d-l Barbelian și-a compus figura și a redat unele momente dramatice din *Akim* îl recomandă bine pentru piese al căror interes este susținut și de alți artiști.

Restul interpretării bine. Cu deosebire, d-nii Ar. Demetriade și G. Achille.

P. LOCUSTEANU

CARȚI NOUI

Tinerețea Casandrei, roman de *V. Demetrius*. Tip. „Poporul", București, 1914.

In sfârșit după multe volume de schițe ne putem opri și la un roman românesc nou. D. V. Demetrius a avut inspirația susținută și atenția necesară nu numai ca să arunce asupra vieții altora o singură privire, fugară și răzleață, ci să-și urmeze eroii cu pași răbdători și neobosiți pe o bună întindere din drumul vieții lor. Dacă nu ar fi decât această străduință mai îndelungată închinată artei și încă am avea cuvinte să aducem laudă d-lui Demetrius, căci d-sa este între cei foarte puțini care tind și isbutesc să ajungă la cea mai importantă specie a genului epic contimporan. Pe când în literatura franceză raportul între numărul volumelor de schițe și cel al romanelor este, după cataloage, cel mult unul la zece, în literatura noastră acest raport devine zece la unu, ceiace dovedește că, fie chiar cu mijloace artistice superioare, se cultivă numai o specie inferioară și puțin importantă. Numărul restrâns al cititorilor noștri și dimensiunile modeste ale puținelor noastre periodice, care fac ca pentru scriitori literatura să fie o ocupație accesorie, sunt cauze ce pot explica fragmentarea și mica întindere a producțiunilor noastre în proză. Mediul nu-i îndeamnă; se cere însă ca scriitorii în proză, geloși de superioritatea incontestabilă a poeziei noastre, să facă eforturi spontane pentru îmbogățirea și inobilarea scrisului lor.

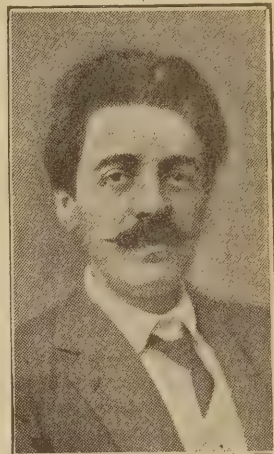

D-l Demetrius e printre acești pionieri. Lirismul d-sale, din poeziile cunoscute, rece și având întotdeauna drept fond mai mult o ideie generală decât o cutremurare afectivă, părea o indicație că temperamentul poetului e mai apt pentru un gen mai impersonal; și însușirile d-sale de povestitor, pe care am avut prilejul să le învederăm în volumașul *Puterea farmecelor*, ne îngăduiau să așteptăm dela d-sa o cât de interesantă și cât de susținută povestire. Lumea celor umiliți și învinși îi era isvorul obicinuit de inspirație și din această lume, chiar dacă ar fi vrut, nu ne aducea vreo ideie, vreo tendință generală, ci numai oglindirea, adeseori duioasă, a întâmplărilor ce apropie pe bieții muritori de mormânt. Din aceste puncte de vedere romanul nu ne desvăluie nimic nou asupra caracterului literar al d-lui Demetrius; desigur însă că toate aceste însușiri sunt potențate, intensificate prin însăși dimensiunile romanului actual.

Romanul este inspirat tot din lumea celor umiliți pentru care viața e un chin de fiece clipă ca să aibă o pâine și o pernă; celelalte sentimente omenești, cari înalță viața peste trebuințele ei animale, trec prin existența acestor eroi ca niște fulgere într'o noapte de ploaie și dunga luminoasă lăsată în urma lor servește doar ca să arate și mai pustie și mai urâtă întinderea pe unde li se târăște drumul. In această lume d. Demetrius nu intră cu nici o ideie morală preconcepută și nici nu vrea să ieșim cu vreuna; a îndepărtat dela sine și intenția de a arunca vreun văl de poezie asupra faptelor ce se înșiră și pe aceia de a ne înduioșa mărturisindu-ne propria sa înduioșare, astfel încât romanul e de un realism crud, care nu cruță nicări „convenientele" de lume sau pe cele literare. In chiar clipele de beție vrăjită când, în deobște, autoril fac eroilor lor concesia de a-i privi numai în avântul lor spre infinit, d-l Demetrius ține să ne arate că sufletul le e încă plin de josnicie și trivialitate, măcar în mijloace dacă nu în scopuri, și nu stă la îndoială să desvăluie murdăria clipelor „divine". Această nemiloasă îngrijire a autorului merge atât de departe încât în tot roma-

nul nu descoperim un singur sentiment curat şi un singur personaj în totul simpatic.

E ca în viaţă; şi, din acest punct de vedere, romanul are o notă nouă pe care numai în piesele lui Caragiale o mai putem găsi; tipurile convenţionale din romanele englezeşti care întruchipează eterna luptă dintre Ahriman şi Ormuzd sunt departe de gustul d-lui Demetrius; ba chiar nici democratismul obicinuit al literaturii noastre, care îşi îndreaptă toată simpatia către păturile de jos ale populaţiei, nu-l cucereşte pe d-l Demetrius. In această trăsătură se rezumă şi concepţia fundamentală a autorului, care vrea să dea în roman o imagine fidelă a existenţii de toată ziua din lumea măruntă a mahalalelor bucureştene, fără s'o ironizeze, fără s'o biciuiască, fără s'o laude: un colţ de viaţă, cu toate mizeriile şi sclipirile lui.

Casandra e fata „mocnitului", un parlagiu, totdeauna încruntat şi plin de sânge şi a „mutei", o biată femeie urgisită de soartă să-şi facă veacul într'o cocioabă dărăpănată din mahala; are o copilărie amară şi tristă; după moartea tatălui intră într'o fabrică de tricotaj; la şaisprezece ani e sedusă de un subcomisar înamorat care, după ce o încântă, ca de obiceiu, cu făgădueli, o părăseşte şi dispare din viaţa ei; părăsita naşte o fetiţă în casa unei naşe, tot femeie săracă din mahala, zugrăvită cu o minunată preciziune de trăsături; apoi, după o altă scurtă şi murdară rătăcire, se stabileşte în casa unui funcţionar, holteiu copt, gras şi aşezat, unde Casandra îşi umple viaţa cu priveliştea vieţii altora, a vecinilor din curte, al căror traiu, plin de toate mizeriile mahalalelor îndepărtate, foarte viu descrise, nu poate totuş să-i absoarbă toate gândurile. Fetiţa moare, mama se mărită cu un zidar bătrân, e fericită şi se îngrijeşte de sine, astfel că viaţa Casandrei se trece şi mai pustie; moare apoi, pe neaşteptate şi funcţionarul cel gras, în casa căruia se adăpostise, şi Casandra rămâne singură, singură pe lume. Incepe atunci o nouă viaţă, intrând iar să lucreze în fabrica de tricotaj. Cu aceasta se încheie tinereţea ei chinuită.

Casandra e sufletul slab care se lasă târât de împrejurări şi niciodată nu vrea cu hotărâre să obţină ceva. De aceia nici nu trăeşte decât prin impulsiunile celor din jurul ei, astfel încât numai aşa se explică ciudata însuşire a romanului de a fi mult mai limpede şi mai expresiv în prezintarea eroilor secundari decât în prezintarea eroinei principale; tot astfel se lămureşte şi ceiace se poate lua drept principala lipsă de compoziţie a romanului, prea multele epizoade şi prea desvoltate, care nu au decât o legătură de tot slabă cu acţiunea fundamentală. Sunt o sumă de schiţe intercalate sau alăturate în roman, cari nu servesc decât ca să umple golul din viaţa şi sufletul eroinei: este traiul familiei Ivănescu, amorurile căpitănesei mustăcioase şi pasionate cu care Casandra trăia într'o curte, aventura institutoarei Margareta, sora pisicăreselor, cu un Don Juan în mizerie — epizoade care strică unitatea romanului şi îl lungesc fără necesitate. De aceia romanul e mai mult descrierea unei vieţi de grup decât a vieţii eroinei, descriere făcută cu toată grija pentru exactitatea şi suficienţa amănuntelor şi într'un chip destul de inciziv ca să dea impresia puternică a vieţii trăite. Dar unitatea sa nu decurge decât din unitatea biografică a eroinei.

Despre stilul d-lui Demetrius am mai scris. E desigur constantă la d-sa însuşirea negativă de a nu tinde spre „l'écriture artiste". Cum însă în genere isbuteşte să ne dea ceia ce e esenţial, curgerea vieţii mărunte, fără lumină mare, fără dureri mari, fără patimi cotropitoare, nu simţim nevoia să-i cerem mai mult. Romanul său lasă o impresie unitară şi susţinută şi trece astfel de importanţă volumelor care oglindesc numai frânturi răzleţe din vieţi deosebite.

C. Sp. HASNAŞ

ECOURI

Confiscarea dramei „Domnul Notar". — *Citim în* **Românul**, *din Arad:* **Redacţia noastră a primit la amiază o telegramă din Sibiu, în care ni se spune, că din ordinul procurorului regesc din Cluj poliţia de acolo a confiscat toate exemplarele din** *„Domnul Notar"* **a poetului nostru** *Octavian Goga.*

Această nouă samavolnicie a guvernului contelui Ştefan Tisza ne revoltă până în adâncul sufletului. Suntem consternaţi de atâta cutezanţă şi este fără margini durerea noastră, că am ajuns să fim trataţi ca simpli heloţi în ţara noastră proprie. Revolta sufletului nostru este atât de mare, că trebuie să ne reţinem a-i da expresiune în cuvinte, căci fără îndoială ne-am trezi şi noi cu procurorul în spate pentru comentarul, ce după cuviinţă ar trebui să-i facem acestui procedeu guvernamental. Denunţăm însă lumei culte această barbară prigonire a culturei şi rugăm pe Dumnezeu să ne scape de sclavia, în care am ajuns în această nefericită monarhie, care îşi socoteşte tăria cu ura cetăţenilor săi.

Se va face de bună seamă iarăşi proces poetului şi va fi acuzat poate chiar şi Dumnezeu, pentru că a dat scânteia sa unui „Valah", care atentează la siguranţa statului unitar naţional al fiilor lui „Hadur".

Auzi-ne, Doamne, şi ne scapă de cel rău..."

—

In onoarea d-lui dr. Anghelescu, ministrul lucrărilor publice, ziariştii din Bucureşti şi din restul ţărei au organizat un mare banchet, drept mulţumire că li s'au acordat permisuri personale şi permanente pe căile ferate. Banchetul a fost servit de Casa Bertola: ceeace însemnează că, sub raportul calităţii, a lăsat de dorit, ca şi banchetul în onoarea lui Goga, servit de aceeaş Casă.

In schimb în tot timpul mesei a domnit cea mai colegială însufleţire. Toasturile au fost cumpătate şi toate au ţintit să arate meritul cel mare ce şi l'a căştigat în faţa presei d-l profesor doctor Anghelescu, consacrând, printr'o măsură generoasă, un drept al ziariştilor. De faţă la acest banchet a fost şi d-l B. Delavrancea, cel dintâi ministru care a dat permisuri permanente ziarelor.

In bucuria cu care privim noi această biruinţă a ziariştilor mărturisim şi un sentiment egoist: pe de-oparte satisfacţia că în rândul publicaţiilor cari au dreptul să primească permisuri permanente pe căile ferate, d-l ministru Anghelescu a trecut şi revistele literare cari au împlinit doui ani de necurmată apariţie; iar pe de alta speranţa că nu mai poate fi departe vremea când şi scriitorilor literari li se va recunoaşte dreptul de a cunoaşte cât mai de aproape ţara pe care au datoria să o resfrângă în operile lor.

—

„Qui ne sait se borner...".— Suntem informaţi că un profesor de limba română, dând elevelor sale să desvolte versul lui Boileau:

Qui ne sait se borner, ne sut jamais écrire

elevele, într'un consens uimitor, au exemplificat această maximă, analizând unul din foiletoanele în versuri ale d-lui Radu Cosmin.

Propunem Casei Şcoalelor să monopolizeze producţiile poetice ale d-lui Radu Cosmin, pentru uzul şcolarilor de ambele sexe.

—

Un nou volum de schiţe al distinsului nostru colaborator, d-l *Al. Cazaban,* a apărut sub titlul *„Ce nu se poate spune".* D-l Cazaban a înţeles să-şi accentueze mai mult nota de critică amară a unor stări de lucruri din viaţa ce ni se desfăşoară împrejur.

Această preocupare morală dă volumului şi o unitate de alcătuire, care ar putea să devie unitate de concepţie, dacă d-l Cazaban ar vrea să scrie şi un roman.

Vom reveni asupra acestui interesant volum.

—

In chestia „Akim".—Primim următoarea scrisoare, cu rugămintea de a o publica:

Domnule Director,

In ultimul număr al revistei d-v., d. Victor Eftimiu, vrând să arate contradicţiile criticei în privinţa piesei sale „Akim", scrie, între altele următoarele:

„Acum doi ani, „Akim" era cea mai puternică dramă a lui Cekov, astăzi „Akim" este cea mai slabă piesă a d-lui Victor Eftimiu" (citeşte „Epoca").

Prin prezenta ţin să vă semnalez că „Epoca" n'a găsit niciodată pe „Akim" drept o puternică dramă a lui Cekov...

Prin urmare d. Victor Eftimiu se înşală şi proba d-sale de... inconştienţă a criticei — cel puţin pentru „Epoca" — rămâne s'o facă atunci când i se va prezenta ocazia.

Desminţirea aceasta o dau d-lui Victor Eftimiu în calitatea mea de autor al tuturor notiţelor teatrale cari s'au publicat în „Epoca" de vre-o patru ani încoace şi de care îmi aduc foarte bine aminte că în nici un număr nu m'am ocupat de acest pretins capodoperă al lui Cekov.

S'ar putea, Domnule Director, — şi n'am avut timpul material să cercetez colecţia „Epocei"— ca înainte de prima reprezentaţie a lui „Akim" să se fi strecurat pe la ştirile teatrale una din acele informaţiuni-reclamă, care trâmbiţează în totdeauna opere geniale de geniali autori şi de unde nu lipsesc nici chiar avertismente publicului ca să-şi ia bilete din vreme de oare ce la cassă e... bătaie!

S'ar putea.... Cine însă cunoaşte dedesubturile gazetăreşti ştie că acele ecouri teatrale sunt informaţiuni de... complezenţă, de cari nu poţi lesne scăpa şi cari nu reprezintă aproape niciodată opinia gazetei ci a altora mai direct interesaţi.

E de controlat deci acest lucru...

Primiţi, vă rog, Domnule Director, asigurarea distinsei mele consideraţiuni

Barbu Voinescu

Redactor al ziarului „Epoca"

—

Versuri patriotice se cuprind în eleganta plachetă a d-lor *Oreste* şi *Ion Pavelescu,* intitulată *Zile de purpură.* E un dialog alegoric între soldat, Patrie şi Viaţă, în care se pune în lumină frumuseţea sacrificiului vieţii pentru apărarea patriei. Versurile sunt sonore şi scrise cu convingere.

Zile de purpură sunt o lăudabilă încercare de cultivare a sentimentului naţional prin poezie.

—

Din campanie. — E o broşură interesantă asupra expediţiei în Bulgaria; impresiile, dacă au fost atâta vreme întârziate până să apară, nu şi-au pierdut din frăgezimea lor. D-l *C. Th. Moroşanu,* profesor, a fost caporal în compania a treia din Batalionul 4 de pionieri şi cu această unitate a făcut drumul Focşani — Corabia — Etropole. Observaţiile sale asupra Bulgariei şi a vieţii de campanie se adaugă la multele observaţii, care s'au publicat până acum, pentru a documenta această campanie asupra căreia e timpul să apară o lucrare de sinteză, cuprinzătoare şi cu autoritate scrisă, de oarece toate datele răsleţe au putut fi până acum culese şi sistematizate.

—

Schiţe din viaţa de ţară. — Colecţia atât de mare a acestor schiţe a mai sporit cu încă un volumaş: *Crucea Dragostei* de *A. C. Calotescu-Neicu* (Tip. Flacăra). Este poezia obişnuită care se aruncă asupra poeziei rustice văzută printr'o prizmă de pastorală. Autorul scrie cu îngrijire pentru stilul său, ceeace arată că este înarmat ca să producă proză şi după o factură personală.

□ □ □

Anul III — No. 26

FLACĂRA

12 APRILIE 1914

ABONAMENTE:
In ţară: lei 6 pe an; 7 lei când se achită prin incasator. Pentru învăţători şi preoţi săteşti: lei 5 pe an
NUMĂRUL 10 BANI
TELEFON 41/7

LITERARĂ ∴ ARTISTICĂ ∴ SOCIALĂ
APARE SÂMBATA
DIRECTOR: CONSTANTIN BANU

ABONAMENTE:
Peste munţi: coroane 8 pe an; pentru preoţi şi învăţători coroane 6.50 pe an
In străinătate: 10 lei pe an
REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA: Bucureşti
Str. Câmpineanu, 40

CÂNTEC DE BEŢIE

Sus cupele, prieteni, şi să bem,
Că vremea-i trecătoare şi n'aşteaptă!
Crâşmarule, să faci măsura dreaptă,
Altminteri te blestem!

Ce dulce-aluneci tu, băuturică!
Să tot înghiţi asemenea nectar!
Hai, pune laba, frate şi ridică
Acest întâi pahar!

Şi cele multe încă înainte!
Să bem, că nu e vreme de pierdut:
Pe lume doar alt lucru mai cuminte,
Zău, nu e de făcut!

St. O. IOSIF

FARSA LUI CUCONU IORGU

Cuconu Iorgu Niculici clipi şiret din ochii mici şi negri ca două picuşuri de păcură; mai trase un fum risipind cu degetul cel mic scrumul ţigării, şi făcu, răsturnându-se pe spătarul scaunului:

„Ba eu, mă băeţi, n'am făcut nici o manevră: m'am strecurat întotdeauna ca o şopârlă ş'am scăpat... In multe feluri şi chipuri am scăpat eu de manevre; da, să vă spun cum am scăpat când a fost să mă iea pentru cea din urmă oară... Erau manevre mari şi se dăduseră porunci straşnice: să nu se scutească decât cei bolnavi, — în colo, să-i ia pe rudă pe seminţă... Şi se mai nimerise, — colac peste pupăză, — şi un maior abraş la Batalionul de rezervă din care făceam eu parte, — un maior nou, venit atunci, nu ştiu de pe unde, Naiba, de nu-l cunoştea nimenia din târgul nostru, să poată pune o vorbă bună pentru mine. „He-hei, ce te faci, Iorgule? mă gândeam eu amărît: ţ'ai jucat tu caii până-acuma; da' acù ţi s'a înfundat: pui raniţa-în spate..."

Şi mă însurasem, măi băeţi, chiar în anul acela, — numai de câteva luni, — şi biata nevastă-mea plângea cu zece rânduri de lacrimi; de par'că mă duceam la răsboiu, nu la manevre... „Mă ce Dracu, să fac?" Mă suceam, mă-învârteam ca pe jaratec, — şi nu-i dam de rost...

„Dă şi tu acolo, cuiva, o sută-două de lei, face nevasta, privindu-mă cu ochii-în lacrimi.

— Aş, zic, nu-i de chip: am cercat eu, i-am făcut azi dimineaţă un semn tainic aghiotantului dela cancelaria batalionului de rezervă... (Aici cuconu' Iorgu întinde şi face semnul făcător de minuni: îşi freacă degetul cel mare de cel arătător). Aşi, nu-i de chip... Mi-a răspuns:

„O mie de poli să-mi numeri, domnule Niculici; şi nu se poate... Când s'a putut, s'a putut, — acù, s'a isprăvit, cu domnu' maior ista nou nu-i de şuguit: mă vâră 'n puşcărie..."

Şi cum mă-învăluiam eu aşa cu gândurile, şi nu-i dădeam de rost: odată mă săgetează o durere uşoară în mâna stângă, unde mă înţepasem dimineaţa, vrând să rup nişte trandafiri pentru nevastă, — şi, aruncându-mi ochii la semnele făcute de înţepături, sar tocmai în mijlocul casei:

„Ura, am scăpat de manevre!

— Cum-cum? mă întreabă nevasta.

— Vezi înţepăturile astea? zic.

— Ei, le văd, face ea nedumerită.

— Ei, bine: ele au să mă scape de manevre.

— Cum? Nu-înţeleg, zice clipind din genele ude de plâns.

— Nu-înţelegi... Uită-te bine la înţepăturile astea: cu ce seamănă?

— Cu ce să samene? — Cu nişte înţepături.

— Nu; nu seamănă de loc cu nişte înţepături; uite bine-bine..."

Dânsa îmi ea mâna, ş'apropie năsuşorul, caşicum ar fi cercetat cu dânsul; şi ridică dintr'un umăr:

„Nu ştiu...

— C'o muşcătură, fac eu cu glas mare; c'o muşcătură de câne... Uite; nu vezi? Un semn, două, trei, patru semne, — nu-i aşa? Ei, uită-te bine: nu samănă c'o muşcătură de câne?

— Ba da, aşa-i, ai dreptate; da' tot nu-înţeleg cum poţi scapa de manevre...

— Nu-înţelegi? Ei, ai să-înţelegi îndată: *M'a muşcat un câne turbat*, făcui umflându-mi glasul; trebue să mă duc la Bucureşti, la *Institutul antirabic;* dacă nu mă duc, peste o săptămână: *turbez*" (şi începui a clănţăni din dinţi).

Nevastă-mea prinse-a bate din palme ş'a sări ca o fetiţă; şi prinzându-mă cu amândouă braţele de gât, începu a mă săruta ş'a ţupăi cu mine prin casă.

„Stai, dragă, să-ţi explic cum..."

Dar n'o putui linişti; şi trebuì să-i desfăşor tot planul, — jucând, învârtindu-ne, legănându-ne ca pe nişte valuri line, dând peste scaune.

„Ascultă... Care vrasăzică m'a muşcat un câne turbat, — nu-i aşa? — Bun... Diseară mă sui în tren şi plec la Bucureşti, la *Institutul antirabic*... Nu-i prudent să amân... (şi prind iar a clănţăni ca o javră). Mâne, la ceasurile opt, îs la Institut... Imi face o injecţie şi-mi spune că trebue să viu, în fiecare dimineaţă, timp de două săptămâni; şi, eu, atunci: „Sânt chemat la manevre, domnule doctor; mâne trebue să mă prezint la regiment.

— A, nu; e imposibil să faci manevra... Iţi voi libera un certificat, face doctorul.

— Bine; dar injecţiile nu-ţi pot face rău? mă întreabă dânsa îngrijorată.

— Mai întâiu, n'are să-mi facă decât una; fiindcă n'o să mai mă duc; şi, pe urmă, draga mea, chiar dacă mi-ar face şi paisprezece, nu se întâmplă nimic... Atâta lucru ştiu şi eu; nu degeaba mi-am pierdut câţiva ani la Medicină..."

Seara m'am suit în tren; şi a doua zi, la opt, eram la *Institutul antirabic*. Doctorul îşi aşează mai bine pe nas ochelarii cu rama de os, mă cercetează la o fereastră; îmi întoarce mâna la dreapta şi la stânga, clipeşte, îşi încruntă sprincenele; şi mormăe ca pentru dânsul:

„Mda, mda... şi-i arată asistentului cu degetul; vezi, se cunoaşte foarte bine muşcătura... Uite, colea urma a doui incizivi şi dincoace a caninilor, — vezi?

— Da văd, domnule profesor, răspunde asistentul; se vede, într'adevăr, foarte bine..."

Şi eu strâng amarnic din dinţi, să nu râd, şi simt că asud:

„Sânteţi sigur că era turbat cânele? mă întreabă doctorul.

— Prezinta toate sintomele, domnule doctor. A urlat toată noaptea, avea bale, a muşcat adouazi mai mulţi câni, ş'a dispărut.

— Da, da, desigur, că era turbat. Numele d-voastră?

– Iorgu Niculici.

– Profesiunea?

– Advocat.

– Staţi în Bucureşti?

– Nu: în Ploeşti.

— Strada.

— Bulevardul Independenţei No. 25.

Asistentul, trecu totul într'un catastif. Şi doctorul îmi spuse:

„Trebue să faci, neapărat, 14 injecţii... O să veniţi în fiecare dimineaţă, la ora 9. După ce îţi vom face injecţia, o să fii bun să-mi aduci o coală de-un leu".

*

Adouazi, intram, fără habar, pe poarta cazărmii. Curtea era plină de furnicarul rezerviştilor: unii îmbrăcaţi şi tunşi chilug; alţii în hainele lor încă. Mă uitai cu groază la cei îmbrăcaţi: unii înnotau în tunicile murdare şi cârpite, de două ori mai lungi şi mai largi; şi de-abia îşi târau cizmele uriaşe, sfărogite şi cârjoiate la vârfuri ca nişte tălpi de sănii; alţii păreau îmbrăcaţi în nişte tunici de tortură.

Ţipetul unei goarne sfredeli larma grea şi-îmi trecu prin suflet ca o suflare de ghiaţă. De pretutindeni se înnălţau răcnetele gradaţilor, cari dădeau zor soldaţilor să-şi şteargă mai repede armele, să-şi lustruiască răniţile şi cizmele, să-şi facă nasturii:

„Mă *ţărane*, mă, să-ţi fie cizmele şi raniţa oglindă; *oglindă*, mă; să-mi fac mustaţa 'n ele..." urla un sergent, cu picioarele răşchiate şi mânile în şolduri, umflându-şi pieptul să-i sară nasturii.

Şi în toate părţile fâşiiau aspru periile, cu o grabă înfrigurată.

Imi deschisei cu greu cale prin viermătul din faţa cancelariei batalionului de rezervă; trecui, ţinându-mi răsuflarea, prin mirosul înnecăcios de sudoare şi de untură râncedă, printre feţe sarbede şi trase ca de boală; printre ochi trişti, adânci, arzători, aţintiţi în gol, ca 'n lungul unui drum perdut în zări.

Intrăi într'o tindă întunecoasă, în care şuera încetinel, printre dinţi, o santinelă răzemată de zid. Dintr'o odae, din fund, veneau nişte ţipete din gât. Ridicai ochii, şi cetii, pe-o tablă de deasupra uşei: *Cancelaria comandantului Batalionului de rezervă*, — şi intrai. Mă izbi un miros de aer închis, de hârtie veche şi de mucegaiu.

Pe la mese, stăteau, plecaţi peste condici grele, câţiva plutonieri. Doui sublocotenenţi, vorbeau, lângă o fereastră, cu glasuri tainice; şi izbucneau, din când în când, în râsete stăpânite, — şi, atunci, pintenii le sunau subţirel, caşicum ar fi prins şi dânşii a râde odată cu ofiţerii. Iar, în fund, la un birou vechi, sta răsturnat maiorul: un omuleţ rotund ca un burduf, cu un cap chel ca o ghiulea de fildeş şi cu nişte ochi rotunzi de huhurez. Bătea cu pumnul în birou şi se răcăduea, ţipând, din gâtlej, la un ţaran, cu nişte plete creţe, ceobăneşti, unse cu unt, — care-l privea pe domnul comandant al Batalionului de rezervă, cu nişte ochi de pasere speriată:

„Acù se vine, beţivule, răcnea vânăt, domnul maior. (Mă uitai mai bine la Român: nu era de loc beat şi nici nu sămăna a beţiv,—pe când nasul domnului comandant cam dădea de bănuit). Am să te trimet la închisoare, mă; să te învăţ minte... M'ai auzit? Aşa sânteţi voi, ţăranii, nişte ticăloşi, nişte beţivi, nişte leneşi... Nu voiţi să vă faceţi datoria... Ar trebui să pun să te-întindă colea jos şi să te bată cu centironul, până când ţi s'o face trupul postav: să spui şi morţilor din groapă mă..."

Omul privea aiurit, neclintit, cu faţa, osoasă şi arsă de soare, asudată, cu cuşma miţoasă în mâinile vânoase:

„Sergent-major: ia-l şi du-l la închisoare... Şi care mai vine târziu, nu mi-l mai aduce mie: ia-l de gât şi trânteşte-l la închisoare..."

Românul eşi târându-şi opincile mari, —cu sergentul-major după el,—şi d-nul maior îşi ţinti ochii de bufniţă asupra mea, răstindu-se:

„Dumneata ce pofteşti?"

Eu îl privii liniştit în ochi:

„Am venit să mă prezint, domnule maior".

Nările domnului comandant se umflaseră ca nişte nări de sălbătăciune, care adulmecă vânatul; şi domnul maior prinse a răcni cu glas răguşit:

„Acu se vine, domnule; acu se vine?" Şi, dintr'odată, prinse a urla ca eşit din minţi:

„La închisoare, la închisoare... Plutonier, ia-l şi mi-l du la închisoare..."

Eu, cu aceiaşi mutră liniştită, privindul cu ochii micşoraţi un pic, scosei, fără grabă, certificatul din buzunarul dela piept, şi i-l întinsei peste vraful de hârtii de pe birou.

„Ce-i asta? se stropşi domnul maior şi smucindu-mi certificatul din mână, îl desfăcu şi prinse a-l ceti încruntat.

Eu îl priveam cu un zâmbet uşurel. Şi, deodată, trecu pe faţa domnului comandant al batalionului de rezervă o tresărire; şi-i fugi tot sângele din obraji. Şi când mi se întâlniră ochii cu ochii lui rotunzi, plini de spaimă, — îmi veni o poftă nebună să clănţănesc odată la el, să-mi rostogolesc ochii peste cap şi să prind a urla. Dar gândul acesta drăcesc era, cât pe ce, să se prefacă într'un hohot de râs, când văzui că certificatul prinde-ai tremura între degete.

„A, pe dv. vă scutesc de manevre, zise domnul maior, cu glasul îndulcit, şi adăugă: nici nu era nevoe să vă mai prezentaţi; era destul să trimeteţi certificatul.

— Am vrut să-mi fac datoria, domnule maior, ca să nu aveţi, vă rog, nici umbră de îndoială.

— A, vă rog-vă-rog, nu mă îndoesc de loc.

— Imi daţi voe, făcui eu apropiindu-mă de d-l comandant, — îmi daţi voe, să vă arăt muşcătura; şi-i întinsei mâna.

— Dar, vă rog; vă asigur, că n'am nici cea mai mică îndoială, zise domnul comandant, ferindu-se, cu o tresărire, într'o parte; vă asigur, că n'am nici cea mai mică îndoială..."

Nu-l slăbii însă: cu o plăcere de călău, de fiară care se joacă cu prada, înnainte de-a o sfâşia, — mă apropiai aşa de tare ,că-i atinsei genunchii cu genunchii mei, şi-i arătai:

„Uitaţi-vă, se cunoaşte foarte bine muşcătura; vedeţi, vă rog, aici urmele a doui incizivi; dincoace a caninilor..." şi domnul maior privea urmele muşcăturilor, ferindu-se pe spate, cu ochii măriţi. Iar eu nu mai ispråviam cu lămuririle:

„Ceiace e grav; e că tocmai după o săptămână am aflat că era cânele turbat... Să vedeţi, vă rog, cum s'a întâmplat, (era cânele meu de vânătoare; un prepelicar minunat. Dacă l-aţi fi văzut cum aporta? Era o adevărată plăcere, domnule maior... Vă puteţi închipui, dacă sunteţi vânător, ce rău îmi pare). Aveam obiceiul, seara, să mă joc cu el: aruncam o minge, cât puteam mai departe, în nişte tufe de liliac; ori o ascundeam undeva; şi, cât ai clipi, mi-o aducea... Avea, mă rog, un miros, lucru mare; cum n'am mai pomenit la nici un câne din câţi am avut — ş'am avut, domnule maior, poate zece câni de vânătoare, fiindcă am patima vânătoarei: sunt în stare să umblu o zi întreagă după o prepeliţă... Dar să vedeţi cum s'a întâmplat? Acum o săptămână, însă, aşa, cătră seară, iau mingea, ca de obiceiu, îmi fluer cânele

IN PARCUL DIN VERSAILLES

Lui Jupiter
(Primăvara)

I

Adie vântul cald de pe coline,
Nectar aruncă 'n umbră trandafirii,
De Jupiter — stăpânitorul firii —
Şi zeii lui, aleile sunt pline.

Tăcut se'nalţă zeul Uneltirii.
Surâde Pan când s'a văzut pe sine
In rusticile, albele basine,
Şi rând pe rând rânjesc cu el Satyrii...

Dintr'un basin se-arată toţi Dragonii
Şi se 'nfioară undă după undă,—
Din altul chipul palid al Latonii...

In templu Amor îşi întinde arcul
Şi simţi, când luna cerul tot inundă
Că 'ntreg Olympul stăpâneşte Parcul...

Mariei Antoanetta
(Toamna)

II

Când vine toamna, frunze de rugină
Se strâng pe-alei în forme de morminte.
— Evocatorul Parc şi-aduce-aminte
De trista şi pierduta lui regină...

Auzi cântând havuzele 'n surdină
Povestea ei ce-i fără de cuvinte,
Şi'nvie tot ce fost-a mai înainte,
Şi crezi atunci că'n trista ei grădină

A revenit Maria-Antoanetta.
Spre Trianon, în razele de lună
Păşind încet îşi poartă silueta...

...Şi vântul îşi trezeşte agonia,
Şi-ţi pare în capelă că răsună
Din glasuri şi din orgi: Ave Maria...

Regelui Soare
(Iarna)

III

A îngheţat isvorul din cascadă
Si-atâta alb ie'n parc, încât în zare
Aleia celor trei fântâni dispare
Cu-a stătuelor albă cavalcadă...

O cracă ninsă, 'n străluciri bizare
Atârnă grea şi dreaptă ca o spadă.
Cupolele albite de zăpadă
Par nişte mari şi reci mărgăritare...

Tăcere. Vis. Amurg. Singurătate,
Te înfioară-atâta unitate
In liniştea din aer şi'n culoare...

In fund, departe, noaptea 'ncet învinge
Şi printre nori, neputincios se stinge
Apusul trist al unui Rege Soare!

Paris, 1912. **Alfred MOŞOIU**

şi-încep a i-o zvârli... Mi-o aportează, domnule maior, odată; mi-o aportează de două ori; când mi-o aduce a treia oară, — nu mai vrea să lase mingea din gură. Il prind atunci, năcăjit, cu stânga de bot, şi, cu dreapta, caut să-i scot, cu sila, mingea din gură; şi, când trag, — odată îşi zbârleşte spinarea, mă muşcă, ş'o rupe de fugă. Zic: „Ce, Naiba, are azi?" Dar, nici vorbă, să-mi treacă prin gând, că prepelicarul a turbat. Zic: „A vrut, ticălosul, să se joace; şi, când a văzut că m'a însângerat, s'a temut de bătae, ş'a luat-o la sănătoasă". A douazi Năluca, — nicăeri... „Unde, Naiba, să fie?" mă gândesc. Caut-o, strig-o, fluer-o, — pace, nu ese de nicăeri...Şi nu-mi vine, domnule maior, cânele nici adouazi, nici a treiazi... Fac către soţia mea: Aspazio, să ştii că mi-a furat cineva cânele..." Şi, ce să vedeţi, domnule maior, tocmai a şasea zi aflu că prepelicarul meu a turbat şi c'a muşcat câţiva câni tocmai în celălalt capăt al târgului; şi că l-a împuşcat cineva într'o grădină...

Iată cum s'a făcut, domnule maior, de m'am dus de-abia eri la Bucureşti, la *Institutul antirabic*... Cum vedeţi, m'am dus foarte târziu; trebuia să mă duc adouazi..." Şi adăugii cu un zâmbet:

„Vă puteţi închipui, domnule maior, ce s'ar fi putut întâmpla, dacă n'aşi fi aflat că mi-a turbat cânele, şi a-şi fi plecat în manevră... N'ar fi fost tocmai plăcut, să mă vedeţi, într'o bună dimineaţă, că încep a clănţăni în front, ş'apoi a lătra, ş'a urla... N'ar fi fost tocmai plăcut, domnule maior, — nu-i aşa? Cine ştie, s'ar fi putut foarte bine întâmpla să am cinstea să vă muşc întâiu pe d-voastră...,

Am onoare a vă saluta, domnule maior; am onoare a vă saluta..." făcu-i apoi, apropiindu-mi grăbit călcâile şi strângându-i mâna grasă, moale, — şi eşii repede ,simţind, că nu-mi mai pot stăpâni râsul, care sta gata să izbucnească, să se reverse peste capul chel al maiorului..."

N. N. BELDICEANU

OUĂLE ROŞII

— Lămuriri asupra unei tradiţii —

Primim un articol asupra tradiţiei ouălelor roşii, din care extragem următoarele lămuriri :

Istoria religiunilor serveşte pentru a ne arăta vechimea acestui obiceiu intrat în creştinism. Aşa de pildă Lucian, într'o scriere a sa — în *Dialogul morţilor* — ne spune că vechile religiuni păgâne aveau şi ele un cult pentru practicarea unui atare obiceiu. Popoarele care se închinau zeilor, le oferiau ouă, în semn de supunere şi de iubire sinceră. De asemenea şi faţă de prietenii şi binefăcătorii lor, ei păziau acelaş obiceiu : a) în ziua dintâi a noului an şi b) la aniversarea zilelor lor de naştere [1]).

Apare creştinismul. Caracterul lui divin şi supranatural, nu-l lasă să se compare cu celelalte religiuni... Cu toate acestea în primele veacuri—convertirea la creştinism e uimitoare şi ea se face împreună cu schimbul unor împrumuturi nevinovate. Numai astfel se poate explica asemănarea de datini şi obiceiuri primite în creştinism.

In adevăr. Şi vechiul obiceiu a intrat în creştinism ; dar i se dă o importanţă deosebită de cea păgână, un culorit creştinesc. El avea să fie de acum înainte un simbol de bucurie, prin care să se propovăduiască numele Celui răstignit şi înviat !.. Prin văpsirea ouălor cu roş, se arată că cel înviat, Domnul Christos, este mielul cel înjunghiat şi împodobit cu Blândeţea Sa. «*Iar de vom umbla întru lumină, precum el este întru lumină, împărtăşire avem unii cu alţii şi sângele lui Iisus Christos Fiului lui Dumnezeu ne curăţeşte de tot păcatul*» (I Ioan 1, 7).

Creştinii din veacurile primare, au păstrat cu tărie acest obiceiu, iar ei l-au transmis urmaşilor lor ca şi ei să-l păstreze tot cu aceeaşi tărie. Despre acest lucru ne încredinţează însăşi Istoria bisericească. Sozomen şi Nikifor Calist ne arată că acest obiceiu, exista încă de multă vreme, de oarece trecuse în uzul comun al Bisericilor de Răsărit, ca şi în viaţa creştinilor dela jumătatea veacului al IV-lea.

Un manuscris tocmai din veacul al X-lea, care se află în biblioteca mănăstirei Sfintei Anastasii de lângă Tesalonic, ne arată că obiceiul acesta era notat şi în pravila bisericească din acea vreme. Şi, că creştinii l-au primit dela Sfinţii Părinţi, iar aceştia dela Apostoli.

Deasemenea Nomocanonul lui Fotie din veacul al XIII-lea, care cuprinde legi politico-bisericeşti, ne spune că obiceiul întrebuinţării ouălor roşii dela Paşti, este o predanie apostolică. Şi cel ce nu respectă această datină merită pedeapsă.

In sfârşit mai e încă şi altă mărturisire făcută de Daisie al Gazei, din veacul al XV-lea, pe care o găsim şi în Pidalion (Πηδάλιον). Aci el ne spune despre obiceiul de mai sus că e o tradiţie a Bisericei ortodoxe. Toate aceste date istorice, luate din diferite timpuri, ne arată în mod clar : existenţă continuă a acestui obicei în Biserică.

Iaşi, **Ier. S. ARION**

[1]) In Asia şi azi Iudeii aduc celor mai mari asemenea daruri, în semn de cinstire şi ascultare. Nu însă în senzul creştin.

RABINDRA NATH TAGORE

— Traducerea d-rei Marg. Miller-Werghy —

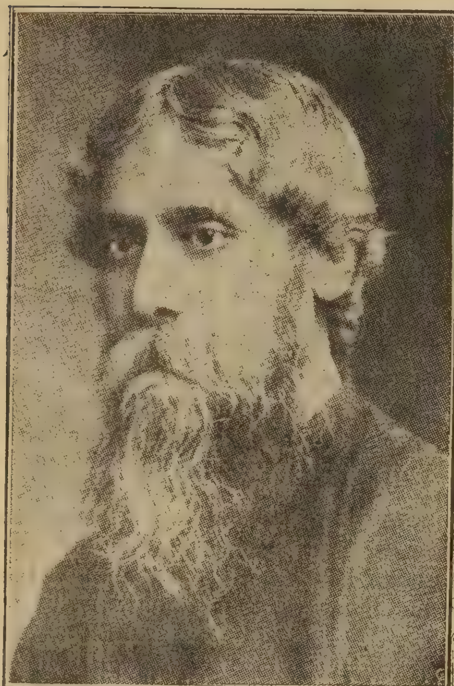

Rabindra Nath Tagore

Niciodată n'a fost dat premiul Nobel unui mai nobil poet. Cărţile lui sunt, pentru cetitori ca noi, o minune şi o lecţie. Nu există nicăiri o limbă mai simplă, o frază mai concisă, o oglindire a vieţii mai sinceră şi fără podoabe. Şi emoţiunea ce te coprinde cetindu-l, e totuş adâncă şi plină de răsunet, par'că un glas din alte veacuri şi din alte lumi ne-ar vorbi în graiul acestui frate depărtat. Deschizi la întâmplare volumul intitulat *„Prinos de cântece"* (Gitanjali) şi găseşti bunăoară următoarele:

„Că te vreau pe tine, numai pe tine—aceasta s'o repete al meu suflet neîncetat.

Toate dorinţele, cari zi şi noapte mă turbură, sunt amăgitoare şi deşarte până în miezul lor.

Precum noaptea ţine ascunsă în a ei întunecime dorul de lumină, asemenea în adâncul neştiinţei mele, răsună strigătul—te vreau pe tine, numai pe tine... etc."

Laşi cartea din mână, uimit, cu un fior de pietate: Credeai că poetul vorbeşte cu iubita sa sau cu sufletul său—şi tresari văzând că vorbeşte cu D-zeul său, că pentru acest om, prezenţa divină e un dar de fiece moment, ceva mai real decât fiinţele cari îl înconjoară. Şi cu toate acestea, ce adâncă, ce caldă, ce duioasă iubire numai se ceteşte în volumul *Grădinarul* în care cele mai multe bucăţi sunt poeme de iubire, de o simplicitate adesea asemănată cu aceea a poeziilor noastre populare.

Nu e de mirare ca să fi ajuns chiar în zilele lui la gloria de care e înconjurat în India şi în Anglia. Iată cum s'a exprimat un compatriot al său: „Avem şi alţi poeţi, dar nici unul ca dânsul; noi numim această epocă, epoca lui Rabindra Nath. Nici un poet în Europa nu-mi pare aşa de vestit cum este el la noi. In muzică e tot atât de mare ca şi în poezie, şi cântecele lui se cântă din apusul Indiei până în Burmah, peste tot unde se vorbeşte limba Bengali. Era vestit dela 19 ani, când şi-a scris primul roman, şi operele lui dramatice, scrise tot cam la acea vârstă, se joacă şi acum în Calcutta. Viaţa lui formează un ciclu desăvârşit: Când era foarte tânăr, scria mult despre aspectele naturii; pe atunci sta toată ziua în grădină; dela 25 de ani până la vre-o 35, când fu lovit de o mare durere, a scris cele mai frumoase poezii de dragoste din limba noastră. După aceasta, arta lui deveni mai adâncă, mai religioasă şi mai filozofică: Toate aspiraţiunile omenirei sunt coprinse în imnurile lui."

Alt indian povesteşte astfel: „In fiece dimineaţă la ora 3,—o ştiu, pentrucă am văzut-o, —stă nemişcat în contemplaţie câteva ore. Intr'o zi, în luntre pe râu, căzu în contemplaţie din cauza frumuseţii peizajului, şi vâslaşii aşteptară 8 ore până să-şi poată urma drumul".

Alţii povestesc că tatăl şi fraţii lui Rabindra Nath sunt de asemenea artişti şi filozofi. Fratele său, Dwijendra Nath, e un mare filozof; e atât de una cu natura încât veveriţele din pădure şi pasările vin de se aşează pe mâinile lui.

Te cuprinde un fel de sfântă mirare când te gândeşti la aceşti oameni atât de depărtaţi de modul nostru de a înţelege viaţa, şi totuş atât de apropiaţi în modul de-a simţi frumosul. Ne aduc ca o adiere de vânt răcoros şi parfumat, din alte tărâmuri, alte vremuri. Primul comentator englez al lui Rabindra spune: „Adesea am umblat zile întregi cu manuscrisul traducerii din Tagore, în tren, pe stradă, la restaurant, şi adesea trebuia să închid cartea, de teamă să nu vadă un strein cât mă mişca cetirea ei. Originalul e plin de o delicateţă de ritm, de o netraductibilă nuanţare a cuvintelor, de o bogăţie metrică de cari nu ne putem face idee. Opere ale unei culturi desăvârşite, ele par tot atât de naturale ca şi iarba şi trestia de pe câmp".

Cu câtă sfioasă curiozitate nu stă iubitorul de poezie pe pragul oricărei scrieri noui pe care i-o pune norocul în cale. Ce des găsim în cartea deschisă cu indiferenţă, cuvântul care ne pătrunde drept în inimă, strigătul care pare pornit chiar din sufletul nostru, imaginea care se întipăreşte în noi într'o clipă şi pentru totdeauna, durerea care poate, mângâe pe a noastră, dragostea care, poate, limpezeşte pe a noastră! In Tagore, mai mult decât în oricare poet, găsim răsunetul cel mai prelung şi cel mai adânc al celor mai negrăite taine din sufletul nostru.

Putea-va oare o traducere, făcută cu toată evlavia după versiunea lui însuşi Tagore, să păstreze cât de depărtat ceva din farmecul fraged al poemei, precum în trandafirul presat între două file de carte, mai rămâne o ştearsă amintire a parfumului dispărut?

Marg. Miller-Verghy

I

Ochii tăi întrebători sunt trişti. Ei caută să-mi afle înţelesul precum luna ar vrea să pătrundă adâncul mării.

Mi-am desgolit viaţa în faţa ochilor tăi, din capăt până în capăt, cu nimic ascuns sau tăinuit. De aceea nu mă cunoşti.

Dacă ar fi numai un juvaer, aş putea să-l frâng într'o sută de bucăţi şi le-aş înşira pe un lanţ de pus în jurul gâtului tău.

Dacă ar fi numai o floare, rotundă, mică şi dulce—aş smulge-o de pe cotor ca s'o prind în părul tău.

Dar e o inimă, iubita mea. Unde-i sunt mărginile şi adâncul?

Nu cunoşti hotarele acestei împărăţii şi totuş domneşti într'însa.

Dacă ar fi numai o clipă de plăcere, ar înflori într'un zâmbet uşor şi l-aş putea vedea şi ceti într'o clipă.

Dacă ar fi numai o durere, s'ar topi în lăcrimi limpezi, oglindind fără un cuvânt taina cea mai lăuntrică.

Dar e iubire, iubita mea.

Plăcerea şi durerea ei sunt fără de hotare—şi nesfârşite îi sunt dorurile şi bogăţiile.

E aproape de tine ca şi viaţa ta—totuş n'o poţi niciodată cunoaşte deplin.

II

Vorbeşte-mi, iubitul meu. Spune-mi în cuvinte aceeace cântai.

Noaptea e întunecoasă. Stelele s'au pier-

UN CRAM SE PRABUŞEŞTE...

Un cram se prăbuşeşte în fundul unei vii.

Paianjenişuri triste de torturi argintii,
Din fiecare capăt mai scoropit de bârnă,
Cu legănări de lanuri pe bărăgan atârnă.

Ruina se desface şi creşte pe păreţi
Ca o tapiserie de muşchi şi de bureţi,
Sau, ca o zgură fină şi bine presărată,
In pulberea-i îneacă uneltăria toată
De prin nemai umblate celare, şi de prin
Intunecoase pivniţi cu butii fără vin
Şi fără cercuri strânse pe doage cu'ncordare.

Uneltele sânt, astfel, brumate de uitare
Şi de bicisnicia şederei fără ţel,
Şi'n locul strălucirei albastre de oţel,
Prin colţurile grele de moartea lor deplină,
Se'ntunecă 'ntr'o floare leproasă de rugină.
O seamă-apoi de lucruri mărunte mucezesc,
Ca nişte pagini pline de suflet bătrânesc,
In umezeala-acestui dărăpănat şi şubred
Azil de umezeală de moarte şi de putred
Incremenite, par'că, de dumnezeu în loc.
Vieaţa, ca o zînă cu braţele de foc,
Işi trimisese-o clipă de aur vestitorii
Şi prin cuprinsu-acestei vremelnice podgorii;
S'a dus să ceară însă aiurea adăpost,
Şi 'ndemnurile care pe vremuri vor fi fost
Au adormit prosteşte cu timpul într'această
Destindere pe-a morţei gospodărie vastă.

In locul viţei—astăzi, acăţătoare cresc—
Cu forţa ierbăriei de bălţi, şi 'năbuşesc,
Infipte fără preget pe zid sau risipite
Pe-acoperişul moale de şiţe putrezite,
Crâmpeele de zgomot, strident ca un ecou
De patimi răscolite de vânt într'un cavou,
Din golul fără soare şi aer dintr'o casă
De agonie calmă şi grea şi 'ntunecoasă,
Ce-abea respiră 'n valul greoi de bălării.

Un cram se prăbuseşte in fundul unei vii.

N. DAVIDESCU

□ □ □

AKIM

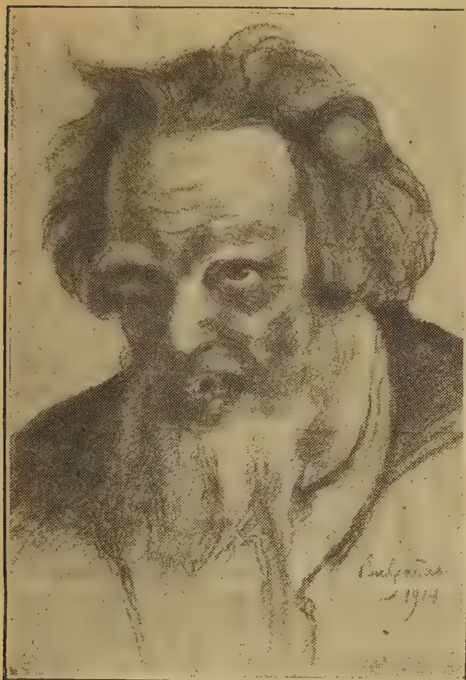
Desen de Bulgăraş.

dut în nouri. Vântul oftează printre frunziş.
Am să-mi despletesc părul. Haina mea albastră se va lipi de mine ca noaptea. Voiu strânge capul tău de pieptu-mi, şi atunci, în dulcea singurătate, vei şopti pe inima mea. Voiu închide ochii şi voiu asculta. Nu mă voiu uita în faţa ta. Când s'or sfârşi cuvintele, vom sta tăcuţi şi liniştiţi. Numai arborii vor şopti prin întuneric. Noaptea se va albi, zorile se vor arăta. Ne vom uita unul în ochii celuilalt, şi apoi vom porni fiecare pe cărări deosebite.
Vorbeşte-mi, iubitul meu! Spune-mi în cuvinte aceeace cântai.

III

Slobozeşte-mă din lanţurile farmecului tău, Iubito! Destulă îmbătare a sărutărilor! Apăsătoarea ceaţă de mirezme îmi înăbuşe inima!
Deschide uşa: fă loc luminei zorilor. Sunt pierdut în tine, învăluit în faldurile mângâierilor tale.
Slobozeşte-mă din vrăjile tale, şi dă-mi înapoi bărbăţia, ca să-ţi închini o inimă liberă.

IV

O ţin de mâini şi-o strâng la piept. Incerc să-mi umplu braţele cu frumuseţea ei, să sorb in sărutări dulcele ei zâmbet, să beau cu ochii întunecatele ei priviri.
Ah, dar unde e? Cine poate să stoarcă din cer albastrul?
Cerc să-i cuprind frumuseţea; îmi scapă, lăsându-mi în braţe numai trupul. Obosit şi mâhnit, mă întorc.
Cum poate trupul să atingă floarea pe care numai sufletul o poate atinge?

FIGURI CONTIMPORANE

Amanţii Budgetului

Nu vreau să neg că suntem o ţară eminamente agricolă. Dar cer să mi se admită că în această ţară trăeşte un popor tot atât de eminamente budgetivor. Dovadă: însemnătatea pe care o are în viaţa noastră naţională, politică şi religioasă ziua de întâi Aprilie.

Intâi Mai este sărbătoarea muncii universale; întâi Ianuarie este ziua cea mare a reînoirei speranţelor înşelate. Intâi Aprilie însă contopeşte pe toate celelalte sărbători naţionale şi naturale. La întâi Aprilie speră şi cel care a muncit şi cel care n'a muncit. O enervare generală, ca în faţa necunoscutului, înfiorează toate sufletele. Noul budget este aşteptat ca un splendid răsărit de soare pe o chelie de munte. Mulţi îl aşteaptă, — dacă ar fi să credem ce spun ei, — numai pentru frumuseţea priveliştei. Totuş adesea chiar şi cei mai dezinteresaţi tremură, mai mult inconştient, de nădejdea voluptoasă că vor sfârşi prin a deveni şi ei interesaţi. Este o frenezie de a cere.

Dacă la întâi Ianuarie *dă* toată lumea; la întâi Aprilie *cere* toată lumea. Cere şi cine are nevoe şi cine n'are. Cerem toţi, — din obişnuinţă sau din obicei. Şi cerem mai ales în numele artei. Cerem cu petiţie timbrată sau numai cu glasul miorlăit şi ochii micşoraţi de sentimentalism rugător. Cerem pentru noi sau pentru alţii. Şi cu cât miniştrii sunt mai amabili cu atât le cerem mai mult, — ca o dreaptă răsplătire acordată amabilităţii. Iar fiindcă miniştrii cei mai amabili dispun azi de fondurile Internelor şi ale Instrucţiei, — cerem cu predilecţie dela Interne şi Instrucţie. Cerem dela Interne în numele picturei; cerem dela Instrucţie pentru desvoltarea broderiei şi a artelor casnice. Pe dinaintea d-lor Morţun şi Duca defilează de vre-o lună de zile fotografiile şi calităţile artistice respective ale tuturor rudelor şi prietenilor noştri. Iar d-l Morţun zâmbeşte şi promite; d-l Duca promite şi zâmbeşte. Solicitatorul mulţumit surâde şi el şi salută, în vreme ce înalţii sfetnici se gândesc cu melancolie că, dacă n'ar fi avut prevederea să mărginească prin lege fondurile... alienabile, întreg budgetul Statului s'ar risipi la întâi Aprile în zâmbete şi făgădueli.

Şi până la un punct, găsesc firească năzuinţa de a se invoca arta ca pretext al acestor nevinovate incursiuni în Casa de bani a Statului. Fiindcă este, desigur, şi ceva artistic, dacă nu în gestul care cere, cel puţin în fantazia care scorneşte îndreptăţirea cererei.

O rudă îmi spunea mai deunăzi:

— Cunoşti pe Morţun...

Am vrut să protestez. M'a întrerupt însă numai decât:

— Nu zice că nu, fiindcă e da. Te-am văzut într'o seară în loja lui la teatru. Mai zi şi acuma nu, dacă-ţi dă mâna... Ce om te-ai făcut! Adică dece te-ăi fi lepădând aşa de el? Ţi-e ruşine? Eu să cunosc vre-un ministru, la toată lumea m'aş lăuda cu el să plesnească duşmancele de necaz! Ei, fiindcă-l cunoşti, du-te la el şi roagă-l ori spune-i să-i dea lu' văr'tu, săracu', vre-o două-trei mii de lei să se ducă şi el în străinătate...

— Dar ce-i Morţun să-i dea lu' văru'mio două-trei mii de lei?!

— Nu e vorba de Morţun, ci de tine... Sunt trei ani de când s'a însurat bietu Costică şi nici până azi nu şi-a făcut voiaju de nuntă... Din pricina asta, nevastă-sa mereu îl câinează... Casa lui a ajuns un iad... Dacă o mai ţine aşa, au să divorţeze... Spune-i toate astea lu' Morţun că el o s'ănţeleagă cum stă chestia, că e om deştept că d'aia a ajuns ministru, — şi o să-i dea!

Altădată, o cuconiţă tânără, cu nasul curteneţ şi cu ochi iscoditori, divorţată de curând fiindcă-i adusese bărbatului ei prea multe prietenii, îmi spuse, uitându-se galeş la mine:

— Grozav aş vrea să văd Parisul!

I-am răspuns simplu, fără să înţeleg unde vrea s'ajungă:

— Foarte uşor... Eşti divorţată.... Suiete'n expresul de mâine dimineaţă.... Şi'n trei zile eşti la Paris...

Dar ea, ca şi cum n'ar fi auzit nimic din răspunsul meu, îşi urma astfel un gând tainic:

— Il cunoşti pe Duca... Mi se pare c'ai lucrat cu el... E nostim bărbat, nu? Şi e tânăr detot... Par'că e preşedintele unei societăţi studenţeşti... Ministru de 21 de ani...

— Nu e de 21, e de 34...

— Lasă aşa cum zic eu, că e mult mai frumos!...

Şi privirile-i se pierdură de-odată în depărtare, sfărâmând par'că sub pupilele-i nervoase un strop de noroc... Apoi urmă:

— Ministru de 21 de ani!... E delicios! Ce crezi, el nu mi-ar putea da o bursă?

Holbai ochii:

— Bursă? Pentru ce?

— Să mă duc la Paris!

— Bine, dar ce să faci acolo? Ş'apoi nu văd legătura dintre divorţul dumitale şi Instrucţia publică....

— Nu uita că e şi ministrul Cultelor! —răspunse ea, apoi deodată se făcu serioasă:

— Dar să lăsăm gluma! Serios, crezi că n'aş putea să obţiu nimic dela Duca?

— Ştiu eu! Incearcă singură.... Dacă l-ai putea convinge că ai vre-o specialitate, poate....

Peste câteva zile, m'am pomenit la mine acasă cu un servitor, care mi-aducea o legătură mare împreună cu următorul biletel:

Dragă prietene,

Ideea de a mă duce la Paris mă stăpâneşte tot mai tare, mai ales de când am aflat că acum câţiva ani Pepinei Tutungescu i s'a dat o bursă, ca să studieze creşterea copiilor în Elveţia. Dar mi-e

peste putinţă să mă duc la Duca... Seara sunt hotărîtă, văd limpede tot planul... Cum se face lumină însă, nu mai îndrăznesc... Odată chiar am plecat deacasă... Dela jumătatea drumului m'am întors însă îndărăt... Dar m'am gândit serios la ce mi-ai spus dumneata... Mi-am răscolit cuferele, dulapurile, amintirile, ca să-mi găsesc o specialitate. Şi mi-am găsit: Incă din şcoală, aveam nota zece la broderie. In urmă am făcut progrese mari în această artă. Iţi trimet aci câteva cămăşi şi cearşafe brodate de mine, ca să te convingi. Ce-ai zice dacă aş cere o bursă pentru a studia arta broderiei? Dacă crezi că e bine, arată-i şi lui D. cearşafele şi cămăşile trimise.

La revedere,

Elvira.

N'am fost nici odată ministru şi nici n'am avut prilejul să stau de vorbă de curând cu vreunul din miniştri a căror actualitate sporeşte la Intâi Aprilie. Imi închipui însă că situaţia lor adesea ajunge de nesuferit. In orice trecător, ei trebue să vadă un solicitator. In orice mână care li se întinde, fie prieteneşte, fie respectuos, ei bănuesc, desigur, gestul care cere. In orice vorbă drăgăstoasă ei par dispuşi să ghicească semnalul unei apropiate solicitări.

Goniţi par'că de fantoma propriei lor amabilităţi, ei nu mai pot sorbi aerul primăverei decât în goana automobilului, nu mai pot să mănânce la restaurant decât în cabine separate păzite bine, nu pot să-şi mai ocupe în linişte nici chiar fotoliul ministerial. Oriunde îi cauţi, ei lipsesc. Nu sunt nici acasă, nici la minister, nici la Cameră, nici la moşie. Sunt pretutindeni şi nicăeri.

Totuş prefer pe-aceşti miniştri cari au înţeles mai profund ca însuş poetul, poate, înţelesul versurilor :

Căci a da e-o fericire preursită pentru floare,
Pentru tot ce-i frumuseţe,—pentur om, ca pentru [soare.

De-aceea, când aud pe câte un ministru întâmpinând pe vre-un solicitator de întâi Aprilie, cu banala formulă:

— Cu plăcere te-aş servi, dar n'am fond !

De-abia mă pot stăpâni să nu-i răspund :

— Dacă n'ai fond, dă-ţi dimisia, domnule !

Ce ţară, Doamne, ce ţară, dacă până şi oamenii cari singuri mărturisesc că sunt lipsiţi d efond ajung miniştri ! D'aia merg toate anapoda la noi!

P. LOCUSTEANU

MIŞCAREA LITERARĂ IN STREINĂTATE

IN FRANŢA: O piesă socială, fără tendinţe: „Pétard" de Henri Lavedan. Crearea unui nou tip naţional francez.

Noua lucrare dramatică a academicianului Henri Lavedan, reprezintată la teatrul *Gymnase* din Paris, pune în scenă unul dintre cele mai interesante conflicte din viaţa noastră contimporană : conflictul între două lumi de cuceritori, una în culmea puterii şi cealaltă trăind numai din amintirile şi gloria trecutului. Vechia nobilime de sânge, încărcată de relicviile ei medievale şi transformată într'o clasă parazită, a fost zdrobită de jacobinii din 1789 ; dar căderea ei de atunci a avut cel puţin gloria martiriului şi eleganţa nobilă a ultimei reverenţe impecabile pe eşafod. A venit apoi epoca compromisurilor între *„Sacs et parchemins"*, reflectată în teatrul lui Émile Augier, în care nobili ca Gaston de Presles, trebuie să se închine în faţa negustorului Poirier—cu oarecare ironie încă şi cu o mândrie legitimată prin strămoşii dela cruciate. Poirier e puternic, dar ambiţia lui abia se ridică până la a deveni „pair de France". Şi apoi epoca actuală, în care enorma desvoltare a vieţii economice şi forţa a tot stăpânitoare a capitalului mobiliar a făcut din prinţii burgheziei nişte potentaţi de o putere cu atât mai irezistibilă cu cât e mai complexă şi mai ocultă.

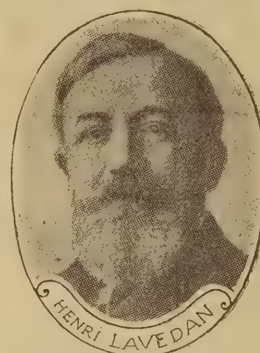

Asemenea potentaţi ajung ei să creeze guverne şi glorii, şi nu mai au la ce râvni în ordinea socială. *Pétard* face parte dintre aceştia. El e de origină plebeiană şi nu se sfieşte s'o recunoască; povesteşte în chip ostentativ singurul episod într'adevăr epic din întreaga existenţă a neamului său. Tatăl Pétard, un lucrător tinichigiu, în timpul revoluţiei Comunei a fost prins la intrarea în Paris a regimentelor din Versailles, pus în picioare lângă un zid şi împuşcat; la colţul străzii privia, pătrunsă de groaza morţii, o femeie cu un prunc la sân; ea văzu cum se prăbuşi cadavrul; acea femeie era mama a-tot-puternicului de astăzi şi pruncul era însuşi Pétard.

Prin muncă, stăruinţă şi lipsă de scrupule, Pétard ajunge să stăpânească toată acea lume, care-l înăbuşise altădată cu dispreţul ori cu indiferenţa ei. Şi totuşi Pétard nu este eroul principal al piesei; în ori ce caz nu este singurul protagonist, căci nu sentimentele lui sunt cele ce interesează mai mult în toată acţiunea şi nu soarta lui alcătueşte fondul acţiunei.

In faţa eroului parvenit se înalţă întreg trecutul sub forma unui vechiu castel feudal, în care se află ultimul reprezentant al unui neam, cu strămoşi cunoscuţi înainte de Regele-Soare, şi în care fie ce colţ, fie ce lucru respiră amintirile trecutului, făcând din lungul şir al morţilor săi iluştri nişte tovarăşi veşnic prezenţi ai celui din urmă stăpânitor din neamul lor. Soarta acestui castel interesează mai presus de ori ce în întreaga piesă. El e simbolul social în jurul căruia gravitează unitatea firească a piesei şi, din această cauză, precum observă un critic, piesa poate fi lipsită de unitatea dramatică obicinuită, prezintând mai mult un interes literar de cât unul propriu zis dramatic.

In primul act aflăm vestea vânzării castelului. Pétard a cumpărat castelul de Bersange. Marchizul de Bersange a trebuit să plătească datorii de familie şi castelul a rămas ani întregi aproape părăsit; soţia lui bolnavă, nu poate conduce casa şi Philippe, fiul, e în şcoala navală.

Pétard soseşte precedat de o întreagă bandă de bucătari, aduşi din Paris ca să pregătească un dejun la care noul stăpân a invitat, la un loc miniştri, generali, arhiepiscopi, ţărani şi vecini. Şi în această linişte respectată din vremuri feudale năvălesc odată cu el cinematograful, cânii de lux,automobile, telefonul, un pedicur chinez, un membru al Institutului care îl îngrijeşte pe Pétard, funcţionari, curtezani, o întreagă curte modernă cum au numai marii seniori din zilele noastre.

Dar Lavedan nu ţine să dea numai o caricatură grosolană a acestui nou fel de cuceritori, caricatură atât de lesnicioasă, ci pune în evidenţă toate însuşirile de spirit, curaj, iniţiativă şi deciziune, care îl arată ca o forţă şi-i crează o aureolă specială, ce învinge ridicolul.

Intriga sentimentală se încheagă dela început : Lucie, fiica lui Pétard, ea e cucerită de farmecul aristocratic al tânărului marchiz de Bersange iar Pétard însuşi e cucerit de Hélène, fiica unui profesor, crescută în familia Bersange; e săracă, ambiţioasă şi îşi întrebuinţează singura-i armă, frumuseţea, pentru a-şi realiza scopurile. Hélène cere lui Philippe răgaz de un an pentru ca amorul lor să ajungă la un desnodământ. Pétard îi face declaraţie fără înconjur; ea e cinică cu el şi-l amână tot peste un an pentru a-i răspunde.

In actul al doilea vedem pe Pétard în mijlocul curţei sale, ridicul şi impunător. In anul de răgaz Hélène a căutat să se înbogăţească; a sedus pe un englez bătrân, care i-a lăsat prin testament un palat la Paris şi o avere frumoasă.

Lui Philippe şi Luciei ea le spune că nimic desonorant nu s'a produs între ea şi acest Englez; lui Pétard îi mărturiseşte cu cinism adevărul. Convinsă că cea mai puternică dorinţă a lui Philippe este să recapete castelul, ea îi promite că-i va obţine dela Pétard titlurile de proprietate ; Philippe bănueşte intriga ce se ţese şi-i cere să părăsească numaidecât castelul şi pe Pétard. Ea rămâne însă; el pleacă „pentru totdeauna", dar ea, convinsă de puterea ei, ştie că va reveni. Hélène îi face lui Pétard propuneri nete: i se dă, dacă el îi dă titlurile de proprietate a castelului. Pétard face mult haz de această propunere, dar refuză, lăsând însă pe Hélène convinsă că va ceda.

In al treilea act, la Paris, în palatul Hélenei, soseşte Pétard, ca un câine bătut, cu actele de proprietate şi cere răsplată imediată; ea însă, care nu mai este atât de sigură de încrederea lui Philippe, amână, se gândeşte.

Pétard, deşi înţelege pentru cine vrea Hélène Castelul, e atât de cotropit de iubire în cât îi dă pentru nimic. Atunci soseşte şi Philippe. Hélène îi mărturiseşte tot adevărul şi îi oferă castelul ; el se indignează, căci acum nu mai crede că ea a putut dobândi Bersange pentru nimic. Hélène, într'o scenă admirabilă, îi demonstrează, pe cale de fapt până unde îşi poate pierde minţile un bărbat îndrăgostit; cu amintiri şi desmierdări îl decide lesne pe tânărul marchiz să-i ofere numele şi viaţa sa şi să plece cu ea împreună departe de toate intrigile aceste. Hélène îi arată îi arată însă numai decât că a fost simplă comedie şi că ea nu-i poate dezonora numele printr'o asemenea căsătorie.

Philippe refuză castelul ; Hélène nu vrea să-l păstreze ; Pétard nu mai vrea să-l reprimească, convins şi el că nici odată nu s'ar putea simţi stăpânul acelui castel plin de tradiţii seculare.

Ce va deveni castelul ? Atât e interesant; celelalte fire ale intrigei rămân nedeslegate şi spectatorul poate să le deslege cum crede. Castelul, ros de vreme, sărac şi trist, va deveni un loc de azil pentru bolnavi şi bătrâni, care să-şi dea ultima suflare între acele ziduri simbolice, unde o lume întreagă ultima suflare şi-a dat. Cu acest gest Pétard s'a înobilat şi el ; de aceea poate spune lui Philippe la sfârşitul piesei :

— Ei, Domnule ! Dacă seniorii de ieri şi cei de astăzi s'ar uni împotriva canaliei de stradă, ce putere !

Castelul, trecutul, a cărui povară e prea grea pentru umerii nobilimei de sânge şi prea nouă pentru nobilimea de bani, trece în rândul lucrurilor moarte odată cu lumea din strălucirea căreia a trăit.

Aceasta e ideia generală care se desprinde din profunda piesă a „culegătorului de perle" de stil care e Henri Lavedan.

Const. PAUL

CRONICA MUZICALĂ

Palatul Ateneului. — *Al XIX-lea simfonic, cu concursul pianistului Arthur Rubinstein. — Concertul d-nei Speranza Calo.*

Sala Liedertafel. — *Al XXII-lea concert al „Asociaţiunei muzicale române“.*

D-l Arthur Rubinstein, care a participat la al XIX-lea concert simfonic, îşi pregăteşte un loc de seamă în pleiada virtuojilor pianului; a pus un mecanism rafinat, în slujba *Concertului în si major* de Brahms, de o execuţie atât de grea şi i-a dat o viaţă nouă; o sonoritate orchestrală care nu anihilează cea mai distinsă din muzicalităţi, împodobeşte interpretarea plină de autoritate, de ritm şi de eleganţă a tânărului pianist.

D-l Arthur Rubinstein, în urma aplauzelor repetate ale publicului, a adăogat la pagina maestrului german *Marea Poloneză* a lui Chopin,— atât de cunoscută,—căreia a parvenit să-i dea un avânt şi un colorit de o atrăgătoare originalitate.

Orchestra a executat, cu d-l Teodor Fuchs, la piano obligato, *Concerto grosso în re minor* de Haendel, pagină orchestrală somptuoasă, care se înrudeşte în de aproape cu muzica lui Bach.

Această audiţiune a luat sfârşit cu *Caprice Espagnol,* de Rimsky-Korsakoff, prilej de colorit orbitor al unei splendide palete orchestrale.

* * *

D-na Speranza Calo e o cântăreaţă de o personalitate tot atât de fermecătoare cât şi de bizară: de sigur, că un profesor de canto care se respectă, ar mustra numeroasele sale *portamente* şi ar găsi că mai multă linişte n'ar strica în unele pagini ale vechilor italieni Marcello şi Caldara; că în *Rugăciunea* lui Beethoven, se impune seninătate şi că liedurile lui Schubert, pierd o parte din parfumul lor, când sunt cântate în franţuzeşte.

Examinate cu şi chiar fără lupă, toate acestea sunt, fără îndoeală, cusururi şi într'un curs de canto, n'aş povăţui să se preconizeze accentul grecesc în slujba limbei franceze nici abuzul de *portamente !*

Dar faţă de calităţile minunate cari împodobesc firea artistică a d-nei Speranza Calo, acele cusururi dispar aproape cu desăvârşire, fiind copleşite de daruri pe cari foarte rar mi-a fost dat să le admir la un aşa grad de măreţie.

Cum apare, d-na Speranza Calo, se impune unei atenţiuni admirative printr'o înfăţişare de statue animată; apoi, când deschide gura, începe farmecul şi te ţine încleştat până la ultima notă plânsă, suspinată sau clamată; te captivează căldura celei mai expresive din voci, te mişcă accentele dramatice cele mai pătrunzătoare: d-na Calo *trăeşte* într'adevăr, ceeace cântă şi adâncă e emoţiunea ce ţi-o comunică în *Puterea lui Dumnezeu, Cântecul pocăitului* ale lui Beethoven, în *Soziul* lui Schubert, pe care l'a repetat, în urma insistenţelor unui public entuziasmat.

Pe lângă această putere de expresiune, pe lângă mijloace vocale cari se supun cu o rară mlădiere cuvântului, d-na Calo mai posedă calitatea primordială de a articula cu cea mai rară perfecţiune: fiecare cuvânt, fiecare silabă es clare din gura sa fermecătoare şi meritul unei dicţiuni atât de înţelese e cu atât mai mare, cu cât cântăreaţa n'a putut să se desbare, de oarecare accent strein în pronunţarea versurilor franţuzeşti.

Am fi foarte fericit de a aplauda cât mai des pe această stranie artistă, care ne-a lăsat o impresiune atât de adâncă.

* * *

Concertele „Asociaţiunei muzicale române“ sunt totdeauna aşteptate cu nerăbdare: ele fac parte din viaţa noastră muzicală şi sunt demne de interes nu numai din cauza menirei lor dar şi din cauza valoarei lor artistice.

Al XXII-lea concert a fost cu deosebire atrăgător: d-rele Georgeta Berindei şi Nadia Chebap, acompaniate de quartetul de coarde al orchestrei Ministerului, au executat *Concerto pentru 2 piane* de I. S. Bach, şi cele mai frumoase flori li se cuvine pentru muzicalitatea interpretărei lor: au redat pagina nemuritorului cantor în adevăratul ei *tempo,* viu, plin de viaţă şi nu greoi şi incolor: de sigur că cele două graţioase domnişoare au cetit rândurile consacrate operilor de clavecin ale lui I. S. Bach, de către Forkel, amicul fiului bătrânului cantor şi în care ne arată că I. S. Bach mira pe contimporanii săi prin viaţa şi repeziciunea mişcărilor cu care executa bucăţile sale de clavecin.

După Bach, Mozart divinul şi Charpentier cântăreţul umililor: aria din *Flautul magic* şi aria din *Luiza* cântate de d-ra Nasta excelenta elevă a eminentei profesoare d-na Leria, cu cea mai clară, cea mai cristalină din voci.

Apoi, extraordinarul Mircea Bârsan adolescentul care a cucerit Bucureştii, prin arcuşul său vrăjitor, a plâns cu lacrimi de foc minunata *Sonata a IV-a în re major* a lui Haendel.

In fine D-ra M Capşa a desvoltat în slujba *Polonezei în mi major* de Chopin şi în *Capricio* de Scarlatti, calităţi cu totul excepţionale de mecanism, de sonoritate, de gust şi de rară inteligenţă muzicală: împreună cu Mircea Bârsan, această tânără pianistă are deschisă înaintea ei, o cale pe care o văz înflorită şi glorioasă.

M. MARGARITESCU

CARŢI NOUI

Ce nu se poate spune, nuvele şi schiţe, de *Al. Cazaban.*—Ed. „Minerva“, Bucureşti, 1914.

„Dacă sunt unii cari m'au citit şi spun, din modestie, că nu mă cunosc de loc, se găsesc însă alţii cari, deşi n'au citit un rând de mine, vorbesc cu competinţă de scrierile mele.

„Aceştia sunt criticii mei“.

Cu aceste cuvinte înţelepte îşi sfârşeşte d-l Cazaban ultimul său volum. Dacă aş fi critic irascibil aş dovedi numai decât d-lui Cazaban că i-am scotocit schiţele cu perspicacitatea unui Sherlock Holmes de cinematograf, că la pag. 92 se află un tip tras de păr; că la pag. 7 se află o greşeală de sintaxă („la lumina *a* câtorva lămpi aninate“); că, la sfârşitul volumului, „De sufletul celui căzut“ e prea brutală“, că etc., etc Dacă e de vorbit de rău, apoi volumul d-lui Cazaban e un minunat izvor de inspiraţie.

Şi aşa s'ar putea dovedi că scriitorul e citit de criticul său.

Superioritatea juridică a procedeului este incontestabilă; dar procedeul e lipsit de umanitate, pentrucă nu lasă scriitorului mângâierea de a spune cu suficienţă:

— A !... Ce te uiţi la părerea Cutăruia ? ! Nici nu m'a citit ! Dacă m'ar fi citit...

De aceea nici nu caut decât să sintetizez opera în câteva trăsături generale şi să culeg, dacă se poate, o notă pentru portretul autorului. Autorul devine astfel în cele din urmă un subiect de analiză psihologică şi din schiţele sale se înfiripează încă un început de schiţă.

Volumele d-lui Cazaban le citesc, şi le citesc întotdeauna cu plăcere pentrucă d-sa mi se pare că a ajuns la o concepţie exactă a schiţei—specia cultivată în chip aproape exclusiv şi până dincolo de saţietate. Prin dimensiunile sale schiţa nu poate cuprinde analize psihologice decât doar dacă se transformă în proză lirică, foarte apropiată de poemă ; când vrea totuşi să dea asemenea analize, ea se reduce la o enumerare seacă de acţiuni, la o schemă de roman, în care nu e ceva mai desvoltat decât desnodământul. Chiar d. Cazaban ne oferă o schiţă cu asemenea desproporţie între cuprins şi expunere ; este *„O socoteală scurtă“.* Schiţa din fruntea volumului, conţinând o acţiune interesantă, dar redusă la astfel de dimensiuni, încât sufletele eroilor rămân aproape cu totul necunoscute şi de aceea schiţa nu ne lasă o impresie puternică, precum ne lasă orice desvăluire reală a sufletului omenesc.

Schiţa trebueşte redusă din această cauză la o acţiune scurtă, repede şi limpede, care să nu aibă nevoie de lungi explicaţii anterioare şi care să fie mai presus de toate semnificativă, adică să se poată desprinde din ea fie o anumită impresie dominantă, fie o anumită cugetare generală. Schiţa devine astfel o compoziţie întreagă şi de sine-stătătoare.

D-l Cazaban cunoaşte capacitatea bucăţilor pe care le scrie şi de aici pornesc toate însuşirile sale de prozator: e concis până la sobrietate şi se dispensează de efectele de stil a căror urmărire e o povară inutilă într'un cadru atât de îngust; e plin de viaţă, de mişcare, e prin excelenţă dramatic în expunerile sale, forma dialogată apare la fiece pas, iar descrierea decorului — un procedeu lesnicios de amplificare aparentă — se mărgineşte la una sau câteva fraze fără strălucire, dar suficiente ca să localizeze şi să lămurească acţiunea.

Cu aceste calităţi formale d. Cazaban tratează un fond foarte interesant : slăbiciuni şi păcate omeneşti ; d-sa nu e un simplu povestitor, care povesteşte numai pentru plăcerea de a exterioriza creaţiunile imaginaţiei sale ; d-sa ia faptul special povestit ca un caz tipic sau ca un simbol al unei stări generale. Preocupaţiile etice-satirice se află la obârşia inspiraţiei întregei serii de schiţe şi alcătuesc, în ultima analiză, fondul volumului. Dar aceste preocupaţii nu ating întru nimic exactitatea şi preciziunea observaţiei autorului şi nici nu-l silesc să-şi exagereze tipurile, schimbându-le în caricatură ; aceste tipuri sunt reale, dar însemnătatea lor sporeşte printr'aceea că nu sunt decât reprezentanţii unor categorii foarte vaste şi acţiunile lor sunt semnificative pentru o mentalitate generală care îi depăşeşte.

D-l Cazaban nu e umorist, deşi din schiţele sale se desprinde acea ironie stăpânită caracteristică umorului ; îi lipseşte atitudinea de bunăvoinţă, de îngăduire, faţă de slăbiciunile eroilor săi ; d-sa nu se împacă cu aceste slăbiciuni şi de aceea, chiar dacă zâmbeşte, şi zâmbim şi noi, la sfârşitul vreunei schiţe, e un zâmbet amar şi poate dureros. Dacă ar scrie în versuri, d-l Cazaban ar fi unul dintre cei mai revoltaţi şi mai tăioşi satirici, iar dacă ar vrea să aibă principii politice acestea ar fi mai întâiu de toate de un negativism fără cruţare.

„Ce nu se poate spune“ este aceeace se subînţelege în schiţele d-lui Cazaban, care culege din societatea noastră o sumă de aspecte ticăloase sau numai ridicule pentru a le desvălui în trăsături puternice şi incizive.

Infumurarea parveniţilor *(Fumuri, Amintire neplăcută);* sgomotul nebunilor cari compromit pe oamenii cum se cade în faţa trecătorilor grăbiţi *(Cei trei fruntaşi)* ; deformări şi nedreptăţi profesionale din viaţa de funcţionar *(Un rob al dosarelor, O veste de sărbători);* teama de ce-o zice lumea *(Grija unora)* şi alte slăbiciuni cu un caracter omenesc mai general *(Necazul lui Bulduc, O învăţătură, Mândria Unchiului),* sunt expuse într'o lumină crudă, serioasă şi, în aparenţă, cu totul indiferentă pentru cele ce desvăluie. Aceste trăsături răzleţe nu alcătuesc încă o concepţie, dar sunt dovada unui temperament bine definit şi a unui mod personal de a privi desfăşurarea vieţii dimprejur. Cu calităţile sale de stil, de observaţie şi de caracterizare d-l Cazaban e indicat să ia pe umeri sarcina marei proze româneşti.

C. SP. HASNAŞ

ECOURI

Carmen-Sylva și „Akim". — Din opera literară a d-lui Victor Eftimiu, *Akim* este cea care place mai mult reginei noastre. D-l Eftimiu a citit de câtevaori, la Palatul Regal, pe „Akim". Carmen-Sylva era de părere ca rolul principal să fie jucat de d-l I. Brezeanu.

La prima citire, d-l Victor Eftimiu a povestit reginei și damelor de onoare cursa pe care o întinsese criticilor spunând că „Akim" e de Cehov.

Câteva zile după aceea, Carmen-Sylva primi pe poet cu următoarele vorbe:

— M'am gândit mult la „Akim" și sunt îngrijorată. Oare n'or să spună după ce-l vei iscăli, că „Akim" nu e de d-ta, ci de Cekov?

— Nu cred, Măria-Ta, fiindcă e un lucru care se poate controla... Or să zică însă că, „Akim" este o piesă slabă... Lucrul acesta se poate controla mai puțin!...

—

Luceafărul, ocupându-se de interzicerea reprezintării piesei „Se face ziuă" pe scena Teatrului Național din București, scrie:

„Cititorii noștri cunosc lucrarea d-lui Zaharia Bârsan, fiindcă a apărut în *Luceafărul*. Subiectul piesei e un epizod din revoluția lui Horia. Ziarele din București aduc știrea că piesa a fost scoasă depe afiș în ziua reprezentației, în urma intervențiilor mai înalte, ca să se evite eventualele demonstrații împotriva Austro-Ungariei. E interesant: *O piesă care se poate publica la noi, nu se poate reprezenta la București*".

—

Notele din viața Carmen Sylvei, publicate de d-l V. Mestugean, subdirectorul *Universului*, în *Universul literar*, au apărut într'un elegant volum, cu copertă în opt culori, executată în atelierele grafice ale *Flacării*.

Scrise într'un stil vioiu, aceste note sunt interesante atât prin modul cum scot în relief însușirile de seamă ale Suveranei cât și prin metoda cu care faptele sunt grupate pentru a stabili caracteristicele Carmen Sylvei.

—

Limba românească în Basarabia.—Cu toate părerile trandafirii cari se răspândiseră la noi și încearcă să se mențină încă asupra relațiilor dintre Români și Ruși, realitatea începe să se desvăluie prin fapte ce nu admit subtilități de interpretare.

Ziarul românesc din Chișineu, *Cuvânt Moldovenesc*, a fost suprimat de către cenzură pe motiv că cuprinde știri tendențioase despre politica rusească față de Români.

Această suprimare — pe care Românii vor eluda-o făcând să apară gazeta lor sub un alt nume — spune mai lămurit decât orice comunicat diplomatic, că în Basarabia sunt departe zorii oricărui gând de eliberare de sub cnutul țarului tuturor Rușilor.

—

Studii. — Au apărut: *Archives de Sociologie et de Criminologie*, anul I, No. 2, Martie 1914, interesanta publicație românească de sub conducerea d-lor *D. G. Marineseu* și *C. Rădulescu*. Acest număr conține câteva cugetări postume ale lui *Vasile Conta*; deși cugetări din tinerețe, aproape din adolescență, totuș sunt foarte semnificative pentru cunoașterea precocității și evoluției spiritului său filosofic.

Institutul Maternitatea din București, studiu critic de *Dr. C. Andronescu*. (București, Tip. Brozer, 1914).

—

Succesul unei romånce.— La concursul organizat de revista pariziană *Femina*, pentru cea mai bună poemă despre mare, medalia de aur a obținut-o Alice Orient, pseudonim sub care se ascunde talentata noastră compatrioată, d-ra Alice Călugăru.

—

Traduceri din Cehov. — In „Biblioteca pentru toți" a apărut un volumaș de schițe și nuvele, traduse de Locot. C. Sfat din scriitorul rus *A. Cehov*. Schițele sunt interesante pentru verva cu care sunt scrise și pentru realismul lor incisiv, care însă nu e lipsit de o intenție de ironie aproape totdeauna perceptibilă. Din această cauză schițele sunt umoristice, fără să ajungă la caricatură. Autorul păstrează un zâmbet binevoitor, dar vizibil, în fața măruntelor svârcoliri ale semenilor săi, pe care vrea să ni-i prezinte într'o lumină simpatică și ridicolă, din cauză că „marile" lor aspirații întâlnesc totdeauna în cale piedici mărunte, nimicuri ce le reduc la neant.

Traducerea nu e întotdeauna prea firească pentru limba noastră, dar în genere o redă enervarea și vioiciunea caracteristice scriitorului rus.

—

Noua companie lirică G. Carussy.—D-l G. Carussy, eminentul artist de operetă, a întemeiat o nouă companie lirică. Reprezentațiile acestei companii vor avea loc în grădina *Blanduzia*, din nou amenajată pentru acest scop. Repetițiile au început în ziua de 2 Aprilie, cu o solemnitate religioasă urmată de o gustare prietenească.

Trupa companiei G. Carussy se alcătueşte din d-nele: Elena Jippa, Marioara Cinsky, Maria Măinescu, Virginia Graur, Elena Cornescu Darzău, etc., și din d-nii Al. B. Leonescu-Vampiru, P. Ghimpețeanu, C. Stănescu-Cerna, I. Teodorescu, Tr. Teodorescu, G. Scrioșteanu, M. Kanner, etc. Maeștri de cor sunt: d-nii Robert Frank și V. Ulbrich; maestru de balet, d-l Otto Roland; iar director de scenă, d-l G. Dimitriu-Mythu.

Reprezentațiile vor începe în *Fata mamei Angot*, operă comică în 3 acte.

Urăm nouei companii, succesul pe care l'a avut întemeetorul ei pe scena operetei.

—

Pustnicul este titlul volumului cu care d-l *Enric Furtună* își face intrarea în literatura actuală (Ed. „Versuri și proză", Iași, 1914).

Elegantul volum cuprinde două poeme dramatice *Pustnicul* și *Sovin Bătrânul* și o dramă *Alexe Tudorov*, care pot fixa priviri atente asupra lor.

—

O direcție de teatru, istorică mai ales prin strălucirea pe care a ținut să o dea reprezentațiilor prin decorul și *„la mise en scène"*, s'a sfârșit. D-l *Antoine*, care a condus atâta vreme al doilea teatru subvenționat din Paris, *l'Odéon*, a părăsit direcția acestui teatru. N'a izbutit să asigure teatrului parizian o prosperitate materială durabilă, dar l-a făcut ilustru prin silința de atâtea ori izbutită de a fermeca și uimi prin frumusețea plastică a reprezentațiilor.

—

Conferințe despre România la Paris. — O mișcare de fraternitate în continuă creștere se execută acum dinspre Franța spre noi. Lăsând la o parte motivele politice, avem destule cuvinte ca și din punct de vedere literar să fim cu deosebire încântați de această apropiere — cu condiție ca să pătrundă la noi adevărata literatură galică.

Conferențiarii francezi sunt foarte bine primiți la noi, în raport cu ceeace au produs ei în Franța și nu aceeace reproduc la noi. Și la Paris nu se acordă mai puțină atenție, pe cât se pare, conferințelor despre România. Compatriotul nostru d-l *G. G. Vrăbiescu* a ținut două conferințe, una la „Universitatea populară" și alta în marea sală „Café Voltaire" pentru a lumina opinia franceză asupra diferendului româno-bulgar și a relațiunilor dintre Români și Sârbi.

Conferințele, foarte interesante, au apărut acum în broșură (Imp. Saint-Gervais, Paris 1914).

D-l *Lacour-Gayet*, conferențiarul care ne-a întreținut pe noi asupra raporturilor dintre Napoleon și Iosefina, a făcut la Paris o conferință, prezidată de d-l *Paul Deschanel*, cunoscutul om politic, exprimând toată simpatia și stima Francezilor luminați pentru țara noastră.

—

Vrâsta și producția literară.— E un loc comun aproape că producția literară e în raport direct cu epoca de fierbere a tinereții, când apar cele mai interesante opere și cele mai personale. In literatura noastră, lucrul pare atât de evident încât dela o anumită vârstă, cam la intrarea în maturitate, scriitorii își părăsesc cu desăvârșire meșteșugul scrisului.

Și totuș într'o revistă americană găsim o enumerație convingătoare — de contrariu — de opere produse în pragul sau în plină bătrânețe, opere care înseamnă o culme în activitatea reală a scriitorilor.

Socrate, Eschile, Sofocle, Euripide, Chateauborand, Voltaire, La Fontaine, Lamartine, Hugo, Grimm, Michelet, Emerson, Withman, Tolstoi, Björnson, Twain și Ibsen au scris după șaizeci de ani opere care, dacă nu sunt cele mai de preț din întreaga lor activitate, sunt în orice caz alături de acestea.

A doua parte din *Faust*, fu publicată de Goethe când autorul avea optzeci de ani, Dante făcu și refăcu *Infernul* la bătrânețe, Petrarca cânta pe Laura și la șaptezeci de ani și Ronsard scrise până la șaizeci și unu de ani ode cu neputință de uitat.

—

Gioconda a mai fost prinsă cu o... infidelitate; aceasta față de Leonardo da Vinci însuși. Un pictor francez, Daubigny, celebru peisagist, a mărturisit unui prieten, precum afirmă o revistă serioasă, că a avut pe Mona Lisa o lună întreagă în paza sa, pe când lucra, ca începător, în atelierul unui reparator de tablouri. Dela el Gioconda ar fi rămas cu vârful nasului restaurat, pentrucă în original acest organ, pe care acum experții numără câte plesnituri de-ale colorii sunt, se deteriorase cu totul.

Cunoscătorii în artă trebuie să fie tratați într'adevăr după mistica poruncă: „Crede și nu cerceta". Câți nu vor fi lăudat tocmai măestria lui Leonardo în crearea acelui vârf de nas, care spiritualizează oarecum întreaga figură...

„Cunoscătorii" în artă aduc însă sute de mii de franci negustorilor de tablouri, banii circulă și acești cunoscători-esteți capătă astfel o mare importanță... economică.

—

Politica și literatura pot avea și alte raporturi decât cele obișnuite: a face literatură în politică și politica în literatură. Dovada a fost făcută de către leaderul socialiștilor francezi, d-l Jaurès, care a ținut la Toulouse o conferință interesantă și originală despre influența romancierului asupra moravurilor; Balzac, George Sand, Flaubert, Zola, Tolstoi... i-au servit ca să-și ilustreze tema principală, că romancierii pot fi niște călăuze ale opiniei publice prin viziunea unei societăți omenești ideale, ce se desprinde din operile lor. Viziunea proletariatului, așa după cum l'a evocat Zola, pregătind o societate nouă, s'a părut conferențiarului cea mai justă și mai scânteetoare dintre toate; ea singură i-a îngăduit să repete cuvintele profetice ale apostolului din Médan: „Văd stele ce se înalță"...

—

Atragem atenția tutulor editorilor că Librăria românească Jean Iliescu și C-nia din Buzău.

Este condusă de un pungaș care se folosește de cele mai incorecte mijloace ca să excrocheze pe cei ce i-au arătat încredere.

Feriți-vă de el.

Anul III — No. 27

FLACĂRA

19 APRILIE 1914

ABONAMENTE: In ţară: lei 6 pe an; 7 lei când se achită prin incasator. Pentru învăţători şi preoţi săteşti: lei 5 pe an

NUMĂRUL 10 BANI

TELEFON 41/7

LITERARĂ .·. ARTISTICĂ .·. SOCIALĂ

APARE SÂMBATA

DIRECTOR: CONSTANTIN BANU

ABONAMENTE: Peste munţi: coroane 8 pe an; pentru preoţi şi învăţători coroane 6.50 pe an. In străinătate: 10 lei pe an

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA: Bucureşti Str. Câmpineanu, 40

POVESTE VECHE

Pe când Iehova pregătia Iudeia,
trăia 'n Egipet guardul Potifar,
ce'şi stăpânia supuşii bine, dar
nu prea 'şi putuse stăpâni femeia.

Avea guardina sânge-aprins; de-aceia
privirea graţiosului chelar
Iosif şi braţul lui ca de stejar,
frigeau a doamnei simţuri ca scânteia.

Atunci chemă pe-adolescent la ea
şi cu de-asila vru să i se dea;
dar el respinse trupul ticăloasei.

C'a fost cuminte toţi nebunii spun,
cel ce-a fugit de dragostea frumoasei, —
iar toţi cuminţii spun c'a fost nebun.

LA ŢARĂ

Amicului N. Demetrescu Radu

E'n zori. Pe 'ntinsele câmpii
răsfaţă blonda auroră
lumina ei multicoloră;
iar roua 'n stropi de curcubee,
înviorează pe alee
potirul florilor sglobii.

Primăvăraticul fior
pătrunde Firea 'mprospătată...
şi 'n deal, pe-o casă dărâmată,
cuprins de grea melancolie,
stă trist, făcând filosofie,
un cocostârc într'un picior...

Mihail CODREANU

□ □ □

DIN HEINE

Cu gând nebun lăsatu-te-am odată:
Pornii să umblu singur toată firea,
Crezând atunci că pot găsi iubirea,
S'o strâng cu dor pe inima 'nsetată.

Pe multe căi îmi duse rătăcirea
La porţi streine mâna mea să bată,
Cerşind un pic de dragoste curată—
Dar numai ură mi-a 'ntâlnit privirea.

In van umblat-am astfel ani dearândul,
Nepreţuitul dar în van cătându-l
Şi trist plecai spre vatra părăsită.

Tu, mamă 'n prag eşitu-mi-ai 'nainte
Şi blând lucia 'n privirea ta fierbinte
Iubirea cea nespus de mult dorită....

(Sonete) Ion BENTOIU

Duhovnicul lui Don Chichottes

Don Aldonzo Quijano Chichottes, hidalgo de la Mancia, caballiero de tristă figură, zăcea. Figura lui galbenă, lungită şi uscată părea, adăogată la trupul lung şi deşirat, o mască înfiptă într'o suliţă veche. La căpătâiul patului şedeau, îngrămădite, o armură dislocată, o lancie ruptă şi, una peste alta, un maldăr de fierărie ruginită. Orele se perindau astfel cu monotonia convoiurilor mortuare. Inteţirea leşinurilor ajunsese prevestitoare.

Don Chichottes îşi vedea cristalizarea sfârşitului şi, ca bun creştin, începuse să cugete şi la mântuirea sufletului.

— Ascultă prietene Sancho Panza. A sosit vremea când voi fi silit să-mi ascult în tăcere cântecul inimei mele. Notele de argint ale sufletului nu vor mai avea nevoe să mişte buze de carne pentru ca să îmbălsămeze cu zborul lor văzduhul eternităţei. Păcate multe făcut-am eu în viaţă. E rău. O singură faptă rea se ridică spre cer mai crudă decât un întreg munte de vulturi şi de hiene.

Sancho se ridicase în picioare şi căuta să-şi consoleze stăpânul. Gâtlejul lui însă plângea lacrimi pe cari se silea zadarnic să le înghită. Sângele i se coclea în inimă la simţământul unei apropiate şi definitive despărţiri. Mai mult pentru sine, totuşi, urma să spună lucruri dătătoare de curaj.

— Nu mai vorbi copilării, stăpâne. Pe suflet ai numai fapte bune. Toată viaţa ai suferit pentru a face bine. Mâncare dat-ai celor flămânzi şi băutură celor însetaţi. In curând te vei însănătoşi şi, floare a cavalerilor rătăcitori, vei porni din nou în ajutorul celor nevoiaşi, mai cast şi mai strălucitor decât Amadis de Gaule, mai spiritual decât Palmerin d'Angletterre, mai blajin decât Tirant le Blanc, mai galant decât Lisvart de Grèce, mai răbdător şi mai temerar decât don Belianis, mai întreprinzător decât Felix Mars d'Hyrcanie, mai sincer decât don Esplandian, mai îndrăzneţ decât....

Don Chichottes se întoarse slăbit şi rugător în spre Sancho Panza care, pricepându-i gândul, conteni dintr'odată vorba. Intre ei se lăsară câteva clipe de tăcere grea. Unul murea. Celălalt privea figura plumburie a stăpânului său, ochii cu desăvârşire stinşi, pometele eşite în afară, şi căuta să se înşele prin aparenţa de luciditate care licărea în mintea bolnavului.

— Nici acum nu te laşi de obiceiul tău de a vorbi fără măsură, Sancho. Iţi închipui se vede, că voi trăi cât lumea, ca să pot asculta până la capăt spusele tale.

Un acces lugubru de tuse, apoi îi curmă vorba. Se linişti însă după o bucată de vreme şi chemă iar pe Sancho.

— Apropie-te, prietene Sancho. Simt că voi muri în curând şi vreau un duhovnic. Ţin să nu plec până când nu voi căpăta deslegarea păcatelor.

Inchise apoi ochii. Seara pătrunse uşor în cameră şi căptuşise interiorul cu clar-obscurul ei de reverie.

Sancho dospea fără crezământ ultimele cuvinte ale stăpânului său şi, îmbiat de oboseală şi de liniştea din prejur, cugeta să închidă şi el o clipă ochii; rămase însă cu ei căscaţi de spaimă. Naintea lui plutea, ca din gol eşită, silueta unei arătări fără pereche. Se mişca uşor ca reflexul unei priviri într'o oglindă.

— Cine eşti şi ce cauţi aici, răspunde.

— Sunt duhovnicul dorit de stăpânul tău.

In cuvintele lui însă era mai mult decât spusese. Sancho, stăpânit de impresia că se află în faţa unui cadavru prin care trece, materială ca un foşnet de foi moarte, murmurul unei gândiri neobişnuite, privea cu cercetătoare spaimă. Un om înalt, slab, cu înfăţişare de corb. Era învăluit în cutele roase ale unei mantale largi pe sub care se vedeau prinse în sandale romane, vârful uscat al picioarelor. Apariţia lui milenară umpluse aerul cu mirosuri grele de criptă. Intregul lui aspect era de altfel al unui dezgropat.

Don Chichottes tocmai deschise ochii. Duhovnicul se apropie de pat şi buzele lui neîncrezătoare se contractară într'un rictus sardonic.

— Cunosc via vieţii tale, şi mult am fost uimit când am aflat că cu grindină mare a fost la sfârşit nimicită.

Don Chichottes însă în loc să răspundă, se zgârci în pat. Privirile de

sticlă pisată ale străinului îngheţau. Sancho Panza mai ales înlemnise. Zărise nările pline cu pământ ale străinului şi credea că i-a sunat ceasul judecăţei din urmă.

Un suspin natural apoi, deşi neobişnuit de profund, eşi din pieptul muribundului, după care privirea îi căpătă ceva din expresia penibilă a privirilor lăuntrice de somnambuli. Străinul atunci puse mâna pe Don Chichottes şi îi porunci să vorbească.

— E vremea să începi a te mărturisi.

— Ai dreptate. Nu ştiu însă bine de unde să încep. Drumul vieţei mele e plin de tot felul de mărăcini.

Duhovnicul atunci îi spuse să treacă la fapte. Don Chichottes urmă cu spovedania.

— Mă numesc Aldonzo Quijano şi oamenii îmi mai spuneau şi Cel Blajin. Mi-a intrat în cap însă că sunt chemat să îndeplinesc o misiune fără pereche pe pământ şi, simplu sătean, am pornit să cutreer astfel lumea întru îndeplinirea ei. Păcatul orgoliului mi-a încărcat astfel sufletul.

— Nu e un păcat ăsta. Un altul şi-a închipuit că e de-adreptul fiul lui Dumnezeu; atunci a pornit şi el să cutreere lumea în numele acestei năluciri.

Sancho, auzind răspunsul duhovnicului, începu să bată mătănii şi să se roage Domnului să-l izbăvească de cel rău. Don Chichottes însă nu prinse răspunsul şi urmă cu spovedania.

— Am crezut tot timpul că împart dreptate şi că înlătur nevoile. Umblam după flămânzi ca să-i satur şi după însetaţi ca să-i adăp. Nu pricepeam însă rostul trebilor şi sileam pe cei flămânzi să bea şi pe cei însetaţi să mănânce.

— Hm, asta e poate povestea templului din Ierusalem. Fiul omului a căutat cuvântul cu care socotea că biserica părinţilor lui se va face mai minunată; zelul lui însă a devenit însăşi cariul ascuns al temeliilor ei. Urmează.

Don Chichottes atunci se opri cercetător. Nu pricepea felul acesta de ertare şi, cum era prea slăbit, sforţarea făcută ca să se dumirească îl făcu să leşine. Duhovnicul privea impasibil. Târziu îşi reveni şi urmă:

— Am insultat sfânta biserică în servitorii ei, când, cu forţa, am dat drumul unor condamnaţi din mâinile inchizitorilor Sfântului Hermandat.

— Treci şi peste această nouă biciuire din templu a fariseilor şi a cărturarilor.

— Toate acestea le făceam în numele unei himere ridicule. Am născocit un nume, l-am împodobit cu toate calităţile sufletului meu şi mi-am închipuit că există cu oase şi cu carne de femee. Era însă numai un idol mintal; meritele lui închipuite credeam că pot face cele mai mari minuni şi, dacă nu formal, cel puţin virtual, că închid în ele cele mai înalte soarte.

Vorbesc de povestea Dulcineei Aldonza Lorenzo Nogalez de Toboso. In numele ei m'am bătut cu morile de vânt...

— Povestea veşnică a lui Adonai-Elohim; mai e ceva?

Don Chichottes tăcu. Figura duhovnicului se contractase într'o strâmbătură chinuitoare de contraste. Sancho Panza, ghemuit în întregime după propriul său pântec, tremura, sigur că va fi târât în infern, şi privea ţintă unghiile lungi, ascuţite, aduse ca nişte ghiare de vultur şi galbene ca fildeşul învechit, ale străinului în bătaia lunei pe fereastră.

Afară noaptea părea o bae uriaşe de lumină magnetică. Vântul răscolea mirosul nocturn al florilor de castan şi umplea văzduhul cu mirosul lor de senzualism acru. Duhovnicul eşise puţin la fereastră şi respira profund aerul de afară. In lumina lunei, înfăţişarea lui căpătase toată măreţia ei spectrală şi halucinantă. Părul alb şi lung peste umeri, în bucle de argint lichid, şi barba revărsată, severă şi patriarhală, pe sân, contrastau izbitor cu înfăţişarea lui fanatică de pasăre de pradă şi de inchizitor.

Noaptea înainta. Don Chichottes făcu o ultimă zvârcolire şi se deşteptă.

— Părinte duhovnice, mor. Dă-mi mai repede deslegarea păcatelor şi sfânta cuminecătură. Mă căesc de tot ce am făcut şi plâng din tot sufletul că nu mai am zile pentru ispăşirea faptelor mele.

Străinul se apropie liniştit de pat. Infăţişarea lui avea ceva din revolta stăpânită a unui Lucifer îmbătrânit în majestate.

— Viaţa ta, omule, e o pânză, ţesută cu firul de aur al tuturor pornirilor mari. Pentru ce nu ai rămas însă până la sfârşit în ea?

Ai fi atins pe Dumnezeu cu mâna, căci aveai în tine credinţa cea mare a apostolilor. Ai fi putut fi totul. Lemnar, pescar, profet, vrăjitor; ai fi fost crucificat, îngropat, batjocorit. Ai fi înviat însă şi te-ai fi ridicat la cer de unde, apoi, ai fi descins în chip de limbi de foc. Unul, doi, trei, ai fi fost la olaltă; la olaltă ai fi fost porumbel, mieluşel, om. Poporul ar fi priceput, preoţii ar fi tălmăcit, şi lumea ar fi fost fericită; adevărul s'ar fi răspândit astfel în toate inimile frământate.

Pentru ce nu ai rămas însă până la capăt în pânza de aur a pornirilor ale dintâi?

Dumnezeu e o reverie, fermecătoare sau crudă, folositoare sau zadarnică, după mintea din care purcede; trebuia dar să perzişti într'al tău, întru cât altul nu mai există. Dumnezeu pentru oameni nu e o judecată, ci un simţimânt.

Tu ai sfărâmat ţesutul simţimântelor tale de teama unei ridicule înţelepciuni şi, pe patul de moarte, te-ai prefăcut în Iuda propriei tale vieţi. Nu se sfârşeşte astfel firul unei vieţi atât de luminoase. Trebuia să ştii să mergi, să mergi, să mergi, peste văi şi peste munţi, peste pustiuri şi peste ape şi, ocolind pământul, să mergi chiar până pe vârful Golgothei. Te-ai oprit însă şi oprit vei rămâne. Sufletul tău va rătăci ca un făcător de rele şi, rând pe rând dela poarta infernului, a purgatoriului şi a paradisului, izgonit va fi.

Don Chichottes căscase nişte ochi cât luna de mari la cuvintele duhovnicului său. Slăbise de tot şi, nemai putând aştepta, întinse braţele rugătoare şi ceru.

— Nu-ţi dau nimic. Creştinismul e religia pornirilor fără leac şi, ca atare, te reneagă. Vei muri ca un câine, lipsit de împărtăşanie.

Voi să se depărteze. Don Chichottes îl apucă însă de haină.

— Cine eşti tu, care cutezi să refuzi unui om pe patul morţei împărtăşania?

— Isus bar Iosef, rabin din Nazareth.

Don Chichottes rămase cu mâinile întinse şi cu ochii mari căscaţi. Afară se lumina de ziuă. Străinul dispăruse cum şi venise. Răcoarea luminoasă a dimineţei împrăştia umbrele nopţei şi vărsa roua linişteî ei în cupele sufletelor torturate. Sancho Panza, încurajat de lumină, se uită cu luare aminte şi, eşind din ungherul lui proteguitor, se apropie uşor de Don Chichottes. Mâinile lui înţepenite înainte şi ochii mari căscaţi îi făceau frică. Sancho îi potrivi mâinile de-alungul trupului, îi lăsă pleoapele peste ochi şi îngenunchie lângă pat. Lacrimi mari îi curgeau pe tăcute din ochi.

N. DAVIDESCU

□ □ □

TERÉSAH

In saloanele ei dela Florenţa, în cari gustul delicat şi rafinat al poetei se trădează în fiece detaliu, am avut norocul să petrec câteva ceasuri de neuitat. După ce Ferdinando Paolieri, nuvelist şi autor dramatic de seamă, citise admirabile versuri de D'Annunzio, toţi — artişti, poeţi, scriitori — rugară pe Térésah să citească şi versuri de-ale ei.

Rezemată de spaliera jeţului antic, cu capul de o clasică frumuseţe, ridicat, cu ochii albaştri şi senini fixaţi în lumină, deschise «Cartea Titanei» volumul ei favorit.

...„*Puck, Titania è stanca d'esser saggia e delusa*" dar se opri, surâse şi zise: «Nu mai citesc lucruri vechi şi triste. Azi Titania nu mai e sceptică, e doar fericită!»

Răsfoind acel volum în care poeta fină şi aristrocrată a dat liber curs bogatei sale fantazii, printre versurile de o gingăşie inimitabilă, de o suavitate neîntreruptă, adie ca o boare dulce o dulce melancolie. Ca şi regina cea blondă, fata aerului, care trece pe un car înflorit, poeta cântă zorile şi primăvara, cântă stelele şi nourii de argint, cântă pădurea cu miile de vieţi cari îi dau vieaţă, cântă copiii şi florile cu un entuziasm plin de tinereţe

Dar în acest decor de feerie, printre frunzişul şi pajiştele îmbălsămate de mirezme în cari poeta, ca-o zână a pădurilor, ne conduce cu firul luminos al imaginaţiunii sale neînfrânate, suflă când şi când un vânt rece de neîncredere şi de pesimism care te înştiinţează că nu e numai primăvară şi că toată beţia asta de soare e cursa nebună după iluziune!

Graţioasa Titania nu râde numai, dar se şi înduioşează, nu aleargă doar după umbre şi miragii, ci se opreşte şi ascultă, suferă şi plânge.

Dar nu luptă, nu se revoltă, nu blestemă. Poeta e o învinsă nu o rebelă; şi amorul care i-a nimicit multe visuri dar nu credinţa în darul ei divin, îi inspiră versuri pline de o nostalgică tristeţe. Tot farmecul poeziei sale stă în această graţie plăpândă, în această duioasă şi fragedă feminilitate. Ii privesc ochii, a căror lumină a fost crud ameninţată; o ascult când citeşte povestea Migdalului care se vaită că e singurel şi a înflorit prea de vreme, — dar aplaud fără să aud sfârşitul! M'au distrat fotografiile reginelor şi artistelor ilustre cari surâd din rame; m'au distrat dedicaţiile, aci afectuoase, aci spirituale depe portrete, ca aceea a lui D'Annunzio călare pe celebru-i cal alb: «Centaur în retragere»; m'a distrat ciripitul celor 30 şi mai bine de păsărele din colivia cu 3 etaje, care se pitulează pe după ramurile de liliac alb din vase japoneze!

Ş'apoi gândul pribeag aleargă, legănat de ritmul altor versuri pe cari le cunosc bine, căci am şi tradus câteva din aceste cânturi în «Semănătorul»; evocă alte frumuseţi din alte volume ca *Inima şi soarta, Nova Lyrica, Câmpul cu urzici*,—volume cari au consacrat pe Térésah ca una din cele mai inspirate poete italiene. Dar nuvelele, multe pe cari le citisem în «Corriere della sera» unde colaborează, strânse acum într'un volum *Salonul verde?* Admirabile ca concepţie şi adâncime de analiză psihologică, originale, scrise într'o limbă de o puritate invidiabilă, just proporţionate, nuvele scrise cu o mlădioasă eleganţă de stil şi cu un simţ de observaţie oarecum înclinat spre ironie.

Unele, — cum e aceea care dă titlul volumului, sau povestea tragic de tristă a unui suflet de călugăriţă din *Crinul*, sau *Ordinea*, studiu filozofic, sunt desăvârşite; altele tablouri duioase sau de un remarcabil relief, descriu tipuri şi stări sufleteşti de neuitat. Cât adevăr e în «*Adio pentru totdeauna*», povestea celor doi prieteni cari scriu o operă în colaboraţie şi cari jură pentru a suta oară că de data asta s'a sfârşit. Se vor despărţi de amantele lor, căci ele sunt cauza reală a stărei lor de visare (reverie) perpetuă şi inactivă! Şi se ţin de vorbă prin scrisori reciproce. Dar când cel ce scrisese mai cu îndârjire se îmbarcă pe Lago maggióre spre Sallanza, la vila prietenului său, nu e în stare să se împotrivească dragei lui care în fond n'are altă vină decât că-l iubeşte, — şi o ia pe vapor cu el!

Dar ce uluit se simte şi cum se teme de minutul întâlnirei cu prietenul său aşa de hotărît! Când se opreşte vaporul mai, mai n'ar coborî; dar când celălalt, care aştepta distrat, nervos şi încruntat, vede pe mica Giorgina se luminează la faţă şi, înaintând cu mâinele întinse, zice: Bravo, ce surpriză, ce fericită va fi *Tea* când v'o vedea pe amândoi!...

D-na Térésah

Iar seara, când pe terasa vilei iau cu toţii cafeaua, prietenii murmură privindu-şi fiecare iubita: libertate, artă, da, sunt vorbe frumoase, dar şi aşa singuri ca nişte câini....

Era după conferinţa pe care am ţinut-o la Florenţa şi erau invitaţi mulţi sciitori. Imi venise rândul să citesc şi eu ceva din literatura noastră în traducere, şi am citit *Gherghina* de Anghel. Ce interesantă discuţie a urmat apoi, câte comparaţii cu scriitorii moderni italieni s'au făcut, câte mărturisiri candide de importanţă desăvârşită asupra tot ce priveşte mişcarea noastră culturală e greu să povestesc! Nu pot decât să fiu recunoscătoare gentilei Térésah, care cu atâta bună graţie a insistat ca eu să ţiu o conferinţă, dându-mi prilejul să atrag atenţiunea unui public cult asupra interesantei noastre literaturi. Ş'apoi cine s'ar fi putut împotrivi ordinului şi surâsului ei, şi care dintre scriitorii noştri văzând-o nu-mi vor ierta curajul?

Zoe Gârbea TOMELLINI

EDMOND ROSTAND

PISOIUL

E mic de tot şi negru, ca pajii de obraznic;
Il las ca să se joace pe masa mea, când scriu,
Imi pare câteodată că e — al tăcerei paznic,
Iar altădată-mi pare un press-papier viu.

Pe ori-şi-ce în lume el locul nu şi-l schimbă;
Punând o pată neagră pe foile de nea,
El seamănă acelor pisici a căror limbă
Servesc pentru a şterge peniţele pe ea.

Adesea când se joacă e comic lucru mare
Greoi şi plin de graţii asemeni unui pui
De urs; rămân adesea să-i prind orice mişcare,
Când stă cu farfuria de lapte 'n faţa lui.

Intâi el îl atinge încetinel cu botul,
Cu mici loviri de limbă îl soarbe — apoi grăbit;
In jurul lui acuma par'că dispare totul,
Cât timp el bea s'aude uşor un plescăit.

El bea mişcându-şi coada, păstrând aceeaş poză,
Şi nu-şi ridică nasul lui drăgălaş şi mic,
Decât atunci când limba lui netedă şi roză
A lins pe farfurie şi cel din urmă pic.

Atunci îşi netezeşte mustăţile, o clipă;
C'a isprăvit atâta de iute stă mirat,
Şi fiindcă vede-o pată pe blana lui, în pripă,
Se spală iar, să fie cât poate de curat.

In ochii-i de agată se frâng ceruri arabe,
El îi închide-aproape şi leneş toarce lin,
Şi 'n urmă se răstoarnă, cu botul între labe,
Cu aere de tigru feroce şi felin.

trad. de **Mircea Dem. RĂDULESCU**

FIGURI CONTIMPORANE

UN EROU: N. Protopopescu

Vestea accidentului suferit de Nunucă Protopopescu m'a îndurerat adânc. Cunosc pe îndrăsnețul aviator de pe băncile Universității. Sunt zece ani și mai bine de-atunci,—și par'că a rămas neschimbat. Aceiaş tinerețe ce străluceşte de bucuria vieței, aceeaş îndrăsneață ho-

N. Protopopescu

tărâre în priviri ce parcă nu pot să ascundă nimic, aceeaş expansiune spontană de forțe în mişcări şi atitudini, aceeaş repeziciune de înțelegere a oamenilor şi lucrurilor. Vremea n'a adăogat de cât o maturitate de fond îndărătul acestor aparențe neschimbate de tinerețe eroică, de inteligență scăpărătoare și o muşchiulatură erculeană în slujba impetuozității sufletului său.

Fire complexă, totdeauna i-au plăcut întreprinderile îndrăsnețe, jocul forței în aerul liber, manifestațiunile de curaj. Pe când era în Universitate, studia dreptul, făcea scrimă, juca teatru. (Ne-am cunoscut pe scenă interpretând împreună, sub conducerea mult regretatului Liciu, o piesă din viața studențească: *Alt Heidelberg)*. Mai târziu, după ce şi-a desăvârşit cultura în străinătate, l'am văzut înaintând cu greu în viață, deşi purta un nume ce-i dedea dreptul la situații moştenite, apucând drumul încă nu în deajuns de bine lămurit al independenței de caracter şi al curajului în convingeri. Şi aceasta m'a apropiat mai mult de el.

Astfel, dând din coate cu energie, a străbătut mulțimea de linguşitori slugarnici şi invidioşi prostuți, plimbând prin viață, cu veselie şi aparentă uşurință, o minte neîncovoiată, în stare să înțeleagă totul cu înlesnirea cu care alții pot să nu priceapă nimic. Iar când i s'a părut că puterea şi curajul său l'ar putea ajuta să facă isprăvi mai nobile de cât să învingă cu coatele o mulțime de muritori cu şira spinării moale,—capul pătrat, de culoare pământie, ca o statue găsită după cinci mii de ani, a sburat pe de-asupra celor ce-i steteau în cale târându-se.

L'am întrebat odată, auzind că şi-a comandat aeroplan:

— De ce nu te-astâmperi? Nu vezi câte nenorociri se 'ntâmplă?

Tocmai murise Vlaicu.

El mi-a răspuns cu o siguranță care desminția însă-şi realitatea:

— Nu te teme! Azi nu se mai pot întâmpla accidente de aeroplan! Dacă eşti prevăzător, mergi prin aer mai bine de cât pe pământ!

Cuvintele acelea mi-au dat atâta încredere, în cât când am aflat vestea prăbuşirei sale, am simțit nevoia s'o controlez. Iar când mi s'a confirmat dureroşul adevăr, m'am gândit cu amărăciune că de geaba s'a grăbit omul să cucerească văzduhul. Aerul este ca şi pământul. Sus şi jos acelaş element: perfid şi trădător chiar şi față de cine are încredere neclintită în el.

Când Nunucă Protopopescu a sburat întâia oară am avut impresia că gestul acesta îndrăznet era o sfidare. Când acum câteva zile pasărea sa a căzut cu aripile frânte, în văzduh par'că a răsunat un râs strident, batjocoritor şi satisfăcut. Şi m'am simțit rănit până în adâncul sufletului. Nu numai fiindcă fusese mutilat un prieten care merită toate onorurile prieteniei, ci şi pentru că se prăvălise, din înălțimi cucerite prin sforțări proprii, un caracter întreg, un suflet avântat, o minte ageră şi onestă.

Azi rănitul este în afară de ori ce primejdie. Constituția lui erculeană l'a apărat. Şi când va păşi din nou în mijlocul nostru se va putea lăuda că a fost până pe malul Stixului. Dacă bătrânul Carone nu l'a trecut în cuprinsul celuilalt

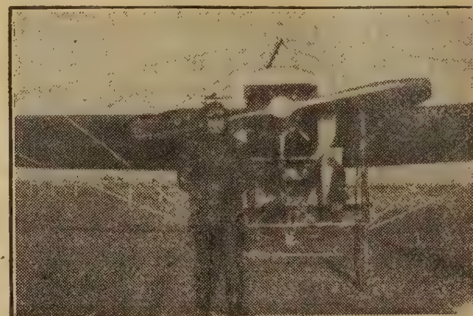

Inainte de accident

mal este, poate, fiindcă milenarul lopătar a fost îmblânzit cu un împrumut la Banca Oltului, fără gir şi fără scadență; sau pentru că îndrăznețul aviator i-a făgăduit un.... «Cinematograf pentru toți» ca să distreze pe încornorații din Hades.

AI. ŞERBAN

BALADA GRĂDINELOR

Nu le zăreşti şi totuş le simți din depărtare.
Căci vine pân' la tine pe adieri de vânt
Parfumul lor şi-n aer palpită o vibrare
Ce n'are nici-un sunet şi nu-i poți da cuvânt —
Nu le zăreşti şi totuş le simți din depărtare.

Le simți că sunt pe-aproape, scăldate în lumină,
Cum simți că-ți vine rima menită unui vers;
Le simți că sunt pe-aproape şi inima ți-e plină
De viziunea clipei spre care eşti în mers —
Le simți că sunt pe-aproape, scăldate în lumină.

Şi iată-le! Sub cerul albastru râd în soare,
Cuprinsul tot e hohot de râs strălucitor,
Şi râsul lor e cântec, e formă şi coloare.
Tronând biruitoare şi respirând sonor,
Grădinile sub cerul albastru râd în soare!

Ca 'n fața unei glorii înmărmureşti în cale:
Grădinile sunt numai văpaie şi rubin;
Cu fețe mii de aur şi unghiuri de cristale
Se-atrag — iar tu ce poate eşti primul pelerin,
Ca 'n fața unei glorii înmărmureşti în cale!

Priveşte-le! Sub soare grădinile iau forme
De pasări legendare, fantastice, — sau par
Corăbii încărcate de bogății enorme,
Mânate spre-o Princesă de un cârmaci barbar —
Priveşte cum îşi schimbă fantasticele forme!

Şi toată strălucirea din cerul plin de soare
S'adună 'n cerul magic al blondelor grădini,
Ce cântă şi visează, sau râd hohotitoare,
Frângând în mii de linii cu umbre şi lumini
Splendorile căzute din cerul plin de soare!

ORESTE

NOTELE SĂPTĂMÂNEI

Insemnătatea asigurărilor.— Asigurări platonice.— Artiştii se asigură.—Cât face mâna lui Paderewski sau un deget al lui Kubelik

Pianistul Paderewski

Asigurările au ajuns să joace un rol neprevăzut de însemnat în societatea modernă. Nu vreau să vorbesc de asigurările... cari sunt azi la îndemâna tuturor contimporanilor, — fie ei simpli particulari sau persoane oficiale. Acelea, incaltea, sunt prea cunoscute. Azi toată lumea asigură, — fără poliţă şi rate uzurare, cum fac societăţile de asigurare. Asigură miniştri şi deputaţii pe alegători de recunoştinţa lor, asigură iubitele pe iubiţi şi chiar pe neiubiţi de dragostea lor, asigură petiţionarii pe şefii autorităţilor de «înalta lor consideraţie». Nimic nu face omul cu mai mare plăcere decât să asigure pe aproapele lui de stima, dragostea şi recunoştinţa sa.

Prin urmare, era firesc ca această pasiune înăscută a noastră să îmbrace toate formele necesităţei sociale care ne călăuzeşte. Dela asigurarea aproapelui am trecut, astfel, în mod silit la asigurarea noastră. Şi treptat-treptat, am început să ne asigurăm casa, copiii, nevasta şi chiar propria noastră persoană. Sute şi mii de societăţi au apărut în toate colţurile omenirei pentru finanţarea acestei mari pasiuni omeneşti: asigurarea.

Dar procesul acesta de intindere al acţiunei de asigurare nu s'a oprit numai la industrie şi comerţ; s'a întins şi asupra îndeletnicirilor de artă. Şi dela om, a trecut la fracţiuni de om; dela organism la organe.

In Statele-Unite sunt 55 de societăţi cu un capital ce variază dela 500.000 lei la 10 milioane, cari s'au specializat în asigurarea persoanei şi a diferitelor fragmente de persoane. Ele au tarife amănunţite cari prevăd toate accidentele cu putinţă: dela strivirea unui deget de pianist până la sgârierea unui drăgălaş obraz de divetă. Pentru aceste societăţi nu există graniţi sociale. După ele omenirea se împarte în nouă categorii, potrivit profesiunilor şi conform riscurilor pe cari aceste profesiuni le cuprind. Aşa de pildă, în categoria întâia, numită clasa selectă, intră funcţionarii, contabilii, profesorii, adică oamenii cari ocupă funcţiuni sedentare şi cari nu prea muncesc. In ultima clasă, adică în cea mai expusă, intră ofiţerii trupelor coloniale şi marinarii. Pentru aviatori nu există nici o clasă! Ei sunt excluşi din tariful asigurărilor. La noi în ţară, sunt sigur, nu s'ar găsi categorie nici pentru oamenii de caracter. E o clasă prea expusă.

Conform statutelor acestor societăţi un pianist îşi poate asigura degetele, o cântăreaţă glasul, o dănţuitoare picioarele, o femeie frumoasă tenul, un conducător de orchestră urechile, un actor memoria şi un scriitor român talentul. Multe din aceste cazuri prevăzute de statute s'au şi realizat.

Violonistul Kubelik

Aşa de pildă, cel dintâi care a făcut o asigurare atât de originală a fost marele pianist Paderewski, care şi-a asigurat degetele la o companie americană. Iată împrejurările în cari s'a inaugurat acest fel de asigurare, botezat *asigurarea degetelor.*

Marele artist se angajase să facă un mare turneu în Statele-Unite, plătit cu 50.000 lei de concert, stipulând în contract că, dacă, din împrejurări neprevăzute, contractul nu va fi îndeplinit, Paderewski va plăti impresarului său o despăgubire foarte mare. Pentru a se pune la adăpost de o asemenea eventualitate neplăcută, marele pianist s'a adresat unei companii din New-York care i-a făcut următoarea socoteală:

S'a calculat întâi, pe temeiul câştigurilor realizate în ultimii cinci ani, «valoarea economică totală» a marelui virtuos şi s'a stabilit cifra de 3.700.000 lei; apoi, avându-se în vedere că acest capital nu se alcătuia numai din produsul mâinilor pianistului, de oare ce el se slujeşte 1. de ochi ca să urmărească partiţia, 2. de creer ca să interpreteze, 3. de membrele inferioare ca să se ducă la concert şi să mişte pedalele, 4. de glas ca să-şi înveţe elevii cari-i plătesc, 5. de urechi ca să se asigure că pianul e bine acordat, — s'a stabilit coeficientele corespunzătoare fiecărui organ; în sfârşit s'au căutat, prin calcule asemănătoare, *capacitatea productivă* a marelui artist.

Astfel, după nenumărate socoteli s'a stabilit un tarif pentru asigurarea celor zece degete ale regelui pianului, unde fiecare deget era evaluat în dolari şi centime de dolari. După această clasificaţie, compania ceru lui Paderewski să-i plătească o primă anuală de 203.744 lei şi 77 bani, în schimbul căreia ea îşi luă obligaţia să-i dea 51,098 lei şi 12 bani pe fiecare săptămână de incapacitate de lucru.

Dar exemplul lui Paderewski găsi imitatori. După câtiva ani, un alt mare virtuos Jan Kubelik ceru să-şi asigure degetele. De astă dată problema era mult mai greu de rezolvit, de oarece, dacă

toate degetele unui pianist au aceeaş valoare economică, cu totul altfel stau lucrurile când e vorba de violonişti. In raport cu vioara, degetele capătă valori deosebite. Şi astfel, după fel de fel de socoteli, se stabili următorul tarif: trei degete dela mâna stângă deodată câte 272.000 lei fiecare. Inelarul mânei stângi singur 220.000 lei. Degetul mic al stângei singur 75.000 lei. Degetul mare al stângei singur, 272.000 lei. Arătătorul stângei singur 210.000 lei. Mijlociul stângei singur 210.000 lei.

Şi de astă dată, compania a făcut o afacere excelentă de oare ce Kubelik n'a avut nevoe de îndemnizaţii.

De altfel, în general, aceste asigurări asigură mai mult pe societăţile de asigurare sau pe aceea cari au avut prudenţa de a nu se asigura. Vă asigur! — fără nici o primă şi fără angajament din partea mea pentru caz de accident.

Dacă societăţile de acest soi şi-ar întinde activitatea, pe acest tărâm, şi în ţara noastră, s'ar putea asigura cu succes la noi: literaţilor cititori, ţăranilor sănătate, publicului gust artistic şi lui Dumnezeu credincioşi.

Desigur că după tarifele americane, toate aceste categorii de asiguraţi ar intra în clasa cea mai expusă riscurilor.

CRONICARUL DÂMBOVIŢEI

□ □ □

TRANSILVANIA

...Şi zăpada 'n munţi aşează
un covor blănit pe cale,
Râurile par în noapte,
panglici argintii, în vale
Nici-un bucium peste'ntinsuri,
nici un sunet lin de cornuri.
Satul doarme şi alene
ese fumul alb din hornuri,

Fumul alb care ridică
visul, tot mai sus, spre stele,
Vis în care se 'nfiripă
lumea 'nchipuirei mele.
O, vă preamăresc, iluzii,
ce'n colibele sărace
Legănaţi măcar în visuri
dorul zilelor de pace!

Să adoarmă toată grija
care fierbe'n temeri sfinte!
Nu-i trezi din poezia
unui somn duios, Părinte,
Căci întregul şir de glorii
al eroilor de-alt'dată
Poate acum în basmul nopţii,
dreapta cale le-o arată.

. . . .

Şi în faptul dimineţei
ai să vezi atunci părinţii,
Că-şi jertfesc ei singuri fiii
pe altarul biruinţei.

Alexandru Emil LĂZĂRESCU

□ □ □

CRONICA MUZICALĂ

Palatul Ateneului. — *Al XX-lea concert simfonic, cu concursul violonistului Mircea Bârsan. Concertele violonistului Willy Burmester.*

Cu acest al XX-lea concert, s'a încheiat seria simfonicelor din actuala stagiune şi pentru a atrage lume, s'a recurs din nou la concursul tânărului Mircea Bârsan; idee nemerită şi foarte folositoare întreprinderei, căci publicul umplea sala, care e de obiceiu pe jumătate goală, la ultimele concerte simfonice.

In *Concertul în sol minor* de Max Bruch, violonistul ieşean, a justificat toate pronosticurile optimiste ce, în unanimitate, s'au pronunţat asupra viitorului său de virtuoz cu totul excepţional.

Fragmentul lui Berlioz *Grande fête chez les Capulets*, l'ar fi putut reda orchestra, cu un echilibru mai potrivit în gama sonorităţilor: oarecari amănunte melodice încredinţate quartetului, deveneau imperceptibile urechei, copleşite fiind de alămuri; e adevărat că, în acele pagini, rolul vioarelor e de o complicaţie greu de învins. Sunt dibaci însă, viorişţii orchestrei noastre, cu toate că mici la număr, şi nu a lor poate fi vina acelui neajuns, ci a unei defectuoase cântăriri, din partea direcţiunei, a forţelor sonore.

Divertismentul No. 17 în re major de Mozart, a plăcut mult, prin graţia fără de seamăn a unei inspiraţiuni fermecătoare şi, în fine, veşnicul *1812* de Tschaikowsky, a displăcut oamenilor de gust.

......Activitatea concertelor simfonice din anul acesta, n'a fost nici superioară, nici inferioară acelei din anul trecut: în afară de concertele aşa zise „extraordinare", în număr de patru, la cari au participat doui pianişti vestiţi din străinătate, d-nii Max Hambourg şi Arthur Rubinstein, d-ra Cella Delavrancea a noastră şi un foarte agreabil bariton german, d-l Cornelis Bronsgeest, afară de acele patru concerte, orchestra a mai dat încă nu mai puţin de şaisprezece audiţiuni, din cari două au ospătat pe tânărul violonist Mircea Bârsan, ale cărui însuşiri artistice au fermecat şi încântat pe toţi aceia ce râvnesc la prosperarea muzicei în România.

Muzele Titanului, — afară de a IX-a, — au defilat cronologic; puţini clasici s'au perindat la acele concerte; în schimb, modernii erau reprezentaţi, aproape din fiecare şcoală, însă nu în paginele lor cele mai caracteristice.

Şi credem, că a sosit momentul de a năzui la audiţiuni mai potrivite cu mijloacele artistice de cari ar trebui să dispue orchestra atât de bine întreţinută şi atât de încurajată.

Mai înainte de toate, suntem de părere că o bună parte a programului, — să punem, o jumătate, — trebue să fie rezervată clasicilor; modernii vor fi aleşi printre cei mai de seamă, în paginele lor de căpetenie; din cele patru audiţiuni ale lunei, ar fi de dorit ca una cel puţin, să fie consacrată oratoriilor de Bach, Haendel, Mendelssohn, Liszt, Cesar Franck; o orgă în fundul estradei s'ar înălţa, dacă nu din punga Statului, cel puţin în urma unor liste de subscripţiuni; corul, protagoniştii cântului, i-am avea la îndemână dacă ar domni armonie printre cei în drept.

Vedem, prin urmare, că s'ar putea, cu muncă şi pricepere, obţine audiţiuni într'adevăr demne de capitala ţărei şi de sacrificiile ce le acordă Statul orchestrei.

Din cele douăzeci de concerte, unul singur a ospătat opere româneşti, compoziţiile d-lui Nona Ottescu: dar, afară de George Enescu al cărui nume ar trebui să figureze pe zeci de programe, şi care a strălucit printr'o desăvârşită absenţă, la concertele anului acesta, afară de talentatul şi rafinatul Ottescu, mai numărăm câţiva români demni de a-şi vedea operile interpretate la simfonicele noastre: dece, de pildă, nu s'au executat compoziţiile meritorii premiate la „concursul George Enescu"?

Orchestrele renumite din Paris, nu despreţuesc de a înscrie în repertoriul lor, pagine scrise de români, şi cu atât mai straniu trebue să găsim faptul că la noi, acele pagini nu parvin a fi supuse publicului Ateneului! Cât de bine i-ar fi stat interesantului *Scherzo* al d-lui Kuklin, dacă ar fi fost înscris pe unul din programele simfonicelor noastre! De sigur, nu i-ar fi fost ruşine să figureze lângă uvertura *Cumetrelor Vesele* de Nicolai!

....Astfel numai, credem noi, ar avea asentimentul publicului luminat, activitatea orchestrei noastre, a cărei menire ar trebui să se asemene cu acea a unui muzău în care, pe lângă clasicii geniali, modernii de seamă ai străinătăţei, ar fi expuse şi pânzele artiştilor noştri aleşi...

* * *

D-l Willy Burmester, e clasat printre violoniştii actuali cei mai celebrii.

Numele său e pomenit în toate revistele muzicale; în litere mari, e înscris pe programele concertelor din capitalele lumei întregi, şi fireşte acest violonist renumit, a atras un public numeros la cele două concerte ce le-a dat în sala Ateneului.

D-l Willy Burmester ne-a procurat încă odată prilejul de a ne convinge că e un maestru neîntrecut al tecnicei, al unei tecnice de o muzicalitate desăvârşită, artistică în tot înţelesul cuvântului şi nu acrobatică şi agresivă ca aceia a multor virtuoji cari obţin o faimă nejustificată, prin mijloace absolut opuse idealului unui artist demn de acest nume.

Succesul său a fost foarte mare.

M. MARGARITESCU

□ □ □

CARŢI NOUI

Glasul Cucuvaei, piesă în patru acte de *Petre N. Pancu*. Tip. „Universala", Bucureşti, 1914.

Glasul cucovaei a fost reprezentată întâia oară pe scena Teatrului Naţional din Craiova în seara de 3 Martie 1914 iar cel care a încurajat în încercarea sa pe autor a fost d-l Mihail Dragomirescu care, primul i-a spus: „mai scrie!" Deci d-l Mihail Dragomirescu şi direcţiunea Teatrului din Craiova poartă răspunderea consecinţelor acestui început de activitate literară; citez aceste date pentru a informa pe istoricii literari.

Acţiunea se petrece în cea mai mare parte în lumea militară; această lume, pe cât ştiu, nu a servit până acum pe scenă decât ca inspiraţie pentru piese eroice şi pentru farse; d-l Pancu aduce în literatura românească o piesă care se apropie de dramele militare propriu zise *(Doi sergenţi, Stingerea)*, dar nu se petrece într'un mediu exclusiv militar şi nici nu are un conflict de ordin militar. Eroul principal este un tânăr sublocotenent, Victor Tacian, fire impresionabilă şi sentimentală, care nu are nimic din stăpânirea de sine, deciziunea virilă şi sentimentul datoriei către patrie, care caracterizează pe adevăratul ostaş. El iubeşte pe o fată destul de săracă, Eugenia Plarino, cu care s'a logodit în taină, călcând dispoziţiunile precise ale regulamentului. Intră în gardă ca comandant de post la Văcăreşti, urmând celui mai bun al său prieten, sublocotenentul Radu Ştefaniu, căruia îi desvălueşte toată tristeţea şi neliniştea de care e cuprins, de oarece a cerut dispensă de zestre pentru logodnica sa ca să se poată căsători şi nu are speranţe că o va putea obţine. Această surescitare îl face ca, după ce a adormit câteva clipe sbuciumate pe patul din camera de gardă, să sară exasperat de ţipătul cucuvaei—cucul ocnaşilor—să smulgă arma din mâna plantonului şi să tragă în pasărea funestă, nimerind însă pe soldatul de gardă la poarta închisorii, care e adus în scenă grav rănit (actul I).

E arestat şi condus la închisoarea militară, în aşteptarea sfârşitului instrucţiei. In acest timp logodnica sa, Eugenia Plarino, se îmbolnăveşte din ce în se mai grav de piept, ftizia se declară şi nimic nu o mai poate salva. Mama ei nu cunoaşte tot adevărul; părinţii îi ascund cele întâmplate logodnicului ei şi atunci Eugenia e doborâtă de credinţă că acesta o uită şi vrea s'o părăsească, de oarece toată iubirea lui n'a fost decât o banală vânătoare de zestre.

De aceia când vine Victor s'o vadă, eliberat pentru câteva ore din închisoarea militară, ea se poartă cu el în chip crud; îi aruncă în faţă în-

vinuirea că n'a venit decât când a auzit că un colonel, fratele tatălui ei, i-a donat mai mult de cât suma cerută ca zestre şi ca să-l facă să sufere şi mai mult, îi mărturiseşte că e ftizică şi că zilele îi sunt socotite (Actul II).

Tacian se întoarce la închisoare cu gânduri negre; prietenul său îl consolează încredinţându-l că totul a fost o farsă ca să-l pedepsească pentru pretinsa lui indiferenţă. Dar când această credinţă mântuitoare începea să-i pătrundă în suflet vine Eugenia însăşi la închisoare, ca să-l mai vază odată, să-i destăinuiască adevărul şi să-i ceară ertare pentru că, fără să ştie de cele petrecute, l'a socotit laş şi perfid. Radu ştie că această veste ar fi ucigătoare pentru Victor şi de aceia împiedecă pe Eugenia să ajungă până la el. Lui Victor îi vine şi vestea bună că în curând i se va termina instrucţia la consiliul de războiu şi va fi liber (Actul III).

Eugenia e pierdută şi în ziua când se face instrucţia la Consiliul de războiu Eugeniei i se pregăteşte înmormântarea. In casa avocatului sunt adunaţi familia şi prietenii. Radu, prietenul lui Victor, însărcinat cu însoţirea prevenitului în faţa Consiliului, vine se vestească că, deşi a încercat să-l împiedece pe acesta de a afla moartea Eugeniei depunând împotriva lui pentru a-i prelungi arestul, totuşi Victor a aflat adevărul, a scăpat de sub paza prietenului şi-a dispărut fără de urmă. E o gravă calcare a regulamentelor militare şi situaţia lui de militar e pierdută. Totuşi apare în casa avocatului, palid, cu ochii rătăciţi, intră în camera moartei, de unde răsună în curând o detunătură de revolver. Victor s'a sinucis (Actul al IV-lea).

Cu aceasta, acţiune piesei ia sfârşit.

Nu am văzut-o reprezentată, aşa că nu pot aprecia efectul ei scenic; un act însă, al treilea mi se pare cu totul de prisos, căci nu aduce de cât o scenă nouă, care s'ar fi putut adăuga la actul al II-lea, iar actul al IV este un tablou, prelungit în chip inutil şi care ar fi făcut mai mult efect dacă, lipsit de obicinuita detunătură de revolver, ar fi lăsat moartea eroului principal in vagul tulburător al fatalităţilor care se prevăd cu siguranţă pentru că nu se pot evita.

Acţiunea e interesantă — aceasta e marea ei calitate—şi vie, ca în Tosca lui Sardou sau ca într'un film de cinematograf; caracterele sunt simplu redate, cu trăsături drepte şi fără nuanţe; de aceia nici nu există un conflict propriu zis, căci cel din piesă: credinţa greşită a Eugeniei că Victor a părăsit-o, nu reţine mult nici pe eroi şi nici pe cititor; conflictul adevărat, care însă e lăsat nedesvoltat, este intre iubire şi moarte—două forţe uriaşe pentru sărmana noastră vieaţă, ciocnite cu violenţa şi simplitatea dintr'o tragedie antică. Acest conflict, care duce la desnodământul piesei, e atât de puternic încât în piesă nu intră decât într'o scenă din actul al III-lea şi în scena finală; e prea mare pentru capacitatea piesei şi aceasta nu-l poate cuprinde decât fragmentar. Şi eroul e depăşit de drama cea mare la care ia parte; de aceia el nu ocupă scena de cât relativ puţin şi caracterul său e mai mult descris de către alţii; o singură trăsătură i se accentuiază mai intens: lipsa de orice însuşire şi chiar de orice preocupare militărească; din acest punct de vedere piesa poate fi şi o uşoară satiră la adresa militarilor cari nu au milităresc de cât uniforma, pe când inima le e cu totul aiurea; gândul că Victor a fost un ostaş nedemn îl expune la sfârşitul piesei însuş colonelul Plarino.

Eugenia e un caracter bine schiţat; e mult mai vie şi mai clară decât Victor: un tip bine prins este colonelul Plarino, totdeauna senin, rece şi muşcător faţă de prostia sau răutatea din jurul său; în note intense sunt redaţi şi soldaţii cari apar incidental în scenă. Dar autorul nu posedă încă sforile invizibile care să conducă acţiunea cu siguranţă şi preciziune; nici dialogul nu e uşor; câte odată e silit şi „literar"; aceste însă sunt lucruri ce se pot învăţa sau desvăţa lesne; principalul e că d-l Pancu a isbutit să ne dea o acţiune interesantă, primul lucru ce se poate cere unui dramaturg. Ni se pare prin urmare că a fost bine inspirat d-l M. Dragomirescu când i-a spus „Mai scrie !"

C. SP. HASNAŞ

CRONICA TEATRALĂ

Teatrul Naţional. — Masca, comedie-dramatică într'un act de d-na *Claudia Millian.*

In ziua în care, la ofiţerul stărei civile, se oficia căsătoria d-nei Claudia Millian cu poetul Ion Minulescu, la Teatrul Naţional se reprezenta pentru întâia oară, prima piesă a miresei : *Masca,* „comedie dramatică" într'un act. Şi astfel autoarea a avut două debuturi într'o singură zi. Flori pentru mireasă, flori pentru autoare. Felicitări şi pentru piesă, şi pentru mire. A fost în sfârşit, o zi originală în literatura noastră al cărei decor obişnuit se mărgineşte la monotonia verzulie a cafenelii, prinsă aşa de sugestiv de pictorul Ressu, în pânza cumpărată de ministerul instrucţiei.

Ca să-mi păstrez toată libertatea de cugetare, m'am dus să văd *Masca*... după cununie. A fost o prudenţă nefolositoare însă. Lucrarea d-nei Minulescu este ceva mai mult decât un dar de nuntă. Face parte dintr'un „trousseau" viitor pe care poetul îl poate trece de-acum în foaia de zestre. Şi este cu atât mai isbutită această comedie cu cât autoarea, dintr'un sentiment de condescendenţă, desigur, faţă de cronicarii teatrali, a lăsat şi criticei destule posibilităţi ca să-şi arate competenţa. Dar să arătăm întâi subiectul comediei :

Acţiunea se petrece într'un atelier de „Mode şi confecţiuni". Suntem în „salonul de încercare", orânduit cam sărăcăcios. Se vede că piesa a fost pusă în scenă pe vremea când d-l Brătescu-Voineşti nu se mai considera director, iar d. Diamandi nu era încă numit. Mediul este sugestiv : *Patronul* (d-l R. Bulfinski) un bărbat voinic, tânăr, brutal, pasionat, cu mustăţile ca nişte coarne de taur, şi *Patroana* (d-na L. Brezeanu), o femee bătrână, urâtă, vopsită, ridicolă. Patronul nu-şi poate suferi nevasta care, în mijlocul atâtor lucrătoare tinere, frumoase, sburdalnice, apare ca o sperietoare de dragoste. Totuşi, între sărutări pătimaşe risipite pe obraji fragezi, el îi mărturiseşte o iubire ridicolă, pasionată, de teamă să nu piardă câştigurile mari ce i le aduce această legătură.

Privirile patronului aprinse, aţâţate mereu de tinereţea ce sburdă în juru-i, alunecă însă mai cu nesaţ asupra „premierei" mademoiselle Elise (d-na O. Bârsan). Aceasta se împotriveşte cu hotărâre tuturor „galanteriilor" grosolane al patronului, care la rândul lui, îi suferă orice obrăsnicie de frică să nu-i părăsească atelierul.

Dar Elise nu e numai virtuoasă ; este şi nefericită. Nefericirea ei umple atelierul, se acaţă de cuere, pătrunde în cutiile de pălării, se strecoară printre cutele rochiilor confecţionate. De trei luni ea suferă fără leac fiindcă a fost părăsită de iubitul ei, Gheorghe Radulian, care acum este amantul d-nei Pascu (d-ra O. Culitza). Intâlnirea dintre d-ra Elise şi d-na Pascu, în atelierul de mode, alcătueşte conflictul piesei.

Pentru ca scena să pară verosimilă, autoarea ia o serie întreagă de măsuri cari obosesc întru câtva. Interesul dramei cere ca aceste două rivale să rămâe singure. Prin urmare, are loc mai întâi o mişcare... socialistă a lucrătoarelor în scopul de a li se îngădui să plece cu o jumătate de ceas mai de vreme ca de obicei ; apoi Patronul este chemat de un bancher ; după aceea Patroana pleacă şi ea fără nici un motiv. Şi, în sfârşit, a patra măsură, d-ra Elise rămâne singură în atelier ca să... isprăvească o pălărie. In clipa aceasta, la telefon se anunţă d-na Pascu. D-ra Elise o primeşte drăguţ, de oarece încă nu ştie cine este această frumoasă clientă, — deşi singură i-a executat comanda. D-na Pascu lorgnează rochia : e mulţumită, deşi îi găseşte câteva neînsemnate cusururi. In vremea aceasta însă, la telefon, întreabă cineva de d-na Pascu. Cu mijlocul acesta „premiera" află că stă faţă 'n faţă cu rivala care i-a răpit iubitul. Vrea să isbucnească. Nu are însă motiv. Dar d-na Pascu care, printr'un fel de telepatie misterioasă, înţelege par'că ce se petrece în sufletul premierei, îi înlesneşte prilejul dorit. Deşi la început,—când autoarea n'avea nevoe de scandal,—clienta se arătase mulţumită de rochie, acum,—când momentul scandalului a sosit,—d-na Pascu respinge rochia cu indignare, aşa de-odată, din senin. Dar d-na Pascu nu e supărată numai pe rochie ; in sultă şi pe aceea care i-a făcut-o. Atunci Elise isbucneşte. D-na Pascu primeşte în faţă sfidarea lucrătoarei :

— Eşti rivala mea !

Dar în loc de a cârpi pe cutezătoare sau de a pleca imediat indignată,—ca să rămâie consecventă cu mândria ei dela început,—clienta se aşează pe scaun şi, în cea mai ştearsă şi neexpresivă atitudine, aşteaptă ca Elise să-şi verse tot focul.

Am crezut întâi că d-na Pascu îşi îngenuchiază astfel mândria ca să poată afla din gura rivalei de eri, trecutul amantului ei. Dar şi această iluzie ni s'a risipit repede. D-na Pascu e mai mult păpuşă de cât femee. Ea nu-şi iubeşte amantul,—prin urmare puţin îi pasă de ce-a făcut sau ce face el. Nu-şi iubeşte nici bărbatul,—prin urmare, o lasă rece ameninţarea Elisei că va destăinui totul d-lui Pascu. D-l Pascu ştie că nevasta lui are amanţi,—şi nu se supără. D-na Pascu ştie că bărbatul ei are amante,—şi nu se supără. In schimb şi de infidelităţile reciproce din această familie este menită să sufere tot biata Elise, care apare în întreaga piesă ca un ciudat recipient de suferinţă cu orice preţ.

Dar atunci nu înţelegem de ce d-na Pascu, care se arată la început o fire mândră, nemlădiabilă, tiranică, îndură, fără să reacţioneze, umilinţa de a asculta toate amabilităţile cu cari o asaltează „lucrătoarea" Elise. Este un mister care începe să se desluşească deabia când vedem că d-na Pascu ese din scenă numai după ce „premiera" şi-a isprăvit enunţarea patetică a.... revendicărilor sufleteşti şi profesionale. Atunci se limpezeşte că, dacă d-na Pascu ar fi plecat mai de vreme, Elise ar fi trebuit să-şi continue pledoaria în faţa manechinelor şi a celor patru-cinci pălării ce împodobiau „salonul de încercare". Şi aceasta n'ar fi fost teatral.

Ce mai urmează de-aci nu mai are nici un interes. Cum ese d-na Pascu, se 'ntoarce Patronul, —ca încă e dovadă că plecarea lui a fost motivată numai de trebuinţa de a lăsa singure pe cele două rivale. De la cele dintâi cuvinte, el mărturiseşte că a auzit, din odaia de alături, spovedania Elisei,—ceea ce întăreşte bănueala noastră că plecarea la bancă a fost pin partea autoarei o şiretenie cusută cu aţă albă, şi că el a rămas tot timpul între culise ca un simplu actor ce aşteaptă să-i vie replica. Patronul ştie, prin urmare, că Elise a avut un amant. Dar dacă drumul e deschis, vrea să circule şi el. Ea însă respinge cu desgust încercarea patronului de a o mângâia. El stărue cu brutalitate. Atunci aceasta, revoltată, pleacă.

In clipa aceea intră şi Patroana. Ne surprinde că ea n'a ascultat la uşă şi că nu ştie nimic din cele ce s'au întâmplat între bărbatul ei şi „premieră". Dar minciuna caracteristică cu care acesta o întâmpină ne dumereşte numai de cât de ce pe ea n'a lăsat-o autoarea să procedeze ast-fel.

— Ce s'a 'ntâmplat ?—întreabă Patroana cum intră.

— Am dat afară pe Elise !—răspunde enervat Patronul, ştiind că cu chipul acesta măguleşte un capriciu de babă ridicolă.

Şi, ast-fel, piesa se sfârşeşte cu o trăsătură de comedie care, fiindcă e mai mult schiţată, rămâne aproape nedesluşită.

*

Masca cuprinde un singur personaj văzut întreg, pus în perspectivă artistică şi întrupat complect : Patronul. Pentru o piesă este, desigur, puţin. Pentru autoare însă el dovedeşte că d-na Minulescu poate deveni o creatoare de viaţă scenică. Dealt-fel, Patronul este şi singurul rol care a fost bine jucat.

D-na Bârsan mi-a făcut impresia unei tragice eroine antice,—Electră sau Antigonă,—ajunsă „premieră" într'un magazin de mode din zilele noastre.

D-ra Culitza, într'o tualetă care a sporit partea comică a piesei, a risipit siliri zadarnice de eleganţe suspecte.

P. LOCUSTEANU

ECOURI

Activitatea d-lui G. Diamandi, şi la Teatrul Naţional şi la „Societatea scriitorilor români“, se precizează din ce în ce mai lămurit şi-şi lărgeşte din zi în zi hotarele. Astfel, la Teatru, în afară de programul ce şi-a impus pentru conducerea Teatrului Naţional, noul director a luat iniţiativa teatrului sătesc. Pentru pregătirea elementelor necesare acestei patriotice dar anevoioase întreprinderi, d-l Diamandi a început o serie de şezători mixte,—literare şi teatrale,—în diferitele capitale de judeţe. Reprezentaţiile la sate vor începe la toamnă.

La „Societatea scriitorilor români“, d-l Diamandi şi-a propus să spargă atmosfera de intrigi şi necuviinţe pe care au făcut-o elementele rele din literatură şi a început o serie de şezători literare în ţara întreagă. Primele şezători au avut loc la Iaşi şi Bârlad. La ele au luat parte scriitori distinşi ca d-nii: Sadoveanu, Pătrăşcanu, Diamandi, Nanu, Codreanu, Topârceanu, Lecca, etc.

—

Poemele credinţei sunt volumul pe care ni-l promite profundul poet *D. Nanu.* Deocamdată ne dă câteva din ele într'o broşură, *Ispitirea depe Munte* (Editura *„Flacăra“*). Lirismul său filozofic vibrează reflectându-se asupra întunecoasei ispite a Mântuitorului pe Munte, asupra îndoelii între calea plăcerii şi calea datoriei, asupra virtuţii unui sfânt, asupra unui nour întunecat, puternic dar trecător...

Strofele sale au totdeauna ceva grav şi solemn; ele nu încălzesc ci înalţă şi deaceea ating spiritul, dar nu mişcă inima. Avem cuvinte să aşteptăm cu nerăbdare *„Poemele credinţei“.*

—

Dece se scumpeşte hârtia.—Primim un semnificativ volum de „Epigrame şi schiţe rimate“, intitulat *Lume Modernă* (Tip. Onceanu, Vaslui. 1914). Despre Epigrame zice autorul :

„Nu vă uitaţi cu ochii răi
La aceste „Epigrame“
Şi nu surâdeţi cu dispreţ,
Domnilor şi Dame ! !

Ci le sădiţi în minte-vă
Ca o rugăciune — —
Până ce „Aurora“ voastră
Cu totul nu apune ! !

In adevăr nu e dece să vă supăraţi, pentrucă epigramele sunt fine; de pildă: *Unei domnişoare:*

Oricât aş sta să născocesc
Prostia întrupată,
Nu reaşesc... Dar când te văd
Imi resare deodată.

Şi sunt spirituale : *Unui cinstit :*

Eşti mare la trup
Şi ai mâni lungi...
Dece de un rege
Tu nu te ungi ? ? !

Şi sunt multe altele la fel (108 pagini). Acum aţi înţeles ?

—

Sonetele Nebuniei alcătuesc o plachetă cu versuri teribile. Citâm pe cele mai lizibile :

„Odaia e umplută cu o ceaţă,
Ce izvorăşte-albastră din ochii mei
Şi curge 'n unde leneşe, măreaţă,
Ca fluviul scăpat din taina inimei...

„Şi prins în braţe calde de fotoliu,
Eu modelez cu degete agile
Frageda ceaţă cu nuanţe de doliu...
— Fantomele visărilor sterile

„Şi busturi de iubite 'nnebunite,
Pagode'n care joacă baiadere,
Şi semne cabalistice din mite...

„Atunci ştiu ce-i un Dumnezeu cuminte:
— Din nebuloză el creiază sfere
Şi-apoi le populează cu himere...“

Autorul este d-l Eug. D. Relgis.

Insfârşit a face versuri a început să fie şi o îndeletnicire pentru oamenii cuminţi; între aceştia, autorul năzbâtiilor de mai sus şi al altora se distrează simulând nebunia, ca să-şi disimuleze... altceva.

—

Maeterlinck în româneşte. — Tulburătoarele piese ale, lui *„Interior“*, *„Oaspele nepoftit“* şi *„Orbii“*, au apărut într'un volum cu titlul *Ciclul Morţii*, editat de „Flacăra“. Traducerea este datorită d-lui *Al T. Stamatiad*, scriitorul care continuă cu sârguinţă şi bune inspiraţii tradiţia începută de marii înaintaşi ai literaturii noastre, convinşi că o limbă naţională literară şi o literatură naţională nu putem avea decât, traducând înainte de toate, în româneşte capod'operile literaturilor streine.

Am avut prilej să vorbim pe larg despre teatrul lui Maeterlinck la apariţia în broşură a piesei „Orbii“. La cele spuse atunci, adăugăm această frumoasă pagină scrisă de d-l Pompiliu Eliade, profesor universitar, în studiul său asupra lui Maurice Maeterlinck :

„Se cuvine să ne apropiem tot mai mult de sfera în care omul trăeşte aevea de adâncurile lui nepătrunse; ne trebuie un teatru — cum să-i zicem ? — *static*, adică un teatru rod al meditaţiei lăuntrice, un teatru el imobilităţii şi al tăcerii, în locul teatrului *dinamic* de până acum, icoană a sbuciumărilor şi a frământărilor, teatru al cuvântului zadarnic; ne trebuie un teatru *intern*, *al incoştientului*, în deosebire de teatrul extern şi conştient de până ieri. un teatru *mistic*, adică un teatru al celor două mari taine: taina cea mare care stăpâneşte în noi şi taina cea mare care stăpâneşte împrejurul nostru,—taina care ne împinge cu cruzime spre existenţă, şi taina care ne ucide apoi fără de milă,—taina care ia, sub ocrotirea ei, speţa întreagă şi taina care prigoneşte pe individ: Dragostea şi Moartea.“

—

„Cântecul neamului“, se cheamă, fără prea multă modestie, versurile strânse în volum de d-l *Eugeniu Revent* (Tip. „Ramuri“, Craiova, 1913), Dece s'o fi chemând aşa nu am putut înţelege; pentru vreo două versuri cu aluzii obişnuite la Ştefan cel Mare şi la Iaşii glorioşi dealtădată, credem că poeţii trebuie să se mulţumească cu mai puţin decât cu gloria de rapsozi naţionali.

Volumul cuprinde cântece, cam dulci şi, ca formă, neîngrijite, dar care se pot citi cu plăcere. De pildă :

Mi-am pus în versuri nenorocul
Şi jalea unei vieţi ce-apune
Infiripând din ele un cântec,
Durerea să mi-o poată spune.

Şi din adâncuri depărtute
S'a tors povestea vieţii mele,
Precum atâtea lumi se 'nşiră
Pe raza tristă a unei stele.

Nota eroică ajunge până la această intensitate:

Trag clopotele, Ştefan Vodă,
Căci ochii tăi-s-închişi pe veci
Şi prin cetatea ta domnească
Acuma pe năsălii treci.

Urmează o mică istorie a lui Ştefan cel Mare şi câteva imprecaţiuni pentru pierderea Bucovinei şi Basarabiei, după care sfârşitul:

Trag clopotele la Suceava
Tu dormi demult somnul de veci !
Pe trist pământul ţării tale,
Când oare iar o să mai treci ?...

Autorul trebuie să fie foarte tânăr, căci scrie şi satire de o impetuozitate şi o simplitate de vederi cu totul adolescente; scrie şi epigrame — *Cântecul Neamului* e cu cântec... — a căror fineţă o puteţi aprecia lesne :

De-ai avea şi-atâta minte
Pe cât de frumoasă eşti,
Dacă aşa te crezi atâta,
Atunci chiar.... înnebuneşti.

C. Sp. H.

—

O nuntă în Dobroteasa îi mai inspiră d-lui *D. Teleor* câteva strofe nostime, publicate într'o broşurică („Minerva“, Bucureşti, 1914). Citâm :

Din Dealul Spirei a plecat
Nea Ghiţă cu mireasa,
Cea mai cu vino 'ncoa, mă rog,
Din toată Dobroteasa.

E înecată în atlaz,
Beteală, vai de ea !
Pe ginere nu-l mai cunoşti,
Şi sunt într'o „cupea“...

Deşi ameninţă o ploae,
Şi o furtună cruntă,
Ei trec pe Podul Mogoşoae,
Că altfel n'ar fi nuntă !

—

Din apostolatul învăţătorilor.—O povestire interesantă şi simplă, scrisă cu cele mai bune intenţii, este *In luptă...*, de învăţătorul *P. Popescu* [Tip. „Lupta“, Bucureşti, 1914].

Regenerarea unui sat sărac, uitat de Dumnezeu şi prigonit de oameni, prin activitatea de apostoli a preotului şi a învăţătorului, este arătată în chip viu şi dramatic. Intregul program de luptă în jurul şcolii şi al bisericii se vede pus în practica vieţii de toată ziua şi duce la o izbândă completă. E oarecare schematizare idilică în întreaga înşiruire a evenimentelor, dar temelia de sentimente frumoase pe care e construită povestirea face din aceasta o carte sănătoasă şi binefăcătoare.

—

Revista teatrală, organul *„Societăţii pentru fond de teatru român“* cu sediul în Braşov a împlinit un an de existenţă. Revista şi-a îndeplinit în măsura posibilităţilor frumosul său rol de a răspândi în publicul românesc cunoştinţele şi gustul de teatru, încât îi urăm cu convingere şi căldură viaţă lungă şi spornică pentru ajungerea scopului celui mare al Societăţii de peste munţi.

Relativ la *Domnul Notar*, găsim în revistă aceste interesante aprecieri : „Succesul *Domnului Notar* ne umple inimile de bucurie. De astfel de piese avem noi nevoie în zilele noastre, de piese cari să frământe conştiinţa noastră naţională şi să ne pătrundă până în cea mai tainică fibră a inimii noastre. Să lăsăm blazaţilor sporovăelile şi jongleriile de cuvinte din piesele de „salon“! Să dăm afară cu biciul de foc lascivităţile importate pe scenele noastre româneşti.

„Un neam ca al nostru, în epoca în care trăim, ar fi sinucigaşi dacă n'ar pleca urechea spre chemările cinstite, spre o viaţă naţională, chemări care se aud respicat din piese ca *Domnul Notar.*

„Dacă Francezii plângeau în teatru ascultând *Fiica lui Roland* de Henri de Bornier identificând-o în Franţa căzută (după 1871), să ne fie şi nouă permis, cu toate protestările „cosmopoliţilor“, să ne înfiorăm văzând pe scena noastră ticăloşia unora dintre noi şi curăţia sfântă a poporului din care cu toţii ne tragem obârşia.“

—

Studii :

Intre ultimele studii apărute citâm: *Primul proect de constituţie întocmit de comisiunea centrală dela Focşani*, publicat de *Artur Gorovei* (Folticeni, 1914). *Priviri asupra organizării judecătoreşti în Dobrogea veche dela anexare până azi*, de *Andrei Rădulescu*, judecător (Bucureşti, 1914). *Cartea verde şi dreptul internaţional* de *Eugeniu Melik* (Tip. „Dacia“, Iaşi, 1914). *Mişcarea cooperativă a meseriaşilor*, note şi observaţiuni de C. *Popescu*, (No. 10 din „Publicaţiile Casei centrale a Meseriilor, Creditului şi Asigurărilor muncitoreşti“). *Armata şi revizuirea constituţiei* de Maior *I. Manolescu* (Tip. „Universala“, Bucureşti, 1914).

□ □ □

Anul III — No. 28

FLACĂRA

26 APRILIE 1914

ABONAMENTE:
In ţară: lei 6 pe an; 7 lei când se achită prin incasator. Pentru învăţători şi preoţi săteşti: lei 5 pe an
NUMĂRUL 10 BANI
TELEFON 41/7

LITERARĂ ∴ ARTISTICĂ ∴ SOCIALĂ
APARE SÂMBATA
DIRECTOR: CONSTANTIN BANU

ABONAMENTE:
Peste munţi: coroane 8 pe an; pentru preoţi şi învăţători coroane 6.50 pe an
In străinătate: 10 lei pe an
REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA: Bucureşti
Str. Câmpineanu, 40

IN DOLIUL CONŞTIINŢEI

Nu, — ochii tăi nu sunt aceiaşi;
Invăluit, întunecat,
In iazul lor stagnant s'ascunde
Un nemărturisit păcat.

Al sprintenelor tale gesturi
Resort, s'a frânt, curmat li-i sporul,
Asemeni undelor greoae
Când malul turbură izvorul.

Nu-i pasul tău de biruinţă,
Ci pas de orb timid ce-aşteaptă
In dibuirea lui, un reazim,
Un semn pierdut din calea dreaptă.

In glasu-ţi leneş se răsfaţă,
De labirint întortochieri
Şi'n cùlpeşe priviri, cu focul
Comorilor, — dospesc tăceri...

Din tălpi în creştet, eşti amestec
De adevăr şi de minciună,
Fatalitatea, răsvrătirea
In tine straniu se 'mpreună.

Nu, nu mai eşti porumbul mistic...
Ţi-e sufletul un şoim căzut
Din nori, în nu ştiu ce sclavie,
Când vifore l-au abătut.

Pierdută e seninătatea
Acelei cuceriri de sine
Ce-ţi da un nimb, în raza cărui
Târai voinţele cu tine.

Sub pleoapele-ţi s'adună vaste
Intunecări de asfinţit...
— Cum nu te-am părăsi, regină,
Când singură te-ai părăsit?

Asemeni braţelor de iederi
Din care sevele s'au supt,
Inlănţuirile de farmec
Cu care m'ai robit, — s'au rupt.

Profilu-ţi antic mai păstrează
Şi astăzi linia-i măreaţă,
Dar, idol fără de credinţă,
Măsori imperiu-ţi de ghiaţă.

Au ce s'a 'nstrăinat de tine,
Ce vieaţă tainică-ai ucis
In gândul tău, — de pari un spectru
Eşit din propriu-ţi abis?

D. NANU

NENEA FANACHE

Par'că era o lozincă. Nu întâlniam un cunoscut, la Turnu, unde mă numise guvernul într'o slujbă nouă, fără să-mi zică:

— Du-te odată şi pe la Meteleu, la nenea Fanache. Nu ştii ce om de ispravă e, cum primeşte de bine şi cum o să-ţi placă la el! Du-te zău; să vezi!...

De nenea Fanache dela Meteleu se vorbia mereu în jurul meu. Auziam că e un boier bogat, foarte bogat, bun, primitor şi darnic, din cale afară de darnic.

Ajutorul de primar îmi arătase un ţigaret de chihlibar spunându-mi:

— Dela nenea Fanache... Şi mi-l lăuda şi el pe boierul din Meteleu, de nu-i mai sta gura: Să nu-l ocoleşti. Când te duci prin judeţ dă şi pe la el odată. N'ai să te'ntorci cu mâna goală...

— De-aia să mă duc? îl întrebai eu.

— Nu numai de-aia... Dar să vezi ce primire o să-ţi facă! Ce casă ţine! ce masă! Şi ce suflet de om e!

Până şi cucoanele mi-l ridicau în slăvi pe nenea Fanache. Nenea Fanache era corbul alb al judeţului şi toţi câţi treceau pe-acolo trebuiau să-l cunoască. Era singura fală a bunilor teleormăneni.

Cu toate acestea trecuseră vre-o patru luni de când mă surghiunise stăpânirea la Teleorman şi eu cunoştinţa faimosului moşier tot n'o făcusem. Aşteptam să se ivească vre-un prilej, să găsesc vre-un pretext, să nu mă duc, aşa, netam-nesam. Şi tot pândiam să-l găsesc pe nenea Fanache cu vre-o abatere, cât de mică, la legea pe care o aplicam, ca să mă duc cu treabă. Nădejdea asta, însă, trebuia să o las. Boierul dela Meteleu trăia în frica legilor, ca cel de pe urmă supus al statului, şi numai de pe moşia lui nu-mi veniau plângeri.

Intr'o zi prefectul mă întrebă şi el:

— Adevărat e că n'ai fost niciodată pe Valea Vedei, la nenea Fanache?

— Adevărat...

Şi pentru că se ducea cu automobilul într'acolo, îmi propuse să merg cu el:

— Hai cu mine, atunci. N'o să te mai saturi. E un om rar!...

M'am dus şi spun drept că nu mi-a părut rău. După trei poşte de drum şes, monoton şi plicticos, începu să ne împresoare livezile bogate, ţarinele crescute, se făcură nişte lucernării catifelate şi coborârăm printr'o branişte de fagi, ca de vre-o trei chilometri — un crâng plantat de nenea Fanache — din care nu mai eşirăm până la conac. Prinsă între salcâmii tunşi, se ivi apoi o casă românească, înaltă, măreaţă, cu pridvoare arcuite; o grădină cu trandafiri fel de fel, cu pomi roditori, tarlale de fragi, rânduri de smeură şi de coacăzi; în sfârşit se deschiseră odăile, îmbrăcate cu sofale turceşti, nenumărate, — o gospodărie domnească. Şi un om! Un om! — aveau dreptate cunoscuţii mei dela Turnu — un om cum n'am mai văzut. Nişte ochi albaştri, buni, o barbă tunsă scurt şi albă, o faţă senină, un glas liniştit, cald, şi un vino'n coace necunoscut, ce se desprindea din toată făptura lui blândă şi prietenoasă.

Prefectul, grăbit, n'a stat decât spre a lua o dulceaţă şi după ce m'a dat în primirea lui nenea Fanache, a'ntins-o cu automobilul, în inspecţii...

Şi m'a ţinut nenea Fanache la el, la Meteleu, trei zile ce au trecut ca o clipă. Am petrecut acolo ca într'un raiu şi, mărturisesc, mă învăţasem cu binele de nici nu-mi venia să mai plec.

Un om singur, neînsurat, fără copii, înconjurat de-o droaie de slugi vechi, ca de nişte prieteni, ca de-o familie, — o atmosferă de curăţie şi de încredere, cum n'ai crede că se poate găsi pe pământ. Toate la el mergeau ca pe rotiţe şi rosturile se învârtiau strună, par'c'ar fi fost unse de-o mână dumnezeiască. Niciun sgomot nu turbura mişcarea, viaţa şi sănătatea

în care plutia colţul acesta binecuvântat. Livezile unde osteniau zeci de braţe, păşunele păscute de vite trupeşe, eleşteul de sub plopi unde cădeau năvoade asvârlite de mâini dibace, stupăriile cu zumzet învălmăşit, crescătoria de gândaci de mătase, atelierul de ţesut, înveselit de tinereţea ţărăncuţelor harnice, ferma cu alergări de curele, toate îşi aveau rostuirea bună. Era o plăcere mare să mergi dus de braţ de nenea Fanache, să-i asculţi lămuririle spuse cu vorbă domoală şi să priveşti, înminunat, cum se întrec acolo, toate, fără vâlvă, fără cicală, dintr'un îndemn tainic şi fermecat.

Mai aveam de văzut grajdurile cele vestite şi economia de vite. Astea rămăseseră pe a treia zi.

In ziua aceea, care era şi ziua mea de plecare, nenea Fanache se sculase în ruptul zilei şi când ne luam ceaiul în foişorul cu privelişte pe luncile Vedei, îl simţeam neastâmpărat şi nerăbdător să ajungă mai repede la obişnuitul dar pe care îl făcea el oaspeţilor lui. Eu, prevenit, nu-i dădusem deloc prilejul dorit, şi mă făceam că nu văd sumedenia de lucruri — figurine, rame, mozaicuri, metaloplastii, pirogravuri, statuete — puse în evidenţă pe mese, pe etajere, spre a-ţi lua ochii şi a te ispiti. La Turnu aflasem că bătrânul îşi urmăreşte musafirul cu priviri îndemnătoare, până îi lunecă ochii, până atinge un lucru, ori admiră ceva, şi i-l oferă numai decât. Iar musafirul trebuia să primească, atât pentru că-i place ce a ales, dar mai cu seama spre a face bucuria bătrânului.

Tocmai pentrucă ştiam, mă ferisem cât putusem să mă uit mai lung ori cu jind la vreunul din lucrurile drăguţe, a căror menire o cunoşteam. Mă arătasem ca un om fără gust, nepăsător de toate, mă strecurasem prin ispită vitejeşte şi eram mulţumit că nu m'am desminţit mie însumi. Dar nenea Fanache făcea venin văzând că trece vremea şi că s'apropie ceasul plecărei mele, fără ca nimic din casa lui să mă fi ademenit, ca să-mi poată da.

După dejunul, care fusese foarte gustos şi foarte vesel proprietarul mă duse în biuroul lui ca să-mi arate un „Alfa separator“ nou, o maşină de ales untul, mai ingenioasă, şi mai practică decât toate cele cunoscute, — pe care o despachetase în ajun.

Cufundat în desluşirile interesante ale lui nenea Fanache şi urmărindu-i experienţele, atinsesem vai ! — ce zic atinsesem, chiar luasem în mână tăietorul de hârtie, un dinte de elefant şlefuit cu artă, şi mă jucam cu el. Nenea Fanache, cu ochii lui jucăuşi, îmi ochi mişcarea şi cum mă văzu cu mâna pe cuţit, îşi lăsă aparatul baltă şi se repezi, peste masă, la mine :

— Iţi place fildeşul ăsta ? Dacă-ţi place ia-l dumneata ; ia-l să-ţi aduci aminte de mine. Cine ştie când mai vii p'aici, ori câte zile oiu mai avea de trăit. Să nu mă uiţi aşa repede !...

Căzusem în laţ şi mă dădusem prins. Cum să-l refuz şi cum să nu-l primesc ? Stam şi mă gândiam cum să es din încurcătură. Dar el, luând tăcerea mea drept consimţământ, înfăşură repede obiectul într'o hârtie şi mi-l băgă în buzunar până nici nu prinsesem de veste. Eu bâlbâii câteva cuvinte de scuză şi cu destulă părere de rău, i-l dădui înapoi.

Nenea Fanache, însă, nu se dete bătut. Prinsese ocazia şi nu vroia s'o scape. Lăsă capul pe un umăr, cum fac copiii răsfăţaţi când vor să te înduplece, şi se rugă frumos :

— Dece nu vrei să-l iei ? Dece nu-mi faci plăcerea ? Ori să-ţi dau altceva ? Stai ! Şi trăgând un saltar îmi puse dinainte alte lucruri, mai de preţ, scumpeturi : o ramă de mozaic cum n'am văzut nici la Murano, o tabacheră rusească, un vas de Vèzes, un şir de mătănii de lemn de trandafir, un ac de cravată cu safir, — toate, spunea, lucruri aduse de prin călătoriile lui de iarnă, numai pentru prieteni... Şi mângâindu-le cu priviri zâmbitoare, cu dărnicia unui sultan, mă îmbia mereu să aleg:

— Ia ce-ţi place mai mult. Un suvenir... Cu atâtea îmi mulţumesc şi eu sufletul !

Uite, nu ştiu ce încăpăţânare proastă ori mândrie neroadă, mă făcu să rămân nesimţitor la rugămintele înduioşetoare ale lui nenea Fanache. Ca un om rău crescut, ca un mojic, nu vrusei să primesc nimic, ba nici nu mă gândii ce prostie îi răspund.

— Cu plăcere nene Fanache, îi zisei, crede-mă, aş lua... Dar să nu stărueşti, eu cu slujba mea nu pot primi de la proprietari. S'ar putea auzi, s'ar zice că primesc mită. Şi nu vroi, din principiu...

Nenea Fanache mă privi c'o uitătură miloasă, îşi adună măruntişurile, le asvârli cu dispreţ în saltar, încuie răbdător şi îmi zise stăpânit :

— Astfel de om sunt eu ?...

Numai atunci înţelesei mai bine prostia mea, văzui că am rănit sufletul acestui om de treabă, şi vrând să-mi îndrept greşeala, îl rugai să nu se supere şi să mă ierte. Dar nenea Fanache, mărinimos, mă bătu pe umăr fără necaz, şi mai adăogă :

— Aşa sunteţi d-voastră cei mai tineri! Apoi, recăpătându-şi înfăţişarea lui bună, se duse sprinten în sală de-mi aduse pălăria, mi-o puse pe cap, îşi luă şi el pe a lui şi-mi apucă braţul :

— Hai să-ţi arăt grajdurile. Şi, bucuros că s'a isprăvit aşa, îl urmai pe unde vru.

Cu aceiaş voie bună şi prietenie, mai bine de două ceasuri, mă purtă nenea Fanache, iute de picior, arătându-mi lucruri şi mai minunate încă. Armăsari englezeşti, cai de Rusia, cârlani tătărăşti, vaci olandeze, miei de Merinos, berbeci de Anatolia, porci de Mangaliţa—mă rog, herghelii, tamaslâcuri şi ciurdini ca de prin poveşti. Şi grajdurile cu curţile lor despărţite după soiul animalelor, şi o rânduială, şi o curăţenie! Şi îngrijitori harnici, cu tragere de inimă şi pricepuţi. Să tot stai şi să tot priveşti. In lumea asta de vietăţi necuvântătoare, nenea Fanache se învârtia cu drag, împărţia bucăţele de zahăr, punea cu mâna lui câte-un braţ de lucernă viţelor favorite, zicea pe nume fiecăreia, iar pe unele le şi săruta. Pe toate le iubia şi de toate îi era milă.

Intorcându-ne la conac, trecurăm pe la fânării, de unde prinse să latre o droaie de câini cari, pe semne, mirosiseră picior de străin : foxi-terrier, prepelicari, basseţi, pudeli şi un terre-neuve de toată frumuseţea. Nenea Fanache şueră, rosti două nume: *Dolly! Muff!* şi de după clăi se iviră, somnoroşi, încă doi terre-neuve, căţeaua şi căţelul. Câteşi trei erau o minunăţie. Nenea Fanache le mângâie blănile şi câinii, cari nici nu mai băgară în seamă pe cine lătraseră, veniră să se gudure şi să se tolănească la picioarele stăpânului.

— Ah ! făcui eu admirând puiul de terre-neuve. Par'că e pictat căţelul ăsta. N'am mai văzut aşa de frumos !

— Da, e frumos lucru mare, zise nenea Fanache ; e frumos şi unic... Din trei prăsile ăsta singur mai trăeşte şi nici nu mai cred să dea căţeaua, că e bătrână. Nu ştiu ce-o fi fost de nu le-a priit ălorlalţi! La ăsta mă uit ca la un prinţ. Nu l-aş...

Dar eu, răpit de frumuseţea câinelui, n'aşteptai să-şi isprăvească nenea Fanache vorba care m'ar fi împiedicat să mai suflu vreo vorbă, şi mă luă gura pe dinainte :

— Uite, căţelul, dacă mi l'ai da,—l-aş primi. Un terre-neuve ca ăsta e visul meu!.

Ei bine, nenea Fanache fu la înălţimea faimei lui şi mi-l dete. Nu ştiu ce-l putuse face să-şi calce pe inimă, dar mi-l dete. Probabil plăcerea de a mă dărui şi pe mine cu ceva. Căci făcuse o sforţare supra omenească spre a zice, aproape sugrumat :

— E al dumitale.

Vreun sfert de ceas câinele rămase pe mâinile unui argat care-i făcu „toaleta“ şi îl aduse în casă cu o sgardă nouă-nouţă, cu un lanţ de nichel, tot aşa de nou, şi gata de călătorie. Cele din urmă ceasuri ce am mai petrecut în casa de la Meteleu, nenea Fanache nu s'a mai despărţit de Muff. Lângă el pe canapea, cu botul în ceaşca lui cu cafea cu lapte, ce ni s'a servit pe la patru, împărtăşit din toate şi cu capul pe capul lui. Şi nici despre altceva n'a mai fost vorba :

— Deocamdată, mă învăţa, să nu-i dai de cât lapte şi mămăligă, că e abia înţărcat. Peste vre-o două săptămâni supă, legume şi iar lapte. Mai încolo poţi să-i dai de toate; dar la carne să nu-l prea înveţi şi nefiartă să nu-i dai de fel.

Ori cât s'ar fi silit să-mi arate că mi-l dă bucuros, nenea Fanache nu-şi putea ascunde părerea de rău şi eu, înainte de plecare, am vrut să nu-l mai despart de câine :

— Ştii ce, nene Fanache, ţi-o părea rău ; nu mai iau câinele...

— Se poate! se 'ntoarse nenea Fanache la mine mustrător. Se poate una ca asta ? De ce să-mi pară rău ? Ce, la mine ar trăi el mai bine de cât la dumneata ?

Ce era să mai zic ! Am plecat cu câinile şi am lăst pe nenea Fanache

în capul scării, privind cum ne ducem, cu melancolia omului care vrea să-şi birue o durere mare.

Trăsura curţii m'a dus până la staţia cea mai apropiată a drumului de fer, de unde am luat trenul. Muff era un câine ascultător, cuminte, ca orice câine de rasă, a stat la picioarele mele în trăsură, cu botul pe genunchi şi întrebându-mă cu ochii lui cuminţi ce am de gând cu el. In vagon, însă, huruiturile şi smuciturile drumului de fer, îl făceau să-şi arate mirarea plecând urechea la pământ, iar la pornirea trenului din staţii îşi pierdea cumpătul şi se prăvălia de pe canapea în braţele mele chelălăind, zăpăcit. Deştept însă, s'a dedat lesne, s'a lungit frumos, a adormit şi am ajuns acasă buni prieteni.

L-am dat în grija celei mai bune slugi şi, în fie care zi, înainte de a eşi din casă mă duceam să'l văd şi să mă încredinţez cum îi merge cu regimul de singurătate din curtea mea. Muff nu părea că duce dorul alor lui. S'a dat pe brazdă, şi a început să se lipească de noi, care-l îngrijeam şi hrăneam bine.

A patra zi ce să vezi? Nenea Fanache la mine. O vizită pe cât de plăcută, pe atât de neaşteptată. Zicea că vine să-mi întoarcă vizita de la ţară, să mă poftească şi pe altă dată la el; dar adevărul e că numai câinele îl făcuse să ia drumul. Căci întâia lui vorbă de el a fost şi ardea de dor să-l vadă mai curând. I l-am adus. Câinele, tânăr, răsfăţat, răspunzând ori cui îl mângâia, s'a gudurat de la întâia bucăţică de zahăr. Dar bătrânul a rămas încredinţat că l-a recunoscut, şi asta i-a făcut o bucurie mare. L-a luat lângă el şi nu l-a mai slăbit cât a stat, alintându-l şi răsfăţându-l cu provizia de cofeturi din buzunar. Iar la plecare mi-a zis cu bunătatea lui ştiută:

— Vezi cum m'a cunoscut!

De atunci nenea Fanache şi-a îndesit vizitele, şi venia la mine de câte ori îl aduceau treburile la oraş, adică de câte ori i se făcea dor de câine; cam la o săptămână regulat. In capul uliţei punea caii la pas şi ajungea nesimţit până la poartă, lăsa trăsura în uliţă şi-l vedeam de pe fereastră cum intra tiptil, ocolind intrarea principală şi dând prin dos, pe la curtea slugilor de-şi vedea mai întâi câinele. Apoi îmi jertfia zece-cincisprezce minute şi mie.

Vreo cinci-şase săptămâni tot aşa a mers. Dragostea lui de câine mi-l aducea mereu. Dar şi părerea mea de rău că i-am răpit pe Muff creştea ceeace m'a făcut să încerc înc'o dată a il da înapoi. A fost degeaba. Iar m'a dojenit puţin:

— Se poaaate! Ori, pe semne, vrei să nu-ţi mai calc prin casă.

In toiul verii nenea Fanache dăduse o petrecere mare, de-alea vestite, şi poftise mai tot oraşul la moşie. Eu, care cam fug de adunările sgomotoase, mă scuzasem, dar îi făgăduisem c'o să-l despăgubesc c'o vizită de alte trei zile, mai pe toamnă. Primise târgul, punându-mi o condiţie:

— Dar atunci să-ţi aduci şi cucoana. Rămăsese vorba aşa.

A doua zi după petrecerea din urmă, mergând la club, toată lumea care se ospătase la Meteleu se strânse în jurul meu, care mai de care cu imputări:

— Bine, — dar cum ai putut să-i iei câinele lui nenea Fanache? Cum te-a lăsat inima? Ştii că cu asta i-ai stricat inima bătrânului.

— Cum? s'a plâns nea Fanache?

— Nuuu, doamne fereşte! cum să se plângă? Ne-a şi jurat să nu-ţi spunem. Dar, fie, că ştii ce e pe el acum? O jale. „Câinele, câinele şi iar câinele". Şi nu că ţi l-a dat; dar crede că-i lipseşte îngrijirea dela ţară. Zice că are o presimţire că la dumneata o să se prăpădească; că e câine de soiu care nu trăeşte ori pe unde; că e singura prăsilă scoasă din nevoi şi dacă la el în curte n'au putut trăi odraslele celelalte de asemenea câini, cum o să trăiască la oraş, în aerul stricat de aici, la bucătărie, în curticica păsărilor, fără alţi câini... Vezi de inimă rea, nici nu mai e el cel dealtădată.

Vorbele astea mă mâhniră şi gata să-l împac pe nea Fanache, le spusei că dau bucuros câinele înapoi şi propusei

HORAŢIU

ZEIŢEI NOROCULUI

— ODA XXXV —

In prea norocitul Anţiu, — tu, — atotstăpânitoare
Tu,—ce faci cu'n semn din mână, pe un om de rând celebru
Şi-l ridici pe scara cinstii către culmi ameţitoare
Ori preschimbi apoi triumfu-i într'un trist convoi funebru;

Inspre tine 'ndreaptă ochii cel ce 'ntoarce brazde-adânci —
Şi — ştiindu-te stăpână peste mări, — cel de străbate
Pe o navă din Bithyna valuri pontice, — spre stânci, —
Dă 'n genunchi şi ţi se'nchină, — sub catarguri sfărâmate.

Dacul fioros, — în somnu-i te visează, — nopţi întregi; —
Te imploră vagabondul Scyt — şi neamuri — şi oraşe
Şi tirani măreţi în purpur, — dar, cu sufletele laşe.
Şi 'nainte-ţi se prosternă toate mamele de regi.

Se cutremură cu toţii, când presimt că cu piciorul
Tău, — scârbită poţi distruge piedestalul de mărire;
Că 'ntr'o zi, — cu arma 'n mână, — răsvrătindu-se poporul
Va preface în ţărână nemiloasa stăpânire.

Precedându-te, — Nevoia, — pe suişul greu şi strâmb
Al cărărilor vieţii, — cu o mână rea, — aruncă
Tot puhoiul de necazuri, — de suspine şi de muncă
Şi amarnicele lacrimi, picurând în stropi de plumb.

Insă, — gingaşă Speranţa, — îmbrăcată 'n alb linţoliu
Ca s'alinte şi mângâie stă mereu cu tine-alături; —
Ea, — blajin închide poarta, ce repezi deschisă 'n lături, —
Când scobori înverşunată, din palatele în doliu.

Ea, — în zorii dimineţii, — când opaiţa se stânge, —
Când butoiu zace 'nlături deşertat până la vrană;
Iar prietenii de chefuri şi perfida curtezană
Se strecoară 'ncet pe uşă; — numai ea, — prin colţuri, — plânge.

O zeiţo! Ia-l în pază-ţi pe Cezar — şi-oţelindu-l
Până 'n marginile lumii, în triumf şi lauri adu-l
Şi cu oastea lui vitează, peste ţări şi mări îl poartă
Să răsbată 'ntreg pământul şi dreptăţi şi legi să 'mpartă.

Căci, — trecurăm, vai — şi zile de ruşine împlinite, —
De deabia se'nchise rana din răsboaie fratricide;
Se părea, — că neamul nostru, — osândit a se ucide
Zeii nu-i mai are 'n slavă şi nici legi nesiluite.

Fie, ca deacum 'nainte, să ne ţie 'n cer credinţa
Şi la sfintele altare, să ne-aducă pocăinţa; —
Iar din fier, — pe nicovale, — de s'or bate noui săgeţi, —
Indreptează-le, zeiţo, spre Arabi şi Mesageţi.

Aprilie 1914.

Slugerul MIHNEA

FIGURI CONTIMPORANE

CALEA VICTORIEI

Ingustă, fără perspectivă, plină de cotituri, cu asemenea însuşiri, calea Victoriei era menită dela început să joace în viaţa Capitalei un rol de frunte. Totul o predestinase victoriei, începând cu numele şi sfârşind cu îngustimea, sinuozităţile şi lipsa ei de perspectivă.

A fost de-ajuns să fie îngustă pentru ca Academia să se aşeze pe ea; a fost de-ajuns să n'aibă nici o perspectivă, pentru ca Senatul să-i revendice unul din capete; a fost de-ajuns să fie plină de cotituri şi răspântii pentru ca extremitatea cealaltă să fie ocupată de ministerul nostru de Externe.

Calea Victoriei străbate mijlocul Capitalei ca un simbol. A plecat dela Băneasa, dintr'un sat sărac, pe un drum prăfuit şi desfundat; s'a lăsat să fie călcată în picioare de toţi ariviştii şi leneşii bogaţi la Şosea; s'a târât pe dinaintea palatelor puternicilor zilei; s'a ghemuit de mai multe ori sub şinele tramwaiului electric; s'a prosternat până şi dinaintea anostului Ateneu. Şi toate astea de ce? Ca să poată ajunge la Palat. Acolo, într'un exces de zel şi devotament de parvenit, s'a umflat de bucurie îndoindu-şi, ba întreindu-şi chiar îngustimea,—ca o dovadă că largurile cari ne încântă adesea nu sunt decât ingustime multă strânsă la un loc. Şi, doritoare s'ajungă tot mai sus, a plecat mai departe, fără să se gândească, nefericita, că odată va nimeri la poliţie.

Şi era firesc s'ajungă acolo. Calea Victoriei îm face impresia unui arivist care turbură ordinea publică cu apucăturile lui. A plecat din Băneasa în cămaşă murdară, opinci şi chică încurcată. Avea idealuri mari şi chimirul gol. In dreptul hipodromului a prădat pe-un călător. La Flora, a băut un pahar mai mult. La poarta palatului Cantacuzino a cerşit o pereche de ghete de lac cu care s'a încălţat îndată. La Academie s'a ras şi şi-a ascuns chica încurcată sub un joben. In faţa ministerului de Justiţie a făcut ceva ce nu se poate spune. Ca răsplată, ministerul de externe l'a decorat. La Cişmeaua roşie a mâncat o plăcintă cu carne. Şi-a şters degetele pline de untură cu steagul imaculat al Ateneului. In piaţa Palatului şi-a scos ghetele de lac, după obiceiul turcesc şi a îmbrăcat un frac închiriat. Dela clubul conservator a căpătat o pereche de pantaloni. Universitatea i-a dat un monoclu şi un baston mai mult sau mai puţin elegant. Iar la poliţie, mulţumită unei ştraşnice corecţiuni, a învăţat codul manierelor elegante. Şi astfel, a ajuns la poştă aproape bine îmbrăcat, deşi neprimenit; ras şi frezat cuviincios, savant ca un joben, specialist ca o pereche de favoriţi şi distins ca un monoclu. Şi, cum s'a văzut la poştă, s'a repezit înăuntru ca să telefoneze primarului din Băneasa ce om însemnat a ajuns el numai fiindcă a avut prevederea să pornească pe drumul cel mai îngust şi cel mai plin de cotituri.

Iar când a eşit dela poştă, înţelegând că prea mult şi-a încorsetat firea primitivă în aparenţe de eleganţă şi cuviinţă, şi aducându-şi aminte că se gătise fără să se spele, a început, să-şi scoată una câte una, fracul, pantalonii, jobenul, ghetele şi s'a aruncat apoi în gârla noroioasă a Dâmboviţii, ca să facă, în sfârşit şi o baie!

P. L.

---

controlorului fiscal, care-şi avea drumul pe Valea Vedei, să i-l ducă el, numai decât. Căci ori cât de scump mi-se făcuse Muff, tot mai drag îmi era să-l ştiu mulţumit pe nenea Fanache. Dar nimeni n'a vrut să-şi ia o asemene sarcină. Toţi cunoscuţii mei mi-au declarat că nenea Fanache nu s'ar învoi nici mort să primească un lucru odată dăruit şi că s'ar supăra foc dac'ar şti că ei mi-au spus.

— Ce e de făcut atunci? îi întrebai eu muncindu-mă.

— Ştim noi! zise unu. Să-l îngrijeşti bine pe Muff, să-l ţii în viaţă şi să i-l araţi sănătos de câte ori o veni la oraş... Aşa o să se mai mângâie.

Toată noaptea n'am făcut de cât să mă trudesc cum aş scoate-o mai bine la căpătâi. Nu vedeam decât o eşire; singura cu putinţă. Prin un om al meu să momesc pe logofătul dela Meteleu să ia pe Muff. Şi aşa am şi făcut. La vreo cinci zile câinele era dus cu îngrijiri mari, în fânăria lui dela Mateleu, lângă ceilalţi câini şi aproape de nenea Fanache.

Când am făcut socoteală că nenea Fanache şi-a revăzut odorul, am luat telefonul şi am cerut Meteleul. De la distanţă puteam minţi mai fără ruşine. Mi-am făcut un glas întristat şi am început să mă vait că mi-a pierit câinele din curte, că mi l-o fi furat cineva, că l-o fi ucis vreun hengher şi-l rugam fierbinte pe nenea Fanache, să mă ierte şi iar să mă ierte că n'am fost vrednic să-l pastrez ca el.

Glasul lui nenea Fanache îmi răsună, însă dela patruzeci de kilometri, de par'că ar fi fost dincolo, în odae. Voios, în culmea fericirii, căuta să mă liniştească:

— Nu, nene, nu s'a rătăcit, nici nu l-a ucis nimeni. S'a întors acasă...

— Vezi dumneata! mă făcui eu mirat. Atunci n'am să-l mai pot ţine la mine în curte. Ar fugi iară... Tocmai când mă învăţasem cu el!

— De, zise nenea Fanache dela Meteleu, n'a putut trăi departe de noi. Dac'a făcut el săracul trei poşte şi a mirosit locurile! Bine că nu i s'a întâmplat ceva pe drum!

— Da, spusei eu repede, e semn că trebue să rămână unde s'a născut.

— Dacă s'a 'ntors! mai spuse nenea Fanache, de! ce-o să-i fac acum?

Trei luni încheiate nenea Fanache, istorisia cunoscuţilor lui cum s'a întors câinele, cum a ţinut de bine minte drumul, şi cum îi prieşte lui Muff la Meteleu. Un dar pe care sunt fericit că l-am putut face sufletului lui...

In timpul acesta venia toamna şi se apropia făgăduiala ce-i dădusem lui nenea Fanache, c'o să mă duc odată şi cu nevasta la Meteleu, — făgăduială de care îmi amintise în vreo două rânduri şi la telefon. Intr'o bună dimineaţă ne-am suit în trăsură şi l-am călcat tocmai când avea musafirii pe nişte vecini de prin Zimnicea şi din împrejurimi. Cuconet, doamne, domnişoare, domni, crochet, tennis, lăutari, masă, chiulhan. Tocmai de ce fug eu. Mi-a părut rău că nu-l vestisem, şi lui şi mai rău că vedea că nu sunt om de chef. Chiar şi el era stânjenit între atâţia oameni gureşi şi sgomotoşi şi se ţinea după mine prin colţuri să mă roage să-l iert şi să se plângă că de ce nu l-am înştiinţat, că-l am fi găsit singur. Nu era vina lui, se înţelege. Cu ocazia aceea am văzut şi pe Muff, care cred că nu m'a cunoscut, deşi mi-a ars o limbă pe obraz de-o ţiu minte. Am căutat să nu-l prea mângâi şi nici pe ceilalţi câini nu i-am băgat în seamă de frică să nu mă bănuiască stăpânul.

De prisos să mai spun că şi de data aceasta, nenea Fanache a făcut împărţeală de daruri mosafirilor. Mătăniile de lemn de trandafir au trecut la gâtul unei doamne, o tânără săltoacă care ţopăise două zile ca o diavoliţă la tennis şi la chrochet, care săria de gâtul bărbaţilor cum greşia la un pahar de şampanie, şi care zicea că mătăniile o să le pună la icoană, că ea e o sfântă... Toţi s'au ales cu câte ceva. La mine nenea Fanache s'a înfăţişat cu mâinele goale, şi şi-a deschis braţele într'un gest de părere de rău:

— Dumitale nu-ţi ofer nimic, că ştiu că nu primeşti mită.... Iar nevestei mele i-a oferit un trandafir, necăjindu-mă că nu pot refuza:

— Flori primeşte oricine!

După un an guvernul care poartă el de grija slujbaşilor cari se'nvechesc, m'a pus în disponibilitate, şi rămânând fără treabă, am venit la Bucureşti, la sărăcie. Intr'o seară căpătând o lojă gratuită, aşteptam să se gătească nevasta ca să ne ducem la teatru.

Cam pierzând răbdarea că nu mai isprăveşte mă dusei să văd ce tot face în odaia ei. O găsii potrivindu-şi la mână o brăţară înzorzonată şi mă supărai:

— Te-aşi ruga să-mi faci plăcerea să nu pui pietre false.

Ea se umflă de râs, mă luă la lumină şi făcu să strălucească nestimatele scumpe: aur, smaragd şi briliante!..

— Ce e asta? o întrebai eu mirat. De unde?

Ea, necăjindu-mă şi căutând să fie misterioasă, îmi răspunse cu mlădieri de glas:

— Dela un domn...

— Cum?

— Dela moşu Fanache, frate. Atunci,

la petrecerea aia. N'ai înţeles? Cum crezi c'am putut refuza! Mă ruga aproape plângând; mi-a dat-o într'ascuns de tine şi m'a jurat — dacă te iubesc — să n'o pui până n'o muri el. Iar dinaintea ta mi-a oferit trandafirul. Acuma că...

Adevărat. De vre-o câteva săptămâni cetisem în ziare că nenea Fanache şi-a dat sfârşitul. Toată averea şi-a lăsat-o obştei săteşti şi casele din Meteleu, statului, — să facă un spital.

Bietul nenea Fanache! Nici mort nu s'a lăsat. Şi cum o fi râzând el acum, de-acolo de sus, de lângă Dumnezeu, unde îi e locul, de slujbaşul care nu primeşte mită şi de păcăleala mea!

Caton THEODORIAN

□ □ □

I A R

Luna pare-o broderie
Printre ramurile rare,
Clătinate 'ncet, în zare,
De un ulm în insomnie.

Norii fac o 'mpărăţie
Ce se rupe 'n zeci de state;
Se fărâmă spulberate,
Sub a stelelor vecie.

Par clădirile mai scunde,
Straşinile picurează;
Doarme lumea şi visează
Şi tăcerea te pătrunde.

Mâine: griji, dureri şi fapte;
Năzuinţele trezite,
Iar vor suge hămesite
Din amarul vieţii lapte!

V. DEMETRIUS

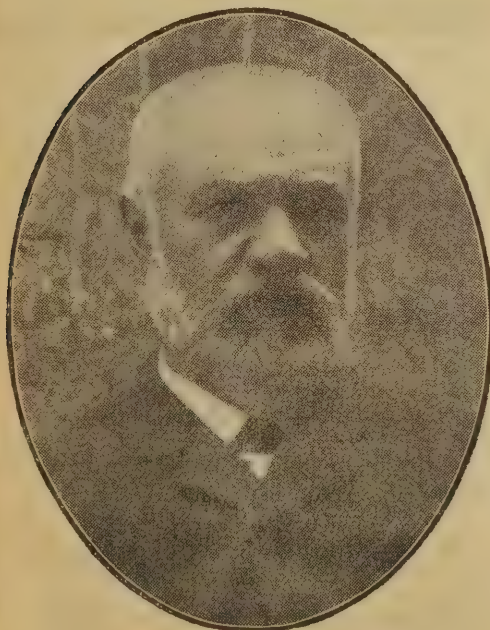

Gheorghe Panu

NOTELE SAPTAMÂNEI

Expoziţia Tinerimii artistice. — Ecouri dela Five-o'klokuri. — Omul competent. — Impresii şi temperamente. — Ce cumpărăm.

O zi de sărbătoare în Moldova (*Verona*)

Am fost şi eu, ca orice bucureştean care se respectă, să văd expoziţia «Tinerimii artistice». Nu m'am dus însă atâta fiindcă simt în mine nevoia imperioasă de a-mi mângâia sufletul cu armonii de culori. Nu. M'am dus întâi, fiindcă mi s'a spus că vine lume multă acolo. Apoi m'am mai dus fiindcă eu sunt un pasionat musafir de ora cinci. Şi în vizitele dela această

La ceai (*Ip. Strâmbulescu*)

oră, lumea obişnueşte să ciripească despre toate fleacurile,—prin urmare şi despre pictură. Trebuia, deci, să fiu informat.

Şi mi-a prins bine de tot. Joi la madam Popescu erau foarte multe cocoane. Madam Ionescu, cum m'a văzut, m'a întrebat:

— Aţi fost, desigur, la Expoziţia Tinerimii...

Ei ce-i răspundeam eu doamnei Ionescu dacă n'aş fi fost? Şi despre ce-aş fi vorbit eu cu madam Popescu şi mai ales cu drăgălaşa ei verişoară dacă aşi fi săvârşit imprudenţa de a nu fi vizitat această Expoziţie?

— Ah, pădurile şi horile lui Verona!

— Nu e aşa, maşer? Când treci pe lângă ele par'că simţi aerul pădurii că-ţi răcoreşte obrajii.

— Ah, bisericile şi interioarele bizantine ale lui Satmary! — exclama din când în când doamna Georgescu, membră în societatea ortodoxă a femeilor române. Ce simţiţi d-v, domnule Lefteride, când vedeţi bisericile astea pictate?

— Eu, madam Georgescu, regret că nu sunt călugăr...

— Glumeşti, domnule Lefteride... Eu însă simt ceva ciudat de tot... Când mă uit la pânzele astea eu îmi dau seama că omul cu ochii poate uneori să şi miroasă...

— Cum aşa, madam Georgescu?

— Nu ştiu cum să-ţi explic, domnule Lefteride... Se 'ntâmplă un proces de sugestiune foarte interesant... Când văd pânzele astea am impresia că simt aşa un miros plăcut de tămâie şi de lumânări cari se sting...

— Asta înseamnă că vedeţi şi cu năsucu, doamnă...

— Da, am fler... Am văzut multe expoziţii... Arta mă pasionează, mă tansportă...

De urmările acestei conferinţe artistice m'a scăpat un domn bătrân, al cărui nume nu vreau să-l divulg. El m'a luat de-oparte şi mi-a spus:

— Ai văzut nudul făcut de Murnu?

— Da, e sugestiv...

— Ce sugestiv, domnule! Este delicios... Te rog să mă crezi, fiindcă am o experienţă vastă... Dă-mi voe însă să te în-

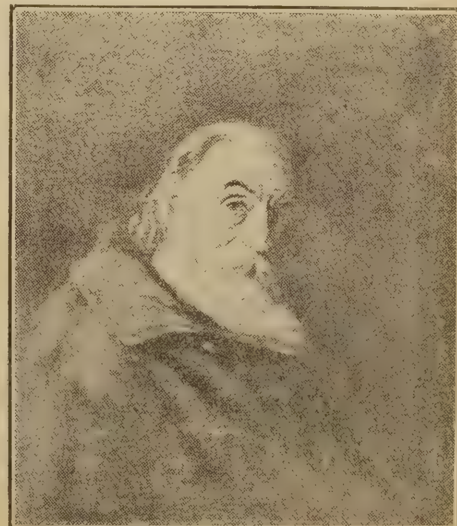

Bătrân (*Kimon Loghi*)

Profil *(C. Artachino)*

treb un lucru: cum îți explici d-ta criza asta de nuduri în pictura noastră?...

— Știu eu!.. răspund încurcat. Se vede că suntem un popor care ducem lipsă de nuduri...

In sfârșit, fiindcă toată lumea vorbea numai de Expoziția Tinerimii, un nou venit a povestit următoarea anecdotă:

«O familie întreagă, alcătuită din mama, tata, fiul și fata, se extaziau în fața unei pânze care le plăcea foarte mult, dar pe care n'o înțelegeau. De aci s'a iscat cearta. Era o încolăcire curioasă de culori, în care predomina albastrul și galbenul. Băiatul, care era licențiat în științele naturale, afirma că pânza aceea trebue să reprezinte nu știu ce plantă exotică; tatăl credea că artistul a pictat pântecele unui japonez care a suferit un *Harakiri*. Mama care citise din greșeală titlul unei alte pânze, exclamă:

— Nu vă mai certați de geaba! Uite, scrie în catalog: *In insula Proti*. Incolăciturile astea sunt, se vede, niște șerpi din insula Proti!

— Șerpi, da se potrivește ș'așa! — încuviință tatăl!

— Ce șerpi?! — se amestecă fata, care cercetase și ea catalogul. Ai citit greșit maman. Sunt *Pescari la Balcic*. Uite scrie aici negru pe alb!

— Adevărat! — exclamă băiatul, botanistul. Pescari la Balcic! Vezi dumneata cum sunt pescarii din Balcic! Multe mai învață omul la o expoziție!...

*

Ce cred eu despre expoziția Tinerimii artistice? Cred că este o indiscreție să mi se ceară asemenea destăinuiri. Am o convingere însă care nu trebue ascunsă: că toată lumea este datoare să dea acestei instituții de artă măcar o părticică din atenția ce se arată anticamerelor ministeriale.

Și mai am o convingere: că nu toată umea este datoare să fie competentă în pictură. Pictura, ca orice artă în general, este ca viața: e de-ajuns să-ți placă, nu e nevoe s'o mai și înțelegi. De altfel, competența ucide în om facultatea de a *gusta*, de a simți plăcere în fața unei opere de artă. In special în pictură, *competentul* îmi face impresia unui om care suferă de rău de mare. Acesta, în fața tablourilor celor mai de seamă reacționează la fel: simte ceva amar în gură. Insă-și marea, cu toată măreția ei fermecătoare, îl face să debordeze. Mai mare decât o mare e greu să fii. Atunci cum o să oprești să debordeze pe cel ce simte această nevoe?

Singura calitate ce se cere neapărat unui Român ca să poată vizita cu oare care prestigiu o expoziție de pictură este: să aibă parale. Cine cumpără se pricepe. Prin urmare, dacă vrei să te pricepi, cumpără. Cumpără orice, — dar mai cu seamă ceeace nu-ți place. S'a dovedit că, de cele mai multe ori, pânzele cari plac mai puțin sunt cele mai bune. Un cumpărător de tablouri seamănă mult, din acest punct de vedere, cu un om care se însoară. Și când te 'nsori și când cumperi o pânză te uiți întâi la cât costă. Ș'apoi nu ne însurăm nici odată cu femeea cea mai frumoasă, — nu fiindcă nu ne place nouă, dar fiindcă place și altora. Cine ar lua, de pildă, de nevastă, pe Mona Lisa?

*

Cineva care m'a văzat eșind dela Expoziția Tinerimii, mi-a spus:

— Acum o să citim în *Flacăra* o cronică artistică....

I-am răspuns:

— Cronica are să fie cât mai artistică cu putință, dar nu va fi despre artă....

De ce să scriu o cronică despre Expoziția Tinerimii? Ca să pui note artiștilor cari au făcut faima acestei societăți încă de pe vremea când, în materie de coloare, eu nu mă pricepeam decât să colorez harta României? Ș'apoi notele cele mai bune sunt prețurile cu cari publicul cumpără pânzele expuse.

Casa mea noaptea pe lună *(G. Petrascu)*

Dar mai e un motiv care îmi impune tăcere. O cronică de pictură nu poate fi de cât impresionistă. Dar impresionismul este o atitudine care face interesant mai mult pe cel ce primește o impresie, de cât pe cel care o dă. Prin urmare, o cronică artistică ar fi mai mult o dare de seamă despre propriile mele senzații, de cât o analiză a operei de artă. Dar în cazul acesta cine declară autenticitatea impresiilor mele? Poate eu jur fals! Ș'apoi ce interesează pe lume ce cred eu despre cutare sau cutare operă? Asemenea impresii par mai mult un fel de... interviewuri cu tine însu-ți.

Mimi *(A. Murnu)*

Ș'apoi mai e o greutate. Fie-care om, admițând că e sincer în impresiile lui, vede opera de artă prin sita temperamentului său. Așa, de pildă, un impetuos va spune că Kimon Loghi pictează prea dulce; un limfatic va găsi plină de vigoare pânza «Mens sana în corpore sano»; un excentric va crede că Ștefan Popescu prea vede toate monocrom; un primitiv va zice că Verona domesticează prea mult firea; un meridional va combate pe Artachino, numindu-l glacial. Ș'așa mai departe. Inchipuiți-vă însă că spectatorii se schimbă. Un sentimental va suspina înduioșat în fața «domnițelor» și peisagelor italienești ale lui Loghi și va întoarce spatele pânzelor lui Steriade, de pildă, în care viziunea vieței direct observate este redată într'o multicoloritate atât de armonică. Un teoretician va admira pe d-l Teodorescu-Sion pentru fantazia cu care descompune colorile și va explica celor nedumeriți că d-l Brâncuș sculptează ca artiștii de-acum cinci mii de ani. Ș'așa mai departe.

Dacă aș scri, prin urmare o cronică în care să-mi arăt impresiile, potrivit temperamentului meu, — cine știe ce năzdrăvănie ar eși. Aș încurca și lumea și pe artiști. Ș'apoi o asemenea încercare originală a făcut-o acum un an colabaratorul nostru Rembrandt. Dacă aș repeta încercarea, n'aș mai fi nici măcar original.

Pentru aceste motive prefer să nu scriu nimic.

CRONICARUL DAMBOVIȚEI

MIŞCAREA LITERARĂ IN STREINĂTATE

IN BELGIA: Consideraţiuni asupra poeziei noui la Belgienii de limbă franceză.

Pentru noi sunt cu deosebire interesante observaţiile ce se pot face asupra literaturii belgiene, deoarece avem de-aface cu străduinţa unei rase de scriitori cari, sub înrâurirea imediată şi covârşitoare a literaturii franceze, vor totuşi să-şi păstreze individualitatea în creaţiunile lor. Mai mult de cât noi sub influenţa marilor lor vecini, Belgienii au găsit totuşi mijlocul de a se diferenţia în producţia lor literară de aceştia, creînd o literatură „belgiană" cu trăsături deosebite de cea franceză.

Această literatură poartă pecetea rasei despre care Baudelaire spunea într'un sonet celebru:

Je n'ai jamais connu de race plus barocque
Que ces Belges...

Ea este lipsită — după cum observă şi acum un tânăr critic pătrunzător, d. Maurice Gauchez — de preocupări *artistice*; poezia lirică belgiană, genul cel mai cultivat, pentrucă exprimă mai bine individualitatea scriitorului şi viaţa intimă a sufletului său, e departe de a avea strălucirea şi eleganţa stilistică a poeziei franceze. Scriitorii belgieni au în genere un public restrâns de cititori, nu produc pentru mulţimea de care trăesc departe într'o independenţă absolută, nu au să ţină seamă de pretenţiile estetice ale acestuia şi astfel nu poartă grijă pentru ceia ce numesc ei „prea artificial, prea bine stilizat, prea de *Şcoala Normală*", însuşiri ale multor opere din actuala literatură franceză. Scrisul liricilor belgieni e plin de neologisme, de barbarisme, de asprimi şi impurităţi stilistice, care sunt departe de a-i da strălucirea artistică a operelor franceze. Francezii au fraza melodică, armonioasă; poezia lor e totdeauna muzicală; Belgienii dau poeziilor o formă brutală, nervoasă, stâlcită, cu ceva frenetic şi voluntar în ea, care mărturiseşte fără îndoială şi ardoarea rasei flamande şi spontaneitatea caracteristică grupului valon. Cel mai semnificativ din acest punct de vedere este *Emile Verhaeren*, care, mai cu seamă în scrierile sale de început, şi-a îngăduit o mare libertate în întrebuinţarea limbei franceze; el găsi moduri de exprimare noui, imagini strălucite, care fură în poemele sale adevărate sânteieri de geniu, prea neaşteptate pentru a nu pune în încurcătură pe juriştii limbii franceze, şi prea originale pentru a nu se impune cu o putere de halucinare tuturor diletanţilor admiratori ai poemelor din *Les Forces Tumultueuses*.

Alte influenţe sub care se desvoltă tânăra poezie belgiană e a parnasienilor *Albert Giraud, Fernand Séverin, Albert Samain* sau a originalului şi melancolicului *Georges Rodenbach*, care aruncă asupra versurilor sale un văl de ceaţă dulce şi obositoare ca paloarea acelei *morbidezza* ce se desprinde din delicatul romantism italian.

După criticul care ne dă aceste informaţii, sunt vreo două sute de cetăţeni combatanţi în republica literilor din Belgia; dintre aceştia vre-o sută scriu versuri şi între ei poeţi ca să aibă oare care drepturi la acest nume sunt *Jules Delacre, Prosper-Henri Roidot, Paul Prist, Victor Kinon, Pierre Nothomb, Thomas Braun, Jean de Bosschère, François Léonard şi Georges Ramaeckers.*

Cenaclul unde se adună boemi şi artişti, pictori şi poeţi, şansonetişti şi esteţi, îşi are sălaşul într'o sală îngustă şi lungă dela „Cabaret du Diable-au-Corps", depe o stradelă din centrul oraşului Bruxelles. Acolo se mai păstrează cadrul unui *tableau de genre* de Teniers sau de Gérard Dow: o veche cârciumă flamandă, unde berea din Brabant, fumul pipelor ce ascunde plafonul şi tovărăşia spiritelor celor mai scânteietoare din micul regat dăruesc inspiraţie şi vervă chiar şi celor mai taciturni. Un alt cerc, mult mai îngust, sălăşlueşte la aşa numita „Taverne de l'Hulskamp", unde însă legăturile între membrii sunt mult mai strânse, mai ales pentrucă aceştia au bunul obiceiu de a se tămâia unii pe alţii într'o mutuală admiraţie; în jurul scriitorilor se adună amatorii de pictură şi de literatură şi, pe cât se spune, austeritatea pontificală a „maeştrilor" nu prea strică amabila şi calda camaraderie a confraţilor de tavernă şi artă. Mai e, în sfârşit, un cerc mistic, într'o cârciumă mică dinspre „Porte de Namur", „Les Caves de Maestricht", unde obscurul poet *Georges Ramaeckers*, solemn dar afabil, oficiază în mijlocul tinerilor săi admiratori şi elevi.

Ca pretutindeni, neamul literaţilor se adună şi la Bruxelles pe triburi, unde domneşte o jovialitate aparentă, subminată de multe şi mărunte necazuri, rivalităţi şi duşmănii — care au valoare literară prin aceea că asmut spiritele, creiază intrigi... pentru viitoare drame şi se resorb în cele din urmă în... epigrame caustice pentru amici.

Originalitatea poeziei noui belgiene stă în apariţia câtorva poeţi care au găsit gânduri noui şi chipuri noui de a spune şi care promit să desvăluie o personalitate din ce în ce mai profundă pentru viitor. Astfel *Jules Delacre*, ale cărui versuri au un ritm curat şi o gândire foarte subtilă, cântă viaţa provincială cu o rară putere de evocaţiune. Ultima sa culegere de poezii, *Le Chant Provincial*, redă atmosfera vieţii de oraş mic şi sufletul lucrurilor şi al fiinţelor din el; imagini fericite, idei de inspiraţie nouă şi concise, tot odată limpede şi muzicală, fac din această poezie una din producţiile mult apreciate ale literaturii tinere belgiene. *Prosper-Henri Roidot* cultivă acelaş gen simplu, mai simplu chiar, mai bogat însă în înţelesuri simbolizate; *La Lumière du Bois*, volumul său, e scris într'un ritm foarte liber, totuş întotdeauna muzical, şi are fragmente de un lirism într'adevăr emoţionant.

Cu totul deosebit de aceştia *Paul Prist*, scrie cânturi de beţie care sguduie şi răsună, cânturi avântate de victorie şi de neşovăită voinţă.

Volumele sale *Sang des Aubes* şi *Chants de Vie et d'Amour* sunt pline de lumină, de sonorităţi vibrante şi de mândria unui cuceritor care triumfă în faţa vieţii.

Je sais pourquoi mon sang bat si fort dans mes veines,
Et pourquoi la rudesse en moi s'épanouit...

a avut încrederea să scrie acest poet. Uneori însă torentul vorbelor entuziaste îl poartă năvalnic spre creaţiuni din care ideia se desprinde palidă şi cu greu; aceasta e un neajuns îndestul de simţit al operii întregi.

François Léonard are, dimpotrivă, un fond mai bogat, o cultură filosofică vastă, un spirit matur care nu se pierde în mărturisiri copilăreşti şi volumul său *La Multitude errante*, ar fi stârnit numai admiraţie, dacă n'ar fi avut atâtea greutăţi şi erori de stil şi ritm încât să capete mai mult aspectul unei proze abrupte şi scâlciate.

Nota mistică e caracteristică poeţilor *Georges Ramaeckers, Victor Kinon şi Pierre Nothomb.* Cel dintâi dintre aceştia a scris imnuri mistice în care vorbele şi frazele au o expresie de credinţă religioasă aproape brutală; de aceea se pare că poetul vrea să-şi înăbuşe prin vigoarea adoraţiei sale creştine o puternică chemare spre viaţa sensuală şi violentă sădită mai profund decât credinţa în firea lui. *Le Chant des Trois Règnes, Les Saisons Mystiques* şi *L'Hymnaire étoilé* sunt volume care pot fi urmărite cu interes numai dacă cercetăm în ele această contradicţie intimă în care sufletul poetului apare complex şi viguros.

Victor Kinon, poet catolic şi plin de mister, e mai duios, iubeşte viaţa şi natura şi volumul său *L'Ame des Saisons* e prietenos şi uşor de urmărit; *Pierre Nothomb* scrie poezii şi mai intime şi mai simple încă.

In întreaga poezie nouă belgiană, conchide criticul indulgent, d. *Maurice Gauchez*, dela care am luat aceste observaţii, urmează tendinţa generală a poeziei actuale, aceea de a cânta viaţa ca un torent luminos ce se revarsă inconştient pe câmpii necunoscute şi, dispreţuind spiritul, de a se lăsa în voia atotputernicului instinct.

Const PAUL

□ □ □

G. PANU

Inaugurarea unui bust în grădina Cişmigiu a fost pentru lumea politică şi literară prilej bine găsit de a reaminti figura complexă şi interesantă a lui *Gheorghe Panu*.

A fost un mare gazetar, un luptător idealist care credea în puterea de cucerire a cuvântului scris şi-l cultiva cu o ardoare cu care luptă eroii când simt în braţele lor armele vrăjite, cu însuşiri miraculoase.

Totul îl determina să aibă cel mai mare răsunet pe această cale: mai întâi, temperamentul său entuziast era mai lesne de aprins prin mijloacele abstracte ale ideii, pentru care găsia uşor forma cea mai scânteietoare, cea mai spirituală, cea mai incizivă; totodată vasta sa cultură şi elasticitatea spiritului său au dat acestui mare gazetar putinţa de a fi într'adevăr un factor activ în mişcarea culturală a timpului

său; articolele sale din *„Lupta"* ca şi variatele-i schiţe de tot felul din *„Săptămâna"* sunt modele de polemică uşoară, fină, dar pătrunzătoare şi de studiu, uneori profund, totdeauna personal.

A fost un pamfletar în înţelesul pe care acest cuvânt îl avea în Franţa pe vremea lui Voltaire sau a lui Paul-Louis Courier, un scriitor care dă atacuri directe, cu multă vigoare în cugetare, cu multă îndrăsneală în scopuri, dar care nu confundă niciodată trivialitatea desgustătoare ori violenţa injurioasă cu energia credinţelor şi forţa convingerii. In acest sens e între puţinii noştri scriitori, care pot purta numele de pamfletar.

Uneori s'a fixat şi asupra unor studii mai lungi ca acel rezultat din polemica asupra chestiei ţărăneşti cu d-l Radu Rosetti, dar nu acesta era genul său, cu toate că la „Junimea" din Iaşi a debutat drept istoric „român".

Literatura îi datoreşte acele foarte vii şi foarte expresive *„Amintiri dela Junimea din Iaşi"*, care sunt un nesecat isvor de informaţii literare luate *în medias res*, pentrucă, cu o rară putere de evocaţiune, reînvie o lume, deşi atât de apropiată, totuşi trecută în domeniul legendei. **C. H.**

CARȚI NOUI

Pe drumuri, schițe din viața Aromânilor, de *M. Beza*. Ed. „Minerva", București, 1914.

D-l M. Beza a fost multă vreme un credincios exclusiv al „Convorbirilor Literare"; din această cauză a rămas cunoscut mai mult în cercuri „academice", cu toate că obârșia subiectelor sale ca și modul său de a le trata sunt menite să-l facă gustat de cititorii cei mulți; apărut acum într'o ediție destul de răspândită, d-l Beza va avea putința să fie urmărit cu interes și prin aceea că momentele actuale sunt proprii să atragă atenția asupra Aromânilor cari l-au inspirat.

Aromân însuși d-l Beza a cunoscut în copilăria sa viața sbuciumată și săracă a Muntenilor Aromâni, în luptă cu natura avară și cu dușmanii înverșunați din jurul lor. Din această viață a desprins câteva tablouri pe care însă, cu o rară conștiințiozitate de scriitor, le-a redat întocmai cu vagul, simplitatea și dimensiunile păstrate încă în sufletul său. De aceea cine ar căuta în schițele d-lui Beza o privire vastă, totală, asupra vieții Aromânilor sau sufletul specific al acestui neam de frați oropsiți, sau măcar o culoare locală dată în note numeroase și amănunțite, ar trece prin clipe de decepție. Nu găsim nici spirit de observație minuțioasă în ele, astfel încât să citim pagini de roman naturalist, și nici conflicte mari care determină cursul vieții unui întreg corp social.

Deși scrie în proză, autorul e un cântăreț epic; ca un nou Aed din munții Tessaliei și ai Pindului, el a evocat în balade în proză pe unii dintre eroii care l-au fermecat sau i-au îngrozit copilăria, le-a povestit în chip simplu faptele, n'a avut impietatea de a le scotoci sufletele și a împrumutat toate credințele și iluziile lor. Ca să redea și mai clar primitivitatea acestor eroi, i-a confundat adese în cadrul uriaș al munților cari îi domină de pretutindeni și astfel descripția naturii a devenit un element esențial în schițele din viața Aromânilor. Pentru efectul pe care și-l propunea autorul, nu era nevoie de conflicte noui, de prezintări dramatice; instinctele simple, sub formă aproape rectilinie, ajung pentru a da viață povestirii. O dragoste înăbușită, pentru o frumusețe tânără în stăpânirea unui bătrân posomorât *(Casa părintească)*; câteva legende, rămase din vechi superstiții *(La o fântână; Balta noastră; Lacul; Râpa lui Mihaiu)*; fuga unei fete frumoase din casa părintească cu un drumeț aproape necunoscut *(Ica)*; asasinarea hoțească a celui mai vrednic flăcău din sat tocmai în preajma nunții lui *(Tușu)*; o răsbunare grozavă pe bandiții ce pustiesc satele Aromânilor *(Zidra)* sau frica desnădăjduită de acești bandiți *(Intr'un sat)*; suferința celor ce părăsesc satul părintesc *(Două suflete)* sau a celor ce așteaptă zadarnic pe cei plecați *(Tinca)* sunt destule teme ca să susțină interesul pentru șirul povestirilor. Toate oglindesc crâmpeie din viața sbuciumată a Cuțo-Vlahilor, care trebuesc să bată mereu drumurile și potecile muntelui pentru a-și putea înșela de astăzi pe mâine sărăcia și dușmanii; povestitorul nu e strein de durerile lor și meritul său cel mare e că știe să ne împărtășească și nouă propria-i înfiorare; cu mijloace tot atât de simple ca și sufletul și conflictele eroilor săi, de o simplitate de epopeie, d-l Beza evoacă o lume în care realitatea vieții și a morții e privită în față fără șovăire, fără disimulări civilizate, într'o atitudine monotonă prin gravitatea și solemnitatea ei ca o veșnică priveghere funebră. Și lumea stafiilor ca și lumea văzută are aceeaș tragică monotonie în desfășurarea ei; câteva bunici au purtat doar rare zâmbiri în copilăria indepărtată, dar acum și zâmbirile lor sunt întunecate de umbra morții, nemângâiată, abia ținută minte... Câteva gânduri ale unui muntean ce trăește în fiece clipă cu groaza morții în suflet, desvăluie toată desnădejdea sărmanilor Aromâni:

— „Odată... alte vremuri. Și lumea de atunci era alta. Și când ajungea o primejdie, când se lăția vestea că pași streini ne calcă munții, toți săriau într'un suflet, și tineri și bătrâni. Dar azi?...

„Fârtate, mă tot gândesc eu, nu ți se pare că ne-a sosit veleatul? Semne multe se fac. Știi Fântâna Murgului, vechia fântână de veacuri... a secat pe neașteptate.

„Și clopotele dela biserică într'una țipă de două săptămâni, țipă și vuesc singure, fără vânt par'că duhuri din alte lumi le-ar atinge... De ce-or fi vuind clopotele?

„Ascultă, fârtate, ceasul pierzării nu-i departe. Ca trăsnetul are să cadă, de nu s'o alege urma de noi și de avutul și de casele părinților noștri!...

„Toate le-am răbdat. Și'ntâi veniră amenințări, apoi îmi răpiră caii și într'o noapte purceseră și la stână. Eh, stâna ca stâna, nu mi-i de ea, nici de turme... că toate se pun iarăș la loc; dar oamenii, ce faci, că oamenii se duc și duși rămân pe vecie... Și ce voinici! Doamne, și par'că n'au fost niciodată, așa s'au stins. Unde-s acum Pengiul și Foti a lui Sina, baciul de frunte, și tânărul Goga?..."

Acesta-i gândul cel mai limpede care leagă schițele între ele; altfel însă ele rămân răzlețe ca o serie de balade în proză care nu pot fi cânturile unui poem. Calitățile autorului sunt constante: o inspirație sobră și stăpânită, nicăiri tulburată de contingențele momentului și necăutând nicăieri succesul de senzațional; în românește sau în altă limbă *„Pe drumuri"* redau tot cu aceeaș intensitate artistică viața primitivă din munții Macedoniei — o viață omenească primitivă, răpusă de vitregia naturii și de vrăjmășia oamenilor.

Această sobrietate a inspirației face ca și forma să fie curată, simplă, neaoș românească și în totul adecuată povestirilor din viața satelor aromânești. E încă o însușire bună a autorului care, modest și sincer, nu aleargă după aparențe, pe cât de strălucite pe atât de lesnicioase, de succes ci dă cu scrisul său frânturi din viața sa umilă în preajma atâtor suflete mari — și umilite,

C. Sp. HASNAȘ

ECOURI

Un roman. Cel din urmă roman românesc este tipărit la Constanța (Tip. „Vulcan"), se numește *Liliana* și este scris de d-l *Petre Vulcan*. Pe cât se pare acțiunea romanului s'a petrecut în realitate, ceacee se poate vedea de acolo că autorul anexează la roman scrisori și fotografii și nu-și numește eroii decât cu inițiale. Romanul e scris, nu știm din ce motive, cu mare grabă, ceeace se poate vedea din multele scăpări din vedere de ordin stilistic.

Are 158 p.p. și costă 2 lei.

—

Reviste:

„Democrația", revista Cercului de Studii al Partidului Național-liberal, an. II, No. 2, cuprinde următoarele interesante articole: *C. M. Sipsom:* „Propunerile partidului Conservator în chestiunea agrară"; *Gh. Adamescu:* „Școala-cazarmă sau cazarma școală?"; *C. Hălăceanu:* „Criza combustibilului lichid"; *C. Sp. Hasnaș:* „Invățământul particular"; precum și un foarte bogat material de *Fapte, Documente* și *Recenzii* în legătură cu problemele dela ordinea zilei.

Un număr 30 bani.

—

— *In „Versuri și Proză"* se fac observații juste — nu însă noui — asupra dramei istorice *„Letopiseți"* de d-l *Mihail Sorbul*. E bine ca părerile cumpătate să fie exprimate cât de des pentru ca să se desființeze legendele a căror primă victimă ar fi poetul dramatic însuș.

In acelaș număr al revistei scriu gânduri amare asupra chipului cum sunt tratate în Capitală revistele din restul țării, din Iași de pildă. Redacția ironizează gasconada literaților din cenaclurile bucureștene, care cred că civilizația românească se sfârșește la colțul bulevardului. O fi ceva în această ironie; decât observăm că unor reviste, deși ieșene, nu li se zice, ca termen pejoratitiv, „revista ieșeană" și că Vlahuță stă lângă Pătârlagele, și totuș Bucureștenii îl revendică...

E chestie de nuanță.

— A apărut o revistă nouă de luptă politică: *„Viața Cetățenească"*, săptămânală, „politică, socială, instructivă și economică".

Un număr 25 bani.

—

Versuri noui publică d-l *Ioan Al. de Lemeny* sub titlul simplu de *Poesii* (Tip. „Mureșianu", Brașov, 1914). In loc de prefață găsim următoarele rânduri ale poetului G. Coșbuc:

„Iubite Domnule Lemeny,

„Am cetit poeziile trimise și mi-au plăcut. Aș crede că ar fi mai bine să aștepți cu publicarea lor în volum până vei avea mai multe. Dar firește, asta nu trebue să te împiedice să le publici, pentrucă o cantitate nici nu ia nimic nici nu dă nimic calității unei opere. Publică-le deci, și cred că vei avea un frumos succes".

Aceasta e prefața; poeziile sunt cântece lirice, câteva de inspirație ocazională și câteva naționaliste. Iată una:

Ce dulce e amorul seara
Când sgomotul a amuțit,
Când teiul scutură din frunze
Și-l vezi atât de fericit.

Un moș bătrân, el stă la pândă,
Intinde mânile de foi,
Și-n taină te binecuvântă,
Pe tine, dragă, pe amândoi...

Din ochii tăi a ta iubire
Și-a ta dulceață depe gură,
Vre-un flutur rătăcit, sau poate
Vre-o pasăre să nu ți-o fură.

Cu mâna îți acopăr ochii
Și buza mea pe-a ta o pui
Si numai teiul să ne știe,
Că el n'o spune nimănui.

Poetul trebue să fie foarte tânăr; de aceea se simte bine uneori influența lui Eminescu și alteori a lui Goga.

Prefața e scrisă cu înțelepciune.

—

Un monument în Ardeal. — La 3 Mai (20 April) a avut loc, în comuna Șiria din comitatul Aradului, inaugurarea monumentului ridicat în amintirea lui *Ioan Russu Șirianu*, luptător sub atâtea aspecte pentru cauza Românilor de peste munți: Ca deputat în Camera ungară, ca director-fondator fl ziarului *Tribuna*, ca secretar general al comitetului nnțional român în timpul campaniei memorandului, ca membru fondator al *Ligei Culturale* și ca membru în diferitele corporațiuni bisericești, școlare și culturale.

Această inaugurare e un prilej de înălțare sufletească pentru Românii de pretutindeni.

—

Cubismul, cu tot sgomotul făcut în jurul lui de câțiva literați și de înșiși pictorii stâlpi ai școlii, nu prea are nici succese materiale, nici morale — la Paris. Avis moderniștilor dela noi.

Așa, cu prilejul vânzării unei colecții pariziene cu mare faimă între cubiști, un peisaj al „maestrului" Metzinger fu vândut cu 700 lei și un altul abia găsi cumpărător pentru suma de 55 lei. Și când te gândești că sunt oameni fără gust, ruginiți, cari să dea pentru madona lui Rafael 3.500.000 lei!

—

Recordul teatrului eftin a fost atins de *Royal Victoria Hall* din Londra, unde s'a reprezentat luna trecută *Lohengvin* de *Wagner*. Locurile cele mai scumpe erau de un *shilling* și locurile populare de două *pence* (ceva mai mult de douăzeci de bani). Opera obținu un succes triumfal; nu se mai găsiau locuri.

Acelaș teatru își propune să continue seria acestui fel de reprezentațiuni.

—

Recomandăm tuturor, bogatul catalog de cărți literare — noui și vechi — ce se trimite gratuit, la cerere, de către librăria editoare: **Neculae A. Petroff**, *Bârlad*.

□ □ □

Anul III — No. 29

FLACĂRA

3 MAI 1914

ABONAMENTE:
In ţară: lei 6 pe an; 7 lei când se achită prin incasator. Pentru învăţători şi preoţi săteşti: lei 5 pe an
NUMĂRUL 10 BANI
TELEFON 41/7

LITERARĂ .·. ARTISTICĂ .·. SOCIALĂ
APARE SÂMBATA
DIRECTOR: CONSTANTIN BANU

ABONAMENTE:
Peste munţi: coroane 8 pe an; pentru preoţi şi învăţători coroane 6.50 pe an
In străinătate: 10 lei pe an
REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA:
Bucureşti
Str. Câmpineanu, 40

CONSTITUANTA

— Desfiinţarea actualelor colegii electorale —

Parlamentul a cărui menire a fost să voteze propunerea de revizuire a Constituţiei s'a disolvat. In treacăt, fie-ne îngăduit să observăm că această procedare ne-a surprins. Cum? Se convoacă colegiile electorale în numele unor anumite necesităţi. Şi, în loc ca aceste necesităţi să slujească numai de paravan realizărilor ce nu e prudent să se mărturisească, parlamentul se dizolvă îndată ce programul pe temeiul căruia s'a ales a fost înfăptuit. Nu ne mai recunoaştem ţara. Descoperim în aceste manopere inaugurarea unui sistem de onestitate politică ce ne pune pe gânduri. Domnule Brătianu, aţi uitat, se vede, că sunteţi prim-ministru la Bucureşti, nu la Londra. Pentru Dumnezeu, reintraţi, cât mai e vreme, în sânul poporului din care faceţi parte.

In Anglia, în adevăr, se procedează aşa. Acolo parlamentele se aleg pe baza unor puncte precise. Şi dacă guvernul cutează să aducă în faţa unui asemenea parlament o chestiune ce ese din cadrul programului în numele căruia s'a consultat ţara, deputaţii au dreptul să-şi decline competinţa; iar dacă deputaţii consimt totuş să facă guvernului concesiunea de a se rosti într'o astfel de chestiune, fapta se consideră ca neonestă şi poporul se crede îndreptăţit să protesteze. Acolo deputatul nu este o ficţiune guvernamentală ci expresia cât mai reală a convingerilor cetăţeneşti. Acolo înţelegem să se procedeze cum a procedat d-l Brătianu.

Dar la noi? Parlamentarul român, — de ce n'am mărturisi-o? — de cele mai multe ori nu înfăţişează o convingere colectivă; uneori el nu reprezintă nici o convingere individuală măcar. Deputaţii şi senatorii noştri, — nu lipsesc bine înţeles nici unele excepţii, — nu sunt decât simpli mijlocitori constituţionali. Mandatul lor nu este un program de idei, ci mai mult un caet de sarcini. Din pricina aceasta deţinătorii unor asemenea mandate, din stimulatori de curente ce-ar trebui să fie, ajung nişte bieţi agenţi de plasare.

Agenţi de plasare, — expresia nu e nici violentă, nici fantazistă. Unde te duci, te 'ntâlneşti cu deputaţi ori senatori grăbiţi să intervie pentru plasarea cutărui alegător sau mulţumirea cutărui elector. Este o înfrigurare curioasă, o grabă ce nu îngăduie nici o împotrivire. Se forţează uşile miniştrilor. Se escaladează, cu dibăcie de adevăraţi acrobaţi, îngrădirile legale ce par inatacabile. Se vânează toate disponibilităţile Statului. Pentru alesul naţiunii nu există nici un *nolli me tangere*. Fiind-că el, în loc să fie firul prin care se propagă, de la periferie la centru, voinţa ţării, nu este de cele mai multe ori de cât canalul prin care se scurge rezerva de favoruri oficiale în toate colţurile patriei.

Şi e fatal să fie aşa. Parlamentarii noştrii nu se aleg în baza unor idei, ci în schimbul unor făgădueli. Du-te dumneata, — om învăţat, însufleţit de idei generoase, doritor să dai o mână de ajutor la dărâmarea monumentului de inepţie naţională, — în oraşelul X. sau Y. sau Z. şi vorbeşte-le cetăţenilor, obosiţi de o noapte petrecută la masa verde, despre colegiul unic, despre expropriere, despre impozitul pe venit. Lumea are să te-asculte nedumerită. Omul totdeauna este nedumerit în faţa excesului de inutil. Unii au să tuşească, alţii au să strănute, mai toţi au să caşte şi chiar să aplaude. Iar la sfârşit, când, încântat de propriul tău entuziasm, vei vrea să te convingi de întipărirea pe care programul tău a lăsat-o în sufletul integrilor cetăţeni, ai să auzi cam răspunsuri de acestea:

— D-l Popescu este pentru expropriere şi colegiul unic cu condiţia ca vărul său Ionescu să fie numit revizor şcolar.

— D-l Georgescu aprobă din tot sufletul revizuirea Constituţiei, «fiindcă, în definitiv, şi ţăranul este om», dar vrea să ştie mai întâi dacă va fi înaintat fratele lui şef de birou la direcţia vămilor.

Cel mai cinic dar şi cel mai des răspuns însă va fi:

— Ideile noastre, domnule, sunt interesele noastre. Prin urmare, dacă ne făgăduiţi că o să vă ocupaţi stăruitor de aceste interese, veţi intra desigur în Parlament, chiar dacă sunteţi contra Revizuirii şi Exproprierei.

AMURG PĂGÂN

Cu freamăt de frunze bronzate
Şi murmur de ape ce curg,
Pe-albastrele culmi depărtate
Pădurile cântă 'n amurg.

Aproape de cer şi de soare,
Adesea pe creştetul lor
S'aşează cununi sclipitoare
Şi cântă toţi brazii în cor.

Dar iată: rupându-şi veşmântul
Năprasnic pe sute de căi
Soseşte furtuna, şi vântul
Nebun hohoteşte în văi.

Şi fulgere repezi se 'ncaier,
Şi trăznetul cade mugind,
Şi toată pădurea-i un vaier,
Şi brazii par demoni fugind.

Priveşte! Cu pletele 'n vânturi
Pădurea se 'naltă la cer
Şi cântă sălbatice cânturi
Cu surle de bronz şi de fier.

Ascultă! In larma pădurii
Ce sbuciumă-al munţilor hău,
E cântecul mare al urii
Ce colcăie 'n sufletul tău!

ORESTE

□ □ □

PLOAE CU SOARE

Un cer ca decorul de teatru
Inundă amiaza de vară
Văzduhul — un ritm de lumină
Filtrată, ferbinte şi clară.

Un nour de ploae târzie
Işi scutură limpedea rouă:
De fiece picur o rază
De-ţi pare că soarele plouă.

Şi 'n aerul fraged, se 'ngână
Răsfrângeri de perle sonore —
Ceva ca un râs printre lacrimi
Fecunde şi multicolore.

Corneliu MOLDOVANU

Unii din aceşti politicieni aleargă uneori până şi la înţelepciunea proverbelor ca să-şi sprijine convingerile. Am auzit chiar noi pe unul din aceştia complectându-şi fraza stereotipă astfel:

— Vorba latinului, domnule: *Primus viviscere*, şi p'ormă *filosofatum est*.

Şi de obicei domnul care dă asemenea sfaturi are cel puţin zece fraţi, veri şi nepoţi cari trebuesc plasaţi pentru isbânda programului guvernamental şi regenerarea ţării.

Prin urmare, Ionescu, Popescu, Georgescu aleg deputaţi şi senatori pentru ca ei sau verii, sau fraţii lor să fie plasaţi; la rândul lor deputaţii se aleg pentru ca Ionescu, Popescu, Georgescu să fie satisfăcuţi. Iar guvernul se găseşte veşnic dator, printr'un pact oarecum naţional, să satisfacă pe Ionescu, Popescu, Georgescu, pentru ca ideile lui să fie înfăptuite de parlament.

Am auzit pe un ministru modern, doritor de bine şi capabil să facă bine, spunând odată:

— Ştiu, X. este un netrebnic... Am auzit că nu e nici tocmai cinstit... A trebuit să-l numesc însă din motive electorale.

Cu chipul acesta, parlamentul, din instrument de control, din adunare a înţelepţilor naţiunei, devine o cauză de selecţiune pe dos, un mijloc de conrupere a moravurilor, un isvor nesecat de transacţiuni nenorocite.

Când începe o campanie electorală, în apele vieţii noastre publice, mai mult sau mai puţin limpezite, par'că se aruncă un năvod uriaş care turbură până 'n adânc tot măricinişul aquatic şi tot noroiul ce în timpuri normale nu se vede. Şi năvodul acesta, după fructuoase aşteptări sau pândiri, aduce în plasa lui, împreună cu o recoltă sclipitoare, şi necurăţeniile ce stagnau la fund. Mulţumită acestei politici electorale, pătrund la suprafaţă elementele rele şi incapabile ale societăţii şi votul ajunge în mâinile alegătorilor un fel de talisman nepreţuit în stare să schimbe, ca 'n poveşti, cerşetori în împăraţi şi schilozi în Feţi-Frumoşi.

Dar de urmările acestor procedee nu suferă numai inteligenţa noastră; suferă şi estetica naţională. Se ridică o serie întreagă de oameni urâţi şi pe dinăuntru şi pe din afară, idealişti însufleţiţi de dilataţie de stomac, nasuri şi obraji congestionaţi de prea multă meditaţie. Aceştia umplu primăriile oraşelor noastre şi căptuşesc cu amploarea lor fotoliile prefecturilor. Ş'apoi ne 'ntrebăm de ce sunt urâte oraşele ţării. Dar viaţa nu este de cât reflexul oamenilor cari o conduc. Tapetaţi un salon cu cristalurile cele mai limpezi şi mai îndemânatec sculptate şi, câtă vreme pe dinaintea lor se vor plimba oameni urâţi, decorul va fi desgustător.

O, nu preconizăm o politică de Adonişi. Suntem însă contra acelei urâciuni interne care pătează cu umbrele şi penumbrele sufletului armoniile făpturei omeneşti şi ale firei.

Vrem mai puţine cotituri şi în gândurile şi în zămislirile noaste. Vrem să nu mai vedem preferindu-se în slujba lucrului public oameni cari fac cu ochiu când vorbesc şi cari, când se uită la tine, îţi dau impresia că pe obraz ţi se prelinge o omidă. Vrem să ne putem bucura cât mai curând că politica a fost scoasă de sub jugul interesului personal şi pusă cu sinceritate în slujba nevoilor obşteşti şi a unui ideal.

Dar pentru aceasta trebue să se frângă mai întâiu cătuşele actualelor colegii. Când interesele egoiste cari ne tiranizează azi se vor topi în marea largă a idealului obştesc, atunci celor ce înveninează azi viaţa noastră publică cu lozinca strâmtă: „Ideile noastre sunt *interesele noastre*", li se va putea răspunde triumfător cu răzbunătoarea deviză: „Interesele noastre de azi înainte sunt *ideile noastre*.»

P. LOCUSTEANU

□ □ □

ŞUERĂ MEREU...

Şueră mereu,
Vântule voinic,
Tu care nu duci
Grijă de nimic,
Tu ce legănat
Dormi pe valul lin
Şi îmbălsămat
Pe potir de crin.

Şueră mereu,
Vântule sglobiu,
Tu care nu ştii
Ce-i un dor pustiu
Incă neadormit,
Stele când apun;
Tu ce nu conoşti
Ce-i un dor nebun
Care-abia-aţipit
Se trezeşte iar
Mai puternic şi
Incă mai amar...

Şueră să văd
Plopii tremurând,
Roua depe flori
Lacrimă picând,
Şi-ascultându-te,
Lin, încetişor
Să mă leagăn iar
Pe aripi de nor.

Să-mi adormi — visând
Cu ochiul deschis —
Dorul cel nebun
In umbră de vis,
Şi — uitată 'n loc,
Largul cercetând —
Jalea inimii
In umbră de gând.

Ada UMBRĂ

MEŞTER

— Noroc neică, şi să trăeşti fiindcă făcuşi cinste.

— Noroc, nene.

— Măi neică, mă speriasem că nu mai am cu ce să trăesc. Pământ nu, *sirvici* nu, bani nu; mă luasem de gânduri că pier. Făcusem un drum pe la Bucureşti să găsesc de lucru, nu găsisem. Aflasem pe o stradă vre-o treizeci de lucrători, făcând pavaj; mă rugasem eu de ei: «Măi vere, da' primiţi-mă şi pă mine în rând cu voi, că doar rumân sărac sunt şi eu»— nu fusese chip; spuneau că trebue să fiu *trecut* dela primăria oraşului. Umblasem după binale, dar nu se 'ncepuse lucrul la ele. Căutasem să intru la făcut de canale, dar nici la alea nu se 'ncepuse. Mă dusesem pe cheiul gârlei, acolo unde se face Senatul acuşi, dar nu m'a primit nimeni. Cei doi franci, cu care plecasem d'acasă, se isprăviseră şi a trebuit să mă 'ntorc mort de osteneala drumului: trei poştii dusu şi trei venitu, şi mort aproape de foame. Nevasta:

— Ai venit, mă?

— Am venit, fă.

— Păi de ce?

— Păi uite aşa! N'am găsit de lucru. Şi boerii nu m'au chemat să le dau câinii la apă!...

— Păi acuşi ce e de făcut?

— Să mai aştept...

Nu m'a lăsat hoaţa de nevastă de cât vre-o patru zile să stau acasă şi iar m'a pornit pe drum.

— Du-te, măăă!... Că arbagic nu-e, usturoi nu-e; basma în cap n'am, fustă n'am; cămaşă n'ai, opinci n'ai... bani n'avem... Copiii cer, eu îţi cer, ţie îţi trebue!...

Un hoţ de perceptor mă tot amăra şi ăla din două în două zile. Dac'am văzut, am plecat iar la Bucureşti după lucru. Nevasta îmi făcuse o turtă mare şi mi-o băgase în traistă împreună cu vre-o opt fire de praz.

Plecasem singur din sat şi, cum s'a brodit, tot drumul l-am făcut singur fără tovarăş. Acuşi de, ca pă drum când eşti singur, te prind gândurile şi mergând haida-hai, haida-hai, ele se deşiră lungi, lungi, împânzueşti drumul cu ele şi-ţi faci fel de fel de planuri. Aşa şi eu, m'am pus pe gânduri, ce să fac, ca să pot trăi în lumea asta, în care e şi atâta bine pentru unii şi atâta rău pentru alţii.

«Măi, da ce-aş păţi, dacă aş zice că sunt un meşter?... că sunt şi eu meseriaş?...»

Judicai toate meseriile. Să zic că sunt... fierar? Te pomeneşti că n'oi şti să călesc fierul cum trebue, şi-oi mânca vre-o trânteală. Văzusem eu pe ţigani cum fac când ascut fiarele plugului, dar de... nu m'am uitat cu stăruinţă şi nici nu i-am întrebat cu gând să le fur meşteşugul.

Să zic că sunt... tâmplar?... Nu ştiam nici sculele cum se cheamă. Şi-apoi sunt măsuri, scoburi, drăcii, pe care n'oi şti

GALATEIA

....Şi Pigmalion, cu dalta, a dat ultima lovire.

Desvelind, superbă 'n aer, tainica-i desăvârşire,
Albă se'nălţa statuia peste soclul de Paros,
Şi'n vibraţia luminii ce curgea vertiginos
Degete subţiri de raze lunecau cu voluptate
Peste liniile curbe şi maestru modelate;
Şi părea că'n minunatul trup de marmură palpită
Toată purpura din soare ce curgea nestăvilită,
Punând sânge şi căldură plasticului trup de lut
Născocit de 'nchipuirea marelui necunoscut
Care dând ideei, forma, şi mişcărei, libertatea,
Dintr'o clipă de vieaţă a creat eternitatea.
Şi cu forma cea mai rară ce-a purtat cândva femeia,
Goală, tremura 'n lumina dimineţii, Galateia...

Galateia!... Vis himeric, bloc de marmură divină,
Imbinare fericită de frumos şi de lumină,
Fantazia născocită de visări dumnezeieşti,
Forma cea mai rafinată către care năzueşti,
Armonii de linii curbe, albe ondulări de forme,
Ţelul patimilor oarbe şi-al sforţărilor enorme;
Câte veacuri de simţire, de gândire şi de vis,
Ca s'ajungă până' la tine câte braţe s'au deschis,
Câte vieţi de muncă brută, câte forţe de milenii,
Câte dalte, câte pânze, câte harfe, câte genii
Năzuind către mirajul veşnic care le-a 'nşelat,
Incercând să te'ntrupeze din neant, s'au sfărâmat...

Ah! Decâteori în noapte ţi-am visat statuia goală
Şi-am simţit că'n al meu suflet mii de veacuri se răscoală
Şi-am deschis spre tine braţe pline de avânt şi dor
Amăgite de mirajul unui trup înşelător.

Şi simţind imperioasă cum în mine urcă seva
In grădini luxuriante, albă te-am iubit în Eva;
Te-am iubit în Sulamita, bruna fică a Iudeiei,
Te-am privit aprins de friguri goală 'n dansul Salomeiei
Cu podoabe reci de idol şi cu sânii tari ca piatra;
Pe o proră de galeră te-am iubit în Cleopatra;
Ne-a purtat pe mare pânza în răsfrângerea luminei;
Te-am cerut aprins de patimi în desfrâul Mesalinei;
Ne-a surprins în bacanale cu bacante, aurora,
Te-am iubit o seară 'n fastul bizantin, în Teodora...

Cine eşti? Din care ţară vii? Şi ce puteri fatale
Mă împing, când pân' la tine e atât amar de cale?
Pentru ce te chem zadarnic, pentru ce mi-e dor şi sete,
Când făptura ta-i miraje, zâmbet şi mişcări cochete?
Pentru ce aspir la tine, când ţi-e sufletul şi ochii
Ca nesigura nuanţă nestatornică din rochii?
Pentru ce atâtea doruri către tine îşi iau drumul
Când de roze ţi-este trupul, iar iubirea, ca parfumul?
Şi când dulce-mi stai în braţe, ori lungită pe divane,
Când al tău sărut mă'nşală, când dorinţele sunt vane,
Pentru ce, urmând pornirea ce în sufletu-mi s'aprinde,
Să'ntind braţele spre tine şi să nu te pot cuprinde?

Şi cum stai de-asupra vremii rece şi nepăsătoare,
Revărsând asupra lumii glaciala ta splendoare,
Când în tine porţi enigma, ce pe veci o poartă sfinxul,
In zadar te cântă lira şi te chiamă 'n van sirinxul
Evocându-te 'ntr'un cântec secular şi monoton...

Taina ta pieri cu dalta marelui Pigmalion!

Mircea Dem. RĂDULESCU

---

să le fac. Stric blănile şi oi păţi şi vr'un bucluc de judicată...

Ia să mă fac... zidar!... La zid ce mare lucru e? Pui cărămida drept, păzind-o să nu vie rost peste rost; atârni un pietroi de o aţă, ca să duci zidu drept în sus; chiorăşti ca pe puşcă în lungu zidului, ca să nu fie borţos sau flămând într'o parte, iei var sau pământ cu canciogu şi... lala-la-lai toată ziua, cânţi şi strigi din când în când: var, băeţi; cărămidă, băeţi şi... eşti meşter zidar!

Intrai în Bucureşti cu planul făcut gata: să zic că sunt zidar. Plecai prin binale. Acolo zidari erau talieni, nemţi şi ţigani. Mai zdrenţe de oameni ca ţiganii n'or fi pe lume. Mai puturoşi şi mai scârboşi ca ei, nu se mai găsesc alţii. Mă uitai la felul cum lucra fiecare. Talienii cu pipele în colţul gurii, cu pălăriile strâmbate şi puse pe-o parte a capului cu gust, ciocniau cărămizile şi le aşezau pe zid de par'că erau de acolea. Un ţigan mustăcios făcea şi el pe zidarul. Patrucinci ţigănci se'nvârtiau pe lângă el, ba dându-i var, ba cărămidă, ba aprinzându-i luleaua, ce te trăsnia a scrum împuţit cât de colo. Gaşperu cu deştili încârligate, fudul şi umflat ca un curcan primăvara, striga:

— «Aida cu varu!... Aida cu caramida.. ca sta zidaru dân lucru!...»

Adică eu să nu fac zidărie, barim ca cioroiul ăsta?... Imi tai mâinele de n'oi face!... Mă dusei la antiprinor înfipt.

— Domnule, n'ai nevoe de un meşter?

— Ce meşter?

— Zidar.

— D-ta zidar?

— Eu zidar.

Se uită la mine, mă văzu cu nădragi, cu cojoc şi mintean peticit... In sfârşit, cum zice vorba: «Gol pistol», ori: «Imbrăcat prepeleag».

— De aşa zidari n'avem nevoe.

— De ce, domnule?

— Pentru că nu ştii.

— Eu, domnule?

— Tu, domnule!

— Mă domnule, nu te uita la trenţe, uită-te la cine-ţi vorbeşte din trenţe!... Eu sunt zidar de colţ... Eu, domnule, am avut şi 15 lei pe zi la noi la ţară...

— D-ta?

— Eu!

Văzui că îndrăsneala îl făcu să-mi zică «dumneata».

— Păi atunci de ce nu eşti îmbrăcat mai bine?

— A ha!... zi ăsta e cusuru?... Vreai să mă vezi cu ceas la brâu, cu vărgături de papalete, cu genuchii plini şi roşii de praf de cărămidă?... Păi bine, domnule, de ce uiţi că eu sunt ţăran?

— Bine, atunci, să vii mâine... dar cât ceri pe zi?

— Ca să mă vezi întâi cât pot, îţi cer puţin de tot: şase lei.

— Bine, să vii mâine.

— Bine domnule, am să viu mâine.

Şi am plecat. Până seara am mai fost la vre-o patru binale, lăudându-mă cu meşteşugul meu de bun zidar, zidar de colţ.

Un antiprinor dela o bina mă luă la rost:

— Carnetu de meşter...

— Ce carnet, domnule! Ăsta mi-e carnetu—şi-i arătai palmele.

— De ce n'ai carnet?

— Pentru că n'am; da' adică, carnetu lucrează bine, ori meşteru?... Lăsaţi-mă în pace, domnule, cu mofturile dumneavoastră!...

Seara, la un han, mă'mprietenii cu un golan; n'avea nici el de lucru, şi umbla de vre-o trei zile flămând prin Bucureşti. Sărăcia îl făcuse şi pă el să se ia de gânduri:

— Ştii ce— îmi zise el — hai să zicem că suntem olteni, şi să ne băgăm cu co-

FIGURI CONTIMPORANE

„Cei cari vin târziu"

Una din pânzele cari au avut succes la Salonul francez din anul acesta este: «Le retardataires», a lui Albert Guillaume.

O reproducem aci nu numai fiindcă este o lucrare de artă ce merită să fie cunoscută. O reproducem mai ales fiindcă subiectul care a inspirat pe artistul francez este de actualitate și la noi. «Cei cari vin târziu» și turbură cu întârzierea lor tihna artistică a celor veniți la vreme, își recunosc patria în România ca și în Franța. Și, după cum se vede din această ilustrație, în Franța ca și în România, întârziații sunt pururea locatarii celor dintâi locuri, ca o dovadă că Evanghelia are dreptate când spune: Cei de pe urmă veniți, vor fi cei dintâi.

șurile... N'avem nădragi oltenești, dar nu s'o băga de seamă, ne-or primi ca olteni..

— Ce olteni, mă — i-am zis — să strig eu de colo până colo: «peș-peș; cherb-cherb; iaurt-caimăcel» și să mă bată vardiștii că'nșel la cântar? Eu sunt zidar!

— Păi atunci fă-mă și pă mine zidar— zise el.

— Iaca na, parcă-i lucru mare și treaba asta! Haida, de azi 'nainte zidar să te cheme! In numele tatălui și al fiului și al sfântului duh!...

I-am zis ca la botez!

— Mâine, să zici că ești un vechi lucrător al mieu. Că ai lucrat sub comanda mea sute de binale — și să-mi zici: meștere... Auzi?

— Auz.

— Că altfel nu te iau la lucru cu mine...

— Așa am să zic... Da' dumneata ești zidar cu bună seamă?

— Eu, mă? Păi adică tu crezi că nu sunt? Vai de tine secătură! Păi eu sunt zidar neam din neam... Bătrânul a căzut de pe coșul unei case, drept pă vatră, în căldarea cu mămăligă!... Și-a și opărit o toană. Tată-meu a căzut de pe zidul bisericii drept în brațele priotesei... Eu, de mic-mititel, cu canciogu iurei-tleașc, am zidit mereu... Ei, da' tu te miri, că de ce-oi fi așa jerpelit?... Am dat și eu de-o belea, ca tot creștinu.

— Mare?

— O-ho!... Cât tine de mare. Acolo mi-a și rămas carnetu de lucrător...—Și-mi veni un gând să torn prostului ăstuia o minciună, care să-mi aducă și bine pe-o parte și puțin rău pe alta.

— Ce-ai pățit, zău?—stărui el.

— Mi-e că spui la cineva și e stingere... îl mai înfierbântai eu cu vorba.

— Ferească D-zeu, nu spui...

— Uite ce, da' să nu spui... Mi-am omorît nevasta... am prins-o cu ibovnicu.... Am făcut un an osândă și mi-a luat dreptu să port carnet... da' meșter ca mine mai rar! Stăi să vadă ei lucrul meu și—lasă! Tu să taci și ai să fii lucrător cu 4—5 lei pe zi.

— Tac.

Eu mă gândiam: zevzecul ăsta o să ție deocamdată secretul în el, dar o să șoptească: «E-he, ăsta e zidar mare, da' are el un cusur!» și toți o să-l întrebe și el legat cu mine, n'o să spuie și toți o să sfârșească prin a avea credință în meșteșugul meu. Pe dealtă parte, el o să aibă frică de mine, că de m'o spune, îl altoiesc c'o muchie de ciocan, și-l suflu după lume... Și-apoi și dacă o spune, o să spuie târziu de tot, când eu am învățat meșteșugul și când voiu putea să trăesc oriunde.

L-am lăsat în credința asta. Dimineața am plecat cu el după mine prin binale...

— Un meșter și un lucrător...

— Nu e loc!...

Dacă am văzut, m'am dus întins la cel ce-mi spusese: să vii mâine.

— Uite domnule, mi-am găsit și un vechi lucrător al meu... Nici el n'are de lucru...

— Domnule, zău, nu putem azi... Vreau să dau afară pe gașperul ăla, da'... să vii mâine...

— Bine, domnule, vin și mâine.

Am plecatără iar amândoi.

— Meștere, încotro o luăm?

— Hai să ne 'ntindem cu burta la soare...

— Păi ni-e foame...

— Și dacă; până mâine dimineață avem destul timp să răbdăm!

Nu mai zise nimic. Plecarăm prin mahalale. Tovarășul meu se opri la o poartă unde erau vre-o două-trei cocoane la sfat.

— N'aveți ceva de lucru?—le 'ntrebă el.

— Da' ce știți d-v. să faceți?

— Orice!—sării eu cu gura.

— Cum orice?

— Orice, coconiță,—stărui și el.

— Știți să faceți uluci?

— Noi? D'apoi asta-i meseria noastră, întării eu.

— Atunci veniți încoace.

Și am intrat după cocoană, într'o curte mică, ca de zece pași. Ne arătă pe ici, pe colea, niște mici reparații, vre-o 70—80 de scânduri de bătut.

— Cât dați, coconiță?

— Cât cereți?

— Păi, opt lei.

— E mult.

— Dar cât?

— Cinci lei.

— Noroc să dea Dumnezeu!... Să dați și câte un rachiu.

— Dau.

— Aduceți cuie și scânduri.

— Păi nu vă duceți să vă luați sculele?

— Nu ne mai ducem coniță, că stăm departe... Găsim p'aici vre-o muchie și... gata.

Cocoana începu să se cam îndoească de meșteșugul nostru.

— Zău, știți dulgheria?

— Noi, coniță? Vai de noi! Păi suntem meșteri, cari pot face scule, nu numai lucruri cu ajutorul sculelor!... Meșterul lucrează, coconiță, nu sculele.

Uite, ia d-ta un camion și hai să-ți încarc sculele mele și să vedem faci ulucile cu ele. Dar mie, dăm cuie și blăni, și mă prinz că și cu un pietroi îți fac ulucile.

Cocoana se încredință iar, trimese servitoarea să cumpere două chilograme de cuie și pe noi ne duse la o magazie să luăm d'acolo niște șipci ce le avea luate mai dinainte. Cărarăm șipcile, ne apucarăm și îndreptarăm cum trebuia bulumacii, mai băturăm pe lângă ei pietroaie, ca să-i înțepenim, puserăm câte un laț pe unde trebuia și, când ni se aduse cuiele, începurăm:

— Mă, pune șipca drept... bate-o în cap să mai intre în pământ ca să rămâe în linia aței, să fie toate de-opotrivă... Ține — și dam: tranc-banc în cui, cu un toporaș cu care cocoana spărgea retezăturile de lemne ca să facă țăndărele de sobă.

Se făcea uluca de ne miram și noi.

Pe la nămiez o deterăm gata.

— Bravo, băeți, nu credeam.

— Rău, coniță; noi suntem meșteri.

— Vă credeam că sunteți țărani proști și vă lăudați.

— Și mai rău, coniță, pentru că țăranii nu sunt proști pe toate părțile, ci numai pe câte-oparte.

Cocoana ne dete șase franci.

— Vă mulțumesc, băeți, că ați fost

oameni cinstiţi... Douăzeci de lei mi-au cerut unii, şi le-am dat 15 lei şi n'au vrut.

— I-auzi, mă,—zisei eu ghiontind pe tovarăşul meu. Dar îmi luai seama şi o dresei.

— Ce hoţi şi meşterii dela Bucureşti, coniţă !

Plecarăm. Scosei şi dădui tovarăşului trei lei şi oprii şi eu trei.

— Vezi, mă ?

— Văz, meştere.

Am umblat până seara să mai găsim vr'un chilipir de lucru, dar nu s'a putut... A doua-zi ne-am sculat de dimineaţă şi hai la bina... Antiprinorul nu venise încă. Intrebăm noi de el, lucrătorii începură să ne spuie :

— Râde de d-v. ! Nu vă crede meşteri.

— Aşa ?! Păi adică m'a ţinut trei zile cu vorba ! Stăi, că-l fac eu să mă pomenească ! Haide după mine, mă ! — şi plecarăm.

— Ce ai de gând, meştere, să-i faci ?— întrebă tovarăşul.

— Ce să-i fac ?

— Să nu mai faci vre-o nefăcută să intru şi eu în bucluc...

Mă umflai de râs. El ţinuse minte minciuna cu omorul şi acum căuta să se păzească. Zisei aşa, cum i-ai da să 'nţeleagă, că ce am de gând să-i fac, o să fie grozav.

— Nu-i fac nimic !

Da' el tot fricos :

— Păi dacă nu-i faci nimic, de ce te lăudaşi că-i faci ?

— Bine, zevzecule, trebuia să ne lăsăm să râză ăia de noi acolea în faţă ? In dos zică ce-or pofti, da' în faţă n'aş fi răbdat, aş fi altoit vre-unul şi poate că nu se mai scula !

Tovarăşul meu rămase şi mai înfricoşat. Ca să mă îmbuneze pesemne zise :

— Dar dacă lucrătorii ne-or fi minţit ?

— Aşa poate să fie. Şi mă gândii că şi asta s'ar putea.

— Mă, ştii ceva ?... Hai să ne 'mbătăm niţel, ca să avem poftă de harţă, şi să ne întoarcem îndărăt.

El nu prea vrea. Eu mă răstii la el :

— Haide !... De nu ne-o primi, i-om trage doar o 'njurătură...

— Pentru o înjurătură nu e belea mare, da' să te opreşti numai la ea.

— Numai, dacă ţi-e frică de bătaie.

— De, şi bătaia e rea.

— Prostule, par'că eşti oală să te spargi ! Ce e ? El dă, tu dai şi asta e. Dacă te-a răsbit o rupi de fugă să scapi; dacă l-ai răsbit o rupe el de fugă să scape !

Ne duserăm la un han. Băurăm drojdie. El nu prea vru să bea. Plecarăm trăsniţi la bina. Dedeparte începui să strig :

— Hei, domnule, ţi-a sosit meşteru şi lucrătoru... Noroc să dea D-zeu !

— Noroc, meştere, noroc !

— Ei, ce gând ai ? Reteaz'o, intrăm în lucru, că vreau să ştiu ?

— Să intraţi.

— Şase lei eu ?

— Şase.

— Patru lei lucrătoru ?

— Patru.

— Noroc să dea D-zeu !

— Noroc.

— Desbracă-te, mă, şi hai după mine. Incepură toţi să se uite la mine ca la altă aia.

— Cazi după schelă, domnule...

— Eu... pe schele m'a făcut mama !... M'am suit sus.

— Cărămidă şi var !... Ia canciogu în mână, mă, şi toarnă ici să pui cărămida drept ca să dau cu puşca... Aşa !... Una !... Pune ! Şi-alta... gata...

Tovarăşul punea varul şi eu aşezam cărămizile, căznindu-mă să le pui drepte ca şi talienii. Unii din cei vechi începură să râză; eu le tăiai prafu :

— Mexina !... Nu râdeţi, că vă asvârl de sus de-a raca-baca !... Scurt ! — N'a mai râs nimeni.

Pe la nămiez m'am pomenit desbătat de-abinele. Trăsei cu urechea şi auzii :

— Se cunoaşte după beţie că e meseriaş ! Beţia îl face aşa golăneţ, dar aminteri pare om al dracului !—Am tăcut muche. Ei nu ştiau că şi sărăcia te lasă gol tot ca beţia. Două-trei zile m'am făcut beat, ca să se puie greşalele pe socoteala beţiei, da' mă uitam cu ochii de mi se părea că găuresc şi cărămida. La trei zile m'am simţit zidar. Antiprinoru mi-a suit preţul la opt lei pe zi şi lucrătorul şase... Am luat bune parale. D'atunci am rămas zidar sadea. Am priceput că în lume îndrăzneala face multe parale. Da' cum s'a brodit : aici şi beţia a făcut ceva : mi-a slujit de carnet de meseriaş !... Acuşi mă gândesc, să nu mă puie dracu la cale să îndrăgesc beţia, că ar fi stingere. Tovarăşul meu e şi el zidar şi nu vrea să se mai despartă de mine... Şi uite, aşa am învăţat eu meşteşugul. Iţi mulţumesc de cinste, neică.

— N'ai pentru ce...

— Să ne vedem în bine...

— Amin !

I. C. VISSARION

□ □ □

O VIAŢĂ

Visam într'o grădină fermecată —
Când paşi mărunţi foşniră pe nisip...
O zână mi-apăru cu vesel chip,
Şi inima 'ncepu svâcnind să-mi bată.

Ca 'n basme! Luni de tainică iubire!
Săruturi lungi şi multe adorări!
In loc de vorbe, calde 'mbrăţişări,
Dorinţi ghicite numai din privire...

Dar proza hâdă ciocăne 'n fereastră...
Işi stinge basmul luna lui albastră
Şi fericirea-aripele-şi desface...

Azi, zâna bate străzile, sihastră,
Eu rătăcesc prin munţi, să aflu pace,
Şi praful s'a ales din vieaţa noastră...

B. NEMŢEANU

□ □ □

„CONTIMPORANII"

Sunt trei categorii de oameni cari alcătuesc ceeace numim o epocă istorică.

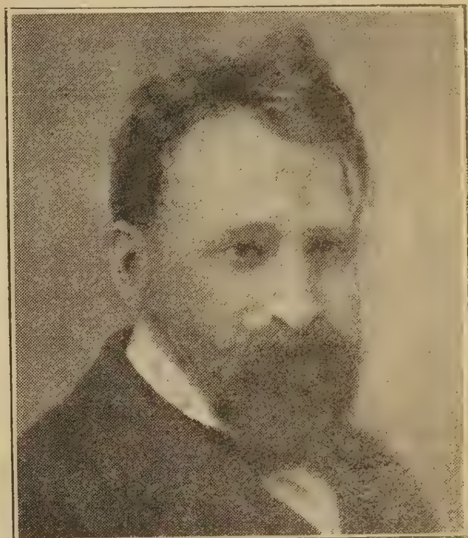

D-l Pompiliu Eliade

Mai întâi sunt... «morţii». Ce sunt morţii ? Sunt trei pătrimi din cei cari trăesc. Sunt cadavre minunat păstrate cari nu mai au decât formele sau înfăţişările exterioare ale vieţii. Nu trăesc decât din descompunerea trecutului. Ei reprezintă pe cei cari au fost. Pentru cercetătorii cu luare aminte, vieaţa păstrează multe minuni. Tot astfel cum într'un muzeu cu figuri de ceară, suntem foarte miraţi văzând dela primii paşi, chipuri artificiale cari reprezintă atât de straniu fiinţi vieţuitoare, un general din vremea imperiului, un ziarist destul de cunoscut, un grup în fund reprezentând mersul la moarte al reginei Maria Antoineta, sau un spectacol dintr'un circ roman... Sunt atât de expresivi încât nici nu observi că le lipseşte graiul sau mişcarea... Incetul cu încetul, tăcerea care domneşte în jurul tău îţi pare firească, nu te mai gândeşti la vieaţa reală din afară, ci înaintezi pe nesimţite printre aceste fiinţi cari ţi se arată ca făcând parte din lumea ta, abia răsufli ca şi cum ai voi să le ceri ertare că nu eşti de ceară ca şi ele.

Deodată, în momentul prielnic, tocmai când erai cu totul învăluit de tihna acestui cimitir fermecător, faci un pas greşit şi te loveşti de un corp omenesc, pe care din depărtare îl luai drept una dintre podoabele acelui muzeu... simţi o tresărire, auzi o voce : «Pardon...» Uite ! întâlneşti acum şi o fiinţă vie !... Şi tresari faţă de această simplă constatare că se găsesc fiinţi vieţuitoare !...

Tot astfel, vieaţa noastră a tuturor seamănă cu un vast muzeu, Grévin, — de unde nu mai eşim — în care se reprezintă numai istoria şi din istorie mai întâi epoca imediat precedentă... Credem că trăim în 1914 şi suntem înconjuraţi în cea mai mare parte, de oameni cu sufletul din 1880, din 1850... Din când în când, în chip neobicinuit, câte o fiinţă vieţuitoare... ţinând în adevăr de epoca noastră. Mai întâi ne stinghireşte, îi suntem recunoscători în urmă că am întâlnit-

pe calea noastră. «Morții» sunt «cărvunarii» hospodarului Ioniță Sturza, sunt mai toți boerii cari alcătuesc Adunările extraordinare sau cele ordinare ale Moldovei și ale Munteniei, sub preșidenția generalului Kisseleff...

In al doilea rând, vin acei ce reprezintă vieața însăși, fabricanții «actualității», acei cari sunt «adevărata expresie» a unei epoci, care o definesc și o umplu; acei ce pot și cei ce înfăptuesc, cei cari fac ca patria s'o propășească cu un pas, înaltele personalități de cari atârnă soarta omenirii de azi și, în parte, aceea a generațiilor viitoare; ideile nu sunt ale lor întotdeauna, dar le au în sânge și le îndeplinesc...

Ei sunt oamenii cei mai caracteristici dintr'o epocă, cu toate că nu sunt nici cei mai numeroși, nici întotdeauna cei mai interesanți...

In sfârșit, vin acei... cari nu există încă, din punct de vedere istoric... Cei cari, singuratici și anonimi, cugetă, cei cari nu înfăptuesc încă, cei cari cercetează, cei cari se joacă, cei de-abia veniți pe lume...

Tineri sau bătrâni — căci numărul anilor nu desparte întotdeauna aceste vârste psicologice—ei privesc cu nedumerire scurgerea vremii și simt încolțind în creerul lor sămânța viitorului, singura care prețuește...

Aceștia sunt visătorii, senini și încrezători... Alături și mai presus de oceanul trecutului, care roade cu dinți nenumărați țărmurile pământului care se numește «clipa de față», ei sunt ca bolta albastră, unde se alcătuesc și se perindă norii purtători de roade... Πάντα ῥεῖ.

Dacă «morții» alcătuesc elementul cel mai numeros al unei epoci, dacă «oamenii de acțiune» alcătuesc pe cel mai caracteristic, «visătorii» sunt de netăgăduit, ceea ce e mai essențial și mai minunat în istorie. Putem învăța ceeace a fost, vedem desfășurându-se în jurul nostru, la fiecare pas, aceeace este; ce va fi, ne scapă și totuș acest viitor va înfrânge, de sigur, și întreg trecutul și actualitatea. In scurgerea veșnică a vieții, acesta e singurul lucru în adevăr însemnat... Să nu lăsăm la o parte deci nici unul dintre aceste trei elemente: să studiem pentru fiecare epocă pe cei despre cari istoria obicinuește să vorbească—«oamenii zilei»—și pe cei despre cari nici nu se pomenește... «cei de eri» —«cei de mâne». Nesocotiți ce suntem! Nu avem în vedere de cât «operile mari» cu cari dăruesc oamenii puternici, în vremea lor, țara în care trăesc și nu ne îngrijim nici de cugetătorul care samănă idei, nici de tinerimea ursită să primească într'o zi aceste idei. Acea zi se împlinește mai curând decât socotim; «visul» se schimbă repede în realitate; puternicii de mâne nu sunt decât tinerimea de astăzi... Și simțim cum se destramă sub degetele noastre operile mari pe care le-am admirat o clipă și cari trebuiau să dispară fiind șubrede — căci erau omenești...

Pompiliu ELIADE
Profesor la Universitatea din București

NOTELE SAPTAMÂNEI

Bustul lui Gh. Panu. — Semănător în redingotă. — Idei sau grăunțe. — Demisia soților Bulandra din Teatrul Național, — Incendiul dela Luvru

Intr'una din admirabilele scrisori, cuprinse în volumul *Dreptate*, al poetului Vlahuță, am citit următoarele rânduri:

„Eu nu scriu decât pentru tipar, — după cum tu, care ești plugar, nu semeni decât în arătură și nu ți-ar veni să arunci o mână de grâu în drum, ori cât ar spune vrăbiile, pentru asta, că ești cel mai cârpănos și mai necioplit dintre agricultori."

Mi-am adus aminte de aceste gânduri când am văzut bustul lui Gh. Panu. Și atunci am înțeles că comparația poetului nu poate fi valabilă ori când. Dovadă: bustul lui Gh. Panu. Cu poalele redingotei ridicate într'o mână și cu mâna cealaltă aruncând semințe sau... grăunțe pe o potecă nisipoasă a Cișmigiului, — așa a revenit printre noi, în bronz, Gh. Panu. «Tu, care ești plugar, nu semeni decât în arătură» — spune poetul. Gh. Panu, care nu e plugar însă, nu e ținut să respecte asemenea reguli banale. El poate să semene, și... în nisipul Cișmigiului.

Dar dacă Gh. Panu n'a fost plugar, de ce fantazia amicilor săi l'a închipuit semănând? Pe cât se pare, din cât ne lasă a înțelege inscripția de pe monument, fiindcă defunctul a fost un *semănător de idei*. Foarte bine. Dar atunci dece postura aceea atât ridiculă? De ce în redingotă? Semănătorii poartă redingotă? Și de ce cu poalele redingotei sumese, ca fustele unei jupânese care deretică prin casă? Ce, ideile stau în poalele redingotei? Ș'apoi ce sunt ideile? Grăunțe?

Iată atâtea întrebări ce m'au chinuit pe când, la inaugurarea monumentului, părintele Avramescu, cu glasul său superb, oficia slujba divină, având la stânga o măreață coroană oferită de «Uniunea Evreilor pământeni». Și privind într'una gestul acela umoristic, am avut de-odată impresia că eu și ceilalți prieteni sau admiratori ai lui Panu nu eram decât niște pui de găină sau alte animale domestice cărora defunctul sărbătorit, ca o babă ce-și iubește poiata, le aruncă din poala redingotei grăunțe, strigându-le cu glas de bronz:

— Puuii mamii, pui-pui-pui! Puuii mamii pui-pui-pui!

Pietatea este, desigur, un sentiment vrednic de admirație. Cu o condiție însă: să nu fie ridicolă.

Și pe mine monumentul lui Panu mă face să râd. Este ceva baroc. Cu toate acestea, d-l Hălăceanu s'a îmbrăcat în redingotă și joben ca să primească, în numele orașului București, acest monument.

— Ei, ce era să facă? Vorba Românului: calul de dar nu se caută la dinți.

Ba se caută. Trebue să se caute. N'o să-mi întrețin o herghelie de cai știrbi de dragul prietenilor și al proverbelor române. Ș'apoi primăria Capitalei nu e datoare să primească ori ce monument i se oferă. Să fim pioși; dar să fim și inteligenți; să avem și puțin gust artistic. N'o să-mi așez în salon o mătură, numai fiind-că acest simbolic obiect de artă mi-a fost dăruit de un prieten.

Ar fi bine ca pe viitor nici un monument să nu se poată ridica pe străzile, piețele sau în grădinile noastre publice, fără ca planul lui să fie decuvreme aprobat de o comisie de oameni competenți. Bine înțeles, această comisie pricepătoare de artă se va putea alcătui chiar din băcani, meseriași și medici. Pentru a corespunde vremei democratice în care trăim, nu văd de ce nu s'ar adăoga și un măcelar. Cu nici un preț însă, nu va trebui să intre în ea artiști.

*

D-na și d-l Bulandra au demisionat iar din societatea dramatică. Desigur, pentru Teatrul Național este o pierdere.

L. Sturdza-Bulandra

Pentru artiștii demisionați însă această pierdere devine un câștig sau, mai exact, o serie întreagă de câștiguri. Și între interesul teatrului și interesul personal, bine înțeles că cel din urmă trebue să primeze.

Pricina demisiunilor este: măsura direcțiunei de a interzice artiștilor Teatrului Național să mai dea reprezentații în provincie pe socoteala lor. Desigur, această măsură trebue susținută în ceeace privește Teatrul Național, dar poate fi și combătută, — în ceeace privește pe artiști.

Poate fi combătută fiind-că artiștii noștri cei mai buni nu câștigă îndeajuns, nici în raport cu trebuințele lor, nici potrivit meritelor lor. Prin urmare, ei simt nevoia să alerge acolo unde admiratorii le es mai cu plin în cale. Trebue susținută însă în acelaș timp măsura direcțiunei din punct de vedere al prestigiului Teatrului Național și al unității în activitatea acestei instituții. Este incontestabil că, dacă bunul renume al primei noastre scene l'au creat diferitele generații de artiști mari cari au făcut-o să strălucească cu talentul lor, autoritatea individuală a artiștilor de azi

Tony Bulandra

este, în bună parte, reflexul prestigiului instituţiei. Prin urmare un artist al Teatrului Naţional, când pleacă să joace în provincie, duce cu el ceva din bunul renume al scenei căreia aparţine. Este firesc, dar, ca direcţiunea teatrului să revendice răspunderea şi, deci, conducerea acestor expediţiuni artistice.

Iată dar o împrejurare în care judecătorul imparţial are să se rostească într'o cauză în care fie-care parte are dreptate. Tribunalul, prin urmare, dă câştig de cauză ambelor părţi, aprobând şi măsura direcţiunei şi demisiunea soţilor Bulandra.

Cu toate acestea, demisiunile artiştilor are de astă dată un înţeles oarecum ciudat. Dacă nu mă 'nşel, soţii Bulandra au mai demisionat odată. Dar atunci cum se explică această a doua demisiune? Ştiam că *non bis in idem*. Şi mai ales ştiam că nu se poate renunţa de două ori la un singur loc.

Pentru ca actorii noştri de seamă să nu mai fie expuşi pe viitor la situaţii atât de încurcate, ar fi bine să se ia măsuri serioase ca artiştii demisionaţi odată din societatea dramatică, să nu mai aibă dreptul să demisioneze a doua oară.

*

Luvrul a ars din nou. Se vede că este o justiţie imanentă a lucrurilor şi mai ales a... mătăsăriilor. Poetul Anghel a fost, dacă nu despăgubit, cel puţin răzbunat. Ne pare bine!

Se ştie că acest delicat poet a fost una din victimele cele mai greu încercate ale întâiului incendiu de la Luvru. Cu acel nenorocit prilej, flacările i-au mistuit toată biblioteca, un roman inedit, poezii şi nuvele inedite. Nici chiar tualetele muzei sale nu au fost cruţate de acel îngrozitor dezastru. Poetul Anghel a dat în judecată atunci pe patronul Luvrului. Şi ast-fel d-l Moisescu a intrat în literatură fără ca d-l Anghel să poată pătrunde în comerţ. Fiind-că d-l Moisescu n'a vrut cu nici un preţ să recunoască dreptatea poetului.

Şi cum era s'o recunoască? D-l Anghel cerea să fie despăgubit pentru operile distruse. D-l Moisescu l'a întrebat atunci, probabil, câţi metrii i-au dispărut. Şi convorbirea trebue să fi urmat cam astfel:

Poetul Anghel (răspunzând supărat): Câţi metri? Talentul nu se măsoară cu metrul!

D-l Moisescu: Talentul? Ce e aia? Postav sau mătase?

Avocatul (silindu-se să lămurească pe negustor): Talentul domnule, este un fel de dantelă, un fel de Bruxelles...

D-l Moisescu: Bruxelles? Aha, cunosc... Este o dantelă foarte scumpă... 40—60 de lei metrul... Adu factura, — şi plătesc tot după factură...

In sfârşit, ce să mai lungim vorba, nu s'au putut înţelege. Şi ast-fel, poetul Anghel a rămas până azi păgubit.

Pe cât se pare însă, paguba poetului nu l'a prea fericit nici pe d-l Moisescu. Dovadă: al doilea incendiu. Blestemul d-lui Anghel îl urmăreşte. Şi ast-fel, mătăsăriile îi înconjură prăvălia ca o imensă tunică a lui Nessos, veşnic în stare să aprindă rafturile ce vin în atingere cu ea.

CRONICARUL DÂMBOVIŢEI

CARŢI NOUI

La Roumanie au XIX-e siècle: *Les trois présidents plénipotentiaires (1828-1834)*, de *Pompiliu Eliade*, ancien élève de l'Ecole Normale Supérieure, Professeur de Littérature Française à l'Université de Bucarest. Librairie *Hachette et C-ie*, Paris, 1914.

Dacă lucrarea d-lui Pompiliu Eliade de curând apărută nu ar fi decât studiul savant şi minuţios al unora dintre cei mai interesanţi ani anteriori Revoluţiunei în Principate, nu am avea căderea să ne ocupăm de ea în cadrul acestei rubrici; am găsit însă că poate fi privită sub aspecte care o deosebesc cu totul de cercetările reci şi, pentru marele public, rebarbative ale savanţilor „istorişti" ce păşesc grav pe sute de documente în căutarea preciziunii asupra celor mai neînsemnate fapte din trecut.

La Roumanie au XIX-e siècle este încercarea de a adăuga o nouă legătură la legăturile sufleteşti pe care le avem cu „sora noastră mai mare", Franţa.

Socotind că necunoaşterea reciprocă este principala cauză a despărţirilor trecătoare între Franţa şi România, d-l P. Eliade şi-a luat însărcinarea de a lămuri Francezilor sufletul României de astăzi prin înceata lui formaţiune în decursul celui de al XIX-lea veac. Opera e cu atât mai importantă cu cât Francezii găsesc în expunerile eruditului nostru profesor imaginea clară a rolului avut de către ei în această formaţiune şi au prilej să se apropie de noi cu prietenia caldă, înduioşată, — prietenia cu care revedem copacii mândri din grădina părintească pe care, vlăstari mărunţi, i-am sădit, cu mult în urmă, noi înşine. Astfel ei ne recunosc şi ne înţeleg şi ştiu că nu am uitat; când conducerea popoarelor se desprinde din ce în ce mai mult din firele încâlcite şi uneori imperceptibil de fine ale diplomaţiei pentru a trece în chip făţiş în rândul celor ce cugetă şi simt fără misterioase sinuozităţi, cercetările istoricului studios, pătrunzător şi calm au mai mult decât însemnătatea unui gest politic oarecare la masa verde a diplomaţiei care ştie să disimuleze şi să uite.

De altfel nu e pentru întâia oară când opinia publică franceză întâlneşte numele d-lui P. Eliade în fruntea unei încercări de asemenea preţioasă luminare a ei; chiar în timpul evenimentelor balnice cea mai luminoasă apărare a punctului de vedere românesc a fost făcută într'o documentată broşură tot de către d-l P. Eliade; e un mod de a-şi îndeplini datoria cetăţenească faţă de Patria care cere tuturora să fie veşnic luptători sub drapel, pe orice câmp de luptă, cu orice arme. Şi e ceva mişcător şi de o înaltă frumuseţe morală activitatea d-lui P. Eliade pentru execuţia ultimei sale lucrări: bolnav şi obosit, departe de ţară într'un orăşel în care alţii caută numai odihnă şi uitare, nu avea alt gând decât să desăvârşească în culori cât mai exacte şi mai vii icoana sufletului patriei sale pentru ca străinii şi ai săi să înveţe a o cunoaşte, a o înţelege şi a o preţui mai mult.

Valoarea istorică a studiului d-lui P. Eliade asupra ocupaţiei ruseşti dintre 1828 şi 1834 stă în bogata, minuţioasa şi exacta sa documentaţie din isvoare în mare parte inedite sau nececercetate, iar valoarea sa literară stă în eleganţa cu care scriitorul s'a desrobit de povara acestei îmbelşugate documentări; pe d-sa documentele şi notele din josul paginilor, nu l-au paralizat, căci n'a ţintit numai la desfăşurarea unei erudiţii sterile; s'a înălţat dela documente la spiritul lor şi dela portrete la spiritul vremii. De aceia cititorul nu e împiedecat nicăirea de fapte care nu exprimă nimic şi caracterizările psihologice au toată amploarea unei viziuni de roman social; aceste caracterizări sunt însăşi preocupaţiunea sa fundamentală; fenomenele de ordin economic nu-l interesează decât în chip incidental; cele de ordin diplomatic sau militar de asemeni şi numai întru cât prezintă, aş putea zice, oare care interes *dramatic* pentru expresiunea mai vie a unor caractere. De aici, cu toată minuţiozitatea şi bogăţia documentării decurge farmecul literar al expunerii care înfăţişează evenimentele cât mai mult cu putinţă oglindite, trăite, în spiritul oamenilor vremii şi dă, drept final care trebuie să rămână, o vastă descripţie psihologică. Iată, de pildă, după o documentată arătare a tuturor împrejurărilor, cum e înfăţişată generaţia „bonjuriştilor" care, la 1830, se găsiau la învăţătură în şcolile pariziane: „Parisul nu dădu numai *maniere* tinerilor moldoveni şi munteni, ci le formă şi inima. Dacă i-a învăţat să se poarte ca Francezii, i-a învăţat mai cu seamă să simtă ca Românii. La Paris înveţi, plin de bucurie, să te ştii din ţara ta...

„Puţin câte puţin Franţa îi interesează, îi farmecă, îi cotropeşte; ei sunt Francezi, pe cât pot să fie streinii, mai mult decât ceilalţi streini, căci simt comunitatea de origină cu Francezii; nu mai vor să fie confundaţi cu Grecii şi mai puţin încă cu Slavii: sunt *Latini*; — apoi, îndată după aceasta, sunt „oameni", fiinţe cu spirit larg, cu inima şi mai largă încă, pe cari tot ceiace e omenesc îi interesează, cari adoptă teoriile umanitare, universale, cari ţintesc la fericirea omenirii întregi, cari jură pe numele lui Saint-Simon sau al lui Fourier şi pe care vorbele acestuia din urmă îi înflăcărează: „Eu nu mă întemeiez pe Francezi, spunea el, pentru realizarea sistemului meu; ei sunt ca şi Italienii, Spaniolii, Germanii, prea afundaţi în civilizaţie, dar pun mari speranţe în Orient, şi mai cu seamă în Ruşi, care sunt foarte aplecaţi spre comunism, ca toate popoarele slave..." In sfârşit, concluzie neaşteptată, iată-i deveniţi din Valachi şi Moldoveni, Moldo-Valachi, Români convinşi, foarte atenţi pentru tot ce se petrece în ţara lor, foarte nerăbdători să o vadă ieşind din înjosirea ei, gata să facă toate jertfele pentru ea... La numele acestei patrii inima le bate mai tare, gândurile se luptă să devină limpezi, vorba ia înălţimi oratorice".

Asemenea frumoase pagini nu sunt deloc rare în volumul d-lui P. Eliade; spiritul d-sale clar şi sistematic le pune totdeauna în lumina cea mai interesantă, după ce paşii înceţi şi siguri, pe documentele cu atâtea dificultăţi adunate, au fost făcuţi.

Un stil curgător, străveziu, plin de imagini vii şi de mişcare dramatică şi concepţia nouă că o epocă trebue studiată nu numai în generaţia care lucrează într'un anumit moment ci şi în cea precedentă şi în aspiraţiile celei ce o va urma imediat, dau eruditei analize psihologice a Românilor din vremea preşedinţilor plenipotenţiari, conte de Pahlen, general Geltukin şi general Kisseleff, atracţia unui roman social. Din această cauză credem că volumul d-lui P. Eliade nu va rămânea numai pe mesele de lucru ale studioşilor eruditi.

C. Sp. HASNAŞ

□ □ □

POEŢII NOŞTRI

Mai toţi poeţii noştri, dragă
Ca regii fără de regate, —
Uşor vorbesc ei de coroane,
De tron şi falnice palate.

Eu ţi-aş cânta de-un codru tânăr,
La vremea 'nmugurirei lui;
De-o tainică singurătate
Ispititoare ori şi cui;

De-o clipă cât vom sta subt ramuri
Deasupra noastră 'mbrăţişate—
Clipită pururi trecătoare,
Cum sunt pe lumea asta toate;

De locul peste care, toamna
Pe urma-ne va cerne foi,
Şi de răscrucea unde drumul
S'o 'mparte 'n două pentru noi.

...Şi, totuşi, despărţiţi de soartă,
Din cine ştie ce unghere
Ne-om regăsi, târziu, cu gândul
In ceasuri triste de veghere...

Şi amintirea unei clipe
In seara astei vieţi deşarte
Mai scumpă e decât coroana
Ce-ades n'o porţi până la moarte!

Podeni V. PODEANU

ECOURI

Epigrame.—Sub titlul de *„Mărunte"* a apărut o colecţie de epigrame de: *Const. Râuleţ* şi *I. Niculescu-Chic.* Bine au făcut autorii că în volum s'au izolat; proprietatea spiritului nu prea admite regimul obştiilor de exploatare. D-l C. Râuleţ are în fiece epigramă *la pointe*, uneori mai... *boantă*, de cele mai multe ori însă ascuţită şi lovind exact. De aceea epigramele sale sunt adevărate biciuiri, cu zâmbet şi eleganţă, cum trebuesc să fie producţiile din această specie. Iată câteva exemple demne de menţionat:

Unui parvenit

E un ajuns. De-odată ca 'n poveste
A parvenit, dar totuş în ascuns
Sunt mulţi acei ce spun că dânsul este
Al ţării cel mai mare neajuns.

Unei Domnişoare

Am comparat-o c'o icoană
Si n'am greşit — o ştie bine —
Căci pe-amândouă deopotrivă
Le poate săruta oricine.

Unui duşman

Eroul umoristicelor mele
Dela o vreme 'ncoace este el.
Ce mare-i arta! Singură ea poate
Să facă un erou — dintr'un mişel!

Eri şi azi

Eri cu penele de gâşte
Firi de-oţel scriau cu dor;
Azi cu penele de-oţel
Gâştele tot scriu de zor.

Epigramele tovarăşului d-lui Râuleţ sunt mai mult glume decât epigrame; ele nu prea înţeapă; uneori însă împung bine. Iată:

Maicei Eulalia

In ruga ta ca sufletu-ţi curată
Spre Cristul depe cruce răstignit
Ingâni în şoaptă: Doamne, dă-ne pace,
Fereşte-ne de vreun.... Mitropolit!

Volumul în întregimea lui se citeşte uşor şi descreţeşte frunţile înorate.
Efect bun,—deci operă bună.

—

Piesă eroică.—Tinereţea lui Ştefan cel Mare inspiră d-lui *Ioan Pop Florantin* un „tablou istorico-dramatic în două acte" intitulat *Răsărit de Soare* (Făgăraş, Tip. *C. Popp*, 1914). Iată o pildă de felul cum e scrisă piesa:

Ştefan (către Petru Aron)

O groază te înneacă, afurisite pricolici.
De a mele cuvinte? în blestem şi ură?
Oftezi, să mai doarmă a dreptăţilor biciu?
De-a tale ucideri cuprinde-te-o greaţă?
Cu sângele, ce ţu al Moldovei voivod,
Tu spada roşitu-ţi-ai! sub de dimon povaţă!
Da o aprinsă întrebare încă, sfârşim apoi tot:
Voi, sângele vostru pentru acest spurcat gâde,
Care pe a tuturor părinte l-a ucis, să-l vărsaţi?

De aceea e şi greu de urmărit piesa până la sfârşit; piesa e *scrisă* cu frumoase intenţii; mai greu este să desluşim cu ce intenţii a fost tipărită.

—

Ştiinţa vulgarizată.—D-l *Victor Anestin* continuă seria traducerilor sau adaptărilor sale pentru răspândirea în publicul nostru a cunoştinţelor ştiinţifice, date sub forma cea mai lesne accesibilă tuturora. Ultima sa broşură din această serie este *Povestea unui electron (Ed. Bleabeg)*, tradusă din scriitorul englez *Ch. Gibson*. Este o frumoasă şi atrăgătoare autobiografie a unui imponderabil electron, care desvăluie profanilor toate misterele teoriei electricităţii. Figuri în text explică confesiunile electronului, astfel încât nimic nu lipseşte ca explicaţia ştiinţifică să fie completă.

Ardelenismele în limba Românilor de peste munţi sunt atât de numeroase şi atât de grave prin diferenţa adâncă ce se fac între graiul lor şi al nostru în cât ameninţă să devină o primejdie pentru unitatea limbei româneşti, admirabil păstrată în curgerea veacurilor trecute.

Limba literară, cea întrebuinţată de scriitorii citiţi pe ambele povârnişuri ale Carpaţilor, este în genere destul de pură de asemenea provincialisme cu totul contrarii oricărei preocupări de artă. Limba vorbită însă, cea întrebuinţată în afacerile judecătoreşti, în şcoală, în administraţie, în gazetărie, în relaţiunile comerciale, este atât de împestriţată de provincialisme şi barbarisme încât adese nu mai are decât un vag aspect românesc, pe când înţelesul scapă cu desăvârşire Românului care nu cunoaşte decât limba scriitorilor clasici de dincolo şi de dincoace de Carpaţi. Influenţe germane, ungureşti şi vechi latinisme, în vocabular, în construcţia frazei sau numai în rostire alcătuesc ades un jargon cu neputinţă de admis, din care putem găsi specimene în fiece anunţ de gazetă, în fiece petiţie, în fiece raport asupra vreunei afaceri administrative.

O reacţiune e necesară şi ne pare bine că începutul acestei reacţiuni se face tot de către un Ardelean, d-l *Axente Banciu*, într'o interesantă broşură: *Cum vorbim şi cum ar trebui să vorbim româneşte* (Tip. Chiroiu, Braşov, 1913). Dacă l-am fi făcut noi cei din regat am fi fost bănuiţi că vrem să impunem modul nostru de a vorbi, în cele din urmă tot un fel de idiom provincial (s'ar putea spune).

D-l Banciu arată, documentându-se la fiece pas din gazete şi reviste, câte cuvinte, expresii, construcţii şi pronunţii falşe întrebuinţează fraţii noştri de peste munţi şi-i îndeamnă cu toată căldura şi cu multă dreptate să dea mai mare atenţie graiului vorbit şi scris, să iubească mai puţin germanismele şi ungurismele barbare şi să caute cu mai multă pietate spre isvorul cel viu al vorbirii corecte, graiul popular.

E bine că aceste lucruri s'au spus răspicat şi bine ar fi ca repetarea lor să se facă mai ades pentru a se mântui unitatea ameninţată a graiului românesc din Dacia Traiană.

—

D-na E. Anghel, profesoară de canto la Conservator, obţinând dela Ministerul Cultelor misiunea de a cerceta perfecţionările aduse învăţământului muzical în Conservatoarele din Viena şi Paris,—a vizitat Conservatorul din Viena, unde a fost primită cu cea mai mare consideraţiune de întregul corp profesoral.

Cu această ocazie, d-sa prezintând în Conservator pe fiicele d-sale, care-i sunt şi eleve—d-rele Lucia şi Andrea Anghel, atât de apreciate la Curte şi în cercurile societăţei noastre, iluştrii profesori Forster şi Roza Papier, auzindu-le cântând, au adus cele mai mari elogii artei lor şi metodei profesoarei lor.

In timpul concediului, d-na Anghel va fi suplinită la Conservator de d-na El. Locusteanu-Bonciu.

—

Din Campanie sunt „notele unui voluntar" intitulat *Spre Sofia cu regimentul 8 de artilerie* (Tip. Ştefăniu, Iaşi, 1914) de d-l *Theodor Răşcanu.*

Insemnările sunt simple şi sincere, iar evenimentele nu sunt considerate într'o lumină mai interesantă decât în broşurile apărute până acum.

—

Ziare, Reviste.—La Paris continuă să apară (an. I, No. 4) organul românesc *La Tribune Roumaine.* Străduinţele tinerilor români, aflaţi pentru studii în capitala Franţei, sunt vrednice de toată simpatia; acţiunea lor de lămurire a chestiunilor româneşti în publicul francez poate fi eficace dacă e executată cu seriozitate şi se adresează în special celor puţini, celor ce dau tonul dominant în viaţa intelectuală şi politică depe malurile Senei.

Desigur că vremile s'au schimbat din anii când Bibescu şi Alexandri erau în exil la Paris şi chemau atenţia Apusului asupra unui popor cu totul necunoscut; totuş şi silinţa de acum poate să nu fie inutilă.

Ultimul număr conţine între altele un articol al cunoscutului filoromân, d-l Léo Claretie. D-sa propune, ca mijloc de apropriere a României de Franţa, şi deschiderea unei expoziţiuni generale româneşti la Paris.

— *Românul*, organul de luptă al marelui democrat C. A. Rosetti, a reapărut. In actualele transformări politice, el susţine în chip viguros ideile înaintate în revizuirea Constituţiei.

Urăm noului confrate viaţă îndelungată şi isbândă.

—

Literatura va respira în libertate de acum înainte, dacă reforma începută la Lido în Veneţia, şi adoptată în Anglia, Germania şi, pe ici şi colo, în Franţa, se va generaliza. E vorba, nici mai mult, nici mai puţin, de desfiinţarea gulerelor. Poeţii, imitând exemplul marilor cântăreţi dela 1830, vor purta cămăşi deschise, suflul inspiraţiei va intra şi ieşi din pieptul lor cu o vigoare necunoscută şi toate operile nu vor mai fi decât *de longue haleine...*

In literatura franceză deocamdată numai Maurice Verne a adoptat moda cea nouă. Operele cele noui sunt pe drum.

—

Romanul femenin se îmbogăţeşte cu o nouă lucrare datorită scriitoarei franceze *M-me Jean Bertéroy.* Acţiunea sé petrece în Italia. Situându-şi acţiunea în Italia, autorii au putinţa să scape de psichologia personagiilor, înlocuind-o cu descripţia majestuosului decor în care aceştia se mişcă. In orice caz, psichologia e foarte generală şi simplă, redusă la liniile mari ale determinantelor noastre sufleteşti. *La Couronne d'Epines* este sfârşitul unei iubiri pasionate. Pia, fecioara în care s'aprinde focul iubirii cu o putere mistică şi mistuitoare, este dată uitării de un tânăr ofiţer, cucerit de graţiile mai terestre ale unei verişoare din Florenţa. Neputând să poarte cununa de trandafiri, Pia ia cununa de spini şi intră la mânăstire.

—

Paul Gavault, noul director al teatrului *Odéon* din Paris şi cunoscutul autor dramatic *(M-selle Josette ma femme, La petite Chocolatière, L'idée de Françoise)*, şi-a fixat, în scurt, planul viitoarei sale activităţi: libertate absolută pentru autorii cei mai îndrăzneţi, dar sub controlul direcţiunei şi numai întrucât priveşte compoziţia dramatică:

„Nici un poet şi nici un prozator de talent, oricât de îndrăzneaţă i-ar fi forma sau cugetarea, nu va trece pe la uşa Odénului fără ca eu să nu-i fac semn să intre.

„Totuş ar fi rău oare ca unui debutant săofer— admiţând că opera sa, plină de calităţi lirice sau filozofice greşeşte prin aranjarea dramatică—serviciile experienţei mele teatrale? Dacă, fără să ating întru nimic personalitatea geniului rău, isbutesc, prin sfaturile mele prieteneşti, să-i arăt calea teatrului mare, unde „meşteşugul" este indispensabil!...."

Nu e cu totul vag pentru un program de direcţiune teatrală...

—

Studii sociale şi politice. — Intre ultimele studii apărute cităm:

Ce este proprietatea—cu privire la expropriere—de *V. C. Vasiliu* (Tip. Flacăra, 1914).

Cartea verde şi Dreptul internaţional de *Eugen I. Melik* (Tip. Dacia, Iaşi, 1914).

Conflictul româno-bulgar în Dreptul internaţional public de *Iorgu Radu* (Tip. Flacăra, 1914).

Structura şi tendinţele Băncilor populare în România de *Virgil N. Madgearu* (Tip. Românească, Bucureşti, 1914).

Prevenirea accidentelor de muncă în industria lemnului de *Basile Alexandrescu* (Tip. Cooperativă, Bucureşti, 1913).

□ □ □

BIBLIOGRAFII

Anul III — No. 30

FLACĂRA

10 MAI 1914

ABONAMENTE:
In ţară: lei 6 pe an; 7 lei când se achită prin incasator. Pentru învăţători şi preoţi săteşti: lei 5 pe an
NUMĂRUL 10 BANI
TELEFON 41/7

LITERARĂ .·. ARTISTICĂ .·. SOCIALĂ
APARE SÂMBATA
DIRECTOR: CONSTANTIN BANU

ABONAMENTE:
Peste munţi: coroane 8 pe an; pentru preoţi şi învăţători coroane 6.50 pe an
In străinătate: 10 lei pe an
REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA:
Bucureşti
Str. Câmpineanu, 40

EU VREAU SĂ CÂNT...

Eu vreau să cânt lumina ce 'n suflet îmi coboară,
Lumina, cătră care, cu ochii plini de dor,
S'au îndreptat străbunii şi-au trebuit să moară
Atâtea generaţii cu noaptea 'n pieptul lor.

Şi voiu chema în versu-mi evlavia şi visul
Ce 'n inimă cu dânşii prin veacuri au purtat,
Credinţa lor adâncă să-mi lumineze scrisul,
Căci tot ce ei visară în tine-i întrupat.

Eu vreau să cânt căldura şi tainica magie,
Ce 'mprăştie în lume cuvântul tău divin,
Eu vreau să cânt norocul, ce cupa îmi îmbie
Şi-aşază pe-a mea frunte coroana de măslin.

Şi voiu chema, senină, pe harfa mea să cânte
Cu nevinovăţia-i copilăria mea,
Cu ruga ei de flacări spre tine să s'avânte,
Căci s'a 'ntrupat în tine tot ce visase ea.

Vreau să mă 'nchin cucernic icoanei, dela care
Porneşte-al bunătăţei şi-al îndurărei har. —
Rebelul suflet astăzi un Dumnezeu îşi are
Şi lui i-aduce cântec şi jertfă pe altar.

M'oiu desbrăca de haina pământului ce-apasă
Şi 'nlănţue de humă cerescul meu avânt.
Cu suflet nou spre tine, curata mea mireasă,
Innalţ a mele braţe şi mă închin şi cânt!...

I. U. SORICU

IMPRESII DE PE DUNĂRE

Eu simt pe Dunăre cu totul altfel, decât cei mai mulţi oameni cari călătoresc pe-aci. Acolo unde ei o găsesc splendidă şi romantică, eu nu am fost impresionată în vr'un chip deosebit, deoarece Rinul cu cetăţuile şi ruinele sale mi se pare mult mai frumos: chiar Lahn şi Mosel sunt mult mai frumoase de cât râurile cari se aruncă acolo în Dunăre şi pe cari nu este viaţă. Pădurile sunt, ce-i drept, frumoase, crângurile de liliac îmbălsămează aerul, privighetoarele cântă, dar totuş Rinul cu legendele sale, este mult mai atrăgător. Aci n'avem decât rămăşiţele dela Traian şi din răsboaiele turceşti, pe când la Rin s'au oprit şi au pustiit atâtea migraţiuni: Romanii, Francii, Goţii, Suezii, Francezii. In Andernach şi-a avut curtea sa Impăratul Frederic II, în turnul cel bombardat de Suezi a trăit Impăratul Barbarosa, castelele au fost arse de Francezi; aceeaş insulă pe care Cesar a trecut Rinul la Neuwied, mijloci şi trecerea lui Hoche, care căzu pe când bombarda castelul nostru. Pe Lahn şi Wiedbach, pe Mosel, câte cetăţi, câtă istorie! Ce de evenimente oriunde, din vremurile preistorice până în zilele noastre!

La Dunăre, nimic din toate acestea, munţi, munţi şi iar munţi şi pădure; natura însă ni se destăinueşte aci într'o linişte neturburată. Poate că această natură le place unora mai mult decât Rinul cel veşnic în mişcare; mie mi se părea melancolic, pe când nemărginitul şes ce se desfăcea acum sub privirea noastră şi apele nemărginite, cari se arătau pretutindeni, pe unde străbătea ochiul şi cari sporiau râul, îmi făcură o impresie mult mai puternică. De-alungul malurilor cresc păduri de anin şi de sălcii, une-ori ca un parc englezesc pe Tamisa, dar fără castelele din fundul lor; eram însoţiţi numai de stârci şi vulturi de baltă; copacii apăsaţi de puterea apelor ce-i isbiau, se prăvăliau ici-colo în ele. Se spune că adese-ori toate întinderile acestea de loc zac sub apă, încât le poţi colinda în caice la bătaie de dropii. Vânătorii mi-au povestit adese-ori că vânătoarea aceasta face o impresie minunată şi că la întoarcere nu mai găsesc nici urmă de apă, pretutindeni este iarăş pământ şi parc, livede şi pădure, aşa că nu înţelegi unde s'a putut scurge atâta amar de apă.

Nici o legendă, nici un romantism, istoria locului este tot atât de sălbatecă ca şi ţinutul, ca şi apele ce se frământă cu sgomot.

Pe aici au trecut hoarde, Romanii şi Dacii au umplut valurile cu trupurile lor şi le-au roşit cu sângele lor; aci s'au încuibat Turcii şi au căutat în nenumărate răsboaie să cucerească ţara, care se libera tot atât de des de puterea lor. Atunci trăgeau ei în ţeapă şi tăiau capete, prădau şi ardeau, de nu mai rămânea nimic. Locuitorii îşi păstrau toată averea lor mai ales în lăzi, iar când răsuna strigătul de spaimă: „Vin Turcii"—bieţii oameni treceau repede peste hotarul ţărei. Ei fugeau la Braşov şi pe aiurea, pe unde nemeriau, până când lucrurile se mai linişteau, până puteau să-şi caute iarăş de moşiile pustiite. Cete de lăcuste trec Dunărea pe propriile lor cadavre, ce alcătuesc o punte, şi dacă oamenii nu le ard cu petrol sau dacă nu dau cu tunurile în roiurile lor, ele pustiesc toată ţara.

De ce nu poate povesti Dunărea! Mult am mai întrebat-o, dar ea se făcu verde de mânie, ca şi Rinul, când este foarte mânios. Ea nu m'a îngăduit să-i scrutez adâncimile, în fundul ei n'am văzut castele şi biserici scufundate, ca

Heine, ea n'a vrut să-mi arate decât un stâlp de foc, iar după aceea se umflă şi se înfurià subt biciul vântului de mare care bătea statornic, alungându-mi din oase veşnicele friguri de baltă şi deşteptându-mi un sentiment de plăcere, cum nu l-am mai simţit niciodată în România. Eu am lăsat vântul să mă bată şi soarele să mă arză, şi mă bucuram când vaporul juca pe valuri.

CARMEN SYLVA

□ □ □

DUHUL URGIEI

. . . .

O casă locuită primeşte şi ea o parte din viaţa oamenilor cari trăesc acolo şi drumeţul care trece pe lângă ea noptea, singuratic, se simte îmbărbătat, uşurat în apropierea ei, ca şi când fiecare piatră dintr'însa ar fi însufleţită şi-ar putea, la nevoe, să-i sară în ajutor. O casă nelocuită este un trup mort, vieaţa a sburat din ea, iar acea ce mai rămâne miroase a mormânt şi dă fiori. De când Curtea,— care altmintrelea se numeşte Hintu, dar pe care ţăranii au poreclit-o «Duhul urgiei»,—rămase pustie, oamenii începură a se sfii de dânsa, mai cu seamă când ajungiau acolo pe 'nserate. Mai apoi se povestiră lucruri stranii şi vedenii ciudate.

Aşa, Petre Şchiopul, cârciumarul din sat, întorcându-se într'o seară cu un butoiaş de rachiu dela velniţă, sosi acasă galben, cu ochii sticliţi şi povesti bâlbâind că, pe când trecea pe lângă Curte, a văzut eşind fum din coşul cel mare. Deodată fumul dispăru şi în locul lui zări ca o fiinţă omenească îmbrăcată în alb stând cu capul în coş şi cu picioarele în sus şi auzi ţipete groaznice. Dar nici nu avu vreme să se sperie bine că fiinţa aceea căzu pe acoperiş, se rostogoli jos, sări gardul, se năpusti spre dânsul şi-i sări peste căruţă. Iar când se uită după ea, nu mai văzu nimic. Atunci a căzut ameţit şi ce s'a întâmplat în urmă, n'a mai ştiut.

Un altul a văzut într'o noapte lumină la toate ferestrele şi, când se uită bine, uşa se deschise şi oameni negri, cu făclii în mână, scoaseră un coşciug în care zăcea unul din arendaşii pădurii, turtit odată de un brad. Un al treilea a auzit detunături şi sgomote de bătălie; iar o văduvă, trecând pe acolo cu băiatul ei, n'a mai zărit curtea de loc, ci numai pădure deasă şi a auzit vocea bărbatului ei care o chema la dânsul. Iar Leonte Dascălu a găsit într'o noapte curtea întoarsă cu faţa spre pădure şi cu dosul spre Cracău.

Ciobanii de pe munţi, cari trăiesc bine cu potlogarii fiindcă îşi schimbă din când în când meseriile, spuneau că nimeni, ori cât de îndrăzneţ ar fi, n'ar mânea la Curte, chiar dacă ar şti că piere afară, în viscol; că toată lumea ştie ce i s'a întâmplat lui Gheorghe Plăiaşu care, râzând de frica celorlalţi, a sărit gardul într'o noapte iar, când s'a apropiat de curte şi a întins mâna ca să deschidă uşa, ea se isbi singură 'n afară şi-l lovi atât de tare încât bietul om căzu pe scări şi după trei zile muri.

Toate aceste crezuri şi închipuiri au fost însă de folos pentru Curte, fiind-că au păzit-o mai bine de cât un cârd de argaţi.

Intr'o seară, — era luni, fiind-că lunia totdeauna Petru Şchiopul se ducea la velniţă după rachiu, de oarece duminica i se golia veşnic butoiaşul până la cea din urmă picătură, — cârciumarul aduse acasă vestea că Duhul urgiei are un arendaş nou. La început, musafirii lui Petru Şchiopul, înşiraţi de mult de-alungul mesii în aşteptarea «celui proaspăt», se îndoiră, bănuind iar vre-o drăcie a unei stafii. Dar când Şchiopul încercă să stea drept într'un picior — cum isbutia numai când era beat—şi le povesti pe larg că:

«Plecând de-acasă şi ajungând la dâmbul şarpelui, — acolo unde s'a înecat an Vasile al Popii din Ghindoani—ştiţi, ticălosu care mi-a rămas dator cu 27 de lei şi un sorcovăţ, Dumnezeu să-l erte! — a văzut întâi o haraba încărcată cu lucruri şi cu două slujnice, apoi un car încărcat cu lucruri, apoi o cotiugă cu o ladă mare care zângănia caşi când ar fi fost plină numai de galbeni zimţuiţi, în urmă o trăsură lângă care mergeau pe jos un boer inalt şi o coconiţă frumoasă, apoi iar o haraba care era să se răstoarne pe bolovani dacă n'ar fi dat el o mână de ajutor, pentru care boerul i-a dat un franc. Atunci a întrebat pe vizitiu, care este din Neamţu, un băiat foarte curăţel, unde se duc lucrurile acelea; iar el i-a răspuns că se duc la Hintu, că boerul este arendaşul cel nou şi coconiţa nevasta lui şi că amândoi sunt din Iaşi, oameni foarte cumsecade. Iar la întoarcere a văzut că harabalele erau descărcate şi că în ogradă se afla o mulţime de cai şi boi şi şi-a adus aminte atunci că-l mai văzuse odată pe boerul cela, acum vreo trei săptămâni, lângă Hintu, acolo unde apuci la Păltinaşi»— musafirii lui trebuiră să se arate convinşi că este în adevăr un arendaş întâi fiind-că Şchiopul le spusese toate acestea cu o convingere şi cu o mândrie caşi când boerul înalt şi nevasta frumoasă, cu toate lucrurile, ar fi fost ale lui, apoi fiind-că nu s'a mai auzit şi nici n'ar fi fost de crezut ca o stafie să se mute ziua 'namiaza mare cu cotiugi şi harabale.

Leonte Dascălu care, încăpăţânat şi îndărătnic, ca toţi dascălii, era cel mai stăruitor de părere că fusese o stafie, văzând că toţi ceilalţi se pleacă de partea Şchiopului şi ne mai fiind în stare să lupte împotriva unui lucru vădit, rămase întâi tăcut şi posomorât apoi, golind mereu la pahare, ca să lovească 'n Şchiopu, care arătase prea mare bucurie din pricina descoperirei lui, trimise câte-va înjurături foarte complicate la adresa noului arendaş, adăogând că lui nu-i pasă nici de cum de el. Şchiopu crezu atunci de datoria lui să-şi ia apărarea noului arendaş şi-i aruncă Dascălului o privire sdrobitoare. Apoi întorcându-se spre ceilalţi, zise, caşi când l'ar fi nimicit cu vorba lui:

— Numai lucrurile dintr'o haraba ar plăti o mie de «dascăli».

— Ce vrei să zici adică cu «dascălii» —întrebă Leonte.

— Nu vreau să zic nimic, fiind-că nu-s nimic!—îi răspunse repede Şchiopul.

Aunci Dascălul întrebă pe cei de faţă:

— S'a mai văzut de când e lumea un şchiop atât de obraznic?

— Dacă aş vrea să mă pun cu toţi ticăloşii, aş avea de furcă!—se răsti Şchiopul, părăsind masa.

Şi cearta poate s'ar fi încheiat aci dacă nevasta Şchiopului, surdă buştean cum era, închipuindu-şi că neînţelegerea s'a iscat, ca totdeauna, de la plată, n'ar fi strigat în gura mare că Dascălu a luat o litră şi jumătate, nu numai o litră şi că cui îi place să bea trebue să-i placă să şi plătească, că nici ei nu i se dă degeaba!

II

Tot în aceeaş seară, târziu, aproape de miezul nopţii, Petre Vincu, noul arendaş, şedea, cu soţia lui, pe ceardacul de dinaintea curţii. Era o noapte de vară caldă şi liniştită; nici o adiere nu clătina brazii întunecaţi ai pădurii. Numai plopul din mijlocul ogrăzii zuzuia din când în când, caşi când i-ar fi răspuns în taină Cracăului, ce murmura încet mai la vale. Cerul era înourat şi nici o stea nu sclipia. După câte-va clipe de tăcere, Petre Vincu zise:

— E foarte tăcut aici, Mili. Şi mai ales acum, după ce slugile s'au culcat, e atât de pustiu...

— Caşi la Iaşi!—răspunse nevasta lui.

— Cum «caşi la Iaşi»?

— Desigur. Dacă e vorba să aleg între copaci şi feţe străine, nu ştiu care privelişte e mai frumoasă şi unde e mai singuratic.

Petre Vincu se aşteptase la o altă desvoltare a convorbirei. Ar fi dorit ca nevastă-sa să arate o părere de rău, ca s'o poată mângâia, o teamă, o sfială ca s'o poată încuraja. Văzând însă că nu merge după dorinţa sa, el zise:

— Mili dragă, trebue să fi ostenită şi ar fi bine să ne culcăm.

Mili se ridică, fără să spuie o vorbă şi intră cu bărbatul ei în odaia de culcare.

Cum ajunseră acolo, Petre îi spuse:

— Dacă nu ţi-ar fi frică să stai aici vre-un ceas singură, dragă Mili, aş trece în odaia de-alături, unde mi-am pregătit hârtie şi călimări şi aş face câteva scrisori ca să le dau unui fecior să le ducă mâine dimineaţă la şosea, unde trece diligenţa. Ori să scriu mai bine aici?

Mili îi răspunse:

— Şti bine că nu pot dormi când e lumină.

— Dar nici nu trebue să-ţi fie frică — urmă Petre cu convingerea că, din potrivă ar trebui să-i fie. Nici nu trebue să-ţi fie frică. Am vreo treizeci de focuri în casă. Sunt înarmat cu un arsenal întreg.

— Eu aş dormi aici fără nici o armă, — răspunse Mili cam aspru, — fiindcă ceeace este scris omului nu se poate nici grăbi, nici amâna.

VICTOR HUGO

RUY-BLAS

— ACTUL I. — FRAGMENT —

DON CESAR, RUY-BLAS

Don Cezar

Dar tu? Livreaua asta? Ești oare deghizat?

Ruy-Blas

Sunt deghizat când altfel mă vezi că-s îmbrăcat!

Don Cezar

Ce spui?

Ruy-Blas

Intinde-mi mâna, o frate, s'o strâng iarăși,
Ca 'n vremurile grele, când noi eram tovarăși,
Când n'aveam adăposturi, când noaptea 'n frig dormiam,
Când veșnic mi-era foame, când liber rătăciam!
Când noi ne cunoscurăm, pe-atunci, eram om încă.
Născuți și unul și-altul din plebea cea adâncă,
Noi semănam atâta, încât adese-ori
Ne luau drept frați; și 'ntr'una cântam din fapt de zori,
Iar seara, înaintea cerescului sfânt tată,
Trudiți, dormiam alături sub bolta înstelată.
Făceam tot pe din două. Dar, în sfârșit, sosi
Fatalul ceas, când soarta, brutal ne despărți.
Azi, te revăd, acelaș în năpădirea vremii,
Voios, ca și copiii și liber ca boemii,
Tot Zafari, ce 'n sdrențe se simte-așa bogat,
Ce n'a avut nimica, nimic n'a aspirat!
Dar eu, câtă schimbare, în mine ce răscoală!
Orfan, crescut, de silă — de milă, într'o școală
De-ambiții și știință, o, e 'nspăimântător!
In loc de om de muncă, m'au scos un visător.
Tu știi... Svârliam adesea avânturile mele
Și gândul meu în strofe nebune, către stele;
Și ironiei tale mă 'npotriviam mereu,
Căci nu știu ce ambiții purtam în suflet, eu.
Mi-am zis: la ce bun, munca? Furat de-o năzuință,
Mergeam crezând că totul în lume-i cu putință.
Speram orbește 'n soartă. Căci vezi, mă socotesc
Dintre-acei pierde-vară ce ziua ocolesc
Prin fața unul falnic palat, să se desfete
Privind când ies sau intră ducesele cochete. —
Dar, într'o zi, de foame văzându-mă sfârșit,
Primit-am pâinea, frate, de unde mi-a venit:
Dela slugărnicie și dela umilire.
O! tânăr, mă 'ncrezusem în geniu-mi cu orbire,
Și rătăcind pe drumuri, desculț, decâteori
N'am meditat la soartă, la bieții muritori;
Clădisem munți de planuri în gând, proecte stranii;
Plângeam ades căderea nenorocitei Spanii;
Naiv, crezusem, doamne, că lumei lipsiam eu...
Prietene, urmarea se vede: — un lacheu!

Trad. de **Mircea Dem. RĂDULESCU**

— Atunci noapte bună, copilă!

Și, după ce-și sărută soția pe frunte, Petre trecu în odaia de alături, aprinse două lumânări și începu să scrie... Alte gânduri îl frământau însă pe Petre Vincu în cât nu prea știa lămurit ce voia să scrie. Iși așeză dar, din obiceiu, condeiul după ureche, își rázimă capul în mâini, închise ochii osteniți, — și se pomeni de-odată într'un sat, lângă Vaslui, tot într'o Curte... In odaia cea mai frumoasă a acelei curți, pe un divan mare, îmbrăcat cu catifea roșie șade o femee cu fața mulțumită și privirea blândă și un bărbat peptos, cu barba scurtă și căruntă se plimbă prin odaie, cu mâinile în buzunar și se împiedică din când în când de un băețel cu pletele lungi, îmbrăcat țărănește care se joacă cu o mingie nouă albastră și râde ori de câte ori bărbatul se lovește de el sau de mingie.

— Nevastă, — zice bărbatul, încercând a se arăta supărat, dar neputându-și stăpâni pe deplin zâmbetul, — ți-am spus de o mie de ori că nu mai e de suferit ștrengarul ăsta în casă. Trebue să-l dăm la școală.

— Auzi Petre! — zice nevasta. Tata spune că dacă nu te mai astâmperi, o să te dăm la școală.

— Ce să fac la școală? — întreabă copilul.

— Să înveți să scrii și să citești, — răspunde mama.

— Invață-mă tu, mamă.

— Eu nu știu.

— Să mă 'nvețe atunci tata.

— Nici tata nu știe.

— Să mergem, dar, cu toții la școală! — închee băiatul! Și tus trei râd cu poftă de această propunere.

O trăsură cu patru cai și cu zurgalăi se oprește la Vaslui, înaintea unei case cu balcon. Din ea se dă jos o femee cu un copil. Ei urcă o scară lată în vreme ce la capătul scării le ese înainte o mulțime de oameni cari-i îmbrățișează. Un bărbat pleșuv cu mustața groasă îl ia de mână pe băiat, se uită cu luare aminte la el și-i spune femeii:

— Dar ce frumos nepot mi-ai adus, soro!

Apoi se plimbă cu toții prin oraș, cumpără cărți, caete, condee, iar când se 'ntorc iar la casa cu balcon, găsesc înăuntru pe un bătrân gârbovit, cu barba alba și cu o tabacheră în mână.

— Uite școlarul cel nou! — zice unchiul cu mustața groasă.

Femeea trage de-oparte pe bătrân, vorbește mult cu el, scoate ceva din buzunar și-i dă, în vreme ce băiatul aude cum îi șoptește:

— Dar te rog să nu-l bați,

In ograda curții din sat, lângă ștejarul cel gros, e întinsă masă mare, cu bucate felurite și multe sticle de vin. Oaspeții, arendașii vecini sunt toți veseli. Stăpâna casii îndeamnă la mâncat și stăpânul la băut. Slugile vin cu plin și se duc cu gol. Gheorghe Vișan se scoală, cu paharul în mână și spune:

— Cu cartea omul mai departe ajunge decât cu averea. Ori cine-și iubește copilul la învățătură să-l dea. Bine face Vincu că-și trimite băeatul la gimnaziu. Să vă trăească și să aveți bucurie de dânsul.

Și toți, până și slugile, strigă:

— Să trăiască!

Și cerul e albastru și păsările cântă.

In clasa a patra a gimnaziului din Bârlad profesorul de istorie vorbește despre arderea Moscovei. De-odată ușa se deschide, directorul bagă capul înăuntru și strigă:

— Petru Vincu.

In sală îi spune că-l așteaptă o trăsură de-acasă, fiind-că tatăl lui e greu bolnav. Vizitiul e beat și înjură, și scuipă:

— S'a rupt o osie pe drum, conașule, dracu s'o ia; am stat o zi întreagă la un fierar, conașule, s'o ia dracu!

— Hai 'nainte, bețivule, gonește cât poți!

Ce călătorie lungă, nesfârșită! Inima sboară înainte și capul se 'nvârtește. In sfârșit, iată satul în depărtare.

— Stai, oprește!

Vine vechilul călare.

— Ce face tata, coane Toader?

Vechilul își întoarce capul, dă un biciu calului, sare șanțu și gonește prin grâu.

— Hai 'nainte, fuga! Tata moare!

Aproape de curte, sare jos, aleargă mai repede de cât caii. Disperarea are picioare sprintene... Ograda e pustie; nici un om. Intră în odaia de culcare. Nimeni. Un pat e cernit. Intr'un colț o femee stă îngenuchiată înaintea unei candeli. Se aruncă jos lângă dânsa. Și simțirile-l părăsesc. Dumnezeu e îndurător!

. . . .

Ronetti ROMAN

REAPARIŢIA «ROMÂNULUI»

«Românul», ziarul prin care s'au răspândit odinioară ideile democratice ale marelui Costache Rosetti, a reapărut. «Românul», în noua sa formă, este condus de un grup de oameni politici hotărâţi să lupte pentru înfăptuirea reformelor democratice pe cari şase milioane de suflete le aşteaptă cu speranţa mântuirei.

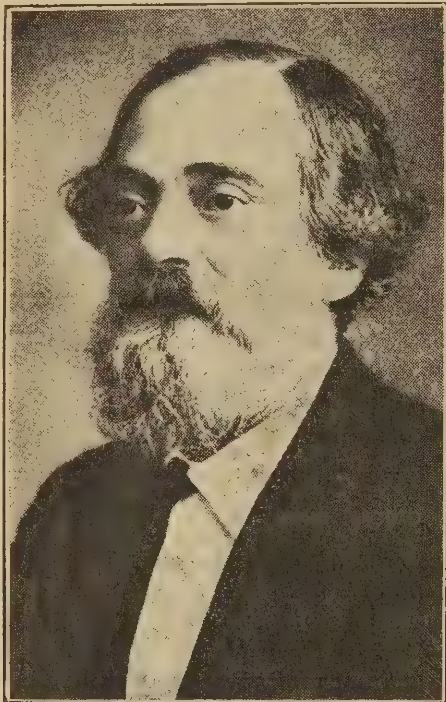

C. A. Rosetti

Reapariţia «Românului» în aceste împrejurări este ca un omagiu pios de recunoştinţă pe care democraţia de azi îl aduce democratului sincer de odinioară; iar numele lui Costache Rosetti, înscris în fruntea acestui ziar vrea să înoade par'că isbânzile democratice de eri cu luptele pe cari le vrem glorioase de azi.

□ □ □

SĂRBATORIREA LUI EMINESCU

Cu prilejul împlinirei a 25 de ani de la moartea marelui nostru poet, Mihail Eminescu, institutul *Flacăra* va publica un foarte interesant volum cu privire la viaţa genialului scriitor.

Volumul acesta, — care va zugrăvi copilăria, tinereţea, maturitatea şi boala lui Eminescu, — va fi scris de prozatorul atât de bine apreciat *G. Galaction* şi va apărea în biblioteca *Românii celebri* No. 2.

Coperta acestui volum va fi lucrată de talentatul pictor *Sanielevici* şi reprodusă în tricromie. Ea va reprezenta pe Eminescu în puterea vârstei.

Preţul acestui volum va fi numai cincizeci de bani.

Tot cu acest prilej se va publica, în aceeaş bibliotecă, viaţa poetei *Veronica Micle*, iubita şi inspiratoarea lui Eminescu. No. 3 din *Românii celebri* va fi alcătuit de d-l Octav Minar după scrisori şi informaţiuni inedite culese din cea mai bună sursă.

Coperta în opt culori va fi executată de desenatorul Crotta.

□ □ □

MIŞCAREA LITERARĂ IN STRĂINĂTATE

IN ANGLIA: Discuţii asupra personalităţii şi operei lui Oscar Wilde. Incercări de explicare şi reabilitare.

Cu toate că în literatura engleză Wilde este încă ignorat, când nu e hulit, se ridică totuş din când în când câte un glas răsleţ, care să încerce a despărţi judecata estetică de cea morală şi a expune, în privinţa omului şi a operei, gânduri imparţiale ca şi cum ar fi vorba de un scriitor dintr'o epocă de mult dispărută; deşi lucrul nu se pare decât firesc, în tradiţionalista şi ipocrita Anglie, unde asupra oricărei pete morale se întinde îngăduinţa — dacă e ferită cu îngrijire de scandal — această încercare nu e atât de lesnicioasă. La Englezi primează punctul de vedere etic asupra oricărui altul, astfel încât cel care „fusese în relaţiuni simbolice cu arta şi cultura intelectuală a veacului său", cel care fusese sărbătorit ca un zeu în lumea literară ca şi în eleganţa saloanelor, se văzu părăsit şi uitat în cea mai înjositoare mizerie şi pieri în cele mai tragice condiţiuni. Mulţimea contimporanilor de duzină se răsbună astfel pentru călcarea regulelor buneicuviinţe şi răzbunarea aceasta înrâuri chiar pe istoricii şi criticii literari, care au ignorat, în cea mai mare parte, opera lui Wilde. Fără îndoeală că vina pentru care a fost condamnat la închisoare e abjectă şi nici între oamenii cei mai toleranţi o asemenea vină nu poate fi scuzată, din punct de vedere moral; dar această pată a omului nu trebuie să *desfiinţeze* opera. După condamnarea lui de tribunalul englez s'a făcut în Franţa o cerere de graţiere, cu sute de semnături din lumea literelor şi a artelor. *François Copée* a adăugat sub semnătura sa „*membru în Societatea pentru protecţia animalelor*", cerând, cu dispreţ, graţia pentru omul pus la închisoare, cerând-o însă pentru opera literară...

Acum, după zece ani dela moartea lui Wilde, socotind că e timpul ca cercetările asupra lui să păşească pe adevărata cale, un critic imparţial, *d. Dr. Ernst Bendz*, caută să clarifice trăsăturile dominante ale personalităţii şi operei extraordinarului scriitor. Această încercare de sinteză cuprinde, pe lângă opinii cunoscute, şi câteva aprecieri cu totul noui, astfel încât o credem interesantă şi pentru a da o privire generală asupra lui Oscar Wilde şi pentru a preciza unele aspecte neobservate încă.

In faţa vieţii Wilde a avut o atitudine de individualist estetic, de Epicurian cu o înaltă cultură sufletească. El nu privia niciodată viaţa dintr'un punct de vedere „etic", datoria însemnând pentru el datoria unui om faţă de el însuşi pentru a atinge, prin evoluţie personală, cel mai înalt grad de rafinare a spiritului. „Nici un artist nu are simpatii etice; o simpatie etică la un artist este un neiertat manierism de stil", declară Wilde în prefaţa *Portretului lui Dorian Gray*. Când ceva atingea sentimentul său pentru frumos, puţin îl interesa valoarea morală a gestului. Se găsesc în această carte o mulţime de pasagii jignitoare pentru simţul moral al multora şi însuşi personagiul principal, Dorian Gray are trăsături de o depravaţie neroniană, fără ca totuş să se bănuească măcar printre rânduri care ar fi judecata morală a scriitorului asupra lui. In schiţa *Condeiu, Creion şi Otravă* eroul e Thomas Griffiths Wainenright care, după cuvintele lui Wilde, „n'a fost numai poet, şi pictor şi critic de artă, colecţionar de antichităţi şi prozator, amator de lucruri frumoase şi atent faţă de cele gingaşe, ci încă şi falşificator cu aptitudini remarcabile şi extraordinare, şi otrăvitor subtil şi misterios, aproape fără rival în acest secol, şi în oricare altul"; Wilde îl priveşte numai ca pe un suflet curios, foarte interesant, ducând până la perfecţiune măcar unul dintre numeroasele-i daruri şi talente, şi a cărui manie criminală nu fu decât un mod de exprimare a unui temperament oarecum artistic, care poate să extindă în chip uimitor limitele artei până în domeniile unde arta nu are, precum s'ar crede, putinţa să pătrundă în nici o măsură.

In chestiuni de artă Wilde nu recunoştea nici o autoritate streină de arta însăşi, încât teoria *artei pentru artă* nu a avut niciodată un adept mai credincios şi mai exclusiv; în arta pe care o face şi în cea despre care vorbeşte păstrează neschimbată aceeaş atitudine; pentru el critica, în cuprinsul căreia a scris schiţe remarcabile ca fond şi încântătoare ca formă, este sau numai interpretativă sau creativă şi independentă, când devine „artă prin ea însăşi, fiind faţă de opera creatoare ceeace opera creatoare este faţă de lumea vizibilă şi invizibilă"; în orice caz în critica sa nu au intrat niciodată preocupări morale şi *Intenţiunile*, volumul său de schiţe critice, cuprind în pagini strălucite tot felul de paradoxe, fără ca nicăerea să arate că face, pe lângă dinstincţia dintre frumos şi urit, pe cea dintre bine şi rău.

Oscar Wilde

Mai mult încă, viaţa practică, ce se desfăşura sgomotoasă, uriaşă, dramatică în juru-i, luptele sociale impunătoare, pasiunile obişnuite care îndeamnă pe oameni spre acţiune, tot ceeace are contact cu realitatea trăită nu merită să-l tulbure din splendida sa impasibilitate. Nici statul cu toate puterile şi aspiraţiile lui nu preţueşte mai mult decât

... o casă netrebnică de trafic, unde în fiece zi
Inţelepciunea şi Supunerea sunt vândute la tarabă
Şi poporul necioplit spumegă cu ţipete prosteşti
Impotriva unei moşteniri de mai multe ori seculare.

(Theoreticos)

Astfel numai „visele de artă şi de nobilă cultură", numai singură Frumuseţea, îl mai leagă de viaţă, în care nu căuta decât noui sensaţii, noui experienţe, penfru a vibra întotdeauna şi a nu se repeta niciodată ca artist.

Atât de puţin îl interesează viaţa trăită—*practică*—încât niciodată nu-şi supune ideile la controlul aplicaţiei *de fapt*, în realitate; deaceea pentru el adevărul nu era ceeace e pentru toţi muritorii: acordul ideiei cu practica faptului, astfel că dintre două opinii contradictorii numai una poate fi conformă cu realitatea experimentală; pentru el două afirmări contradictorii pot fi deopotrivă de adevărate—în momente deosebite, căci sunt adevărate ca *fapte sufleteşti*, indiferent de conformitatea cu *practica* vieţii. Aşa înţelegea el adevărul când scria:

„Adevărul este totdeauna independent de fapte, inventându-le şi alegându-le oricum" sau „Un adevăr în artă este afirmarea a cărei contradicţie e de asemenea adevărată", un lucru fiind „adevărat" pentru el intr'un anumit moment şi putând să nu mai fie în momentul următor, dacă e privit dintr'un alt punct de vedere sau dacă nu mai e prezent în spirit.

El nu privia realitatea cu ochi pasivi, ci el

mina cu dispreţ ceeace nu-l interesa; ceeace nu concorda cu impresiile sale de moment era lăsat la o parte ca neavând nici o realitate, nici un „adevăr"; teoriile, chiar ale sale proprii, nu aveau decât o realitate psihologică şi nu una logică, astfel că le respingea şi le admitea rând pe rând. In concluzia *Adevărului Măscilor* declară cu o sinceritate uimitoare:

„Nu doar că sunt însumi totdeauna de acord cu ceeace am spus în această schiţă. Sunt chiar numeroase puncte asupra cărora am cu totul alte păreri. Schiţa reprezintă numai un punct de vedere artistic şi, în chestiuni de critică estetică, atitudinea e tot."

Nu trebuie să admitem totuş că evoluţia lui Wilde s'a făcut oarecum pe un plan orizontal, fără progres în profunzime, inspirată numai de o veşnică nevoie de noutate pentru a varia impresiile „adevărate" ale momentului. Lucrări ca *De profundis* sau *Balada Temniţei din Reading*, scrise spre sfârşitul vieţii sale, ar fi de neînţeles dacă nu le-am privi ca urmare a unor experienţe personale şi unei reale înălţări de caracter.

Tragedia închisorii, care a fost punctul culminant al carierii sale în înţelesul pozitiv al cuvântului, are pentru această transformare cea mai mare importanţă. Ieşit din închisoare, Wilde fu un om sdrobit, un suflet fără resort, o biată minte turburată, dar oricum, un om nou, care cunoştea mila şi înduioşarea, aspectele triste şi întunecate ale vieţii pe lângă cele strălucite ce le cunoscuse în chip excluziv altădată, un om mai înţelept şi mai înţelegător—pentrucă suferise.

Nu putem aminti această epocă din viaţa lui Wilde fără de a cita şi acel portret atingător şi profund pe care l-a scris d-l Anghel în *Fantomele* sale evocând pe Wilde, îngerul căzut, din vremea când, scos din temniţă, îşi târa mizeria prin cafenelele Parisului.

Wilde a învăţat în închisoare să se apropie sufleteşte de cei mulţi şi umiliţi pe care îi privise altădată cu atâta dispreţ: „In literatură — scrisese el — cerem distincţie, farmec, frumuseţe şi putere imaginativă. N'avem nevoie să fim tulburaţi şi desgustaţi de o povestire din viaţa claselor inferioare". Dar după eşirea din închisoare simpatiile lui iau alte directive; unui prieten din acest timp îi scrie: „Scriitorii Rusiei sunt extraordinari. Ceeace face însemnătatea uriaşă a operei lor este *mila* pe care au pus-o în această operă... Flaubert n'a voit nici un pic de milă în *Madame Bovary* şi deaceea opera pare mică şi inchisă; mila este laturea prin care o operă e deschisă, prin care ea pare infinită"... Crezuse altădată că, fiecare om purtând o mască, cel mai interesant aspect e masca şi nu ceeace se ascunde dedesubt; acum însă în timpul acelor lungi şi triste luni de temniţă, după prăbuşirea situaţiei sale sociale, după ce fusese despărţit de tot ceeace îi păruse până atunci esenţial şi preţios, el înţelesese că „realitatea care se ascunde după mască" este poate tot atât de variată şi tot atât de interesantă ca şi masca pe care o poartă. Dela *Intenţiuni* şi dela *Portretul lui Dorian Gray* până la *De Profundis* nu este o diferinţă de atitudine ci o diferinţă de profunzime, semnul unei adevărate evoluţii sufleteşti.

Dacă *De Profundis* s'a părut o nouă *atitudine* estetică, este pentrucă ea venia pentru contimporani prea curând după procesul scandalos care a desvăluit estetismul amoral al poetului; mila şi umilinţa sa păreau nefireşti, după ce avusese îndrăzneala să spună: „Acţiunea abjectă, de neiertat şi veşnic vrednică de dispreţ a vieţii mele fu să-mi îngădui a cere Societăţii ajutor şi sprijin".

Suferinţa, umilinţa, classele de jos şi natura i se desvăluie rând pe rând; el trece dincolo de strălucirile externe pentru a pătrunde în misterul vieţii şi al lucrurilor dimprejur, dorindu-şi mântuirea, el caută „Misticul în Artă; Misticul în Viaţă; Misticul în Natură" — iată ce vrea şi speră că trebuie, în chip necesar, să găsească undeva.

Societatea nu-i mai oferă nimic, viaţa practică nu i-a oferit niciodată nimic; umilit în sufletul său şi mai singur ca totdeauna Wilde îşi aşteaptă sfârşitul cu o linişte de mort — care-şi supravieţueşte.

Const PAUL

EMINESCU COPIL

(1850—1858)

Fie că s'a născut la Ipoteşti, fie că s'a născut la Botoşani, Eminescu şi-a petrecut copilăria la ţară, la Ipoteşti, unde părinţii lui aveau o moşioară. Mihai nu era nici primul, nici al doilea, nici al treilea copil, la părinţi, ci al şaselea. Vine, deci, pe lumea aceasta, într'o casă destul de îmbulzită şi de gălăgioasă. Gheorghe Iminovici se căsătorise cu Raluca, fiica a patra a lui Vasile Juraşcu, stolnic, şi a Paraschivei Juraşcu, în anul 1840. Cei 5 fraţi mai mari ai lui Mihai stăteau unul după altul pe o scară nu mai lungă ca de 9 ani. După Mihai, părinţii lui au mai avut încă 4 copii, dintre cari 3 fete. Este foarte ştiut că unde sunt mulţi copii dragostea părintească şi grija de ei nu se pot aduna prea mult numai pe capul unuia. Mai ales acest unul nu putea să fie Mihai, care era o fire de tot rară şi care căşuna tatălui său foarte multe necazuri. Soţii Iminovici n'aveau prea multă stare şi cu vremea au avut din ce în ce mai puţină. In anul 1878, Gheorghe Iminovici vinde moşioara Ipoteştilor. Creşterea copiilor, în primul rând, a secat de bani pe bătrân. Pe toţi a voit să-i înveţe carte, pe toţi i-a trimis peste graniţă cu cine ştie câte sacrificii.

Până să-i vină şi lui rândul, Mihai cutreera poenile şi codrul, privind, ascultând şi adunând în sufletu-i lumina soarelui şi umbra codrilor, cum nu mai adunase nimeni, până la el, în valea Ipoteştilor. Era un copil straniu. Nu se potrivia cu nici unul dintre fraţii lui şi umbla razna de ei. Nu se juca nici cu ceilalţi copii de vârsta lui, micii ţărani din sat. In timpul cald al anului, Mihai pierea cu totul de acasă. Zile întregi nu-i mai dădeai de urmă. Satul Ipoteştii vine îngropat între păduri şi pe subt tăria verde te pierzi în toate părţile. Eminescu se înfunda în pădure şi uita de casă şi de masă. Puterea şi farmecul cu cari se repercutau în inimă-i frumuseţile firei ne-au rămas nemuritoare în poeziile lui:

Acolo, lângă izvoare, iarba pare de omăt,
Flori albastre tremur' ude în văzduhul tămîet;
Pare că şi trunchii veşnici poartă suflete sub coajă
Ce suspină printre ramuri cu a glasului lor vrajă.

Dar sunt aceste impresiuni oare atât de îndepărtate, culese chiar din codrii Ipoteştilor? N'a avut Eminescu prilej şi timp să privească şi să asculte codrul şi mai târziu, prin Bucovina, prin Transilvania? Fără îndoială că da, însă există un fapt curios care dovedeşte că Eminescu, mic copil, observa şi pătrundea în înfăţişarea lumei—atât cât o vedea la Ipoteşti—cu un simţ genial. Un cunoscător încercat când priveşte în apele unei oglinzi, în scânteile unui diamant, sau în câmpul unui covor şi ne spune, fără greş, originea, vechimea, preţul—este neapărat vrednic de admiraţie. Copilul Eminescu făcea mai mult. Iată ce scrie un biograf al lui Eminescu:

„Nu era vorbăreţ de felul său, dar când vorbia cu oamenii, spunea de va fi ploae sau vânt, le dădea sfaturi să pună sau nu pe arie, şi oamenii îl ascultau, căci începuseră a crede în sfaturile lui.... într'o vară, tatăl lui Eminescu a voit să scoată la treerat; Eminescu privind cerul, l'a oprit, zicând să nu facă asta că are să vie un puhoiu aşa de mare încât are să ia năsada (snopii) de pe arie. In adevăr, a doua zi a căzut o ploae aşa de mare, că înotau caii până la brâu şi atunci au început oamenii să creadă că el este năzdrăvan". (C. Botez, *Omagiu*).

Noi trebue să credem că acesta era semnul unei intuiţii geniale. Ochiul lui Eminescu privia în lumea aceasta cu o claritate şi forţă de deducţie, neobişnuite. Subt ochii lui de copil, coloraţia şi nuanţele cerului, apele schimbătoare ale amurgului, tresărirea pădurei şi încovoerea ierbei zămisliau înţelesuri şi prevestiri cari treceau cu mii de metri mai presus de ochii şi de capetele celorlalţi oameni. Firea lucrurilor avea pentru acest rar născut destăinuiri şi suspine neînţelese nouă celorlalţi. Scump plătită raritate! Omul de geniu este, pe pământ, un exilat, ba poate mai mult, un ciumat şi un nebun. Nepotrivirea lui cu cealaltă lume Eminescu a trebuit s'o ispăşească foarte greu, începând din fragedа-i copilărie. Cine era să-i spună lui Gheorghe Iminovici, (şi chiar dacă i-ar fi spus-o cine-va ce crezare i-ar fi dat) că Mihai al lui va fi într'o zi gloria simţirei şi a poeziei româneşti? Acest copil deşuchiat care umbla toată ziua pe coclauri? Acest diavol care venia acasă cu hainele sfâşiate şi cu mintea corbii ştiu unde?.. Era de necrezut! Mihai era, zicea tată-său, cel mai rău copil al lui Gheorghe Iminovici şi fiindcă bătrânul avea o mână de pedagog de moda veche pedepsele cari curgeau pe spetele lui Mihai nu erau nici puţine nici în şagă.

Eminescu însă asculta mai departe, ramătul dulce al pasărilor ascunse în frunziş, privea cerul cum se frânge printre vârfuri de arin sau soarele cum se distramă în apele pârâului. Dragostea cu care acest copil îşi risipia sufletul peste flori şi peste codri, luarea aminte superioară cu care măsura şi nota fenomenele dimprejurul lui, palorile cerului, viaţa pădurei, obiceiurile animalelor ne ajută să înţelegem cum putea el să prooroceească ploile şi vântul şi îl aşează, cel puţin ca intuiţie, în familia marilor observatori naturalişti.

Dintre toţi ai lui de acasă, se pare că Eminescu numai pentru mamă-sa a avut mai multă dragoste. Tatăl său era aspru, moldovan aprig, totdeauna zorit şi cu gândul la treburi. Fraţii lui Eminescu, mai mari decât el, nu se înţelegeau cu el deloc. Afară de aceasta fraţii lui Eminescu erau nişte suflete crâncene. Tatăl lor, când avea de pildă,

la Cernăuţi pe trei din feciorii lui, pe Şerban, pe Ilie şi pe Mihai, nu-i ţinea pe toţi la aceiaşi gazdă, Mihai era la o gazdă şi ceilalţi doi la altă gazdă fiindcă aceşti din urmă erau foarte violenţi şi bătăuşi.

Eminescu n'a cunoscut dragostea de frate şi prea mult nici pe cea de mamă. Acest suflet singular n'a întins ramuri de afecţiune nici spre dreapta nici spre stânga, ci a crescut drept în sus, spre cerurile cugetărei şi ale artei, ca un sihastru palmier din marginea pustiei.

Mihai trebue să fi învăţat că citească foarte de timpuriu. Primul lui dascăl a fost desigur mama lui. Cu adânca lui simţire, cu setea-i extraordinară de a şti totul şi mai cu seamă într'o casă unde câţi-va fraţi mai mari învăţau carte românească şi nemţească, Eminescu a învăţat pe nesimţite. Trebue să credem că Mihai, la fel cu ceilalţi fraţi a învăţat şi româneşte şi nemţeşte. Gheorghe Iminovici avea în casă o colecţie mare de scrieri româneşti şi cunoştea adânc istoria ţărei". Eminescu a întins mâna de timpuriu în vraful acestor cărţi şi a făcut din dragostea către ele o patimă nobilă şi nestinsă. Această dragoste putem s'o urmărim şi s'o dovedim până în anii cei mai fragezi ai lui Eminescu. Dar mai întâi trebue să admitem că Eminescu a început să înveţe nu în şcoala obştească ci acasă. Profesorul de germană pe care tatăl său îl ţinea în casă, pentru copii, a trebuit să-l înveţe şi pe Eminescu. Mai mult decât atât, învăţătura lui Eminescu a trebuit să fie sistematică şi cu anume scop. Eminescu a învăţat în casă atâta carte câtă învăţa un copil în clasa I şi II primară şi anume după programul din Cernăuţi. Numai aşa s'ar explica faptul că Eminescu a putut să fie primit dintr'odată, la Cernăuţi în clasa III primară. Să presupunem că Eminescu a fost dus la Cernăuţi la vârsta de 6 ani, cum zic unii, şi că acolo a învăţat, în particular clasa I şi II: ar fi o şubredă presupunere. Căci dacă a fost dus la Cernăuţi la 6 ani, de ce era să rămână să înveţe în particular? Intra în şcoala publică, chiar din clasa I; elevul era în câştig, iar părinţii nu mai aveau nici grija nici plata pregătirei în particular. E mult mai probabil însă că Eminescu venind în Cernăuţi în anul 1858 ştia atâta carte cât trebuia ca să poată intra în clasa III, precum a şi intrat, şi poate că în urma unui oarecare examen.

Dragostea lui Eminescu pentru orice fel de cărţi, dar în deosebi pentru cărţile româneşti, tipărite cu litere cirilice a început la el de acasă. Mai târziu, prin clasa I şi II liceală, Eminescu uimia pe conşcolarii lui şi atrăgea atenţiunea profesorilor prin cunoştinţele lui în istorie şi în deosebi în istoria naţională. D-l T. V. Stefanelli colegul lui de şcoală, l'a întrebat odată de nu cumva are acasă „cărţi pentru istoria Românilor, şi el îmi răspunse că nu are cărţi de şcoală, dar are alte cărţi vechi în care află ce-i trebue". Din aceste vechi ceasloave a învăţat Eminescu să iubească trecutul poporului român. Paginele strălucite în cari, mai târziu, el va rechema zile mari, figuri măreţe, din istoria noastră—„De aşa vremi se'nvredniciră cronicarii şi rapsozii!.."—încep să fie, în inima copilului, ca lanurile din anul viitor în sămânţa aruncată, acum toamna, în pământ. Tatăl lui Eminescu era un înfocat patriot. Ce fecundează mai mult inima unui copil ca vorbele, discuţiunile, opiniunile tatei? Ce se şterge mai greu din sufletul nostru ca simpatiile şi antipatiile în cari ne-au crescut părinţii? E probabil că acel care a pus în mâna lui Eminescu prima cronică este Gheorghe Iminovici, el adunătorul de scrieri româneşti şi cunoscătorul istoriei naţionale. Este sigur că via simţire patriotică a poetului este moştenită dela tatăl său.

G. GALACTION

□ □ □

SEARA

Amurgul, peste linii şi colori,
Aşterne-un văl, o pudră ce 'ndulceşte;
Privesc castanii, plopii, visători,—
Iar florile adorm copilăreşte.

Şi toate par venite din trecut,—
Cum răscoleşte-amurgul amintirea!
Iar fiecare lucru, cunoscut,
Par'că-ar pieri, – îl mângâi cu privirea.

Pier razele secate din izvor;
Un cântec slab, cu note trăgănate,
Se risipeşte 'ncet, şovăitor,
Par'că-ar pleca spre stele 'ncenuşate.

De pretutindeni umbrele cuprind...
O, ce speranţe 'nalte ca şi plopii
Suspină când văd soarele murind
Şi ne aruncă 'n suflet umbra gropii?

Legată slab ca frunzele de pom
Stă viaţa 'n calea zilei ce urmează...
In Univers, ca 'n propriul său dom,
Doar soarele visarea-şi luminează.

Deaceea zi cu zi ne pregătim,
Ca să plecăm în noaptea 'ngheţătoare,
Ce neîndoios ne-aşteaptă 'n ţintirim!
Ne luăm treptat adio dela soare!

Ne înfioară mintea, în ascuns,
Un gând: că dătătorul de lumină,
Ca un stăpân ce ne-a plătit deajuns,
S'a dus! şi ar putea să nu mai vină!

. . . .

Işi schimbă forma fiecare gând;
Vin alte gânduri, altă oglindire,—
Chiar sufletul tău dulce şi plăpând
De astăzi, mâine e o amintire.

V. DEMETRIUS

□ □ □

CARŢI NOUI

Poezii de *N. Beldiceanu*. Ed. „Minerva", Bucureşti, 1914.

Din volumul lui *N. Beldiceanu* se desprinde par'că mirosul dulce, tăinuit, de sulcină a lucrurilor cu îngrijire păstrate dela cei ce ne-au fost dragi; e o poezie plină de amintiri, care evocă frumuseţi trecute din viaţa literaturii noastre şi dă graiu par'că iarăş cântăreţilor ce s'au dus pentru totdeauna, cu credinţele, cu avânturile, cu visurile lor de frumos.

Cei tineri trec atât de uşor peste zidurile trecutului şi frâng cu atâta nepăsare lanţurile lui; trecutul e-o ruină... tot ce-a fermecat splendoarea lui, o vechitură... ei poartă în suflet nu numai stăpânirea clipelor de-acum, ci şi a întregului viitor! Arta lor nu numai că nu vrea să ştie de trecut, dar nu o încape nici prezentul, ea cere să umple orizontul infinit al viitorului şi se proectează întreagă în viitor, ca şi cum n'ar fi menită să treacă şi ea în rândul lucrurilor de altădată, cu oamenii şi cu vremea ce au creat-o.

De aceia e greu să atragi atenţia actualităţii asupra unor producţii care intră oarecum deodată în istoria literaturii.

Iată *Pasteluri* cari reamintesc pastelurile lui Alecsandri:

Pe fâneţele 'nflorite cu frumoase albăstrele
Curge, ca o bucurie, pârâuaşul cristalin;
Şi tot curge şi tot smulge de pe maluri floricele
Şi la vale le tot duce legănate pe-al său sin.
Sub o salcie pletoasă valul doarme şi suspină,
Crengile, în jos lăsate, pân' pe apă se cobor;
Cârtiţa, sub muşiroaie, duce traiu făr' de lumină;
Şi din iarbă scoate capul şarpele şuerător...

(Pârâul)

sau:

Colo 'n zare, la dumbravă, de cu ziuă până 'n sară,
Pe o coastă ţălinoasă adânc plugurile ară;
Flăcăoanii voinici, tineri, îmbrăcaţi în cămeşoi,
Plugul unii ţin de coarne, alţii merg pe lângă boi...

(Arătura)

sau încă *Armindenul*. Alexandri în *Pasteluri* are desigur o bogăţie de imagini netăgăduit mai mare şi o atitudine mai interesantă prin aceia că natura trăeşte pentru el de o viaţă proprie, armonioasă, fără ca omul să ocupe în cadrul ei întâiul loc din plan; N. Beldiceanu e mai aproape de realismul prozei şi acţiunea omului are prea multă importanţă pentru el, astfel în cât pastelul se apropie de baladă (*Sihla*, mai apropiată de baladele lui Bolintineanu decât de pastelurile lui Alecsandri). Dar şi aceste pasteluri au farmecul simplităţii şi par isvorâte dintr'o inspiraţie tot atât de nouă ca şi inspiraţia populară:

Astăzi este sărbătoare
E Duminica cea mare,
Sărbătoarea cea cu tei.

Pe la streşini crengi s'anină,
Schimbă casa în grădină,
Zbor prin frunze fluturei...

(Duminica Mare)

De aici şi până la „poezia nouă" e desigur o distanţă cam lungă; totuşi dacă am schimba satul românesc cu un sat din Himalaya, teii în asfodele, casele în pagode şi în loc de ţărani am sălăşlui în ele pe Çakia-Muni sau pe... Raminagrobis, poezia veche ar întineri deodată într'o eflorescenţă uimitoare.

Poezia d-lui Beldiceanu e un stadiu al poeziei noastre care nu poate fi suprimat din istoria literară.

O notă satirică destul de violentă se află în partea a doua a volumului, intitulată *Neguri*. Aici Eminescu cu *Scrisorile* sale a indicat şi tonul, şi versificaţia, şi chiar vocabularul. Sunt însă câteva note aspre la adresa clerului şi a oştirii, câteva detalii, care-l despart pe poet de marele model şi contimporan. Iată câteva versuri interesante:

O, ce secol de spoială, de ruşine, de ocară...
Au pus mâna pe putere pân' şi cei din altă ţară...
Azi pe scara de mărire a veliţilor boeri,
Altă lepră, alt ridicol: foşti bacani şi rachieri,

Multe slugi ce-odinioară la rădvan stau la oblon,
Prin mezat şi antreprize au trecut de milion...
Şi boerii de duzină ce-au ţinut de coarne plugul,
Uitând traiul dela ţară, azi ţăranului pun jugul...
Pe când unii din finanţe şi domenii se adapă,
Alţii rabdă şi se uită de le lasă gura apă.
Pentru unii Carnavalul, pentru alţii Postul mare...
Toţi rămaşii de căruţă au ajuns la disperare...
Vai de om şi vai de ţară când la rând veni-vor ei;
Dacă n'or fi oi în Staul, zugruma-vor şi pe miei...

Nu trec de cadrul eminescian, dar, fără elocvenţa strălucită şi fără perfecţiunea formală a maestrului, asemenea satire se pot citi ca producţiuni noui între cele scrise după o directivă bine definită.

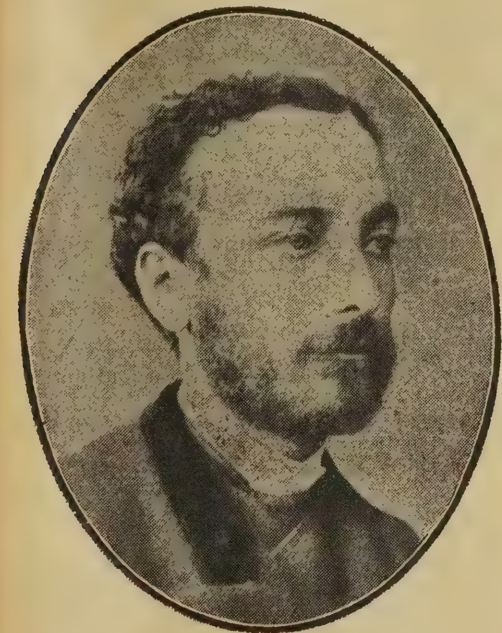

N. Beldiceanu

Doinele, a treia parte a aceluiaş volum, sunt de inspiraţie populară şi îşi asimilează cu deosebită sinceritate şi uşurinţă metrica simplă populară; iar *Poliritmicele*, ultimul ciclu, sunt şi în dată, probabil, cele din urmă scrieri ale poetului; versul lor liber e vioiu şi îndrăzneţ şi inspiraţia lor e mai modernă:

Când viu spre casă
Ce jele
Apasă
Pe zilele mele...
Apoi, uşa când o deschid,
Grabnic îmi vine s'o închid,
Şi fug, nemai putând să fiu
Pe mine stăpân,
De-atâta durere, de-atâta pustiu...
Ş'atunci rămân
Nedumerit:
Dacă trăesc, dac'am murit...
Şi cum ascult,
Tot mai mult
Aud bătăile inimei bătând
Şi 'n mine durerile oftând...
Apoi — în urechi un ţiuit
De suflet chinuit,
Timbrează din când în când
Glasuri de clopote plângând...

(Când vin spre casă)

Se simte tendinţa către o poezie nouă, dar această poezie rămâne plină de gangă prozaică şi nu se poate defini.

N. Beldiceanu a simţit o aripă de inspiraţie plutind asupră-i şi, fiind totdeauna treaz asupra tulburărilor sufletului său, a cules inspirarea şi a privit spre cer; de aceia versurile sale sincere şi simple se citesc cu interes şi chiar, cu oarecare înduioşare, după ce sfâşii vălul prozei, dornic să găseşti vibrarea ce sta ascunsă sub el.

C. Sp. HASNAŞ

CRONICA TEATRALĂ

Se face ziuă, dramă într'un act de d-l *Z. Bârsan.*

Drama d-lui Z. Bârsan, *Se face ziuă*, a avut un noroc neaşteptat: intervenţia legaţiunei austro-ungare. Mulţumită acestei intervenţii, *Se face ziuă* a fost scoasă de pe afişul Teatrului Naţional înainte de a se reprezenta.

Faptul acesta brutal de cenzură a aprins imaginaţiile, a stârnit agitaţii, a impresionat extraordinar şi a creat în jurul piesei o aureolă ameţitoare. Autorul piesei a devenit de-odată, poate cu drept cuvânt, un martir, iar piesa, din „dramă într'un act", a ajuns... „tragedie naţională".

Noi vom încerca să judecăm noua lucrare a d-lui Bârsan caşi cum intervenţia legaţiunei austro-ungare nu s'ar fi produs şi, deci, caşi cum autorul n'ar fi suferit nici un martiriu şi piesa n'ar fi câştigat nici o strălucire extra-artistică.

Acţiunea se petrece în ultima noapte a anului 1784, în satul Gura Cornii, din jos de Abrud, în Ardeal, în casa Ilinei, nora bătrânului preot Costan. Revoluţia e pe sfârşite. Românii au fost înfrânţi. Nu atât prin lupte, cât prin ademenire şi trădare. Horia şi Cloşca, vitejii căpitani, au fost prinşi. E noaptea anului nou. Ilina îşi aşteaptă copilul — singurul care i-a mai rămas. Şi Mihai nu mai vine. Poate a murit. Poate a fost prins şi el. Ilina, Achimia şi fata acesteia, Marina, logodnica lui Mihai, bocesc pe flăcăul iubit care nu mai vine. Şi durerea le dă acestor femei o poftă de vorbă ce nu se poate asemăna de cât cu loquacitatea disperată a reginelor văduve din tragediile istorice ale lui Shakespeare. Popa Costan le mai încurajează:

„Facă-se voia lui! Şi'n voia lui Dumnezeu lasă-l şi pe Mihai. Mie nu mi-e drag?... Şi zău, frumos ar fi, pe Horia să-l ducă la moarte şi pe fecioru-tău să-l vezi venind acasă? Nu Ilino! Căprarul lui Horia n'are ce căuta aci. Aci vreascurile la vatră, noi! Ştejarii nu'ncap!"

Şi piesa continuă ast-fel cu jalea femeilor, întreruptă când şi când de povestiri fără interes din vremea revoluţiei,—timp de un sfert de ceas pe scenă, în volum cincizeci şi mai bine de file. Apoi de-odată intră un cerşetor bătrân care 'ncepe să rostească vorbe cu două înţelesuri, amestecând fapte din Evanghelie cu rosturi din Ardeal. Femeile nu-l înţeleg. Ilina îi şopteşte părintelui Costan: Vorbeşte într'aiurea. Şi nici noi nu-l prea înţelegem,—nu fiind-că vorbele lui au un tâlc adânc, ci fiind-că nu ştim cine este cel ce le rosteşte.

Vorba este cea dintâi expresie a omului. Şi pe scenă o vorbă poate să fie interesantă prin cel ce-o rosteşte sau cel ce vorbeşte poate să devie interesant prin vorbele sale. Străinul bătrân care soseşte la mijlocul piesei pentru a rămânea până la sfârşit personagiul central, nici nu se poate face interesant prin vorbele lui, fiind-că tot ce spune e banal, nici vorbele lui nu pot să devie interesante prin el, fiindcă personalitatea lui ne rămâne ascunsă chiar şi după ce piesa se sfârşeşte. Şi totuş acest personaj misterios este... Crişan! Aflăm aceasta numai citind afişul. Incolo nimic nu ne lasă să întrezărim adevărul. Nici vorbele, nici faptele lui. O, mai ales faptele nu zugrăvesc de loc pe eroul înfricoşător care a fost Crişan. Şi aceasta este una din slăbiciunile cari osândesc drama d-lui Bârsan.

Dar, să sfârşim întâi expunerea subiectului: Inainte de a se stinge, focul aruncă totdeauna câte-va pâlpâiri. Una din cele din urmă pâlpâiri ale revoluţiei este răscoala iobagilor de pe valea Haţegului contra stăpânului lor asupritor. Baronul, fiul moşierului, urmărit de răsculaţi, caută adăpost în casa Ilinei. Popa Costan şi Crişan vor să-l alunge. Gândul că poate va fi omorât de ţăranii răsculaţi o face pe Ilina să se împotrivească. Costan şi Crişan stăruesc. Atunci Ilina invoacă dreptul ei de stăpână a casei. Şi baronul este salvat. Urmează apoi o scenă de-o neverosimilitate revoltătoare. Baronul, care cu o clipă mai 'nainte se topise de spaimă, pierise de laşitate, acum devine deodată dârz, brutal, provocător. Crişan vrea din nou să-l sfâşie. Dar Ilina, spre disperarea publicului, se amestecă iar:

— E casa mea. Auzi?

Şi atunci necazul înăbuşit îl face pe Crişan să rostească singurele cuvinte în adevăr frumoase din piesă:

„Iertaţi-mă... un biet nebun şi eu... mai bine... mai bine!... Aideţi să facem calendarul cu coji de ceapă! E noaptea de anul nou, ce Dumnezeu!.. Să vedem la primăvară sunt lunile cu ploae? Să se topească zăpada, să ne putem culege fraţii şi părinţii, soţii şi copiii de prin şanţuri... dacă i-am mai cunoaşte... să-i ıngropăm după lege, că sunt creştini şi ei săracii!... Sau haideţi să punem sub tăiere cenuşe, pâine, pieptene, păr şi cuţitul şi să ghicim. D-ta, moşule, să ghiceşti pâinea, că bun eşti ca ea; Ilina pieptenele... să i se 'ntărească inima!... Măria sa părul... s'ajungă sănătos acasă!... iar eu.. cu cuţitul, că-s rău de gură... ha, ha! Şi fata de colo cenuşa! Săraca de ea!... ha, ha, ha!.. Sau haideţi în grădină să tăiem pomul neroditor. Cine-l ia chezaş c'are să facă rod la vară? Il iei dumneata, m o ş u l e! Nici eu... Ilina-l ia, că-i muiere!.. şi cum o să plângă pe urmă!...

Z. Bârsan

Dar şi astea sunt numai vorbe, lipsite de suportul temeinic al faptelor, — cum e de altfel întreaga piesă. Ne-am aştepta ca, după această admirabilă isbucnire, marele căpitan să se ia cu baronul la luptă dreaptă românească şi să-l facă fărâme. Aşteptare zadarnică. Sălbaticul Crişan e foarte blând şi inofensiv în piesa d-lui Bârsan. Se vede că d'aceia nu vrea să-şi spue numele. Ii e ruşine de vorbele şi faptele pe cari autorul i le atribuie.

Dar, în sfârşit, soseşte clipa când toţi nădăjduim că Crişan se va răzbuna, reapărând aşa cum îl cunoaşte istoria. Mai mulţi ţărani aduc pe Mihai mort. In faţa celui ucis, baronul îşi mărturiseşte crima. Durerea şi disperarea Ilinei nu mai cunosc atunci nici o margine. Ea însăşi îi spune Baronului:

— Ai sugrumat mila din sufletul meu, şi n'a mai rămas acolo decât ură!

Iar ceva mai târziu:

— Şi cum mă uit, văd toate durerile, toate suferinţele, toate lacrimile şi toată obida neamului meu... E o socoteală veche, Măria Ta, care-o facem acum!...

Cu toate acestea, când Crişan se repede a treia oară să răpuie zilele acelui mişel, Ilina se 'mpotriveşte din nou:

— Nu, nu vreau... ţi-am spus că în casa asta nici un fir de păr n'o să ţi se atingă... Eşti în mâinile mele şi aş putea să te sfâşii. Nu vreau! Nu vreau să-mi calc cuvântul... Intr'o zi am să viu să te caut la tine acasă!...

Şi piesa se sfârşeşte, pe când, în fund, nevăzuţi de public, Horia şi Cloşca, batjocoriţi şi încătuşaţi, se duc spre închisoare.

*

După cât îngăduie această expunere, de altfel destul de largă, se poate vedea că *Se face ziuă*, nu este o piesă istorică de vreme ce îi lipsesc atât exactitatea în zugrăvirea personagiilor, cât şi aerul vremei pe care-o evoacă; nu este nici o dramă propriu zis, pe de oparte fiindcă personagiile sunt fanteziste în desvoltarea lor dramatică, pe de alta pentrucă acţiunea este cu desăvârşire absentă. Lipseşte nu numai acţiunea, dar şi acel conflict elementar care trebue să alcătuească sâmburele oricărei lucrări dramatice. Din acest punct de vedere legaţiunea austro-ungară a făcut bine că a cerut scoaterea de pe afişul Teatrului Naţional a acestei piese. Pentru respectarea formelor însă, ar fi fost bine ca, înainte de a face o asemenea intervenţie, contele Czernin să fi cerut să fie numit membru în comitetul de lectură al teatrului. Şi-atunci în loc să facă un demers jicnitor pentru demnitatea noa-

stră națională, ar fi putut să-și motiveze ast-fel intervenția:

Sunt de părere ca această piesă să nu se reprezinte pe de-oparte fiind-că bunele sentimente naționale ale unui popor nu e bine să se exploateze pentru aclamarea unei lucrări lipsite de prestigiul artei adevărate; pe de alta fiindcă personagiile d-lui Bârsan nu au nici o logică și nici o motivare sufletească. Ce fel de căpitan viteaz este Crișan al d-lui Bârsan dacă stă aproape o jumătate de ceas pe scenă, ascuns sub haine de cerșetor, ascultă cum un baron îl insultă și pe el și neamul din care el face parte, e martor la disperarea unei mame al cărei fiu a fost ucis de acest baron,—fără ca în el să isbucnească o picătură măcar din sângele aprins al adevăratului Crișan? Ce fel de femee este Ilina, dacă, în fața fiului ei mort, după ce singură recunoaște că în sufletul ei toată mila a fost zugrumată, în loc să se repeadă sălbatic să răzbune moartea fiului iubit, se mărginește să blesteme, să facă teorii umanitare și chiar să apere viața ucigașului? Nu cum-va d-l Bârsan își închipuie că țărancele române din Ardealul dela sfârșitul veacului al XVIII erau adeptele lui Jean Jacques Rosseau și ale enciclopediștilor?

Așa ar fi putut să spue contele Czernin. Noi însă care stimăm pe d-l Bârsan ca pe un poet de talent, în al cărui suflet naționalismul a trezit strune noi, ne mărginim să ne exprimăm surprinderea că un artist ca d-sa a putut să scrie o piesă atât de neverosimilă și de neartistică.

P. LOCUSTEANU

ECOURI

In numărul nostru viitor vom publica un senzațional articol de reportaj întitulat: *Ce credea Eminescu despre d-l Maiorescu,* întemeiat pe scrisori inedite autentice.

—

Cu prilejul călătoriei pe care Suveranii au făcut-o zilele acestea pe Dunăre, am crezut nimerit să reproducem în fruntea numărului de față un fragment din impresiile publicate de Carmen Sylva sub titlul: **Pe Dunăre.**

—

„Domnul Notar" în străinătate.—Cunoscuta Casă Franz Bard, din Viena, care se îngrijește de reprezentarea pieselor de seamă pe scenele germane, a cerut d-lui O. Goga autorizația de a face să se joace în limba germană *Domnul Notar.*

Probabil dar că la toamnă *Domnul Notar* va putea să dea un nou prilej de bucurie și în limba germană procurorilor unguri.

—

Un scriitor care se impune din ce în ce mai sigur în stima cititorilor și chiar a confraților săi este d-l I. C. Vissarion. Fără să frecventeze vre-o cafenea, fără să cădelnițeze pe unii și să afurisească pe alții, fără să aibă vre-un critic care să-și facă din meritele sale prăjini de ascensiune, d-l Vissarion are totuș talent. D-sa este cam ceeace voia d-l Dragomirescu să facă din d-l Dragoslav: un povestitor simplu dar de o spontaneitate și o putere intuitivă cari adesea uimesc și care aproape totdeauna farmecă. Și pe de-asupra d-l Vissarion are și umor.

Nu e momentul să îmbrățișăm cu o privire toate caracteristicele acestui nou scriitor. O vom face cu prilejul apariției unui volum, din care să se poată desprinde o impresie unitară și completă.

De-ocamdată atragem atenția cititorilor noștri asupra acestui scriitor cu suflet de artist pentru a-l urmări în desfășurarea talentului său. Facem această rugăciune cititorilor cu speranța că, dacă se va simți urmărit cu plăcere și deci controlat, d-l Vissarion va avea grijă să-și selecționeze puțin bucățile ce le publică.

—

Un gest frumos al Academiei.— Cu prilejul venirii la București a vicarului Mangra, deputat guvernamental în Parlamentul maghiar, Academia română a făcut un gest frumos pe care nu-l putem îndeajuns lăuda,

Când Românul renegat a încercat să ia parte la ședințile societății Academice, academicianii Români l'au certat și apoi l'au eliminat fără șovăire din miilocul lor. Conștienți că reprezintă mai presus de toate cultura românească, una și aceiaș pretutindeni, ei au socotit nevrednic să stea în mijlocul lor pe acela care, după ce a fost ales membru pe baza meritelor sale culturale-naționale, a dezertat din rândurile tovarășilor săi de odinioară, pentru a trece alături de adversarii culturii românești.

—

Literatura religioasă se îmbogățește cu traducerea unor capitole din opera scriitorului *Petrov,* cuprinzând gândiri și sfaturi în jurul „Evangheliei ca temelie a vieții". Traducerea e datorită d-lui *Dim. I. Cornilescu* (Tip. „Gutenberg" București, 1914).

—

Studii filosofice.— D-l *D. Drăghicescu,* cunoscut publicului francez pentru cercetările sale în domeniul filosofiei sociale, a scos de curând de sub tipar un nou volum care sintetizează și dă o nouă vigoare concepțiilor sale anterioare: *L'idéal Créateur* (Bibliothique de Philosophie contemporaine, F. Alcan, Paris, 1914).

La noi nu se prea interesează nimeni de asemenea lucrări; câțiva cetățeni trecători ai *Cetății Academice* sunt prea puțin pentru a forma un public filosofic. Lipsa de încurajare a filosofiei e pusă de unii pe socoteala modestiei noastre: Suntem prea tineri pentru a avea filosofie.

Ori mai bine: suntem prea arivişti pentru a avea filosofie, căci nicăiri nu poate fi mai exact ca la noi că... *povera e ignuda vai filosofia...*

—

Goga spre temniță.—O veste pe care o așteptam, dar în sosirea căreia nu ne venia să credem, ne anunță că autorul *Domnului Notar,* e amenințat să ia din nou calea temniței. Tribunalul din Cluj i-a intentat proces pentru opera sa dramatică, invocând articolele 172 și 173 din Codul Penal ungar, de oarece prin scrierea sa a produs agitație contra Statului ungar precum și ațâțare contra monarhiei.

Pe cât știm Goga nu se află actualmente în Ungaria. Ii urăm întoarcere bună și senină în „patrie" unde pușcăria l'așteaptă pentru fericirea Statului unitar și a drăguțului de împărat.

—

Literatura electorală se înfățișează în acest an cu un aspect mai civilizat prin aceia că, oricâte încercări s'ar face, discuția nu poate fi menținută numai pe chestiuni personale și trebuie să se ridice până la discuțiunea ideilor de reformă asupra cărora se cere avizul națiunii legale. Totuș discuțiunea de idei are în această epocă o conciziune... lapidară—dela care literatura ar putea să învețe cum se câștigă sufragiile cititorilor: stilul cuceritor este stilul telegramă.

Cum alegerile sunt consultarea națiunii, națiunea vorbește și scrie mai mult ca oricând ca să-și dea ideia lămurită. Deaceea nici într'o altă epocă nu apar atâtea broșuri și atâtea nume în presă ca acum; unele aduc lucruri noui și stranii— pe care însă le păstrăm pentru o colecție de... schițe critice, ce vor apare după alegeri, ca să nu prejudiciem acțiunea politică a nimănui.

—

Reviste.— *In Revista Teatrală* (an. II, 1914, No. 2, Brașov) se găsesc date asupra unei piese inedite rămase de pe urma apreciatului prozator *Ioan Adam.* Piesa se numește *Câmp înțelenit* și poartă în subtitlu explicația: „Războiul cel Nou, piesă țărănească în patru acte."

In ea se pot vedea ideile lui Ioan Adam ca educator, însă calitățile sale dramatice nu pot să dea vieață acestor idei ci le lasă sub formă didactică și expozitivă.

Democrația, Revista Cercului de Studii al Partidului național liberal, anul II, No. 3, conține un articol sintetic al d-lui *V. I. Brătianu* asupra situației politice „După Dilzolvare", două studii asupra Reformei electorale, de d-nii *Dum. Brezulescu* („colegiul al treilea și colegiul unic"), *N. Brânzeu* și *Dr. Bordea* (Ancheta electorală a Cercului de studii), o interesantă „Cronică politică", dări de seamă asupra Conferințele Cercului de studii, asupra Faptelor, Documentelor și Cărților mai importante din ultimul timp.

—

Scriitorii în politică. — Evoluția scriitorilor spre politică se face în direcții stranii, inexplicabile. Astfel, în Franța, *Jean Richepin,* „le poête des gueux" și „gueux" el însuși, cel care a exprimat mai limpede și mai violent, cu o violență necunoscută în literatură, revolta populară, a candidat la ultimele alegeri ca reprezentant al conservatismului reacționar. Cu toată celebritatea sa academică a căzut în fața unui candidat democrat modest.

Anatole France, aristocratul cultivator al ironiei subtile, artistul ce părea că vrea să se desprindă cât mai mult de terestrele pasiuni, a candidat ca reprezentant al democrației înaintate.

Paul Bourget și *Maurice Barrès,* care sunt mai întâiu teoreticiani și apoi artiști, au candidat firește cu partidele din dreapta,

—

In englezește a apărut un studiu al d-lui *I. Botez* — de a cărui lucrare, *Aspecte din civilizația engleză,* ne-am ocupat la timp — sub titlul *A short survey on the Neolatins of the Near East* (Ed. *Viața Românească,* 1914).

Interesantul studiu e urmat de o bogată bibliografie englezească asupra țărilor locuite de Români. Vom reveni asupra broșurei d-lui Botez, ale cărui preocupări pot fi atât de utile cunoașterii neamului nostru în streinătate.

—

Cubismul. — A murit la Paris desenatorul Heidbrinck, care acum douăzeci de ani încercase, între cei dintâi, producțiuni cubiste.

Vorbindu-i-se, în ultimele-i zile, despre *Salonul Independenților* din acest an și despre cubiști în special, el a întrebat:

— Ce fac cubiștii? Tot în perioada de *incubație?*

—

Cărțile apărute în Germania în cursul anului 1913 se ridică la numărul de 28.395 volume și broșuri, în valoare de 115.565 mărci.

Numărul editorilor nu e mai mic de 2.806; după orașe, Berlinul vine în fruntea mișcării de librărie cu 6.787 de publicații noui, apoi Leipzig cu 5.725 și Münich cu 1.692.

Cărți, mașini și tunuri colaborează în frumoasă măsură la hegemonia europeană a Germaniei.

—

Cronica Cinematografică.—Publicul Capitalei admiră de câteva zile un admirabil film al Casei Pathé din Paris, adus de Cinema-„Clasic", spre a oferi vizitatorilor săi o adevărată sărbătoare artistică.

Intr'adevăr, acest puternic film colorat, întrece în frumusețe, tot ce acest Cinematograf a adus până acum pentru Bucureșteni. „Regele Fantomă" (Regele a murit, trăească Regele), atât prin panorama priveliștelor, cât și prin măestria intrigei sentimentale, care te ține legat de subiect până la sfârșit, face parte din seria marilor filme „Quo Vadis", „Odiseia lui Omer", sau „Vieața lui Isus" care s'au reprezentat în ultimul timp.

—

□ □ □

BIBLIOGRAFII

A apărut *Biblioteca pentru toți* No. 902—906, cuprinzând: **Despre amor,** de *Stendhal.*
Un volum de 500 pagini. **Prețul Lei 1,50**

Anul III — No. 31

FLACĂRA

17 MAI 1914

ABONAMENTE:
In ţară: lei 6 pe an; 7 lei când se achită prin incasator. Pentru învăţători şi preoţi săteşti: lei 5 pe an
NUMĂRUL 10 BANI
TELEFON 41/7

LITERARĂ .·. ARTISTICĂ .·. SOCIALĂ
APARE SÂMBATA
DIRECTOR: CONSTANTIN BANU

ABONAMENTE:
Peste munţi: coroane 8 pe an; pentru preoţi şi învăţători coroane 6.50 pe an
In străinătate: 10 lei pe an
REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA:
Bucureşti
Str. Câmpineanu, 40

EMINESCU DESPRE D-l MAIORESCU

— Marele poet mărturiseşte că n'a fost nici odată sub influenţa d-lui Maiorescu şi-şi arată antipatia ce-a simţit-o pentru criticul său —

Un tânăr publicist dela Iaşi, d-l O. Minar, care vrea să-şi facă o specialitate din strângerea scrisorilor rămase dela marii noştri dispăruţi şi adunarea informaţiilor pe cari rudele acestora le au despre viaţa lor intimă, publică, în volumul privitor la *Veronica Micle* [1]), câteva interesante fragmente de scrisori din cari unele sunt inedite, privitoare la părerile pe cari le avea Eminescu despre unii din contimporanii săi.

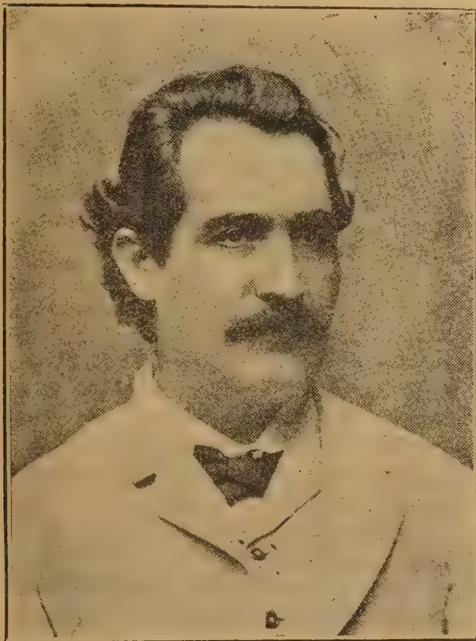

Mihail Eminescu

Vom reproduce în numărul de azi câteva fragmente din cari ne vom putea face o judecată limpede de modul cum considera genialul poet pe acela care s'a lăudat că a fost Mecenatele său: d-l Maiorescu.

După cum se ştie, unele din titlurile de glorie cele mai de seamă ale d-lui Maiorescu a fost întâi că a descoperit talentul lui Eminescu şi a atras atenţia cititorilor asupra lui şi al doilea că a călăuzit în activitatea lui literară pe acest mare poet.

Cercetările făcute în urmă au dovedit însă că nu d-l Maiorescu a descoperit pe Eminescu, ci Iosif Vulcan, directorul *Familiei* din Braşov,—dacă, bine înţeles, cuvântul *descoperit* se poate întrebuinţa aci. Această concluzie se întemeiază atât pe spusele lui Vulcan, cât şi pe chiar afirmaţiile poetului.

In *Familia* dela 25 Iunie 1889, Iosif Vulcan scrie în această privinţă:

«Mi-aduc şi-acum aminte, cum într'o dimineaţă de Februarie, primii o scrisoare din Bucovina, în care un tânăr, după cum scrie, de 16 ani, îmi trimitea nişte încercări literare. Era tânărul Mihail Eminovici.

«Armonia versurilor şi figurile plastice, considerând starea noastră literară de atunci şi în deosebi etatea tânără a autorului, mă surprinseră şi deschisei cu plăcere coloanele mele acestui nou talent şi poet cu viitor».

Iar primele poezii ale lui Eminovici, botezat de Vulcan Eminescu, fură publicate cu această recomandaţie redacţională:

«Deschidem cu bucurie coloanele foii noastre acestui june numai de 16 ani, care, cu primele sale încercări poetice, ne-a surprins plăcut».

De altfel, mărturia acestor documente categorice este întărită şi de Eminescu care scrie despre începuturile lui literare:

«Ca un copil care aşteaptă ceva nou şi frumos aşa şi eu aşteptam numărul din *Familia*. Citeam ca un actor pasionat rolul; mi se părea că ceeace eu compusesem din inspiraţie era altceva; mă emoţionam, mă entuziasmam, trăiam zile de o fericire antică; unde sunt clipele de veselă şi nobilă visare».

Dar dacă nu d-l Maiorescu a fost acela care a atras cel dintâi atenţia cititorilor asupra lui Eminescu, îi rămâne totuş onoarea de a fi călăuzit activitatea literară a poetului.

Să vedem ce credea Eminescu despre acest merit al d-lui Maiorescu, despre care se svonise chiar pe când poetul era încă în viaţă.

Intr'o scrisoare adresată Veronicii Micle găsim următoarele rânduri:

«Am venit la Iaşi împins de dorinţa de a cunoaşte vechea capitală a Moldovei şi pentru tine. Mai ales auzisem de svonul ce se răspândise în Cernăuţi, că în Iaşi se întemeiază o societate literară «Junimea» care până atunci nu ştiam că are vre-o legătură cu revista Convorbiri literare *unde publicasem câte-va încercări. Abia azi râd de naivitatea de-atunci. Tot acum pricep de ce Jaques Negruzzi, îmi tot dă a'nţelege că d. Maiorescu m'a ajutat mult, făcând să fiu cunoscut, adică un fel de celebritate pe care eu n'am râvnit-o nici când, dar mai ales din partea d-lui Maiorescu, care s'o fi lăudând cu talentul meu,* fără să ştie că mie nu-mi prea place lauda d-sale lipsită de sinceritate, *având tot interesul să câştige cu numele meu un credit moral revistei «Convorbiri literare»* unde publică toţi nechemaţii literilor române. Un astfel de om cred că nici ţie nu-ţi doreşte mult bine; a fost şi este un vanitos incorijibil».

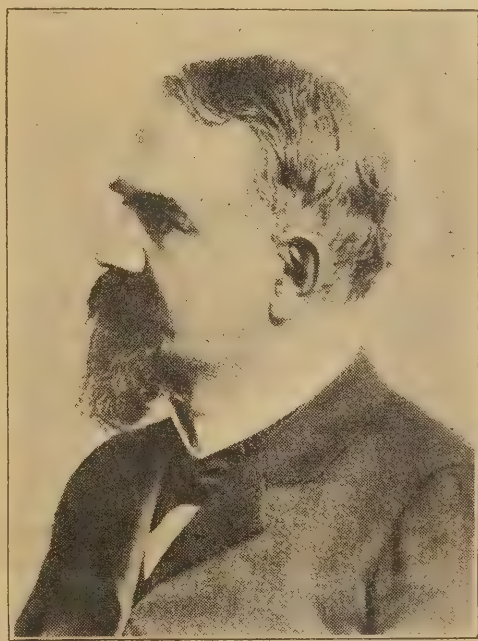

D-l T. Maiorescu

Dar sentimentele lui Eminescu pentru d-l Maiorescu şi gruparea sa literară se desvălesc mai bine în următorul frag-

---

[1]) Lucrarea va apărea către sfârşitul lunei acesteia în biblioteca „Românii celebri" No. 3, editată de institutul *Flacăra*.

ment din aceiaş scrisoare adresată Veronicii:

«Ar trebui să mă crezi un ingrat dacă n'aş recunoaşte că la «Junimea» n'am avut cu nimeni nici un raport sufletesc.

«L'am avut, dar târziu, când a venit, adus de mine, Creangă, pe care-l întâlnisem la Bolta Rece, într'o seară. Apoi cu Pogor, Conta şi Lambrior şi alţi prieteni. Ei m'au făcut să rămân în acest cerc literar, mai bine zis prietenesc, mai mult timp. In urmă, după cum ştii, am fost legat prin diferite slujbe cari mi-au făcut mai mult rău de cât bine.

«Din fire mă ştii împăciuitor, n'aşi fi în stare să protestez în potriva nimănui chiar dacă aş fi convins că am dreptate De această slăbiciune au profitat mulţi membri din «Junimea», punând stăpânire pentru totdeauna şi pe restul de voinţă ce-l mai aveam. In cât am fost condus, cu toate că aveam dreptul să conduc, fiind superior multor din acel cerc literar. D. Maiorescu a căutat să-mi impue modul său de a vedea, dar eu îl priviam în ochi fix, aşa ca să creadă că-l înţeleg, pe când de fapt zburam cu gândul în alte părţi.

«Le citiam uneori poezia, apoi, dezinteresat cu totul de ceeace creiasem, îi lăsam să facă ce voiau cu dânsa. Ei o o corectau, o publicau, însuşindu-şi drepturi de autor şi critic.

«Din îndemnul lor n'am scris nici un rând, nici n'am fost inspirat. *Numai tu, dulcea mea amică, ai fost muza inspiratoare. In serile lungi, când zăpada da târcoale pe la uşa chiliei mele, eu, plecat pe masa de lucru, cu tâmplele prinse în podul palmelor, meditam la multe, la frumuseţea poeziei antice, la budism, la Psalmii lui David. Unde sunt acele vremuri de dulce reverie, de sinceră iubire, unde femeia era o zeiţă aromată cu miresme orientale de poeţii curtezani şi adormită de melodia flautelor şi a harfelor? Departe. departe s'au dus aceste gânduri...* D. Maiorescu mă cheamă la realitate, îndemnându-mă să traduc din autorii germani. *Dar eu am rezistat acestei ispite, căci prin traduceri pierzi simţul poeziei adevărate, e ca şi cum un cioplitor ordinar ar căuta să repare o statue lovită de trăsnet din grădina Hesperidelor».*

In sfârşit, fragmentul ce va urma desăvârşeşte portretul maestrului:

«Acum, când sunt departe, îmi sună în urechi sfaturile spuse pe un ton dulce, ademenitor, cu scopul de a mă atrage, ca păiajenul prada, *apoi satisfăcut, dacă se poate, umilire,* iată cine e chemat să stăpânească. *Mărire, cât se poate; prin ce mijloace nu'ntreba,* sunt mai murdare şi mai negre decât glodul.

«Şi totuş, privind superficial la fastul junimist, ai crede că armonia domneşte în acele suflete, mai ales în acel suflet, *îl ştii Veronica, el de multe ori mi-a vorbit cu răutate despre tine... Eu credeam că nu voi găsi egoişti în acest areopag literar, dar cel mai mare, şeful lor, e stăpânit de această manie desgustătoare. Dispreţul, iată arma ta şi a mea, e o armă, păcat, care se încarcă şi se descarcă numai în sufletul nostru».*

Din fragmentele reproduse aci se vede limpede pe de-oparte că d-l Maiorescu n'a isbutit să stârnească în inima lui Eminescu sentimente de prietenie sau de dragoste, pe de alta că marele poet n'a fost nici o clipă sub influenţa curentului maiorescan. Pentru dânsul d-l Maiorescu n'a fost decât un «incorijibil vanitos», un om nesincer şi — după cum se vede şi din alte scrisori — un fel de intrigant de melodramă care a căutat în diferite rânduri să strice fericirea poetului.

«D. Maiorescu a căutat să-mi impue modul său de a vedea, dar eu îl priviam în ochi fix, aşa ca să creadă că-l înţeleg, pe când de fapt sburam cu gândul în alte părţi».

Rândurile acestea răsună ca o biciuitoare ironie de dincolo de mormânt la adresa bătrânului critic. Ele scot în acelaş timp în evidenţă situaţia oarecum ridicolă pe care d-l Maiorescu, fără să-şi dea seama, a avut-o faţă de Eminescu.

D-l Maiorescu îşi închipuise că a câştigat mintea şi inima lui Eminescu, că a devenit mentorul genialului poet, că teoriile sale de artă şi estetica lui Vischer sunt catechismul său poetic, — şi când colo, în scrisorile sale intime, poetul îşi bate joc de solemnitatea supărătoare a pretinsului său director literar şi ne face cunoscut, din lumea cealaltă, că, în vreme ce d-l Maiorescu îl chinuia cu teorii şi cu indicaţii de... ghid, el îl privia în ochi, dar se gândia în altă parte, fără să prindă o vorbă măcar din lecţiunile necerute ale profesorului nechemat.

Din aceste scrisori, se desprinde un portret al d-lui Maiorescu cu totul altfel decum fostul prim ministru a încercat să şi-l zugrăvească singur. Am crezut că e bine să-l punem şi pe acesta sub ochii cititorilor pentru ca din asemănarea lor să se facă o judecată mai complectă asupra originalului.

AL. ŞERBAN

□ □ □

PASTEL

Lunca râde luminată,
Sub un cer ca de cicoare...
Nu-i o floare fără fluturi,
Nu-i un flutur' treaz pe floare...

Lângă doi viţei de-o seamă,
Pe-un tăpşan cu fânu 'n spic,
Leanca Văduvii, pe fusu-i,
Răsuceşte borangic.

Soarele, vrăjit de chipul
Păstoriţii de viţei,
Cu potopul lui de raze
Cată lung la fusul ei...

Şi cum firul i se pierde 'n
Razele ce vin de sus, —
Par'c'ar coborâ din soare
Borangicul de pe fus...

V. MILITARU

ICONIŢA

Se plictisise şezând, ca berzele, când pe un picior, când pe altul, până să-i chivernisească încălţămintea lustragiul. «Mă costă patruzeci de bani pe zi numai lustruitul ghetelor!» îşi zise Teodor Popescu, luându-şi ochii depe americanele lui şi adâncindu-şi-i în vălmăşagul răspântiei, după femeile ce se pierdeau pe trotoare, în lumina potolită a amurgului.

Când păşi în Calea Victoriei, Popescu se scutură bine de tot de urîtul care-l încenuşase până atunci, gata să-l întristeze ca pe un prost, ridică fruntea, scoase pieptul afară, îşi ascuţi privirea şi-o zăhări! Numai când trecu prin faţa cofetăriei Capşa, faţa i se sumbri oleacă şi ochii i se înfundară lacomi în faimosul local politic, în care el nu vedea decât eleganţe, oameni ajunşi, cum visa el, Popescu, să ajungă sau să pară.

După un ceas de plimbare între Bulevard şi Palat, şi după ce lumea se rărise, Popescu îşi dezumflă pieptul şi, nemulţumit că nu întâlnise pe nici o cunoştinţă mai proaspătă, cârmi către birturile din jurul Teatrului Naţional.

Decâteori mânca la restaurantele astea, îşi învenina sângele pentru două ceasuri. Toate mesele erau prinse de băieţi, care de care mai neînţolit, mai nepieptănat, toţi cu privirea ostenită, nepudraţi, neraşi: studenţi! Nu pricepea deloc ce putea să se aleagă de toţi nespălaţii aceia, chiar acolo în provincia lor păcătoasă, când ei nu erau în stare să şadă măcar cu oleacă de ifos în scaun, într'un restaurant, vecin cu Calea Victoriei. Ii dispreţuia, ca pe nişte netrebnici, un om care a înţeles viaţa şi bucuriile ei.

Plimbat era, sătul era, se făcuse noapte, acum începea îndeletnicirea lui de căpetenie. Acasă nu avea ce căuta dela ceasurile nouă. In odaia lui strâmtă, aruncată ca o cutie sub acoperişul unei case din strada Căzărmii, Popescu se simţia mai străin decât pe uliţă. Răcoarea nopţii îl desfăta ca o farsă, întunecimea gangurilor era pentru el amintiri sau făgăduinţe de chilipir, de aventuri. La fiecare foşnet de rochie, Teodor întorcea capul, făcut par'că tot pentru a mirosi, — nu parfumul adânc al cărnii femeeşti sau mireasma trecătoare a stofelor, ci uşurinţa femeii şi greutatea pungii ei. Popescu tocmai rămăsese în zece lei, şi cu nici o amantă care să-l plătească, nici tânără, nici bătrână.

Când plecase deacasă, îi eşise, ca din pământ, înainte un popă, semn rău! Popescu rămăsese locului, se căutase în buzunare ca să găsească o batistă şi să-i facă un nod, ca piaza rea să-şi piardă puterea; dar nu găsise. Plecase fără batistă. Să se întoarcă?.. Cine nu ştie că dacă te întorci, nu-ţi merge bine. Hotărît lucru, în ziua aceea, Popescu ştia că n'are să aibă noroc. Dar putea el să vadă femei trecând pe dinainte-i, fără să le arunce o vorbă, *doar s'o lipi acadeaua?*

Stând în colţul bulevardului la pândă,

ca o oglindă îndreptată către Calea Victoriei, Popescu aştepta. Ţinându-se dreaptă, dar obosită de greutatea şoldurilor ei şi de stăruitoarea strângere a corsetului, femeia vârstnică, pudrată de alifel, trecea în calea ei. Popescu îi pricepea suferinţa. Era încă o babă care nu avea amant şi-l căuta, sau care îl avea şi se îndoia de credinţa lui. El era gata să se dea trup şi suflet, să sărute, să desmierde, să aţâţe şi să potolească simţurile. După câţiva paşi târşiiţi dinadins, în urma cocoanei, venia în rând cu ea. In dreptul felinarelor tuşia, ca să fie privit. El era frumos, fără îndoeală, şi era tânăr. După mai mulţi paşi de mers alături, Teodor îi vorbia. In cuvintele lui suna un oftat de iubire stăpânită, iar privirea i se înfigea sub fruntea doamnei, pătrunzător, îndrăcită, încât ea trebuia să priceapă despre ce e vorba, şi dacă ar fi fost fecioară.

In noaptea asta însă, trei vârsnice femei îl respinseseră rând pe rând. Una a chemat pe gardist ca să-l dea pe mâna poliţiei, dar gardistul a rîs, a dat din umeri şi i-a întors spatele. Popescu a priceput că n'are ce nădăjdui dela ea. Alta s'a suit într'o birje, bine înţeles singură. A treia s'a lăsat petrecută până acasă, iar acolo l-a scuipat cu mânie între ochi, şi i-a trântit poarta în nas. Semnul rău, popa, îşi făcea mendrele cu Teodor Popescu.

Era aproape de miezul nopţii, când o femeiuşcă, mişcându-şi capul şi ochii ca o veveriţă, alerga pe trotuar, în căutarea unui client. Popescu îi eşi înainte. O luă la braţ, îi şopti «zece lei» şi femeia îl trase după ea, aproape veselă.

Către ziuă, femeia pierdută dormia adânc cu capul înfundat în pernă, cu bărbia în sus. Popescu se strecură din pat, mări luminiţa veghezei. Garderoba, singura masă din odaia mică, patul frământat, se luminară turbure. Punga prostituatei, «retichiulul», atârna de un cap de scaun. Popescu se îmbrăcă în pripă şi, fără nici un sgomot, luă punga, deschise uşa. Treptele suite la braţ, ca într'un avânt, trosniau în tăcerea nopţii sub fiecare pas al lui Popescu. Bâjbâind, hoţul cobora, abia ţinându-şi râsul. Işi aducea aminte îmbrăţişările femeii şi vedea limpede mutra ce avea s'o facă a doua zi, când se va vedea singură şi cu geanta şterpelită. Teodor scutură punga: cei zece lei erau şi ei acolo. Nu era însă curios să vadă numai decât cu ce se procopsise. Nu se aştepta la mare lucru, şi-i era somn.

Când ajunse în odăiţa lui era ziuă. Deschise geanta. O batistă, cei zece lei daţi de el, treizeci de bani şi o iconiţă subţire, ştearsă, a Maichi Domnului cu pruncul în braţe. O vorbă spurcată era să-i scape, când se gândi că iconiţa, care era îmbrăcată într'o pojghiţă subţire de argint, se putea să aibă vr'un preţ, tocmai pentru că era aşa de veche. Dar nu-şi bătu mult capul, se culcă îndată, şi adormi adânc, numai decât.

V. DEMETRIUS

□ □ □

ENDYMION CĂTRE DIANA

„Surîsul tău de mater dolorosa
îndeamnă morţii ca strigoi s'apară;
iar casta ochilor tăi limpezi pară,
privirii tale 'i este apoteoza.

Nici cântecul lui Pan în primăvară,
când îşi preface 'n armonie proza;
nici crinii, lăcrimioarele, nici roza,
ca tine gingaşe nu pot să 'mi pară".

In liniştea de catacombe-a sării,
visând îşi scaldă 'n valurile mării,
blonda Diană, aurul din păru'i

şi 'nseninează violeta domă.
— „Tu nu mă vreai, dar lumea am s'o nărui
ca să te am, a nopţilor fantomă"...

Mihail CODREANU

Vorbe, vorbe, vorbe!...

Suveran: şef de birou cl. I.

* * *

Interview: invenţie comodă. Spui ce-ai pe inimă, te răcoreşti şi, dacă nu-ţi mai convine, îl desminţi.

* * *

Scepticism: cea mai distinsă formă a lenei.

* * *

Artritism: Răzbunare postumă: toate vacile pe cari le-am mâncat în viaţă, înviază şi ne mănâncă, rozându-ne încheieturile.

* * *

Cine poate preţui mai mult nevinovăţia copiilor şi cine poate iubi mai mult animalele — ca mizantropul?!

* * *

Socialiştii sunt interesanţi şi utili atâta vreme cât nu vor avea puterea. Aceasta am înţeles din «La révolte des Anges» a lui Anatole France.

* * *

Canaliile au câteodată naivităţi de înger...

* * *

Singura răutate îngăduită unui om bun şi cinstit este să se bucure când vede prăbuşindu-se o canalie.

* * *

Numai oamenii tineri preţuesc ceva...

* * *

Intr'o lume de ipocriţi, cinismul este o virtute.

* * *

Copiilor le plac circurile, bătrânilor şantanele, numai tinerilor le place teatrul.

* * *

Scriu pentru galerie, unde sunt oameni tineri cari ascultă ce spun actorii; nu scriu pentru staluri, unde sunt măgari bătrâni cari se uită la picioarele actriţelor...

* * *

Dacă nu le faci toate capriciile, femeile te numesc «rău-crescut».

* * *

Numim «bine-crescut» pe cel ce ne înghite toate mojiciile...

* * *

Un om cu care eşti delicat mai mult decât de trei ori, sfârşeşte prin a-şi bate joc de tine...

* * *

Admir seninătatea cu care cel dintâi venit alătură un adjectiv omului de geniu: »*talentatul* scriitor Shakespeare»...; «*cunoscutul* muzicant Wagner»...; «*apreciatul* sculptor Rodin»...

* * *

Sunt două feluri de egoişti: *egoistul feroce* şi *egoistul amabil*. Egoistul feroce (ca să vă dau un exemplu vulgar) e cel care mănâncă bine şi bea vârtos, singur, nevăzut de nimeni. Egoistul amabil invită cinci prieteni la masă, ca să nu fie şingur şi mănâncă de cinci ori, prin gura fiecărui invitat. Egoistul amabil e cunoscut subt numele de *altruist*.

* * *

Parvenitul mănâncă de două ori: odată acasă, fiindcă i-e foame şi odată acolo unde e invitat, ca s'arate că e bine-crescut. Dacă n'ar fi sătul, ar uita «cum se ţine furculiţa...»

* * *

Românul e cel mai exagerat latin.

Victor EFTIMIU

□ □ □

NOTELE SĂPTAMÂNEI

Industria cinematografică. — Grâul și cinematograful. — Taina succesului. — Acrobație și teatru. — Exemple de curaj

Din socotelile făcute până acum s'a stabilit că industria cinematografică, — deși este una din cele mai noui industrii, — a ajuns cea mai răspândită, cinematograful ocupând azi locul al treilea în comerțul internațional, după grâu și cărbune.

Acest repede triumf al cinematografului nu mă miră de loc. Părerea mea este chiar că ar fi fost de mirat dacă cinematograful n'ar fi cucerit mulțimele de pretutindeni. Și, ca român, m'aș mai mira că grâul a obținut locul întâi pe piața

Un actor care sare în mare

mondială, când știu că în patria mea trăesc șase milioane de burți cari nu pot să sufere făina de grâu.

Dar, dacă fără grâu țăranul român poate să trăiască, fără cinematograf nu poate,— dovadă : necesitatea de a se întemeia cinematograful la sate.

Era firesc ca această născocire să ajungă atât de populară. Cinematograful reprezintă viața în imagini. Și imaginație are toată lumea. Noi românii, în special, adesea suntem chiar prea imaginativi. Cinematograful este menit să facă să petreacă toată viața pe copilul de cinci ani care trăește veșnic în noi, pe copilul zburdalnic iubitor de «poze» cari mângâe închipuirea fără s'o obosească. Omul, ori cât de matur ar fi, ori cât de serioase i-ar fi preocupările, simte în el, la anumite răstimpuri mai rare sau mai dese, nevoia să se bucure de bucuria primitivă ce-i scutura copilăria când răsfoia o carte cu «poze» în culori. Această nevoie i-o satisface cinematograful. Și mai ales i-o satisface în mod simplu, fără sforțări de gândire, fără complicațiuni de idei.

Uite, vezi : credința mea este că în aceste două cuvinte : *Fără idei,* stă toată taina succesului extraordinar al cinematografului.

Ideile sunt, desigur, un lest nesuferit în viață. Din acest punct de vedere, omul este cași balonul. Cu cât aruncă mai mult din lestul lui de idei, cu atât se poate ridica mai sus. E un principiu fizic căruia,— om sau lucru, — toți trebue să ne supunem : ca să plutești deasupra, —pe apă, în aer, sau chiar în politică,— trebue să fii mai ușor decât volumul elementului înlocuit. De aceia oamenii ușurei se ridică adesea mai sus decât contimporanii lor mai cu greutate.

Sunt atât de convins că talismanul care asigură succesul pe lumea aceasta este lipsa de idei, încât aș putea chiar să demonstrez că, dacă consumarea pâinii, de pildă, ar fi necesitat o sforțare de gândire cât de mică, grâul n'ar mai fi ajuns să ocupe locul de frunte în comerțul internațional. Un argument puternic în sprijinul tezei mele este că igiena utilitară oprește pe om să judece în vreme ce mănâncă. Ați auzit, deci : când mâncăm, nu numai că nu suntem datori să gândim, dar chiar ni se interzice cu severitate aceasta. Cu asemenea teorii— pe cari eu cred că le-a născocit vre-un medic care era și producător de grâu,— cum nu era s'ajungă grâul alimentul cel mai căutat pe piața mondială?

Cinematograful s'aseamănă mult cu grâul. De altfel, din punct de vedere artistic, el nu este decât un fel de grăunțe cu cari se nutresc din când în când sufletele noastre doritoare... de artă. Cinematograful este un fel de teatru care a izbutit să se desrobească de vorbe și de idei. Cum nu era dar să cucerească o popularitate atât de covârșitoare această întreprindere?

Dar cinematograful se mai deosibește de teatru și prin întinderea extraordinară a decorului și prin senzaționalul tragic al scenelor. In teatru întâmplările sunt reduse la cadrul restrâns al scenei, iar evenimentele cele mai vaste și mai grozave se petrec între culise și se evoacă numai prin vorbe. Din acest punct de vedere, cinematograful este superior teatrului.

Din cauza scenelor atât de variate, din pricina momentelor uneori catastrofale ce se zugrăvesc pe film, artiștii de cinematograf trebue să aibă o pregătire specială. Cerințele acestui meșteșug îi impun aproape zilnic isprăvi primejdioase, acrobații extravagante. Acești actori trebue să știe să înoate, să se scufunde în apă, să sară pe cal, să se repeadă la volanul unui automobil, să patineze, să umble cu ski, să se plimbe pe frânghie, să boxeze, etc.

Dar, pe lângă toate aceste meșteșuguri, actorul de cinematograf trebue să fie înzestrat și cu un curaj extraordinar. Ca dovadă citez următoarea povestire a d-lui Sablon, artist englez și erou al întâmplării povestite :

«Jucam în Olanda, pentru cinematograf, cu marele artist Bowmester, în filmul *Aurul care arde*. In acest film este o scenă grozavă în care o barcă de pescar, pe care se află un matelot, arde de tot, în mijlocul mării. In clipa când trebuia să se execute filmul, s'a văzut că nici un artist nu voia să intre în barca incendiată pentru ca apoi să se arunce în mare (era prin Decembrie). M'am oferit eu să joc acest rol primejdios. S'a pus în barcă o sută litri de esență, cincizeci de litri de gudron, iar cala s'a umplut cu paie. Eu,

Salvarea unei copilițe

îmbrăcat într'un costum impermeabil de marinar greu de 12 kilograme și legat de jur împrejur cu fâșii de pânză de sac, m'am vârât în petrol, care, la un moment dat, a luat foc. Flacări uriașe isbucniră din acest adevărat antrepozit de combustibile; înecat de fum și dogoreala flăcărilor, străbătui barca dela un capăt la altul ca o adevărată torță vie; când n'am mai putut răbda, m'am aruncat în mare. Apa era sub zero. Pe jumătate paralizat de ger, a trebuit să aștept aproape un sfert de oră până să fiu salvat. Dacă salvatorii mai întârziau o clipă, mă 'necam de-abinelea. A doua zi, barca fu reparată și eu reîncepui scena focului. Tot satul era de față la această priveliște mișcătoare. Femeile plângeau, bărbații dedeau din cap, pescarii preziceau că am să-mi las oasele acolo. Cu toate acestea, eu am ars de două ori fără accident. Dar n'am să uit multă vreme : *Aurul care arde*».

In America însă un artist a jucat un rol și mai îndrăsneț, bătând recordul îndrăsnelii. După o masă copioasă, acest artist a intrat într'un cilindru de oțel, lung de trei metri și cu un diametru de 90 centimetri, care se isprăvia cu un vârf, ca torpilele. Cu ajutorul a 400 kgr. de praf de pușcă, cilindrul și îndrăsnețul artist au fost aruncați în aer, la o înălțime de o mie de metri. Când cilindrul a ajuns la acea înălțime, călătorul fantastic a avut nemaipomenitul sânge rece să deschidă o *parașută* și să coboare lin în mijlocul prietenilor cu care petrecuse.

Dacă teatru ne face să simţim în toată adâncimea lor, mişcările imateriale ale sufletului, cinematograful ne redă, mai complect, mai senzaţional şi chiar mai adevărat viaţa materială. Aci decorurile de pânză dispar. Reconstituirile istorice se fac pe locurile istorice corespunzătoare; aci marea este sbuciumată şi adâncă; incendiile ard cu flăcări adevărate. Cinematograful prinde viaţa *aşa cum* ea este trăită şi *acolo unde* ea se petrece.

Dar pentru aceasta câtă dibăcie se cheltueşte şi cât curaj se desfăşoară! O, ironia lucrurilor din lumea aceasta şi aci se arată atotstăpânitoare. Ca să isbuteşti să oferi oamenilor un spectacol lipsit de idei, — câte idei trebue să risipeşti!

CRONICARUL DÂMBOVIŢEI

□ □ □

CONSTITUANTA

Colaboratorii şi acţionarii „Flacării" la alegeri

Şi la alegerile cari încep zilele acestea, *„Flacăra"* susţine câteva candidaturi. In alegerile precedente am recomandat cititorilor noştri candidaturile scriitorilor cari au solicitat voturile alegătorilor. De data aceasta, pe lângă acele candidaturi, recomandăm călduros şi pe ale acţionarilor cari susţin revista şi institutul *„Flacăra"*.

Independent de părerile lor politice, cerem voturile cetăţenilor pentru colaboratorii şi acţionarii noştri cu convingerea că într'un Parlament menit să schimbe pactul nostru fundamental este nevoe nu numai de anumite idei dominante bine limpezite, ci şi de suflete cât mai multe cari să înţeleagă nevoile ce sunt de împlinit şi să contribue cu din prisosul inimii lor la înfăptuirea binelui general.

Adunarea naţională care va schimba Constituţia are menirea să asigure satelor noastre vitregite mai multă lumină şi un trai mai omenesc. Dar atunci cine are dreptul să facă parte mai necontestat din această adunare, dacă nu acei bărbaţi care în mod constant, au dovedit că se preocupă de luminarea neamului, prin crearea şi susţinerea unui institut de cultură şi a unor publicaţii cari aduc servicii atât de însemnate propăşirii noastre intelectuale?

De aceia, pe lângă voturile ce le solicităm şi de astă dată pentru colaboratorii noştri (între cari amintim pe aprigul democrat G. Diamandi, pe spiritualul prozator I. A. Basarabescu), rugăm pe cetăţeni să voteze şi pe acţionarii noştri: C. Banu, C. C. Arion, I. G. Saita, Em. Culoglu, I. Roman, N. Guţulescu, W. Athanasovici, C. G. Ionescu, Mariu Roşca şi Em. Poenaru.

□ □ □

FUNDAŢIA UNIVERSITARĂ „CAROL I"

Inaugurarea palatului transformat şi înoit al bibliotecii *„Fundaţiunea Universitară Carol I"* a fost prilej pentru o frumoasă şi nobilă sărbătoare. Munca tăcută şi modestă, cheltuită în căutarea cugetărilor vii din şiruri de slove moarte, a avut clipele ei de mândră strălucire când pusă sub protecţia personală a Regelui, a strâns în juru-i pe toţi cei deprinşi cu altfel de străluciri şi liniştita bibliotecă, unde intră de obicei tineri slăbuţi, cu sacoul ros în coate, a primit vizita fracurilor lucitoare de decoraţii şi prea frumos ajustate ale oficialităţii.

Opera Regelui e, cu toate aparenţele ei adese umile, dintre operele cele mai însemnate ale vremilor noastre, pentrucă, neştiută şi tăcută, pregăteşte schimbările mari din vremile ce vor veni; biblioteca e laboratorul în care se adună ca elemente toate gândurile încredinţate hârtiei până astăzi şi toate visurile de viitor, şi de unde pleacă, înfiripate în convingeri energice, active, forţele personale ce vor conduce România de mâine; înclinaţi pe masa de lectură, singuri, izolaţi în torentul actualităţii, tinerii cititori de astăzi îşi proectează sufletul în trecut şi-l readuc de acolo strălucitor de toate luminile, stinse pentru muritorii de rând, dar veşnic vii şi active pentru cei ce nu trăiesc numai viaţa săracă a clipelor de acum; mulţi dintre acei cititori vor fi trecători fără urmă, pentru care sămânţa „cuvântului" va fi căzut în drum; unii se vor mulţumi să păstreze cu credinţă talantul pe care l'au primit; vor fi câţiva însă cei ce vor găsi sinteze noui, reprezentativii epocei neînfăptuite încă, semănătorii de idei dela care vor porni curenfele care să răstoarne „operele mari" de astăzi între ruinele trecutului.

Pentru ca aceştia să fie cât mai deplini în desvoltarea lor, cât mai limpezi pentru ei înşişi şi pentru alţii, cât mai binefăcători prin lărgimea lor de vederi, nici o jertfă nu e prea mare şi orice jertfă e un dar nebănuit de preţios făcut generaţiilor cărora le transmitem datoria vieţii.

In această lumină gestul regal al Fondatorului apare în toată însemnătatea sa; e o nobilă expresie a cultului ideilor, cu atât mai remarcabilă cu cât se înfăptueşte într'o ţară unde domină pretutindeni punctul de vedere practic şi în care ideile generoase, plecând foarte de sus, trebuie să facă şi educaţia socială a tuturora; e o dojană şi un exemplu.

Când i s'a adus la cunoştinţă împăratului Napoleon cel Mare că în Prusia învinsă se răspândesc idei „subversive" de redeşteptare naţională, genialul ofiţer de artilerie a răspuns cu fraza lapidară:

— *Nu există idei care să poată rezista tunurilor.*

Şi totuşi, peste câţiva ani numai, acele idei au sfărmat tunurile franceze şi la Lipsca şi la Waterloo, şi tot ele au înfăptuit în curs de un secol uriaşa putere, cu atâtea aspecte, a Germaniei de astăzi.

„Marele Căpitan", deşi a încercat puterea tunurilor pe câmpul de luptă, păstrează nobila încredere în puterea neînfrântă a ideilor şi îi înalţă un altar nepieritor. Marile sale gesturi, prin care înţelepciunea sa a desţelenit tot ce era energie incultă în România renăscută, vor rămânea cândva să umple numai o filă strălucită din Cartea Ţării, căci au răspuns unor necesităţi istorice care, ca toate contingenţele istorice, vor trece făcând loc altor necesităţi; „Fundaţiunea" însă va rămânea veşnic vie şi veşnic activă, pentrucă răspunde unei necesităţi eterne a sufletului omenesc: proectarea lui în trecut pentru a se lumina prin experienţele milenare încredinţate scrisului şi cooperarea lui neîntreruptă cu toţi cei ce creiază adevărul şi frumosul în timpul nostru. Prin ea întâiul nostru Rege şi-a turnat în sufletul românesc un monument mai trainic decât orice bronz, etern.

Const. PAUL

BORDEELE

Poemă dedicată Palatelor

Mai sus de roșiul Stambul,
Mai jos de Kneazele hotare,
Alături de o *neagră* mare
Și 'ntr'un pământ de jaf sătul,
E țara mea!... Sărmană țară!
Ea, cea mai tristă dintre țări!
Sub largi și viguroase zări,
In ea se plânge și se ară...
Mereu se ară și se plânge,
Acelaș plâns și-acelaș sânge
Din zori și până 'n sară.

Și 'n cât hotaru-i bate zarea
— Hotar, prin jalea lui, bastard —
Ca pe-o ogradă fără gard
O 'mprejmue dărăpănarea...
Și 'n cât închide 'n el hotarul
O bântue amarul!

Sub veacurile ce-O destind
Ea pare-o cruce 'n forma Ei
Cu lemnul îngropat în Pind...
Pe care-un neam învinețind
Din greu răsuflă, se 'ncovoae
Și-și plânge ochii 'n gol și-abea
Mai geme 'n droaea de mișei
De-afară și din largul Ei,
Ce sângele-I despoae!

Și 'n țara ce'ntreagă e-o spumă de palate,
In țara-aceasta plină de freamăte virile,
De câmpi ce-adie aur, de munți stropiți cu vile,
-- In țara-aceasta 'n care dă soarele de toate —
Adânc înșurupate 'n pământ — grămezi de gropi —
Sub candele de sălcii, sub lumânări de plopi,
Dorm mii și mii de sate...
Uitate, ***nezărite,*** sub zarea de safir,
Sub zarea 'n care albe palatele scântee,
Bordeele de humă, umilele bordee,
Dorm somnul fără soare și-adânc de cimitir...

Bordeele acele cu var subțire date!
Dar ele în rețeaua frânghiilor solare —
Sunt rufele curate și proaspete, prin care
Trufașele palate,
Iși primenesc trândava și greaua lor splendoare!
Bordeele acele ce n'au în ele-o masă.
Și n'au un pat de-odihnă și n'au un colț senin,
Sunt Pâinea, care face pe-atâția carnea grasă!
Sunt sângele, ce'n cupa atâtora e vin!

Bordeele acele, ce leagă fața vie
A cerului, de trupul pământului trudit,
Sunt gâtul alb al țărei, ca'n codrii gâtuit
De tot ce 'n țara-aceasta e rang și e trufie!
Bordeele acele, în jurul căror câinii
Cu lupii la olaltă, de veacuri se perindă,
Mai mult ca orice casă au dreptul la o grindă
De care să atârne cădelnițele pâinii!

Căci ele, după Soare, sunt tot ce e mai sfânt!
Sunt lama ce sfâșie din pulpă-I plutitoare
Sunt umărul ce 'nalță lumina în picioare...
Tot Soarele, prin ele, ni-e Soare pe pământ.

Și-atunci viaț' aceasta ce'n clipe se rezumă,
Mizeria aceasta învăluită 'n humă,
Când ea, prin ce e 'ntr'însa lovește ucigașă,
Cum poate să existe în pieptu-atâtor inși
A doua mână lașă,
O mână mult mai neagră și mult mai ucigașă
Prin viața ce-o apasă în cei de viață 'nvinși?...
Cum poate să reziste în pieptu-atâtor inși
Acel nemernic spaț
Ce scântee de ghiară și aripe de jaf,
Din care cad într'una doar pliscuri fără saț
Pe cei ce muți și galbeni și 'n umeri sângerați
Se 'ntorc din marea luptă sub steaguri largi de praf...
Pe cei ce fără soartă, din zările de jar,
Se 'ntorc cu fața 'n noapte, cu rănile prin ceață,
Și-abea cu'n strop de viață
In brațul care mâine va 'ncepe lupta iar!...

Ce om, de ce otrăvuri e trupu-i îmbibat,
Aceluia ce scara de marmoră o sue,
Trecând pe lângă brațul ce-așteapt' un dumicat
Din pâinea 'n care brațul acel' a sângerat...
Din pâinea care-ar spune dac'ar putea să spue
Cum naște din furtuna și negura de munci
Și cum ajunge caldă și albă în spelunci!

Ce nervi, ce turmă-ți paște mormanu-atrofiat,
Tu, care ai palatul din marmură 'nălțat?...
Ce simț mai ai în tine,
Când vezi o țară întreagă cum pumnii și-i aține
Pe fiii tăi, pe gura lor rumenă și mică,
Și cum își strânge pumnii și blesteme-aridică,
Cum geme și cum țipă: «Mănâncă de furat!»
Ce suflet ai în tine,
Când știi că orice blestem e-o lacrimă ce pică!
Cum mai respiri în tihnă cu cei nevinovați
— Copiii tăi și muma copiilor acești —
Cum mai respiri în tihnă
Acel prisos de aer din câmpii aromați,
Când vânăt dă năvală și-ți intră pe ferești?...

....Și 'n țara mea, palate de marmoră sunt mii
Cu aer mult, cu albe femei și albi copii...
Și țara mea-i un freamăt de muzici și piane...
Și toată-i o oglindă atinsă de-un zefir
In care se perindă castele diafane
Și parcuri ce smaraldul și'l moae în safir...
In care trec landouri în trapi scânteetori
Și'n care-apar ca'n basme, saloane numai plante,
Și capete pudrate, și sâni ce bat sub flori,
Și mâini ce greu se mișcă de grele briliante!
Un rai e țar' aceasta... Sub zări egiptiane,
Un lan imens de aur căzut din înălțime
In care — atâția cască și crapă de grăsime..

. . . .

O, țara lor, mișeii, vai, țara ta, țărane!

1914

George GREGORIAN

CARȚI NOUI

. **Sonete,** de *V. Demetrius*. București, 1914.

Un volumaș de Sonete e un lucru rar; de aceia am încă odată prilej, într'un timp destul de scurt, să aduc modeste cuvinte de laudă d-lui Demetrius pentrucă d-sa cultivă specia rară și aridă.

Condițiile de formă ale Sonetului sunt de așa natură în cât scriitorul care a isbutit de câteva ori în viața sa să le împlinească pe toate se poate socoti drept unul dintre cei mai norocoși inspirați ai muzelor. N'a spus fără temeinice cuvinte prea exigentul Boileau:

Un sonnet sans défaut vaut seul un long poème.

D-l V. Demetrius

Fiind o unitate artistică cu dimensiuni fixe, Sonetul trebuie să închidă simțirea poetului în patrusprezece versuri ca patul miticului Procust pe intâmplătorii săi oaspeți. Prea puțini erau fericiții care să aibă intocmai dimensiunile patului de chinuri; cei mai mulți nu se mai puteau ținea pe picioare toată viața lor, atât de bine le întinsese oasele capriciosul tiran ori erau aruncați la pământ mutilați într'un chip oribil dacă își permiseseră să aibă dimensiuni mai mari de cât calapodul. Și sonetele fericite sunt prea rare; unele au prea puțin de spus și de aceia recurg la obicinuita „umplutură" care însă nu le poate da capacitatea de a se susține; altele au prea mult și de aceia se schimbă într'o telegrafică, obscură și incoherentă proză, în care se găsesc aluzii și schițe relativ la capitolele unui întreg roman, foarte greu însă de ghicit și cu neputință de analizat.

Sonetele d-lui Demetrius alcătuesc un ciclu, liric erotic; în genere versurile d-sale se par reci și abrupte pentru că cuprind întotdeauna o ideie care tinde să se exteriorizeze și se luptă greu cu povara oarecum materială a cuvintelor; ideia există totuși, chiar dacă pentru a ajunge la ea, am avut nevoie de sforțări inutile; această însușire devine și mai clară când forma e atât de îngustă și de intratabilă ca în Sonet.

Citez un sonet (XV), dintre cele mai interesante:

Nu lua aminte cânturilor mele!
Eu sunt un cântăreț din mandolină,
Ce te-a zărit cândva pe lună plină
Și de atunci te vede printre stele.

Plâng strunele de-atuncea și suspină
In sbor de note sau în picuri grele, —
Să nu iei seama, draga mea, la ele;
Tu să trăești în liniște deplină!

Cântarea mea eu cred că e furată
Din codru și din lumea fermecată,
Din primul suflu cald al primăverii.

N'aș vrea să cânt! Dar viersul, ca lumina,
Se varsă 'n toate undele tăcerii, —
Și spun la toți ce-mi șopotă grădina!

Starea sufletească pe care o redă acest sonet e unitară; poezia iubirii, inspirată nu de iubire ci de armonia atotstăpânitoare a puterilor naturii, umple Sonetul străbătându-l dela primul vers la cel din urmă; dar câte neajunsuri de amănunt! „Un cântăreț ce *te-a zărit* cândva *pe lună plină* și de atunci te vede *printre* stele" e o imagine sau îndrăzneață până la umoristic sau incoerentă; iar versurile ultime din al doilea catreu sunt de proză curată, cu atât mai lipsite de efect, cu cât al doilea îl slăbește pe cel dintâi fără să încerce măcar a-i aduce vreo precizare; între cele două terține nu e acord, din cauză că termenii sunt impropii; dacă e *furată* cântarea din codru și lumea fermecată, poetul culege poezia și nu el se lasă învăluit de ea, precum arată cel din urmă vers. Insă în cele patrusprezece versuri se găsesc două definitive — ceiace nu e puțin pentru un singur sonet:

Suspină — În sbor de note sau în picuri grele

și

Dar versul ca lumina
Se varsă 'n toate undele tăcerii.

D-l Demetrius are elemente din care să poată inchiega Sonete, dar Sonetul e o formă ingrată. In manuscrisele Academiei am găsit vreo unsprezece încercări de ale lui Eminescu pentru *S'a stâns viața falnicei Veneții;* și Eminescu pe lângă că era el, mai avea drept model și *Sonetele* lui *Platen* cu acelaș subiect, dar, veșnic nemulțumit de propria sa creațiune, el căuta chinuit desăvârșirea hainei care să-i îmbrace cugetarea.

Un sonet cu aceleași calități cași cel de mai sus e al V-lea:

În înălțimea înfiorătoare
A circului, pe șubrede trapeze,
Se avântau cu inime viteze,
Cu trupuri ca de îngeri — sburătoare!

Privirile mi-erau de frică treze:
„Ei n'amețesc? Mai văd pământul oare?
Se'ncolăcesc în poze 'ncântătoare,
Când mii de minți stau gata s'aiureze!"

În mâna lui cu mâinile amândouă
Ea se lăsa în gol, în gol, întreagă!
Ah, m'a străpuns o disperare nouă:

Eu n'am simțit vre-odată că se leagă
— Ca de un fir de păr un strop de rouă —
De vrerea mea făptura ce mi-e dragă!

Și acesta însă e plin de impurități: „cu inime viteze", priviri „de frică treze"; are versuri de „umplutură" și e prea rece pentru a exprima o „disperare nouă", dar e unitar și clar.

D. Demetrius nu e artist al formei, pe când sonetul e, mai presus de toate, o încercare pentru un artist care să cizeleze cu răbdare și știință. Dar sonetele d-sale nu sunt vide; iubirea care le inspiră se precizează îndeajuns; e sfioasă, ca o iubire de adolescent, și nu îndrăznește să-și mărturisească nici sie-însuși dorințele-i cele mari; e-atât de timidă că ar împărți bucuroasă cu alții pe divina tragediană care le inspiră:

O! Ce să-ți spun? Alege-ți în neștire...
Pe buze toți au vorbe de iubire...
Dar nu uită că te iubesc și eu!

Această trăsătură dă uneori sonetelor un caracter de galanterie *XVIII-ème siècle,* deși predomină nota idealistă, platonică, pură a contacturilor imateriale și a contopirilor sufletești.

Sonetele culeg de ori unde imagini și armonii, iubirea se ornează cu ele iar literatura numără o colecție mai mult dintr'o specie rară, în care „chiar a voi este destul" — mai ales că d-l Demetrius a cuprins în cele patrusprezece versuri și scânteieri de poezie adevărată.

C. SP. HASNAȘ

CRONICA MUZICALĂ

Palatul Ateneului. - *Concertul violonistului Mircea Bârsan, cu concursul D-rei Cella Delavrancea.*

Inainte de a pleca la Paris, unde își va pregăti până la toamnă, intrarea în conservator, tânărul Mircea Bârsan, care s'a revelat nouă ca

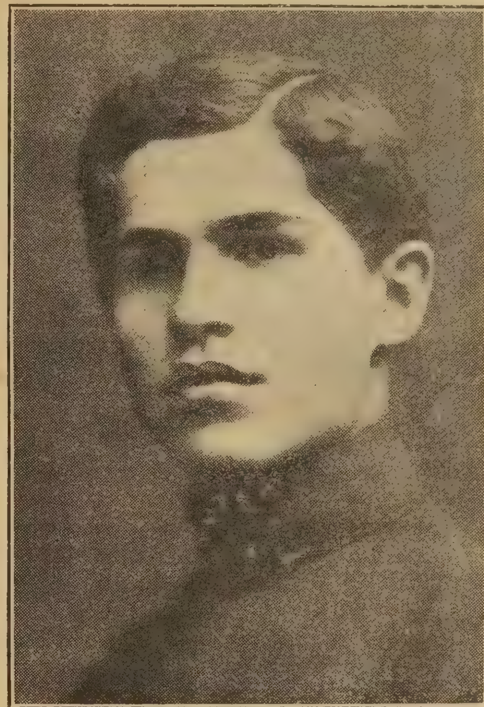

Mircea Bârsan

un violonist cu belșug înzestrat de cele mai neprețuite calități naturale, a ținut să-și ia rămas bun dela publicul bucureștean: gest de recunoștință către un auditoriu ce nu i'a precupețit încurajările cele mai călduroase.

La acest concert,—ultimul pe care 'l va da, până la terminarea studiilor sale muzicale,—a ținut să participe,—colaboratoare prețioasă întru toate,—d-ra Cella Delavrancea.

In *Apassionata* lui Beethoven, a cărei adâncime de gândire e atât de greu de realizat, pianista noastră a știut să-și inalțe interpretarea la culmi la cari foarte puțini,—și din cei mai de seamă,—pot atinge: o grijă continuă de artă pură, de artă nobilă, călăuzește degetile fermecate ale acestei mare artiste: creerul și inima sunt tovarășii nedespărțiți ale mâinilor sale făcătoare de minuni.

Deasemenea, *Carnavalul* lui Schumann,—acea felie de viață atât de variată, atât de trăită,—cu totul opus *Apassionatei* ca tendințe și ca estetică, a găsit în d-ra Delavrancea, o tâlmace care o pune pe aceiași treaptă cu cei mai desăvârșiți interpreți ai maestrului din Zwickau.

Pe lângă fiorul de artă ce ni l'a comunicat, d-ra Delavrancea ne-a mai pricinuit, încă odată, acea mândrie de care e cuprins orice bun român în fața minunatelor însușiri artistice ale acestei tinere romànce.

Programul violonistului, foarte judicios alcătuit, cuprindea *Sonata op. 24* a lui Beethoven, *Concertul op. 22* de Wieniawski *Aria* de Bach și *Chanson Louis XIII* de Couperin, *Preludiu și Allegro* de Pugnani, ambele transcrise pentru vioară, de Kreisler.

Și cu darurile de căldură comunicativă, de expresiune pururea nobilă, de technică frumoasă, de intuițiune care rare ori dă greș, cu toate aceste daruri cari fac pe adevărații artiști, tânărul Mircea Bârsan, se va supune unei strașnice discipline scolastice, sub direcțiunea luminată a unui mare maestru al vioarei, și printr'o muncă încordată, sistematică, inteligentă, va curăți de praful care'l acoperă, briliantul strălucitor ce constitue firea sa cu totul extraordinară: acest

adolescent, e plin de voinţă şi de dor de muncă; va pleca, astfel, prin ţări străine, bine armat, pentru lupta ce o va întreprinde; cu cea mai afectuoasă încredere îi vom urmări activitatea şi când se va reîntoarce învingător printre noi, îl vom întâmpina cu braţele deschise.

Şi de sigur că tânărul călător, n'ar fi putut să-şi ia rămas bun de la noi, sub auspicii mai fericite decât acelea ale Cellei Delavrancea, zâna binefăcătoare pe urmele căreia îi urăm să calce.

Veşnic surâzând, acompaniator nepreţuit, bunul Theodor Fuchs, ţinea pianul la acest frumos concert, ultima manifestare muzicală a stagiunei şi una din cele mai simpatice.

M. MARGARITESCU

□ □ □

ECOURI

Pentru A. D. Xenopol. — **In numărul nostru viitor,—care va fi închinat d-lui A. D. Xenopol, cu prilejul cinstei ce s'a făcut ştiinţei româneşti prin alegerea sa ca membru al Institutului Franţei,—vom publica, între altele, un articol de sărbătoritul savant şi o schiţă umoristică de d-l I. C. Vissarion, intitulată:** *„Colegiul Unic"*.

—

Mihail Eminescu, *de G. Galaction* **(Românii celebri No. 2),** *şi* **Veronica Micle,** *de O. Minar* **(Românii celebri No. 3)** *sunt aproape gata.*

La sfârşitul săptămânii acesteia, aceste lucrări vor vedea lumina tiparului. **Mihail Eminescu,** *scris de G. Galaction şi ilustrat de artistul Sanielevici va fi una din cele mai complecte, deşi succinte, povestiri a vieţei nefericitului poet: iar* **Veronica Micle,** *trista iubită a lui Eminescu, va da la iveală o serie de documente de-o senzaţională importanţă, din care o parte le publicăm în numărul de faţă.*

Un album artistic de o mare importanţă documentară prezintă publicului d. *I. Voinescu*, bine cunoscut prin gustul său sigur în alegerea peisagiilor şi prin execuţia impecabilă a fotografiilor. Albumul se intitulează: *Monumente de artă ţărănească în România* şi conţine peste o sută de planşe reprezintând *cule, cruci* (troiţe), *porţi* şi *case* din regiunile în care arta ţărănească şi-a păstrat mai bine caracterele ei originale. Intr'o interesantă prefaţă savantul nostru istoric, d. *N. Iorga,* lămureşte rostul acestor obiecte în trecutul ţărilor române şi pune în evidenţă valoarea documentară a albumului.

D-l I. Voinescu

„D-l Voinescu, spune d-sa, a făcut bine punând la îndemâna tuturora aceste lucruri frumoase şi de folos pentru ştiinţă. Deocamdată suntem însă tot în faţa diletantismului. Mi se pare că e vremea să trecem la acea a ştiinţei, urmând exemplul dat aiure, — ca de ex. de guvernul austriac, prin publicarea vechilor case ţărăneşti din Salzburg şi Voralberg. Tipurile trebuie recunoscute, origina lor găsită, formele divergente — aşa de nouă uneori, ca acea casă a Cartierilor din Gorj — clasate. Ca un material ştiinţific gata de întrebuinţare trebuie să se prezinte asemenea colecţii a căror cunoaştere în lumea învăţaţilor streini să se ajute apoi prin toate mijloacele.

„Numai astfel locul nostru în istoria artei se va putea stabili şi cuprinde în hotare sigure".

Se vede de aici, câtă însemnătate acordă savantul istoric lucrării artistice a d-lui I. Voinescu.

—

Amintiri din campanie, publică şi d. *Constantin Gane* sub titlul foarte sugestiv: *Amintirile unui fost holeric.* (Tip. „Minerva", 1914). Sunt dintre cele mai interesante însemnări de peste Dunăre, de oarece autorul a cunoscut foarte de aproape singurul epizod dramatic al campaniei: Holera. Restul povestirei, viu şi firesc, se urmăreşte cu atenţie, dar sunt tot lucrurile povestite de către mulţi alţii. Holera însă e prezintată într'o lumină cu totul nouă, de oarece autorul a studiat-o nu numai dela distanţă şi asupra altora, ci chiar în propriul său tub digestiv, astfel în cât a avut impresii memorabile pentru el şi memorabile pentru cititor. Deşi nu face literatură, totuşi s'a observat cu băgare de seamă în cursul groaznicei suferinţi şi acele observaţii le-a redat în linii sincere şi realiste; de aceia e mişcător şi interesant.

Cercetătorul obiectiv al peripeţiilor campaniei poate găsi în amintirile fostului holeric date instructive asupra chipului cum erau îngrijiţi holericii din armata de peste Dunăre şi asupra devotamentului unora dintre medici. Literatura s'a îmbogăţit de aci cu două epigrame închinate D-rului Lupu, care se îndeletnicia cu vânătoarea de medici la Zimnicea pentru a-i pune să îngrijească de bolnavi în lazarete: Iată-le:

Chiar de lupu din pădure
Poţi să scapi adeseori,
Dar de lupul din Zimnicea,
Numai poate dacă mori.

şi

Lupu-i mare, Lupu-i tare,
Lazaretul e 'n teroare!
Numai o fiinţă mică
Îi inspiră şi lui frică:
Vibrionul.

—

„Versuri şi proză" apreciază astfel pe d-l Al. Th. Stamatiad:

„Fără îndoială că traducerile sunt admirabile şi că d-l Al. Th. S. este uneori **mare** *ca Maeterlick (sic!) şi alte ori* **uriaş** *ca Baudelaire,* **dar nu ajunge.** *Până la nemurire mai este".*

Va să zică, după revista ieşană, ceeace a făcut mare pe Maeterlinck **şi** uriaş pe Baudelaire nu este de-ajuns să facă nemuritor pe d-l Stamatiad! Să se mai spuie că noi Românii ne mulţumim cu una cu două!

—

Epopeia balcanică. — Războiul balcanic şi-a găsit şi el rapsodul mic; după atâţi istorici reci şi minuţioşi d. *Paul Liseron* a făcut un apel bărbătesc la muza epică şi a strâns apoi în volum produsul inspiraţiilor sale; volumul poartă majestuosul titlu: *L'Epopée Balkanique* (Sansot ed., Paris, 1914) şi entuziastul motto: *Salut à la Valeur, Honneur à la vaillance!*

D-l Paul Liseron a căutat să dea amploare epică ciocnirei sângeroase dintre rasele şi religiile în luptă în jurul Balcanilor, dar, pentrucă d-sa stătea la Paris în timpul acţiunei, n'a isbutit să ne dea de cât generalităţi de politică externă versificate. Lipsesc eroii şi acţiunea propriu zisă din epopeie, de oarece popoarele de departe sunt simple abstracţiuni incolore, cu toată elocvenţa poetului. Unele descripţii care vor să fie mai vii amintesc, de departe, că în literatura franceză modernă s'a scris o mare epopeie: *La Légende des Siècles...*

Politica României are şi ea parte de pagini de cronică rimată. Iată câteva versuri:

Un sursaut de colère étreint la Roumanie
Lorsqu'elle apprend l'horreur, l'affreuse félonie
Que commet Ferdinand, l'homme lige de Wien,
Qui vient de se vantrer dans tout de sang crétien...
Dans un cri de fureur qu'aucun conseil n'apaise
Le fier peuple roumain, chante la Marseillaise!
Et marche résolu pour mettre à la raison
Le czar de Sofia! Le czar de trahison!...

D-l Titu Maiorescu e de asemenea cântat într'o odă, plină de apostrofe grandilocvente, şi sonoră de toate articolele binevoitoare din gazetele franceze ale acelor zile:

Majoresco regarde! Un peuple a tréssailli,
Un peuple vigoureux, alerte et plein de vie:
C'est le peuple roumain de l'ancienne Dacie,
Qui vent se resaisir et se donner la foi!...

...şi totuşi încă mai susţinem că genul epic a murit, când asemenea producţiuni ocupă zece coale de tipar, format *în 8⁰!...*

—

Reviste.—O revistă nouă: *Doina* (an. I, Nr. 1, Maiu 1914, apare lunar, Tip. „Lupta") vrea să reprezinte tradiţia în literatură şi critica justă a operilor de acum. Tendinţe frumoase; s'o vedem la lucru.

România viitoare, revistă didactică, politică şi literară de sub conducerea d-lui Al. A. Badareu (an. IV, Nr. 5, Aprilie 1914) publică o anecdotă a d-lui Th. D. Speranţia: „Orchestră n'aveţi?", scrisă cu umorul d-sale caracteristic.

Absolutio este o revistă despre care am mai vorbit. Acolo se găseşte un critic (sau aşa ceva) *I. Ludo (Illudo?)* care are specialitatea simpatică de a-şi bate joc de colaboratorii propriei sale reviste şi apoi de toţi ceilalţi scriitori—mai ales când îi laudă.

Incolo sunt oameni care-şi bagă capul sănătos sub evanghelie, socotind că au toate psichozele caracterizate şi necaracterizate ale veacului nostru.

—

Bugetul spectacolelor parisiene cuprinde la încasări pentru anul trecut suma de 68.452.395 lei, cea mai mare din câte s'au încasat până acum. Cinematografele au produs sporul de vre-o trei milioane asupra anului trecut, pe când teatrele subvenţionate au încasat cu un milion mai puţin. Această scădere arată că cinematografele fac o concurenţă sensibilă teatrelor. E un semn mai mult, precum arătăm în altă parte a revistei că, cinematograful e arta viitorului.

—

Studii critice asupra literaturilor streine scrie în franţuzeşte d-l *M. Muset* într'o serie foarte bogată *Contemporains étrangers.* Aceste studii îmbrăţişează cu aceeaş siguranţă şi lărgime de vederi toate literaturile europene şi pe scriitorii cei mai variaţi: Zuccoli, Corradini, Tolstoi, Dostoievsky sau Björnson. Claritatea opiniilor autorului şi erudiţia sa îi ajută să execute o operă de informaţie culturală foarte importantă, care poate lărgi orizontul intelectual al conaţionalilor săi prin răspândirea ideilor celor mai preţioase din alte literaturi şi poate reînoi cugetarea franceză.

—

Moda, lăsată la discreţia fanteziei croitoreşti în oraşul care dă tonul întregei lumi, a rămas să fie pusă pe calea cea bună a gustului sigur de către... caricaturişti. *Sem,* celebrul Sem, a scos nu de mult un album, *Le vrai et le faux chic,* care, pe lângă însemnătatea sa artistică va avea şi una socială de ordin croitoresc. Cu un ochiu deprins să prindă linia generală a unui aspect, cu o inimă fără de milă pentru tot ce e ridicul, *Sem* a analizat ultimele producţiuni ale modei, le-a pus în valoare tot ceeace e bufon sau grotesc în tonalitatea lor şi a găsit abia câteva profiluri, câteva siluete, ici şi colo, care să mai păstreze vechea glorie a eleganţei pariziene.

Caricaturistul a dus însă şi mai departe noua sa cruciadă; la Universitatea Analelor a ţinut o conferinţă cu aceiaş subiect ca şi albumul său şi, după ce a expus câteva principii generale înţelepte, a procedat la expunerea directă a grotescului, barocului şi trivialului în moda femenină: pe pânză de cinematograf s'au proectat cele mai dureroase observaţii şi execuţii ale lui Sem. Şi, ca să dovedească, fără replică, cât sunt de rău inspirate aceste mode, le-a înrudit deadreptul cu modele dela Berlin.

Sem a purificat puţin Bulevardul de „eleganţele" defăimătoare pentru gustul francez.

Suntem informaţi că *Sem* va veni şi la Bucureşti într'un mic turneu, ca să fie văzut şi, mai ales, să vază.

Sperăm că atunci se va circula uşor şi pe Calea Victoriei.

—

Studii economice şi politice.—Intre ultimele studii economice apărute cităm:

Prezentul şi viitorul cooperaţiei săteşti în România de *I. Răducanu* (No. 14 din *Bibl. politică,* Ed. *Flacăra,* 1914).

—

La poşta din Câmpulung sunt pungaşi. Pachetele trimise librarilor din localitate dispar aproape în fiecare săptămână. Am reclamat oficial direcţiei centrale. Totul a fost zadarnic. Hoţiile continuă. Sperăm că măcar astfel vom fi ascultaţi.

□ □ □

Anul III — No. 32

FLACĂRA

24 MAI 1914

ABONAMENTE:
In țară: lei 6 pe an; 7 lei când se achită prin incasator. Pentru învățători și preoți sătești: lei 5 pe an
NUMĂRUL 10 BANI
TELEFON 41/7

LITERARĂ ∴ ARTISTICĂ ∴ SOCIALĂ
APARE SÂMBATA
DIRECTOR: CONSTANTIN BANU

ABONAMENTE:
Peste munți: coroane 8 pe an; pentru preoți și învățători coroane 6.50 pe an
In străinătate: 10 lei pe an
REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: București
Str. Câmpineanu, 40

FRANȚA ȘI ROMÂNIA

Sunt cunoscute împrejurările trecute în care s'au desfășurat relațiile Franței cu România. Fără sprijinul marii noastre surori din Apus noi nu am exista, de oarece întregul nostru progres este datorit infiltrării ideilor, obiceiurilor și în deobște sistemului de viață francez în societatea noastră atât de orientală.

Fără a mai expune toate peripețiile prin care a trecut influența franceză în România, e destul să amintesc că unirea țărilor române, temelia statului nostru actual, este în mare parte opera Franței; chiar introducerea dinastiei, care a consolidat această unire și a făcut cu putință strălucita desvoltare a României sub oblădirea lui Carol I, este datorită tot sprijinului lui Napoleon al III-lea.

In urmă însă, din cauza marilor evenimente europene ce se desfășurară între 1860—1871, s'a petrecut îndepărtarea Franței din viața poporului român. Noi nu puteam rămâne fără sprijin față de amenințarea vajnicelor tulburări din Orient, care culminară în războiul din 1878.

Franța fiind însă ocupată cu reorganizarea ei după cumplitul războiu din 1870, nu ne mai putea da nici un sprijin; în Rusia nu puteam avea încredere intru cât ea ne luase o parte din teritoriu, fapt pe care noi îl consideram ca un început de demembrare a României și care putea să aibă urmare. Germania atât de îndușmănită cu Franța, întinzând asupra noastră brațul ei proteguitor, trebui numai decât să ne aruncăm în partea ei, cu toate că inima noastră rămânea alipită de fosta noastră proteguitoare. Cea mai vie dovadă a simpatiilor României către Sora ei latină este protestarea brutală din 1870 din București în contra sărbătoririi din partea germanilor a triumfului lor asupra Franței, — fapt nesocotit, care atrase după sine consimțirea Germaniei la deslipirea Basarabiei prin tratatul dela Berlin.

Aplicarea noastră către Germania avea în chip fatal de efect îndepărtarea noastră de Franța, așa că această putere văzând înclinarea noastră către marea ei dușmană, ne socotea vinovați pentru această înclinare și se întorcea tot mai mult dela noi, lăsând pe rivala ei să-i ia locul pe toate tărâmurile: economic, militar, comercial și politic. Cu toate acestè inima și mintea rămânându-ne stăpânite tot de influența franceză, mai era pentru urmarea acestei influențe și recâștigarea tărâmului pierdut de ea, un substrat puternic pe care se putea reclădi zidirea dărâmată. Francezii nu vedeau aceasta; ei urmau mai departe ținuta lor rece și nepăsătoare față de Români și această atitudine culmină în timpul războiului aliaților contra împărăției otomane. Atunci năzuința noastră de a îndrepta granița strategică spre Bulgaria fu interpretată de Francezi ca o agonisire nedreaptă, ca o tendință de a trage folos din sângele vărsat de alții, și presa întreagă franceză duse împotriva noastră o campanie din cele mai înverșunate astfel că nu era cu putință a face să fie primit nici un singur articol de apărare a intereselor românești contra acestui atac.

Cu mare greutate un prieten al poporului român, deputatul francez *De Kerguézec*, care are de soție pe o româncă, fiica defunctului general Al. Lahovary, a putut obține primirea unei apărări a Românilor în ziarul *Humanité* și acel articol avu un efect foarte însemnat îndrumând întoarcerea Franței către păreri mai bune asupra politicei ei [1]).

Un al doilea articol, scris de mine și publicat prin intervenirea tot a d-lui De Kerguézec în acelaș ziar întări noul mod de a privi România, la care se uniră în curând mai mulți publiciști francezi, între care marele ziarist G. Clemenceau, începând a întoarce privirile Francezilor dela Bulgari la Români. Această întoarcere era foarte firească de oarece Bulgarii erau apărați de Francezi numai întru cât ei fuseseră aplecați către Rusia. Când se convinseră Francezii că Bulgarii făceau jocul

[1]) Cel dintâi studiu vast, care era în acelaș timp o călduroasă pledoarie pentru cauza românească, l'a publicat colaboratorul nostru, d-l profesor Pompiliu Eliade, în revista franceză .... Revista care cuprindea acest studiu a fost distribuită, după cum se știe, și membrilor conferinții dela Petersburg. *Nota Redacției*

RUGĂCIUNE

Crăiasa cântecelor mele,
Cu braț biruitor de zeu
Deschide porțile Luminei
In calea sufletului meu.

In lanțuri noaptea 'ntunecată
Lega cerescul meu avânt,
Și 'n ochii mei de flacări nourii
Adâncă umbră și-au răsfrânt.

Pe gândul călător spre soare,
Pe lumea caldelor simțiri,
Iși împletiră cuib demonic
Fiorii tristei amăgiri.

Și doar știam să port în suflet
Splendoarea cerului senin,
Știam ce n'au știut pigmeii:
Știam să cânt și să mă 'nchin.

Dar nu blestem. La ce? Pământul
Cu fierul trebuie brăzdat,
Ca din puterea-i roditoare
Să 'mpartă darul lui bogat.

O, câte brazde-adânci în suflet
In anii mei străini au tras,
Dar brazda fără de lumină
Pământ nerodnic a rămas.

Crăiasa cântecelor mele,
Cu braț biruitor de zeu
Deschide porțile Luminei
In calea sufletului meu.

Și fă să înflorească 'ntr'însul
Minuni de forme și colori,
Pământul bun să-și desvelească
Cu grije-ascunsele comori,

Trimite-mi soarele în față,
Să strălucească 'n ochi-mi vii,
Să văd cărarea pân' la tine
Și să ți-o pot împodobi.

Și 'nalță-mă până la tine
Cu braț biruitor de zeu,
La tronul tău să-mi plec genunchii,
Crăiasa cântecului meu!...

I. U. SORICU

Austriei și că popoarele care într'adevăr sprijineau interesul european erau Sârbii și Românii, părăsiră cu totul idolul lor cel vechiu și începură iarăși a se întoarce către Români.

In această ameţire momentană a Franţii pentru Bulgari nu se poate tăgădui efectul isbânzilor lor celor neașteptate asupra Turcilor. Politica în deobște se închină puterii și acolo unde vede că puterea isbutește ea e gata să se aplece. Această aderare a puterii nu ţinu însă mult. Bulgarii se arătară în curând ceiace erau într'adevăr, tari și voinici în luptă cu un popor dezorganizat, dar neînstare a se opune aliaţilor cu care intraseră în luptă. România interveni, de oarece nu putea sta cu braţele încrucișate faţă de al doilea războiu balcanic ce ameninţa chiar existenţa ei în cazul când Bulgarii ar fi sdrobit pe Sârbi și pe Greci, prin aceia că ei ar fi tins imediat să pună mâna pe Dobrogea, a cărei pierdere înseamnă moartea României.

Intervenţia fu, cum se știe, de o strălucire nemai văzută și dovedi o desvoltare de putere extraordinară și cu mult mai presus decât cea arătată ceva mai înainte de Bulgari. Adorarea puterii care se făcuse mai înainte în folosul Bulgarilor se întoarse acum în acel al României, cu atât mai mult cu cât România prin ţinuta ei energică contribuise într'un mod hotărâtor la menţinerea păcii de care Franţa avea cea mai mare nevoe, legea de trei ani pentru serviciul militar fiind de abia votată și ţara aflându-se într'o perioadă de reorganizare militară care nu-i îngăduia întreprinderi războinice. Marele serviciu adus păcii de către România era deci un mare serviciu adus Franţii și era natural ca o apropiere politică să se facă iarăș între cele două ţări.

Lucrul se și făcu ; ca prin minune presa franceză începu a intona laude la adresa României, conferenţiari francezi veniră în ţara noastră pentru a deștepta iarăș vechile simpatii, ceiace, corespunzând pe deplin simţimintelor ascunse ale poporului român, este învederat că această reîntoarcere a vechei proteguitoare a României către proteguita ei, a fost salutată cu cea mai mare căldură de întreg poporul român.

A. D. Xenopol

HORAŢIU

LA LYDIA

ODA XXV

Arareori — în noapte — drumeţ — să se abată
Spre tainica fereastră — și 'ncetișor să-ţi bată...
Deacum ţi-e 'n tihnă somnul... și părăsita-ţi ușă
Indrăgostește pragul ; — ea — 'n vremuri jucăușă

De seara pân' la ziuă, — pe slabele ţâţâne...
In van asculţi la stradă ; — deacuma nu mai vine
Cel ce cântă, — pe lună : — „Dormi Lydio... dar pe mine
Singurătatea nopţii de ghiaţă mă răpune...“.

Și s'or petrece anii... și spre declinul vieţii
Tu vei pândì la colţuri imberbii după uliţi
Și-o sparge răsăritul, pe boltă, ceru 'n suliţi,
Ori viforul năprasnic o vântură nămeţii ; —

Că nu te vor întoarce din căile ursite...
Vei adăstă... și'n tine s'or răscolì neînvinse
Văpăile din simţuri, ce strâng nepotolite
Subt regii herghieliei sirepele încinse

Și totuși tineretul nu va venì la tine...
S'o risipì pe iarbă ; — ori subt stejari s'o strânge,
Ori zeilor ghirlande s'o duce să închine ; —
Iar tu vei stà deoparte stingheră — și vei plânge...

Mai 1914 **SLUGERU MIHNEA**

CULEGIUL UNIC

— «Mă băeţi, să ţineţi minte dela mine, am dat de dracu cu toţii !» — așa ne spune nea Sotir, cârciumarul din satul nostru, căruia boerul chiar, i-o făcut capul călindar.

Am avut alaltăeri alegerea de diligaţi și boerul cu o zi mai nainte a chemat pe furiși pe câţiva acas' la el și i-o procitit, și i-o sporojit, de i-a făcut burduf. Nea Sotir, d'atunci stă la tijghea și spune și spune.

— «Stingere și prăpăd, mă ! Stingere și prăpăd !

— »Taci zău, nea Sotire !» — zice câte unul.

— «Da mă, da ; știu eu bine asta. Ce e mă ? Știţi voi ce e ?»

Dar câte unul de colo :

— «Ce e nea Sotire, ce e ?

— «Stingere și prăpăd, mă ! Stingere și prăpăd ! Se face *culegiul unic* ! Știţi voi ce e mă culegiul unic ?... Știţi voi ?... Hihi !... E re.. prăpăd !»

Da noi de colo :

— «Păi de unde să știm, nea Sotire ?.. loc !...

— «E stingere și prăpăd, mă !... stingere și prăpăd. Negustorii sânt în pericol mă !... Negustorii sunt topiţi !...

— «Taci zău, nea Sotire !...

— «Da mă, da... *culegiul unic*, culegiul unic, e rău, e pârjol !... Na, uite, de pildă, ești alegător, să zic, nu la culegiul întâi, unde votează barosanii, da la culegiul al doilea, unde votează negustorii și boerii mai mici, așa ca mine ; că de, eu am avere, și mă știu toţi... Oooo, toţi mă știu. S'a dus vestea ca de popă ras. Om numit dar, nu fite ce acanoadă. E, și să zic, că tu ești ala, alegător de culegiul al doilea. Știi tu ce e asta mă ?... Știi tu ? Ai o fată, și de, zestre feti n'ai de unde să-i dai, dar i-ai spus ginerului : «băete, fii cu minte !... Zestre n'am cât ceri tu, da am protecţie, băete ! Sunt culegiul al doilea... Știi tu ce-i asta ? Nu stii... E protecţie, e slujbă, e să fii om mare !... Băete, fii cu minte !...» și-ţi măriţi fata, dacă ginerile e om, care înţelege că gardul cu proptele nu cade de vânt.

După ce ai măritat-o, te duci cu ginerile la un boer mare, ala alegător la culegiul întâi. Dai mâna cu el, că de, el treapta întâi, tu a doua, și-i spui : ricomand pe gineri-meu !.. Om bun, băiat de treabă și flăcău vrenic !

— «Și ce dorești, domnule Sotire, zice el, dac'ași fi eu, alegător de al doilea.

— «Doresc să-i daţi o slujbă..,

— «Ce știe el ?

— «Ce știi băete ? întrebi și tu. Și dacă el e rușinos, respunzi tu, șoava a bătrână :

— «Știe boerule de toate...

— «Vardist vrea ?

— «A, nu ; ceva mai mare.
— «Secretar comunal ?
— «Ceva mai mare.
— «Agent de poliție ?
— «Cât îi dă pe lună ?

— «Optzeci, o sută, o sută douăzeci— după cum s'o dovedi de bun.» Și primești. Dai *istractu* că s'a născut om pe lume ; livretu c'a făcut armata ; *cercificatu*, că nu l-a prins nimeni când a furat ; și... gata treaba mă : ți-ai căpătuit copiii !

Da acuși ce e mă ?... Ce e culegiul unic ?... E stingere mă, e prăpăd mă ?... Vedeți voi ?... Să nu vrem să se facă culegiul unic ! O ho, și mai sunt încă ; încă multe și mărunte !...

Ești în sat cârciumar ; de, face omu ce poate în satul lui ; sau ești arindășoi, ori negustor... Grișești ceva, o grișală pe care legea nu vrea să-i puie numili grișală și s'o ierte. Când nu ești alegător mare, jandarul te leagă, primarul te obrăzniceşte și ie vai de tine. Da așa, alegător mare, toți tac. Ei, ai grișit ai grișit, că om fără grișeli nu se poate, că d'aia ești om, să grișești. Atunci toți te apără, nu te dă pe gârlă, că ai călcat legea. Numai să zici : «Pă mine mă ?.. Mie îmi faceți asta !... Mie, ai ? Vă suflu papaleților !...» Și știe de frică, că de te-i duce sus să-i reclami, îi faci mici fărâme. Și scapi ; grișelile contra legilor ți se iartă !.. Da atunci cu culegiul unic, ești tot o apă : Stan cu Stănescu, Neacșu cu Neccșeanu, Coman cu Comăneanu !... Numai e negustor, numai e boer, numai e nimic !... E, știți voi ce e asta mă ? E stingere mă ; e foc mă ; e prăpăd !

Și mai sunt mă și altele, și mai sunt berechet.

Iaca. Ai o treabă de făcut, o afacere, că de, cine n'are afaceri nu e om.

Când ești alegător mare, știi ce faci, mă ?.. Nu știi !... Faci treabă mă, faci afaceri mă !...

— «Domnule, boerule !.. Eu !... Sânt !... Carevasăzică, nu-mi faceți mie...? ! mie ?!
— «Păi legea se'npotrivește...

— «Dă-o dracului domnule, dă-o dracului, sânt eu, eu domnule !... Fă-mi !.. Legea, legea : plasă de păiajen, muștele se 'ncurcă, bondarii trec... Fă-mi, că și eu țin minte, recunosc... De n'ar fi recunoștința, ne-am duce dracului toți. Am fi niște tâlhari, ce se sfâșie ei între ei, ce se fură ei între ei, ce nu-și cunosc interesele ; dar așa, ce focu !... recunosc ! Fă-mi, drege-mi, nu mă lăsa !» Și-ți face mă, faci afacerea, trăești. Așa se 'nvârtesc afacerile ! Da culegiul unic, știi ce e ?... E stingere mă, e prăpăd mă, e urgia lui Dumnezeu !...

Negustorii ? se duc ! se 'nneacă, se spânzură, mor...

Se duc afacerili, se duc prieteniile dintre noi, boerii mici și boerii mari... Că de, să spui drept, sânt om mă, om vestit, am avere și dau mâna cu boerul !...»

Astfel ne tot cântă nea Sotir toată ziulica. Ne-o făcut tobă de vorbe. Noi l-ascultăm, da vedem că drept-drept nu ie ce spune el. Adică cum, dacă e el *culegi* întâi ori al doilea și are un ginere sau un fecior tâmpit, fuga cu el să ceară slujbă, că prostu lui e bun să *cunducă* oameni deștepți ? Păi dacă el pune isență de oțet, apă și zahăr și face vin și-l prinde legea cu ocaua mică, băutura otrăvită și cântaru afurisit, hai să-l ierte, că e *culegi* mare, și nouă, dacă ne-o arde mațele, ne-o înșela, ne-o lua dracii din pricina lui, nu e nimic, nu suntem nimic ! ?...

Păi dacă el, ori altul ca el, o fura ceva, o mânca niscai bani, o face niscaiva înșelătorii, hai să-l ierte, că e culegi mare; da pă mine, pentru un braț de lemne, pentru o găină, ori pentru o pâine, să mă dea pe drumul necinstei și al peirei, că sânt eu, *culegi mic*, ori *culegi* a 50-a parte din culegiul al III-lea ! ? Păi drept e asta ?...

Adică el e hoț, hoț care are drept să înșele, să fure să facă matrapazlîcuri, și să strângă avere din spinarea celor din prejurul lui. Feciorii lui, neamurile lui, oameni buni, ori becisnici, să fie numai de cât *funcționari*... Apoi atunci culegiul lui e carte dată la mână că ai dreptul să fii hoț, hoț de calitatea întâi, ori de a doua, or, de a treia ; adică după culegii !.. ?.. Păi cinstit e asta ?..

Așa înțelege el culegiile, și se vede c'așa sunt, de vreme ce ține morțiș la ele.

Adică frate, el vrea ca'n țara asta numai el să fie om ?... La alegere să bea și să asvârle cu căciula în sus, și mie să'mi chioroie mațili de foame !... Nu, nici el nici eu : drept. Să se dea după merit, după fapte, după mintea fiecăruia. Legea să fie lege, dreaptă și bună pentru toți. Funcționarii să fie cinstiți și să facă după lege, nu după cum pretinde alegătorul din culegi... Administrație cinstită trebue, nu slugarnică, hrăpăreață, și necinstită.

O ho, nea Sotir, și toți de teapa lui nu vor culegiul unic, nu că ar fi vreun rău în țară, dar că n'ar mai îndrăsni ei să facă rele, încredințați că o să scape de pedeapsa legilor. Azi te omoară unul din culegiul mare, și jurații oameni din culegiul lui, îl achită ; dar din noi, când face câte o trăsnaie așa, ocna îl mănâncă. Nu, nenișorule, om și om, legea să fie lege și bună cu toți cei buni, și aspră cu toți cei răi ; nu cu unii mumă și cu alții ciumă !...

Of, de s'ar face culegiul unic, să-i spui apoi : să nu mai pui țifon și isență în vin, că te-amendează nea Sotire, *știi ca pă mine*, când trag *vre-o scatoalcă* vre-unui obrasnic !...

I. C. VISSARION

ADAM ȘI EVA

De veacuri ne privim în ochi, femeie..
De veacuri stăm așa, ca două fiare!
Eterni dușmani – eternă 'mperechiare, –
Aceasta-i seculara melopee.

Ne-am nimici în lunga sărutare
Ce trupurile numai ni le 'ncheie..
In ochi, aprinsa ură ne scânteie
Și mâinile am vrea să fie ghiare!

Eu te doresc – și gura-mi însetată
Ți-ar da venin – așa precum omida
Invenineazä floarea desmierdată.

Tu mă pândești ca pe luntraș silfida,
Asemenea panterei stai culcată...
Ești sfinxul tu – dar eu sunt piramida!..

Victor EFTIMIU

□ □ □

ȘI NU RAREORI...

Nu arareori
Ochiul chinuit,
Pân' la cântători,
Singur mi-a privit
Câtă cale fac
Stelele pe cer,
Pân' adorm și tac
Greerii 'n ungher.

Și nu rareori,
Singur lăcrămând,
Revărsat de zori
L-a găsit urmând
Calea ce-o cobor
Pale stelele,
Până când înflor
Răcorelele.

Șoapte de demult
Din târâm strein,
Cum să nu v'ascult,
Cum să nu suspin ?!...
Sufletu 'norat
Regăsește 'n voi
Visul îngropat
Cu anii 'napoi.

Dar nu gândul, nu,
Că visul iubit
Fără vreme fu
De vreme 'nghițit,
Ci 'n noapte cumplit
Mustrări vechi mă bat:
Că visul iubit
Muri vinovat.

Ada UMBRĂ

□ □ □

FIGURI CONTIMPORANE

VECINA MEA

Sunt foarte mulţumit de vecina mea. Nu pot spune cât sunt de mulţumit. Numai ea face toată chiria ce-o plătesc. De alt-fel, părerea mea este că în Bucureşti, valoarea unei locuinţe atârnă întâi şi întâi de vecini. Poate să fie o casă cât de derăpănată, poate să fie înzestrată cu şoareci, gândaci şi igrasie, dacă are vecini buni, s'a isprăvit! se 'nchiriază cu mii de lei. Şi pe dos: fie o casă cât de bună, dacă are vecini îndrăciţi, nu face nici două parale.

O pildă: Ca om sărac ce sunt, de Sfântu Gheorghe am umblat şi eu să găsesc o căsuţă cu o chirie care să-mi îngădue să am şi ce mânca. După mai multe zile de alergătură, am nimerit o căscioară care, văzută de afară, făcea, după socoteala mea, vre-o mie de lei pe an. Intrai. Chiriaşii, oameni de treabă, mă primiră cu o bunăvoinţă neaşteptată. Mi-arătară salonul, dormitorul, bucătăria, closetul. Păream mulţumit. Când să plec încercai să-i iscodesc:

— Casă bună?

— Da bună, — răspunse drăguţ bărbatul.

— Bună, dar cam ciupită de igrasie,—strecură nevasta.

— Elise!—o dojeni numai decât bărbatul cu blândeţe. Apoi întorcându-se spre mine:

— Numai la sufragerie.

— Şi la dormitor. Şi'n pod plouă ca'n lacul Cişmigiului.

— Elise!—se amestecă iar bărbatul.

— Ei, ce vrei? isbucni atunci nevasta. Am spus minciuni? De ce să se păcălească şi domnul? Nu-i destul că ne-am păcălit noi? Ascultaţi-mă pe mine domnule că vă vreau binele. Casa e o ruină, tavanul se năruie, sub podele şoarecii dau lecţii de dans toată noaptea odraslelor lor, gândacii roiesc peste tot, tencuiala cade, proprietarul urcă chiria. Toate astea nu se văd fiindcă noi avem covoare, perdele, tablouri,— dar să rămâie goală şi p'ormă să vorbim.

Văzând că, cu toate lămuririle dumneaei bine-voitoare, eu tot stăruii să aflu adresa proprietarului, cucoana, cu un avânt nebănuit de indignare, trase, nu ştiu de unde, o cursă în care un şobolan îşi dormia somnul de veci. Tremurând triumfătoare cursa'n mână, ca pe-un steag de biruinţă, ea-mi strigă:

— Şi ca să nu credeţi că sunt cine ştie ce femee rea, căreia îi place să bârfească, uite domnule, azi noapte l'am prins!

Totuş, m'am dus şi la proprietar să aud ce spune şi guriţa lui. Pe drum chibzuiam:

— Oamenii ăştia plătesc 1200 pe an. 1200 face! E'n centru. Nu mă uit eu la tot ce spune femeea necăjită că trebue să se mute. Dar e un clenciu: proprietarul urcă! Ei, dacă urcă, urce sănătos. Cât o să urce? O sută, două, hai trei! O mie cinci sute oi putea eu să plătesc la urma urmii.

Şi intrai la proprietar, un fost cârciumar îmbogăţit care acum este samsar cu treburi bune, findcă, vorba lui: „numai jidanii să trăiască bine în ţara asta? S'arătăm că şi noi Românii avem doxă! Nu de geaba a zis cine a zis: *Prin noi înşine*". Cum mă văzu, mă măsură cu un ochiu, pe când cu celălalt se căsnia să nu piardă pe un client cu care tocmia o afacere. I-am spus de ce venisem. Atunci el îmi aruncă grăbit:

— Da, *noi* suntem proprietarul. Condiţiile noastre cred că le ştiţi: nu facem reparaţii; la mutare o să predai casa, bine înţeles în stare bună; chirie 3000 pe an.

Eu n'am spus o vorbă. Ce era să mai spui?! Am rămas paf. Totuş, nu ştiu ce i s'a părut lui, că de-odată se răsti la mine:

— Mai jos nu putem! Şi chiria pe un an înainte.

Apoi se întoarse cu spatele spre mine, ca să îmbrobodească, pe semne, cu o vorbă mai dulceagă pe celălalt.

Am vrut să plec. Dar nu ştiu ce-mi veni în prag de zisei:

— Reparaţiile ca reparaţiile, dar trei mii de lei...

— Nu putem mai jos... Să fi cerut patru mai înţelegeam... Şi puteam cere, cu poziţia asta, dacă am fi niscai-va speculanţi... Păi ştii dumneata ce oameni stau pe acolo domnule? Numai mărimi... E destul să-ţi spun că'n dreapta o să ai pe Brătianu..... Apăi de! Cine vrea să stea lângă Brătianu nu se tocmeşte pentru un leu-doui!..

Bine înţeles nu m'am mutat acolo, nu din pricină că n'aşi fi putut plăti trei mii de lei pe an (acest amănunt privind mai mult pe proprietar de cât pe mine), ci mai mult pentru că n'aş fi vrut să ştirbesc, prin vecinătatea mea, ceva din valoarea locuinţei domnului Brătianu.

*

Şi bine am făcut. Nu fiind-că am găsit cine ştie ce juvaer de casă. Dar mai mult pentru că am nimerit o vecină de zahăr. Da, vecina mea de peste drum este o minune de vecină. Până azi nu i-am auzit nici odată gura şi nici nu i-am zărit ochii iscoditori. Trăeşte par'c'ar locui peste drum de nimeni. De când m'am mutat aci, pot sta în serile zădufite ale verei cu ferestrele deschise şi transperantele ridicate, fără să mă tem de priviri cari spionează. Văd şi nu-mi vine să cred. Servitoarele mele încă n'au fost descusute; în zaţul rămas dela cafeaua mea turcească încă nu s'a adâncit ca să-mi afle trecutul şi viitorul; copilul încă nu mi l'a ademenit cu dulceaţă, ca să-i spue dacă „tăticu" lui bate din când în când pe „mămica" lui; zarzavagiii încă nu mi i-a luat ca să-i întrebe dacă târguesc pe datorie sau cu bani gata; în casă încă n'a găsit nici un pretext să-mi intre ca să „miroase" cât sunt de sărac ori bogat. Vecina mea este cea mai discretă dintre vecine. Trăeşte caşi cum nici nu s'ar sinchisi de mine. Sunt încântat şi totuş par'că uneori mă simt aproape jicnit de indiferenţa ce mi-o arată. Am impresia că mă neglijează. Sunt foarte mulţumit de vecina mea şi totuş câte odată îmi vine să turbez. Vecina mea n'are deloc temperament de vecină.

O ştiu de mult,—şi cu toate acestea o văd veşnic tânără, sprintenă şi mlădioasă. Trăeşte modest,—dar, în acelaş timp e o mare haimana vecina mea. Aleargă mereu pe străzile prăfuite de dimineaţa şi până seara, în vestminte de culoare tulbure, pe cari praful şi stropii de noroi nu se bagă de seamă. Aleargă ca o nebună, dela un capăt la altul al oraşului, mereu cu manta de ploae pe ea, dar totdeauna fără umbrelă. Fie ploaie, fie soare, vecina mea ese fără umbrelă. Mititică cum e, ploaia îi prieşte, o face să crească, se vede. Blondă cum a lăsat-o D-zeu, soarele o mai afumă, pe semne.

Intr'o zi, aţâţat să aflu unde se duce zilnic, singurică această vecină căreia puţin îi pasă de mine, mi-am adus aminte că, dacă ea îmi este vecină, la rândul meu şi eu sunt vecinul ei. Şi atunci am început eu s'o iscodesc pe ea.

Prin urmare, într'o după amiază am urmărit-o. A trecut podul dela Doamna Bălaşa, cu pas şovăelnic, îmbrăcată cu manta de ploaie, deşi dogoreala soarelui nu era potolită de nici o aripă de nour. Târgui ceva din piaţa mare. Apoi plecă mai departe. Câţi-va copii obrasnici o împroşcară cu pietre. Ea fără să le arunce o privire măcar, trecu înainte, tulbure de mânie, dar liniştită, obişnuită să îndure jicniri mai grozave şi mai ruşinoase. La tăbăcăriile dela marginea oraşului se opri. Coborî puţin, străbătu pe sub un podeţ,—şi dispăru.

Atunci exclamai, oarecum mulţumit de întâia mea descoperire:

— Aha! Se vede că e tăbăcăreasă.

Şi aşteptai puţin ca să o pândesc la eşire.

După ce isprăvi de lucru, în loc să se înapoeze, spre uimirea mea, plecă tot mai departe. Eu după ea. La câţi-va paşi însă, un bărbat pe jumătate desbrăcat se repezi la dânsa şi o prinse în braţe, aşa fără nici o sfială, în ochii mei şi poate şi ai altora. Vecina mea nu se împotrivi de loc. Rămăsei trăsnit. Merse mai departe. Indată alţi bărbaţi mai mult sau mai puţin îmbrăcaţi săriră la ea. Dânsa îi primi pe toţi în braţele ei galbene, fără necaz, fără plăcere. Şi'n învălmăşagul acela de braţe vânjoase, vecina mea se legăna, se strecura, se mlădia...

O, nu vă scandalizaţi degeaba. Vecina mea e... Dâmboviţa.

P. LOCUSTEANU

PRINCIPESA MARIA AUTOARE DRAMATICĂ

A. S. R. Principesa Maria

Victor Eftimiu

A. S. R. Principesa Maria, în colaborare cu poetul Victor Eftimiu, lucrează la o piesă în versuri, din lumea basmelor.

Piesa are un înţeles simbolic iar subiectul ei este sacrificiul sublim al unei prinţese care, neputându-se căsători cu prinţul pe care-l iubeşte în taină, pleacă în lume să caute leacul miraculos care-l va tămădui pe iubitul bolnav, însurat cu altă femee.

Piesa Principesei Maria şi a d-lui Eftimiu se va reprezenta, probabil, la toamnă, cu un fast extraordinar. Decorurile vor fi făcute după schiţele unui mare pictor străin.

Cei cari au văzut de curând pe principesa Maria spun că Moştenitoarea tronului a prins dela o vreme o pasiune adâncă pentru literatură.

D-l XENOPOL IN ACADEMIA FRANCEZA

Activitatea sa ştiinţifică

Pe lângă o frumoasă manifestaţie de simpatie pentru România şi poporul român, alegerea d-lui A. D. Xenopol ca membru al Academiei de ştiinţe morale şi politice din Paris este încoronarea uneia dintre cele mai strălucite activităţi pe care vre-un Român a desfăşurat-o în domeniul ştiinţei universale.

Opera d-lui Xenopol nu e, desigur, dintre acele ce pot fi „analizate" într'o înşirare de titluri şi rezumate într'un articol de revistă; de aceia nici nu încercăm în rândurile următoare de cât să stabilim caracterele sale cele mai generale pentru a-i fixa pe cât cu putinţă locul în desfăşurarea cugetării contimporane asupra ştiinţelor sociale.

D-l Xenopol n'a fost niciodată un simplu cercetător de documente; dacă eruditia sa sigură şi spiritul său analitic l'au păzit de romantismul predecesorilor şi al unora dintre contimporani—cari puneau în desfăşurările istorice ale trecutului desfăşurarea convingerilor sau a tendinţelor lor subiective şi nu stimau documentaţia minuţioasă şi vastă—d-sa n'a fost niciodată robul supus al documentelor, al faptului brut, mai presus de care nu căuta să vadă nimic. In faptele istorice răzleţe cercetătorul voia să afle caracterele unitare şi distinctive ale unei epoci pentru a executa o sinteză, cu mult superioară simplei justapuneri de documente şi date; fie că cerceta o chestiune specială—cum e acea magistrală critică a teoriei lui Roessler—fie că expunea întreaga desfăşurare a vieţii poporului român în deosebitele ediţii ale „Istoriei Românilor", d-l Xenopol unea într'o fericită măsură documentaţia severă, intuiţia exactă a stării de spirit din epocile dispărute şi limpezimea ideilor generale, care dau înşiruirilor de fapte o unitate intimă şi istoriei întregi o sistematizare comparabilă cu sistematizarea ştiinţifică.

Acest spirit de generalizare şi sistemă îl determina în chip firesc pe d-l Xenopol să ajungă la problemele cele mai generale ale disciplinei în cadrul căreia lucrase timp de treizeci de ani (1869—1899, data când apare la Paris opera „Principiile Fundamentale ale Istoriei"). Astfel, părăsind cercetările speciale asupra evenimentelor sau epocelor istorice, d-sa a trecut la studiul condiţiunilor generale care determină caracterul ştiinţific al Istoriei şi la cercetarea posibilităţii şi naturii unei asemenea ştiinţe.

„*La Théorie de l'Histoire*" (Ed. Ernest Leroux, Paris, 1908) este opera definitivă rezultată din aceste preocupări; dacă nu ar fi să judecăm de cât după criteriile curat exterioare, discuţiunile la care această operă a dat naştere în presa ştiinţifică europeană, traducerile ei în limbi streine, expunerea ideilor fundamentale din ea în prelegerile făcute în 1908 de către autor la *Collège de France* şi încoronarea ei finală prin alegerea autorului în Academia de ştiinţe morale şi politice şi încă am avea impresia exactă a valorii de care a fost apreciată *Teoria Istoriei* în lumea savantă din apus.

Dacă situăm însă ideia centrală a teoriei d-lui A. D. Xenopol în cadrul ideilor cunoscute asupra ştiinţei Istoriei, această valoare ne apare în date mai precise.

Multă vreme, deşi Istoria era socotită ca una dintre cele mai nobile îndeletniciri ale spiritului uman, nici o concepţie nu venea să definească în chip precis caracterul sistematic al acestei „ştiinţe". Voltaire, în secolul al XVIII-lea, i-a întins cercul de preocupări până la a cuprinde viaţa *integrală* a unui popor cu *toate* aspectele civilizaţiunei sale, astfel încât Istoria să nu mai apară ca o simplă povestire a evenimentelor de ordin diplomatic sau militar; Montesquieu a căutat să dea Istoriei un caracter ştiinţific cel puţin întrucât priveşte cercetarea legăturii de cauzalitate dintre formele politice şi condiţiunile mediului fizic şi moral în care ele au apărut; mai târziu Auguste

A. D. Xenopol

Comte, căutând să sistematizeze întreaga fenomenologie în cadrul diverselor ştiinţe pozitive ierarchizate, a creiat Sociologia ca o a şasea ştiinţă pozitivă care să se ocupe de fenomenele relative la colectivităţile omeneşti. Acestei ştiinţe i-a lăsat acelaş caracter general ca şi celorlalte de care nu se distinge decât prin complexitatea ei, cea mai mare, şi generalitatea ei, cea mai redusă.

Celălalt Mesia al pozitivismului, englezul Herbert Spencer, a păstrat, în concepţia sa cea mai generală, acelaş înţeles Sociologiei: ştiinţa care caută legea producţiunii şi cauzalitatea fenomenelor sociale, precum fizica efectuiază această cercetare pentru fenomenele *fizice*. Alţi oameni de ştiinţă aplicaţi asupra domeniului tinerei ştiinţe sociologice au căutat noui puncte de vedere, noui ipoteze asupra naturii faptului social, dar n'au făcut distincţie definită între caracterul propriu al acestei ştiinţe şi al celeilalte, de cât doar atunci când au refuzat Istoriei şi Sociologiei orice caracter de ştiinţă pozitivă.

Originalitatea concepţiei d-lui A. D. Xenopol stă în a fi găsit caracterul distinctiv al fenomenelor istorice, care sunt astfel lăsate în studiul unei ştiinţe de altă natură de cât restul ştiinţelor pozitive. Fenomenele istorice sunt fenomene de *succesiune*, în care elementul timp are însemnătate decizivă, fenomene care nu se petrec de cât *o singură dată* în întreaga evoluţie a omenirii şi care alcătuesc *serii* de desvoltare, din ce în ce mai vaste şi mai complexe. Fenomenele Fizicei, d. ex. sunt fenomene de *repetiţiune* pentru care factorul timp nu cere însemnătate, care se repetă întotdeauna la fel, cu mici deosebiri de circumstanţă şi care sunt supuse unor *legi ştiinţifice*, ce explică fie *producţiunea*, fie *cauzalitatea* lor. Sterilitatea cercetărilor ştiinţifice anterioare asupra fenomenelor istorice decurgea din faptul că se aplicau procedeele şi metodele logicei obicinuite inductive, aplicabile numai la fenomenele care *se repetă*, la un ordin de fenomene de *succesiune* a căror noutate imprevizibilă făcea cu neputinţă precizarea vre-unei legi. Deducţiunea caşi inducţiunea nu pot fi suficiente pentru studiul acestor fenomene; pe lângă Logica Deducţiunei, a lui Aristot, aplicabilă speculaţiunilor abstracte, matematice, metafizice, religioase, juridice sau etice, pe lângă Logica Inducţiunei, a lui Bacon, aplicabilă fenomenelor de repetiţie şi legilor din ştiinţele naturii, astronomie, fizică, chimie, biologie, d-l Xenopol preconizează necesitatea unei a treia Logici, *Logica Succesiunei*, aplicabilă fenomenelor de sucesiune şi seriilor istorice.

Cum punctul de vedere istoric poate fi extins nu numai asupra seriilor succesive de fenomene sociale din trecutul omenirii ci şi asupra succesiunilor din desvoltarea universului întreg, se înţelege ce vast câmp de aplicabilitate a deschis pentru noua Logică, al cărei întemeetor i-a fixat cele dintâi caractere.

Astfel cercetările d-lui Xenopol au dus la o concepţie nouă în *teoria cunoştinţei*. Nu putem urmări aici profundele sau ingenioasele desvoltări pe care d-sa le aduce ideii centrale expuse mai sus; cu atât mai puţin le putem discuta. Am arătat însă, cum, pe urma unora dintre cele mai strălucite spirite ale secolului trecut, ilustrul nostru compatriot a limpezit problema Istoriei ştiinţifice aducând în acelaş timp o contribuţiune preţioasă la cercetările asupra ştiinţei în general.

După ce a reconstituit trecutul neamului său, pe care l'a cercetat cu obiectivitate dar nu fără mişcare sufletească, după ce i-a apărat cele mai sfinte ale sale drepturi istorice şi după ce i-a adus din cunoaşterea trecutului unul din cele mai preţioase sfaturi pentru viitor, d-l Xenopol a depăşit hotarele sufleteşti ale neamului său şi a dat o operă de o importanţă ştiinţifică universală. Din modestie naţională (probabil...) Românii au aşteptat ca acest lucru să fie mai întâi spus şi dovedit de către străini.

C. Sp. HASNAŞ

□ □ □

NOTELE SĂPTĂMÂNII

Banchetul pentru d-l Xenopol. — O curiozitate. — De ce mă voi duce la Iaşi. — Contra redingotei. — Bărbaţi cu poale.

Pentru sărbătorirea intrărei d-lui A. D. Xenopol la Academia franceză, se organizează un banchet la Iaşi. De-obicei banchetele se dau ca să poată mânca şi bea cei cari n'au făcut nimic dar au stomacul sănătos de bucuria celor cari au muncit şi au realizat ceva, dar au stomacul ruinat. Cu toate acestea, printre iniţiatorii banchetului de la Iaşi, văd, cu mare surprindere, că sunt şi oameni serioşi, bărbaţi de ispravă, cari la rândul lor au făcut sau ar putea să facă ceva bun şi cari au chiar stomacul prăpădit. Curios ! De alt-fel, de ce m'aş mira? Dela o vreme, Iaşii a rămas oraşul curiozităţilor mai mult sau mai puţin istorice.

La acest banchet am fost invitat şi eu. Mă voi duce. Mă duc însă nu fiindcă ţin să sărbătoresc pe savantul Xenopol bând şi mâncând în redingotă, pentru consacrarea meritelor sale ştiinţifice. Un savant nu se celebrează cu paharul şi cu furculiţa, ca un simplu politician budgetivor. Am să mă duc întâi fiindcă banchetul are loc la Iaşi şi prin urmare nu va fi servit de d-l Bertola. Ştiţi ce avantaj însemnat e ăsta? Plăteşti drumul până la Iaşi şi îndărăt, călătoreşti cu vagonul de dormit, achiţi tacâmul, dai bacşiş bun chelnerilor şi tot cheltueşti mai puţin de cât dacă ai participa gratuit la un banchet servit de d-l Bertola la Bucureşti.

Al doilea mă duc, fiindcă de mult ţiu să văd pe un academician mâncând. Curiozitatea aceasta mi-au stârnit-o şedinţele Academiei. Sub cupolă nemuritorii sunt totdeauna după masă. Curios aş fi să văd vreunul şi înainte de masă sau în timpul mesei.

Dar bucuria cu care voi participa la acest banchet mi-e întunecată întru cât-va de gândul că va trebui să îmbrac redingota. Nu ştiu de ce, dar nu pot să sufăr această haină. Această antipatie este poate provocată întâi de faptul că «redingota este obligatorie». Şi tot ce este obligatoriu, e nesuferit. Din acest punct de vedere redingota se aseamănă mult cu serviciul militar, cu birul şi cu neglijenţa administrativă. Al doilea, îmi închipui că nu pot suferi redingota din cauză că are poale. Naiba a mai văzut bărbat cu... poale?! Eu ştiam că poalele sunt de gen femenin. De aceiaş părere era şi genialul Eminescu care a nemurit acest adevăr în versul:

Nu uita că doamna are minte scurtă
poale lungi.

Poale au mamele şi bunicele. Dovadă: femeile cari spun ţâncilor lor:

— Hai la maica 'n poală!

Dar bărbat cu poale? Inchipuiţi-vă un tată îmbrăcat în redingotă care-ar spune copilaşului lui:

— Hai la tata 'n poală!

Nu, bărbat cu poale este o necuviinţă, după cum necuviincios este să fie cine-va şi bărbat şi femee. Redingota este dar un fel de haină de ambele sexe. S'o îmbrace ermafrodiţii! Eu n'o îmbrac. Eu sunt partizanul fracului, haină curat bărbătească. De alt-fel, redingota nu este altceva de cât un frac cu poale,—adică un fel de cocoş care-ar face şi ouă.

Curios aş fi să ştiu cine a fost de idee că la banchetul pentru d-l Xenopol ermafrodita redingotă să fie obligatorie!

*

In cronica viitoare mă voi ocupa despre un oaspe neaşteptat pe care am avut onoarea să-l primim zilele acestea în atelierele revistei noastre: Apa din canalurile primăriei. Cu acest prilej voi servi cititorilor o colecţie foarte interesantă de răspunsurile spirituale pe care le capătă de la diferiţii funcţionari publici un birnic care are nenorocul să fie inundat.

CRONICARUL DÂMBOVIŢEI

□ □ □

SECUM SOLA

Prin ferestrele deschise, în odaia mea senină,
Vântul bate şi aduce tot parfumul din grădină,
Ca un prieten se alintă printre florile de vară;
Noaptea umbra ei de vise peste fire lin coboară,

În odaia 'ntunecată, pe a vântului aripă,
Visul, — forma delicată a iubirii, — se 'nfiripă,
Şi se duce... şi dispare prin ferestrele deschise,
Ca să cânte, ca să plângă împreună cu-alte vise
Căci cu flori şi cu iubire şi cu doruri ne 'mplinite
Vara 'şi ţese frumuseţe şi podoabe infinite.

Mia FROLLO

CĂRTI NOUI

Zile Senine, Icoane dela ţară, de *M. Lungianu.* ed. „Minerva", Bucureşti 1914.

Cum îl chinuesc prin deşerturile tropicale pe călătorul insetat şi trudit miragiile ce apar fermecătoare pentru ca să dispară îndată ce nădejdea înviorată se apropie de locul arătării lor, tot aşa îl chinuesc pe cititor cărţile pe care cu trudă le urmăreşte, când din paginele sterpe i se închegă veşnic numai mirajul unor frumuseţi viitoare, pe care le caută în zadar.

Impresia totală e de obositoare nedumerire.

*

D-l M. Lungianu continuă cu sinceritate buna tradiţie „ţărănistă", copiind, adică, cu oare care retuşări viaţa ţărănească şi făcând cu aceasta operă de artă. Aceste copii sunt atât de amorfe, în cât nici nu pot fi clasificate în sfera vre-unei specii literare definite. Ele cuprind scene din viaţa ţărănească, urmându-se unele după altele caşi imaginele la un stereoscop: *La denii, La arie, La Ocol, La horă, La moară, După smeură, La căratu de porumb etc.*, sunt prilejuri bune pentru autor ca să copieze „icoane" de la ţară" cu toată simplitatea unui realism care nu e preocupat de cât de frumuseţea simpatică pe care vrea s'o găsească în lumea reprezintată. Ţăranii sunt într'adevăr în „zile senine" în volumul cu acelaş titlu ; viaţa lor e blândă şi caldă, fermecată de glume, de cântece şi de amor, curată şi limpede ca a eroilor de idilă, şi depărtată de durerile şi patimile mari ale existenţii ca viaţa dintr'o veselă operetă... Simţi atâta optimism în desfăşurarea icoanelor trandafirii, în cât ţi se pare că te deştepţi deodată dintr'un vis urât când păşeşti iar în mijlocul vieţii trăite şi auzi că e foame, şi boală, şi lipsă de pământ, şi întuneric. Te întrebi dacă nu cumva toate aceste scorniri nu sunt făcute de un duh rău care vrea să tulbure fericirea idilică a satelor şi s'o piardă în vâltoarea vre-unui imaginar 1907... La sate e o frăţie dulce căreia nu mai rămâne de cât să-i se înalţe un imn de laudă : iată acel imn, înălţat cu prilejul dijmuitului :

„Au făcut câte două grămezi : una ce se cade boerului pentru pământ, alta a lor, pentru munca şi grija ce au pus şease luni de zile. Pământ şi muncă. Voi aţi fost mereu înfrăţiţi, şi nedespărţiţi o să rămâneţi, cât timp veţi trăi. Puterea braţului o să intoarcă mereu glia, s'o fărămiţeze, s'o adune, ochii or căta cu drag la rodnica creştere a seminţei aruncate, iar culesul holdelor şi dijmuitul vor vorbi cât o fi lumea de vrednicia plugarului şi de a gliei bogată dărnicie. Glia e mama noastră, iar munca ne e tovarăş bun: una ne-a dat, ne ţine şi ne ia viaţa; cealaltă ne înlesneşte traiul d'o clipă pe ea".

O asemenea superficială concepţie, care nu s'ar menţine nici chiar dacă literatura „ţărănească" ar fi cu totul la începutul ei, ne pare astăzi, când prozatori viguroşi şi profunzi—ca Sadoveanu—au analizat toate aspectele vieţii ţărăneşti, o îngânare candidă, inexistentă în concertul cel mare al literaturii care se inspiră dela popor.

Nu sunt destule minciuni în jurul nostru ? Ce folos să mai sporim numărul lor cu una ?

Vis de artist ? Dar întru cât un asemenea vis uşurează sau înalţă viaţa, când nu face de cât să disimuleze pentru unii durerile altora ? Cui îi înlesneşte evadarea din proza apăsătoare a existenţii ?

Arta d-lui Lungianu e tot atât de simplă ; compoziţie îndreptată spre un anumit efect nu se întâlneşte de cât în unele schiţe *(cercetare locală)* ; celelalte încep şi continuă şi se sfârşesc doar pentru a mulţumi oare care necesităţi de echilibru mecanic. Iată, de pildă, *La Măcinici*, o compoziţie remarcabilă prin bogăţia de subiecte care se află atinse în cursul desvoltării : o descripţie lirică a unei zile de primăvară reînviitoare; o scenă dintr'o şatră unde arde „mă'liga"; o altă scenă la „prioroaca satului", unde vin babele să se sfătuiască asupra nenorocirilor ce pot lovi în timpul unei furtuni pe cei ce n'au respectat datinele ; o altă descripţie a unei furtuni neaşteptate şi în sfârşit o scenă între primarul satului şi alţi câţiva cari încheie o zi atât de plină la cârciumă — deoarece „a ţăranului asta e: pământul şi băutura ; bogăţia celui d'intâi, caşi lipsa lui duc la cea din urmă".

De ce s'a alcătuit compoziţia numai din atâtea elemente ? De ce s'a sfârşit ? Ce unitate artistică a vrut să cuprindă ? Zădarnic ne-am întreba.

O limbă literară bogată şi oare care măestrie în alegerea imaginilor simple nu pot salva sărăcia fondului, care nu cuprinde nici o viziune, nici o încercare de sinteză, nici o mişcare sufletească a autorului. Cel mult are importanţă lucrarea pentru cercetătorul de folklor, care poate găsi în ea material de studii interesant şi uneori inedit. Dacă pentru această întrebuinţare au fost creiate icoanele dela ţară, atunci scopul lor e atins şi tot ce am spus până aici e tangenţial operii.

Aceasta ar fi şi o mângâiere — cu toate că, precum observam la început, *Zilele Senine* produc adese mirajul că vor să fie operă literară.

C. Sp. H.

□ □ □

CRONICA MUZICALĂ

Palatul Ateneului. — *Recitalul operilor D-lui G. C. Cosmovici, cu concursul D-rei Eugenia Papa-Costea şi al pianistului Th. Fuchs.*

D-l G. C. Cosmovici, compozitor, e, de profesiune, inginer la căile ferate.

Să nu ne mire faptul că un om de ştiinţă ar avea aplecare pentru muzică: creerul antrenat prin studiul adâncit al matematicelor e mai accesibil combinaţiilor sonore, multiplelor efecte de orchestră ; el ajută puternic la o desăvârşire a meşteşugului, a părţei technice, şi, de sigur, că între doui compozitori de talent, acela familiarizat cu ştiinţele exacte, va avea o vădită superioritate asupra celuilalt : pildele nu ne lipsesc în această privinţă : din minunata şcoală rusă, trei compozitori,—şi din cei mai de seamă,—Borodine, Cesar Cui, Rimsky-Korsakow, erau, cel d'ântâi, profesor de chimie, cel de-al douilea general şi director al şcoalei speciale de geniu din Petersburg, şi cel din urmă, ofiţer de marină,—tus trei oameni de ştiinţă.

Dar, cu toate că matematician d-l Cosmovici nu e, ce se chiamă, un algebrist al lirei : muza sa nu se împodobeşte cu complicaţiile gătelilor somptuoase, forma armonică ce acoperă ideile sale muzicale, totdeauna corectă, câte odată ingenioasă, nu se avântă nici o clipă spre înălţimi transcendente.

Dealtmintrelea d-l Cosmovici îşi ajustează, cu drept cuvânt, hainele, după chiar talia inspiraţiunilor sale : unui trup de dimensiuni restrânse, cât de armonioase i'ar fi formele, nu i'ar şedea bine podoabe prea largi şi prea ornamentate : d-l Cosmovici e un om de gust.

Aceasta ne-a probat-o prin vocea frumoasă a D-rei Eugenia Papa-Costea şi prin pianul iscusitului Theodor Fuchs.

Melodii pentru canto, bucăţi pentru piano, două fragmente lirice, formau programul recitalului.

Apariţie blondă, D-ra Papa-Costea, ne-a încântat urechia prin vocea-i întinsă, omogenă, cristalină, de un timbru plăcut, plină în registrul grav şi în medium, sigură în notele acute.

Mi se spune că tânăra cântăreaţă urmează poveţele d-lui Popovici : nemerită ideie, căci astfel işi va putea perfecţiona încă : emisiunea, accentul, articulaţia, dicţiunea. La învăţământul distinsului maestru, se va desăvârşi, de sigur, interesanta-i fire artistică.

Revelaţie din cele mai plăcute, D-ra Papa-Costea, a cântat în româneşte : *„Şi dacă ramuri bat în geam"*, *„Copiii la mormântul mamei"*, *„Peste vârfuri"*, *„Revedere"*, *„Somnoroase păsărele"*, două fragmente din opera *Fântâna Blanduziei*, în nemţeşte *Gestorben*, *Schlosserlied* şi *Fatal* (poezie de Carmen Sylva), *Was wilst du mehr ?*, în franţuzeşte *Musique.*

Cea mai frumoasă ţinută armonică învălueşte toate aceste melodii; factura d-lui Cosmovici se deosibeşte cu desăvârşire de aceia, banală, rudimentară a amatorilor : sunt amănunte cu totul delicioase, de pildă în acompaniamentul *Revederei*, păcat însă că această melodie reaminteşte în mod atât de vădit frumosul *Ce te legeni codrule*, de Scheletti, nu numai ca inspiraţie dar chiar şi ca ritm.

Ne-a plăcut mult sentimentul pătrunzător din *Şi dacă ramuri bat în geam*, accentele funebre din *Gestorben*, forma nobilă din *Musique*, amănuntele ingenioase şi pline de graţie din *Schlosserlied*, mai puţin însă, reminiscenţele schumaniene din *Was wilst du mehr?* şi cele două fragmente nepersonale din opera *Fântâna Blanduziei*, cea d'intâi mai cu seamă „Getta consultând oracolul"....

D-l Theodor Fuchs, a tălmăcit, la piano, cu obişnuita 'i autoritate, *Valse-Caprice*, influenţat de Chopin şi poate chiar,—ceia ce e mai grav,—de... Schulhoff ; — *Nocturna II-a* — printre care trece o adiere atrăgătoare de muzică românească; *Pastorala* în stil naţional rapsodic, (titlul de *Mică rapsodie românească*, ar fi fost, cred, mai nemerit), şi în fine *Folies de Carnaval*, in cari verva melodică, dacă nu de o netăgăduită originalitate, e cel puţin plină de distincţiune şi învăluită într'o formă armonică elegantă.

D-l Cosmovici, — aceasta reese din operile sale, — are nobila patimă a muzicei ; muzica la rândul ei, nu rămâne nepăsătoare la această pasiune, şi rezultatul acelui cult, d-l Cosmovici ţine să ni-l prezinte, din când în când, sub cupola Ateneului, convocându-ne la botezul pruncilor născuţi din acel imen intelectual : şi dacă ni se pare că pe unii dintr'înşii i-am mai văzut aiurea, trebuie să atribuim faptul, unei memorii exagerat de tenace : în toate cazurile, pruncii aceştia sunt drăguţi, bine veniţi şi mai cu seamă, foarte bine crescuţi.

M. MARGARITESCU.

□ □ □

TREI CÂNTECE

I

In unde se resfrânge cerul
Nu însă şi al mărei fund
Să vezi, ce stânci şi mai cu seamă
Ce rămăşiţe 'n ea s'ascund.

În ochii tăi, aceeaşi pace, —
Oglinda cerului albastru
Şi nici un semn că porţi în suflet
Şi urma unui vechiu dezastru !...

II

De n'ar ploua şi ninge-afară
De n'ar fi vântul să mi-o spargă
Eu aş deschide larg fereastra
Şi aş deschide-o cât mai largă !

Şi-aş arunca cu braţe pline
Şi fără teamă de risipă
Aş arunca asupra lumei
Din fericirea mea de-o clipă !...

III

De obicei, scriind la fete
Aveam şi sacul cu minciuni
Şi ticluindu-le, — că 's meşter —
Făceam, ce să-ţi mai spun, minuni.

Azi mă trudesc şi tot nu aflu
Cuvânt ce să rostească-atât :
Cât te doresc, cât mi-eşti de dragă
Si, cum te-aş săruta şi, cât !

V. PODEANU

□ □ □

ECOURI

Volumul de sonete al poetului M. Codreanu a apărut. El este întitulat *Statui* şi cuprinde 99 de bucăţi. In loc de prefaţă, poetul publică un sonet întitulat „Cântăreţul meu", care se sfârşeşte cu aceste strofe ce par de-ocamdată cam pretenţioase:

El pune 'n vers o muzică mai lină,
Ca de zefiri când printre flori s'alină
Smulgând petale una după alta;

Statui aş vrea sonetele-i să fie,
Căci nu le-a scris cu pana pe hârtie,
Ci le-a sculptat în marmoră cu dalta.

Răsfoind volumul însă te convingi numai de cât că poetul a avut dreptate. Adevărat sculptate cu dalta în marmură sunt „Statuile" poetului ieşan. Şi dacă ai citit zece—cincisprezece sonete nu mai poţi lăsa cartea din mână până nu străbaţi întregul volum. Iar la sfârşit simţi o impresie de frumos, de desăvârşit care te mulţumeşte pe deplin. Un exemplu din 99:

Intr'însul par'că supravieţueşte
Un dor de strămoşească haiducie,
Căci flueră cu-atâta voinicie
Incât poiana 'ntreagă clocoteşte.

De-un freamăt vechiu tot codrul se trezeşte
Şi 'nvie 'n el pierduta poezie;
Bujor nu-i mort; în munţi Jianu 'nvie;
La Şanta 'n văi Codreanu se iveşte.

Ca azi, căluţul meu, de vreme multă
Urechea nu-şi îndreaptă şi n'ascultă...
- Mai flueră-mi, măi sturzule, odată...

Mai flueră... ca 'n vînt să se stîrnească
Un duh viteaz de flintă descărcată
In inimă de liftă păgânească.

Sturzul

Şi toate bucăţile din volum sunt aşa de lapidare, aşa de precise. In numărul viitor, ne vom ocupa pe larg de acest volum care însemnează o dungă bună pe răbojul poeziei noastre. Cu acest prilej vom publica şi o bucată inedită de d-l M. Codreanu, precum şi desenul poetului, făcut de *Iser*.

—

O veste bună pentru toţi cititorii literaturii româneşti este că mult iubitul scriitor, d-l *Nicolaie Ganea*, după o suferinţă lungă şi primejdioasă se află pe deplin restabilit. Venerabilul academician şi-a reluat participarea sa, întreruptă, la şedinţele Academiei, ba încă a avut deosebita bunăvoinţă să promită unui redactor al nostru că, dacă puterile restabilite îi vor îngădui, va onora iarăş coloanele *Flacării* cu măestrita sa proză.

Şi cititorii noştrii caşi noi îi urează o cât mai grabnică revenire la ocupaţiunile sale predilecte.

Pentru St. O. Iosif. — D-l maior Victor A. Bacaloglu a lansat un călduros apel către militarii de toate gradele ca să contribuie la fondul pentru ridicare unui monument mult regretatului poet St. O. Iosif.

Reproducem din acest apel următorul pasaj, căruia nu ne-am permis să-i atingem fantazia stilistică:

„...Apelul ce'l fac, îl îndreptez camarazilor mei militari—poate săraci, dar cu inimă înflăcărată, voi ostaşilor, cari şi eri pe câmpiile Bulgariei, v'aţi entuziasmat şi încălzit inimele cântând „La arme", iar azi când trupele intră în cazarmă, auzim şi de sigur pentru multă vreme, cântecul ce nu piere — muzica duioasă şi vorbele rupte dintr'un suflet patriotic, cântecul de chemare şi de dragoste pentru Tron şi Ţară. Dar poetul să nu fi scris nimic de cât aceste versuri—acest simbol de însufleţire, şi tot avea dreptul ca imagina lui tăiată în piatră sau turnată în bronz, să spue generaţiilor ce urmează, că acest cântec este *un strigăt de redeşteptare*—este cântecul pe care ecoul Balcanilor l'a prins şi îl păstrează, după cum îl simţim şi îl păstrăm în piepturile noastre!"

Cel dintâi a răspuns la acest apel batalionul 4 de pioneri, care s'a înscris cu suma de lei 46.50. Dintre aceştia, d-l col. I. D. Vasilescu a subscris 3 lei şi d-l maior Bacaloglu 5 lei.

—

Pentru „Versuri şi Proză".—Primim următoarea scrisoare:

Domnule Director,

In numărul trecut al *„Flacărei"* au apărut câteva rânduri, în cari incidental se atrăgea atenţia asupra unui articol publicat în revista *Versuri şi Proză*, de d-l Vondra-Hidalgo, despre activitatea mea literară. Cum însă articolul din revista ieşană nu e complect să-mi daţi voe să-l complectez:

Dragă Alexandre,

Te felicit pentru **Oaspele Nepoftit** *şi îţi mulţumesc din suflet pentru atenţie. Eşti, bre, un artist dintre acei pe care îi iubesc chiar când m'ar bate. Să trăeşti Alexandre. Nu tipări încă* **Păsărarul**.

8 Nov. 1912

. . . .

Am citit frumoasele tale rânduri din **Viitorul.** *Sunt ca toate ce aşterni tu pe hârtie, dovada spiritului tău de înaltă artă şi nobleţe. Artistul îşi strecoară personalitatea lui mare în cele mai neinsemnate manifestări — chiar atunci când vorbeşte de infima mea persoană.*

26 Feb. 1913

. . . .

Un strigăt de alarmă. Revista dispare dacă nu ne furnizezi cu întoarcerea curierului material inedit. Alecule, tu eşti un stâlp al mişcărei. Ai toată răspunderea. etc. etc.

7 Mart. 1913

Hidalgo

Dar... desigur... părerile sunt libere, evoluţionează, totul se schimbă în natură, tempi passati, etc. etc. Dar... încă o iluzie mai puţin.

Primiţi, vă rog, etc.

Alexandru T. Stamatiad

—

Epopoia Napoleoniană, căreia ilustrul istoric francez *Frédéric Masson* i-a închinat întreaga sa activitate neobosită de cercetător, se completează cu un volum care, chiar dacă nu e cel din urmă, e între cele ce încheie seria. El se ocupă de anul fatal *„1815"* al cărui centenar va fi pentru întreaga Europă un prilej de reculegere profundă. Volumul studiază Reîntoarcerea din Elba, Cele 100 de zile, Waterloo şi Sfânta-Elena. Ca pretutindeni în volumele anterioare d-l Frédéric Masson interesează prin caracterul dramatic pe care îl dă expunerilor sale; fiecare erou e urmărit cu minuţioasă atenţie în cursul complexelor acţiuni politice, militare, diplomatice şi personale care alcătuesc sfârşitul imperiului. E mai cu seamă mişcătoare povestirea ultimelor zile ale guvernării lui Napoleon, când împăratul obosit şi fatalist se lasă în voia soartei, nu-şi mai impune sieşi nici o străduinţă şi nu mai cere pentru el nici un sacrificiu dela nimeni. Dacă primise să înalţe mormanele de cadavre dela Waterloo pentru a salva independenţa patriei sale, nu mai voia să jertfească nici măcar un singur soldat pentru a-şi asigura tronul sau dinastia. In seria *Napoléon et sa famille*, de care am mai avut prilej să vorbim, *„1815"* ocupă unul din cele mai interesante momente.

—

Sărbătoarea Eroilor, (an. I No. 7—8) e o revistă de tineri bucureşteni, care vor să fie, cu mai multă modestie, ceiace sunt tinerii din jurul *Versurilor şi Proză* la Iaşi. E multă voinţă cheltuită într'o direcţie mică şi exclusivă în literatură; cu voinţă s'au realizat multe—şi chiar opere de artă.

—

Viitorul Social (Maiu, 1914), publică o frumoasă schiţă a d-lui *I. C. Vissarion*, „Ciorba de găină", mişcată, simplă şi cu un umor discret ca tot ce publică, cu îngrijire, d-sa.

—

Reviste. — A apărut *Democraţia*, revista Cercului de Studii al partidului naţional-liberal, an. II, No. 4, cuprinzând documentate şi interesante articole: C. *G. Pietraru*, „Bugetul Statului în funcţiune de progres social şi economic"; *L. Georgescu-Gruian*, „Producţiunea agricolă la marea şi mica proprietate"; *P. Vasilescu*, „Reflexii asupra discutiunii reformelor"; *I. D. Protopopescu*, „Reprezintarea proporţională"; precum şi preţioase *„Contribuţiuni la istoria liberalismului"*, scrisori inedite de ale lui *C. A. Rosetti* şi documente necunoscute asupra evenimentelor din 1854; o interesantă *Cronică politică* şi un bogat material de *Fapte, Documente şi Recenzii*.

Un număr 30 bani.

Biblioteca partidului naţional român din Transilvania şi Ungaria este o operă atât de interesantă pentru poporul românesc în cât nu putem de cât să ne mirăm de târzia apariţie a ei. Această *Bibliotecă* ar avea drept scop să lumineze pe toţi cei interesaţi la acţiunea politică a Românilor din Ungaria asupra desfăşurării şi îndrituării acestei acţiuni. Oricâtă bunăvoinţă ar fi, asupra acestor chestiuni e încă multă, foarte multă ignoranţă în păturile mai vaste ale poporului şi ignoranţa e mai mare vrăjmaş de cât toţi vrăjmaşii mărturisiţi. Orice jertfă pentru a lupta în contra acesteia nu e pierdută în zadar.

Deocamdată au apărut două broşuri scrise cu prilejul aplicării nouii legi electorale:

1. *Legea nouă despre alegerea deputaţilor.*—Indrumări pentru poporul român, şi 2. *Noua lege pentru alegerea deputaţilor*, învăţături şi îndemnuri pentru sătenii noştri.

□ □ □

BIBLIOGRAFII

A apărut coala 3-a, anul al XVI-lea, din **„Figuri Contimporane din România"** dicţionar biografic ilustrut de sub direcţiunea d-lui *René C. Polysu*.

Acest număr cuprinde următoarele biografii:

Barbu Catargi, marele om de stat şi orator distins, cu un prea frumos clişeu şi autograf; *I. A. Dobrovitz*, fost director general al închisorilor şi actualmente membru în Consiliu Superior al Agriculturei, cu un foarte reuşit portret cum şi 15 clişee, representând diferite vederi a proprietăţilor d-sale de la Bucureşti, Clucereasa, precum şi fabrica sa de spirt, etc.

Colile se află de vânzare la principalele librării din Capitală şi provincie, pe preţul de lei 2 una.

Pentru abonamente şi informaţiuni, a se adresa Administraţiei: *Aleea Sevastopol, 29. Bucureşti.*

□ □ □

Anul III — No. 33

FLACĂRA

31 MAI 1914

ABONAMENTE:
In ţară: lei 6 pe an; 7 lei când se achită prin încasator. Pentru învăţători şi preoţi săteşti: lei 5 pe an
NUMĂRUL 10 BANI
TELEFON 41/7

LITERARĂ .·. ARTISTICĂ .·. SOCIALĂ
APARE SÂMBATA
DIRECTOR: CONSTANTIN BANU

ABONAMENTE:
Peste munţi: coroane 8 pe an; pentru preoţi şi învăţători coroane 6.50 pe an
In străinătate: 10 lei pe an
REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA: Bucureşti
Str. Câmpineanu, 40

POMPILIU ELIADE

Viaţa şi opera sa

Prin moartea lui Pompiliu Eliade Facultatea de Filosofie şi Litere din Bucureşti şi împreună cu ea întregul învăţământ superior pierde pe unul din cei mai de seamă profesori. Pierderea este cu atât mai mare, cu cât Eliade moare în floarea vârstei, abia de 44 ani.

Născut la 13 Aprilie 1870 în Bucureşti, şi-a făcut studiile liceale la Sf. Sava, cele universitare la universitatea noastră de aci, distingându-se atât ca elev, cât şi ca student. A şi fost cel dintâi din seria noastră care în urma unui strălucit concurs a obţinut bursa universitară Hillel pentru a studia la Paris limba şi literatura franceză. La Paris a fost admis ca elev al şcoalei normale superioare, unde graţie aptitudinilor sale extraordinare şi-a câştigat repede simpatia colegilor şi a profesorilor săi. In acest mediu prielnic a avut ocazie să cunoască şi să-şi însuşească adevărata cultură franceză, acea cultură care constitue gloria spiritului francez şi floarea civilizaţiunei omeneşti, pe lângă care mulţi alţi compatrioţi de ai noştri treceau fără măcar să o bănuiască aducând cu ei la întoarcere în Ţară cu totul altceva drept cultură franceză.

După o temeinică pregătire şi în baza memorabilei lucrări ,,De l'Influence française sur l'ésprit public en Roumanie" obţinu cu un deosebit succes titlul de doctor în litere.

Cu hotărârea în suflet de a-şi pune cunoştinţele câştigate în serviciul Ţărei se întoarce la Bucureşti la 1898.

Catedră universitară de limba şi literatura franceză, de pe care să-şi poată spune cuvântul tineretului şi publicului doritor de a se orienta în literatura şi cultura franceză, nu exista. Spiritul neastâmpărat al său nu putea aştepta, şi Eliade începe propaganda extrauniversitară printr'o serie de remarcabile conferinţe, ţinute la Ateneul Român, la cari alergau şi tineri şi bătrâni pentru a asculta pe tânărul învăţat, dotat cu un extraordinar dar de a vorbi.

La 1901 înfiinţându-se la Facultatea de Filosofie şi Litere din Bucureşti o catedră de limba şi literatura franceză, Eliade a fost numit titularul ei, ilustrând-o la început ca agregat, iar dela 1904 ca profesor până anul trecut şcolar, când şi-a luat un concediu pentru a-şi putea continua studiul său ,,La Roumanie au XIX siècle", din care apăruse primul volum la 1905.

Pompiliu Eliade în anul 1909

Şi nu şi-a petrecut concediul degeaba. Cu toate că era bolnav, a redactat volumul al doilea, publicându-l câteva săptămâni înainte de a se duce pentru totdeauna dintre noi.

Ca profesor de limba şi literatura franceză Eliade şi-a dat seamă de rolul unui astfel de profesor. Numeroşilor săi elevi şi eleve le-a fost un luminat mentor întru cercetarea comorilor literare şi culturei franceze, recomandându-le pentru a se putea servi de ele întru îmbogăţirea şi perfecţionarea propriei noastre literaturi şi culturi. A fost o continuare a muncei începute prin conferinţe publice la Atheneu. De altfel curentul francez era de mult pornit, lui Eliade îi incumba numai datoria de a-l limpezi şi îndrepta. Pe cât omeneşte posibil şi într'un timp aşa de scurt, Eliade a căutat să se achite în mod neşovăitor de această mare datorie. E rândul elevilor săi să continue munca începută de profesorul lor.

Eliade nu s'a mărginit însă numai la munca de profesor ex catedra. A publicat şi o sumă de lucrări de valoare, isvorâte toate din dorul de a ne face cunoscuţi străinătăţii, de a ne analiza pe noi pentru a ne cunoaşte şi îndrepta, şi scrise într'un stil caracteristic talentului său, de un rafinat causeur francez care-l ajută să-şi mascheze vasta-i erudiţiune.

In limba română a publicat, în afară de o sumă de articole, la 1900 ,,Filosofia lui Lafontaine", la 1903 o serie de lecţiuni ţinute la universitate, la 1909 un foarte documentat raport asupra stagiunei teatrale 1908—1909, iar la 1912, în editura *Flacării* acel magistral studiu asupra lui Maeterlinck.

In limba franceză publică în afară de ,,De l'Influence française sur l'esprit public en Roumanie" şi două volume din ,,La Roumanie au XIX siècle" 3 volume de ,,Causeries litteraires" şi două articole: ,,Gregoire Alexandresco et ses maitres français", în Revue des Deux Mondes din 1904 şi ,,Les premiers Bonjouristes" în Buletin du congrès pour l'extension de la langue française, 1905.

Academia din Paris i-a premiat primul volum din ,,La Roumanie au XIX siècle", iar Academia Română l'a ales la 1912 membru corespondent, distincţiuni date profesorului şi omului de ştiinţe meritos.

Când anul trecut în timpul războiului balcanic în ziarele franceze nu se găsiau şi nu se publicau decât cele mai grosolane injurii la adresa noastră, Pompiliu Eliade, care tocmai era în Franţa, printr'un însemnat articol a dat printre cei dintâi semnalul unei lupte pentru o mai dreaptă apreciare a noastră şi a cauzei noastre în presa străină. O frumoasă dovadă de senti-

mentele, de care era animat și condus în chestiile mari ale Țării.

Nu era și n'a fost nici odată străin de trebile publice. Membru devotat al partidului liberal, a fost ales deputat la 1907 și numit membru în Consiliul Permanent al Ministerului Cultelor și Instrucțiunei Publice. Din demnitatea de deputat a trebuit să demisioneze, fiind numit în urmă Director General al Teatrelor, la noi post politic, din care însă Eliade a știut să facă un post în care ar fi trebuit să rămână și după căderea guvernului liberal. Dacă teatrul nostru național a luat în timpurile din urmă un avânt deosebit, dacă s'a încurajat literatura dramatică națională și dacă s'au încurajat traducerile bune din cei mai de seamă autori dramatici străini, în bună parte este meritul lui Eliade.

A avut colegul nostru Eliade o viață scurtă, dar frumoasă, o viață rodnică, intensiv trăită.

Soției și celor doi copii ai săi le lasă moștenire un nume care va fi pomenit totdeauna cu evlavie, iar noi rămânem cu durerea de a se fi stins prea de timpuriu.

Odihnească'n pace!

S. MÂNDRESCU
Profesor la Universitatea din București

Profesorul.— Istoricul literar

Nu s'a împlinit o lună de când scriam despre al doilea volum din *La Roumanie au XIX-ème Siècle*, care promitea și pentru viitor desvoltări atât de interesante și iată că activitatea lui Pompiliu Eliade s'a încheiat pentru totdeauna. Supuși minunatei puteri de a ne orbi a practicei vieții de toată ziua cu greu putem măsura pierderea ireparabilă pe care cultura noastră actuală a încercat-o prin moartea savantului cercetător.

Universitatea pierde în el un profesor cu personalitate definită, care nu era un simplu receptacul de erudiție streină; l'am avut ani de-arândul profesor, l'am urmărit și l'am cunoscut de-aproape; ceiace făcea din el un profesor de înaltă valoare era claritatea cu totul franceză a spiritului său; ideile obscure și problemele obscure nu existau pentru el; din această cauză a și părăsit studiile filosofice cu care se ocupase la începutul carierei sale și după teza de licență asupra *Criticei Valorii Silogismului în filosofia lui Herbert Spencer* și teza secundară, redactată în latinește pentru doctoratul de Stat la Paris asupra *Valorii silogismului*, în care era mult influențat de părerile d-lui T. Maiorescu asupra acestor chestiuni, nu a mai schițat niciun studiu de filosofie. Era avizat însă să evite anumite probleme și căuta cu grijă să le evite întotdeauna; mi-amintesc cu câtă voie-bună ne cita odată într'un seminar cunoscuta butadă a d-rului Charcot:

«Când cel ce vorbește și cel ce ascultă se înțeleg pe deplin, fac știință; când cel ce vorbește știe ce spune, dar cel ce ascultă nu știe, fac filosofie; iar când nici cel ce vorbește nu știe ce spune și nici cel ce ascultă, fac metafizică».

Claritatea spiritului său se împăca lesne cu asemenea formulă; și câtă luptă nu avea cu tinerii studenți cari galopau fără frâu pe domeniul metafizicei, să-i înlănțuiască în sistemul său de cugetare limpede și precisă!

Din această claritate de spirit isvora și elocvența sa academică, vioaie, curentă, ușoară, impecabilă ca formă, atractivă, interesantă și capabilă întotdeauna să semene sau să inspire cugetări, o elocvență care învăluia pe ascultători și-i stăpânia fără oboseală ceasuri întregi, până când chestiunea discutată se lumina și pentru cei mai nepregătiți; o dialectică ascuțită, pătrunzătoare și plină de mișcare îi dădea putința să răsbată toate subtilitățile unui subiect și să-l îmbrățișeze sub toate aspectele sale, iar erudiția vastă și sigură îi deschidea toate perspectivele cercetărilor contimporane, în mijlocul cărora el știa să aibă, cu un gest elegant, o atitudine definită și personală.

«L'esprit normalien» nu ucisese în el totuși simțul pentru gingășia sau frumusețea literară, în cât acest savant încărcat de știința Școlii normale superioare din Paris (e destul s'o amintim) vibra cu o emoție sinceră la lectura unui sonet duios și cochet din Ronsard și apăra cu un delicat cavalerism memoria Margaretei de Franța sau a d-nei de Sevigné. Pompiliu Eliade avea cultul frumuseței literare senine și a sincerității în artă și de aceea era o călăuză sigură pentru studenții săi și în critică și mai cu seamă, în istoria literară.

Elev favorit al lui Ferdinand Brunetière, Eliade a luat dela maestrul său marea ideie a evoluției genurilor și a aplicat-o într'un mod original pentru istoria literaturii franceze la evoluția genului epistolar, a poeziei lirice din secolul al XV-lea, a teatrului înainte de secolul clasic, a romantismului în secolul al XIX-lea, astfel în cât studiile sale luminau perspective întinse în chestiunile de istorie literară.

Spirit vast, Eliade a întrebuințat în istoria sa literară și teoriile lui H. Taine, într'atâta întru cât căuta să determine la începutul studiului unei epoci condițiunile de rasă, mediu fizic, dar mai cu seamă de mediu moral, în care s'a desfășurat producția literară și să-i determine de aici oarecare dispozițiuni generale.

Imbogățit cu aceste idei P. Eliade aplica însă în cea mai mare măsură și cu o pătrundere cu totul specială metoda portretistă a lui Sainte-Beuve, căutând în operile de artă sufletul scriitorului și încoronând orice monografie cu un portret psihologic, inciziv, simplu și personal. Obicinuita claritate a spiritului său nu-i lăsa putința să vadă într'un scriitor de cât câteva trăsături, cele esențiale, desigur, dar care sărăciau aspectul general al unei personalități și o reduceau la trăsăturile simple ale unui corp geometric. Era un admirabil procedeu pedagogic, care însă în istoria literaturii ar fi fost prea mult schematic; când însă făcea conferințe pentru marele public acel schematism dispărea în cea mai mare parte și atunci aveam prilejul să ascultăm remarcabile conferințe, foarte comprehensive, cum sunt cele rostite la Ateneu asupra teatrului lui Ibsen.

Cu aceste însușiri, pe cât le putem înțelege astăzi, cultura noastră actuală pierde în Pompiliu Eliade un om de o extraordinară putere de muncă și de o erudiție vastă și sigură, un spirit clar, luminat el însuși și răspândind lumină, o inimă mare care trecea îndurerată dar mândră peste toate mizeriile țărânei pentru a se jertfi întreagă unui singur ideal, Frumosului și Adevărului.

C. Sp. HASNAȘ

DEPARTE DE CER ȘI DE PĂMANT

Nu știu de ce-mi duc viața... Da'n marginele sale
Din ce-am cules în pleoape, din ce-am trudit în pas,
— In suflet cu parfumul imaginelor pale —
Mă 'ndepărtez într'una de zările din cale
Și tot mai pal, în mine, ca 'ntr'un abis mă las...

Nici sufletul, nici mintea nu-mi mai surâd în soare...
Din spațiul beat într'una de searbădul său rost
Lumina care cade pe mine, rece moare...
Cu fruntea vag m'acopăr și-un rest de 'nfiorare
Rămân sub zarea-aceasta din tot ce poate-am fost...

Și când fiorii-adie în tainica-mi genună
Cu-aroma 'ndepărtată a clipelor ce dor
— In timp ce pleoapa fină îmi moțăe în lună —
M'atinge adierea, mă clatină, mă sună
Prelung ca pe un clopot, fior după fior...

Și nu știu plâng atuncea sau cânt neștiutor...

1914 **George GREGORIAN**

Omul

Pompiliu Eliade n'a fost o figură populară. Puţini l'au cunoscut în complexitatea temperamentului său bine definit, original, — deci puţini l'au iubit.

L'au iubit studenţii lui pentru claritatea și frumuseţea spiritului său şi pentru cultura vastă pe care cu o metodă fermecătoare ştia să le-o limpezească. L'au iubit artiştii Teatrului Naţional pentru legea părintească cu cari i-a înzestrat, pentru cea dintâi îndrumare temeinică, raţională ce s'a dat repertoriului naţional sub directoratul său ; în sfârşit pentru că le-a asigurat o mai bună soartă materială şi a urmărit selecţionarea valorilor exclusiv pe baza talentului şi a capacităţii artistice. Şi l'au iubit prietenii...

Prietenii l'au iubit, desigur, *şi* din pricina culturei lui intinse şi a inteligenţii vioaie, spirituale cu care era din belşug înzestrat. Dar l'au iubit mai cu seamă pentru inegalităţile fermecătoare şi contrasturile pitoreşti din cari i s'a împletit firea şi din cari i-a fost plămădită viaţa întreagă.

Era mic de statură regretatul Eliade, mult mai mic de cât media obişnuită a micimii omeneşti, şi cu toate acestea în el totul era mare : mintea, fantazia, năzuinţa, trăsăturile feţii, gesturile, uneori chiar vorbele. Era serios, — de-o seriozitate care câte-odată surprindea pe cei ce-l vedeau veşnic zâmbind şi-adesea glumind, — şi cu toate acestea de multe ori avea naivităţi de copil. Trecea prin viaţă ca un biruitor, mulţumit de toate succesele lui, încântat de plăcerile pe cari a izbutit să i le smulgă, — şi totuş adesea mişcări de întristare trădau că în intimitatea gândurilor sale se simţia un învins ; că mulţumirea şi veselia lui aparentă nu erau de cât făţărnicie ; că ,îl osteniseră sforţările necontenite de a da existenţei lui osândite aparenţe cu totul în nepotrivire cu fondul ei adevărat. Am surprins odată un semn sigur al acestui dureros contrast şi de-atunci am început să iubesc pe Pompiliu Eliade.

Dar din acest contrast temeinic al vieţii lui se desprindeau o serie nesfârşită de contraste mai mici, cari-i complectau personalitatea. Aşa, de pildă, nu iubia de loc pe ziarişti şi totuş era nespus de bucuros de câte ori citea câte un articol care-i aprecia cum se cuvine meritele ; era metodic ca un savant, şi totuş capricios ca o femee ; lăsa să se creadă că părerile celorlalţi despre el nu-l interesează de loc, pe când de fapt el pătimia atât să le cunoască în cât ar fi fost în stare chiar să asculte la uşe ca să le afle ; era larg îngăduitor în speculaţiile teoretice, şi cu toate acestea în viaţa de toate zilele se arăta uneori mai netolerant ca un iezuit.

Un exemplu caracteristic :

Pe când era director general al teatrelor i-a spus odată unui prieten :

— Inchipueşte-ţi, monşer, grozăvie : artista X are doui amanţi !

Prietenul, un sceptic spiritual, i-a răspuns :

P. Eliade desenat de Iser

— Numai doui ? Intr'adevăr, e grozav !

Pompiliu Eliade a deschis ochii mari cu o indignare comică :

— Eşti un amoral ! Dar eu nu pot tolera asemenea lucruri !

— Şi ce-ai de gând să faci ?—l'a iscodit, curios, prietenul.

— Am s'o dau afară din teatru !

Dar vorbele schimbate cu acel prilej nu sunt atât de caracteristice, ca ochii, gura, nasul, barba lui Pompiliu Eliade când a împărtăşit prietenului aceluia descoperirea că artista X avea doi amanţi. Eram de faţă. Şi atunci am avut o impresie care cu vremea mi s'a precizat tot mai mult. Scund cum era, cu gesturi mult mai mari de cât trupul său, cu faţa răscolită de mişcarea aceea irezistibilă de indignare naivă, mi s'a părut că am în faţa mea nu un om de patruzeci de ani, savant necontestat şi director general al teatrelor, ci un copil care şi-a pus barbă şi mustăţi şi care, în naivitatea îngerească a vârstei lui, imita cine ştie ce atitudine arţăgoasă a tatălui său.

Deşi moartea acestui bun prieten ne-a sfâşiat inima tutulor celor cari l'am iubit, o întâmplare nespus de mişcătoare mi-a adus aminte, chiar şi în aceste clipe dureroase, pe copilul plin de haz pe care eu l'am văzut svârcolindu-se, răsfăţându-se, înebunindu-se atâţia ani sub aparenţa impunătoare a profesorului universitar.

Cu trei zile înainte de a muri, Pompiliu Eliade, înţelegând, din durerea rudelor şi dezinteresarea doctorilor, că este pierdut, şi-a chemat pe cei doi copilaşi : Andreiaş şi Cristinel, şi mângâindu-i duios, le-a spus liniştit :

— Dragii tatei, Dumnezeu, văzând că sunt un om atât de bun, mi-a trimis vorbă să mă duc la el. Trebue să plec... Dar vouă să nu vă pară rău, fiind-că la el e mai bine ca aici... Se poate întâmpla să nu mai mă vedeţi curând, fiind-că drumul până la Dumnezeu e foarte lung... Totuş să nu 'ntrebaţi de mine nici odată pe mama voastră, dacă vreţi să nu-mi faceţi un mare rău...

Iar când agonia a început, unul din copilaşi în sufletul căruia se adânciseră nepieritor vorbele tatălui care muria, spuse de-odată celor ce lăcrămau în jurul muribundului :

— De ce plângeţi ? Tăticu se duce la Dumnezeu ! Şi acolo e mai bine de cât aici !...

Când am auzit această exclamaţie, lacrimile mi-au biruit zăgazul ochilor şi prin păinjenişul lor mi s'a părut ciudat că copilaşul care vorbise nu purta pantaloni lungi şi redingotă, nu avea barbă şi mustăţi şi nu ascundea în el nimic din gravitatea unui profesor universitar sau din însemnătatea unui fost director general al teatrelor.

P. LOCUSTEANU

□ □ □

JERTFA

Când, primăvara, soarele s'arată,
I-aduce Firea cântece şi flori,
Şi grâu curat, din jertfa ei bogată
Să sature sărmanii muncitori.

Dă cântec tăinuitelor izvoare
Şi florilor potire cu parfum
Şi codrilor dă tinere vlăstare
Şi freamăt să-l întâmpine în drum.

Iar tu, când vii, cu ce să-ţi ies în cale,
Al visurilor mele soare drag ?
Ce jertfă poate aduce slavei tale
Din lumea lui un suflet de pribeag ?...

Ecoul, care s'a resfrânt într'însul
Din gemetele celor mulţi şi buni ?
Văpaia, care fulgeră în plânsul
Din doina credincioşilor străbuni ?

Duioasă 'ntinde mâinile spre mine
Şi bine-cuvintează al meu cânt,
Să simt căldura 'n val de foc că vine
Pe strunele ce 'ndreaptă al meu cânt.

Ca jertfele naturei către soare
Spre tine să se 'nalţe luminos,
Toţi, cari au plâns uitaţi în aşteptare
Să simtă al căldurei lui prinos.

Iar eu, văzând pe gura-ţi fermecată
Al zâmbetului dulce răsărit,
S'adorm, să mor cu inima 'mpăcată
Că jertfa ei săracă ai primit...

I. U. SORICU

„CASA REA”

Cei mai iscusiţi dintre săteni credeau că venise anume cărturarul pentru «casa rea». Oamenii de toată mâna dădeau din umeri şi închideau din pleoape, în dorinţa de a-şi închide mintea pentru priceperea tainei. Nu erau bucuroşi să găzduiască în capul lor rostul unor lucruri mai presus de firea omenească.

Cărturarul venise în sat, cine ştie din care parte a lumii, trecuse pela biserică, îşi făcuse cruce ca toţi creştinii, şi se oprise tocmai la «casa rea». In drum, în faţa casei îngrădită cu gard viu şi năpădită de bozii, de pălămidă şi de cucute cât omul de mari, moşneagul cu părul alb ca fuiorul, îşi lăsase jos de pe umeri desagii plini cu cărţi, şi căuta cu ochii un om, cu care să poată vorbi.

— A cui e casa asta? — l-a întrebat cărturarul, pe întâiul ins ce s'a ivit pe şoseaua comunei.

— I-a lui Nichita Cobea! — i s'a răspuns.

— Cheamă-l aici! — a poruncit bătrânul, şi pletele lui albe scânteiau la soare ca argintul lunii.

— La ce l-aş chema? — a întrebat săteanul. Casa asta e pustie de zece ani, şi aşa are să rămână. Nu cutează nimeni să mâe noaptea între pereţii ei!

Cărturarul şi-a ridicat grelele lui sprâncene şi l-a privit lung pe cel cu care vorbia.

— Vrei să-mi pătrunzi în cuget! — dojeni el. Cheamă-l, îţi spun.

Săteanul s'a supus, mâhnit că nu-l ascultase dintru început pe moşneagul ciudat şi frumos ca din cărţi.

Nichita Cobea s'a ivit pe dată, aflând despre ce este vorba.

— Câtă chirie să-ţi plătesc, ca să stau în casa asta?

Cobea căsca ochii mari, nedumerit. Streinul stăruia. Proprietarul nu cerea nici o plată.

— Fie după voia dumitale, dar rău faci! — îngăimă Nichita. Ţi-aşi găsi chiar eu sălaşuri bune şi tot pe de geaba. Te-aş găzdui la mine... Nu era chip.

— Intră dar! — se învoi Cobea, şi dădu poarta de zăbrele în lături. Sunt acolo, urmă el, şi pat şi masă şi scaune, căci n'a cutezat nimeni să se folosească de ele.

Moşneagul îşi luă desagii cu cărţi pe umăr, şi pasul lui bătrân despică erburile nalte şi împletite între ele. Nichita se mai dase înapoi cu un pas, privind în urma cutezătorului unchiaş. Cu genunchii, cu pieptul, cu mâna, abia răzbia cărturarul prin bălăriile nalte. Nu se mai vedea din ele. Printre foile late de lipan, când şi când răsăria pălăria neagră, mare cât luna plină, a unchiaşului. Când ajunse pe prispă, Nichita îl văzu întreg, o clipă, şi cărturarul intrase pe uşa deschisă, ca în casa lui, cu desagul de cărţi pe umăr.

Târziu adormi satul în noaptea aceia şi plin de îngrijorare.

Către miezul nopţii, după cum îi era obiceiul, cărturarul se deşteptă din somn. Aprinse două făclii de ceară şi se aşeză la citit. Sta plecat pe masă, barba-i căruntă i se resfira pe jumătatea cărţii şi, pe măsură ce citea, se trăgea către piept.

Un sgomot uşor străbătu de pe afară. Bătrânul nu lua aminte. Un zuruit de lanţuri se apropia. Uşa odăii se deschise, zuruitul lanţurilor intră pe uşe. Un schelet, ca toate scheletele, dar ferecat în lanţuri de mâni şi de picioare, veni până în dreptul bătrânului cărturar.

Moşneagul ridică ochii de pe carte:

— Am treabă acum. Vino mai târziu! — rosti bătrânul şi-şi înfundă privirea în foile galbene ale psaltirii.

Scheletul se întoarse pe picioarele-i de ciolane. Lanţurile grele se izbiră între ele, o pulbere roşie de rugină se scutură pe podele. Zuruiră iarăş fiarele şi sgomotul lor se perdu în pustia tăcere a nopţii, grăbită să-l acopere.

Ca la un ceas de linişte se scurse. Numai foşnirea de frunză uscată a foilor cărţii şi pâlpâitul sfios al făcliilor se stingeau în odaia cu ungherele ţesute în pânze de păianjen. Un ceas, şi iarăş larma ciudată învie. Cătuşe de cătuşe lovite: zor! zor! sgomotau în tăcere. Uşa se deschise. Acelaş schelet curmat de fiare, ferecat, aceiaş hârcă cu două găuri în loc de priviri, cu nasul muşcat de moarte, cu rânjetul dinţilor fără de buze.

— Ţi-am spus că am treabă! — îşi încruntă moşneagul albele-i sprâncene, supărat. Vino mai târziu!

Cu un oftat mişcă para făcliilor de ceară. Rămăşiţa de om, se întoarse către uşe. Călca încet, cu părere de rău. Cătuşele sunau, îşi spuneau cântecul lor de robie.

Peste vre-o două ceasuri, iarăşi lanţurile grele zornăiră şi cel curmat de ele, îşi arătă titva goală, coastele înşirate, toată jalnica despodobire omenească, după moarte.

— Am isprăvit zise cărturarul, închise psaltirea scorţoasă şi şi-o strecură în buzunar.

Umbra lui mare ocoli jumătate din odae. Larma cătuşelor izbucni zorită, în liniştea de piatră. Bătrânul călca în urma scheletului, trecea prin întunerecul sălilor, slab luminate, ca de-o părere, de albul oaselor ciudatei călăuze.

Schelet şi moşneag într'un pas păşiră în pridvor, coborând scările putrede, şi călcară printre bălăriile înalte ca nişte arătări.

Strâns de pasul mortului, mort de cine ştie când! se ţinea cărturarul. Şi iată că mortul, cu lanţuri cu tot, într'un sunet repede acoperit, pieri în pământ. Bătrânul vraci puse de grabă palma pe locul, în care văzuse că se strecoară scheletul. Era cald poate locul acela.

— Aici! murmură cărturarul şi scoase psaltirea din buzunar. Să-mi pun semn, mai spuse el, pentru mâine, şi aşeză cartea la pământ, printre burueni.

Se făcuse de mult ziuă. Cărturarul, liniştit, îşi făcea obiceiul, dormia ca în casa lui. In drum, în dreptul porţii «casei blestemate», Nichita, primarul, notarul, hangiul satului, şedeau îngânduraţi, aşteptau, doar îl vor vedea pe străin, răsărind în pridvor. Necunoscutul se ivi taman după prânz. Era senin la chip şi mai odihnit decât în ajun. Despică în sârg bălăria şi veni întins către oamenii de pe şosea.

— Chemaţi groparii cimitirului vostru, oameni buni, glăsui moşul. Iar la un ceas după ei să vie şi preotul, ca să prohodească.

Notarul şi alt sătean, plecară ca la poruncă.

Când groparii veniră, streinul îi luă cu el, îi duse la locul unde îl aştepta cartea lui bisericească.

— Săpaţi aici, oameni buni.

Groparii se apucară de lucru.

Trecu un ceas, trecură două, trei ceasuri se scurseră. Muncitorilor nu li se auzia gura. Săpau vânjos, îngrijoraţi doar vor isprăvi. Se daseră mult în lături şi cărturarul şi oamenii satului. Lung şi fricos îl priviau ţăranii printre gene pe vraciul venit ca din cer. La o vreme groparii eşiră rând pe rând afară din groapă. Isprăviseră lucrul lor. Cărturarul, preotul, sosit şi el, oamenii din sat se apropiară.

Un lung schelet omenesc, cu grele şi ruginite lanţuri prinse de mâini şi de picioare, se înfăţişă privirilor.

— Citeşte părinte: stâlpii! grăi cărturarul.

Toţi cei de faţă îşi făcură cruce. Cu glas tremurat citia preotul. Câteva făclii îşi tremurau văpaia, aprinse în mâini şovăitoare. Capetele descoperite, se plecau adânc.

«Aleluia! Aleluia!» rostia preotul. Lanţurile zuruiră în fundul gropii. Cătuşele se desferecară de pe ţurloaele mânilor şi ale picioarelor! Par'că un oftat eşi din fundul gropii. Lumea de faţă îşi făcu sfânta cruce. Când părintele îşi sfârşi prohodul, se asvârli peste oasele înşirate ţărână, ca peste toţi morţii.

— De-acum se va odihni, oameni buni! închee cărturarul, şi se trase din cercul oamenilor, fără ca vre-unul să ia aminte. Când se dumeriră că lipseşte, îl zăriră departe, pe creasta unui deal.

De-atunci nu l'a mai văzut nimeni. «Casa rea» s'a mântuit de blestem, iar mortul se odihneşte în pace.

V. DEMETRIUS

PAGINI NECUNOSCUTE

Teatrul, Arta şi Naţionalismul [1]

Nu se poate uita uşor — şi un profesor nu poate uita în nici un chip—că teatrul este o şcoală, o şcoală de o natură particulară, dar o şcoală. Obiectul său este îndoit: de a cunoaşte sufletele altora, de a înălţa propriul nostru suflet. Cea dintâi din aceste pretenţii este de ordine ştiinţifică, cea de a doua de ordine morală. Dar această ştiinţă şi această morală se ascund discret îndărătul concepţiilor dramatice, se subordonează, conştient sau inconştient, elementului artistic, nu răsar de cât târziu, după reflecţie, în minţile spectatorilor. In întâiul rând, opera dramatică este o lucrare de artă: spre a îmbogăţi cunoştinţele, spre a impune hotărâri, ea se adresează, înainte de toate, simţurilor şi sensibilităţei publicului. Acesta e drumul său fără greş; o comedie sau o dramă care ar purcede prin raţionamente şi demonstraţii, sau care ar întreprinde să propovăduiască deadreptul virtutea, şi-ar greşi neapărat efectul. Spectatorul îngădue să fie instruit, consimte să fie îmbunătăţit, să iasă din sala de spectacol mai luminat şi mai bun de cum a intrat, cu condiţia de a i se ascunde această intenţie. Mijlocul cel mai nemerit de a izbuti este ca autorul să-şi ascunză această intenţie sie însuşi. Prin frumos se atinge la teatru binele şi adevărul. Teatrul este o artă; orice altă preocupare decât cea artistică este dăunătoare efectelor sale multiple. Fie-ne permis, Domnule Ministru, a stărui asupra acestui punct şi a observa că această afirmare asupra teatrului e aplicabilă artei în genere.

In adevăr, arta nu poate fi în nici un caz, cum s'a pretins, o copie credincioasă a realităţei, căci ar fi o descriere obositoare şi fără sfârşit a realităţii, o fotografiere neînsufleţită acesteia: Ea e o *subliniere* a realităţii în tot ce dânsa are mai tipic, mai vecinic, mai adevărat; e alegerea şi scoaterea în relief a ce e mai general, mai permanent, oarecum mai *ştiinţific* în realitate, —e înlăturarea a tot ce e fără importanţă, trecător. Rezultatul la care ajunge arta e acelaşi, în definitiv, cu acel la care ajunge ştiinţa: un adevăr de ordine universală, indiscutabil, cu singurele două deosebiri: 1) că omul de ştiinţă atinge adevărul printr'o străduinţă îndelungată, pe când artistul îl atinge imediat, printr'o intuiţie a talentului sau a geniului său,—şi 2) prin aceea că ştiinţa expune rezultatul cercetărilor sale într'o formulă abstractă, neinteligibilă decât minţilor unor iniţiaţi, pe când artistul îmbracă adevărul într'o formă concretă şi se îndreaptă sensibilităţii unui întreg public. In fond ştiinţa şi arta urmăresc şi ating adevărul: *Ştiinţa îl exprimă în formule, arta îl învălue în forme...*

Pe de altă parte, orice artă e înălţătoare, căci efectul oricărei arte este de a sili pe om să se uite un moment pe sine: peisagiul pictorului îl transportă fără voe într'alt mediu fizic, poezia în alte suflete, muzica în vagul visării... Bunătatea, iubirea aproapelui, dragostea de ţară, jertfa sub toate formele, încep desigur în momentul în care omul încetează a privi zbuciumările şi interesele sale proprii. Sunt două feluri opuse de a îmbunătăţi pe om: punându-i vecinic sub ochi legile abstracte ale moralei,—făcându-l dimpotrivă, să uite pentru un moment aceste legi, dimpreună cu tot restul. Printr'o intuiţie imediată a talentului sau a geniului său, artistul ajunge la concepţia cea mai înaltă a binelui, precum ajunge la descoperirea adevărurilor sufleteşti celor mai temeinice. Arta devine o morală în acţiune, precum devine o ştiinţă concretă. In fond, arta şi morala urmăresc şi indică binele: *Morala îl exprimă în formule, arta îl învălue în forme...*

Arta e o condensare, de o ordine particulară, a ştiinţei şi a moralei, dar procedeul ei e de a ascunde pentru un moment intenţiile ei ştiinţifice şi morale. In mod intuitiv, prin înfăţişarea formelor în adevăr frumoase, prin deşteptarea admiraţiei, îşi atinge ea îndoitul ei ţel. A-i impune argumentarea directă a adevărului sau propovăduirea directă a binelui, e a o sili să înceteze de a fi ea însăşi, e a o împiedica de a atinge adevărul şi binele.

Cu drept s'a zis dar: „*Arta e una şi morala e alta; cel mai bun mijloc „de a ucide moralitatea artei, e de a „o sili să fie moralizatoare*“. Fireşte. Cu o condiţie: ca să nu se înţeleagă contrariul, ca să nu se silească arta de a fi direct imorală. Căci, dacă arta şi cu morala fac două lucruri diferite, arta şi cu imoralitatea fac două lucruri şi mai diferite. Şi dacă morala intenţionată coboară fără voe mintea spectatorului din lumea frumosului în aceea a realităţii uricioase în care trăeşte artistul moralist, priveliştea imoralităţii o coboară şi mai jos în aceeaş lume.

Teatrul este o şcoală de artă şi nici o altă preocupare decât cea artistică nu trebue să urmărească pe autor, pe actori şi pe public.

*

Alţii zic: „*Teatrul e o şcoală „de patriotism; el urmăreşte înălţarea „sufletului naţional.*

[1]) Din raportul adresat în anul 1909, în calitate de director generat al teatrelor, ministrului instrucţiei publice.

NOCTURNĂ

– ARIA PRIVIGHETOAREI –

Suavă nostalgie de stele şi de cer,
Ce 'n larguri se destramă pe aripi de mister;
Suspin pe care-l scoate din sânul lui pământul;
Tristeţe infinită ce-şi caută mormântul!

Inaltă năzuinţă, de lut purificată;
Beteală de simţire în haos resfirată;
Duios regret ce cade, plângând, din paradis
Şi dulce-ascensiune de vrajă şi de vis!

Dorinţă ireală al cărei vag contur
Subtilizat se pierde în limpedele-azur;
Epitalam ce peste albastra ei genune
Vrea noaptea cu pământul în taină s'o cunune!

Cristalizări de suflet şi joc ispititor
De lacrimi arcuite în curcubeu sonor;
Miracol de vocale ce râd şi plâng, bizare,
Cascadă de rubine şi de mărgăritare!

Suprem' acrobaţie şi virtuozitate
A inimii ce 'n ghiara durerilor se zbate;
Suspine 'nlănţuite, îngemănări de flori;
Spumoasă broderie urzită din fiori!

Fuior vrăjit ce cântă şi toarce fir de-argint;
Strălucitoare salbă de sunete; alint
Al nopţilor de vară, când singură 'n tăcere
Privighetoarea nalţă divinu-i Miserere!

ORESTE

E acelaşi lucru. Dar nu trebue amestecat cuvântul „patriotism“ cu acela „şovinism“. Există între aceşti doi termeni nu o deosebire de grad, ci o opoziţie temeinică a înţelesului. Patriotismul e iubirea, şovinismul este ura şi, dacă poate fi vorba de aceasta din urmă, se pune fireşte, întrebarea: Pe cine am urî noi Românii? Producţiile căror popoare ar trebui să le isgonim de pe scena noastră românească?

Ne-am îngădui noi să urâm pe Germani, poporul cel mai luminat al Europei actuale, şi cel mai puternic, poporul filosof, poporul erudit, poporul muzical prin excelenţă? Am urî pe Englezi, poporul industrial, stăpânitorii mărilor, sufletele cele mai harnice, cele mai pline de prevedere şi de energie? Am urî pe iubitorii de frumos, pe poporul cel etern al Italienilor? Am urî pe Francezi, binefăcătorii noştri în toate chipurile de mai bine de o sută de ani, cărora limba noastră le datoreşte în bună parte bogăţia şi vioiciunea ei, mintea noastră toată limpezimea, toată fineţea şi preciziunea ei actuală?.. din literatura cărora s'au hrănit aproape exclusiv părinţii noştri şi trăim şi noi într'o bună parte astăzi?.. mulţumită cărora, în sfârşit existăm azi ca popor civilizat şi liber? S'ar ridica Alexandri, s'ar ridica Bălcescu, s'ar ridica Grigore Alexandrescu şi Rosetti şi Goleştii, şi Brătienii din groapă să murmure. Pe cine am urî noi? Popor mai tânăr, mai puţin înaintat în cultură, ar fi să rostim singuri osânda noastră, să dovedim lumii întregi şi nouă înşine inferioritatea noastră nereparabilă.

Ceeace se împotriveşte patriotismului e nu iubirea de alţii, ci iubirea bolnăvicioasă, neţărmurită, exclusivă, a fiecăruia din noi de sine însuşi. Egoismul iată punctul de plecare al tuturor viţiilor noastre, iată cel mai mare duşman şi al iubirei de aproape şi al patriotismului. Tot ce contribue la noi la stârpirea egoismului contribue la sporirea patriotismului. Teatrul va fi atunci cu deosebire o şcoală de naţionalism, când va contribui la înălţarea sufletului fiecăruia din noi, la înălţarea *sufletului naţional*. Inainte de a fi Români, trebue să învăţăm a fi oameni. Când piesele pe cari le vom asculta la teatru vor fi de aşa natură încât să ne facă să ne uităm noi pe noi înşine, să încercăm admiraţie, indignare, sfială, entuziasm, milă, spaimă, bucurie în faţa creaţiilor minunate ale autorilor dramatici, ele vor contribui mai mult la sporirea şi la înălţarea sufletului naţional, decât toate frazele convenţionale patriotice, decât toate sforăelile cu privire la un Mihai-Viteazul sau la un Ştefan-cel-Mare, decât toate melodiile şi toate danţurile naţionale.

Din patriotism deci trebue să ne adresăm la tot ce este înălţător în repertoriile celorlalte popoare. Căci ce conţin în definitiv aceste repertorii? Analiza unui suflet omenesc ca al nostru, mai bătrân şi mai civilizat ca al nostru, cu patimile şi sbuciumările lui, cu înălţările şi căderile lui fatale. Victor Hugo, învinuit, la începutul carierei sale, că nu vorbeşte decât despre dânsul în versurile lui, răspunde în prefaţa unuia dintre volume: „Ingraţi, cari nu vedeţi că vorbind despre mine, vorbesc despre voi!“ Acelaş lucru se poate răspunde de către orice repertoriu strein învinuit că ne vorbeşte despre sufletele altora: „Sufletele altora „nu sunt sufletele voastre? nu încercaţi „la fel cu noi dragostea şi ura? nu aveţi „ca noi virtuţi şi patimi? momente de „veselie şi întristare? de ideal şi înjosire? La spatele omului particular nu „se găseşte omul etern, de pretutindeni? Priviţi o clipită cu băgare de „seamă şi vă veţi recunoaşte, cu toate „trăsăturile voastre fundamentale, în „capo-d'operile noastre. Sufletul vostru românesc nu este încă destul de „studiat de scriitorii voştri, dar suflе„tul omenesc e cunoscut de veacuri“.

Pompiliu ELIADE

□ □ □

NOTELE SĂPTĂMANII

Inundaţiile. — De vorbă cu autorităţile, la telefon. — Răspunsuri spirituale

Stăteam în cabinetul meu de lucru, la *Flacăra*. Cercetam nişte manuscrise. Afară ploua de mult. Stropii mari loviau în geam ca nişte degete cristaline ce bat la fereastra cuiva. Şi de câte ori bătaia răsuna, de-atâta ori ridicam capul din vraful de manuscrise, caşi când degetele de apă pe mină mă chemau.

Incet-încet, pierdui şirul celor citite, şi mă pomenii risipindu-mi mintea în tot felul de gânduri.

«Ori ce-ar zice Jean Jacques — torcea creerul meu — civilizaţia îşi are bunurile ei. O fi ea una din cauzele că omenirea degenerează; luxul şi lenea poate că fără ea n'ar fi înflorit atât, dar ori cum pe-o vreme ca asta nimeni nu poate tăgădui binefacerile ei... Uite afară potopeşte ca pe vremea lui Noe şi eu, împreună cu alţi păcătoşi ca mine, stăm la uscat, fără să ne apere vre-o protecţie divină... Admirabilă e civilizaţia...»

Dar nu sfârşii bine gândul acesta din urmă, când auzii un învălmăşag de glasuri şi pe uşă năvăli şeful de atelier, galben şi tremurând, ca să mă vestească, mişcat, că:

— Atelierele sunt în apă!

Bine înţeles numai decât am renunţat să mai torc elogii civilizaţiei, m'am scuturat de toropeala în care m'adâncise gândurile-mi şi, fiindcă directorul lipsia, am alergat să dau eu o mână de ajutor.

Ce să faci când eşti inundat? Ţi-aduci aminte numai decât că plăteşti o grămadă de biruri Statului, şi ceri protecţia administraţiei. Aşa am făcut şi eu. M'am aşezat deci la telefon şi am început să chem rând pe rând primăria, pompierii, poliţia, etc.

— Allo, Allo! Domnişoară daţi-mi, vă rog atât pe atât...

— Primăria?

— Da primăria!

— Ocupat!

— Daţi-mi atunci vă rog nu ştiu cât pe nu ştiu cât.

— Pompierii?

— Da Pompierii.

— Ocupat.

— Domnişoară! — strigai atunci disperat la gândul că s'ar putea să-mi închidă aparatul. Daţi-mi cel puţin poliţia.

— Ocupat! mi-a răspuns tăios acelaş glas, caşi când s'ar fi bucurat că nu mă poate servi.

Trântii enervat receptorul. Şeful de atelier mă înştiinţă că apa creşte mereu. Trimisei să-mi aducă o trăsură şi, fără nici o nădejde, mă aşezai iar la telefon.

— Allo, Allo! Vă rog domnişoară daţi-mi atât pe-atât.

— Primăria?

— Da, primăria.

— Poftim!

— Cum, nu-i ocupat?!

Şi răsună un glas gros care se franţuzia par'că s'ar fi văicărit de cine ştie ce afurisite dureri de măsele:

— Aleo! Aleo! Cine e acolo?

— *Flacăra*. Vreau să vorbesc cu un domn funcţionar....

— Da' ce credeţi d-v. că e aici, domnule?—se supără deodată glasul ce duhnia a boerie trezită. Credeţi că noi n'avem altă treabă decât să stăm de vorbă cu dumneavoastră? Vă 'nchipuiţi că d'aia a inventat Galileu telefonul?

— Mă iertaţi, domnule, nu vă supăraţi, vă rog.... Dar suntem inundaţi şi vream să vă rog să trimiteţi aici nişte oameni... Fiindcă să vedeţi cum s'a 'ntâmplat...

— Da ce suntem noi, domnule?! — răsună iar glasul cel răstit. Ştiţi că aveţi haz! Ce, noi suntem pompieri? Inchideţi aparatul că avem alte treburi...

Atunci m'am supărat şi eu:

— Alte treburi? Da ce alte treburi poate să aibă în asemenea împrejurări primăria de cât să...

— Primăria? Ce primărie?! Nu-i nici o primărie... Din contră: e Banca Pieţii...

— Banca Pieţii... Mă ertaţi... E o greşală... Dar cine e la aparat, mă rog? Omul de serviciu?

— Nu, sunt eu: Protopopescu, directorul...

— Vai, ertaţi-ne... Prin telefon nu se vede... Mulţumesc pentru bună voinţă... Şi salutări lui Galileu, inventatorul telefonului!

Furios, chemai iar centrala:

— Allo! Allo! D-ră, v'am cerut atât pe-atât şi mi-aţi dat altă bazaconie... D-v., n'aţi aflat încă până acum că Banca Pieţii n'are telefon ca să vorbească cu el? Daţi-mi vă rog nu ştiu cât pe nu ştiu cât... Dar vă rog, fiţi mai atentă... Suntem inundaţi...

— Sunteţi inundaţi? — începu atunci să se destrame curiozitatea telefonistei. Ca şi noi.

— Cum şi telefonul e inundat?

— Nu, am zis noi, adică eu şi familia

mea... Tot subsolul e în apă... Cratițele dela bucătărie plutesc în casă ca bărcile pe lacul Cișmigiu... Sunt așa de necăjită...

Am încercat s'o mângâi. In sfârșit, mi-a dat pompierii.

— Allo, pompierii? Aici e *Flacăra*. Aș vrea să vorbesc cu ofițerul de serviciu?

— Ce doriți, mă rog? Arde *Flacăra*? — glumi el.

— Nu, domnule, se stinge... Suntem inundați... Toate mașinile stau în apă... Vă rog trimiteți o pompă și câțiva oameni...

— Vasăzică, și la d-voastră a venit? Bravo!

Apoi auzii prin telefon cum ofițerul spuse unui camarad al său: «Și *Flacăra* e inundată». Și amândoi se porniră pe râs. Indignat, mă răstii în telefon:

— Bine, domnule, eu vă cer ajutor și d-v. râdeți?

Atunci el îmi răspunse oarecum indignat de indignarea mea:

— Cum să nu râdem? Jumătate București e inundat!... Am primit peste cincizeci de plângeri până acum... Și ne pare bine că s'a 'ntâmplat așa ca să vadă d-nii dela primărie că cu sistemul ăsta nu mai merge... Comandantul nostru a făcut zeci de rapoarte... Dar de geaba... Primăria se ocupă de alegeri... Bine că vi s'a 'ntâmplat și d-v, ca să faceți puțină gălăgie...

— Bine, domnule, o să facem gălăgie multă chiar, nu puțină... Dar ajutați-ne acum...

— Cu neputință... Adresați-vă primăriei... Nu putem deplasa oamenii... Dacă se 'ntâmplă vreun incendiu sau două sau trei?! Doamne ferește! Știți că o nenorocire nu vine nici odată singură... Ș'apoi ca să trimitem ajutoare peste tot unde ni s'a cerut, nici nu s'ar putea... Și fiindcă nu se poate peste tot, mai bine nu trimitem nicăeri...

Răspunsul era foarte logic. Trebuia deci să mă plec. Dar apa creștea mereu. Nu mai era vreme de pierdut. Omul plecat după trăsură s'a 'ntors numai cu un junghiu în spate. Chem la telefon din nou primăria.

— Allo, primăria? D-l primar e acolo? Dar ajutorul de primar? Nici un ajutor? Nici secretarul general?

— Nu-i nimeni, domnule. Toți sunt ocupați cu alegerile... Lăsați să treacă balamucul ăsta și p'ormă întrebați... Mai sunt câteva zile...

— Dar bine, domnule, eu sunt inundat... Cum o să mai aștept câteva zile?

— Sunteți inundat? Atunci chemați Sectorul.

— Allo, sectorul întâi? Aici *Flacăra*. Domnule vă rog, suntem inundați... Toate mașinile stau în apă... Trimiteți numai decât o pompă și câțiva oameni..

— Unde stați d-v?

— Strada Câmpineanu 40.

— Și ziceți că sunteți inundat? Nu se poate. Nu se poate, domnule, trebue să vă înșelați... Chiar adineaură am făcut prinsoare, la telefon, cu un coleg de la sectorul trei că la noi n'o să fie nici un caz....

— Vasăzică d'aia era ocupat telefonu?

— Se prea poate... E cartier bun, domnule! Dă sectoru 'ntâi garantez...

— Cu toate astea suntem inundați...

— M'aș mira... Dar, ori-cum, noi nu putem face nimic... Adresați-vă pompierilor...

— Păi pompierii m'au trimis la d-v... Zice că ei sunt cu focu și d-v. cu apa...

— Așa sunt dumnealor... Trimite pe toată lumea la noi... Ei, acum vedeți cine sunt pompierii noștri? Scriți ceva să-i cunoască lumea... Nu știu zău de ce mai cheltuește Statu și cu ei... Sunt buni numai de manevre și să caște gura la cinematograf... Incendii de-abia dă Dumnezeu câte unul pe săptămână... O să trimitem domnule, peste două-trei zile...

— Vai de mine, domnule, mă nenorociți... Tot atelierul e inundat... Avem pagube mari...

— Ce vreți să facem noi? Pagubele sunt dela Dumnezeu!!

Și-mi închise telefonu 'n nas.

Dacă n'aș fi găsit un suflet caritabil care să-mi închirieze o pompă cu un preț barbar, și azi apa primăriei s'ar răsfăța în atelierele *Flacării*. Noroc că există și cămătari, fiindcă altfel, numai cu părinteasca îngrijire a Comunei ne-am trage greu sufletul în lumea asta.

CRONICARUL DÂMBOVIȚEI

□ □ □

CĂRȚI NOUI

Cărțile de alegător și literatura lor. Ediție nouă 1914 și cea din urmă.

Din punct de vedere al cărților suntem, înainte de Rusia, țara în care această industrie e cea mai puțin cultivată. Pe când în Germania apar anual cam 26000 de cărți și broșuri, adică o carte la 2000 locuitori, la noi apare doar o carte pentru 10.000 de suflete—și încă ce carte! Dacă ar fi să numărăm „cărțile" am găsi cel mult una pe an pentru 200.000 Români de toate confesiunile la un loc.

Există totuși două genuri de cărți care au succes și căutare multă și la Români: sunt cele din biblioteca *B.-P. Grimaud-Paris* și cărțile de alegător. Despre cele dintâi nu e interesant să vorbim de oarece, după Constituție, libertatea... învățământului fiind asigurată, orice Român, botezat sau nebotezat, minor sau major, de un sex sau de sexul contrar, poate studia în libertate diversele combinațiuni la care volumele editate de *B. P. Grimaud* pot da naștere. Și de aceia constituanta, care ne preocupă acum mai mult ca orice, nu tratează de loc chestiunea acestor cărți în privința cărora sufragiul universal e admis în chip absolut. Cel mult dacă Constituanții, constituiți *en petit comité*, își vor însenina sufletul, trudit de orientarea Carului Statului, privind frumoasele ilustrații de pe cărțile cu paginele divers împodobite.

Cărțile de alegător însă vor suferi o mare schimbare pe viitor, astfel în cât cele de care ne ocupăm acum sunt cea din urmă ediție a lor, din stilul românesc cunoscut. De aceia *pro memoria* facem acest mic studiu asupra lor.

Cărțile de alegător se disting de toate celelalte cărți prin modestia înfățișării lor: O singură filă, colorată cu o singură culoare, cu titlu foarte scurt și cu un conținut foarte concis, de natură biografică, geografică și antropometrică; încolo, nici ilustrații, nici note savante, nici versuri încântătoare.

— Anost și neînsemnat lucru e o carte de alegător! — zici d-ta, cititorule deprins cu altfel de cărți.

Tocmai aici te înșeli; anostă, o fi, dar neînsemnată?... Ia fă o încercare: Stai d-ta douăzeci de ani înfundat într'o bibliotecă, cu cărți de celelalte, și învață, și cugetă, până ce nu-i mai știi nici măcar ce mijloc de locomoțiune se întrebuințează după 12 noaptea dela Bulevard la Flora, și scrie *Critica Rațiunei pure*. Și ia-ți apoi manuscrisul subsioară și du-te la prefectul județului d-tale, sau la vre-un director de minister și arată-i cartea și începe a-i spune că d-ta ai făcut o operă personală, o revoluție în cugetarea contimporană, că d-ta...

Și o să-l vezi cum ți-arată delicat ușa, și cum îți spune că n'are vreme de fleacuri, și cum face un gest către ușier că să fie expeditiv, pentru că ești cam... așa și așa. Și atunci o să vezi d-ta că profunda și complexa d-tale carte nu are nici pic de însemnătate pentru puternicii țării acesteia. Dar ia aruncă d-ta la o parte *Critica Rațiunei pure* și du-te până la vecinul d-tale Nea Niță, mai marele peste parlagii, om cu vază și cu stare, alegător col. I. de Cameră și col. I de Senat și roagă-l, așa din filonichie, să te dea drept nepot al d-sale către prefect și să-i faceți amândoi o vizită, înainte de alegeri, că ai avea să-i ceri ceva, vre-un rost de la stăpânire. Și o să vezi d-ta atunci ce poate cartea, cea de alegător. Cum i-o arăta Nea Niță fila cu două fețe, o să devină zâmbitor și foarte atent prefectul, o să-l poftească pe Nea Niță pe scaun și pe d-ta o să te bată pe umăr, lăudându-te că ai așa unchiu, care face cinste negoțului din județul d-tale, și pe unchiu o să-l laude că are așa nepot isteț — așa o să-i pari atunci, fără *Critica Rațiunii pure* — și la amândoi o să vă făgăduiască marea cu sarea, iar dacă „unchiul" d-tale nu s'o mulțumi cu vorbe, o să ai și d-ta înainte de alegeri slujbușoară, ori bursișoară, ori ceva așa pentru îndulcirea vieții. Și abia atunci o să pricepi ce însemnătate are cartea de alegător și puținul ei text concis de pe una din cele două pagini. Și abia atunci o să înțelegi d-ta că valoarea unei cărți nu se socotește după profunzimea și numărul cugetărilor din ea, ci după valoarea ei de aplicare practică. Și abia atunci o să înțelegi pentru ce acel text, atât de sărac, dă naștere la comentarii atât de bogate în presă, broșuri și discursuri politice și pentru ce acel text atât de rece și de concis poate aprinde sufletele oamenilor și poate înfierbânta inimele lor până la vărsarea sângelui aproapelui lor. Violența de vorbe a literaturii electorale și violența de fapt a luptelor electorale îți vor apare atunci ca o urmare firească a textului cărții de alegător, căci între rândurile ei e scris: lefușoară, căpătuială, impunitate, influență politică și socială pentru fericitul posesor al volumului de o singură filă și pentru rudele și pentru protejații săi până la mare depărtare în spița neamului.

— Bine, dar Țara, patriotism, binele națiunei la asta cine se gândește? Cartea—de alegător— nu face aluzie și la ele?

— Ba da, în sfârșit, pentrucă, vorba lui Caragiale, binele nostru—al celor cari avem cărți—e binele țării și deci vrând binele nostru, vrem binele țării, iar cartea de alegător își ajunge scopul tocmai pentrucă realizează—pentru noi— lefșoară, căpătuială, impunitate, lucruri care numai rele nu se pot numi. Aceasta fiind însemnătatea socială a cărții de alegător, ea covârșește pe cea estetică și mai cu seamă pe cea morală. De aceia credem inutil să le mai studiem și pe aceste.

Când însă cărțile electorale vor fi multe, valoarea lor va scădea și nici nu vor mai fi atât de interesante. Aceasta este marea pierdere pe care va avea s'o efectueze Constituanta. Căci dacă nu te vei mai putea gândi nici la lefușoara *ta*, nici la căpătuiala *ta* și *a lor tăi*, te pomenești gândindu-te la căpătuiala tuturora, ca să te înfrupți cu puțintel din binele obștesc și să răstorni maxima, zicând că binele țării e și binele nostru și să dorești cât de cât și binele țării.

Și atunci Cartea de alegător va pierde tot ce are ea specific românesc și neamul nostru se va sărăci de o serie de cărți care îi ridicau mult vaza în fața Europei, dar mai ales a Ungurilor, a Turcilor și a Siamezilor.

C. Sp. H.

□ □ □

ECOURI

Trupa „P. Liciu" în Bucovina.—Reprezentațiile începute de mult regretatul mare artist P. Liciu în Bucovina sunt continuate în fiecare an de talentatul societar al Teatrului Național C. Belcot.

D-l Belcot pleacă zilele acestea în Bucovina, cu o trupă din care fac parte d-nii Ar. Demetriade, Ciprian, Duțulescu, N. Bulandra, Barbelian, etc. și d-ra Eug. Ciucurescu, d-na A. Mihăilescu, d-ra Lili Ghimbășianu, etc.

Trupa „P. Liciu" va juca anul acesta : *Răzvan și Vidra, Hamlet, Păpușile, Deputatul tatei, Năbădăile Cleopatrei, La telefon* și *La Turnu Măgurele.*

Urăm d-lui Belcot succes deplin în patriotica d-sale întreprindere.

—

Teatru antic în București.—O veste bună : In cursul lunei Iunie d-na Brăneanu-Achaume, societară a Teatrului Național din București, va organiza, la arenele romane, transformate potrivit acestui scop, o serie de reprezentații sub cerul liber.

Se vor reprezenta *Semiramida,* de Peladan, muzica de Ducas și *Antigona,* de Sofocle, muzica de Beethoven.

Vor juca d-nii Ar. Demetriade, Manolescu, Bulfinski, Storin, etc., și d-nele Demetriade, Bârsan, Rebreanu, etc.

Această întreprindere este subvenționată de Stat.

—

Activitatea *Societății pentru fond de teatru român* din Brașov este viu și documentat criticată într'un articol al d-lui *Dr. Al. Bogdan,* în *Luceafărul* (16 Maiu, 1914). Ceia ce pune d-sa în evidență este puține potriviri între scopul societății : creiarea unui teatru românesc în Transilvania, un teatru cu actori, decoruri, sală, piese etc. etc. și între activitatea de până acum care încurajează tot felul de alte întreprinderi afară de cele ce tind la creiarea unui teatru românesc. Muzica, Gimnastica, Literatura s'au bucurat într'o măsură remarcabilă de protecția societății ; teatrul însă—pregătirea unei trupe de actori români—a fost trecut cu totul pe-al patrulea plan.

D-l *Horia Petra-Petrescu* are desigur multă bunăvoință și broșura cea nouă pe care ne-o trimite acum — *Indemnuri* (Ed. I. Ciurcu, Brașov, 1914)—e o nouă dovadă de această bunăvoință. Decât cu un „secretar literar" ori cât de diligent și de aplicat, nu se pot da încă reprezentații teatrale și, dacă lucrurile vor merge ca până acum nu se vor putea da nici în 1920.

Despre importanța teatrului românesc însă toată lumea e convinsă și cei dintâi membrii Societății pentru fond de teatru român și secretarul ei literar.

—

Semicentenarul morței lui Simion Barnuțiu este prilej pentru d-l *M. Strajanu* să publice un interesant articol în *Luceafărul* din Sibiu relativ la rolul jucat de marele bărbat politic al Românilor în revoluția din 1848. Vom reveni asupra acestui articol.

—

Boer Niță, dramă în trei acte, de *Lazăr Popescu,* avocat, este o piesă socială scrisă cu o vădită tendință politică. *Boer Niță* este tipul parvenitului, îmbogățit prin mijloace neoneste și lipsit fiind de scrupule, cu mare însemnătate în politică. El pune în evidență o laturea cam tristă a vieții noastre sociale și politice și ar fi și mai expresiv dacă accidentul dela urmă—asasinarea lui de către un nebun—nu ar da acestui tip o aparență melodramatică și extraordinară. Din grija morală de a vedea vițiul pedepsit autorul, care nu e lipsit de vioiciune în dialog, a creiat o situație dramatică convențională, care slăbește efectul de realism și satiră a întregei piese.

—

„Geografie impresionistă", tratând despre orașele românești, scrie un anonim modest, cu numele de *Gicos,* într'o broșură (Tip. „Beram", Roman, 1914).

Sunt impresii foarte generale din toate orașele țării ; nota veselă predomină—pentrucă Vlahuță a scris *România pitorească* și nu a mai rămas loc decât pentru o *Geografie umoristică*

—

Selecțiunea este o revistă „pentru apărarea limbei" și pentru plictisirea cititorilor (Tip. „Vulcan" Constanța). Iată cum înțelege această revistă să apere limba românească în ceiace inserează în paginele sale :

1) Revine la unele din erorile latiniste, scriind „țerei", „înse" (însă), „resunet", „seu" (său), „tineră", „reu", „resare" etc. etc.

2) întrebuințează oarecare solecisme într'adevăr selecționate între erorile grosolane de gramatică elementară : „semnele premergătoare ale tinereței *renăscânde*" ; „Acestei *Spanie Tinere* i este rezervată gloria..." ; „Și durerea este cu atât mai mare *că* (cu cât ? *N. R.*) locul pierdut de Franța este luat de Germania" ; etc. etc.

3) In sfârșit *Selecțiunea* întrebuințează un stil menit într'adevăr să devină model pentru cum nu trebue să se scrie românește : „Acest fenomen de contraste și de încrucișare de forțe vii s'a resolvat în elanuri de cucerire și de putenicie". (Fenomen resolvat în elanuri de putenicie! Consultați, d-lor Censori, *Beția de Cuvinte* a d-lui Maiorescu).

„Meritul d-lui Banciu este mare pentrucă recunoscând defectele viersului românesc din Ardeal, nu numai că stăruie pentru îndreptarea lor, dar în acelaș timp deschide marea problemă neresolvată nici în România de adoptarea unei limbi literare și didactice unitare, a celei mai corecte posibile". (E vorba de *problema adoptării* unei limbi literare sau de problema nerezolvată *prin* adoptarea unei limbi literare *de* scriitorii literari și didactici ? Abonăm gratuit la *Selecțiunea* pe cine o ghici această șaradă stilistică). Și așa mai departe...

In cât te întrebi de ce-și pierd oamenii timpul și strică hârtia zădarnic. Limba literară este formată și fixată de către popor și de către scriitorii de talent, nu de către micii filologi de ocazie, cărora le vine uneori fantezia de a-și cenzura contimporanii.

—

Reviste noui.—Intre revistele noui, pe care luna Maiu le-a adus la lumină odată cu florile și... cu sărbătorile sale, cităm :

Zorile, Revistă literară, (an. I, No. 1, 10 Mai 1914, Iași, Tip. Ștefaniu), scoasă de un grup de tineri cari vor să-și vadă încercările literare trecute și prin proba tiparului.

„Revista noastră, zice *Cuvântul înainte,* va primi la sânul ei, pe toți acei ce simt cu adevărat, pe toți acei ce fie cu cultura lor, fie cu talentul lor, fie cu gustul lor estetic, se străduesc să atingă frumosul artistic, așa cum poate el să iasă numai din mintea și sufletul unor oameni cu *talent* și cu *bun simț.* Revista noastră va fi o punte de trecere a tinerilor talente spre revistele mari, serioase ; va fi un loc unde cei ce vor intra cu simțiminte sincere, adevărate, spuse frumos, în graiul curat al limbii noastre românești, își vor forma și oțeli oarecum individualitatea și îndruma talentul ; va fi o pepinieră din care revistele bătrâne își vor putea alege mergătorii înainte".

E simpatică revista acestor tineri cari nu sufăr de nici o psichoză și nu vor să înceapă o eră literară dela 10 Maiu 1914. Putem aștepta numerile viitoare. Ele ne pot aduce ceva nou.

Farul — Artă, literatură, Știință — organ al asociațiunei generale muzicale din România, (An. I, No. 1, Maiu 1914).

D-l Dimitrie Teleor și Const. Nutzescu scriu proză și versuri în paginele revistei.

—

Meșteșug periculos devine critica artistică și literară ; sunt artiști cari nu permit să exprimi cea mai ușoară îndoială asupra talentului lor ; admiri sau taci — aceasta e deviza ; e destul de rău și când te mulțumești să-i admiri pur și simplu fără să delirezi ; dar dacă cumva cărtești asupra geniului lor, te readuc numai decât la opinii mai juste fie cu argumente... contondente, fie cu proces de daune-interese. Primul mijloc e mai frecvent la națiunile de gintă latină, în Franța, d. ex., al doilea s'a manifestat mai ales la orientali.

Astfel prima dansatoare din Baletul Rus care a dat reprezentații la Budapesta, d-na Astaficoa a dat în judecată pe criticul artistic dela *Pesti Hirlap,* pentru că acesta a exprimat oarecare îndoială asupra talentului acestei stele ; despăgubirile cerute se ridică la modesta sumă de lei 100.000.

Ce va deveni critica cu asemenea procedeie ?

Credem că nu-i rămâne alt mijloc de cât lupta cu arme egale : Criticii să-și plătească locurile la spectacole și apoi să cheme în judecată pentru restituirea sumei plătite, plus daune-interese, pe toți *artiștii* care sunt departe de execuțiuni ideale. Când pentru fiecare notă falșă, pentru fiecare pas disarmonic, pentru fiecare vers stâlcit artiștii vor fi aduși la tribunal, le va trece gustul de a mai teroriza pe critici cu procese de calomnie și cereri de daune-interese.

—

De când conducerea efectivă a librăriei Alcalay a luat-o d-l Alcalay-fiul, relațiunile cu această librărie au ajuns penibile.

De-aceea, de azi înainte publicațiile noastre nu se vor mai vinde prin librăria Alcalay. Prevenim pe cititori ca să le caute la ceilalți librari.

□ □ □

Moartea lui Henry Roujon

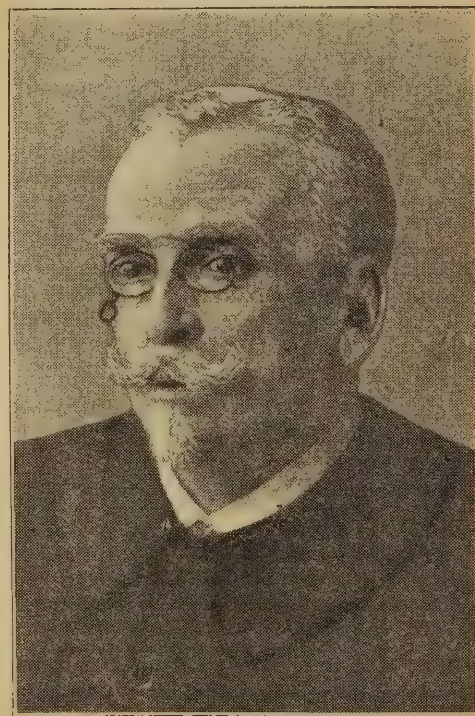

Henry Roujon

Un doliu dureros a lovit literatura franceză prin moartea academicianului *Henry Roujon.*

Incă din 1880 el și-a cucerit un loc în literatură prin revista foarte înaintată pe care o conducea *La République des Lettres* și în care redacta *Les Abeilles,* niște însemnări înțepătoare, subtile și spirituale la adresa contimporanilor și mai cu seamă a instituțiilor oficiale : Guvern, Academie, Universitate etc. Totuș, spre ironia soartei, ajunse el însuși în administrație.

Director al Artelor frumoase în Ministerul Instrucțiunei publice, mai târziu membru al Academiei de Arte frumoase și în sfârșit al Academiei franceze. Totuș nu părăsi literatura,—care se îmbogăți dela el cu un roman delicat, artistic, scris cu ironie ușoară și uneori cu duioșie *Miremonde,* și cu acele interesante *En Marge* din *Le Temps,* în care era atâta putere de evocațiune și atâta emoție în această evocare a figurilor și lucrurilor din trecut.

Henry Roujon moare la vârsta de 60 ani, astfel în cât a trăit aproape toată viața literară și politică a celei de a treia Republici.

□ □ □

Anul III — No. 34

FLACĂRA

7 IUNIE 1914

ABONAMENTE:
In ţară: lei 6 pe an; 7 lei când se achită prin incasator. Pentru învăţători şi preoţi săteşti: lei 5 pe an
NUMĂRUL 10 BANI
TELEFON 41/7

LITERARĂ ∴ ARTISTICĂ ∴ SOCIALĂ
APARE SÂMBATA
DIRECTOR: CONSTANTIN BANU

ABONAMENTE:
Peste munţi: coroane 8 pe an; pentru preoţi şi învăţători coroane 6.50 pe an
In străinătate: 10 lei pe an
REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA: Bucureşti
Str. Câmpineanu, 40

ISTORIA IN MINIATURĂ

— Cu prilejul întâlnirii dela Constanţa —

Ţareviciu şi Principele Nicolae

Iubesc copiii nu numai fiind-că sunt ca nişte drăgălaşe jucării vii cari repetă cu o nespusă gingăşie viaţa în miniatură. Dar îi iubesc mai ales fiind-că ei sunt, fără să-şi dea seama, în mijlocul convenţiunilor făţarnice ce ne stăpânesc, ostaşii temuţi ai sincerităţii.

Copiii poartă în suflet începutul tutulor sentimentelor omeneşti, fără prefăcătorie şi fără scopuri ascunse. Ei *fac* ori când ceeace noi înşi-ne *am face* uneori dacă...; ei *spun* oricui ceea ce chiar noi *am spune* unora dacă...

De-aceea, în sburdălniciile şi nebuniile copiilor descoperim aproape totdeauna aceiaş temelie caşi de desubtul seriozităţii noastre mature. Şi de-aceea, adesea, fără să mărturisim, privim cu plăcere greşeli pe cari o pedagogică făţarnicie ne sileşte, totuş, să le pedepsim...

Gândurile acestea mi le-a deşirat întâlnirea dela Constanţa. O, nu vreau să fac ironii nepotrivite. Nu ştiu ce s'a discutat acolo, deci nu pot să am nici o părere. De alt-fel, însemnătatea întâlnirilor de acest fel se desprinde din împrejurarea că, neştiindu-se nimic limpede despre ele, se poate bănui orice.

Totuş, ceva precis istoria tot a înscris în paginile ei: incidentul dintre ţareviciu şi principele Nicolae. Acest incident mi se pare că rezumă minunat, într'o drăgălaşă miniatură, înţelesul nemărturisit al întâlnirii dela Constanţa. Il reamintesc în câteva cuvinte: Cum a văzut că ţareviciul e mic caşi el, drăgălaş caşi el, prinţişorul Nicolae a început să-l gâdile, să-l necăjească, să-l boxeze, până când viitorul ţar a trebuit să se dea biruit, spre necazul protocolului care râdea, desigur, şi el de această bucurie neprevăzută în program.

Şi la început bănuesc că toată lumea trebue să fi râs, de oarece rivalitatea aceasta voioasă dintre copilaşi apărea în ochii diplomaţiei ca încă un semn de simpatia firească dintre cele două case domnitoare. Dar de-odată evenimentele luară o întorsătură neaşteptată, gravă. Văzându-se biruitor, prinţişorul Nicolae, sub a cărui bluză de marinar se aprinsese sângele de ciobănaş, s'a apucat să fugărească pe ţareviciu. Şi, sub privirile îngrijorate ale d-lui Porumbaru, ministrul nostru de externe, l'a fugărit până au ajuns la o jucărie care i-a plăcut atât de mult în cât s'a simţit ispitit să i-o ia. Şi i-a stricat-o.

Această mare faptă naţională a prinţului Nicolae mi-a adus aminte o povestire nostimă de Courteline, intitulată: „Nasul generalului Suif".

Intr'o familie se aşteptă vizita bravului general Suif. Acest viteaz militar avea toate calităţile: pântece mare, mustaţă bine răsucită, legiunea de onoare. Dar avea un singur cusur: ii lipsia nasul cu desăvârşire. Domnul şi Doamna erau foarte încântaţi că vor avea un oaspe atât de strălucit. O teamă însă îi neliniştia grozav: ca nu cum-va ştrengarul lor de copil să se agaţe de nasul musafirului lor. De-aceea, înainte de sosirea generalului, mama a chemat pe Toto şi i-a spus:

— Să ştii, Toto, dacă o să spui vre-o vorbă, o singură vorbă măcar despre nasul generalului Suif, o păţeşti...

Generalul veni. Bucurie mare în casă. Numai copilul, în loc să ia parte la bucuria tutulor, arunca mereu priviri furişe spre nasul generalului. Dar s'a stăpânit. N'a spus nici o vorbă. S'a putut stăpâni însă numai până la cafea. Atunci, în mijlocul unei tăceri generale, el isbucni de-odată:

— Păi bine, mămicule, cum era să vorbesc de nasul generalului Suif, când el n'are nas de loc ?!

Cam aşa am impresia că s'au petrecut lucrurile şi cu vizita de la Constanţa. Inainte de a sosi înalţii oaspeţi, îmi închipui că Suveranul trebuie să fi chemat pe prinţul Nicolae şi să-i fi spus:

— Nicolae dragă, mâine vine la tine ţareviciul... E un copil mic şi drăguţ, caşi tine... Să bagi de seamă însă că el are o jucărie care-o să-ţi placă mult ţie, o jucărie cum ai avut şi tu odată...

Să ştii dacă o să spui o vorbă măcar, o singură vorbă despre jucăria aia o păţeşti şi tu, o păţim şi noi...

Prinţişorul a făgăduit, dar, ca o dovadă nouă că copiii sunt aceiaşi în ori care familie, Nicolae a făcut întocmai ca Toto.

Nu ştiu ce-o fi răspuns vinovatul prinţ mai târziu, când luminile serbărilor s'au stins şi când Unchiul l'o fi întrebat supărat:

— De ce-ai stricat, Nicolae, jucăria ţareviciului ?

Dacă aş fi fost p'acolo, ascuns în vre-un colţişor, i-aş fi şoptit să spuie:

— Fiind-că jucăria asta trebuia să fie a mea, Unchiule!

P. LOCUSTEANU

□ □ □

D. D. PĂTRĂŞCANU

Cu prilejul volumului „Timotheiu Mucenicul"

Fiind solicitat de noi, d-l Delavrancea a bine-voit să publice în Flacăra, *ca un semn de simpatie faţă de revista noastră, chiar înainte de a apărea în analele Academiei, raportul său prin care cere să se acorde premiul „Demostene Constantinide" d-lui D. D. Pătrăşcanu. Iată în întregime acest raport:*

Domnule Preşedinte,

In vederea premiului „Demostene Constantinide", am fost însărcinat să fac rapoartele asupra următoarelor lucrări: „Pe drumuri, de M. Beza, — „Bosforul", de Al. V. Casimir, — „La cruci", „Postelnicul Cumpăna", „Din umbra satelor" de M. Lungianu,

„Fata tatii" de Smara,—şi „Timotheiu Mucenicul" de D. D. Pătrăşcanu.

Aceste opere sunt serioase încercări cu calităţi şi cusururi, sunt contribuţiuni la dezvoltarea literară, la frământarea limbii, la închegarea ei şi afirmarea noastră în concertul naţiunilor cu ideal. Dar, dintre toate, „Timotheiu Mucenicul", mi-apare ca cea mai potrivită de luare aminte, atât din punctul de privire al vieţei ce se desfăşoară în cele 240 de pagini, cât şi din punctul de privire al stilului susţinut dela început şi până la sfârşit. De aceea, să-mi îngăduiţi ca'n raportul de faţă să mă ocup numai de volumul d-lui Pătrăşcanu, socotind că Academia Română are căderea să spue mai mult pentru ce premiază decât pentru ce n'ar premia o operă.

D-l Pătrăşcanu este un scriitor fruntaş în „Timotheiu Mucenicul" ca şi în celelalte lucrări de până acum. Scenele sunt fireşti. Alege din viaţa largă a lumii numai ceeace a văzut ş'a simţit, şi le redă cu o sinceritate şi cu o preciziune minunată. Stilul său, uşor şi simplu, are un farmec, care te îndeamnă să nu laşi volumul din mână până ce nu l'ai isprăvit. Este un realist şi un humorist. Un realist, dar nu un fotograf. Analizează, dar rezultatele analizei le prezintă într'un chip sintetic. Un humorist, dar discret. Nu'şi bate joc de personage. Nu râde, ci surâde. Un „pince sans-rire". Viaţa, or-cât de gravă ar fi, îşi are partea ei de ridicul. In or-ce dramă omenească este şi o părticică de uşurinţă. D-l Pătrăşcanu nu are aerul că ar crăpa de spirit, ci observă, notează, urmărind viaţa în conflictele ei cari aci te îndurerează, aci te umflă de râs. Şi spiritul d-lui Pătrăşcanu este spiritul care rezultă din natură şi raporturile omeneşti, fără ifos şi fără pic de răutate.

Nuvelele sale sunt luate din viaţa de toate zilele. Ba unele le cunoaştem cu toţii, cum ar fi „Tribulaţiile unui aviator" în care se descrie suferinţele acelui erou naţional, a acelui copil de mare pricepere din pământul sfânt al Transilvaniei, a căruia moarte prematură şi tragică o deplângem cu toţi. „Timotheiu Mucenicul",—novela care dă titlul volumului, „Reţetă pentru un discurs parlamentar". „Condica d-nei Pompiliu", „Inzăpediţii", „Telegrama", „Intre copii", „Moştenirea lui Docan", „In faţa autorităţilor", „Arhanghelul Mihail", sunt documente vii din epoca noastră cari vor sluji în parte istoricilor viitori când vor încerca să facă tabloul societăţii de astăzi.

In „Timotheiu Mucenicul", autorul descrie păţaniile „cucernicului iconom Grigore Timotheiu, fost în două rânduri protoiereu al Iaşilor, iar în vremea de pe urmă revizor eclesiastic în sfânta eparhie a Moldovei, din care dregătorie s'a retras cu cinste atunci când bătrâneţa neînduplecată l'a silit să se gândească la odihnă". D-l Pătrăşcanu e, trebue să fie, prietenul cucernicului, l'a cunoscut şi'l cunoaştem toţi câţi vom fi citit această novelă. E un bun povestitor sfinţia sa care nu are decât două slăbiciuni: „cărţile bisericeşti şi via lui dela Socola, ale cărei cărări le bate fără prihană".

„Cărţile sunt mângâere la necazuri", „via lui via Domnului este" producând „vin minunat, mai ales de cel roşu". Autorul stă la un pahar cu părintele Timotheiu. „Bea fără grijă, domnule Mitache, că'i lucru bun şi fără dres.— Se cunoaşte, părinte Grigorie, că nu-i ca băutura jidovilor: şi la măsură lipsă şi acridă la gust". Din vorbă în vorbă Timotheiu ajunse la un Mitropolit al Moldovei „cu anevoe de mulţumit". Şi de aci încep suferinţele şi ridicolul unei călătorii pe jos din Paşcani şi până la Mânăstirea Neamţului, adică două poştii şi jumătate. Mitropolitul este o fire cruntă şi cu toane. Intr'o zi, din senin, spuse feţelor bisericeşti: „Sunteţi nişte bicisnici.... Ce veţi face oare când vă voiu duce pe jos la Mânăstirea Neamţului?—Ce să facem, Inalt Prea Sfinte? Vom merge, răspunse unul din cei de faţă". Zis şi făcut.—In noaptea Paştelui, dă poruncă: Arhiereului Chesarie Bacaoanul, părintelui Serafim, rectorul seminarului, iconomului Stavrofor Miron,

POVESTEA MEA

**M'am născut într'un bordei
Invelit cu pae...
Doinitor — mi-a fost un tei,
Leagăn — o copae...**

**Mama mă lua cu ea,
Când pleca la muncă:
Ba la grâu când secera,
Ba la fân, pe luncă...**

**Câte-un pom, stingher în grâu,
Mă umbria cu ramii,
Când curgea sudoarea râu
Pe obrajii mamii.**

**La culesul de porumb
Stam cu ochii 'n nori,
Pe sub zările de plumb
Când treceau cocori.**

**Când eream aşa, codan,
Ani şi ani apoi,
Mă avură ca cioban
Un ciopor de oi...**

**Şi'ntr'o toamnă — când crăpa
Coaja de pe nucă —
M'a cuprins de-odat' aşa
Dor nebun de ducă:**

**Mi-am lăsat în vad la râu
Turma să se-adape,
Iar cavalul dela brâu
Mi-l'am dat pe ape...**

**„Doamne-ajută!" — şi-am plecat
Pe la scocul morii...
Funigei pluteau pe sat
Şi plecau cocorii...**

* * *

**Plin de visuri am intrat
Intr'o lume nouă
Şi-aveam sufletul curat
Ca un bob de rouă...**

**Un vârtej nebun, de-atunci,
Cată să mă'ngroape.
Ca pe-un pai, când îl arunci
In vâltori de ape;**

**Şi la fiecare pas
Bobul de lumină
S'a tot stins, până'a rămas
Un adânc de tină...**

* * *

**„Unde sunteţi, blânde oi,
„Sprintene mioare?...
„Azi mi-e dor, mi-e dor de voi
„De n'am loc sub soare!**

**„Mâine o să fiu în lunci...
„Uite, plec la drum...
„N'am ştiut ce fac atunci;
„O să ştiu de-acum:**

**„Toată viaţa mea, de azi
„Mi-oi petrece anii
„Prin poene, pe sub brazi,
„Numai cu ciobanii.**

**„Basme lungi, pe vreme rea...
„După buri de ploae
„O să ştiu ce iarbă vrea
„Fiecare oae...**

**„Să văd iar cum s'o'ntrista
„In amurg imaşu,
„Când din bucium va cânta
„Sandu Buciumaşu...**

**„Şi'n al plopilor şirag
„Cu-al tălăngii cânt,
„Să nu ştiu, de-atâta drag,
„Pe ce lume sânt..."**

* * *

**Dar de câte ori mă duc, —
Luncile senine
Le cutreer singur-cuc,
Sărăcuţ de mine;**

**Şi iar plec... cu pasul rar,
De durere frânt, —
Ca un om ce-a plâns amar
La un scump mormânt.**

V. MILITARU

iconomului Lungu, protoereul ținutului, arhidiaconului Popescu, eclesiarhul dintâiu, diaconului Ciugulea, protosinghelului Glicherie, firește, cucernicului Timotheiu, să pornească de îndată la Pașcani. Ajunși în Pașcani, nu trecu mult și pică și Mitropolitul „cu soitariul său Chiriac Răspopitul, caiafa și cap tuturor răutăților și cu slujitorul său Gheorghe, de care nu se despărția niciodată la drum". Intuneric. —„Trăsurile!" strigă Timotheiu.—„Nu e nevoe", răspunse aspru Mitropolitul. Apoi: „Gheorghe aprinde felinarul". Și au pornit pe jos. Este una din cele mai dureroase și mai ridicule călătorii ce-am citit vreodată. In frunte Gheorghe cu felinarul, apoi Mitropolitul, pe urmă alaiul de fețe bisericești, oameni bătrâni, greoi și asmatici. Intunerec besnă. „Cerul era plin de nouri care ca niște balauri alergau spre Moldova". Prin glod, prin sloată, prin bältoace, sue mereu această ceată de momâi, cu cârjele lor înalte. Respirația li se tae, picioarele le tremură, gâfâe și oftează și'și blestemă zilele, și șoptesc vorbe cam.... Mitropolitului.

Părintele Miron, bătrân și gras, nu mai poate, alunecă și bâldâbâc în șanț. Se scoală repede „posac și înăcrit". — „Miroane, ori te-ai îmbătat? —„Da nu, Inalt Prea Sfinte, am călcat greșit!" Iar cu glas încet: „luate-ar damblaua!"

Protopopul Spătărescu ridicând ochii în slavă șoptește: „Doamne, tu care ai luminat pe Albimeleh și a liniștit pe Saul, adu-l pe calea cea bună pentru mântuirea robilor tăi".

După dealul Christeștilor, la o fântână, „cumpăna scârțâie ca o harabà neunsă, stârnind toți cânii din sat care le făcură o primire chiar ca la niște fețe bisericești. Și s'au apărat cu toegele, ridicându-și în sus antereele și svârlind vajnic din picioare". Și s'au trudit toată noaptea. Când se crăpă de ziuă, intrară în Târgul Neamțului. Le es înainte o pereche de deșuchiați și afumați, clătinându-se, abia ținându-se pe picioare; și îi iea în râs: „Măăi, ce de boaite!.. De un'veniți, stimabil'-lor? Dela..." Mitropolitul s'a făcut că n'aude. Și s'au tot dus, și în urma lor un lung, un prelung: ho-huideo! ho! Sar gardurile, le ies copiii înainte și privesc ca la urs. Rupți și topiți de osneală sosesc la Mânăstirea Neamțului. Protopopul Spătărescul a căzut la pat, prins de friguri. Ceilalți și-au „pus picioarele în apă rece", căci pe tălpile lor erau „beșica cât aluna și bătătura cât dopul". In urmă a aflat că Mitropolitul se legase cu vorba în fața Domnitorului că'i va duce pe jos pân'la Mânăstirea Neamțului.

Cruzimi și fanfaronadă, prinse ca după realitate cu o vlagă excepțională de a învia ceeace a auzit povestindu-i-se.

„Telegrama" este schița poate cea mai bună din volumul autorului. D-l Melidon este un bărbat blând. D-na Melidon este o femee cu istericale. D-l Melidon, după mai multe beri, „într'o dispoziție de spirit fericită", s'abate pe la Ermacov și cumpără nițele icre pentru dumnealui, și câteva felii de șuncă, știind că d-na Melidon se prăpădește după șuncă de Praga. Grăbit, se duce spre domiciliul conjugal, având impresia că viața la urma urmei este o aventură plăcută. „Intră în casă și vede pe d-na Melidon plângând. — Ce e?—S'a împușcat Fănică! (Fănică e nepotul dumneaei)—Când? — Nu știu. — De unde ai aflat?—Am primit telegramă.—Dela cine? — Dela tanti Luța. — Pentru ce? — Nu știu nimic! — Și când îl îngroapă?" — Atât i-a trebuit. D'aici în colo tragi-comedia începe"—Se vede că vrei numai decât să fi murit! Și plânge și se vaetă. D-l Melidon exasperat cere telegrama. O citește: „Fănică scăpat de pericol. Luța". — Vra să zică n'a murit?—Știu eu... — Uite telegrama. — Poate îmi ascunde..." Și din nou șiroae de lacrămi. „Dar de unde știe că s'a împușcat? I-a spus chiar Fănică acum vr'o șapte luni, în Buzău, că dacă Petrovici îl lasă repetent el se împușcă. — De sigur a rămas repetent!" Și ea cunoaște bine delicatețele tantii Luții.—„Cine știe dacă nu'mi ascunde... — Cum, cine știe?—De sigur îmi ascunde"... Și hohote sguduitoare, sughițuri și suspine. „—Dacă voia să-ți ascundă, nu'ți telegrafia...—S'a temut de jurnale... să nu citesc". D-l Melidon ia „Universul" și se uită cu băgare de seamă dela început până la isprăvit. Nimic. Dar pe pagina a treia se vede un titlu cu litere grase: *Accidentul de tren, pe linia Buzău-Focșani.* D-na Melidon răcnește cu spaimă: „Să știi c'a fost în tren!" Iar d-l Melidon: „—Dobitoc! dobitoc! cine mă puse să caut în jurnal! — Vra să zică acum nu s'a mai împușcat? Doamna Melidon ridică ochii în tavan și zice: —„Dumnezeule! cum pot trăi cu dânsul!" D-l Melidon cu necaz: — S'admitem c'a fost în tren—ori s'a împușcat... ori și-a frânt gâtul... dar a scăpat de pericol... așa spune telegrama.—Ah cât de mojic ești!"

D-l Melidon cu ochii la icre și la șuncă, îi trece prin minte acest gând: — „Am să turbez! Cine m'a pus să mă însor!" In sfârșit pune mâna pe condeiu și-i ticluește tantii Luții, din Buzău, următoarea telegramă:

„Răspunde imediat, ce-i cu Fănică? A murit? S'a împușcat? A fost în tren? Răspunde pe larg, nu face economie. Plătesc eu. Almintrelea turbez". O trimete. Răspunsul: „Numai la moarte te gândești? Drag ți-e băeatul. Telegrama mea numai un om ca d-ta a putut să n'o priceapă. Fănică a trecut clasa. Petrovici nu l'a lăsat repetent, etc., etc".

Bietul Melidon la grea moară a dejugat! Și d-l Pătrășcanu izbutește să rezume admirabil viața omului bun care își blestemă ceasul în care a intrat în rândul oamenilor. E atâta humor în această schiță că doar în unele „Momente" ale ilustrului Caragiale, s'ar putea găsi.

Cred dar, Domnule Președinte, că d-lui Pătrășcanu i s'ar cuveni premiul „Demostene Constantinide", nu ca o încurajare ci ca o dreaptă răsplată pentru talentul său deosebit, pentru preciziunea sa, pentru humorul său sănătos, care îl pun în rândul celor mai înzestrați din generațiunea nouă de scriitori tineri cu care, cu drept cuvânt, ne fălim.

Barbu DELAVRANCEA

□ □ □

TRUPA „P. LICIU" ÎN BUCOVINA

C. Belcot **P. Liciu**

Când scriem aceste rânduri, Trupa «P. Liciu» condusă de d-l C. Belcot, talentatul artist al Teatrului Național, cutreeră Bucovina, făcând să răsune în «vesela grădină» a tristului Eminescu, versurile înflăcărate de simțire românească din *Răzvan și Vidra*.

Urmărim totdeauna cu emoțiune aceste turneuri artistice în țările românești despipite de trupul patriei. Iar cuvintele de îmbărbătare pe care le merită azi tânărul artist care, cu atâta râvnă, duce mai departe opera începută de marele P. Liciu, am vrea să răsune ca un imn de recunoștință care să preamărească numele inițiatorului dispărut.

Ne pare bine că d-l Belcot și-a luat sarcina nobilă de a întreprinde în fie-care an reprezentații românești în Bucovina, pe de-oparte fiind-că cu chipul acesta se întăresc mai mult legăturile sufletești dintre frați, iar pe de alta fiind-că aceste reprezentații vor fi un prilej artistic de a se rosti mereu din an în an cu evlavie numele ui Petre Liciu.

FIGURI CONTIMPORANE

MIHAIL CODREANU

Cât mi-am purtat prin lumea voastră pasul,
povestea'mi fu povestea tuturora:
Născut la anul, luna, ziua, ora...
și mort la anul, luna, ziua, ceasul...

Musteți și barbă, — rase. Fruntea, nasul
și gura, — potrivite. Prea sonora
și fastuoasa muză mi-a fost sora;
Parnasul, — patrie... și cal, — Pegasul.

Nu mai rămâne nici o îndoială
c'am suferit mereu de plictiseală
ca un englez cu splină ostenită...

Și-așa m'am strecurat ca o nălucă,
miop și slut, cu haină în veci cernită;
iar semn particular, — purtam perucă.

(Autobiografie Postumă) Mihail CODREANU

TEATRUL ANTIC LA GRECI

— Cu prilejul reprezentațiilor antice dela Arenele Romane —

D-na Brăneanu-Achaume, distinsa artistă a Teatrului Național, este o adeptă convinsă și entuziastă a teatrului antic. Pasiunea aceasta a îndemnat-o să realizeze reprezentațiile sub cerul liber dela Sinaia; aceiaș pasiune nobilă a ispitit-o să încerce acum a reînvia teatrul antic, în amfiteatrul Arenelor Romane, din parcul Carol I.

Desigur, activitatea d-nei Brăneanu Achaume este vrednică să fie luată în seamă, atât pentru valoarea artistică a operei în sine, cât și pentru gândul, cu totul desprins de orice interes personal, de care această operă este călăuzită în înfăptuirea ei. D-na Brăneanu-Achaume este o *dezinteresată* și această ciudată calitate îi împrumută, în vremea de interese practice pe care-o străbatem, farmecul unei «inactualități» interesante.

Este dezinteresată, pe de-oparte fiindcă nu cu tragedii de Sofocle se atrage, în timpul verei, lumea la teatrele întemeiate în primul rând pe dorința de câștiguri cât mai mari; pe de alta fiindcă nu însușirile sale de actriță și râvna egoistă de a interpreta vre-unul din rolurile teatrului antic au îndemnat-o să lupte pentru triumful acestor spectacole la noi. D-na Brăneanu-Achaume este un element minunat pentru comedie și unele drame moderne și mai ales pentru acele roluri cari stau la marginea greu de nimerit dintre veselie și durere, dintre ridicol și suferință. Prin urmare, nici năzuința de actriță, nici râvna de câștig n'au stimulat activitatea aceasta a d-nei Brăneanu-Achaume. Isvorâtă numai din dragostea pentru un frumos artistic rar de gustat și greu de înfăptuit, pasiunea distinsei artiste are ceva din însăși frumusețea și prestigiul artei pe care dânsa o slujește. Iar entuziasmul cu care luptă pentru răspândirea gustului de teatru antic, apare ca un ecou răslețit de mult din acel entuziasm uriaș care făcea odinioară să se cutremure sufletul atic când venia în atingere cu capod'operile geniului atenian.

Pentru acei cari se vor grăbi să se împărtășească din frumusețile artistice pe care d-na Brăneanu-Achaume le pregătește, dăm aci câte-va prețioase însemnări despre chipul cum aceste reprezentații se desfășurau pe vremea marilor întemeetori ai teatrului grecesc antic: Eschyle, Sofocle și Euripide.

*

La Grecii din vremea lui Eschyle și Sofocle, teatrul fiind o sărbătoare națională și religioasă iar nu o simplă petrecere de toate zilele ca azi, reprezentațiile teatrale aveau loc odată pe an și țineau trei zile în șir, de dimineața până seara, iar nu trei ceasuri. După un an de așteptare nimeni nu putea să se plângă de prea mult belșug. Și aceste reprezentații aveau loc nu în timpul culesului viilor,

cum au afirmat unii, ci în Aprilie,—după cum stabileşte d-l I. Richepin din a cărui lucrare: *L'âme athénienne* luăm aceste informaţii. De alt-fel, Aprilie era la Atena vremea *sezonului elegant* după cum tot în cursul acestei luni este azi la Paris săptămâna *Premiului cel mare*.

Dar aceste reprezentaţii, la care toată lumea participa fără plată, erau adevărate concursuri literare. Nu oricine putea să-şi reprezinte lucrările. Mai întâi, autorul trebuia să ceară arhontelui un cor. Fără cor nimeni nu putea să facă nimic, în antichitate corul fiind elementul de căpetenie, conducătorul tragediei. Prin urmare, cea dintâi alegere o făcea arhontele de oarece el nu acorda cor de cât pentru tragediile pe care dânsul le credea vrednice să fie reprezentate. Şi nu putea să acorde cor de cât la trei autori, întru cât la concurs numai trei inşi aveau voie să ia parte.

Fie-care concurent înfăţişa câte-o trilogie, alcătuită din trei tragedii şi o dramă satirică. Tragediile însă, se'nţelege, nu erau aşa de lungi ca piesele moderne. Ele cuprindeau de la o mie până la cel mult o mie patrusute de versuri. Concursul ţinea trei zile şi se începea la cinci sau şease dimineaţa. Până la ora prânzului se reprezentau trei tragedii şi o dramă satirică. După prânz se juca o comedie. Juriul, care adesea se alcătuia din generali victorioşi, se rostia cu vot secret asupra autorului care trebuia să fie declarat biruitor. Când judecata lui nu se potrivia cu a publicului (şi asistau la acele spectacole câte 30.000 de oameni), atunci spectatorii manifestau în mod violent, fluerând şi aruncând cu smochine. (Asemenea arme spectatorii de-acum două mii de ani şi mai bine aveau din belşug, de oarece, trebuind să stea toată ziua la teatru, ei aveau la dânşii tot felul de mâncăruri).

Deşi reprezentaţiile aveau loc în lumina zilei şi sub cerul liber, teatrul vechiu grecesc avea o decoraţie interesantă şi chiar complicată. Aproape toate progresele înfăptuite pe acest tărâm se datoresc lui Eschyle care n'a fost numai un mare poet, ci şi un bun actor şi un admirabil regisor. Unele decoruri erau, înadevăr, fireşti. Dar multe erau şi pictate. Grecii cunoşteau legile şi efectele perspectivei. Maşinăriile de-asemenea erau mult mai savante şi mai complicate de cum ne închipuim. Aşa, de pildă, în *Prometheu*, tragedia lui Eschyle, cincizeci de oceanide veniau într'un car aerian. In aceiaş piesă bătrânul Okeanos sosia pe un uriaş balaur sburător. Intr'o tragedie de Euripide, Elena îşi face apariţia în cer, unde se preface în constelaţie. Apoi se simulau foarte bine năruiri de palate, oraşe cari ard, temple cari se deschid. Se imitau furtunile, trombele de praf, fulgerile şi bubuitul trăsnetului. In sfârşit, felul cum se puneau în scenă unele din comediile lui Aristofan, — în cari adesea jucau personagii ca: viespe, furnici, păsări şi chiar nouri, — dovedeşte că technica teatrală la grecii antici cunoştea până şi maşinăria feeriei. Personificarea animalelor, pe care, printr'o îndrăzneală extra-ordinară, de-abia a putut-o înfăptui Parisul artistic în veacul al XX-lea, cu prilejul reprezentării lui *Chantecler*, teatrul grecesc, pe vremea lui Aristofan, o practica uşor de tot şi cu un succes obicinuit.

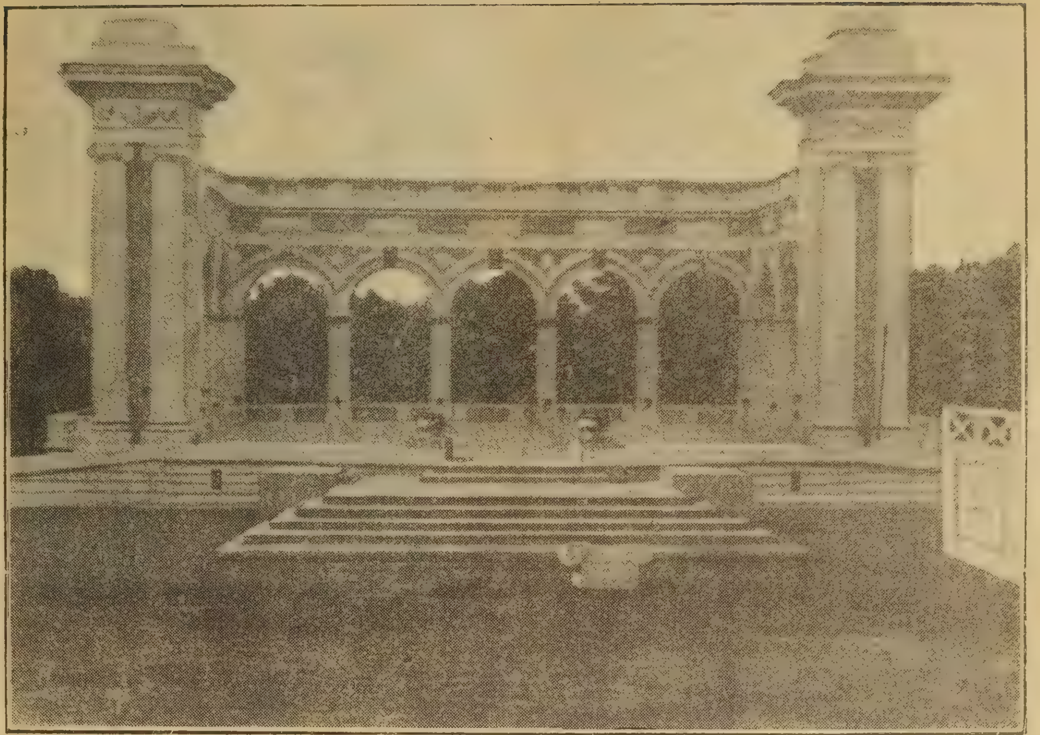

Arenele Romane transformate în vederea reprezentaţiilor antice

La început piesele erau jucate chiar de autori. Eschyle şi-a jucat singur o parte din piese. Sofocle de-asemenea. Despre Aristofan nu mai vorbim, de oare ce el era silit să-şi joace toate comediile, nimeni nevoind să interpreteze personagiile însemnate şi răzbunătoare pe cari dânsul le ridiculiza cu cea mai crudă violenţă.

Mai târziu, poeţii fură înlocuiţi cu actori de profesie, cari trebuiau să fie artişti cu experienţă, cunoscători ai tutulor tainelor unei mimice savante, obişnuiţi cu gimnastica, frumoşi, cu mişcări mlădioase, foarte eleganţi, foarte voinici şi în acelaş timp înzestraţi cu un glas care să le îngăduie să cânte.

Nu se poate şti exact cum era mimica artiştilor greci. In orice caz ea trebue să fi fost cu totul deosebită de cea modernă, întru cât actorii greci purtau mască. De-asemenea declamaţia lor trebue să fi fost înceată, foarte bine articulată, măreaţă, în potrivire cu costumele lor lungi, frumoase, pompoase, acoperite cu aur, cu giuvaericale şi neurmărind de loc culoarea locală, ci numai strălucirea şi frumuseţea.

Cu vremea aceşti actori ajunseră de-o însemnătate ce stingheria. După ce-au trecut vremurile de strălucire ale teatrului antic, şi chiar pe-atunci, pe timpul lui Euripide, unul din ei, care se numia Kallipidès, a împins atât de departe arta dramatică şi mai ales mimica, în cât un actor bătrân, care jucase în piesele lui Eschyle, îl poreclise «Maimuţa». Acest Kallipidès se încredea atât de mult în puterile lui artistice în cât la o ceremonie, văzând că regele Spartei, Agesilas, nu-l băga în seamă de loc, actorul, rănit în amorul lui propriu, se apropie de rege şi-i zise:

— Se vede că nu ştii cine sunt eu?

Iar regele, privindu-l, îi răspunse:

— Ba da! Ştiu că eşti Kallipidès maimuţa!

Actorii de felul acestuia erau plătiţi foarte scump. Ast-fel, un oare care Polos, unul dintre cei mai renumiţi, primia pentru că juca două zile în şir, un talant, ceea ce făcea cam şase mii de lei pe vremea aceea; ceea ce ar face azi, dacă ţinem seama de valoarea ridicată pe care o aveau banii atunci, cam vre-o trei zeci de mii de lei, adică cinci spre zece mii de lei pe zi. Tocmai cât primeşte Carusso pentru o reprezentaţie.

Să mă erte d-na Brăneanu-Achaume dacă am adus în lumina vremei de azi aceste lucruri uitate. N'am făcut-o cu intenţia de a îndemna pe artiştii cari-i dau concursul să-i ceară câte 15.000 de lei pe zi. Şi mai ales n'am făcut-o cu intenţia de a-i strecura ideea să înceapă spectacolul la cinci dimineaţa. Am vrut s'arăt numai cât de departe suntem azi de teatrul de-atunci şi să pui în evidenţă că în mijlocul prefacerilor materiale ale vieţii, etern acelaş rămâne numai entuziasmul unor aleşi pentru operile de seamă ale spiritului omenesc.

AL. ŞERBAN

MACOVEI

— ÎNSEMNĂRI DIN CAMPANIE —

Intr'o seară m'am dus să cercetez pe un vechiu cunoscut, ofiţer de rezervă în unul din regimentele diviziei dela Etropol. In cortul lui, cu câte-o cafea turcească subt nas (căci stam lungiţi pe pântece), vorbeam despre cele mai felurite lucruri din lume, pe când o ploaie măruntă suna uşor deasupra noastră, pe pânza vânătă. Eram în ajunul trecerei Balcanilor; trupele obosite încă de zdrobitoarele marşuri pe arşiţele lui Iulie, se odihneau la focurile de popas. Murmure de glasuri ajungeau până la noi; mişcări de umbre nelămurite, ca printr'o fumegare, ca printr'o ceaţă, treceau şi le vedeam, depărtate parcă, prin deschizătura triunghiulară a adăpostului nostru.

,,Cumplite marşuri! zise deodată cu amărăciune camaradul meu, şi ochii i se aţintiră neguroşi într'o parte. Mi-s picioarele rănite şi par'că 'mi fierb creeri în ţeasta capului. Ce va fi mâni? ce va fi poimâni? Până unde poate merge suferinţa unei mizerabile fiinţe omeneşti?

— Noroc de cafeaua aceasta, răspunsei eu, şi de o oră de odihnă...

— De ce zâmbeşti? mă întâmpină, puţin întărit, camaradul T. La urma urmei nu e stupid chinul acesta al unei mulţimi imense, zvârlită la întâmplare spre măcel?

— A, judeci... de-aceia suferi, îi replicai eu tot zâmbind.

— Cum? strigă el. Judec? dar acest cap e făcut să sufere arşiţa pe câmpiile Bulgariei, ori e făcut să judece?.. Ascultă, dragul meu, urmă el domolit deodată, sorbindu-şi cafeaua până în fund şi aşezându-se turceşte lângă mine. Să stăm strâmb şi să judecăm drept. Şi mai ales să ne desbrăcăm de prejudecăţi şi să vorbim ca doi oameni civilizaţi... Ce însemnează turbarea asta care ne-a cuprins? Ce-au fost răcnetele acelea deslănţuite la nesfârşit, în sute de mii de oameni? Ce-a fost lavina aceia din munţi spre văi? Rămân ogoarele pustii, satele sărace; fantoma mizeriei şi a morţii pluteşte peste ele. Pulsul ţării încetează, ca într'o agonie... Izbucnirea, entuziasmul la care am fost martori nu e ca un fel de beţie a disperării?.."

Se opri şi-şi aprinse o ţigară privindu-mă fix.

,,Urmează! îl îndemnai eu.

— E adevărat că războiul este o mare nenorocire? mă întrebă el scurt.

— Negreşit că prefer pacea, vorbii eu cu linişte. Dar *apropo:* n'ai strigat şi tu cu disperare la un loc cu ceilalţi?

— Fără îndoială. Eram patriot, îmi răspunse el ironic. Pentru a întări o formă trecătoare de Stat, pentru a menţinea în stimă minciuni convenţionale şi la putere oligarhii comode s'a

D-l M. Codreanu

inventat un cuvânt mare: patriotismul. A, dar suferinţele şi realitatea vindecă! sfârşi el râzând.

Eu insinuai cu oarecare grijă:

,,Probabil că te dor tare picioarele şi încă n'ai mâncat.

— Nu eşti sincer, îmi răspunse el strângându-mi mâna.

Ploaia monotonă suna dulce de-asupra noastră.

,,Prietene, îi zisei eu încet; câteodată judecata e duşmanul oamenilor".

El tăcu o clipă privindu-mă, apoi îmi răspunse blând:

,,Copilării! Toate sunt deşertăciune, cum zice înţeleptul eclesiast.

— Adevărat, afară poate de veacurile de suferinţă ale marilor mulţimi, de inconştientele jertfe pentru un nelămurit mai bine al zilelor viitoare. Această inconştientă afirmare a unui nefericit popor poate nu va fi fost pierdută zădarnic în veacul ce vine...

— La ce folos? Oare suferinţa nu picură în ora aceasta veninul îndoelii în toate inimile?.."

Tăcurăm o vreme amândoi, ascultând murmurul taberei ş'al ploii. Alături în cort, la un foc viu, ordonanţa se necăjea să frigă un pui. Camaradul meu urmări cu mare interes un răstimp această importantă operaţie, apoi îşi schimbă gemând locul şi-şi aprinse încă o ţigară.

Un soldat scund, bărbos, voinic şi bine legat se înfăţişă deodată în deschizătura cortului. Salută c'un glas gros:

,,Trăiţi, domnule locotenent!

— Ce este? îl întreabă tovarăşul meu.

— Trăiţi domnule locotenent, am venit să vă raportez că făina de popuşoiu nu se poate da dela *provizionare* decât peste trei ceasuri...

— Vra să zică, oamenii nu pot mânca pân'atunci.

— Da, domnule locotenent.

— Poftim... murmură cu înţeles către mine locotenentul T. Apoi îşi răsuci capul într'o parte, ca să poată privi mai bine faţa soldatului. Tu eşti, Macovei? întreabă el, cu glasul luminat parcă.

— Da, eu sunt, domnule locotenent, ş'am venit să vă raportez.

— Bine, mi-ai raportat. Ce este de făcut.

— Apoi nimic, domnule locotenent. Om mânca mai târziu.

— Aşa este... răspunse zâmbind tovarăşul meu. Bine!—Şi'ndată îmi adăogi repede, în franţuzeşte, pe când oşteanul sta încă lângă foc, ca o stană aşteptând.—Ştii cine e omul acesta?— Şi, la gestul meu de nedumerire, urmă cu vioiciune: E un dezertor. A fugit acum unsprezece ani şi s'a aşezat în Bulgaria. Acolo s'a însurat, s'a gospodărit şi se pare că afacerile îi mergeau destul de bine. Când s'a sunat mobilizarea a trecut dincoace şi s'a prezentat la corp.

— Hm!

— Intr'adevăr, e ciudat, zise el pe gânduri.—Macovei!

— Ordonaţi domnule locotenent.

— Ia stai colea, Macovei, şi fă-ţi de ici o ţigară..."

Foarte înveselit soldatul se aşeză pe vine în deschizătura cortului şi se puse să răsucească cu mare luare aminte o ţigară foarte groasă:

,,Fac şi eu ca dintr'a altuia..." zise el râzând.

In tresăririle focului, îi vedeam ochii scăpărători şi faţa bravă şi energică. Locotenentul T. urma să-mi vorbească franţuzeşte, pe când Macovei părea că ne asculta, privindu-ne puţintel pieziş. ,,Un dezertor poate fi un om sincer, energic şi iubind libertatea... îmi spuse camaradul meu. Nu mi se pare ciudat c'a fugit pe un ţărm străin; numai mă mir că s'a întors..."

Eu tăceam, urmărind mişcările soldatului.

,,Ştiu eu ce grăiţi dumneavoastră, domnule locotenent, ochi Macovei după ce petrecu foiţa pe vârful limbii.

— Da ce, Macovei, tu pricepi limbi străine?

— Nu pricep nemţeşte, domnule locotenent, dar se vede că grăiţi de întâmplările mele"...

Se întinse spre foc, apucă un vreasc aprins, îşi vârâ ţigara şi nasul în el, apoi trase un fum cu adâncă mulţămire, oftând.

,,Plouă! vorbi el. Ne mai răcorim de atâta arşiţă...

— Adevărat! îi răspunse locotenentul T. Apoi adăogă cu voce prietenoasă: Ia spune, Macovei, cum a fost cu tine, ca s'audă şi prietenul acesta al meu...

Soldatul clătină uşor din cap şi se cinchi mai bine la intrarea cortului. Jumătate de obraz îi stătea în umbră şi jumătate era luminat de zbaterile focului.

„Apoi cum să fie, domnule locotenent, vorbi el simplu. Eu se chiamă c'am dezertat—în primăvara asta au trecut unsprezece ani...

— De ce ai dezertat Macovei?

Apoi de ce, domnule locotenent? pentrucă eu trăisem în munte fără griji, tocmai pe unde Trotuşul e ca un pârâiaş. Acolo, eu, cu oile şi cu soţii mei... Văd eu muştru, văd bătăi... Zic am mai fost eu la păşunat prin Dobrogea şi prin Bulgaria. Hai să mă duc, că pe unde m'oiu duce, n'am să pier... Am avut eu aşa o groază de miliţie! Şi m'am dus. Acu m'am aşezat eu într'un sat care se chiamă Calipetrov. Am muncit eu, m'am purtat bine ş'am putut agonisi ceva. M'am şi însurat acolo.

— C'o Bulgară?

— Fireşte: inima omului nu se uită la asta. Am cumpărat şi pământ. Şi petreceam eu bine într'un fel, numai se chiamă că eram străin între Bulgari. Gospodar, gospodar bun eram, învăţasem eu de capul meu ş'o leacă de carte...

— Carte românească?

— Da, domnule locotenent. Voiam să mai ştiu ce se petrece prin lume şi pe la fraţii mei de care m'am despărţit.

— Iţi părea rău?

— Imi părea, domnule locotenent, că aşa-i pe semne neamul nostru legat cu blăstăm de pământul lui. Şi fiind om cu oarecare stare şi dela Dumnezeu dăruit c'o leacă de minte, am ajuns eu să mă luminez şi să cetesc câte-o carte şi câte-o gazetă... Şi bulgăreşte am învăţat, domnule locotenent. Apoi cum să rămân eu de râs? Era în sat o şcoală în care învăţau seara şi oamenii mai bătrâni decât mine. Ş'acu aveam eu câte-oleacă de năcaz pentru că se chiamă că eram străin—şi mă tot şfichiuiau ei şi mă năcăjeau. Nu'i vorbă, am eu pumn greu şi mai plăteam eu vorbele lor miruindu-i în numele Tatălui, da oricum se chiamă că eram un venetic. Acu, iaca domnule locotenent şi războiul cu Turcii. Bine s'au purtat şi vrednic şi i-au biruit pe păgâni. Stam eu şi mă uitam câtă bucurie... şi primarele, mai ales, bai Stoian, cu care trăiam eu aşa cum trăeşte cânele cu mâţa, cum se fudulea şi cum citea prin gazete:

— Acu am bătut pe Turci, bre Macovei; de-acu batem pe Români şi luăm Dobrogea. Aşa scrie la gazetă. De-acu, bre Macovei, dacă vrei tu să trăeşti bine cu noi, să-mi păzeşti tu mie oile mele...

Da'eu numai mă uitam la dânsul şi nu ziceam nimic. Şi tot auzeam eu că are să fie oleacă de bucluc şi cu *Vlaschi*, mai citeam şi'n câte-o gazetă... Şi bai-Stoian tot râdea de mine şi mă trimitea la oile lui. Acu iaca, într'o bună zi, fiind eu la malul Dunării, am auzit un corn sunând; pe urmă au prins a bate clopotele de primejdie... S'auzeau departe, până departe... Ş'aşa mi-a venit mie o supărare. M'am răpezit acasă ş'am zis aşa muerii:—Măi nevastă, eu am să mă duc undeva, departe... Iaca hârtiile; ai la bancă atâtea ş'atâtea parale; ai cu ce trăi. Dacă vezi că nu mă mai întorc, să ştii că nu-i bine: pune pe preot să mă pomenească şi să ceară dela Cel-de-Sus ertare pentru toate câte am păcătuit. Iar se poate să-ţi trimet răvaş să vii unde oiu fi eu, în altă parte de lume!.. Ş'am mângâiat-o eu ş'am sărutat-o,—şi ea plângea: că ea nu vrea să ştie de părinţi şi fraţi, că ea numai pe mine mă ştie de părinte şi frate... Ce să fac? am lăsat-o, ş'am venit într'o întristare, domnule locotenent. Nu se putea altfel: se cheamă că Românii noştri porneau războiu cu Bulgarii. Apoi eu cum?.. Eu ştiu? Mi-a venit mie aşa ş'am făcut-o şi pe asta aşa cum trebuia... Da'am făcut bine.

— Şi cu nevasta cum rămâne, Macovei? îl întrebai eu ferindu-mi ochii din lumină.

— Apoi i-am scris că viu, domnule locotenent. Acu mă duc se chiamă tot în ţara mea, că văd că am câştigat dela Bulgari ţinutul acela. Şi satul meu e dela Silistra cale de-un ceas... I-am scris eu nevestei: Să ştii, Anică (eu aşa-i zic), să ştii, Anică, zic, că mă 'ntorc, ş'am să fiu eu primar la Calipetrov. Ş'am trimes un răspuns şi lui bai-Stoian cu care m'am tot clănţănit eu şi care se tot fudulea.

I-am zis aşa: Bai Stoene, dacă vrei să trăeşti bine cu noi, să-mi păzeşti tu mie oile mele... Asta-i.

— Mai fă-ţi o ţigară, Macovei...“ zise încet camaradul meu.

Soldatul se plecă asupra tabacherei şi eu îi observam cu luare-aminte lumina vulturească a ochilor, în zbaterile flacărilor de găteje. Tăceam; ordonanţa sta la doi paşi, cu puiul deasupra jarului, uitat par'că; şi ploaia ţârâia mărunt în juru-ne. In umbra cortului tovarăşul meu oftă, apoi îmi căută mâna dreaptă şi mi-o strânse încet şi prelung. Nu-i vedeam ochii, căci îşi ferise şi el capul, ca şi mine, din bătaia luminii.

Mihail SADOVEANU

□ □ □

PENTRU M. EMINESCU

Implinindu-se 25 de ani dela moartea marelui poet *M. Eminescu*, numărul viitor al *Flacării* va fi închinat acestei însemnate aniversări.

La acest număr au făgăduit că vor colabora între alţii d-nii A. Vlahuţă, G. Diamandi, G. Galaction, A. Cazaban, etc. El va cuprinde de-asemenea numeroase ilustraţii reprezentând pe genialul poet la diferite vârste, începând cu o fotografie în care Eminescu este în vârsta numai de câţiva ani. Tot în acest număr festiv se va publica şi un fragment inedit din romanul lui Eminescu *Geniu Pustiu*, partea a treia şi un desen reprezentând pe Eminescn în puterea tinereţii, făcut de pictorul Sanielevici.

Acest număr al *Flacării* va fi dublu şi se va vinde cu 20 de bani. Abonaţii îl vor primi fără nici un supliment în plus.

□ □ □

NOTELE SĂPTĂMÂNII

Cum s'ar fi petrecut incidentul Rostand-Sarah Bernhardt dacă beligeranţii ar fi fost români

Un incident profesional neaşteptat a pus în evidenţă zilele acestea două nume celebre: Edmond Rostand şi Sarah Bernhardt. Nemulţumită că autorul lui Cyrano de Bergerac a autorizat pe un fabricant de filme să cinematografieze *L'Aiglon*, Sarah Bernhardt a dat în judecată pe marele ei prieten. Când avocatul lui l'a înştiinţat că scumpa lui prietenă îl cheamă în faţa justiţiei, Edmond Rostand, în loc să-i dea acestuia încuviinţarea de a-l reprezinta la proces, i-a trimis următoarea telegramă:

„Maestre, am onoarea să vă înştiinţez că mai bine mi-aş tăia o mână decât să dau procură unui avocat în contra d-nei Sarah Bernhardt. Nici o putere omenească n'ar putea să mă silească să mă apăr în contra ei. Ii vei vorbi dar d-ta singur. Şi va fi d'ajuns să explici marii mele amice nevoia în care m'am aflat ca să las să se scoată imagini din opera mea.

„Inaintea ori cui altul, aşi menţine un principiu care interesează pe toţi confraţii mei, dar înaintea ei mă închin, tot aşa cum ar face toţi. Declar că ce vrea dânsa e totdeauna bine vrut. Ii cedez, dacă această despăgubire poate să satisfacă pe avocaţii săi, totalitatea drepturilor mele asupra reprezentaţiunilor cinematografice care o supără, şi sărut cu respect şi recunoştinţă degetele sale, între cari o citaţie are pentru mine graţia unui crin.

Edmond Rostand“

La această telegramă, în care avântul cavaleresc se ia la întrecere cu delicaţeţa poetică, Sarah Bernhardt a răspuns printr'o scrisoare, care, în vorbe mai puţin artistice, exprimă aceiaş generoasă pornire de jertfă şi prietenie. In rezumat, marea tragediană refuză drepturile de autor pe cari i le cedase poetul şi cari drepturi, după socoteala ei, s'ar fi ridicat la 200.000 de lei.

Şi astfel un incident care trebuia să fie judecat de tribunalul comercial, s'a sfârşit printr'un duel galant, fiindcă adversarii sunt artişti şi mai cu seamă fiindcă sunt artişti franceji.

Şi totuşi, citind la Bucureşti această întâmplare, ai impresia că asculţi un basm fantastic. Artişti cari renunţă la sute de mii de lei pentru-un cuvânt galant; poeţi cari când sunt atacaţi în justiţie sărută cu eleganţă degetele cu care adversara a semnat hârtia de dare în judecată! Poveşti pentru copii!

Cât de departe suntem noi de Franţa! Şi cu toate acestea în trei zile expresul te duce la Paris! Din toate născocirile civilizaţiei, desigur, viteza este cea mai brutală şi mai nefirească în acelaş timp. Cum? In trei zile de-aici pân'la Paris? Dar aceasta este un sacrilegiu. Sunt două veacuri, sunt trei veacuri de la noi până în Franţa! E mai mult chiar. Şi, totuş, o maşină care pufăe abur, te duce în trei zile. Ce anomalie!

Dovadă: dacă conflictul pe care l'am rezumat mai sus s'ar fi petrecut în România şi mai ales dacă galanţii beligeranţi ar fi fost români, incidentul ar fi luat o întorsătură cu totul pe dos. Cu siguranţă!

De-ar fi fost româncă, Sarah Bernhardt, cum ar fi prins de veste că Edmond Rostand a autorizat pe cineva să-i cinematografieze *L'Aiglon*, în minutul în care ar fi intentat proces, ar fi trimis şi-o anonimă d-nei Rostand ca să-i atragă atenţia că soţul ei o înşeală cu o lucrătoare din cutare fabrică. Edmond Rostand, dacă ar fi fost român, îndată ce ar fi aflat că Sarah Bernhardt i-a intentat proces, ar fi publicat, fără îndoială un articol intitulat, de pildă, „Limita de vârstă în artă“ sau „Când îmbătrânim“. Infuriată, marea tragediană, dacă ar fi fost româncă, cum ar fi citit articolul lui Rostand, s'ar fi rugat de vre-un prieten tânăr să publice într'un ziar un articol prin care să proclame, în numele curentului nou, că sforăielile şi dulcegăriile romantice ale lui Rostand nu mai fac două parale şi ar fi scris şi o scrisoare cu mâna stângă spre

a ispiti pe poet să se intereseze unde se duce soţia lui în fie-care zi la ora şase d. a. Rostand, dacă ar fi fost român, ar fi pipăit numai de cât printre rândurile imberbului său adversar mâna Sahrei, şi ar fi răspuns că :

„Cum să nu pară demodate versurile sale dacă, în baza unui regretabil contract, ele sunt spuse de o gură demodată, căreia nu i-ar strica desigur câţiva dinţi în plus".

Şi i-ar fi trimis poate în acelaş timp marei lui prietene şi adresa unui bun dentist.

Poate că lucrurile s'ar fi mărginit aci. Cum însă, dacă ar fi români, Sarah Bernhardt şi Edmond Rostand ar frecventa aceeaş cafenea,—iată-i pe cei doui adversari la Terasă! Sarah Bernhardt cum l'ar vedea pe Rostand s'ar repezi la el şi, fără vorbă multă, jarr! jarr! i-ar trage câte-va umbreluţe. Atunci Rostand, în loc să-i sărute „degetele între cari umbreluţa are graţia unui crin", i-ar înşfăca mâna în coc, lăsând pe marea tragediană fără perucă, spre hazul confraţilor dimprejur.

...Ast-fel s'ar fi petrecut, după a mea modestă părere, incidentul Rostand-Sarah Bernhardt, dacă celebrii artişti ar fi avut norocul să fie români.

CRONICARUL DÂMBOVIŢEI

□ □ □

CĂRŢI NOUI

Statui, *Sonete* de *Mihai Codreanu.* Ed. „Viaţa Românească", Iaşi, 1914.

După „Filozofia Nimicului", după „Visurile" din primii ani ai tinereţii, după frumoasa traducere a „Princesei îndepărtate", d. M. Codreanu a continuat să cultive cu statornicie o singură formă poetică: Sonetul. Ani de-arândul „Viaţa Românească" aducea cu regularitate în fiece număr câteva impecabile Sonete, pe care iubitorii de bijuterii literare le căutau cu deosebită nerăbdare. Acum când poetul a dus arta sa până la o uimitoare virtuozitate şi când seria s'a îmbogăţit îndeajuns *Statuile* sunt menite să rămână ca una dintre cele mai interesante colecţii din literatura actuală.

M. Codreanu la 30 de ani

Cultivarea exclusivă a Sonetului este prin ea însăşi o caracteristică limpede pentru un scriitor; Sonete au scris toţi poeţii ; şi-au încorsetat uneori muza, rebelă şi capricioasă, în cele patrusprezece versuri ale formei fixe, dar apoi i-au lăsat respiraţia largă în ode majestuoase ori în violente satire şi mişcările uşoare, cu totul libere, în cântece vioaie ori în elegante balade. Când însă poetul nu vrea să-şi închiege simţirea în altă formă de cât în cea a Sonetului, el mărturiseşte că aceasta e cea mai potrivită simţirii sale şi concepţiei sale de artă; Sonetul nu mai e o constrângere întâmplătoare, ci constrângerea cochetă a celor două catrene şi două terţete este însăşi formula poeziei sonetistului.

Sonetul e pentru poezie ceea ce e miniatura pentru pictură, un exces de artă, pentru că i se adaugă ceva convenţional, artificios ; el a fost adese privit şi cultivat ca un joc elegant, în care e admirabilă dexteritatea celui ce ştie să umple corect şi uşor spaţiul celor patrusprezece versuri întocmai cum un bun ochitor ar lovi la rând patrusprezece porumbei sau un „jongleur" chinez ar fixa cu patrusprezece cuţite aruncate pe o scândură conturul unui om. Acest joc dă însă în poezie mai mult de cât orice altă formă impresia frumuseţii definitive, desăvârşite. Intr'o odă, oricât de avântată, într'o elegie, ori cât de dureroasă, rămân totdeauna orizonturi deschise şi sunt cu putinţă schimbări; ele se pot asemăna cu o catedrală în stil gotic, căreia, de i s'ar mai înălţa câteva turnuri, de i s'ar acoperi câteva ogive, nu i s'ar schimba în chip simţit caracterul şi frumuseţea ; ea impune prin masă şi prin îndrăzneala pornirii sale spre cer. Sonetul e ca un templu grec cu o simetrie ce nu se poate altera, cu dimensiuni modeste, dar în raporturi fixe şi simple între ele, cu podoabe măsurate ce nu pot varia fără ca tot farmecul zidirii să nu se piardă.

De aceia poeţii care caută în poezie mai presus de toate frumosul, visul unui desăvârşit acord între formă şi fond, şi jertfesc pentru el ceiace poate fi tulburător, înflăcărat, sau majestuos, poeţii esteţi au găsit în jocul Sonetului expresia celei mai preţioase frumuseţi ce se poate exterioriza prin mijlocul cuvântului rostit, al versului. Aşa a înţeles d. M. Codreanu să privească şi să cultive Sonetul.

Căci nu le-a scris cu pana pe hârtie,
Ci le-a sculptat în marmură cu dalta.

Şi-a constrâns lirismul în armura rigidă a Sonetului, l'a intelectualizat ca să-l poată restrânge, i-a oprit avântul în cele patru perechi de rime obligatorii şi a ajuns la o chintesénţiare a fondului poetic în chip fericit adecuată formei fixe, puţin încăpătoare. Poetul e conştient de această intelectualizare :

Lirismul meu e stăpânit şi rece :
Nici un surâs măcar nu vă cerşeşte...
Şi-adese-ori în drum de vă 'ntâlneşte
Nepăsător pe-alăturea vă trece.

Dar mândria de a se şti singur şi pudoarea propriilor sale dureri l'au depărtat dela romantica deviză :

Les plus désespérés sont les chants les plus beaux,
Et j'en sais d'immortels qui sont de purs sanglots.

L'au făcut să-şi „înfrângă însângerarea" şi să-şi închidă versurile doritoare de libertate şi zări nesfârşite în singurătatea de seră :

Iar dac 'am plâns şi eu ca fiecare
Pe lumea asta plină de suspine,

N'am vrut să gem în jalnice cuplete,
Ci vrut-am să rămână după mine
O rece armonie de Sonete...

Această jertfă îl face pe Sonetist să sufere uneori zâmbind frumoaselor închiegări din versurile sale :

Taci, nu striga, revolta mea. Pe liră
Nu vreau stridenţa gemetelor tale.
Iţi strânge 'n frâu nemărginita jale,
Răbdând arsura ei ca o martiră.

Din orice frământări te sguduiră
Să-ţi împleteşti covoare de petale
Şi să le-aşterni pe 'ntunecata cale
Pe care Parcele ţi-o hărăziră.

Precum David din ropot de suspine
Şi-a făurit cântările senine,
Tu fă din plânsul tău literatură...

Tu pune peste rana ta adâncă
Olimpica Sonetului măsură, —
Şi de mai poţi zâmbi... zâmbeşte încă.

Cu aceste dispoziţiuni generale *Statuiele* d-lui Codreanu se pot divide în mai multe categorii. Sunt unele de inspiraţie parnasiană, în care modelul lui Hérédia este prezent.

Spre Venus, In Petto, Suspin Neronic, Atilla şi alte câteva au şi inspiraţia şi mijloacele de exteriorizare, asemănătoare cu ale desăvârşitelor *Trofee.* Le distinge adese o notă de personalitate a autorului, care e cu totul necunoscută absolută, imposibilităţi parnasiane : e uneori o cugetare care încheie Sonetul, e alte ori o uşoară vibraţie sentimentală care se trădează printre cizelările reci. Citez *Spre Venus* — deşi s'ar putea alege altele tot atât de expresive :

In clipa ceea valurile mării
Erau de-o cristalină limpezime,
Din faţa apei până 'n adâncime
Se reflectau misterele 'nserării.

Un vânt porni din libertatea zării
Şi, răsvrătind a undelor mulţime,
Din frământarea spumelor sublime
Trezi pe Dumnezeea desfătării.

De-atunci în fiece senin de sară,
O stea, trecând pe cer mai solitară,
Cu raza-i stăpâneşte, Veşnicia,

Silind pe zei şi oameni să-şi prosterne
— Eterni fugari spre Venere eterne —
Genunchii lor spre Venus-Urania.

Sonetele din această categorie — ca toate Sonetele din volum — se caracterizează prin predomnirea elementului auditiv asupra celui vizual; Sonetele sunt muzicale, de o sonoritate atât de plăcută, de o cadenţă atât de ispititoare, în cât nu se observă lipsa lor de imagini şi abundenţa elementelor abstracte, intelectuale. D. Codreanu cultivă *Verbul* cu o subtilă artă retorică şi obţine numai din sunetul cuvântului efecte poetice de o netăgăduită intenzitate ; cizelările sale sunt atât de măestrite în cât dau, prin sonoritate, valoare poetică unor versuri care sunt curată proză (de ex. în *Către poeţi*). Cred că această artă subtilă, savantă şi sigură în întrebuinţarea materialului de sunete este cel mai remarcabil dar, al autorului *Statuilor.*

O altă categorie de Sonete sunt cele ce dau culori şi linii şi în care imaginile abundă, fără să schimbe însă caracterul general al versurilor *(Fulgerul, Efect de lună, Marea, Fantoma* şi altele) ; şi în ele autorul are prilejul să pună aproape întotdeauna o cugetare, care accentuiază intelectualismul inspiraţiei sale. *Fantoma* morţii care pătrunde în palatul împărătesc

Cerând sălbatecă tributul sorţii

e descrisă în culori vii, dar efectul cel mai interesant e în sarcasmul ultimului vers :

Dar unde-ţi fuse garda, Majestate?

O altă categorie sunt cele curat lirice *(Elegie, Unei femei, Sonata Lunii, De Profundis* şi altele), care au oarecare asemănare cu Sonetele lui Eminescu ; asemănarea e însă mai mult externă, câte un vers, câte o sonoritate de strofă, în chip fatal influenţate de cele mai frumoase sonete româneşti, pe care nu putea să le ignoreze un cultivator excluziv al Sonetului.

Categoria cea mai numeroasă, în sfârşit, cuprinde sonetele care conţin, sub formă simbolică sau directă, o cugetare ; ele sunt cele mai potrivite cu spiritul poetului şi, în genere, cele mai conforme cu cerinţele speciale ale rigidităţii Sonetului.

Cugetările sunt de cele mai multe ori ingenioase sau puternice iar ceiace se desprinde ca concepţie mai vastă din ele e închinarea excluzivă a unui suflet obosit, încercat, dar mândru de singuratica sa durere, către *frumos,* ca singur preţ al existenţei. Nepăsare în faţa loviturilor sorţii, dispreţ pentru durerile comune, un stoicism estetic — dacă e permis să vorbim de o „filosofie" a celor o sută de sonete.

Citez ca model pe unul dintre sonetele care unesc în cea mai fericită armonie cugetarea generală cu elementele concrete necesare poeziei— „Atotputernicul" :

Din primăvara caldă se ridică
Molatice miresme 'mbătătoare ;
Iar peste limpezi valuri călătoare
Ca o săgeată trece-o rândunică.

Dar spre încântătoarea păsărică,
Desprins din zări, din sfere largi, din soare,
Se-abate 'n repezire-ameţitoare
Un vulture, şi... nu mai văd nimică...

Iar dinspre sat, pioasă, toaca sună
Şi credincioşi la rugăciune adună,
Căci azi e zi de sfântă leturghie.

Ce bun e Dumnezeu în toate cele ;
Dar, mai ales, cu câtă duioşie
Hrăneşte vulturu cu rândunele.

Acesta e genul în care d-l Codreanu a creiat o operă personală şi viabilă. Invingând atâtea dificultăţi inerente speciei, d-sa a avut ambiţia să dea Sonete „fără defecte" şi, prin desăvârşirea lor verbală, a isbutit.

C. SP. HASNAŞ

Anul III — No. 35

FLACĂRA

14 IUNIE 1914

ABONAMENTE:
In ţară: lei 6 pe an; 7 lei când se achită prin încasator. Pentru învăţători şi preoţi săteşti: lei 5 pe an
NUMĂRUL 10 BANI
TELEFON 41/7

LITERARĂ ∴ ARTISTICĂ ∴ SOCIALĂ
APARE SÂMBATA
DIRECTOR: CONSTANTIN BANU

ABONAMENTE:
Peste munţi: coroane 8 pe an; pentru preoţi şi învăţători coroane 6.50 pe an
In străinătate: 10 lei pe an
REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA: Bucureşti
Str. Câmpineanu, 40

LUI SASSONOV

Eşti bun şi blând. In tine nimic nu e sinistru...
Dar zâmbetul tău dulce mă tae ca o sabie,
Când mă gândesc, o Sassonov, că eşti ministru
Şi peste... ***Scumpa noastră Basarabie!***

Sinaia, 3 Iunie 1914 — Cincinat PAVELESCU

DIN SLĂBICIUNILE LUI EMINESCU

Una din cele mai caracteristice slăbiciuni ale lui Eminescu era nesaţiul în discuţiuni.

El discuta liniştit şi cu multă cumpănire, nu-şi pierdea niciodată sărita şi nu ţinea să convingă ori să înduplece; după ce se înfigea însă în vreo discuţiune, nu mai puteai să scapi de el câtă vreme n'a ajuns să se dumirească, dacă e ori nu adevărat ceeace spui.

Era în primăvara anului 1870. Ne întorceam dela una din lecţiunile totdeauna foarte sugestive ale profesorului de anatomie Dr. Hirsl, care vorbise despre oasele ce alcătuesc craniul omenesc.

«Vezi d-ta, — i-am zis eu fără ca să-mi prea fi dat seamă despre ceeace spun, — dacă sunt adevărate cele ce ne-a spus Neamţul acela, în lumea organică toate sunt nu *pentrucă*, ci *pentru ca*, până în cele mai mici amănunte potrivite cu scopul, în vederea căruia intră în fiinţă».

El s'a oprit în loc şi s'a uitat cu un fel de uimire la mine.

«De unde o scoţi aceasta? — întrebă el. Unde ai citit-o? cine ţi-a spus-o?».

«Nu-mi aduc aminte să mi-o fi spus cineva, — i-am răspuns; aşa-mi vine mie să dau cu socoteală. — D-ta vezi prea bine, că e gaură în craniu pretutindeni, unde trebue să fie gaură, şi mi se pare învederat, că nu artera pătrunde pe unde e gaură, ci gaura a rămas pe unde în mod firesc are să pătrundă artera la creer».

«Da! — a întâmpinat el şi a plecat înainte.

Imi făceam atunci rândul în oştirea împărătească şi stăteam în casarma Francisc Iosif, depărtare de câtiva chilometri dela spitalul central, unde Profesorul Dr. Hirsl îşi făcuse lecţiunea.

Partea cea mare din acest drum lung am făcut-o fără ca să mai schimbăm vreo vorbă, eu grăbind pentru ca nu cumva să-mi perd porţiunea de mâncare la casarmă, iară el împedecându-se când de unul, când de altul dintre trecători, ca omul, care, pierdut în gânduri, nu vede şi nu aude nimic din cele ce se petrec împrejurul lui.

«Stăi! — strigă el în cele din urmă, — că nu ne-au luat la goană Tătarii. — Nu e cum zici tu: artera a existat şi mai nainte de a se fi închegat oasele, şi gaura a rămas unde se află — tocmai pentrucă, trecând pe acolo artera, n'a putut osul să se închege şi la locul acela».

Lucrul mi se părea destul de lămurit pentru-ca să nu-mi mai dee mâna să intru asupra lui în discuţiune cu un om ca Eminescu, a căruia superioritate îmi era din toate punctele de vedere neîndoioasă. Nici nu prea ţineam apoi să mă dumiresc, care dintre noi amândoi are dreptate. El însă, pornit odată, ţinea să discute şi se simţia oare-cum jignit, că nu-i dau răspuns.

«Ei, — stărui deci dânsul peste cât-va timp, — e ori nu cum zic eu?»

«Mi se pare că da«, — i-am răspuns dus cu gândul la «porţia», pe care nu o mai căpătam, dacă sosiam la casarmă după ce caporalul a făcut împărţeala.

«Cum ţi se pare!? — întâmpină el. Ori eşti ori nu eşti convins despre ceeace zici: dacă nu eşti convins, îţi dai pe faţă îndoelile, iar dacă eşti convins, ai şi temeiurile tale şi trebue să le dai pe faţă pe aceste».

Simţeam, că m'am încărcat cu «Doamne-ajută».

«Eu ţi-am spus, — i-am zis dar, ca să scap, — că aşa dedeam cu socoteala, că aşa mi se pare: văd acum, că ai D-ta dreptate».

«Ce vezi!? Nu vezi nimic! — strigă el. Nici că e vorba, cine are şi cine n'are dreptate, ci care este adevărul, iar aceasta n'o ştiu nici eu».

«Lucrul acesta nici c'o să-l putem noi descurca acum, căci eu trebue să fiu prezent la apelul nominal, iar după prânz am să fac exerciţii cu compania».

A rămas să ne 'ntâlnim pe la cinci, când eu puteam să scap.

Pe la unu şi jumătate, când eu am ieşit cu compania în câmpul de exerciţii, Eminescu se plimba prin faţa cazărmii, ca de obiceiu, cu paşi rari şi cu capul plecat, şi plimbându-se aşa l'am găsit şi când m'am întors, pe la cinci, la casarmă — obosit şi cam flămând.

»Îţi vei fi perdut răbdarea aşteptându-mă, — i-am zis când am ajuns, în sfârşit, să scap şi să ies la el.

El s'a uitat mirat la mine.

— «Dar eu nu te-am aşteptat, — a răspuns el, — ştiam că ai să vii târziu şi am petrecut foarte bine. Nu poţi să-ţi închipuieşti, ce lucruri frumoase învaţă omul uitându-se la mutrele trecătorilor.

El a început apoi să-mi înşire argumentele pro şi contra, pe care avem să le discutăm unul câte unul, şi cărţile, pe care am să le citesc pentru-ca să mă pot dumiri, dacă e ori nu adevărat, că 'n lumea organică toate sunt potrivite cu rostul intrării în fiinţă.

Nu ţineam nici acum cu ori-ce preţ, ca să mă dumiresc, dar discuţiunea îmi părea interesantă şi instructivă, căci el spunea multe, pe care eu nu le ştiam. Deocamdată însă trebuia să-mi potolesc foamea — fie chiar şi numai cu un «Kaisersemmel».

«Ear mâncare!? — m'a mustrat el, — nu vezi că-ţi dai în petec cu asemenea apucături de om de rând!? — Să mănânci, să bei, să te 'mbraci, să alergi după fuste, să faci copii, să sperii lumea strâmbându-te fel şi chip, ca să pari mai mult de cât ceea-ce eşti: acesta vi-e scopul, în vederea căruia intră omul în fiinţă. Nu-i aşa, Domnule, nu-i!»

Ne-am plimbat pe nemâncate până pe la nouă, când la casarmă a sunat de retragere şi eu trebuia să intru, dar tot n'am ajuns să ne dumirim. Zile multe de-a rândul s'au urmat discuţiunile mai întâi asupra principiilor generale, apoi asupra cărţilor, pe care a trebuit să le citesc, şi în cele din urmă asupra lucrării, pe care în urma stăruinţelor lui a trebuit să o scriu despre rostul intrării în fiinţă: nu odată am petrecut noaptea la masa din

colţul vre-unei cafenele şi ne-au prins zorile zilei plimbându-ne prin vre-o uliţă mai dosnică.

Aşa o păţiau toţi cei-ce intrau în legătură mai strânsă cu el. Ii clasifica pe oameni potrivit vederilor lor după părerea lui caracteristică şi mi s'a 'ntâmplat şi mie ani de zile 'n urmă, că-mi aducea cărţi, în care erau fie susţinute, fie combătute părerile mele, ori că mă 'ntâmpina, când mă 'ntâlniam, cu vorbele «cum mai stai cu rostul intrării în fiinţă ?»

Uitam câte odată cele petrecute şi-i spuneam ceea-ce i-am mai spus.

El zâmbia şi-mi reamintia, când, unde şi în ce fel de împrejurări i-am mai spus ceea-ce îi spun.

Nu uita nici ceeace a citit, nici ceeace a gândit, nici ceea-ce i s'a spus vre-odată şi nu era nici cestiune, care nu-l interesa, nici om, cu care nu stătea bucuros de vorbă, dacă-şi susţinea în sinceritate părerile. Partea cea mai mare a vieţii şi-a petrecut-o stând de vorbă mai cu unul, mai cu altul, câte odată chiar cu oameni după părerea lui cu desăvârşire stricaţi.

«Ce ştii tu!? — îmi zicea el când mă miram de aceasta. — E mare lucru să-ţi dai seamă, cum se presentă lucrurile 'n capul unei canalii».

Această dorinţă de a se dumiri asupra celor ce se petrec în sufletele altora era ceeace atât de adese-ori îl făcea să se peardă pe sine însu-şi citind, cum zicea el, în mutrele trecătorilor, ori stând de vorbă cu cei ce aveau păreri deosebite de ale lui.

Ioan SLAVICI

□ □ □

UN GENIU

A ţâşnit din numărul celor fără de nume şi s'a avântat în lumea cugetărilor şi a artei, înfrigurat de dragostea unei vieţi desnădăjduite.

Cine a zis că Eminescu nu iubea viaţa nu l-a înţeles şi mai ales nu l-a ghicit.

N'a fost un alintat al Norocului. Frumos nu era, farmec n'avea. Numele lui nu ipnotiza mulţimea şi mai puţin femeia fără de patima căreia nu poate fi nici nădejde nici amăgire, cele două mari pârghii ale artei şi cele două raţiuni de a fi ale artistului. Inţelegea totul; râvnea la fericirea îngăduită chiar şi celor mediocri.

Din nepăsarea neamului, din neputinţa să-şi găsească perechea visată, din amărăciune şi ironie a făcut artă.

Cetim iadul trăit al lui Eminescu. Fost-a el pesimist? Da, spun unii. Se poate. Dar ce i-a dat viaţa şi soarta ca astfel să fie, putând însă fi altul?

Nu putem judeca sensibilitatea ades exasperată a artistului cu măsura celor de rând.

Problema lumei, a individului, cazna priceperei rosturilor şi a menirilor, pelinul traiului în un mediu potrivnic artei, neputinţa realizării măcar a unui crâmpei de vis, iată strigoii cari zi şi noapte tulburau seninul cugetărei. Intre Nietzche şi Eminescu găsesc înrudire.

Dar tăria lui Eminescu nu s'a manifestat numai în calitatea şi adâncimea gândirei sale, ci şi în desăvârşirea artistică a limbei, instrument de exteriorizare.

Şi aci s'ar putea face o observaţie interesantă. Dante, Hugo, Beaudelaire, Schakespeare, Göethe sau Wagner pot fi traduşi fără să fie micşoraţi sau decoloraţi.

Limba întrebuinţată de Eminescu pare a fi atât de una cu firea noastră că nu cunosc traducere care să ne fi dat farmecul lexiconului eminiscian.

De vină să fie lirismul propriu limbei şi sensibilităţei noastre latino-slave, sau prea întreaga şi ireductibila personalitate a poetului? De discutat.

Prin Eminescu s'a plâns un neam întreg şi fiecare Român în parte. Şi jelania pornea din împrejurări speciale nouă cei hărţuiţi, fărâmiţaţi, degradaţi de două mii de ani pe un petec de ţară înconjurată de sălbateci, de inteligenţe inferioare nouă, apăsaţi duşmăneşte.

In această urgie istorică n'am avut de cât două ocrotiri: limba, *geniul latin* şi *Natura ţărilor române.*

«Românul nu piere» şi «Codrul fratele Românului».

Deşi în Eminescu există şi urme morale nordice, nota dominantă a operei sale e claritatea latină şi înţelegerea contemplativă a Firei, îndoită însuşire ce se regăseşte ades la scriitorii moldoveni. Inrâurirea postumă a poetului a pecetluit spiritul actualei generaţii. Se cade să slăvim pe Eminescu pentru slăvirea limbei noastre, în care reamintitul de azi a scris subţirenii de simţire şi de filosofie cu eleganţa şi poezia poeţilor cari la îndămâna lor aveau limbi stilizate, migălite, fixate, proptite pe câteva secole de cultură.

O imperioasă necesitate ne-ar sili ca să popularizăm operele lui Eminescu printre săteni, dacă chestiunile de artă şi cultură naţională ar fi de domeniul preocupărilor noastre. Acum câţiva ani faţă am fost la unul din cele mai măreţe spectacole. Nu mai ştiu unde se juca o piesă a lui Racine. Erau acolo vreo cinci sau şease mii de francezi atenţi la versurile zise de un mare actor al Comediei Franceze (partizan al turneurilor acela).

Şi miile de Francezi urmăreau jocul maestrului, iar miile de buze odată cu ale lui, ca în un imn tainic, murmurau în acelaş timp aceleaşi versuri. Era un imn de slăvire a spiritului şi culturei franceze. Era măreţ şi frumos. Iată un popor mare îmi zisei cu lacrimi în ochi.

Şi când în România, atât de săracă în genii artistice, un Eminescu nu simbolizează încă puterea noastră creatoare, ne cuprinde oboseala şi grija frumosului neînţeles.

Din şapte milioane de Români câţi nu vor şopti:

— Eminescu? Cine-i ăla?

G. DIAMANDY

□ □ □

CONGRESUL BUSTURILOR LUI EMINESCU

Inserase. Mă duceam spre casă. Străduţa pe care o străbăteam se ştergea în întuneric şi în ceaţa ce abureşte seara, străzile din preajma Dâmboviţii. La o răspântie, într'o pată de lumină palidă, scuipată par'că cu necaz de un felinar ce fumega, zării o bucată de hârtie neagră. O ridicai. De ce, — nu ştiu. Nici nu e nevoe. Dacă am cunoaşte pricina tutulor mişcărilor noastre, viaţa s'ar închega din cât mai multă nemişcare.

Bustul din grădina Episcopiei

Imi aruncai ochii pe petecul de hârtie neagră: era o bucată de afiş. Pe el era tipărit cu cerneală albă un manifest. Incercai să-l citesc: cu neputinţă. Lipsiau începutul şi sfârşitul frazelor, ca in compoziţiile futuriste. Totuş prinsei câte-va vorbe: Eminescu, congres, piatră, nemurire, busturi. Numai iscălitura era complectă:

In numele comitetului de iniţiativă
Bustul lui Eminescu din grădina Ateneului

Mergând aşa, agale, spre casă, mă gândiam cum s'ar putea lega aceste cuvinte răzleţe ca să capăt ideea pe care autorul lor a vrut s'o închege:

«Eminescu... piatră... nemurire... busturi... Vrea să zică, poate, că nu sunt destule busturi de-ale lui Eminescu şi propune să se facă un monument de piatră... Dar, atunci ce caută cuvântul *congres*? Nu cum-va iniţiatorul vrea s'adune în congres... Pe cine? Poate pe... admiratorii lui Eminescu? De ce nu? Ideea ar fi minunată. S'ar putea întocmi şi un statut al admiratorilor lui Eminescu. S'ar putea cere d-lui dr. Anghelescu o reducere de 75% pe căile ferate pentru admiratorii lui Eminescu. Statutele acestea ar mai putea să prevadă ce condiţii trebue să îndeplinească cine-va ca să fie admirator al lui Eminescu: 1) să fie cetăţean român; 2) să fi «satisfăcut» legea militară; 3) să dovedească cu acte că n'a suferit nici o osândă judecătorească; 4) să nu fi citit nici una din operile marelui poet. S'ar mai putea să se prevadă în aceste statute şi ce condiţiuni trebue să îndeplinească Eminescu ca să fie demn de admiratorii săi...»

Dar pe când închipuirea mea îşi depăna ast-fel firul ce se torcea mereu, de-odată mi-adusei aminte că manifestul era iscălit de «Bustul lui Eminescu din grădina Ate-

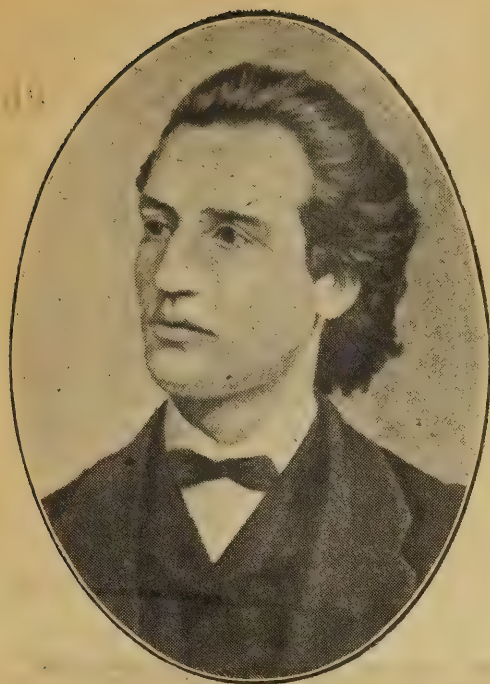

Eminescu la 20 de ani

neului». Şi-atunci tresării ca'n faţa unei idei fantastice:

«Te pomeneşti că e vorba de un congres al busturilor lui Eminescu!»

Şi-am râs singur de ideea aceasta atât de tare, încât un câine, care trecea gânditor pe lângă mine, s'a apucat deodată să mă latre.

In vreme ce mă apăram de arţăgosul câine, mă gândiam:

«Adică, de ce nu? Marş d'aici potaie! Dacă Băncile populare pot să ţie un congres; dacă chiar până şi Camerile de comerţ pot să ţie un congres, de ce n'ar putea să facă acelaş lucru şi busturile lui Eminescu? Du-te la naiba, jigodie! Marş! Fiind-că, orice s'ar zice, dar tot mai multă apropiere este între un bust şi-un om, de cât între o bancă, fie şi populară, sau o cameră, fie şi de comerţ, şi-un om...»

Totuş, nu m'am mulţumit cu această judecată care mie mi se părea destul de logică şi am căutat să aflu chiar de la cel ce iscălise manifestul cu pricina cum stă adevărul. Prin urmare, a doua zi dimineaţa am pornit spre bustul lui Eminescu din grădina Episcopiei, ca să mă informez.

Bustul din Botoşani

Nu ştiam unde anume locueşte acel bust, dar mi-am zis:

«Eminescu e o persoană cunoscută; bustul trebue să-i semene; prin urmare o să-l găsesc...»

Dar, vai! cu părere de rău a trebuit să constat că sunt anumite tărâmuri unde logica n'are nici o putere. De pildă: grădina Episcopiei. Zadarnic am străbătut-o de două-trei ori, degeaba am înconjurat-o, am cercetat-o cu de-amănuntul. Nicăeri nici un bust care să semene cu Eminescu. Atunci m'am dus la cancelaria Ateneului să cer lămuriri d-lui Stăncescu. Dar o uşă, încuiată cu mare prevedere, îmi opuse o împotrivire eroică, silindu-mă să citesc în acelaş timp că orele de serviciu sunt numai de la 9—12. Deşi mi s'a părut foarte reglementar că, dacă orele de serviciu sunt de la 9—12, la zece şi jumătate să fie închis, întrebai totuş pe un servitor care-şi făcea treabă p'acolo:

— Nu-i nimeni la cancelarie?

— Acum e închis. După prânz între 5 şi 6.

— Păi aici scrie că publicul are voe numai între 9—12,—îi atrag atenţia servitorului care părea un suflet plictisit, deci superior.

— Ce-are a face?! îmi răspunde el.

— Cum ce-are aface?

— Desigur. Astea erau orele de-acum cinci ani. Azi e de la 5—6.

— Păi de ce nu schimbaţi tăbliţa?

— Fiind-că nu se poate!

— De ce nu se poate?! — fac eu din ce în ce mai nedumerit.

— Fiindcă pentru asta trebue să s'adune comitetul Ateneului. Ş'acum nu-i vreme d'asta... Ş'apoi, nici nu e nevoe să se schimbe... Cancelaria tot e deschisă între cinci şi şase, chiar dacă publicul vine între 9 şi 12; şi publicul tot vine între 9 şi 12, chiar dacă orele de cancelarie sunt între 5—6... Atunci de ce să se schimbe?

— Ai dreptate! De ce să se schimbe? Aveţi şi public şi cancelarie.

Inainte de a pleca, l'am întrebat pe servitor:

— Dar d-l Stăncescu unde este?

— Doarme!

— Atunci trebue să fie în loja comitetului. Mă duc să-l văd...

— Nu, domnule, e acasă!—mi-a explicat el.

— Obişnueşte să doarmă şi acasă? Credeam că numai în lojă.

Şi-am plecat.

M'am apucat să străbat iar grădina Episcopiei în căutarea bustului lui Eminescu. Dar şi această a doua expediţie a fost tot zadarnică. Vream tocmai să plec, când dădui cu ochii de vardistul însărcinat cu paza grădinei. Il oprii ca să-l întreb:

— Domnule vardist, nu ştii, te rog, dumneata, care o fi bustul poetului...

Şi firul vorbei mi se tăie deodată, surprins de asemănarea grozavă ce-o descoperii între unul din busturile grădinei şi acest vardist.

— Poet aici e numai unul, cucoane.

Şi mă duse la bustul lui Traian Demetrescu.

— Nu-i ăsta! — îl lămuresc eu. Ăsta are cioc.

— I-o fi crescut, cucoane, şi cioc de când stă aici singur!

Atunci m'am supărat:

— Bine, bre, se poate să nu ştii care e bustul lui Eminescu? Atunci ce păzeşti aici?

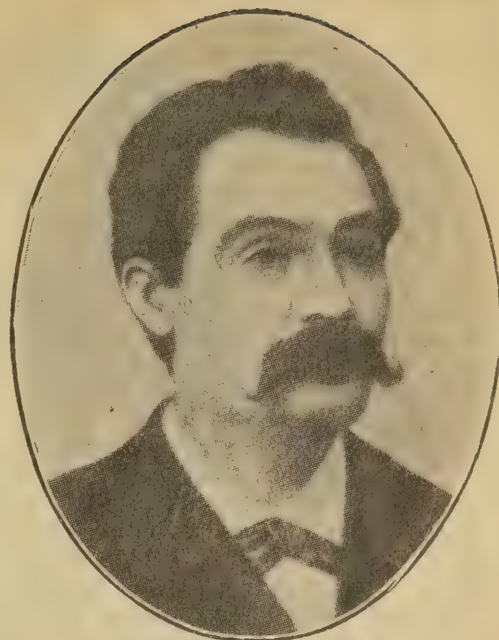

Eminescu bolnav

— Eminescu? Cum să nu ştiu, cucoane? Uite ăsta e! Eminescu ştiu, dar d-v. aţi întrebat de un poet iar io ştiam că aici poet numai ăla e...

Şi mă duse tocmai la bustul care semăna cu el. Când l'am văzut, am tresărit:

— Asta e?

— Asta, cucoane!

— Nu se poate, bre! Asta seamănă mai mult cu dumneata decât cu Eminescu!

— Zău că el e, cucoane! Uitaţi-vă că şi scrie pe el: M. Eminescu.

M'am uitat ca să mă încredinţez: Vardistul avea dreptate. Săracul Eminescu!

Mi-am însemnat locul, ca să viu iar pe seară. Când să plec, vardistul se apropie de mine şi-mi şopti, jumătate misterios, jumătate cu oarecare ruşine:

— Adevărat că semăn cu el, cucoane... Şi ştiţi de ce?

— De ce? — făcui eu curios.

— Fiindcă şi eu scriu câte odată poezele... Imi daţi voe să vă citesc câteva...

Şi cu o mişcare grăbită scoase din sân carnetul în care însemnează toate accidentele şi delictele pe cari le constată în timpul zilei, şi începu să citească...

Fără să aud o vorbă, i-am făgăduit că am să-l ascult altă dată. Şi-am plecat, însoţit până la poarta grădinii de el şi de recomandările lui entuziaste:

— Io numai cu uniforma sunt vardist, cucoane. Cu sufletul io sunt poiet... Io citesc în fiecare zi *Rampa* şi *Minerva literară*... Poeziile lui domnu Sorbitu sunt foarte gustoase pentru mine... Io numai cu uniforma sunt vardist, cucoane...

Bustul dela Dumbrăveni

*

Pe înserate am venit iar. Şi-atunci am aflat, cu o surprindere neînchipuită, că bănueala mea umoristică fusese întemeiată; în adevăr bucata aceea de manifest îndoliat chema la un congres pe toate busturile lui Eminescu. Congresul avea de scop să comemoreze împlinirea a 25 de ani dela moartea marelui lor prototip şi s'a ţinut în sala Amiciţia, Sâmbătă 7 Iunie, la miezul nopţii. Am fost şi eu. Afară de mine, au mai fost de faţă trei busturi ale lui Eminescu, din patru câte sunt în România. Le însemnez numele în ordinea sosirei: Bustul din grădina Episcopiei, lucrat nu se mai ştie de cine; bustul dela Botoşani, turnat de L. Martin; şi bustul dela Dumbrăveni, executat de sculptorul O. Spăthe. Bustul de ghips, din rotonda Ateneului, executat la 1889 de sculptorul Filip Marinescu, n'a putut să participe. De oarece nici nu şi-a motivat măcar lipsa, se crede că el a adormit din timpul stagiunei conferinţelor atât de adânc încât nu s'a putut deştepta până la data congresului.

A prezidat, deci, bustul din Botoşani, care este cel mai bătrân, după cel din rotonda Ateneului. De aceea, a şi fost ales, în unanimitate, preşedinte de vârstă. El a mulţumit celor de faţă pentru onoarea ce i s'a făcut şi a rostit apoi cam următoarele cuvinte:

«Dacă n'ar fi fost Eminescu, noi n'am fi existat. Ori ce-ar zice adversarii noştri, bustul unui om nu poate să existe, dacă însuş acel om n'a existat. Ştiinţa modernă a dovedit cu prisosinţă acest adevăr. Şi de-aceea v'am convocat în acest prim congres, ca să ne exprimăm şi noi recunoştinţa şi admiraţia faţă de acela care...»

Pe când însă bustul din Botoşani glăsuia mai solemn, de-odată pe uşă năvăli portarul cimitirului Belu, înaintă până la preşedinte şi, dându-i un plic oficial mare, spuse:

— Din partea plachetei lui Eminescu de la cimitir!

Şi se trase în fund. Preşedintele desfăcu repede scrisoarea, îngălbeni, şi citi:

«Protestez contra acelora cari se adună azi în sala Amiciţia în numele busturilor lui Eminescu. Nici unul nu merită să poarte acest nume, afară de mine care însă n'am avut norocul să mă nasc bust. Rog pe domnul preşedinte să ceară congresiştilor să-şi dovedească identitatea. Pentru a-i uşura sarcina, îi trimit şi o fotografie bună a marelui nostru prototip».

Toate bronzurile înlemniră. Portarul cimitirului zâmbia câineşte din colţul unde se retrăsese. Dar, după ce întâia clipă de zăpăceală s'a risipit, bustul de la Dumbrăveni strigă de-odată cu glas răguşit şi cu un accent cam nemţesc:

— Asta minciună la el! Să probezi întâi plachet asta îndrăsneţ că la ea este adevărat Eminescu! In mine eşti turnat cel mai mare artist de la limba româneşte!

— Da, aşa e, — repetară în cor celelalte busturi. Cu ce dovedeşte ea că reprezintă pe Eminescu!

— Dar nici nu poate să dovedească! — se răsti bustul din grădina Episcopiei,

Henrietta, sora lui Eminescu

care semăna cu vardistul ce-l păzia când l'am vizitat eu. Dacă ar reprezenta această plachetă în adevăr pe Eminescu, ar trebui să stea pe malul mării, potrivit dorinţii poetului:

Iar când voi fi pământ
In liniştea sării
Săpaţi-mi un mormânt
La marginea mării.

Apoi ce fel de mare e pe calea Şerban-Vodă? Oare cimitirul Belu e pe marginea mării?

— Nu! Nu! răspunseră de-odată toate busturile.

Dar glasurile tutulor pieriră când congresiştii văzură că, în vremea acestor înfrigurate desbateri, portarul cimitirului se schimbase de-odată în chiar stana de piatră care poartă la Belu, în medalion, placheta poetului. Şi o voce blândă răsună, la început domol, apoi din ce în ce mai tare:

— Nu reprezint pe Eminescu fiind-că nu sunt acolo unde mi-ar fi fost locul? Dar Eminescu, cât a trăit, unde i-a fost locul a stat? In redacţia *Timpului* şi la *Casa de nebuni* a fost locul scumpului nostru poet? Nu mai umblaţi cu mofturi! Şi ce căutaţi aici? D-ta, care prezidezi, d-ta reprezinţi pe Eminescu? Se vede că nu te-ai uitat nici odată în oglindă. Dar, d-ta care ai norocul să stai în grădina Episcopiei, d-ta reprezinţi pe Eminescu? Nu vezi că par'că eşti un vardist care aşteaptă un bacşiş de la un contravenient pe care l'a îngăduit! Dar, d-ta, bustule de la Dumbrăveni, d-ta reprezinţi pe Eminescu? Nici în glumă să n'o spui! Par'că eşti un berar sas care-şi supraveghiază clienţii să nu plece fără să plătească. Ţal, că plec! Voi sunteţi nişte fantazii baroce! Prin urmare, eşiţi afară!

Şi desfăşurând un biciu, pe care-l scoase nu ştiu de unde, goni toate busturile din sala Amiciţia. Apoi, dând cu ochii de mine, îmi spuse:

— Congres fără congresişti nu pot să ţie de cât naţionaliştii, prin urmare te rog părăseşte şi d-ta sala...

Şi ast-fel întâiul congres al busturilor lui Eminescu nu s'a putut ţine din pricină că, la cercetarea titlurilor, nici un congresist n'a fost în stare să-şi dovedească identitatea.

P. LOCUSTEANU

LUI M. EMINESCU

Şi bardul visează pe alba hârtie...
C'un semn el opreşte furtuna din nori...
Transformă în stele lumina din sfeşnic,
Creează un soare, o sută, o mie,
Imparte regate, împarte comori,
Că-i rege pe versul lui veşnic.

Ca'n Faust se luptă în pieptu-i durerea
Şi tot ca în Faust demonici idei
Ii bat la ferestre sub razele lunii: —
«Ridică-te barde! Te-aşteaptă plăcerea
La sânul femeei. In braţele ei
E farmecul sfânt al furtunii!»

Şi noaptea-l încinge mai neagră... mai [mare...
Şi ochii-i se luptă cu pana — un chin!—
Iar foamea îi fură din forţa visării...
Ar da «veşnicia de vis» p'o ţigare,
Dar cine-i primeşte umilul destin
Când nu mai e vremea cântării!?..

Şi bardul se vede, în valuri, o stâncă
Ursită să fie bătută de vânt,
De trăsnet, de ploae, de foc şi de ghiaţă,
Pân'ce se cufundă în apa adâncă...
Şi plânge... Şi bardul se vede'n mormânt...
Ce dulce eşti tu, o, viaţă!...

Să nu simţi o mână iubită pe frunte,
Să nu ai în haină, d'o lună, un ban,
Nici miros de floare să nu te îmbete,
Să simţi că pustiu-i mai greu ca un munte
Şi orice speranţă s'o ştii că e'n van,
Şi totuşi să cânţi!... O, poete!...

Şi bardul visează pe alba hârtie...
C'un semn el opreşte furtuna în nori...
Transformă în stele lumina din sfeşnic,
Creează un soare, o sută, o mie,
Imparte, regate, împarte comori,
Că-i rege pe versul lui veşnic!...

1914 Iunie **Kostya ROVINE**

POEZIA LUI EMINESCU

Ca atâtea lucruri din această lume şi talentul poetic este şi rămâne nepătruns mister. După cum nu putem să înţelegem mişcarea, lumina, viaţa, tot astfel nici talentul. Putem să construim multiple şi înnalte ipoteze, putem să desfăşurăm ingenioase teorii critice — fondul lucrurilor rămâne intangibil. Nimic mai curios şi mai presus de orice explicare decât impresiunea pe care ţi-o lasă un scriitor de geniu. Nimic mai greu de spus în vorbe de cât acele licăriri şi umbre, pe cari le-ai văzut, cu sufletul, prin ţesătura unei poezii sau a unei pagini de proză, ca printr'o perdea de trandafiri de Şiraz.

Ce este talentul literar şi de ce inima noastră se dă roabă acestui scriitor şi scutură cu indiferenţă ori cu dispreţ insistenţele literare ale celuilalt? Sunt scriitori corecţi, abili..., chiar eleganţi, chiar plini de închipuire şi de avânt. Şi scriu cu uşurinţă, cu îndemânare, cu graţie... Dar ce folos! Pe unde seamănă ei sămânţa lor literară nu cresc, amintirei şi simpatiei noastre, nici un spic şi nici o floare. Gestul lor frumos, studiat şi învăluit în zborul de aur al sămânţei — pare că pline şi sănătoase—este sterp şi inutil. Aceşti scriitori vântură şi seamănă numai vorbe! Nu-ţi va rămânea în suflet decât o impresie de cenuşiu şi de osteneală.

Eminescu nu e un poet fără cusururi. S'a discutat în privinţa aceasta suficient. Au fost scoase la iveală, din poeziile lui, numeroase erori sau ciudăţii de limbă, de ritm şi de rimă. Mai departe, s'a stabilit că în unele poezii Eminescu utilizează reminiscenţe sau facturi streine, că a săvârşit câteva inadvertenţe istorice. Aşa este. Dar toate acestea nu pot să îngusteze nimic din evidenţa uriaşă că Eminescu e un poet fermecător şi fără seamăn, de îndată ce deschizi cartea lui şi citeşti una din poeziile-i cele bune, mai ales din cele de iubire.

Au trecut douăzeci de ani decând eram copii şi de când citeam pe Eminescu, târâţi de faima lui, înrâuriţi de puternicul curent eminescian de pe atunci. Suntem azi oameni întregi şi poate am voi să trecem prin paginile lui Eminescu, înceţi şi galeşi, cum treci prin filele unei cărţi, în care ai îngropat odinioară florile sărutate întâi, şuviţele de păr cele dintâi şi întâile panglici. Dar nu se poate! Eminescu nu este prima iubită. Eminescu e poetul vecinic al iubirei.

Mărturisesc că poezia *Impărat şi proletar* e plină de greşeli ritmice, e declamatorie şi tulbure. Mărturisesc că *Scrisoarea a treia* nu mi-a plăcut nici odată prea mult, dar când voi înceta să cred, să simt, că *Scrisoarea a patra*, *Luceafărul* şi toate poeziile de iubire ale lui Eminescu sunt capodopere eterne?

In deosebi, poeziile de iubire ale lui Eminescu mi se par, în acest domeniu, ca nişte munţi deapururi învestmântaţi în omăt, în vis şi în splendoare, deapururi înalţi şi neajunşi, în răsăritul frumuseţei şi al poeziei. Au mai scris poezii de iubire şi alţi poeţi şi vor mai scrie— cât vor mai ţine lumea aceasta şi inima omenească. Pentru ce poezia lui Eminescu subjugă atât de dulce, atât de greu, simţirea noastră? Pentru ce ne simţim frânţi în două şi lacrimile ne umplu ochii, când citim *Despărţire, De ce nu-mi vii?, Când Amintirile?*

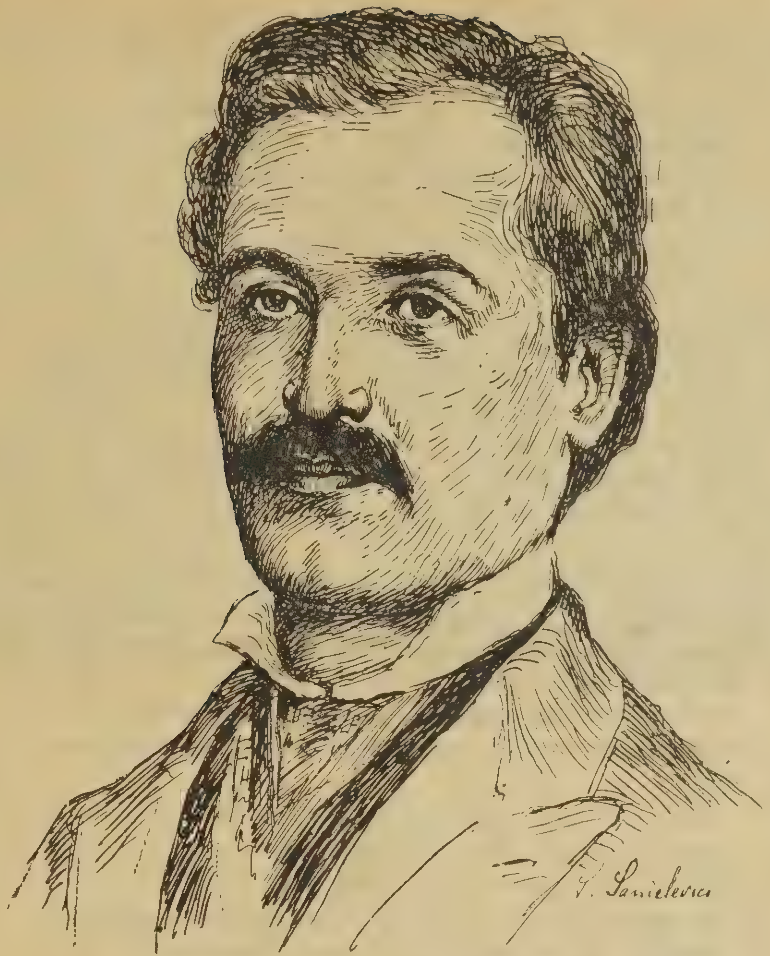

M. Eminescu — Desen de Sanielevici, după o stampă veche

De-asupra casei tale ies
Şi azi aceleaşi stele
Ce-au luminat atât de des
Induioşărei mele.

Şi peste arbori înşiraţi
Răsare blânda lună
Ce ne găsea îmbrăţoşaţi
Şoptindu-ne 'mpreună.

A noastre inimi îşi jurau
Credinţă pe toţi vecii.
Când pe cărări se scuturau
De floare liliecii.

Putut-au oare-atâta dor
In noapte să se stângă,
Când valurile de izvor
N'au încetat să plângă,

Când luna trece prin ştejari
Urmând mereu în cale-şi
Când ochii tăi tot încă mari
Se uită dulci şi galeşi?

Şi fiindcă ne trebuesc explicări — deşi nu izbutim să explicăm niciodată nimic— să încercăm a răspunde de unde atâta covârşitoare emoţiune în poeziile lui Eminescu?

Mie unuia mi se pare că din înfricoşatul prisos de nenoroc şi de durere, din toată viaţa lui. Iată în această glastră o floare de o frumuseţe neobicinuită. Culoarea, parfumul şi talia ei întrec tot ce-ai văzut până acum. Coboară din sânul ei virgin, examinează frunzele şi tulpina, scurmă lutul din glastră şi cere horticultorului să-ţi expună procedeul chinuit cu care a izbutit să scoată la lumină acea floare prodigioasă. Dacă am face tot aşa cu o poezie a lui Eminescu?...

Substratul, din care au înflorit poeziile lui, este o viaţă sufletească şi sentimentală nespus de tristă. Cuvântul lui Eminescu, când vine şi izbeşte înţelegerea noastră, pare că vine pe o coardă de o întindere şi de-o vibratilitate excesivă. E o prăpastie de simţire şi de dor, de păreri de rău şi de durere, pe care a străbătut-o, în zbor, cuvântul când a venit şi s'a încleştat în versul lui.

Orice scriitor doreşte să cucerească trainic, să lege pe cititorii lui. Orice poet este avid de lacrimile noastre. Şi cu toate acestea, câte pagini, câte volume, nu trec peste noi, sterpe şi inutile! Câte poezii nu flutură o clipă pe dinaintea noastră şi cad apoi în noaptea completelor uitări. Autorii acestor poezii, acelei proze, au

BALADA FLORILOR

S'aprind ca nişte flacări pe ruguri de rubin,
Işi leagănă în soare potirile cu vin,
Se scutură mai albe ca fulgii de ninsoare
Şi pulberea de aur se cerne sclipitoare,
Când vântul suflă jaruri pe ruguri de rubin
Şi leagănă în soare potirele cu vin.

Miresme dulci şi grele se 'nalţă împrejur
Din şiruri de cădelniţi de aur şi de-azur;
Iar inima de doruri rănită şi bolnavă
Absoarbe cu nesaţiu puternica otravă
Ce 'mprăştie arome şi fumegă 'mprejur
Din şiruri de cădelniţi de aur şi de-azur.

Un pâlc de flori e-o gură de raiu, şi 'n nopţi de mai
Pământul tot e 'n floare, vrăjit picior de plai
Şi câte flori, atâtea privighetori s'adună,
Zvârlind mărgăritare pe razele de lună;
Şi cum lumina curge din ceruri noi de mai,
Pământul tot e 'n floare vrăjit picior de plai!

De ce nu sunt ca vântul s'alerg cutreierând,
Albastre, roşii, albe şi galbene, pe rând,
Să le adun pe toate şi troenit sub ele
Să duc povara dulce în mari mănunchiuri grele,
Zâmbind să-mi lumineze cărarea, fluturând
Albastre, roşii, albe şi galbene, pe rând!...

Şi totuşi cu iubire visarea mea le-a strâns
Pe toate, într'un singur buchet pe care-am plâns
Cu fruntea îngropată în el, o noapte 'ntreagă;
Ş'acum, de frăgezimea făpturii lor mă leagă
Ceva suav şi tainic şi sfânt, de când le-am strâns
Pe toate într'un singur buchet pe care-am plâns.

ORESTE

scris lucruri pe cari nu le-au simţit; durerea lor e falşă, muza lor e fardată şi visul lor o fumărie nesuferită.

E uşor a scrie versuri
Când nimic nu ai a spune,
Inşirând cuvinte goale
Ce din coadă au să sune.

Poeziile lui Eminescu, care spun atât de mult inimei, cari ne opresc în dreptul lor atât de mult, sunt fiicele unor dureri şi unor lacrimi despre cari oamenii serioşi, cu amor propriu şi cu greutate, nu pot avea nici odată nici o idee..

Dar când inima-ţi frământă
Doruri vii şi patemi multe,
Ş'a lor glasuri a ta minte
Stă pe toate să le-asculte...

Ah! atuncea ţi se pare,
Că pe cap îţi cade cerul:
Unde vei găsi cuvântul
Ce exprimă adevărul?

Doruri vii şi patemi multe!... Iată prăpastia care-ţi năluceşte, sub versurile lui Eminescu, ca o prăpastie aevea, subt o potecă incântătoare, în sânul munţilor. Iată ceiace dă inimei noastre acea dulce, acea negrăită ameţeală, ne mai încercată poate cu nimeni altul de cât cu Eminescu. Iată adâncurile cari ard şi cheamă, cu o voluptate de Gheenă, în poezia lui!

* * *

Cu acest preţ a fost Eminescu poet de geniu. O tristeţe infinită, o milă amară îţi îneacă sufletul când începi să pricepi toate acestea. In ce lume trăim şi pe ce stâlpi, pe ce zaplaz de aur, vom agăţa şi vom ridica din nou spre cer aceşti sărmani curpeni de volubilis, cari sunt gândurile şi sentimentele noastre! Mărgăritarul e o bubă, geniul o nenorocire!

De aceia, rumpând firul cugetărei şi dând logicei cu piciorul, îţi întorci ochii dela aceste pustiuri nesfârşite. Un suspin de altădată, un suspin suprem îţi umple sufletul: Fecisti nos ad Te, et inquietum est cor nostrum, donec requiescat in Te!

G. GALACTION

□ □ □

BANII BISERICII

Cu toată graba cu care părintele Săvastru mi-a deschis poarta, am simţit, după felul cum mi-a răspuns la salut, că nu'i prea venia la socoteală sosirea mea neaşteptată.

Primirea asta a lui, mă cam descurajă, şi aşi fi dat mult să merg înainte, dar noaptea mă prinsese în drum, şi gloabele dela căruţă de abia se mai ţineau pe picioare.

M'am dat jos, desvinovăţindu-mă:

— Vă cam supăr părinte... Nu'i aşa?.. Da vezi şi dumneata: Nu e chip să mai merg înainte...

Preotul mi-a răspuns ceva, dar n'am putut înţelege nimic din vorba lui, din pricina lătrăturilor unui câine ciobănesc, ale cărui mişcări în ceaţa înoptărei, îmi păreau sărituri de hienă sau de altă lighioană, întotdeauna înfometată.

Curtea largă era plină de hambare, grajduri, şure şi de tot felul de bordee şi coteţe mai toate dărăpănate, cu spărturi negre prin care se strecura golul dinăuntru. Se vedea bine că în gospodăria preotului, bătuse de mult vântul pustiirii.

Mai în fund, un gard de nuiele despărţea curtea de o livadă mare, cu pomii bătrâni şi deşi—o adevărată pădure.

După ce mă trecu printr'o tindă întunecoasă, preotul mă pofti într'o cameră încăpătoare dar joasă, care închidea un miros stătut de locuinţă de mult timp neaerisită.

Gazda trase un chibrit şi, răsuflând greoi ca un bolnav de astmă, aprinse o lampă. Atunci, l'am văzut pe părintele Săvastru cum nu-l mai văzusem: Era aprins la faţă ca după o alergare de câte-va ore, cu capul gol, prin zăduf. Se ferea să mă privească, de frică să nu văd în ochii lui, o nemulţumire pe care nu putea să mi-o ascundă. Da când privirea noastră se întâlni, omul se simţi nevoit să-mi dea o lămurire, ca să nu cred cum-va că eu eram pricina supărărei lui. Cu ochii'n pământ se jelui:

— Ia cu argaţii ăştia, domnule, nu'i chip să trăeşti... Te fură din ochi...

— Cred părinte... cred.

Şi l'am crezut că trebue să aibe multe supărări şi că venirea mea nu putuse să-l întristeze, mai ales că, întotdeauna, când ne-am întâlnit, m'a rugat să trag la el, dacă nevoile mă vor duce până şi'n satul lui.

După ce se desvinovăţi că preoteasa e cam bolnavă, eşi afară să facă rost el singur, pentru mâncare.

M'am întins îndată pe un divan şi cum oboseala mă pătrunsese, am şi închis ochii. Nu aţipii bine şi deodată tresării, simţind că cineva se apropia de mine. In bătaia lămpii, văzui o faţă rotundă, pe care o încadra o barbă

scurtă, castanie, cu răsfrângeri roșcate.

Musafirul ăsta neașteptat, mă neliniști puțin, da cum i-am zărit zâmbetul din colțul gurei și lumina blândă din ochii lui albaștri, m'am liniștit îndată și am strâns cu plăcere mâna pe care mi-o și întinsese. Deși l'am rugat să șeadă, el rămase în picioare. Era îmbrăcat în niște haine cam ciudate, dintr'o ștofă așa de aspră și de bățoasă, încât stăpânul lor d'abia putea să-și miște mâinele și picioarele.

Se uita la mine zâmbind mereu, cu o mulțumire nestăpânită în ochi. Mi-a spus îndată că e băiatul popei, și că mă cunoaște din auzite.

— Bine că ai venit!—se bucură frecându-și mâinile.—Tata mi-a spus că o să vii și pe la noi... Te așteptam... La noi trag mulți... și buni și răi... Și'mi pare bine când vine un om bun... Dumneata ești bun...

— De unde știi?!.. l'am întrebat oarecum mirat de felul cum îmi vorbea.

— Eu să nu știu?!.. E, hei!.. ce știu eu domnule!.. Nici dumneata nu știi!.. Da vezi, cum spune și tata, eu n'am nici un rost... Ce fericit ești dumneata că ai un rost pe lumea asta!.. Așa că ai un rost?.. Toată lumea are un rost!.. Așa c'ai venit aici cu o treabă?

— Da...

— Vezi... Eram sigur!—strigă cu o strălucire ciudată în ochi. Apoi, aplecându-se îmi șopti în taină: Și eu puteam să fac lucruri mari, da, vezi, nimeni n'are încredere în mine... Și ce ași fi putut face!!..

— Și acu, ce faci?

— Ce fac? Nu mă mai întreba... Mi-e rușine... Apoi, spune drept: Nu'i rușine pentru mine să umblu cu vacile la păscut?

Ochii străluceau ca două bucăți de sticlă și fruntea 'i se încruntase. Dar îndată se însenină:

— Frumos e să umbli pe câmp!.. Știi că, azi, iarăși s'a rătăcit o vacă... Dumana s'a rătăcit... Noroc că am găsit-o... In lăstaru statului, am găsit-o. Știi ce se 'ntâmpla dacă n'o găseam?

— Ce se întâmpla?

— O apuca iarăși durerile de cap... Și când o apucă să te ferească D-zeu!

— Pe cine o apucă durerile de cap? îl întrebai uitându-mă fără să vreau, spre ușă.

— Pe mama... pe coana preoteasa, o apucă durerile de cap!.. Și se vaită, groaznic să mai vaită.

Deodată, îmi făcu un semn să nu mișc. Ascultă ca și când ar fi auzit un sgomot:

— Nu te mișca!.. N'auzi? Iarăși se vaită. M'o fi pârât Sbârghici...

Neliniștit, mă uitai în jurul meu. Cele două ferestre dinspre curte, cu storurile lăsate, erau pe jumătate înăbușite de niște ghiveciuri cu flori. Cea dinspre câmp, n'avea nici o perdea și ca o pată neagră, se încadra într'însa, noaptea de afară.

Casa din Ipotești, unde s'a născut Eminescu

Părintele Săvastru se arată în ușă. Cum își văzu băiatul, tresări și nu-și putu stăpâni un gest de nemulțumire. Incruntându-se la el, îl întrebă răstit:

— Ce cauți aici? Te-a poftit cineva... Hai, du-te acu!.. Domnul e obosit... Nu vezi?..

—Mă duc... Ce să fac?—se supuse băiatul, îndreptându-se spre eșire. Lângă ușă se opri. Cu ochii țintă în ochii mei, îmi zise: „Mâine o să-ți spun totul. Ce bine e de dumneata că ai un rost!"

— Hai cară-te!—îl sili părintele, și cum îl văzu plecat, puse pe masă în fața mea, o sticlă de vin pe care o ținuse ascunsă în cutele din poala anteriului.

— Nu știam că ai un băiat așa de mare... Nu mi-ai vorbit de el niciodată! i-am spus, prefăcându-mă cât se poate de nepăsător.

Preotul suspină ușor:

— Ce să mai spun!.. Să mă mai laud cu el?!.. Ia... o nenorocire!.. Da ce să fac?!.. Așa a vrut cel de sus!.. Și câtă nădejde am pus în el!..

— Nu i-a plăcut învățătura?

— Ba i-a plăcut... poate prea mult! oftă preotul. Cum îl vezi... Are doi ani de facultate... Și câți bani nu m'a costat învățătura lui!.. Nici nu-ți poți închipui, domnule, ce sacrificii am făcut pentru el...

Prefăcându-mă mereu că nu înțelegeam ce putuse să-l împiedice pe băiat să învețe carte, întrebai:

—Și de ce n'a mai urmat facultatea?

— Cum să urmeze!—se necăji oarecum preotul.—Păi, dumneata nu l'ai văzut?! N'ai băgat de seamă că vorbește într'aiurea? E scrântit la minte... Mai bine nu mi-l mai dăruia Dumnezeu! Dela el mi se trag toate nenorocirile. Câte s'au îngrămădit în mine!.. Imi vine mie să mă mai bucur de ceva pe pământ?!...

Desfundând sticla, îmi turnă un pahar de vin. Un vin așa de roșu, că-mi păru că țâșnește cald ca dintr'o arteră ruptă. Cum praful 'mi uscase gâtlejul, am golit paharul dintr'o sorbitură.

— Bun vin...

— Nu'i rău—încuviință preotul—Am avut și mai bun... da l'am vândut... Cât n'am cheltuit cu boala băiatului?!. Și într'un sanatoriu l'am ținut... la București.

— Și cum i-a venit boala?

— Iaca așa din senin!.. Adecă, așa ni s'a părut nouă, că n'am știut nimic... Da pe el de cât-va timp îl încercase boala... Am aflat asta în urmă, când am fost la Iași... Când a venit în vacanța din urmă, în seara ceia, nici mie, nici preotesei nu ne-a părut, deloc, că băiatu avea ceva... Era numai obosit și se plângea că-l doare capul... De sdruncinătură, de sigur, am crezut noi, și ne-am culcat liniștiți... A doua-zi de dimineață, s'a sculat înaintea noastră... L'am găsit în chioșcul din grădină... Citea... Și știi ce citea?.. Iți dă dumitale prin gând?!.. Citea, domnule, sfânta Scriptură... el care urma dreptul... Mi-a părut bine, că învățătura nu-l îndepărtase de cele sfinte... Când m'a văzut, a închis cartea: „Mare a fost acela care a scris cartea asta!" și mă întreabă de preoteasă... O chemai și pe ea. Băiatu 'i sărută mâna, și'i ceru să-i facă o cafea. Apoi, ne-am așternut pe vorbă. N'am bănuit nimic. Vorbea așezat... ca toată lumea. Ne-a spus că are de dat un examen la toamnă, și că mai toată vacanța are să și-o piardă citind... In câte-va rânduri, s'a plâns de un profesor al lui, care îl cam persecută. Da, atâta tot... Ne-a întrebat de gospodărie, dacă o s'avem un an bun pentru plugari...

Deodată, preotul tăcu. Fruntea i se umbri de o uşoară îngrijorare.

Dintr'o cameră mai din fund, porniră nişte gemete ca de bolnav. Incepură înăbuşite, dar din ce în ce se desluşeau mai bine, şi-mi păru că se apropie, tot mai tare, de noi.

— E cine-va bolnav? întrebai, cu ochii la uşa deschisă în tindă.

— Da, preoteasa—îngăimă preotul. E bolnavă... Suferă de nevralgie... Suferă rău...

In clipa ceia chiar, o femee cu capul bandajat, trecu prin dreptul uşei. Oprindu-se puţin, nu se mai văită şi aruncă spre mine o privire bănuitoare. Fără să spue un cuvânt, ne întoarse spatele şi plecă văitându-se din nou.

— Ferească Dumnezeu de aşa boală! —dete din cap părintele când nu mai auzi paşii pe sală... De atunci, 'i se trage!..

Apoi, după puţină gândire, reluă şirul vorbirei:

—...Şi îţi spuneam de băiat!.. Da. Aşa, n'am bănuit nimic... Vorbea cu şir şi noi îl ascultam cu drag. Nu mai, uite, că ne pomenim că vine postaşul cu scrisori şi gazeta... Cum a văzut gazeta, băiatu i-o smuci din mână şi începu s'o citească cu nesaţiu par'că i-ar fi mâncat rândurile... Deodată, ne pomenim că aruncă cu necaz, gazeta: „Minciuni, făţărnicie!" strigă şi privirea lui aprinsă începu să rătăcească peste dealuri... Apoi cu vocea ameninţătoare se porni să înşire tot felul de cuvinte nu prea obişnuite... Tot vorbea de idealuri sociale, de anarhişti... de anticrişti, de impilatori... Nu se mai uita la noi; par'că ar fi vorbit cu altcineva... Se uita la cer, peste câmp... şi dădea, fără măsură, din mâni. Preotesei 'i s'a tăiat răsuflarea... A eşit din chioşc, izbucnind în plâns: „Să ştii că şi-a pierdut mintea"... Chiar în ziua ceia, m'am repezit la Iaşi, să aflu acolo de pe la gazda lui, dacă a mai dat semne de sminteală... Mi-au spus că de câteva luni, vorbeşte într'aiurea şi că umblă fără de nici un rost pe coclaurile din jurul oraşului... Pe la facultate, nu mai dăduse de mult... Ce n'am cheltuit să-i caut sănătatea... Da degeaba... Uite aşa, de trei ani, îl ţin aici, fără să-mi poată face o treabă.

—Şi ce face toată ziua?

—Umblă pe dealuri... Il mai trimit cu vitele... Da n'am încredere... In loc să vadă de ele, cântă... Toată ziulica îl auzi cântând... Cântece bisericeşti cântă... Uneori se crede preot... Ai văzut biserica pe care o clădim?

—Am văzut-o...

—Ei bine, acolo între zidurile neisprăvite, se duce să cânte... Ii se pare că e în altar... La început, oamenii s'au minunat... Acu s'au deprins cu toţii...

I-am curmat vorba...

—Fiindcă veni vorba de biserică, părinte, ai putea să-mi spui dece n'o mai terminaţi... Dece aţi lăsat-o aşa în părăsire... O să înceapă să cadă în ruină, înainte s'o isprăviţi... Dece n'o mai ridicaţi?

—De ce!—se tulbură părintele, rămânând câte-va clipe cu ochii în tavan, gânditor şi abătut. După o tăcere destul de lungă, mă lămuri, cu glas schimbat: „Ia n'am ridicat-o din pricina antreprenorului... Nu s'a ţinut de contract!"

Din sală, isbucni un râs care îl făcu pe preot să sară de pe scaun. Deşi prostesc râsul, răsuna a batjocură. Ridicai mirat ochii: Era feciorul popii, care din întunerec, din locul unde se oprise pentru o clipă preoteasa, ne privea cu ochi strălucitori. In mână ţinea o tablă cu tacâmuri pentru masă.

Preotul îi luă grăbit tablaua, şi-l dojeni:

—Nu ţi-e ruşine s'asculţi pe la uşă?.. Ce o să creadă domnul?!

Băiatul se uită la mine cu ochi de câine supus, şi, după ce-mi făcu un semn neînţeles, plecă mormăind cuvinte de ocară împotriva lui tatu-su.

O întristare adâncă, aproape dureroasă, se aşternu pe faţa bătrânului. Inecând un suspin, mă îndemnă să gust din bucatele aduse.

In timpul mesei, preotul mi-a vorbit numai de biserică, de necazurile îndurate, până ce a putut aduna banii trebuitori pentru clădire, de marea lui supărare că după cinci ani, de când i-a pus temelia, n'a ajuns să vadă biserica ridicată. La culcare, se despărţi de mine jeluindu-se:

—Biserica asta mi-a mâncat viaţa!..

Nemulţumit că i-am căzut, omului, belea pe cap, şi chinuit de fel de fel de gânduri, a trebuit să mă svârcolesc mult în aşternutul străin, până ce am putut s'adorm. Nu mă doborâse însă, de tot, somnul şi deodată tresării trezit de nişte gemete înăbuşite care veneau din odaia de peste tindă. Nu ştiam, la început, ce putea să fie, şi mă prinse, pe dată, o teamă nelămurită. 'Mi amintii însă de suferinţa preotesei, şi la gândul că gemetele puteau să ţie mult, mă întorsei, bolborosind, cu faţa la perete. Un miros amar de pelin veştejit, care venea de sub scoarţa dela perete, mă sili să mă întorc iaraşi. Cum gemetele se schimbară în vaete adevărate, somnul începu să mă părăsească, încetul cu încetul. Am deschis ochii obosiţi, ţintuindu-i în lampă. In jurul flacărei roşiatice, se strângea şi se lărgea un chenar când galben ca soarele, când verde ca smaraldul, când roşu ca focul. Deodată, îmi răsări în minte capul îmbandajat al preotesei, şi amintindu-mi strălucirea ciudată din ochii ei bănuitori, simţii un fior rece în şira spinării. Şi de se arăta în clipa ceia, în prag, bolnava, mi-ar fi pierit de frică şi culoarea vocei. Cum nu m'am gândit, după plecarea preotului, să închid uşa, m'am sculat repede şi am împins zăvorul.

Gemetele se îndeseau, tot mai dureroase, tot mai supărătoare. Ca să nu le mai aud, mi-am vârât capul sub perne, deşi asprimea lor era de nesuferit. De afară, dinspre coteţe, cântecul

ELEGIE

Mă 'ncătuşai eu singur în lanţuri mari şi grele
Şi-acum zâmbesc de răul ce însu-mi mi-am făcut,
Căci eşti mai mult făptura închipuirei mele
Tu, care 'n viaţă-odată şi 'ntreacăt te-am văzut!...

Sunt ani de-atunci, şi vremea, ori cât e de vrăjmaşă,
Pe fruntea tinereţei, tot ca pe-a unui zeu,
Nu smulge, ci depune cununa ei gingaşă,
Şi totuşi decât timpul mai darnic am fost eu!

Impodobită astfel cum n'a mai fost Femeea
Tot aşteptam minutul când tu vei fi a mea,
Am socotit, — şi astăzi mai cred, — că clipa-aceea,
Aş fi putut-o face pe veci în loc să stea.

Intrată însă 'n haos, şi rătăcind pribeagă,
Plutind ca o lumină din candela iubirii
Ar fi sfidat, iubito, eternitatea 'ntreagă, —
Tot Universul nostru predestinat pieirii!

. . . .

N'a mai sosit nici clipa mult aşteptărei mele!...
Nici te-am văzut de-atuncea, şi nici mai sper măcar
Şi, totuşi, din cătuşa acestor lanţuri grele
Nu vreau să scap, chiar dacă mai sufer în zadar!...

Podeni 1914 **V. PODEANU**

Veronica Micle

unui cocoş răsună aşa de răguşit, încât 'mi păru horcăitul din urmă al unui ucis prin sugrumare. Cu o mişcare necăjită, dădui pernele deoparte, şi mă uitai la fereastră, să văd dacă nu cumva o geană de lumină nu-mi vestea apropierea dimineţei. Luciul sticlei d'abia mai putea stavili năvala de păcură a nopţii, care ameninţa să intre în casă, şi să mă înghiţă în valul ei negru. Odată cu teama, fui cuprins şi de o pornire de ciudă împotriva gazdei care nu s'a gândit s'anine o ţoală la fereastra ceia dinspre pustiu.

Gemetele amuţiră. Se auzia numai foşnetul vântului şi din când în când, câte un hămăit îndepărtat. Deşi de nedormire, îmi simţeam pleoapele grele, totuşi nu puteam s'adorm. De câte ori aţipeam, aveam simţirea că nu dorm în pat sub un acoperiş. Mă vedeam par'că întins pe pământ lângă răscrucea unui drum necunoscut, şi că, de câte ori mă prindea somnul, tresăriam de frică să nu se apropie de mine un vrăjmaş şi să-mi facă un rău. Ticăitul grăbit al ceasului de pe mesuţă, îmi aminti că puteam să ştiu cât mai aveam de suferit până la ivirea zorilor.

Era d'abia miezul nopţii. Mă gândii să mă scol, să fac lampa mare şi să mă pun să citesc cartea pe care o luasem cu mine. Stăteam însă nehotărât. Fereastra ceia fără stor, mă neliniştea. Mi se părea că prin sticla rece a geamului, îmi pândea toate mişcările, pustiul întunecat de afară. Mă învârtii murmurând, nu ştiu pentru a câtea oară: „Ce era dacă puneau o perdea!" Intr'un rând, mă gândii să sting lampa şi tocmai când mă hotăram să mă scol, auzii scârţâitul unei uşi, după care desluşii paşi grăbiţi de picioare goale. Sgomotul se stinse în dreptul uşii mele. Ascultai fără suflare, şi-mi aduc aminte că-mi păru rău că n'am, la îndemână, o armă de apărare. Sufletul îmi veni la loc: sgomotul paşilor se auzi îndepărtându-se. Mai liniştit, mă mustrai, eu singur, pentru frica mea aşa fără de nici un rost, şi când căutam să mă îmbărbătez, deodată încremenii cu ochii holbaţi la fereastră. In întunerec se desluşi o faţă de om. Era feciorul popii. Se apropiă de fereastră şi lipindu-şi obrazul de sticla lucioasă a geamului, mă spionă cu ochii rotunzi şi miraţi în care strălucea o bucurie ciudată. Fără suflare 'i urmăream toate mişcările. Deodată îl văzui că-şi încleştează degetele în cerceveaua din mijlocul ferestrei şi că începe s'o sgâlţâie, ca şi când s'ar fi încercat să intre în casă.

Cu tâmplele svâcninde, m'am tras în fundul patului, şi de acolo strigai:

—Ce vrei... Ce vrei?!

Nebunul se dete îndărăt, izbucnind în râs, aşa cum izbucnise în clipa când părintele 'mi spusese că din pricina antreprenorului n'a putut ridica biserica. Râsul lui prostesc, deşi mă asigură că rătăcitul nu venise la mine cu vreun gând rău, totuşi temându-mă să nu-i trăznească prin minte să arunce cu vr'o piatră prin geam, m'am sculat repede şi am stins lampa. Acum, cel puţin, n'avea cum să mă nimerească. Nu-mi veni să mă culc, şi m'am aşezat, mai ferit, pe un scaun, ascultând dacă mai umblă pe lângă fereastră. Peste câte-va minute, îl auzii închizând uşa tindei şi îndreptându-şi paşii spre camera lui de culcare.

După puţină veghere, învins de oboseală şi de somn, mă aruncai în pat, cu nepăsarea rănitului care nu mai alege locul unde cade scurs de puteri. Adormii îndată, aşa cum am căzut, cu faţa'n jos, uşor înfrigurat de umezeala nopţii care pătrunsese şi prin zidurile casei.

După un somn adânc, deşi netulburat de nici un vis sau de vre-un sgomot neaşteptat, am deschis iarăşi ochii. Mă trezii buimăcit, fără să-mi dau seama de locul unde m'aflam, dar sgomotul unei uşi mă lămuri. In minte 'mi răsăriră iarăşi fruntea încruntată a preotului şi ochii tainici ai preotesei, iar în urechi 'mi răsună ca o gamă înfiorătoare, râsul prostesc al fiului cu mintea rătăcită.

Şi dimineaţa care nu se mai ivea! Nu mult, după scârţâitul uşei, o răsfrângere de lumină impurpură, o clipă, ferestrele dinspre curte. Mi-am dat seamă îndată că cineva din casă, umbla afară cu felinarul aprins. Neputându-mi stăpâni curiozitatea, m'am dus la fereastră, şi am ridicat puţin un colţ de perdea.

Cu felinarul în mână, preotul aştepta în faţa grajdului. Când mă întrebam nedumerit ce putea căuta acolo în tăria nopţii, un om se desluşi trăgând de căpăstru un cal alb, aşa de alb că, cu tot întunerecul, îl văzui în întregime.

Mama lui Eminescu

Lăsând felinarul, preotul încălecă şi repede, într'o clipă se făcu nevăzut. Auzii tropotul potcoavelor pe piatra şoselei, câte-va lătrături şi îndată nu mai auzii nimic. La lumina unui chibrit, ceasul îmi arată ora trei. Mai aveam încă vreo două ceasuri de întunerec.

„Da unde s'o fi dus popa!" murmurai cu necaz împotriva lui că mă lăsase singur în casă, cu doi bolnavi de cap, pe care-i simţeam aproape, şi de cari nu mă despărţia decât întunerecul înăbuşit între pereţii tindei. Totuşi mă aruncai în pat, cu gândul să mai dorm, să-mi pară mai scurt timpul până la ivirea zorilor, şi să mă văd odată plecat din casa asta, în care se încuibase numai nenorocirea.

Când cele d'întâi răsfrângeri de lumină se iviră, punând dungi albe pe marginea storurilor, începui să mă îmbrac. Bâjbâiam cu mare băgare de seamă, să nu răstorn cum-va un scaun. Mă temeam să fac cel mai mic sgomot de frică să nu-i scol pe cei de alături, de cari aş fi dorit să mă despart, fără să mai dau ochii cu ei.

Incet-încet, întunericul începea să se subţieze, să se risipească. Deşi cu ivirea luminei, se risipea şi neliniştea, totuşi neastâmpărul plecărei, mă coprindea tot mai mult. Cum am putut să desluşesc toate lucrurile din casă, am deschis fereastra, şi l'am chemat, repezit, pe căruţaşul meu. Da cine ştie în ce şură sau sub ce hambar îşi odihnea oasele ţăranul, de nu-mi răspunse nimic. Am vrut să-l mai strig odată, dar nu mai îndrăznii: In liniştea revărsării zorilor, vocea 'mi răsună ciudat şi răsunetul ei îmi păru un strigăt străin care venea din altă parte, din văgăuna sălbatecă în care era ascuns satul. Rămăsei la fereastră, cu ochii ţintă în răsărit, aşteptând să vie odată ziua, cu valul ei mare de lumină, cu sgomotul ei de muncă şi de viaţă. Două rândunele care izbucniră ciripind de sub streşina

casei, chiar deasupra ferestrei, dădură ele, cele d'intâi, semnalul învierei. De prin coteţe, păsările îşi scuturau aripele grele de somn. Din ocol, vitele începură să ragă, amintind stăpânilor că a venit vremea să plece la câmp.

De sub şopronul din faţă, un porc se ivi cu râtul înainte, scormonind nesăţios aerul proaspăt al dimineţei.

O înviorare de primăvară îmi năvăli în vine. Toată negura insomniei care 'mi apăsa creerii, se risipi deodată. Când auzii uşa de peste tindă deschizându-se, nu mai tresării şi'mi veni să râd amintindu-mi cu ce bătae de inimă, urmărisem, noaptea, paşii de pe sală. In curte, văzui pe băiatul popii. Cu picioarele goale, cu o ghioagă de văcar în mână, se îndreptă grăbit spre ocolul vitelor.

După ce mi-am aşezat nişte lucruri în sacul meu de drum, am eşit şi eu în curte. Câinele care mă lătrase cu atâta înverşunare la venire, stătea legat în faţa căsuţei lui, şi se uita la mine cu liniştea suverană a leului. Mânând din urmă trei vaci, băiatul popii eşi din ocol şi când trecu pe lângă mine, rămase o clipă mirat, dar îndată ochii lui albaştri străluciră de bucurie:

—V'aţi sculat ca noi ţăranii?!.. Eu mă duc pe corhană, cu vitele.

Şi, cum vacile se îndepărtaseră, se luă îndată după ele, dând chiote de adevărat văcar.

Atunci, îl văzui şi pe căruţaşul meu. Eşia dintr'un hambar, întinzându-se a lene. I-am poruncit să pregătească mai repede de plecare.

—Numai s'arunc hamurile, boerule, şi mergem.

Ca să-mi pară mai scurtă aşteptarea, am eşit în drum şi m'am aşezat pe o bancă de stejar, lângă poartă. Cu uneltele lor de muncă 'n spate, ţăranii treceau, pâlcuri, îndreptându-se spre ţarină. Mai toţi, când veneau în dreptul meu, se uitau lung, bănuitor şi când se îndepărtau câţi-va paşi, şopteau între ei, făcând mişcări din mână, nedumeriţi. Un grup de trei ţărani se opri chiar în faţa mea. N'aveau cu ei unelte şi după felul cum erau îmbrăcaţi, se vedea că sunt dintre cei fruntaşi. Mă priviră şi ei nedumeriţi, şi unul din ei, cel mai vârstnic, după un îndemn al tovarăşilor, se îndreptă spre mine, salutându-mă. Era curat la faţă, şi după mâini, l'am văzut că nu prea era învăţat să poarte sapa. Chiar condica pe care o ţinea subsoară, o dovedea de asemeni. Mă întrebă:

—Nu cumva, dumneavoastră sunteţi însărcinat cu ancheta?

I-am răspuns că habar n'aveam de anchetă, că nu sunt decât un călător şi că preotul mă găzduise în noaptea ceia.

Fruntaşul se uită întrebător la ceilalţi doui, apoi urmă:

—Şi-l cunoaşteţi de mult pe Sfinţia Sa?.. Sunteţi prieteni?

HORAŢIU

LA REPUBLICĂ

ODA XIV, CARTEA I

Ce vânturi mai te poartă iar, în largul mării
Corabie cu soartă rea şi 'nverşunată?
Intoarce-te de grabă 'n port; — nu da uitării
Că nu mai ai la bord o singură lopată...

Nu'ţi vezi catargul îndoit şi frânt aproape?
N'auzi antenele cum scârţâie şi gem — şi cum
Mai cuteză-vei, fără frânghii, — tu — deacum
Să 'nfrunţi furtuna ce ridică munţi de ape?

Nu mai e Zeu să'l implorezi la noi dezastre
Şi pânzele-ţi atârnă zdrenţe sfâşiate; —
Deacum, — să renviezi trecutul nu se poate —
Şi 'n van ai fost tu brad semeţ, pe râpi sihastre...

De zugrăvelile ce ţi-au rămas din vremi, la pupă,
Nu mai găseşti pilot naiv să se încânte...
Cu luare-aminte fii; căci zările sunt crunte
Şi viforul adastă, ţăndări să te rupă...

Tu, — ce mi-ai stors adesea lacrimi: fără seamă
Şi-acum, — îngrijorat, — spre tine gându-mi cade; —
Te urmăresc îndepărtări cu ochii — şi mi-e teamă, —
Că nu vei şti să treci pe alături de Cyclade...

Iunie, 1914 **SLUGERUL MIHNEA**

—Ne-am întâlnit de multe ori la oraş....

Unul din ei se uită peste gard în curtea preotului, căutând par'că pe cine-va.

—Da nu-l văd de loc pe Sfinţia Sa! Că doar n'o fi dormind...

—Nu doarme—îl lămurii. De când a plecat!... Era noapte.

Ţăranii rămaseră câte-va momente, tăcuţi şi gânditori. Da cel cu condică, amintindu-şi par'că de un lucru, vorbi:

—Da, ştiu!.. Trebuia să plece... S'a dus la cumătru-su din Valea-Boului... Crede că o să-i facă el rost de bani... Bietu om... Ce necazuri a mai dat şi peste el...

—Are vre-o supărare?—întrebai. 'Mi părea tare abătut...

—Cum văd nu ştiţi?... Nu v'a spus, se vede... I-a venit greu... Vai de păcatele lui... Azi, chiar, are anchetă... Dacă nu scoate cele opt mii de lei, îl depune...

—Il depune!—mă înfiorai. Şi ce a făcut?

Purtătorul condicei, îmi răspunse fără înconjur:

—A cheltuit banii bisericii... banii adunaţi de pe la oameni. De asta, a rămas satul fără biserică... De cinci ani de când a pus temelia—că numai cu temelie ne-am ales—ne poartă cu vorba... Ba că maistrul e prost... ba că trebue adus material din altă parte... Oamenii au tot răbdat, da când au văzut că-şi bate joc de ei, au făcut plângere la parchet... Acu, i s'a înfundat şi popii...

—Las' Antoane.... Nu-l mai judeca acu... L'or osândi alţii—se amestecă ţăranul cel mai tânăr. Apoi, se uită la mine:

—Aşa i-a fost dat, domnule, să tragă... E drept, a cheltuit banii... da e om de treabă şi bun... Băiatul lui, domnule!.. De nu l'ar fi avut, nu 'i se întâmpla nenorocirea asta... Cu învăţătura şi cu boala lui, a cheltuit banii bisericii... Şi 'ncalte de se alegea ceva de el... L'ai văzut?

—L'am văzut!—răspunsei şi în urechi îmi ţiui par'că râsul prostesc al nebunului, în clipa când tat-su mi-a spus că din pricina antreprenorului, n'a putut ridica biserica.

Un huruit de roate, la spatele meu, mă vesti că trăsura era gata. Plecai cu inima strânsă, cu o mare părere de rău că n'am putut mulţumi preotului pentru găzduire.

Când am ajuns aproape de locul unde zăceau neisprăvite zidurile bisericei, am spus căruţaşului să lase caii la pas. Nu departe de bină, pe o pajişte verde, păşteau cu nesaţiu câte-va vite, pe când între ruine, răsuna un glas de preot care îşi face sfânta slujbă.

Intâi, nu mi-am dat seama ce putea să fie, dar m'am luminat îndată, amintindu-mi vorbele părintelui Săvastru:

„Toată ziua cântă... Cântece bisericeşti, cântă... Se crede preot... Acolo, între zidurile neisprăvite de cărămidă, se duce să cânte... I se pare că e în altar... La început, oamenii s'au minunat... acu, s'au deprins cu toţii“...

Dar căruţa a trecut, lăsând în urmă zidurile de cărămidă, peste care se revărsa, cu o melodie stranie, glasul fiului pierdut:

„Doamne milueşte... Doamne milueşte!..

Al. CAZABAN

□ □ □

PEDEAPSA SUPREMĂ

Intr'un cerc de prietini, se discuta asupra *«Fericirii»*. Unul din ei, mai simplu, dar după părerea generală mai «de bun simţ», câştigă aprobarea celor mai mulţi.

— «Pe mine mă preocupă puţin toate mofturile voastre teoretice şi cu pretenţii de 'naltă filosofie; eu ştiu una şi bună: sunt fericit că sunt sănătos şi-mi pot câştiga viaţa muncind, — căci ori ce-aţi spune, tot numai munca poate face pe om fericit».

...Şi 'n timp ce sănătatea-i înfloria în nuanţe roze pe figura plină şi rotundă, mulţumirea-i strălucia 'n ochi, pe când gesturile sale trădau sub haina stacojie, o musculatură de antică statue greacă. Aprobat de majoritate, părea el însuşi încântat de cele ce spusese.

De fapt, — nu ştia ce spune.

Căci «ocupaţiile» lui — înţeleg prin asta îndeletnicirile cu care-şi câştiga viaţa — nu erau, fie pentru organismul său fizic, fie pentru intelectul lui, nici măcar «sforţare», necum «muncă». Era numai o simplă şi salutară descărcare de firească energie, care departe de a-l osteni cât de puţin, nu făcea de cât să menţină 'n chip natural echilibrul puterilor sale, şi asta netăgăduit că prieşte ori-cui. De aceia omul nostru se îngrăşea trupeşte şi râdea sufleteşte mereu.

Eu însă, când aud pe oameni făcând apologia muncii şi când ştiu că munca presupune sforţare şi deci osteneli, şi deci istovire, n'am de loc încredinţarea că ceia ce este cu adevărat «muncă», poate face pe om fericit.

Ceia-ce e însă şi mai absurd, e că cei mulţi, turma de naivi, furnicarul celor mici şi slabi, cred în cuvântul amăgitor al celor puţini şi tari, care le spun că munca este idealul suprem al vieţii. Şi poate că m'aşi revolta înpotriva acestei supreme amăgiri, dacă n'aşi şti că ea este şi-o supremă mângâiere a celor ce într'adevăr nu pot face decât să muncească din greu ca să-şi câştige dreptul de-a trăi.

In miez însă, adevărul e altul şi rostul omenesc tinde către alte idealuri:

Ori-ce vietate, precum şi organismul mic care se chiamă «omul», tinde să absoarbă pentru el, din organismul mare care se chiamă lumea, cu minimul de sforţare, maximul de câştig.

E legea fireştei constituiri a existenţii noastre, pe care o nesocotesc şi-au nesocotit-o toate timpurile, dar care-şi arată veşnic tăria în tainele ascunse ale rostului general, făcând pururea fericiţi numai pe câţi-va, în dauna celor mai mulţi, cari trec prin lume copleşiţi de nenoroc şi de durere.

De aceia eu n'am putut pricepe nici odată paradoxul evangelic, care comandă omului ce munceşte cu adevărat, să-şi ridice fruntea, — după ce mai întâi îi spune că Dumnezeu nu l-a făcut ca să muncească, ci numai după ce-a păcătuit, l-a gonit din Paradis şi i-a dat munca drept pedeapsă supremă. Ori, pedepsele se îndură cu fruntea plecată şi nu cu fruntea 'n sus.

Nu, desigur, munca nu este o mândrie, — dar o umilinţă.

Mihai CODREANU

□ □ □

MIŞCAREA LITERARĂ IN STRĂINĂTATE

IN FRANŢA: Moartea Academicianului Henry Roujon.

Henry Roujon nu s'a ilustrat prin fecunditatea geniului său; dacă a ajuns în *Academie* şi a fost cunoscut de marele public, aceasta se datoreşte înainte de toate situaţiunei sale oficiale şi însemnările de revistă sau de gazetă, uşor accesibile tuturor.

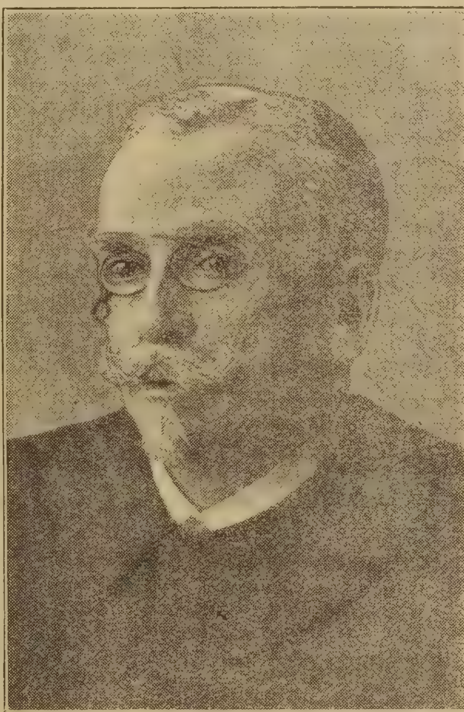

Henry Roujon

Activitatea sa literară fu redusă aproape la un singur roman, care încă nu e dintre cele mai cunoscute.

Activitatea sa publică şi-a început-o ca secretar al Ministrului Instrucţiunei publice Jules Ferry; în 1891 Léon Bourgeois îi încredinţă direcţiunea *Artelor Frumoase* din Ministerul Instrucţiunei, în care inteligenţa sa vie, afabilitatea sa mlădioasă, autoritatea sa puternică şi zâmbitoare îi asigurară un rol dintre cele mai strălucite şi-o reală influenţă în această subtilă şi complexă direcţiune.

Totuşi înclinarea pentru literatură îl făcu să nu părăsească nici odată cu totul activitatea de critic şi ziarist. Incă din 1880 el dirijă împreună cu Catulle Mendès o revistă literară înaintată: *La République des Lettres,* în care redacta nişte mici însemnări satirice: *Les Abeilles.*

Aceste „albine“ împungeau mai cu seamă pe cei bogaţi şi puternici, şi autorităţile constituite; *Institutul* Franţei avu adese prilej să simtă acele lor şi totuşi nu-i păstră nici o amintire răuvoitoare tânărului *Henry Laujol,* pseudonimul academicianului de mai târziu, Henry Roujon.

Spirit „frondeur“ Henry Roujon îşi continuă activitatea aceasta de critică uşoară dar tăioasă în *La Revue Bleue*, apoi trebui să tacă pentru câtva timp, de oarece funcţiunile sale administrative îl îndepărtau de polemica curentă şi ameninţau să-i îngreuie pana pentru viitor.

Romanul *Miremonde* dovedi însă că administratorul nu paralizase pe scriitor. „E cartea cea mai plăcută — scrie criticul francez Adolphe Brisson — romantică şi parnasiană, cizelată cu o eleganţă de maestru bijutier, ca o acarniţă de Benvenuto, plină de lovituri de spadă, de sărutări, de serenade, de visuri la lună, de foşnet de mătase, de zornet de pinteni şi de frâie aurite. E un *Conte d'Espagne et de l'Italie,* imaginat de Musset, scris de Gautier. Şi ironia voltairiană se alătură uneori lângă graţia nostalgică şi sentimentală care e caracteristică autorului. Al XVI-lea secol, rafinat, galant şi aspru al lui Henric al IV-lea şi Ronsard retrăeşte în paginele lui Henry Roujon“.

Eroul e un Don Juan îmbătrânit, sătul de amor, fără iluzii, un Don Juan care rezistă încă vremii, dar simbolizează, cu melancolie, trecerea atotdistrugătoare a vieţii către stângerea finală. Portretul acestui Don Juan îmbătrânit e vrednic de penelul lui Van Dyck:

„Vrâsta nu atinsese pe Don Juan de cât cu respect. Frumuseţea nu îndrăznea să părăsească acest corp, căruia îi datora cele mai scumpe victorii ale ei; cu blândeţea caldă încă a unui amurg, ea întârzia îngăduitoare. Timpul pusese pe fruntea mândră cununa de zăpadă, dar faţa cruţată de brăzdături, îşi păstra puritatea de linii; el avea încă, după şaizeci de ani, eleganţa-i trufaşă. Nimic nu se putea asemăna cu farmecul rece al ochilor lui verzui, stropiţi cu aur, după fulgerările cărora se putea înţelege câtă desnădejde şi câtă voluptate aruncaseră altădată în inimi. Nasul vulturesc, cu nările vibrante, arăta pe omul de pradă; dar gura felină, căreia zâmbetul îi cizelase contururile fine, arăta, ca o făgăduială ce linişteşte, veselia dinţilor strălucitori. Părul drept şi scurt, mustaţa mătăsoasă şi barba fină, ascuţită, lucitoare de o albeaţă argintie, dădeau o armonie de lucruri păstrate din vechime acestei figuri bărbăteşti, pe care o făcea şi mai palidă nemărginita tristeţă, a atâtor furtuni pe care le-a oglindit. Infăţişarea, ţinuta, glasul, gestul, toate deveniseră mai nobile şi mai blânde“.

Don Juan simbolizează trecerea implacabilă a vremii, şubredul temeiu al iubirii, veşnic gata să schimbe şi să uite până când îngenunchiarea sa din urmă îl imobilizează definitiv.

Această ideie tristă nu umbreşte însă întreg romanul lui Henry Roujon; el se înseninează cu descrierea vieţii care triumfă asupra oricărei dureri şi a iubirii care, ca un Phoenix, renaşte din propria sa cenuşă. Când cavalerul Pons des Linières, trădat de frumoasa Odrille, părăseşte castelul în care stătuse închis câteva săptămâni de ucigătoare disperare, şi păşeşte iarăş în mijlocul naturii senine şi calme, cu gândul sinuciderii, toată viaţa din juru-i îi zâmbeşte şi toate negrele-i gânduri dispar ca o ceaţă. „La cotitura fiecărei poteci se aştepta să vadă înălţându-i-se în cale stafia dezamăgirii: nimic nu se arăta. Valea îşi păstra veselia ei senină, abia tulburată de sgomotele muncii omeneşti. Nici într'o altă clipă Pons nu se simţise atât de sdravăn; un râuşor îi întinse în drum cristalu-i drept oglindă. El îşi aruncă privirea spre faţa apei şi nu putu să-şi oprească un strigăt de groază: se îngrăşa! Fără respect pentru sufletul chinuit pe care îl închidea, trupul se răsfăţa ca un animal la soare.“

Acest amestec de scepticism şi de veselie, — spune acelaş critic, A. Brisson — caracterizează felul de a scrie al lui Henry Roujon:

El e un reprezintant puternic al spiritului francez, prin preocupările sale morale şi prin ironia

amabilă cu care atinge asemenea chestiuni spinoase. Totuşi literatura nu a avut dela el altă operă de mai mare întindere ; restul activităţii sale literare — căci niciodată n'a părăsit literatura în chip deplin — s'a alcătuit din bucăţi scurte, scrise însă cu atâta originalitate, încât ele singure îi pot asigura un loc însemnat în actuala literatură franceză. Revenit cu totul la literatură din 1903, de când şi-a dat demisia dela direcţia Artelor frumoase, el nu mai cultivă genul polemic ; îl liniştise vrâsta şi contactul prea apropiat cu oamenii vremii sale ; cunoscuse „mărimile" acestea în adevăratele lor dimensiuni şi de aceia socotia, probabil, că nu mai trebuesc combătute ; scepticismul său, cules din experienţa vieţii politice şi literare, îl făcuse îngăduitor, în orice caz tolerant prin neatenţie, faţă de contemporani. De aceia el părăseşte prezentul şi se refugiază în trecut, în care, cu o rară putere de intenţie, reconstrueşte o întreagă lume moartă şi îi insuflă o viaţă artistică intensă.

Cititor neobosit al vechilor cărţi şi al vechilor documente, înzestrat cu o memorie pe cât de precisă pe atât de vastă, capabil să imagineze limpede viaţa searbăd păstrată în urmele lucrurilor moarte, Henry Roujon evocă chipuri, fapte şi lucruri din vechia Franţă cu o vervă şi un colorit de cronicar contimporan. Notele sale *En Marge* din *Le Temps* sunt datate par'că din vremea lui Ludovic al XV-lea, al cărui supus indiscret, Henry Ronjon, înseamnă zi cu zi faptele mari din viaţa oamenilor mărunţi şi le povesteşte apoi cu o vervă şi o bogăţie de amănunte într'adevăr uimitoare. Ceia ce a voit mai cu seamă să redea cronicarul e viaţa necunoscuţilor, a eroilor uitaţi, a geniilor ignorate, peste care praful istoriei s'a aşezat în straturi groase şi pentru care am fi rămas pentru totdeauna nepăsători, dacă el nu i-ar fi desvelit cu o mână delicată şi pioasă din pulberea anilor ca să ne dea portretele lor atât de vii. El îi priveşte deaproape pe eroii săi şi-i cunoaşte bine ; trăieşte în intimitatea lor şi caută să le smulgă gândurile cele mai tainice, cele care determină o vieaţă omenească, şi, de cele mai multe ori, cu o simpatică înţelegere psihologică, el le pătrunde mai clar decât contimporanii şi chiar decât obscurii eroi. *En Marge* sunt producţii de un gen atât de personal în cât putem spune că genul dispare odată cu întemeietorul său.

Deşi abia la vârsta care e socotită în Franţa ca maturitate deplină a talentului literar — Henry Roujon avea 61 de ani — totuşi autorul lui *Miremonde* era obosit ; o boală de inimă, de atacul căreia numai o minune îl scăpase acum trei ani, îi făcea existenţa măsurată cu o rară scumpete de clipe ; acum însă minunea nu s'a mai putut reproduce.

Henry Roujon lasă în urmă-i regrete adânci pentru ireparabila pierdere a literelor franceze şi, după cum spun toţi prietenii săi, pentru omul cu însuşiri de inimă inegalabile.

Const PAUL

EMINESCU ŞI SCHOPENHAUER

Intre Eminescu şi Schopenhauer există înrudiri de cugetare ; acest lucru a fost spus şi repetat de multe ori în cât e îndeobşte admis. D-l Maiorescu scrie despre Eminescu : „Cunoscător al filosofiei, în special al lui Platon, Kant şi *Schopenhauer*, şi nu mai puţin al credinţelor religioase, mai ales al celei creştine şi Buddhaiste, admirator al Vedelor...", fără însă să arate mai în amănunt apropierea între cei doi pesimişti.

D-sa acordă însă acestor cunoştinţe ale lui Eminescu numai o însemnătate de material „de unde să-şi formeze înalta abstracţiune, care în poeziile lui ne deschide atât de des orizontul fără margini al gândirii omeneşti" (*Critice*, II, p. 305).

D-l Gherea nu acordă influenţii lui Schopenhauer însemnătatea de cauză fundamentală a pesimismului lui Eminescu, cum socotesc unii. „De ce filosofia din Schopenhauer a înrâurit atât de mult asupra lui Eminescu? — Se întreabă d-sa. Pe când Eminescu învăţa în Germania marele filosof pesimist murise, în schimb trăia şi tuna dela tribună alt învăţat, alt filosof, care a făcut mult sgomot în Germania prin propaganda sa optimistă. prin violenţa-i nemai pomenită în potriva pesimismului lui Schopenhauer şi Hartmann. Vorbim de E. Dühring. Cum dar mortul Schopenhauer a avut mai mare înrâurire asupra lui Eminescu de cât viul Dühring, despre care, fie zis în treacăt, Eminescu vorbia cu mult regret ?". (*Studii critice*, I. p. 120). Se cunoaşte părerea d-lui Gherea, după care pesimismul lui Eminescu ar fi datorit numai mediului social european şi în special românesc de care poetul şi-a sfărâmat avântul idealismului său nativ.

D-l Adamescu (în *Istoria lit. române* p. 450) scrie : „Ca student adâncea pe Confucius şi pe Platon, pe Spinoza şi pe Fichte. Din Kant a tradus ceva" şi nu pomeneşte nimic despre Schopenhauer ; nu prelungesc aceste citaţii, căci sunt suficiente ca să arăt că chestiunea raporturilor între cugetarea lui Eminescu şi a filosofului german e atinsă pretutindeni într'un chip vag. Şi totuşi e desigur una dintre cele mai însemnate probleme ce se pot pune relativ la originalitatea şi desvoltarea evolutivă a personalităţii lui Eminescu.

In ceeace urmează vom încerca să schiţăm legătura ce se poate stabili între cugetările ambilor pesimişti.

*

Când a cunoscut Eminescu pe Schopenhauer ? După toţi biografii săi această cunoştinţă a făcut-o poetul ca student în ţările de limbă germană, la Viena, Jena sau Berlin. Lucrul nu ne este însă precizat. In orice caz răstimpul dela 1869 la 1874 este timpul de glorie şi de mare răsunet a pesimismului Schopenhaurian ; deşi *Die Welt als Wille und Vorstellung* apăruse la 1818 în prima sa ediţie, întâia jumătate a secolului trecut a ignorat cu totul filosofia lui Schopenhauer ; oficialitatea şi şcolile l'au ţinut sub tăcere pentrucă era un neîmpăcat duşman al hegelianismului, iar publicul cel mare nu l'a cunoscut pentru că nu-l revela nimeni. Abia după douăzeci şi şase de ani îndrăzneşte Schopenhauer să scoată a doua ediţie a lucrării sale fundamentale, dar şi aceasta rămâne în umbră, până când la 1859 Schopenhauer e relevat publicului german de o revistă engleză, *Edinburg Review*, ca un mare filosof. In acest an, care precede anul morţii sale, el scoate a treia ediţie a *Lumei ca voinţă şi reprezentare*, în fruntea căreia are mulţumirea de a scrie : „Iată-mă în sfârşit ajuns la capăt şi am mulţumirea de a vedea că în clipele când viaţa mi se sfârşeşte acţiunea mea *începe ;* şi am speranţa că, după o lege foarte veche, această acţiune va fi cu atât mai durabilă, cu cât va fi fost mai târzie".

Abia *atunci* acţiunea lui Schopenhauer începe. Elevul şi prietenul său Frauenstaedt şi elevul său Ed. v. Hartmann, autorul *Filosofiei Inconştientului,* îi duc mai departe concepţiile pesimiste, care, cuceresc şi publicul francez prin traducerea unor fragmente de către Th. Ribot şi ajung atât de influente încât E. Caro în Franţa, James Sully în Anglia, H. Dühring în Germania, sunt nevoiţi să înceapă lupta energică împotriva acestui deprimant curent.

Nu e de mirare deci că tânărul Eminescu, căzând în mijlocul unei atât de strălucite eflorescenţe schopenhaueriene, să fi suferit şi el puternica influenţă a filosofiei pesimiste şi nu e de mirare, cum crede d-l Gherea, că „mortul" Schopenhauer a avut o mai puternică influenţă decât „viul" Dühring. La 1870 influenţa lui Schopenhauer era în Germania mai puternică decât orice altă influenţă filosofică sau literară.

Faptul influenţii lui Schopenhauer fiind stabilit, rămâne să vedem în ce anumite aspecte ale operii lui Eminescu s'a manifestat această influenţă.

Observaţia exactă a d-lui Gherea asupra dualismului din poezia lui Eminescu ne impune o distincţie dela început. Eminescu nu e pesimist decât când *reflectează* asupra vieţii sale şi vieţii universului întreg ; când se lasă luat de vârtejul vieţii şi trăeşte, într'un avânt orb, din viaţa tuturora, când iubeşte, când luptă, când sufere, el păstrează în adâncul sufletului său o dragoste nemărginită de viaţă şi o încredere neşovăită în existenţa unui ideal : oricât de îndurerat, el nu e cu totul desnădăjduit, cu totul lipsit de-o rază de lumină.

Din trecutul legendei sau din visul viitorului (Satira III şi IV, poeziile erotice), poetul are posibilitatea de a-şi închiega credinţa în preţul vieţii, credinţa pe care o poate inspira şi cititorilor săi. Aci Schopenhauer nu l'a înrâurit, încât opera sa se înfăţişează cu totul de sine stătătoare.

Dintre cele două suflete cari se luptau în pieptul lui Eminescu, *cugetătorul* singur e dator cu câteva din gândurile sale filosofului german ; acestea însă sunt atât de bine ferecate în armătura propriei sale cugetări, încât nu pot fi deslipite din ea decât smulgându-le cu oarecare sforţare.

Concepţia unei unităţi fundamentale a vieţii, oricum ar fi manifestările sale vizibile revine adese în versurile, filosofice ale lui Eminescu. Citez câteva :

Unul e în toţi tot astfel precum una e în toate...

sau :

In veci aceleaşi doruri, mascate cu-altă haină
Şi 'n toată omenirea în veci acelaş om ;
In multe forme apare a vieţii crudă taină,
Pe toţi ea îi înşeală, la nimeni se destăină.
Dorinţi nemărginite planând într'un atom.

Se recunoaşte uşor în această concepţie doctrina lui Schopenhauer, asupra unităţii esenţiale a tot ce există, unitate care nouă ni se pare multiplă pentrucă intelectul nostru prin formele sale apriorice de timp şi spaţiu introduce diversitatea şi individualitatea acolo unde nu există decât o singură forţă de o singură natură; spiritul nostru e ca un văl al Maiei, care dă iluzia unei existenţi schimbătoare şi multiple în lumea în care nu e decât *Unul* invariabil şi etern (*Die Welt als Wille und Vorstellung*, cartea II, în special § 23).

Ce e această Unitate fundamentală? Eminescu răspunde:

Al lumii întreg sâmbur dorinţa-i şi mărirea,
In inima ori cărui i-ascuns şi trăitor,
Zvârlire hazardată, cum pomu 'n înflorire
In ori ce floare încearcă întreagă a sa fire,
Ci 'n calea de-a da roade cele mai multe mor.

Această unitate esenţială, „al lumii întreg sâmbur" e dorinţa, „zvârlirea hazardată" pentru realizarea în viaţă a unui prototip precum fiecare floare încearcă şi ea să realizeze prototipul dela care a pornit şi spre care tinde (teoria *Ideilor* din Platon interpretată de Schopenhauer într'un chip original, în cartea IV din op. cit.).

Această dorinţă este eternă, de când „colonii de lumi pierdute".

...In roiuri luminoase isvorând din infinit
Sunt atrase în viaţă de un dor nemărginit...

şi universală, căci

Se petrifică unul în sclav, altu 'Impărat,
Acoperind cu noime sărmana lui viaţă,
Şi-arătând la soare a mizeriei lui faţă —
Faţa, căci înţelesul e acelaş la toţi dat...

Această dorinţă eternă şi universală nu e decât ceiace Schopenhauer numeşte „voinţa", „lucrul în sine" al lui Kant, realitatea numenală care susţine toate aparenţele fenomenale. Aici asemănarea de concepţii între Schopenhauer şi Eminescu e evidentă, cu toate că poetul român învăluia cugetarea fundamentală a lui Schopenhauer într'un vestmânt poetic original, ceiace îndepărtează fireşte versurile româneşti de textul original german.

Deci viaţa e dorinţă în veci neîmplinită; dorinţa e durere, astfel încât viaţa e durere; aceasta e cea mai schematică prezintare a bazei teoretice a pesimismului filosofic eminescian; argumentaţia este identică cu a filosofului german.

Rămâne amorul, care să mai lumineze acest mohorât pustiu al existenţii, amorul în care Eminescu chiar când l'a cântat ca pe

Un lung prilej pentru durere

l'a socotit încă drept singura fericire omenească. Atunci însă când îl priveşte nu ca un îndrăgostit îmbătat de visuri şi basme, ci ca un filosof critic şi satiric, îl vede cu totul într'altă lumină. E doar:

...un instinct atît de van
Ce le-abate şi la păsări de vre-o două ori pe an.

şi o iluzie din care trebue să fim treziţi:

Nu trăiţi voi, ci **un altul** *vă inspiră,* **el** *trăeşte,*
El *cu gura voastră râde,* **el** *se 'ncântă,* **el** *şopteşte,*
Căci a voastre vieţi cu toate sunt ca undele ce [curg,
Veşnic este numai râul; râul este Demiurg.

Femeile o înţeleg şi mai puţin:

Ea nici poate să 'nţeleagă că **nu tu** *o vreai, [că 'n tine*
E un demon ce 'nsetează după dulcile-i lumine...
Ea nu ştie c'acel demon vrea să aibă de model
Marmura-i cu ochii negri şi cu glas de porumbel

Acel „demon" vecinic însetat, nu e decât „geniul speciei" al lui Schopenhauer, geniul care jertfeşte pentru conservarea speciei sărmanele noastre vieţi individuale şi, dacă ne dă pentru o clipă iluzia fericirii, e numai până când individul, animat de voinţa speciei, îşi dă în urmă seama că a fost târât către un scop strein, care nu e al său. Şi aici e evidentă asemănarea între cele două concepţii; e comun încă şi dispreţul pentru femeie, deoarece ea e instrumentul inconştient al acestei iluzionări (în cap. *Metafizica amorului*, în suplimentul la cartea IV). *Dalila* întreagă e o glossă pe motivul aforismelor lui Schopenhauer.

Morala lui Schopenhauer, care a contopit căutarea Nirvanei budiste cu mila creştină, nu se reflectă în Eminescu de cât prin cel dintâi element:

Să simt că de suflarea-ţi suflarea mea se curmă
Şi 'n stângerea eternă dispar fără de urmă...

In aplicaţia morală însă Eminescu se îndepărtează mult de cugetătorul german; sceptic şi internaţionalist în unele poezii, mai mult răzleţe (Impărat şi Proletar *Glossa, Sonet: Ori câte stele...*), Eminescu e mai presus de toate un iubitor pasionat al poporului şi patriei sale, pe când Schopenhauer considera aceste sentimente ca nişte manifestaţii inferioare ale celorce, neavând prin ei înşişi nici o calitate personală, vor să-şi valoreze persoana prin contopirea în turmă şi îşi atribue calităţile neamului întreg.

Aceasta e schiţarea foarte sumară a contactelor spirituale între filosoful pesimist german şi poetul pesimist român; în amănunt se poate lesne vedea că influenţa lui Schopenhauer s'a întins şi asupra altor poezii şi altor concepţii de cât cele citate.

In genere însă putem spune că ea s'a mărginit la furnizarea elementelor filosofice, teoretice, ale pesimismului lui Eminescu, dar că acestea le-a elaborat într'un chip personal, le-a altoit cu isbândă pe sensibilitatea sa foarte delicată şi le-a făcut astfel să devină parte integrantă din concepţia *sa* filosofică pesimistă.

Personalitatea lui Eminescu nu a fost creiată dar a fost îmbogăţită prin acest împrumut.

C. SP. HASNAŞ

D-l V. G. MORŢUN ŞI EMINESCU

— Ministrul de interne îşi povesteşte amintirile despre marele poet —

Unul dintre contimporanii noştri cari au cunoscut de-aproape pe Eminescu şi cari s'au interesat cu discretă prietenie, în cei din urmă ani ai vieţii, de soarta lui, este d-l V. G. Morţun. Mai mult, actualul ministru de interne, care totdeauna a fost un mare pasionat de artă şi literatură, a şi publicat, în calitate de editor, la 1890, un volum de „Proză şi versuri" de Eminescu. Prin aceasta numele său s'a legat în mod public de al marelui poet. De-aceea, cu toată violenţa luptelor politice cari se dau azi în jurul său, am căutat să străbat până la amabilul „bandit de la interne" ca să-l rog să scrie pentru *Flacăra* câte-va amintiri despre genialul său prieten.

M'a primit după un prefect de poliţie, care-i dăduse lămuriri asupra unui scandal de stradă, şi înaintea unui prefect de judeţ, care nu mai putea de nerăbdare să se plângă probabil că primarul lui îşi dă coate cu conservatorii. L'am găsit în odaia sa de lucru din strada Scaune, transformată într'o adevărată galerie artistică, între cărţi şi tablouri. Cum m'a văzut, a exclamat:

— In sfârşit, ai pus mâna pe mine!

In loc de salutare, i-am răspuns:

— Când o să aflaţi de ce-am venit, Excelenţă, o să mă daţi pe uşă afară...

— N'o să fie nevoe! — mi-a răspuns dânsul, glumind bine-voitor. Este fereastra deschisă.

Şi cu un gest de leneşă eleganţă, îmi schiţă drumul mai scurt pe care-aşi putea să-l apuc.

Am râs cu poftă de-această glumă. Apoi i-am spus:

— Am venit să vă plictisesc cu puţină literatură. Se 'mplinesc 25 de ani de la moartea lui Eminescu...

— Ce spui?! — exclamă surprins de-această veste neaşteptată, care-l scutura par'că de grijile mărunte ale zilei şi-i deştepta timpuri de mult apuse. Şi o melancolie uşoară i se lăsă de-odată, ca o perdea străvezie, pe ochii înainte strălucitori de veselie şi pe faţa plictisită. Eu vorbiam, — dar aveam impresia că nimeni nu m'ascultă. Par'că rămăsesem de-odată singur:

— Cu prilejul ăsta am hotărît să închinăm un număr al *Flacării* lui Eminescu. Şi vă rugăm şi pe d-voastră care l'aţi cunoscut, care i-aţi editat chiar un volum, să ne daţi ceva despre marele poet...

Am crezut că propunerea mea o să-l facă să râdă. Fiind-că, mărturisesc, era o îndrăzneală mare să-i cer unui ministru de interne ca, între două manifestaţiuni politice scandaloase, să scrie amintiri despre Eminescu... Totuş d-l Morţun n'a râs... Lin de tot s'a smuls gândurilor...

— Da, l'am cunoscut bine pe Eminescu. I-am fost prieten, după ce mai întâi mi-a fost profesor...

— In clasele primare?

— Nu. In clasa patra gimnazială, la

Iaşi. Am amintiri frumoase despre el. O-dată am să le scriu. Dar acum nu pot. Sunt prea ocupat şi timpul care mi-l dai e prea scurt.

— Vă mai aduceţi aminte ceva de pe vremea când i-aţi fost şcolar?

— Cum nu! Din pricina lui a trebuit să părăsesc liceul din Iaşi. Adică, am fost dat afară, ce mai una-alta.

— De ce?

— Din pricina unei greve.

Şi de-odată, în mintea mea tabloul se schimbă în mod fulgerător. In locul ministrului matur, îmi apăru, într'o scurtă viziune, o figură în miniatură, fără barbă şi mustăţi, cu pantaloni scurţi, care purta biruitor, printre băncile stricate ale unei şcoli, drapelul roşu. D-l Morţun zâmbi, poate de bucuria amintirii; eu am bănuit însă că zâmbetul său trăda c'a înţeles gândul meu din clipa aceea.

Apoi ministrul urmă:

— Un coleg al nostru dintr'o clasă superioară, d-l V. Dimitriu, care e acum profesor la Universitatea din Iaşi, fusese pedepsit grav de Eminescu pentru o copilărie. Atunci noi ne-am unit cu toţii să părăsim clasa când poetul va intra să-şi facă lecţia. Minutul acela n'am să-l uit nici odată. Cum şi-a făcut apariţia, şcolarii s'au ridicat în picioare şi unul câte unul au început să iasă. Eminescu se uita nedumerit, cu ochii mari, blânzi. Am rămas cel din urmă şi m'am pătruns adânc de privirile acelea blajine, îndurerate, nedumerite. Când nu mai era nimeni afară de mine în clasă, Eminescu şi-a luat pălăria şi catalogul, cu un gest de liniştită disperare şi a plecat. Atunci eu m'am repezit la fereastră şi le-am făcut semn camarazilor din cealaltă clasă, adunaţi în curte, să plece fiindcă totul s'a isprăvit. Ca pedeapsă, conferinţa profesorilor a dat afară pe zece şcolari din clasa mea. Printre aceia am fost şi eu. In urmă, am plecat în streinătate.

— Dar mai târziu aţi reînoit cunoştinţa cu el?

— Da; am fost în strânse legături împreună.

Am multe scrisori dela dânsul, pe cari odată am să le caut.

— I-aţi şi editat un volum...

— Da... Volumul a apărut în 1890. Dar a fost pus la cale încă de pe vremea când el trăia. Eminescu o ducea foarte greu în anii din urmă ai vieţii. In scrisoarea pe cari am publicat-o în fruntea volumului editat de mine, trimeasă mie din Botoşani, la 10 Noembrie 1887, îmi spunea: **«Dacă vă este cu putinţă de a-mi veni în ajutor, vă rog a o face cât de curând, căci cea mai neagră mizerie mă ameninţă».**

«Unul din mijloacele cele mai delicate prin care am crezut că se putea să-i venim în ajutor a fost să-i editez un volum ale cărui venituri să le încaseze. De-aceea, volumul editat de mine a fost mai mult un pretext decât o operă de adunare scrupuloasă şi sistematică a tutulor lucrărilor sale».

Şi d. Morţun scoase din rafturile încărcate de cărţi volumul a cărui copertă o reproducem aci: Volumul cuprinde şi versuri şi proză. Şi este însemnat mai ales prin faptul că adună poeziile din tinereţe ale lui Eminescu, publicate în *Familia*, care apărea în Oradea-Mare.

M. EMINESCU

Proză şi Versuri

EDITOR, V. G. MORŢUN

IAŞI 1890

Intoarcerea aceasta spre un trecut scump de tinereţe şi exaltare artistică, smulse cu desăvârşire pe Excelenţa sa din mijlocul frământărilor de azi. Şi doritor par'că să se adâncească tot mai mult în acel trecut menit în veci să nu mai revie decât pentru aceia cari au puterea să se întoarcă spre el, d. Morţun mai trase o carte din rafturile bibliotecei sale. Şi răsfoindu-o melancolic, spuse, vorbindu-şi par'că mai mult sie-şi:

— Asta este ediţia *princeps*, tipărită de Maiorescu...

M'am aplecat peste paginile pe cari ministrul le răsfoia cu atâta evlavie: toate aproape erau corectate cu creionul şi purtau pe ici pe colea strofe adăogite.

— Cât am muncit ca să restabilesc textul adevărat al poeziilor! — mă lămuri d-l Morţun. Am fost stăpânit odinioară de dorinţa de a scoate o ediţie curăţată de toate schimbările întâiului editor, potrivit cu textul primitiv din *Convorbiri Literare*...

Şi-mi citi câte-va versuri cari sună mult mai puternic în originalul lui Eminescu de cât în versiunea d-lui Maiorescu.

— Luptele sociale şi politice m'au îndepărtat tot mai mult de aceste preocupări literare, şi treaba a rămas neisprăvită.

Când rosti aceste vorbe, într'o pagină găsi o petală presată din timpul idealului de artă şi literatură. Un zâmbet ironic îi înfioră buza.

— Cine ştie cine-o fi pus-o aici...

— Lucruri de demult, caşi însemnările cari 'ntovărăşesc această petală uscată,— îngânai mişcat.

Şi «suvenirul» se prăfui între degetele d-lui Morţun. Inserase de tot. Un ţârâit de sonerie ne face par'că să tresărim.

— Excelenţă, vă pofteşte la telefon d-l şef al siguranţii.

AL. ŞERBAN

□ □ □

PAGINI UITATE

EMINESCU BOLNAV [1)]

Acum trei ani—era tot aşa prin Martie — m'am dus într'o zi să văd pe Eminescu la ospiciul din strada Plantelor, unde era de curând internat.

M'a cunoscut şi i-a părut bine când m'a văzut. Imbrăcat într'un palton lung şi târând în picioare nişte galoşi mari de gumilastică, se primbla prin odae, cu mâinile la spate. M'a întrebat de prieteni, căinându-i şi vorbind de ei cu milă, ca de nişte oameni pierduţi, sau foarte nenorociţi. Arăta pentru unele lucruri de nimic un interes şi o mirare exagerată. Privirea 'i era dusă, obrajii palizi şi căzuţi, glasul tărăgănat şi somnoros. Avea mai mult aerul unui om ostenit din cale-afară. Imi spuse cu un ton important despre un plan al lui de reorganizare socială, la care se gândeşte de mult,—o lucrare colosală, care îl munceşte şi'i dă nopţi de insomnie şi dureri de cap ucigaşe.—Adusei vorba de poezii. Atunci, cu o bucurie de creator copilăreşte arătată, scoase din buzunarul paltonului un petec de hârtie şi aşezându-se pe scaun începu să citească... un şir lung de strofe, de o sonoritate şi de un efect ritmic fermecător. Rostirea lor îl încălzia, şi ochii şi glasul i se înviorau. Pe acel petec de hârtie nu erau scrise decât două vorbe: *gloriosul voivod*. El improviza. Am ascultat uimit peste două-zeci de strofe sonore, dar lipsite de sens şi de legătură; fiecare vers părea rupt dintr'o poezie frumoasă. Mi-aduc aminte că două vorbe: *foc şi aur* reveniau mereu, mai în fiecare strofă. N'am putut reţinea decât aceste patru versuri de pe la mijloc, cari au un început de înţeles mistic:

„Atâta foc, atâta aur,
Ş'atâtea lucruri sfinte
Peste 'ntunericul vieţei
Ai revărsat părinte“...

Dar în toată acea armonie de sunete se vedea perfect technica maestrului, limba lui aleasă şi muzicală, care se supunea şi se mlădia mecaniceşte sub ultimele tremurări ale acelui suflet întunecat. Era o neobicinuită frumuseţă de sunete în acea împărechere bizară de cuvinte, din care sburase pentru totdeauna ordinea şi suflarea unui înţeles. Atunci am înţeles adânc sensul înfiorător al cuvintelor lui de-odinioară:

„Unde-s şirurile clare din viaţă-mi să [le spun?
Ah, organele 's sfărmate şi maestrul e [nebun!—“

Şi când, ostenit de acest joc curios de versuri sonore şi pustii, îşi lăsă tăcut privirea 'n pământ, figura lui im-

1) Din „Curentul Eminescu şi o poezie nouă“. Tip. „Lupta“ 1892.

brăcă iarăşi acea expresie de tristeţă vagă—umbra acelui apus dureros al conştiinţii, care'i dedea în momentul acela înfăţişarea unui zeu învins, părăsit de puteri şi umilit. Eu mă uitam la el, mi se rupea inima de milă, şi nu ştiam ce să'i spun. După câte-va minute de tăcere îşi împreună mâinile şi, ridicându-şi aiurit ochii în sus, oftă din adânc şi repetă rar, c'un glas nespus de sfâşietor: „Of, Doamne, Doamne!..." Era în acest suspin al lui şi în aceste cuvinte sinteza întregei lui vieţi, şi poate, c'o ultimă fulgerare de conştiinţă, a străbătut în clipa aceea lanţul tuturor suferinţelor lui, din copilărie şi până în ceasul în care se afla. M'a podidit plânsul ş'am plecat. De-atunci nu l'am mai putut vedea...

Dar vorbele acelor strofe, particulara tăetură a acelor versuri moarte, mi-au rămas în cap, şi de câte ori citesc câte-o poezie fără înţeles a vre-unui tânăr, prea mult influenţat de limba şi formele maestrului, mă 'ntreb dacă nu cumva autorul acelui svon de silabe n'a stenografiat vre-una din acele capriţioase improvizaţii ale poetului...

A. VLAHUŢA

□ □ □

CĂRŢI NOUI

M. Eminescu de *G. Galaction*. In colecţia „Românii celebrit", ed. *Flacăra*, 1914.

Romanul trist al vieţii lui Eminescu e pentru întâia oară povestit într'o scriere populară; d-l *G. Galaction*, care ştie să povestească cu căldură şi sinceritate, şi-a luat sarcina de a aduna în câteva pagini datele biografice cunoscute din viaţa poetului, punând astfel la îndemâna tuturora un însemnat mijloc pentru înţelegerea operei.

Desigur că lucrul cel mai însemnat din viaţa poetului este acea extraordinară mişcare sufletească intimă care s'a exteriorizat în versurile sale; restul vieţii de toată ziua, considerat fără raportul său firesc cu opera, e banal şi neînsemnat şi de aceia cercetarea cu orice preţ a acestei vieţi pare într'adevăr o curiozitate de menajeră indiscretă.

Oarecare exagerări de preciziune şi de detalii ale savanţilor „istorişti" intră deadreptul în categoria acestor inutile indiscreţiuni. In afară de acestea însă, viaţa unui autor subiectiv este cel dintâi element necesar pentru înţelegerea operii sale; mai interesantă decât simpla biografie e desigur istoria ideilor şi dispoziţiunilor de spirit ale unui poet de concepţii profunde; aceasta ne-ar explica opera vie în evoluţia sa intimă şi ne-ar reda personalitatea creatorului în însăşi fazele formaţiunei sale; ar fi, de pildă, mult mai preţioasă cunoaşterea contactului lui Eminescu cu poezia şi filozofia germană sau cea budistă, de cât expunerea vieţii lui de lucru într'o trupă de teatru sau în alta, problemă cu care îşi irosesc acuitatea cercetărilor biografii de până acum. O urmărire ordonată a legăturii strânse dintre operă şi întreaga viaţă intelectuală a poetului nu s'a făcut încă, aşa de pildă, cum a făcut Ed. Scherer pentru Goethe, sau cum a făcut Renan despre ei însuşi în *Amintiri din copilărie şi din tinereţe*.

După o asemenea istorie a ideilor ar veni în chip firesc critica operii întregi a poetului, care, dela studiul d-lui Gherea, n'a mai fost supusă decât la cercetări unilaterale şi răzleţe.

D-l Galaction a rămas la cel dintâi stadiu al cercetărilor; d-sa a căutat, în viaţa aşa după cum au povestit-o alţii sau a mărturisit-o arareori Eminescu însuşi, să desvăluie sufletul poetului şi să fixeze câteva dintre trăsăturile sale caracteristice. De aceia a şi insistat atât de mult asupra vrâstei în care Eminescu se formează şi se descopere pe sine (1850—1874), căreia i-a închinat vre-o 80 pagini, şi a trecut mult mai repede asupra maturităţii poetului (în 30 de pagini); dacă ar fi vorba de o biografie mai mult istorică decât psihologică, desigur că acest raport s'ar părea anormal. D-l Galaction n'a făcut studii directe asupra isvoarelor, ci a cules, selecţionând, din cele relatate de alţii; d-sa a făcut însă o diviziune nouă a subiectului şi mai cu seamă a insuflat o viaţă nouă, evocatoare, unor momente din reconstruirea vieţii nefericitului poet.

G. Galaction

Iată-l pe Eminescu mic copil (1850—1858) în casa părintească din Ipoteşti, lângă Botoşani.

„Până să-i vină şi lui rândul la învăţătură, Mihai cutreera poenile şi codrul, privind, ascultând şi adunând în sufletu-i lumina soarelui şi umbra codrilor cum nu mai adunase nimeni, pân' la el, în valea Ipoteştilor. Era un copil straniu. Nu se potrivea cu nici unul dintre fraţii lui şi umbla razna de ei. Nu se juca nici cu ceilalţi copii de vârsta lui, micii ţărani din sat. In timpul cald al anului, Mihai pierea cu totul de-acasă. Zile întregi nu-i mai dădeai de urmă. Satul Ipoteştii vine îngropat între păduri şi pe subt tăria verde te pierzi în toate părţile. Eminescu se înfunda în pădure şi uita de casă şi de masă. Puterea şi farmecul cu care se repercutau în inimă-i frumuseţile firei ne-au rămas nemuritoare în poeziile lui".

Cu oamenii era sfios şi închis la vorbă; avea de pe atunci doar un singur prieten bun: cărţile vechi, cu litere cirilice, în care învăţase dela tatăl său să cunoască şi să iubească neamul românesc. Intipărirea lor a crescut cotropitoare cu vremea în sufletul cântăreţului vitejiei de care „se învredniciră cronicarii şi rapsozii"...

Intre 1858 şi 1863 Eminescu e dat la şcoală la Cernăuţi, unde face două clase de şcoală primară şi două de liceu, lăsând pe cea din urmă neisprăvită. Era neîntrecut la Limba Română (elev al lui Aron Pumnul, şi la Istorie, dar nu mergea de loc la Latină şi la Matematici. Firea lui extraordinară începea să se impună:

„Când teii din Volksgarten erau cu toţii în floare, când spre Manastirska spre Clacucica, spre Caliceanca, pogorau costişti pline de flori şi de stufişuri, subt cerul fără nouri, când dumbrava din Horecea era atât de adâncă şi Prutul lângă ea; trebuia să fii din altă plămădeală ca să poţi să stai încovoiat şi palid asupra matematicei raţionate! Şi afară de aceasta, acest suflet în care stăteau încă adormite simţirea, armonia şi colorile, dovedite mai târziu, putea oare să rămână pur receptiv — pâlnie docilă în mâna dascălilor — fără nici un freamăt intim, fără tulburări lăuntrice prevestitoare? E uşor să fii şcolar excelent când ai venit pe lume normal şi mediocru, când n'ai adus cu tine un suflet vrăjit de cântări vagi, aiurit de armonii neînţelese, ca labirintul acelor cochilii marine, în care marea îşi supravieţuieşte".

De aceia şi urmează în viaţa poetului care se desvăluie un întreg şir de ani de hoinărie, nu tocmai bine cunoscuţi (1863—1869); pleacă din clasa II, neisprăvită, a Gimnaziului din Cernăuţi şi încearcă să sfârşească gimnaziul aiure (unde?); revine la Cernăuţi să aziste la reprezentaţiile trupei de teatru a Ştefaniei Tardini, pentruca să dispară apoi iarăşi fără de urmă; în 1866 apărură cele dintâi versuri ale sale în No. 6 al *„Familiei"* din Oradia Mare, semnate cu numele schimbat de către Iosif Vulcan Eminescu din Eminovici; prin 1867 se afla la Blaj; prin 1868 e descoperit de Iancu Caragiale la Giurgiu şi luat sufleur în trupa sa ambulantă; apoi intră, în aceiaş demnitate, în trupa lui Mihail Pascali, unde o tânără, frumoasă şi nesimţitoare copilă, Eufrosina Popescu, îi inspiră pentru întâia oară durerile iubirii — şi hoinăreşte astfel până când tatăl său îl întâlneşte în Botoşani, uzează de drepturile paterne, îl mântuie din trupa de actori şi, în toamna anului 1869, îl înscrie la Universitatea din Viena. Aci viaţa de boem continuă, dar sunt multe mărturii în privinţa ei în cât se poate spune că această viaţă e pe deplin cunoscută. Eminescu începu să colaboreze la „Convorbiri literare" *(Venere şi Madonă*, apare în Nr. dela 15 Aprilie 1870 al Revistei) şi rămase colaborator credincios al publicaţiei ieşene. Schimbă universitatea din Viena cu cea din Iena şi apoi cu cea din Berlin, urmând mai mult cursuri de filosofie; dar el nu fu nici odată un studios sistematic.

„Ocupaţia cea mai înaltă a lui Eminescu, zeiţa reveriilor şi a orelor lui de muncă, era poezia. Eminescu se îngropa în frumuseţea visurilor urmărite pe hârtie şi uita de lume şi de el însuşi. Tot ce-i trebuia erau: o cameră în care să fie numai el, nouri de fum de tutun şi nenumărate cafele negre. In Viena locuia într'un rând în Dianagasse No. 8, într'o cameră cu colegii săi Samoil Isopescu şi Iancu Cocinschi. Când aceşti tovarăşi se înapoiau seara acasă, odaia lor era un infern înăbuşitor. Eminescu deabia se mai vedea de sub lumina lămpei palid şi dus pe ceia lume. Bieţii băeţi alergau întâi la ferestre şi le deschideau. Aşa a dus-o Eminescu cât a trăit. Nepăsarea lui pentru fiinţa-i trupească şi pentru împrejurările pământeşti în cari se găsea, în cele din urmă a fost scump plătită de poet".

In acest timp cunoscu el filosofia budistă şi cea Schopenhaueriană, pe cea dintâi prin cea din urmă, dar rămase „discipol al lui Schopenhauer cu mintea, patriot fierbinte, cu inima",

Fără să-şi ia doctoratul, Eminescu se întoarce în 1874 in ţară şi îşi începe cariera de funcţionar (1874—1876) ca director al Bibliotecii din Iaşi şi apoi ca revizor şcolar al judeţelor Iaşi şi Vaslui, din care funcţiune e dat afară de guvernul liberal; ba e dat încă şi în judecată sub acuzaţia că ar fi înstreinat cărţi din biblioteca Statului, acuzaţie dovedită apoi ca neîntemeiată.

Dar această lovitură avu urmări însemnate asupra vieţii lui Eminescu. Iată o pagină colorată, ca să zugrăvească această viaţă:

„Chiar dela stabilirea lui în Iaşi, iar din anul 1876 şi mai mult, vieaţa lui Eminescu ajunge din ce în ce mai încordată, mai îmbulzită şi mai împărţită. E ca un fluviu care până aci a curs printre ţărmuri înalte, unul cu el însuşi, şi care acum, ajuns în locuri joase, se împărţeşte într'o reţea de şuviţe şi se pierde într'un noian de dumbrăvi. formând nenumărate insule, oglindind maluri cu erburi nedescurcate şi cu flori uriaşe, formând şi acoperind mocirle, nutrind păsări, graţioase libelule, şerpi veninoşi şi alte vietăţi imunde, care prosperează în chip firesc în preajma fluviilor mari şi la umbra personalităţii unui poet de geniu. Eminescu face parte dintr'o societate literară, care, în miezul ei, este şi o tovărăşie de oameni politici deci, şedinţe, lecturi, discuţii, literatură tipărită, contestări, polemici, duşmănii cari pornesc de sus de pe platformele literare şi se rostogolesc până în răspântiile politice.

„Eminescu iubeşte pe o femee tânără, frumoasă, poetă ea însăşi, femeia unui profesor universitar, mai bătrân cu vre-o 30 de ani decât soţia lui,—deci, gelozie, intrigi, scrisori anonime, zavistii şi spionaj. Eminescu e poet mare, ridicat în slăvi de amicii lui, poftit în saloanele din Iaşi, ajuns la modă ca un articol de toaletă, bârfit şi tăgăduit de protivnici, urmărit de duşmănia geloasă ori imbecilă, care se agăţa de vorbele şi de unele erori din poeziile lui, fără să înţelagă că subt acest vocabular straniu, torturat, paradoxal, pulsează, largă şi răpitoare, cea mai înaltă inspiraţie poetică din câte avusesem până aci... Mai rămânea ca nefericitul poet să fie vârât în ziaristică. Şi Eminescu fu ziarist!"

Orice s'ar crede asupra apostolatului ziaristicei, acest meşteşug, făcut *sub jugul unor idei şi unor personalităţi străine*, aşa cum îl făcea Eminescu, este cel mai chinuitor şi mai sterp, pentru că ucidea puternica individualitate a poetului în polemica măruntă şi joasă de toată ziua asupra unor taine cari nu aveau nimic din înălţimea clară a *Scrisorii I*.

Intre 1876 şi 1883 Eminescu redactează *Timpul*, ziarul conservator din Bucureşti.

„Suntem în epoca de fier a vieţei lui Eminescu. Şapte ani de zile Eminescu face gazetărie, devastează frumoasele grădini ale sufletului său —pentru coloanele unui ziar politic—se luptă cu sărăcia, cu datoriile, cu capriciile, cu trădările bietei sale firi descumpănite, cu suferinţele trupeşti, şi împărţindu-şi nopţile nedormite între poezie şi scrisorile către Veronica Micle, cade într'o dimineaţă în ghiarele nebuniei. Orice am zice şi orice am face, nu vom putea niciodată să gonim suspinul remuşcărei din inimele noastre: Nu s'a găsit în ţara noastră, în anii 1877—1883, când s'au făcut atâtea averi mari, când din ogoarele României au eşit atâtea milioane şi când atâtea mediocrităţi şi nulităţi naţionale se lăfăiau în slujbe de mii de franci, nu s'a găsit, pentru Eminescu, decât istovitorul post de redactor prim, unic şi universal, la ziarul Timpul !"

In acest timp de gazetărie Eminescu trăeşte şi mult neînţelesul său roman cu Veronica Micle. Vom încerca altădată să expunem o judecată deplină asupra acestei epoci din viaţa poetului.

Nebunia, care îl pândea de mult, isbucni în vara anului 1883 ; ca o fiară crudă ea însă nu-l răpuse deodată ci se jucă cu el şase ani de zile, lăsându-l din timp în timp, pentruca să-l înlănţuie cu mai puternice lanţuri apoi. Aceşti ani sunt însă desigur cei mai puţin interesanţi pentru istoria literară ; numai o curiozitate de copil care vrea să vază resorturile unei jucării stricate sau să pătrundă pe scenă după ce cortina s'a lăsat şi luminile s'au stins. Aceşti ani pot fi subiect de studiu pentru un medic (cu deosebită perspicacitate *d-rul P. Zosin* la încercat), dar nu pot arunca nici o lumină asupra operii literare.

Afară de cât dacă n'am privi nebunia lui Eminescu ca o confirmare a comodei teorii burgheze a lui C. Lombroso că geniul e nebunie, care mângâie atât de bine pe placizii noştrii contimporani de neînsemnata dar normala lor mediocritate...

Astfel ne apare Eminescu din biografia făcută pentru cei mulţi de către d-l Galaction. D-sa a ţinut calea de mijloc între cei ce au descris pe Eminescu ca pe un zeu şi între cei ce n'au răscolit de cât

...toate relele ce sânt
Intr'un mod fatal legate de o mână de pământ.

De aceia e aproape de adevăr. Piosul epilog al biografiei ar trebui să capete realizare cât mai curând :

„Şi ne rămâne o datorie sacră de împlinit faţă cu memoria şi cu cenuşa genialului poet. Atunci când ţărmul Mărei Negre, dela gurile Dunării şi până la Ecrene, va fi puternic consolidat, cu populaţie românească, atunci când vom fi ajuns să ferecăm coasta vechiului Euxin în aur şi în oţel—subt ciocanele forţei noastre comerciale şi militare—atunci, lângă ţărmul mărei, într'un parc de brazi, să ridicăm un grandios mauzoleu marelui poet !

„Vom îndeplini astfel dorul lui cel din urmă :

Vor arde 'n preajma mea
Luminile 'n dealuri,
Izbind s'or frământa
Eternele valuri.

„Şi vom aşeza în hotarul ţărei şi al limbei româneşti, pe ţărmul Mărei Negre, ca pe un sfânt palladiu, amintirea şi cenuşa celui ce a cântat atât de dulce în limba românească şi a iubit cu atâta foc poporul nostru !"

C. Sp. H.

ECOURI

D-l Vlahuţă autor dramatic.—*Primind prea târziu bucata făgăduită de d-l A. Vlahuţă pentru numărul închinat lui M. Eminescu, suntem nevoiţi să amânăm publicarea ei pentru* **Flacăra** *viitoare.*

In schimb, putem da cititorilor noştri o veste care-i va bucura : D-l Vlahuţă lucrează la o piesă de teatru în versuri, cu subiect istoric. Eroul principal al acestei piese este **Vlad-Ţepeş.** *In numărul nostru viitor vom publica un fragment din această dramă istorică.*

—

Din viaţa lui Eminescu. — In anii de hoinărie ai lui Eminescu s'a crezut de către unii biografi ai săi că ar fi învăţat şi în gimnaziul din Botoşani, cam între 1864—1867.

D-l prof. N. Răutu, fost director al Liceului din Botoşani, a cercetat în special archiva Liceului într'acest scop dar n'a găsit pe Eminescu înscris nicăirea ca şcolar regulat. A găsit însă alte documente relativ la trecerea lui Eminescu pe lângă gimnaziul din Botoşani şi rezultatul cercetărilor sale le-a publicat într'o broşură comemorativă apărută în 1909, dar uitată de biografi. Documentele relative la Eminescu sunt :

Un ordin ministerial No. 4307 din 21 Februarie 1864 către direcţiunea gimnaziului cu următorul cuprins :

Subsemnatul dorind a fi informat asupra purtării şi învăţăturii elevului Mihail Eminescu din acel gimnaziu am onoare a vă invita să-i trimiteţi cât se va putea mai curând o asemenea ştiinţă.

p. Ministru, *Al. Zanne*

La acest ordin directorul G. Pădure răspunde cu adresa din 24 Februarie 1874 că : *„între elevii acestui gimnaziu nu se găseşte nici un elev cu asemenea familie şi apoi nici în cataloagele dela înfiinţarea întâiului gimnaziu nu se vede figurând ca atare".*

Se vede că părinţii lui Eminescu, siliţi de nevoie, ceruseră o bursă la minister pentru elevul M. Eminovici din cl. II gimnazială şi ministerul se adresase după informaţii la gimnaziul din Botoşani, deşi certificatul era eliberat de gimnaziul din Cernăuţi. Onor. Minister răspunde la această cerere cu următorul ordin din 21 Martie 1864 către Direcţiunea gimnaziului :

Elevul M. Eminovici din cl. II gimnazială prin suplica înregistrată la No. 11041, în urma informaţiunei ce vi s'a cerut de acest minister despre purtarea şi progresul numitului elev, înaintează acte justificative la aceasta, cu rugămintea de a i se acorda o subvenţie, subsemnatul vă invită, Domnule Director, spre a i se pune în vedere că acum nefiind nici un loc vacant de bursier, Ministerul îl va primi negreşit la ocaziune de vacanţă după ce însă va îndeplini condiţiunile concursului.

Se alătură testimoniul spre a i-l înapoia.

p. Ministru, *Al. Zanne*

Elevul se prezintă la gimnaziu, îşi ia testimoniul şi iscăleşte : *mi-am primit atestatul.*

M. Eminovici

Bursa promisă „negreşit" la ocaziune de vacanţă, nu i s'a mai acordat fireşte.

Documentele de mai sus stabilesc în orice caz că în Februarie—Martie 1864 Eminescu se afla la Botoşani de oarece a venit să-şi ia singur „atestatul".

—

Concetăţenii lui Eminescu s'au arătat nu numai după moartea poetului admiratori entuziaşti şi devotaţi ai marelui fiu al urbei lor.

Nu numai că acolo se găseşte unul dintre cele mai vechi busturi ale poetului, înălţat în 1895 de către studenţime şi public, ceiace dovedeşte că au ţinut să-l aibă în mijlocul lor pe Eminescu nemuritor în bronz, dar chiar în ultimii ani ai vieţii nefericite a poetului, au căutat să-i uşureze suferinţele şi să-l aibă cât mai mult timp trăind în mijlocul lor.

In anul 1887, pe când Eminescu era lovit pentru a doua oară în chip mai grav de nemiloasa boală, concetăţenii săi din Botoşani au adresat o petiţie, care se păstrează în arhiva judeţului şi în care citim :

Domnule Preşedinte,
Domnilor Consilieri,

Cetăţeanul ilustru, bărbatul virtuos, suav şi neimitat: Mihail Eminescu se află de câteva săptămâni în oraşul nostru, în casa surorei sale d-ra Enrieta Eminescu. Multă lume aicea, cunoaşte suferinţele extreme de care e atinsă sora poetului şi puţini s'au gândit până la ce semn prezenţa nepreţuitului oaspe apasă din această cauză existenţa acestei fiinţi. Lipsită aproape definitiv de libertatea pasului, ea vede cu durere că-i este peste putinţă a prodiga spre uşurarea scumpului ei frate toată îngrijirea de care l'ar înconjura dacă pe lângă bogăţia afecţiunilor ce o leagă de fratele său, s'ar simţi întărită şi de vigoarea sănătăţii. Inchipuiţi-vă o soră devotată şi iubitoare, pironită de nişte picioaré artificiale curs de 10 zile şi 10 nopţi inaintea unei figuri pierdute şi mute, dinaintea unui frate ce refuză a mânca ce nu articulează o singură silabă şi veţi avea icoana sfâşietoare a celor ce se petrec în casa bunei d-re Henrieta Eminescu !...

Botoşanii, care după veacuri va veni cu certitudine necontestabilă să recufereze onoarea că au dat naştere omului genial, are azi dreptul şi datoria nemărginită de a păşi în faţa sa şi cu lăcrămile în ochi a-i zice :

„Copil al nostru ! Product din sângele acestor locuri ! Nu voim ca viitorul să arunce asupră-ne vălul ruşinei şi un oprobriu fără margini. Eşti fala noastră şi nu te-om părăsi !".

Petiţia sfârşeşte, cerând un ajutor bănesc.

Ea are data de 27 Maiu 1887.

Petiţia de mai sus a cetăţenilor a fost pusă în discuţie consiliului judeţean în şedinţa dela 14 Iunie 1887. In consiliu s'a ridicat glasuri împotriva ajutorului cerut. S'a obiectat între altele că poetul „e prea mare pentru judeţ", deci ar trebui să-l ajute ţara, că judeţul are nevoe de cazărmi şi prin urmare ar fi „incorect" să se ajute poetul, că s'ar creia un precedent, deoarece, acordându-se acest ajutor lui Eminescu, ar putea pretinde ajutoare şi alte persoane (care nefiind prea mari... pentru judeţ, se înţelege că nu li s'ar fi putut refuza).

Totuşi Eminescu a primit o sumă de bani drept ajutor.

—

Studiu istoric asupra Dobrogei noui. — D. *G. Popa-Lisseanu* publică, sub titlul de *Cetăţi şi oraşe greco-romane în noul teritoriu al Dobrogei* (Ed. „Casei Şcoalelor") o continuare la studiul său apărut în cursul anului trecut: *Monografia cetăţii Drâstorul-Silistra.* Scopul autorului este „în primul rând să stabilească în mod exact câteva date istorice şi geografice care s'au publicat la întâmplare şi fără control prin revistele şi ziarele noastre şi, în al doilea loc, să arate rezultatele la care au ajuns până acum studiile archeologice şi întrucâtva şi cele istorice, făcute asupra noului teritoriu al Dobrogei".

Intr'un *Apendice* d. G. Popa-Lisseanu ne dă traducerea unui important capitol din cartea lui C. Jirecek, *Das Fürstenthum Bulgarien,* asupra Românilor din Bulgaria. Cartea e însoţită de o hartă pe care se pot urmări toate localităţile studiate şi are 22 ilustraţiuni în text.

—

Reviste — vechi şi noi.—Intre revistele noui apărute este şi *Văpaia*, revistă bilunară pusă sub conducerea unui comitet, fondată de Athanasie Gullie, şi având între colaboratori pe d-nii G. Galaction şi Cezar Titus Stoika.

*

Revista Noastră de sub direcţia d-nei *Constanţa Hodoş* a reapărut. Ca şi inainte de 1907 revista vrea să reprezinte înainte de toate mişcarea literară şi socială femenistă.

Urăm viaţă lungă revistei reinviate.

□ □ □

Anul III — No. 36

FLACĂRA

21 IUNIE 1914

ABONAMENTE:
In ţară: lei 6 pe an; 7 lei când se achită prin incasator. Pentru învăţători şi preoţi săteşti: lei 5 pe an
NUMĂRUL 10 BANI
TELEFON 41/7

LITERARĂ .·. ARTISTICĂ .·. SOCIALĂ
APARE SÂMBĂTA
DIRECTOR: CONSTANTIN BANU

ABONAMENTE:
Peste munţi: coroane 8 pe an; pentru preoţi şi învăţători coroane 6.50 pe an
In străinătate: 10 lei pe an
REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA: Bucureşti
Str. Câmpineanu, 40

NOTELE SĂPTĂMÂNII

Gânduri, cu prilejul asasinării moştenitorilor tronului austro-ungar

Duminică seara. Hoinăriam alene pe bulevard, aşa la 'ntâmplare, fără nici o ţintă. Mă gândiam... la nimic precis. Dar din această neprecisiune de gânduri se închega par'că, din când în când, chipul

Arhiducele Frantz-Ferdinand

ţarului Nicolae. Şi asta din pricina unei muşte. Uite cum s'a întâmplat: O muscă făcea mereu evoluţiuni în jurul nasului meu. De câte ori o alungam, ea se 'ntorcea mai lacomă să mă necăjească. In vremea asta, pe lângă mine, trecu într'un muscal un domn care semăna grozav cu d-l Panaitescu, directorul Siguranţii generale a Statului. Şi-atunci, fără să vreau, m'am gândit: „Săracu Panaitescu! Dacă eu mă căsnesc atâta ca să mă apăr de-o muscă, mult trebue să mai fi muncit el ca să apere pe ţarul Nicolae la Constanţa!

Dar gândul acesta dispăru de-odată, gonit par'că de musca ce mă persecuta.

Şi-altul îi luă locul:

„Te pomeneşti că musca asta s'a aşezat o clipă şi pe nasul imperial".

Şi ast-fel de la o muscă, am ajuns să mă gândesc la Ţarul Nicolae, la războiul Independenţii, la puterea recunoştinţii, în sfârşit, la răpirea Basarabiei.

Din mijlocul acestor gânduri mă smulse de-odată strigătul unui băiat:

— Ediţie specială!

Şi ochii îmi căzură pe pagina întâia a unui ziar, tipărită toată cu litere de-o şchioapă. Mă apropiai de vânzătoraş să aflu ce este. Şi nu ştiu cum, mi se păru că printre rândurile acelea negre, lămuresc cuvântul Basarabia.

„Ediţie specială... Basarabia... Te pomeneşti că ne-au dat Ruşii Basarabia".

Şi repede scosei din buzunar o monedă de 20 de bani, smulsei băiatului un jurnal şi plecai fără să-i mai cer restul.

„Face să dau 15 bani pentru Basarabia" mă socotii cu generozitate. Şi plecai vesel.

Când îmi aruncai însă ochii pe titlul ediţiei speciale, încremenii: *Asasinarea...* Dar urmarea titlului n'o văzui fiind-că ziarul era îndoit.

„Asasinarea cui? Nu cum-va a... Ţarului Rusiei!!"

Şi asociaţia de idei lucră mai departe:

„Vezi ce însemnează telepatia... Eu am presimţit că ţarul Rusiei a fost asasinat... De-aceea ori ce vedeam făcea să-mi răsară mereu în minte chipul lui... Are dreptate Hasdeu... Există o forţă, ca electricitatea, ca radiul, care ridică în perspectivă anumite evenimente şi le oglindeşte la distanţe imense în fel de fel de chipuri... Dar cazurile citate de Mark Twain!"

Pe când mă gândiam astfel, întorsei ziarul şi citii urmarea titlului: *Asasinarea arhiducelui Franz Ferdinand şi a contesei Hohenberg.*

Şi parcă nu-mi veni să cred. Cât ai clipi din ochi avui chiar impresia că ziarul se 'nşeală. Totuşi un fior mă scutură. Şi aşi fi râs poate de concluziile mele logice, dacă părerea de rău adâncă nu mi-ar fi covârşit ori ce altă simţire, încălzindu-mi inima. Nu ştiu dece, dar nici odată nu am impresii sufleteşti mai dulci, de cât când mă cuprinde părerea de rău. Dacă toţi oamenii or fi ca mine, atunci se vede că de aceia ne orânduim viaţa astfel în cât aproape totdauna să avem de ce ne căi.

Indurerat am citit vestea până la sfârşit: Un sârb ca de vre-o 20 de ani, a aruncat o bombă. Arhiducele, cu un sânge rece extra-ordinar, a oprit-o cu braţul. Şi ea a explodat în urma lui, rănind pe mai mulţi ofiţeri din suită. Mai târziu, un licean, de naţionalitate tot sârb, a tras două focuri de revolver. Arhiducele şi contesa de Hohenberg au murit aproape pe loc.

Mergeam abătut şi'n minte îmi reveniau timpuri trecute. Acum câţi-va ani arhiducele cu soţia lui au venit la noi. La Sinaia ei au fost primiţi cu dragoste şi entuziasm de popor şi suveran. După audienţa pe care delegaţia Românilor transilvăneni a avut-o la arhiduce, un frate de dincolo îmi spuse cu o însufleţire de exaltat:

— Ştii cine ne dă nouă putere să

Contesa de Hohenberg

răbdăm, câte răbdăm? Arhiducele! La el e toată nădejdea noastră. El e mântuirea.

Ce dureros e să cauţi legătura logică între tot ce spune omul şi dispune viaţa. Nădejdea noastră el! Mântuirea noastră un cadavru.

«Arhiducele Frantz-Ferdinand a fost ucis de-un foc de revolver" spun ziarele. Părerea mea e că l'a ucis o idee. Este o idee teribilă care cucereşte azi tot mai mulţi credincioşi şi în faţa căreia trebue să tremure popoarele cari la temelia vieţii lor au un pact de nedreptate: ideea naţională. Este primejdioasă ideea aceasta fiind-că ea e cugetare care închide un sentiment conţinut, concentrat. Este un explozibil grozav. Ideea asta este dinamită. E fulger stăpânit. Este trăznet care loveşte pe seninul cel mai liniştitor. „Bomba e o armă criminală" spun unii. Şi cu toate acestea nu e aşa. Bomba nu e decât o idee întrebuinţată cu violenţă. Ideea însăşi poate fi chiar bombă. Dovadă: îndoitul asasinat de la Serajevo. Mai mulţi fanatici au citit articolele violente ale

presei sârbeşti contra monarhiei austro-ungare. Aceşti exaltaţi au simţit în inima lor atunci un îndemn furtunos de înlăturare a primejdiei. Şi ideile patrioţilor sârbi s'au schimbat, prin mijlocirea acestor fanatizaţi, în gloanţe şi bombe. Şi a căzut, — cine? Tocmai Frantz Ferdinand ocrotitorul Slavilor şi al tutulor naţionalităţilor asuprite. Şi a căzut răpus chiar de mâna unui sârb şi ca vrăşmaş al unor idei pe cari el pururea le-a slujit.

Ce tragice întorsături ia uneori ironia soartei!

Bombele sunt ca ideile: nimic nu li se poate împotrivi. Nici chiar trăsnetele. Şi nimic nu ne poate apăra în potriva lor: nici chiar identitatea dintre cugetul nostru şi ele. Ca să trăsnească trebue să fie furtună în atmosferă. Ca să sară în aer un oraş întreg, sau oraşe întregi, e de-ajuns să fie vijelie în suflete. In noul său roman *La révolte des anges*, Anatole France pune 300.000 de îngeri răsculaţi să înfrângă trăsnetele şi să cucerească cerul lui Ialbadaoth cu dinamită.

Am râs cu plăcere de această fantazie. Dar râsul mi-a lăsat urme de crispaţie. Par'că nu e numai o fantazie, ci o grozavă profeţie romanul acesta al subtilului Anatole France. Cu dinamită se poate face orice. Se poate cuceri chiar cerul. Şi dinamita nu e decât idee lucrată în laborator. Iar ideile azi sunt libere. Sunt chiar obligatorii.

Un muncitor, murdar de lucru necontenit şi îmbrăcat în sdrenţe, nu poate să mănânce alături de un ministru la un restaurant de mâna întâi, nu poate să călătorească cu trenul alături de un milionar, nu poate să locuească într'o casă luxoasă. Nu poate fiind-că nu-i dă mâna. Acelaş muncitor însă are voe să poarte, chiar fără să le pătrundă, idei mai înaintate de cât ale ministrului sau milionarului. Are voe, fiind-că îi dă mâna. Şi cu toate acestea, nici odată un rău social n'a venit din pricină că un om sărac a mâncat mai bine de cât trebuia, sau a locuit într'o casă mai luxoasă ca de obicei. Dar mai toate catastrofele au fost provocate de oameni cari s'au împărtăşit de idei mai presus de înţelegerea lor.

Totuş libertatea ideilor trebue asigurată. Ce e o biată minte de om faţă de o maşină infernală? Nimic. O mână de pulbere cu iscusinţă aruncată nimiceşte într'o clipită pe omul cel mai bine zidit şi mintea cea mai luminos cugetătoare. Zece-douăzeci de fabricanţi de bombe pot să moară într'o clipă de chiar bomba înfăptuită de unul din ei. Prin urmare, primejdioşi nu sunt atât dinamitarzii cât născocirea aceea explosibilă, de temut nu sunt atât cei ce cugetă, cât însăşi cugetarea.

Filosoful are dreptate: omul s'a osândit când în mintea lui a licărit întâia ideie.

CRONICARUL DAMBOVIŢEI

□ □ □

MIŞCAREA LITERARĂ IN STRĂINĂTATE

IN JAPONIA: Teatrul japonez cel vechiu şi cel nou. O evoluţie interesantă.

Un japonez şi un Francez, d-nii Miyamoto şi G. de Banzemont, au întreprins o mică anchetă asupra evoluţiei dramei lirice în imperiul Mikadoului şi rezultatele acestei cercetări le-au publicat într'o revistă pariziană.

Ele sunt cu deosebire interesante pentru că ne permit să facem o paralelă între evoluţia teatrului japonez şi a celui occidental şi să constatăm că, din multe privinţe, într'adevăr nimic nou nu-i sub soare.

Drama lirică japoneză e o creaţiune foarte veche; sub numele de *nô*, care înseamnă *artă scenică*, drama lirică şi-a făcut apariţia, ca şi în antichitate şi în evul mediu, strâns unită de serviciul religios. Primul loc de reprezentaţie au fost bisericele, apoi pieţele din faţa bisericilor, şi în sfârşit orice pieţe publice, unde credincioşii veneau să asculte *misterele* din viaţa Mântuitorului şi a Sfinţilor creştini. Tot astfel în Japonia drama lirică, ale cărei începuturi ajung la împăratul Amaterasu Okhami, la sfârşitul epocei preistorice, are un caracter curat religios. Cea mai veche formă a acestor compoziţii este numită „Petrecerea zeilor“ întovărăşită de dansuri ritmate, şi jucată la sărbătorile cele mai importante pentru a atrage îndurarea divină. Cu timpul tradiţia a adăugat la această „muzică a zeilor“ o pantomimă dansată pentru a înveseli pe spectatori — obiceiu adus, pe cât se crede, din China.

O altă formă de dramă lirică este cea introdusă în sec. VII odată cu religiunea budistă şi reprezintată prin cântece cu prilejul paradelor oficiale; e în sfârşit o a treia formă de dramă lirică, mai mult profană, numită „cântecul lanurilor de orez“, care e cunoscut încă de prin secolul al XI; era cântată de „bonzi“, preoţi, pelerini, care mergeau din sat în sat şi erau pretutindeni întâmpinaţi şi ascultaţi cu atenţie de către ţăranii cultivatori de orez.

Această formă de dramă lirică ne reaminteşte începuturile tragediei la grecii antici, cari, primăvara, în întâile zile ale cultivării viilor, dădeau în cinstea lui Dionisios serbări triste, cu procesiuni, cântece religioase şi dansuri cu un caracter sacru. Asemănarea nu se opreşte aici; întocmai precum la serbările Grecilor se făcuse obiceiul de a se cânta nu numai imnuri religioase ci şi cântece epice spre glorificarea eroilor legendari, tot astfel şi bonzii japonezi începură să celebreze în cântecele lor vitejiile legendare ale celor mai glorioşi războinici şi, pentru a face cât mai vie amintirea acestor luptători, bonzii adăugară mai multe elemente scenice şi dramatice la istorisirile şi cântecele lor.

Abia în secolul al XV-lea însă aceste reprezentaţiuni luară înfăţişarea unor adevărate spectacole teatrale la care spectatorii trebuiau să plătească pentru ca să poată asista. Impăratul asistă la aceste spectacole odată la doi ani şi, fiindcă aşa se creiase precedentul într'un moment de mare entuziasm, şeful Statului dăruia hainele sale princiare actorilor, care în deobşte se recrutau din aceiaş familie.

Acum drama lirică a luat iarăş un mare avânt, după ce mai multă vreme fusese părăsită din cauza dificultăţii de interpretare a vechilor texte păstrate într'o formă archaică, pe care chiar savanţii japonezi o socotesc foarte greu de înţeles. Origina şi evoluţia acestei specii dramatice, atât de asemănătoare cu ale teatrului grec, nu sunt singurele puncte de vedere din care teatrul occidentului şi teatrul extremului orient pot fi apropiate prin comparaţie; mai sunt şi alte amănunte care le apropie şi mai mult. Astfel decorul e tot atât de simplu ca şi în teatrul antic: o estradă pătrată, numai în fund cu un perete de scânduri albe, umbrite întotdeauna de un pin cu ramuri strâmte; corul are un rol analog cu al corului din tragedia antică: opt „declamatori“ stau jos în partea dreaptă a scenei, execută încet deosebite recitative, descriu peisagiile imaginare în cadrul cărora se petrece acţiunea şi fac uneori dialoguri cu personagiile piesei; în stânga este orchestra, compusă dintr'un flaut, un tambur şi două tamburine, cu care, ca şi corul, muzicanţii întovărăşesc acţiunea; actorii, ca şi în dramele cele mai simple ale lui Eschile, nu sunt mai numeroşi decât trei; ei poartă măşti şi costume somptuoase pentru a reprezinta pe cele trei personagii importante: protagonistul, tovarăşul său şi figurantul.

Cu aceste însuşiri, asemănătoare cu ale pieselor primitive din occident, teatrul japonez n'a putut totuş produce opere care şi pentru noi să fie de o remarcabilă valoare literară; aceasta urmează mai cu seamă din întrebuinţarea unui procedeu literar pe care noi nu-l putem înţelege pe deplin: e utilizarea cuvintelor-axe, în jurul cărora versul se învârteşte ca o uşă în ţâţânele sale. Cuvântul-axă are două înţelesuri; fiind aşezat la mijlocul versului, primul lunitich se sfârşeşte cu un înţeles dat acelui cuvânt şi celalt se începe cu celalt înţeles; astfel primul lunitich nu se sfârşeste în chip logic şi al doilea nu se începe în acelaş chip; de aceia versul are ceva neprevăzut şi straniu, ceiace desigur nu e lipsit de oarecare efect de artă pentru cine apreciază câtă muncă şi câtă subtilitate trebue pentru a confecţiona asemenea produse de „acrobaţie de vorbe“. Poeţii decadenţi ar găsi un model demn de imitat în arta japonezilor de a uimi prin asemenea procedeie mărunte.

Ca fond aceste drame lirice tind să deştepte sentimentul milei; unele din ele, puţine, au drept fond entuziasmul războinic sau patriotic, dar în regulă generală îşi au isvorul de inspiraţie în legendele budiste sau şintoiste care domină întreaga desvoltare a Japoiei din vremuri foarte vechi şi până în zilele noastre. Mila este sentimentul de căpetenie pe care vor să-l împărtăşească ascultătorilor.

Azi s'a părăsit obiceiul statornic de mai inainte ca autorii să nu-şi scrie singuri piesele pe care le semnau; unul dintre „negrii“ de rasă galbenă din capitala Niponilor s'a proclamat în public drept autor al multor piese aplaudate, şi a dovedit afirmaţia şi, cu toate că pentru îndrăzneala lui a fost nevoit să fugă şi a pierit în mizerie, totuşi a isbutit să inspire o teamă legitimă autorilor numai pentru rampă, cari şi-au părăsit îndeletnicirea de a mai semna piesele altora.

Iată o reformă care mai are de aşteptat până să fie realizată şi în occident!

Forma cea mai veche a dramei lirice, cu lungi tirade şi personagii convenţionale lipsite de caracter a fost părăsită şi o intreagă şcoală modernă a apărut; în fruntea ei se găseşte poetul Yoda, care e urmat, între alţii, de un remarcabil director de teatru Kawa Kami. Acesta conduce teatrul Imperial din Tokio, — o instituţie privată, care nu depinde de fluctuaţiunile politice — unde se reprezintă tot ce e mai important în repertoriul european: Shakespeare, Ibsen, Hugo, Matterlinck şi alţi protagonişti ai genului dramatic. Actorii acestui teatru se bucură de consideraţie socială şi chiar actriţele nu sunt socotite drept simple Geysha; e drept însă că la admiterea in trupă li se cere să treacă un serios examen şi să posedă dovezi de cea mai curată moralitate.

Teatrul din Tokio e de o arhitectură ce face mândria Niponilor; el conţine 1700 locuri şi e cel dintâi care a rupt cu tradiţia Japonezilor de a sta jos pe propriile lor picioare drept pernă, cum îi vedem reprezintaţi luându-şi ceaiul în gravurile de pe paravane; teatrul are fotolii comode; ba încă are şi un bufet unde se poate prânzi în antracte; reprezentaţia durează de la 5 la 10 seara şi nici una nu trec de şase ore.

Sada Yako a fost artista care a dus în Japonia caracterele jocului scenic occidental şi acum cele ce urmează curentul iniţiat de ea sunt legiune.

Ca multe alte specialităţi artistice şi teatrul devine mondial — şi pretutindeni acelaş — pierzându-şi farmecul reprezentaţiilor primitive care inveseliau pe medievalii din ţara crizantemelor.

Const PAUL

□ □ □

VLAD ȚEPEȘ

ACTUL I. — SCENA VII

Lupta cu facla a lui Țepeș-Vodă cu Turcii (Tablou de Th. Aman)

(Toți, afară de Moșneag. Un curtean)

VLAD

Acum, la ale noastre. (Cu răvașul în mână, se așează în jilț se uită la sfetnici ca și cum i-ar număra, le face semn să stea).
Cinstiți boieri, Sultanul,
Pe lângă bir, ne cere *cinci sute de copii*, —
O jertfă grea — pe care eu n'am vrut s'o aduc.
In vremea asta aflu că Mohamet ridică
Oști împotriva noastră. In cât ori ne supunem —
Ori ne gătim de luptă. Stăm între două valuri:
Cu deopotrivă grijă privind la amândouă,
Doresc s'aud cuvântul înțelepciunii voastre,
(Pauză. Boerii șoptesc între ei)
Aștept. —

PÂRVU

De-am ști că vine alăturea cu noi
Și Ștefan al Moldovei, să ne simțim, în fața
Puterii musulmane, un singur suflet...

VLAD

Nu.
El zice că Chilia e pavăza Moldovei,
Că din Moldova-i ruptă și, cât vom stăpâni-o,
Vrăjmași i-om fi de moarte și Ungurii și noi.

PÂRVU

Atunci cu ce nădejde să stăm noi împotriva
Celui naintea căruia a 'ngenunchiat o lume?

VLAD

Așa că, nu rămâne....?

PÂRVU

Decât să ne supunem.

VLAD

E cineva cu altă părere între sfetnici? (tăcere)
(Gânditor)
Sărace de voi mame!... Cinci sute de copii!...
Să-ți rupi, din floarea țării, cinci sute de ostași,
Ce, mâini, străini de lege, de limbă, de părinți,
Sub steagul semilunii, fruntași între viteji,
Vor pustii pământul copilăriii lor
Și-și vor crunta hangerul în sângele frățesc.
Grea cumpănă, Armașe, — ce zici?

BARBU

Măria Ta,
Furtuna rupe-o creangă — dar nu usucă pomul.

VLAD

Te-am întrebat pe tine, că te-am văzut, pe vremuri,
In holdele dușmane cumplit secerător.

BARBU

Era, cum știți, o goană — iar nu o bătălie,
Și 'n iurușuri de-acelea mi-arunc viața mea,
Nu soarta țării mele.

VLAD (uitit)

Așa e... Ai dreptate.
(răspicând vorbele)
Să scrie grămăticul, că Domnul, cu povățul
Boerilor, se 'nchină slăvitului Sultan,
Legându-se, ca 'n birul de fiecare an,
Să-i dea pe-ales — cum cere — cinci sute de copii.
(Face o mișcare ca și cum ar vrea să plece)
Sunteți toți la un cuget?

TOŢI

Suntem, Măria Ta.

VLAD

A, dar uitam un lucru: Postelnice, ai grijă,
Când or veni ceauşii Sultanului s'aleagă
Plăpândele răsaduri, să nu-i mai laşi prin sate,
Să facă stricăciune şi jaf bieţilor oameni.
Au dat destul ţăranii. — Vor da, de rândul ăsta,
Copii... numai boerii. Iar dela anu încolo —
De 'n două cu norodul.
(Mişcare între boeri)
Aveţi ceva de zis?

PÂRVU

De-i o pedeapsă asta — nu ştim care-i greşeala
Boerilor....

VLAD

Dar care-i greşeala celorlalţi?
Ce? Nu sunt şi ei oameni? Nu-i doare şi pe ei,
Să-şi vadă copilaşii duşi cârduri în robie,
Pierduţi. — Şi nici de nume să nu le mai audă?...
Mi-aduc cu jale-aminte cum am văzut odată,
In praful unei zile de vară, pe-o câmpie,
Curgând încet, subt pază, o turmă de copii.
In urmă, şi pe laturi, mergeau bietele mame,
Cutremurând văzduhul cu bocetele lor.
Crunt le băteau ceauşii cu biciul peste ochi:
Ingenunchind în rugă zădarnică, ţipau,
Cădeau, gemând, şi iarăşi se ridicau, ştergându-şi
Cu mâneca obrazul de lacrimi şi de sânge,
Ca să-şi mai văd 'odată pe cei pierduţi pe veci.
Mergeau nevinovaţii încet, trudiţi, plângând,
Mergeau, mânaţi din urmă, ca mieii la tăere!...
Eu am văzut aceasta — şi nu mai pot să uit:
Eram copil, — ş'atuncia, parc'am simţit în mine
Gând bărbătesc strigându-mi: «de-a fi s'ajungi vr'odată
Domn şi părinte-acestui nenorocit popor,
Să cazi mai bine jertfă, luptând luptă nebună,
Decât să-ţi legi domnia c'o astfel de ruşine!...
Ştiu ce gândiţi: Acela, care şi-a scris cu sânge
Un nume 'n cartea ţării, mai poate-avea în suflet
Un loc şi pentru milă? O, dragi boeri, adâncă
Şi nepătrunsă taină e fapta unui om!
Şi ce uşor ne prindem să-i fim judecători!...
Nu, n'am ucis pe nimeni de pofta de-a ucide, —
Nu m'a 'mbătat, cum credeţi, priveliştea durerii.
Dar am primit din mâna lui Dumnezeu o slujbă, —
Toate-ale mele slujbei aceştiia le-am dat,
Şi, când stârpiam minciuna şi ura într'un mişel,
Eu îmi pliviam grădina de buruiana rea...
Ştiţi ce era în ţară, când am venit. Ca frunza
Pe apă, erau toate. Nu se ştiia dreptate,
Nici frică, nici ruşine, - părea sfârşitul lumii,
Cât am plivit! Şi încă mai este pălămidă...
Cine din voi, prieteni şi sfetnici de credinţă,
S'a pus chezaş odată pentru pahulea?

PÂRVU

Eu.

VLAD

Te-am ascultat. (Ii dă răvaşul). Icoana aceasta o cunoşti?

PÂRVU

E slova lui.

VLAD

Citeşte. Te rog, citeşte tare,
Ca s'auzim cu toţii.

PÂRVU (citeşte)

«Păzeşte-te de Pârvu».

VLAD (uitându-se la Pârvu)

Ei!..,

PÂRVU (cu linişte)

N'am nimic pe suflet.

VLAD

Vezi ce puţin cunoaştem
Pe cei mai buni prieteni?

PÂRVU

Măria Ta, la dreptul,
Pahulea niciodată prieten nu mi-a fost.
Era însă o minte cercată, ş'un braţ ager —
S'a fost rugat de mine... şi m'am gândit şi eu:
Decât să-l am în spate, vrăjmaş, urzind în umbră —
Să-l am subt ochi mai bine, în tabără cu noi.

VLAD

Tu l'ai luat pe suflet — şi vezi cum te plăteşte.

PÂRVU

Adevărata plată, Maria Ta e 'n noi!

UN CURTEAN (la uşa din dreapta)

Catabolin, trimisul Sultanului...

VLAD

Să intre.

(Stoica il introduce)

A. VLAHUŢĂ

□ □ □ □

ZAVERGIII

Spunea taica Mihai despre zaveră și zavergii; eu nu i-am apucat. Cică atunci s'a pomenit satul cu ei deodată. Erau olteni de peste Olt; toți cu nădragi strimți, cu căciulițe mici cu fund, încălțați în opinci și îmbrăcați în antirie albe. Au venit o ceată ca la o mie de inși, și au intrat în curtea boerescă.

Mai fuseseră și alte cete, dar ereau în trecere pe alte drumuri, și se opriseră prin alte sate. La noi în Costești numai ceata aia a venit. Boerii cari or fi fost p'atunci, că numele lor îl spunea taica Mihai, dar l'am uitat, aflaseră de mult că vine zavera peste ei și fugiseră; păi în București, în Târgoviște, nu se știe unde. Zavergiii găsiseră curtea ca pustie și intraseră în ea ziua pe la nimiez. Au așezat santinele, patru inși la patru colțuri ale curței, și santinelele nu te lăsau să te apropii, îți strigau: „la o parte că te împușc" și îndreptau puștile spre tine. Acolo în curte au făcut mâncare și au mâncat. Prin sat spusese, că cine vrea să meargă cu ei, să meargă — dela noi însă n'a mers nici unul.

Au stat până dimineața și au plecat spre București. In urma lor însă, s'a aflat că stăpânirea Domnului și a boerilor s'a dus, și atunci au început să se strângă și de pe la noi oameni și să se facă zavergii; dar ai noștri n'aveau căpetenii, ei se adunau așa de capul lor, mai mult să bată și să jefuiască. Cari aveau puști, plecau cu puștile, cari nu, cu ce aveau: topoare, măciuci, coase, și au plecat și ăștia prin sate. Găsiau logofătul moșiei, îl luau la bătae; găsiau boerul tot așa. Se făcuseră cete-cete: doi-trei d'aici, doi-trei de dincolo și plecaseră prin sate. La noi era unul, Sterie, nu știu bine cum îl chema, era omul boeresc. Cât stătuseră zavergiii lui Tudor, șezuse pitit pe la săteni; când au plecat ei, eși și el. Zavergiii noștri l'au prins și l'au dus la cârciumă. Cârciumăreasa era una, baba Ioana, o mătușă cocoșată și sbârcită. Zavergiii au luat pe grec la bătae, cu biciu. Unu zicea: „dăi prazu pe spinare mă." Altul cu biciu: vrașc: „prazu de'nvoială lighioană." Alălalt, spunea iar:

— „Ridichea, dăi ridichea!...

— „Na ridichea de'nvoială, lighioană!...

Și da: vrașc iar cu biciu.

— „Dă-i puiu de găină, lighioanii!...

— „Nu puiu, lighioană".

— „Fracicule, fracicule, — se văita grecul — sinto creștinu more, nu omorî la mine!...

— „Păi fiindcă e creștin, dăi gâsca de'nvoială, mă", și: vrașc, vrașc cu biciu. Fiecare rușfet îl da acum în bice: „Na, cinci oca de miere, na zece ouă; na zece verze, na purcelu, na vadra de lapte, na ocaua de unt!" Sbiera grecu ca, broasca în gura șarpelui. Baba Ioana, cârciumăreasa, a'nceput să se roage de ei: „Iertați-l maică, iertați-l măiculiță, c'a fost slugă; boeru e hoțul, că el i-a poruncit...

— „Taci, babo, că și ăsta-i hoț... Na cațaoane mielu, na purcelu!...

Și trage-i bice pe spinare.

— „Fracicilor, iertaci-mă, che nu mai faco nici morto" striga grecul.

— „Așî lighioană șireată, până-i scăpa, că faci iar... dăi ceapa mă, dăi brânza pe spinare..."

Dacă a văzut baba Ioana a început să le dea băuturi:

— „Na la maica vin, na la maica țuică, lăsați lighioana cu suflet"... Ei atunci, lăsau grecul din bătae, îl legau de stâlp și începeau să bea. Când isprăviau de băut și vedeau că baba se face a nu pricepe că au sfârșit ce le-a dat, deslegau grecu și iar îl luau la judecată:

— „Păi praz vreai, ceapă vreai, ridiche vreai, pui de găină vreai, ouă vreai, gâște vreai, lapte vreai, unt vreai, brânză vreai, miel vreai, purcel vreai, miericică vreai; fetițile noastre le vreai; apoi stăi, stăi lighioană să ți le dăm!..." Și câte unul iar chitia biciul. De, ei zavergiii erau mulți și butoiele babii Ioani cam mici.

— „Fracicule... boeru poftia, boeru zicea, nu eo!... iertacimo!"... se văita iar grecul.

— „Ia-l dă la ridiche mă!..." Și iar îl luau la bice, numind fiecare rușfet în parte, și dându-i de fiecare câte un bici!... Dacă a văzut grecul așa, a scos cheia de pe unde o avea ascunsă prin buzunare și le-a spus:

— „Asta este cheia dela pimniciu boereșc!... Luaci-o, și merzțeto la pimniciu, că este butoaie cu vino și cu ciuica... și iertaci-mo, pe mine!

— „Așa te'nvață lighioană... Da să piei din sat...

— „M'o duco, m'o duco, anatema să fie cine o mai veni aițili!...

— „Deslegați capra mă... și dați-i răvaș!..." și l'au deslegat și au tăbărât cu bicile pe el, adică să-i iscălească răvașu.

— „Să te vedem capră, poți fugi..." Și a tulit-o grecu la fugă, drept spre miazăzi cu zavergiii lanț după el. Și fugea grecu înainte, dar dracu l'a mai prins, că se ducea glonț de parcă era călare pe iepure!... A pierit în păduri și pierit a rămas și până în ziua de astăzi!...

Iei, dacă au apucat cheia pimniții, au intrat în curtea boerească, au descuiat — vezi zavergiii lui Tudor nu stricaseră nimic — și au intrat la butii. Acolo s'au pus pe trai. Două săptămâni au băut și au mâncat în curte, ei mari, ei tari. Intr'o zi însă a venit o veste, că pe Tudor l'a tăiat un grec Ipsilante; că turcii au intrat în țară, și că boerii trimet pe la moșii turci, să facă liniște, să descopere pe zavergii, și să-i taie, că plătesc un galben de căpățână. Cum au auzit așa, zavergiii noștri ce chefuiau la curte ca boerii, au fugit pe la casele lor, care pe unde le aveau și când au sosit turcii — vre-o zece turci numai — era liniște în sat și pe de rând. Zavergiii de necaz că nu putuseră sfârși, tăiaseră cercurile la buții, și vărsaseră toate băuturile. Spărseseră tot prin case, gata-gata să le puie și foc.

— „Cine a făcut bre aici așa?" au întrebat turcii. Toți oamenii din sat, înnălțau din umeri.

— „Anasîn ghiaur!..." și au întrebat de aleși și i-au adus pe aleși la ei.

— „Bre, cine a făcut stricăciune aici?"

Că hâc, că mâc, n'a fost rost... aleșii au început a spune de prin ei.

— „Hai la el bre!" și ducea turcii la casa rumânului, care fusese zavergiu. Turcii îl prindeau și: hîrș capu, îl lua de păr și-la târna de șea. Au tăiat așa vreo opt inși, oameni cu adevărat ce fuseseră zavergii. Turcii însă nu judecau, sburau căpățânele celor arătați fără să le asculte nici barim un cuvânt. Atunci au început pârâciunile. Așa-i omul, dat dracului, începe să pârască când vede că merg treburile anapoda. Aveam eu necaz pe d-ta, mă duceam la turci și le spuneam: „hai să vă arăt un zavergiu"... și plecam cu ei după mine, de departe te arătam: „ălă e" și ei se repeziau cu caii, și de-a'ncălările îți sburau căpățâna.

Toate căpățânele le trimeteau la București, de unde le veniau câte un galben de căpățână. Puteai să fi sfânt ca sfinții, apucam de te pâram, capul ți se ducea, turcii nu stau la taifas!...

Prin pârâciuni așa, au mai fost uciși treisprezece inși; ăștia fără nici o vină căci nu fuseseră zavergii. Și cari fuseseră, cum văzură că-i tae și cum se

STROFE

I

Astfel poruncit-au zeii:
Mintea să o dai științii,
Sufletul să-l dai credinții,
Inima s'o dai femeii.

II

Dar Patima sări la ei:
Cât despre inimă, o zei,
Iertați, că voi sânteți stăpâni;
Decât s'o dai unei femei
Mai bine-o dai la câni!

CÂNTEC

Măiastro, galeș nu-mi privì,
Ci ochii tăi coboară;
Cum sufletu-mi ridic spre ei,
Un cuget mă 'nfioară;

Imi pare că subt umbra lor
Scântee adâncul mării,
Și simt că mă tot duc afund
In undele pierzării.

G. MURNU

știau cu musca pe căciulă, o șterseseseră din vreme. Dracu îi mai putea găsi, da turcii ba! Pe urmă sătenii, văzând că turcii făceau ignatu și la nevinovați, au părăsit și ei casele, bordeiele care ce aveau și au dosit și ei prin păduri. Au rămas în sat aleșii, logofătul Gheorghe cu neamul lui, și popa cu dascălii. Ba, fugise și baba Ioana!...

Dacă au văzut turcii că prin sat nu mai miroase de loc a zavergii nouă inși din ei, au plecat din sat în alte părți și a rămas numai unul singur. Ala trăia la curte ca un pașă. Boerii, nu mai aveau îndrăsneala să vie pe la sat. D'acolo, de pe unde erau duși, trimiteau vorbă: „Să se tae frate toți tâlharii; să se curățească satele de ei!...“

Turcul rămas, ca să mai facă și el vre-o ispravă, ori că fusese pârât de cineva, înhață pe unul *Iordan*, din Puțu cu Salcia, că a fost și ăla zavergiu, ăla era însă finul logofătului Gheorghe. Nevasta lui Iordan, vine la nași-său și-i cade în genuchi: „Scapă-l nășicule, că-l tae!

— „Fină n'am ce-i face... turcu-i turc, nu-i de legea noastră să crează, ori să aibă milă...

— „Scapă-l nășicule, că de unde nu, mă spânzur și eu la poarta dumitale!...“

Dacă a văzut logofătu Gheorghe așa, s'a sculat și a plecat la turc. Casa lui era vecină cu curtea. Turcul îl cunoștea.

— „Bună ziua, cocoane Aga“. O fi fost aga, n'o fi fost, dar logofătul așa i-a zis.

— „Bună ziua logofet Gheorghe“... Și l'a poftit turcul să stea lângă el. Iordan era legat de'nainte-i și turcul cu narghileaua aprinsă și cu iataganul lângă el îl întreba. Logofătul Gheorghe s'a făcut odată mirat.

— „Tu fine, ce cați aici?

— „Uite și uite nașule...“ și-a prins a-i spune tot focul.

— „Om al tău, bre logofet?

— „Al meu, fin al meu, cocoane!...

— „Zavergiu la el...

— „Nu e...

— „Zavergiu bre, a spus... făgăduit iertare, dacă spune și spus...

— „Si acuși?

— „Acuși îl tai, pentru c'a fost!...

— „Iartă-l, cocoane Aga, e finul meu... Dau eu galbenul pe capul lui...

— „Bre, boerul dă mai mult...

— „Cât?

— „A zis că face bacșiș un cal de călărie cu tot al lui, dacă nu las nici picior de zavergiu!...

— „Hai la mine cocoane Aga și-ți alege din herghelie pe care vrei, am și eu cai ca și boerul!...

— „Dai tu cal pentru viața lui?

— „Dau, cocoane.

— „Haide!“ — Și-a venit cu turcul acasă. I-a scos faguri de miere și i-a pus să mănânce, iar Lixandru, unul din băeții logofătului, a pornit să strângă caii de prin leși. I-a adus. Caii nechezau și guiceau ca porcii. Se uită turcul la unul, se uită la altul. Caii, care mai de care mai frumoși...

— „Frumoși cai bre!...

ARTIȘTII NOȘTRI

D-ra Virginia Tomescu, un pictor de real talent, ale cărei lucrări au fost de curând premiate

— „Frumoși cocoane...

— „P'ăla vreau...“ — și alege un armăsar negru de trei ani, de guicea ca porcu la crăciun.

Face Lixandru harcan și-l aruncă după gâtul armăsarului și-l prinde. Lixandru era cel mai voinic din băeții logofătului. Il înșelează bine, îl înfrânează, și îl dă turcului.

— „Aman bre!... Alah, bre!...“ — și îl ține să 'ncalice. A plecat calul ca vijelia cu turcul. S'a dus turcul pe drum și logofătul Gheorghe și-a deslegat pe Iordan și i-a dat drumul să se ducă acasă...

Turcul a venit tocmai pe seară cu armăsarul făcut spume.

— „Bre logofet Gheorghe...

— „Auzi cocoana Aga.

— „Bun cal bre!... Pentru iel iertam toți zavergii tăi!... Face mult bre!...“ — Și cât a stat turcul în sat, îl găseai ori acas' la logofătul Gheorghe, ori pe logofătul Gheorghe acas la turc, adică la curte. Il învățase însă la țuică.

— „Legea al nostru bre, zice că-i păcat să bem...

— „Nu-i păcat cucoane să bei ce are gust!...“ — și-l învățase la țuică fiartă și amesticată cu miere.

— „Bună bre logofet!...

— „Bună cocoane!“

Și bea turcul până ce începea să cânte manele turcești.

După vre-o trei luni a venit boerul în sat. A găsit pe turc beat. A 'nceput a vorbi turcește cu el, dar turcul îi spunea pe românește:

— „Ioc zavergii, tăiat, îngropat!... Ioc, ioc!... La mine plătești zece galbeni pe lună“...

A scos boerul și i-a plătit 50 de galbeni, bănet mult pe vremea aia.

Turcu cum a luat banii, a venit la logofătul Gheorghe...

— „O să fie dor la mine d'aici bre...

— „Ți-o fi cocoane...

— „Bun om tu!...

— „Bun cocoane!...

— „Fierbe nițel țuică și fă cu miere, că plec la mine bre!...“

Si i-a fiert țuică și au băut iar.

— „Da-i și 'n ploscă bre!...“

I-a umplut și o ploscă de țuică îndulcită cu miere... A 'nceput turcul să plângă, a pupat pe toți băeții logofătului, a pupat și pe logofăt; l-a pupat și logofătu pe el și a plecat. Logofătul Gheorghe începuse și el să lăcrămeze...

...Și s'a dus turcul călare pe calul de la logofăt și p'al lui l-a năpustit pe câmp. L'a luat logofătul și l-a dat lui fină-său Iordan. Așa s'a petrecut zavera în satul nostru, pe vremea lui Tudor Vladimirescu.

I. C VISSARION

□ □ □

CĂRȚI NOUI

Pe urma războiului, roman de *Adela Xenopol.* Tip. „F. Göbl Fii“, București. 1914.

Pe urma războiului, e un roman a cărui importanță nu va putea fi bine înțeleasă decât după lungă trecere de vreme. Sunt de două feluri cărțile scrise pentru mai târziu: sunt cele care depășesc prin profunzimea sau noutatea lor puterea de pătrundere a contimporanilor și rămân ca un dar postum pentru generațiile viitoare și sunt cele ce fotografiază viața actuală în așa chip încât contimporanii își recunosc banalitatea în fidela lor oglindă și numai cei din viitor vor citi cu nesațiu filele îngălbenite pentru a descoperi în ele cursul obicinuit al vieții noastre de astăzi și a se documenta în cercetarea trecutului. O, dacă pe vremea lui Perikles ar fi existat un asemenea conștiincios, amănunțit și continuu reportagiu, cât de recunoscători n'am fi noi scriitorului-reporter asupra căruia aticii săi contimporani ar fi trecut cel puțin neatenți!

Pe urma războiului e un roman documentar. El oglindește într'un chip interesant — în spiritul unei reprezintante a sexului care n'a uat parte de cât cu inima la expediția în Bulgaria — evenimentele politico-militare și sociale din lunile de vară ale anului trecut. Aceste evenimente sunt reportate cu prilejul unei intrigi de iubire, care însă nu e în roman de cât un pretext pentru a susține ca o schemă întreg restul documentar. De aceia ce înțelegem noi în deobște prin roman nu capătă decât o desvoltare cu totul redusă în volumașul *Pe urma războiului*. Romanul se poate reduce la următoarea intrigă:

D-na Maria Paclea, soția colonelului Gioni Paclea, după multe vagabondări prin toate garnizoanele țării se stabilise în București, unde, prin relațiunile soțului ei, devenise una dintre „mondenele“ cele mai „anturate“. După mai multi „flirți“ cade în vrăjile unui tânăr și frumos funcționar, Radu Vulpian, pe care îl iubește cu pasiune. Când însă sună trompeta de mobilizare și soțul ei trebuie să plece peste Dunăre, pasiunea ei șovăește în fața datoriei, pe care i-o dictase colonelul în clipele plecării:

— „Am să-ți mai cer, Mario, în acest ceas suprem al vieții noastre, ca'n lipsa mea să stai în casa noastră cum ai sta într'o biserică, așteptând ca'n fiece moment să mă aducă rănit, schilodit sau mort.“

Colonelul pleacă și lupta între datorie și amor incepe. Radu Vulpian atâta aștepta. Tânăr și, pe cât se pare, voinicel cum era, lui nici nu-i pasă de marea mișcare sufletească din juru-i, nimic nu-l mustră că a rămas în țară așteptând cu inima groaznic de tulburată orele de *rendez-vous* pe când alții — și colonelul, la cinstea rară căruia atenta, între cei dintâi — se duceau să lupte și să moară pentru patrie. Acest domnișor cu trei sute de franci pe lună apare atât de sec, de brutal și de josnic în cât nu ne mirăm decât de miopia d-nei Paclea, care e scrupuloasă cu ea însăși, întrezărește care îi e datoria, dar nu

observă nici decum care îi e şi datoria lui în acele clipe supreme. De şi cuvântul e tare, totuşi zic că mult săracă sufleteşte trebuie să fie d-na Paclea pentruca să nu vază că acel Radu e cam scabros cu împătimata lui iubire. De aceia aflăm cu satisfacţie că Radu Vulpian s'a împuşcat din cauza refuzului constant al d-nei Paclea de a călca ultimul cuvânt al soţului ei. Totuşi ea nu rezistă de cât evitând să-l întâlnească, distrăgându-se mereu dela gândul lui prin alte îndeletniciri, dar această trăsătură bine observată a sufletului d-nei Paclea o face şi pe ea aproape tot atât de scoborâtă sufleteşte caşi Radu Vulpian. Ba încă într'o Mercuri, când Radu pătrunse la ea în casă, s'ar fi pângărit cu înflăcărare şi ultimele recomandaţii ale colonelului, dacă n'ar fi venit nişte doamne inoportune, care să salveze prin prezenţa lor voinţa aproape supusă a d-nei Paclea. Când însă Radu, după zădarnice aşteptări, se împuşcă, foarte simplu, d-na Paclea isbucneşte, se duce la capela unde e cadavrul, se aruncă asupra cadavrului, are un mic acces de nervi, o doamnă dintre prietene o zăreşte şi scandalul public e gata. Maria e foarte supărată de sfârşitul acestei „idile petrecute în sinceritate şi poezie", dar tot nădăjdueşte că Gioni va ierta-o de vreme ce nu-i călcase cuvântul în timpul absenţei lui. Dar trecutul? Totuşi Gioni ar ierta-o, însă, din cauză că a fost scandal public, nu-i permit regulamentele militare s'o ierte şi divorţul se va pronunţa. Maria cere iertare, cu o umilinţă şi un spirit practic care nu fac decât să o scoboare mai mult; dar Gioni zice, într'un stil tulburat de emoţie:

— „Da, a murit, însă te-ai înjosit Mario, şi nu-ţi voi putea ierta niciodată că în acele zile de tristă încercare pentru care insistasem, deşi nu-mi închipuiam decât că flecăreşti cu tineri, şi totuşi n'aş fi dorit să urmezi nici acele glume... Cu toate aceste, cât eram de departe de realitatea care râdea de mine în ascuns, şi care mă batjocoria pe când eu mă închinam la o icoană..."

Gioni e şi el foarte slab, dar tot e mai consistent de cât ceilalţi eroi; de aceia e şi cea mai vie figură din roman; nu are nici el nervi şi cu nevasta înşelătoare discută mai rece decât Nora lui Ibsen, dar tot sfârşeşte prin a nu ceda.

Maria, singură, părăsită, pleacă la Zimnicea să îngrijească de holerici; are un moment de înălţare morală, a cărei durată nu se poate prevedea.

Nu ştiu dacă autoarea a voit să scrie un roman satiric punând în contrast măreţia evenimentelor din 1913 cu degradarea sufletească a unui funcţionar cu trei sute de franci pe lună, ridicul, laş şi libidinos, a unei mondene căreia numai carnea îi vibrează de dorinţă şi a unui colonel de treabă şi sentimental, dar de tot slab în voinţă şi mărginit în pricepere.

Efectul final acesta e.

Probabil că autoarea a ajuns la el fără să-l ţintească, de oarece atenţia toată îi e îndreptată asupra evenimentelor din afară, asupra cărora informaţia e bogată şi amănunţită. Scene din mobilizare, trecerea Dunării, aeroplanul lui Vlaicu, conferinţa păcii şi multe alte lucruri la care eroii nu participă întru nimic sunt reportate cu multă sârguinţă. Aceste atenţii ne fac să cugetăm la romanul naturalist; iată o pagină de amănunte domestice, pentrucare Jules de Goucourt ar fi întrebuinţat de sigur şi *une ecriture artiste,* pe când autoarea *Pe urma războiului* se mulţumeşte să ne informeze:

„Ca'n toate dimineţele îşi făcu inspecţia cuvenită, luă socotelile, apoi le trecu în catastihul zilnic, întocmindu-şi gospodăria altfel, de oarece ordonanţele care făceau până atunci mai tot serviciul fură luaţi şi ei la război. Bucătarul fu înlocuit cu o femeie, feciorii, prin alte femei; în fine o adevărată isbândă femenină, care însă o costă cam scump, fiind acum silită să plătească lefuri ca la Bucureşti.

„Maria numai atunci văzu cât de mare economie săvârşiau ordonanţele, şi se gândia cu milă că pentru toată munca lor nu aveau decât 5 parale pe zi, solda unui soldat, pentru care lucra ca în ocne pe la unii militari, ba de multe ori şi maltrataţi. La D-na Paclea ca'n cele mai multe gospodării de militari, ordonanţele erau consideraţi ca oameni iar nu sclavi. In fiecare lună aveau bacşişul lor, totuşi era departe de a corespunde lefurilor pe care le plătea acuma".

Precum spuneam la început asemenea pagini au o însemnată valoare documentară, şi cum literatura, după una din concepţiile formulate la sfârşitul secolului trecut, nu are să ne înfăţişeze decât „documente omeneşti" se înţelege că, din acest punct de vedere, romanul întreg posedă o însemnătate literară.

C. Sp. HASNAŞ

□ □ □

CRONICA TEATRALĂ

Arenele Romane (Teatrul Antic). — Semiramida, dramă eroico-erotico, în patru acte, de *Sar Peladan.*

Prima reprezentaţie a teatrului antic a fost o deziluzie: publicul, în loc să arate faţă de asemenea desmormântări artistice o superbă nepăsare, s'a grăbit să asiste în număr neaşteptat de mare. Desigur este şi supărător şi nepotrivit să se descompuie şi să se analizeze elementele unui succes. Cu toate acestea nu putem să ascundem că, la temelia sentimentului aceluia unanim care a împins mulţimea spre depărtatele Arene Romane în seara de 12 Iunie, noi vedem în primul rând multă nedumerire.

O, nedumerirea este starea de conştiinţă cea mai prielnică pentru recoltarea succeselor. Nedumerirea creează interes tocmai prin neputinţa de a se dumeri; nedumerirea despersonalizează pe om, distruge puterea de apreciere individuală, deschide drum liber îndemnurilor venite din afară.

— Teatrul Antic? Ce-o fi asta?

Insăşi această întrebare răscoleşte în om curiozitatea. Şi umbli să afli. Unul spune una, altul alta. Crezi şi pe unul şi pe altul ori nu crezi nimic. Şi, când ţi se oferă prilej, te duci să controlezi propria ta părere sau părerile altora.

— Teatrul Antic, — foarte bine. Dar *Semiramida?* Semiramida, e veche şi ea. Dar autorul? Ştiam că teatrul antic îl alcătuesc Eschyle, Sofocle, Euripide şi Aristofan. Tot teatru antic mai este Plaut, Terenţiu, dacă vreţi. Dar Sar Peladan? De unde până unde Sar Peladan antic? Fiind-că într'o noapte de autosugestie a visat că întrupează pe un prinţ asirian? Atât, desigur, n'ajunge ca un contimporan să păşească peste veacuri şi să fie aşezat în galeria antichităţii.

— Vrei să ştii de ce *Semiramida* e teatru antic? Du-te la Arenele Romane în seara de 12 Iunie.

Şi te duci. Şi astfel, mulţimea ce se îngrămădeşte la reprezentaţie mai creşte cu unul. Iar picătură cu picătură, face balta mare.

Şi mai sunt şi alte amănunte cari-ţi scormonesc curiozitatea. Vrei să vezi, de pildă, cum o să se aşeze un teatru grecesc într'un circ roman. Şi mai eşti doritor să afli cum o dramă „eroico-erotică", după ce n'a avut succes mare în Franţa, va putea să treacă la noi drept tragedie antică cu succes. Ca să afli toate acestea, te duci la *Semiramida.*

Un vecin de stal a venit la prima reprezentaţie a teatrului antic, pentru un motiv cu totul special, pe care nu-l putem trece cu vederea.

— Ştii de ce-am venit eu? — spunea el unui prieten, fără să se ferească de a fi auzit. Fiind-că eram foarte curios să văd ce-ar fi făcut toată lumea asta dacă ar fi dat Dumnezeu o ploaie bună.

Şi-şi arăta părerea de rău că nu e rost de ploaie.

Desigur că unii au venit mânaţi şi de dorinţa să cunoască opera lui Peladan. Aceştia însă sunt cei mai puţin interesanţi. Numai cu asemenea spectatori un teatru ar da faliment la noi. Fie-ne, deci, îngăduit să nu ne ocupăm de ei.

*

Semiramida nu este un capo d'operă. De altfel, o piesă de teatru, în generalitatea cazurilor, nici n'are nevoe să fie. Nietzsche a spus: „Ascultând un capo d'operă, devii tu însuţi întru câtva capo d'operă". Ce-ar ajunge biata omenire, dacă teatrele ne-ar oferi numai capod'opere?!

Să vedem dar dacă drama lui Peladan are cel puţin caracterele unei tragedii antice. Pentru a putea face această analiză, e nevoe să-i expunem, în trăsături generale, subiectul.

Semiramida este regina legendară, regina-fecioară care, ca o Jeanne d'Arc a antichităţii, biruește cu oştile ei neînvinse pe toţi duşmanii Assiriei, întinzând hotarele stăpânirei sale până la cele mai depărtate ţinuturi cunoscute pe atunci. Preoţii şi magii credeau că taina acestor biruinţi stă în esenţa divină a Reginei. Şi de-aceea, în rugăciunile lor şi în consfătuiri ei tremurau de-o singură teamă: în regina a tot biruitoare să nu se deştepte cum-va femeea plină de dorinţi şi lacomă de iubire.

— Când Semiramida va iubi pe alt cine-va de cât armata şi Ninive, toată gloria Asirienilor se va nărui!

Numai pe Semiramida n'o neliniştia această teamă. Ea răspundea cu o superbă mândrie tutulor:

— Voinţa este sexul meu! Eu sunt amanta armatei întregi!

Dar în această izolare aprigă ea n'a putut să rămâie până la sfârşit. Mândria ei a fost biruită în cele din urmă, de ochii pătimaşi ai ostateculuì egiptean, faraonul Keth Aur. Ca o otravă bine-făcătoare iubirea îi pătrunse în inimă, paralizându-i puterile supra-omeneşti cu cari dânsa înainte se fălia. Şi ast-fel pasiunea o făcu să se coboare din înălţimea la care o ridicase o voinţă rece, străină sufletului ei.

Semiramida cade în braţele lui Keth Aur, sub privirile iscoditoare ale preoţilor cari o pândiau. Regina iubeşte. Svonul acesta se răspândeşte ca vestea unei nenorociri, de la un capăt la celălalt al cetăţii. Preoţii sunt indignaţi, armata e nemulţumită, iar viteazul general Zakir Iddin, care iubia de mult pe Semiramida şi a cărui dragoste fusese deatâtea ori respinsă, indignat că favorurile reginei le-a dobândit un biruit, un ostatec, face din gelozie armă de aţâţare în contra stăpânei lui. Şi Semiramida nu poate lua nici o măsură în potriva generalului mistuit de gelozie, de oare ce armata, care înainte aclamase cu veneraţie pe regina străină dragostei, era acum părtaşa suferinţelor lui Zakir Iddin.

Dar, după umilinţa de a vedea că poruncile ei nu mai sunt ascultate, Semiramida e silită să îndure, în faţă, obrăzniciile pe care adoratorul respins le aruncă iubitului ei. Provocat, Keth Aur se luptă cu rivalul lui sub ochii reginei îndrăgostite. Şi cade.

Disperarea exaltează iubirea şi ura Semiramidei. Regina degradează pe Zakir Iddin, prinde spada cu care Keth Aur n'a fost în stare să-şi apere viaţa, şi, în luptă bărbătească cu generalul răsvrătit, îl ucide pe acesta. Murind, Zakir Iddin îi cerşeşte o vorbă de iubire. Zeiţa umanizată prin dragoste îi răspunde însă cu toată inverşunarea amantei văduvite şi a furiei care îndeamnă la crimă:

— Te urăsc!

Apoi, într'un nour fermecat, Semiramida dispare din viaţa materială.

*

După regulele pe cari Aristot le-a statornicit cel dintâi şi pe cari, mai târziu, le-au adoptat şi Horaţiu şi Boileau, trei sunt însuşirile de căpetenie pe cari o tragedie antică trebue să le aibă: 1) să fie o singură acţiune, care să se petreacă în acelaş loc şi în aceeaş zi; 2) să aibă scene patetice; 3) acţiunea ei să fie motivată de o *necesitate tragică.*

1. Să vedem mai întâi cum stă lucrarea lui Peladan în raport cu legea celor celor trei unităţi pe care Boileau a închegat-o în lapidarea formală:

Qu'en un lieu, qu'en un jour, un seul fait accompli Tienne jusqu'á la fin le théatre rempli.

Este o singură acţiune în *Semiramida?* Este, dacă o judecăm după modelul pieselor romantice sau moderne. Nu este dacă ne gândim la puritatea de linii a tragediilor antice. Câtă vreme interesul publicului nu rămâne unitar, nici acţiunea nu poate să fie una singură. Şi, ascultând *Semiramida,* interesul se bifurcă. Cu un interes urmărim lupta dintre dragostea reginei pentru Keth Aur şi îndatoririle ei tradiţionale faţă de legendara-i ursită divină; cu alt interes urmă-

rim lupta dintre Keth Aur și Zakir Iddin pentru cucerirea reginei-fecioare. Sunt două interese. Prin urmare, sunt două situații, două acțiuni.

Dacă *Semiramida* ar fi fost scrisă de un grec, tragedia ar fi fost mai simplă în trăsături generale și mai profundă în analiză. Un dramaturg antic ar fi desvoltat numai lupta sufletească dintre menirea divină a reginei și esența ei omenească. Și ar fi adâncit analiza acestei lupte, până ar fi atins clipa aceea de misterioasă fatalitate care este semnul înfiorător al tragediilor antice. Peladan însă, în loc să se coboare înăuntru sufletului cât mai simplu dar mai adânc, s'a ridicat de-asupra lui, resfrângând în afară o superficialitate plină de fast. Din acest punct de vedere, opera lui e mai mult romantică, decât antică.

Unitatea locului este respectată. Unitatea timpului însă nu, de oarece nu se poate admite că în 24 de ore s'a întâmplat tot procesul acela sufletesc îndelungat care a târât-o pe Semiramida de la formula: *Voința este sexul meu*, până la principiul: *Keth Aur ori dispariția*.

Dar, azi, când legea lui Aristot nu mai este obligatorie, nu se poate învinui o piesă, chiar o tragedie antică, fiind-că nu o respectă. De altfel, această lege a unităților a avut o poveste foarte ciudată. Aristot a născocit-o studiind capo d'operile teatrului grecesc. Și este curios cum acest mare cugetător n'a băgat de seamă că, dacă de cele mai multe ori dramele vechi se'ntâmplau în acelaș loc și în cadrul unei zile, sunt destule și excepțiile. Ele nu lipsesc din nici unul din tragicii greci. Așa de pildă, în partea întâi din *Orestia*, trilogia lui Eschyle, nu se respectă unitatea timpului; în *Oedip la Colona*, a lui Sofocle, nu se respectă nici unitatea timpului, nici a locului; ș. a. m. d. Dar dacă nici chiar grecii n'au respectat totdeauna această tiranică lege, nu înțelegem cum Boileau, care a fost om de mare bun simț, a putut s'o impue aproape două veacuri în Franța. Fiind-că dramaturgia franceză a fost atât de robită de această nefastă lege, în cât un istoric de artă, Maurice Albert, consideră ca o adevărată dată de eliberare anul 1818 când, după două sute de ani, pentru întâia oară un autor francez, Pixérécourt, a cutezat să calce legea celor trei unități cu piesa sa: *Fata surghiunitului*.

2. In al doilea rând, o tragedie antică trebue să aibă scene *patetice* sau cum spune Horațiu:

...Meum qui pectus... angit
Irritat, mulcet, falsis terroribus implet.

Nu se poate spune că *Semiramida* este lipsită de patetism. Dar pateticul lui Peladan este cu totul alt-fel decât al anticilor. El este lipsit de noblețe și de înălțare. Este brutal ca isbucnirile d-lui Bernstein. Este bolnăvicios și nepoetic. Dar are o calitate care, într'un anumit moment (monologul cel mare al lui Zadir Iddin, declamat cu o distinsă putere tragică de d-l G. Storin) isbutește să-l facă chiar emoționant: este bărbătesc. Nu ne mișcă însă aproape de loc pateticul Semiramidei și nici al lui Keth Aur. Și cu toate acestea, partea sguduitoare a tragediei trebuea să fie tocmai pateticul Semiramidei în luptă cu iubirea și cu destinul ei divin. Această deplasare a centrului tragic este una din consecințele firești ale lipsei de acțiune unitară.

3. In sfârșit, fiindcă trebue să ne rezumăm, în *Semiramida* este o *necesitate tragică:* este credința în esența divină a reginei și, deci, împotrivirea preoților ca Semiramida să-și poată îndeplini menirea ei de femee. Deși această *necesitate* este numai o prejudecată oarecum socială, iar nu o putere fatală, totuși ea apare destul de dârză și de nebiruit ca să motiveze existența uneia din ramurile acțiunei: conflictul dintre pasiunea de femee și menirea de regină-zeiță. Afirmarea acestei necesități arată chiar care trebuea să fie singura direcție a acțiunei.

Din nenorocire însă, interesul pentru această acțiune rămâne pe planul al doilea, covârșit de emoția pe care o stârnește conflictul dintre Keth Aur și Zakir Iddin pentru cucerirea Semiramidei. Cum *necesitatea tragică* slujește însă numai conflictul întâi, acest al doilea conflict rămâne și fără motivare sufletească și fără sprijinul, neapărat trebuitor, al *necesității* tragice.

Și ast-fel, descoperim în *Semiramida* două acțiuni paralele cari se luptă una cu alta ca să se întunece reciproc. Acțiunea întâi, are motivarea *necesității tragice*, dar nu emoționează; acțiunea a doua emoționează și câștigă, prin partea ei spectaculoasă, un interes mai mare, dar este cu desăvârșire lipsită de *necesitatea tragică*, fără de care nu se poate concepe o situație de tragedie.

Concluzia: Pentru motivele arătate, pentru că tonul personagiilor este lipsit de elocvență, pentru că pe scenă se petrece o acțiune în înțelesul modern al cuvântului și de care teatrul antic adevărat era străin, *Semiramida* nu este nici în formă, nici în fond o tragedie antică. Ea este cel mult o dramă romantică, în care două interese se luptă reciproc în folosul unui al treilea: simbolul. Dar simbolului din lucrarea lui Peladan îi lipsește înălțimea tragică. Și de-aceea, *Semiramida* nu poate fi *Teatru* antic, de cât fiind-că s'a reprezentat în niște *Arene* romane.

Desigur, că d-na Achaume ar fi fost mult mai în nota întreprinderii sale dacă inaugura reprezentațiile teatrului antic cu *Antigona* lui Sofocle.

*

Artiștii noștri și-au dat toate silințele. Singurul însă care a isbutit să se apropie cât mai mult de interpretarea acestui fel de teatru este d-l G. Storin. D-sa are și înălțimea, și prestanța gesturilor și glasul puternic. Dar mai ales d-l Storin a înțeles un lucru pe care ceilalți artiști l'au nesocotit: că în teatrul cel vechiu, artiștii, neputându-se sluji de jocul figurii de oare ce purtau mască, erau nevoiți să caute mijloacele trebuitoare expresiunei în glas și în gesturi. Și de-aceea, gesturile brațelor, — pe cari concepția artistică de azi le-a redus la mișcări estetice în tragedie sau la minimum de mișcare în drama modernă,—trebue să fi fost elementul de căpetenie al expresiei scenice.

Dacă, în *Semiramida*, artiștii noștri nu purtau mască, în schimb, pe de-oparte depărtarea de public, pe de alta lipsa unei lumini îndestulătoare, le făceau cu totul invizibil jocul figurii. De aceea, atât ca să învingă perspectiva nouă în care jucau, cât și ca să înlocuească jocul nevăzut al figurii, erau datori să alerge la o gesticulație a mâinilor cât mai expresivă. D-na C. Demetriade și d-nii Ar. Demetriade, R. Bulfinski și I. Manolescu au jucat ca niște distinși artiști ai Teatrului Național. Arenele Romane însă nu sunt Teatrul Național. Scoatem în evidență aceasta nu ca să aducem o învinuire nemeritată distinșilor artiști, dar ca să arătăm că una din pricinile insuccesului moral al primei încercări de teatru antic a fost și jocul artiștilor, nepotrivit cu noul mediu al spectacolului.

P. LOCUSTEANU

ECOURI

Aniversarea morții lui Eminescu a fost sărbătorită în Capitală printr'un pelerinaj la mormântul poetului dela Cimitirul Bellu, unde în fața unui număr de studenți și unui mic număr de scriitori, au vorbit, din partea *Convorbirilor Literare* numai d. Gh. Lazăr; din partea *Academiei* (ce are a face *Academia* cu Eminescu?) a vorbit d. dr. Istrati, și din partea *S. S. R.* d-l *G. Diamandy*, în calitate de Președinte.

In alte orașe din țară, Galați și Botoșani, au avut loc de asemenea serbări comemorative. Aniversarea de 25 de ani dela moartea poetului Eminescu va fi comemorată de *Societatea Scriitorilor Români* cu prilejul serbărilor ce le dă în grădina Cișmigiu, în *zilele de 4, 5 și 6 Iulie*.

Tot ce are țara mai cult va lua parte la aceste serbări comemorative, menite să reînvie în deplina ei strălucire figura uriașă a celui mai mare scriitor român.

Ni se spune că vor veni Români din toate unghiurile Regatului și din țările învecinate spre a sărbători pe poetul care, cu toate că mort acum 25 de ani, e mai viu în sufletul nostru și mai tânăr ca orișicând.

—

Veronica Micle, noul volum din colecția *Românii celebri*, se distinge prin exactitatea și bogăția informațiilor astfel încât putem spune că d. *Octav Minar* a realizat întâia biografie completă a poetei care va ocupa, prin poesiile lui Eminescu, un loc întotdeauna interesant în istoria literaturii noastre.

—

Intâia femeie academiciană este scriitoarea suedeză *Selma Lagerlöf*, pe care cei șaptesprezece nemuritori ai Academiei din Stockholm au primit-o în mijlocul lor ca să ocupe ultimul fotoliu rămas vacant.

Selma Lagerlöf a fost premiată în 1909 cu premiul Nöbel.

Ea întrupează mai bine de cât orice alt scriitor sufletul țării sale: ea a dat o viață nouă vechilor legende scandinave, *Sagas*, și romanul său *Gosta Berling* e o adevărată capodoperă.

Selma Lagerlöf, cel mai mare scriitor suedez din zilele noastre, a început prin a fi institutoare.

—

Pentru cultura indiană în Franța s'a alcătuit un comitet franco-indian care să strângă relațiunile intelectuale între cele două popoare.

In fruntea lui se află *Pierre Loti*, care, în scrisoarea adresată comitetului spune despre India aceste frumoase cuvinte profunde:

„Te salut cu teamă, cu venerație, și cu uimire, bătrână Indie al cărei adept sunt, Indie a celor mai înalte străluciri ale artei și ale cugetării, și Indie a misterelor monstruoase care îngrozesc, Indie, leagănul nostru, Indie în care tot ce răsări fu, dela început, avântat și uriaș. Trezirea ta să uimească acest Occident îmbătrânit, meschin, pe fiece zi micșorat, ucigaș de neamuri, ucigaș de zei și ucigaș de suflete,—dar care totuși se închină încă, Indie bătrână, în fața minunilor creațiunei tale primordiale!"

—

Italia inspiratoarea tuturor călătorilor iluștri de la Montaigne, Lord Byron și Goethe până la H. Taine, nu putea să nu impresioneze și pe marele exilat rus, *Maxim Gorki*, care-și petrece în priveliștea insulei Kapri anii săi de exil. Poveștile subtile, care sunt farmecul literaturii populare italiene și care au inspirat altădată și pe Shakespeare, au servit de model și scriitorului rus, i-au furnizat teme noui, cărora sufletul său puternic le-a imprimat un nou farmec și astfel au apărut *Poveștile din Italia*, pe care un traducător dibaciu le-a redat acum în franțuzește *Contes d'Italie*, Ed. Payot).

—

Din timpul marilor romantici, trăia încă la Paris *Jules Troubat*, fostul secretar al lui Sainte-Beuve. Sub ochii lui, și cu mâna lui poate, au fost scrise multe din celebrele *Causeries du Lundi*.

La moartea marelui critic Jules Troubat a rămas executorul testamentar și legatorul său universal; el a publicat articolele inedite ale lui Sainte-Beuve sau cele împrăștiate prin reviste și ziare. A scris el însuși mai multe volume în care își povestea amintirile, redând viața de muncă încordată a maestrului său.

I. Troubot moare în vârstă de 78 ani.

—

Nu e nevoe de librărie românească în Cernăuți,—glăsuiește o rezoluție oficială pusă pe cererea d-lui Ilcău, de a i se acorda autorizația să deschidă o librărie românească în capitala Bucovinei.

Nu cunoaștem motivul care au dictat autorităților bucovinene această rezoluție. Noi avem însă un motiv puternic ca să combatem hotărârea oficială: In Cernăuți, unde e atâta populație românească, unde sunt atâția studenți români nu este nici o librărie căreia să-i putem trimite cărțile românești apărute în editura noastră.

Firma Pardini, cu care am lucrat până acum, este azi condusă de oameni incorecți cari de ani de zile refuză să reguleze contul. Poate pentru protejarea incorectitudinilor acestei librării refuză autoritățile bucovinene să autorizeze deschiderea unei librării oneste.

□ □ □

BIBLIOGRAFII

A apărut *Democrația*, revista Cercului de studii a partidului național-liberal, cu data de 1 Iunie, cuprinzând un bogat material de studii și informațiuni politice și sociale.

Un număr 30 bani.

Anul III — No. 37

FLACĂRA

28 IUNIE 1914

ABONAMENTE:
In ţară: lei 6 pe an; 7 lei când se achită prin incasator. Pentru învăţători şi preoţi săteşti: lei 5 pe an
NUMĂRUL 10 BANI
TELEFON 41/7

LITERARĂ ∴ ARTISTICĂ ∴ SOCIALĂ
APARE SÂMBATA
DIRECTOR: CONSTANTIN BANU

ABONAMENTE:
Peste munţi: coroane 8 pe an; pentru preoţi şi învăţători coroane 6.50 pe an
In străinătate: 10 lei pe an
REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA: Bucureşti
Str. Câmpineanu, 40

NOTELE SĂPTĂMÂNII

Adunarea generală a societăţii scriitorilor români. — Banchetul în onoarea d-lui Duca.

Societatea scriitorilor români a ţinut Duminică adunare generală. Semne caracteristice şi chiar simptomatice: n'a fost nici un scandal. Incep să mă tem

D-l I. G. Duca

de viitorul acestei societăţi. Semne imbucurătoare: nimeni n'a exprimat nici un fel de regret pentru dispariţia prematură a unuia din cei mai de seamă membri ai ei şi a unui dezinteresat binefăcător al scriitorilor: Pompiliu Eliade. Necunoştinţa este sentimentul care impinge departe de tot. Şi de-aceea, cu toate simptomele observate mai sus, cred că nu trebue să disperăm de viitorul societăţii scriitorilor români. Ea e bine pregătită ca s'ajungă. Tăcerea sub care a fost trecută, în acea adunare, împlinirea unui an dela moartea poetului Iosif, membru fondator al societăţii, este a doua dovadă că S. S. R. râvneşte sus de tot.

Dar aceste mici impietăţi au fost oarecum răscumpărate prin alegerea d-lui M. G. Holban ca vice-preşedinte. Directorul *Revistei idealiste* avea două merite indiscutabile pentru această onoare: 1. perseverarea diabolică timp de treizeci de ani în cariera literilor; 2. ceaiul pe care acum câteva luni, dânsul l'a oferit, la Boulevard, societăţii scriitorilor români. Aşa dar, alegerea d-lui Holban proclamă principiul că, în literatură, caşi în viaţa civilă, cine ocupă timp de treizeci de ani un loc, devine proprietarul lui. Şi astfel, d-l Holban a ajuns literat prin prescripţie. Pas să-l mai conteşti! Locul său în literatură este apărat de toate legile. Vrei să-l dai afară, îţi face proces. Nici Eminescu, nici Coşbuc, nici Vlahuţă, nici Sadoveanu nu au, în literatură, situaţie juridică aşa de bine întărită ca a d-lui Holban.

Dar dacă d-l Holban a fost ales vice-preşedinte, era firesc ca în comitet să intre d-nii: M. Sorbul şi T. Arghezi. Alături de aceştia însă, prin una din acele lovituri, menite să stârnească nedumerire şi să ajute la încurcarea noţiunilor, au mai fost aleşi Cincinat Pavelescu, G. Diamandi, G. Galaction, M. Codreanu, Al. Cazaban, H. G. Lecca, etc. De ce? Nu'nţeleg. Nu erau deajuns d-nii M. G. Holban, M. Sorbul şi T. Arghezi? Când ai un vice-preşedinte ca d-l Holban, ce mai e nevoe şi de un preşedinte? Şi mai ales ce mai era nevoe de un preşedinte ca d-l Diamandi? Dacă s'ar fi ales, de pildă, d-l Dragoslav, n'aş fi zis nimic. Dar d-l Diamandi? Se vede însă că chiar preşedintele societăţii şi-a înţeles situaţia oarecum... suplimentară deoare ce, îndată ce a fost ales, şi-a luat şi concediu.

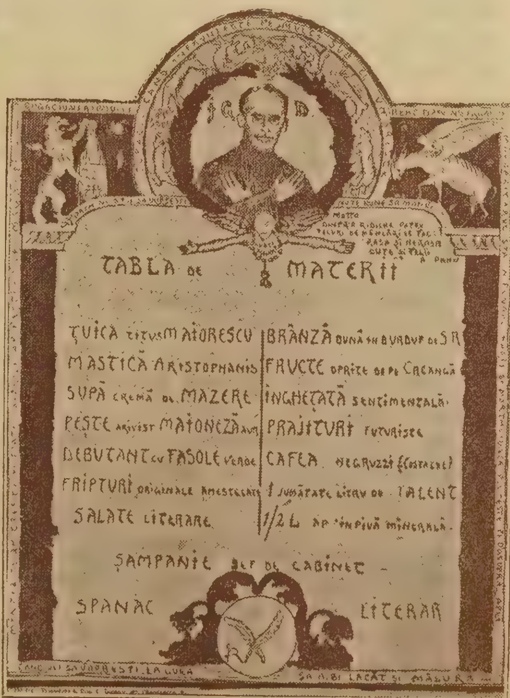

D-l G. Diamandi

De alegerea d-lor M. Sorbul şi T. Arghezi nu mă mir de loc. Amândoi erau indicaţi. Este chiar bine că d-l Sorbul a fost ales bibliotecar. Această slujbă îi va da putinţa, poate, să răsfoiască şi d-sa, din când în când, câte o carte, ca să afle cum era literatura dramatică înainte de a o... reforma dânsul cu *Letopiseţii* şi cum ar fi trebuit să fie aceşti *Letopiseţi* ca să nu facă impresie că e... teatru *reformat*.

E bine de-asemenea că s'a ales d-l Arghezi. Prin alegerea sa, societatea arată că aprobă trivialităţile înălţătoare pe cari acest membru al societăţii scriitorilor români le-a adresat nu prea de mult, sub proprie iscălitură Carmen Syilvei, prezidenta de onoare a societăţii. Poate chiar că,

dacă mâine-poimâine noul comitet va avea onoarea să fie primit în audiență de M. S. Regina, d-l Arghezi, care este un om de convingeri, va repeta în fața Suveranei, în semn de omagiu și spre satisfacția deplină a colegilor săi, grațiozitățile pe cari le-a iscălit nu de mult în *Facla*. Dar d-l Arghezi mai avea și alt titlu ca să fie ales membru în comitet. Cași d-l Holban, dânsul este un mare literat. Frumusețea atică pe care directorul *Revistei Idealiste* o poartă cu atâta mândrie pe umeri, d-sa o găzduește în suflet. Și, la răstimpuri foarte rare, d-l Arghezi este chiar inspirat. Dovadă, următoarele versuri cari l'au făcut nemuritor:

Cu trupul tău de catifea
Ce tremură de fin ce-i
Imi amintești de ochii de cafea
Din genele Ilincei.

Interesantă mi s'a părut însă mai cu seamă propunerea d-lui Diamandi de a se lărgi dreptul de admisibilitate în societate. In aceste vremuri de prefaceri electorale, era firesc ca președintele S. S. R., care e și deputat generos și deci partizan al lărgirei dreptului de vot, să preconizeze toate lărgirile cu putință și la societățile din care face parte. Dar mă întreb, când în societatea scriitorilor au putut pătrunde până și oameni ca d-nii Holban și Arghezi, — două valori incontestabile dar cu totul străine literaturii,— ce lărgire nouă s'ar mai putea întrevedea dreptului de admisibilitate în această societate? Ori, poate, d-l Diamandi se gândește să cheme și pe țărani la viața literară?!

Domnule Diamandi, pentru prestigiul literaturei țărăniste, să nu faceți una ca asta!

*

Duminică seara societatea scriitorilor români a oferit un banchet d-lui I. G. Duca, ministrul instrucției și membru de onoare al societății.

S'a petrecut bine la acest banchet, întâi fiindcă redingota n'a fost obligatorie; al doilea fiindcă ministrul a venit în mijlocul scriitorilor cu o bună voe și o lipsă de ceremonie în adevăr camaraderești; al treilea, în sfârșit, fiindcă Cincinat a fost în vervă. Veselia cea mai senină a domnit dela început până la sfârșit. Nici chiar «menuul», de-o execuție cam macabră și cu un cuprins nu tocmai menit să ațâțe pofta de mâncare, n'a fost în stare să știrbească nimic din această bună dispoziție.

Compoziția acestui «menuu» se atribue tot d-lui Arghezi. Svonul pare verosimil, fiindcă în «tabla de materii» a banchetului găsesc perle spirituale ca acestea: *Inghețată sentimentală, Debutant cu fasole verde, Brânză bună în burduf de scriitor român,* etc. Sub această formă, menuul devine un fel de vomitiv anticipat. Par'c'ar fi fost înadins întocmit așa pentru ca invitații să mănânce cât mai puțin și, deci, tacâmul să coste cât mai ieftin.

Dar la urma-urmei, *debutant cu fasole verde* ar mai fi mers, dacă la masă ar fi fost numai scriitorii de la Terasă. Nu se mănâncă zilnic între ei acești scriitori? Prin urmare, de ce nu s'ar mânca și la banchet? Pentru d-l Duca însă, trebuea să se pregătească un fel mai plăcut. Să oferi unui ministru ...debutanți cu fasole! Dar ce naiba? D-l Duca e canibal?!

Ș'apoi ce 'nsemnează: *înghețată sentimentală?* Inghețata, după toate regulele poetice, trebue să fie rece; iar sentimentalismul, după toate rețetele culinare, e dator să aibă căldură. Apoi ce fel de înghețată e aia, dacă este fierbinte? Ș'apoi ce idee trebue să aibă autorul «menuului» de scriitorii români, dacă a trecut în «tabla de materii»: *brânză bună în burduf de scriitor român?* Dar ce este, mă rog, scriitorul român?

Știam, dintr'un articol de-acum doui ani al d-lui Arghezi, că el este bărbier. Acum acelaș scriitor român, judecând nu știu după ce manifestațiuni, îl decretează câine. Ce evoluție de la bărbier la câine pentru o ființă care pretinde că frământă în suflet idealul neamului!

Și mai e un lucru pe care nu-l înțeleg. Dacă o asemenea imaginație a prezidat la alcătuirea «menuului», de ce s'a servit *cafea Negruzzi* iar nu una mai potrivită cu celelalte feluri? De ce nu ni s'a dat, de pildă, «cafea din genele Ilincii»?

Mister. Totuș, târziu de tot, fiind nevoit să țin prea mult ochii în jos în timpul vorbirei d-lui Holban, am descoperit, pe-o margine a «menuului», următoarea inscripție: «Mintea, de-ar crește pe toate cărările, ar paște-o și măgarii».

Și-atunci am început par'că să deslușesc puțin misterul și am râs cu poftă. Iar veselia a ținut până la sfârșit, când toți convivii au plecat decorați cu ordinul «pana română», în gradul de scriitor.

Nota caracteristică a banchetului: d-l Duca n'a făgăduit nimic. Și doar a fost tras de limbă cu destulă indiscreție. Sunt de părere să i se ceară d-lui Duca banchetul îndărăt.

CRONICARUL DÂMBOVIȚEI.

HORAȚIU

LA BARINA

ODA VIII, — CARTEA II

De 'ași ști, — sperjuro pânacum nepedepsită, —
Că 'ți va sosi cândva și ceasul de răsplată, —
Că te-oi trezi, cu vre o unghie pătată, —
Ori cu vre-o perl'a gurii tale înnegrită, —

Te-ași fi crezut; — însă te văd, sărman de mine,
Că 'ți pui și capul rămășag cu necuratul
Și-a doua zi ești iar frumoasă ca păcatul, —
De-și frânge toată Roma gâtul după tine.

Și ce n'ai pângărit cu falșe jurăminte!...
Luceferi străluciți ce noaptea dau lumină, —
Zei, căror moartea cea cumplită li se 'nchină; —
Pân' și cenușea părintească din morminte...

Când săvârșești vre-o nouă poznă, — protectoare
Venus, — se 'ntoarce în spre nimfe și zâmbește; —
Iar Cupidon, — isteț, — de-oparte se muncește,
Să 'ți dea la piatră noui săgeți otrăvitoare...

Ajunserăm acum să creștem mari copiii,
Ca să ni-i smulgem dintr'a robilor tăi ceată; —
Părinți, — nu 'ți calcă unul pragul, să nu pată
Rușinea, de-a purta stigmatele robiii.

Când treci tu, — mamele și-ațin de-oparte pruncii, —
Străbunu 'și vede dus pe gârlă rodul muncii; —
Iar pe nevastă 'n piept o seacă lung oftatul,
Simțind că-i vine rândul să-l răpești bărbatul...

Iunie, 1914. **SLUGERU MIHNEA**

IMPRESII DE CĂLĂTORIE

RĂZBUNAREA ANTICARULUI

Cu toată căldura mă târîi prin bazarul Smyrnei, puţin în căutarea unui „chilipir", mai mult de pofta unei întâmplări neprevăzute, care de altfel se realizează cu atât mai puţin cu cât o aştept.

Un coif de plută îmi da un aer colonial proteguind ochii şi faţa de lumina orbitoare, şi de arşiţa supărăcioasă a soarelui asiatic.

— Ei! Mussié, una antica bona!

— Herr professor, venez, venez...

Şi astfel în toate limbele eram îmbiat să vin, să intru, să privesc, să pipăi, aşa de geaba, fără plată „pour voir", mai că să şi cumpăr fără parale.

Atât cutreerasem bazarurile în cât aveam experienţa acestor ispititori.

Imi făcusem în gând un tratat de călăuză al vizitatorului de bazar.

Cunoşteam pe neguţătorul turc, pe cel grec, „care face cât zece turci, pe cel evreu care face cât trei greci şi pe cel armean care dovedeşte doisprezece evrei". De ce doisprezece şi nu treisprezece sau unsprezece? Habar n'am. Neplăcându-mi să-mi bat capul îndelung cu ce nu sunt în stare să pricep mi-am purtat gândurile spre alte probleme.

Pe fiecare neguţător îl cântăream după expresia ochilor, după calmul aparent şi glasul nepăsător cu care îmi oferea marfa ca un hatâr făcut mie în special şi numai mie.

— Două sute de lei pe Tanagra asta falşă?

— Nu e falsă, e adevărată, dar poate Domnul nu se pricepe... Scuzaţi... Am şi falşe.. Poftim... Cincizeci de franci... Sunt cinstit.

Şi neguţătorul ceremonios şi cinstit arată o statuetă minunată şi falşă, aidoma ca cea dintâi.

Incepeam demonstrarea falsului.

Aş! de unde! De ce aveam dreptate, de ce neguţătorul se încăpăţâna în minciună. Când în sfârşit îi dovedeam cu cuţitaşul lutul proaspăt al figurinei şi îi vorbeam de atelierul unui faimos falşificator dela Athena, cinstitul rămânea uimit şi binevoia într'un târziu să mărturisească un biet:

— Poate!

Apoi venea rândul unei limonade care ca o libaţie ne împăca (totdeauna în dauna mea).

Astfel ei tot oferind limonade sau cafele iar eu plătindu-le, ajunsesem să capăt un adevărat instinct.

Se întâmpla, cu Turcii mai ales, să nu dee drumul unui gologan din preţul cerut.

— Dacă-ţi place. D-ta nu eşti silit să cumperi, nici eu să vând. Ai fost păcălit de hoţi şi de măgari şi acum te fereşti şi de anticarii cinstiţi. Poftim, priveşte. Caută. Eu nu sunt silit să vând. Şi cu cât grăia astfel, cu atât mă convingeam că nu mâncase de două zile. Dar dramatica existenţă a asiaticilor de veacuri le-a hărăzit două daruri scumpe, mijloace de mântuire a acestei omenimi veşnic ameninţată sau ameninţătore: şiretenia şi sfiala, armele celor slabi, bărbaţi, popoare sau femei.

Şi aşa treceam din cutiuţă în cutiuţă adulmecând vechiturile, pipăind mătasa hainelor femeeşti, pretext pentru o galopare fără frâu a unei închipuiri însetate de visiunile vremurilor trecute.

Rar de tot când un obiect mă pironea prin însăşi a lui frumuseţă.

Atunci însemna că închipuirea fiind obosită de goana de odinioară lăsa locul simţului critic. Acest simţ critic e desigur bun ca o doctorie. Dar are un mare cusur. Nu e bun la orice. Cine ar îndrăzni să facă curte, înarmat cu simţul critic? Puţine femei şi mai puţini bărbaţi ar eşi învingători din aşa încercare. Aveam pe vremuri un prieten. De altfel nu-l puteam suferi. Ii ziceam prieten fiindcă îl vedeam din an în Paşte şi atunci chiar cu o mulţumire plină de moderaţie.

Acest odios personaj avea mania să caute cusururi. Şi le găsea. Suferea de ficat şi era fieros. Pe neaşteptate dă Domnul şi se îndrăgosteşte de o fetişcană.

— Are cea mai frumoasă piele din câte am văzut, zicea ficatul bolnăvicios.

Intr'o zi îl puse dracul să privească pielea minunată cu o lupă puternică. Puful „dulce ca al piersecei" părea ţepi de arici, iar porii „pielei mătăsoase" cusăturile unui carâmb de iuft.

Să nu privim totul cu lupa simţului critic fiindcă nu numai nevestele ci şi iubitele noastre ar avea greşuri displăcute, fără să mai vorbesc de noi înşine, mai ales de prietenii şi chiar de confraţii noştri.

Omul demn de acest nume dator e să se simtă atât de trecător pe astă lume, încât se cuvine să aibă mare îndurare pentru toţi şi să păstreze o însemnată câtime pentru el însuşi.

Iată de ce sfătuesc pe cetitori ca la drum să nu iee provizii de spirit analitic ci de simţ sintetic. Să lăsăm analiza pe seama oamenilor de mare merit. Să binecuvântăm albinele cari cu riscul vieţei lor şterpelesc polenul florilor. Iar noi cei mai puţini înzestraţi de Allah să ne mulţumim guştând din mierea dumnezeească, mireasma muncei altora. Să fim modeşti.

Dar erte-mă Allah, fac filosofie orientală. Aşa dar la drum, să căpătăm impresii şi să suferim păcăleli. O călătorie fără păţănii şi fără aventuri neprevăzute e o pacoste.

La drum, în afară de strictul necesar care e viaţa şi poate ţelul, încolo nu e interesant de cât neaşteptatul.

Astfel pusesem simţului critic o ca-

CÂNTAREA ARHANGHELILOR

— FRAGMENT DIN «FAUST» DE GOETHE —

RAFAEL

In armonia sferelor fraterne
Işi cântă soarele eternul viers,
Şi îşi urmează după legi eterne
Pe-acelaş drum detunătorul mers.

Vederea lui dă îngerilor vlagă,
Ci nepătruns, tu Doamne, le rămâi;
Şi'n veci măreţe'n strălucire'ntreagă
Sunt cele 'nalte, ca în ziua 'ntâi.

GABRIEL

Şi'n ne'nţeles de repede rotire
Se'ntoarce 'n juru-i globul pământesc...
Şi în adâncă, 'nfiorată strălucire
Dintre genuni adânci se răspândesc

Bogate fluvii către 'nalte steiuri
Din negrele genuni ce se muncesc.
Şi-s duse 'n goană 'n veşnice temeiuri
In veşnica mişcare ce-o primesc.

MICHAEL

Şi năvălesc furtuni neînfrânate
Din mări la ţărm şi dela ţărm la mări,
Inlănţuind mereu nenumărate
Mişcări şi veşnice adânci urmări.

Atuncea fulgerul din cer tresare
Pe calea trăsnetului, jos, în văi.
Dar solii tăi, o Domn sublim şi mare,
Lucesc senini ca'n ziua cea dintâi.

Vederea ta dă îngerilor vlagă
Şi nimeni n'o pătrunde din cei răi.
Şi opera ta vie şi întreagă
Străluce pururi, ca şi'n ziua 'ntăi.

St. O. IOSIF

UN AN DELA MOARTEA LUI ST. O. IOSIF

La 21 Iunie, s'a împlinit un an de când Iosif a închis ochii pentru totdeauna. Dispărut dintre noi aproape în mod misterios, pe când oştirea noastră se pregătia să cucerească noui glorii patriei, moartea lui Iosif a rămas legată de însufleţirea cu care s'a făcut mobilizarea şi de biruinţele acelor vremuri de entuziasm şi eroism.

In accentele însufleţitorului său imn: La Arme! *s'a făcut mobilizarea şi cu chemarea lui în inimi şi pe buze au plecat încrezători în biruinţă şi s'au întors mândri de isbândă ostaşii noştri în campania anului 1913:*

La arme, cei de-un sânge şi de-o lege!
La arme, pentru neam şi pentru rege!
Când Patria ne cheamă sub drapel
Datori sunt toţi copiii ei s'alerge,
Să-l apere, să moară pentru el!

De-aceea, Iosif a fost şi va rămânea pentru noi nu numai poetul delicat al „Patriarhalelor", cântăreţul duios al dragostei nefericite, traducătorul abil al atâtor opere străine de seamă, ci şi bardul naţional, poetul mobilizării, artistul, care a făcut legătura trainică dintre literatura noastră şi clipele de glorie ale anului 1913. El cel dintâi a avut intuiţia biruinţii ce ne aştepta. Dovadă: cu câteva luni înainte de mobilizare, el chema, prin Flacăra, *pe Români la fapte vitejeşti. Iar în timpul răsboiului, avântul lui a stimulat şi a călăuzit entuziasmul tuturor.*

Azi, cînd s'a împlinit un an dela tragica lui moarte, s'ar cuveni în semn de pioasă aducere aminte să se aşeze, cu toată pompa militară, medalia Avântul ţării pe mormîntul aceluia care a meritat-o cel dintîiu.

P. L.

misolă de forţă. N'avea drept să se iţească decât în timpul odihnirei închipuirei şi când făceam cumpărături.

Hăuind prin bazaruri cu ochii desfătaţi de culori bogate, de forme amintind până şi copilăria omenirei şi a artei, trecui printre plăpumari cari, ca toţi răsăritenii, stăteau ceasuri lungi cu picioarele încrucişate sub ei. Dădui de vânzătorii de amulete de deochi pentru catâri, cai, cămile şi copilaşi de ţâţă şi mă pomenii la un colţ, în faţa unui galantar.

Priveam amestecul de lămpi greceşti, arabescurile unor arme adevărate de la Sollingen, când un Turc trecu pe lângă mine şi mă ghionti uşor, şoptind:

— Un volor!

Această acuzare mă hotărî să intru în spelunca hoţului.

Ca un painjen viclean „volor-ul" stătea pitulat în un colţ de umbră de unde priveghea tot ce se petrecea în hudiţă şi mai ales tot ce s'ar fi putut întâmpla în galantar.

Painjenul se sculă, se întinse şi tocmai într'un târziu mi se înfăţişară doi metri de carne şi oase omeneşti. Era uriaş.

— Venez, venez, Musu Comandanté. Zé presente: Dimitriou. Şi îmi întinse o carte de vizită unsuroasă. Acest Dimitriou îşi dădea mare osteneală să pară cu desăvârşire nevinovat.

Inţelesei că lupta va fi crâncenă.

Anticarul sta cu ochii plecaţi sau ridicaţi în tavan, părând absolut nepăsător la tot ce spunea şi auzea. Un om perfect dezinteresat, asupra căruia fâlfâia fatalitatea Atrizilor.

Eram ipnotizat de braţele lungi ale individului, tentacule uriaşe, sfârşite prin labe grase, moi, dar bune de gâtuit.

— Alege! oftă painjenul.

Incepui desfătătoarea cotrobăială.

Iată o pană de sabie a vre-unui jandarm turc.

— O! Ce-i asta, Kirie?

— Pff! Nu ştiu. Un învăţat german mi-a spus că era o frântură din pumnalul lui Agamemnon. Dar de şi e un profesor celebru s'ar putea înşela... nu ştiu.

Nu cunosc mai mare mulţumire decât să fiu luat drept idiot. Mă minunai.

Pun mâna pe o lampă de bronz cu care şi azi băeşii asiatici scormonesc minele.

— Lampader de Bizanţ.

Şi astfel fie-care obiect îşi avea un nume, o dată şi o întrebuinţare hotărâtă şi clasată din clipa în care intrase în dugheana lui kir Dimitriou.

Ici colo câte un obiect adevărat mărea grămada celor alese.

De ce cumpărăm falşuri? Intâiu, fiindcă nu prea erau de celelalte. Al doilea, un falş, artistic făcut îţi dă icoana originalului. Noi n'avem în Muzeu de cât foarte puţine Tanagrale, fie şi falşe. Cu toate acestea elevii de la Conservator, multe artiste şi ori cine, s'ar folosi de la priceperea şi reproducerea atâtor atitudini pline de farmec şi de gingăşie. Pasta e falşă, dar gestul e adevărat.

Când socotii că nu mai era nimic interesant îl întrebai:

— Cât?

Painjenul luă un carnet din care storcând ceva ai fi scos stropi de untdelemn.

Scria încet, privind obiectele ca un părinte care ar descoperi deabia acum preţul fiului vândut.

Dădea din cap aşa de expresiv, încât mai că auzeam:

— Ştiu că faci de zece ori mai mult... Dar ce vrai!

Luai şi eu un carnet şi făcui o maimuţărie de socoteli şi de chibzueli.

Intr'un târziu:

— Ei? Kir Dimitriou? Cât?

Neguţătorul oftă, îşi şterse sudoarea şi unsoarea de pe faţă, apoi dând din umere şopti, căzând pe un scaun.

— Nimic!

— Ce bine îmi pare. Ei, bună ziua, Domnule...

— Stai Domnule Comandante. „Nimic" a fost strigătul inimei. Când aţi şti câte nopţi am cutreerat printre bandiţi. Iată. Priviţi această statuetă. Era întreagă. Ce minunăţie! Când am văzut-o întâiu, Eu care furnisez Britisch Muzeum, Luvrul, Berlinul şi Roma, Eu am plâns. Dar cum în această afurisită Turcie nu e voe să exportăm antichităţi de preţ, iată ce Eu am fost nevoit să fac: i-am tăiat capul; capul o sută franci. I-am tăiat trunchiul, o sută franci, braţele şi picioarele iar o sută franci. Total: trei sute franci à la franca.

In adevăr. Mizerabilul căsăpise statueta pentru export. De altfel acest obicei e de regulă la cei mai mulţi anticari asiatici.

— Bine, bine. Te întreb. In totul cât? După câteva rectificări a căror mimică însemna ultima concesie, Dimitriou zise hotărât:

— Patru mii franci şi nici un ciuruk mai puţin.

— Bine. Făcui şi eu aceeaşi mimică.

— Domnule, eu dau pe toate astea trei sute cincizeci de franci şi nici un metalic mai mult.

Calypso nu putea fi mai amărâtă de plecarea lui Ulyse ca Dimitriou de fuga celor patru mii.

— Trei sute cincizeci de franci?

— Da.

— Domnule, dar asta e bătae de joc! Imi iei jumătate de magazie pe nimic?

— Domnule, acesta e preţul meu.

— Dar nu e al meu, Domnule.

— N'are importanţă. Sunt patru ore şi jumătate. Iţi dau cinci minute să te resgândeşti.

Şi mă aşezai pe o bancă.

Painjenul făcea clăbuci, iar labele aveau crispaţii ciudate.

Trecură astfel cinci minute.

— Domnule Dimitriou te salut. Şi începui a coborî, încet ca Harun Al Raşid.

De sus vânzătorul strigă:

— Domnule, o limonadă? O cafe?

— Nu, mulţumesc. Sunt supărat.

— Nu, domnule, nu se poate. Să vorbim ceva. Eşti Francez?

— Nu.

— German, American, Rus?

— Nu. Sunt Român.

— O! Român? Ma România e ţara bogată, acolo aur, mult aur...

— La mine nu.

— Dar ce-ai ales, nu-i frumos?
— Ba da.
— Atunci de ce nu plătești?
— N'am parale.

Grecul mă privi cu dispreț și strigă:
— Ma de n'ai parale ce cauți la bazar?
— Chilipir.

Tăcere. Apoi omul închise obloanele și îmi șopti:

— Ascultă, Domnule. Suntem în plină revoluție. Turcii ne-au bătut eri chiar aci în bazar. Acum două zile au înjunghiat un grec. Eu am polițe de plătit. Să strâng ceva parale și plec la Athena. Ei, cât dai?

— Merg de hatârul d-tale până la patru sute de franci.
— O mie?
— loc.
— Mai da un napoleon. Altfel sunt dezonorat și eu și kiria Electra și fiica mea și baetul meu. Când vor afla ca am dat atâta bogății pe patru sute de lei mă duc la casa de nebuni.

Zis și făcut.

Când lucrurile veniră la vapor. Dimitriou mai ceru douăzeci de lei pentru un secret.

— Daca vrai să faci vase de sticla antica, le cumperi crude de la X. Apoi le îngropi în nasipul marei și după un an, doi, capătă patina vaselor vechi.

La plecare el viind în barcă, să-și ia ziua bună dela mine, îmi mai ceru un napoleon pentru alt secret.

In schimbul aurului primii o bucățică de hârtie scrisă cu creionul:

„Moussié Comandante! Vous gran volor ma tou ce ké vou acheté falso, trè falso, né fét pas cent francs.

Bon Ami, Dimitriou“ [1]).

G. DIAMANDY

□ □ □

IUBIREA MEA

Iubirea mea trăiește 'n miez de noapte,
Când curg din lună râuri de argint,
Când se deschid haotici ochi ce mint,
Când stăruesc în umbră tainici șoapte.

Iubirea mea e ca rostogolirea
Torenților vijelioși și vii,
E golul de zenit sau de pustii...
Iubirea mea e însăși nesfârșirea!...

Iubirea mea e lavă arzătoare
Ce lasă 'n urmă pustiiri și scrum;
E flacără ce arde fără fum,
Ce dogore, ce mistue, ce doare!

Iubirea mea e vântul ce adie
Și murmură și mângăe și cântă...
Sau aprigă furtună ce 'nspăimântă;
De sgudue, de nărue, de 'nvie...

George CAIR

□ □ □

[1]) Domnule Comandant! Ești un mare tâlhar dar tot ce ai cumpărat e falș, foarte falș, nu face nici o sută de lei. Bun amic, Dimitriou.

MIȘCAREA LITERARĂ IN STRĂINĂTATE

IN FRANȚA:

Succesul ultimei piese *l'Otage* pune iar în discuție interesanta personalitate a scriitorului Paul Claudel. Părerile criticului Jules Bois.

Paul Claudel, poetul care de mai bine de două zeci de ani stă în umbră, înconjurat de câțiva fanatici admiratori, dar departe de orice succes literar și de orice celebritate, părăsește acum încetul cu încetul obscuritatea sa trufașă și intră în *la vogue parisienne.* Ba încă el, care era autorul favorit al câtorva, mândrii că au un zeu mult diferit de zeii mulțimii, e amenințat să ajungă autorul snobilor, cari, sceptici și amorfi, pot îmbrățișa lesne și pe acest mistic creștin, dacă misticismul e comandat de moda zilei. Cu drama sa mistică *L'Annonce faite à Marie,* cu cealaltă dramă *L'Echange* și cu ultima piesă *L'Otage* el triumfă acum pe scenele a trei teatre pariziene și e foarte departe de ignorarea absolută în care era ținut mult timp după 1890, când, elev al școalei simboliste, a publicat cel dintâi volum de versuri *Tête d'Or.*

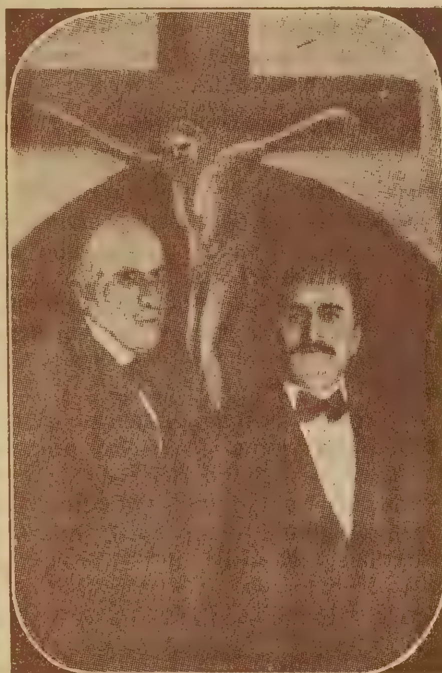

Lugné Poë, creatorul lui Badilon și Paul Claudel, autorul piesei *L'Otage*

Totuși el continuă să se țină în umbră și să aplice în viața literară, vorba lui Ibsen: „Cel mai tare e cel ce rămâne singur“. In vremea noastră de sindicalizare integrală, când și scriitorii simt nevoia să se asocieze și dau pretutindeni dovezi atât de atingătoare de multa frăție dintre ei, Paul Claudel stă singur și departe nevrând să urmeze și nici să fie urmat de cineva. In singurătatea lui stranie misticul poet ia dimensiunile gigantice ale necunoscutului și, înțelegând poezia ca un dar într'adevăr dumnezeiesc, nu vrea s'o pogoare în valurile profane ale mulțimii; de aceia Paul Claudel e nu numai izolat, dar e măreț în superba sa izolare și, în perspectiva morală, crește cu cât crește și depărtarea lui de cei ce-l privesc.

Deși scrie și tipărește, totuși el se socoate numai pe sine însuși drept unic tovarăș de gânduri și are ambiția de a se concentra în întreaga sa operă într'un lung monolog. Intr'una din originalele sale Ode, *La Maison fermée* ne desvăluie acest tainic monolog al gândurilor sale, care sunt locatarii unei „case închise“ de nimeni pătrunsă, de nimeni tulburată.

„Ascultă, scrie el, Evangelia, care te sfătuește să închizi ușa cămării tale....
Adună creațiunea întreagă în arcă, întocmai ca bătrânul Noe în locuința bine închisă din parabolă,
In care tatăl familiei răspunde nepoftitului care bate noaptea la ușă cerând trei pâini,
Ea se odihnește alături de copiii săi, adânc și surd“.

Și aiurea scrie de asemeni:

„Cel ce face mult sgomot e auzit de alți, dar sufletul care cugetă n'are martori.
Și multă sbuciumare nu e de nici un folos; dar spiritul omului care înaintează în Geometrie se aseamănă cu înaintarea fără nici un sunet al unui râu de untdelemn.
Eu nu am nimic cu voi, căutați-mă de aveți vre-o legătură cu mine,
Precum face teascul cu măslinele și precum din cea mai seacă rădăcină chimistul știe să scoată un alcaloid“.

Această ideie a singurătății sufletești desăvârșite îi e atât de scumpă, încât revine și sub o altă formă asupra ei:

„Fă să fii între oameni ca un om fără față și a mea
Vorbă pentru ei fără de sunet, ca un semănător de tăcere, ca un semănător de întuneric, ca un semănător de biserici,
Ca un semănător al măsurii lui Dumnezeu.
Ca o sămânță mică despre care nimeni nu știe ce e,
Și care, aruncată într'un pământ bun, soarbe din el toate puterile și rodește o anumită plantă.
Ascultă Evangelia care te sfătuește să închizi ușa cămării tale“.

Pretutindeni de altfel acelaș suflu de mistică singurătate; aplecat asupra propriului său suflet ca un alhimist minuțios, Paul Claudel își analizează *eul* și găsește în el destulă putere de atracțiune pentru a-și îngădui să închidă ochii asupra universului întreg.

De aceia e straniu ca Paul Claudel să aibă succes tocmai în vremea noastră de „sociologie“ și „sindicalizare“ când toate privirile sunt îndreptate spre vieața din afară și niciuna aproape asupra celei interioare. Nu numai atât e straniu însă în cariera lui Paul Claudel; catolicismul său înflăcărat are succes în sălile teatrelor parisiene unde desigur numai dela privigheri de noapte vin la spectacol bine-credincioșii pentru a se reîntoarce la pioase leturghii... Cași spectatorii cari îl aplaudă în teatre și școlile literare îl revendică fiecare cu deosebită căldură: romantic pentru unii, simbolist pentru alții el e clasic pentru reprezintanții actuali ai neo-clasicismului francez și nu știu dacă cei ce vor să-l apropie mai mult de Mallarmé nu văd în el un parnasian rătăcit.

Vorbind despre Paul Claudel criticul francez Jules Bois nu încearcă să ne dea explicația atâtor contradicții, dar caută să ne expună altele cari se găsesc în chiar natura poetului:

„Paul Claudel, — scrie acest critic, — poetul îmbătat de o inspirație cu totul interioară, este totuși unul dintre oamenii de litere cari, prin cariera sa diplomatică, a fost în măsură să vadă cele mai multe peisagii exotice și să-și confrunte gândirea lor cu gândiri streine“.

Totuși nimic exotic în inspirația sa, descripția nu-l atrage și peisagiile streine nu-l tulbură din contemplația sa interioară.

„Corespondent al ziarului *Le Temps* în China, scrie acelaș critic, el se odihnea după creiarea poemelor sale a p r o a p e indescifrabile prin articole judicioase și precise asupra căilor ferate... E idealist și totuși nici un scriitor, nici Zola chiar, nu a întrebuințat termeni atât de brutali. Instaurează o artă nouă și totuși nu încetează să declare că puțin îi pasă de Progres, de Umanitate, de legile Naturii, de Artă și chiar de Frumos. Dumnezeul meu, zice el, m'a mântuit de toți acești idoli. Dar care e Dumnezeul său? E Dumnezeul misticilor, care, într'adevăr e tot odată abstract și viu, și care nu vorbește alesului său de cât în tăcerea „Casei închise“, cu vorbe pe care, de altfel, numai cel inițiat singur le pricepe“.

In veacul nostru și în lumea noastră trăește

deci un mistic înflăcărat şi convins ca un fakir, având rarul privilegiu de a cunoaşte în sine însuşi pe Dumnezeul pe carea atâtea legiuni de soldaţi ai Idealulului îl caută în afară de ei. Lăsând la oparte tehnica sa nouă şi noutăţile de detaliu din opera sa, Paul Claudel e interesant şi mare prin această stranie însuşire a spiritului său. Şi prin aceasta a şi cucerit publicul modern, mai ales în sălile de teatru: „Indreptând mereu personagiile sale spre un ideal supraomenesc el a făcut să vibreze până şi în cei mai umili sau mai materialişti spectatori, coardele cele mai omeneşti. Cea mai mare parte dintre dramaturgii moderni insistă atât de mult asupra „dreptului la fericire“ încât vechia pasiune pentru durere se redeşteaptă. Prea ne-au fost ridicate în slavă prerogativele vieţii: atracţiile morţii revin să ne ispitească. Sensualitatea şi egoismul sunt atât de mult la modă, încât vechiul spirit de jertfă se impune ca o noutate ce înflăcărează. Societatea noastră a socotit că va putea să uite pentru totdeauna în voluptăţile inferioare de pe pământ, mândria ameţitoare ce înalţă spre cer; dar e de ajuns să vină un poet izolat care să caute „lumina înăuntru“ şi să dispreţuiască „întunerecul din afară“ pentruca, la o făclie de câţiva bani, — spune Claudel însuşi — să reaprindem lampa purtată de Psiche şi care n'a fost într'adevăr nici odată stinsă. Această lege a jertfirii pe care ne-o impune creştinismul e la temelia iubirii individuale, ca şi a solidarităţii cetăţeneşti, caşi a credinţei religioase... Şi iată de ce „casa închisă“ s'a întredeschis şi am văzut vibrând în ea o stea prizonieră, o stea intimă, care îşi poartă cu dânsa cerul ei şi îl tot duce sub un acoperământ umil“.

In această profundă stare de simţire stă măreţia şi succesul actual al misticului şi obscurului Paul Claudel.

Const PAUL

□ □ □

CÂND NOI...

Când noi vom dormi în morminte
Cu mâinile albe, cu buze supţiri,
Copile cu râs de fântână
Vor trece 'n lumină svârlind trandafiri.

Vor trece copile cu ochii miraţi
De-atâta beţie de soare
Când noi vom dormi în morminte
Cu buzele strânse, cu ochii uscaţi...

Comoara eternelor stele
Cădea-va pe lacuri întinse, pe mări,
Cădea-vor amurguri de aur
Pe nouri, pe valuri, pe turnuri, pe stânci
Când noi vom dormi în morminte,
Cu tâmple uscate, cu ochii adânci...

O trâmbiţă, vesel cântând, va suna:
Vor trece urmaşii cu faclele-aprinse
Trecutului nostru cântând „Osană!“

Vor trece urmaşii desgustului nostru
Svârlind în lumină aprinşi trandafiri,—
Când noi vom dormi în morminte
Cu mâinile albe, cu buze subţiri...

Victor EFTIMIU

□ □ □

MISTIFICARI LITERARE

De câte ori întâmplarea mă făcea să aud cântându-se o anumită «romanţă», mă bucuram, nu de muzica isvorâtă din viori şi din cimbale, ci de faptul că versurile, datorite unui scriitor de seamă, ajuns'au populare. Care nu'mi fu mirarea găsind acum două zile, aria şi cuvintele acestei romanţe, tipărite sub titlul următor: «Fă-ne, Doamne, iar copii», Romanţă pentru voce şi piano. Cuvinte de Const. D. Ţicu Ştefănescu, Muzica de Năstase Ionescu; Const Gebauer, Sr., N. I. Eliad, Editeur de Musique, Bucarest, 60, Calea Victoriei.

Decând vor fi fost imprimate *afirmările* astea? Taină! Ce nu e tainic de loc e însă faptul că vestita mica poemă a lui Gheorghe din Moldova (Gh. Kernbach)

Când eram copii odată
Mii de sărutări mi-ai dat, etc.

e transcrisă, cu mici greşeli, aci, şi atribuită d-lui Const. D. Ţicu Ştefănescu! Iată un lucru limpede: Gheorghe din Moldova fiind mort, un domn în viaţă îşi atribue versurile celui dispărut. Din nenorocire pentru colaboratorul d-lui Năstase Ionescu, versurile lui Gheorghe din Moldova, sunt de mult tipărite...

Descoperirea acestei nemuzicale şi neliterare afaceri vine în acelaş timp cu republicarea lucrării lui Bălcescu pe care o necunoştinţă a faptelor unită cu o rău înţeleasă prietenie o atribuise lui Alexandru Russo. E vorba de *Cântarea României*.

Intr'o conferinţă rostită acum vre-o trei ani la *Societatea Istorică* şi pe care o reproduc în fruntea volumaşului acum scos de sub tipar, se lămureşte cu deamănuntul această cestiune de proprietate literară.

Aş vroi aci să amintesc numai chipul în care lucrarea s'a putut «dărui» măcar pentru cât-va timp unui scriitor care n'a îndrăsnit nici o dată s'o semneze ori s'o publice ca venind din partea lui. Chipul acesta a fost: suggestia.

S'a suggerat treptat, şi'n diferite chipuri, ideea că poema dată la lumină de N. Bălcescu fusese alcătuită de Alexandru Russo. S'a aşteptat pentru asta, mai întâiu, moartea celui care o publicase, a lui Bălcescu. Au început apoi încercările: *Cântarea României* a văzut, din nou, lumina zilei, într'o revistă a lui Alexandri, cel mai intim prieten al lui Russo. N'a semnat-o *nimeni*. La sfârşitul anului, însă, ca din întâmplare, a fost rătăcită, la sumarul general, printre lucrările lui Alexandru Russo, colaborator al revistei şi care totdeauna îşi semna toate lucrările *sale*.

Incercarea a fost slabă, n'a prins, ori n'a fost înţeleasă. Peste opt ani de la chestia sumarului, se suggerează, printr'o scrisoare *particulară*, lui Odobescu, ideea că Russo e autorul *Cântării României*. Marele scriitor, foarte politicos, nu contrazice pe cel care afirma lucrul, dar publică poema printre operele lui Bălcescu.

Nu vom repeta multele şi feluritele peripeţii ale acestei ciudate încercări pe care am istorisit-o, după cum spuneam, amănunţit în altă parte.

Ce nu ni se spune e dacă Bălcescu a bănuit vre-o dată credinţa lui Alexandri căci menţionarea lui Russo, într'o anumită scrisoare, nu l-ar fi lămurit pe marele pribeag decât dacă ar fi ştiut povestea care ni s'a slujit nouă celor din ziua de azi.

De altfel toţi marii oameni de litere dela mijlocul veacului XIX ştiau cine este autorul *Cântării României*. Bolintineanu punând-o în versuri spune a cui este şi publică în frunte şi o mică biografie a lui Bălcescu. Ion Ghica, prieten de aproape cu sprijinitorul lui Russo, în vestitele sale *Scrisori către V. Alexandri*, arată în chip public, adresându-se tocmai lui Alexandri, toate amănuntele privitoare la scrierea şi prima citire a poemei lui Bălcescu.

In sfârşit, dovadă indirectă, venită chiar dela Alexandri. Vre-un an după moartea lui Bălcescu, bardul de la Mirceşti publică o biografie a celui dispărut. Cu acest prilej vorbeşte pe larg şi de Russo şi de activitatea lui. Nici un cuvânt despre *Cântarea României*. Nu-i venia să o lase lui Bălcescu, dar *nu'ndrăsnia încă* să o atribue lui Russo.

Ce e interesant, în toată afacerea, e că Bălcescu a dorit să imite chipul marilor romantici pe cari-i cunoscuse de aproape: Să dea la lumină o scriere declarând-o găsită. Numărul mistificărilor de acest fel, pe care l-am arătat cu prilejul acestei discuţii, e destul de însemnat. Vom aminti pe cea mai nostimă: Prosper Mérimée spusese că a găsit operele dramatice ale unei artiste spaniole *Clara Gazul*. Pentru ca să fie pe deplin crezut, pe lângă biografia ei, îi da şi portretul. Oamenii cu băgare de seamă au descoperit însă, încă de mult, că faimoasa *Clara Gazul* nu era altcineva decât însuşi Mérimée îmbrăcat femeeşte. Fiind ras, putea să aibă, cu niţică bunăvoinţă, o înfăţişare feminină. E păcat că Bălcescu, lăsând să se creadă că poema găsită (?) ar fi opera vre-unui călugăr, nu s'a fotografiat, îmbrăcat cu rasă şi purtând potcap, cu atât mai mult cu cât avea barbă.

Străduinţele lui Alexandri în atribuirea poemei drept proprietate altuia decât autorului ei, s'a întors şi împotrivă-i la un moment dat. Un susţinător al lui Russo socoate că nu numai *Cântarea României* trebue luată lui Bălcescu, ci şi lui Alexandri, *Poesiile Populare*. Fiindcă Russo, deşi nu prea ştia româneşte iubia mult literatura din popor, e sigur că el a *cules* poemele publicate apoi sub numele lui V. Alexandri. Aşa încât Russo care nu prea avea lucrări începe să se vadă cu prea multe.

Ştiţi povestea copilului sărac?

Câţiva băeţaşi se furlandisiau în zilele de Paşti cu câte două sau trei ouă încondeiate. Unul, sdrenţăros, se uita cu jind la ei, şi ar fi vrut să aibă şi el măcar unul. O femee care trecea se opri şi

le zise: «—Dați-i, mamă, și lui Alecuță. Nu vedeți? săracul: Face zâmbre». Fiecare copil, rușinat de înfruntarea suferită, întinse câte un ou. Și Alecu se duse acasă cu poala cămășii plină de ouă.

Mi-am adus aminte de-această poveste de-unăzi, pe când, admirând la d. Radu N. Mandrea, un portret al străbunului său N. Bălcescu, făcut nu se știe de cine, un prieten ne lămuri, spunând:

— O fi poate tot de Alecu Russo!

Astfel, Bălcescu, pe care l-au cântat poeții mai mult ca pe ori-care alt om al vremii lui, doarme într'un colț *necunoscut* din Palermo. Portretul lui *nu se știe* de cine este pictat. Poema pe care, inspirându-se din marii romantici și din spiritul vremii, o alcătui într'o românească ce numai el putea s'o scrie, fu *atribuită*, după obiceiul timpului, unui *necunoscut*.

Dacă lui Gheorghe din Moldova i se răpesc, fără sfială, poezii întregi, de ce ne-am mira de încercarea făcută cu o lucrare pe care Bălcescu, în modestia lui, nu se apucase să o autentifice la tribunal?

Imprejurările m'au dus prin câteva din părțile străbătute de marele prozator.

La Ville d'Avray, n'am văzut numai diminețile lui Corot, dar m'am simțit călcând pe unde trăise și Bălcescu. Aici, în locul de obârșie al neamului său, unde scriu rândurile astea, nu știu dacă sufletul lui trăește în vre-o floare, după cum bănuia, la Palermo, poetul măestru din *Alte Orizonturi* și din *Imnuri Păgâne.* Totul e însă românesc, așa cum i-ar fi plăcut lui, de înfățișare străveche și poetică: în port, în minunata casă boerească, în decor, în vorbă. Peste cuibul acesta din Argeș, stăpânește neclintit duhul lui Nicolae Bălcescu.

N. I. APOSTOLESCU

EMINESCU ȘI CARAGIALE

— Cum discutau marii scriitori. —O șurubărie a lui Caragiale care-l enerva pe Eminescu —

Când a murit Eminescu, Caragiale a publicat un articol, care a rămas ca model de durere concentrată exprimată artistic,—*Nirvana*. Către sfârșitul acestui articol este cunoscutul pasaj atât de mișcător:

«Acest Eminescu a suferit de multe, a suferit și de foame. Da, dar nu s'a încovoiat nici-odată: era un om dintr'o bucată și nu dintr'una care se găsește pe toate cărările.

«Generații întregi or să suie cu pompă dealul care duce la Șerban-Vodă, după ce vor fi umplut cu nimicul lor o vreme, și o bucată din care să scoți un alt Eminescu nu se va mai găsi poate».

Caragiale l'a cunoscut bine pe Eminescu,—și ca om și ca artist. Și, după cum se vede din acest citat, l'a înțeles adânc și l'a iubit. L'a iubit însă mai mult ca artist decât ca om. De ce? Nu se prea știe bine. Dar faptul este exact. Dovadă, chiar următorul portret pe care marele dramaturg l'a făcut genialului poet:

«Așa l'am cunoscut atunci, așa a rămas până în cele din urmă momente bune: vesel și trist; comunicativ și ursuz; blând și aspru; mulțumindu-se cu nimica și nemulțumit totdeauna de toate; aci de-o abstinență de pustnic, aci apoi lacom de plăcerile vieții; fugind de oameni și căutându-i; nepăsător ca un bătrân stoic și iritabil ca o fată nervoasă.—Ciudată amestecătură! — fericită pentru artist, *nenorocită pentru om*».

Fără să-și dea seama aproape, Caragiale și-a zugrăvit, în aceste rânduri, o parte din însușirile și contrazicerile firei lui. Cu toate acestea, cuvintele «Ciudată amestecătură, — fericită pentru artist, nenorocită pentru om» arată că firile celor doui scriitori se respingeau în unele privințe. In cari? Poate că în punctele unde ele erau de acelaș fel. De altf-fel, este știut că temperamentele cași electricitățile cari nu sunt de sens contrar, totdeauna se resping.

Deși lui Caragiale nu i-a plăcut prea mult *felul de a fi* al lui Eminescu, dramaturgul căuta totdeauna pe poet. Și când se 'ntâlniau, s'apucau să discute chestiunile cele mai felurite și în chipul cel mai contradictoriu.

D-l Ion Slavici, distinsul nostru colaborator, care a fost de multe ori martorul acestor nesfârșite discuțiuni, ne-a spus în această privință:

— Eminescu nu putea să sufere pe Caragiale. El mi-a spus de câte-va ori: «Caragiale mă enervează cu discuțiile lui. Nu-mi place fiind-că am impresia că el n'are nici o convingere și discută totdeauna numai pentru plăcerea de a mă contrazice și a argumenta». Eminescu avea impresia aceasta fiind-că, înadevăr, Caragiale, ca să-l facă să vorbească, susținea în fața lui teze contrarii convingerilor poetului. Și mai ales proceda așa Caragiale de câte ori voia să afle ceva nou, în domeniul literaturii sau filosofiei,— fiindcă Eminescu citia grozav de mult, iar prietenul lui grozav de puțin. Cu sistemul, acesta autorul *Scrisoarei pierdute* a învățat mult de la nefericitul poet».

Că d-l Slavici trebue să aibă dreptate, nu mai rămâne îndoială. De altfel, mărturisirea aceasta, într'o formă al cărei sens complect îl descoperă lămuririle bătrânului prozator, o face chiar Caragiale. Povestind cum a cunoscut pe Eminescu, acesta spune:

«Câtă filozofie n'am depănat împreună toată noaptea cu nepregetul vârstei de șaptesprezece ani. Ce entuziasm! Ce veselie!

«Hotărît, închipuirea nu mă 'nșelase... Era un copil minunat. *Intr'o noapte mă pusese în curentul literaturii germane*, de care era încântat».

Vasăzică, însuș Caragiale afirmă că asupra literaturii germane a fost informat de Eminescu. Bietul Eminescu! Dacă ar fi știut că teoriile și argumentările cu cari Caragiale l'a scos din fire de-atâtea ori erau numai o nevinovată «șurubărie» ca să poată surprinde și el câte ceva din marea lui învățătură, s'ar fi necăjit mai puțin și ar fi avut o pricină mai mult ca să iubească pe spiritualul său prieten. **AL. ȘERBAN**

CĂRȚI NOUI

Din Trâmbițe de Aur, poezii, de *Alexandru T. Stamatiad.* Ed. II-a.

Publicarea acestei de a doua ediții din primele poeme ale d-lui Stamatiad e interesantă prin aceea că, făcându-ne să revenim asupra celor patru ani din activitatea d-sale literară, ne îngăduie să definim care din tendințele expuse sau bănuite la început a persistat, s'a precizat cu vremea și a ajuns capabilă să caracterizeze o personalitate literară.

Al. T. Stamatiad

D-l Stamatiad nu este un simplu trecător pe potecile poeziei, un trecător ce smulge din când în când câteva flori, dar își urmează drumul său aiurea. Poetul privește arta sa cu gravitate sinceră: poezia nu e un prilej de petrecere încântătoare, o atitudine ce se uită lesne și o simplă formă sonoră pentru simțiri ce nu-s decât înfiorări de o clipă și pentru gânduri fungibile cu oricare altele.

D-l Stamatiad dă poeziei un loc în viață și vieții o reală însemnătate în poezie; versurile îi deschid largi zările unei alte lumi în care, cum spune cu un termen clar și semnificativ un poet contemporan, *evadează* din închisoarea lumei acesteia: versurile îi sunt totuși și mărturisirea oglindă și ecou a vieții trăite, ale cărei dureri reale le adoarme sub masca poeziei. Stamatiad a putut să scrie fără să ia numai o poză această mărturisire simplă:

Și lumea mea e fantazia,
O lume fără de hotare —
In ea mă simt avut și mare;
Palatul meu e Poezia.

Da, mi-am creiat o altă viață,
Cu orizonturi mult mai clare,
Cu ceruri vaste și stelare,
Cu-o nesfârșită dimineață!

Evadarea pe aripile poeziei.

Și tot astfel poezia stăpânește vieața trăită față de care îi dă poetului o nepăsare senină:

Zădarnică ți-e ura, zădarnică ți-e lupta —
O, s'a schimbat copilul ce'n vremi l'ai cunoscut!
Nimic nu mă'nspăimântă, nimic nu mă rănește,
Regină mi-este Arta, tovarășe și scut!

Cu o asemenea atitudine față de poezie, Stamatiad nu poate să o conceapă ca un verbiaj sonor și deșert și ca o acumulare de mici efecte de amănunt; el caută să *spună ceva* în versurile sale și, prin afinitate electivă, este în special atras de poezia care are un fond de cugetare sau de simțire general și profund omenească. In acest sens se precizează opera poetică în care Stamatiad persistă; a plecat dela Baudelaire—și încă din partea cea mai plină de gânduri a poeziei lui—și a ajuns la Maeterlinck poetul, care, cu mijloacele cele mai simple și mai clare, vrea să redea o stare sufletească atât de profundă, în cât e vecină statornică cu misterul de nepătruns al morții. A plecat dela o poezie alambicată și pretențioasă cum e cea mai mare parte a producției noastre poetice pastișate după cele mai la modă școli din Franța și s'a oprit apoi, desfășurându-se și câștigând în profunzime, la o poezie sinceră, intimă și sombră care va rămânea desigur drept partea personală trainică a versurilor sale.

După ce am expus aceste considerente *psichologice*, pentru a căror gravitate cer iertare d-lui Stamadiad, de oarece ele nu concordă nici cu tinerețea, nici cu numărul mic de pagini al operei d-sale, voiu trece mai repede asupra *Trîmbiților de aur.* Am vrut să determin o direcțiune și nu o deplină realizare.

Iată versuri scrise în felul „Școalei noui" între ai cărei părtași foarte vechi în țara noastră se numără și d. Stamatiade:

E seară
Pe cerul albastru feerică luna plutește

Şi parcul visează.
Palatul cu şapte coloane,
Cu şapte albastre balcoane,
Cu şapte cupole aurite,
In mijloc se'nalţă, tronează.
Fântânile cântă,
Zefirul adie,
In aer vibrează parfum de zambile,
E linişte, farmec şi caldă armonie.
Dar noaptea întinde aripele negre,
Palatul de-odată cuprins e de umbre...
O clipă pe urmă tabloul se schimbă :
Palatul şi parcul sclipesc în lumină,
Balcoanele toate sunt pline de oaspeţi,
Dantele de spumă şi jocuri de ape,
Fantastice pene şi bucle de aur —
Incepe serbarea, teorbele cântă.

Aici se găsesc toate elementele poeziei noui : repetiţii care nu întăresc nici decum efectul final al poeziei, elemente exotice în imagini şi neologistice în termeni, care nu sunt însă o reală îmbogăţire a capitalului poetic de imagini şi de cuvinte, fantezie creatoare de amănunte, adese ingenioase şi uneori pline de poezie

In aer vibrează parfum de zambile..

dar în neputinţă să dea un tot întreg, vast şi unitar, tocmai din cauză că inspiraţia şi procedeele sunt de suprafaţă şi nu pleacă dela o profundă sinteză personală, de mai înainte existentă, în chip inconştient, în suflet. Impresia totală aceiaşi ca şi pentru întreaga poezie nouă, în care de altfel Stamatiad ocupă lângă Minulescu locuri remarcabile : frumuseţi răzleţe de amănunt, sonorităţi interesante sau chiar mişcătoare, dar sinteze artistice foarte palide şi inconsistente şi fond sufletesc foarte apropiat de cei mai simpli dintre poeţii *vieux style*.

Aceste poezii sunt însă rare în volumul d-lui Stamatiad ; se pot număra chiar. Şi cu cât urmărim activitatea ulterioară a poetului cu atât ele se împuţinează şi, între parabolele simple pe care le vom vedea în volum într'un viitor apropiat, sperăm că ele vor dispare.

Iată o altă poezie, ce nu mai pare scrisă de acelaş poet :

Şi apele dorm...
Tăcerea se 'ntinde
Şi totul cuprinde.
Stelele sunt mute,
Visele-s pierdute.
Nu mai e o floare,
Sufletul mă doare,
Dorul mă 'mpresoară
Din nou mă omoară.

(Toamna)

Sinceritate de simţire şi multă simplitate de formă !

Nu mai e o floare,
Sufletul mă doare....

cuprinde mai mult decât cine ştie ce exsudaţiuni chinuite din eruditul manual al inovatorilor cu orice preţ.

Ba încă versuri ca :

Dorul mă'mpresoară
Din nou mă omoară...

Sunt simple şi vechi ca refrenul unui cântec popular.

Şi iată alte versuri la fel :

Au fost p'aici odată, îţi mai aduci aminte ?
Şi râsete, şi glume ce nu se mai sfârşiau,
Plutiri pe lacu-albastru în nopţile cu lună.
Când fremăta grădina şi florile şopteau etc.

E o puternică şi nouă — dar nu singulară — expresie a melancoliei în faţa trecutului irevocabil trăit. Frumoasele versuri finale, de o claritate clasică

...aducerile aminte
Grăbite se alungă ca păsările 'n stol.

caracterizează pe un adevărat poet şi sunt mult departe de ciudăţeniile vre-unui inovator care se excită, steril, pe texte şi lexicoane împrumutate dela croitorii de versuri din apus.

Această poezie simplă ajunge uneori până la realismul prozei şi în expresii şi în avânt. Iată un fragment :

Nu tremura, păstrează-ţi ca 'ntotdeauna calmul
Şi ascultă-mă o clipă.
...Că 'ntr'un cuvânt, în fine, trăesc doar pentru tine
Şi aş trăi tot astfel o veşnicie 'ntreagă...

„Păstrează-ţi calmul", „că 'ntr'un cuvânt, în fine" sunt expresii desprinse dintr'un roman în proză. In alte poezii, *Crinul, Melancolie, Uitarea*, găsim aceleaşi însuşiri de formă clară şi fond firesc.

Acesta e adevăratul fel de a scrie al d-lui Stamatiad; dacă traducerile dovedesc vre-o afinitate intelectuală între tradus şi traducător, clasicul Horaţiu, simplul şi sincerul Maeterlinck, din care traduce de predilecţie d. Stamatiad, ar fi suficiente indicaţii ca să ne arate spre ce fel de poezie şi spre ce fel de spirite are tendinţa să se îndrepte poetul *Trâmbiţilor de Aur*.

Pe această cale aşteptăm dela el realizări definitive.

C. SP. HASNAŞ

□ □ □

ECOURI

Pentru bustul poetului St. O. Iosif a deschis o listă de subscripţie ziarul *Viitorul*. Totuşi timp de un an nu s'au colectat mai mult de 2900 lei, o sumă cu totul neîndestulătoare pentru realizarea scopului propus.

St. O. Iosif n'a fost un simplu cântăreţ pe care câţiva prieteni aducători aminte ţiu să-l aibă încă printre ei în bronz. El s'a înălţat până la a ajunge într'o anumită clipă poetul care închiagă în materialul nemuritor al versurilor năzuinţa unui neam întreg spre viitorul bărbătesc ce i se cuvine. De aceia el nu trebuie să fie amintit de câţiva, ci de toţi ce au simţit în sufletul lor vibrând avântul fără margini din *La Arme*. Inălţarea unui bust lui St. O. Iosif e o datorie naţională dela care nimeni nu trebuie să se dea la o parte pentru micul sacrificiu ce i se cere acum.

Repetăm încă odată apelul nostru către bunii Români şi iubitorii de literatură înălţătoare şi nu ne îndoim că listele de subscripţie nu vor mai trece goale sub ochii neatenţi ai tuturora.

Subscripţia rămâne deschisă până la complectarea sumei necesare pentru ridicarea unui bust care să fie vrednic de amintirea virilului poet.

—

O dramă în cinci acte şi trei tablouri este *Două Neamuri !...* de d. *G. Petrescu-Sfeteşti*. Tragedia e scrisă în versuri libere. Cităm câteva ca să se vază cum e scris tot restul; vorbeşte boerul Petru după fata lui care n'a vrut să se supună intenţiilor matrimoniale ale părinţilor şi are ideile sale în materie de căsătorie.

Nu vrea s'asculte sfatul ?... ei bine lasă, lasă !
Căci prevestirea, Paul, îmi sguduie tot trupul,
Şi... văd bine, că o să mă schimb înveninându-mă
ca lupul
Când îşi sfâşie prada şi-o lasă 'n chinuire (Pauză).
Aşa se schimbă omul, sunt lupi şi 'n omenire ;
Când chinul, suferinţa şi ceasurile rele,
Ii schimbă-i înrăeşte, îi bagă în belele.
Căci când copilul, o, copil din al tău sânge,
Robindu-te durerei, făcându-te-a tot plânge,
Ce-ţi mai rămâne ţie, bătrân fără putere,
Când mereu verşi lacrămi, în loc de mângâere ?
O ! groapă te desface şi fă-mi locşor în tine !

(Pauză, apoi rugător în atitudine de extaz :)

Sper Doamne că acolo voi amorţi mai bine,
Căci suferinţa, chinul, ne 'nţelegătorilor copii
Te lasă păcei sfinte, plecând dintre cei vii.
Numai acolo, în liniştea divină, dormind somnul
de veci...

—

Noua revistă română publică o poezie a d-lui Aderca, pe care noi am refuzat s'o publicăm. De ce-am refuzat publicarea ei ? Pentrucă cuprindea strofe ca acestea :

Linia ce curge de la umăr la picior
se alege, de mi-o caut
visător —
dintr'un melc şi-un ton de flaut.

Acum înţelege toată lumea de ce revista d-lui Motru ne urmăreşte cu atâta îndârjire : e geloasă de conţinutul coşului nostru de redacţie.

Dacă am şti că aceasta 'i face plăcere, am fi gata să-i trimitem, printr'un om de serviciu, în fie-care seară coşul de redacţie ca să-l despoaie în folosul coloanelor ei.

In modul acesta poate că *Noua revistă română* va isbuti să fie ceva mai interesantă decât este.

—

Genul operetei e cultivat în capitală de două companii statornice, una sub direcţia d-lui Maximilian şi alta sub direcţia d-lui Carussy, care se găsesc într'o nobilă emulaţie pentru realizarea unor cât mai preţioase efecte artistice... de vară. Păcat însă că genul operetei însuşi se află în decadenţă căci producţiile cele noui sunt lipsite şi de muzică şi de text; nici comice nici duioase ele tind prea mult să devină o distracţie inferioară.

Elementele artistice din ambele companii sunt într'adevăr remarcabile şi doar ele mai isbutesc să salveze simplitatea muzicei şi... spiritul textului.

—

Reviste.—A apărut *Democraţia*, revista Cercului de Studii al partidului naţional liberal, an. II, No. 6, cuprinzând un interesant şi bogat material de studii, documente şi fapte relativ la marile chestiuni dela ordinea zilei.

Un număr 30 bani.

—

Un duce autentic director de teatru a fost ducele George al II-lea de Saxa-Meiningen, încetat din viaţă în acelaş timp cu moştenitorul tronului austriac.

Acest duce nu trăia decât pentru teatru; îşi trecea vremea la repetiţii şi monta, ca un bun director, cele mai frumoase piese în cinstea soţiei sale, care fusese actriţă pe vremuri.

Sătul de comediile reale ale micului său guvern, ducele căuta în minciunile scenii un refugiu şi o mângâiere.

Ducele era şi un director de teatru spiritual. Se povesteşte despre el că odată îşi luase ca co-director pe scriitorul *Paul Lindau*, autorul *Prietinilor din Copilărie*. Dar poetul, după câtva timp ceru să se rezilieze angajamentul, de oarece atmosfera de mic oraş de provincie, cum e Meiningen, nu-i oferă emoţiile intense de care are nevoie pentru a scrie capo-d'opere.

Ducele admise, dar pe marginea cererii de reziliare scrise:

— *„Ar fi bine să meargă la Bauerbach, acolo a scris* Schiller *Don Carlos."*

Bauerbach e un orăşel şi mai mic decât Meiningen.

—

Un poet despre Shakespeare.—*Jean Richepin*, a cărui emotivitate profundă preţueşte în istoria şi critica literară mai mult decât minuţioasele studii ale unui erudit fără temperament, a adunat într'un volum impresiile sale asupra lui Shakespeare, expuse în cursul anului trecut într'o serie de conferinţe pariziene. Nu e un studiu ; e o înşiruire de poeme lirice în proză, din care Shakespeare reese cu o extraordinară intenzitate de evocaţiune.

Ca şi alţi mari predecesori ai săi, ca Voltaire şi ca Hugo, Richepin a simţit nevoia teatrului shakespearian pentru a sorbi un suflu nou de poezie puternică, veşnic nouă, nemuritoare.

In chestiunile de erudiţie marele poet nu s'a încurcat prea mult. Dacă, după credinţa mai veche, Bacon e autorul pieselor lui Shakespeare, sau dacă, după credinţa mai nouă, Lord Ruthland ar fi acest neferícit autor, nu-l interesează. Sunt pentru el chestiuni oţioase de erudiţi cari n'au altceva mai bun de făcut. „Cu erudiţia aceasta grozavă, scrie Richepin, nu se va mai şti în curând decât un singur lucru sigur : Că piesele cunoscute sub numele de Teatrul lui Shakespeare sunt admirabile. Şi aceasta e contestat însă, dar nu în fond".

—

Anul III — No. 38

FLACĂRA

5 IULIE 1914

ABONAMENTE:
In ţară: lei 6 pe an; 7 lei când se achită prin incasator. Pentru învăţători şi preoţi săteşti: lei 5 pe an
NUMĂRUL 10 BANI
TELEFON 41/7

LITERARĂ ∴ ARTISTICĂ ∴ SOCIALĂ
APARE SÂMBATA
DIRECTOR: CONSTANTIN BANU

ABONAMENTE:
Peste munţi: coroane 8 pe an; pentru preoţi şi învăţători coroane 6.50 pe an
In străinătate: 10 lei pe an
REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA:
Bucureşti
Str. Câmpineanu, 40

C H I N

Se-apropie de toamnă şi vântu 'n şuer trece,
Iar păsările 'şi cată spre alte ţări norocul...
Şi eu cum nu m'aşi duce! Dar la ce bun când jalea
Şi dragostea, de mine se ţin peste tot locul.

Aleargă funigeii înscămoşaţi de vânturi
Şi-încet, un negru nour, prin albele lor fire
A prins să cearnă 'n lacrămi pe tristele bordeie...
Şi eu îmi plâng ca dânsul trecuta fericire!...

Şi doar mă întrebase, plecând, nebuna fată
De ce's atât de firav şi care mi-i aleanul!...
Şi n'a 'nţeles, nebuna, că plâng tocmai de-aceia:
Că nu mi-a ghicit chinul de care mor, sărmanul!..

D. ANGHEL

CIMITIRUL DE PE DEAL

Plecasem din Bucureşti într'o noapte de Iulie caldă şi scăpărătoare. Făceam un drum pe care nu-l mai făcusem niciodată. La o gară, trebuia să-mi iasă înnainte un prieten iubit şi amândoi să urmăm călătoria mai departe. Eram singur într'un compartiment, dar nu puteam să dorm. Sunt în viaţă unele ceasuri mari pe cari nu ţi-e ertat să le petreci decât veghind şi cugetând. Incheiam, în seara aceia, o epocă din viaţa mea şi treceam într'alta. De aceia, albastrul adânc al nopţei, luna în declin pe dealurile vagi şi fuga aiurită a gărilor pustii jucau subt ochii mei, deschişi în întuneric, şi coborau adânc în gând şi în amintire.

In faptul dimineţei, când stelele se sting şi alburiul zilei începe să se reverse ca un fum din răsărit, amicul aşteptat s'a ivit într'o gară. Era pe vremea când prieteniile sunt tinere şi vii. Era pe vremea iluziilor netrăite şi a completului necunoscut al vieţei. Dar până a nu pleca trenul, amicul meu îmi arătă, prin fereastra dată în jos, nişte dealuri depărtate, o vale întinsă, profilul unui oraş de provincie şi sus, dasupra lui, într'un pîlc de copaci, capela unui cimitir.

— Acolo e înmormântată Maricica!

Cuvintele acestea nu le-am uitat şi nu le voi uita nici odată, cum n'am uitat ochii plini de lacrimi ai celui ce mi le-a spus, cum n'am uitat dimineaţa aceia largă, prin al cărei zăbranic începeau să treacă întâile coarde de aur şi de purpură. Mi-am adus atunci aminte de o copilă frumoasă şi subţire, pe care o văzusem într'o zi, la braţul prietenului meu. Era sora lui. Mi-am adus aminte de ziua de Noembrie, când l'am întâlnit pe acest prieten, singur, cu braţele în jos şi îmbrăcat în haine de doliu... Şi am privit, cu ochi cari nu mai uită, capela de pe deal şi pâlcul de copaci la umbra căror Maricica dormea de şeapte luni.

Şi a plecat trenul şi au trecut, albastre şi pline de livezi şi de păduri, zilele lui Iulie şi au trecut atâţia ani de atunci şi capela a rămas între copaci, pe deal, şi Maricica doarme şi azi la umbra lor.

Două drumuri cu totul ciudate şi protivnice am urmat de atunci încoace, noi cei doi prieteni, din acea dimineaţă depărtată.

Amicul meu a intrat în viaţă cu îndrăsneală. A călătorit, a petrecut, a însufleţit şi a condus mii de oameni, a întemeiat reviste şi ziare, a umplut lumea cu planurile lui şi a mers şi merge înnainte ca o sfârlează, entusiast, cuceritor, înconjurat de colaboratori şi înglotat de dimineaţa până seara.

Eu am rămas în urmă şi în umbră. Am cultivat amintirea şi părerile de rău. Am iubit singurătatea, cimitirile şi cărţile în cari este vorba de tristeţile inimei şi de făgăduinţele Mântuitorului. Am ajuns să cred că amintirea e superioară realităţei, ba chiar că e singura realitate. Şi am mai găsit, nu ştiu unde, pe cineva care afirma, în scris, această profundă erezie.

Trec astăzi, de multe ori, în sus şi în jos prin acea vale largă, tăiată lung de şarpele căii fierate, vărgată într'o parte de arături şi de păşuni şi plină în cealaltă parte cu profilul unui oraş de provincie. Deasupra oraşului stau cimitirul şi capela lui, ascunse subt copaci, iar la umbra lor doarme fără vise Maricica. N'am coborât niciodată în acest oraş, nu ştiu calea cimitirului şi n'am văzut niciodată mormântul scumpei adormite. Mi se pare, însă, că totul îmi este cunoscut şi că aş putea să nimeresc chiar noaptea crucea dela căpătâiul ei.

Mi se pare uneori, în seri senine, cari aduc, prin amestecul lor albastru, trandafiriu şi alb cu zorile de vară, că sânt tot în dimineaţa de acum şaptesprezece ani, că vremea n'a trecut şi că totul repauzează pe o stranie confuziune şi pe un vis absurd. Şi atunci sânt iar cel plecat din Bucureşti, cu depărtate şi nespuse presimţiri, călător singur şi plin de gânduri, într'o noapte scăpărătoare şi supremă. Şi atunci Maricica a murit deabia în toamna ce trecu şi florile de pe mormântul ei sânt în anul dintâi, iar la o gară, undeva, ar fi trebuit să mă aştepte amicul meu, ca să închidem amândoi şi să deschidem epoci noi, în viaţa noastră.

Uneori rătăcirea mea merge şi mai departe. Mi se pare că a fost vis şi drumul meu şi viaţa mea de-atunci încoace şi moartea Maricicăi şi nimeni nu mai ştiu că stă să-mi iasă în cale iar cimitirul de pe deal nu mai există. Ci singură Maricica, frumoasă şi subţire, cum am văzut-o într'o zi de Septembrie, subt palide ghirlande de verdeaţă, e gata să se arate, din aceste inexplicabile perdele cari acopăr ochii noştri pământeşti. Şi vezi, atât de înrădăcinate sânt visul şi ideia în sufletul meu, în cât cred cu inima şi cred şi cu mintea că aşteptarea mea nu va fi zadarnică de-apururi.

După cum cei şaptesprezece ani trecuţi de-atunci încoace mi se par uneori fum înşelător, mi se par fum şi înşelăciune şi viaţa noastră, aşa cum o simţim şi socotim şi moartea care o închee şi porţile de întuneric ce stau la mijloc.

Şi atunci, amintirile ce nu se pot uita,

şi atunci icoanele iubite cari s'au dus par'că de veci, ducând cu ele atât de mult din inimile noastre, atunci florile scuturate când ni-ar fi fost dorinţa să stea nemuritoare, sufletele scumpe şi iubirea de cari ne-a prădat timpul: vor fi iarăşi cu noi, vor fi şi sânt în noi şi ale noastre — şi este o părere că am fost lipsiţi de ele, după cum părere este că o vergea absolut dreaptă, cufundată într'un flacon cu apă, se frânge în bucăţi şi se împarte...

O, dar pentru aceasta, trebue poate mai mult de cât puterea dorului şi-a amintirei!

Subt părerile trecătoare, subt convingerile cari astăzi te prind şi poimâine te lasă, subt certitudinea imensă că noi şi lumea întreagă sântem cu totul altfel de cât ne încredinţează simţurile, trebue şi garanţia indestructibilă a Celui ce a zis: *Eu sânt învierea şi viaţa; cel ce crede în mine, chiar de va muri, va fi viu!*

G. GALACTION

□ □ □

PRINDEREA DOMNULUI TUDOR

— FRAGMENT DIN „PANDURUL"

Duminică s'a inaugurat, în comuna Cerneţi din jud. Mehedinţi monumentul lui Tudor Vladimirescu, eroul redeşteptării naţionale dela 1821. Pentru sărbătorirea acestui eveniment, reproducem din **Pandurul** *Bucurei Dumbravă, următorul fragment mişcător, tradus admirabil pe româneşte de d-na Elisa I. Brătianu:*

După ce se săvârşi cu pompă ostăşească înmormântarea celor doi căpitani spânzuraţi din porunca Domnului Tudor, Cioreanu se întoarse la foişor pentru a-l vesti că porunca îi fusese îndeplinită.

Aci găsi o ceată de arnăuţi străini. Venise căpitanul Iordache şi era sus cu Domnul Tudor.

Grecii păziau sub poartă şi pe scară. Iar la piciorul şi în capul scărei stăteau numeroşi panduri cu chipurile întunecate şi ameninţătoare.

In odaia din foişor Domnul Tudor şedea cu Olimpianul pe divan şi bea cafeaua pe care o făcuse Preda, şi pandurul întindea tocmai tava cu filigene celorlalţi arnăuţi, printre care era sălbatecul Farmache şi căpitanii Mihalcea şi Ghenciu. Căci obiceiul turcesc de a da cafea oaspeţilor însoţia chiar întâmplările cele mai însemnate, şi se potrivia cu firea bărbătească a lui Vladimirescu, să opuie linişte şi sânge rece, urei şi trădării pe care le simţia fierbând împrejurul său.

Acuma făcu lui Preda un semn: căpitanul Iordache băuse şi pandurul îi luă filigeana.

Şi Olimpianul zise: — «Voim să aflăm, Archon Sluger, de ce eri ai spânzurat fără judecată pe căpitanul Urdăreanu? Tot astfel ai făcut cu treizeci şi trei de ostaşi în drumul tău dela Bucureşti până la Goleşti. Nu e asta pravilă ostăşească şi ne-a amărât rău».

Domnul Tudor răspunse: — «Sunt cu sabia mea, în ţara mea».

— «Nedreptatea tot nedreptate rămâne; zise Iordache, — oamenii se plâng de tine.

— «Ce? Pusu-te-au judecător peste mine?

— «Mi-au cerut ajutor! Şi beizadea George Ypsilante îţi trămite vorbă, Archon Sluger, că cu tot ce s'a hotărît eri, el nu se mai poate încrede în tine, căci i s'a adus o nouă dovadă că ţii cu Turcii. Iacă».

Şi Olimpianul scoase iarăş o scrisoare pe care o întinse căpeteniei pandurilor cu mâini tremurătoare, căci îl scuturau frigurile rău.

Era acea scrisoare către paşaua dela Silistra, la care Vladimirescu nu primise răspuns; fusese deci furată şi acum slujia ca armă împotriva sa. Aceasta nu putea fi decât faptul căpitanului Sava.

Domnul Tudor privi hârtia şi tăcu.

— «E iscălitura ta?» întrebă Iordache.

— «Este», fu răspunsul.

Olimpianul sări în picioare: — «Ce mai aşteptaţi?» — strigă el ofiţerilor, — «mărturiseşte însfârşit că voia să trădeze Turcilor şi eteria şi oştirea sa.»

Tudor Vladiresc dădu din umeri.

Iordache însă deschise uşa spre săliţă şi strigă aceleaşi cuvinte, pe urmă se repezi pe scară, şi strigă în gura mare lângă poarta unde se îngrămădiau din ce în ce mai mulţi căpitani. Cleftul slobozia acuma tot amarul, toată îndoiala pe care le înnăbuşise de câteva luni. El ridică scrisoarea în sus şi zbieră: — «Aci stă scris ce voia să făptuească Tudorinul vostru, părintele vostru. Vrea să vânză ţara păgânului. De aceea vă omora fără cruţare şi fără vină. El aştepta oştire turcească, ce-i mai trebuiau panduri! Acum îl ţinem, nu-şi poate tăgădui iscălitura!... Şi tot voiţi să-l urmaţi pe trădătorul neamului şi al credinţei?»

Nici unul din căpitani nu citi scrisoarea, puţini dintre ei, care stăteau mai aproape văzură iscălitura; însă moartea tinerilor era înaintea ochilor lor, veneau de la groapa lui Urdăreanu, şi cel care le vorbia acuma cu tot focul unei convingeri depline, era un bărbat preţuit de toţi.

— «Nu-l mai voim pe Domnul Tudor!» strigară ei, — «Voim pe Hagi Prodan şi pe Macedonski!...»

Iordache se sui iarăş în foişor, se apropiă de Tudor Vladimirescu şi zise: — «Ai auzit ce au strigat căpitanii tăi. Te sfătuesc să mă urmezi de bună voe la Piteşti, de unde beizadea Gheorghe te va trimite la Târgovişte ca să dai seamă Archiului de faptele tale. Ipsilanti îţi voeşte binele. De te căeşti, el te va ierta şi te va trămite iar la pandurii tăi. Archon Sluger, dă-mi armele tale».

Se întâmplase deci ceeace Tudor Vladimirescu prevăzuse de mult; Grecii îl prinseseră în cursă. Numai la una nu se aşteptase: îl băgaseră chiar Oltenii săi în acea cursă. Nu mai avea mijloc de apărare. Fără a rosti un cuvânt, lăsă pe arnăuţii lui Iordache să-i scoaţă pistoalele din cui, să-şi însuşească desagii săi plini de hârtii şi de bani. Insă când Olimpianul întinse mâna pentru a lua sabia pe care Tudor o purta atârnată de umăr cu un găetan roşu, căpitanul pandurilor se uită împrejurul său ca pentru a cere ajutor. Şi printre toate feţele duşmănoase care îl înconjurau, nu zări de cât doi ochi credincioşi aţintiţi cu durere asupra sa; erau ochii tunarului Caleţeanu. Trecu găetanul peste cap şi întinse sabia tânărului căpitan zicând: — «De ne-om revedea, mi-o dai înapoi; de nu ţine-o în amintirea prieteniei mele. Ia şi inelul acesta pe care îl am dela părinţi».

Iordache însă grăbia plecarea. Ei se scoborâră pe scară. Caii stăteau sub poartă. Tudor Vladimirescu încălecă, însă căpitanul Ghenciu îi luă hăţurile şi îl trecu astfel prin tabără.

Pandurii văzură asta şi rămaseră întunecaţi şi neclintiţi.

Caleţeanu rămăsese singur sus în foişor; Cioreanu, aghiotantul Domnului Tudor, intră. In curând o voce strigă afară numele adjudantului.

Macedonski, îl chemă şi îi porunci să meargă la căpitanul Iordache pentru a-l ruga să pregătească cartier şi zaharele pentru panduri la Piteşti.

Cioreanu sosi seara târziu la Piteşti. Privighetorile cântau peste tot în grădini şi oraşelul era plin de mirosul liliecilor. Arnăuţii tăbărau prin curţile bisericilor şi ale caselor părăsite şi îşi găteau mâncare lângă foc.

Cioreanu găsi curând casa unde stătea căpitanul Iordache. Intrând în tinda întunecoasă, zări la capul celalt al casei, printr'o uşă deschisă, lumină într'o odae. Domnul Tudor stătea acolo pe divan, şi lângă dânsul căpitanul Ghenciu îl păzia cu puşca în mână, iar Olimpianul se plimba prin odae. Cioreanu adânc mişcat, se opri o clipă şi auzi pe Domnul Tudor zicând: «Ce vreţi cu mine! După vicleniile ce le-aţi urmat de aţi întors oştirea mea ca să mă dea în mâinile voastre, oameni fără căpătâi şi străini de ţara aceasta, vreţi să mă omorâţi? Eu nu mă tem de moarte. Am înfruntat-o de multe ori. Mai înainte de a ridica steagul pentru drepturile neamului meu, m'am îmbrăcat cu cămaşa morţii. Turcii sunt în ţară; dar nu sunteţi, şi nu veţi fi niciodată în stare să-i înfrângeţi».

Cioreanu nu îndrăzni să stea la pândă, ca nu cumva să fie văzut. Trecu prin tindă, intră în odae şi salutând întâi pe Vladimirescu care îi răspunse în tăcere, îşi îndeplini sarcina către Olimpianul.

A doua zi cinci cărucioare de poştă erau trase înaintea casei. Domnul Tudor fu urcat în cea dintâi, lângă dânsul se aşeză adjutantul beizadelei Nicolae Ypsilanti, care îşi avea cartierul la Câmpulung, oraşelul spre care se îndreptau acuma. In fiecare din celelalte cărucioare erau câte doi arnăuţi. Surugii, călări pe înaintaşii din stânga, pocniră din bicele lor lungi, — şi cu zăngănit de clopoţei eşiră din oraş şi trecură prin valea minunată în găteala ei primăvăratecă prin care trece, scânteetor râul Doamnei, şi pe care o închide la miazănoapte cununa Carpaţilor.

Bucura DUMBRAVĂ

(Tradus de *Elisa I. Brătianu*)

IN AMINTIREA ANILOR TINERI...

— Povestea unei poezii uitate —

O surioară a răscolit cărţile de pe masa mea de lucru şi o carte a rămas deschisă. Intr'un colţ, un scris mărunt, ascuţit, subţire şi fugarnic dărueşte :

lui Clarnet
în amintirea anilor tineri

Legenda Funigeilor

Anii tineri !...

Dedicaţia aceasta a lui Anghel trezeşte, cu iuţeala neîndurată a trecutului care nu dispare, vremuri depărtate. Primii mei ani de pribegie. Parisul fermecător şi necunoscut mie, — ca fermecătoarea necunoscută care împinge pe poeţi la versuri — cartierul Latin în care pâlpâia ultima licărire a Bohemei (fără stupida fantezie burgheză a lui Murger, dar plină de calda închipuire a tinereţei)—un amestec chaotic de oameni, de lucruri şi sensaţii...

Printre toate acestea, *Legenda Funigeilor* trezeşte mai cu seamă în mine amintirea unui apartament în Vaugirard de la ale cărui ferestre se privia în «lojele» artiştilor dela Odéon, şi se zăria un colţ al palatului Medicişilor răsărind din deasa verdeaţă a parcului Luxembourg.

Aci, *Mitif* Anghel trăia viaţa calmă a poetului care albia nopţile cu o statornicie de benedictin pentru că-l stăpânia «*Grădina*», grădina pe care a cântat-o primul său volum de care ne leagă şi dureroasa dar neuitata moarte a lui Iorgu Juvara.

Aci, mi-am odihnit şi eu oasele frânte de oboseala pribegirei...

Când, după ce ne duceam, eroici, până dincolo de Sacre-Coeur ca să ascultăm, într'o sală într'adevăr «populară», verbul elegant al lui Laurent Tailhade, care, în frac şi cu cravată albă, venia să cânte cu glasu-i de metal pur «epopeea zorilor roşii», ne întorceam,—trecând pe la *boulangerie* — în apartamentul părăsit abia de câteva ore, — Anghel se dădea trup şi suflet urechei mele care trebuia să-l scape de neîncrederea chinuitoare pe care o păstra muzei...

Intr'o noapte, purtat de acelaş chin, par'că-l văd cum vine să mă scoale ca să-mi citească trei strofe.

— Să-mi spui dacă nu te jenează ceva. Anghel citeşte. Ascult, şi nimic nu mă jenă.

— Nu, nu văd nimic !

— Curios ! Ia mai ascultă odată !

Şi Anghel mai citi odată, şi iar mai citi...

— Măi, Mitif, dute de te culcă, că nu mă jenează nimic.

Şi Mitif s'a uitat la mine lung a zâmbit şi... s'a culcat.

L-o mai fi chinuit pe el poezia aceea multă vreme?

Nu ştiu. Dar ştiu că a doua zi m'am sculat cu strofele în minte şi de atunci — sunt doisprezece ani — nu m'au mai părăsit.

Monumentul lui Victor Hugo, ridicat în insula Guernesy, unde marele poet a fost exilat. Monumentul, menit să comemoreze vremea când Victor Hugo a locuit în această insulă, s'a inaugurat săptămâna trecută.

Ani de zile nu ne-am mai văzut.

Mitif a părăsit cu durere 'n suflet cheiurile armonioase ale Senei; eu, am continuat să-mi întipăresc în ochi forma când archaică, când modernă a punţilor sub care, verde, galbenă sau culoare de aur în fuziune, curge fluviul majestos, larg şi greoiu.

Dar ne-am regăsit într'o zi, în cafeneaua în care atâta amar de vreme am stat alături.

Era linişte. Cafeneaua era acum o criptă al cărei paznic uitat eram eu. Jean Moréas murise şi tot aşa vigurosul Maurice Maindron; Henri de Régnier luase drumul câmpurilor academice; Sylvain cu Louisa nu mai treceau «pe malul stâng» : veneau pentru poetul «Stanţelor». Trecuseră generaţii peste mine şi luasem obiceiul singurătăţei : nu mai aşteptam să mai retrăiască niciodată nimic din trecut.

Şi m'am pomenit odată cu Anghel ghemuit într'un colţ, cu o telegramă în mână. Ii arsese casa.

— Iaca, măi Clarnet, cum mi-a fost dat să te revăd şi totuşi ce bine-mi pare că te regăsesc !... Sunt zece ani de când m'ai dus la gară; plecam cu un geamantan: câteva cărţi şi câteva poezii... Şi-acum, după zece ani de muncă, te regăsesc şi tot tu o să mă duci la gară cu singura-mi avere: un geamantan în care, de data asta, nu mai sunt poezii. Tot ce am făcut eu mai bun, tot sufletul meu era închis în poeme puse de-o parte, cu grijă şi pe cari le-aşi fi publicat mai târziu nu ştiu când... Şi-au ars... a ars tot... tot...

Vorbia încet, încet. O tăcere lungă şi:

— A ars tot... Nu mai e nimic... Dar de nimic nu-mi pare mai rău decât de un teanc de scrisori dela o femeie...

Ca să-l smulg preocupărilor imediate, am vânturat trecutul. N'am ştiut niciodată să mângâi pe cineva: de aceia când mă găsesc câte odată în situaţia aceasta stupidă, — vorbesc... de altceva. Şi de data aceia tot de altceva m'am apucat să vorbesc.

Ce nevoe imperioasă am resimţit atunci, nu ştiu. Dar m'am apucat să-i spun lui Mitif cele trei strofe, cele trei strofe cari l'au chinuit atât de mult într'o noapte, pe cari mi le citise şi cari acum mi se urcau pe buze.

Anghel ascultă mirat.

— Tu ai scris-o asta?

— Cum, eu, mă? Nu-ţi mai recunoşti versurile !

— Nu, nu-mi aduc aminte de poezia asta... Nici n'o am, nici nu ştiu dacă am avut-o vreodată... Dar trebue să fie a mea... desigur... Funigei !... Curios... Trebue să le fi iubit mult aceste versuri... Sufleteşte, sunt ale tale... Fă ce vrei cu ele.

. . . .

Iată de ce o carte deschisă de o surioară pe masa mea de lucru, mă face să transcriu pentru «Flacăra» aceste trei strofe uitate de Dumnezeu şi de poet.

A. CLARNET

□ □ □

VASUL DE BRONZ

I-un vas de bronz. Lumina îl pătează
Cu forme nedecise şi rotunde,
Iţi pare o comoară că ascunde;
Pe toarte stau doi îngeri şi veghiază...

Dar vasu-i gol. O rază de pătrunde
I-o fură noaptea când înaintează,
Şi apa ploaei se evaporează,
Şi trist rămâne vasul fără unde...

Nu-i ştie nimeni soarta lui amară,
E vasul prea frumos pe din'afară,
Să-l poată plânge cugetarea humii;

Doar îngerii de bronz ce stau pe toartă,
Privind în vasul veşnic gol, ce-i poartă
Revăd în el: deşărtăciunea lumii...

(Versailles) **Alfred MOŞOIU**

□ □ □

EDMOND HARAUCOURT

SCAUNUL DE RUGĂCIUNE

Procesul-verbal spune:

„Astăzi, Marţi, 3 Fevruarie, la ceasurile patru şi zece minute, seara etc. Ne-am transportat la cimitirul Montmartre etc. Intendentul ne-a condus la mormântul Derouville, care se află etc. Monument în formă de capelă cu o uşă de bronz, înfundată în partea de jos, ajurată sus prin nişte zăbrele în chip de frunzare şi de ramuri împletite; am dat poruncă să ni se deschidă zisa uşă şi am găsit înnăuntru trupul unei femei tinere care zăcea pe lespezi printre ochiuri de sânge închegat; şi care femee dădea încă semne de viaţă, dar era în nesimţire, s'avea în mâna dreaptă o chee mică de oţel, care se văzu că este cheia de la cavou şi care era prinsă într'un lanţ de aur aninat de centură. Lucrurile capelei, împrăştiate în cea mai mare neorânduială, prezentau urmele unei lupte; un scaun de rugăciune era răsturnat; vase de porţelan în cari fuseseră flori şi cari împodobiseră altarul, erau ţăndări jos; o treaptă de marmură albă din faţa altarului era plină de noroi şi sfărâmată într'un loc de un glonţ de revolver, calibru mic, pe care l'am găsit şi l'am luat (piesă alăturată). Rănita, recunoscută în mod formal de intendent ca fiind doamna Leon Derouville, văduvă, în vârstă de douăzeci şi trei de ani, a fost transportată la spital etc. S'au găsit cinci răni pe corpul ei; toate cinci cauzate de un revolver şi toate în partea dreaptă: două deasupra umărului drept, una la coapsa dreaptă, una la glezna piciorului drept, una la cap formând o gaură îndărătul urechii drepte. După un prim examen, medicii au declarat că starea victimii e din cele mai grave, rănile fiind de cel puţin douăzeci şi patru de ore şi putându-se ivi complicaţii; atât din pricina întârzierii primelor pansamente, cât şi din pricină c'a stat atâta timp în temperatura umedă şi rece a unui monument funerar; medicii au mai declarat că doamna Derouville, chiar dacă ar izbuti s'o scape, nu va fi multă vreme în stare să suporte un interogator etc."

Omul N..., păzitor la cimitir, depune:

„...Cunoaşte foarte bine pe văduva Leon Derouville; de când i-a murit bărbatul (Octombrie trecut) vine întotdeauna la cimitir de două ori pe săptămână, Lunea şi Vinerea, aducând în fiecare dată flori şi îngrijindu-se ea singură, cu deamănuntul, de curăţitul şi de aşezatul lucrurilor în capelă. Luni, la 2 Februarie, a venit la ceasul obişnuit; adică la unu jumătate după amează. Ningea tare, de dimineaţă, şi pe aleele cimitirului nu era ţipenie de om... Mi-aduc aminte că mi-am scos pălăria înnaintea ei şi m'am uitat după dânsa; şi ea s'a depărtat prin zăpadă, şi ninsoarea i-a astupat repede urmele; dar n'a văzut-o eşind, şi, de altfel nici n'a luat aminte la asta, bănuind că a trecut îndărăt fără să bage dânsul de seamă. A văzut seara zăpada răscolită dinnaintea cavoului Derouville, se cunoştea că a călcat cineva; dar asta nu l'a făcut să aibă nici un prepus, căci văzuse el singur că fusese văduva. Rondurile obişnuite n'au dat peste nimic ciudat, nici Luni seara, nici Marţi dimineaţă. Fiindcă nu contenise ninsoarea, Marţi dimineaţă a fost puţină lume: totuşi un băeat de vr'o doisprezece ani, pe care nu-l cunoştea nimeni, a întrebat de intendent şi a spus că în partea dinspre mează noapte, cam spre apus sânt strigoi; a auzit oftând şi vuete de lanţuri; dar îngrijitorul cimitirului nici n'a vrut să-l asculte, socotind că-i o glumă. In după ameaza aceleiaşi zile, o cucoană bătrână care eşia din cimitir, intră în birou şi spuse foarte turburată că în aceeaşi parte a cimitirului a fost îngropat cineva de viu şi că ţipă. Gândindu-se atunci la vorbele băeatului intendentul s'a dus în partea dinspre meazănoapte-apus şi acolo în vremea unui rond, da numai dupăce a umblat mult, a auzit într'adevăr oftări şi ţipete; a băgat de seamă în sfârşit că strigătele acestea veniau din cavoul Derouville; unde au venit a văzut că e o fiinţă vie închisă în capelă şi s'a întors îndată la birou ca să ia cheile şi să înştiinţeze secţia".

Văduva Alexis Derouville, mama decedatului Leon Derouville şi soacra victimii, cu care locuia împreună, în bulevardul Malesherbes No..., depune:

„Nora ei, măcar că e tânără de tot şi foarte frumoasă, duce viaţa cea mai singuratică, eşind numai ca să se ducă la mormântul soţului ei; a fost întotdeauna cum se cade şi blajină, sfioasă de tot, aşa că nu se poate bănui că ar fi la mijloc o răzbunare. După trei ani de căsătorie cu desăvârşire fericită, rămânând văduvă, s'a simţit aşa de nenorocită, că viaţa i s'a părut pentru totdeauna o povară. Era foarte liniştită înnainte: acuma o mişcă orişice lucru şi-şi petrece nopţile plângând. Familia şi doctorul, îngrijaţi de sănătatea ei, au trebuit să stărue pe lângă dânsa să se ducă numai de două ori pe săptămână la cimitir, nu în fiecare zi ca în întâile săptămâni de doliu. Văduva s'a învoit, dar toată vremea şi-o petrecea socotind ceasurile care o despărţiau de ziua în care se putea duce acolo unde zăceau rămăşiţele soţului. In ziua crimei, soacră-sa zădarnic a căutat s'o facă să nu se mai ducă la cimitir, fiindcă era vreme rea; dânsa a răspuns:

„Trebue să-i fie aşa de frig acolo în zăpadă; i-ar fi şi mai frig dacă ar vedea că-l părăsesc... ş. a."

La 9 Fevruarie, doamna Leon Derouville se mai înfiripă, şi fu în stare să răspundă la întrebări. Dânsa a depus:

„Am ajuns la cimitir la ceasurile unu jumătate; cimitirul era alb de zăpadă şi pustiu; singurătatea aceasta desăvârşită mi-a strâns inima, din pricina lui, săracului, care mi se părea mai părăsit ca întotdeauna; mi se părea că-l aud plângând şi grăbii paşii, să fiu mai repede lângă el. Drumul mi s'a părut grozav de lung şi simţiam un fel de frică. N'am întâlnit pe nimeni prin alei, dar, deodată, la cotitura unei poteci, m'am trezit faţă în faţă cu doi bărbaţi cari se adăpostiau de ninsoare, rězemaţi de uşa unui monument; fumau ţigări, am băgat de seamă, fiindcă m'a isbit; dar pe faţa mea n'au putut vedea nimic.

„Erau tineri şi n'aveau înfăţişare de oameni de treabă. Intâlnirea asta neaşteptată m'a tulburat adânc,— căci sunt foarte nervoasă acum, — şi mi-am grăbit paşii, i-am auzit strigând în urma mea lucruri pe care nu le-am înţeles. M'am liniştit numai când am ajuns în cavou, unde mă simţiam supt paza lui, şi am uitat îndată de cei doi necunoscuţi. Mi-am aşezat florile şi am îngenunchiat pe scaunul de rugăciune, să stau de vorbă cu dânsul. Trecuse câtva timp, şi deodată am simţit că mă stinghereşte cineva şi n'am mai fost în stare să mai mă gândesc de loc şi el nu-mi mai răspundea; era ca şi cum ne-ar fi ascultat cineva. Simţiam o greutate pe grumaz. Atunci am întors ochii aşa în neştire către uşe, care rămăsese deschisă, şi am dat de feţele celor doi bărbaţi, cari erau ascunşi şi-şi arătau capetele de-oparte şi de alta. Mi-au părut chipurile lor şi mai rele, şi de spaimă am dat un ţipăt. Atunci dânşii au intrat amândoi odată şi eu i-am rugat să iasă; profanau mormântul; nu-mi mai era atâta de frică; dar mă gândiam că păşiau peste el şi asta îmi făcea rău. Le-am vorbit foarte cumsecade, dânşii însă râdeau şi îmi spuneau iar fel de fel de vorbe, de complimente. Incepu iar a-mi fi frică şi unul din ei mă atinse cu mâna. Atunci am ţipat din nou. Dânşii s'au repezit şi mi-au astupat gura cu un fular şi simţiam că mă înnăbuş. Râdeau mereu şi mă strângeau în braţe; îmi strângeau tot trupul. Pe urmă, unul m'a ţinut; iar celalt a asvârlit un ban în sus, ca şi cum ar fi jucat rişca.

„Auzii banul căzând pe lespedea de pe mormânt şi unul din ei a rostit o înjurătură, s'apoi a eşit afară, în alee şi m'a lăsat singură cu celalt. Atunci am înţeles că eu sunt miza s'am prins a mă zbate, dar celalt a sărit în ajutorul tovarăşului; s'amândoi mi-au frânt mijlocul, m'au răsturnat pe scaunul de rugăciune, şi unul m'a prins de mâini, celalt de picioare; şi nu mai ştiu, nu mai vreau să ştiu. L'am auzit pe el, săracul, plângând dedesupt şi am leşinat.

„Când mi-am venit în fire, unul din cei doi bărbaţi, era în picioare în faţa mea; şi, celalt de-afară, îşi chemă tovarăşul strigând că vine lume. Atunci ticălosul a fugit. Mă credeam scăpată şi m'am ridicat; dar am înţeles îndată, după râsul lor, că-l înşelase şi că nu venia nimeni... Atunci cel de-al doilea a spus că e rândul lui acum şi m'am uitat la el cu spaimă; dânsul a prins a juca pe dinnaintea mea în alee, făcând semne îngro-

zitoare. Mă desmeticisem, şi, dintr'odată, fără să prindă de veste, am izbit uşa aşa de repede şi de tare, că s'a închis în nasul lui. Dânsul spumegă de mânie, şi tovarăşul lui muria de râs plesnindu-se peste genunchi. Ii vedeam prin zăbrele, şi cu cât râdea unul mai tare, cu atât celalt se înfuria mai mult. Işi lipise faţa de zăbrele şi mă înjura în gura mare, mă ameninţa, răcnia la mine să deschid şi, uneori, îşi îndulcia glasul şi-mi spunea vorbe pe care nu le-am priceput şi îmi făgăduia lucruri cari n'aveau nici un înţeles, pe când tovarăşul râdea din ce în ce mai tare.

„Mă ghemuisem într'un colţ lângă altar, ca să fiu cât se poate, mai departe. Dar dânsul şi-a scos revolverul şi mi l'a arătat prin gratii, jurându-se c'are să tragă şi are să mă omoare dacă nu deschid. M'am zvârlit atunci la pământ şi m'am târât către uşă, ca să mă lipesc de ea şi să mă ghemuesc acolo, să nu mă poată ochi; dar dacă mi-a venit gândul acesta, de bună seamă, că bărbatul meu mi l'a trimis, fiindu-i milă de mine, căci eu nu mă gândiam la nimic şi gândul acesta mi-a venit aşa singur. Atunci, ticălosul, a tras un foc, care a răsunat adânc în cavou şi am simţit o durere în umăr, ca şi cum m'ar fi lovit cu'n baston; a tras, unul după altul, mai multe focuri. Incepură toate a se învârti deasupra mea: altarul, zidurile, şi n'am mai auzit nimic. Când mi-am venit în fire, înopta; am încercat să mă ridic şi n'am putut; mă săgetau dureri prin tot trupul. Vrui să strig; dar nu fui în stare. Se înoptase de-abinele. Mă durea pieptul şi umărul de câte ori respiram. Toată noaptea n'am putut închide ochii de durere. Ingheţasem toată şi simţiam că înebunesc; atât mi-era de frică de toţi morţii dimprejurul meu. Nu vreau să-mi mai aduc aminte!

„Dimineaţa am auzit paşi; am strigat. Nu mi-a răspuns nimeni. Mă scuturau frigurile; băui apă dintr'un vas cu flori; singurul pe care nu-l sfărmase.

„Mai ninsese încă; vântul sufla zăpada înăuntru, pe supt uşă. Am auzit în două rânduri paşi; dar nu s'a gândit nimeni la mine. Dacă ar fi venit cineva, i-aş fi zvârlit cheia, să-mi deschidă! Mă rugai în gând şi înţelesei că trebue să mor acolo; măcar muriam lângă el. Nu ştiu cum m'au scos de-acolo..."

Notă pentru Parchetul Senei: „17 Februarie. Doamna Leon Derouville a decedat eri de pleuresie. Se caută pretutindeni autorii atentatului".

Trad. de **N. N. BELDICEANU**

NOTELE SĂPTĂMÂNEI

Mormântul şi Castelul lui Haşdeu. — Cum a fost înmormântat marele savant. — Spiritul şi porcii

Inmormântarea lui Haşdeu (*Reproducere după „Voinţa Naţională"*)

Ziarele se plâng de modul cum se... administrează memoria marelui Haşdeu. Gloria i-a fost par'că îngropată, odată cu ţărâna; mormântul-poem, unde se odihneşte alături de geniala lui fată, e părăsit şi ameninţă să se prăbuşească; simbolicul castel dela Câmpina, în care bătrânul savant şi-a trăit anii din urmă ai vieţii ca un mag cu privirile întoarse spre malul celălalt al existenţii, e o ruină în jurul căreia filosofează câţi-va porci.

Toate acestea sunt adevărate. Şi sunt adevărate nu de azi, — ci de câţiva ani. Se vede că o fantazie a soartei a hotărât ca aceia cari au urmărit de-alungul vieţii lor adevărul, să fie urmăriţi, la rândul lor, de tot soiul de adevăruri şi după moarte.

Desigur, aşa trebue să fie. Dacă, de pildă, ar fi o minciună că mormântul-poem se părăgineşte, dacă ar fi o calomnie că misteriosul castel dela Câmpina se ruinează şi că porcii,—ertaţi-mi expresia,— scormonesc, cu râtul lor de cercetători savanţi şi neobosiţi, urmele paşilor lui Haşdeu, atunci, da, soarta postumă a marelui dispărut ar fi înadevăr nevrednică de gloria lui retrospectivă. Dar aşa? Suntem în plin adevăr. Prin-urmare: excelsior!

De alt-fel, un cortegiu întreg de asemenea adevăruri umple astăzi drumurile multe şi complicate pe cari Haşdeu le-a croit cât a fost în viaţă: Este singurul cortegiu ce se mai duce din când în când în pelerinaj spre numele acestui mare fiu al patriei noastre.

In fruntea lui stă o amintire, pe care n'o poate desminţi nimeni şi pe care o documentează o înregistrare fotografică: cum a fost Haşdeu îngropat. N'am să uit niciodată ceremonia aceea: Era o zi călduroasă de vară. Un dric cu patru cai şi împodobit cu *două* coroane trecea singuratic pe calea Victoriei, urmat de vre-o zece prieteni şi de două trăsuri. Era în aer o plictiseală ucigătoare. Trecătorii rari căscau sau îşi ştergeau năduşeala. Căscau şi dricarii, — caşi când duceau la groapă pe cine ştie ce anost contimporan. In faţa Casei de depuneri, cortegiul spori cu un tramvaiu. Democratul vehicul, urmă cât-va timp, într'o respectuoasă încetineală, dricul. Curând însă vizitiul îşi pierdu răbdarea şi s'apucă să bată nervos, cu piciorul, clopotul de alarmă. Dar dricul se urnia incet şi pe-acelaş drum caşi mai 'nainte. Atunci vizitiul tramvaiului începu să fluere. Ţărâna lui Haşdeu

Castelul din Câmpina

fu silită, în cele din urmă, să se ferească înlături, ca să poată trece biruitor mai departe tramvaiul în care picotiau vreo doui măcelari, un aprod dela un minister, o slujnică şi, mi se pare, d-l Protopopescu, directorul băncii Pieţii. Nimeni n'a salutat carul mortuar. Singur conductorul îşi scoase cu respect şapca, nu atât însă din pietate pentru acela care cu discreţie se strecura spre locuinţa de veci cu clasa a doua, cât fiindcă între cei cari urmau dricul dânsul zări pe d-l dr. Istrati, fost comisar general al expoziţiei jubilare.

— Cine-o fi? — întrebă leneş unul din măcelari, gândindu-se la cel ce murise.

— D-l dr. Istrati,—răspunse conductorul, crezând că de dânsul este vorba.

Şi cortegiul porni mai departe, precedat de tramvaiu. Iar în vreme ce îmi rupea mie «un bilet de zece», conductorul dădu lămuriri, caşi când ar fi vorbit singur:

— Om foarte cum-se-cade... La 906 mi-a făcut un mare bine... Da' cui nu i-a făcut...

— Cine? Mortu'? — întrebă iar unul din măcelari.

— Nu, d-l dr. Istrati!

*

Nu mă mir de loc că Haşdeu a cules după moarte numai dispreţ şi uitare. Ce Dumnezeu, doar a fost un om superior! Nu mă mir nici chiar că a fost îngropat cu clasa a doua. Şi de ce m'aş mira când ştiu că d-l Emil Petrescu, de pildă, va fi înmormântat cu cea mai pompoasă clasa întâi?! Mă mir însă că Haşdeu a fost membru al Academiei, mă mir c'a fost profesor la Universitate.

Ce căuta Haşdeu, cu vasta lui erudiţie, la facultate când nu făcea nici un fel de politică? Cum de-a fost admis la Academie acest mare scriitor, când nu se pricepea de loc nici în agricultură, nici în lăptărie, nici în pedagogia comercială, nici în bucătărie? L'a numit la Universitate vre-un politician a cărui inteligenţă fusese moştenită de-un copil atât de sgârcit la minte în cât, fără ajutorul unui profesor încărcat de povara recunoştinţii, n'ar fi putut obţine biletul de liberă trecere prin toate onorurile patriei? L'a strecurat printre rândurile Academicianilor vre-un părinte care-l vâna de ginere pentru fata lui menită din leagăn să fie *academiciancă?*

Mister. Gurile rele şoptesc însă că a fost un complot de venerabili neputincioşi cari-i invidiau gloria.

— Să-l alegem membru, ca să-l demonetizăm! — au şoptit aceştia cu îndârjire de-o amabilitate câinească.

Şi astfel, Haşdeu a ajuns academician. Când au văzut însă vecinii, săi de erudiţie şi de spirit că onoarea cu care noul lor confrate a fozt cinstit nu-i răpeşte nimic din prestigiul de mai înainte şi mai ales când s'au convins că mediul în care dânsul intrase nu era destul de puternic ca să-i altereze spiritul ager şi ştiinţa vastă, — au început să-l urască.

Şi deaceia l'au îngropat cu clasa a doua. Era aceasta o răsbunare pe care o aşteptam pentru onoarea consecvenţei ce trebue să domnească sub cupola nemurirei. Se săvârşise o greşală uriaşă primindu-se Haşdeu în sânul unei academii din care n'au făcut parte nici Eminescu, nici Caragiale, nici Vlahuţă, nici mulţi alţi scriitori de seamă ai neamului. Soarta, care este un foarte prudent cârpaciu, trebuea să repare această greşală. Şi astfel Academia a înmormântat pe Haşdeu cu clasa a doua, rescumpărându-şi în acest chip păcatul de a-l fi ales odată printre membrii ei.

*

Şi, ca să sfârşesc, să mă'ntorc iar la porcii,—ertaţi-mi expresia,—cari, cu râtul lor cercetător, scormonesc, ca nişte harnici arheologi, urmele paşilor lui Haşdeu din grădina Castelului misterios dela Câmpina. Şi în această potrivire de împrejurări eu văd tot un simbol. Cu tragice sforţări, bătrânul mag şi-a chinuit viaţa pentru ca, după pilda spiritului său veşnic scăpărător, să-şi spiritualizeze întreaga existenţă. Ce-a rămas azi, după atâţi ani de nobilă alergare după suflet şi imaterial? O turmă de porci.

Deaceea, când văd azi castelul din Câmpina păzit cu atâta lăcomie de patrupede din turma lui Epicur, am impresia că un glas misterios, din acelea pe cari Haşdeu obişnuia să le cheme prin semne şi mişcări cabalistice, strigă triumfător din nu ştiu ce crăpătură a vechiului Castel:

— Uite ce rămâne după un om de spirit: porcină, şuncă şi untură. Oamenilor, fiţi de spirit!

CRONICARUL DÂMBOVIŢEI

□ □ □

DESAMAGIRE

Singur... Visul minte. Totul e 'n deşert.
Timpul curge 'ntr'una, valuri după valuri.
Singur pe pământul rece şi inert,
Orice om rămâne sterp de idealuri.

Nici un suflet nu e cald şi nepătat;
Inima se face bulgăre de tină;
Nimeni nu râvneşte ceruri şi lumină;
Orice om pe frunte poartă un stigmat.

Nu e nici un templu plin de Dumnezeu;
Moartă e iubirea şi credinţa moartă;
Lanţul fiecare osândit şi-l poartă;
Sângerat de spinii propriului „eu".

Paserile morţii vin în negru stol
Şi te-ating pe faţă flamuri mari de doliu;
Tu rămâi de piatră sub un alb linţoliu,
Vânăt ca şi cerul îngheţat şi gol.

Singur... Visul minte. Totul e 'n deşert.
Orice om rămâne sterp de idealuri,
Singur pe pământul rece şi inert.
Timpul curge 'ntr'una, valuri după valuri...

ORESTE

MIŞCAREA LITERARĂ IN STRĂINĂTATE

IN FRANŢA: Preistoria şi finanţa în două romane actuale: „Daâh, le premier homme" şi „La Carapace".

Citâm aceste două romane, atât de diferite prin conţinut şi tendinţe, pentru a arăta cât de divergente pot fi preocupările romancierilor contimporani nouă, dar depărtaţi prin eroii lor cu câteva zeci de veacuri cel puţin. Edmond Haraucourt şi I. H. Rosny-jeune sunt autorii care pot fi puşi în acest desăvârşit contrast.

Edmond Haraucourt

Edmond Haraucourt e un poet liric, de multă vreme cunoscut şi cititorilor celor mulţi; nu e desigur un poet grav, dar a căutat întotdeauna să pună în poezia sa nu numai un fond sentimental ci şi o lirică mai profundă de cugetări, unele chiar foarte moderne inspirate din mişcarea ştiinţifică a zilelor noastre. Dar mai cu seamă ca romancier e cu deosebire apreciat de marele public francez. E un romancier popular, dar dacă a făcut unele concesiuni gustului popular nu a alunecat însă în geniul sensaţionalului, ci a căutat să ridice gustul publicului instruindu-l şi făcându-l să admită romane cu o însemnare morală sau intelectuală mai înaltă şi chiar cu oare care fond filosofic.

Daâh, le premier homme, ultimul său roman, e inspirat din preistorie; desigur că această epocă, ale cărei amănunte au început a fi presupuse abia în zilele noastre, poate fi un admirabil câmp de creaţiuni literare, pentru că decorul e fantastic şi grandios şi sufletele oamenilor au vigoarea şi simplitatea primitivă a vechilor eroi din legendele anteomerice. S'au încercat destui să se inspire din această epocă; fraţii Rosny, de pildă, au creiat acea admirabilă epopeie preistorică din nordul asiatic, *La Légende du Feu*, în care mai cu seamă decorul de gheţuri, luminate de stranii evenimente planetare, este evocat cu o rară putere de sugestiune. Edmond Haraucourt nu a voit să ne dea atât de mult decorul şi viaţa externă, vizibilă a omului preistoric, cât mai cu seamă procesul intim al formaţiunei sale sufleteşti; e o preistorie spirituală; autorul s'a întrebat mai cu seamă ce manifestări şi ce evoluţie au putut avea instinctele fundamentale: foamea, frica, iubirea, maternitatea la cei dintâi locuitori bimani ai neînsemnatei noastre planete. Daâh, cel dintâi om, are un nume dulce, pentrucă e rostit de buzele dulci ale femeiei; pe când femeia are un nume aspru, Hock, căci e rostit de buzele bărbatului neîndurat. Sunt singuri la început şi, pe lângă instinctele lor primitive, numai copilul care apare le mişcă sufletul cu o rază de sentimente mai înalte; ei întâlnesc apoi pe alţi primitivi în rătăcirile lor nomade, încetul cu încetul clanul se încheagă şi vieaţa socială începe. Cu acest început preistoria ajunge într'o fază mai puţin ipotetică şi, după ce schiţează întâile manifestări ale sentimentelor sociale, romanul se sfârşeşte.

Interesant e că autorul, căruia i se deschidea un câmp atât de vast pentru creaţiuni fantastice, s'a menţinut aproape întru totul în cadrul cunoştinţelor ştiinţifice, pe care a vrut să le sistematizeze numai şi să le dea într'o formă concretă de artă. De acum romanul său e cugetat şi instructiv.

Cu totul altfel se prezintă romanul *La Carapace* al cunoscutului scriitor I. H. Rosny-jeune. El e inspirat din cea mai palpitantă actualitate din lumea marei finanţe europene, pe care autorul o priveşte cu o antipatie puţin disimulată; de aceia romanul său e o satiră vioaie, dar amară şi necruţătoare împotriva tuturor celor

ce trăesc în jurul marei finanţe, fie că-i sunt prieteni, fie că-i sunt adversari. Brodează întregul roman pe o intrigă sentimentală, dar nu aceasta formează fondul interesant al romanului: Un tânăr şi frumos poet e „agreeat" de soţia celui mai puternic bancher din Paris; ajunge secretar intim al bancherului şi cucereşte cu totul graţiile doamnei; în urmă însă e descoperit şi cariera lui în finanţe încetează după acest mic accident.

Fondul romanului e însăşi vieaţa acelei enorme maşini de dominaţiune a societăţii actuale, banca şi conducătorul ei. Pentru a arata toată monstruozitatea acestei dominaţiuni, autorul pune în contrast uriaşa putere a bancherului cu mediocritatea lui spirituală şi, cu toate că contrastul este puţin silit şi, în orice caz, cu totul întâmplător, isbuteşte să creeze situaţii în care o fină psichologie şi o viguroasă lovitură satirică se unesc pentru a întări efectul final al romanului: ura despreţuitoare pentru monstruoasa putere a finanţei moderne.

Astfel romancierul modern face din romanul său o armă de luptă.

Paul Hervieu creiase altă-dată *L'Armature*, pentru a trata acelaş subiect. Numai pentrucă a îndrăznit să reia subiectul tânărul romancier Rosny ar putea fi lăudat.

Moartea academicianului Georges Perrot

De curând, nu cu mult deci dela moartea regretatului Pompiliu Eliade, a încetat din viaţă la Paris şi marele său amic şi protector *G. Perrot*, membru al Academiei de Inscripţii şi Arte frumoase. Savantul arheolog fusese director al şcoalei Normale Superioare în timpul când P. Eliade îşi făcea studiile la Paris.

Georges Perrot

Ca conducător al acestei şcoale el a lăsat amintirea unei frumoase libertăţi de spirit şi unei minunate bunătăţi de inimă.

Ca savant arheolog şi-a început lucrările publicând în două limbi texte şi studii asupra *Monumentului delaAncyra*, oraşelui din mijlocul Asiei mici, unde, într'un templu, transformat în secolul al IV-lea în biserică creştină, a găsit textul latinesc şi traducerea grecească a celebrului testament al lui August (*Res gestae Divi Augusti*) atâta vreme zadarnic căutat.

Restul activităţii sale a fost consacrat studiilor de *Istoria Artei in Antichitate* din care a lăsat o operă într'adevăr monumentală.

C. P.

CĂRŢI NOUI

Arhanghelii, roman din viaţa Românilor ardeleni, de *Ioan Agârbiceanu*. Ed. „Luceafărul", Sibiu, 1914.

Frumoaselor calităţi de povestitor ale d-lui I. Agârbiceanu li s'a îngăduit, în sfârşit, să se concretizeze într'o operă vastă şi consistentă care depăşeşte cu mult însemnătatea volumelor de schiţe fugitive. *„Arhanghelii"* sunt prezintarea amănunţită a vieţii întregi dintr'un sat de „băeşi" ardeleni; romanul are proporţii considerabile (peste 200 pp. *in quarto*) tocmai pentru că e mai mult prezintarea unei colectivităţi decât a unor anumiţi eroi; se şi pare cu mult prea lung dacă am căuta în ele numai povestea de iubire ce îi serveşte drept fond sentimental şi chiar dacă am adăuga la aceasta şi preocupările de etică creştină care susţin povestirea.

„Arhanghelii" nu sunt totuşi un roman social, căci lipseşte din ei vreun conflict dintre acele ce îşi au obârşia în organizaţia unei anumite societăţi. Temele obicinuite ale romanelor sociale: luptele de clasă cu toate complicaţiile lor posibile, sau luptele naţionale, sunt cu totul streine de acest roman; nu sub acest aspect e prezintată vieaţa Românilor ardeleni, aspectul sub care a zugrăvit-o d-l Goga în *Domnul Notar*. De aceia *„Arhanghelii"* pot fi *romanul unei colectivităţi*, dar nu sunt un roman social.

Preocupările etice ale autorului sunt desigur interesante dar ele nu depăşesc nivelul mijlociu al moralei creştine, după care „adevărata fericire stă în noi înşine", în sufletul nostru, unde putem aduna comori pe care rugina nu le strică şi nicii furii le sapă şi le fură. Bogăţia şi limpezimea vieţii interioare sunt preţuite şi răsplătite de Cel Atotputernic, nu fără grele încercări, fără resemnare la lovituri şi fără îngenuncherea benevolă a mândriei omeneşti.

Această temă morală e atât de simplă în cât ea are preţ numai prin realitatea psichologică pe care ne-o prezintă autorul pentru a ne-o face acceptabilă. Cu toate că ocupă un loc important în roman, e subordonată totuşi desfăşurării psichologice a acţiunei. Analiza unei iubiri curate, de suflete ce abia se deschid în faţa vieţii ocupă un loc şi mai important; şi în această analiză d. Agârbiceanu scrie cele mai frumoase pagini ale romanului său. Sunt desigur unele crâmpeie prea desvoltate sau chiar inutile, dar nimic nu e inexact, neverosimil şi stăriie de spirit ale personagiilor alcătuesc un tot unitar. Caracterele lor nu sunt date însă într'o trăsătură dela început ci se desvăluie cu încetul în decursul acţiunei, se formează şi se limpezesc pentru eroi caşi pentru cititori. E o prezintare dinamică a personagiilor, care face ca interesul pentru acţiune să fie susţinut chiar când acţiunea este, prin ea însăşi, cu totul lipsită de însemnătate.

Studentul seminarial Vasile Muraşanu întrezăreşte în sufletu-i, la plecarea acasă în vacanţa Paştelui din ultimul său an de studii, amintirea mai vie ca altădată şi mai tulburătoare a Elenuţei Rodean, a treia fată a bogatului notar, Iosif Rodean, stăpânul minunatei băi dela Văleni, numită din vechi „Arhanghelii". Dar el nu-i de cât băiatul popii din sat şi n'o să fie nicicodată „domn", aşa cum visează pe ginerele său Iosif Rodean. Dar împrejurările se schimbă cu timpul. Notarul sărăceşte şi uriaşa lui putere, toată îndreptată spre cucerirea a cât mai mult aur, se prăbuşeşte într'o nebunie cu atât mai dureroasă cu cât e mai blândă şi mai inofensivă.

Fiica sa nu căutase însă fericirea în lucrurile din afară ci înăuntru sufletului său, astfel că sărăcia fu pentru ea mai mult o desrobire mulţumită căreia nu mai întâlni in cale nici o piedică împotriva căsătoririi sale cu tânărul cleric Vasile Muraşan.

Remarcabile sunt, în acest cadru, paginile care descriu acel început sfielnic de iubire nemărturisită în sufletul curat al seminaristului încă pe băncile şcolii. Notaţiunea autorului e foarte exactă şi foarte amănunţită; din această cauză cuprinde pasagii inexpresive şi repetări de situaţiuni; toate însă sunt scrise cu mişcare sufletească astfel în cât autorul se desvăluie nu numai ca un rece cercetător de „documente omeneşti", ci şi ca un talent liric, care expune atât de viu şi de amănunţit sbuciumările sufleteşti ale lui Vasile Murăşan pentru că şi-a notat în chip conştiincios propriile sale mişcări sufleteşti la cei dintâi paşi în lume în cei dintâi paşi ai tinereţii; acest lucru se poate observa şi din disproporţia între desvoltarea dată în roman acelui început de iubire şi între desvoltarea dată unor epizoade din a doua parte a povestirii, în care vieaţa se întemeiază pe credinţe şi realizări de o mai mare însemnătate sufletească. Nu numai cerinţe tehnice au putut impune o asemenea disproporţie, ci mai mult desigur însuşi spiritul autorului căruia nu i se poate cere să facă abstracţie de sine şi să creeze o viaţă pe care n'a simţit-o îndeajuns.

Mai presus de această intrigă de amor ne interesează însă viaţa colectivităţii în care personagiile îşi desfăşoară activitatea lor. Ceilalţi foarte numeroşi eroi ai romanului, şi satul, şi orăşelul vecin, şi baia de aur „Arhanghelii" nu sunt decor sau simple personagii secundare care să ne arate pe eroii principali în legătură cu viaţa reală şi nu ca nişte abstracţiuni izolate din această vieaţă. Am dela începutul acţiunei până la sfârşit impresia că adevăratul erou al romanului este acest isvor de aur, care dă vieaţă şi ucide, *baia* de care sunt legate simţimintele, mulţumirea şi moralitatea unui întreg ţinut, căreia i se subordonează în cele mai multe suflete până şi sentimentele omeneşti cele mai primitive: iubirea între părinţi şi copii, dragostea de vieaţă, credinţa în Dumnezeu. In vremea de bogăţie darnică a băii din Văleni nu numai Iosif Rodean, notarul, trăeşte într'o ameţitoare risipă de aur, dar satul întreg, toţi Vălinărenii, şi târgul vecin, sunt cuprinşi într'un vârtej nebun de viaţă intensă, brutală, superficială dar sgomotoasă şi grăbită, care e descrisă în cele mai caracteristice pagini ale romanului. Când baia îşi încetează dărnicia, petrecerile, care deveniau orgii aproape cotidiane, încetează, piuele de măcinat piatra purtătoare de aur amuţesc, „Arhanghelii" în care viaţa şi munca fierbeau ca într'un stup, rămân o ruină pustie, mută, fantastică şi Vălinărenii încep să-şi părăsească satul ducându-se „la băit" în mari depărtări de satul lor. In acest vălmăşag de viaţă care trece, eroii noştri abia se desprind în cât ei trăesc din viaţa bogată şi intensă din jurul lor şi nu viaţa aceasta e zugrăvită în roman pentru a le servi de decor.

De aceia romanul d-lui Agârbiceanu ia proporţiile unei măreţe epopei a muncii, cântată de un realist care îi priveşte pe oameni fără milă, fără cutremurare — şi numai pentru tânărul cleric şi pentru iubita sa are clipe de înduioşare, Pe ei singuri îi idealizează, îi înalţă, îi acopere cu un văl de gingaşă poezie. E cea dintâi lucrare vastă în care un anumit aspect al vieţii satelor ardelene e prezintat cu toate notele caracteristice lui, în chip atât de complet încât pătrundem, citind romanul, în vieaţa aceasta descrisă, ca în vieaţa trăită în care am fi călătorit atenţi şi nici decum grăbiţi. Din acest punct de vedere romanul e o însemnată operă culturală, asupra căreia s'ar putea scrie un studiu special care să intereseze chestiunea asemănărilor şi deosebirilor dintre oameni de dincoace şi de dincolo de Carpaţi.

La păstrarea culorii locale a romanului a contribuit şi întrebuinţarea ardelenismelor, fie ca termeni, fie ca locuţiuni caracteristice; puse în dialogurile personagiilor aceste ardelenisme sunt utile şi pitoreşti; întrebuinţate însă de autor, fie şi în mică măsură, ele ajung obositoare şi pot strica unitatea limbei literare. Darul de viziune şi puterea de evocare ale autorului nu vor isbuti să încetăţenească în limba literară acele ardelenisme şi de aceia nici nu ar trebui să se mai repete o încercare de mai înainte condamnată, care nu ar putea avea altă urmare decât o sciziune stilistică în proza românească de pretutindeni.

D. Agârbiceanu nu e un stilist, care să cultive cuvântul ca pe un material de artă preţios, capabil de cizelări infinite; dar văzând limpede şi amănunţit şi zugrăvind cu conştiinţiozitate, autorul dă forme precise, culori şi mişcare la tot ce interesează vieaţa romanului; printr'aceasta el se poate dispensa de fraza „stilizată" căci scopul îi e pe deplin ajuns. Fireşte însă că romanul nu e, din această cauză, lipsit de lungimi

inutile — uşor compensate însă prin însuşirile de care amintiam mai sus.

Citez o caracterizare a notarului Iosif Rodean, pentru a da o pildă de chipul cum scrie d. Agârbiceanu:

„Ca toţi oamenii aceştia desrădăcinaţi brusc dintr'un mediu şi aruncaţi spre altul, Iosif Rodean era condus de câteva simţeminte egoiste, puternice însă, şi mai ales avea o putere de voinţă uriaşă, care îl ţinea la suprafaţa şi făcea să fie considerat de alţii. Astfel el discuta ceasuri întregi tot felul de chestii, politice mai ales, în unele clipe era naţionalistul cel mai înfocat, dar terminând discuţia se ştergea orice urmă de impresie mai adâncă ce i-ar fi lăsat în suflet aceste discuţii. Simţia, că pentru el toate acestea-s fleacuri, lucruri de foarte puţină însemnătate cari pot să fie ori nu. Nu se încălzia sincer, adânc, pentru nimic ce nu era în legătură cu viitorul de aur ce i-l arăta „Arhanghelii". Insă în dorinţa de-a aduna tot mai multe bogăţii şi în dorinţa, tot aşa — dacă nu mai mare — ca şi cea dintâi, de-a atrage atenţia oamenilor asupra sa, de-a face „furoare", se cuprindea fiinţa lui întreagă. In aceste două patimi îşi scălda, cu un neînchipuit deliciu, mintea şi inima, şi voinţa lui, când era vorba de aceste două patimi, era tare ca fierul. Ca şi când aceste două simţiminte l'ar lega ca două funii puternice, dintre cari dacă numai una ar plesni, din el întreg s'ar alege hârburi, ca dintr'un vas de pământ izbit de-o stâncă".

Am insistat adese asupra faptului că proza românească nu poate trăi numai din schiţe şi nuvele şi că scriitorii, bine dotaţi, de altfel, ce le cultivă în chip excluziv îşi fărâmiţesc activitatea fără vre-un efect trainic asupra desvoltării literaturii. Am cerut adese să se dea mai mult preţ romanului, pentrucă numai el poate fi o imagină vastă şi complectă a vieţii reale, create pentru a doua oară în artă şi am aşteptat cu încredere o asemenea operă.

D-l Agârbiceanu ne-a dat-o şi nu a înşelat aşteptările noastre.

C. SP. HASNAŞ

ECOURI

Letopiseţi ori... Reminiscenţe.—D-l G. Topârceanu, secretarul de redacţie al *Vieţei Româneşti,* ne trimite următoarea scrisoare:

Domnule Director,

Dacă credeţi că faptul poate avea vreo importanţă, vă rog să binevoiţi a însera la rubrica „Ecouri" din Flacăra, următoarele rânduri,—însoţite sau nu de semnătura mea, după cum veţi găsi de cuviinţă:

Letopiseţi, *piesă datorită unui domn* M. Sorbul, *a fost tipărită cu bani strânşi prin colectă publică.*

Această piesă, deşi foarte proastă, nu este decât o lungă... reminiscenţă, *act cu act şi scenă cu scenă,* dintr'o piesă *mai veche,* care nu s'a reprezentat niciodată, *scrisă de* Vasile Cosmovici, *autor aproape necunoscut, mort acum câţiva ani.*

Acelora cari au citit piesa istorică în versuri a lui Cosmovici, nu mai aveam nevoe să le atrag atenţia asupra acestei... reminiscenţe, ca să zic aşa,—pentru tipărirea căreia numitul domn Sorbul nu s'a sfiit să întrebuinţeze banii publicului mărinimos.

Primiţi, vă rog, asigurarea deosebitei mele stime.

Iaşi, 30/VI st. v. 1914 **G. Topârceanu**

Deşi nu cunoaştem piesa lui Vasile Cosmovici, publicăm scrisoarea d-lui Topârceanu de oarece ea cuprinde o parte asupra căreia nu încape discuţie: *că piesa d-lui Sorbu,* în jurul căreia s'a făcut atâta sgomot de bâlciu, *e proastă.* De altmintreli, nici nu se putea să fie altfel dacă nu s'a găsit nici un editor care s'o editeze şi a fost nevoe să se întindă mâna la răspântii pentru adunarea fondului necesar tipăririi:

— Faceţi-vă milă şi pomană, pentru un biet Sorb!

—

Un scriitor nou al cărui pseudonim, *Volbură Poiană,* se întâlneşte din ce în ce mai des în revistele noastre — cam în toate—tipăreşte un volum de versuri *Glasul Brazdelor.*

Vânzarea volumului se face în folosul înălţării unui monument celor căzuţi în Bulgaria în 1913 din regimentul Roman No. 14, şi volumul e dedicat „sergentului V. G. Morţun—care zicea:

— „Haideţi, băeţi, haideţi înainte! Tu, Prepeliţă, de ce rămâi în urmă? Ţine la cot!" Şi flăcăii se ţineau cu drag de el".

Vom reveni asupra cuprinsului versurilor.

—

„Şăinisme".—Se cunosc „şăinismele" d-lui *Dr. Urechie;* distinsul practician operase dicţionarul d-lui Lazăr Şăineanu într'un chip magistral, deşi operaţia se poate califica cu celebra formulă: operaţia a reuşit admirabil, pacientul a sucombat.

Totuş pacientul n'a sucombat; dintr'un anumit punct de vedere e bine că n'a sucombat; limba noastră n'are încă nici un dicţionar complet, care să merite acest nume; dicţionarul Academiei merge cu o încetineală înspăimântătoare; când toate trec în sbor grăbite prin lume, el singur reprezintă imobilitatea solemnă a morţii: e înspăimântător... De aceia d-l Şăineanu a făcut un dicţionar „universal" al limbei române care să folosească deci Românilor la cunoaşterea limbei lor: d. p. inginerul să înveţe Drept, medicul Geometrie, naturalistul folcloristică şi a. m. d. Căci dacă s'ar întâmpla ca inginerul să caute niţică matematică, ar avea surprize considerabile întâlnind originalele opinii ale d-lui Şăineanu, la fel ar păţi medicul care ar căuta ceva biologie şi mari minuni ar vedea juristul care ar căuta ceva Drept.

Pe noi însă lucrul nu ne miră, ba chiar îl găsim foarte firesc: cel care caută în dicţionar ceiace ştie e un om care îşi pierde vremea sau e pervers pentrucă vrea să judece pe aproapele său; dicţionarul e tăria celor care nu ştiu nimic; aceştia, ori cât de puţin ar şti d-l Şăineanu însuşi, tot pot afla dela el ceva, căci d-l Şăineanu cel puţin a „controlat" un alt dicţionar şi prin urmare şi-a dat o osteneală pe care cititorii săi au evitat-o întotdeauna.

Prin urmare fiţi prudenţi: Nu consultaţi dicţionarul d-lui Şăineanu decât la termeni care vă sunt într'adevăr necunoscuţi; nu-l deschideţi unde vă pricepeţi.

Tu, chimistule, nu căuta chimie, căci iată ce vei găsi:

Anorganic, lipsit de organe, fără viaţă, neînsufleţit.

— Carevasăzică brânza, care e în cele mai multe cazuri lipsită de viaţă, fără organe şi neînsufleţită e anorganică; tot aşa glicerina şi berea; iar diferinţa între chimia organică şi anorganică dispare pentru că Chimia nu se ocupă peste tot decât de corpurile fără organe, lipsite de viaţă şi neînsufleţite. Ori pe semne că în chimia organică intră fisica, filologul, boul etc. care au organe, vieaţă şi suflet--se zice?!

Tu, matematicule să nu cauţi matematică, căci iată ce vei găsi:

Elipsoid, suprafaţa născută din învârtirea unei semiclipse în jurul axei sale.

— Pe când tu, matematicule, ştii că elipsoidul e un volum, nu solid şi nu o suprafaţă.

Şi aşa mai departe; limba românească e foarte bogată, în cât vom avea prilej să revenim.

D-l Şăineanu a revenit cu a treia ediţie din piramidala sa operă, încât pot urma de-aici mai multe reveniri.

Poate chiar, Dr. Urechie să revină—şi n'ar fi nici decum rău.

—

Vacanţă fecundă va avea desigur acest an literar, căci poeţii realizează frumoasa mărturisire despre sine a lui Cicero: „Nu sunt mai singur când sunt singur şi nici mai puţin activ când nu fac nimic". Dacă poeţii nu se pot expatria, precum o fac toţi snobii sau invalizii burghezi, decât cel mult în castelele lor din... Spania, ei pot găsi totuşi în lunile de vacanţă mediul în care trebuie să creeze; tăcerea şi singurătatea. Departe de sgomotul cafenelii, atât de protivnic reculegerii meditative, ei poate să-şi consulte în linişte muza şi să caute în sufletul lor glasul profund al simţimintelor personale, de nimeni avute încă în chip identic; acolo se pot descoperi pe sine şi vorbi pentru ei singuri — căci numai atunci pot fi auziţi şi de alţii...

In vacanţă poeţii se definesc şi se constituie; toamna se vor număra şi producţiile celor cunoscuţi şi cei ce abia păşesc pe ogorul literaturii.

Poeţilor care scriu şi celor cari vorbesc mai mult ar trebui să le facă Statul „Burse de singurătate", pentru ca să-i facă, prin tăcere şi netipărire să fie într'adevăr fecunzi — cu puţin.

—

Amintiri despre Napoleon I publică cunoscutul istoric, cu farmec literar, d-l *G. Lenôtre;* sunt memoriile baronului Fain, prim-secretar de cabinet al Impăratului, care şi-a părăsit serviciul curţii imperiale dela lovitura de stat din 18 Brumar şi până la Waterloo. Acesta e unul dintre oamenii care au trăit în cea mai mare apropiere de Impărat şi în chipul cel mai neîntrerupt.

De aici decurge interesul cel mare al acestor memorii mai ales în privinţa Campaniei din Franţa, din care aflăm cum călătoria împăratul în timp de războiu, cum mânca, cum trăia în lagăr. Povestirea e totdeauna vioaie şi colorată, chiar când e lipsită de oarecare preciziune.

—

Lucruri mici despre un mare ministru.—J. Chamberlain, marele ministru englez din stânga liberală, celebru mai cu seamă prin rolul său în declararea războiului din Transvaal, a încetat din vieaţă zilele trecute.

Umorul englezesc l'a lovit, fireşte, şi i-a servit şi lui să dea lovituri.

In timpul marii lupte dintre partidele engleze asupra chestiunei protecţionismului sau liberschimbismului, J. Chamberlain era un protecţionist înverşunat. De aceia adversarii lui hotărâră să-l reducă la tăcere printr'un procedeu care nu era lipsit de haz. Ori decâte ori oratorul deschidea gura într'un *meeting* ca să-şi apere doctrinele sale economice, liber-schimbiştii din sală, într'un unison exasperant, începeau să îngâne ca într'o biserică anostă fraza de atunci memorabilă:

— O să se scumpească traiul!...

Şi îl pisau astfel până când oratorul renunţa să se mai facă ascultat.

Dar şi Chamberlain era om de spirit. Se răzbună de această manevră publicând într'o zi în toate gazetele engleze că a deschis un concurs de... papagali, cu un premiu de o mie de livre pentru stăpânul acelui papagal care va spune cu vocea cea mai clară celebra frază:

— O să se scumpească traiul!...

Şi-atunci publicul se amuză pe socoteala adversarilor ministrului.

—

Jules Claretie postum.—De pe urma fecundului fost director al Comediei Franceze şi fost membru al Academiei, au mai rămas o serie de însemnări asupra vieţii pariziene, publicate în *Le Temps,* în care finul observator de moravuri căuta să prinză tot ce era caracteristic şi schimbător în viaţa veacului nostru. *La Vie à Paris,* seria de volume din care cel postum e al douăzeci şi unulea, e opera care oglindeşte mai clar viaţa de fiece zi a marelui secol trecut, în care Claretie însuşi a fost un reprezentativ.

Acest ultim volum are şi o atracţie nouă, prin aceia că, vorbind de lucruri foarte apropiate de noi, pare totuşi că e un memorial vechiu, de care ne desparte nemăsurata cale a unui mormânt.

—

□ □ □

Anul III — No. 39

FLACĂRA

12 IULIE 1914

ABONAMENTE:
In ţară: lei 6 pe an; 7 lei când se achită prin incasator. Pentru învăţători şi preoţi săteşti: lei 5 pe an
NUMĂRUL 10 BANI
TELEFON 41/7

LITERARĂ ∴ ARTISTICĂ ∴ SOCIALĂ
APARE SÂMBATA
DIRECTOR: CONSTANTIN BANU

ABONAMENTE:
Peste munţi: coroane 8 pe an; pentru preoţi şi învăţători coroane 6.50 pe an
In străinătate: 10 lei pe an
REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA: Bucureşti
Str. Câmpineanu, 40

EMIL GÂRLEANU

— Omul şi scriitorul [1]) —

Câteva cuvinte aspre, în întocmirea brutală a unei telegrame, ne-au vestit moartea unui mare prieten. Astăzi unul, mâine altul, eri atâţia... Bietul Gârleanu!... Moare în floarea bărbăţiei, la 36 de ani!

L'am văzut întâiaşi dată acum patrusprezece ani, pe când învăţam liceul în Iaşii monotoni şi trişti, pe care Gârleanu îi iubea atât de mult... Purtam o admiraţie nemărginită scriitorilor de pe atunci ai oraşului tăcut, şi sărbătoarea, când ni se deschideau porţile internatului, suiam dealul Copoului ca să-mi întâlnesc idolii şi să măsor cu ochii lacomi fiinţa lor ce mi se părea de esenţă supraomenească.

Inchid ochii şi-mi limpezesc amintirile: alaiul se întregeşte. Iată pe Herovanu, pe Prasin, ucis în duel, pe poetul Codreanu, autorul *Diafanelor*, pe trubadurul Vojen, celebru printr'un sonet monosilabic,—şi în sfârşit, iată întreaga ceată a foştilor socialişti urcând dealul Sărăriei, la Domnul Stere, unde îi aştepta ceaiul cotidian.

In tovărăşia celor dintâi l'am zărit pe Gârleanu, ofiţeraş frumos şi cochet, cu talie mlădioasă, gesturi femenine şi priviri fierbinţi. Numai mersul îi era viril, milităresc. Impărţindu-şi ceasurile libere între salonul d-lui A. D. Xenopol, unde cânta glasul „inspirat" al Ririei, şi între biroul d-lui A. C. Cuza, care-l sfătuia să scrie mereu, duiosul Emilgar se înstrăina tot mai mult de cazarmă. Tipăria poezii, epigrame şi nuvele în *Arhiva*, pe care numai revista d-lui Densuşeanu o întrece în sărăcia de cititori, scria cronici teatrale la *Evenimentul*, şi ţinea conferinţe gustate în Aula Universităţii. D-l A. D. Xenopol nu i-a putut erta refuzul de a lăuda în public cântările geniale ale Ririei, iar generalul Iarca, îndrăzneala de a tipări stihuri la gazete.

Urmează repede mutarea disciplinară

[1]) Publicăm acest articol pentru informaţiile şi amintirile privitoare la regretatul Gârleanu, fără a ne însuşi atacurile lăturalnice pentru care credem că autorul şi-a ales un moment nu tocmai potrivit. Această notiţă o facem cu consimţimântul d-lui C. Moldovanu.

Em. Gârleanu şi I. Basarabescu în timpul campaniei din Bulgaria

la Bârlad, pe atunci urbe prăfoasă cu marca trei peşti şi fără nici o adiere intelectuală. Intrigi politice, zăngăniri de pinteni, gheşefturi la Primărie — şi atât. Singurele petreceri: o plimbare la Grădina Publică, întâmpinarea trenurilor în gară, ori primăvara, apele umflate ale Bârladului. Astăzi, aflu că oraşul s'a schimbat: are electricitate, s'a adăugat un tren expres în gară şi în garnizoană câteva regimente. Incolo...

In acest oraş sublocotenentul Gârleanu a încercat o minune: revista literară *Făt-Frumos*, închinată cuvântului naţionalist dela *Sămănătorul*, unde propovăduia marele nostru dascăl de energie: N. Iorga. In jurul lui Gârleanu s'au strâns repede Nanu, Tutoveanu, Părintele Antonovici, Becescu-Silvan, Mândru şi scriitorul acestor rânduri. Ce însemnătate a avut revista bârlădeană, se ştie şi se va putea bine judeca mai târziu. Dar câte jertfe din partea conducătorului: avansuri din leafă, poliţe la cămătari, abonamente cu francul... Gârleanu se vedea silit să poarte uniforma mai mulţi ani, şi să-şi vândă una câte una cărţile din colecţia-i rară. Lipsa de fonduri nu le îngăduia entuziaştilor intelectuali dela Bârlad nici să-şi repare tocurile la vreme. Intr'o după amiază, pe când străbăteau gangul unei clopotniţe, au tresărit de sonoritatea stranie a ecoului. Cei trei prieteni întorc capul, cercetează şi nu înţeleg. După câteva clipe se dumeresc: era răsunetul mersului lor, al cărui sgomot îl uitaseră. Aveau tustrei tocuri noi la ghete...

Silit de împrejurări pleacă din oaste şi se strămută în Bucureşti. Uniforma care-i fusese atât de dragă, i-a împrumutat-o poetului Nanu la o manevră, dar poetul a pierdut-o, iar sabia e în păstrarea mea. Imbrăcase haine civile, dar în suflet a rămas soldat. Unele din cele mai frumoase pagini ale sale sunt culese din viaţa ostăşească.

* * *

In Bucureşti începe pentru Gârleanu anii grei. Pasul milităresc încetinează, ritmul sufletului oboseşte, ochii se îngroapă tot mai adânc în cearcăne negre, ca în două sicrie. „Domnişoara"—aşa-i ziceam pe atunci—începuse să se veştejească... Intr'o odăiţă din strada Berzei, alături de o ospătărie unde cleştele cânta mititeilor ca să se frigă mai repede, Gârleanu, împreună cu soţia şi cu mine, lipeam benzi şi mărci la *Neamul Românesc* al d-lui Iorga. Par'că simt şi acum pe limbă gustul coclit de gumă arabică...

Gârleanu era administratorul revistei cu leafă de 150 lei pe lună... Ce ironie pentru un om care duşmănia cifrele şi nu cântăria banul, ca vrednic vlăstar al unei familii boereşti ce era!...

Nici nu se putea să nu-şi încurce socotelele... In curând se despărţi de d-l N. Iorga, fără să înceteze însă o clipă de-a-l iubi, — dar această dezertare nu i-a fost repede ertată. Ucenicii de la foile naţionaliste, Şoricii şi Tomeştii de pe atunci, au zvârlit cu pietre în fântâna unde d-l Iorga întrezărise fire de aur.

Câţi-va ani de-arândul îşi petrece vremea scriind. In colţul unei mese de la Terasă, printre ceşti şi chibritelniţe, sub duhoarea de fum care i se îmbiba în haine şi 'n păr, scria, scria mereu. Unul două şi chiar trei articole pe zi, de multe ori neisprăvite, pe care le vindea în grabă prin comisionari. Banii sosiau, Gârleanu era vesel, cânta, plătia masa la toţi prie-

tenii și răsplătia pe chelneri cu bacșișuri bune. Seara târziu, pornia încet spre casă, iarăș fără bani, lăsând la cafenea prietenii ca să-l critice în urmă, învinuindu-l de... risipă.

A doua zi aceiaşi viață. Comisionarii alergau, duceau paginile proaspete şi aduceau bani. Gârleanu era atât de puțin chibzuit, în cât de multe ori ca să împrumute o sumă oarecare trimetea în atâtea locuri, în cât taxa comisionarului depășea jumătatea sumei.

N'avea măsură nici în viață, nici în afaceri, nici în pasiune. Se entuziasma lesne, se aprindea ca o torță și cuceria ușor, — dar tot el era victimă. Adesea ori devenia misterios, dispărea repede la cotituri de străzi, ori îl zăreai strecurându-se de sub coşul unei trăsuri pe-o poartă necunoscută, cu pasul grăbit şi privirea speriată, asemeni unui şoricel care fuge de lumină, furișându-se.

Foarte îndatoritor, de-o politeță exagerată, făgăduia lesne. N'avea curajul să zică *„nu“*, ori ce i-ai fi cerut. Și ca să-ți întărească convingerea, începea fraza întotdeauna cu un *„pe-onoarea mea“* aproape mecanic. Firește că nu se putea ține de cuvânt și era mult ocărât din pricina asta... Dar supărarea în potrivă-i dura o clipă: te ademenea, te fascina și te dădeai învins. Nu pot uita gluma răposatului nostru prieten Pompiliu Eliade, care, exasperat de-o traducere ce nu mai sosia la teatru, i-a pus pe-o scrisoare adresa: *„Emil Gârleanu, om de litere și de... cuvânt...“*

Rezista atât de puțin la intrigi, în cât ca să se certe cu cineva, trebuia să-i trimeată o scrisoare. De multe ori îţi scria rândurile de imputare, fiind și tu de față la masă. Nici odată n'a avut tăria să-ți spue ceva rău în față. Era prea poet.

* * *

I s'au oferit slujbe, dar le-a refuzat. Plecase din oaste din pricina reglementelor, cum putea să se ducă acum după ele în ministere?... Spunea tuturor cu mândrie că meseria lui e scrisul și că nimic nu-l poate abate. A fost un adevărat *scriitor*, a slujit acestui cuvânt, s'a luptat pentru el și l'a impus. Societatea Scriitorilor Români al cărei președinte a fost, îi datorește, mult: recunoașterea oficială, șezătorile de la Palat și neuitatele serbări ale literaturii române de la Sibiu și Arad. După acest semnal al scriitorilor, au urmat în Ardeal binefăcătorul film al Independenții și reprezentațiile de teatru românesc. Bunul român și cunoscutul iubitor de artă, d-l Leon Popescu, care și-a deschis larg punga pentru triumful românismului, a însărcinat pe Gârleanu și pe cel care scrie aceste rânduri să transcrie în cinematograf episodul eroic de la „Cetatea Neamțului“. Filmul colindă și astăzi sătișoarele de peste Carpați, pregătind sufletele pentru idealul care se apropie.

* * *

Fără să aibă o cultură multilaterală și filosofică, Gârleanu era înzestrat cu-o putere de intuiție unică. Intreaga lui operă e isvorâtă, cred, din instinctul strălucit ce-l avea pentru frumos. De aceia își iubea meseria până la pasiune, și-i erau dragi cărțile lui pe care le dezmerda ca un obraz de femee. Conștient de sine, de arta compoziției sale literare, de măestria stilului său limpede și armonic, suferia mult când era atacat pe nedrept. Și-a fost poate cel mai lovit dintre scriitorii români.

Disprețul pe care i l'a arătat necontenit revista de la Iași, l'a durut mult pe Gârleanu. Parcă-l aud:

— Auzi dragă, spune că eu scriu anecdote... Nu-i batjocoră asta?... Nu-mi pare rău atât că mă'njură iar Isabela, cât mă doare faptul c'o cheamă... *Sadoveanu*. Mă mir cum o lasă Mihai!...

După câteva clipe supărarea îi trecea, dar își aducea repede din nou aminte:

— Cât oi trăi eu, n'am să pun o carte la Academie și n'am să scriu o slovă la *Viața Românească*. Când oi muri, vreau să-mi puneți asta în biografie...

Amintesc aceste cuvinte, ca să-mi îndeplinesc o datorie față de-un mort.

* * *

Slujba de administrator l'a urmărit pe Gârleanu ca și somațiile portăreilor ori protestele de polițe. Iată-l deținătorul socotelilor revistei *Convorbiri Critice*, fondată de d-l Mihail Dragomirescu împreună cu Nanu, Gârleanu și cu mine, și iată-l mai târziu directorul Teatrului Național din Craiova, ale cărui fonduri și articole bugetare avea să le mânuească. Ședințele de Luni de la *Convorbiri Critice* vor rămâne neuitate. Se mânca din belșug și se citea de toate. Fiecare se bucura de desăvârșita neatârnare a cugetării și felului său de artă. Programul cercului era: arta adevărată, iar tendința: desăvârșirea formei. Aci Gârleanu, alături de Nanu, Cincinat Pavelescu, Minulescu, Stamatiad Davidescu, Herz, Săulescu și ceilalți, — a tipărit cele mai puternice pagini ale sale, în ciuda răposatului Ilarie Chendi, care-l mustra aspru pentru această perseverență. Cu cât trece vremea, însemnătatea revistei — atât de mult batjocorită odinioară, — se impune ca o adevărată școală literară.

D. C. C. Arion, ministrul care a știut să prețuească pe scriitori, încredințează lui Gârleanu Teatrul din Craiova. Ce griji, ce fierbere, ce frământare! La Craiova se juca, vai de lume! O sală ca un grajd și o scenă cât o plăpomărie... Pereți dărăpănați, lămpi ca la Cernavoda și decoruri tărcate de ploaiea prelinsă din bagdadie. Sobele teatrului, ascunse sub rampă, dogoreau ca la brutărie. Sărăcie și mizerie! Gârleanu nu s'a mulțumit să încaseze leafa fără bătae de cap, ci s'a pus să reformeze. A stricat, a dărâmat, a schimbat până a pus rânduială. A avut curajul să joace chiar și piese românești. Dar budgetul teatrului era sleit. Denunțurile, insultele și calomniile au curs, cu ajutorul binevoitor al presei locale și al actorilor.

Pe patul din spital nefericitul bolnav a gustat ultima amărăciune a unui articol îndrăzneț din cel mai timid ziar european, la care Gârleanu colaborase multă vreme. Lovitura i-a grăbit fatalitatea. Operația nu reușise, și doctorii, dela întâia cercetare a rinichiului bolnav, au proorocit finalul.

După câteva zile a plecat la Câmpulung cu nădejdea că aerul Carpaților poate săvârși o minune. Zi cu zi s'a topit, ca o făptură de ceară, s'a stins ca un cântec, s'a risipit ca un parfum în văzduhul mistic. A murit plângând, gândindu-se poate la Rodica lui micuță și

---

IN OCHII TĂI

C.

In ochii tăi, ce 'n vise scad
Și cresc în pofta strângerii,
Surâde-un rai, se-ascunde-un iad,
In ochii tăi din care cad
Și demonii și îngerii...

Necunoscându-i i-am visat,
In ei visându-mi binele...
Așa, cum m'au întâmpinat
Cu pleoape grele de păcat
Innegurând luminele.

Și-acum, că-i știu, mângăetor
Și fin, ca 'ntr'o mătasă mă
Invălue 'n lumina lor...
Desfă-le-adâncul orbitor
Și 'n voia vrăjii lasă-mă...

Departe știu un codru blând...
Umbrindu-ne ariniștea,
Aș vrea doar eu să-i văd și-ori când,
Sub crengile-adiate stând
Cu tine și cu liniștea!

Și când amurgu-o fi mister
Eu sclavul tău și-aproapele
Să-i tot sărut, umbrit de cer...
Cu tot parfumul caldei seri
Infiorându-ți pleoapele.

Și 'n timp ce crengile pe noi
Cu somn ar umple zările,
Sub greaua liniște de foi
Fermecătorul somn a doi
Ne-ar stinge sărutările.

1913

George GREGORIAN

nepreţuită, — ultimele sforţări ale sufletului le-a topit în lacrimi, şi cu cele din urmă pâlpâiri violente ale unei făclii care se stinge, şi-a înfipt privirile desnădăjduite în ochii dureroşi ai soţiei, a spus *ceva* cu glasul tăcerii, ceva care nu se poate mărturisi în cuvinte, dar al cărui rost înalt îl presimţim şi-i putem pipăi înţelesul straniu.

Apoi sufletul s'a întors dezbrăcat de pământ în ţara albastră de unde plecase, chipul lui, istovit de boală, s'a înseninat, — şi zâmbetul acela luminos, prietenesc şi bun, cu care în viaţă răsplătise şi pe tovarăşi şi pe duşmani, s'a ivit din nou pe buzele reci şi supte... Vecinii săi din aleea cimitirului, scriitorii Cerna, Iosif şi Chendi, care îl aşteaptă întruniţi în străveziul sobor al tainei de pe urmă, îl vor recunoaşte pe Emil după zâmbet şi-l vor întâmpina cu ramuri de laur, cântându-i: *mult ţi se va erta, căci mult ai iubit!*

Corneliu MOLDOVANU

□ □ □

SUB CERUL NEPĂSĂTOR

Din şovăirea ei de totdeauna,
Intr'un norod de munţi se schimbă marea
Când vrea să-i spargă liniştea — furtuna,
Să nu-şi îngâne paşnică visarea.

Dar munţii ei cu crestele 'nspumate,
Vulcani nebuni ce-şi svârle arsă fierea,
Pier repede când vântul nu mai bate
Şi iar întinde pajiştea-i tăcerea.

Şi 'n fiecare strop o năzuinţă
Să iasă din adâncurile mării,
Să oglindească-a soarelui fiinţă,
Să simtă dulcea moarte-a sărutării...

Din ţărm, în ţărm, ca 'n leagănu-i de pace,
Işi mişcă marea apa visătoare, —
Nemărginit închis în carapace
In cerul plin de taine şi splendoare!

Şi tot aşa se clatină norodul,
In întrebări domoale şi tăcute;
Citindu-şi singur visul şi prohodul,
Sub cerul plin de gânduri neştiute.

Dar când năpraznic Crivăţul s'aruncă
Şi-i biciue statornica tăcere,
Puterea de răbdare şi de muncă
Şi visele 'i crescute prin unghere;

Norodul liniştit şi-le deşteaptă,
Pe toate le preschimbă în mânie,
Ca un ocean în clocot îşi îndreaptă,
Vulcanii aprinşi de-a morţii nebunie!

Hrănia un vis în taină fiecare,
Prin el întrevedea viitorimea:
Zăria pentru ai lui o întâmplare
Nemăsurându-i vremii adâncimea...

Dar viforul din leagăn îl asvârle, —
Şi fără vis tot omul e o fiară!
In şerpi se schimbă blândele şopârle,
In lupi porniţi să rupă şi să piară...

Şi iarăş merge munţii şi-i cufundă
Şi svârcolirea, sbuciumul se 'ngroapă,
Iar uriaşa lume pare scundă,
Adoarme răsvrătirea sub pleoapă!

Scăzută marea pliscăe cu teamă
In ţărmii 'i roşii apa visătoare;
Tăcut îşi plânge morţii şi îi cheamă...
Sub cerurile tot nepăsătoare!

V. DEMETRIUS

NOFRIT

— Să călătoreşti păstrând sufletul actului de botez şi al locului de naştere, să nu te primeneşti trecând graniţa, înseamnă să nu ai acea stofă superioară, care deosebeşte pe om de carnea de export.

„Călătoria nu e chilometri păşiţi, ci schimbare în simţire, în obiceiuri. E un proces de adaptare vremelnic al insului în noul mediu prin care trece.

„Am cunoscut un tânăr moldovean care nu putea suferi Parisul fiindcă nu găsia „mămăliguţa cu sărmăluţe".

„Poate că tânărul era un bun patriot şi că în „mămăliguţă cu sărmăluţe" vedea albastru-galben-roş. Totul e cu putinţă, dar nu faci un om din un obicei. In nici un caz interesantul moldovean nu era din rasa cuceritorilor şi nici din a călătorilor.

„Imi place să fiu vecinic aiurea. Găsesc în mine o mulţime de oameni cari nu se cunosc ci, întâlnindu-se pe întâmplatele, fiecare aduce în convorbire firi, simţiri, impresii din cele patru părţi ale lumei.

„Iată de ce nu mi-e nici odată urât cu mine, căci sunt foarte locuit. Merg la drum să râd şi să mi se întâmple ceva. Nu pot spune că alerg înadins după orice noutate ca holera, catastrofa automobiliară sau maritimă. Nu. Marea mea nădejde e noiţa de dragoste.

„Cum trec graniţa, ori unde m'aşi duce, bună sau rea, am o întâmplare femeiască. Teoria mea a adaptaţiunei, singurul Baedeker cu care merg la drum, e adevărată mai ales în delicata chestie femeiască.

„Românul care se prosteşte când e avut, sărac are un cuvânt plin de înţeles: „să nu mergi la vie cu struguri în batistă". Taman astfel fac şi eu. In ruptul capului nu m'aşi duce în Asia, Africa sau aiurea cu o româncă. Ar fi ca şi cum aşi rămânea la Bucureşti. Să-ţi faci planuri, şi lăzile, să cumperi coif de plută, haine albe şi ochelari afumaţi, să plăteşti bilete de drum şi să stai acasă, foarte mulţumesc.

„La Berlin voi căta să înjgheb un flirt apăsat cu femeea care în închipuirea mea şi după ultimele date etnografice şi psihice, se va apropia mai mult de tipul teutonic. Deci voi face curte uneia care

Em. Gârleanu, preşedinte al S. S. R.

va aduce cu statuia „Germania" sau cel puţin cu o Brunehildă blondă.

„Să mergi în ţara Kaiserului şi să te agăţi de o fetiţă mică, brună, sglobie căreia să nu-i placă cremvurştii, nici grenadierii e să nu fi în armonie cu tonul mediului şi să nu guşti din produsele indigene nefalşificate. E tâmpenie ca în Germania să nu bei bere, nici vin de Rin, să nu admiri muzeele, curăţenia, confortul, şi să scapi de groaznicul „Verbotten".

„Inchipuiţi-vă ce ridicol ar fi la Paris să caut o copilă de doi metri, bine căptuşită, cu ochii floare de cicoare şi părul fuior de cânepă. Dacă un exterior nearmonic e displăcut, cu atât mai mult ce spun e adevăr când dăm de nepotriveala lăuntrică. Mai pe sus de toate la drum, să căutăm Necunoscutul (la masculin ca şi la feminin)"...

Asupra acestor cuvinte mă dădui jos la Alexandria, luându-mi rămas bun de la căpitanul buimăcit, căruia în timpul manevrei de acostare îi făcusem teoriile de mai sus.

Comandantul vru să spue ceva. Las că faţă de ce spusesem eu tot ce ar fi zis el nu ar fi însemnat nimic, dar apoi ce rost mai puteau avea în Africa cuvintele unui marinar corptic? Experienţa celorlalţi nu are decât un scop: sluţirea vieţei prin monotonie.

Iată-mă în bătrânul Egipt. Incântat. Deschid ochii mari. In ei intră de-a valma arabi, fellahine, cămile, englezi, praf, nubieni, harabagii, măgari, catâri, lumină

şi muşte. Mai ales muşte. Ca toate noutăţile, năvala muscăriei e petrecere până ce, învechită, se preface în un ce nesuferit.

După descălecare în un otel de mâna zecea, cele de mâna întâia neavând nimic din culoarea locală, eşii în căutarea unei perechi de şine. Nimic nu dă, mai repede şi mai întregit, impresii adevărate asupra moravurilor, organizaţiei sociale, poliţieneşti, administrative şi altele ca o călătorie în tramvai, dela un capăt al oraşului la cellalt capăt.

Care capăt? Inutilă întrebare! Mă urc deci în tramvai, aşezându-mă lângă o arabă curăţică şi nurlie. In două minute găsesc chipul să încârlig o conversaţie gesticulată amestec de italieneşte, englezeşte, franţuzeşte, turceşte plus câteva cuvinte arabe. Acest terciu filologic se chiamă *sabir* şi e întrebuinţat în toate porturile mediterane.

Dar ca să fie bine priceput cere o drămuire specială despre care bine înţeles nici habar n'aveam. Totuşi înţelesei că tânăra egipţiană se ducea la băi de mare, la Ramleh.

Cu multă bunăvoinţă vecini şi vecine mă lămuresc asupra acestei localităţi, întâlnirea tuturor celor cari aveau şi mai ales nu aveau nimic de făcut. Mă hotărîi s'o întind la Ramleh cum aşi fi mers şi la cataracte sau în Ethiopia. O vecină bătrână îmi şopti în italieneşte:

— Va bene.

Iată deci „mahona" „meretrex" nelipsită porturilor din antichitate.

Mă vedeam pe nisipul Africei la braţ cu fiica tainicului Egipt. Intr'un minut prefac totul dând brânci prezentului în trecut. Tramvaiul e o haraba împodobită cu flori şi frunze. Ea este „Ea" şi aşa mai departe. Eram încântat.

La o oprire se urcă o babă, ţinând de mână ceva cafeniu învălit în zdrenţe polichrome. Acel ceva urla cât îl lua gura.

Fiica tainicului Egipt apucă omuleţul de ciocolată, îl puse pe genunchi şi începu să-l desmerde. Mă uitai cu ciudă la micul arab cafeprăjit.

In genere copiii împedică mamele frumuşele dela gândiri serioase, apoi copiii sunt adevăraţii duşmani ai călătorului.

Acesta se punea nepoftit între *dânsa* şi mine. De odată la un gest al mamei un roiu de muşte sbură de pe faţa ciocolatie.

Buzele, urechile, ochii, totul era plagă puroioasă. Mama nepăsătoare săruta copilul greţos.

Il săltă de câteva ori. Din această scuturătură nenorocită eşi un miros îngrozitor de amoniac şi vulpe putredă.

Frumoasa arabă, mândră de ce pusese pe lume, mi-l arătă întinzându-l spre spre mine. Ochii frumoşi, lungiţi cu cohl, dinţii strălucitori, misterul femeiei de altă rasă, totul dispăru dinaintea murdăriei copilului de turtă dulce.

Mă coborâi din tramvai şi, fără să mă întorc, mersei grăbit, amărât şi amăgit în căutarea altor perechi de şine.

Em. Gârleanu desenat de Iser

Astfel dădui de statua călare a eroului albanez Mehmet-Ali.

Nici odată o statue nu mi se păru mai lipsită de inteligenţă ca aceia a marelui răsvrătit egiptian care mă ameninţa cu sabia.

Eram furios.

Ghiontesc o gogoaşă de mătase galbenă cu un punct pârlit în vârf.

— Ertare.

— O! Mă rog. Nu vi-i bine? Sunteţi strein? Cătaţi ceva?

Şi în o italienească bălţată cu vorbe prinse din toate limbele, gogoaşa se puse la dispoziţia mea.

— Mulţumesc, signore. Caut...

— Consulatul francez? Italian? Banca anglo-arabă?...

— Caut o femee.

— Unde stă?

— Habar n'am.

— Cum o chiamă?

— Nu ştiu.

— Ah! Dificile, molto dificile!

— Domnule caut o femee arabă, tânără, drăguţă... şi care să semene cu Salambô sau cu Nofrit.

— Suffit. Signore mă presint: Melec el Said, gentilom arab şi fost ofiţer la Somali.

Ne ploconirăm.

— Eu în principiu nu „gusto" decât femeia europeană... dar în fine, plăcerea d-tale nu mă priveşte. Domnule, în viaţa mea nu m'am ocupat de femei pentru alţii. Dar îmi eşti simpatic şi pari nenorocit. Sunt la dispoziţia Domniei tale... sunteţi de sigur comandantul unui vas...

— De sigur. Ii dădui un nume oarecare şi ne strânserăm mâinele prieteneşte.

— Mon ami, începu Melec el Said, soţia mea cunoaşte pe acea a unui colonel Somali.

— Mi-ar plăcea mai mult a unui locotenent...

— Ah! Aci nu e ca la voi. Cu cât bărbatul e mai în vârstă, cu atât femeia e mai tânără. La ora zece ne vom întâlni la berăria germană. Amica noastră cântă, joacă şi face bucate. Va sta aci două săptămâni în care timp poate fi soţia ta în condiţiuni avantajoase. Aşa de pildă...

— Inainte de toate „mon ami" îţi voi spune că nu-mi arde de măritiş, fie chiar cu termen redus. Al doilea aşi voi întâi să fac cunoştinţa acelei Doamne, dar ţin mai ales ca dânsa să fie o egipţiană pur sânge.

— Securo: una araba purrrissima.

Ne luarăm bună ziua. Mai liniştit, mă plimbai în aşteptarea fericitului eveniment. Ca un burete mă lăsam pătruns de reminiscenţele istorice. Falnicul Egipt, faraonii, misterele lui Isis, Amon-Ra, zeul atot puternic; Soare — Primăvară — Dragoste, la olaltă năluciră.

Ca un copoi adulmecam trecutul, minunat de această civilizaţie de zece ori milenară. Nici tramvaele, nici magaziile cu firme europene nu-mi puteau risipi visul. Iar strigătul „harabagiilor" trebue să fi fost al celor cari acum mii de ani vestiau poporului trecerea vreunui puternic:

— Addoooaaa!

Ce mai vorbă. La nouă ore eram sufletul unui egipţian întors în ţara lui după mii de ani de surghiun.

Iar la zece seara dădui de gogoaşă pe trotuarul berăriei germane.

— Ah, mon ami! Mare nenorocire! Soţia mea a plecat cu a colonelului la Fayum...

— Să mergem la Fayum...

— Prea departe. Dar te voi prezinta unei Doamne din aristrocraţie, onestă...

— Pură?

— Purrissima. E prevenită.

Când îmi pun în gând să mă închin soţiei unui colonel somalin, îmi e foarte displăcut să mă prezint unei alte doamne fie chiar din aristrocaţia egipţiană.

Indată ce-mi încolţeşte o gândire, poftă, o cresc, o plivesc, o înfloresc, exagerez astfel încât imediat trăesc tot ce trebue să se întâmple după probabilităţi pe cari le stabilesc cu perfecta luciditate a unui şef de stat major.

Nu uit nici un mărunţiş: casa e astfel, camera astfel eu sunt aci, ea intră pe colo îmbrăcată aşa. Eu mă scol, mă plec, zâmbesc, îi ofer flori şi bonboane, (englezeşti fiindcă îmi plac şi mie) ea întinde un braţ cu linii sculptate, prins sus de o brăţară ca a frumoasei Nofrit. Imi mulţumeşte, face o reverenţă cu un salut antic, apoi cu pasul ritmic al marei preotese Salambô se lungeşte pe un divan şi îmi dă spre sărutare degetul cel mare al piciorului drept, conform datinelor sacre...

Totul e regulat, prevăzut matematic nu mai rămâne decât ca lucrurile să se întâmple la fel.

Ce nu prevăd înadins, e mirosul de smeură? de tămâe? de chihlimbar? de dulceţi de trandafiri? de nufăr sau de verbină? Cum nu sunt un îndrăgostit

olfactiv ca gogomanul din „le parfum de la dame en noir", las nasului deplină libertate. In ce priveşte glasul, mă înebunesc după contralto femeesc. Dar un contralto în Răsărit e cu neputinţă.

In sfârşit, cu toate pregătirile închipuirei mele tot mai bine să cunosc o egipteană din aristrocraţie de cât de nicăeri.

Cu multă băgare de seamă luarăm pe hudiţe strâmte, întortochiate, de o murdărie ideală.

Ajungem la o casă mare.

Urcăm uşor scări de marmoră.

— Eccola.

Intru. Un salon cu mobile halandala printre cari câte-va jilţuri învechite cu catifea roşie de Utrecht. Nimic caracteristic. Gentilomul arab pune degetul pe buze şi se topeşte. Aud pe înfundate şoapte în arăbeşte. Melec-el-Said îmi arată o uşă după o draperie de Caramania.

Se ploconeşte şi ese. Intrăm în o odae mai intimă. Miros de sulcină şi de călugăraşe. Un divan. Un tamburin, castaniete, haine femeeşti, uşurele şi frumoase. Un mic interior arab. Dar nu găsesc nimic din obiectele unei aristocraţii seculare. (Caşi la noi s'o fi ruinat!)

M'aşez pe divan cu gândul spre Oziris Ftă şi mai ales Âmon Ra. Un foşnăit uşor. Prin o uşă nevăzută intră doamna din aristrocraţia egipţiană.

O salut şi îi ofer florile şi bonboanele englezeşti.

Apoi începe un ciripit neînţeles care mă desfată la culme

Scoate câteva cuvinte arabe cu hârcâiala cea mai semită.

Ii spun că nu înţeleg nimic şi încep să-i grăesc în limba văxuitorului lui Dante.

In un târziu aflu că e de origină coftă. (Se zice că aceşti cofţi cari trăesc aparte şi sunt creştini, ar fi coborîtori autentici ai vechilor stăpânitori ai Egiptului înainte de năvălirea Arabilor)

Ce fericire! O întreb, îmi răspunde, uit că trăesc în acest veac afurisit şi îi fac o curte antică şi solemnă.

Nu o mai văd pe ea ci pe străbuna ei. O chiamă Nofrit şi e fiica lui Nefret-ere(?) (dinastia XVII-a).

Sunt un sol grec sau un „ochiu al regelui regilor" îndrăgostit de fata Faraonului. E nespus de dulce.

Ii dovedesc că sunt un *iniţiat* întrebând-o de tainele cultului lui Âmon-Ra, păstrate zice-se printre Cofţi.

— Âmon-Ra? întreabă Nofrit, (ruda lui Makere-Hatshepsooult; dinastia a XVIII). Tăcere. Aştept pâlpâind. O să mi se deschidă cerul......

Nofrit zâmbeşte. Ia tamburinul şi castanietele. Se cutremură. Inchide puţin ochii ca o pisică sfântă.

Schiţează pasul lui Sety după înfrângerea „scârboşilor Ketha".

Mă minunez de graţia dumnezeească a coborîtoarei faraoanilor. Nu mai răsuflu. Nofrit deschide gura trandafirie ca smeura cu dinţii albi ca mărgăritarele şi pe nas îngână uşor arhaic: Âmon-Ra!

Ah! Mon rat mon piti rat
Il ti bouffra li piti chat.

G. DIAMANDY

NOTELE SĂPTĂMÂNII

— Impresii de la serbările S. S. R. pentru comemorarea lui M. Eminescu —

Societatea scriitorilor români a sărbătorit pe Mihail Eminescu, la Cişmigiu, cu artificii, căluşei, tombolă, confetii şi serpentine, rahat şi limonată, baloane şi ruletă. După cum se vede, o serbare vrednică de cel mai mare poet al neamului nostru.

De obiceiu nu mă duc la asemenea serbări, — pe de-oparte fiindcă nu mă fac să petrec, pe de alta fiindcă ele atrag totdeauna pe slujnicile mele; iar când servitoarele se plimbă eu trebue să rămân să păzesc casa.

De astă dată însă, când Mariţa şi Anica au venit să-mi ceară voe să se ducă la Cişmigiu, le-am refuzat categoric:

— Nu se poate. Nu e de voi acolo. Azi nu sunt serbări de cari vă închipuiţi. Azi mă duc eu. Fiindcă serbările ce se dau în Cişmigiu sunt organizate de scriitori, de poeţi, în amintirea celui mai mare din scriitorii neamului. Sunt serbări intelectuale. Ce ştiţi voi!

Anica a bufnit de râs; iar Mariţa m'a întrebat oarecum dezamăgită:

— Şi n'o să fie căluşei?

— N'o să fie.

— Nici «Ciocu cu norocu»? s'a grăbit să se informeze Mariţa.

— Nici.

— Nici fotografii a la minut? rânji bucătăreasa.

— Nici, nici, nici! O să fie conferinţe, citiri din poetul sărbătorit, jocuri antice, coruri. In sfârşit nu e de voi.

Şi le-am refuzat. Le-am refuzat întâi ca un omagiu adus memoriei lui Eminescu; le-am refuzat apoi fiindcă ziarele spuneau că, cu acest prilej „grădina Cişmigiu a fost transformată de societatea scriitorilor români, *într'un adevărat paradis*". Ce era să caute nişte păcătoase ca ele în raiu? Ş'apoi eram curios să văd şi eu cum este paradisul, mai ales că de astă dată el avea norocul să fie închipuit, nu de un simplu Demiurg mâncăcios, ci de fantazia bogată a scriitorilor români.

Prin urmare m'am dus la Cişmigiu. Şi uite ce-am văzut:

La intrarea în paradis, în loc de arhanghelul Mihail cu sabia de foc, făcea de strajă un jandarm român şi, în loc de corul serafic al heruvimilor, am auzit pleznindu-mi urechile glasul brutal al controlorului:

— Biletele, mă rog!

Şi cum am păşit înăuntru, am avut impresia că un pumn uriaş de boxeur mă loveşte peste ochi. Era un pumn de lumină: soarele electric.

— Nu mai văd nimic! — îmi şopti prietenul cu care eram.

— Nici eu. De alt-fel, se vede că şi scopul organizatorilor este să ne orbească de la început.

Dibuirăm mai departe prin excesul de lumină, ca prin cel mai nepătruns întuneric, gândindu-mă:

«Vezi, lumina prea multă, caşi întunericul prea mult, urmăresc acelaş scop. Cu toate acestea între ele este o mare deosebire: ca să nu vezi din cauza luminei trebue să cheltueşti o energie extraordinară, pe câtă vreme ca să nu vezi din pricina întunericului este de-ajuns să nu faci nimic. Intunericul e deci superior luminei. Prin urmare au dreptate politicianii cari sunt în contra luminării prea *a giorno* a satelor».

Din vârtejul acestor gânduri mă scoase o întrebare a prietenului meu:

— Ce crezi că reprezintă proectorul acesta?

— Trebue numai decât să reprezinte ceva?

— Imi închipui că da. De altfel am auzit că serbările astea au scopul să evoace, prin diferitele lor amănunte, viaţa şi opera lui Eminescu.

Şi, ca un document doveditor al acestor presupuneri, răsună de-odată un glas simbolic:

— Rahat cu apă rece! Limonadă răcoroasă şi bună! Şampanică!

Am râs amândoui cu poftă de-această potrivire. Apoi am întrebat pe prietenul meu:

— Dacă ce spui e adevărat, atunci ce simbolizează rahatul cu apa rece şi limonada răcoroasă? Ia să te vedem.

Prietenul se gândi puţin, apoi răspunse cu aerul că a deslegat cine ştie ce problemă încâlcită:

— Nu ştiu. Să întrebăm pe Arghezi că el administrează serbările.

— Apăi dacă el le administrează, nu mai e nevoe să întrebăm. Chestiunea s'a limpezit. Cu toate astea eu îi găsesc şi o altă limpezire. Ai citit tu ce spunea *Rampa* de eri? Ei, păi vezi? D'aia nu poţi afla rădăcina lucrurilor. Acolo scria că, fiindcă Eminescu a fost un mare iubitor al frumuseţii, ca să se comemoreze această pasiune a marelui poet, societatea va organiza un concurs de frumuseţe. Prin urmare, ăsta e sistemul. Jude-

Em. Gârleanu la 2 ani

când în acelaş fel, se poate ghici şi ce caută rahatul cu apă rece şi limonada răcoroasă la serbările acestea. Să vezi ce bine o să iasă: Eminescu, după cum se ştie, avea o deosebită predilecţie pentru *braţele reci*, pentru *razele reci*, pentru *frunţile reci.* Nu e poezie aproape în care această înclinare să nu se trădeze. O găsim în *Atât de fragedă*:

Cât poţi cu-a farmecului noapte
Să'ntuneci ochii mei pe veci
Cu-a gurii tale calde şoapte,
Cu'mbrăţişări de braţe reci.

Şi în *Despărţire*:

Cântări tânguitoare prin zidurile reci
Porni-vor să-mi cerşească repaosul de veci.

Şi în *S'a dus amorul*:

Uitarea le închide 'n scrin
Cu mâna ei cea rece,
Şi nici pe buze nu-mi mai vin
Şi nici prin gând mi-or trece.

Şi, în sfârşit, chiar în *Luceafărul*:

Trăind în cercul vostru strâmt
Norocul vă petrece —
Ci eu în lumea mea mă simt
Nemuritor şi rece.

Era natural, prin urmare, ca societatea scriitorilor români să comemoreze, împreună cu pasiunea lui Eminescu pentru tot ce e frumos, şi înclinarea lui spre tot ce e rece. Şi cum s'ar fi putut comemora mai pios această înclinare de cât dându-se un loc de onoare rahatului cu apă rece şi limonadei răcoritoare?!

Cu acelaş sistem de judecată am înţeles şi rostul pe care-l avea ghereta unei ghicitoare în palmă. Ghicitoarea aceasta nu lipseşte nici din poeziile lui Eminescu. Poetul o cheamă până şi în testamentul său:

Să treacă lin prin vânt
Atotştiutoarea,
De-asupră-mi teiul sfânt
Să-şi scuture floarea.

Nu ştiu dacă Eminescu s'a gândit, când a evocat pe această *Atotştiutoare*, la Femeea cu barbă, sau la Iulia poloneza. Este în afară de ori-ce îndoială însă că *Atotştiutoarea* din versurile citate trebue să fie o ghicitoare. Prin urmare, am impresia că comemorarea lui Eminescu ar fi fost necomplectă dacă la serbările din Cişmigiu nu s'ar fi admis şi o «chiromanciană».

Dar organizatori s'au întrecut pe ei înşişi când au făcut din ruletă atracţia cea mai de seamă a acestor serbări.

Orice s'ar spune, jocurile de noroc nu puteau să lipsească dela serbările comemorative ale celui mai nenorocos poet al nostru. Jocul norocului, capricios şi brutal, l'a făcut să petreacă şi să sufere mult pe Eminescu. Iubirile fără de noroc i-au smuls cele mai sguduitoare cântece din inimă şi nenorocul vieţii lui l'a răpus în puterea tinereţei.

Nenorocul şi pasiunea pentru braţele reci se împletesc aproape în toate paginile lui. În *Despărţire*:

La ce simţirea crudă a stinsului noroc
Să nu se stingă-asemeni, ci'n veci să stea
[pe loc?

In «Altă variantă»:

Luceferii de foc
Privi-or din ceteni
Mormânt făr'de noroc
Şi fără de prieteni.

Şi în multe altele. Aşa dar «ruleta» şi «Ciocu cu norocu'» nu erau de cât la locul lor la aceste serbări comemorative. Ele aveau scopul, acum după 25 de ani de la moartea lui Eminescu, să trimită marelui poet asigurarea mângâetoare că nu numai el a fost nenorocos pe lumea aceasta. Nu mă îndoesc că numai însufleţiţi de asemenea gânduri pioase erau aceia cari înconjurau în număr atât de mare masa norocului. Şi bănuesc aceasta fiindcă printre jucători am observat şi câţiva preoţi cari s'au decavat. O, binecuvântată fie jertfa lor! Cum puteau aceştia să comemoreze mai bine pe Eminescu decât pierzând şi ei măcar câţiva poli pe altarul nenorocului, unde poetul sărbătorit şi-a mistuit întreaga viaţă?

Când am plecat din jurul ruletei,—unde n'am pierdut decât vremea (singurul bir pe care obişnuesc să-l plătesc norocului),— două domnişoare îmi întinseră cu multă graţie un coşulet de ţigări.

— Mulţumesc, un fumez.

— Pentru *domnul* Eminescu! — stăruiră intelectualele domnişoare cu un accent care lăsa să se înţeleagă că nu prea ştiu bine cine este *domnul* pentru care vând ţigări.

Am dat un franc şi am plecat. Prietenul meu isbucni indignat:

— Chetă pentru Eminescu, mort de 25 de ani; ce ruşine!

Dar l'am liniştit numai decât:

— Nu te indigna, că nu e locul... Indignarea nu se potriveşte de loc cu rahatul, turta dulce şi căişorii ce ne înconjoară. Hai, mai bine să aflăm a cui mână se ascunde cerşetoare în dosul cutiuţei care poartă, în chip comemorativ, numele lui Eminescu.

Incercarăm să străbatem până în fund aleea principală, la capătul căreia soarele electric strălucia orbitor, caşi când ar fi condensat gloriile şi gloriolele tutulor membrilor societăţei scriitorilor români. Intr'o parte se aştepta o cursă de... măgari. Intrecerea era desigur, din cele mai intelectuale. Nu ştiu dacă ea a avut loc în adevăr. In orice caz ea ne îndreptăţeşte să spunem că, în programul comemorărei lui Eminescu de către scriitori, au fost şi... măgarii. Şi nimeni nu ne va putea învinui de trivialitate. Despre această întrecere s'a ocupat, de altfel, şi *Epoca*. De-aceeaş valoare intelectuală a fost şi lupta între boxeri. Iar căluşeii şi chioşcul cu turtă dulce complectau priveliştea de bâlciu pe care Cişmigiul a desfăşurat-o în aceste zile memorabile, în numele lui Eminescu şi cu concursul scriitorilor români.

Prietenul meu era desgustat. Eu râdeam de supărarea lui. Ca să mai petrecem i-am spus:

— Dacă raiul o fi aşa cum l'a închipuit S. S. R., dacă acolo nu găseşti decât rahat, turtă dulce, căluşei, măgari şi ruletă, atunci înţeleg de ce oamenii, cât sunt în viaţă, îşi dau toate silinţele ca să cucerească iadul.

Fără să facă haz de vorbele mele, prietenul nrmă să-şi mistue tot necazul:

— Ce păcăleală! Nimic din ceeace s'a anunţat n'am văzut. Nici conferinţa lui Galaction, nici citiri din Eminescu, nici expoziţie de costume naţionale, nici coruri, nici măcar muzică militară. Nu vezi, până şi artificiile refuză să se înalţe şi să pocnească cu toată puterea lor. Par'că sunt anemice şi stinse, ca un vers de Arghezi sau Sorbu. Ce păcăleală!»

El turba iar eu râdeam:

— Da' nu te supăra, bre omule! Şi în această păcăleală eu văd comemorarea pioasă a unei cugetări eminesciane. Ţi-aduci aminte de «Mortua est»? Este acolo strofa aceasta:

«A fi? Nebunie şi tristă şi goală:
«Urechia te minte şi ochiul te 'nşală;
«Ce-un secol ne zice, ceilalţi o deszic.
«De cât un vis sarbăd, mai bine nimic.

«Organizatorii serbărilor au urmat şi aci cuvântul poetului sărbătorit întocmai. Fiind de părere că ar fi fost o nebunie să ne înşele cu iluziunea mincinoasă a unui paradis de câteva ceasuri, au găsit că e mai bine şi mai onest să ne ia francii şi să nu ne dea în schimb nimic.

«De cât un vis sarbăd mai bine nimic».

Cum am ajuns acasă, mi-am deşteptat servitoarele şi le-am strigat cu toată enervarea pe care în Cişmigiu mi-o stăpânisem:

— Anico şi Mariţo, mâine seară să vă duceţi voi la Cişmigiu că eu nu mă mai duc. Dar să ştiţi: dacă nu vă duceţi, vă dau afară!

CRONICARUL DAMBOVIŢEI

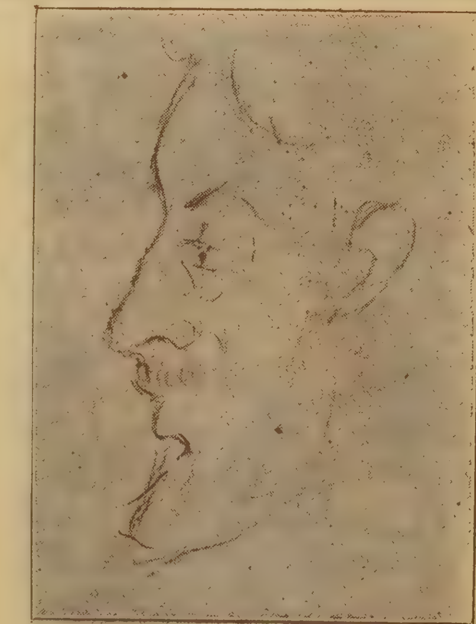

Pictorul Satmary desenat de Gârleanu

MIŞCAREA LITERARĂ IN STRĂINĂTATE

IN GERMANIA: Stagiunea teatrală. Păreri asupra teatrului lui Frank Wedekind.

Stagiunea teatrală 1913—1914 la Berlin a fost, precum ne-o relatează un critic competent, de o extraordinară bogăţie ; nu s'a relevat nici un geniu nou, dar s'au făcut reluări strălucite şi teatrul a trăit din producţiile obicinuite care populează scena.

Desigur că în fruntea activităţii dramatice, s'au găsit cele două teatre de sub conducerea celebrului *Max Reinhardt, Deutsches Theater* şi *Kammerspiele*, unde s'au montat, pentru o singură stagiune, zece drame de ale lui Shakespeare, cu distribuţii şi decoruri noui : *Visul unei nopţi de vară ; Hamlet ; Regele Henric IV ; Mult sgomot pentru nimic ; Negustorul din Veneţia ; Poveste de iarnă ; Romeo şi Julieta ; Regele Lear ; A douăsprezecea noapte* şi *Otelo* ; pe lângă aceasta s'au mai reprezintat nouă piese din teatrul lui Frank Wedekind şi încă un număr de piese cu totul noui pentru scena germană : *Androkles şi leul său* de G. A. Schaw ; *Fracul Verde* de Flers şi Caillavet ; *Fulgere de căldură* de Aug Strindberg ; *Rochia galbenă* de Hazelton ; *Parisiana* de Becque ; o dramă de suedezul Knut Hamsun ; şi mai multe noutăţi germane : *Snob* de Karl Stremheim ; *Libertate* de Max Halbe ; *Rugul* de Strindberg, şi *Fiul risipitor* de W. Schmidtbonn.

Această extraordinară fecunditate scenică, la care trebuie să adăugăm şi fastul pe care Max Reinchardt ştie să-l dea reprezintaţiilor din teatrele sale, ne dovedeşte ce proporţii enorme poate lua activitatea teatrală berlineză, comparabilă cu enormitatea tuturor operelor germane.

Dacă considerăm încă şi activitatea teatrelor celorlalte, *Künstler Theater*, de sub direcţia dramaturgului Gehrart Hauptmann, *Kőnigliche Komedie* de sub direcţia lui Paul Lindau, autorul bine cunoscut, *Kleines Theater, Trianon Theater* şi *Residenz Theater*, putem să imaginăm proporţiile şi febrilitatea activităţii teatrale berlineze.

Dacă nu sunt scânteieri de geniu, sunt în ori ce caz construcţii impunătoare prin dimensiunile lor uriaşe.

Cel mai *en vogue* dintre autorii dramatici berlinezi e Frank Wedekind, chiar dacă Gehrart Hauptmann e socotit drept cel mai mare poet tragic german din zilele noastre.

Wedekind a fost celebru încă dela primii săi paşi în literatura dramatică, dar celebritatea sa era mai mult o celebritate de scandal. Acum cincisprezece ani, observă acelaş corespondent francez, ar fi fost de prost gust să citezi numele lui Wedekind într'un salon, şi criticii dela marile reviste nu-l citau decât pentru a da tinerilor un model ca să se păzească de rătăcirile unei inspiraţii fără de frâu : era o individualitate literară care, pentru cei ce nu-l cunoşteau de cât din auzite, putea fi confundată aproape în falanga anatemizată în care străluceşte marchizul de Sade.

Astăzi însă raporturile s'au schimbat. Piesele lui Wedekind sunt jucate pe cele mai mari scene germane şi în ultimii ani numele său s'a găsit de cel puţin 700 de ori pe afişe ; cu prilejul aniversării a 50-a a naşterii sale un istoric literar va scoate un studiu voluminos asupra vieţii şi operii sale, astfel în cât consacrarea cea mai onestă a contimporanilor e acum deplină pentru activitatea temerarului scriitor.

Asupra operii sale întregi s'au emis fireşte păreri diferite, care au însă un element comun : o găsesc interesantă şi nouă pentru literatura germană.

Dar totuşi e greu să se formuleze o judecată clară asupra acestei opere, căci, după cum spune acelaş corespondent, mărturisind o impresie generală, Frank Wedekind e mai presus de toate deconcertant. Piesele lui nu au nici o compoziţie şi nu ar fi de mirare ca autorul lor să se mândrească cu o asemenea însuşire. Nu sunt de cât serii de scene descusute, fără nici o legătură vizibilă, urmându-se unele după altele ca estampele dintr'un album Unitatea lor stă in aceia că persoanele rămân aceleaşi ; astfel ar fi foarte greu dacă nu cu neputinţă, să descoperim în ele ceia ce se numeşte unitate de acţiune. Piesele sale *Oaha, Marchizul de Keith* şi chiar *Deşteptarea Primăverii*, care e luată drept capodopera sa, nu dovedesc că autorul s'a îngrijit vreodată să descopere cum trebuie înnodată şi desnodată o intrigă.

In zugrăvirea caracterelor, Wedekind nu a redat suflete profund omeneşti şi întreg omeneşti ; felul său de a prezinta personagiile se apropie de procedeul caricaturii (Wedekind a început ca poet satiric la revista umoristică din Muenchen, *Simplicissimus*), căci le exagerează întotdeauna trăsăturile şi le izolează defectele, cărora de asemeni le dă proporţii izbitoare ; astfel Wedekind nu poate lăsa o situaţie firească să se desfăşoare până la sfârşit : în clipa când scena devine tragică, un cuvânt scăpat deodată ne aduce aminte că suntem în faţa unor păpuşi; contrastul duce uneori la creaţiuni groteşti. Cu jocul său (căci Wedekind îşi şi joacă unele roluri) el contribuie la întărirea acestei impresii, astfel în cât la desnodămintele cele mai lugubre, când sunt în scenă cadavre, spectatorul trebuie să fie stăpân pe sine ca să nu râdă.

Ceia ce face din Wedekind un autor favorit al Berlinului, e tocmai ceia ce surprinde şi scandalizează în opera sa. Pentru acest public cam parvenit, cam snob şi temându-se mai presus de toate să nu pară „burghez", Wedekind reprezintă bătaia de joc irespectuoasă, care loveşte în principii şi nu se îngrijeşte de morală, ceiace impune Germaniei disciplinate şi severe; oamenii docili sunt înclinaţi să vadă în irespectuozitate semnul unei superiorităţi de spirit.

Dar nu e numai irespectuos Wedekind, e încă, cum se spune la Berlin, *pikant*. Utilizează adese travestirile şi dă rolurile secundare de băeţi unor femei cât mai drăguţe ; nu despreţueşte, ba chiar caută, decolteurile avansate şi interesantele *desabieuri*. Subiectele lui sunt foarte pipărate şi pipărate cu îngrijire, aşa în cât bunul burghez ştie că o să aibă ce vedea şi auzi pentru biletul pe care l'a plătit şi această siguranţă e departe de a-i fi neplăcută Wedekind se atinge de subiectele oprite : banchetul lui Platon la Lesbos. In *Deşteptarea Primăverii* nu a stat la îndoială să expună cu mari amănunte îngrijorările .. sufleteşti ale elevului de liceu şi ale junelor copile; în această piesă se află şi o scenă de viol, care se joacă cu toate luminile stinse în sală şi pe scenă. Desigur, toate astea au farmecul lor, deşi această intenţie de a epata pe burghezi este însăşi, în fond foarte burgheză.

La Berlin Wedekind are încă farmecul perversităţii, căci, dacă moravurile, precum pretind unii, nu s'au stricat în ultimii cincisprezece ani, cetăţenii luminatului oraş au căpătat gustul viţiului, din care îşi fac o mândrie. De aceste dispoziţii a profitat Wedekind şi pe ele şi-a întemeiat faima de autor dramatic.

Wedekind e, în ori ce caz, un spirit puternic şi original, din opera căruia se pot desprinde şi alte scânteieri de cât cele care, pentru publicul berlinez, sunt *pikant*.

Ç. PAUL

CRONICA LITERARĂ

EMIL GÂRLEANU

In vălmăşagul literaturii noastre Emil Gârleanu a fost dintre cei chemaţi ; locul rămas pustiu prin timpuria lui dispariţie nu va putea fi ocupat de nimeni şi umbra nimănui nu-l va putea stinge din lumina amintirii.

El n'a privit activitatea literară ca o îndeletnicire uşoară căreia i se conced orele libere şi în care se urmăreşte altceva de cât expresiunea cea mai limpede a unei simţiri ; ci, când a înţeles îndemnul sufletesc care îl leagă din ce în ce mai mult de înşirarea cuvintelor în rânduri ce evocă şi creiază o lume, Gârleanu a părăsit armata şi s'a consacrat cu întreg sufletul său literaturii, iar când alte preocupări l'au îndepărtat de producţia literară curentă el a respectat scrisul său şi a preferat să se exileze din literatură de cât să trimită din timp în timp pe valurile publicaţiilor noastre epavele orelor răpite dela alte îndeletniciri.

Această probitate literară a dat scrisului său însuşiri de fond care nu se pot menţine dacă scriitorul nu vibrează el mai înainte de a vrea să trezească ecouri în alţii.

Din cariera militară nu i-a rămas de cât un izvor de inspiraţie mai mult ; încurajat de d. A. D. Xenopol, care a făcut loc în *Arhiva* unora dintre cele dintâi schiţe ale tânărului ofiţer, primit cu mult drag în cercul *Sămănătorului*, de ai cărui luptători-artişti se afla atât de aproape şi prin vrâstă şi prin înclinări, Gârleanu a părăsit în 1906 în chip definitiv cariera militară şi s'a stabilit la Bucureşti ; aici, după ce semănătoriştii s'au răzleţit, a colaborat la *Viaţa Literară şi Artistică*, alături de Chendi, la *Convorbiri Critice*, dând prilej d-lui M. Dragomirescu să-i analizeze cu pătrunderea sa solidă şi incizivă toate notele caracteristice ale definitei sale individualităţi, la *Falanga*, frumoasa încercare efemeră de a reînvia o asociaţie literară care se descompusese, din nefericire, în chip iremediabil, şi în cele din urmă la *Flacăra* unde rarele sale bucăţi erau aşteptate cu un statornic interes.

Mai înainte contribue la întemeierea revistei bărlădene *Făt-Frumos*, care a continuat şi după retragerea sa

Numit în 1912 director al Teatrului Naţional din Craiova, unde a încercat să facă din această instituţie un adevărat focar de artă în oropsita cetate a Banilor, Gârleanu a părăsit activitatea literară la care nu a mai revenit de cât cu câteva schiţe şi cu cele câteva numere din revista, pe care îşi propusese să o scrie singur.

In total nu e o activitate prea îmbelşugată, dar e o activitate onestă ; volumele, în care s'au adunat bucăţile sale de proză nu sunt numeroase, dar nici unul nu e lipsit de interes : după cel dintâi, *Bătrânii* (1906) au urmat, *Cea dintâi durere* (1907) ; *Odată ; Schiţe din Războiu ; Intr'o Noapte de Mai ; Nucul lui Odobac* şi *Din Lumea celor care nu cuvântă* (1913). Sunt puţine, dar cuprinsul lor e bogat.

Dacă n'a cultivat romanul, aceasta se datoreşte faptului că s'a lăsat prea mult influenţat de condiţiunile speciale ale producţiunei noastre literare, atât de puţin prielnice desvoltării acestui gen.

Schiţa şi nuvela au fost cultivate de Gârleanu în chip excluziv şi cu o originalitate uşor de discernat.

Lumea inspiraţiei sale e caracteristică întru cât e limitată : foarte arare a păşit în căutar de subiecte în viaţa ţărănească, deosebindu-se prin aceasta de nuveliştii din generaţia sa, cari au cultivat cu o predilecţie incomparabil mai pronunţată arta ţărănistă ; mediul burghez mijlociu, la care a adăugat pe militari şi pe scriitori, a fost obârşia aproape excluzivă a subiectelor sale. In faţa acestei lumi Gârleanu n'a avut emoţii profunde şi nici n'a îmbrăţişat-o întreagă într'o vastă concepţie unitară ; dar n'a scris nici odată până când n'a avut într'adevăr în suflet o vibraţie emotivă pe care să încerce a o trece în sufletele cititorilor săi ; din această cauză tot ce a scris el e sincer şi cuprinde un fond sentimental precis, pe cât pot fi precise cutremu-

rările sentimentale. Dar, mai cu seamă, din aceastã cauză, schiţele şi nuvelele sale sunt pline de vieaţă şi mişcare. Gârleanu ştia să-şi conducă cititorul, cu totul neprevenit şi chiar neatent, către scopul său final, acea emoţie, uneori deznodământul de fugitivă, pe care un anumit aspect al vieţii i-o inspira; el pleca dela o situaţie simplă şi clară la care acumula cu încetul efecte până când se deslănţuia şi în sufletul cititorului acel val cald de emoţie, care nu lipseşte nici odată sfârşitului nuvelelor lui Gârleanu.

Prezintarea subiectului e întotdeauna o prezintare dinamică, în care descripţia are numai atâta loc cât îi poate servi să înainteze acţiunea şi să sporească intensitatea emoţiei cititorului. Talentul său e, din acest punct de vedere, mai aproape de poezia decât de proza epică.

Ca să poată obţine însă asemenea efecte, nuvelistul are nevoie să fie lesne înţeles şi uşor de urmărit prin simpatia ţinută mereu treazã a cititorului său; el trebue să redea psichologia exactă a personagiilor sale, să evoce sau să creeze acea umanitate generală ce vibrează în fiecare din noi şi care ne permite să ne găsim uneori, ca nişte cutii de resonanţă, la unison cu stările sufleteşti ale aproapelui nostru.

Fiindcă sunt simţite şi tind mai presus de toate să comunice o vibraţie emotivă, nuvelele lui Gârleanu nu au nicăiri înfăţişarea de „studii" şi nici nu simbolizează vre-o ideie generală. Stările sufeteşti prea complexe sau prea violente sunt în deobşte iarăş streine de afinitatea artistică a nuvelistului şi de aceia el întârzie mult în prezintarea tipurilor de bătrâni — soiul dispărut al bătrânilor boeri Moldoveni — de oameni simpli, dar cu atitudini limpezi, de copii tăcuţi şi cu simţiri profunde, de femei, mai cu seamă îndurerate şi slabe în faţa loviturilor sorţii, ne prezintă, cu un cuvânt, personagii şi scene care *să ne înduioşeze*.

Gârleanu ar putea fi numit, după caracterul dominante al nuvelelor sale, *poetul înduioşării*.

Când acest sentiment i-a fost deşteptat de fiinţe „din lumea celor care nu cuvântă" el n'a stat la îndoială să se scoboare până în penumbra sufletelor lor şi să ne dea acele schiţe din vieaţa animalelor — văzute de un artist senzibil — care sunt într'adevăr încoronarea operei sale întregi; stilul său ajunsese în aceste schiţe la o deplină maturitate, simplitatea lui elegantă şi coloritul său viu, fără a fi nicăiri încărcat, au dat acestor schiţe o înfăţişare definitivă, înfăţişarea sub care nuvela lui Gârleanu se va prezinta sub forma cea mai caracteristică în proza românească.

Dacă în marile şi misterioasele realităţi ale existenţii ce se întunecă în moarte, gloria literară, recunoaşterea contimporanilor, viziunea scânteiei pe care ai aprins-o în lume, mai au vre-un preţ, Gârleanu a putut să închidă ochii cu o rază de mulţumire în adâncul lor, mulţumirea de a fi creiat o operă întreagă — deşi pentru tinereţea sa fecundă ea nu era decât un început.

C. Sp. HASNAŞ

□ □ □

FOTOGRAFIILE UITATE

O! voi fotografii uitate
In ramele unui album
Bătrâni, cu feţe luminate
Ce-au râs de mult —
Şi râd şi-acum...
Fotografii înstrăinate
De-a noastre vremi,
De-al nostru port,
Ingălbenite, fiecare
Aveţi paloarea unui mort...
Închis, albumul vă uneşte
Şi faţă 'n faţă câte doi
Bătrânii se privesc şi, poate,
Privind la ei,
Gândesc la noi...

Alfred MOŞOIU

□ □ □

E C O U R I

Un scriitor bun şi cinstit, care trăeşte retras şi-şi migăleşte viaţa pe o catedră rurală, într'o încăpere fără aer şi lumină, este colaboratorul nostru, d-l *I. Ciocârlan*.

Invăţător sătesc, înaintat pe loc institutor, d-l Ciocârlan este împovărat cu o familie grea. Pentru talentul pe care nimeni nu i-l contestă şi pentru alinarea suferinţelor sale trupeşti, rugăm pe cei în drept să aibă în vedere pe acest modest învăţător, care nu s'a putut face util până acum decât cu scrisul lui cinstit şi sufletul său curat.

—

„Albastru"—aşa se numeşte colecţia de versuri a d-lui *G. Tutoveanu* — a apărut în a doua ediţie într'o bibliotecă populară. E un delicat lirism în ele. Culegem la întâmplare:

E cerul albastru
Şi câmpu 'nverzit.
Cocoarele cârduri,
Horind au sosit.
Pădurea doineşte
Eternul ei cânt.
Potop de lumină
Din cer pe pământ.
Uitarea-mi se lasă
Pe tot ce-a trecut,
Ecoul durerii
Imi pare dar mut.
In taină mă prinde
Un dor de iubit:
E cerul albastru
Şi câmpu 'nverzit.

(Vieaţă)

sau:

Prin teii, paznici ai durerii,
S'aud chemări, suspine, şoapte,
Şi 'n taina satului din vale
Cocoşii cântă a miez de noapte.

O secere de-argint atârnă
De-un cuiu de flacără pe cer,
Din focul stelelor se cerne
Fiori de jale şi mister...

Zăbranic de melancolie
S'a 'ntins pe culmile sihastre,
Şi visul nopţii trist îngână
Splendoarea visurilor noastre.

—

In studiile sale, aşa zise de „istoriografie literară" tânărul O. Minar întrebuinţează, cu o indiscreţie uneori jicnitoare, documente sau svonuri culese numai dintr'o anumită parte, nu totdeauna dezinteresată. D-sa întrebuinţează acest material, fără să-l controleze în deajuns şi fără să ţie seamă că dintre persoanele a căror viaţă dânsul se sileşte să o reconstitue, unele sunt încă printre noi iar altele au descendenţi cari trăesc.

Şi cu modul acesta, lucrările sale grăbite devin, în loc de surse preţioase de informaţie, ocazii de incidente.

O asemenea ocazie a dat şi lucrarea sa *Veronica Micle*, în care numele d-nei Cornelia Emilian este amestecat cu o lipsă de delicateţe reprobabilă. Dar asupra acestei chestiuni vom reveni în numărul viitor.

—

Comemorarea morţii lui Eminescu îi inspiră gânduri amare distinsului scriitor şi gânditor Ion Gorun.

Iată cum califică d-sa, în *Insemnările* din ultimul număr al *Revistei noastre* încercările făcute pentru a se sărbători M. Eminescu:

„Şi totuşi, pare-că celor mai multe din aceste manifestări le cam lipseşte avântul—sau norocul.

„*Norocul* zicem, de pildă, în ce priveşte încercările de până acum de imortalizare a poetului în bronz sau în marmoră... In *Flacăra*, d-l P. Locusteanu a satirizat cu perfectă dreptate şi cu tot atâta spirit, deplorabila nereuşită a acelor încercări... Şi a fost unul din articolele cele mai interesante cari s'au scris de ziua de 15 Iunie 1914, ziua comemorării a 25-a a morţii lui Eminescu.

„*Avântul* adăogăm, căci şi această comemorare s'a făcut—cu rare excepţiuni pare-că înadins venite să confirme regula—tot cu aceleaşi umflate locuri-comune sau regretabile erezii, menite a ne învedera odată mai mult cât de puţin e cunoscută şi ce falş e preţuită în mare parte opera lui Eminescu, până astăzi încă, în primul rând decătre... comentatorii lui"...

—

Noua Revistă Română anunţă pe cei ce o citesc că ia vacanţă până la Septembrie.

Să se mai spue că revista d-lui Motru nu e în stare să facă nici un serviciu literaturii noastre. Ce vreţi mai mare serviciu decât să se abţie de-a apărea fie şi măcar două luni pe an?

Incercaţi să suspendaţi revista d-v., măcar şase luni pe an, domnule Motru, şi vă veţi ridica un monument neperitor.

—

Tragedia antică, sub forma sa cea mai modernă chemată la vieaţă de *Péladan*, în *Oedip şi Sfinxul*, a găsit la noi pe d-na Achaume care s'o reprezinte în teatru deschis şi pe d. *Const. T. Stoika* s'o traducă în vers liber, după metrica originalului.

In traducere piesa are un aspect şi mai puţin clasic decât la reprezintare. S'a schimbat mentalitatea noastră întreagă ca să mai putem reda vieaţă tragediei antice.

Citâm câteva versuri pentru a ilustra chipul cum autorul şi traducătorul său au trecut versul tragic in limbă modernă.

(*Sfinxul*).

Tu care-ai'nţeles natura sfinxului ce aşteaptă'n [drum,
Şi-inima tăiată'n pieatră-a unui monstru ai mişcat,
Vino, gura lui de flăcări ce te roagă—de-o sărută;
Căci simţi-vei o plăcere până'acum necunoscută—
Şi-a vieţii voluptate vei uita-o'n sărutarea
Sfinxului. Misterul morţii îl închide 'mbrăţişarea
Lui de foc; şi o bucurie răsucită 'n trupu-ţi greu
De păcate, către ţărmul liniştei ducându-ţi fiinţa,
Sub puterea voluptăţii te vei crede însuşi zeu!

Versul e uneori prea sinuos pentruca să fie teatral; adese e însă destul de concis şi de viril. La Arenele romane se pare însă că chiar această calitate nu poate să fie prea mult apreciată—din cauza distanţei.

—

Arta în serbările naţionale. — *14 Iulie* la Paris nu are comun cu *10 Maiu* dela Bucureşti decât căldura, năduşeala, înghesuiala şi parada militară. E desigur multă asemănare, dar sunt şi importante puncte de deosebire. Intre altele e că arta este nu numai refuzată dela manifestaţiile de *10 Maiu*, dar încă e isgonită cu o nobilă îndârjire. Nu tot aşa e la Paris, unde la marile teatre subvenţionate se dau matineuri gratuite, în care cei mai celebri artişti ai Franţei îşi dau întâlnire peutru a produce o reală înălţare sufletească a cetăţenilor francezi. La *Opéra* s'au cântat cele mai alese bucăţi din repertor şi marele Gresse nu s'a sfiit să cânte Marsilieza în uniformă de soldat din gardă. La *Comédie Française* Mounet-Sully a stârnit entuziasmul „poporului" venit după emoţii înălţătoare.

Şi astfel amintirea sărbătorii naţionale nu a fost încredinţată numai vardiştilor surmenaţi, soldaţilor surşofaţi şi... bătăturilor puse la presă.

—

Anul III — No. 40

FLACĂRA

19 IULIE 1914

ABONAMENTE:
In țară: lei 6 pe an; 7 lei când se achită prin incasator. Pentru învățători și preoți sătești: lei 6 pe an
NUMĂRUL 10 BANI
TELEFON 41/7

LITERARĂ .·. ARTISTICĂ .·. SOCIALĂ
APARE SÂMBATA
DIRECTOR: CONSTANTIN BANU

ABONAMENTE:
Peste munți: coroane 8 pe an; pentru preoți și învățători coroane 6.50 pe an
In străinătate: 10 lei pe an
REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA:
București
Str. Câmpineanu, 40

UN FEL DE A JUDECA

In restaurantul unei gări de mâna treia, cele două mese erau prinse de tot soiul de călători. Dupăce a văzut că oamenii au mâncat în grabă, înghițând, ca lupii, bucățile nemestecate, șeful de gară vesti că trenul de Caracal, avea o întârzâiere de 63 de minute.

— Șaizecișitrei de minute?... Asta înseamnă un cias și trei minute! — se îngrozi un boer din capul mesei, mare proprietar din Teleorman. Și aveam atâtea de făcut!... Pot să zic că am pierdut ziua! Să vedeți c'ajung pe înoptate la moșie!... N'o să pot lua nicio măsură...

— Ce măsuri să mai iei, cucoane!—îl întrerupse un domn din dreapta, arendaș de pe valea Călmățuiului. — Nu vedeți că iarăși începe ploaia!... E chip să mai faci ceva?!... Mie, v'o spun drept, îmi pare rău că am mai început secerișul...

— Da, ce era să faci? — îl luă din scurt boierul.—Puteai să lași grâul să se scuture din spic?!... Eu, aproape de zece zile, am început seceratul... Jumătate din grâu am secerat...

— Și ce faci cu el, dacă l'ai secerat? —se amestecă o altă voce.—Ce te alegi, dacă stă întins în ploaie?!... Eu l'am întors pe toate fețele, și, când cred că o să-l pot pune în căpițe, iarăși începe să țirîie de Sus... că nu se mai isprăvește cu ploaia asta!... Ia o blăstămăție... nu alt' ceva!...

— Apoi, 'i-așa!... Să crezi că e o blăstămăție!—se aprinse moșierul.—De câțiva ani, par'că merg lucrurile pe dos!... S'a stricat lumea... Nu mai e credință în popor... Țăranu, domnule, nu mai crede în nimic... Sentimentul religios s'a stins la ei... Degeaba mai avem biserică 'n sat!... Crezi că se duce cineva la biserică?.. Nu se duce nimeni... Doar câte un moșneag cu un picior în groapă, se mai abate pe la biserică, să se închine în fața altarului...

— Par'că la mine în sat, e altfel?...

Tot așa! — încuviință arendașul, aruncând o privire posomorâtă, pe fereastră.

O lumină de fulger răsuflă de după norii negri și grei cari înăbușiau marginea cerului.

Ridicând paharul cu vin roș, cum ridică un preot potirul sfânt, moșierul din Teleorman, dete din cap:

— Mânia lui Dumnezeu!... Să vedeți, la noapte, ce mai potop!... Par'că văd că-mi îneacă toți snopii de pe vale... Nu'i glumă... Câteva mii de franci se duc dintr'un condei... Prea s'au înrăit oamenii... Auzi, țăranu care mergea în fiecare duminecă și sărbătoare la biserică să facă acu pe liberu-cugetător!... Nu vrea să mai știe de Dumnezeu!... Nu se mai închină cu lunile... Acu, se închină în fața Băncilor și Coperativelor!... Uitați-vă acu unde duc libertățile!!... Le-ași da, eu, colegiu unic!... Inainte, de toate, asta înțeleg eu: ridicarea morală, cultivarea sentimentului religios... Mie... Eu, domnule de exemplu, dacă ași fi stat, l'ași aduce pe țăran la biserică, cu jandarm, să se roage...

— Pentru snopii dumitale!... glumi un tânăr medic de plasă, care urmăria, zâmbind pe sub mustață, vorbirea agricultorilor.

— Cum adecă... ce vrei să spui?— se supără moșierul. — Cum pentru snopii mei?... Ce, adecă n'au și ei ogorul lor?!... Dacă s'ar îndura Dumnezeu cu ei... tot s'ar mai alege și ei cu ceva... Și adecă, ce vrei să spui dumneata?... Vrei să spui că religia, că sentimentul religios nu'i folositor...

— Cine a spus că nu? zâmbi medicul. Ai dreptate... da dumneata te duci la biserică să te închini... pentru alții?

Boierul încurcă:

— Cum eu?... Să mă duc eu... Adecă: vrei să faci spirit?... Crezi că dacă sunt plugar, nu înțeleg și alt' ceva?... Crezi că nu mi-a încăput și mie o carte în mână?... Eu vorbesc de folosul pe care religia îl aduce celor inculți... Da știu... te am înțeles: dumneata ești dintre acei... cu gărgăuni de reforme...

Și cum în clipa ceia, clopoțelul vesti apropierea trenului de Caracal, moșierul din Teleorman își luă geamantanașul în grabă, și se sculă, mormăind...

— Auzi... poftim: să mă închin eu pentru ei?!...

Al. CAZABAN

SONET ELECTRIC

Lui Sava Bottez

Pornește vânt și norii vin grămadă,
Indoliind a cerului culoare —
Cu mers grăbit se poartă pe sub soare
Cortegiul trist, în stranie paradă.

Cu gesturi în zig-zag, ce prind să cadă,
S'aprind pe cer lumini fulgerătoare
Și tunetele vin asurzitoare,
Imprăștiind mulțimea de pe stradă.

O rândunică trece — o săgeată —
La cuibul ei, spre zarea 'ntunecată,
Dar cade grea: un bulgăr de cărbune.

Un văl de plumb pe sus își poartă greul...
Cu ochii 'nchiși de fulgerări nebune,
Văd pe Franklin fugind să-și urce smeul.

Iași, 1914 Dem. TEODORESCU

DEDICAȚIE

Natei

Mi-e dor de ziuă și țintesc să fiu,
Cu soarele ce se ridică 'n zare,
Simbolul aprig de redeșteptare
Pe bărăganul meu pustiu.

Desagregări adânc cutropitoare
Și-au făurit din sufletu-mi sicriu;
Eu însă voi schimba 'n principiu viu
Aceste germinări ucigătoare.

Intre pământ și cer un simplu fir,
Ca un surâs de galben trandafir,
Se 'ntinde și vestește dimineața;

Văzduhul, apoi, deșteptat cu greu,
Tresare și cutremură vieața
Clocită 'n massa cugetului meu.

N. DAVIDESCU

NOTELE SĂPTĂMÂNII

Inmormântarea lui Gârleanu.— Aspectele vesele ale unei ceremonii triste.— Ameninţări melodramatice.— Doui adversari ai săpunului. — Un scriitor care taie pomii ca să desfiinţeze vântul.

Moartea lui Gârleanu mi-a inspirat şi câte-va gânduri cari nu sunt nici decum de doliu. Ce vreţi? Chiar întâmplările dureroase sunt în stare uneori să ne facă să râdem. Nu vreau să formulez un paradox, dar părerea mea este râsul superior isbucneşte de cele mai multe ori din sufletele adânc rănite. Un zâmbet strecurat într'o fluturare de doliu este manifestaţia cea mai intelectuală a râsului. Când toate resorturile veseliei sunt închise, când nenorocirea ne strânge inima cu mâna ei încleştată, când ochii se topesc în lacrimi şi totuş pe buze isbuteşte să tremure lumina unui zâmbet — e semn de cea mai înaltă isbândă a creerului asupra inimei.

S'a discutat mult şi se va mai discuta, desigur, asupra cauzelor cari provoacă râsul. De ce râdem? Unii susţin că ne face să râdem contrastul, alţii neaşteptatul sau potrivirea rară şi ciudată, etc. D-l Bergson, poate cel din urmă analist al râsului, a spus că ceeace stârneşte râsul este: *automatismul omenesc*, adică acel mecanism intim al sufletului nostru care ne determină ca, în împrejurări ce par similare, să facem aceleaşi gesturi, în mod nejudecat, ca un automat.

Mi se pare explicaţia cea mai interesantă a cauzelor cari provoacă râsul, dacă nu a tutulor cauzelor lui, cel puţin a unora din cele mai însemnate. Imi place mai cu seamă această definiţie fiindcă întâmplările zilnice dela noi o confirmă, cum poate nici autorul ei nu s'ar fi aşteptat.

Automatismul acesta specific românesc a făcut minuni şi cu prilejul morţii lui Gârleanu. O pildă:

Vagonul în care se odihniau rămăşiţele pământeşti ale regretatului scriitor sosi pe peronul gării de nord. Când însă scriitorii s'au apropiat de vagon şi au vrut să-l deschidă pentru a se începe slujba divină, un conştiincios funcţionar al căilor ferate s'a apropiat spunând că coşciugul nu poate fi ridicat până ce nu se achită «spezele de voiaj».

— Cum se poate, domnule? s'a indignat un prozator. Secfestraţi mortul?

— Nu vă supăraţi! a răspuns integrul funcţionar. Aşa e regulamentul. Mortul a sosit ramburs şi nu-l putem libera până nu se achită rambursul. Aşa facem cu toate pachetele. Regulamentul e limpede: dacă adresantul refuză să plătească rambursul, trimitem transportul la magazie. Ş'apoi plăteşte şi magazinaj. E regulament, nu vă supăraţi.

— Dar bine, domnule, aici e vorba de un mort nu de un pachet cu brânză sau ştofă! se amestecă un alt, confrate.

— N'are a face. Pentru noi e tot una. E ramburs, e pachet! Aşa e regulamentul!

Şi până ce d-l Galaction n'a dat 300 de lei, corpul lui Gârleanu nu s'a putut ridica.

Cu toată tristeţea din suflet, puteam oare să nu râdem de această hazlie manifestare a automatismului cheferist?

*

Alt incident de-aceeaş putere comică: Gârleanu a murit Miercuri, dar a fost înmormântat abia Luni, adică după şase zile, din cari cinci a fost ţinut în Câmpulung. Am întrebat pe un membru din comitetul S. S. R.:

— De ce s'a procedat aşa?

El mi-a răspuns cu o suficienţă argumentativă care m'a dezarmat:

— Altfel nu se putea!

Ş'apoi tăcu trist, apăsat grozav de moartea confratelui său, cu redingota îndoliată. Săraca haină, cât suferia! Ca să nu-i turbur mai mult durerea, m'am apucat să descos pe alt membru al comitetului:

— De ce s'a ţinut neîngropat Gârleanu şase zile?

Cu o bună voinţă la care nu m'aşteptam acesta mi-a dat toate lămuririle:

— Monşer, ce era să facem? După cum ştii Vineri, Sâmbătă şi Duminică societatea avea serbări în Cişmigiu. Nu puteam să îngropăm pe un coleg în vreme ce în Cişmigiu se petrecea. Noi avem cultul morţilor noştri! Dar pe de altă parte nici serbările nu le puteam amâna. Atunci ce era să facem? Noi suntem de vină?

— Nu, i-am răspuns asigurător. De vină e numai Gârleanu. Ce imprudenţă să moară în timpul serbărilor din Cişmigiu! Ce rău coleg! Nu putea să-şi fi amânat moartea cu câte-va zile?

IDILĂ

Lunca doarme surâzândă în polei de lună plină...
Nu mai cântă nici un greer, nu se mişcă nici un pai,
Şi 'n această clipă sfântă, fermecată şi senină,
Lunca plină de miresme pare-un colţ vrăjit, de rai...

Pe-o căpiţă de fân verde, de curând tăiat de coasă,
Beţi de-o dragoste curată ca zăpada unui crin,
Un flăcău şi-o fată mare — fără seamăn de frumoasă,
Strânşi în braţe, îşi fac planuri pentru anii care vin:

«— Şi ca mâine facem nunta, Măriucă... Iar apoi
«Ne-om dura, după putere, o căsuţă, cât-de-cât...
«Dumnezeu e bun şi-ajută... Ne-om lua şi-un car cu boi,
«Iar în salbă ţi-oi mai pune şi doi galbeni mari la gât...

«Plug şi rariţă'mi rămase dela Taica — erte'l sfântul! —
«Tot aşijderi şi pogonul de trifoi de-aci din luncă...
«Milostiv cum e c'o lume, o fi şi cu noi pământul...
«Avem dragoste 'mpreună şi-avem braţe pentru muncă...

«Vara 'n câmp, la plug, la sapă... Iarna 'n casă cu veriga...
«Sărăcia şi necazul nici odată n'om şti ce-i...
«Mult-puţinul vetrii noastre: azima şi mămăliga
«O să fie totdeauna ca o miere din ştiubei...

«Şi 'n căsuţa noastră mică o să fie-atât de bine...
«Că mi-eşti dragă... cum nu poate spune nimeni în cuvânt...
«Când încep să joc în horă, Măriucă, lângă tine,
«Nu mai ştiu de-ating pământul sau plutesc ca fulgu 'n vânt!...»

Măriuca lui ascultă ca din lumea celalaltă:
E atât de fericită cum îşi simte boiul strâns...
Vrând cu vorbe să-i răspundă, pieptul ca o mare-i saltă
Şi neajutând'o graiul, o înneac'un val de plâns...

. . . .

Luncă, luncă adormită în polei de lună plină,
Plai ce umpli de miresme slăvile cu al tău sân,
Rai în care unda vieţii curge lină şi senină, —
Sfântă'i dragostea ce arde pe căpiţa ta de fân!

V. MILITARU

Elev al şcoalei militare, Gârleanu îşi face exerciţiile zilnice de scrimă.

Şi ne-am despărţit. Pe când urmam dricul mă gândiam:

«Ce noroc că serbările au ţinut numai trei zile. Dacă — Doamne fereşte! — ele ar fi durat 10—15 zile, bietul Gârleanu ar fi trebuit să stea neîngropat tot atâta vreme la Câmpulung».

Mai târziu, găsindu-mă iar alături de scriitorul care-mi dăduse lămuririle de mai sus, i-am spus:

— Ar fi fost un mijloc să nu rămâie Gârleanu atâtea zile pe catafalcul din Câmpulung.

— Care?

— Să-l fi adus şi pe el în Cişmigiu. Adică de ce nu? Intre ghereta ghicitoarei în palmă şi ruletă, catafalcul lui s'ar fi ridicat majestos de dureros. Ş'apoi ce succes ar fi avut organizatorii serbărilor dacă ar fi anunţat că: «printre alte distracţii, publicul va putea să admire gratis şi rămăşiţele pământeşti ale scumpului nostru confrate, Emil Gârleanu».

Păcat că s'a pierdut prilejul acestui intelectual mijloc de reclamă!

*

Inaintam întristaţi, prin ploaia care picura alene caşi când cădea din iniţiativa lui Gârleanu, în accentele unui mişcător marş funebru. De odată talentatul scriitor Ion Basarabescu se apropie de mine şi-mi şopti:

— Vino să-ţi spun una nostimă.

Ne-am depărtat puţin de cei din jurul nostru.

— Să vezi ce mi s'a 'ntâmplat, — a început distinsul prozator. Pe peron, un confrate mi-a spus: «Dă-mi voe să-ţi recomand pe d-l Stere». Fiind înmormântarea unui literat, mi-am închipuit, cum era firesc, că e vorba de directorul *Vieţii româneşti*, pe care până atunci n'avusesem cinstea să-l cunosc. De-aceea, am fost foarte încântat de această prezentare. I-am strâns mâna călduros şi i-am spus: «Mare pierdere pentru literatura noastră». D-l Stere ni-a răspuns, mai mult necăjit par'că de cât mişcat: «Da, am pierdut, cu toţii, foarte mult». Tocmai mă pregătiam să-l întreb cum merge *Viaţa Românească* şi *Liga reformelor* când, confratele, pricepând încurcătura în care mă găsiam, îşi isprăvi recomandarea: «D-l Stere, proprietarul Terasei». Iţi închipui capul meu. Eu îi vorbiam de pierderea literară pe care am suferit-o prin moartea lui Gârleanu, socotind că am în faţa mea pe directorul *Vieţii Româneşti*, iar el se gândia, probabil, la datoriile pe cari Gârleanu trebue să le fi lăsat la cafeneaua lui!

Am râs mult de păcăleala d-lui Basarabescu. Ş'acum râd iar. Râd, fiind-că de două ori s'a păcălit talentatul scriitor ploieştean: odată când a crezut că proprietarul Terasei e d-l Stere de la Iaşi, a doua oară când umoristul neastâmpărat ce leneveşte în d-sa şi-a închipuit că d-l Stere venise la gară ca să-şi plângă cine ştie ce datorii ale chelnerilor săi, pierdute pentru totdeauna prin moartea lui Gârleanu.

Şi când colo, proprietarul Terasei se afla între scriitorii cari au condus la locuinţa din urmă pe Gârleanu, fiindcă era unul din prietenii buni ai defunctului şi fiindcă moartea aceasta îi atinsese adânc partea boemă a inimei sale. O, ce deziluzie pentr'un umorist!

D-l Sorbu, — unul din cei mai vehemenţi adversari ai săpunului şi ai apei curate, — s'a supărat grozav pe d-l Locusteanu, administratorul institutului «Flacăra», fiind-că revista *Flacăra* s'a unit cu părerea d-lui G. Topârceanu, secretarul *Vieţii Româneşti*, că *Letopiseţii* este o piesă proastă.

Şi — cum la mânie omul nu prea ştie ce face — d-l Sorbu s'a repezit la *Rampa* cu o fotografie şi cu un articol, în care, în esenţă, spune cam următorul lucru:

— Aha! D-l Locusteanu vrea să mă *distrugă* pe mine? Pe Mine? PE MINE?!? Ei bine, domnule Locusteanu află că n'ai nimerit-o. De cât să distrugi pe Sorbu, mai de grabă ai să te sinucizi.

Iar a doua zi după această violentă eşire însoţită de portretul şi iscălitura autorului, a bătut la uşa *Rampei* celălalt adversar ireductibil al săpunului şi apei curate: d-l Dragoslav, cu un articol în care silabisia cu o comică îngrijire, — nu gramaticală, bine înţeles, — cuvântul *reminiscenţă*, căsnindu-se par'că printre rânduri să nu-l scrie sucit. Şi în acelaş număr al eminentului ziar, cunoscutul şi distinsul scriitor Petre Aldea, melodramatiza un sac de greşeli de stil şi compoziţie ca să spue (citez, bine înţeles din memorie):

— Săgeţile d-lui Topârceanu se vorr, isbi de pieptul de arrrramă al lui Sorrrrbu şi se vor întoarce să-l ucidă pe cel ce le-a tras.

Că d-l Dragoslav a luat apărarea d-lui Sorbu, — nu mă mir. Amândoi aceşti combatanţi sunt doar soldaţi credincioşi ai Frumosului. Totuş, când am citit articolul acestui scriitor, pe care d-l Dragomirescu s'a încercat să-l furişeze în pielea lui Ion Creangă, fără să vreau, în minte mi s'a deşteptat o scenă văzută nu de mult.

Eram la Teatrul Naţional. Lângă mine şedea un tânăr a cărui îmbrăcăminte părea menită să arate, în mod ostentativ şi prin contrast, că sufletul celui ce o purta era curat şi de esenţă superioară. Pletele lui blonde, lungi, năclăite de sudoare dedeau feţii sale speriate, naive ca a unei fecioare de nouăzeci de ani, înfăţişarea unei Gorgone. Urmăriam desfăşurarea acţiunei de pe scenă, când deodată auzii, la spatele meu, pe o cucoană exclamând:

— Ah, maşer, haidi' să plecăm că îmi vine rău!

— Dar ce s'a 'ntâmplat? — strecură pe şoptite alt glas de cucoană.

— Ia uite ce face ăla, din faţa noastră!

«Ala» era vecinul meu. Mi-am aruncat ochii repede spre el. Şi era cât p'aci să exclam caşi cucoana dela spate. Pe când acţiunea piesei ajunsese la momentul culminant, Medusa masculină de lângă mine, Gorgona mucalită, fecioara de nouăzeci de ani îşi exprima intensa plăcere estetică ce-o simţia, plimbându-şi, cu o rară eleganţă, degetele osoase din păr în gură, şi din gură în păr şi oprindu-şi-le, din când în când, în nările nasului ce se deschideau, în mijlocul feţii, ca două hangare ospitaliere. Işi făcea omul toaleta unghiilor.

Când s'a lăsat cortina şi s'a făcut lumină în sală, am rămas uimit: vecinul

meu era unul din cei mai mari din scriitorii noştri cari nu ştiu să scrie.

Desigur însă că din manifestaţiunile acestea, partea culminantă o formează părerea bună pe care d-l Sorbu o are despre sine. D-sa zice: «D-nii Topârceanu şi Locusteanu vor să mă distrugă». După cum se vede, d-l Sorbu ştie să aibă haz tocmai ca bătrânul Silene din dramele satirice vechi: prin nepotrivirea dintre vorbele sale şi situaţia reală.

Tânărul bibliotecar al societăţii scriitorilor români n'a scris până acum de cât vre-o două piesuţe, — ca să nu zic... băncuţe, — cari s'au jucat la Craiova şi o dramă *Letopiseţii*, pe care au refuzat-o toţi directorii Teatrului Naţional din Bucureşti, — afară de d-l Diamandi care este un mare amator de rarităţi. Şi cu toate acestea, d-nii Locusteanu şi Topârceanu vor să distrugă pe d-l Sorbu! Să distrugă, — ce?

Am cunoscut odată un biet creştin care, supărat că nu putea să stea vara cu uşa deschisă din cauza vântului ce se plimba într'una burzuluit pe dinaintea casii lui, s'a apucat într'o zi, de necaz, să taie singurul pom ce-i umbria tinda.

— Dar ce-ai avut cu pomu', omule?— îl întrebă odată un vecin. De ce l'ai tăiat?

— Ca să nu-mi mai facă atâta vânt şi să nu-mi trântească într'una uşile şi ferestrele,— răspunse omul necăjit.

Când văd că d-l Sorbu caută pricină de ceartă d-lor Topârceanu şi Locusteanu fiindcă piesa sa e proastă, îmi aduc aminte de bietul creştin care, într'un minut de necaz, s'a apucat să taie pomul ca să desfiinţeze vântul. Şi, bine înţeles, mă pufneşte râsul.

Şi râd, râd cu hohote mai ales când d-l Sorbu strigă adversarilor săi:

— De cât să mă distrugeţi pe mine, mai degrabă o să vă sinucideţi!

Ba nu zău, domnule Sorbu, de ce să ne sinucidem? De obiceiu oamenii se sinucid din pricina unei mari nenorociri. Adică crezi d-ta că eşti o nenorocire atât de mare, încât să se sinucidă cineva din pricina d-tale? D-ta poţi cel mult să ne faci să petrecem o seară nefericită,— când se va reprezenta *Letopiseţii*. Dar nenorociri de astea am mai îndurat noi multe şi tot nu ne-am sinucis. De ce atunci să ne sinucidem acum? Firea omului, — şi mai ales a Românului,—e răbdurie. Prin urmare, dă-i înainte!

De-un singur lucru mi-e frică însă: Să nu fim nevoiţi să râdem prea mult. Uite, vezi, în cazul ăsta s'ar putea realiza ameninţarea *Rampei*: ca unul din noi să cadă ucis.

Astâmpără-te, domnule Sorbu, să nu murim cum-va de râs!

CRONICARUL DAMBOVIŢEI

VENI UN GLAS DE-ALINT

Veni un glas de-alint
Din luna plină-adus
Pe-un fir curat de-argint,
Pe-un fir curat de sus.
Din crângul fermecat
Veniră şoapte iar
Şi iarăş m'au chemat,
Incet, cu pasul rar,
Să-mi port pe cărărui
Nestinsul vieţii dor,
Şi noaptea gândului,
Şi gândul nopţilor.

Coboară uşurei
Din lună mii de stropi
Şi cad punând scântei
Pe frunzele de plopi;
Un vânt de paradis,
Trezit din vre-un afund,
Şopteşte ca prin vis
Şi frunzele-i răspund;
Şi toate dinadins
Şoptesc, de par'c'ar şti
Că dorul meu cuprins
De ele-ar amuţi.

Dar sufletu-mi de fel
Nu pare'nluminat,
Ci par'c'ascunde 'n el
O umbră de păcat
Aşa l-apasă greu
— Ca plumb pe el turnat —
Un gând cernit mereu,
Mereu întunecat.

Bucureşti, 27 Mai

Ada UMBRA

DREPTUL DE OSÂNDĂ

Niciodată, niciodată n'am avut *dreptul de osândă* ca acum. Niciodată cinstea noastră, a celor mici, n'a fost lăsată în batjocura tutulor potlogarilor ca acum. Fii ori-cine ai fi, numai ţăran să fii, şi cinstea ta, dreptul tău la viaţă, libertatea ta, sunt nimicurile de cari îşi poate bate joc toţi necinstiţii şi toţi obraznicii.

Nouă ţăranilor, spui drept, ni s'a luat şi cinstea de oameni.

Ne crede cineva?.. Poate... nimeni! Şi cu toate astea, mai multă dreptate şi mai multă omenie ni s'ar cuveni şi nouă.

Vedeţi de pildă, cum am dobândit eu dreptul de osândă...

In ziua de sfântu Constantin îmi veniseră nişte fini cu plocon, cum se obişnueşte la noi. Nevasta şi fină-mea gătiseră şi ele un fel de mâncare cu zarzavat, bună, de te-ai fi lins pe degete, numai văzând-o. Aduseseră şi o găină grasă şi o umpluseră cu ficaţii, cu pipota, cu inima, puseseră mărar, stafide, ce se pricepuseră, şi o băgaseră în cuptor să se coacă...

Eu cu fină-meu şi cu copiii mei şi ai lui, şedeam în casă, tăinuiam de cele nevoi, şi mai înghiţiam câte o cescuţă din nişte rachiu dulce, ca să ne vie chef. Copiii, toţi cu mâinele pline de cofeturi şi de stafide, se jucau prin casă şi vorbiau şi ei tot ca noi cei mari.

Vorbiam în urmă.... nu mi-aduc aminte de ce vorbiam.. ba da, vorbiam despre copii şi eu spuneam finului: «Vezi mă fine, uite, ăştia ne sunt rudele! Ăştia sunt oamenii de mâine... Noi ca noi ne trece făina prin traistă şi rămân tărâţele».. El: «Aşa e naşule, aşa e». Şi ne uitam la copii cu dragoste, cum alergau ăla după ăla şi cum auziam pe o fetiţă a mea de doi ani: «Ţâc, Bigăjel, găsecă-mă!» zicea că: sic, Bigăjel, găseşti-mă. Dar Bigăjel, copil ciudat, zicea: „Iuliică, fată mică, fata neichii, frumuşică!"

— „Auzi naşule, piciul, face cântec; de câţi ani e?

— „De cinci ani.

— „Fiu — fiu! fluera finu; se mira şi el de piciul meu, ce potrivia vorbele mai bine ca la ăi bătrâni.

Fata se pitia după o fustă a măsi pusă într'un cui după uşă. Pitia şi ea capul, da picioarele şi poalele rochiţei se vedeau. Bigăjel o găsia şi joaca mergea înainte iar noi îi priviam cu dragoste.

— Vezi mă naşule, ăştia ne sunt nădejdea!—zicea finu şi lua copilul lui la sărutat. Vremea parcă trecea încet cu ceşcile de 'nainte şi cu sfârâielile găinei ce se cocea în cuptor şi umpluse casa de miros.

— Naşă, da mai veniţi şi d-voastră de p'acolo dela vatră, că v'o fi sete!—striga finu din când în când. Şi ele veniau şi le cinsteam cu câte o ceşcuţă de rachiu bun.

— Să nu le dăm mult fine, — ziceam eu — că grişesc bucatele.

— Nu, năşicule.

In sfârşit vorbiam, glumiam, aveam voe bună şi credeam că o să ne ticnească masa şi o să petrecem de minune.

Se puse masa.

— Să mâncăm, fine, să ţinem minte până la anul.

— Să mâncăm, naşule.

Şi, văzând bucatele, ne creştea pofta şi de băut şi de mâncat.

Eu şi cu finu ne aşezarăm pe pat de înaintea mesei, o masă de brad ce fusese tijghea la cârciuma bătrână-meu, iar singurele două scaune, le pusesem de partea cealaltă, ca să şadă fina şi nevastă-mea;

pe copii îi aşezaseră în pat la o masă rotundă, de cele cu picioarele scurte.

Nevasta didese de perete uşa cuptorului şi se vedeau hartanele găinei rumenite şi grase, de aţâţau pofta şi mai mult.

Începurăm cheful în lege:

— Noroc, fine.

— Noroc, naşule.

— Sărut mâna, naşă.

— Să trăeşti, fină. Şi ciocniam şi beam. Copiii din patul lor s'auziau şi ei:

— Noroc, Ionel.

— Noroc, Bigăjel — şi ciocniau cu lingurile!

— Să le dăm şi lor!.. zise fina.

— Eu sunt contra băuturii la copii — zisei — dar în sfârşit, la un chef ca ăsta, fie! Şi le dete şi lor.

Ne închinarăm şi începurăm cu ciorba. Era o ciorbă grasă, cu verdeţuri multe, cu ceapă, cu mirodenii... în sfârşit ceva bun.

— Să nu mâncaţi din sătul, că rămâne friptura, — ne spunea fina.

— N'ai grijă, azi e azi, mâncăm fiecare cât şapte. Se puse scăzătura şi atunci începurăm şi cu vinu. Eu mă simţiam cu capul greu. Aveam curaj, aveam chef, îmi venia să cânt şi mă uitam cu dragoste la copii şi la icoana din perete. O aşa viaţă îmi plăcea, pentru că uitasem grijele, uitasem toate nevoile vieţei, le amânasem şi apoi aveam mâncare multă şi bună.

— Noroc, fine!

— Noroc, naşule!

— Când ne-o fi mai rău să ne fie ca azi.

— Să dea Domnul.

Şi înghiţiam din vin şi mă simţiam bun, mă simţiam blând de-aşi fi sărutat şi pe duşmanii mei.

— Mă, ce-i mâncarea şi băutura — mă gândiam eu — cum îmbunătăţeşte firea omenească...

In mijlocul visurilor mele, începură să latre câinii ca la urşi.

— Ia vezi, nevastă, cine este... zisei eu, cu gând să chem la masă pe ori şi ce creştin ce ar fi sosit atunci.

Nevasta să uită şi îngălbeni. După faţa ce făcu ea, pricepurăm toţi şi ne uitarăm repede spre geamuri. Văzurăm pe jandarm cu doi oameni. Deteră năvală în tindă. Mie îmi veni aşa un fior neînţeles, şi mă gândii: ce-ar putea să mai caute şi cobea asta în casa mea? Nevasta îl întâmpină în uşa casei. Noi rămăserăm tăcuţi. Jandarmul intră în casă şi după el gardiştii.

— Bună ziua, ziseră gardiştii, văzând că jandarmul nu zise nimic.

— Bună ziua, răspunserăm noi.

Dumneata, domnule, ai două mandate de arestare, şi se uită la mine crunt de parcă aşi fi omorît pe cineva.

— Eu domnule?!

— Dumneata!

— Pentru ce? întrebă biata nevastă speriindu-se şi punând mâna la gură.

— Nu ştiu! îi răspunse el rece.

Eu îmi ţinui firea. Ameţeala din cap se

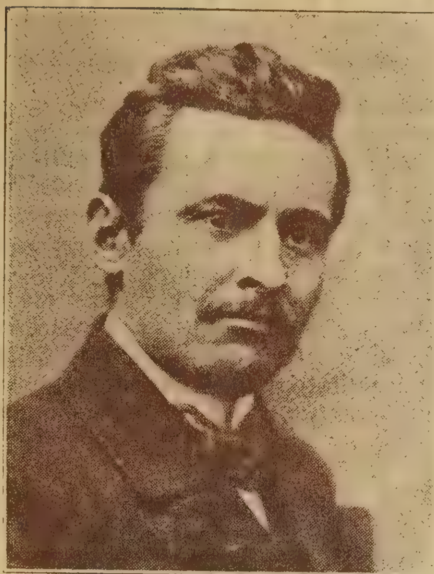

I. Ç. Vissarion.

risipi. Moleşala din picioare şi din mâini, care mă făcea să stau pe pat rezemat de perne, pieri ca prin minune. Mă simţii încordat şi par'că îmi turna cineva apă rece în spinare. Ştiam bine, că n'am făcut nimului nimic. Că pricină de judecată n'am avut cu nimeni şi că aşa deodată, judecat, condamnat şi cu mandat era ceva peste putinţă.

— Domnule, n'oi fi eu ăla...

— Dumneata eşti, domnule.

— Eu, domnule, eu!?

— Dumneata.

— Dă să văz.

Deşi începui să tremur, nu-mi venia însă să crez. Imi întinse mâna şi mă lăsă să citesc: «Mandat de arestare. In numele Regelui, noi judecătorul de ocol, poruncim tutulor agenţilor forţei publice să prinză şi să ducă la casa de arest pe....» şi citii numele meu! Imi veni ameţeală. Finu citi şi el.

— Domnule, n'am făcut nimic — mai zisei eu.

— Eu nu vreau să ştiu.

— Să citesc şi pe celalt. Citii şi văzui iar numele meu.

— Să văd numărul lor, o fi vreo greşală...

Mă uitai, unul avea numărul 8891 şi altul 8892 date de judecătorul nostru.

— Vai de mine domnule, n'am făcut nimic.

— Eu nu discut, eu izicut. Urmează-mă!

— Păi mă iei domnule, mă iei? întrebai eu tremurând şi căzând pe pat, că-mi venise o moleşeală şi mai grozavă acum ca cea venită din ceşcile cu rachiu şi paharele cu vin.

— Te iau, scoală şi urmează-mă.

Pusei mâinele la ochi, aşa ruşine, aşa păcat, aşa nevoe tocmai acum la zi mare şi în faţa finilor cari mă cinstiau cu plocon!... Imi venia să plâng. Nevasta începu să plângă, fina făcu tot aşa. Finu întrebă:

— Dar pentru ce e osândit naşu, şi cât este?

— E să facă două zile...

— Două zile?! întrebai eu, oare cum mirat de o osândă aşa... mică.

— Da, două zile: O zi în mandatul ăsta şi cealaltă în ăsta.

— Dar pentru ce, maică sfinte?

— Citeşte! şi citii... că «fiindcă am lipsit de streajă în noaptea de 13 Martie şi în cellalt în noaptea de 18 Martie. Fiind amendat de jandarm cu câte un leu şi fiind sărac, se declară insolvabil şi i se preschimbă amenda într'o zi de închisoare».

Mai îmi veni niţel curaj şi începui iar să spui:

— Da de streajă am fost, domnule!...

— N'ai fost, domnule, ce minţ eu? Mă faci mincinos?.. In numele legei te declar arestat!

Puse baioneta la carabină şi mă apucă de guler şi începu să tragă.

— Merg domnule, merg... Şi eşii dela masă zăpăcit.

— Domnule, da dacă ne-ai amendat, păcatili noastre, de ce n'ai cerut frangii, că ţi-i dam? începu nevasta.

— Aveam să plătim doi frangi, zisei şi eu.

— Haide mă! răcni el. Şi mă repezi spre uşă. Copiii începură să ţipe. Fina puse mâna fără să-şi dea seama pe jandarm, dar el smuci şi o privi crunt, de ea începu să tremure.

Nevasta îmi puse pălăria în cap şi eu pornii pe uşă, cu minteanul apucat de o mânică să mă îmbrac.

Pă drum ţinui capul în jos şi-mi venia să mă crucesc de aşa poznă, care mă ridica tocmai când trebuia să mănânc găină umplută şi coaptă în cuptor. Cu cine mă întâlnii pe drum nu ştiu, că nu vedeam decât picioare trecând pe lângă mine, dar în sus la capete nu mă uitam deşi vedeam că unele picioare se opresc în loc şi după cum vedeam umbrele asvârlite de soare în drum, acele umbre întrebau din mâini că ce am făcut. Ajunsei şi la post. Sergentul mă văzu:

— Il aduseşi?

— L-adusei.

— Bagă-l în magazie, până-i prinde şi pe ceilalţi şi în urmă să-i trimeţi pe toţi la secţie să-şi facă dreptul de osândă fiecare.

Auzi dreptul de osândă!...

— Domnule şef, eu puteam plăti... începui eu iar.

— Bagă-l, bagă-l în magazie să se dospească. Şi jandarul descuie la magazie şi mă'nbrânci înăuntru. Acolo era o grămadă de cuceni de porumb curăţat, hotărîţi pentru ars... mă culcai sus pă ei.

Imi venia să zic: uite petrecere la ţară!... Ha, halal să'mi fie de găina mea coaptă'n cuptor!

Mă gândii, mă gândii şi'mi venia să râz singur de nevoia mea. «Măi, ce-am ajuns!... Mă-i ce'ntâmplare». Incepui să scuip des. Mă gândiam la hartanele găinei, la vinul din ploşci, la portocalele ce le-am fi jupuit după masă, căci finul adusese şi portocale.

Mă fură somnul. Pe seară fui deşteptat de un sgomot: adusese şi pe alţi doi

inşi. Spuseră şi ei păţania lor şi eu pe a mea şi când sfârşirăm ne scoase afară.

— Domnule, pentru doi lei, dau cinci, zisei eu.

— Trebuia atunci, zise şeful.

— N'am ştiut, dar uite, acuşi dau 5 lei.

— Dăm şi noi, ziseră cei doi.

Şeful intră în cancelarie şi mă chemă pe mine.

— De ce eşti om încăpăţânat?

— Eu?

— D-ta.

— Zău dacă...

— Scurt, de ce eşti nesupus?

— Eu?... vai de mine...

— Aşi putea să te iert...

— Iertaţi-mă, iertaţi-mă! dau cinci lei! începui eu.

— Legea nu poate fi înfrântă...

— Iertaţi-mă, dau cinci lei... zău d'am ştiut...

— Eşti cam căpăţânos... dar în fine... dai cinci lei?

— Să meargă acasă cu mine domnul caporal şi gata.

— Haide... iacă, te iert. Să zici că sunt om rău.

— Vai de mine, eu... n'am zis şi nu zic...

— Bine, bine... însfârşit, du-te şi caporalul te prinde din urmă.

— Vă mulţumesc domnule şef... Vă mulţumesc... Bună seara...

— Hm... bună seara.

Ieşii pe uşă. Un tovarăş, care ascultase la uşă, mă ghiontui: de ce n'ai zis «sărut mâna»... iar o să te amendeze...

Ce era să mai fac?... Avea dreptate. Plecai. Caporalul mă prinse până acasă. Intrai odată cu el.

— Cinci lei nevastă.

— Te duce?

— Nu, să plătesc, şi rămâi acasă.

Nevasta controboii prin ladă şi scoase cinci lei... Mi-i dete şi-i trecui jandarmului. Finu se dusese de mult.

— Ce mai găină aveai azi în cuptor! zise caporalul.

— Dacă, şi mi-ai stricat rostul.

— Nu eu, legea.

— Of, fir'ar a ciorilor de lege, că prea-i prea.

— Legea-i aspră dar e lege! Eu ca să-l înbunez, zisei:

— Mai e ceva din găină nevastă... dă domnului caporal...

Nevasta îi dete ce-mi oprise mie. Şi s'a dus vesel şi cu hartanul înfăşurat în hârtie. Asta a fost iute. Iar eu rămăsăi şi fără cinci lei, şi cu petrecerea stricată şi fără să gust din găina pe care-o pândisem cu-atâta poftă până s'a copt. Nu e nimic, dar totuşi, parcă e ceva, ceva ce atârnă greu în suflet. Vedem că nimeni din cei mari nu opreşte şi pentru noi cei mici ceva mai multă dreptate, ceva mai multă cinste, mai multă omenie... Şi vezi, astea, n'ar fi tocmai lucru mare...

I. C. VISSARION

□ □ □

VIEŢILE SCRIITORILOR

— Cu prilejul volumului „Veronica Micle“ —

Alergarea continuă după adevăr a deşteptat, în cursul vremei, curiozităţi neprevăzute şi a deschis, cercetătorilor neobosiţi, posibilităţi de investigaţie cât mai largi. Şi astfel astăzi aproape nu este indiscreţie care să se refuze când e vorba să se stabilească un adevăr ştiinţific, juridic sau numai artistic. Viaţa marilor artişti, care atâta vreme a fost nesocotită de critici şi considerată de istorici ca fără mare legătură cu opera lor, azi este scormonită, vânturată, în toate amănuntele

Cornelia Emilian

ei spre a se reconstitui substratul omenesc al operei lor. Adunătorii de documente cutreeră lumea întreagă, răsfoesc regiştrele ofiţerilor stării civile, matricolele şcoalelor, desfundă sertare uitate în biblioteci particulare sau oficiale, caută în fundurile coşurilor de biurou istorice, desleagă pachetele de scrisori colorate legate cu duioşie în panglicuţe decolorate, într'un cuvânt nu neglijează nimic, strâng ori-ce semn, ori-ce urmă care ar putea să complecteze ceea ce se cunoaşte sau ceea ce nu se cunoaşte din viaţa unui mare poet sau a unui mare actor sau a unui mare sculptor.

Şi astfel am văzut reconstituindu-se, rând pe rând, vieţile lui Shakespeare cel contestat, ale lui Corneille şi Racine, Alfred de Musset şi Vigny, ale lui Victor Hugo, Balzac, Chateaubriand şi Lamartine, ale lui Schiller, Goethe şi Ibsen, ale lui Claude Bernard, Franklin şi Darwin, etc.

Aceasta este desigur o operă folositoare, întru cât, pe de-oparte ea înlesneşte limpezirea multor idei din operile diferiţilor oameni mari prin raportul stabilit între existenţele acestora şi concepţiile lor; pe de alta fiindcă de cele mai multe ori aceste lucrări istoriografice sunt prilejuri de a se reconstitui nu numai o figură dominantă dintr'o epocă, ci însă-şi acea epocă întreagă, cu moravurile ei intime, cu credinţele şi idealurile ei neînfăptuite.

De aceea, pretutindeni înflorirea acestui fel de literatură este privită cu multă simpatie,—şi de editori şi de public. Prin urmare, era firesc ca nici factorii competenţi dela noi să n'o dispreţuească. Şi astfel, editura *Flacăra* cea dintâi a început seria publicaţiilor de acest fel în biblioteca «Românii celebri», în care au apărut până acum: *Aurel Vlaicu, M. Eminescu, Veronica Micle.*

Deşi, s'ar părea că acest gen de literatură este foarte lesnicios, de fapt însă el este una din cele mai anevoioase întreprinderi. Este anevoios acest gen literar în primul rând din pricina adevărului istoric pe care-l urmăreşte. Dacă eroul a cărui viaţă se cercetează a murit de mult, istoriograful riscă la fiece pas să cadă în domeniul legendie sau al fantaziei conştiente: dacă eroul este un contimporan al generaţiei imediat precedente, istoriograful este ameninţat să se înrăurească, fără să vrea, de urile pe cari defunctul le-a stârnit sau să jicnească, tot fără să vrea, prin accentuarea prea indiscretă a unor anumite adevăruri ori jumătăţi de adevăruri, susceptibilitatea, uneori legitimă, alteori interesată şi deplasată, a descendenţilor sau prietenilor cari sunt încă în viaţă.

Istoriograful trebue să fie, după a noastră părere, o minte ageră, în stare să aleagă faptele caracteristice, o inteligenţă subtilă capabilă să facă legături potrivite între lucruri şi oameni şi mai ales un literat distins dublat de un fin cunoscător al sufletelor. Viaţa unui scriitor, a unui artist în genere, este un roman trăit, pe care nu-l poate scrie decât un prozator de mâna întâi, observator ager al mişcărilor externe ale vieţii ca şi ale celor sufleteşti, un realist căruia, dacă nu i se cere fantazie în crearea subiectelor, nu trebue să-i lipsească în nici un caz puterea de a creea viaţă, de a stabili legătura sufletească logică între *momentele* felurite ale unei existenţe şi de a scoate cu discreţie şi tact în evidenţă *cauza omenească* adevărată a tutulor fenomenelor cari îi alcătuesc viaţa.

Nu-mi aştern aceste rânduri ca să necăjesc pe d-l Octav Minar, autorul volumului al treilea din colecţia *Românilor celebri: Veronica Micle.* Nu refuz chiar de a crede că tânărul istoriograf dela Iaşi îndeplineşte cu prisosinţă toate aceste condiţiuni! Totuş sunt în opera sa greşeli de tact şi discreţie,—ca să vorbim numai de acestea,—cari pot să puie ori când pe editor în mare încurcătură. Ş'atunci, în loc să se lămurească viaţa unui anumit erou, se încurcă relaţiile între alţi oameni.

Greşelile acestea provin dintr'o îndrumare rea a cercetărilor. Să luăm un exemplu:

Ca să descurce firele vieţii nefericite şi nu totdeauna limpezi a Veronicii Micle, d-l Minar cercetează scrisorile acesteia sau culege amintirile prietenelor ori descendenţilor acesteia. Dar, cum e foarte natu-

O, DRAGI ŞI DULCI NIMICURI!

Decând mă ştiu pe lume, clipitele fugare
Nimicuri dulci, din aripi mi-au scuturat în faţă.
Le adunai de-arândul ca pe mărgăritare
Şi m'am jucat cu ele, şi-am înţeles de viaţă.

Azi, ispitit, ca slava s'ating cu-a mea aripă,
Am isbutit prin spaţiu să mă înnalţ la stele,
Dar învăţând ce'nseamnă, vecia lor de-o clipă,
Trist zâmbet, cuib îşi face, în colţul gurei mele!

Copilul care sparge frumoasa jucărie
Incearcă s'o lipească cu lacrime amare,
Nici mângâerea asta nu-mi este dată mie, –
O, dragi şi dulci nimicuri a clipelor fugare...

Podeni, 1914 **V. PODEANU**

ral, în asemenea surse, pe lângă informaţii preţioase privitoare la viaţa eroinii care ne interesează, se mai găsesc şi tot felul de impresii despre contimporani, oameni sau idei cari nu s'au bucurat de simpatia eroinei. In cazul acesta, care este datoria istoriografului cuminte? Să aleagă ce este impresie personală de ceeace constitue fapte precise, să cearnă adevărurile obiective şi să lase deoparte tot bagajul de patimi cari sunt în mod fatal legate de judecata şi actele oamenilor.

D-l Minar însă a procedat în mod cu totul contrar. Cercetând scrisorile Veronicii Micle către Eminescu, dânsul a considerat ca adevăruri absolute toate aprecierile pe cari aceasta le face despre contimporani cu cari nu se afla în relaţii bune. Şi, întemeiat pe aceaste date, dânsul a schiţat o serie de portrete cari nu corespund de cât unei realităţi resfrânte prin prisma Veronicii Micle.

Unul din aceste portrete denaturate este al venerabilei d-ne Cornelia Emilian, care a fost o figură distinsă a Iaşilor şi care, în afară de opera filantropică largă căreia i s'a devotat, a fost una din cele mai sârguitoare sprijinitoare a lui Eminescu în timpul boalei lui.

Iată, de pildă, cum vorbeşte d-l Minar despre această femee, care a murit de-abia acum patru ani:

„Femeile în special o criticau cu înverşunare. Totuş cu multă înverşunare şi ironie a ştiut Veronica să preîntâmpine această cabală născocită de Cornelia Emilian, *soţia unui inginer mediocru*, care, neputând isbuti să publice în „Convorbiri literare“ *prostiile ei literare* a căutat pe alte căi să ponegrească pe Veronia, care devenise o colaboratoare distinsă a revistei dela Iaşi. Cabala era susţinută de *această femee incultă*“

Şi astfel o tratează pretutindeni. Şi tot atât de nedrept este şi cu Henriette, sora poetului, care şi-a închinat o bună parte din viaţă ca să aline suferinţele fratelui ei, Mihai.

Dar această atitudine este în contrazicere cu adevărul; ş'apoi este şi cu totul lipsită de cavalerism.

Este de neadmis ca un istoriograf serios să facă portretul unei femei, după însemnările rămase dela altă femee cu care dânsa s'a vrăşmăşit tot timpul. Şi este cu atât mai inadmisibil aceasta, cu cât d-l Minar avea la dispoziţie şi păreri cu totul contrarii de ale Veronicii Micle, despre Cornelia Emilian. Iată de pildă, ce scria *Evenimentul* din Iaşi, în numărul său dela 6 August 1910, cu prilejul morţii acestei doamne:

„Din Bucureşti ne soseşte trista veste despre încetarea din viaţă a Corneliei Emilian, soţia defunctului nostru concetăţean arhitectul Emilian, *profesor universitar*.

„Dispăruta era o figură cunoscută a Iaşilor *şi chiar a ţării*, căci o viaţă întreagă s'a devotat, cu corp şi suflet, cauzelor frumoase, fie prin o activitate făţişă şi neîntreruptă, *fie prin diferite scrieri mult apreciate*.

„Cornelia Emilian a înfiinţat în Iaşi societatea şi şcoala „Reuniunei femeilor române“. Ea a organizat cele dintâi cantine şcolare din ţară, o adevărată binefacere pentru şcolarii săraci.

„Admiratoare a lui Eminescu, a fost propovăduitoarea organizării unui comitet care a lansat liste de subscripţie şi a adunat sumele necesare cu ajutorul cărora ilustrul poet a putut să-şi caute sănătatea la Hall şi-a mai avut cu ce să se întreţie până la sfârşitul vieţei sale“.

Şi tot acest articol arată apoi că Cornelia Emilian a strâns la Iaşi fondurile pentru Ateneul român, a fost pe câmpul de război ca damă de caritate, a patronat diferite societăţi de binefacere, a desfăşurat o vastă activitate publicistică, fiind decorată, pentru toate aceste merite, cu *Crucea Elisabeta* şi cu *Răsplata Muncii* cl. I. Şi cam la fel, a vorbit cu acel prilej şi celălalt ziar ieşean: *Opinia*.

Apoi când acum patru ani, presa îi recunoştea Corneliei Emilian atâtea merite, îi era îngăduit unui istoriograf serios să o trateze cu atâta lipsă de pietate, întemeiat numai pe scrisorile interesate ale unei adversare?

Desigur că nu. Am scris aceste impresii pe de-oparte spre a face dreptate unei figuri venerabile care a fost nedreptăţită; pe de alta spre a atrage atenţia d-lui Minar că dacă va proceda tot astfel, cariera d-sa de istoriograf, în care de-abia a debutat, va fi în mod iremediabil compromisă.

Al. ŞERBAN

□ □ □

CĂRŢI NOUI

Grădinarul, poeme lirice de *Rabindra Nath Tagore*, traducere după versiunea engleză de *Marg. Miller-Verghy*. Ed. „Flacăra“, 1914

Am avut priiej să vorbim de opera poetului indian *Rabindra Nath Tagore* când apariţia primei traduceri engleze din poeziile sale *Gitandjali* (*Song Offrings*) au deslănţuit acea unanimă admiraţie europeană, concretizată în premiul Nobel acordat poetului îndată ce cartea lui de *Ofrande lirice* a fost cunoscută.

Europa actuală e setoasă, în literatură, de misticism şi îndată ce un poet s'a înfăţişat purtând cu sine ceva din tainele albastrului Gange şi din credinţele contemplativului Budha, el a răspuns unei chemări profunde — ca şi cum o legătură ascunsă ar fi făcut ca pe malurile Tamisei să răspundă un ecou puternic cânturilor îngânate de valurile golfului bengalez. Rabindra Nath Tagore, despre care admiratorii spun adevărate minuni, a sosit la timp şi de aceia în bătrâna Europă a păşit ca un cuceritor. Poezia lui e simplă şi atât de sinceră încât, chiar când aparenţele ar da altă opinie, ea nu conţine nici un simbol. E expresia contactului direct între om şi Dumnezeu, pe care îl găseşte în toate mişcările din natură şi din suflet, pretutindeni, variat şi etern, unul şi cu nenumărate înfăţişări pentru inima noastră timidă.

Acest lirism profund, care nu se poate numi filosofie pentrucă e simţire curată şi nicăiri cugetare abstractă, a fost într'adevăr o revelaţie pentru literatura europeană în care atâtea ecouri filosofice şi ştiinţifice răsună pentru a acoperi glasul chemării simple, nemijlocite, fundamentale ce leagă pe credincios de Dumnezeul său. In pozitiva Europă acest misticism, apărut după ce unor spirite mai mult sensibile de cât intelectuale tot progresul cugetării le-a părut zădarnic, e oarecum accesoriu, negativ, descurajat şi artistic; în India însă acest misticism are farmecul şi frăgezimea unei primăveri eterne, în care n'a pătruns încă amărăciunea nici unei amintiri triste şi nici unei dezamăgiri. Prin această notă Rabindra Nath Tagore s'a impus deodată atenţiei cercetătorilor literari; exotismul său îi dădea valoare şi pentru snobi—care trebuie să se plictisească amar, citindu-l — astfel în cât succesul i-a fost oriunde s'a arătat, deplin.

Acum Rabindra Nath Tagore e pentru unii un cântăreţ divin şi pentru alţii o modă, toţi îl recunosc, nimeni nu-l contestă.

Probabil însă că valoarea lui literară în India e în chip mai just şi mai clar preţuită de cât la noi Europenii; în limba *bengali* în care sunt scrise cântecele lui Rabindra Nath Tagore, ele au, după mărturisirea autohtonilor, o muzicalitate atât de plăcută şi de expresivă, încât acest element extern al poeziei sale e pentru ei elementul cel mai preţios; în traducerile noastre, şi chiar în versiunea engleză dată de către însuşi Rabindra Nath Tagore muzicalitatea, mişcarea ritmului se pierd şi astfel poezia întreagă devine mai puţin impresionantă şi mai puţin expresivă.

Acest lucru se simte mai bine de cât în prima colecţie de *Ofrande lirice* în colecţia tradusă de d-ra Marg. Miller-Verghy. Aici sunt cântece de iubire, atât de simple, atât de gingaşe şi de sincere, încât valoarea lor literară stă tocmai în lipsa lor de literatură.

Iată jalea după cel plecat:

Era în amiazi, când ai plecat.
Soarele pe cer era în toată puterea.
Imi sfârşisem treaba, şi stam singură în pridvor când ai plecat.
Adieri schimbătoare vânturau văzduhul, printre miresmele multelor poieni depărtate.
Porumbeii uguiau neobosiţi la umbră, şi o albină se rătăcise în camera mea, bâzâind veştile multelor poiene depărtate.
Satul dormia în căldura din amiazi. Drumul se întindea deşert.
Fără de veste, se deştepta foşăitul frunzelor, şi apoi muria.

Priveam la cer, şi ţeseam în albastrul lui, literile unui nume pe care îl cunoscusem, pe când satul dormia în căldura din amiazi.

Uitasem să-mi împletesc părul:
O adiere blajină se juca cu dânsul, pe obrajii mei.
Râul curgea lin sub malul umbros.
Leneşii nouri albi nu se mişcau,
Uitasem să-mi împletesc părul.

Era în amiazi, când ai plecat.
Praful depe drum era cald, şi câmpiile arzătare.
Porumbieii uguiau printre frunzişul des.
Eram singură în pridvor, când ai plecat.

Şi iată o vibrare ceva mai vie şi cea mai vie din întrega colecţie:

Nu, prieteni dragi, niciodată nu m'oiu face pustnic, orice mi-aţi spune.
Niciodată nu m'oiu face pustnic de nu s'o lăsa şi ea de lume alături de mine.
E hotărârea mea nestrămutată că, de nu găsesc un adăpost la umbră şi o tovarăşă de pocăinţă, pustnic nu mă fac.

Nu, prieteni dragi, nu-mi las casa şi vatra, şi nu mă trag în singurătateu pădurii, dacă n'aud în ecoul desişurilor, sunând râsete sglobii, dacă nu flutură în vânt un văl în coloarea şofranului, şi dacă tăcerea pădurii nu pare mai adâncă din pricina dulcilor şoapte.
Pustnic nici odată nu m'oiu face...

Aceste cântece de iubire, cântece de două ori traduse ca să ajungă la noi, nu ne pot reda arta lui Rabindra Nath Tagore şi nici chiar exotismul poeziei lui. Pot însă să ne redea cea mai simplă expresie a unui suflet sfios şi profund îndrăgostit — un suflet care, pe malurile Gangelui vibrează în aceleaşi bătăi ca şi în ţinuturile mult depărtate dinspre Apus. O intimă legătură între adoraţia divină şi iubire, o legătură însă arareori vizibilă, e singura notă mai vie ce caracterizează româneasca traducere a d-rei Miller-Verghy.

C. SP. HASNAŞ

ECOURI

Intr'o chestie măruntă

„Reminiscenţe" ori „Letopiseţi". — Primim din partea d-lui Topârceanu următoarele rânduri:

In munţii Neamţului, pe unde rătăcesc de câte-va zile, am primit vestea că d. Sorbul m'ar fi dat în judecată pentru scrisoarea din No. trecut.
Asta intra în program,—şi mă bucură.
După cum prevedeam, d. Sorbul m'a dispensat astfel de a ocupa coloanele acestei reviste şi de a plictisi pe cetitori cu mica d-sale chestie. Căci publicul nu dă acestui soiu de scribi mărunţi, nici a suta parte din importanţa pe care şi-o dau ei singuri.
La proces, mă voiu justifica de toate cele spuse în No. trecut, — că doar de-aceia le-am iscălit.
Cum însă până atunci d. Sorbul nu s'a mulţumit să tacă (mi se spune că a pus să mă înjure, până şi pe un pui de decadent, aciuat la coada Faclei*, cum d-sa a simţit că „e rost de reclamă", îl voiu ajuta şi eu, după putere: Dacă muza capriţioasă nu-mi va dicta în vremea acesta, altceva îmi voiu lua libertatea să tratez, chiar în această revistă, pe d. Sorbul şi pe anonima sa companie, cu câteva versuri graţioase.*
...Ca să-i fac reclamă.

G. Topârceanu

*

O mică lămurire. — In jurul scrisorii d-lui Topârceanu care afirmă pe a sa răspundere că paternitatea piesei d-lui Sorbul e o reminiscenţă de paternitate s'a născut o mică polemică în care *Flacăra* şi cu mine am fost acuzaţi de divergință de opinii. Eu, adică, aş fi zis că „piesa d-lui Sorbu e cea mai însemnată lucrare dramatică din ultimul timp" pe când *Flacăra* se uneşte în opinii cu d. Topârceanu, care, a spus mai scurt că „*Letopiseţii* e o piesă proastă"...
Eu nu-mi amintesc să fi zis că piesa d-lui Sorbul e cea mai însemnată „din ultimul timp"; n'am aici colecţia *Flacării* la îndemână ca să controlez, dar dacă chiar am zis aşa ceva m'am gândit probabil la ultimele 24 de ore care au precedat punerea pe piaţă a *Letopiseţilor*. Mi-amintesc însă a fi spus că *Letopiseţii* sunt o dramatizare lipsită de avânt a cronicei lui Neculai Costin. Nu văd contradicţie între această opinie şi cea a secretarului *Vieţii Romîneşti*. E o diferinţă de grad, de temperament şi de stil.
Asupra paternităţii *Letopiseţilor Flacăra* n'are încă nici o opinie şi nici eu. D-l Topârceanu e cunoscut ca o persoană lucidă, aşa că putem aştepta dela el temeiurile afirmaţiei foarte clare pe care a făcut-o.

C. Sp. H.

—

Un mic roman de iubire e cel pe care îl publică d. *Eduard Toma Maer* sub titlul: *O nuntă în Vorniceni.* (Tip. Schenk-Burbea, Galaţi, 1914). Intr'un stil uşor şi simplu autorul dă vieaţă unui colţ din societatea burgheză dela noi, unde sentimentele trebuie să se diformeze, pentru a putea în cele din urmă să-şi ajungă scopul. De aceia sunt multe efecte umoristice.

—

Poem dramatic din vieaţa lui Eminescu.— Cunoscuta scriitoare *Riria*, (M-me *Coralie Xenopol*) publică în traducere franceză poemul său *Cea din urmă Rază din vieaţa lui Eminescu*, (*Le dernier Rayon de la Vie d'Eminescou*), Ernest Leroux, éditeur, Paris, 1914).
In româneşte poemul are şi o însemnătate biografică; în franţuzeşte el rămâne însă numai cu valoarea sa literară. Poate Francezilor li se va părea prea lung puţin cam didactic şi nu tocmai poetic acest dialog care abia ajunge să se înfioare de o uşoară vibraţie de iubire nemărturisită. Trebuesc citite la Paris traducerile franceze din româneşte pentru a avea impresii juste asupra lor. Noi, aici suntem prea stăpâniţi de reminiscenţele originalului şi de multele lucruri pe care le mai ştim asupra lui Eminescu.
Sunt în poem pasagii atingătoare, şi versuri clare cari reflectează ceva din cea din urmă mişcare sufletească conştientă a poetului pornit pe panta întunecării finale.
Citâm câteva versuri pentru a prezinta Românilor un model din versificaţia franceză a poetei romănce.

Tu es encore enfant; tu n'as pas dix-huit ans.
Tu n'as jamais connu les revers, les ennuis.
Mais quand tu atteindras à la jeunesse entière,
J'aurai depuis longtemps dit adieu à la terre.
Je ne pourrai alors tristement t'écouter,
Ni couper l'aile au rêve en train de s'envoler...
Que la mort serait bonne en ce moment pour toi!
Car telle que tu es, que de maux tu verras...

—

O revistă teatrală. — Săptămâna trecută s'a reprezintat pentru întâia oară de către compania Carussy la grădina *Blanduzia*, *Ultima Oră*, „revistă cinematografică" în patru acte, de autori necunoscuţi. Autorii sunt prudenţi? Sunt modeşti? Işi lasă posibilitatea de a renega paternitatea operii lor? Nu ştiu. Fapt e că sunt necunoscuţi.
Dacă până acum nu şi-au divulgat *incognito*-ul, e probabil că vor rămânea tot... necunoscuţi şi după reprezintarea revistei lor. Celebritatea se răzbună: întâi nu o cauţi tu şi pe urmă nu te mai caută ea...
-- Ca specie dramatică Revistă e o producţie inferioară, de oare-ce e o simplă justapunere de elemente heterogene şi disparate — din care totuşi răsar oarecare efecte neaşteptate s'au pitoreşti, care au farmecul lor. Ea nu trebuie să fie prea lungă şi prea ghiveciu, căci atunci nu mai rămâne decât un efect de oboseală pe urma unei defilări dezordonate prea lungi; ea trebuie să aibă în toate elementele ei oarecare generalitate, astfel încât să nu pară o copie prea exactă, fotografică a unei persoane, fără nimic tipic, din vieaţa de toate zilele.
Intre multele reviste ce se reprezintă în fiece lună la Paris, se întâmplă câte una pe an cu oarecare succes mai durabil. Nu e aşa de uşor să faci o revistă bună. De aceia necunoscuţii autori merită laudă pentru curajul lor şi Carussy pentru a fi încercat să reprezinte o asemenea revistă.
Metoda pe care au întrebuinţat-o autorii e denumită în gazetărie metoda *forfecală*; în speţă ei au colecţionat spiritele de Mitică ce se fac îndeobşte în jurnale, pe trotuar, în cafenele şi le-au dramatizat, ca să zicem aşa. Dar n'au avut totdeauna inspiraţie fericită în această confecţionare şi uneori te înduioşează soarta bieţilor actori, care sunt obligaţi să se veselească singuri, pe când publicul stă foarte nedumerit.
Autorii n'au cruţat nimic în toate manifestaţiile vieţii noastre publice dela mobilizare şi până acum; au lovit cum s'a întâmplat: uneori cu spirit, uneori foarte bine, şi alteori cu.. piciorul — cum e şi firesc când trebuie să fii de spirit în lungul a patru acte şi mai ales când n'ai spirit de loc. Foarte multe din aceste trăsături umoristice au nevoie de adnotaţiuni, chiar pentru iniţiaţi; de aceia reprezintaţia s'a părut prea lungă, dacă ar fi amputată nu ar pierde nimic şi dacă ar fi lungită, prin adnotaţiuni şi mici dizertaţii anexe ca să ocupe patru seri, încă ar avea de câştigat cel puţin în lungime.

—

Societatea pentru fond de teatru român din Transilvania editează al 46-lea număr din Biblioteca sa teatrală, publicând piesa lui *Ivan Turgheniev*, *Pîinea altuia* (Ed. Ciurcu, Braşov, 1914).
Dacă romanele ruseşti sunt mai cunoscute la noi graţie traducerilor franceze, piesele de teatru sunt aproape cu totul necunoscute. De aceia *Pîinea altuia* e o cunoştinţă într'adevăr nouă pentru cei cari n'au citit-o în franţuzeşte sau nemţeşte. Pentru diletanţii din Ungaria socotim această piesă nepotrivită.

—

***Pentru d-l Ministru de interne.*—Rugăm pe d-l ministru de interne să intervie la poştă ca să înceteze abuzurile şi neregulile ce domnesc în acest important serviciu.**
Citâm câte-va:
1. Zilnic ne sosesc plângeri de la abonaţi cari nu primesc *Flacăra*; deşi la administraţia noastră se controlează totdeauna expediţiile ce se fac şi se notează într'un registru de eşiri;
2. Se pierd transporturi de cărţi;
3. Suntem încărcaţi în mod scandalos cu taxe de magazinaj. Culmea ridicolului administrativ este însă, când se percep asemenea taxe pentru sărbătorile fanteziste, când pachetele stau în magazie din pricină că poşta nu funcţionează; din cauza acestor taxe ni s'au refuzat pachete de către mai mulţi clienţi, cauzându-ni-se ast-fel pagube;
4. Ni se taxează scrisori în mod neregulamentar. Un exemplu: pentru o scrisoare neplătită de 15 gr. greutate, expediată din provincie ni s'a cerut *cincizeci de bani*, în loc de *douăzeci*;
5. Se percepe taxă de vamă la cărţile noastre, tipărite în România, şi returnate de librarii din Ungaria;
6. Se pierd telegrame, etc.

□ □ □

BIBLIOGRAFII

A apărut în editura librăriei C. Sfetea: **„Eminescu în faţa Justiţiei"**, de *Octav Minar*.
Preţul 1 leu

Anul III — No. 41

FLACĂRA

26 IULIE 1914

ABONAMENTE:
In ţară: lei 6 pe an; 7 lei când se achită prin incasator. Pentru învăţători şi preoţi săteşti: lei 5 pe an
NUMĂRUL 10 BANI
TELEFON 41/7

LITERARĂ .·. ARTISTICĂ .·. SOCIALĂ
APARE SÂMBATA
DIRECTOR: CONSTANTIN BANU

ABONAMENTE:
Peste munţi: coroane 8 pe an; pentru preoţi şi învăţători coroane 6.50 pe an
In străinătate: 10 lei pe an
REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA:
Bucureşti
Str. Câmpineanu, 48

NOTELE SĂPTĂMÂNII

— „Răsboiul bate la uşă".—Noi cu cine mergem.—Alternativa măgarului lui Buridan.—Ce este espectativa.—Neutralitate armată —

«Răsboiul bate la uşă». Vorba asta o aud de doui ani. Doui ani a ciocănit răsboiul la uşa Europei, — şi nimeni nu i-a spus să intre. L'a gonit şi Parisul, l'a gonit şi Viena, l'a gonit şi Berlinul, l'a gonit şi Petersburgul. Lume nepoliticoasă. De-abia a isbutit să fie găsduit bietul Marte, acum un an, la bucătăria civilizaţiei,—în peninsula Balcanică. Săracele bucătărese, tot ele mai caritabile!

Dar, în sfârşit, azi sângerosul zeu e răzbunat. Contele Berchtold l'a invitat să facă împreună un vals în Serbia. Şi atunci un zăngănit de săbii formidabil a răsunat din Petersburg la Berlin şi din Berlin la Paris. Şi astfel, răsboiul european, pe care diferitele conferinţe ale păcii îl pregătesc deatâta vreme, a isbucnit, în sfârşit, spre deplina mulţumire a preşedintelui tribunalului de la Haga.

De ce s'a deslănţuit răsboiul european? Probabil fiindcă toate puterile doriau pacea. Altă pricină e greu de găsit. Cu toate acestea, pretextul lui se cunoaşte. Şi este ingenios de tot: asasinatul din Serajevo. Fiindcă nişte sârbi au complotat şi ucis pe arhiducele austro-ungar Franz Ferdinand, Germania a intrat cu armatele în Franţa. Legătura logică dintre aceste fapte concrete este cam de aceeaş valoare caşi gradul de strânsă înrudire dintre faimoşii Nuhăm şi Marcu Herşcu Ţighilină, pe cari d-l Speranţă îi recomandă ca fiind, unul faţă de altul, «văr de frate vitrig cu nevasta cea dintîi».

Port diplomaţiei un respect pe care pana mea nu este în stare să-l exprime în deajuns. O respect întâi fiindcă fără ea răsboaele nu s'ar mai putea începe. O respect apoi fiindcă, din pildele pe cari le-am văzut în ţara mea, am învăţat că de obiceiu prin corpul diplomatic se exportează inteligenţele cele mai de seamă ale popoarelor. Cu toate acestea, nu mă pot opri să mărturisesc că logica de care s'au slujit diplomaţii în actualele împrejurări mi se pare din cale afară de ciudată.

Ce-aţi zice dacă un particular oare care, un biet contimporan fără nici o calitate oficială, s'ar ridica într'o bună zi şi ar face următorul raţionament:

— Ionescu mă urăşte. Dar ciocolata este dulce. Atunci Georgescu este un imbecil. Şi, deci, Popescu merită două perechi de palme.

Aţi spune, desigur, că bietul nostru contimporan a înebunit. Şi, cu toate acestea, ceeace în viaţa privată s'ar părea o nebunie, în relaţiile dintre popoare se numeşte: diplomaţie înaltă.

Dar diplomaţia nu se caracterizează numai printr'o logică specială. Dânsa are şi anumite concepţii despre oameni. Aşa, de pildă, ea cu greu se hotărăşte să admită că atunci când un popor se duce să-şi verse sângele pentru un capriciu al ei, altul poate să rămâie acasă spre a-şi vedea de treburi. Din acest punct de vedere, diplomaţii se aseamănă mult cu acel soiu de cucoane cari frecventează cele mai bune saloane spre a-şi satisface nepotolita pasiune de a afla tot ce se petrece şi a povesti tot ce află. Aceste cucoane alcătuesc de obiceiu grupuri solidare şi nici una nu 'ndrăsneşte să plece dintr'un salon fără cealaltă de teamă ca nu cumva în lipsă-i prietena rămasă să o bârfească.

In virtutea acestui obiceiu, am fost invitaţi să răspundem şi noi cu cine mergem: cu Germania sau cu Rusia.

Un glas prudent par'că ne îndemna să fredonăm:

Non je ne marche pas!
Non je ne marche pas!

Dar nu mai e timpul cântecelor. Ni se cer declaraţii formale. Vrem sau nu vrem, trebue să mergem ori cu unii, ori cu alţii.

DIN „POEMELE IUBIRII"

Linişte... In parc suspină
Strop cu strop fântâna;
Dulce îţi desmiardă mâna
Raze de lumină.

Florile pe care luna
Cerne 'nfiorare
Adormiră pe cărare,
Una câte una.

Toate vrăjile din ceruri
Ţi s'adună 'n cale;
Lacrima privirii tale
Plină-i de misteruri.

Mijlocelul ţi se taie, —
Simţi tot adevărul...
De miresme plin ţi-e părul,
Gura de văpaie!

Şi zâmbind cu-o dulce teamă,
Albă ca o moartă,
Dorul tainic ce te poartă
Tot mai viu te cheamă.

In strânsoarea *lui* păgână
Trupul ţi se frânge —
Şi de voi aproape plânge
Apa din fântână.

ORESTE

INTERIOR

Odaia tapetată cu amintiri, — grăbită
M'a rechemat la tihnă şi-am revenit. Contemplu
Relicve. (Pe covoare păşesc ca într'un templu,
Să nu trezesc tăcerea ce doarme obosită).
Pe masa grea, sculptată în lemn de trandafir,
Verlaine legat în aur în taină stă de pază;
Prin storuri se strecoară un fir de-argint — o rază,
Ce-aluneca sfioasă pe cadre, pe clavir...

Pe scrin, două micsandre s'au risipit; — uscate,
Fiolele par cupe de crini de-un veac uitate
In umbră... Trist, albumul deschis, mă chiamă par'că
Să mai străbat odată cu-a amintirei arcă
Pe apa liniştită a viselor... Frumoasă
Răsari din fondul galben şi risipeşti surîsuri
Acum... (săgeţi de chinuri şi umbre de abisuri
Altdată!) Şi odaia mă chiamă, luminoasă,
Ca să respir aroma parfumurilor moarte
Ce'n unde risipite plutesc pe cărţi, pe cadre...

O, stolul amintirei, — în ritmuri de escadre,
Vîsleşte către mine, în taina grea să-mi poarte,
Triumfător, cortegiul iluziilor ce-altdată
Mi-ai semănat în suflet!

Şi-acum, din nou te caut
In trista încăpere cu vise tapetată,—
Dar glasul amintirei se stinge ca un flaut
In depărtări...

Const. T. STOIKA

Dar cu cine? Inima ne îndeamnă într'o parte şi mintea ne cheamă în alta. Par'că dorim din suflet să învingă aceia împotriva cărora va trebui poate să luptăm; par'că simţim c'am regreta dacă ar birui aceia alături de cari vom fi poate siliţi să ne răsboim. Suntem solicitaţi şi dintr'o parte şi din alta. Unii ne promit un teritoriu smuls din trupul ţării noastre dacă vom birui alături de ei, alţii altul. Ah, de ce nu se poate să fim în acelaş timp şi învinşi şi învingători! Desigur, niciodată măgarul lui Buridan n'a fost într'o încurcătură mai dureroasă şi mai însufleţitoare. Il văd par'că cum îşi cumpăneşte cu înţelepciune urechile şi se gândeşte:

«Să pasc din imaşurile bogate ale Basarabiei sau să m'adăp din isvoarele cristaline ale Ardealului?».

Şi tremur de frică să nu aflu într'o zi c'a rămas bietul măgar şi fără mâncare şi fără băutură.

Ce-i de făcut? Cum e mai bine? Unii cred că atitudinea cea mai potrivită ar fi espectativa. Şi poate că nu se înşeală. Au întrebuinţat-o mulţi tacticiani,—şi n'au dat greş.

Nu sunt competent în chestiuni de strategie. Totuş, după părerea mea, espectativa cam aşa ar fi:

Să ne închipuim, de pildă, o petrecere monstră. De alt-fel între un războiu şi o petrecere sunt mari asemănări. De pildă, una dintr'o sută: excesele. Şi în războaie şi la chefuri se săvârşesc excese. Dar, afară de asta, la chefuri, caşi la războaie sunt două feluri de participanţi: unii cari intră de la început în acţiune, golind pahar după pahar şi 'ndopându-se, fără nici o prevedere, cu toate bunătăţile ce-i trec ispititor pe dinainte; alţii, cari se antrenează încet-încet, gândindu-se că noaptea este lungă şi că băutura spumează în cupe din belşug. Aceştia sunt tacticianii chefului. Unii din ei obişnuesc chiar să se facă nevăzuţi pe la miezul nopţii pentru a reapărea odată cu zorile, odihniţi, spălaţi, cu cravata proaspăt înodată. Ei sunt stăpânii situaţiei. Chiar dacă uneori ei sunt primiţi cu huiduieli de cei cari toată noaptea au rămas credincioşi mesei ospitaliere, ei singuri sunt în stare să aibă impresia complectă a dezastrului unei nopţi de orgie, ei sunt cei mai tari. La ora aceea, când lumina încă nu s'a desprins deslușit din întuneric, nimeni nu li se poate împotrivi, cu o mişcare uşoară ei ar putea să doboare pe ori care din turmentaţii de băutură.

Cu aceşti tacticiani ai chefului se aseamănă popoarele cari, în timpul unui răsboiu, adoptă espectativa.

Dar espectativa mai are şi alte avantaje. Aşa, de pildă, ea poate să rezerve surprize neaşteptate. Te înarmezi, îţi pregăteşti sângele ca să colcăe la o anumită temperatură, eşi cu tot aparatul militar la răscrucea drumurilor, — dar nu ştii cu cine ai să te baţi. Situaţia e de un pitoresc irezistibil. Eşti tocmai ca zurbagiul care vrea să dea două palme, dar nu ştie cui. El palmele le are de dat însă, — şi trebuie să le dea. Nu-i lipseşte de cât obrazul respectiv. Şi ca să nu fie nevoit să şi le aplice sie-şi, în cele din urmă le va depune pe cel dintâi obraz ce-i va eşi în cale.

Din fericire de-această perspectivă am fost scăpaţi. Consiliul de Coroană, alcătuit din reprezentanţi ai tutulor partidelor, a luat înţeleapta hotărâre de-a declara o neutralitate absolută şi a proceda imediat la apărarea tutulor graniţelor noastre.

Un sceptic, auzind această veste, a exclamat:

— Ne apărăm graniţele cu armata? Atunci să ştiţi că trebue să ni se fi dat asigurări formale, că nimeni nu ni le va ataca!

Şi cu toate acestea, n'are dreptate scepticul meu. In diplomaţie, angajamentele ce nu se calcă sunt lipsite de valoare. Prin urmare, dacă în adevăr ni s'au dat asigurări că graniţele ne vor fi respectate, eram datori să sărim spre a ni le apăra, de oarece când un stat mai mare se gândeşte la tine chiar binevoitor eşti mai în primejdie de cât când te uită cu desăvârşire.

CRONICARUL DAMBOVIŢEI

□ □ □

GÂNDULE

Aripă de vânt,
Dumnezeesc dar,
Umbră de mormânt,
Roză de altar,
Ştiu că n'are cum,
Gândule hoinar,
Să te-abată 'n drum
Stavilă, hotar.

Insă, frate blând,
Frate urgisit,
Ce te-o fi mânând,
Cin' te-a fi ursit
Să alergi mereu
Unde inima
Şi-unde dorul meu
N'au ce căuta!

Lasă vântului
Largul zărilor,
Iarba câmpului,
Valul mărilor,
Roua de pe flori,
Desişul tăcut,
Călătorii nori,
Drumul nebătut:
Căci în trista lui
Viaţă de pribeag
Nu-i niminea, nu-i
Să-l aştepte 'n prag.

Dar tu bine ştii,
In sărmanul vis
Cu-aşteptări pustii,
Frate, câtu ni-s:
Mi-e de cu-amar
Aşteptarea grea
Ţie de'n zadar
Pribegia ta!

Ada UMBRA

„VEI NAŞTE ÎN DURERI"

— Blăstem dumnezeesc —

I.

Mangalia

Luceafăr al vieţei mele,

Ne-am despărţit acum pentru întâia oară, după un an de căsătorie. Tu pe largul mărei îţi cauţi de sănătatea inimei şi de odihna creerului tău de artist. Eu, fărmătură a făpturei tale, am rămas pe nisipul Mangaliei, să dau viaţă rodului dragostei noastre.

Amândoi până în zarea mărei şi în puterea ochilor, am scuturat batistele noastre, două aripioare de fluture smulse din trupul vieţuitoarei care pentru mine eşti tu, după cum sigură sunt că pentru tine sunt eu. Şi dela o vreme aripioarele s'au sbătut rar, apoi, ostenite că totul era degeaba, s'au topit în albul golului ceresc.

Am rămas singură cu mine, dar în voia ta, în gândul tău, colibă goală şi săracă în care tu eşti pretutindeni şi nicăeri. Imi aduc aminte de un cotoi, băeţaş, care când lipsiam gemea, plângea apoi s'aşeza pe o gheată, pe o mănuşă a mea şi sta astfel cu nasul în o batistă pe o păpuşă sau pe o perie de cap, să-i vie miros dela mine. Astfel şi eu. Miros hainele tale, răsfoesc manuscrisele. Dar mie nu-mi-i slobod decât miros de vechituri şi vestejire. Şi plâng că nu am nasul fericitului băeţaş care printre atâtea lucruri adulmeca deslușit ce era al meu de tot ce nu eram eu.

Azi dimineaţă am simţit fiorul vieţei din mine. Parcă tresăria cineva aice în dreapta. Intâi am rămas trăsnită. Mi-a fost nespus de frică. Nu râde. Dar nu e nimic, ca aşa deodată cineva să dee în coşul tău cu pumnii şi cu picioarele. Parcă cineva bătea în uşă; toc-toc! Grăbiţi mai sunt unii să fie în viaţă. Am crezut că nasc. Am chemat doctorul. Mi-a răspuns râzând că nu era nimic, că *el*, el! are să se şi întoarcă. N'aşi vrea să fie prea neastâmpărat. Sunt speriată. Dar când mi-a spus doctorul că şi eu la fel făcusem mamei, m'am liniştit. Luceafăr al vieţei mele, ce fericită aşi fi fost dacă în o sticluţă pitică mi-ai fi lăsat ca un extract din mirosul tău. Ar fi fost ceva viu şi aşi fi răbdat mai uşor. Aceasta e a patra scrisoare şi nu găsesc cum să-ţi zic mai nimerit ce eşti pentru mine. Am căutat în franţuzeşte, în englezeşte, în italieneşte şi în nemţeşte. Desnădăjduită m'am aruncat asupra versurilor sărmanului Eminescu.

Vezi tu, prea scumpule, noi femeile atât de statornice în dragostea noastră cea adevărată, ni se pare că-i dăm noi vraje când găsim cuvinte de drăgălăşanie nou-nouţe. Ele fiind proprietatea noastră ne dau iluzia că prin ele vă păstrăm, că sunteţi ai noştri fiindcă v'am botezat din nou cu vorbele dragostei noastre. Născocim vorbe ruşinos de tâmpite.

Aveam vre-o şasesprezece ani. Mergeam la Iaşi. In vagon era o pereche care

se giugiulia mai mult decât se cădea. De ruşine şi ca să văd ce o să se întâmple mă prefăcui că dorm.

Doamna se puse în genunchi şi cu mânele ca înaintea icoanei Maicii Domnului se ruga de dânsul :

— Vasilaş-papanaş, Vasilică, lică-papălică ; zi că mă iubeşti.

— Zic.

— Silică-Tilică-Bilică ; mă adori ?

— Te.

Ştii că nu sunt mearsă la biserică. Mă stăpâniam să nu o bat. Pe el mai ales, l-aşi fi stâlcit.

Cum se poate ca un bărbat să prostească astfel o femee ? Am răcnit ca în vis. Doamna s'a sculat speriată, iar eu am trecut în altă încăpere unde în hohote plânsei ruşinea firei mele femeeşti şi blestemai bărbaţii cari ne siliau să fim tâmpite. Vasilaş-Papanaş ! O !

Fără voe azi îmi aduc aminte de scena din vagon. Doamna ta din ce în ce hainele mele, talia mea, faţa mea şi aci singură, dinaintea patului tău gol, în genunchi, cu capul în gluga ta de vânat, plâng gemând.

— Tudor, Tudorică, Rică, Dorel, Rerel ! Iertare, dar nu sunt decât sora mai mică a Doamnei cu Tilică şi Papălică.

Depărtarea m'a mărunţit. Sunt o sărmană fetiţă uitată pe malul mărei, vermănuş care se târâe să-şi ajungă luceafărul.

Din tot ce poate fi chemare de dragoste între bărbatul ce eşti şi femeea ce cred că sunt, n'am găsit alta mai tare, care să te învăluie mai pe de-a întregul şi prăpădită să mă arunce la picioarele tale decât Luceafărul amarului Eminescu...

De vezi o scăpătare în scris, de vină nu e lipsa mea de îngrijire. Privesc calitatea hârtiei şi trăsăturile condeiului ca gingaşe găteli. Şi pentru nimic în lume nu m'aşi arăta ţie desmăţată.

Mi-e ruşine să-ţi mărturisesc. Dar trebue să mă tânguesc ţie împotriva Lui. *El!* Iarăşi El ! Se mişcă zău prea fără milă şi tropăe din picioare ca un rău crescut hârţăgos şi necuviincios faţă de părinţi.

Am uitat să-ţi spun: de frică, am cumpărat o carte de ginecologie. Cartea m'a îngrozit.

Drept credincioasă cum sunt, am căutat alinare în cetirea Sfintelor Scripturi. Şi acolo am dat peste înfricoşatul blestem căzut pe capul Evei : «Vei naşte în dureri !»

Spune tu, care ştii toate, spune luceafărul meu, de ce ? De ce să suferim de pe urma dragostei noastre ? Spune cum naşterea, menirea de căpetenie şi *firească* a femeiei, făcută şi refăcută de sute şi mii de sute de ani să fi rămas durere, când totul în firea omenească s'a îmbunat, subţiat şi îmblânzit ? Cum se poate ca ceva atât de firesc să fie atât de dureros ? Sau poate se nasc oamenii împotriva voinţei Domnului ? Şi iată că eu păcătoasa mă îndoesc de bunătatea Celui A Tot Puternic. Pentru o greşală, săvârşită cu voia Lui, toate femeile, de când Eva gonită din Rai sau după cum crezi tu, decând maimuţele au aptitudini omeneşti, toate au născut în caznele morţii. De ce ? Iţi strig această întrebare, ţipăt de desnădejde neputincioasă, ca unui zeu. De ce, Doamne ?

Să pot muri fiindcă pot da viaţă ?

Luceafăr al meu, să mor eu prin tine, prin tot ce am mai drag pe lume ?

Răspunde, nespus de scumpule !

Mă lămureşte căci mi se năruesc gândurile ! Nu înţeleg. De ce să nasc în dureri ?

A ta şi nu în afară de tine,
Nebunica

II.

Maltèpè.

Fetiţă dulce,

Tot ce vine dela tine mă soreşte. Râd la căldura blândă a dragostei tale umile, răbdătoare şi veselă chiar în nelinişte a ei.

Gândurile tale bâzie în jurul meu, cât trebue să te ştiu lângă mine. Tu nu-mi aţii calea cu bănueli şi cu sfaturile zilnice ca lecţiile de dimineaţă şi pedepsele micilor mele recreaţii. Eşti îndurătoare slăbiciunilor mele cari îmi sunt mai plăcute decât însuşirile ce găseşti în Tudor al tău. Acele cusururi sunt copiii mei din flori, dragi mie, fiindcă mulţumită lor mă simt mai om.

Cu un cuvânt, te iubesc fiindcă nu trăeşti decât prin şi pentru mine.

De ce să schimbi numele ce'mi dai ? Că l-ai găsit în Eminescu, cu atât mai bine.

Cred că în artă România n'a produs decât trei genii: întâi pe Eminescu, apoi pe Alexandrescu şi pe Andreescu pictorul.

Din tot ce s'a scris în limba noastră singurul în al cărui lexicon puteai găsi ce căutai era omul tuturor durerilor, Eminescu.

Cum ştii, n'am memoria versurilor.

Din ale marelui dispărut am reţinut câteva crâmpee, între altele «masa mea de brad». Din aceste patru vorbe eu închei că numai geniul poate produce în mizerie pe când confortul e absolut trebuincios mediocrităţei.

Cine mai mult ca măreţul nostru poet putea să plângă dragostea deabia zărită şi pierită ?

Şi fiindcă tu ai adus vorba de Eminescu, nu te mai întreba de durerile tale de mamă viitoare ci, de cele suferite de un om pentru gloria unui popor.

Cu ce l-a răsfăţat viaţa pe geniul României ?

Azi, în afară de mine oropsitul, tot poetul are măcar zece prieteni cari să creadă în el. Dar copilul Moldovei ce a avut ? Cât a trăit, a fost ocolit ca nefiind din tagma celor cărora le era uşor să facă versuri «ce din coadă au să sune».

Necunoscut, sărac, cu sufletul sdrenţuit, stingher într'un neam de analfabeţi sau de avocaţi limbuţi, trecea printre ei toţi lăsând prin redacţii crâmpee sufleteşti. Fără glorie, fără prieteni cari să-l sprijine altfel decât cu glume ieftine şi proteguitoare, făuritorul limbei române rătăcia pecetluit cu semnul nenorocului.

Dar, prea scumpă fetiţă, află dela mine că toată povara vieţei de artist e uşoară când după hartă şi rănire găseşti în un colţişor de mahala o fetiţă dulce care fără dojană, fără critică domestică, visează când poetul citeşte versuri. Ce rai ca în tăcerea cucernică, datorită celui ce gândeşte, să-i sărute fruntea ca o ertare pentru versurile slabe sau o înbărbătare pentru râvna de a atinge frumosul, chiar când râvna ar fi mai prejos de puterile sau opintelile înfăptuirei ? Pricepi ? Iată rostul femeei pentru artist. Şi iată de ce eu păgânul te uimesc când îţi spun că din toate femeile vestite, uneia aşi fi voit

„DIN COMOARA SATELOR"...

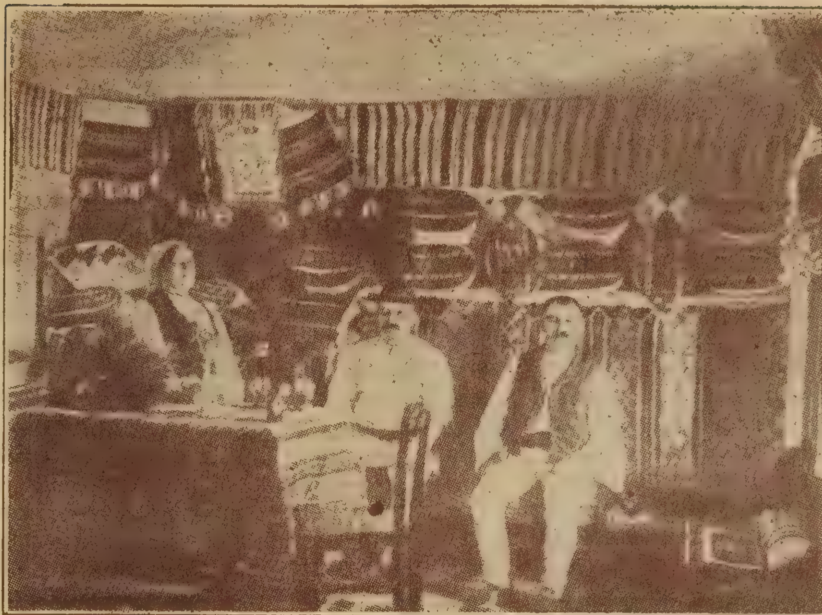

Salonul săteanului Dumitru Barbu din Buarta, Ardeal

să-i fiu amant: Maria din Magdala a Domnului tău Isus Hristos. Ce a omenit pe Isus și ce i-a lărgit vederea lui de mic jidov din sectara Iudee a fost îndrăgostirea pentru eretica Samariteancă. Fără copila din Magdala Isus ar fi fost cel din urmă profetaș al Evreilor, ca mulți alții. Iartă-mă, fetițo dulce, de îți jicnesc evlavia.

Femeia, femeia, iată ce dă viața, ce înalță, coboară sau ucide.

După această himeră a gonit Eminescu.

Din căutarea și negăsirea ei, din nădejdea de a o întâlni și din amăgeala că nu era cum o visase, din durerea facerei sale, Eminescu a plâns versuri, a râs versuri sau în clipele de oboseală a înțeles cumplita ironie a omului fără de noroc: «tu rămâi la toate rece».

Și fiindcă sub condei mi-a căzut cuvintele: durerea facerei, de ce neîntrecuta mea Nebunică să se creadă mai nepăstuită ca Eminescu? Artistul, bucurie a ochilor mei, nu e și el femee? Nu naște în dureri? Poate că acest punct comun stârnește atracția sau ura neștiută dar pătimașă a artistului pentru femee. Ideia nu-mi face tot-toc în cap? Și când nu o pot așterne în forma-i lapidară, când nu-i pot da viață, nu mor în durerile stârpiref cugetului meu?

Tu plângi trosniturile oaselor tale și cutremurul de groază al trupușorului tău iubit. Ore durerea ta de câteva zile chiar, se aseamănă cu a cercetașilor și fugarilor după un ideal,—fie el și de voluptate artistică? Noi purtăm germenul simțirei nenorocite în vecinică sbârnâială, strună încordată pe care trage brutal arcușul vieței, al gândirei, a tot ce e omenesc și supra omenesc,—dela visarea frumosului la gestul nesocotit al unui imbecil sau al unei femei cu jucăușie crudă.

Nu, fetiță dulce. Durerea e legea iubirei. Iți iubești copiii, fiindcă te-au făcut să suferi. Imi iubesc arta, fiindcă mă face să plâng.

Iar de mă iubești cum mi-ai jurat, nu vei muri născându-l pe *el*, ci atunci când nu vei mai crede în luceafărul tău.

Peste o lună să-mi fii pe năsipul Mangaliei și să fâlfâi aripioarele tale de flutur întregit. Dar până atunci răspunde, tu care simți toate: eu de ce nasc în durere?

Al tău cu totul,
Tudor

G. DIAMANDY

JEAN JAURÈS

Cea dintâi victimă a catastrofei uriașe ce sguduie acum bătrâna Europă este Jean Jaurès, șeful socialiștilor francezi.

Era o personalitate vrednică de admirat pentru frumusețea sa morală, indiferent de valoarea de adevăr a opiniilor sale. Când în vieața politică actuală toate alunecă și toate teoriile se «adaptează» și toți luptătorii sunt gata să facă tranzacții, mai cu seamă cu Puterea, Jean Jaurès era credinciosul unui singur ideal, pe care l'a urmărit fără să șovăiască, până în cea din urmă clipă.

A fost glorios: darurile cu care l'a înzestrat natura i-ar fi putut asigura oricare dintre mulțumirile unei ambiții vulgare și totuși el n'a ținut să le utilizeze decât pentru un singur scop, urmărit desigur prin mijloace pe care putem să nu le împărtășim, dar în care nu ne putem opri de a recunoaște o înaltă moralitate politică și personală. Acest ideal era cât mai multă fericire pentru fiece sărman muritor în parte și cât mai multă înfrățire între toți oamenii în general.

In slujba acestui ideal Jaurès a pus și toată pregătirea sa în toate disciplinele spiritului uman și toată vigoarea temperamentului său. Jaurès era un luptător care a început dela speculații abstracte și nu l-a părăsit niciodată pentru a fi cotropit cu totul de luptele practice de toată ziua. In publicistica franceză el a debutat cu o lucrare filosofică, *De la réalité du monde sensible,* după care a obținut titlul de doctor—pentru a-și continua apoi cariera în Universitate. Luptele politice l'au absorbit apoi și l'au făcut să urmărească în locul speculațiunilor filosofice realizarea practică spre mai multă fericire a fraților săi oameni, în Franța și aiure. Dar n'a părăsit cu totul câmpul ceccetărilor teoretice; el a rămas în domeniul filosofiei istoriei și studiile sale asupra epocei revoluționare sunt dintre cele mai personale din câte s'au scris; de asemeni și cercetările sale asupra materialismului istoric cași asupra chestiunilor relative la organizarea Statului actual și viitor. Ba încă uneori pătrundea și în domeniul literaturii, dând câteva conferințe expuse cu artă și cugetate cu pătrundere literară cum e de pildă conferința rostită chiar în cursul acestui an la Toulouse asupra romanului social al lui Zola.

Această serioasă și multilaterală pregătire istorică, filosofică și socială era conținută într'un spirit clar și măsurat, care căuta să vadă cât mai precis contururile utopiilor și nu se lăsa niciodată târît de un avânt necugetat pe urmele lor. De aceia Jaurès, care a fost totdeauna în opoziție, avea totuși o însemnată contribuție la opera de guvern și ori de câte ori se prezinta o problemă în care era nevoia de un om priceput și mai cu seamă foarte onest, ireproșabil, Jaurès era cel indicat să dea o soluție dreaptă și bine inspirată, chiar dacă principiile sale i-o indicau într'altfel decât cum opinia publică a vremii noastre o putea aștepta.

Mai presus de toate Jaurès era oratorul cel mai mare al tribunei franceze. Vorbia ușor, clar, concis și impetuos; când măsura în lung și 'n lat tribuna, cu pași rari, era o tăcere ascuțită în Camera întreagă, pentru că oratorul era întotdeauna bogat în cugetări și atât de desăvârșit în formă, în cât discursurile sale, citite, aveau acelaș farmec literar și putere de convingere cași în clipele când au fost rostite. A deslănțuit adese furtuni, dar nici odată n'a produs scandal; de aceia nimeni n'a fost atât de iubit de ai săi și stimat de către adversari.

Pacea ar fi avut acum în el un partizan puternic și hotărât; de aceia o fatalitate istorică a trebuit să-l suprime, pentrucă nebunia europeană să se deslănțuie fără nici o piedică în cale.

Dacă această fatalitate a înarmat brațul unui nebun, nu e de cât o ironie mai mult a vremilor ce nu sunt sub cârma omului.

C. Sp. H.

CLIPEI RARE...

Ea mă iubește... Clipă și poate veșnicie!
Eden de flori, de raze; infern de melodie...
Oprește-te din mersu-ți, desprinde-te aeve,
Ia-ți forme pământene și palpitări de seve,
Și vino să ne pierdem ca doi copii orfani
In vuet de vieață, de plânset și de ani...

Ea mă iubește... Ști tu clipita mea cea rară
Ce 'nsamnă să iubească un vis dintr'o Carară,
Ce 'nsamnă ca să-ți spue o marmoree gură
Cuvântul care 'nchide nebănuita ură?...

Iși ține strânsă noaptea imensa ei aripă
Stropită de 'ntunerec... Dar fulgeră o clipă.
Și-atunci par'că 'și desface aripa 'n fluturări:
O clipă se aprinde lumina vie 'n zări,
De scapără cuprinsuri sculptate 'n mărgărint...
Dar iar dispare 'n neguri frumosul vis [de-argint
De cade iar pe'ntinsuri a nopții neagră-aripă,
Ștergând pe totdeauna aprinsele contururi,
Și iar e întunerec de-acuma și de-apururi...
Un fulger și atâta-i iubirea de statuă
Un fulger alb ce-aprinde în umbră via ziuă;
O tremurare numai de gene; o scântee;
O clipă ce tresare; un joc de curcubee
Intr'un sclipit de raze căzând pe un cristal;
Un fluture de Soare sbătându-se pe val...
Și totuși evi de patimi și secole de spasme,
Inșiruirea vremii în ciclul unor basme...

Cu tine, clipă rară, din blocul beznei reci
Pot cizela poemul iubirilor de veci.
In întunerec aspru și fără de sfârșit,
Cu dalta fermecată sculptez frumosul mit:
O noapte viorie ca în apoteoze...
Golesc apoi miresme din cupele de roze.
Și lunii despletindu-i a părului comori
Potecile grădinii le-acopăr de ninsori;

Potecile pe care adie voluptate,
Inlănțuiți când trecem cu gurile 'nsetate,
Unite, 'nsângerate,
Ca două roșii flori...
Sărutului ecouri trimit privighetori...

Leon FERARU

PROCESUL CAILLAUX

— Impresii și concluzii în legătură cu — situația de la noi.

Curtea cu juri din Paris a achitat pe d-na Caillaux, acuzată că a omorât pe Gaston Calmette, directorul ziarului *Figaro*. Verdictul acesta este de o îndrăsneală ce cucerește toate simpatiile. Ca justiție legală el este o sfidare și o batjocorire a tutulor prejudecăților de dreptate ce ne conduc; ca justiție umană însă, ca manifestație spontană a unor justițiari cari judecă, nu cu codul, ci cu capul și inima, el va rămânea cea mai admirabilă pildă de dreptate generoasă și înțelegătoare a sufletului omenesc.

Am citit în întregime, după note stenografice, desbaterile acestui proces, care va însemna o dată caracteristică în ana-

D-na Caillaux în timpul depoziției

lele justiției franceze, și am rămas uimit de câtă pasiune deslănțuită până la patimă, de câtă fantazie argumentativă, de ce aparat vast de mărturisiri și interpretări, de ce labirint de neadevăruri și mistificări s'au folosit și partea civilă și apărarea ca să-și susțină fiecare punctul ei de vedere, *adevărul ei special*. A fost o luptă înverșunată, o goană aprigă și desfrânată, care a deslănțuit în sufletele celor amestecați în această dramă, — martori, experți, avocați și eroi,—toate urile ce zac în stare latentă în inimi, toate antipatiile firești pe cari civilizația le-ascunde după gesturi convenționale. Citind pledoariile avocaților și depozițiile martorilor, te gândești îndurerat: de câte minciuni trebue să ne folosim une-ori ca să facem să triumfe adevărul!

In general, un proces ce se desfășoară naintea Curții cu juri pasionează totdeauna pentru că el este ca un pugilat extraordinar, în care adversarii sunt ținuți departe unul de altul, în care trupurile nu se încordează în porniri brutale, ci nu-

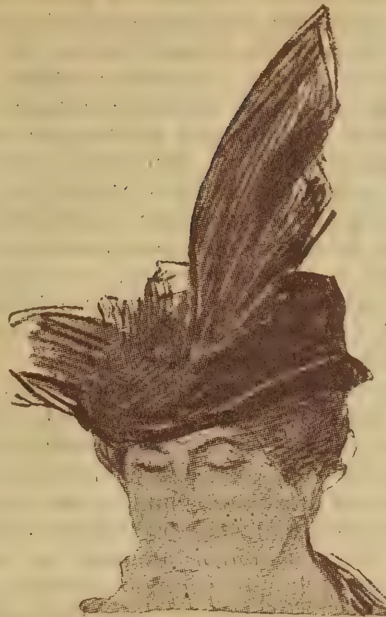

D-na Caillaux plânge

mai mințile, în ritmul bătăilor de inimă, se avântă, se ciocnesc, scapără, se întrec în scânteieri pentru a face să triumfe o idee sau alta, o prejudecată sau un adevăr, pentru a salva o viață sau a-i răpi libertatea. Nicăeri nu se poate desluși mai bine ca în fața unei Curți cu juri rezultatele admirabile ale civilizației în luptă cu rămășițele de bestialitate pe cari le purtăm în noi.

Instinctul de răzbunare, care a constituit cel dintâi principiu conservator în omenire, s'a transformat cu vremea în forță de dreptate socială. In timpurile străvechi când un om ataca pe altul, săriau vecinii ca să-l apere ori să-l răzbune și să pedepsească pe cel vinovat. Și ast-fel, — fără tribunale și fără aparatul juridic complicat de-acum, — dreptatea inerentă a lucrurilor se făcea.

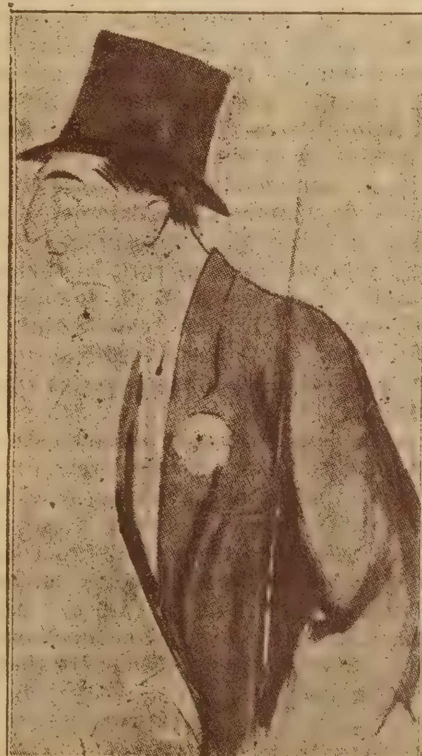

D-l H. Bernștein

Azi, când justiția,—cași tutunul, cași alte ingrediente mai mult sau mai puțin vițioase, — este monopolizată de Stat, dacă un cetățean atacă pe altul într'un drept al lui sau în integritatea persoanei sale, în locul vecinilor de odinioară, sar avocații, — și pricina ajunge la bara justiției. Prin urmare, desbaterile unui proces la jurați înlocuesc astă-zi încăerările brutale, adesea sângeroase, din vremea când dreptatea însemna răzbunare. Dar loviturile de pumni, ciomege și cuțite de-atunci, civilizația le-a schimbat, cu puterea ei miraculoasă, le-a stilizat în cuvinte, în fraze, în elocință, când brutală ca un ciomag, când tăioasă ca un cuțit, când alinătoare ca un pansament legat cu duioșie, dar totdeauna intelectuală, — emanațiune, nu a mușchilor, ci a creerului. Cum însă această pu-

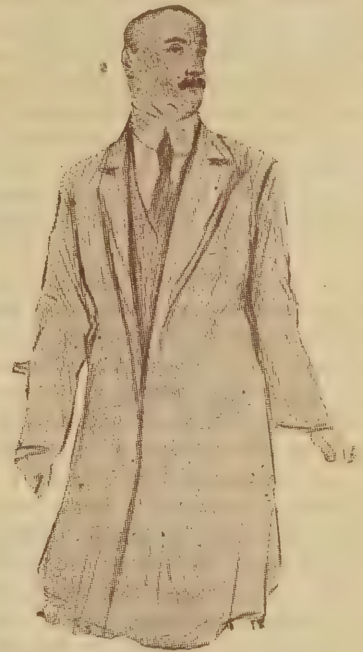

D-l Caillaux înfruntându-și adversarii din sala procesului

tere a civilizațiunii nu s'a putut exercita cu o isbândă egală asupra tutulor oamenilor în unii avocați, martori sau experți vedem deșteptându-se uneori vecinii răzbunători înarmați cu ciomege și cuțite din timpurile primitive, și atunci în pledoariile și depozițiile lor simțim că printre cuvinte și fraze elocvente, răsbesc par'că amenințătoare: noduri de bâtă și vârfuri de cuțit.

Impresia aceasta am avut-o de mai multe ori în timpul procesului omorârii lui Calmette. Și, spre cinstea literaturii, unul din martorii în cari vecinul primitiv s'a arătat mai pornit pe scandal, a fost un scriitor: d-l Bernstein. Cu prilejul acesta, am înțeles întru cât-va de ce eroii acestui dramaturg simt, în unanimitate, imperioasa nevoe de a bate pururea cu pumnul în masă, de a fi totdeauna brutali și de a ne asurzi veșnic urechile cu un limbaj de-o ineleganță de... martor indignat.

*

Dar procesul d-nei Caillaux n'a fost interesant numai prin mișcările sufletești pe cari le-am relevat și prin lupta aprigă

dintre partea civilă şi apărare spre a se salva prestigiul unei crime şi libertatea celei ce a făptuit-o. Procesul acesta a fost mai cu seamă interesant prin tema lui şi prin sforţările extraordinare ce a trebuit să se facă spre a se ocoli legile în vigoare pentru a se putea obţine dreptate.

După cum se ştie, juraţii au declarat, pe onoare şi conştiinţă, că d-na Caillaux nu este vinovată că a omorât cu voinţă şi premeditare pe Calmette. Şi numai astfel, dânsa a fost achitată.

Cu toate acestea, faptele nu se pot tăgădui: enervată de necontenitele atacuri pătimaşe şi calomnioase ale ziarului *Figaro* împotriva bărbatului ei; indignată de procedarea lui Calmette care nu s'a dat în lături nici dela publicarea unor scrisori intime; exasperată pe deoparte de situaţia de nesuferit ce-i creiase în saloane această campanie, pe care mulţi o credeau întemeiată, pe de alta de teama că se vor mai publica şi alte scrisori particulare, — d-na Caillaux, după ce s'a convins că legea nu-i poate oferi nici un sprijin, a conceput planul de a pune capăt acestei mizerabile campanii prin gloanţe şi crimă.

Vasăzică, de fapt, d-na Caillaux a fost achitată nu fiind-că *n'a vrut* să săvârşească delictul de a se răsbuna prin focuri de armă, nu fiind-că *n'a premeditat* lovitura contra lui Calmette. Şi depoziţiile martorilor, şi o serie întreagă de fapte şi însă-şi declaraţia acuzatei au dovedit cu prisosinţă că totul a fost voit, premeditat chiar. Cu toate acestea d-na Caillaux a fost achitată fiindcă în gestul ei desperat, dezastros, odios dacă vreţi, juraţii au văzut o supremă încercare de a obţine dreptate, într'o împrejurare în care, din nefericire, societatea nu putea să ofere nici o satisfacţie. Despre aceasta nu mai încape nici o îndoială.

Că această încercare, ca ultim rezultat, a fost o crimă — nu are nici o însemnătate. Moartea lui Calmette este un simplu accident. Faptul dominant îl constitue revolta unui suflet în potriva neputinţei de a afla îndreptăţire. Şi nu cunoaştem crimă mai mare de cât refuzul de dreptate.

Unii au spus că vremea a civilizat pe om; alţii că născocirile creerului omenesc. Este inexact. Vremea vremueşte de mult şi totuş avem zuluşi, avem ţigani, avem chinezi; iar ştiinţa a contribuit cel mult să ne creeze o stare materială mai bună. Ceeace a civilizat înadevăr pe om, potolindu-i instinctele şi stabilind în organismul lui echilibrul forţelor, a fost numai sentimentul de dreptate, mereu în nepotolită desvoltare. Dovadă: popoarele la cari acest sentiment a găsit un teren mai prielnic de desvoltare, stau azi în fruntea civilizaţiei. Printre aceştia, Englezii.

Dar procesul d-nei Caillaux a scos la iveală o lacună grozavă în organizarea justiţiei unuia din cele mai strălucite popoare, a dovedit că, în Franţa, caşi în alte ţări de altfel, caşi la noi, societatea, care este astă-zi în stare să apere până şi pe dobitoace, este incapabilă să garanteze, cu legislaţia actuală, avutul de căpetenie al omului: cinstea, prestigiul lui, fără de care viaţa rămâne o otreapă.

Nimeni n'are dreptul să atenteze la libertatea şi existenţa unui om, — stă înscris în fruntea tutulor Constituţiilor. Şi pentru a se da sancţiune îndestulătoare acestui principiu, s'a creat, potrivit necesităţilor, o armată întreagă, cu o nesfârşită erarhie, de agenţi ai forţii publice. Şi ast-fel, de bine de rău, viaţa ne este asigurată şi libertatea respectată.

Dar, cel puţin tot atât de preţios, ca integritatea unei vieţi, este prestigiul ei. O ţară în care oamenii n'au prestigiu este o ţară ticăloasă. Dar ce facem pentru a asigura acest prestigiu? Nimic,—mai ales de când libertatea presei a devenit un principiu sfânt. Dacă un om calomniază pe altul prin viu graiu sau printr'o scrisoare, calomniatorul e trimis în faţa tribunalelor ordinare. Şi, deşi afirmaţiile lui nu sunt cunoscute de cât de unul sau doi inşi, dacă nu şi le dovedeşte, capătă o pedeapsă exemplară. Cu toate acestea, dacă aceleaşi afirmaţii calomnioase apar într'un ziar, — ori care ar fi el, — chiar dacă conducătorul lui este un excroc; şi ast-fel sunt aduse la cunoştinţa unui număr considerabil de oameni, calomniatorul se bucură de impunitate în baza principiului sfânt al libertăţii presei.

Această stare de lucruri nu poate să mai dăinuiască, dacă vrem ca actele de dreptate proprie să nu se înmulţească. Presa este, desigur, puterea cea mai generoasă, mijlocul cel mai puternic de a împiedica nedreptatea şi de-a face să triumfe totdeauna cauza celui slab şi apăsat. Dar nu trebue să uităm că, din abuzul utilului s'a născut inutilul şi din excesul de dreptate, a decurs adesea nedreptatea. Să apărăm cu cel din urmă eroism principiul libertăţii de cugetare şi de exprimare a cugetării pe calea presei. Dar cugetarea e una şi minciuna calomnioasă alta. Să apărăm acest principiu, prin urmare, şi în potriva duşmanilor din afară şi în potriva celor dinăuntru.

Căile de comunicaţie au fost totdeauna înlesnirea de căpetenie a existenţei. Circulaţia a fost liberă în interesul transporturilor, — de idei şi de lucruri. Nimeni nu s'a gândit însă vreodată că, luându-se măsuri contra tâlharilor cari s'aţin la drumul mare, s'ar ştirbi libertatea circulaţiunei sau s'ar atinge însemnătatea transporturilor.

Presa astă-zi a devenit o nouă cale de transport. Caşi marea, cu ale cărei fluxuri şi refluxuri, scăderile şi urcuşurile ei se pot asemănă, îşi are şi presa piraţii ei. In contra acestora trebue să se procedeze fără nici o teamă de a fi nepioşi faţă de sfinţenia unui principiu pe care ei îl profanează. Când într'o biserică se încuibează ploşniţe, tămâia trebuie să cedeze locul prafului de insecte.

P. LOCUSTEANU

□ □ □

MIŞCAREA LITERARĂ IN STRĂINĂTATE

IN FRANŢA: Păreri severe asupra operei misticului catolic Francis Jammes.

In actuala renaştere a spiritualismului găsim o necesitate sufletească a contimporanilor noştri de a se depăşi pe ei înşişi, de a reînvia vechi credinţe pe care critica şi ştiinţa erau pe cale să le stângă cu totul, dar care înălţau vieaţa omenească şi-i dădeau atâta farmec; găsim necesitatea de a se deslănţui de legăturile atotputernice ale ţărânii, care duseseră la materialismul şi pesimismul veacului trecut.

Şi e atât de puternică această necesitate generală a spiritului contemporan, în cât tot ce vine chiar numai cu aparenţa de a o mulţumi e primit lesne cu admirativă simpatie. Se manifestează un consens aproape unanim şi umbrele uşoare ce se arată uneori dispar în această atmosferă trandafirie.

De aceia ni se par interesante opiniile d-lui Gilbert Noire asupra poeziei unuia dintre misticii cei mai gustaţi în Franţa, a lui Francis Jammes, autorul *Georgicelor creştine*. Intr'un mic studiu publicistul francez pune în lumină caracterul esenţial al poeziei misticului catolic şi prin aceasta determină şi un caracter mai general, după părerea noastră, al întregei poezii actuale.

Francis Jammes a intrat în literatură cu volumul de poezii apărut în 1897, *De l'Angelus de l'Aube à l'Angelus du Soir* şi a deşteptat în mulţi din cititorii vremii speranţa că s'a arătat un mare poet.

Sentimentele cântate de poet nu erau de altfel, de cât sentimente foarte vechi; dar tocmai într'aceasta era şi meritul lor: simpatie pentru cei umiliţi, aplecare spre pacea rustică şi provincială, iubirea de natură simţită după vechiul fel de a o simţi şi toate aceste exprimate în ritmuri noui. Oare care stângăcie în întrebuinţarea măsurilor noui de vers, oare care asprime, ale căror artificii nici nu se bănuiau încă, păreau foarte fireşti pentru acest poet naiv, dar atât de spontan, cu porniri atât de sincere şi de simple. Poetul ne preumbla prin grădinile oraşelelor îndepărtate, prin pieţele din mijlocul satelor, prin câmpiile parfumate, prin livezi şi prin bătătura gospodăriilor de ţară şi astfel ne făcea să trecem cu vederea neîndemânarea versului său, care nu contrasta cu fondul conţinut în ele.

Totuş s'ar fi putut vedea încă de pe atunci că prea e mare aplecarea poetului pentru stilul aspru, necioplit, neîngrijit uneori cu dezinvoltură, pentru ca să poată fi spontană; o naivitate firească nu are pentru ce fugi de stilul îngrijit până într'atâta în cât să cadă în stângăcii copilăreşti. Preţiozitate nu e numai aplecarea cătră stilul prea căutat, prea rafinat, prea sinuos şi împodobit; preţiozitate e şi afectarea unui stil mare şi necioplit, care vrea să dea aparenţa unei spontaneităţi cu totul rustice şi să obţină efecte de artă prin aparenta neîngrijire faţă de ori ce efect artistic.

Preţiozitatea lui Francis Jammes vrea să fie numită numai de cât naivitate; e un echivoc pe care se desfăşoară întreaga sa poezie şi care îi dă o înfăţişare de naivă perversitate.

De aceia Francis Jammes lunecă lesne din gingăşie în puerilitate.

Iată strofe de-o gingăşie încântătoare:

Le vieux village était rempli de roses
Et je marchais dans la grande chaleur
Et puis ensuite dans la grande froideur
De vieux chemins où les feuilles s'endorment.

Puis je longeai un mur long et usé;
C'était un parc où étaient de grands arbres,
Et je sentis une odeur du passé
Dans les grands arbres et dans les roses blanches.

Un viu sentiment al naturii se arată în aceste strofe, imaginile sunt expresive şi alese cu o aparentă neîngrijire, care nu e lipsită de farmec, iar ultimele două versuri vibrează discret şi firesc, sintetizând în ele toată poezia rustică a

satului ce pare o cristalizare veşnică a unui trecut vag, nedesluşit şi de aceia în stare să producă efecte poetice prin simpla sa evocare.

Dar lângă asemenea strofe sunt şi adevărate puerilităţi :

Et les parents en leur montrant les plantes
Leur expliquaient : celle-ci n'est pas bonne...
C'est du poison ; elle arrive de l'Inde...
Et celle-la est de la belladone.

In faţa acestei juxtapuneri de mici imagini şi de mici frânturi de cugetare plată, care poate continua la infinit, fără să ajungă la nici un efect de unitate artistică, e dovada unei confuziuni profunde între naivitate şi între sărăcia de spirit.

Asemenea strofe se pot cita în număr destul de respectabil. Ele trădează procedeul după care se sensibilizează inspiraţia poetului : juxtapunere incoerentă de elemente care ar putea deveni poetice, dacă ar fi puse într'o legătură de unitate oarecare : de cugetare, de tonalitate, de accent. Ele însă se asociază şi se desfăşoară după cum în chip firesc, spontan se prezintă în spirit, fără ca artistul să facă cel mai mic efect ca să le coordoneze, să le unifice, să dea impresia unei sinteze.

Dacă aminteşte de o casă, dă liber curs asociaţiei de idei să lege de această evocare o sumă altele, care pot fi cu totul neînsemnate şi fără efect. Dacă aminteşte de o vale, aceiaş curgere de imagini :

La Vallée d'Alméria. La vallée d'Alméria
Doit être une vallée où est un château clair,
Des histoires d'amour pleines de seringas,
De jardins en sommeil et de belladones.

Şi uneori ajunge la platitudini de această formă :

Le pauvre chien a peur, il marche dans la neige et
S'arrête. Les enfants lui crient allez coucher !
Le cret est en argent, en ombre, en cendre, et l'on
N'entend pas les pas taper la rue sourde et froide,
[sans son...

In această viziune fragmentară, în această gândire abruptă, în această formă fără sintaxă şi fără legături descoperim o barbarie rafinată, care e cu totul deosebită de naivitate. E cugetarea necioplită, lăsată în voia asociaţiilor din lumea externă, care o conduc şi o domină, pe când cugetarea păstrează o atitudine nu inteligentă ci numai pasivă şi receptivă. E poezia inerţiei psichice, căreia se supun copiii şi inteligenţele regresate.

Totuş, din instinct, poetul a încercat să se opună acestei arte poetice pe care cu voinţă şi-o însuşia. In poemul său *Jean de Noarrieu* această luptă e foarte lămurit vizibilă.

Subiectul e potrivit pentru geniul poetului : iubirea dintre un gentilom de ţară şi o slujnică din satul său era idila din care simplitatea naivă a lui Francis Jammes ar fi putut să scoată cele mai frumoase efecte, dacă s'ar fi lăsat condus de inspiraţia sa primitivă şi nu ar fi perdut toate efectele de amănunt în dezordinea pe care şi-o impune ca regulă de compoziţie şi stil.

Jean de Noarrieu e un tânăr sănătos şi voinic dela ţară, care nu a putut împăca ideile sale dobândite prin facultăţile pariziene cu bunul său simţ primitiv şi necioplit. De aceia a ajuns să-şi despreţuiască ideile sale şi pe urmă să despreţuiască ideile tuturora. Tot aşa despreţuind dificultăţile stilului clasic şi-a făurit—poetul—un stil în care deşiră grămadă tot ce-i trece prin închipuire ; şi tot astfel a înclinat spre religie, despreţuind cugetarea abstractă, luând însă drept teologie filosofică poveşti de adormit copiii.

Misticismul catolic al lui Jammes apare drept lene a cugetării şi antiintelectualismul său apare, ca să fie numit cu un termen exact, drept o lipsă de inteligenţă.

Poezia apare drept nouă pentrucă poetul nu se sfieşte să expună cugetări naive şi forme de artă pe care alţii au căutat să le evite sau să le disimuleze.

Acesta e un caracter generic al poeziei noui şi de aceia am ţinut să-l relevăm din studiul d-lui Gilbert Maire.

Const. PAUL

□ □ □

CARŢI NOUI

Glasul Brazdelor, poezii de *Volbură Poiană*. Ed. Societăţii Culturale „Miron Costin", Roman, 1914.

Iutâlnim adese în câteva reviste versuri semnate cu pseudonimul neaoş românesc *Volbură Poiană*. Adunarea lor în volum e timpurie şi, dacă n'ar avea scuza că „volumul se vinde în folosul înălţării unui monument celor căzuţi în Bulgaria, în 1913 din regimentul Roman No. 14", apariţia *Glasului Brazdelor* ar fi cu totul precipitată.

Un volum e pentru poet un soclu de înălţare sau o piatră funerară, care îl apasă pentru tot restul existenţii sale literare... postume. Un volum e o manifestaţie definitivă pentru un poet, care se ankilozează într'o atitudine destinată posterităţii. Un volum nu e un joc uşor cu muza care dormitează în ventriculul stâng al oricărei inimi ; e dovada unui comerţ perseverent cu o muză statornică şi fidelă, care devine astfel o tovarăşă onorabilă sau nu, a vieţii sociale a autorului, îl consacră sau îl compromite, după împrejurări. A scrie versuri, ici şi colo, e un gest uşor şi fără consecinţă ; a scoate însă un volum de versuri e un pas grav în vieaţa omului, încât înainte de a-l face oricare poet ar trebui să mediteze profund recitind celebrul dialog al lui Rabelais asupra căsătoriei.

In literatură d. Volbură Poiană e tânăr, de aceia a făcut primul pas fără să se oprească prea mult la aceste lucruri şi volumul, cu atât mai mult cu cât era în folosul înălţării unui monument, a apărut.

Nu aş putea zice că el aduce ceva nou în poezia actuală ; dar totuşi e un efort literar susţinut care poate duce la rezultate considerabile prin statornicia lui.

E influenţa lui Goga, puternică şi clar vizibilă, deşi numai elocvenţa sobră, stăpânită a poetului ardelean şi tonul general al poeziilor sale sociale se simt în versurile lui Volbură Poiană. E deci o influenţă asimilată şi nu o simplă pastişare, în care vorbele şi procedeiile lui Goga s'ar găsi în alt aranjament la noul scriitor.

Iată *Glasul Brazdelor*, cele dintâi versuri din volum, în care este poezia, desigur mai neîndemânatică, din *Cosaşii*.

Deacum săpaţi mormântul grijei voastre,
Plugari, sub focul razelor de soare :
In adâncimea noastră frământată
Durerea noastră totdeauna moare.
Veniţi la noi, când vine primăvara,
Cu tinereţea desmierdată 'n braţă,
Alături de credinţă şi nădejde
Să ridicaţi altarul de vieaţă.
Eu voi s'aduceţi Doina cea mai sfântă
Din câte Doine ne-au lasat părinţii,
Să-i prindem cântecul şi să-l prefacem
Să nu mai plângă versul suferinţii.....

Alteori sunt versuri foarte apropiate de versurile lui Goga :

Potop de lacrime înneacă plânsul
Din ţara 'nstreinatului Ardeal

Sunt apoi versuri cari reamintesc pe Coşbuc cu destulă insistenţă :

Să baţi cu stângul în pământ,
Cu dreptul ştii pe loc.
Să ştie morţii din mormânt,
Să piară vorba rea în vânt,
Să n'aibă oamenii cuvânt
Că n'ai în tine foc....

Aşa să joc nesupărat
De nimeni pe pământ
Atâta Dumnezeu mi-a dat :
Pământ destul pentru pisat,
Pământ strein pentru arat
Şi-al meu pentru mormânt !

E desigur o reamintire îndepărtată, căci însufleţirea reală din versurile atât de uşor curgătoare ale marelui poet nu se regăseşte şi aici ; dar e inspiraţia generală, vocabularul, ritmul care se află sub directa înrâurire a „poetului ţărănimei".

Volbură Poiană e prea tânăr în literatură pentru ca să putem spune : dacă aceste asemănări şi înrâuriri sunt supunerea unei personalităţi amorfe dominaţiunei unor poeţi puternici şi personali sau dacă sunt numai o inrudire literară în cadrul poeziei pe care, ca să nu o numim cu peiorativul de „ţărănistă" o putem numi sămănătoristă. Volbură Poiană are multe stângăcii şi multe nesiguranţe ; efectul său e lăudabil, dar cine poate spune dacă va dura ?

Astfel, pe lângă o strofă corectă şi cu o imagine nouă şi vie :

Ei vin cum vine oastea la bătaie,
Brăzdând lărgimea sferelor senine :
Când unul trece 'n zare, altul vine
Purtând cu sine cnuturi de văpaie.
(Norii).

Volbură Poiană poate să scrie un vers de această puerilitate :

Să schimbi povestea 'n freamătul de frunze,
Să cânţi mereu, mereu să nu mai taci.

Pe lângă gingăşii ca în aceste strofe :

Pe strade trec frumoase fete
Şi-s vesele ca luna Mai
Cu ochi de-azur şi ochi de noapte
Cu negru păr şi păr bălai.

Şi fiecare într'o parte
Imi ia din sufletul curat,
Dar numai tu cu ochi de umbră
Intregul suflet mi-ai luat.

Poate să scrie şi platitudini care nu-s nici măcar în bună proză românească :

Hai, păşeşte vara pragul
Să-ţi desprind la gât şiragul
De mărgele şi de dragul
Inimii să 'nebunesc !

Să tot ningă luna plină,
Tu lumină din lumină,
Să mă ierţi acum de vină
Seara că te ispitesc,

sau :

Murmura pârâul, murmura duios,
De pe creste-amurgul cobora în jos, etc...

Am mai putea prelungi citaţiile şi am găsi şi de un fel şi de cellalt—ca să ajungem la încheierea că Volbură Poiană nu e încă un scriitor format, dar nu e nici un scriitor care nu poate să se formeze. Orizontul îi e larg deschis. In discuţiile din jurul *Glasului Brazdelor*, unii vor striga : *Habemus artificem ;* alţii îl vor trimite la coş—atitudini extreme ca în multe lucruri omeneşti. Scriitorului deci i s'a aruncat mănuşa ca să dea dreptate deplină unora sau altora şi e dator s'o ridice—fără grabă, bine 'nţeles.

Când a scris versurile de mai jos, poate să mai scrie :

Când s'a născut în casa dela ţară
Din nori s'a rupt un fulger pe pământ
Şi tunetul cu glas de răsvrătire
L'a învăţat cel mai cumplit cuvânt.
De câte ori în braţe ca 'ntr'un leagăn
Il desmierdau părinţii lui la sân
I-au spus cu vorbe mari nădejdea toată
Sfărmată 'n lanţul braţului păgân.

Goga—foarte tânar—care cântă pe *Copilul din Ardeal*, dar poate fi şi altcineva.

C. SP. HASNAŞ

ECOURI

Conferința poetului Vlahuță.—Cine n'a auzit pe poetul Vlahuță vorbind, ignorează una din laturile cele mai de seamă ale talentului său. Distinsul nostru colaborator este un orator în deosebi interesant și original.

L'am auzit zilele acestea, la Câmpulung, unde a ținut o conferință despre stările înaintate din țările scandinave și Danemarca. Poetul și-a ales acest subiect pentru a lăsa să se întrevadă care trebue să fie, în viitor idealul țării noastre.

Am urmărit, împreună cu întreaga asistență, cu un viu interes cum d-l Vlahuță a evocat, cu puternicul său talent, viața și obiceiurile din țările scandinave, prosperitatea lor economică și intelectuală și am fost mișcați până la lacrimi când a analizat calitățile superioare ale poporului nostru pentru a dovedi că și el ar fi în stare să atingă desvoltări ca acelea despre care vorbise.

D-l Vlahuță vorbește simplu, rar, limpede, fără afectări; tonul său este familiar; gesticulația conversativă. Vorbirea sa antrenează, cucerește, stăpânește, mișcă și câte odată chiar cutremură.

E păcat că d-sa e tot atât de sgârcit cu elocvența ca și cu celelalte daruri minunate de cari e înzestrat.

—

„Licăriri“ sunt versurile tânărului *Alexandru C. Mironescu*, pe care amintirea pioasă a părintelui său a voit să-l fixeze cu un volum în publicistica și bibliotecile românești.

Alexandru Mironescu, care a murit în 1905 la Paris, în vrâstă de abia douăzeci de ani, a scris în cei din urmă cinci ani ai vieții versuri, dintre cele unele au alcătuit o plachetă, întitulată *„Muzicale“*, apărută în editura „Minerva“ în 1903 și au fost publicate prin reviste române sau franceze sau au rămas neterminate, nedefinite, prin sertare. Din aceste versuri, d-l C. C. Mironescu a alcătuit volumul *Licăriri.*

Sunt licăriri într'adevăr, și unele foarte interesante.

Iată Romanța III:

Eri, când 'naintea mea, șireată,
Zâmbind și-aproape desbrăcată,
Bogatul păr ți-ai despletit,
Căzând pe chipu'ți de zăpadă
Mi s'a părut că-i o cascadă
In care-un soare s'a topit.
Și, Doamne, mult erai cerească
Cu-a ta privire femeiască
In care patima luceà!
Dar ce m'a intrigat pe mine
E părul tău... să cred nu'mi vine...
Cât aur! De unde-l poți avea?

Și dacă sufletele noastre
Când am murit, se schimbă'n astre,
Atunci eu nu mă îndoesc,
Că tu, cu al tău păr, cochetă,
Vei lua formă de cometă
Insuflețind un foc ceresc.

Sunt stângăcii, dar sunt multe făgădueli. Iată un muzical *Bemol*:

Toamnă, dulce poezie,
Ce ascunzi în sânul tău
Palida melancolie,
Rana sufletului meu.

Frunza ta când cade moartă,
Gălbenită... jalnic, trist
Eu mă simt și gându-mi poartă
Mângâierea că exist.

Și iată din versurile franceze ale tânărului poet câteva *Débris de Sonnets*:

Je vous chéris toujours autant qu'on peut chérir,
Mon coeur incendié brule voit-il mon âme?
Et seriez-vous cruelle á ce point-là, Madame,
De laisser mon amour et mon espoir périr?

Mais mon amour pour vous saura-t-il donc finir?
Et n'est-il point tramé d'une durable trame,
Celle du vrai bonheur, ou celle du vrai drame?
Vous décidez de moi... Daignez me secourir.

E gingaș.

—

Eminescu în fața Justiției este noul volum în care d-l Octav Minar desgroapă epizodul din viața poetului cuprinzând chemarea lui în judecată pentru sustragerea de cărți din Biblioteca Națională din Iași unde Eminescu fusese în 1874—75 bibliotecar.

Epizodul e simplu: Eminescu a fost acuzat că, în calitate de bibliotecar își însușise vre-o 70 de volume dintre cărțile bibliotecii și că uzase un dulap și două scaune ale instituției pentru trebuințele sale particulare. După cercetare judele instructor a găsit că nu e loc de urmărire și a închis dosarul afacerii.

Acest epizod arată că Eminescu a avut dușmani care l'au amărât.

O impresie amară se desprinde din lectura actelor pe care d-l Octav Minar a avut răbdare să le copieze din dosarele Tribunalului Iași. D-l Minar are răbdare. O, răbdarea nu i se poate contesta!

D-l Octav Minar numește această lucrare „studiu“, și o încheie cu absoluta convingere că pesimismul lui Eminescu își are începutul în acești ani de umilire și de sărăcie“ și ne promite alte studii asupra mai multor întâmplări care au chinuit pe sărmanul poet până când a fost numit corector cu 100 lei pe lună la „Curierul din Iași“.

D-l Minar și-a luat o sarcină cu mult superioară însușirilor sale, — exceptând bine înțeles răbdarea. Dar, în sfârșit, d-l Minar era necesar ca să apară, spre a se da o confirmare versurilor poetului:

Nu lumina
Ce în lume-ai revărsat-o, ci păcatele și vina,
Oboseala, slăbiciunea, toate relele ce sunt
Intr'un mod fatal legate de o mână de pământ
Toate micile mizerii unui suflet chinuit
Mult mai mult îi vor atrage, decât tot ce ai gândit.

—

Discursul rostit de d. A D. Xenopol cu prilejul recepției în Academia de Studii morale și politice din Institutul Franței a apărut *în extenso în La Revue Roumaine* (Juin, 1914.)

Ilustrul istoric a arătat în culori vii înrâurirea creatoare a Franței asupra poporului și Statului românesc în decursul secolului trecut și n'a stat la îndoială să arate și greșelile politicei franceze, care a înstreinat simpatiile Franței pentru România și a slăbit relațiile dintre cele două țări.

Intr'un reviriment al atitudinei Franței față de noi, ilustrul academician speră încă a vedea în legăturile culturale care n'au încetat o clipă între orașul-Lumină și noi chezășia reluărei vechilor raporturi.

Cine ar fi bănuit că vorbele acestea calde și calme vor suna peste o lună atât de straniu în clipele când Europa întreagă e un uriaș câmp însângerat de luptă?!

—

Abatorul de oameni este titlul unei scrieri germane în spirit antimilitarist apărută acum în traducere românească. Autor e Wilhelm Lamszus și traducător d. D. Marinescu.

Sărmana imaginație a autorului a fost desigur mult întrecută de infernul realizat acum în Europa civilizată, așa în cât telegramele ce vin de pe diversele câmpuri de luptă sunt mult mai pacifiste decât scrierea pe care un român a socotit că face un serviciu păcii dând-o pe tălmăciuire românească.

Totuș momentul e rău ales pentru asemenea publicații. Nu noi putem da semnul păcii ori al războiului și de aceia nu la noi trebuește făcută propagandă antimilitaristă. In uriașul conflict de acum noi trebuia să ne aducem aminte de mândrul și bărbătescul vers pus în gura lui Mircea cel Mare:

Eu îmi apăr sărăcia, și nevoile, și neamul!...

—

O aventură de teatru, care a transformat desnodământul tragicului *Othello* într'un omeric desnodământ de farsă s'a întâmplat la o reprezintație de teatru din St. Petersburg. O actriță, care interpreta în chip sfâșietor pe Desdemona, avea un cățel, credincios, plin de curaj și nedespărțit de scumpa lui stăpână. Cățelul privia din culise cum se desfășoară drama.

Dar când lucrul ajunse tragic și când furiosul Othello o luă pe Desdemona de păr s'o sugrume, cu propriile ei plete, cățelul nu mai putu îndu[ra] atâta nedreptate pentru sărmana Desdemonă, [se] repezi la Othello și-i sfâșie fundul pantalonil[or] lui de general maur.

Cortina s'a lăsat numai decât.

—

Sic transit gloria... Ziarele franceze pove[s]tesc o scenă pe care nici cel mai duios aut[or] dramatic n'ar fi putut-o închipui pentru a ilustr[a] cu gingășie dureroasă, cum trece gloria om[e]nească.

Impărăteasa Eugenia, văduva lui Napoleon [al] III-lea, trecea cu o doamnă de companie pr[in] grădina Tuilleries și, văzând o floare pe un răz[or] la marginea aleiei se plecă s'o rupă. Un age[nt] de poliție o văzu și, venind lângă ea, îi spus[e] cu severitate:

— Știi bine că nu e permis. Te declar în cor[n]travenție. Cum te numești?

Fosta împărăteasă răspunse cu glas stins:

— Eugenia.

Agentul o fixă cu mai multă severitate și dup[ă] o clipă de gândire zise:

— Eugenia... și mai cum?

— Eugenia, numai atât.

Agentul o privi cu atenție și crezu că are îna[-] inte-i o biată femeie bolnavă, de aceia zise c[u] blândețe:

— Eugenia nu-i decât numele de botez; da[r] de astădată te iert.

Adu'ți aminte însă să nu mai greșești altădat[ă] că n'o să te mai iert.

...și ce erau serbările internaționale din Pari[s] dela 1869?!

—

Un roman femenin, interesant prin aceia c[ă] pare o indiscreție trădătoare, este *Suprême Amour* de *Maria Star* (Ed. Lemerre). Academicia[n]ul Henri Lavedau îl recomandă cititorilor c[u] aceste cuvinte: „E monotonia dramatică și ori[gi]nalăa suferinților datoriei, sacrificiului și re[nu]nțării încadrată în fermecătoarele priveliști di[n] Italia și Spania, tot pe atât în stare să îndemn[e] spre voluptate pe cât și să îndepărteze de ea.

Precum Balzac și-a luat drept eroină pe „femeia la treizeci de ani“ tot astfel acest roma[n] ar putea fi numit „femeia la patruzeci de ani“ căci, cu toate înfrumusețările de lirică descriptivă care ocupă multe pagini, romanul e un studiu realist, inciziv și dureros de psichologie feminină, al vrâstei în care pentru iubire încep[e] să fie prea târziu. Fosca d'Esquilar întâlnește p[e] Ascunio Farsanti, când ea e în toamna și el î[n] primăvara vieții; Iși poartă iubirea prin Italia ș[i] Spania și sunt fericiți, el cu ochii plini de zările viitorului, ea cu sufletul mohorât de gându[l] apropiatului sfârșit inevitabil. Ca să păstreze [o] amintire curată și senină ea are tăria să renunțe mai înainte de despărțirea fatală și isbânda ei e cea mai frumoasă pe care poate s[ă] o spere o îndrăgostită asupra căreia au căzu[t] loviturile vremii: rămâne cu lacrimile părerilo[r] de rău, dar nu va cunoaște plânsul geloziei neputincioase și a izolării involuntare. E un roman simplu și nobil prin gestul eroinei sale.

—

Povești extraordinare în felul lui E. Poe sau a lui Hoffmann nu se mai scriu decât arare și nu se scriu cu prea mult talent. *Amantul Mumiei*, roman fantastic de *A. Wylm* (*L'Amant de la Momie, Ed Flammarion*), vrea să regenereze specia povestirilor înfiorătoare și isbutește să ne dea o serie pitorească și emoționantă de scene în care eroina e una dintre aceste stafii milenare petrificate.

Anul III
No. 42-43

FLACĂRA

9 AUGUST
1914

ABONAMENTE:
In ţară: lei 6 pe an; 7 lei când se achită prin incasator. Pentru învăţători şi preoţi săteşti: lei 5 pe an
NUMĂRUL 10 BANI
TELEFON 41/7

LITERARĂ ∴ ARTISTICĂ ∴ SOCIALĂ
APARE SÂMBATA
DIRECTOR: CONSTANTIN BANU

ABONAMENTE:
Peste munţi: coroane 8 pe an; pentru preoţi şi învăţători coroane 6.50 pe an
In străinătate: 10 lei pe an
REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA:
Bucureşti
Str. Câmpineanu, 40

SE SCOALĂ MORŢII...

In noapte, când doarme truditul pământ
In pacea solemnă şi dreaptă,
Sub crucile strâmbe de lemn ce s'au frânt,
Se sgudue schitul şi'n vechiul mormânt
Voivodul Mihai se deşteaptă.

Vârtejuri de umbre pe ziduri s'alung';
Cumplită se 'nalţă fantasma;
Cu svonuri ce pân' la hotare ajung
Clopotniţa veche vibrează prelung;
Se clatină catapeteasma.

Surd vuet străbate tăcutul făgaş:
Trosnind, mânăstirea străbună,
In două îşi frânge prea sfântul locaş;
Voivodul se 'nalţă acum uriaş,
Iar zalele-i fulgeră 'n lună...

Şi Vodă rosteşte cu glas răspicat:
— Spătare, dă-mi spada şi calul,
E clipa când ceasul suprem a sunat,
Adună de-grabă boerii la sfat,
Căci vreau să cuprindem Ardealul.

Nu's harnici la luptă ai noştri urmaşi,
Ei nu văd schimbările sorţii;
Cu mine 'mpreună opt mii de arcaşi
Vor trece Carpaţii... Când viii sunt laşi,
Vom şti să ne batem noi, morţii!

Din lanţul robiei, pe veci sfărâmat,
Vrem slobozi să fie toţi fraţii;
Cei vii în zavistii se 'ntrec nencetat:
Vorbeşte mai bine un paloş curat,
Decât la un loc, diplomaţii...

— Măria ta, oştile's gata de-un ceas
Şi-aşteaptă poruncă domnească,
Sunt toate un suflet, un trup şi un glas,
Merinde destule în saci ne-au rămas,
Ca viforul vor să pornească!

Iar Vodă grăeşte: — Aşa v'am visat!
Şi-acuma strângeţi căpitanii.
Să ştie că ceasul suprem aşteptat
De secoli şi secoli acum a sunat,
Şi nu'l vor aduce iar, anii.

Să ştie prezentul: cu noi s'a născut
Şi'n noi a dormit idealul;
Avem o moşie şi noi ne-am bătut
Mai larg să'i întindem străbunul ţinut
Şi una să-l facem cu-Ardealul.

Şi-acuma 'nainte cu Domnul, copii!
Săpate cu semnele slovei
Stă'n lespezi a noastre străvechi vitejii:
Tu, Clucere Preda vei merge pe Jii
Cu toată oştirea Craiovei;

Pe văi, ţinând Oltul, spre Turnul în sus
Vei merge tu, Bane Mihalce,
Cel meşter la vorbă, viteaz şi supus,
Tu care pe Unguri şi Turci i-ai răpus,
Când ţara a vrut să ne-o 'ncalce;

Va trece pe creste cu vârfuri în nori
Novac cu haiducii. Tu, Stroe,
Ce'n clocotul luptei ca vulturi sbori,
Te-aţine cu oastea la văi şi strâmtori
Luptând după buna ta voe;

Tu Mirişte, frate, cu dârjii panduri
Ce's numai o mână de oaste,
Doboară copacii cu grele securi
In negre prăpăstii şi ieşi din păduri
Lovind Ungurimea în coaste...

...Văpăi luminoase sbucnesc de sub frunţi
Şi-o mare de furci şi de coase
S'agită în aer, pe văi şi pe munţi,
Pe albii de râuri, prin codrii cărunţi,
C'o rece ciocnire de oase.

Şi Vodă dă semnul. Cu straniu avânt
Porneşte oştirea ca valul,
Ies oşti numeroase din ori-ce mormânt
Şi cântă'n ecouri purtate de vânt:
Ardealul, Ardealul, Ardealul!...

Mircea Dem. RĂDULESCU

CU CINE TREBUIE SĂ MERGEM

E chestiunea cea mare a zilei. O tratăm în presă, în cluburi, în cafenele, pe uliţi. Să mergem cu Austria ne îndeamnă unii — sunt cei puţini — pentrucă slavismul e primejdia de moarte a Statului şi a neamului nostru şi pentrucă Rusia va ieşi înfrântă din acest războiu. Să mergem cu Rusia, ne spun alţii — sunt cei mulţi — pentrucă Rusia va învinge şi pentrucă Rusia victorioasă ne va da Ardealul.

După noi, sunt greşiţi şi unii şi ceilalţi, cel puţin în felul cum pun chestiunea. Acest fel ne reaminteşte vremurile când Românul se întrebà, nedumerit şi îngrozit: cu Turcul ori cu Neamţul? cu Turcul ori cu Muscalul? Intrebări fireşti într'un timp când, osteniţi de marile sforţări ale epocei eroice şi neajunşi încă la o conştiinţă naţională deplină, ne căutam mântuirea în îngenunchiarea faţă de unul sau de altul din puternicii noştri vecini ori într'o echilibristică dibace între dânşii.

Acest timp aparţine astăzi Istoriei.

In războiul pentru independenţă, în campania din 1913 Românul a dovedit că anii de supunere au trecut peste dânsul nu împuţinându-i energiile şi puterea de viaţă ci sporindu-i-le.

In aceleaşi acte mari ale neamului nostru, el a dovedit o conştiinţă naţională isvorâtă din limpedea înţelegere a rostului nostru, a intereselor şi a idealurilor noastre.

Când lucrurile stau astfel, ne mai putem pune oare întrebarea — ca neam: — Cu cine trebuie să mergem? Mai este oare cu putinţă ca nedumeriţi, zăpăciţi, îngroziţi să ne aruncăm ochii aci peste Prut, aci peste Tisa spre a căuta limanul mântuirei noastre?

Ce? Suntem oare o armată de mercenari care cu aceiaş credinţă sau mai bine cu aceiaş lipsă de credinţă, putem servi interesele unuia sau ale altuia, ale slavismului ori ale germanismului?

Noi, ca Români, nu avem decât un sin-

gur interes de servit, și acela e clar în conștiința întregului popor: al *românismului*.

Idealurile naționale nu se fabrică nici în câteva zile, nici în câteva săptămâni. Ele sunt rodul minunat al unei îndelungate și vaste elaborări sufletești. Ele există ori nu există; ele nu se improvizează. Dacă nu există, nimic și nimeni nu le poate înlocui; dacă există, nimic și nimeni nu le poate nesocoti.

Avem oare un asemenea ideal și care? Nu trebue să ni-l spună nici oamenii de Stat, nici gânditorii neamului. Ni-l strigă marea mulțime care, în 1913, vibra în așteptarea unor isprăvi mai mari; ni-l spun și ni-l cântă copiii care cresc cu dânsul și pentru dânsul.

O întrebare însă se impune, de sigur: a sosit oare momentul ca să pășim la realizarea acestui ideal?

Aceasta nu o mai judecăm noi,—mulțimea, — aceasta o judecă și o hotărăsc acei cari au răspunderea cârmuirei și cunoștința, *întreaga* cunoștință a împrejurărilor.

Deocamdată, ei au judecat și au hotărât: espectativa, cum s'a zis la început; neutralitatea, cum s'a zis mai pe urmă; neutralitatea leală și definitivă, cum s'a precizat de unii.

Leală, de sigur. Atâta timp cât va fi, ea nu va putea fi decât leală, așa cum se cuvine unui neam și unui Stat ca al nostru. Definitivă, pe cât poate fi ceva definitiv în niște vremuri de adânci prefaceri ca acelea în care trăim.

Ceva mai definitiv decât neutralitatea Luxemburgului și a Belgiei se putea oare închipui? A fost definitivă până a încetat de a fi. Este dealtminteri povestea tuturor neutralităților omenești și, de dragul unei formule, n'o să toarcem noi o altă poveste.

Așa fiind, care este datoria noastră, a celor mulți? Să fabricăm idealuri? Să formăm curente? Există și unele și celelalte. Datoria noastră este nu să așteptăm ci să veghiăm; să veghiăm cu inimi bărbătești și cu minți luminate; să dăm acelor cari ne conduc sprijinul unanimității conștiințelor; să fim încredințați că nu este decât o singură politică românească posibilă: aceea care concordă cu aspirațiunile întregului nostru popor.

Nici pentru Rus, nici pentru Austriac, ci pentru România și pentru Români.

Al. ȘERBAN

□ □ □

MOARTEA VULTURULUI

Ochiul modern, mărit de spaimă și admirație, privește astăzi ca fascinat la gestul aviatorului Garros.

Intâmplarea e atât de măreață, încât mai toate ziarele europene o relatează fără să cuteze a o mai comenta, ca și cum ziariștii ar avea intuiția că orice calificativ e mai prejos de faptul în sine. Intr'adevăr fiecare cuvânt, fiecare silabă, fiecare literă din descrierea fulgerătorului episod, pare o interjecție de triumf pentru eroul care a sburat să-și smulgă moartea din soare, întocmai ca Icarul din legendă.

Un Zeppelin german plutia deasupra lagărului francez; plutia senin și sigur; plana în abisul vast al atmosferei pe deasupra mijloacelor de distrugere ale celor de jos, căci se înălțase mai sus de bătaia proectilelor omorâtoare; iar deacolo, din vâltoarea spațiului, colosul aierian spiona mișcările trupelor de pe pământ. Pericolul, pentru armata franceză, părea cu neputință de evitat.

Atunci, Dumnezeu, întru salvarea Patriei, sună trompeta ceasului din urmă pentru Garros. Aceasta se urcă în aeroplanul său și într'o clipă străbătu eternitatea gloriei și a morței. Iată-l pe vultur sus, cât mai sus; iată-l în apropierea uriașului balon; iată-l la aceiași înălțime cu dânsul; iată-l urcat în sbor cu mult deasupra lui.

Dar vulturul deodată se prefăcu în fulger și aviatorul cu capul în jos se repezi din sfere și se înfipse cu mânia săgeții lui Vulcan în sufletul monstrului.

Astfel balonul și aeroplanul luară foc și se prăbușiră la pământ, omorând pe toți navigatorii văzduhului, împreună cu Garros.

E ceva asemănător cu gestul lui Samson care, smulgând stâlpii templului, prăbuși zidirea asupra lui însuș, atrăgând moartea asupră-și, ca să-și ucidă și dușmanii.

Nu cunoaștem gest mai sublim în istoria războaelor lumii, decât doar pe acel al unei umile santinele din antichitate, care pusă de pază la trecerea unui râu, ca să nu fie văzută de armata dușmană și să-i facă astfel cunoscut drumul de trecere, preferă să se cufunde în valuri și să-și găsească mai bine moartea prin înnec de bună voie, decât să descopere, prin prezența ei, trecătoarea.

Ci dacă acesteia din urmă marele Victor Hugo i-a închinat o odă, desigur că eroul Garros și-a răscumpărat prin moartea sa dreptul ca patria să-i ridice o nepieritoare statuă pe soclul căreia să se graveze cu litere de aur sonetul scris de José Maria de Heredia, sub titlul «La Mort de L'aigle»:

Quand l'aigle a dépassé les neiges éternelles,
A sa vaste envergure il veut chercher plus d'air
Et le soleil plus proche en un azur plus clair
Pour échauffer l'éclat de ses mornes prunelles.

Il s'enlève. Il aspire un torrent d'étincelles.
Toujours plus haut, enflant son vol tranquille et fier
Il monte vers l'orage où l'attire l'éclair;
Mais la foudre d'un coup a rompu ses deux ailes.

Avec un cri sinistre, il tournoie, emporté
Par la trombe, et, crispé, buvant d'un trait sublime
La flamme éparse, il plonge au fulgurant abîme.

Heureux qui pour la Gloire ou pour la Liberté.
Dans l'orgueil de la force et l'ivresse du rêve,
Meurt ainsi d'une mort éblouissante et brève!

Ce moarte într'adevăr poate fi mai sublimă și mai vrednică de admirație și ce jertfă a vieții poate fi mai bine primită de cer, decât a celor cari mor pentru lumină și libertate..,

Mihail CODREANU

□ □ □

RĂMAS BUN

Eu nu sunt fiul tău, mamă, —
Sunt fiul pământului rău,
Sunt fiul țărânii din care
Pe rând ne-am născut fiecare,—
Stăpânului meu și al tău, —
Eu nu sunt copilul tău, mamă.

La sân, ca ș'odinioară
M'ai prinde ș'acuma în plâns,—
Mi-ai da din viața ta viață,
Estatic privindu-mi în față,
Leoaică, la inimă, strâns
Ținându-ți dulcea comoară.

Dar nu sunt copilul tău, mamă;
M'au prins și valuri mă poartă,
M'au prins și valuri mă duc;
De grinzi și de paie m'apuc,
Și bat la orișice poartă,—
Și nimenea nu mă ia 'n samă.

Pe alte tărâmuri mă chiamă
Poruncă ce nu pot sfidă,—
Mă smulge din brațele tale;
Meniri mă'ngenunche, fatale,
Mă cer, și lor mă voi da,—
Eu nu mai sunt fiul tău, mamă.

Obrazu-ți de lacrămi e ud,
De lacrămi ți-e inima plină; —
Eu trec pe un altfel de drum
Și n'am să mai viu de-acum...
O, mamă, eu nu sunt de vină,—
Sunt fiul pământului crud.

Ion GORUN

Din cauza împrejurărilor, *Flacăra* va apărea, până la o dată ce se va anunța la timp, din două în două săptămâni în număr dublu.

Numărul va avea 12 pagini și se va vinde cu 15 bani exemplarul.

GUY DE MAUPASSANT

RĂZBUNAREA LUI MOŞ MILON

— Episod din timpul răsboiului franco-german, de la 1870 —

De o lună de zile, soarele îşi varsă pe câmpii flacăra arzătoare. Bucuroasă, viaţa creşte sub potopul de foc; pământul e verde, de-ţi ia ochii. Până 'n marginile zării, cerul e albastru. Fermele normande, împrăştiate pe câmpie, par, de departe, crânguri îngrădite de brâe de fagi răsfiraţi. De aproape, după ce ai dat la o parte bariera mâncată de cari, ţi se pare că vezi o grădină nesfârşită, căci toţi merii bătrâni sunt în floare. Trunchiurile negre, răsucite, întortochiate, trase pe linie prin curţi, îşi înalţă sub cer domurile lor înviorătoare, albe şi trandafirii. Dulcea mireasmă a răsuflului lor se amestecă cu mirosurile grase ale staulelor deschise şi cu aburii băligarului în dospire, răcâit de găini.

E la nămiezi. Familia prânzeşte la umbra părului de dinaintea uşii: tata, mama, două servitoare şi trei flăcăi. Tăcere. După supă, vine rândul fripturii cu cartofi prăjiţi cu slănină.

Din când în când, o slugă se ridică şi se duce în pivniţă de umple un urcior cu cidru.

Stăpânul, un om sdravăn ca de patru zeci de ani, se uită mereu la o viţă, fără ramuri, şi care se petrece, în svârcoliri de şarpe, pe sub ferestrele casei, de-alungul zidului.

Şi zice în sfârşit: «Viţa tatii înmugureşte de timpuriu în ăst an. Te pomeneşti c'o da».

Stăpâna se întoarce şi ea şi priveşte, dar tace chitic.

Viţa aceasta a fost plantată tocmai pe locul în care bătrânul, «tatăl», fusese împuşcat.

* * *

Era pe vremea războiului din 1870. Prusacii ocupau toată partea locului. Generalul Faidherbe, cu armata de nord, le ţinea piept.

Statul major prusian se aşezase în chiar ferma aceasta. Bătrânul ţăran care o stăpânia, Moş Milon, Petre, îi primise şi'i găsduise cât putuse mai bine.

De o lună avantgarda germană sta în observaţie în comună. Francezii rămâneau neclintiţi, la zece leghe depărtare; şi totuş, în fiecare noapte, ulani pieriau.

Toţi cercetaşii răzleţiţi, cei trimişi să facă ronduri, cei care plecau numai doi trei, nu se mai întorceau.

Erau găsiţi morţi, dimineaţa, într'un câmp, lângă o curte, într'un şanţ. Până şi caii lor zăceau de-alungul drumurilor, înjunghiaţi cu o împunsătură de sabie.

Morţile acestea păreau făptuite de aceiaş oameni, cari nu puteau fi descoperiţi.

Tot satul fu băgat în sperieţi. Fură împuşcaţi, numai după o pâră, mulţime de ţărani, femei fură închise; copii fură siliţi prin spaime, să spună ceva. Dar nimic nu se descoperi.

Şi iată că într'o dimineaţă, Moş Milon fu găsit în grajdul casei lui, cu faţa brăzdată ca de o sabie.

Doi ulani fură găsiţi la 3 kilometri departe de fermă. Unul dintre ei ţinea încă în mână sabia lui însângerată. Dovadă că se bătuse, se apărase.

Un consiliu de război, strâns numai decât, în aer liber, înaintea fermei, şi bătrânul fu adus.

El avea şaizeci şi opt de ani. Era mic, slab, încovoiat oleacă, cu mâni mari ca nişte picioare de rac uriaş. Părul lui cenuşiu, rar şi ca un puf de răţuşcă, lăsa să i se vadă peste tot pielea craniului. Prin pielea neagră şi creaţă a gâtului îi eşiau vine groase, care se înfundau sub fălci, ca să răsară la tâmple. Lumea din partea locului îl credea sgârcit şi cârcotaş.

Fu adus între patru soldaţi, în faţa mesei de bucătărie, scoasă dinadins. Cinci ofiţeri şi colonelul se aşezară în jurul mesei.

Colonelul luă cuvântul, în franţuzeşte:

— Moş Milon, decând suntem aici, n'am avut decât prilej de laudă pentru dumneata. Ai fost totdeauna cuviincios şi chiar îndatoritor faţă de noi. Astăzi însă o groaznică învinovăţire apasă asupră-ţi şi trebue să se facă lumină. Spune-ne de unde ai căpătat rana de pe faţa dumitale.

Ţăranul tăcu.

Colonelul vorbi iar:

— Tăcerea te osândeşte, Moş Milon. Dar eu ţin să-mi răspunzi, înţelegi? Ştii sau nu, cine i-a ucis pe cei doi ulani, găsiţi azi dimineaţă aproape de Calvaire?

Bătrânul răspunse desluşit:

— Eu.

Colonelul, mirat, tăcu o clipă, privind ţintă la prizonier. Moş Milon sta nepăsător, cu aerul lui de ţăran îndobitocit, cu ochii plecaţi, ca şi cum ar fi vorbit preotului din sat. Un singur lucru putea arăta turburarea-i lăuntrică: îşi înghiţia noduri noduri scuipatul, cu o silinţă vădită, ca şi cum i-ar fi fost gâtul sugrumat.

Familia lui, fiu-său Ion, noră-sa şi doi nepoţei stăteau traşi la zece paşi depărtare, spăimântaţi şi desnădăjduiţi.

Colonelul vorbi:

— Şi ai cunoştinţă de-asemenea cine i-a ucis pe toţi cercetaşii armatei noastre, cei găsiţi în fiecare dimineaţă, pe câmpuri, vreme de o lună?

Bătrânul răspunse cu aceiaş nepăsare de brută:

— Eu.

— Tu i-ai omorât pe toţi?

— Pă toţi, da, eu.

— Tu singur?

— Io singur.

— Spune-ne acum, cum făceai!

De astădată, omul păru turburat. Nevoia de-a vorbi mult îl stingheria vădit. Bolborosi:

— Par'că mai ştiu? Făceam cum îmi venia la'ndemână.

Colonelul stărui:

— Te vestesc că va trebui să-mi spui tot. Ai face mai bine dacă te-ai hotărî pe dată. Cum ai început?

Omul aruncă o privire îngrijorată asupra familiei lui, holbată în apropiere. Şovăi puţin, apoi, de-odată, se hotărî:

— Mă 'ntorceam într'o seară, să fi fost pela ceasurile zece, a treia zi de când veniserăţi. Mneata, şi p'ormă soldaţii mnitale mi-au luat fâneaţă,—preţ de cincizeci de lei, cu o vacă şi doi berbeci. Mi-am zis: să mi'i ia, las'! o să mi-i întorc eu într'un fel. Şi mai aveam şi altele, colea, pe inimă! şi să vi le spui. Şi iată că văd pă unul din călăraşii mneavoastră că-şi fuma pipa napoia şopronului meu. Mi-am luat binişor coasa, şi-am venit pe dinapoia lui de nu m'a simţit de fel. Şi i-am retezat capul, aşa, ca pe un spic, că n'a putut zice nici «of». N'aveţi decât să căutaţi în fundul băltoacei: o să-l găsiţi într'un sac de cărbuni, cu o piatră de gât.

«Aveam planul meu. L-am desbrăcat, i-am luat dela ghete până la capelă şi le-am ascuns în cuptorul din pădurea Martin din napoia curţii».

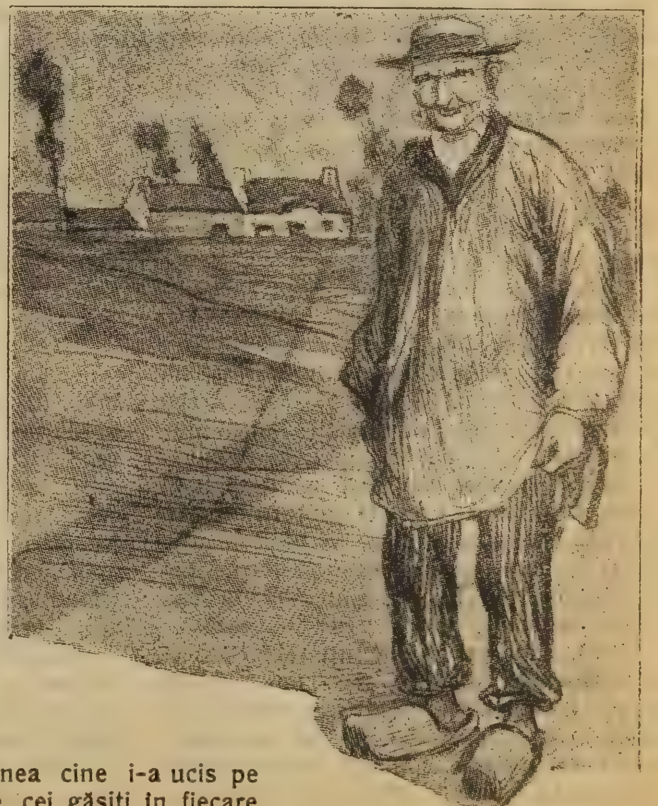

Bătrânul tăcu. Ofiţerii, amuţiţi, se priviau. Interogatoriul reîncepu, şi iată ce mai aflară.

* * *

Intâia crimă săvârşită, omul trăi cu această cugetare: «Să ucidă Prusieni!» El îi ura cu o ură posomorâtă şi înverşunată de ţăran sgârcit şi—bine 'nţeles—patriot! Işi avea planul lui, după cum spunea prea bine. Câteva zile aşteptă! Moş Milon era lăsat slobod încoace şi 'ncolo, ziua şi noaptea, aşa se arătase de plecat învingătorilor, supus şi îndatoritor. El însă vedea, în fiecare seară cum pleacă iscoadele nemţeşti. Intr'o noapte auzind numele satului în care aveau să se ducă nişte călăraşi, şi cum ştia acum, din frecarea cu soldaţii, destule vorbe nemţeşti, se strecură din casă.

Eşi din curte, se furişă în pădure, ajunse la cuptor, străbătu în galeria lungă şi, culegând de pe pământ hainele mortului, se îmbrăcă cu ele.

Hoinări apoi pe câmpie, pândind, ascunzându-se pe după tufe, trăgând cu urechea la cele mai mici sgomote, treaz ca un braconier.

Când crezu că a sosit ceasul, se apropie de drum şi se ascunse într'un stufiş. Aştepta mereu. In sfârşit, pela miezul nopţii, un galop de cal tropăi pe pământul tare al drumului. Omul puse urechia la pământ, ca să se asigure că un singur călăreţ se apropie, şi se pregăti.

Ulanul venia zorit, aducea depeşi. El alerga, cu privirea cercetătoare, cu urechile la pândă. Când îl simţi la zece paşi, Moş Milon se târî de-a curmezişul drumului, gemând: *«Hilfe! Hilfe!* Ajutor, ajutor!»

Călăreţul se opri, recunoscu un cavalerist german, îl crezu rănit, coborî de pe cal, se apropie fără nici o bănuială şi, când se plecă de-asupra necunoscutului, primi drept în pântece lama încovoiată a sabiei. Căzu lat, fără agonie, abia sguduit puţin de ultimii fiori ai morţii.

Normandul, cu o stăpânită bucurie de ţăran bătrân, se sculă de jos şi, aşa de-o plăcere, tăie gâtul cadavrului. Apoi îl târî până la şanţ, unde-l lăsă.

Calul, liniştit, îşi aştepta stăpânul. Moş Milon se urcă în şea, şi-o porni la galop peste câmpii.

Peste vr'un ceas, unchiaşul zări încă doi ulani, care se întorceau împreună la cartier. «*Hilfe! Hilfe!*». Prusienii îl lăsară să se apropie, cunoscând uniforma lui, fără nici o bănuială. Şi bătrânul trecu, ca o ghiulea printre amândoi, culcându-i la pământ cu sabia lui şi cu un revolver.

Apoi înjunghie caii, caii nemţeşti! Pe urmă se 'ntoarse tiptil la cuptorul de cărbuni şi îşi ascunse calul în fundul întunecat al galeriei. Işi lepădă uniforma, îmbrăcă sdrenţele lui şi, ajungând la culcuşul de-acasă, dormi până la ziuă.

Patru zile şezu la cămin, aşteptând să se sfârşească ancheta, dar, în a cincea zi, eşi iar, şi ucise încă doi soldaţi, cu acelaş plan. De atunci nu se mai opri! In fiecare noapte, hoinăria într'un noroc, culcând la Prusieni, când colo, când dincolo, galopând prin câmpiile deşarte, sub lună, ulan pierdut, vânător de oameni. După ce-şi isprăvia sarcina, lăsând în urma lui cadavre ţepene de-alungul drumurilor, bătrânul cavalerist, îşi ascundea în fundul cuptorului calul şi uniforma.

Pe la prânz, foarte liniştit, ducea totdeauna ovăz şi apă calului lui, şi-l nutria din belşug, pentru că îi cerea muncă multă şi de seamă.

Dar, în ajun, unul dintre cei atacaţi se ferise bine şi-l pocnise cu sabia peste obraz.

Tot el însă îi ucisese pe amândoi. Işi dosise calul ca de obicei, şi-şi schimbase hainele; dar, întors acasă, o slăbiciune îl prinsese, şi el se târâse până în grajd, casa fiind mai departe.

Şi fusese găsit acolo, sângerat, pe pae..

* * *

Sfârşindu-şi povestea, el ridică deodată capul şi privi trufaş pe ofiţerii prusieni.

Colonelul, care-şi răsucia mustaţa, îl întrebă:

— Nu mai ai nimic de spus?

— Nu, nimic; socoteală dreaptă: am gătat şaisprezece, nici unul mai mult, nici unul mai puţin.

— Şi ştii că ai să fii osândit la moarte?

— Par'că eu cer ertare.

— Ai fost soldat?

— Da. Am făcut campania, pe vremuri. Şi-apoi, alde voi aţi omorât pe tata, care a fost soldat al Impăratului de mai nainte. Şi tot voi mi-aţi ucis pe fiu-meu François, în luna trecută, lângă Évreux. Eram dator, v'am plătit. Sântem chit.

Ofiţerii se priviau.

Bătrânul urmă:

— Opt pentru tata, opt pentru feciorumeu, sântem chit. Ceartă nu v'am căutat, vasăzică! Habar n'aveam de cine sânteţi voi! Nici nu ştiu de unde veniţi. Şi-aţi venit la mine, ca să-mi porunciţi, ca acasă la voi! M'am răzbunat şi eu pe ăia... Nu-mi pare rău de loc!

Şi, îndreptându-şi pieptul încovoiat, bătrânul îşi încrucişă braţele într'o poză de erou umil.

Prusienii îşi vorbiră în taină multă vreme. Un căpitan, care şi el perduse pe fiu-său, de vreo lună, apăra pe tâlharul acesta măreţ.

Atunci colonelul se ridică şi, apropiindu-se de Moş Milon, îi şopti:

— Ascultă, moşule, este un mijloc ca să-ţi scapi viaţa, să...

Dar ţăranul nu asculta de loc, şi, cu ochii înfipţi în ai ofiţerului învingător, pe când vântul îi juca puful rar de pe scăfârlie, el făcu o strâmbătură grozavă, care-i încreţi toată faţa slabă şi brăzdată de sabie, şi, trăgând din pieptu-i, scuipă, din toata puterea lui, în plin, în faţa Prusianului.

Colonelul, scos din fire, ridică mâna, şi moşneagul, a doua oară, îi scuipă în obraz. Toţi ofiţerii săriseră în picioare şi urlau ordine, în acelaş timp.

In mai puţin de un minut, ţăranul tot nepăsător, fu lipit de un zid şi împuşcat, pe când el zâmbia rând pe rând: lui Ion, fiu-său mai mare, noră-si şi nepoţeilor, care-l priviau, pierduţi.

V. DEMETRIUS

□ □ □

CÂNTEC DE PIRAT

Lăsând colibă şi părinţi,
Ţinând cuţitul între dinţi,
Cu dor de sânge 'n ochi fierbinţi;
Vom înota departe.

Zărit-am azi străin catarg,
Ce s'a oprit pe-al mării larg,
Căci vânturi nu's şi nu se sparg
Talazurile moarte.

Spre el ne-om duce câte doi
Cu valuri verzi pe umeri goi.—
In juru-i se va naşte-un roi
De duşmănii cumplite,

Şi când s'aprinde-al lunii jar,
De pupa joasă de stejar
Ne-om agăţa isvorând rar
Din ape potolite.

Tăcuţi ne vom târâ pe brânci
Cum şerpii se lungesc pe stânci,
Şi'n clipa liniştei adânci
Urlând sări-vom gloată.

Va isbucni un scurt războl,
Se vor lupta doi câte doi,
Ucişi vor fi străinii,—apoi
Prăda-vom luntrea toată.

Din ea nu vreau nimic să-mi daţi.
A voastră fie! Răsturnaţi
Comori şi-arginţi nenumăraţi
Din lada punţii ude.

Răpi-voi doar o fată: ea
Să tremure de groaza mea,
Iar dornică să mi se dea
De teama mării crude.

Ion PILLAT

□ □ □

FRAGMENT

...După cum, pe hârtie, între cuvintele «noi» şi «ele», gramatica a pus o linie de unire, conjuncţia «şi», — tot aşa în viaţă, între aceiaşi «noi» şi aceleaşi «ele», adică între bărbat şi femee, — Intâmplarea, Soarta, sau Natura a-nnodat o conjuncţie mai puternică, o legătură mai strânsă: amorul.

Ce e amorul?

S'au dat sutimi de definiţii: Sunt de ajuns câteva:

Didactic, am văzut că e o conjuncţie.

Profund: e o forţă a firii.

Comic: un furgon de bagaje. Pe arcuri? merge. Nu? sdruncină şi sparge.

Botaniceşte: e un fruct, acru, când îl mănânci din pom; bun, dacă-l faci dulceaţă.

Paradoxal: un duò, care nu e perfect, de cât când ambii tac.

Cinic: o scânteie, prin atingere.

Medical: un magnet al sexelor.

Ştiinţific: un fenomen, în virtutea căruia toate forţele converg spre un punct.

Teatral: o piesă, ori prea scurtă, ori prea lungă.

Diplomatic: o depeşă cifrată.

Biblic: fruct oprit.

Popular: smintenie.

Poetic: rai.

Comercial: firmă-n faliment, —

Şi-n sfârşit, muzical: amorul e cea mai duioasă simfonie.

* * *

Ori ce-ar fi şi oricum l'am defini, pentru ca un amor să ţie, îi trebue dospeală, — căci, şi între oameni ca şi-ntre plante, ce e menit să dureze, răsare greu. Un viitor temeinic, nu naşte dintr'un trecut grăbit, — lege firească, înrudită cu o alta, în virtutea căreia «cine dă prea mult nu poate primi destul», — şi din a cărei nesocotire ţâşneşte adeseori ingratitudinea. Numai printr'o continuă cumpănire a forţelor din două fiinţe, numai aşa poate trăi o dragoste. Altfel, sau se ofileşte şi moare, sau duce la cel mai de plâns sfârşit: o aversiune cumplită.

Şi pentru noi, şi pentru ele, — amorul, ca şi religia, trebuie să aibă drept supremă înţelepciune: credinţa. Nici noi, nici ele, să nu ţinem seamă de public şi decor, cari, prin frica de ridicol, ucid orice sentiment. Legănaţi într'o absolută uitare de sine, printr'un nihilism nevinovat, — fiecare să dea tot, fără a cere nimic, ferindu-ne de ultimul act, despărţirea, după care vin alte cinci părţi: — prima, de aiurire, de năuceală, de nu-ţi vine-a crede; — a doua, de curiozitate, vrând să ştii ce-a devenit; — a treia, de indignare, când afli că te-a înlocuit; — a patra, de regret, — şi în sfârşit ultima: de ură sau de necaz. De-alungul tuturora însă, şi pe noi şi pe ele, ne arde o otravă: a ideii fixe, ale cărei dureri ne-mping spre sinucidere, sub o formă sau alta, — căci şi în sinucidere sunt specialităţi: visătorii, se-nneacă; — bătăioşii, se împuşcă, — iar sfioşii se otrăvesc, sperând să scape.

Axiomă fiind dar că amorul nu poate exista de cât între cel puţin unul şi una, — nu e de prisos să dessăilăm puţin pe fiecare.

Războiul: Lipsa de alimente şi panică

Noi, adică bărbaţii, — ne-am putea diviza în trei:

1. — *Excluşii*, osândiţi a nu fi nici odată amanţi, — cu riscul, dac'ar insista, să li se spună ce-a spus odată o italiancă lui Jean Jacques Rousseau: «lasă amorul, d-le, şi apucă-te de matematici».

A doua divizie: *trecătorii*, — caracterizaţi prin aceea că nici nu ştiu, nici nu se-ntreabă de ce sunt iubiţi, — pretinzând că cunosc perfect femeea, — şi sfârşind pe la 40 de ani, tot aşa, maşinal, printr'un calmant «mariaj».

A treia, — *amanţii*, amanţii propriu zişi, cari, — cu graţiosul cinism al celor ce se ştiu iubiţi, — au decretat că, după cum «nu există boli, ci bolnavi», tot aşa «nu există amor, ci amorezi», — oameni predestinaţi a fi iubiţi, încă din leagăn, când femeile îi mângâie sub formă de *«bébé»* şi, până la sfârşitul cam *«gagă»* al vieţii, — în care le-a fost uşor să aibă precădere, — întâi: fiindcă au sosit totdeauna pe un teren pregătit, — şi al doilea: fiindcă i-a încins poezia emotivă a necunoscutului, ştiut fiind că e mai greu să fii de spirit în toate zilele, de cât să scaperi câte o scânteie când şi când.

Tot în trei s'ar putea grupa şi «ele».

O femee, — excluzând categoria «milostivelor», — nu... cedează, de cât sub trei impulsuri:

Prin temperament, — adică cu nervii;

Prin dragoste, — adică cu inima;

Şi prin raţionament, — adică cu capul.

Cea de temperament, — care nu trebue confundată cu cea isterică, — îşi separă cu totul fiinţa, de inimă şi de cap. Se prezintă sub două înfăţişări, două tipuri, nu

numai distincte, ci mai mult: opuse. Intr'unul, e zdravănă, arătoasă, cu viaţă-n ochi, cu nas obraznic, gură cărnoasă şi dinţi feroci. Nimic n'o sângerează; nici durerea, nici nepăsarea,—după cum n'a muşcat-o nici invidia, nici gelozia. In celalt tip, e invers: e subţire, delicată, cu buze liniare, cu ochi umezi, — plăcându-i bărbaţii înalţi, chipeşi, voinici, — contrariu tipului prim, care preferă scunzii şi palizii. Şi unele şi altele, iubesc fizic, sensual, brusc,—ca trăsnite.

Femeea de inimă se deosebeşte de cea de temperament, prin meritul că nu-ncearcă nici o sensaţie, fără a iubi. Sunt singurele femei capabile să ne atragă şi să ne reţie mult timp. Rar ne cuceresc prin frumuseţe; mai totdeauna prin distincţie, prin ochi, prin subînţelesuri. In loc de a se duelà în replici de spirit, sau de a cochetà perfid,—o femee de inimă e din contra, timidă, ursită a fi prada ferocităţii bărbatului. Contingentul lor, dă: văduvele, ruinate de câte-un fante,—gospodinele, chinuite de cartofori,—sau «abandonatele», cari aleargă la 3—400 de chilometri, când le reclamă capriciul celui plecat.

Al treilea tip, femeea de cap,—adică aceea, căreia nu-i e dat să guste beţie nici fizică, nici sufletească,—formează cel mai numeros regiment, şi e amanta cea mai căutată. Tot ce face, face împinsă de o idee, cu inima sloi, cu simţurile sfori,—întrunind astfel cele mai primejdioase aptitudini la perversitate.

Haralamb LECCA

□ □ □

ŢĂRANII IN FAŢA RĂZBOIULUI

Ca şi noi, ţăranul ştie — şi el citeşte ziarele — că toate împărăţiile din lume, se războiesc, că pân'acum neamţul l'a bătut pe franţuz, că franţuzul l'a dat gata pe neamţ; că sârbu l'a luat din coastă pe ungur, şi că ungurul l'a luat din spate. Ştie că chestiunea căderei Liéj-ului a ajuns un fel de «Uite popa nu-e popa»; ştie că Gavros a înţepat un *Ţepelin* şi că *Ţepelinul* a răsturnat *Garrosul*. Işi dă bine cu socoteala că trăim «neutri» de azi pe mâine, şi că peste câteva zile va trebui să punem şi noi mâna pe armă spre a ne apăra ţara de năvălirea vreunui «prieten» de al României. Mai ştie, ţăranul, că de data asta o să ne «batem» cu totdinadinsul, nu ca anul trecut când ne-am jucat «de a quadrilateru».

Le ştie toate astea, şi totuşi nicio umbră de spaimă nu'i tulbură privirea. Duminica şi sărbătoarea, se duce la horă şi joacă cu acelaşi foc, deşi, de dimineaţă, jandarmul l'a vestit că a douazi trebue să se prezinte la regiment, cu două rânduri de primineli, cu un suman şi cu o pereche de bocănci. Dacă nesiguranţa în care ne frământăm de câteva săptămâni, nu-l enervează ca pe orăşean, totuşi îl nelinişteşte. Dar nu-l nelinişteşte teama că va trebui să intre în foc, ci mai mult grijea că dacă va fi gata să plece înainte să-şi adune grânele de pe câmp, apoi îşi lasă femeia şi copiii pradă foamei.

Pentru el, războiul nu înseamnă moarte, înseamnă sărăcie. Şi de sărăcie românul se teme mai mult decât de moarte. N'am auzit ţăran să se vaite că din pricina războaelor, mor atâţia oameni. Dimpotrivă. Am auzit pe mulţi din ei zicând: «Da bine că se mai răreşte lumea, că prea s'a înmulţit!» Ş'apoi, ţăranul ţine par'că mult să meargă în război şi de mândrie. Ii place să'l ştie lumea că a fost în război, că poate şi el ca şi alţii povesti întâmplări de pe timpul campaniei din anul cutare sau cutare. Mai eri chiar, un ţăran care aştepta trenul să-l ducă la regiment, îmi spunea:

— «Dacă n'am fost eu, în viaţa mea, în război, atunci dece am mai trăit eu pe pământ?»

Aşa se teme de puţin de ceace i s'ar putea întâmpla în război, încât aproape nici nu'l preocupă războiul. Mi-aduc aminte că în timpul mobilizărei din anul trecut, mă aflam, tot pe peronul unei gări, amestecat printre mai mulţi săteni cari erau chemaţi sub drapel. Vorbiau liniştiţi ca şi când nici n'ar fi fost vorba să plece spre un loc, de unde, se putea foarte bine întâmpla să nu se întoarcă niciunul. Vorbiau de porumb, de vii, de izlaz, de arendaş, de orice. Nu mai de război nu vorbiau. Subsuoară, îşi ţineau sacul cu priminelele pentru război, cu nepăsarea cu care şi-ar fi ţinut traista cu merinde, când se duc la coasă sau la prăşit. Când a sosit trenul cu alţi rezervişti din alte sate, nici unul nu s'a grăbit să'i salute cu urale şi cu chiote. O mare însufleţire se întipări numai pe faţa lor. I-am spus unui ţăran,—pe care îl cunoşteam bine că'i un îndrăzneţ vânător,—să tragă un chiot. El mi-a răspuns foarte liniştit:

— Apoi de ce să strig?... Că doar nu mi-e frică!... Vrei să fac ca ţiganu? Când trece prin pădure, flueră să se arate voinicos, şi el bâţâie de frică!...

Din vorbele lui am înţeles că vrea să-mi spuie că de multe ori entuziasmul e o manifestare superficială şi că prin chiote şi cântece adesea căutăm s'alungăm frica încuibată în noi.

Mi-a povestit cineva o întâmplare din care se poate vedea bine cât de dreaptă e observaţia ţăranului. Mai multe familii de evrei din Iaşi, făceau excursiuni prin munţii Neamţului. Cum drumurile erau rele pe acolo, trebuiau să umble oamenii cu carul cu boi. Ce'i veni însă omului de lângă boi, că tocmai în momentul când carul se afundase într'o leasă mai întunecoasă, să spuie escursioniştilor că pe acolo bântuie, de câtva timp, o bandă de tâlhari. Vorbele ţăranului i-amuţiră la început pe toţi escursioniştii. Dar deodată bărbaţii, mai ales cavalerii, începură să cânte şi să fluere, să agite braţele ca şi când o veselie nebună le-ar fi intrat în vine aşa de-odată. Şi dacă n'ar fi cântat cu «tremolo» în glas, desigur că ţăranul cu carul s'ar fi minunat mult de vitejia escursioniştilor din codrul Neamţului.

Cum ţăranul n'are teamă de nimic, n'are nevoie de curaj. El atâta ştie: Trebue să răpună pe vrăjmaş. Hotărârea asta a lui îi încruntă puţin fruntea, dar îi face şi mai ageră privirea lui de şoim.

Ş'apoi: câinele care latră, nu muşcă.

Cei cari nu cunosc pe ţăranul nostru, ar trebui să'i cunoască această zicătoare.

Al. CAZABAN

□ □ □

SUB NOURI

Pe şiragul de garoafe care ocoliau ceardacul soarele punea o gratie de aur. Satul amuţise în miezul zilei; cosaşii dormiau subt mesteceni, pe deal. Stăteam în ceardac şi mă uitam în zarea capricios tăiată de relieful munţilor. Stăteam şi mă uitam la nourii albi, călători depărtaţi şi fără ploae. Era vreme frumoasă şi culmile scăpărau în cerul luminos.

Nu ştiu dacă te-ai plimbat vreodată prin aceste văi în care se svârcoleşte Argeşelul, pe aceste coaste unde cresc aglicele, drăgaica, romăniţa şi unde astăzi creşte, mai cu seamă, dorul meu. Natură fericită şi fecundă, păduri care se caţără până subt piscurile detunate şi pleşuve, stufişuri şi dumbrăvi care pogoară până în prăpăstiile greu văzute de soare şi mereu scobite de torente, livezi încântătoare pe care s'au sfărâmat şi au căzut, în chip de flori, mii de curcubee şi mii de aurore!... Dar ce folos, căci înţelesul acestor frumuseţi nu mai este în stăpânirea mea ci în stăpânirea d-tale!

Am plecat din locul meu şi m'am mişcat încet, spre cărarea livezilor. In soarele intens, umbrele erau negre ca petele de păcură. Prin gardurile înnecate de ierburi înflorite sfârâia din când în când câte o vietate nevăzută. Livezile începeau. Ars de soare şi învăluit de mirosul florilor, legănam gândurile mele triste pe drumul priporos. Simţiam o plăcere amară să privesc, ca într'o cumpănă, această minunată zi de Iulie şi această biată inimă pribeagă. Am ajuns pe un platou şi m'am odihnit.

Mi se părea că devale, în locul Argeşelului, e un iezer adânc, adormit subt umbrele horbotate ale arinilor. In faţa lui verzue se sprevedeau liane şi somnul lui ferice era mângâiat de libelule, dar în fundul lui zăcea un înnecat. Şi nimeni nu-l ştia pe acest înnecat, afară de mine. Am întins braţele în fânul nalt şi plin de flori şi am căutat o floare care să-mi aducă aminte de oarecari galbeni trandafiri. Imi erau nespus de dragi şi într'o bună zi nu i-am mai văzut. Dar nici o floare nu voia să semene cu acei trandafiri galbeni. Şi atunci am simţit şi mai greu pierderea lor şi asprimea d-tale.

In coasta casei unde găzduesc de câtva timp, se arată, în azurul dimineţei, un vârf întunecos de piramidă şi acelaş vârf apare seara uşor liliachiu. M'am încercat să ajung până acolo. Am suit, întâi, un munte turtit şi dolofan şi când am ajuns pe spinarea lui am văzut că vârful de piramidă stătea deasupra mea în slava cerului, dincolo de o vale profundă. Eram şi aici destul de sus, fiindcă de jos, din depărtări, codrii, pâraele şi satele păreau

APHRODITA

Din spuma mării pare-a fi născută
Statuia ei de piatră sclipitoare...
In mijloc de boschete, visătoare
Când trece vântul, florile-o sărută...

O ramură de trandafir, în floare
Spre ea s'apleacă 'ncet, de vânt bătută,
De parc'ar vrea o mână nevăzută
Să-i pue un buchet la cingătoare...

Dar florile se scutură pe-alee...
Cu ploaea de petale ofilite
Parfumul morții tainic se strecoară...

Și capriciosu-i suflet de femee,
In goana noutății infinite:
Surâde trist, că nu 'i-e dat să moară...

(Versailles)

VISUL UNUI FLUTUR

Pribeag, venind de cine știe unde,
A adormit un flutur pe o floare.
Prin aripele-i fine și ușoare
Parfumul trandafirului pătrunde...

Prin visurile lui moleșitoare
Curg primăveri, ușor, ca niște unde
Când pătimașa floare îl ascunde
In albele petale vrăjitoare...

Așa petrece noaptea călătorul;
Dar dimineața-i schimbă brusc decorul
Și tremură de 'nfățișarea nouă...

Că vine iarna aspră i se pare
Și deșteptat se pierde 'n larg de zare
Purtând pe el trei lacrime de rouă...

Alfred MOȘOIU

mici ca niște jucării Vechiul oraș domnesc, îngropat între dealuri, se arăta, în lumina orbitoare, indistinct și risipit. Munții din miazănoapte ridicau coamă după coamă, negri, verzi și suri, după cum purtau păduri, livezi sau numai glugi de calcar. Am ținut să urc până pe vârful văzut de acasă.

Părea acum o cetate de piatră, încununată cu turnuri scurte și întărită într'o parte cu un zid puternic. Acest zid neregulat și larg stăpânia valea Dâmboviței și de pe el privirea cădea în gol și în prăpastie. Dar nu eram încă pe vârful muntelui. Am biruit urcușul aproape perpendicular și am ajuns însfârșit pe înnălțimea sură și trufașă. Eram între nouri și pământ și de jur împrejur, pe variația infinită a imensei perspective, se risipiau umbrele nourilor și strălucirea soarelui Numai într'o parte, o culme, cu nume neștiut, intra deadreptul în nouri și făcea un fel de țâțână uriașă acestui dublu pergament, scris deasupra cu nourii cerului și dedesubt cu revărsarea munților. M'am adăpostit între stânci de vântul cu glas de flaut și-am visat și-am cugetat. Și pe când nourii fără ploae treceau deasupra mea, gânduri fără de noroc și fără ves lie umpleau cugetul meu.

Ce înțeles să mai dau ac stei întâlniri și ce mângâeri și ce făgăduințe să mai cer acestei zile de Iulie, acestor munți neclintiți, acestor livezi ondulătoare?... M'am simțit slab, slab ca păiușul care creștea acolo printre stânci, și glasul umilințelor creștine a plâns în mine. O, nu îți ascund că trandafirii d-tale creșteau mai sus de cât toate miile de flori, de pe acele coaste fericite, că amintirea d-tale biruia in mine orice altă frumusețe și că înțelepciunea mea dormia acasă, în cărțile năpustite.

Și cu toate acestea — admiră această inimă țesută din atâtea fibre inimice! — toate aceste gânduri și toată această floră viguroasă și subită care mă înnăbuș astăzi începeau să mi se pară ca o insulă într'un ocean, ca o fragedă oază într'un pustiu... Și pustiul sever și oceanul fără țărmuri erau la o laltă, trecutul meu și închegarea mea sufletească irevocabil creștină. Deci, pe acea culme, unde urcasem tristețea mea și dorul galbeniorl d-tale trandafiri, mi-a coborât clar, în amintire, dumnezeescul episod din muntele Quarantaniei:

Și suindu-l Diavolul într'un munte înnalt i-a arătat deacolo toate împărățiile lumei și toată splendoarea lor. Și i-a zis: Iți voi da toată puterea aceasta și toată mărirea aceasta, căci mie îmi sânt date și le dau cui voesc. Deci dacă tu te vei închina mie, vor fi toate ale tale. Și răspunzând Iisus i-a zis: Lipsește, ispititorule! căci scris este: Domnului Dumnezeului tău să te închini și numai pre el unul să-l servești.

Această pagină este cea mai nepătrunsă din toată Evanghelia și ani în șir am privit străduințele comentatorilor izbindu-se și frângându-se de ea, ca niște valuri reputincioase, de o stâncă deapururi neajunsă. Pe această pagină, am sprijinit, ani de zile, durerile mele, nesiguranțele inimei mele și fragila mea pace sufletească.

Mi-am lăsat fruntea pe stânca aspră și am acoperit cu mâinile florile și amintirea d-tale, nu spre a nu le mai vedea, ci spre a le vedea numai întru nestricăciune și evangelică lumină.

In cerul plin de nouri, începea să se simtă paloarea serei. O ceață aurie și subtilă se revărsa dinspre apus, înnecând capricioasele lor conture albe și temperând claritatea zărilor. Cu farmec, din fundul văilor umbra începea să urce pe coastele scăldate în flori. M'am simțit atunci, cum nu mă simțisem de multă vreme, odihnit și împăcat. Am culcat ușor, în inima mea, ca pe un copil care ațipește, această durere scumpă, legănată subt nouri, și am închinat-o să doarmă dulce.

La scoborât, am luat o altă cale. Niște ciobani, înnalți, spătoși și negri, ca niște statui antice scoase dintr'un incendiu, mi-au arătat o potecă a lor, deadreptul prin fânețe. Am mers pe poteca aceia, de multe ori deabia ghicită, prin fânul până la piept și prin florile de soiuri uriașe și ne mai văzute.

Pacea, resignarea, calmul serei, resfirat pe vecernia greerilor, îmi impuneau și mă biruiau. Și seara aceia s'ar fi sfârșit ușoară, trecând și stingându-se ca visul unui iezer, ajuns de noapte — măcar că în fundul lui este un tainic înnecat. Dar în fânul pe care îl desfăceam cu mâinile am văzut deodată galbenii d-tale trandafiri!... Era o tulpină ierboasă, plină de boboci galbeni și cari semănau surprinzător cu florile trandafirului. Am cules-o cu negrăită emoțiune—și tot ce-am mai putut să fac a fost să așez acele flori zăloagă, în Cartea Sfântă, acolo unde este vorba de biruința de pe Quarantania.

G. GALACTION

□ □ □

MIȘCAREA LITERARĂ IN STRĂINĂTATE

IN FRANȚA: Moartea academicianului Jules Lemaître.

De numele lui Jules Lemaître nu se leagă numai o operă vastă și sfârșită, ci un întreg curent din critica secolului trecut. De-aceia figura lui apare și mai clară dacă o privim în perspectiva întregului mediu literar în care Jules Lemaître a ajuns la desvoltarea sa definitivă.

Lemaître s'a născut la 27 Aprilie 1853 la Vennecy. După studii strălucite, sfârșite în Școala Normală Superioară, el obține doctoratul în litere cu teza sa inaugurală, *La Comédie après Molière*. In literatură intră deci ca studios și nu ca creator. De timpuriu începe să publice mici studii și versuri, dar nu luă o atitudine precizată în literatura curentă de cât din 1884 când intră în redacția cunoscutei *Revue Bleue* și, mai târziu, in redacția ziarului *Journal des Débâts*, unde scrise foiletonul dramatic în locul regretatului Jean-Jacques Weiss; a scris și în *Le Temps* acele spirituale și grațioase *Billets du Matin*, care totuși împungeau adese atât de amar.

Din această activitate curentă, ale cărei crâmpeie le-a adunat încetul cu încetul în volume numeroase, s'au desprins două direcții: una critică și alta creatoare.

Dintre acestea desigur că pentru noi activitatea critică și studioasă are mai multă însemnătate; nu putem spune dacă și autorul era de aceiaș părere sau dacă, întocmai ca marele său predecesor Sainte-Beuve, nu o fi socotit și Lemaître că opera sa creatoare e mai importantă de cât cea critică.

Jules Lemaître își începe activitatea critică după ce Sainte-Beuve definise în literatura franceză metoda sa portretistă și o aplicase la istoria literaturii ca și la literatura curentă timp de câteva decenii; era de reținut din ideile fundamentale ale criticului romantismului că critica literară nu poate fi o știință cu definiții și clasificări perfect sistematizate,

ca Ştiinţele naturale în faza lor de astăzi, şi că ea nu poate avea altă ambiţie de cât aceia de a da portrete psichologice, cât de vaste şi cât de amănunţite, furnizând astfel elementele individuale, pe care un viitor Linnée al ştiinţelor spiritului să le închege în sisteme rigide, pozitive. Această portretizare literară a rămas ca unul din caracterele fundamentale şi ale criticei lui Jules Lemaître.

Lemaître nu a văzut apoi în critica ştiinţifică-sociologică a lui Hypolite Taine, decât un frumos sistem de cugetare, cu o arhitectură sigură şi simplă, dar pe care realitatea vieţii literare îl depăşeşte şi-l descentrează, astfel că îl face inaplicabil sau ineficace; pretenţia rigidului filosof de a face critică sau istorie literară *fără să judece* operele pe care le studiază, s'a părut lui Lemaître cu totul neîntemeiată şi el însuşi şi-a luat sarcina de a dovedi pe ce căi întortochiate a fost îndemnat Taine să se răzleţească pentru a-şi disimula zadarnic judecata sa asupra deosebitelor lucrări literare.

Lemaître a mărturisit limpede că nu se poate face critică literară fără de a judeca opera scriitorului criticat şi a formula în cele din urmă o sentinţă asupra ei. Această sentinţă nu şi-o întemeiază însă pe un Cod estetic, pe o doctrină fixată în principiile sale până în articolele de amănunt, ci, doar pe câteva regule foarte simple, aplicabile artei din toate timpurile şi din toate ţările, iar pentru marele rest increzându-se în impresia inanalizabilă şi atât de complexă pe care o face asupra unui spirit erudit, subtil şi sensibil opera de artă. Opera de artă e un produs viu, care nu poate fi pus în calapoade rigide, în formule de doctrină, ca solidele în termene de geometrie; ea e variată la infinit caşi vieaţa însăşi, mereu inovată într'o evoluţie care nu se poate prevedea şi defini şi din această cauză orice încercare de a creia dogme, a le impune producţiei literare şi a o judeca după conformismul sau neconformismul ei cu articolele dogmei, e de mai înainte osândită să fie parţială, îngustă şi sterilă. Impresionismul rămâne atunci drept unica posibilitate de a face critică literară. Fernand Brunetière, care era dogmatic în istoria şi critica literară, a combătut cu energie şi gravitate acest punct de vedere şi articolele sale împotriva criticei impresioniste au făcut şi fac încă viguros îndemn de discuţie asupra celor două şcoli. Jules Lemaître nu şi-a părăsit însă atitudinea sa.

Deci în critica literară Lemaître caută să facă un portret cât mai viu şi mai colorat al scriitorului de care se ocupă şi presară în acest portret cu cât mai multe note polemice, trăsături aruncate cu eleganţă şi cu *bonhomie*, dar înţepând adese adânc şi dureros. *Les Contemporains*, colecţiile sale de portrete, sunt pline de asemenea trăsături care fac farmecul volumelor şi nota lor caracteristică.

Acest portret e întovărăşit de o judecată, fie implicită, fie expresă, asupra operei, o judecată ascuţită şi sigură, expusă cu o infinitate de nuanţe şi o neistovită bogăţie de ace, pe lângă care rarile roze îşi pierd rolul lor de a încununa. Georges Ohnet, cu romanele sale de un căldicel sentimentalism burghez, şi-a văzut sfâşiată o bună parte din hlamida sa literară de către aceste nemiloase ace ale bunului Jules Lemaître.

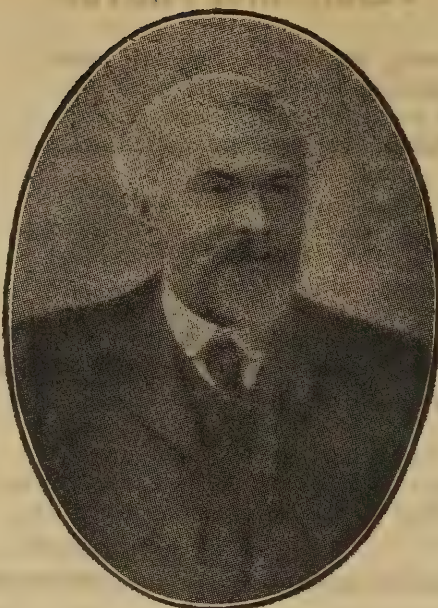

Jules Lemaître

Pe lângă acestea o minunată fineţe în cugetare, o vastă erudiţie în materie literară, istorică şi chiar filosofică, astfel încât nici una din chestiunile mari ale culturii contimporane nu a fost streină de spiritul multilateralului scriitor. Frica de sisteme l'a făcut să alunece uneori uşor asupra unor probleme grave şi mulţi i-au socotit superficial studiul său asupra lui Jean-Jacques Rousseau.

Superficialitate— nu e tocmai cuvântul; superficialitatea e lenea de a cugeta şi a cerceta, căutând să se ascundă în eleganţe şi străluciri suspecte; Lemaître nu suferia de această infirmitate spirituală, dar putea privi cu dezinvoltură oarecare lucruri, oameni şi idei, pe care contimporanii sunt deprinşi să le venereze pios. De aici dezacordul şi aparenţa de superficialitate. Nu era desigur un grav filosof, dar de aici până la un spirit unitar şi superficial sunt încă multe, multe nuanţe de alăturat.

Intreaga sa operă critică se cuprinde în acel studiu asupra comediei după Molière, în *Les Contemporains*, în *Impressions de Théâtre* şi în *Opinions à répandre*. Ea formează piatra angulară a activităţii sale întregi.

Dar criticul a ţinut să fie şi creator, în versuri, pe scenă şi în proză. Dacă această activitate a avut ora ei de strălucire şi se urmăreşte astăzi încă foarte uşor, ea nu înseamnă totuşi un loc câştigat de Jules Lemaître în producţia literară contimporană. Versurile sale, scrise sub influenţa parnasienilor atotputernici după 1880, iar altele sub influenţa lui François Copée, nu fac dovada unei personalităţi puternice; sunt unele muzicale, altele elegante şi altele cu spirit scrise sau chiar cu idei, dar în genere le lipseşte un suflu puternic de inspiraţie sau o factură cizelată cu extraordinară artă. *Les Médaillons, Petites Orientales, Risus Rerum* şi altele sunt colecţiile de poezii ale unui om de gust, de spirit, şi cu sensibilitate delicată, dar nu sunt opera unui mare poet.

Tot astfel piesele sale de teatru, între care cităm: *La Révoltée, Le Mariage blanc, Le Député Leveau, La bonne Hélène, L'Âge difficile*, sunt prea intelectuale pentru a nu se apropia prea mult de piesele *à thèse*, scrise fără avânt. Psichologia personagiilor e de obiceiu justă şi adese incizivă, dar e o lipsă de temperament în prezintarea lor, care face ca întreg teatrul lui Jules Lemaître să treacă în categoria teatrului de idei, cu un succes limitat şi un număr mic de apreciatori.

Nici proza ca simplă povestire, nu a fost dată uitării de fecundul scriitor; nuvelele sale se apropie de unele din povestirile lui Voltaire; în orice caz ele sunt din categoria povestirilor care au tendinţa de a reda o cugetare mai mult decât o stare de sentiment şi de aceia nu-şi pot produce tot efectul lor de artă decât într'un cerc îngust de rafinaţi. Lemaître a fost mult iubit de publicul cel mare, dar el n'a căutat să măgulească gustul acestui public şi să se coboare până la nivelul de unde se cuceresc lesne favorurile lui. *Serenus, Dix Contes,* sunt colecţiile cele mai interesante din povestirile lui Jules Lemaître.

Academicianul Lemaître a fost şi conferenţiar şi încă unul dintre cei mai preţioşi conferenţiari, căci pe lângă claritatea şi uşurinţa exprimării, pe lângă eleganţa şi fineţa cugetării, el avea darul de a-şi dramatiza, oarecum, expunerile, şi de a le da acea notă de răutăcioasă *bonhomie*, bănuită în aluzii, care fac pe ascultători să stea în fiece clipă la pândă şi să simtă o înălţătoare comunitate sufletească cu conferenţiarul—foarte ascultat pentrucă ascultătorii colaborează cu el. Rămân ca un model de asemenea elocvenţă academică conferinţele rostite de Lemaître la Universitatea din Geneva cu prilejul inaugurării unui monument lui Jean Jacques Rousseau în cetatea sa natală.

După activitatea pe care a desfăşurat-o se poate măsura lesne ce gol lasă Lemaître în literatura franceză actuală. In aceste momente, când Franţa trece prin cea mai grea încercare din existenţa sa contimporană, moartea lui Lemaître înseamnă şi pierderea unui Francez de mare valoare sufletească şi care ar fi putut înălţa încă avântul Patriei sale, căci bătrânul sceptic în critica literară a fost, mai presus de toate, un bun şi credincios Francez.

Cu Lemaître dispare însă un mare spirit din familia lui Montaigne—dintre acele spirite care au făcut gloria culturii latine pe malurile Seinei.

Const PAUL

□ □ □

DIN „POLYEUCTE" DE CORNEILLE

INTRE DUMNEZEU ŞI FEMEE*)

ACTUL IV. — SCENA I

POLIECT, CLEON ŞI TREI PAZNICI ARMAŢI

POLIECT

Ce vreţi cu mine, paznici?

CLEON

Soţia ta te chiamă.

POLIECT

Pricep acum cu *cine* lupta-voi mai cu seamă!
In strâmta mea celulă, o! Felix, te-am învins.
Am râs de-ameninţarea ta, frica nu m'a prins.
Ca să-ţi răsbuni, vii astăzi pe-o mult mai dreaptă cale;
— Nu gâzii tăi mă tulbur, ci lacrimele sale!
Stăpâne! vezi de-acolo ce curse mă pândesc,
Şi oţeleşte-ţi robul cu harul tău ceresc!
Iar tu, ce-abia de-o clipă sburaşi dintre victorii,
Priveşte-mi sbuciumarea din cuibul tău de glorii,
Scumpe Nearc; — să 'nlătur temutul meu vrăjmaş,
Intinde-mi şi tu mâna, din naltul tău locaş!
— Străjeri, din voi e unul să-mi împlineasc'o rugă?
O! n'aveţi grije! Moartea nu-mi dă vr'un gând de fugă,
Şi nici nu caut mijloc să mă strecor pe-ascuns.
Dar pentru că drept pază, şi trei sunteţi de-ajuns,
Al patrulea să plece la Sever, — voi să-l cheme.
Indepliniţi-mi ruga, n'aveţi de ce vă teme.
Aşi vrea cu-o taină mare să-l pot împărtăşi.
L'ar ferici s'o ştie, — şi'n pace aş murì.

CLEON

De-mi dai poruncă, iată, alerg chiar eu, — sunt gata.

POLIECT

O să-ţi răspundă Sever în schimbul meu răsplata.
Te du, nu pierde vremea, şi vezi curând să vii.

CLEON

Mă voi întoarce grabnic, poţi liniştit să fii.

SCENA II

(Paznicii se retrag în fundul scenii)

POLIECT (în rugăciune)

Isvor de voluptate, şi chin fecund al humii
Plăceri linguşitoare, ce vreţi, la ce-aţi venit?
Cătuşă ruşinoasă a trupului şi-a lumii,
De ce nu-mi daţi odihna, când eu v'am părăsit?

Intreaga voastră fericire-i sbor,
E nestatornicia unui nor,
E unda ce'n adâncuri surpă malul;
Şi dacă-i sclipitoare ca cristalul
Se sparge tot asemeni de uşor!

Nu-mi dărui eu suspinul pe dulcea-va robie
In van svârliţi sub ochi-mi vremelnice comori:
Imi arătaţi zadarnic în larga 'mpărăţie
Pe duşmanii Dreptăţii, trufaşi, înfloritori;
Căci Domnul are-adesea întoarceri neaşteptate

Prin care cei puternici sunt bătuţi
Iar spedele de-archangheli nevăzuţi,
Spre fericiţii culpeşi atârnate,
Sunt cu atât mai ne înlăturate
Cu cât răsbunătorii-s mai tăcuţi.

Tigru 'nsetat de sânge, O! Deciu ne'ndurat,
Prea multă vreme Domnul pe fii săi ţi-a dat.
Priveşte 'nfricoşatul sfârşit al vieţei tale:
Barbarii se răsbună, imperiu-ţi se prăvale,
Un pas mai mult, şi ceasul de-apoi bătând, păgâne,

Nimic şi nimeni nu te va scăpà
Iar trăznetul ursit a scăpăra
Pe capul tău, — va sparge norii mâne,
Au cine să-l oprească atunci în frâne,
S'aştepte încă pocăinţa ta?

Şi-acuma vie Felix, jertfească-mă să-ţi placă,
Rivalul mai puternic ca mine-l va orbi!
In paguba mea poate chiar ginere să-l facă,
Aşeze-l, slug'a Romei, în locu-mi a domnì.
Mă învoesc! eu însu-mi vreau, cer a mea ruină.

Tu lume, nu mai poţi nimic să-mi dai.
In mine am comori cum tu nu ai
— O flacără ascunsă şi divină —
Abea te văd sărmana mea Polină
Drept piedică, în drumul către rai!

Mângâetoare haruri, o gânduri prea curate,
Voi adăpaţi un suflet ce-aşteaptă 'nfiorat.
Sub farmecile voastre simţirile 'mbătate
Simt ancora 'n oceanul în veci netulburat!
Făgăduiţi belşugul şi daţi din plin răsplată,

Limanul vostru-i stâncă de granit
Chiar moartea ce-mi surâde liniştit,
E-o trecere, o punte fermecată
Ce duce către ţara minunată
In care tot drumeţu-i fericit!

Tu foc ceresc pe care nu-i suflu să te stingă,
Fii straje, ca Polina cu'n gest să nu mă 'nvingă;
O văd, — dar arde 'n mine un dor învăpăiat,
Ce-abate vechi dorinţe, ce 'n vremi m'au fermecat,
Iar ochi-mi, plini de zorii divini ce'ncep să crească,
Nu văd, nu simt, nu caut, ispita ei firească!

D. NANU

□ □ □ □

*) Fragment din *Polyeucte* de Corneille, în traducerea cumpărată de direcţia Teatrului Naţional din Bucureşti.
Actul I şi II sunt traduse exclusiv de d. Corneliu Moldovanu şi actele III—V exclusiv de d. D. Nanu. Traducătorii şi-au împărţit materia potrivit temperamentului lor. In adevăr, în actul I şi II predomină scenele lirice dintre Polina şi Sever, şi ultimele acte, suflul mistic religios al lui Polyeucte.

D O R...

Numai zăresc între ferestre buchetul luminând în glastre,
Adormitor de mirodenii, nălucitor de vii culori,
Şi nu te mai găsesc voioasă în preajma veselelor flori
Ce tresăriau înfiorate subt caldul fericirei noastre!

Şi numai simţ însăgetarea privirei tale pătimaşe
Nici fulgerarea siluetei ce am păzit'o zi cu zi...
Un gol imens mă împresoară, ca golul unei veşnicii,
Şi moartea ce-o nesocotisem, acum îmi pare uriaşe!

Căci azi, în locul tău la geamuri, adorm perdelele lăsate,
Iar cuibul ţi se odihneşte subt pază de obloane trase...
Mă'mbie dorul să-i trec pragul, să sorb mirezmele rămase
Cum sorbi parfumul dintr'o carte pe locul unei flori uscate!

George CAIR

NOTELE SĂPTĂMÂNII

Ideile şi faptele. — Juvaeruri şi atitudine. — Ideile sunt accidente. — Falimentul antimilitarismului. — O definiţie.

In vremuri normale, când nu avem destule prilejuri de a controla ideile cu ajutorul faptelor reale, adică în timpuri de criticism, se susţine, cu oarecare mândrie, mai mult sau mai puţin legitimă, că ideea este aceea care conduce pe om în viaţă, care stăpâneşte instinctele şi le îndrumează spre o ţintă conştientă, voită.

Cu toate acestea, de câte ori controlul faptelor se face cu putinţă, vedem că nimic nu este mai fals ca această concepţie. Ideile nu alcătuiesc fondul unei vieţi, nici măcar al unei inteligenţi. Ideile bărbaţilor sunt ca juvaerurile femeilor.

— Ah, dragă! — exclamă, după o serată, madam X., pe când se 'ntoarce acasă cu bărbatul ei. Ai văzut ce colier splendid avea Ioneasca? Cumpără-mi şi mie unul, că altfel nu mai am obraz să mă arăt în lume.

Cam la fel gândesc, dacă nu şi exclamă, cea mai mare parte din «oamenii de idei» când un adversar sau chiar un prieten desvoltă o idee sau afirmă un punct de vedere într'o chestiune asupra căreia ei încă nu s'au rostit.

— Popescu crede că colegiul unic este o reformă utilă? Trebuie numai de cât să am şi eu o părere în această privinţă, că altfel sunt pierdut.

Sau:

— Ionescu crede că e bine să se mai dea pământ ţăranilor? Atunci sunt dator să cred şi eu ceva în această chestiune.

Şi astfel, ideile ajung o podoabă, ca şi cerceii, brăţările şi inelele. Şi, ca şi juvaerurile, unii îşi poartă ideile la degete,—adică cu ajutorul celor cinci degete ale mânii stângi,—unii la ureche şi alţii la nas,—ca Zuluşii inelele.

Dar, dacă ideile, ca definiţie, sunt o podoabă, ca sens, ele sunt de cele mai multe ori o atitudine. Trebuie să adoptăm o anumită idee, fiindcă atitudinea noastră ne-o impune. Din acest punct da vedere, prin urmare, ideile atârnă de împrejurări.

Ionescu este revizionist. Eu,—care sunt de 20 de ani adversarul lui înverşunat— nu pot fi de cât anti-revizionist, deşi, poate, în cugetul meu, cred că revizuirea este o necesitate inexorabilă. Popescu este contra impozitului pe venit; eu — care i-am tras odată două palme lui Popescu fiindcă a minţit pe socoteala mea— nu pot fi decât pentru impozitul pe venit. Şi astfel, eu lupt contra revizuirii Constituţiei fiindcă acum douăzeci de ani am prins pe un prieten trişând la cărţi şi sunt pentru impozitul pe venit findcă am dat două palme când-va unui Popescu oarecare. Dar dacă X. nu trişa la cărţi şi Popescu nu mă silia să-l cârpesc? Cine ştie ce idei aveam azi!

Prin urmare, ideile sunt ceva cu totul întâmplător în vieaţa noastră. De cele mai multe ori nu suntem chiar de loc vinovaţi de ele. Ideile sunt ca accidentele: te pregăteşti o viaţă întreagă, printr'o sistematică educaţie a muşchilor, ca să fi un atlet; într'o zi însă, un pas greşit, aluneci sub un automobil, — şi ai rămas ciung, sau olog, în orice caz bicisnic pentru tot restul zilelor. Adesea ideile sunt ca o mână de cauciuc sau un picior de lemn adăogit unui trup de atlet. Deaceea, se vede, mulţi din «oameni întregi» se feresc de ele ca de foc.

Dar sunt şi împrejurări mai generale cari determină ideile oamenilor. Unele sunt în legătură cu siguranţa personală a celor ce le profesează. De-obicei adoptăm ideile cari nu sunt în stare să ne primejduiască nimic. De pildă: mulţi dintre oamenii noştri politici au fost, înainte de răscoalele de la 1907, adversari ireductibili ai oricăror bine-faceri legale în folosul ţăranilor. Când coşarele au început să ardă însă şi coasele au prins să reteze vieţi în loc de spice, ideile s'au schimbat, ca prin farmec, în pupături, iar adversarii înverşunaţi ai păturei ţărăneşti au devenit într'o clipă cei mai devotaţi prieteni ai ei.

Intâmplarea aceasta însă mai dovedeşte şi altceva: că ideile se desvoltă mai mult când e criză de fapte concrete. In faţa faptelor însă ele se şterg cu desăvârşire, dau faliment. De altfel, ideile nu sunt de cât fapte teoretice, adică un fel de fapte falşe. Condiţia lor este provizorie. Ideile cel mult pot să suplinească faptele, fără să le înlocuească definitiv. Sunt ca hârtia de bancă într'o clipă când numerarul s'a isprăvit,—ca să ne folosim de un exemplu pe care acum toată lumea îl va pricepe.

Şi e firesc să fie aşa: ideile sunt zămislirile artificiale ale creerului; pe câtă vreme faptele sunt chiar afirmarea naturii, deslănţuirea instinctelor, expresia cărnei şi nervilor noştri. Nu vreau să susţin că în fapte nu se găseşte nici o urmă de inteligenţă. Sunt, desigur, destule şi de-acestea. Dar mintea pe care o punem într'un fapt este numai o părticică din mintea vastă, neînfrânată pe care o închide un craniu. Este minte disciplinată, pusă în slujba posibilităţii. Faptele sunt, prin urmare, un complex rezultat din toate puterile naturii noastre, un amestec de ceeace gândim cu ceeace putem; ideile sunt însă numai combinaţiuni ale creerului, fantazii adesea fără nici o legătură cu realitatea, de multe ori chiar extra-reale. De-aceea, cea mai mare parte din ele, când vin în atingere cu realitatea, se risipesc ca o geană de'ntuneric într'un coridor de lumină.

O dovadă: falimentul anti-militarismului. Se părea că la un moment dat această nefastă idee cucerise o bună parte din intelectualitate şi aproape întreaga muncitorime franceză. Deşi era vădit pentru toată lumea că un popor frământat de ideea unei «revanşe» şi învecinat cu cea mai militaristă putere, nu putea să urmeze decât o politică de continuă înarmare, totuş, câtă vreme nici un fapt concret nu împiedica circulaţia pe câmpul speculaţiilor intelectuale, anti-militarismul luase în Franţa o desvoltare dătătoare de cele mai frumoase speranţe pentru adversarii acestei ţări. A fost deajuns însă să se producă un fapt concret în acest domeniu, — războiul cu Germania, — pentru ca însuş şeful antimilitariştilor, d-l Gustave Hérvé, — care în vreme de pace a suferit din pricina ideilor lui nimicitoare, zece ani de închisoare şi alte represalii civile meritate, — să ceară să fie cel dintâi trimis în foc.

De altfel, gestul lui Hérvé a fost prevăzut de cugetătorii cari, urmărind desvoltarea ideilor, nu pierd din vedere nici cursele pe cari realitatea le întinde adesea ideologilor. Profeţia cea mai artistică a făcut-o dramaturgul Henri Lavedan, în puternica sa dramă *Servir*, reprezentată acum un an la teatrul Sarah-Bernhardt, din Paris.

Locotenentul Eulin, un adept înverşunat al ideilor lui Hervé lucrează în potriva epoletului pe care-l poartă. El nu se sfieşte să declare chiar tatălui său, colonelului Eulin, că, dacă patria ar fi în primejdie, dânsul nu s'ar duce la răsboiu deşi e ofiţer în activitate, decât după

ce și-ar consulta conștiința. Și dacă conștiința i-ar șopti că alta este datoria lui decât a celorlalți militari, el va refuza să se jertfească pentru patrie.

Cu toate acestea, când cel dintâi tun vestește că răsboiul cu Germania a isbucnit, din mintea lui Pierre Eulin se șterg, ca prin farmec, toate ideile vrășmașe. Și locotenentul antimilitarist, pleacă cel dintâi să lupte pentru apărarea patriei. Așa a făcut și Hervé. Așa ar fi făcut, desigur, și Jaurès dacă o mână prea grăbită nu l'ar fi răpus pe când făcea ultimele sforțări pașnice, în ajunul cumplitului răsboi.

Și astfel, răsboiul ce 'nsângerează întreaga Europă nu va fi fără nici un folos. Cel puțin el va declara în stare de faliment ideea care a frământat mai inutil și mai revoltător vremurile de pace: antimilitarismul.

Sau, dacă printr'un capriciu neînțeles al timpului, această plagă nu va pieri în acest măcel, de acum înainte antimilitaristul se va putea defini astfel:

Cugetătorul care în timp de pace este contra răsboiului și în vreme de răsboi contra păcii.

Iar deviza antimilitaristă ar fi pe viitor: jos armata, sus răsboiul!

CRONICARUL DÂMBOVIȚEI

□ □ □

CĂRȚI NOUI

O monstruozitate literară

E o mare secetă literară; poezia așteaptă zadarnic pe cântărețul care să-i smulgă accente mai viguroase decât ale lui Eminescu sau ale lui Coșbuc: sunt intenții frumoase pretutindeni, sunt uneori șarje furioase spre Olimp; — poeți călări pe câte o himeră monstruoasă sfarmă sub copită tot ce mai poate fi artă în limba noastră și apar pe ruinele fanteziste ale întregului trecut ca niște semi-zei de o măreție grotească, autori ai unor isprăvi de acrobați, în fața cărora nu știi ce să admiri mai mult: naivitatea concepției, grosolănia ridiculă a execuției, ori bravura isteață a artistului ce-și râde de publicul înșelat cu scamatorii.....

Poezia noastră trece printr'o criză dureroasă; e desigur preferabil să admitem că sunt durerile nașterii și nu ale agoniei, dar deocamdată nu am avea prea multe cuvinte ca să fim prooroci optimiști.

Și în această criză, în care nu vedem încă (se poate să n'o vedem din cauza perspectivei) opera mare mult așteptată, se execută o lucrare sistematică de dărâmare a singurei noastre glorii poetice incontestabile, a lui Eminescu. Această dărâmare o execută admiratorii de astăzi ai poetului: ca să facă simetrie oamenilor mici care i-au amărât vieața, acești epigoni îi compromit opera — cu cele mai bune intenții, suntem gata să recunoaștem. Păcat însă că pentru admirațiile exprese intențiile nu sunt deajuns.

Admiratorii și-au exprimat sentimentele lor într'un chip firesc: editând opera *„lumina ce în lume a răspândit-o"* poetul, vrând să-i amuțească oarecum amara profeție

Poate vre-un pedant cu ochii cei verzui peste un [veac
Printre tomuri brăcuite așezat și el, un brac...

și toată presimțita durere a poetului pentru nenorocirile operii sale postume. D-nii Titu Maiorescu și V. G. Morțun au scos cele mai frumoase ediții ale poeziilor lui Eminescu.

Librăria „Șaraga" a editat o ediție populară, foarte răspândită, dar plină de greșeli; Chendi a editat *Postumele*, care mai pot fi încă pe alocuri privite ca poezii ale lui Eminescu și d-l Scurtu a adunat într'un volum ceva mai mult decât maximum admisibil pentru a cădea în mâinele celor care *citesc* literatură fără să facă studii critice și istorice; această ediție ar putea fi socotită drept cea mai bună dintre edițiile populare ale lui Eminescu, pentru aranjarea materialului și datele cronologice și bibliografice anexate, dacă tipograful nu ar fi lăsat-o cu greșeli de tipar atât de remarcabile, încât fac anumite fragmente cu neputință de citit.

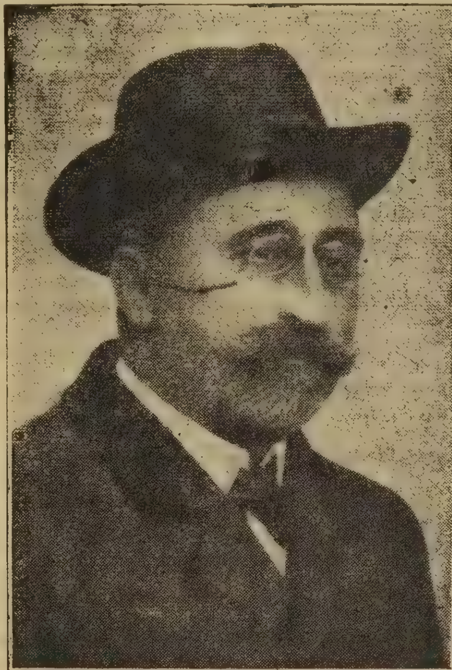

D-l A. C. Cuza

Dela această ediție a început lucrarea de descompunere și desgropare a operii lui Eminescu.

„Operele postume" adică foile și actele lăsate în sala manuscriselor dela Academia Română au fost răvășite de toți nechemații care, cu naivitatea unor culegători de autografe, au socotit că „Eminescu" e tot ce apare scris cu caligrafia lui măruntă și dreaptă, fie că e *Luceafărul*, fie că e prima schiță informă a unui sonet celebru, fie că e o scrisorică de trei rânduri către furnizoarea săptămânală a manșetelor curate. Și astfel opera lui Eminescu care e destul de redusă în dimensiunile ei a început să crească și să devină ceva enorm și baroc. Adevărații admiratori ai lui Eminescu au avut deodată impresia că în strălucita galerie a celor vreo sută de poezii definitive ale artistului au pătruns deodată în bandă niște sgomotoși purtători de sdrențe, silindu-se din toate puterile să acopere frumusețile recunoscute până atunci cu aceste sdrențe — rămase și ele pe semne dela poet, dar pe care poetul cu o firească pudoare le-a ascuns și le-a izolat cât a putut. O, dacă ar fi știut că va fi și opera lui... cariată precum sicriul i-a fost mâncat de cari, ar fi distrus tot maldărul de foi nedefinite, cu care memoria lui duce amară luptă acum. Când și-o fi spus și el ca Horațiu: *Exegi monumentum aere perennius,* nici n'a visat măcar că de acest monument vor atârna cu timpul Epigonii toate rămășițele unei opere în formațiune, îl vor acoperi cu toate pietrele ce sar de sub daltă, încât întregul să pară nu o statuie ci o grămadă de pietriș adus la întâmplare de șivoaie. Dacă Eminescu și-o fi zis ca Horațiu: *Non omnis moriar* — să nu mor cu totul — epigonii aceștia l'au interpretat în chip grotesc și și-au pus deviza:

Nimic să nu moară; iar dacă Eminescu s'a gândit să se avânte cu opera lui spre nemurire, acești epigoni îi atârnă de aripi tot balastul unor dibuiri mai puțin decât mediocre și-l leagă cât mai strâns de țărâna unde se află ei.

Și atunci Eminescu a început să se pogoare mereu până la nivelul celor care îi cariau opera. Și acest nivel era el însuși foarte pogorât. Dacă arăți unuia din acești Epigoni *Scrisoarea I,* el cercetează câte versuri avea schița diformă dela început și câți gologani avea Eminescu în buzunar în ziua când a trimis-o *Convorbirilor literare*... Dacă ai fi arătat unui pogorâtor din Beoția statuia lui Jupiter Olympicul, el te-ar fi întrebat ce a mâncat Phidias în ziua când a făcut nasul părintelui zeilor și câți boi au adus din munte blocul de marmură în Atena..

Cu impietate și nepricepere au fost răscolite vieața și opera în „studii" și în copieri din poeziile postume, care pot fi atribuite lui Eminescu cel mult ca amănunt biografic dar nici într'un caz ca făcând parte din opera sa literară.

Intr'un singur caz și pentru o singură categorie de cititori o asemenea irespectuoasă răscolire ar fi îngăduită: Când anexele acestea în mod fraudulos postume ar fi *studiate* și nu simplu reproduse și ar aduce o lumină nouă pentru cunoașterea și caracterizarea activității poetului. Pentru o astfel de cercetare pot avea importanță și toate schițele diforme din caetele dela Academie, și toate articolele de gazetă și toate cugetările răzlețe, ori pe unde s'ar găsi.

In acest sens am cercetat și noi cândva acele caete și am reprodus *câteva* versuri, pentruca să arătăm cât de minuțios, de răbdător, și de sever își scria Eminescu versurile până la forma lor definitivă, cea publicată, sau în ce chip s'ar fi putut reflecta în opera sa, dacă ar fi ajuns la expresia desăvârșită, unele din marile surse de inspirație ale poeziei adevărate de pretutindeni.

In acelaș scop a cercetat și Chendi caetele dela Academie și tot pe urma unei asemenea cercetări a apărut singurul studiu critic mai întins asupra *Postumelor lui Eminescu*, datorit d-nei C. Marinescu.

Cercetările acestea aruncă lumină asupra poeziei care într'adever e a lui Eminescu. Dacă ar avea alt scop ar fi inutile și nu lipsite de perversitate; sunt desigur amatori care în loc să stea să asculte cântările din templu, preferă să vâneze șoareci prin beciuri..... Nu facem aluzii la d-l Minar, dar.. prea sunt mulți șoareci prin arhivele pe care le răscolește d-sa, pentru ca să nu-i treacă și pe ei în „studiile" d-sale tot ca pe niște supraviețuitori postumi ai lui Eminescu, și să le acorde valoare documentară.

Ediția completă din operile lui Eminescu apărută la Iași, sufere de toate păcatele cu care și-au încărcat conștiința epigonii lui Eminescu și de altele încă.

Mai întâi e o monstruozitate de bibliotecă; cântărește câteva kilograme, e tipărită pe hârtie de tot proastă, dar e scumpă, și are niște foi atât de mari încât pentru ca să citești rândurile de sus trebue să-ți distanțezi penibil vertebrele cervicale iar pentru cele de jos trebuie să-ți desființezi coșul pieptului. Cum această ediție e destinată nemuririi celei mai autentice sperăm că Eminescofilii vor evolua în decursul secolilor spre forma baccilului virgulă, printr'un firesc proces de adaptare la ocupația lor predilectă.

Există, ce e drept, modelul cărților franceze *Edition du Livre*, dar acele sunt eftine și conțin într'adevăr opera completă, nu umplutură cu tot ce a aruncat cândva pe hârtie autorul. E apoi, chiar pentru atât de numeroșii cititori de limba franceză, o încercare prea riscată acea editare, care nici nu a mai fost urmată decât pentru un mic număr de autori francezi.

Ediția românească apărută la Iași adună toate postumele la un loc și le amestecă cu poeziile publicate, definitive, și pune alături de proza publicată toate articolele de gazetă, scrise în înfrigurarea redacției *Timpului*, și pornite în cea mai mare parte din convingeri *adhoc* fabricate ca multe din articolele din gazetă. Opera reală a lui Eminescu se pierde în această grămadă de lucrări abia schițate, de o jalnică mediocritate. Tocmai din opera „completă" a lui Eminescu reiese cea mai falșă impresie asupra operei sale reale. De aceia ediția e o impietate, a cărei utilitate pentru marele public căruia i se adresează nu o înțelegem.

D. A. C. Cuza scrie cuvinte frumoase în prefața sa; dar această prefață e o lucrare în sine însăși interesantă, asupra căreia se poate discuta în deosebi. Și ea se poate desprinde din cele câteva sute de pagini în care s'a pierdut opera lui Eminescu.

C. Sp. HASNAȘ

□ □ □

ECOURI

Neutralitate politică şi neutralitate literară.—*Neutralitatea nu şi-a găsit încă un cântăreţ al ei. In schimb oamenii politici, cu foarte mici excepţii, îi cântă laude ori unde şi oricând, începând din momentul solemn al Consiliului de Coroană în care ea a fost decretată pentru întreaga Românie.*

Neutralitatea politică a României a fost cântărită de minţile celor mai înţelepţi sfetnici ai Tronului şi, sub forma **expectativei** *sub care a fost exprimată, ea are de sigur adeziunile tuturor Românilor. Căci e într'adevăr elementar că, trebuie mai presus de toate să ne conservăm patrimoniul nostru naţional printr'o înţeleaptă şi prudentă—dar nu laşă—expectativă, căci fără de acesta nici un vis de viitor nu poate avea temeiu. Expectativa înseamnă o neutralitate de moment—ca orice neutralitate, de altfel—pe care Românii, aşezaţi la o răspântie geografică şi istorică, au fost nevoiţi să o admită.*

Dar literatura nu poate rămânea neutră; ea are nevoie de avânt şi avântul de directivă şi directiva nu poate fi decât rectilinie.

Neutralitatea literaturii ar fi paralizarea ei definitivă. Şi decât o literatură de paralitici, preferăm una nediplomatică, dar capabilă să vibreze, să se mişte, căci sunt în aceste clipe atâtea visuri mari după care putem vibra cu toată vigoarea înăbuşită timp de atâtea veacuri.

Dar cele două domenii pot rămânea distincte, reproducând şi în vieaţa noastră socială conflictul de atâtea ori îndurat între mintea rece şi calculatoare şi inima plină de avânt.

—

Din codrul... literar.—Codrul e iarăş la modă în literatură; acum însă nu mai e vorba de „codru, frate cu Românul", ci de codrul în care se aplică prescripţiile Codului Penal.

Codrul literar este ziarul care, pe lângă alte operaţii ce conduc din când în când pe onorabilii săi cârmuitori la Văcăreşti, are şi o rubrică literară. Această rubrică literară merită să fie cunoscută ca să se vază până unde poate ajunge destrăbălarea şi cinismul în tânăra noastră viaţă literară, în care nu există decât revolverul pentru a-ţi apăra demnitatea elementară de om civilizat.

Drept literatură se dau insulte aşa de grosolane în cât eram învăţaţi să credem că hârtia va fi pe totdeauna scutită de a le suporta. Dacă ar fi măcar venin şi rea credinţă, nu am avea nimic de zis; căci un spirit veninos sau pervers poate încă să obţină efecte literare şi să fie citit cu interes. Nu e nici atât. E stupiditatea crasă a omului iresponsabil — pentrucă e prea neînsemnat — care îşi desfăşoară toată mizeria sufletească fără talent, fără spirit, într'o lungă şi monotonă psalmodie de trivialităţi.

Ţi-e milă şi ţi-e ruşine că eşti Român din acest secol. Dacă aici ne-a fost dat să ajungem cu civilizaţia noastră de o jumătate de veac încoace—mai bine am fi rămas la regimul presei de sub generalul Kiseleff, când cetăţenii de nivelul intelectual al operatorilor din codrul literaturii se distrau aruncându-şi reciproc, de pe un mal pe celalt al gârlei, pe toţi ascedenţii în linie directă şi colaterală—spre deliciul ascultătorilor — sau scuipând depe mal în lacul dela Herăstrău şi exprimându-şi apoi admiraţia pentru evoluţiile aeriene sau acuatice ale producţiei lor.

Astăzi asemenea cetăţeni scriu şi tipăresc. Schimbare nu e decât în formă, în fond tot la vechile petreceri au rămas.

Trăim într'o ţară liberă.

In legătură cu această libertate suntem informaţi că un grup de literaţi şi-au tocmit oameni cu plată—atât de numeroşi în urma întreruperii lucrărilor de edilitate—ca să discute în orice chip vor crede, chestiunile personale şi literare cu distinşii scriitori din Codrul literaturii.

Inceputul s'a şi făcut Marţi seara când scriitorul Gregorian, insultat de ziarul acestor bandiţi în ce are un om mai scump, a bătut singur întreaga bandă, în frunte cu d-nii Bogdan-Piteşti şi Arghezi.

—

Civilizaţia, cu care ne-am fălit, noi Europeni civilizaţi, timp de atâtea decenii şi am căutat să o ducem departe până în cele mai întunecate colţuri ale continentelor întârziate, trece printr'o eclipsă tragică, din care cine ştie ce ruini şi ce reinceputuri vor apărea. Viaţa intelectuală s'a concentrat în gurile de foc şi singura literatură cerută e cea a agenţiilor telegrafice. Legăturile între oameni s'au redus la întâlnirile mortale de pe multele câmpuri de luptă şi toată ştiinţa omenească tinde într'o sforţare supremă la un singur scop: să ucidă, cât mai sigur şi cât mai bine, cu cele mai ingenioase mijloace.

Apocalipsul şi infernul lui Dante sunt produse ale unor imaginaţii timide pe lângă ceia ce nouăsprezece veacuri de creştinism au realizat în uriaşa ciocnire armată din clipele de acum. Atât de mult depăşită de realitatea trăită, creaţiunea literară s'a oprit pretutindeni într'o ankiloză de proză sau de extaz şi scriitorii au luat pretutindeni arma să lupte sau au rămas muţi să plângă pe ruinele palatelor locuite altă dată de muze senine, purtătoare de dulci inspiraţii.

Acum măsurăm în toată întinderea lui tristul adevăr: *Intre arma silent Musae.*

Trist?!

Săturaţii de „literatură" zâmbesc.

—

O nouă operetă. — Se reprezintă acum la Parcul Oteteleşanu o nouă operetă austro-ungară, care iese puţin din cadrul obicinuit al acestor producţii de duzină. E *Cowboy-ul* sau *Târgul Fetelor.* Are câteva melodii frumoase, câteva situaţii comice şi un dulce moralizator romantism Pe acestea i le-au dat autorii. Compania Maximilian i-a dat ceva mai mult: decoruri frumoase, costume încântătoare şi dansuri strălucite, în cât în răcoarea visătoare a nopţilor de vară opereta e mai mult destinată ochilor.

Artiştii companiei Maximilian au dat rolurile tot umorul şi toată amploarea la care putem ajunge.

D-na Mavrodi şi d-ra Miciora, d-nii Maximilian şi Leonard au susţinut cu *brio* rolurile de frunte.

—

Intr'o chestie măruntă.—Un critic cu autoritate şi care are alte păreri de cât d. Topârceanu asupra paternităţii *Letopiseţilor* d-lui Sorbu, si-a exprimat, în particular, părerea că ar trebui să deslegăm noi *propriomotu*, chestiunea acestei contestate paternităţi intelectuale. Intru cât mă priveşte, aş face-o cu plăcere şi n'aş sta un moment la îndoială să proclam rezultatul, ori care ar fi el.

Imi lipsesc însă elementele. La Academie se află o piesă a lui V. Cosmovici, care însă nu are de aface nimic cu *Letopiseţii* d-lui Sorbu,—constataree pe care a făcut-o şi d-l C. Rădulescu-Motru.

E vorba de altă piesă a lui Cosmovici? După cele spuse de d-l Topârceanu, cred că da. N'am nici o indicaţie însă. Dar pentru că e chiar în interesul d-lui Sorbu ca chestiunea să fie bine precizată dela început, socot că nici criticul autorizat, care crede altfel decât d-l Topârceanu că s'a născut piesa d-lui Sorbu, nici autorul nici d-l Topârceanu nu ar avea nimic de obiectat ca chestiunea să se prezinte înaintea unui juriu literar, în care să se examineze propoziţiile d-lui Topârceanu—de oare ce în materie literară cercetarea paternităţii nu e proibită.

Aşa s'ar putea face lumină. In caz când d-l Sorbu s'a adresat juraţilor, nu mai avem nimic de spus. Juraţii sunt de bun augur pentru autorii dramatici; d. p. Caragiale...

In caz când d-l Sorbu crede că juriul literar ar fi ceva mai competent, aşteptăm propuneri concrete, — cu toate că lucrarea în chestiune, ca valoare literară, nu merită ca atâta lume să se deranjeze. Dreptatea însă înainte de toate.

C. Sp. H.

—

Reviste.—A apărut *„Democraţia"* Revista Cercului de Studii a partidului naţional-liberal. an. II, No. 7-8, cuprinzând următoarele interesante studii:

Anibal Teodorescu: Colegiul unic sau două colegii; *Th. C. Aslan:* Cine trebuie să fixeze indemnitatea expropriaţilor; *I. Valaori:* Chestiunea albaneză; *I. C. Cătuneanu:* Noua lege electorală italiană; *L. Georgescu-Gruian:* Organizarea învăţământului, instituţiilor şi serviciilor agricole; *I. N. Angelescu*: Rivalitatea micei culturi agricole; *N. Negulescu*: In chestiunea reformei electorale; Contribuţiuni la istoria liberalismului, precum şi un bogat material a Recenzii, Fapte şi Documente.

Un număr 50 bani.

—

Trădător a fost găsit de către tribunalul din Strassburg şi înalta curte din Leipzig caricaturistul alsacian *Hansi*, celebru prin fineţea şi eleganţa desenurilor sale. Aceasta arată de ce procedeu s'a făcut uz faţă de alsacieni pentru a-i aduce la sentimente mai bune faţă de Imperiul german.

Hansi publicase un album intitulat *Mon Village*, în care prinse cele mai caracteristice tipuri de germani din ţările anexate; fireşte, erau fixate acolo nu doar spre lauda lor. Cu ochiul său ager *Hansi* a redat tot ce era mai grotesc, mai dureros de ridicul în stăpânitorii fostului pământ francez, — precum caricaturiştii germani nu stau la îndoială să facă acelaş lucru despre francezi. Tribunalul şi Curtea au găsit însă că „autorul a agitat pe alsacieni în contra supuşilor de origină germană, cari trăesc în ţările anexate". „Opera caricaturistului alsacian, spunea judecata, a fost publicată într'un moment în care opinia publică era surexcitată în ţările imperiului şi când cea mai mică agitaţie putea să provoace incidente grave.. Acuzatul este de asemeni culpabil de insulte aduse corpului institutorilor şi jandarmilor." Şi i s'a dat un an de puşcărie.

Recomandăm acest incident pentru a ilustra lupta civilizaţiei contra barbariei celor ce văd o asemenea luptă în actualul războiu.

Hansi însă n'a aşteptat să se... civilizeze ci a fugit pe pământul Franţei, sprijinitoarea barbariei.

—

Un nou roman de Paul Bourget este *Le Démon du Midi*, în care autorul analizează cu obicinuita sa pătrundere psihologică tema morală: dacă un om politic sau un scriitor are drept să susţină idei şi convingeri care nu mai sunt ale sale. O dramatică intrigă sentimentală serveşte de fond pentru a da vieaţă temei analizate.

De aceia romanul e de un mare interes literar şi moral în acelaş timp.

Asupra acestui roman vom reveni.

—

Recomandăm cititorilor noştri broşura de versuri a poetului D. Nanu: **Ispitirea de pe munte.** *Este o colecţie de poezii de un misticism înalt, care mângâe sufletul şi îl odihneşte.*

Anul III
No. 44-45

FLACĂRA

23-30 August 1914

ABONAMENTE:
In ţară: lei 6 pe an; 7 lei când se achită prin incasator. Pentru învăţători şi preoţi săteşti: lei 5 pe an
NUMĂRUL 10 BANI
TELEFON 41/7

LITERARĂ .·. ARTISTICĂ .·. SOCIALĂ
APARE SÂMBATA
DIRECTOR: CONSTANTIN BANU

ABONAMENTE:
Peste munţi: coroane 8 pe an; pentru preoţi şi învăţători coroane 6.50 pe an
In străinătate: 10 lei pe an
REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA: Bucureşti
Str. Câmpineanu, 40

SE PLÂNG CARPAŢII

Spumează Dunărea 'ntre maluri
Din vadul Pestei pân' la Grind,
Şi Tisa fulgeră pe valuri,
Şi Nistrul vine clocotind:
Că iarăşi fâlfâe la soare
Prin văi, stindard lângă stindard,
Şi mii de lănci scânteetoare
Se 'ncing cu flacără, şi ard...

Oştiri mai aprige ca vântul
Sosesc talazuri peste zări,
Că se 'nfioară 'ntreg pământul
Ca de năvala unei mări,
Şi 'n zbor năprasnic iau cu ele
Pe lunci, al doinelor mister...
Şi vulturii de pe drapele
Se 'ntrec cu vulturii din cer...

Copii ne'nvinşi ai vremei noastre,
Ce duceţi faima de Curcani
In visul Dunării albastre
Şi peste tainicii Balcani,
Cu glas de foc vă cheamă fraţii
Robiţi străinului barbar,
Şi către voi se plâng Carpaţii
Că iarăşi au rămas hotar.

G. TUTOVEANU

PE VALEA DÂMBOVIŢEI

14 August.—Ne-am înţeles în ajun să fim gata în zorii zilei şi să pornim, câţi călări, câţi în trăsură, spre *Cetăţuia*, din valea Dâmboviţei. Caii ne vor veni de la Rucăr; o trăsură o luăm de aici din Nămăeşti. Rucărenii, de cuvânt, au venit disdedimineaţă, cu 12 cai. Am dat şi noi zor... şi după vreun ceas de pregătiri, de schimbări, de fel de fel de incidente biruite, am plecat în convoi, 12 călăreţi înainte şi o trăsură în coadă.

Am ieşit din drumul Nămăeştilor şi tăind în cruce calea mare Câmpulung—Dragoslavele, am luat-o pe şosea, spre Suslăneşti. Dar am lăsat-o de grabă şi am dat în şoseaua vicinală care merge la Stoeneşti. Am trecut Argeşelul şi am început să urcăm muchia ce desparte valea lui de valea Dâmboviţei. Masivul *Mateiaşul,* cu *Sturu*, muntele lui pleşuv, stăpâniau zarea noastră şi au stăpânit-o aproape toată ziua. Călătoria noastră începută de la poalele Mateiaşului, a fost un arc uşor de cerc, tras pe departe, împrejurul acestui masiv. Aşa în cât, de unde dimineaţa, îl priviam în coastă, auriu desfăşurat în lumina soarelui, seara îl priviam în faţă, grămădit ca două ghebe violete, sub grădinile de lalele ale asfinţitului. Alăturea de muntele Sturu, şi ceva mai jos, apărea, ca o terasă prăbuşită, *Piatra Dragoslavelor.*

Intre călăreţii noştri erau şi câteva amazoane. Nu plouase de mai multe zile şi pe drumuri era praf destul. Soarele se ridica din ce în ce mai sus, într'un cer cu nouri răzleţi şi deşiraţi..... Dar cu tot praful, cu toată căldura, excursioniştii erau plini de voe bună şi de veselie. Şi îmi pare rău că acele ceasuri limpezi şi voioase n'au găsit, nu pot găsi în mine pe cronicarul cuvenit. Sânt un suflet imperfect şi trist, lipsit de darul ceresc al veseliei, şi oricâtă veselie ar fi şi ar fierbe în jurul meu, ea trece peste mine ca apa peste pietre. Astfel, această zi de 14 August se răsfrânge în amintirea mea, ca într'un îngust ciob de oglindă şi glumele tovarăşilor mei, buna lor dispoziţie, atitudinea lor faţă de mine, mult amabilă şi atingătoare, petrecerea care a încheiat excursiunea... rămân, spre via mea părere de rău, fără cronică.

Am oprit în Stoeneşti, ca să aprovizionăm caravana şi să punem la cale masa de seara şi am plecat din nou, de data asta pe Dâmboviţă în jos. Când mai departe, când mai aproape de drumul nostru, apele ei repezi şi clare goniau şi fluerau într'o albie pietroasă şi cotită. Intre Stoeneşti şi Coteneşti se tae printre dealuri *valea Bădeanca* şi torentul cu acelaş nume ne apare subţire ca un fir de argint. Dar primavara acest torent trebuie să vie foarte mare, fiindcă la întâlnirea lui cu Dâmboviţa este un câmp întreg, nivelat, plin de pietriş şi de formă triunghiulară, un adevărat estuar de fluviu dispărut. In acest câmp licăresc azi deabia câteva şuviţe de apă şi mai departe, în fund, stau, povârniţi în toate părţile, taracii unei punţi derăpănate.

Trecem pe lângă podul din dreptul Coteneştilor, trecem prin Enăceşti şi Dâmboviţa vine din ce în ce mai aproape de şosea. Din ce în ce mai aproape de şosea vin şi dealurile printre cari călătorim şi ne pomenim între munţi neaoşi, între stânci abrupte şi fioroase. In Dâmboviţă încep să se scalde, ca nişte bivoli, stânci căzute în apă de când lumea, rotunzite de puhoae şi de veacuri. Calea noastră trece îngustă şi sfioasă printre stâncăria în care se încleştează rădăcinile unor fagi piperniciţi, porniţi să cadă, şi Dâmboviţa umbrită de arini. Sântem în valea legendelor şi a unor falnice amintiri din trecutul voevozilor români. Sântem într'o strâmtoare de un mare preţ strategic. Mii de capete duşmane au plătit, în zilele înfiripărei noastre politice, preţul acestei strâmtori dintre Coteneşti şi Cetăţeni.

Stânci bizare scot capul pretutindeni din pădurile de fag, crescute pe coaste foarte repezi. Blocuri uriaşe stau plecate peste apă, încununate sus cu copăceii şi cu flori pe cari nu poate să le ajungă nimeni, şi scăldate jos de volbura neodihnită a undelor. La fiecare profil înnalt şi sur, pe care pot să-l prind din calea noastră troenită de arini, întreb dacă nu e Cetăţuia. Ajungem la o podişcă şi oprim. Podişca aceasta e în dreptul Cetăţuei şi e întinsă aci, peste spumele Dâmboviţei, anume pentru excursionişti. Dar nu se vede nici o cetăţue şi n'am înţeles decât când m'am urcat pe vârful stâncilor că este vorba de un simplu nume, supravieţuitor unui trecut cu totul şters.

Pe când poposiam la umbra unor sălcii, auzim dela cineva din partea locului că se spune din bătrâni cum că în zilele Cetăţuei un pod de piei de bivol trecea prin văzduh, dela cetăţue până la stâncile de dincolo de Dâmboviţă. Podul se întindea şi se strângea după plac. Se mai spune că un voevod cu nume legendar prinzând de veste că Ungurii au

intrat în țară și au apucat pe râu devale a ridicat grabnic un zid înnalt aici în strâmtoare și Dâmbovița stăvilită a crescut năprasnică și a înnecat pe dușman. Ce știe istoria pozitivă din trecutul acestui loc strategic și ce știe despre Cetățuie, n'am avut vreme să întreb.

Cetățuia nu mai este azi de cât o ruină foarte vagă, niște temelii risipite și năpădite de burueni. Dar ceva mai jos e o stâncă în sânul căreia strămoșii noștri au scobit și au făcut un loc de închinăciune — o bisericuță și astăzi în ființă, zugrăvită cu culori vii, dar din păcate cu totul părăsită. După cum aiurea, în Cetatea Neamțului de pildă, vitejii cari o apărau aveau în zidurile ei un sfânt altar, tot astfel și aici, fie chiar și într'o stâncă, întemeetorii Cetățuei au semănat biserica și floarea nemuritoare a credinței. Drept vorbind, ceia ce este de văzut pe aceste stânci ascuțite și anevoie de urcat este fostul locaș de închinăciune. Din toate celelalte amintiri de vitejie și de strategie n'au mai rămas de cât niște gropnițe zidite. Dar și bisericuța aceasta te doare, când o vezi. N'o mai apără nimeni și nimic; n'are nici măcar o ușă de nuele, atât cât are un adăpost de vite. Și zugrăveala ei, vie și naivă, e sgîriată și ocărâtă de toți cei ce urcă până aici, plini de ambiția nemurirei epigrafice și goi de evlavia datorită operilor strămoșești!

Soarele ne înțeapă drept în creștet. Stâncile dogoresc și văzduhul par'că furnică de atâta căldură. Valea Dâmboviței se închide și în sus și în jos și vederea nu mai atinge decât părțile de sus ale defileului. In preajma noastră e prăpastie fioroasă și în fundul ei trăește ascuns monstrul care a săpat-o odinioară, astăzi un pârău nevinovat. Coborâm în tăcere, răzleți unul de altul, visători și dornici de singurătate. Ne împresoară trecutul, ne împresoară umbrele celor ce îngenunchiau colo sus în bisericuță, priveghau din cetățue și tăiau calea și viața inimicului intrat în valea aceasta. Ne împresoară gândurile, nesiguranțele și temerile ceasului de față...

Pe brânci lângă Dâmbovița și cu ochii pierduți în năvala ei înspumată și verzue, te simți una cu această apă străbunică, una cu acești munți, cuibul vechilor viteji, una cu acest pământ iubit, plătit, răscumpărat de atâtea ori, cu sânge și cu lacrimi. Și o să vie iarăș vremea ca să ne întrebe lumea dacă merităm ori nu să mâncăm o pâine, în tihnă, aici pe pământul nostru?.. O, dacă viața aceasta n'ar fi nedreaptă, violentă și rea, cum este, și dacă scaunul drepțăților negreșite n'ar fi așezat dincolo de hotarul ei, socotesc că nici un neam de pe pământ n'ar scoate mai ușor ca noi, dela un așa scaun de dreptate și în puterea atâtor suferințe trecute, dreptul să trăim nesupărați, aici între munții și pâraele noastre! Dar, trebue să luăm viața așa cum este; trebue s'o primim cu răbdarea și înțelepciunea strămoșilor noștri. Și de va fi nevoe să dovedim cu probe] noi că face să rămânem stăpâni în țara noastră o să le făurim la locul și ziua poruncită.

...De un singur lucru nu-mi stă inima la loc. Noi românii din Regat (mai ales acești câțiva cari stricăm hârtia și purtăm haine negre) am fost și noi printre ceice au crezut cu superioritate într'un noian de idealuri dovedite azi, pe șapte fronturi de bătălie, ca mincinoase și absurde. Nu ne mai trebuiau nici puști, nici soldați, nici dogme, nici biserici...... Ne trebuiau pacea universală, grădina lui Epicur și seninul irreligiunei! Și azi ne frecăm la ochi, ca deșteptați din somn, și ne plesnește în cap ideia că nu era așa de prost, cum ne părea altădată, cel ce recomanda popoarelor ca lozincă eternă: *Să-ți fie frică de Dumnezeu și să păstrezi uscat praful de pușcă!*

G. GALACTION

□ □ □

CĂPCANA

Era iarnă pe după sfântul Vasile.

Noi, vre-o trei diavoli de băeți, ne hotărârăm să facem o căpcană de lupi la zăvoiul «Văcăreasca» pe marginea Argeșului.

Căpcanele de lupi se fac astfel: se sapă o groapă adâncă de vre-o trei metri și îngustă ca puțul; împrejurul gropii se fac două garduri ce se împreună sus într'unul singur, iar în locul dintre cele două garduri, se închide un purcel, care de frig, ori fiindcă se vede închis singur, începe să guițe. Pe gura gropii se pun rătioare subțiri, ca să nu se vază și să prinză lupii de veste.

Lupii, auzind guițăturile purcelului, vin, dau ocol gardului, caută să-l rupă, dar purcelul fuge, până când unul sare năuntru, în coteț, cum crede dânsul, cade în groapă, după el sar toți lupii și dimineața îi împuști în groapă.

Am plecat dar într'o dimineață, noi trei inși, cu casmale, târnăcoape, lopeți, un topor, o bardă și o roabă, drept la zăvoi.

Intr'un colț al zăvoiului, la margine, am ales locul și ne-am pus pe muncă. Pământul era înghețat ca de-o palmă, dar noi l-am fărâmat ca pe sloi și am scobit nainte. Pământul scos îl puneam în roabă și-l căram la Argeș, unde îl asvârliam în apă. Făceam așa, ca să nu vadă lupii că acolo e pământ scos și să priceapă de căpcana noastră. Și așa trebuesc făcute căpcanele, căci altfel, lupii pricep și nu se lasă nici unul înșelat.

După ce am făcut groapa, am ales din zăvoi surcelușe și bălării uscate și le-am pus pe deasupra; apoi ne-am apucat de gard și până la nimiez căpcana era gata după toate cerințele.

— Acuși băeți, ne trebue purcel!...

— Purcel! făcură cei doi înnălțând din umeri.

— Tu, Prichindel să faci rost de purcel, am văzut c'aveți purcei mici.

— Nu mi-l dă tata.

— Fură-l!

— Da, da, șterge-l! — zise și cellalt. Prichindel căzu la învoială și făgădui că o să facă rost să fure purcelul.

— Da de pușcă cine face rost? întrebă Prichindel.

— De pușcă fac eu rost, le respunsei.

— Și eu iau o oală nouă să urlăm, zise Ghimiș.

— A, bravo!... Căpcană cu urlătoare!... Atunci trei puști ne trebue.,.

— Trei!

— Bravo!...

— Acas' băeți, să facem rost.

Pornirăm dela zăvoi pe fugă. In sat ne despărțirăm, vorbiți ca la apusul soarelui să fim în capul satului cel puțin, cu purcelul, oala nouă, puștile și îmbrăcați cât mai gros, să nu degerăm.

Tati bătrânului îi spusei isprava:

— Am făcut căpcană de lupi.

— Voi?

— Noi.

— Voi, mă?

— Noi, tată.

— Ei hai să vă văz.

— O să ne vezi mâine, când om veni cu lupi la spinare!

Tata bătrânu râse și apoi mă 'ntrebă cum am făcut-o. Ii spusei.

— E bună, dar vă trebue purcel.

— Păi să luăm p'al nostru.

— Aia e vorbă, nu dau eu purcelul în fleacurile voastre. Și apoi niște copii să stea noaptea la un sfert de poștie de sat, pe timp de iarnă... Nu băete, eu nu te las să pleci, să te mănânce lupii.

— Ce să mă mănânce tată, n'avem puști... Iau pușca matale...

— Ferească D-zeu, pușca mea n'o dau...

— Tată bătrânelule...

— Aida, aida, curmează cu prostiile... Nu te las eu să pleci năuc noaptea pe timp de iarnă. S'ar putea întâmpla să vie lupii, auzind urlatul vostru ori guicitul purcelului... Ei, poate nu sar acolo, dar se așează jos la rădăcina sălciilor unde-ți fi urcați, și voi de ger, cădeți jos, și vă mănâncă... Cine prinde lupi nu sunt ca voi, niște flaimuci!

Dacă văzui că tata bătrânu e neînduplecat, tăcui. Prin tindă mâncai lupește niște șorici și o strachină de piftii și începui să'm fur cojocul, minteanul, încă o pereche de ițari ciorapi și le dusei la Ghimiș. Ghimiș băeat de văduvă, nu prea avea stăpân în cap și el nu făcuse ca mine, să spuie mă-si isprava.

Imi trebuia pușcă și mie, că Ghimiș ascunsese pe cea rămasa dela tatsău, o pușcă cu o țeavă și cu capsă, și o luă pentru el.

Mă dusei la logofătul moșiei, căruia îi dusesem odată un iepure.

— Domnule Mișu...

— Spune.

— Dă'mi pușca să'npușc un lup.

— Unde l-ai legat?

— Intr'un loc.

— In ce loc?

— Eeee... Uite... uite... și-i spusei tot.

— E pericolos, mă pomenesc că mâine îmi găsesc și pușca Lefaucheux roasă de lupi.

— Da de unde, că merge și tata bătrânu cu noi...
— Așaa?
— Firește.
— Atunci ți-o dau..,
Și-a mers în cas' cu mine și mi-a dat-o. M'a încins cu cartușierul în care erau 25 de cartușe și mi-a făcut vânt. Bucuria ce-o simțiam era nespusă. Mă uitam pe lângă mine; mă uitam la cartușier, la pușcă și mi se părea că sunt cel mai grozav om din sat. Cine era încins cu 25 de morți ca mine?... Fiecare cartuș era o moarte, o moarte fulgerătoare, pentru orice cioară ce mi-ar fi eșit nainte, pentru orice coțofană, sau pentru orice lup!...
Mă simții mare și grozav de puternic. Un cioroi sta într'un par.
— La rai băete! Ochii, banc! și-l dădui purcoi.
Aproape de casa lui Ghimiș trecea o coțofană în sbor.
— Păzea fetițo!... O ochii și... banc!... o trântii și pe ea în zăpadă.
Când văzu Ghimiș pușca nu mai putea de bucurie...
— Asta pușcă, vere, nu ca a mea, până o încarci trece baba cu colacii.
Ne duserăm amândoi la Prichindel. Pușca o lăsasem la Ghimiș acasă, într'un coșar, unde era dusă și a lui.
— Prichindel!
— Vere?
— E rost?
— Am furat purcelul... E la tușa într'un hambar, nici ea nu-l știe.
— Ai mâncat?
— Am mâncat pe furiș.
— Ești gata?
— Eu sunt gata.
— Atunci ia purcelul și vin' repede la Ghimiș, că te așteptăm afară.
— Acuș.
Plecarăm îndărăt și abia avurăm timp să ne îmbrăcăm gros, că Prichindel și sosi.
— Gata mă?
— Gata.
— Păi purcelul?
— E blând, doarme în dăsagă.
Plecarăm pe fuga. Purcelul se deșteptă în dăsagă și începu să grofăe încet simțindu-se legănat.
— Cum l-ai furat mă?
— Păi dacă e blând vere!... Mama zice că degeră purceii singuri, că i-a înțărcat, că trebuie să tăiem pe mama lor. Ca să'i înțarce îi ținem după sobă, și eu mereu îi scarpin. Sunt toți blânzi.
Eu fiindcă aveam pușca cea mai bună, și cartușele cele mai multe, mergeam înainte, ca cel mai cu putere și nici de un haitic întreg nu mi-ar fi fost teamă.
Când ajunserăm la capcană se întunericea. Vârârăm purcelul între garduri pe unde lăsasem portiță, legarăm portița cu ațe și o rupserăm la fugă într'o salcie groasă și plină de comănaci.
Se brodise să fie o noapte fără lună. Gerul se lăsase de cu seară. Din Argeș se ridica în sus o ceață deasă.
Stelele sclipiau par'că simțiau și ele gerul de jos. Purcelul începu să guițe încet, deși îl

Adrien Hébrard, defunctul director al ziarului „Le Temps"

băgasem înăuntru cu dăsagă cu tot. A tăcut el până nu eșise din dăsagă, dar când s'a pomenit în ger și pe zăpadă a 'nceput să guițe, de urla zăvoiul.
Ghimiș scoase oala dintr'o traistă și o puse la gură și urlă în ea:
«Baaauuuu u!...»
Zăvoiul răsună până în adâncuri. Par'că cineva din fundul lui ne răspundea și mai fioros.
Ghimiș mai urlă odată.
Auzirăm un urlet grozav, mai puternic ca al nostru. Eu simții un fior de frig.
— Lupul!...
Ghimiș îmi trase un ghiont să tac și urlă iar: «baauuuu.. uu.. bauuu!...
— Acuși să taci — îi spusei eu.
Urletul ne răspunse mai aproape.
— Vine! zise Ghimiș.
Purcelul guița de tot.
— Baauuuu... uuuuu... uuuu!..
Alt urlet răspunse dintr'o parte și altul din alta.
— Doi!..
Și bucuria și frica noastră ne făcură să tremurăm.
— Să taci acum, că ei o să urle singuri.
— Tac.
Ridicarăm cocoașele la puști și rămaserăm cu ochii țintă, să vedem dincotro or să vie lupii.
Un urlet ne făcu să tresărim. Urlase lupul în marginea zăvoiului. Alt urlet îi răspunse, și apoi altul și altul.
Ghimiș îmi dete alt ghiont de bucurie.
Purcelul guița înainte.
O mogândeață vânătă porni pe zăpadă și se opri ca la treizeci de pași de capcană. O alta veni de partea cealaltă și se opri iar.
Incepură să urle amândoi. Purcelul tăcu!.. Simția pesemne și el că ce vine peste el, nu vine să-l încălzească.
O altă mogândeață se arătă și se opri tot la depărtare.
Purcelul tăcea. Lupii ascultau. O a patra mogândeață veni și se așeză la șir cu cele trei.

Purcelul începu iar să guițe.
Lupii plecară spre el, dar ca la zece pași se opriră iar. Purcelul, sărmanul, tăcu iar. Mic, mic, dar simțise primejdia. Un lup plecă spre capcană. Merse și la trei pași se opri. Altul porni și el și se opri tot ca la trei pași. Al treilea și al patrulea porniră și ei. Acum era liniște, nici purcelul nu mai guița, nici lupii nu mai urlau.
Un lup îndrăzni și se duse lângă gard. Purcelul bufnii și o rupse la fugă. Lupul ocoli după el. Veniră și ceilalți. Unul sări gardul. Ceilalți trei se asvârliră și ei și... periră.
— Au căzut! șopti Ghimiș, dându-mi iar un ghiont.
— Hai la ei, zise Prichindel, că-mi degeră purcelul și mă omoară tata.
— Să mai stăm... or mai fi lupi... zisei eu în șoapte.
— Numai, vericule, degeră purcelul și mă omoară tata.
El zise astea cu gura mare.
— S'au speriat lupii acum, zise și Ghimiș, hai să ne dăm jos.
Ne deterăm jos. Ca să speriem lupii cari ar mai fi p'acolea, și să nu sară la noi, trăsei un foc de pușcă degeaba.
— Ce făcuși mă?
— Să sperie lupii mă... Dacă mai sunt lupi p'afară și le vine gust de noi... Nu e mai bine să le dăm veste să fugă, că nu suntem cu mâinile goale.
— Bine ai făcut.
Plecarăm spre căpcană.
— Cum am face să-i vedem cum stă? zisei eu.
— Aprinz eu un chibrit, făcu Ghimiș.
— Eu vere, să prinz purcelul... stați să prind purcelul, că degeră și mă omoară tata.
Desfăcurăm ușa și chemarăm purcelul.
— Ghițică, Ghițică... țu.. țu.. țu..
Purcelul veni la noi ca un cățeluș. Prichindel luă dăsaga și băga purcelul în ea și apoi îl atârnă de gât.
— Vere, vere, cum tremură purcelul!.. El învățat după sobă, știu că aici a dat de nensău!...
— Ne, uităm mă — la lupi, zise Ghimiș, — ori plecăm acasă să vestim pe cineva să vie cu noi și să-i omorâm?..
— Să ne uităm, zisei eu.
Ne suirăm pe gard și ne uitarăm. Rătioarele, aproape toate, erau căzute. Nu puturăm vedea nimic.
— Aprinde Ghimiș un chibrit.
Ghimiș aprinse chibritul și-l lăsă cu mâna în jos. Văzurăm ceva sticlind în fundul gropii.
— Ha ha... uite ochii... uite ochii. Stai să-i împușcăm!
Luai pușca, ochii, dar chibritul se stinse.
— Aprinde altul, Ghimiș.
Ghimiș aprinse altul. Eu căutai să văz bine, dar... mă pomenii de-a târliușu și căzui în capcană răcnind!...
— Au!.. răcniră și cei depe mal. Ajuns în fundul gropii, mă pomenii că sunt călcat de picioarele lupilor, cari săriau acum în sus pe groapă, cât puteau, că

doar or eşi afară. Eu m'am făcut mort cu faţa în jos. Puşca căzuse sub mine.

— Iancule! Iancule! începură să mă strige Ghimiş şi Prichindel.

Eu mă gândii: «de le-oi răspunde, înfricoşez lupii şi mai tare şi mă sfâşie, ca să mântuie cu frica de mine. Tăcui.

— A murit!

— A murit!

— Staţi!..

— Să vedem îi pârâie oasele!..

— Să dăm cu puşca...

— Să dăm...

— O fi viu?

Eu mă gândiam:

— Nu se gândesc proştii, că de vor da cu puşca în groapă mă omoară şi pe mine...

— Dă Ghimiş...

— Nu daţi, zisei încet.

Lupii săriră iar în sus şi rămaseră cu picioarele suite pe pereţii gropii..

— Ie viu!..

— L-auzii şi eu!

— Iancule!...

— Iancule!...

Eu iar tăcui.

— De bună seamă că-l mănâncă.

— Il mănâncă!..

— Ce să facem?..

— Să dăm cu puşca, să-i speriem...

— Să ne ducem acasă, să vestim pe tat-său bătrân.

— Să plecăm!..

— Până atunci nu-l mănâncă?

— Il mănâncă.

— Iancule, ce să facem?

Proştii mă 'ntrebau pe mine.

— Ne ducem?

— Nu! zisei eu.

— Ie viu.

— Viu!..

— N'ai murit mă?..

— Frati-meu!.. ce fuseşi tu rânduit!

— Daniil!

— Curat Daniil!..

— Iancule!.

— Frati-meu!..

— Ce să facem?..

— Cum să te scăpăm?

— Stricaţi gardul!.. (spusei eu iar încet).

Lupii începură să sară iar în sus când mă auziră vorbind.

— Auzi-i cum sar.

— Il sfâşie!..

— Vai!..

— Săracul!..

— Ia, îi pârâie oasele!..

— Ai murit?..

— Frăţioare!..

Lupii iar rămaseră ridicaţi în două picioare şi cu cocoloş în mijlocul groapei.

— Asvârliţi grădelele pe mine morman!.. — vorbii eu iar.

— La ce?

— S'asvârlim grădelele?

— Aşa ai zis?

— Doamne!.. ajută-i, să nu-l mănânce lupii...

— Frati-meu, ai zis de grădele?

— De... zisei eu iar încet.

— Păi la ce?

— Despărţiţi... le răspunsei iar încet.

THAIS

— Arderea palatului din Persepolis —

Şi luat de'nvălmăşală şi de Thais şi de vin,
Uită moarta la picioare, calcă părul ei virgin,
Şi pătrunde în palatul, care geme visător,
Sub sălbaticul lor chiot din tavane în covor.
Thais smulge înc'o torţă şi o plimbă prin perdele
Mari, albastre caşi cerul, şi, ca el cu mii de stele
De argint, de pietre scumpe şi de aur. Limbi de foc
Se întind pe albe ziduri, se'nfrăţesc din loc în loc,
Atrăgând spre ele vântul de afară prin coloane.
Trosnesc scaune şi tronuri, cad şi statui şi coroane;
Iar bogatele covoare, după dansul lor sălbatic,
Se transformă, rânduri-rânduri, într'o mare de jăratic.
Furtunosul fum încearcă să întreacă 'n ceruri luna
Şi-i mai negru de cât norii, şi-i mai iute ca furtuna...
Mii de trăsnete-l despică, mii de tunete îl plâng...
Şi cu câtă grije turle, neaprinse încă,-'l strâng
Ca p'un fiu furat de stolul unor ghiare de hărpii...
Cade zidul!... Cade-o turlă! Cad palatele pustii
Rupând cedrii, sycomorii şi tamyrii... Tot pământul
Se cutremură...
Şi urlă, şi mai tare norii, vântul...
O coloană se răstoarnă pe'un copil sdrobindu-l... Alta
P'un bătrân care sărise ca să-l scape...
Tot ce dalta
Unor genii cizelase mai frumos în timpul lor
Devenise, pentru sclavii lănţuiţi, îngrozitor.
Şi argintul unei turle biciuit de flacări cade
Ca o ploae peste corpuri desvelite, pe cascade,
Sfârâind, aci în sânge, aci 'n apă, aci 'n gol...
Şi cum ţipă, în tot fumul pasări negre, stol cu stol!...

Plâng bătrânii, Alexandre!... Plâng bătrânii!... Unde eşti
Să vezi plânsul cel mai tragic al durerii omeneşti!?...

1914 Iunie **Kostya ROVINE**

— Aaa!.. făcu Ghimiş.

— Ce? întrebă Prichindel.

— Am priceput!.. Asvârlim grădelele gardului, el rămâne sub grădele jos, lupii dasupra şi nu mai sunt cu toţi... E despărţit de ei. N'o să caute ei în jos...

Amândoi începură să rupă grădelile şi să le asvârle în jos. Ele cădeau, lupii săriau înnebuniţi şi grădelele cădeau mereu pe mine, care nu mă mişcam de loc.

Lupii se suiau totdeauna d'asupra celor căzute, numai eu stam dedesupt. Gardul fu stricat tot şi asvârlit pe mine. Acum lupii stau pe grădele d'asupra mea.

Mă învârtii cât putui, mă uitai în sus şi îmi făcui socoteala că sunt pe mine grădele un vraf ca de o jumătate de metru. Găsii puşca, dar nu putui să fac nimic cu ea. Incepui să vorbesc celor depe mal.

— Ghimiş.

— Auz frăţioare.

— Nu mai asvârli lemne că ajunge. Sunt dedesuptul lupilor şi acum numai sunt în pericol. Dacă mai asvârliţi scapă lupii... Fă lumină tu Prichindel şi tu Ghimiş trage cu puşca în capul unui lup, că ei stau în două picioare pe pereţii gropei. Incarcă iar puşca, Prichindel să-ţi lumineze şi tu să tragi în altul. Să faci aşa, până iei ucide pe câte patru.

— Bine frati-meu.

Prichindel aprinse un chibrit.

— Ha ha... uite-i... Să nu-ţi fie frică frati-meu, că trag!

— Trage.

Auzii: banc. Lupii începură să sară de credeam că or să mă turtească dedesupt.

— Stai frati-meu, că încarc puşca iar.

Ghimiş încărcă puşca, Prichindel aprinse iar un chibrit şi Ghimiş strigă:

— N'ai frică. Trag.

Banc! iar, şi iar sărituri. Picături calde îmi intrară pe după ceafă în sân, şi greutate mare se puse d'asupră-mi pe grădele.

— Numa în cap să le tragi frati-meu — spusei eu — că altfel se face vreunul mort

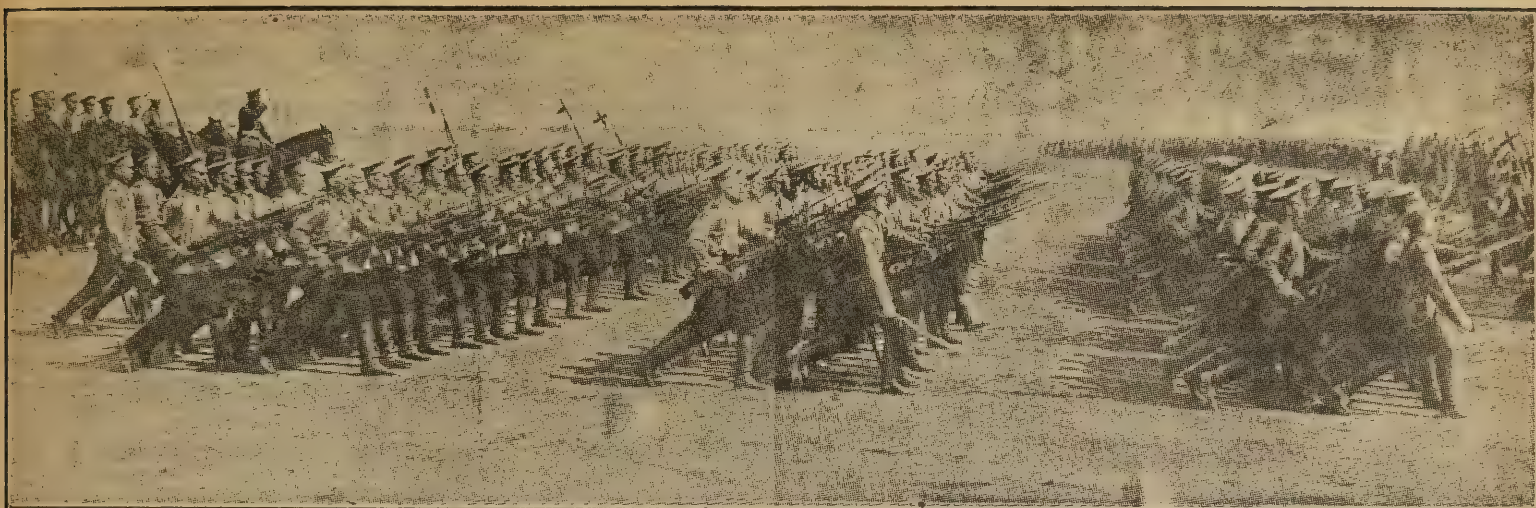

Răsboiul european: infanteria rusească în timpul unei defilări

şi când vă-ţi scoborî să-i luaţi, fiara, văzând că tot moare, te sfâşie.

— N'ai grijă, numai creerii li-i sfărâm.

Ghimiş încărcă puşca iar, îmi dete de veste şi iar trase.

Greutatea acum era şi mai mare în spinare-mi.

— Mai iute frati-meu, că cei morţi sunt grei, şi mă năbuşesc.

— Ingăde, îngăde, că te scap eu şi de cel remas: unul mai e.

Incărcă puşca iar şi trase şi'n cel de al patrulea.

— I-am mântuit.

— Pe toţi? întrebai eu.

— Pe toţi!... sunt morţi, cu capetele sfărâmate.

— Mai iute, că mă turtesc dedesupt, şi mă umple de sânge.

— Ingăde, îngăde! Pericolul a trecut... Dar spune drept, e nevoe să te spălăm la Argeş?...

— Numai glumiţi, scoateţi-mă de aici mai repede...

— Numai pe găurile urechilor le-am tras!...

— Sări jos, strigai eu înnăbuşit.

— Prichindele... ţine-mă de mână. Ghimiş sări în groapă. Aprinse iar un chibrit şi alese unul din lupi şi-l iuă de urechi şi'l săltă în sus până'l apucă Prichindel depe mal. Scoase pe câte patru lupii.

Imi veni rândul şi mie. Scormonii în grădele şi mă ridică în sus...

— Stăi că e şi puşca...

— Cu ea ai fost?... Eu uitasem...

— Mergem la Argeş să-l spălăm? întrebă Prichindel.

— Mergem, mergem, că... miroase.

— Proştilor, zisei eu cu curaj, lupii miros, iar nu eu, că mie nu mi-a fost frică.

— Se şi simte! râseră ei.

Prichindel ne scoase afară cu prăjina, căci noi eram mai grei ca un lup. La lup se apleca pe burtă şi întindea mâinele în jos de-l apuca, dar la noi trebuia să se opintească sdravăn şi stând în picioare.

— Ei, asta da, căpcană nu glumă.

— La Argeş! zise Prichindel.

— Ba hai cu lupii acasă, le zisei eu.

— Cum îi ducem?

— Carevasăzică, tot mie îmi cereţi plan?

— Păi de, nu eşti tu cel ce trebui îmbăiat? glumi iar Ghimiş.

— Să facem targă: o prăjină, înfăşurăm cu betele lupi de ea, trei, şi unul îl duce Prichindel. Noi luăm trei.

— Bun!

Prăjina care ne slujise ziua ca să ieşim din groapă, o puserăm jos şi lupii împrejurul ei; apoi înfăşurarăm betele şi strânserăm lupii pe prăjină. Ii legarăm de gâturi, de mijloc, şi de picioarele din urmă.

— Gata viteji!...

— Ba ce viteji! zise Prichindel.

— Că ai căzut în groapa lupilor, ca Daniil în groapa leilor, nici dracu n'o să ne crează — zise Ghimiş.

— Oameni nepăţiţi! zise Prichindel.

— Vor zice, că de-ai fi căzut, te-ar fi mâncat lupii... Dealtfel, poate că D-zeu le-a 'ncleştat fălcile de nu te-au sfâşiiat.

— Se poate, spusei şi eu. Fiarele sunt cuminţi şi căzute în altfel de curse, nu strică, în speranţa liberării... S'au mai văzut d'al d'astea: lupii cari au stat în oboare de zid, la un loc cu oile, fără să fi mursicat vre-una din ele.

— Poate asta ţi-a fost norocu...

— Poate.

Am plecat. Am ajuns acasă înnăduşiţi şi osteniţi de greutate.

— Tată bătrânule, tată bătrânule! strigai eu la geam.

— Ce e împeliţatule? Acuşi vii din sat?...

— Scoală tată, de vezi isprava.

— Ce ispravă?

— Scoală de vezi.

Tata bătrânu sculă pe bătrânica, aprinseră lampa şi, când intrarăm cu prăjina cu lupii în tindă, puse mâna la gură.

— Voi mă, mucoşilor?!...

— Noi!...

— A căzut şi'n groapă...

— Unde 'n groapă?

— Peste lupi.

— Cine?

— Iancu!

— Măi taci!

— Zău aşa...

— Haida, haida... Asta e piron.

— Zău nu e... Uite... are nevoe de scăldat... pute...

— Aaa... eu ziceam că lupii put aşa...

— Da de unde bătrânule, lupii put... eu am fost... tare...

— Se şi vede... Leanco, primeneşte vânătoru, c'a 'mbălsămat tinda!...

Bătrânica a mers în celar cu mine şi m'a spălat şi primenit. In timpul ăsta, Ghimiş a povestit întâmplarea. Tata bătrânu se'nchină şi ne-a spus:

— Nu trebuiau ucişi... sunt câinii lui sfântu Petre... Trebuia puse râtini, până puteau să saie afară...

— Dar ne mâncau, că puşca a bună era la el...

— Nu vă mâncau! Rău aţi făcut că i-aţi ucis... Ei, când are omul zile, doarme cu lupii 'n strat, şi nu-l mănâncă.

I. C. VISSARION

□ □ □

SUNT CLIPE

Sunt clipe când trecutul reînvie
Ca o pierdută, vagă melodie,
Râd apele în razele de soare,
Râd florile pe margini de alee,
Şi adierea vântului îmi pare
O respirare caldă de femee...
Adeseori trecutul e subtil
Şi-atunci mă simt senin ca un copil...

Sunt clipe când trecutul se coboară
Ca norii negri, trişti, de primăvară...
Atunci singurătatea mă străbate
Odaia se întunecă de-odată...
Tac toate 'n juru-mi, numai ceasul bate
Dar şi bătaia lui e mai înceată...
Ca norii amintirile se strâng
Şi-atunci sunt trist, bolnav, şi-aşi vrea
[să plâng...

Alfred MOŞOIU

AMINTIRI DESPRE HASDEU

Geniile de pretutindeni lasă închipuirilor mulţimii, simţiminte şi idei potrivite cu înţelegerea ei. Oamenii, în genere, nu se prea obosesc în căutarea, nu zic a nuanţelor, dar nici măcar a miezului real din opera isbândită de un cugetător, de un artist ori de un învăţat. Ei potrivesc firea omului superior şi a producerilor sale cu obicinuitul chip de judecare al celor mulţi. In orice caz, la ei, totul e simplificat. Hasdeu, de pildă, fiindcă era un mare istoric şi filolog, se cuvenia să aibă deslegări *definitive* pentru oricare cestiune privitoare la trecutul nostru — chiar de n'ar fi avut isvoarele trebuincioase la îndemână — şi să arate, cât ai bate în palme, care este obârşia fiecărui cuvânt din limba română. Fiindcă erà spiritist, el trebuia să fi ştiut tot ce se petrece în lumea cealaltă şi multe din cele cari se vor petrece, în viitor, pe pământ. Aşa presupun că s'a născut legenda — căci până azi nimic nu mă îndrituește să o socot aitfel — pe care o voiu aminti îndată. Ori cum, un lucru e sigur: Poporul nostru, cel care citeşte şi cel care doar ascultă, înţelesese că Hasdeu era un om extraordinar. Dar cum? Asta e altă cestiune. Şi astfel, omul genial, care nici odată nu alergase după popularitate, a rămas în amintirea, mai cu seamă a Bucureştenilor, ca un fel de mag, de profet. Inmormântarea lui a fost aşa cum o zugrăvi deunăzi d-l Locusteanu, în *Flacăra*: O amintire isvorâtoare de nestinsă indignare. In aceiaş zi însă, mulţimea care nu ştia de prea vremelnica trecere a jalnicului cortegiu, se îndrepta, după amiazi, în grupe însemnate, pe dealul Filaretului, spre a vedea îngropăciunea celui pe care îl socotiau mai presus de firea noastră omenească. După câtva timp — eu am auzit lucrul, pentru întâia dată, sunt acum vreo patru ani — se răspândi svonul că, în castelul dela Câmpina, într o firidă, într'o ascunzătoare, se găsesc lăsate anumite hârtii cari trebue să fie deschise la *şeapte* ani după moartea lui Hasdeu. Acolo s'ar găsi prevestirea unor mari evenimente pe cale de înfăptuire la data citirii hârtiilor păstrate. Hasdeu e mort la 25 August 1907...

E ciudată această prevestire de mari întâmplări, făcută, dacă nu de Hasdeu, cel puţin tocmai de cei cari i-o atribuiau şi pe care mi-o reînviază în minte atât aniversarea morţii marelui Român cât şi năprasnicele fapte din vremea de faţă.

In totdeauna, Hasdeu a fost înconjurat de legende. Firea lui; scrierile-i din cari izbucneşte o neîncetată scânteere; alcătuirea marilor teorii pe cari se bizue istoria ţării şi a limbii noastre, de unde, până aci, n'aveam — în mare parte — de cât dibuiri; amestecul de ştiinţă pozitivă — unde se cuvenia — cu înaltă poezie, rânduind astfel o vânjoasă plantaţie în grădina cea mare a neamului românesc şi o vedere artistică mai bogată de cât la un Le Nôtre; glumele-i şi războirea-i literară cu răsunet fără de pereche; viaţa-i întretăiată de chinuri grozave; traiul singuratec din castelul de înfăţişare medievală, neîncetatele coborâri în cavoul — schimbat în templu — unde se odihnia Julia Hasdeu — toate acestea ţesură, în jurul marelui învăţat şi poet, un şir de istorioare, care de care mai ciudate ori mai minunate, aşa cum face poporul pentru cei pe cari, în vremurile vechi, îi ridica în Olimp, ori despre cari ne povestesc basmele.

Hasdeu a fost, neîndoelnic, un foarte mare învăţat ca şi un mare artist. La el — şi cei cari i-au citit scrierile ştiu bine aceasta — lămurirea unui text vechiu, a unui cuvânt, a unui fapt istoric, se desfăşura cu atâta viaţă, cu atâta limpezime şi chiar frumuseţe, în cât cititorul simţia mulţumirea pe care ar fi avut-o în faţa unei opere de artă aleasă: un monument, o pictură, o producere muzicală. Când priveşti *Sărutarea lui Iuda* de Hébert ai în faţă şi arătarea unui fapt petrecut, dar şi puterea de viaţă artistică pe care a ştiut pictorul să o dea. Când, în *Siegfried*, asculţi «Murmurul pădurii», ai reproducerea unor sunete din Fire, dar pe cari Wagner le-a rânduit în chipul măreţ al geniului său. Când Hasdeu desghioacă şi aduce în lumină legenda lui Negru-Vodă şi arată apoi obârşia Basarabilor, el se întemeiază pe nenumărate probe — texte, inscripţii, documente —, dar mintea lui neasemuită ştie să scoată adevărul în lumină, după cum poate să ne arate, în acelaş timp, cât de mare e farmecul descoperirilor.

Imaginaţia prea puternică, pe cari unii o socotiau drept pagubă, i-a folosit lui Hasdeu să priceapă adevărul chiar înainte de a privi proba hotărîtoare a cutărei sau cutărei cestiuni. Cu nimeni n'ar putea fi mai bine alăturat el decât cu pictorul cel mai vestit în lupta-i pentru unirea dintre lumea reală cu adevărul conceput de mintea lui. Fromentin spune că taina cea mare din opera lui Rembrandt este această muncă. La Hasdeu alcătuirea minţii şi prinderea faptului real mergeau aşa de strâns legate, se închegau aşa de uşor, încât pretutindeni opera lui e lipsită de sforţări, este — am putea zice — graţioasă.

Dacă Hasdeu inspira — fără de voe — legende, pentru unii, avea o mare putere de suggestie — în sensul cel mai larg al cuvântului — asupra ori-cui. In ori-ce caz fiinţa şi alcătuirile minţii lui se impuneau tutulor şi le stapâniau cugetarea. Amintirile de la *Revista Nouă*, pe cari le va publica d. Victor Bilciurescu, vor fi un isvor bogat pentru înţelegerea unei părţi din firea lui Hasdeu.

Din anumit punct de vedere, mi-aduc aminte — între altele — de nişte clipe înfiorate de simţire curat religioasă, în care fiinţa lui Hasdeu avu un loc de seamă. Intr'o zi de vară, către amurg. La Câmpina. Vorbiam după siesta lui obicinuită şi după o plimbare în parc, în donjonul castelului. Intendentul ceru voe, la un moment, ca stăpânul să îngădue unor călugăriţe catolice, trecătoare prin oraşelul prahovean, să viziteze castelul. Ajungând în marele turn, în care ne găsiam, ele se suiră în jurul statuei lui Christ şi intonară un cântec bisericesc, pătrunzător, mişcător de inimi. La sfârşit mă închinai ca în faţă de altar; şi când privirea, din sus, de la Mântuitorul care binecuvânta, se pogorî alături, la câţiva paşi, către Hasdeu — aşezat într'un jilţ, care putea fi şi o strană — îl văzui isprăvind de făcut o cruce. Privirea îi era inspirată, lină, plecată din lumea noastră. Toată înfăţişarea-i era de sfânt; era lipsit de orice mândrie şi de orice urmă de micime lumească... Reîncepând vorba, multă vreme, cu adâncă sfială mă îndreptai către castelan, simţind în faţa-mi un rost mai mult decât omenesc. Pentru priceperea unor atari emoţii religioase, fie-care poate căuta în sine o amintire şi va fi lămurit mai bine decât prin ori-cari cuvinte.

...In după amiaza lui 25 August 1907, câţiva inşi cercetam cu deamăruntul Observatorul astronomic din Paris. Erà o zi liniştită de toamnă. Frunzele castanilor din l'Avenue de l'Observatoire începuseră, în multe părţi, să fie ca de aramă. Conducătorul, din loc în loc, ne da lămuriri cu voce înceată, de par'că s'ar fi temut să nu deştepte pe cineva dormind în sălile învecinate. Singurul sgomot mai tare îl făceau paşii noştri. Schimbam foarte puţine cuvinte între noi şi mai mult pe şoptite. Vizitasem atâtea muzee şi catedrale vestite, dar — ciudat! — nicăeri nu avusesem o impresie atât de puternică, în care predomina simţimântul de gol, de lipsă, de nesfârşit — în acelaş timp... Ne urcăm pe o terasă. Tăcere... Câteva cuvinte încete şi iar tăcere. Circulaţia trăsurilor şi automobilelor aproape neexistentă pe trei părţi ale Observatorului, mai ales pe la ceasurile trei, ierburile mari din grădina institutului, goliciunea locului pe care ne găsiam urcaţi, evocau amintirea unui cimitir. Prin asemănarea teraselor mi se ivi în minte în acelaş timp, castelul dela Câmpina. Despre Hasdeu nu ştiam mai nimic, de mai multe săptămâni. Ziare din ţară nu-mi veniau decât rare ori. Nu bănuiam deci, nici pe departe, că în aceeaş zi, cu foarte puţine ceasuri înainte, se stinsese cea mai mare figură a neamului nostru... O linişte lăuntrică, unită însă cu un fel de tristeţă îmi coprinse inima şi fără de voe, cu înfiorare, mă întrebai dacă, la întoarcerea în ţară, voi mai găsi pe marele meu magistru în sihăstria voevodală din valea Prahovei. Ne urmarăm drumul. Ciudata melancolie se lămuria însă, din ce în ce, într'un fel de odihnă sufletească, un fel de mulţumire după o mare sbuciumare, aşa după cum însuşi Hasdeu îşi înţelegea sfârşitul:

A scăpat o simţire din oase
Şi din carne scăpat-a un gând.

Plecarăm. Pe drum vorbiam rar. Toţi eram impresionaţi în chip ciudat, dar nimeni nu vorbirăm de simţimintele avute. In poarta casei, «le concierge» îmi întinse *Journal des Débats*, sosit mai de vreme ca de obiceiu. Il deschiseiu cu grabă,

căutând par'că o ştire aşteptată. In mijlocul paginei întâia zării necrologul — neaşteptat — al lui Sully Prudhomme. Marele poet, admiratorul versurilor Juliei Hasdeu, murise în ajun.

Peste câteva zile, un prieten mă întâmpină : «— Ştii ? a murit Hasdeu !»

Când putuiu să vorbesc, îl întrebai :— «Cum ? Când ?».

— «Uit'te ziare. In ziua de 25 August, pe la prânz».

N. I. APOSTOLESCU

□ □ □

EPIGRAMĂ

Medicului veterinar St. B., care face pe criticul literar.

Se ocupă mult băiatul
De când e veterinar;
A cetit: «Pesta-Bovina»
Şi-acu 'i «critic literar».

Tg.-Jiu — Sc. POPESCU, Avocat

□ □ □

CONSTANTIN BRÂNCOVEANU

— 15 AUGUST 1714 — 15 AUGUST 1914 —

Prăznuirea unui mare domnitor român s'a făcut în timpul când poporul românesc trece, odată cu întreaga Europă centrală, prin una din cele mai grele încercări din toată desfăşurarea sa istorică. O stranie coincidenţă cronologică face ca această prăznuire să reamintească împrejurări politice din multe puncte de vedere asemănătoare, astfel încât un fragment din istoria — *Magistra vitae* — acelei vremi e de cea mai vibrantă actualitate, de oare ce poate lumina viitorul prin ceiace s'a petrecut acum două veacuri.

Privită numai în ea însăşi, prin partea sa curat personală, tragedia întâmplată acum două sute de ani este cel mai sguduitor moment din istoria domnilor noştri ; Mihai şi Ioan Vodă au murit în preajma câmpurilor de luptă, având în ochi mândria înălţătoare a soldatului hotărât să moară şi în jur tovarăşi rămaşi să-i răzbune, pe când Constantin Brâncoveanu a căzut sub securea calăului ca un rău făcător obicinuit şi a văzut în clipele din urmă cum i se stinge tot neamul şi cum din douăzeci şi cinci de ani de domnie nu rămâne nimic şi nimeni să păstreze o amintire pioasă.

Puţine morţi cunoaştem mai amare de cât aceasta.

«*Ce inimă împietrită ar fi fost aceia să nu plângă atunci?* — întreabă cronicarul după ce povesteşte grozava scenă a uciderii domnului, a celor trei feciori şi ginerelui său. *Hai, lume! Cum se înşală oamenii şi nu se mai satură de dragostea ta, şi la ce sfârşit îi aduce pe ceice urmează voei tale? Fum şi umbră, visuri şi păreri este cinstea ta!*»

Au trecut două sute de ani de atunci şi tragedia aceasta ne cutremură cu atât mai mult cu cât găsim din ce în ce mai multă înjosire pentru neamul nostru în moartea bătrânului domnitor şi cu cât pe el însuşi îl vedem mai nevinovat.

Şi-a apărat tronul timp de un sfert de veac şi, pe cât a putut, şi-a apărat ţara, în cele mai grele împrejurări politice prin care am trecut vreodată. La sfârşitul secolului al XVII-lea Turcia era încă o mare

Constantin Vodă Brâncoveanu

putere, dar asediul Vienei fu un apogeu pe care cuceritorii Constantinopolului nu l'au mai cunoscut altădată. Opriţi în avântul lor spre Apus, împăraţii germani se îndreptară spre răsărit şi în mersul lor cuceritor ajunseră la hotarele ţărilor noastre. Care din cele două împărăţii avea să învingă ? De cari să se alipească domnul român pentru a-şi asigura viitorul?

O, dacă ar fi fost profet desigur că nu ar fi stat la îndoială să se alipească de nemţi şi... astăzi am fi avut un dualism germano-român şi noi cei douăspreze milioane de români am fi fost pe cale să romanizăm pe cei şapte milioane de Unguri....

O, dacă....

Dar Brâncoveanu nu era profet, ci era numai un dibaciu cârmuitor politic. De aceia el a înţeles că deocamdată el şi ţara sa s'ar fi găsit zdrobiţi într'un conflict uriaş, mai înainte ca puterile celor mari să fi înclinat într'o parte sau într'alta şi de aceia a ales atitudinea neutralităţii — nelealâ, ce e drept, dar cu multă dibăcie păstrată. Mulţumită acestei neutralităţi şi-a păstrat tronul, şi-a apărat ţara.

Neutralitatea era nelealâ pentru că domnul şi ţara erau prea slabi ; neputând să se facă respectat şi de unii şi de alţii, Brâncoveanu s'a făcut util şi unora şi altora ; dar fiindcă avea conştiinţa primejdiilor şi poate a josniciei unei astfel de neleale neutralităţi el nu avea de loc intenţia să o facă... definitivă.

Aştepta să se decidă soarta războiului şi apoi să se decidă şi el pentru unii sau pentru alţii, după împrejurările, asupra cărora era prea slab ca să poată înrâuri într'o măsură însemnătoare.

Acea neutralitate, repetată şi în conflictul dintre Ruşii lui Petru cel Mare şi Turci, era înţeleaptă şi pentru vremea aceia şi pentru toate vremile, în care ciocnirile brutale dintre duşmanii uriaşi, abia doar sguduiţi puţin de lupta lor, sdrobesc în chip iremediabil ţările mici care se amestecă dela început între ei.

Din acest punct de vedere Brâncoveanu poate fi un îndreptar politic şi pentru împrejurările de acum. Dar câte deosebiri ne înstreinează de el !

Era prea slab şi trăia într'o ţară în care toată viaţa politică se concentrase în intrigile boerilor ţesute în mii de fire în jurul domnului. Când Sultanul trecu prin Ţara Românească la armiile sale din Temişana, Brâncoveanu ieşi la Dunăre în calea alaiului împărătesc şi aşteptă pe Sultan şi însoţitorii săi în genunchi şi cu fruntea aplecată în ţărână iar mai apoi, ca semn că e mulţumit, împăratul îi îngădui să-i sărute papucul şi poala hainei. Astăzi Sultanul primeşte stând în picioare pe reporterul unui ziar românesc popular, care caută să oglindească, între multe altele, şi opiniile Inălţimii sale asupra treburilor împărăţiei....

Cam greu să luăm învăţături de conduită politică dela un domn atât de umilit.

Şi era încă un domn fără legătură cu ţara. Când trimisul turc a venit cu câţiva ostaşi să-l ridice pe domnitor dela curtea sa, nici un om, nici măcar slujitorii curţii, nu au îndrăznit să se ridice să-l apere, deşi ştiau ce îl aşteaptă pe stăpânul lor şi al ţării. Era poruncă dela împărăţie — şi când era atâta groază în faţa unui simplu ordin împărătesc, înţelegem ce orientaţiune politică bărbătească putea să dea ţării domnitorul ei.

Astăzi avem un Stat de apărat şi nu numai un tron, avem un ideal politic de înfăptuit şi nu suntem o turmă ce se duce cu biciul ori unde, putem să ne facem respectaţi şi putem fi leali, astăzi suntem stăpâni pe noi şi nu aşteptăm să ni se croiască soarta din voia sau nevoia marilor împărăţii. Astăzi suntem — pe când atunci nu eram decât ca să dăm vite de muncă şi să furişăm scrisori dela Ţarigrad la Beci.

Dar şi atunci ca şi acum este adevărat că ţările mici se ucid singure aruncându-se făţiş dela început în vârtejul deslănţuit de vecini uriaşi şi că un popor trebuie să se conserve mai întâi pentru a putea intra în acţiune când voinţa sa liberă îi va da îndemnul cel mai înţelept.

Aceste adevăruri ni le reaminteşte bicentenarul morţii celui mai nefericit domnitor, mare prin dibăcia sa, trăit în vremuri nemernice şi amare.

C. Sp. HASNAŞ

DIN HEINE

CÂNTECUL CĂINȚEI

Zorit bietul Ulrich lucrează'n pădure
Sub frunza de vânt clătinată.
Privind printre ramuri zărește departe
O mândră făptură de fată.

Grăește sărmanul: Frumosul ei chip
Atâta de bine i-l știu,
Căci dulcea-i icoană în suflet o port
Și'n lume când sunt și'n pustiu.

Ca doi trandafiri de curând înfloriți
Sunt buzele ei mititele,
Dar vorbe urâte, amare ocări
Adesea străbat printre ele.

Iar gura e par'că un mândru boschet
Și'n el trandafirii frumoși,
La umbrele cărora stau de pândesc
Și șueră șerpi veninoși.

Gropița, iubită, ce umple de drag
Obrazul frumos de minune,
E groapa spre care de mult m'au împins
Dorințele mele nebune.

Frumoasele bucle din părul bogat
Și negru precum e păcatul,
Sunt lațuri viclene și pline de vrăji,
Cu care m'a prins necuratul.

Și ochii aceia atât de adânci
Și limpezi ca apa din vad
Crezut-am că-s porți care duc înspre cer,
Dar fuseră porți către iad

Dă zor bietul Ulrich, lucrează mereu,
Frunzișul foșnește mai tare —
Acuma zărește un alt chip venind,
Dar palid și plin de 'ntristare.

Și geme sărmanul: O, dulcea mea mamă,
Iubirea-ți fu fără hotar,
Și eu, ca răsplată, cu vorba și fapta
Făcutu-ți-am traiul amar.

De lacrime ochii voesc să ți-i svânt
In focul durerilor grele,
Obrajii cei palizi vreau rumeni să-i fac
Cu sângele inimii mele.

Lucrează cu grabă, zorește mereu,
Iar noaptea se lasă'n pădure,
Prin ramuri începe și vântul acum
Și glasuri încep să murmure.

Și Ulrich aude cuvintele sale
Cum vin înapoi înmulțite,
Căci prind să-l îngâne sburdalnice pasări
Ce sboară 'n frunziș fericite.

Incepe cu jale un cântec duios,
Al tristei căințe ecou,
Și când isprăvește duiosul său cânt,
Incepe să-l cânte din nou.

Ion BENTOIU

□ □ □

MIȘCAREA LITERARĂ IN STRĂINĂTATE

IN FRANȚA: Opera lui Paul Bourget, caracterizată cu prilejul noului roman: Le Démon de Midi.

Dacă n'ar fi isbucnit violența brutală a războiului, apariția unui roman a marelui Creștin și a marelui Psiholog care e Paul Bourget, ar fi fost un eveniment literar de cea mai mare însemnătate.

Acest roman analizează însă ceia ce-i despărția pe Francezi înainte de gigantica încercare de acum; de aceia pentru Francezi romanul a trebuit să fie lăsat în umbra cea mai dessă a conștiinței publice; pentru noi însă romanul e interesant tocmai pentrucă ne arată ce profunde abisuri sufletești care desbinau o națiune întreagă s'au acoperit deodată la chemarea supremă a Patriei făcând loc unei obștești înfrățiri.

Paul Bourget nu e un povestitor pe care să-l intereseze numai curgerea firească a vieții omenești, cu toate șovăelile, reîntoarcerile și ciocnirile din drama zilnic reînoită, ci e și un moralist condus de idei generale filosofico-sociale, căutând în aspectele schimbătoare ale vieții eroilor săi obârșia sau ilustrația acestor idei. Paul Bourget e mai presus de toate un cugetător, care nu iscodește sufletele pentru simpla plăcere de a le vedea oarecum trădate în ochii contimporanilor curioși, ci pătrunde în ele pentru a găsi lumină și pentru a lumina apoi. Se poate ca nu acest aspect al operii sale să fie cel mai valoros; e însă aspectul sub care autorul vrea să ni se înfățișeze.

Paul Bourget a socotit, cași Ibsen, cași Tolstoi, că problema de căpetenie a zilelor noastre e o problemă morală, care se desfășoară în conștiința intimă a fiecăruia. Pe când pentru toți socialiștii și pentru cea mai mare parte din sociologi viața socială îl creiază, îl domină, și îl depășește pe individ, care ar fi, după o vechie vorbă veșnic nouă a cronicarului, mereu «sub vremi», pentru acești scriitori nu are însemnătate predomnitoare decât ceiace decide conștiința intimă a fiecăruia, fie acceptând dela început înlănțuirea unei dogme politico-religioase, fie ajungând la o formulă în urma unor mari și sbuciumate încercări.

De aceia problema cea mare a zilelor noastre nu e o problemă socială ci una morală.

Aceasta constă în deobște într'un conflict religios. Vechile credințe, pe care omenirea s'a rezimat liniștită atâtea veacuri, primesc două feluri de lovituri: ale dușmanilor din afară și ale dușmanilor din chiar cuprinsul lor. Cei dintâi sunt cugetătorii științifici, care, în fața conflictului dintre credință și știință, au ajuns la încheierea simplă și clară: *ceci tuera celà.* Ce dezastre sufletești poate produce filosofia științifică aplicată în vieața de toate zilele a încercat să arate Bourget în *Le Disciple* și în *L'Étape.* Ceilalți sunt reformatorii care se ivesc în chiar cadrul Bisericei, căutând să *modernizeze* dogmele și cultul secular pentru a le pune în armonie cu progresul general al vremii noastre.

Și în potriva unora și în potriva celorlalți triumfă — în teză dacă nu în acțiune — ordinea stabilită a bisericei catolice, prinsă în formulele și disciplina ei de veacuri. In aceasta constă *tradiționalismul* lui Bourget, care găsește în această legătura a sa de biserică soluțiunea conflictului social, a celui religios și a celui moral din zilele noastre.

Religiunea catolică a putut s creeze un sistem de adevăruri și discipline, în care înaintașii noștri au trăit cu sufletul împăcat, deoarece biserica, mai presus de orice, căta mulțumirea conștiinței intime a credincioșilor săi și, prin promisiunea harului divin, dădea putința celor greșiți să spere încă în mijlocul oricărei rătăciri, oricărei căderi. Sufletul contimporan sfâșiat de atâtea îndoeli și atâtea dezamăgiri, nu poate dobândi decât scânteieri de fericire, pentruca iarăș să recadă în noaptea nesiguranțelor sale: o fericire instinctivă, o fericire a simțurilor, trădată și blestemată curând.

Pentruca să poată recăpăta fericirea statornică și calmă a vremilor ce s'au stins, omul de astăzi trebuie să se reîntoarcă la tradiția pe care marea revoluțiune a sfărâmat-o, fără să poată pune nimic în loc.

Dela anarhia dramatică și dureroasă de astăzi să se revină la sistemul bisericei catolice oficiale, în locul căreia nu s'a putut creia nimic. Să se reia firul tradiției dinainte de 1789 — cu retușările necesare în favoarea celor umiliți, pentru care biserica a luptat, în spiritul ei, întotdeauna.

In potriva acestui tradiționalism o întrebare se impune în chip firesc: De ce să ne întoarcem la sistemul bisericei catolice dinainte de 1789 și nu la un alt sistem tot atât de bine închiegat? La cel feudal? La cel roman? La cel indian? Și o alta apoi: De ce să nu privim șovăelile și trecerile necomplete ale vremii noastre ca durerile creațiunei unui alt sistem care va deveni și el cu timpul cel puțin tot atât de desăvârșit cași al bisericei catolice? De ce să nu avem privirea ațintită spre ceiace se formează în viitor și să ne îndreptăm, pasivi și desamăgiți, numai spre trecut?

Aceste întrebări tradiționalismul lui Bourget ca și al lui Maurice Barrès le lasă fără răspuns. Chateaubriand, mai logic în cugetarea sa, căutase să stabilească *în rațiune eternă* superioritatea creștinismului, iar nu întemeindu-se pe o superioritate de fapt — reală, să admitem — dar pe care au mai avut-o și alte sisteme religioase și politice din trecut și o pot avea și altele în viitor, când fuziunea totală a curentelor adverse de astăzi se va fi săvârșit.

Paul Bourget însă își privește eroii în

acţiunea lor de acum, atât de supusă capriciului întâmplării, şi vede superioritatea unui suflet strâns în disciplina impusă a bisericei rpmane faţă de altul sbuciumat de întrebările şi şovăelile viitorului; de aici încheierea: Să revenim la biserică!

Dar mai e cu putinţă? Poate sufletul viu să revie în acest chip, pentru a se menţine în inutilitatea unui circuit etern? Putem să înăbuşim năzuinţele viitorului?

Tradiţionaliştii se oprêsc aici, şi de aceia ei sunt o piedică, o visare sterilă de *laudatores temporis acti* şi nimic nu le poate da dreptate deplină. In veşnicul conflict însă dintre păstrare şi propăşire ei au rolul lor, negativ ce e dreptul, dar necesar. Ei ne fac să regretăm valorile reale din trecut, să încercăm a le reda pe cât cu putinţă oare care vieaţă şi să nu ne avântăm fără frâu spre miragii înşelătoare. Paul Bourget e, pentru aceasta, preţuit şi ca teoretician.

Dacă ideile generale ale filosofului creştin Paul Bourget nu pot alcătui un sistem de cugetări aplicabile pentru viaţa socială a zilelor noastre, calităţile sale literare dau operii o soliditate şi o profunzime ce fac din autorul *Discipolului* un mare prozator în actuala literatură franceză. Analiza atât de subtilă a cazurilor de conştiinţă care alcătuesc intriga tuturor romanelor sale, l'a făcut să ajungă la o mare pătrundere psihologică; biserica romană are într'adevăr această superioritate că răscoleşte cu o dezolantă cercetare de amănunte cele mai ascunse colţuri ale sufletului pentru a găsi urmele tuturor felurilor de păcate, socotite şi măsurate fără de greş de autoritatea bisericească, şi astfel deprinde pe cei ce s'au dedat multă vreme la asemenea cercetări să citească pătrunzători şi siguri în sufletul omenesc. Paul Bourget are o fineţă de duhovnic iezuit, dar şi o vastă înţelegere, care îl face într'adevăr un om din secolul nostru.

Prin aceste însuşiri cucereşte şi uneori umple de groază sfâşiind vălul atâtor mizerii sufleteşti. Dar dacă e atât de sigur în pătrunderea tulburărilor afective, mai cu seamă a reacţiunilor de instinct, care răstoarnă în câteva clipe un echilibru sufletesc rânduit cu enorme încordări de voinţă, Paul Bourget e mai puţin fericit în analiza ideilor generale ale eroilor săi, căci fiecare reprezintă o cugetare personificată, un sistem viu în luptă cu alte sisteme contimporane. Religiozitatea sa e o pornire — generoasă — a inimei, care nu poate rezista criticei timpului nostru; Bourget e mai mult un filosof de instinct şi de sentiment, decât un gânditor abstract. E poate cea mai preţioasă şi mai verosimilă filosofie — dar care ne poate convinge mai puţin de cât oricare alta, dacă nu suntem mai dinainte convinşi.

Ea poate da sentimentul îngrijorării, care e şi el un început de filosofie.

Această pătrundere psihologică e pusă în cadrul unei compoziţii cu toate calităţile dramatice necesare pentru a da cea mai mare intensitate conflictului sufletesc înfăţişat. Ii lipseşte coloratura de imagini

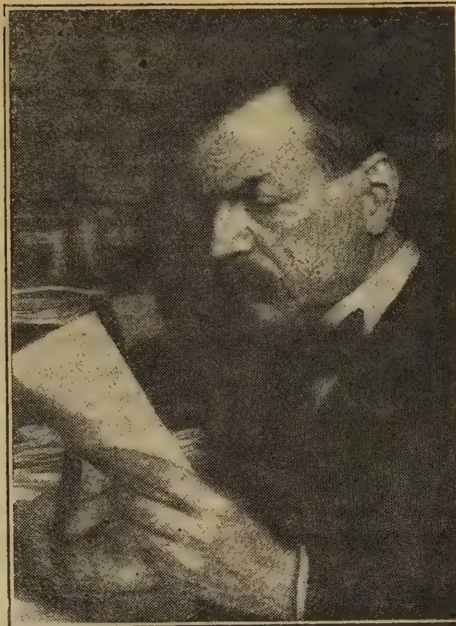

Paul Bourget

plastice cu care să evoace decorul şi cu aceasta starea sufletească oglindită în lucrurile neînsufleţite, în schimb însă prezintă cu o desăvârşită luciditate şi cele mai obscure mişcări interioare, rămase adese necunoscute pentru înşişi eroii acţiunii. De aceia povestirea sa e captivantă şi plină de vieaţă, fără ca proza să fie altfel de cât una dintre cele mai limpezi creaţiuni de proză franceză.

Le Démon de Midi reprezintă încoronarea activităţii romancierului Bourget căci concentrează în sine tot ce acest spirit de elită a câştigat în vigoare şi profunzime dela 1889, când a apărut *Discipolul*, şi până astăzi. Fondul e tot un caz de conştiinţă, prezintat în toată amploarea dramatică a unei vieţi trăite intens.

Un verset din Psalmi cântă înfrângerea acelui *Demonium meridianum*, care atacă în miezul zilei; în mănăstiri acest demon poartă spre ispite sufletul călugărilor osteniţi de asprimea vieţii cheltuite din zorii zilei în curioase exerciţii, iar în vieaţa lumească puterea lui e şi mai primejdioasă Bourget numeşte *Démon de Midi* acea ispită «care îl înconjoară pe om nu în mijlocul unei zile, ci în mijlocul zilelor sale, în deplinătatea puterei mature. El şi-a dus până aici vieaţa din virtute în virtute, din isbândă în isbândă. Iată însă că duhul nimicirii —al nimicirii sale—îl cotropeşte. O putere duşmană, *aeternus hostis,* îl trage din calea lui pe calea unde îi e pieirea. Şi această ciudată rătăcire trece dela suflet la trup».

Eroul romanului, *Louis Savignan,* membru al Institutului Franţei şi istoricul cel mai apreciat al bisericei galicane, este supus unei asemenea ispitiri. La patruzeci şi cinci de ani întâlneşte iarăşi pe iubita sa din întâia tinereţe şi-n sufletul său se desfăşoară lupta dintre principiile moralei oficiale a Bisericei, pe care o adoptase şi o servise cu credinţă până atunci, şi între iubirea împătimată care l'a cucerit din nou. Ideile sale catolice rămăseseră streine de fondul intim al acestui suflet, dar îi ocupaseră întreaga suprafaţă pe care o pot cunoaşte alţii şi pe care ne mişcăm noi înşine de obiceiu. Pasiunea îl doboară, fără să atingă însă acest capital de idei, astfel încât vieaţa lui se dedublează într'o chinuitoare desarmonie: deoparte omul de principii, care susţine încă morala oficială şi luptă împotriva duşmanilor ce vor să «modernizeze» biserica, bunul tată care îşi creşte fiul într'un respect mistic pentru catolicism, păstrându-l într'o naivă şi pură concepţie a religiei şi de alta amantul pasionat care primeşte toate minciunile şi toate josniciile unei iubiri neîngăduite şi trăeşte în practică ceiace a socotit mai vinovat şi mai abject în teorie. Această desarmonie e şi pedeapsa care-l loveşte, dovedind că adevărata mulţumire nu se poate afla decât în cadrul ordinei catolice, pe care istoricul catolicismului a călcat-o de fapt. Pedeapsa lui e şi mai crudă încă atunci când loveşte în fiul nevinovat. Acesta, când scandalul ameninţa să isbucnească, voi să smulgă scrisorile, dovezile materiele ale vinovăţiei tatălui său, din mâna unui preot, eretic modernist răspopit şi în lupta corp la corp ca să le smulgă căzu lovit de un glonte de revolver. Louis Savignan se despărţi, fireşte, de amanta sa, în faţa căreia era cadavrul fiului nevinovaf şi continuă vieaţa pustie şi aridă a omului de studii fără credinţă, fără ideal, fără lumină; pentru care vieaţa e o celulă de temniţă şi fiece clipă doar întru atâta o bucurie întrucât apropie de desrobirea cea din urmă.

Un sguduitor portret de femeie, un altul inciziv de parvenit şi tragica trecere a fiului-victimă dau romanului un puternic interes dramatic iar prezintarea unor tipuri de preoţi drept-credincioşi catolici şi a unui fanatic modernist care găseşte şi nenorocirea sa şi a altora în propriile sale învăţături, servesc autorului ca să înfăţişeze în toată întinderea sa conflictul între biserica oficială şi toţi ce se îndepărtează dela ea.

Dată fiind puterea de viziune în suflete a autorului se înţelege cu câtă realitate sunt înfăţişate toate aceste personagii. Vârsta şi experienţa autorului au făcut mai vastă şi mai omenească înţelegerea acestor personagii — astfel încât *Le Démon de Midi* e o culme în activitatea de romancier a lui Paul Bourget tocmai pentrucă omul de teorie, oricât de convins şi de hotărât, cedează pasul cercetătorului de suflete. E mai mult un tablou al pustiirilor şovăelii şi inovaţiilor decât un sfat. Tradiţionalismul romancierului e dat numai sub forma sa negativă—sub care poate fi mult mai lesne acceptat.

Acum, când romanul înfăţişează sfâşierile interne ale sufletului francez, el nu e de actualitate, decât doar pentru noi; după ce admirabila unanimitate de conştiinţe de acum se va sfâşia iarăş când războiul va fi sfârşit, romanul va fi de-o tristă actualitate şi pentru Francezi.

Const PAUL

NOTELE SĂPTĂMÂNEI

— Saturn, zeul războiului modern.—„Plagiatul" d-lui H. Lecca.—O statistică umoristică —

De pe câmpiile de răsboiu vin zilnic ştiri înfiorătoare. Belgia, mica ţară, în care oraşele se întrec prin artă, industrie şi tradiţie strălucită, a fost aproape toată invadată de duşmani neaşteptaţi; la graniţa franco-belgo-germană au loc neîntrerupt ciocniri sângeroase între masse uriaşe de oameni; Prusia este aproape în întregime inundată de ruşi, ai căror cazaci trec totul prin foc şi sabie. Tribunalul de la Haga a dispărut par'că de odată de pe continentul acesta răscolit de patimi şi ambiţii sângeroase, spre a-şi oglindi turlele în apele depărtate din ţara pasării albastre; regulile de bună vecinătate internaţională au fost abolite într'o clipă de nebunie; respectul faţă de libertatea omului s'a schimbat în dor aprig de-a robi; iar iubirea de artă, pasiunea pentru frumos au dovedit că nu sunt decât manifestaţii pentru timp de pace a unei furii originale care nu îngăduie să se ridice nimic mai presus de năzuinţa de nimicire a omului.

Tot ce geniul şi hărnicia omenească au isbutit să creeze şi să agonisească în vremuri liniştite, acum se sfărâmă, ca nişte jucării fragile, între degetele monstruosului Marte,— se risipeşte şi se pierde.

Am inventat maşini de răsboi pentru apărarea civilizaţiei şi acum distrugem civilizaţia cu ele; am studiat anatomia şi am stabilit reguli peste reguli pentru desvoltarea tutulor forţelor ce dorm în muşchi şi întărirea corpului omenesc,— şi-acum cheltuim bani şi vieţi şi prestigiu ca să schilodim milioane şi milioane de oameni, ca să secerăm vieţi în floarea puterii lor; am exaltat atâta vreme drepturile omului, am făcut din libertate idealul suprem al omenirei şi din artă singurul blazon valabil al popoarelor,— şi azi ne croim o mândrie naţională din îngenuchierea libertăţilor şi o glorie eroică din devastarea monumentelor de artă.

Suntem fiare dresate, nu oameni civilizaţi. In vreme de pace urăm tot ce întrece puterile noastre proprii; în vreme de răsboiu, când forţa materială colectivă se poate ridica până la înălţimea nimicitoare a acelei uri dezarmate, prefacem în nimic tot ce am urât în mod neputincios în timpuri liniştite. Burghezul care toată vieaţa a dispreţuit arta lui Rembrand şi a lui Rafael, pentru că n'a înţeles-o, în timpul unei invaziuni va simţi o vibrătoare satisfacţie de câte ori va putea să distrugă vre-o pânză celebră ori capo d'operă unanim admirată. Prin actul acesta el îşi satisface şi o pasiune de mult înfrânată, dar în acelaş timp îşi acordă şi o răzbunare ce-l îmbată de fericire.

S'ar părea că barbarii lui Atila sunt sus de tot pe scara ascendentă a civilizaţiei, faţă de barbarii de azi. Şi, cu toate acestea, dacă am pune în cumpănă efectele de-atunci ale barbariei în deslănţuire cu efectele de azi ale barbariei noastre,— vom fi siliţi să recunoaştem că Rousseau a avut dreptate când a spus că civilizaţia, departe de a determina un progres în suflete, le sileşte să regreseze, prin depravare. Adevărul ascuns în acest paradox s'a limpezit, pe cât se pare, mulţumită actualului răsboi, şi în conştiinţa elegantului filosof Bergson, care a fost silit să constate că procedeurile sălbatice ale unor anumite armate, însemnează o regresiune grozavă spre barbarie.

Şi, cu toate acestea, şi una şi alta din aceste concepţiuni mi se par exagerate. Adevărul este că omul vrea să nu mai fie ceeace este; şi în acest scop face sforţări extraordinare. Aceste silinţe sunt însă de cele mai multe ori zădărnicite de forţa sălbatică de nimicire ce zace în stare latentă în sufletul fiecăruia din noi.

Omul este o fiinţă negativă care se sileşte să devie constructivă. Dovadă: muncim decenii întregi, cu inteligenţa, cu închipuirea şi cu braţele, ca să ne împodobim sufletul cu cele mai generoase concepţii şi sentimente, iar cărările pe cari păşim cu cele mai artistice urme ale fiinţei noastre ce se sileşte mereu să se desanimalizeze. Şi, graţie acestor sforţări, ajungem la un moment dat să ne înşelăm cu miragiile unui progres admirabil, să ne încântăm, până la uitare, de roadele strălucite ale silinţelor noastre spre mai bine. Dar e de-ajuns o clipă de grea cumpănă ca să vedem, cu ochii plini de lacrimi, cum oraşe întregi au pierit, cum monumente seculare au sărit în aer, cum semnele unor îndelungate sforţări s'au nimicit pentru totdeauna.

Şi toate acestea, numai pentrucă, odată şi paralel cu forţa constructivă idealistă din noi, lucrează, deopotrivă de intens şi cu o înverşunare tot atât de nepotolită, puterea negativă, care se îngrijeşte ca tot ce omul crează să se poată nimici oricând. Această forţă pare că strigă din ascunzişurile ei misterioase:

— Inşeală-te, omule; desmiardă-ţi ochii şi imaginaţia cu reflexele aparent trainice ale fantaziei tale; eşti adormit, visează. Când visul se va risipi însă, într'o năruire catastrofală, va dispărea şi tot ce imaginaţia ta adormită clădise.

Şi ast-fel, fără să ne dăm seama, odată cu visul pe care umanitatea îl trăeşte în vremuri de linişte, între majestatea palatului păcei şi monumentul gigantic al lui Faust, în faţa «drepturilor omului», a catedralelor din Louvain şi Colonia, alături de teatrul din Beyreuth şi muzeele din München, se ridică sfidător, ca o gură de moarte şi neant, tunul uriaş de calibru 42.

Desigur, cel mai înfiorător simbol, cu un înţeles mai etern omenesc, din întreaga mitologie antică, rămâne povestea lui Saturn care-şi mănâncă singur copiii. Iar cea mai modernă întruchipare a acestei guri lacome este mortierul german de calibru 42 care a înghiţit mai deunăzi oraşul Louvain. De azi înainte, zeul răsboiului este Saturn.

Am citit zilele acestea, într'un ziar al cărui nume îmi scapă, acest titlu senzaţional: «Plagiatul *Flacării*». Era vorba de «încercarea» de psihologie spirituală a d-lui H. Lecca, intitulată: «Fragment». Acestui «fragment» i se aducea învinuirea că ar fi plagiat după cunoscuta lucrare a lui Paul Bourget: «Fisiologia dragostei moderne».

D-l Lecca lipseşte acum din Bucureşti, fiind concentrat; aşa dar îmi este cu neputinţă să aflu ce crede d-sa despre această învinuire. Dacă ar fi aici, desigur că dânsul ar şti să o respingă cu destulă tărie.

In ce mă priveşte, eu cred că d-l Lecca nu este în stare să se coboare la asemenea incorectitudini. Totuş este evident că «fragmentul» său a fost influenţat, dacă nu chiar inspirat, de riscata încercare, mai mult umoristică decât serioasă, a academicianului francez. Impărţirea în trei categorii a bărbaţilor şi femeilor cari iubesc şi unele caracteristice ale acestor soiuri de amanţi sunt luate de-a-dreptul din Paul Bourget. Dar atât. Poate să fie numai o reminiscenţă pe care poetul a folosit-o fără să-şi dea seama. Sunt multe cazuri de-asemenea întipăriri intelectuale cari rămân ascunse în sub-conştientul nostru vreme îndelungată, şi cari odată şi odată răsbesc, fără să ne dăm seama, întregi sau fragmentare, în zămislirile minţii noastre. Dar se mai poate ca d-l Lecca să fi folosit părerile lui Paul Bourget cu bună-credinţă, mărturisind împrumutul acesta; cum însă în *Flacăra* s'a publicat numai un fragment din lucrarea sa, s'ar putea bănui că mărturisirea aceasta să se fi făcut sau înainte de începutul «fragmentului» sau după sfârşitul lui şi astfel, ea să fi rămas în hârtiile autorului.

In orice caz, bănuiala că d-l Lecca a plagiat trebuie înlăturată în mod definitiv: întâi pentrucă, chiar dacă am admite ipoteza cea mai rea, faptul în sine nu este un plagiat; al doilea pentrucă socotesc pe d-l Lecca incapabil de-asemenea... delicte. Ş'apoi, chiar de n'am fi dispuşi să presupunem nimănui virtuţi pe cari nu le dovedeşte, se poate oare admite că, d-nul Lecca, având nevoe să împrumute, fără scadenţă, idei străine, le-a luat dintr'o carte, pe care orice licean, doritor să cunoască tainele dragostei moderne, se simte ispitit să o răsfoiască?

Dar să nu stăruim prea mult. De n'ar fi fost vorba de d-l Lecca nici n'aş fi înregistrat învinuirea. Dacă această învinuire s'ar fi adus d-lui Sorbu de pildă, l-aş fi apărat cu totul altfel. Uite în ce fel aşi fi raţionat atunci:

Ideile circulă, ca şi moneda; cine nu le are, le poate, deci, împrumuta. Când însă, împrejurări anormale taie creditul şi împrumuturi nu se mai pot face, eşti silit să imiţi pe Molière: îţi ei bunul tău de unde-l găseşti. Vorba lui Christos: Ia-ţi ideile tale şi scrie. La urma-urmii Bourget a împărţit pe femei şi pe bărbaţi în atâtea categorii de amanţi şi amante? Nu, desigur. I-a împărţit Dumnezeu. Când primul om a constatat că primul bou avea coarne,

a construit el un sistem filosofic ce merită să fie brevetat?

Şi oare dacă eu scriu azi despre boi că au câte două coarne, pot fi învinuit că am plagiat pe primul om care a făcut această constatare? Dar atunci, ca să evit plagiatul, ar trebui să susţin că boul are trei sau patru coarne?

Alt exemplu: D-l G. Topârceanu a declarat că *Letopiseţii* d-lui Sorbu sunt o înşirare de reminiscenţe dintr'o piesă a defunctului V. Cosmovici. După teoria de mai sus, cine va repeta această impresie va plagia pe d-l Topârceanu. Iar ca să se evite plagiatul, toată lumea va fi silită să afirme că, din contră, *Letopiseţii* sunt opera personală a d-lui Sorbu. Vedeţi la ce concluzii imposibile ajungem cu această teorie.

*

Dar fiindcă a venit vorba de *Fisiologia dragostei moderne* cred că e distractiv să reamintesc din această lucrare unul din tablourile statistice cele mai nostime, pe care d-l Lecca nu l-a folosit în «fragmentul» său. E vorba de procentul de amanţi pe care-l dau bărbaţii, împărţiţi după profesiuni. Iată în întregime acest tablou:

Magistraţii	dau	5%	amanţi
Medicii	„	10%	„
Profesorii universitari	„	5%	„
Ofiţerii (până la căpitan)	„	95%	„
„ (dela căpitan în sus	„	5%	„
Pictorii	„	80%	„
Sculptorii	„	50%	„
Muzicanţii	„	25%	„
Arhitecţii	„	50%	„
Actorii tragici	„	20%	„
„ tenori	„	60%	„
„ comici	„	99%	„
Comercianţii (comişii)	„	95%	„
„ (şefii de reioane)	„	25%	„
„ (patronii)	„	5%	„
Ziariştii	„	50%	„
Autorii dramatici	„	20%	„
Romancierii	„	15%	„
Poeţii	„	30%	„
Academicianii	„	1 din 40	„
Agenţii de schimb	„	2%	„
Bancherii	„	2%	„
Şefii de Stat (regii, preşedinţii, miniştrii)	„	1 din 10.000	„

Conclusia ce se desprinde din acest tablou: dacă vreţi să fiţi toată viaţa iubiţi, *ofiţeri*, să nu treceţi niciodată de gradul de căpitan; *comercianţi*, să rămâneţi toată viaţa voastră comişi şi mai ales să vă feriţi de a ajunge vreodată patroni; *magistraţi*, părăsiţi imediat inamovibila voastră carieră; *scriitori* renunţaţi pentru totdeauna la Academie; şi, în sfârşit, *politiciani* şi *prinţi* mai mult sau mai puţin pur-sânge aruncaţi în foc portofoliile şi coroanele voastre, de oarece din voi unul la zece mii de-abia poate aspira la dulcile desmierdări ale iubirii dezinteresate.

CRONICARUL DAMBOVIŢEI

CARŢI NOUI

Intr'o noapte pe Bărăgan, nuvele, şi schiţe, de *N. Pora.*
Ed. „Minerva", 1914, Bucureşti.

După *Intre Vieaţă şi Moarte*, precedentul volum de schiţe şi nuvele al d-lui N. Pora, apare, la un răstimp onorabil, volumul actual de schiţe mai scurte şi în bună parte din alt gen.

Predomina fantasticul ce îngrozeşte în schiţele de atunci; acest fantastic nu se mai află acum de cât în două-trei schiţe şi acolo el e luat din cadrul vieţii trăite, explicat omeneşte în chip normal, deoarece numai fantezia eroilor se aprinde dela o excitaţie stranie, pe când fantezia autorului e înfrânată în cadrul în care îndeobşte înţelegem lumea din afară şi cea sufletească. E o stare psichologică interesantă această exaltare a realităţii care se populează deodată pentru cei ce n'o cunosc în întregime cu tot cortegiul de creaţiunt imaginare ce îngroziau copilăria noastră şi copilăria omenirii. *Casa cu stafii*, de pildă, era stăpânită de miraculoase puteri nocturne, astfel în cât nimeni nu îndrăznia să se adăpostească în ea în orele de somn. Un viteaz încercă să petreacă o noapte sub acoperişul ei blestemat. „Se hotărî să aştepte, după ce luă din cui o puşcă încărcată, şi după ce stinse lumânarea rămase aşa, cu ochii căscaţi mari, căutând să străbată întunerecul.

„Câtăva vreme iarăş nimic, nici cea mai uşoară troznitură de mobilă măcar. Apoi ceva se svârcoli undeva, într'o foire şi o foşnire ce-l sili să sară în sus, ridicând cocoşul puştei. Sgomotul se înteţi cu aceiaş fâşiială înceată din toate încăperile ridicându-se apoi cu vuet surd, din ce în ce mai puternic, umplând casa întreagă de sgomot de se clătinau şi geamurile ca la trecerea unui corp intreg de artilerie...

„Nemaiştiind ce face, cu respiraţia tăiată, sări din pat, îmbrăcându-se în pripă şi, trântind uşa, se repezi afară, fără să mai stângă lumânarea şi fără să încuie."

Din cauza lumânării uitate casa luă foc şi... „pompierii cu târnăcoapele şi cazmalele lor spărgând duşumelele, desfăcură şi bârnele podelelor de sub care năvăli ca un bâzâit infernal un stup întreg de albine, care deteră de aer, după cine ştie câtă vreme roiseră acolo, în inchisoarea ce şi-o alesese în timpul clădirei casei, silind minţile, cu sgomotul lor inoportun, să zămislească povestea unei case cu stafii."

Explicaţia aceasta nu mi se pare verosimilă; n'am însă nici competenţă de apicultor, nici de arhitect ca să mă pronunţ, astfel că, după bunul principiu al lui Descartes îmi las opinia în cumpănă până ce să am atitudinea necesară. Recunosc însă că tema e interesantă şi că prezintarea eroului acestei stranii aventuri e făcută cu destulă intensitate; pentru cadrul unei schiţe ea se găseşte capabilă să producă efect.

Un alt gen de schiţe, mult mai numeroase sunt cele cu tipuri şi lucruri curente din vieaţa curentă. Nuanţe infinit de subtile le separă de alte schiţe de aceiaş inspiraţie şi e nevoie de un arsenal întreg de distincţii convenţionale pentru a găsi notele caracteristice ale fiecării colecţii de asemenea producţiuni.

D. Pora nu e liric; nu se înduioşează şi nu caută să înduioşeze; de aceia volumul e aspru şi rece. Nici nu urmăreşte vre-o stare de spirit continuată în împrejurări deosebite şi în suflete altfel deosebite; încât nu putem surprinde sufletul autorului printre rândurile scrisului său. E departe şi de preocupări morale, încât idei generale nu se desprind din volum, cultivate cu o atenţie deosebită. Dacă am făcut aceste caracterizări negative este pentru ca să distingem şi să definim pe autor, nu ca să le privim ca lipsuri în operă; aceasta se preţueşte prin ceiace e pozitiv în ea...

Precum unii scriitori au un tip şi alţii o ideie ca să creeze o schiţă, d-l Pora are o stare afectivă pe care urzeşte schiţele sale. Datele sociale, aspectul fizic, raporturile dramatice ale personagiilor sale îl interesează puţin sau deloc; el caută să redea mai cu seamă ceiace se petrece în ascunsurile unui suflet, îşi alege tipurile singuratice, pentru a încarna mai limpede o stare sufletească şi prin izolare, le exagerează proporţiile dându-le o intensitate romantică

Aceste însuşiri se recunosc bine în cea mai lungă nuvelă din volum, *In voia patimei.*

Alte schiţe sunt de un realism... fotografic — retuşat fireşte. Atât de realiste în cât cheia lor o găsim lesne şi pe cele din cafeneaua literară mai că le-am deslega în toate amănuntele lor şi am numi pe fiecare erou cu numele lui cel adevărat. Acestea sunt singurele schiţe... sociale din volum şi prin exactitatea lor, au valoare documentară.

D. Pora îşi urmăreşte scrisul cu îngrijire, şi fără să fie ce se chiamă în deobşte, un „stilist" obţine efecte prin sinceritatea sobră a scrisului său. Dar într'o schiţă care nu poate avea decât un fond prea puţin însemnat, scrisul ar trebui să fie întotdeauna artistic, în înţelesul unei căutări constante, minuţioase şi cizelate a efectelor de sonoritate şi imagini între fiece fragment—şi nu e. Dacă ar fi schiţa, ar compensa în formă ceia ce-i lipseşte în fond.

C. Sp. H.

□ □ □

PIERRE JEAN DE BÉRANGER

(1780—1857)

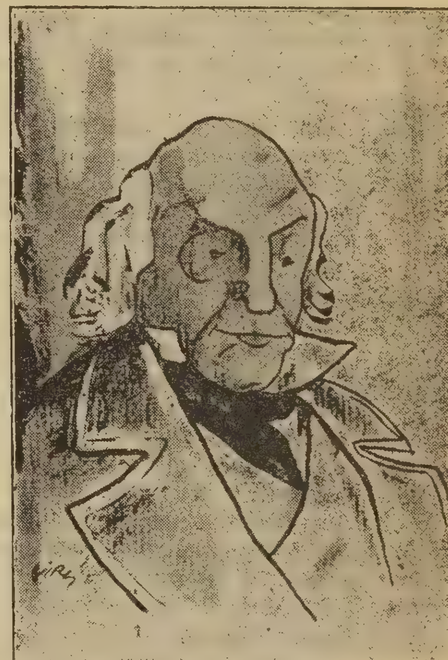

Poetul naţional al Franţei dela 1830 a lăsat printre multe versuri, adunate în cartea intitulată: *Chansons* şi următoarea poezie:

La Sainte alliance des peuples

J'ai vu la Paix descendre sur la terre,
Semant de l'or, des fleurs et des épis
l'air était calme, et du dieu de la guerre
Elle étou, ffait les foudres assoupis.
„Ah! disait-elle, égaux par la vaillance,
„Français, Anglais, Belge, Russe ou Germain,
„Peuples, formez une sainte alliance,
„Et donnez-voos la main.

. . . .

Un cititor al nostru din Panciu a crezut,—fără să se înşele,—că aceste versuri pot căpăta azi o ironică actualitate. Şi ca să-şi precizeze mai bine impresia pe care ele i-au făcut, în cadrul evenimentelor actuale, ni le-a trimis însoţite de caricatura poetului, desenată de d-sa.

□ □ □

REINVIEREA GINTEI LATINE

— ODĂ. – FRAGMENT —

Iată ziua, iată ora ta,
Italie; și legate de ora aceasta
anii minunați,
plenitudine și veselie!
N'am vestit-o oare, cu imnuri și cu ruguri?
N'am chemat-o oare, în priveghi și aș-
[teptare?
Nu am grăbit-o, prin dragoste și ură?
Picioarele grele ale Destinului
Se prefac în aripi, deodată;
Și pe fruntea lui marmoreană
Se aprinde flacăra bicornă
pe care o purta Liberatorul
înaintea câmpului scăldat în rouă.
Iată semnul, iată semnul!
Alege între sclavă și stăpână,
alege între slavă și prăpastie,
alege între viață și pieire.
Eu îți arăt semnul.
Vai ție dacă te îndoești!
Vai ție dacă stai în cumpănă!
Vai ție dacă nu cutezi să arunci zarul!

Ziua ta se apropie! Iată ziua ta de aur!
Sora ta se ține dreaptă în soare.
Ea s'a învestmântat în rochia-i de purpură
[și de război
și câte două aripi au înnaripat picioarele
[ei goale.
Spălată în lacrimile ei fierbinți,
Spălată în sângele-i amar,
a discordiei sublimă floare
ea n'a fost niciodată mai frumoasă
nici în zilele regalității ei.
Din toate rănile-i cari picură
Se alege o rouă minunată,
Și cu puzderia durerilor sale
ea își aprinde din nou steaua dimineței!
Voința-i de a învinge, în ochii ei cei limpezi
străluce ca securea cu îndoit tăiș.
E gata ca să cânte, la fel cu ciocârlia
pe toate creștetele morții.
In tihnă încă odată, cu mâini neobosite
Ea va țese pânza lumei ce va să fie.
Și cine stă înpotrivă, dacă nu barbarul?
Și cine lângă ea, dacă nu tu?

Noi suntem cei nobili, noi suntem cei aleși;
și vom sfărma hoarda hidoasă.
Luptăm cu ochii spre lumină
și vom zâmbi când va fi să murim.
Căci pentru latini e ora sfântă
a secerișului și a luptei. O, femei,
luați secerile și secerați!
Gătiți pâinea nouă
pentru noua foame! Bărbații voștri
vor lovi puternic, strânși ca spicele,
în luptă, șir cu șir,
ca grâul plin sub bătaia vântului de răsărit.
O, victorie secerătoare neîmblânzită,
Simt pe fruntea mea în așteptare
răcoarea dimineții.
Ca preotul lui Marte către copiii lui Lanuviu
zic: „Ați auzit ce place zeului.
Grăbiți ceasul vostru, ascultați, porniți.
Voi sunteți sămânța unei lumi noui.
Și cele mai frumoase zori
nu au răsărit încă".

Gabriele d'ANNUNZIO

ECOURI

O constatare îmbucurătoare Ne simțim datori să facem o constatare, foarte plăcută pentru noi și pentru toți cei ce privesc cu simpatie publicistica noastră. În „Codrul literar" au început să se taie și drumuri sigure; nu zicem că peste noapte a fost transformat într'o elegantă grădină *Renaissance*, dar însemnăm cu toată convingerea că insultele grosolane și atacurile personale cu totul... extraliterare au dispărut din coloanele ziarelor care se ocupau, între-altele, și cu mișcarea literară și artistică. *Facla* a dat o mică lămurire-rectificare în privința unor acuzații grotești aduse d-lui P. Locusteanu; *Seara* a luat act de această rectificare iar *Rampa* spune cu multă delicatețe d-lui C. Sp. Hasnaș că își schimbă opiniile critice după inspirații.. criticabile.

La acest din urmă punct ținem să răspundem și sperăm că, cu o bună credință care trebuie în sfârșit să se introducă în moravurile noastre literare, *Rampa* va lua act de răspunsul nostru, *Flacăra* având în totdeauna articole iscălite de persoane existente, nu poate cere acestor persoane să fie absolut identice unele față de altele în toate amănuntele opiniilor lor; învinuirile de „contradicții" nu pot avea sens, decât dacă însăși direcția generală a revistei ar fi combătută de vre-unul din colaboratorii săi; tot așa nu poate fi acuzată *Flacăra* pentru ceia ce semnează în coloanele ei autorii cunoscuți și solvabili în literatură, fără de gir.

Iar ca să se vază cât de puțin sunt influențabile relațiile extraliterare asupra opiniilor critice exprimate în revistă, e destul să cităm cele scrise, desigur cu părere de rău, asupra lucrărilor editate de institutul *Flacăra* ale unora din prietenii și colaboratorii noștri. Ne sunt penibile, marturisim, toate discuțiile *pro domo*, oricât de impersonale ne-am sili să le facem, dar suntem în drept să le cerem să fie sinceri celor cari vorbesc de... sinceritate în opinii.

—

Intr'o chestie măruntă. Am făcut o propunere clară și precisă în scopul de a dovedi calomnia sau paternitatea pusă la îndoială a *Letopiseților*. Ne dăm seama că atunci când. . Europa arde nu e timp să pieptănăm asemenea încurcate fire. Tăcerea ar fi la locul ei.

De ce apar atunci notițe suspecte prin gazete cu insinuări piezișe sau cu inulte anonime? Dacă operația.. pieptănării tot se execută, să se facă cel puțin la lumina zilei și a răspunderilor. Suntem informați că în procesul pe care în sfârșit d-l autor al *Letopiseților* l'a intentat d-lui Topârceanu nu s'a prezintat la judecătorul de instrucție reclamantul. De ce a mai reclamat?

—

Noul cântăreț al gintei latine e acum *Gabrielle d'Annunzio*, poetul Italiei, adoptat în Franța ca un simbol al unității culturale a popoarelor latine. După ce a scris în italienește acele exuberante ode, *Laudi della Vita*, în care cântă avântul vieții integrale și după ce, tot în italienește, a cântat cetățile italiene, în tragedii sonore, și Italia întreagă în timpul războiului de peste mare, acum și-a mărturisit într'o odă splendidă entuziasmul trezit în sufletu-i *Pentru reînvierea gintei latine*.

Limba franceză, în care e scrisă oda, are în versurile elocvente ale poetului italian, o sonoritate stranie, ca și cum ar fi clocotul unei simțiri ce caută să se exprime întreagă, dar erupe veșnic de sub materialul prea puțin cuprinzător al cuvintelor rostite și pare adesea nedefinită și abruptă.

Oda *pentru reînvierea gintei latine*, publicată în *Figaro*, reamintește toată gloria gintei căreia i se datorește propășirea omenirii și apoi poetul, comparându-se cu unul din anticii preoți din Lațium care indepliniau riturile la declararea răsboiului pe pământul dușman, intonează un cânt de *Fecial* arătând că dreptatea și lumina sunt cu luptătorii latini.

Oda e înălțătoare, deși unele strofe din cauza aluziilor erudite, par grele și reci.

Acum cântul de chemare la luptă a fost rostit. Cei ce vor avea norocul să trăiască epopeia până la capăt, vor vedea ridicându-se rapsodul cu glas de tunet care să-i treacă la nemurire măreția grozavă. Cine va fi el? Din ce colț al latinității va apărea?

—

Moartea directorului ziarului „Le Temps" a aruncat un doliu simțit în publicistica franceză nu atât pentru contribuțiunea de creator a regretatului Adrien Hébrard cât mai ales pentru darul său de administrator.

Adrien Hébrard era bătrân — avea optzeci și unu de ani—dar purta cu ușurință povara anilor săi, căci adoptase în vieață filosofia sănătoasă a omului care ține să-și facă în conștiință și cât mai bine datoria, fără ca să se pasioneze pentru vreuna din vanitățile ce pustiesc îndeobște vieața omenească și fără să lupte mai mult de cât pentru dobândirea rezultatului necesar.

In 1861, împreună cu Nefftzer, Hébrard participă la fondarea ziarului *Le Temps* și în 1867 fu ales director al marelui ziar, dar abia peste patru ani își putu birui modestia și primi să i se pună numele pe gazetă ca director-girant.

Iată un mic portret prietenos făcut de subtilul Henri Brisson:

„Natura îl înzestrase cu toate darurile de care dispune, îi dăduse inteligență, vioiciune, rațiune intuitivă, echilibru, înțelepciune, vedere limpede, care îl împiedeca de a fi amăgit, indulgență, care îl împiedeca de a fi crud și pe lângă acestea plăcerile unei bune sănătăți. Să stai alături de Hébrard în fața unei mese îmbelșugate, să-l vezi gustând vinuri vechi și savurând, fără să înceteze conversația, o mâncare fină, era un lucru plăcut și binefăcător. In apropierea acestei filosofii nervii se destindeau Priviai lucrurile în chip sănătos și le aduceai la adevăratele lor proporții. Deveniai lucid. Veneai îngrijorat, tulburat și plecai întărit și cu încredere în tine. O întâlnire cu „patronul", era o baie de optimism. Și bătrânul acesta atât de sănătos și de senin, a murit tot calm și senin, precum spune un cronicar, „adormind într'un somn de copil".

—

Audiatur et altera pars.—D-l Bogdan-Pitești ne roagă să înserăm că este inexact că d-sa și alți membrii din redacția *Serei* au fost bătuți de poetul Gregorian, acum două-trei săptămâni, la parcul Oteteleșianu.

—

Teatrale.—Teatrul Național își va deschide stagiunea în seara de 31 August, cu *Apus de Soare*, de d-l B. Delavrancea. (E de observat, cu acest prilej că d-l Diamandy a isbutit să împace pe d-l Delavrancea cu prima noastră scenă. De altfel, marele dramaturg va înfățișa anul acesta o nouă piesă direcțiunei: *A doua conștiință*).

Prima premieră va fi *Primerose*, de De Flers și Caillavet, în seara de 1 Septembrie. A doua premieră: *Slutul* (tradusă din l. germană) și *Fluturii*, un act, de d-l Corneliu Moldovanu.

*

Soții Bulandra, după cum se știe, au părăsit Teatrul Național, împreună cu d-l I. Manolescu. Pe de altă parte, d-l C. Radovici a părăsit compania M. Voiculescu.

Acum de curând, d-na Voiculescu împreună cu soții Bulandra au alcătuit o nouă companie, din care face parte și d-l I. Manolescu. Această companie, cu toate împrejurările anormale prin cari trecem, ne anunță că își va deschide stagiunea în primele zile ale lunei Septemvrie. Repetițiile continuă cu activitate sub conducerea d-lui R. Uhrynovski.

Piesele puse în repetiție sunt: *Soțul Ideal* de Oscar Wilde. *La belle aventure* de d-nii de Flers, Caillavet și E. Rey. *L'Alibi* de G. Trarieux.

Vor urma: *Cuceritorul* de d-nu A. de Herz, *Dama cu Camelii* de Dumas fils, *Les Flambeaux* și *Le Phalène* de H. Bataille, *Mona Vanna* de Maeterlink, *Teresa Raquin* de Emile Zola etc. etc.

Stagiunea se va deschide cu: *Soțul Ideal* de Oscar Wilde.

Rolurile principale sunt ținute de: doamnele Marioara Voiculescu, Lucia Sturdza Bulandra, Wecera Ionescu, Tanți Cutava, etc. și de d-nii Tony Bulandra, Ioan Manolescu, Condora, Petre Bulandra, C. Toneanu, etc. etc.

—

Cinematografele *pe cari le recomandăm cititorilor noștri, atât pentru confortul localului cât și pentru chipul cum știu să-și alcătuească programele, sunt:* **Cinema-Colos** *și* **Cinema-Lux.**

Anul III
No. 46 - 47

FLACĂRA

6 Septembrie
1914

ABONAMENTE:
In ţară: lei 6 pe an; 7 lei când se achită prin incasator. Pentru învăţători şi preoţi săteşti: lei 5 pe an
NUMĂRUL 10 BANI
TELEFON 410

LITERARĂ ∴ ARTISTICĂ ∴ SOCIALĂ
APARE SÂMBATA
DIRECTOR: CONSTANTIN BANU

ABONAMENTE:
Peste munţi: coroane 8 pe an; pentru preoţi şi învăţători coroane 6.50 pe an
In străinătate: 10 lei pe an
REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA:
Bucureşti
Str. Câmpineanu, 46

SOSIM!

Tu, mamă, cu ochii înnecaţi în lacrămi, cu inima pustiită de durerea pierderii flăcăului tău voinic, singura comoară care da un preţ vieţei tale amărâte;

Tu, văduvă, cu copilaşi rămaşi fără sprijinul braţelor tatălui lor, ucis şi îngropat ca un câine, pentru a sporì strălucirea coroanei drăguţului de Impărat;

Tu, unchiaş trudit, ale căruia buze tremură, îngânând numele feciorilor iubiţi, care nu se vor mai întoarce niciodată;

Tu, preot şi învăţător, luaţi ostatici şi întemniţaţi, pentru a nu stânjinì împlinirea visurilor trufaşe ale împilătorilor neamului vostru;

Voi, toţi răniţii, toţi schiloditii, scăpaţi ca prin minune, din potopul de moarte, în care aţi fost târâţi cu minciuni şi cu silnicie;

Ridicaţi-vă frunţile, ştergeţi-vă ochii şi căutaţi spre zarea despre răsărit şi despre miazăzi.

Vedeţi geana de lumină care încununează crestele Carpaţilor?

E făcută din strălucirea suliţelor şi din strălucirea ochilor fraţilor voştri, care vin să vă scoată dintr'o robie de veacuri.

Ştergeţi-vă ochii, înnăbuşiţi-vă durerea. Cugetaţi că măcar şi atâta bine, decât aţi avut parte în viaţa voastră, a fost cumpărat cu suferinţele moşilor şi strămoşilor voştri, cugetaţi că suferinţele voastre de azi sunt preţul cu care plătiţi voi fericirea pruncilor voştri. Şi, înţelegând că ei, trupuri din trupurile voastre, suflete din sufletele voastre, vor avea parte să trăiască aevea visul de întregirea neamului nostru, cu care de atâtea ori s'a îngânat şi s'a alinat sufletul vostru obidit; — primiţi cu zâmbete, primiţi cu bucurie pe fraţii voştri, care vin să vă aducă mai mult decât mângâierea durerii unui om: mângâierea durerii unui neam.

Iar acum, în pragul sfânt al împlinirii visului de întregirea neamului, înţelegând că ura şi trufia se întorc împotriva celui rău şi trufaş şi că ura e cea mai tragică nebunie, să punem jurământ, că din clipa întregirii neamului nostru, noi nu vom urî şi nu vom nesocoti şi nu vom chinui, pe cei cari ne-au urât şi ne-au nesocotit şi ne-au chinuit atâtea veacuri.

Ion Al. BRĂTESCU-VOINEŞTI

POVESTE

1914

**Cum stau acum şi-mi număr a vremurilor salbă,
Parcă-mi revăd în casa din satul de subt deal,
Pe-un biet bunic din ceata de moşi cu barba albă
Prin cari vorbeşte gura tăcutului Ardeal.**

**Il văd aşa de bine... Ii flutura oftatul
Sub bolta înfrunzită a nucului înalt,
Când începea povestea: — Doi ochi avea 'mpăratul...
Dar de râdea cu unul, plângea cu celălalt...**

* * *

**Poveste minunată şi tainică poveste,
Şoptită în amurgul atât de stins şi mut,
Sub soarele de toamnă care muria pe creste,
Când mi te-a spus moşneagul, eu nu te-am priceput.**

**Dar printre anii tulburi cari-şi sporiră 'n cale
Comoara lor de lacrimi în fiecare ceas,
Nelămurită taina înţelepciunii tale,
Poveste bătrânească, în minte mi-a rămas.**

**Şi-abia târziu odată ţi-am înţeles fiorul
Şi te-am văzut cum stărui şi 'nfricoşată creşti,
In clipa cea dintâie când mi-a atins piciorul
Ţărâna fermecată a ţării româneşti.**

**Atunci în cutropirea furtunii fără nume,
Când râuri de văpaie îmi clocotiau prin sânge,
Te-a luminat întreagă un glas din altă lume:**
Ei ochiul care râde, noi ochiul care plânge...

* * *

**In volbura grozavă ce-mi strigă la fereastră,
Cum stau acum în noapte cu inima la sfat,
Pare c'aud cum geme cumplit povestea noastră
Şi-l văd cum se frământă sărmanul împărat.**

**Il văd şi-mi muşcă 'n suflet durerile păgâne
Şi patimi şi ispite şi vifore mă frâng:
Căci cine-mi spune mie ce vom avea noi mâne:
Doi ochi ce râd în soare, ori doi ochi care plâng?...**

OCTAVIAN GOGA

TRIUMFUL TRICOLORULUI

Din Ardeal ne-a venit veste că tricolorul românesc, emblema teritoriului şi a idealului nostru, a fâlfâit alături de steagul habsburgic în luptele ce s'au dat până acum. Aşa dar, drapelul românesc a şi trecut Carpaţii!

Tricolorul nostru atât de urât şi atât de prigonit la Budapesta ca şi în toate centrele unde tirania maghiară apasă şi nedreptăţeşte; tricolorul român care totdeauna a aţâţat şi a aprins mânia ungurilor după cum postavul roşu răscoleşte sângele taurului sălbatic,—tricolorul acesta l'au cerut fraţii noştri din Ardeal ca steag în răsboiul actual. Şi, în faţa primejdiei care face să fie ascultat fie-ce braţ şi fie-ce piept ostăşesc, Ungurii au cedat.

Bietul nostru tricolor! Cincizeci de ani n'a putut fi nici podoabă în beteala mireselor, nici cingătoare la brâul flăcăilor, nici chenar în casele gospodarilor, nici prapure creştinesc, nici panglică în coroanele depe morminte. Cincizeci de ani în şir s'au temut de el prietenii noştri din Budapesta şi l'au ţinut sub urmărirea agresivă a jandarmilor cu pene trufaşe. Iar noi o jumătate de veac ne-am indignat zadarnic de aceste continue jigniri aduse emblemei noastre naţionale.

Am văzut vărsându-se sânge pentru că, Duminica, la horă, aceste trei culori, — cari parcă amintesc, prin armonia lor cutremurătoare, că trei sunt ţările cari lipsesc încă din hotarele regatului nostru liber,—îndrăsniau să mijească în cingătoarea unui flăcău; am văzut brutalizându-se şi lovindu-se femei, fiind-că în cosiţa lor străluciau cochet panglicuţe tricolore; am văzut în sfârşit, la înmormântarea lui Mureşeanu, şi la alte asemenea dureroase solemnităţi, profanându-se o slujbă dumnezeească şi călcându-se morminte scumpe, ca să se scoată din vre-o coroană colorile naţiunii noastre.

Atâtea nelegiuiri şi cruzimi s'au săvârşit pentru prigonirea culorilor naţionale româneşti, încât, prin zarea Carpaţilor, în roşul lor începusem să vedem sângele care a curs pentru păstrarea acestei fundamentale culori naţionale; în albastrul lor, vânătăile cu cari jandarmul a însemnat, ca pe un răboj, pe spinarea fraţilor noştri, nelegiuirile contra tricolorului; iar în galbenul lor, mânia care ne-a făcut să îngălbenim neputincios de atâtea ori, citind despre aceste crime.

Dar azi această tradiţie de apăsare şi nedreptate s'a întrerupt par'că de-odată, ca prin minune. Flăcăii cari au fost opriţi să joace hora cu tricolorul la brâu şi să sărute cosiţe împletite cu aceste magice culori, flăcăii aceştia pleacă azi la răsboi în frunte cu steagul roşu-galben şi albastru care este şi al lor, dar care întâi şi 'ntâi este al nostru, în cutele căruia se ascunde taina unităţii noastre naţionale.

Şi nimeni nu le stă în cale. S'au şters jandarmii, ca nişte vechi păcate spălate de furtună. Nici unul nu s'arată obrasnic ca să le strige cu baioneta în piept:

— Jos tricolorul ori nem permis să mori pentru apărarea sfântului nostru şovinism!

Ii lasă să treacă veseli şi voioşi spre moarte. Şi în toleranţa lor umilită, în trufia lor dezarmată par'că citeşti c'au înţeles că de azi înainte sub steag străin Românul nu se mai poate lupta cu vitejia şi cinstea neamului său şi că a venit timpul ca fiecare să se adune sub drapelul la care se 'nchină.

De-acum nici o neutralitate din lume nu ne mai poate apăra. Ţara e acolo unde e steagul. Iar steagul nostru combate în Ungaria,—cu voia sau fără voia noastră. Ca o dovadă că destinele româneşti nu mai pot să atârne de o singură voinţă. Infrânte au fost armatele de sub steagul habsburgic, secerată a căzut împrejur şi floarea românimii noastre.

Dar cu cât mai înfrânte vor fi oştirile cari apără azi pământul Ardealului, cu atât mai biruitor—dureros paradox!—va fi acel pământ.

Prin-urmare, înainte! Tricolorul a trecut Carpaţii! E pe drum şi dorobanţul! Trebue să fie! Locul ostaşului e acolo unde fâlfâie steagul său.

P. LOCUSTEANU

□ □ □

ARDEALUL

Al nostru e: pământ din vechi pământ
Şi sânge din latinul nostru sânge,
E trup şi os din osul nostru frânt,
Un dor avem în el şi cel mai sfânt;
Nici Iadul astă-zi nu ni-l poate 'nfrânge.

I-am moştenit tot dreptul din părinţi;
La şoapta lui ni se'nfioară buza;
In lutu-i plămădit din suferinţi
Strămoşii frământatei noastre ginţi
Dorm îngropaţi la Sarmisegetuza.

Al nostru e ; iar nu al vostru, Huni,
Ce-aţi năvălit de dincolo de Nistru,
Călcând în goana cailor nebuni
Peste mormântul marilor străbuni,
Şi i-aţi trezit cu-al vostru râs sinistru.

Voi, colb şi pleavă sunteţi, venetici,
Din hoardele barbarului Atila;
Noi, scutul Romei am înfipt aici,
O! Pentru marii noştrii mucenici
Voi niciodată n'aţi ştiut ce-i mila.

Dar astăzi sună ceasul de apoi
Să vă chemăm la dreapta judecată,
Ca uraganul năvăli-vom noi,
Cântaţi semnalul goarne de război!
Năpraznică va fi a noastră plată.

Se va 'ngrozi poporul de mişei,
Vor tremura ca'n temniţi vinovaţii,
Ne vom lupta cu 'nverşunări de lei
Şi-om dărâma Carpaţii peste ei,
Dacă zăgaz ne-or sta în drum, Carpaţii.

Vom năvăli ca un dezastru mare,
Ii vom călca 'n copitele de cai,
Sub roatele de tunuri şi de care,
Să ştie Ungurii că'n fiecare
Din noi răsare aprigul Mihai.

O! Noi cunoaştem bine vechiul drum
Tăiat de legiuni şi ţara toată
Se scoală azi ducând potop şi scrum;
Iar din mormânt cer răzbunare-acum
Martirii noştri ce-au murit pe roată.

Al nostru e; îl vrem şi pentru el
Porni-vor şi moşnegii dela vetre
Il vrem, îl cerem, e supremul ţel...
Şi vai de trădător şi de mişel,
Că-l vom scuipa şi-l vom goni cu pietre!

Mircea Dem. RADULESCU

SCADENŢA MINCIUNILOR

Un lucru e sigur: în ceasul acesta, omul cel mai odios de pe lume e Impăratul Germaniei. Milioane de guri îl blestemă, şi pe cea mai sfântă dreptate. In tot cuprinsul vremilor apuse n'a fost o făptură a lui Dumnezeu, care să fi adus atâta jale ş'atâtea nenorociri pe pământ. Şi noi nici nu ne dăm încă seamă de străşnicia zilelor în care trăim.

Ciudată întorsătură a lucrurilor omeneşti! Când te gândeşti că până mai ieri candida la premiul Nobel „pentru *pace*" tocmai acest nou Erostrate, care azi îşi face o glorie din faptul că a dat foc Europei! Căci întreaga Europă e în flăcări. Şi, la lumina acestei vâlvori neroniane, cine nu vede mâna criminală, care, după ce şi-a rupt vreascurile din toate gardurile vecinilor, le-a strâns grămadă sub sub straşina celui mai temut dintre ei, şi le-a dat foc! Cel mai nobil şi mai civilizat dintre continente e azi prefăcut într'o vastă arenă romană, în care tot omul e fiară. Se poate închipui priveliştea mai dureroasă şi mai apăsătoare? Ah, simţi că ţi se răstoarnă toate 'n minte! Un singur om, să ducă atâta lume la pieire. Pentru visul de atotputernicie al unui Impărat, milioane de ostaşi ai muncii se măcelăresc între ei, cetăţi întărite şi vechi oraşe cu universităţi, laboratoare, biblioteci, muzee şi catedrale se prefac în scrum, şi tot ce-au creat geniile atâtor veacuri, minuni de artă, pe cari ne deprinsesem a le socoti eterne, sunt călcate în picioa-

rele cailor și amestecate cu pulberea drumurilor. Așa a vrut Impăratul. Un împărat, poate nu atât de feroce pe cât se arată, — dar vanitos, teatral, bolnav de beția tuturor ambițiilor, și căruia de câtva timp i se pare c'au început să-l înăbușe hotarele împărăției lui.

Pornit pe isprăvi gigantice și răsunătoare, când a văzut că nu poate închega o pace „colosală", s'a hotărât să facă *un răsboi colosal*. Ș'a reușit. Poate chiar mai mult decât se aștepta. A deslănțuit asupra lumii cel mai mare și mai vajnic răsboi din câte s'au pomenit vr'odată. Pe pământ, pe apă și 'n văzduh freamătă viforul morții și al distrugerii. Nimic nu mai e sigur, nimic nu mai e sfânt, „Vremea de-apoi" cum zice la scriptură.

Dar oare s'o fi 'ntrebat vr'odată Kaiserul cum se va sfârși această cumplită orgie de sânge? S'o fi gândit vr'o clipă la judecata cea înfricoșată a zilei de mâine, la neînduplecata logică a urmărilor, care nu se tulbură de străşnicia tunurilor lui? De sigur nu s'a gândit !...

Inaintea ochilor noștri se desfășură o dramă grozavă, îndărătul căreia s'ar putea întâmpla să se pregătească una și mai grozavă! E oare așa de greu de prevăzut ce va ieși din această tragică nebunie? Multe lucruri au să se schimbe în urma marelui foc prin care trecem.

Se poate ca, la sfârșitul acestui dezastru, nici o coroană să nu mai stea la locul ei. Se poate ca din mormanele de ruini ale orașelor, de pe văile albite de oase, de sub sfărâmăturile monumentelor și din durerea milioanelor de văduve și de orfani, un singur gând să se limpezească: „Iată unde-au adus pe sărmanul om cârmacii și povățuitorii lui de până acum!" Se poate ca, ochii noroadelor deschizându-se, o lume nouă să se ridice peste dărămăturile celei de azi — o lume liberă, sănătoasă și puternică, pe care să nu o mai poată zdruncina visurile de peste noapte ale unui aventurier. Se poate să vedem răfuirea definitivă și irevocabilă a tuturor minciunilor ș'a tuturor nedreptăților, cari de mii de ani ticăloșesc pe om. Ș'atunci...

Dar vajnicul Impărat nu mai are timp să se gândească la astfel de lucruri. El și-a fost prefăcut poporul într'o uriașă mașină de războiu, ș'acum vrea să-i vadă puterea de distrugere. El vrea în biruința zgomotoasă a zilei de azi, desființarea celei mai mândre și mai nobile națiuni din câte a lăsat Dumnezeu pe pământ,— și după asta poate să vie potopul!

In bestializarea teutonilor lui până la cea din urmă treaptă de sălbăticie, în grămezile de leșuri semănate pe câmpiile Europei, în vălvătăile flăcărilor sub cari se prăbușește o întreagă civilizație, el vede apoteoza măririi lui, triumful lui din clipa aceasta — și nimic mai departe. Va veni de sigur și ziua de răsplată. Dar, apuca-va el ziua aceea? Se va mai trezi vr'odată la realitate? Sau — închis până la sfârșit în vraja visurilor lui—când va muri, căci mor și 'mpărații, va zice și el, ca Nerone: „Qualis artifex pereo !"..

A. VLAHUȚĂ

MARTIRII NOȘTRI

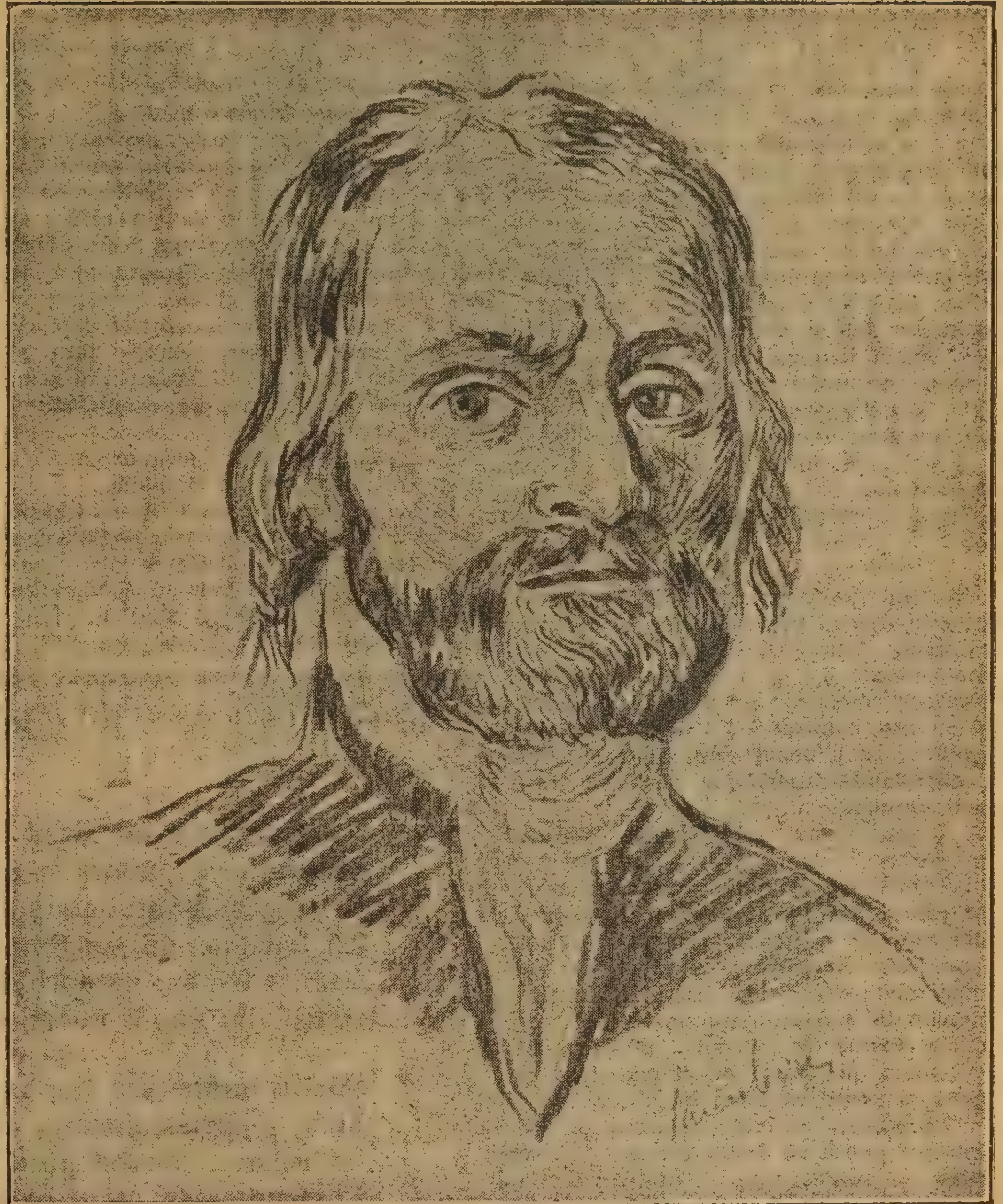

CRIȘAN

Să fi auzit cum sunau buciumele la Mesteacăn! Și să-l fi auzit pe Giurgiu Marcul din Cărpeniș, de-i zic Crișanu. Ce om! Trăsnetul lui Dumnezeu. Se suise pe piatra dela biserică și striga poporului: „A bătut ceasul, măi! Să se ridice până și pruncul din pântecile maică-si și să vie cu mine!"

Ii scăpărau ochii și glasul îi tuna de par'că se prăvălise Detunata! „Să nu rămâie piatră peste piatră!" Ridică o cruce 'n sus și strigă: „E chipul împăratului! să credeți în cruce: pe cruce sunteți botezați, pe cruce să jurați!"

Părea un arhanghel ce sună din trâmbițe de foc.

Il auziam. Era departe. Că era lume de se călca om pe om... de prin ținutul Hunedoarei, Zarandului și Abrudului. Din pieptul lui se revărsa par'că furia adunată din moș-strămoși: „Țara asta e a noastră, al nostru e pământul aiesta!".

N'apucai să ajung acasă și ardea Zarandul cu flacările până la cer. Și focul s'a întins pârjolind toată țara... Așa a fost.

(Se face de ziuă) **Z. BÂRSAN**

□ □ □

NE DOARE!

Botez de sânge peste Drina
Avânt, isbândă la Semlin,
Și eroism în Bucovina...
Sunt știrile care ne vin.

Și cum să nu ne facem fiere
Sau să mai fim pe noi stăpâni,
Când știm că lângă frontiere
Dușmanii'n luptă sunt Români!

George CAIR

MORŢI FĂRĂ ŢINTĂ: CĂTANELE

Ieşi măicuţă pân' la poartă
De vezi neamţu' cum mă poartă..

Cântec din Ardeal

Un oaspe trist m'a căutat deunăzi: un popă din Ardeal.

E cea mai jalnică întâlnire din câte am avut în viaţă. Două ciasuri mi-a vorbit acest om cu privirea stinsă. N'a fost revoltă, n'a fost molestare în vorba lui: un biet învins spunea ce-a văzut. Dar cuvintele aceste potolite mi-au schimbat odaia de hotel într'o cameră mortuară. Când s'a dus şi am rămas o clipă singur, m'am scuturat ca de-un fior în tot trupul. Involuntar am deschis repede geamul şi-am plecat şi eu. Mirosia a cadavru: erau noutăţile «de dincolo»...

Pe el l-am întrebat: Cum au plecat feciorii noştri?...

Popa a mişcat din cap şi-a clipit din ochi.

— Eram în gară la Sibiu când s'a pornit un transport; numai români, — că pe saşi îi ştii! Veniseră din Poiană, de pe Secaş, feciori ca brazii, curgeau din toate părţile. La gară tot neamul lor. Jur împrejur jandarmii unguri ţineau cordon. N'am mai pomenit atâta plâns, femeile, copiii îţi luau auzul. Sânt preot, am îngropat multă lume, dar jale aşa n'am mai văzut...

— Nu cântau soldaţii, ştii, să uite măcar?...

— Intr'un colţ vre-o câţiva apucaseră să cânte... Erau dela *honvezi*. I-a înjurat colonelul pe ungureşte: «nu mai răcniţi valahilor». Au tăcut şi ei. S'a făcut aşa dintr'odată o muţenie mare. Prin golul deschis de jandarmi treceau băieţii noştri, companie de companie. Oaste mută, cu barba în piept, cu chipiul tras pe ochi, se vedea că merg la moarte...

Ţiu minte, l-am oprit pe unul şi l-am întrebat: unde vă duceţi, feciori? Era un rezervist oacheş, tras la faţă, de fel din Sălişte, cojocar, îl cunoşteam. S'a uitat lung la mine şi-a arătat cu mâna spre capătul trenului: *„Uită-te, părinte, la vagoanele alea din urmă... Sânt vagoane de vite, duc boi în ele. Intreabă boii ceia, poate să ştie ei. Noi nu ştim nimic, nici de ce mergem, nici unde mergem“...*

* * *

Are dreptate cojocarul din Sălişte. Ori cât m'aş trudi n'aş fi în stare să găsesc o formulă atât de lapidară, atât de adevărată. Drumul acesta grozav, drumul morţii, va rămânea totdeauna nelămurit în sufletul bietelor *cătane*, cari sângerează astăzi subt lăncile cazacilor.

Om necăjit, bătut de toate relele, ţăranul din Ardeal n'a simţit niciodată ocrotirea ţării. Dimpotrivă, în toate atingerile lui cu stăpânitorii a fost lovit. De aceia în cursul veacurilor sufletul popular nu s'a putut împrieteni cu ideia patriei. Un sentiment de înfrăţire a oamenilor de-un sânge e adânc înrădăcinat în psichologia săteanului nostru, dar dragostea lui de ţară se reduce la o concepţie regională. El ţine la *satul* lui, la partea locului unde vede semeni de-ai săi, dar simte că ţara e a altora.

Astfel toate impulsurile sentimentului patriotic îi sunt străine. Ideia sacrificiului pentru patrie nu s'a putut încuiba în mintea lui de prigonit. Ca un reflex al unor vremuri legendare mai licăria încă aureola *«împăratului»*, distrusă însă de deşteptarea crudă a ultimei jumătăţi de veac. Deaceia orice îndatorire faţă cu această mamă vitregă care e ţara al cărei nume el nici nu-l ştie, nici nu-l învaţă, vine ca o catastrofă de domeniul fatalităţii.

E împlinită de grija poruncii, dar n'a găsit niciodată drumul la inimă.

In toată poesia populară din Ardeal nu vei găsi un singur vers care să fie o chemare la arme pentru apărarea ţării. Viaţa ostăşească e un balaur, o nenorocire. Toate cântecile ţărăneşti sunt un lung, nesfârşit blestem la adresa «neamţului», care fură feciorii ca balaurul din poveste. S'ar putea tipări volume întregi de doine şi strigături, cari au încremenit protestarea seculară a unui popor împotriva unei armate cu care n'a avut nici o legătură sufletească. Cât de intensă a trebuit să fie ura acestor băeţi de plugari, smulşi dela vatra lor, aruncaţi în mijlocul străinilor cari îi chinuesc ca de pe buza lor să se desprindă cântecul:

De-ar da Dumnezeu un foc,
Să arză Sibiul tot,
Să rămâie numai parii,
Să se'nţepe ghinărarii,
Ghinărarii şi maiorii,
Care cătănesc feciori...

* * *

De aceia avea atâta dreptate rezervistul din gara dela Sibiu. Nu se poate închipui o mai sguduitoare tragedie, c'a acestor sute de mii de Români cari înroşesc cu sângele lor câmpiile Galiţiei. Moartea lor e fără ţintă. Pe urma ei va culege roade străinul şi se vor ridica noi statui lui Arpad. Steagurile tricolore, cari li se împart astăzi ca să se salveze rostul unei clipe, vor fi arse la întoarcere

RUGA MONARHULUI

D-lui căpitan Al. Cantuniari

Cu cea din urmă rază ce tremură 'n amurg
Se 'ntunecă palatul bătrânului Habsburg.
E noapte. Vântul toamnei aduce de departe
Un freamăt de suspine prin sălile deşarte, —
Căci a trimis, monarhul încovoiat şi chel,
Oştiri din şapte neamuri să moară pentru el.

Făclia luminează fantastice vitraiuri
Şi 'n umbra colorată, ca umbra din seraiuri, —
In liniştea capelei pe-o treaptă 'ngenunchiat,
Cu fruntea 'n mâni se roagă bătrânul Impărat.

— Stăpâne, codrii urlă şi râurile gem,
Din fiece colibă porneşte un blestem, —
Şi 'n inima mea scurmă părerile de rău...
Stăpâne, slobozeşte acum pe robul tău!

Dar vântul geme 'n noapte: — E prea târziu, bătrâne!
Pe ţarinile noastre de-apururi va rămâne
Sinistră, ca o pânză de doliu, umbra ta...
O, dacă *El* te iartă, noi nu te vom ierta!

Tresare împăratul... Mişcând încet din buze,
Incearcă să-şi adune gândirile confuze...
Dar două diamante strălucitoare curg
Incet-încet, pe nasul bătrânului Habsburg, —
Şi 'n liniştea solemnă, cum pică pe parchet,
Par două lacrămi grele şi mari, de spermanţet.

G. TOPÎRCEANU

și băeții rămași orfani pe urma celor căzuți vor bolborosi ungurește în școlile statului dușman...

Biete cătane ale împăratului! Copii fără noroc ai unui pământ vitreg, veniți pe lume în zile de urgie omenească. Din uriașa dramă, care înfioară continentul, voi singuri n'aveți nici un rost; sângele vostru se scurge pentru-o minciună de-un mileniu. Cătane triste, cătane orfane, Ardealul era o închisoare, voi l-ați prefăcut în țintirim. Râurile voastre de sânge pe care le bea țărâna vor putea tulbura sânul acestei țări și umbrele voastre vor urni oare oștirea fraților cari ar putea avea o țintă? Cine știe, cine știe?..

Eu vă văd în noaptea asta albastră cum veghiați cu rândurile scăzute sub cer străin, sub poruncă străină. Aripa morții flutură neagră peste capetele voastre, ca un blestem moștenit din părinți. Nu se spun nici glume, nici povești în tabăra mută. La o margine de răzor îmi apare în bătaia lunii, cu capul în palme, cu ochii înfipți în stele, cojocarul din Săliște și-i aud cântecul din bătrâni atât de curat, atât de plin de mustrare:

Sărăcuț de maica-mea,
Dela multe m-a scos ea,
Dela multe, dela toate,
Dela două nu mă poate:
Dela neamț și dela moarte...

O. GOGA

□ □ □

ASCULTĂ, SIRE!

Un fulger spre Carpați a scăpărat
Ș'a pus strălucitoarea lui cunună
Pe visul ce din moși ne-a fost lăsat
Și 'n sânge ca un vifor ni s'adună.

Ascultă, Sire! Inimile bat,
In toată țara toaca lor răsună
Și propovăduind din sat în sat
Vestesc aproape ziua de furtună.

Ca un puhoi din vechii noștri munți
Ne-om prăvăli pe șesurile tale;
Zvârli-vom peste văi semețe punți,
Ardeal iubit, înmormântat sub jale!

Și până 'n ceruri codrii tăi cărunți
Vor clocoti de marșuri triumfale
Și 'n sângele tiranilor tăi crunți
Muia-vom ale cailor zăbale!

Năprasnic ca în ziua de apoi
Se va scula și Oltul ca o fiară
Și va lupta alăturea cu noi
Să sfarme iobăgia seculară.

Treziți din somnul lor ca doi eroi
Și Mureșul și Crișul or să sară
Și se va 'ncinge marele războiu
C'un singur steag, c'o singură fanfară!

ORESTE

□ □ □

DIN DURERILE NEAMULUI

Prinderea lui Horia. (După o stampă aflătoare la muzeul Bruckenthal, din Sibiu)

VREMURI DE BEJENIE IN BUCOVINA

Vin Rușii. — Panica din Cernăuți. — Autoritățile și armata fug. — Voiniciile evreilor din garda civică. — Oameni cari înebunesc de spaimă. — Clipe tragice și clipe eroice. — Predarea Cernăuților. — Trec Rușii.

La Cernăuți, Duminica ceea de 17 August a fost o zi de groază, de enervare, de bucurie trecătoare din cauza învingerilor nesigure și neconfirmate, dar și de o mare îngrijorare, căci se răspândise zvonul în public că, după amiazi, a plecat guvernatorul Meran în sudul țării, că prefectul poliției nu-i nicăeri, nici comandantul pompierilor, nici una din autoritățile cari ar fi putut liniști mulțimea agitată. Nimeni nu știa de-i adevărat. Pe străzi lumea se aduna în grupuri, discuta ultimele telegrame și înconjura trăsurile bejenarilor cari fugeau la munți. Fiecare nouă trăsură, care ieșia din oraș, plină cu bagaje și cu oameni speriați, grăbiți, aducea cu sine un nou fior de ghiață, care scutura mulțimea ceea sensibilă la orice zvon, lipsită de voință și de judecată.

Câte unul, mai puțin credul, mergea până la Prut să vadă dacă soldații noștri mai sunt sau nu în șanțurile de apărare, sau hoinăria pe lângă cazărmi, ochind la puștile așezate, în curte, în piramide și, văzându-le, prindea din nou curaj. Ferestile căzărmilor erau deschise și, din lăuntru, se auziau fluerele soldaților noștri. Nepăsarea aceasta a soldaților, liniștea cu care se mișcau ei prin mulțime și în curțile cazărmilor ne făceau bine, ne înviorau puțin sufletele.

Veni seara. In cazărmi la 9 ore se sună stingerea și noi ascultam în tăcere, cum dela cazarmă la cazarmă se trimiteau în întunericul nopții trâmbițări de goarne. Departe, lângă „Grădina publică", sună întâi una, încet, ca apoi alta, mai deaproape, din mijlocul orașului, să-i răspundă mai tare, mai limpede. La un moment dat toate goarnele se uniră ca într'o rugăciune comună; apoi încetară deodată brusc.

Mulțimea de pe străzi însă nu voia să se culce, nu o prindea somnul. Petrecuse de săptămâni atâtea nopți albe, — toată țara nu doarme de atâta vreme — încât și noaptea aceasta voia s'o petreacă pe drumuri, așteptând convoiurile de răniți sau de prizonieri. Dar ei nu sosiau. Se știa că trupele noastre se bat, de câteva zile la Zaleșcik, lângă Nistru, cu rezul-

tatul nehotărât, şi asta ne umplea de grijă, cu atât mai mult, cu cât Boianul era de vre-o săptămână în mâna Ruşilor.

In cafeneaua *„L'Europe"* lumea se strânsese în jurul unui gazetar evreu care adusese o telegramă primită atunci din Galiţia, despre o pretinsă victorie a Austriacilor la Halici. Telegrama aceasta spulberă imediat toată îndoiala şi teama noastră, încât cei mai mulţi din noi se duseră să se culce uşuraţi oarecum. Străzile se goliră pe încetul, pela miezul nopţii se închiseră şi cafenelele şi numai vre-o câţiva curioşi mai rămaseră pe drumuri.

Pela unul după miezul nopţii aceştia văzură deodată cum dinspre mahalaua Horecea se ridică o roşeaţă şi lumină cerul. Credeam că iarăşi vor fi aprins Ruşii vr'un sat din jurul Cernăuţului şi de aceea ne-am dus şi noi la culcare. Eram deprinşi cu incendiile. De fapt ai noştri, după cum am aflat mai târziu, aprinseseră podul ce leagă Cernăuţul cu mahalaua Horecea iar pe la 3 dimineaţa, în ziua de 18 August v., când lumea dormia liniştită şi sigură din cauza *„strălucitelor"* noastre biruinţe, se auzi de odată, în liniştea nopţii, o bubuitură aşa de năprasnică, încât se zgudui pământul şi zăngăniră ferestile. Ingroziţi, nebuni de spaimă, oamenii săriră din pat şi alergară afară, gândind că ne bombardează Ruşii. Nu se vedea însă nimic, noaptea era senină şi lămpile ardeau toate. După cinci minute se auzi pe valea Prutului al doilea trăsnet şi imediat după aceasta o coloană de fum se ridică spre cer. După bubuitura a doua se stinseră deodată toate lămpile în oraş, făcându-se un întuneric complet, numai spre amiazi se zăria o lumină uriaşă care venia dela o coloană de foc ce se ridica în sus, ca un copac de flăcări.

Ce se întâmplase? Austriacii, având informaţii că se apropie numeroase trupe de duşmani, dădură foc unui pod de lemn, iar pe celelalte două de peste Prut le aruncară în aer.

Coloana de foc, care se vedea spre amiazi, venia dela o grămadă de puşti ruseşti — vre-o mie la număr — pe cari soldaţii austriaci le-au pus în curtea cazărmii „Arhiducele Rainer", le-a uns cu păcură şi cu benzină şi le-au dat foc, uitând însă înlăuntru cartuşele cari, de dogoarea focului, se descărcau de gândiai că în partea ceea a oraşului s'a încins o aprigă luptă între Ruşi şi ai noştri. Pârâitul puştilor, bubuitul din valea Prutului şi noaptea cea neagră, fără lumină, au produs o panică de nedescris în populaţia oraşului. Oamenii au eşit pe străzi numai în cămaşă, femeile cu părul despletit, cu copii în braţe, plângeau alergând ca nebune pe străzile întunecate, fără să se ştie încotro să apuce. In zăpăceala aceea fiecare apuca ce-i venia la îndemână: Cei mai mulţi aveau perne subsuoară sau plapome, fără să ştie ce au să facă cu ele. Ţipetele de groază ale femeilor şi ale copiilor se amestecară cu lătratul furios al câinilor înspăimântaţi şi ei de larma neobişnuită din oraş.

Toată această lume înebunită de groază alerga pe jos sau cu trăsurile, spre gară şi spre palatul mitropoliei, să se puie sub scutul „Crucii roşii" şi al Mitropolitului Repta.

La gară prinseră ultimul tren ce mai pleca spre munte, dar cei mai mulţi, desperaţi că nu pot fugi din oraş, se întoarseră resemnaţi îndărăt, cu bagajele în spate şi cu copii plângând în urma lor. In această zăpăceală mulţi au înebunit de spaimă, iar alţii au fost loviţi de dambla.

Cu încetul începu să se zorească de ziuă, mai târziu se vedea bine de tot, valea Prutului era însă plină de neguri şi de fum. In urmă răsări soarele, se ridicară negurile şi se limpeziră văile cât vedem cu ochii, nu se zăria însă nici picior de soldat rus, aşa că lumea a rămas un moment uimită: s'a apropiat de poduri, le-a cercetat cu deamănuntul şi a întrebat pe locuitorii de pe malul stâng al Prutului, dacă n'au văzut cumva cazaci. Nu văzuseră nimic.

Neştiind care să fi fost pricina aruncării în aer a podurilor, Cernăuţenii se întoarseră îndărăt în oraş. Aici domnia acum altă mizerie: nu mai curgea apa, căci apeductele, trecând dealungul podului de pietoni, fuseră rupte deodată cu podul. Autorităţile noastre fugiseră spre munte, fără să previe publicul, pe care-l amăgiseră zilnic cu biruinţe false. In aceeaş noapte se retrăseseră şi trupele, au fugit jandarmii şi poliţia, *iar garda civică, compusă în majoritate din Evrei, dispăruse şi ea, aruncând puştile unde putu.* Cele vr'o şase mii de miliţieni s'au retras, cuprinşi de panică, până la Sirete, fugind de un duşman invizibil.

Mai grav era că, deodată cu poliţia, o ştersără şi pompierii, cu pompe cu tot. Cum n'aveam nici apă nici pompieri, oraşul era mereu ameninţat de un incendiu, care, dacă ar fi isbucnit, putea preface totul în cenuşă, căci n'ar fi fost nici *cine*, nici cu *ce* să stângă focul. Nu eram siguri nici de viaţă, căci poliţia, înainte de a fugi, a dat drumul, din beciurile ei, tuturor vagabonzilor şi haimanalelor, cari ne puteau prăda şi ucide fără teamă de arme, de oarece armele ni-au fost luate de autorităţi din cauza legii marţiale, care opria purtarea lor.

Aşa am petrecut ziua de Luni până la amiazi. Lumea se mai liniştise puţin, dar totuşi pleca cu trăsurile în sudul ţării, la munte. Profitând de panica generală şi de lipsa trenurilor, birjarii evrei luau până la Sirete — cale de trei ore — câte trei şi patru sute de coroane de trăsură. Cum nu se vedeau de loc Ruşi pe valea Prutului — unde ne uitam mereu cu ochianele — numai ce văzurăm că începe să iasă de la o vreme de prin pivniţi şi de prin ascunzători „viteaza" noastră gardă civică. Şi-au pus din nou pe cap şăpci albe, iar la braţul drept cocarde negre-galbene, şi-au luat puştile..... neîncărcate, de cari ei înşişi se temeau mai tare decât Ruşii, şi au început să se plimbe pe străzile pline de oameni.

Pela mahalale, dar şi pela centru, vedeai în fereşti icoane cu sfinţi bărboşi, de cei ruseşti, şi cruci, imitând pe creştini. Evreii cumpărară în câteva ceasuri toate icoanele crucile şi praporii de prin magaziile iconarilor şi-şi împănară ferestile; ba unii au aşezat pe la porţi cruci de cele mari, care se întrebuinţează la înmormântări, şi prapori cu Sf. Gheorghe călare pe cal şi luptându-se cu balaurul...

Pe lângă mizeria în care ne aflam, dădeai la tot pasul şi de multe lucruri comice. După amiazi fură înarmaţi, în vederea străjii de noapte, o mulţime de „cetăţeni" cu nişte puşti vechi, dela primărie. Un evreu cu caftan, cu barbă şi cu perciuni, ţinea strajă înaintea primăriei purtând pe umăr o puşcă veche, ruginită şi... fără cartuşe, ca să nu se întâmple vr'un bucluc. Mă mir unde au dispărut în ziua ceea toţi fotografii din Cernăuţi, căci e păcat că n'au imortalizat figura acestui „viteaz" gardist, unic în felul său.

Intr'un sat din sudul Cernăuţului, un

VENIŢI STRĂMOŞI!

Ridică steagul, Ţara mea vitează
Şi-adună-ţi fiii toţi — aleasa floare —
Că mâine 'n zorii zilei o să cază
Furtună grea, cum n'a mai fost sub soare,

Nu vezi cum ochii toţi spre tine cată?
N'auzi departe crunta vijelie?
Nu simţi că azi — liman — ca nici odată
Peste Carpaţi copiii tăi te 'mbie?

Nu simţi că azi în cumpănă 'ţi-e soarta?
Au nu 'nţelegi că mâine tu vei plânge,
Când nu vei mai putea să stai la poarta
Hotarului sfinţit cu-atâta sânge?...

O, mari strămoşi, de ce nu sunteţi încă
Ca 'n vremuri vechi să viforâţi pe cai,
Cu ochi de jar, cu piepturi ca de stâncă
Sub fulgerele spedei lui Mihai?...

Veniţi, veniţi de dincolo de moarte,
Măreţe umbre, şiruri de eroi,
Voivozi ce 'n lupte ştiu cum să se poarte,—
Că lanţul nu se rupe, fără voi...

V. MILITARU

țigănaș de vr'o 18 ani, negru ca tăciunele, profitând de zăpăceala generală și de lipsa bărbaților de acasă, s'a îmbrăcat în haine femeiești și, cu sacul în spate, a început să colinde prin sate, spunând femeilor că el e.... holera! Bietele femei, slabe de înger, o luară la fugă la vederea „holerii" lăsând casele pustii, iar „holera" făcea iama.... printre găini și rațe, pe cari le băga în sac; într'un târziu îl prinseră niște milițieni, din cei ce se retrăseseră din Cernăuți, și-l stânseră în bătaie. Plângea „holera" de-ți era mai mare mila de dânsa. Așa, cu sacul plin de găini și rațe, îmbrăcat muierește și plângând în hohote, îl duseră soldații pe țigănaș la judecătoria din Sirete, unde fu închis pe trei luni. Prin satele prin cari treceau oamenii se mirau și ei cât e de neagră „holera" cea cu găinele în spate.

Pot să spun că noaptea ce-a urmat nimeni în Cernăuți n'a închis ochii de teama invaziunei rusești, dar și de frică să nu dee vagabonzii foc orașului și să-l prade. Din pricina asta au hotărît proprietarii de de case, — câți au mai rămas prin Cernăuți — să ție strajă schimbiș, toată noaptea.

A doua zi, Marți în 19 August, jur împrejur nici urmă de Ruși, cu toate aceste vești din cele mai neliniștitoare se răspândiau prin oraș, fără a fi în stare să le controlăm dacă-s adevărate sau nu, căci n'aveam nici poștă, nici telegraf, nici telefon, nici ziare, nici tren, eram cu totul izolați de lumea cealaltă. Resemnați, așteptam cu toții sau să se întoarcă autoritățile și soldații noștri, sau să vie Rușii; preferam cu toții pe Ruși nesiguranței ce ne stăpânia. Aceasta și din cauză că toată lumea era revoltată împotriva guvernului nostru, care, deși avea bani, nu ne-a împărțit lefile, ci a fugit cu bani cu tot la munte, lăsându-ne în voia întâmplării, pieritori de foame pe drumuri. Cernăuțenii și-au dat cu socoteala că, mai vitreg de cum s'a purtat guvernul austriac cu populația orașului, nu se puteau purta Rușii și de aceea unii, drept răsbunare, îi doriau să vie cât mai de grabă, **alții însă — și de aceștia erau cei mai mulți — sperau să vie oastea românească pe la Mamornița și să puie capăt nesiguranței.**

Cu groaza în suflet și tresărind la cel mai mic zgomot, am dormit cu toții și noaptea de Miercuri, în 20 August când furăm treziți pe la 7 dimineața de o violentă părăire de puști. Pe *strada rusească* pătrunsese în oraș o patrulă de Cazaci, cari împușcau în aer, voind prin aceasta, probabil, să-i atragă pe soldații noștri, pe cari îi bănuiau că-s ascunși prin curțile caselor. Iarăși panică între Cernăuțeni, iarăși alergări în dreapta și în stânga, țipete, șuerături: într'o clipă tot orașul fu în picioare, adunându-se pe „Ringplatz" și pe piața teatrului. Cei cari s'au făcut mai întâiu nevăzuți, au fost, bine înțeles, cei din garda civică. Par'că intraseră în pământ.

Retrăgându-se patrula de Cazaci în grabă, spre periferia orașului, rămase din întâmplare, un singur Cazac, care, disprețuind publicul, a intrat într'o cârșmă, unde s'a îmbătat crup. A ieșit apoi afară clătinându-se în toate părțile, s'a suit cu mare greutate pe cal și a dat să plece. Evrei însă, văzându-l mort beat, au prins curaj și au început să se apropie de dânsul pe'ncetul, aproape, tot mai aproape, până ce, la un moment dat, au dat busna peste el, l-au tras jos de pe cal, i-au luat pușca, sabia, cartușele și calul și l-au bătut fără milă, încât l-au lăsat aproape țapăn, într'un șanț. In fine s'au răsbunat și ei în felul lor pe Ruși, cari de săptămâni întregi îi țineau într'o groază...

De ceea parte a Prutului, în Jucica, un tânăr sublocotenent rus, cu numele *Evghenie Mihailovici Pigarevschi*, aflând dela patrula ce-a intrat în Cernăuți, că orașul a fost evacuat de trupele austriace, a luat ca ostateci pe un moșneag și pe fiul acestuia, pe care l-a trimis c'o scrisoare către primarul orașului, prin care scrisoare îl provoca să predea Cernăuțiul fără luptă trupelor rusești. Dacă

MORȚI, - PENTRU CINE?

Și iarăș mi-e gândul la patru nepoți,
Copii ai surorilor mele,
Și iarăș la soarta ce-i bate pe toți.
Sânt patru mai vrednici de lacrimi, ori trei?
Căci uneori milă mi-e numai de ei,
Iar alteori numai de ele.

Al tău e la Crasnic, și-i mort. Și de-acum
Ți-e 'n liniște inima tristă.
Al alteia, bietul, e gata de drum,
De-al morții, 'n spital, și rentors din răsboiu;
Dar zilnic a treia își cată pe doi
În șirul de morți de pe listă.

Sărmanii! Vi-i văd cum se joacă 'n nisip;
Cum cresc, ca din apă, de iute;
Cum, ars și de soare, ia floare-al lor chip;
Cum chiue 'n deal către casă 'n amurg;
Și 'n mintea mea toate dearândul se scurg
Și 'n ordinea vremii trecute.

Și-azi iată-i și 'n vaet, și 'n vuet, și 'n foc,
Și 'n oarbă uitare de viață!
Și cad și rămân și se sbuciumă 'n loc
Și-ai morții fiori îi sgârcesc și-i întind:
Dar par'că-s asemeni cu ceice, zâmbind
Prin somn, au lumină pe față.

Eu nu mai simt jale! Și 'n sufletu-'nchis
Atât mi-e acuma de bine
Cu gândul la dânșii! Și parc'ar fi 'n vis,
Și nu mă mai doare că-s morți, și-i privesc!
Mi-e par'că-s pe-o navă, și-adorm, și plutesc
Pe 'ntinderi de ape senine.

Dar nu știu, vorbit-au ori morții 'ntre ei
Și șoapta mi-e 'n suflet ajunsă,
Ori fost-a cum este când nu 'nțelegi ce-i:
Tresar și'mprejuru-mi văd roiu de Români,
Vreau par'că să prindă și nu mai au mâni,
Vreau strigăt, și-au gura străpunsă,

Și mor, și mă mir și mă prinde-un fior:
Cui duc ei ce duc să răpue?
Căci trista lor moarte nu nouă ni-o mor!
Și caut cu spaimă răspunsul: „Dar cui?"
Și stau și mă uit cu cutremur că nu-i
Vr'un glas lângă mine să-mi spue.

GEORGE COȘBUC

tânărul ostatec n'aducea răspuns în decurs de două ore, tatăl său avea să fie împușcat. Vă puteți închipui cum a alergat bietul băiat până la primărie cu scrisoarea ofițerului rus!

La orele 2 jum. după amiazi mitropolitul și primarul orașul, *Weisselberger*, împreună cu ajutoarele sale și cu întreg consiliul comunal, purtând steag alb, au ieșit din oraș, au trecut Prutul peste podul dela calea ferată, care nu era dărâmat cu totul, și au predat sublocotenentului Pigarevschi, lângă fabrica de zahăr din Jucica, cheile orașului, obligându-se că, la intrarea oștirii rusești, populația nu va comite nici un act de ostilitate. Ceva mai târziu a plecat din oraș, spre valea Prutului, și d-l G. D. Gallin, gerentul consulatului român, ducând pe capra trăsurii un steag alb și drapelul României. La întoarcere i s'a dat până la Prut o gardă de onoare.

Lumea câtă a mai rămas în Cernăuți, a început din nou să fugă spre Siret și spre Strojineț, mai ales însă Evreii, cari duceau cu dânșii trăsuri grele, pline cu diferite bagaje. După vr'o două ceasuri însă au năvălit în oraș, pe toate străzile, sotnii de cazaci și de Cercheji, în total un regiment de Cazaci, apoi infanterie, artilerie, dragoni, infanterie și iarăși Cazaci și Cercheji, de s'a împlut Cernăuțiul de oștire rusească.

Cei mai interesanți erau Cazacii. Veniau la pas, câte patru în rând, pe cai mici, dar iuți și îndesați. Pe cap purtau căciuli negre, mari cât o baniță și turtite la vârf; Cerchejii aveau căciuli țuguiate. N'aveau uniforme, ci fiecare era îmbrăcat care de care mai fantastic, predomina însă haina Lipovenilor noștri. Cruciș, peste piept, aveau cartușiere, iar pușca o purtau deacurmezișul, pe spate. Călăriau în așa fel, încât călărețul îți făcea impresia că nu saltă de loc, ci alunecă întocmai ca o rândunea. Inserase puțin și se aprinseseră lămpile; la lumina lor și în semiîntunericul ce se lăsase deasupra orașului, ei păreau și mai fioroși. Tăceau și nu făceau nimărui nimic, iar publicul îi privia cu admirație, dar și cuprins de spaimă. Deodată începură să cânte, sotnie după sotnie, până la coada regimentului. Mergeau încet, la pas, și cântau *unisono*, cu glasuri aspre, răgușite:

„Mult sânge am vărsat
Pân' ce-am ajuns în țara asta,
Mult ca și apele Prutului.
Acum însă, văzând cât e de frumoasă,
Mări de sânge vom vărsa,
Dar dintr'ânsa n'om ieși“...

Și glasurile răsunau în întreg orașul, puternice, amenințătoare și trufașe ca o prevestire rea pentru țara noastră...

Inaintea școlii reale gr. or. se postase generalul Cazacilor, *Aritinov*, călare pe un cal frumos, pe cap cu căciulă de astrahan alb,—numai el purta căciulă albă— cu mâna stângă în șold și trecea în revistă trupele. La stânga lui era călare generalul Pavlov. Insera mereu, erau șase ceasuri, și trupele treceau într'una cântând. Cum se apropiau de Aritinov, Cazacii tăceau, el le spunea un fel de salutare, la care fiecare sotnie de Cazaci răspundea pe rusește cu glas puternic: *„Să trăiești!“*. Mereu treceau, în trap ușor, până ce au ieșit din oraș, dincolo de barieră, spre grădina publică și satul Ceahov; treceau și din urmă veniau necontenit alții. Pe drumul spre Ceahov întâlniau trăsuri ce fugiau din oraș și altele ce veniau la Cernăuți, dar nu opriau pe nimeni în drum. Oamenii ridicau pălăriile și spuneau: „bună seara“ iar Cazacii răspundeau și ei, ducând mâna dreaptă la căciulă.

Noaptea se lăsase deabinelea, răsăriseră stelele și luna, era târziu deja și trupele rusești nu mai conteniau, ci mereu sosiau în oraș pe diferite căi, cântând cu glas răgușit, iar lumea, înghesuită pe ambele laturi ale drumului, privia în tăcere, cu o durere mută pe față și în priviri.

Ion GRĂMADĂ

□ □ □

ARDEALUL
LEAGĂNUL ROMÂNISMULUI

Taina păstrării noastre ca neam, deosebit de toate neamurile răsăritului prin limbă și obiceiuri, nu e minune de cât dacă ne îndepărtăm gândul dela puterea de vieață ce o ascund munții umbritului Ardeal.

A fost, dinainte de cel ce a descălicat pentru întâia oară pe aceste plaiuri, «bădica Troian» al legendei, a fost vieață romană bogată și stăruitoare pe tot țărmul drept al Dunării, până dincolo de munții Balcani, la malul stâncos, dar zâmbitor de soare, al mării Egee. Când a venit și cucerirea întâiului descălecător, această vieață romană s'a întins prin Banat și prin Oltenia până în cetatea de munți păduroși unde era inima Regatului Dac. Ruinele și însemnările vechilor scriitori arată cum pe amândouă malurile Dunării s'a întemeiat cu vremea o nație legată prin mii de trăsături de Roma și strâns unificată între toate regiunile ei prin neobosita migrațiune a păstorilor. Așa era până prin secolul al III-lea al erei noastre când, scăpate din zăgazurile lor din codrii păduroși ai Germaniei, din mlaștinele țărmului Baltic și din imensele stepe ale Asiei, năvălitorii dornici de cuceriri s'au aruncat asupra lumii romane sguduind-o din temelii; au fost mulți, sălbatici, de multe neamuri și au isbit Răsăritul cu cel dintâi avânt al uraganului plecat din largul stepelor. In calea lor popoarele, cetățile, stăpânirile politice s'au spulberat ca nămeți afânați de viscol și alte neamuri au pășit în loc și alte stăpâniri s'au închegat din ruinele vremii. Din marele ținut roman ce se întindea dela Egeu până la crestele de miază-noapte ale Carpaților au mai rămas după trecerea vijeliei, două insule: una răzleață, uitată, mereu bătută de furtuni streine, amăgită, trăind necercetată de nimeni, în munții Balcani și Pind, și alta viguroasă, dând muguri mulți de vieață nouă, capabilă să se organizeze și să sporească în putere și întindere, insula românească din cetatea de munți a Carpaților. Intre cele patru ziduri ale Ardealului s'a păstrat neamul nostru în cele mai grele vremi ale evului mediu și de acolo au curs spre văi Românii ca o pajiște ce cucerește cu încetul povârnișul pustiu al unor stânci neroditoare. Moldova în partea ei de câmp era o țară slavă, Muntenia era și locuită și stăpânită de neamuri streine, Dobrogea uitase de toate cetățile romane ce străluciseră altădată acolo; dar din cetatea Carpaților, ca dintr'o rădăcină firească, poporul românesc a crescut, s'a întins, a cucerit și sprijinit pe această cetate, s'a apărat apoi de toate noile năvăliri.

Ardealul a fost cotropit de năvălitori, dar vieața românească din Ardeal a rămas întreagă; căci munții nu sunt un drum deschis și primitor pe unde poate trece oricine, de unde oricine poate fi smuls și târât în depărtări și alături de care oricine să-și poată înfige plugul ca să-și facă ogor, alipindu-se statornic de pământ. Codrul munților e un stăpân ce-și apără cu râvnă stăpânirea; el nu-și înșeală copiii și nu-i lasă răzleți în voia soartei; ori câte vânturi i-ar bate și oricâte șivoaie s'ar porni, Codrul munților cu tot ce adăpostește în umbra lui, luptă biruitor și e dușmănos tuturora afară de cei cu care s'a înfrățit odată pentru totdeauna. In cetatea munților, cu oricâte șovăeli, Românii și-au găsit singurul adăpost și atâta vor avea ei sălaș sigur ca neam deosebit câtă vreme vor putea păstra rădăcina neistovită, înfiptă în stâncile Carpaților Ardeleni.

Pentru cultura românească întreagă Ardealul a fost de asemeni adăpostul cel sigur, de unde au sburat gândurile mari reînviitoare. Acolo a început Coressi să întrebuințeze pentru întâia oară limba românească în scris și acolo s'a născut pentru întâia oară ideia unității neamului românesc. Mitropolitul Simion Ștefan scria încă din prima jumătate a veacului al XVII-lea: *«Românii nu grăesc în toate țările într'un chip, încă nici într'o țară toți într'un chip. Pentru aceia cu nevoie poate să scrie cineva să înțeleagă toți, grăind un lucru unii într'un chip, alții într'alt chip... Noi drept aceia ne-am silit de încât am putut să isvodim așa în cât să înțeleagă toți; iară să nu vor înțelege toți, nu-i de vina noastră, ce-i de vina aceluia ce-au răsfirat Românii printr'alte țări de s'au mestecat cuvintele cu alte limbi de nu grăesc toți într'un chip».*

S'au răsfirat Românii prin alte țări de și ei un singur neam sunt! După ce gândul din care a răsărit România de astăzi, s'a întunecat, în al XVIII-lea veac în inimele Românilor din Principate, pentrucă cronicarii își amorțiseră glasurile în larma pițigăiată a învățăturii grecești, tot din ardeal a venit îngerul bunei vestiri; rătăcitorul Șincai, acest Dante al românismului, purta în dăsagul lui de veșnic pribeag, odată cu foile îngălbenite ale

Hronicului Românilor şi cuvântul dătător de vieaţă al întregei noastre redeşteptări, întemeiată pe origina noastră latină şi pe unitatea neamului românesc de pretutindeni.

Şi mai târziu tot din Ardeal a descălicat al doilea întemeietor al vieţii româneşti peste munţi, Lazăr, dascălul care a chemat la lumină un neam întreg

Precum Christos pe Lazăr din morţi
[l'a înviat...

Intre marii pregătitori ai României de astăzi, din Ardeal şi au cules credinţele şi visurile lor cei mai mulţi, căci nu numa în Apus, dar şi în Ardeal fuseseră eroi-martiri ce au ştiut să moară pentru dorul lor de libertate. Influenţa franceză ne-a adus principiile umanitare şi formulele revoluţiei dela 1848, dar fondul *românesc* al mişcării noastre de reînoire ne-a fost inspirat de peste munţi; dacă «drepturile omului» ne-au venit dela revoluţionarii din Franţa, *«Deşteaptă-te, Române!»* ne-a venit, nu printr'o întâmplare, din Ardeal. Acest lucru nu-l putem uita, noi, cei mai fericiţi în aşteptările noastre.

Nedreptăţiţi, apăsaţi, insultaţi în tot ce poate avea un suflet omenesc mai scump: libertatea graiului şi a conştiinţei, Românii din Ardeal au păstrat puritatea lor etnică şi sentimentele lor naţionale cu mult mai multă sfinţenie de cât noi; românismul a fost pentru ei ceva concret şi viu, apărând strălucitor pe fondul negru al tuturor duşmăniilor; purtaţi de amăgirile libertăţilor noastre şi de cântecele de sirenă ale principiilor umanitariste, noi am uitat uneori marele adevăr al întâietăţii vieţii naţionale şi am fi putut aluneca pe povârnişuri ucigătoare, dacă glasurile româneşti de dincolo nu ne-ar fi desvăluit în clipele de uitare că însuşi isvorul vieţii noastre naţionale e ameninţat să sece şi că, înainte de a fi cetăţeni ai lumei, avem ca Români o datorie de împlinit. Această continuă chemare a ţinut treze cele mai preţioase puteri ale sufletelor noastre, căci ne-a făcut să simţim că peste micile foloase şi micile dureri de toată ziua pluteşte un vis care dă vieţii o ţintă şi vremii aparenţa unei lungi, seculare aşteptări. Şi sufletele noastre nu s'au pustiit, căci nu se pustiesc decât cele ce nu mai au nimic de aşteptat.

Prin glasul său, prin tăcerea sa înfiorată şi prin lacrămile sale, Ardealul a fost pentru noi o neistovită putere de înălţare morală şi a revărsat asupră-ne binefacerile unui idealism bărbătesc, fără de care un popor e o turmă şi cârmuitorii o haită de lupi flămânzi sau de câini îngrăşaţi şi trândavi. Ardealul a fost păstrătorul în noaptea medievală, a naţiunei române şi de atunci, de când ne-am răsleţit, el a urmat să păstreze comorile cele mai scumpe ale sufletului românesc.

C. SP. HASNAŞ

□ □ □

DE VORBĂ CU UN CORB

In vârful unui mesteacăn răzleţit de pădurea lui bătrână, pe o cracă uscată şi albă ca braţul unui mort, se legăna în vânt, croncăind întruna, un corb.

Croncănia cu jale, cu desnădejde aproape, şi croncănitul lui se prelungia, în pustietatea văiei, ca strigătul unui rămas în urmă.

Mă apropiai de mesteacăn.

Corbul, când mă văzu, în loc să sboare, îşi strânse aripele, şi încovoindu-se din spate, se închină la mine, în semn de bună-venire.

L'am întrebat dece se vaetă întruna, şi cum s'a întâmplat de a rămas singur pe craca uscată a bătrânului mesteacăn.

Pasărea întunecată îşi scutură aripele ca de un gând negru şi, privind câteva clipe spre zarea 'nsângerată, croncăni:

— Cum să nu mă tângui dacă tovarăşii mei m'au lăsat singur?.. Eu sunt singurul corb rămas pe plaiurile României!... Cine putea să-i urmeze în locurile unde s'au dus?... Sunt bătrân şi coarda care 'mi mişcă aripele, a început să slăbească. Drumul până acolo e lung... Cum puteam să mă ţin de cârd?

— Şi unde s'au dus? — întrebai, deşi ştiam bine unde s'au dus.

— Departe! — 'mi răspunse corbul, subţiindu-se. S'au dus pe unda vântului, parfumată de mirosul stârvurilor de oameni. In câmpiile Galiţiei şi ale Prusiei, în clipa asta ei sboară, în cârduri, peste hoiturile leşeşti şi muscăleşti, îmbătaţi de mireazma cărnei. Câtă pradă, câtă pradă!.. Cum să nu mă vaet! Şi fiecare îşi alege bucata, după pofta inimei. Parcă 'mi văd prietenii cu câte un ochi de cazac în cioc!.. Cum aşi sparge şi eu un ochi şiret şi albastru de austriac sau prusiac! Şi cu ce poftă aşi mânca o salată de creeri afumaţi din ţeasta unui magnat ungur! Teremtete!..

L'am întrerupt:

— Dece nu te opinteşti din răsputeri s'ajungi până acolo?

— E prea departe! — oftă corbul, ascuţindu-şi clonţul de ramura uscată. O, dacă ar fi în Transilvania, mai că aşi îndrăzni să-mi încerc puterile. Dar acum ce aşi putea căuta acolo?.. In câmpiile Turdei, acum e linişte şi nici nu-ţi vine a crede că a trecut pe acolo, odată, oştirea lui Mihai!... Strămoşii noştri corbi, numai ei ştiu câtă pradă le-a dat sabia încovoiată a viteazului Voivod!...

Şi suspinând, corbul urmă:

— Ei vezi că pe atunci românul nu ştia ce e aia „neutralitate!..." Marşul neutralităţii, n'au ştiut să-l cânte... Şi spune, dumneata, ce ne-am face noi—tot neamul corbilor—dacă şi celel'alte popoare ar cânta numai acest marş?!...

— Şi ce vrei să cântăm? — l'am întrebat cu un zâmbet de diplomat profund şi prevăzător.

Corbul îşi deschise aripele; le fâlfâi cu enervare de câte-va ori, apoi le închise:

AUREL VLAICU

— Un an dela moartea lui —

La 31 August s'a împlinit un an de când a murit primul nostru aviator, Aurel Vlaicu.

Vlaicu s'a nimicit încercând să treacă în sbor Carpaţii. De-aceia aniversarea morţii lui, în împrejurările de azi, capătă un înţeles care trebue să fie un îndemn mai mult ca să îndeplinim ceeace suntem datori a îndeplini.

Curaj şi hotărâre! In aer tremură încă urma gestului său eroic.

P. L.

— Să cântaţi: „Deşteaptă-te române! Acum ori niciodată!“ Sunt corb român şi prin vinele mele curge un sânge de roman, şi aşi dori mai bine să-mi vâr clonţul în inimă, decât s'ajung să cânt a pustiu, în vârful columnei lui Traian!

Am mulţumit corbului, pentru cuvintele lui patriotice, şi însufleţit, m'am îndepărtat fluerând melodia lui „Deşteaptă-te române“.

Dar din fundul văii, corbul îmi răspundea croncănind batjocoritor:

— Neutralitate!... Neutralitate!..

Al. CAZABAN

□ □ □

NOTELE SĂPTĂMÂNII

Dizenterie în armata Austro-Ungară.— Discuţii geografice: cu ce seamănă harta României.

O veste dureroasă primim de pe câmpul de luptă din Galiţia: armata Austro-Ungară, într'un avânt eroic, a fost cuprinsă de dizenterie. Ştirea se zice că ar fi comunicată oficial, chiar de cancelarul monarhiei habzburgice, tutulor guvernelor europene.

Iată cum îmi închipui, judecând după cuprinsul celorlalte comunicate de acest soi, că trebue să fi fost redactată această circulară, atribuită contelui Berchtold:

„Armatele noastre sunt victorioase pe toată linia. Ruşii, contrar tutulor uzanţelor, au întrebuinţat gloanţe dum-dum şi ne-au atacat în număr cu mult superior. Din pricina acestor barbarii, contra cărora am protestat la New-York, am fost siliţi să operăm o strategică dar victorioasă retragere. Pe drum s'a constatat că toate trupele noastre, în frunte cu viteazul general x, s'au îmbolnăvit de dizenterie.

„(ss) Berchtold“

Trimit armatei Austro-Ungare condoleanţele mele cele mai sincere.

După cum se ştie, dizenteria este un fel de eşire afară mai ştiinţifică de cât diareea propriu zisă. In vreme de pace o provoacă reţina sau o simplă răceală. In timp de răsboiu, praful de puşcă şi în general panica.

Dacă Ruşii au întrebuinţat, în adevăr, gloanţele *dum-dum*, atunci dizenteria Austro-Ungară e mai mult de cât firească. Dum-dumul e totdeauna preludiul, ca să zic aşa, al dizenteriilor, — în vreme de pace, ca şi în timp de răsboiu. Prin urmare cu atât mai mult în timp de răsboiu, mai ales când.... obiectivul dum-dumului e de origină maghiară.

Te pomeneşti că în urma acestei crude nenorociri de care a fost atinsă... primeneală armatelor Austro-Ungare, guvernul din Budapesta va cere guvernului nostru în semn de prietenească neutralitate, să-i furnizeze câte-va sute de mii de... vaze de siguranţă, pentru echiparea eroilor suferinzi. Dacă aş fi prim ministru şi aş primi o asemenea cerere, aş răspunde contelui Tisza:

Dragul meu conte,

Regret dar mi-e peste putinţă să-ţi satisfac graţioasa cerere. In actualele împrejurări când «ieşirile» armatei habzburgice nu mai pot fi victorioase de cât în mod.... dizenteric, vazele ce mi le cer vor fi considerate de tripla înţelegere ca material de răsboiu şi n'aş putea să ţi le trimit fără să nu calc neutralitatea ţării. Adresează-te, prin urmare, la Sofia.

* * *

Fiindcă hărţile sunt la ordinea zilei şi fiindcă geografia a ajuns să fie cu lăcomie studiată, din pricina răsboiului, chiar şi de profesorii de această specialitate, — ceeace e în adevăr ciudat! — hai să facem şi noi puţină geogrfie.

Vorbiam într'o seară cu mai mulţi prieteni despre atitudinea României. Unul din ei spuse, cu o înţelepciune pe care toţi i-am admirat-o:

— România trebue să facă ce-o face şi Italia. E o îndoită fatalitate care-i impune această atitudine: una istorică şi alta geografică. Cea istorică: Columna lui Traian. Cea geografică: forma ţării noastre care se'nrudeşte cu forma Italiei. Harta Italiei e ca o cismă, a României ca o ghiată. Se vede ca strămoşul nostru comun, Eneea, trebue să fi fost cismar.

— Ba să mă ertaţi! — se amestecă altul. România este mai degrabă ca un corn cu un vârf la Vârciorova şi cu altul la Dărăbani. Şi d'aia mă tem grozav de viitorul ei. La masa diplomaţiei, ea poate fi înghiţită ori când, cu o singură ceaşcă de cafea cu lapte sau cu un simplu ceai.

MORŢII VORBESC

M. EMINESCU: *„Doina“*

Cine-au îndrăgit străinii
Mânca-i-ar inima câinii,
Mânca-i-ar casa pustia,
Şi neamul nemernicia!

Ştefane, Măria Ta,
Tu la Putna nu mai sta,
Las'Archimandritului
Toată grija schitului,
Lasă grija sfinţiior
In seama părinţilor,
Clopotele să le tragă
Ziua 'ntreagă, noaptea 'ntreagă,
Doar s'a 'ndura Dumnezeu,
Ca să-ţi mântui neamul tău!

Tu te'nalţă din mormânt,
Să te-aud din corn sunând
Şi Moldova adunând.
De-i suna din corn odată,
Ai s'aduni Moldova toată,
De-i suna de două ori,
Iţi vin codri'n ajutori,
De-i suna de-a treia oară,
Toţi duşmanii or să piară
Din hotară în hotară —
Indrăgi-i-ar ciorile
Şi spânzărătorile!

ST. O. IOSIF: *„Din Credinţe“*

Fantastic norii se 'nveşmântă
Străpunşi de suliţi lungi de aur
Şi ca 'ntr'un lac de sânge creşte
Intreaga zare 'nspre coclaur.

Semn de răsboiu!... Un glas de bu- [cium
Din văi, mă face să mă speriu...
Visam, Austrie, că'n flăcări
Se darmă vechiul tău imperiu...

ACELAŞ: *(Prinţului Carol)*

Recucereşte-ne Ardealul!
Acesta este visul meu.
Auzi-ne, tu, Dumnezeu!

P. CERNA: *Către pace.*

O, zee!
Nu-i printre noi un suflet să nu poarte
Dorinţa pământescului tău rai.
Spre tine'ntindem dreapta toţi, dar, [vai!
Trecutul plin de lacrămi ne desparte;
Tot fulgeră de dincolo de moarte,
Insângerata spadă-a lui Mihai...
Iar la lumina ei, cetim de-odată
Şi slava şi durerea noastră toată:
Măreţ, fulgerător, dar fără ură,
Veni — şi s'au plecat supuşi Carpaţii,
Ş'o clipă, după un mileniu, fraţii
Viu mâinile şi'ntind: se cunoscură...
El a căzut, răpus de-a nopţii gloată,
Ş'ai lui s'au risipit tăcuţi în cete;
Dar mâinile ce s'au atins odată
Se caută şi azi, cu vechea sete.
El a căzut dar visul lui nu moare:
Din groapa-i tăinuită creşte-o floare,
Mereu se'nalţă floarea 'nlăcrămată
Şi-a ei mireazmă umple ţara toată...
Ia-ţi sborul înapoi! In fie-care
Trecutul plin de răni e încă viu:
Domneşte 'n toţi un duh de răsbunare,
Vii prea de timpuriu:
De-ar amuţi în mâna noastră durda,
Ce-ar zice sfânta umbră de la Turda,
Al neamului străjer;
Ce-ar glăsui strămoşii din morminte,
Când am uita dorinţele lor sfinte?
Ia-ţi sborul către cer!

— Fănică are dreptate! — sări al treilea. Nu vedeţi că vârful de sus îi şi lipseşte: Bucovina. A muşcat din corn un vienez de i s'au întipărit dinţii în miezul lui. Dar se vede că i-a rămas bucăţica în gât de n'a mai cutezat să muşte a doua oară.

— Cu toate acestea — spusei eu, după ce până atunci ascultasem pe toţi în tăcere — nici unul n'aveţi dreptate. Harta României seamănă, după părerea mea, mai mult cu un cot uriaş al unui gigant care nu se vede. Un cot imens întins Europei, care ne doreşte; un cot care par'că vrea să spue prin atitudinea lui expresivă:

— Mai puneţi-vă pofta 'n cui că eu rămâi neutru.

Sau, într'un limbaj mai popular:

— Poftim coltuc dela babic!

Şi la urmă toţi au fost de părerea mea: că harta României seamănă cu un cot, — dar nu cu unul sfidător, ci cu un cot prietenos întins spre Rusia. Şi nu ne-am despărţit până ce nu am votat următoarea moţiune care, ca orice moţiune ce se respectă, a fost trimisă M. S. Regelui:

Sire,

In aceste împrejurări mari prin cari neamul nostru trece, câţiva geografi amatori, strânşi în jurul unui pahar cu bere, respectos vă roagă să vă aplecaţi augustele priviri spre harta României şi să hotărâţi ca, după cum ea îşi dă coatele cu Rusia, deci cu tripla alianţă, să şi le dea şi guvernul, şi armata, şi ţara.

Numai atunci, Sire, ţara noastră nu va mai semăna nici cu o ghiată, nici cu un corn cu lapte, nici cu un cot, ci va relua forma dintâi a pământului Daciei: o roată uriaşă care să ducă departe carul destinelor noastre.

CRONICARUL DÂMBOVIŢEI

□ □ □

CUVÂNTUL SCRIITORILOR

Azi, când la hotarele noastre mor cu eroism zeci de mii de români pentru apărarea unor patrii cari nu sunt ale lor; când în inimile tutulor Românilor răsună mai cu înţeles şi mai însufleţitor ca oricând ecoul vitejiilor străbune; când pretutindeni bântue vântul revendicărilor naţionale şi tremură dorul de a şterge nedreptăţile trecutului, — poeţii şi literaţii noştri şi-au exprimat dorinţa să-şi spue şi ei cuvântul.

Ca un omagiu adus acestei strălucite unanimităţi de sentiment şi gândire a poeţilor şi prozatorilor noştri, direcţiunea revistei **Flacăra** *a consacrat numărul de faţă acestei manifestaţiuni artistice.*

Dacă oamenii politici reprezintă gândirea practică a unui popor, poeţii sunt tălmăcitorii simţirii lui. Deaceea, când judecata rece se rosteşte cu prudenţă, trebue ascultat şi glasul inimii, cel puţin ca o mângâere pentru vremuri când creerul nu poate înfăptui ceeace inima doreşte.

Martirii naţionali: Horia

Când un poet cântă sau un literat scrie, glasul său este atât de pătruns de siguranţa personalităţii sale, scrisul lui atât de convins de dreptatea cauzei pe care-o slujeşte, în cât el merită să fie ascultat cu simpatie, — chiar când avem de făcut rezerve asupra unora din părerile sale, — numai pentru frumuseţea atitudinei lui, care desfide orice împotrivire şi deschide drumurile realităţii cu uşurinţa cu care obişnueşte să le străbate pe ale fantaziei.

Deaceea, manifestaţia aceasta, urmărind scopul de a arăta pornirea de care sunt însufleţiţi, în aceste clipe, artiştii scrisului românesc, în faţa acestui mare înţeles dispar toate amănuntele de opiniune cari caracterizează temperamentele individuale ale scriitorilor şi cari ar putea să-i despartă.

De altfel, aproape toţi colaboratorii acestui număr sunt personalităţi literare de mâna întâi cari au dreptul, pe propria lor răspundere, să exprime adevărul aşa cum el se oglindeşte în sufletul lor ales.

Nu e oare privelegiul artei de a ne înlesni să spunem orice, necontrolaţi de nimeni, sub scutul Frumosului etern biruitor?

Flacăra

CRONICA TEATRALĂ

Stagiunea teatrală de iarnă

Stagiunea teatrală de iarnă s'a deschis, — ca'n vremuri normale. La Teatrul Naţional, premiera a fost o piesă franţuzească, una din acele spirituale dar uşurele comedii cari fac fala superficialităţii splendide cu care Franţa se fălia în vreme de pace: *Primerose*, de Caillavet şi de Flers; la teatrul Modern, compania Voiculescu-Bulandra şi-a inaugurat stagiunea cu *Idealul* (Ideal Husband), de Oscar Wilde.

Idealul am văzut-o; *Primerose* însă nu: în vremile pe cari le străbatem n'am găsit în mine nici un îndemn ca să ascult glumele pline de haz şi cu îndoite înţelesuri ale dramaturgilor parizieni. Abţinerea aceasta nu trebue de loc socotită însă ca o manifestaţie ostilă Franţei sau ca o călcare a neutralităţii mele individuale în folosul triplei alianţe. Indatoririle faţă de întreita înţelegere mi le-am îndeplinit aplaudând o piesă englezească: *Idealul*. Iar dragostea pentru Franţa mi-o păstrez şi o sporesc recitând, în aceste clipe, când floarea bărbăţiei ei piere vitejeşte pe câmpul de onoare, pe *Cyrano de Bergerac*, pe *L'Aiglon* şi tragediile lui Racine şi Corneille.

Dar înainte de a vorbi despre *Idealul* nu trebue să uităm că Teatrul Naţional, în ajun de a reprezenta *Primerose*, şi-a inaugurat stagiunea cu *Apus de Soare*, minunata capo d'operă a d-lui Delavrancea. Ast-fel, prima noastră scenă şi-a îndeplinit datoria către clipa de faţă.

Apus de soare este o dramă, descriptivă ca realizare artistică, intens evocativă şi sguduitor elocventă ca desfăşurare literară. In ea vibrează, în fraze de-o lapidară vigoare, toată bărbăţia celui mai strălucit trecut de glorie moldovenească. Ea face să răsară din negura vremilor, figura uriaşă a celui mai mare Domn moldovean. Iar această evocare, în vremuri când Basarabia lui Ştefan cel Mare, îşi trimete ostaşii să lupte contra voinicilor din Bucovina aceluiaş Ştefan, ne cutremură şi ne stoarce lacrămi de nădejde.

Când duhul lui răsboinic străbate aerul simţim par'că în noi fiorul speranţei că ce-a fost odată al lui Ştefan cel Mare poate să fie iar al nostru. Şi de-aceea, azi aplaudăm mai cu însufleţire ca ori când *Apus de soare* iar în seara când se reprezintă *Primerose* rămânem acasă şi citim *L'Aiglon* ori *Cyrano de Bergerac*, ori poeziile lui Goga şi ale lui Iosif.

*

Idealul este o piesă ciudată, alcătuită par'că cu grija de a alunga pentru câte-va ceasuri chiar şi spleanul celui mai neurastenic englez. Spre deosebire de majoritatea pieselor moderne englezeşti, *Idealul* are, nu numai o idee centrală interesantă şi foarte multe alte idei accesorii, — ci şi o acţiune bogată, plină de incidente neprevăzute, senzaţională ca expunere şi tratată cu o aparenţă de superficialitate care mângâe atât de dulce tubul nostru digestiv. Un aforism aruncat alene între două rotocoale de fum de ţigară şi o sorbitură de cointreau. Ea întruneşte calităţile cari fac azi succesul pieselor franţuzeşti de durată trecătoare, — dialog vioi, replici scăpărătoare, peripeţii surprinzătoare şi verosimilitate extremă în loc de adevăr, — şi însuşirile bune ce fac nesuccesul pieselor cari afirmă un principiu adevărat de viaţă sau desvoltă o idee personală.

Ideea centrală în jurul căreia se înoadă acţiunea *Idealului* este aceasta: O femee nu trebue să ridice pe bărbatul ei la înălţimea unui ideal visat de ea şi care poate nu-şi găseşte legitimarea în nici una din făpturile realităţii. Idealul unei femei trebue să răsară şi să se desvolte din posibilităţile pe cari dânsa le-a realizat. Numai cu această condiţie fericirea conjugală se poate inchega. Cine dispreţueşte acest adevăr fundamental, cine crede că numai prin dorul unei inimi oneste se poate spăla o fiinţă de toate urmele pe cari *realitatea trăită* i le-a lăsat în suflet, acela sau aceea se expune la dezamăgiri dureroase. Idealul suprem în dragoste este ca iubiţii să nu păcătuească în contra dragostei lor. Prin antagonism de egoism, toţi ceilalţi oameni sunt, dacă nu chiar duşmanii, cel puţin adversarii lor.

De aceea, orice vină faţă de-un al treilea, dragostea trebue s'o erte.

Iar pentru a desvolta şi a trage cât mai multe consecinţe dramatice din această ciudată morală a dragostei, autorul a alcătuit următoarea acţiune:

Sir Robert Chiltern (d-l I. Manolescu), subsecretar de stat, om de-o mare capacitate morală şi politică, stimat de toată lumea pentru prestigiul lui de bărbat integru, are în trecutul lui o taină urâtă, care, dacă ar fi dată în vileag, i-ar nărui tot renumele invidiat ce şi l-a făcut. Taina aceasta n'o ştie nimeni, decât mistres Cheveley (d-ra M. Voiculescu), o aventurieră internaţională, care a făcut avere furând şi speculând secrete de stat. Cu o îndrăsneală care dezarmează orice revoltă, dânsa îi propune lui sir Chiltern să susţie în parlament proectul unui canal brazilian, dacă vrea să nu-i divulge trecutul. In faţa actelor sdrobitoare cu care aventuriera ameninţă că-şi va sprijini acuzaţia, omul onest, a cărui situaţie se întemeiază mai ales pe cinstea lui nepătată, făgădueşte că va sprijini excrocheria de care ea se interesează.

Când Lady Chiltern (d-na L. Sturdza-Bulandra) află că soţul ei, care până acum era un adversar hotărât al acestei afaceri, pe care toată lumea o socoteşte necurată, s'a hotărât de-odată, după o convorbire cu o femee suspectă, s'o susţie, se indignează, îi cere bărbatului ei să nu facă o greşeală ca aceea, îi pretinde să nu-şi ţie cuvântul.

— Dar mi-e cu neputinţă. Trebue!

— Trebue! De ce? Numai oameni carii au făcut o faptă necinstită pot fi ast-fel jucăria cuiva. Ai făcut tu când-va vre-o faptă nevrednică de tine sau de dragostea mea?

— Nu, ţi-o jur.

— Iţi mulţumesc, Fiind-că, vezi tu, dacă aşi şti că în trecutul tău este vre-o pată pe care-ai ascuns'o de mine, nu te-aş mai iubi nici o clipă, m'aş despărţi de tine.

Speriat de-această perspectivă,—fiindcă el îşi iubeşte din toată inima soţia,—sir Robert, cedând stăruinţelor acesteia, îi scrie d-nei Cheveley nu poate să mai susţie canalul brazilian decă oarece este o afacere necinstită.

Mistress Cheveley nu cedează însă. Ea cere să vadă pe d-na Chiltern, cu care odinioară a învăţat la şcoală şi căreia îi desvălueşte taina ce-i dă putere asupra bărbatului ei. Disperată, d-na Chiltern, văzându-şi deodată toate iluziile spulberate, nu ştie ce să facă. Scrupulozitatea ei englezească îi porunceşte să nu-şi mai împartă un minut viaţa cu un om pătat, inima însă îi şopteşte cu putere că vina e din tinereţe şi că ea nu atinge de loc dragostea lor. Acelaş lucru îi spune şi elegantul dandy, lord Goring (d-l T. Bulandra), care are sarcina să desvolte de-alungul piesei punctul de vedere etic al autorului. Dar, oricari ar fi intenţiile sincere ale d-nei Chiltern, scandalul ameninţă să devie public, de oarece Robert, enervat de şantajul neruşinat al aventurierei, a ţinut un strălucit discurs la Cameră, prin care a făcut să cadă proectul canalului brazilian.

Se amestecă însă lordul Goring şi pune capăt şantajului, silind pe mistress Cheveley, pe care a prins-o furând o broşă de preţ, să-i predea scrisoarea compromiţătoare pentru Robert. Ca să nu fie denunţată, aventuriera cedează. In schimb ea însă isbuteşte să fure o altă scrisoare, nevinovată în fond, dar care ar putea să strice legăturile dintre sir Chiltern şi soţia lui. Dar uneltirea nu isbuteşte. Robert ajunge ministru, mulţumită ultimului său discurs. Lordul Goring se însoară cu sora lui, Mabel Chiltern (d-ra Tanzi Cutava). Şi piesa se sfârşeşte, după cum s'a şi început, cu elogiul, ironic în fond, al „omului onest" care timp de patru acte a fost frământat de toate temerile scandalului.

Piesa aceasta ar putea să aibă titlul: *eclipsa*. Fiindcă sâmburele ei dramatic acesta e: prestigiul unei personalităţi politice şi morale de mâna întâi întunecat câtâva vreme de umbra unei pete de demult care se proectează peste strălucirea cinstei ei de azi. Eclipsa este văzută numai de câţiva iniţiaţi. Iar în contrastul acesta dintre strălucirea aparentă pentru cei mulţi a cinstei lui sir Chiltern şi întunecarea ei dureroasă pentru cei cari iau parte la conflict, stă tot farmecul de ironie al piesei.

Interpretarea a fost cât se poate de îngrijită. In afară de d-nele M. Voiculescu, L. Sturdza-Bulandra şi d-nii T. Bulandra, I. Manolescu, cari au alcătuit un ansamblu încântător, s'a distins d-ra Cutava. Punerea în scenă arată disciplină şi gust ales.

Despre defectele multe ale piesei e inutil să vorbim. Nu e nici timp şi n'avem nici loc.

P. L.

□ □ □

ECOURI

Statuia lui Mihaiu. — După ce au trecut cortegiile de manifestanţi, după ce s'au stâns în liniştea nopţii şi ultimele vibraţii ale peroraţiilor înălţătoare, după ce lumina lămpilor cu arc voltaic nu mai cade decât cu palidă discreţie pe tricolorul panglicelor şi pe florile înviorate de răcoare ale cununelor, Mihaiu şi calul său rămân singuri cu gândurile lor de bronz.

Firul amintirii se deşiră bogat în evocări majestuoase şi buzele eroului şoptesc în liniştea nopţii neînţelese chemări... Vardiştii, preocupaţi de alte romantice impulsuri, nu pot să mai înregistreze pe carnetele lor şi straniile elucubraţii ale Statuei, iar ultimii trecători întârziaţi, vrăjiţi de parfumurile templelor lui Bacchus, plutesc destul de sus în propria lor fantazie, pentru a mai fi atenţi şi la fantasticul solilocviu al eroului de bronz.

„Zădarnic stau de ani îndelungaţi, nemişcat pe calul meu cuminte cu barda gata s'o arunc spre Miază-Noapte... Generaţii de tineri au tot venit din zorii zilei până noaptea târziu, iarna şi vara, primăvara când sufletele se aprind şi toamna când ploaia topeşte cele mai generoase avânturi, cu flori, cu cununi, cu steaguri, cu inimi calde şi cu sonore discursuri, mai ales cu discursuri sonore, şi după fiecare trecere eu m'am înţepenit tot mai mult pe soclul meu de stâncă şi tot mai puţin tremur am simţit în glezna fugarului care voia, era gata, să se arunce spre Miază-Noapte scoţând scântei din vârfuri de munţi cu copita lui de bronz...

„La început am tresărit, cutremurat de amintirea desnădejdii din cortul dela Turda, când am auzit cea dintâi chemare a tinerilor Români. Azi nu mai aştept manifestaţii.

„Văd însă din când în când câte un trecător îmbătrânit, care zâmbeşte cu neîncredere când zăreşte în jurul mieu cetele de tineri gureşe şi avântate.

„Zâmbeşte şi trece încet; iar eu recunosc în el pe-unul din vorbitorii de altădată, bursier pe atunci, om politic apoi şi pensionar cu rentă, sceptic şi comod acum...

„Aşa trec toţi, prin vârsta pe care un lipsit de respect pentru mine a şi numit-o „vârsta lui Mihai-Viteazu".

„Nu mai aştept manifestaţii..."

—

Politica începe să-l preocupe pe d-l *I. Al. Brătescu-Voineşti* atunci când o poate privi dela distanţă, dintr'o perspectivă cu totul streină de cea obicinuită a oamenilor politici. „Inadaptabilul" la moravurile noastre politice, le face, cu atât de preţioasa sa sinceritate, o severă şi îndurerată analiză în prima „Scrisoare către un prieten". Dela aceasta se înalţă la consideraţiuni pătrunzătoare asupra relaţiilor generale dintre cârmuitorii şi cârmuiţii de pretutindeni pentru a ajunge la încheieri în legătură cu evenimentele de acum.

Frumuseţea sobră a prozei autorului lui *Niculăiţă Minciună* face din aceste scrisori politice, care vor continua, o întregire firească a operei publicate până acum, deşi prin fondul lor oare cum teoretic par'că ar intra într'un domeniu nou strein literaturii.

—

Valoarea socială a literaturii a fost în chip strălucit dovedită prin marea mişcare naţională pentru întregirea neamului românesc din aceste împrejurări supreme. Când toate mijloacele s'au întrebuinţat pentru a face din Carpaţi o graniţă eternă între cele două frânturi ale neamului românesc, când dincolo era apăsare barbară asupra oricărei isbucniri a mărturisirii că Românii sunt Români şi nu „cetăţeni maghiari de limbă română" şi când dincoace era o tăcere de îngropări şi atât de vinovată adeseori, a mai rămas totuşi un mijloc imponderabil dar atotputernic pentru a ţinea strâns unite cele două frânturi de suflet de pe povârnişurile Carpaţilor: literatura.

Ea avea drept fond aceleaşi amintiri şi acelaş vis, ea întrebuinţa acelaş graiu pretutindeni şi astfel ea singură dovedia în fiece clipă că e una şi aceiaş vieaţă românească în hotare streine, impuse de nenorociri sau nelegiuiri istorice. Dela vechile traduceri bisericeşti, la literatura curentului latinist din care a răsărit *„Deşteaptă-te Române"*, până la Coşbuc, Iosif şi Goga, cei din urmă soli ai unităţii noastre sufleteşti, acelaş gând şi acelaş dor s'au înfăţişat în multe chipuri şi au ţinut veşnic aprinsă candela amintirii şi a visului comun. Ceeace sdrobia politica şi împrejurările economice, reconstituia mai solid încă literatura românească, una şi indivizibilă.

Şi la urmă tot ea a triumfat, căci marea mişcare din zilele noastre se datoreşte avântului, sădit şi crescut în suflete prin puterea literaturii noastre naţionale.

—

Intre broşurile diplomatice — ca să zicem aşa — apărute în ultimul timp pentru iluminarea opiniei noastre publice ocupă un loc interesant broşura d-lui *G. Diamandy* „România şi conflictul european". (Tip. „Profesională") în care se apără atitudinea de neutralitate a României sau, în anumite condiţiuni, intrarea în acţiune alături de Tripla-înţelegere.

Aceste condiţiuni vor fi:

„Ca Rusia să repare de bună voie greşeala dela 1878. Acest gest ar fi cel mai sdrobitor argument împotriva celor cari o acuză că voeşte să calce peste noi, spre a ajunge la Constantinopole.

Italia, în condiţiuni cari nu ne privesc, să se declare de partea Triplei Inţelegeri.

In caz când aceste două eventualităţi s'ar realiza şi totuşi pentru consideraţiuni inexplicabile am rămâne neutri, ca mulţi neutri, vom scăpa cea mai bună ocazie de întregire etnică şi teritorială.

Rămâne de văzut însă dacă opinia publică română va îngădui neutralitatea în împrejurările mai sus arătate.

Altfel, putem sta neutri, deşi mecaniceşte a se abţine e încă un chip de a ajuta pe cel mai tare. Neutrii nu vor scăpa de efectele politice şi economice ale conflictului, ci numai de cele militare.

Dacă se poate concepe ca un guvern autocratic să poată sfida sentimentul opiniei publice, în o ţară de democraţie ca România, şi când mai eri era să dăm ţărănimei certificatul de maturitate politică şi naţională — dreptul de vot — nu e cu putinţă ca un guvern liberal să meargă împotriva opiniei noastre publice.

Alături de Unguri e o imposibilitate naţională".

—

Glasul Clopotului este o dramă într'un act de d-l Aristide Ioanid (Giurgiu, Tip. Pandelescu) inspirată din timpul expediţiei în Bulgaria.

Are avânt patriotic.

—

Viaţa şi domnia lui Constantin Brâncoveanu sunt studiate cu pătrunzătoare erudiţie şi povestite cu farmec literar de d-l Iorga într'un volum apărut cu prilejul aniversării dela 15 August.

Volumul pune la contribuţie un imens număr de isvoare şi dă un tablou complet al culturii româneşti, din epoca Brâncoveanului.

In curând va apărea: **Istoria veche** de d-l *D. Pătrăşcanu*, profesor de istorie şi literat.

Cuprinde: hărţi colorate, planşe şi un număr foarte mare de ilustraţii.

□ □ □

BIBLIOGRAFII

Intre ultimele studii apărute cităm:

Gramaticii români, tractat istoric despre revoluţiunea studiului Gramaticei Limbei Române dela 1757 până astăzi, de **Romulus Ionaşcu** (Iaşi, Tip. „Ştefaniu", 1914).

Idei şi reflecţiuni despre Spaţiu, Timp, Atracţiune şi Materie de Doctorul **G. Angelescu** (Buzeu, Tipografia Georgescu, 1914).

Viaţa intelectuală românească în oraşele din Ardeal (cum este şi cum ar trebui să fie) de **Horia Petra-Petrescu** (Braşov, Tip. Mureşeanu, 1914).

Anul III
No. 48 - 49

FLACĂRA

20 SEPTEMBRIE
1914

ABONAMENTE:
In ţară: lei 6 pe an; 7 lei când se achită prin incasator. Pentru invăţători şi preoţi săteşti: lei 5 pe an
NUMĂRUL 10 BANI
TELEFON 41/7

LITERARĂ .·. ARTISTICĂ .·. SOCIALĂ
APARE SÂMBATA
DIRECTOR: CONSTANTIN BANU

ABONAMENTE:
Peste munţi: coroane 8 pe an; pentru preoţi şi invăţători coroane 6.50 pe an
In străinătate: 10 lei pe an
REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA: Bucureşti
Str. Câmpineanu, 40

O SPOVEDANIE

In clipele acestea de urgie, deslănţuită peste nefericita omenire, de trufia şi de egoismul stăpânitorilor, o nouă formă de durere la care nu ne-am gândit din capul locului, e prăpastia ce deosebirea de idei, sapă între suflete ce păreau împerechiate pentru totdeauna. Ah! şi nu poate fi durere mai mare pentru un suflet cinstit, decât despărţirea lui de alt suflet cinstit, găsit după o lungă căutare.

Suflete cinstite mi-au găsit vină, că am părăsit seninătatea mea de literat, pentru a mă amesteca prin scris, în discuţia evenimentelor prin care trecem.

Acestor suflete cinstite le sunt dator explicaţia ce urmează.

Da, am scris în ziare şi sub iscălitură proprie şi sub anonime. Am făcut-o din clipa în care am simţit şovăiala şi desbinarea acelor în mâna cărora se găsesc destinele neamului nostru; — am făcut-o din clipa în care am văzut încercări de a duce ţara noastră alături de grupul de războinici, care înfăţişează pentru mine nişte monştri şi odioşi şi care vor fi învinşi. Că sunt odioşi nu mai e nevoe să fie dovedit; că vor fi învinşi mi-au strigat-o toate fibrele conştientului şi inconştientului meu.

Din clipa întâia mi-am dat seama, că Germania, care cu toate virtuţile ei, reprezintă de rândul acesta trufia şi imperialismul prusac şi Austria care reprezintă trufia şi imperialismul maghiar, nu pot învinge Franţa, care, cu toate cusururile ce i s'ar presupune, reprezintă dreptatea şi idealismul şi liberul examen al spiritului. Din prima clipă mi-am dat seama, că pentru a presupune această biruinţă a brutalităţii asupra libertăţii, ar trebui să cred că omenirea a intrat în faza de disoluţie şi eu o cred încă în faza de evoluţie.

Nici tunurile de 42, nici dacă ambele împărăţii ar avea o armată de zece ori mai mare, nu vor putea învinge, precum inchiziţia n'a putut învinge libertatea de cugetare, cu toate instrumentele de tortură de a căror amintire se sperie gândul. Din prima clipă mi-am zis, că imperialismul prusac şi maghiar e în domeniul social, ce au fost ictiosaurii în domeniul biologic şi că trebue să piară cum au pierit ictiosaurii.

Acest adevăr mi l'au strigat istoria întregii vieţii pământeşti şi istoria omenirii, al căror inţeles profund e biruirea spiritului asupra materiei. Acelaş adevăr îl strigă instinctul de conservare al neamului, sentimentul public, care nu trebue despreţuit, pentru că el nu se înşeală, fiindcă e curat, e neprefăcut, e nesulemenit, e elementar şi sfânt şi pentrucă în prilejuri ca acesta e adevărată vorba, că vocea poporului e vocea lui Dumnezeu; iar poporul nu sunt cârmuitorii ci sunt exilaţii, sunt factorii nerăspunzători, batjocoriţi şi prigoniţi în tot lungul cursului istoriei omenirii.

Da, am scris pentru a mă împotrivi unor încercări de a duce ţara noastră împotriva sentimentelor ei şi pentru a striga din răsputeri că nesocotirea sentimentelor poporului e o crimă şi o ticăloşie.

Da, am scris aceste lucruri şi punând mâna pe condei ca să le scriu, îmi puneam în primejdie pâinea mea şi a copiilor mei, riscând să mă întorc la judecătoria de pace, pentru a-mi firimiţi sufletul, cum mi l'am firimiţit timp de douăzeci de ani.

Am făcut-o, pentru că sunt încredinţat că îmi serviam ţara şi neamul.

Săvârşesc un păcat mare, prietenii care m'ar socoti nerod, nebun, sau ingrat.

Am vrut să aduc prin atitudinea mea un serviciu ţărei mele. Această atitudine mi-era dictată, nu numai de consideraţii personale, cu toate că şi unele consideraţii personale singure erau de ajuns pentru a mă determina să fac ceeace am făcut. Căci, fără a fi factor răspunzător, mă simţiam dator să am o atitudine şi prin trecut şi prin viitor.

Bunică-meu, Voinescu I şi văru-său, Voinescu al II-lea, au jucat roluri în revoluţia dela 1848; — iar eu sunt un scriitor, care (dumnezeu ştie cu câte privaţii) m'am silit să fac o mărgea în salba dela gâtul ţărei mele. Nu puteam rămânea nepăsător la gândul că urmaşii noştri şi-ar putea zice, că în momentele în care erau în joc destinele neamului nostru, eu desigur jucam table la cafenea.

Dar încă odată, atitudinea mea a fost determinată nu numai de aceste consideraţii personale, ci de dorinţa sinceră de a-mi sluji ţara şi neamul.

Dacă voi fi greşit, dacă cele ce am scris eu nu vor fi drepte, dacă în aceste împrejurări eu fără voia mea voi fi jucat rolul lui Iuda, — mă vor ierta şi dumnezeu şi posteritatea, căci amândoi vor înţelege şi curăţenia intenţiilor mele şi că însuşi Iuda a ajutat, deşi în mod negativ, la îndumnezeirea lui Crist.

Ioan Al. BRĂTESCU-VOINEŞTI

TIRANII

Un vânt de moarte suflă peste noi.
Pe umeri ne apasă zile grele:
Tu, omenire învechită 'n rele, —
Sosit'a oare ziua de apoi?...

Tiranii au robit din nou pământul.
Sunt umede câmpiile de sânge.
Inspăimântată inima ne plânge
Şi tot mai trist în noapte bate vântul.

Natura toată pare putrezită...
Intr'o mocirlă cu roşite spume
Se va schimba de-acum întreaga lume...

Iar în singurătatea ngrozită, —
Nefericiţi cu faţa 'nmărmurită, —
Tiranii s'or chema încet pe nume...

August 1914

C. MAXIMIL

IDILĂ

O văzuse într'o sară
singură în poartă stând.
Era cald şi primăvară;
iar prin crengi aşa de blând
tresăria cu unda-i lină
vântul adiind domol...
şi 'n albastru, luna plină
arginta 'nstelatul gol...

. . . .

Azi, pe-al porţii stâlp, o cioară
ţine 'n pliscu-i moarte foi...
şi e frig şi plouă-afară;
iară prin copacii goi,
valul vântului tomnatic
plânge cu sălbatic grai
un amor primăvăratic
mort-născut în luna Mai...

Mihail CODREANU

CAROL ROBERT

Şi 'ntr'o zi, poftind să 'ncalce megieşele hotare,
Carol Robert, îngâmfatul crai al ţărilor maghiare,
Porunci să se gătească oastea 'ntreagă de rezbel.
Şi pe calu-i cu podoabe şi cu oastea după el,
Pe poteci, tăind Carpaţii, scoborau prin Gorj la vale;
Strălucia în luminişuri numai fier şi numai zale;
Clocotiau până 'n adâncuri codrii nepătrunşi de brad
Şi curgeau prin văi, talazuri, strănepoţii lui Arpad,
Căci voiau o ţară nouă Craiului s'o dea de zestre.
Spumegând jucau fugarii strânşi în pinteni şi 'n căpestre,
Şi-i duceau aci 'n buestru, ori aci 'n sălbatic salt;
Tremura penajul verde de păun pe coiful nalt.
Şi 'ncrezuţi în ei, nepoţii celei mai semeţe naţii,
Cu mustaţa răsucită şi cu mâna 'n şold, magnaţii,
Scoborau trufaşi şi falnici, prinşi în platoşe de fier.
Era mândru de el însuşi fiecare lăncier,
Căci purta pe el mătăsuri şi oţel şi pietre rare.

Dar, din când în când un bucium răsuna în depărtare.
Răspundea 'n ecouri altul; apoi altul, tot mai slab...

Peste Ţara Românească stăpânia un basarab.

Şi, la glasul lung de bucium, toţi românii-au tresărit.
Codrii falnici, în adâncuri se sbăteau înăbuşit.
Oameni cu staturi înalte şi cu chipuri neguroase,
Alergau pe povârnişuri, care cu lopeţi şi coase,
Care aducând pe umăr furci, topoare şi securi,
Uriaşi cu feţe arse străbăteau printre păduri;
Se mişca printre hăţişuri câte-o namilă greoaie,
Cu cojoc de urs în spate şi căciula cât o oaie;
Ca stejarii de puternici şi de 'nalţi ca 'nalţii plopi
Căci în ei trăiau nepoţii legendarilor ciclopi.

Şi când apriga secure lung cutremura Carpaţii,
Fără griji treceau la vale Craiul, oastea şi magnaţii.

Dar, desprins de pe o creastă, un năpraznic bolovan
Se rostogoli 'n adâncuri şi, precum un uragan
Se abate peste codrii cu lung vuet şi doboară
Falnicii copaci ce 'n aer cu vecia se măsoară,
Astfel clocotiră munţii. Şi puternicul stejar
Rupt, căzu din vârfuri peste oastea Craiului maghiar;
Surd se prăbuşiau copacii sub cădere de secure;
Se rupea căzând cu tunet câte-o coastă de pădure,
Şi puhoiul greu de trunchiuri şi cascadele de stânci
Dădeau glas imensităţei până 'n văile adânci.
Speriaţi sburau vulturii din pădurile cărunte.
Cădeau blocuri mari de piatră, toată creasta unui munte
Se rostogolia cu urlet în adâncuri de strimtori,
Şi se sguduiau Carpaţii din prăpăstii până 'n nori.
Sub năpraznica urgie care s'abătea de sus,
Falnicii oşteni uitară drumul care i-a adus.
Şi din toată oastea mândră, căci trufia se înfrânge,
N'au rămas de cât mormane de cadavre 'n bălţi de sânge,
Zale rupte, coifuri sparte de loviri de buzdugan...
Insuşi Craiul, Carol Robert, în vestminte de oştean,
Spăimântat de-ameninţarea ghioacelor cât buturuga
O luă la sănătoasa şi de-abia scăpă cu fuga.

Mircea Dem. RĂDULESCU

ZILE PETRECUTE IN BUCOVINA

28 Iunie 1904. Eri am fost la Catedrală. Oficia profesorul meu de limba ebraică. O impresiune cu totul nouă — aceia dată de aceşti preoţi doctori. Un om pe care îl vezi pe catedră, zilnic, desluşindu-ţi, cu erudiţie, versete din Scriptură, să mai fie şi preot credinţei profesate de pe catedră şi să-l vezi liturghisind sub podoaba ieratică: e un ce ne mai întâlnit de mine, până la venirea în Cernăuţi. O încredere deosebită şi un respect emoţionat te cuprind înaintea savantului care astăzi este preot şi binecuvintează. V. T. ca profesor îmi inspiră deosebită simpatie. Deşi pripit la vorbă, deşi nervos în gesturi, capul lui pleşuv e capul unui om inteligent şi al unui învăţat, nu mai puţin al unui om prietenos şi amabil.

După amiază, am citit capitolele principale din *Istoria lui Ştefan* de Nicolae Iorga... Seara, am fost la colegul ardelean, care îmi împrumutase această carte, ca să i-o înnapoez şi să-i mulţumesc. Şi, trecând prin străzile înserate, jos în vale, între Cernăuţi şi Sadagura, priviam lama Prutului, rumpându-se între stuburi. Acest Prut a cunoscut atât de bine pe Ştefan şi pe vitejii lui! Aceste dealuri ce unesc coamă de coamă, subt doma fumurie şi rozalbă a serei, aceste văi din cari se înnalţă noaptea fuseră martore odinioară atâtora din bărbăteştile isprăvi, citite azi de mine, citite şi altă dată. Şi azi pe aceste văi, pe «vadurile de lângă Cernăuţi», e altă stăpânire decât cea strămoşească. O, Dumnezeule, câte scări de revenire, de jurăminte, de rugăciune şi de speranţă, până la tine: călcând acest pământ atât de scump plătit cu sânge românesc şi cu toate acestea zălogit şi astăzi la străini!

6 Iulie. Sâmbătă, 3 Iulie, am plecat, în zori de ziuă, din gara Cernăuţi, un tren lung de pelerini, spre Mânăstirea Putna. Toţi câţi sunt ori mai voesc să treacă de Români, pe aici şi prin prejur, au ţinut să fie în Putna, de ziua parastasului măritului Ştefan. Ziua era blondă şi albastră, iar călătoria printre holdele lucrate şi bogate: farmec şi tristeţă. Acest pământ hrăpit moşiei noastre adaogă frumuseţei lui moldoveneşti cultivarea, ordinea şi bogăţia unei stăpâniri destoinice şi înnaintate. Şi cât te doare gândul că această grădină românească, de i-am fi fost tot noi grădinarul, şi nu Austriacul, n'ar fi azi atât de desfătată! Zarea ei de brazi îţi spune de străvechea vitejie şi de biruinţele lui Ştefan, buna ei gospodărie: de vrednicia stăpânului de azi. Şi între aceste două gânduri, pentru un cuget, în eternă cumpănă, cum e al meu, câte poteci duse şi întoarse, câtă stearpă reverie!

In ritmul trenului nemţesc, ce ne ducea la Mormântul lui Ştefan, tovarăşii noştri din vagon, flăcăiandri de prin şcoli, au început să cânte. Erau cântece patriotice; unul dintre ele anume flamurei

Ţarul Niculae II şi fiul său

noastre în trei colori. Sfârşitul lui era cam astfel:

Iar când, fraţilor, m'oi duce
dela voi, şi o fi să mor,
pe mormânt atunci să-mi puneţi
mândrul nostru tricolor!

Ascultând acest sfârşit, ochii îţi căutau cu stăruinţă prin fereastră, ca să nu-şi trădeze tulburarea.

Iar gările treceau pe rând, cu nume în trei limbi, dintre cari cel nemţesc şi rutenesc erau o schilodire a celui românesc. Iar şirul coamelor cu brazi, crescând în zare, redeştepta în amintirea noastră şirul coamelor surori, dintre Piatra şi Agapia. Ne mai rămânea gara Putna. Trenul, dintre două văi, făcute de trei munţi, alege pe cea din stânga şi, în sfârşit, nerăbdătoarei noastre cercetări i se închiagă gara Putna. Insă, întru deziluzie! Mânăstirea nu se vede nicăeri, e departe, şi până acolo: o cale de pietre şi de colb, prin uliţe în cari nu locuesc Români şi printre puterea codrului — ucisă! — făcută cherestea.

Intrăm în ograda Mânăstirei, intrăm în Mânăstire, cu impresii difuze, căci intrăm ca un râu, de mulţi ce suntem, şi coprinsul Mânăstirei e un heleşteu! Tovarăşa mea e slabă şi trebue să găsim un loc de poposire. Il căutăm zadarnic prin chiliile călugăreşti, căci multe din ele sunt goale, iar puţinele cari au ceva dichis sunt luate de cei ce au venit mai nainte decât noi. Sfânta Liturghie urmează în biserică, predica, parastasul şi discursul istoric vor veni rând pe rând, dar mi-e cu neputinţă să pătrund înnăuntru să le ascult.

După prânzul făcut la umbra fagului, cu merindele luate de acasă, m'am sculat şi m'am plimbat printre ţărani, fiindcă ei erau frumuseţea sărbătorii. Cu drag mă lăsam împresurat de zvonul limbei româneşti, atât de rărit la Cernăuţi, de limbile străine. Cu ochii înduioşaţi, priviam pe strănepoţii vitejilor lui Ştefan. Şi erau, pentru mine, o plăcere şi o durere, în acelaş timp, să văd şi să gândesc că portul lor este cel străbun, că în portul lor — al lor, mieii de azi — străbunii lor fuseră leii de o dinioară! E un secol şi un sfert de când cu sfâşierea Bucovinei din Moldova şi nu e prea mult de mirare că mai văd şi mai aud Români. O, dar ce va fi peste un secol? Mai avea-vor brazi aceste coame şi Români aceste văi? Şi de ce praznic, Ştefane Doamne, avea-vei parte peste o sută de ani?

Mai spre seară, am intrat în biserică să vedem mormântul sfânt şi să ne închinăm. La intrare două morminte; în pronaos, în dreapta, încă unul: aici doarme Ştefan de patru veacuri. Un baldachin de zidărie stă deasupra şi de el suspendă candele. Sfeşnice, cu stânse lumânări, se înşiră pe piatra învelită şi între ele e o lădiţă în care se păstrează craniul şi câteva oscioare... Dar ce poţi să faci mai mult decât o cruce două, un crâmpei de rugăciune în gându-ţi! — căci curentul închinătorilor, te împinge spre iconostas. Mă opresc un minut lung în strană şi privesc pe cei ce se închină. Sunt toţi ţărani, sunt toţi ştiuţii lui Ştefan. Pentru rugăciunile tuturor acestora, dacă nu pentru ale noastre, celor împrăştiaţi şi rătăcitori cu sufletul, Dumnezeule, nu uita neamul românesc!

Am lăsat, în grădina Mânăstirei, tinerimea studenţească spunând şi ascultând discursuri (fie să fi fost din toată inima şi să nu rămână flori neroditoare!) şi am înconjurat biserica încă odată, hotărâţi să plecăm. Şi tocmai în această oră clopotele au început să sune de vecernie. Clopotele M-tirei Putna! Le mai auzisem şi altă dată, deşi călcasem astăzi în mânăstire, întâia oară. Ah! le auzisem sunând tocsinul, subt un cer de desnădejde, pe culmile geniului lui Eminescu, le mai auzisem vuind — din turnul gata de prăbuşire al acestui suflet mare şi nenorocit — suprema invocare:

Ştefane, Măria ta,
Tu, la Putna, nu mai sta!
Las 'Archimandritului
Toată grija schitului,
Lasă grija sfinţilor
In seama părinţilor,
Clopotele să le tragă
Ziua întreagă,
Noaptea întreagă,
Doar s'a 'ndura Dumnezeu
Ca să-ţi mântui neamul tău.

10 Iulie. N'am auzit nici predica nici cuvântul istoric; le-am citit, însă, în ziare. Predica mi s'a părut mijlocie. Predicatorul, ca să-şi curеţe calea de orice obstacol, şi-a ales un punct de vedere — prea adevărat, dar cu totul în nouri. Fireşte

Ţarul îmbrăcat căzăceşte

că Dumnezeu i-a dăruit lui Ştefan biruinţe şi orice, dar să spui numai aceasta, dela început până la sfârşit, pare că ar însemna că ai voit să-ţi îngrădeşti drumul, ca nu cumva să faci vreun pas neplăcut Guvernatorului care te ascultă (deşi nu te pricepe). La încheiere, am observat o frază descumpănită ca sintaxă şi foarte stângace ca înţeles. A zis predicatorul: Pomeneşte, Doamne, pe Mitropolitul nostru care a binevoit să vie încoace să slujească oasele lui Ştefan, marele ridicător de biserici şi înzestrător al lor cu moşii şi cu venituri, pe cari un alt fericit bărbat, Iosif II, topindu-le la olaltă cu alte danii ctitoreşti, a făcut *Fondul Religionar*... izvorul de lapte şi de miere, al nostru preoţilor pravoslavnici din Bucovina... Vorbele n'au fost chiar acestea, dar înţelesul leit acesta.

Altfel a fost discursul istoric al lui Dimitrie Onciul, profesorul de istorie, dela universitatea noastră din Bucureşti (şi el, e drept, un Bucovinean). Onciul a început cu un citat în versuri, făcând un prolog poetic şi a continuat cu o luminoasă expunere sintetică a istoriei lui Ştefan. Pe la intervale, câte-o digresiune meşteră, un salt frumos dela Ştefan la Carol Vodă şi un convenabil sfârşit de gală, tot în versuri. Un punct ce m-a impresionat cu deosebire a fost acela pe care l-a atins, făcând cunoscute auzitorilor apropierea şi votul lui Ştefan pentru Maximilian de Habsburg şi adăogând: — e o minunată taină a proniei divine că tocmai Habsburgii au fost aceia cari aveau menirea să păstreze şi să apere mormântul lui Ştefan. Poate că în aceste vorbe este şi un compliment diplomatic; eu, însă, le-am înţeles — potrivit unui gând

de care îl am de câtva timp — în felul următor: A fost o taină a providenţei că ni s'au luat Bucovina şi mormântul lui Ştefan, ca să fie păstrate şi păzite, subt buna rânduială austriacă, până la ceasul cel ascuns în viitor, când vom ajunge vrednici de înapoerea lor. Părere sau adevăr, din cuvântul lui Onciul, din felul curios cum el se da a fi, în vorbă-i, când român bucovinean, când român din România liberă, mie unuia mi-a înflorit impresiunea că în inima lui el nutreşte credinţa cum că aci, sub streaşina Austriei, Istoria ne păstrează în taină, la umbră şi la bine, hrăpita Bucovină. Iar prietenia cu Germanii, pe care Onciul a subliniat-o fin, e cheia misterului. Avem pe tronul României un Hohenzollern; suntem rudă şi prieteni cu marea Germanie, germană şi austriacă. Monarhia Austro-Ungară se va sfărâma ca mâine. Germania va uni pe cei germani; Ungurii vor rămânea numai cât să întinde ungurimea; ceilalţi vor face cum vor putea; iar argintul viu se va împreuna cu argintul viu! Bucovina, Temişoara, Transilvania... vor fi provinciile viitoarei Românii.

G. GALACTION

□ □ □

ROMANŢE

I

Am văzut aleea care
Te ştia a ei dryadă
— Am văzut aleea care
Ţine încă să te vadă.

La răspântie crescuse
Flori cu palide petale
— La răspântie crescuse
Flori cu graţiile tale.

Veştejite însă toate
Se uitau adânc la lună...
— Aşteptau sperând că poate
Vom mai trece împreună!

II

Am plecat să caut floarea
Celei moarte în vieaţă
— Am plecat să-i caut floarea
Cu întâiul vânt de ghiaţă;

Dar găsii uscată floarea
Celei moarte în vieaţă.
— Ii găsii uscată floarea
De întâiul vânt de ghiaţă.

III

Ca suliţi de ghiaţă
Văd crinii departe
Păzind la mormântul
Dragostei moarte;

Se 'ndoae la lună
Şi par'că ar spune:
— „Acuma zadarnic
Cauţi, nebune!“.

N. DAVIDESCU

RĂSBOIUL ŞI ARTA

Muzica în timpul răsboiului dela 1870. — Succesele cântăreţei Thérésa. — Teatrul în timpul campaniilor lui Napoleon. — Comedia Franceză la Dresda. — Napoleon şi d-ra Georges.

Thérésa făcând chetă pentru răniţi

Inter arma musae silent, a spus latinul. Totuşi acest dicton nu este totdeauna adevărat. Mai ales el este desminţit de vremurile moderne. Marile fapte de arme foarte adesea nu pot să lase indiferenţi pe artişti. O dovadă am avut chiar acum. In mijlocul formidabilului zăngănit de săbii şi al bubuiturilor îngrozitoare, D'Annunzio a scris acel admirabil imn al latinităţii. Şi, păstrând proporţiile, această dovadă a făcut-o şi literatura noastră când cei mai de seamă scriitori de la noi şi-au spus cuvântul însufleţit, în proză sau în versuri, în *Flacăra* închinată Ardealului.

Dar chiar dacă artele creatoare au o activitate mai puţin susţinută în vreme de răsboiu, de multe ori manifestaţiile artei interpretative devin, în asemenea împrejurări, de-o intensitate puţin obişnuită în timpuri normale. Atunci sentimentul unanim ce încălzeşte inimile împrumută artei un suflet nou şi o face să intre în slujba lui. Pe asemenea vremuri, la popoarele civilizate, cari şi-au făcut din artă una din nevoile organice ale existenţei lor, teatrul şi muzica nu numai că nu lâncezesc, dar câştigă un înţeles mai mult.

Aşa s'a întâmplat în timpul marilor campanii ale lui Napoleon; aşa în vremea răsboiului franco-german dela 1870, — ca să vorbim numai de timpurile mai apropiate.

La începutul răsboiului dela 1870, drama şi muzica au slujit ca să se atâţe în mulţime sentimentele patriotice şi să se pregătească sufletele pentru acea admirabilă rezistenţă care, din nefericire, a trebuit totuşi să se sfârşească prin capitularea Parisului. Iar mai târziu, când capitala Franţei a fost asediată de trupele prusace, teatrul şi muzica au devenit singurul tonic sufletesc, mulţumită căruia, oamenii obosiţi de ostenelile unei monotone rezistenţe, îşi găsiau putinţa să se smulgă din ghiarele plictiselii disperate, care făcea mai mult prăpăd în rândurile parisienilor, de cât chiar ghiulele duşmanului. [1])

*

Printre alte artiste cari au trăit acele grozave timpuri şi cari, cu arta lor, au contribuit la alinarea durerilor sufleteşti ale compatrioţilor săi, este şi cântăreaţa Thérésa, care şi-a povestit amintirile acum câţiva ani. Iată câteva mişcătoare episoade din aceste amintirii, scrise de d-l I. L. Croze:

«Neliniştită, gravă, foarte mişcată dau busna la Boulet, directorul teatrului Gaîté! Era cinci.

«— In sfârşit, iată-te! — zise el. Eşti afişară, e o locaţie mare de tot. Vizenti te-aşteaptă pe scenă ca să repetaţi.

«— Ca să învăţam vrei să zici. Fiindcă, cine ştie *Marsilieza*? Un cuplet, refrenul, poate; dar celelalte? Ş'apoi ritmul, mişcarea? Fac prinsoare că încă nu s'a îngăduit cântarea ei.

«— A trebuit să se îngăduie. Camille Doucet a autorizat toate teatrele s'o cânte, chiar şi Comedia Franceză, unde Agar a a şi cântat-o de două ori. A fost un triumf. Fac câte şapte mii de lei pe seară.

«Teatrul, caşi răsboiul, e chestie de cifre.

«Mă sui pe scenă. Orchestra era la locul ei. Vizenti se suie la pupitru şefului şi încep. *Allons enfants de la patrie*, le

[1]) Aceste sguduitoare momente sunt admirabil descrise în *Asediul Parisului*, de vestitul Fr. Sarcey. Lucrarea a apărut zilele acestea, tradusă pe româneşte, în *Editura X*. Preţul 80 bani.

Comedia Franceză pe drum spre Dresda

our de gloire est arrivé... Inchipuindu-mi ă teatrul e plin atac cu atât avânt: *Aux rmes, citoyens! Formez vos bataillons!* ncât regisorul Baudu, luă ciomagul cu are bate cele trei lovituri pentru ridiarea cortinei, și mi-l dădu. Iar eu îl riicai cu putere sus de tot, crezând că iu în mână un steag. Și nimeni n'a găit vrednică de râs această mișcare.

«Când trebuia să repet refrenul, orhestra se opri. Vizenti lovi de câteva ri cu bagheta și zise, dar fără mânie:

«— Ei, domnilor, nu e așa. Ați pierdut irul!

«Unul răspunse:

«— Plângem, domnule, și nu mai veem notele; plângem...

«Am înaintat câțiva pași și mi-am pus mâna strașină ca să mă apăr de lumina ampei și să deslușesc de unde venia lasul acela. La stânga, un bătrân cu ărul alb de tot, își așezase pe genunchi nstrumentul — piston ori trombon — și epeta ștergându-și lacrimile: *E frumos!*

«Camarazii lui erau tot atât de mișați. De altfel și eu m'am molipsit de emoția lor. Când Vizenti zise: «Incă odată, opii... Ești gata, Thérésa?», la rândul neu am cerut câteva minute ca să-mi eviu în fire.

«Seara altă emoție și mai mare. In ala arhi-plină erau și câțiva ziariști: Aurélien Scholl, Théodore de Banville, n vechiu prieten, Jules Claretie, a cărui *Opinie... națională* nu mi-a fost totdeauna binevoitoare. In scurt, în seara aceea a fost un adevărat triumf pentru Rouget le l'Isle și interpreta sa. Bisările și chemările urmau unele după altele. Toți ascultau în picioare, fără ca Emile de Giirardin să fie nevoit să ceară aceasta ca a Operă, cu câte-va zile mai 'nainte. n antr'actul următor m'am dus să fac hetă pentru răniți. Galeria a dat mai mult și mai bucuros. Ștrengarii se înghesuiau, încălecau pe scaune ca să-mi întindă obolul lor: «P'aici, m'ame Thérésa!».

«Poporul m'a iubit totdeauna mult.

«Rachel, Agar și chiar Marie Sasse cântau *Marsilieza* în costum grecese, ca să nu-și piardă un efect al brațelor, pe cari cele dintâi două le-aveau foarte frumoase. Fiindcă nu mă simțiam de loc tragediană, îmi fabricasem un costum de precupeață dela 1792.

*

«A doua zi, prin înfrigurarea străzilor, străbătând grupuri cari, cu ziare în mâni, discutau telegramele, m'am dus la Agar. Ne cunoscusem pe vremea când debutam. Felul cum zicea ea *Marsilieza* îi atrăsese articolele cele mai lingușitoare și aplauzele cele mai entuziaste. In fiecare seară la Comedia Franceză și în timpul zilei, la reprezentațiile ori conferințele patriotice, frumoasa artistă trebuia să joace rolul *Muzei Naționale*. N'am găsit-o acasă. Vream să-i propui să facem un turneu în Franța. Ea ar fi recitat versuri, un tenor dintre prietenii noștri, Michot sau altul, ar fi cântat *Rinul german;* eu două cântece de Villebichot. Iar, la sfârșit ne-am fi împărțit cupletele *Marsiliezei*, fiecare cântându-și strofa și amândouă împreuna refrenul.

«Pe când mă îndreptam spre *Gaîté*, prin bulevardul Sebastopol, un trecător mă recunoscu: «E Thérésa!» zise. Și numai de cât cel de alături, însoțit de mulți alții, repetară: «E Thérésa! *Marsileza!*» Indată a trebuit să se oprească un omnibus.

— Suie-te sus! Suie-te! — mi se strigă din toate părțile. Are să ți-se plătească locul.

«Fără să fac mofturi, m'am suit. De pe platformă, am început să strig: *Pălăriile jos!* Apoi am cântat. Priveliștea acelor două mii de inși, de-asupra cărora pluteau ici și colo capete de copii cărora le era frică, și pe cari părinții lor îi ridica să vadă, tăcerea aceea plină de reculegere și apoi acele aplauze nu se vor șterge nici odată din mintea mea.

«— *Mai sus! Mai sus!*

La început am crezut că glasul meu nu se auzia destul de departe. Cu o mișcare am arătat că mai tare nu puteam.

«— Nu vrem să spunem asta!... E foarte bine!... Dar urcă-te pe imperială!

«Apucându-mi coada rochiei, m'am suit pe imperială, în tunete de ovații, precedată de conductor cari-mi întindea cu galanterie mâna. Și de-acolo am cântat toate cupletele».

Dar teatrul și muzica n'au slujit numai ca să îmbărbăteze sau să consoleze în diferite clipe de restriște poporul. Muzica și mai ales teatrul în timpul vestitelor campanii ale lui Napoleon au făcut parte adesea din cortegiul triumfătorului.

Așa, de pildă, la anul 1813, în timpul glorioasei șederi la Dresda, unde împăratul a avut o curte întreagă de regi pe care-i supusese, trupa Comediei Franceze a fost chemată de urgență de Napoleon, ca să-i aducă, în orașul german, puțin aer și puțin spirit franțuzesc.

La început a fost chemată numai trupa de comedie. Ordinul de plecare a fost primit de Comedia Franceză la începutul lui Iunie. Și trebuia să se îndeplinească în chip cât mai urgent. De aceia, artiștii de-abia avură timpul să-și ia la repezeală costumele necesare, și să-și facă bagajele. Contele Rémusat, supra-intendentul teatrelor imperiale hotărâse plecarea pe a doua zi dimineață. Cu neputință ca artiștii să mai scrie cui aveau de scris sau să-și ia rămas bun de la ai lor.

Fiecare din călători primi câte 3000 lei, cheltueli de călătorie. Servitorii și bagajele porniră cu diligența, artiștii cu berline și landouri. Thalia rătăcitoare n'a prea

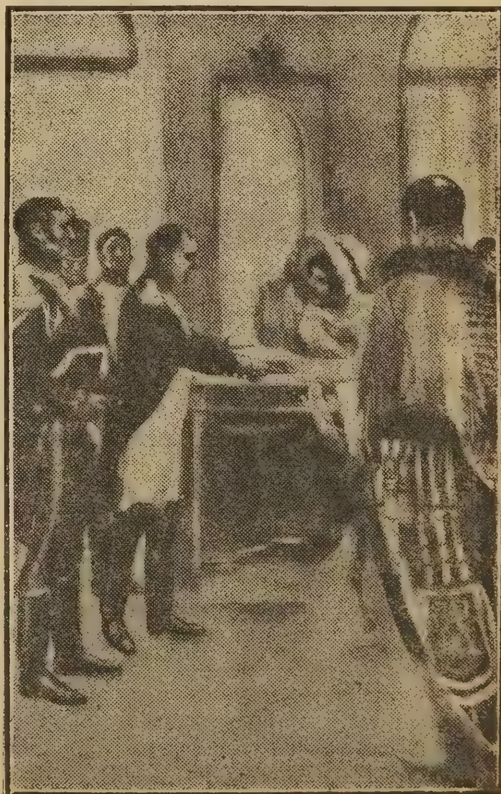

Napoleon primește pe d-ra Georges

simţit greutatea marilor drumuri. Pe drum unii au petrecut, alţii s'au plictisit; Saint-Phal s'a rătăcit prin preajma Schweinfurtului, unde, înainte de a pleca din nou, la rugămintea primarului, a jucat, într'un grajd, o scena din *Avarul*, stârnind aplauzele bavarezilor flegmatici; iar Michelot, la eşirea din pădurile turingice, fu arestat de jandarmii marei armate şi cu greu ar fi scăpat dacă nu l-ar fi recunoscut un ofiţer. Astfel, cu sau fără accidente, la 19 Iunie trupa întreagă ajunse la Dresda.

Şi ce primire bucuroasă, ce ospitalitate largă au găsit acolo artiştii francezi! Trupa fu găsduită în apartamente luxoase şi nu s'a cruţat nici o cheltuială pentru ca fie-care să se simtă cât mai bine acolo. A doua zi după sosire, trupa debută cu *La gageure imprévue* şi *Les suites d'un bal masqué*. Apoi intră în repertoriu. Rând pe rând se reprezentă *Le misanthrope, Les femmes savantes, Tartufe, L'Avare, Le méchant, etc.* Reprezentaţiile aveau loc intr'o sală, înadins întocmită, din palatul Marcolini, unde locuia Napoleon.

In fiecare seară publicul se alcătuia din cele mai strălucite personalităţi, oameni în uniforme de curte, împodobiţi cu aur, cruci, cordoane şi diamante; femei în mare tualetă, acoperite de broderii şi dantele rare, strălucitoare de diademe, coliere şi bijuterii. Napoleon nu lipsia dela nici o reprezentaţie şi nu pierdea un singur moment din acţiunea de pe scenă. De altfel, seratele teatrale de la Dresda au însemnat o dată în spiritul său: ele au făcut să răsară în el gustul nou al comediei. Până atunci, Napoleon, care spusese că ar fi făcut prinţ pe Corneille, adora numai tragedia. După reprezentarea *Misantropului*, el a mărturisit cuiva:

— Habar nu aveam de impresia pe care-o poate face o comedie! Asta mi-a făcut mare plăcere.

Iar după reprezentarea piesei *Les chateaux en Espagne*, Impăratul remarcă exactitatea observaţiei în caracterul lui Dorlange care-şi croeşte mereu tot alte visuri de noroc.

— Imi place mult piesa asta, — spuse către Bessières. Am fost şi eu aşa.

In fie-care dimineaţă, în timpul prânzului, d-l de Bausset supunea suveranului său lista lucrărilor ce-aveau să se reprezinte. De alt-fel Impăratul s'a ocupat totdeauna de toate chestiunile teatrale, după cum se vede chiar din decretul de la Moscova.

La Dresda a făcut până şi pe regisorul. El singur întocmia programele, rânduirea pieselor, ceasurile de reprezentaţie. La curte se juca de trei ori pe săptămână. In celelalte zile artiştii aveau voie să joace pe o scenă din oraş şi să încaseze ei venitul reprezentaţiilor.

Dânşii s'au folosit însă numai de partea întâia a învoirei, jucând gratis.

*

Astfel casa lui Molière trăia la Dresda zile liniştite şi glorioase, când deodată, un svon neprevăzut, neverosimil stârni o mare mişcare printre artişti şi chiar în preajma Impăratului. D-ra Georges sosia în oraş! D-ra Georges, steaua orbitoare, al cărei nume umpluse şi turburase Parisul. Trăsura se oprise nu departe de palatul Marcolini şi acolo, dânsa aştepta în persoană să fie primită în audienţă de Impărat. Dispăruta de acum cinci ani îşi făcea intrarea! Transfuga se supunea. Cu toate acestea, ea găsise la Petersburg glorie şi avere. Camarazii alergară spre palat. Era chiar dânsa în toată strălucirea frumuseţii sale oacheşe, în toată frăgezimea celor 26 de ani. Inştiinţat de un curier, Napoleon trimise pe ducele de Vicence să o întâmpine. Această întoarcere neaşteptată îl încânta şi ţinu să revadă numai de cât pe fugara Fedră. Ce noroc fericit o aducea înapoi? O aventură întreagă pe care dânsa o povesti cu o vervă voioasă şi îndrăcită.

După dezastrele retragerei din Moscova, ea, ca bună franceză, n'a mai vrut să audă vorbindu-i-se de Ruşi. Degeaba ţarul i-a oferit să-i îndoiască salariul. Intr'o seară a fugit, pe furiş, din Petersburg. A străbătut Baltica şi s'a dus la Stokholm. Acolo a găsit pe Bernadotte care i-a pus la dispoziţie o trăsură ca s'o ducă la curtea Westfaliei. Şi astfel, ea ajunse la Brunswick, unde regele Jerôme o informă că Napoleon şi Comedia Franceză sunt la Dresda.

— Ce noroc! exclamă dânsa. Mă duc să-i întâlnesc.

Şi a plecat îndată. Foarte fericit că poate să-i erte capriciul care a făcut-o să rămâie cinci ani departe de publicul parizian, Napoleon i-a făcut cea mai bună primire.

— Salut pe copilul resipitor! — i-a zis. Şi a reîntegrat-o, prin decret, în toate drepturile ei la Comedia Franceză.

Al. ŞERBAN

□ □ □

EPIGRAME

— DUPĂ LESSING —

Unui pension de domnişoare

In pensionu-acesta de tinere fecioare,
Higiena se păzeşte şi traiul fericit,
Incât o lume-ntreagă să jure este-n stare,
Că-aci, de când se ştie, fecioare n'au murit.

Unui poet beţiv

Unui poet plăcându-i cam multă băutură,
Golind mereu paharul, doar dintr'o-nghi-
[ţitură,
Amicul său l-opreşte: „ajunge, eşti sătul!"
Dar el, deşi-i aproape s'alunece sub masă,
Răspunde: „zău, se vede că nu ţi-e min-
[tea-acasă,
Şi uiţi că de-ar bea omul oricât, tot
[nu-i destul."

Câmpina **C. N. MIHĂILESCU**

□ □ □

RĂMAS BUN

— Impresii din cele dintâi zile de mobilizare în Franţa —

Svonuri, temeri, speranţe. Năvală p[e] ziare. Clăi de oameni. Nu se cunosc, da[r] stau umăr la umăr cetind ştiri. Acum s[e] năpustesc în Parc, acum roiul e pironi[t] înaintea unui stâlp pe care stă lipită [o] telegramă.

«Speranţele pentru Pace nu sunt per[dute]».

Răsuflare.

Seara la Casinou: «Rusia nu va în[]gădui sdrobirea Serbiei».

Toţi se întreabă cum se poate ca Europa să fie aruncată în răsboiul cumpli[t] numai fiindcă un Arhiduce a fost ucis. Compătimirele se fac blesteme.

Nervozitate obştească. Gesturi, atitudini, feţe crispate.

Dar Pacea cu binefacerile sale, e siguranţa unei propăşiri liniştite, iubirea Păcei înlătură evidenţa unui război pregătit, voit. Femeile se frământă cu gravitate sguduitoare. Au iubiţi, prieteni cunoscuţi şi mai ales copii! Copiii rămaşi aiurea vor pleca poate mâine fără strângere în braţe, lipsiţi de binecuvântare.

— Nu e cu putinţă!

Şi în această şoaptă auzită de mii de ori mocneşte şi întărâtarea mulţimei surprinsă în plina odihnă a vacanţiilor.

Nimeni nu vrea să creadă în putinţa unei crime fără pretext cinstit.

— De ce? De ce?

Ameninţarea e făţişă. A doua zi presa anunţa ultimatul Rusiei. Şi tot «nu e posibil»!

Dimineaţa aud strigând în camera vecină:

— Madame, M. Jaurès a été assassiné.

— C'était le plus honnête homme du monde.

Crima de necrezut mă trăzneşte.

Distrugerea violentă a marilor inteligenţe m'a impresionat totdeauna îndoit: ca o nedreptate monstruoasă şi ca o îngrozire care paralizează.

Dar acum cu Jaurès nu dispare numai un talent uriaş mie de aproape cunoscut, ci în el a fost lovit un întreg partid şi sfidate masele muncitoreşti.

O crimă socială în ajunul unui răsboi ghicit, dela prima zi a conflictului Austro-Sârb! Care va fi atitudinea socialiştilor şi a sindicaliştilor?

Vor voi o răzbunare nebună? Vor înţelege perfidia acestei provocări la războiul civil?

Intrebările, răspunsurile fulgeră, se ciocnesc. Grija războiului, frica Revoluţiei, fatalitatea apasă sufletul francez.

Iar seara nimeni nu mai vorbeşte de moartea lui Jaurès.

Mişună veştile rele. Lumea părăseşte hotelurile. Camioanele zorite duc la gară cufere, sicriile peticărillor drăgălaşe, veselia bietelor bolnave. Aurul e rar. Se vorbeşte de mobilizare. Lumea se cârdueşte care în cotro. Pleacă mereu. Dar

lucru neînchipuit: Realitatea fiind mai netedă, agitaţia scade, gândurile se subţieaza, se boeresc.

Grija de sine dispare înlocuită prin grija cea mare, cotropitoare: grija de Patrie. Şi din toate staţiile, din căsuţele liniştite, răşchirate pe dâmburi, dealungul şinelor, un singur strigăt tae văzduhul ca o protestare, o ameninţătoare: Trăiască **Franţa!**

Intâlnim trenuri militare, veselie, glume, rânduială. Nici o copilărie.

In tren politică şi diplomaţie.

— Destul am răbdat. Vor război? Fie. Să se sfârşească odată.

— Nu mai suntem în 70.

— Ne vom face datoria.

— Vom învinge. Dreptatea e cu noi.

— Şi dacă Europa vrea să fie prusacă mai bine să nu mai fim.

La o gară şeful trenului ne anunţă mobilizarea. Vedem grupuri de rezervişti gata de plecare. Sunt mândri fără trufie, tăcuţi. Mai ales hotărâţi. Foarte hotărâţi.

In tren se urcă un tânăr străveziu. Il ajut.

— Unde mergi, domnule?

Mirat, mă priveşte. Tuşind îmi răspunde:

— La război.

— Eşti convalescent?

— Nu sunt convalescent. Sunt tuberculos. Merg la front sau la aprovizionare. Unde va trebui să împuşc vreo doi, trei şi-apoi!... Decât să mor peste un an... De voi fi prins, voi pune la dispoziţia prusacilor baccilii mei. Craniul zâmbeşte dogorit de friguri.

— Caută-te măcar o lună...

— Nu pot. Fratele meu e în Maroc. Sunt fiu de ofiţer. Copilul tuşeşte în batistă iar cu cealaltă mână subţiată de boală face semne unor soldaţi cari în duduitul trenului îi răspund: Trăiască **Franţa!**

Parisul! Găsim un cărucior. Il împingem spre eşire. Ne repezim la ziare. Războiul!

Uriaşă mişcare. Talazuri de oameni se năpustesc la gări. Nici un strigăt. Grabă. «Spre Est»!

Seara mă întorc la gara de Lyon. Mii de oamenii se înghesuesc. Murmurele zilelor grele ale Parisului în fierbere.

Sunt încleştat între doi graşi şi impins de un bărbat care ţine la braţ o femeie. Stăm astfel în o atmosferă de asfixie.

Femeea îşi sărută «omul» din vreme în vreme.

— Nu mă uita Louis.

— Nu.

Tăcerea lor în freamătul obştesc mă apasă cumplit. Işi cată în ochi ca două vieţuitoare cari se despart pe veci împinşi spre măcel pe două cărări.

— Nu pleacă de cât mobilizaţii!—strigă un comisar.

Cârdul se rupe. Femeea se reazemă pe umărul meu în un spasm de bocet tăcut. Işi îmbrăţişează tovarăşul şi îi strigă:

— Louis! Ucide! Ucide! Ucide-i din dragoste pentru mine..

Un val mă aruncă în stradă. Cutreer Parisul ca un rătăcit în viscol. N'am nici suflet nici trup. Grupuri pe străzi, pe bulevarde. Ici colo slab şi fără ecou:

— A Berlin! à Berlin!

Dar uriaşa căldare clocoteşte. Nu pot dormi. Războiul! Milioanele de oameni peste care va apăsa nebunia asasinatului. Omenirea nebună!

Şi Franţa, cu nesecatele ei isvoare de invenţii, de idealism fi-va în stare!...? Răspund: hotărât, da! Nu adorm. Cad sdrobit...

Discursul lui Viviani. Dreapta strigă: Trăiască Republica! Inmormântarea lui Jaurès. D-na Jaurès la braţul Preşedintelui Consiliului de miniştri. Barrès naţionalistul face apologia vastei inteligenţe prefăcute în puroi de un glonte criminal. Mulţimea pricepe. Nu cere răzbunare. Cei cari au crezut că se reped asupra Franţei în plin război civil s'au înşelat.

A doua zi Parisul s'a deşertat. E posomorât şi încruntat. Multe femei în doliu. Boemiile vesele rămân închise pentru zile bune.

Caut să mă întorc în România. Mai cutreer odată Parisul ca să-mi întipăresc în ochi, faţa lucrurilor din aceste vremuri. Zidurile vorbesc. In cuprinsul lor a gândit minunatul geniu al rasei franceze. Figuri duioase. Femei şi iar femei. Ochi plânşi şi feţe senine. O! durerea ochilor, mărgăritare cari lunecă lin pe când gura schiţează un zâmbet de mulţumire pentru o batistă ridicată!

Mă doare gâtul. La gară soldaţi. Plecăm. Sorb cu ochii lacomi lumea rămasă în urma noastră.

— La revedere!

Când şi cum voi mai vedea Parisul?

— Trăiască Franţa!

Dragoste şi Nădejde.

G. DIAMANDY

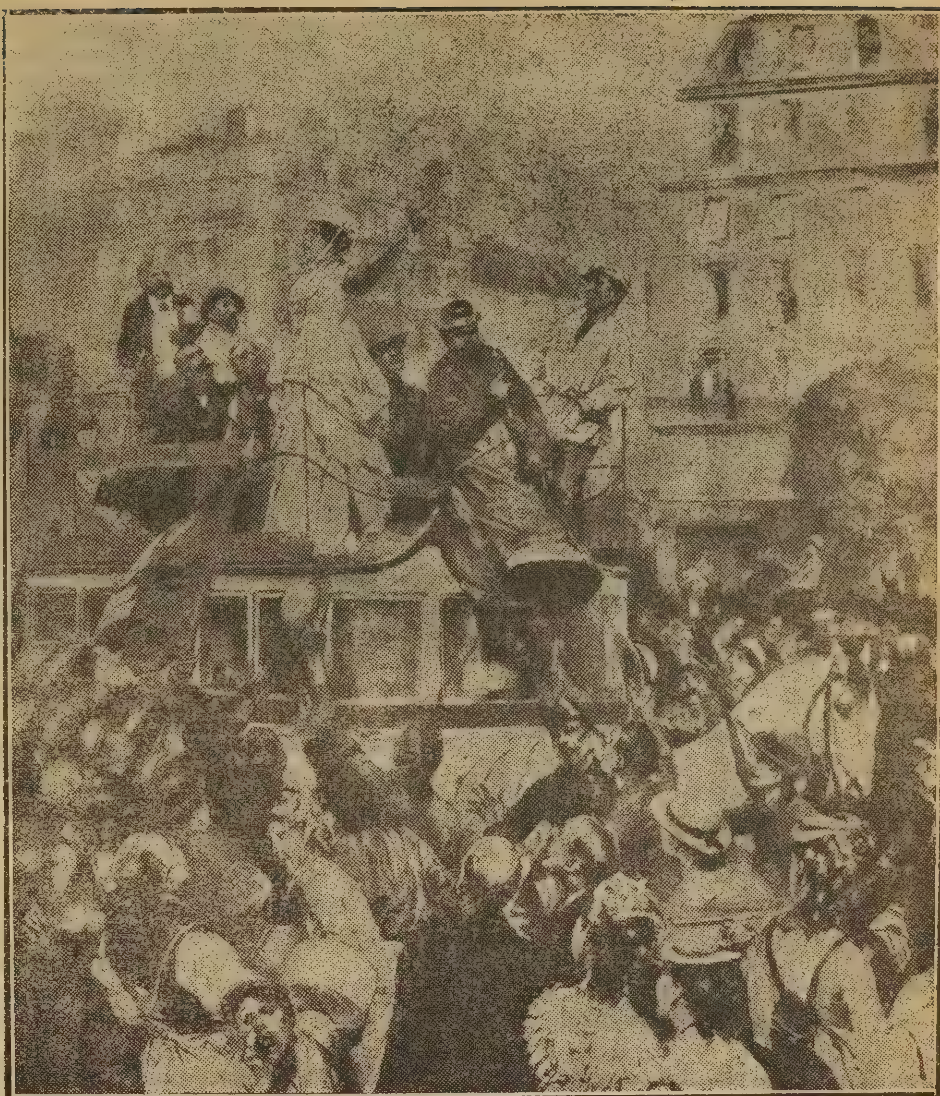

Artista Thérésa cântând Marsilieza pe imperiala unui omnibus

LA 48

La 48 mă aflam *dipotat* în satul meu. P'atunci aşa erau dipotaţii: nişte rumâni ca toţi rumânii, deosebiţi de ceilalţi doar prin câte o tablă pusă pe căciulă sau pe pălărie, tăbliţă de fer, cu marca judeţului. Dipotaţii erau aleşii satului, adică cum sunt consilierii comunali azi. La dipotaţi se înfundau toate poruncile venite dela stăpânire şi ei trebuiau să le dea urmarea. In toată comuna eram şase dipotaţi, iar logofătul, era logofătul Gheorghe. Ne-am pomenit aşa prin gura toamnei c'o poruncă dela Bucureşti zicea că dela Iliad, să pornim noi, dipotaţii satelor şi cu popa, drept la Bucureşti, ca acolo, noi *raiaua*, adică ţara, să cerem dreptate, schimbara domnilor, şi pământ... In poruncă se mai spunea să ne luăm merinde pentru o săptămână, câte un ciomag gros în mână şi câte o basma roşie în sân.

Fiindcă era poruncă dată, n'am mai stat la chibzuiri şi am plecat la Bucureşti, doar ştiau ei cei mari, ce vor şi ce trebue pentru binele ţărei. Pă drumurile Bucureştilor era numai lume. Pe unde a fost puţu lui Crăciun, ne-au eşit înnainte Bucureşteni în caleşti, şi ne spuneau la toţi: „Pe câmpu Cotrocenilor, că acolo ie tabăra voastră." Am pornit-o într'acolo. S'auzia că Domnul fugise şi că turcii erau pe drum spre Bucureşti.

Când am ajuns în câmpul Cotrocenilor, era atâta lume câte stele pe cer şi, ca să nu ne pierdem ăla-de-ăla, ne ţineam cârduleţul nostru: şase şi cu popa şapte. Acolo toţi erau cu basmalele roşii puse în vârful ciomegelor şi aşteptau turci. Văzând că aşa fac toţi, am pus şi noi basmalele în ciomege, le-am înfipt în pământ şi ne-am pus pe aşteptare. Era o pădure de ciomege şi de basmale roşii ce fâlfâiau toate în vânt, de-ţi era mai mare dragul. Cât ţinea câmpul Cotrocenilor, până la Giuleasca, vedeai numai basmale roşii şi rumâni, veniseră toţi din toate părţile.

Am aşteptat o zi, cei mai mulţi dormind de oboseala drumului. Noaptea când s'au aprins focurile, ce erau stelele după cer, da ce era focurile noastre!... Şi era un ramăt de glasuri şi cântece din cavale, şi strigăte din buciume, de te prindeau fiori tam-nisam. Parcă era ceva ce ne sguduia, ce vrea să ne trezească şi din somn.

A dou zi dimineaţa s'au ivit în zarea dinspre Cornu-Capri, cetele călăreţilor turci.

— Măi, măi... uite vin turcii... începurăm să ne vestim unii pe alţii. Turci veniau cu capetele roşii toţi, ca nişte cocoşi şi pe cai mai mulţi negri. Lăncile le sticliau în soare şi noi ne gândiam, că nu luasem de acasă, nici furci, nici topoare, nici puştile cu cremene ce le-am fi avut....

Sosiră turcii şi se opriră ca la cinci sute de paşi. Noi ridicarăm toţi basmalele în sus. Turci începură să ne ocolească pe departe. Până la ziua jumătate, călăreţii turci trecuseră şi spre Chitila şi spre Mogoşoaia, ne ocoliseră.

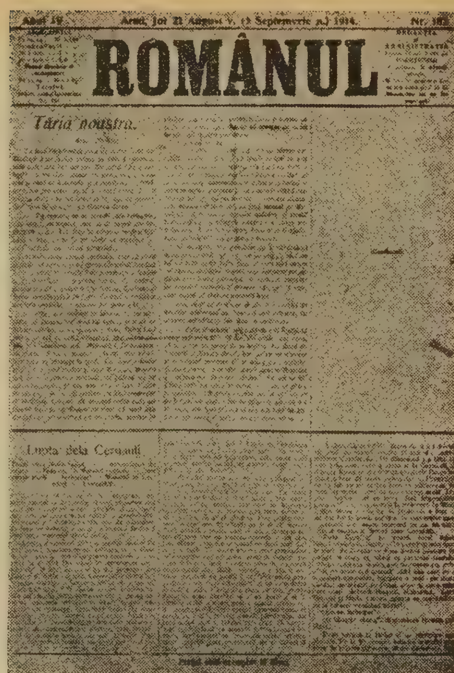
Arad, Joi 21 August v. (3 Septemvrie n.) 1914.

ROMÂNUL

Ţara noastră.

Lupta dela Cernăuţi

Cum se cenzurează ziarele româneşti din Ardeal

Ne pomenirăm că trimit soli la noi, să ne'ntrebe ce poftim,

Solii veniră şi ai noştri, cei cari s'a brodit să vorbească solii, le-au spus: „Vrem pământ, schimbarea domnului şi desfiinţarea clăcii". Alţii au spus şi de unirea cu Moldovenii şi de ce s'or mai fi priceput şi ei.

Solii cum ne-au văzut fără arme, au spus la ai lor, şi au prins turcii curaj, că au venit cu caii, până au început să ne înghisoaie. Veniau cu lăncile întinse spre noi şi noi o rupeam la fugă, până ne înbuluceam şi numai aveam unde merge şi atunci turcii se opriau.

Ce înseamnă asta şi unde avea să iasă, Dumnezeu ştia, noi aveam poruncă dela Iliad să ţinem basmalele roşii în ciomege şi le ţineam!

Ne ţinură turcii împresuraţi trei zile, de ajunsesem, cei cari isprăvisem merindea, să mâncăm numai porumb copt.

La trei zile ne pomenirăm că ne despresură, spunându-ni-se să plecăm acasă, c'o să ni se facă dreptate.

N'am mai aşteptat să ne zică de două ori şi am plecat, care încotro vedeam cu ochii. Eu, aveam pe frati-meu Marin militar la Foişoru de foc, în Dealul Spirii. Imi făcui socotela să merg şi pe la el să-l văz, că tot am pierdut vre-o cinci zile p'aici.

O luai dar spre Bucureşti. Armata turcească, piota, mergea şi ea tot spre Bucureşti. Cum patru zile mă tot odinisem, mergeam acum pe drum, de parcă mă da cineva de-a dura. In Bucureşti toate uliţile pustii. Obloanele lăsate, lumea ascunsă, doar câinii şi pisicile pe afară.

O luai repede pe deal şi ajunsei la cazarmă. Acolo tocmai frati-meu se afla de gardă la poartă. Curtea cazarmei era de zid şi stâlpii porţii mi s'au părut a fi de piatră.

— Dar tu nene? zise frati-meu.

— Uite neică, cu dipotăţia şi cu turcii.. şi'ncepui să-i spui. Când isprăvii îi mai spusei:

— Turcii vin aici.

— Aici?

— Aici.

Da un ofiţer de ăia, ce se plimba cu capul gol prin curtea cazărmei, mă auzi:

— Ce spune, soldat, ala?

— Spune că vin turcii.

— De unde ştii tu mă că vin turcii?

— Păi i-am văzut eu uite, şi-o să-i vezi şi d-ta.

— Pune-l la opreală, soldat!...

— Ia uite mă zisei eu. Da frati-meu:

— Taci nene, că tot mai aveam noi de vorbă, nu e nimic.

Rămăsei tot de vorbă cu frati-meu. Când iacă-tă, se iviră turcii: veniau groşi pe pod.

Ofiţerul văzuse că nu minţisem şi ieşi la poartă. Turcii suiră dealul şi se opriră în faţa cazărmei. Unul din ei, paşă, cine ştie ce-o fi fost, începu în româneşte, să spue, să iasă soldaţii noştri afară din cazarmă şi să intre turcii. Da ofiţerul nu prea vrea, şi cerea ordinul sultanului.

— Ordin bre, pentru o cazarmă, nu se dă!

— Atunci, aici nu intraţi.

Turcii una, ofiţerul alta, nu se puteau înţelege. Turcii, oastea, stau cu armele la picior. Doi diavoli de soldaţi, ce erau sus în foişorul de foc, n'avură de lucru... nici una, nici alta, puseră puştile la ochi şi poc-poc două focuri... trântiră doi turci jos.

Turcii odată începură să strige şi să sune din trâmbiţe, dar ai noştri fără să le dea porunca cineva, începură să tragă în turci, care de pe unde se afla. Marin, frati-meu, spuse:

— Treci după stâlpu ăla nene, că nu vezi turcii vor să intre în cazarma noastră...

Eu de colo:

— Fugi Marine, nu da că te omoară... da ei, a început a trage. Turci erau deşi ca peria şi ai noştri rari. Cădeau turcii ca snopii şi se retraseră ca să se înpânzuiască ca pentru bătae. Ofiţerul, alerga acum şi striga:

— Staţi băeţi!.. Nu mai daţi băeţi! Da băeţii, încărcau şi trăgeau vârtos. Frati-meu Marin sta după stâlpul porţei, încărca şi da. Ofiţerul le rupea centiroanele, le asvârlia gloanţele pe jos, dar ei le adunau de acolo, încărcau şi trăgeau. Incepură şi turcii să tragă. Gloanţele flueurau acum prin toate părţile.

Eu dacă văzui pusei zeghia în cap şi o rupsei de fugă în cazarmă. Geamurile erau sparte de gloanţe. Multe se înfigeau în pereţi. Mă băgai supat, într'un colţ.

Incepură să sosească de ai noştri în cazarmă, care cu ficaţii ieşiţi prin coaste care cu maţele ieşite în sân... i-auziam: du-du-du-du-du... şi... buf! cădeau jos gemând. Eu de supat, nu suflam. Unii mă vedeau şi începeau:

«— Nene, nene... taie ici !..» îmi zicea să-i tai ficaţi ! Alţii :

— Apă !... Apă !...

Alţii :

— Mamă, tată... taică !...

Eu :

— Auliu, neiculiţă!.. Ce-mi văzură ochii!..

Unii muriau numai decât, alţii gemeau şi muşcau pământul. Odată auzii bauu-bauu!.. două tunuri, şi în patul sub care mă 'nghesuisem, începură a hurui cărămizile. Fugii deabuşelea sub alt pat. Odată tăcură împuşcăturile... şi în fugă mă pomenii cu turci că năvălesc în cazarmă.

Văzând că nu mai sunt acolea de cât morţi şi răniţi, se potoliră şi începură să-i caute pe la vine. Găsiau chimirul acolo, la genuchi, tăiau pantalonul, tăia chimirul şi-l băga în sân. Unul mă văzu şi puse mâna straşină la ochi :

— Ieşi afar !

Eu socotii: ait !.. acum mă tae. Ieşii mai mult mort.

— Ce cauţi aici ?

— Am avut un frate şi... m'am pitit aici.

Se uitară la mine, ciotorăiră ei câtva şi apoi îmi spuseră :

— Pleacă !

Cu capul gol ploconindu-mă până la pământ, ieşii din cazarmă şi apucai în oraş. Acum oraşul era şi mai pustiu. Urlau câinii şi sunau clopotele.

Se 'ntunericia.

Fugind eu aşa pe uliţi, îmi bătu cineva într'un oblon. Mă uitai şi un negustor îmi făcu cu mâna.

Mă dusei.

Acolo, mă băgă într'o pimniţă, unde era lumină şi toată familia negustorului. Toată noapte le-am spus şi, ei mi-au dat de mâncare şi de băutură. M'am culcat acolo. Dimineaţa, – când mi-a dat drumul, că să zici? Urla Bucureştii! Boerii în caleşti cu turcii, se plimbau, de parcă nu s'ar fi întâmplat nimic.

Am plecat acasă, jelind pe frate-meu Marin, că l-o fi împuşcat turcii, când colo el era sănătos, venise acasă, şi se văita că m'au omorât turcii...

Am avut norocul să nu perim nici unul. Aşa am pătit eu la 48.

I. C. VISSARION

MIŞCAREA LITERARĂ IN STRĂINĂTATE

IN FRANŢA : Romanele poetului Henri de Régnier

Poetul francez Henri de Régnier, care îşi adăposteşte muza sub cupola Academiei, adaugă la opera sa de romancier încă două lucrări, *Romaine Mirmault* şi *L'Illusion héroïque de Tito Bassi,* care, dacă nu aduc o notă cu totul nouă în această operă, sunt însă menite să-i precizeze mai bine unele caractere.

Cu acest prilej d. Henry Dérieux publică într'o revistă franceză un studiu asupra întregei activităţi de romancier a poetului, căutând să determine nu numai aspectul fiecăruia din romanele sale cât mai cu seamă dispoziţia generală care le leagă într'un tot organic şi unitar.

Activitatea aceasta de romancier e împărţită în două mari grupe după timpul în care se petrece acţiunea : Romane istorice din al XVII-lea şi al XVIII-lea veac şi romane din vieaţa contimporană. *La Canne de Jaspe, Couleur du Temps* şi *Le Plateau de loque* sunt trei colecţii de povestiri din «marele secol» în care retrăeşte şi rafinarea şi elasticitatea moravurilor din acel timp. *La double Maîtresse, Les Amants singuliers, Le bon Plaisir, Les Rencontres de M. de Bréot* şi *L'Illusion héroïque de Tito Bassi* sunt romane inspirate din cele două secole trecute, fără a avea în ele pe niciunul dintre personagiile istorice cari fac atracţia unor romane ce poartă acest nume.

Le Mariage de Minuit, Les Vacances d'un jeune homme sage, La Peur de l'Amour, La Flambée, L'Amphisbène, Romaine Mirmault sunt de inspiraţie contimporană, iar *Le Passé Vivant*, suprapunând unei acţiuni de acum o poveste eroică de iubire din veacul al XVIII-lea, face legătura între cele două grupe de romane.

*

La double Maîtresse e o poveste ironică şi voluptoasă din «Secolul raţiunei». Un biet om, Nicolas Galandot, e ispitit de două ori de aceiaş femeie care îi apare sub înfăţişări deosebite şi-l cheamă zadarnic să cunoască beţia plăcerii. Curtezana, caşi femeia din marea nobilime, îl atrag deopotrivă. El se hotărăşte la urmă pentru curtezană, dar fericirea îi e foarte scurtă, căci bietul om trece din alcov la uşă, şi dela uşă la bucătărie, unde îndeplineşte cele mai multe însărcinări, până când moare părăsit şi ticălos într'o cămăruţă murdară pe care şi-o alesese de locuinţă.

Curtezana Olimpia şi omul ei Angiolino, fug îngroziţi de contactul fizic cu moartea atât de apropiată şi se pierd în noapte.

Nu numai analiza acestui suflet în care un resort e sfărâmat dă interes romanului, ci, într'o măsură cel puţin egală, romanul e preţios prin evocările de pasagii italiene, de scene altădată trăite, de senzaţii de artă pentru care Régnier are virtuozitatea de a cizela cuvintele ca pe nişte bijuterii rare şi fine, încrustate cu pietre ce au scânteieri stranii, de a le aşeza în legănări de fraze, care prin însăşi sonoritatea lor redau mai mult decât o expunere lungă şi clară.

*

Le bon Plaisir şi *Les Rencontres de M. de Bréot* au teme din secolul Regelui Soare şi sunt mai puţin interesante prin acţiunea lor de cât prin însăşi prezintarea sub multe forme a societăţii franceze din acel timp. Totul e luminat de atot puternicia despotismului şi în această lumină însăşi evocările făcute de Henri de Régnier capătă o notă particulară. Cariera armelor era de sigur cea prin care valorile personale se puteau arăta mai lesne şi mai clar, dar şi aici un incident neînsemnat putea să indispună pe suveran care sfărâma, după bunul său plac, o viaţă de om onest, viteaz şi devotat. Aşa se întâmplă cu de Pocancy căruia nimic din câte a urmărit în preajma favorurilor regale nu i-a isbutit pentru că Regele n'a putut uita nici odată pofta neînplinită pe care a simţit-o într'o noapte trecând pe lângă un balcon unde cavalerul de Pocancy avea lângă sine o femeie ispititoare prin frumuseţea ei şi prin indiscreţia toaletei sale nocturne.

In *Les Rencontres de M. Bréot* se desvăluesc aspecte sufleteşti mai intime din cadrul vieţii sufleteşti a marelui secol.

Astfel sunt pe larg expuse polemicile dintre credincioşi şi aşa numiţii *libertini*, care strică moravurile vremii prin libera lor cugetare. Personagiile au mai mult aparenţa de păpuşi pentru a figura oare cum în trăsături simple şi incizive un tablou vivant foarte expresiv. Peripeţiile sunt galante şi expuse fără nici un fel de falşă pudoare iar decorul se uneşte într'o minunată armonie cu sufletele personagiilor pentru a putea reda acea vieaţă intimă, *insaisissable*, alcătuită din atâtea tendinţe şi atâtea amintiri, pe care modernii abia le pot ghici. O melancolie resemnată pluteşte peste toate dovedind credinţa autorului mereu nemărturisită că suntem nişte păpuşi din marile avânturi ale cărora micile capricii ale forţii fac fulgi ce sboară în vânt.

Acest gând e mai limpede mărturisit în *L'Illusion héroïque de Tito Bassi*, unul din cele două romane recente ; un biet om din Vicenza, din Italia Renaşterii, e chinuit din copilărie de ambiţia unui act eroic, care să-l înalţe în ochii mulţimei şi în proprii săi ochi; dar soarta îl prigoneşte; încearcă să fie actor tragic şi ajunge un comedian bufon; în amor ajunge la o gelozie josnică, sfârşită cu o lovitură de cuţit în pieptul necredincioasei, e osândit la moarte de *Podesta* (cel mai înalt magistrat al cetăţii) şi în clipele supreme îşi recapătă sufletul eroic de altădată şi vrea să înfăţişeze mulţimii o moarte eroică, dar şi această execuţie nu era decât o farsă pusă la cale de înaltul magistrat care voia numai să deslănţu-

iască veselia populară prin strâmbăturile bufonului în fața spânzurătorii.

Și astfel Tito Bassi fu osândit cu tot eroismul său să rămână un biet bufon vrednic de plâns.

Și în acest roman încă gustul decorului il face pe autor să evoace cu o grație și o grijă de amănunt într'adevăr unice viața dintr'o cetate italiană, înfrigurată de patimi, de artă, de isbucniri brutale.

Cel dintâi roman dintre cele de inspirație modernă este *Le Mariage de Minuit* un roman asupra îndeletnicirii de a bârfi, la Paris. Mai interesant însă e *Les Vacances d'un jeune homme sage*, romanul vârstei când tot misticismul și toată slăbiciunea adolescenței se schimbă în iubire. Cele mai mici incidente sunt privite într'un chip tragic la această vrâstă și de aceia zâmbim aducându-ne aminte de ea. Zâmbește și autorul romanului, dar cu atâta discreție că de abia i se ghicește inima ascunsă; și ironia aceasta discretă e atât de potrivită pentru povestirea din viața măruntă de provincie, unde totul e prăfuit și meschin, în cât arare ori o operă înf țișează atâta desăvârșită concordanță între formă și fond; e din acest punct de vedere o capod'operă a literaturri frar ceze.

Pasiune mai profundă se desvălue în *La Peur de l'Amour;* e aceiaș temă ca și în *La Double Maîtresse:* un tânăr care nu îndrăznește decât să schițeze gesturile iubirii. Marcel Renaudier are sufletul veșted în primii ani ai tinereții, vestejit de teoriile pesimiste ale tatălui său, filosoful care a scris *L'Homme et la Vie,* un fel de evanghelie pesimistă a ultimului secol.

De două ori în viață întâlnește iubirea aceleiași femei ce i se oferă și de două ori o respinge; apoi, prea târziu, când ea aparținea altuia, o întâlnește iară, în orașul visului și al morții, în Veneția, și gustă prin ea adevărata fericire a iubirii; din gândurile sale pesimiste îl scosese experiența morții de care se aflau atât de aproape câtva timp; dar din scurta sa fericire îl smulge lovitura brutală a *celuilalt*, care vine și-și reia prada. Marcel Renaudier e ucis în duel, atunci când abia i se deschideau zările vieți.

Nici într'unul din romanele sale Henri de Régnier nu a dat mai multă viață decorului, mai cu seamă Veneției vrăjitoare, care rămâne, spectatoare impasibilă, a atâtor sbuciumate generații, așteptând doar ca în fiece secol să-i vină un alt poet pentru a-i cânta farmecul ei nemuritor. In literatura contimporană nimeni nu a redat Veneția într'o lumină mai vie și mai pătrunzătoare.

Romaine Mirmault, ultimul roman al poetului, este, deși s'ar părea paradoxal, povestea unui suflet de tânăr modern: amator de sport, de cultură fizică, dacă nu de atletism, plin de destul dispreț pentru ocupațiile intelectuale și chiar pentru iubire, pasionat de acțiune, lacom de viață.

Pierre de Clairçy întâlnește pe Romaine Mirmault și caută s'o cucerească cu brutalitatea mărturisirilor sale, dar ea îl respinge; hotărît să învingă sau să moară, tânărul erou încearcă să o vadă pentru cea din urmă dată înaintea unei lungi călătorii, dar o întâmplare neînsemnată — ca întotdeauna în romanele lui Henri de Régnier și în vieață — îi face cu neputință această întâlnire. Neisbânda îl chinuește, gustul său pentru acțiune îi dovedește încă odată cât de inutile i-au fost toate năzuințele de până acum și de aceia eroul, în limpezimea unei clipe supreme, vede cât s'a înșelat; un revolver îi e aproape... și cultul său pentru vieața intensă și pentru energie îl duce la distrugerea de sine însuși.

Romaine Mirmault e chinuită pentru tot restul anilor săi de amintirea aceluia pe care l'a ucis deși l'ar fi putut mântui.

Și din acest roman ca și din celelalte se desprinde acea misterioasă percepere a puterilor trecutului, care ne urmăresc pretutindeni, pentru că totul se leagă într'o desăvârșită continuitate. Și în acest roman vieața e privită fără falșă pudoare și de aceia unii au vorbit de frivolitate sau chiar de imoralitate. La asemenea învinuire, sfârșește d-l Dérieux, nu putem răspunde de cât amintind profundele cuvinte ale lui Oscar Wilde: «Francezii știu să trateze toate subiectele cu spirit, și, când râzi, nu este imoralitate — imoralitatea și gravitatea încep împreună».

Const PAUL

□ □ □

POLEMICA RIMATĂ

Acelora cari mă întreabă
ce am eu cu domnul Sorbu.

Fiindcă toți se vor scula
Să lupte pentru țară,
Iar Sorbu s'a retras deja
La „partea sedentară“;

Fiindcă, deși n'a ajuns
Pe câmpul de bătae,
Știu că 'n sfârșit acum l'au tuns
Și l'au trimis la bae;

Fiindc' așa s'a hotărât
In prima nebuloză
Ca eu, acestui domn urât,
Să-i fac apoteoză;

Fiindc'a scris o piesă rea,
Ș'acum la tribunale
Pretinde că e vina mea
Și vrea să-i dau parale;

Fiindcă el m'a provocat
Ș'acum ridică vocea;
Fiindc' a pus de m'a 'njurat
La *Facla* lui Spurcocea;

Fiindcă în acest moment
N'am bani în buzunare;
Fiindcă totuși am talent
Iar domnul Sorbu n'are;

Fiindcă Sorbu nu-i artist
Și scrie versuri proaste;
Fiindcă sunt bolnav și trist
Și mâne plec la oaste,

Iar el, cu alți analfabeți,
Rămâne 'n Capitală;
Fiindc'a scris Letopiseți
Fiindcă nu se spală;

Dau veste astăzi tuturor
Că muza mea sprințară
Ii trage cel dintâiu picior
La „partea sedentară“.

G. TOPÎRCEANU

CĂRȚI NOUI

Câte se scriu în zilele noastre.....

Asasinarea arhiducelui Franz-Ferdinand nu a deslănțuit numai conflagrația europeană ci și o adevărată avalanșă de diplomați, cari s'au revărsat asupra vieții publice românești.

Câți Români, de bine de rău, au ținut vrodată un toc în mână, atâția autori de înalte speculații diplomaticești numărăm și coloanele gazetelor ca și vitrinele librăriilor sunt invadate de proza profundă, documentală, ingenioasă, profetică și mai cu seamă inutilă a tuturor diplomaților cu care ne-a binecuvântat Dumnezeu în zilele noastre.

Nu mai vorbesc de ziariști, cari, având zilnic atâtea chestiuni de deslegat nu văd nici o dificultate să deslege și o conflagrație universală în zilnice „situații internaționale“ care, oricât de subtile ar fi în proorocirile lor, tot nu se bucură de nici o situație în diplomația actuală. Mă gândesc însă la oamenii cari nu sunt în deobște obligați să scrie și care și'au descoperit acum vocațiuni miraculoase. Ii vezi deodată luând harta Europei — ori și globul terestru întreg — și pornind, fără cruțare, ca niște întemeietori de monarchii universale, să taie, să dăruiască, să renoveze stăpânirile lumei, cu ușurința cu care se mișcă piesele într'un joc de șah și cu fantazia cu care copiii clădesc iarna, în după amiezile de sărbătoare, cetățile lor albe și pline de sgomot. Nu există dificultăți și nici șovăeli. Steguletele multicolore sboară pe hartă cu o agilitate de aripioare de fluturi, ca și cum n'ar purta în realitate povara a zeci de corpuri de armată și jertfa grea a sute de mii de vieți. Tainele diplomației, de cincizeci de ani încoace, sunt cunoscute ca dintr'o carte deschisă și finețea de a pătrunde în actele prezentului a lui Talleyrand sau îndrăsneala de a creia viitorul a lui Bismarck sunt simple începuturi școlărești.

Și în acest mediu diplomatic, atât de larg deschis fiecăruia, se înmulțește mereu numărul noilor veniți și crește ingeniozitatea ipotezelor până acolo că nimeni nu ajunge să cunoască sigur nici măcar propria sa opinie.

Totuşi din acest noian de opinii s'au despărţit câteva discuţii care merită să fie reţinute pentru cunoaşterea stării de spirit a Românilor din aceste vremuri:

Sunt oficiile celor care susţin că să mergem cu Austro-Ungaria împotriva Rusiei; între aceştia se numără d. P. P. Carp şi d. C. Stere, care de mai înainte îşi exprimaseră convingerile lor asupra necesităţii ca România să fie întotdeauna alături de Tripla-Alianţă, să meargă cu Austria, şi alţii ale căror convingeri sunt de dată mai recentă şi au o origină destul de sinuoasă. Arareori am avut prilejul să privim nişte convingeri cu mai mult respect de cât cum am privit expunerile d-lor Carp şi Stere, căci dacă nu ne câştiga logica argumentaţiei şi nu ne entuziasmau îndrituirea şi profunzimea sentimentelor, ne impunea însă tăria într'o anumită credinţă, atât de streină de credinţa tuturor, şi curajul cu care răzleţii partizani ai acţiunei cu Austria înfruntau sentimentul general al poporului românesc. „Politica de raţiune" — aşa s'a numit această atitudine, pentruca sa fie catalogată mai comod—nu este însă manifestarea unor raţiuni pure, netulburate de nici un sentiment în jocul dialecticei lor subtile, ci e o politică în care sentimentul de conservare este predominant, covârşitor şi, se ştie, politica de conservare extremă se pune totdeauna sub scutul atât de onorabil al Raţiunii.

„Poporul român trebuie să se conserve, mai presus de toate, în faţa pericolului slav; Rusia învingătoare ar asigura joncţiunea slavilor din Nord cu cei din Sud şi ne-ar închide într'un ocean slav, desnaţionalizant, şi cotropitor prin ţarismul său; Rusia va fi stăpâna Europei reprezintând barbaria asiatică şi, în drumul ei spre Dardanele şi Bosfor, ne va desfiinţa cu o singură trăsătură de sabie sau de condeiu. Nimeni nu va fi în preajma noastră să menţină un echilibru mântuitor şi nimeni nu ne va putea lua apărarea. Românii vor fi pierduţi".

Cam aşa s'ar putea prezinta într'un rezumat inciziv teza celor ce susţin, sau măcar au susţinut, intrarea în acţiune a României alături de Austria. Deşi în această argumentaţie se găsesc multe lucruri cu totul problematice: supremaţia rusească în Europa (adică Europa se luptă acum contra dominaţiunii germane pentru a o înlocui cu cea rusească?, drumul victorios al Rusiei către Ţarigradd (ca şi cum n'ar mai fi existat o chestie orientală şi un Răsboiu al Crimeei), totuşi ea ar fi impunătoare, dacă n'ar suferi de un viţiu radical, o contradicţie intimă care o roade şi o distruge: Sau Rusia e atât de puternică în cât ameninţă libertatea întregei Europe centrale şi sud estice şi, pentru aceasta, va învinge pe Germani in actualul conflict şi „pericolul slav" va deveni o realitate, sau e slabă şi descompusă sub regimul ţarist, autocrat şi sugrumator de naţionalităţi, şi va fi zdrobită de Germani, odată cu himera pericolului slav.

Dar e o imposibilitate să admiţi că pericolul slav ameninţă Europa, că Rusia e atât de slabă în cât Germanii, luptând pe două fronturi, să o învingă, să o descompună, să o reducă la starea de putere asiatică, îndepărtând-o de baza sudică a Balticei şi de coastele apusene ale Mărei Negre.

Dacă Ruşii vor învinge, intervenţia României împotriva lor ar fi o sinucidere — atât de inutilă în cât ar merita ca nimeni să nu se descopere în faţa rămăşiţelor noastre naţionale. Iar dacă sunt învinşi, noi tot vom intra în calculele apărării viitoare a germanismului şi tot vom dobândi... binefacerile civilizaţiei maghiaro-prusiene, care, ca o tristă realitate, va lua locul himericului pericol slav. In orice caz, fie în faţa acestui pericol, fie a oricărui altuia, este un lucru elementar — filosofii prea subtili nu înţeleg tocmai lucrurile elementare — că e mai bine ca Românii să fie douăsprezece milioane şi să aibă în corpul Statului lor solida coloană vertebrală a Carpaţilor, de cât să fie răzleţiţi, să primească lovituri rând pe rând şi să aibă drept ţară o fâşie de pământ care poate fi traversată în câteva zile de marş

Nu trebue să fim pretenţioşi—gasconi şi nu alt soiu de latini — şi să ne închipuim că vom înclina cu sabia noastră balanţa conflictului european. Putem aduce însă, în orice moment, servicii importante unei partide şi putem aştepta cuvenitele spolii ale celui la înfrângerea căruia vom fi contribuit. Departe de orice speculaţiuni de rasă, de guvernământ, de civilizaţie, care nu pot avea pentru noi de cât o importanţă teoretică, Românii trebuie să se gândească la ceva mai primitiv şi mai simplu: Nu suntem încă un popor întreg, nu avem baza necesară pentru desvoltarea oricărei culturi şi ajungerea oricărui ideal social. Trupul naţiunei noastre prezintă amputări monstruoase, fără vindecarea cărora nimic nu poate fi statornic şi cu temeiu aşezat.

Numai când nu vom avea mereu ochii şi inima peste hotare, ne vom putea îngriji cu toate puterile sufletelor noastre de alte realizări mai înalte decât idealul naţional.

Cât timp nu vom fi o naţiune şi un Stat — identice — nu vom putea îndeplini nici rolul nostru în desfăşurarea întregii civilizaţii omeneşti.

...Şi cu aceasta am expus şi al doilea curent care se desprinde din opiniile celor ce scriu în zilele noastre.

Aceste idei au o forţă elementară şi nu au nevoie de lungi şi sinuoase şi savante argumentaţii pentru a convinge. Un secol de viaţă naţională le-a săpat adânc în sufletele tuturora Românilor.

Pe lângă aceste convingeri, lunecă gureşe, profetice şi subtile toate deliberaţiunile diplomatice ale celor mobilizaţi cu prilejul acestui războiu în tabăra elocventă a emulilor bătrânului Bismarck.

C. Sp. HASNAŞ

□ □ □

CRONICA TEATRALĂ

Teatrul Comoedia: *Napoleon I*, piesă în 4 acte de d-l *Victor Eftimiu*

Răsboiul uriaş care pustieşte azi frumoasele întinsuri ale Franţei şi care a făcut să se ivească până şi pe creştele Carpaţilor noştri strălucirile aurorii de foc şi sânge ce trezeşte azi speranţele popoarelor nedreptăţite, i-a adus aminte poetului Victor Eftimiu de Napoleon cel Mare. Asociaţia aceasta de idei nu e, desigur, din categoria celor neprevăzute. Ea dovedeşte, totuş, o memorie istorică demnă de luat în seamă. Şi mai dovedeşte că poetul Eftimiu este înzestrat cu acea sigură intuiţie a momentelor care ştie mai bine să puie în valoare clipa de faţă, decât să întindă curse îndoelnice eternităţii.

Nu am prea multă fantazie de cheltuit şi nu prea sunt meşter în comparaţii. Dacă aş avea însă asemenea daruri, aşi asemăna pe d-l Eftimiu cu Goethe, — comparaţia de altfel s'a mai făcut, dacă nu mă 'nşel de d-l E. Lovinescu, — pentru a arăta că între aceşti doi confraţi este totuş o deosebire: Goethe căuta, prin interpusul său Faust, în veşnicie, o clipă care să-i poată părea actuală, în vreme ce d-l Eftimiu, fără nici un concurs suspect, prin propriile sale mijloace, năzueşte să creeze veşnicii chiar din clipele ce păcătuesc printr'o actualitate prea exuberantă.

Dar însfârşit, scopul scuză mijloacele. Vremurilor de eroism pe care le străbatem le lipsia Napoleon. Iar d-l Eftimiu, cu ingeniozitatea sa oportunistă, a făcut rost de unul. Franţa şi d-l Radovici trebue să-i fie recunoscători. Dar noi? Noi suntem neutri şi, deci, nu avem dreptul să ne rostim.

Piesa d-lui Eftimiu reflectează amurgul gloriei marelui Impărat. Acţiunea ei se începe deci, după retragerea din Rusia, cu un act interesant de comedie, care pregăteşte o acţiune zadarnic aşteptată. Poporul este obosit de sforţările eroice ale lui Napoleon. El nu mai are copii care să-i dea pradă tunurilor inimicului. Franţa a ajuns prea mică pentru năzuinţele uriaşe ale Impăratului. De-aceea, încercările lui de a şi le înfăptui încep să devie zadarnice. După înfrângerea din Rusia, Franţa se vede ameninţată de coaliţia tutulor puterilor din Europa. Napoleon cere un nou tribut de sânge. Poporul se pregăteşte să-l refuze. Dar e destul să se arate Impăratul, în cârciuma lui Picior-de-lemn, pentru ca toţi să-l urmeze.

In actul al doilea, îl vedem pe Napoleon stând de vorbă cu academicianul Ségur, cu fiul d-nei de Staël şi cu Staps, tânărul german care a încercat să-l asasineze; în actul al treilea îl auzim blestemând, ca regele Lear, ploaia care nu-l lasă să-şi mişte cum vrea artileria; iar în actul al patrulea el moare la Sf. Elena, de stomac şi de inimă rea, mângâiat de viziunea gloriei pe care viitorul o păstrează Franţii.

După cum se vede, piesa d-lui Eftimiu nu este o piesă. Ea este o colecţie de patru acte de sine stătătoare, cu personagiile lor independente, patru acte cari n'au altă legătură între ele decât pălăria lui Napoleon, tricolorul Franţii şi *Marsilieza.*

Cu tot scopul evident care a determinat această înjghebare a lui Napoleon, marele împărat nu apare, în lucrarea d-lui Eftimiu, nici un minut grotesc. Acesta este desigur un merit care se cuvine să fie relevat. Actele n'au legătură între ele, dar Napoleon nu spune un cuvânt care să nu amintescă fraze din Memorial sau vorbe pe cari Napoleon le-a rostit în adevăr şi pe care diferiţii săi contimporani, între cari şi Bourienne, le-au însemnat în amintirile lor. Elocvenţa lapidară a Impăratului, de multe ori brutală, totdeauna plină de forţa strategiei sale grozave, ţine loc, de la începutul până la sfârşitul lucrării, şi de pătrundere prichologică, şi de zugrăvire caracteristică, şi de aşezare în perspectivă de artă a acestui geniu militar; iar apariţia tricolorului, răsunetul Marsiliezei şi moartea împăratului alcătuesc singurele clipe dramatice ale piesei.

Prin urmare, momentele alese de d-l Eftimiu sunt cu abilitate redate şi ele nu micşorează personalitatea lui Napoleon. Dar aceste momente sunt prea puţine şi prea fără selecţie adunate, aşa încât înşirarea lor nu îngădue să se întrupeze complect uriaşa figura a lui Napoleon.

Cuceritorul lumii este înfăţişat într'un mod cu totul fragmentar. Inchipuiţi-vă un fotograf care ar prinde în obiectivul său numai piciorul, sau numai umărul, sau numai ceafa unui om, prins în grabă în deschizătura strâmtă a unei uşi. Aşa îmi apare Napoleon în piesa d-lui Eftimiu: când numai un colţ al celebrului său bicorn, când numai superba-i meşă, când numai cismele şi pintenii, niciodată întreg

şi complex cum a fost în viaţă, ca şi cum el n'ar fi consimţit să se arate poetului român decât în deschizătura subţire a unei uşi tainice.

D-l Eftimiu era dator să forţeze acea uşă vrăşmaşă, care îmi închipui că trebue să se mişte pe ţâţânile nemuririi, şi s'o deschidă larg, ca în pervazul ei să apară întreg uriaşul acela mic de statură, cu ochii tulburi, cu vorba aspră dar dreaptă, cu gesturi tăioase şi voluntare, cu înfăţişare de tiran dar cu suflet duios, în stare să lucreze mai repede de cât gândiau toţi contimporanii săi, maestru al forţei brutale dar unealtă a ideilor generoase, amant al artelor şi vrăşmaş al atâtor artişti, înfăptuitorul fericit al celui mai grozav ideal de putere omenească şi ispăşitorul cel mai tragic al acestui păcat de putere.

Dar, d-l Eftimiu nu numai că nu a căutat să facă o sinteza artistică din Napoleon, reflectând într'o anumită clipă din viaţa lui toată strălucirea gloriei sale; autorul lui *Napoleon I* s'a mulţumit să-şi alcătuească lucrarea înşirând câte-va momente din epopeea napoleoniană, şi nu pe cele mai caracteristice. De-aceea, când asişti la acest spectacol, ai impresia că citeşti o carte vechie de mare preţ din care lipsesc pagini întregi, tocmai unde subiectul ajunge mai captivant.

D-l Radovici a fost interesant în Napoleon. Dar exilul său în mijlocul trupei... egrasioase de la *Comoedia*, ne-a înduioşat tot atât de adânc ca şi exilul lui Napoleon printre gusganii de la Sf. Elena.

P. LOCUSTEANU

local închis nu e teatru de artă — dar nu prea vedem pentru ce n'ar putea fi.

Companiile de operetă au adus câteva operete noui pentru publicul bucureştean; dar se vede că, cu toată căutarea, geniul operetei a ajuns pe mâna autorilor cari l'au industrializat prea mult şi au ajuns la fabricaţiuni prea mult asemănătoare, prea puţin personale, prea puţin noui. S'au realizat multe progrese tehnice şi elemente artistice sunt; dar melodiile şi calităţile comice nu mai sunt la înălţimea operetelor de altădată.

Compania *Carussy* dela Grădina Blanduzia a dat dovadă de multă stăruinţă în obţinerea unor succese pe care publicul le-a apreciat într'o anumită măsură.

Compania *„Const. Grigoriu"* pusă sub conducerea d-lui *V. Maximilian*, la Parcul Oteteleşeanu a avut succese necontestate şi prin aceia că dispune de câteva elemente artistice de mare efect şi pentru Canto şi pentru spectacol şi prin aceia că a dat o deosebită îngrijire punerei în scenă, cu decoruri, costume, balete, care au creiat serii fericite, ca aceea făcută de opereta *Cowboyul*.

Pentru studiul monedelor vechi apare *Buletinul Societăţii Numismatice Române*, sub îngrijirea d-lui *C. Moisil*. Numărul 21, an. XI, pe Ianuarie-Iunie 1914, cuprinde interesante articole, care aduc lămuriri asupra unor chestiuni din istoria neamului nostru, fie prin studiul fondurilor antice din oraşele noastre pontice (d. *M. C. Sutzu)*, fie prin al medaliilor lui Constantin Vodă Brâncoveanu şi al unor tezaure monetare din România (d. *C. Moisil*), fie prin al mobilelor eraldice de pe monedele Ţării Româneşti (d. *General P. V. Năsturel*).

ECOURI

† Mircea Demetriad. — In ziua de Luni 13 Septembre a fost înmormântat la Cimitirul Bellu Mircea Demetriad. Puţini l'au întovărăşit până la mormânt. Asupra morţilor din zilele aceste de încordări supreme cade mai lesne ca ori când uitarea.

Şi totuş Mircea Demetriad nu merita nici ca om, nici ca scriitor, să fie prea uşor trecut cu vederea. Era unul din boemii incorigibili ai vieţii noastre literare şi desigur ceice au făcut atâtea nopţi albe la masa de cafenea sau sub arborii de pe Bulevard, în tovărăşia lui, aceia nu-l vor uita lesne.

Era un „tip" Mircea Demetriad, cu figura lui virilă, străbătută însă de sclipirile unor cochete efeminări, cu nervozitatea lui literară şi cu bunătatea lui de prieten îngăduitor.

In literatură şi-a început activitatea la *Literatorul* d-lui Al. Macedonsky, după care a scris la mai toate revistele româneşti. Căuta sensaţia rară, stranie şi forma muzicală în versurile sale. Adeseori isbutia să le găsească.

Intr'una din ultimele stagiuni teatrale a văzut reprezintată pe scena Teatrului Naţional fantazia sa dramatică *Visul lui Ali*, ale cărei versuri şi scene, inspirate din basmele cu care ne-am încântat copilăria, dar străbătute de o cugetare de om matur, au plăcut.

De pe urma lui Mircea Demetriad nu rămâne o operă, dar rămân fragmente care merită să fie smulse din ghiarele uitării.

—

Scriitorii şi răsboiul. — In vreme ce la noi se duce o campanie susţinută contra aşa zişilor „factori neresponsabili", cari încearcă să afirme puncte de vedere personale asupra situaţiei create de război, în străinătate asistăm la o mişcare extraordinară pornită din iniţiativa acestor „factori" despreţuiţi la noi.

Aşa, de pildă, în Anglia, şase profesori dela Oxford, „factori neresponsabili" caşi rectorul universităţei noastre, caşi savantul Cantacuzino, lucrează acum la planul unei confederaţii a tutulor popoarelor, ce urmează să se înfăptuiască după isprăvirea actualului război; iar un număr de 52 de scriitori englezi, în frunte cu cei mai de seamă poeţi, romancieri şi autori dramatici, a iscălit un manifest şi şi-a permis să-şi părăsească îndeletnicirile liniştite, — caşi d-nii Al. Vlahuţă şi I. Brătescu-Voineşti dela noi, — ca să se răsboiască cu militarismul sângeros al Germaniei.

Dar lupta scriitorilor nu s'a mărginit aici. Alături de această... ofensivă în massă a scriitorilor englezi, a început o luptă de... franc-tirori, între scriitorii germani şi belgieni. Cel dintâi a intrat în luptă Maurice Maeterlinck care a protestat contra călcării neutralităţii Belgiei de către germani şi mai ales în potriva nimicirei monumentelor de artă din Louvain.

Lui Maeterlinck i-a răspuns marele Gerhard Hauptmann, făcându-l renegat şi desvoltând teza că un popor care nu-şi pleacă gâtul sub jug merită toate rigorile răsboiului.

In apărarea lui Maeterlinck a sărit Romain Rolland, revoltat de sigur de teoria tiranică desvoltată de autorul *Ţesătorilor*, arătând că acum 100 de ani tot ca Belgienii s'au purtat şi Germanii contra armatelor franceze, fără ca Napoleon să comită excese asemănătoare cu ale Germanilor de azi.

Şi cu toate astea, nici în Anglia, nici în Belgia, nici Germania nu se găseşte nimeni care să pue la locul lor pe aceşti „factori neresponsabili" cari-şi permit să făurească harta viitoarei Europe şi să tragă la răspundere popoare, fără să primească lefuri ori cel puţin diurne pentru asemenea isprăvi.

—

Metoda estetică a d-lui *Mih. Dragomirescu* se va găsi aplicată de către autor la un întreg *Curs de Literatură română*, care va apărea în fascicule, după prelegerile făcute la Facultatea de Litere din Bucureşti.

Au apărut până acum fasciculele 1-6 din partea I, conţinând paralela între *Metoda istorică şi Metoda estetică*. Pe cât suntem informaţi putem anunţa că din lucrarea în curs va apărea încă o parte importantă în curând.

—

Pentru lămurirea situaţiei a apărut şi o broşură insidioasă, semnată de *Ion Frunză, fost deputat;* ea se numeşte *Cuvinte către Români* şi face expunerea binecuvenită a pericolului slav, despre care nu avem decât un singur lucru de observat: Fie că există, fie că nu există un asemenea pericol, e mai bine să avem privirile fixate asupra idealului întregirii noastre naţionale, care singură ne poate da puterea politică şi culturală, absolut indispensabilă vieţuirii noastre în acest colţ al orientului.

Toate celelalte considerente se pun în urma acestuia. Despre acest lucru nu pomeneşte nimic d. Ion Frunză, fost deputat român. D-sa crede că numai în cazul victoriei Rusiei vom fi pierduţi şi până atunci să stăm cu mâinile în sân.

Inţelepte sfaturi dă d. Ion Frunză, fost adică deputat român.

—

Stagiunea teatrelor de vară s'a închis. Mult n'a rămas de pe urma lor; au făcut însă mult, că au descreţit frunţile pe vremile aceste atât de triste când de pretutindeni nu veniau decât ştiri despre miile de morţi şi răniţi şi ameninţări de şi mai grele isbânzi pe viitor.

La teatrul *Comoedia* s'a râs de farse de care se râde de multă vreme. Compania *Const. Radovici* a avut câteva elemente bune pentru comedie şi publicul le-a apreciat pe deplin. Desigur însă că teatrul de vară, chiar când are un local închis nu e teatru de artă — dar nu prea vedem pentru ce n'ar putea fi.

—

Pedagogie. — D. *G. Aslan*, cunoscut publicului nostru pentru cercetările sale pedagogice, publică într'o ediţie nouă o lucrare de ansamblu asupra pedagogiei, care se remarcă prin simplitatea architecturii sale şi prin claritatea expunerilor. Poate servi cu succes ca operă didactică.

—

Revistele — apar, iată o constatare foarte interesantă pentru starea noastră morală din aceste zile. Deci nu numai „ediţiile speciale" se scriu şi se desfac; mai sunt oameni care au preocupări ceva mai temeinice şi cari cred că alţii pot fi dispuşi să-i urmărească; mai sunt oameni cari în afară de soluţionarea problemului european, mai au timp şi pentru alte îndeletniciri intelectuale.

E aceasta dovadă de ordine, organizaţie şi stăpânire de sine — sau numai de indiferenţă? Cine ştie?

Probabil că răspunsul cel mai exact e: depinde..

—

Studii. *Atributul puterii judecătoreşti în materie de extrădare; schiţă istorică asupra instituţiunii extrădării în ţara noastră* de *G. D. Nedelcu*. Bucureşti Tip. „Profesională" 1914.

Democraţia, Revista Cercului de studii al partidului Naţional-liberal, No. 9, 10 şi 11 an. II.

Revista Cercului de Studii al partidului Conservator, an. I, No. 3 şi 4.

—

Atragem atenţia cititorilor *noştri că lucrările, atât literare cât şi didactice, apărute în editura* Flacării, *nu se găsesc de vânzare la librăria* Alcalay, *fiindcă această librărie, de când a început pe mâinile prostului, urâtului şi, totuş bipedului Alcalay-junior, nu ne mai inspiră încredere.*

Am rupt de mult legăturile cu această întreprindere, şi afară de această librărie, — care stârneşte din zi în zi, nemulţumiri tot mai multe, — cărţile noastre se găsesc de vânzare pretutindeni.

Suntem nevoiţi să facem din nou cunoscut aceasta, fiindcă am primit mai multe scrisori prin cari ni se aduce la cunoştinţă că librăria Alcalay spune clienţilor cari încă nu s'au convins de moravurile ce se practică la această casă, tot soiul de minciuni pe seama editurilor noastre.

Rugăm pe clienţii noştri să nu ia în serios minciunile necinstitului Alcalay şi să caute cărţile noastre la ceilalţi librari.

□ □ □

Anul III
No. 50 - 51

FLACĂRA

4 Octombrie
1914

ABONAMENTE:
In ţară: lei 6 pe an; 7 lei când se achită prin incasator. Pentru învăţători şi preoţi săteşti: lei 5 pe an
NUMĂRUL 10 BANI
TELEFON 41/7

LITERARĂ .·. ARTISTICĂ .·. SOCIALĂ
APARE SÂMBATA
DIRECTOR: CONSTANTIN BANU

ABONAMENTE:
Peste munţi: coroane 8 pe an; pentru preoţi şi învăţători coroane 6.50 pe an
In străinătate: 10 lei pe an
REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA: Bucureşti
Str. Câmpineanu, 40

CAROL I

Calomniat de mulţi, admirat de unii, iubit de câţiva, linguşit uneori, insultat adesea, înconjurat de vastul respect al marei mulţimi care d'abia Il întrezăria pe înălţimea pierdută în norii puterii, Regele Carol s'a stins, după o domnie de aproape o jumătate de secol, aşa cum se sting îndeobşte oamenii mari, mult discutaţi şi puţin înţeleşi.

Aproape n'a fost învinuire care să nu I se aducă precum n'a fost laudă al cărei fum să nu se ridice până la treptele Tronului. Acuzaţiile cele mai odioase ca şi adulaţiunile cele mai josnice nu L-au cruţat. Dacă pentru unii a fost despotul egoist şi ipocrit, avarul preocupat numai de strângerea avuţiilor, corupătorul caracterelor, străinul cu inima stearpă şi cu gândul duşman; pentru alţii a fost înţeleptul, genialul, marele, făcătorul tuturor celor văzute şi nevăzute. Este drept că mulţi dintre cei d'întâi au sfârşit judecându-L ca cei din urmă, în scurtul interval dintre cele două judecăţi extreme d'abia având timpul să cadă binefacerea unui portofoliu ministerial, a unei înalte misiuni ori numai a unei favori regale.

„Dacă port cu uşurinţă şi cu zâmbet a lor ură,
„Laudele lor desigur m'ar mâhni peste măsură...“

Regele Carol, care n'a fost un cântăreţ, închis în cetatea mândră a visurilor sale, ci un conducător de oameni, n'a purtat ura lor cu uşurinţa şi zâmbetul poetului ci cu resemnarea şi larga îngăduinţă a sufletelui care iartă totul pentrucă înţelege totul iar laudele lor, dacă nu L-au mâhnit, nu L-au ameţit însă niciodată şi niciodată nu L-au făcut să-Şi piardă cărarea croită.

O tainică soartă a vrut ca acest principe german să coboare dela obârşia Dunărei, din leagănul familiei de Hohenzollern, în câmpiile Dunărei de jos spre a întemeia aci un regat latin. Oarbă întâmplare? Misterioasă hotărîre a unor puteri pe care nu le înţelegem? Cine ştie! Nici Dânsul n'a avut de unde s'o ştie dar aceasta nu L-a împiedecat să creadă, cu toată tăria unui suflet profund religios, în realitatea unei misiuni providenţiale. Numai o asemenea credinţă I-a putut da curajul să înfrunte toate temerile necunoscutului, toate piedicile momentului, toate greutăţile începutului,

MOARTEA VOEVODULUI

La Curtea-de-Argeş, în purpur şi brad
Dormi-va de-acum, Voevodul...
Departe, Carpaţii şi brazii bătrâni
Cânta-vor, în noapte, Prohodul...

Din creste pleşuve, spre slavă urcând,
Veni-vor vultanii — şi'n jurul
Castelului Peleş vor trece ţipând,
Căzând, căutându-şi Vulturul!

Dar nu mai e nimeni! Vulturul s'a dus
Şi-acuma pluteşte în soare
Privindu-şi icoana, în purpur şi brad,
Alături de sfinte odoare...

*

Mărita Stăpână — Archanghel cernit —
Crin negru pe albe morminte —
Veni-va de veghe, în ceasuri târzii,
Cu daruri în mâinile sfinte...

— Şi Doamna Despina, ca Tine, ducea
La Curtea-de-Argeş, prinoase...
Coboară-te, Doamnă, şi pune-i uşor
Pe mâinile reci, chiparoase!...

*

La Curtea-de-Argeş, strivită de zid
Sub mândrele-'nalte cupole,
Soţia jertfită, se roagă şi-acum
Vestitului meşter Manole...

Cu tot ce-avusese Manole mai scump
Făcut-a zidirea măreaţă,
Strivise acolo chiar sufletul lui
Să dea mânăstirei vieaţă...

Asemeni vestitului meşter, şi El
Ne-a dat o măreaţă zidire....
Slăvită să fie acuma şi'n veci
A Marelui Domn pomenire!

Victor EFTIMIU

De sigur, există, în orice neam, ceva universal şi etern omenesc, şi pe acesta trebue să-l priceapă, cu adâncă şi luminoasă pătrundere, oricine îşi ia sarcina teribilă de a fi stăpânitor şi conducător al semenilor săi. Dar deasupra acestui strat al sufletului românesc, ce alte straturi aşezase oare rasa, timpul, istoria? Cât de nobilă sau cât de josnică era substanţa ce le alcătuise? Cât de consistente şi de maleabile în acelaş timp? Cât de capabile de desvoltări, de combinări şi de prefaceri? Mari şi chinuitoare întrebări, pe care spiritul tânărului principe — străin de noi şi de ale noastre — trebuie să Şi le fi pus mai înainte de a răspunde chemării unui popor. Fostu-I-au oare temerile întrecute ori realitatea mai presus de aşteptările Lui? Ce importă! Ceeace importă e că, în mijlocul poporului său, cu oamenii şi cu mijloacele pe care Le-a avut, El Şi-a făcut datoria, *toată* datoria, obscură sau glorioasă, în clipele mari ca şi în clipele mărunte şi uniforme ale vieţei.

Ce afla aici? Un principat slab, de curând închegat din două ţări surori, tributar Turcilor, redus ca resurse bugetare, neîndestulător ca forţe economice, aproape inexistent ca putere militară. Isvorau de sigur din această stare, pentru noul Domn, o serie de greutăţi. Nu erau însă cele mai mari. Deasupra lor se ridicau dificultăţile de ordin social şi moral.

Din ţara, în care aceiaşi putere de viaţă şi de ideal prinsese să pulseze în inima unei mari naţiuni, se coborâse aici, la Dunărea-de-jos, mânat de o irezistibilă pornire, călăuzit de un gând biruitor. Venise să cârmuiască un popor şi da de două: oligarhia de sus, gloatele de jos. Intre unii şi ceilalţi, câteva luminoase trăsuri de unire: spirite superioare sau numai suflete entuziaste, înfierbintate la căldura unui ideal de integrare sufletească şi de întemeiare a democraţiei. In afară însă de aceste personalităţi: jos, întunericul iar sus, mizeria psihologică a unei clase pe care se altoise Fanarul.

In *Les morts qui parlent*, Vogüé a evocat miriadele de morţi cari îi împing pe cei vii, le ordonă gesturile, le dictează cuvintele; ei sunt în oasele noastre, în sângele nostru, în substanţa creerului nostru. Şi morţii, cari trăiau în clasa noastră conducătoare, cari lucrau şi vorbiau

printr'însa, nu erau dintre aceia peste a căror cenuşă să fi trecut şirul veacurilor stinse. Nu. Cenuşa lor era caldă încă şi, de aceea, glasul lor răsuna atât de poruncitor în sufletul urmaşilor. Erau boierii zugrăviţi de Zallony, de Bauer, de Raicevici; erau acei «laşi târâtori înaintea superiorilor, nesuferit de mândri cu cei mai de jos; intriganţi meşteşugiţi, lipitori nemiloase ale poporului, apăsători ai celor slabi», pe cari «banii îi fac să comită orice»; era toată acea *protipendà*, toată acea «oligarhie lacomă şi turburată», toate acele «bărbi», care, după vorba lui Kisseleff, «erau de bună seamă cei mai turburători intriganţi din toţi bărboşii ce mişună supt căciula cerului».

Ştiu. O generaţie mare, încălzită de ideile mântuitoare ale Apusului, aprinsese şi în ţara noastră o lumină binefăcătoare. Dar cât întuneric pentru atâta lumină şi, chiar printre unii din purtătorii ei, câtă greutate, uneori câtă neputinţă spre a o purta, fără să şovăiască şi fără să tremure, în sufletele lor răscolite încă de valul pornirilor ancestrale!

Cu această clasă conducătoare, şi nu cu alta, trebuia să guverneze Acel care nu ştiu câte *caractere* va fi avut prilejul să strice dar pe care e o minune că nu L-au stricat asemenea caractere. Căci, printre alte merite pe care Istoria va trebui să I le recunoască, unul — şi nu cel mai puţin însemnat — va fi şi acela că în mijlocul unei societăţi uşuratece, nestatornice, lipsite de simţul datoriei şi de orice concepţie severă a vieţei, El a rămas pururea omul datoriei, al austerităţei şi al înălţimei morale.

Prin viaţa Lui întreagă El a ţinut şi a isbutit să dea, timp de aproape o jumătate de secol, cel mai impunător învăţământ moral ce se cuvenia unei lumi care avea, mai ales pe acest teren, atâta de învăţat. Prin acţiunea lui politică El a ţinut şi a isbutit să privească oamenii şi faptele nu sub aspectele lor de moment ci sub un fel de *spaecie aeternitatis* care-I da putinţa ca sub omul de azi să vadă pe cel de mâine, sub fapta actuală urmările infinite ce se vor desfăşura în timp.

Vizionar şi utopist nu a fost dar nici realist în sensul de a reduce realitatea numai la speranţă şi la moment. Marea Lui intuiţie politică a ştiut să descopere în poporul nostru virtualităţi fericite. In cei de jos, El a văzut toate posibilităţile unei desvoltări minunate; în cei de sus, el a înţeles, în afară de toate scăderile, vioiciunea şi fineţea unui spirit care, bine îndrumat, putea să contribue puternic la propăşirea Statului. A avut şi norocul — pe care însă a ştiut să-l prindă — de-a afla în jurul său câteva personalităţi de seamă, dintre care pe cel mai complet şi mai fecund dintre toţi bărbaţii noştri de Stat, pe *Ion Brătianu*. Din îndelungata-I colaborare cu acest mare spirit creator au ieşit independenţa, regatul şi aproape întreaga operă de organizare interioară menită să se apropie de stadiul european al civilisaţiunei.

Este uşor de înţeles că un asemenea suflet nu putea — şi e bine că n'a putut — să se resemneze la rolul unei abstracţiuni constituţionale. I s'a aruncat acuzaţia de despotism când El n'a fost decât un statornic îndemnător la muncă şi o luminată călăuză. Autoritatea cuvântului Lui n'a isvorât niciodată din situaţia absolutistă ce Şi-ar fi arogat ci din acea extra-ordinară cumpănire a spiritului şi, după atâţia ani de domnie, din acea uriaşă experienţă acumulată care făcea dintr'Însul cel d'intâi dintre oamenii noştri politici. Acuzaţiile de despotism n'au fost, în realitate, decât încă una din formele laşităţei noastre, deprinşi, cu o mentalitate de robi liberaţi, să asvârlim pururea asupra stăpânului toată mizeria propriilor noastre păcate şi a propriei noastre neputinţi.

Tot astfel, dacă «despotul» n'a fost decât un monarh constituţional *activ*, «avarul» n'a fost decât un bun gospodar aşa cum îl arată şi testamentul Lui şi aşa cum, în ţara aceasta, se mai păstrează încă, printre unii muncitori ai pământului, o tradiţie căreia El a ştiut să i dea o nouă strălucire.

Despotul, avarul, corupătorul caracterelor a dispărut! Incremenit în maiestatea morţii El nu mai poate silui nici-o voinţă, nu mai poate specula nici-o nevoe, nu mai poate întina nici un caracter. De acum fericirea începe pentru amicii sinceri ai Constituţiunei, când nu sunt la putere; pentru inimele darnice, când punga este a Statului; pentru caracterele de bronz, frământate în aluatul imaculat al Fanarului. Patrioţii de răspântii şi de cafenea au de acum drumul liber: pot cuceri ce vor, când vor şi cum vor. Piedica tuturor faptelor mari şi bune a pierit; ochiul tăios, care pătrundea până în cele mai ascunse unghere ale sufletului, spre a descoperi turmentele patriotice ale arivştilor şi ale înfometaţilor de putere, s'a închis pentru totdeauna. Dincolo de lespedea mormântului nu vor pătrunde nici învinuirile acelor care aveau să-L linguşească; nici linguşirile acelor cari aveau să-L învinuiască.

Să tacă deci şi unii şi alţii!

Să ne mulţumim a săpa pe această lespede sfântă cuvintele pe care Cronicarul le scria despre Ştefan-Vodă şi care se potrivesc tot aşa de minunat vieţei lui Carol-Vodă:

> *«Intreg la minte, nelenevos şi lucrul*
> *«său ştia să-l acopere... la lucruri de*
> *«războaie meşter... domnit-au 48 de*
> *«ani, 5 luni şi 9 zile... şi era însuşi*
> *«ţiitor peste toată ţara...»*

şi să-i cinstim memoria, mai ales noi, clasele conducătoare, printr'o largă sforţare de o viaţă mai curată, mai plină şi mai fecundă.

C. BANU

MARELE DISPĂRUT

De departe, din o ţară cu mult mai civilizată decât de abea Unitele noastre Principate, Domnitorul veni cu tradiţii de rânduială, de muncă şi de stăruinţă. Puţini erau la număr Românii occidentali cari puteau înţelege noul Ales. De veacuri nu mai avusem nici clipe, nici oameni mari. Ne lăsasem în voia întâmplării târându-ne viaţa cu păcatele poporului care se crede vremelnic şi nu-şi mai vede luceafărul.

Cuza fusese o fulgerare măreaţă şi trecuse. Firesc era ca pentru poporul român Vodă Carol, strein de neam şi de lege, să fi fost la început un mare punct de întrebare.

Dar însuşirile înăscute ale acestui neam îi dădură putinţa să-şi priceapă Conducătorul.

Şi astfel Regele, cu chibzuială fără pereche, pricepând firea poporului şi ghicindu-i menirea, crezu în România.

Ţara a răspuns aşteptărilor Regelui cu aceeaşi minunată intuiţie. Şi, pe când în jurul nostru tronurile se prăbuşeau în sânge, aci o dinastie streină prindea rădăcini şi în acelaş timp dădea cununi. Patriotismul Regelui şi dragostea României către El au naţionalizat Dinastia.

Aceasta a fost exprimat atât de mişcător când în faţa Corpurilor legiuitoare Regele Ferdinand în aplauzele frenetice ale tuturor a vorbit „ca Român şi ca Rege".

Dar, M. S. n'a putut vorbi astfel, decât în urma lungei şi glorioasei domnii a lui Carol Cel Mare. Ne plecăm cu toţii frunţile spre Augustul dispărut exprimându-ne adânca durere că nu i-au fost dat zile spre întregirea României Mari, demnă încununare a Domniei unui Mare Rege.

In prinosul nostru de recunoştinţă unim energica figură a Celui odihnit cu blânda şi îndurătoarea faţă a Reginei Elisabeta, Mama multor răniţi din această Ţară.

Din toate puterile noastre urăm Regelui Ferdinand, să desăvârşească opera de mărire naţională a Regelui Carol, cum suntem de pe acum încredinţaţi că Regina Maria, Preşedinta şezătorilor societăţei scriitorilor Români, are aceeaşi dragoste ca a Reginei văduve, pentru limba, cugetarea, arta, Firea Naturii şi a oamenilor acestei Ţări.

G. DIAMANDY

CAROL I SOLDAT

— Clipe din războiul dela 1877 —

Domnitorul nostru Işi avea cartierul în satul Poradim, cale de trei ceasuri pe jos până la Plevna.

Domnitorul îşi alesese cea mai bună locuinţă din sat, casa unui Turc care fugise. Era la marginea satului, şi avea două odăi, una fără ferestre—asta a fost făcută bucătărie—iar cealaltă cu două ferestre fără geamuri, lipită pe jos, strîmtă şi scundă, aşa cum sunt locuinţele ţăranilor prin satele sărace. Uşi nu erau nici la tindă, nici la odăi. Curtea era mărişoară, dar plină de gunoaie.

Aceasta era locuinţa Domnitorului nostru, a Comandantului armatelor de la Plevna.

In ziua sosirii Sale, Domnitorul a lăsat să I-se facă o masă în odaie: pe patru pari bătuţi în pământ, soldaţii au întins scânduri de brad, apoi au lipit geamurile cu hârtie, au spălat laviţa Turcului iar mai spre seară au adus un pat de tabără. Astfel odaia era mobilată gata; avea masă, scaune şi pat. Chiar în ziua aceea, în odaia aceasta, s'au adunat vre-o douăzeci de generali la sfat, bine înţeles numai vre-o zece au avut loc în odaie, ceilalţi au stat prin tindă, iar doi au stat afară cu capul vîrît pe ferestre.

Mai târziu I s'au adus din Turnu-Măgurele scaune, pat şi două mese, una de scris în odaie şi alta pentru mâncare. Pe asta o avea în curte, într'un cort de pânză.

*

Domnitorul nostru se scula până în ziuă şi alerga pe dealuri şi făcea inspecţii.

Şi, cum ţineau ploile într'una, el călăria ziua întreagă prin ploae şi se întorcea târziu acasă, în puterea nopţii. Pierdea drumurile, abia răsbia prin noroaie şi orbecând printr'un întunerec ca iadul, sosia mort de oboseală acasă. Iar aici de cele mai multe ori găsia casa plină de fum—în zilele când bătea vântul,—şi ne putând să doarmă în odae, se culca afară, în cortul din curte, şi dârdâia toată noaptea de frig.

Obosit aşa şi răsbit de ploae, după ce sosia acasă şi mânca, stătea de vorbă cu generalii sfătuindu-se. De multe ori avea să lucreze singur, să scrie scrisori miniştrilor săi, Doamnei, ori părinţilor, şi stătea până după miezul nopţii la masa cea de brad, tremurând de oboseală şi de frig. Scria la lampă, dar se întâmpla să se isprăvească petroleul în tabăra întreagă, şi atunci trebuia să se desbrace prin întuneric şi să se culce de silă. Odată avea de isprăvit o scrisoare grabnic; era târziu noaptea şi I-se sfârşise petroleul. El a isprăvit scrisoarea la lumina chibritelor aprinzând un chibrit după altul şi ţinându-l cu mâna stângă deasupra rândurilor pe hârtie. Când şi-a isprăvit chibriturile, trei cutii, şi-a încheiat şi scrisoarea.

*

Voind deoparte să vadă Insuşi starea lucrurilor pretutindeni, iar de alta ca să fie văzut de soldaţii săi că stă în rând cu dânşii, unde e primejdia, Domnitorul nostru de câte-va ori era să îşi piardă viaţa.

Când a cercetat bateriile dela Calafat, înainte de începerea războiului, a scăpat ca prin minune de un obuz turcesc. Se urcase adică pe coama şanţului, şi cu ochianul se uita peste Dunăre ca să vadă cum stau aşezate tunurile turceşti. Atunci, par'că ar fi ştiut anume Turcii, au asvârlit un obuz drept spre locul unde era Domnitorul. Obuzul s'a spart în faţa lui asasvârlind schije în toate părţile şi împroşcând pe generalii cari erau lângă El. Hainele Domnului erau stropite de pământul răscolit de obuz.

La vâjâitura obuzului au încremenit şi soldaţii şi generalii, ştiindu-l pe Domn acolo. Iar Domnul stete drept şi scoţând chipiul, l-a învârtit în aer arătând spre zidul Vidinului şi strigând: Mi-e drag Mie cântecul acesta! adică al obuzului, căci prin răsboaele prin cari a fost înainte de a fi Domn El a stat multe zile sub bătaia tunurilor, ca ofiţer, şi le cunoştea cântecul.

Dacă ar fi tras Turcii cu tunul numai cu două-trei palme mai departe, singur Dumnezeu ştie ce s'ar fi întâmplat.

Odată în şanţurile de de-asupra redutei Plevniţa, Domnitorul a intrat în bătaia gloanţelor şi-a stat câteva minute în puterea morţii. Asta a fost la vr'o două săptămâni după cucerirea Griviţei.

El voia să vadă şanţurile. A intrat în ele, s'a uitat la toate cu deamănuntul, apoi a intrat într'o baterie şi a pus pe flăcăi să tragă cu tunul spre Plevniţa. Turcii trăgeau cu puştile necontenit spre şanţuri, iar ai noştri răspundeau. Impuşcătura, în felul acesta, ţinea şi ziua şi noaptea între noi şi Turci.

Domnitorul a trecut printre soldaţii care steteau pitulaţi şi ochiau spre parapetul Plevniţei, după care steteau şi Turcii pitulaţi şi pândind. Soldaţii, văzând pe Domnul lor acolo în vizuina peririi, au început să tragă din puşti mai cu inimă, iar Turcii îşi înteţiră răspunsul, aşa că se porni de-odată o împuşcătură aşa de iute şi deasă, în cât Domnului i-a fost cu neputinţă să mai stea acolo, mai ales că văzu în faţa Lui cum a căzut trăsnit de un plumb turcesc un sergent, cu care tocmai vorbia.

Acele pilde ale Domnului întăriau inima oştenilor şi în sufletul lor se sporia încrederea atât în Căpetenia oştirii cât şi în vrednicia lor.

G. COŞBUC

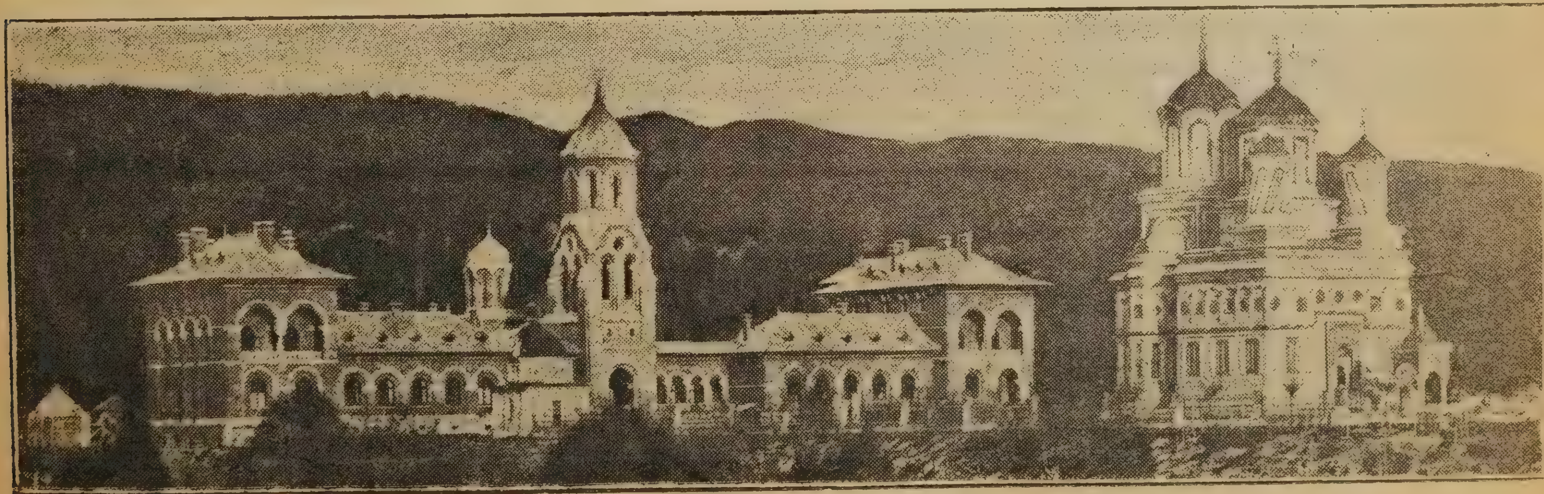

Mânăstirea Argeşului şi palatul Reginei Văduve dela Curtea de Argeş

FIGURI DISPARUTE

REGELE CAROL

A fost aşa de neaşteptat! Domnia de aproape o jumătate de veac. Am deschis ochii în lumina strălucirii lui. Şi par'că nădăjduiam să-i închidem lăsându-l neclintit la locul de mărire. Nu ne-aşteptam să moară, fiindcă de mult aveam impresia că nu trăeşte. De alt-fel nici n'a trăit ca noi toţi.

Se mişca, zâmbia, muncia, adesea îl vedeam în mijlocul nostru, aproape de noi, îl loviam chiar uneori cu cotul pe potecile încântătoare al Sinaei, — şi totuşi părea de-o inactualitate impunătoare. Noi,—viaţa de toate zilele, cu enervările, cu sbuciumul, cu veselia, cu scăderile ei; el, — trecutul măreţ dar rece, totdeauna egal, care luminează şi călăuzeşte în mod mecanic clipa de faţă dar a cărui ţintă de căpetenie este să se prelungească tot mai adânc în viitor. Par'că niciodată n'a cutezat sau n'a binevoit să treacă pragul Istoriei. Era prea timid sau prea mândru.

Şi la Zece Mai în pavilionul regal împletit cu brad şi tricolor; şi în Parlament când îşi citia Mesajul; şi în trăsura regală, când mnlţumia, ducând un deget la chipiu, mulţimii care-l aclama; şi la fereastra din aripa stângă a Palatului, când apărea ca să asculte sau numai să auză glasul poporului, — totdeauna lăsa întipărirea că-şi retrăeşte în stampe istorice un trecut glorios.

Intre el şi noi a rămas pururea deschis un abis: clipa de faţă. Şi de-aceea, regele Carol a stat mai aproape de mintea de cât de inima noastră. I-ar fi fost, desigur, uşor să facă să dispară această prăpastie, pe care adesea o lumina cu zâmbetul său bine-voitor par'că înadins ca să ne putem da mai bine seama de adâncul ei nepătruns. Dar n'a vrut. Şi în această energie se oglindeşte încă una din virtuţile sale. Clipa de faţă este prada cea mai ispititoare a vieţei, e satisfacţia supremă a marilor egoisme, este ţinta cea din urmă a individualiştilor cari reduc toată problema existenţii la mulţumirea cât mai deplină a eului lor. Numai sufletele mari sunt în stare să jertfească această clipă, cu toate foloasele-i trecătoare, pentru ca din agonisirea ei să răsară mai sporită clipa ce va să vie. Un ast-fel de suflet a fost regele Carol.

Dar în complexul acestor însuşiri am avut impresia că a precumpănit totdeauna puterea cugetărei. O extraordinară forţă de stăpânire de sine. Rar s'a văzut o alcătuire omenească în care creerul să-şi păstreze atât de întregi şi atât de îndelung drepturile lui de precădere. «Totul prin minte» — aceasta par'că a fost lozinca vieţii lui. Inima, nervii, sângele, — nişte răsvrătiţi cari trebue puşi la locul lor. Inima este un sfetnic nerăspunzător sau «factor neresponsabil», — ca să întrebuinţăm o expresie mai de actualitate; nervii şi sângele o opoziţie prea neastâmpărată şi, deci, primejdioasă. Singur creerul trebue să poruncească. Şi de-alungul vremii mintea aceasta a crescut într'una, a sporit din prisosul tutulor celorlalte însuşiri robite ei, a luat proporţii uriaşe care, uneori, au părut că strică armonia esteticei naţionale.

Ironicii, cari urmăriau cu băgare de seamă fenomenul, îngrijaţi de această augustă ipertrofie, nu au pierdut prilejul să exclame: «o minte prea mare pentru o ţară aşa de mică». Dar el, suveranul înţelept, auzia, tăcea şi erta, îndoindu-şi sforţările ca să mărească mereu această ţară după tiparul minţii lui. Şi cu cât strălucirea acestei inteligenţi creştea în afară, cu atât cei mai mulţi din sfetnicii săi abdicau dela dreptul de a gândi ei înşi-şi, ca un respectuos omagiu adus Suveranului. Iar, la un moment dat, această abdicare ajunsese atât de... constituţională, încât când un om politic cuteza să cugete cu propria sa minte, în jurul lui se făcea de-odată un gol, vorbele se schimbau în şoapte, privirile sigure în ochiri piezişe,— şi se răspândia impresia că s'a săvârşit un act de «les-majestate». Lozinca de urâtă aducere aminte: *Regele petrece*, se schimbase în: *Regele gândeşte... voi vedeţi-vă de treabă.*

Şi când se ridică pe această din urmă culme a gloriei lui, de unde viitorul măririi noastre începuse să se întrezărească din ce în ce mai limpede,— uriaşul dispăru de odată.

Vestea ne-a cutremurat ca un trăsnet. Dar n'am plâns. Am simţit de-odată un pustiu înfiorător în suflet. Par'că o clipă ne-a rămas capul gol de minte. Cel ce gândise pentru toţi încetase de-odată să mai gândească. Par'că rămăsesem pe vârful unui munte, rătăciţi de călăuză, înfăşuraţi de aburii înălţimilor ameţitoare, şi-acum nu mai ştiam pe unde să ne întoarcem acasă. Şi ce tristă rătăcire! Tocmai în clipa când am văzut răsărind aurora înfăptuirii celor ce trebue odată să se înfăptuească.

Iar după această scurtă, fulgerătoare clipă de groază, ni s'a aşezat pe suflet

Pe patul de moarte

o adâncă părere de rău, o liniştită jale. Par'că în fiecare casă ar fi un mort iubit. Par'că ne-a murit tutulor a doua oară tata, — un tată care nu ne-a răsfăţat, dar nici nu ne-a bătut, un tată care a ţinut asupra noastră un ochiu veşnic veghetor, sever chiar la bucurie, blând chiar la supărare.

Cum să nu ne pară rău? Il ştim de mici, a veghiat cu dragoste la leagănul înfăptuirii noastre, ne-a dus de mână dela cei dintâi anişori, ne-a crescut, ne-a fost călăuză în viaţă, din nimic ne-a făcut ceva, mintea lui ne-a ţinut loc de inimă atâta vreme şi prin inima lui am cugetat toţi o jumătate de veac, ce pare-un şir de veacuri, când îi privim roadele. Cum să nu ne pară rău? Doar fiecare bucurie a noastră se leagă de bucurii de-ale lui; fiecare pas înainte al nostru de un firicel alb mai mult în părul lui. Din pânza lui, isprăvită azi, s'a destrămat firul cu care s'a urzit pânza noastră.

Fiindcă ne-a găsit copii, patruzeci şi opt de ani ne-a condus ca pe nişte copii acest mare pedagog al neamului nostru. In mintea lui atotcuprinzătoare n'a putut să încapă de loc gândul că, odată cu gloria lui, a trebuit să creştem şi noi şi că vremea curge de-opotrivă pentru toţi.

Şi de-aceea, când independenţa noastră de gândire s'a afirmat întâia oară, când în minţile docile a răsărit un îndemn de iniţiativă proprie, bătrânul suveran şi-a deschis mari ochii umbriţi de gene ninse, n'a priceput sau n'a vrut să priceapă, — întocmai ca acel duios părinte care găseşte anormal şi pervers ca fata lui iubită să-l părăsească spre a se mărita.

Atunci, ca să înlesnească par'că această a doua independenţă a noastră,—s'a furişat dintre noi, într'o dimineaţă, pe neaşteptate, sfârşindu-şi viaţa, aşa cum şi-a trăit-o, printr'o supremă jertfă.

— Nu mai aveţi nevoe de mine,—mă duc.

Şi s'a închis pe vecie ochiul acela ager în care a lucit atâta siguranţă de sine, s'a închis par'că pentru ca aerele noastre de maturitate politică să nu-l îndemne să strălucească, printre lăcrămi, ironic, caşi când ar vrea să zică, din pragul Istoriei unde pururea a stat:

— Uite nodu' s'a făcut şi el mare!

P. LOCUSTEANU

□ □ □

CAROL-VODĂ A INCHIS OCHII

A închis ochii eri de dimineaţă, când Castelul Peleş era indistinct înfăşurat în noapte şi în brazi, când Sinaia dormia în neguri umede, când veghiau numai sentinelele şi apele eterne. Ingerul morţei a coborît între munţii negri, a intrat în castel, nezărit de sentinele şi a închis ochii neadormitului Vodă.

...la garde qui veille aux barrières du [Louvre
N'en défend point nos rois.

Eri a fost: 27 Septembrie, iar după calendarul universal 10 Octombrie 1914. Vom ţine minte ziua aceasta noi şi copiii noştri şi tot neamul românesc. In ziua aceasta Dumnezeu ne-a luat pe Vodă Carol.

Am auzit vestea morţei lui cu urechi surde, cu înţelegere care nu voia să înţeleagă. Celui dintâi care mi-a spus această veste i-am răspuns atât de convins în cât l-am convins şi pe el: „Cu neputinţă! Cine ştie ce vorbe de mahala!" Şi cu toate acestea a fost adevărat! Cel ce a fost pentru noi, timp de patruzeci şi opt de ani şi mai multe luni, Carol Vodă, astăzi nu mai este între noi. Acela sub domnia căruia ne-am născut, am copilărit, am învăţat carte, am ajuns bărbaţi, am trăit în tihnă—astăzi a trecut de pragul vieţei.

Nu l-am văzut niciodată ochi în ochi, nu-i-am auzit glasul niciodată. Dar din obscuritatea noastră sălbatică şi mândră, am iubit pe acest stăpân mult înţelept. Când profilul lui de Cezar pogonat trecea pe lângă noi, în cadrul oblic şi sclipitor al trăsurei regale, o emoţiune respectoasă şi caldă ridica în sus inima noastră: „Dumnezeu să-ţi dea zile multe, cum ţi-a dat noroc şi ţi-a dat minte!" Şi acum profilul lui firesc regal nu-l vom mai vedea nici odată în zilele noastre. Ochii lui s'au închis ieri în zorii zilei şi luminile lor de oţel albastru nu vor mai căuta de acum înainte atât de neobosit, atât de sigur! tâlc şi cale, în cartea destinelor României! Sufletul lui a fost chemat de Domnul şi despovărat—în nişte împrejurări cari dau fiorii prăpastiei— de grijile negrăit de mari şi de dureroase pe cari le-a purtat mai ales în zilele din urmă.

Sîntem mici, sîntem neînsemnaţi, dar mai presus de primejdii şi de teamă, fiindcă nu avem decât pana aceasta şi nuda noastră sinceritate şi fiindcă vorbim în pronaosul morţei. Vorbim deci din toată inima şi în tot adevărul: Regele Carol a murit ca un ales al lui Dumnezeu! Moartea lui e măreaţă! Am auzit că ar fi zis cuiva, acum în urmă: „Am părerea de rău imensă că nu am murit mai nainte de începutul acestui războiu groaznic". Ar fi fost prea de vreme. Dumnezeu i-a trimis o moarte biblică, fiindcă a ridicat-o până la înnălţimea muntelui Nebo, unde Moissi moare—în priveliştea Pământului Făgăduinţei. Un rege a cărui viaţă şi a cărui lungă domnie peste noi au fost—pentru orice suflet care n'a ucis în el pe Dumnezeu—atât de vizibil providenţiale trebuia să aibă şi o moarte corespunzătoare.

Să vorim aşa precum gândim. A suferit mult sărmanul Rege şi a murit mâhnit, dar a murit ca un semizeu, fără să greşească şi fără să întreprindă nimic înpotriva convingerilor lui indestructibile. De trei luni de zile, mai toţi noi aceştia, cari devorăm şi mai cu seamă fabricăm ziare, ne-am ridicat, când unul, când altul, când mulţi grămadă, şi am judecat pe Regele Carol şi politica lui externă. Toţi ne-am găsit mai diplomaţi, mai inimoşi şi mai patrioţi ca el. Toţi am găsit că o jumătate de secol de prietenie cu Germanii, de reazim în ei, de ocrotire din partea-le şi de propăşire cu banii lor, se poate şterge şi uita într'o singură zi. Toţi am strigat că Vodă ne încurcă treburile şi că stă deacurmezişul căii noastre, spre marele ideal naţional. Foarte puţini au fost aceia cari, gândind într'altfel, au rămas sfioşi în colţul lor şi deabia 2-3 trei aceia cari au amestecat glasul lor

contradictoriu în zarva generală. Dar au fost huiduiţi şi ruşinaţi.

Şi acum iată un semn dumnezeesc, înaintea căruia mă înfior din creştet până în tălpi: Cârmaciul iscusit Carol Vodă, treaz până în ultimul moment, adoarme la Sinaia, cu mâinile încleştate pe cârma purtată cu atât noroc patruzeci şi opt de ani!...

Prudenţa lui, temporizarea lui, experienţa şi modul lui de a privi în evenimentele de astăzi au ajuns pentru voi nesuferite?.. Acela care v'a purtat cu bine patruzeci şi opt de ani credeţi că vă este astăzi piedică şi povară?.. Adevăr zic vouă: de acum îl veţi căuta şi nu-l veţi mai găsi!

O, mormântul lui mi se pare adânc ca o prăpastie!.. Ar trebui să ne târâm în genunchi, lângă catafalcul lui, să plângem lacrimi de căinţă, să ne bătem pieptul ca Ecuba!

Unde mai găsi-voi vreodată
duhul cel divin al lui Elenos
ori spiritul profetic al Casandrei!

Ne simţim atât de singuri, atât de părăsiţi, atât de orfani! Ştiiam deasupra noastră, acolo sus, în sferele tainice ale Palatului, mintea lui superioară, veghind etern, arzând nestins, ca un foc sacru. Simţiam deasupra noastră, legăturile, influenţa şi prestigiul *celui mai înţelept monarh din Europa.*

*

Dar am văzut azi, pe când se înapoiau dela Camerile întrunite şi dela Mitropolie, pe noul nostru Rege Ferdinand I, alături de mult graţioasa noastră Regină Maria. „Să fii mai fericit de cât August şi mai bun de cât Traian!" *Să fii fericit ca unchiul Tău, marele Carol Vodă, şi tot ca el de bun!*

Vederea noilor noştri suverani mi-a răcorit inima. Să plângem cu înţelepciune şi să facem din lacrimile noastre rouă pe florile neveştejitelor speranţe!

Peste câteva zile Carol Vodă va dormi, până la învierea morţilor, în biserica străveche a lui Neagoe Basarab. Peste câteva zile, fruntaşii ţărei vor înconjura pe noul Rege, vor deschide cartea treburilor ţărei şi-i vor cere, unde trebue, cum trebuie, învoire şi augusta lui iscălitură. Ingerul negreşitelor inspiraţii şi al desăvârşitei înţelegeri să umbrească neîncetat pe Vodă şi pe toţi sfetnicii lui! Chibzuiască în pace, hotărască în puternică conglăsuire şi vestească neted ţărei luminata lor hotărâre.

...ce e scris şi pentru noi,
Bucuros le-om duce toate,
de e pace, de-i războiu!

De e pace, vom merge la daurita catedrală Curtea-de-Argeş şi vom şopti pe lespedea cea nouă:

— Iartă-ne că te-am hulit şi te-am mâhnit ca nişte neînţelegători!

De e războiu, vom merge şi ne vom ruga fierbinte:

— Roagă-te lui Dumnezeu, suflet mare, pentru izbânda neamului românesc!

G. GALACTION

RUGĂCIUNE

O, Stăpân pe Universuri fără margini, Sfântă Lege,
Tu, ce dai viaţă Lumii şi putere unui rege,
Domnitor pe noaptea Morţii şi pe sâmburul Luminii,
Creator a tot ce cântă'n corul sferelor divinii
Tăi Luceferi, o, Stăpâne, te îndură şi îl iartă!
De-a greşit, că fără Tine Lumea-i tristă şi deşartă!...
Cerul, cerul Ţării sale se întunecă 'n durere...
Codrii munţilor îl cheamă; valul Dunării îl cere;
Iar câmpiile, o, Doamne, ne'ntrecutele-i câmpii
Şi-au adus, ca doliu, norii şi sunt triste şi pustii.
Vântul plânge peste ele şi plâng oamenii cu el
Dureroasa văduvie a coroanei de oţel.
Tu, Lumină, Tu, Părinte pentru răi şi pentru buni,
Iartă-l Doamne! Şi-mi ascultă glasul sfintei rugăciuni!...
In imperiile Tale de Luceferi şi de Stele,
Unde visul e un fluviu de viaţă între ele,
Unde razele eterne prin voinţa Ta se cern
Ca să binecuvinteze somnul morţilor etern,
Unde florile-s lumină şi 'ntunericul pământ,
O, Părinte, unde doarme tot ce-i bun şi tot ce-i sfânt,
Il primeşte, că prin mine tot poporul lui se'nchină
Innaintea porţii Tale de'ntuneric şi lumină!...

Kostya ROVINE

DOBRE

Ca vr'un ceas să fie, de când s'a pitit soarele. Dealurile sunt vinete; pădurea, catran, — iar de sus, din vârf, de la cruce, — unde-a murit trăsnit moş Preda, — satul, înfipt jos, în furca şoselii, par'c'ar fi un cuib de omizi.

Pasă-mi-te doarme, căci din nici o vatră nu se'nnalţă fum şi nimic un mişcă; doar, pe ici pe colo, latră câte-o javră, ca să-şi mintă foamea.

— Hai mai iute, taică!... că' ne-apucă noaptea, — strigă o umbră albă, stată sub un pom.

— De-de, că' vin!.. îi răspunde alta, mai din deal.

Şi vine, da'ncet, c'a umblat mult. Se crăpă de ziuă, când au plecat amândoi la târg, să ia zapisul şi banii unui loc, rămas de la o cuscră şi vândut, fiindcă prea erea departe. O poştă pe jos, căldură pârjol, adâlmaşuri cam multe, — are de ce rămâne în urmă nea Stoica Strâmbu, cum îi zice satul, cu toate că-şi poartă ţanţoş anii şi că, lângă fii-sa, par'c'ar fi fraţi.

Şi-ar merge poate mai încet, dacă ghemotocul de la brâu nu i-ar aduce mereu aminte că are cu el nouă hârtii de-o sută, un fişic de ruble şi patru galbeni cât oul, să-i spânzure în salba Zamfirii. Nu că-i e frică, — dar neam de neamul lui nu s'a jucat cu focul.

— Taică!.. mai cheamă o dată Zamfira, după câtva mers, în dreptul unui şipot.

Şi-l aproapie de ea, ca să-i arate şoptind:

— Iătă colo... sup mal... spre moară... vezi un mototol?..

— E!.. f'o lighioană.

— Ori f'un om.

— Iacă na!

— Zău, taică!.. Erea şi-adinenea, lângă viia popii.

— Ei, şi ce?.. te muşcă?..

— Ba nu, — dar vezi că... ştii ce-a păţit an iarnă Mitrică al Frusinii... tot pă poteca asta... şi tot aşa, pă seară.

— Eee!.. apăi ăla erea dăochiat. Işi gonise muierea, se'ncăierase cu socru-său, îi luase nişte bani... Vrăjmăşie mare!... — Da' noi!.. Slavă Domnului!.. datori, nu; duşmani, nu; cine cu noi ce-are?..

N'are, bine zice, — căci sunt oameni buni. Pe nevoiaşi, îi ajută; pe învrăjbiţi, îi împacă; pe datornici, îi uită. Ba, de opt luni, de când le-a murit Sanda, — pe groapa căreia, fie care Sâmbătă îi găseşte plângând, — nu e zi să nu dea o pâine, o ţoală, ori măcar un gologan, întru pomenirea ei.

Ce mai femee, Sanda!.. Casă mai curată, păsăret mai mult şi vite mai zdravene, n'avea nimeni. Dormia, ca un iepure, — şi mânca cât un pui. Ea la tors, ea pe câmp, ea copilul, ea tot. Se dusese vestea de vrednicia ei. — Dar, când să se odihnească şi ea pe ce bogdaproste agonisise, cine ştie ce-a pândit Dumnezeu, că într'o noapte i-a înfipt ca un cuţit în inimă şi în nici un ceas a înghieţat-o, — după ce de-abia îngânase:

— Stoico... vezi de Zamfira.

Şi vede, săracul; vede, ca de lumina ochilor, — căci pentru atât trăieşte şi rău o să-l doară când o fi s'o mărite, mai ales că e leită mă-sa.

Poate d'aia, — de focul fetii, — bănuiala ei îl pune acum pe gânduri, şi tot d'aia

Regele Carol la vârsta de 6 ani, la 21, la 27, şi la 38 de ani.

poate, peste câţi-va paşi, grija îl hotărăşte să-i zică:

— Ştii ce, Firo?.. Nu că e primejdie; dar paza bună... nu-i nebună. Ia na hârtiile astea... na şi galbenii... na şi fişicul... furişă-le în sân şi ia-o înainte, — să rămâi eu singur, că, de-o fi borfaş, de mine se leagă. Dă nu te duce acasă; du-te drept la naşu... stăi niţel de vorbă... şi, de vezi că întârzii, ia-l şi-mi ieşi înainte, că de!.. cine ştie...

Naşul, e Dobre Bulgarul, pripăşit nu se ştie cum, — la început porcar, din porcar rândaş, din rândaş vătaf, din vătaf hangiu, — şi azi chiaburul satului.

El a cununat pe Stoica, — cum cunună şi botează pretutindeni, nu din omenie, ci din şurup, ca să-şi facă mendrele. Scund şi uscăţiv, geaba zâmbeşte; creţurile frunţii şi vicleşugul ochilor îi divulgă răutatea rasei, îndârjită de toate câte le-a răbdat. Scurt la vorbă, pus pe ceartă, — nu râde, mârâie; iar când scârşneşte mâniat din fălci, încleştând ghiarele, — fiară l'ai crede.

Dar, — fiindcă omul uită şi banii pot multe, — nimeni nu se mai gândeşte la Dobre porcarul, — puţini şi-aduc aminte de vătaf, — şi mai toţi, când îl întâlnesc, doar că nu-şi scot căciula.

* * *

— Noroc, naşă!... strigă Fira din poarta, unde o hămăie un dulău.

— Noroc! îi răspunde o gură spartă, răstindu-se apoi la lătrător:

— Huo! taci dracului, jigodie!..

O lampă aninată de-un stâlp, luminând-o din spate, îi desenează trupul: subţire, osos şi lung, — cu şoldurile strânse ca în scutec, cu piepţii ascunşi sub un spenţer, — iar când, întâmpinându-şi fina, întoarce capul, lampa îi arată şi faţa; frumoasă, dar rea. N'o luase de geaba Dobre.

— Da ce! naşu doarme?.. întreabă fata, ajunsă în prispa, plină cu coji de pepeni.

— Aşi! dă unde!.. aleargă, vai de el!... Ne-a pierit o oaie, şi de ieri o caută; dar trebuie să pice.

— Uff!.. da noi!.. pă unde n'am fost!.. ne-am julit tălpile!.. Taica, mai greoi, a rămas în urmă. D'aia mă oprii, să-l adăst; şi, pân' să vie, straşnic mi-ar prinde să m'odinesc o ţâră.

Să se-odihnească?.. Minte. Minte într'adins, se preface ostenită, ca s'o lase singură, să-şi stâmpere clocotul grijii în care fierbe. Ce-o fi făcând tat'-său?.. O fi pe-aproape?.. Ori l'a ajuns borfaşul, i-a tăiat calea, s'au luat la luptă şi l'a ucis, tâlharul!.. Şi stafia asta, a tatălui ei mort, o svârle într'un tremur cumplit.

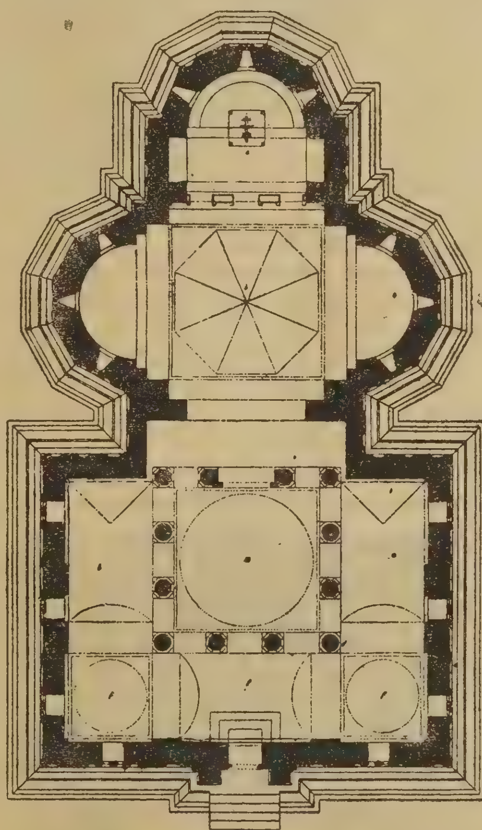

Planul mânăstirii Curtea de Argeş: în cercul de jos, din dreapta, mormântul regelui

Noroc că n'o vede naşa, căci e negură în odăiţa în care o pofteşte să se trântească «o ţâră», făcându-i semn să umble binişor, ca să nu scoale pe Troina, care «e slăbuţă, mititica, şi se culcă de vreme».

«Mititica» e odrasla, fata ei şi-a lui Dobre, cam de-o vârstă cu Zamfira, — dar slută, buhăită şi bolnăvicioasă. Se uită la ea ca la cruce, stăpâna lor ea e, — şi-au şi pus ochii, drept ginere, pe băiatul unui ciocoi scăpătat.

Binişor, cum i-a spus, Zamfira s'a lungit pe-o laviţă învălită din odaia Troinii şi, cu gândul la Stoica, îşi-apasă bătăile inimii.

* * *

Mult n'a stat, căci o poartă trântită şi nişte paşi în curte, ca un gumelastic au ţâşnit-o în sus, şi-ar fi deschis şi uşa dacă n'auzia alături un sâsâit, urmat de, câteva bombăneli bulgăreşti.

Se întorcea Dobre.

— Ei! ce-ai făcut?..

— Bragă!.. L'am gâtuit de geaba. N'avea nici sfanţ la el... Ii dase, pe semne, fiisi... şi p'aia, ia-o de unde nu e, afurisita!..

— Sst!.. că e-aici, şopteşte bulgăroaica, cu tâlhărească bucurie.

— Aici?.. mârâie Dobre, încordându-se ca o panteră la pândă.

— S'a culcat, adăstând pă tat-său.

— I-ha!.. E-a noastră!.. S'o lăsăm s'adoarmă... şi pă urmă... o ghiară pă gură, ca să nu cânte, — ailaltă 'n gâtlej, ca să sughiţă... o scoatem, ca pe-o sfântă, ca să n'audă Troina, — îi luăm frumos odăjdiile, — moaştele, bâjdâbâc în pivniţă, — şi gata!.. Nimeni n'o ştie la noi, tat-său e mut... Dumnezeu să-i ierte!..

* * *

D'alungul satului, cu vâlnicul rupt şi cu mâinile înfipte în cămaşa sfâşiată, — Zamfira, — care auzise tot şi sărise pe fereastă, — fuge din casă în casă, şi bate, şi cheamă, şi plânge, şi ţipă năucă.

Se strânge satul, află omorul şi pleacă, sălbatic, la Dobre.

Dar, când să intre, — după ce-au spart uşa, — îi găsesc pe-amândoi, şi el şi ea, ghemuiţi sub cotlon, cu ochii mari şi sticloşi, ca două pisici turbate.

Pe întuneric, orbeşte, de zor şi de frică, — în locul Zamfirii, îşi sugrumaseră fata...

...Şi-acum, rânjesc, — nebuni.

Haralamb LECCA

REGELE ARTIST

Acum o jumătate de veac când tânărul prinț de Hohenzollern a descălicat, ca un al treilea întemeietor, pe plaiurile noastre, principatele dunărene nu ieșiseră încă pe deplin din epoca lor revoluționară. Fusese nevoie de isbucniri pasionale puternice pentruca să se înfăptuiască toate idealurile marii generații dela 1848, idealuri pe care cei mai avântați Români nu îndrăzniau să le numească de cât visuri. De aceia inima era atât de aprinsă și literatura făcea lege. De aceia sbuciumul neistovit al epocelor când timpul pare el însuși că se frământă ca să dea naștere unor închiegări noui. De aceia, în sfârșit, dezordinea romantică a vieții publice, în care erau prea frumoase tendințe și veleităţi, dar lipsia voința metodică și calmă pentru realizarea unui plan bine închiegat și îndelungă vreme urmărit.

Această voință a fost pusă în serviciul idealurilor românești de către principele de Hohenzollern, ajuns numai în cincisprezece ani Regele României.

Dintr'o familie în care tradiția ordinei militare era cu sfințenie păstrată înca dela *Regele-Sergent*, dintr'o țară în care avânturile sentimentale au fost întotdeauna puse sub stăpânirea unei severe discipline interioare și a unei acțiuni metodice, tânărul principe se afla într'un contrast salvator cu starea de spirit pe care a găsit-o în patria sa adoptivă. Având aceleaș doruri pentru viitoarea înălțare a acestei patrii, cași cei mai buni dintre fiii săi de sânge, tânărul principe nu a urmat însă metoda de acțiune începută de ei, ci a căutat să înfrâneze și să statornicească. Propriilor sale sentimente le-a pus o stavilă prin voința sa rece și cugetată și a ținut să dea în toate împrejurările, ori când, modelul stăpânirii hotărîte de sine, singura ce putea să îngăduie ajungerea ori cărui țel.

De aceia între alte multe idei greșite despre întemeietorul Regatului, trăia și ideea că Regele ar fi străin de toată mișcarea artistică a vremii și a țării noastre. Rigiditatea vieței sale publice și private părea că încurajează o asemenea presupunere.

Și totuși părerea era profund greșită. Regele Carol scrisese într'un albun parizian versul lui Terentius:

Homo sum et nihil humani a me alienum puto. Acest vers nu e numai o cugetare aruncată pe un album, ci e mărturisirea unui întreg fel de a fi. Cei ce l'au cunoscut de aproape pe Rege, în vieața sa familiară, în mijlocul galeriei de tablouri, în biblioteca atât de bogată, ori în fața vreunei manifestații de artă pe care o prețuia, aceia nu pot să nu simtă cât de complexă era statuia de bronz, care se înfățișa în linii atât de simple în clipa când numai *Regele* trebuia să fie văzut.

Ani îndelungați Regele a adunat cu răbdare și statornicie, o bogată colecție de tablouri, care nu era una dintre podoabele cu care suveranul se mândria mai puțin. In palatul regal galeria tablourilor era adese pentru suveran locul celei mai plăcute recreațiuni.

Pentru muzică Regele avea o atenție deosebită și era, în afară de anii din urmă, ascultătorul cel mai sincer la audițiunile muzicale ce aveau loc în apartamentele Reginei.

Pentru cultura română Regele a fost nu numai un sprijinitor cu darul de a prețui exact valorile, dar a fost un creator în întregul înțeles al cuvântului. Sprijinul pe care Regele l'a dat societăților culturale nu va putea fi niciodată uitat, căci *Fundațiunea Universitară Carol I, Societatea Geografică română* și alte instituțiuni cărora Regele le-a dat vieață, vor avea întotdeauna de îndeplinit un rol cultural.

Dar regele a lăsat lucrări personale care au mult mai mult de cât o simplă valoare documentară. Studiile istorice l'au interesat în deosebi; e încă vie în amintiri comunicarea făcută acum cinci ani de Regele Carol într'o ședință solemnă a Academiei Române asupra *Luptei dela Nicopol* (1596) în care unul din cavalerii germani ce au luptat alături de Mircea cel Mare era strămoș al actualei dinastii române. Chestiunile relativ la limba românească au fost de asemeni o preocupare statornică a Regelui defunct.

In fixarea planului de activitate a Academiei pentru elaborarea dicționarului limbei române Regele a luat o parte foarte interesantă și la 1906 când a primit colegiul academic cu prilejul serbărilor jubilare a reamintit Academiei datoria de-a fixa vorbirea românească într'un dicționar și de a o purifica de toate neologismele inutile, rău sunătoare și denaturând caracterul original al limbei noastre.

Cunoașterea limbii românești o avea Regele mai cu seamă din cercetarea vechilor noastre scrieri, care l'au apropiat atât de mult de adevăratul suflet și adevăratul graiu românesc. In scrisul și în discursurile sale se întâlnesc adese citații din cronicari și pildele înțelepciunii bătrânești, care iese oarecum din timp pentru a deveni de un omenesc etern, cădeau atât de majestuos din vorba sau din scrisul regal încât încetau ele însele oarecum de a ne mai fi contimporane.

Acum câțiva ani am avut prilejul să fiu onorat de o convorbire cu caracter literar cu Suveranul României. Toată convorbirea a decurs asupra cronicarilor, asupra scrisului și limbei lor și am simțit o mulțumire nespusă—pe care o împărțiam cu toți cei ce nu desprețuesc simplele pagini ale cronicarilor — constatând cu câtă dragoste, cu câtă minuțiozitate Suveranul Românilor cercetase umilele scrieri ale clericilor și ale boerilor cărturari din trecut; deși pronunța cu dificultate oarecare cuvinte, le descoperise atât de stăruitor sufletul în urmele nepieritoare pe care le-au lăsat.

De aceia toate cuvântările Regelui, toate adresele și actele, concepute, scrise și rostite de către el, au o nuanță arhaică ce le dă mai multă solemnitate, o formă mai lapidară și mai multă trăinicie în timp. Ele sunt bucăți de stil de o incomparabilă valoare prin aceia că sunt modele de conciziune și de distincție, isbutind să redea mari mișcări sufletești în forma de bronz a oficialității ce poate rămânea literară. In prețuirea cuvintelor, în orânduirea lor în închiegări ce rămân eterne, Regele dovedia un suflet de adevărat artist. Era o manifestare de artă impunătoare, virilă, solemnă — ca și întreaga operă pe care o oglindia în cuvinte.

Dar Regele avea și accente de duioșie în scrisul său în vorba sa. Cei ce și-amintesc cuvintele rostite către veterani în 1906 nu pot uita emoțiunea sinceră, pătrunzătoare a cuvintelor regale.

Și cum n'ar fi avut un suflet a artist, Monarcul care, devenit simplu muritor în fața morții, scria atât de înduioșător în testamentul său:

«Corpul meu va fi expus în sala Tronului, înconjurat de flori și de verdeață. Rog foarte mult ca să nu fie cunune, afară de câteva de flori naturale și aceasta numai când înmormântarea mea va fi în luna florilor; almintrelea vor fi numai ramuri de brazi».

C. SP. HASNAȘ

Doamna Elisabeta și fiica sa, Maria

Nouii Suverani, după depunerea jurământului

NOTELE SĂPTĂMÂNII

Râs de doliu. — Adevăr şi lichilism. Din viaţa Regelui Carol: Karl König şi König Karl; La statuia lui Cuza; Audienţa d-lui de Fézansac; O inspecţie la şcoala militară.

Moartea Regelui Carol a făcut de rigoare mare ţinuta de doliu, cu decoraţiile şi epoletele învelite în voal negru. Sunt nevoit, prin-urmare, să-mi îndoliez şi eu surâsul, — fiindcă el este singura mea mare ţinută. Să-mi acopăr, dar, ironiile şi glumele, în crep negru.

Cu toate acestea, părerea mea este că doliul adevărat al spiritului este numai... prostia. Ce poate fi mai trist decât să faci glume cari nu provoacă râsul nimănui? Din acest punct de vedere sunt oameni cari o viaţă întreagă poartă doliu, fiindcă s'au născut cu creerul înfăşurat în crep negru.

Cel mai autentic râs de doliu însă este al oamenilor cari au dinţii şi măselele stricate. O, când râde omul cu dinţii înegriţi de tutun şi viţii, printre hohotele lui am impresia că străbate cel mai sinistru chenar de doliu.

Dar, destul. Azi sunt trist şi eu ca toţi Românii. Nu prea eram în vizită cu defunctul rege; nici măcar sub formă de franci chipul lui nu-mi intra prea des prin casă; totuş, nu ştiu de ce, moartea lui mi-a lăsat un gol în inimă. Ba par'că bănuesc pricina. Imi pare rău c'a murit un om care n'a fost niciodată ridicol în viaţa lui.

Şi asta e mare lucru! Să domneşti patruzeci şi opt de ani; să fii în mod alternativ când regele liberalilor, când al conservatorilor; să fii contimporan cu atâtea tipuri pe cari le cunoaştem destul de bine şi să te crezi nevoit să-i ei în serios pe toţi; să stai deatâtea ori cu solemnitate pe tron; să fii nevoit să asculţi cu o neştirbită gravitate atâtea prostii, — şi să nu fii nici o clipă măcar ridicol, este o calitate pe care Istoria va trebui s'o ia în seamă.

Chiar dacă n'ar fi avut de cât această supremă însuşire, regele Carol tot ar fi fost un mare suveran. De alt-fel, eu de multe ori am avut impresia că defunctul era un rege mare. Totuş niciodată n'am putut s'o spun cât timp Carol I trăia. Şi ştiţi de ce? Ca să nu fiu bănuit de lichelism. De-alt-fel, atitudinea aceasta e la modă: tăcem meritele celor meritoşi şi ridicăm în slăvi pe imbecili ca să trecem drept suflete generoase.

Din acest punct de vedere, pentru mine, moartea regelui Carol este întru-cât-va şi o uşurare. Mă doare această moarte, dar mă şi uşurează, fiind-că acum în sfârşit, pot să strig şi eu ce-aveam de mult pe suflet:

— Carol I a fost un rege mare!

Uite strig şi nimeni nu poate să-mi zică: Ce lichea! De ce să-mi zică, dacă nu sunt?

Dar Regele Carol n'a fost numai un rege neridicol. A fost şi un Suveran de spirit. Incompatibilitatea este, desigur, de ordin constituţional. Dar acum trebue să ne mulţumim s'o constatăm, şi atât.

Sunt multe glumele cu cari regele Carol şi-a presărat grava-i domnie. Sunt multe şi gesturile caracteristice pe cari le-a făcut. Am cules, în grabă, câte-va din ele.

Aşa, de pildă: Odată defunctul s'a dus la Focşani. Pe când i se prezinta consiliul comunal, Carol I auzi pe cine-va recomandându-se:

— Karl König.

Surprins, Suveranul zâmbi şi-apoi răspunse foarte serios:

— A, îmi pare bine. Si eu sunt König Karl!

Alta:

Pe când se desvelia statuia lui Cuza-Vodă, la Iaşi, M. S. Regele băgă de seamă că, distrat de emoţiunea momentului, comandantul trupelor cari trebuiau să dea onorul a uitat să comande «Pentru onor, arma». Atunci, Suveranul a înaintat doi paşi în faţa frontului şi, cu glas energic, comandă el, vechiul căpitan de la 77:

— Pentru onor, arm'!

In ochii tutulor au strălucit atunci lacrimi de entuziasm.

După câte-va clipe, Vodă Carol s'a întors spre d-na Riria şi a întrebat-o foarte respectuos:

— Iar aţi făcut vreo poezie?

Alta:

D-l Montesquiou de Fezansac avea audienţă la Palat. Pe drum însă d-lui de Fezansac i-a crăpat o mănuşă. Ca să nu se înfăţişeze Suveranului cu degetele în *neglije*, dânsul a intrat la mănuşeria franceză spre a i se repara micul dezastru. Din pricina aceasta a întârziat cu cinci minute.

Când a păşit pragul odăei regale, d-l de Fezansac a exclamat:

— Era cât p'aci să m'aşteptaţi, Sire!

Atunci Vodă Carol care, se vede, n'avusese de gând să-l ţie decât cinci minute, i-a întins mâna zâmbind şi i-a spus foarte drăguţ:

— Audienţa d-v. e terminată!

Şi, în sfârşit, ultima:

Regele Carol inspecta una din şcoalele noastre militare, al cărei comandant era un colonel cam fudul de-o ureche. Localul şcoalei era pavoazat şi împodobit cu tot felul de drapele. Gustând din ciorba, care, în vederea inspecţiei, se preparase cu deosebită îngrijire, Suveranul întrebă pe comandant:

— Totdeauna se găteşte aşa, domnule Colonel?

Şi se'ntoarse spre un perete împodobit cu steaguri. Colonelul, crezând că e vorba de orânduirea steagurilor, răspunse, cu o grabă foarte respectuoasă:

— A, nu, Sire, numai cu ocazia vizitei M. Voastre!

Regele zâmbi mulţumit par'că de această neaşteptată potrivire, gândind, desigur ironic:

— De asta eram sigur, d-le Colonel.

CRONICARUL DAMBOVIŢEI

CUCERITORUL

— Actul I. — Scena XI —

Brancomir, Don Juanul adorat de toate femeile, şi-a pus în gând să cucerească pe Adina Baldovin, singura femee, din viaţa lui, care i se înpotriveşte. Dintr'o convorbire a altora află că Şerban Litorine este îndrăgostit de Adina.

Convins că insuccesul lui este pricinuit de legăturile intime ale acestora, caută să-i smulgă lui Şerban taina care-l va întărâta şi mai mult la cucerirea acestei femei.

BRANCOMIR, ŞERBAN.

ŞERBAN.—Te-am scăpat de ea.

BRANCOMIR.—Ai scornit-o tu sau e adevărat?

ŞERBAN.—Nu'l auzi?

(Într'adevăr foarte departe se aude glasul Colonelului: „în pace şi onor". Amândoi încep să râdă.)

Vrei să mergem? E unu. Mi-ai spus să te iau din pricina Jenichei Raşcu. Ştii că e şi Lilica Şoimuleanu, dar stă cuminte din pricina lui Şoimuleanu, care de când ai venit tu, n'o mai slăbeşte din ochi. Mai e şi Sabina Rădeanu. Dacă vrei hai să mergem.

BRANCOMIR, *(urmărind un gând)*. —Te-ai îndura să pleci?

ŞERBAN.—De ce nu? Când sunt atâtea femei pe-aici, te-aş putea întreba cu pe tine „te înduri să pleci"? —Dar, eu! Mie îmi face mai mult rău să mă uit la ele, în vreme ce cu tine se schimbă, ele se uită la tine.

BRANCOMIR.—Nu e nimeni aici, care să te facă să stai?

ŞERBAN.—Nimeni. Când mă întâlnesc cu o femee, pe care o cunosc, trece strada dincolo, numai ca nu cumva s'o opresc, în vreme ce cu tine e altfel, trece de dincolo încoace, bine înţeles făcându-se că nu te vede.

BRANCOMIR.—Iţi închipui. Ţi-a intrat în cap credinţa asta şi te-ai sugestionat. De ce nu încerci?

ŞERBAN.—O, de câte ori.

BRANCOMIR.—Da? Ia spune-mi şi mie. Cine, când?

ŞERBAN.—De ce să perdem vremea. Haide, mergi?

BRANCOMIR.—Nu. Mai stăm. Până să înceapă să mă plictisească, avem destulă vreme. Eşti grăbit, vrei să mergem?

ŞERBAN.—Eu? Nu!

BRANCOMIR.—Cred şi eu!

ŞERBAN.—Nu te înţeleg de fel. Vorbeşti cu două înţelesuri. Nu-ţi cheltui energia... uite sunt atâtea femei dincolo care aşteaptă pe „adorabilul Brancomir".

BRANCOMIR.—Ia ascultă am îmbătrânit în şiretlicuri de soiul acestora, de-aia nu căuta să mă minţi. Ai venit aci pentru o femee.

ŞERBAN.—Mă mir că tocmai tu te miri. Tu care totdeauna vii pentru femei.

BRANCOMIR.—Tocmai. Nu-mi închipui, să vină cineva pentru alt ceva.

ŞERBAN.—Uite, eu. Am venit pentru că nu-mi place să mă culc de vreme.

BRANCOMIR.—De obicei te culci singur?

ŞERBAN.—Ce-ţi pasă?

BRANCOMIR.—De ce nu te însori? Insoară-te.

ŞERBAN.—De ce nu urmezi tu sfatul acesta pe care îl dai mereu gratuit?

BRANCOMIR.—O, eu ce să fac cu una?

ŞERBAN.—Ei, vezi pe mine, n'o să mă vrea nici aia... una.

BRANCOMIR.—Eşti bogat. Poţi să iei pe cine îţi place.

ŞERBAN.—Mulţumesc. Ai pe cineva?

BRANCOMIR.—Pe Doamna Baldovin. E văduvă.

ŞERBAN, *(mirat)*.—Ce ţi-a venit cu Doamna Baldovin?

BRANCOMIR.—Am văzut-o trecând prin fund.

ŞERBAN, *(se prinde şi întoarce capul)*.—Pe unde?

BRANCOMIR.—Nu te speria, că n'a fost. Dar ţi-a cam sărit inima.

ŞERBAN.—Mie? Imi place cum îmi plac toate şi nu mă place nici una. *(după o pauză)*. Ţie îţi place?

BRANCOMIR, *(indiferent)*.—Doamna Baldovin?

ŞERBAN.—Păi de dânsa era vorba.

BRANCOMIR.—Nu. Iată genul de femee care nu mă atrage de fel. Ţanţoşe, cu zâmbet ironic... trebue să fie perfidă. Pe urmă nu-mi plac femeile, care cer logodnă lungă înaintea unei nopţi de nuntă.

ŞERBAN, *(se uită la el cu sfială)*.—Da... aşa mi se pare şi mie că e.

BRANCOMIR.—Vezi cum ne-am potrivit? Adu mâna încoa. *(Şerban i-o dă)*. Ţi-e frig?

ŞERBAN.—De ce?

BRANCOMIR.—Ţi-e mâna rece.

ŞERBAN.—Ştiu eu de ce!

BRANCOMIR.—Mergi?

ŞERBAN.—Dacă vrei!

BRANCOMIR.—Cum dacă vreau? Adineaori mă luai cu tot dinadinsul şi acum puţin îţi pasă.

ŞERBAN.—Nu te înţeleg.

BRANCOMIR, *(începe să râdă)*.—E ţanţoşe... zâmbet ironic... perfidă... nu e genul care îmi place mie!.. *(Şerban se face că nu pricepe)*. Ţi-era frică de mine şi vroiai să mă iei cât mai repede; acum că ţi-am făcut o mărturisire ce'ţi mai pasă! Şerbane, Şerbane, cine'mi eşti. Adineaorea îngheţaseşi.

ŞERBAN, *(vrea să curme vorba)*.— Fugi că eşti prost.

BRANCOMIR.—Nu cred... şi să-ţi spun pentru ce. Pentrucă te-am prins.

ŞERBAN, *(zâmbind)*.—Ţi-am spus „da, îmi place"!

BRANCOMIR.—Mult?

ŞERBAN.—Mult.

BRANCOMIR.—Şi ea?

ŞERBAN.—De loc.

BRANCOMIR.—Ei, asta e!

ŞERBAN.—Zău. Nici nu ştie.

BRANCOMIR.—Nu i-ai spus nici o vorbă?

ŞERBAN.—Nici una.

BRANCOMIR.—Vrei, să pui o vorbă bună pentru tine?

ŞERBAN.—Te rog, să nici nu-i spui că am vorbit despre dânsa.

BRANCOMIR.—Şi vrei să mergi aşa până la infinit? Ciudată ambiţie. Dar dacă ţi-o ia altul?

ŞERBAN.—Greu.

BRANCOMIR, *(intrigat)*.—Aa! De ce?

ŞERBAN.—Pentru că o ştiu cine e.

BRANCOMIR.—Nu te bizui pe asta, că ţi-o ia altul, ascultă-mă pe mine. Grăbeşte-te.

ŞERBAN.—Dragul meu, totdeauna când avem o femee, însemnează, că am luat'o altuia. Dar Doamna Baldovin, nu e cum o crezi tu. E mai mult

Cum a intrat Vodă Carol prima oară în Bucureşti (1866).

de cât orice femee şi face mai mult, de cât toate celelalte la un loc.

BRANCOMIR. — Atunci de ce îţi pierzi vremea?

ŞERBAN.—Nu mi-o pierd de loc, pentru că nu mi-am pus nimic în gând.

BRANCOMIR.—Dânsa vorbeşte cu multă simpatie despre tine.

ŞERBAN.—Oho!

BRANCOMIR, *(insinuant).* — De când sunteţi împreună?

ŞERBAN.—Poftim?

BRANCOMIR.—De când sunteţi împreună?

ŞERBAN.—Spui prostii.

BRANCOMIR.—De ce nu vrei să-mi spui curat? E foarte frumos, să nu mărturiseşti, dar mie ca vechi şi bun prieten, poţi să-mi spui. La vârsta mea obosit şi istovit cum sunt, îmi place să mi se povestească. Destul am povestit eu altora.

ŞERBAN.—La vârsta ta?! Ai început să vorbeşti de vârstă? Cuceritorii de inimi, nu au vârstă. Cuceritorilor li se aştern flori în cale, ţie ţi se aştern femeile.

BRANCOMIR *(afectând plictiseala).*—Să nu crezi că e lucru mare. Găseşti în drumul tău câte o nevastă de Colonel, eşit şi eşită la pensie, ca Doamna Străjeru, de pildă şi atunci te împedici...

ŞERBAN.—....dar nu cazi!

BRANCOMIR.—Femei ca Doamna Străjeru, sunt pentru băeţii tineri, nouă acuma ne plac minorele.

ŞERBAN.—Mi se pare că tu nu prea alegi.

BRANCOMIR.—Pe vremuri e drept, că nu prea alegeam. Ce vârstă să aibă Doamna Baldovin?

ŞERBAN.—Treizeci şi ceva de ani.

BRANCOMIR.—Şi ceva? Vezi nu-mi mai plac femeile decât până la treizeci. Vârsta lor, când le iubim, trebue să fie învers proporţională cu a noastră. Până mai anii trecuţi, îmi plăceau dela treizeci de ani în sus, acuma când sunt aproape de patru zeci, îmi plac dela treizeci de ani în jos. Tu?

ŞERBAN.—Pentru mine vârsta n'are nici o însemnătate.

BRANCOMIR.—Bine faci. Ei, de-aş mai putea! — De când n'ai mai văzut-o?

ŞERBAN.—Pe Doamna Baldovin? De alaltăeri.

BRANCOMIR.—Mergi pe la dânsa pe-acasă?

ŞERBAN.—Câte-odată.

BRANCOMIR.—Am fost şi eu mai zilele trecute. M'a primit. *(se uită la el).*

ŞERBAN *(îngrijat).*—Da?..

BRANCOMIR.—Da. Ştii sofaua din colţ? Când am intrat nu ştiu pentru ce îmi făcea impresia, că pernele purtau urma capului tău. Mirosia a violetă,— apa ta de păr.

ŞERBAN.—Nu fii nebun.

BRANCOMIR.—Poate că m'am înşelat...

ŞERBAN.—De sigur.

BRANCOMIR *(scoate din buzunar un porte-cigares).*—E al tău?

ŞERBAN *(foarte mirat.*—Da! Unde l-ai găsit?

BRANCOMIR.—La dânsa pe mescioara de lângă fereastră.

ŞERBAN.—De trei zile îl caut.

BRANCOMIR.—Se vede că nu'l văzuse nici ea.

ŞERBAN.—Nici nu ştiam, că l-am uitat acolo.

BRANCOMIR.—Fumezi mult?

ŞERBAN.—De ce mă întrebi?

BRANCOMIR.—Inainte sau dupe?

ŞERBAN *(enervat).*—Doamna Baldovin e o femee foarte cum se cade şi nu'ţi dau voe să bănueşti prietenia noastră.

BRANCOMIR *(serios).* — Iartă-mă Mersi! *(Se îndepărtează).*

ŞERBAN *(privind după el).* — Imi face impresia că m'ai supus la un interogator.

A. de HERZ

□ □ □

CRONICA TEATRALĂ

Teatrul Naţional. — **O viaţă pierdută,** piesă în 4 acte de *Neera.*

Mă plimbam într'o zi cu un prieten, italian de felul lui, pe calea Victoriei. In faţa unui afiş de culoare violetă, care anunţa un spectacol al Teatrului Naţional, ne oprirăm. Şi, nu fără oarecare mirare, prietenul meu, italianul, citi :

O viaţă pierdută
piesă în 4 acte, de *Neera.*

— Curios! exclamă el apoi. Ştiam că Neera n'a scris decât romane. Doar o cunosc destul de bine : e scriitoare italiană!

Atunci eu i-am răspuns :

— Prietene, te'nşeli. Neera nu e de loc romanciera la care te gândeşti. Neera este un simplu pseudonim al d-nei Ella Negruzzi, scriitoare română şi avocat.

— Aşa? ! — se dumeri el. Apoi, după o clipă de răsgândire mă descusu iar :

— In cazul ăsta, nu înţeleg de ce d-na Negruzzi şi-a ales tocmai numele Neerei? De ce n'a iscălit deadreptul : Madame de Staël sau chiar... Shakespeare?

Prietenul meu avea dreptate. Jean B. Poquelin, ca să nu compromită numele de tapiţer al onestului său părinte, şi-a iscălit genialele piese : Molière. Şi astfel, mulţumită unui pseudonim, gloria numelui Poquelin a fost păstrată întreagă generaţiilor de mai târziu. Nu se poate bănui că d-na Ella Negruzzi a fost călăuzită de aceleaşi consideraţii când şi-a iscălit întâia piesă cu un pseudonim. Autoarea *Unei vieţi pierdute* purta, din întâmplare, un nume compromis de mult literariceşte de marele Costache Negruzzi şi de fiul său Iacob. Atunci?

Dar să nu stăruim. D-na Negruzzi e femee şi tainele femeeşti au farmec când nu le pricepi. Şi nu vrem să răpim lucrării d-nei Negruzzi cel puţin acest farmec netăgăduit.

Dacă autoarea, în loc să scrie o piesă de teatru, ar fi dat un roman, ar fi izbutit, poate, să facă o lucrare vrednică de luat în seamă, atât ca valoarea documentară cât şi ca interes afectiv. In *O viaţă pierdută* sunt tipuri, este şi o poveste, veche ca lumea, înoită oarecum prin calitatea eroilor cari o trăesc.

Tipurile sunt: Iorgu Mavrat, un fel de prinţ de contrabandă, aşa cum s'au pripăşit destui în penumbra vieţii noastre mondene ; şi Nineta, o femee cultă, cu un ideal conjugal şi unul social, o licenţiată care crede că femeea este datoare, alăturea de bărbat, să-şi desvolte puterile intelectuale, spre folosul propăşirei obşteşti.

Pe aceste două tipuri, antogoniste prin chiar temperamentul lor, — unul fiind parazit, altul element activ şi voluntar, — autorul le aşează faţă în faţă într'o acţiune care, în loc să le desvolte conflictul natural ce le desparte, încearcă să le acorde. Nineta, după o declaraţie perfidă de iubire, se îndrăgosteşte de Iorgu Mavrat. Şi, de-odată, această femee cu un ideal clar întrevăzut, renunţă la toate posibilităţile ei de acţiune, pentru a deveni scopul pasiv al unei pasiuni suspecte. Şi astfel, ea se mărită cu Mavrat, cu toată împotrivirea rudelor.

Prin urmare piesa începe ca un roman:

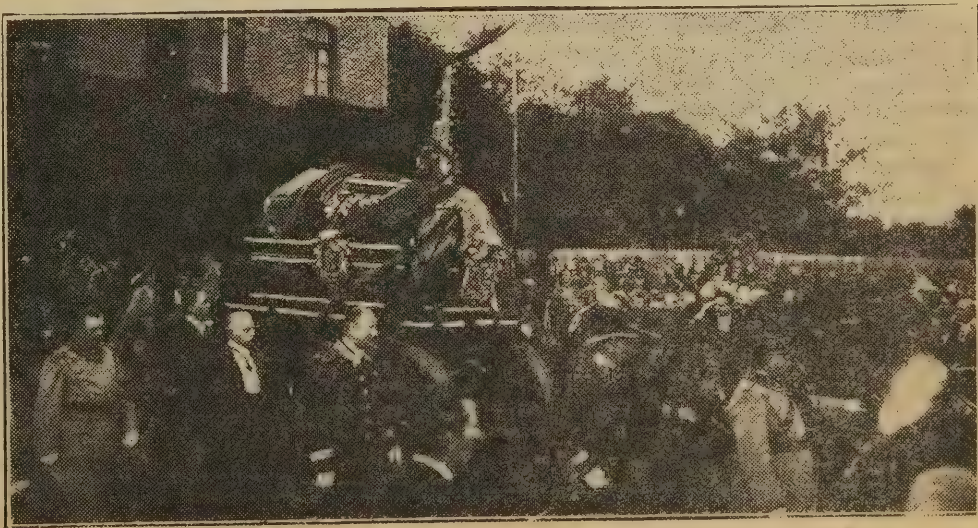

Cum a intrat Vodă Carol ultima oară în Bucureşti (1914)

întâlnirea fatală; șoapte dulci; El sau moartea; Măritată. Și continuă tot așa până la sfârșit. Mavrat s'a însurat cu Nineta numai pentru banii ei. Pasiunea pe care o simulase la început s'a risipit repede, pentru ca, în locul ei să răsară impertinența și brutalitatea. Dar nici aceastǎ nouă situație nu e speculată în mod dramatic. Vremea și viața eroilor de pe scenă curg pe dinaintea noastră, trec încet, fără suișuri și fără pogorâșuri, monoton de trist, mai mult enervant de cât dureros, ca un tramvai încărcat de lume, tras de un cal istovit și care ne lasă pe trotuar cu necazul că n'am putut spori și noi numărul «pasagerilor» ce l'au copleșit.

Așa merge piesa timp de patru acte. In actul al doilea Mavrat pleacă singur la Paris și Nineta suferă cumplit din pricina aceasta; în actul al treilea Mavrat se'ntoarce de la Paris, — și Nineta suferă tot atât de cumplit, fiind-că prințul își aduce amantele chiar în casa ei. In actul al patrulea, prințul părăsit de nevastă, trăește ca vai de capul lui, bolnav, alcoolic, într'o mansardă păcătoasă. Acolo îl găsește Nineta, într'o zi, într'una din vizitele caritabile pe cari obișnuia să le facă în cartierele sărace.

— Ai venit să reluăm traiul nostru? —o întreabă Mavrat idioțit de băutură, cu nervii sdrențuiți de boală.

— Nu, am venit numai să te ajut, fiindcă ești nenorocit.

Și astfel piesa se sfârșește, pe cât se pare, — momentul acela ni s'a părut cam nelămurit, — cu moartea prințului.

In general, piesa aceasta este mai mult un roman, care totuși nu isbutește să evoace nici un mediu și nu redă nici un personaj complect viu și caracteristic zugrăvit. Acțiunea lui mai mult *circulă* de cât se desfășoară, *circulă* ca un tramvai cu cai, prea plin ori prea gol, în care de câte ori se sue câte un «pasager» nou, tresare numai conductorul ca să încaseze taxa cuvenită.

Emoționat de sfârșitul satiric de dureros al prințului, fără să vreau mi-am adus aminte de tablourile morale cari împodobesc pereții claselor primare și cari urmăresc scopul să arăte tinerilor vlăstare, dela primii pași ce-i fac în viață: *Unde duce beția*. Din acest punct de vedere, piesa d-nei Ella Negruzzi ar putea să îndeplinească un însemnat rol moralizator și educativ.

Interpretarea, — afară de d-na Macri care este un element artistic de-o fină putere dramatică, — ne-a făcut impresia unei producții a elevilor de la conservator. Nu cum-va d-l Diamandi a montat această piesă pentru teatrele sătești, spre combaterea alcoolismului la țară? Dacă da, atunci alegerea e foarte nimerită.

D-l Valentineanu este un element care făgăduește. Temperamentul d-sale însă îl recomandă mai mult pentru roluri de pasiune sinceră de cât pentru scelerați, ca Mavrat. Foarte comic au jucat d-nii Duțulescu și Manu două roluri fără nici o însemnătate.

P. LOCUSTEANU

ECOURI

La moartea Voevodului. — Regele Carol a domnit 48 de ani, 4 luni, 2 săptămâni și 3 zile. Iară Ștefan-cel-Mare, precum spune cronicarul, a domnit 47 de ani, 2 luni și 3 săptămâni. Intre cele două domnii nu e numai asemănare de lungime, ci mai mult încă, de înțelepciune și de fapte mari. Iată ce spune cronicarul Gr. Ureche despre moartea lui Ștefan-Vodă — cuvinte care s'ar putea repeta pe dea întregul acum:

„Ingropat-au pe Ștefan-Vodă în monăstirea Putna, cu multă jale și plângere tuturor lăcuitorilor țării, cât plângeau toți ca după un părinte al lor; că cunoșteau toți că s'au scăpat de mult bine și apărare. Ce, după moartea lui, îi ziceau *sfântul Ștefan-Vodă*, nu pentru suflet că este în mâna lui Dumnezeu, că încă el au fost om de păcate, ci pentru lucrurile sale, carele nimeni din domni nici mai înainte, nici după aceia nu l'au ajuns".

—

Numărul viitor al „Flacării" *va apărea Sâmbăta viitoare și va fi închinat* **culturii franceze**.

El va avea o frumoasă copertă în culori, de pictorul Sanielevici și va cuprinde, între altele, bucăți de B. Delavrancea, Bucura Dumbravă autoarea fericită a romanelor **Haiducul** *și* **Pandurul**, *M. Codreanu, D. Nanu, V. Eftimiu, Mircea Dem. Rădulescu, P. Locusteanu, etc.*

Cu acest număr se încheie anul al treilea al **Flacării**.

Sâmbătă 25 Octombrie apare No. 1 și 2 din anul al patrulea. Acest **număr jubilar** *va avea o splendidă copertă în opt culori și va cuprinde o colaborare din cele mai alese. In acest scop ne-am adresat din vreme tutulor scriitorilor noștri de seamă.*

—

In Capitala îndoliată se remarcă impresionantul decor al fațadei Teatrului Național; cu vălurile negre așezate într'o architectură simplă și cu gust, cu candelele cu lumină cernită, fațada Teatrului Național face efectul unui mare templu îndoliat.

Persoanele din direcție care s'au ocupat de această funebră decorație în frunte cu d-l T. Simionescu-Râmniceanu, au isbutit să dea într'adevăr înfățișarea unei instituții de artă cuprinsă de jalea marelui suveran dispărut.

Atât de impresionantă e fațada Teatrului Național învăluită în doliu, în cât s'a propus să rămână așa chiar pentru zile mai senine.

—

La Arme! — este o broșară a d-lui *G. Tutoveanu* închinată „luptătorilor pentru țară" și cuprinzând versuri patriotice. Iată o pildă:

Si iar se'nnalță steagurile țării,
Și'n lunci plutește-alarma de război,
Veniți depeste largul depărtării,
Viteji durați din lupte și nevoi.

Veniți noean' ca tunetele mării,
Purtând seninul doinelor cu voi,
Și'n ochii limpezi taina 'nflăcărării,
Veniți, veniți, ai brazdelor eroi....

—

In Literatura didactică a apărut o lucrare menită să însemne un real progres.

D. *D. Pătrășcanu*, cunoscutul om de litere și profesor, a dat la iveală o *Istorie Veche* pentru cursul inferior de liceu care e, atât ca farmec literar al povestirii cât și ca documentație intuitivă, prin planșe, hărți, gravuri, o operă didactică de cea mai mare valoare.

Ilustrațiile sunt aproape în întregimea lor inedite pentru cărțile noastre de școală și hărțile alcătuesc un adevărat atlaz istoric.

Dacă multe cărți de școală ar fi făcute nu priceperea și gustul lucrării d-lui Pătrășcanu, copii n'ar mai privi cărțile cu un bagaj nesuferit. Atât numai că cititorii maturi, pe care autorul lui Timoteiu Mucenicul i-a părăsit într'un chip regretabil de sistematic, încep să se impacienteze, geloși cum sunt de copii lor, singurii cari mai pot citi proza sugestivă a d-lui D. D. Pătrășcanu.

—

Studii și observații așa se intitulează noul volum al d-lui *I. Botez*, cunoscutul colaborator al *Vieții Românești* (Iași, 1914). E o culegere de mici studii pentru care termenul englezesc de *Essay* este cel mai potrivit. O parte dintre ele au apărut în paginile revistei ieșene, dar aproape jumătate sunt cu totul inedite; cele odată apărute au fost revăzute și pe alocuri schimbate sau adăugate. *Essay*-urile privesc în bună parte viața engleză și literatura engleză.

„Atitudinea critică nu a fost adoptată, precum ne spune autorul în prefață, decât ca metod pentru scoaterea în relief a concepțiilor generale care determină coeziunea materialului din întregul volum. Când prilejul s'a ivit, s'a căutat a se da sugestii și a se întredeschide orizonturi, fără a se impune însă *rețete infailibile*."

De aceia lectura e interesantă și nu obosește nicăirea printr'un pendantism inutil.

Unele studii sunt relative la vechi atingeri dintre Anglia și principatele române *(Două comedii vechi engleze cu un erou moldovean, scriitori englezi despre Români și Odiseia unui prinț moldovean)* altele tratează chestiuni de literatură engleză *(Piesele lui Shakespeare, pe marginea unei cărți engleze)*; altele chestiuni de filosofie și științe *(Cetind pe Bergson, Sir Lubbock)*; altele în sfârșit chestiuni de Pedagogie, Sociologie sau Politică *(Studiul practic al limbilor moderne, Analfabetismul moral la noi, Caracterul învățământului secundar, Chestia rurală în Anglia, Rolul și organizarea Senatului etc.)*. Toate poartă pecetea unui spirit limpede, literar și cu preocupări diverse, cu care ne împrietenim ușor.

—

Visuri germane. — Dela isbânzile Cancelarului de fier în lumea germană se născuse o atât de mare încredere și în suprematia forței în genere și în forța teutonică în deosebi încât pășise la lumina zilei și pătrunsese în guvern cea mai primejdioasă dintre concepțiile morale: Forța primează dreptul *(Macht geht vor Recht)*. Epigonii Cancelarului de fier au cultivat numai forța brutală și au ridicat-o la rangul de dogmă de guvernământ, inspirându-se din cultul energiei al lui Nietzsche, și *Kaiser*-ul devenise un zeu al acestui cult. Inaintea puterii Germaniei nu trebuie să existe decât Dumnezeu și nici o națiune nu are îngăduința să trăiască, decât după ce lasă destul câmp deschis pentru puterea germană *(Deutschland über alles)*.

Pentru a întreține o asemenea mentalitate era nevoie să se avânte sufletul german pe calea visurilor de viitor, strălucite prin opera lor de distrugere și de teroare. Abundă în literatura germană asemenea fantastice lucrări purpurii în care viitorul dominațiunei germane peste țări și mări e asigurat. Una dintre aceste lucrări *Frankreichs Ende im Iahre 19??...* a fost tradusă și în românește de către d-l colonel Boerescu. *Sfârșitul Franței* e povestit de Adolf Sommerfeld cu o minunată simplitate de aranjamente diplomatice și militare. E interesant să le cităm: diplomaticește, Franța se află izolată cu desăvârșire în fața Germaniei și a Italiei; aliatele ei sunt oprite în loc prin făgăduința unei bogate prăzi. Militărește: mobilizarea nu se poate face și apărarea e foarte slabă din cauza mișcărilor antimilitariste, care produc mari lupte interne (stupizi antimilitariștii, cari de dragul principiilor libertare primesc jugul german!), Parisul e ușor cucerit, Franța e împărțită dându-se partea de Sud Italiei, o mică parte în Nord Angliei și restul anexându-se Germaniei... Iar peste un secol rasa franceză dispare cu totul prin desnaționalizare.

Și seara, în atmosfera aromită de bere a localurilor pentru familii din orășelele germane asemenea visuri legănau capetele îngreuiate și pluteau în fumul binemirositor al pipelor. Și supușii Kaiserului așteptau clipa realizării...

—

□ □ □

Anul III
No. 52

FLACĂRA

11 Octombrie
1914

ABONAMENTE:
In ţară: lei 6 pe an; 7 lei când se achită prin incasator. Pentru invăţători şi preoţi săteşti: lei 5 pe an
NUMĂRUL 10 BANI
TELEFON 41/7

LITERARĂ .·. ARTISTICĂ .·. SOCIALĂ
APARE SÂMBATA
DIRECTOR: CONSTANTIN BANU

ABONAMENTE:
Peste munţi: coroane 8 pe an; pentru preoţi şi invăţători coroane 6.50 pe an
In străinătate: 10 lei pe an
REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA:
Bucureşti
Str. Câmpineanu, 40

RĂSFOIND CĂRŢI VECHI

Cele d'întii cărţi pe care le-am răsfoit, într'o vreme când alfabetul era încă pentru mine o taină pecetluită, au fost franţuzeşti. Erau vreo câteva zeci de volume care, din hârtia îngălbenită şi din frumoasele legături uzate subt patina timpului, exalau nu ştiu ce enigmatică şi încântătoare mireazmă. Singură moştenire a unei bunici pe care n'o cunoscusem — o Franceză rătăcită, prin cine ştie ce întâmplare, pe meleagurile noastre — aceste cărţi uniau, în spiritul meu, prestigiul misteriosului cu farmecul ce se desprindea din Bunica închipuirilor mele, — bătrâna liniştită şi blândă, cu părul alb ieşind de sub boneta de dantelă neagră spre a se lipi lins de tâmple; aplecată, într'o dulce încremenire, de-asupra slovei neînţelese şi neridicându-şi capul decât spre a mă îmbrăţişa din când în când, cu o mângâioasă, infinit de bună privire.

Câte ceasuri am petrecut în tovărăşia acestei dulci viziuni! De câte ori îi simţiam par'că respiraţia uşoară când, înclinat de-asupra unei gravuri, Bunica mi se apleca peste umăr spre a se minuna, împreună cu mine, de frumuseţea «pozelor», pe care le tălmăciam după priceperea mea de copil. Imi amintesc şi acum de ceea-ce luam pe atunci drept Dumnezeu—un bătrân cu barbă şi cu plete, învăluit într'o lungă mantie ce cădea în falduri pe picioarele Tronului, cu mâna stângă pe piept iar în dreapta ţinând un condeiu cu care scria, probabil, vre-o poveste minunată ori sfaturi înţelepte pentru copiii nebuni. Dumnezeul meu nu era însă decât Regele David, o fină gravură care deschidea o psaltire tradusă în franţuzeşte şi tipărită în 1709 la Paris *«chez Elie Josset ruë Saint Jacques, à la Fleur-de-Lys d'or...»*

Iată-le pe toate sau aproape toate, cărţile copilăriei mele. Iată *L'ami des Muses; Voyage du jeune Anacharsis; Mathilde ou mémoires tirées de l'histoire des croisades par M-me Cottin; Les Aventures de Télémaque; Les voyages de Cyrus par M. le Chevalier de Ramsay*... Iată şi *Le Correspondant françois*, pe care sărmana bunică şi-a scris ultimu-i strigăt de durere şi de nădejde în Dumnezeu, câteva rânduri de arzătoare chemare către A-totputernicul, înşirate cu o mână tremurândă, *«le samedi du soir, à l'hôpital Brancovani, 11 Septembre 1848»*...

Cărţile sunt încă. Sunt tot aceleaşi, cu foile ceva mai îngălbenite, cu frumoasele legături ceva mai uzate. Peste anii bunicii au trecut şi ai mei; vor mai trece şi ai altora; ochii care le privesc acum se vor închide precum s'au închis şi cei dinaintea lor, precum se vor închide — vai! — şi cei de după dânşii iar ele vor rămâne aşa cum au rămas, tot mai atinse de trecerea vremei dar totuşi biruitoare, neştiind cât farmec ori câtă suferinţă a picurat din suflete omeneşti pe filele lor învechite.

Ele sunt, dar dulcea viziune a copilăriei mele nu mai este. Blânda bătrână cu boneta de dantelă a pierit lăsând să se închege în locu-i vedenia dureroasă a sărmanei femei care, pe patul unui spital, despărţită de copii, departe de patrie, părăsită şi uitată poate, se zvârcolia în chinuri atroce, cerşind Sfintei Fecioare mila unui mai grabnic sfârşit.

Nu ştiu cum dar această vedenie îmi răsare tot mai vie în minte de când cu războiul actual. Mai ales în ceasurile dintre vis şi viaţă ea se desprinde par'că aievea din umbra trecutului, şi cu ochii înlăcră-

RINUL GERMAN

Cântecul poetului Becker

Liberul Rin german ei nu-l vor avea, deşi-l cer în strigătele lor ca nişte corbi lacomi;

Cât timp el îşi va rostogoli undele paşnic, purtându-şi veştmântul verde; cât timp o lopată îi va mai atinge valurile.

Liberul Rin german ei nu-l vor avea, cât timp inimile se vor adăpa din vinul lui de foc;

Cât timp stâncile se vor scula în mijlocul torentului său; cât timp înaltele catedrale se vor resfrânge în oglinda lui.

Liberul Rin german ei nu-l vor avea cât timp flăcăii îndrăsneţi vor face curte fetelor svelte;

Liberul Rin german ei nu-l vor avea cât timp oasele celui din urmă bărbat nu vor fi înmormântate în valurile lui.

Răspunsul lui A. de Musset

Noi l'am avut, al vostru Rin german.
El ne-a încăput în cupă altădată.
Şi-un biet cuplet ce grabnic se va [stânge
Să şteargă urma mândră încrustată
De caii noştrii în al vostru sânge?

Noi l'am avut, al vostru Rin german.
El poartă şi acum nevindecată,
O rană vie, de când uriaşul
Condé i-a sfâşiat hlamida-i verde.
Pe unde tatăl a trecut odată,
Pe urma lui va trece şi urmaşul.

Noi l'am avut, al vostru Rin german.
Dar, ce făcea, germani, bravura voa- [stră,
Pe când Cesarul nostru glorios
Acoperia cu umbra-i ţara voastră?
Unde era acel din urmă os?

Noi l'am avut, al vostru Rin german.
De vă uitaţi istoria, o clară
Aducere aminte ne-au păstrat
A voastre fice, care ne turnară
In cupe vinul vostru minunat.

Şi de'l aveţi al vostru Rin german,
Spălaţi în el slugarnica livrea;
Şi nu vorbiţi de dânsul cu paradă.
Câţi corbi aţi fost în ziua cea de [pradă
Asupra vulturului ce murea?

Să curgă'n pace-al vostru Rin german.
Şi mai umil a voastre catedrale
Să se resfrângă 'n el. Dar tremuraţi
Ca nu-cumva a voastre bacanale
Să nu deştepte morţii 'nsângeraţi.

Mircea Dem. RADULESCU

mați, cu fața îndurerată, cu brațele înălțate spre Cer, pare că își strigă oribila, ucigătoarea-i suferință. Iar dela patul de durere al sărmanei, mintea-mi, fulgerând spațiul, se oprește departe, departe de tot, tocmai pe câmpul de luptă, pe care două națiuni deopotrivă de mari — una prin formidabila voință de a învinge, alta prin supraomeneasca hotărâre de a nu muri — se ciocnesc în sgomotul infernal al armelor, menind țărânei cel mai viguros și cel mai nobil din sângele lor.

Aspră și ineluctabilă lege a fatalității! Ce îngrozitor râzi de voințele, de aspirațiunile, de idealurile bietei omeniri. In lupta pentru progresul, pentru binele moral al lumei săvârșim munca ingrată a lui Sisif. Ceeace ani de sforțări a isbutit că clădească, o clipă de nebunie ajunge ca s'o dărâme. Și dacă măcar, această nebunie ar fi un accident în istoria lumei. Dar nu. Ea este însăși legea vieței. Este, sub miile ei de forme, aceiaș veșnică, universală și necruțătoare luptă pentru existență. Fiara este încă tot fiară. Prometheu e încă tot înlănțuit de stânca neclintită a animalităței. Dela luptele din valea Marnei și până la acelea ale cine știe căror triburi africane; dela unele și dela altele până la întremâncările preistorice, ceeace variază și a variat nu e fondul pornirilor care rămâne acelaș ci numai mijloacele prin care acestea se satisfac. Dela ciocanul de silex al preistoricului și până la tunul de 42 al Germanului de astăzi au trebuit veacuri de muncă, de lumină și de știință, de ceeace, cu un cuvânt, ne-am deprins să numim «civilizație»; dar dela impulsiunea care l-a ridicat pe cel dintâi până la pornirea care l'a creat pe cel de al doilea nu e nici atâta deosebire câtă poate fi între două scântei țâșnind din acelaș incendiu.

Și dacă este astfel, nu e oare o nedreptate de-a acorda numai unora — Germanilor — tristul privilegiu al sălbăticiei? Nu este, de asemenea, o absurditate să prezinți lupta în potriva lor ca un război al civilizației în potriva barbariei? De sigur, și tot așa de mare ca și aceea pe care o comit Germanii când încearcă să dea uriașei lor întreprinderi caracterul unei cruciade în contra aceleiași barbarii.

Barbar neamul, din sânul căruia s'au ridicat un Kant, un Goethe, un Beethowen? Sălbatecă țara, care nu este numai un imens lagăr dar și un imens laborator al științei și care, pe tărîmul economic, a fost capabilă de realizări așa de uimitoare? Dar chiar din forța brutală, pe care Germanii au știut s'o pună în mișcare cu o concepție, cu o siguranță și cu o prevedere neasemuite; din acea formidabilă mașină care este armata germană luptând neînfrântă pe trei fronturi și mai ales din acea putere de sacrificiu, care este măsura vitalității și a conștiinței unui popor, se desprinde o măreție tot atât de cutremurătoare ca și a celor mai înspăimântătoare deslănțuiri ale puterilor Naturei.

Și totuși, pentru mulți, poate și pentru acești giganți ai războiului, este, în desfășurarea evenimentelor de astăzi, ceva și mai impunător în tragica și înălțătoarea-i splendoare. Este hotărârea de a trăi a națiunei franceze. E o atât de bărbătească voință, un atât de nobil avânt, o atât de nemăsurată capacitate de jertfă nu numai în actele de eroism dar și în mizeria de fie-care clipă a războiului, încât — învingători sau învinși — Francezii vor fi dat lumii una din cele mai grandioase priveliști ale istoriei universale.

Pe câmpurile însângerate Franța trebuia, cu elanul sufletului ei, să spulbere cea mai nedreaptă dintre învinuiri și să apere cel mai prețios dintre patrimonii. Și a făcut-o. Oricare ar fi, de acuma, soarta uriașei lupte, în fața conștiinței universale, și-a câștigat cauza. I s'a zis degenerată de către acei pentru cari Franța e corupțiunea cosmopolită a Parisului de noapte și viața adulterină a unei literaturi mercantile dar — uimitoare surprindere! — din ruinele acestei degenerări se înalță un atât de puternic suflu de viață încât inimicul se retrage spre a se reculege și se pipăie spre a se asigura că nu e victima unei halucinațiuni. Așa dar, Franța nu este — precum o credeau — curtezana sensuală și obosită care, subt strălucirile înșelătoare ale fardului, ascunde «ultragiul ireparabil» al unei existențe sleite; ci este încă fecioara robustă de altădată, aceiași sublimă Jeanne d'Arc, al cărei braț vânjos nu tremură sub greutatea fierului mântuitor.

Minune? De sigur. Ca tot ceeace nu înțelegem îndestul. Dar care? A dorului de «revanșă?» A datoriei de a-și apăra teritoriul? A acestora și a ceva mai mare. A conștiinței că mai presus de setea răzbunării ca și de ocrotirea vetrei strămoșești, este vorba de o întreagă civilizație care nu poate fi lăsată să piară pentrucă nimic nu ar putea-o înlocui.

S'a zis cu drept cuvânt că trei orașe înseamnă, dealungul istoriei, marile etape ale civilizației: Athena în antichitate, Florența în evul mediu, Parisul în timpurile moderne. Roma republicană, imperială, pontificală nu este între ele. Berlinul militarist și imperialist lipsește de asemeni. Nu e o dezonorare pentru cea d'întîi și nici-o rușine pentru cel din urmă.

Acei cari, spre a cunoaște gradul de cultură al unui popor, se mărginesc să numere analfabeții, oamenii mari și operele celebre, se înșeală. Civilizația nu se reduce la număr căci ea nu este o reunire de unități ci o atmosferă. Precum pământul este învăluit într'o pătură de aer, care împreună cu el e purtată în spațiu, tot astfel o națiune e învăluită într'o anume atmosferă, care e civilizația ei și care, ca și Dumnezeul panteiștilor, e pretutindeni, în toți și în toate.

Așa cum este și cum au format-o atâtea veacuri de străduinți și de împrejurări fericite, civilizația franceză e astăzi unul din cele mai prețioase bunuri ale omenirei. Dacă, prin imposibil, ea ar pieri fără

FRANȚEI

Satrapii teutoni râvniau cu ură
Nemuritoarea ta cunună...
Și 'n stol flămând asupra ta căzură
Barbarii!

O, clipa când văzurăm la fruntarii
In luptă santinela ta străbună,
Infășurată de furtună!

Dar goarna ei, izbindu-se de cer,
Ca trăznetul căzù în omenire
Și, clocotind, o singură simțire
Pornì sub scuturi de oțel și fier;
Și sufletele toate naintară
Cu sufletul din armia franceză
Și toate națiunile cântară
O singură Marsilieză!

Ridică-ți glorioasele stindarde,
Ca marea 'ntărâtată de furtună
Și 'n vifor de aramă sună
Devotamentul vechiei Garde!

Iar flamurile tale dintr'odată
Prefacă-se în aripi de victorii
Și din victorii în victorii
Inalță-te pe veci încoronată
De Glorii!

ORESTE

LA LUVRU...

La Luvru, porțile-s închise...
Pe rame, praful s'a lăsat
Și statuile obosite
Din soclul veșnic au plecat.

S'a coborât Venera goală
Cu pașii lini, din piedestal
Și s'a întins pe sarcofagul
Unui satrap oriental...

Efebii goi dansează vesel
In jurul unui împărat
„Victoria din Samotrace"
Aripa 'ntinsă și-a lăsat...

De-atâția pași, de-atâtea glasuri
De-atâția ochi ce le-au privit,
In dosul raclelor de sticlă
Portretele au obosit...

Gioconda și-a oprit surâsul
Fermecător, vestit, etern,
Din Paradis coboară drepții,
Și pleacă răii din infern...

Coboară însăși Magdalena
Cu ochii triști, cu umeri goi
Și numai Crist, uitat pe cruce,
Se roagă încă pentru noi...

Victor EFTIMIU

Constantin Brâncoveanu și Doamna Maria

ca să lase vre-o urmă, nu numai ceva cu adevărat mare va fi dispărut de pe acest glob dar și una din forțele cele mai fecunde ale progresului va fi încetat să lucreze. Ca Athena și ca Florența de odinioară, Parisul, în care se sintetizează viața Franței, e în timpurile moderne pionierul neobosit al viitorului. Cetate uriașă a tuturor visurilor, a tuturor speranțelor, a tuturor idealurilor și a tuturor îndrăznelilor, el singur e capabil, prin negura nepătrunsă de astăzi, să întrevadă zorii zilei de mâine. El, care a cunoscut toate bețiile gloriei, toate convulsiunile suferinții, toate dezastrele înfrângerii și care e în stare să reînvie, mai viguros și mai scânteietor din propria-i cennșă, stă și va mai sta încă, prin toate manifestările geniului său, pe cea mai înaltă culme până la care i-a fost dat până astăzi omenirei să se ridice.

Incomparabilă, nemuritoare cetate a artelor, a științei, a gustului și a măsurei în toate, a eternelor năzuinți spre o lume mai bună, mai dreaptă, mai îndepărtată de caverna omului primitiv și mai apropiată de pragul perfecțiunei, tu nu vei pieri! Nu e Zeppelin care să te distrugă, nici mortier care să te spulbere. Căci chiar când din monumentele tale strălucite, din catedralele tale mărețe, din splendidele tale bulevarde, pe care se rostogolesc nu numai luxul și desfrâul, dar și valul pururea nepotolit al celor mai ideale avânturi, nu ar mai rămâne nimic, nici măcar o piatră care să amintească locul pe care se înnălța odinioară, într'o neîntrecută apoteoză, metropola civilizațiunei moderne, — tu totuși, nici atunci nu vei pieri! Sufletul tău, marele tău suflet, va continua să trăiască, veșnic nebiruit, pretutindeni și întotdeauna, așa cum trăiește, după atâtea veacuri stinse, sufletul triumfător al Athenei și al Florenței......

C. BANU

O CANDELA

Bucuro dragă,

Imi pare bine, că în fine te-ai întors. Ce spui de această vijelie a iadului, care s'a deslănțuit asupra Europei și a stins toate candelele, la icoanele lui Hristos? Și când crezi că va putea străbate glasul aceluia, ce va striga: „Veniți de luați lumină?“

Cozia

Cozio dragă,

Dacă aproape în toată Europa s'au stins candelele icoanelor, se vede însă c'a fost scris să se aprinză una, din nou, în țara noastră, ca un semn tainic, de care să ne bucurăm.

In întunecosul an 1914 s'au descoperit de către învățatul arheolog Virgil Drăghiceanu în biserica Sf. Gheorghe Nou candela și mormântul lui Constantin Brâncoveanu.

Intorcându-mă din străinătate, în grabă am alergat la biserică și m'am așezat subt candela, care păzește odihna voevodului martir din secolul al XVIII-lea, ca de pe acest loc de liniște și de reculegere să privesc în spre trecut.

M'am gândit, de câte-ori o fi stat și îngenuchiat acolo Maria Doamna, văduva Brâncoveanului, dupe ce adusese la limanul țării scumpele osăminte, rămase șase ani de zile în mânăstirea insulei Halki, din marea de Marmara.

Pe atunci, în 1720, biserica Sf. Gheorghe era fără îndoială mai puțin afumată, picturile bolților ei înalte străluciau în fețe mai vioae; Doamna însă de sigur că venia în spre seară, tiptil, însoțită de una sau două slugi credincioase. Tăcută, intra în spațiosul naos, unde amurgul țesea pânze de aur, stins, cu urzeală de profir; în fund mai licăria poleiala minunatei tâmple; iar la dreapta, în mijlocul bisericei, în fața unei ferestre, ardea statornic un punct luminos, ardea atârnat între boltă și pardoseală de lespezi, ardea într'o candelă de o frumusețe rară, lucrată în argint, cu trei coloane de flori stilizate, flori brâncovenești căci se găsesc pe toate clădirile voevodului.

Cernita Doamnă îngenuchia în tăcere, lângă piatra înconjurată de o împletitură de frunze adânc săpate

Candela lui Brâncoveanu

și împodobită cu stema țării, dar fără nume. Icoane multe îi treceau pe dinaintea inimei, icoane de mărire și icoane de groază, și mai ales cele nevăzute de ochii ei: tăierea soțului și a fiilor ei, pe marginea mărei, la Edikule — pe când ea stătea închisă cu femeile într'unul din turnuri — și apoi expunerea bieților morți însângerați și fără capete în fața bolții poleite a Sublimei Porți, unde, sub soarele strălucitor, treceau eniceri, imami, precupeți și șiruri de catâri încărcați și împodobiți la gât cu mărgele albastre... Până când, în întunericul nopții, câțiva oameni plătiți scump ridicară trupurile ca și capetele, care fuseseră țintuite, într'altă parte, în poarta Seraiului. Iar a doua zi nu se mai sinchisi nimeni de mica corabie neagră, care ducea în spre fermecătoarea insula Halki, pe luciul albastru al mării, câteva lăzi; de sigur la fel cu cele, în care mânăstirea, întemeiată chiar de Brâncoveanu, primia de obiceiu mărfurile cumpărate la Țarigrad.

Maria Doamna era vrednica soție a unui martir. Căci după atâtea grozăvii nu se aruncase în mare, nu-și perduse mințile, ba și mai mult nu-și perduse credința. Deci mai știa să vrea, să dorească și să împlinească visul ei: după șase ani aduse trupul soțului în țara unde domnise cu atâta strălucire. Il aduse însă numai

de dragul ţării, nu întru amintirea strălucirii lui, şi-l înmormântă, fără să-i pomenească numele pe lespede, în una din multele biserici ridicate de el. Doar candelei îi încredinţă taina acestui mormânt, taina care putea să fie primejdioasă ultimei odrasle brâncoveneşti, scăpate tot prin vrednicia Doamnei, din măcelul dela Edikule.

Şi sub minunatul vas de argint în formă de ciorchină, sub luminiţa statornică, sufletul viforat al Doamnei se 'nchină, fără răsvrătire, până în ceasul, când îi fu dat să odihnească şi ea lângă Constantin Brâncoveanu.

Candela şi-a păstrat taina timp de aproape două sute de ani.

Ni-a fost dată la iveală în vremuri de vijelie, e o scânteie din focul sacru, pe care ne-o întinde trecutul, strigând: „Veniţi de luaţi lumină!" lumina neclintitei smerenii, care e temeiul puterei sufleteşti.

Lumina aceasta ne spune: căile Domnului sunt de neînţeles pentru mintea omenească. Dar omul e alcătuit din trei ipostase, şi printr'al treilea, care e sufletul, se poate ridica deasupra groazelor, în faţa cărora încremeneşte mintea.

Ne spune: un popor nu ajunge la lumină nici prin bani, nici prin tunuri, nici prin cuceriri de ţinuturi întinse, ci numai prin cultura sufletească. Misiunea cea mai înaltă a unei ţări ca şi a individului este răsboiul în contra răului. Neamul care va fi înţeles acest adevăr, dându-şi seama, că pricinele întâmplărilor, atât ale celor personale ca şi ale celor istorice, adică naţionale, nu sunt decât morale, va fi un neam dătător de lumină, fie el cât de mic, politiceşte vorbind. Iar factorul cel mai puternic spre a împlini idealul acesta sunt femeile, căci ele sunt rânduite să aprinză şi să veghieze candelele sufletului.

Simbolic să ne fie, deci, chipul cucernic al Mariei Doamna, care ni s'a arătat parcă mai de aproape, mai deslușit, în aceste vremuri de restrişte, închinându-se subt candela de argint!

Bucura Dumbravă

□ □ □

DE VORBĂ CU D-l NIETZSCHE

Citiam «apelul către popoarele civilizate», semnat de cei 93 de savanţi şi scriitori germani. Era aproape miezul nopţii. Somnul mă pândia de după foaia ziarului să mă doboare. Dar eu nu mă lăsam de loc. Mă socotiam dator să cinstesc măcar cu o băgare de seamă trează pe cei 93 de savanţi şi poeţi cari şi-au încordat puterile cu atâta zel ca să convingă pe toată lumea: 1) că, de oarece Austro-Ungaria a declarat răsboi Serbiei, Belgia trebuia anexată de Germania; 2) că fiindcă Belgienii şi-au apărat cu vitejie vatra strămoşească învadată sunt nişte bandiţi şi trebuiau pedepsiţi ca atare; şi 3) că operile de artă nu se pot cruţa cu preţul înfrângerii armatelor germane, şi că, prin urmare ele trebuiau distruse fiindcă altfel pânzele lui Rubens zugrumau pe fiii Rinului şi catedrala din Louvain nimicia mortierele de calibru 42.

Fermecat de logica şi contrazicerile admirabile ale acestei judecăţi, mi-am lăsat capul în palme să gust mai în tihnă ironia ce se desprinde din ele. Şi, încet-încet simţii cum pleoapele mi se lasă grele peste ochi, ca o cortină la sfârşitul unui act care a fost afară din cale de lung.

...Curând după aceea băgai de seamă că foaia de hârtie pe care mă căsniam zadarnic să o înegresc cu un răspuns celor 93 de savanţi şi poeţi germani, se clătina mereu, se ridica dintr'un colţ şi cădea iar, tremura ca bătută de o şuviţă de vânt, strecurată nu ştiu pe unde. Mă uitai în toate părţile: nimic. Inchis pretutindeni. Lampa electrică răspândia o lumină mai limpede ca a zilei. Totuş, ca să văd mai bine, aprinsei şi un chibrit. Dar luminiţa lui roşiatică îmi arse arătătorul. Şi, de durere, simţii că electricitatea s'a stins.

Rămăsesem, deci, pe întuneric. Incercai să aprind alt chibrit: nici unul însă nu mai voia să ia foc. Erau par'că ude. Mă uit desnădăjduit la lampă: dispăruse. In locul ei rânjia, atârnată de tavan, luna, — o lună galbenă, rotundă care răspândia numai întuneric şi din care muşca lacom o pisică neagră.

Mulţumită întunericului, isbutii în sfârşit să deslușesc ceea ce lumina mă împiedicase. Pe gaura broaştei de la uşă pătrundea o şuviţă cenuşie de curent care-mi mişca într'una hârtia şi nu mă lăsa să scriu. Mă dădui la oparte, ca să scap din bătaia ei; dar dunga de-odată se ridică în sus, iar eu simţii în vârful nasului ca un fel de bobârnac de ghiaţă. Şi începui să strănut. Eu strănutam şi pisica din lună mieuna.

Mă reped la uşa să văd de unde venia dunga asta posnaşă. Nu mă apropiai însă bine că uşile se isbiră violent în mine iar eu mă rostogolii pe covor. Când m'am ridicat, pe locul meu sta la biurou un om cu gulerul desfăcut, cu părul şi trăsăturile mari ale feţii în neorânduială, cu ochii injectaţi. Cum mă zări el îmi spuse răstit.

— N'ai dreptate!

— Dar n'am zis nimic! — îngânai sfios.

— N'ai zis, — dar n'ai dreptate. N'ai dreptate nici dumneata, nici nimeni alt cineva. Ţi-am citit gândul în ochi. Vreai să spui că ţi-am luat locul. Dar nu e adevărat. Eu nu pot să iau locul nimănui, pentru că locul meu e de-asupra tutulor. Eu sunt singurul supra-om visat de mine... Mă recomand: Nietzsche.

— Sunt încântat de cunoştinţă! — Şi mă uitai, fără să-mi dau seamă de ce, în tavan. Pisica neagră se făcuse galbenă mâncând mereu din palidul satelit, şi'ncepuse să semene cu d-l Sorbu.

— Am părăsit lumea cealaltă, — spuse după o clipă musafirul meu, vorbind par'că mai mult cu el însuş decât cu mine, — ca să mai scap puţin de Schopenhauer care de dimineaţă şi până seara blestemă într'una moartea şi plânge viaţa pierdută. Uf, nesuferiţi sunt pesimiştii după ce mor...

— Dar cum se explică onoarea ce-mi faceţi?... îl întrebai încântat oare cum că, dintre toţi pământenii, pe mine m'alesese să-l găzduesc.

— Nu e nici o onoare. Căutam un prost care să mă'nţeleagă, fiind-că în deştepţi am pierdut de mult nădejdea. Cât am trăit n'am avut contimporan decât timpul; iar azi toţi inginerii Germaniei se cred urmaşii mei. Te rog să spui celor cari au naivitatea să te-asculte: Germania s'a născut după ce-am murit eu. Eu am trăit în timp, nu în spaţiu. Timpul singur mi-a fost patrie.

Crezând că îi măgulesc amorul propriu, l'am aprobat:

— Aşa e. De-alt-fel, toată organizaţia de azi a Germaniei se întemeează pe sistemul d-v. de gândire: supra-omul, dreptul forţii...

Atunci el se ridică grozav de pe scaunul meu şi începu să strige furios, încleştându-şi pumnii cu turbare:

— Eşi afară! Eşi afară! Proştii s'asculte, nu să vorbească! Germania întreagă e plină de proşti ca tine! D'aia omenirea e nefericită. O, dacă preceptele mele a fi fost urmate întocmai, cataclismul de azi nu se întâmpla niciodată... Puterea omului nu stă în materia moartă a tunului de 42. Eu am exaltat forţa creerului şi a personalităţii. Răsboiul e triumful colectivităţii mecanice. Eu am visat supra-omul; cum putea dar, religia mea să nască numai sub-oameni? Nu m'a înţeles nimeni în Germania şi ăsta e chinul ce-mi turbură veşnicia! Am venit pe pământ să mai scap puţin de tânguirile lui Schopenhauer dar şi ca să-mi ard în piaţa Teatrului operile complecte. Hai de-mi ajută.

— Cu plăcere, ilustre. Dar, n'ai citit protestul poeţilor şi savanţilor germani?

— Ba l-am citit, — şi d'aia sunt atât de supărat. O, niciodată n'am avut o părere bună de savanţi. Ii atingi numai cu mâna şi, fără să vrea, ei fac praf în jurul lor, ca sacii cu făină. Inţelepciunea lor are adesea un miros de mlaştină: de altfel, în înţelepciunea lor eu am auzit de

multe ori orăcăind broaşte. Născocitori de mici răutăţi, eu i-am văzut totdeauna pregătindu-şi otrăvurile cu băgare de seamă. Ei veşnic au înăbuşit sgomotul paşilor mei; şi până azi nimeni nu m'a înţeles mai puţin decât cei mai savanţi. Aşa vorbi Zaratustra.

— Bine, ilustre, dar protestul savanţilor, este iscălit şi de poeţii Germaniei.

Intreruperea aceasta l'a făcut să scadă par'că de necaz, ori nu ştiu de ce; cât ai clipi din ochi musafirul meu s'a făcut mic, tot mai mic, până ce a devenit o adevărată miniatură. De pe scaun sări atunci pe masă şi de pe masă pe bicornul de pe călimara mea, care imită mormântul lui Napoleon. După ce mă pofti să-mi reiau locul, Nietzsche, călare pe bicornul călimării, îmi răspunse:

— Poeţii? Poeţii declară pe onoarea lor că ce spun dânşii este adevărat? Dar cine minte mai mult ca poetul? Este oare vre-unul printre poeţii noştri cari să nu-şi fi falşificat vinul? Poeţii spun că nu s'au săvârşit barbarii? Că nu s'au dărâmat monumente de artă? Că forţa creerului şi a personalităţii n'a fost înăbuşită de forţa oţelului brut şi a mulţimii brutale? Dar ce ştiu poeţii? Ei cred că acela care stă întins pe iarbă sau pe o coastă singuratică, dacă 'şi ciuleşte urechea, află ceva din ceeace se petrece între cer şi pământ. Sunt sătul de poeţi, de cei vechi caşi de cei noi. Pentru mine ei sunt superficiali şi mări uscate. Aşa vorbi Zarastustra.

— Dar bine, ilustre, aceasta este şi părerea mea! m'am grăbit să-l aprob.

— Nu se poate! se feri el. Şi'n ori ce caz n'o spune, dacă vrei să nu mi-o schimb eu pe a mea. Eu nu sunt de aceeaş părere cu nimeni. Eu mă'nţeleg numai cu mine însu-mi. Dar, fiind-că eşti ziarist, ascultă şi scrie ceeace toată lumea vreau să ştie:

— Doctrina mea nu numai că nu aprobă, dar condamnă ridicarea forţii brutale contra puterilor intelectuale, răsbunarea armată înpotriva celor mici şi slabi. Am spus-o odată prin gura lui Zaratustra: «Trebue să mântuim pe om de răsbunare. Totuş păiagenii vor să fie altfel:

— *Când lumea se umple de vijeliile răsbunării noastre, atunci noi spunem că s'a făcut dreptate.*

Aşa vorbesc păiajenii. Când mi-aduc aminte de aceste vorbe, mi se pare că văd Germania copleşită de păiajeni, cari tind să se răspândească peste întreaga Europă. Şi-atunci nu mă pot opri de a repeta sfatul pe care l'am mai dat odată prin gura lui Zaratustra:

«Feriţi-vă de toţi aceia al căror instinct de pedepsire este puternic. Ei alcătuesc o seminţie rea şi o rasă rea; ei poartă pe faţă trăsăturile călăului şi ale şoricarului».

Şi, spunând aceste vorbe, Nietzsche dispăru cu desăvârşire sub bicornul uriaş al lui Napoleon.

P. LOCUSTEANU

□ □ □

PENEŞ CURCANUL

— La înmormântarea M. S. Regelui Carol —

Foto Voinescu

Plecat-am nouă din Vaslui
Şi cu sergentul zece
Şi nu-i era, zău, nimărui
In piept inima rece.
Voioşi ca şoimul cel uşor
Ce zboară de pe munte,
Aveam chiar pene la picior,
Şi-aveam şi pene 'n frunte.

Toţi Dorobanţi, toţi Căciulari,
Români de viţă veche,
Purtând opinci, suman, iţari
Şi cuşma pe-o ureche.
Ne dase nume de curcani
Un hâtru bun de glume,
Noi am schimbat lângă Balcani
Porecla în renume!

V. ALEXANDRI

A DOUA CONŞTIINŢĂ

— Dramă în 3 acte de B. DELAVRANCEA —

— UN FRAGMENT —

D-l Barbu Delavrancea, răspunzând rugăminţii noastre, a binevoit să ne dea, pentru acest număr un fragment din noua sa piesă: A doua conştiinţă.

Iată, cum se desfăşoară această puternică şi interesantă dramă, până la scena pe care o reproducem:

Actul I. — *Rudolf* e un avocat ilustru, corect şi de inimă. Cam delicat de sănătate. *Lucia*, soţia lui, e o femee inteligentă, distinsă şi blândă. Ei duc o vieaţă fericită în casele unchiului lor, avocatul *Daniel*, un bătrân verde care a rămas neînsurat şi a crescut cu îngrijire pe nepoată-sa, *Lucia*. Această familie e în legături strânse cu *Dr. Lascar*, un medic cu întinsă clientelă, deştept, dar afectat mai ales la vorbă, şi cu *Cleo*, soţia lui, o mondenă cochetă, o fire rece şi egoistă, care de mult ar fi luat peste picior contractul conjugal dacă Rudolf n'ar fi avut oroare de insistenţele ei. Lucia şi cu Cleo conversează în biblioteca lui Rudolf. Lucia aşteaptă pe vară-sa *Mélanie*, o tânără, văduvă, retrasă la ţară, pe care n'a văzut-o de 10 ani. Lucia descrie pe Melanie ca pe o fiinţă excepţională, c'o privire şi c'un surâs greu de suportat. Cleo, curioasă să vază pe o astfel de *„ţărancă“*, se hotărăşte să plece împreună cu Lucia la gara dela Filaret, unde trebuia să sosească Mélanie. In urma lor Rudolf şi cu Daniel discută un proces important pe care Rudolf refuză să'l pledeze, subt cuvânt că e imoral, cu toate avantajele băneşti ce i se oferiau. In bibliotecă este o copie de valoare după *„Gioconda“*. Rudolf, întorcându-se spre Gioconda, închee surâzând că „n'ar mai putea trăi sub privirile ei!“ Lucia şi Mélanie sosesc. Prima tresărire. Melanie seamănă cu Gioconda. Şi de frica asta Rudolf, îmbrăţişându-şi nevasta, îi zice: — „Să nu se strecoare nimeni între noi!“ — „Nici Mona Lisa?“ — „Nici ea!... O! mai ales ea!“

Actul II. — Pe o terasă cu o scară care coboară într'un parc cu copaci bătrâni. Rudolf, Lucia şi Melanie, vorbesc Rudolf e scânteetor. Lucia, fericită. Melanie, rezervată. — Lucia: „Rudolf, ţie îţi place cu ţăranca de vară-ta?“ — Rudolf: „Foarte mult!“ — Lucia: „Dar ţie, Mélanie?“ — „Cu amândoi îmi place şi mai mult...“ Lucia le trimete un sărutat din depărtare: „Unul pentru amândoi!“ Rudolf şi cu Melanie îi răspnnd la fel. — Melanie: „Amândoi pentru tine!“ Rudolf: „Tus-trei în acelaşi sărutat!“ — Lucia se duce să dea cele din urmă ordine pentru masa la care aşteptau pe amicii lor, Dr. Lascăr şi Cleo. — Rudolf se simte fatal atras de Melanie. Se duc prin parc dar revin foarte repede. Rudolf palid şi emoţionat; Melanie aprinsă şi mâniată. O sărutase. Rudolf îşi cere ertare: „Vream să-ţi arăt că te iubesc ca p'o soră!“ — Mélanie: „Iubirea se mărturiseşte între părinţi şi copii sau între...“ — Rudolf: „Vroiam să-ţi explic de ce te-am sărutat fără să vreau...“ — Mélanie: „P'o soră n'o săruţi fără să vrei şi n'ai nevoe să'i explici de ce-ai sărutat'o!“ Rând pe rând s'adună şi ceil'alţi. Melanie declară că va pleca adouazi. Lucia rămâne înmărmurită. Şi-aduce aminte de copilăria lor fericită. Rudolf vorbeşte aşa ca să nu'l înţeleagă decât Melanie şi se leagă că ceeace s'a întâmplat n'are să mai fie. Melanie cedează. Lucia sare la gâtul ei o

sărută şi tresare: — „Ce !.. Două lacrimi în frumoşii tăi ochi?... Ce ai, spune ce ai, dulce lumină a ochilor mei!" — Melanie: „Plâng de bucurie, de bucuria mea şi-a ta!"
Aci începe scena pe care o reproducem.

Lucia.—Poftiţi la aperitive...
Cleo, *(Melaniei)).*—Chambery, d-nă?
Melanie.—Nu, mulţumim... Ţuică...
Cleo, *(ironic).*—De ce nu, Chambéri? Gustaţi... La ţară nu aveţi ocazie...
Melanie, *(surâzând).*—La ţară nu simţi nevoe de aperitive... Te scoli la 5 şi pân'la 12 ţi-e o foame de căpcăun... La 2 pleci la câmp, în dogoarea soarelui... ca într'un coptor... Rufele pe tine, lac... Şi până seara, la cină, par'că n'ai fi mâncat de când te-ai născut...
Cleo, *(râzând).*—Comme les bergères de Louis XV!
Melanie.—Alea luau şi oferiau aperitive dupe ce se legănau în leagăne de mătase...
Daniel.—Dupe ce le făceai vânt...
Cleo.—Dupe ce luau vânt...
Daniel, *(râzând).*—Dupe ce se răsturnau în vânt...
Dr. Lascăr.—Oh! les coquines!.. Aş fi vrut să trăesc într'o berjerie...
(Rudolf vorbeşte încet cu Melanie şi cu Lucia).
Cleo, *(râzând).*—Degeaba, n'ai fi fost lup...
Dr. Lascăr.—Ni-ni-ni-ni!
Cleo.—Rudolf, da... o-ho!
Lucia.—De unde ştii?
Rudolf.—Lucia nu te lua la întrecere cu Cleo... Pe calea aceasta dă-te bătută...
Cleo.—O, Rudolf, ce serios vorbeşti!.. Pă-zi-ţi-vă! Nimeni nu se poate apropia de el... afară de...
(Cleo priveşte la Melanie).
Rudolf, *(roşindu-se).*—Afară de cine?
Cleo.—...de cea din bibliotecă...
Rudolf.—Aceea nu se poate coborî până la noi...
Cleo, *(râzând şi privind pe Melanie).* Cine ştie!
Lucia, *(râzând).*—Cleo, nu mă speria!
Rudolf.—P'aceea dacă ai minte s'o pricepi, o ai totdeauna lângă tine...
Cleo, *(râzând şi privind pe Melanie).* Păi, da!
Rudolf, *(evident jenat).*—...căci totdauna e în tine...
Cleo, *(râzând).*—Un cauc, şi e un diacon dela Mitropolie... Câţi-va sfanţi în cârlioanţe, o ţigancă de lae... Sprincene smulse, în ori-ce caz fără sprincene... Ochi somnolenţi strânşi în pleoape groase şi grosolane.....
(Rudolf enervat. Se stăpâneşte).
Lucia.—O, Cleo, Cleo!
Cleo, *(cu pică).*—Nu-'nţeleg asemenea fiinţe de cât la plug sau dupe plug...
(Priveşte lung la Melanie. Melanie o priveşte surâzând).
Daniel, *(aprinzând o ţigaretă).*—Ai văzut-o în original?
Cleo.—Am văzut-o, la Luvru... *(Privind la Melanie)* E ca şi-aici... Ş'am întors capul...

Rudolf.—N'ai putut suporta surâsul ei... Ştiu....
Cleo. — Ş'am zis doctorului: „Uf! haidi!.. Francezii sunt nebuni... La spital vezi destule lăuze d'astea..." *(Ironic Melaniei)* Dumitale, doamnă, îţi place Mona Lisa?
Melanie, *(s.n.n şi surâzând).*—Nu ştiu cine-a fost Mona Lisa, şi n'am văzut'o nici în original, nici în copie...Mă eartă, doamnă, dar nu pricep cum cine-va s'ar învrăjbi cu atâta patimă contra unui portret de acum 400 de ani! *(Râzând)* Par'că-aţi avea cuvinte de ordine intimă s'o ponegriţi cum...
Cleo, *(cu necaz şi sorbind dintr'un pahar cu vermuth).*—Fiindcă e un tip comun pe care 'l întâlneşti aici şi pretutindenea!
Melanie.—O! dar vieaţa ar fi un infern dacă am urî cu atâta vioiciune tipurile comune... Tipurile comune au rostul lor... Ele reprezintă pasta din care es oamenii excepţionali...
Rudolf.—Ceeace admiră lumea întreagă, Cleo nu poate suferi...
Melanie, *(ironic).*—Slăbiciunea oamenilor superiori şi de spirit!
Daniel, *(bând o ţuică).*—Bravo, Melanie! In trei cuvinte ai zugrăvit pe încântătoarea mea amică!
Rudolf, *(luând un vermuth).*—Eu, vă mărturisesc admiraţiunea mea şi nu cer nimănui s'o împărtăşească...
Lucia, *(râzând).*—Nici mie?
Rudolf.—Nici!
Lucia.—O! e serios!
Rudolf.—Când am plecat la Paris împlinisem 18 ani. Eram un sălbatec în ale picturei. Desemnam peisage după natură cum desemnez ş'acuma. Ştiam câte-va nume de pictori celebri, dar habar nu aveam de maniera lui Leonardo da Vinci. Şi nici nu bănuiam de existenţa Giocondei. Intr'o duminică luai pe Lascăr de braţ şi pornirăm la voia întâmplării—*flanam*—cum numiam noi plimbările fără scop. In dreptul colonadei Jean Goujon ne oprirăm. Mă uitai la ceasornic. Două şi jumătate...
Dr. Lascăr.—C'est ça!
Rudolf.—Zic tovarăşului meu:—„Eşti de doui ani la Paris... Ai văzut muzeul Luvrului?"
Dr. Lascăr, *(râzând).*—Şi eu, înroşindu-mă, răspunsei: „Ţu!"... Sapristi, que j'ai été bête!
Rudolf, *(animat).*—„Să intrăm"...Faimosul „Salon Carré"... Lascăr privia la o imensă pânză de Paulo Veroneze: „Nunta dela Cana"... Pe mine... mă ţintuise *ea!* O sirenă care te atrage, o putere care deslânează şi nimiceşte voinţa omului!... Nu mai existam, absorbit de o privire fascinătoare şi distrus de un surâs misterios, de sibilă, de sfinx, de divinitate antică a căreia ironie... ucide!... Să mă mişc? Cu neputinţă. Să chiem pe Lascăr? Ii uitasem numele!... Ş'am stat acolo înlemnit până ce un guardian m'a scuturat de mânecă: „M-r, on ferme!"
(Melanie ascultă cu privire fixă).

Dr. Lascăr, *(râzând).*—Da, da... — „Nom de Dieu—zise guardianul— vôtre compatriote est sourd!"
Rudolf.—Prima impresie: dezastru! Gioconda mă buimăcise. Dădui braţul lui Lascăr. Nu ştiu dacă i-am vorbit ceva.
Dr. Lascăr.—Absolut nimic. Eu râdeam, te întrebam, tu tăceai, cu ochii'n 'n pământ... Que c'était drôle!
Rudolf.—Aţi simţit vre-odată, în voi, perversitatea de a fura?
Cleo, *(râzând).* — O singură dată: când am furat inima doctorului, dar d'atunci, în fie-ce zi, ispăşesc păcatul prin căinţă şi pocăinţă...
Daniel, *(imitând pe doctorul Lascăr).* Ni-ni-ni-ni!
Dr. Lascăr, *(c'o veselie afectată).*—Ai haz, papă Daniel!
Rudolf.—Intreb serios: ştiţi ce va să zică a fura?
(Melanie se apropie de Rudolf).
Rudolf, *(ştergându-se de năduşeală pe frunte).*—A doua oară mă dusei hotărât s'o privesc liniştit ca p'un tablou, ca pe ori-care altă pânză... Şi-am privit-o mult, mult... Intr'o clipă simţii o bucurie sinistră... Inima mi se bătu, ca şi cum aş fi fost prins în danţul macabru al lui Saint-Saëns... Mă văzui... Eram doi!.. Unul în faţa Giocondei, celălalt la doui paşi... Intorc capul, celălalt întoarse capul... In sală, o englezoaică citia guidul în dreptul unui portret de Bordone... Aduc capul la loc... Celălalt la fel!... Ciudat! Gioconda se micşora şi se apropia de mine... Atunci celălalt îmi şopti: „Ce mai aştepţi?"... Inchisei ochii, întinsei mâna şi apucai...
(Rudolf, în emoţiunea naraţiunei, nu bagă de seamă că strânge de mână pe Melanie.
Cleo, *(râzând).*—Mă mir că n'a strigat!
Melanie.—Aşa de tare o strângeai?
Rudolf, *(tresărind).*—O, mă eartă!.. Ba cine-va mi-a strigat: „Ce faci?" Era Lascăr...
Daniel.—Ei, fantazii!
Dr. Lascăr.—Non, non, c'est la pure vérité, parole d'honneur!
Rudolf, *(respirând adânc).*—Vroisem s'o fur şi mă furase!
Lucia.—Ce emoţionant e!.. Rudolf nu fii copil!
Rudolf.—Intrebaţi-l pe Lascăr... Două luni m'a prins frigurile...
(Melanie e absorbită de povestirea lui Rudolf).
Dr. Lascăr.—Friguri cerebrale...
Rudolf.—Aşa trebue să se petreacă în ori-care hoţ: unul care'i zice „nu!" şi altul care-i spune: „fură!" O dedublare ş'un echilibru nestabil şi fatal... Dacă cel care'i porunceşte „fură!", apasă mai puternic pe talerul balanţei... echilibrul se pierde şi bietul om devine tâlhar... *(Se şterge pe faţă de sudoare, oftează şi surâde).* Dacă în Luvru n'aş fi fost cu Lascăr aş fi înfundat puşcăria, şi astăzi n'aş mai fi fost bărbatul tău, dragă Lucio.

Lucia, *(surâzând)*.—La noapte voiu visa că tu nu eşti al meu!

Rudolf, *(cu entuziasm)*.—Eu nu înţeleg lumea fără Franţa, Franţa fără Paris, Parisul fără Luvru, şi Luvrul fără Gioconda!

Cleo.—Ei, ei, ce de mofturi... Nu ne-ai spus în ce-i stă frumuseţea... O admirai sau nu...

Rudolf.—Adevărat... Dacă noi, amândoi, am fi pe buzele unei prăpăstii...

Cleo, *(râzând)*.—O, ce bine-ar fi!

Rudolf.— ...într'o parte nori şi genune, în ceailaltă adâncime şi apă... ai admira dacă ţi-aş zice: „priveşte, ce frumos e?" Omul n'admiră de cât din siguranţă... In faţa *ei*, când o cunoşti întâiu, ca'n faţa unei primejdii...

Daniel.—Sunt la a treia ţuică... Lucio, tată, vezi, masa e gata?

Lucia.—Mă duc şi viu îndată... Melanie, păzeşte pe Rudolf... Să nu fure că n'ar mai fi al meu!

(Lucia se duce sărind nebunatică ca un copil).

Cleo.—Gioconda e moartă de 400 de ani... N'are ce să mai fure...

(Rudolf aruncă o privire vie şi repede asupra Melaniei. Cleo îl surprinde şi se nelinişteşte).

Rudolf.—Gioconda trăeşte şi surâsul ei mi-apleacă capul şi-i cer ertare c'am fost vinovat...

Cleo.—Aaa?... Uf, Rudolf, devii nesuferit cu admiraţia ta nemotivată...

Melanie.—Când Rudolf afirmă — d-l doctor este chiezaş—că întâiaş-dată i-a nimicit toată fiinţa şi a doua oară i-a lui minţile... Gioconda trebue să fie de o frumuseţe neînchipuită!

Rudolf, *(cu entusiasm)*. — Leonardo da Vinci nu e pictor. Ceeace a făcut el nu e pictură. E artă, e ştiinţa, e morala, săltate la culmea la care totdeauna omenirea va năzui şi niciodată n'o va atinge!.. Dumnezeu a zidit lumea în şase zile. In a şaptea s'a odihnit. Par'c'ar fi zis oamenilor: —„V'am făcut, faceţi şi voi!" Şi de mii de ani omul imită servil natura. Divinul Leonardo a împins mai departe opera Atotţiitorului... El a rupt proporţia dintre materie şi spirit, şi, dând sufletului puterea d'a cârmui lumea, a trecut dincolo de legile cunoscute ale vieţei... El nu ne arată de unde ar isvorî lumea, ci unde ar trebui să ajungă!... Rembrandt e cel mai mare pictor,—da Vinci, unicul creator de suflete superioare... Gioconda e mai vie decât vieaţa... In ea vibrează conştiinţa umanităţii viitoare... *Ea* stă deasupra conştiinţei mele ca o a doua conştiinţă binefăcătoare!.. Mă obicinuisem cu ea, cu surâsul ei încărcat de misterioase mângâeri, şi, supt influenţa acestei viziuni, mă simţiam din ce în ce mai bun... Intr'un rând m'abat pe la Luvru... O privesc şi... mă priveşte cu o ironie pe care nu i-o bănuisem până atunci... Cu o zi mai nainte făcusem o prostie de care'mi părea rău... „Eşti om ca toţi oamenii!"—Vorbise!—„Madonna Lisa, eartă-mă!".. Ş'am şters'o prigonit de mustrarea ei...

Cleo, *(turburată şi uitându-se la Melanie)*.—Nu pricep... în ce-i stă frumuseţea?

Rudolf.—In eternitatea sufletului!... Părul castaniu roşcat căzând în lungi cârlionţe... Faţa, într'o penumbră crepusculară, cu vii şi mărunte gropiţe alunecând în sus..

Cleo, *(căreia în acest timp i-a jucat ochii dela Rudolf la Melanie)*.—O! o!

Rudolf.—...Gura ca un arc, ceva mai strâns în partea stângă... Ochii migdalaţi, fără sprincene sau cu sprincene bălane pierdute în tonalitatea frunţii...

Cleo, *(căutând cu răutate spre Melanie)*.—Bănuiam... Am înţeles...

Rudolf.—... Toate aceste forme din afară slujesc lui Leonardo da Vinci ca să determine, c'o preciziune matematică, descărcarea celui mai nobil suflet pe care omenirea l'a avut şi'l va avea vreodată!

(Melanie e în admiraţie în faţa lui Rudolf).

Cleo, *(bătând nervos din picior)*.—Eu nu crez să fie aşa de nobil cum ţi se pare ţie!

Daniel.—Mie mi-e foame...

Dr. Lascăr, *(afectându-se)*.—Mi-e-mie se-te!

Cleo, *(ironic)*.—Lui Ru-dolf-i-e dor...

Rudolf, *(surâzând)*.—Dor? De cine?

Cleo, *(se uită la Melanie şi isbucneşte de râs)*.—De Gioconda!

Daniel.—D'un biftec bun...

B. DELAVRANCEA

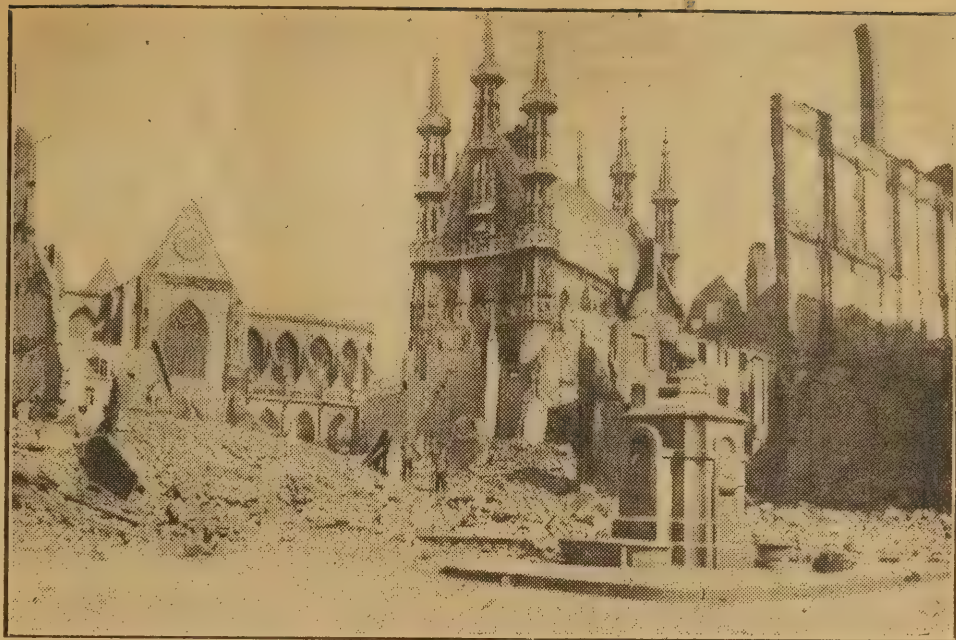

Louvain după bombardare

INSUŞIRI FRANCEZE

Nu voi aminti cât datoreşte omenirea geniului francez pe terenul artistic, cultural şi moral.

Toată istoria umanităţei noastre este strâns legată de istoria Franţei şi evoluţia gândirii omeneşti adânc pecetluită de spiritul francez.

Ar fi de ajuns să pomenim de filozofii marii Revoluţii şi de efectele ei mondiale, ca să înţelegem suprema calitate a spiritului rasei, generozitatea, generalizarea şi universalizarea gândirii.

Nu există alt popor ale cărui scăderi, sau măriri, să fi înrâurit atît de adânc întreaga omenire. Voi cita două fapte tipice. Regimul constituţional s'a ticluit întâi în Anglia şi acolo a rămas cu un caracter pur englez, până ce Revoluţia cea mare i-a dat, prin geniul francez, un caracter de revendicare omenească mondială, trecând peste îngustimea hotarelor. Altă pildă: Afacerea Dreyfus. In Rusia, ea ar fi fost cel mult un progrom. In Germania, un act de înaltă Trădare condamnat de spiritul militarist. In Franţa, el devine lupta între clericalismul militant şi libera cugetare.

Faptele diverse iau proporţii de principii şi această constatare e poate cel mai desăvârşit omagiu adus cugetărei franceze.

Limpezimea gândirei se exprimă prin preciziunea limbei, cu verbul la început, vestind imediat acţiunea, lămurind intenţiile.

Care popor are mai mult de cât cel francez darul invenţiilor şi acea uriaşă curiositate desinteresată, care îl mână spre născocirea mongolfierilor, a căldărei lui Papin devenite în urmă baloane, aeroplane, maşini cu aburi, submarine şi câte alte îndrăsneli?

Spiritul e inventiv, nu numai în chip me-

canic biologic, ci impus prin exigenţele şi avântul moral şi artistic al rasei. Că francezul inventează şi germanul exploatează se poate, dar aci ne interesează în primul rând spiritul creator.

Toate însuşirile franceze sunt agenţi de apropiere şi de asimilare a streinilor. In grupuri mici Francezii rezistă asimilării, având în istoria, în arta, în literatura şi în limba lor toate satisfacţiunile posibile. Canadienii şi azi sunt Francezi. Germanii, îndată ce nu mai sunt în apropierea imediată a matcei lor culturale şi nu sunt susţinuţi de autorităţile lor, se desnaţionalizează. Astfel, Alsacienii au devenit Francezi, iar Germanii din Statele-Unite s'au americanizat cu desăvârşire.

Francezul ca bun latin e individualist, cu toate defectele şi toate însuşirile individualismului; Germanul e colectiv şi nu poate avea valoare de cât considerat în masa rasei sale.

Germanii nu pot asimila pe alţii. E ceva specific spiritului francez care îi îngădue nu numai să asimileze streini, dar să le dee şi caraterul său distinctif.

Noi nu putem judeca despre afinităţile omeneşti de cât după gradul de tărie a puterei asimilatoare.

Dar acest fenomen îşi are explicaţia lui în o însumare de calităţi şi de proprietăţi ce nu se găsesc aiurea, în acelaş grad cel puţin.

In primul rând limba a dat Francezilor cel mai admirabil instrument de cucerire. Şi nu pot să constat aceasta fără să vorbesc şi de problema expansiunei noastre etnice.

Romanii nici n'au învins nici n'au romanizat Dacia prin număr. Cultura lor s'a impus, Dacilor, Slavilor şi celorlalţi barbari. Dar această cultură avea la îndemâna ei un instrument superior, limba. Geniul limbei latine a fost atât de tare încât prin cele câteva mii de guri cari îl exprimau, s'au romanizat, după un timp foarte scurt, milioanele de oameni cari mişunau între Tisa, Dunăre, Carpaţi, până la îndepărtatul Nistru.

Cum se lămureşte că cele două descălecări din Muntenia şi Moldova au reuşit să se aşeze întâi prin puterea armelor şi apoi să *asimileze* pe Slavi, pe Tătari şi pe celelalte neamuri mai numeroase ca cetele ce coborâseră munţii?

Această putere de asimilare a fost recunoscută de Maghiari, de Poloni, de Sârbi. Noi o atribuim geniului latin şi exteriorizărei sale de căpetenie, limba. Dar ca această limbă să fi fost a cutărui popor dovedeşte că mentalitatea lui, spiritul lui, cereau ca o nevoe absolută un anume mod de exprimare; nu altul.

De fapt limba nu e o convenţiune ci o necesitate a firii unui neam.

Limba oglindeşte lăuntricul unei rase.

Spre Apus cum s'ar desluşi că o mână de Gallo-Romani au asimilat, Basqui, Burgunzi, Normani, Celţi, asiatici ca Bretonii din Finister şi alte grupuri etnice răsleţe şi puţin însemnate? Tot limba a fost minunatul instrument. Exemplul din Dacia e mai izbitor însă, întrucât Gallia era incontinuu alimentată de Roma pe când aci colonii au rămas în voia soartei fără ca în cursul veacurilor să mai fi avut legături cu cultura romană.

Iată dar cum acel ceva superior care se chiamă puterea de asimilare e un ce propriu popoarelor latine. Şi printre ele Francezii îl au în un grad deosebit.

Dar să ni se arate în ce domeniu Francezii n'au dat genii sau n'au fost măcar primii cercători de nu şi primii născocitori. Şi când unii zâmbesc de simpatiile ce Românii au pentru geniul francez, ei nu-şi dau seamă că acele simţăminte se îndreaptă spre cel mai puternic factor de progres omenesc.

N'ar fi ciudat ca sub pretext de prudenţă noi să tăinuim sau să negăm adevărul? Că interesele sociale şi ideale ale omenirei sunt solidare cu ale Franţei, a cui e vina?

Ar fi nelegiuit ca noi să ne fi ridicat în potriva Germaniei dacă această ţară ar fi putut ţine în istoria gândirei omeneşti şi în visurile omenirei locul ce-l ţine Franţa.

Dar temperamentul german, spiritul său militarist şi autoritar, cultul poporului german pentru forţa fără scrupule şi fără compătimire, ne îngrozesc şi ne fac cu atât mai mult să dorim distrugerea militarismului, care ne va fi o groaznică ameninţare.

In ce ne priveşte n'ar fi de cât să ne reamintim de aceste două mari principii pornite din Franţa: drepturile omului şi ale naţionalităţilor, pentru ca să dorim victorie culturei franceze ca fiind noi mai aproape de ea şi ea mai aproape de omenire.

G. DIAMANDY

□ □ □

CEARTĂ DE RASE

— MAESTRULUI CASTALDI —

Şi Ludvig Woltman, în *„Die Germanien und die Renaissance in Italien"* ia la rând pe toţi oamenii mari ai Renaşterii, şi demonstrează, bazându-se pe filologia numelui familiilor lor, că ei au fost de origină germană. Aşa *Michel Angelo Bounarotti*, a avut ca străbun pe un oare care *Bernard.*"

Duscian-*Adevărul*

I.

Când-va, o pară bergamotă
Se rătăcise lângă una pădureaţă.
—„Ce stai aşa tăcută şi măreaţă,—
O 'ntreabă neamul ei mai depărtat,—
Se vede c'ai uitat
Că suntem dintr'o sevă, mi se pare!
Dar nu'nţelegi că n'ai fi fost în stare
Să ai parfumul, forma elegantă
Asemeni unui sân sculptat de pe-o [bacantă,
De nu aveai obârşia străbună
In părul pădureţ? Ai fi nebună
Să uiţi... nobleţa ta de origină.

Şi strălucind ca auru'n lumină,
Imbătătoarea pară bergamotă
Ii zise dulce, blând, dar c'o mândrie
Pe care mulţi o iau drept modestie:
—„Tu uiţi, că dacă nu cunosc o iotă
Din genealogia ta savantă,
In schimb, am siguranţa cealaltă;

Noi, sub acelaş soare pârguim
In fie care caldă dimineaţă,
Şi totuşi diferit ne este soiul...
Iar cât despre bunicul... legitim,
Aşi fi rămas şi astăzi pădureaţă
De nu m'ar fi cioplit când-va altoiul.

II.

Morala întoarsă:

Pe vremi, se lăudau nepoţii
Obscuri,—cu gloria străbună.
Acum filosofia e mai bună
Şi filosofii foarte curioşi:
Pretind ca strănepoţii glorioşi
Să-şi lepede cununa lor zeiască
Şi cu străbuni obscuri,—să se fălească!

C.-Lung 22 Septembrie D. NANU

NOTELE SĂPTĂMÂNEI

— Prinţul Carol de 21 de ani. — Vorbe şi gesturi de-ale Regelui Carol I —

A. S. Regală Principele Carol a împlinit 21 de ani. Aniversarea aceasta scumpă în mijlocul doliului naţional, este ca o geană de bucurie într'o clipă de mare şi obştească durere. Regele Carol a murit, dar prinţul Carol, cel dintâi Hohenzollern născut în patria lui Mihai Viteazul şi crescut în graiul nealterat al poporului nostru, a împlinit 21 de ani! Când am citit această veste, am avut impresia că, crepul de doliu, a străbătut, neprotocolar şi impetuos, drapelul de sărbătoare al unei tinereţi pline de speranţe.

Imi permit dar, să felicit şi eu pe principele Carol. Nu fiindcă a împlinit 21 de ani. Din păcate, orice om, mai ales când e sortit, ca princepele Carol, să ajungă moşneag glorios al unei băbuţe venerate de un popor de cincisprezece milioane de suflete, trebue să treacă, în mod fatal, şi prin vârsta de 21 de ani. Prin urmare nu e nici o voinicie să urci această moviliţă înflorită a vieţii. Vitejie ar fi dacă ar isbuti să rămâie veşnic de 21 de ani, pururi cu avântul de azi al inimii şi al minţii. Deci aceasta este singura urare pe care-o fac prinţului Carol.

Eu ţineam să-l felicit numai fiindcă a ajuns căpitan şi moştenitor al tronului. Să capeţi gradul de căpitan şi demnitatea de moştenitor al unui tron la o vârstă când atâţi alţi contimporani nu sunt în stare să-şi ia nici măcar licenţa în drept, e o vitejie de care nu ştiu zău câţi ar fi capabili. Eu cel puţin, mărturisesc sincer, n'aşi fi fost în stare niciodată de-o asemenea ispravă.

De-aceea, cuprins de această admiraţie, deşi moartea M. S. Regelui Carol

ne impune tutulor o pioasă și dureroasă tăcere, mă simt îndemnat să întrerup o clipă liniștea funerară ca să strig din adâncul inimii: Marele Căpitan a murit, trăiască micul căpitan!

*

Dar fiindcă veni vorba de Regele Carol, — să mai povestesc câte ceva din faptele și vorbele cari pot să arate pe defunctul suveran altfel de cum ne-a apărut el, nouă celor mulți, în cadrul vieții oficiale.

Regele Carol, care văzuse de așa de aproape toate tainele sufletului politicianului, nu avea, pe cât se pare, o părere prea bună despre acest soi de oameni. Dovadă, între multe altele, următoarea întâmplare:

Comisia Camerii ducea odată răspunsul la Mesaj. Ca de obicei, Suveranul dădu mâna pe rând, cu toți membri comisiei, adresând fiecăruia câte o vorbă binevoitoare. Când dete cu ochii de deputatul Z., descendent dintr'o veche și onestă familie boerească, Regele Carol se arătă foarte surprins. Aflarea acestui deputat printre membri comisiei i se păru atât de ciudată în cât, cu un accent care-i trăda surprinderea, Suveranul îl întrebă:

— Cum? Faci și dumneata politică? Eu te credeam bun gospodar!

Dar printre vorbele regelui se citează multe care arată că Vodă-Carol știa să puie la locul lor foarte fin pe aceia care încercau să-i forțeze «protocolul».

Așa, de pildă, tot cu ocazia primirii unei comisiuni a Adresei, un tânăr deputat, fiul unui ministru, se căsnia într'una să atragă atenția regelui că e fiu de fost ministru.

Suveranul i se adresă:

— Dv. d-l Y, știu... Aveți moșie lângă Domeniul meu...

— Da, Sire — răspunse deputatul. Eu sunt fiul lui Y, fost sfetnic al Măriei Tale.

— Da, da, — zise Vodă. Și câte kile ați făcut anul acesta la pogon?

— Atâtea, majestate. Părintele meu care a fost ministru...

— Dacă nu mă'nșel anul trecut ați făcut atâtea...

Și astfel, ori cât de îndrăsneț era cineva, nu putea să facă pe Regele Carol să vorbească despre ceeace el nu voia.

Tot atunci un cunoscut avocat din capitală, renumit pentru vorbăria lui stearpă, auzind că Regele întrebase pe deputatul dinaintea lui pe unde călătorise anul acela, cum ajunse în fața Suveranului, fără să aștepte să fie întrebat; cum se obișnuia, începu să-i spue, cu o vervă cam deplasată:

— Viu din Elveția, Sire... E o țară splendidă, pe onoarea mea... Munți uriași și vile admirabile...

Dar Regele îi tăie de-odată entuziasmul cu aceste vorbe:

— Elveția merită republica. Acolo sunt oameni inteligenți.

CRONICARUL DAMBOVIȚEI

□ □ □

Devotamentul francezelor: Franciscane secerând grâul soldaților cari mor pentru patrie.

SPIRITUL FRANCEZ

Darius și Xerxe, stăpânitorii uriașelor turme de sclavi orientali dresați pentru război, voiau să distrugă Atena; nu era doar decât o cetate cu câteva mii de luptători și cu întindere mai mică decât a unei satrapii, iar imperiul despoților perși număra sute de țări și de neamuri și pofta lui de cucerire învăluia într'un singur lanț de robie pământul întreg.

Elinii erau puțini, n'aveau oști socotite pe mii de mii, n'aveau stăpâni puternici care să nu se plece decât în fața zeilor și să nu îndrepte decât pumnul spre dușman... Ce drept aveau ei să trăiască? La ce puteau fi de folos? Așa se vor fi întrebat uimiți, acum douăzeci și cinci de veacuri, Darius și Xerxe.

Istoria se repetă cu o tragică ironie acum. Ce drept la viață au Francezii, când nu numără opt milioane de soldați și nu au mortiere de 42 cm.? Cum de-au îndrăznit ei să renască după ce Bismarck i-a osândit pentru vecie la 70 și cu ce putere încearcă ei să sfideze gândul modernului Xerxe: *Deutschland über alles?*

Așa se întreabă uimiți încă epigonii genialului Cancelar de fer și genialului Moltke, care își închipuiau că Franța a fost nu numai îndepărtată din calea idealului național al unității germane, dar și suprimată pe totdeauna, din calea universalei hegemonii peste forța, bogăția și sufletul globului pământesc întreg.

Că Franța a stat atâtea veacuri în fruntea culturii europene, că Franța a dictat legi de atâtea ori Europei întregi, că Franța este astăzi patria celor mai înalte principii umanitare și celor mai strălucite manifestații ale geniului omenesc, sunt amănunte fără preț în fața celor opt milioane de soldați teutoni și celor câteva sute de fantastice mortiere. Forța primează spiritul — așa înțeleg astăzi *Critica rațiunei pure* epigonii umilului dascăl dela Königsberg și mândrii supuși ai modernului Xerxe. «Nu există idei care să reziste tunurilor» a spus Napoléon după Jena despre mișcările naționaliste din Prusia. In Germania de astăzi, unde precum a caracterizat-o atât de inciziv d. Bonnar Law, șeful conservatorilor engleji, există «Napoleonismul fără Napoleon», o asemenea butadă a fost transformată în doctrină de guvern, toate năzuințele s'au îndreptat spre crearea unor cât mai colosale și mai multe tunuri, iar țara care a fost cândva patria metafizicei, a romantismului, a lui Kant și a lui Goethe, este prea mult astăzi țara lui Krupp.

Germanii învinși la 1806 au dovedit odată veritabilului Napoleon că ideile pot rezista tunurilor și astăzi se pare că dovada acestui adevăr uitat li se va face chiar de către învinșii din 1870.

Spiritul francez are drepturi la viață pe care nu i le poate contesta brutala isbucnire a unei acumulări de forțe distructive ce au stăruit patru decenii în opera lor. Spiritul francez este creatorul ordinei intelectuale, este moștenitorul necontestat și unic al tradiției clasice, este obârșia tuturor marilor idei generale care conduc sufletele și societatea omenească.

Din imperiul roman a rămas un singur Stat puternic, Franța. Germania era un furnicar de neamuri vagabonde până când regele Franței Carol Cel Mare le-a fixat în hotarele lor; în restul ruinelor imperiului erau nesiguranță, sbucium, amestecări stranii de ginți răslețite. Franța singură s'a ridicat ușor și în hotarele sale viața sufletească s'a continuat în tradiția latinității cu un avânt neistovit.

Latinitatea s'a caracterizat pretutindeni prin ordinea pe care a știut să o impună în suflete ca și în organizația socială.

Dar nu ordinea disciplinei de sclavi, ci acea luminoasă împăciuire internă care rezultă din acordul între formă și fond, între materie și spirit, între forță și drept. Câteva pilde: Biserica creștină s'a organizat mai bine și mai curând de cât în ori ce țară, a devenit o mare putere spirituală și lumească în Franța evului-mediu; Statul monarhic s'a format în Franța modernă, iar când acest Stat n'a mai reprezintat decât o formă goală, în contradicție cu întreaga stare de fapt dinăuntrul său, Francezii l'au răsturnat prin cea mai sângeroasă revoluție din curgerea veacurilor și au instituit o ordine nouă, în care și astăzi încă ideile ce vor să întemeeze o societate, organizată într'un chip rațional, își fac cu atâta putere drum.

Francezii sunt moștenitorii ordinei romane, pe care o regăsim în toate manifestațiile lor de viață; nu e însă acea ordine mecanică, impusă prin violență de către o voință străină, nu e ordinea ce se naște din supunerea pasivă și disciplina pirată, nu e ordinea unor forțe neinteligente, ci e acea care se naște din acordul liber al tuturor voințelor, luminate de gânduri fățișe și limpezi, care

cer să se înfăptuiască. Sbuciumarea franceză, cea care slujeşte adese duşmanilor şi miopilor drept prilej de defăimare, nu e decât viaţă intensă, îndreptată mereu spre o alcătuire superioară, mereu înviorată de un strălucit vis interior. Această viaţă intensă are puterea de a se răspândi în afară, cuceritoare asupra tuturor formelor vechi, pe care le tulbură, le răstoarnă, le reface după propriul său tip. Regimul constituţional a rămas izolat şi necunoscut în regatul englez vreme de peste cinci veacuri, fără ca să înrâurească oricât de puţin, vre unul din guvernămintele continentale, rămase în vechile făgaşuri; de îndată ce însă acest regim a fost cunoscut şi adoptat în Franţa, cu deosebite modificări de circumstanţă, nu a trecut decât o jumătate de secol şi în toate ţările europene au început atât de violente mişcări pentru introducerea acestui regim încât nicăirea el nu a mai putut fi refuzat. Puterea de expansiune a spiritului francez a rupt zăgazurile dintre naţiuni şi pe acestea toate le-a ridicat spre *Libertatea* comună a cărei patrie de origină e pământul francez.

Pentru un asemenea dar făcut omenirii, nu se poate răspunde Franţei de cât prin glasul mortierelor de 42 cm.?

Germanii, cărora Napoleon I le-a adus democraţia şi Napoleon al III-lea le-a ajutat înfăptuirea unităţii naţionale, nu datoresc Franţei decât încercarea de a o sdrobi cu desăvârşire, pentru totdeauna?

*

Franţa e patria clasicismului; e drept că s'a învăţat şi se învaţă încă, mai multă gramatică latină în şcolile germane; dar concepţia simplă şi clară, execuţia armonioasă şi precisă şi conştiinţa profundă a *umanităţii* nu se întâlnesc decât în producţiile artistice ale geniului francez. Secolul lui Ludovic al XIV-lea, Voltaire şi câţiva dintre romancierii secolului al XIX-lea sunt clasici în înţelesul cel mai preţios al cuvântului; operile lor reamintesc epoca lui Perikles şi epoca lui August — prin spiritul şi adese chiar prin forma în care se înfăţişează. Chiar romantismul francez, prin aceia că mărturiseşte cu atâta avânt cele mai profunde stări sufleteşti individuale, duce pe altă cale tot la acelaş isvor de inspiraţie: umanitatea.

Germanii au avut un Goethe dar Goethe n'a mai avut urmaşi. Pe atunci însă în Germania înfloriau artele liberale mai mult decât tehnica artileriei, era o curte la Weima şi nu o imensă cazarmă la Berlin, era un Schiller care se proclama cetăţean al lumii şi nu un Wilhelm al II-lea care visează să supună Germaniei lumea *(Deutschland über alles!)* şi nu era nici un Krupp care să conducă destinele poporului de şaptezeci şi şase de milioane de Germani.

Francezii au în chipul cel mai puternic şi mai efectiv concepţia umanităţii, ei sunt cei dintâi care au proclamat drepturile omului şi nu numai ale Francezului şi tot ei au rămas cei din urmă cari să creadă cu tărie în aceste drepturi şi să apere cu propria lor jertfă patrimoniul întregei omeniri.

Il apără pentru că simt cât l'au îmbogăţit ei; căci nu numai în ordinea socială, dar şi în ştiinţă şi în aplicaţiile tehnice şi chiar în filosofia cea atât de lipsită de patrie, Francezii au fost pionierii progresului uman. Ei au aruncat ideia generală, ei au surprins scânteia primei aplicări şi în urmă răbdarea, ingeniositatea ori energia altora au obţinut, pe calea odată deschisă, impunătoare sau strălucite execuţii. Drumul dela Mongolfier la Zeppelin e un simbol al raporturilor constante dintre spiritul françez şi contribuţia celorlalte naţiuni la opera comună a înaintării omeneşti.

Cu Franţa s'ar stânge o faclă a omenirii, cea mai luminoasă dintre toate şi de aceia Franţa nu trebuie, nu se poate stânge, oricâte mortiere ar sufla asupră-i din uriaşele lor guri. Franţa e ţara spiritului; dar spiritul împotriva forţii brutale are nevoie de forţă brutală ca să se poată apăra. Franţa are nevoe de Rusia, de Japonia, de Senegal şi de Sudan, are nevoe şi are dreptul să concentreze toate forţele de distrugere, pentru a salva dela distrugere o comoară a speciei umane.

In contra unei ţări care de patruzeci de ani îşi creiază o expansiune artificială, nevoi artificiale, încurajate de forţa milioanelor de baionete şi a fantasticelor tunuri, şi care ameninţă mereu cu o spadă uriaşă, orice alianţe, orice compromisuri sunt legitime. Cavalerismul ar fi o sinucidere şi ideologia o nătângire.

Nu are nimeni dreptul să cârtească împotriva dreptului de apărare.

.....In epoca neolitică, atunci când omul lovia cu ciocanul de silex în craniul duşmanului său, urs al cavernelor sau mistreţ din aceleaşi lăcaşuri, aceştia vor fi protestat în inteligenţa lor teutonă împotriva asociaţiei omului cu neînsufleţita cremene şi-l vor fi numit fricos şi laş. Pentru ursul cavernelor ar fi fost «dreaptă» lupta piept la piept, fără un ajutor de atâta josnicie: o piatră.

Dar omul preistoric, care avea spirit, nu a şovăit să fie «fricos şi laş» în faţa contemporanului său urs sau mistreţ.

Dacă ar fi fost «cavaler», astăzi nu ar mai fi locuit pe pământul nostru decât urşi şi mistreţi — nu ar fi apărut Kant, dar s'ar fi găsit desigur un Krupp care să speculeze subtilităţile filosofiei sale de calibru 42 cm.

C. Sp. HASNAŞ

MIŞCAREA LITERARĂ IN STRĂINĂTATE

IN FRANŢA: Spicuiri din literatura actualului război.

Inter arma silent Musae! Şi dacă acest adevăr se aplică pretutindeni, el e cu atât mai viu în Franţa unde acţiunea concentrează toate energiile. Au tăcut însă numai muzele elegiace şi cele frivole; Franţa e un lagăr imens în care doar cei ce merg la moarte au dreptul să fie voioşi; dar aceştia nu au nevoie de inspiraţii noui; sunt încă vii cântecele cu care *Les Gueux* duceau până departe peste hotare libertatea şi *Les Grognards* acvilele imperiale. Luptătorii nu au decât să şi le reamintească şi le e de ajuns.

Cei ce cultivau însă literatura nu s'au retras în turnul lor de fildeş şi nu au amuţit.

Maeterlinck, pe care şi trecutul şi împrejurările de acum îl pun cu toată hotărârea în rândurile franceze, a publicat pagini viguroase, în care argumentele franceze au jucat faţă de spiritul german rolul unor adevărate mortiere de 42 cm. *Romain Rolland* a adresat o scrisoare lui Gerhart Hauptmann, dramaturgul german, pe care l'a socotit reprezintant al intelectualităţii poporului său, şi cu toată violenţa unei drepte indignări, a înfierat anumite gesturi ale armatei de peste Rin, atacul Belgiei, dărâmarea sistematică a monumentelor de artă, teroarea inutilă asupra celor nearmaţi.

Anatole France a publicat câteva scrisori şi câteva articole la începutul războiului, dar rămânând prea mult la ideologia sa socialistă, a venit în conflict de câteva ori cu rigorile censurei.

Şi-atunci bătrânul academician n'a protestat ci a adresat o nouă scrisoare — de astă dată Ministerului de Războí — în care oferă pe cale de fapt serviciile sale patriei şi, cu toţi cei şase zeci de ani ai săi, cere să fie înrolat şi întrebuinţat precum va fi nevoie. Şi a fost înrolat. Cel care ţinuse în mâna sa cea mai subtilă pană a actualei literaturi franceze, ţine acum o puşcă model vechiu şi stă de pază, poate, la vreun capăt de pod, undeva, într'un colţ obscur al Franţei, precum stătuse de pază o viaţă întreagă la marşul şovăelnic al geniului omenesc de totdeauna.

Emile Faguet, veneratul academician enciclopedist nu stă la îndoială să facă „reportaj" de războiu, când poate şi printr'aceasta, să întărească inimile, să susţină credinţele mai slabe. Cu vasta sa putinţă de a pătrunde departe în suflete, ca un moralist subtil cum a fost întotdeauna, cu amănunţita şi vioaia sa cunoştinţă despre întâmplările veacurilor trecute, Faguet e unul dintre cei mai atrăgători „reporteri" din războiul actual. Iată câteva rânduri din ultimele sale impresii din războiu, ce pot fi interesante în special pentru noi:

„La speranţele de victorie se adaugă şi „simpatia neutrilor". Sunt unii cari le privesc drept nimic. Aceştia judecă greşit. Că acum şi din punct de vedere material, ele nu preţuesc nimic, într'un anumit înţeles, admit.

„Dar trebuesc socotite şi efectele pe care aceste simpatii le fac asupra duşmanilor. Nu e încurajant, ba chiar e descurajator şi demoralizator, să se simtă singuri în lume şi să privească viitorul în perspectiva acestei singurătăţi. E 1870 întors. Atunci noi ne-am simţit singuri pe lume şi această singurătate nu a fost fără urmări asupra înfrângerii noastre.

„Astăzi Germania se simte singură în univers cu un aliat învins, aproape distrus şi fără nici un sprijin cu putinţă de nicăirea. Se naşte astfel o stare de spirit, oricât curaj ar avea cineva, chinuitoare şi curând descurajatoare".

Maurice Barrès şi-a trimis pe fiul său în luptă şi el însuşi a rămas să scrie pagini elocvente pentru cei ce aşteaptă şi pentru cei plecaţi.

Henri Lavedan, academicianul care a turnat oţel în bijuteriile sale de stil, René Doumic, colegul său de academie şi de entuziasm, Maurice Donnay, dramaturgul atât de gustat, se amestecă în vieaţa poporului din Paris, scriu pentru el şi sguduie pe toţi, îi înduioşează pe toţi prin po-

vestirea dramatică sau gingaşă a întâmplărilor atât de capricioase din războiu. Iată una culeasă de pe străzile Parisului, când aeroplanele germane făceau vizite atât de dese mult doritei capitale:

„Intr'o seară aeroplanele Taube întârziau mai mult ca de obiceiu deasupra Parisului; pe lângă aceasta — povesteşte Donnay — nu se auziau detunăturile obicinuite, aşa în cât **Gavroche** *— copilul orfan al Parisului — începând să-i fie foame, strigă:*

— Da 'aruncă odată bomba să putem merge să mâncăm!

Frumoasă vorbă şi cu drept cuvânt pariziană! Şi autentică: Edmond Perrier a auzit-o şi mi-a spus-o. Şi ce înţeles adânc capătă această vorbă, glumeaţă şi naivă, a unui copil, când se cunoaşte pretenţia germanilor de a produce prin procedee barbare un efect moral. Ei nu fac deosebire între efectul moral şi între intimidare. Efectul moral s'a produs în faţa conştiinţii civilizate....

Cât pespre intimidare, nu sunt de loc psichologi. Intr'o zi de vară, un copil din mahala, cu mâinile în buzunare, cu nasul în sus, a lămurit lucrul cum trebuia: — Aruncă odată bomba, să putem merge să mâncăm.

*

Albert de Mun, Ernest Lavisse şi aproape toţi academicienii îşi fac datoria către suflet, către ale celor plecaţi ca şi către ale celor rămaşi cu fiorii aşteptării.

Străinii statorniciţi şi pe pământul şi în literatura franceză nu sunt mai puţin alături de Franţa de cât cei mai avântaţi dintre francezi. G. D'Annunzio publică un suberb apel cătră Italieni, alături de care ne socoteşte şi pe noi, ca să ia armele în lupta cea mare:

„Pentru Italia, caşi pentru Franţa, caşi pentru fraţii noştri îndepărtaţi din Dacia Traiană, caşi pentru orice naţiune cu cultură mediteraneie e vorba de a lupta într'o luptă supremă în contra unei apropiate ameninţări de robie şi de desfiinţare.

Trebue ca aceste voinţe grozave să cadă, lovite de securea „à trois poinctes de dyamant", aruncate pentru totdeauna fără putere, ca mânele răsleţe pe care Grecul Herodot le-a văzut împrăştiate pe pământ în faţa Coloşilor din Sais. Cultura latină este necesară pentru înobilarea lumii, precum e ritmul interior pentru orice fiinţă vie. Pe marea hotărâtă de ursite — pe care Grecia desvălui frumuseţea, Roma dreptatea, judeia sfinţenia — nu se poate aştepta puterea „omului teuton". Dacă marile legende a Caucazului şi a Calvarului sunt în ruină, nu rasa brutală va putea să creeze mitul cel nou. Unde va găsi materia, aprinsă de viaţă nouă, tiparele desăvârşirii? Fiecare urmăreşte nemurirea sângelui său prin toate aspiraţiile puterii sale pieritoare".

*

Nici cântăreţi veseli nu au lăsat să le amuţească Muza; dar şi aceasta a devenit războinică. *Fursy* — celebrul Fursy — a scris un cântec *„Pour aller à Berlin"*, care va face repede înconjurul Franţei.

Fursy se duse împreună cu Henry Brisson să facă o vizită la avanposturile din jurul Parisului; acolo au găsit artilerişti voioşi şi plini de credinţă, al căror ultim cuvânt era: *Nous les aurons!* Din aceasta Fursy a făcut un refren şi pentru refren a cântat un cântec:

Ayons de la patience,
N'ayons pas de défaillance,
Faisons taire les poltrons.
Attendons! vaille que vaille!
Nous gagnerons la battaille!
Tenons bon! Nous les aurons!

Const PAUL

CRONICA TEATRALĂ

Teatrul Modern. — *Cuceritorul*,
comedie în 3 acte de *A. de Herz.*

Cuceritorul n'a cucerit publicul cel mare. In ori ce caz victoria n'a fost decisivă. Mai viteaz şi, deci, mai norocos, a fost din acest punct de vedere, Păiajenul. Dar rezerva cu care spectatorii încep să primească piesele d-lui de Herz nu trebue să descurajeze pe autor. Din potrivă. Când publicul aplaudă mai puţin e semn că piesa îi dă prilej să mai facă şi altceva. Să gândească, de pildă. In ori ce caz să nu-şi încordeze toate puterile numai în agitarea mâinelor.

N'a fost prea aplaudat *Cuceritorul*, dar tot timpul a plăcut, a captivat interesul, a întreţinut veselia. In cursul celor trei acte între scenă şi public s'a urzit o atmosferă căldicică de râs uşor şi de sentimentalism şi mai uşor, care face să spumeze plăcut sângele sub piele şi care priieşte atât de bine digestiii stomacului şi chiar a... inimii.

Dacă tragem o linie de la *Păiajenul* la *Cuceritorul*, obţinem o frântură cu trei capete. In depresiune rămâne *Bunicul*. In punctul cel mai ridicat *Cuceritorul*. Şi din *Cuceritorul* numai cele dintâi două acte. Iar din cele dintâi două acte, mai cu seamă actul al doilea, — adică actul care a fost mai puţin aplaudat.

Când am vorbit despre celelalte două piese ale d-lui de Herz am arătat că cusurul de căpetenie al lucrărilor sale este că atmosfera lor, tipurile lor nu sunt observate direct din viaţă şi nu sunt închegate din elemente prinse de-adreptul din realitatea trăită. Personagiile d-lui de Herz îmi făceau impresia că sunt zidite, după pilda creaţiuni biblice, din coasta sau alte părţi ale corpului cutăruia ori cuţăruia din personajele romanului cutare ori piesei cutare. Intre ochii d-lui de Herz şi viaţă se întrepunea par'că totdeauna ochelarii unui al treilea. Din acest punct de vedere, tânărul dramaturg făcea impresia omului care din principiu nu cumpăra nici odată deadreptul dela negustor, ci totdeauna prin samsar. Şi cum samsarii nu lucrează decât cu comision, d-l de Herz plătia totdeauna acest comision în paguba realismului şi frăgezimei de inspiraţie a creaţiilor sale.

Cusurul acesta nu lipseşte cu desăvârşire nici din *Cuceritorul*. El apare însă aci simţitor scăzut. Insuccesul *Bunicului*, — unde acest defect atinsese culmea progresului, — i-a folosit pe cât se pare, d-lui Herz. De altfel orice suferinţă nu este decât spre folosul nostru. Din durere eşim totdeauna măriţi, — şi noi oamenii şi talentul semenilor noştri. Totuş în *Cuceritorul* sunt încă reminiscenţe.

Dimitrie Brancomir este un fel de mixtum-compositum, în care predomină marchizul de Priola. El poartă la frac până şi steaua eroului lui Lavedan. El aminteşte pe marchizul de Priola şi în actul întâi când o sfidează pe Adina Baldovin să nu vie a doua zi la el; şi în actul al doilea, când, văzând că Adina Baldovin e aproape să-i cedeze, el renunţă la fructul victoriei lui. Desigur, situaţiile sunt originale. D-l de Herz este însă atât de mult stăpânit de amintirea pieselor cari i-au plăcut încât în ultima sa lucrare trebue să facă sforţări ca să scape de obsesia *momentelor* create de alţii şi să poată pipăi singur mişcările sufleteşti proprii ale eroilor săi. Dar aceste sforţări fac simpatică activitatea sa şi ni-l arată înfrigurat în căutarea unui drum personal.

Unde a isbutit să se desrobească mai mult de amintirile lecturilor sale şi să asculte mai de aproape palpitarea vieţii reale, a fost în actul al doilea care, deaceea, este şi cel mai bun.

Dar e timpul să arătăm care e cuprinsul *Cuceritorului:*

Brancomir (d-l T. Bulandra) este un amant de carieră, pe care bruma prea timpurie a anilor îl face şi mai interesant. Sătul de femeile cari-l plictisesc cu favorurile lor necerute, Brancomir râmneşte dragostea d-nei Adina Baldovin (d-na L. Sturdza-Bulandra), o văduvă onestă care, de la moartea bărbatului ei, a trăit retrasă în tot timpul doliului mare. Ei se'ntâlnesc la balul unui mare club din capitală. Şi tresărirea ce înseamnă această întâlnire lasă să se înţeleagă de la început că ei vor sfârşi prin a se iubi. Poate că această presimţire este una din pricinile pentru care interesul acestei piese nu se menţine de-opotrivă până la sfârşit.

D-na Baldovin, cum vede pe Brancomir, are intuiţiea farmecului pe care el îl va exercita asupra ei. Şi caută să i se împotrivească chiar de la început. Primele declaraţii ea i le respinge cu hotărâre. Jignit de împotrivirea pe care întâia oară o întâmpina, el se hotărăşte să plece din ţară. D-na Baldovin îi urează călătorie bună, după ce se împotriveşte cu tărie tutulor încercărilor lui de a o determina să o aducă a doua zi, la el acasă.

Dar Brancomir n'a plecat. Impotrivirea neaşteptată a d-nei Baldovin a făcut să se deştepte în el sentimente mai trainice decât dorinţele violente dela început. La aceasta a mai ajutat şi gelozia născută din bănuiala că Adina îl respinge fiindcă iubeşte pe prietenul lui, Şerban Ritorini (d-l I. Manolescu), un timid onest, sentimental şi urât. Ca să se convingă de temeinicia bănuelii ce-l chinuia, pe când toată lumea, deci şi Adina, îl credea plecat, Brancomir vine acasă la d-na Baldovin. Dânsa îl primeşte.

Adinei îi place «Cuceritorul» dar se teme de el. Ea ştie că vorbele cu care vrea să o încânte pe ea trebue să fi încântat pe-atâtea altele. Şi dânsa a trecut de vârsta dragostelor amăgitoare, în vâltoarea cărora pot să arunce pe o femee numai neexperienţa şi sburdălnicia tinereţii dintâi. Brancomir se simte din ce în ce mai atras de frumoasa cochetă. Iubirea încolţeşte trainic în inima lui, împletindu-se cu gelozia. Adina aci-l ascultă cu bărbăţie, aci pare că se lasă ademenită; aci ne-aşteptăm să-l dea afară, aci să-i cadă în braţe. Alternanţa acestor momente su-

fletești, — deși nu totdeauna destul de motivată, — a făcut scena cât se poate de pasionantă.

Interesul a fost însă suspendat o clipă, când Brancomir, în loc să-și ia prada ce-i sta, rănită în inimă, atât de aproape, el pleacă brusc de lângă ea, pretextând că e prea târziu și că are de făcut o vizită. Lovitura aceasta de teatru n'a răușit ca efect, iar ca logică a părut absurdă. De ce a procedat așa Brancomir? Fiindcă credea că Adina este atât de cuprinsă de farmecul lui, încât are să-l cheme îndărăt și astfel se va răzbuna că în actul precedent fusese gonit de ea. Prevederea lui nu se îndeplinește însă. D-na Baldovin îl lasă să plece, prefăcându-se că n'a simțit de loc emoția momentului prin care trecuse.

Atunci Brancomir se aprinde mai tare de această nouă neisbândă a pornirii lui pătimașe, încuie ușa, cuprinde în brațe brutal pe Adina și nu știu ce — Doamne ferește — s'ar mai fi întâmplat dacă în clipa aceea fatală nu se anunța d-nei Baldovin o vizită. Brancomir pleacă, — pentru totdeauna. Dânsa îi sprijinește hotărârea. Iar când rămâne singură cu onestul și timidul Șerban, — contrastul între acești doui bărbați, amintirea celui plecat, urma de regrete și farmec pe care el a lăsat-o în suflete, elogiul pe care însuși adversarul lui îl face, fără să vrea, vieții de biruitor a «cuceritorului», toate astea aprind imaginația cochetei învinse și-l fac pe nenorocosul Șerban să priceapă că sufletul ei este pe veci cucerit de Brancomir. Scena aceasta este una din cele mai bune, — cea mai bună chiar, — din teatrul d-lui de Herz. Iar minutul când d-na Baldovin, exaltându-se în fața idealului de fericire schițat de Șerban, mărturisește că, pentru aceleași motive și totuș pentru altele cu totul contrarii, ea iubește pe Brancomir, — este o mișcare teatrală din cele mai neașteptate și mișcătoare. Este în acea clipă o ironie de o subtilitate prețioasă.

Piesa se sfârșia aci. D-l Herz i-a mai dăruit un act. Darul însă este de sgârcit generos. De aceea, el nu interesează. De-altfel, desfășurarea lui este logică. El se petrece după șase luni și se sfârșește prin unirea Adinei cu Brancomir.

D-na L. Sturdza-Bulandra a jucat rolul d-nei Baldovin ca o mare artistă. Imi pare rău că nu mai am timp și nici loc ca să arăt în toate amănuntele jocul bogat în nuanțe subtile și plin de mișcări sufletești de o superioară discreție a acestei artiste inteligente și fermecătoare. Nici o laudă n'ar fi exagerată. Și stăruesc asupra dreptului pe care d-na Sturdza-Bulandra îl are la admirația noastră nemărginită pentru această creație, cu atât mai mult cu cât țin la dreptul meu de a nu admira de-opotrivă nici toate minunile lui Dumnezeu, nici toate creațiile artiștilor.

D-l T. Bulandra a substituit farmecul său personal, farmecului lui Brancomir. Amândoi acești bărbați, sunt fără îndoială, fermecători, — dar fiecare în felul lui. D-l Bulandra are un farmec care ese din odaie odată cu dânsul; farmecul lui Brancomir lasă însă dâră lungă pe unde trece.

Comic a fost d-l C. Toneanu în Limonidy. E un element prețios de comedie. Mișcător și caracterisc d-l Manolescu în Șerban. De altfel, d-l Manolescu isbutește mai totdeauna să fie caracteristic, aproape cu aceiaș figură. E o mare calitate aceasta. D-na Elvas cam exagerată și nu tocmai fină în d-na Străjeru, șarjată prea mult chiar de autor. D-na Wecera Ionescu spirituală.

Actul al doilea în special a fost montat admirabil. **P. L.**

ECOURI

† D. A. STURDZA

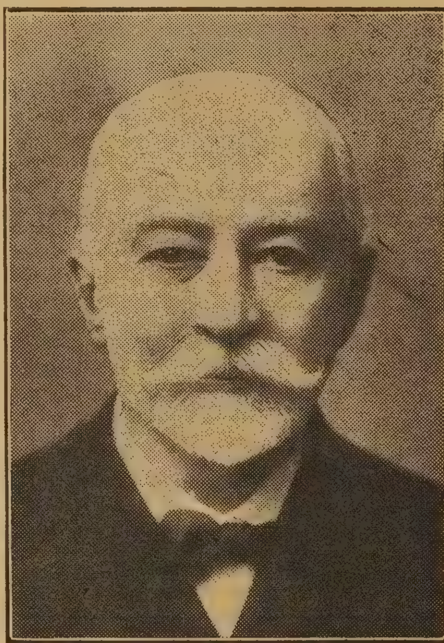

D. A. Sturdza, fost secretar al divanului **ad-hoc,** *membru al Academiei Române, de mai multe ori președinte al consiliului de miniștri și până acum câțiva ani șef al partidului național-liberal, a încetat din viață în noaptea de Marți 7 Octombrie.*

Viața sa își întrețesc clipele într'un chip atât de strâns cu viața României contimporane în ultima jumătate de veac a desvoltării sale, încât a schița liniile mari ale biografiei bărbatului de Stat ar fi a face însăși istoria țării sale.

D. A. Sturdza a fost omul credințelor puternice pe care nimic nu-l poate face să șovăiască din drum. In clipele când Principatele Române nu erau decât două făgădueli timide pentru un nesigur viitor, D. A. Sturdza, în zorii activității sale politice, a luat parte la fixarea acelui uriaș program de activitate cuprins în dorințele divanurilor **ad-hoc** *și în cadrul cărora s'a format România.*

In maturitatea desvoltării sale, D. A. Sturdza a luat parte la opera de consolidare a României contimporane și a desfășurat o atât de vastă activitate încât fiecare an de guvernare ar putea fi suficient pentru gloria statornică a unui bărbat de Stat.

D. A. Sturdza nu a fost însă numai un om de acțiune; el a fost și un mare cercetător istoric, care a adunat un material imens de studii relativ la lucrările divanurilor **ad-hoc** *și la primii ani ai domniei Regelui Carol. Comunicatele sale numeroase în sânul Academiei, colecțiile de documente publicate și opera în două mari volume:* **Le Roi Charles I-er de Roumanie** *sunt de o importanță istorică netăgăduită.*

Pare că o putere funestă caută să răpească pe toți reprezentanții marei generații de întemeietori, în urma cărora privim cu jale nespusă și cu nespusă nedumerire.

Pentru P. Eliade. — Un cititor, preîntâmpinând un gând al nostru pios, ne trimite următoarea scrisoare:

Citesc în Flacăra că viitorul număr va fi închinat culturii franceze. Și gândul mă poartă departe, spre cimitirul dela marginea orașului, unde se odihnește pentru vecie cel mai strălucit reprezentant al culturii franceze la noi, **Pompiliu Eliade.** *In această zi, când sufletele noastre se îndreaptă spre Franța adorată, să lăsăm să cază o lacrimă sinceră de admirație pe mormântul cugetătorului român, care a știut să ne insufle dragostea pentru Franța, ne-a făcut să pricepem frumusețile literaturii franceze.*

Și din înălțimile albastre unde plutește sufletul lui mare, se va ruga lui Dumnezeu pentru isbânda Franței și fericirea patriei noastre.

—

Redacționale. — *Pe lângă alte colaborări distinse, în fruntea cărora stă a d-lui B. Delavrancea, numărul acesta a isbutit să obție și pe a distinsei scriitoare Bucura Dumbravă, romanciera talentată care a dobândit un succes atât de unanim recunoscut cu romanele sale:* Haiducul *și* Pandurul.

*

Cu acest număr Flacăra *își încheie al treilea an de existență. Numărul viitor, care va apărea la 25 Octombrie, va fi număr jubilar. Va avea 16 pagini, o copertă în opt culori și va publica bucăți de cei mai de seamă scriitori, între cari: Caragiale (inedit), G. Coșbuc, M. Sadoveanu, O. Goga, G. Galaction, Mefisto, D. Nanu, etc.*

Numărul se va vinde cu 20 bani.

*

Rugăm pe d-l G. Topârceanu să ne comunice actuala sa adresă de oarece am primit pentru dânsul mai multe scrisori și nu știm unde să i le trimetem.

—

Europa, Rusia și România, studiu etnic și politic, de *D. A. Sturdza*, a apărut într'o a doua ediție în împrejurările de acum, pentru a servi însă, după douăzeci și cinci de ani, drept călăuză politică pentru orientarea noastră în împrejurările de acum.

Studiul academicianului D. A. Sturdza, scris acum douăzeci și cinci de ani e, din anumite puncte de vedere, anacronic, căci nu mai e vorba de un conflict localizat între Rusia și Austro-Ungaria sau Germania. El mai e inutil și prin aceea că Românii nu caută acum o orientare pentru timp de pace și pentru stări de lucruri problematice, ci caută ca, în noua situație europeană, făcută pe deasupra voinței noastre, să-și asigure cele mai bune condițiuni de desvoltare în viitor. Din acest punct de vedere nu interesează măcar, dacă există sau nu pericol slav, ci interesează numai care e siguranța de viață a Românilor în fața oricărui pericol. Și răspunsul nu poate fi decât:

Unirea tuturor românilor.

Așa se pune problema acum când nu mai discutăm ca într'o academie politică pe probabilități, ci pe siguranțe precise.

—

Reviste. — Au apărut: *Democrația*, revista Cercului de Studii al partidului național-liberal, an. II, No. 9 — 12, August-Septembrie 1914, conținând articole, note și însemnări zilnice asupra războiului actual.

Archives de Sociologie et de Criminologie, revue scientifique mensuelle, No. 6 — 8, Juillet-Septembre 1914.

□ □ □

FLACĂRA

LITERARĂ ▫ ARTISTICĂ ▫ SOCIALĂ

PREȚUL 20 BANI	DIRECTOR: C. BANU	PREȚUL 20 BANI

CUPRINSUL ANULUI III

1913—1914

BUCUREȘTI

INSTITUTUL DE ARTE GRAFICE „FLACĂRA"

40, STRADA CAMPINEANU, 40

1915

ANUL III

FLACĂRA

ANUL III

ABONAMENTE:
In ţară: lei 6 pe an; 7 lei când se achită prin incasator. Pentru învăţători şi preoţi săteşti: lei 5 pe an
NUMĂRUL 10 BANI
TELEFON 41/7

LITERARĂ ∴ ARTISTICĂ ∴ SOCIALĂ
APARE SÂMBATA
DIRECTOR: CONSTANTIN BANU

ABONAMENTE:
Peste munţi: coroane 8 pe an; pentru preoţi şi învăţători coroane 6.50 pe an
In străinătate: 10 lei pe an
REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA: Bucureşti
Str. Câmpineanu, 40

CUPRINSUL ANULUI III

1913–1914

I. Versuri

II. Teatru

Fragmente

III. Proză

a) Nuvele — Schiţe — Povestiri

b) Articole—Studii—Scrisori—Insemnări mărunte

c) Cronici

1. Cronica literară: Cărţi noui de C. Sp. Hasnaş

2. Cronica muzicală: de M. Margaritescu

3. Cronica teatrală: de Petre Locusteanu

ILUSTRAŢIUNI

Caricaturi, Desenuri, Picturi şi Sculpturi

Portretele literaţilor, pictorilor şi a artiştilor de frunte precum şi ale oamenilor de stat necesitate de diferite ocaziuni festive se găsesc în tot corpul revistei.

Deasemenea şi vederile interesante ce au legătură cu aceste ocaziuni.

Intocmit de EMILIAN I. CIUCIANU

Cărţile editate de „FLACARA"

Biblioteca ISTORICĂ

No. 1.	*Furiile Amorului*, Elena de Racoviţă	60	Bani
„ 2.	*Amintirile lui Napoleon*	60	„
„ 3.	*De pe tron pe eşafod*	60	„
„ 4.	*O dramă sub Napoleon*, Conan Doyle	60	„
„ 5.	*Tragedia dela Mayerling*	60	„
„ 6.	*Impărăteasa Elisabeta*	60	„
„ 7.	*Amintirile unui fost prefect din timpul răscoalelor.*	60	„
„ 8.	*Domnia şi detronarea lui Cuza-Vodă*	60	„
„ 9.	*Eroii Unirii: Jertfa lui C. Negri.*	60	„
„ 10.	*Iubirile lui Napoleon.*	60	„
„ 11.	*O curtezană pe tron*	60	„
„ 12.	*Marchiza de Pompadour.*	60	„
„ 13.	*Napoleon în Rusia*	60	„
„ 14.	*Memoriile d-nei Steinheil*	60	„
„ 15.	*Don Juan Rege*	60	„
„ 16.	*Crimele teroarei*	60	„
„ 17.	*„Puiul Vulturului"*, prelucrată de D. Iacobescu	50	„
„ 18.	*Campania în Bulgaria*, C. Paul şi A. Marcu	50	„
„ 19.	*Enric IV*, Al. Dumas-tatăl	60	„
„ 20.	*Napoleon la Sf. Elena*	60	„
„ 21.	*Drama dela Serajevo*	50	„

Biblioteca FLACĂRA

No. 1 şi 2.	*Detlef Stern:* Bulgaria sângerândă.	60	Bani
„ 3.	*Honoré de Balzac:* O afacere întunecoasă.	40	„
„ 4-5-6.	*Rodolphe Bringer:* Spionii lui Napoleon	80	„
„ 7-8-9.	*H. G. Wells:* Primii oameni în Lună.	80	„
„ 10.	*Victor Eftimiu:* In temniţele Stambulului	40	„
„ 11.	*Onoto Watana:* Privighetoarea Japoneză	40	„
„ 12.	*Edmond Rostand:* Romanţioşii	40	„
„ 13.	*Victor Eftimiu:* „Ave Maria".	40	„
„ 14.	*A. de Herz:* „Păiajenul"	40	„

AUTORI ROMÂNI

M. Sadoveanu	Un instigator	Lei 1.25
D. Anghel.	Oglinda fermecată	„ 1.50
St. O. Iosif	Cântece.	„ 2.—
Eug. Lovinescu	Scenete şi fantazii	„ 1.25
Pompiliu Eliade	Maeterlink	„ 1.—
I. Chiru-Nanov	Peste Dorna	„ 1.50
Natalia Negru	Mărturisiri	„ 2.—
Almanachul S. S. R.	Anul I şi II	„ 1.50
Victor Eftimiu	Cocoşul Negru	„ 2.50
M. Theodorian-Carada	Medalii şi Plachete	„ 1.50
E. Lovinescu	Aripa Morţii	„ 1.80
Al. Cazaban	Intre Femeie şi Pisică	„ 1.50
N. N. Beldiceanu	Chilia Dragostei	„ 1.50
G. Diamandy	Chemarea Codrului	„ 1.50
P. Locusteanu şi Iser	50 Figuri Contimporane	„ 2.50
General Al. Candiano-Popescu	Răsboiul Neatârnării, Luarea Griviţei	„ 3.—
H. G. Lecca	Dincolo.	„ 1.—
A. de Herz	Bunicul	„ 2.—
P. Locusteanu	Suntem nebuni	„ 1.50
I. Minulescu	De vorbă cu mine însu-mi.	„ 3.—
Caton Theodorian	Povestea unei odăi	„ 2.—
Al. Vlahuţă	Dreptate	„ 2.50
Octavian Goga	Domnul Notar	„ 1.85
Victor Eftimiu	Akim.	„ 1.25
D. Nanu	Ispitirea de pe munte	„ 0.50
Al. T. Stamatiad	Ciclul morţii	„ 1.25
V. Demetrius	Sonete	„ 1.50
Oreste	Himera	„ 2,—
M. S. Regina Maria	Visătorul de vise	Lei 4 – 2 – 1.50
Margărita Miller-Verghy	Sonete Portugheze.	Lei 1.50

BIBLIOTECA POLITICA

(Publicaţiune periodică)

Apărută în editura „FLACĂRA"

		Bani
No. 1.	*Crize de Stat*, de **Vintilă I. Brătianu**	0,60
„ 2.	*Politica noastră externă*, de **I. G. Duca**	0,50
„ 3.	*Mediaţiunea în rectificarea graniţei Dobrogei*, de **Em. Culoglu**	0,60
„ 4.	Epuizat.	
„ 5.	*Bugetul*, de **Vintilă I. Brătianu**	0,60
„ 6.	*Viaţa noastră publică*, de **George Corbescu**	0,60
„ 7.	*Consideraţiuni generale asupra reformelor agrare şi asupra exproprierei*, de **Dr. G. D. Creangă**	0,60
„ 8.	*Relele organice ale armatei noastre*, de **Gr. Tătărescu**	0,60
„ 9.	*Exproprierea şi modalitatea aplicărei ei*, de **Const. G. Pietraru**	0,60
„ 10.	*Scumpirea traiului*, de **G. C. Dragu**	0.60
„ 11.	*O pagină din istoria parlamentară a României*, de **G. Meitani**	0,60
No. 12.	*Invăţăminte: Politica externă şi Reformele liberale*, de **Vintilă I. Brătianu**	0,60
„ 13.	*Armata în 1913*, de **General Gr. Crăiniceanu**	0.50
„ 14.	*Prezentul şi viitorul cooperaţiei săteşti în România*, de **I. Răducanu**	0,60
„ 15.	*Modificări de adus unor dispoziţiuni din Constituţiune*, de **C. M. Sipsom**	0,60
„ 16.	*Principii de reorganizare a Senatului*, de **Anibal Teodorescu**	0,60
„ 17.	*Interesele României în actualul război*, de **Vintilă I. Brătianu**	0,50
„ 18.	*Fasele războiului actual şi învăţăminte pentru viitor*, de **Const. G. Pietraru**	0,80
„ 19.	*Pentru Conştiinţa Naţională*, de **Vintilă I. Brătianu**.	0,80
„ 20.	*Teritoriul etnic al Românilor*, de **G. Arghirescu**.	0,60
„ 21.	*Legile răsboiului*, etc. de **G. Meitani**	0,50

Institutul de editură şi arte grafice „FLACARA", Str. Câmpineanu, 40.

Anul IV
No. 1—2

FLACĂRA

25 Octombrie
1914

ABONAMENTE:
In ţară: lei 6 pe an; 7 lei când se achită prin incasator. Pentru învăţători şi preoţi săteşti: lei 5 pe an
NUMĂRUL 10 BANI
TELEFON 41/7

LITERARĂ ∴ ARTISTICĂ ∴ SOCIALĂ
APARE SÂMBĂTA
DIRECTOR: CONSTANTIN BANU

ABONAMENTE:
Peste munţi: coroane 8 pe an; pentru preoţi şi învăţători coroane 6.50 pe an
In străinătate: 10 lei pe an
REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA:
Bucureşti
Str. Câmpineanu, 40

POVESTITORUL ŞI CIUBOTARUL

— FRAGMENT DIN „POVESTE" —

Şi a început să tremure de groază şi până nu s'a făcut ziuă bine şi n'a dat cu ochii de soare, nu s'a putut astâmpăra.

De-acum îi era peste putinţă mamei să lase a o mai prinde o noapte acasă; trebuia fără întârziere pentru liniştea ei să-şi vază băiatul, şi astfel chiar în acea zi, n'a fost chip să se împotrivească Roşu 'mpărat, împărăteasa a pornit urmată de călăreţi şi de curteni spre unde ştia că-l trimisese pe Ler. Zi şi noapte, fără popas a tot umblat până când a ajuns către seară aproape de cetatea de scaun a lui Albu 'mpărat, şi iată că la o înfurcătură de drumuri, de pe un drum lăturalnic vede apropiindu-se către drumul ei, o ceată veselă de călăreţi tineri, care pe semne se'ntorceau împodobiţi cu flori de liliac dela plimbare în pasul cailor: cântau cu toţii încetinel, iar pe deasupra tutulor se auzia în liniştea câmpiilor un glas de fată mare. Când s'au apropiat una de alta cetele la înfurcătura drumurilor, unul dintre tineri care mergea în frunte alături cu fata cântăreaţă, zice:

— E mama,—şi dă pinteni calului; fata după el, iar când ajung în dreptul călăreţilor dinaintea trăsurii împărăteşti ridică mâna dreaptă şi strigă: „*Opriţi!*" Oamenii opresc. Toţi stau. Cântecul încetează, flăcăul sare jos repede de pe cal, ajută pe tovarăşea lui să coboare şi ea, şi amândoi dau fuga la trăsura împărătesei:

— Mamă! zice Mezin.

Dar mamei nu-i vine să-şi crează ochilor.

— Tu, Mezin! ce cauţi tu aicea? Unde-i Ler?

— Unde l'ai trimes Măria Ta.

— Unde l'am trimes eu? strigă nedomirită împărăteasa.

— La Negru 'mpărat! răspunde Mezin Voevod.

— Eu? pe Ler? la Negru 'mpărat?

— Da, mamă.

— Nu te-am trimes pe tine la Negru 'mpărat?

— Nu, mamă, pe mine m'ai trimes aici la Albu 'mpărat, aşa scrie 'n scrisoarea Măriei tale.

— Arată scrisoarea.

— I-am dat-o lui Albu 'mpărat.

Impărăteasa n'a mai zis nimic, a luat-o pe Liliana în trăsura ei şi amândouă cete amestecându-se au pornit împreună pe tăcute spre cetate.

La palat n'au dat tocmai peste veselie, căci Mugur-Voevod era greu bolnav, încă mai dinainte chiar de sosirea lui Mezin şi nu-i putea da cu nimic pe leac. Cum a sosit Floarea a cerut aşa de o doară lui Albu 'mpărat cartea cu care-l trimisese pe Mezin, şi după ce încruntând sprincenile a citit-o din slovă 'n slovă şi iar a mai citit-o, s'a pătruns că graba strică treaba, şi'ndată a mers să vază pe împărăteasa care nu se deslipia o clipă de la căpătâiul bolnavului „să vedem, a gândit ea, până unde merge norocul

ADA-KALÈ, IN UMBRA SERII...

In timpul bombardării, lângă Orşova

Din asfinţit, de peste munte,
Reflexe roşii de amurg
Se sfarmă 'n licăriri mărunte
Şi 'n Dunărea umbrită curg.

Dar unda tulbure le 'ngroapă
Când, sub răchiţile din vale,
De-abia mai tremură pe apă
Ca nişte coji de portocale...

De-asupra lor, peste cununa
Intunecatului boschet,
Sclipeşte 'n aer semiluna
Din vârful unui minaret.

Şi, par'că zugrăvit anume,
Se oglindeşte până 'n mal
Ostrovul izolat de lume
Ca un castel medieval.

El pare-o navă fermecată
Ce-a ancorat aici, sub munte, —
Minune îndelung visată
De valul Dunărei cărunte!

A aşteptat, în nopţi senine,
Strălucitoarea dimineaţă
Când din adâncul apei line
S'a ridicat la suprafaţă,

Ca o grădină plutitoare
Cu pomi şi pasări împreună,
Cu florile-i ce râd în soare
Şi noaptea tremură sub lună...

* * *

Ada-Kalè, visam odată,
Când visurile pot să 'nşele,
In umbra ta netulburată
Un adăpost iubirii mele.

Visam să 'şi oglindească 'n soare
Tristeţea, sufletele noastre,
Ca două sălcii plângătoare
De-asupra Dunărei albastre...

Ş'acum...
Acum ascult ca 'n friguri
Cum cântă unda fugitivă.
Tresar, — şi ochii mei nesiguri
Se 'ntorc spre malul dimpotrivă...

Aştept să văd mişcări de oaste, —
Dar nici o frunză nu tresare...
Stau codrii negri de pe coaste
Intr-o supremă aşteptare.

Apoi, cu tunet îşi descarcă
Ameninţarea lor tăcută.
Răsună văile... şi par'că
Toţi munţii dimprejur strănută!

. . . .

Iar când din nou tăcerea creşte, —
In liniştea înfiorată,
Sărmana-mi inimă şopteşte:
„Ada-Kalè, visam odată..."

G. TOPÎRCEANU

lui Mezin!" A găsit-o sdrobită de veghere, moţăind pe un jeţ; lui Mugur-Voevod îi fusese tare rău peste noapte, şi toată ziua; de abia acum spre seară aţipise puţin. Aşa din ce în ce tot mai rău, până să nu plece Floarea de-acolo s'a stins bietul Mugur-Voevod, la vre-o trei-patru zile după astea, lăsând în adâncă mâhnire pe toată lumea şi mai ales pe biata mama lui.

Să vă povestesc despre jalea ei? Dar se poate cu vorbe arăta atâta adâncime? Ori poate să fac şi eu ca alţi povestitori? In loc să vă arăt scurt ce nenorocire s'a întâmplat femeii s'i 'ncep a vă spune cu ce mi se pare acuma mie, c'ar semăna acea nenorocire de-atunci a unei împărătese? Dar inima acelei mame semăna,—se poate pentru cine are vreme de pierdut ca cititor, hârtie şi cerneală de pierdut ca scriitor,—cu un turn nalt pe care grozavul cutremur îl năruie dintr'o sguduitură, făcând din el, care, pân'adineaori îşi înălţa sprinten vârful aurit spre înălţimile albastre, o grămadă pleoştită de bolovani sparţi, risipiţi fără altă socoteală decât nebunia oarbei întâmplări... sau cu un sărman plăpând gingaş trandafir d'abia înflorit pe care viscolul vrăjmaş l'a smuls cu cruzime din crenguţa lui subţirică, spulberându-l mort cu fragedele-i foiţe smulse, în şivoiul turbat, năvalnic, prăpăstios... sau mai bine c'o mândră stâncă de cremene, pe care trăsnetul năprasnic, într'o clipă, a despicat-o 'n două, din frunte până'n temeliile ei? ori şi mai şi cu un stejar plin de viaţă, pe care securea nemernică... şi celelalte.

Cu care poftiţi să v'o asemăn, cu una, cu două, ori cu toate odată? Aş putea-o face şi aşa de hatârul d-tră... Dar de dragul cuvintelor am căutat să vă născocesc o povestire? Să nu credeţi asta, eu de hatârul povestirii caut într'adins cuvinte, cu care să v'o spun cum mi-o închipuiesc eu, cât mai de grabă şi mai limpede pot.

Şi asta fiindcă—povestirea este sau nu este şi ea un meşteşug?—Dacă nu este meşteşug, atunci, ce să mai vorbesc, dacă toată lumea o poate face; dar dacă este şi ea meşteşug, ca toate meşteşugurile, ca, bunioară ciobotăria, apoi ia să vedem: ciubotarul cât de prost oare de hatârul sculelor lui (cuţite, pile, calapoade, sule, ciocane, undrele, ace şi câte şi mai câte unele mai mari altele mai mici) oare de hatârul lor s'apucă să lucreze ciubota? ori de hatârul ciubotelor ia numai la trebuinţă şi cuminte, sculă după sculă? Apoi, atunci, cum? Ciubotăria care va să zică să fie mai subţire meşteşug decât povestirea?..

Şi pe urmă când vă povestesc, pe cât mă taie capul să fac meşteşugul meu, nu voiu să pat ce-a păţit odată un om şaşiu pe care într'o seară un călător rătăcit l'a întrebat încotro s'o ia ca s'ajungă mai drept în cutare loc, şi saşiul i-a arătat aşa cu mâna într'o parte, dar călătorul l'a întrebat:

— Mă, omule, spune drept că mi-e de grabă să ajung până nu 'noptează: încotro s'apuc? Incotro mi-arăţi cu mâna ori încotro te uiţi cu ochii?.. Aşa dar destul e să vă spui că oricât de nevolnic de viaţă fusese Mugur copilul ei pe 'mpărăteasa aşa jale a cuprins-o încât, fără să se fi bocit grozav, ba chiar zâmbind uneori, nu mult după aceea din asta i s'a tras şi moartea ei. Dar înainte de moarte s'a îndurat Milostivul de ea şi i-a trimis o mare mângâere: fiică-sa Liliana Doamna s'a căsătorit cu Mezin-Voevod, şi auzi Dumneata! zi cu zi la nouă luni în cap a născut cocon frumos pe care biata bunica l'a botezat Mugurel, în cinstită pomenire a răposatului ei fecior. Şi era straşnic de voinic Mugurel şi vesel copil! Când l'a cufundat Mitropolitul în cristelniţă, el, în loc să sbiere ca alţi copii groasnic, obiceiu prost al atâtor îngeri nevinovaţi, el a început să râză ca o călugăriţă gâdilată... A râs toată lumea iar I. P. S. S. zice:

— Ei aşa băiat îmi place şi mie! să nu-i fie de deochi! Asta o să iasă un bărbat şi jumătate.

Ei! n'ai ce-i face! Aşa e lumea noastră: bine şi rău, rău şi bine! Dumnezeu a dat odată de toate din destul cu ridicata; iar omul tot cântăreşte cu măruntişul, şi vine cântar după cântar: marfa tot aşa şi cântarele tot altele, unul bate mai la dreapta, altul mai la stânga, unul simte mai mult, altul mai puţin; dar să tragă vreunul drept de tot, adică fără greş de loc, peste putinţă omului! Ei! ş'apoi! mai la urmă ce supărare poate încăpea?

Cântarul fiecăruia tot pe el îl înşală, şi dacă-l înşeală tot într'o parte, nu când într'una când într'alta, va să zică îi ese omului totdeauna socoteala la fel.... numa dacă n'o fi omul aşa de sec să nu crează în cântarul său, ci să umble prin vecini luând împrumut cântarul când dela unul când dela altul... Sunt şi deştiia destui care ard lumânare în toate serile să-şi facă socoteală cât a păgubit el ziua după atâtea cântare streine, nu cât ar fi câştigat după cântarul lui.

Dar, în sfârşit, să lăsăm nimicurile astea neguştoreşti, cu socoteli şi cântare, şi să ne întoarcem mai bine la povestea noastră.[1]).

I. L. CARAGIALE

[1]) Aci se isprăveşte manuscrisul acestei ultime bucăţi literare a lui Caragiale. Despre chipul cum avea să urmeze şi să se inchee povestea, nu s'a găsit nici o însemnare printre hârtiile autorului.

LUI GÂRLEANU

Te am pe masă viu într'un portret,
Cu ochii mari şi dulci privind în gol,
Cu fruntea ta ce pare un Simbol
Al vieţii tale albe de poet.

O cută n'ai pe frunte, nici un gând
In ochi, de întristare sau regret; –
Nimic nu spune tragicul secret
Ce te-a împins în moarte aşa curând!

Blând, bun şi visător zîmbeşti 'nainte,
Şi nu 'nţelegi că 'n lacrima ferbinte
Ce-mi arde 'n ochi tu 'nvii ca un parfum.

Şi nici nu simţi că 'n doliul ce 'l poartă
Fiinţei tale, clipa mea de scrum
Nu plâng doar omul şi artistul — ci o soartă.

Cincinat PAVELESCU

□ □ □

ÎN LUXEMBURG

Pe-o zi de toamnă

Pe unde eri atâţi amanţi trecură,
Subt arborii aleelor deşarte,
Ca un narcotic dătător de moarte
Pătrunde ploaia pic cu picătură...

Şi vântul toamnei vine de departe,
Şi crăngile lovindu-le cu ură
Cu-o mână par'că, frunzele le fură
Cu altă mână, darnică, le 'nparte.

Plâng apele uitatelor basine
Şi plâng îndureratele regine
Când geniul trist al lui Verlaine plu-
[teşte.

In clipa asta de durere plină,
Satyrii vor să fugă din grădină
Căci râsul lor brutal şi surd răneşte...

Alfred MOŞOIU

NECHITA PĂSTRĂVANU

Pe badea Nechita Păstrăvanu îl cunosc de puțină vreme: de când cu concentrările acestui cumplit an 1914. Pot să vă spun însă în cuget curat că figură mai interesantă decât el nu cred să fi văzut de când trăesc, în ținuturile românești. Interesant nu atât ca înfățișare mi s'a părut badea Nechita, căci e un om oarecare, cum sunt mulți Moldoveni de-ai noștri: mijlociu, slăbănog, cu plete castanii și cu ochi căprii, cu mustața tușinată și cu părul dela o ureche la alta, peste frunte, tăiat pe strachină, cu foarfecele oilor, de către nevastă-sa. Nici ca îmbrăcăminte nu se deosebește de alți gospodari până pe-acolo: ține și el tutunul într'o beșică de porc, alăturea cu cuțitul cu stricnele, într'un chimir lat, vechiu și lustruit; cămașa de in e destul de albă, și pălăria veche, cu bourii lați, n'are încă coloarea frunzei de toamnă. Se deosebește pe atâta de alți muritori în strae albe din valea Moldovei: că poartă suman scurt și ciubote, și'n tureatca ciubotei din dreapta o lulea, din care, după cum el singur spune, trebue să fi „duhănit“ și bunicu-său. Nu prin înfățișarea lui de om năcăjit, urmaș al robilor pământului, mi s'a părut că se deosebește badea Nechita Păstrăvanu; ci printr'o rară cumințenie și înțelegere a lucrurilor vieții și printr'o lumină sufletească ce-i străbătea prin ochii trudiți. Nu era în el atât deșteptăciune, cât milă și curățenie a inimei. Și încă prin ceva mi se părea deosebit badea Nechita: pe supt mustața lui tușinată glasu-i învăluit și domol rostea foarte frumoase observații și istorisiri atât din viața lui cât și din acea a nehotărîților și întunecaților strămoși cari se odihnesc în vechile țintirimuri de pe malurile Moldovei.

Venise și el să vadă cum se pregătesc de războiu flăcăii regimentului nostru. Adusese în căruța trasă de doi căișori roibi pe cei doi feciori ai lui, complectași. Și pe când oamenii, așezați pe două rânduri în fața magaziilor, își așteptau rândul, pe când magazionerii scoteau necurmat și împărțeau repede „bocînci“, bluze, mantăli și altă zestre de războiu, el sta deoparte, rezimat în bețișorul lui subțire de corn lustruit și din când în când vorbea ceva cu blândețe către cei din juru-i.

Până atunci ziua aceia și altele stătusem privind cu nepăsare acest mecanism al oștirei și, ca comandant de companie, eram mulțumit că-mi vin oamenii la vreme și am în magazie efectele trebuitoare. Deodată privirea lui badea Nechita Păstrăvanu, ațintită asupra boclucurilor militărești înșirate la picioarele soldaților, și o vorbă a lui, rostită blând și trist, mă ridicară deasupra orelor sarbede ale mașinei care lucra necurmat și din care făceam și eu parte,—și mă ajutară să intru deodată în sufletele celor ce mă înconjurau. Mecanismul mobilizării și legea marțială nu erau singurul imbold care mână din toate unghiurile țării spre căzărmi pe tăcuții și năcăjiții noștri plugari.—Cu gesturi domoale primeau efectele dela magazie și le rânduiau c'un fel de solemnitate jos, dinaintea lor. Le priveau cu luare-aminte și cu reculegere și în același timp cugetam, cu ochii învăluiți, la bietele *văduve* rămase acasă.

Hansi, celebrul caricaturist alsacian, în uniformă de infanterist francez. După cum se știe, Hansi a fost condamnat de Germani, pentru un album de caricaturi, în care își bătea joc de preoții, profesorii și militarii germani, la un an închisoare

„Asta-i zestre la altă nuntă...“ vorbi c'un surîs trist Nechita Păstrăvanu.

La aceste cuvinte îmi apărură înaintea minții „văduvele“, căci până la această clipă încă nu venise înțelegerea. Și după privirea lui, ș'a soldaților, după solemnitatea și seriozitatea lor, înțelesei acel lucru grav de care încă nu eram pătruns, mă străbătu fiorul necunoscutului. Gesturile oamenilor rânduiau cu grijă o haină care era a morții. In privirea plină de milă a lui badea Nechita văzui că el, în umilința și tristețea lui, privea mai departe, spre țărmul cel negru, către care trebuia să pornesc și eu cu feciorii lui.

Atunci mă hotărîi să-l chem lângă mine și intrai îndată în vorbă cu el. Cam greu biruii rezerva și reținerea în care se învălesc de obiceiu, ca într'o carapace, oamenii noștri dela țară; dar însfârșit gura i se deslegă, sufletul i se domoli și mă simții pătruns de un fel de ciudată mulțămire și de un fel de sfială în fața lui.—Pe urmă am ajuns să m'apropii mai bine de el și să-l înțeleg mai bine, și dela dânsul am auzit cele mai minunate istorisiri din vremuri vechi și cele mai ascuțite pilde pentru vremurile nouă. Dar și'n ziua aceia, vorbind de feciorii lui, care „veneau la dreptul lor“, și despre cele douăsprezece războaie care s'au stârnit pe pământul acesta, am putut să aflu câte ceva dela badea Nechita Păstrăvanu.

„Să mă erți, domnule căpitan, zise el într'o vreme, privindu-mă cu ochii lui căprii; eu carte n'am învățat, că lui bunicu nu-i erau dragi cărturarii; așa încât ce pot să știu eu? Spun și eu ce înțeleg și ce-mi trece prin minte... Dacă s'au iscat, vra să zică, aceste douăsprezece războaie, apoi nu-i pentrucă s'apropie sfârșitul lumii, precum spune dascălul Iftimie dela noi dela Ionășeni; eu am socotit că pricina lor e tot pământul acesta pe care nu mai încăpem...

— Și asta-i o pricină... îl întării eu.

— Apoi da. Supt picioarele noastre, în negrul pământ, încap toți și se împacă, și stau acolo, dintru începutul lumii, de mii și mii de ori mai mulți oameni decât trăesc astăzi pe pământ; da'-i vorba că cei în viață uită asta, și se ceartă pentru un pumn de tină. Și se omoară unii pe alții, iar pe urma morților vine împăcarea între împărați!“

Il lăsam să vorbească. El mă privi râzând.

„Eu am un păcat, zise el. Când încep a vorbi, apoi mă'ntărt și nu mai isprăvesc. Acu dac'au pornit asemenea războiu toate națiile, numai noi nu se poate să stăm pe loc. Asta-i ca holera și ca ciuma, de care-mi vorbeau bunicu și uncheșu' după mama; se molipsesc unii dela alții. Moldovenii noștri chiar au și 'nceput.

— Cum au început?

— Apoi da, i-am văzut în Cordun.

— Când? cum? Dumneata ai fost în Bucovina? ce-ai căutat acolo?

— Ia păcate, domnule căpitan! Ce să caut? Am avut și eu o fată, și aceia s'a înstrăinat. I-a fost pe semne scris să-și încurce zilele c'un Mazur. Ce să-i fac? Dragoste nu-i? Dă, fată hăi, zic, dacă ți-i drag Mazurul, du-te cu dânsul în țară străină... Ș'așa s'a dus ea, domnule căpitan, tocmai lângă Cernăuți. Las'că ș'acolo nu-i pustiu și sunt Moldoveni de-ai noștri, da' se chiamă că-i peste graniță, și-i departe: opt *mile* de loc de-aici până acolo! Ș'așa, cum spun, m'am răpezit s'o văd, când s'a zvonit că a pornit războiu între Ruși și Nemți chiar la granița Bocovinei... La noi încă-i pace, m'am gândit;—s'o aduc în bordeiu la mine, din palatu'n care-o fi trăind; că cei cari stau la graniță sunt drept ca mărul cel domnesc lângă drum. M'am dus. Am pus

CEI CARI NU MAI SCRIU...

ION BASARABESCU,

care a caracterizat activitatea pe anul al treilea al *Flacării* prin complecta sa abţinere de a colabora. Ca să ne răsbunăm, reedităm acest desen care ştim că-i face o mare neplăcere

şaua pe Rusca, am trecut eu graniţa pe unde ştiu, ş'am umblat eu multă vreme, dar n'a fost chip s'ajung unde am vrut.

— Dece?

— Domnule căpitan, grăi, cu teamă parcă, badea Nechita; pe-acolo oamenii se omorau unii pe alţii, şi băteau tunurile de par'că era sfârşitul pământului. Văzând aşa, m'am oprit. Pe urmă m'am întors înapoi. Aici e linişte. De fată, zic, a îngriji Dumnezeu! Aşa.

— Ş'ai dat chiar peste luptele de lângă graniţă? îl întrebai eu cu nespusă curiozitate.

— Am dat. Acolo am văzut eu că se războesc şi de-ai noştri, Moldoveni. Am văzut cum îi ducea cu căruţele pe drum, schiloditi, şi se tânguiau: „Măicuţă, măicuţă!.. vai de sufletul meu!" Pe asta i-am cunoscut că-s de-ai noştri: pe graiu..."

Lumina de milă sticlea în ochii omului.

„Nici eu n'am socotit să dau peste asemenea lucru, urmă el încet, privindu-şi băţul subţirel de corn. Erau mulţi în strae cătăneşti, şi-i aduceau încoace, înlăuntru. Şi treceau soldaţi de-ai lor călări, ba 'ncolo, ba 'ncoace... Şi bătea tunu', şi bătea tunu'; şi dela o vreme am auzit cum pârâie puştile, ca vreascurile... şi hăt departe, pe dealuri, am văzut oamenii, ca furnicile... Acolo s'au puşcat şi s'au împuns cu şpăngile toată ziua...

— Unde era asta, bade Nechita?

— Era aproape de graniţa Rusului, lângă Boian... Şi când am văzut eu femei bocind pe drumuri, prin marginea satelor, şi zmulgându-şi părul, mi-a venit aşa o jale, ş'am stat pe loc, am descălecat, m'am aşezat în şanţ ş'am aprins luleaua... Nimene nu se uita la mine. Toţi se ţesau încolo şi 'ncoace, ca nebunii: ba cătane călări, ba pe jos, ba boeri în strae strîmte... Şi două lucruri auzeam: bocetele femeilor şi bătaia tunului ş'a puştilor... ş'o puşcă străină care clămpănea, clămpănea iute şi 'ndesat, de mă ţinea parcă rece'n spate când o auzeam că'ncepe... Da' era departe şi nu puteam eu vedea toate grozăviile...

— Acestea au fost cele dintâiu lupte la graniţă... îl întrerupsei eu.

— Adevărat. Acù-i foc şi pârjol, ş'asemenea bătălii, cum am văzut eu, pe toate graniţile lumii.... Aşa mi s'a tulburat mie sufletul atuncea... şi am stat eu şi m'am gândit... ş'am tot fumat... o luleà... şi'ncă una... ş'a asfinţit soarele, şi s'a 'ntins amurgul, şi deodată au tăcut tunurile. Pe urmă au stat şi puştile. Şi m'am sculat, am încălecat şi m'am dus aşa înainte, ca nebunu'... Pe drumuri şi pe câmpuri am dat de oameni cari vorbeau ca noi, moldoveneşte... Unii îmi spuneau: soldaţii noştri i-au răsbit pe Ruşi şi i-au alungat... Caut un sat unde să mă hodinesc pe noapte... ajung într'un loc, văd stâns şi 'ntuneric în toate casele... Da' la margine, spre dealuri, văd făclii prin popuşoaie şi fânaţe... Când s'arătau, când piereau... Atuncea, după hodina harţului, când a lăsat Dumnezeu liniştea pe pământ, au eşit muerile cu părul smuls, au prins a căuta morţii bătăliei şi le puneau lumânărele de ceară la cap, acolo unde-i găseau... Unii erau din partea locului, alţii nu erau decât fărmaţi de-un glonte, ori de-o schijă... Asta am văzut-o şi eu: cum puneau făclii şi boceau muerile pe morţii din toate neamurile, amestecaţi acolo şi împăcaţi de Dumnezeu! Ş'aşa m'am cutremurat de spaimă şi de milă,—şi n'am să uit până ce mi-a veni rândul să intru şi eu în culcuşul cel de humă... Şi de aceia mă uitam eu cu aşa ochi la feciorii mei şi la ceilalţi, cum se pregătesc pentru ce li-i scris!"

Sfârşind această scurtă povestire, sufletul luci parcă cu bunătate în ochii lui Badea Nechita, şi din această clipă am simţit o dragoste de frate pentru el, cu toată pălăria lui veche şi luleaua nu tocmai bine-mirositoare. Şi după această povestire,—între multe fumuri şi pilde, am aflat mai pe urmă multe alte întâmplări din năcăjita lui viaţă, şi fapte vrednice de mirare ale bunicului lui, ş'ale unchesilor lui, cari erau şi ei oameni deosebiţi, măcar că fumau tutun negru din lulele de lut şi umblau încălţaţi cu ciubote unse cu păcură.

Mihail SADOVEANU

□ □ □

LA LUCEAFĂRUL DE SEARĂ

Când se aprinde în slăvile senine tainicul Hyperion, cugetul meu ridică înspre el braţele diafane ale amintirei.

Era o vreme când aşteptam, pe drumurile mele, cu o dulce nerăbdare ivirea acestui crainic al stelelor. Priviam soarele cum atinge linia dealurilor, priviam risipirea norilor printre miile de coarde ale amurgului şi aşteptam palorile subite cari simplifică cerul după stingerea soarelui. Când dealurile sumbre se ridicau în cer, ca nişte pumni plini de draperii funebre, deasupra acestui semn de moarte scăpăra deodată luceafărul de seară. Această luminiţă nesigură şi înfiorată părea simbolul speranţei şi al nemurirei. In străvechea biserică monahală pe care o admiram în anii copilăriei

mele. Sufletul cules de pe pământ de Ingerul Morţei, apărea în zugrăveală, pâlpâitor şi mic, ca acest premergător al stelelor. Dar potrivirea aceasta am găsit-o târziu, atunci când Hyperion îngheţase pentru mine.

Intr'o zi, pe care desigur ai uitat-o mi-ai spus ca să nu uit niciodată: Mi-e dragă întâia luminiţă a serei! Mi-e dragă prima stea care se naşte, când vălurile zilei se lasă încet în zare şi noaptea stă să înceapă. Din aceste cuvinte eu am făcut un *Carmen Saeculare!*

Zilele treceau din ce în ce mai multe, peste ziua aceia, stinsă între pădurile de brad. Viaţa desfăşura din nou, naintea mea, împrejurările mici, înstreinările mari, pripoarele supărărilor, văile melancoliei şi mai ales bărăganul prozei de toate zilele. Drumeţ împovărat, duceam zi cu zi povara mea, biruit adesea de nerăbdare şi nemulţumit de mine însumi. Dar o înţelepciune adâncă a împletit viaţa aceasta din noapte şi din zi. După zbuciumul şi stridenţele zilei, vine noaptea, cu ochii ei închişi, cu gura ei cea mută. Şi la porţile de ametistă ale cernitei noastre binefăcătoare, găsiam, în fiecare seară fără nouri, pe întâiul paznic, steaua serei, cea scumpă d-tale.

Acel punct de argint, tremurător în haos, atingea ochii mei, atingea simţirea mea ca un deget de archanghel. Subt zaua grea a nelibertăţei noastre pământeşti, mă simţiam deodată liber. Liber să-mi închipuesc că sunt un altul. Liber să torn într'altfel, în apa ursitelor, plumbul bietei mele existenţe! Liber să întreb luceafărul şi seara dacă înduioşarea d-tale aşteaptă, în grădinile amurgului, înduioşarea mea.

Şi multe seri dearândul mi s'a părut într'adevăr că pe lacurile sângerânde, pe câmpiile pacificate în negru, alăturea de gândul meu mai zboară spre luceafăr şi gândul d-tale. Mi se părea că depărtatul astru revarsă argintoasa lui beteală peste cel mai spiritual hymen, iertat unor suflete de pe pământ. Niciodată însă nu am ştiut temeinic dacă gândurile d-tale au căutat vreodată pe ale mele, în calea spre luceafăr. Şi poate că dela marele Don Quichotte dela Manche nimeni altul n'a purtat armura şi tradiţia ingeniosului hidalgo cu mai multă solemnitate de cât mine.

ALE LUMII VALURI...

ION SLAVICI

fost director al *Tribunei* din Sibiu; actual director al ziarului *Ziua,* din Bucureşti

Pe vremea aceia, întrebarea şi îndoiala nu existau în lume. Fiindcă era pe vremea dulcilor înşelări de sine! Pe când în mâinile noastre înfrigurate se lasă prinse mâinile subţiri şi dragi ale iluziunii! Pe când luceferii se clatină de dor şi de durere—

Pe când eram în lume tu singură
şi eu!..

Răsare şi azi şi în fiecare seară steaua serei. Şi când nourii nu împânzesc amurgul şi când nourii vieţei, cu atât de puţin cer senin, îmi îngădue să rămân locului şi să privesc—adăst să se zămislească, din infinitul în care se desfoiază chrysantheme, tainicul Hyperion. Dar calea până la el ştiu bine că e goală! Dealurile cu frunţi de ametistă, codrii de cărbune, apele zbuciumate ori împietrite, cari se prelungesc până la el, sunt astăzi nişte soli prădaţi de scrisorile soliei lor! In cerul de seară azi nu te mai găsesc. Din tristeţa dulce a zilelor ce mor nu ştiu să mai aleg ce flori ţi se cuvin. Iar braţele diafane ale amintirei se zbuciumă zadarnic—

Din valurile vremei nu pot să te cuprind!

G. Galaction

□ □ □

CÂNTEC

O zile de vară, vă pierdeţi uşoare
Ca nimfele albe în spicuri de grâu
Cu părul de aur, cu-ochi de cicoare
Cu macul pe buze şi glas de pârâu!

Cu voi mi se duce gingaşa visare
Cu voi mi se pierde cătând alte zări
Păziţi-o de jale, de aspra uitare
Aduceţi-o iar pe aceleaşi cărări.

Mia FROLLO

□ □ □

CAZETA RIMATĂ

GÂNDURI DE TOAMNĂ

O, toamnă, toamnă, dulce şi melancolic timp,
In care frunza cade şi Nitta-Jo ridică
In ritm de vals amorul de-apaş în spre Olimp,
O toamnă, — must ce fierbe şi flori de tufănică!...

Tu scalzi veştmântul Firei în purpură şi aur,
Aşterni sărutul morţii pe-a rozelor corole
Şi-o faci pe doamna Smara să plângă dup'un Maur
Care-i cânta pe vremuri, la Lido, barcarole.

O toamnă, cer albastru ce'mi aminteşti Verona
Cu delicioasa-i tobă şi generosul Chianti,
Tu, care pui penelul în mâna lui Verona
Şi nu ştiu ce paloare pe buzele bacantii;

Tu, care dai fiorul naturei muribunde
Şi-acelor pentru cari moneta e un X, —
Ah! câtă poezie în tine se ascunde
Când râde barometrul, ca astăzi, la *beau fixe.*

Prelungile suspine ce din viori îţi zboară —
Verlainianul cântec gemând dintre ruine —
D'abia dacă m'atinge cu aripa-i, uşoară
Ca spuma de dantele a unei balerine.

Şi totuşi, dulce toamnă, sub ceru-ţi de *turquoise,*
Vai! câtă suferinţă de astădată plânge
Pe Vistula, pe Drina, pe Marna şi pe Oise,
Cu valul care curge îmbujorat de sânge.

Mărețe catedrale ruină's şi cenuşe,
Se'naltă hecatombe prin văi însângerate...
Doar noi visăm succese zâmbind lui Von dem Busche
Şi facem, ca Guguţă, afaceri minunate.

Ardeal, ce-ţi plângi feciorii plecaţi să nu mai vină,
Să moară pentru Hunul ce-i ţine subt călcîi,
Şi tu, nefericită şi mândră Bucovină,
Grădină ce sinistră păragină rămîi;

Jos fruntea înaintea Alteţei bizantine
Şi jalnici *morituri* surâdeţi radios;
Muriţi de glonţ, de chinuri, de groază şi ruşine,
Ca să vă joace Iuda mai bine *à la hausse.*

O toamnă, tristă toamnă de aur teuton,
De-ai fi Ion Brătianu ţi-aş cere represalii,
Dar vai! nu eşti, sărmano, decât un biet sezon
Iar prinţii sânt puternici chiar dacă sânt canalii...

Cădeţi dar înainte, danţând neostenite,
In vasta pace-a toamnei fantasticul tangò,
O! frunze, pentru care Apollo îmi permite
Să fiu numai Mefisto şi nicidecum Hugo!

MEFISTO

□ □ □ □

LUCRURI VECHI

Primul doctor român dela Paris (1815)

Peste câteva luni se împlineşte un secol de când, în tipografia lui A. Belin apărea la Paris o lucrare medicală, care se lega de numele Ţării Româneşti şi prin originea autorului şi prin câteva amănunte privitoare la starea sanitară a Bucureştilor. Autorul era *«D-rul I. Serafim, născut în Bucureşti»*, iar titlul lucrării: *«Dissertation sur les fièvres bilieuses en général»* [1]). Lucrarea aceasta, prezintată ca teză pentru doctorat, fu susţinută înaintea facultăţii de medicină din Paris la *25 Iulie 1815.* E un in-8 din 122 pag. urmate de tot atâtea pagini cuprinzând traducerea în greceşte a textului integral francez, traducere datorită lui *G. K. Typaldos.*

Pe cât ştiu, Academia Română posedă numai textul grecesc, iar textul francez i-a fost cunoscut D-rului Felix, care pomeneşte despre această lucrare în catalogul cronologic al lucrărilor asupra igienei în România [2]). Probabil că i-a fost de asemenea cunoscut şi D-rului Crăiniceanu, a cărui lucrare manuscrisă despre *«Literatura medicală a României»* nu o cunosc.

Despre D-rul I. Serafim nu am deocamdată nici o altă ştire afară de cele cuprinse în teza lui de doctorat. Incidental îi pomeneşte numele Ionescu-Gion în «Istoria Bucureştilor» cu ocazia enumărării edificiilor mai însemnate de pe Podul Mogoşoaii: *«Hanul Filipescului cu prăvăliile D-rilor Serafim şi Malla* (pasagiele Villacros şi Karagheorghevici [3]).

Mai înainte de d-rul Serafim, dintre medicii cari au trăit în România pe la începutul sec. XIX, au scris lucrări medicale Darvari, Filiti şi Caracaş [4]). Serafim este însă cel d'întâi Român care îşi trece teza de doctorat înaintea facultăţei din Paris. Regretatul Pompiliu Eliade, care a cercetat arhivele Sorbonnei, nu a dat în ele de numele d-rului Serafim. Cel d'întâi titrat al Sorbonei, de-a cărui urmă a dat d-l Eliade, este Petru Manega [5]), care la 7 Mai 1818 îşi trecea bacalaureatul în litere iar cel d'întâi locuitor din Principate, care şi-a trecut teza de doctorat în medicină la Paris ar fi Constantin Bu-

[1]) „Dissertation sur les fièvres bilieuses en général, considérées dans leur état de simplicité et les divers genres sous les quelles se présentent ordinairement. Présentée et soutenue à la Faculté de Médecine de Paris le 25 juillet 1815, par J. Séraphim, né à Bucharest en Valachie, Docteur en Médecine et Membre de la Société d'Instruction médicale de ladite Faculté. A Paris, de l'Imprimerie de A.Belin" 1815.

[2]) Istoria igienei în România. Al treilea memoriu. Pag. 29.

[3]) Ist. Buc., 425.

[4]) C. I. Darvar, Castoria-Macedo., De signis coctionis in morbis dissertatio, Hallae Magdeburgiae 1785; I. C. Philites, Dissertatio inauguralis medica, febrium verminosarum pathologiam exhibens, Goettingae 1785; Karakasse (senior), Poemata medica, Viennae 1795.

[5]) P. Eliade, Hist. de l'esprit public en Roumanie, pg. 249.

Cum se bat Germanii: „Inainte cu orice preț!" Desen de *A. C. Michaël*

buky, după care au urmat C. Hestiotes la 1827, N. D. Goussy tot la 1827 și V. Phormion la 1830[1]). Serafim ar fi deci, după George Bogdan, care în 1803 studia dreptul la Paris[2]), al doilea Român, care își făcu studiile în Franța și cel d'întâi poate care obținu titlul de doctor al Universității din Paris.

Era el Român de origine? N'o pot afirma cu siguranță; era însă, desigur, dintr'o familie deplin românizată. De ar fi fost Grec, și-ar fi scris mai întâi teza în grecește și apoi și-ar fi tradus-o în franțuzește; prietenul său, Grecul Typaldos, traduce însă textul francez în grecește, ceeace ne autoriză să credem că Serafim nu știa grecește sau nu știa îndestul. In afară de aceasta trebuie să adăugăm faptul că Serafim vorbește, în cursul lucrării sale (în nota dela pag. 9), despre «sentimentul particular» de care e însuflețit pentru «patria» sa, de interesul ce poartă binelui «țării» sale.

Din prefața tezei, aflăm că Serafim rămase orfan de tată, «le meilleur des pères», la vârsta de 6 ani, că maică-sa, «la plus tendre des mères» îngriji de educația lui, că fratele său, Petre Serafim, «dragoman al Franței la București», cu toate că «a fost mereu în călătorie în interiorul Asiei», i-a servit totuși de tată „în tot ceeace a bine voit să facă» pentru dânsul. Tot de acolo mai aflăm că de timpuriu Serafim simți vocațiunea pentru medicină dar că muma sa și cei de aproape căutară să-l îndepărteze dela aceasta, înfățișându-i «enormele dificultăței» ce va întâmpina în executarea hotărârei sale. Această hotărâre era însă nestrămutată, decis fiind să facă «sacrificiul vieței» sale spre a învăța «s'o păstreze pe-a celorlalți». Nu-l înspăimântă deci nici gândul amfiteatrelor de anatomie, unde avea să respire mai multe ceasuri pe zi «aerul cel mai infectat de emanațiunile maiasmelor putride ale cadavrelor descompuse», nici acela al spitalelor «unde se află indivizi loviți adesea de boli molipsitoare». Dar dacă ori cărui tânăr îi trebue mult curaj spre a întreprinde studii atât de grele și și de primejdioase, «unui tânăr din țara noastră îi trebue un curaj cu adevărat eroic».

«Cum să numim oare — exclamă Serafim — inspirațiunea aceasta de a-și părăsi rudele, prietenii, de-a se expatria vreme de cel puțin 7 până la 8 ani spre a merge la 600 de leghe depărtare să cauți învățătură și cunoștinți!»

Tânărul român care, astăzi, după 36 de ore de Orient-Express se coboară, odihnit și bine dispus, la Paris spre a-și face studiile și își poate îngădui luxul de a-și revedea — cel puțin odată pe an, patria și părinții, nu va înțelege ușor câtă bărbăție, câtă hotărâre și câtă pasiune de știință îi trebuia unui tânăr acum un secol, pentru-ca, înfrângând toate greutățile, toate temerile și toate afecțiunile, să caute în cetatea-lumină știința pe care n'o putea afla aici, în orient.

Serafim, a avut spre binele compatrioților săi și spre marea sa satisfacțiune, această tărie de suflet, căreia îi datorăm pe cele d'întâi doctor român ieșit de pe băncile Universității din Paris.

Intr'un alt articol voi mai da câteva amănunte despre Serafim și teza lui.

C. BANU

[1]) Ibid. pg. 253.
[2]) Hurmuzaki. Docum. Supl. I, t. II, pg. 255.

□ □ □

INCĂ UN AN

Cu acest număr revista *Flacăra* intră în al patrulea an al apariției sale.

Pentru o revistă românească, literară, scrisă cu colaborarea fruntașilor literaturii noastre actuale și citită de publicul mare, cași de publicul restrâns al parohiilor literare, trei ani de existență alcătuesc o maturitate respectabilă. Revistele românești în genere au o vieață scurtă pe acest pământ; născute, ceie mai multe, dintr'un capriciu ori dintr'o trecătoare nemulțumire, ele nu durează decât până la istovirea micului imbold sufletesc și micului credit la tipografie. Revistele literare sunt, între revistele românești, niște adevărate efemere: comunitatea de vederi a tovarășilor sau obediența față de un magistru descăletor pe plaiurile literaturii, nu au durată pentru acest *genus irritabile vatum;* deprinși să privească în față

nemurirea şi veşnicia, ei se obosesc lesne de mărunta încetineală a calendarului şi, după ce numără doar câteva foi — de calendar — asvârlite la coş, rup contactul obligator şi periodic cu actualitatea pentru ca, reîntorcându-se în încăperile de fildeş, unde pot invoca nemurirea, fără conturi curente la tipograf şi somaţii bimensuale, către depozitarii cu mandate... pentru mai târziu.

Dacă mai sunt totuşi reviste literare care să fi numărat mai mult decât trei toamne, această stranie longevitate se datoreşte unor speciale condiţiuni de vieţuire; unele au o viaţă venerabilă de mumii, pe care toată lumea le stimează şi le respectă, în virtutea tradiţiei, dar nimeni nu şi-ar îngădui profanarea de a le citi; ele vor apărea mereu pentrucă au apărut până acum şi vor fi totdeauna privite cu condescendenţă pentrucă au avut cândva un rol interesant în mişcarea noastră culturală. Aceste reviste oferă exemplul miraculos al unor îmbălsămări literare care păstrează toate aparenţele vieţii, minus vieaţa însăşi.

Altele trăesc pentrucă nu pot muri, atât de bine s'au adaptat celor mai precare condiţii de existenţă; întocmai ca baccilii de tuberculoză, care pot trăi câteva anotimpuri în praf, fără umezeală şi fără curente de aer împrospătat, şi aceste reviste pot trăi fără colaboratori şi fără cititori; ele au biruit moartea, pentrucă nu au nici una din trebuinţele vieţii literare şi ne având cum să moară, se cheamă că trăesc. Viaţa lor nu e însă decât o minune aparentă, caşi persistenţa florilor învestmântate într'o pătură subţire de calcar, care le păstrează forma strălucită a unei veşnice înfloriri, dar le ascunde parfumul şi le ucide germenul de vieaţă pentru rodirea căruia a fost răsărit.

Nu vom avea niciodată temeritatea de a compara *Flacăra* cu asemenea făpturi literare care au privilegiul de a păşi fără intermedii din atelierul tipografic în indiferenţa Nemuririi. *Flacăra* trăeşte, fără să-şi facă din aceasta o ambiţie, o glorie şi un ideal. Ea tinde să aplice maxima poetului latin: *Vivere non est necesse, necesse est navigare.* — Să trăeşti nu e necesar, necesar e însă să vâsleşti pe mare. Apariţia sa o subordonează îndeplinirii unui rol cultural, pe care l'a urmărit în chip statornic şi din care şi-a făcut o menire şi o datorie: răspândirea frumosului scris românesc în rândurile Românilor celor mulţi de pretutindeni. Departe de preocupări înguste de curent şi şcoală, şi mai departe încă de cele de... clopotniţă literară, *Flacăra* a trecut peste diferinţele de convingeri, temperament şi simpatii ale scriitorilor noştri şi a isbutit să-i unească la un loc pentru realizarea unei opere comune prin ceeiace ce e sete de ideal şi cult pentru frumos în sufletul fiecăruia. O singură condiţiune le-a impus: să fie sinceri în intenţiile lor artistice şi sinceri în realizarea acestora. De aceia o singură poezie nu a găsit adăpost în paginile *Flacării*: aceea a sentimentelor care n'au fost nici când simţite şi a impresiilor care n'au existat decât în împerecheri ciudate de cuvinte.

Acest program atât de vast dar simplu, are faţă de savantele expuneri didactice ale maeştrilor întemeiatori ce descalică pe plaiurile literaturii, superioritatea foarte modestă de a fi fost respectat — pe cât pot fi de mult respectate în realitate cele mai hotărâte intenţii omeneşti. De aceea *Flacăra* a putut întruni în paginile sale şi în cursul anului trecut proza şi versurile d-lor Vlahuţă, Coşbuc, Delavrancea, Brătescu-Voineşti, Goga, Sadoveanu, M. Codreanu, Cincinat Pavelescu, Galaction, Topîrceanu, Mefisto, D. Nanu, V. Eftimiu, Mircea Rădulescu, Al. Cazaban, N. Beldiceanu, etc., şi a putut releva talente noui şi atât de deosebite ca, de pildă, pe d. I. C. Vissarion.

Susţinută de toţi scriitorii români al căror sprijin l'a cerut şi de numeroşii săi cititori, *Flacăra* poate socoti că şi-a împlinit, pe cât a fost cu putinţă, datoria, şi exprimă cu acest prilej de socoteli meritatele mulţumiri pentru toţi.

C. Sp. H.

IMPĂRATUL

Visând Impăratul să rupă hotarele ce-l îngrădiau,
Şi marea-i putere s'o 'ntindă pe 'ntregul pământ şi pe mări —
Tărie de vifor pusese în sufletul oştilor lui,
Ca nici un vrăjmaş să mai poată cu armele-a-i sta împotrivă;
Iar ochii de fiară flămândă rotindu-şi-i peste cuprinsuri,
Vedea cum noroadele toate în cale-i se pleacă 'ngrozite,
Vedea cum cetăţi întărite, palate de piatră şi domuri,
Cu vâlva atâtor coroane, ca pleava se spulberă 'n vânt.

Ş'a fost un blestem pe ursita sărmanelor neamuri de-atunci,
Că 'n scrum şi-au văzut prefăcută întreaga lor muncă de veacuri.
Scrâşnind luptătorii, în iuruş, ca iarba sub coasă cădeau,
Năprasnic vârtejul pieirii din ţară în ţară trecea,
In urmă-i coloane de flăcări zbucniau din cetăţi năruite, —
Şi 'n vaetul crâncen al morţii, sub negrele stoluri de corbi,
Trufaş, Impăratul călare, cu rânjet privindu-şi isprava,
Prin râuri de lăcrimi şi sânge, pe punte de leşuri trecea.

Dar iată că, tocmai în ceasul când braţele sta să-şi întindă,
Pământul întreg să-l cuprindă — un răcnet de leu, din adâncul
Sălbaticei Asii, îi spune că nu-i încă lupta 'ncheiată.
„O, nu, Ilderim, — nu e încă pământul pustiu de viteji:
Timur îţi stă 'n faţă, iar spada-i e soră cu spada lui Mircea,
Şi ce s'a 'nceput la Rovine sfârşi-se-va la Angora!“
El zice — şi una spre alta s'asvârl întărtatele oarde,
Şi, rânduri de rânduri izbite, cu vuet de valuri se sparg.

Trei zile-şi ţin clipele tulburi pe stemele celor doi crai.
Se mişcă 'n bulucuri mulţimea, se rupe, şi iar se 'mpreună,
Cad pâlcuri sub pâlcuri de-avalma, şi altele proaspete vin,
Iar hreamătul creşte şi scade, ca 'n spulber de viscol purtat.
Ci iată că 'n seara din urmă, strângându-şi în pinteni arapul,
Işi spintecă drum în năvală Timur cu hangerul în mână.
Sporeşte cu el vălmăşagul — amestec de glasuri pripite...
Din mijlocul lor se aude un muget de fiară 'njunghiată.

E prins Baiazid — şi de-odată se-stâmpără clocotul luptei.
E prins Baiazid — şi ostaşii rămân împietriţi ca de-o vrajă.
Mai sunt oare fulgere 'n ceruri?... Pământul pe-al lui şi-l'a stins! —
Timur îşi priveşte vrăjmaşul cu liniştea celui puternic.
O cuşcă de fier i s'aduce... In van, Ilderim, te mai zbuciumi,
Şi hainele-ţi rupi de pe tine, şi fruntea ţi-o sângeri de gratii!
Acesta-i palatul în care de-acum îţi rămâne să cugeţi
Ce şubrede ş'amăgitoare sunt toate măririle lumii...

Aşa l-au purtat prin oraşe, prin ţări pustiite de el.
L'au dus prin cetăţi ce, cu groază, de numele lui pomeniau;
Opriau la răspântii, ş'un crainic vestia de isprăvile lui;
Uimiţi ascultau trecătorii, privind la momâia din cuşcă —
O umbră de om ce scânceşte şi-şi leagănă capul mereu.
„Vedeţi, zice crainicul iarăşi, că *este*-o dreptate pe lume,
Că nici n'o grăbeşte durerea, cum nici n'o 'ntârzie minciuna —
Ci singură ea îşi alege şi arma şi ceasul plinirii!“

A. VLAHUŢĂ

IN FRANŢA : Moartea academicianului Albert de Mun.

După Jaurès şi după Jules Lemaître, Albert de Mun ia şi el calea veşniciei în acest an fatal. Nu sunt de cât câteva zile de când bătrânul, ai cărui trei fii erau cu toţii pe câmpul de luptă, înălţa prin scrisul său sufletul întregului popor francez, ca un cavaler ce sună din corn suprema chemare şi speranţa supremă în clipele când porneşte şarja hotărâtoare. Sunt abia câteva zile de când *L'Echo de Paris* aducea aceste cuvinte simple şi virile, scrise de fostul locotenent din 1870: *„Acum o sută de ani geniul lui Napoleon lupta cu cea din urmă armată a Franţei împotriva Europei coalizate.*

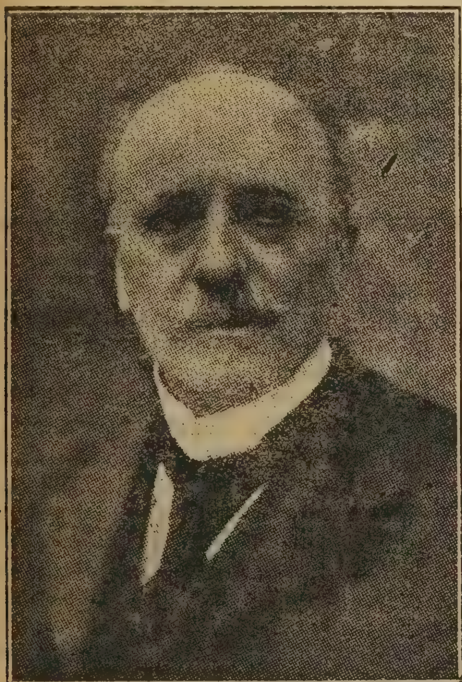

Contele A. de Mun

„Astăzi toate armatele noastre sunt în picioare şi jumătate din Europa merge alături de ele. Acvila lui Napoleon nu putea să aducă în ghearele sale, cum spune Lacordaire, decât victorii rănite de moarte. Acvila noastră, în care cred mai hotărât ca totdeauna, va aduce în braţele sale mântuirea Franţei".

Dar bătrânul, atât de hotărât şi de tânăr în sufletul său, nu a putut învinge sguduirile zilelor grozave prin care trecea patria sa şi nu a avut norocul de a vedea cu ochii trupului său victoria în care crezuse şi revanşa pe care o aştepta de patruzeci şi trei de ani.

Cu Albert de Mun Franţa pierde un mare om de acţiune, pe cel mai literar dintre oratorii săi şi pe cel mai pur dintre prozatori; iar România şi poporul român pierd un mare prieten şi încă un prieten care şi-a amintit de noi în zile grele.

Contele Albert de Mun s'a născut la 1841 la Lumigny; printr'o stranie ironie a înrudirilor capricioase marele orator creştin era strănepotul filosofului sensualist Helvetius, care a cheltuit atâta spirit şi atâta ştiinţă, acum un veac şi jumătate, ca să dovedească inexistenţa sufletului şi a lui Dumnezeu. In schimb însă alţi strămoşi ai săi mai recenţi fuseseră miniştri sau ambasadori în vremea Restauraţiunei şi sub Carol al X-lea. Printr'aceştia el aparţinea Franţei catolice şi tradiţionaliste. Armata şi biserica l'au ocupat pe tânărul conte din adolescenţă. La 1860 intră în şcoala militară dela Saint-Cyr şi numai după doi ani fu chemat să ia parte ca sublocotenent în campania din Algeria, unde stătu în lagăr, în lupte şi'n lungi vegheri sub arme până în 1867. Asupra acestei campanii Albert de Mun a scris pagini elocvente şi pitoreşti de amintiri personale care rămân printre cele mai vii din opera sa literară.

La 1870 era locotenent de vânători în armata lui Bazaine şi sub zidurile cetăţii Metz câştigă crucea legiunii de onoare. Dar catastrofa cea grozavă prin care trecuse Franţa, prăbuşirea unui regim politic şi sângeroasa revoltă a Comunei, la înăbuşirea căreia luă parte el însuşi sub conducerea generalului Ladmirault, îl făcură să se îndrepte cu ardoare spre studiul chestiunilor sociale pentru a găsi calea pe care Franţa să reînceapă o viaţă mai bună şi mai solid întemeiată. Impreună cu un grup de tineri nobili ca şi el, Albert de Mun credea că e nevoe să se dea o altă educaţiune morală poporului francez, pentru a-i forma un suflet capabil să înfrunte cu toată vigoarea şi cu toată statornicia grelele răspunderi ale vremurilor noui. Conform tradiţiei din familia sa tânărul conte citia pe Ioseph de Maitre, Bonald, Donaro Cortez, faimoşii apărători ai ordinei morale şi sociale întemeiate pe biserica romană, şi venia în contact direct cu Louis Veuillot, marele ziarist ale cărui pledoarii pasionate şi pline de artă în favoarea autorităţei bisericei au avut o influenţă hotărâtoare asupra desvoltării sufleteşti a locotenentului de vânători. Rolul bisericei în trecutul societăţii franceze era o taină în care bătrânul ziarist găsia prilej să utilizeze cele mai convingătoare accente ale elocvenţii sale.

— Să ai totdeauna aproape de d-ta, pe masa d-tale, un volum din istoria bisericii! — aşa îşi sfârşia totdeauna sfaturile Louis Veuillot.

Aceiaşi influenţă o suferi şi dela un alt teoretician al conservatismului francez, Le Play, autorul volumului *La Réforme Sociale*, care ţinea să pună mai cu seamă în evidenţă greşelile doctrinei revoluţionare dela 1789.

Dar teoriile nu-l mulţumiau pe omul de acţiune care era Albert de Mun. In Decembre 1871 el avu prilej să cunoască un cerc de lucrători creştini, condus de un călugăr, Maurice Maignen şi instalat într'o sală modestă aproape de gara Montparnasse. Acest călugăr îi dădu modelul acţiunei ce trebuia întreprinsă pentru a readuce ordinea şi armonia în mijlocul societăţei franceze.

Cei din clasele de sus au dispreţuit poporul şi l'au lăsat în întuneric; poporul nu i-a cunoscut şi nu a putut să-i iubească; el a căzut prada tuturor aventurierilor sau tuturor visătorilor şi a fost îndemnat la crimă şi ruină. De aceea e nevoie ca oamenii din clasele superioare să se coboare în rândurile poporului, să-l lumineze asupra drepturilor şi datoriilor sale, asupra necesităţii unei ordine morale şi sociale pe care numai biserica romană o putea da, readucând astfel unirea, pentru înălţarea Patriei comune, între cele două pături din populaţia ţării, cari nu se cunosc, nu se pot înţelege şi se duşmănesc spre pieirea amândorura.

Această ideie centrală a primului cerc al lucrătorilor catolici a fost o revelaţie pentru omul de înalte sentimente şi de acţiuni tot atât de preţioase, pentru omul aproape matur ce era în acest an Albert de Mun. De la această dată (1872) Albert de Mun pune în aplicare ideia cercurilor de muncitori catolici în Paris şi apoi în toate provinciile Franţii. Pretutindeni elocvenţa sa sinceră, sonoră, fermecătoare cucereşte şi persoana sa lasă în inimile muncitorilor chemaţi la o vieaţă mai frumoasă o impresie puternică şi capabilă să dureze în lungul unei întregi vieţi de om. Campaniile sale sociale, care nu puteau să nu ia oarecare coloratură politică regalistă şi clericală, fură socotite însă ca incompatibile cu chemarea sa de ofiţer şi de aceia în 1875 trebui să aleagă între cariera sa militară şi cea de luptător politic. O alese pe cea din urmă, unde temperamentul său de luptător avea putinţa să se desfăşure cu toată vigoarea. In 1876, la 5 Martie, era ales deputat în Parlament, în circumscripţia Pontiny. De atunci a fost părtaş aproape la toate marile acţiuni politice în care cuvântul său, deşi apăra o cauză în genere pierdută, avea o greutate egală cu cea pe care i-a fi putut-o da autoritatea unui întreg partid numeros.

Probitatea sa cavalerească, puterea elocvenţii sale care nu pierdea din vigoare cu toată neîntrecuta sa armonie şi desăvârşita sa puritate, convingerile sale puternice şi deosebita agerime polemică pentru apărarea lor, au făcut din Albert de Mun una din cele mai frumoase figuri ale Parlamentului francez. Adversarii săi îl stimau; câţiva l'au iubit cu lealitate, Când, după un timp de boală, şi-a luat iarăş locul în Cameră, deputaţii, fără deosebire de culoare politică, l'au primit cu ovaţii emoţionate şi însuşi Jaurès, republicanul socialist, a adresat apărătorului monarhiei şi al tradiţiei cuvinte pline de admiraţie şi de respect.

A. de Mun locotenent în al 3-lea de vânători din Africa

In Academie „Marele Creştin" s'a bucurat de aceeaş caldă şi simpatică admiraţie. Şi aici darul său de a stăpâni cuvântul şi a-l supune celor mai subtile creaţiuni ale spiritului îi făcuse faima celui mai pur vorbitor şi celui mai armonios artist al Verbului.

Cu toate că era prin temperamentul său menit să fie un om de acţiune, totuşi în politică Albert de Mun a fost orânduit să apară drept luptătorul unei cauze pierdute, să aibă un rol critic şi teoretic şi să nu poată înfăptui nici una din ideile sale de program. De aceia elocvenţa academică îi era obicinuită, deşi nu-i era cea mai firească.

Acum însă când deosebirile de credinţe şi de idealuri s'au sfărmat în faţa duşmanului comun, Albert de Mun recăpătase vigoarea locotenentului de sub zidurile cetăţii Metz şi articolele sale erau chemări de trompetă şi vestiri de victorie. In ultimele clipe, murind, singur, departe de cei trei fii duşi pe câmpul de luptă, Albert de Mun, a cerut să nu fie plâns. Intr'o încordare supremă de sublim patriotism el voia par'că să spună:

— *Inainte, peste cadavrul meu şi peste oricâte cadavre, spre victorie!*

Const PAUL

□ □ □

NOTELE SĂPTĂMÂNEI

Vârsta reginei Maria. — Un proect de lege care se impune. — Mesajul regelui Bulgariei. — Stilul unui Suveran

Principesa Maria, regina României, a împlinit 39 de ani. Evenimentul acesta a fost adus la cunoştinţa ţării întregi prin felicitări oficiale, prin suspendarea cursurilor şcolare şi închiderea autorităţilor, în sfârşit prin declararea zilei drept sărbătoare naţională.

Ce curioasă e viaţa şi ce zadarnice sunt uneori privilegiile înălţimilor din lumea aceasta! Dacă principesa Maria, în loc să fie regină, ar fi fost o femee oarecare, o particulară blondă, frumoasă şi deşteaptă, nimeni n'ar fi cutezat s'o întrebe de câţi ani este şi mai ales nimeni n'ar fi îndrăsnit să-i mărturisească vârsta în public, fără să n'aibă impresia că săvârşeşte o necuviinţă. Findcă principesa Maria e regină însă, această regulă elementară de politeţă nu numai că nu se respectă, dar practica ei pe dos devine o datorie protocolară.

Apoi să mai fii regină în ziua de azi, dacă nu poţi nici să împlineşti un an mai mult fără să nu afle poporul întreg acest eveniment şi fără ca, dintr'o întâmplare atât de neplăcută, guvernul şi parlamentul să nu facă o sărbătoare naţională?! Să mai fi regină dacă ţi se refuză până şi privilegiul tinereţii veşnice pe care o arăţi?!

Nu, în asemenea condiţii, tronul României nu mai poate fi ocupat de regine tinere şi frumoase. Şi nu m'aş mira dacă aş afla că principesa Maria, ca să nu asiste la sărbătoarea... naţională a vârstei de 40 de ani, va prefera să abdice.

Spre a nu expune patria noastră la asemenea nenorocire în nişte timpuri aşa de grele, propun să se adune de urgenţă parlamentul ţării ca să voteze următorul proect de lege:

«Pentru a se păstra pururea neatins prestigiul frumuseţii ideale şi tinereţii veşnice ale reginei Maria, vârsta oficială a Suveranei noastre, de azi înainte, va fi nu aceia pe care o are, ci aceia pe care o arată. Prin urmare regina Maria va rămânea totdeauna, pentru orice bun român, de 25 de ani».

Regina Maria

Dacă însă un asemenea proect de lege se va considera ca anti-constituţional (oare nu tot ce e bun şi folositor vine la noi în conflict cu Constituţia?) atunci sunt de părere ca de azi înainte consiliul de miniştri să renunţe la rolul odios de calendar care urmăreşte an cu an vârsta celor sortiţi să nu îmbătrânească niciodată. Mai mult, să ne luăm cu toţi angajamentul că nu vom consimţi nici peste zece ani ca regina Maria să împlinească patruzeci de ani.

Dar acestea sunt formalităţi cari n'au nici o însemnătate. Spre deosebire de alte femei, sunt sigur că regina Maria simte o mândrie să spue că e de 39 de ani. Iar în mândria aceasta trebue să fie ceva din cochetăria fetiţelor de 7 ani cari, când se joacă, glumesc că au vârsta mamei lor. Eu de câte ori o văd pe Suverana de azi, am impresia că timpul, vrăjit de frumuseţea ei, s'a oprit în drum s'o privească. Şi fiindcă se simte aşteptată, ea întârzie; iar, fiindcă ea întârziază, timpul nu se îndură să plece. Şi astfel, în 39 de ani, vremea şi-a putut face de-abia jumătate din calea ce trebuia s'o străbată.

In asemenea condiţii, ce însemnătate poate să aibă de câţi ani e regina noastră? Vârsta principesei Maria trebue socotită numai din ziua în care dânsa a fost proclamată regină. Prin urmare, de-abia la anu va fi de un an. Şi uite vezi: mi-e teamă că, chiar după socoteala asta, tot o să ajungă o vreme când tinereţea-i va fi mai fragedă de cât chiar regalitatea ei.

*

Am citit cu o deosebită emoţie mesajul regelui Ferdinand al Bulgariei, tizul Suveranului nostru. Şi am reţinut trei puncte esenţiale şi oarecum caracteristice.

1. Mesagiul începe astfel (citez după *Adevărul*): «Sunt vesel că mă văd înconjurat, etc.» Că regele Ferdinand e vesel când toată lumea civilizată crede că are motive serioase să fie foarte tristă, e o chestie care-l priveşte pe Suveranul Bulgariei şi mai ales pe admiratorii săi. Se vede că regele Bulgariei e un temperament fericit. Ii place omului să râdă. Ei, dacă-i place să râdă n'are decât să râdă. Nici o constituţie din lume nu poate împiedica pe un Suveran să fie vesel şi să petreacă.

Dar părerea mea este că un rege, când are poftă să râdă sau să se veselească, poate s'o facă în mod mai discret, mai puţin oficial şi'n orice caz cu o mai restrânsă publicitate. Un om obişnuit când vrea să petreacă, să-şi scuture puţin creerul şi nervii de praful grijilor mărunte, îşi adună câţiva prieteni şi se 'ngrijeşte de un vin bun; regele Bulgariei când are asemenea chefuri scrie un mesaj şi adună parlementul ţării.

E adevărat că *Quod licet Jovi, non licet bovi*. Dar, oricum, să mi se acorde că e cel puţin curios ca, atunci când te simţi în bună dispoziţie, în loc să te duci la Iordache şi să tragi un chef număru unu, pentru simplul motiv că eşti regele Bulgariei, să chemi pe toţi reprezentanţii ţării şi să le dai câte un pol de persoană ca să le comunici că eşti vesel.

2. Regele Ferdinand se felicită că a isbutit să dea relaţiunilor cu vecinii «un caracter de mare încredere».

Auzi să te lauzi prin mesajul tronului că, în sfârşit, lumea a început să te creadă pe cuvânt! Asta este o specialitate curat bulgărească. Am văzut monarhi cari se

G E S T A

Vedeam c'a zis: — „De este Dumnezeu
Şi nu-i numa' poveste,
El este 'n cerul lui şi 'n braţul meu!
Prin mine singur dă dovezi că este;
Când pumnul va cădea sunând pe ţeste
Veţi şti, popoare, cine-i el şi Eu!"

Zâmbind din cer întinse-acesta laţul
Şi-a prins pe cel ce-atât se 'ncumeta.
Gemu cel smuls din locul d'unde sta,
Când mort căzu, în jos pe coapse-i, braţul.
„Ce demon m'a strivit?" — „Trufia ta!
Că-i scris să piară 'n propriu-i laţ nesaţul".

Şi-a fost c'a zis: „De este Duhul sfânt
Şi-i gura ce nu minte,
Al Meu şi-al lui e cerul pe pământ,
Căci eu aici îi sunt Suprema Minte.
Şi vraţi voi, turme, a-mi sta mie 'nainte?
Voi face-aşa să ştiţi voi cine sunt!"

Dar Duhul rupse-un văl, şi-atunci deodată
In faţă-i sta feroce-acel erou,
Cum plin de sânge-un leu când rupe-un bou,
Cumplit şi lacom furia şi-o arată.
„Ce monstru-i acest chip?" — „Eşti tu, cel nou,
Centaur cui i-a fost Ixion tată".

Şi-atunci, trezit, cum biblia povesteşte
De Cain, în spaima lui,
Striga, fugind din faţa ori şi cui:
„M'omoar'-acum oricine mă 'ntâlneşte!"
Ei, da! Că 'n biblie-i scris: A fost şi nu-i
Acel dragon ce 'n cer se războeşte.

G. COŞBUC

felicită că şi-au asigurat prietenii suspecte, am văzut mesagii care binecuvântau pe Dumnezeul oricăror nenorociri, dar încă un rege care să se fălească fiind-că lumea începe să-l creadă pe cuvânt nu mi-a fost dat până acum să văd.

Din acest punct de vedere, dar, regele Bulgariei este un original, care-şi are rolul lui bine stabilit în istorie.

3. In sfârşit, cel din urmă punct pe care l-am reţinut din acest monumental mesagiu este implorarea «marelui creator» de-a binecuvânta lucrările Camerii.

«Marele creator»? ! Uite încă o expresie care caracterizează şi califică talentul de stilist al regelui Ferdinand. «Marele creator»? Va-să-zică, sunt mai mulţi creatori, — nu unul singur. Este un creator mare, spre deosebire de unul mic şi, probabil, de altul mijlociu. Creator de calibru 420 şi creator de calibru 75. Dar atunci, de ce să ne oprim aici? Probabil că, dacă este un creator mare şi unul mic, trebue să fie şi unul slab şi altul gras, unul ras şi altul cu barbă, unul diabetic şi altul stafidit. In cazul acesta e păcat că regele Bulgariei nu a dus preciziunea stilului său până la cea din urmă limită ca să ne spue dacă marele creator pe care-l imploră e gras sau slab, spân sau mustăcios, diabetic ori stafidit.

Oricum însă calificativul de «mare» acordat cu atâta generozitate creatorului dovedeşte o modestie simptomatică pentru vecinii noştri de peste Dunăre. Ştiam până acum că mare pot fi poporul bulgar şi regele său, o roată de şvaiţer sau un om mediocru când moare. Azi aflăm, prin gura ţarului Ferdinand, că există şi un mare creator. E un progres. Probabil însă că acest creator trebue să fie tot de naţionalitate bulgărească.

CRONICARUL DÂMBOVIŢII

P. S. — Un cititor mă întreabă cine e fostul deputat care, vorbind odată cu regele Carol, se căsnia mereu să-i atragă atenţia că e fiu de fost ministru. Răspund: el se numeşte X, fost deputat de Iaşi.

FIGURI CONTIMPORANE

MATOFESCU

Matofescu e un om ciudat de tot. Are o închipuire extraordinară şi poartă, de când s'a răcorit vremea, un pardesiu de culoarea cafelei cu lapte. In mintea lui lucrurile cele mai mici iau dimensiuni uriaşe; proporţiile obişnuite se frâng; legăturile între idei şi lucruri ori între oameni şi idei se prind în mod neaşteptat. Şi mai ales are o ureche primejdios de fantazistă. Nu-i scapă nimic. Dar pe cornetul lui auditiv sunetele pătrund, par'că, de-a'nderetele şi ajung la destinaţie pe dos ori, în cazul cel mai bun, sucit.

Aşa odată, aflu că un bun prieten al meu este supărat foc pe mine. Il caut să-i cer desluşiri, — deabia mă primeşte. Il întreb ce are cu mine, îl descos în toate felurile. Drept orice lămurire, el îmi aruncă dispreţuitor:

— Făţarnicule!

— Făţarnic? Dar de ce?

— Lasă-mă'n pace! Du-te de-aici! Poţi să ai ori ce părere vrei despre mine, dar atunci când crezi că eu sunt o canalie trebue să ai cel puţin curajul să mă şi ocoleşti! — se răsti el întorcându-mi spatele.

— Ia ascultă, dragă, nu ţi-e bine? — încerc eu s'o'ntorc în glumă. Eu cred despre tine că eşti canalie? Cine ţi-a mai spus-o şi p'asta?

— Cine? Mai întrebi! Matofescu!

Fără să mai aştept altă explicaţie, alerg afară, ca lovit de-o streche subită. Până atunci nu avusesem prilej să cunosc bine metehnele lui Matofescu. Il caut acasă, la birt, la cafenea. In sfârşit dau de el pe stradă. Il încolţesc lângă o vitrină şi-l întreb indignat:

— I-ascultă, Matofescule, ai spus tu lui Ciolăbucă — aşa-i ziceam în intimitate prietenului meu — că eu l-am făcut canalie?

— Da! — mă'nfruntă el liniştit. Şi ce te miri? Nu-i adevărat?

— Când, Matofescule?

— Stai, că-ţi aduc aminte îndată... Ştii când vorbiam noi acum trei luni despre intrarea Românilor în Ardeal... Eu spuneam că datoria noastră este să ocupăm numai decât Transilvania... Tu m'ai aprobat şi ai adăogat: Cine e contra e o canalie! Atunci eu mi-am zis: Bun, va să zică Ciolăbucă, Păstrămescu, Merişencu, şi toţi prietenii noştri, cari sunt contra, sunt canalii. Şi când m'am întâlnit cu ei le-am spus fiecăruia ce părere ai despre ei, ca să fie oamenii informaţi... Ce, pentru asta trebue să te superi?...

*

De când a izbucnit războiul, Matofescu e foarte agitat. Cum este liber câte un ceas-două se strecoară prin forfoteala patriotică de pe stradă, ca să se mai întâlnească ba cu unul, ba cu altul; să mai prindă de ici una, de colo alta; să-şi descarce sufletul îndopat de păreri şi impresii nemărturisite. Părerea lui, pe care a împărtăşit-o de nenumărate ori tutulor prietenilor, cunoscuţilor şi rudelor, este că, în aceste clipe mari, tot românul e dator să puie umărul.

— Fiecare unde poate... Unul la guvern, altul în diplomaţie; unul cu scrisul, altul cu vorba... Chiar numai umblând aşa forfota pe stradă tot aduci un serviciu patriei... Când te plimbi, nu se mişcă numai picioarele, circulă şi sângele, se deşiră mintea... Ş'atunci par'că te simţi mai deştept decât alţii cari stau pe loc... Nu vezi, cei cari manifestează pe stradă ştiu totdeauna mai bine cum trebue să se procedeze într'un anumit moment de cât guvernanţii cari rod fotoliile ministeriale cu înţelepciunea lor sedentară... De ce? Fiindcă se mişcă, circulă...

Dacă cumva taci, şi-l laşi să urmeze mai mult decât avea el ce spune, fără să scoţi nici o vorbă, se supără:

— Da'tu nu zici nimic? Haide, zi şi tu o vorbă! Trebue să ai şi tu o părere... Dacă toţi om tăcea, atunci n'o să mai avem opinie publică... Căci opinia publică aşa se formează: eu spui una, tu două, Bran trei... Se urzeşte ca pânza: un fir de ici, unul de colo....

Când nu poate culege păreri, Matofescu se mulţumeşte şi cu svonuri... O, şi cum se mai pricepe dânsul să lege svonurile între ele şi să complecteze reticenţele!

Eri îmi spunea:

— Am vorbit eu cu un şef de birou dela interne care e bine informat. Ce-am aflat, să nu-ţi vie să crezi...

Şi aplecându-se misterios la urechea mea îmi şopti aşa de tare încât ori cine s'ar fi întâmplat prin jurul nostru ar fi auzit:

— Moartea regelui nu e lucru curat... „Nu pot să-ţi spun mai mult!" a zis şeful şi mi-a făcut cu ochiul. E şiret Dumitrescu. Era să intre în diplomaţie, dar nu prea ştia bine franţuzeşte... Şi s'a răsgândit. Eu am înţeles însă numai decât ce era...

— Ce era, Matofescule?

— Regele trebue să se fi... In sfârşit, nu vreau să iasă vorba dela mine. Sunt sigur însă c'aşa trebue să fie. Dumitrescu ăsta e bine informat: are ca bucătăreasă pe sora bărbatului unei cusutorese care se înrudeşte cu nu ştiu cine din casa lui Basset... In orice caz, am să controlez.

Pe seară l'am văzut iar la berărie. Cum m'a zărit a venit la masa mea. Şi foarte grăbit mi-a strecurat:

— Ştii că am controlat. Nu era adevărat...

— Cum se poate? Păi bine, bucătăreasa care e sora bărbatului unei cusutorese?...

— Ei, s'a'nşelat... Dar am aflat altceva şi mai grav... Regele n'a murit...

— Cum n'a murit, Matofescule?

— Ascultă ce-ţi spun eu... Regele n'a murit! E o manoperă a guvernului... Regele a...

Şi făcu din mână o mişcare expresivă care nu prea spunea nimic...

— Ai înţeles? Cum să nu 'nţelegi că doar eşti destul de deştept... A plecat... S'a dus în Germania...

— Ce tot umbli cu mofturi, Matofescule? Ce, tai câinilor frunze? Păi nu l'ai văzut şi tu şi eu, cu mâinile încrucişate, sub giulgiul de flori?

— Păi aci e diplomaţia! — răspunse el biruitor... Ştiu pozitiv de la o persoană care a aflat chiar din gura... cui trebuia... Mai mult nu pot să-ţi spun. Trebue să fim discreţi. Regele a plecat ca să nu lupte contra Kaizerului... Şi-atunci s'a spus c'a murit... Iar în locul lui a fost înmormântată o păpuşă de ceară. Mi-a spus chiar meşterul care a lucrat păpuşa!

M'am sculat să plec, de-abia stăpânindu-mi râsul.

— Ce, nu crezi? — mă 'ntreabă el, oarecum revoltat.

— Ba da. Dar ştii ce-am mai auzit eu?

— Ce?

— Că, odată cu regele, au plecat şi principii moştenitori...

— Păi regele Ferdinand şi regina Maria? holbează ochii Matofescu.

— Ce-are a face? O farsă şi nimic mai mult. Ştiu de la unu care a aflat de la altu. Ferdinand e Demetriade de la Naţional şi regina Maria d-na Sturdza... S'au grimat, s'au travestit şi acuma fac pe regele şi regina ca să nu bage de seamă poporul c'am rămas, pe asemenea vremuri, fără suverani.

P. LOCUSTEANU

□ □ □

CÂNTEC DIN BUCOVINA

Frunzuliţă micşunea
Unde e Moldova mea?
Bate vânt de primăvară
Şi mă prinde dor de ţară,
Inima tresaltă-n mine
De revarsă doar suspine
Că m'ajunse ceasul greu
Şi nu-s pre pământul meu,
Că m'ajunse ceas de moarte
Şi Moldova e departe!

Frunzuliţă micşunea
Unde e Moldova mea
Să-i ascult isvoarele
Când răsare soarele,
Cucuitul cucului,
Cântecul haiducului,
Zumzetul albinelor,
Liniştea grădinelor,
Freamătul livezilor,
Mugetul cirezilor
Ce sosesc în tropote,
Dăngătul de clopote,
Murmurul răsurilor
Basmele pădurilor,
Şi'n adâncul serilor
Tainele tăcerilor...

Unde e Moldova mea
Frunzuliţă micşunea?

Victor EFTIMIU

CĂRŢI NOUI

Politică, două scrisori, de *I. Al. Brătescu-Voineşti* (I, Tip. „Poporul"; II, Tip. „Flacăra", Bucureşti, 1914).

D. Brătescu-Voineşti ne-a dat acum un an câteva pagini tulburătoare dintr'un roman: *Mache Dumbrăveanu*, din care n'am mai avut prilej să citim continuarea aşteptată încă cu atât interes de către iubitorii prozei profunde şi sobre. In aceste zile când catastrofa europeană sguduie toate sufletele, d. Brătescu-Voineşti, care nici odată nu s'a închis într'un turn de fildeş, a smuls o scrisoare dela Mache Dumbrăveanu şi i-a scris un răspuns, dându-ne putinţa să cunoaştem mai bine pe eroul romanului început prin mărturisirea gândurilor pe care i le inspiră cel mai însemnat eveniment istoric din ultimul veac de viaţă a omenirii.

Scrisorile sunt pentru moment interesante ca nişte preţioase documente sufleteşti pentru cunoaşterea evoluţiei marelui prozator care dela *Din lumea Dreptăţii* la *Intuneric şi lumină* şi la actualele scrisori şi-a definit, şi-a precizat, şi-a intensificat personalitatea într'un chip simţitor.

D. Brătescu-Voineşti nu a scris niciodată din dorinţa de a se lăsa legănat de dulcea sonoritate a frazelor, de contururile plăcute şi de culorile vii ale imaginilor frumoase sau din deşearta curiozitate de a privi în sufletele semenilor săi ca în mecanismul unei jucării cu aparenţă de complexitate. D-sa a scris ori de câte ori a simţit o emoţie reală în faţa unei reale dureri omeneşti pentru care a căutat să trezească fiori de compătimire în inimele cititorilor săi. Durerea care l'a atras şi l'a fixat mai mult a fost acea isvorâtă din nepotrivirea profundă între avânturile spre mai mult bine şi mai multă lumină ale unui suflet încrezător, onest, încălzit de puterea unui ideal şi între societatea brutală, neinteligentă, fără credinţă şi fără ideal, societatea care sdrobeşte avânturile şi-i schimbă întotdeauna pe eroii, ce nu i se pot adapta ei, în învinşi. Aceşti învinşi sunt nobili şi simpatici; îi compătimim ca pe nişte prieteni nenorociţi şi mândri, care au privirile îndreptate prea mult către cer pentruca să poată evita în artă toate micile piedici ce provoacă marile dureri de pe pământ. Cu această compătimire vieaţa noastră proprie se înalţă şi îşi întinde oarecum propriile-i zări, astfel încât arta autorului lui *Niculăiţă Minciună* sporeşte solidaritatea între oameni şi are un efect moral pe care el îl preţueşte drept cea dintâi şi cea mai însemnată datorie a artei.

Două lucruri dau valoare vieţii omeneşti: stăpânirea forţelor naturii, prin care să micşorăm durerea fizică, sporind câtimea de fericire ce se poate găsi încă pe pământ, şi întinderea conştiinţei omeneşti asupra a cât mai multor adevăruri, căci astfel conştiinţa ajunge să domine, să fie mai presus de brutalitatea imensă a universului material.

Acestor două nobile porniri le închină un imn entuziast şi Mache Dumbrăveanu şi, în răspunsul său, însuşi I. Al. Brătescu-Voineşti. Imnul e iluminat de o teologie mistică a cărei valoare filosofică poate fi foarte lesne contestată, dar a cărei frumuseţe literară cucereşte spiritul tot atât de lesne. Energia brută tinde să se ţină mereu treaza în fiinţele conştiente şi conştiinţa ajunge în cele din urmă să scape de înlănţuirile energiei primitive, ale durerii şi ale egoismului. Astfel viaţa tinde să ajungă la un punct din ce în ce mai înalt, depăşindu-se mereu pe sine însăşi, după fiece năzuinţă realizată.

In lumina acestei strălucite formulări de principii nu e greu să judecăm drept valoarea îndeletnicirilor politice cari absorb atâtea forţe şi atâta atenţii în cursul lor.

„Partea de contribuţie a oamenilor politici de toată ziua la înfăptuirea progresului e tot atât de secundară cât e pentru propăşirea muzicei, partea lucrătorului care toarnă sacâz în cutioare...

„Atotputernicia oamenilor politici şi importanţa ce-şi dau ei înşi-şi pe de o parte, pe de alta notorietatea asurzitoare ce le face presa compusă în cea mai mare parte din linguşitorii stăpânilor de azi şi linguşitorii stăpânilor de mâine, a născut în spirite credinţa neadevărată şi vătămătoare că oamenii politici sunt cei mai de seamă înfăptuitori ai progresului şi că politica ar fi cea mai deseamă formă de activitate omenească... Iar atotputernicia pe care o dă oamenilor politici gravitatea massei şi toleranţa reciprocă a domnitorilor faţă de abuzurile de putere pe care le săvârşesc — e o ispită, un magnet puternic, care atrage spre politică toate inteligenţele".

Această atracţie e însă sterilă pentru binele general, căci conducătorii odată ajunşi sunt în stare să dărâme o civilizaţie de mai multe ori seculară şi să trimită la cea mai crudă moarte generaţii întregi când interesele lor de conducători sunt atinse ori numai ameninţate. Binefăcătorii omenirii, cei care micşorează durerea şi îndepărtează urâtul din viaţă, aceia trec obscuri pe lângă străluciţii puternici ai zilei care duc o existenţă parazitară şi ajută operei comune a omenirii ca musca ce se aşezase pe jugul unui bou pe drumul dinspre ogoarele arate.

Din această cauză autorul scrisorilor e inadaptabil şi lipsit de entuziasm. Prea trebuesc făcute multe concesii, multe transacţii şi multe rezerve mentale, pentruca un om onest şi cu credinţă să poată vieţui şi fi de folos în atmosfera politică. Indeletnicirile ştiinţei, ale artei, şi ale filosofiei sunt mult mai binefăcătoare pentru omenire decât chiar operele marilor oameni politici. Ce să mai comparăm cu opera vulgului de politiciani, între care fiece agent electoral este un mare şi autorizat bărbat de stat?...

Concluziile aceste sunt urmărite pe un drum înflorit de mişcătoare sau elocvente crâmpee; proza îndeobşte sobră a d-lui Brătescu-Voineşti este şi mai simplă şi cu mai limpezi efecte în aceste scrisori, care vor să convingă sau măcar să tulbure cât de puţin, aruncând fermentul care să poată fi activ chiar numai mult mai târziu.

Politica d-lui I. Al. Brătescu-Voineşti numără deci până astăzi două broşuri care, cu tot titlul lor, îşi găsesc adevărata valoare în câmpul literaturii, în care autorul, valoros prin nefecunditatea sa atât de favorabilă producţiunii operelor mari, ne desvăluie o parte foarte interesantă a spiritului său. *Scrisorile* sunt o amplificare şi o clasificare a *Predoslaviei* din *Intuneric şi Lumină*, care e un frumos şi înălţător crez de artă.

C. SP. HASNAŞ

ECOURI

D. Ion Poianaru-Bordea, *preşedintele consiliului nostru de administraţie, a avut marea durere să piardă pe soţia sa, d-na Sofia Poianaru-Bordea, născută Stoianovici. Cu d-na Poianaru-Bordea a dispărut din societatea noastră o figură distinsă prin bunătatea sufletului şi nobleţea caracterului.*

—

Ca un omagiu adus de litere bravurei poporului belgiau şi solidarităţii lui cu soarta Franţei, Academia Franceză, derogând de la tradiţia ei exclusiv naţională, a ales pe Maeterlinck membru al acestei adunări selecte.

—

Pentru abonaţi. **— Revista „Flacăra", intrând în al patrulea an al existenţei sale, mulţumeşte cu recunoştinţă tuturor celor cari au sprijinit-o până acum, fie citindu-o cu numărul, fie abonându-o şi roagă pe toţi abonaţii cari au rămas în urmă cu plata abonamentului să-l achite de urgenţă.**

Numărul viitor nu se va mai trimite abonaţilor cari nu vor ţine seamă de această rugăminte a noastră.

—

Catedrala din Reims, care a avut atât de suferit din mânia creştinului Kaiser, aliat al bine credincioşilor Turci, a găsit un cântăreţ de o inspiraţie tot atât de înaltă ca şi avântul turnurilor spre cer. Intr'uu *Sonet* care sfarmă oare cum încătuşarea celor patrusprezece versuri, *Edmond Rostand* cântă catedrala nemuritoare prin artă şi *„un peu plus immortelle"* prin insultă. Citâm cea mai mişcătoare strofă:

La forteresse meurt quand on la démantèle
Mais le temple brisé vit plus noble; et soudain,
Les yeux, se souvenant du toit avec dedain,
Préfèrent voir le ciel dans la pierre en dentelle.

—

Spiritualele maxime, ale poetului V. Eftimiu din care o parte s'au publicat în revista *Flacăra*, au apărut într'o elegantă plachetă, sub titlul: *Vorbe, vorbe, vorbe...*

Volumaşul se împarte în: *Cugetări imorale* (cari poate sunt cele mai morale), *cugetări oneste* şi *cugetări potrivite*, din cari se vede că „autorul are de multe ori păreri sănătoase şi poate intra în orice familie onestă, cu fete crescute la pension şi cu bacalaureaţi cari au făcut campania în Bulgaria, la partea sedentară".

—

Albastru — este titlul colecţiei de poezii pe care d. G. Tutoveanu o tipăreşte acum în a doua ediţie într'o bibliotecă populară. D. Tutoveanu e credincios al Muzelor şi lirismul său gingaş e cunoscut întotdeauna cu plăcere de către cititori. Natura, duioasă şi romanatică şi ea, şi iubirea caldă, dulce şi sfioasă, de adolescent, sunt teme eterne asupra cărora se pot scrie cântece veşnic noui.

Iată cum cântă poetul o *Nostalgie:*

Invinşi de brumă plopii mândri
Tovarăşii de dor,
Din frunze veştede mi 'ngână
Un basm chinuitor.

De corbi o negură s'aşterne
Pe şesul arămiu
In forma lor Tânguitoare
E jale şi pustiu.....

Ce trist mă duce iarăş gândul
Spre chipu 'nveci iubit....
Amurgu 'şi deapănă văpaia
Prin crângul ruginit.

O altă tot atât de gingaşă: *Gândind la ea:*

Un nume drag e'n vântul
Ce prin salcâmi suspină
Şi-acopere cu floare
Cărarea din grădină.

In razele de soare
Ce tremură pe zări,
Şi 'n freamătul de frunze
Se 'ngână sărutări.

Iar din adâncul bolţii
Albastre, blând se cerne
Cântat de îngeri, basmul
Iubirilor eterne

—

Literatura răsboiului s'a înmulţit în româneşte cu o povestire, *„Prăbuşirea Tronurilor"*, datorită d-lui *I. Chiru-Nanov.* (Tip. „Profesionala", Bucureşti, 1914).

Paloş Impărat porneşte să cucerească lumea, alături de Verde Impărat; dar oştile sale sunt bătute şi poporul se răscoală. Paloş Impărat scapă cu fuga, dar când ajunge la curtea lui Verde Impărat o găseşte în flăcări şi, desnădăjduit, se aruncă şi el în pârjol ca să sfârşească o viaţă neisbutită.

Paloş Impărat ar fi Wilhelm al II-lea iar Verde Impărat ar fi bătrânul său aliat.

Povestirea e alegorică şi profetică, scrisă într'o românească extremă — dacă o pot numi aşa — în care însă pătrund pe ici pe colea disonanţele unui stil mai modern, atunci când prin alegorie se zăreşte lucrul simbolizat.

Anul IV
No. 3--4

FLACĂRA

8 Noembrie
1914

ABONAMENTE:
In ţară: lei 6 pe an; 7 lei când se achită prin încasator. Pentru învăţători şi preoţi săteşti: lei 5 pe an
NUMĂRUL 10 BANI
TELEFON 41/7

LITERARĂ ∴ ARTISTICĂ ∴ SOCIALĂ
APARE SÂMBATA
DIRECTOR: CONSTANTIN BANU

ABONAMENTE:
Peste munţi: coroane 8 pe an; pentru preoţi şi învăţători coroane 6.50 pe an
In străinătate: 10 lei pe an
REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA:
Bucureşti
Str. Câmpineanu, 40

TREZIŢI-VĂ LATINI!

Voi toţi acei care purtaţi în sânge
Purpura veche-a marilor Quirini,
Şi'n pieptul căror Roma se răsfrânge,
Treziţi-vă latini!

Treziţi-vă c'au năvălit barbarii;
Ei vin pe cai cu sânge pe zăbale,
Ei mistuesc în flăcări la fruntarii
Splendidele cetăţi industriale.

Ce secolele strâns'au laolaltă
Ei nimicesc sub forţa lor brutală,
Ei nu'nţeleg credinţa dintr'o daltă
Eternizând un vârf de catedrală.

Ce tunul a cruţat, distruge torţa;
Ei schingiuesc copiii; pe fecioare
Le necinstesc. Trufaşe trece Forţa.
Virtutea e călcată în picioare.

In calea lor nu-i zâmbet de Madonă,
Distrugătorii nu cunosc ce-i mila.
Ei n'au regret. Trufia teutonă
S'a înarmat cu biciul lui Atila.

Şi voi, Români, ce străjuiţi hotarul
Latin, dormiţi, popor legionar?
Voi aţi uitat c'aici v'a pus Cezarul
Zăgaz în faţa valului barbar?

Voi nu vedeţi că'n zări s'a stins lumina
De-al hoardelor năpraznic uragan?
Nu ştiţi c'au pângărit în Bucovina
Mormântul sfânt al marelui Ştefan?

Voi tremuraţi ca cei mişei şi slabi
In faţa oceanului ce vine?
Unde sânteţi nepoţi de Basarabi
Să ne spălaţi tot neamul de ruşine!

Unde sunt azi acei cumpliţi oşteni,
Să ne conducă oastea spre victorii?
Unde sunt azi, Români, biruitorii
De la Rovine şi Călugăreni?

Cum? Ca muieri să plângă Căpitanii
Pe cripta unui vis neîmplinit?
S'au prăvălit din slavă toţi vultanii
Şi falnicii oşteni s'au pristăvit?

Treziţi-vă victorioşi soldaţi,
Mândria, forţa, vechea noastră fală,
Să tremure masivele'n Carpaţi
De năvălirea voastră triumfală.

Aduceţi steaguri, steaguri vitejeşti,
Să strălucească falnic şoimii'n soare,
Victorioase-armate româneşti
Porniţi-vă din nou biruitoare!

O! mame, 'mbărbătaţi-vă copiii,
Scăpaţi-i din ocară şi noroi,
Decât mişei, îngenunchiaţi sclaviii
Mai bine e o moarte de eroi.

Voi, preoţi vremei mari care se duce,
Ce ne-aţi crescut de veacuri în credinţă,
Cu sfinte-odăjdi şi'n mâini cu sfânta cruce,
Trimiteţi oastea către biruinţă.

Şi voi bătrâni, fiţi gestul deşteptărei,
Cu sfaturi mari întruchipate 'n fapte,
Veniţi cu toate steagurile ţărei
Ce le-aţi purtat la şapte-zeci-şi-şapte.

Făceţi pământul dacic să tresară
Călcat de-a noastre întremate cete
Şi soare nou şi falnic să răsară
Din sutele de mii de baionete.

Vai vouă, dacă nu veţi auzi
Divinul glas şi nu porniţi la vreme,
Copiii noştri s'or scula'ntr'o zi
Cu fiare'n mâini şi'n gură cu blesteme.

Şi vom simţi în mijlocul sclaviii
C'am fost mişei în loc de-a fi eroi,
Ne vor privi cu scârbă atuncia fiii
Şi-şi vor întoarce faţa de la noi.

Şi de-am lăsat zăgazul să se rupă,
C'am prăpădit pământ şi ideal;
Nu ne rămâne decât vechea cupă
Pe care ne-a lăsat-o Decebal.

Căci dacă astăzi ne-am uitat menirea,
Pătând blazonul sângelui latin,
Mai bine e să'nsemne omenirea,
Pe harta ei, o ţară mai puţin!

Mircea Dem. RADULESCU

TRĂIASCĂ VIAŢA!..

Nu mai pot trăi de larma războinică a copiilor. Micile capete blonde s'au înfierbântat de tot. Vedenii de luptă, de atacuri cu baioneta, de şarje vijelioase, de artilerii ce sguduie văzduhul, le-au cuprins închipuirea isgonind jocurile liniştite şi gingaşe de altădată. Orice baston, orice umbrelă e o puşcă ucigătoare; scaunele devin tunuri grele de asediu; cleştele şi vătraiele sânt săbii şi suliţi. Pif, paf, ura! tropot de cai, strigăte de victorie, gemete de durere, — o gălăgie infernală care nu conteneşte decât spre a reîncepe mai tumultoasă şi mai prelungită. Iar în ceasurile, aşa de rare, de linişte: întrebările nesfârşite, nedumeririle nepotolite, explicaţiile cerute cu dulcea încăpăţânare a acestor mici dar teribili tirani. Strategia nu-i mai lasă să doarmă, torpiloarele şi submarinele, avioanele şi Zeppelinurile le pun curiositatea la o tortură nesuferită şi pururea reînoită. Frumoşii ochi negri se deschid mari şi întrebători, guriţele se mişcă neostenite într'un ciripit precipitat, mâinile, — nevinovatele, albele mâini,—mi se acaţă cu insistenţă de haine doar vor isbuti să-mi răpească lămuririle pe care biata mea pedagogie le refuză inteligenţei lor prea fragede încă.

O! blânde, delicate, îngereşti făpturi, pentru ce vă turburaţi plăpândul vostru suflet cu asemenea sângeroase grozăvii? Pentru ce aurora privirilor voastre să se întunece? Pentru ce, în azurul minţilor voastre, să rasară viziuni de suferinţă şi de măcel? Aţi deschis ochii la lumina înţelegerei în zile înspăimântătoare. Fi-vor oare cele d'întâi şi cele din urmă ale scumpei voastre vieţi? Când buclele astea blonde vor fi încărunţit, fi-va oare lumea mai bună, mai înţeleaptă, mai mult om şi mai puţin fiară de cât astăzi? Voi veţi şti-o, noi nu o vom şti. Noi vom şti ceeace vedem: surparea năprasnică a atâtor credinţe şi atâtor visuri.

Am crezut în progresul moral al omenirei, am visat o lume cârmuită de raţiune şi de drept. Am crezut în ridicarea şi înbunătăţirea omului prin ştiinţă, am visat o umanitate superioară punându-şi toate energiile nu într'o reciprocă distrugere ci în măreaţa operă de desvăluire şi de stăpânire a naturei. Am crezut că dacă ochii noştri nu vor putea vedea strălucirea de apoteoză a unor asemenea vremuri, vor avea, cel puţin, norocul să privească zorile unor zile mai bune. Am visat—era un vis a cărei realizare nu ni se părea prea îndepărtată — că, din uriaşa luptă a claselor, se va închega, cu încetul dar sigur, o justiţie socială biruitoare a intereselor strîmte şi a instinctelor oarbe.

Ce a mai rămas, ce va mai rămâne din toate aceste credinţe şi visuri? Unde să le căutăm de acum înainte, unde să le aflăm? Sub ruinele fumegânde ale Louvainului ori în mocirla lacurilor masuriene?

O! ştiu, visătorii nu lipsesc nici astăzi. Proorocii păcii universale şi în veci neturburate îşi dau şi acum drum liber imaginaţiunei, descifrând în şuerul de astăzi al bombelor cântecul de bună vestire al vremilor liniştite ce au să vină. Sînt visători germani cari visează o lume resemnată — dacă nu mulţumită— dedată numai muncei paşnice, artelor şi ştiinţei sub stăpânirea nemai discutată a germanismului triumfător. Sânt visători francezi, englezi, ruşi cari visează, la rândul lor, o asemenea lume, făcută posibilă prin mutilarea şi îmbucătăţirea unei Germanii care, renunţând la himerele imperialiste, va cunoaşte din nou zilele fericite ale curţii din Weimar.

Acestea vor fi însă visuri de scurtă durată. Din giganticul conflict de astăzi nu poate ieşi pacea statornică. Tratatul care-i va pecetlui sfârşitul va purta în el sămânţa viitoarelor ciocniri lăsând Europa supt ameninţarea unor primejdii mai mari, poate, decât cele de acum şi întreaga lume subt aceiaşi spaimă a păcii armate.

Va birui Germania? Oare această biruinţă îi va împiedica pe Ruşi să fie milioanele de suflete, în care circulă seva puternică a unei rase încă virgine? Va renunţa poporul englez, în care trăiesc atâtea minunate virtuţi ale unei rase de stăpânitori, la voinţa sa de dominaţiune răsărită din însăşi interesele lui de viaţă ca şi din strălucitele tradiţiuni ale trecutului? Se va mulţumi Franţa, în a cărei inimă pulsează astăzi o viaţă aşa de surprinzătoare, să devină o a doua Spanie, dormind liniştită pe laurii glorioşi ai Istoriei?

O! nu, nu este minte care să şi-o închipue precum nu este putere care să împiedice cumplita, uriaşa, inevitabila revanşă. Aceste trei mari naţiuni nu vor mai trăi decât cu un singur gând: acela al răzbunării şi al liberării. Vor putea Germanii să-şi îndoiască, să-şi întreiască armata; vor putea să toarne tunuri pe lângă care cel de 42 să pară o jucărie de copil; vor putea să se înarmeze formidabil pe pământ, în văzduh şi pe apă; vor putea să facă toate afară de una: să împiedice pe ceilalţi să facă tot ca dânşii ori şi mai mult decât dânşii.

Va birui tripla-înţelegere? Va eşi din acest războiu — ceeace cred o imposibilitate — în locul unei G rmanii unitare, o Germanie îmbucătăţită în mici state independente? Istoria se va repeta şi paginile ei vor însemna un nou 1813. Un nou Fichte se va face filosoful redeşteptărei şi al acţiunei; în sufletul german vor răsuna înflăcăratele accente ale unor noi Arndt, Rückert, Theodor Koerner. Şi dacă şi atunci se va găsi un Goethe care să se izoleze în seninătatea lui olimpiană, în schimb, însă, în fiecare cetăţean, dela cel mai mândru gentilom până la cel mai smerit uvrier, va clama un impetuos, iresistibil «Wacht am Rhein!»

Şi atunci?... Atunci, nu militarismul ci pacifismul va fi trăit. Afară numai dacă, în mulţimile care suferă, nu se va trezi un atât de puternic instinct de clasă, o aşa de hotărâtă voinţă de a înălţa, din ruinele unei societăţi extenuate, cetatea visată a libertăţei, a egalităţei şi a frăţiei încât să răstoarne toate puterile şi toate orbirile ce-i stau înainte. Nimic însă, în clipa de astăzi, nu vesteşte revoluţia socială. Pretutindeni, în stepele Rusiei ca şi în uzinele Apusului, a învins instinctul de rasă cu o atât de covârşitoare putere în cât te cutremură adâncimile sufleteşti din care el a trebuit să iasă triumfător la lumină. Internaţionala şi-a găsit în tranşee mormântul pe care Marx şi Engels nu i l-ar fi visat niciodată iar maiestosul răsărit de soare pe care Lassalle îl prevestea firmamentului lumei s'a preschimbat în apus mai inainte de a răspândi lumina şi căldura lui binefăcătoare.

Dar, poate, — cine ştie! — acest apus să nu fie decât o trecătoare eclipsă. Poate că din propria-i cenuşă, constiinţa proletară, ca şi pasărea Fenix, să reînvie mai robustă, mai luminoasă decât altădată. Nu însă generaţia noastră va avea să vadă miracolul învierei precum nu va vedea nici pe acela al păcii nearmate. Suntem —cine n'o simte? — o generaţie jertfită,— jertfită în credinţele noastre, în visurile noastre cele mai înalte şi mai profund omeneşti. Pentru unele popoare, realizarea idealului naţional va fi o geană de lumină binecuvântată; pentru toate spiritele însă, care s'au legănat în iluziuni şi visuri, nu mai e cu putinţă decât resemnarea dureroasă a neputinţei:

«Astfel umana roadă în calea ei înghiaţă,
Se petrifică unul în sclav, altu 'mpărat,
Acoperind cu noime sărmana lor viaţă
Şi arătând la soare—a mizeriei lui faţă—
Faţa căci înţelesul e—acelaş la toţi dat».

Şi aşa, când zgomotul armelor va înceta şi beţia eroică se va risipi, un suspin nu de uşurare dar de sfâşietoare durere va străbate inima întunecată a omenirei: durerea *credinţei* năruite pentru a doua oară. Ne-am sfărâmat-o întâia oară,—naiva, mântuitoarea credinţă—

CHIMERELE

Chimerele negre cu gura căscată
Cu labele frânte şi zâmbete stranii,
Privesc din înalturi de vechi catedrale
Cum trec pe cetate furtunile, anii...

Privesc de pe turnuri maimuţe şi demoni
Şi zei mitologici şi zimbri de piatră:
Aripa-i întinsă şi gura-i deschisă
Dar sfinxii nu sboară şi câinii nu latră...

Privesc în tăcere, de veacuri, Parisul:
Nimic nu le mişcă — nici glorii trecute
Nici astăzi tristeţea imensă ce cade
Pe turnuri, pe case, pe apele mute.

Pustiu e Parisul acuma!... Lumina
Din arcuri bogate de mult nu mai arde
Departe... departe... e sgomot de luptă
Şi liniştea morţii pe largi bulevarde...

Gigantic se'nalţă eternele turnuri
Iar clopotul bate nocturne litanii...
Chimerele negre privesc din înalturi
Cu labele frânte, cu zâmbete stranii...

Paris, August 1914 **Victor EFTIMIU**

de «stâncile de adevăruri» pe care o ştiinţă, cu atât mai nemiloasă cu cât era mai pătrunzătoare, le înălţa din valul eternităţei şi al infinitului. Inspăimântată, omenirea încremeni. Din sufletul ei, împânzit în umbrele disperărei, vibră geamătul imens al idealului care moare. In faţa «tăcerii eterne a divinităţii», închizându-se ca Vigny, în turnul tăcerii şi al dispreţului, ori ca Leopardi, sorbind până la drojdie voluptatea desnădejdii şi a morţii, spiritul omenesc cunoscu toată grozăvia unei vieţi fără alt sens decât acel pe care îl aflăm în ea însăşi.

Noaptea ce se lăsă după amurgul zeilor se risipi însă încetul cu încetul. Zările sufletului omenesc se luminară de o lucire nouă şi puternică. Un nou Parthenon se ridică pe ruinele celui vechiu şi omenirea, îngenunchind pe Acropola ştiinţei, îşi înălţă, cu Renan, imnul de rugă şi de slavă către noua divinitate.

Ştiinţa deveni scopul vieţei, religiunea viitorului, chezaşa progresului. Sub adierea adevărului, sufletele trebuiau să devină mai bune, mai drepte, mai umane, mai apropiate de desăvârşire... Războiul de astăzi o dovedeşte îndestul. Manifestul intelectualilor germani, diploma de doctor acordată lui Krupp, ştiinţa, pusă cu o adevărată frenezie, în serviciul celei mai cumplite şi mai odioase distrugeri,— nu sânt oare atâtea semne că marele apostol al noii credinţe nu s'a înşelat în năzuinţele lui? Dar chiar dacă s'a înşelat, ce importă! N'a spus-o el însuşi că nimic mare nu se face fără de himere? O himeră a înlocuit pe alta; va fi înlocuită şi aceasta. Legănată între speranţă şi desnădejde, sărmana omenire îşi urmează calea nesfârşită pe care o înseamnă cu stropii calzi ai inimei sale sângerânde. Inainte, mereu înainte! Calvarul pe care-l urcă e dureros şi interminabil. De-ar avea măcar un înţeles şi de-am răscumpăra printr'însul viaţa unei lumi superioare!...

Pif, paf, ura!... Bine-cuvântată fie-vă larma, copii! Tot voi sânteţi mai înţelepţi decât mine şi adevărul e şi de astă dată tot de partea voastră. Viaţa vi s'a dat ca s'o trăiţi, nu ca s'o plângeţi. Şi fiind-că trebuie s'o trăiţi, vai de cei slabi cari s'ar încumeta să vă stea împotrivă! Incordaţi-vă mintea, împietriţi-vă muşchii, alergaţi, săriţi, loviţi, răsturnaţi şi înainte, mereu înainte! Dacă oarba întâmplare a vroit ca pe această lume să nu fie decât călăi şi victime, cine va fi nebunul care, punându-şi pe cap cununa martirului, să-şi întindă de bună voie gâtul sub fierul omorâtor? Pif, paf! trăiască viaţa! şi chiar dacă va trebui să vă vindeţi pielea, vindeţi-o, în tot cazul, cât mai scump. Poate că, cel puţin astfel, veţi trece mai mulţumiţi printre rândurile dese ale oastei de nemernici, de imbecili şi de canalii. Afară numai dacă în părul vostru cărunt va tremura un alt soare, mai binevoitor decât acela care pune astăzi nimbul lui de raze peste dulcea, scumpa comoară a buclelor voastre blonde.

C. BANU

CÂND PRIVI...

D-rei Lena R.

Când privi 'n oglinda nantă
Şi'şi văzu rotunzii umeri ca de floare,
Şi când mâna şi-o lăsă îngândurată
Pe frumoşii sâni de fată
Fie-care albi şi tineri ca o floare elegantă,
Insăşi ea, adânc uimită
De superba'i frumuseţe
Ce'n cristalul de lumină orbitoare i s'arată,
Şi ştiind atât de bine că prinţesa ce'i surâde,
E chiar dânsa visătoarea dezbrăcată, —
Lung privind'o ca'n hipnoză
Şi cercând întraiurită chipul palid să şi'l prindă,
Cu-o mişcare 'npătimată
Ea s'apleacă spre statùa albă-roză din oglindă,
Şi pe gura voluptos întredeschisă
O sărută 'nfrigurată!...

O! e-atâta de suavă şi curată
Umbra caldă din privirea'i languroasă,
Şi atâta dor se strânge
In fiinţa'i ce se frânge
Sub visarea ei nervoasă,
Că, robit de-obrazu'i tânăr, fruntea-i pală,
Şi de'ntreaga ei făptură dulce, caldă, senzuală,
Tulburat îţi spui tu însuţi: E-o minune,
Şi de-ar fi din tot pământul să s'adune
Toată zânele măiastre,
Cu ochi mari purtând sub gene
Nesfârşitul depărtărilor albastre,
Ea ar fi tot cea mai dragă, mai cuminte, mai duioasă,
Şi cu visuri în privirea'i mai adâncă,
Nălucire fără samăn de frumoasă
Cum n'a fost în lumea asta fată încă!

Şi nu'i nimeni... Nu'i s'o vadă,
Nici gândirea pânditor să i'o scruteze,
Şi de-aceia peste braţu'i de zăpadă
Lenevoasă'şi lasă capul
Şi porneşte să viseze...
Dintr'o zare fermecată îi sosesc în albe stoluri
Dulci imagini de lumină ce'o'nfioară,
Vin încet şi'i zvârl în suflet
Flori şi doruri, şi plăceri ce'ncep s'o doară.
Paji din lumi imaginare, vrăjitori cu vorba dulce
Se desprind din cârdul vesel salutându-şi lung stăpâna,
Blânzi s'apropie, iar unii
Vrând în poală'i să se culce,
Ea copilăreşte râde şi se apără cu mâna.
O, e-atâta de frumoasă!... Gândul ăsta
Ca un farmec, ca o taină, ca un cântec
Ii învălue simţirea,
Şi măcar că e cuminte şi sfioasă,
Se trezeşte că se'ntreabă curioasă
Ce'i iubirea?
Dar mândria'i brusc tresare!...
In a inimei tăcere
Simte par'că tremuratul remuşcărei,
Şi de-odată, negândit şi fără vrere,
Dureros se pomeneşte că suspină,
De'ndrăzneala sărutărei
Dată fetei din cristalul de lumină!...

Dulce înger nu mai plânge
Fapta ta e fără vină!...

Focşani

Const. MIRONESCU

FIGURI CONTIMPORANE

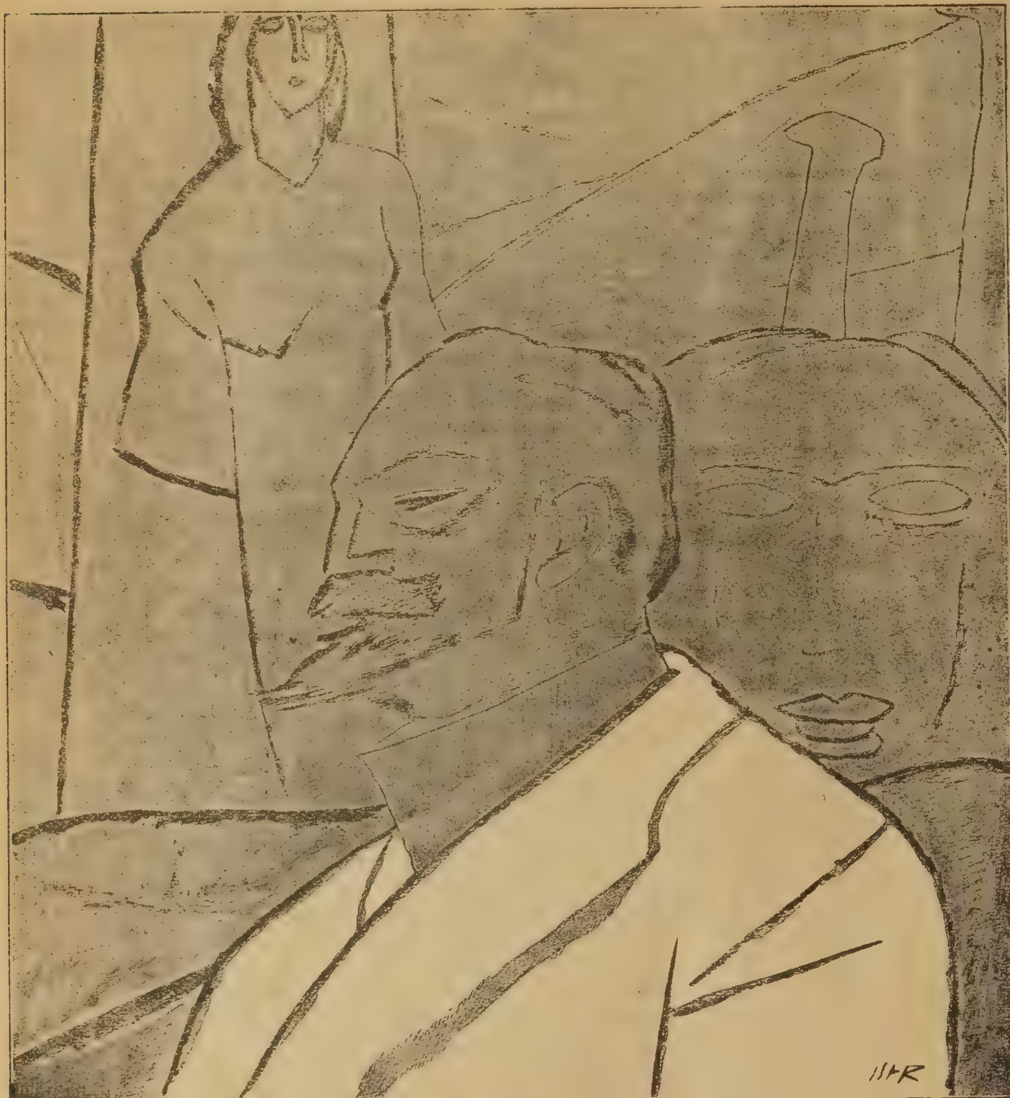

G. DIAMANDI, de când e director al teatrelor

De când a luat la purtare... jobenul răposatului Stăncescu, d-l Diamandi s'a schimbat cu desăvârşire. Era spiritual,— e ursuz ; era amabil,— e fudul ; era entuziast, — e anost.

De când «alesul naţiunii» a ajuns, — prin unul din acele îndemânatice gesturi de jertfă pe cari numai unii generoşi le pot face cu eleganţă,— şi «funcţionar salariat» par'că toate bunele păreri pe cari d-l Diamandi le avea despre sine au crescut cât marginile legendarului joben.

Dar vanitatea d-lui Diamandi s'a desvoltat uriaş mai ales de când directorul teatrelor, nemulţumit de succesele pe cari le-a câştigat în politica internă, s'a hotărât să plimbe jobenul lui Stăncescu şi de-alungul splendidei Italii, spre consternarea guvernului român şi petrecerea bunilor noştri prieteni, italienii. De altfel, e de remarcat, pentru precizarea acestui interesant temperament de boem din lumea mare, veşnic în căutarea unor orizonturi noui, că d-l Diamandi numai câtă vreme nu era director al teatrelor scria pentru teatru şi despre teatru şi că a fost de-ajuns să i se încredinţeze această slujbă ca să se apuce de cronici externe şi de peregrinaţiuni diplomatice.

De-atunci nu se poate nimeni apropia de d-l Diamandi ca mai 'nainte. Dacă-i surâzi se 'ncruntă la tine, — ca şi când ar bănui că jobenul sub care se adăposteşte tăioasa-i barbă te face să zâmbeşti ; dacă-i dai bună ziua, lasă să se întrevadă că această politeţă egalitară i-ar jicni democratismul. De când e director general al teatrelor, dar mai ales de când San Giuliano i-a făcut cinstea să nu-l primească în audienţă, d-l Diamandi s'a ales cu o susceptibilitate atât de senzibilă în cât face impresia că se simte ofensat chiar numai de faptul că îndrăzneşti să-i fii contimporan. Iar când rar de tot, se întâmplă să păşeşti alături de dânsul pe acelaş trotuar, ai întipărirea că, peste barba-i, înclinată ca un mic topogan, se rostogolesc cuvinte de dispreţ, cari mai mult se văd de cât se aud :

— Eşti cam pretenţios, domnul meu ! Ori :

— Primăria a inventat două trotuare, pentru ca pe unul din ele să umble numai directorul general al teatrelor !

Dar nicăeri nu se simte mai la largul său d-l Diamandi decât în loja directorială când se'ntâmplă, rar de tot, ca teatrul să fie plin de lume. Atunci, d-l Diamandi creşte'n dimensiuni, umflat par'că de propria sa mândrie şi de bucuria că între d-sa şi restul contimporanilor, bunăvoinţa d-lui Duca a aşezat, ca distanţă, golul teatrului. O, niciodată nu pare mai mulţumit d-l Diamandi decât atunci când poate savura distanţa pe care norocul o aşează între d-sa şi ceilalţi conaţionali.

Fobia aceasta a avut-o totdeauna directorul teatrelor. In toate vremurile i-a plăcut să-şi ţie patria şi compatrioţii la cât mai mare distanţă. Când era tânăr aşezase între dânsul şi noi toată Europa centrală ; după ce Franţa a găsit că e de spirit ca între dânsul şi ea să stea despărţitoare aceeaş Europă centrală, d-l Diamandy şi-a făcut un yacht şi s'a refugiat pe mare, creând între el şi noi o distanţă de zeci de mile marine. Probabil că şi în Bucureşti locueşte lângă una din barierile Capitalei, tot din dorinţa de a ne ţine pe toţi cât mai la distanţă. Se vede că este şi ceva interplanetar în fiinţa d-lui Diamandi, dacă d-sa îşi închipuie că, asemenea sistemelor solare, figura sa, ca să capete toată amploarea pe care i-o atribuie vanitatea sa capricioasă, trebue să se proecteze în vid.

In orice caz, când stă singur în loja teatrului, cu ochi micşoraţi şi obosiţi par'că de sforţările de-a se răsuci în orbite spre a se admira numai pe sine însuşi ; cu barba ce pare că se agită disperată ca să atragă atenţia fiecărui spectator în parte şi în acelaş timp ca să-i puie pe toţi la locul lor, cu aerul ei de monitor arţăgos ; cu nasul şi buzele subţiate, supte, subtilizate de silinţa de a părea cât mai fudul ; înţepat pe scaunu-i pontifical ca un tigru de ceară îmbrăcat în haine negre, — prin vidul sălii, chipul d-lui Diamandi, împodobit cu jobenul lui Stăncescu, devine cea mai veselă montare pe care d-sa a isbutit s'o facă de când e director al teatrelor.

Şi totuş, nu râd. Imi încleştez fălcile ca să rămâi serios. Simt că aşi fi gata să respect până şi ridicolul de hatârul spiritului vioi, fantaziei neprevăzute, entuziasmului său fermecător. Dar e sfâşietor să fi indulgent cu omul care n'a cruţat pe nimeni, să nu râzi când ai norocul să surprinzi ceva ridicol la un satiric care poartă până şi în figură toate trăsăturile ironiei. Ar însemna să abdic de la drepturile sincerităţii, care trebue să fie cea dintâi virtute a omului ca şi a artistului. Şi sunt sigur că o asemenea ofensă nu mi-ar erta-o nici o dată d-l Diamandi care, când nu poartă jobenul lui Stăncescu, este cel mai simpatic şi interesant din contimporani.

P. L.

UN MARE ARTIST: MĂŢĂUANU

Machetă pentru statuia lui Mihaiu-Viteazul

Poarta aceea a vieţii eterne, unde bat florile şi se scutură înainte de a intra, desigur că Eminescu a văzut-o ca un mare artist ce era, nu numai masivă dar mai ales capricioasă. Dante dacă ar fi văzut această poartă a celebrităţii, ar fi scris cu ironie deasupra ei: „Lăsaţi orice speranţă voi care aşteptaţi". Căci poarta aceasta se deschide greu ori se deschide prea uşor... De notat însă că cei cari se furişează când se deschide pentru alţii, aceia ies pe o altă poartă necunoscută:... portiţa mică a vremii. Portiţa asta nu se înşeală niciodată. Cu poarta cea mare trebue să ai şi puţin noroc.

Cel mai mare sculptor de astăzi, Rodin şi-a făurit singur *porţile*... In ele e întreaga operă a artistului dar să nu credeţi că prin ele a intrat în parcul celebrităţii... Cineva i-a strâns într'o bună zi operile şi le-a arătat lumei ca fiind create de un sculptor clasic, din antichitate. A doua zi Parisul le admira. Şi astfel Rodin, marele Rodin, intră pe portiţa unei frumoase mistificări...

Cu gândul la această poartă nevăzută, aşa de hotărâtoare însă în viaţa unui artist, m'am despărţit acum câteva zile de sculptorul Măţăuanu. Il vedeam în umbra ei lucrând, şi bătând astfel să i se deschidă şi mi se părea că poarta întârzie...

Când l'am cunoscut pe Măţăuanu la Paris, mă dusesem să văd o expoziţie de sculptură la şcoala de Belle Arte. Un prieten îmi întinde mâna şi-mi recomandă: Sculptorul Măţăuanu.

Şi acum văd timiditatea cu care mi-a întins mâna şi doar eu nu eram nimic şi el măcar în ziua aceea stătea în fruntea celor premiaţi. O medalie de aur pentru un vanitos, o întâmplare pentru un artist.

Ne-am împrietenit apoi şi Măţăuanu a început să vorbească, a început să-mi destăinuiască amărăciunile şi micile bucurii ale artei. Dar Măţăuanu îşi spunea amărăciunile cu o atât de dulce resemnare, încât atunci glasul lui prindea accente duioase, aproape inspirate... Mă privia aşa de simplu şi aşa de liniştit încât ochii lui albaştri, mari, îmi păreau un colţ de cer din ţară dela noi, nesfârşit de senin, un colţ din cerul nostru clar, oriental.

— Am să viu să-ţi văd atelierul, Măţăuanu.

— Da, să vii.

Şi m'am dus.

Atelierul lui e o odae albă, plină de busturi şi de machete.

— Dar unde-ţi sunt medaliile?

...Şi s'a codit şi pe urmă le-a scos de subt masă...

— Nu prea ţii mult la ele, Măţăuanu...

Şeaptesprezece premii, şase ori şapte medalii. Câte au putut fi luate. Banii acestor premii nu-i lua el niciodată fiindcă era străin, şi cu toate că ar fi avut atâta nevoe de ei, îi părea mai bine că e român...

Fiindcă păstra medaliile subt masă am înţeles că nici la ele nu ţinea. Cu toate astea medaliile aveau o însemnătate mare. Cei cari concurase cu el, astăzi sunt, „Prix de Rome" cea mai înaltă distincţie în artă. Măţăuanu îi bătuse, dar ca străin n'a putut să le treacă înainte şi acolo.

Toate lucrurile astea mi le spunea cu nepăsare, seara, mergând încet pe cheiurile Senei... Parc'ar fi spus povestea altuia. Ne despărţiam şi-mi întindea aceiaşi mână timidă.

Sculptorul Dubois, scrisese regelui Carol să-i facă o bursă... asta ca răsplată pentru un bust făcut de sculptor. Mi-a spus într'o zi cu aceeaşi tristă nepăsare: „Cine ştie unde o fi ajuns scrisoarea"...

In primăvară l'am prins din nou la vorbă şi mi-a spus că lucrează o machetă pentru un concurs la Craiova: Mihai-Viteazul. Macheta aceea e astăzi la Craiova în aşteptarea sentinţei. In clipele acestea, când dintr'un colţ la cellalt al ţării, aleargă acelaş gând înfrigurat al înfăptuirii marelui ideal, ideea lui Măţăuanu înfiripă povestea neamului nostru întreg. Toate provinciile româneşti în jurul lui Mihai...

Dar trebue să-l auzi pe Măţăuanu spunând încet: „Transilvania şi Bucovina au ochii ridicaţi către el"... Se ţin de mână toate, ca un simbol al legăturei eterne, în mâinile lor unite vorbesc datina şi graiul şi Măţăuanu a ridicat două priviri cari cer dela Mihai—cine ştie, poate dela cer, privindu-l,—dreptatea uitată de veacuri. In privirile rugătoare ale acestor două alegorii, e sufletul imens al celor cari plâng dar nu vreau să moară...

Dacă statuia aceasta se va înfăptui va fi poate cea mai frumoasă manifestare a noastră, naţională...

Şi sunt sigur că sufletul lui Măţăuanu va simţi atunci fiorul intens al artei. Dacă va putea ridica statuia aceasta, l'ar cuprinde bucuria curată şi sinceră de a putea lăsa pe Mihai, aşa cum l'a conceput el, gigantic, hotărât şi masiv, în mijlocul frumoaselor femei de piatră...

Nu l'ar putea îmbolnăvi vanităţile, cum nu l'au înbolnăvit nici la Paris.

Reverie

Acolo, colegii lui îl știau timid și în ajunul concursurilor îi trimeteau scrisori anonime, amenințându-l, ca să nu se prezinte. Dar Mățăuanu mergea drept și nu înțelegea timiditatea în artă. Acolo se simția prea puternic ca să poată da îndărăt.

Totuși, când îl văd, strecurându-se prin mulțime, mă întreb prin ce capriciu al naturii s'a închegat în el alături de atâta voință și atâta siguranță... o atât de nesfârșită timiditate și rămân apoi tăcut când aceeaș mână ce stăpânește puternic dalta, se întinde așa de încet, tremurătoare, de câte ori își întâlnește prietenii...

Alfred MOȘOIU

□ □ □

TOT INIMA NEBUNA...

Amară-i băutura ce mi-o întinzi să beu;
Numai dureri coboară cu ea în pieptul meu.
Otravă-mi dai, iubită, otravă 'nșelătoare
Și inima o soarbe și inima mă doare
Și blestemă și plânge, iar când pornești și vrei
Să mi te duci cu-otrava, atunci în urma ei
Tot inima nebuna, mai cere-o picătură
Și înapoi te cheamă cu-amara băutură.

TE-AM VĂZUT AIEVEA?

Te-am văzut aievea
Undeva, pe lume?
Te-am văzut deaproape
Și ți-am spus pe nume?
Sau cândva'ntr'o noapte
De visări senine
Mi-a vorbit un înger
Mi-a vorbit de tine?

Te-am văzut aievea,
Ai atins pământul
Și-a foșnit mătasa,
A foșnit veșmântul?
Sau prin vis un înger
A sburat o clipă
Și-a fost poate numai
Foșnet de aripă?

Am vorbit cu tine
Undeva, odată?
Ți-am vorbit deaproape
Vorba parfumată?
Sau ești amintirea
Unei melodii
Dintr'un vis și'n lume
Nici când n'ai să vii?

G. ROTICĂ

MICII DESPOȚI

Când se lupta ziua cu noaptea, soba de tinichea din mijlocul odăii se opintia parcă, în cele patru picioare răschirate, și începea să dudue. Gospodina Smaranda umbla la cești și la lingurițe cu mare fereală. Marin Jugămânz deschidea numai un ochi, căci pe celălalt îl avea afundat în perna moale de puf și l-ar fi deschis zadarnic. Vedea și-așa tot puținul pe care ținea să-l afle.

In odaia mică se făcea cald, și dacă ar fi fost afară ger de Bobotează.

Tot în tăcere, Smaranda se apropia de pat cu un filigean de cafea neagră pe farfurioară. Aștepta răbdătoare. Marin se uita în sus, ca o găină la om. Ținând cu grije farfurioara într'o mână, Smaranda trăgea din capul patului giubeaua veche înblănită, până peste omul ei. Omul se ridica pe jumătate, își împlășca pe umeri blănița dulce, de epure, și întindea palmele, ca să primească filigeanul cu cafea. Soba duduia din răsputeri, mândră de glasul ei, ca un gornist.

— De n'aș răci! spunea regulat Jugămânz, sorbind cu buzele țuguiate din filigean.

Cele ce avea de făcut dimineața fiind mântuite, Smaranda tresărea prinsă de friguri, aducându-și aminte că trebue să plece și că iar a întârziat. Mereu cu ochii la fereastră se pregătea de ducă. Stingia lampa și pleca. In pătrățelele ferestrei se ivia pe dată ziua turbure de afară.

— Astăzi n'o să viu la prânz. Ți-am lăsat un leu pe colțul mesei, spunea repede femeia, strecurându-se pe ușe.

Până să plece ea, Marin se lungise la loc, în așternut, și abea cu coada ochiului ținția sus, pe sobă, de-asupra cuptorului. Acolo se afla ceașca, mare de o jumătate de kilogram, plină cu cafea cu lapte. Marin grohăia de două trei ori, de mulțumire, privia încetat cum se prinde la gura ceștii o pojghiță galbenă și subțire de smântână, și adormia.

Pe-afară găinile chiriașilor cotcodăciau, cocoșul trâmbița, se auziau uși trântite smucit, ca să se închidă. Rămâneau prin odăile vecine doar două neveste. Incă patru familii mai locuiau în casa lui Jugămânz; fiecare cu odăița, cu bucătăria și magazioara lui de lemne. Soarele biruia ceața dimineței, zăpada scânteia; roțile unei sacale hurducate prin gropile drumului, scârțâiau și gemeau. O! are ho! răsuna în văzduhul limpede glasul sacagiului.

Jugămânz se deștepta foarte nemulțumit. Iarăș îi lăsase nevastă-sa numai un leu. N'o mai bătuse de mult. Incepuse să se poarte după capul ei. Pe dealtă parte, în odae se făcuse frig. Ce'i păsa femeii! ea pleca cu noaptea 'n cap! Marin scotea ceasornicul de sub saltea. Zece ceasuri!

Cu giubeaua în cârcă, își trăgea de zor ciorapii, ghetele și nădragii. Trăgea din fundul sobii cărbunii rămași, mai punea un rând de lemne pe foc și, cu blănița de epure în spate, se spăla repede, ca de mântuială.

Șezând turcește pe pat mânca deadreptul de pe sobă; muia bucăți lungi de pâine în cafeaua cu lapte, și le căra îmbibate la gură, grabnic, ca să nu cadă pe jos.

In sfârșit, pleca de-acasă. Dădea o raită prin mahala; sta în colț la Făgădău, căscând gura după tramvae, după cei care coborau, după cei care urcau în ele. Schimba două trei vorbe cu conductorii, cari îl cunoșteau; citea bine înțeles afișele tuturor gazetelor, la tutungerie. Cumpăra două țigări cu carton, după ce răsfoia revistele ilustrate, și pleca în spre oraș.

Când ajungea în calea Victoriei, înainte de-a păși pe strada principală a Bucureștilor, își aprindea o țigară. Se uita lung și săgetător la cucoane, dând fum pe nas — ca să atragă atenția.

Când îl ajungea foamea, mânca la un birt economic din dosul poliței,—în oraș! După masă se îndrepta iar către calea Victoriei, cu a doua țigară în dinți.

De-acum începea să bată cafenelele în care avea credit. Juca biliard, table sau cărți. Meșter cum era în toate jocurile, câștiga des. Veșnic avea în buzunar fișe de consumație.

Uneori Smaranda nu avea de lucru. Femeia era spălătoreasă de meserie și muncea pe la curți boerești. Marin nu-și schimba nici ceasul de sculare, nici tabietul. Venia însă acasă la prânz, după plimbarea pe calea Victoriei. Dacă se întâmpla însă ca masa să nu fie gata la sosirea lui, scandalul era gata.

Marin își zbârlia mustățile, se întuneca și răcnia scos din minți:

— Asta ți-i vrednicia! Ticăloas'o! Să-ți vâri în cap odată: că eu pentru mâncare intru în pușcărie!

Femeia se strecura ca o mâță pe lângă masă, pe lângă sobă și într'un minut

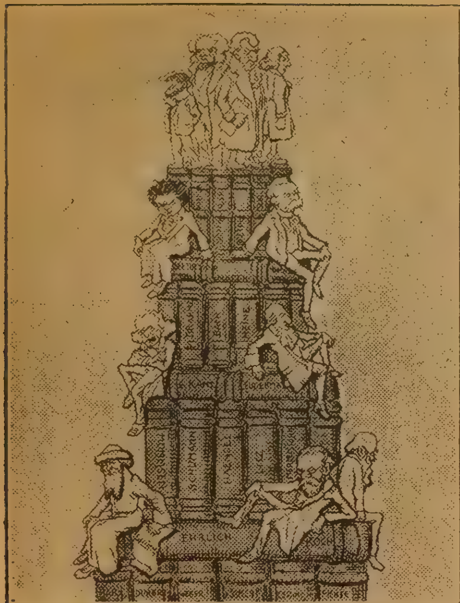

Germania înainte de răsboiu

prânzul era gata. Nu mai cuteza însă să se aşeze la stânga bărbatului, ci mânca singurică, în picioare, pe un colţ de masă, în bucătărie.

Nici odată nu trecuse prin mintea Smarandei să se despartă de Marinică. Straşnic bărbat avea! O pizmuia toată lumea, negreşit! Şi Smaranda băgase de seamă că tocmai femeile care căutau să i-l ponegrească, blestematele, când dădeau ochii cu el, în loc să-l privească cu scârbă sau duşmănie, se miorlăiau gata să-i sară pe genunchi. Bărbat frumos ca Marinică nu era în toată mahalaua Precupeţi! Femei măritate, văduve, fete mari, se spânzurau cu ochii de mustăţile lui, ca în furcile Necuratului. Nu l'ar fi putut păstra Smaranda, dacă n'ar fi fost cununată legitim cu el, şi dacă n'ar fi fost proprietăreasă. Cu cele patru chirii, cu banii luaţi de pe spălatul rufelor, abea un pic de linişte amăgindu-se că-l ţine strâns, că nu-i scapă.

— Câte mă roagă pe mine! spunea câte odată Jugămânz, lăsând să i se vadă bunătatea sufletului şi credinţa ce o păstra pirostiilor.

Iar Smaranda răspundea totdeauna, sigură, mâhnită şi mândră o leacă:

— Dacă pe tine nu te-o ruga!...

Roaba era mulţumită de viaţa ei, tiranul însă, cu vremea, murmura tot mai plictisit de aceleaşi şi aceleaşi: femee, leu lăsat pe masă, prânz sărăcăcios. Nici tabieturile nu-i mai intrau în voe.

Marin Jugămânz, sau Marin Georgescu, cum se recomanda el, nu mai intra acasă decât către ziuă. Cafeaua neagră, făcută în zorii zilei pentru el, îşi gusta singură caimacul, neagră de supărare, şi aştepta fără noimă alături de galbena cafea cu lapte. Ingrijorată, ca să nu-l piardă, Smaranda îi lăsa pe masă un leu şi jumătate.

Intr'o noapte, către ziuă, pe când Marin încă se desbrăca, abia sosit, glasuri vijelioase răsunară la fereastra odăii proprietarului. Marin stinse lampa, dar în zadar,—cei de afară văzuseră lumina.

— Deschide pungaşule! deschide hoţule! se auziră de-afară voci întărâtate, şi uşa începu să pârâe sub pumni şi sub umeri.

Smaranda se deşteptase; asculta holbată, desnădăjduită.

— Staţi că deschid! strigă din casă, răguşit, Marinică.

— Ce-ai făcut Marine? apucase să-l întrebe nevasta.

— Nimic! Nişte nebuni! scandalagii! Mă duc la secţie cu ei! Le arăt eu lor!

L-a aşteptat un ceas, l-a aşteptat şapte, şi dacă a văzut că nu vine, Smaranda s'a dus la secţie. Marin fusese trimes la poliţie. Spărsese cu alţi doi uşa de din dos a băcăniei lui Papaianopol, şi fusese urmărit de chiar băeţii din băcănie, care dormiau acolo.

— Credeam că umblă după femei! se căi Smaranda.

După şase luni de prevenţie şi inchisoare, Marin era acasă, în proprietăţile lui. Smaranda nu se schimbase. Aceiaş ascultătoare şi supusă nevastă pregătia cafelele, rufele şi prânzurile.

— Eu pentru mâncare intru în puşcărie! răcnia Marin, când nu era masa gata pe ţanc.

Se lăuda omul. Avea acum o sfântă groază de puşcărie. Se 'ntorsese de acolo jigărit, schimonosit, cu ochii în fundul capului.

Smaranda îşi îndoise puterile ca să poată aduce în casă belşug şi sănătate. Suferinţa ei, în lipsa lui Marin, fusese cumplită. Ca să scape cinstea bărbatului, plătise sute de lei avocaţilor; intrase în datorii. Dela podul de peste Dâmboviţa, până în dealul Văcăreştilor, se târa pe jos, cu sufletul la gură, ca să-l vadă şi să-i ducă tutun şi bunătăţi.

Marin se lăsase acum de prietenia spărgătorilor. Se făcuse cinstit, ca înainte vreme. Poliţia însă tot îl mai credea muşteriul ei. Din când în când Jugămânz era ridicat şi dus la prefectură. Câte-va palme, o zi de arest, erau dobânda lunilor făcute la puşcărie.

•

Gălăgie mare pe uliţă, căinări tânguioase, — Smaranda eşi să vadă ce larmă se apropie de sălaşul ei.

Pe brâuri mitocăneşti, pe braţe, îl aduceau patru-cinci oameni: pe Marinică! leşinat! Il călcase un automobil pe strada Viitorului.

De-acasă a trebuit să-l care la spital.

Marin Jugămânz rămase fără un picior. De-acum avea să stea în casă. Cu o cârje la subţioară, după trecere de vreme, încet-încet, schilodul s'a deprins să meargă până la grec, la cârciumar.

Smaranda nu-i mai da de cât o băncuţă pe zi, — pentru băutură; mâncare lăsa negreşit, gospodina, în cuptor.

Se 'nfiora femeia gândindu-se cât de greu trebuie să-i vină lui Marinică al ei, ştiindu-se neom, săltând cu cârja ca un oropsit de cerşetor; şi ar fi vrut să se îmbete zilnic nevoiaşul, numai să fie vesel.

O milă bogată, o duioşie ca de mamă, pentru un copil al ei şubred, învălmăşa acuma dragostea de eri a Smarandii. El

Germania după isbucnirea răsboiului

îmbătrânise, se urâţise din cât de chipeş fusese. Mustaţa lui de crai isteţ, încărunţită, îi sta ca o încâlcitură de cânepă. Ca din senin o podidiau lacrămile pe Smaranda, privind şi la el, şi 'n gândurile ei, şi la icoana neştearsă a fostei lui frumuseţi. Ea îl văzuse până atunci, aşa precum fusese el cu şapte ani mai înainte. De multe ori nevasta, vorbind bărbatului, îşi zicea mamă:

— Ţi-aduce mama rachiu!

Spălătoreasa pleca dimineaţa cu sticla în mână, o lăsa la cârciumar, iar seara nu uita nici odată să treacă pe la cârciumă. Aducea drojdia isgonitoare de urât, de amintiri şi de vederea zadarnică a vieţii lor. Şi li se făcea traiul dulce şi toată vorba era cu haz, până adormiau învinşi: ea, mai mult de osteneală, el de slăbiciune şi de beţie.

Se întâmplă câte odată să'i sară ţandăra lui Jugămânz.

— Vino lângă mine să te bat! Nu m'auzi? Vino să te târnuesc de zulufi!

— Ba să mă laşi, mamă! se ruga femeia. Să mă laşi, că zău nu ţi-am greşit cu nimica!

Se înfuria cumplit Marin când muerea căuta să-l înduplece cu vorba, ca să nu-l asculte. Nevasta se apropia; îi era groază de cârja ologului, care o ajunsese odată peste umăr, de o făcuse să geamă prin somn două săptămâni.

Dacă i se supunea pe dată, se putea s'o erte, s'o sgâlţâe puţin, sau chiar să-i spue:

— Cară-te, că mi-a trecut pofta!

Or cum, viaţa amândorora trecea împăcată cu ea însăşi. Nici unul nu se credea năpăstuit de celălalt sau nedreptăţit. Despărţiţi n'ar fi putut vieţui. Şi, pentrucă el n'o iubia, pentrucă în inima lui nu avea loc altă dragoste decât aceia pentru el însuşi, tot roaba, tot Smaranda era mai fericită. Mai ales pentru că nu mai avea de ce să se turbure, pentrucă nimeni n'avea să i-l răpească.

V. DEMETRIUS

LA CE VISEAZĂ... VISSARION

MINUNE...

Construisem un *aeroplan*, minune de artă, de tecnică şi de gândire. Avea o formă de... proectil! Putea să sboare cu o iuţeală de 100 metri pe secundă adică 360 kilometri pe oră. Aripele, compuse din o pânză albă de mătase, puteau să primească şi să proecteze pe ele diferite raze, care dela înălţimi şi prin legea interferenţei luminei, îl făcea invizibil de jos, când s'ar fi voit aşa ceva. O elice nouă, sistem ocult, —adică spusă mie de zei—nu făcea nici un sgomot. Motorul, prevăzut şi el cu un aparat special de nimicirea sgomotului produs de exploziile lui, nici nu se auzia dacă umblă sau stă. O gondolă, suspendată a la Cardan, prezinta un loc unde puteam să privesc cu luneta, să scriu, or să iau vederi cinematografice, fără ca prin asta să am grijă că deplasez cumva centrul de greutate al aparatului. Sus, în vârful lui pusesem o bandieră cu roşu, galben şi albastru. Eşisem cu aparatul la încercare, pe un câmp plin de zăpadă. Nimeni nu crezuse în spusele mele de până atunci. Prietenii mei, către care mai de mult îmi deschisesem sufletul, vorbindu-le de aeroplan, zâmbiseră neîncrezători; iar alţii—cei mai mulţi—făcuseră glume dureroase. Mi-amintiam atunci de toate sfaturile ce mi se dădură:

— Noi scriitorii suntem socotiţi inutili; suntem socotiţi simpli visători, dezechilibraţi mai mult sau mai puţin. Scrie înainte şi părăseşte aeroplanele, că... n'ar fi tocmai cu neputinţă să te socoată mulţi bun de întreţinut la Mărcuţa.

Altul:

— „Tu poţi să fii literat, dar nu inventator!..“

Ori:

— „Tu poţi scri poveşti frumoase, dar nu poţi face aeroplane bune!“

Ori:

„Visează, că visele sunt partea noastră, dar aeroplanele lasă-le celor ce trăesc proza vieţei...“

Şi eu tăceam, puneam nituri şi cercuri mai groase sufletului, opriam cât se putea explozia de durere grozavă, că nu se găsia nimeni în ţara mea, care să mă crează şi să ajute cu a zecea parte din banii pierduţi la masa verde, să-mi înfăptuesc aeroplanul... Acum însă, visul atâtor nopţi nedormite, dorinţele cele mai aprinse şi mai neluate în seamă, se împliniseră, şi aeroplanul meu, cu motor nou şi puternic, era gata să-şi ia sborul. Eram mulţumit. Toată carnea îmi tremura. Venise vremea să fac dovada strălucită a afirmărilor mele, să resping prin faptă glumele batjocoritoare ce mă făcuseră să plâng foarte de multe ori; să străbat imperiul vulturilor ca odinioară feţii-frumoşi din poveşti; să pot trăi idile de dragoste pe d'asupra norilor din cer!..

Lângă mine, ca odinioară Caragiale lângă Vlaicu, stau Brătescu-Voineşti, Galaction şi Locusteanu, prieteni miraţi dar acum ceva mai încrezători. Ceva mai departe puţină lume, curioşi cari se întâmplaseră p'acolea.

M'am suit în gondolă şi am zis:

— Care sunteţi îndrăgostiţi de înălţimi, veniţi cu mine!..

— Toţi suntem îndrăgostiţi de ele, dar e... mai bine a le privi de printre viorele!

Ii văzui că încă n'aveau încredere, dădui drumul aparatului şi strigai: cu mine zei şi eu cu voi!.. Sburam! Aparatul porni ca o săgeată scăpată dintr'un arc prea întins, şi repezul lui în aerul albastru, mi se păru că reprezinta energia sufletului meu, atât de mult nesocotită, atât de mult comprimată de sărăcie şi indiferenţa tutulor. Mă uitai în urmă şi văzui pe cei rămaşi ca nişte puncte negre, pierdute în câmpia albă acoperită de un zăbranic albastru.

Ca să mă răsbun de batjocorile îndurate, mă ridicai sus, sus de tot. Era ger groaznic şi linişte şi mai groaznică. Aparatul nu făcea nici un sgomot, n'avea nici o sguduire, şi'mi venea să întind braţele şi să strig: Doamne, vin să te sărut, că mi-ai îndeplinit dorul, mi-ai dat prilejul să fiu folositor!

Prietenii mei nu se mai vedeau, trecuseră cinci minute—după ceasornicul ce mi-l împrumutase Galaction—şi deci pusesem între ei şi între mine o distanţă de 30 kilometri.

Imi veni un gând să sbor până la Craiova şi îndărăt. Direcţia o aveam într'acolo. Trecui pe d'asupra Dâmboviţii prin dreptul Conţeştilor, Argeşul prin dreptul Costeştilor şi Oltul ceva mai jos de Slatina. Văzui pădurea Sarului, valea Olteţului dela Balş şi... ajunsei şi d'asupra Craiovei: făcusem 35 de minute de sbor. Imi veni ideie să mă scobor în piaţă pe fabrica de ghiaţă ori pe şcoala normală şi să vorbesc cu craiovenii. Mă scoborâi într'o cădere de pietroi şi odată opusei suprafeţele susţinătoare contra căderei, aparatul fu gata să se frângă sub puterea de inerţie a mişcărei, şi mă oprii într'o plutire în loc, la o înălţime de 10 metri d'asupra stradei. Oltenii de pe strade o rupseră la fugă în toate părţile, crezând că am gustul să cad în capul lor ca să-mi fie mai moale; când văzură însă că plutesc în loc ca un vultur d'asupra cuibului, se opriră miraţi, iar alţii porniră spre mine agitând din pălării.

— Bine v'am găsit sănătoşi, Olteni! le strigai eu de sus.

— Uraa! îmi răspunseră oltenii, asvârlind cu căciulele spre mine, iar alţii, cei cu pălării, numai salutând.

— Cât e ora? îi întrebai eu.

— Nouă dimineaţa.

— Foarte bine, am înaintea mea Soarele şi primăvara.

— Uraaa! strigară ei iar. Atunci se deşteptară în mine puterile oratorice şi începui: Olteni! Am venit să vă dau bună dimineaţa pe Ducipal al meu. Dacă lapădă scântei şi flacări după nări, nu e arţăgos, şi nu vă face nici un rău. Am venit să vă spun că zilele mari ale neamului românesc vor începe din 1915 înainte; că arta, ştiinţa şi D-zeu este cu noi. Fiindcă am şi altele de făcut, iubiţi olteni ai lui Tudor şi Mihai, vă urez: să trăiţi în România Mare!..

— Ura! îi mai auzii pe ei, dar eu pornisem şi în cinci secunde eram pe

THULE

Es war ein König in Thule...

Prin cleştarul apei limpezi, când amurgul o desfide,
Cresc din adâncimea umbrei turle nalte de mărgean.
Un oraş-nălucă doarme ancorat în ocean
Pe limanul madreporic al apusei Atlantide.

Sub eflorescenţa algei cu mişcare de reptil,
Reapare amăgirea unui Thule singuratic:
Thule, unde visul nordic adumbrise visul atic
Când Tristan visa alături de Endymion copil.

Ce pescuitor de doruri scufundate şi de scule,
Renăscut din spuma mării ca un zeu greco-latin,
Suflete, îţi va aduce din vânatul lui marin
Irizată de talazuri cupa regelui din Thule?

Ion PILLAT

d'asupra câmpului din marginea orașului, care se cultivă vara numai cu „lubenițe".

Un geam al gondolei îl uitasem deschis și vântul fluera în dunga lui, de mi se părea că s'a stricat motorul. Scosei capul pe fereastră, dar odată mă pomenii apăsat așa de puternic de presiunea aerului din față, încât fui isbit cu umărul de cerceveaua din urmă și căzui în gondolă aproape leșinat. Când mă desmeticii, aparatul trecea pe d'asupra unei ape. Mă uitai la ceasornic, erau 27 de minute de sbor. „Sunt d'asupra Argeșului", zisei eu. Mă apucai să calculez presiunea aerului pe suprafața obrajilor, a frunței, a nasului meu imprudent. Găsii suprafața feții mele 320 cmp. pusei viteza o sută și avusei ca rezistență 42.400 kilograme. Un mai de aer, care mai că mai îmi turtise nasul!

Mă pomenii d'asupra Bucureștilor. Tricolorul fâlfâia d'asupra palatului regal. Incetinii mișcarea și mă scoborâi încet, cu o iuțeală numai de un metru pe secundă și în dreptul ferestrelor din etagiul de sus al „Fundațiunei Universitare Carol I" oprii aparatul, făcându-l să plutească în loc. In câteva secunde dedesubtul meu era un furnicar de capete.

— Români — le strigai — vă mulțumesc că mi-ați dat oasele, carnea și sufletul Ducipalului meu. Bucurați-vă de isprava asta făcută de noi toți și așteptați de acum înainte și alte isprăvi mai frumoase și mai folositoare.

Și aci erau fâlfâiri de pălării și de sub alte pălării, împodobite cu fulgi, funde și alte nimicuri de gust, sburau raze de luceferi, ce se pierdeau în albastrul cerului.

Văzând atâția luceferi aprinși și gata a 'ncălzi sufletele cele mai stinghere împrăștiai peste capetele tutulor petalele albe ale unui trandafir și... sburai în sus, să 'mi regăsesc prietenii. Dar când ajunsei în câmpul alb, ei plecaseră și atunci de necaz, m'am deșteptat în pat!.. Visasem, așa de plăcut!

I. C. VISSARION

□ □ □

EU NU TE CHEM...

..Și dac'am plâns? Au cin' să poată spune
Că 'nrourare 'n ochii-mi a văzut?
Era pustiu și noapte și genune
Acolo unde lacrimi mi-au căzut.

Mă 'nvinge-ades o jale neînfrântă,
Dar să te chem eu n'oiu rosti cuvânt:
Ne vom uni și făr' să vrem odată,
Atunci când amândoi vom fi pământ.

Ada UMBRĂ

□ □ □

NOTELE SĂPTĂMÂNII

— Academia franceză și Maeterlinck. — Krupp doctor în filosofie. — Un incident curios în Belgia. — Cum s'ar fi petrecut el în România.

Belgia este azi patria tutulor surprizelor. Eroism, spirit nesfârșit de jertfă, dor neistovit de viață națională independentă s'au descoperit în mica țară industrială în care Mirbeau nu bănuia mai 'nainte de cât șiretenie comercială și contrafacere națională. Și mai ales s'a descoperit în Belgia un rege care trebue să fi ofensat pe mulți suverani prin purtarea sa cu totul neprotocolară.

Fiindcă ce-a făcut regele Albert este în contra oricărei tradiții regale și în contrazicere cu toate privilegiile pe cari coroana le asigură monarhilor de obicei. De unde până acum regii și împărații vărsau fără milă sângele popoarelor pentru asigurarea tronului și satisfacerea vanității lor capricioase, regele Albert și-a pus în joc tronul, viața și dinastia ca să salveze independența poporului său și onoarea națională a Belgiei.

De la mic până la mare, de la rege până la cel din urmă țăran, belgienii s'au ridicat cu hotărârea de-a jertfi totul pentru ca patria să isbândească. Un suflu puternic de sacrificiu a trecut peste întreg pământul belgian, topind toate egoismele într'un singur avânt eroic. Și nici chiar literații, — cari sunt personalitățile cele mai izolate ale unei națiuni, cari de obiceiu stau închise în carapacele egoismului lor creator ca stridiile în scoici și cari, cași stridiile, amenință cu tifos sau alte nenorociri pe cei ce le forțează cu imprudență izolarea, — n'au scăpat de influența acestui avânt de jertfă.

Citesc în *Le Temps* o întâmplare extraordinar de caracteristică în această privință.

Se știe că Academia Franceză, ca să dea și ea o cunună din laurii săi bravurei și credinței belgiene, a hotărât să aleagă pe Maeterlinck membru al ei. (In treacăt fie zis, Germania, geloasă de această inițiativă, s'a grăbit să se arate mai cu moț decât Franța și a proclamat pe Krupp doctor în filozofie al Universității din Bonn. Știam până acum că o bună parte din filosofii Germaniei nu erau de cât fabricanți de... bombe. De azi înainte însă, va fi de-ajuns să fii un bun artilerist ca să ajungi filosof în patria lui Kant).

Cum a prins de veste despre intenția Academiei Franceze, poetul misterului și dramaturgul nelămuritului din sufletul nostru a adresat prietenului său, d-l Gustave Tery, următoarea scrisoare:

„Academia mi-ar face o foarte mare cinste care ar trece peste capul meu încovoiat spre a se resfrânge întreagă asupra scumpei, nefericitei și glorioasei mele patrii.

„Nu mi-aș îngădui să-i dau sfaturi, dar nu credeți oare că gestul ei ar avea un înțeles mult mai mare dacă ar fi ales pe vechiul meu prieten, Emile Verhaeren? Inainte de toate el este întâiul nostru poet, este un foarte mare poet, pe când eu nu sunt decât un prozator silitor și conștiincios.

„Cu răbdare oricine ar putea să scrie ce-am scris eu; nimeni însă n'ar putea face, ce-a făcut el. Numai un poet are putința să înfățișeze cu vrednicie ceeace este mare și eroic într'un popor.

„Maurice Maeterlinck".

E atât de neașteptat gestul acesta, încât, în semn de respect pentru autorul lui, simt nevoia să mă abțin dela orice comentar. Nu mă pot abține însă și de la constatarea asociațiilor de idei pe cari el le sugerează.

De câte ori e vorba de Belgia, în mod fatal, ți-aduci aminte de țara ta, — Belgia Orientului, — după cum de câte ori citesc numele d-lui Stamatiade mă gândesc la Maeterlinck. Și-atunci, fără să vreau, încep să stabilesc comparații.

Ce s'ar fi întâmplat oare în România dacă, la un moment dat, Academia din Cetinge de pildă, ar fi vrut să proclame pe d-l Stamatiade membru al ei, ca un omagiu adus eroicei noastre neutralități?

Desigur că numai decât săriau d-l Dragoslav or d-l Sorbul — cari oricând pot da zece înainte tutulor Veraeren-ilor — și ar fi protestat la Cetinge contra acestei ofense adusă geniului național, revendicând pentru dânșii distincția academică. La rândul său, d-l Stamatiad ar fi răspuns cu modestie că, deși dânsul este cel mai mare poet nu numai al României dar al întregei lumi, totuși consideră omagiul adus de Academia din Cetinge ca o ofensă de oarece:

— Eu nici cu Academia Franceză nu mă mulțumesc, domnule!

Și probabil că incidentul s'ar fi isprăvit la poliție, după o vie altercație... literară între acești reprezentanți ai geniului și eroismului românesc.

CRONICARUL DAMBOVIȚII

BALADA CÂNTĂREȚULUI

Sunt orbul, ce lumea întreagă
O port în pleoapa mea vagă...
Eu nu-mi văd cărarea spre pâine...
Dar nici pe la colțuri de stradă
Nu-mi tângui durerile-amare:
Cu galbena frunte pe zare
Las mâna pe strune să cadă
Și cânt pentru vremea de mâine...

Când totu'n lumină răsună,
Prin viață, ca printr'o genună,
Pe mine mă poartă un câine...
Și 'n timp ce mulțimea 'l lovește
Cu pietre, eu dibui abisul
Pe urmele-i mute... E Visul!
El trist lângă mine pășește:
Eu cânt pentru vremea de mâine...

Voi, buni trecători, ce adese
Zâmbiți cu zâmbiri înțelese,
Păstrați-vă codrul de pâine.
Căci timpul ce 'n timp se risipă
De azi printre voi mă abate,
Truditul meu glas nu vă bate
In porțile voastre de-o clipă...
Eu cânt pentru vremea de mâine...

1912 George GREGORIAN

□ □ □

FI BINE-CUVÂNTATĂ

(DUPĂ O LEGENDĂ INDIANĂ)

Odinioară, pe o noapte senină și cu lună, înțeleptul Iezeus Cristna sta adâncit în gânduri.

— Nimic nu e desăvârșit pe lume, își zise la o vreme divinul, și imperfecția e tot o operă a înțelepciunii care cârmuește lumea. Și dintre toate de pe pământ, credeam că omul e cea mai desăvârșită ființă, germenele de viață, născut din esența pură a divinității. Dar acum văd cât m-am înșelat.

Amăgit își plimba privirea pe 'ntinsul lacului în care se oglindia luna și apoi își opri ochii pe o floare de lotus ce creștea la margina apii.

Petalele ei albe, deschise la lumina argintie a lunii fremătau dulce și întreaga plantă se leagăna din tulpină la adierea vântului de seară.

— Cât e de frumoasă ! suspină marele Cristna la gândul că printre oameni nu se găsește nimic asemenea. Ca și cum ar fi văzut-o atunci pentru întâia oară, ochii-i o sorbiau cu nesaț și nu-și mai putea deslipi privirea dela ea ; iar floarea fremătă mai sfioasă, par'că. In gândul lui luminos se născu dorința să creieze o ființă, care să fie printre oameni ce e floare de lotus printre flori.

— Floare de lotus, porunci el, spre bucuria oamenilor și podoaba pământului, prefă-te în fecioară și vino înaintea mea.

Apele lacului tresăriră ca atinse de aripa ușoară a unui lăstun, luna se înecă departe, în undele argintii ; luciolele, cu aripi de foc, zburară șuerând prin văzduh ; privighetorile cântară mai tare și toate aceste zgomote urcară până la Brahma. Apoi totul tăcu.

Inaintea lui Cristna sta acum floarea de lotus în chip de fecioară. Insuși divinul rămase în extaz.

— Floare a gândurilor mele, vorbește.

Fecioara începu a șopti așa de dulce, așa de ușor, cum șoptesc florile de banan când își deschid corola să absoarbă roua dimineții. Glasul îi tremura de dorinți necunoscute.

— Doamne ! — murmură ea cum fremăta când vântul de vară îi săruta petalele, — mi-ai dat chip de fecioară, dar unde e porunca ta să stau ? Până acum adierea vântului mă făcea să tresar. Mă închideam la razele de soare și frigul și furtuna mă îngroziau.

O clipă înțeleptul Cristna rămase pe gânduri.

— Floare a gândurilor mele, zise el, vrei să trăiești în câmpie ?... Dar fecioara îi răspunse :

— E frig acolo, divine, e ploaie, sunt furtuni, și haitele de fiare cutreieră tot locul.

— Atunci în fundul lacului. Și înțeleptul se gândi să-i facă acolo un palat de cristal.

— Sunt șerpi și monștri și adâncimea apelor mă îngrozește.

— Atunci pe vârfurile munților înalți.

— Acolo e frig, e zăpadă... mă tem...

— Prin peșterile Elhonului, zise Cristna, printre pustnici și sfinți, acolo să fie locașul tău.

— O, Doamne, acolo e întuneric.

Fecioara sta tremurând ușor înaintea lui. Divinul își rezemase capul în palmă și se gândia adânc.

O pânză purpurie încinse lacul și zările se roșiră spre răsărit. Palmierii și bambușii își desfăcură florile, călifarii roșii și mierlele începură să șuere ; lebedele tresăriră de prin tufișuri. Ca un ecou al acestui cântec al naturii, răsună o voce omenească și un imn, care slăvia soarele dătător de viață, se înălță spre locuința lui Brahma.

Era poetul Sboris, care rătăcia neastâmpărat prin pădure din zori până seara.

Cum zări pe fecioară, cuvintele i se opriră în gâtlej și, ridicând mâinile 'n sus, rămase nemișcat ca și cum Brahma l-ar fi împietrit.

— Vorbește ! îl îndemnă mulțumit Cristna. Dar poetul abia putù să îngâne : „iubesc“ și tăcù ca și cum toate celelalte cuvinte le-ar fi uitat pentru o clipă.

Ochii lui întunecați se înecau în seninul privirilor fecioarei.

Cristna urmă : «fecioară, să trăiești în inima poetului!» și în acelaș timp prefăcu inima lui Sboris limpede ca lacrima.

Liniștită și surâzând în candoarea ei virginală, păși fecioara spre inima ce-i fusese sortită. Mersul ei grațios ca al unei lebede, sau ca al unui pui de elefant era timid și pudic. Dar când zări adâncurile inimii, îngălbeni și tremură ca de frigul iernii.

— Te temi și de inima poetului ? îi zise Cristna.

— O, Doamne, îi răspunse fecioara tu mi-ai poruncit să trăiesc acolo, dar în inima aceasta sunt și adâncurile apelor fără fund, și înzăpezite vârfuri ale munților, și stepele nesfârșite bătute de vijelii, și întunecoasele peșteri ale Elhonului. Totul se zbuciumă în ea, Doamne, ca într'un vulcan nestins. Mă tem... tânji fecioara.

— Liniștește-te, floare încarnată, răspunse bunul și înțeleptul Cristna. Dacă în inima poetului e zăpadă veșnică, tu fii zefirul blând ce o topește ; de sunt ape fără fund, tu să fii mărgăritarul lor ; de e acolo stepa pustie, să faci să rodească floarea fericirii ; de sunt întunecoasele peșteri ale Elhonului, tu să fii în întuneric soarele luminos. Si-acum... Fii bine-cuvântată.

St. GEORGESCU

ICOANĂ VECHE

Zi de Iulie... O boare
Caldă vine rar și rar...
Zările, cât bate ochiul,
Tremură ca peste-un jar...

Rezemat în coada sapei,
Pe-un pământ ce nu'i al lui,
Mai răsuflă, dus pe gânduri,
Sandu Cremene Vătui.

Fulgerând din mii de rază
La truditele'i picioare,
Sapa lui întruchipează
Jumătatea unui soare...

Doruri vechi și fără leacuri,
Dor de vremile moșnene,
Obiditului de veacuri
I-au trimis un strop în gene;

Și cum jariștea din soare
Drept în față 'i se răsfrânge,
Lacrima ce stă să 'i pice
Pare-o lacrimă de sânge...

V. MILITARU

□ □ □

PE MORMÂNTUL MEU

— EPITAF —

Prin lume am trecut cântând
Și prea-mărind în vers femeia...
La grai duios, la fire blând
Curat la gând și de aceia

O viață lină am trăit
Așa cum îmi căzură sorții...
De-am fost urât, de-am fost iubit
N'am șovăit în fața morții.

Păcate omul de-a avut
Eu i le-am spus cu nepăsare,
Senin prin viață am trecut
Cu fruntea sus și ochii 'n zare...

La târg cu sufletul n'am stat,
Dușmanul nu mă poate plânge;
Pe bârfitor de l'am iertat
Jicnirea am spălat-o 'n sânge!

Acum, cu pleoapele închise,
Al veșniciei ritm ascult...
Dorm somnul cel fără de vise
Că 'n viață am visat prea mult!

George CAIR

□ □ □

Filosoful Conta — *opere complecte* — cu un studiu biografic şi note explicative, de *Octav Minar*. Ed. *C. Sfetea*, Bucureşti, 1914.

Avem în sfârşit o ediţie românească completă a operelor lui V. Conta.

Apariţia unei asemenea ediţii era o adevărată necesitate pentru mica noastră literatură filosofică, care nu conţinea operele lui V. Conta decât în volume disparate, nu tocmai îngrijite şi în timpul din urmă ajunseră foarte rare. Şi raritatea volumelor va fi contribuit în oarecare măsură la acea tăcută obscuritate în care a fost lăsată opera unicului nostru filosof sistematic.

La această uitare va fi contribuit în mai mare măsură şi lipsa unor studii complete, clare şi vaste, care să fixeze într'un anumit sens figura cugetătorului cu care cititorii noştri nu îndrăznesc desigur să vină deodată în contact direct.

Condiţiile generale de vieaţă ale culturii româneşti şi chipul special în care se fac studiile filosofice la noi au produs mai mult ca toate celelalte pricini uitarea lui V. Conta.

Suntem un popor arivist, fiindcă în decurs de o jumătate de secol a trebuit să ajungem în pripă acolo unde popoarele occidentului au ajuns după veacuri de desvoltare evolutivă; în unele privinţe am ajuns, dar totuşi ne-au rămas încă multe lacune şi multe dizarmonii, fiindcă o cultură nu se improvizează, oricât de buni gospodari se vor fi găsit la orânduirea faţadei.

Acţiunea politică a predominat, de oarece ea dădea toată aparenţa de occidentalism societăţii româneşti şi arivismul nostru integral s'a concretizat mai bine în politică, unde, fără muncă şi fără pregătire specială, se puteau nădăjdui cele mai atrăgătoare situaţii personale.

In mijlocul unui aşa vârtej de „activitate" politică ce mai putea aştepta sărmana filosofie? Dacă în alte ţări de cultură vechie filosofia pribegia „săracă şi goală" se înţelege că la noi nu putea căpăta nici măcar un permis de liberă trecere pe pământul românesc.

Iar dacă uneori, printr'un fel de trădare naţională, filosofia răzbate totuşi până pe aceste plaiuri, ea trebuie să trăiască întocmai ca o floare exotică, ferită de orice contact cu climatul nostru ucigător, sădită într'o glastră în care şi apa de udat trebuie să fie de import. Un Vaschide în clima ţării noastre ar fi ajuns secretar general la ministerul de domenii şi filosofia nu ar fi avut de însemnat decât un amic trecător mai mult.

Numai tinerii, până la o anumită vârstă, studiază la noi filosofia iar între omenii serioşi doar profesorii de filosofie îi mai sunt fideli. De aceia tinerii cari nu ajung profesori de filosofie o şi lasă cu totul la o parte din preocupările lor serioase.

Iar tinerii care studiază filozofia nu sunt în special atraşi de către V. Conta, de cât dacă vor să facă la vre-o universitate streină o teză comodă şi cu caracter oriental pentru a obţine mai lesne brevetul pentru orient. Ceilalţi tineri vor să creeze şi atunci se avântă în problemele ultimelor cărţi de la care se poate continua o lucrare cu destulă aparenţă de originalitate, având în plus şi binefacerile actualităţii. Cel care s'ar încumeta să-l studieze pe V. Conta într'o operă severă, vastă şi îndelung cugetată, s'ar găsi ca un Robinson în literatura filosofică, de oare ce sistemul solid şi finit al cugetătorului român se înfăţişează ca un pământ închis de la care nu mai porneşte spre alte ţări nici un drum.

Lipsit de comunitatea cu apusul, Conta pare că nu înfăţişează de cât un interes istoric, pentru că peste opera sa cugetarea filosofică a trecut depăşind-o.

Ori cât de nedreaptă ar fi din anumite puncte de vedere această credinţă, totuşi în mod expres sau tacit, ea se află la baza ignorării în care restrânsele cercuri filosofice româneşti menţin şi acum opera cugetătorului român.

De aceia socotim ca un bun început, foarte modest desigur, editarea operelor sale complecte. Conta va fi mai lesne citit, cunoscut şi foarte înţeles. D. Octav Minar caută să facă mai lesnicioasă această înţelegere, prin adăugarea la operile lui Conta a unor note biografice şi bibliografice şi a câtor va poezii şi cugetări postume. Notele biografice sunt interesante, adausurile postume sunt scurte, din fericire, aşa că nu isbutesc să-l diformeze pe Conta precum cu atâta zel diformează cercetătorii de postume pe nefericiţii autori preferiţi.

Notele biografice şi bibliografice ale d-lui Minar sunt încă o dovadă a pasiunei istovite a acestui tânăr culegător de documente.

Octav Minar are cultul ineditului. Opera nu-l interesează—şi nici nu văd cum l'ar putea interesa—dar documentul nemai atins de mâinele descalificătoare ale zeţarilor şi neexpus încă obiectivului nici unui aparat fotografic, documentul acela e tot ce caută în viaţa şi opera celor pe care a hotărât într'acest chip să-i scuture de praful uitării.

Şi are noroc d. Octav Minar! A găsit nişte documente inedite rămase de la Conta la o fostă prietenă şi muză a sa şi le-a utilizat aşezându-le într'o ordine cronologică impecabilă. Aceste documente luminează câteva momente din viaţa lui Conta; d-l Octav Minar a fost stăruitor în urmărirea „istoriografică" a altor momente astfel în cât notele sale biografice nu au unitatea interioară pe care trebui să o aibă o biografie literară dar sunt folositoare pentru prezintarea fragmentară a unor aspecte ale acestei vieţi, pe care un spirit mai sintetic va înfăţişa-o în perspectiva unei personalităţi.

Notele d-lui Minar sunt numai partea literală a documentelor; spiritul le va fi insuflat mai târziu. D. Minar preţueşte documentul inedit cu temperament de bătrân anticar, uitând că documentul nu are valoare de cât pentru cunoaşterea unui suflet pe care îl poate desvălui.

Pentru noi însă, fără a fi prea entuziaşti în faţa multelor amănunte biografice cu totul inexpresive, sunt între scrisorile lui Conta din timpul studiilor sale în străinătate unele într'adevăr interesante; tot atât de interesante sunt câteva din documentele relativ la raporturile lui Conta cu *Junimea*.

Păcat însă că toate aceste documente sunt servite într'o proză caracteristică d-lui Octav Minar, care duce iubirea pentru documente şi mai cu seamă duşmănia faţă de frazele... nedocumentate atât de departe încât devine un adversar aproape sistematic al frazei româneşti. aceia-ce noi numim, cu un termen vulgar, acorduri sintactice.

Citez câteva asemenea originalităţi de stil:

„Vieaţa şi opera filosofului Conta *n'a* fost studiată până acum..." (p. IX).

„Aşa înşiră neexactităţi Tescanu despre Conta, scornindu-le *probabil* (!) din imaginaţia sa; ori, scopul unei biografii *ştiinţifice* (!) este tocmai preciziunea istoriografică şi documentară pe care nici studiile lui Tescanu, nici a altora, nu prezintă aceste calităţi până acum". (p. XX).

D. Minar are, ca să compenseze dispreţul pentru formă, un mod de a exprima cu modestie aprecieri definitive asupra valorii operei sale documentate:

„Am căutat ca acest studiu biografic să-l întemeiez pe scrisori, acte şi însemnări inedite, surse de o valoare necontestată, înlăturând afirmaţiunile falşe pe care ignoranţa le-a întronat ca adevăruri ştiinţifice". (p. XXII) Sau:

„Acestui studiu *(Rosetti Tescanu)* îi recunosc calitatea povestirii, alcătuită cu material verbal cules fie dela Conta personal, fie dela familia marelui filosof, însă istoriograficeşte inferior isvoarelor manuscriptice originale". (p. XVI).

D. Minar se nutreşte cu convingerea că există chiar o ştiinţă a biografiei, cu metode istoriografice şi cu temeiuri manuscriptice — despre care însă e o mare impietate să vorbeşti atunci când îţi permiţi să scrii o introducere la opera singurului filosof ştiinţific, pozitiv, român, V. Conta.

Se pare că opera lui Conta l'a interesat mult mai puţin pe d. Minar de cât scrisorelele sale — deşi după toate probabilităţile scrisorelele nu ar avea nicio valoare dacă nu ar fi existat acea operă omisă din preocupările d-lui Minar.

Chiar dacă d. Minar nu ar fi crezut necesar să preceadă operele complete ale lui Conta de un studiu critic — ca să nu impieteze asupra opiniilor cititorului—totuşi avea loc în „studiul" biografic să pună oarecare lămuriri asupra formaţiunei cugetării lui Conta şi asupra momentului din istoria filosofiei în care această cugetare a apărut. Aşa, de pildă, putea să arate cum Conta a refăcut critica culturii omeneşti în felul lui Auguste Comte, dar i-a adăugat şi o critică a conştiinţei în felul lui Spencer, însă cu mai solide cunoştinţe despre filosofia germană de cât ale acestuia; putea să mai arate influenţa lui Darwin asupra filosofului român şi minunatul paralelism între cugetarea lui şi a pozitivistului englez Spencer.

Aceste lucruri erau cel puţin tot atât de necesare unei ediţii de opere complete, pe cât erau amănuntele istoriografice depe isvoare manuscriptice originale asupra cutărei piese în care Conta a avut rol de sufleur în cine ştie ce an în cutare orăşel de provincie. Pentrucă Conta a fost un cugetător, era nevoie să se facă „biografie ştiinţifică" a cugetării sale tot cu acelaş interes şi aceiaş competinţă caşi povestirea trecerii sărmanului său trup pe acest pământ.

Se pare însă că d-l Minar nici nu bănueşte de aceste lucruri; altfel nu şi-ar fi pus numele său pe frontispiciul operelor complete ale lui V. Conta.

Totuş când vedem seninătatea biruitoare cu care d-l Minar, a cărui practicitate simpatică îl apără ca o carapace de bănuiala că ar fi filosof, — iscăleşte aceste opere, nu ne putem dumeri de ce în fruntea acestui volum figurează un singur nume, în locul unei firme; *C. Sfetea şi O. Minar*.

In orice caz această ediţie este un real progres în răspândirea cugetării lui Conta. D-l Minar a pus multe lucruri nedefinitive în ea, dar a fost studios şi norocos în găsirea unor amănunte biografice a căror valoare pentru cercetătorii viitori va fi apreciabilă. Acum mai e nevoe de o mare operă de studii asupra lui V. Conta, pentru care viitorul va avea poate o atenţie mai statornică şi o înţelegere mai profundă de cât au avut contimporanii lui şi noi cei de azi.

C. Sp. HASNAŞ

ECOURI

Numărul viitor al „Flacării" *va fi închinat noilor suverani. O bună parte din el va fi consacrat Reginei Maria care totdeauna a avut o deosebită solicitudine pentru artă și care, dela o vreme, arată o nobilă pasiune pentru literatură.*

Intre alte bucăți, vom publica un fragment inedit din noul roman al reginei Maria: **Visătorul de vise** *și un fragment din piesa în versuri pe care poetul V. Eftimiu o scrie, cu autorizarea Suveranei, după basmul:* **Crinul vieții.**

—

Locaşul odihnei. — Biserica episcopală dela Curtea de argeş era până astăzi cel mai frumos monument din cuprinsul pământului românesc; de acum înainte el va fi şi cel mai scump, cel mai bogat în amintiri. Căci acolo dinastia română are o rădăcină veşnică în pământul românesc şi sufletul românesc va primi de acolo misteriosul îndemn al celei mai puternice tradiţii istorice pe care întregul nostru trecut ne-a lăsat-o.

Curtea de Argeş avea locaşul de rugă cel mai frumos. Ridicată după indicaţiile evlaviosului Neagoe-Basarab, restaurată şi sfinţită iarăşi la 12 Octombre 1886, în timpul domniei regelui Carol, biserica episcopală nu a încetat niciodată de a fi socotită ca o minune.

Turnurile de peatră, răsucite cu o eleganţă de miniatură, acoperişurile aurite în cât pe fiecare în miezul zilei se aprinde câte un soare, brâul de piatră care înfăşură întreaga clădire cu o uşurinţă de filigramă, arabescurile atât de minuţios studiate pe fiecare bloc din temelie, înfăţişând mereu un model nou, dar alcătuind un fermecător painjiniş de săpături ce şerpuesc, se alungă, se prind în înlănţuiri graţioase, întregul aspect de dantelă săpată în peatră, de către un artist delicat şi sensibil ca un gravor de miniaturi, uimeşte şi încântă ca nici un alt monument de artă din întregul răsărit.

Aceiaşi splendoare înăuntrul sfântului locaş. Mozaicurile care dau impresia unor picturi, dar puţin pălite în curgerea vremei, portretele voevodului ctitor şi al regelui restaurator, mormintele celor adormiţi de veacuri sub dalele bisericei, coloanele smălţuite, sonoritatea miraculoasă a întregului locaş şi a fiecărui ungher în parte, evanghelia brodată cu o răbdare îngerească şi o neîntrecută iscusinţă de regina Elisabeta, toate operile de artă şi cult din sfântul locaş sunt de o valoare supremă pentru întreaga artă românească de pretutindeni.

In pacea acestei comori de artă, în care visurile Basarabilor adormiţi de veacuri se împreună cu vestea realizărilor săvârşite de noul venit, vor odihni rămăşiţile pământeşti ale Marelui Rege, iar biserica dela Curtea de Argeş va fi printr'aceasta de două ori sfântă pentru întreaga românime.

—

Flori de Toamnă, poezii diverse, de *Grigore I. Columbeanu* Tip. „Samitca", Craiova.

Autorul discret sau editorul prevăzător au omis anul apariţiei de pe coperta volumului; după anumite aparenţe tipografice şi după expunerea în librării în zilele noastre am totuşi cuvinte să cred că e o carte nouă, ori cât de arhaic ar fi pe alocuri conţinutul.

Florile de Toamnă reamintesc vremea lui Bolintineanu, Deparaţeanu, Bolliac şi altor contimporani de ai lor mai neînsemnaţi, şi de aceia pot fi urmărite cu interesul, dar mai cu seamă cu melancolia, cu care urmărim în vârtejul vieţii actuale urmele celor ce au fost. Şi ca inspiraţie şi ca formă *Florile de Toamnă* nu sunt din vremea noastră

Iată ce citim în *La Naţiunea Română*:

Câte bufniţe pocite,
Câte fiare ne'mblânzite,
Şchioape, oarbe n'au fugit,
Căci când şoimii s'asvârliră
Si cu pieptul le isbiră,
Cu prisos le-au răsplătit
Dorul, ce le tot ardea,
Cuibul şoimilor să ia!

Ni se pare atât de straniu astăzi să auzim de bufniţe care au fugit şchioape când şoimii le-au izbit tocmai cu pieptul, în cât avem neapărată nevoie să ne gândim că versurile nu pot fi preţuite de cât pentru valoarea lor istorică, evocatoare. Şi totuş în vremea lor aceste versuri vor fi exprimat patriotismul unei vremi de tinereţe politică, pe când tot ce dorea inima şi tot ce mintea închipuia se părea cu putinţă într'un apropiat viitor.

Şi poezia lirică e cultivată între *Florile de Toamnă*, dar în acelaş chip abstract ca şi în satire şi cu îndulcelile de formă care fac atât de puţin emoţionantă poezia lui Bolintineanu. Iată cum a creiat Dumnezeu femeia, căreia după ce i-a dat trupul divin al unui înger, îi mai dete şi alte farmece, în acest chip:

Fermecă în urmă două fulgurele
Şi din ele face ochişorii săi,
Strânge apoi roua după floricele
Şi din ea alege lăcrămile ei!

Ia dela Columbă blânda 'ntimidare,
Dela filomelă dulcele accent,
Şi le dă femeiei, care forţă n'are,
Ca să fie 'n lume înger inocent!...

Omule, cât eşti pe lume
Nu tot cugeta
Pus mereu pe gânduri sume,
Sboară vieaţa ta!

Caută să râzi mai bine,
Fă de toate haz,
Ş'o să vezi ce bine-ţi vine,
Uiţi orice necaz.

Ce să mai cugetăm atâta!... Cine vrea să facă o călătorie în timp, pentru a vedea o formă anterioară a poeziei româneşti, poate găsi multe, dacă nu toate elementele, în buchetul presat al *Florilor de Toamnă.*

—

Amintiri ostăşeşti din campania anului 1913 publică şi d. *D. Dimiu (Amintirile unui rezervist,* Tip. „Minerva" 1914).

D-sa aduce o notă nouă de încredere şi patriotism povestind peripeţiile nu îndestul de variate, dar totuşi interesante ale acelei operaţii militare, lipsite de fapte de arme.

Povestitorul îi dă vioiciune multă şi de aceia îl urmărim cu plăcere. Iată o concluzie binefăcătoare:

„Deşi poate în sufletul multora a fost gândul că nu se mai întorc acasă, eu n'am văzut pe nici unul descurajat.

Când li s'a spus să meargă, au mers cântând; când au rămas cazanele cu mâncare în urmă, cine a avut o ceapă a împărţit-o bucuros cu vecinul său, cine nu, s'a culcat liniştit şi n'a murmurat".

—

Imitând pe Sacha Gutry, d-l A. de Herz s'a apucat să-şi joace singur piesele, în ţară. Inceputul l'a făcut cu ultima sa piesă: *Cuceritorul.* D-l Herz joacă rolul... Cuceritorului, ajustat puţin potrivit mijloacelor sale de... cucerire.

Cititorii noştri din ţară vor găsi la toate librăriile această piesă, tipărită în editura *Flacăra.*

—

Un muncitor ce vede este autorul broşurei *Tari şi Slabi,* apărută acum în a doua ediţie. D-l *P. C. Georgescu* răspunde ideologiei atât de primejdioase a socialiştilor noştri mărturisind simţiri curat româneşti, cu totul legitime.

Nu pacifism, *cu orice preţ,* ci pace, numai dacă pacea e dreaptă şi respectă libertatea oamenilor şi a popoarelor.

„Noi,—se întreabă autorul—cari avem datoria să ne strângem cât mai mult la un loc pentru a nu fi cu desăvârşire sdrobiţi pe viitor; tocmai noi să ne gândim acum la principii umanitariste?!... Adică noi să ne sugrumăm pe noi înşine?

„Atunci n'ar mai însemnă că raţionamentul nostru ar fi sănătos, ci ar însemnă că ni-e frică să facem un act de dreptate, ar însemnă că nu vrem să ne facem datoria, *ar însemnă că suntem Iaşi!*

„Din spiritul luptei socialiste, însă, nu reese că muncitorimea trebue să fie laşă, atunci când este vorba să se facă o acţiune mare. Dacă în sânul unei societăţi e admisibilă o luptă pentru o idee oarecare, şi ai toată dreptatea să faci aceasta, cu atât mai mult avem datoria să ne luptăm pentru o idee care stă deasupra tutulor: eliberarea popoarelor.

„Dacă ni s'ar cere să mergem să cucerim Bulgaria, care nu e pământ românesc, atunci putem să strigăm: n'avem ce căuta acolo, căci n'avem pentru ce luptă. Dar când ni se spune să mergem să eliberăm pe Românii de sub stăpânirea străinilor, atunci să strigăm din tot pieptul nostru: *Cu Dumnezeu înainte!*

„Fiecare acum să judece."

Românii cu credinţe socialiste să înţeleagă!

—

Victimele războiului. — Mereu sosesc noui ştiri despre artişti căzuţi pe câmpul de onoare.

Printre aceştia este şi poetul Péguy. Charles Péguy a scris mai mult poeme cari se citesc totdeauna cu multă plăcere. Era un clerical şi un anti-intelectualist feroce. Totdeauna a combătut ravagiile ştiinţei.

Lucrările sale mai de seamă sunt: *Eve, Poèmes choisiès, La Tapisserie de Sainte-Geneviève et de Jeanne d'Arc şi La Tapisserie de Notre-Dame.*

Era un entuziast cântăreţ al bravureî franceze. A murit aşa cum scrisese că e bine să moară cineva:

Heureux ceux qui sont morts pour quatre coins [de terre
Heureux ceux qui sont morts dans les grandes [batailles
Couchés dessus le sol á la face de Dieu...

A mai murit şi muzicantul belgian Magnard. Bătrân, de optzeci de ani, când şi-a văzut casa năpădită de germani, Magnard, pierzându-şi cumpătul bătrâneţii, s'a repezit la puşcă şi a început să tragă în năvălitori.

Drept pedeapsă, Germanii l'au pus la zid şi l'au împuşcat.

Cu modul acesta soldaţii germani au răzbunat pe Wagner, al cărui adversar Magnard a fost.

—

Politica şi literatura au fost iarăşi fuzionate prin păşirea d-lui N. Filipescu în domeniul literaturii. Fostul ministru de războiu a ţinut la „Cercul Analelor" din Bucureşti o conferinţă despre *„La littérature héroïque du drapeau"* şi a smuls aplauzele unei asistenţe elegante citind rapoartele unor mari fapte de arme săvârşite acum pentru onoarea şi apărarea drapelului francez. Armata franceză a fost înfăţişată de d-sa ca un model de eroism pentru orice popor are de făcut revendicări naţionale...

Precum se vede numai politica a fost românească literatura, ca formă şi ca fond rămânând franceză — d. Filipescu a vorbit franţuzeşte. Conferinţa a mai fost franţuzească — fireşte în orient — şi prin clasica ei simplitate de cristal.

Aceiaş operă politico-literară o continuă pentru Sâmbătă 8 Noembre d. Take Ionescu.

—

Se citeşte cu mult interes „Lenea", *broşura d-lui N. I. Apostolescu, tipărită de curând în atelierele* Flacării. *Preţul 50 bani.*

—

Cărţi pe cari le recomandăm *cititorilor noştri ca având un deosebit interes în actualele împrejurări:*

Dreptate, *de A. Vlăhuţă.*

Domnul Notar, *piesă în care poetul D. Goga dramatizează suferinţele fraţilor noştri de peste munţi;*

Mărturisiri, *de d-na Natalia Negru (Anghel).*

□ □ □

Anul IV
No. 5--6

FLACĂRA

22 Noembrie
1914

ABONAMENTE:
In ţară: lei 6 pe an; 7 lei când se achită prin incasator. Pentru învăţători şi preoţi sătească: lei 5 pe an
NUMĂRUL 10 BANI
TELEFON 41/7

LITERARĂ ∴ ARTISTICĂ ∴ SOCIALĂ
APARE SÂMBATA
DIRECTOR: CONSTANTIN BANU

ABONAMENTE:
Peste munţi: coroane 8 pe an; pentru preoţi şi învăţători coroane 6.50 pe an
In străinătate: 10 lei pe an
REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA:
Bucureşti
Str. Câmpineanu, 40

ÎNCĂ UNUL

Intre bulevard şi calea Victoriei. Acolo l-am văzut pentru cea din urmă oară, şi am schimbat cele din urmă cuvinte cu dânsul; acolo mi-a arătat arma care avea să pună sfârşit nu vieţii altuia ci propriei lui vieţi. Surexcitat de atacurile personale, violente, grosolane ale unui ziar, el se hotărâse să facă totul spre a impune tăcere duşmanilor, până chiar şi gestul disperat al omorâtorului.

— Ii voi cere o retractare lui X (directorul gazetei). De nu mi-o dă aşa cum o vreau, îl ucid.

Şi vorbind astfel, îmi arătă revolverul pe care îl strângea în mână cu nervozitatea omului decis la orice.

— Ce vrei să fac pentruca ticăloşii să tacă?

— Dispreţuieşte-i. Când vor vedea că atacurile lor nu te supără, vor amuţi.

Dar el, privindu-mă cu ochii înfriguraţi:

— Ei, vezi, — îmi răspunse, — tocmai aici te înşeli şi se înşeală toţi prietenii. Atacurile lor mă supără, mă enervează. Cei al căror suflet nu s'a zbuciumat în vâltorile patimei nu mă pot înţelege. Nu, nu! Sânt atacat, mă apăr. Nu pot birui altfel, ucid.

Din fericire — scurtă fericire! — Anghel n'a avut trebuinţă să-şi ucidă duşmanii. Ei au tăcut, retractarea cerută i s'a acordat şi arma, pe care trebuia s'o îndrepte în potriva altora, a întors-o împotriva lui însuşi.

Să scotocească cine-o vrea vieaţa lui intimă. In faptul-divers, exasperant de banal, cu care subtilul cântăreţ al nuanţelor, a avut neînţeleasa şi nefericita inspiraţie de a-şi sfârşi existenţa, să scormonească alţii spre a scoate amănuntele aşa de plăcute amatorilor de cancanuri şi de mizerii omeneşti. Asemenea triste amănunte nu explică nimic altceva decât curiozitatea perversă a celor cari le explorează şi le exploatează.

De fapt, Anghel s'a dus cum s'au dus şi cum se vor mai duce mulţi dintre tovarăşii lui de visuri şi de suferinţi. Sosiţi prea de vreme într'o societate prea înapoiată spre a-i înţelege, ei sunt victimele idealismului lor superior. Precum plantele răsărite într'un pământ neprielnic ori într'o climă nepotrivită mor mai înainte de a da toată splendoarea eflorescenţei lor, tot astfel artiştii noştri dispar prea de timpuriu şi fără ca talentul lor să fi apucat a-şi da întreaga măsură a puterii sale.

Nu ne isbeşte oare pe toţi dispariţia prin moarte ori prin amuţire a unora dintre talentele cele mai dătătoare de speranţe? Pe când în Apus, scriitorii, ajunşi îndeobşte la bătrâneţe, continuă să creeze, cu aceiaşi vigoare, dacă nu mai mare, ca în vremea primei lor maturităţi; la noi, ei mor în plină tinereţă ori se ofilesc deodată, pierind ca artişti mai 'nainte de a muri ca oameni.

In Franţa — ca să vorbesc de o literatură mai cunoscută — scriitori ca Bourget, Loti, Bazin, Faguet, cari au trecut de 60 de ani, în frunte cu decanul lor, marele Anatole France, care chiar în acest an a atins vârsta de 70 ani, nu şi-au încetat o clipă scrisul şi nimic, în ceiace produc, nu arată semnele unei scăderi a făcultăţilor creatoare. Iar dintre poeţi, e destul să citez pe Verhaeren, care e în pragul celui de-al 60-lea an şi pe Richepin, care de mult a trecut de acesta, spre a ne convinge că aiurea nici inspiraţia lirică nu înghiaţă subt fulgii de zapadă ai vremii.

Nu tot astfel la noi. In afară de câţiva — foarte puţini — scriitori bătrâni cari, înconjuraţi de iubirea şi de respectul tuturor, îşi urmează, cu mai multă sau mai puţină fecunditate, marea lor operă de îmbogăţire a sufletului românesc, — cei-

TOVARĂŞILOR MEI

Atâtea flori şi nu sânt două să 'nbrace la un fel vestminte...
Câţi ochi frumoşi nu'şi pierd vederea în horbotă de odăjdii sfinte,
Şi câtă purpură şi aur pentr'o hlamidă 'mpărătească,
Când de ajuns e pentru ele ca soarele să strălucească.

Atâtea flori — dar azi, pe cine îl mai opreşte'n drum o floare?
Făr' de ghirlănzi de roze-odată, nu era zi de sărbătoare,
Şi-un zid încununat de-acante, de crengi de dafin şi liane,
Spunea la trecători splendoarea şi faima unei curtezane.

Flori — pretutindeni flori, podoaba cea mai iubită de lumină.
Un fir de romăniţă râde atât de dulce pe-o ruină:
Căci toate au un graiu pe lume şi florile îl au şi ele...
Ce ochiu nu se 'ntrista alt'dată de jalea unei asfodele?

Şi care gură poate face mărturisiri de-amor mai bine?
Leandru a trecut o mare ca să ajungă până' la tine,
O, Hero, vergină duioasă, şi toate-aceste pentr'o floare...
Ferice'i cine poate strânge mănunchiul de nemuritoare!

Plecaţi pe faţa lor blajină, cătând o formă ideală,
Câţi n'au trecut pe-aceeaşi poartă, dar s'au întors cu faţa pală
Şi cu privirile pierdute, svârlind cu gestul Ofeliei
Comoara florilor culese în câmpul trist al nebuniei...

Dar cine poate, învestminte'şi gândirile'n odăjdii sfinte,
Ca florile de felurite să'i fie-a graiului vestminte,
Ş'adoarm'apoi — căci mor imperii şi cad cununele de aur:
Eterne'n lumea asta's numai cununele de foi de laur.

D. ANGHEL

lalţi, ori ne sunt răpiţi de o moarte timpurie, ca Iosif, ca Chendi, ca Gârleanu, ca Anghel, ori uită, în vârtejul altor preocupări, sfânta, divina durere a creaţiunei.

Acei cari, cu un surâs şi două cuvinte, desleagă toate enigmele vieţii, vor descoperi de sigur, fără mare greutate, şi taina acesteia. Par'că aud pe domnul, *bon à tout faire*, care în viaţa lui n'a priceput cadenţa unei fraze ori splendoarea unei imagini, esclamând :

— Ce să fie! N'au talent, că de l-ar avea, nu şi-ar cheltui puterile în risipa unei existenţe absurde...

Sărmane flori care, nevăzute de soare şi neudate de mâna omului, vă stingeţi înainte de vreme, de-aţi fi avut coloare şi mireazmă adică... talent, n'aţi fi pierit atât de timpuriu ci ne-aţi fi încântat prostia cu dulcea desmierdare a florilor voastre!

Ei bine, nu! D-l Homais n'are dreptate. Burghezul frazeolog şi naiv, pe care Flaubert l-a imortalizat în acest tip incomparabil şi care la noi îşi află atâţia şi atâţia semeni — de o esenţă balcanică, ce-i dreptul — poate fi mulţumit de o asemenea explicaţie precum e întotdeauna mulţumit de sine-însuşi. Să-l lăsăm dar satisfacţiunei şi liniştei lui, odihnite în faimoşii «pantofi de piele verde» ai nemuritorului erou.

Ceea-ce lipseşte scriitorilor noştri nu este talentul ci *temperatura morală* necesară desvoltărei lor. Poate că Taine exagerează când acordă acestei temperaturi o influenţă atât de generală şi de decisivă; el afirmă totuşi un mare adevăr când spune că o anume temperatură e trebuincioasă pentruca unele talente să se desvolte şi că, ea lipsind, ele avortează. Nu ştiu dacă, precum spune dânsul, Natura, ca o semănătoare de oameni ce este, răspândeşte aceiaşi cantitate, aceiaşi calitate, aceiaşi proporţie de seminţe în brazdele pe care le seamănă regulat şi rând pe rând dar, oricum, e sigur că spre a germina ca şi spre a ajunge la deplina-i desvoltare, talentul, odată aruncat de mâna darnică a Naturei, trebuie să afle în starea moravurilor şi a spiritelor, adică în temperatura morală a mediului său, condiţiunile inerente existenţei sale.

Temperatura morală a societăţei noastre o cunoaştem. Idealismul nostru — mărginit şi acela la un strat extrem de subţire — s'a stins odată cu perioada eroică a luptelor noastre pentru crearea Statului român. Oamenii practici au luat locul visătorilor de altădată,—cum se şi cuvinea de altminteri pentru desvoltarea normală a acestui Stat. Preocupaţi însă, în mod exclusiv, de interesele materiale ale comunităţii, ei au uitat că naţiunile nu trăiesc numai prin bogăţia lor materială dar şi prin cea sufletească. Alături de aceşti servitori credincioşi, deşi unilaterali, ai Statului a sporit apoi mulţimea acelora cari, practici pentru ei înşişi, şi-au făcut din situaţiunile lor publice un isvor de înavuţire în paguba intereselor generale. Şi, astfel, dacă pentru cei d'întâi literaţii erau ceeace un regretat bărbat de stat numea, cu o pronunţată nuanţă de dispreţ şi de milă «scriitori de romanţuri» adică, cel mult, inutilităţi inofensive, pentru ceilalţi ei deveneau, în sânul societăţei noastre, nişte musafiri nepoftiţi, ridiculi prin naivitatea şi supărători prin resemnarea lor.

Dedesubtul acestei oligarhii politice, care, în toate direcţiunile vieţei noastre sociale, îşi are clientela ei numeroasă, variată, lacomă de bani şi de glorioIe, se întinde massa profundă a celor stăpâniţi de puterea întunerecului iar la mijloc, mica burghezime a cărei comprehensiune artistică nu trece dincolo de dramatismul romanelor-foileton şi de sentimentalitatea fadă a romanţelor la modă.

Un Francez, care ne-a cunoscut bine, G. Le Cler, scria despre noi la 1866: «Contrastul e pretutindeni; totul nu e decât splendoare şi mizerie, lux neauzit şi sărăcie hidoasă, suprafaţă strălucită, interior corupt... Un Principe fără palat, un cler fără morală, o academie fără membri, o bibliotecă fără cititori; străzi imense fără case, locuinţi splendide şi colibe mizerabile, promenade mărete şi cloace infecte; o municipalitate fără cap, o poliţie fără agenţi; tribunale fără justiţie... Intrigi fără amor, divorţuri fără frâu, fii cu muma, fiicele cu tatăl; averi grevate; moşii ipotecate; boieri bogaţi fără un gologan, vestminte aurite şi lingerie de loc; mobilă magnifică şi o cămară goală!».

Câte oare din aceste contraste au dispărut astăzi? S'o judece fiecare. In orice caz unul ar mai trebui adăugat: literatură fără cititori...

In mijlocul unei astfel de societăţi trăiesc scriitorii noştri, al unei societăţi în care peste ignoranţa nelustruită a celor mulţi se aşterne ignoranţa lustruită a celor puţini, fărăca licărirea de pricepere artistică a treipatru mii de indivizi să însemne altceva decât zorile sfioase încă ale vremilor ce au să vină.

Neînţeleşi în pornirile lor idealiste, nesocotiţi în cele mai reduse necesităţi ale vieţei lor materiale, priviţi cu compătimirea stupidă a unor bestii sătule, ei îşi duc crucea, pecare şi-au impus-o, fără alte mulţumiri decât acelea pe care le-o dă creaţiunea şi fără alte speranţe decât acelea pe care le îngădue o editură pururea în deficit.

Obosit şi enervat de o luptă ingrată, scriitorul român are de ales între două căi: ori să părăsească arena, ori să accepte resemnat o sinucidere treptată şi sigură.

Dintre aceştia din urmă a fost şi Anghel Atâta numai că, în deosebire de alţii, cu uu glonţ, el şi-a scurtat supliciul.

O nobilă sforţare artistică se curmă cu dânsul. Atât în versurile cât şi în proza lui, el, amantul credincios al acestor «juvaere» care sunt cuvintele, a căutat şi adeseaori a isbutit să dea graiului nostru armonii şi nuanţe necunoscute până la dânsul. Acei pentru cari cultul formei e un semn de simplă virtuozitate dacă nu de adevărată decadenţă nu vor înţelege nici odată câtă ştiinţă a farmecului şi a frumuseţii a pus Anghel în multe din paginele lui. Ca şi Théophile Gautier — cu care talentul lui Anghel are unele asemănări isbitoare — cântăreţul florilor şi al fantomelor a fost adeseaori învinuit de lipsă de idei. De sigur, n'a avut idei asupra bugetului ca d. Costinescu, nici asupra filozofiei ca d. Dimitrescu-Iaşi şi nici asupra bacteriologiei ca d. d-r Cantacuzino, — dar era oare necesar să le aibă? Dacă, precum spune Brunetière, este destul ca un poet să-şi aibă idei asupra artei sale, cred că Anghel — ca şi marele Gautier — le-a avut destul de personale şi de precise.

Intr'adevăr, puţini au înţeles atât de bine ca dânsul «puterea unui cuvânt pus la locul lui», isvorul de suggestii cuprins într'o rimă, impresia de frumuseţe ce rezultă din ritmul şi armonia unui vers ori a unei fraze. De sigur, talentul lui Anghel n'a cunoscut avânturile lirice nici puterea de evocare a marilor creatori. Ca un Benvenutto Cellini, al literilor, el s'a mulţumit să bată, pe o nicovală de aur, gândiri, emoţii, impresii, fantazii pe care arta lui, alcătuită din tot atâta fineţă înnăscută câtă răbdare impusă, va reuşi să le răpească valului cotropitor al uitării.

Probabil, în vremea în care trăim şi în mijlocul acelora între cari trăim, numele lui Anghel va fi repede învăluit în ceaţă. Pe scena strâmtă şi întunecoasă, pe care se desfăşoară viaţa societăţii noastre actuale, cel dintâi şarlatan politic acoperă

ACELEI CARE-MI CERE FLORI

Pe piscul vârstei 'naintate
Spre care anii mă ridică,
Nu-i floare fragedă să crească
Nu-i ciripit de rândunică!

Nici aripile vijeliei
Acolo sus nu mai ajung...
Arare ori o rază caldă
Pe vârf întârzie prelung.

Căci tot ce'n plaiul tinereţii
Odinioară mă uimise,
De sus, abia le văd mărunte
Fluturătoare paradise...

Talazurile spumegânde
Cu pânditorul morţii chip,
Elanul, sbuciumul iubirii,
— Imi par vârtejuri de nisip!

Pe steiul ars de fulger, iarba
Aci nu creşte. Liniştite
Doar stele 'ncununează stânca
In pacea nopţii neclintite.

Ce flori ţi-aşi mai putea culege?
La tine-i soare, cald, cântări...
— Pe-aici legendele de crivăţ
Sunt singurele-mi desmierdări.

Am flori,—dar albele mânuchiuri
Ce cad din nori, nu pot să stea,
De cât pe vârfurile ninse
Şi'n liniştea din mintea mea.

Septembrie 1914 **D. NANU**

cu palavra lui răsunătoare glasul măsurat şi nobil al acelora cari au cugetat, au suferit şi au creat pe când alţii s'au îmbuibat agitându-se. Va veni însă un timp când o adevărată cultură, o înţelegere a formelor superioare de viaţă sufletească, va răsturna valorile de astăzi, punând la locul de cinste pe acei cari şi-au cinstit neamul prin munca lor curată şi fecundă.

Atunci şi memoria lui Anghel va cunoaşte răsplata pe care sbuciumata lui viaţă n'a cunoscut-o nici o dată.

C. BANU

□ □ □

ÎNSEMNĂRI VECHI & NOI

Marea e liniştită ca un lac.

O uşoară adiere îi leagănă suprafaţa umflând molatec pânzele, ce albesc în zare ca nişte aripi de pasări uriaşe.

De ţărm, valuri potolite se lovesc stropindu-l cu picuri de spumă şi murmurînd o poveste înceată, cu şoapte misterioase, întretăiate de suspine înăbuşite.

Cu toate că încă de dimineaţă, căldura se vesteşte aprinsă şi nemiloasă.

Văsduhul e săgetat de razele arzătoare, ieşite de curând din luciul nemărginit al apelor scânteietoare.

Dar Tramontana, ce bate uşor, desmiardă atmosfera cu mângâieri răcoritoare.

In port, două vapoare îşi profilează scheletele lor enorme, ca nişte monştri gigantici, răsăriţi din haosul undelor.

Un torpilor odihneşte mai la o parte, părând o jucărie pe lângă namilele ce-l zdrobesc cu silueta lor colosală.

Pe bordul lui, marinarii, osteniţi de *„toaleta"* ce i-au făcut, stau risipiţi, singurateci ori strânşi în grupe. Ici, unul zice din fluer un cântec de pe malul Oltului; dincolo un altul explică minunaţiile unui ceasornic turcesc, pe când unii râd, iar alţii ascultă tăcuţi.

Depărtat de toţi tovarăşii, unul singur a înmărmurit cu o scrisoare în mână, cu ochii pierduţi pe întinderea mişcătoare a mării.

Privirile îi pribegesc pe legănarea molcomă a valurilor călătoare, în auz îi răsună doina Olteanului, glumele şi râsetele celor-l'alţi, dar ochii lui văd ceeace nu privesc şi urechile lui ascultă ceea ce nu aud.

E în scrisoarea asta duioşia şi cuminţenia mamei, ori dorul şi patima iubitei?

Cine ştie!

Cine ştie dacă, aşa cum stă încremenit, el simte în adierea ce-i sboară pe faţă, sărutul sfânt al celei d'întâi, ori dogoreala buzelor celei de-a doua!

Oricine ar fi, e însă un suflet către care sufletul său fâlfâie mânat de suflarea iubirii...

Dar marea îl trezeşte din visarea lui.

Pe nesimţite, vântul s'a împuternicit şi undele prind să se rostogolească în valuri din ce în ce mai umflate.

Iată-le cum se reped dela larg, unul după altul, cu creasta albită de spumă, şi cum se sfarmă de ţărm, urlând o poveste oribilă, cu strigăte groaznice, întretăiate de hohote înfiorătoare.

Ca pasări gonite de furtună, bărcile se apropie grăbite de port, săltând în joc nebun pe undele întărâtate.

Şi cântecul şi glumele au amuţit pe bord.

Marinarii se uită atenţi la răscoala aceasta a valurilor, pe care ei o cunosc atât de bine şi care totuşi li se pare pururea nouă.

Unul murmură:

— Ni s'a 'nfuriat ibovnica!

Şi cel de lângă dânsul răspunde:

— S'a înfuriat, nebuna!

* * *

Moş Niculae Avrijan este cărăuş în Sibiu.

Are o brişcă uşoară, care l'a costat vre-o două sute de florini, — şi Moş Niculae o spune cu oarecare mândrie, — şi un cal bălan, care nu e prea iute de picior dar care ştie să ţină la drum. De aceea nici nu i-e teamă lui Moş Niculae să-i plimbe pe „boieri" cât de departe, numai boerii să vrea, că bălanul nu-l dă de ruşine. Mi-a spus-o şi mie Moş Niculae, când l'am întrebat, privindu-i cam cu neîncredere bălanul, dacă poate să mă ducă până la Răşinar, — dela Sibiu cale de vr'un ceas şi jumătate:

— Poftim, domnule, şi n'avea grijă, că n'am eu păr în cap de câte ori am făcut cu bălanul meu drumul la Răşinar!..

L'am ascultat şi am pornit-o.

Din Sibiu la Răşinar duce o şosea minunată printr'o dumbravă de tufani, care e locul de petrecere populară al Sibienilor.

Timpul e frumos, arşita potolită şi Moş Niculae în vervă. Bălanul e cuminte şi bătrânul îl poate lăsa în voia lui, spre a se întoarce către mine să mă întrebe ori să răspundă la întrebările mele. Faţa moşneagului e însemnată de trecerea anilor dar ochii îi sunt încă plini de tinereţe şi de căldură. Pare că firea i-a strâns în ochi tot prisosul de viaţă, pe care l'a răpit corpului, vioi încă, dar atins de povara vremii. Pivirea îi este aci liniştită, aci aprinsă, arareori şireată, mai totdeauna cercetătoare şi lacomă de înţeles.

Il întreb de este din Sibiu şi el îmi răspunde mândru:

— Din Sibiu, domnule! De două sute de ani e neamul meu şi d'acum înainte încă trei sute de ani nu s'o pierde!

Vezi bine, Moş Niculae nu şi-a irosit viaţa în zadar. Are feciori cari-i poartă numele şi cari, cuminţi ca şi dânsul, l'au trecut feciorilor lor, şi aceştia, la vremea cuvenită, nu s'or lăsa mai prejos de părinţii şi de bunicul lor.

La rândul lui, Moş Niculae. care după vorbă mă ghicise că sunt din „ţară", mă întrebă ce mai este pe la noi; cum sunt bucatele şi cum stau trebile noastre.

Câte ceva, nu-i vorbă, ştie Moş Niculae, că un fecior al lui îi aduce din când în când câte o gazetă din „ţară", pe care o citeşte, în auzul tuturor, şi mai află şi ei de una şi de alta.

Despre cele din Ardeal şi din Ungaria, Moş Niculae ştie însă multe, multe de tot, şi mi le înşiră, cu pricepere şi cu adâncă convingere.

Pe Saşi nu-i poate vedea, că „sunt spurcaţi la suflet" şi de-ar avea puterea în mână, ar fi mai răi decât alţii; Ungurii vor ei să ajungă singuri stăpâni, dar greşesc, că şi de-or ajunge, repede şi-or frânge grumazul; Românii se ceartă ei între dânşii, dar au oameni „scumpi la minte" şi or să se înţeleagă ei la urma urmei...

Şi pe când bălanul ne apropie de Răşinar, Moş Avrijan povesteşte mereu, — poveste minunată, pe care ar trebui s'o poarte tot neamul românesc în inima lui.

1913 TEOFIL ROMAN

REGELUI FERDINAND

„munca ce sunt hotărât ca bun Român „să închin iubitei mele ţări".
(Regele Ferdinand la depunerea jurământului)

Ca bun Român?... O, iartă Maiestate,
Să nu urez o astfel de durere
Acestui neam ce-aşteaptă în tăcere,
Privind la Tron, o rază de dreptate.

Din veac în veac grozavul *miserere*
De răul cui sfâşietor străbate?
Nu-s buni Români canaliile toate
Ce-atâta timp l-au adăpat cu fiere?

Nu's buni Români escrocii, saltimbacii,
Apaşii toţi cari-i vânează francii,
Din jalea lui durându-şi fericire?

O, Tu, în Care-o inimă mai bună
De dorul sfânt al patriei răsună,
Fii doar Român, şi ne ajunge, Sire!

MEFISTO

FIGURI DISPĂRUTE

D. ANGHEL

Silueta napolitană a lui Anghel a dispărut. Privirea când pierdută în vagul visării, când sclipitoare de ironie, când înnegurată de patimă, s'a stins pentru totdeauna. O lovitură de pistol și a fost de ajuns pentruca întreaga comoară de frumuseți, ascunsă în sufletul lui, să dispară. Spiritul lui de estet rafinat și-ar fi dorit de sigur o altă moarte. Ca și eroina lui Ibsen el ar fi meritat să moară «en beauté» iar nu cu banalitatea unui fapt-divers senzațional. In lumea, în care s'a dus, acesta va fi desigur unul din marile și nepotolitele lui regrete. Din lumea pe care a părăsit-o, va avea, în afară de minunile Naturei și ale Gândirei, puțin să regrete. Pripitele necrologuri, cu care l-au necinstit gazetele noastre, ar fi, de sigur, din acest puțin. Dincolo de morminte nu se citește însă — din fericire — proza reporterilor noștri literari și astfel Anghel va cunoaște, pentru o singură dată, cruțarea unei sorți binevoitoare.

Acolo, în beatitudinea vieții fără de sfârșit, poetul, care din parfumul și culorile florilor, își făcuse o lume încântătoare, își va îndeplini, în sfârșit, visul lui de lumină.

Fie-i acest vis cât mai dulce și cât mai strălucit! **Al. ȘERBAN**

□ □ □

TOAMNĂ

Intregul cer e plin de nori,
Și parcul e pustiu de flori.

Cad frunzele necontenit
Terasele au mucezit.

Fântâna a murit de mult,
Doar glasul vântului l'ascult.

Plutesc senzații de aramă,
Un glas din alte lumi mă chiamă.

Coboară toamna 'ntunecată,
Mi-e tinerețea sfâșiată.

Coboară toamna peste viață,
Mi-e inima un sloi de ghiață.

Zadar în jurul meu privesc,
Pe tine nu te mai zăresc.

Tăcerea curge ca o apă,
Singurătatea mă îngroapă.

Alexandru T. STAMATIAD

D. ANGHEL

Incă un prieten, încă un scriitor de talent ce se duce. Și totuși trecuse de patruzeci de ani; ceilalți s'au scuturat înainte de amiaza vieții. Destinul nu ne e prielnic: în vremea din urmă s'au împrăștiat la vânturile văzduhului cele mai curate energii ale neamului. Unde se va opri acest destin? Prin ce l'am putea oare întoarce spre alte hotare? Care e cuvântul de deslegare? Mulți dintre noi nici nu-și dau seama de ce pierdem prin moartea atâtor scriitori... Un poet nu se pune la loc așa de lesne... Codrii înverzesc, natura întinerește, generațiile se urmează ca frunzele, dar tălmaciul lor răsare rar.

Trecem printr'o grea încercare: cântăreții noștri cei mai aleși cad săgetați în mijlocul cântării lor. Unul câte unul, osteniți de cântec fără răsunet, necăjiți de nevoi mărunte, adeseori înfometați, arși de patimi neisbăvite, se rostogolesc în pământul primitor al unei țări neprimitoare... Vai, însă, de pădurea fără cântăreți și de neamul fără poeți!

* * *

Literatura noastră a pierdut pe cei mai de seamă scriitori ai generației de azi: Iosif, Cerna, Chendi, Gârleanu, Anghel... Iar cei ce au rămas, stau mâhniți dinaintea gropilor deschise atât de timpuriu: al cui e rândul acum? I-am iubit pe toți acești scriitori de o vârstă cu noi; ne-am amestecat traiul la o laltă; ne-am ciocnit uneori și totuși ne-am simțit legați unii de alții prin aceiași fatalitate ce ne a sădit în suflete pornirea spre cele spirituale, idealismul unei vieți îndreptate pe căile spinoase ale cultului frumosului, cu lăsarea la o parte a oricărei griji pământești. Intr'o țară de grăbiți și de înfometați de bani și de locuri, scriitorii sunt paserile cerului, ce duc dragostea cântecului până la eroism..- Ori cât s'ar lovi unii de alții, ei se adună fără voe la un loc, în îngustul ostrov al celor chemați să pătimească în viață și să trăiască cu adevărat numai după moarte...

Când dispare câte unul, ostrovul e străbătut de o adâncă înfiorare; încă unul! Se duce, luând cu el atâtea amintiri, atâtea ceasuri petrecute împreună, atâtea întretăeri ale vieții, atâtea năzuințe țesute la o laltă, atâtea lucruri văzute cu aceeași ochi, atâtea sensații schimbate, atâta dragoste și ură învălmășite la un loc, în cât prin moartea lui se irosește și o întreagă comoară din sufletul nostru.., Unde sunt ceasurile petrecute cu Anghel? Unde e putința împrospătării lor? Un vânt puternic a scuturat o întreagă livadă de amintiri... In Anghel nu plâng numai pierderea unui poet și a unui prieten ci plâng și moartea unei părți din mine... Viața mea era crescută prin viața lui. In groapa rece i-au dus nu numai lutul, ci a mai târât și ceva din ființa mea vie încă. Plângând, îl plâng și pe dânsul, dar mă plâng și pe mine pentru

toate frunzele îngălbenite ce s'au scuturat de pe ramurele vieţei mele sufleteşti...

* * *

Aş dori să fie o viaţa viitoare...

Aşi dori ca pe Câmpiile Elizee să se întâlnească St. O. Iosif şi D. Anghel, *dioscurii* de altă dată. Tinereţa i-au unit odinioară, în viaţa rătăcitoare a Parisului, iar talentul şi nevoile i-au strâns mai pe urmă la o laltă într'o rodnică colaboroaţie. O femee trecu. Şi tragedia a început. Intâiu a murit poetul colaboraţiei — A. Mirea; apoi St. O. Iosif şi după un an şi Anghel. A rămas numai femeia.

Dioscurii

Dacă e o dreptate *dincolo* (de vreme ce *aici* nu e) aşi dori ca Iosif şi Anghel sa se revadă la umbra platanilor Câmpiilor Elizee, înnodând vechea lor prietenie de la *Closerie des Lilas* sau din anii bogaţi în poezie. Sunt sigur că bunul Iosif îl va ierta pe tovărăşul de altădată de toate necazurile ce i-a pricinuit, de toate lacrimile ce le-a varsat în nopţi nedormite, de toată acea furtună de nenorocire ce a sguduit zilele din urmă ale celui mai blând şi mai nevinovat dintre poeţi. Il va ierta căci şi Anghel a suferit mult; nu cu lacrimi şi gemete, ci cu fiere, cu o adincă învălmăşală de patimi, cu ură, cu mândrie înfrântă, cu sbucniri de mânie, cu o frângere sufletească de ani, cu ruşinea faptei, şi cu neputinţa de a o nimici, cu o viaţă fulgerată în izvoarele vii şi, la urmă, cu cea mai cumplită pedepsire de sine... Manii lui Iosif sunt împăcaţi, dacă mai aveau nevoe de împăcare. Anghel a suferit pe acolo pe unde a păcătuit. Sufletul lui a intrat în veşnicie purificat de tina patimilor pământeşti. Senin şi mulţumit în sine el poate acum rătăci sub umbrele grădinei sfinte, în tovărăşia prietenului de altădată şi de totdeauna. Nimic nu-i mai desparte. De acolo, de sus, pot privi cu nepăsare nimicnicia de jos, năpasta ce i-a învrăjbit pe ei, care s'au iubit atât şi şi-au împerechiat talentul într'un cântec melodios: Iosif punând simţirea şi Anghel arta. Incununaţi cu frunze de mirt, ei vor înstruna acolo noi cântece pentru urechi mai pricepute şi mai recunoscătoare de cât ale noastre. Nimic nu le va frânge armonia sufletelor.

Moartea i-a împăcat în lumea umbrelor; să-i împăcăm şi noi pe pământ. In una din grădinile Capitalei să ridicăm pe o coloană bustul lor îngemănat, după cum îngemănaţi sunt în dragostea, recunoştinţa şi pietatea noastră, după cum îngemănaţi vor trece în istoria literaturii române «ca doi ochi într'o lumină»...

E. LOVINESCU

□ □ □

SPRE ZĂRI ALBASTRE

Spre zări albastre ne-am îndrumat, iubito, însufleţiţi de dragul unuia de altul, atraşi de magia îndepărtatelor privelişti, lăsând în urmă turburişul cenuşiu al vieţii şi înălbind în colbul uitării toate clipele petrecute în teamă şi neastâmpăr.

In calea noastră am întâlnit multe drumuri pustii însuliţându-se, unele spre răsărit, altele spre miazăzi..., noi le-am nesocotit şi am urmat noaptea firul de lumină depănat de mosorul de argint al lunii, iar ziua, aţâţaţi de surâsul firii, ne-am călăuzit de adieri şoptitoare, clatin de frunze, şi murmur de ape.

Iar dacă nevoe de popas aveam, alegeam în voia noastră când o grădină de serai, când vre-un miradorès spaniol cu terase învăluite în zorele.

Şi unde ajungeam aşteptam amurgul, înlănţuiţi nebuneşte, sorbind din buzele'ţi moi licoarea vieţii!

La răstimpuri dacă te întrebam: — «Cât mă iubeşti?» — Tu îmi răspundeai: — «Te iubesc ca umbra: te urmez oriunde, fac tot ce vrei tu, dragule!»

Atunci, înebunit, mă plecam pe sânul tău şi ţi-ascultam lung svâcnirile inimei.

Iar când pe crengi umbre moi se lăsau şi peste vârfuri se suia sglobie tipsia de foc a lunii, eu îţi treceam prin părul de mătase mâinile mele mângâietoare, îngânând încetişor crâmpeie de romanţe cu legănări molcome...

Dacă nu adormeai, îţi risipeam pe căpătâi flori amorţitoare de simţuri, orchideie somnoroase şi narcotice tuberose, cari te furau încetişor pe aripile lor de miresme!

In urmă aţipeam şi eu, covârşit numai de farmecul tău. Visurile mă frământau până'n zori, şi la deşteptare, părul tău, bălai ca surâsul dimineţii, îl găseam resfirat în jurul meu şi înţelegeam deplin taina înfiorărilor de peste noapte.

Şi iarăşi porneam alături mânaţi spre zările albastre.

Dacă treceam pe margini de lacuri, undele'şi opreau cutreierul lor şi apa încremenea dornică de a-ţi oglindi talia.

In juru-ţi păsările îşi împleteau trilurile lor vesele, umplându-mi sufletul de o teamă neînţeleasă: mi se părea că în ciripitul lor pripit trăieşte învoiala tainică de a mi te smulge de lângă mine. Oare culoarea părului tău nu înveselea penele multora dintre ele? Mişcările tale, nu aveau ritmul înaripatelor, şi'n graiul tău nu tremurau aceleaşi rostogoliri de sunete cari dăinuiesc în guşile lor irizate?

Nelinişţit de acest gând ţi-am strâns cu putere mijlocul mlădios, iar strigătul de durere, ce sta să năvălească printre buzele'ţi încireşate, l'am prins într'un lung şi pătimaş sărut.

— Nu, să nu mi te fure, nu vreau!

— Cine?

— Păsările!

Tu ai râs şi în guriţă'ţi luciră şireagurile de cerceluşi albi.

— Nu, poetul meu drag, tu visezi mereu... M'au furat numai gândurile tale şi dacă o teamă mă sgudue deseori, e ca să nu te pierd cândva... Mă îngrijesc chiar ele, zările albastre!

Şi înebuniţi de drag, ne-am abătut din cale într'un luminiş cu murmur de isvor şi zumzet de albine. Acolo, pe aşternut de flori, subt seninul de cobalt al cerului, aşteptarăm împurpurpurata înserare. Cât de iute se scurg ceasurile şi cât de neputincioasă e vremea lângă tine!

Cât ai clipi ne prinse luna şi în vrăjile ei hipnotice ne simţirăm singuri, singuri, în tot întinsul nesfârşit al zărilor...

Atunci ai lăsat să-ţi alunece ţesuturile ce te ascundeau privirilor mele şi când, slobod de ele, corpul tău răsări înspumat, luna scutură cu grabă o ploaie de argint care'l polei în întregime. In urmă ţi se revărsă pe umeri beteala de aur a părului, şi ascultând svonurile nopţii, mângâiaţi de adieri calde, am veghiat amândoi până'n zori.

Cu aceiaşi sfinţenie murmură evreul verseturi din Talmud, cu aceiaşi voluptate

RITMURI

Departe luna-şi plimbă mângâerea
Şi-alunecă molatec ca o barcă;
Natura 'ncepe-a fremăta şi par'că
Sporeşte cu chiar freamătu-i tăcerea.

In sufletu-mi, dorinţa, diafană,
Se desluşeşte şovăind şi, tristă,
In cadrul visului molcom, persistă
Să şeadă ca o sfântă 'ntr'o icoană.

Pivirile-i adânci de suferinţă
Imprăştie-al himerei zbor în mine,
Şi iar porneşte totul spre mai bine
In cea mai bună lume cu putinţă.

In dorul meu nemărginit de soare
Frământă zboruri noi aripa-mi frântă,
Ca brazda deşteptată când frământă
Veşmântul primăverei viitoare.

Ce-mi pasă că durerea mă'ncovoae,
Sub greutatea strânselor ei fiare;
Vieaţa naşte 'n mine şi tresare
Ca seva 'nfierbântată din gunoae.

De-asupra luna-şi plimbă mângâerea
Şi-alunecă molatec ca o barcă;
Natura 'ncepe-a fremăta şi par'că
Sporeşte cu chiar freamătu-i tăcerea.

N. DAVIDESCU

soarbe orientalul pipa de haşiş, cu aceiaş beţie se spintecă'n extaz Niponul!

Şi totuşi oboseala nu se prindea de noi, vecinicii pribegi spre zări albastre!

*

Urmarăm rătăcind zile şi nopţi dearândul, până ne-am trezit într'o clădire fantastică privind deasupra unui fluviu imens ce'şi rostogolea apele cenuşii în murmur înăbuşit. Câte un vaporaş alb tăia apa în curmeziş ţipând prelung din sirenă, şi negrii remorcheri târau în susul apei plute îngreunate de mărfuri.

Pe ţărmul dimpotrivă stânci negre se ridicau, purtând pe crestele lor crenelate palate posomorâte, ce de mii de ani se făcuseră una cu piatra.

Aci pare-se că au sălăşluit altădată potentaţi sălbateci, califi întunecaţi de gânduri urâte, şi multe suflete tinere au pornit spre alte limanuri, de unde nimeni nu s'a mai întors.

Din adâncurile de întunerec răsunară glasuri de clopote revărsând melancolie din vuetul lor de aramă.

Simţind tresărirea corpului tău, te-am cuprins în braţe până când spaima'ţi trecu. In urmă, ca să-ţi omor urâtul, deschisei o carte veche şi din slovele ei încâlcite, desluşii un crâmpei dintr'o poveste indiană:

„Atunci Obraz-Rece duse la guriţa lui arcuită „boabele de glicină otrăvite şi şopti Mânuţelor palide:

— Eu plec, frumuseţea lumii acesteia, vino „după mine acolo unde nu e decât lumină şi surâs..."

M'am oprit; în faţa noastră stâncile negre se topeau în unda furioasă a fluviului, şi în locul lor se ivi amurgul, care ne învălui în lumină de sânge. Zidurile cari ne înconjurau se năruiră şi ele, iar noi ne-am trezit pe o terasă subt cer de orient.

De jur-împrejur vase mari corintiene şi etruşce fumegau aburi viorii. Fiinţa ta adia acum parfum de flori de crin prin porii ei fini, iar vinele albastre ale corpului ţi se împleteau subt pieliţa diafană. Cu teama ca să nu le distram, te-am aşezat pe aşternuturi moi de mătase.

Dintr'un unghier, Satan privind batjocoritor din barba lui drăcească, şopti:

— Foloseşte-te, lasă goana zărilor albastre, aşa cum o ai acum nici când n'o vei mai avea!"

Infrigurat de prezicerea demonului, şi cum eram iar singuri numai, în lumea stelelor cari pâlpâiau sus, ţi-am potopit ochii, gura şi sânul cu sărutări nebuneşti...

— De ce eşti atât de drăgălaş, visule?

— De ce mă ameţesc atât miresmele fiinţei tale?

De aci încolo numai ştiu...

Par'că o clipă se iviră zările mult căutate. Ne-am avântat spre albastrul lor viu, dar când să ne atingem ţelul, ele se mistuiră în depărtări şi în locul lor — din nimic — s'au ridicat stăvilare groase de nori, iar pe întunericul frunţii lor tăiau văzduhul fulgere dese.

Un vânt puternic porni din adâncimile negrului decor, aducând răcoare şi miros de humă stropită. Un trăsnet se aprinse, cerul însângeră, ca muşcat de o aspidă uriaşe, şi la lumina lui, norii goniţi în clădării, întruchipau umbre de galere fugare. Copacii, îndoiţi de furtună, păreau că stau să se smulgă de spaimă şi picuri mari de ploaie începură a bate pieziş pe cărări.

In apropiere, coloane de granit adăposteau intrarea unui templu. Ne-am furişat în preajma lor. Prin uşa deschisă răzbeau svonuri vagi de rugă şi o răcoare jilavă ne ajunse, purtând cu ea mireasmă de tămâe şi livănţică. Inăuntru, câteva candele, lucrate în filigram de argint îşi tremurau sâmburii şi la lumina lor slabă câteva umbre, stoarse de dureri, cu trupul frânt de mătănii se închinau.

Furtuna trecu iute, din frunzişuri se înălţau neguri albe şi printre norii răriţi se ivi iar surâsul soarelui. Slujba se terminase, uşile templului fură închise, şi enorma clădire rămase în paza un popor de pietre tumulare.

— Bietele suflete, tot aşa s'ar fi iubit şi ele, cândva... şi acum!...

— Se vor fi iubit, poate, dar nu ca noi. Iubirea nebunescă noi am născocit'o şi va pieri cu noi!... Dar unde au rămas zările albastre?...

Şi când eram gata iar de pribegire, un glas tainic, dar pe care'l auzeam destul de clar amândoi, ne şopti:

— «Inapoi, visători neobosiţi, puneţi stavilă pornirei voastre nebune! Zările albastre nu trăiesc decât în aprinsa voastră închipuire!... Pentru voi orizontul e nedesluşit şi aşa trebue să rămână!... Nu năzuiţi la mai mult, mulţumiţi-vă că iubirea v'a fost lăsată întreagă, altceva nu mai cereţi!... De vreţi albastrul, nu'l căutaţi în zări; aveţi petala de miosotis şi corolele de toporaşi... Priviţi'l pe cer la zenit, în apele de mări şi în ochii iubitelor voastre».

Apoi tăcere adâncă se făcu, ca totdeauna după ce adevărul a fost grăit...

... Iar noi, de atunci, poate ne-am iubit mai mult, dar n'am mai visat atât!

George CAIR

CEL SĂRUTAT DE MOARTE

Iată-l şi pe Anghel în lumea amintirilor şi nu alături de Iosif şi de Chendi or de Gârleanu, ci printre fantomele lui Oscar Wilde, Verlaine şi Jean Moréas. Printre ei îl văd. Anghel a fost mai mult ca oricând Anghel în zilele când cartierul latin îşi trăia cei din urmă ani, când Oscar Wilde rătăcea, detronat şi sărac, printre săracii din jurul şcoalei de Arte frumoase, când Verlaine îşi purta piciorul reumatizat prin cârciumile şi spitalele Parisului ori îşi tocea nodurosul ciomag pe uliţele strâmte de pe muntele Sfintei Genevieva şi când Jean Moréas, care începea să fie consacrat, îşi exercita paradoxala vervă elenică prin cafenelele celebre.

Vremea aceia, mai mult ca orcare alta, îi plăcea lui Anghel să şi-o amintească. Era tânăr atunci şi bogat, urzea cele dintâi vise, împletea cele dintâi versuri. Scria strofe inspirate, fără să ştie că e poet şi fără să-şi închipuie că, mai târziu, va fi nevoit să scrie, ca să trăiască.

Sunt douăzeci de ani deatunci, dar amintirea aceasta era mai vie în sufletul său decât aceşti din urmă ani, cari au început frumos, cu o prietenie literară, cu succese literare şi-au continuat apoi cu o dragoste vinovată, chinuitoare, apoi cu dezastre, apoi cu monotonie, alterată cu mizerii cotidiane, de toate felurile, din toate părţile, ca să culmineze tot printr'un dezastru, de data aceasta final şi, pentru el, mântuitor.

* * *

Printre scriitorii noştri, de obicei aspri în legăturile lor de toate zilele, lipsiţi de acea simpatică mlădiere a oamenilor cărora le zicem «bine crescuţi», Anghel răsărea ca un civilizat, atât prin naşterea sa, prin lumea în care trăise, cât, mai ales, prin sufletul său delicat şi foarte sensibil. Avea o eleganţă înăscută, în mişcări, în îmbrăcăminte; ochiul său era mai deprins ca al ori cui să prindă nuanţele cele mai discrete. De aceia literatura lui e plină de imagini, de aceia a iubit şi a cântat fluturii multicolori şi florile stropite cu toate luminile.

Născut dintr'un tată foarte bogat, un fantastic alcătuitor de himere agricole şi dintr'o mamă orientală, ce i-a trecut în suflet toate amintirile şi basmele Bosforului, — Anghel avea mlădieri şi visări de femeie şi avea fantezia dezordonată şi, poate, violenţa tatălui său.

Era ciudat în aprecieri, inegal şi capricios cu prietenii, pătimaş în credinţe, rigid cu cei antipatici şi viforos cu cei ce-l supărau. Ar fi ucis într'o clipă de mânie, dar n'ar fi jicnit niciodată cu o vorbă grea or cu un gest dispreţuitor. Cu prietenii era cald, foarte comunicativ, duios, sincer. Poezia lui Anghel e numai o parte din sufletul său. Căci sufletul său deschidea un amestec de sentimentalism şi ironie franceză, de fantezie şi melancolie orientală, ca un ecou de doină şi ca un refren de poveste.

Parisul de altădată — şi care n'a putut fi Parisul de mâine — trăia în ochii lui, luminând din suflet...

* * *

In proza lui, este-o năvală de poezie, care vine de pretutindeni, impetuoasă, fecundă, obsedantă, obositoare. Fiecare pagină e un poem în proză cu imagini multe şi grele, evocatoare şi nebuloase, deschizătoare de orizonturi largi şi de armonii intime, ca un cântec de Grieg.

E ceva din Grieg în tot ce-a scris Anghel. Poate fiindcă în Grieg sânt ciudate refrenuri de muzică românească,

iar în sufletul lui Anghel se apleca cerul Moldovei.

Poate că *dorul* ce tremură în amestecatele noastre suflete orientale și nordice și-a găsit expresia lui muzicală în doinele cântărețului scandinav.

Nu vi se pare că la «Legenda funigeilor» se poate adapta minunat muzica lui «Peer-Gynt»?

* * *

Anghel a scris o proză poetică, plină de nuanțe, pentru un public care nu simte amănuntul ci vrea, ca și în teatru, o acțiune precipitată, fără literatură, brutală în conciziunea și claritatea ei. De aceia, foarte puțin cititori avea Anghel și, dintre ei, mai puțini erau cei cari îi cereau:

De la musique, avant toute chose...

Anghel n'a pus în picioare oameni și n'a inventat conflicte, dar a deschis perspective și a creat o atmosferă... Proza lui Anghel era atmosferă... In ea, suspina trecutul și scăpărau oglinzi fermecate.

In florile lui, trăia dorul de paradisul pierdut, amintirea grădinilor fermecate, din cari a fost gonit cel dintâiu om. Cântecul unui greer îi dădea nostalgia celor dintâi vremi ale pământului, îi evoca imensa liniște de la începutul lumei și nețărmurita singurătate. Fluturii săi erau mătăsuri, sdrențe de catifea, panglici cari s'au înălțat de pe umărul unei femei, lumini de baluri, oglindiri din lumea celor o mie și una de nopți.

Erau în proza lui, priveliști albe de lună, subt care sboară, argintind, funigei, iar crinii înalță cădelnițe de cleștar.

Era o fugă de cuvântul ce vine prea repede și prea ușor armonios, o căutare de imagini neașteptate, prăfuite de stele, venind ca reflexul unei oglinzi verzi, din fundul cel mai depărtat al apelor ei moarte.

* * *

Eu nu-l văd pe Anghel aplecat pe un strat de flori și nici visând într'un ceardac moldovenesc ci, luminat violent, în mână cu o cupă, pe buze cu surâsul, și cu ochii foarte departe. Așa l-am văzut de multe ori, când am băut cu el vin bun în ceasuri târzii, la mese cu flori și femei frumoase la alte mese.

Țiganii cântau românește opere străine, lungeau notele ca într'o manea și 'n ochii lui Anghel mureau poate amintiri, poate doruri de o viață nouă; regretul vremilor apuse amesteca în ochii lui speranța unei sărbători viitoare, cu multă lumină și cupe strălucitoare, cu lăutari îmbrăcați în roșu, cu femei încărcate de vesele bijuterii și cântece triste, triste, și versuri de Rodenbach, evocând ceața nordului și parcuri desfrunzite, pe cari tristețea le închide ca într'un imens grilaj negru...

Victor Eftimiu

□ □ □

INTRE PRIETENI

TREI CÂNTECE

I

Un dor de ducă 'n lumea largă
M'apucă-așa de la o vreme,
Și-abia pornit la drum, începe
Un dor de vatră să mă chieme...

Și stau eu, cumpănă în cale,
Și nu știu cărui m'aș supune
Iar dorurile amândouă
De-a mea 'ndoială 'și râd nebune...

II

Ajuns la margenile lumei,
Cum mă opresc o clipă 'n drum
Imi pun tot vecinica 'ntrebare
Ei, încotro și unde-acum?...

Și iar și iarăși o iau rasna
Și cum gonesc pe-o cale grea
Câți știu c'alerg după-o himeră
Și câți că poate fug de ea...

III

Când îmi pun ceva în minte
Il și duc la bun sfârșit
Căci din mâini nu-mi ese lucrul
Până nu-i desăvârșit,

Dar nu-i suflet să se schimbe
Ca al meu la ori-ce pas:
Toate dragostile mele
Cum le 'ncep așa le las...

V. PODEANU

□ □ □

FLUTURUL MORȚII

E un amurg misterios de toamnă și umbra urcată în negrii chiparoși coboară încet și se întinde pe drumuri. Sgomotele vii au amuțit și numai șoaptele au ființă, foșnete de ramuri, murmure de foi, țârâituri pierdute...

Și în cuprinsul acesta tăinuit ca o sihăstrie, acum când fluturii de ziuă și-au strâns aripele obosite și s'au strecurat în cuibul florilor ca să doarmă, numai miresmele și fluturii de noapte s'au trezit ca să rătăcească sub lună.

Copiii o știu aceasta și în așteptarea întâiului sbor, s'au așezat cu bunicul pe lespezile scărilor calde încă de focul soarelui de peste zi. Deoparte și de alta a lespezilor florile roze de leandru înduioșează întunericul și se leagănă în vârful crenguțelor șterse de umbră par'că ar pluti în aer. O mireasmă amară a umplut văzduhul o clipă și apoi vântul s'a îndulcit cu un miros de trandafir, s'a împrăștiat, ca să vie iarăș tainic să cădelnițeze pe rând toate miresmele.

Și când luna departe în păinjenișul de ramuri s'a aprins în fundul grădinii ca un lampion fantastic, năruind simetria umbrelor statornicite, copiii cu glugile lor verzi prinse în vârful nuelelor de trestie, au coborât ușor, ca în fiecare seară, pe urma fluturilor de noapte.

Cu pași tainici și rari iată-i pe catifeaua neagră a straturilor, trezind de-abia somnul florilor. Bătrânul a rămas sus pe scări cu barba lui albă ca omătul, iar ei aleargă pretutindeni, aducându-i din vreme în vreme prada culeasă.

Și acei ce poartă pe aripele lor diafane întunericul, cât ține ziua, făcându-se una cu scoarța copacilor ori cu pulberea cenușie a drumurilor, încep să sboare și ei bătând aerul, zdrențe de catifea și bucăți de mătace, cusuții cu fir și stropiții cu purpură, somnoroși întâi și nesiguri, mai vioi pe urmă și mai îndrăzneți, căutând raza care cheamă și nălucește, nectarul care îmbată și dă viață.

Un punct mișcător pătează aerul, murmură și trece. Și ca prin farmec, la răstimpuri, un crin își leagănă potirul alb mișcând o umbră viorie, foi de trandafir se desfac și flutură ușor, aur de stânjenel se împrăștie în noapte. Nălucitori și capricioși zugrăvind tumbe și arabescuri nebune, sboară hodiniții de peste zi, urcă în razele de lună, ating fața pământului, clătesc somnul florilor, și glugile verzi din vârful trestiilor purtate de copii se ridică ici colo și se abat din răzor în răzor, dispar la răscruci, până ce o rază misterioasă de lampă rănește cuprinsul, și glasul bătrânului sună tărăgănat și blajin: La culcare copii!

Lumina lămpii se mișcă apoi rumenind stâlpii albi ai cerdacului, dispare o clipă în umbră, și, deodată, rama unor ferești se luminează.

Inăuntru, înjurul unei mese rotunde, capetele, blonde ale copiilor s'au apropiat de capul argintiu al bunicului, și mâi-

nile lor uşoare, cu gesturi delicate, înzinzând rând pe rând aripele celor căzuţi, au prins să se mişte în lumina lămpii, îndemânatice şi pline de băgare de seamă. O pulbere fină de pastel s'a risipit şi joacă împrejurul lor, feţele înflorite de un zâmbet de mulţumire se luminează şi vânătoarea nocturnă odată rânduită, stă acum să-şi ia locul în cartoanele mari ale colecţiei de care e plină odaia.

In jurul lor, un miros vag de camforă pluteşte, iar pe pereţi şi pe mese, sub adăposturile de sticlă, o lume întreagă de fluturi, de aripi uşoare ce-au vâslit, plimbându-se din potir în potir, purtând toate scânteierile curcubeelor şi toate nuanţele şi fanteziile infinitului, toate neamurile şi felurimea gângăniilor, care târâeşte în erburi şi cântă la soare, cei de prin scorburi şi cei de sub pământ, vieţi de o zi şi străluciri de o clipă, pietre scumpe împrăştiate în praful drumurilor, juvaeruri sburătoare, aripi pe care capriciul naturii şi-a zugrăvit toate arabescurile, palete pe care ,au rămas culori uitate, senin de cer şi beteală de lună, painjeniş de rază şi urzeală de purpură. tot ce a strâns truda lor de pretutindeni, un întreg ţintirim de aripi încremenite stau acuma aşezate frumos, fiecare ţintuite de un bold. Pretutindenea cărţi şi tabele, bocaluri şi sticluţe, clopote de sticlă ce strălucesc, închisori de cleştar în care-şi doarme somnul o gânganie infimă, ca un faraon sub o piramidă.

Şi diafanele aripi încremenite pe totdeauna, ţintuite în cruce, povestesc toate splendorile. Libelula cu ochii de peruzele şi cu aripele fine, abia bănuite, ca de gază, aminteşte faţa apelor în care se resfrânge cu sborul ei fulgerător, cocinelele scânteind ca nişte pietre pierdute dintr'un inel, par'că îndoae încă un firicel de iarbă; cosaşul cu picioarele strânse pentru salt spune de linişte mohoarelor, îndoliatul greer cu cântecul lui de liniştea ce era la începutul lumilor, păiajenii cu picioarele lor încremenite, de mătasa firului scăpat pe totdeauna...

Şi toată răcoarea pădurilor se ridică par'că, stârnită de bietele aripi, toată lumea florilor şi tot murmurul dumbrăvilor.

Pe o aripă doarme ochiul misterios ce mijeşte pe cozile de păun, altul e făcut ca dintr'o frântură de rochie de bal, pe o catifea a uitat cineva câteva rubinuri, praf de chilimbar a tivit marginile altuia, o întreagă orgie de forme şi de culori, un vis scăpat dintr'o narghilea, un poem visat de un poet nebun...

Veşnic în căutarea speciei rare, a exemplarului unic care lipseşte încă, a noutăţilor pe care le creiază şi le distruge mereu bizarul spirit al naturii, de ani de zile bătrânul entomologist adună, rândueşte, clasează în vederea întregirii operei lui începute.

Acum bucuria ce-o aveà de-a umblà singur i-au luat-o anii mulţi şi cum puterile nu-l mai ajutau, el a insuflat'o copiilor, şi în timp ce clasează, aleargă ei pentru dânsul, aducându-i prada culeasă.

Fiecare zi şi fiecare seară îşi aduce tributul ei, şi colecţiile se împlinesc cu încetul. Un singur flutur de noapte îi lipseşte şi ochii lui bătrâni privesc cu părere de rău şi cu un fel de sfială la locul rămas gol ce i l'a păstrat şi care străluceşte alb în mijlocul unui carton.

Lampa s'a stins apoi, şi în zori, când fluturii de noapte şi-au strâns aripele obosite prefăcându-se din nou una cu coaja copacilor şi cu pulberea drumului, cei de ziuă s'au trezit la rândul lor şi au umplut de veselie cuprinsul grădinii. Fiecare floare se pleacă şi-şi leagănă graţios capul, una picură o lacrimă, alta se îndoae şi se scutură ca vrând să scape de o povoară, şi atunci, un albăstrel îşi întinde aripele şi sboară tulburat, ca un gând ascuns din cuprinsul floarei. Ar venì la loc şi nu cutează. Nehotărât stă o secundă în aer, ca o frântură de senin, apoi fulgeră şi se mistue în cuprinsul albastru. Din cuibul unei gherghine o flacără verde pâlpâe şi se înalţă şi ea. bilete albe sboară schimbându-şi locul ca nişte gânduri de dragoste, şi iată o frântură de steag, iată şi o fundă roză ce şi-a luat sborul de pe cine ştie ce umăr de femeie.

Goana după nectar începe şi din 'naltul ramurilor, din umbra scorburilor, din împărăţia florilor, din pădurea măruntă şi deasă a ierburilor, de pe câmpuri şi de prin livezi, cei ce poartă toate vestmintele, coboară, vâslesc aerul în tumbe fantastice, se alătură şi se alungă ca totdeauna, neodihniţi şi îmbătaţi de bunătatea soarelui şi dărnicia vieţii.

Şi iată capetele blonde, din nou, cu bătrânul sub ramuri.

Sub umbrarul unui tei, lângă şipotul care murmură necurmat şi sună mai încet sau mai tare după cum bate vântul, bătrânul cu o carte în mână s'a aşezat şi priveşte lumea felurită pe care o cunoaşte în toate tainele ei. O seninătate fără margini i se zugrăveşte pe faţă, şi sufletul lui ca o oglindă liniştită, resfrânge împăcat colţul de natură în care şi-a trăit anii.

Copiii au umplut grădina cu râsetele lor vesele, boschetele au răsunat de ecouri şi chemări, şi nevinovata vânătoare după gângănii şi sburătoare a reînceput. Rândunelele îşi scriu virgulele lor în aer. Şi tot soiul de ciripiri şi de sgomote confuze, prefăcute într'un singur sunet, au prins să vibreze ca o strună întinsă pe care ar trece cinevà un deget distrat. Cu ochii lui aproape stinşi de a fi privit atâta strălucire, dela un timp, bătrânul îşi lăsă cartea din mână, şi privì trist, gândindu-se că poate în curând va trebuì să plece aiurea, şi colecţiile lui se vor risipì fără să-şi fi putut isprăvì lucrarea de atâţia ani începută. O slăbiciune îl cuprinse, şi cum se gândià aşà, la veşnicile transformări ale naturii, deodată, un punct nălucì în aer, departe, se mărì şi trecù pe dinaintea lui ca o flacără. O clipire de ochi îi însenină vederea, iar când privì, punctul erà la loc şi altă flacără trecù pe dinaintea lui. Şi alte flăcări jucară, două câte două, trei, câte trei, urmând aceiaşi linie. Veniau flăcările călătoare, rănind cuprinsul verde, jucau înaintea lui şi dispăreau ca prin farmec. Roşii şi albastre veniau straniile flăcări, galbene şi purpurii, negre şi albe jucau, dela răsărit spre apus, chemate parcă de o tainică putere, gonite de cine ştie ce mâini nevăzute. Fără să se oprească pe un ram, fără a se coborî pe o floare, ca zorit de cinevà din urmă, treceà şivoiul de flăcări, iradiind aerul cu toate culorile.

Zâmbind, bătrânul chemă copiii, şi le arătă migraţiunea aceasta ciudată de flăcări, norodul acesta de văpăi ce pornià în surgun aiurea din ţara lui, împins de cine ştie ce forţă oarbă, căci hrană pentru el e pretutindeni şi culcuşurile gata aşternute de Dumnezeu.

Uimiţi priviră copiii şi glugile verzi se ridicară să abată şivoiul în mers. Ca o ploae de petale fantastice scuturate din copaci după furtună, pământul se acoperì în jurul lor de aripi strivite, dar trâmba de lumină, sus, se făcea la loc, şi cei scăpaţi îşi urmau fantomatic drumul fără a mai privi în urma lor.

*

Astfel trecea timpul lăsându-şi cortinele lui albe şi negre peste sihăstria aceasta fericită, fiecare clipă aducându-şi întâmplarea ei neaşteptată, şi noul oaspe din lumea felurită a gângăniilor.

Singur fluturul mult aşteptat rămânea nevăzut şi tăinuit de toate privirile, ca

NOURAŞ UŞOR...

Vântul, care te-a gonit
Ca un fulg pe cer,
Fu un vânt de răsărit,
Nouraş stingher.

Raza, ce-ţi venì de sus
C'un fior de 'ngheţ,
Fu o stea dela apus,
Nouraş răsleţ.

Dară ochiul ce-a privit
Zborul tău cu drag,
Fu un ochiu nenorocit,
Nouraş pribeag.

Fu un ochiu depe pământ,
Zbuciumat de chin,
Fugărit de-acelaşi vânt,
Nouraş strein.

Fu un ochiu din lumea rea,
Zbuciumat de dor,
Inşelat de-aceeaşi stea,
Nouraş uşor.

Ada UMBRA

şi cum obosit de sfera noastră şi-ar fi întins aripile spre alte lumi unde e mai adânc somnul şi mai netulburată hodina. Dar într'o zi râsetele clare ale copiilor nu mai răsunară în grădină şi bătrânul cu barba lui albă, tăiată ca dintr'un giulgiu, nu mai apăru ca de obiceiu în capul scărilor.

Vântul singur, ca un uriaş nebun, trecea răscolind cu mânele lui nevăzute creştetele copacilor bătrâni. Foi moarte se împrăştiau şi un murmur adânc, ca un oftat de orgă, cânta din scorbură în scorbură.

Şi când vântul contenia, ramuri şi foi, ierburi şi flori rămâneau rigide oprindu-şi parcă vieaţa.

Era ca o încetare subită a sevei, o cădere pripită în somn, o întrerupere letargică a puterilor.

Şi în mâhnirea aceasta întunecată ce se strângea împrejurul căsuţei, umbra se rumeni deodată ca de înflorirea unui nufăr. Sub abajurul ei galben, ochiul de aur al lămpii, luci pe o mescioară la căpătâiu bătrânului.

In jurul mesei rotunde, în lumea aceia de aripi diafane încremenite pentru totdeauna, copiii, cu capetele alăturate răsfoiau o carte privind din când în când cu grijă spre patul bolnavului.

O undă de vânt trecând ca un suflu misterios umflă o perdea. Şi cum ochii bătrânului se ridicară, deodată o umbră năluci ca o cruce pe zid şi se stinse. Un foşnet de aripi bătu apoi şi un flutur uriaş, dând un ţipăt straniu, se opri nehotărât, ca orbit de lumină, în rama ferestilor şi intră în odae. Umbra jucă din nou mutându-se de ici-colo deasupra capetelor copiilor, roti în cercuri mari bătând zidurile şi se lăsă lin pe fruntea palidă a bolnavului.

Afară copacii fremătară lung, iar cel sărutat de moarte recunoscând în musafirul acesta târziu pe cel ce vine să facă întuneric, luă frântura de noapte ce i se aşezase pe frunte şi privind o clipă trist la stigmatul alb al fluturului, chemă pe copii lângă el şi le zise: — „iată şi cel mult aşteptat!"

D. ANGHEL

□ □ □

MOARTEA FLORILOR

Doamnei Maria I. Pillat

Din vasul cizelat cu măestrie,
Incins cu flori şi ramuri argintate,
Petale roşii cad, înfrigurate,
In ritmuri lente de melancolie...

Sfărâmături de viaţă, scuturate,
Păstrând adânc suprema lor tărie
Imprăştie parfum în agonie
Şi mor, aşa, încet, cu voluptate...

Un lung fior a străbătut în casă.
Pe ziduri albe umbre moi se lasă
Şi vin apoi pe ele să se culce,

Şi nu ştiu, lampa nu mai luminează
Sau ochii mei, închişi, suptilizează
Clipita asta nesfârşit de dulce...

Octombrie 1914 **Alfred MOŞOIU**

CRÂMPEIE DIN VIEAŢĂ

Note despre D. Anghel

Dim. Anghel s'a născut în anul 1872 lângă Iaşi, pe moşia Corneştii, a părintelui său Dim. Anghel, mare proprietar şi reputat agricultor.

Muma sa fusese născută la Constantinopol şi-şi petrecuse o mare parte din tinereţe în insula Antigone din faţa Stambulului. Natura exuberantă din această blagoslovită insulă, priveliştea zilnică a feţei veşnic schimbătoare a mărei, adâncimea fără de sfârşit a orizonturilor din prejur scăldate în feeria celor mai variate culori au modelat simţirea acestei femei de elită şi au pregătit-o să-şi deschidă mintea la glasul marilor scriitori ai Eladei.

Astfel s'a făcut ca muma poetului Anghel să dobândească o frumoasă cultură clasică şi să capete acea iniţiare a sufletului la frumuseţele care-l dispune să înţeleagă şi să guste operele de artă şi să se avânte spre visare.

Predilecţia pentru literatura romantică îi mări încă aceste dispoziţiuni şi contactul cu această literatură cât, şi acel cu clasicismul grec îi alcătuiră un fond de imagini, de simţiri, de idei, îi determinară o sensibilitate specială, o facultate de a vibra înaintea frumosului, care probabil s'a transmis poetului prin obscurele mijloace ale eredităţei.

Tot de la ea ţine el desigur nostalgia mărei ce l'a urmărit atâta şi dragostea de flori ce-l stăpânia aşa covârşitor.

In privinţa florilor însă nu a fost numai influenţa mamei, ci şi aceea a mediului în care a trăit ca copil, la moşia Corneştii.

Casa de acolo era o veche mânăstire desafectată, cu un trecut tulbure şi misterios de legende, cu o arhitectură tenebroasă, anume par'că făcută pentru a tulbura o imaginaţie impresionabilă.

Lângă casă se înălţa o biserică înconjurată de un popor de lespezi de morminte şi de cruci. Dinspre ea vântul aducea tainice efluvii de tămâie, putând trezi în suflet porniri inconştiente spre misticism şi tot de la ea purcedeau vibraţii de clopot, glas prelung de aramă, ce după dizpoziţie putea să înfioare sau să dispună la visare.

Pe o lature cât ţinea casa era un cerdac larg, cu stâlpi rotunzi, cu o scară circulară de piatră în mijloc, ce dădea în grădină. Pe lespezile de piatră erau grămădite de o parte şi de alta ghivece de flori în toate culorile, iar de-a lungul cerdacului se înălţau plante acăţătoare cu o adevărată risipă de corole.

Grădina era în pantă, cu partere de flori variate şi de gazon, iar în mijloc un basen circular înconjurat de tei înalţi şi legaţi între ei de plante acăţătoare atârnând în curbe graţioase.

Basenul era alimentat de un şipot ce curgea dintr'o fântână de piatră şi căzând pripit şi sgomotos într'o lespede scobită umplea parcă de viaţă grădina. Sgomotul lui, continuu întrerupt de vântul ce împrăştia câte o clipă sulul de apă, resfira o nespusă vrajă în nopţile cu lună. In fund grădina se perdea în desişul unei păduri.

Dincolo de pădure erau două iazuri enorme ale căror ape leneşe scânteiau în bătaia soarelui şi în luciul razelor de lună estompându-se în aburii ce eşeau din fundul văei.

Peste iazuri era un deal trăgănat presărat cu pomi rari bătrâni şi acoperit cu o pajiste de iarbă grasă, pe care bătaia soarelui făcea din pomi jocuri de umbre nesfârşite, într'un veşnic neastâmpăr.

In fund de-a dreapta şi de-a stânga satele vecine, pe podişuri înalte, făceau să scântee albul caselor lor pitite.

Era aci un peisagiu de un aşa intens pitoresc sortit par'că să îndrume definitiv un suflet pregătit prin ereditate pentru a deveni un receptacol şi un laborator de simţiri poetice.

Pe de altă parte din varietatea infinită a nuanţelor de flori risipite în grădină, din umbra tăinuită a boschetelor, din misterul aleelor perdute în desişul de pădure, din farmecul clădirei străvechi înconjurată de vraja legendelor urzite în trecutul nelămurit, din toate aceste se înfiripa atîta poezie, încât nu putea să nu deştepte izvoarele latente ale unei inime făcute pentru visare.

Aice îşi petrecu Anghel copilăria toată.

Primele rudimente de instrucţie îi le dădu un bătrân institutor francez, nu vr'un mare cărturar, dar în schimb un bun observator al naturei, care ştiu să deştepte în el interesul pentru misterele şi frumuseţile lumei ce ne înconjoară, precum şi gustul de a se cultiva prin cărţi.

Moartea mamei sale puse capăt acestei iniţiări atât de înţelepte la viaţă, desvoltărei chibzuite şi normale a unui aşa precoce intelect.

Tatăl său prins în vârtejul unor afaceri încurcate, în mreaja uneia din cele cele mai vaste exploatări agricole din ţară ne având răgaz de a se ocupa cu creşterea copiilor săi, îi puse în internatul Institutelor-unite din Iaşi.

De odată poetul se văzu strâns între zidurile şcoalei, supus la stricteţa unei discipline meticuloase şi supărătoare. Firea lui aprigă şi independentă nu se putu împăca cu asprimea regulamentelor şcolare, nu se putu deprinde cu calapoadele strimte ale pedagogiei şcolare de atunci. Pedepsele curseră pe capul lui. Rigorile îl înăspriră şi-l făcură să piardă gustul de lecţii.

A fost un şcolar cât se poate de mediocru, care în loc de a se interesa de cursuri îşi petrecea vremea cetind romane basme şi poveşti de călătorie, tot ce-i cădea sub mână, şi visând.

Gustul acesta de cetit l'a urmărit şi după eşirea din şcoală şi a citit prodigios, cu nesaţiu în toate direcţiile, compensând

astfel bagajul de cunoştinţe ce i-ar fi dat cercetarea regulată a cursurilor predate în şcoală. Dacă i-a lipsit metoda la înmagazinarea tuturor acestor cunoştinţe, simţul său critic înăscut, intuiţia lui superioară le-a pus în ordinea cuvenită şi le-a putut sistematiza.

O memorie remarcabilă l'a pus în măsură apoi să se poată totdeauna folosi de acest capital.

Primii lui paşi în literatură îi făcu sub auspiciile poetului Beldiceanu şi a celorlalţi literaţi grupaţi în jurul acestui poet ca Ed. Gruber, Artur şi Raul Stavri, Grig. Alexandrescu, Artur Gorovei etc. Cele dintâi încercări poetice ale lui apărură în *Contemporanul.*

Moartea lui Beldiceanu risipi acest cenaclu literar, iar moartea bătrânului Anghel punând pe poet în posesiunea unui capital bănesc plecă în Italia luând cu el şi pe tânărul poet *I. Păun-Pincio,* care-şi făcea de asemeni pe atunci primele arme în literatură.

Cei doi tineri poeţi trăiră un an de zile împreună la Napoli şi Roma şi inimile lor se deschiseră larg frumuseţilor artei latine. O febră tifoidă contractată la Roma şi care era să-i răpească viaţa la 22 ani îl făcu pe poet să treacă la Paris.

Capitala Franţei îl cuceri din prima zi şi aşa se entuziasmă de acest oraş în cât nu-i mai fu cu putinţă să-l părăsească. Asemenea îi captivă şi poezia franceză modernă simbolistă, cu marea ei bogăţie de nuanţe, de sonorităţi, de intenţiuni.

Ani de-a rândul locui Parisul şi greu de tot se hotărî să-l părăsească.

In ţară cum se întoarse îşi începu activitatea literară şi nu şi-o mai întrerupse decât de vre un an încoace.

Dela întemeierea revistei «Semănătorul» cu deosebire desvoltă o activitate febrilă şi prodigioasă în toate direcţiunile, ca şi când ar fi avut presentimentul că moartea nu o să-i dea mult timp răgaz să şi-o continue.

O căsnicie nenorocită, o dramă intimă sfăşietoare îi amărără ultimele zile şi-l duseră la actul de deznădăjduire, care a pus capăt zilelor sale.

C. A.

NOTELE SĂPTĂMÂNII

CRITICA LA JUDECATĂ

— Examenul obiectiv. — De la Ana la Caiafa.—Abisul dintre operă şi artist —

Critica e ameninţată să treacă prin vremuri foarte grele. Ea, care are pretenţia de a pândi toate fărădelegile literare, este de acum pândită de Justiţie cu atenţia cu care se urmăreşte un recidivist ce nu dă semne de îndreptare. A zecea Muză nu mai e liberă şi sburdalnică cum sunt celelalte nouă fiice legitime ale Mnemosinei ; ea se află de acum strâns înlănţuită în paragrafele Codului Penal şi oricând ar avea fantezia să facă şi ea o glumă ceva mai ascuţită o recheamă autoritatea procurorului la gravitatea cavernoasă şi insipidă pe care nu mai poate s'o părăsească niciodată. Ca misteriosul *Masque de Fer* din temniţa lui Ludovic al XIV-lea ea e osândită să fie pentru veci, gravă, serioasă, mohorâtă şi... obiectivă.

Intr'un proces—a cărui speţă nu interesează — al unui poet cu o revistă literară Casaţia a decis în ultima instanţă ca directorul revistei să plătească o amendă, despăpubiri civile şi, în plus, o amendă cominatorie pentru fiece zi de întârziere a publicării răspunsului dat de poet la critica inculpată. Oricât de stranie s'ar părea sentinţa ea nu interesează fiindcă, mai întâi, *res judicata pro veritate habetur,* şi noi nu mai avem nici un cuvânt să ne ridicăm în potriva acestei legale presumpţiuni de adevăr, şi apoi fiindcă obiectul litigiului nu prezintă nici o însemnătate astfel încât nimeni nu ar fi nici câştigat, nici păgubit, dacă am încerca şi noi *suum cuique tribuere.* Interesant e principiul stabilit de Inalta Curte. Citâm textual din motivarea deciziunii.

„Imunitatea pretinsă în favoarea criticei literare, pe lângă că nu are nici un fundament juridic apoi în raţiune ar fi şi nedreaptă de oarece adese critica... nu se limitează la un examen obiectiv al operei în sine ci se dedă la aprecieri malitioase, cu un caracter personal în tendinţa de a scobori valoarea operei, ceiace nu e just“.

Că imunitatea criticei nu are nici un fundament juridic nu e îngăduit să mai discutăm de vreme ce Inalta Curte o afirmă. Mai sunt, de altfel, o sumă de imunităţi care nu au un fundament juridic şi care totuşi se respectă cu mare sfinţenie ; dar putem să discutăm această imunitate «în raţiune» fiindcă, după cum a spus Descartes, «bunul simţ este lucrul cel mai bine împărţit din lume» şi, prin urmare, cu cât i-a dăruit Dumnezeu, fiecine poate să ia parte la acest proces al Criticei literare.

«In raţiune» această imunitate nu e întemeiată fiindcă «critica nu se limitează la un examen obiectiv al operei în sine.» Un exameu *obiectiv* al operei *în sine,* ar fi desigur un lucru foarte frumos şi juridic. Dela Platon înainte toţi teoreticianii Esteticei nu au tins la altceva decât la a găsi o formulă care să permită un examen obiectiv, un fel de măsurătoare juridică a operei de artă, pentruca să se hotărască natura şi calitatea frumuseţei sale.

Din nefericire însă nici Platon, nici Aristot, nici Horaţiu, nici Boileau, nici Victor Hugo, nici Paul Verlaine, nici Brunetière, nici Tolstoi, nici unul dintre cei câţi s'au încercat să stabilească un Cod al Esteticei literare nu au isbutit să creeze o instituţie a cărei autoritate să precumpănească *erga omnes.* Horaţiu a dat o formulă cu putere profetică ajungând până la poetul şi revista din zilele noastre:

Grammatici certant et adhuc sub judice lis est.

Astfel în cât atunci când bietul critic, ascultător legilor ţării sale, ar vrea să facă un «examen obiectiv» al operei de artă nu ar găsi nici un cod valabil al criticei literare şi nu ar putea să judece *lege* ci *de lege.* Aşa, de pildă, criticul român care ar avea de judecat o operă de artă şi ar vrea să se ţină de legiuitorii esteţi din ţara sa, ar umbla zadarnic de la *Ana* la *Caiafa* cu autorul inculpat şi nu ar putea să-l judece pe bună dreptate. Dacă opera ar fi ţărănistă, să zicem un roman pornit de la opincă, d. Ibrăileanu ar indica criticului român dacă nu să-i acorde lauri autorului, cel puţin să-i dea beneficiul circumstanţelor atenuante, dar d. Ovid Densuşianu i-ar porunci să-l osândească fără nici o milă şi d. Duiliu Zamfirescu i-ar indica două articole de dogmă de a căror autoritate numai sămănătoriştii s'ar mai putea îndoi :

Art. 1. — *Românul e născut erou.*
Art. 2. — *Sufletele ţărăneşti sunt simple ca neantul şi nu pot forma subiect de inspiraţie literară.*

D. Mihail Dragomirescu i-ar recomanda criticului român un sistem foarte complex de măsuri şi greutăţi, de care nimeni nu se poate sluji dacă nu-i cunoaşte infinit de numeroasele şi de subtilele nuanţe şi dacă nu are o balanţă tot aşa de sensibilă ca şi cea de care se serveşte d. Dragomirescu însuşi.

Dacă criticul român în căutarea unui cod obiectiv ar mai întreba şi pe venerabilul Gherea, acesta l'ar trimite la *Neiobăgie,* ca să constate dacă tendinţele sociale ale autorului sunt conforme cu cele conţinute în concluziile teoreticianului socialist...

Şi aşa criticul român ar trebui în cele din urmă să judece «în raţiune» aşa : Fiindcă obiectiv e ceia ce are valoare faţă de toţi şi fiind că în critică nu găsesc nici un codice care să fie valabil faţă de toţi, critica este silită să recurgă la criterii subiective.

— Va să zică să renunţe la «examenul obiectiv al operei în sine ?“.

— Desigur, dacă vrea să existe.

Fiind însă că Inalta Curte cere să se facă un «examen obiectiv» care *în raţiune* este cu neputinţă, atunci criticul nu-i rămâne de cât sau să renunţe la critică — ceiace e soluţia cea mai... juridică — sau să facă critică subiectivă judecând

după gustul său, că o lucrare e proastă şi exclamând, ca un alt Galilei:

— Plătesc şi totuşi e proastă!...

*

Dacă e vorba de un examen al operei *în sine*, adică deslipită de autorul său, atunci rolul criticului e şi mai ingrat, fiindcă, ori ce s'ar spune, e de cele mai multe ori o legătură strânsă între operă şi autorul ei. Deşi criticul ar spune, cu cele mai bune intenţii, că o operă e proastă «în sine», totuşi autorul ar putea să exclame cu toată vigoarea unei drepte indignări:

— Cum, d-ta spui despre poezia mea că e proastă?!

Va să zică te dedai la «aprecieri malaţioase, cu un caracter personal»...

— Ba nu, pardon...

— Mă rog! Dacă d-ta spui că poezia mea e proastă însemnează că eu n'am talent, domnule, şi, prin urmare te dau în judecată, domnule, şi te învăţ eu să mai faci aprecieri personale!...

Iar bietul critic ar fi obligat să publice în numărul următor al revistei sale:

„Ţinem să explicăm cititorilor noştri, şi eventual Inaltei Curţi, că părerile exprimate asupra poeziei d-lui Târâiebrâiescu nu privesc de cât opera în sine, căci asupra persoanei d-sale noi avem opinia că e de o perfectă genialitate.

D-sa a scris o poezie proastă, dar aceasta nu-l împiedică să aibă un talent formidabil".

Şi aşa s'ar împăca *examenul în sine* cu aprecierile personale.

*

Cât despre «tendinţa de a scobori valoarea operei», credem într'adevăr că ea nu este justă. Am fi curioşi însă să ştim cine şi cum ar putea aprecia această scoborâre; ceia ce scrie un critic despre un autor i se pare acestuia totdeauna cu mult mai prejos de cât aceia ce ar fi trebuit să se scrie, precum celui mai bun prieten literar al său judecata aceluiaşi critic se va părea cu mult mai presus de cât cea meritată.

Inalta Curte trebuie să aibă şi ea preferinţele sale literare, aşa că am putea ajunge după un timp oarecare ca nici un alt fel de literatură să nu se mai facă în România de cât cea sanctificată prin judecătoreştile opinări.

Justiţia intervenind în critica literară ar distruge astfel libertatea de conştiinţă, în literatură, şi ar creia un monopol literar care să înăbuşe orice talent nu ar avea îngăduinţa instanţelor judecătoreşti să răsară la lumina zilei.

De aceia suntem în drept să credem că critica trece prin zile grele.

Un critic ingenios a găsit însă şi el procedeul de a da în judecată pe un poet, care, personal, e genial, dar scrie versuri proaste.

Despre aceasta în viitoarea cronică... judiciară.

CRONICARUL DÂMBOVIŢII

□ □ □

CRONICA LITERARĂ

D. ANGHEL

Un mare scriitor s'a stâns.

Generaţia abia ajunsă la pragul maturităţii plăteşte ea în anii din urmă cele mai dureroase tributuri morţii: Iosif, Cerna, Chendi, Gârleanu, Anghel au lăsat rând pe rând cu atât mai triste goluri în în urma lor cu cât nu ajunseseră încă să desăvârşească o operă deplină, în care tot ce ar fi fost mai preţios să se fi spus. Atunci când Iosif începuse să evolueze spre o poezie mai puternică, de inspiraţie mai profundă, a fosf lovit de moarte şi a căzut ca un vers frumos neisprăvit; când Cerna îşi închiegase o cugetare întreagă şi vigurosul său temperament stăpânit ajunsese la deplină maturitate, a căzut de asemeni: Chendi, care avea atâta putere de intuiţie critică, nu a putut să lase de cât o operă fragmentară, şi acum Anghel, cel mai artist dintre poeţii tineri, a sfârşit cu un gest brutal o vieaţă şi o operă ca un sculptor care, chinuit de uu vis suprem de artă, îşi sfarmă cea mai cizelată statuie neisprăvită.

*

Anghel era un sensitiv; dar sentimentele sale se deşteptau oarecum târziu, la lumina visului şi a amintirii şi abia atunci deveneau isvor de poezie. Vieaţa se oglindeşte în ceia ce a scris Anghel ca un reflex sentimental al unor amintiri învăluite în ceaţă. Subiectivismul său: palid şi discret; totuşi apar pe alocuri frânturi din vieaţă, evocate cu o mare putere de sugestie, fiindcă şi erau retrăite cu o deosebită intensitate. Aceste amintiri nu aveau numai farmecul nostalgic al unei vremi ce nu mai poate reveni, ele păreau cea mai preţioasă comoară a unui suflet de poet care — precum spune el însuşi — „şi-a jertfit atâtea nopţi ca să poată desprinde farmecul misterios al cuvintelor"... La apropierea acelor amintiri *„o năvală bruscă venea, pare că deschisese cineva o fereastră înspre un orizont de mare şi clopotele, clopotele acelea care în oraşul tăcut al Iaşilor întovărăşesc toate împrejurările vieţii... au început pare că să sune iarăşi încet, încet, pe urmă tot mai tare, până s'au pierdut din nou într'o vagă armonie, ca atunci când ţi se pare că începe să cânte linişte însăşi.*

Şi am văzut cu ochii amintirei oraşul bătrân, casele noastre părinteşti cu viţa de vie ce plângea în fiecare primăvară boabe clare de apă, limpezi ca întâile lacrimi. Bătrânii noştrii au prins din nou fiinţă, siluete vechi au început să se strecoare pe străzi, copaci răzleţi s'au ridicat din nou întinzându-şi umbrarul deasupra porţilor, slugi îmbătrânite pe lângă casele boerşti şi-au reluat locul şi taifasul în pragul porţilor. O lume întreagă de morţi şi de moarte, de privelişti şi decoruri ce nu mai sunt, au ieşit ca din pământ şi m'au sguduit ca de apropierea unor apariţii".

Cu această putere de evocare, ce limpede ne apare vechiul târg al Iaşilor în care Anghel (era născut la 1872) şi-a petrecut copilăria! O copilărie aproape singuratică şi tăcută. Câţi-va boeri din viţa şi în felul vechilor boeri moldoveni, câţi va copii tovarăşi, uşor de uitat, câte-va slugi bătrâne şi tot rostul unei case întemeiate după chipul astăzi uitat al tradiţionalelor gospodării boereşti din Moldova. Aici a avut primele impresii, aici primele avânturi spre ţări îndepărtate, spre viitorul strălucit.

Spicuesc dintr'un *ex-voto*, preţios prin amintirile ce le desvălue:

„Trec peste anii de şcoală, atât de trişti pentru noi care am fost nişte leneşi, şi într'un amurg de iarnă ne văd urcând împreună un drum râpos din pădurea Bordei. *Deoparte şi de alta copacii închiciuriţi par încărcaţi de cristaluri. Pe drumul prăvălit înaintea noastră o sanie ţărănească încărcată greu a stat înămolită în zăpadă.*

Şi parcă văd cum stăpânul săniei, un ţăran cu faţa de asasin, a scos resteul de fer din jug şi a început să lovească în capetele boilor. Ochii aceia fioroşi, în care citiai pornirea la omor, i-am văzut de atunci de multe ori în viaţă. Masca aceia bestială de troglodit întâlnită la un colţ de codru am văzut-o şi în saloane şi de câte ori am văzut-o mi-am adus aminte de ochii tăi buni... şi singura mea părere de rău e că nu am putut fi bun ca tine în viaţă".

In acest oraş a primit cele dintâi impresii mai puternice, în acest oraş a simţit cele dintâi chemări ale ursitei sale:

„Din cetirile mele lungi şi nealese poate, ca unul ce nu făcusem nimic în şcoală, neavând de cine să fiu povăţuit şi îndreptat, o sete neînchipuită de a ceti mă ajunsese. Incepusem să simt frumosul, şi entuziasmurile mele, care adeseori se aprindeau şi isbucneau în vorbe, nu căpătau nici un ecou dela tine. Când am înţeles aceasta şi mi-am adunat în deajuns o comoară în sufletul mieu pe socoteala căreia să trăesc, am simţit că'mi sunt de ajuns eu singur şi că mai bun prieten cu care să vorbesc şi să mă înţeleg nu aş putea găsi.

„Singurătatea mea, mi-o înfloriam eu singur şi mi-o luminam cum vroiam"...

Inainte de a părăsi oraşul copilăriei şi adolescenţii sale Anghel se arată sentimental şi fantastic, entuziast şi încrezător. La acestea viaţa avea să adauge o duioşie mai profundă şi mai omeneşte înţelegătoare, dar şi nu scepticism dureros, purtat cu eleganţă şi amabilitate, fiindcă nu excepta nimic şi fiindcă necrezând, neiubind nimic prea mult, nu putea nici să urască, să se crispeze: era un zâmbet ce nu ajungea nici odată un rictus.

*

Veniră apoi anii pribegirilor depărtate. Parisul îl fascinase pe Anghel şi în Paris, într'o viaţă de boem artist şi-a trăit cea dintâi tinereţe. Acolo a cunoscut pe Jean Moréas, acolo a văzut pe Wilde în anii decadenţii. Acolo şi-a rafinat simţirea, a căpătat cultul formei cizelate şi nota modernă a scrisului său.

Apoi în pribegirile romane şi în Italia sufletul poetului atât de nuanţat în vibraţii, culese impresii ce nu se mai puteau şterge.

„Departe, peste marea de coperişuri, cupola sfântului Petru se străvedea ca un clopot cufundat în azur, cireşii şi vişinii prin grădini înduioşau melancolia vechilor ruini cu spuma lor roz-albă, întunecatul Tibru se veselia şi el sub cercurile albelor poduri de peatră, coloanele toate păreau că sprijinesc cerul şi cerul tot, aşa senin cum era, părea că-şi sprijină cu drag imensa-i boltă peste lumea aceasta de ruini, unde vieaţa merge deapururi cu moartea de mână şi unde trecutul te întâmpină la fiece pas..

„Pulbere nouă de floare cu pulbere vechie de secoli, tinere aripi de pasări pe vechi adăposturi de temple, murmure clare de ape ce cântă aceleaşi cântece triste, albă risipă de soare şi neagră risipă de noapte, nu sunt pretutindeni alături?"

*

Şi apoi veni vremea modestelor începuturi literare în *Contimporanul*, în *Adevărul literar*, în *Lumea Nouă*, şi în sfârşit în *Semănătorul*. unde Anghel fu cunoscut, preţuit şi iubit. Atunci apăru *In Grădină*, volumaşul care l'a consacrat definitiv în poezia noastră, şi apoi *Fantazii*, volumul său de maturitate poetică.

Atunci începe colaborarea cu St. O. Iosif şi *Dioscurii* se contopiră în *A. Mirea*, poetul cel nou, cu un suflet deosebit de fiecare din alcătuitorii săi. Amândoi poeţii erau lirici, de un lirism gingaş şi sfios; Iosif aducea mai multă duioşie, Anghel mai mult zâmbet sceptic; Iosif aducea mai multă mişcare, mai multă uşurinţă de vers, Anghel mai bogate imagini, mai cizelate sonorităţi. Nici unul dintre ei n'a căpătat mai multă vigoare în contact cu cellalt, dar fiecare a căpătat o nouă strălucire.

Conducerea *Semănătorului* s'a făcut câtva timp prin această colaborare, apoi a *Cumpenei*; după apariţia *Vieţii Româneşti*, A. Mirea era poetul cel mai gustat al revistei şi după apariţia *Flacării* Anghel — uneori sub pseudonimul straniu *Ola Canta* — a publicat în coloanele ei cele din din urmă producţiuni ale sale.

Din colaborarea cu Iosif au apărut *Caleidoscopul lui A. Mirea* (2 vol.), *Legenda Funigeilor* (poem dramatic), *Cometa* (dramă lirică în trei acte şi un prolog), *Carmen Saeculare* (poem epic), *Cireşul lui Lucullus* şi *Portrete* (în proză).

Singur Anghel a mai publicat *Oglinda fermecată* (proză) şi *Steluţa* (proză).

Apoi au venit lunile şi anii tăcerii, viaţa a trecut peste literatură şi neputând parcă să mai dăinuiască după moartea poetului ce trăise în sine, Anghel a renunţat cu un gest implacabil la anii ce i-ar mai fi fost dăruiţi. Dacă poetul a murit cu adevărat mai înainte sau dacă această moarte nu era de cât o simplă iluzie fatală, nu aş putea să precizez. Poetul însă credea că murise mai de mult.

*

Anghel a fost mai presus de toate un artist al cuvântului. I-a cunoscut nuanţele sale ascunse care tălmăcesc în sunete atâtea vibraţii tăinuite, i-a stăpânit puterea sa de a reda culori şi forme şi l-a cizelat ca imagine cu o grijă de miniaturist. De aceia poezia lui Anghel e originală şi nouă prin formă, prin cultul cuvintelor :

Sub bolta cărei peşteri aţi răsunat voi oare,
Ca după vremuri, strânse vers după vers, cu greu
In ganga unei strofe pe veci nemuritoare
Să răsunaţi prin gura şi harfa lui Orfeu ?

Cuvinte, juvaere, ecouri depărtate
Al, altor suferinţe şi bucurii — cuvinte,
Cu voi trăesc trecutul şi clipa care bate,
Şi viaţa care 'ncepe dincolo de morminte.

In versuri ca şi în proză, Anghel a căutat muzica şi plasticitatea cuvintelor. Lirismul său atât de discret, care n'a ajuns niciodată la mai mult de cât la vigoarea elegantă şi palidă a unui simbol, chiar când voia să fie un ţipăt (Vezi *Vezuviul* de Ola Canta în *Flacăra* an. I), lirismul său alcătuit din vibraţii de amintire şi cutremurări de vis, lirismul său până într'atât de despărţit de vieaţă, nu a ajuns să creieze în versuri, în proză sau în teatru, de cât cântecul, uneori mai sonor, altădată mai plin de imagini, în care vieaţa se topeşte, se pulverizează într'un vis de artă subtil şi fugar. *„Moartea Narcisului“* (din *Fantazii), „Cântecul Runei“* (din *Legenda Funizeilor)* sau *“Fluturul Morţii“* (din *Oglinda Fermecată)* sunt cele mai expresive dintre paginele scrise de Anghel.

Lui îi rămâne şi gloria de a fi creat proza lirică şi fantezistă în româneşte şi pe aceia de a fi dat, în colaborare cu Iosif, singurele drame lirice pe care le avem *Cometa* şi *Legenda Funigeilor.*

El nu va rămâne între poeţii puternici, ce răpesc cu ei prin marele lor glas, dar nu va putea fi uitat între cei ce farmecă cu gingăşia simţirii lor, cu zâmbetul lor inteligent şi îngăduitor, cu sunetul şi imaginile versurilor lor cizelate.

Il vor bine cuvânta toţi cei ce vor fi fost ajutaţi să evadeze o clipă din lanţurile vieţii reale visând pe cartea lui de versuri : *Visul Sepiei.*

C. Sp. HASNAŞ

ECOURI

Pentru D. Anghel şi St. O. Iosif. — ***Flacăra*, în paginele căreia iubiţii poeţi atâta vreme tovarăşi au publicat unele dintre cele mai frumoase versuri ale lor, se asociază la frumoasa iniţiativă de a se ridica o coloană cu două busturi în amintirea lui D. Anghel şi a lui St. O. Iosif şi roagă pe toţi cititorii săi să contribuie la realizarea acestui gând pios.**

Orice sume se vor trimite pe adresa : *Redacţia Revistei „Flacăra“*, Str. Câmpineanu 40, Bucureşti — cu menţiune specială : Pentru D. Anghel şi St. O. Iosif.

—

Redacţionale. — *Numărul nostru viitor va fi închinat Majestăţei Sale Regina Maria.*

Trista pierdere a mult regretatului nostru colaborator D Anghel ne-a silit să amânăm cu cincisprezece zile numărul anunţat de mai înainte.

—

Publicăm în numărul acesta, subt iniţalele C. A. câteva note despre D. Anghel, pe cari le avem dela o persoană foarte apropiată de mult regretatul poet. Autorul acestor note, a găsit, în durerea lui, puterea de a reda, în câteva pagini, biografia marelui scriitor dispărut şi caracterizarea sufletului său ales. Şi pe această cale, „Flacăra“ mulţumeşte d-lui C. A. pentru articolul d-sale.

—

Rândunica este o nouă piesă într'un act de d. *Căpitan Constantin Manolache.*

Rândunica a fost reprezintată pe scena Teatrului Naţional din Iaşi şi a apărut într'o broşură în editura „Librăriei Româneşti“.

—

Activitatea teatrală a ultimelor două săptămâni a adus o nouă traducere la Teatrul Naţional : *O Nuntă în revoluţie*, a cărei valoare e cu mult mai mult scenică decât literară şi două reluări la Teatrul Modern : *Dama cu Camelii* şi *Maman Colibri*, în care d-nele M. Voiculescu şi Lucia Sturza-Bulandra au creaţiuni puternice şi originale.

In acelaş timp s'a început o stagiune de operă română la Teatrul Liric, cu elemente şi ansamblu remarcabile, astfel încât opera română a fost o surpriză foarte plăcută pentru amatorii de muzică dramatizată.

—

Reviste. — Au apărut :

Democraţia, revista Cercului de Studii al partidului naţional-liberal, an. II, No. 16 din 15 Noembrie 1914, cuprinzând un foarte interesant articol asupra „Condiţiunilor de existenţă ale României“ semnat de *Un deputat*; un studiu al d-lui *C. Băicoianu* asupra „Insemnătăţii geografice şi economice a României în actuala conflagraţie europeană“, o documentată *Cronică* şi un bogat material de fapte şi documente în legătură cu chestiunile de la ordinea zilei.

— *Teatrul*, an. I, No. 4, o frumoasă şi interesantă revistă de artă.

—

D'Annunzio în Academia Italiană. — Poetul cel mai celebru al Italiei actuale nu era încă membru al Academiei Italiene.

Se vede că Academiile au pretutindeni aceleaş tradiţii : un obscur culegător de documente ajunge pretutindeni mai repede sub cupola nemuririi de cât un mare scriitor care exprimă sufletul neamului său şi al vremii sale.

Academia italiană a revenit însă — destul de târziu,— dar a revenit, şi acum, între un mare număr de profesori obscuri dela toate universităţile provinciale, l'a primit în sânul său şi pe marele poet... probabil pentrucă înainte de a scrie *Le Mystère de Saint — Sébastien* a consultat cinci sute de cronici medievale, franceze, provenţale, italiene şi latineşti.

—

Conferinţe.—Ca să poată da de rostul politicei externe a României în aceste momente e desigur nevoie ca Românii să se adune la un loc şi să se înţeleagă, iar ca să se înţeleagă cel care are mai multe idei de cât alţii se urcă la o tribună şi ţine o conferinţă pentru lămurirea situaţiei. Asemenea conferinţe se ţin şi la Dacia, dar acolo caracterul lor academic e întrucâtva alterat de manifestaţiile entuziaste ale publicului din sală. Mai academice sunt conferinţele ţinute în săli anume amenajate pentru răspândirea ideilor, Sala Cercului Analelor, Sala Ateneului, Sălilele Cercurilor de studii ale cluburilor politice.

Intre aceste conferinţe se remarcă cea plină de înţeles a d-lui *Take Ionescu*, rostită la Cercul Analelor, asupra Principiului naţionalităţilor; cea obiectivă şi studiată a d-lui *M. D. Berlescu*, la Cercul de studii al partidului naţional-liberal ; cea entuziastă a d-lui *G. Diamandi* la Ateneu şi cea plină de speranţe a d-lui *C. Argentoianu* la Cercul de studii al partidului conservator.

Aceste conferinţe, fiecare în felul său, vor să limpeziască părerile Românilor asupra gravei situaţiuni europene.

In genere însă Românii, în aceste momente găsesc în inimile lor destule îndemnuri luminoase — care nu mai au nevoie de vorbe—şi aşteaptă clipele înfăptuirii.

—

In plină epopeie — trăim noi europenii de acum. Aşa crede *René Doumic*, criticul celebru. membru al Academiei franceze, despre epoca prin care păşim dela declararea războiului mondial.

„Ne obicinuisem să vedem în trecut — scrie el — acele perioade de energie intensă, în care omenirea trăeşte în câţiva ani câteva veacuri. Repetam că lumea modernă este osândită la mediocritate şi la proză.

Dar iată că pe zi ce trece ne găsim în faţa unor privelişti cum nu au fost niciodată mai mărețe pentru privirea omenească...

„Istoria povesteşte despre luptele purtate de Occident împotriva orientului peutru apărarea civilizaţiei sale. Acum vedem ceva mai mult : armate plecate din fundul Indiilor, caşi din nisipurile arzătoare ale Africei şi din zăpezile Canadei, pentru a veni să apere în Europa civilizaţia europeană în contra barbarilor europeni.

„Mai mult încă. Spectacolul la care asistăm este naşterea unei lumi noui. O nouă Europă politică e gata să apară, o Europă în care nedreptăţi seculare vor fi lecuite, în care popoarele apăsate vor fi readuse la viaţa lor firească, în care va înceta martirul Alsacienilor şi Lorenilor...

„Şi noi vom fi martori ai acestei renaşteri ! Şi soldaţii noştri vor fi săvârşit-o ! Să ne întărim sufletele ! Să avem sentimentele pe care le comandă ceasul de acum ! Nu avem de ales. Destinul e atot puternic şi el ne-a aruncat în plină epopeie !“.

—

Un mort pe câmpul de onoare.— In marea luptă de pe Marna a căzut şi *Ernest Psichari*, unul dintre şefii mişcării de regenerare a catolicismului şi a naţionalismului din Franţa.

„Doamne, fă să fiu tare şi să ucid mulţi duşmani“ aceasta a fost simpla rugăciune cu care locotenentul de artilerie Psichari a plecat la război.

In romanul său *L'Appel des Armes*, Psichari luase drept erou pe un tânăr, atins de doctrinele antimilitariste şi antireligioase din zilele noastre, şi care revine apoi în urma unor mari încercări, la calea cea dreaptă a patriotismului şi a credinţii.

Psichari credea că în dezastrul moral în care trăim, când toate credinţele şi toate sentimentele morale s'au distrus sub loviturile analizei şi ale criticei, nu exista decât două mari „puteri ale trecutului“ care să stăvilească întinderea răului. Armata şi Biserica. Asestea două singure „au rămas virgine, nepângărite de impurităţile cele noui“.

Formula sănătăţi morale e cea dată de scriptură : *Ense et cruce* — cu sabia şi cu crucea

Amăgit sau stăpânind adevărul, Psichari a trăit şi a murit aşa precum a crezut.

Era, la 22 August, în mijlocul bateriei sale şi-şi facea datoria, ucigând mulţi duşmani. „Dacă mi-e îngăduit, fă, Doamne, să mor într'o mare victorie“ — se ruga el.

A murit într'adevăr într'o mare victorie, dar cu câte-va zile mai înainte de a-i se cunoaşte sfârşitul. El a căzut ca un adevărat erou, care se sacrifică pentru un scop în care crede cu putere, fără să ştie măcar dacă scopul a fost atins sau nu.

Anul IV
No. 7—8

FLACĂRA

6 Decembrie
1914

ABONAMENTE:
In țară: lei 6 pe an; 7 lei când se achită prin incasator. Pentru învățători și preoți sătești: lei 5 pe an
NUMĂRUL 10 BANI
TELEFON 41/7

LITERARĂ ∴ ARTISTICĂ ∴ SOCIALĂ
APARE SÂMBĂTA
DIRECTOR: CONSTANTIN BANU

ABONAMENTE:
Peste munți: coroane 8 pe an; pentru preoți și învățători coroane 6.50 pe an
In străinătate: 10 lei pe an
REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA:
București
Str. Câmpineanu, 40

VISĂTORUL DE VISE

de M. S. REGINA MARIA

Visătorul de Vise este noul roman din lumea basmelor datorit Majestății sale Reginei Maria. Romanul — povestea setei neistovite de ideal, care inspiră și *Crinul Vieții* — va apare în curând într'o versiune românească, tradusă de d-ra M. Miller-Verghy.

Capitolul care urmează, publicat în *Flacăra* prin înalta învoire, este unul din cele mai duioase și mai expresive ale întregului roman. Eric, visătorul, ajunge la un liman:

XI

Inalte și severe, în tăcerea lor părăsită, se înălțau zidurile vechei biserici. Soarele lui Dumnezeu pătrundea prin ferestrele derăpănate; cerul lui D-zeu era singurul acoperiș; dintre stâlpi mulți erau căzuți jos iar alții se ridicau drepți și țepeni, și priveau încruntați din înălțimea lor, cenușii și singurateci, cum sunt iarna uriașii arbori.

Grămezi mari de pietre erau răspândite pe lespezile de mozaic în care se găseau încă urmele unor frumoase izvoade; statui prăbușite de pe piedestaluri zăceau în atitudini de jale, cu brațele frânte, și cu ochii fără privire ațintiți spre lumina zilei, într'o încremenită nepăsare. Unora din ele, le lipsea capul, care în cădere, se rostogolise departe. Natura își împlinise grabnic menirea: întinsese o mantie de flori și de verdeață mângâietoare asupra operei de artă năruite, care odinioară, de mult, fusese durată de mâinele omului, cu rugi cuvioase, și cu jurăminte.

Din fiece crăpătură, din fiece locșor, răsăreau lăstare, într'o învălmășală nestăpânită. Până și plantele sălbatice din lumea învecinată începuseră să pătrundă în biserică, dând clădirei părăsite o arătare sărbătorească, ca și când ar fi fost pretutindeni presărate flori, pentru acea binecuvântată zi de prăznuire. In tufe mai bogate decât oricare alta, floarea de livențică pusese stăpânire pe sfântul locaș, lărgind în mii de locuri crăpăturile mozaicului, și croindu-și cale peste tot, până când se așternuse de colo până colo, o umbră albăstrue, cum e ceața din amurg plutind peste o mlaștină.

Printre portaluri larg deschise, se zărea lunca cea pustie, întinsă cât putea ochiul coprinde, și acoperită și dânsa cu aceași floare albăstruie-închis, iar în zarea depărtată, lunca se pierdea în hotarul cerului, încât abia se deosebea unde se sfârșea una, și unde începea cealaltă.

O tăcere stranie învăluia tot coprinsul; n'ai fi putut crede că vre-odată picioare de om să fi pășit spre altarul acuma prăbușit, și care lucea ca un giulgiu când izbiau razele soarelui piatra lui rămasă albă.

Covorul des de livențică răspândea o mireazmă ușoară, ca o adiere din trecut, în care se ascundea o întreagă comoară de amintiri uitate... Pace, pace și iar pace plutea peste toate: pacea lucrurilor ce nu mai sunt.

In fața altarului, zăcea Eric, întins pe jos în toată lungimea lui, printre albastrul livențicăi; obrazul îi era lipit de lespezi, părul auriu, încâlcit, și hainele scumpe, prăfuite acum și murdare. Zăcea culcat acolo, și din toată gingașa lui înfățișare, se desprindea ca un strigăt prelung de împotrivire, în contra lucrurilor nemiloase de care se izbise.

Fugise, fugise neîncetat, călăuzit de o pornire oarbă și nedându-și seamă nici de loc de felul cum izbutise să scape. Iar când zărise însfârșit largul cerului de asupra capului, se aruncase nebunește

CĂTRE EDELWEISS

REGINEI NOASTRE

Pe culmile-așternute cu vecinice zăpezi
Ce 'nvălue asprimea sălbaticelor pante,
Sub zorile de ceață și 'n luciu de nămiezi
— Suavă și subțire — tu singură din plante
Te 'nalți și cât e piscul, tu singură tronezi.

De pulbere departe, pierdută dintre flori,
Departe de-adiere și stropii vii de rouă
— Mereu cădelnițată de gravele ninsori —
Nici vântul nu te 'nclină, nici ploaia nu te plouă,
Nici fluturul fierbinte nu-ți picură fiori...

Și ești și tu o floare pe fragetul tău fir...
Și unda ce străbate molatecă în tine
E tot acelaș sânge din trupu 'ntregei firi...
Și-aceiași năzuință în poala ei te ține,
Și tot pe stratul morții lumina ți-o respiri!

Dar tu, deși o rază sub cer te-a desfăcut,
Deși 'ntr'un fir de humă tulpina ți se lasă,
O, ție nu-ți surâde lumina de pe lut...
Deși fărâmă caldă, deapururi maiestoasă
Incremenești în zarea pustiului ținut...

Da 'n timp ce jos câmpia în soare s'a deschis
Și râu 'și umflă pieptul și 'ntreg cuprinsul cântă,
Tu, sus — înfiorată de-un tremur nedecis —
Din haosul și ghiața ce 'n ele te 'nvesmântă
Iți pleci petala fină spre basmul din abis...

Și suferi neștiută pe culmea ta de vis...

George GREGORIAN

înainte. şi se urcase peste stânci, lăsând marea departe în urma lui... Inainte, tot înainte, în graba de a scăpa de acea făptură tăcută, învelită în falduri cenuşii, cu ochii fără privire, şi cu pumnalul înfipt în inimă... Nici odată nu-şi dădu seama cum ajunsese în acest loc părăginit... Văzuse de departe ăst paraclis în ruine, înălţându-se cenuşiu şi părăsit în mijlocul unui pustiu cu flori albăstrui, îl văzuse conturat în falnica lui singurătate, pe limpezimea cerului ; şi se simţise coprins de dorul viu de a se adăposti aici, în locaş sfânt, după peştera de jale si de pierzanie pe care o lăsase în urmă. Ce-i păsa lui dacă era o ruină, dacă sfintele cântări şi rugile fierbinţi nu mai răsunau printre zidurile prăbuşite. Fusese odată casa Domnului, şi obositul călător avea nevoie de adăpost binecuvântat.

Neclintit, ca în somn sau în moarte zăcea acolo Eric. Nici un sunet în jurul lui, decât bâzâitul albinelor printre dulce—mirositoarele flori de livenţică. Zburau încoa şi încolo, sorbind din fiece cupă comoare de miere şi de dulcime...pecând micii fluturaşi albaştri jucau printre dânsele, în veselia lor deşartă şi fără folos. Deodată un stol de porumbei se apropiă, plutind din fundul cerului de vară, şi se lăsă, ca un nour alb pătruns de soare, pe fiecare pervaz de fereastră, unde începură să-şi scuture aripile şi să umple tot coprinsul cu segetări de lumină, când luceau razele de soare pe ale lor pene albe ca zăpada.

Porumbeii uguiau şi se ciuguleau, albinele bâzâiau împrejur, iar de sus, de undeva, o pasăre îşi cânta cântecul de veselie, cu un glas ce se înălţa limpede şi ascuţit în aerul pătruns de căldură. Soarele începu să-şi trimeată razele pieziş prin frumoasele ferestre înalte, înecând în valuri de lumină unul din pereţi clădirei. Işi trimise razele calde să mângâie pletele tânărului, şi albele lui mâini încrucişate, apoi o rază căzu asupra unei icoane care rămăsese la locui ei, deasupra altarului. In momentul acesta, Eric, pentru întâia oară, ridică capul, şi văzu, zâmbindu-i cu o milă îngerească, un chip de aşa nepomenită blândeţe, încât simţi că deodată i se ivesc lacrămi fierbinţi în ochii obosiţi. Cu mâinele încrucişate, căzu în genunchi, într'o mişcare de închinare, şi rămase cu privirea ţintită în minunaţii ochi ce se uitau la dânsul. O haină lungă de o coloare nedesluşită, învelea în cute lungi corpul imaterial al Fecioarei. Mâinile ei erau întinse ca pentru binecuvântare, pe cap purta o înaltă coroană de aur, care, izbită de lumină, părea aievea ; şi ochii ei, minunaţii ei ochi, erau plini de lacrămi. Iar în inimă... oare vedea bine Eric... ori visa poate iarăşi un vis cumplit?... în inima ei, avea şi dânsa înfipt, un pumnal... Toate inimile oare trebue ucise?... Ce învăţătură rămânea să tragă Eric din astă bătrână omenire? Peste tot să fie suferinţă?

Şi cei binecuvântaţi să aibă oare aceiaşi soartă ca acei ce otrăvesc şi inima şi sufletul? Cât fusese el de neştiutor când cânta ca o păsărică în lumină, nepricepând nimic, nesimţind nimic decât propria lui bucurie de a trăi!

Acuma păreau toate schimbate ; durere şi ispită, vorbe aspre şi zâmbete dulci, toate se perindaseră în grabă ameţitoare, şi iată, în inima astei minunate Maici a Domnului, cea mai curată dintre toate femeile, era înfipt tăişul nemilos... şi totuşi ea nu înceta de a zâmbi, cu mâinile frumoase întinse, ca să încerce a le coprinde, în oarba lui bâjbăire.

Cu ochii pironiţi asupra sfântului Chip, Eric se apropie de altarul sfărâmat, în jurul căruia razele soarelui îşi adunaseră toată strălucirea, până ajunsese chipul Maicei Domnului să nu mai fie o icoană, ci o femeie vie, toată lumină şi lucire dumnezeească, milă şi iubire.

Obositul pribeag căzuse în genunchi, cu mâinele încrucişate, cu capul plecat. Şi cum sta aşa, şoptind închinăciunile de mult uitate ale copilăriei, lacrămi aevea şi fierbinţi izvorâră din ochii sfintei icoane, şi căzură picătură după picătură, pe pletele aurii.

Şi era ca o blajină binecuvântare, ce coprindea într'ânsa o dulce făgăduială de fericire şi de pace.

□ □ □

IN COLŢ, LA CRÂŞMA CU TREI FETE

In colţ, la crâşma cu trei fete, suspină struna somnoroasă ;
Copiii nopţii o ascultă, copiii cei fără de casă,
Şi fiecărui la ureche îi spune struna câte-un dor.
In colţ, la crâşma cu trei fete, e fericirea tuturor.

Pe turla sombră orologiul durerea lumii măsurând,
Imi pare că mi-ar spune magul cu glasu'n noapte-adânc vibrând:
„E multă jalea ce o măsor şi rari sânt clipele senine
Şi-o clipă rară e aceasta ; de ce n'o preţueşti, străine ?"

G. ROTICĂ

□ □ □ □

CUGETĂRI

REGELE

Poporul e un murmur, suspin nedesluşit,
Adeseaori un gemăt de plâns înăbuşit.
El simte, vrea, — ce însă, anume, — nu 'nţelege:
O inimă, o minte, un braţ, ai Tu doar, Rege!

Tu singur vezi pe ape limanul unde, sfânt,
Ne-aşteaptă Idealul — făgăduit Pământ —
Pândeşti cu grije clipa când, ocrotit de astre,
O ancoră svârli-vei în inimile noastre.

Şi-atuncea, — ce ne pasă că mulţi vom face punţi
Din trupurile noastre şi din zdrobite frunţi,
O frunte doar ursită-i să ducă mai departe
Coroana din oţelul virtuţei — fără moarte!

REGINA

Noi suntem brazda neagră, şi poate şi gunoiul
In care zac ascunse puteri, ce-şi duc războiul,
Dar cum se clarifică în cupele de floare
Sbucnirile de sevă, sub un sărut de soare,

Tot astfel ură, patimi, iubire sau plăceri,
Purificându-şi pulsul prin sfintele dureri,
Simt sgura lor topită c'o soarbe aurora:
Şi-un crin regal veghează d'asupra tuturora.

D. NANU

COSIŢA DE AUR...

(Fragment din feeria „Crinul vieţii" pe care o scrie d-l Victor Eftimiu, după textul în proză al M. S. Regina Maria)

«Crinul vieţii» este închinat Alteţei Sale Principesa Elisabeta.

Feeria cu acelaş titlu se va reprezenta în viitorul an teatral. M. S. Regina Maria a ales ca principală interpretă pe d-na A. Macry, societară a Teatrului Naţional, care va juca rolul Coronei.

Fragmentul pe care-l publicăm este unul din numeroasele tablouri ale piesei şi anume când prinţesa Corona, care a plecat în lume să caute «Crinul vieţii», pentru mântuirea iubitului ei bolnav, ajunge în ţinutul de ghiaţă al unui moşneag.

(E noapte. Din munţii de ghiaţă cari înconjoară scena, coboară o lumină uşoară, ce cade pe un şir de oameni împietriţi. Moşneagul a auzit un sgomot şi tresare. El aleargă furios; sloiurile de ghiaţă cari îi atârnă din păr şi din barbă, fac un sgomot de sticlă şi de oase.)

MOŞNEAGUL

Ce? Cine îndrăzneşte să-mi calce pe moşie?

CORONA

O, iartă-mă moşnege!

MOŞNEAGUL

O fată? !...

CORONA

O solie
Inaltă, mare, sfântă mă face să străbat
Ţinutul tău!...

MOŞNEAGUL

Ce cauţi?

CORONA

Spre lacul îngheţat
Mă duc!

MOŞNEAGUL

Pe-aici e drumul, dar drumul se [sfârşeşte
Aicea!

CORONA

Mă cutremur! Ce vrei să spui?

MOŞNEAGUL

Priveşte
In jurul tău...

CORONA

Văd stane de piatră!... (speriată)
Chipul lor
E chip de om!... O, doamne, mi-e frică!...

MOŞNEAGUL

Un popor
Intreg se odihneşte în jurul nostru, fată!
I-a prefăcut în stâncă suflarea mea 'nghe- [ţată
Când le-am sorbit suflarea! De ce-ai [venit şi tu
Să-mi tulburi ţintirimul?

CORONA

Să plec atuncea?

MOŞNEAGUL

Nu!
E prea târziu acuma!... Tu eşti o nouă [viaţă
Ce-mi dă o viaţă nouă!...

CORONA

Suflarea ta e ghiaţă,
Cuvântul tău e crivăţ şi barba ta e sloi!...
Ai mâinile 'ngheţate!

MOŞNEAGUL

E ceasul tău de-apoi
Şi-un ceas de fericire bătrânului răsare:
Voiu încălzi suflarea în calda ta suflare
Şi barba mea de ghiaţă, încet, va desgheţa
In clipa când alături va fi cosiţa ta!
Şi sângele tău tânăr prin vine îmi va trece
Să'nvioreze fruntea şi inima mea rece...
Alege-ţi locul morţii curând — căci sânt [grăbit
Să sorb căldura vieţii din trupu-ţi înflorit!
Priveşte împrejuru-ţi!... De vrei — alege [locul!
Alege-ţi chiar un mire — şi cum ţi-o fi [norocul
Cu el, în lumea morţii!

CORONA

Dar eu nu vreau să mor,
Eu am un ţel în viaţă!...

MOŞNEAGUL
(arătând stanele).

In orce călător
De-aici, se isprăveşte un vis—zădărnicie...
Ii vezi? In somn de piatră ei dorm de-o [veşnicie...

CORONA

Ei n'au avut văpaia ce-o port în mine eu:
— «'Nainte, mai 'nainte, pe drumul cel [mai greu!»
Ursita lor...

MOŞNEAGUL

Ursita? Să-mi dea căldura mie
Şi-apoi să împietrească!

CORONA

Dar eu am o solie
Inaltă, mare, sfântă şi n'am să mor aici!
Eu caut Crinul vieţii!... De vrei, poţi să [ridici
Intreaga ta urgie şi vântul şi zăpada
Pe capul meu... nu-mi pasă!... Avântul [meu e spada,
Credinţa mea e scutul ce toate va'nfrunta!...
Eu vreau să plec... In lături — fă-mi loc!...

MOŞNEAGUL

Credinţa ta,
Avântul tău—mă'nvinge... Te iert!...

CORONA
(luminată).

Şi?

MOŞNEAGUL

— Cale bună

CORONA

Mă laşi?...

MOŞNEAGUL
(mângâindu-i părul).

De-mi dai răsplată bălaia ta cunună!
Mi-e frig!... De-mi dai cosiţa eu nu te [voiu opri...
In ţara mea de ghiaţă...

CORONA

— De nu?

MOŞNEAGUL

— Vei împietri
Ca oamenii aceştia de piatră înghe- [ţată! (rugător).
Dă-mi părul tău!... Lumina eu n'o văd [niciodată
Şi vreau să văd lumină!... Mi-e frig—şi [vreau să-mi dai
Tot soarele ce doarme în părul tău bălai...
O rază! Vreau o rază de soare! O cu- [nună—
O flacără de aur—în val bătut de lună!
Sânt singur în pustiul acesta! Ochii mari
Şi degetele mele uscate, lungi şi tari
Visează desmierdarea betelei de mireasă...
Visează fire calde, supţiri şi moi... Mătasă
Mai lină de cât raza amurgului curat
Şi mult mai luminoasă ca snopul secerat!
Dă-mi părul tău de aur să-mi fie mân- [gâiere
Şi linişte 'n furtună şi cântec în tăcere,
O caldă şerpuire în degetele reci,
Lumină din lumină în noaptea mea de [veci!...

(îi mângâie cosiţa, i-o desface şi-şi îngroapă buzele în părul blond al Coronei).

Ce farmec blând începe în sufletu-mi [să cadă!...
In părul tău de aur e foşnet de livadă
Mireasmă înflorită în firele supţiri,
Grădini mirositoare cu fân şi trandafiri...
In părul tău de aur sânt strune de chi- [tară,
E roiul de albine în soarele de vară,
E luna pe isvoare şi margine de nor,
Amurguri lungi de toamnă pe frunzele [ce mor!
Dă-mi părul tău de aur!... In frigul ce [mă'nghiaţă,
In noaptea mea pustie, în searbăda mea [viaţă
Ar fi o mângâiere venită din senin
O flacăre de aur—un cântec—un cămin!

CORONA

O, de ţi-ar da şi dânsa a soarelui vă- [paie —
Iţi dau cu drag, moşnege, cosiţa mea [bălaie...

(Işi taie părul şi-l dă bătrânului, care înalţă blonda povară deasupra capului şi strigă aproape nebun de fericire

Eroii din „Crinul Vieţii"

MOŞNEAGUL

Un soare nou răsare!

CORONA

Cu el mă încunun!...

(In lumina răsăritului, Corona porneşte spre fundul scenei, cu mâinele ridicate).

MOŞNEAGUL

Te du, te du cu bine — copil frumos şi [bun!
Precum ai pus lumină pe noaptea mea [pustie,
Aşa să-ţi isbăvească frumoasa ta solie...
Drum bun!... (arătându-i poteca)
Pe-aici e calea spre lacul îngheţat.
— Te du cu bine înger al cerului curat!...

(Sărută lung cosiţa Domniţei şi, după ce Corona nu se mai vede, bătrânul se înalţă şi strigă stanelor de piatră:)

Sculaţi!... Eşiţi cu toţii din ghiara 'ntu- [necimii!...
E cald... e primăvară şi cântă heruvimii
Un soare nou răsare!... Sculaţi din somn, [sculaţi
Şi'n cinstea **Ei**, tovarăşi, priviţi... cântaţi... [jucaţi!...

(Lumina răsăritului a cuprins şi stanele de piatră, cari încep să se mişte, se deşteaptă, se scoală: sânt cavaleri tineri, cu zale de-oţel, bătrâni cu bărbile lungi, cu toiagul în mână şi fete cu obrazuri palide şi haine de-argint.
Ei cântă, în cor; bătrânii îşi ridică toiagurile, fetele înalţă mâinile şi ochii spre cer, iar cavalerii lovesc cu săbiile în scuturile răsunătoare, pline de lumina zorilor.
In fruntea tutulor, e bătrânul cu barba îngheţată, care ţine în mâinile ridicate, părul de aur al Coronei, luminat de flăcările roşii ale Soarelui-Răsare).

Victor EFTIMIU

(După textul în proză al M. S. Regina Maria)

□ □ □

PATRIE ŞI PATRIOTISM

Asistăm de sigur la un experiment istorico-social aşa de formidabil în cât observarea, analiza şi interpretarea lui trebue să ne preocupe şi să ne ascută în mod neobişnuit atenţia. Este o experienţă unică în felul ei în imensul laboratoriu al societăţii umane, bogată în învăţăminte şi peripeţii şi susceptibilă de cele mai felurite şi interesante concluziuni sau verificări ale adevărurilor sociale şi sociologice curente.

Un fapt impunător care se desprinde din vălmăşagul de peripeţii ale acestei tragice experienţe umane, este exaltarea şi extensiunea simţului patriotic, care a făcut explozie până şi în cele mai reci şi obiective inteligenţe ale elitei omeneşti, până şi în cele mai cosmopolite, internaţionaliste şi anarhiste cercuri ale civilizaţiei occidentale.

Să izolăm de astă dată, acest factor şi să-l analizăm, spre a trage asupra lui toată lumina incendiului acestui războiu şi spre a-i lămuri astfel rostul şi adevărata lui interpretare. Intocmai ca astronomii, cari stau la pândă la ivirea unui cataclism ceresc, să încercăm să scoatem şi noi singurul şi întregul profit ştiinţific ce se poate trage de pe urma imensei nenorociri ce s'a abătut asupra omenirii civilizate.

Aiurea şi chiar la noi, asistăm la acest fapt straniu: sutimi şi mii de cetăţeni, mergând pe la întruniri publice, manifestează sgomotos şi se expun înghesuelilor, loviturilor, încarcerării şi chiar pericolului morţii, pentru ca cu aceste sacrificii să obţină declararea războiului şi dreptul pentru ei sau pentru ai lor, de a merge pe câmpul de luptă, cu perspectiva asigurată de a-şi da ultima suflare pe fundul vre-unui şanţ îngheţat, slutiţi de şrapnele, sfâşiaţi de gloanţe sau de svârcolirile celor mai periculoase şi crude boale molipsitoare, şi în cel mai bun caz având a suferi luni de zile foamea şi setea sau avantajul de a se târî prin lume după războiu, infirmi, schilozi, orbi, ciungi sau schiopi pe toată viaţa. De multe ori această nebunie a sacrificiului de sine pentru patrie este cu atât mai violentă şi mai profundă cu cât persoanele cari o manifestă au fost în timp de pace mai pacifişti, mai antipatrioţi, mai internaţionalişti şi mai înstreinaţi de neam şi ţară. Cazul socialiştilor şi al anarhiştilor antipatrioţi din Franţa, din Belgia şi din Germania, cazul savanţilor şi al filozofilor nemţi, confirmă şi justifică îndeajuns această constatare.

Ce mână pe aceşti oameni la războiu, la supliciu şi la peire? Este cum-va măcar cât pe de departe şi indirect, vre-un interes personal al lor sau al celor ce ţin de ei? Să fie oare vre-o perspectivă de glorie, de vanitate, de ambiţie, de arivism?

Nici de cum şi în nici un chip.

Să examinăm de ce nu.

Intr'o Românie mai mare, pot ei spera cel puţin că vor plăti statului dări mai

puţine? De loc, căci cu cât un stat este mai mare şi mai civilizat, cu atât dările apasă mai greu pe cetăţenii săi. Pot ei spera într'o patrie mărită, la o situaţie personală mai bună în societate sau în stat? Nici aceasta, de oare ce nu sunt convinşi că vor supravieţui şi nimic nu le garantează că în caz de succes, avantagiile, dacă avantagii vor fi, se vor da celor ce le-au meritat. In cazul nostru special patria mărindu-se cu regiuni româneşti, acestea nu vor putea fi tratate ca regiuni cucerite de administrat, pentru ca să deschidă locuri noi de ocupat în ierarhia socială, pentru ei sau ai lor. Dar sunt ei cel puţin convinşi de oportunitatea momentului, de foloasele ce ar putea să tragă ţara de pe urma sacrificiului vieţei lor? Nu, pentru că această pornire spre sacrificiu este mai mult oarbă, instinctivă. Jocul de-a războiul este ca un joc la ruletă, în care îţi pui în pericol toată averea şi viaţa, cu certitudinea însă că nu vei avea nimic de câştigat, nici tu, nici urmaşii tăi.

Cum se explică această paradoxală, *monstruoasă,* în felul ei, situaţie ce-şi fac singuri oamenii cari de obicei, se conduc după raţiune şi aproape numai după interesul lor personal? Căci salvarea sau mărirea patriei, departe de a coincide cu foloasele lor personale, merg foarte adesea contra acestora. Cum se face că oameni întregi la minte să ţină mai mult la integritatea sau la mărirea patriei lor de cât la integritatea corpului şi a proprii lor vieţi?

Răspunsul la această inextricabilă enigmă se poate găsi în tezaurul de înţelepciune al Creştinismului, şi în adevărurile cele mai noi şi neoficiale ale sociologiei. Explicarea nebuniei sacrificiului pentru patrie este că aceşti oameni au intuiţia profundă că viaţa sufletului lor nu depinde şi nu izvoreşte din mizerabila structură fiziologică care o suportă; ei ştiu instinctiv că între corpul fizic şi sufletul lor nu este de cât o legătură pur exterioară, ca între instrument şi scop. In pornirea lor spre sacrificiu, ei lucrează în potriva raţiunei superficiale, care identifică corpul fizic cu sufletul, însă după indicaţia raţiunei profunde şi profund creştineşti. care le şopteşte că corpul lor fizic n'are nici o legătură cauzală, intimă, cu sufletul lor, că, într'un fel, există un abis între corp şi suflet. Leziunea patriei, sfâşierea şi reducerea corpului patriei sunt mai strâns legate cu integritatea sufletului omenesc de cât leziunile fiziologice ale corpurilor omeneşti. Şi, întru cât un om ţine mai mult la sufletul lui şi la integritatea sufletului său de cât la aceea a corpului lui, el merge orbeşte la sacrificiu şi estropiere fizică, pentru menţinerea integrităţii patriei, condiţie imediată şi exclusivă a integrităţii sufletului său, şi mai ales a integrităţii sufletului urmaşilor lui.

Sufletul şi conştiinţa fiecăruia din noi în măsura în care le avem, sunt în noi realizarea şi realitatea, în miniatură, a patriei, a neamului, adică a mediului cultural ce ne înconjoară.

Ştirbirea patriei, distrugerea patrimoniului ei este scăderea şi distrugerea conştiinţei şi a sufletului nostru, pentrucă este scăderea şi distrugerea isvorului de unde curg sufletele şi conştiinţele noastre. Luptăm pentru patrie, pentrucă apărând integritatea ei sau urmărind creşterea el, realizăm mărirea şi lărgirea sufletului nostru, şi luptăm peutru integritatea conştiinţei noastre ca şi pentru aceea a conştiinţei fiilor şi strănepoţilor noştri. Acceptăm cu bucurie şi cu orbire leziunile şi estropierea corpului fizic, pentru a salva integritatea sufletului prin integritatea neamului şi a patriei. Iată cum se explică nebunia războinică şi pornirea orbească spre sacrificiu pentru patrie şi neam, şi totodată iată de ce inimile intelectualilor români tremură şi sângerează pentru orice pericol ce ameninţă Franţa.

Sunt mai mult de zece ani de zile de când, pe cale mai mult deductivă, ajungeam la concluzia că conştiinţa noastră este în funcţiune de mediul sau grupul social ce ne înconjoară imediat, mult mai mult de cât de construcţia fiziologică pe care sufletul se altoeşte şi se desvoltă. Am scris şi am dezvoltat această teză în vre-o 4 volume şi în multe articole de revistă, însă nu-mi a fost dat până acum, să adnc, în favoarea tezei mele, o experienţă cu un rezultat impunător şi covârşitor ca experimentul tragic al războiului mondial, cu patriotismul nebun ce a deslănţuit în sufletul popoarelor. Pentru mine, cel puţin, experienţa deslănţuirii acestui patriotism exagerat este o verificare expresivă şi fără replică a tezelor sociologice ce am susţinut.

Sunt însă multe observaţii şi reflecţii interesante de făcut, în legătură cu aceste teze şi cu isbucnirea şi felul de manifestare al patriotismului în diferitele cercuri sociale şi la diferite caractere. Vom încerca în alt articol să relevăm aceste manifestări şi să le dăm exacta lor interpretare.

D. DRĂGHICESCU

□ □ □

SONET

M. S. REGINEI MARIA

Aşa Te văd: spre un rănit plecată,
Sau spre-un orfan ducându-i mângâiere,
Punând balsam pe tainica durere
A celor mulţi din lumea sbuciumată...

In visul lor halucinat s'arată
Un înger alb, ce stă în priveghere,
Şi nu mai sunt nici lacrămi, nici himere,
Şi orice rană piere vindecată.

Şi când te-arăţi, ca o divinitate,
Un maldăr alb de crini ţinând in mână,
Ca un parfum, un val de bunătate,

Tu răspândeşti în calea Ta, Stăpână;
Şi-atunci umili, cu frunţile plecate,
Ne întrebăm: Regină eşti, sau Zână?

Mircea Dem. RADULESCU

DIN MAY DONEY [1])

PERLĂ IN AMURG

Cum Cleopatra — veacurile spun —
Cu ochii-aprinşi de un triumf divin
Adesea îşi smulgea cu'n gest nebun
O perlă ca să şi-o disolve'n vin,

Aşa frumoasa zi visând risipă
Pe bolţi îşi plimbă cupa fermecată
Şi în amurg, făr'de regret, o clipă
Pe buza ei topeşte-o nestemată.

In ora asta plină de scântee
Aruncă vrăji de soare'n infinit
Şi lunecând, în urmă-i, din zenit
Cu mâna plină lasă curcubee.

Bizar eterul pâlpâe, când gema
Uşor pălind, la orizont dispare,
Şi cum surâde ziua'n zare, pare.
Că nopţei îşi oferă diadema.

Din englezeşte de **Raul RODNA**

[1]) Miss May Doney e o distinsă interpretă a sufletului marelui Whitman, dela care a moştenit suflul larg al inspiraţiei, spiritul de comunicativitate cu lumea universală, un unanimism viguros, căreia îi adaugă graţia femenină. Opera capitală: Songs of the Real, 1905 (Methuen).

In loc de... FIGURI CONTIMPORANE

Cel mai tânăr senator. — Calea Victoriei în războiu

Din ziua de 24 Noembrie Senatul român numără între membrii săi pe Principele Moştenitor al Tronului. Cel mai tânăr senator înfiripează viitorul, neîncătuşat în lanţurile necesităţilor actuale, el nu e încă «factor răspunzător» şi de aceia avânturile noastre îl pot lua drept erou al lor, fără să ne îngrijim dacă vre-o notă diplomatică sau vre-o consideraţie strategică vor sta cumva în calea acestor avânturi.

Principele Carol este viitorul vag al speranţelor noastre fericite, care aruncă uşoare, povara tuturor durerilor din trecut, păstrând însă tot ce era viguros şi curat în credinţele, în sufletul, în graiul părinţilor noştri.

De aceia primii săi paşi în viaţa politică au fost urmăriţi cu atenţie pasionată în toate cercurile cari alcătuesc pojghiţa subţire a opiniei noastre publice.

A. S. R. Principele Carol

Va cunoaşte tânărul prinţ în destul de profund trecutul cu toate păcatele lui, pentru a putea visa viitorul senin şi curat? Îl va fura miragiul faţadei noastre politice, sau îl va cuceri dimpotrivă dorinţa de dreptate şi adevăr ce colcăe neascultată la temelia largă a societăţii româneşti?

Blondul senator va avea să cunoască desigur o bună parte din realitatea vieţii noastre politice actuale, ascultând valorile care se manifestă în maturul corp şi stând câtă-va vreme — din fericire, nu prea lungă — la nivelul moral la care ajung atât de des discuţiile înţelepţilor reprezentanţi ai inteligenţei şi ai competinţei. Dar nu va afla tot, căci nu a fost pus în măsură să urmărească însăşi originea acestei reprezentanţe. Prinţii de coroană ar trebui să-şi înceapă educaţia politică într'o campanie electorală, ca să cunoască chipul în care «poporul» îşi manifesta «voinţa» sa.

Senatorul căruia i s'a hărăzit scaunul prin înţeleptul ordin al unui articol din Constituţiune ar avea astfel prilej să cunoască activitatea integrală a colegilor săi, să-i vadă lucrând chiar pe acei care se mulţumesc în Senat... să rămână filosofi şi ar putea să-şi dea seama de autoritatea morală a reprezentanţei naţionale.

Pentru educaţia sa militară tânărul prinţ a avut rarul noroc de a începe prin a fi părtaş la o mare campanie peste Dunăre; pentru educaţia sa politică blondul senator ar trebui să facă o campanie electorală pentru un scaun la colegiul I de Senat.

*

Calea Victoriei în războiu.

La prânz e virilă şi sgomotoasă, ca un lagăr întărit înainte de o mare bătălie; trecătorii grăbiţi roesc, după popasul menit să desăvârşească efectele muncii antemeridiane, dar mai au vreme să arunce în treacăt ultimele noutăţi senzaţionale:

— La Predeal sunt două corpuri de armată germană, şi primul-ministru doarme, domnule! Ce ne facem! Valea Prahovei e pierdută...

— Aseară au trecut douăzeci de vagoane cu aur pentru Bulgari.

— O să vază Nemţii de acu! Francezii au un tun de 80 cm, şi purcelul de Crăciun o să-l pape la Berlin...

Şi aşa se exprimă în toate chestiunile Calea Victoriei. Iar trecătorii vibrând de indignare se duc să ia cu asalt dejunul familiar.

Seara la şapte războiul ia mai mult pe Calea Victoriei aspectul războiului în dantele. Gentilele trecătoare se resimt însă de catastrofa Parisului în război: fantezia furnizorilor bucureşteni, fără impulsul venit în cataloage şi modele dela Paris, e săracă şi savantele complicaţii de altădată nu făcut loc unei simplităţi care e aproape să fie un început de gust. Pentru moda femenină războiul actual pare a fi într'adevăr un război civilizator.

Seara discuţiile sunt mai puţin sgomotoase, pentrucă trecătorii sunt mai puţin grăbiţi; în schimb atunci apar gazetele cu entrefileuri, cu svonuri, cu cancanuri şi se oferă material pentru convorbiri mai discrete. Pe Calea Victoriei războiul se oglindeşte în combinaţii interne şi micile aranjamente locale primează asupra marilor lovituri strategice şi diplomatice.

Târziu... Mihai Viteazul veghiază pe soclul lui de piatră şi când cocoşii cântă pentru a treia oară se gândeşte în craniul său de bronz la toţi câţi i-au luat numele în deşert din zori şi până'n seară.

AL. ŞERBAN

□ □ □

ÎNSEMNĂRI VECHI & NOI

De mult umbrele nopţii au împânzit văzduhul.

După căldura apăsătoare a zilei, iată că treptat începe să se simţă suflarea răcoroasă ce vesteşte apropierea dimineţei.

Stradele sunt încă populate: cei cari au întârziat la şosea ori prin grădinele oraşului se întorc agale spre casă, înviorați de adierea vântului şi îngânând acordurile sentimentale ale valsului la modă.

Din când în când treapătul cailor, însoţit de sgomotul înăbuşit al roţilor cu cauciuc, se pierde în noapte, lăsând în urma-i farmecul vag al vre-unei idile trecătoare.

De la masa-i de lucru, cu fruntea palidă luminată de raza albă a lămpii, cu ochiul obosit, el, muncitorul cu mintea, nu ştie nici de adierea vântului, nici de valsul sentimental, nici de idila ce trece pe sub ferestrele lui.

Creând, din belşugul închipuirei lui, o lume imaginară, ori evocând din negura trecutului o lume dispărută, — el, artistul ori savantul, a cărui viaţă e o perpetuă renunţare, aruncă neîncetat grăuntele, din care va răsări spicul hrănitor al sufletului unui neam întreg.

In jurul lui e viaţă, e mişcare, e dragoste. Natura îşi desvălue voioasă şi pururea tânără podoabele şi vraja ei: misterul înstelat al cerului, suflarea uşoară a zefirului, foşnetul sfios al frunzelor, ţârâitul somnoros al unui greer, trilul armonios al privighetoarei...

Iar mai departe, cale de vre-o câte-va ceasuri numai, munţi falnici se mândresc cu oastea de brazi şi de cetini, încremenită pe dânşii; isvoare limpezi şi reci murmură potolit cu şoapte neînţelese; căsuţe albe se pitulează printre arbori seculari şi pajişti înflorite îşi desfăşoară minunatul chilim, ţesut de tainica mână a Firei....

Şi, pe când, din toate părţile îi vin astfel îmbierile vieţei, el îşi trece anii în cuprinsul rece al odăii de lucru, lângă bradul bibliotecei şi sub lumina searbădă a lămpii...

Muncitor harnic şi neostenit, el nu priveşte de cât în zarea viitorului, neştiutor de ce se petrece în juru-i, robit de un ideal şi încrezător în sfânta lui măreţie...

El nu are înaintea ochilor de cât gestul larg al semănătorului, care fecundează pământul, cu acea maiestate sacerdotală, pe care o cântă d'Annunzio şi care e mai presus de răutatea, de ignoranţa şi de prostia mulţimei!...

* * *

Un cronicar parizian observa, mai deună-zi, că din viaţa semenilor noştri, — exceptând pe a celor ce ne sunt aproape, — nu cunoaştem decât ceeace literatura sau arta în general ne-a desvă-

luit. Observaţia aceasta cuprinde într'însa un mare fond de adevăr, dar are trebuinţă de o lămurire. Viaţa semenilor noştri, ca şi întreaga Fire ce ne înconjoară, trece pe sub ochii fiecăruia dintre noi. Trece dar nu ne ţintueşte atenţiunea uneori de loc, alte-ori numai pentru o clipă şi nu lasă în urmă de cât imagini efemere. E oare o singură zi în care să nu fim martorii ori cititorii indiferenţi ai vr'unei drame? Seara, când pleoapele obosite d'abia mai îngăduie ochiului percurgerea ziarului sau când la rubrica faptelor-diverse căutăm aperitivul unui somn năzuros, câte întâmplări teribile nu ne solicită luarea-aminte de câteva secunde pentru a dispărea apoi în negurile uitării complecte. Dar dramele la cari asistăm, dramele sărăciei, ale iubirei şi ale urei, ale loviturilor omeneşti şi ale loviturilor soartei!

Dragostele fără noroc, chinurile foamei şi ale lipsurilor de tot felul, slujbaşul, care într'un minut de întunecare a conştiinţei, şi-a apropiat banul Statului şi care îşi spulberă creerii, văduva şi orfanii ce-l plâng, şi atâtea alte drame intime, pe cari poleiala convenienţelor sociale le ascund privirei lacome de spectacole mişcătoare sau scandaloase a mulţimei. Iar noi trecem, trecem nepăsători sau cu o atenţie distrată pe lângă suferinţele şi nenorocirile celorlalţi, uitând, în goana asta nebună a vieţei, că suntem oameni şi că nimic din ce este omenesc nu poate fi străin de noi!

Dar iată că arta ne taie calea, ne opreşte, ne deschide ochii mari la ceeace d'abia privisem, ne lărgeşte inima şi, după ce ne-a amintit ast-fel că suntem oameni, ne îmbogăţeşte sufletul cu imagini ce nu mai pot pieri.

Faptul-divers pe care îl citim seara şi de care dimineaţa nu mai ştim nimic, devine sub pana scriitorului ori sub penelul pictorului o dramă intensă, ce nu se mai poate uita.

Atât de triumfătoare este puterea aceasta a artei, în cât e destul ca un artist de geniu sau de mare talent să-şi fi căutat subiectul în viaţa unui grup de oameni, pentru ca să acordăm o atenţiune mai mare sau o milă mai profundă acestui grup de cât altora.

Poţi oare pătrunde în adâncul unei mine, fără ca amintirile din „Germinal" să nu-ţi umple sufletul de o nemărginită compătimire pentru acele sărmane fiinţe cari nu cunosc fericirea — căci pentru ele ar fi o fericire, — de a munci sub cerul liber şi la lumina soarelui? Simpla vestire a naufragiului unor bărci de pescari bretoni, readucându-ţi în minte duioasa povestire a lui Loti, nu-ţi răpeşte oare mai multă milă decât naufragiul unui vapor încărcat de călători?

Cu drept cuvânt constată dar cronicarul parizian că viaţa datoreşte mai mult literaturei decât aceasta vieţei.

E şi în ţara noastră, nu un grup dar o întreagă clasă socială, care aşteaptă încă atingerea Artei pentru a se impune atenţiunei şi compătimirei celor mulţi. Sunt ţăranii.

Alexandri i-a idealizat şi prin prisma acestei idealizări i-am văzut multă vreme noi orăşenii şi unii din noi îi vedem încă.

Acelaş lucru l'a făcut şi pictura cu Grigorescu. Ţăranii lui Alexandri ca şi ai lui Grigorescu sunt ţăranii bucolicelor lui Virgil: sănătate, veselie, duh, dragoste norocoasă, jocuri, petreceri...

Dar ţăranul realităţii unde este oare în mica noastră literatură? Caragiale a încercat să se apropie de el şi i-a prins unele cute ale sufletului lui, dar ţăranul lui Caragiale e anormal; ne înspăimântă dar nu ne înduioşează. Unde e însă artistul care să ne fi înfăţişat pe ţăranul român, aşa cum e: ros de mizerii, exploatat de orăşeni, nedreptăţit de administraţie, amăgit de şarlatani, încărcat de sarcini şi totuşi resemnat, de resemnarea pe care i-au înfipt-o în suflet veacurile de suferinţă şi de nedreptăţi? Artistul acesta nu s'a arătat încă. Il aşteptăm, îl aşteaptă mila ce doarme în sufletul nostru şi care stă gata să se reverse la priveliştea mişcătoare a acelei drame neîntrerupte, care e viaţa ţărănească.

TEOFIL ROMAN

ÎNCHINARE

M. S. Reginei Maria a României

Se înnoadă iarăş firul băsmuirilor bătrâne
Şi începe-acum povestea celei mai frumoase zâne.

Te-aşteptam de mult, Domniţă! Ale codrilor izvoare
Ne doiniau ades de Tine şi ades, la şezătoare,
Ruptă din tăcerea nopţii, minunai a noastre gene,
Cu vrăjita frumuseţe a Ilenei-Cosânzene.

Prea-mărită fie ziua care te-a sortit regină
Peste plaiurile noastre mângâiate de lumină!

Te-aşteptam de mult, Domniţă! Te ghiciam în măestria
Şoaptei ce în jos pe Peleş murmura ades: „Maria"—
Şi'mpletind cu raza lunei numele atât de dulce,
Il ducea pe unda clară într'un cuib de flori să-l culce.

Prea-mărită fie ziua care te-a sortit regină
Peste plaiurile noastre mângâiate de lumină!

Te-aşteptam de mult, Domniţă! Te iubiam în orice floare
Ce-o rupeai cu mâna-Ţi albă şi-o prindeai la cingătoare;
Te iubiam în orice cântec de izvor sau de fântână,
Peste care, aplecată, oglindiai un chip de zână!

Prea-mărită fie ziua care te-a sortit regină
Peste plaiurile noastre mângâiate de lumină!

ORESTE

TAINA DIN EASTWELL PARK

Intr'un castel frumos la mare, un castel numai din ţigle de aur, lucrat în aşa chip ca şi când ar fi fost din aur masiv sclipitor — un aur par'că ar fi furat minunata coloare a frunzelor de toamnă,—trăia un rege şi o regină, un rege fericit şi o regină.

(„Crinul Vieţei" de Princesa de Coroană a României)

Eastwell Park trebue să ascundă în sânu-i frumuseţi de basm.

Altmintrelea cum s'ar tălmăci tabloul de mai sus?

Povestea feerică din care l-am deprins trebue să-şi fi furat poezia din altă feerie, feeria reală care-şi va fi jucat mai întâi, luminile în ochii ce se deschideau la soarele zilei, pentru ca să urmărească apoi gândul care, în o clipă de alunecare înapoi, s'a investmântat în strălucirea din «The Lily of Life».

E, desigur feeria din Eastwell Park, unde acum patruzeci de ani răsărea, din o tulpină regală, în brazda unui pământ istoric, un crin: nutrit cu seva florilor de gală, albul lui a împrumutat imacularea de omăt a herminelor regale, talia lui, majestatea triumfătoare a parcurilor princiare.

Era o poezie durată de veacuri. Eastwell Park a dat pe Regina de astăzi a României, aşa cum Windsor, castelul immemorial, asaltat de pădurile şi mai immemoriale cu acelaş nume, a dat pe Alfred-Ernest-Albert fiul marei regine Victoria şi tatăl cesteilalte regine...

In genealogiile capetelor încoronate întâlneşti nu ştiu ce din veşnicia vremei şi poezia depărtărilor. Spiţele se deapănă pe piedestalul tronurilor, cu aceiaşi molcomă şi indisolubilă consequenţă, în aceiaşi perspectivă de măreţie şi supra-omenească fatalitate, in sfârşit, sub acelaş neînduplecat îndemn de a dăinui, cu care trăesc codrii la poalele cărora zac castelele regeşti, sau curg apele al căror murmur a legănat pruncii marilor destine.

Iată de ce, vorbind de o aniversare a Reginei, răsare, ca o fotografie dintr'un album rar, în anfiteatrul aducerilor aminte Eastwell Park şi mai departe, cu o treaptă mai sus, Windsor Forest cu castelul lui de o vârstă cu istoria Marei Britanii.

Windsor Castle! Cuibul străvechi al superbului William the Conqueror, locul favorit, de mult mai târziu, al Victoriei, regina înţeleaptă a Angliei şi castă soţie a faimosului Albert, prinţ de Saxa-Coburg şi Gotha,—leagănul dragostei lor auguste din care s'a născut, pe acelaş loc, tatăl reginei de mai târziu a României.

O! Ronceveaux, Ronceveaux...

Versurile melancolicului Vigny îţi răsună în urechi ori decâte ori, cu gândul la vremile medievale, te urci până la Carol-cel-Mare şi Roland; tot astfel când pronunţi Windsor şi petreci în minte nesfârşitul şir de regi care s'au perindat pe sub porţile-i afumate, eroii care te înconjoară ca o obsesiune în timp, ţi-aduci aminte de poetul care a cântat The Windsor Forest şi versurile lui Alexander Pope îţi bat auzul, arhaice şi masive, dar pline de evocare şi de măreţie epică.

Thy forest Windsor! and thy green retreats
At once the Monarch's and the Muses'seats
Invite my lays. Be present, sylvan, maids
Unlock your springs, and open all your shades.

(Pădurea ta Windsor! De ramuri verzi arcade
Sub care regi şi muze 'ntâlneşti pe o cărare...
Par'că'mi învită lira. Veniţi, veniţi Dryade,
Daţi drumul primăverei şi'ntindeţi-mi umbrare).

Şi făpturile de războinici încep să se strângă în jurul poetului:

Oh, wouldst thon sing what heroes Windsor bore
What kings first breath'd upon her winding shore
Or raise old warriors, whose ador'd remains
In weeping vaults her hellow'd earth contains.

(O, de-ai putea tu cântec eroii lui cunoaşte
Născuţi la poala-i verde atâţea regi, o sumă!
Şi să trezeşti vitejii a căror sfinte moaşte
Sub bolta plângătoare se odihnesc în humă).

Iar după Windsor Forest, Eastwell Park.

In 29 Oct. 1875, Maria-Alexandra-Victoria sorbea întâia oară cu privirea lumina zilei cununată—cum avea să scrie mai târziu—«with the wonderful tint of autumn leaves», sorbea poezia ţinutului, poezia pe care avea să o poarte o vieaţă întreagă în ochi şi în mişcări, în majestatea siluetei şi în armonia cuvântului, în voia bună şi seninătatea unui suflet de Augustă şi în graţia unei imaginaţii care a plăsmuit «Crinul vieţei»,

Taina din Eastwell Park? E această poezie germinată sub platoşa de piatră a regilor ce dorm în Windsor Castle, răsădită în «aurul toamnei» din Eastwell Park şi transplantată de aici sub cerul albastru al unei ţări din Sud.

O poezie impregnată de zăngăitul armelor medievale şi creştinismul pacific al reginei Anna, legănată de dragostele de soţie ale Victoriei şi întrupată în o fiinţă care e printre noi: o adumbreşte istoria uneia din casele cele mai mari din Europa şi o înconjoară iubirea unuia din popoarele cele mai tinere, o apără vechimea pe care o mărturisesc lespezile afumate de vreme din Windsor Castle şi o încoronează gloria fragedă a unui neam chemat la biruinţă.

„.. Taina din Eastwell Park? E o floare de seră care răpită din grădinile minunatei Erin a crescut sub cerul nostru, zâmbitoare ca razele soarelui care a sărutat-o, învoaltă ca inimile ce se revarsă de admiraţie şi iubire în juru-i...

Dragoş PROTOPOPESCU

O, SIRE, INŢELEGE GLASUL!...

Când ochiu-Ţi rătăceşte, Sire, pe feţele ce subt zâmbiri
Ascund, cu-atâta măiestrie, reptilianele porniri;
Când vezi în jurul Tău plecate imaculatele chelii
Subt care se urzeşte taina, cotidianei mişelii;
Când din cădelniţi fumul acru al linguşirilor stupide
Se 'nalţă şi 'ntr'o atmosferă de asfixie Te închide;
Când conştiinţele servile ascund subt strigătoare lente
Instincte 'n veci nepotolite şi apetituri violente;
Când intriga şi calomnia, bătute'n ţesătura fină
A vorbelor cu aparenţă de adevăruri şi lumină,
Savante se târăsc spre Tine şi se îndeasă obsedante
In măestrită şerpuire de încolăcitoare-acante;
Când vezi, smerită subt sclipirea atâtor cruci şi-atâtor stele,
Beatitudinea neroadă a chintezenţei de lichele;
O, Sire, stăpânind desgustul care de sigur Te cuprinde,
Imparte-le, de vrei, onoruri şi decoraţii şi merinde,
Dar inima-Ţi, care de-avânturi aşa de nobile palpită,
Păstreaz-o ca pe o floare scumpă şi tainică, ce e menită
Să 'mbălsămeze suferinţa acelora care, departe
De strălucirile vieţei, plecaţi pe-o brazdă ori pe-o carte,
Cu munca lor înalţă templul măririlor adevărate
A căror glorie prin veacuri biruitoare va străbate.

Scăldată'n soare, Primăvara triumfătoare 'naintează;
La pasul ei eterna viaţă e pretutindeni iarăşi trează;
Fiori străbat întreg văzduhul şi cerurile se 'nfioară;
Belşugul verde isbucneşte pe crengi şi-atâta de uşoară
O adiere prinde'n inimi să sufle re'nălţând talazul
Speranţelor tumultuoase, reînoindu-ne extazul.
Răstoarnă brazdele plugarii; sacerdotali, semănătorii,
Cu gestul august, la muncă din zări chemând secerătorii,
Văd holdele ce'n val de aur se leagănă înfiorate,
Când vântul molcom le desmiardă cu sărutări îmbălsămate.
Ieşiţi, secerători, la lucru căci plină roadă vi s'arată,
Sudoarea frunţii voastre cadă pe secera înfierbântată, —
Prinos al vieţii necăjite şi al robiei nesfârşite.

In sufletele voastre simple şi'n palmele bătătorite,
Eroi de fie care clipă, prezentul e, şi viitorul;
Voi sunteţi zarea luminoasă şi veşnică, noi trecătorul...
Ne daţi, în timp de pace, pâinea; scăparea 'n vremuri de furtună
Căci pe câmpii, în văi, pe dealuri războinic goarnele când sună,
Lăsând mizeria în urmă şi suferinţa, fără teamă
Răspundeţi — scut şi armă-a ţării — la glasul sacru ce vă cheamă
Şi când muriţi un gând e 'n stare durerea toată să v'alunge:
„Inmormântaţi-ne cu capul spre Dunăre!" şi vă ajunge
O inimi drepte şi umile, eroi obscuri a căror viaţă
Se stinge 'n jertfa fără fraze, pilduitoare şi măreaţă,
Străjeri ai sufletului nostru şi-ai strălucirilor trecute!....

O, de-ar putea să glăsuiască sărmanele morminte mute
Pe care-o cruce nu veghează şi 'n care, în zadar pierdute,
Au adormit atâta slavă şi-atâtea sfinte aspiraţii,
Cum v'ar scuipa blestemu 'n faţă, o, falnici stâlpi ai astei naţii,
Canalii ce trăiţi din munca, din sărăcia şi din chinul
Unui popor a cărui hrană a fost minciuna şi veninul,
Samsari veroşi, escroci, lichele, bandiţi şi bestii sanghinare
Ce staţi nesăturaţi la pândă din ascunzişuri bugetare,
Voi toţi ce 'n vârful piramidei în loc de albele luciri
Ale virtuţii — aţi pus mocirla neînfrânatelor porniri...

O, Sire, înţelege glasul ce din adâncuri isbucneşte,
E glasul jertfei-adevărate, al muncei sfinte ce rodeşte;
Acolo-i nesleit isvorul curat al cinstii şi credinţii,
Acolo-s gata pentru jertfă copiii cum au fost părinţii;
Acolo îndreptează-Ţi gândul şi-aruncă-o rază de dreptate
Acelora în care pulsul vieţii noastre încă bate
Şi slavă 'n veci să-Ţi fie partea, o Rege bun şi înţelept,
Care în mijlocul furtunii vei sta biruitor şi drept!

MEFISTO

INTÂIA VÂNĂTOARE REGALĂ

Codrul de abia şi-a scuturat frunza de umbra grea şi neagră a nopţii. Cele d'intâi raze de lumină, străbătând desişul tufărişului, lămuresc cărări subţiri şi întortocheate. Din depărtările adânci, din împrejurimi, de aproape chiar, nu răsună niciun sgomot, şi nici freamătul pădurii nu se aude parcă. Toate jivinile şi sălbătăciunile cari au mişunat, nesupărate, în negura nopţii, s'au pitit încremenite în vizuinele lor, la ivirea celor d'intâi raze de lumină. Doar câte-o mierlă neastâmpărată, ţişnind dintr'un ascunziş, mai tulbură, cu sfâraitul aripelor, muţenia dimineţii.

Deodată, de departe, dela marginea pământului par'că, răsună o bubuitură adâncă, înăbuşită ca sgomotul pe care-l face un mal de pământ când se surpă năprasnic.

„Trebue să tune unde-va!"—tremură un epure, înghesuindu-se şi mai tare pe fundul culcuşului. Dar îndată răsună o altă bubuitură, urmată de alta şi de alta.

Un vulpoi care aţipise în nişte bălării nu departe de gaura viziunei, tresări îngrijorat, închipuindu-şi că, poate în apropiere, începuse o vânătoare cu gonaşi. Ascultă câteva clipe, cu botul ridicat, cu priviri verzi, înspăimântate.

„Nu-i de glumit!" gândi şi se strecură printre şovari, îndreptându-se spre ascunziş. Inainte să intre în viziune, se opri, neînţelegând ce se putea petrece în poiana alăturată. Aşa comedie nu mai pomenise vulpoiul: In jurul unui lup bătrân erau adunate toate jivinile şi sălbătăciunele pădurii. Mistreţii cu râtul lor întins în semn de ascultare, stăteau alături de iepurii sfioşi cari tremurau pe labe foarte emoţionaţi. Erau acolo şi viezuri somnoroşi, şi căprioarele sprintene şi şderii şi în sfârşit tot neamul păsăresc care stăpâneşte viroagele şi arborii pădurii.

Inspăimântate de bubuiturile cari nu mai încetau, lighioanele se adunaseră la un loc, prefăcând poiana într'o adevărată sală de întrunire publică, unde cetăţenii vin să protesteze când văd interesele lor sau ale ţării, ameninţate. Se întrebau cu toatele, nedumerite, ce puteau să fie acele bubuituri, şi dacă nu cumva vrăjmaşii lor—oamenii—au născocit o nouă armă de distrugere a vietăţilor nedomestice.

Da înţeleptul lup, suindu-se pe o movilă de pământ, căută să-i linişteacă de acolo de sus:

— N'aveţi nici o grijă!.. Bubuiturile cari răsună nu sunt nici focuri de puşcă nici de carabină nici de o altă armă născocită pentru nimicirea noastră. Ceeace auziţi voi, e tunul... tunul binecuvântat care e lăsat de Dumnezeul Krup, pentru împuţinarea vrăjmaşilor noştri civilizaţi. Bubuiturile astea vestesc astăzi ţara, că principele nostru moştenitor e proclamat rege al României!...

Abia îşi isprăvi oratorul cuvântarea, şi se pomeni deodată că toate lighioanele, dându-şi labele, începură să ţopăiască, prinse de o veselie turbată. Săriau doi coţi dela pământ, chiuind din când în când: „Trăiască regele în pace şi 'n onor!".

Foarte uimit de bucuria asta a lor, lupu mârâi înciudat:

— Da, ce dracu a dat peste voi, de vă bucuraţi aşa?!...

— Cum să nu ne bucurăm! — strigară sălbătăciunile — Nu vezi că de azi înainte am scăpat de vânătorile princiare!... De acu regele o s'aibe alte treburi, decât s'alerge după pielea noastră!

— Vai de pielea voastră! — 'i râse lupul. Credeţi voi că coroana regală îl va împiedica pe vânătorul pasionat să alerge după urma noastră, sau să ne pândească la luminişuri, cu puşca în mână?... Vai de pielea voastră!... Naivi mai sunteţi!... Nu cunosc Cap încoronat care să n'aibe patima vânatului. Nu mi-a stâlcit mie, Impăratul Franz Iosef, pe un unchiu al meu,— un bătrân lup de rasă? Da Kaizerul credeţi că nu trage cu puşca în noi? Da fostul rege al Portugaliei, nu-şi uita de Coroană, umblând să vâneze vulpi de Filanda?... Par'că regele Angliei e mai breaz?. Da cine svântă pădurile Irlandei, umblând după sitari?!... Şi ca să facem puţină istorie: Toţi Enricii şi Ludovicii Franţei au fost vânători şi încă ce fel de vânători! Cu biciul câinelor de vânătore, ei stăpâneau miniştrii!

Faţă de argumentele oratorului, sălbătăciunile îşi plecară, întristate, capul. O mare descurajare cuprinse toată adunarea, când o vulpe — aproape albă de bătrâneţe — se amestecă în vorbă:

— Maestrul lup are, într'o privinţă, mare dreptate!.. E drept că mai toate Capetele încoronate au fost vrăjmaşii noştri!.. Dar domnul lup uită că, în timpurile de faţă, când, spre fericirea noastră, toate popoarele se sfâşie între ele, un suveran are o altă menire!... Astăzi, un Cap încoronat trebue să conducă vânătorea de oameni, nu cea de iepuri şi vulpi!... Ş'apoi ştiţi că prinţul a declarat că atunci când va fi chemat să conducă destinele ţării, va urma în totul pe înţeleptul său unchiu care a fost întotdeauna împotriva acestui sport.

Lupul, plecându-şi coada încuviinţă:

— Se poate să ai dreptate, scumpo diplomată, şi să dea Dumnezeu ca Sfântul nostru Hubert să-ţi îndeplinească prevederile. Să ne despărţim deci în linişte cu mare încredere în viitorul nostru.

. . . .

A trecut o lună. Nici un pocnet de puşcă n'a mai tulburat liniştea pădurilor de pe domeniul Coroanei. Incurajate, sălbătăciunile nu mai ştiau, acum, ce e pericolul alb. Epurii s'au îngrăşat, ne mai fiind supăraţi, ca altădată, în timpul mesei. Stăteau tolăniţi pe brazdă, ca râmătorii în şanţuri. Căprioarele păşteau liniştite, de ai fi crezut că sunt turme de oi. Vulpile umblau şi ziua, după găini, prin coteţele din vecinătate. Până şi lupii dormeau în marginea pădurii, fără de nici o sfială.

Da într'o dimineaţă, când codrul d'abia îşi scuturase frunza de umbra neagră şi grea a nopţii, toate vietăţile tresăriră înspăimântate de sunete de goarnă, de fluere şi chiote.

Era întâia vânătoare regală care se apropia cu un sgomot şi cu un fast care se deosebia mult de acel al vânătorilor princiare! Un lup, care nebănuind nimic, era cât p'aci să cadă în linia vânătorilor, clănţăni din dinţi:

— Să te mai încrezi în prevederile diplomatice ale vulpii!.. N'am spus eu bine că „lupul păru 'şi schimbă, dar năravul ba!".

AI. CAZABAN

□ □ □

SUVERANII NOŞTRI

Unii pretind că Suveranii ar fi cei mai nefericiţi dintre muritori. Acei cărora le-a fost dat să cunoască, — prin proprie experienţă,— o asemenea nefericire sânt singurii în măsură să ne-o spună. Până astăzi nu ne-a spus-o însă niciunul. Trebuie să deducem contrariul din aceasta? Să fie viaţa suveranilor o fericire neîntreruptă pe care oamenii de rând nici n'ar putea-o bănui?

In poema lui Vigny, Moise, pe înălţimea muntelui Nebo, cu capul împresurat de flacări, îşi plânge suferinţa în faţa lui Iehova, pe când jos, ca spicele mişcate de vânt, fiii lui Israel se agită urmărindu-l cu ochii.

„Je suis très grand, mes pieds sont sur les nations,]
„Ma main fait et défait les générations.
„Hélas! je suis, Seigneur, puissant et solitaire,
„Laissez-moi m'endormir du sommeil de la terre!"

Moise era însă numai «alesul celui Atot-Puternic» ca şi urmaşul său, Josue, care, pentru acelaş motiv, înainta «gânditor şi îngălbenind». De când însă pe lângă graţia divină s'a amestecat şi voinţa naţională, îmi închipui că suveranii, divizându-şi răspunderea, se resimt poate mai puţin de tragicul existenţei lor de puternici şi solidari.

In orice caz cred că sânt mai puţin de invidiaţi decât ne închipuim. Când îi vedem trecând în fastul trăsurilor *à la Daumont* ori dominând, în somptuozitatea palatelor, mulţimea smerită a celor veniţi să-i slujească, să-i admire ori să-i linguşească, e greu să nu-i pismuim pentru toată puterea şi splendoarea vieţei lor.

Ce se ascunde însă îndărătul acestor aparenţe strălucitoare? Sânt fericiţi? Sânt nefericiţi? Nici-una nici alta: sânt oameni. Cu răspunderi mai mari, cu ţărmuriri, mai strânse ale vieţei, cu robia minciunilor convenţionale mai simţită decât a celorlalţi.

Din aceste neplăceri, poate că cea din urmă îi face să sufere mai mult. Poate că eterna privelişte a spetelor încovoiate şi eternul răsunet al vorbelor meşteşugite să-i desguste profund. Se zice că un mare poet cerea pe patul de moarte: mai multă lumină. Vor fi şi suverani cari, dacă nu o cer dar de sigur o gândesc: mai mult adevăr! Se spune că Regele Ferdinand e din aceştia. Atâta şi e o chezăşie — mare încă — pentru domnia ce începe. Ferdinand I va pierde poate — în ochii celor cari se vor apropia de Dânsul — ceva din maiestatea quasidivină a Monarhului la auzul căruia nu se înalţă de obiceiu decât ecoul adevărului protocolar dar, în schimb, va câştiga în cunoştinţa sa despre lucruri şi oameni şi, de sigur, şi în iubirea nefăţărită a supuşilor săi.

Această iubire nu l-a lipsit dealtminteri niciodată. Mai bine decât oricând a avut însă prilejul s'o simtă atunci când moartea Regelui Carol, în asemenea vremuri de grea cumpănă, l-a pus pe umeri sarcina teribilă a conducerii Statului. Negreşit reputaţia pe care l-o creaseră unii politiciani şi servitori devotaţi ai Tronului, nu era din cele mai strălucite. E, de altfel, o specialitate a acestor stâlpi ai societăţei de a prezinta întotdeauna mai mari şi mai periculoase greutăţile prezentului şi ale viitorului. Tocmai demnitatea lor de adevăraţi stâlpi îi constrânge la această rembrandtiană concepţie a realităţei. Ce ar mai însemna rezistenţa lor — oficială şi neoficială — dacă sarcinele pe care trebuie să le poarte n'ar trece peste limitele obişnuite?

Să fim însă drepţi. Viaţa severă, aproape ascetică, a Regelui Carol impunea comparaţii nu întotdeauna favorabile celorlalţi. A fost la marele Rege dispărut numai o socotinţă înţeleaptă ori şi o necesitate înnăscută? Poate că şi una şi alta. Destul că despre El s'ar fi putut spune, cel puţin într'o anume măsură şi în anume direcţii ale vieţii:

„Rien d'humain ne battait sous son épaisse armure"...]

cu toate că, prin înaltele Sale concepţii umanitare ca şi prin practica vieţei Sale de Suveran, El a dovedit că ştia să fie om şi că nimica omenesc nu era străin de Dânsul.

S'a zis — cine n'o ştie? — că Principele Ferdinand avea nu numai tăriile dar şi unele din slăbiciunile omeneşti? Trebuia să-L discalifice acestea în ochii contimporanilor? Politicianii şi servitorii devotaţi ai Tronului puteau s'o creadă poporul însă n'a crezut-o. Cel mult, El zimbit cu înţeleapta îngăduinţă a părin telui pentru copilul său. Şi cel care zimbit a avut dreptate iar nu acei car increţindu-şi frunte, îşi învăluiau priviril în umbrele misterioase ale fricei de viito

Regele Ferdinand n'a desminţit niciun din aşteptările puse într'Însul. O dove deşte zilnic prin cea-ce face ca şi pri ceea-ce nu face; prin ceea-ce iubeşt ca şi prin ceea-ce detestă. Are mai pre sus de toate, o conştiinţă clară a ma rilor Sale răspunderi şi această conşti inţă e condiţia primordială a unei dom nii fericite. Călăuzit de lumina ei bin făcătoare, El a arătat, încă dela primii Să paşi de Cârmuitor, că e din rasa condu cătorilor de popoare cari ştiu să-şi amin tească şi să uite totdeodată. Regele Fer dinand ştie să-şi amintească de învăţă turile pe care trecutul mai îndepărtat sa mai apropiat le-a aşternut pe paginile is toriei noastre; El ştie însă, în acelaş tim să uite nu numai ceeace în unii oamer şi în unele lucruri I-a fost neplăcut ma înainte dar şi ceeace Îi va fi fost cu deo sebire plăcut. Să fie numai situaţia încăı cată de înalte răspunderi care L-a ridica până la această innălţime? Cred că, to pe atât cât într'însa, trebuie căutat în pro priul Lui suflet pntinţa acestei ridicăr Acei cari, în ziua depunerei jurământulu L'au auzit vibrând de-o aşa de profund şi vădit sinceră emoţiune şi cari, în ace memorabilă ai, au citit în ochii Lui ho tărârea bărbătească de a lupta cu toat dificultăţile şi de a le învinge pentru b nele patriei, — şi-au putut da perfe seama de puterea de voinţă şi de simţi a acestui suflet.

Soarta, care a fost atât de darnică c Dânsul, nu s'a oprit însă la atâta. In a gusta-l tovarăşe de drum, l-a acordat norocul cel mai preţios pe care ea îl poa hărăzi unui om şi Rege.

Cea mai regină dintre toate Reginil prin nobila-i prestanţă, prin farmecul in punător al fiinţei Sale, prin marea-I inim ca şi prin strălucita-I inteligenţă, Regin Maria e din acele Suverane care înal instituţia regalităţei chiar în ochii adve sarilor ei.

Citit-aţi minunata poveste a Principes Maria: *Crinul vieţii?* Nu este numai u din cele mai încântătoare poveşti din că s'au scris vre-odată; nu sunt numai î chegate, în ritmul delicios al vorbelor aur, atâta îndrăzneală de închipuire, atâ belşug de poezie, atâta splendoare de im gini, ci este ceva mai muit şi mai fr mos decât toate acestea: un suflet ca se revarsă în toată bogăţia lui de profu omenească simţire.

O! ce nobile, ce duioase, ce fermecătoa şi uneori ce dureroase visuri trebue să l gene pe aceea care în inima nevinova a Domniţei cu părul auriu a pus durer lumii întregi chinuite de setea nepotoli a Idealului în veci neatins.

Femeia, care le-a visat şi care a isb tit să le dea o atât de minunată expr siune, nu avea trebuinţă de strălucire

tronului spre a domni peste sufletele semenilor săi. Ea domneşte, sigură şi triumfătoare, prin puterea miraculoasă a gândirei.

Nu este oare în chiar aceste înalte însuşiri ale noilor Suverani semnul misterios al marilor noastre destine?

O, Rege! O, Regină! Prea suntem puţini şi prea strâmt ne este pământul pentru ca inimilor Voastre să le ajungă stăpânirea noastră. Faceţi dar ca gândul să ni se împlinească şi, întinzând moşia străbună, domniţi fericiţi şi slăviţi, Voi şi urmaşii urmaşilor Voştri, peste un popor mare şi puternic.

Puneţi-Vă pentru aceasta toată credinţa în iubirea supuşilor Voştri şi în dreptatea cugetelor Voastre. Nu învăţa Neagoe-Vodă pe fiul său că: «mintea stă în trupul omului drept ca şi cum stă steagul în mijlocul războiului»? Mintea Voastră e astăzi călăuza unui neam întreg. Ne încredem într'însa. Greutăţile împrejurărilor le veţi învinge; pe ale oamenilor veţi şti să le înlăturaţi. In *Crinul Vieţei* Domniţa bălaie spre a se mântui de dihaniile ce, în mijlocul pădurii şi în tăcerea nopţii, o înconjurau de pretutindeni, scoase la iveală lampa ce-i dăruise vrăjitoarea. A fost destul ca lumina să se reverse din micul ciob de pământ pentru ca bestiile să se tragă înapoi cu urlete îngrozitoare.

Lumina sufetelor Voastre să nu aibă oare aceiaşi putere faţă de aceste fiare crude şi viclene care sunt oamenii?

C. BANU

□ □ □

REGINA ARTISTĂ

Să mângâie durerea, să înobileze viaţa — iată un întreg program de guvernământ pentru domnia celor mai binefăcătoare regine de pretutindeni.

Când vârtejul vieţii târăşte în cotropitoarea sa cursă atâtea fiinţe fără apărare şi sfarmă atâţia nevinovaţi, când isbucnirile forţei brutale aduc atâtea nenorociri nemeritate, gestul milei şi al mângâierii pogoară din strălucirea tronului regesc ca o putere tainică şi ca un simbol. Când lupta pentru pâine întunecă zările vieţii, scrâşnirea ei amuţind glasurile ce ar putea aduce îndemnuri spre înălţimi, din înălţimea tronului regesc trebuie să plece îndemnul spre un ideal: Dumnezeu sau Frumosul, după cum e mai mult nevoie de ordine morală sau de artistică dezinteresare.

Din înălţimea tronului românesc coboară un asemenea îndemn: Regina adaugă înălţimii regale tot ceiace e înălţare omenească şi se închină Artei în rând cu poporul creatorilor ce nu se pot ridica decât prin visurile lor. Regina vine în templu ca orice credincios şi dă pildă tuturora de câtă putere are asupră-i Zeul către care atâţia aruncă priviri indiferente.

Tinerimea artistică! — o întovărăşire de artişti săraci, asupra cărora nu curg harurile atotputernicilor bursei... Şi totuşi Regina s'a găsit în mijlocul lor şi le-a dat tuturora un nimb de majestate — pe care nici snobii, nici ariviţii nu au putut să nu-l recunoască apoi. Regina a luat penelul — care numai prin talent şi gingăşie se mai recunoştea că e un penel regal, — a fixat colori şi contururi, a pictat flori umile şi s'a înălţat, coborându-se între artişti, în săli de expoziţii, pe lângă care, atraşi de autoritatea regală, trecătorii grăbiţi, şi atotputernicii zilei nu mai păşiau cu nepăsarea pripită de până atunci. Închinându-se însăşi Frumosului Regina a îndemnat la cea mai nobilă închinare întregul ei popor.

Poeţii! — nişte culegători de stele, inutili în alegeri şi nepricepuţi în administrarea sărăciei lor, nişte întârziaţi care mai pot încă să-şi piardă viaţa dând forme sonore fugarelor visuri... Şi totuşi Regina i-a chemat în preajma tronului regal, a ascultat cântecele lor inutile, îşi i-a făcut tovarăşii celei mai pioase închinări şi a dat mai multă strălucire cultului limbei româneşti preţuindu-i, inspirându-i, ajutându-i.

Lumea basmelor! — un isvor de soporifice pentru copii, unde doar un Eminescu, un Delavrancea, un Creangă au venit în naivitatea lor să soarbă inspiraţie nouă din vechile visuri ale poporului de rând... Şi totuşi Regina s'a pogorât în această lume a basmelor, a cules de acolo nestimatul odor care e «*Crinul vieţii*» şi a găsit prilej să destăinuiască, într'un graiu uimitor de bogat în imagini, avânturile cele mai înalte şi durerile cele mai adânci ale sufletului omenesc de pretutindeni. Domniţele şi Feţiifrumoşi din basmele noastre au căpătat o nouă putere de viaţă şi un nou înţeles mărturisind visul de artă al Reginei.

Şi astfel între Tron şi între nesfârşita stăpânire a Artei s'au întemeiat legături ce nu se pot uita şi nu se pot frânge.

Regalul îndemn şi model este, în fapt, o ridicare şi o înobilare a întregei vieţi româneşti, prin închinarea umilită în faţa Frumosului etern.

C. Sp. HASNAŞ

CRONICA DRAMATICĂ

Teatrul Naţional: Andrei Branişte, episod dramatic în 3 acte de *Marin Simionescu-Râmniceanu*

Incep aceste cronice dramatice cu un adânc sentiment de tristeţe... A scrie *cronica* înseamnă a prinde clipele în sbor, făcându-te istoricul lor. Dar o clipă ne poate aduce o lucrare însemnată pe când cele mai multe ne aruncă o spumă zadarnică. Cronicarul trebue să se oprească asupra tuturor. Nu mai e alegere, nu mai e răgaz, nu mai e dreaptă cumpănire a încercărilor omeneşti Timpul uşurează sarcina criticului; pe a cronicarului, nu. Criticul lasă la o parte tot ce timpul înnăbuşe încă în faşe, ca un Saturn; cronicarul ia înaintea timpului, voind să-l ajute.

Ajutor, de altfel, zadarnic. Ce e rău se scutură dela sine şi încă repede...

Cu sentimentul acestei zădărnicii încep aşa dar cronica dramatică asupra lui *Andrei Branişte*. Publicul chiar dela început a aruncat-o dincolo de îngăduinţa lui. In clipa când vor apare aceste rânduri, nu ştiu dacă piesa d-lui M. S.-R. va mai fi printre fiinţele vii, ori ca o jalnică umbră va rătăci prin magazia de decoruri a teatrului naţional, purtând încă în suflet amintirea de a fi avut norocul unei scurte fluturări la focul rampei Poate va fi murit de mult. Ar fi fost mai pios s'o lăsăm în reculegerea clipelor din urmă. Datoria de cronicar cere altfel. Şi deşi sunt morţi ce trebue ucişi a doua oară, mărturisesc că *Andrei Branişte* nu merită această cruzime. E un mort ce nu se răsuceşte în mormânt şi nici nu ne ameninţă să se întoarcă printre noi sub o altă formă străvezie. In clipa când s'a sinucis, Andrei Branişte a murit pentru totdeauna.

* * *

Mai întâi o mică spovedire...

D. M. S.-R. e un tânăr începător. Mă închin înaintea începătorilor; în ei se închide nădejdea rodirii viitoare, pe care închipuirea noastră o vede mai frumoasă decât va fi... O sământă aruncată: ce taină! Din ea poate ieşi un lan întreg. Anul acesta mai puţin, la anul mai mult. Toate devenirile sunt cu putinţă. Nimeni deci nu e mai vrednic de dragostea noastră părtinitoare decât un începător: ce măreaţă chemare îl poate aştepta! Trebue să-i dai răgaz, să-i netezeşti calea, să ai răbdare. In aceste împrejurări, şi *Andrei Branişte* s'ar fi bucurat de marea indulgenţă pe care ar fi meritat-o în deajuns. Din nefericire însă n'o mai merită.

Printr'o prea zeloasă solicitudine, *Andrei Branişte* a fost vestit lumei încă de mult ca o lucrare de mare valoare, o operă dramatică ce va rămâne în literatura românească sau chiar în cea universală (Copyright 1913 by „Thespis Verlag" Berlin-Charlottenburg, Hardenbergstrasse 24).

Povestea se schimbă... Poesia sfiiciunei începătorului se risipeşte... In loc, avem solicitudini prea zeloase şi o trufaşă încredere de sine. Atunci să spunem şi noi lucrurile aşa cum sunt, verde, şi fără subînţelesuri îngăduitoare.

* * *

Şi părerea mea verde e că *Andrei Branişte* nu e numai o piesă slabă, fără valoare literară, dar mai ales dramatică, ci deadreptul o piesă *penibilă*. M'am cumpănit mult asupra epitetului, şi n'am găsit un altul mai nimerit. Ascultând-o, suferi. Am suferit şi eu, a suferit un rând întreg de bănci, a suferit poate o sală întreagă. Era o suferinţă universală. La o piesă slabă nu e nevoe să suferi; o asculţi şi atât. *Andrei Branişte* nu e o piesă slabă; la ea suferi. E *penibilă*. O piesă e *slabă* prin ceiace nu are din câte ar trebui să le aibă; o piesă e *penibilă* prin ceia ce are din tot ce n'ar trebui să aibă. Şi piesa Andrei Branişte nu e o nevinovată încercare de începător fără însuşiri, ci o veşnică strădanie de a părea mai mult decât e, de a silui cel mai elementar bun simţ pentru a te înminuna, de a clădi scene neverosimile, situaţii deadreptul monstruoase, de a ridica o zadarnică schele de umbre pe care cel dintâi raţionament le risipeşte...

O voi dovedi, ori cât ar fi de prisos dovada mea...

Subiectul piesei e gelozia retrospectivă a unui virtuoz pentru un mare compozitor, in slujba căruia îşi pusese talentul şi viaţa. Ani mulţi după moartea compozitorului Dragomir, Branişte află că prietenul lui îi înşelase nevasta. De aici, gelozia şi piesa... Subiectul nu e nou, dar nici prea istovit nu e. Se putea deci lua. A face dintr'un mort eroul principal, s'a încercat şi de alţii, şi se mai poate încerca încă: e o încercare frumoasă ce aduce cu ea o oarecare taină plină de efect. Dar felul cum e desfăşurat acest subiect e până în cele mai mici amănunte în afară nu numai de regulele teatrului ci chiar de cele ale bunului simţ...

Un act întâi care începe bine: o conversaţie de prieteni, bine dusă, cu lucruri uneori interesante, cu cugetări luate de pe aiurea dar ce se pot citi totuşi cu plăcere (de ex: „*Activitatea omului e lupta lui de a nu rămâne singur cu sine*" etc.), un burlac hursuz care pare a fi un om de duh, deşi se va desminţi apoi atât de grozav... Insfârşit, un bun început, puţin teatral, căci a părut cam lung, dar destul de literar.

Prietenii pleacă. Rămân Andrei şi Anca, ce'şi serbează 26 de ani de căsnicie. Andrei zice în glumă: „Spune drept, m'ai înşelat vreodată în aceşti 26 de ani?" Apoi câteva paradoxe ieftine:

„O femee care n'a fost iubită şi de alţii înseamnă că n-a meritat-o". Şi atunci, Anca, deodată: — Da, am iubit pe Dragomir!

Lovitură de teatru. Nu poţi primi o astfel de situaţie dramatică. In logică o premisă greşită se numeşte: *proton pseudos*, adecă *minciuna dintâi*. In adevăr, e o minciună. Se va zice: Maupassant! — Da. Intr'o nuvelă a lui Maupassant e ceva asemănător. Dar acolo, când femeea vede că bărbatul se încruntă, răstălmăceşte mărturisirea în glumă şi orice discuţie se curmă. In *Andrei Branişte*, nu Şi înşelătorul nu e un oare-care pierdut în noaptea trecutului, ci Dragomir, cel mai bun prieten, pentru gloria căruia Branişte se jertfise o viaţă întreagă, şi chiar acum pornia în lumea largă să-i răspândiască muzica...

Pentru nimic sub soare nu putem primi o astfel de situaţie.

Aşa dar *întâia minciună*, — şi toată piesa râurează din această minciună...

Andrei e gelos. Cum se vădeşte însă gelozia la un om de 50 de ani, la un artist? Pornind vârtej de acasă, Andrei îşi petrece noaptea în cimitir unde dărâmă monumentul de marmoră ce ridicase pe mormântul lui Dragomir. *Deuteron pseudos*: a doua minciună. Adevăratul monument ridicat de Branişte era în sufletul lui şi în conştiinţa contemporanilor cărora le interpreta muzica lui Dragomir... A dărâma un monument în cimitir — unde a văzut autorul acest lucru printre noi? Teatral, e o materializare grosolană; sufleteşte, e încă o *minciună*...

De altminteri în cele două acte din urmă aproape nu găseşti o scenă sau o situaţie care să aibă o urmă de bun simţ, şi care să nu fie respingătoare.

Intors acasă, Andrei începe un lung şirag de incoherenţe ce ar voi să tălmăcească o adâncă durere sufletească. Dar durerea lui nu e concentrată şi demnă ci se risipeşte în multe şi mari vorbe, ibseniene adese, în bănueli şi învinuiri. Işi închipue, fireşte, că cele două fete, Zoe şi Marghita, nu sunt ale lui... Bănuială, de altfel, în ordinea lucrurilor, asupra căreia nu avem însă nici o lumină până la urmă. O astfel de bănuială se păstrează în adâncul sufletului, Andrei le-o spune dintr'odată fetelor, — a treia *minciună*. Şi de aici porneşte un fel de dramă între cele trei femei şi Branişte, care nu mai e o minciună, ci este şi o pervertire sufletească. Fiecare devine o fiară, gândindu-se la el, la interesul lui. Nici o omenie, ci numai ferocitate. Fetele se sfâşie cu Anca, şi toate la un loc cu bătrânul. Anca îşi necinsteşte viaţa ei de 26 de ani înainte fetelor; Zoe, fata măritată, se înverşunează asupra propriei sale nefericiri casnice şi asupra Ancăi, până şi Marghita se iţeşte mereu cu: ...„Ce? Vrei să mă nenoroceşti şi pe mine? Că dacă te-ai despărţi acum, se va afla peste tot... Şi de gustul tău să putrezesc eu fată bătrână?"...

Joli intérieur! Frumoasă familie! Nu este o replică care să răspundă unui ritm sufletesc adevărat. Autorul a voit să shakspirizeze, punând în gura eroilor săi cuvinte ce cad alături de sfera simţului comun...

Abia când ieşim din această peşteră de antropoizi feroci, şi trecem în actul al treilea, la zugrăvirea demenţei morale a lui Andrei, găsim câteva note mai adevărate şi mai patetice. Scena dela piano, de pildă, e bine. Andrei vrea să devină şi el compozitor ca să darme gloria lui Dragomir. Ar fi trebuit însă s'o facă dela început, — înaintea scenei din cimitir.

Dar şi actul acesta e un atentat la bunul simţ şi cade în monstruos. Andrei, voind să se sinucidă, se destăinueşte bunului său prieten Cosma, omul atât de isteţ din actul întâiu. Acesta nu numai că nu-l împiedică, ci-i spune, plecând: „Spune-mi cel puţin că faci pasul acesta... din îndemnul tău propriu... că eu sunt cu desăvârşire nevinovat..."

Şi pleacă...

Şi acest individ e tot din peştera antropoizilor feroci; după cum tot o gorilă impudică mai e şi Şapski sau Eugen „omul carierii"...

Aşi fi voit să stărui şi asupra scenei din urmă, în care Andrei se sinucide dinaintea Ancăi spre a se... răsbuna! Mi se ridică însă sufletul: e un şirag nesfârşit de vorbe goale, de momente incoherente. Anca e când fiară, când laşă, cînd eroică şi sublimă... E cea mai falşă pagină din întreaga piesă...

* * *

Iată atâtea rânduri de prisos despre o piesă zadarnică, care nu are nici măcar meritul de a fi românească prin concepţia ei. Nimic nu e de la noi. Dar e drept: nimic nu e de nicăeri. Piesa pune o problemă: e cel mai uşor gen de teatru, ce te scuteşte de observaţie şi de intuiţie creatoare. Problema e pusă însă atât de nedibaciu (ceia ce se poate, ierta) dar şi atât de ostentativ paradoxal şi pretenţios (urâm pretenţia), în cât după representaţia ei nu ne rămâne decât amintirea unei seri chinuitoare şi a unor sforţări meritoase ale maestrului Nottara ce trec peste cuvintele textului...

E. LOVINESCU

□ □ □

CRONICA MUZICALĂ

Opera română. Concertele simfonice: Moldova *de E. Caudella.*

Chestiunea operei române, care a făcut să curgă atâta cerneală, pare a fi pe cale de sănătoasă înfăptuire, graţie entuziasmului unui mănunchi de studenţi, graţie de asemenea unui amfitrion avut, — d. Popescu — unui bogătaş cu nobila patimă a muzicei, — d. Cristidi, — şi graţie mai cu seamă împrejurărilor actuale cari au constrâns pe o parte din tinerile şi distinsele elemente româneşti ce-şi agonisiseră o frumoasă situaţie pe scenele streinătăţei, să se întoarcă în mama-patrie.

Astfel, *„à quelque chose malheur est bon"*: groaznicele zbuciumări cari zguduesc o bună parte a lumei, au fost un factor decisiv al înfiinţărei, sau mai bine zis, reînfiinţărei mult aşteptatei opere româneşti.

Faptul prin urmare de a vedea întruniţi laolaltă atâţea tineri valoroşi protagonişti români, îl datorim întâmplărei, coeziunea însă, omogenitatea, siguranţa amsamblurilor, sunt rezultatul priceperei şi muncei lăudabile a tânărului şef de orchestră d. Massini şi a meritosului şef al corurilor d. Carataş-Vermont.

Problema operei române care părea atât de neaccesibilă, s'a rezolvit în fine: s'a probat că e cu putinţă de a se da reprezentaţiuni lirice foarte satisfăcătoare, cu elemente mai toate româneşti.

Evident că la anul, toate aceste păsări călătoare, ale căror pretenţiuni, — legitime, — sunt la înălţimea talentului lor, îşi vor relua sborul spre ţările atrăgătoare cari au încurajat primul lor ciripit; în acele ţări arta cântului e cinstită cum se cuvine, aplause şi aur sunt răsplata ce cu prisosinţă li se consimte, şi cu toate iluziile studenţilor noştri, cu toată larga primire a d-lui Popescu, nu se poate abuza de singur entuziasmul celor dintâiu şi de o vecinică desinteresare din partea celui dealdoilea.

Edificiul pe care se va baza opera română nu va putea fi temeinic de cât dacă va fi clădit cu banul Statului sau, cel puţin cu acela al unui consorţiu sau unui om, — *rara avis* — priceput, energic şi avut.

Vom vorbi mai pe larg, în viitoarea cronică, despre această încercare fericită, despre operile reprezentate, despre interpreţi...

* * *

Seria concertelor simfonice a început înaintea unei săli pline ca nici o dată: trei audiţiuni şi o repetiţie generală publică au avut loc până azi cu o surpriză plăcută la a treia: *Moldova* o uvertură a vestitului maestru ieşan E. Caudella, executată sub direcţiunea autorului.

Cu o mirare care nu poate fi întrecută de cât de marea plăcere ce am resimţit-o, semnalăm acest gest neobişnuit, graţie căruia a fost găzduită în repertoriul orchestrei ministerului, noua lucrare a harnicului compozitor.

Fără a vedea în uvertura respectatului maestru „mersul greoi al invaziunei Tătarilor, rugămintea Moldovei de a fi îndurători cu dânsa"... cum e relatat în broşura — program — reclamă — inaugurată anul acesta şi care caută a imita programele similare din streinătate — călăuze preţioase şi documentate ale auditorului,—dar care nu isbuteşte de cât a fi o imitaţie schiloadă ale acelor călăuze, o caricatură rău tradusă şi necompletă, cu biografii copilăreşti,... fără a întrevedea toate acestea, am gustat cu o plăcere nu mai puţin vie, limpezimea unei orchestraţii bine chibzuite, şi bazate pe principiile nestrămutate ale unei solide educaţiuni clasice, corectitudinea unei forme respectoase ale pildelor vechilor maeştri, graţia unei linii melodice de o inspiraţie plăcută şi eufonică, inamică neînduplecată a disonanţelor, a emancipărilor zvăpăiate şi îndrăzneţe, o muză melodică tânără, care în loc de şeapte zeci şi mai bine de ani, —o! indiscreţia nesuferitei broşuri — program — reclamă! — îi dă compozitorului cel mult trei zeci de primăveri!

In cursul acelei uverturi, adie, duioasă, vechea melodie a lui Flechtenmacher „Scumpă ţară şi frumoasă", care a legănat primii ani ai copilăriei noastre: *„Et cela ne date pas d'hier"*..., cum ar fi zis Alphonse Allais, şi care în uvertura bunului maestru personifică pe dulcea Moldovă!

Şi a fost pentru noi o adevărată fericire, fericirea bătrânului maestru, compozitor harnic, rob amorezat al Artei sale, veşnic la picioarele ei! Inima noastră a bătut împreună cu a sa, ascultând sub propria'i direcţie, executată de o orchestră valoroasă,—singura în ţară,—în sala vestită a Ateneului, ultima sa operă, înaintea unui public care a ştiut să răsplătească cu aplauze sincere, munca atât de îndelungată şi atât de rodnică a acestui credincios slujitor al muzicii!...

Fapta bună de mai sus, mă împiedică de a insista, cum s'ar cuveni, asupra cusururilor execuţiunei celorlalte bucăţi ale programelor şi mai cu seamă a *Simfoniei a II-a*, de Schumann, o cărei orchestraţie oarecum greoaie, reclamă o delicateţă, o mlădiere, o îndemânare a baghetei, o nobleţă în *Adagio expresivo* cari, în tot cursul interpretărei paginei nefericitului maestru din Zwickau, au fost literă moartă.

M. MARGARITESCU

□ □ □

ECOURI

***Numărul de Crăciun** al* Flacării *va fi închinat memoriei lui I. Creangă, dela a cărui moarte se împlinesc douăzeci şi cinci de ani.*

El va cuprinde un bogat material inedit, asupra vieţii şi operii povestitorului din Humuleşti.

Acest extraordinar număr dublu se va vinde în folosul ridicării unui bust lui Creangă la Iaşi.

Războiul şi Muzele. — Se vede că suntem în neutralitate şi de pe aceia că Muzele — şi nu numai muza epică — nu-şi ascund cântările lor. Putem anunţa că poetul *Oreste* pregăteşte un volum de versuri care va apare în curând; că d. *G. Cair* tipăreşte de asemeni un volum *Spre zări albastre*; că criticul *Ion Trivale* a şi scos de sub tipar un volum de *Cronici literare*, astfel în cât şi a zecea muză să fie reprezintată cu o-noare în acest concert divin; că premiatul Academiei Române, poetul *Ion Al. George* a publicat într'o bibliotecă populară o comedie antică în 2 acte, în versuri, *Sapho* şi că, în sfârşit, au apărut două sau trei reviste literare noui, cari sfidează toate asprimile vremii în care trăim.

Teatrele — patru la număr — sunt aproape totdeauna pline; doar *Teatrul Naţional*, ca instituţie de Stat ce este, ţine să oglindească seriozitatea tăcută a gravelor preocupări ce ankilozează Statul român.

In România războiul general pare a nu se simţi în vieaţa literară şi artistică; încă o dovadă că *Românul e născut poet*, de oarece în mijlocul „celei mai mari catastrofe ce a fost vreodată pe această lume" Românul nu poate renunţa la splendida inutilitate a poeziei sale.

Reviste. — A apărut *Democraţia*, revista Cercului de Studii a partidului Naţional-liberal cu un bogat şi documentat material relativ la războiul actual.

□ □ □

Anul IV
No. 9—10

FLACĂRA

20 Decembrie
1914

ABONAMENTE:
In ţară: lei 6 pe an; 7 lei când se achită prin incasator. Pentru învăţători şi preoţi săteşti: lei 5 pe an
NUMĂRUL 10 BANI
TELEFON 41/7

LITERARĂ ∴ ARTISTICĂ ∴ SOCIALĂ
APARE SÂMBATA
DIRECTOR: CONSTANTIN BANU

ABONAMENTE:
Peste munţi: coroane 8 pe an; pentru preoţi şi învăţători coroane 6.50 pe an
In străinătate: 10 lei pe an
REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA: Bucureşti
Str. Câmpineanu, 40

ION CREANGĂ

In lumina vremilor de azi

Se împlinesc douăzeci şi cinci de ani dela moartea lui Creangă şi, cu cât trec anii, cu atât figura lui se limpezeşte în perspectiva depărtării, ca o statue de bronz ce se curăţă cu încetul de argila şi cenuşa în mijlocul cărora a zăcut ascunsă.

După un sfert de veac de evoluţie literară, după ce în scrisul românesc s'au perindat atâtea înrâuriri streine şi s'au manifestat atâtea «personalităţi», dând atâtea prilejuri de comparaţii clare — după un sfert de veac se poate înţelege şi preţui mai bine scrisul ţăranului din Humuleşti. N'a fost doar de cât un fecior de gospodar umil, dar cu suflet întreg, pierdut într'un sat şi mai umilit încă de la poalele munţilor. Tatăl lui şi-a ros şi el palmele de coarnele plugului, mamă-sa, Smărănduca, a ţesut în stative fir gros de lână pentru sumane; vor fi fost stropiţi şi ei de noroiul drumurilor de toamnă, când câte o caleaşcă boerească va fi trecut în goană pe alături purtând plictisul cine ştie cărui venetic din largul lumii şi vor fi stat şi ei umiliţi, cu capetele plecate, în faţa cine ştie cărui mic Om Mare pe care nevoile li-l vor fi scos în cale... Au fost şi ei cum sunt atâtea milioane de robi ai pământului pe plaiurile noastre. Iar feciorul nu s'a smuls de cât cu trupul din mijlocul lor; a intrat între boerii dela *Junimea*, unde se făcea filosofie nemţească, se ţineau conferinţe strălucitoare şi se aflau «prinţi» cu monoclu în ochi şi cu spirit de Diogene; acolo nu s'a simţit la locul său şi când a fost apreciat, au râs de glumele sale ca de năzdrăvăniile unui fecior de ţară, bine «*în felul său*», dar nefiind în măsură să se ridice mai sus. Doar de Eminescu, un alt boem şi un alt desrădăcinat, se simţea aproape, iar astăzi, când multele mădulare ale *Junimei* s'au uscat ca plantele acăţătoare de pe un arbor, Eminescu şi Creangă apar singuri, şi puternic tăiaţi în zarea trecutei vieţi literare. Umbra lor uriaşă se întinde departe şi acopere tot ce fusese sclipire trecătoare.

Creangă a apărut şi a crescut pe pământul ţării noastre ca un fir de grâu ce rodeşte de multe veacuri pe ogoarele româneşti, crescut şi aruncat iarăşi din bob în spic, din spic în bob pe aceste lanuri. Nici o înrâurire streină în lumea pe care o descrie nici o înrâurire streină în felul său de a povesti. Proza sa e cea mai spontană din tot ce s'a scris până azi în limba românească; ea oglindeşte vieaţa noastră de ţară cu limpezimea unei spovedanii, cu simplitatea unei rapsodii, cu sinceritatea zugrăvirilor sufleteşti care rămân deapururi.

Sufletul neschimbător peste veacuri al multului popor ce rodeşte ţarinele noastre şi adoarme, neam după neam, sub brazda neagră a ţintirimelor depe dealuri, adevăratul suflet românesc e desvăluit în scrisul feciorului lui Ştefan a Petrei din Humuleşti.

Când vedem apărând atâtea pretenţii de artă, în atâtea chipuri asvârlite, din atâtea spirite difuze, arta lui Creangă ni se pare, alături de a altor doi-trei scriitori tot ce-a produs mai specific geniul românesc.

FLACĂRA

□ □ □

SATIRICE

(VERSURI INEDITE)

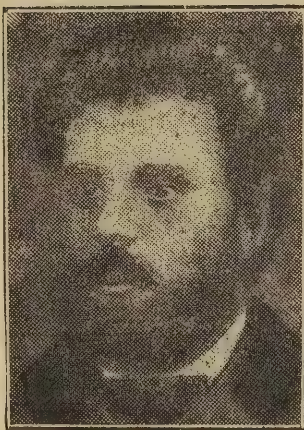

Ion Creangă

Azi am bani, azi am parale,
Azi de lume joc îmi bat,
In Cazin şi'n tribunale
Sunt primit şi'mbrăţoşat,
Sună, sună, pungă sună
Că toţi joacă pe a ta strună.

Onorabili şi cochete,
Şi voi bravi judecători,
Eu cunosc a voastră sete:
Credeţi toţi în bănişori.
Sună, sună, pungă sună
Legea rea tu o faci bună.

Să am rang sau boerie
Astea lucruri sunt prea mici,
Ştiu armeni şi greci o mie,
Boeriţi pe irmilici.
Sună, sună, pungă sună
Legea rea tu o faci bună.

Fără nici o 'nvăţătură
Eu trec astăzi de'nvăţat,
Toţi se uită 'n a mea gură
Când punguţa mi-a sunat,
Banul la toţi face nume,
Banul te rădică 'n lume.
Sună, sună, pungă sună
Lumea rea tu o faci bună.

Astăzi curtea mă pofteşte
Post sau slujbă ca să-mi dea,
Ştiţi de ce mă măguleşte?
Căci mi-e pungulita grea.
Sună, sună, pungă sună
Căci toţi joacă pe a ta strună.

I. Creangă

ANGEL DEMETRIESCU [1]

Sfios, cu frica necunoscutului în care păşeam, uluit de viaţa neobişnuită ce se desfăşura în jurul meu, aşteptam în curtea liceului ordinul de a intra în clasă. Nu era puţin lucru să te vezi din căsuţa şcoalei primare în palatul dărăpănat al lui Mazar Paşa! Băeţii cari nu treceau pentru întâia oară pragul liceului, erau veseli şi gălăgioşi. Strigăte, jocuri, cântece,—o mişcare diavolească, un sgomot general şi confus. Dar de-odată, ca prin farmec, sgomotele încetează şi jocurile contenesc. Un bărbat matur, înalt, cu bustul enorm, cu mustaţa cam roşcată şi retezată de-asupra buzei, cu ochii tăioşi, cu trăsurile feţei acuzate puternic trece printre roiul şcolarilor, cu o înfăţişare severă şi impunătoare. Aud şoptindu-se :

— Anghel!... Anghel!...

Privesc lung şi uimit în urma acestui om, care cu o privire te făcea să tremuri şi cu un gest îţi îngheţa cuvântul pe buze. Când l'am văzut apoi pe catedră, în tăcerea mormântală a clasei, aruncând, cu ochii pe jumătate închişi, priviri ce păreau că pătrund până în cutele cele mai tăinuite ale sufletului, îndreptându-şi cu o mişcare de leu, părul ce-i cădea pe frunte, vorbind apăsat şi cu o nuanţare singulară, într'o românească perfectă ca frază şi ca accent, — atunci am simţit pentru ce sgomotul şi jocurile încetaseră şi pentru ce în şoaptele ce-i rosteau numele era un atât de neţărmurit şi deosebit respect. Şcolarii cei mai sburdalnici şi cei mai răi înmărmureau înaintea acestui uriaş, care ne impunea prin toată fiinţa lui. Era însă sever fără a fi absurd sau răutăcios. Invăţam aproape toţi la istorie, fiind-că aşa era tradiţia şi fiind-că nu ne puteam închipui că la Angel se poate intra în clasă cu lecţia neînvăţată. Pedepsea rar pentru că nici nu avea trebuinţă: ne domina numai cu privirea.

Sub această covârşitoare dominaţiune am trăit cei patru ani de gimnaziu şi cu amintirea acestei dominaţiuni am mers mai departe.

Când împrejurările vieţei m'au apropiat iarăşi de dânsul, în primul moment al reîntâlnirei am redevenit şcolarul de odinioară. Imi întinse mâna cu o privire bine voitoare şi cu un surâs afabil, dar par'că nu îndrăzneam să i-o ating, atât de puternică era încă imaginea profesorului de altă dată. El însă reluând par'că o convorbire întreruptă de curând, fu de un farmec şi de o vervă aşa de comunicativă, în cât, la despărţire mi se păru că relaţiile amicale dintre noi durau de când lumea.

Era un *causeur* strălucit. Cu o dexteritate uimitoare, de la subiectele cele mai grave, pe care le aborda cu o comprehensiune egală şi cu o vastitate de cunoştinţi enciclopedice, trecea la subiectele cele mai distractive şi mai uşoare.

Avea un dar neîntrecut de a-ţi pironi atenţiunea, de a te interesa, de a te face chiar în chestiile cele mai serioase, să nu simţi, nici odată oboseala încordărei intelectuale. Işi presăra în totdeauna conversaţia cu glume de spirit, cu anecdote caracteristice, cu amintiri din viaţă sau din lecturi, care te făceau să uiţi trecerea timpului şi preocupările zilnice. Călătorise mult dar observase şi mai mult, iar în ce priveşte lectura, ca varietate şi cantitate, foarte puţini oameni, nu numai la noi dar pretutindeni, ar fi putut să-l egaleze. Ştia de toate — nu însă în înţelesul obicinuit al cuvântului, căci nu era omul eruditiunei de vitrină. Ştia de toate dar ştia aşa de adâncit în cât era în stare să se ţină la pas cu specialiştii în materie. Filologie, istorie, filosofie, fisică, chimie, etc., — în toate era la dânsul acasă şi în toate era în curent cu ultimele cercetări şi rezultate.

In domeniul artelor era un cunoscător cu vederi remarcabile şi personale. Pasionat pentru muzică, şi în deosebi pentru giganticele concepţii ale lui Beethowen şi pentru finele giuvaeruri ale lui Mozart, îşi găsia distracţia cea mai iubită în descifrarea operilor acestor mari genii creatoare.

Literatura era una din ocupaţiunile lui de predilecţie. Citise şi — ceea ce e mai rar,—pătrunsese aproape toate operile ce formează, dealungul veacurilor, mândria cea mai înaltă a omenirei. Reţinuse mii de versuri, pe care, cu o plăcere vădită,

[1] In curând şi treptat vor începe să iasă de subt tipar scrierile, în bună parte inedite, ale lui *Angel Demetriescu*.
Pregătirea acestei lucrări era o datorie faţă de literile române. care într'însul au pierdut pe unul din reprezentanţii lor de seamă.

CRĂCIUN

Vino cu flori de zăpadă
Şi lasă-le'n noapte să cadă,
O noapte!
Să urce tăcerea spre cer şi să cadă
Din cer, pe pământ, ca o plasă uşoară, uşoară...
Să cadă mereu şi să 'ngroape
Oraşul, cu vechile-i turnuri,
Cu poduri deasupra îngustelor uliţi
Cu vechi, ruinate zidiri protestante
Cu ganguri uitate de sute de ani...

S'au tras pretutindeni obloanele grele
Şi munca 'ncetează acuma.
Pe uliţi nu-i nimeni.
Ferestrele toate sunt pline de flori şi lumină. Prin ele
Se vede 'n odaie o miniatură
De brad, încărcată cu mingii de ţiplă
Şi nuci poleite şi zeci de lumini.

Atârnă şi astăzi sub lămpile grele
Şi tremură vâscul legat de curând
Şi ramura sfântă mi-aduce aminte
Vestalele celte în alb îmbrăcate
Şi preoţi, în mână cu seceri supţiri,
Urcând să culeagă prinos, din stejari...

In jurul brăduţilor tineri —
Ca puii de aur —
Vin capete blonde
Cu părul în panglici albastre şi roze;
Bătrâne ce-şi văd tinereţea
Şi tineri ce-şi uită abia isprăvita copilărie...

Şi toţi orăşenii aceştia,
Copiii, bătrânii,
Cu sufletul plin de-o credinţă senină, întreagă, —
Păstrată acolo prin veacuri de cinste,
De muncă, tradiţii şi lipsă de griji,
Serbează Crăciunul cu sufletul tot.

Ei văd cum se naşte, prin veacuri, Isus...
Departe... o ţară ciudată... departe...
Ei văd cum se naşte, prin veacuri, Isus:
(Estampă naivă) Un staul modern
Maria în port de ţărancă germană
Iar Iosif şi ceilalţi păstori, ca păstorii
Ce trec câteodată, în drum spre Tyrol...

Victor EFTIMIU

şi le reamintea ori de câte ori putea să le apropie de obiectul discuţiunei.

Pe când prostia întâlnită în viaţă îl făcea să surâdă cu milă sau cu dispreţ, prostia întâlnită în cărţi îl supăra şi-l indigna. Era şi firesc pentru un om care nu avea amici mai siguri şi mai scumpi decât cei înşiraţi şi înghesuiţi în rafturile bibliotecei. De aceea, şi punea dânsul atâta grijă în tot ce aşternea pe hârtie. Pana lui, formată la şcoala a doi prozatori de rasă, — Macaulay şi Taine, — nu zbura uşoară, urmărind şirul cugetărei, ci mergea încet dar sigur, căutând să realizeze nu numai corectitudinea dar şi frumuseţea formei. Işi revedea de nenumărate ori manuscrisul mai înainte de a-l încredinţa tiparului dar, odată încredinţat, era sigur că nu şi-a cruţat întru nimic sârguinţa impusă de respectul pentru ceea-ce scria. A putut fi greşit într'unele din părerile sale, a putut fi nedrept într'altele, dar în toate a dovedit o inteligenţă activă şi personală, iar în manifestarea lor, întotdeauna un stil expresiv, nervos şi susţinut. «A trăi, spune uudeva Renan, nu înseamnă să te joci cu lumea pentru a-ţi afla într'însa plăcerea proprie; ci înseamnă să consumi multe lucruri frumoase, să fi tovarăşul de drum al stelelor, să ştii, să speri, să iubeşti, să admiri, să faci bine. Acela a trăit mai mult, care, prin spiritul său, prin inima sa şi prin actele sale a adorat mai mult».

De acest ideal s'a apropiat şi Angel Demetriescu, a cărui viaţă a fost un studiu continuu, o perpetuă înălţare sufletească, o iubire nesfârşită pentru tot ceeace a răsărit din părţile nobile ale sufletului omenesc.

C. BANU

□ □ □

GAZETA RIMATĂ

UNUI MORT ILUSTRU

Nimic nu ţi-a lipsit din pompa stupidă, comică, barbară
Cu care necinstim cadavrul acelora ce nu mai sînt:
Nici dricul de întâia clasă, nici cioclii grabnici la ocară,
Nici pernele cu decoraţii şi nici coliva de pământ.

Regretul şi recunoştinţa, cusute 'n flori artificiale,
Chemând privirea tuturora cu aurita slovă-a lor,
Se răsfăţau pe negre care ori pe tripoade triumfale
Pe când prin aer lungi vibraţii plutiau din cântece de cor.

Şi asistenţa, însemnată cu grijă 'n cronica mondenă,
Purta doar nume cunoscute din tot ce este mai select:
Alături de Alteţa însăşi, cernită-o palidă sirenă,
Venită ca să încălzească un sloi de ghiaţă, — fost prefect;

Persoanele oficiale, de-o imbecilă gravitate,
Gândind la micile afaceri şi marile economii;
Savanţi cu-arterio-scleroză şi cu volume compilate,
Pe cari Moartea ne 'ndurată zadarnic cearcă a-i momi;

Iluştri avocaţi, punându-şi misterios şi *sotto voce*,
La cale treburi dubioase în paguba vr'unui client;
Şi medicii gândind, sărmanii, în egoismul lor feroce,
Câţi lei din suma aşteptată se duc cu fiece moment....

Untdelemnia elocinţă a celor cari sistematic,
Din pismă ori din răutate te-au duşmănit şi te-au hulit,
Se scurge-acuma din gâtlejuri cu tremollo melodramatic
Şi te înnalţă pân' la ceruri, — eroule nepreţuit!...

Din ochiul nimănui nu pică o lacrimă adevărată,
Străinilor puţin le pasă, nepoţii vor a moşteni....
Doar poate, câinele, ce jalnic priveşte haita luminată
Să plângă 'ntrânsul pe acela ce-atâta vreme îl hrăni.

MEFISTO

OBÂRŞIA UNEI MONASTIRI

O mână de Turci dăduseră foc bisericii de lemn, din lunca Brădetului, şi celor patru chilii grămădite în juru-i. Pe unul din schimnici îl căsăpiseră, iar ceilalţi trei se îndrumau acuma tot către câmpie, prin codri fără potecă. Nu ştiau calea şi nedesluşită le era ţinta.

Deosebiţi şi la vârstă şi la chip şi la minte erau toţi trei, numai credinţa îi unia şi tainica pornire care-i mâna pe căile Domnului. Cel mai mintos, călăuza lor acum, Gherasim, avea peste patru zeci de ani, era uscat la chip şi la trup ca o moaşte, şi numai ochii lui ca de lup arătau viaţa ce ardea în cugetu-i. Paisie, aproape de şeaptezeci de ani, patrat de scurt ce era, perinos, căzut în mintea copiilor, zâmbia închipuirilor lui dulci şi se lăsa purtat, fără scâncet, de pasul hotărât şi neostenit al călăuzitorului. Al treilea nici nu era călugăr, abia era frate. Avea încă numele lui din lume: Stan. Numai de-o lună fugise de la ciobănie şi se aciuise la schitul din lunca Brădetului, unde avea un frate. Călugărul ucis de Turci, era fratele băeţanului acesta, în vârstă mai mică de cât douăzeci de ani, bucălat, rumen, cu ochii de viţea, sub gene lungi. Dar sufletul tânăr al flăcăiandrului se plecase moşneag sub greutatea evangheliei, se pătrunsese de mireasma tămâei şi se fermecase de însăşi cântările sale, tremurătoare şi înalte în biserica scundă, de lemn, cenuşe acuma.

De câte ori rămânea mult în urma lui Gherasim, flăcăul întreba pe bătrân:

— Unde ne-o fi ducând?

Moşneagul era surd, şi Stan întreba în şoaptă. Zâmbind, Paisie, răspundea cu un vers din scriptură, sau tăcea. Pe Gherasim nu-l întrebau cei doi către care liman îi poartă. Numai la popasuri, când îşi desfăceau basmalele cu merinde, îndrumătorul lăsă să cadă câte-va vorbe de pe buzele-i uscate ca scoarţele evangheliei, strânse la subţioara lui.

— Stane! nu plânge! n'ai grije! am să te hirotonisesc călugăr, într'o biserică nouă!

Se întâmpla ca ochii lui Stan să fie uscaţi, când Gherasim îi vorbia aşa. Dar el ştia că băiatul are de ce plânge: după hirotonisirea lui, după bisericuţa în care îşi înălţase pentru întâia oară vocea către Cel Atotputernic, şi după reposatul lui frate, tăiat de păgâni.

Şi iată că într'o zi, picioarele lor desculţe se împotmoliră în nămolul răcoros al unor bălţi nesfârşite. Lipitori negre se suiră pe picioarele păroase ale călugărilor şi se înfipseră în pulpele trandafirii ale fostului păstor de oi. Dar Gherasim mergea drept ca un stâlp şi mâna lui dreaptă apăsa neclintită pe inima-i arzătoare: sfânta evanghelie. Moşneagul surâdea, ţinându'i urma, şi tânărul, cu picuri de sudoare pe frunte, lăsa jivinele nămolului să ospăteze.

Foşnirea visătoare a trestiei le amâna oboseala, rogozul şi papura se culcau sub paşii călătorilor. Pe petecele de uscat, cu iarbă grasă ca râmele, viespare de năpârci se împrăştiau, ca sub bice, la apropierea lui Gherasim.

O fâlfâire nebună de aripi înspăimântate sbucni către ceruri. Faţa unui lac, înfiorat de smulgerea lighioanelor de pe el, străluci ca un şir de săbii în bătaia

soarelui. Ochii lui Gherasim ardeau înviorați. Până și tânărul zâmbi încântătoarei priveliști. Lacul își potolea tremurarea; în cute tot mai largi își întindea mătasea apelor lui albastre.

Gherasim își purta mereu pasul. Ocoli marea apă și un alt lac, nelegat cu cel dintâi se înfățișă drumeților. Ochii lui Gherasim căutau ceva. Pe limba de pământ ce despărția cele două ape își purta pașii, după privirea'i luminătoare, călăuzitorul.

In sfârșit, se opri. Moșneagul Paisie însă rămase la trei pași departe de el, cu obișnuitu'i surâs înghețat pe obraji. Stan se ghemuise în unchiaș, ridicase o mână, și numai pe sub ea cuteza să privească, pe când din ochi începuse să'i pice lacrămi mari. Gherasim nu da înapoi, deși în fața lui un șarpe, cât omul de gros, sta încolăcit, în roată, numai cu capul ridicat. Bătrânul și flăcăul așteptau. Increderea lor în Gherasim era fără margini. Așteptau. Șarpele privia de-adreptul în ochi pe cutezătorul călugăr, și șuera din limba lui despicată.

— Pleacă tu! am venit noi! In numele Tatălui, al Fiului și al Sfântului Duh! îi porunci Gherasim, jivinei.

Șarpele uriaș înalță și mai tare marele'i cap, cu două pietre scumpe drept ochi, și rând pe rând cercurile lui se destinseră, cele mai mici întâi, cele mai mari la urmă, și plecă!

— Am rămas noi stăpâni! rosti Gherasim, întorcându-se către tovarășii lui. In numele Tatălui, al Fiului și al Sfântului Duh! Stane, mai sise el, Dumnezeu te vrea călugăr!

V. DEMETRIUS

Mormântul lui Ion Creangă din cimitirul Eternitatea-Iași

Prefața la poveștile mele

Iubite cetitoriu,

Multe prostii ai și cetit, de când ~~trăind în~~ ești. Ceteşte rogu-te și aceste, și unde-i vede că nu-ți vine la socoteală, ie pana în mână și dă și tu altceva mai bun la iveală. Căci eu atâta m'am priceput și atâta am făcut. — Autorul

DRAPELUL

Drapel strălucitor al României!
Ți-ai câștigat, de mult, măreț renume.
Tu ai scăpat din ghiarele mâniei
Atâtor oști, ce 'n largul depărtării
Voiau cu ele să te ducă 'n lume.
Drapel iubit, tu ești mândria țării.

Tu ne cinstești, de secole pământul
Și de furtuni ne-ai ocrotit moșia,
Pe cutele, în cari cântă vântul
Se împletesc dorinți neîmplinite
Ce-și tremură, sfilnic, fecioria
Cu vitejii, în șir, înfăptuite.

Când vifore 'n cumplită răzvrătire
Văzduhul românesc îl înfioară
Tu te desfaci în sclipitoare fire
Și revărsând în urma ta lumină
De fulgere aprinse ce doboară
Te 'nalți cu fruntea tot mai mult senină.

Cât timp, pe cer, va scânteia un soare
Și dintr'un munte va țâșni izvorul,
Cât, prin grădini va răsări o floare
Scăldată 'n zori mereu cu stropi de rouă,
Cât timp, prin inimi, va 'ncolți amorul
Atât vei fi icoana scumpă nouă.

S'au stins și vor pieri atâția încă
Din luptătorii tăi — e legea firii —
Ei toți s'or odihni în pace adâncă
Acei ce strajă ți-au făcut în jururi;
Dar tu, sorbind din cupa strălucirii,
Drapel iubit, tu vei trăi deapururi.

IONESCU-QUINTUS

□ □ □

SFATURI UNUI SCRIITOR

Scrie adevărat, nu frumos.

* * *

Mai presus de oricare adevăr consacrat de lumea întreagă, să-ți stea adevărul sufletului tău.

* * *

Incepe să scrii ceva numai când știi cum ai să sfârșești.

* * *

Teme-te de termenul poetic consfințit.

* * *

Cată să iubești mai mult lucratul la o operă, de cât opera gata.

* * *

Creiază în pildă să te lămurești singur, nu pe alții,

* * *

Ferește-te să socotești scrisul drept o meserie; — aceasta ca nu cumva să ajungi să te crezi dator să scrii și când nu vei avea nimic de spus.

* * *

Nu te socoti nici odată așa de desăvârșit, în cât să-ți fie îngăduit a învăța prin opera ta, pe alții.

* * *

Cată de citește cât mai mult și aceasta nu ca să înveți cum se face, ci ca să vezi dacă ți-a mai rămas ceva de făcut.

* * *

Ferește-te să fii îngăduitor cu tine întemeiat pe minciuna: „trebue să scriu pe placul lumei, ca să trăesc". Gândeștete că îndeletnicirea artistică înseamnă 'n realitate: a trăi cât mai intens. A creia însă pe placul lumei înseamnă a-ți înfrâna, a-ți stăvili viața ta sufletească după placul celor mulți. Așa că acel „trebue să scriu pe placul lumei ca să trăesc". devine lămurit: trebue să trăesc ca să nu mai trăesc.

* * *

Ferește-te să te complaci între admiratori și aceasta ca nu cumva să ajungi odată să crezi, că tot ce-ți rostește gura e demn de transmis veșniciei.

* * *

Să nu-ți însoțești nici odată opera'n lume. Nu de alta dar opera ți s'ar putea învăța cu sprijinul tău și odată când o vei lăsa singură n'o mai putea sta dela sine 'n picioare.

Marin SIMIONESCU-RÎMNICEANU

□ □ □

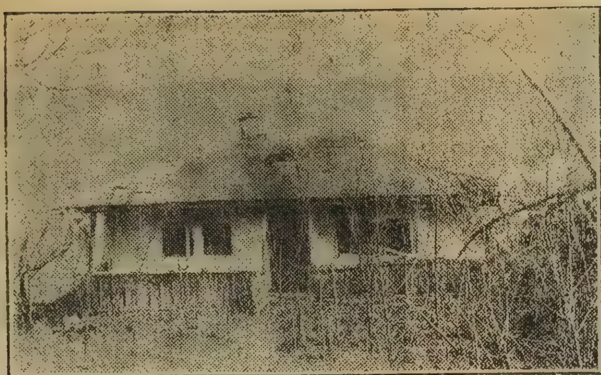

Bojdeuca lui Creangă dela Iaşi

Cerdacul de din dos al Bojdeucei unde Eminescu a scris „Doina"

BOJDEUCA LUI CREANGĂ

Prin rolul ce l'a jucat, în trecutul depărtat ca şi în cel mai apropiat, Iaşul ar putea fi socotit acum ca un mare muzeu naţional, în care fiece monument evocă amintirea vremurilor glorioase ale predecesorilor noştri. Clopotele din turnurile bisericilor şi ale mănăstirilor răzleţite în oraş ori înălţate trufaş pe coama dealurilor împrejmuitoare, mereu cântă, prin sunetele lor, în fiecare zi, laudă vechilor eroi ai neamului moldovenesc. Nu e casă mai răsărită, nu e stradă mai de seamă de care să nu fie legată viaţa celor ce au închegat mişcarea culturală de azi. Şi dacă la noi ar fi în adevăr înrădăcinat cultul trecutului, Iaşii ar fi ca şi Florenţa în Italia. La fiecare pas tăbliţe de marmoră prinse în zidul caselor, ar arăta generaţiunilor tinere unde s'au făurit operele lui Alecsandri, unde a trăit în sărăcie Eminescu, unde se ţineau şedinţele Junimei, ori unde s'a înfăptuit măreţul act al Unirii. Dar... nepăsarea celor de azi dă prilej vremii să aştearnă uitare şi distrugere peste ceiace mereu ar trebui să servească tuturora drept imbold şi înălţare.

Nu poate servi o pildă mai bună de vorbăria noastră veşnică şi de pustiul ce ne-a cuprins sufletul, decât «bojdeuca» celui mai de seamă povestitor al nostru.

Interiorul Bojdeucei

Aiurea ea ar fi fost mumifiată, păstrată ca un monument de glorie, căci nu poate fi glorie mai mare, atunci când palate vor fi pretutindeni, decât a arăta unde şi-a dus viaţa Creangă, unde a scris şi unde, el şi Eminescu, trăiau clipe tihnite de gândire şi sfat.

Acum, bojdeuca e o ruină şi grădiniţa, plină odată de busuioc si rosmarin, o paragină.

De te scobori din Sărărie, pe strada Scăricica, cea dintâi hudicioară dosnică, «plină de noroi până la genunchi când sunt ploi putrede, şi la secetă geme colbul pe dânsa», te duce la foasta locuinţă a lui Creangă. Sub îndemnul de sigur al vre-unui alegător mai de samă, primăria abea acum şi-a adus aminte şi de mahalaua Ţicău «ce-i mai zic şi Valea plângerii», punând grămezi de pietriş, spre a-l aşterne la Sfântul Aşteaptă.

O cişmeluţă zidită, plânge mereu la colţul ogrăzii, îngrădite odată cu zăplaz, aplecat acum când într'o parte când în alta. In fundul ogrăzii, la marginea povârnişului, e ruina căsuţei, unde s'au scris «Amintirile din copilărie» şi acele minunate «Poveşti» cetite cu sfinţenie în şcoala fiecărui cătun.

Pe vremuri, erau două odăiţi, lipite pe jos cu lut şi despărţite printr'o tindă îngustă. Acum nu a rămas decât odaia din stânga. Din cealaltă abea să mai ţin doi păreţi ; acoperişul, ca să nu cadă, e proptit cu furci. Iar din cerdacul de din dos, de unde privirea celui mai mare gânditor al nostru rătăcea peste culmea domoală a dealurilor Ciric şi Aroneanu, şi de unde cel mai iscusit povestitor căta cu drag la turmele de oi aducându-i aminte de satul lui de pe «Ozana cea frumos curgătoare», azi nu au mai rămas decât câteva scânduri putrezite, pe care stau asvârlite grămadă, ceiace mizeria a găsit mai de preţ în locurile cu gunoaie dela marginea oraşului.

Drept păzitoare a locaşului sfânt, o babă surdă, sdrenţuită, îmi iese înainte, iar în odaia unde ar fi trebuit să steie la locul lor toate odoarele evocatoare a celor doi luceferi ai literaturii noastre, se găsesc : cuibarul câtorva găini, culcuşul unui câne şi mindirul rufos pe care sărăcia se odihneşte. Biata babă, spăriată de venirea mea, începu să plângă şi să-mi spuie cu vorbe repezite : «Dela primărie, mamă, mi-a dat voie să stau aice până'n primăvară, că-s săracă şi n'am pe nimenea. «Cuconaşul D. mi-a zis : pune, babo, proptele la acoperiş, să nu'ţi cadă'n cap. Şi am pus, după cum vezi ; şi am astupat tinda în fund, că intrau porcii ; am pus clanţă la poartă că intrau dracii de băeţi de furau cercevelile dela ferestre. O'îngrijesc şi eu, că poate m'o strânge Dumnezeu şi n'oi mai ajunge până'n primăvară».

* * *

Palate luxoase, cu săli de marmură, se înalţă în Capitală şi în celelalte oraşe, dar nu ele vor arăta adevăratul progres ce zicem într'una că l'am făcut. Fala noastră de ori când, va fi tot bojdeuca, căci în ea au trăit părinţii celor cu palate, în ea trăesc încă toţi acei din sudoarea cărora se ridică palate şi tot în ea ş'a dat suflarea de pe urmă, cel ce ne-a arătat comoara nepreţuită ascunsă în satele părăsite. Ruina în care am lăsat să cadă căsuţa, luminată atâta vreme de poezia cea mai adâncă, e semnul ruinei noastre sufleteşti. Prea curând uităm pe cei de eri ; în goana după năluciri de o clipă nu vrem să ştim de mânele pline de bătături, care ne-au netezit pe cap când eram mici ; nu ţinem strânsă legătura cu părinţii noştri cei înaintea cărora trebue, cu sfială, să ne închinăm. Ni-e ruşine par'că să privim îndărăt de unde am plecat, ceia ce nu e nici spre lauda nici spre cinstea noastră.

Iaşi. **I. SIMIONESCU**
Membru al Academiei Române

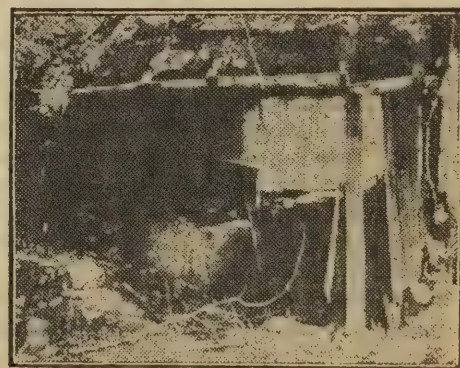

Hornul din Bojdeucă

Casa părintească din Humuleşti

Creangă ca diacon

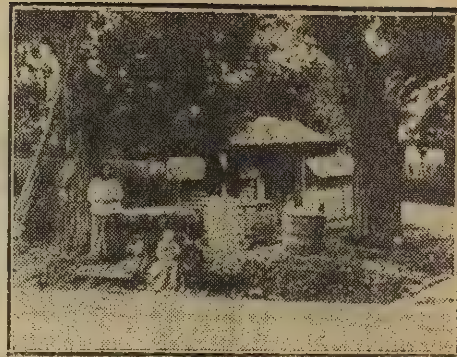
La fântâna din Humuleşti
Sora lui Creangă cu nepoţeii

POVESTITORUL

Nebăgat în seamă de contimporani, Ion Creangă abia după două-zeci şi cinci de ani de la moartea sa, reapare într'o aoreolă pe care nici dânsul n'ar fi bănuit-o.

Iată un mare scriitor-artist, care nu a născut nici un curent, nu a produs nici un urmaş, cum de obicei se formează în jurul personalităţilor literare viguroase.

Explicaţia este simplă. Creangă prin darul său natural de povestitor moldovean de la munte, a creiat un stil, pe care nu-l va putea avea nici o dată vr'un imitator, căci operile lui Creangă rămân unice şi neimitabile. Din această cauză, frumuseţea amintirilor şi povestirilor lui Creangă, cu trecerea vremei, va fi din ce în ce mai apreciată şi mai gustată.

Nici o dată Creangă nu va fi citit şi păstrat în bibliotecă din pietate, ca un clasic oare care, ci, paginele sale se vor răsfoi din dorinţa de a-ţi împrospăta mintea şi sufletul c'un aer curat, plin de viaţă românească, unde nimic nu-i strein, unde vei putea constata cu sinceritate ce poate să creeze geniul unui neam fără ajutorul culturii streine, căci povestitorul Creangă, nu a avut nici un contact cu gândirea apusană. S'a născut, a trăit, şi a învăţat numai în ţara lui.

«Ce-oi putea să cunosc eu de la străini, când aşa de drăgălaşe şi frumoase sunt cântecele, poveştile şi graiul bietului român» [1]).

Şi totuşi, fără ajutorul străinătăţii, de care obişnuesc scriitorii de azi să se influenţeze, crezând că aduc un serviciu real şi nou literaturii, Ion Creangă cu mijloace intelectuale modeste, căci povestitorul n'a citit nici pe Baudelaire, nici pe Mallarmé, a creiat pagini de un rafinament artistic, care ar face deliciul celui mai fanatic modernist.

Nu departe de Târgul Neamţului, de pe podeţul care întretae cu grinzile sale «Ozana cea frumoasă», se văd Humuleştii. Căsuţe mici, curate, cu livezi gospodăreşti, împrejmuesc satul.

Intr'un fragment de auto-biografie, scris de însuşi povestitorul înainte de a muri, se poate ceti cum şi-a petrecut Creangă copilăria :

Sunt născut la 1 Martie 1837 în satul Humuleşti, judeţul Neamţului, plasa de Sus, din părinţi români, Ştefan a lui Petrea Ciubotariul din Humuleşti şi soţia sa Smaranda, născută David Creangă din satul Pipirig, judeţul Neamţului. Intâi şi 'ntâi am început a învăţa cruce-ajută, după moda veche, la şcoala din Humuleşti, o chilie făcută cu cheltuiala sătenilor, prin îndemnul şi osârdia părintelui Ioan Humulescu, care avea o mână de învăţătură, un car de minte şi multă bunătate de inimă, Dumnezeu să-l ierte ! Poate să fi fost de vre-o unsprezece ani, când am început a învăţa. Ştiu că ieram atunci un băiat sfrijit, prizărit şi fricos şi de umbra mea. Dascălul nostru iera un holteiu frumos, zdravăn şi voinic şi-l chema Vasile a Vasilcăi. El era şi dascălul bisericei din sat. Un sorocovăţ nemţesc plătea tata pe lună dascălului ca să mă înveţe. Şi pe atunci îmi ziceau în sat şi la şcoală Ionică a lui Ştefan a Petrei. Peste vr'un an vornicul prinzând la oaste cu arcanul, pe bădiţa Vasile, dascălul nostru, şcoala a rămas pustie, iar noi şcolarii cari ieram peste patruzeci la număr, ne-am împrăştiat pe la casele noastre.

După vre-un an iarăşi s'a deschis şcoala. Dar dascălul Iordachi fiind cam chilaciu, a început a ne ridica de urechi la fârta (f), deasupra uşei şi a ne prea îndesi la spinare cu sfântul Neculai, un bici cu curele făcut şi dăruit şcoalei de moş Fotea, cojocarul satului. Şi aşa, de unde până atunci mă duceam cu drag la şcoală, am început a umbla huciu-marginea : o zi mă duceam, două nu, dar tot mă deprinsesem a ceti oleacă. Tata nu ştia carte de fel şi nici mult haz nu făcea de dânsa. El cam des îmi zicea : „Logofeté brânza în cui, lapte acru în călămări, cam prea te codeşti la treabă, mă tem că de atâta cărturărie n'a avea cine să ne tragă ciobotele." Dar mama luând sama cum învăţam eu, ajunsese a ceti la ciaslov mai bine de cât mine, şi se bucura grozav, când vedea că mă trag la carte. Din partea tatei puteam să rămân, cum era mai bine, Nică a lui Ştefan a Petrei, om de treabă şi gospodar în satul Humuleşti. Mama însă iera în stare să toarcă în furcă şi să învăţ mai departe. Dar ce să mai învăţ în Humuleşti ? căci în biserică citeam şi cântam pe dinafară toate troparele ca şi dascălul Iordache.

Intr'o zi, aşa prin câşlegile Crăciunului, aproape de Cârnileaga viind bunicu-meu David Creangă din Pipirig pe la noi, m'a luat şi m'a dus la munte în şcoala lui Alecu Baluş din satul Broşteni, judeţul Suceava, şi m'a aşezat în gazdă cu toată cheltuiala lui, la una Irinuca, care avea două capre pline cu râie. De aci urmam la şcoală şi ori s'a prins cartea de mine ori nu, dar râia căprească ştiu că s'a prins.

Aproape de Florii, profesorul Nanu mi-a dat drumul acasă, şi de la Broşteni am venit cu nişte plutaşi, pe Bistriţa, la Borca, de la Borca cu o rudă a mea, pe Plaiul-Bătrân în Pipirig şi din Pipirig la Humuleşti. Şi când m'a văzut tata şi mama tuns chilug şi plin de râie, bucuria lor n'a fost proastă. Ce să facă ? Au început a mă scălda ba cu leşie de ciocălăi, ba cu usuc de lână, ba a mă unge cu dohot şi într'o săptămână m'a izbăvit de podoabă. Dar şi eu le-am tras în ziua de Paşti un „Ingerul a strigat" la biserică de-au rămas toate babele din sat cu gura căscată la mine, iar fetele îşi dau ghiont una alteia, văzând ce poate acum Nică a lui Ştefan a Petrei.

Dascălul Iordache rămăsese acum pe jos, iera a cincea roată la car. Biata mamă crezând că am să ies un al doilea Cucuzel s'a pus cu rugăminte pe lângă tata şi m'a dat să învăţ psaltichie la un psalt de la biserica Adormirea din Târgul Neamţului, peste baltă la vre-o două svârlituri de pieatră departe de satul nostru. Trei husăşi plătea acum tata pe lună pentru mine. O iearnă am învăţat şi la această şcoală căci iearna ce mai puteam învăţa, iară vara nu făceam purici mulţi pe la şcoală, trebuia s'ajut acasă : la tors de pieptănaşi, la nevedit, la făcut ţevi cu sucala şi la tors cu roata.

Câte trei oci de canuşă torceam pe zi, mă întreceam cu fetele cele mari din tors, şi ele din răutate mă poreclise „Ion Torcălău".

In această auto-biografie găsită printre hârtiile lui Creangă se rezumează pe scurt, ceiace dânsul a povestit cu atâta humor şi atâtea amănunte în *Amintirile din Copilărie*.

Povestitorul nu rămâne în drum cu învăţătura, căci înduplecându-şi părinţii, îl găsim în anul 1852 urmând la şcoala Domnească din Târgul Neamţului, condusă de părintele Isaia Duhu.

Neastâmpărat şi acolo, *Ştefănescu Ioan*, sub acest nume îl înscrisese bunicul David la această şcoală, disperează pe profesorul său, care văzând că nu mai scoate în capete cu dânsul, într'o zi «îi dă un

---

[1]) O însemnare inedită făcută pe un volum de poezii de Alecsandri :

Biserîca din Broşteni

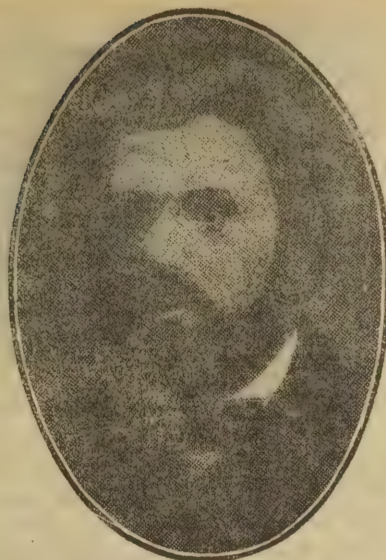

Ion Creangă din epoca „Junimei"

David Creangă din Pipirig cu soţia

ION CREANGĂ

pui de bate aşa din senin», încât sileşte din nou pe Creangă să se refugieze acasă, cerând pentru ultima oară dela mămucă-sa să pue un cuvânt de greutate pe lângă tătucu-so, ca să-l trimeată la Catihetul din Fălticeni, unde se înscrisese vărul Ioan Mogorogea, Gâtlan, Trăsnea, şi alţi tovarăşi de toloacă din Humuleşti.

Şase luni în compania prietenilor, Creangă urmează cu multă tragere de inimă şcoala pregătitoare de preoţi din Fălticeni.

Când, o veste tristă se răspândeşte printre profesori, că toţi elevii tineri vor fi trimişi la Seminarul Socola din Iaşi.

Nu ştiu care a fost cauza, că Ion Creangă nu pleacă imediat cu ceilalţi colegi, ci rămâne în Humuleşti, până în toamna anului 1855. In fine cu multe stăruinţi, mama povestitorului răuşeşte să-şi trimeată odrasla la seminar, căci horile, petrecerile şi fetele frumoase din sat, învăluise cu totul mintea şi sufletul lui Creangă, încât biata bătrână, care dorea ca Ionică al ei să ajungă cărturar, îl vedea cu mâhnire cum hălăduia acum prin Humuleşti fără nici un căpătâi.

Plecarea lui Creangă, la Seminarul Socola din Iaşi a fost o zi mare pentru mama sa. Dar, să lăsăm să povestească însuşi scriitorul clipa plecării :

In sfârşit, ca să nu-mi uit vorba, toată noaptea cea dinainte de plecare până s'au revărsat zorile, m'am frământat cu gândul feliu şi chip, cum aş putea îndupleca pe mama să mă deie mai bine la mănăstire ; şi tocmai când ieram hotărât a spune mamei aceasta, iată şi soarele răsare, vestind o zi frumoasă şi Luca Moşneagul — însurăţel de al doilea, acărui tânără nevastă avusese grijă să-l trezească la timp şi să-l pregătească de pornire — se şi aude strigând afară : „gata sunteţi ? Haidem, că eu vă aştept cu caii înhamaţi". Mama atunci mă şi iea repede la pornit, fără să am când îi spune de călugărie. Şi, scurtă vorbă, ne adunăm cu rudele lui Zaharia, cu ale mele, în ogradă la moş Luca ; sărutăm noi mâna părinţilor, luându-ne rămas bun, cu ochii înnecaţi în lacrimi şi după ce ne suim, în căruţă supăraţi şi plânşi ca vai de noi, Luca Moşneagul, harabagiul nostru şi dă biciu cailor zicând nevestei sale care închidea poarta după noi : „Olimbiadă, iea sama bine de borta ceea !" căci nişte porci spărgând gardul într'un loc se înădise în grădina lui la popuşoi.

Iera dimineaţă în ziua de tăierea capului sfântului Ioan Botezătoriul, când ieşeam din Humuleşti şi fetele şi flăcăii, gătiţi frumos ca în zi de sărbătoare, foiau prin sat în toate părţile. Numai eu cu Zaharia, ghemuiţi în căruţa lui moş Luca, ne duceam surgum, dracului pomană, că mai bine n'oiu putea zice.

. . . .

După un scurt popas făcut la podul dela Timişeşti de pe Moldova, pornim înnainte spre Moţca şi suim încet, încet, codrul Paşcanilor.

Apoi, din vârful acestui codru, mai aruncăm nemernicii de noi, câte o aruncătură jalnică spre munţii Neamţului, urieşii munţi cu vârfurile ascunse în nouri, de unde purced izvoarele şi se revarsă pârăiele cu repegiune, şoptind tainic în mersul lor neîncetat şi ducând, poate cu sine-şi, multe, multe patimi şi ahturi omeneşti !

— Ei, ei ! măi Zahariea, zic eu coborându-ne la vale spre Paşcani, de acum şi munţii i-am pierdut din vedere şi înstrăinarea noastră este hotărâtă, cine ştie pentru câtă vreme !

— Cum ne-a fi scris dela Dumnezeu sfântul, zise Zaharia cu glas stâns şi apoi rămase dus pe gânduri tot drumul, pân la Blageşti, peste Siret, unde ne-a fost şi masul în noaptea aceea.

Aproape trei ani de zile Ion Creangă şi-a petrecut timpul studiind în Seminarul din Socola.

Din această epocă, povestitorul nu ne-a lăsat nici o însemnare, încât, după spusele unui coleg, ar reeşi că anii aceştia au adus o schimbare totală a firei scriitorului, căci din vesel ce iera, internatul îl face serios, tăcut, ducând veşnic dorul Humuleştilor.

Dar această viaţă cucernică, plină de de post şi rugăciune, Creangă o schimba odată pe an, în vacanţele cele mari, când se rezbuna, umplând din nou satul cu năzbâtiile şi veselia lui. Ca diacon, căci preot n'a fost, Creangă a servit la bisericele : Sf. Pantelimon, Bărboi şi Galata.

Avea o voce frumoasă de bariton care făcea admiraţia credincioşilor. Slujba bisericească nu-i plăcea, dar nu s'a întâmplat vre-odată să suprime formele ce se cereau la diferite sărbători, pentru a termina mai iute serviciul. Conştiincios în toate, Creangă a căutat şi ca diacon să-şi facă datoria.

La Iaşi, se întemeie o societate filantropică pentru ajutorarea copiilor săraci, numită «*Societatea pentru învăţătura poporului român*». Secretarul acestei instituţiuni particulare, a fost şi Ion Creangă, contribuind cu sfatul şi activitatea sa la menţinerea şi înălţarea ei.

Insurat cu Ileana, fata părintelui Grigoriu dela biserica Patruzeci de Sfinţi, povestitorul dorea ca în căsătorie să găsească liniştea, dar el însuşi o mărturiseşte cu ironie că s'a înşelat :

«Patru ani la biserica Patruzeci de Sfinţi, trăind într'o casă în care mă răzbea fumul şi femeia !»

Din această căsătorie nefericită s'a născut un băeat. Creangă neîmpăcându-se cu formele deşarte ale bisericei şi mai ales cu autoritatea prea severă a marilor feţe bisericeşti, într'o zi, se duce la Mitropolitul Calinic şi îşi dă dimisia din diaconie, intrând în rândurile mirenilor.

In privinţa răspopirii lui Creangă s'au creiat mai multe legende, dar adevărul trebuie căutat în firea scriitorului, care dorea să-şi petreacă anii în libertate deplină, fără să fie oprit dela nici un capriciu lumesc, «căci viaţa e mohorâtă, tristă, o povoară, dacă niscaiva plăceri nu caută să-i îndrepte mersul», să tăinueşte el într'o scrisoare adresată lui Eminescu. Ateizmul, în forma-i filozofică, aşa cum se propovăduise la «Junimea» de Maiorescu, Conta şi Eminescu, pare a fi contribuit la schimbarea caracterului lui Creangă. Poate povestitorul dorea o biserică ideală, unde preutul să fie un povăţuitor sufletesc al oamenilor, unde forma deşartă să nu înlocuiască fondul măreţ al unei gândiri nouă în păstorirea popoarelor.

Creangă n'a părăsit darul cu răutate, căci până la moarte a iubit biserica. Liber, povestitorul stărueşte pe lângă d.

Nicu Torcălău coleg de şcoală cu povestitorul

Pavilionul unde Creangă a scris „Amintirile"

Pe prispă, familia lui Creangă

Maiorescu ca să fie primit în Şcoala Normală Vasile Lupu, pe care o conducea ca director, dorind să se facă învăţător. Chiar această intenţie a scriitorului de a deveni învăţător, ne face să înţelegem cum doria Creangă să-şi îndeplinească misiunea către semenii săi.

Intr'adevăr, după trei ani de noi studii ca normalist, povestitorul este numit institutor la şcoala din Sărărie pentru clasa întâia primară.

Cei care au învăţat az-buche cu «Domnul Creangă», căci aşa îl numiau copiii, nu pot uita variaţia nesfârşită a cursurilor ţinute de povestitor.

Un pedagog desăvârşit din naştere, Creangă făcea lecţiuni cari au rămas ca modele în analele corpului didactic eşan.

«Măi ţică, ian fă la tablă pe cracanatul (M) ; ian fă pe bârdăhănosul (B) ; pe ghebosul (G) ; pe covrigu (O) şi aşa fiecare literă avea o poreclă şi elevii învăţau cu drag».

Apoi, ca minunat povestitor ce era, Creangă îmbrăca ariditatea lecţiunilor c'un văl de poezie şi o uşoară veselie, încât elevii distrându-se, învăţau cu multă plăcere cele mai grele lucruri.

Retras din viaţa preuţească, Creangă începuse să-şi petreacă anii cei mai fructuoşi pentru literatură, în Bojdeuca din Ţicău, înconjurat de cele douăzeci de pisici şi de iubirea prietenilor.

In anul 1874, Eminescu părăsise fără ştirea protectorului său, d. Maiorescu, Iena, de unde criticul «Junimei» spera să-l aducă pentru a ocupa o catedră universitară la Iaşi.

Dar, doi ochi albaştri, ochii Veronicii Micle pe care Eminescu o cunoscuse în Viena în anul 1873, tulburase sufletul prea pasionat al tânărului poet, căci Eminescu n'avea decât douăzeci de ani, aşa că această frumoasă femeie îl captivase, şi-l silise să părăsească studiile din străinătate, pentru a se stabili în capitala Moldovei.

Ajutat şi protejat de Vasile Pogor, face cunoştinţă cu povestitorul Creangă, în vestitul local de petrecere de pe vremuri, «Trei Sarmale» din Iaşi.

O apropiere cam stranie, pentru cei care nu cunosc în amănunţimi viaţa intimă a acestor doi mari scriitori.

Creangă simplu la vorbă şi la port, Eminescu aristocrat al gândirei, manierat, chiar elegant, căci aşa l'au cunoscut eşenii când a venit din străinătate.

Toţi junimiştii s'au mirat cum s'a putut face o apropiere atât de covârşitoare între aceşti doi scriitori. Nici până azi mulţi din contimporani nu-şi pot explica prietenia sfântă ce s'a legat pentru totdeauna între Creangă şi Eminescu, veşnic împreună, atât la şedinţele «Junimei», cât şi în viaţa de toate zilele.

Poetul după ce fusese înlocuit în postul de director al «Bibliotecei Centrale» şi ca revizor al judeţelor Iaşi şi Vaslui, în urma unei cabale politice, se mutase la Creangă, locuind împreună.

Acolo, în timpul verei, dormiau în cerdacul de din dos al bojdeucei, privind seara cu luneta stelele şi filosofând asupra nimicniciei vieţei, poetul explicând concepţia budistă.

Ecaterina Creangă

Acolo, Eminescu a scris poeziile : «*La steaua care-a răsărit* şi *Doina*», cetindu-le povestitorului, aşa cum ştia să citească poetul ; iar Creangă plângea şi-l săruta ca pe un copil alintat.

Ceasuri întregi stăteau la vorbă acasă, şi pe urmă începeau să colinde grădinele frumoase din jurul Iaşului, întorcându-se târziu, pentru a continua convorbirea începută.

Creangă a fost dus de Eminescu la «Junimea», după ce se cunoscuse mai deaproape.

Din amintirile scrise de Gh. Panu şi din fragmentele publicate de d. Iacob Negruzzi, s'ar părea că o armonie ideală ar fi domnit între membrii societăţii literare de la Iaşi. Ori adevărul ar fi altul, căci Eminescu şi Conta nu s'au bucurat de consideraţia ce meritau, atât ca oameni cât şi ca scriitori.

Despre ei am publicat în studiile mele informaţiuni documentate, cari au avut darul să inerveze pe unii junimişti. Am credinţa că legendele literare vor dispărea, odată cu întroducerea criticei istoriografice.

Venind la ministrul de culte şi instrucţiuni publice *Tel*, Creangă a fost înlocuit în postul de institutor.

«Am fost destituit pe timpul răposatului Mitropolit Calinic, de răposatul ministru Tel, fie-le ţărna uşoară.»

Astfel a protestat Creangă contra nedreptăţei. Ca şi Eminescu, povestitorul nu-şi putea apăra dreptul său, se simţia neputincios şi chiar stângaciu. Când însă trebuia să apere dreptul altuia, Creangă era de o vehemenţă şi o îndrăzneală care uimea pe toţi. Se povesteşte că odată primăria rădicase autorizaţia vestitului *Ioan Hangan*, care în ajunul sărbătorilor de Crăciun şi Anul Nou, colinda cu teatrul său de păpuşi mahalalele Iaşului. Bietul om necăjit se duce de se plânge lui Creangă pentru dispoziţia bizară pe care o luase primăria, înăbuşind un obiceiu atât de frumos din datinele româneşti.

Povestitorul înfuriat, merge la primărie şi obţine permisiunea.

Incă un exemplu, din multele, cari ilustrează energia de care era capabil Creangă când trebuia să apere dreptul altuia.

In loc să protesteze că i se luase dreptul de institutor, povestitorul deschide un debit de tutun în strada Băncei Naţionale, până ce ministrul Maiorescu îl numeşte din nou ca institutor, spre cinstea şcoalei româneşti.

O boală grea, epilepsia, îl răpune în ziua de 31 Decembrie 1889, după ce plânsese cu amar moartea «eminentului scriitor şi a celui mai mare poet al Românilor», moartea lui Eminescu, prietenul său nedespărţit.

Corpul lui Creangă a fost înmormântat în cimitirul Eternitatea din Iaşi, fără nici o pompă.

Credem că după douzeci şi cinci de ani de la moartea sa, se cuvine să-l immortalizăm în bronz, în grădina pe care o iubise aşa de mult povestitorul, în Copou, alături de «Teiul» care prin adierea lui răcorea în serile târzii de vară, frunţile celor doi mari visători.

Octav Minar

CUM S'A INTOCMIT PRIMA EDIȚIE A SCRIERILOR LUI CREANGA

In ziua de 31 Dechemvrie 1889 poporul român a încercat o mare pierdere prin moartea lui Ion Creangă. Nu e vorbă, stingerea lui a făcut tot atât de puțin zgomot ca și întreaga lui viață.

Totuși nu este mai puțin adevărat că prin încetarea din viață a genialului povestitor am încercat o pierdere, ce poate nici odată nu va mai putea fi înlocuită, de oarece Creangă va rămânea pentru totdeauna nu numai neîntrecut, dar nici chiar neajuns.

Dacă însă publicul cel mare, în care numai târziu pătrunde conștiința meritului individualitățllor, ce se deosebesc de obștiea muritorilor, rămase neatins prin moartea lui Creangă, cu atât mai mult se mișcară prietenii lui și puținii admiratori, pe cari și-i câștigase din primul moment, când le cetise ceva ieșit din fermecătoarea lui pană.

Căpitanul Constantin Creangă [1]), sosit din Brăila pentru a îndeplini pe lângă corpul tatălui său cele de pe urmă datorii, se gândi chiar în mijlocul jalei, de care era cuprins, a nu lăsa să se uite prin revistele, în cari fusese publicate, eminentele scrieri ale părintelui său și se hotără să jertfească avutul modest, ce-i rămăsese dela el, spre a-i reînoi memoria editând scrierile lui, faptă ce vorbește dela sine, arătând pe căpitanul Creangă pe atât de desinteresat pe cât și de aprețuitor al meritelor născătorului său.

Căpitanul întruni deci pe toți acei, pe care-i știa că iubise și aprețuise pe părintele său și le spuse, că el e hotărât a pune la dispoziție, ceeace i-a rămas ca moștenire spre a se tipări operile lui complecte. Propunerea fu primită cu entuziasm și mulțumiri din partea celor de față și se alese îndată un comitet, care să se ocupe cu editarea lucrărilor marelui scriitor român. Alegerea căzu asupra lui Grigore I. Alexandrescu, Eduard Gruber ca membri și a subsemnatului în însușirea de președinte.

Comitetul se puse îndată pe lucru spre a se aduna atât scrierile tipărite ale lui Creangă, cât și acele inedite, ce se aflau în o mare dezordine, răspândite în casa unde el murise.

Dl. Vasile G. Morțun, în lăudabila-i dorință de a vedea date la lumină scrierile de valoare ale autorilor români, întreprisese încă din timpul vieței lui Creangă editarea operilor lui și tipări 10 coli din *Povești.* Boala autorului întrerupse publicarea. Comitetul se înțelese cu d-l Morțun, ca să-i cedeze acele 10 coli împreună cu drepturile sale de editor și urmă astfel mai departe deocamdată tipărirea *Poveștilor,* în formatul început de d-l Morțun.

Comitetul vrând să înconjure ediția operilor lui Creangă cu mai mult farmec artistic se gândi să adauge atât la *Povești* cât și la *Amintiri* un șir de ilustrații cari însă să iasă tot dela artiști din țara noastră, ceeace era și neapărat, căci acei străini nu ar fi știut să îmbrace închipuirea atât de verde poporană a lui Creangă în icoanele corespunzătoare. Din nefericire nu putu îndeplini decât parte din dorința lui; anume pentru «Amintiri», — *Teodor Buicliu* din Iași, cunoscutul pictor de câmpii, se însărcină cu schițarea câtorva tablouri inspirate din acele zugrăvite de Creangă în colori puține, dar atât de vii.

Pentru *Povești* nu fu cu putință a se îndeplini gândul.

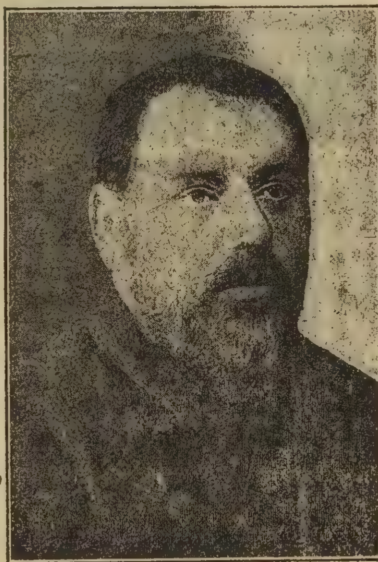

Ultima fotografie a lui Ion Creangă

Operile lui Creangă alcătuesc două volume, din cari cel întâiu cuprinde *Poveștile* sale atât cele poporane, cât și acele în formă de nuvele eșite din concepțiunea personală a autorului.

Acest volum e înzestrat numai cu portretul lui Creangă. Al doilea volum, conține minunatele lui *Amintiri din copilărie, Anecdote, Gândiri, Poezii* și câteva *Fragmente* din bucăți, pe cari nu apucă să le isprăvească, a fost împodobit și cu desemnurile, în număr de 7, ale lui Buicliu.

Pe lângă această primă ediție complectă a operilor lui Creangă, comitetul hotărâse a scoate poveștile numai, fiecare aparte în o ediție poporană și cât se poate de ieftenă, spre a răspândi creațiunile încântătoare ale genialului povestitor, cât se poate mai adânc în masele poporului, a cărui fire el tocmai o reprezentase într'un chip atât de admirabil. Dar proiectul nu a putut fi îndeplinit decât mai târziu de alți admiratori.

A. D. Xenopol

Membru al Academiei Române

[1]) Azi din nou reintrat în cadrele armatei cu rangul de maior, după ce a stat ca civil vr'o cincisprezece ani.

□ □ □

PARISUL E TRIST...

Domniței N.

Cum stăm tăcuți și melancolici, visul
Ca un păiajen țese 'n umbra genii.
...Apar pierdute cheiurile Senii
Și 'ncet, 'ncet, apare tot Parisul...

Parisul plin de amintiri, de genii,
De cântece... și-a măsurat abisul...
Și regăsim — așa ne fuse scrisul —
Ceva din noi în scumpele vedenii.

Stăm nemișcați. Sunt clipe de iubire
Când te rănește orișice privire,
Când sufletul ca salcia se lasă...

Atât de adânc tăcerea ne pătrunde
Că de-am șopti — ecoul ne-ar răspnnde...

... Un înger plânge undeva, în casă.

Alfred MOȘOIU

□ □ □

POTCAPUL LUI CREANGĂ

Amestecul Diaconului Ion Creangă în politică, și participarea sa la diferite întruniri electorale din Iași, îi atrase, celui ce nu era încă cunoscut de românime ca fermecătorul său povestitor, chemări și mustrări din partea Mitropolitului Calinic Miclescu. Creangă nu era tocmai omul ușor de abătut din calea ce-i părea lui mai bună. A încercat de câteva ori să-și lămurească puterea și să facă pe I. Prea-Sfințitul Calinic să admită și preotului un oarecare rol social în afară de cel prescris de canoane. Dar degeaba!

Așa, într'o zi, chemat iar la cancelaria Mitropoliei, Creangă, după vre-un sfert de ceas de discuție cam zâmbitoare cu Mitropolitul, fu invitat de acesta să treacă în chilia unui anume călugăr, din casele de jos ale Mitropoliei, și să aștepte răspunsul, sau hotărârea I. Prea-Sfințitului. Acolo, Creangă așteptă un ceas, — așteptă două; dar se vede că ori Mitropolitul uitase să-i comunice hotărârea sa, ori că avea intenția de a-l ținea câteva ceasuri, ori poate chiar câteva zile pe post și rugăciune.

Scos din răbdări, într'o săritură, Creangă se rădică de pe băncuța pe care stătea ghemuit, și scoțând din buzunar o căciulă de miel brumărie, o puse pe cap și zise călugărului cu chilia:

— Du-te, Părinte, și spune Inalt Prea-Sfințitului, că'mi închipui ce hotărâre mă așteaptă; și du-i acest potcap; poate nu găsește acum cuvintele prin care să mi-l ceară!

Salutând apoi cu căciula pe călugăr, și-o puse din nou pe cap, o îndesă pe urechi, și eșind în stradă, se opri la cel întâiu bărbier ce-i eși în cale, căruia îi zise:

— Tunde și rade măi băete,— să ți se ducă și ție în târg buhu... că ai tuns un popă!

Iași **N. A. BOGDAN**

□ □ □

SCRISORILE LUI CREANGĂ

Critica noastră impresionistă şi estetică, a ignorat scrisorile şi documentele, cari alcătuesc baza criticei istoriografice în cunoaşterea exactă a unor crâmpee din viaţa scriitorilor.

Lângă impresionismul estetic, se ridică critica istoriografică, care are de scop de a întocmi studiile biografice după documente de orice natură, chiar intime, găsind în acest material — adevărul psihologic.

Desigur, că nu voi căuta să explic în această notiţă cari sunt elementele acestei doctrine critice.

Dar, reproducând câteva scrisori ale lui Creangă către diferiţi prieteni, se va putea vedea de ce mare valoare sunt izvoarele istoriografice, faţă de fantezia impresionizmului, şi ce vigoare de de actualitate psihologică prezintă documentele în relevarea unei personalităţi literare.

Căci pentru unii, scrisorile formează tocmai prilejul de aşi arăta cu sinceritate starea sufletească. De pildă, iată ce părere avea Eminescu despre modul de a concepe o scrisoare:

„Eu pentru a scrie o epistolă, trebue să am o dispoziţie deosebit de uşoară, nepotrivită oarecum cu caracterul meu şi o asemenea dispoziţiune nu mi se întâmplă s'o am decât foarte rar.

Prin confesiunea asta nu voi să-mi dau aer de greutate, însă în genere, deşi nu-s lugubru, totuş nu-s comunicativ, *şi scrisorile înseamnă la mine punctele lucii în cari sunt de o comunicativitate neobişnuită*".

Scrisorile lui Creangă sunt tot atât de interesente ca şi scrisorile lui Eminescu, Conta şi a Veronicii Micle.

Pentru moment, reproducem câteva dintre paginile pe cari, sunt acum 25 de ani şi mai bine, Creangă le aşternea pe hârtie în bojdeuca de la Iaşi, înconjurat de cele 20 de pisici, cari la rândul lor torceau şi ele caerul unor vremi fericite.

O. M.

Căpitanul Creangă cu soţia

Bădie Mihai,

Ce-i cu Bucureştiul de ai uitat cu totul Eşul nostru cel oropsit şi plin de jidani.

O fi musai viaţa burlăcească pe acolo, dar nu se cade să ne uiţi prea de tot.

Veronica, a fost azi pe la mine şi mi-a spus că şi cu dânsa faci ca şi cu mine. De ce? Ce rău ţi-am făcut noi?!

De Crăciun, te aşteptăm să vii.

Tinca a pregătit de toate şi mai ales «sarmalele» cari ţie îţi plăceau foarte mult.

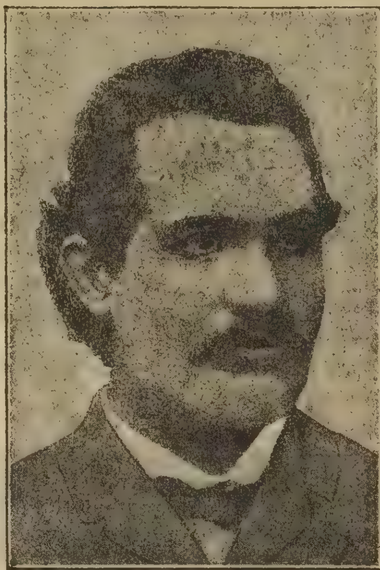

Mihai Eminescu

Eu, am început, de, ca prostul, să scriu dragă Doamne o comedie. Când voi isprăvi-o nu ştiu. Atâta ştiu, că subiectul e copiat, aşa cum prea bine şti că pot copia, e luat din viaţa de mahala, unde stau de când am părăsit Humuleştii.

M'am întâlnit cu fratele Conta.

La Eşi ninge frumos de ast-noapte, încât s'a făcut drum de sanie.

Ciricul par'că e mai frumos acum.

Vino, frate Mihai, vino, căci fără tine sunt străin.

Te sărut pe frunte,

Ion Creangă

Bădie Mihai,

Slava Domnului c'am primit veşti dela tine.

Eu te credeam mort şi mă luam de dor cu amintirile, când eraţi în jurul meu, tu, Augură, cel blestemat, Conta, şi alţii cari acum vă fuduliţi prin căpitală alături cu ciocoii, mâncaiar cânii, că sunt fiii lui Skaraoţki şi pe voi norocul şi binele.

De ce laşi pe Veronica să se sbuciume? Te-am aşteptat de Crăciun să vii, dar... beşteleu, feşteleu, că nu pot striga valeu, şi cuvântul s'a dus, ca fumul în sus şi de venit n'ai mai venit... Aferim... Dar noi, adică Ienăchescu, Răceanu şi alţi muşterii pentru mâncărică şi băuturică bună, am tras un bairam de cel turcesc cu vin grecesc dela Amira.

Apoi, ne-am dus cu sania afară din oraş, şi acolo pune-te din nou masă. A douazi la fel, deabia a treia zi ne-am zbură tăcit ca vrăbile fiecare pe la vatra lui.

Acum stau lângă horn cu pisicele mele şi mai pun rânduială în cele însemnări.

Tu, te cerţi cu politicianii prin «Timpul»; ce-ai păţit de te-ai făcut aşa războinic?

Sănătate şi voe bună. **Ionică**

Iaşi, 1882, Noembrie 13

Stimabile Domnule Maiorescu,

Iaca chiar acum la 6 oare dimineaţa am gătit de scris anecdota pentru «România Jună» şi o şi trimit cu poşta de astăzi. [1])

Tare am avut dorinţa să vă văd când aţi fost la aniversarea «Junimei», însă nu mi-a fost tocmai bine, şi nici nu puteam să scriu ceeace începusem a scrie pentru «România Jună» de-mi venia să înebunesc de necaz.

Ferească D-zeu de omul tâmp, când începe să facă ceva, că el singur nu ştie ce face, decât numai întâmplarea poate să-l scoată din încurcătură. Iea aşa sânt eu, şi'n asemine încurcătură mă aflam de aniversară, faţă cu făgăduinţa ce vă dădusem că voiu trimite ceva la Viena.

Tocmai în ziua de aniversară mi-a venit şi mie câteva idei, şi ca să nu le scap, am fost nevoit să las cea mai veselă petrecere, aniversara, şi să nu vă pot vedea pe Dumne-voastră cel mai drăgălaş profesor şi cel mai bun voitor ce am avut în viaţa mea.

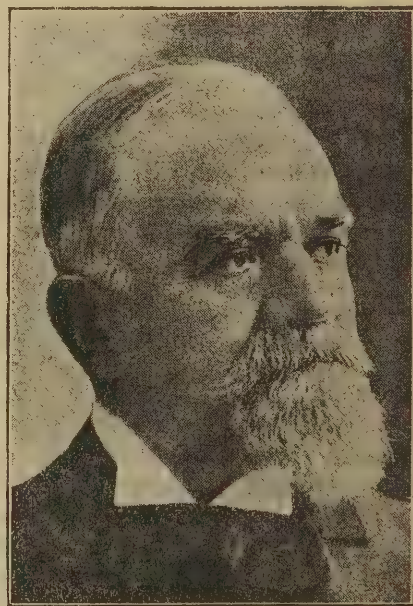

Titu Maiorescu

Deaceea vă rog să mă ertaţi şi măcar că nu v'am văzut, credeţi că cu mintea şi inima mea totdeauna vă văd şi vă doresc.

Am fost pe la D-l Lambrior şi mi-a comunicat ce i-aţi spus D-voastră. Vă mulţumesc din suflet, Domnule, Maiorescu, pentru interesul ce purtaţi de copilul

---

[1]) Societatea studenţilor din Viena — „România Jună" îşi publica în fiecare an „Almanahul" la care participa colaborând toţi scriitorii fruntaşi din România.

Creangă prin intervenţia d-lui Maiorescu a trimis anecdota „Moş Ion Roată şi Vodă Cuza" care apare în 1883.

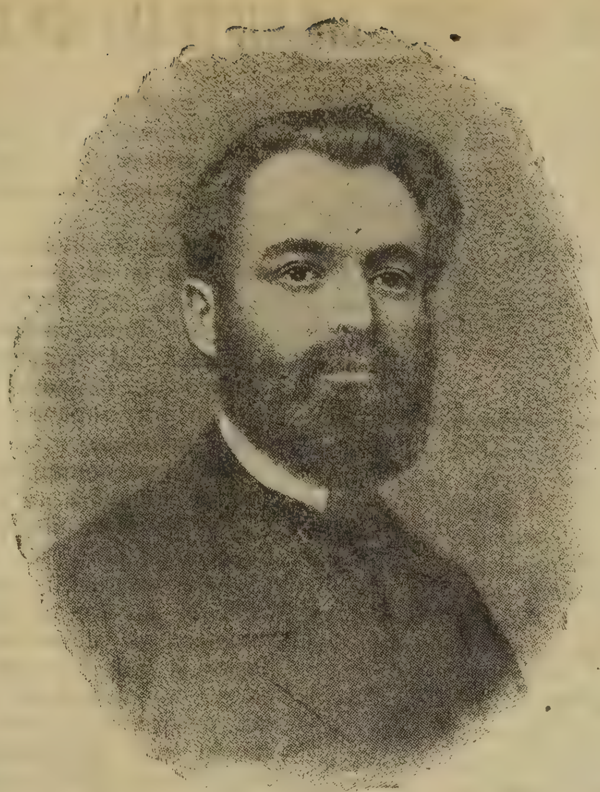
Vasile Conta

meu ; şi de care credeţi că poate eşi dintr'însul ceva, vă rog nu-i refuzaţi sfatul şi protecţia D-voastră.

Vă salut cu adânc respect şi vă doresc sănătate şi bucurie. **I. Creangă**

P. S. — Bietul Lambrior, oare nu a călcat pe urma lui Conta? Tare-mi pare rău, sărmanul! Iaca şi munca peste măsură la ce duce!

Iubite prietene,

Nu ştii cât ne-am bucurat noi eşenii de succesul ce l'ai avut în Cameră.

Eu, după cum mă cunoşti, parcă înebunisem de entuziasm şi de, prost oi fi, dar inimă mare am. M'am apucat de am ţinut o şezătoare acasă cu Raceanu, Ienăchescu, Mişu Nicsoi şi te-am proclamat cel mai mare orator al nostru, să trăeşti, căci tu faci cinstire Eşului nostru, oropsit şi blestemat de D-zeu şi de oameni.

Frate Conta, nu ne uita şi scrie-mi când vii.

Cu dragoste. **Ion Creangă**
Alegător naţionalist

Iaşi, 1883, August 30

Dragă soră Elenuţă,

Ni s'a umplut sufletul de bucurie, aflând că eşti sănătoasă şi că te ocupi cu gospodăria. Dorim să fii sănătoasă şi fericită, în unire cu cumnăţelul nostru, soţul ce ţi l'a dat D-zeu! Află, dragă, că şi noi suntem sănătoşi din mila lui D-zeu! Şi tare aşi dori să te văd şi să vă văd. Eu nu am fost în astă vară pe la Neamţ. Numai Maria lui Zahei a fost. Despre partea de loc din Humuleşti, mă întrebi? Cred că nu aveţi gând să vă mutaţi acolo. Să nu crezi, că ţ'a răpi cineva dreptul, cât vom trăi noi. Mihalache şi Tinca nu pot să aibă mai mult, decât li se cuvine. Dar lasă-i să ţie casa în bună stare şi să se folosească de venitul ei, decât a şedea pustie şi s'or folosi străinii.

Vă sărut. **I. Creangă**

P. S. — Elenuţă tare aşi vrea să am vr'o 20 de coţi sumani de nosten, buni pentru un suman pentru mine. I-aşi plăti cât de scump numai să-i am.

Scrie-mi dacă s'ar găsi să vă trimit banii. Mi-aş face chiar acum o manta.

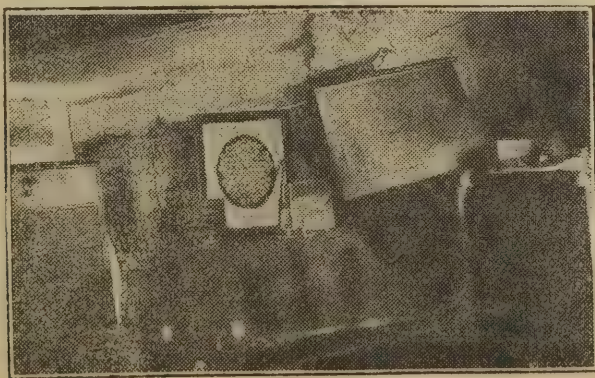
Interiorul Bojdeucei cu obiectele rămase dela Creangă şi Eminescu

CREANGĂ AUTORUL UNEI COMEDII

Răspopindu-se, povestitorul începu să meargă regulat la teatru, unde avea prieteni printre actori şi unde după cum zicea el nu putea „să-mi calce piciorul când purtam antereu şi potcap, de frica Mitropolitului". Acest mediu nou influenţează pe Creangă, care într'o zi scrie lui Eminescu o scrisoare, publicată în numărul acesta, arătându-i că s'a pus să lucreze o piesă de teatru din viaţa de mahala.

Această comedie în trei acte n'a fost terminată, rămâind într'un mic fragment reprodus aici după manuscrisul păstrat la Academie. Totuş, D-na Ecaterina Creangă *soţia de a doua a povestitorului, care a păstrat cu sfinţenie bojdeuca şi lucrurile dela dânsul, mi-a scris în memoriul ce-l am, următoarele rânduri :*

„Ionică mergea regulat la teatru şi de multe ori mă lua şi pe mine. Intr'o zi mi-a spus că are de gând să facă şi el o piesă de teatru. După mai multă vreme mi-a povestit subiectul, cum obişnuia să facă şi cu poveştile, înainte de a le scrie. O ceartă pentru dragostea unei ofiţerese alungată de bărbatul ei, oploşită în casa unui proprietar, care avea ca vecini pe nişte mahalagioaice. Intrigă ş'apoi scandal. Intâi a voit s'o facă într'un singur act, apoi s'a răzgândit, după ce vorbise cu Arceleanu şi alţi actori".

Nu cunosc cauzele ce l'au silit pe Creangă să nu isprăvească această comedie, oprindu-se la scena întâi.

D-na Creangă mi-a mărturisit că manualele didactice îi răpiau tot timpul.

Probabil că din Zărghilă psaltul amorezat de Tololoaia, Creangă ar fi scos un tip unic, un fel de pierrot *al mahalalei moldoveneşti, ilustrând un gen teatral, pe care în afară de Caragiale, nimeni nu l'a mai încercat.*

Dragoste chioară şi amor ghebos

(Comedie în 3 acte)

Actul I se petrece într'o căsuţă din Tataraşi pe malul Cacainei, unde-i locul dragalaş.

Persoanele :

Zamfir Bălbăilă. proprietarul casei.
Maria Tololoiu, ofiţerească alungată dela barbat.
Zărghilă, psalt, amorezul Tololoae.
Mariţa cea mare, fiica Tololoae.
Mariţa cea mică, a doua fiică a Tololoae.
Un căpitan s'o căpităneasă.
Advocatul Dierie, sprijinul ofiţeresei.
Ingrijitorul unei Monastiri, şi prietenul advocatului.
Sarsailă debitant de tutun.
Mai multe persoane, prieteni de a lui Zărghilă şi-a Tololoae.

SCENA I

ZĂRGHILĂ (singur)

Ei, apoi, zi că nu-s nebun. Eu psalt, ea ofiţerească. De la dânsa până la mine, câtu-i de la ceriu până la pământ. Dar o încercare nu strică. Ia să mă ciuculiţesc şi eu oleacă: un surtuc negru, o pălărie naltă ş'o păreche de mănuşi ne-

gre, nu-i vorbă, pot să-mi fac: că am eu câteva părăluţe într'un loc, Dar oare dac'aş face asta, i-aş căde cu tronc la inimă? — Zoiţa, era Zoiţa; din sat de la noi, mă puteam înţelege cu dânsa în vorbă.

Dar asta-i, asta: ofiţerească, femee iscusită, cucoană mare, vorbeşte cu noimă şi poate să fi având multe năcăfale.

Dar şi eu am să fac pe dracu'n patru ş-am s'o îndesesc cu scofeturi şi cu aghioasele şi poate s'o scot din minte. Şi rob de m'aşi vârâ la dânsa, am pentru ce: că-i odată cucoană şi femee la locul ei.

SCENA II

ZĂRGHILĂ, TOLOLOAEA şi BĂLBĂILĂ

ZĂRGHILĂ

Sărut mânele cucoană Marie! Bine, sănătoşică, cum aţi petrecut de când nu v'am văzut?

TOLOLOAEA

A!... cârnă, a Sculeni, a spart fereştile a dracu iee a dânşii... A nu hi domnu Zamfir acolo, eu a moartă fost poate, numai ajunge ei ziua de mâni!...

(Aici se termină manuscrisul care se păstrează in colecţia „Academiei Române").

□ □ □

DE-AŞ AVEA EU COIFUL DIN POVESTE

(POEZIE POSTUMĂ)

De-aş avea eu coiful din poveste,
Să colind prin lume nezărit,
M'aş opri la voi fără de veste,
Să citesc în sufletu-ţi iubit.

De-oi simţi că alte rândunele
Ocolesc acuma casa ta,
Că la geamul tău bat alte stele
Şi-al tău suflet prinde a uita,

Neştiut m'aş pierde iar în lume,
Făr' să blestem, fără să mă plâng,
Ca într'o desnădejde fără nume
Dorul meu de tine să mi-l stâng.

Dară de torci la vechiul vis, statornic,
De citeşti în lacrămi slova mea,
Braţele de le-ai întinde dornic
Şi pe nume tu de m'ai chema —

In iatacul tău, în clipe dese,
Flori şi flacări s'ar înfiora,
Desmierdări şi şoapte ne'nţelese
Părul tâmplei ţi l-ar tremura;

Coiful mi l-aş smulge cu grăbire
Ş'o poveste nouă s'ar urzi —
Ingerul tău paznic cu uimire
Ochii tineri şi-ar acoperi.

P. CERNA

□ □ □

AMINTIRI GLUMEŢE DIN VIAŢA LUI ION CREANGĂ

Povestitorul Creangă era o fire foarte originală. In ori ce împrejurare, personalitatea sa trebuia să iasă în relief, chiar atunci când momentul era solemn, şi când trebuia să se impue o rezervă oficială cât de neinsemnată.

Aşa era „Ionică cel prost din Humuleşti" şi n'avea ce-i face. De aceia eşenii, îl simpatizau şi făceau mult haz de năzbâtiile lui, cari deveniseră populare şi cari până azi sunt încă povestite cu vervă de contimporanii rămaşi în viaţă.

Reproducem câte-va din ele cari au avut pe vremuri mult succes.

O. M.

* * *

La 1886 când se ţineau congresele economice la Teatru Naţional de la Copou (Iaşi), vorbea fie care cu foc şi cu inimă pentru economiile vieţei noastre naţionale şi fie care orator încheia discursurile cu *Trăiască Majestăţile Lor.* Acele congrese erau deschise dimineaţa de la 9 — 12 şi de la 2—6 seara.

Un doctor G. începuse un discurs cam pe la orele 4 şi-l întinsese hăt mult peste 6 ore, dar un soiu de beltea lungă fără nici un miez, în cât lumea plictisită nu ştia cum să se scape de el mai de grabă, căci cum vă spun trecuse de 6 ore şi el încă nu avea de gând să isprăvească. La un punct voind să desvolte o chestiune se încurcă rău. Se întoarce, se suceşte şi nu-i dă de rost; cum era linişte foarte mare în sală şi cum el se zbătea în încurcătură, Creangă rupse de odată tăcerea şi îi zice: «Ştiţi ce d-le dr. ziceţi *să Trăiască Majestăţile Lor şi haideţi oameni buni acasă.* Tunete de aplause izbucni în tot teatrul şi ca prin farmec lumea deşertă sala, strigând necontenit: *bravo Creangă, bravo.*

* * *

La o altă întrunire viticolă la primăria din Iaşi, toţi oratorii băteau apa în piuă şi cu toţii se învârteau în loc şi nu ştiau pe cine să învinovăţească mai tare că nu merg podgoriile bine, îi flocăiră pe toţi, pe Dumnezeu, pe guvern, pe negustori că nu dau preţ, mă rog era o zarvă cumplită în contra tuturor şi a oamenilor şi a elementelor.

Creangă ia cuvântul şi spune: «D-lor, ştiţi cum faceţi d-voastră, chiar ca pungaşul cela din Paris, care întâlnind pe drum un domn cu lanţ frumos la brâu, îl întrebă câte ceasuri sunt, el scoţând ceasornicul, pungaşul iute îl înşfacă cu lanţ cu tot, rupându-i chiar jilecta, şi o ia la sănătoasa.

„Alergând domnul cela după el, iată în cale îl întâmpină un alt pungaş şi îl întreabă că de ce aleargă, el răspunde că i s'a furat ceasul cu lanţ cu tot. Atunci istălant pungaş îl întreabă: Ia vezi că ţ'a furat şi punga, ba punga o am iat-o! Pungaşul al doilea repede îi smuceşte punga şi fuge de partea cealaltă, în cât bietul om nu ştia în care parte să fugă mai de grabă, în spre cel cu ceasornicul sau în spre cel cu punga. Iacă aşa faceţi şi d-voastră cu întrunirea viticolă. Eu ştiu un lucru şi anume: *Că n'ar fi rău să fie bine în ţara asta.*"

* * *

Era o adevărată sărbătoare când ne duduceam în Ţicăul de Sus, la Creangă.

Vara îl găseam, de obicei în cerdacul ce dădea spre dealul Ciricului. Jos pe o saltea îl vedeam pe Creangă, în halat cu un şervet aşezat pe după gât să se şteargă de năduşeală, lângă el o lopoţică lungă crestată la vârf ca să se scarpine pe spate. Intr'o seară din Noembrie 1881 ne adunasem la dânsul: N. Beldiceanu, Eduard Gruber, Grigore Alexandrescu, Artur Gorovei, D. Anghel şi un gazetar din Bucureşti. Gazetarul ne ameninţă cu cetirea unei poezii. O fi fost frica, ori, cu-

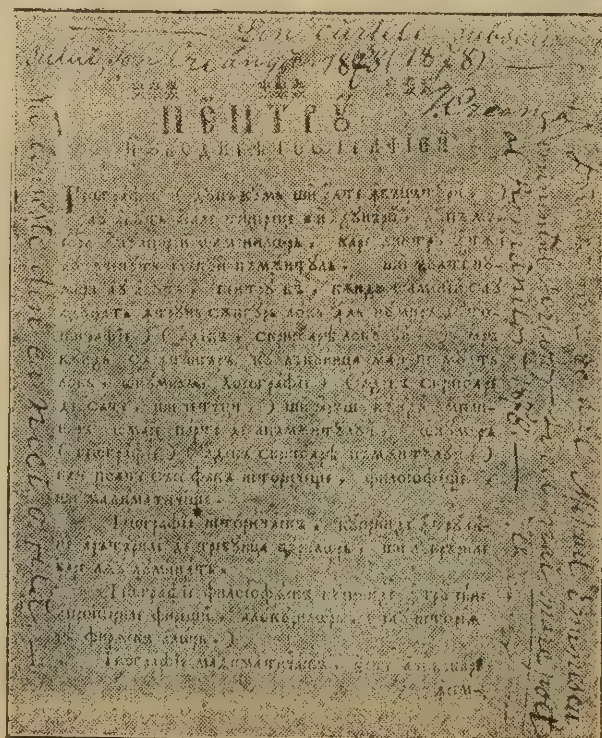

Creangă fotografiat cu prietenii la Slănic (Moldova) în anul 1885

riositatea, nu ştiu, dar am ascultat-o cu toţii în cea mai mare linişte. Ei, cum vă pare? întreabă autorul. Noi, smeriţi, cu ochii în jos, tăceam. Cum ţi se pare d-le Creangă? repetă autorul. Bună, foarte bună, *un sfârâiac*, răspunse Creangă cu glas liniştit. Ce-i sfârâiacul moş Ioane? întrebarăm cu toţii de odată? Uite ce-i, începu Creangă. Se zice că o dată un ţigan, un ferar, trecând printr'un sat striga cât îl lua gura: Potcovar, potcovar, meşter potcovar. Un român, auzindu-l strigând aşa, se îndreaptă spre ţigan cu o bucată de fier în mână. Bună ziua. Mulţumim dumitale. Mă meştere, ştii tu să faci potcoave, mă? — Cum să nu ştiu. Cât să-ţi dau mă, să-mi faci din fierul ăsta patru potcoave? — Atât; şi s'au înţeles din preţ. Ţiganul îşi aşează jos foile, aprinde cărbunii, potriveşte nicovala, îşi vâră fierul în foc. Când fierul s'a înroşit îl pune pe nicovală şi dăi cu ciocanul de sărea cât colo stele aprinse, şi iar îl pune în foc, şi iar îl bate, şi cu cât îl înroşea şi-l bătea mai mult, cu atât se subţia fierul tot mai tare.

Pe ţigan îi trecee toate năduşelile şi nu era chip să nimerească potcoavele.

Intr'un târziu fierul se subţiase atât, că nici nu mai era de unde să iasă potcoave. — Măi romănico, zise ţiganul, ştii una? Potcoave nu-ţi pot face! dar dacă vrei, din fierul ăsta să-ţi fac un sfârâiac; românul plictisit: — Da fă-mi şi un sfârâiac, măi ţigane, numai să scap odată de tine. Atunci ţiganul, vesel, vâră din nou fierul în foc, suflă cât poate din foi, suflă de flueră foiul, şi când l-a scos, fierul era alb ca argintul, — şi ţiganul grăbit îl bagă într'o copae cu apă ce era lângă dânsul: sfâăâr, făcu apa din jghiab. — Uite, mă române, gata sfârâiacul. Ăsta-i sfârâiacul zise Creangă şiret.

Aşa-i şi poezia ta. Şi isprăvind, se urcă în fundul patului; iar noi ne-am prăpădit de râs.

* * *

Ştiut este că povestitorul Creangă a fost diacon, şi s'a despopit. Intr'un cerc de intimi ar fi istorisit cum şi-a tăiat *coada.*

S'a dus la Roman în gazdă la un diacon; diaconiţa nu-şi mai lua ochii dela coada lui, şi mereu se jăluia că de ce nu are şi ea aşa păr frumos. Creangă fără a mai sta mult pe gânduri, pune mâna pe o pereche de foarfeci, tae coada şi o prezintă diaconiţei, zicându-i: «Dacă-ţi place aşa de mult, poftim!»

* * *

După ce se făcuse diacon Creangă şi Ienăchescu, singuri fără diaconiţe, au plecat să facă o escursiune pe la mănăstirile de maici şi de călugări din judeţul Neamţ şi la târgul Peatra-Neamţ.

La o mânăstire de călugăriţe, Creangă făcuse cunoştinţă cu maica Evghenia, de neam boeresc, cu mare avere, o tânără brunetă foarte frumoasă, cu manieri alese, vioae şi foarte sprinţară.

Această maică mai pe urmă a servit de subiect lui Creangă în compunerea satirei publicată în broşură şi intitulată: *Moş Nechifor şi maica Evghenia desăgăriţa,* care a fost prima bucată cetită de el în «Junimea» şi care a stârnit admiraţia membrilor «Junimei».

După ce Creangă şi Ienăchescu au ajuns în târgul Peatra, când se plimbau pe stradă, văd stând în uşa unei magazii o evreică foarte frumoasă.

Creangă zice lui Ienăchescu: «Uite, măi, ce drăguţă împleteşte la colţun; pune, mă rog ţie, un semn şi când ni-om în-

toarce să ne ducem şi să ne facem că cumpărăm ceva şi să intrăm în vorbă cu dânsa.›

Ienăchescu zise: «Bine, am pus semn». După vre-o sută sau două de paşi, ajunşi la capătul stradei se întorc îndărăt şi caută magazia cu evreica frumoasă. Merg şi tot merg uitându-se în toate părţile ca să dea de magazie şi de jidoafcă. Atunci Creangă înciudat zice lui Ienăchescu:

— «Bine mă Ienăchescule, nu vezi c'am ajuns la capătul stradei, unde ţi-i semnul ca să nimerim magazia?»

— «Apoi dă, măi Creangă, se vede că s'a sculat de acolo». — „Cine s'a sculat mă tâmpitule?» — «N'ai văzut şi tu, zice Ienăchescu, că lângă evreică era un câne culcat? Pe acela-l pusem ca semn.» — «Bre! că nătărău mai eşti, se vede că de asta te-ai făcut popă. Cum ai crezut tu că are să stea cânele locului ca o piatră.»

(Culegere din diferite surse contimporane).

□ □ □

CRONICA MUZICALĂ

Sala Ateneului. — Al patrulea concert simfonic. — Concertul de vioară al lui George Enescu. — Simfonia IX-a dirijată de G. Enescu.

Pe programul concertului simfonic de la 7 Decembrie, figurau ca urmare a ciclului Schumann-Saint-Saëns, — *Simfonia a III-a* a celui d'intâi şi *Danţul macabru* al maestrului francez.

Ideia unui ciclu al poemelor simfonice ale lui Saint-Saëns, ne pare nemerită, căci ele sunt o pildă preţioasă de echilibru, de luminoasă instrumentaţie, de nobilă ţinută muzicală.

De la vârsta de... $2^1/_2$ ani, planează în sferele paradiziacice ale artei, patriarhul octogenar al muzicei franceze. O asemenea precocitate e unică în analele copiilor — minune. —

La vârsta de 30 de luni, ne istoriseşte el în ultimul şi interesantul său volum *L'école buissonnière,* bunica sa îl puse înaintea unei pianine care de mult nu fusese deschisă: în loc de a lovi peste clape precum obişnuesc copii de acea vârstă, el atingea notele, una după alta, şi nu le părăsea de cât după ce sunetul se stingea.

După ce învăţă notele, bunica lui chemă un acordor şi pe când acest din urmă dregea pianul, copilaşul de $2^1/_2$ ani numea din camera vecină, notele, treptat ce răsunau sub degetele acordorului; la cinci ani, copilul executa la piano în mod foarte corect, sonatine de Haydn şi de Mozart şi scria fără nici o greşeală, valsuri şi galopuri, cu toate că nu avusese încă timpul să pătrundă tainele armoniei!

„Pentru mine", zice, cu mult spirit, venerabilul maestru, în volumul de mai sus, „pentru mine, muzica e o artă, care îşi are legile, gramatica, sintaxa, lucruri de care nu se mai ţine seamă într'un anumit mediu, în care se tinde numai a deştepta impresiuni, a creia atmosferi. In aceşti din urmă ani se face muzică, aproape cum Stéphane Mallarmé făcea sonete ale căror vers:

„Trompettes tout haut d'or pâmées sur les vélins",

poate da o ideie acelora ce nu le cunoşteau. Sonetele lui Mallarmé au admiratorii lor: şi muzica despre care vorbesc îşi are admiratorii ei, şi mulţi mărturisesc că *adoră acea muzică.* Ei sunt fericiţi, căci gustă bucurii necunoscute mie şi pe cari nici o dată nu le voi cunoaşte!!!..."

Acele precepte le-a pus în practică simfonistul francez, în întreaga bogata sa operă: sub forma clasicismului german, — (căci cine zice clasicism, invocă, fatal umbrele lui I-S. Bach, Haydn, Mozart, Beethoven)—îşi învălueşte Saint-Saëns ideile clare, spontanee, ce emană din creerul şi inima sa esenţial franceze: astfel muzica maestrului francez e o minunată împerechere a calităţilor clasicilor germani, cu verva, limpezimea, spiritul galic.

Danţul macabru, pagina cea mai populară a maestrului, a fost întâmpinată foarte călduros de către auditorul concertului al IV-lea simfonic.

Ideia însă, a unui ciclu al simfoniilor lui Schumann, mi se pare mai puţin fericită: genialul german el însuşi avea o părere destul de mediocră despre însuşirile sale de simfonist:

„Am într'adevăr, o experienţă foarte mică în ale orchestraţiei", scrie el prietenului său Enric Dorn.

In simfoniile sale, (exceptând *Simfonia III-a în mi bemol),* — Schumann a scris patru simfonii, — imaginaţia predomineazǎ, copleşeşte ideia conducătoare, acea idee care dă viaţă operilor de artă, care stabileşte euritmia, adică proporţiunea bine chibzuită, făcătoare de frumuseţi ce domneşte în aproape toate simfoniile lui Beethoven.

Şi dacă întâlnim în acele pagini orchestrale, o inspiraţie superioară, o adâncime de gândire şi un sentiment pătrunzător care poartă pecetea geniului, găsim de asemenea şi oare care monotonie în coloritul timbrelor, o lipsă de gradaţiune în desvoltări şi de contrasturi, o lipsă de mlădiere.

Excepţie trebue făcută pentru *Simfonia a III-a* zisă *Renană*, executată la ultimul concert simfonic de la Ateneu şi în care varietatea ritmică şi coloritul sunt de cel mai încântător efect.

Dacă Schumann nu ocupă primul loc printre marii simfonişti, compozitorul însă al lui *Manfred, Faust* şi mai presus de toate al nemuritoarelor *Lieduri*, se înalţă sus de tot în admiraţiunile unanime: *„Unele din liedurile mele, sunt ceia ce am făcut şi ceia ce voi face mai bun"* scrie el.

* * *

Groaznicele evenimente cari au transformat mai toate câmpiile lumei într'un nemărginit cimitir, au silit pe George Enescu să petreacă în ţara sa, un timp cu mult mai îndelungat de cât acela ce, de obiceiu, i'l consacră.

Şi când Enescu se află printre noi, e sărbătoare mare pentru muzică.

Popasurile ce le face în patria sa, acest mândru călător, sunt atâtea prilejuri de bucurie pentru inimile iubitorilor de muzică, cari aşteaptă, bieţii, mana binefăcătoare ce le va aduce hrana sufletului şi a duhului!

Violonist, George Enescu în concertul său, ne-a minunat prin technica sa fără de prihană, ne-a încântat prin distincţiunea stilului său, şi ne-a fermecat prin căldura comunicativă a unui arcuş nespus de emotiv.

Nici odată n'am putut aprecia mai mult decât la violonistul nostru, preceptul preconizat de ilustrul Joachim, că *„technica adevărată e colaboratoarea credincioasă a muzicei"*.

Pentru George Enescu, indicaţiunile metronomice sunt rezultatul sentimentului său personal, căci interpretul cel mai conştiincios e împins, fatal, de starea sa sufletească a momentului, la oarecari deosebiri de timpuri.

El posedă noţiunea bel-cantului şi a frazărei, şi technica strălucită a arcuşului său, nu tinde numai a mişca simţurile prin mijloace exterioare; spicatele, ornamentele, trilurile, gamele cromatice, apogiaturile sale, sunt de cea mai distinsă perfecţiune: o cultură istorică îngrijită dă interpretărei sale înţelesul unei opere a cărei realizare depinde de o mulţime de împrejurări privitoare la epocă, la şcoală, la stil.

Farǎ seamăn a fost triumful violonistului la recitatul său; mulţimea care umplea chiar scările Ateneului, l'a ovaţionat frenetic!...

Dar, George Enescu şef de orchestră, şi-a cedat bagheta, — magică, — lui George Enescu violonist, săvârşind o minune: realizarea integrală a *Simfoniei a IX-a!*, cu braţe, cu cap, cu picioare, o *Simfonie a IX-a* cu corul final al *Odei inchinate bucuriei*, cu solourile de canto, o *Simfonie a IX-a* cum se dă în centrele lumei civilizate!

Ce minune!!

Ar fi ridicol de a încerca a mai scrie ceva nou despre ultima din nemuritoarele muze ale Titanului, despre acea muză care a deschis ochii zece ani în urma naşterei penultimei ei surori şi care e aşa plină de viaţă şi de veselie, cu toate că născută dintr'un tată bătrân şi doborât de nevoi şi de infirmităţi.

Ceiace nu s'a putut face la noi, în zeci de ani, s'a săvârşit în câteva zile de vrăjitorul nostru!

El a dat viaţă acelei minuni a minunelor care, în inimile noastre desnădăjduite, fusese de mult părăsită în muzeul lucrurilor nerealizabile!

Admiraţie şi recunoştinţă merită Enescu al nostru pentru acest miracol...

Tradiţiunea însă exactă a mişcărei *trioului* din *scherzo*, observată de Hans de Bullov, de Hans Richter, de Mottl şi de Richard Wagner împreună cu toţi discipolii săi, asimilează o măsură a acelui *trio* cu două ale scherzului precedent; acea tradiţiune se bazează pe manuscrisul original al lui Beethoven; în ediţiile tipărite, s'a strecurat o eroare capitală, care în loc de 116= o doime. indică ca mişcare metronomică a *trioului*: 116 = o unime, adică de două ori mai lentă.

Ne cântă încă în memorie, cu o tenacitate obsedantă, frumoasă frază a *finalului*, expusă de violonceluri şi contrabaşi, reluată apoi, cu un farmec nespus, în unison, la octava superioară, de viole şi violonceluri, pe când I-iul fagot desinează un contra-subiect nu mai puţin fermecător: după partiţiunea tipărită, al 2-lea fagot tace: altă eroare de tipar: *„al 2-lea fagot trebue să dubleze dela al 25-lea tact încoio, contrabaşii"*, ne informează într'o foarte interesantă monografie, muzicograful englez Sir Charles Stanford, pe baza manuscrisului original al maestrului din Bonn, ce se află la biblioteca din Berlin.

Simfonia a IX-a despre care s'a scris sute de volume a fost evocată de George Enescu, în splendoarea cea mai deplină, cea mai minunată: acţiunea acestui om atât asupra auditorului, cât şi asupra falangelor ce le conduce, e, într'adevăr extraordinară. Prin singura sa apariţie, el impune o atenţiune neobişnuită; puterea sa de pătrundere şi de evocare, gestul său precis şi plin de elocinţă, privirea sa, luminează architectura sonoră a întregei opere pe care simţurile noastre transportate departe, departe de tot de urâţeniile vieţei, o întrevede ca într'un nimb de farmec nemărginit şi de poezie!...

Ne-a mai dat o sensaţiune de artă aleasă, George Enescu, în *Scheherazade* a minunatului simfonist rus Rimski-Korsakoff, şi în straniul şi atât de personalul *Apprenti-sorcier* de Paul Dukas.

Toate aceste pagini, precum şi monumentala *Simfonie cu coruri*, le-a dirijat pe dinafară!

Corul *Carmen*, pregătit cu cel mai preţios devotament de d-l D. Kiriac, a contribuit în mod demn de laudă, la frumoasa isbândă a interpretărei, şi vocile soliştilor, d-nele Drăgulinescu şi Georgescu, d-nii Vrăbiescu şi Folescu au răsunat victorioase in minunata *Odă a Bucuriei!*

M. MARGARITESCU

□ □ □

CRONICA DRAMATICĂ

Teatrul Naţional: Napasta, dramă în două acte de *I. L. Caragiale.*

S'a jucat şi anul acesta *Napasta*, ca şi anii trecuţi... Drama lui Caragiale a intrat astfel în repertorul naţional, alături de *Scrisoarea pierdută* sau de *O noapte furtunoasă.*

Amintirele mele nu merg până la cea dintâi reprezentaţie a *Napastei.* Ştiu însă că a fost primită rău şi de public şi de critică. Ziarele i s'au pus deacurmezişul. Din nenumeratele cronici ale timpului, ne vine doar răsunetul a două articole ale d-lui Gherea, ce s'a străduit să apere piesa lui Caragiale. Incolo, un maldăr de hârtie înegrită deasupra căreia s'a scuturat uitarea. Azi, *Napasta* a trecut în literatura clasică. Critica şi-a frânt pana, tăcând sau lăudând'o. Tot ce e de Caragiale e de o potrivă de bun. Un scriitor e cernut de critică în începuturile lui. Odată ce a siluit însă poarta slavei, critica pleacă fascele dinaintea învingătorului. Din îndrăzneaţă devine slugarnică. In carul lui de biruitor, scriitorul ia tot ce a scris, şi mai rău şi mai bun. Punându-şi pe frunte cununa de laur, Caragiale a trecut în nemurirea rece. Nu-l mai putem critica. Tot ce am avea de spus îngheaţă pe buze, sau

se preface într'o şoaptă nelămurită... Opera lui e o catedrală în care nu se vorbeşte. Astfel se nasc *idolii*, şi se propagă *latriile*...

.. Ceia ce scriu aici nu va avea poate o înrâurire prea mare. Scriitorii şi cărţile îşi au destinul lor. *Napasta* va fi ce va fi. Judecând însă cumpănit, criticii vremei au avut dreptate. Scrisul lor e uitat azi, dar adevărul e încă nestâns sub cenuşa lui. *Napasta* e una din lucrurile cele mai puţin trainice ale lui Caragiale. Critica de atunci a văzut bine; cea de acum e înăbuşită de un sentiment religios faţă de dramaturg. Publicul însă — şi de atunci şi de acum — a ocolit piesa. Dintr'un instinct drept, şi fără vorbe — a simţit că în *Napasta* nu e o realitate văzută, ci numai o invenţiune scenică.

* * *

... Căci *Napasta* are nenorocul de a fi opera cerebrală a celui mai bun observator al nostru. Tot ce a scris Caragiale porneşte din observaţie. Dacă i se poate uneori tăgădui înălţimea de vederi, simţul unei moralităţi mai curate, înţelegerea unei umanităţi ceva mai ridicată decât cea din comediile sale, nu i se poate totuşi tăgădui darul observaţiei incisive. Eroii comediilor lui sunt toţi văzuţi, uneori numai în nişte neînsemnate amănunte ale vieţii sufleteşti dar care sunt totuşi caracteristice pentru o epocă şi pentru o clasă socială... Vremea trece, moravurile se îndulcesc, şi eroii lui Caragiale încep să samene tot mai puţin cu oamenii de astăzi. Noi însă i-am cunoscut şi i-am găsit asemănători. Urmaşii noştri vor găsi în comediile lui Caragiale mai întâi întipărirea sigură a unor vremi de prefacere a ţării noastre; în lutul operii lui vor găsi tiparul orăşanului român din adoua jumătate a veacului a XIX în întâile atingeri cu formele culturale ale apusului... Vor găsi însă şi oarecari note mai universale: vor găsi de pildă inconştienţa senină a lui Jupân Dumitrache Titircă Inimă-Rea şi a lui Trahanache care e una din însuşirile sufletului omenesc din toate timpurile; vor găsi slugărnicia lui Pristanda nemuritoare şi ea... In afară deci de amănuntele legate de o anumită vreme, în comediile lui Caragiale mai e şi ceva tranic şi statornic...

Napasta e singura operă a lui Caragiale, pe care dramaturgul n'a scos'o din observaţie. Pe când în celelalte piese, scriitorul a pornit dela viziunea limpede a unui *tip* pe care l'a pus pe scenă numai din plăcerea de a crea o realitate, în *Napasta* el a pornit dela o problemă sufletească şi din nevoia de a obiectiva un sentiment. Iată pentru ce putem arăta cu degetul pe Trahanache şi pe Pristanda, dar nu vom arata nici odată pe Anca sau pe Dragomir. Cei dintâi au fost văzuţi; chiar dacă n'ar intra în ţesetura unei piese bine înnodate, ei ar trăi totuşi prin amănuntele fiinţei lor fisice sau morale. Cei din urmă nu au altă viaţă decât acea a unui sentiment pe care dramaturgul vrea să ni-l zugrăvească. In afară de acest sentiment, Anca şi Dragomir sunt două nebuloase: un nucleu şi materii în fuziune sau chiar nimic.

* * *

Cum a reuşit să întrupeze acest sentiment, vom vedea mai pe urmă. Ajunge acum această deosebire hotărâtoare: de oparte o operă isvorâtă dintr'o observaţie nemijlocită, operă cam măruntă pe alocuri, plină de amănunte supărătoare, dar vie, reală, plastică, şi de alta, *Napasta* ce ţinteşte spre un ţel mai înalt, de a ne da icoana unui mare sentiment omenesc, neperitor, după cum ni se dă în *Avarul* sau în *Tartufe*, dar care nu porneşte dela o realitate văzută, nu trăeşte, ci rămâne în lumea creaţiilor cerebrale, a abstracţiilor. O piesă de teatru nu este însă un paragraf din *Etica* lui Spinoza. Ne trăind altfel, nu trăeşte de loc.

* * *

Sunt doi eroi în piesă: Anca şi Dragomir. Anca întrupează sentimentul *răsbunării*, Dragomir pe cel al *remuşcării*. Despre Dragomir se pot spune lucruri bune, despre Anca, nu. Toţi criticii au condemnat-o, ca pe o plăsmuire imaginară. Acest lucru l'a înţeles şi d. Gherea apărătorul *Năpastei*. Simţind că latura slabă a piesei e Anca, d. Gherea a căutat să dovedească că figura ei centrală nu e Anca ci Dragomir, că axa în jurul căreia se învârte acţiunea nu e răzbunarea femeei ci remuşcarea bărbatului ucigător... „Cum am zis deja, (scrie d. Gherea, şi cer iertare cititorului pentru acest *deja*), simţirea principală care e zugrăvită în *Năpasta*, e groaza remuşcării şi groaza înaintea ispăşirei unei crime comise... Acei cari au văzut în Anca o persoană tot aşa de importantă ca Dragomir, şi chiar mai importantă, aceia n'au înţeles piesă lui Caragiale...".

Ba, au înţeles-o. Aşi zice că d. Gherea n'a înţeles-o, — dar a înţeles-o şi d-sa. Ceia ce face e numai o tactică, bună poate aiurea, dar de sigur alături de adevăr.

Nu.

Sentimentul principal zugrăvit nu e *remuşcarea* ci *răzbunarea*; axa piesei nu e Dragomir ci Anca. Şi iată pentru ce.

Sentimentul remuşcării la Dragomir e un sentiment *statariu*. Mustrarea de conştiinţă îl frământă, mici lucruri se adaugă, amănunte se îngrămădesc (nu totdeauna în chip firesc) hrănind această remuşcare, mărind-o chiar, fără să-i dea totuşi şi o evoluţie şi o acţiune. O piesă de teatru este însă o acţiune. Remuşcarea lui Dragomir nu poate fi o desfăşurare dramatică, ea nu duce la nimic şi nu are un desnodământ, de oare ce după cum vom vedea, mărturisirea lui e în afară de conflictul dramatic. Nu tot aşa e de pildă remuşcarea lui Raskolnikof, care creşte pas cu pas, se înteţeşte şi ajunge la spovedirea de bună voe a crimei săvârşite. Da: iată o evoluţie şi o acţiune de cel mai înalt interes dramatic. A arăta cărările fatale pe care un vinovat e dus până la spovedirea din urmă, poate fi obiectul unei piese de teatru. In Dragomir nu găsim de cât remuşcare, şi atât: subiect de nuvelă şi nici de cum de dramă. Mărturisirea lui e de prisos, nefiind pornită din nevoia ispăşirei. In piesa lui Caragiale, Dragomir e de altfel pe planul al doilea al interesului nostru, iar remuşcarea lui un fapt de o oare care însemnătate literară, dar într'o slabă legătură cu adevărata piesă. Acţiunea dramatică e în sufletul Ancăi. Fără *răzbunarea* ei nu mai avem nici o dramă; pe când fără remuşcarea lui Dragomir piesa rămâne în picioare. Să presupunem că Dragomir nu s'ar fi căit şi că ar fi fost un nepăsător. Răzbunarea Ancăi şi-ar fi urmat tot drumul ei, fiind o acţiune cu un desnodământ. Răsbunarea ei e un sentiment *cursoriu*: are un început, o desfăşurare şi un sfârşit culminant. Anca este deci întreaga *Năpasta*.

Acum că remuşcarea lui Dragomir e mai bine zugrăvită de cât răsbunarea Ancăi, — aceasta e alt ceva. Şi tocmai de aceia piesa sufere.

* * *

Un lucru deci câştigat: *Năpasta* este Anca. Şi dacă am câştigat acest lucru, piesa lui Caragiale se clatină, de oare ce creaţia *Ancăi* e în toate amănuntele ei lipsită de realitate sufletească. De altfel toţi criticii timpului i-au tăgăduit-o. Nici d. Gherea n'o poate apăra în de ajuns. „Anca, zice d-sa, e o răsbunătoare *per excelentiam* şi o răsbunătoare conştientă. Răsbunarea însă, şi mai cu seamă o răsbunare lentă, prin torturi îndelungate, e foarte antipatică. Ea jigneşte cele mai bune simţiminte omeneşti de simpatie, iubire şi solidaritate socială... Anca dar e un caracter crud şi antipatic... Anca e o femee rea, cum sunt unele femei; ea nu e capabilă de isbucnirea de odată a unei cruzimi îngrozitoare, ci e rea prin acumularea cruzimilor mici. Dacă am zis că ea e mai puţin reuşită de cât alte tipuri, e pentru că uneori e prea unilaterală şi nu se simte acea mlădiere sufletească cum se simte la alte tipuri".

... Şi apoi multe şi multe pagini despre ceia ce e şi ceia ce nu e Anca. Anca e cutare dar nu e cutare. Nu. *Anca nu e nimic, pentru că n'a existat nici o dată.* D. Gherea ne aminteşte câte ceva şi din psihologia sălbaticilor. Poate,— acolo. Pe aceia nu-i cunosc.

Ştiu însă cu siguranţă că în vremile noastre, Anca iese din sfera posibilităţilor. Nu putem primi că o femee ce şi-a iubit bărbatul se poate căsători cu acel pe care îl bănueşte drept ucigaşul lui, că poate trăi opt ani cu el numai din gândul răsbunărei, şi că după opt ani se răsbună... Cum? Invinuindu-l de o crimă pe care n'o făptuise el. E aci un lanţ de neverosimilităţi de care mintea noastră se isbeşte ca de un zid de aramă. E mai tare zidul de cât priceperea noastră. Şi nu s'a născut încă mintea ce săşi fi găsit în creaţia Ancăi „raţiunea suficientă".

Dacă bănuiala Ancăi s'ar fi trezit abia în cursul celor opt ani; dacă ar fi crescut; dacă ar fi izbucnit la urmă ca o lumină de adevăr, înarmându-i braţul răsbunărei, atunci ea ar fi fost mai aproape şi de adevăr şi de teatru. Căci adevărul şi teatrul sunt două lucruri deosebite, ce nu merg de la sine împreună, ci trebue îmbinate cu multă meşteşugire de artist. Nu tot ce e adevărat e şi teatral...

Aşa e de pildă în *Oedip* al lui Sofocle. Bănuiala eroului se trezeşte pe încetul; amănunte noi se adaogă înteţindu-i-o, până ce în sfârşit adevărul izbucneşte. Atunci abia Oedip îşi scoate ochii, culminând o acţiune dramatică dibaciu dusă prin toate treptele formale ale teatrului. In *Napasta*, dimpotrivă, vedem din fiecare replică a Ancei, că ea e sigură de crima lui Dragomir. Aşteaptă numai mărturisirea lui. Nu mai avem aproape nici o creştere a interesului dramatic. Răsbunarea din urmă care ar fi trebuit să fie încununarea acţiunei, e pulverizată chiar de la început printr'un şirag de mici răzbunări. Ana de fapt e mai mult o torturătoare şi o sadică. De aceea poate a şi trăit opt ani cu Dragomir. Acţiunea răsbunărei ei este deasemenea în linie frântă. Intâiu voeşte să pună pe Gheorghe să-l ucidă pe Dragomir; — dar renunţă la acest plan. Se hotărăşte să-l ucidă ea; — dar renunţă şi la acest plan. Când Ion Nebunul e pe cale să-l omoare, ea îl împiedecă. Se răzbună, în sfârşit, învinuindu-l de o crimă pe care nu o săvârşise... ca şi cum e cu neputinţă de a te desvinovăţi de ceea ce nu eşti vinovat.

Drama are deci un şir de linii frânte ce nu sunt teatrale D. Gherea răspunde: aşa se întâmplă adesea în viaţă. Se poate,—dar teatrul e teatru şi viaţa e viaţă. Nu tot ce e în viaţă trebue pus pe scenă în neorânduirea firească. D. Gherea mai răspunde: *Hamlet*. Da, e drept, şi în *Hamlet* acţiunea e în linie frântă.

Dar mai întâi *Hamlet* e *Hamlet*.

Apoi *Hamlet* e studiul unui caracter şovăelnic, ceea ce nu e *Napasta*.

In sfârşit capodoperile nu trebuesc imitate prin slăbiciunele lor şi *Napasta* nu se aseamănă cu *Hamlet* decât prin această stăruitoare frângere a acţiunei dramatice.

* * *

Am dovedit, aşa dar, că Anca este şi în afară de natură şi în afară de teatru; că datele ei sufleteşti nu sunt nici luate din observaţie, nici împletite cu meşteşugire după legile teatrului, în vederea unui efect dramatic.

Rămâne Dragomir. Remuşcareu lui e mai bine zugrăvită, cu toate amănuntele şi micile împrejurări ce o înteţesc. Dar am arătat de la început că Dragomir e o figură secundară în piesă, că remuşcarea lui nu e cu desăvârşire necesară dramei şi că ar fi putut să lipsească. Sentimentul lui nu are nici o evoluţie şi nu hotărăşte nici o acţiune. E drept că duce la spovedire, dar spovedirea în clipa în care se face e de prisos. Anca ştia de aproape opt ani... De mult se hotărâse „să-l curăţe"; era numai în căutarea unei răzbunări mai crude, învinuindu-l de o crimă pe care n'o făptuise. Il învinovăţeşte că a ucis pe Ion, chiamă pe primar şi pe oamenii din sat înainte de a se fi spovedit Dragomir.... Abia după ce a orânduit întreaga răzbunare, se întoarce către Dragomir, zicându-i: „Scoală, Dragomire, c'a sosit ceasul... Stăi drept... adună-ţi minţile câte le mai ai şi răspunde la ce te-oiu întreba... Pentru ce l-ai omorât?..." Şi Dragomir mărturiseşte, când mărturisirea lui era de prisos. Răzbunarea îşi pornise cuţitul peste grumazul vinovatului; ea nu adaugă nimic la acţiune.. Mai mult de cât atât, prin mărturisire, Dragomir nu se gândeşte să-şi ispăşească vina, dându-se pe mâna jandarmilor. Din potrivă, vrea să plece în lume până la prescrierea legală. Mărturisirea lui deci e un amănunt fără valoarea teatrală, pe care o avea de pildă mărturisirea lui Raskolnikof....

In afară de aceasta, în zugrăvirea Ancăi şi a lui Dragomir, avem o strămutare supărătoare a interesului nostru simpatic. Simpatia noastră merge spre cel vinovat — spre Dragomir —, pe

când antipatia merge spre cel nevinovat — Anca. O greşală ce-şi are greutatea ei....

In *Napasta* mai avem şi alţi doi eroi : pe învăţătorul Gheorghe şi pe Ion Nebunul. Cel d'intâi e o siluetă ştearsă, fără nici o însemnătate. Ion Nebunul culege însă toată căldura noastră, prin adânca lui bunătate, prin lipsa de şir a vorbelor lui, prin suferinţa, prin poetica şi mistica povestire a fugei din ocnă, prin sfârşitul lui tragic. E figura cea mai izbutită din întreaga piesă,— *dar şi cea mai uşor de izbutit.* Altceva ar fi însă dacă am sta să cercetăm verosimilitatea aducerei lui în scenă — după cum altceva ar fi de ne am opri asupra atâtor coincidenţe nefireşti, atâtor sfori dramatice şi monoloage supărătoare ce se împletesc în ţesătura celor două mici acte ale *Napastei....*

* * *

Napasta are fireşte frumuseţi literare : e scrisă de Caragiale. Nu despre aceasta e însă vorba. Am voit să arăt numai că figura cea mai însemnată, Anca, nu are nici realitate sufletească şi nici nu e teatrală. Dealtminteri, întreaga piesă e luată din lumea ţărănească pe care Caragiale n'a cunoscut'o în deajuns.

E. LOVINESCU

□ □ □

CĂRŢI NOUI

Aquile, poezii, volum premiat de Academia Română, de *Ion Al.-George.* Câmpina, 1913.

Intre poeţii tineri d. Ion Al. George şi-a câştigat un loc interesant ca cultivator al formei reci şi îngrijite. *Academia Română* l'a distins cu un premiu, ceeace, când nu încheie o activitate, e desigur un semn bun pentru începutul unei activităţi; se întâmplă ca Academia să încurajeze pe câte un tânăr, chiar când nu se mulţumeşte numai cu desgroparea de documente.

Ion Al.-George

Premiatul Academiei nu este însă strein de lumea antică şi volumul său nu e lipsit de acel parfum arhaic care atrage bunăvoinţa Savantei Adunări. Sunt în acest volum *Cântece în Castre* (S. P. Q. R.—Dacia Felix etc.), *Viziuni antice* (Italia Antiqua—Propertius ad Cynthiam—Ad Propertium—Isis—Oda Aphroditei etc.) *Lacrimile Soarelui* (Sunt lacrymae solis — Posthumus —Foebus—Hyperion etc.), *Carmina* (Ad Laethem etc), *Bacchica* şi altele. Sunt deci în volumul întreg cele mai numeroase poezii de aparenţă şi de inspiraţie antică, în cât lirismul rece şi cugetat al poetului reaminteşte versul clasic sau versul modernilor parnasiani—păstrând fireşte anumite distanţe.

Iată un fragment din elegia *Italia Antiqua*, destul de expresiv pentru felul de a scrie al d-lui I. Al. George:

Şi doar pământul, care acuma susţine putreda
[povară
Ce fericiri neasemuite înveştmânta odinioară
De câte ori nu tresărise de-arama veselilor tibii!
Aquila-şi întindea aripa pe ţărmu 'ntunerecatei
[Libii
Ca şi pe-Atlantic, iar cu ciocul spărgea tăria
[vechei Dacii,
Cu ghearele smulgea din Lesbos cununi de mirt,
[din Memphis macii,
Din Cartagena luminişul privirii sudice şi tot
Ce-a frământat în ţara asta vârtejul timpului
[despot
Şi doar pământul care acuma e cimitir, era pe
[vremuri
Un fapt din mâna lui Aneas.— Ii vezi fiinţa, te
[cutremuri,
Cu mintea'i întregeşti mărirea, din vieaţa ta i-ai
[vieaţa...

Sentimentul dominant al autorului este admiratia pentru trecutul antic, plin de măreţie, pătruns de cultul sănătos al forţei şi mai cu seamă limpede şi simplu. Acest sentiment este redat într'o formă ornată de erudiţie, dar printr'aceasta lesnicioasă şi cam pretenţioasă; exemplul marilor parnasiani nu trebuia să fie nici un îndemn şi nici o scuză; erudiţia aceasta literară, foarte uşor de posedat, se reduce la o întrebuinţare de termeni, adese improprii, dar mascând, prin sonoritatea lor impozantă, şi lipsa de idei şi mai cu seamă lipsa de imagini.

De aceia o asemenea uşoară ornamentaţie literară este pentru poeţi, mai ales pentru poeţii tineri, o comoară de pietre falşe care nu poate înşela privirile celor ce caută în poezie mai mult decât o scânteiere de sunete.

Cultivând cuvântul mai mult decât imaginea, poetul ajunge la versuri de tot sărace, citez la întâmplare:

In miezul zilei albele calicii
Sunt pline de fluidica splendoare...

sau

Viril cuprinde braţul tânăr când buza-i fagure
[de miere
Şi când în mers agiţi herculic nobleţea sângelui
[tarquin...

Sunt sonorităţi care nu conţin nici putere de concretizare şi nici măcar nu sunt sugestive prin simpla lor alcătuire mecanică.

Iar alteori poetul ajunge la bucăţi abstracte de proză, foarte lungi, puţin sintetice, şi slabe în efectul lor total; atunci e nevoit să întrebuinţeze procedeul retoric al enumeraţiunei, al cumulării şi al analizei şi depăşeşte cu totul stilul poeziei. Citez din *Postumus :*

Magii Nilului muriră şi fantome nu mai sunt,
Căci, pe'ntinsul fără margini al infirmului pă-
[mânt,
Intrupate în prospectul altor chipuri, şi-au luat
Vieaţă renoită'n formă tot din vechiul aluat.
Nici răsplata care pururi pentru chinuri o dorim
Nu ne vine în vieaţă. Tot, din ce întrezărim,
Da că-i drept ca să admitem o vieaţă viitoare,
S'o împlini într'o clipită de eternă sărbătoare.

Această versificare a unor cugetări abstracte, care prin ele înşile ar putea fi destul de interesante, e mult departe de poezia filosofică adevărată, care e prezentarea concretă a sentimentului volatil care se desprinde dintr'o cugetare, nu indeajuns susţinută logiceşte, sau care se află la baza unei asemenea cugetări. Dar cu versuri ca:

Dacă-i drept ca să admitem o vieaţă viitoare...

ne întoarcem la *Incercarea de voroavă asupra omului* a lui *Costachi Conachi* şi lirica filosofică românească nu are nimic de câştigat.

Dacă nu fac nici un fel de rezervă în aceste observaţiuni este tocmai pentrucă volumul d-lui I. Al.-George se poate curăţi de această gangă pretenţioasă şi inutilă, făcută din „filozofarea" discursivă şi lesnicioasă şi din îmbogăţirea factice a vocabularului cu termeni fără conţinut evocator şi concret — se poate curăţi fără să se distrugă.

Iată o strofă cu imagini vii şi limpezi, muzicală şi curată din *Lucifer :*

Un basm era... Şi-am stat mereu acolo :
Gândind — ori fără urmă de gândire —
Din sferele aprinsului Apollo
Cădea pe flori nespusă strălucire
Şi'n micile şi albele pahare
Lumina zămislea mărgăritare...

Şi iată versuri muzicale şi curate şi încă pline de o simţire reală, delicată, personală, din *Elegie :*

Trecu şi miezul nopţii!... Singur!... Şi moartea
[asta, în tăcerea
Din care parcă se desprinde din clipă'n clipă
[veşnicia.
Intrezăresc o arătare ce-şi înfrăţeşte scânteierea
Din cerul unei nopţi de toamnă...
E prima dragoste, Lucia.
Şi piere iar,... Mă doare capul, îmi cade fruntea
[obosită
Mă simt mai trist ca totdeauna—atât de singur
[şi pierdut
Că par un beduin ce-aleargă, cu toată forţa
[stovită.
Spre-un zeu de-apururea departe şi pururea
[necunoscut.
Şi lampa fumegă... Tăcerea se întăreşte omo-
[râtoare,
In piept vâltoarea grelei inimi se'nvolbură mereu
[şi bate,
Şi-n aşteptarea unei clipe de nesfârşită sărbătoare
Trecu şi miezul nopţii....
Singur, în trista mea singurătate !

Aici vibrează un suflet, într'un vers plin şi sincer, alcătuit fără *Larousse* şi fără voluntare reminiscenţe din Horaţiu.

Pe această cale poate merge spre deplină înflorire un poet cu însuşiri reale, bine precizate dela întâii paşi în poezia românească; pe cealaltă un versificator pretenţios, deopotrivă de inutil, în literatură ca şi în filosofie.

C. Sp. HASNAŞ

□ □ □

ECOURI

Vânzarea acestui număr din *Flacăra* se face în folosul ridicării unui bust lui *Ion Creangă* în grădina Copou din Iaşi.

In acelaş scop se vor organiza o serie de festivaluri şi conferinţe în Capitală şi în mai multe oraşe din ţară ; îndemnăm pe cititorii şi colaboratorii noştri să dea tot concursul lor pioasei opere de veneraţie a celui mai expresiv dintre prozatorii noştri contimporani.

—

Versuri noui — publică intr'un elegant volum simpaticul nostru colaborator, poetul *Oreste.* Volumul. care îndrăzneşte să înfrunte cumplita vitregie a acestor vremuri poartă numele sugestiv *Himera* şi conţine cele din urmă producţiuni, dintre care mai multe inedite, ale fecundului scriitor.

—

Intre ultimele publicaţii — cităm:

Părerile unui trădător de neam de *Vasile Pârvan*, cel mai tânăr academician, care nu stă totuşi la îndoială să exprime oficiile cele mai paralizante pentru avântul nostru naţional. Cel mai tânăr academician duce atât de departe înţelepciunea şi prudenţa sa politică în cât, dacă n'ar fi bătrânii care să ne amintească glorioasa imprudenţă a trecutului, am nădăjdui de puterea şi avântul nostru de viaţă.

Tânărul academician are însă curajul opiniilor sale şi, în ori ce caz, cu destulă dezinvoltură *il fait bonne mine à mauvais jeu.*

—

O sărbătoare culturală — a fost sărbătorirea d-lui *P. Gârboviceanu* de către colegii, elevii şi admiratorii săi cu prilejul împlinirii a douăzeci şi cinci de ani de activitate a sa ca director al Şcoalei Normale a Societăţii pentru învăţătura poporului român.

Inregistrăm cu deosebită mulţumire asemenea meritate preţuiri — vai, atât de rare — ale muncii şi statorniciei.

—

Povestitorul Creangă este titlu unui volum ce va apare în curând în editura librăriei C. Sfetea, cuprinzând viaţa şi opera marelui povestitor, scrise de d. **Octav Minar** după scrisori, acte şi documente inedite. Volumul acesta se va vinde tot pentru monumentul dela Iaşi.

—

Coperta Flacărei din acest număr reprezintă *Panoul Junimei* dela Iaşi, unde sunt fotografiaţi: V. Alecsandri, I. L. Caragiale, T. Maiorescu, Iacob Negruzzi, V. Pogor, A. D. Xenopol, M. Eminescu, P. P. Carp, V. Burlă, N. Beldiceanu, T. Burada şi alţii.

In mijloc *Ion Creangă* după ce se răspopise, purtând pălăria mult dorită şi privind cu şiretenie lumea epigonilor de azi.

—

***Dela numărul viitor* FLACĂRA va apare regulat în fiecare săptămână.**

Numărul de Anul Nou va apare Miercuri 31 Decembre.

□ □ □

Anul IV
No. 11

FLACĂRA

27 Decembrie
1914

ABONAMENTE:
In ţară: lei 6 pe an; 7 lei când se achită prin incasator. Pentru învăţători şi preoţi săteşti: lei 5 pe an
NUMĂRUL 10 BANI
TELEFON 41/7

LITERARĂ ∴ ARTISTICĂ ∴ SOCIALĂ
APARE SÂMBATA
DIRECTOR: CONSTANTIN BANU

ABONAMENTE:
Peste munţi: coroane 8 pe an; pentru preoţi şi învăţători coroane 5.50 pe an
In străinătate: 10 lei pe an
REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA:
Bucureşti
Str. Câmpineanu, 40

ANUL TRAGIC

Anul 1915 — a cărui sosire se anunţă prin miile de tunuri ce trag obuze pline — va fi anul tragic al încordărilor supreme. Unii luptă pentru dominaţiune, alţii pentru păstrarea stăpânirii actuale, alţii pentru întregirea lor naţională; de pretutindeni se caută, cu jertfele cele mai dureroase, înfăptuirea unei lumi noui, în care învingătorii să aibă mai multă putere, mai multă fericire. Va fi mai rea ori mai bună această lume? Va fi un triumf al dreptăţii sau un triumf al tunului? Va fi pentru noi realizarea vieţii integrale româneşti sau va continua agonia unei jumătăţi din trupul neamului nostru?

Cine poate prezice?!

Dar dacă vre-o dată au fost îndreptăţite cele mai avântate urări de obştească fericire, dacă vre-o dată a fost îngăduit să înfigem în curgerea anilor temelia celui mai strălucit vis, fără îndoială că acest an tragic de încordări supreme este acel mult aşteptat.

Imperii se pot prăbuşi, puteri pentru care lumea părea o arenă prea mică, pot fi închise în hotare modeste, libertatea poate triumfa pretutindeni, de oarece lupta actuală e dusă împotriva imperialismului german, Europa poate renaşte mai frumoasă, mai bogată în idealuri, mai dornică de vieaţă decât după înfrângerea Impăratului-plebeu.... dar pentru noi orice triumf al altora nu va fi decât o nouă dărâmare a strălucitului nostru vis, dacă nu vom avea tăria să trecem la faptă, când va bate ceasul.

Nu ne-am făcut iluzii asupra puterilor noastre până acum şi n'am greşit, căci avem şi de pierdut într'un răsboiu uriaş în care riscăm totul; nu ne-am făcut iluzii nici asupra «ideilor» care se află la baza acestui războiu şi n'am greşit, pentrucă principiile se schimbă după împrejurările schimbătoare de fapt; dar anul care vine va trebui să aducă gestul hotărâtor — sau ne va osândi să rămânem un neam trunchiat, fără putinţa unei manifestări culturale întregi şi definitive, cu ochii mereu aţintiţi spre clipa fulgerătoare de acum trei veacuri, chinuiţi de desnădejde pentru viitor. Vom fi osândiţi să rămânem pe totdeauna pipernicîţi şi sterpi, ca arborii cărora li s'a tăiat dela început cel mai puternic ram.

Cu toate jertfele, peste toate piedicile, va trebui să facem gestul hotărâtor.

Dacă ne-am închipui că vieaţa e o simplă succesiune de satisfacţii ale nevoilor noastre.... economice, n'am simţi atât de puternic îndemnul spre săvârşirea acestui gest.

Războiul actual ne-a dovedit însă într'un chip brutal de limpede că materialismul istoric, lupta de clase, internaţionalismul — cu care ne alimentase atât de statornic o anumită literatură — sunt simple iluzii, ce diformează ori ascund realitatea. Deasupra tuturora se înalţă *patria* şi *naţiunea*, ca nişte forţe morale în calea cărora nimic nu trebuie să reziste. In faţa acestora, indivizii cu durerile şi bucuriile lor, cu idealurile lor răzleţe şi cu năzuinţele lor zădarnice nu sunt decât ca frunzele trecătoare, menite să nutrească acelaş statornic trunchiu.

Neamul românesc e o unitate ce depăşeşte vieţile şi sufletele noastre. Pentru el, pentru viitorul lui fără de moarte dorim ca anul ce vine să ne îndemne la gestul suprem al desrobirii.

FLACĂRA

□ □ □

TĂCERE

(POSTUMĂ)

Liei

**Acuma, după ce de-atâta vreme
Nu ne-am văzut, — o! lasă, adorată,
O clipă numai inima să-ţi bată
Alăturea de-a mea... Las' să ne cheme**

**Trecutu 'n ţara lui îndepărtată
Şi să visăm... Oricât de mult ne-am teme,
Să nu sbucnim în plângeri şi blesteme
Gândindu-ne la tot ce-a fost odată...**

**Şi-oricâte încă am avea de spus,
Mai bine să sfinţim apropierea
Acestui ceas însângerat de-apus,**

**Şi să tăcem cum tac cei ce s'au dus
In lumea unde tace şi durerea:
Nimic nu e mai sfânt decât tăcerea!...**

St. O. IOSIF

COASTA PAIAŢULUI

In fumul gros al ţigărilor unul rosti :

— E îngrozitor să adevereşti ce loc de seamă ţine femeea în viaţă.

Gheorghe Dămian răspunse leneş :

— Forma în care îţi exprimi gândirea e urâtă. Fondul? Tâmpenie, femeea fiind însăşi viaţa. Iată-ne aci câţi-va prieteni şi nu cei mai proşti oameni din regatul român. Am ascultat toate aiurările. Din voi toţi nici unul nu a fost sincer.

— Protestăm !...

Dămian dădu din umere.

— Toţi sunteţi Don Juani. Tuturor vă stă în putere să culegeţi. Suntem şase la număr. De ceasuri, în chip mai mult sau mai puţin ales, despre femei exprimăm idei mojiceşti.

— Dămiene ! Ai ceva de povestit. Nu mai fă nazuri. Dă-ţi drumul, strigarăm cu toţii.

— Paiaţul să vorbească !

Gheorghe Dămian era gras, cu ochi veşnic pironiţi în văzduh, iar glasu-i surd sprijinit de gesturi băţoase îi dădeau înfăţişarea unei păpuşe bine hrănite dar hârţăgoase. Colaboratorul revistei «Strada» nu era simpatic. Hainele, par'că în ajun cumpărate de la hala vechiturilor, desăvârşeau o impresie de târâe-brâu.

Dămian istorisea :

«Pe la trei eram încă la masă ca în astă noapte. Gesturile aprinse, scăpărările glumelor, când isteţe când dureros de nătângi, dădeau farmec acestei petreceri peste care căzusem din întâmplare. In râs nu ştiu cine mă aşezase între două fetişcane. Vecinătatea bălsămată îmi umplea nasul de beţie, ochii de veselie şi inima de amăreală. In stânga aveam pe Lenţa o brună subţire, cu vorba trândavă, cu gesturi molatice dar cu fulgerări ciudate printre gene, pe când guriţa, crestătură sângerată, făcea chenar dinţişorilor lăptoşi, mărunţi şi cruzi. Din dreapta primeam lovituri de coate, ciolănele, foi de salată, furculiţi scăpate din degetele înfrigurate ale Zuzanei, minunată făptură cu părul arămiu, cu ochii verzi, sclipind hotărâţi şi pofticioşi. Eram fericit că stau între aceste două frumuseţi cari se îmbinau minunat în o a treia femee cu părul mahoniu aşezată drept în faţă : Lizica. Mulţumirea mea era cu atât mai mare cu cât tus-trele, întrebau, răspundeau, afirmau, negau, fără ca nebunia ciripitului să-mi fi târguit o gândire, nici chiar o vorbă. O, bărbaţi proşti cari nu puteţi chefui decât cu taraful lăutarilor, când copilele pot fără osteneală să înşire nesfârşita salbă a cuvintelor uşoare şi să toarne dumnezeiasca năucire a frazelor nebunatece, fără început, fără sfârşit, şi chiar fără rost, aşa pentru plăcerea cântecului, ca să se audă pe ele şi să ne vrăjească în învălmăşeala râsetelor cristaline şi a exclamărilor înaripate ! Şi ochii şi nasul şi urechile erau desfătate pe când în sufletu'mi cernit dospeau părerile de rău ale singurătăţei mele. Eram văduv, adică liber de orice dragoste. Nici odată n'am putut înţelege cum femeele sau bărbaţii se puteau iubi vreme îndelungată. La urma urmei dragostea este o curiozitate exasperată, o nevoie porunciitoare de a cunoaşte firea trupească şi sufletească a unei trecătoare. Vom iubi cu atât mai aprigă patimă cu cât vom crede că *acolo* zac acele tainice comori după cari femeea şi bărbatul aleargă de mii de ani. Aş zice că după vremurile neştiute când sexurile erau unul, din clipa când femeea fu ceva aparte, de sine stătătoare—şi aceasta e însemnătatea povestei Evei fugite cu coasta lui Adam,—din acea zi şi unii şi alţii, Eve şi Adami, ne căutăm perechea pe dibuite. Balauri tocaţi, ne svârcolim în acele convulsii instinctive doar vom nimeri părticica după care ducem jarul dorului, spre întregirea trupului, astfel cum a fost la începutul începuturilor. Blestemul zeului semit ne urmăreşte. Mult prea rar se întâmplă să ne cârpim desăvârşit trupurile şi sufletele măcinate. Din instinctul redobândirei firei noastre ciuntite reîncepem aceiaşi tragică goană după veşnica sau veşnicul rătăcit. Şi astfel prăpădiţi ni se năzare că trecătoarea e «ea», aleasa menită. Iar sărmanele femei nădăjduiesc că «el» e logodnicul sortit. Vai ! Jalnice îşi dau în urmă seama, că soţul nu mai e logodnicul.

Dar pentru a nu ştiu câta oară, eram, cum ziceam, văduv de orice dragoste. De nu înţeleg pironirea pe veci a inimei, gândul unei văduvii mă îngrozeşte ca dovada neputinţei să iubesc sau să fiu iubit. Când nu iubesc, nu sunt. Mi-i frică să nu mai fiu. In cea seară mă căznea nevoia unei noui încercări. Cătam flămând în ochii celor trei femei. Buzele îmi ardeau atât de dureros, încât în o sete de nădejde întrebai buimăcit :

— Care din voi trei a fugit cu coasta mea ?

Mă crezură ameţit. Râseră cu toţii. Părăsirăm masa în neorânduiala plecărilor. Deodată mă pomenii în faţa Suzanei cea cu ochii verzi. Era la braţul unui suflet pitic, fără nici o valoare bărbătească. Plăcea însă femeilor căci avea faţa corectă a oamenilor lipsiţi de relieful personalităţei supărăcioase. De altfel acest Fănică se îmbrăca fără greş. Suzana îl ţinea de braţ.

Fănică zâmbea din toată proasta lui deşărtăciune de bărbat frumos. Sunt aşa bărbaţi siguri că ei nu pot fi înşelaţi. Eşii pe urma perechei. De abia avui vreme să o văd înghiţită de o gură de beznă : coşul ridicat al unei trăsuri.

Păşeam repede prin rândul teilor şoselei simţind în spate ghiaţa inimei pustii. Suzana ? Deodată îmi amintii că acum un an, iarna, în strada Plantelor, ca o vedenie îmi eşise înainte această fată bălaie. Necunoscută, fără să-i fi spus o vorbă sau să o mai fi văzut până în astă noapte, trei luni i-am închinat iubirea-mi pătimaşă. Femeea dorită fusese aşa de aproape de mine şi nu o ghicisem. Atât de tare mi se întipărise în ochi vedenia liliachie din strada Plantelor încât nu recunoscusem femeea cu rochia schimbată. Singura mea statornicie faţă de femee e găteala ei. De alfel Domnilor, mărturisesc că adesea întâlnesc pe cea după care alerg dar nu o văd fiindcă o visez. Grăbeam paşii mâhnit peste seamă, ghiontit de perechi îmbrăţoşate a căror fericire mă apăsa. Nu mai eram văduv ci şi orfan fără nici o legătură cu omenirea, străin printre străini, în lume străină. Şi nevoia să iubesc îndată, îmi fu gâtuire amarnică până la desnădejde. Atunci înţelesei crima siluirei, nesimţirea muceniceascǎ, toate prăpăstiile nebuniei şi înţelepciunea sinuciderei. Moraliceşte în atari clipe cugetul e mort cu mult înainte ca omul să fie ucis. Mă podidiră lăcrămile asupra singurătăţei sufletului meu. Un automobil stins se opri lângă mine. Un glas plângător scânci :

— Dom'le nu ştii unde-i Corbin ?

— Corbin ?

— Da, Corbin, amantul meu. L'am

UN CÂNTEC NOU

Aş vrea să leg un cântec nou,
de rosturi vechi de când pământul:
Tocsin al vremurilor noui :
să-i poarte sunetele vântul.
Aş vrea să-l ţes pe-acorduri vechi,
aşa de vechi,
în cât să pară
un ritm uitat
şi tuturor
să fie drag să-l cânte iară.
Să-l simtă visătorii toţi
treziţi de tainica-i chemare,
cum simţi un dor înmormântat
din fund de vremuri că răsare.
Să-i ştie tâlcul :
cei striviţi
de-a gândurilor mari povară
şi cei cari
— dac'au lepădat
credinţile —
socot că zboară.
Să fie plânsul celor mici
şi trişti
şi goi,
cerşind o pâine,
şi mugetul prevestitor
al prăbuşirilor de mâine.
Să cânte-un cor improvizat
din toţi flămânzii de dreptate,
probodul întocmirei vechi
încât să tremure 'n palate
ajunşii cu simţiri de rob
orbiţi de fumuri de 'mpărat.

. . . .

Ar fi un cântec de demult,
dar veşnic nou
şi-adevărat.

B. LUCA

perdut. Am perdut, şofeurul... scapă-mă Dom'le.

Aprinsei felinarele trăsurei. Mă apropiai şi văzui o femee cu mânele înţepenite pe volant.

— Tu eşti Gheorghe? Hai vino. Ce bine îmi pare. Urcă-te.

De mi-ar fi zis Alfred, sau Panaite, n'aşi fi făcut un pas. Dar mă chema astfel cum îmi zisese Doamna. Ca un câne rătăcit care se fereşte de străini, dar care auzindu-se strigat pe nume vine sfios, aşa m'am supus prăpăditul, câine al nimărui. Pornirăm. D-na era Lizica.

— Nu ştii ce s'a făcut Corbin?... Mă duci acasă?

Şi prinse a râde pe tăcute din umeri. Lizica era afumată cu acea minunată măsură care dă femeei nebunatica ghiduşie slobodă de orice grijă, cu o nuanţă de nepreţuită obrăznicie şăgalnică.

— Mergem la club după Corbin?

N'aveam nici un zor să găsesc pe Corbin. Vecinătatea tânără, sglobie era o mângâere, pe când gândul mă purta pe urmele Zuzanei....

— Te iubesc, îngână fetiţa cu acea potriveală a situaţiei care dă femeei covârşitoarea tărie numită dispreţul răspunderei.

Maşina bolborosi pe loc, se scutură şi ca apucată de friguri prinse a dârdâi.

— Bravo! strigă copiliţa. Urcam după Lizica. Sprintenă păşea câte două trepte întorcându-şi către mine faţa zâmbitoare cu ochi ştrengari. Mă împinse în un salonaş unde mă sorbi un jilţ încăpător.

Mă gândeam la ciudăţenia şi vitregia vieţei. Un chef, un automobil ţâcnit, o fetişcană afumată, un bărbat plângând după una Suzana şi pomenindu-se la patru dimineaţa la una Lizica.

Câtă amărăciune în acest caraghioslâc! Nu puteam să nu văd partea deşuchiată a întâmplărei. Atunci se trezi în mine ce eu numesc sufletul meu de paiaţ, făcătorul de tumbe cu lacrămi în ochi, glumeţul înfăptuind lucruri dureroase în hohote de râs. Mă fură somnul. Paşi uşori şi fâşnăit mătăsos: Lizica în văluri străvezii, cu acelaş râs nevinovat, cu aceiaşi privire de desmierdare cerşind încuviinţarea unei sburdălnicii, lunecă pe covorul moale. Se aşeză uşurică pe genunchii mei, îmi făcu colan cu braţele răcoroase, îşi răzimă căpuşorul de umăr şi mă întreba încet, încetişor în şoapta sfioasă:

— Îţi plac?

Doamne! Câtă durere, câtă frică, câtă supunere, câtă nădejde în aceste două cuvinte! Astfel mi se moleşi inima că'mi fu cu neputinţă să grăesc. De aş fi spus un cuvânt, unul singur, aş fi isbucnit în bocete. Fetiţa aceasta nu mai era pisica somnoroasă din automobil ci era eu. Dar nu eu din stradă sau din salon, ci eu cel muncit, eul de după paravan, eul păgubaş dibuind după coasta furată. In tocmai ca Lizica de câte ori nu cerşisem:

— «Îţi plac»?!

Ii sărutai mânele.

— Mă iubeşti?

— Da, răspunsei. Minţeam, dar n'ar fi înţeles.

— Mă iubeşti pentru vecie?

Ca cele mai multe femei Lizica n'avea simţul timpului şi nici al ironiei. Vecia! Ii eram însă recunoscător pentru întrebarea care îmi dădea nădejdea unei dragoste cu alta, cândva. Minţii pentru a doua oară.

Lizica îşi ascunse faţa şi îmi bâzâi la ureche.

— Poţi să-mi dovedeşti!..

Şi mie, căruia îmi venea să plâng, să mă rostogolesc la picioarele femeei ca să-i ţip neatinsul dragostei mele, durerea mea de bărbat stingher, sfâşietoarea cazna că în vecii vecilor nu o voi găsi pe Ea, jumătatea mea care şi ea în nu ştiu ce colţ al lumei urlă după jumătatea ei necunoscută, eu, bărbatul grosolan, vrui s'o iau în braţe. Biată fire femeească îmbrâncită, Lizica gemu alunecând la picioarele mele.

— Nu, nu. Tu nu aşa. Şi plânse lin fără hohote. Plânse sfios, tremurând din umere. Câtă durere deslănţui în mine acest plâns de fecioară! Cât mă tulbura fapta ei nesocotită. Cocota atinsese cea mai tăinuită dintre sensibilităţile mele. Imi veni pofta sălbatecă să lovesc femeea nedibace care din neştire sgâriase cumplita-mi rană vie, apărată cu atâta grije împotriva curiozităţei grosolane a semenilor.

Dar femeea vorbi.

— Iartă-mă. De voieşti voi fi a ta. Dar te-aşi iubi din toată curăţenia inimei de te-ai îndura de mine.

Iubeşte-mă cum te iubesc eu, fără gând rău, nu ca ceilalţi, pentrucă, pentrucă nu ştiu de ce... şi nici n'aşi putea să-ţi lămuresc ceva...

Tăcu, oftă. Căscă fără sgomot ca un nou născut. Ca odinioară, Lizica sta iarăşi pe genunchii mei, mulţumită că-i netezeam părul după ce-i sorbisem cea din urmă lacrimă, mărgăritar de neînţeles, căzut din ochii care acum râdeau recunoscători.

Deatunci în fiece săptămână vin la ea cum vine creştinul la biserică. Nu am nimic să-i spun dar stau lângă ea. Sunt ocrotit şi adăpostit. Şi acestei fetiţe sulemenite, împopoţonate ca o păpuşe, învestmântate ca o caricatură drăgălaşă ori ca o zeiţă barbară, deabia ştiind să citească, îi destăinuiesc toată prăpastia sufletului şi îi spun toate salturile mortale ale firei mele de paiaţ.

Ea răspunde cum poate. O mângâere pe ochi, să nu văd, o desmerdare pe gură, să nu blastăm, iar braţele-i tari şi albe

CAZACUL

...Şi trece cazacul prin stepa pustie
pe calul lui ager în ropot grăbit,
s'aşterne ca vântul pe'ntinsa câmpie
sbucnind în răstimpuri cu'n lung chiuit.

Cu capul pe spate, cu cobza în mână
cu frâele'n voe şi spada la brâu
el trece nălucă când ècho se'ngână
prin noaptea cu lună pe-al vadului râu.

Departe, spre palida zare
s'avântă al stepei războinic semeţ
când duhuri de noapte trecând rânjitoare
aruncă blesteme pe ori-ce drumeţ.

El trece năpraznic şi'n raze de lună
priveşte la umbra-i ce zboară 'n câmpii,
fugarul nechează, pustiul răsună
de zumzet de cobză prin ore târzii.

. . . .

Iar stepa foşneşte, din somnu-i tresare
şi-ascultă pe gânduri copilu-i bizar
ce'n tropote surde mai lunecă 'n zare
şi-alungă pustiul hotar cu hotar.

I. CERNETZ

îmi astupă urechile să n'aud. Ades cu capul la peptul meu «trage cu urechea» la prostiile inimei lui Gheorgheş.

Dar cea mai nepreţuită alinare e spovedania Lizicăi. Imi spune toate păţăniile şi amăgirile ei prăpăstioase. Amestec de cer şi de noroi. In văzduh, cu un deget de zână scrie nume de iubiţi şi croeşte lumi închipuite. Ştiu numărul amanţilor ei, cusururile şi patimele lor. O, dumnezeiască mirezmă a spovedaniilor femeeşti! Neîntrecută pace! Ce sfântă desfătare să priveşti la desvelirea unui suflet încrâmpeiat, sbuciumat, fără cruţare, de oameni, de împrejurări şi de opinteala firei neputincioase a femeei.

— Dar, Lizi, ce te-a făcut pe tine să ai atâta încredere în mine, necunoscutul?

— Ascultă. Dăunăzi, la chef, între Suzana şi Lenţa, în faţa mea, râdeai în tine cu ochii duşi în tavan, fără să ne faci curte. Am înţeles că tu erai o fire dămoală, răscoaptă, fără fantezie, un motanaş care nu s'ar îndepărta de acoperişul casnic. Vezi că am ghicit? Eu doar cunosc bărbaţii.

Noi femeile avem nas. Simţim firea bărbatului. Şi eu te-am ghicit cum te-am văzut. Tu n'ai iubit în viaţa ta. Şi nici că'ţi pasă de dragoste. Tu eşti un fel de„. de—să nu te superi—un fel de papă-lapte. Ţie îţi place ceaiul de nalbă nu şampania. Vezi că te cunosc?

Lizica îmi e scumpă şi pentru această greşeală a dumnezeiescului ei nas. Ş'apoi dece să-i destăinuesc ocnăşia sufletului? Ca să o sperii?

D-lor astă-i toată povestea.

Gheorghe Dămian, trecu foile Directorului revistei şi se lungi pe canapeaua deşalată:

— Ai ajuns duhovnicul femeilor. Semn rău. Şi Alexandru pufni de râs.

Intr'un târziu plecarăm cu toţii. Auzii un geamăt. Dămian se tânguia în vis. Faţa când senină când încruntată, tălmăcea sbuciumul lăuntric. Ochii jucară sub ploape. O picătură se furişă în barbă. Gura bolborosi, în un oftat de sfârşeală paiaţul îngână:

— Coasta! Coasta mea!

G. DIAMANDI

□ □ □

GOETHE

JURĂMÂNTUL MIGNONEI

Nu-mi cere să vorbesc, cere-mi să tac,
Căci taina-mi porunceşte nemiloasă;
Tot sufletul aş vrea să ţi-l desfac,
Dar soarta nu mă lasă.

Când sună ceasul sfânt, Atotstăpânul
Alungă noaptea neagră, şi e soare!
Şi stânca dură îşi deschide sânul,
Să-i ia pământu-ascunsele izvoare.

Prieteni le dă tuturor natura,
Să-şi spună jalea, rana să le 'nchidă;
Dar mie-un jurământ îmi strânge gura
Şi-un Dumnezeu doar poate s'o deschidă.

B. NEMŢEANU

TATĂL NOSTRU

Nu ştiu, dar mi se pare că Tatăl Nostru e rugăciunea cea mai minunată şi cea mai caldă din toate rugăciunile cari se înalţă către cer.

E cea d'intâi pe care o învaţă copilul şi cea de pe urmă pe care o uită omul înrăutăţit, atunci când uită şi pe mama de la care a învăţat-o.

....Am plâns, odată, ascultând Tatăl Nostru spus de un glas cam tremurător de femee bătrână şi p rcă şi azi mi se strânge inima când îmi aduc aminte, cu toate că-i mult de-atuncea.

Era vară şi iar îmi venise dorul de-a pleca în Transilvania.

Când trec odată graniţa, par'că nicăirea nu mă simt mai bine decât acolo.

De astă dată nu voiam să mă duc prea departe. Numai până la Borszek şi poate şi mai sus de el la Bilbor şi prin alte locuri cari de cari mai frumoase şi puţin depărtate unul de altul.

Tot drumul, de la Piatra-Neamţ până la Borszek, îl faci într'o zi, cu trăsura, şi-i de-o frumuseţă neîntrecută. De cum eşi din oraş te găseşti între munţi nalţi şi mândri, acoperiţi cu păduri de brad şi printre brazi, din pietriş, şerpuiesc izvoare argintii.

Munţii stau ca o strajă măreaţă pe malurile Bistriţei şi se oglindesc în apa ei cristalină.

Aproape tot drumul îl faci între munţi şi pe malul apei.

După ce treci graniţa şi te sui pe drumuri mai 'nalte aerul e mai răcoros şi mai puternic. Par'că 'ţi dă viaţă.

Locurile prin care treci sunt din ce în ce mai sălbatice şi mai frumoase.

La urmă, când ajungi în Borszekul de sus, nu mai vezi nimic fiind că'i noapte. Te culci şi dormi, şi prin somn auzi vâjâitul pădurilor de brad.

Când m'am trezit a doua zi de dimineaţă, mi se părea că visez, atât era locul, cel de obiceiu liniştit, plin de-o veselie zgomotoasă.

Nu departe de hotelul unde trăsesem, noi cei veniţi din România, se ţinea un iarmaroc.

Venise lume de pe lume şi se îndesa împrejurul baratcelor de lemn, pline de tot felul de lucrur,i de la cele mai eftine minciuni, până la lucruri de oare care preţ.

Mulţimea era compusă, mai cu seamă, din ţărance şi ţărani unguri. Fiecare târguia câte ceva. De la iarmaroc nu te poţi întoarce cu mâna goală.

Din toate părţile nu auziam decât râsete, ţipetele copiilor, de bucurie şi tot soiul de muzici.

Cumpărasem şi noi nişte jucării şi cu dânsele 'n mâni, treceam pe unde era lume mai multă şi veselia mai mare, dar nu înţelegeam nimic din tot ce se spunea, fiindcă nu se vorbia decât ungureşte.

Cu toate acestea, parcă vedeam multe feţe curat româneşti printre unguri şi unguroaice!

Umblam şi noi ca surzii şi nu vorbiam decât între noi.

Aproape de stradă, în capătul iarmarocului, erau numai căruţe şi care. Tocmai treceam pe acolo, râzând şi vorbind, când simţesc că mă prinde cineva de rochie. Mă întorc şi văd o unguroaică bătrână care şedea pe nişte saci de lângă căruţa ei.

Credeam că voeşte să-mi vândă ceva şi-i spusei în ungureşte: «Nem, nem», tot ce ştiam, adică: «nu», dar ea nu-mi dădu drumul şi continua de-a vorbi repede şi cu glas tare, doar voi înţelege.

Din tot ce spunea nu puteam distinge decât: Olah, Olah, adică român. Un domn care trecea pe lângă noi se opri şi'mi spuse: — Ea voeşte să vă spue că-i romăncă dar că nu mai ştie româneşte, însă înţelege când vorbeşte cineva răspicat.

Atunci a început o convorbire, prin acel domn, între noi două. Femeea cea bătrână se ridicase în picioare şi-mi spunea că ea a crescut între unguri, a învăţat în şcoli ungureşti. — Nu era slobod să vorbim în şcoală româneşte, noi, copiii de român. — Apoi că s'a măritat după un ungur şi aşa a uitat graiul părintesc.

— «Nu mai ştii nimic, o întrebai adânc mişcată. Nu-ţi aduci aminte de nimic din copilărie. Nu ştii măcar o rugăciune pe care te-a învăţat-o mama?»

«Je, je», adică «da» răspunse bătrâna bucuroasă, şi plecând fruntea şi strângând mâinele pe piept, ea începu cu'n glas cam tremurător: «Tatăl nostru carele eşti în cer....»

Românii cari se aflau împrejurul nostru scoaseră pălăriile mişcaţi şi solemni ca la biserică, şi eu plângeam.

Din copilăria ei, din tot trecutul ei de romăncă, nu-i rămăsese bătrânei decât Tatăl Nostru. Când a ajuns la ultimele cuvinte «şi ne izbăveşte de cel viclean», mi s'a părut că pădurile de brad de prin prejur, au spus un puternic «Amin», aşa vuiau de tare.

Matilda Poni

□ □ □

BRADUL

O, brad frumos, te-apleacă lin
Şi freamătă 'ţi fiorul,
Strein şi tu şi eu strein,
Prieten ne e dorul.

Privighetori cu-atâta foc
In calda rugăciune,
Porniţi cu visu-mi de noroc,
Porniţi spre soare-apune.

Şi'n stol măestru vă lăsaţi
La casa dragei mele,
Şi cânt de leagăn îi cântaţi
Din umbra de zorele.

S'o facă să'nţeleagă 'n vis
Cântarea voastră lină
Că sufletul ce v-a trimis
Acuma se închină.

La ruga lui s'o'nduioşa
Al inimilor tată
Şi, cine ştie, s'o'ndura
Şi ne-o'ntâlni vre-odată!...

I. U. SORIÇU

ALTARUL PLÂNGERII

— IERUSALIM —

FRAGMENT DIN CĂLĂTORIE

Scoborâm în partea de apus a moşcheei lui Omar şi dăm într'o ulicioară strâmtă, şi cu colibe săpate în piatră, ce slujesc de locuinţe. Aci e mahalaua beduinilor, partea cea mai sàrăcăcioasă din Ierusalim, şi tot odată şi cea mai veche.

Abatem după un colţ şi ne pomenim în faţa unei mulţimi.

— Aci sunt pietrele plângerii! se grăbi călăuza, să-mi dea desluşire, până ce n'apucai eu să întreb.

Ne apropiarăm de sălaş, unde era adunătura de femei, bărbaţi, preoţi. Toţi stau întorşi cu faţa spre zidul negricios şi cu frunţile plecate pe lespezile mari.

— Zidul acesta este o rămăşiţă din templul lui Solomon! îmi mai spuse Rofid. Şi aci vin să se roage evrei din toate colţurile pământului.

O uliţă îngustă trece prin faţa zidului lung de patru zeci şi opt de metri şi înnalt de optsprezece. Arabi, călugări, cadâne, chipuri învestmântate europeneşte, câte un soldat turc, — trec pe aci în sus şi'n jos, îşi fac loc printre cei cari au cuprins drumul, dar niciunul nu'i bagă în seamă, toţi îşi văd de cale. Numai pe rugători nu-i stânjeneşte nimeni, stau neclintiţi în faţa zidului, cu pleoapele plecate şi cu cugetul înălţat. Pleacă unul cu ochii roşii, şi cu lacrămile pe obraz, îi ia locul altul, bolborosind din buze, şi atingându-şi fruntea de lespedea rece, rămăşiţă sfântă a vremurilor de fericire şi de mândrie, pentru neamul lui Israel.

Intru în mijlocul adunării. Un murmur nedesluşit se revarsă de la un capăt la altul al zidului, întretăiat când şi când de suspine adânci. Se roagă la o laltă femeea cu şalul de gât, smolită şi zdrenţuroasă la îmbrăcăminte, preotul cu caftanul până'n călcâie şi fes încins în coadă de vulpe pe cap, se roagă desculţul din pustiul Arabiei. Sânt atâtea vestminte şi atâtea chipur., este evreul din Maroc, din Spania, din Rusia, din toate unghiurile unde vântul mâniiii dumnezeeşti a împrăştiat neamul, ce odată întâiul a fost între neamurile pământului.

Oftările se împletesc cu vorbele, rostite după slova talmudului, buzele tuturor tremură, faţa e tristă şi ochii înnoată în lacrămi. Şi e plâns adevărat. E durerea isbucnită, în sufletul acestor urmaşi ai lui Israel, uitaţi de Dumnezeu, batjocoriţi de întreaga omenire, urgisiţi de toţi, fără prieteni, şi fără ţară. Poporul ales al lui Iehova, acum e copilul vitreg, înstrăinat de tată, şi de pământ. Neamul uns şi binecuvântat de Domnul, azi e gunoi şi lepădătură între celelalte popoare.

Din tot pământul sfânt al fiilor lui Israel, unde odinioară curgea lapte şi miere, din toata măreţia ce a trecut pe aci, doar rămăşiţele acestui zid au mai rămas spre pomenirea urmaşilor lui David şi Solomon. Aci se adună evreii, în fiecare zi, înainte de apusul soarelui. Vinerea mai ales, cerând milostenia Inaltului Urzitor, să se îndure şi să plece ochii şi asupra lor, binevoitor, ca şi altă dată, când Abraam Iacob, Moise, David, Solomon, întruchipau mândria şi fala norodului Iudeu.

Am înlemnit în mijlocul acestei jelanii, şi doar ochii îi plimb peste chipurile uscate, buzele groase, bărbile încurcate şi perciunii răsuciţi parcă pe fus. Văd cum se desprinde dintre gene, boabe de lăcrămi, cum obrazul li se încutează adânc, de sbucium sufletesc, cum coşul pieptului tresaltă şi ceva parcă se rupe înăuntru. Işi frâng mâinile, mestecă buzele, închină fruntea de piatră, o ating şi-o ridică, pleacă privirile şi lacrămi fierbinţi picură pe rosturile lespezei, apoi spre înaltul senin îşi întorc ochii, frământând cuvinte: de iertare pentru cei greşiţi, de milă, pentru păcătoşi, şi de mântuire, pentru poporul oropsit, căruia Iehova prea mare osândă i-a dat.

Un fior mă cuprinse din creştet până în tălpi, — fiorul înduioşării, al milei ce o simţi, când vezi pe semenul tău, zbătându-se în mijlocul valurilor şi în ajutor nu-i poţi veni! E fiorul durerei, ce trece de la om la om, fiind că toţi avem un urzitor, toţi avem o zidire şi un suflet. Şi cum se sbuciumă neamul acesta în faţa pietrelor, e parcă glasul din urmă al celui care îşi dă sfârşitul, al celui săturat de amărăciune şi îngătuit de fierea răutăţii. In fie care suspin, în fie care înălţare de ochi şi coborâre a ploapelor către pământ, urmaşii lui Israel îngână rugi, cu chinul trupului lor... Iehova, ridică de pe grămada de gunoaie pe cei crescuţi altă dată în purpură; scoate-i din groapa cea mai adâncă, unde încercarea ta i-a prăbuşit; înapoiază-le moştenirea lor, şi întoarce-i la vetrele lor, scoate-i de pe calea întunericului şi abate în drumul lor soarele lui Solomon, potoleşte focul ce arde în trupul lor şi în inima lor bucuriilor dă rod, încununează iarăşi fruntea fiilor lui Israel, ridică Iehova mâna ta deasupra Sionului şi Cedronului, lasă mândreţea şi frumuseţea să plouă deasupra Ierusalimului, adună pe copiii pribegiţi ai sfintelor psalmi şi pace şi ramură înflorită samănă între ei. O, Iehova mare a fost păcatul dar mai mare e pedeapsa. A tot stăpâne, judecă judecata lor şi priveşte ochiul lor, căci râuri de lacrămi varsă. Cei cari au păcătuit nu mai sunt azi, şi cei de azi poartă fără de legile celor cari au fost. Iehova, din mărirea ta fără sfârşit, coboară-ţi gândul şi către cei uitaţi. Eşti a tot ştiutor, a tot iertător, şi-a tot puternic, înalţă neamul lui Israel acolo, de unde l'a pogorât încercarea ta...

Astfel plâng şi se roagă evreii, îngenunchiaţi în faţa celui mai sfânt templu al lor, până soarele scapătă, până vălul cenuşiu al serei se lasă peste ei, trezindu-i şi împrăştiindu-i în colibele lor sărăcăcioase...

Când am plecat, am ridicat mâna şi mi-am şters şi eu ochii...

I. CHIRU-NANOV

VEDERE DIN IERUSALIM

Pietrele Plângerii

□ □ □

CÂMPUL DE LUPTĂ

Puşcaşi, tunari, în ţipăt de fanfară,
Şi călăreţi pe aprigul lor murg,
In valuri vin.... ca valurile curg
Voioşi, căci merg să moară pentru ţară!

Şi moartea 'n veci neobosită ară...
Din noapte'n zori, din zori până'n amurg
Şi cade floarea rară de la Burg
Alăturea de floarea dela ţară.

Acum în inimi ura nu mai bate:
Inbrăţişaţi ca fratele cu frate
Ii fură, tainic, liniştea deplină...

Şi pic cu pic pământul soarbe viaţa,
Pe când în zori, cu gestu-i de lumină,
Ii bine-cuvintează dimineaţa!

Ion I. PAVELESCU

□ □ □

LA TRIBUNAL

„Tatăl, Fiul şi Sfântul Duh"
(Biblia)

De abia se luminase de ziuă, când eşia din Corbeni brişca, în care porneau la oraş doi fruntaşi ai satului: Oprea Armaşu, moşnean bogat, stâlpul obştei, — şi Lefter Dănăila, un năzdrăvan, tobă de carte şi om de treabă, — deşi primar.

Veneau la «boer», proprietarul moşiei şi avocat straşnic, să le sprijine un blestemat de proces, iscat între obşte şi popa Buică, fost casier al obştei, care în doui ani de casierie, aşa de bine ticluise socotelile, că se pomenise ca din cer, cu şease perechi de boi, cu câte va pogoane de vie şi cu cea mai frumoasă casă din sat.

8 arată ceasoarnicele lor, acum, când deshamă la hanul lui Voinea, ca să ia apoi electricul, până-n strada unde stă boerul.

Dar, cu toată trecerea lor pe lângă moş Hristea, — tot un sătean de-ai lor, slujitor de încredere, mutat de la conac în oraş, ca o suire în grad, — şi cu toate stăruinţele meşteşugit aduse de isteţul domn primar, le e peste putinţă să dea ochii cu stăpânul, până pe la 10, — fiind că aşa e porunca.

— Intraţi!... le zice în sfârşit Hristea, ceremonios ca un majordom, deschizându-le o uşă mare şi zdravănă, mai zdravănă ca cinstea popii Buică.

Suie o scară cu vergele de aur, trec printr'un fel de grădină cu geamuri, ocolesc nişte covoare prea boereşti şi se pomenesc într'o odaie, plină de cărţi şi de scumpeturi.

«Bună vremea... ce mai faceţi?... toate bune?... ce v'aduce?...», ba una, ba alta, — şi, după sfioase aşezări pe câte un scaun, îşi spun amândoi păsul.

— De, dragă Opreo, le răspunde boerul, adresându-se cu ochii şi lui Lefter. M'aţi brodit rău; nu vă pot sluji. Am săptămâna asta, cinci procese şi mai sunt şi până'n gât în trei consilii: la credit, la bancă şi într'o tutelă. Dar, fiindcă nu vreau să vă las baltă, o să vă dau pe altul; tot avocat, tot bun, şi tot dibaci. Il chem la telefon, îi vorbesc, şi, cum mi-e prietin, n'o să vă ia mult, — iar de apărat, e meşter. — Allô!... Domnişoara?... Allô!... Daţi-mi, vă rog, casa Orlea... — Da, da; avocatul Orlea... — Allô!... Tu eşti, Iorgule?... Aici, Radu... Cum!... Iorgu nu e acasă?... Da?... De mult?... Foarte bine. — A plecat la un client şi de-acolo, la Tribunal, — aşa că se nemereşte bine: vă dau un bilet către el, vă duceţi la Palatul Justiţiei, — ştiţi unde e, jos, pe cheu, — întrebaţi pe ori ce aprod de domnul cutare, şi, când vi l'o arăta, îi daţi din parte-mi biletul; iar diseară, la 8, treceţi pe-aci, pe la mine, să-mi spuneţi ce-aţi făcut.

* * *

La 11 punct, în sala «a-paşilor» pierduţi, — unde cei doi trimişi cască gura, uimiţi de măreţia decorului, — Marin Pietreanu, ex Marcu Stein, cel mai şmecher vânător de gâşte, şi-a mirosit prada, — şi-o atacă.

— Ce doresc domnii? întreabă el, zâmbindu-le jidoveşte, — căci, deşi îşi cunoaşte marfa, înnadins îi domneşte, ca să-i măgulească.

— Nimic; aşteptăm un avocat.

— A!... Pe cine?... Poate că-l cunosc.

— Păi nu, că n'a venit; ne-a spus aprodul.

— Aşi!... aprodul!... Ce ştie aprodul!... Altă grijă n'are?...—Ba nu, zău, pe cine?

— Pe domnul Orlea, răspunde Lefter, fără să-i dea-n gând cu cine are-aface.

— Orlea?... Iorgu Orlea?... din calea Plevnii?... Ei, bravo! ce potriveală!... Acum vorbii cu el. E sus, la grefă; citeşte un dosar. Hai, să vă duc.

Şi-i ia samsarul, şi-i duce, şi-i plimbă, şi-i ocoleşte, — ca să aibă vreme să-i descoase. La pretinsa grefă, îi lasă la uşă, intră numai el, şopăie ceva unui avocat de pripas, — plecat din Giurgiu cam cu sila, mărunţel la trup, dar ţanţoş şi capabil de orice, — es împreună, şi după ce copoiul arată vânatul, plecând după altul, — avocăţelul Nănescu, rămas cu ei, devine Iorgu Orlea, doctor în drept şi deputat, intră în vorbă, ia biletul dat de «boerul», le ia şi actele, — şi dispare cu ifos în aceeaşi grefă, ca să studieze afacerea, spre a se putea apoi înţelege asupra «quantum-ului".

Peste câtva, — pe când în sală, pe-o bancă, Lefter şi Oprea se socoteau cam cât o să-i coste buclucul ăsta, — un roşcovan, alt jidov, — care, pân'atunci se plimbase de colo până colo, răsfoind nişte hârţii, scoase dintr'un ghiozdan, — se opreşte în dreptul lor, şi-aşa, tam-nesam, le zice:

— Par'că v'aşi cunoaşte.

— De!... poate.

— N'aţi avut mai ieri, un termen la Curte?

— Noi?... Nu. Acum venirăm.

— Aha!... Treburi. Vr'un contract.

— Ba chip, nu; un proces.

— Proces?... Atunci, vă trebue avocat.

— Nu, c'avem. Ne-a trimes c'onu Radu, boerul nostru, la un prieten.

— Da?... La care?

— La domnu... Cum îi ziseşi, frate?

— Orlea.

— Orlea?... Bun-bun! Foarte bun!... Daţi fuga, de-l prindeţi; e jos, la barou.

— Da' dă unde!... E-aici. Vede actele.

Aur să-i fi arătat ovreiului, tot n'ar fi căscat ochii aşa tare, ca la auzul ultimelor vorbe. Orlea aici?... Peste putinţă!... Il văzuse jos. Şi, trezit, prin instinct, de o bănuială, — simte, ca o vulpe, cursa, — crapă uşa, — vede pe Nănescu, — şi pricepe.

Apoi, sub iudaica scăpărare a unei idei, — adaogă;

— Da, el e; — dar nu e el.

— Adică, cum vine asta? întrebă râzând Lefter.

— Uite cum: Sunt doi Orlea. Unul, învăţat, priceput, vestit, — Orlea ăl mare; şi altul, începător, sfios, ăl mic. Asta e ăl mic, fiul ălui mare.

— Tot Iorgu?

— Tot.

— Vezi d-ta!... bombăne Oprea, uitându-se interogativ la tovarăş.

— Şi, dacă-l luaţi pe-ăsta, nu faceţi nimic. O petiţie, o procură, un contract, — treacă meargă; dar în şedinţă, habar n'are!... Aşa că, fiindcă ziceţi c'aţi vorbit, îi puteţi da doi, trei, mult patru poli, pentru forme, pentru termene, — dar în proces, la pledat, Doamne fereşte!... Acolo trebuie ălălalt, ăl mare; la ăla v'a trimes boerul.

— Ei, drăcie!... zice iarăşi Oprea, scărpinându-se mai interogativ. — Ce zici, Dănilă?... Il luăm?...

— Nici vorbă! Intervine Iuda, înainte de-a răspunde întrebatul. Altfel, pierdeţi procesul.

— Bine, domnule; fie!... Hai şi la ăla!...

* * *

Peste cinci minute, al doilea copoi vindea acelaşi vânat, unui alt soi de Nănescu, — un oarecare Toteanu, scos din magistratură, dispărut vr'o zece ani şi reivit ca avocat, — pentru a-şi îmbrăca adeseori înfăţişarea, serioasă şi matură cu numele şi reputaţia altora, prin mijlocirea haitii, care pândea prin săli mahalagii, ţăranii şi alţi nerozi.

Şi, tot ca Nănescu, se dă drept Orlea, tot aşa intră cu ei în vorbă, tot aşa îi descoase, şi tot aşa dispare singur în grefă, să studieze actele.

Acolo, — faţă-n faţă, hoţ cu hoţ, — ce şi-or fi spus amândoi, ce-or fi croit împreună, numai neobrăzarea lor ştie; dar trebuie să se fi învoit, de vreme ce, când au dat iar ochi cu «clienţii», atât ereau de calmi şi-aşa frumos îşi vorbeau, — încât bieţii oameni ar fi jurat că unul e Tatăl, şi altul Fiul.

Noroc că, tocmai când să le numere trei sute, — afară de alte trei, la înfăţişare şi de încă patru, pe urmă, după sentinţă, — tocmai atunci alerga pe-acolo un aprod, strigând după un domn înalt, chipeş şi bine-mbrăcat:

— D-le Orlea! d-le Orlea!... aţi uitat o procură!...

Trecea, din întâmplare, adevăratul Orlea.

Par'că-i zisese cineva: «du-te, domnule, de-i scapă».

Şi-au scăpat, săracii!... şi, de bucurie, au râs, binecuvântând:

— Slavă ţie, Doamne, că ne-ai trimes pe Sfântul Duh!...

Haralamb LECCA

NOTELE SĂPTĂMÂNII

Alegerea dela Ligă.— Conferinţe franţuzeşti despre România şi pentru România

Alegerea Comitetului *Ligei pentru Unitatea Culturală a tuturor Românilor* a adus în fruntea acestei instituţiuni naţionale drept preşedinte pe marele luptător ardelean, pe părintele *Vasile Lucaci.*

Activitatea *Ligei* era în ultimul timp şovăitoare şi neprecisă; printr'o stranie aplicare a legii de compensaţie universală, atunci când opinia publică şi unii oameni politici se manifestau fără nici un fel de diplomaţie, Comitetul *Ligei* era mai prudent, mai circumspect şi mai diplomat decât chiar diplomaţii cu răspundere politică. Dădea comunicate sibiline şi, prin glasul unora dintre membrii săi, voia să slujească drept corp ponderator al opiniei noastre publice. Cât de departe erau vremile de tinereţe ale *Ligei* când bătrânii care o conduceau, în clipe atât de improprii oricărui vis, aveau avântul afirmărilor temerare! Diplomaţia nu se sălăşluia acolo unde se simţea mai presus de toate nevoie de exprimarea puternică a credinţii într'un ideal.

Trecutul comitet avea desigur meritul de a respecta politica oficială a Statului român, pe care îl seconda în atitudinea sa de expectativă; acest respect pentru atitudinea oficială uu era însă în tradiţiile *Ligei* şi desigur că nu în preajma momentelor supreme pentru atingerea unităţii naţionale trebuia *Liga* să aibă diplomaticeşti şovăeli.

Intre politica sgomotoasă a străzii şi între vagile comunicate enigmatice ale *Ligei* era loc pentru o atitudine fermă, care să nu aibă nevoie de broşuri lămuritoare şi de subtilităţi stilistice pentru a fi interpretată.

Noul comitet are în fruntea sa un simbol: pe fostul deputat în Parlamentul din Pesta, pe Vasile Lucaci. Deşi comitetul este alcătuit din oameni politici cu anumite legături în vieaţa partidelor din ţară, totuşi alegerea părintelui Lucaci dă comitetului adevărata sa însemnare: unirea tuturor Românilor pentru realizarea unităţii culturale, care nu poate fi desăvârşită fără unitatea politică.

Prezenţa poetului Goga în comitet precizează şi mai bine această însemnare.

Nu ştim ce anume linie de conducere va urma Comitetul cel nou; el este însă destul de expresiv prin însăşi alcătuirea sa ca să-şi lămurească lesne programul: unitate culturală prin unitatea politică.

*

Ţara noastră se bucură acum în Europa de o consideraţie pe care nici artiştii noştri, celebri în două continente, nici savanţii noştri citaţi de pe toate catedrele universitare streine, nici, mai cu seamă, tinerii români celebri prin cafenelele, casele de joc şi alte asemenea instituţii pariziene, nu isbutiseră să i-o dea. A fost destul ca România să arate că poate ridica de pe plaiurile sale şease sute de mii de oameni ce poartă o armă, a fost destul ca să se proclame în Europa domnia forţei, pentru ca regatul nostru să fie privit cu o deosebită amabilitate. Prieteni vechi şi prieteni noui au răsărit de pretutindeni; noi ascultăm glasul lor cu o gravă mulţumire, conştienţi de povara răspunderilor noastre, faţă de noi înşine şi faţă de alţii.

Nu putem să nu facem o comparaţie, atât de măgulitoare pentru noi, între cei ce ne iubiau altădată pentru ceiace au fost strămoşii şi pentru ce am putea fi noi în viitor şi între cei ce ne iubesc astăzi pentru ceiace suntem şi pentru ce am putea săvârşi acum. Dela Michelet şi Edgar Quinet la Lacour-Gayet şi George Lorand se măsoară o întreagă evoluţie istorică...

In ziua de Joi 17 Decembrie, d. Lacour-Gayet, membru al Academiei de Ştiinţi morale şi Politice din Paris, cunoscut publicului bucureştean din conferinţele pe care le-a ţinut în sala *Ateneului* în primăvara trecută, a desvoltat în faţa unui public ales, din lumea politică şi literară, o conferinţă intitulată «*L'Opinion roumaine et la guerre présente*».

A fost sincer, înălţător şi drept. A început prin a spune lămurit: «România a făcut Triplei Inţelegeri un dar care are valoarea lui, darul neutralităţei celor şase sute de mii de baionete ale sale».

După ce a explicat motivele alipirii noastre de Austria şi dificultatea despărţirii, a expus în cuvinte pline de înţelept entuziasm simpatiile noastre pentru Tripla Inţelegere,—în cari intră Franţa, şi cu care ne putem realiza idealul unităţii noastre politice.

Aceasta la Paris.

La noi doi conferenţiari francezi, d. *Mario Rocques* şi d. *Georges Lorand,* au adus în România expresiunea sentimentelor franceze şi belgiene faţă de acest războiu.

D. Mario Roques e o veche cunoştinţă a noastră. D-sa are la Sorbona un seminar de limbă română, unde se cunoaşte şi se preţueşte literatura noastră naţională. In arhivele *Teatrului Naţional* am găsit numele lui *Antonin Rocques,* poate tatăl filoromânului de astăzi, ca autor al unei drame cu cântece: *Moartea lui Constantin Brâncoveanu,* reprezintată pentru întâia oară în stagiunea 1877—78. D. Mario Rocques vorbeşte frumos limba noastră şi, la *Cercul Analelor* unde şi-a rostit conferinţa, a venit drept un simbol viu al unirii franco-române.

D. Georges Lorand, cunoscutul deputat belgian, ni-a povestit în câteva conferinţe nenorocirile mult încercatei Belgii; omagiul pe care ni l-a adus d. Georges Lorand, luându-ne drept martori şi drept confidenţi ai propriei sale patrii, ne este cu atât mai preţios cu cât, între ţările de pe malurile Dunării, încrederea sa a mers de astă dată spre ţara de pe malul stâng al fluviului, unde a găsit o prietenie sinceră şi desinteresată şi o înţelegere adâncă a spuselor sale.

Conferinţele d-lui Lorand au stârnit pretutindeni o legitimă indignare; ele au ilustrat în chip limpede definiţia dată de strategii germai războiului: *Războiul are drept scop distrugerea şi drept mijloc teroarea.* Aplicaţia acestui principiu în Belgia şi-a atins scopul, distrugerea, dar n'a izbutit să împrăştie teroarea: poporul belgian e tot atât de semeţ şi de hotărât ca şi la asediul Liègelui.

Şi în timp ce noi ascultăm conferinţe, războiul continuă pe fronturi de mii de kilometri, neînblânzit, neistovit.

AI. ŞERBAN

□ □ □

PARISUL ACUMA...

Parisul acuma-i o carte închisă
Nu-i nimeni la pândă sub vechile-arcade,
Nu-i nimeni în parcuri, pe poduri nu-i nimeni
Şi nici o lumină pe ape nu cade...

Incepe un clopot prelung şi răsună...
Din clopot în clopot chemarea pătrunde,
Şi 'n unde, sub bolţile vechilor poduri,
Profunde acorduri ecoul răspunde.

Se ţese deasupra Parisului, plasă
De sunete grele şi 'n valuri s'aşterne,
Văzduhu-i un fluviu de-aramă sonoră
Ce curge deasupra Cetăţii-Eterne.

...Şi sgomotul tace. E linişte iarăşi...
Ce buze de ghiaţă în noapte sărută?
— Alunecă Sena sub vechile poduri
Tăcută şi neagră în noaptea tăcută!

Victor EFTIMIU

ÎNSEMNĂRI VECHI & NOI

Fedra.—O artistă.—Exodul rural

Pe zidurile Capitalei afişe mari şi strigătoare anunţă: *Fedra*. La cinematograf, bine înţeles! Ce va fi această Fedră de cinematograf nu ştiu dar anunţul îmi aminteşte nemuritoarea creaţiune a lui Racine şi întruparea ei de două mari artiste, pe care am avut norocul să le văd: *Sarah Bernhardt* şi *Agatha Bârsescu*.

Jules Lemaître găsea că Fedra lui Racine nu este numai «o bolnavă, în prada uneia din acele pasiuni ineluctabile ce turbură raţiunea, oprimă voinţa şi îţi toarnă veninul ei până în măduvă», dar şi o creştină, în acelaş timp, «o creştină care ştie prea bine că-şi pierde sufletul şi care se teme de judecata lui Dumnezeu». Tot după Jules Lemaître, Fedra, ca şi Aricia, ca şi Ipolit, ne apar une-ori «ca vagile personagii siderale ale unui mit solar inventat de oamenii străvechi». Ba ceva mai mult, din opera «eminamente creştină» a lui Racine, se desprind în cele din urmă chiar şi impresiuni... darwiniste. Căci atunci când Fedra zice că Soarele îi e strămoş, când Aricia spune că Pământul—*la terre*—e străbuna ei, ne reamintim deodată îndepărtatele noastre origini: că Pământul şi Soarele sunt într'adevăr strămoşii noştri, că pasiunile noastre nu sunt în definitiv decât transformarea ultimă a unor forţe eterne şi fatale şi ca ivirea lor de-o clipă la suprafaţa acestei lumi de fenomene.

Se poate ca criticul francez să aibă dreptate, şi se mai poate ca în tragedia lui Racine să se mai găsească şi altceva de către cei care ar vrea să găsească. Măreţia operilor geniale stă tocmai în această imensitate a concepţiunei ce le-a creat. Ele sunt destul de largi pentruca, sfidând timpul şi spaţiul, să ofere oricui şi oricând posibilitatea de a pune într'ânsele propriile sale simţiri şi propriile sale cugetări. Oare există un singur Hamlet ori o infinitate de Hamleţi corespunzătoare infinităţii de prizme sufleteşti prin care se reflectează? Şi care este sau a fost cel adevărat? Al lui Irwing, al lui Rossi, al lui Sonnenthal sau al lui Mounet-Sully? Al lui Manolescu, al lui Nottara, ori a lui Bulandra? Al criticului cutare ori al celuil'alt? Al cutărui cititor ori al altuia? Răspunsul nu poate fi decât: al tuturora sau, dacă vreţi, al nici unuia. Căci fiecare din interpreţi, din critici sau cititori aruncă peste sufletul eroului shakespearian umbra propriei sale personalităţi.

Acelaş lucru şi cu Fedra lui Racine.

Dar la temelia ori-cărei opere de artă se află un fond etern şi neschimbător. Hamlet, ori cum ar fi privit, rămâne însă voinţa ce nu înaintează ci svâcneşte şi şovăe; Fedra, creştină sau păgână, personaj sideral sau simbol darwinist, rămâne iubirea neînvinsă, sălbatecă, nimicitoare.

Cine nu şi-a simţit sufletul biciut de această iubire, nu va putea nici odată să ajungă la comprehensiunea desăvârşită a creaţiunei lui Racine.

Acel care a iubit însă cu furia fiarei răscolite în toate adâncimile ei, acela în sufletul căruia a urlat tempesta unei patimi fără de iertare, acela care s'a simţit rând pe rând murind şi înviind sub biciul iubirei, — numai acela va geme de durere cu Fedra şi va mugi de turbare cu dânsa.

Trecut-au vre-odată marele artiste care ne-au redat pe eroina lui Racine — divina Sarah, neuitata Agatha — prin astfel de stări sufleteşti? Ori isbutit-au să ajungă la o atât de măreaţă interpretare numai prin acea genială intuiţie, care e mai presus de realitatea însăşi?

Cine ştie!

Şi la ce bun de a şti prin ce minune vibrează instrumentul ce ne înfioară sau ne înduioşează?

* * *

Unde va fi? Pe unde va fi rătăcind oare? Mi-o amintesc când, pentru întâia oară, a apărut la noi, în *Magda*.

Era unul din rolurile de predilecţie ale marei noastre artiste şi una din cele mai puternice creaţiuni ale sale. Poate şi pentru că în «Magda» e ceva din propria ei viaţă.

Ca şi Magda, Agatha Bârsescu a părăsit tihna existenţei între ai săi spre a se arunca în vâltoarea luptei pentru un ideal, neavând altă armă decât voinţa şi alt sprijin decât încrederea în izbânda ce trebuia să vină.

De aceea cuvintele lui Sudermann păreau rupte din însuşi sufletul artistei ce le rostea şi, de aceea, fiorul ce străbătea întreaga sală arăta că pe scenă se petrece ceva mai mult decât o simplă ficţiune.

Au fost desigur pentru Agatha Bârsescu şi clipele din acea seară unele din cele mai fericite, căci sufletul spectatorilor vibra atât de puternic la glasul rând pe rând ironic, îndurerat ori înfiorător ce ţinea sala suspendată de buzele artistei!

Dar în schimbul câtorva clipe fericite, câţi ani de străduinţă îndârjită, câte zile de groaznică amărăciune, câte ceasuri de şovăire, ori poate de disperare chiar!

Şi chiar acum, când soarta s'ar fi cuvenit să-i rezerve siguranţa zilei de mâine, iat-o alergând mereu sub biciul nevoii şi mistuindu-şi inima la lumina ucigătoare a cine ştie cărei rampe.

Pentru sufletul însă, în care firea a aprins scânteea creatoare, mizeriile vieţei şi mizeriile oamenilor sunt ca norii ce trec fără a putea să întunece pentru multă vreme seninul bolţei de sus.

Pentru adevăratul artist nu există decât o singură realitate: arta. Tot restul nu e decât un vis frumos ori urât, dar un vis, pe care eşti nevoit să-l visezi dar care nu merită nici o singură lacrimă.

Ce-i pasă lui dacă e greu şi dureros Calvarul? Acolo, sus, sus de tot, îl aşteaptă ultima durere, dar şi ultima fericire: suferinţa celei din urmă sforţări şi mândria celei din urmă biruinţi.

«Nimeni nu are dreptul de a trăi pentru sine», îi zice Magdei pastorul Heffterdink. Acesta e marele adevăr pe care nu trebue să-l uităm niciodată. Fiecare din noi trăim sau ar trebui să trăim pentru alt cineva decât noi înşi-ne. De o mie de ori mai fericiţi aceea cari, uitând pământul, trăiesc pentru o idee ce vieazä în lumea imaterială a lucrurilor neperitoare! Artistul e din aceştia şi de aceea el este fericit chiar atunci când crează neavând poate nici bucata de pâine, pe care s'o ude cu lacrimile lui.

* * *

Intr'o lucrare, care a făcut mult sgomot pe vremuri, regretatul Take Protopopescu —Agricola—arăta relele urmări, pe care le-a avut, în ţara noastră, exodul către funcţiunile publice şi către profesiunile aşa zise liberale.

Indemnul ce răsare din spusele lui Agricola ar merita să fie urmat atât în interesul propăşirei naţionale cât şi în acela al mulţumirei individuale.

Trebue, într'adevăr, să aibă cineva o concepţie prea strâmtă despre viaţă pentru ca să-şi inchipue că mai lesne se poate afla mulţumirea pe scaunul de funcţionar sau în exercitarea unei profesiuni liberale decât în ocupaţiunile agricultorului, ale comerciantului sau ale industriaşului.

Nu vorbesc, bine înţeles, de aceia, pe cari o vocaţiune puternică îi depărtează de aceste ocupaţiuni, ci de marea mulţime a acelor cări văd în ele o superioritate vrednică de a forma ţelul sforţărilor unui individ.

Mă gândesc, mai cu seamă, la cei ai căror părinţi,—agricultori, industriaşi sau comercianţi,—şi-au croit o cale largă şi onorabilă în sfera activităţei lor. Pe această cale ar fi firesc şi ar fi frumos ca fiii să urmeze părinţilor, sporind şi desăvârşind, cu osteneli mai puţine, ceea-ce aceştia au început şi au încropit cu străduinţi şi cu sacrificii de tot felul. O asemenea privelişte ne este însă aşa de rar dat să vedem încât numai cu oarecare silinţă poţi număra două-trei exemple din lumea pe care o cunoşti. Fiul agricultorului îşi arendează moşia pentru a mucigăi sub roba de magistrat, ori, ceeace se întâmplă mai des,—pentru a-şi risipi zilele într'o viaţă absurdă de «farniente»; fiul comerciantului îşi vinde firma părintească pentra a face acelaş lucru şi la, rândul său, fiul industriaşului ce alt-ceva să facă decât să imiteze şi pe unul şi pe altul?

Imi aduc aminte că într'o după-amiază am petrecut în sala unui tribunal câteva momente cari m'au impresionat penibil. Era cald,—o căldură înăbuşitoare, mărită de răsufletul numerosului public ce asista. Judecătorul de şedinţă, alături de supleant, aci moţăia, aci da semne de-o impacienţă nervoasă ascultând pledoaria incoherentă şi plicticoasă a unui avocat limbut. Ştiam că acest judecător e fiul unui mare cultivator de pământ, că posedă o întinsă moşie, pe care a arendat-o unui străin, şi, privindu-l, mă gândeam la viaţa ce trebuia să se desfăşoare în clipa aceea

pe moşie pe când, în cuprinsul trist la tribunalului, limbutul rostogolea într'una accente ce-ţi sgâriau timpanul şi-ţi sfâşiau nervii. Mă gândeam la munca sănătoasă, la aerul curat, la zarea largă, la tot ceeace formează fericirea vieţei în sânul naturei libere.

Mă gândeam la harnicii muncitori ai pamântului, fecundând ţarinele cu osteneala braţelor lor şi mulţumiţi când această osteneală le e răsplătită cu semnele belşugului viitor:

„E lietamente l'uomo a le fatiche
„Piega la forza de le membra sane,
„Pero che ride in cima de le spiche
„A l'uom l'augurio de'l futuro pane".

Mă gândeam la acea lume a satelor, în care cu o mică bună-voinţă se poate săvârşi un bine atât de mare!

Ce n'ar putea face un proprietar de inimă din oamenii de pe moşia lui,—ce operă frumoasă de înălţare şi câtă iubire, câte binecuvântări în schimb.

Şi totuşi, omul căruia îi era menită o aşa de nobilă misiune, s'a crezut mai fericit să veştejească pe scaunul de magistrat, ascultând palavrele limbuţilor şi aromind în atmosfera plicticoasă a unei săli de tribunal.

TEOFIL ROMAN

□ □ □

INSULA

Cu maluri verzi, cu ţărmuri înflorite,
Spre soare sui, din apele myrrhine
Şi mână marea, dornică, spre tine
Valuri înmiite.

Odată 'n viaţă-mi ochii te văzură:
Tu m'ai primit duios pe stânca sură,
Iar eu am stat
De-am odihnit un suflet sfâşiat.
Fii, insulă, fii binecuvântată
Atâta precât eşti
De oameni depărtată.

Din sânul tău, ţâşneau isvoare limpezi,
Din sânu-mi, un isvor înpurpurat;
Ploua de sus cu aur peste tine
In lung şi lat.
Iar apele 'nspumate ce păreau
Thesalici roibi cu coame răsvrătite,
Trăgeau la rând puternice vârtejuri,
Înfricoşate roţi
La carul parfumatei Amphytrite.

Dar, când m'am depărtat din nou de tine
Şi am privit în urmă, sus pe mal,—
În seara ce-aprindea pe cer rubine
Şi focuri spre ţinutul boreal —
O umbră 'ncremenise şi privea
Pe urma mea.

Şi-acuma cat zadarnic, nici nu ştiu
Ce caut.
Irump în mine tainice regrete
Nostalgic, ca suspinele de flaut...
Şi doar' târziu când iarăşi se aprinde
Pe cerul trist risipa de rubine —
Atuncea înţeleg înspăimântat:
Lipseşte cineva pe veçi din mine.

Ion Al-GEORGE

PATRIA ŞI PATRIOTISMUL UNORA

Dacă, în mod abstract, şi pentru consideraţiuni generale, este adevărat că patriotismul este un fel de *nebunie*, care isvorăşte din conştiinţa instinctivă că sufletul nostru depinde aproape exclusiv de patrie, de mediul cultural ce ne înconjoară imediat, şi nici de cum de naştere sau de constituţia noastră fizică, apoi acest adevăr se învederează şi se confirmă mai cu deosebire când observi şi analizezi diferitele forme şi nuanţe de patriotism ce caracterizează anume cercuri sociale dela noi, în această epocă de criză şi de adânci încercări sufleteşti şi etnice.

In această privinţă incendiul răsboiului mondial ne poate servi ca un suprem mijloc de încercare a sincerităţii şi profunzimii caracterelor şi a autenticităţii sentimentelor noastre naţionale şi mai ales naţionaliste. Focul acestui răsboi ne pune în stare de a vedea ce este aur adevărat şi ce este imitaţie, sgură sau noroi, în aceia cari au pretins că sunt focarele conştiinţei româneşti şi eroii sentimentului naţional. Şi lumina teoriei sociale ce afirmăm ne va ajuta să dozăm cu justeţe proporţiile şi de aur şi de noroi egoist ce se combină în sufletul nostru etnic.

*

Fără îndoială şi mai mult decât în orice altă societate, în ţara noastră poţi împărţi oamenii în două largi categorii: unii cari—firi generoase — muncesc din greu, fac operă pozitivă şi pentru ei reţin o părticică cât se poate de modestă din foloasele şi onorurile timpului; alţii, fiinţe parazitare, de un egoism feroce, se îndeletnicesc cu acapararea, fără muncă, numai prin abilitate şi şiretenie, a bunurilor acestei lumi, spre a-şi îmbuiba şi prelungi trândăvia. Cei dintâi îşi îndeplinesc funcţiunea lor vitală pentru patrie şi neam, fără gălăgie, fără tapaj, şi duc lipsa de reclamă până a se declara indiferenţi faţă de patrie şi neam, până acolo încât se afişează de ne-patrioţi, socialişti, sau antipatrioţi chiar; ceilalţi având tot timpul liber al trândăviei, fac reclamă, de obiceiu, tot timpul, afişând cel mai aprins şi viguros patriotism. Pe temeiul acestei reclame, unul din aceştia acaparează conducerea organelor naţionaliste, altul se instalează stăpân pe averea şi pe destinele înaltelor instituţii de cultură naţională, şi se îngraşe, altul, ca un parazit care, în această stare, pierde privilegiul ori-cărei inteligenţi largi şi deschise, scrie broşuri contra aspiraţiilor neamului, pe când celalt vânează, din capul instituţiei naţionale unde s'a înfipt situaţii politice mai înalte şi mai lucrative, făcând o curte lamentabilă scărilor cari conduc la un minister.

Pentru acest abject soi de specimene româneşti, patria şi sentimentul naţional sunt ca o rană permanent dureroasă, din a cărei durere trăesc ei; pentru celalt fel de oameni, patria este ca un organism sănătos, în timpuri normale, pe care, ca atare, nici nu-l simţi, şi pe care-l simţi şi ţi se impune numai în vremuri de criză, de boală, de turburări profunde.

Aşa se explică de ce, la noi, ca şi în occident, în acest răsboi, cei mai mari, mai aprigi şi mai efectivi patrioţi sunt acum muncitorimea, savanţii, indiferenţii, *vânduţii* şi ante-patrioţii de eri. Gloata patrioţilor pretenţioşi, a naţionaliştilor gălăgioşi păleşte, amuţeşte şi se evaporează, acum, în momentul de criză şi pericol, pentru a lăsa loc oamenilor cu patriotismul discret, pentrucă era profund şi autentic. Bine înţeles că sunt şi câte-va rari şi foarte explicabile excepţii şi printre socialişti, cei rămaşi anti-patrioţi, şi printre patrioţi, cei rămaşi naţionalişti îndârjiţi.

Cum se explică acum această deosebire între patriotismul fals şi parazitar al unora şi naţionalismul profund şi discret până la indiferenţă al altora? In privinţa aceasta necunoscând îndeajuns starea lucrurilor în alte ţări, să ne mărginim aici a examina problema aceasta aşa cum se pune la noi în ţară.

De obiceiu, la noi, naţionalismul de profesie este specialitatea câtor-va... cărturari şi chiar farisei cari ne vin din prejurul Clujului, sau de prin Basarabia, şi foarte adesea, de asemeni, a unor români de provenienţă mai recentă din sudul Dunării. Nu arare-ori patriotismul acestora din urmă este mai consistent decât al celor dintâi.

Ce se întâmplă cu ei, veniţi aici?

Venind aici, conduita lor, mai ales în împrejurările actuale, confirmă în mod strălucit adevărul că patria în care cine-va şi-a făurit sufletul este unica sursă a patriotismului său, iar obiectul patriotismului său va fi chiar patria care l-a format. Cărturarii ardeleni vin la noi, unii la maturitate, alţii mai tineri, deci unii complect formaţi, alţii spre a se forma. în tot sau în parte, la noi. Ori, forma şi obiectul pe care le va lua patriotismul lor vor corespunde exact cu vârsta şi măsura în care s'au format la noi în ţară Aceasta, însă, bine înţeles, cu rari şi geniale excepţiuni.

Veniţi în ţară ca români, născuţi din neamuri româneşti şi vorbind româneşte, diferite împrejurări sociale şi politice i-au trimes la noi cu o coroană de martir pe cap. Graţie acestei coroane, ei sunt indicaţi pentru anume situaţii culturale, şi naţionafismul lor de pae se aprinde dela sine la cea dintâi împrejurare potrivită. Vor boicota, vor umili, vor alunga totdeauna pe confraţii lor cari s'au pricopsit în Ardeal—un mijloc foarte eftin de a-şi afirma naţionalismul şi cu care înşelau pe naivi şi pe imbecili. Vie însă o împrejurare extremă şi periculoasă pentru patria lor adevărată, dar providenţială pentru noua lor patrie, şi îi vei vedea imediat schimbându-şi atitudinea, punându-se de acord cu sufletul lor streine ţării Româneşti, în slujba intereselor Austro-Ungariei; unul, aici, întemeind un ziar de propagandă austriacă, altul, dincoace, scriind şi răspândind broşuri cu banii Austriei, sau poate, cea ce este şi mai grav, cu banii Academiei Române. întru apărarea inte-

reselor austro-maghiare și întru vestejirea și batjocorirea idealului românesc.

Dacă examinezi astăzi atitudinea unora dintre cărturarii ardeleni veniți la noi, teoria noastră sociologică că sufletul și patriotismul nostru sunt legate de patria în care ne-am format mult mai mult decât de originea și organizația noastră fiziologică, servește ca un criteriu infailibil spre a determina realitatea, sinceritatea și culoarea patriotismului lor. Dacă al unora este tricolor, este pentru-că își au nutrit sufletul mai mult dela noi, și dacă al altora este *bicolor*, negru și galben, este pentru că patria austro-ungară le-a format sau deformat sufletele. Și dacă este așa, înțelege ori-cine că atitudinea cărturarilor ardeleni, atât din Ardeal cât și dela noi, în fața răsboiului actual, nu poate fi alta decât aceea pe care au manifestat-o. Dar dacă ea este explicabilă, nu ne devine, prin aceasta, mai simpatică sau mai puțin odioasă. Și, în definitiv, excepția unui Vasile Lucaci și a poetulni patriot genialul Goga nu ne răsplătește ea în destul rușinea atâtor Mangra, cari mai sunt sau nu mai sunt și în Academia Română ?

Pentru moment, deci, nu trebue să conteze pentru noi nici patriotismul venit de peste Prut, nici cel venit de peste Carpați, ci numai acela al majorității românilor din Regat, singuri în măsură a lucra conform cu conștiința lor instinctivă despre adevăratele interese ale patriei și ale Neamului. Acordul acestei majorități va înăbuși de sigur cele câte-va lamentabile suflete deviate de orgoliu sau de arivism.

D. DRĂGHICESCU

□ □ □

TOAMNA...

Se duc și tufănelele precum
S'au dus și cei din urmă trandafiri,
Precum s'a dus dela răscruci, din drum,
Amurgul cald cu tinere iubiri.

Stăpân pe văi, pe ape, peste deal,
Aleargă vântul purtător de nori;
Al lui e-acuma pustiitul mal,
Al lui de-acuma crângul fără flori.

Și niciun trecător întârziat
Pe drumu 'npotmolit cu moarte foi,
Pe care'n toamn'am făurit odat'
Un vis de tinerețe amândoi!

Dar totuși eu mereu pe-aci m'abat;
Ca mâini, ca mâini pe pragul meu nămeți
Mă vor sili să țin în casă sfat
Cu focul stins, cu umezii pereți.

Și bine știu ce dureros va fi
Amarul sfat ținut cu stinsul foc,
Singurătatea când m'o copleși
In umbra vetrii fără de noroc.

Ada UMBRA

□ □ □

CRONICA LITERARĂ

Literatura anului 1914

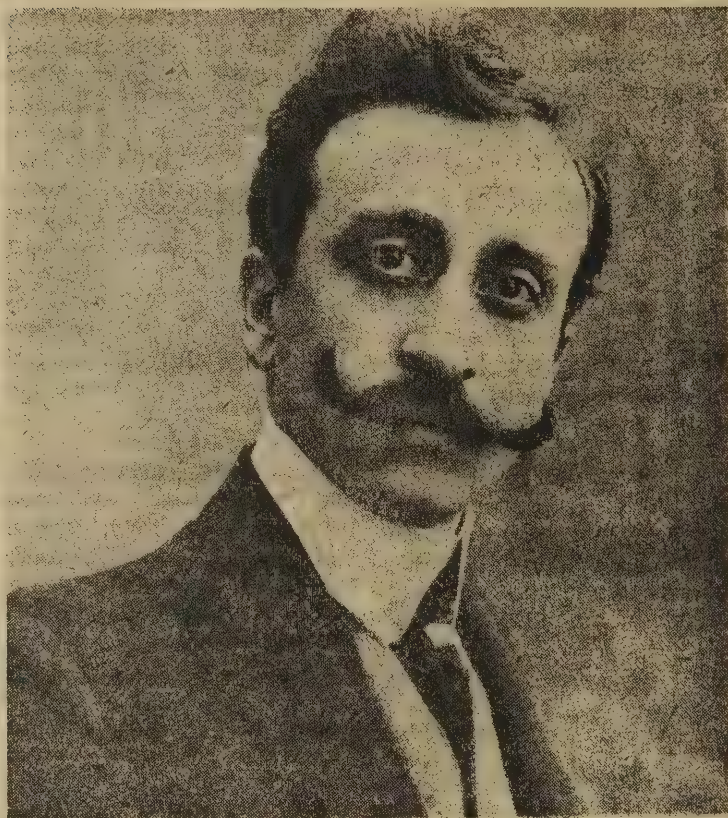

E. Gârleanu

Anul 1914 s'a remarcat pentru literatura noastră prin cele trei dolii care au însemnat adevărate pierderi pentru ea: Eliade, Gârleanu și Anghel. Toți trei au dispărut tineri, toți trei au lăsat în urma lor o operă neisprăvită, dar întemeiată în chip strălucit.

P. Eliade a lăsat în activitatea sa de erudit o sumă de lucrări pornită din drința de a face cunoscută literatura și istoria noastră contimporană în Franța și de a ne lămuri pe noi înși-ne asupra unor aspecte ale vieții noastre din al nouăsprezecilea veac. Operile sale: *De l'Influence française sur l'Esprit public en Roumanie*, *La Roumanie au XIX-ème siècle* (2 vol.), *Gr. Alexandresco et ses maîtres français* și *Les premiers bonjouristes* au servit Francezilor să cunoască în chip mai precis legăturile lor sufletești cu noi, iar nouă ne-au înfățișat, cu farmec de roman și cu precizie minuțioasă de erudit, câțiva din anii cei mai interesanți ai veacului trecut.

Emil Gârleanu a lăsat câteva volume, puține la număr dar bogate în cuprins: *Bătrânii*, *Cea dintâi durere*, *Schițe din războiu*, *Intr'o noapte de Mai*, *Nucul lui Odobac* și *Din lumea celor care nu cuvântă* ce conțin schițele cele mai duioase. cele mai mișcate din câte s'au scris la noi. Gârleanu era *poetul înduioșării*, care aruncă peste oameni și lucruri un văl de poezie ce face vieața mai bună, mai frumoasă, mai cu putință de îndurat.

D. Anghel a fost cel mai artist dintre poeții generației tinere. El a avut mai mult ca oricare altul cultul cuvintelor, a sonorității lor muzicale, a valorii lor de imagini concrete. *Fantaziile*, *Oglinda Fermecată* și *Steluța*, apoi *Caleidoscopul lui A. Mirea* și *Cometa* (scrise în colaborație cu St. O. Iosif) sunt volumele subțiri care închid toată înflorirea poetică a gingașului poet. In ele au fost prinse visuri fugare cu o coeziune de diamant, într'o fină dantelă de cuvinte.

Anghel rămâne deasemeni creatorul prozei lirice românești.

* * *

Literatura care a văzut lumina zilei în cursul anului trecut nu a însemnat nici odată epocală, dar, în acelaș timp, nu a fost lipsită de importanță.

In proză și în poezia dramatică s'au făcut eforturi serioase, ale căror urmări se vor resimți probabil în decursul viitoarei noastre evoluții literare.

* * *

Proza ca și poezia au avut prilej să se inspire din expediția peste Dunăre în 1913. Dar în literatură această mișcare națională nu a avut prea mare răsunet. Volumele de amintiri și impresii au fost destule, dar oarecare valoare literară nu au înfățișat de cât volumul d-lui *Haralamb Lecca*—„Dincolo“, notele d-lui *M. Sadoveanu*—„44 zile în Bulgaria“ — și însemnările răzlețe ale d-lor *N. N. Beldiceanu* și *N. Davidescu.*

In poezie nu s'a resimțit nici o inspirație deosebită, *după campanie*,

* * *

Poezia a dat în cursul anului trecut versurile cu a căror producție ne-am deprins. Ca simpli cronicari nici nu putem aprecia acum însemnătatea acestei producții pe care o privim de la atât de mare apropiere. Istoricul viitor va avea să cearnă în ciurul vremei amestecul pe care astăzi trebuie să-l luăm întreg, așa cum mi-l înfățișează capriciul calendarului.

In ordine cronologică au apărut: „Eternități de-e clipă“, poezii cu vădite tendinți parnasiene, de *Ion Pillat*, un scriitor discret și delicat; „Departe...“, de *M. Săulescu*, poetul întrebărilor fără răspuns; „Sonete“ de *V. Demetrius*, un mic volum isvorât din preocupări înalte; „Statui“ sonete de *M. Codreanu*, care cultivă cu pasiune această formă, atât de avară în efecte, dar, pentru aceasta atât de prețioasă; apariția colecției de sonete a d-lui Codreanu va sublinia probabil anul trecut în cronica viitoare a anilor de acum; „Glasul Brazdelor“, poezii de inspirație națională, de *Volbură Poiană*; celelalte volume apărute în luna din urmă intră în anul literar viitor. Altele nu mai intră nici într'un an literar...

* * *

Proza a fost mai bogată decât poezia în număr de volume. „Schiţe şi nuvele" s'au scris cu dărnicie şi volumele s'au născut uşor. In ordine cronologică cităm: „Bisericuţa din Răzoare" de stilistul atât de variat în expresia gândurilor sbuciumate din vâltoarea luptelor morale, *Gala Galaction;* „Povestea unei odăi", o operă cizelată, dar sobră, a unui literat foarte conştiincios faţă de scrisul rău, *Caton Teodorian;* „Răsaduri", schiţe de un realism viguros şi pătrunzător, de *M. I. Chiriţescu;* „Dreptate", volumul plin de cugetări generoase a „marelui învăţător" *Al. Vlăhuţă;* „Ochiul Dracului", de *I. Chiru-Nanov*, care descrie cu atâta simplitate mai cu seamă lumea funcţionărească; „Ce nu se poate spune", schiţe de *Al. Cazaban*, unde se găsesc reproduse în

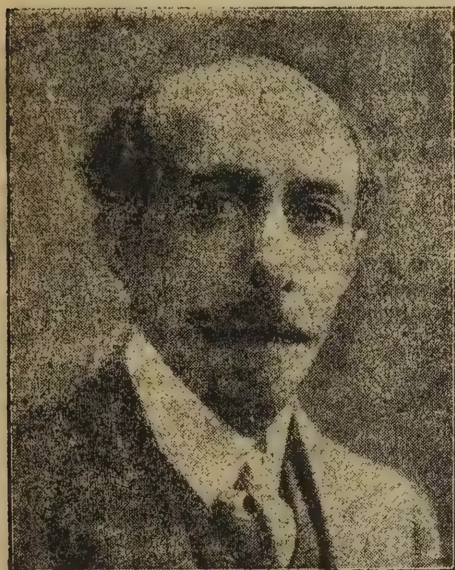

D. Anghel

trăsături incizive atâtea aspecte ticăloase ale vieţii noastre româneşti; „Pe drumuri", schiţe din vieaţa Aromânilor, de *M. Beza;* „Intr'o noapte pe Bărăgan", schiţe pline de fantezie bogată şi sobre ca stil, de *M. Pora*. Romanul a fost reprezintat numai prin „Tinereţa Casandrei", de *V. Demetrius* şi prin „Arhanghelii", de *Ion Agârbiceanu*, un roman vast, generos în inspiraţia sa şi care, alături de „Sonetele" d-lui Codreanu şi „Cuceritorul" d-lui Herz este menit, probabil, să însemne anul trecut literar.

* * *

Activitatea dramatică a constat mai cu seamă în traduceri. Piesele originale se pot număra. Intre ele „Invinşii" de *Al. Kiriţescu*, are observaţii juste şi un act plin de avânt; „Domnul Notar" al poetului *Goga* e o reproducere fidelă şi plină de amărăciune a vieţii româneşti din Ardeal; „Se face ziuă" de *Zaharia Bârsan* e pornită din aceleaşi preocupări; „Cuceritorul", e un succes real şi susţinut al celui mai stăruitor dintre scriitorii noştri dramatici, *de Herz*.

* * *

Aceasta e, într'o înşirare desigur incompletă, activitatea literară a anului trecut. N'am cercat decât s'o reamintim în câteva momente — după însemnările noastre de până acum.

C. Sp. HASNAŞ

CRONICA DRAMATICĂ

Spectacol într'un fotoliu: Apus de soare de *Delavrancea*

Nu eram în ţară la cea dintâi reprezentaţie a dramei istorice a d-lui Delavrancea. Am văzut'o câţiva ani după aceia. Am văzut-o din nou. N'o citisem însă până acum. Am citit-o: las teatrul şi mă întorc la carte, străbătând drumul Damascului... Nu că nu s'ar juca *într'un fel* bine: cu mişcări largi, încete, cu psalmodieri de slujbă sfântă, cu solemnitate în cuvânt şi in gest, cu praf de cronici peste vorbe... Dar, mai întâi, *Apus de soare* e mai mult un poem epic decât o dramă: se citeşte deci cu o mai mare plăcere decât se ascultă. Apoi, teatrul prea e ceva aevea: *acesta* e Stefan Voevod, *acesta* e Bogdan, *aceasta* e doamna Maria, *acesta* e castelul din Suceava... Nu. Lasă pe seama minţei mele să-i cheme din rândurile liturghiei eroice a d-lui Delavrancea; lasă-mă pe mine să deschid letopiseţul bătrânului Ureche: „...Era acest Ştefan-Vodă om nu mare la stat, mânios şi degrabă varsa singe nevinovat; de multe ori la ospeţe omora fără judeţ... Era întreg la minte, nelenevos, şi lucrul său ştia să-l acopere; şi unde nu cugetai, acolo îl aflai..." Era, sau mai bine, este. Il văd la lumina focului; îl văd în toate înfăţişările lui eroice, şi în biruinţele tinereţii, şi în pragul morţei, când „ca un leu gata de apucat, ce nu-l poate nimeni îmblânzi", după cum zice cronicarul, năvăli în Pocuţia... Inchipuirea merge mai departe decât îngrădirile teatrale: după cuvântul actorului nu e nimic, după slova cărţei ni se deschide o largă privelişte,..

Şi apoi teatrul îşi are legiuirile lui. Alungând din desfăşurarea unui şir de fapte poezia ce învălueşte orice lucru omenesc, închizând orizonul ce se desface în dărătul oricărui gest, el se sileşte să prindă cât mai strâns realitatea. Sdrobindu-ne aripele, ne ţine legaţi de pământ, în mijlocul unei reţele de amănunte strigătoare de adevăr. Teatru fără adevăr nemijlocit nu se poate: şi fapta, şi vorba, şi cea mai mică mişcare trebue să te sgudue prin realitatea lor.,.

Să citim de pildă povestea Ilincei din *Apus de soare:* — „Războiu... că de mult nu fusese. Aproape de doi ani. Şi se 'mplinesc 20 de ani de când pârcalabii Gherman — bietul tata — şi Oană, tovarăşul lui, picară din turnul Cetăţei Albe. Şi-a zis Oană lui Gherman: „Scapă tu"... Şi a răspuns Gherman lui Oană: „ba, tu!"... Şi s'au grijit amândoi, şi şi-au ertat pacatele unul altuia.,. Şi-a zis Oană lui Gherman: „Ţie-l Dumnezeu pe Ştefan!"... Şi-a zis Gherman lui Oană: „Amin! ...Ş'au pierit ei cu toţi ai lor".

Frumos. Minunat. Toată naivitatea vechilor cărţi bisericeşti, toată frumuseţea cronicelor bătrâne, toată curăţenia şi farmecul arhaic al bunei noastre limbi răsar din aceste rânduri... Te cucereşte graiul aşezat şi cuminte al letopisiţilor: „Şi-a zis Oană lui Gherman... Şi-a zis Gherman lui Oană.." Pentru un om cu înţelegere şi dragoste de trecutul nostru, pentru un om ce s'a plecat adese peste slovele cronicilor, nu poate fi plăcere mai mare decât această dibace evocare a unei limbi uitate... Pe scenă, lucrul se schimbă. „...Şi-a zis Gherman lui Oană... Şi-a zis Oană lui Gherman..." sunt rostite cu mişcări largi, cu psalmodieri de preot ce slujeşte, tocmai pentru a mai pastra ceva din poezia arhaică şi măreţia primitivă. Isbutind, perde însă ca teatru. Teatrul nu e o liturghie: teatrul trebue să ne dea impresia unei realităţi imediate; să ne sgudue prin mijloace actuale şi nu prin mijloace poetice fără legătură cu acţiunea dramatică. O declamaţie solemnă şi rituală ne poate trezi o emoţie estetică, dar ne aruncă afară din iluzia teatrală. Cel puţin pe noi cei de acum, realiştii. Căci din vremea lui Thespis şi a lui Aeschil:

...Qui docuit magnumque loqui, nitique cothurno.

şi până la noi teatrul a străbătut un drum mare. Iată pentru ce *Apus de soare* e mai mult un *spectacol într'un fotoliu:* Lăsând teatrul, mă întorc la carte, pe drumul Damascului...

*

Mai înainte însă mă întorc la amintirile pe cari mi le trezeşte d-l Delavrancea...

Am scris mai multe volume despre morţi. Morţii au trecut în istorie; la ei ne putem gândi cu seninătate. Scrisul lor e înşiruirea rece a unor cuvinte înmărmurite pentru vecie. Când erau calde, când vibrau nu numai ca sonorităţi ci ca puteri vii, atunci nu eram noi să ne încălzim la flacăra lor...

Am scris şi mai multe volume desnre literatura ce se ridică de vreo zece ani încoace. Pe aceasta o facem noi; o trăim; o cumpănim; o tăgăduim sau o întărim; o hulim sau o slăvim. Oameni suntem; simţiri omeneşti avem. Şi patemi,—multe! Greşim adese. Adevărul pierde, dar câştigă frumosul. Talentul se căleşte la focul patemii. Cele mai frumoase discursuri ale d-lui Delavrancea sunt şi cele mai pătimaşe. Nu zic însă şi cele mai drepte...

Despre d-l Delavrancea n'am scris nici un rând. Nici despre d-l Vlahuţă... Şi nu din întâmplare ci dinadins. Aceşti doi scriitori n'au trecut încă în istorie, dar nu mai sunt nici în clipa închegării talentului lor. Sunt cineva; au o operă întregită; un nume consfinţit. Apoi de scrisul lor mă leagă un întreg trecut, un întreg şir de amintiri — amintirile iniţiării literare. Când am început să citesc literatură, cu *Revista nouă* m'am pomenit pe masă: cu largile ei pagini lustruite, cu slova incisivă şi nedreaptă a lui Hasdeu, cu ilustraţiile lui Jiquidi şi cu nuvelele d-lui Delavrancea. Ah! unde sunt vremile acelea când îmi stătea sufletul la Domnul Vucea:—„Ha, ha tătarul, îndărăt tătarul... ha, ha tătarule!", sau când îl lua nevasta la bătae:—„Ce faci, Bibiloi? Stai Bibiloi! Nu da Bibiloi! Cumpăr Bibiloi!" Pe toţi institutorii mei i-am văzut prin Domnul Vucea: aprigi cu noi copii la şcoală, dar grozav de pocăiţi acasă.

Mai târziu, când m'am dus la internat, de ori câte ori îmi scăpăta capul pe pupitru, gândul îmi fugea la *Bursierul* d-lui Delavrancea. Pe dinaintea ochilor închişi îmi treceau şi mie „femei cu părul blond şi parfumat, goale şi uşurele, în contururi albăstrii". Şi cât n'aş fi dat să-mi arunce şi mie Berta un mototol de hârtie: „Sgumbul meu, te gum de-am văzud de-am iubid"! Dar nu mă îndrăgia nimeni... Pe vară, la ţară, visam o idilă. In toate verişoarele căutam pe Irinel; şi de ori câte ori iubiam, iubiam ca în *Irinel*: sfiiciunea îmi înăbuşea cuvintele în gâtlej... Dar *Trubadurul*, dar *Sultănica* şi *Paraziţii* cât m'au tulburat! Mai ales *Paraziţii*. Imi sună şi acum în urechi lugubrele cuvinte: *Mi-se-ra-bil gră-fi-er!* ale bătrânului Malerian. Pe Saşa am iubit-o cu patimă: „E înaltă mlădioasă, cu ochii negri şi scânteetori, par'că'ar fi de pisică. O mână îi aluneca pe plimbul scărei, iar cu cealaltă 'şi ridica puţintel rochia ca să nu se împiedice"... Aşa a pogorât şi în închipuirea mea de adolescent, fermecându-mă: „cu braţul ei ce se încolăceşte de braţul tău, înfiorându-te; cu un zâmbet neînţeles şi plin de înţelesuri vagi şi căldicele; cu răsuflarea ei apropiată de obrajii tăi..." Da, da am iubit-o. Apoi am înşelat-o. Am înşelat-o cu Geli, fata cu sufletul nobil şi curat ce alungă pe Cosmin din culcuşul pângărit...

Tot pe atunci l'am auzit pe d. Delavrancea ca orator....

Aeschin, cetind un discurs al rivalului său, Demostene. adăugă către ascultători: — Şi să-l fi auzit rostindu-l pe „însuşi monstrul!" *Auto to therion....* Eu l-am auzit pe însuşi „monstrul..." Sunt mulţi ani de atunci; eram prin clasa a doua de liceu. Intregul Fălticeni fremeta de o dramă: nevasta colonelului încercase să-şi otrăvească barbatul. A apărat-o d. Delavrancea. In mintea mea o asemănam cu Saşa „înaltă, mlădioasă, cu ochi negri şi scânteetori, parcă ar fi de pisică..." O văd şi acum în zabranicul pocăinţei. Trei zile am trecut prin toate emoţiile. Apoi, la urmă, de la miezul nopţii şi până în spre zori a vorbit d. Delavrancea. Nu voi uita nici odată ceasurile acele. Peste capul meu înfrigurat trecu ca o limbă de foc elocinţa pătimaşă a marelui orator... Cuvintele zburau învălmăşite, icoanele ropotiau, frazele se desfăceau şerpuitoare. Dintr'o dată mi se deschise privelişti adânci; graiul românesc mi se lumină de o podoabă pe care nu i-o bănuisem. Ce frumoasă mi s'a părut atunci limba noastră, şi cât de mare talentul ce poate răstălmăci lucrurile! Adevărul se întunecase, şi din întunecime

ieşiau şuviţe de foc, printre cari vedeam chipuri fantastice: pe Trubadurul palid, pe ciudatul doctor din *Linişte*, pe Berta. şi mai ales pe Saşa, pe neuitata Saşa... Tot ce citisem din scriitor, se amesteca în şuvoiul de cuvinte sonore, în jocul luminos al imaginilor scăpărătoare... Şi de atunci am rămas cu această icoană despre d. Delavrancea. N'am mai citit *Paraziţii* sau *Intre vis şi viaţă*, de acum douăzeci de ani, şi nici nu le voi mai ceti vreodată. De ce m'aş întoarce îndărăt? Trăesc în mine. In jurul lor s'au cristalizat atâtea sentimente şi emoţii, în cât n'aş voi să le ating cu o mână nedibace. De câte ori mă gândesc la dânsele, mă cucereşte aceeaşi evlavie; mă încolţesc ispitele copilăriei, deschiderea celor d'intâi senzaţii şi visuri timpurii... Nu. E prea departe şi prea frumos! Rămână acolo în trecutul acela de care e legat, fără să ştie, şi d. Delavrancea. Opera lui sta înăbuşită între amintirile copilăriei ca sub un maldăr de flori....

* * *

Aceste mi-au trecut pe dinainte, deschizând *Apus de Soare*. după o reprezentnţie ce nu mă încălzise cum aş fi dorit...

O critică nu voi face: e noapte târziu şi în faţă stă Voevodul pe care îl văd aeve. Ştiu ce se poate spune. *Apus de soare* e un poem şi nu o dramă. Aşa e: dar spectacolul meu se petrece într'un fotoliu.

Şi citind poemul d-lui Delavrancea, Voevodul s'a lăsat din seninătatea albastră pentru a mi se pogorî în faţă. E dinaintea mea. Figura lui măreaţă, cuvântul lui când glumeţ când hotărât, energia sufletească, înţelepciunea, bunătatea şi cruzimea, toate sunt minunat prinse, în cea mai frumoasă limbă ce se poate, arhaică fără să fie grea, sobră şi împodobită la vreme, plină de poezia trecutului, onduioasă şi liturgică... Imi ajunge.

Copilăria mi-am petrecut-o pe urmele marelui Voevod, printre ruinele castelului său dela Suceava, ale cetăţei dela Neamţ, pe lângă Biserica lui dela Baia şi pe lângă mormântul dela Putna. Mai târziu adese m'am plecat peste slovele cronicarilor, urmărindu-i cu evlavie faptele. Sunt Moldovean din locurile prin care a trăit el; străbunii mei au luptat poate aproape de dânsul. Amintirea lui trăeşte în sufletul meu ancestral... Nicio figură istorică nu mă putea deci cuceri mai mult, decât Ştefan-Voevod. Şi nici o recunoştinţă nu putea merge mai caldă decât spre scriitorul ce ne-a evocat în cel mai frumos poem eroic românesc, pe eroul nostru naţional, — al nostru Moldovenilor.

E. LOVINESCU

Memento dramatic

Indatoririle de cronicar mă silesc să amintesc şi de alte piese jucate în răstimpul din urmă.

Despre *Apostolul* lui Hyacinthe Loyson, jucat la Teatrul Naţional, aş fi scris mai pe îndelete şi cu dragoste dacă nu m'aş fi hotărât să stăruesc mai mult asupra repertorului naţional. De altfel, o nobilă dramă: drama unui apostol al ideilor laice, al moralei fără religie, care după o viaţă de ideal ajunge ministru. Intr'o încercare de corupţie parlamentară întreprinsă de congreganişti, Baudouin descopere vinovat şi pe fiul său. După o clipă de şovăială, rămânând credincios vechiului său ideal, îl dă pe mâna justiţiei, deşi putea să-l acopere.

Un act întâi puţin interesant pentru noi, apoi două acte frumoase, strânse, sobre, mergând de-adreptul la ţintă. Problema şcoalei laice, lupta împotriva congregaţiilor ne sunt străine; dar lupta în care se sbate conştiinţa lui Baudouin ne mişcă şi ne sgudue.

In totalitate, piesa a fost slab jucată şi cu o distribuţie nedibace, deşi d. Sturza a redat cu vigoare şi cu lărgime figura epică a lui Baudouin. Figuraţia însă şi, cu deosebire, rolul eroinei au fost de o insuficienţă jignitoare pentru public.

Compania Voiculescu ne-a dat o veche şi învechită melodramă *Moartea civilă*, pe care au jucat-o atâţi actori italieni şi pe la noi. In piesă e numai un rol plin de efecte scenice dar departe de orice adevăr. Acest rol a ispitit pe mulţi virtuozi ai scenei; l-a ispitit deci şi pe d. Manolescu.

Că d. Ion Manolescu e un artist minunat şi una din marele speranţe ale teatrului românesc o ştie oricine; că d. Ion Manolescu a jucat cu patetic şi cu mijloace bogate rolul mortului civil, aceasta şi-o poate închipui oricine. E greu însă de închipuit o piesă mai melodramatică, în intregimea ei, mai falşă, mai supărătoare la orice replică. Răbdarea spectatorilor a fost pusă la grele încercări!

E. L.

□ □ □

ECOURI

Cu prilejul Anului Nou *Flacăra* trimite colaboratorilor şi cititorilor săi urări de fericire.

—

Numărul viitor din *Flacăra* va apare Sâmbătă 10 Ianuarie.

—

Spre zări albastre — este titlul ultimului volum al d-lui *George Caïr*. E un volum elegant ca aspect şi variat ca conţinut. Cuprinde proză, schiţe, cum sunt: *Coana Ariclia, Bulgării de ghiaţă, Inelul* sau proză lirică, cum sunt: *Spre zări albastre, Timpul, Necunoscutu, Scrisori către Leontina*, şi Versuri — în care intră lirice împătimate, versuri satirice, epigrame, fabule, epitafuri.

Sensualismul atât de sănătos al d-lui Caïr capătă în acest volum expresii noui. De altfel nu e lipsit nici de gingăşie poetul. Iată un catren subtil, *Reginei Maria*:

Sortită să ne fii Regină
Născută-ai fost aşa de zei:
In ochi cu visul României
Şi'n părul blond holdele ei!

Alte ori poetul nu e lipsit de *la pointe* a cântecelor cochete. Iată un epitaf de această inspiraţie:

Prin lume am trecut cântând,
Şi prea mărind în vers femeia...
La graiu duios, la fire blând,
Curat la gând, şi d'aceia

O viaţă lină am trăit,
Aşa cum îmi căzură sorţii...
De-am fost urât, de-am fost iubit,
N'am şovăit în faţa morţii.

Păcate omul de a avut,
Eu i le-am spus cu nepăsare...
Senin prin viaţă am trecut
Cu fruntea sus şi ochii'n zare..

La târg cu sufletul n'am stat,
Duşmanul nu mă poate plânge;
Pe bârfitor de l'am iertat,
Jicnirea am spălat-o 'n sânge!

Acum, cu pleoapele închise,
Al veşniciei ritm ascult...
Dorm somnul cel fără de vise
Că 'n vieaţă am visat prea mult.

Volumul este ilustrat cu desene originale de A. Murnu, care cultivă rotunzimea formelor şi relieful precis, întocmai ca şi autorul textului.

—

Proza se îmbogăţeşte cu un nou volum de schiţe şi nuvele datorit d-lui *N. N. Beldiceanu*, al cărui scris capătă cu fiece nou volum mai multă căldură intimă, un umor mai delicat şi mai duios. Dela „Scenele de mahala“ la „Chilia Dragostei“ şi la „*Fetiţa Doctorului*“, volumul apărut acum, s'a executat o întreagă evoluţie a preocupărilor şi a mijloacelor autorului. Volumul (Ed. Minerva) cuprinde, pe lângă nuvela ce-i dă titlul, şi *Gruia, Pânea, La un han, odată... Diamantul, O umbră, Santinela dela No. 6, Cucoana Sultana, Nicoară, Barcagiul, Vişinele, Strămoşul* şi *Neguri*.

Vom avea prilej să revenim asupra interesantei colecţii de schiţe şi nuvele din *Fetiţa Doctorului*.

—

Sapho — eterna curtezană-artistă — a inspirat d-lui *I. Al. George* o comedie antică în două acte în versuri, care e dovadă că tânărul poet are preocupări artistice de felul cărora n'am întâlnit la noi de cât în *Fântâna Blanduziei*.

Genul nu e greu pentru literatură, pentru teatru el poate fi bogat în efecte şi de aceia nu putem judeca volumaşul d-lui I. Al. George numai după lectură. Ca să se vadă cum utilizează scriitorul versul dramatic, cităm cuvintele unui bătrân înamorat, care urmăreşte mişcările ritmice ale unei dansatoare:

Ce mişcări şerpuitoare!... mlădierile-i feline
Ar aprinde şi 'mpietrita temelie a ţărânii
Ce suportă omenirea!... Ia, priviţi mişcarea mânii!..
Cum se 'mlădie de mijloc ca o trestie de vânt,
E pământ şi are aripi... este suflet fără humă...
Pare leneşă şi iute ca un bob uşor de spumă...
Ca o floare obosită de furtună se apleacă...
Se opreşte... stă de piatră... se învolbură... şi [pleacă...
Din conturul pulpei sale nici nuanţa cea mai mică
Nu alunecă greşită... şi ce salturi de pisică!
Pentru tine împărătească a cântărilor!

—

Subtilitatea criticei — care e arta de a face pe autori să spună ceia ce nici n'au gândit... — e demonstrată într'un chip straniu, dar peremptoriu, într'o broşură pe care o primim în aceste vremuri de generală aprindere a spiritelor europene. Broşura se numeşte *Eminescu plânge în poezia sa ruina României* de *I. S. Ordeanu* şi este scrisă ca „Omagiu la a 25-a aniversare a morţii lui Eminescu“ (Tip. *Lupta*, Bucureşti, 1914).

Criticul tinde să arate—după ce „să răfueşte“ cu toţi criticii lui Eminescu, morţi şi în viaţă — că simbolul constant din toate poeziile sale este ţara şi poporul românesc, pe care le regăseşte în toate producţiile poetului, de la *Mortua est* la *S'a dus amorul*.

Ideia e susţinută cu una din cele mai entuziaste dialectice, care dovedeşte tot odată studiu şi aplicaţie la autor — un autor fericit, fiind că are tăria credinţii în paradoxalele sale „demonstraţii“.

—

Poveşti — traduse din colecţia neistovită a *Fraţilor Grimm* publică în româneşte d-na *Lia Hârsu* (Biblioteca „Lumina“, Libr. Nouă. Bucureşti).

Farmecul atât de statornic al acelor creaţiuni simple şi profunde se păstrează în româneşte cu toată frăgezimea sa originară.

Traducătoarea a dat basmelor germane atmosfera basmelor româneşti, încât abia se recunoaşte arareori că lumea basmelor visată de fraţii Grimm e alta decât cea din basmele noastre.

Precum spunea Andersen despre basmele sale, putem repeta şi noi: Volumaşul cu „Alte Poveşti“ poate să fie citit cu plăcere şi cu folos chiar de către oamenii mari.

—

Studii politice. In mulţimea de broşuri, articole şi conferinţe ale celor chemaţi şi nechemaţi care se rostesc pe fiecare zi asupra conflictului european, se remarcă studiul obiectiv şi atât de clar al d-lui *Vintilă I. Brătianu: Interesele României în actualul războî*, apărut în „Biblioteca Politică“, No. 74 (Ed. „Flacăra“, Bucureşti, 1914).

După ce pune în evidenţă toate aspectele problemei europene, care ne-ar putea interesa direct pe noi, autorul arată care sunt avantagiile situaţiei noastre de acum: interese comune cu unele regate dela Sud, pregătire morală şi materială mai bună în urma campaniei din 1913 şi potrivire între aspiraţiile noastre şi politica întreitei înţelegeri. Apoi conchide:

„Cu seriozitate, cu chibzuire şi cumpătare, neperzând niciun minut pentru întărirea noastră sufletească şi materială, se face că şi de rândul acesta România este ajutată de acel Dumnezeu al părinţilor noştri, care din două provincii subjugate a făcut regatul român desine stătător.

„De o singură primejdie să ne temem: de uşurinţă şi de greşelile noastre proprii. Ele vor putea, fie să anuleze condiţiile favorabile ce ni se prezintă, fie, prin pierderea conştiinţei realităţii, să pună în joc în mijlocul unei zdruncinări nemaipomenite, existenţa chiar a neamului românesc“.

In aceiaşi bibliotecă a apărut şi studiul *d-lui C. C. Pietraru*, maior în rezervă în Statul-Major asupra *Fazelor actualului Războî* şi *Invăţămintelor pentru viitor*. Studiul e vast, multilateral şi ilustrat cu o sumă de hărţi şi planuri strategice.

□ □ □

ANUL IV
No. 12–13

FLACĂRA

10 Ianuarie
1915

ABONAMENTE:
In ţară: lei 6 pe an; 7 lei când se achită prin incasator. Pentru învăţători şi preoţi săteşti: lei 5 pe an
NUMĂRUL 10 BANI
TELEFON 41/7

LITERARĂ ∴ ARTISTICĂ ∴ SOCIALĂ
APARE SÂMBATA
DIRECTOR: CONSTANTIN BANU

ABONAMENTE:
Peste munţi: coroane 8 pe an; pentru preoţi şi învăţători coroane 6.50 pe an
In străinătate: 10 lei pe an
REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA:
Bucureşti
Str. Câmpineanu, 40

CODRUL

Şi i-au trăit strămoşii prin peşteri, prin pădure,
Invăluiţi în blănuri, din spetele de urşi
Desprinse ca o haină! — aşa ştiau să fure! —
De-atunci ani mulţi pe râuri în preschimbări sânt curşi.

Azi tremură în codru de-i singur vre-odată,
După un fir de soare aleargă spăimântat;
Ca'n cimitire, noaptea, fantasme i s'arată;
De scorburi şi desişuri de mult e 'nstrăinat!

Cu temere şi grabnic păşeşte călătorul
Prin umbra tot mai deasă, ce neagră a năvălit;
Infricoşat ascultă cum se înteţeşte corul
De voci 'năbuşite, de sgomot tăinuit.

Toţi arborii-aiurează şi tremură ca'n friguri;
In creştete e sbucium de frunze necurmat;
Mai mic se face omul şi paşii lui nesiguri
Mai mult îi calcă 'n suflet, spre vre-un trecut păcat.

Mai e 'mbibat pământul pădurilor de sânge?
De crâncena viaţă trăită de străbuni?
Şi'i blestemat copacul să spună pân's'o frânge
Povestea îngrozitoare a primilor nebuni?

Pădurea parcă'i plină de suflete, de sboruri!
Bogată'n şerpi, în şoapte, în umbre ce pândesc;
Tu simţi că treci prin locul sortit pentru omoruri,
Că braţe zeci te arată şi morţii te ursesc!

Chiar arborii, sărmanii, parcă-ar cerca să fugă, —
Dar, coate jupuite abia că scot din lut;
In vreme ce se 'nalţă către senin spre rugă,
Se simte fiecare de rădăcini ţinut.

Dar mai cumplit ca toate e hohotul pădurii,
In care fierb atâtea ameninţări şi plângeri,
Şi râsul nebuniei şi scrăşnetele urii,
Şi omenescul geamăt al tristelor înfrângeri!

V. DEMETRIUS

GENERALUL JOFFRE

El domină, ca o umbră uriaşă, întreaga desfăşurare a celui mai sguduitor eveniment pe care l'a cunoscut vre-odată istoria omenirii. Nici când atâtea vieţi şi soarta unei ţări şi a unei civilizaţii n'au atârnat în chip mai hotărâtor de un singur om.

Alţii au fost hărăziţi din leagăn să fie conducători de oameni; un împărat se socoate şi astăzi încă drept ales al lui Dumnezeu, stăpânind prin drept divin... Aceştia au fost chemaţi fără să fie aleşi şi de aceia pare că şi răspunderea lor şi gloria lor pălesc pe lângă povara glorioasă a soldatului, născut în umila casă de ţară dela poalele Pireneilor. Nu întâmplarea l'a aruncat pe generalul Joffre în fruntea celei mai greu încercate dintre armatele europene, ci chemarea conştientă a unei ţări întregi, care, în clipele supreme când se încunună sau se înmormântează civilizaţia sa de aproape douăzeci de veacuri, îşi încrede soarta în mâna neşovăită a celui mai ilustru dintre generali.

A fost chemat şi s'a dovedit vrednic de a fi ales. De la coasta Mării Nordului până în munţii Elveţiei ochiul său sigur, voinţa sa calmă, dar fără îndoeli, şi încrederea sa neclintită în puterea de sacrificiu a soldaţilor francezi, au făcut ca la hotarul adevăratei Franţe să se înalţe un zid peste care armata cea mai îndrăzneaţă şi mai îndelung pregătită să nu poată trece, să-şi sfarme valurile în zadar. O asemenea uriaşă isbândă, fără egal până astăzi în istoria lumii, crează în jurul generalului Joffre o lumină de epopeie, în care cei mai mari căpitani din războaele de până astăzi sunt ameninţaţi să-şi piardă strălucirea.

Totuşi nimic mai simplu de cât înfăţişarea acestui *bon géant*, pe care Hervé l'a botezat cu o expresie atât de plastică: *le chien de garde* — câinele de pază al Franţei. «E înalt şi puternic — aşa îl descrie un ofiţer corespondent de răsboiu, care l'a văzut în zilele din urmă în mijlocul bătăliei din Flandra. Intreaga sa persoană, cu statura-i uriaşă, dovedeşte o forţă liniştită, cugetată, o hotărâre robustă şi nepripită. Ceia-ce impresionează mai întâi e capul: un cap mare, cu osatură solidă, cu mustaţa albă ridicându-se asupra unui zâmbet bun, foarte fin. Fruntea are înclinări frumoase, voluntare, şi ochii privesc drept, ochii de un albastru viu, foarte curat, în care se oglindeşte cerul unui suflet senin. Nu fără o cutremurare te afli în faţa omului care poartă, cu atâta linişte, răspunderea atâtor vieţi şi care întrupează cu o atât de simplă demnitate gloria militară franceză, — douăzeci de veacuri din istorie».

Aşa se înfăţişează uriaşul care conduce o armată mai mare decât suma armatelor lui Napoleon din zece ani de războaie şi care în şase luni a dat mai mari şi mai multe bătălii pe frontul său de şase sute de km. decât a condus eroul Epopeei în toate cotropitoarele cale cavalcade în largul Europei.

Şi totuşi când i s'a spus după lupta de pe râul Marne: — Generale, ai câştigat cea mai mare bătălie din timpul veacurilor, bunul uriaş nu a avut alt răspuns de cât acesta:

— Ceia ce am câştigat va fi, nădăjduesc, în curând, o odihnă apropiată în căsuţa mea din Pireneii răsăriteni.

Nu e de cât un simplu erou — nu ştie să facă fraze.

AL. ŞERBAN

□ □ □

RĂZBOIUL

Trec batalioanele spre munte,
Şi peste munţi, şi peste ape...
Trec batalioanele, şi 'n mers,
Avântul lor pornit ca să înfrunte
Abia îşi face loc, abia încape
Sub cerul strimt, de iarnă, şters.
Trec batalioanele spre munte,
Şi peste munţi şi peste ape.

Pe 'ntinsele şosele depărtate,
Alunecă cu arme şi fanfare,
Cu cai aprinşi, cu lănci înflăcărate,
Cu baionete spintecând în zare,
Cu cântece de luptă şi cu goarne,
Cu tunuri grele şi uruitoare,
Cu gloanţe, cu obuze şi cu Carne!

Se văd trecând, şi nu ştiu până unde!
Pe drumuri parcă veşnic neoprite...
— Pământul este zgomot de paşi şi de copite,
Şi aerul e ceaţă de gândire,
Iar cerul strimt, de iarnă, nesfârşire.

. . . .

Se duc purtând în ele un nou simbol de viaţă,
In lăncile ce se aprind de soare,
In raniţile pline de gloanţe-ucigătoare,
In tunurile mute, cu gurile deschise
Spre cine ştie care dimineaţă
A celor de pe urmă vise.
Se duc purtând în ele un nou simbol de viaţă,
In grelele convoiuri de tren regimentar,
In lungile coloane de muniţiuni, ca şi,
In somnul ambulanţelor, amar,
Pornite, 'n urma tuturor, din zi, —
Pentru ca, triste şi agonizând,
Să se întoarcă ele mai curând...

Trec batalioanele mereu...
O! batalioanele acestea, dăruite
Cu tot ce omenirea şi-a adunat din greu;
Cu-atâtea adevăruri, din nou descoperite
Cu tot ce s'a visat şi s'a gândit
Pentr'un pământ mai fericit!
Trec batalioanele mereu.
Se duc într'o măreaţă şi sfântă 'nşiruire,
Cu mintea cea mai nouă, ascuţită
De-atâtea generaţii de gândire, —
Cu «Fără Fir» cu «fără fum», cu dinamită,
Cu-automobile, cu-aeroplane, —
Se duc cântând, ca pentru nu ştiu care
Din fericirile umane.

Dar care este fericirea oare?
Şi oare, cel dintâiu ucis de voi
Se'mpotriveşte la umana fericire?
Sau, poate, voi,
Din batalioanele de-acoperire,
Morţi cei dintâiu acuma, în războiu?
Trec batalioanele mereu...

Şi marşul viu pe care ele 'l cântă
Răsună clar pe albele şosele,
Pe străzile tăcutelor oraşe, —
Iar visurile omenirii, grele
De îndrăzneli de fericiri eterne,
Cu aripile slabe şi golaşe,
Tăcute, se închid în ele.

. . . .

Dar fie!
In glasurile acestea cred cei ce merg acum
Ca'n singura şi marea chemare-adevărată,
Acolo, către zarea de sânge şi de fum,
Spre care-aleargă'ntruna, fantastica armată.

Dar fie!
In ori şi cât de tristă ruină se prăvale
Umanitatea nouă pe care ni-o clădeam —
In marşurile voastre simţim că e pe cale
Un adevăr pe care abia îl presimţiam!

Cu muzici şi cu arme, drapele şi fanioane,
Inaintaţi senine şi largi batalioane,
— Veţi făuri acuma un colţ din lumea'ntreagă
Pe care-al vostru sânge din temelii îl leagă,
In noile hotare, pe care-o să le tae
Aprinsa voastră spadă, de-avânt şi de văpae!

Frăţie şi iubire, sau solidaritate
Şi jertfă pe altarul pământului întreg —
Eu tot atât de bine le simt şi le'nţeleg
Ca ritmul nou de astăzi ce zările străbate...

Voi mergeţi înainte, şi nu'ntrebaţi nimic!
Voi mergeţi înainte, şi făuriţi o ţară,
Cu carnea voastră nouă, cu viaţa voastră rară, —
O ţară'n faţa cărei, ori care e mai mic!

Departe, peste munţii înţeleniţi de iarnă-
Din răsărit şi până acolo, în apus,
Sunt corpurile voastre ursite să s'aştearnă,
Ca temelii zidirii de ridicat mai sus.

Dar fie!
Aşa, tăcuţi şi mândri, precum înaintaţi,
Voi veţi muri acolo, şi fără nici o ştire,
Deşi nu pentru visul măreţ de înfrăţire;
— Dar în mormântul vostru, voi nu feţi fi uitaţi!

In visul către care neîncetat a mers,
Va reîncepe lumea, din nou, mai mult să creadă
Cu cât, mai depărtată, umila de-azi cireadă
Va'mpodobi pierdutul ei strop de univers,
Cu neînchipuita iubire, abia visată,
Spre care totuşi mergem,—şi-o vom ajunge-odată...

Iar voi, în groapa voastră «comună», de departe,
Voi veţi simţi, de sigur, că peste-a voastră moarte,
Şi peste tot ce ochii v'au plâns către sfârşit,
E gândul c'aţi murit,
De mult, pentru o Ţară
Ai cărei fii, odată, vor şti şi ei să moară,
Ne'nfricoşaţi de moarte, tăcuţi pân'la sfârşit, —
Aşa, ca voi, acuma,—şi nu, doar pentru Ea,
Dar pentru Lumea nouă, pe care alţii abia,
In urma tuturora, târziu, o vor vedea...

M. SĂULESCU

BUJOREŞTII

Comedie în 4 acte de CATON THEODORIAN

ACTUL AL II-lea

SCENA IV-a

Bujorescu, Doctorul Chiru

Bujorescu.— Dragă doctore, mai ai tu vre-o idee de medicină?

Doctorul Chiru.— De, vere, eu zic că tot a mai rămas ceva în căpăţâna asta pleşuvă... Licenţiaţii lui Davila ştiau mai bună carte de cât somităţile zilelor noastre. Eu, biet doctor de plasă, nu mă dau pe oricine.

Bujorescu.— Bine; atunci ia spune-mi ce crezi tu despre?...

Doctorul Chiru, *(întrerupându-l)*.— Despre vechiul tău catar pulmonar, pentru care întrebi pe toţi felcerii, doctorii şi profesorii din Bucureşti? Nu, dragul meu. Tu n'ai avut nici odată încredere în mine şi noi suntem înţeleşi de mult că pentru consultaţii nu stăm de vorbă...

Bujorescu. — Mai întâi că nu ne-am înţeles nici odată asupra lucrului acestuia. Dovadă că tu singur, şi foarte adesea, îţi dai singur părerea despre sănătatea mea, a fetei şi a nevestei mele, *(Râzând)* a presupusului meu ginere şi a tuturor fiinţelor pe cari le întâlneşti la baie. La toţi le constaţi câte o racilă despre care nu te întreabă nimeni..

Doctorul Chiru.— Poate... câte odată, când uit, sau e ceva ce mă izbeşte prea de aproape, ori văd lucruri ce-mi sar în ochi... Aş necinsti ştiinţa dacă le-aş tăcea...

Bujorescu.— Ei, vezi? Şi eu nu-ţi fac nici o vină dintr'asta. Din potrivă, te ascult cu interes şi cu plăcere. Dar să nu te superi că pentru căutarea casei am alt doctor. Tu ştii că doctorii cei mari refuză singuri a-şi căuta familia, neamurile, pe cei de aproape, pe cei ce le sunt dragi...

Doctorul Chiru. — E adevărat.

Bujorescu.— Dar nu e vorba de asta; altceva vream să te întreb adineauri...

Doctorul Chiru. — Anume ce?

Bujorescu. — Nu bagi tu de seamă ceva la mine?

Doctorul Chiru, *privindu-l lung.* — Stai să-mi pun ochelarii *(Luându-l de mână şi întorcându-l cu spatele, apoi iar cu faţa spre el)*. Nu bag de seamă nimic. *(Işi pune ochelarii, îl priveşte iar)*.

Bujorescu. — Nimic? Nimic? Nu te izbeşte nimic?

Doctorul Chiru. — Nu dragă, nici cu ochelarii nu văd. Eşti îmbrăcat ca în toate zilele, miroşi a odicolon ca de obicei, n'ai întinerit de fel şi puţi a tutun ca un salahor.

Bujorescu, *risipind fumul dela ţigară.* — A! iartă-mă; uitasem că tu nu suferi tutunul.

Doctorul Chiru. — Şi tu ai face bine să-l mai laşi dacă vrei să scapi de catarul tău.

Bujorescu. — Incă o consultaţie gratuită. Ha! ha! ha!

Doctorul Chiru, *bătându-se cu palma peste gură.*— Pardon... mă luă gura pe dinainte. Nul şi neavenit. Asta trebuia să ţi-o spună profesorul Lateş şi doctorul tău curant.

Bujorescu. — Bine, bine. Dar, va să zică, bagi de seamă că fumez...

Doctorul Chiru.— De mult bag eu de seamă că te otrăveşti...

Bujorescu, *făcându-i cu degetul.* — Iar!... Şi cu toate astea nu observi că nu mai tuşesc aproape de fel.

Doctorul Chiru, *mirat.* — Adevărat? Asta n'am observat-o. Ei, dacă n'ai fuma, n'ai tuşi de loc. *(Bătându-se iară peste gură)*. Ei, gura... n'ai ce-i face!

Bujorescu. — Şi nu eşti curios să afli cum de mi s'a potolit tusea?

Doctorul Chiru. — Ba da, de sigur.

Bujorescu.— Atunci uită-te ici. *(Ii arată cutia cu sticla de sirop pe care a ţinut-o ascunsă)* vezi tu cutia asta?

Doctorul Chiru. — O văd.

Bujorescu. — Ghiceşti ce e într'însa?

Doctorul Chiru. — Presupun...

Bujorescu. — Ce?

Doctorul Chiru. — Vre-o doctorie...

Bujorescu. — Ce doctorie?

Doctorul Chiru. — Ei, asta e — de unde vrei să ştiu?

Bujorescu. — Nici nu bănueşti?

Doctorul Chiru. — Vre-un sirop...

Bujorescu.— Tocmai. Dar ce sirop?

Doctorul Chiru. — Ei, multe siropuri sunt: Laroche... gudron... chloral... morfină!

Bujorescu. — Şi mai?

Doctorul Chiru. — Racfort... pohgală! Stai!... Ramy! Nu, că n'ai tuse măgărească...

Bujorescu. — Ăla să-l iei tu. Treci înainte. Altceva?

Doctorul Chiru. — Că n'o să-ţi înşir toată farmacopeia. Nu sunt spiţer.

Bujorescu, *tresărind.* — Spit!... *(Cu aerul de mai înainte)*. Ceva nou, nou, nouţ!

Doctorul Chiru.— Eu nu sunt doctor de moda nouă.

Bujorescu. — Va să zică nu ghiceşti?

Doctorul Chiru.—Nu frate, conteneşte...

Bujorescu. — Atunci să-ţi spun eu, că e tocmai pentru tine şi foarte nou.

Doctorul Chiru.— Eu nu tuşesc.

Bujorescu. — Dacă te doare pieptul..,

Doctorul Chiru.— Na că e bună; dar eu sunt sănătos, tun.

Bujorescu.— Când năduşeşti...

Doctorul Chiru, *pipăindu-şi fruntea.* — Unde vezi tu că năduşesc?

Bujorescu.— Dacă ai astmă, şuerătură în gât?

Doctorul Chiru, *dându-se înapoi.* — M'a ferit Dumnezeu!

Bujorescu. — Dacă vrei să-ţi întăreşti plămânii, să scapi de înnec...

Doctorul Chiru, *holbând ochii.*— Da ce nu ţi-e bine, Fotine?

Bujorescu.— Dacă vrei să nu ofticeşti.

Doctorul Chiru, *din ce în ce mai mirat.*— Fotine!

Bujorescu. — Ia bomboanele, siropul, ceaiul munţilor Bujor!

Doctorul Chiru, *surprins.* — Bujor! Şi asta ţi-e medicamentul?

Bujorescu. — Asta. Şi pun rămăşag că nici prin gând nu-ţi trece de cine e doctoria cea minunată.

Doctorul Chiru. — De vre-un şarlatan.

Bujorescu. — Ba să mă ierţi. E de un învăţat... de un om... de un drăguţ!...

Doctorul Chiru. — Il şi cunoşti pe iscusitul tău de descoperitor?

Bujorescu. — Il cunosc din doctoria lui care mi-a rărit tusea şi asta mă face să mi-l închipuiesc...

Doctorul Chiru. — Nu mai spune Fotine! Ei cine e grozavul acela?

Bujorescu. — Prostule, ai fi putut să înţelegi, e farmacistul... Bujorescu!

Doctorul, Chiru, *tresare, dă înapoi, măsoară pe Bujorescu, atent.*—Bujorescu!

Bujorescu.—Da, chiar,—Bujorescu. Precum vezi un învăţat, un făcător de leacuri straşnice, un farmacist vestit şi care poartă vechiul şi nepieritorul nostru nume!

Doctorul Chiru, *temând răspunsul.*— Ei şi?...

Bujorescu. — Şi? Şi... pentrucă e om cu atâtea calităţi, l-am poftit la noi. Ne scriem de mult... de şapte saptămâni, i-am spus că doctoria lui mă vindecă văzând cu ochii şi l-am poftit' Astăzi agerul, isteţul acesta de băiat va fi oaspele nostru.

Doctorul Chiru, *vrând să nu înţeleagă.* — Spre a-i mulţumi...

Bujorescu. — Intâi spre a-i mulţumi; pe urmă ca să-l văd, să-l prezint Olguţii şi să înlesnesc fetei un măritiş cum se cade.

SENINĂTATE

Văpaia, care arde 'n pieptul meu,
Uimiţii ochi ţi-o spun şi ţi-o arată. —
Ah, ochii mei în largul curcubeu
O rază-au prins din slava ta bogată.

Cuprinde-mi fruntea 'n gingaşele mâni
Şi spune, spune ce-ai făcut cu mine?
Aveam un Dumnezeu dela bătrâni
Şi nu-l mai am, căci te-am văzut pe tine.

Aveam un suflet, zeu între eroi,
Şi nu-l mai am, căci mi-ai eşit în cale.
Şi şi-a plecat genunchii amândoi,
Mândria şi-a'nchinat-o umbrei tale.

Aveam... Ba nu, nimica n'am avut,
Doar cântecul şi-un vis pribeag în stele
Aveam, căci, până nu te-am cunoscut,
Trăiai frumoasă 'n cântecele mele.

Şi tu erai minunea ce visam
Că va veni 'ntr'o zi înduioşată,
Pe care 'n versul meu o prea-măream,
Deşi n'o întâlnisem nici odată.

In flacăra ce ochi-mi o răsfrâng
Nu vezi ne'nchipuita adorare?
Dă-mi mânile şi lasă-mă să plâng,
Mireasa mea de viaţă dătătoare!

I. U. SORICU

Doctorul Chiru. — Ce eşti nebun, Fotine? Vrei să-ţi dai fata unui spiţer?

Bujorescu. — Inainte de toate n'o dau unui spiţer ca oricare, ci unui învăţat. Dacă spiţerul e om însemnat, cu faimă şi nume, nu mă uit.

Doctorul Chiru. — Fotine, vino-ţi în minţi.

Bujorescu. — Asta e tot ce-aveam să-ţi spun, fără a mă uita la vorbele tale. Dar să faci bunătate să nu sufli o vorbă Profirii şi Olguţii. Nu vroi să ştie nimic până n'oiu vedea pe băiat şi nu l'oi cântări.

Doctorul Chiru, *pentru sine.* — Ce văzut! ce cântărit! Dacă ţi-ai pus tu în cap nici dracu nu-ţi mai scoate. *(lui Bujorescu)* Bună veste-mi dai dragul meu, te felicit. Dar am să-ţi spun şi eu o noutate: eu îmi iau catrafusele din casa dumitale şi până nu ţi-or eşi fumurile nu mă mai vezi.

Bujorescu. — Ba să-mi faci placul să stai aici, pentrucă, uite, se poate întâmpla să-ţi cer şi ţie vreo povaţă asupra sănătăţii băiatului *(Pufnind de râs)* că uite, mi-a scris c'a fost cam bolnav.

Doctorul Chiru. — Ba, ţie, adevărat că ţi-ar trebui un doctor bun. Nu de ăştia ca Lateş şi ca mine, dar unu, de-ăia, de la Mărcuţa, — fiindc'ai început să aiurezi. Să ştii că eu unul nu mă mai amestec. Capul face, capul trage. Urmările te privesc.

Bujorescu. — Bravo! Aşa! Aşa te vroi Scarlate. Bine că-ţi aduseşi aminte că vorbeşti cu Fotin Bujorescu. Aşa. Eu *(Privind ceasornicul)* atât aveam să-ţi spun şi am isprăvit. Până la cinci, când vine trenul, pun şi eu capul puţin. Nu uita: nici o vorbă, cucoanelor *(Pentru sine)* Par'că eu nu ştiu că tu atât aştepţi! Spune-le, neică, să leşine în braţele tale... *(Se ivesc în fund Profira şi Olga).*

Caton THEODORIAN

CÂND AU INŢELES FLĂCĂII...

In poiana cu umbrare
De mesteacăn şi arin,
Horă mândră, horă mare
Joacă iute, joacă lin...

Dar pe-a drumului făşie,
In albastrul fund de zare,
Ca mânat de vijelie
Un voinic pe cal răsare...

Se opresc din joc flăcăii
Şi cu toţii les la drum;
Călăreţul vine'n goană:
Va sosi acum, acum...

— «Bună vremea!» — «Bună, frate...»
— «la'n te-apropie, Primare;
«Ţine ici: de tot voinicul
«Câte-un ordin de chemare».

Doar atât grăi trimisul
Şi pieri precum venise...
Două babe stau năuce:
Par'că se trezesc din vise.

— «Adu, Doamne — prinde-a spune
Un flăcău cu mândru boiu —
«Asta'i una d'ale bune...
«Va-să-zică... iar războiu;

«U-iu-iuuu, sărac de tine
«Măi Florine, de ce taci?
«Zi'i din strune, măi Florine,
«Că te ia un car de draci;

«Ţine sârba, măi ţigane,
«Că de nu — să fiu nebun —
«Te iau mâine 'ntre catane
«Şi te fac trăgaciu la tun...»

Sârba 'ncepe zdrumicată
Şi flăcăii saltă 'n vânt;
Par'că'i horă fermecată:
Nici n'atinge de pământ...

Să te ţii de-acum, băete:
Intră 'n horă moş Nichifor...
— «La o parte, mândre fete,
Că se schimbă sârba 'n vifor.»

Fără graiu se dau în lături
Purtătoarele de fuste,
Pe când hora care'ncepe
Par'că'i horă de lăcuste:

De trei ori s'asvârle 'n dreapta
Şi pe urmă bate cinci;
Cad garoafele din piepturi
Sub călcâe de opinci...

Şi cum stau ca ofilite
Mândrele mi-au prins a plânge,
Căci garoafele strivite
Li-se par ca stropi de sânge...

. . . .

A tăcut de mult lăuta
Şi 'n poiană 'i numa' lună...
Pe imaşul din Cucuta
Trăgănat un cânt răsună:

«Foicică de trifoiu,
«Sună goarna de războiu...
«Cu muscalu' sau cu neamţu'
«Mi-s'o bate Dorobanţu' —

«Nimenea din sat nu ştie;
«Dar ce ştiu eu, ştiu atât:
«Cu ori-cine-o fi să fie, —
«Tot cu şapte mor de gât...»

V. MILITARU

LA MILITĂRIE

Casa e plină de «bobocei» cari se tund scurt şi se bărbieresc, cei ce au puf pe bot, fiindcă mâine se duc la alegere. Moş Radu, ghemuit în colţul sobei, se uită la ei tăcând. Ei spun, râd. şi unii se vaită, aşa în glumă, că ce-or păţi şi ei la militărie.

— Se face resbel cu adevărat, spune unul, odată că ia două leaturi...

— Şi dacă, ce-o fi o fi; o să mă vait eu d'acuşi? răspunde altul.

— Aştia care i-a îmbrăcat la Noembre, vin în toate Duminicile acasă... Spun că nu e rău la militărie...

— Ce rău să fie mă, vorbeşte altul, te'nbracă, te'ncalţă, îţi dă ciorbă bună... doar... bătaia e cam a dracului.

— Păi nu s'a desfiinţat bătaia, mă?

— S'a desfiinţat; dar gradile ale mici o mai fac, aşa cu fieru dela ei...

— Eu, să mă bată ei, că raportez, îndată...

— Păi nu rămâi cu ei pe urmă, şi te pune să faci broasca un ceas?

— Ce e aia broască? întreabă alţii.

— Te pune să sări pe vine toată curtea regimentului, până ţi se taie vinele, de cazi lioţ!... Da aşa, ici două-trei şi scapi!.. Meşteşugu e să strângi fălcile bine şi să ţii cotele când trebue.

— Da dacă dă cu ghiontu?

— Atunci e mai al dracului, dar rabzi, că n'ai ce face. Să raportezi e mai rău; că te pirsicută toţi p'urmă... zice: »Mă ăla cu raportu... eşi la corvoadă». Şi toate treburile tu le faci. Să zici ceva, nu se poate, fiindcă «disciplina militară e o supunere oarbă», trebue să izicuţi, nu să discuţi. Prin urmare, rea e bătaia, dar e mai rea diciplina. Şi-apoi şi în armată e ca şi n civilitate: omul de oameni e bun, nu te bate, nu te pedepseşte rău; da ăl pârlit, ăl de neam păcătueşte, dă cu cenuşă şi de unde a işit!... Te mănâncă, nu altceva. Noi soldaţi cunoşteam pe sârma de calic după vorbă, şi pe neamu de sărac după înjurături şi după bătaie. Ei dar, grad: grad, n'aveai cei-i face, te supuneai neamului de sărac că avea şerpii pe mână!...

— Ce militărie mai ie asta mă? răsuflă moş Radu, din colţul lui de sobă.

— Dar ce e moş Radule?

— E petrecere mă, petrecere!... Pe vremea mea era militărie... Eu am făcut şeapte ani armată, şi'n şeapte ani n'am venit acasă o zi învoit.

— Ei, i-a spune-ne şi nouă, moş Radule, cum ai păţit d-ta atunci.

— Ei mă, era rău p'atunci. Lumea era tare proastă. Şi boerii şi ţăranii, erau nişte proşti. Armata se făcea ca în Turcia şi în Rusia: şapte ani de zile. In Rusia, şi azi, am întrebat un jugănar, se face tot şapte ani. Ştiţi voi mă ce sunt şapte ani?... Randu Turcilă a legatu-l de mili-

tar când era însurat; avea pe Leana, fată în troacă. Şi când a venit acasă, Leana păzea oile!... fată de opt ani!...

P'atunci te'nhăţa odată, fără de veste ziua ori noaptea.

In vremea când m'a luat pe mine, logofătul cu aleşii s'a dus la casa fostului logofăt: logofătu Gheorghe; s'a dus noaptea. Logofătul Gheorge căzuse din dulap, remăsese şchiop, didese satul pe seama lu logofătu Neculae... Avea feciori tot unul şi unul. Logofătu Dumitru, fiu-său ăl mare, apucase de se însurase. Soare, după Dumitru — aşteapta să se facă popă, după ce şi-o găsi prioteasă, de ăsta n'avea să se lege nimeni; dar avea pe Lixandru, poreclit Injugă-Urs şi pe Constandin Indară.

Lixandru — voi nu l-aţi pomenit — era înalt şi gros, cu cioplit dintr'un buduroi de puţ. Căpăţâna îi era cât ciutura! Şi era aşa de voinic, că apuca armăsarii de coamă' armăsari ce guiciau ca vierii, şi-i trântea jos când îi sguduia.

Tat-său, logofătu Gheorghe, avea cireadă de vaci şi taurii din cireadă el îi prindea, le punea piedică, îi da jos şi-i înjuga culcaţi la carul încărcat cu băligar. D'aia oamenii îi ziceau Injugă-Urs, pentru că el şi pe urs l-ar fi înjugat, de i-ar fi încăput în ghiare.

Indară, poreclit aşa, fiindcă zicea când vorbia: «Şi-aşa 'ndară, neică» era mai mic, dar bun de snoave şi de palavre, de te făcea să râzi şi când te-ai fi ţinut după mort.

S'au dus dar aleşii la logofăt şi i-au ocolit casa. Unul a'nceput să strige:

— Lixandre, Lixandre...

— Ce? Cine e?

— Eu... cutare... scoală, că au scăpat vitele din obor şi împung pe ale mele...

Lixandru s'a sculat în sus şi a strigat la Indară:

— Constandine, neică, scoală şi hai, că au scăpat vitele.

Au eşit amândoi afară, când odată s'au şi pomenit înhăţaţi de satul jumătate. Luna era la jumătatea cerului, şi lumina de se vedea aproape ca ziua.

— Ce vreţi mă? a'ntrebatu-i el.

— Stai pe loc, predă-te, că suntem satul să te legăm de militar.

— De militar! Şi a'nceput a-i repezi şi a-i trânti ca pe nişte copii şi a rupt-o la fugă spre porţi. Alţii prinseseră pe Indară şi unul îl legase cu o frînghie de mână şi îl ţinea. Indară luat fără veste sta de nu sufla. Cel care îl ţinea de un cap al frânghii, se uita şi el, să vază, cum o să încurce satul pe Injugă-Urs.

Iujugă-Urs a ajuns la poartă şi când a pus piciorul şi s'a opintit s'o sară, s'au rupt gânjurile şi a căzut cu piciorul printre cuiele porţei şi cu gloata jumătate pe el. Atunci oamenii de grabă s'au suit pe poartă, ca să-l ţie dedesupt şi alţii au năvălit la cap. El s'a pus în mâini şi când s'a săltat în sus, drugul porţei s'a rupt în două.

Oamenii s'au aruncat în spinarea lui claie peste grămadă; dar el, scăpat de poartă, a'nfipt mâinile în brâul unuia să se sprijine ca sa se ridice, şi când a opintit, acela a căzut jos, dar el s'a ridicat. Când s'a văzut în picioare, a apucat pe cei din spinare-i şi i-a răbufnit de pământ şi a'nceput a se asvârli prin ei. Unul venea cu un par să-i dea în cap ca să-l mai înmoaie, dar Injugă-Urs s'a repezit la el, l-a asvârlit cu pieptul jos, i-a luat parul şi a rupt-o la fugă. Oamenii s'au înşiruit niţel după el, dar apoi l-au lăsat. In vremea asta, Indară, văzând că cel ce-l ţinea, căscase gura uitându-se la minunile lui frati-său, şi el: hîîîî... şi ptiu! în gura ăluia. Rumânu scuipat în gură, duse mâinile la gură şi Indară o rupse la fugă. Când veniră oamenii strigând: «luăm pă-l mic, lăsaţi-l» ăl mic, Indară, intră în pădure după frati-său.

— Unde e ăl mic, mă?

— La dracu!...

— Da ce-ai păţit?

— M'a scuipat în gură!..

Dac'a văzut satul a plecat prin alţii tot în noaptea aia; căci de ar fi amânat, s'ar fi deşit prin păduri. Trebuea să prinză militar în acea noapte. Unul prindea şi şapte ani satul se odinea, că alţii nu mai lua.

Au plecat dar la Ciungu, la Dumitru Ciungu, că avea pe Gheorghe şi pe Ion flăcăi. Au mers tot aşa, încet şi au ocolit casa. Acolo...

— Gheorghe, Gheorghe,

— Auz, le-a răspuns Gheorghe, de sub o şatră unde dormia. Oamenii au năvălit acolo. Gheorghe când a văzut atâţia inşi. a rupt-o la fugă. Oamenii după el. Intre săteni era unul, iute de picior, cum om ca ăla n'a mai fost şi nici n'o mai fi. Il chema Gheorghe al Nuţi.

— După el Gheorghe!

Gheorghe se luă după Gheorghe al Ciungului şi vru să-l ia de umăr; dar Gheorghe al Ciungului trase cuţitul dela brâu şi-i strigă:

— Dă drumul, că-ţi vărs păsatu!

Gheorghe al Nuţi îi dete drumul, dar începu să strige:

— Veniţi mă, veniţi, că nu-mi scapă, dar are cuţit.

Gheorghe fugea să-i iasă sufletul; dar de Gheorghe al Nuţi, nu putea să scape se afla tot lângă el mereu şi striga:

— Aici băeţi, aici, suntem aici!

A luat-o Gheorghe în pădure; dar de Gheorghe să scape de loc.

— Aici băeţi, aici; veniţi, că'mi scapă.

Alerga satul să moară, şi Gheorghe nu mai avea timpul să cotească, ci o ţinea drept. A ieşit din pădure pe câmpul Măruntişului cu Gheorghe al Nuţi după el.

— Aici băeţi, aici; veniţi, că nu'mi scapă.

Se lua Gheorghe cu cuţitul să tae pe Gheorghe al Nuţi, ca să scape de el, dar nu-l prindea şi el striga:

— Săriţi mă, săriţi că vrea să mă tae!

Dracu se mai putea ţine după ei. Pe câmp nimeni, doar ei: Gheorghe Ciungu nainte, Gheorghe al Nuţi la trei paşi de el, şi d'aci oamenii înşiruiţi funie, strigându-se şi îndemnându-se unii pe alţii.

L-a băgat în sat la Măruntiş, şi atunci Gheorghe al Nuţi a 'nceput a striga:

— Săriţi lume, săriţi, că şi-a tăiat nevasta şi fuge!...

El vrea să-l încurce cu satul d'acolo, şi tăt să-l prindă. Dacă a văzut Gheorghe Ciungu aşa, a luat-o pe d'a dreptu prin curtea unuia cu Gheorghe după el şi cu câinii laie, a ieşit iar la câmp şi a luat-o spre moară. Gheorghe al Nuţi striga mereu:

— Aici mă, aici; săriţi lume, şi-a tăiat nevasta şi acum fuge.

Din Măruntiş s'au luat vre-o patru inşi odiniţi şi a'nceput să strige şi ei. Gheorghe umbla să moară de fugă, La gârlă, nici una nici două, ţâşt în gârlă şi zor să treacă dincolo. Gheorghe al Nuţi, ţâşt şi el şi înnoată. La mal Gheorghe văzând că Gheorghe trece după el, se asvârli în apă iar cu gând să-l înjunghe. Gheorghe fuge dar Gheorghe îl ajunge şi-i înfige cuţitul în soldul piciorului.

— Iartă-mă frati-meu, că să fiu al dracului dacă te mai gonesc!...

— Să fii?

— Să fiu, cu tot neamul meu.

Gheorghe văzând că sosesc Măruntişenii, ese la mal şi o ia în zăvoi. Cheorghe al Nuţi ese pe malul de dincoaci şi începe să răcnească:

FIRE DE PĂIAJEN

De vei simţi nelinişti dulci,
In pacea nopţilor cu stele,
Iubita mea să ştii că sânt
Ecoul dorurilor mele...

Când doarme ea, atâta pace
Se răspândeşte peste fire,
In cât şi florile, sfioase,
Abia cutează să respire.

Iubita mea, în frigul iernii,
Ţi-i faţa albă-atât de-aprinsă,
C'ar sângera, de bună seamă,
D'un sărutat de-ar fi atinsă!

BASME

„Vino, şi mi-i spune basme
Dulci, în noaptea sură.
Basmele de-or fi frumoase,
Eu ţi-oi da o gură!“

Ei, ce vremi au fost odată!
Li se duse vestea.
Multe, multe-au fost pe-atuncia!—
Asta mi-i povestea.

E frumos? întreb cu teamă,
Aşteptând răsplata.
Parc'ar zice nu, şi, totuşi,
„Da“ răspunde fata...

B. NEMŢEANU

— Săriți că m'a tăiat.
— Și el unde e?
— S'a dus în zăvoi.

L-au legat oameni la picior cu ismenele lui și l-au adus la sat. Tocmai atunci soseau și cei dela noi.

— Ce s'a'ntâmplat?
— L-a tăiat...

I-au făcut căruță și l-au adus pe Gheorghe al Nuți acasă și Gheorghe a rămas nevăzut: scăpase. Se lumină de ziuă, când m'am pomșnit cu satul la noi...

— Tudore... unde e Radu?
— In casă...

Mama femeie văduvă. Nenea Gheorghe se însurase.

— Are cin'să te ție... ai pe Gheorghe... Pe Radu îl luase militar...

Că chiu, că vai, n'a mai fost rost. Satul se vestise și flăcăi se duseseră, de nu mai găseai unul. S'a jelit mama, am plâns eu; dar n'a fost de loc cârmiși, m'au pornit legat la tactu zapciului, m'au tuns și d'acolo dorobanții m'au dus la București în Dealul Spirei...

Ei, acolo să fi văzut armată! Pușca era grea și când o mânuiai, trebuia s'o trântești de palme să facă vergeau sdranc, Nu făcea vergeaua sdranc te omora cu bătaia!

Bătaia era nelipsită ca și mâncarea. Bătea dela căprar până la ghineral. Să spui cuiva nu era vorbă. Să te ceri acasă nu se pomenea. Putea să-ți moară părinții, toate neamurile, acasă drumul nu-ți dădea.

Vedeți voi?... Așa era armata... Ei, încoace, încoace, am auzit și eu că Cuza face armata ca la sfranțezi: să facă toată lumea, să facă ani mai puțini, să nu mai bată rău și să dea drumul soldaților p'acasă...

Cum am auzit eu de asta, mi-a părut bine și am văzut cât de deștepți sunt sfranțezi ăia, care nu fac din armată o robie și din cazarmă o ocnă... Dar când am auzit că la muscali se fac tot șapte ani, am înțeles că acolo boerii sunt tot prosti și țăranii tot vaci. La noi s'a deșteptat lumea... Fac și ei armată.., azi sunt aici, mâine la cazarmă și Duminică flueră p'acasă.

— Măi Cutare?
— Hei....
— Ți-a dat drumu p'acasă, mă?
— Ha ha.
— Când te duci?
— Mâine cu trinu de unu.—Și, fiu, fiu... ba-ba-ba, umbli să fii și militar, să te și 'nsori, ori să ții dragostea de scurt și'n sat, ca și când nu era militar! Acuși e petrece mă, petrecere!.... Faci doi ani; ce sunt doi ani?... Dorești tu de acasă? Te uită fetele?.... De loc. De vrei, te și 'nsori!...

— Asta așa e, spune unul din cei ce tundea la bobocei — la noi, a venit unul și a eșit la raport la Colonel: — Trăiți domnule Colonel....

— Ce-i băiete?
— Am fost la Paști acasă. Și fata care mi-a fost dragă, o logodise tat-său cu altu. Eu am fugit cu ea și am adus-o aici.
— Unde, măgarule?

CU SUFLETUL DE TINE PLIN

Cu sufletul de tine plin
Cu ochii beți de ochii tăi,
Cu gândurile numai văi
Ce'mlădie aceiaș crin
Respir când pal și când senin
Tăcerea albei mele-odăi...

Pun calde ceruri în tavan...
Din lut, în zări de-argint, mă schimb
In tot ce e mai diafan,
Din mine 'n aripi vagi te plimb,
Și pleoapa-mi arde ca un nimb
Pe chipul tău marmorean.

Și-așa, din vis în vis mă fac
Un Țărm sub vraja unei seri...
Tu 'ntinzi pe mine 'mbrățișeri
Și'n iarbă fragedă mă 'mbrac
Și fermecat sub tine zac
Urcând miresme către cer...

Dar visu'n mine doar fiind
Pe-un scaun rece mă trezesc
Cu brațele ce'n gol le'ntind...
Tu pieri în freamătul ceresc,
Pieri toată; pieri, întârziind
Un ochi sub care 'ncremenesc...

O!... Ochiul tău mirat cum știu
Că mă întâmpină mereu...
Și-mi simt sub el abisul meu...
Și-abia acum de îmi reviu
Cât sunt de-adânc și de pustiu
Sub zarea farmecului tău...

Rămâi lumină 'n cerul dus...
Rămâi în lumea ta de-argint
Și iartă-mă de mă alint
Cu scânteerea ta de sus...
In gândul meu, eu doar mă mint
Cu câte pentru mine nu-s.

George GREGORIAN

— In oraș....
— Și ce vrei?
— Vreau să-mi dați voe s'o iau de nevastă, că altfel.... dezertez.... Mi-e dragă, și tat-său o dă altuia; așa eu am luat-o și ca să nu 'ntârzii, am venit și cu ea.

Colonelul a 'nceput să râdă.

— Ai adus-o tu aici?
— Da, să trăiți.
— Du-te și ad-o s'o văd.

Și a plecat și peste două ceasuri a venit c'o fetiță de se lingea pe buze tot regimentul.

— Trăiți d-le Colonel, am adus-o....
— Măi măgarule!... da știi că ai ales-o!...

Toți căpitanii au eșit de prin cancelarii să vază nevasta soldatului.

— Bine fetică, nu știai tu că Ion e băeatul nostru, ce-ai căutat să-l iai, ai?

Ea tăcea și se roșea, cu capul în jos.

— Acuși o să faci armata cu el; vrei?

Ea iar tăcea.

— S'o pune-ți în porție, mă! strigă un maior. Ion își luă seama:

— Trăiți d-le Colonel, în regiment nu vreau s'o țin....
— De ce mă?
— Păi nu sunt de treabă soldații!.... Toți ne-am pus pe râs.
— Bine fetică, de ce ne-ai furat soldatul?
— El m'a furat pe mine, începu ea să spue.
— Cum a făcut tâlharul?.
— A spus: hai cu mine Mario, hai la regiment, că acolo e domnu Colonel, bun ca pâinea caldă, îi spun, te arăt, și 'mi dă forme să ne cununăm... Și eu... am mers.
— Taci fetică, haide, bine ai făcut... Lasă, că o să vă cunun eu... Și, băeți, i-a dat forme, a scris la comuna lui, și la Sf. Petru, s'a dus colonelul și l-a cununat cu ea....

Păi d'aci ce bine trăia Ion!... Finu Colonelului!....

— Ei vedeți?... Acuși armata e o datorie, e o omenie; atunci era o robie și o ocnă.... Duceți-vă flăcăii moșului... doi ani trec repede cu sănătate... De ce frică?... Cine n'are zile, moare și acasă....

— Așa e mă, e bine la noi, zise altul... In Rusia șapte ani militărie!... Doamne, Doamne, ce robie și ce chin!....

Și toți își făceau cruce....

I. C. VISSARION

□ □ □

SPLEEN

Aceleași veșnici primăveri,
Aceleași toamne îndoliate;
Aceleași flori mirositoare
Și frunze pale, ruginite;
Aceleași zile monotone
Și melodii obositoare —
Ați veștejit în noi iubirea
Și fantazia creatoare!

Priviri viclene și geloase,
Zâmbiri umile, prefăcute;
Cuvinte seci,
Clevetitoare
Și repetate 'n veci de veci —
Ne-ați smuls din suflet poezia
Mai albă chiar de cât o floare!

Banale strade prăfuite,
Biserici vechi, părăginite;
Aceleași case uniforme
Și-aceleași poduri învechite;
Aceiași arbori fără viață
Și-aceleași zări apăsătoare —
Ați sugrumat în noi fiorul
De tot ce este viu sub soare!

Alexandru T. STAMATIAD

□ □ □

EXPOZIŢIA DE PICTURĂ DELA ATENEU

D. Neylies

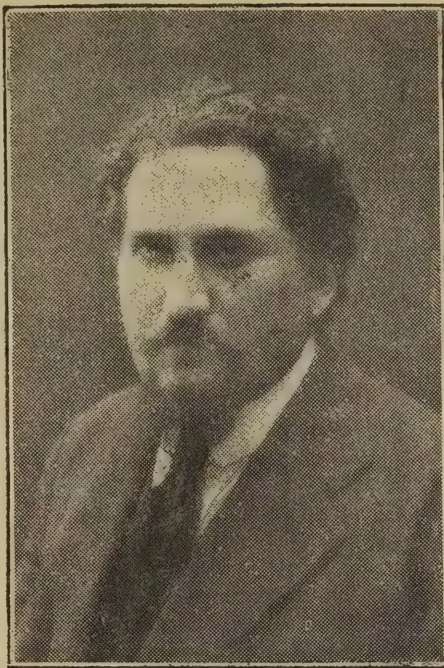
D. Sanielevici

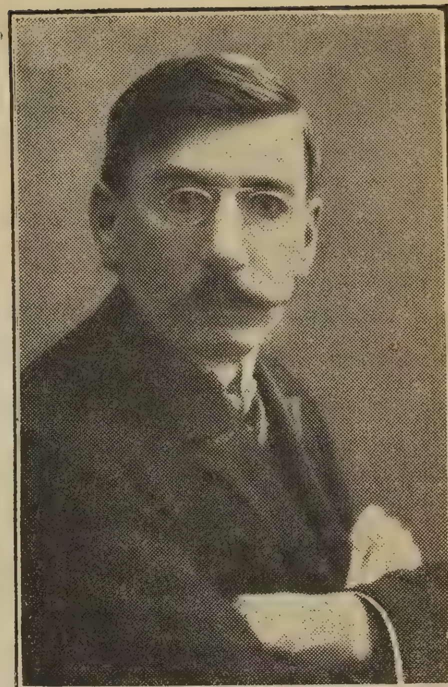
Cretzan

MIŞCAREA LITERARĂ IN STRĂINĂTATE

Războiul în literatura modernă.—Comparaţii

In uriaşa sa lucrare „Războî şi Pace", *Contele Leo Tolstoi*, marele romancier rus, — îl numim aşa deoarece cu toată voluminoasa sa operă filosofică şi morală, Tolstoi va trăi în istoria culturii omeneşti numai ca *romancier* — făcând descrierea invaziunei lui Napoleon-cel-Mare în Rusia, a introdus, cel dintâi în literatură, realismul câmpurilor de bătae.

După un studiu amănunţit la locurile cutreerate de Marea Armată, după consultarea lucrărilor statului major rus, cunoscând în toate cutele lui originalul suflet slav, Tolstoi, uzând de puterea lui de creaţie aproape *ca a naturii* a reconstituit episoadele mai de seamă din cea mai tragică pagină a istoriei războaielor.

Fie că priveşte din depărtare încăerarea armatelor, fie că îşi fixează atenţia asupra unui punct al bătăliei, „marele scriitor al pământului rus"—cum îi spunea Turghenew—nu se pierdea în descrieri avântate dar generale şi vagi, care pentrucă vreau să spună totul, nu pot spune nimic—„*qui trop embrasse mal étreint*" ci precizează admirabil situaţia fizică şi sufletească a eroilor săi, cari iau parte la lupte, înfăţişează în câteva note marile privelişti răsboinice.

Folosindu-se în mod genial de *amănunt*, Tolstoi ştie să evidenţieze, cu ajutorul lui, toate mişcările sufleteşti ale combatantului.

Cititorii urmărindu-le se contagiază de acele emoţii şi simt astfel *războiul*, războiul adevărat. Ori de câte ori citesc ştirea unei mari bătălii, am în minte imediat descrierea bătăliei dela Moscova, cum ori de câte ori citeam despre asediul Liége-ului, revedeam—deşi condiţiunile materiale s'au mai schimbat, scenele din „*Amintiri din Sebastopol*". Această din urmă lucrare a lui Tolstoi are şi mai multă valoare, de oarece ea a fost făcută chiar în timpul asedierii Sebastopolului de către armatele aliate. Şi printre apărătorii cetăţii ruseşti era şi locotenentul conte Leo Tolstoi.

In genere maniera romancierului rus e următoarea: El nu încearcă să descrie situaţia intregului câmp de bătae decât foarte rar şi incidental, reproducerea simultană a obiectelor fiind mai mult de domeniul *picturei*, ci îşi fixează atenţia asupra micilor incidente, amănunte din cari cititorul va putea să aibă senzaţia specifică a bătăliei.

Pentru Tolstoi desfăşurarea generală a unei mari încăerări era un produs al fatalităţii. In timpul bătăliei—zicea el—forţele oarbe deslănţuite nu mai pot fi conduse de nici un şef, rezultatul e dictat de fatalitate, o fatalitate determinată bineinţeles.

Generalisimul ideal era pentru Tolstoi *Kutussof*, inertul comandant al armatelor ruse, omul care aştepta nemişcat ceasuri întregi rezultatul bătăliei, pe când împrejurul lui ofiţerii de ordonanţă aşteptau, tremurând de nerăbdare, ordine noui.

Şi cum ironizează pe Napoleon, care se agita, dădea ordine peste ordine spre a schimba soarta luptei!

* * *

Intrebuinţând aproape aceeaş metodă artistică *Emile Zola* în „*La débâcle*" a isbutit să ne dea o icoană foarte aproape de adevăr a războiului franco-german. Totuşi el nu întrebuinţează aşa de mult amănuntul, ci se complace în descrierea masselor de oameni în luptă.

Dar, în războiul modern, ciocnirea de oameni în grămadă e din ce în ce mai rară. Singure *şarjele de cavalerie* aruncă unii asupra altora mii de oameni deodată. Şi Zola—ca un adevărat poet al mulţimilor în mişcare—în descrierea şarjei cuirassierilor francezi dela Rezonville, a atins sublimul artistic.

De altfel întreaga lui operă „La débâcle" ca şi celelalte părţi din „*Histoire naturelle et sociale d'une famille sous le second empire*" au un puternic suflu epic, ceeace dă şi mai mare efect descrierilor războinice.

La şcoala lui Tolstoi şi Zola au urmat apoi şi ceilalţi scriitori, cari au vrut să înfăţişeze războiul în opera lor. *Paul* şi *Victor Margueritte* în „*Le Désastre*" „*Les Tronçons du Glaive*" şi „*Braves Gens*", folosindu-se de studii amănunţite au încercat să reconstituească „*O Epocă*" din marea istorie a Franţei. Deşi din punct de vedere informativ opera lor poate fi mai exactă decât a lui Zola, valoarea ei artistică e inferioară.

De multe ori, vrând să părăsească metoda lui Tolstoi şi a lui Zola, ei cad în obscuritate.

Observaţia lor superficială se întinde asupra întregului câmp de bătae, se opreşte foarte puţin asupra sufletului luptătorilor, nu izbuteşte decât foarte rar să ne dea senzaţia bătăliei. Tablourile lor sunt fără relief. E destul să compari descrierea şarjei diviziei generalului Margueritte dela Gravelotte cu descrierea făcute de Zola ca să vezi îndată superioritatea autorului lui „Germinal".

Astfel *Une Epoque* pare mai mult o istorie militară a războiului dela 1870, decât o operă artistică.

Dacă scriitorii de până acum au încercat să ne redea viaţa din război a luptătorilor, *Paul Adam* a avut în „*La bataille d'Uhde*", să redea psihologia şi acţiunea generalisimului.

Dar acest umanitarist scriitor francez e prea ideolog şi prea romantic ca să avem încredere în creaţiunea lui, căreia de altfel nu-i lipsesc reale calităţi literare.

Adăugând şi pe *Claude Farrère* autor nervos şi colorat, seria scriitorilor cari au povestit războiul în opera lor s'a sfârşit.

Dacă ne-am întreba care din ei a dat icoana cea mai fidelă şi mai impresionantă a acestei încăerări sălbatece dintre oameni, răspunsul nu poate fi decât: *Emile Zola*, Căci războiul nu e numai ciocnire, războiul e alcătuit din marşuri lungi, chinuitor de obositoare, din aşteptări inerte, în timp ce alţii se bat, din privaţiuni dureroase, din retrageri pline de panică, din acte josnice ca şi din acte eroice.

Şi nimeni nu a ştiut să le descrie mai exact şi să ne mişte mai puternic decât marele prozator francez.

* * *

Dar am avut şi noi războiul nostru. De o însemnătate istorică aşa de mare, bogat în frumoase fapte de arme, el ar fi trebuit să intereseze mai profund pe artiştii români. Pictura, prin

penelul viguros şi sincer al lui Grigorescu a fixat pe pânză câteva privelişti, documente vii pentru generaţiile ce vor veni. Prozatorul sau poetul care să-l utilizeze pentru o operă originală şi definitivă nu s'a găsit încă.

Există, e drept, lucrarea poetului G. Coşbuc, *„Războiul pentru Neatârnare"*, vibrantă de patriotism, plină de admiraţie pentru vitejii „curcani" dar tocmai intensitatea exagerată a acestor sentimente o îndepărtează prea mult de real, iar lipsa ei de profunzime o împiedecă de a fi o creaţiune nemuritoare.

Oricât am fi de patrioţi, oricât ne-am iubi de mult ţara şi neamul, nu putem admite că în război, unde lucrează aşa de mult inconştientul, toţi românii au fost eroi şi că în tot timpul singurul lor gând, singura lor preocupare era triumful românesc.

Câteva pagini însă din educativa lucrare a lui Gh. Coşbuc, aceiea în care se povesteşte luarea Griviţei, ar putea fi reproduse în ori ce antologie.

D. *Duiliu Zamfirescu*, în nuvela sa mai mare intitulată *„In Războì"*, se opreşte mai mult asupra psichologiei ofiţerului. N'a reuşit însă să ne redea tipuri naturale şi generale şi nu putem spune nici un moment că viaţa sufletească a unui ofiţer român în război n'a avut taine pentru dânsul.

Mai naturale, mai adevărate, sunt schiţele lui *M. Sadoveanu* din *„Amintirile căprarului Gheorghiţă"*. Soldaţii din povestirile lui, au purtare şi suflet românesc simplu, fără teamă în faţa morţii, dar şi fără cuvinte mari.

Mişcarea bătăliei însăşi, mişcarea masselor de oameni, sufletul lor colectiv, Sadoveanu, un descriptiv static, nu le-a putut reda. Opera lui prin aceasta, rămâne nedesăvârşită.

* * *

Astăzi era descriitorilor de războae, din studii ulterioare şi prin puterea închipuirii, a încetat. Suntem în era corespondenţilor de război a acestor ziarişti energici, curagioşi şi isteţi, gata să-şi rişte viaţa pentruca să poată privi de aproape o bătălie.

Din fericire corespondenţii de război ai marelor ziare europene şi mai cu seamă ai celor franceze sunt adese ori artişti adevăraţi, stilişti remarcabili.

Un *Pierre Mille* — între bunii prozatori contemporani ai Franţei — un *Jean Carrère* un *Tharand*, un *Ludovic Naudeau* ştiu să înfrunte pericolele, să desvolte acea energie superioară necesară ziaristului, dar ştiu în acelaş timp să scrie minunat.

Citiţi *„Dans une tranchée anglaise"* — corespondenţele din Transvaal ale lui Jean Carrère, scrisorile lui Ludovic Naudeau din războiul rusojaponez, citiţi *„La bataille de Scutari"* — însemnările din timpul asediului cetăţii turceşti scrise de Jerôme şi Jean Tharand. In ele veţi vedea războiul modern, lipsit de pitorescul încăerărilor din evul mediu, dar plin de emoţiile luptătorului inteligent şi izolat.

Marile tablouri deodinioară au dispărut. Nici un ochi nu e aşa de pătrunzător ca să poată vedea desfăşurarea bătăliei moderne, nici o minte nu e aşa de pătrunzătoare ca să o poată avea imagina ei de *„ensemble"*.

Observatorul va privi un grup mic de luptători, îi va adânci starea sufletească din timpul luptei. Omul va fi studiat astfel de aproape, în clipele acestea mişcătoare, emoţia lui va fi evidenţiată, ea se va comunica nouă, scopul artistic va fi astfel atins. Aceasta e metoda corespondenţilor de război, metodă dictată de condiţiile technice ale războiului modern şi de cerinţele noui ale sufletului modern, obosit de frazeologie şi avid de „documente omeneşti".

Dacă ei nu au dat încă o operă *„de longue haleine"*, care să fie o descriere a războiului modern tot aşa de complectă ca „La Debâcle", romancierii şi artiştii de mâine au cel puţin toate elementele adunate în mod inteligent şi sincer. Din aceste elemente puterea lor de creaţie vie va putea închega capod'opera aşteptată. Romancierii şi artiştii de mâine vor trebui să găsească noua formă a tragicului războinic, vor trebui să cristalizeze noua fază a evoluţiei măcelului dintre oameni.

ERNEST ENE

□ □ □

METAMORFOZE

Prefaţă la un volum de versuri

Ca norul singuratec ce'n înălţime zboară
Şi-şi schimbă forma vagă mereu din clipă în clipă,
E sufletu'mi în mersu-i ce urcă şi coboară
Când e purtat în voie de-a patimei aripă.

Cum purpura de sânge a soarelui ce moare
Intr'o cetate 'n flacări preface-o clipă norul,
Ast-fel Psiche, cu lampa-i de-aur, zâmbitoare
S'apropie şi'n taină mi-aprinde 'n suflet dorul.

Precum purtat e norul de cele patru vânturi
Prin nesfârşirea vastă a recelor tării,
Mi-e sufletul adese purtat de triste cânturi
In larga 'mpărăţie a sfintei Poezii.

Şi cum departe norul în făşii se destramă
Şi-şi pierde broderia în nesfârşitul zării,
Şi sufletu'mi răpit e de-o voce care-l chiamă
Spre largul fără margini şi paşnic al uitării...

Ion SÂN-GIORGIU

CRONICA DRAMATICĂ

Teatrul Naţional: Regele Lear de Shakespeare.

Pentru admiratorii fanatici ai lui Shakespeare voi spune de la început că marele Willy a fost un scriitor genial şi că în deosebi *Regele Lear* e una din cele mai reuşite creaţii ale lui. Am împăcat astfel şi Manii scriitorului şi sufletele idolatre. Intocmai ca în ospeţele celor vechi, am vărsat câţiva stropi şi pentru potolirea umbrelor scumpe....

Că *Regele Lear* e o dramă minunată, nu mai e deci nici o îndoială. Frumuseţile le înţelege însă oricine. Nu la ele mă voi opri în aceste scurte rânduri. Sunt însă şi scăderi: asupra lor voi stărui. Shakespeare e un haos; un amestec de lucruri bune şi de lucruri rele, de lumină şi de întuneric, de frumos şi de urât. Astfel il văzuse şi Victor Hugo: ca pe cea mai înaltă şi mai bogată întrupare a idealului romantic.

Până aici n'ar fi nimic: scăderile sunt pe deplin răscumpărate de frumuseţi. Primejdia e alta. Cu timpul, prestigiul numelui a înfrânt orice judecată cumpănită. Shakespeare! Ajunge... Cutare lucru se găseşte şi în marele tragic, prin urmare e bun. Prin greşeli, scriitorii mari sunt mai lesne de ajuns. De aceea scăderile lui Shakespeare, s'au răspândit şi au crescut chiar în nenumărate alte drame....

O lipsă este însă o lipsă, ori unde ar fi ea: fie chiar la Shakespeare. Şi pentru a o dovedi scriu aceste rânduri fugare.

Fireşte, voi ocoli amănuntele; nu voi stărui de pildă asupra lipsei de cunoştinţi a lui Shakespeare. In *Regele Lear* se vorbeşte şi de Nerone şi de Turci. Câţiva eroi, Bretoni de origine, se jură pe Apolo, Mercur şi Jupiter, cari numai zei bretoni nu erau. Aceste sunt mărunţişuri în *Regele Lear* ca şi în celelalte drame, în care găsim că Delfi e o insulă, că Atenienii lui Pericles se slujiau de pistoale sau că Antigona debarcă pe ţărmurile Boemiei....

Alte greşeli mai mari merită luarea noastră aminte....

* * *

Mai întâi lipsa de unitate de acţiune.

Iată ceva însemnat, mai ales pentru o piesă de teatru. Deoparte, e tragica poveste a lui Lear încolţit de nerecunoştinţa fetelor lui, iar pe de alta, povestea lui Glocester lovit de aceiaşi nerecunoştinţă a fiului său vitreg, Edmond... Două povestiri de nerecunoştinţă. E prea mult Pentru o piesă, una singură era deajuns. Cealaltă e de prisos. Aceste două acţiuni se împletesc întru câtva la un loc, dar interesul nostru e împărţit: mare greşală pentru o desfăşurare dramatică!

Ţin să stărui asupra acestei greşeli atât de ispititoare. Mulţi scriitori s'au lăsat ademeniţi. La noi, depildă, d. Victor Eftimiu a înădit în *Cocoşul negru* două acţiuni. Când faci observaţia, ţi se răspunde: aşa e şi în viaţă şi apoi aşa e şi în Shakespeare: două acţiuni în *Regele Lear*, în *Iuliu Cezar*, în *Negustorul din Veneţia* şi în multe alte drame....

In viaţă, poate. Dar nu numai două acţiuni, ci zece. De ce nu o sută? A tăia tablouri din viaţă, nu înseamnă însă a face o piesă de teatru. O piesă este un tot organic, unitar... Orice e pe de lături e de prisos. Teatrul îşi are legile lui mărginite: în spaţiul a câtorva ceasuri trebue să vezi desfăşurarea unei singure povestiri... Că altfel se petrec adesea lucrurile în Shakespeare, e neîndoios. Dar aceasta e una din marile greşeli ale dramaturgului englez, şi trebue primită ca atare. Nu se cade să te pui la adăpostul ei.

Povestea lui Glocester şi a lui Edmond trebuia deci înlăturată cu totul din cea laltă poveste de recunoştinţă a fetelor Regelui Lear, după cum de fapt şi era în piesa înaintaşului de care s'a folosit Shakespeare.

* * *

Dar *Regele Lear* nu sufere numai de lipsa de unitate de acţiune, ci ceia ce e şi mai rău, de unele lipsuri de unitate psihologică. Aşa depildă în creaţia lui Edmond.

Edmond, ca şi Iago, este tipul trădătorului de melodramă, a trădătorului dintr'o bucată, în amănunte şi în tot. Asupra felului cum îşi urzeşte el uneltirile, ar fi multe de spus. Plăsmuind o scrisoare ca din partea lui Edgar, face pe Glocester să creadă că fiul său vrea să-l ucidă. Nimic însă din trecutul lui Edgar nu'l arăta ca pe un ucigaş. Totuşi Glocester crede. Pe de altă parte, Edmond convinge pe Edgar să-şi ia lumea în cap

pentru a fugi de mânia neîndreptăţită a tatălui său. Lesnicioasă credulitate! Are dreptate trădătorul să zică: „Invăluesc prostia lor cinstită în plasa reţelelor mele".

Dar, în sfârşit, aşa a voit dramaturgul. Edmond e un trădător cu sufletul negru şi norocos. Pretutindeni urzeşte. Invingător, el porunceşte ca Lear şi Cordelia să fie ucişi... Până aici rolul e susţinut. Rănit însă în duel de Edgar, se îmblânzeşte deodată şi trimete ordin ucigaşilor să nu-i mai îndeplinească porunca: „In potriva firei mele, zice el, voi face şi o faptă bună"....

Fapta bună a făcut-o (pe jumătate numai, căci Cordelia fusese spânzurată), dar şi-a frânt unitatea sufletească. Mărinimosul Edmond nu mai e fiara pe care am cunoscut-o în lungul celor cinci acte. E altcineva.

Şi aceasta e o scădere.

* * *

Regele Lear e plin de efecte melodramatice. Prin efect melodramatic înţeleg mijloacele violente, sensaţionale, adică isbind cu putere şi în chip exterior simţurile noastre. Rătăcirea lui Lear nebun prin câmpiile selbatice, în bătaia vânturilor şi a trăsnetelor, e un efect melodramatic isbitor. Din nefericire însă sunt prea numeroase. Cornouailles orbeşte pe Glocester, scoţindu-i ochii chiar cu mâna lui Cornouailles e ucis de un servitor; Regana ucide pe servitor; Regana e otrăvită de Goneril; Goneril îşi răpune singură viaţa; Edgar ucide pe Edmond; Lear vine pe scenă cu trupul neînsufleţit al Cordeliei; Lear moare... Şi toate aceste grozăvii dinaintea noastră....

Apoi travestirile nu se mai isprăvesc ca în mai toate tragediile lui Shakespeare. Isgonitul Kent, schimbându-şi hainele, se întoarce la curtea lui Lear fără să fie bănuit de stăpânul lui. Edgar se preface de nu mai e cunoscut de tatăl său, Glocester. Şi toţi vorbesc în lungi monoloage, explicându-şi faptele sau planurile lor. Trădătorul Edmond îşi lămureşte în faţa publicului uneltirile lui viitoare cu privire la Glocester şi la Edgar; în fiecare act are câte un monolog. Kent şi Edgar înainte de a-şi lepăda vechea lor personalitate se spovedesc ascultătorilor....

Omoruri, travestiri, monoloage sunt însă mijloace teatrale învechite şi sensaţionale, pe care dramaturgia modernă nu le mai îngădue şi pe care nervii noştri subţiaţi nu le mai pot suferi.

* * *

Să mai amintesc de „nebunul" din *Regele Lear?* Nu. Comicul lui Shakespeare de mult nu mai e gustat. Nebunii lui au dispărut din teatru. Rar îi vedem străbătând piesele moderne. Eram să zic niciodată. dar mi-am adus aminte că felul de humour al bufonilor lui Shakespeare îl găsim cel puţin odată în literatura noastră dramatică...

O problemă mult mai însemnată ar fi limba lui Shakespeare, aceea limbă plină de imagini noi, violente, neaşteptate, încărcată de o formidabilă retorică, saturată de poezie şi de o imaginaţie deslănţuită, acea limbă sublimă şi ridicolă în care găsim la fiecare pas imprecaţii în felul acesta: „Iad şi diavol! O nerecunoştinţă! demon cu inimă de marmoră, mai uricios când te arăţi la un copil, decât monştrii mărilor! Nelegiuită parte femeiască de vultur! Ascultă, natură, ascultă! scumpă zeiţă, ascultă! Schimbă-ţi gândul, dacă voiai să faci fecundă pe o astfel de creatură! fă-i pântecele sterp! usucă-i organele genitale etc. etc." — după cum blestemă Lear pe Goneril...

E fireşte o limbă de o mare frumuseţe poetică pe alocuri, dar adesea plină de o retorică pe care n'o mai putem îngădui astăzi. Şi mai toţi eroii vorbesc la fel, pentru că îndărătul lor e Shakespeare, cel mai mare plăsmuitor de icoane ce a fost vre-odată.

O astfel de limbă metaforică e la locul ei în Shakespeare, legată fiind de vreme, de eroii. şi geniul poetic al marelui dramaturg. Nu se cuvine însă să fie imitată. Totuşi a fost. Voi arăta poate altă dată de cine şi cum.

De altminteri, întreaga operă a lui Shakespeare e dintr'acele ce se admiră nemărginit, dar nu trebue imitate în nici un chip.

E. LOVINESCU

□ □ □

PE URMA RAZBOIULUI

Ruinele oraşului *Clermont-en-Argonne*, aşezat în una dintre cele mai încântătoare regiuni ale Franţei.

N O A P T E...

Pe măguri albastre lumina s'a stins...
Lin picură seara pe'ntregul cuprins
Al zărilor albe şi'n raza ce moare,
Incet se topeşte cântarea vieţii,
Ce trist o repetă în ziuă drumeţii,
De parcă-i un plânset de valuri, pe mare.

Ca'n vechile vremuri, cu umbrele serii
Coboară pe câmpuri imperiul tăcerii,
Şi lasă molatec odihnă şi pace;
Trudit cade omul din mersu-i spre moarte
S'aşează pe-o stâncă ş'ascultă departe
Cum vuetul scade pe drumuri, şi tace.

La slaba văpae, ce'n noapte se sbate,
Priveşte pe gânduri şi vis îi par toate;
Se crede 'ntr'un templu cu bolţi învechite,
Sub care dorm tainic mulţimi de popoare
Şi zarea în flacări o candelă-i pare,
La capătul lumii arzând pe sfârşite.

Foşnirea uşoară a nopţii se curmă
Purtându-şi spre stele ecoul din urmă;
Rămâne pământul un glob stins şi rece,
Subt bolţi de 'ntuneric pustiu de viaţă,
Iar luna-i aşterne un văl alb pe faţă
Şi singură 'n haos la groapă-l petrece.

Eugen TODIE

CRONICA MUZICALĂ

Sala Ateneului. — **Concert religios dat de elevii Conservatorului de muzică, în memoria Regelui Carol I: *Requiemul* lui Mozart.**
Concertul „Quartetului bucureştean".
A 2-a audiţiune a „Simfoniei cu coruri", dirijată de George Enescu.
Concert simfonic, cu concursul lui George Enescu.

Conservatorul nostru de muzică, mulţumită imboldului directorului său, d-l D. Popovici, a ţinut să dea un concert religios în memoria Regelui Sfânt pe care în veci îl vom plânge, şi nici o muzică pe lume, n'ar fi putut să'şi inalţe spre ceruri, rugi mai dulci pentru odihna sufletului celui mai bun, celui mai simţitor dintre Regi, ca muzica celui mai simţitor, celui mai bun dintre compozitori!...

D-l D. Popovici ne-a mai procurat prilejul să gustăm frumuseţile celei mai desăvârşite pagini de muzică bisericească ce s'a scris vre-odată: ca şi *Simfonia IX-a* a lui Beethoven, *Requiemul* lui Mozart, a fost dat integral, pentru întâia oară la noi.

Comandat de Contele Walsegg pentru parastasul reposatei sale soţii, *Requiemul* a fost compus de Mozart, pe patul său de moarte: se poate spune că aceste pagini divine sunt... trăite! muza religioasă a marelui muribund, a găsit momentul cel mai prielnic pentru asemenea muzică!... *Copilul divin* muri, însă înainte de a fi scris întreaga partiţiune, astfel că *Lacrymosa*, precum şi ultimele trei părţi din cele douăsprezece: *Sanctus, Benedictus* şi *Agnus Dei*, au fost reconstituite şi orchestrate, după schiţele lui Mozart, de către elevul său Xavier Sussmayer, compozitor meritos, el însuşi.

De o esenţă într'adevăr supraomenească, de o frumuseţe fără de seamăn, scris în forma liturgică cea mai curată, reamintind stilul lui Palestrina marele *princeps muzicae*, *Requiemul* nemuritorului Wolfang a fost redat de către excelentul cor mixt al Conservatorului, compus din elevii claselor de canto, nu numai cu cea mai frumoasă preciziune, dar şi cu intenţiuni de stil, de cel mai nobil efect.

Meritul d-lui D. Popovici de a fi putut prezinta acel giuvaer nepreţuit al muzicei bisericeşti, sub un aspect atât de încântător, e foarte mare: partea corală mai cu seamă — adesea în formă de canon şi de fugă, — e de o execuţie foarte grea şi modul cum a fost realizată, ar fi onorat oricare conservator din străinătate,— abstracţie făcând, bine înţeles. de numărul restrâns al corului şi de calitatea mediocră a instrumentelor elevilor din orchestră.

Solourile *Requiemului*, au fost cântate de către patru elevi ai d-lui Popovici: D-nele Cornescu, o soprană al cărei organ delicios e ajutat de o vădită muzicalitate, Şeinescu o contraltă cu o voce de un volum excepţional de întins, cu note grave de o rară splendoare, şi d-nii Niculescu, tenor cu glas bine timbrat, solid, şi Lupescu, a cărui tânără voce de bas, când va fi cizelată de către maestrul iscusit ce o călăuzeşte, va răsuna cu succes, pe scenă.

Partea orchestrei, în acest cap de operă, e importantă; ea a fost susţinută cu o lăudabilă muzicalitate, de juvenila falangă orchestrală, sub bagheta talentată a d-lui Castaldi.

...Şi *Marele dispărut*, a cărui amintire va ocupa veşnic, locul cel mai cald al inimilor noastre iubitoare, zdrobite, recunoscătoare, a aprobat, de sigur, cu bunătate şi dragoste, de sus unde se odihneşte, — din Raiu, — gestul vrednicului promotor,—cântăreţ vestit—şi al tinerilor ucenici ai muzicei, cari i-au închinat cu atâta evlavie, acea înălţătoare audiţiune. . . . .

. . . .

Corul conservatorului a mai cântat *a capella* sub direcţia d-lui D. Popovici: *Crucifixus* de Palestrina, *Domine Convertere* de O. de Lassus, *Pe tine te lăudăm* de Ed. Wachmann, *Cu trupul lui Christos* de d-l G. Dima şi *Isus Prunc* de Tschaikowsky, muzică catolică, muzică greco-ortodoxă, cum se cuvinea. Şi acele pagini au fost cântate cu voci clare, cristaline, tinere, cu

George Enescu

stilul cuvenit fiecăreia şi cu o frumoasă ţinută scolastică, demnă de un conservator de muzică.

Orchestra, sub vigilenta conducere a d-lui Castaldi a executat *Allegro con brio* şi *Marcia funebre* din *Eroica*: trebue semnalate, cu laude, accentele nespus de mişcătoare, de o jale atât de grandioasă, ce le-a putut obţine în *Marcia funebre* d-l Castaldi: e foarte meritoriu de a mai găsi efecte neaşteptate în pagini atât de consacrate.

Realizarea reuşită a *Requiemului* lui Mozart a fost, până acum, împreună cu aceea a *Simfoniei a IX-a*, marele eveniment muzical al anului.

* * *

Foarte simpatică ne este menirea *„Quartetului bucureştean"*.

Artiştii care-l compun, au cultul muzicei, un cult cinstit şi luminat; ei adoră o artă ale cărei taine le pătrund şi astfel ei împărtăşesc cu o convingere adâncă, toate frumuseţile muzicei pure.

Concertul ce l'au dat deunăzi,—primul al stagiunei, — conţinea pe program, în afară de trei bucăţi scurte: *Nocturna* lui Borodine, *Moment muzical* de Schubert, *Scherzo* de Cherubini şi două pagini capitale: încântătorul *Quartet No. 5 în la major* de Beethoven şi *Quartetul în sol minor* al lui Grieg.

Cu luare aminte, cu o strictă observare a amănuntelor, (ceia ce nu'i impedica de a reda spiritui operei), cu inimă, cu iscusinţă au interpretat d-nii Geza de Kresz, Metzner, Skohoutil şi Waterstraat, acele pagini celebre.

* * *

George Enescu a mai dirijat pentru a doua oară *Simfonia a IX-a*, şi dacă ar mai da-o încă de zece ori, tot plină ar fi sala Ateneului; de unde trebue să deducem că publicul nostru e departe de a fi refractar muzicei bune.

Precum descoperim încă azi, frumuseţi noui în opera centenară a Titanului, deasemenea talentul multiplu şi extraordinar al lui George Enescu ne procură într'una surprize noui.

Aceia cari au avut, ca mine, fericirea de a auzi muzica lui Wagner dirijată de Hans Richter, aceia a lui Berlioz de Colonne şi a lui Beethoven de Weingartner, credeau că după aceşti trei mari iniţiaţi, nici unul n'ar putea fi capabil de a tăinui, fără şovăială, acele pagini nemuritoare!

Ei bine! artist de o prodigioasă intuiţiune, Enescu pătrunde tot atât de bine frumuseţile divine ale muzicei lui Beethoven, ca şi acelea ale lui Richard Wagner şi ale lui Berlioz.

Şef de orchestră minunat, în toată puterea cuvântului, cu toate că rare ori are prilejul de a conduce mase corale şi instrumentale, Enescu are în cap nu numai miriadele de note ce le împrăştie din vârful baghetei sale vrăjite, dar şi spiritul acelor note, filozofia, tendinţele operelor dirijate!

Şi toate acele pagini de stil, de şcoală diferite, le pricepe cu aceiaşi pătrundere justă şi le redă în cea mai deplină perfecţiune.

Şi ceeace trebue mai ales să ne bucure şi să ne mândrească e, că acest om e un român!...

Afară de *Simfonia IX-a*, programul copios al acelei neuitate serbări muzicale mai conţine *Nocturnes* de Debussy, două pagini de orchestră, fluide, de un acrobatism armonic foarte curios, de un colorit fermecător, şi fragmente, pentru orchestră singură,—*(Mare sărbătoare la Capulet, Regina Mab şi Zâna visurilor*, şi *Scen de amor)*,—din *Romeo şi Julieta* simfonia cu coruri a lui Berlioz.

Evident că fragmentele acestea, au fost executate de către o orchestră în miniatură, dacă comparăm cu aceea pentru care maestrul france scrisese simfonia sa: indicaţiunile sunt precis în partiţiune: 4 fagoţi; cel puţin 15 viori prime cel puţin atâtea viori secunde; cel puţin 10 viole cel puţin 11 violonceluri; cel puţin 7 contrabaş etc. !...

Ce se mai poate oare scrie despre aceste pagini romantice şi moderne totdeodată, unde *flo ricica albastră*, (fraza melodică dela început *Marei Sărbători la Capulet)*, infloreşte cot la c lângă cea mai sonoră din polifonii (*finalul* părţ de mai sus), unde străluciri orchestrale cari orbesc, reamintesc paginile cele mai grandioas ale maestrului din Bayreuth, unde fluidităţi orchestrei, *(Regina Mab)*, te transportă cu gând spre orchestra lui Debussy?...

Şi cu toate astea, genialul răsvrătit nu şi însuşit măcar o pietricică a domeniului wagne rian,—din contră!—şi cât despre Debussy, a cesta era de abia eşit din faşe când mare maestru francez îşi dete obştescul sfârşit!...

* * *

Al V-lea concert simfonic a avut rara ferici să găzduească pe George Enescu, de data ast violonist.

Când dirijează *Simfonia IX-a* sau pagini d Berlioz. de Rimski-Korsakoff, de Dukas, de De bussy, declari, cu mâna pe conştiinţă, că şefi d orchestră comparabili lui sunt puţin, foarte puţi la număr! Când pune mâna pe arcuş, rămâi su farmecul unei arte care'l pune printre jumătate de duzină a marilor violonişti de azi! Când a culţi una din operile sale, fie simfonică, fie d muzică de cameră sau de canto, eşti absolut d acord spre a'i desemna un loc de frunte print fruntaşii muzicei moderne franceze, prima şcoa azi, după şcoală rusească! Când se pune la pian găseşti că mâna stângă a lui Godowski e m dibace, că trilurile lui Sauer sunt mai desăvâ şite poate, că tuşeul lui Pugno era mai catifela dar că muzicalitatea, căldura ce scoate din ace instrument bogat dar oarecum lipsit de viaţ sunt demne de un Liszt, de un Hans von Bulow Când atinge clapele orgei, te gândeşti la Ioa Sebastian Bach, bătrânul cantor! Când îţi cân cu o voce omogenă, expresivă, bine condus *Sonetele* lui Clément Marot, sau poeziile Carm Sylvei ilustrate de dânsul în muzică, când cântă acele lucruri delicioase de un arhaism at de alintător, de un parfum atât de subtil, cu articulaţie demnă de un premiu întâi de cant constaţi că dacă această *fiinţă-muzică*, n'ar fost un mare violonist, un mare compozitor, mare şef de orchestră, un excelent pianist, valoros organist, şi'ar fi putut creia un loc foar onorabil printre... cântăreţi!

.... Dar George Enescu, ne-a ţinut sub farm cul artei celei mai desăvârşite, în delicata'i i terpretare a *Poemei* lui Chausson, şi n-ea pr curat fericire adevărată în *Concerto în re maj* al lui Beethoven: arta violonistului nostru, înalţă din ce în ce mai sus; ea planează într' devăr, *în sfere eterate*, — clişeu, de care abuzează, dar care convine de minune firei Enescu—; din instrumentul său es câte oda sunete de o fluiditate supra-omenească!

Numerosul auditoriu ce umplea sala Ateneul i'a făcut ovaţiuni nesfârşite, l'a rechemat de n numărate ori, şi cu multă voie bună, Enescu adăogat la programul său trei pagini de I- Bach: *Preludiul* din *„Partida în mi minor"*, *S rabanda* din *„Sonata 2-a în si minor"* şi *A dantele* din „Sonata 3-a".

Orchestra a executat cunoscuta uvertură *S kountala* a bătrânului Goldmarck, mort ac câteva zile, naiva şi plina de graţie *Suită dans* a lui Grétry şi *Concerto în re minor* al Vivaldi, vechiul italian antemergător al divinu cantor I-S Bach.

M. MARGARITESCU

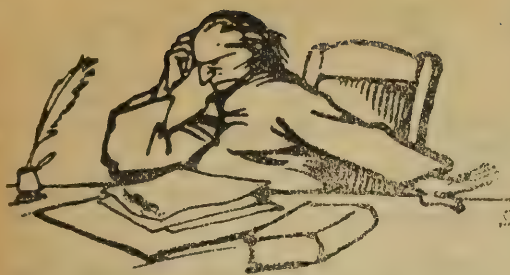

CĂRŢI NOUI

Fetiţa Doctorului, schiţe şi nuvele, de *N. N. Beldiceanu.* Editura „Minerva" Bucureşti, 1914.

O evoluţie interesantă s'a săvârşit în scrisul d-lui N. N. Beldiceanu de la *Scenele de Mahala* la *Chilia Dragostei* şi de aici la volumul apărut de curând : *Fetiţa Doctorului.*

Scenele de Mahala erau copii după natură din viaţa acelei pături de populaţie orăşenească din care Caragiale a scos nemuritoarele sale tipuri, dar nu era numai Caragiale, căci schiţele aveau o notă de duioşie simpatică, cu totul streină autorului *Momentelor.* In genere însă în *Scenele de Mahala* se simţea avântul unei tinereţi necruţătoare, care râde — un râs sgomotos şi uneori superficial — înduioşându-se câte odată ca să isbucnească apoi într'un hohot mai viu, în faţa unui efect grotesc. *Chilia Dragostei* are schiţe mai profunde. Nota umoristică se păstrează dar e mai multă duioşie, mai precisă atitutine personală în schiţele care vor să desvălue un suflet : pe acel al autorului. D. Beldiceanu caută poezie în multe aspecte umile şi şterse ale vieţii de toată ziua şi isbuteşte adeseaori să o găsească. De aceia şi nuvelele cele mai interesante au oare cum un caracter liric — un lirism mereu înviorat de o notă comică uşoară şi senină. *Chilia Dragostei* cuprinde mai puţină veselie, dar mai adâncă vibraţie intimă, mai multă viaţă trăită.

Fetiţa Doctorului cuprinde bucăţi de adevărată proză. Povestitorul nu priveşte mai mult la sine însuşi, ci se părăseşte aproape cu totul pe sine pentru a arunca priviri atente asupra lumii din jurul său. Nota umoristică e peste tot lăsată la o parte; apare doar într'o singură schiţă : *Santinela de la No. 6* şi rămâne cu totul izolată. Povestitorul caută să pătrundă făţiş în suflete streine şi să le desvăluie cu toată hotărârea. E de sigur încă şovăitor şi nu îmbrăţişează toate legăturile sufleteşti cu aceiaşi limpezime de vederi, rămân încă puncte de întrebare şi crâmpeie pline de umbră, dar anumite caractere se înfăţişează, în trăsături simple, cu multă intensitate de viaţă. Aceste caractere au o aparenţă e în-d rudire : sunt suflete de învinşi : drepţi, curaţi, visători, plini de încredere şi simpli, eroii distinctivi ai nuvelistului sunt sdrobiţi în atingere cu lumea din jurul lor, care nu are nici putinţa, nici prilejul, nici bună voinţa de a-i înţelege şi a-i preţui. Pentru lumea din jurul lor ei sunt ca nişte cărţi rămase închise, pe cari toţi le aruncă pentru că nimeni nu are vreme să le deslege încurcatele înţelesuri.

Aşa e Fetiţa Doctorului, acel copil straniu, cu suflet precoce de artist prea sensibil, închis pentru ori ce înrâurire şi pentru ori ce înţelegere ce sunt streine de sensitivitatea sa specială şi de aceia mereu în conflict cu lumea grăbită şi vulgară din juru-i, care nu poate pricepe şi măsura de cât ceia ce e comun şi mediocru, Fetiţa Doctorului e lovită cu nepăsătoare cruzime de cei puternici din jurul ei, numai sărmanul ei tată o înţelege şi o preţuieşte în visurile sale, dar nu o poate mântui de fatala-i menire: să fie sdrobită mai înainte chiar de a face cel dintâi pas în viaţă.

Tot aşa e Moş Gheorghieş din schiţa *Pânea*, un ţăran oropsit de cei mari din satul lui, dar plin de încredere într'o dreptate ce trebuie să fie găsită undeva : la deputatul care i-a făgăduit minuni când a fost înainte de alegere; la acesta însă găseşte doar nepăsare şi batjocură iar la alţii lovituri şi mai grele.

Tot aşa e Nina din *Strămoşul*, un alt copil straniu, prins de o patimă mare şi năvalnică, dar sdrobit ca o jucărie gingaşă de puterea acestei patimi şi de nepăsarea celor ce trec fără să vadă de cât drumul lor, fără să-şi dea osteneală să afle câte victime sfarmă sub paşii, grăbiţi spre o altă ţintă.

N. N. Beldiceanu

Şi tot aşa este eroul, un copil, din schiţa de roman care se intitulează *Neguri*, un copil visător şi singuratic, în care se avântă pare că mereu un simţimânt frumos şi mare ori o mare acţiune, dar inima ca şi braţul îşi încetinesc mereu mişcarea sub loviturile şi sub mult mai greaua nepăsare a celor din jur. Sărmanul copil crescut în minciună sau în rece singurătate, îşi sfarămă întregul suflet tocmai atunci când află adevărul asupra sa însuşi şi când trebuia să nu se mai simtă singur.

Alte schiţe sunt într'o asemănare mai îndepărtată cu această familie de caractere. *Barcagiul* e tot povestea unor bieţi oameni sdrobiţi printr'o vină streină, dar schiţa e lipsită de orice logică internă—ca şi vieaţa, de altfel—căci neaşteptatul desnodământ e numai opera întâmplării oarbe ; de aceea ne şi lasă un sentiment penibil, al unei povestiri care poate corespunde adevărului în vieaţa trăită, dar e cu totul lipsită de realitate artistică, deşi are frumuseţi de amănunt şi—până la un punct—o interesantă desvoltare, psichologică. A pune în puterea întâmplării un desnodământ atât de dureros ni se pare o cruzime inutilă, de care povestitorul nu trebuie să se lase nici odată ispitit, dacă vrea să se menţină cu cititorii săi în acea simpatie artistică fără de care nu mai poate fi urmărit. Intr'o povestire, care nu vrea să fie o simplă înşirare de gesturi, întâmplarea oarbă poate înoda acţiunea, o poate ajuta să se desfăşoare, dar nu o poate deslega fără ca prin nimic să se pregătească, să se prevadă, să se explice desnodământul. In acest chip nu se pot obţine decât efecte penibile sau comice.

Gruia, La un han odată.., Cucoana Sultana, Nicoară, sunt simple povestiri interesante.

In genere povestirile d-lui N. N. Beldiceanu sunt scurte ; nu s'ar putea lăsa prea mult la o parte din ele fără ca întregul să sufere simţitor. Ba încă se pare că schiţa şi nuvela nu mai sunt în stare să cuprindă tot ce-ar vrea să povestească autorul. El însuşi e nevoit câteodată să reducă nuvela la însuşirea gesturilor vizibile ale unei acţiuni, fără să caute nici un fel de motivare *(Strămoşul)* sau să-i mărească dimensiunile până la schiţa unui roman întreg *(Neguri)* în care însă, tocmai din cauza întinderii subiectului, părţi esenţiale (întreaga dramă familiară care domină viaţa sărmanului copil) rămân insuficient lămurite şi lasă fără răspuns întrebări ce strică unitatea arhitecturii narative. Observ cu plăcere că schiţa şi nuvela nu mai sunt suficiente pentru ce ar avea de spus d. Beldiceanu, căci poate astfel, printr'o necesitate internă a scrisului său, va ajunge, cu toată vitregia împrejurărilor, la cea mai complectă specie epică, de care ducem atâta nevoie în literatura noastră actuală.

D. Beldiceanu nu recurge la descripţii lungi ale peisagiului sau la solilocvii şi mai lungi pentru a transforma o scurtă impresie fugară într'o încercare de nuvelă ; e narativ şi dinamic nu e descriptiv şi static în aşa chip, încât să nu poată fi urmărit decât cu greu sau poate nici de cum. Numărul de pagini nu ar fi pentru autor şi pentru cititori o inutilă povară.

D. Beldiceanu vede şi redă lămurit; iată descripţia eroului din *O Umbră :*

„Şi iată că astăzi mă gândesc la el, fără să ştiu de ce şi-l văd limpede, ca şi cum ar fi aevea înaintea ochilor miei : deşirat, adus de spate, cu o lumină de rugă în ochii albaştri-şterşi, cufundaţi în orbite adânci, cu mânile atârnând moi dealungul trupului ; îmbrăcat pururea într'o redingotă roasă, pătată, şi în picioarele încovoiate, cu nişte ghete sfârogite, cu vârfurile aduse în sus. Umbla în totdeauna fără sgomot ca o nălucă — parcă se temea să calce mai tare — şi strecura, în lături, priviri umilite de câne flămând".

E limpede, viu şi sugestiv.

Tot astfel autorul *Fetiţei Doctorului* povesteşte cu conciziune şi cu destule mijloace ca să redea mişcarea. Iată gestul final din cea dintâi nuvelă:

„Fetiţa se frânge peste ghizdelele fântânii. In fund apa luceşte plină de taină. Rosteşte printre dinţi o vorbă neînţeleasă—, întinde braţele în gol—şi se prăbuşeşte în noaptea umedă a fântânii, ca ameţită de ochiul din fund. Ciutura se izbeşte de două ori de pereţii de piatră, făcând să zuruie lanţul ; şi — după un răstimp scurt — răsună, în adâncuri, vuetul apei, ca şi cum ar fi svârlit cineva un bolovan. Apoi, numai scârţâitul uşurel, ca de greer, al ciuturii care se legăna în noaptea fântânii, deasupra lucirii tainice".

Cu aceste însuşiri, la care ar trebui să se mai adauge pătrunderea sufletească şi înlănţuirea logică, necesare compoziţiilor mari, d. Beldiceanu îşi poate continua evoluţia până la înflorirea deplină a activităţii sale de prozator.

Până acum ne-a dat o destul de extinsă schită a acestei activităţi.

C. Sp. HASNAŞ

ECOURI

Visătorul de vise — ultimul roman din lumea basmelor scris de ***Majestatea Sa Regina Maria*** a apărut într'un elegant volum, care va fi un prilej de evadare în lumi senine — pentru spirite — şi o podoabă —pentru biblioteci.

In numărul nostru viitor vom reveni pe larg asupra acestei opere.

*

In acelaş număr vom publica un frumos capitol ***Dintr'un volum uitat*** de d. ***Delavrancea***, care a binevoit să desprindă pentru cititorii ***Flacării*** un fragment dintr'o lucrare mai întinsă.

—

Sfinxul—ultimul volum de proză al d-lui *N. Davidescu*, cuprinde schiţele, nuvelele şi fantezii le publicate în reviste în ultimii doi ani de poetul lui *Iov* şi de cântăreţul dela *Fântâna Castaliei.*

Volumul e interesant pentrucă d. Davidescu are adese un chip personal de a privi lucrurile şi de a reda senzaţiile sale. Cuprinde, între altele: Ibolya, Arabescuri pe baionetă, Nebunia lui Dugrès, Zâna din Fundul Lacului, Apocalips protan şi două schiţe dramatice: Panorissa şi Sfinxul.

—

Domnul Tudor—a inspirat d-lui *N. Radivon* o dramă istorică cu acest nume *(Domnul Tudor*, dramă istorică în patru acte şi un prolog, în proză; Tip. „Flacăra", 1914).

Piesa urmează în chip aproape exact istoria vieţii Domnului Tudor, fără s'o dramatizeze într'o concepţie nouă. Eroină nu există; e din acest punct de vedere, oarecum o inovaţie dramatică.

Citām cuvintele Domnului Tudor faţă de oştenii săi, ca să se vadă dela ce ideie principală se desfăşoară acţiunea:

„Fraţilor? Ne ajunge atâta vreme de când lacrămile noastre nu s'au mai uscat. Numai răutăţi, numai jafuri şi strâmbătăţi. Ne este mai mare jale. E destul! Până când să suferim balaurii cari ne pradă şi despoaie? Luat-am armele spre a întâmpina răul. Mergem, cu mic cu mare, la Bucureşti unde vom lucra pentru binele şi folosul a toată ţara. Norodul năpăstuit nu cere decât numai dreptate ce va fi folositoare şi tagmei boereşti. Cu dinadinsul nu ni se împotrivesc boerii noştri. Această pornire nu priveşte numai la izbăvirea noastră ci şi a altor neamuri. Impăratul Alexandru al Rusiei şi-a dat învoirea. Eşind din Moldova Beizadeaua Alexandru Ipsilantis cu oştire multă a călcat pe pământul Ţărei Româneşti. Noi îi vom înlesni trecerea peste Dunăre să meargă spre mântuirea neamului grecesc. Aşteptăm ajutorul pravoslavnicei Rosii. Cu Muscalii cari se află gata la Prut vom cuprinde cetăţile turceşti de pe marginea Dunării ce cad în partea noastră. Apoi ne vom cârmui singuri după legile noastre. Această mişcare o facem pentru dreptate".

Piesa se citeşte uşor. Fireşte, n-am putea-o judeca bine decât văzând-o pe scenă.

—

Studii. — Intre ultimile studii apărute cităm: *Victor Hugo ca om politic*, de *I. Th. Florescu*, conferinţă rostită la Ateneul din Bucureşti.

Alte sentimente şi pasiuni (urmare la *sentimente şi pasiuni)* de *N. Zaharia*, autorul care vulgarizează cu sârguinţă chestiuni filosofice, tratate de alţii într'un verbiaj obscur—cu voinţă obscur.

De ce trebuie îmbunătăţită starea sătenilor de Dr. *C. Popescu*, o documentată broşură asupra relelor obşteşti ce decurg din actuala stare a ţărănimei.

Pozitivismul în România de Dr. *P. Zosin*, membru al comitetului pozitiv occidental, (Iaşi, Societatea de cultură pozitivă, 1915), o broşură conţinând câteva date asupra activităţii unui foarte restrâns cerc de pozitivişti care aplică, la Iaşi, ideile religioase şi politice ale marelui Auguste Comte.

Rusia ţaristă, asupritoarea popoarelor, de *Zamfir C. Arbore* (Editura Uniunei pentru liberarea Ucraniei, Bucureşti, 1914), una din broşurile mărunte cu care anumiţi propagandişti, mult mărginiţi la minte şi la inimă, dar mult interesaţi pentru propria lor persoană, caută să zăpăcească publicul românesc asupra tendinţelor adevărate ce trebuesc urmărite în aceste clipe. Nu există mai mare — ierte-ni-se cuvântul — prostie, de cât a-i socoti pe alţii, în total şi fără cercetare, mai proşti de cât tine. Şi de amarnică sărăcie de duh pătimesc aceia care cred că lumina revărsată de două veacuri de vieaţă naţională conştientă şi de optsprezece veacuri de amintiri istorice poate să fie stânsă prin proza neroadă a câtorva scribi obscuri cari, prin chiar faptul că s'au pus în slujba intereselor streine şi-au dovedit toată valoarea sufletească.

Nu se găseşte între Austro-germanii pripăşiţi, în chip statornic sau în treacăt, la noi nici un cap mai deschis care să lămurească pe compatrioţii săi că Românii nu sunt nişte copii întârziaţi care se pot ademeni cu toate fleacurile? Se compromite zadarnic părerea despre moralitatea unui popor, care îşi *cumpără* conştiinţe într'ajutor — căci noi ne închipuim pe Germani drept oameni morali, care nu pot uza de asemenea mijloace Şi se insultă un alt popor care, în sărăcia şi „sălbăticia" lui, a mai păstrat şi acest păcat că nu se vinde oricărui venetic şi nu se lasă înşelat de orice farsor.

—

Versuri noui. — A apărut un volumaş de versuri datorite d-şoarei *Constanţa Zissu*. Volumaşul se numeşte *Aquarele* (Bucureşti, Tip. „Poporul", 1914) şi cuprinde, peste şaptezeci de pagini: versuri de felul celor pe care le cităm: *Gânduri turburate*

Luna tristă în drumu-i trece
Lăsând golul negru, rece,
In căsuţa-mi îngrijată
Und' te-aşteaptă turburată
Fiinţa-mi toată

Trupul cine ţi-l desmiardă,
Gura cine ţi-o sărută,
Când gândirea-mi abătută
Stă la pândă
La tot pasul, care trece
Pe 'nopţatele potece,
La portiţa ce s'avântă
Tot mereu fără isbândă

Cine primăvara-mi fură
Şi comorile ce fură
Ale mele?
Se sting stele,
Răsuflarea mi se curmă...
Gândul meu nu-ţi dă de urmă.

Astea sunt versuri lirice. Altele sunt inspirate de sentimente mai puţin eterne. Iată: *Lui Aurel Vlaicu:*

S'a stins un dor...
Şi nu e suflet în popor
Să nu resimtă un fior

Pornise 'n sbor mânat de dor
Să ţie piept Carpaţilor
Şi peste munţi, să facă adept
Credinţii şi nădejdii lui,
Pe cel d'un sânge şi d'un piept
Pe cel ce rabdă pe nedrept:
Frăţiorul lui...

Şi aşa se alcătueşte volumul, care se numeşte *Aquarele.*

—

Pentru apărarea limbei româneşti — apare o revistă care, sub chip de... polemică vrea să introducă în limba literară eleganţele stilistice întrebuinţate pe cheiurile porturilor când se descarcă vagoanele de cărbuni... Dacă aşa se înţelege de către aceşti... filologi „vulgarizarea" filologiei, să o facă sănătoşi oricât de vulgară or binevoi.

Noi înţelegem să se păstreze oarecare... selecţiune în scris, chiar când scoţi o revistă de selecţiune literară.

—

Confuzie... — Prin cafenele se vinde, două numere pentru cinci parale, o revistă a cărei copertă are asemănare cu coperta *Flacării*. Revista aceasta poartă tot un nume focos — dar are un conţinut calmant.

Nu înţelegem de ce tânăra noastră consoră nu vrea să-şi afirme personalitatea, evitând o asemenea confuzie de aparenţă, care nu-i poate aduce decât antipatia oamenilor binevoitori, dar cari nu prea pot să aprecieze valoarea morală a procedeului întrebuinţat. E atât de simpatică încercarea unor tineri care vor să împrăştie lumină...

Să se ţină seamă însă că lumină nu poate rezulta din confuzie. Din amestecul atâtor elemente focoase poţi cel mult. . să te arzi.

—

Strofe eroice — a scris marea poetă a noastră şi a Franţei, d-ra *Elena Văcărescu*. Ele cântă *Acelaş ideal* — al nostru ca şi al Francezilor — întregirea neamului sfâşiat. Versurile au fost recitate de d-na Bartet, dela *Comédie Française*, cu prilejul unei serbări franco-române la Paris, în care d. *Lacour-Gayet*, membru al Academiei de ştiinţi morale şi politice, a ţinut o entuziastă conferinţă asupra atitudinei României în actualul conflict.

Poezia d-rei Văcărescu a fost publicată în *La Revue Hebdomadaire*. Cităm ultimele strofe:

Ardéal, Ardéal, nom plus chaud que les fièvres,
Notre nostalgique Ardéal,
Syllabes dont l'ardeur chante et frémit aux lèvres
Comme le vent de Floréal,

Vous, notre désespoir, et vous notre insomnie,
Vons leclairon strident tonjours,
Héroique douceur de la Transylvanie
Flamme et parfum des anciens jours!

Nous voilà, nous voilà, sentez-vous comme il montel
l'Tage qui nous jette á vous
El que le péril meurt, dont on ne tient pas comte
Quant tont un peuple est là, debout?

Intr'unul din numerile viitoare vom da o traducere a acestei frumoase bucăţi de actualitate.

—

Pentru abonaţii noştri. — **Aducem la cunoştinţa abonaţilor noştri cari sunt în urmă cu plata abonamentului că dela numărul care va apare peste două săptămâni le vom suspenda trimiterea revistei, dacă până la această dată nu-şi vor fi achitat abonamentul.**

ANUL IV
No. 14

FLACĂRA

17 Ianuarie
1915

ABONAMENTE: In ţară: lei 6 pe an; 7 lei când se achită prin incasator. Pentru învăţători şi preoţi săteşti: lei 5 pe an
NUMĂRUL 10 BANI
TELEFON 41/7

LITERARĂ .·. ARTISTICĂ .·. SOCIALĂ
APARE SÂMBĂTA
DIRECTOR: CONSTANTIN BANU

ABONAMENTE: Peste munţi: coroane 8 pe an; pentru preoţi şi învăţători coroane 6.50 pe an
In străinătate: 10 lei pe an
REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA: Bucureşti
Str. Câmpineanu, 40

NOAPTEA, CÂND E PLOAE...

Noaptea, când e ploae, sufletele noastre,
Dornice de soare şi de zări albastre —
Cum se strâng de teama ne'nduratei ploi
Păsările 'n cuiburi,—sufletele noastre
Dornice de soare şi de zări albastre,
Noaptea, când e ploaie, se închid în noi...

Ploaia — ploaia cade — streşinile plâng;
Ce fac oare 'n cuibul lor unde se strâng
Păsările triste ce-au fugit de ploaie?...
E acolo'n cuiburi cald ca'n ori ce casă?
Dorm acolo'n cuiburi; — ploaia grea le lasă,
Cum se scurge'n streşini tristă şi greoaie?...

Noaptea, când e ploaie, mă gândesc la mine...
Şi-s aşa departe zările senine!
— Nu ştiu după cine inima mea plânge...
Sufletul, năuntru-mi, tot mai mult se strânge...
Vai! în cuibul ăsta ne'ndestulător
Cine poate spune viaţa ce se zbate —
Câţi vulturi n'or plânge, cu aripi plecate,
De neizbândirea vre-unui zbor al lor!...

M. SĂULESCU

VISATORUL DE VISE

de M. S. REGINA MARIA

CUNUNA DE SPINI
— FRAGMENT —

XXIX

Poartă întrânsul mohorâtele zile de luptă, ca mărgăritarele cele negre cari au un foc deosebit.

Ludwig Reeg

Primăvara, în toată a ei minunăţie, acoperia lumea cu flori albe şi trandafirii. Printre frageda iarbă abia răsărită, palide păştiţe îşi ridicau obrăjiorul gingaş, ca să furişeze o privire către soarele orbitor.

Smeriţii, îmbălsămaţii toporaşi, îmbrăcau poienile cu un covor de cea mai bogată coloare. Peste tot păsărelele întonau imnuri de laudă către dulcea înviere a vieţei şi a veseliei. Ciocârliile se înălţau necontenit spre cer, în vecinica slăvire a soarelui strălucitor. O brumă verzuie începea să se lăţească prin codrii redeşteptaţi, şi nenumărate flori scoteau binişor capul de sub covorul gros de frunze vestejite. Peste toată firea, plutia o duioasă tăcere a făgăduinţei, sfioasă, însă larg întinsă până în depărtări.

Regele Wanda sta pe terasa lui de marmoră, încălzindu-se la soare, în prima zi de vreme bună. Alături de dânsul, şedea Una, într'o rochie nouă, de aur, ţinând pe genunchi, o carte minunată plină de cadre în culori strălucitoare, cari povestiau despre zâne, şi bune şi rele. Ea ciripia mereu, cu glasul ei subţirel şi dulce, tălmăcind toate minunile câte le vedea; însă Regele Wanda sta cu fruntea încreţită; se părea că nimic nu-i aducea un zâmbet pe buze; se făcuse posomorât şi tăcut; căci în zadar încercaseră curtenii să ţie locul favoritului care odinioară plecase atât de neaşteptat.

Regele Wanda nu mai avea nici o bucurie, din ziua când Eric Gundian, zugravul nebun, plecase din palat, în căutarea visului lui. Pierduse orice nădejde de a-l revedea, cu toate că adesea, noaptea, se svârcolia pe aşternutul lui regesc, pândind dacă n'aude răsunând cumva pasul pe care îl iubise altădată.

Alţi pictori ceruseră voia să sfârşească friza, în frumoasa sală a serbărilor, dar regele, cu asprime, le tăiase pofta. El singur ţinea cheile dela acea sală acum părăsită, şi nimeni, afară de dânsul, nu păşia prin acele bogate portaluri.

Deodată, Regele ridică fruntea, văzând că se apropie cineva, pe terasa plină de de soare. Era un paj; şi iată vestea ce aducea: La porţile palatului, era un străin, care zicea că venise să împlinească o dorinţă a Regelui Wanda, si se ruga să aibă voie a vorbi chiar cu Măria-Sa.

— „E prăfuit, cum a venit de pe drum, şi pe spate, are o povară, înfăşurată într'o pânză. Picioarele îi sunt goale, capul de asemenea; hainele îi sunt rupte şi murdare; în mână are un toiag cioplit în flori necunoscute. Părul lui e lung şi mânjit de praf; ochii, de o tristeţe îngrozitoare; şi, mai ciudat decât toate, pe umărul cerşetorului şade foarte liniştit o pasăre fantastică. Cu adevăr, pare a fi cineva care a venit dela capătul pământului!“

— „Voi vorbi eu cu dânsul, zise Regele, de oarece doreşte să-mi spună ceva. Nu sunt eu aici pentru toţi cei ce vin la uşa mea? Vreau să nu se poată zice că a plecat de aici nemângâiat vre-un om, sau că a fost trimes dela mine, fără a fi căpătat dorinţa inimei lui!“

Acum, sta călătorul zdrenţuit pe terasă, în faţa Regelui. Povara o puse jos, pe lespezile de marmură. Pasărea albă sta nemişcată pe umărul lui, ca o vedenie într'un vis. Razele soarelui băteau asupra capului lui plecat şi când atinseră ple-

tele lungi ale străinului, făcându-le să scânteieze şi să luciască în lumină, Regele Wanda scoase deodată un strigăt şi îşi încleştă mâna pe inimă. Apoi se repezi înainte, şi toţi curtenii fură martorii unei nemaipomenite privelişti : un cerşetor, strâns în braţe de Rege, care plângea cu hohote, de credeai că i se frângea inima!

Apoi Eric îngenunchiă, cu capul ascuns în mâinile bunului Rege bătrân, pe care îl părăsise ca să pribegiască atât de departe. Povesti stăpânului încoronat, că venise înapoi ca să sfârşească lucrarea începută, căci acum ştia cum era chipul femeei care sta pe tronul cel de aur.

— «Dă-mi deslegare, o slăvite stăpân! să sfârşesc lucrarea mâinilor mele... dar lasă-mă să-ţi spun că Eric Gundian, pasărea ta cântăreaţă, a murit într'o dimineaţă, în zori de ziuă, pe pământ strein.... numai umbra lui a venit acum la tine, pentru că Visătorul de Vise e muncit de ultimul mare dor, de a zugrăvi chipul Iubirii, pe pereţii tăi de aur".

Astfel, Regele însuşi duse pe călător în falnica sală, deschizând greul portal cu cheia ce-i atârna la cingătoare.

Ca un nour alb uşor, şoimul se furişă în sală înaintea lor, şi se lăsă pe înaltul cămin de piatră, de unde privi la acea nepotrivită pereche.

Când se văzură singuri împreună, Eric cu pletele de aur, pentru întâia oară ridică faţa lui istovită şi privi ţintă în ochi Regelui. Bătrânul Rege simţi că un pumnal îi străpunge inima, când întâlni acea privire desperată. Acestea erau de sigur trăsăturile feţei tânărului ce iubise, dar, vai! prin câte trebue să fi trecut, ca să fie aşa de cumplit schimbat! Obrajii îi erau supţi, ochii înfundaţi se pierdeau în zarea îndepărtată, cu o privire nespus de îndurerată, iar părul cel de aur, era acoperit cu o pojghiţă subţire de argint, care se lăsase ca bruma timpurie peste un lan de grâu copt.

Multă vreme stătu pe loc Regele Wanda, în tăcere, negăsind cuvinte; simţia că se află în faţa unei atari disperări, în cât nu cuteza să se apropie prea mult de dânsa. Eric vorbi cel dintâiu.

— „Imi dai voie, o Rege, să rămân în palat până voi sfârşi lucrarea începută altă dată? Simt că acum pot în adevăr, să adaug trăsăturile ce trebue, pentru a desăvârşi lucrarea care în vremea de demult, a fost mândria măestriei mele. Şi mai presus de toate, te rog din suflet, să mă ierţi dacă te-am lăsat într'o dimineaţă de vară, odinioară, de mult. Ţi se va fi părut că'mi lipseşte şi recunoştinţa; şi dragostea faţă de tine, dar n'a fost aşa. Am pribegit departe, şi m'am întors acuma din ţara visurilor, ca să împlinesc porunca ce mi-ai dat altă dată, şi ca să nu zici că în zadar te-ai încrezut în Eric Gundian. Văd din privirea ta, o slăvite stăpâne, că totuşi ai încredere în mine".

— „Fie ca terminarea lucrărei tale să-ţi aducă pacea sufletului!" fu răspunsul Regelui, şi încă odată, strânse pe călătorul prăfuit în braţele lui părinteşti.

De câte-va zile, Eric îşi luase iarăşi vechiul loc, şi lucra din tot sufletul. Regele Wanda poruncise ca Eric să nu fie turburat de nimeni, şi des-de-dimineaţă, maestrul lucra, până în seară cât ţinea lumina zilei. Nici măcar regele Wanda nu cuteza să-i strice liniştea — simţia că astă pictură era lucrată cu o dragoste pe care nu trebuia s'o vadă niciun ochi strein. In adevăr, pictorul îşi desăvârşia de acum opera, chiar cu sângele inimei sale; simţia că în fie ce zi se scurgea câte puţin din puterea lui, şi că la fiece trăsătură de penel viaţa i se istovia. Câte odată, faţa lui era ca a unui mort, ca a unuia ce nu mai e de pe lumea asta.

Intr'o zi, mititica Una furişease o privire, printr'o crăpătură în perdeaua ferestrei, dar plecase apoi fugind, par'că ar fi văzut o stafie.

Iar chipul pe care Eric îl vrăjia să împodobiască pereţii regelui Wanda, era de o frumuseţe pe care cuvintele nu o pot cuprinde.

Femeia de pe tron, cu rochia ei de aur, care se revărsa în falduri, ca un râu văzut la asfinţit, se pleca uşor înainte, cu ochii privind în depărtare, peste capetele mulţimei, care'i slăvea numele în strigăte de laudă. Părea că nu vede pe nimeni, şi că alte vedenii, mai frumoase decât cele ce-şi pot închipui ochii pământeşti, umpleau privirea ei. Mâinile ei cu palmele în jos, erau apăsate pe tron în amândouă părţile, într'o mişcare încordată, ca una ce e aproape înfricoşată, sau poate se deşteaptă deodată, cu o neaşteptată înţelepciune.

Dar ochii erau partea în care Eric Gundian strânsese la un loc toată nemaipomenita lui măestrie; erau cele mai minunate izvoare de lumină şi de umbră cari fuseseră vreodată zugrăvite de mână de om. Erau o puternică întrupare a visului lui neperitor; acel vis, care îl mânase prin ţări îndepărtate, şi prin primejdii de moarte, până la adevăratul izvor al iubirei. Eric acum, nu mai trăia decât prin imboldul înfriguratei lui dorinţe, de a lăsa pe vecie aceşti ochi pe cari îi iubise atâta, în astă friză care avea să fie întruparea vie a marelui său scop.

Insă, îndărătul acestor uşi închise, el se stingea din zi în zi; numai era decât o umbră, a cărui trup ajunsese o povară biruită, care trăia mulţumită sufletului; numai era decât o suflare din acea viaţă omenească pe care o istovise în sforţarea vecinică de a-şi atinge minunatul vis. Alături de dânsul, sta şoimul alb ca neaua, care nu-l părăsia decât în scurtele clipe când Eric deschidea ferestrele asupra frumuseţilor primăverei, lăsând pasărea să iasă în căutarea hranei ei zilnice.

Eric însă, părea că se fereşte de bucuria zilei, şi nici nu voia să mănânce din bucatele ce-i se trimeteau dela masa regală; din când în când, sorbia puţină apă; altminteri îşi mai ţinea puterile numai din dragostea pentru munca lui Eric Gundian, Eric cu pletele de aur, nu mai era acum decât un abur şovăitor, rămas în viaţă din dorinţa de a-şi sfârşi minunata lucrare.

Intr'o dimineaţă, când totul părea mai fără sgomot decât oricând, îndărătul acelor ziduri tăcute, Regele Wanda, cu faţa îngrijorată, deschise greaua uşe, dar colo jos, întins în toată lungimea lui, în faţa capod'operei sfârşite, zăcea Eric Gundian, visătorul de vise, ţinând încă în mână penelul umed de vopsea. Alături de dânsul, sta de pază strania pasăre, neclintită; dar de data asta, luciau adevărate lăcrămi în ochii ei pătrunzători.

Pleoapele visătorului erau închise pentru totdeauua, ca ale unuia, care obosit de moarte, a găsit însfârşit odihna, din mila cerului.

Dar pe tronul de aur, în friză, sta o femee mai frumoasă decât poate închipui o minte omenească; în ochii ei se resfrângea o lume de fericire şi de durere, îmbinate într'o privire de supra-omenească măreţie, ce nu se poate descrie.

Regele Wanda rămase încremenit, neputând face un pas, copleşit de o adâncă şi nespusă durere; simţia totuşi că acel ce izbutise să înfăptuiască o asemenea minune, nu putea face alt decât a muri în clipa împlinirei, căci o aşa nemaipomenită frumuseţe, trebuia cu adevăr plătită cu viaţa celui, căruia 'i fusese dat s'o creeze.

Toţi curtenii în ceată, veniră acum de se aşezară în mâhnită linişte, la spatele

Regelui; se uitau lung, şoptiau, apoi tăceau, în faţa întunecatei taine ce n'o puteau pătrunde.

Apoi o şoaptă trecu din gură în gură.

— „Oh, dece poartă minunata femeie o coroană de spini pe cap? — de ce — oh, dece a zugrăvit chipul Iubirei încoronat cu spini!"

Regele Wanda îşi plecă truditul cap; apoi îngenuchiă pe lespezi, sărută fruntea favoritului pe care îl avusese aşa de drag, şi, privind lung la faţa palidă şi tăcută, se gândi că înţelege ce vrusese Visătorul să spună, când, cu ultima trăsătură a penelului, încoronase chipul neprihănit al Iubirei, cu o cunună de spini.

Versiune românească de
Margărita Miller-Verghy

□ □ □

ELEGIE

În aurul luminii sue malul
Şi fulgeră în soare sidefat;
La umbră de olivi şi portocali
Voi adormi cu mine împăcat.
Pe când Neptun, cu fruntea 'nseninată
S'o sprijini pe miticu-i trident,
În valuri infinite-or trece asupră-mi
Parfumurile dulci din Orient.

Amici! Aveam o cupă şi-un syringe
Şi iedera ce bachic le încinge;
Aveam apoi un Krater cu nectar,
Un gladiu şi... credinţa în Tartar.
Hei! Cupa la ospeţe am ştirbit-o,
Kraterul l'am golit de mult, copii —
Şi'n noaptea vieţii care am trăit-o,
Cum vreţi să mai răsune veselii?

Svârlit stă lângă patul zânei Kypris
Şi fără luciu gladiul sângerat,
Iar scutul ce sclipea superb în soare
Stă 'n atriu aruncat.
S'a scurs din mine fluviul puterii
Şi setea de porniri războitoare,
Cum curge albastrul cerului în ape
Prin razele italicului soare.

Dar voi, cortegiu divin să-mi rânduiţi,
Când fi-va să plătesc tributul vieţii:
'Naintea urnii fauni mari şi mici
Şi Psyche, cu cutia frumuseţii.
De ce se va 'ntâmpla apoi cu mine
Să nu'ntrebaţi, cum nici eu nu mă'ntreb —
Ci'n jurul urnii dansuri să ritmeze
Fecioarele cernite din Ereb.

Ion Al-GEORGE

□ □ □

LOGODNICĂ

Logodnică! Visul de aur!
Ce zarvă mai face Prin cas'!
Şi râde — n'a râs toată viaţa
Acuma cât râde'ntr'un ceas.

Voi ştiţi cât era de spăsită —
Jurai printre sfinţi c'o să stee...
Acuma s'ascultaţi ce cuvinte
Mai vântur' ăst neam de femee!

Vorbeşte de toate şi — râde,
Huleşte sfiosu-i trecut;
Trei vorbe de spune, fireşte
Că una se chiamă sărut.

«Ah, cum l'aş mai strânge în braţe!»
Auzi ce cuvânt blestemat!?
Păcat nu-i cuvântul acesta,
Dar dânsa de'l spune, — 'i păcat.

Ei, meşter de rime, ia, spune —
Puteai să-ţi închipui vreodată,
O fată senină ca floarea
Să fie o astfel de fată?

Invaţă ce'nseamnă, poete,
Iubita în înger s'o schimbi —
Un altul te chiamă la nuntă
Pe când prin Parnas tu te plimbi.

Cuvinte-i culegi din Scriptură
Şi ritmuri din tremurul apei;
Dar când o socoţi mai în ceruri,
Atunci ea de iad mai aproape-i.

Invaţă ce'nseamnă cântarea
Cu rime sfioase, blajine,
Şi care ca tine-o mai face,
Dea Domnul să pate ca tine!

B. NEMŢEANU

UN CASTEL ISTORIC

Castelul Vermelles din regiunea Argonne unde luptele din ultimele luni au schimbat pământul într'o ruină de cimitir. Castelul a fost bombardat de trupele germane şi apoi luat cu asalt. Ruinele rămân să poarte peste veacuri trista faimă a războiului de acum.

In loc de... FIGURI CONTIMPORANE

CONCESII MAGHIARE

Românii de dincolo de munţi s'au supus legii care îi trimetea la luptă, la moarte pentru un Stat care nu era al lor. Dacă de 1800 de ani pământul pentru care mor e pământul patriei *lor*, de zece veacuri încoace el nu este decât o ţărână vitregă ce-şi dărueşte toate bogăţiile altora şi zâmbeşte altor stăpânitori.

Munţii noştrii aur poartă,
Noi cerşim din poartă 'n poartă!

Aşa spune tristul cântec de pe buzele tuturora — şi totuşi voinicii au plecat să moară, au plecat ca 'ntr'o lumină de vis, cu o nouă strălucire în ochi, cu sufletul plin de o necunoscută înfiorare: Pe pământul, pe care au fost socotiţi totdeauna drept streini, puteau în sfârşit să desfăşoare înflăcăratele culori ale drapelului *lor*, care e şi drapelul nostru al tuturora puteau să-şi răcorească inimile cu cântecul *lor* care e şi cântul nostru al tuturora, puteau, în momente supreme, să moară ca Românii pe pământul pe care nu putuseră să trăiască după îndemnul şi firea neamului lor.

Era o victorie a ţăranilor despreţuiţi din satele umbritului Ardeal, care se ridicau într'un avânt generos de martiri să răsplătească, cu preţul vieţii lor, lungii ani de încălcare a tuturor drepturilor lor de oameni şi de Români. Gestul avea atâta frumuseţe morală, în cât a fost primit de stăpânitorii bănuitori ai «Statului naţional maghiar» cu o înminunare mai elocventă de cât orice mărturisire.

Românii puteau să înalţe tricolorul lor şi să intoneze cu glasuri de aramă *Deşteaptă-te, Române,* şi totuşi să-şi împlinească cea mai sfântă datorie, datoria sângelui ce se varsă pentru un Stat strein de ei.

Eroii dela Aspern, dela Wagram dela Solferino şi dela Königgraetz şi-au făcut datoria, caşi părinţii, caşi părinţii părinţilor lor. Au murit credincioşi Împăratului şi Patriei.

Dar pentru atâta vitejie şi atâta credinţă trebuia o răsplată. Şi au venit stăpânitorii cu ironia unei răsplăţi—de care totuşi n'au râs încă. Au adus elogii Românilor prin gazete că... mor bine, Românii care trăiseră în «patrie» atât de rău. Au făgăduit că vor permite ca învăţământul să se facă în limba maternă... însă în două clase primare, şi, într'un mod extrem de vag, contele Tisza a promis oarecare concesii politice, cu condiţia ca... să nu se altereze caracterul statului unitar naţional maghiar. Caragiale proorocise de mult acest program politic în celebra sa formulă: Să se revizuiască, dar să nu se schimbe nimic.

Aceasta-i răsplata de până acum a bunilor stăpânitori maghiari: Românului ţinut în lanţuri, în sărăcie şi în ignoranţă, să i se ofere dulcile nimicuri ale unor concesii vaporoase ca nişte *Boules de neige*.

Dar dacă necioplitul opincar Român va vrea mai bine să rămână cu codrul său de mămăligă românească? Ce se vor face atunci subtilele concesii ale contelui Tisza, acordate în dar Românilor, care mor atât de bine?...

Şi glumele... istorice nu pot dura de cât o epocă mărginită, căreia brutala realitate lipsită de spirit trebue să-i pună capăt.

AL. ŞERBAN

□ □ □

CELOR INŞELAŢI

Regimentelor româneşti din Monarhia Austro-Ungară, care au fost încredinţate că luptă alăturea de noi.

Fum, zarvă, praf, miros de sânge acru...
Iar suveranul, sus, pe o colină.
In mantia lui de fir şi zibelină,
Superb şi calm priveşte la masacru.

Şi mor Români sub pajura străină,
Necunoscând perfidul simulacru.
Dar cei minţiţi în idealul sacru
Pe fruntea lor au nimburi de lumină!

Târziu, minciuna 'n faţa lor stă goală.
Şi umbrele martirilor se scoală;
De blesteme vuesc prelung Carpaţii...

Şi cum creştea mai mult răsbunătorul
Ecou... din văi soseau toţi înşelaţii
Şi îşi loviau, pe rând, împeratorul!

Ioan I. PAVELESCU

□ □ □

AMINTIRE

de Richarda Huch [1])

Eram în alte vremi, odată
Un alb mesteacăn sus pe-un munte
Şi mâna lunei argintată
Trecea prin pletele'mi cărunte.

Sus atârnam peste-o vâltoare
In voia vântului sălbatec
Şi jucărie trecătoare
Făceam din norul singuratec.

Şi nu simţiam în mine dor,
Nici bucurii, nici jale grea;
Zvonia frunzişu-mi schimbător
Iar timpu'n umbra mea dormia...

Ion SÂN-GIORGIU

□ □ □

[1]) Richarda Huch este una din cele mai mari poete germane de azi. S'a născut la 1867 în Braunschweig; a studiat filosofia luându-şi doctoratul şi azi trăeşte la Braunschweig. A publicat câteva volume de proză şi poezii şi un foarte interesant studiu asupra romanticilor germani.

DINTR'UN VOLUM UITAT [1])

XIV

BOACA ŞI ONEA

Onea pândeşte pe prispă. Cu ochii căprui, cu părul creţ şi vulvoiu, în cămaşă, strâns la mijloc c'o curea lată de care i-atârnă un briceag de Braşov c'o singură limbă, cu picioarele goale şi crăpate. I se bate inima. Ce fericit ar fi să se deschiză poarta din faţă şi să apară Boaca [2]) părintelui Sterea! De două ceasuri de când aşteaptă. Şi-astnoapte a visat-o toată nopticica.

Onea împlineşte la sfântu Nicolae şapte ani şi Boaca aproape şase.

El nu poate trăi fără ea; ea se prăpădeşte dupe el. El e vioiu ca un puiu de lup; ea, galeşe ca o pisicuţă. Nici el, nici ea, n'ar scăpa o vorbă rea, ca alţi copii din mahala, măcar de i-ai frige pe grătar.

Onea deapănă un basm, pe care l'a auzit de curând, şi se pregăteşte să i-l spue... «Baba porni p'o cărărue şi mo-«şul pe altă cărărue... Ce vor găsi să «pupe şi să vâre în traistă...» Inalte sunt ulucile părintelui Sterea! Casele dispar pe dupe ele. Abia se vede acoperişul de tinichia cărămizie... «Şi baba dădu peste «un şoricel... Il sărută şi'l puse'n traistă... «Şi moşul dădu peste un muşuroiu de «furnici...» O! ce căţea e maica preoteasa! O funducă îndesată şi rea topenia pământului... Biata Boacă răcnia cât o lua gura: «Nu mai fac, mămicule, nu mai fac!» Ş'o mână grasă şi puternică o aruncă pe drum în pielea goală şi'i trânti poarta 'n nas. Boaca se lipi de poartă, s'apucă de clanţă şi ţipă până i se stinse glasul... Cum îi svâcni inima din loc! Poarta de subt dudul bătrân s'a deschis... Boaca!... Cu ochii verzi, cu pestrui pe obraji, cu părul rotunjit din foarfecă, c'o fustă de stambă roşie pân' la genunchi, c'un şorţ albastru mai lung ca fusta şi cu pantofiori negri şi fără tocuri.

Onea îi face cu mâna. Boaca dă din cap. Trece drumul. In praful de pe uliţă se văd urmele paşilor ei mărunţi. Işi dau mâna. Se uită unul la altul. Tac. Privirile lor s'aprind de bucurie.

Onea:

— Haide...

Ea:

— Haidèm...

— Departe-departe...

— Mai departe ca atunci?

— Mai... o-ho!

— Incotro?

— Dincolo de via părăginită...

Ş'apucă p'o cărărue, tăeată în bălării de trei-ori mai nalte ca ei.

— Oneo, spune drept... m'ai văzut?

— Eri?

— Da, eri!

Boaca se albi, şi pestruele ei ca lintea par'că erau picăţele pe un sfert de hârtie. Onea o strânse de mână şi lăsă ochii-n pământ.

— Unde erai?

— In poartă, pe prispă...

— Atunci...?

Două lacrămi alunecară pe obrajii Boachii; una se opri în sfârcul gurei şi cealaltă pe subt bărbie. Onea o luă d'amândouă mâinile.

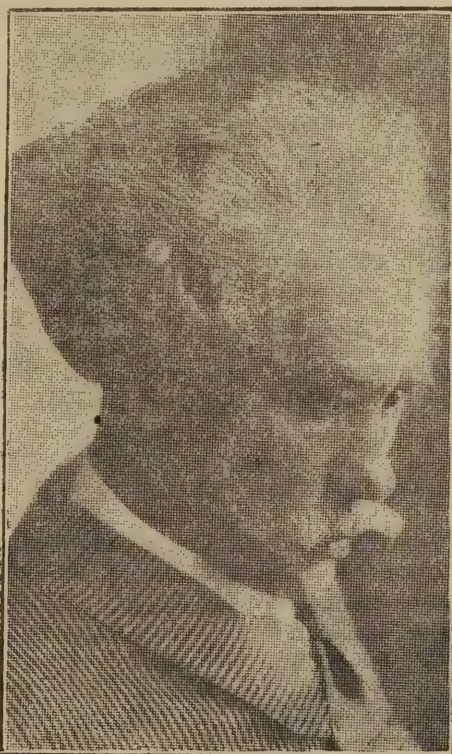

Delavrancea

— Zău — iacă zic vorbă mare — c'am închis ochii şi nu te-am văzut... Şi-am fugit, m'am închis în casă, şi-am plâns în pernă până ce-ai încetat tu...

— Ce bine îmi pare! Imi pare aşa de bine, căci altfel cum m'aş fi măritat eu cu tine?... Nu e-aşa?..

— Fireşte...

— Că bărbatul nu trebue să vază pe femeia lui în pielea goală...?

— Daaa...

— Că e păcat...

— Daaa...

— Mămicu când se primeneşte se duce dincolo şi tata stă dincoace...

Onea şi-aduse aminte că, într'o noapte, pe când se ducea în poeană, văzuse pe neica Radu măcelarul şi pe... râzând pe nalbă, goi — dăspueaţi — şi tăcu ruşinat. Apoi, mâniat foc, rupse câteva crăci de laur, le trânti jos şi zise:

— Fie, că maica preoteasa trebue să fie rea de tot!

Boaca râse cu lăcrâmi şi'l apucă de mijloc.

— O, nu ştii ce bună e mămicu! Cât nu ne-ar bate, nici atâtica, nici firicel!... Ea ne spală, ea ne-îmbracă, ea ne lae, ea ne culcă, ea ne-închină, ea de toate...

— Atunci de ce...?

— De ce? Findcă n'am fost cuminte...

— N'ai fost cuminte?

— Eram să dau foc casii!... Eri, dupe amiază, mă învârtiam pe lângă vatră unde fierbeau două ulcele... Şi cum mă uitam aşa, văz o sticlă albă, în hiridă, pe care n'o mai văzusem... Mă-întinz... şi... N'o ajungeam... Pui un scăunel subt picioare, şi tot n'o ajung... Pui un scăunel peste alt scăunel... Mă sui, mă înalţ, pui mâna pe ea, şi scăunelele încep să dârdâie, ş'o-dată buf, caz, şi sticla cât colo, se sparge peste gătejele care ardeau pe vatră... Un pocnet şi flacările mă orbesc... Ţip... Vine mămicu... Stinge focul... Şi, pe urmă, ştii... Spune, drept-drept, m'ai văzut?

Onea făcu cu capu în sus.

— Ţu!

— Nici pe Vasilica?

— Ţu!

Vasilica e sora ei a mai mare. La sân-Pietru împlineşte nouă ani.

— Pe Vasilica s'o vezi — e mai grasă — pe mine nu... Eu să fiu cuminte-cuminte, şi niciodată mămicu meu n'o să mă mai scoată în drum ca p'un copil de şase luni... Cum, n'am, n'am să mai fiu?

— Ba da, Bocuţo, î-ba da...

— Vasilica ţipă şi mai tare ca mine...

— Da 'şi tu răcniai...

— Ea, ea, ea tremură şi ţine mâinile adunate în faţă... Şi joacă, şi joacă pe tălpi ca un gânsac când vede bobocii d'intâiu..,

Şi boaca pufni de râs, şi Onea râse şi el. Şi râsul lor se perdu încet, încetinel, ca doi clopoţei de sanie.

— De ce-o fi ţinând mâinile-acolo?

— De ruşine...

— Toată eşti de ruşine, nu numai acolo... Eu, eu când urlam, am auzit două femei şoptind, şi par'că mi-ar fi tras cu cărbuni aprinşi pe spate... Vasilica e mai grasă ca mine... Nu e aşa?

— Nu ştiu...

— N'ai văzut'o?

— Nu...

— Nici pe mine?

— Nici...

— De m'oi vedea vrodată, mă rostogolesc din pat, caz şi mor... Şi mă duc, mă duc, e-he!... Şi nu mă mai vezi...

Onea ofta, făcu o cruce, scuipă în patru părţi şi-o sărută... D'ar şti ea că eri a văzut'o fără să vrea!... A minţit'o şi'şi dă seama că, întotdeauna, o va minţi ca să'i facă plăcere.

— Hai să ne luăm de talie, zise Boaca.

— Hai!

---

[1]) „Micuţii".
[2]) Anicuţa.

— Și să mergem așa ca și cum am fi unul...

— Biiine!

Și'și petrecură mâinile lor subțirele pe la spate.

— Nu *pălinte*, nu, nu *asa pălinte*, zise Boaca râzând.

Onea mirat:

— De ce zici așa?

Boaca înghiți de câte-va ori și-i spuse încet, ca o taină.

— Când eram eu mică, mică, că abia gongoniam mamă, tată și papă, și dormiam lângă sobă într'un leagăn, așa zicea mama tatii: «nu *asa pălinte*, nu *asa!*». Și mama râdea pe înfundate.

— Da', maica preoteasa nu e peltică...

— Nu e...

— Atunci, de ce-i zicea așa: nu *asa pălinte*, nu *asa...*»?

— Ca să-l mângâe, se vede, or am visat eu... Nu știu...

— Ai visat, Bocuțo...

Și ea încet și șiret:

— Când ne-om mărita noi împreună... tu... ai să fii popă... A! nu mă dă decât după popă... Când ne-om mărita noi împreună, eu am să-ți zic uneori: «nu *asa pălinte*, nu, nu, nu *asa!*».

— Când, uneori?

— Când n'o fi așa...

— Da', cum să fie?

— Să fie altfel decât așa...

Copiii își despletiră mânuțile de pe trupurile lor, priviră unul la altul și se sărutară. Boacă vârâ mâna în părul lui Onea, și'l strânse cât putu, scrâșnind din dinții ei mărunți.

— Dă'l de moț, dă'l de moț, zise Boaca... De ce n'ai venit când te-am fluerat?

Și'l scutură strașnic de chică. Pe Onea'l trecură lacrămile de durere, dar de rușine nu plânse. Cum să bâzâe în fața ei? El, cruce de voinic?

— Maica Domnului, n'a făcut așa ciocârlanului schiop?

— Așa, da' nu așa de tare...

— Te-a durut?

— Ași! nuu!

Fetiței i se făcu milă de el și'l mângâe cu amândouă mâinile ei albe și moi pe obrajii lui tari și arși de soare. Onea îi trecu binișor mâna prin păr, se uită la ea și'i zise:

— Oh, ce mult îmi plac ochii tăi verzi!

— Dar dac'ar fi negrii?

— Atunci... n'ar fi ai tăi...

— Dar dac'ar fi negri și-ar fi ai mei?

— Atunci... atunci... i-aș iubi cum îi iubesc p'ai tăi...

Boacă își supse buzele, întoarse capul cu mândrie, și-începu să râză.

Și se tot duceau înainte ca printr'o pădure. Ploile dese și căldurile mari înnălțaseră, pelinul, cucuta, bozii și pelinița, odată și jumătate cât omul.

Soarele intră după un nor negru. Boaca se opri și s'apucă de cămașa lui Onea.

— Mie mi-e frică!

Onea se îndreptă, în capul oaselor, ca o lumânare. Ochii îi scăpărară de mânie. Cu dreapta își pipăi briceagul din cingătoare. Părul i se umflă ca și cum ar fi avut un ariciu pe cap.

— Ți-e frică?... Să nu-ți fie!... Spintec pe ori-cine ne-ar sta în cale!.. Așa să știi, Boaco!

Soarele eși din nori. Boaca se apropie de Onea și se uită cu sfială la briceag.

— Da'ce, taie?

— O!... ca briciu... mai ales la beregată!

Și amândoi se cutremurară.

— Să mergem... Treci tu înainte, zise Boaca.

— Cu tine nu mi-e frică nici la miezul nopții, răspunse Onea.

— Ba mie mi-ar fi la miezul nopții, d'ai avea ș'o bardă la cingătoare în loc de briceag...

— Și de ce?

— De alte alea...

— Proasto! zise el mângâetor și'i dădu un ghiont în cap.

Boaca se pitulă subt lovitură și se strânse sfios pe lângă Onea. Se simția apărată ca d'un haiduc.

— Ves-că eu... eu dorm toată vara cu taica'n căruță... Cum vine eu țop în grâu... El mă strânge în brațe și'mi cântă... Eu ascult și mă joc cu părul de pe mâinile lui... El adorme și pufue... Eu, cu ochii la stele, îl ciup de părul de pe piept... El se deșteaptă și abia începe: «Măi cazace, căzăcele», și adoarme... Și tot așa până, nu știu cum, mă fură somnul și pe mine... Și habar nu am nici de lele, nici de alte alea...

— Nici mie n'o să'mi mai fie frică când oi adormi în brațele tale, nici de lele, nici de alte alea...

Și se prinseră de talie și-o luară la fugă pe cărăruea strâmptă și cotită. Buruenile îi izbesc peste obraji. Ii doare, dar nu face nimic. Ea: «îu!», el: «îu!», și se prăpădesc de râs. Așa eșiră în capul viei părăginite, lângă o casă părăsită, pusă într'un peșiu pe un deal teșit de ploi și de vremurile schimbătoare.

Boaca și Onea, roșii, cu broboane de sudoare, se așezară pe o bârnă putredă de stejar din prispa caselor părăsite. Fetița, suflând greu, și-aduse părul de pe frunte peste cap, și'l netezi binișor, de mai multe ori, ca o pisicuță care s'ar linge la o fereastră între două ghivece de endrașaim.

— Of, Doamne, toată ziua mi'l așez și n'ciodată nu e așezat...

Onea o privi și-începu să râză.

— De ce râzi? zise Boaca, și bătu iarba cu piciorușele ei. Să ști că m'am făcut potop pe tine!... De ce râzi?

— Boaco...

— De ce râzi?

— Bocuțo...

— De ce râzi?

— Să'ți spui...

— Nu, să nu'mi spui!... De ce râzi?

— Uite, pe obraji și pe frunte ai cârâe vinete... Se vede că te-au izbit ciorchinii de bozii și de cârmuz...

A! n'a râs de ea! Atuncea, bine.

— Să te șterg?

— Da, Onea, să mă ștergi...

El, bucuros, apucă un colț dela mâneca dreaptă, îl băgă în gură, îl clănțăni, îl mue bine, și începu s'o frece pe obraz și pe frunte, până o înroși. O privi, depărtând capul, — o mai frecă, — și iar se mai uită.

— Acu s'a dus, Bocuțo, acu s'a dus...

Și oftă, mulțumit că o făcuse la loc, frumoasă și cu ochii verzi ca frunza proaspătă de salcâm.

— Te-ai odihnit, Bocuțo?... Da?... Să mergem...

O luă de mână. Coborâră la vale pe un drum c'o pulbere groasă de patru degete, răscolită de căruțele cu nisip, din care nu se vedeau nici nisipari, nici cai, nici căruțe, ci un vălmășag din toate; câte un cap de cal, câte un picior, câte o roată și câte un braț de om pe d'asupra. Mai mult îi auziai decât i-ai fi văzut. Indemnuri, înjurături, chiote și bicele trosnind din ce în ce mai tare de ce se apropiau, din ce în ce mai încet de ce se depărtau.

Copiii grăbiau la deal, de unde izvorau căruțele cu nisip și cu pietriș. La dreapta lor, pe un scoborâș lin, case risipite. Olănita, — o țigănie, — «meașteri di lacate, di broaște, di uși, di dires, di zavoare di pus, meașteri...» Casele încueate. O tăcere ca noaptea în curtea bisericii. Nimeni, afară de câteva bătrâne, pe jumătate goale, în pragul ușilor, care se scărpinau și se pieptănau, privind la pieptine dupe-ce'l treceau prin păr... Țiganii, cu liota lor, duși la munca câmpului.

Fetița se strânse pe lângă băetan.

— Adevărat că țiganii adună pe copii și'i bagă în sac?

— Adevărat, răspunse Onea.

— Și pe fetițe?

— O, da:.. când le găsesc singure pe drum...

— Da'... da' cum suntem noi?

— Çum suntem noi... să nu ai nici-o grije... Dacă și eu aș fi fetiță.. hâ-hâ!...

Boacă se apucă cu amândouă mâinile de Onea.

SONET

De-ai dispărea, tu dulce neștiință,
Și-al nostru gând s'ar desveli din ceață,
Ce crez adânc ne-ar mai lega de viață?
..Ce vis nebun?.:. Ce scumpă năzuință?

Inerți și triști, cu sufletul de ghiață,
Incununați pe veci de biruință,
Ne-am adânci olimpica ființă,
Intr'un extaz de liniște măreață.

Și-ar amuți cântările pe gură;
Un văl s'ar coborî peste natură,
De doliu și nespusă 'ndurerare.

...Iar pe ruina visurilor sfinte,
Ar scânteia ca luna pe morminte,
A gândului divină fulgerare.

Artur ENĂȘESCU

CARTEA DRAGOSTEI

Sosesc în astă-seară cu sufletul mărit
De faptul că'n răzoru-i de-argint au înflorit
Garoafele'nchinate iubirei, încă-odată;
In inima-mi o nouă femee, furişată
Pe drumul slobod numai visatelor femei,
Işi lămureşte forma realizărei ei
Şi creşte ca un freamăt în mijlocul tă-
[cerei.

Fiinţă plămădită din frigurile serei,
Trezeşte cu-armonia desăvârşirei ei
O nouă-alcătuire de gânduri, de idei
Şi de imagini încă şovăitoare'n mine.
Mişcările-i gustoase ca nişte piersici pline
De sucul aromatic al sevei lor, mustesc
In simţurile mele alcolul lor firesc
Şi, calde ca un cântec de flaut şi de harpe,
Mă'nvălue cu linii de mlădieri de şarpe
Şi-şi făuresc un veşnic tulburător cuvânt.

Un şir, atunci, de gânduri ascunse-şi iau
[avânt
Şi pe corăbii albe de infinit se'mbarcă.

Eu plec cu ele'n largul albastrului şi parcă
Vieaţa ei, desprinsă de tot ce e pământ,
Respiră pretutindeni cu-adormitorul vânt
Şi capătă noi forme cu valurile mărei;
Se leagănă fantastic în adâncimea zărei
Cu jocul de lumină şi umbră-al unui nor;
In algele de aur surâde sclipitor,
Şi'n tot ţinteşte numai şi numai să-şi pre-
[pare
O frumuseţe nouă şi veşnic viitoare.

In amfora de aur a calzilor ei sâni
Se încrustează tulburi lumini de ochi pă-
[gâni,
Şi tainice pupile de ochi se încrustează
Şi'n degetele mele, ca nişte corbi, veghiază,
Şi parcă sub imboldul acestui joc ciudat,
Ca nişte ierburi grase dintr'un ogor bogat
O primăvară-adâncă şi umedă-şi deschide
Tezaurele-i pline de'nmuguriri timide
Sub discul unui soare senin şi cumpănit.

Sosesc în astă-seară cu sufletul mărit.

N. DAVIDESCU

— Cu mine... Eu sunt alt-ceva...

Şi se pipăi la cingătoare oprindu-şi mâna pe briceag.

Se mai răriseră căruţele. Se mai potolise praful. Ei se opriră şi priviră în faţa lor. Cât prinzi cu ochiul nu mai vii cu şanţuri adânci d'alungul drumului. Pe malul şanţurilor, porumbe, soc, gherghine, coarne, măceşi, călini, ş'apoi maldăre de viţă uscată. Pe lângă ei, erau aşa de înalt înconjurate viile că li se păreau ca nişte ziduri de cetăţi întărite.

— Să mergem printre vii... E aşa de frumos, Bocuţo, aşa de frumos... Şi e o casă mare, mare, cu plopi înalţi... şi c'un cireş bătrân cu cireşi coapte, cât alunele, şi multe, spuzit de multe, că nu mai încap de multe ce sunt...

Boaca deschise ochii mari şi verzi ca apa de baltă, şi-l coprinse blând în mirarea lor.

— Dar, pe unde?

— Mai, mai niţeluş...

Ceva mai departe se dăsfac viile de un drumeag, unde dealurile, de patru părţi, se coboară pe nesimţite ca într'o covăţică, aproape în totdeauna plină cu apă de strânsură. Aci mocirla, pusă d'a curmezişul, de la un şanţ şi până la celălalt. Sânţurile adânci, întunecoase, şi pline de iarba broaştii înflorită cu moţuri roşioare.

— Pe unde, de? Intreabă Boaca şi se scărpină la ceafă.

Onea se gândi, se răsuci... Greu!... Dar, să nu vază ei ce e mai frumos pe lume?

— Boaco, haidi, în cârcă la mine...

— Păi, poţi?

— Eu?... Tu nu poţi că eşti fată...

— Adevărat, tu eşti băeat, parte bărbătească...

Onea să plecă puţin. Boaca, pe la spate, îl prinse de gât şi ridică piciorușele în sus. El aduse amândouă mâinile, o strâse de pulpe şi porni înroşindu-se.

— Nu *asa pălinte*, nu *asa* că mă *doale!* glumi Boaca, şi începu să râză.

— Sââât! nu te mişca!

Onea intră până dincolo de glesne în mocirlă. Bărbat, bărbat, dar greu cu sarcina pietroasă 'n spinare. Abia scotea piciorul ş'o apă murdară şi groasă, umplea la loc urma, curgând ca o coptură.

Boanca, cu ochii închişi:

— Di cârlane, diii!

— Cârlanul e nepotcovit, nu mai da din picioare...

— Da', mai e?

— Mai...

— Da', mult?

— Numa niţel...

Când s'ajungă la mal o durere rece îi înjunghiè piciorul drept. Se cletenă şi se sprijini pe ăl stâng. Boaca tresări şi, de frică, îşi descleştă mâinile din beregata lui. Perdură cumpăneala şi, fleaşc, căzură, jumătate în mocirlă şi jumătate pe uscat. Repede se sculară, ca şi cum ar fi sărit de pe nişte cărbuni. Când Boaca îşi văzu, şorţul, rochia, cămaşa, ciorapii şi pantofii ei, plini de noroi, dăte capul pe spate, strânse ochii, căscă gura, înţepeni limba, şi scoase un ţipăt ascuţit ca o biată fiinţă care n'ar mai avea ce perde şi ce nădăjdui.

— Lasă Bocuţo... Taci Bocuţo...

— Mama... mămica... mămiţica mea... mă omoară, mă aruncă în drum dăspuiată şi acolo... goală... îmi putrezesc oscioarele mele...

— Taci, Bocuţo, taci... Să mergem la Susana, la un puţ cu apă rece şi cu două jghiaburi... Intr'unul să-ţi speli tu lucruşoarele tale şi în altul...

— Da? întreabă Boaca şi lăcrămile îi curgeau şiroae... Şi în altul?...

— Să'mi moiu eu piciorul...

Laba piciorului drept roşie şi sângele îi năpădea întruna.

— Aoleo! te-ai tăeat? (şi suspină). O! bietul Onea! Şi te doare?

— Aşi! da' de unde? Nu mă doare...

Şi straşnic ar fi urlat de nu i-ar fi fost ruşine de Boaca.

— Ad' să te sărut... Poate că'ţi trece... Ştiu eu că te doare...

Şi'l sărută de mai multe ori. Lui Onea, simţind obrajii ei, umezi şi blânzi, i se răcori sufletul.

— Nu mă mai doare... Mi-ai luat cu mâna... Şi plecară «printre vii», ţinându-se de mâni, ea suspinând el schiopătând, şi nu se uitară nici în dreapta, nici în stânga. Şi 'şi ziceau în gând: ea — «de nu i-ar obrinti piciorul» — el: «Doamne, Doamne, de n'ar bănui, maica preoteasa, păţania Bocuţei!». Trecură pe lângă atâtea frumuseţi, — pe lângă casa cu plopi înalţi, cu cireşul bătrân încărcat cu cireşi galbene şi roşii, — fără să le vază. Şi ajunse cum dădu Dumnezeu, la puţul cu apă rece de la Susana. Puţul e în mijlocul unui dâmb, ca o curte de mare, înconjurat de şanţuri întunecoase. Doar spre miază-noapte se strecoară o ulicioară printre garduri pe care se răsfrâng vrejuri de tivgi şi de dovleci. Vântul adie şi soarele arde ca 'n luna lui Cuptor. Puţul e cu două roate şi două găleţi: când se coboară una deşartă, cealaltă se ridică plină rasă cu apă ca cleştarul. Un jghiab săpat în piatră, dă pe d'asupra în altul mai scund, tăiat într'un trunchiu de plută bătrână. De jur împrejur earbă grasă, cu flori galbene de păpădie şi cu mănuchi de sângerică. Nimeni la puţ. Jghiaburile pline cu apă, atât de limpede că până n'ai fi turburat-o n'ai fi bănuit de e sau de nu e.

Onea, cum sosi, se aşeză în căpătâiul jghiabului de plută şi'şi scufundă piciorul cu rana. Apa bolborosi. Câte-va băşici se sparseră, sărind în sus, sorbite de-o putere nevăzută. Fâşii de sânge se despletiră pe d'asupra apei, împinse mai întâiu către pereţii jghiabului, apoi, uşor şi rotocolit, se apropiară de piciorul micului ştrengar.

— Boaco, nu te dăsbraci?

— Cum, să rămâiu goală?

— Nu... Scoate şorţul...

— Şi pe urmă?

— Rochiţa...

— Şi pe urmă?

— Cămaşa...

— Nu... (şi începu să bâzâe). Nu vreau, că se vede...

— Ce să se vază?

— Eu ştiu?... Mamicu meu spune: «că te-arunc în uliţă goală, şi se văd toate, şi te fac de ruşine...».

— Nu fii proastă... Fă ce'ţi zic... Intâiu şorţul...

Boaca îşi scoase şorţul, îl făcu vânt în jghiabul de piatră, începu să bălăcească, se înveseli şi zise râzând:

— Aşa spală bunica Marghioala izmenele tatii... Ui'te-aşa... Ui'te-aşa!

Boaca făcu tocmai ca bunica Marghiola, mai ales când stoarse. Stoarse şorţul cât putu, — strângând din dinţi, sugând gura, — şi'l întinse la soare, pe earbă verde. Işi dădu fusta în jos, jucând pe picioare, şi la lucru. Spăla şi râdea.

— Oneo, te mai doare? Mai curge?

— Aproape de loc... Da... cu ce cioarelui să mă leg?... A! stai!... Bocuţo, vino, şi ţine d'aici...

Boaca se apropiè, leoarcă de apă. Camaşa i se lipi de piele. Trupul, subţire şi mlădios, i se văzu ca prin sită, era ca o păpuşică fermecătoare, ca un îngeraş dintr'un ceaslov uitat şi zugrăvit de un meşter foarte dibaciu.

— Ţine bine...

— Eacă ţin...

Onea, cu briceagul, îşi scurtă cămaşa pe poale, ca de două degete, şi cu fâşia îşi legă strâns rana de la picior şi se trânti pe earbă, uitându-se cu dragoste la Boaca lui.

— Da... mama Iana... ce-o să zică?

— Mama? răspunse Onea. Mama e bună, nici o dată nu mă lasă 'n pielea goală...

— Şi mămicu meu o să fie bună, bună de tot....

Boacă oftă şi se duse să isprăvească fusta de spalat. Cu mâinile ei harnice lovia apa; stropii săriau ca nişte boabe de diamant; câte-o-dată o izbiau în faţă, şi ea, râzând, vorbia singură, încetişor:

— Vai de păcatele mele, îmi dădu săpun în ochi!

După ce o spălă bine, bine, o clăti, o stoarse şi o întinse la rând cu şorţul ei aproape zbicit, şi rămase pe gânduri cu degetul în gură.

— Ei, zise Onea, la ce te gândeşti, Boaco?

— Mă gândesc, cum să fac eu cu cămaşa....

— Pui şorţul pe tine şi tragi cămaşa....

— Ei, cum, de?

— Bine.... Eac'aşa....

Onea sări în picioare, luă şorţul şi i-l legă de gât.

— Acum, trage cămaşa în sus....

— Păi nu pot....

— Să-ţi ajut eu....

Şi luă camaşa de poale şi i-o dete peste cap. O clipă: albă, curată şi luminoasă, ca o floare de săpunel. Ea îşi trase repede şorţul de pe ochi în jos, şi zise cu lacrămi în glas:

— Nu e-aşa că nu s'a văzut?

— De unde... (Şi-i venia să râză.) Nimic... Nici atâtica....

— Dacă m'oi vedea, s'a isprăviiit... Nu mă mai mărit cu tine....

El, zâmbi pe furiş, ţuguè buzele şi făcu:

— Ţu!... Ţu!... Hâc-hâ...

Ea se uită pe din faţa ei, îşi netezi şorţul... Nu se vedea nimic... Se plecă pe şghiabul de piatră... Pe la spate... Dar nu putea să se vază ea pe la spate... Va să zică că nu se vede....

— Eu spăl cămaşa (Şi era veselă, veselă.) cum spală mămicu albiturile noastre... Ui-te-aşa face mămicu, ui-te-aşa....

Şi spatele ei gol şi rotund svâcnia din şorţul ud la fite-ce opintire.

— Vezi, Oneo?

— Văz, Boaco...

— Ş'aşa... Ş'aşa... Vezi?

— Cum de nu, Bocuţo!

Şi'şi puse mâna la gură, se umflă în palmă, plecă capul şi strânse din ochi.

Pe ulicioară s'auzi un fâşiit de frunze rupte. Boaca tresări. Onea se uită într'acolo.

— Oneo, hoţu!, zise Boaca încremenind pe jghiabul de piatră.

Onea îngălbeni. In capul ulicioarei un băeat, cu părul spălăcit ca cânepa când ese din meliţă, cu ochii mici şi negri ca două mărgele, cu zăbale la gură, cu un cercel în urechea dreaptă, smead, prăfuit, cu un crac de ismană sumes până deasupra genunchiului, cu pieptul scos înainte, ţanţoş, gata pe bătae şi pe furat. Se apropiè. Să fi avut un an mai mult ca Onea. Se măsurară din ochi. Onea deschise briceagul şi-l aduse la spate.

Hoţul zise cu asprime:

— Ce faceţi voi aicea, mă?

Onea cu gura pe jumătate:

— Facem! Ce treabă ai tu?

— Işi spală rufele dumneaei... (Dumneaei era Boaca.) şi dumneta o păzeşti, ai?

— Şi ce-ţi pasă ţie?

— Imi pasă!

— Ce mă?

Hoţul făcu un pas înainte.

— Când te-oi plesni auzi câinii în Giurgiu!

— Pe mine, mă?

— Pe voi, p'amândoi!

Boaca căzu cu şezutul pe jghiabul de piatră. Dădu să ţipe. De frică amuţise.

Hoţul făcu doi paşi înainte. Onea să uită la Boaca: îi tremura capul şi ochii ei verzi se măriseră.

— Ale voastre sunt ecareturile astea, bă?

— Ale noastre, ce!

— Dar de unde mumă-ta pe ghiaţă sunteţi voi, bă?

— A! nu de mumă!

Hoţul s'apropie de Onea. Onea s'apropie de hoţ. Hoţul ridică umărul stâng. Onea făcu la fel. Hoţul, roşu şi înfierbântat la faţă. Onea, alb. Se priviră fără a clipi, şi, cu paşi mici se învârtiră ca doi câini, unul cu coada dreaptă şi altul cu coada între picioare.

— Mâăă!

— Ce?

— Paştele...!

Şi-i repezi un pumn in obrazul lui Onea. Un ţipăt ascuţit străbătu dâmbul. Boaca ţipa ca din gură de şarpe. Onea se hotărâ. Se trase un pas înapoi; închise ochii; îşi luă vânt, se repezi şi izbi cu briceagul. Câteva picături de sânge înroşi mâneca duşmanului care fugi înfricoşat pe unde venise, răcnind din băerile inimei: — «Tâlharii, m'au omorât tâlharii!»

Onea înhăţă pe Boaca de ceafă şi-i puse pumnu'n gură.

— Taci! Nu mai urla!.... Lucrurile, şi s'o tulim!... L'am ucis!

Boaca se cutremură.

— L'ai ucis? Şi unde e?

— A fugit!

Onea, fusta, — Boaca, cămaşa, — şi, de mână, p'aci ţi-e drumul. O croiră la fugă. Coborâră şanţul din dreapta, şi, la deal, în vârf, prin urzici, prin măceşi, se duc şi nu se mai uită îndărăt, ca scăpaţi din puşcă. Pe ciulini, pe rugi, pe ţepi, ca pe saltele de lână. Crăcile îi plesneau peste obraji, lăsându-le vânătăi, ei aşi! ca şi cum ar fi fost nişte apărători cu care ş'ar fi făcut vânt. In urma lor fâşia frunzişul, coborând, suind şi curgând nădu-şala de pe ei. Din drumul prăfuit pân' la Susana făcuseră o jumăta' de ceas, şi de la Suzana îndărăt numai câteva minute. Se opriră. Inimele lor svâcniau. Urechile le ţiuiau. Suflau ca la jug. Li se uscaseră cerul gurii. Ascultară... Nimic în urma lor...

— Oneo!

— Boaco!

— L'ai...?

— L'am...!

— De nu ne-ar spune!

— Nu ne cunoaşte!

— Şi, briceagul?

— In inima lui, până-în plăsele!

— Vai, vai, vai, păcatele noastre!

— Ce era să fac? L'am ucis şi pace!

— Da', straşnic te-a izbit, Oneo... Ţi s'a umflat falca... Şi când te-a izbit? După ce l'ai ucis or înainte?

— Nu mi-aduc aminte, că eu am închis ochi...

INFIORARE

Pământu 'n care tu ai aruncat
Seminţele şi calda ta lumină,
O, sufletul din moarte înviat,
E tânără şi veselă grădină.

Mă farmecă parfumul ei ceresc
Şi florile cu ochii către soare. —
O, gândurile mele înfloresc
Mai albe ca a nuferilor floare.

Duioasă, dulce 'n zorii zilei vin'
Cu mâna-ţi albă florile adună,
Pe-al frunţei tale ne'ntinat senin
Aşază-le în tânără cunună.

Cuprinde 'n ochii tăi albastru 'ntreg
Şi-a cerului senină maiestate.
Pe care alta 'n lume o 'nţeleg
Şi-o cântă — atâtea gânduri fermecate?

Spre cine se înalţă albii crini
Cu-atâta foc în calda rugăciune,
Prin cine 'nvie splendide grădini
Şi tainele din basmele străbune?

Minune! Se 'nfioară al meu piept
De strălucirea, care-o porţi cu tine,
De-am îndrăznit spre tine să mă 'ndrept,
Putea-voi să te cânt cum se cuvine?

I. U. SORICU

— Oneo, ce am eu pe spate, că mă-mănâncă de nu mai pot...

— Să mă uit...

— Da, da, zise Boaca frecându-şi picioarele. Ih! şi pe picioare mă mănâncă...

Boaca se întoarse. Uitase că era în pielea goală. Când Onea şi-aruncă ochii, rămase înmărmurit. Dela umeri în jos, mai ales pe părţile rotunde, spuzită cu broboane albe, şi roşie, roşie, că eşia fumul şi dogorea din ea, de ţi-era mai mare mila.

— Tiii, Bocuţo, te-au piersicat urzicile! Cum de n'ai simţit?

— Ce să simţ? Era de simţit?

Aşa e... El ş'aminti că-înjunghiase un om.

— A! stai!

Şi Onea luă cămaşa, leoarcă de apă, din mâna fetiţei, şi o frecă, o frecă pe spate până se uscă cămaşa şi se mai potoli din mâncărime. Boaca se aprinse în obraji, ca raci fierţi; îi fu ruşine; se uita în pământ. „A văzut-o! Cum să n'o vază?» «N'a simţit ea că era în pielea goală?» «Şi ce târziu şi-a dat seama!»

Onea remase cu degetul în nas. Boaca se îmbrăcă, dându-se după o tulpină de viţă; se scutură pe poale; şi începu să plângă încet, încetişor, ca o babă care şi-ar aminti din copilăria ei.

— Bocuţa, de ce plângi?

— Eacă plâng şi eu p'ale mele...

— Bocuţa, de ce oftezi?

— De multe şi mărunte...

Tocmai ca bunica Marghioala.

O luă binişor de mână; s'afundară în şanţul din spre Olăniţa; şi, eşiră la drumul mare. Soarele scăpătase. Departe, la deal, câte-va căruţe în umbră, şi, pe d'asupra, nori de praf luminaţi de lumina apusului. Copiii coborau la vale, rupţi de osteneală. Din ochii Bocuţei picurau lacrămi mari, cădeau în praf, şi praful se înălţa uşor la fite-ce picătură.

— Şi ce-ai să spui tu, Bocuţo, acasă?

— C'am fost cu tine... Că ne-a eşit înainte un puşcăriaş... Că m'ar fi omorât de n'aş fi fost cu tine... Ş'aşa, cum s'a petrecut...

— Da', să nu spui că l'am ucis!

— Nu?... Bine...

— La Sân-Pietru eu am să mă spovedesc, de toate păcatele, părintelui Sterea, doar de m'oi uşura...

Şi-l podidi lacrămile şi pe el. Ş'aşa se întorceau acasă, ea plângând, el plângând, ea oftând, el şchiopătând...

Delavrancea

MIŞCAREA LITERARĂ IN STRĂINĂTATE

In Franţa: Moartea dramaturgului G.-A. de Caillavet.

In mijlocul dezastrului european telegrame foarte laconice ne-au adus vestea morţii unuia dintre dramaturgii cei mai *en vogue* la Paris, G.-A. de Caillavet. Era încă tânăr — nici nu împlinise cincizeci de ani — şi împrăştiase atâta râs sănătos pe toate scenele europene încât nici nu ne gândeam că poate trece un an fără ca *Flers şi Caillavet* să nu dea cel puţin două piese noui teatrelor pariziene.

G-A. de Caillavet. Robert de Flers

Acum cei doi inseparabili s'au despărţit pe totdeauna; ceia ce în vremuri normale ar fi fost un mare eveniment trist pentru lumea literară trece acum aproape neobservat; nici nu ştim încă dacă dramaturgul a murit la Paris sau undeva spre frontieră, apărându-şi patria, nici nu ni s'au dat amănunte biografice asupra omului ale cărui opere erau cele mai jucate pe scenele franceze.

Istoria literară din viitor, nutrindu-se din erudiţia minuţioasă a cine ştie cărui epigon cercetător de mici probleme, va avea poate să stabilească ce contribuţie personală a depus fiecare din cei doui autori la creiarea pieselor cari le poartă semnătura. Deocamdată însă nu-i putem privi decât ca pe una dintre cele mai armonioase unităţi de activitate literară, astfel că e cu neputinţă să ne oprim asupra lui Caillavet fără ca în acelaş timp să nu caracterizăm opera întreagă a celor doi colaboratori.

Flers şi Caillavet nu au fost desigur între autorii cei mai apreciaţi de către critica literară şi de către publicul literar; dar au fost între cei mai gustaţi autori parizieni, dacă nu chiar cei mai gustaţi. Au cultivat succesul şi l'au cules pretutindeni. Din 1901 până în stagiunea trecută cei doi autori au ocupat rând pe rând scenele tuturor teatrelor pariziene, dela *Gymnase* până la *Comédie Française* şi au întâlnit în chip egal aproape pretutindeni şi cu orice piesă aceiaş simpatică primire, aceiaş isbucnire de veselie nestămpănită, aceiaş uşoară, umoristică înduioşare. Cea dintâi piesă rezultată din colaborarea *Flers-Caillavet* a fost *Les Travaux d'Hercule*, reprezintată la 11 Februarie 1901 la *Bouffes-Parisiens*. Timp de patrusprezece ani extraordinar de fecunda colaborare a dat la lumină vreo douăzeci de piese, de o factură cu totul personală; dintre acestea cele mai cunoscute sunt: *Les Sentiers de la Vertu, La Chance du Mari, Miquette et sa Mère, L'Amour veille, L'Eventail, Le Roi, L'Ane de Buridan. Le Bois Sacré, Papa, Primerose* şi *La belle Aventure.* Cea care a avut cel mai răsunător succes a fost *Le Roi*, fiindcă avea şi oarecare puncte de atracţie în afară de calităţile sale dramatice iar cea care a avut succesul cel mai complet a fost, după toate amintirile, *La belle Aventure*.

Secretul acestor statornice succese se poate găsi în arta de a compune o lucrare dramatică cu toate atenţiile pentru mijloacele caracteristice scenei — arta sforilor, numită aşa cu un termen vulgar; in uşurinţa uimitoare a dialogului, care e plin totuşi la fiece pas de efecte bine vizate şi deplin realizate; în alegerea simpatică a personagiilor şi a desnodămintelor şi în amestecul de ridicul şi duioşie, care face din piesele celor doi autori cele mai delicioase producţiuni pentru nervi nu destul de rezistenţi şi pentru inimi nu îndestul de... blazate.

Psichologia publicului dela o reprezentaţie a unei piese din opera celor doui autori e cu deosebire interesantă. Un cronicar teatral, d Gaston Sorbets, a avut curiozitatea să facă observaţii de această natură într'o sală de spectacol. „Mai întâi — observă cronicarul parizian — vezi că toate figurile sunt atente, ochii sunt deschişi mari şi *simţi* că urechile ascultă, cu pavilionul întreg, ca să nu piardă nici un cuvânt, înţelesul nici unui cuvânt de spirit; şi în curând gurile se lărgesc într'un zâmbet, discret mai întâi, apoi accentuându-se, devenind râs, râs sonor pornind dela cele dintâi fotolii de orchestră şi ajungând până la cele mai înalte galerii, unde tună cu tărie; apoi acest val de veselie se linişteşte cu încetul şi *vezi* treeând în priviri umbra uşoară şi străvezie a unei înduioşări; o emoţiune străluceşte în genele tuturora; e lacrimă? Nu încă; dar sta cu totul în voia autorilor să o desprindă şi să facă să lunece printr'o mică sguduire bruscă, dar ei nu vor să ajungă până la acest exces de înduioşare; ei socotesc, evident, că nu se poftesc oamenii la o reprezentaţie ca să-i brutalizezi, după ce-i ai în mână; ei desleagă deci cu o glumă neaşteptată scena începută altfel şi, ca o undă de ploaie împrăştiată de razele soarelui, lacrimile gata să curgă se topesc într'un hohot de râs. Şi dela cea dintâi ridicare a cortinei până la cea din urmă acest spectacol în sală este mereu acelaş; el pare oglindirea asemănătoare şi mobilă a spectacolului care se desfăşoară pe scenă".

Am putut verifica cu toată limpezimea observaţiile cronicarului parizian cu prilejul *Frumoasei aventuri* jucată în stagiunea aceasta la noi.

„Nimic nu e atât de uşor, atât de săltăreţ, atât de scânteetor — scrie un alt cronicar teatral, d. Fr. de Nion — ca felul de a scrie al d-lor de Flers şi de Caillavet, nimic nu e atât de gingaş şi duios ca felul lor de a simţi. Haina de glumă uşoară, în care ei îşi îmbracă ideile este încărcată, dantelată, scânteietoare din belşug, dar căptuşeala e de mătase foarte dulce la pipăit, brodată cu floricele nu naive ci delicate. Aceşti doi poeţi scriu ca oameni de spirit; de aceia veselia lor e atât de simpatică şi e primită atât de uşor. Şi apoi personagiile lor, dacă nu sunt totdeauna mişcate de motive prea superioare, niciodată însă nu cugetă în chip josnic".

Iar criticul care uneşte vederea limpede cu amabilitatea în acelaş timp, d. Adolphe Brisson, analizând procedeul care stă la origina succeselor constante ale celor doui autori, scrie: „După un desnodământ plin de graţie, privitorii şi privitoarele pleacă mulţumiţi, uşor înduioşaţi... Ei ştiu că ceia ce-au ascultat nu este o comedie mare şi profundă, că e o lucrare uşoară, un fel de *dessert* vanilat şi îndulcit.

Dar gustul li s'a părut suav şi picant. D-nii Flers şi Caillavet au amestecat mâncările acestea într'un chip savant, adăogând la bazele fundamentale ale vechii bucătării franceze delicatesele la modă... In *L'Ane de Buridan* romanul de dragoste al lui Georges şi Michelinei e cam fad. Să-l sărăm cu puţin adulter! Veacul lui Scribe a trecut... Lucien de Versannes va ceda soţia sau nevasta, amicului său Georges? Iată ce e modern! Şi peste aceste lucruri, să aruncăm cu pumnul sarea, piperul şi bomboanele colorate ale paradoxului şi ale fanteziei, să facem să scânteeze dialogul, să fim uşurei, voluptoşi uneori, (ca să nu părem... învechiţi) şi alte ori poetici, languroşi (Francezilor le place romanţa). Să tăiem cuplete, dar să nu le punem ca Dumas şi Barrière în gura unui singur *raisonneur* prea elocvent, ci fie care personaj să-şi cânte cupletul său...

„Şi bucăţile acestea nu sunt lungi, ori pretenţioase, şi declamatorii, ori pedante. Sunt plăcute şi voioase. Nu ar putea cineva să aibă mai multă vervă ca d-nii Flers şi Caillavet, mai multă dibăcie în ţesătura firelor unei intrigi, mai multă

ingeniozitate în întinerirea unor vechi metode, o tragere de sfori mai lesnicioasă şi un simţ mai fin al actualităţii. Cum ar putea să nu placă?".

Şi într'adevăr că au plăcut în chipul cel mai neîndoios. Ce va fi opera d-lui de Flers rămas singur nu putem bănui. Spre ce gen se va îndrepta îndoliat de moartea colabaratorului de atâţea ani şi îndoliat de războiul Franţei?

Acum însă o operă bogată şi alcătuită numai din succese s'a încheiat prin frângerea celei mai unitare colaborări literare din timpul nostru.

Const PAUL

□ □ □

CRONICA DRAMATICĂ

SACHA GUITRY

Compania Voiculescu: Cu prilejul lui *Berg-op-Zoom*

Anul trecut la reprezentaţiile lui Sacha Guitry îmi aminteam povestea veche a vameşului biblic.

Doi oameni se duseră la templu să se roage. Unul era fariseu şi celalt vameş.

Fariseul se rugă astfel:

— Iţi mulţumesc, Doamne, că nu sunt râpitor ca acest vameş. Postesc de două ori pe săptămână şi dau zeciuială din toate câte câştig.

Iar vameşul nu-şi ridica nici ochii la cer, ci-şi bătea pieptul, zicând:

— Doamne, fie-ţi milă de mine, păcătosul.

Zic vouă: acesta s'a dus acasă mai îndreptat decât acela, căci tot cel ce se înalţă pe sine însuşi se va umili, dar cel ce se umileşte se va înălţa.

Astfel glăsuia Mântuitorul acum două mii de ani, şi cuvintele lui sunt încă tinere. De atâtea ori auzim în jurul nostru:

— Iţi mulţumesc, Doamne, pentru că mi-ai împodobit sufletul cu însuşiri alese Trăind uneori în tină, el se ridică totuşi peste nevoile omeneşti. Lucrurile mărunte nu-l pot încătuşa. Se îndreaptă spre tot ce e mare şi frumos; fără şovăire ţinteşte spre culmi... Multe se scriu; multe încercări îşi caută un rost. Trebue să ştim însă alege. Arta e lungă, viaţa e scurtă. Se cuvine să nu ne risipim puterile sufleteşti pe lucruri mărunte, pe nimicurile artei. Iţi mulţumesc, Doamne, că mi-ai dat un suflet ce merge de-a dreptul spre tot ce e înalt şi sublim.

De câte ori aud pe fariseu, rugându-se astfel în casa Domnului, mă cuprinde umilinţa vameşului:

— „Doamne, fie-ţi milă de mine, păcătosul. Faptele tale sunt mari şi minunate. Dar ochii mei nu pot căta numai spre soare, ci se apleacă şi în jos. Ai încins pământul cu brâe de munţi nesfârşiţi, mie îmi plac însă şi colinele înverzite; mai mult decât pădurile sălbatice, mă cuceresc dumbrăvile sacre pe care le-au iubit şi muzele Eladei. In artă îmi plac şi lucrurile mărunte. Prin suflet nu-mi bate numai vântul tragediei, ci şoptesc şi adieri line. Iartă-mi, Doamne, această slăbiciune. Imi pot strânge cugetul dinaintea unei opere mărețe, lăsându-mă cuprins de evlavia clipei. Mă farmecă însă şi drăgălăşiile artei. Mă lepăd lesne de orice încordare. Râd de tot ce e de râs, la scăpărările unui spirit vioi; mă înduioşez de toate nimicurile sentimentale. Fie-ţi milă de mine".

* * *

Astfel mă rugam bunului Dumnezeu, de câte ori mă duceam la piesele lui Sacha Guitry. Deşi uşoare, pe mine mă încântau, prin noutatea scenelor şi a situaţiilor, prin originalitatea spiritului.

Lângă mine erau însă farisei ce-şi lăsau capul greu pe piept, şoptind:

— „Iţi mulţumesc, Doamne, că nu râd ca vameşul de alături la sclipirile unui talent mărunt. Aceasta nu e artă adevărată. Sufletul meu deprins cu alte emoţii nu se poate scoborâ până la nevinovatele fantezii ale lui Sacha Guitry. Fii binecuvântat, Doamne, că ai înăbuşit în mine orice rămăşiţă de zădărnicie..."

Şi fariseii n'au descreţit fruntea. E desigur o plăcere în a nu simţi nici o plăcere...

Iar eu, vameşul, am râs şi m'am bucurat în toată umilinţa cugetului...

* * *

Până acum vre-o şase ani nu ştiam nimic de Sacha Guitry.

Intr'o joi după amiază mă dusei din întâmplare la o conferinţă la *Odéon*. Subiectul *Arta în Birmania*; conferenţiarul: Sacha Guitry. In sală lumea obişnuită: copii scăpaţi de şcoală şi bătrâni şi bătrâne în care, după cum spune poetul, ori ce dorinţă a secătuit afară de dorinţa de a şti. Şi, în adevăr, conferinţele Odeonului sunt totdeauna instructive.

Un tânăr grăsuliu, sglobiu şi nepăsător înaintă spre masa peste care se plecase atâtea capete, pleşuve şi împovărate de ştiinţă. Când să ia loc lumina se stinse. Hei, maşinist, ce faci? Lumina se aprinse; dar se stinse din nou. O înjurătură din sală plesni ca o împuşcătură sub casta cupolă a Odeonului. O ceartă se încinse între conferenţiar şi spectator—ceartă care intra în programul conferinţii. Când totul se isprăvi, Guitry îşi împreună mâinile în semn de adoraţie şi de rugăciune către o loje: înăuntru un privitor în turban şi caftan închipuia pe un Rajah din Birmania. Rajahul făcu semnul încuviinţării şi conferenţiarul porni. Se aşeză la masă cu spatele spre public,—aşa e obiceiul în Birmania.—Porunci mai întâi să i-se aducă de mâncare. Cu paharul la gură începu apoi cetirea unor foiţe despre *Arta în Birmania*..

Conferinţa? Nu voiu încerca s'o zugrăvesc nici în câteva cuvinte. O lungă fâşie de scântei părăitoare. Fauna, flora, obiceiurile, arta birmană trecură pe dinaintea noastră în îmbinările de cuvinte cele mai fantastice şi mai neaşteptate. Parcă 'l aud cu glasul lui aspru:

— „Fauna, domnilor, ştiţi că înseamnă studiul animalelor. Animalele cele mai însemnate din Birmania sunt: Karaka, arkalogon, mekarat, sakero, rokeso, osteraniu, partoleka, ismotegon, vertalistek, marosekot, nekalop, bakatesno.... Aceste sunt cele mai însemnate, dar mai sunt şi alte multe mai puţin însemnate, pe care le trec cu vederea pentru a nu vă împovăra memoria. Desigur însă că pe aceste nu le veţi uita niciodată..."

Artişti de seamă, ca de Max, se perindară să citească poezii birmane, din împerecheri de silabe greoae şi neprevăzute, lipsite de ori ce armonie şi înţeles; cântăreţe dela Operă-Comică înfiorară sala cu jalnice arii birmane: dansatoare încondeiară pe scânduri jocuri ciudate, fantastice. La urmă, Tiarko Richepin, se puse să cânte la piano imnul naţional. Intâi părea a fi ceva. Cântă cu o mână, cu amândouă, cu nasul, apoi cu un picior, cu amândouă, cu coatele, cu picioarele scăunelului. In sfârşit, întregul piano se desfăcu în mâna artistului într'un clămpănit de bucăţi de lemn şi de clape de sidef împrăştiate în toate părţile.

Conferenţa era sfârşită...

Guitry se înclină înaintea publicului:

— „Domnilor, vă rog să nu mă aplaudaţi; doamnelor, nu-mi aruncaţi flori. Păstraţi coloarea locului. In Birmania, bărbaţii aruncă bani artiştilor, iar femeile juvaerurile din mâini, din urechi şi chiar şi pe cele din nas".

Sala ropoti.

E drept că unii ce veniseră cu tot dinadinsul să afle ce e cu arta în Birmania, schiţară un uşor fluerat.

Astfel l'am cunoscut pe acest copilăros, ingenios, şagalnic şi fantezist Sacha Guitry, care avea să ajungă apoi una din figurile caracteristice ale Parisului.

* * *

De atunci l-am urmărit în toate: în piese, în nenumărate articole, în vre-o două volume de fantezii. Poate că sunt un biet vameş, — dar le am urmărit cu o plăcere pe care n'o tăgăduesc.

Lucruri mărunte, uneori copilăreşti, — e neîndoios. Literatură fără adâncime, fără avânt, fără compoziţie, — de sigur. Totuşi literatură vie prin atâtea amănunte, printr'un spirit de observaţie incisivă, fără să pară; literatură sănătoasă, veselă, de un *humour* cu totul nou, pe care nu l'a avut nici Molière, nici Labiche. nici Meilhac.... Râsul lui Guitry e răsfăţat, nesilit, pornit numai din nevoia de a râde.

M'am gândit adese la temeiul talentului lui Guitry. Care sunt însuşirile ce ne farmecă atâta fără să ne cucerească pe deplin..., ne desfată fără să ne silească a le preţui cum am dori? Şi am ajuns la următoarea încheiere.

Opera lui Guitry este o împletire de fantezie şi de observaţie psihologică... Subiectele cad adese alături de adevăr. Privite ca subiecte de vodevil sunt însă îndărătul multor vodevile, ce nu se ruşinează de titlul acesta, revărsându-se slobod în situaţiile cele mai comice, şi mai neprevăzute, în efecte repeţite, în încurcături fără ieşire, într'o îngrămădire de scene vesele. Privite ca subiecte de adevărată comedie, ele n'au nici verosimilitatea cuvenită, nici arta compunerii sobre.... Stau astfel la mijloc. Pornind în genere de la o observaţie dreaptă, se lasă târâte de fantezia bogată a scriitorului, fără a cădea totuş, în împerecheri silite de efecte ca în vodevilurile obişnuite. Teatrul lui Guitry e numai un teatru fantezist. Vezi că în şiragul de amănunte bine prinse s'a jucat un gând şagalnic şi viclean, ce le-a schimbat rânduirea, căutând o plăcere într'o sburătăcire de fulgi.

Şi pe această fantezie în subiecte, în situaţii, împinsă uneori până la nereal, se altoesc mijloacele de expresie cele mai realiste cu putinţă. Nici un scriitor, afară de Tristan Bernard, nu are ca Sacha Guitry minunata însuşire de a da impresia realităţii nemijlocite, a vieţii zilnice, a atmosferei ce circulă, nesilit, fără sforţare, fără efecte căutate, ci simplu şi firesc ca şi cum ar fi lucrul cel mai uşor din lume... Mare talent! Dialogul este o încântare prin seva vieţei pe care o simţi în el.

E atât de realist şi de curgător, în cât uneori strică piesei. Teatrul cere anumite îngrădiri; subiectul trebue strâns în anumite zagazuri.

Pe Sacha Guitry vorba îl fură, dialogul îl rătăceşte în lucruri de prisos aşa cum e şi în viaţă.... Realismul tihnit şi amănunţit al unor scene merge până la realismul vechilor mimi greceşti. Nimic nu-l tulbură în expresia aşezată a unui crâmpei din viaţă. De aceea unele comedii ale lui Guitry nici n'au un subiect înodat, ci sunt un şirag de scene, minunate uneori, dar care nu se leagă într'un mănunchiu unitar.

Teatrul lui Guitry este deci un teatru paradoxal. Farmecul ce-l simţim dar şi puţina preţuire pe care i-o dăruim—vin din acest amestec ciudat a două însuşiri ce nu sunt făcute una pentru alta. Deoparte, fantezie slobodă, tendenţa spre efecte de vodevil, iar pe de alta realismul cel mai strâns în expresie, care pentru o clipă îţi aduce în lumea posibilului lucruri ce de fapt se petrec în lumea albastră a fanteziei.

* * *

Berg-op-zoom e nu numai una din comediile cele mai fine ale lui Sacha Guitry, (ceiace nu e de mirat) ci şi din cele mai bine făcute (ceiace e de mirat). Autorul şi Charlotte Lysès au jucat-o anul trecut într'un chip ce nu se poate uita Lipsa de mlădiere şi de uşurinţă a limbei noastre şi a unei anumite fineţe şi nuanţe de joc, ştirbeşte multe din strălucirea reprezentaţiei româneşti.

E. LOVINESCU

□ □ □

ÎNTAIUL SATIR

Când fugărea o Nymfă rătăcită,
— Gonit de-o diabolică chemare —
Văzu Satyru 'n luciul apei clare
Intâia oară faţa lui pocită...

Rămase mut de spaimă şi mirare;
Dar cum stătea cu faţa aţintită
Simţi ca o durere infinită
Născând chinuitoarea renunţare...

Atuncea, mâniat svârlind o ghindă
Din ramul de stejar ce-l încunună
Friză adânca lacului oglindă...

In mii de umbre chipu-i se sfâşie,
Şi-aşa sfidând fantastica minciună
Se duse hohotind de bucurie.

Alfred MOŞOIU

Visătorul de Vise—Fantezie—de **M. S. Regina Maria.** Traducere de *Margărita Miller-Verghy*. Editura „Flacăra", 1915.

Al doilea volum pe care M. S. Regina Maria îl dărueşte literaturii româneşti e tot un poem fantastic din lumea basmelor, caşi *Crinul Vieţii*. Aceiaşi bogăţie de colorit, aceiaşi gingăşie în schiţarea stărilor sufleteşti, aceiaşi perspectivă asupra unei ucigătoare drame intime, care se desvălue într'o tainică umbră de basm. Şi totuşi aici drama e mai puternică, mai profundă, de o umanitate mai generală; drama aceasta interesează în deosebi pe calea strălucitoarei fantazii. Haina de basm e o aparenţă care trebuie sfâşiată pentru a ajunge la o realitate sufletească ce să nu mai ţie de atotputernicia fanteziei.

Dacă şi într'o povestire şi în cealaltă eroii sunt aleşi din lumea în care orice creaţiune, oricât de bizară, poate vieţui fără nici o stânjenire, e numai pentrucă în această lume tipurile pot fi mai limpezi, sentimentele mai simple, simbolurile mai vii şi libertatea artistului desăvârşită. Dar ca şi mitologia greacă, basmele cuprind o întreagă omenire, mişcată de aceleaşi resorturi sufleteşti, aceleaşi patimi şi aceleaşi aspiraţii, mai frumoasă de cât omenirea de care suntem înlănţuiţi şi mai expresivă; dificultatea artistului care păşeşte în această lume atât de larg primitoare este păstrarea corespondenţelor sufleteşti între ceiace trăim în viaţa de aici şi ceiace visăm plăzmuind un nou univers; dacă evadăm în sborul fanteziei din materialitatea vieţii pe care o încercăm în fiece zi pe pământ, nu trebuie să călcăm peste adevărurile sufleteşti fără de care nici o înţelegere nu mai e cu putinţă; în cele mai fantastice şi mai stranii creaţiuni se impune un realism al spiritului, pe care nici o operă de artă nu-l poate înfrânge, dacă vrea să-şi păstreze unitatea necesară pentru obţinerea unui efect estetic anumit.

Visătorul de Vise e de un viguros realism sufletesc. N'am putea să rezumăm povestirea — fără să o trădăm, cum n'am putea reda într'un peisaj estompat în negru toată vraja unui câmp de primăvară, smălţat în curcubeie de flori. Dar putem deprinde din delicata ţesătură a fanteziei un adevăr sufletesc, smuls din chinul şi din fericirea Visătorului pictor nebun, *Eric Gundian*: numai un vis mare ne face să cunoaştem realitatea, numai o iubire nemărginită ne poate înălţa vieaţa, numai o durere ucigătoare ne învaţă să trăim pentru un ideal ce ne depăşeşte, ne sfarmă, ca să dăinuiască el prin noi, mai presus de noi şi după a noastră stângere.

Cea mai înaltă valoare morală se preţueşte după cea mai crudă suferinţă.

„Peste tot să fie suferinţă?—se întreabă Eric, visătorul. Şi cei ce binecuvintează să aibă aceiaş soartă ca şi acei ce otrăvesc şi inima şi sufletul? Cât fusese el de neştiutor, când cânta ca o păsărică în lumină, nepricepând nimic, nesimţind nimic decât propria lui bucurie de a trăi! Acuma păreau toate schimbate; durere şi ispită, vorbe aspre şi zâmbete dulci, toate se perindară în grabă ameţitoare, şi iată acum—într'un templu părăsit, în care Visătorul pribeag găsise un scurt adăpost—că inima minunatei Maici a Domnului, cea mai curată dintre toate femeile, era înfipt tăişul nemilos... şi totuşi ea nu înceta de a zâmbi, cu mâinile frumoase întinse"...

Indurând statornic toate încercările dureroasei sale pribegiri spre o ţintă de nimeni atinsă, Visătorul mântue suflete în calea sa şi această mântuire a altora nu-i este desigur răsplata cea mai puţin preţioasă.

„Atunci Eric înţelese... Acestea erau sufletele pierdute, pe care el le mântuise; toate acum dobândiseră pacea, toate isbutiră să se desprindă de acest trudit pământ, tot mai sus, în adâncul cerului. Oare îi fusese dat lui să fie mântuirea lor? Găsiseră ele oare pacea neperitoare şi fericirea pentrucă el nu se dăduse învins în drumul său? Atunci într'adevăr nici o jertfă nu fusese prea mare, nici o încercare, nici o oboseală prea grea! Şi, în semn de recunoştinţă, desfăşuraseră în faţa ochilor săi minunaţi cele mai dumnezeeşti culori ce văzuse vreodată, umplând sufletul său de artist cu o adâncă desfătare a frumuseţii, pentru care niciodată nu le-ar putea mulţumi în deajuns."

Aceste înalte simţimânte morale sunt înfăţişate în cadrul celei mai vii şi mai variate povestiri. Cu fiece gest cadrul se schimbă şi fiece cadru e dat cu atât belşug de lumină şi de culoare, încât fantasticele privelişti se succed sub ochii noştri ca într'o călătorie magică pe care am face-o aevea în tovărăşia unui vrăjitor. Oamenii şi lucrurile capătă deosebit de intensă înfiripare; iată cum se înfăţişează fecioara visată de Eric şi găsită în sfârşit la capătul lungii sale pribegiri:

M. S. Regina Maria

„O strălucire lăuntrică părea că o luminează; o radiare care nu putea veni decât dintr'un suflet în apropiată atingere cu nemărginirea, un suflet plin de lumină, de iubire, de nădejde, pe care nici o distanţă materială nu-l putea desbina din împărtăşirea lui deplină cu dumnezeirea. Dar ochii! Mari, verzui, ca marea, şi cu o privire îndepărtată; ochii care răsfrângeau vedenii şi visuri mai presus de ştiinţa omenească, ochi înstelaţi şi limpezi, însă adânci ca apa sub cerul de vară; ochii în care se ascundeau toate nemărginitele speranţe ale neamului omenesc, îmbinate cu o pace care n'are nume."

Şi iată cântarea acestei dumnezeeşti copile:

„Era plină de lacrămi, de oftări, de speranţe şi de visuri; era cu adevărat cerească; totuşi un hohot de jale mereu părea că o pătrunde, ca un strigăt nesfârşit după toate cele dorite de fiece biet muritor. Creştea şi se stângea purtată pe schimbătoarele valuri ale iubirii şi ale nădejdei, cuprindea un dor îndurerat, o nemărginită năzuinţă către acel liman de visuri şi de himere, dincolo de hotarul pământului. Fiece acord părea smuls dintr'o inimă ce bătea ferecată şi înlănţuită, dar svâcnind de dorul libertăţii. Apoi se potolia într'o nesfârşită pace, ca blânda adiere a serii, care se lasă încetinel peste căldura şi munca zilei, şi muria treptat în note ce se stângeau tot mai slabe şi mai dulci, ca prima suflare a primăverii peste pădurile adormite, ca glasul înăbuşit al unei mari dureri, care totuşi mai poate spera; şi apoi deodată, pe neaşteptate se făcea tăcere; şi numai vântul mai sufla, înfiorând frunzişul pomilor".

Şi astfel, într'un stil ce vrea să facă aevea lumea frumuseţilor visate, povestea se desfăşoară când senină şi duioasă, când turbure şi tragică, pentru a ne smulge, lungi clipe, din proza romanului zilnic şi a ne avânta pe aripele generoaselor visări. De pe această cale nu putem reveni fără amintirea sărmanului Visător, Eric Gundian, care trăeşte în cele mai preţioase năzuinţe ale noastre şi în cei mai buni dintre noi.

C. Sp. HASNAŞ

□ □ □

CÂNTEC DIN POPOR

– DIN MUSCEL –

...Floare verde flori mărunte
Tulesc oile din munte
Şi rămân mândruţe multe;
Cine-o să le mai sărute?
Rămân stâni fără stăpâni,
Târliţe fără oiţe
Scaune făr' de băcite
Prepeleţi făr' de găleţi,
Isvoare făr' de mioare...
— Şi voi brazi şi munţi înalţi
La ce foc vă legănaţi?
— Cum să nu ne legănăm
Că tot singuri rămânem?!

— Tu te duci, bade, te duci,
Na la leica buze dulci
Să săruţi pe und' te duci,..
Tu te duci, badeo sărace,
Eu cu dorul ce m'oiu face?
— Tu te-i face, mândro, bine
Că rămâi în sat la tine;
Dar eu lângă mărăcine
Cu oiţa lângă mine!
— Tu te duci, badeo sărace,
Eu singură ce m'oiu face?
Tu te duci cu oile,
Mă laşi cu nevoile...
— Tu rămâi de mai petrece;
Când plec eu vin alţii zece,
Că rămâi în sat la tine
Şi mai sunt voinici ca mine.
...Verde verde şi-un dudău
Pe-acolo unde merg eu,
Nu e puţ, nici eleşteu
Nici mândruţă 'n portul tău
Să-mi potolesc focul meu!
— Verde verde mărăcine,
Bade, nu e nici ca tine:
Să fie voinici ca frunza
Dacă nu eşti tale, surda...
Să fie voinici o mie,
Şi nu mai seamănă ţie;
Badea nu e bun voinic,
Da, i-e vorba cu lipic...

Cules de **C. RĂDULESCU-CODIN**

CRONICA MUZICALĂ

Sala Ateneului.—Al V-lea concert simfonic

Al V-lea concert simfonic, dirijat, de data asta, de conducătorul obişnuit al orchestrei, D-l Dinicu, n-ea oferit: *Tinereţea lui Hercules* poema simfonică a lui Saint-Saëns, *Simfonia a IV-a* a lui Schumann, *Goncertul în si minor* de Vivaldi şi *Scenele alsaciene* ale lui Massenet, — nici o noutate, precum vedem. pentru publicul concertelor noastre.

Tinereţea lui Hercules, împreună cu *Faeton*, *Vârtelniţa Omfalei*, *Danţul macabru*. *Potopul*, iată principalele poeme simfonice ale lui Saint-Saëns.

Nădăjduim că la viitorul concert simfonic, D-l Dinicu, consecuent planului său, — ciclul poemelor simfonice ale maestrului francez, — ne va da prilejul de a gusta şi frumuseţile corale şi orchestrale ale *Potopului*, căci, cor bun avem aici, slavă Domnului, — aceasta s'a constatat la memorabilele audiţiuni ale *Simfoniei a IX-a*, — soliştii ai cântului, de asemenea.

In *Simfonia a IV-a*, — care e şi ultima a lui Schumann,—ca şi în cele două dintâi ale maestrului din Zwichau, dacă însuşirile sale de simfonist sunt contestabile, libertatea deplină în care se avântă geniul, inspiraţiunea şi imaginaţiunea compozitorului, sunt demne însă, de admiraţiunile noastre.

A reda rând pe rând, în două audiţiuni consecutive, *Concertul în re minor* de Vivaldi, era de prisos: opera vechiului violonist italian, îşi avea până la un punct, rostul, în scopul de a stimula interesul muzicanţilor profesionişti ; a o păstra însă, în repertoriu, e nefolositor: sunt atâtea pagini simfonice interesante cari ar putea figura cu mult mai mult folos pentru publicul concertelor, pe programele singurei noastre orchestre !

Scenele alsaciene ale lui Massenet, au sfârşit cu bine, această audiţiune de un interes discutabil.

Câte sunt de admirat şi de reţinut în acele pagini ale mult regretatului maestru francez !

O factură desăvârşită, un dispreţ vădit al banalităţei, o măestrie fără de seamăn în ale orchestraţiei, un gust plin de distincţiune care impresionează spiritul în modul cel mai fericit, sunt atâtea lucruri ce te încântă în muzica lui Massenet, muzică personală ca nici una : „fraza sa originală, desmierdătoare şi mlădioasă te captivează prin euritmia-i galeşă; ea ondulează ca un talaz şi ca un talaz renaşte şi dispare într'o spumă uşoară! O technică cumpătată şi desăvârşită o scoate la iveală, şi cumpătarea stilului nu exclude frumuseţea minuţioasă nici puterea expresiunei: originalitatea lui Massenet, şi-a întipărit dealtmintrelea urma asupra compozitorilor francezi şi străini", scrie Xavier Leroux, unul din cei mai străluciţi elevi ai maestrului şi el însuşi, compozitor vestit!

O da ! fraza lui Massenet e fermecătoare, de un farmec ademenitor: câţi compozitori nu şi-au însuşit-o sugestionaţi, obsedaţi de dânsa ca de viziunea ideală a femeei adorate !

...Delicioasele *Scene alsaciene*, de un caracter atât de pitoresc, au plăcut mult publicului nostru: duioase în *Sub teiu*, şi atât de mişcătoare în *Retragerea militară la Strasburg !*

D. Dinicu ştie, fără îndoială, că din cauza accentelor atât de patriotice ale acelor pagini celebre, execuţia lor a fost interzisă în Alsacia, de către autorităţile germane, şi, de sigur, nu ca d. Jourdain din *Burghezul gentilom*, care făcea proză, habar neavând că face proză, ci cu bună ştire, a dat prilej inimilor noastre latine să bată laolaltă cu inima marelui compozitor francez !

M. MARGARITESCU

E C O U R I

Caragiale inedit.—*In curând va apare în editura* Flacăra *un volum din operile inedite ale marelui dramaturg. Volumul va avea un conţinut vast şi va fi un adevărat eveniment literar, căci scrierile inedite ale lui Caragiale se găsesc sub forma definitivă sub care maestrul însuşi ar fi vrut să le dea la lumina tiparului.*

Volumul va fi precedat de un studiu al unuia dintre cei mai mari scriitori ai noştri din generaţia lui Caragiale şi cel mai mare prieten al autorului Momentelor".

—

Sonete portugheze—publică în traducere românească distinsa traducătoarea a ultimului volum al M. S. Reginei Maria, *d-ra Miller-Verghy*. *Sonetele portugheze* sunt scrise de poeta engleză *Elisabeth Barett-Browning* care a adunat sub acest nume o parte din versurile sale lirice, cu totul personale. şi lipsite, în genere. de „culoare locală". Sunt portugheze mai mult prin întâmplare. Iată câteva dintre cele mai caracteristice :

VI.

Te du, de-acum. D'aci înainte însă,
Ştiu că pe veci în umbra-ţi voiu trăi ;
Nici n'oi putea, eu singură pe pragul
Unei vieţi trăite fără tine,

Să stăpânesc mişcarea-mi sufletească,
Nici să ridic, senină ca'n trecut,
Spre soare mâna-mi, fără să simţesc
Tot ce-am pierdut : atingerea-ţi pe mână.

Despartă-ne o lume ! In pieptu-mi bate
Un dublu puls : al inimilor noastre;
In vis, în fapte, te coprind, precum

Coprinsă 'n vin mireazmă-i de podgorii ;
Când Cerul rog, rostesc doar al tău nume ;
Şi'n ochii mei, a noastre lăcrămi curg.

XXII.

Când amândouă sufletele noastre,
Stând faţă'n faţă, drepte, fără tremur,
Din ce în ce s'apropie tăcut,
Pân'izbucnesc în flăcări a lor aripi,

Ce rău ne-ar mai putea pământul face ?
Nemulţumiţi cum să mai fim ? Gândeşte !
Suind mai sus, înconjura-ne-ar îngeri,
Şi-un glob perfect de cânt ar asvârli

In dulcea-ne şi-adânca-ne tăcere.
Să rămânem deci pe pământ, iubite.
Pornirile vrăjmaşe, omeneşti,

Se dau 'napoi ; iar sufletul curat
Pentru-a iubi o zi, găseşte-un loc
Ce-l îngrădesc al morţii ceas, şi noaptea.

XLIV.

Iubite, flori adusu-mi-ai mulţime,
Culese vara, iarna, în grădină;
Şi le priia în strâmta mea odaie,
Nu le lipsia nici soarele nici ploaia.

Acum şi eu, de dragul dragostei,
Iţi dau în schimb, aicea înflorite,
Aceste gânduri ce mi-am smuls din piept
In zile reci şi calde. Năpădite

De burueni al meu ogor, şi-aşteaptă
Privirea ta. Vezi ederă, şi roze ?
Să le-îngrijeşti cu drag, cum eu primiam

A tale flori ; iar sufletu-ţi, să ştie
A le păstra culoarea cu credinţă,
Căci le-a rămas în sufletu-mi tulpina.

Volumul este precedat de o prefaţă în care traducătoarea ne povesteşte duiosul roman, trăit, al poetei engleze şi face interesante consideraţiuni asupra operei sale.

Traducerea d-nei Miller Verghy umple un gol bine simţit în literatura noastră, care s'a pus atât de puţin în contact cu literatura engleză contimporană. Asemenea traduceri ar fi de dorit să fie executate în cât mai mare număr.

Reamintim că d-ra Miller-Verghy a mai tradus din englezeşte şi o colecţie de poezii lirice ale poetului indian *Rabindra Nath Tagore*, intitulată : *Grădinarul.*

Sonetele portugheze sunt patruzeci şi patru la număr şi colecţia se vinde cu 1.50.

—

Intr'o bibliotecă populară au apărut drept ultime numere o Antologie de *V. Anestin*, întitulată : *Ce trebue să citim*, şi în care autorul caută să îndrumeze pe cititorii care abia încep să citească în literatura română. Pentru aceasta citează pe genuri şi pe autori, anumite bucăţi sau fragmente, pentru a iniţia pe cititorii săi asupra conţinutului din restul operii scriitorului amintit. Procedeul poate să aibă bune urmări.

In aceiaşi bibliotecă au mai apărut din *Goethe*, *Povestea lui Achille şi Prometheus* în traducere de *Barbu Constantinescu* şi *Despre existenţa lui Dumnezeu*, un interesant studiu de *Pr. Nedelea Georgescu*, care se ajută în dovedirea tezei sale de toate argumentele cunoscute ale spiritualismului teist şi analizează încă ultimele rezultate ale ştiinţei moderne pentru a arăta că ele nu infirmă teza existenţei lui Dumnezeu.

—

Studii militare — publică d. căpitan *I. Frunzescu* în două broşuri cu titlurile :

Descrierea armelor portative ale statelor europene (Tip. „Gheorghiu", Focşani, 1914) şi

Tunuri cu tragere repede, Materialul român şi al Statelor învecinate. (Tip. Bat. 3 Pionieri, Focşani, 1914).

—

Reviste. Au apărut :

Democraţia, revista Cercului de Studii al partidului naţional-liberal, anul II, No. 19, cuprinzând o interesantă cronică a d-lui *C. Banu* asupra *Anului 1914*, un studiu al d-lui *M. Cosoiu*, asupra *Moratoriului în streinătate*, un schimb de scrisori între un mare industriaş englez şi un om politic român, relativ la relaţiile dintre *Anglia şi România* şi un bogat material de *Recenzii*, *Fapte şi Documente*.

Un număr 30 bani.

Vremea nouă revistă pentru învăţători, anul V, No. 4, Decembrie 1914.

Revista Infanteriei, anul XVIII, No. 217, Decembrie 1914.

—

Un nou roman a apărut de curând : *Neamul Somăreştilor* de *M. Sadoveanu*, marele nostru prozator. Romanul a apărut mai întâi fragmentar şi acum vede lumina tiparului într'un tot.

Vom reveni asupra acestui interesant roman.

—

Numărul următor al *Flacării* va apare Sâmbăta viitoare şi va fi închinat

BUCOVINEI

cuprinzând un bogat material redactat sau cules de scriitorii bucovineni.

ANUL IV
No. 15

FLACĂRA

24 Ianuarie
1915

ABONAMENTE:
In ţară: lei 6 pe an; 7 lei când se achită prin încasator. Pentru învăţători şi preoţi săteşti: lei 5 pe an
NUMĂRUL 10 BANI
TELEFON 41/7

LITERARĂ .·. ARTISTICĂ .·. SOCIALĂ
APARE SÂMBATA
DIRECTOR: CONSTANTIN BANU

ABONAMENTE:
Peste munţi: coroane 8 pe an; pentru preoţi şi învăţători coroane 6.50 pe an
In străinătate: 10 lei pe an
REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA:
Bucureşti
Str. Câmpineanu, 40

M. S. REGELUI FERDINAND

— INCHINARE —

Prigoniţi la noi acasă, unde voia 'mpărătească
Lege-a dat că numai moartea are drept să mai trăească,
Am pornit pribegi spre ţara, unde-atâţia ani dearândul
Când ne-a fost mai greu pe lume şi-a găsit un sprijin gândul.

Spre pământul mântuirii, am pornit înfrânţi de jale
Să îngenunchiem în faţa oştilor Măriei Tale,
Şi pământul sărutându-l, lung, să-Ţi spunem toată vina
Pentru care fără voe părăsit-am Bucovina.

Răspingând argint şi aur, am voit în suferinţă
Să-Ţi păstrăm coroana sfântă a lui Ştefan, cu credinţă,
Să Ţi-o aşezăm pe frunte când intra-vei în Suceava;
Am voit din suferinţa noastră grea să-Ţi crească slava.

De aceea ţara asta plină-i de pribegi ce-aşteaptă
Să-Ţi binecuvinte spada când cu ea slăvita-Ţi dreaptă
Arăta-va către Putna, încotro să-şi iee sborul
Oştile ca să împlânte pe vecie Tricolorul.

Aşteptăm chiemarea goarnei către şesurile roabe,
Unde-am îngropat în taină cele mai de preţ podoabe
Pentru fruntea unui rege: lacrimile ce într'una
Le-am vărsat în aşteptarea: să ne iei pe totdeauna.

G. ROTICĂ

ZILE PETRECUTE IN BUCOVINA

13 Ianuarie 1906. — Azi după amiază, Doamna Obengruber, stăpâna casei, m'a trimis la plimbare: servitoarea trebue să cureţe odaia. Mă plimb în fie care dimineaţă, la Volksgarten un ceas, cu dus şi întors, dar e de voia mea, Vinerea după amiază, însă, mă plimb vrând-nevrând.

Zilele din urmă, a nins omăt proaspăt, peste cel de mai înainte (destul de subţire şi încă subţiat de vremea din nou dulce). Eri a fulguit şi a viscolit. M'am îmbrăcat bine şi, parte mergând, parte alunecând, am luat drumul — alb, de astă dată — al cimitirului.

Şi până a nu ajunge la cele câte-va impresiuni pe cari voesc să le notez, mi-aduc aminte de acea istorioară din *Cartea de citire,* din a nu ştiu câtea clasă primară, despre *Cele patru anotimpuri.* Tudorel găseşte, rând pe rând, fie care anotimp mai frumos de cât toate celelalte şi ar vrea ca fie care să dureze vecinic... Tocmai ceia ce gândeam eu, privind hermina iernei şi mărturisindu-mi că dalba-i frumuseţe covârşeşte elegia toamnei, strălucirea verei, ca şi suavitatea primăverei (deşi mi-a duc aminte că, rând pe rând, dădusem câte un vot cu acelaş înţeles şi toamnei şi verei şi primăverei).

Ori cum, poate că cimitirul e mai frumos iarna, de cât ori când, altă dată. E o impresiune toarsă din multe fire aceia pe care o dă obştescul alb linţoliu de pe întregul cimitir. Pe toţi îi înveseleşte aceiaşi uitare, aceiaşi pace albă, aceiaşi lespede ideală! Nici nume, nici inscripţii, nici trufie funerară, sunt toţi cu toţii deopotrivă. Dar sub această înfăţişare la care mă opream mai înnainte, neputând şi nedorind ca s'o străbat, astă-zi iubiţi amici, cugetul meu — din ce în ce mai strein de Origen — străvede aurora drept credincioaselor credinţe. Fără de interpretări alegorice, şi fără de rezerve primesc cu simplicitate — pe garanţia lui Iisus Christos — că mormântului lăsăm numai o haină, pe care în ziua încununărei veacurilor, vom îmbrăca-o iarăşi (strălucitoare sau mohorâtă, întru fericire sau întru întristare), vom îmbrăca-o preschimbată, dar reală şi pentru eternitate. Iisus Christos a zis aceasta; fiţi încredinţaţi că înţelepciunea lumei nu face cât a Lui.

Cimitirul urcă încet-încet, cu cât te duci spre fundu-i şi când ai ajuns acolo, dealurile ce se încovoaie, dincolo de gardul viu al cimitirului, se lasă în jos, se rup în dreptul Caliceancăi, descoperind vederei valea largă a Prutului, viorie sub vălul depărtărei. Deasupra Sadagurei şerpuesc în zare înnălţimi păduroase — dornice, poetice, îmbietoare, ca tot ce e în veci departe. Intorcând privirile şi paşii, străbat zăpada troenită adânc, dealungul gardului, şi cobor apoi pe latura de miază-zi. Tăcerea e adâncă, pare-că religioasă şi sgomotele rare ce se aud au prestigiu aproape muzical. Dealul pe care îl urci, când mergi către Horecea, e o placă de marmură sprijinită pe cer şi tăindu-l cu o linie abia încovoiată. Mă gândesc la doamna S. Sufletul ei de artistă ar gusta cu farmec înfăţişarea aceasta.

I-am trimis, de anul nou, o carte poştală ilustrată: o turmă de oi păştea împrăştiată, pe coama unui deal, într'un amurg de flori de liliac, uşor scăldat în ape purpurii. Pe verso i-am scris cam următoarele: Asfinţitul este şi poate fi seara zilei în care ne aflăm, ori cea de mâine, ori cea de poimâine... Oile suntem noi. Păstorul nu se vede, el este în inima fie căruia dintre noi. Şi sub condiţiunea aceasta, scumpă doamnă, supremul asfinţit poate veni ori când... Dar oameni mediocri ce ne numim şi suntem — să ne spunem că ora aceasta e încă depărtată, în ori ce caz credem că ea nu va veni cu anul care vine.

Privind, în zările cucerite de înălţimile şi de clădirile Cernăuţilor, soarele captiv în nouri şi lalelele grabnicului amurgit de iarnă, cartea ilustrată şi tâlcuirea ei îmi reveneau în minte. O, acestei tâlcuiri i-am făcut în urmă, şi îi fac şi azi condiţii şi rezerve, căci nu mai sunt faţă cu moartea, nepăsătorul, provocatorul de odinioară. Am un copil! voi avea încă unul, peste cinci luni de zile!... Eu stau în

Cernăuţi, departe de ai mei, şi mă trudesc să dau în pază, unei memorii capricioase, trecătoare, atâtea pagini şi idei câte trebuesc ştiute pentru întâiul doctorat în teologie. De aceia dimineaţa, când deşir o oră până la Volksgarten şi înapoi, acasă când stau şi pierd o oră visând, acum când gândul meu pune acestui alb linţoliu dantela-i inutilă: umbra unei mustrări de cuget se lasă peste mine: întârziezi, pierzi vremea! Ai tăi aşteaptă în loc strein şi în împrejurări stingheritoare!

Lăsând în urmă cimitirul, sub mantia-i regală, sfâşiată într'un singur loc de gura neagră a unei gropi în lucru, am intrat în oraşul prididit de seară.

Se împlineşte tocmai azi un an de când am văzut pe Magdelina, dormind neştiutoare şi plăpândă, alături de mama-i adoptivă! Şi mergând spre casă, mă uitam cu drag la landra de copii, ieşiţi din şcoală, cum se agăţau şi se sbăteau pe săniile ţărăneşti pornite către sat. O, stăpâne, învrenicește-mă şi pe mine să văd pe Magdalina şi pe fratele-i ori sora-i viitoare: măricei şi zburdalnici ca aceştia!

G. GALACTION

□ □ □

BUCOVINEI

Dulce Bucovină, ce zile aud că trăieşti?!... Tu erai menită numai frumuseţi să împarţi celor ce aveau fericirea să te cunoască, şi acum cât sufer de cele ce aud!!...

Bucuriile cele mai mari ale vieţii mele de artistă, în ţara asta dulce, pe pământul tău le-am avut!

Când în 85 pentru întâia dată, am călcat pământul tău binecuvântat, eram tânără, şi credeam în tot ce e bun şi frumos, apoi la întoarcerea mea — peste 25 de ani — alături de neuitatul meu camarad Liciu, cât m'am bucurat de a te revedea, senină, liniştită şi rămasă entuziastă şi tot română, cu toată stăpânirea străinului!!...

In Cernăuţi, Suceava, Gura-Humorului, Siret, Rădăuţi, Câmpulung, Vatra-Dornei... câte amintiri!... şi neuitata escursie de la Putna, la mormântul Domnului Ştefan, despre care marele Goga a zis:

«Să nu să 'nfioare de numele tău»
«Nu-i frunză 'n codrii Moldovei!»

câtă frumuseţe!... cât farmec! câte bătăi de inimi româneşti!!...

Reîntinerisem printre voi Bucovineni, dragi şi scumpi prieteni, şi acum... ce se alege de voi?!...

Şi eu o să plec: călătoria cea mare!... Un văl de uitare se va întinde asupra mea — s'a şi întins chiar — şi plec nemângâiată de nesiguranţa în care vă las, dar sufletul vostru e mare şi veţi şti, veţi putea şi trebuie să înfruntaţi ori ce furtună!

Cu bine!... şi, să vă ajute cel A-tot-puternic!... în mâinele lui suntem.

Aristizza ROMANESCU

□ □ □

ORIGINEA NUMELUI BUCOVINA [1]

La anul 1768 se încinse din nou un răsboiu crâncen între Rusia şi Turcia, în cursul căruia Turcii ajunseseră la mare strâmtoare. In necazul lor ei se simţiră nevoiţi a solicita Austriei ajutor, punându-i în vedere redobândirea Olteniei. La rândul său Austria reclamă dela Poartă în schimbul Olteniei promise un petec de pământ din Moldova, care umplea unghiul dintre Transilvania şi Galiţia, ocupată cu prilejul primei desmembrări a Poloniei. Austria avea nevoie de acest colţ de ţară pentru a înlesni comunicaţia între aceste două provincii mărginaşe. Astfel dobândi Austria pe cale pacinică şi fără vărsări de sânge ţinuturile Cernăuţi şi Suceava cu ocolul Câmpulungului Moldovenesc şi Rusesc.

Pe când tratativele diplomatice erau în curs, armata austriacă trecu la 31 August 1774 hotarul Moldovei, pătrunzând fără nici o împotrivire până la Cernăuţi, care oraş deveni capitala provinciei nou ocupate. Cu ziua de 1 Septembrie 1774 începu administraţia austriacă în acest ţinut. In zilele următoare armata de ocupare pătrunse tot mai adânc în Moldova până ce ajunse la anumite puncte de importanţă strategică, pe cari le ocupă milităreşte. Mântuind cu aceasta, comanda militară trase între ele un *cordon militar*, pentru cuvântul ca să împiedece răspândirea ciumei în ţinutul ocupat.

In timpul acesta negocierile diplomatice ajunseră la bun sfârşit. La 2 Iulie 1776 s'a încheiat *Convenţiunea dela Balamutca* pe temeiul căreia se înfipseră pajurile împărăteşti în mod definitiv dealungul frontierii bucovinene de azi.

Cum ţara ocupată făcea în vechime parte din ţinuturile Cernăuţi şi Suceva, ea la început nu purta un nume special. Aşa fiind, noua provincie apare în primele acte administrative sub numele *«Moldova-Imperială-Regească»* spre deosebire de *«Moldova Turcească»* adecă de acea parte a Moldovei, care rămăsese sub supremaţia turcească.

In actele domneşti dela Iaşi şi în corespondenţa particulară din Moldova pământul ocupat de curând de Austriacise numia simplu *«Cordon»* sau *«Cordun»*. Sub acest nume apare *«Moldova Imperială-Regească»* într'un act de hotărnicie dela Grigore Ghica şi într'o scrisoare a Mitropolitului Moldovei dela 1775.

Numirile acestea însă nu se putură menţine. Ele fură înlocuite prin numele de *«Ţinutul sau Cercul Bucovinean»*. Intr'un rând se ventilase ideia de a numi ţară ocupată *«Cercul sau Comitatul Sucevei»*. Dară numirea aceasta nu găsi aprobarea împăratului Iosif II. Se hotărîse deci definitiv ca noua provincie să fie numită *«Cercul Bucovinean»* sau mai simplu *«Bucovina»*. Numele acesta a pătruns şi în Moldova unde *Cordonul* sau *Cordunul* urmă să fie numit *Bucovina* sau *«Ţisareasca Bucovină»*. Numele acesta se menţine până în ziua de astăzi pentru colţul de pământ moldovenesc anexat Austriei la 1874. Rămâne deci să vedem de unde vine acest nume.

Numele *«bucovina»* este un nume colectiv de origine veche slavonă, care derivă dela slavonescul *buc* (nemţeşte *Buche*, româneşte *fag*) şi înseamnă *codru de fag* sau *făget*. Termenul acesta este o veche moştenire slavonă, care a intrat în limba noastră deodată cu bogata zestre de cuvinte slavone pe care strămoşii noştri o primiră dela seminţiile slavone, cu cari ei trăiră lungă vreme împreună şi pe cari apoi ei reuşiră a-i asimila cu desăvârşire. Pentru prima oară întâmpinăm termenul *«bucovina»* într'un documeut de la Roman I. La 30 Martie 1392 Voevodul dărueşte unui viteaz de ai săi trei sate pe apa Siretului al căror teritoriu ajungea până la *«bucovina de pe deal»*, adecă până la făgetul care împodobia coama unui deal oarecare de pe malul Siretului. Un document latinesc dela 1412 aminteşte de *«codrii mari şi mici numiţi Bucovina»*, (silvae maiores et minores Bukovina dictae), cari umbriau dealurile dintre Nistru şi Prut şi dintre Prut şi Siret. Codrii aceştia ce numiau «bucovina» fiindcă erau de *fag*. Ni s'au păstrat documente în cari «bucovinele» sunt traduse în latineşte mai precis prin *«silvae faginales»*, adică păduri de fag sau făgete.

In înţelesul acesta termenul *«bucovina»* era răspândit asupra Moldovei întregi. Documentele lui Ştefan cel Mare editate de curând de d. I. Bogdan, amintesc de *«bucovina»* în judeţul Iaşi şi Roman. La Miron Costin se găsesc pomenite *«bucovinele Cernăuţilor, bucovinele dela Cotnar, bucovinele dela Roman şi alte multe bucovine»*. In judeţul Fălciu s'a păstrat până astăzi numele *«Bucovina»* pentru un deal din comuna Rusca, plasa Prut. Tradiţia locală aduce numele acesta în legătură cu pribegii din Bucovina, cari s'ar fi adăpostit cândva la poalele acestui deal. In cazul acesta tradiţia nu merită crezământ. Dealul acesta poartă numele după *bucovina* sau făgetul, de care era acoperit odinioară. In forme sinonime de *Bucova* şi *Bucovăţ* găsim numele acesta răspândit peste tot pământul locuit de Români. Aşa în Moldova, în Muntenia şi Transilvania. In comitatul Caraş-Severin există un sat cu numele *Bucovăţ;* cercul administrativ din care face parte numeşte *Făget* (ungureşte Facseti). Numele *Bucovina* se găseşte şi în Pocuţia. Codrul care împodobeşte dealurile dela amiazăzi de Haliciu apare în documentele de pe vremea lui Ştefan cel Mare sub numele de *«Bukowina Haliezka»* sau *«faginalis silva Haliciensis»*. Pădurea de fag de lângă Cosova în Galiţia apare până azi pe harta Statului major austriac sub numele de «Bucovina». In părţile acestei Bucovine pocuţiene făcu Ştefan cel Mare recrutări când cuceri Pocuţia la 1503.

Din mărturiile acestea vedem aşa dară că în vechime termenul *«bucovina»* era un nume colectiv, însemnând codru de

[1] Din *„Pagini alese din istoria Bucovinei"*, care vor apare curând.

fag sau făget, şi că el împreună cu sinonimele sale Bucova şi Bucovăţ era răspândit peste întreg teritoriul locuit de Români. Termenul acesta este de origine slavonă; în forma sa românească el s'a păstrat numai în Banat unde se pomeneşte de cercul *Făgetului* şi în Transilvania, unde găsim *Ţara Făgăraşului*, o *Bucovină* şi aceasta. Cu vremea Românii uitară înţelesul acestui cuvânt străin şi astfel s'a putut întâmpla ca numele colectiv *bucovina* să ajungă mai apoi un nume propriu. Să urmărim mai de aproape cum s'a desvoltat acest proces în noua provincie austriacă.

Numele *Bucovina* pentru această provincie stă în oarecare legătură cu numeroasele bucovine sau făgete, cari se găsiau aici în vechime. In documentul dela 1412 este vorba de *bucovinele mici şi mari*. *Bucovinele mici* începeau pe malul stâng al Prutului lângă Cernăuţi şi duceau în direcţie dreaptă spre Hotin. Ele împodobiau dâmburile şi dealurile din această regiune şi s'au păstrat pe alocurea până în zilele noastre. Sânt pădurile de fag dela Cernauca şi Dobronăuţi cari trec şi în Basarabia şi se estind spre malul Nistrului. Numele Bucovina pentru codrii aceştia de fag s'a menţinut până pe vremea ocupării austriace. Ei apar sub acest nume pe harta maiorului Mieg dela 1774.

Bucovinele cele mari dela 1412 umpleau întreg ţinutul din sudul Cernăuţilor până la apa Siretului. Miron Costin le numeşte foarte nimerit: *Bucovinele Cernăuţilor*. Ele s'au păstrat în părţile acestea până azi sub diferite nume ca: *Codrul Cosminului*, *Codrul Herţei*, ş. a.

Cosminul era un vechiu sat moldovenesc, pe al cărui teritoriu se ridică azi satele Ceahor, Corovia, Mologhia şi Franzthal de lângă Cernăuţi. Pădurea de fag de pe teritoriul acestui sat, azi dispărut, apare în documentele şi cronicele cele mai vechi sub numele «*Bucovina*». După actul de hotărnicie dela 1488, hotarul Cosminului trecea «*prin* **bucovina** *la vale până la hotarul Lucaviţei*». Prin «*bucovinele*» Cosminului trecea drumul cel mare care legă pe vremuri Apusul cu Răsăritul. In «*bucovinele Cosminului*» suferiră Polonii groaznica înfrângere în toamna anului 1497. Vechile cronice moldoveneşti înainte de Ureche se găsesc în deplin acord mărturisind că lupta s'a dat «*în bucovinele dela Cosmin*». Acelaş lucru îl confirmă şi Azarie şi Miron Costin. Cronica anonimă a Moldovei e mai precisă zicând: «Şi l-au gonit Ştefan Vodă şi l'a ajuns la *Bucovina* şi l'au bătut». Cronica Moldo-Polonă relatează cu privire la această mare faptă răsboinică că numai câteva districte de ţărani neascultători au apucat «*spre Bucovina*» ş'au făcut mari pagube. Atunci Ştefan Voevod trimise după ei cu oaste pe mareie vornic Boldur, cari i-au şi bătut acolo, «*tăind asupra lor bucovina dela Cosmin*». Cronicarul polon Stanislau Sarnicki numeşte expediţia lui Ioan Albert de la 1497 în Moldova «*expediţia bucovineană*» (expeditio belli quam Buccovinensem vocant).

Ambasadorul Andrei Taranowski, prietenul lui Mihaiu Viteazu, aminteşte la 1570 că în călătoria sa spre Constantinopol ar fi trecut «*prin deochiatul codru Bucovina, în care înainte de 73 de ani, adecă la 1497, 50.000 de ostaşi poloni fură ucişi într'o singură zi*». Despre strâmtorile «*Bucovinei*» pomenesc mai multe relaţiuni consulare din veacul al 17-lea (il passaggio della selva Buccovina). Este vorba de drumul care ducea prin *bucovinele* dela Cosmin. La 1686 observă un diregător polon din antujarul lui Sobieski: «Moldovenii ni sunt vrăjmaşi, *în Bucovina* ei ucid pe ai noştri, îi robesc şi nu poate trece nimeni fără ca să cadă în mâna lor». Astfel *bucovina sau făgetul dela Cosmin*, locul de izbândă al lui Ştefan cel Mare, din nume colectiv ce era la început, deveni pe nesimţite un nume propriu. Şi Dimitrie Cantemir ne comunică în celebra sa descriere a Moldovei că Polonii numiau locul înfrângerii lor de la 1497 *Bucovina* şi că ei niciodată nu pomeniau numele acesta fără lacrimi în ochi.

Numele Bucovinei pentru codrul Cosminului şi al Herţei era cunoscut şi în Moldova. Il găsim pomenit într'un document dela Constantin Vodă Movrocordat. Acest domn îngădui starostelui polon din Sniatin «ca să fie volnic a tăia şi a căra 500 care de lemn într'un an din pădurile Moldovei, au ale Ceremuşului *au din ale Bucovinei păduri* pentru treaba arsului». Pădurile Ceremuşului se întindeau pe malul drept al acestei ape de munte şi ajungeau până spre Teţina şi Broscăuţi. La linia aceasta începeau *pădurile Bucovinei* cari se estindeau spre est până spre Herţa Pomârla şi Mihăileni, grupându-se astfel în jurul Cosminului.

Românii nu'şi mai puteau da seama despre însemnătatea termenului slavon *bucovina* şi astfel s'a putut întâmpla ca acest nume colectiv să se pe petrifice într'un nume propriu. *Făgetul sau bucovina dela Cosmin împrumută pământului umarit de ea numele propriu Bucovina*. Rămâne deci bine stabilit că regiunea păduroasă de pe ambele maluri ale pârâului Derehlui, care străbătea în vechime teritoriul satului Cosmin, pe timpul Moldovei se numia *Bucovina* după bucovinele sau făgetele de aci. Administraţia austriacă a acceptat numele acesta şi l'a estins asupra întregei ţeri ocupate la 1774. In felul acesta purceseră mai apoi şi Ruşii când numiră întreg pământul moldovenesc dintre Prut şi Nistru, ocupat de ei la 1812, Basarabia, nume obişnuit în vechime numai pentru litoralul pontic dela limanul Nistrului până la gurile Dunărei.

Faţă de neîndoelnicile constatări de mai sus încercările unora de a deduce numele Bucovina din numele So-*boken* şi Koisto-*boken*, seminţii traco-dace din Carpaţi, rămân născociri fantastice, răsărite din combinaţiile naive ale unor diletanţi în ale istoriei.

Numele Bucovina derivă dela slavonescul buc şi înseamnă făget. Pe vremuri el era un nume colectiv şi ca atare răspândit peste întreg teritoriul locuit de Români. Cu vremea Românii pierdură noţiunea acestui cuvânt slavon, urmând ca bucovinele să fie numite făgete sau codri de fag. Făgetul dela Cosmin a continuat însă să se numească Bucovina. Românii ne mai înţelegând sensul acestui termen l'au considerat de nume propriu. Austriacii au întrebuinţat acest nume pentru întreg ţinutul ocupat de ei la 1774 şi astfel s'a ajuns la numele de ţară Bucovina. Numele acesta ne reaminteşte locul uneia dintre cele mai mari şi mai hotărîtoare izbânde a armelor moldoveneşti. Pentru acest motiv şi pentru faptul că el azi se referă la o provincie locuită de Români, numele Bucovina, deşi de origine veche slavonă, este şi va remâne un nume scump Românilor de pretutindeni.

I. NISTOR

□ □ □

PĂMÂNTUL SUFERINŢEI

Acolo... Hainul fanfarelor cânt
Pătrunde în larguri de zare,
Şi urlă sălbatec aduşii de vânt,
Tresare şi geme străvechiul pământ,
Pământul lui Ştefan cel Mare.

Din noaptea uitărei străbunii mei mari
La glasul de trâmbiţi săriră,
Dar nu vin în hoarde năvalnici tătari...
Măria Ta, vezi-i! Zadarnic tresari!
Şi stă voevodul, se miră...

Priveşte cu jale la zarea'n văpăi
Şi plânge de cele ce vede,
Căci duhul satanei aleargă prin văi
Şi'ndeamnă la moarte atâţia călăi,
... Şi ochilor nu-i vine-a crede.

Cad mame cu sânul pe leagăn plecat,
Flăcăi cad şi blânde fecioare
Şi vaete triste la ceruri străbat,
Iar pasări de pradă spre drumuri s'abat
De moarte şi jug cobitoare.

In crunta ocară a paşilor grei
Azi Putna'şi înneacă suspinul,
Suceava îşi plânge mormintele ei
Ce-ascund bărbăţia străbunilor mei
Şi-acuma le spurcă streinul.

De cnuturi barbare acuma se frâng
Suspinele Voinei bătrâne.
Şi pumni'n cutremur acolo se strâng,
Şi ochii zadarnic se'nchină şi plâng...
Intoarcete'n noapte, Stăpâne!

Intoarce-te! Chiamă viteazul popor,
Ce somnul de veacuri şi'l doarme,
Să'şi vadă arcaşii altarele lor,
S'adune în suflet al urei fior
Şi mâna s'o pună pe arme!

La arme! Cu focul în piept v'adunaţi
Şi-n suflet cu-a furiei lavă,
Pământul lui Ştefan cu sânge'l spălaţi
Şi'n câmpul de lifte spurcat semănaţi
O tânără Roşe Dumbravă!

La arme! Hainul fanfarelor cânt
Pătrunde în largurl de zare,
Au n'auziţi strigăt şi vaet în vânt?
Ne chiamă şi plânge străvechiul pământ,
Pământul lui Ştefan cel Mare!...

I. U. SORICU

CONSTATĂRI, TEMERI ŞI SPERANŢE

De o sută patruzeci de ani de când Austria a ocupat *Bucovina*, această ţară a trecut prin multe schimbări până ce-a ajuns la răspântia de azi: a avut la început o *administraţie militară* bună, aproape părintească, care a ţinut seamă de caracterul românesc al provinciei ocupate, de particularităţile neamului ce-o alcătuiau voind să-i păstreze acest caracter în cadrele împărăţiei. Mai târziu a fost ataşată Galiţiei ca un simplu cerc administrativ, şi a pierdut individualitatea sa şi a avut de suferit *influenţa polonă*, care s'a manifestat în mod violent mai ales pe terenul şcolar. După o luptă frumoasă purtată cu mult avânt Bucovinenii şi-au câştigat independenţa, dându-li-se autonomie. Tot atunci s'a introdus şi constituţia, dându-i-se Bucovinei ridicate la rangul de ducat o dietă la Cernăuţi.

Cu timpul provincia moldovenească, cum era Bucovina dela ocupaţie până pe la 1848, s'a împestriţat încetul cu încetul până ce-a ajuns în starea de azi de n'o mai cunoşti, încât îţi vine să repeţi cuvintele lui P. *Maior*, spuse în altă legătură, că pare o faţă boieroasă unsă cu funingini. Bucovina prezintă azi un amestec de neamuri cum rar se poate vedea al doilea pe pământ. Pe un teritoriu de 10.000 şi ceva de km. pătraţi, la o populaţie de 800.000 locuitori, câţi s'au numărat în 1910 avem 8 naţionalităţi. Pe lângă *Românii* băştinaşi cari abia de trec de o treime din totalitatea locuitorilor avem *Rutenii* galiţieni, în numărul cărora intră şi Românii rutenizaţi, la număr aproape cât Românii, apoi *Ovreii*, mai bine de o sută de mii, colonişti *Nemţi, Poloni, Unguri, Lipoveni, Slovaci.*

Nomenclatura ţării a fost schimonosită până la nonsens: *Gura-Humorului* e locul unde se revarsă Humorul în Moldova, dar ce-o fi oficialul *Gura-Humora*, *Vatra-Dornei* e *vatra* satelor Dornei (Şarul, Rusca, Candreni etc.) dar ce-o fi despomenitul *Vatra-Dorna* al ziarelor româneşti, *Mitocul-Dragomirnii* înţelege oricine ce însemnează, dar ce va fi *Mitoca-Dragomirna* sau *Kimpolung?*

Graiul frumos moldovenesc s'a stricat de nu mai ştii e limbă sau jargon: intelectualii nemţiţi vorbesc nemţeşte cu cuvinte româneşti, poporul slavizat; *portul* s'a corcit cu fel de fel de modele urâte, sufletul s'a înstrăinat.

In aceste împrejurări, pus din oficiu, am putea zice, şi cu tendinţă, în minoritate numerică, încolţit de toţi străinii aşezaţi pe pământul său şi de birocraţia duşmănească, părăsit de fraţii din Regat, divizat, din nenorocire, în fel de fel de tabere politice, cari în lupta lor nu alegeau mijloacele şi alianţele, această frântură a neamului nostru, cea mai mică dintre toate, a făcut totuş din *propriile ei puteri* foarte mult pentru salvarea naţionalităţii sale, şi dacă ar fi avut fericirea să aibă conducători mai conştienţi de datoriile lor, mai desinteresaţi, mai energici mai muncitori ar fi putut face şi mai mult, căci, vorba poetului:

> *«Cele mai multe rele*
> *Nu ne vin din afară...»*

Şi în această luptă pentru respingerea atacurilor duşmane şi apărarea individualităţii sale naţionale, neamul românesc din Bucovina nu şi-a neglijat datoriile sale către *Patrie* şi *Tron*, ci le-a împlinit cu prisosinţă şi cea mai mare calomnie a fost aceea că i s'a spus că-i *iredentist*. In toate împrejurările, dela răsboaiele napoleoniane până la măcelul european de azi, pe toate câmpiile de luptă, în Italia şi în Boemia, în Bosnia şi Galiţia şi Polonia, Românii bucovineni în frunte, ţărănimea a vărsat sânge mult şi scump ca să-şi asigure *dreptul la viaţă naţională.*

Speranţa zilei ce vine şi care-i va aduce şi lui dreptate stăpânia sufletul Românului bucovinean; nu era nimic decât răsplata jertfelor făcute.

Aşa era până *eri.*

Şi astăvară când a izbucnit ca o flacără înăbuşită groaznicul măcel ce însângeră câmpiile din aproape Europa întreagă, cu ce entuziasm au sburat voinicii români la luptă: i-am văzut coborând dela munte în cămăşile lor albe, cu

EXPOZIŢIA DE PICTURĂ DELA ATENEU

Târg la Curtea de Argeş — *Neyues*

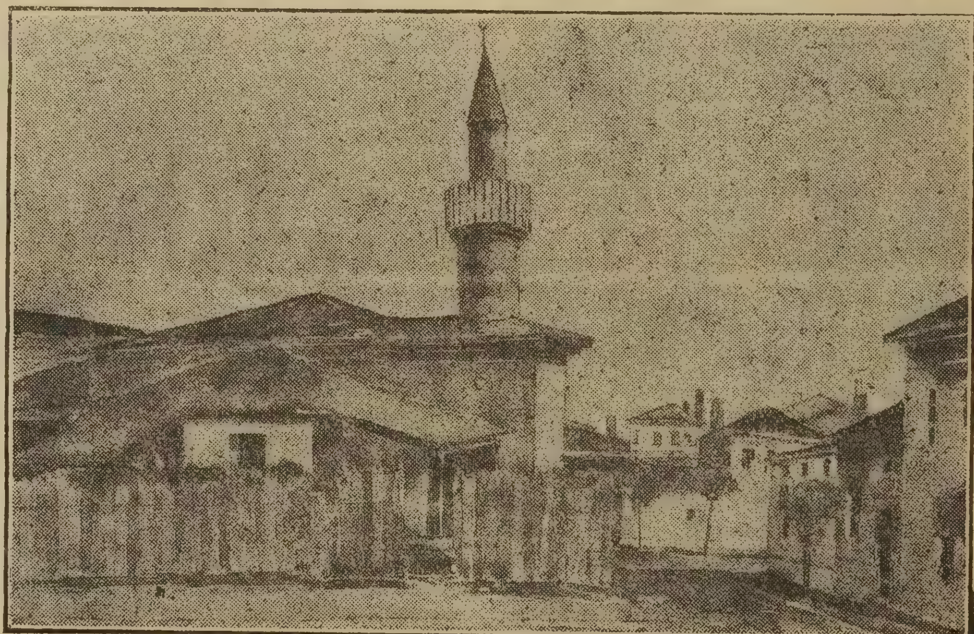
Giamie în Constanţa — *C. Cretzoiu*

pletele în vânt în cântece de fluer şi bucium, întovărăşiţi de primarii satelor, i-am văzut adunându-se dela şes în caravane de sute de căruţe cu muzici în frunte, flori la pălărie, oftat de jale şi chinuit de voinicie, i-am văzut luând cu asalt trenurile ca să ajungă cât mai degrabă acolo unde-i chiamă datoria.

Dela stâna din creerii munţilor, în costumul pitoresc al ciobanului, dela coasă şi îmblăciu, de pe lanurile boereşti din Moldova şi din uriaşele fabrici ale Americei au alergat cu toţii să-şi apere *vatra străbună* ca să nu creadă duşmanul că satele sunt pustii, că nu's braţe să le apere şi ei vor putea necinsti casa Românului. Şi ce frumos le-ar fi apărat! Au înregistrat ziarele zi de zi minunele de vitejii pe cari oropsiţii valachi, buni de exploatat şi de maltratat în timp de pace, dar eroi în timp de răsboiu le-au săvârşit pe câmpul de luptă.

Un prieten de pe câmpul de luptă îmi scrie: «Când răsună comanda «*Inainte*» ochii flăcăilor noştri s'aprind, braţele se încoardă, o înflăcărare de nedescris îi cuprinde şi nu-i mai poţi stăpâni».

Şi dacă acesta-i dorul lor de luptă pe câmpiile nisipoase şi sărace ale Galiţiei, ce pagini de glorie vecinică ar fi înscris aceşti luptători apărând brazda lor strămoşească, căsuţa lor dragă, nevasta şi copiii lor scumpi, petecul de pământ în care odihnesc ai lor şi ar dori să doarmă şi ei.

Dar nu le-a fost scris ca sângele lor vărsat cu dărnicia Românului să se înfrăţească cu cel vărsat de strămoşii lor pe aceiaş brazdă şi din amestecul lor să răsară mândră floarea dreptăţii şi libertăţii naţionale.

Ei au udat câmpii străine şi puţinii rămaşi acasă, când au văzut că duşmanul s'apropie, s'au ridicat într'un nou elan de însufleţire şi de bună voe s'au înrolat ca să-şi apere moşia.

Mii de *voluntari* români în cântece şi veselie parcă ar fi mers la jocul din bătătură s'au îndreptat spre câmpul de luptă, căci aşa i-au învăţat părinţii lor să-şi apere cinstea şi moşia.

Nici când n'am priceput atât de limpede ce cuvânt mare e *dragostea de pământul moştenit* la ţăranul nostru şi ce înţeles adânc are, ca în acele zile de cumpănă când ca o lavă ce pe neaşteptate zbucneşte din taina adâncă a pământului, a zbucnit cu forţe necrezute din sufletul ţăranului nostru dorul de luptă.

Azi mulţi din cei plecaţi la luptă dorm somnul vecinic în pământul străinătăţii, dar liniştea li-i tulburată de plânsul celor pentru cari au plecat.

Moşioara lor e călcată de duşmani, căminul lor drag, unde s'au trezit, e ameninţat, nevasta şi copii sunt în prada gândurilor năpraznice şi ei stau neclintiţi căci braţul care a împărţit moartea în rândurile duşmanului e înţepenit şi inima a încetat de a mai bate.

Ruşii au cuprins aproape întreaga Bucovină. Ei stăpânesc la Cernăuţi, centrul cultural al Românismului, ca şi la Rădăuţi şi Putna lăcaşurile de odihnă ale Voevozilor; Cazacii au pus piciorul la Putna şi Suceava ca pe timpul lui Vasile Lupu şi dacă n'au topit odoarele dela Putna ca să facă bani şi n'au bombardat zidurile căzute în ruină ale falnicei cetăţi dela Suceava, totuşi durerea de care e chinuită Românimea din Bucovina e nespus de mare.

Iată tristul adevăr de *azi*.

Dar ce va fi *mâine*.

Iată o întrebare ce trebue să zguduie Românismul dela un capăt la altul. Cui poate să-i rămâie indiferentă soarta unei provincii ca Bucovina, pământ clasic românesc cu un popor ce-ar face mândria oricărui neam?

Sufletul Bucovinenilor e răscolit de *teama* necunoscutului; mormântul marelui luptător al creştinătăţii, cetatea Voevozilor. Ctitoriile boerilor evlavioşi au tresărit la gândul unei noi cotropiri străine. Speranţele ce mai licăriau într'un colţ ferit de profanare, speranţele unei vremi când viaţa acestui popor vrednic, muncitor şi deştept, care nici când n'a asuprit pe cineva, va avea şi el o zi luminoasă de libertate naţională, în schimbul jertfelor aduse, aceste speranţe sunt pe sfârşite.

Miile de Români bucovineni, ajunşi *copii nimănui*, străini în ţară streină cu privire întrebătoare, rugătoare încearcă să pătrundă vălul ce acoperă viitorul: ce perspectivă li se deschide, dincolo de perdeaua ce ascunde ziua de mâine, e cer senin şi soare, cald sau frig ceţos ce-ţi pătrunde la măduvă.

După încheierea războiului când se vor împărţi locurile, ce va fi Bucovina noastră? O ţară cu drepturi largi la viaţă naţională cum i se cuvine naţiei de baştină, într'o împărăţie austriacă victorioasă, o gubernie rusească cu «traiul ieftin» pe care-l laudă Ruşii pe toate cărările, declarând că «nu scot castaniile din foc pentru Români» sau vechiul hotar moldovenesc de acum câte va sute de ani.

Pentru neamul românesc din Bucovina se pare c'a bătut ceasul din urmă, după care încet încet urmează stingerea.

Acestea nu sunt ideile unui pesimist ci ale unui cunoscător al limitelor de rezistenţă la care au ajuns Românii din Bucovina, cari în războiul de faţă au dat dovada unui exces de împlinirea datoriei.

Din trecutul său de 140 de ani de vitregie nu poate trage nici o nădejde de vr'un ajutor în afară de puterile sale proprii, iar aceste puteri sunt pe sfârşite.

Intr'o Austrie victorioasă Ovreii cari s'au păstrat intacţi cu tot patriotismul lor exagerat, au să fie mai puţin cămătari, Rutenii cari au dat «strălucite dovezi de credinţă», dealungul Bucovinei, Galiţiei şi Maramureşului mai puţin agresivi, birocraţia austriacă şi aşa insuportabilă mai geloasă de realizarea idealurilor naţionale române? Sau să ne împăcăm cu fatalitatea de a ne cufunda în braţele pravoslavnicei Rusii?

Ieri austriacă, azi ocupată de armatele ruseşti, mâine? — iată calvarul Bucovinei!

George TOFAN

BUCOVINA

Inchinare marilor noştri patrioţi

Pe undeva pe unde e ruină
Şi aer mort şi 'ngheţ şi zări de ceară,
Pe undeva pe unde scânteiară
Strămoşii sub a lăncilor lumină,

Cu-obrajii stinşi, cu pleoapa funerară,
Dormi somnul greu şi-adânc, Tu Bucovină:
Tu cap frumos, rostogolit în tină
Moldovei noastre dragi de-odinioară.

O, de-ai dormi măcar, pământ de jale!
Dar azi şi vineţeala feţei Tale
O biciue duşmanii şi-o sfâşie!

Şi 'n timp ce ghiaţa Ta de veci înghiaţă,
Noi, melancolici şi 'ngrăşaţi de viaţă,
Oftăm, visând o mare Românie!

George GREGORIAN

DIN CARNETUL MEU

1. Ce mi s'a întâmplat într'o singură zi

Pe stradă grupuri de patrioţi, Ovrei şi Nemţi, gesticulând şi discutând cu entuziasm oarecare biruinţă imaginară a armatelor austriace. După mai lungă vreme am îndrăznit şi eu în ziua aceea să ies la plimbare pe strada principală a oraşului, fiindu-mi dor să întâlnesc vre-un Român, să-i strâng mâna, să schimb cu el câteva cuvinte. Imi iese în cale un fruntaş al Românilor de acolo. Mă reped cu bucurie la el să-l salut, să-l întreb de sănătate, —când colo ce se mi se întâmplă?... Ferindu-se a-mi întinde mâna, parcă aş fi fost un făcător de rele, îmi spune pe ascuns în treacăt: «Sunt tată de copii; nu-mi vorbi nimic. Pe d-ta însă te rog fugi cât mai de grabă de pe aici». Rostind cuvintele din urmă, ochii săi arătară pe furiş, c'o jumătate de privire, spre creasta munţilor, pe unde trece frontiera României.

Nemaiputând suporta atmosfera înăbuşitoare creată de patrioţii oraşului, voiam să plec pe câteva zile la un prieten al meu, un bun Român din district. Dar în aceiaş zi, nu mult după întâmplarea de mai sus, prietenul meu pe care îl vestisem despre venirea mea, îmi trimite printr'un cunoscut vorbă, să nu viu, rugându-mă să nu mă supăr şi să-l cruţ.

Intru la frizerul nostru, un Român. Văzându-l tăcut, posomorât, în contra obiceiului său, mi-am zis, de, va fi fiind omul necăjit din cauza răsboiului, care i-a răpit aproape pe toţi muşterei săi români, căci patrioţii, cu toate că au rămas mai toţi acasă şi îi vezi pe stradă bărbieriţi şi îngrijiţi ca de sărbătoare, aşteptând veşti despre o nouă biruinţă, aceştia nu vin la bietul frizer român. Ca să-l fac să mai uite de necazurile sale, încep a glumi, a povesti de una de alta, el însă tace mereu, par'că nici n'ar vrea să-mi bage vorba în seamă. La urmă, când să ies, arătând cu mâna spre păretele, care-i desparte frizeria de locuinţa unui evreu, îmi şopteşte: „M'am temut să vorbesc cu d-stră. Toţi—şi la acest «*toţi*» s'a gândit la Ovrei—vorbesc că azi-mâne pun jandarmii mâna pe d-tră».

Un prieten mă ocoleşte, altul nu mă primeşte, iar frizerul meu şi el se teme a vorbi cu mine. De, poate voi fi fiind şi eu vr'un spion, fără să ştiu. Mă grăbesc să intru la cel dintâiu prieten, care îmi vine mai aproape în cale, să-i povestesc cele întâmplate. Il găsesc acasă. Abia încep a-i povesti şi el, cătând spre uşă: «Te rog, să fim mai precauţi, vorbeşte mai încet»... Şi întorcându-şi ochii spre mine, am văzut în ei nesiguranţa şi groaza adusă pe capul Românilor de jandarmii colonelului Ficher—şi am înţeles totul ce mi s'a întâmplat în ziua acea...

*

Fiecare intelectual român e un arestat; casa sa o închisoare. Oricine intră, oricine iese, e bănuit, e urmărit. Se leapădă Român de Român, prieten de prieten. Şi dacă totuşi se întâmplă să se întâlnească doi, nu-i auzi vorbind nici un cuvânt, ci, cum îşi strâng mânile tăcuţi, în ochii lor vezi o singură dorinţă: să le ajute Dumnăzeu să se vadă şi a doua zi. Oprit e orice semn de viaţă. O vastă închisoare pare toată ţara. Liberi sunt numai Ovreii şi Nemţii şi corbii, cari trec croncănind spre şesurile Prutului şi spre câmpiile Galiţiei, unde îi aşteaptă bogatele ospeţe pregătite din carnea fraţilor noştri.

2. Cărţi şi reviste româneşti aruncate în foc

Bat la uşa unui coleg. Mă întâmpină doamna, în privirea căreia observ bine o spaimă pe care nu o pot înţelege momentan, produsă de venirea mea neaşteptată. Indată însă ce mă vede cine sunt, spaima din ochii doamnei dispare şi ea, cu un zâmbet dureros pe buze, mi-a-rată diferite cărţi şi reviste împrăştiate prin odaie. Căuta nişte numere dintr'o revistă din regat, unde a fost vorba de unele din durerile Românilor bucovineni. Iar în sobă în timpul acesta duduie focul, aşteptând să înghită slovele cari, în momentele de faţă ar putea fi nenorocirea acestei case, fiindcă în ele geme o picătură din uriaşa durere înăduşită a neamului. Ceeace am văzut aici, s'a întâmplat şi la multe alte case româneşti, unde, pe lângă cărţi şi reviste, şi multe scrisori scumpe dela prieteni dragi din România vor fi fost aruncate în foc de groaza jandarmilor, în ochii cărora orice putea fi un motiv de arestare.

3. Rublele ruseşti

Nu atât ca să justifice înaintea opiniei publice româneşti multele arestări ce le făceau jandarmii austriaci, ci ca să stoarcă şi mai mult admiraţia patrioţilor faţă de nepreţuitele lor merite pentru monarhie, aceştia povestiau de enorme sume de ruble ruseşti ce le-ar fi aflat la cutare popă. Mă aflam în orăşelul X tocmai când aduseră jandarmii pe un preot arestat, despre care se vorbia că ar fi luat multe sute de mii de ruble dela Ruşi.

Şeful postului de jandarmerie, ca să-l încredinţeze pe un cunoscut al meu, un ofiţer în rezervă, l-a învitat în biuroul său, ca să-i arăte pachetul cu rublele dându-i mai întâiu de înţeles că ceeace face e o favoare, de care nu mulţi muritori pot fi părtaşi. Şi ce-i drept, cunoscutul meu a văzut pachetul, nu însă şi rublele.

N'a trecut o săptămână, când l-am întâlnit, fiind pus în libertate, pe preotul cu povestea rublelor, care poveste, dacă ai fi avut curajul să spui că nu o crezi, fiecare Ovreu, fiecare Neamţ era gata să denunţe că a mai descoperit uu trădător, şi acela eşti d-ta care n'ai voit să crezi imediat.

4. Efectul intenţiilor colonelului Fischer

Prin multele arestări săvârşite de către jandarmii săi, credea colonelul Fischer că va izbuti să cureţe Bucovina de oricari alte sentimente afară de cele austriace Efectul intenţiilor saie însă n'a fost cel aşteptat, ci cu totul altul. Nici odată nu s'au iubit Românii din Bucovina mai mult, nici odată nu s'au văzut mai cu drag, nici odată nu s'au simţit mai mult fii ai aceluiaş neam ca în zilele acestea. Legătura care ţine la olaltă pe membrii unui neam, legătura aceasta, care în timpul din urmă slăbise în mod îngrijitor din cauza lipsei de scrupule a politicianilor bucovineni, a fost stabilită ca prin minune cu ajutorul jandarmilor austriaci.

Dar atrocităţile săvârşite de jandarmi au avut şi alt efect, pe care l-am simţit mai bine în seara zilei de 5 Octombre când a fost pentru întâia oară evacuat oraşul nostru. Pentru noaptea spre Marţi erau anunţate mai multe trenuri cari să ducă populaţia îngrozită de vestea apropierii Ruşilor. Femei cu copii în braţe, bărbaţi cu boccele în spate, alergau din toate părţile spre gară, ca să poată fugi cu cel dintâiu tren. Pe faţa tuturor vedeai spaima, groaza.

Singurii oameni liniştiţi erau Românii. Ei, cari prin două luni de zile nu şi-au ridicat nici odată ochii din pământ, când ieşiau pe stradă printre patrioţi, acuma se plimbau vioi cu ochii în sus, căutându-se unul pe altul, strângându-şi mâna cu căldură, par'că ar fi ieşit atunci toţi dela temniţă şi abia aşteaptă să se vadă, să-şi spuie cuvinte prieteneşti pe cari le-au purtat atâta vreme închise în suflet.

Da—de ce n'am spune? — în sufletul fiecărui Român era o bucurie. Nu era însă bucuria pentru venirea Ruşilor—cari tot atât de streini ne sunt sau poate şi mai streini decât stăpânii de până acuma—ci bucuria că am scăpat de Fischer şi de jandarmii săi.

Nu se poate caracteriza mai bine starea sufletească ce au produs îu unele părţi ale Bucovinei prigonirile din partea jandarmilor şi a patrioţilor decât prin următoarele cuvinte ce le-am prins din întâmplare la un colţ de stradă unde stăteau doi prieteni de vorbă. Aud pe unul din ei: «*Cum îţi place fără siguranţa publică?*» — «*Mă simt mai sigur*», răspunde celalalt.

Foarte adevărat. După două luni de zile întâia oară în seara aceea când se apropia vrăjmaşul ţării, noi toţi ne simţeam mai siguri în ţara noastră rămasă fără scut. Şi oricare ar fi fost vrăjmaşul, oricare trib de sălbateci din fundurile Africei, dacă ar fi venit să alunge măcar pe 2-3 zile pe Ficher cu jandarmii şi cu patrioţii săi, ar fi trezit în sufletele noastre aceeaş bucurie, dându-le putinţa să respire liber.

De aceea, dacă din punct de vedere austriacesc, era în seara aceea cineva vinovat, acela nu putea fi căutat printre Românii cari se bucurau că pot respira, ei numai în persoana colonelului Fischer, singura cauză a bucuriei noastre de atunci, iar nu Ruşii, pe cari nu-i putem iubi, având toată iubirea noastră pentru alţii.

G. ROTICĂ

□ □ □

LA CURTEA DIN SUCEAVA[1]

ALEXANDRU-CEL-BUN
intră în sala tronului, urmat de clerul şi boerii ţării

Inalt prea Sfinţia Ta, Grigorie, Mitropolit al Moldovei, stai de-a-dreapta mea; Prea Sfinţia Ta, Ion Sartorius, Episcopul Romano-Catolic al Siretului, stai la stânga soţiei mele, Doamna Ringala, că sunteţi de-o lege. Prea Sfinţia Ta, episcop Avedik al Armenilor, treci, rogu-te, la dreapta Mitropolitului nostru şi Sfinţia Ta, Damian, Episcop al Romanului, îngăduie să stai la stânga oaspelui nostru Ion Sartorius, trimisul sfântului Scaun.

Veniţi, egumene Ciprian şi Sfinţia Ta, Stareţe Gabriel şi aşezaţi-vă, unul de-a-dreapta şi celalt la stânga lanţului bisericesc. Rău ne pare că episcopul nostru din Rădăuţi, nu se află printre noi. Aş fi vroit să fie faţă la deschiderea Sfatului nostru, că mult luminat îi e sufletul şi mult înţelept îi e gândul. Dumneavoastră, boeri mari ai ţării, ertaţi că v'am trecut în urma feţelor bisericeşti, dar eu însu-mi, de s'ar cuveni, aşi coborâ de pe tronul meu, şi aşi înălţa pe Mitropolitul Grigorie. Căci sfinţii părinţi ai bisericei purced dela Domnul şi lor li se cade, celor dintâiu, închinare.

LOGOFĂTUL JUMATATE
cel dintâiu sfetnic al lui Alexandru

Sfatul ţări, prin gura mea, Logofătul Jumătate, carele sânt cel mai bătrân, urează bun venit Măriilor Voastre!.. Iată grâul cel mai bun, răsărit în lipsa Măriilor Voastre! (aruncă grâu în Domnitor) Pe spice de aur s'a înălţat şi numai spice de aur să lumineze în sufletele voastre şi pe ogoarele Moldovei!... Cu grâu din belşug vă 'ntâmpinăm, că grâul e pâinea şi aurul ţării; cu boabe pline v'am bătut, ca toate să vă iasă din plin, acum şi pururea şi în vecii-vecilor!

ALEXANDRU

Amin!... Adevăr zice nouă, logofătul Jumătate, că grâul este pâinea şi aurul ţării! Brăzdaţi ogoarele şi le sămănaţi şi le hrăniţi din belşug, ca s'aveţi îmbelşugare!... Fiţi plugari buni pământurilor voastre, precum şi eu am fost Moldovei.

Doamnă, Episcopi, boeri, şi voi toţi supuşii mei, ascultaţi. Bogdan-Voevodul a întocmit oastea ţării, ca să-i fie pavăză năvălirilor duşmane şi-n ceas de vitejie, şoim de pradă. Roman-Vodă a stăpânit dela munte pân' la mare. Fratele meu, Iuga-Vodă, — a descălicat sate şi oraşe la locuri potrivite — le-a dat hotare îndestulătoare, a dăruit pe boerii aleşi şi pe oştenii viteji, a pus temelie călărimei regulate, pe care o căpităneşte astăzi fiul său Spătarul Coman, nepotul nostru. Eu, după slabele mele puteri şi după marea mea dragoste de ţară, cu ajutorul lui Dumnezeu, care mi-a hărăzit o lungă şi liniştită Domnie, după domnii scurte şi furtunoase, am întocmit gospodăria Moldovei, pregătind urmaşilor bogată moştenire.

Am ridicat Domnului sfinte locaşuri şi le-am înzestrat cu prisosinţă; am deschis drumuri, am întemeiat târguri şi am hotărât vămi, de mare folos negoţului ţării. N'am dat Moldovei steaguri şi nici oştirei căpitani şi hotnogi, că nu mă trage inima spre vărsare de sânge; că este inimei durere să vadă flăcăii ţării murind în lupte, pe tărâmuri străine. Cu fiecare moldovean ce moare acum, nu moare un singur oştean — ci un strămoş; un neam întreg, un isvor întreg seacă şi nu un strop, precum în marea împărăţiilor bătrâne.

Fiţi miloşi cu sufletele voastre, că purtaţi în ele păduri de suflete, ce vor înfrunzi peste veacuri! (Mitropolitului).

Binecuvintează Inalt prea sfinţite! (coboară de pe tron şi vine în faţa lui Grigorie).

MITROPOLITUL GRIGORIE

Mana lui Dumnezeu, carele au arătat lui Moisi calea în pustiuri să se coboare asupra stăpânului nostru Alexandru! Luminat de lumina cerească, din voia mea şi pe gândul mulţimilor, hotărăsc ca noi toţi, şi toate veacurile după noi, să-l zică lui *Alexandru cel Bun... Cel bun...* să-i rămâie numele acum şi pururea şi în vecii-vecilor! Au care Domn şi-a iubit mai mult supuşii decât El şi i-a încărcat cu mai multe daruri? Cine a fost mai milos ca El şi mai îngăduitor?

Cuvine-se mie, Mitropolit al Moldovei, s'aduc, cel dintâiu, laude stăpânului nostru, că pe noi ne-a înzestrat mai din belşug.

Pentru noi a cerut Patriarhului din Constantinopole binecuvântarea şi astfel am venit eu Grigorie, pe Scaunul Moldovei ca urmaş al fericitului întrupomenire Theoctist. A întemeiat Episcopia Rădăuţilor şi a pus episcop al Moldovei-de-Sus pe Iosef, care lipseşte dela sfatul Domnesc, fiind bolnav foarte.

A întemeiat Episcopia Romanului, numită a Moldovei-de-Jos, care cuprinde Putna, Bacăul, Tecuciul, Tutova şi Vasluiul şi a pus Episcop pe Damian, carele, din voia lui Dumnezeu, e sănătos şi se află printre noi. A întemeiat mânăstirile Bistriţa şi Moldoviţa cărora le-a dat de zestre moşii, eleştee bogate şi casele tătăreşti din Baia, ca să fie tătari pentru lucratul pământului; pe din năuntru, a îmbrăcat bisericile cu odoare preţioase, veştminte bogate, unelte nestimate, icoane aurite, evanghelii de argint, cruci bătute în pietre, potire de aur şi patrahire ţesute în fir. A mai făcut mânăstirea Pobrota şi iar moşii, eleştee şi cinci case tătăreşti şi iar icoane şi patrahire.

Cu mari greutăţi şi risipe de bani, a adus din ţara necredincioşilor, tocmai de la Trebizonda, moaştele sfântului Ioan Novi şi le-a aşezat cu mult alai şi ţeremonie în castelul dela Suceava, pentru norocul tronului şi propăşirea ţării. Domnul să-i ajute şi veacurile să-l pomenească!...

LOGOFĂTUL JUMATATE

Măria Ta... Ai făcut cel dintâiu sfat Domnesc şi ai întocmit boeriile: logofeţi şi vornici, părcălabi, hatmani, postelnici, starostele Cernăuţilor, paharnici, vistieri, stolnici, comişi, medelniceri, cluceri, slugeri, jitniceri, vameşi, şătrari, uşeri, armaşi, agale şi tot felul de logofeţi al doilea şi al treilea şi mulţi alţii, dupe neam şi vrednicie.

Cum să-ţi mulţumim? Ne-ai ridicat alături de Măria Ta şi ai dat glas Moldovei să-ţi vorbească prin gura noastră. Slujindu-te cu credinţă şi arătându-ţi păsurile ţării — aşa îţi vom mulţumi. Şi acum îngăduie străinilor din ţară să ţi se închine şi ei!...

(Străinii trec în faţa lui Alexandru şi-i aduc prinosu lor de mulţumire. Printre ei, e dominicanul Ion Sartorius, episcopul Romano-Catolic al Siretului, trimisul papei Benedict al patrulea; Avedik, episcopul armenilor; Petru Şoldan, hanul tătarilor; Şofultea, voevodul ţiganilor precum şi Theodosie, un călugăr bulgar dela Obrida, care întemeiat, mai târziu, o şcoală de slavonie şi a tradus în bulgăreşte cel dintâi letopiseţ al Moldovei).

Victor EFTIMIU

□ □ □

[1]) Fragment din piesa **Ringala** ce se va reprezenta la Teatrul Naţional.

BUCOVINA

**Dela Ruconium, din munţii sacri,
Ce scapără întunecaţi sub lună
Şi până sus spre apele de-argint,
Cesari nebuni te-au îngrădit cu spini,
Ţi-au pângărit moşia
Şi ţi-au vândut-o la streini.**

**Acum te 'ntorci!... In temple irump [coruri
Şi ard tihnit aprinsele altare...
Zările orbite de lumină
Vibrează sclipitoare;
Fulgerătoare arme noi aşternem
Covor de-oţel sub paşi-ţi, Bucovină.**

**Tu, sora cea mai mică,
Ce-ai fost într'o coroană cea mai rară
Şi mai de preţ din nestemate,
Te 'ntorci de suferinţi iluminată...
Cu laur verde vom încinge
Fruntea ta martirizată.**

Ion Al-GEORGE

□ □ □

In loc de... FIGURI CONTIMPORANE

La mormântul lui Ştefan-Vodă

Cu inima îndurerată ne gândim la Bucovina, pentru a doua oară cucerită. In cetatea Vooevodului care se arunca deacolo ca dintr'un cuib de vultur peste largul celor patru hotare ce nu-l mai puteau cuprinde, a pătruns acum o nouă oştire streină; dela mormântul lui nu mai pleacă nici un sol de vitejie care să cheme *ţara* cotropită în cele mai sfinte lăcaşuri ale sale şi zimbrul Moldovei par'că meditează undeva, ascuns sub pământ, ca un şoarece iarna, la veşnica schimbare a lucrurilor omeneşti...

Bucovina cea plină de amintiri, cea atât de adese cântată de poeţi, cea veselă ca o grădină, se află înlăcrimată astăzi, cutremurată adânc de fiorii necunoscutului, — ca în preajma agoniei sau a marilor fericiri.

Şi este tocmai ziua — ce cade ca o ironie sau ca o mângâiere — ziua Unirii româneşti a celor două Principate, în jurul cărora palpită atâtea speranţe, atâtea aşteptări — şi lucesc atâţi ochi lacomi, pânditori.

E poate o ironie — când ne gândim ce-au îndrăznit atunci o mână de eroi visători şi ce nu îndrăzneşte încă un întreg Regat organizat şi înfloritor. E poate o mângâiere — când ne gândim că toţi paşii noştri fericiţi din trecut au fost porniţi pe drumul greu al marilor suferinţi, al marilor renunţări şi jertfe, şi că durerile de acum sunt poate îndoliatul preludiu al obşteştei fericiri viitoare. E poate o mângâiere încă, de ne gândim că la unirea de atunci a contribuit şi însemnătatea europeană a fiinţării neamului nostru şi că astăzi acelaş mare rol european de a fi puntea şi hotarul dintre răsărit şi apus ne poate încă mântui desăvârşita unitate naţională.

Poate — dar noi avem nevoie de o siguranţă care e însuşi viitorul neamului nostru. Cine ne-o va da?

Dela mormântul marelui Ştefan ne revine gândul doar cu un singur învăţ: Niciodată doi duşmani în aceiaş timp, niciodată o lovitură îndrăzneală, fără pregătirea deplină a isbândirii...

E oare sfatul marelui Voevod care ne reţine încă braţul, când Bucovina plânge şi când e ziua prăznuirii celei dintâi uniri?

AL. ŞERBAN

RĂZBOIUL

Sunt printre sociologi unii cari văd în *războiu* faptul social cel mai statornic şi cel mai universal, toate celelalte nefiind decât «funcţiunile» lui. Istoria şi prezentul, spune unul dintr'înşii [1]), ne oferă privelişte unor războaie aproape neîntrerupte între triburi, între popoare, între State, între naţiuni. Scopul tuturor acestor războaie e pururea acelaş, oricari ar fi formele deosebite subt care acest scop este ţintit sau atins: a se servi de inimic ca de un mijloc de a-şi satisface propriile sale trebuinţe.

Aceste idei, a căror obârşie trebuie căutată în Darwin şi în Malthus, formează astăzi moneta curentă a noii Germanii, a Germaniei prusificate, care a luat locul vechei Germanii visătoare şi romantice. Unul din reprezentanţii cei mai de seamă ai literaturei militare, — aproape singura literatură care a înflorit în Germania în cel din urmă pătrar de secol, — Colmar von der Goltz, făcând apologia militarismului, scrie, în faimoasa-i operă despre *Naţiunea armată*, aceste cuvinte în care se cuprinde crezul politic şi moral al uneia din cele mai mari naţiuni: «Vor fi războaie — zice dânsul — atâta vreme cât pe lumea asta popoarele vor vroi să dobândească bunuri pământeşti, cât vor fi însufleţite de dorinţa de a procura generaţiilor viitoare spaţiul de care au trebuinţă spre a trăi nestânjenite, liniştea şi consideraţia, cât aceste popoare, subt conducerea unor spirite înalte, vor tinde, fără să se ţină în limitele strâmte ale trebuinţilor zilnice, să realizeze un ideal politic şi civilizator. Trebuie să primim ceeace zeii ne trimit... războaiele sunt lotul oamenilor, ele formează destinul inevitabil al naţiunilor. Pe lumea asta oamenii nu se vor bucura niciodată de pacea eternă» [2]).

Nu ştiu până la ce punct războaiele formează «destinul inevitabil al naţiunilor». In orice caz, momentul actual nu e cel mai potrivit spre a discuta acest punct de controversă sociologică. De sigur, nimic nu ne împiedecă nici astăzi de a visa o umanitate superioară, în care rasele nemai fiind despărţite prin uri de sânge, forţele sociale, în loc de a se mai manifesta în nenumărate războie, şi-ar schimba forma transformând lupta sângeroasă între rase într'o concurenţă aproape paşnică. Trebuie să recunoaştem însă că muzica ce ar acompania aceste nobile visuri şi care răsună prin milioanele de guri de foc, nu este cea mai potrivită pentru asemenea avântări în necunoscutul idealurilor îndepărtate.

Oricum ar fi, un lucru cu toate acestea nu se poate nega: virtutea de regenerare a războiului. Avea dreptate poetul Geibel când, în 1848, în loc să ceară, ca alţii, libertatea, cerea războiul, — singurul mijloc de mântuire al naţiunei germane: «Decât să putrezesc de cancer, mai bine să întâlnesc duşmanul pe câm-

[1]) *Gumplowicz*, Rassenkampf.
[2]) *La nation armée*, trad. franç. p. 452.

pul de bătaie. De trei ori fi-va binecuvântată ora când pe malurile Mosellei, gloanţele vor ploua!... Războí! Războí! Daţi-ne războiul, spre a înlocui certele ce ne seacă măduva în oase». Iar la 1870, când îşi vedea visul cu ochii, cu tot atâta dreptate cântăreţul german putea să exclame: «Te salut, sfântă ploae de foc, furtună a mâniei ce isbucneşte după atâtea ceasuri de nelinişte! *Ne vindecăm în flacările tale* şi inima mea îţi răspunde prin bătăi de bucurie. Acvile cu puternic avânt, înainte! Acum Germania respiră şi îşi acordă harpele spre a-şi celebra biruinţile!»

Sufletul poeţilor ca şi al popoarelor nu se înşeală niciodată sau se înşeală foarte rar. Germania de astăzi, atât de mare prin puterea ei de viaţă şi de sacrificii, este rodul uimitor al războaielor cari au făcut cu putinţă întemeierea Imperiului. Câtă deosebire de vremea când scriitorii clasici, în frunte cu Goethe şi Schiller, se mândreu cu comopolitismul lor; când Herder numea simţimântul naţional o «pasiune antinaturală», o «monstruozitate» şi când Lessing, mai îngăduitor, definea iubirea de patrie o «slăbiciune eroică» pe care se simţea fericit să n'o împărtăşească! Prin fier şi prin foc Germania a ajuns nu numai la unitatea ei politică dar şi la definitiva conştiinţă a unităţii sale sufleteşti, a misiunei sale istorice, a forţelor de creaţiune şi de expansiune ce zăceau într'însa.

Aceste virtuţi de regenerare ale războiului le-au preţuit şi la noi marii patrioţi cari au întemeiat România modernă. «Naţiunea română, scria Ion Brătianu în 1851, este atât de puternică încât n'avem să alegem între biruinţă şi peire, ci între o voinţă eroică, care ne va da îndată o patrie mare şi liberă, şi între o trândăvie şi diplomaţie antiromână, sub care ascundem neştiinţa şi micşorarea sufletului nostru, şi care ne va ţine în sclavie, precum ne ţinu de când uitarăm legea noastră cea democratică şi voirăm să ne apărăm patria cu diplomaţia străină iar nu cu credinţa şi cu sabia străbunilor noştri.»

De aceea, în memoriul adresat în 185? Impăratului Napoleon, el cerea să «putem lupta subt stindardele noastre şi împărtăşi ast-fel periculele şi gloria oştenilor Franţei» în sângerosul conflict din Orient.

De aceea, apoi, la 1862, declarând că «răsboiul este prerogativa cea mai înaltă, cea mai sublimă a omenirii căci este expresiunea cea mai complectă a sacrificiului», întreba dânsul, adresându-se compatrioţilor săi: «Inţelegeţi acum, Români, de ce dorim războiul şi pentru noi? Inţelegeţi de ce credem că numai atunci Dumnezeul României se va scobori iarăşi între noi, că *numai războiul va da României aureola care o va arăta lumii în frumuseţea ei*, că numai războiul vă va face, iubiţi oşteni, ca de unde sunteţi astăzi numai speranţa naţiunei, să fiţi credinţa ei şi să domniţi astfel, fără împărtăşire, peste inimile noastre — domnire ce este una din condiţiunile cele mai neapărate de stabilitate şi de tărie naţională?»

Numai atari convingeri, profund înfipte în sufletul lui, l'au făcut pe Ion Brătianu să fie la 1877 cel d'întâi care să creadă în necesitatea războiului şi care să dea poporului român prilejul acelei răsunătoare manifestări de energie şi de conştiinţă naţională. Să fie oare de mirat că, în acest suprem moment al istoriei noastre, Brătianu nu a şovăit o singură clipă în luarea marei răspunderi? Dar era unul din idealurile visate de dânsul o viaţă întreagă, era credinţa lui cea mai neclintită, era simţimântul cel mai puternic al inimei lui.

Şi evenimentele i-au dat dreptate. Războiul ne-a dat independenţa şi regatul, iar sufletului românesc i-a dat încrederea în vitalitatea neamului, conştiinţa puternică a dreptului nostru de a trăi isvorât din capacitatea noastră de luptă şi de sacrificiu.

Cu acest războiu se încheie însă perioada eroică a întemeierei României. Marea generaţie care la 1848 scosese acel mare strigăt de viaţă şi de libertate; care în timpul emigraţiunei trezise în Europa civilizată simţiminte de simpatie pentru naţiunea latină dela Dunăre; care în Divanurile ad-hoc îşi rostise, prin cele cinci puncte, ceeace forma crezul său politic şi naţional; care, prin alegerea lui Vodă Cuza, realizase visul Unirei iar prin chemarea la tron a Principelui Carol pe acela al Domnului străin, îşi dete, prin avântul moral ce făcu posibil războiul pentru independenţă, cel din urmă prinos pe altarul unei Patrii căreia s'au închinat o viaţă întreagă şi pe care au servit-o cu credinţa şi devotamentul unor apostoli. De acum înainte, eroii dispar ori se transformă: oamenii practici le iau locul, — unii, practici pentru interesele Statului, alţii practici pentru propriile lor interese. Vastele aspiraţiuni de altădată s'au îndeplinit; ceeace mai rămânea de făcut era consolidarea bunurilor dobândite şi adaptarea, pe cât posibil, a vieţei naţionale condiţiunilor de existenţă ale civilizaţiunei moderne. La realizarea acestei opere, mai puţin strălucite dar nu mai puţin laborioase decât cea care o precedase, piedicele n'au lipsit. Miopia unora şi ticăloşia altora, au zădărnicit atâtea sforţări şi a trebuit limpezimea de spirit, puterea de voinţă şi intuiţia politică a unor oameni ca Ion Brătianu pentru-ca, în împrejurări adeseaori atât de neprielnice şi cu suflete de cele mai multe ori aşa de inferioare, să se poată duce la bun sfârşit opera marilor realizări practice.

Problema socială care, în primul rând, l-a ocupat pe Ion Brătianu a fost crearea unei clase mijlocii puternice prin bani, prin cultură, prin activitate. El înţelegea că fără o asemenea clasă întregul nostru edificiu politic şi social, împrumutat organizaţiunei burgheze din apus, nu putea avea nici siguranţa nici posibilităţile de desvoltare. Din uriaşa lui activitate de doisprezece ani de guvernare se desprinde, pentru acei cari ştiu să înţeleagă, această mare, statornică preocupare de-a aşterne bazele unei burghezii naţionale. In această burghezie el vedea un element de îndoită apărare: pe de-oparte în potriva străinismului acaparator, pe de alta în potriva oricărei putinţi de înviere, subt o formă oarecare, a vechiului regim.

Unii recunoscându-i această intenţiune de om de stat, alţii văzând în sforţările lui numai o strimtă preocupare de coterie politică, i-au adus învinuirea nemeritată de a fi patronat îmbogăţirea fără muncă, şi de cele mai multe ori în paguba Statului, a partizanilor săi politici. Acei cari gândesc astfel comit o nedreptate istorică Ceeace Ion Brătianu a patronat a fost îmbogăţirea prin muncă şi prin bună rânduială şi dacă uneori, condus de interese superioare, a fost silit nu să tolereze dar să ignoreze apucăturile rapace ale unora dintre amicii săi politici, el a făcut-o întotdeauna cu o revoltă sufletească cu atât mai dureroasă cu cât era mai înnăbuşită.

Ca şi în chestia războiului tot astfel şi în această mare chestiune de organizaţie socială, Istoria i-a dat dreptate lui Ion Brătianu. Clasei mijlocii, pentru a cărei creare el a lucrat aşa de mult, i se datoresc, în bună parte, marele nostru avânt economic, desvoltarea noastră culturală, naţionalizarea muncei şi a capitalului. Dacă ideile lui Brătianu ar fi fost mai bine şi mai de mulţi înţelese, dacă opera lui ar fi fost urmată cu mai multă continuitate şi pricepere, de sigur că multe din temerile şi din problemele actuale ar fi fost cu desăvârşire înlăturate. Opera lui a avut însă, în această direcţiune, două feluri de duşmani, de o potrivă de periculoşi: unii cari, din încăpăţânare inconştientă ori din interese personale, au combătut-o şi, în marginile puterilor lor, au împiedicat-o; alţii cari, dintr'o socotinţă foarte dibace a propriilor lor interese, au încercat să-i altereze spiritul întemeiându-şi pe ea prosperitatea lor materială datorită nu muncei ci situaţiunei lor în Stat. Dacă împotrivirea celor d'întîi ne-a ţinut, în multe privinţi, pe loc; activitatea nefastă a celor din urmă a fost, în sânul societăţei noastre, un adevărat ferment de corupţiune. Din ea au rasărit dorinţa neînfrânată de trai bun fără muncă a generaţiunei de astăzi, arivismul sălbatec al tineretului, invazia politicei de partid în toate instituţiile ţării, jaful organizat, ticăloşia întronată, materialismul grosolan, anarhia morală în ale cărei ghiare se zbat cei de jos ca şi cei de sus.

Unul din contimporanii noştri cari au văzut mai limpede, deşi poate cu oarecare indulgenţă, corupţia morală în care se află societatea noastră, d-l Vintilă Brătianu, îi găseşte originea în spiritul nenorocit ce însufleţeşte «clasele noastre conducătoare şi în deosebi unele din partidele politice» [1] Răul a pornit de sus în jos, aceasta e sigur; putea-va oare vindecarea să străbată acelaş drum? Ni se recomandă răbdarea; o avem. Se pare că avem ceva mai mult: inconştienţa.

---

[1]) *Crize de Stat*, p. 43—45.

«Danțăm nu pe un vulcan — scria Flaubert la 1850 — ci pe o scândură de latrină care-mi pare destul de putredă». Și marele scriitor francez avea dreptate să se înspăimânte: când lava vulcanului isbucnește, cel puțin purifică. Intr'altfel risci să mori înăbușit în propria-ți murdărie.

Iată pentru-ce așteptăm războiul nu numai ca pe un mijloc al realizării marelui ideal național dar și ca pe un mijloc de vindecare sufletească. La sfârșitul congresului din Paris, Cavour zicea reprezentanților marilor Puteri: «Diplomația nu poate schimba nici regenera viața popoarelor; pentru Italia nu este decât o singură soluțiune: *tunul!*» E soluțiunea la care năzuim astăzi și noi și pe care înțelepciunea oamenilor noștri de Stat ne-o va da — sperăm — la timpul cuvenit și cu toată hotărârea cuvenită.

Atunci, ca și poetul german, vom binecuvânta ceasul când gloanțele vor ploua și, tot ca dânsul, vom simți cum ne vindecăm în flacările războiului.

C. BANU

CUM A PARTICIPAT BUCOVINA LA RĂZBOIUL DE FAȚĂ

După 140 de ani de stăpânire austriacă, Moldova de sus, numită azi Bucovina, pentru a doua oară a ajuns să fie călcată de oștile țarului dela Petrograd. De data asta însă nu cu gând de prietenie pentru acelaș împărat dela Viena, ca la anul 1849, când la Vilagos aceste oști au pus capăt rezmiriței maghiare, ci ca dușmani îndârjiți ai Nemților, pe cari însă Rușii în Bucovina nu i-au găsit. Oștile țarului nu i-au găsit pe Nemți nici în satele și orașele din Bucovina și nici în șirurile trupelor austriace cu cari s'au ciocnit în văile Prutului, ale Siretului și ale Sucevii, iar acum în urmă ale Moldovei și ale Bistriței aurii. Nu i-au putut găsi și nu s'au putut socoti cu adevărații lor dușmani, fiind-că o populațiune nemțească propriu zisă, aproape nu există în țara aceasta, iar trupele austriace cu cari s'au ciocnit, nu erau decât glotași, țărani români chemați sub arme prin ordinul de mobilizare generală publicat la 30/17 Iulie 1914.

Astfel deci vijelia vremurilor pe cari le trăim a voit ca pe pământul românesc al Bucovinei să se desfășoare prin decurs de aproape jumătate de an o parte destul de însemnată a acelei tragedii, pe care interesele politice și economice ale acestor două neamuri streine de această glie, cu neînchipuită vrăjmășie o au deslănțuit; iar marea mulțime de țărani români îmbrăcați în haina de militărie austro-ungară, împușcați și schiloditi de Ruși, nu aveau altă vină în fața năvălitorului, decât că odată—înainte de 14 decenii—înaintașii lor fuseseră trunchinați de țara lor mumă, și că astăzi usurpătorul de atunci, cu brațul ridicat și chibzuind bine lovitura, îi pretindea acestei Belgii românești marea jertfă de sânge. Și cu adevărat mare și sângeroasă a fost jertfirea Bucovinei!

Prin crainici și soli trimiși în goana cailor, prin sunete de trâmbiți și tobe, prin tragerea clopotelor dela biserici, a fost răspândită în toate unghiurile țării groaza vestii că muscalul s'a ridicat mai strașnic decât oricând și că țara e în primejdie. Neîntârziat chemarea împăratului celor mai multe noroade a fost ascultată și toți cei ce slujiseră sub steagurile oștilor chezaro-crăiești dela vârsta de 21 până la 42 ani, intrară în șirurile acestor oști.

Se zvonise, ba unii știau chiar cu siguranță, că România merge alături de austro-ungari împotriva Rușilor, că de-a lungul Prutului mândrele regimente românești stau înșiruite așteptând ordinul de trecere în Basarabia, și gândul acesta îi înflăcăra pe Românii din cele două regimente bucovinene 41 și 22. Cu voe bună și de bună voe cei aproape 20.000 Români, flăcăi și bărbați încărunțiți, aparținători regimentelor amintite, plecară pentru apărarea țării lor și a celor rămași acasă, pentru desrobirea fraților lor basarabeni. Alte câteva mii de Români bucovineni fură concentrați la regimente de cavalerie staționate prin Galiția, ca de pildă regimentul 9 de dragoni din Brezani și pe la regimentele de artilerie și geniu, astfel că nnmărul Românilor bucovineni chemați în vara anului 1914 la măcelul care a urmat peste câteva săptămâni, se ridica mult peste 30.000 oameni.

La câteva zile dela publicarea mobilizării generale regimentele românești din Bucovina părăsiră țara, trimise fiind pe câmpiile pustii ale Galiției, pentru ca acolo, lipsite de o înțeleaptă comănduire, să-și găsească peirea. Simțul datoriei, propriu firii românului, înflăcărarea flăcăilor, știind că luptă alături de frații lor liberi, aceste momente erau elementele, cari dedeau trupelor bucovinene acel superior moral, pe care nici chiar Maghiarii, cei mai aprigi dușmani ai Românilor, nu l-au putut contesta. In acelaș timp însă Bucovina rămăsese pe seama a câtorva jandarmi-plotonieri, comandanți improvizați a diferitelor grupări de glotași, insuficienți ca număr și calitate față de marile contingente de trupe regulate și bine echipate pe cari Rușii le concentraseră la frontiera ruso-bucovineană dintre Nistru și Prut.

In ziua de 26 Iulie st. v. 1914, după cele dintâi ciocniri date între Ruși și glotașii austro-ungari lângă Nouă-Suliță și de-alungul malurilor pârâului Răchitna, sosește la Cernăuți cel dintâiu transport de răniți. Unii nemișcați, întinși pe tărgi improvizate, acoperiți peste tot cu pânze, alții cu răni mai ușoare, bandajați la picioare sau la mâni. Erau primii soli ai nenorocirii care zi cu zi se apropia tot mai mult de Bucovina, și în tăcerea apăsătoare cu care mulțimea îi primea, tăcerea întretăiată doar de strigătele sălbatice ale cutărui polițist sau funcționar austriac, par'că era ceva din preludiul acelei adânci tristețe care astăzi înfășoară Bucovina.

La câteva zile urmează luptele depe linia Boian-Mahala-Rarancea-Toporăuți. In toate luptele acestea Austro-Maghiarii suferind enorme pierderi sunt înfrânți și respinși de Ruși în pozițiuni, pe cari încă în cursul luptei dela Lemberg le părăsesc cu mare grabă, evacuând orașul Cernăuți în noaptea de 16 spre 17 August st. v. Nesuccesele trupelor austro-ungare, cari formau extrema linie de bătae a aripei drepte, neapărat erau în legătură cu înfrângerile pe cari centrul armatelor austro-ungare le înduraseră în Galiția. Totuși autoritățile militare din Bucovina și cele civile folosindu-se cu multă îndemânare de puterea dată lor prin dreptul statar, găsiră că spionii și trădătorii recrutați din toate păturile sociale ale neamului nostru din Bucovina, au trădat pozițiunile și tot planul de acțiune al trupelor austro-ungare din nordul Bucovinei. De aici apoi goana oarbă după acești închipuiți criminali. Preoți, învățători, țărani români, denunțați de străini răuvoitori, fură arestați, maltratați și executați în mod sumar. Sunt atât de multe, atât de odioase aceste cazuri, încât privind totalitatea lor nu poți să crezi, decât că un sistem bine premeditat și acea vădită intențiune de a nimici Neamul Românesc din Bucovina era călăuza numitelor autorități.

Rușii ocupă Cernăuții și în câteva zile pătrund până la apa Siretelui, ocupând orașul Storojineț pentru prima oară la 30 August st. v. și trecând dealungul Siretelui până la orașul Sirete. Linia aceasta o țin apoi în stăpânire mai mult de o lună, luând în diferitele localități ocupate de ei toate măsurile impuse de răsboiul pe care de atâta timp îl duc pe teritoriul dușmanului. Cum însă pe pământul Bucovinei se desfășoară activitatea militară a extremelor aripi ale combatanților, mișcările acestor trupe sunt supuse celor mai neașteptate schimbări și oscilațiuni, astfel că orice nouă grupare de forțe la centrul operațiunilor avea drept urmare când retragerea Rușilor și progresarea Austro-Ungarilor, când iarăși retragerea acestor din urmă și ofensiva rusească. Fiecare din trupele combatante căutau atunci, când trebuiau să se retragă, să-și ia rămas bun dela teritoriile pe cari le lăsau pe seama dușmanului într'un chip, care totdeauna nu ținea seama de obiceiurile și regulele răsboiului. Ba Austro-Ungarii de câte ori intrau în localități pe cari le stăpâniseră Rușii, veniau parcă numai cu gândul ca să-i execute pe aceia, cari amenințați de nagaică[1]) și baionetă se supuseră ordinelor date de comandamentul militar rusesc. Pe motiv că ar fi prădat, că ar

[1]) Un biciu de piele având la capăt o plombă de metal.

fi fraternizat cu armatele vrăjmaşului, că ar fi nesocotit şi călcat în picioare credinţa pe care o datorau împăratului dela Viena — care în treacăt fie zis habar nu are de ce se întâmplă prin Bucovina — ţărani şi cărturari români fură arestaţi, puşi în lanţuri şi transportaţi peste munţi în Ţara Ungnrească. Iar dacă respectivul jandarm se întâmpla să fie un om cu mai mult temperament, victimile denunţate de aceiaşi streini — patrioţi patentaţi — erau imediat executate pe spânzurătorile ridicate în toate satele şi oraşele acelor ţinuturi. Astfel teritoriul bucovinean dela Prut în jos peste apa Siretului şi până aproape de râul Suceava a fost bântuit de cea mai grozavă vijelie, care odată deslănţuită, n'a cruţat nici oameni nici puţinul lor avut. Valuri pustiitoare biciuite de biciul de foc al lui Marte, trecând într'un grozav flux şi reflux peste ţinuturile străjuite de codrul Cozminului şi până departe peste lăcaşul de odihnă al Celui mai mare Voevod al Moldovii, lăsat-au în urma lor acea pustietate, acel straşnic prăpăd, al cărui linişte de moarte îţi înghiaţă sângele în vine.

Astăzi aceeaş furtună bântue munţii curat româneşti din sud-vestul Bucovinei şi să nu dea Domnul ca în urma unei eventuale retrageri a Ruşilor, Austro-Ungarii să ajungă a mai pătrunde în inima acestei nenorocite ţări, căci furia acestor exasperaţi ar fi, precum a fost în alte părţi ale Bucovinei, cea mai cumplită primejdie pentru elementul ei de baştină.

In timp ce în chipul arătat evenimentele războiului aduceau ţării şi populaţiunii cel mai mare dezastru, administraţia civilă din Bucovina pierzându-şi capul cu desăvârşire, î-şi da toate silinţele să nu rămână mai pe jos de autorităţile militare ale Austro-Ungarilor. Cele mai năstruşnice ordinaţiuni se publicau, cerându-li-se de pildă preoţilor ca de pe amvonul bisericilor să le dea de ştire păstoriţilor lor că oricine are dreptul să-l omoare pe fiece individ, ce i s-ar părea suspect. Un alt ucaz oprea să se mai tragă clopotele bisericilor, le interzicea sătenilor să-şi pască vitele pe locuri deschise, să lumineze seara ferestrele caselor şi câte altele. Iar când după ocuparea Lembergului, Ruşii instalară acolo pe mitropolitul lor dela Kiew, şi acesta se adresase creştinilor de rit gr. or. din ţinuturile ocupate de Ruşi printr'o pastorală, comunicându-le că el din puterea sa de arhiereu dreptcredincios îi desleagă de jurământul de credinţă făcut împăratului Franz Iosef, aceleaşi autorităţi publică la ordinul comănduirii militare Austro-Ungare o ridiculă proclamaţiune către populaţia de rit gr. or. din Bucovina, în care cearcă să documenteze că un mitropolit rus nu are dreptul de a-i deslega pe supuşii austro-ungari de jurământul făcut stăpânirii lor. De o astfel de cârmuire se învrednicise Bucoviua în aceste zile de grea cumpănă.

In acest haos mai veni asupra Bucovinei şi surprinderea recrutărilor suplimentare. Toţi bărbaţii dela 19 până la 36 ani au fost recrutaţi. Satele au fost cu desăvârşire depopulate şi prin organizarea de legiuni de voluntari, oameni inconştienţi cărora li se făceau fel de fel de promisiuni amăgitoare. Nici de ruşinea aşa numitei adunări ţărăneşti dela Suceava nu a fost cruţată Bucovina, şi pentru ca jertfa pe care a adus-o să fie deplină, a trebuit ca autorul acelei îndrăzneţe telegrame adresate M. S. Regelui României să fie acel Aurel Onciul, care de dragul streinilor, se străduia să-i întunece pe zeloşii redactori şi colaboratori ai ziarului austriac dela Suceava — «Viaţa nouă» — în frunte cu deputatul dr. Eusebiu Popovici. Fatală rivalitate între două căpetenii de partide politice din Bucovina...

Moaştele Sf. Ioan cel Nou, cari la 1402 pentru prima oară fură aduse la Suceava de către evlaviosul Domn al Moldovei Alexandru cel Bun, iar a doua oară la 1873 prin străduinţele episcopului Dositei Herescu, au fost ridicate împreună cu toate odoarele şi duse la Viena odată cu sculele sf. mănăstiri Dragomirna, Putna şi Suceviţa.

Pământul ţării, care din toate unghiurile sale ne vorbeşte prin viul graiu al atâtor sfinte lăcaşuri de trecutul său neaoş românesc, călcat în lung şi în lat de oşti streine, a fost adânc scrijelat de gropi de adăpostire, de obuze şi gloanţe vrăjmaşe. Sate întregi înjghebate pe coline domoale din faţa soarelui, sau pe întinse şesuri străjuite în zare de Carpaţii noştri cu căsuţe *poalese*, albe şi curate ca ghiocul au fost prefăcute în mormane întunecoase de risipituri fumegânde, dintre cari ogeagurile drepte ca nişte cruci străjuesc peste nesfârşitul cimitir al Bucovinei. Sătenii români, ţărani şi munteni chipeşi, cuminţi şi cu acea neînchipuită dragoste pentru glia cu care se ştiu înfrăţiţi până la moarte, aceşti mândri coborâtori ai plăieşilor lui Ştefan au fost scoşi de pe la vetrele lor, duşi împotriva unui duşman cu care ei nu aveau nimic de împărţit, au fost jefuiţi, batjocoriţi şi casăpiţi.

Dacă această jertfă adusă de partea de moşie românească numită Bucovina este atât de mare şi sângeroasă, nădejdea ei este la acel Dumnezeu al dreptăţii, care nu poate să întârzie de a o face părtaşă de acea răsplată pe care de 140 ani o aşteaptă. Intârzia-va oare mult ceasul izbândirii ?...

A. M. CORDUNEANUL

DULCE BUCOVINĂ...

Ne-a prins soarele pe drum. Câmpul îşi deschide larg braţele şi trenul goneşte lacom de ducă, deşirându-şi trupul printre lanurile mănoase. Din urmă ţine ochii pe noi Suceava, cuibărită sub ţăpşanul încins cu verdeaţă; iar zidurile bătrâne şi sfârticate de vreme, — acolo unde Voevozi, cu sabia într'o mână şi crucea într'alta, au apărat până la moarte moşia şi legea noastră, şi unde s'a închegat icoana neamului strămoşesc, — zidurile cetăţii Suceava, ne urmăresc, până zarea ne înghite şi pe unii şi pe alţii.

Un soare dulce, de dimineaţă senină, se revarsă peste întregul cuprins. Dă mâna cu noi clete întunecate de porumb, voinic; lanuri de grâu, rumenit, livezi aprinse de florea macului; şi pomi cu roade coapte. O adiere de vânt lenevos se înfiripează din vâlceaua arcuită pe sub coastă, şi totul se trezeşte în cale-i. Se pleacă aglicea, îşi cerne drăgaica stropii din soare, rochiţa rândunelii îşi închide pleoapele, tot câmpul se leagănă agale; iar deasupra ciocârlia taie volvura aurie a razelor şi se înalţă, în rotocoale, rotocoale, ducându-şi cântecul sus, mai sus, tot mai sus.

Ajungem de pe urmă cârduri de flăcăi; întâlnim fete, cu ii alese, cu părul împletit în două coade, pe spate, cu flori la ureche şi cu mere rumene în obraz. Ajungem neveste tinere, suind răzorul, spre cosaşii de sub muchia dealului; ajungem perechi, prinse braţ în braţ, gătite în port de sărbătoare; ajungem glasuri şi cântece şi cavale.

Fug în urmă câmpurile, stropite în verde de otavă, în rumen şi'n scoarţe alese; fug dâmburile întunecoase, copaci bătrâni, cu umbra deasă; fug livezile cu toată podoaba lor; fuge drumul de fier cu noi, purtându-ne încet şi legănaţi pe pământul plin de bogăţie, şi printre frumuseţile, unde se închiagă cântecul drag nouă:

Dulce Bucovină,
Veselă grădină,
Cu pomi roditori
Şi mândri feciori.

Astfel am văzut Bucovina acum trei ani şi jumătate. Şi dela Suceava, la Cernăuţi, capitala cea frumoasă; de aci, la Mormântul dela Putna; pe valea Moldovei, cea limpede şi mult grăbită, apoi la Câmpulung, unde toţi poartă chipul vitejilor plăieşi, ai lui Ştefan, şi de aci la Vatra Dornei, cu isvoare ce dau tămăduire, — pe toate aceste meleaguri, unde se gonesc soarele cu umbra, boarea cu liniştea, unde se îngână pasările cu isvoarele şi glasul voinicilor, cu fâşâitul coasei, peste tot am întâlnit pace şi voie bună, dragoste şi bucurie, muncă rodnică, feţe vesele şi case îmbelşugate. Tot astfel a fost şi până acum şase luni de zile. Azi, prăpăd şi durere multă se lasă peste vesela grădină; frunţile sunt încreţite, ochii plânşi; din uşa caselor nu se

mai iveşte zâmbet, ci chipuri cernite, pline de jale. Azi drumurile nu mai sclipesc de cămaşa albă, de minteanul cusut cu lâniţă şi fir auriu,—ci de convoiurile lungi de mantale, carabine şi baionete date la tocilă. Azi toate cântecele au amuţit, căci le-a răpus unul mai puternic şi înfiorător în grai. Când dă gură el, se sfiesc plaiurile, munţii se cutremură şi văile vue a pustiu. Pe şoselele pietruite, pe cărările bătătorite, prin lunci şi peste dealuri azi se plimbă ţeava rece a tunului, seamănă groază şi moarte. In curând va zâmbi soarele dulce al primăverei, vor înmuguri pădurile, câmpurile încolţi-vor, florilor le vor da bobocii,—numai în sufletele oamenilor nu va încolţi nici bucurie şi nici voie bună; iar pe buze şi'n ochi le va sta pecetia durerii. Primăvara de acuma n'o mai primesc flăcăii cu trosnete de bice şi încurări de cai, o primesc cu şrapnele, cu ghiulele aprinse şi cu mitraliere secerătoare. Colnicele n'or mai fi unghere de dragoste, ci tainiţi de boituri omeneşti. Pasările cu grai frumos ascunde-se-vor departe, unde nu bubue tunul, unde n'ajunge jalea şi nici a stârv nu miroase. Rămâne-vor numai corbii, cei croncănitori şi negri ca iadul, ei vor roti deasupra cetelor de flăcăi, mânaţi spre viforul morţii, şi le vor cânta cântecul de pe urmă.

Primăvara aceasta, e primăvara durerilor şi a patimelor, e anul poate cel proorocit de Mântuitorul nostru Isus Christos, când de pe Muntele Măslinilor spunea apostolilor săi: «Şi veţi auzi răsboaie şi veşti de răsboaie; dar să nu vă turburaţi, că încă nu va fi atunci sfârşitul. Se va scula limbă preste limbă şi împărăţie preste împărăţie, şi vor fi ciume, foamete, şi cutremure pe alocurea; dar acestea toate sunt începutul durerilor. Atunci vă vor duce pre voi întru nevoi şi vă vor omorî pre voi; şi veţi fi urâţi de toate neamurile pentru numele meu. Mulţi se vor sminti atunci şi se vor urî unul pe altul şi se va vinde unul pe altul, şi mulţi prooroci mincinoşi se vor scula şi vor înşela pe mulţi; iar pentru înmulţirea fără de legii, se va răci dragostea multora. Insă cel ce va răbda până la sfârşit, acela se va mântui»...

Mult a pătimit şi'a răbdat Românul şi va răbda şi-acuma mai mult, până dincolo de marginele răbdării, până când va ajunge,... unde trebue de ajuns...

I. CHIRU-NANOV

SCRISOAREA UNUI RĂNIT BUCOVINEAN [1]

— FRAGMENT —

...De-o săptămână zac într'un spital din Viena, într'un atriu superb, în mijlocul unui somptuos decor de columne corintice, în lumina becurilor feerice şi înconjurat de frumoase surori de caritate cari îţi cearcă pulsul şi temperatura, te suie pe cântar şi-ţi înseninează viaţa. Din sala de concert vin valuri furtunoase de muzică, un virtuos cântă la pian, iar în sala răniţilor e o gălăgie atât de nebunatecă şi tânără, când reconvalescenţii noştri se revanşează imediat şi aşa o *sorioară* drăguţă trebuie să se lase cântărită şi ea...

Stau uluit de schimbarea prin care am trecut. Sunt eu, cadetul de ieri, din cutare tranşeu umed şi scund ca un mormânt, cadetul care, de câteori îşi săpa câte un *Schützengraben*, [2]) se gândia: „In curând vei fi poate mântuit de toate suferinţele şi vei dormi aici fără grijă... pentru totdeauna... ca Rusul cel de colo... Ian te uită ce linişte sfântă e în faţa lui! Dar ce vor zice ai mei?...“ Şi gândul acesta îmi dădea fiori când plumbii treceau pe lângă mine şuerând ca un regret: „fiiiiu...“ Câte un glonţ care venia mai deadreptul te trezea din —„reverie“:—un *„jap“* scurt şi în aceeaş clipă te piteai la pământ, să-l săruţi de drag ce-ţi e. De câte ori umblai nebun de frig, de desnădejdea nesfârşitelor suferinţe, de îndârjire, de revoltă... şi plumbii nu te vroiau, ci plesniau la dreapta, vâjiau în stânga, rupeau crăcile pe sus şi tu rămâneai neatins!...

Dela liziera unei păduri împuşcam într'o zi la 800 paşi asupra satului G. (în Polonia rusească). Foame, frig, întunerec. Cei mai mulţi împuşcau numai ca să se încălzească de ţeava înfierbântată. La un moment dat vezi că soldaţii sar din linia de trăgători, tropăiesc din picioare să se încălzească, fug şi, ca în mijlocul căzărmii, se pun la mâncat conservele de carne. Eu sar atunci şi împuşc asupra lor două focuri de revolver cu gândul de a-i spăria şi alunga îndărăt în linia de trăgători.

Noaptea, târziu, focul se potoleşte. Pe cuvertura subţire şed culcat, braţe în braţe cu ordonanţa mea, rebegiţi de frig, tremurând şi aşteptând plumbii... *„stăpân şi slugă“* de Tolstoi.

Şi totuşi şi în această mizerie anumite momente de uitare, de sălbatecă poezie, în cari te simţi mai presus de orice te leagă de omul de toate zilele. Stăteam de vre-o săptămână înmormântaţi în tranşee dinaintea satului B. în Polonia rusească. Zi şi noapte gardă de avantposturi. Oamenii adormiau în picioare; numai traşi—împinşi mai făceau câte un pas. La 16 Octomvrie st. n. o zi cu ceaţă ca laptele se preface cum nici nu-ţi dai sama de repede într'o noapte ca păcura. Umbli pe dibuite, inspectând dela un capăt la altul tranşeul plutonului tău, pipăind oamenii să nu adoarmă, căci stau muţi, prostiţi de oboseală şi de foame. Tresari: „auzi-i cum gem de frig!“ Apoi te întrebi cu groază: „când va fi plină măsura acestor nenorocite vite?!... Şi tu du-te, ţine-i treji şi cu baioneta pe puşcă, gata să întâmpine un eventual atac de noapte. Ce-i drept. avem dinaintea noastră întăriturile de copaci şi sârmă ghimpată, apoi cele patru sentinele, dar noaptea însăşi trebuie străpunsă cu baioneta, aşa de duşmănoasă, aşa de grea se lasă şi te împresoară de pretutindene... Deodată o ordonanţă răsare ca din pământ înaintea mea: „D-le cadet, *melduesc* [1]) ascultător: *Zugskommandanten zum Herrn Hauptmann!*“ [2])

...Na-ţi-o bună! Măi, dacă ajung eu azi sus, la stânca căpitanului, fără să-mi rup capul şi fără să rătăcesc, apoi hotărât lucru că tot sunt eu un puiu de cătană. Imi iau revolverul şi pornesc. Intunerecul te încinge ca într'o cetate. Aşa ai putea ajunge până 'n braţele unui moscal! Orientare?—numai după şanţurile pe cari prea bine le cunoşti, fiindcă dăunăzi le-ai săpat. Dibueşti, aluneci, sai preste şanţurile de un stat de om, te rostogoleşti peste bolovani, te zgârii în corciurile de jneapăn, sui costişa, gâfâieşti greu,—şi ajungi. Căpitanul, un Neamţ, are o vizunie de urs, săpată în dosul stâncilor, acoperită cu scânduri şi pământ, *bombensicher*... [3])

L-am găsit mormăind supărat, pentrucă n'a primit o... decoraţie! Azi domnul căpitan te pofteşte să şezi lângă dânsul,

---

[1]) Autorul e un tânăr ofiţer român din Bucovina, care nici idee n'are că un prieten al său i-a scos dintr'o scrisoare, trimisă acasă, acest interesant fragment. Aflându-se respectivul ofiţer din nou pe câmpul de luptă, nu-i putem publica numele, din motive uşor de înţeles. (N. R.)

[2]) Tranşeu.

[1]) Raportez.

[2]) Şefii de plutoane la d-l căpitan.

[3]) Scutită de ghiulele.

TUNĂ BUCIUMUL

Tună buciumul din munţi,
Glasu-i se prăvale,
Când duios şi când vrăjmaş,
Ca un chin de uriaş
Peste satele din vale.

Tună buciumul din munţi,
Ca şi'n altă vreme;
Glasu-i tremură pribeag,
Pe tot neamul sub un steag,
Din tuspatru părţi să-l cheme.

Tune buciumul din munţi,
Goarnele răsune!
Sboare falnicul drapel,
Pe-o coroană de oţel
Diamante să adune.

V. HUŢAN

îţi oferă ceaiu, ţigarete... Hm! ?... — La urmă întreabă: „Ei, sunt toţi domnii aice? Luaţi aminte: Avem înaintea noastră corpul al nouălea din Caucaz, popoare semisălbatece cari caută cu predilecţie încăierări piept la piept. Au proiectat un atac nocturn împotriva poziţiunii noastre, dar noi le-o vom lua-o înainte şi la ora 10 din noapte artileria noastră va începe contraofensiva prin surprindere."

Atât a trebuit să auzim. Nu aşteaptă cu mai mare nerăbdare autorul ridicarea cortinei, să-şi vadă premiera, decât cum aşteptăm noi începutul reprezentaţiei noastre. Minut de minut alerg în cuibul meu de cârtiţă şi, la lumina focului dătător de multă fumărie, caut să număr puţinele şi lungile clipe de aşteptare. In sfârşit trebue să înceapă. Deodată fulgeră de după dealul din dreapta noastră şi *biu, biu, biu, biu*... chiuie tunurile noastre cu tir rapid. Din stânga răspund obuzierele grave: *bum, bum, bum, bum!* iar artileria grea, de departe, ca o largă gură de balaur varsă câte un *baau, baau, baau!* Iadul pare răscolit deodată, fulgerele se înteţesc, iar mitraliera din vârful cuibului de vulturi al căpitanului ca o morişcă de vânturat sau ca o ciocănitoare începe: *pac-pac-pac-pac*. Intr'o clipă satul din faţă-ne, cuibul duşmanului, e'n flăcări. Ardea zarea şi feţele alor noştri, cari, de bucurie, apucă puştile şi numai decât vreau să împuşte, dar n'au în cine, se aprind de reflexul celei mai mărețe iluminări...

In sfârşit am văzut şi eu *Moscva în flăcări,* dar nu în cutare pagină de roman, nici la cinematograf, ci aievea. Luptasem două zile din şanţurile umplute cu frunze umede ale unei păduri. In seara zilei de 22 Noembrie primim ordinul: *Nachtangriff.* [1]) Ne ridicăm, ne aliniăm, pornim. Când ieşim la luminiş, rămân uimit: un astfel de asfinţit de sânge, un disc aşa de uriaş al soarelui, nu mi-a mai fost dat să văd! Inaintăm spre culmea dealului cucerit azi de ai noştri. Sus îl aflăm pe un *Gefreiter* [2]) din Rădăuţi (îl recunosc ai mei) mort aşa de împacat, aşa de *selbstverständlich* [3]). Bietul a fost trăsnit de o sburătură de şrapnel în piet şi numai sângele i-a dat pe nas, ochii i-a închis însă bine. Când îl întorc ai mei cu faţa în sus, par'c'ar zice: „Am murit, bre, nu vedeţi?" Baioneta şi puşca-i sunt frânte în două. I le punem în chip de cruce la cap...

Dar la apus ce minune! Vâlvătaia de foc s'a revărsat preste întregul brâu al asfinţitului, cuibul de stânci de dinaintea satului B., şi ruinele unei vechi cetăţi la dreapta noastră, se deseamnă viorii pe fondul de pară, iar un întunerec de nori a tras mânios o dungă dreaptă, ca tăiată cu briciul, deasupra întregului trist apus. Pădurile şi valea dinspre miazănoapte se vede albăstrind în înserarea de iarnă, iar, la dreapta, câmpul alb de omăt se roşeşte, limbi de foc se preling pe casele albe din G., vâlvătaia se încinge, creşte duduind şi — da, arde Moscva!! Ţupăiam din picioare de bucurie şi-mi ziceam mereu banalul şi unicul: „Cât e de frumos! cât de frumos e!

Dar în curând cheful era să mi se înfunde şi surdina bucuriei de astădată prea era să fie tare. Ni se dă ordinul: *Nachtangriff aufgeben! eingraben!* [1]) La marginea drumului, pe un pripor de pini tineri, hârleţele încep a rupe pământul îngheţat. In vremea asta oameni de-ai noştri, trimişi după paie în satul dat pradă flacărilor, se'ntorc îngroziţi înapoi: „Tot satul e plin de leşuri ruseşti, pălălaia-i dogoreşte, morţii sunt fripţi pe jumătate şi trupurile fripte crapă, ţâşnind, de fierbinţeală".—Aşa vor fi chiftind, de sigur, pe tavele roşii ca racul cadavrele liberpansorilor în crematoriile din Milano. Iar hârleţele sapă, taie, rup pământul tare ca fierul. Deodată se aude un glas: „Domnule *Zugsführer,* [2]) aici nu pot săpa; e o rădăcină mare".—„Ce rădăcină?" se răsteşte d-l *„Zugsführer,"* prinde, zmunceşte, trage, rădăcina se moaie şi la iveală iesă—o mână cu degetele crispate, un braţ, un cap cu ochii de sticlă, un Rus desmormântat!!!... Şi noi am dormit aproape de el, în şanţul gata săpat, îndemânatec ca o cutiuţă şi cald ca un mormânt.....

***

□ □ □

LINIŞTE...

La Putna 'n mânăstire e tăcere,
Şi e 'ntuneric şi e nemişcare,
Ca 'n suflete, când sunt în aşteptare.

Doar raza unei candele stinghere
Mai conturează 'n umbrele tăcute,
Blând, zugrăvit de mâni necunoscute
Vre-un gest împărţitor de mângâiere.

De sub arcade şi de prin unghere,
De pe sub bolţile străvechi şi mute,
Grăiesc duioase vremile trecute
Cu glasul lor de taine şi tăcere...

Ci câte-odată la utrină, par'că
S-aude 'n criptă zăngănit uşor,
Ca-şi-când unul armele-şi încearcă,

Şi 'albi rămân monachii ca zăpada,
Cutremuraţi de-un ne'nţeles fior:
Bătrânul Voevod încearcă spada.

Vasile STOICA

□ □ □

CLIPE DE DURERE

— FRAGMENT —

Câteodată patrule de Cazaci, pe caii lor iuţi ca vântul, străbăteau noaptea ţarinele Basarabiei şi se furişau pela Gogolina şi la Noua Suliţă în Bucovina, unde omorau patrulele noastre şi dădeau foc conacurilor boereşti, băgând groaza în locuitori. Aproape în fiecare noapte cerul se roşia de vâlvoarea focului: sau semnele răsboiului înfiorător şi fără de milă, ale răsboiului pe care noi, cei din Cernăuţi, încă nu-l cunoşteam în toată grozăvia lui.

Oastea din Cernăuţi însă nu se mişca din oraş, deşi zilnic sosiau trenuri pline cu ţărani dela câmp şi dela munte trişti, amărâţi şi întunecaţi la faţă. Cei mai mulţi plecau în Galiţia, iar restul umplea cazărmile capitalei.

Intr'o zi de lucru însă anumite măsuri dădeau de bănuit că ceva neobicinuit are să se întâmple în scurtă vreme. Câteva sute de soldaţi din regimentul 41 de linie şi 22 de *Landwehr* primiră ordin să meargă la biserică, la catedrală, ca să-şi grijească de suflet. Unii nici nu dădură atenţie acestui fapt, alţiii însă vedeau în împărtăşirea feciorilor noştri cu sfintele taine apropiatele lupte ce aveau să se dee în scurtă vreme în preajma oraşului nostru.

Era în dimineaţa unei zile de lucru. In biserică lume aproape de loc, afară de vr'o trei bătrâne ce-şi spuneau în linişte rugăciunile într'un colţ al pronausului. Palamarul şi cântăreţii îşi făceau de lucru prin strane, iar preotul se pregătia să îmbrace odăjdiile în altar. Liniştea fu deodată întreruptă de tropotitul uşor al câtorva sute de soldaţi, toţi feciori tineri bine făcuţi, cari intrară în biserică foarte smeriţi, foarte gravi, tăcuţi şi pătrunşi până'n adâncul sufletului lor de sfinţenia locului şi a clipei ce-i aşteptu. Veniau să se cuminece cu sf. Eucharistie, pregătindu-şi sufletele pentru moartea cea fără răsplată. Preotul începu slujba în altar, cântăreţii murmurau în strane...

Ofiţerii le dădură atunci tinerelor noastre cătane toată libertatea să facă ce vor vrea. Soldaţii se închinară cu multă smerenie spre altar, făcându-şi cruce şi sărutând icoana de pe tetrapod. Apoi încet, pe neobservate, văd că-şi scoate fiecare de sub bluza cenuşie câte o lumânare de ceară albă. Tăceau, cu buzele strânse, cu câte o brazdă adâncă şi întunecată între spâncenele lor negre.

Rând pe rând aprinseră lumânările, luând foc dela cele din sfeşnice. apoi, smeriţi şi călcând pe vârful degetelor cu mare băgare de seamă, se îndreaptă fiecare, cu lumânarea în mâna stângă, spre câte o icoană ca să se roage în linişte. Fiecare îşi alesese câte un sfânt, căruia să-i destăinuiască sufletul. In cazarmă nu le dădea voie să plângă şi să-şi uşureze puţintel inima... cel puţin aici, în lăcaşul Domnului, să-şi răcorească sufletul.

---

[1]) Atac de noapte.
[2]) Fruntaş.
[3]) De sine înţeles.

[1]) Incetarea atacului nocturn! săpaţi-vă şanţuri!
[2]) Sergent.

Ingenunchiaţi şi cu lumânările de ceară albă în stânga, începură să se închine şi să se roage încet, numai pe şoptite. Prin biserică rugăciunile lor trecură atunci ca un svon uşor de ape îndepărtate... Chiar preotul îşi scobori şi el glasul în altar, cântăreţii din strană asemenea, ca să nu-i tulbure în rugăciunile lor pe cei ce-şi pregătiau sufletele pentru eterna cale fără de întoarcere...

Stăteam deoparte, cu sufletul rănit şi cu ochii scăldaţi în lacrimi, privind cu nespusă durere la aceste vlăstare ce mergeau să moară în ţări străine, apărând pajurile împăratului... Ei însă nu priviau la noi. Erau aşa de cufundaţi în simplele lor rugăciuni de ţărani nevinovaţi, trimişi la junghiere, se simţiau aşa de aproape de Dumnezeu cu care stăteau de vorbă în clipele acele,—sfinte pentru ei—încât altă lume nu exista atunci în jurul lor. Ingenunchiaseră cu toţii şi băteau mătane, lipindu-şi fruntea de lespedea rece şi plângând amar cu şiroaie de lacrămi pe obraji. Printre rugăciunile lor abia şoptite începură să se ridice suspine grele şi să se audă hohote înăbuşite de plâns...

Atunci se revărsă în biserică un uriaş val de durere ce venea dela această lume îngenunchiată pe lespezile cele reci.

Lacrămile lor, ca şi gândurile ce-i străbăteau în clipele acelea, erau de foc ce arde şi topeşte.

Unii nu ştiau decât „*Tatăl nostru*“ şi „*Crezul*“, pe cari mereu le repetau, iarăşi şi iarăşi dela început, rugundu-l pe Dumnezeu şi pe sfinţii înaintea cărora îngenunchiaseră, ca să-i apere de primejdie, să le ajute să se întoarcă sănătoşi la vetrele lor şi să se facă pace între împăraţi şi crai, cari prea se ceartă între ei, aducând cumplit prăpăd şi jalanie peste norade... De pe lespezile de piatră pe care le sărutau feciorii cu frenezie, de sub icoanele şi crucile afumate se ridică spre bolta bisericii, împreună cu fumul dela lumânările de ceară, un sfâşietor murmur de suspine, de rugăciuni şoptite cu buzele tremurând, de oftări îndurerate, de plânsete înăbuşite şi din nicăiri nu venea nici o uşurare, nici un pic de rouă cerească să răcoriască o clipă măcar aceste inimi arse de o cumplită durere. Unii luau icoană de icoană, rând pe rând, pe lângă păreţi şi pe lângă altar, sărutându-le şi implorându-le cu atâta dragoste şi cu ochii aşa de dureros de duioşi şi galeşi, ca să le cruţe vieţile încă în floare, încât păreau că se roagă la nişte prieteni sau la nişte buni cunoscuţi...

La urmă primiră sfintele taine cu sufletul uşurat, dar cu ochii strălucitori încă de durerea ce le străbătuse sufletele cu o clipă înainte. Işi mai făcură câteva cruci, luară iarăşi icoanele pe rând, bătând mătane înaintea fiecăreia, îşi ascunseră din nou lumânările de ceară sub bluzele lor cenuşii şi se pregătiră să iasă afară, par'că mai împăcaţi, mai uşuraţi la suflet: se împreunaseră cu Dumnezeu, tatăl tuturor nenorociţilor şi desnădăjduiţilor... Işi recăpătaseră iarăşi liniştea, ca şi când din cadrele afumate ale icoanelor serafimii şi sfinţii şi-ar fi ridicat mâinile deasupra fiecăruia şi-ar fi mângâiat pe frunte, potolindu-le furtuna din sufletele lor.

Ieşiră pe rând din biserică, în tropot uşor. La poarta bisericii se auzi în clipa aceea glasul piţigăiat al unui Evreu care striga cât ce putea: „*Zwanzig Heller, Nieder mit Russland*“. (Douăzeci de bani „*Jos cu Rusia*“.) Erau nişte medalioane cu ace pentru butonieră, pe care se vedea inscripţia în nemţeşte: „*Jos cu Rusia*“, Evreul îi îmbiă să-şi cumpere fiecare câte un astfel de medalion şi să şi-l puie la piept, dar feciorii noştri, gravi şi cu urmele durerii încă în suflet, trecură mai departe nepăsători şi c'un nemărginit dispreţ în privirile lor întunecate... Un nour de praf îi învălui spre drumul lor spre cazarmă.

I. GRĂMADĂ

□ □ □

PRIBEGI

Anul 1848. In Februarie are loc mişcarea revoluţionară în Paris. Pe baricade să ridicaseră şi tinerii Români ca să propage şi să susţină cuvântul liberării popoarelor. Revoluţia pentru ei nu însemna însă numai lupta pentru dreptatea şi libertatea de mâine a omenirii, ci însemna ziua de liberare şi lumină pentru ţările lor. In Martie s'au adunat la Iaşi aproape toată boerimea şi intelectualii — Cogălniceanu şi alţi câţiva au lipsit — nu ca să răstoarne ordinea legală, ci să ceară mai mult intrarea în lege. Domnul ţării, Mihalache Sturza, a bănuit complot şi a început goana după toate spiritele revoluţionare. Mănăstirile, închisorile, surghiunirea din ţară aştepta pe toţi prigoniţii.

In ţara Moldovei nu mai putea trăi Vasile Alecsandri, Mihai Cogălniceanu, A. Cuza, C. Negri, Anastasie Panu şi cu ei împreună întreaga pleiadă de tineri cari au contribuit la formarea României.

Atunci au avut un singur loc de mântuire cu toţii: în Bucovina. Şi în Bucovina au avut o casă larg deschisă cum n'a mai fost alta niciodată.

La Cernăuţi şi la moşia din apropiere, Cernauca era casa patriarhală a marelui vornic Doxaki Hurmuzachi. Acolo au lucrat, au gândit şi-au scris împreună cu fii lui Doxaki Hurmuzachi cea dintâi gazetă, *Bucovina*, care alături de *Gazeta Transilvaniei* e de cel mai mare preţ pentru istoria lui 1848. Casa Hurmuzăchenilor era şi redacţia gazetei.

La Cernăuţi a publicat Cogălniceanu vestita sa scriere: *Dorinţele partidei naţionale din Moldova*. La Cernăuţi a compus şi tipărit pentru prima oară Alecsandri, *Deşteptarea României* şi acolo s'au declamat întâia oară:

Voi ce staţi în adormire,
Voi ce staţi în nemişcare
N'auziţi în somnul vostru
Acel glas triumfător

In *Bucovina* a apărut prima oară *Păsărica* lui Alecsandri. Cu ochii spre Bucovina simbolul rămâne şi astăzi:

Ce durere, spune
Ce dor greu supune
Inimioara ta,
De stai singurică,
Albă păsărică,
Şi nu poţi cânta.

Din primăvară până în toamnă numărul proscrişilor şi al pribegilor se înmulţea mereu. Toţi îşi aflau nu numai mântuirea personală ci şi încrederea în lupta pe care trebuiau s'o câştige în casa dela Cernauca. Mai târziu s'au rătăcit şi au găsit adăpost acolo şi câţi-va Munteni, iar dintre Ardeleni Aron Pumnul şi Bariţ tot la Hurmuzăcheni şi la *Bucovina* au aflat loc deschis sufletelor lor în zilele de grea cumpănă.

A fost această casă, poate nu tocmai un «Delfi» cum îi zicea Pumnul, dar de sigur o «casă a lui Avraam» nu numai pentru prigoniţii anului 1848, ci pentru poporul nostru întreg.

Anul 1914. Toamna. Visul secretarului ziarului Bucovina din 1848: «O, de-am ajunge toţi Românii sub un singur sceptru» a rămas tot neîmplinit. Peste ţara Bucovinei năvălire străină. Toţi îşi caută un refugiu. In cotro? Toţi cei cari au fost cuprinşi, asimilaţi, cuceriţi şi cu interesele şi cu sufletul de statul stăpânitor, toţi aceia au luat drumul spre «Vest», s'au dus să-şi afle siguranţa şi apărarea sub zidurile Vienei ca toţi cei cari nu sunt decât «K. K. Untertanen».

Câţiva pe cari îi cunoşteam că totdeauna au reprezentat acolo limba noastră, cultura şi *credinţa* în viitorul poporului nostru, i-am întâlnit pe străzile noastre.

Redactorii revistei «Junimea Literară» I. Nistor şi G. Tofan, membrul academiei Ştefanelli, poetul Rotică, I. Grămadă şi cu ei împreună toţi acei cari totdeauna nu şi-au aflat fericirea în privirea spre civilizarea din «Vest», dela Viena, ci în nădejdea care se năştea dela Bucureşti.

In scrisul lor ei ne arată lupta tragică pe care au dus o mereu împotriva tuturor duşmanilor. In anul 1914 ei sunt nevoiţi să dovedească istoriceşte că:

«*Românii sunt populaţia aborigeană* a Bucovinei şi purtătorii vechilor tradiţiuni politice şi culturale ale ţării». Şi poartă cu ei mereu credinţa că:

«Luminaţi de adevăr şi însufleţiţi de adevărata iubire pentru neam şi ţară, *putem învinge* prin muncă stăruitoare, prin jertfă şi prin disciplină» (v. I. Nistor, Românii şi Rutenii în Bucovina 1915, p. 29 şi p. 167). Prezenţa lor şi scrisul lor la noi ne arată *Dorinţele Bucovinei* în 1914. *Dorinţele* acestea ne impun nouă datorii.

Em. PANAITESCU

CRONICA DRAMATICĂ

În marginea **Voichiței** de *Duiliu Zamfirescu*

Ieşind dela *Teatrul Național*, fui oprit în drum de un trecător. Un om bine închegat, ras, cu ochi luminoşi. Părea să fi păşit dincolo de pragul întâiei tinereţi.

— Nu mă cunoşti?

— Nu.

— Sunt Fingal...

Numele nu-mi spunea nimic.

— Doctorul Fingal, eroul comediei d-lui Duiliu Zamfirescu dela care vii. M'ai şi uitat!

Il privii. Ochii nu-mi erau împăenjeniţi şi urechile nu-mi vâjiiau. Il vedeam şi îl auzeam. Era, de sigur, doctorul Fingal, un om adevărat şi nu o arătare.

— Aveai şi de ce să mă uiţi, începu doctorul. Cum aşi fi putut să-ţi statornicesc amintirea? Negreşit, sunt cuceritorul de femei. Aşa v'o spune d. Zamfirescu, cel mai bun romancier român. In jurul meu e o goană nebună. Toate mă vor; toate aşteaptă o sărutare, o vorbă în treacăt, o strângere de mână, o privire prietenoasă.

In ochii mei femeile se adâncesc ca într'o prăpastie cu ameţeala unei dulci scufundări. Atingând numai umerii doamnei Niemene, am înfiorat-o de sus până jos. Abia a plecat şi alta i-a luat locul. Suflete mici unele, dar altele nu. Voichiţa mă iubeşte cu toată dragostea ei neistovită, pătimaşe şi cinstită de fată urâtă pe care nicio ispită n'a încercat-o. Sunt cuceritor. Nu mă mândresc însă pentru că nici eu nu ştiu cu ce ademenesc femeile. M'ai auzit o seară întreagă. Am venit pe scenă şi am ieşit. Am venit din nou. Am vorbit. Iţi aduci aminte de un singur cuvânt al meu? Nu. Nici n'ai ce-ţi aminti. Sunt ca şi cum n'aşi fi: lumina ştearsă a zilei de iarnă. N'am scăpărări în vorbire; n'am duh; n'am isteţime; n'am niciuna din acele însuşiri de inimă ce poi cuceri lesne o femee. Sentimental nu sunt; poetic nu. Nici chiar cinic. Sunt un om din mulţime. Imi zice doctorul Fingal, deşi de fapt mă cheamă doctorul Nimene. Mai bine n'aş avea nume. Ai fi crezut poate că sunt frumos. Priveşte-mă: n'am fost niciodată. Plete n'am, ochi galeşi nu şi nici sfârcul îndrăsneţ al mustăţilor. Lipsit de orice însuşire cu ce am cucerit totuşi atâtea femei? Te miri, după cum mă mir şi eu. Nu mi se pare firesc.

In romanul *Anna* mă numeam Alexandru Comăneşteanu. Eram ofiţer. Nu eram băiat urât, dar n'aveam duh, n'aveam niciun fel de avânt. Mă mişcam şi eu de ici până colo, ca ori care altul. Pentru ce toate acele femei frumoase, dintre care unele, ca Elena, de o aleasă înfăptuire sufletească, se roteau în jurul meu atât de stăruitor şi de ameţitor? Pentru ce vorba mea ştearsă şi potolită le aducea fericirea, ca un albastrn sol de primăvară? Citeşte încăodată romanul d-lui Duiliu Zamfirescu şi vei vedea că n'am meritat cu nimic darul atâtor inimi... In ce-mi stă puterea de cucerire? Taină nepătrunsă. Mă arăt şi nările freamătă, ochii se aprind, tâmplele svâcnesc. Pluteşte oare ceva in jurul meu care ademeneşte şi robeşte? Mă întreb şi eu. Dacă e aşa, trufia ar fi zadarnică. Farmecul stă în afară şi nu înăuntru. Meritul deci nu e al meu.

La d. Zamfirescu sunt cel puţin un oarecare. Tot e bine. La alţii cad şi mai rău. Nu numai că n'am însuşiri dar am numai scăderi. Sunt ridicul. Aşa de pildă într'o piesă a lui Henry Bataille mă numiam Saint-Vast. Mi-e ruşine când mă gândesc: eram o secătură spelcuită, fără pic de duh. Purtam şi corset. Toate femeile leşinau după mine: se întreceau să mă câştige. Iar eu tăceam ca zidul, oricând spuneam câte ceva zâmbeau şi candelabrele. Altă dată în *Le monde où l'on s'ennuie* a lui Pailleron mă numeam Bélac. Nu mai tăceam ci vorbeam mult, nesfârşit de mult. Eram oratorul femeilor, spovăduitorul lor sufletesc... Dar cum vorbeam! Jalnică amintire. Imprăştiam urâtul ca o păclă deasă ce cade; deschideam fălcile oamenilor cuminţi, închizându-le ochii. Cum mă arătam, svâcneau cu toţii pe uşă. Femeile totuşi mă înconjurau, mă sorbiau, oftau la vibraţia caldă a glasului meu. Toate mă iubiau şi mă doriau.

Pentru ce?

Te ai întrebat vreodată, dacă e firesc să secer în jurul meu atâtea inimi, fără să am vre-o însuşire? De unde acest farmec neînţeles al fiinţei mele lipsite de poezie? E cu putinţă oare ca toată taina să stea în nişte josnice amănunte? Bine. Să zicem pentru femeile uşoare. Dar Voichiţa? Ea nu mă cunoştea altfel. Pentru ce mă iubea totuşi cu nestinsul foc cast al feciorie? Cu inima ei caldă, cu mintea ei isteaţă putea pătrunde în fundul conştiinţei mele. Dacă n'ar fi găsit nimic, după cum crede d. Duiliu Zamfirescu, nu m'ar fi iubit. Trebue să am şi eu vre-o podoabă sufletească. Altminteri, ar fi împotriva firei...

* * *

N'am fost însă totdeauna aşa...

Generaţii întregi de scriitori m'au văzut altfel. Dar pe atunci nu mă numeam Bélac, Saint-Vast ori Doctorul Fingal, ci Don Juan. Da: eu sunt Don Juan. Acest şters doctor Fingal, nici frumos, nici prea deştept, nici inimos a avut vremuri de mărire. Eram cavaler, eram mândru, eram întreprinzător. Aruncam scări de mătase, cântam din ghitară, îmi zăngăneau pintenii pe sub geamurile zebrelite... Azi aici şi mâine departe, pe toate drumurile, prin toate locurile cu femei frumoase, unde era un tutore năprasnic, sau un bărbat bătrân de înşelat. Nu cunoşteam osteneala. Totdeauna gata la o dragoste nouă; cu mâna pe inimă dar şi pe spadă... Ştiam să-mi apăr cinstea... Viaţa fără onoarea de cavaler nu avea nici un preţ pentru mine... De nenumărate ori, mi-am dat-o pentru un sărut, pentru o mănuşe parfumată aruncată pe geam. Am fost groaza bărbaţilor; femeile însă m'au iubit. Şi m'au iubit pentru că le-am iubit şi eu. E drept că le înşelam pe urmă, aruncându-le in ghiarele desnădejdiei, dar cât au fost ale mele le-am îndrăgit din tot sufletul. Le-am cântat serenade, le-am făcut madrigale, le-am purtat chipul săpat în pieptul meu. Nu prefăcut, ci din adâncul cugetului. Pentru ele am ucis şi am fost de atâtea ori ucis... Unii pot vedea viaţa altfel. Eu astfel am văzut-o: prin doi ochi albaştri de femee iubită. Incolo, nimic. In lumea de apoi nu cred; mă mulţumesc deci cu ce apuc să gust aici pe pământ. Mi-am pus capul pe atâtea sânuri moi şi calde! In goana unui ideal de frumuseţe şi de iubire, l'am căutat în atâtea braţe sculpturale! Idealul nu l'am ajuns, dar călătoria a fost plăcută. Mă îmbată încă amintirea acelor vremuri fericite. Şi atunci eram cuceritor ca şi astăzi, dar cu cât mă simţiam mai mândru ca acum! Eram cuceritor şi ştiam de ce. Taina stătea în sufletul meu nepotolit şi învăpăiat, în isteţimea şi în frumuseţea mea, în cultul poetic pe care i-l închinasem femeei, în cavalerismul meu plătit cu preţul vieţii.. Când strângeam o femeie în braţe ştiam că e jertfa cuvenită însuşirilor mele.

Astfel m'au văzut toţi poeţii mari ai trecutului romantic. Astfel m'a conceput geniul lui Byron şi al lui Alfred de Musset: eroic, superb, poetic şi întreprinzător. Trebuia să fiu şi isteţ. Nici o dată n'am cucerit o femee numai cu sfârcurile mustăţilor mele ci şi cu avântul cald al sufletului. Când mă numeam Christian, n'am putut cuceri pe Roxanne numai prin frumuseţea apolonică a trupului. Mi-a trebuit tot spiritul lui Cyrano, toată poezia, toată dragostea lui frumos cuvântătoare, sonoră, învăpăiată şi melancolică pentru a ajunge până la inima iubitei mele...

* * *

Scriitorii de azi m'au desbrăcat de vestmintele romantice. Nu mai port haine de catifea, nici mantie brodată. N'am spadă la coapsă, nici pană la pălărie. Nu mai sunt eroic şi poetic, nu mai sunt nici cavaler, nici falnic. Am suferit o cruntă metempsichoză. M'am trezit din Don Juanul romantic sub forma unui paşnic cetăţean fără nume. Circe nu putea face o schimbare mai umilitoare... Până mai acum cât va timp eram încă tenor de operă, mai târziu am devenit un simplu ţigan lăutar. Astăzi sunt ce vrei, dar mai ales doctor sau dentist, şi de câtâva vreme mi-e frică să nu ajung şi chauffeur. Nu mai sunt nici deştept, nici spiritual, nu ştiu răsuci un madrigal, nici nu mai iubesc femeia, închinându-i un altar în inima mea. Sunt umil şi prostuţ — şi totuşi femeile ca şi altă dată se aruncă în braţele mele, după cum se arunca şi Elvira... De ce?

Intrebarea n'are de cât un răspuns: sunt un mare calomniat. Romanticii m'au ridicat prea sus, naturaliştii m'au scoborât prea jos. Din Don Juan am ajuns astfel Caliban. — Şi nu-i adevărat. Căci pentru a cuceri o femeie frumoasă trebue acum ca şi odinioară acelaş prisos sufletesc ca pentru a săvârşi o operă de artă, sau ori ce faptă mare. Dragostea e o poezie trăită... Şi nădăjduesc că generaţiile viitoare îmi vor da cinstea ce mi se cuvine de cuceritor de femei cu toate însuşirile lui sufleteşti.

E. LOVINESCU

□ □ □

CRONICA MUZICALĂ

Cântecul lebedei al operei române

Sala Ateneului.—Concertul violoncelistului Papazoglu.—Al VI-lea concert simfonic.

Cu multă părere de rău trebue să semnalăm agonia reprezentaţiilor lirice române, inaugurate cu atâta însufleţire.

Dela început chiar, mărturisesc că n'aveam mare încredere în trăinicia acelei tentative, nu din lipsă de simpatie faţă de iniţiatori demni de tot sprijinul, nu din neîncredere în protagonişti printre cari, câţiva au merite artistice reale, dar fiindcă pentru a trăi şi prospera, îi trebuie neapărat unei asemenea întreprinderi doui factori: bani, mulţi bani şi o mână conducătoare straşnică şi isteaţă; acei factori de căpetenie, străluciau, prin lipsa lor, în tentativă care ne ocupă.

Publicul nu e vinovat de acest trist sfârşit, căci, la reprezentaţiile bune ca acelea ale *Aidei*, de pildă, el alerga în grabă şi umplea până la ultimul loc, sala cochetă a d-lui L. Popescu; nu publicul trebue, deci învinovăţit; numele lui Enescu, atrage o sală arhi-plină!

Incercarea de mai sus a probat un singur lucru: că dispunem de elemente lirice româneşti cari pot forma, în parte, un contingent foarte satisfăcător, cu condiţia însă ca direcţiunea artistică să fie încredinţată unui şef de orchestră de seamă,—pe care nu-l văd aci—ajutat de câţi-va tineri,—pe aceştia îi avem la noi,—şi că, întreţinută de Stat, sau, — ceia ce ar fi mai bine,— de sine stătătoare, să poată dispune fie de o subvenţie, fie de un capital suficient pentru ca bunul mers al reprezentaţiilor să-i asigure trăinicia.

Reprezentaţii lirice în cari afară de unul sau doi protagonişti buni, nu se ivesc decât lipsuri în orchestră, în coruri, în punerea în scenă, în care tăieturile din partiţiune se practică pe o scală extrem de largă, nu vor fi tolerate nici odată de către un director artistic demn de menirea sa; el va şti, dacă i se va procura mijloacele trebuincioase, să realizeze reprezentaţiuni lirice demne de o capitală civilizată, şi de un public care devine din ce în ce mai cunoscător in ale muzicei.

* * *

Violoncelistul Papazoglu, unul din cei mai valoroşi absolvenţi ai clasei d-lui Dinicu, îşi părăsise ţara, de mai mulţi ani; mulţumită unei firi muzicale deosebite, şi voinţei de a se abate din calea mediocrităţei, acest tânăr şi-a putut desăvârşi, cu spor. calităţile artistice, în străinătate, umplând astfel golurile unei educaţiuni necomplecte.

Evenimentele actuale l'au readus în ţară, spre binele concertelor noastre simfonice în care ocupă cu strălucire, pupitrul însemnat de violoncel — solo.

De acest prilej s'a mai folosit d. Papazoglu, spre a se înfăţişa înaintea publicului Ateneului într'o audiţiune prielnică darurilor sale într'adevăr preţioase de virtuoz.

Eată programul ce ni l'a oferit violoncelistul nostru: *Sonata în fa major op. 17* de Beethoven, *Suita în sol major* de I-S-Bach, *Sonata în sol major* de Bréval, şi cinci bucăţi scurte: *Caro mio ben* de Giordani, *Menuetto* de C. F. Bach, *Menuetto* de Haendel, *Lento* de Lalo şi *Allegro appassionato* de Saint-Saëns; program bogat şi alcătuit cu un gust perfect, în care d. Papazoglu ne-a dovedit calităţi distinse de stil, de expresiune, de eleganţă.

Stăpân, cu desăvârşire, în arta opoziţiunilor, graţie unei technice fără de cusur, el realizează *diminuendele*, *pianissimele* cele mai delicate, şi sonorităţile arcuşului său sunt de cea mai nobilă calitate, câte o dată chiar de o amploare încântătoare.

Toate aceste daruri fac din d-l Papazoglu un virtuoz nespus de atrăgător.

Şi satisfacţia mea e mare de a semnala meritele reale ale unui artist a cărui activitate o urmăresc de când era încă pe băncile Conservatorului nostru de muzică: talentatul şcolar de odinioară şi-a ţinut făgăduiala: a devenit un adevărat maestru!

Jules Janin a scris undeva că unul din privilegiile cele mai scumpe ale criticului, e acela de a descoperi tinere talente necunoscute şi modeste, şi de a le deschide astfel calea gloriei!

Rândurile de faţă n'au de sigur această pretenţiune! Ele însă au dorinţa de a fi de bun augur carierei tânărului virtuoz, pe care o prevăd înflorită, şi credinţa că vor fi pentru dânsul prilej de încurajare şi imbold spre „mai bine".

Am spus oare că acompaniamentul la piano era încredinţat bunului nostru Teodor Fuchs, pianist iscusit, compozitor meritos?

* * *

Cu *Lénore*, poema simfonică a lui Duparc, s'a deschis al VI-lea concert simfonic, care, şi de data asta, nu conţinea nici o noutate.

După acele pagini de o factură atât de modernă, de o frazeologie atât de nobilă, urma *Simfonia a V-a* de Tschaikowsky, apoi, pe când orchestra reda, cu inflecţiuni monocrome şi monotone, impresionismul atât de evocator al *Micei Suite* de Debussy, mă obseda fraza lui Richard Wagner, pe vremurile acelea, schopenhaurian infocat: *„Singura formă a muzicei e melodia, muzica nu poate fi concepută fără melodie: muzica e riguros nedespărţită de melodie"*... şi priveam în jurul meu: mai pe toate feţele citeam o expresiune de nedumerire care mima fraza de mai sus, şi fără a fi debussyst, — necunoscând încă, din nenorocire, decât o părticică din opera maestrului francez, — îmi venea să le strig: o temă nu e antimelodică fiindcă nu se desvoltă ca într'o simfonie de Mozart sau de Beethoven! Melodia îţi farmecă urechea în *Suita* lui Debussy, melodie scurtă, fugitivă, într'adevăr şi în *Pelléas* şi *La Mer*, ea ţâşneşte ca o scânteie menită să aţâţe strălucirea coloritului celei mai originale dintre palete orchestrale!

In fine *Preludiul şi moartea Izoldei* a sfârşit acest concert: în nici una din operile sale, nu s'a manifestat Wagner, mai muzical, mai violent, mai duios în expresiunea amorului; *Tristan* şi *Izolda* e drama de amor cea mai sensuală, cea mai ideală, cea mai sfâşietoare pe care imaginaţiunea unui artist a avut putinţa de a o concepe: cu o tiranie pe care geniul singur e capabil s'o exercite atât de cumplit, Wagner face din auditoriul subjugat, un rob supus, dezarmat de orice voinţă, de orice energie, un rob care iubeşte, suferă, plânge împreună cu Izolda şi cu Tristan.

Ce rol frumos ar fi avut d-l Dinicu, dacă prin fluidul unei baghete convingătoare ar fi putut să infiltreze toate acestea, bravei sale falange, care la rândul ei le-ar fi comunicat auditoriului!

Dar d-l Dinicu a întrerupt, — momentan nădăjduim, — ciclul făgăduit al poemelor simfonice de Saint-Saëns: aşteptăm cu o legitimă nerăbdare, *Potopul* cu soli şi cor.

M. MARGARITESCU

ECOURI

Plata abonamentului la revista „Flacăra" se face anticipat. Nu se trimet numere decât după achitarea abonamentului.

—

Redacţionale. — *Sosindu-ne prea târziu mai multe articole, între cari şi interesantele amintiri din munţii Bucovinei de N. Dunăreanu, vestim cu plăcere pe cititorii noştri că toate aceste articole vor apărea în numărul viitor.*

—

Un vechiu cântăreţ al Bucovinei — a fost poetul moldovean *G. Sion*, din ale cărui versuri una dintre distinsele şi eruditele noastre colaboratoare a cules pentru *Flacăra* o interesantă odă: *Adio la Bucovina*, plină de un viguros optimism şi de accente profetice.

Iată strofele cele mai actuale din poezia scrisă la 1849 de G. Sion:

Nu plâng eu templuri sacre de dânşii înălţate
Spre binecuvântarea lui Dumnezeu cel bun;
Nici triste monumente de secoli ruinate
Ce gloria română acuma încă spun.

Românii ştiu prea bine că ţărmurile tale
De multe ori pe Ştefan cel Mare au legănat;
Căci vechea capitală peste-a Sucevei vale
Şi-acum şopteşte imnuri ce Ştefan a cântat.

Triumfele române şi gloria trecută
O, nu, nu, nu le uită poporul românesc,
De-or fi subt orice juguri, de-or fi cu gura mută,
Bătrânii le vor spune la pruncii, cari cresc.

Când ora mântuirii va mai suna odată,
Cân Anciul libertăţii semnalul va mai da,
Va şti, va şti Românul să-şi şteargă a sa pată!
Ş'atunce ca ş'acuma poetul va cânta.

Nu plâng eu nici ursita ce prin diplomaţie
Te-a smuls de lângă mama ce odată ai avut.
Acum şi tu cu lumea scăpaşi de o tiranie,
Ce-avea de plan să facă poporul tău perdut.

Acum se schimbă timpii şi în viitorime,
Dreptatea, libertatea protectori vor afla.
Pe tine, Bucovină nu te va plânge nimeni:
Un viitor ferice e scris în cartea ta,

Naţionalitatea, care ţi-era răpită,
Acuma se deşteaptă şi tinerii tăi fii
La gloria română, de ani înăbuşită
Gândind, şi-aduc aminte că ei sunt încă vii...

După atâtea mari schimbări, în preajma atâtor mari prăbuşiri, mai putem noi repeta oare, cu aceeaş încredere, versurile visătorului Sion de acum şaizeci şi şase de ani?

—

Două lucrări din Bucovina. — Cred nimerit ca să amintesc în aecst număr dedicat Bucovinei două lucrări bucovinene apărute în timpul din urmă: Elemente de pedagogie de doctorul A. Ieşan, profesor Suceava 1914, şi *Românii şi Rutenii* în Bucovina, studiu istoric şi statistic de I. Nistor, profesor la Universitatea din Cernăuţi, membru al Academiei Române, Bucureşti 1915.

Doctorul în filozofie Alexandru Ieşan, care în momentele de faţă e pe câmpul de luptă din sudul Ungariei, e un distins profesor al liceului din Suceava. A făcut frumoase studii la Universitatea din Cernăuţi şi are la activul său interesante cercetări din domeniul filozofiei. El se pregătia pentru o docentură la Universitate şi făcuse studii la Universitatea din Viena. Văzând lipsa de cărţi didactice în şcolile române din Bucovina s'a pus pe muncă având intenţia să înzestreze mai întâiu Şcoala Normală cu cărţile de pedagogie. Tocmai terminase de tipărit lucrarea anunţată, când datoria de soldat îl chemă pe câmpul de luptă, de unde îi dorim întoarcere fericită spre a-şi continua opera începută.

Lucrarea d-rului Ieşan, care se ţine în cadrul programei de studiu, e scrisă limpede, într'un stil clar şi uşor, autorul evitând stilul încâlcit şi străduindu-se să dea definiţii uşor de reţinut. Cunoscător bun al literaturii filozofice, el s'a încercat cu succes să orânduiască într'o metodă proprie cunoştinţele câştigate din cărţi şi din cariera didactică.

Lucrarea prof. Nistor e o cercetare de cea mai mare valoare, care nu poate fi decât anunţată într'o notiţă de revistă. Ea atacă problema principală a Românilor din Bucovina şi luminează pe baza unei literaturi bogate şi a unor ivoare nouă multe chestiuni contraversate din ceeace constitue problema rutenizării Românilor din Bucovina.

Lucrarea aceasta scrisă de un bărbat competent şi bine pregătit este chemată să dea o îndrumare nouă vieţii naţionale a Românilor din Bucovina. Orice ne-ar aduce viitorul, o astfel de lucrare îşi păstrează caracterul ei de valoroasă contribuţie ştiinţifică la deslegarea unei probleme din cele mai grele.

De aceea sânt sigur că această lucrare se va bucura de o cercetare mai amănunţită decât această anunţare menită să atragă atenţia cetitorilor acestei reviste asupra cărţii apărute în ediţiunla Academiei Române.

—

In amintirea lui Creangă.—*Societatea Scriitorilor Români*, sub patronagiul d-lui *I. G. Duca*, ministrul Instrucţiunei Publice şi al Cultelor, va ţine o şezătoare literară la Teatrul *Comedia* în ziua de Joi, 29 Ianuarie 1915, la ora 3 jum. p. m. D-l *Mihail Sadoveanu*, cunoscătorul atât de profund al vieţii moldoveneşti şi al operei lui Ion Creangă, va ţine o conferinţă despre autorul *Amintirilor din Copilărie* şi d-nii *Beldiceanu*, Codreanu, Minulescu, Topârceanu şi Todicescu vor citi din operile lor. D-na *Macri-Eftimiu*, dela Teatrul Naţional, va recita versuri şi d-na *Veturia Triteanu* va cânta.

Şezătoarea promite să fie aleasă şi interesantă. Biletele la libraria Sfetea.

—

Reviste.—A apărut:

Democraţia, revista Cercului de studii al partidului naţional-liberal, an. II, No. 20 din 15 Ianuarie 1915, cuprinzând o interesantă expunere a d-lui *M. D. Berlescu* asupra *Situaţiei Internaţionale*: un documentat studiu al d-lui *Vintilă Brătianu* intitulat: *Războiul şi Economia Naţională* un articol al d-lui *G. G. Scurtu* despre *Arendarea individuală în Moldova* şi un bogat material de *Recenzii, Fapte şi Documente, Note şi însemnări zilnice* asupra evenimentelor actuale. Un număr 30 bani.

Gânduri Bune, foaie de publicaţiune a cercului „Gânduri Bune" din Huşi, an. I, No. 8 şi 9, o revistă interesantă prin aceia că arată ce se poate săvârşi pentru vieaţa culturală chiar în unul din cele mai mici şi izolate oraşe de provincie.

Cuvânt Moldovenesc, revistă de literatură şi ştiinţă practică, an. III, No. 1, Ianuarie 1915. Această publicaţie apare la Chişinău în Basarabia. Constatăm cu plăcere că a intrat în anul al III-lea al apariţiei sale, dar în acelaş timp constatăm cu surprindere că apare într'o inactualitate, care totuşi nu poate fi lipsită de înţeles. Nu conţine nimic despre războiu, ca şi cum nici n'ar apare într'o ţară care se cutremură de şase luni de lovitura celui mai grozav conflict armat din toate veacurile. Conţine cu totul astfel de lucruri, vechi şi chiar noui, dar nici un cuvânt despre împrejurările actuale.

Urăm revistei basarabene viaţă lungă şi... elocvenţă.

Buletinul Societăţii Numismatice române, an. XI, No. 22, Iulie-Decembrie 1914. cuprinzând: „D. A. Sturdza şi Numismatica română"; „Monete şi Tezaure monetare din România şi ţinuturile româneşti" de *C. Moisil*; „Monete suedeze falşificate în monetăria din Suceava" de *G. Sion* şi un bogat material bibliografic şi informativ.

□ □ □

ANUL IV
No. 16

FLACĂRA

31 IANUARIE
1915

ABONAMENTE:
In ţară: lei 6 pe an; 7 lei când se achită prin incasator. Pentru învăţători şi preoţi săteşti: lei 5 pe an
NUMĂRUL 10 BANI
TELEFON 41/7

LITERARĂ ∴ ARTISTICĂ ∴ SOCIALĂ
APARE SÂMBATA
DIRECTOR: CONSTANTIN BANU

ABONAMENTE:
Peste munţi: coroane 8 pe an; pentru preoţi şi învăţători coroane 6.50 pe an
In străinătate: 10 lei pe an
REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA:
Bucureşti
Str. Câmpineanu, 40

POLONIA

Pământul Poloniei e frământat de lupte. Sângele curge, hecatombele se ridică spre Cer, — mărturie a înaltei civilizaţii la care le-a fost dat vremilor noastre să ajungă. Pământul Poloniei răsună de tropotul cailor, de bubuitul tunurilor, de plesnetul mitralierelor, de zângănitul săbiilor ce se încrucişează, de gemătul uriaş ce umple văsduhul. Pământul răsună, Polonia însă tace. Polonia lui Sobieski şi a lui Kosciusko, ca şi Ardealul lui Horia şi al lui Avram Iancu, tace şi aşteaptă, înspăimântată de ceeace vede, uimită de visul pe care îndrăzneşte să-l toarcă, înfiorată de groaza cu care-şi vede copiii murind pentru idealuri care nu sunt ale ei şi care poate vor luci, mâine, peste mormântul fără de înviere al speranţelor sale.

De această Polonie sfâşiată, umilită şi în aşteptare ne apropie nu numai asemănarea unora dintre durerile şi aspiraţiile noastre de astăzi. Ne mai apropie un întreg trecut de viaţă istorică, de paşnice legături, de lupte al căror răsunet se înalţă tumultuos din slova letopiseţelor noastre. Ne apropie, în sfârşit, nu numai compătimirea ce, ca popor care am cunoscut nedreptăţile şi injuriile celor puternici, simţim faţă de victimele uneia din cele mai odioase crime ale istoriei, dar şi simţimântul, pe care orice Român luminat îl are, că din suferinţele şi dezastrele Poloniei se desprind, pentru noi mai ales, învăţăminte pline de adânci şi teribile înţelesuri.

Slăbiciunea Ungariei şi creşterea puterei turceşti i-au împins pe Muşăteşti să se închine Poloniei. Petru Muşat, cel d'intîi, deşi victorios, i se închină totuşi lui Vladislav Iagello, cu care intră şi în legături de rudenie şi afaceri. Mai credincioşi ori mai rebeli, domnii Moldovei repetară această închinare până când marele Ştefan înroşi Codrii Cosminului cu sângele «şleahtei» lui Albert, a mândrului Craiu care «nu făcea oaste împotriva păgânilor cari în toate părţile fulgereau şi trosneau cu armele lor ca tunetul, vărsând sângele creştinilor şi stropşind volnicia tuturor, ce gândi să-şi arate vetezia asupra Moldovei, socotind că prea lesne o va supune». De atunci, Domnii Moldovei, deşi vasali, deveniră «prietenii iubiţi cu sinceritate» ai regilor Poloniei până ce nemernicia lui Alexandru Lăpuşneanu, «palatinus Moldaviae, a sacra Maestati electus et constitutus», îi aruncă din nou şi mai adânc în vasalitatea de mai înainte.

Legăturile culturale ale Moldovei cu Polonia nu au fost nici mai puţin strânse nici mai puţin durabile de cât cele politice. Nemulţumiţii moldoveni, refugiaţii tuturor partidelor, îşi găsesc siguranţa pe pământul Poloniei, unde îşi creiază legături de rudenie şi de prietenie. Lembergul e continuu străbătut de negustori, cărăuşi, călători, curieri şi ambasadori moldoveni. Mulţi dintre copiii boierilor şi negustorilor moldoveni învaţă în Polonia. Literatura secolului XVII, atât cea religioasă cât şi cea istorică, se resimte puternic de influenţa polonă. Stăpânită ea însăşi de spiritul Renaşterei, această influenţă literară e «glasul armonios al antichităţei», sub al cărui farmec mintea moldovenească, smulsă din negura medievală slavonă, în-

PE CÂMPIILE GALIŢIEI

Amurgul... Şi câmpul de luptă'n amurg,
Cu vântul tăios care plânge
Şi galbene raze ce oblice curg
In bălţi de purpură şi sânge...

Corbi lacomi coboară cu sborul pripit
Din vinete zări depărtate,
Şi-acolo, pe câmpul pustiu, un rănit,
Uitat de tovarăşi se sbate.

El strânge în mână cumplitul oţel
Şi-abia de'şi aduce aminte,
Că lupta fu cruntă şi'n roşul măcel,
Isvoare de sânge fierbinte,

Cursese din piepturi, în orbul vârtej;
Scrâşneau de durere, rănitii,
Şi mulţi şi-au dat duhul din marii viteji
Pe câmpul streinei Galiţii...

Ei dorm pe întinsul câmpiei, tăcuţi,
Dar numai simt chinuri, săracii,
De-asupra-le'n tropotul cailor iuţi
Trecură furtună Cazacii...

In urma lor corbii, în volburi, pe cer,
Sburară spre codrii, departe,
Şi peste cadavre, pe câmpul stingher
Se 'ntinse o pace de moarte.

El toate văzuse, dar nu pricepea
De ce'şi ispăşeşte păcatul;
Pornise la luptă cu ai săi, findc'aşa
Dăduse porunci Impăratul.

Dar poţi cârmuirea şi legea s'o 'nfrunţi?
Şi gândul lui volnic îi sboară:
Se face o casă la poale de munţi
In care amurgul coboară.

Acolo, bătrâna, aşteaptă în prag
Şi-o fată alăturea toarce;
Se 'ntreabă bătrâna: veni-va cel drag?
Iar fata: — de ce nu se 'ntoarce?

Ar vrea să se scoale s'alunge-acest vis
Şi 'n piept o durere îl taie
Şi palid se'ntreabă: de ce l'au trimis,
Să moară pe-un câmp de bătaie?

O! Voi, care-acolo, pe câmpuri, muriţi
Departe, sub steaguri streine,
Voi care pământul străbun îl nutriţi
Cu cele mai limpezi rubine;

Voi care de-alungul de veacuri mereu
Aţi fost osândiţi, fără pace,
Să fiţi răbdătorul etern Prometeu
Sub pajura cea mai rapace;

Voi care azi umpleţi obscurul morman
De leşuri şi unul nu geme,
Voi n'aveţi în zare nici liber liman,
Nici albe nădejdi să vă cheme!

Să mori dar eroic, cum moare Dedal,
Cu aripi spre cer avântate,
S'aduci în stindarde un larg ideal
Şi'n braţul tău drept, libertate!

Să mori, dar în suflet cu dreptul tău sfânt,
Căzut pe câmpiile roşii,
Să ştii că îţi aperi străvechiul pământ
Şi'n scumpe morminte strămoşii.

Dar el... El se sbate aicea, prin văi,
S'aducă duşmanilor glorii;
Şi-acolo la poale de munte, ai săi,
De-apururi vor fi cerşetorii...

Şi noaptea se lasă pe câmpul stingher,
S'adoarmă pe cel ce se sbate,
Dar duhul lui mare sburase la cer
Să ceară suprema dreptate!

Mircea Dem. RADULESCU

trevede orizonturi noi şi presimte frumuseţi nemai cunoscute [1]).

Trebui ca, în ordinea politică, puterea moscovită să ia locul celei leşeşti, iar în ordinea culturală influenţa grecească să înlocuiască pe cea poloneză pentru-ca aceste legături să înceteze; mai drept vorbind, trebui ca Polonia să-şi sape însăşi mormântul pentru-ca Moldovenii să uite căile ce duceau într'însa. Iar când dezastrul începe pentru puternicii vecini de odinioară, Românii cu generozitate îşi deschid braţele refugiaţilor poloni, înapoindu-le astfel liniştea şi adăpostul de care pe vremuri strămoşii noştri se bucurară pe pământul lor ospitalier.

Orice neam poartă în propria lui viaţă, în instituţiile, în moravurile, în tot sufletul lui, cauzele mărirei ori ale căderei. Polonia n'a fost zdrobită nici de geniul lui Frederic, nici de lăcomia Caterinei, nici de ipocrizia Mariei Theresia ci de propriile ei rătăciri şi propria-i neputinţă.

In câteva cuvinte Bobrzynski ne redă imaginea completă a Poloniei ce trebuia să piară: *Nu era o politică de Stat, ci o politică de oligarhie, ea însăşi redusă la neputinţă prin anarhia generală.* Iată pentru ce Polonia, după câteva veacuri de strălucire, cade prada vecinilor mai puternici şi mai înţelepţi decât dânsa.

O putere regală slăbită, aproape anihilată prin principiul nenorocit, al electivităţei; o nobilime care, prin însuşi caracterul ei allodial, nu ţine nimic dela rege şi deci nu-i cunoaşte stăpânirea, — massă neorganizată, esenţialmente individualistă, orgoliasă, supusă pe alocurea puternicilor magnaţi cari sunt stăpânii unor provincii întregi; miniştrii pe viaţă, independenţi şi rivali ai puterii regale; Dieta depinzând de alegători—nobilii—dela cari îşi primeşte instrucţiunile şi al căror mandat devine imperativ iar *liberum veto* isbind-o de neputinţă organică.... [2]) Intreaga putere politică e dar în mâinile nobilimii, care, condusă, în sânul ei, de idei de libertate şi de egalitate împinse la extrem, ajunge să se libereze aproape cu desăvârşire de Stat, nimicindu-i puterea şi pregătind decăderea forţei naţionale.

Burghezie naţională aproape nu există. Evreii îi ţin locul. Din Germania, din Spania, din Byzanţ şi din Orient, de pretutindeni, ei roiesc în Polonia, care-i primeşte cu o generozitate excepţională pe acele vremuri. Incă din veacul XIV, Evreii acaparează industriile, comerţul, finanţa, totul, împiedecând formarea unei clase mijlocii naţionale, făcând să devieze caracterul naţional, contribuind la decăderea intelectuală a ţării. Comerţul de băuturi e un monopol al lor şi, înaintea Moldovei, Polonia cunoscu tipul Evreului hangiu care se însărcinează să îmbete poporul şi să-i exploateze viţiile, în interesul lui propriu şi în acela al unei nobilimi oarbe [3]).

Orice nobil îşi are Evreul sau Evreii lui cari îi încurajează lenea şi uşurinţa, cari-l învaţă să trăiască bine din spinarea supuşilor şi cari-i hrănesc acea fenomenală lipsă a oricărui simţimânt naţional şi politic de care nobilimea polonă dă un exemplu aproape unic în istoria lumei.

Incetul cu încetul ea pierde contactul cu viaţa naţională: adoptă limba şi manierele franceze, modele Parisului, limbagiul dela Versailles şi dela Hôtel de Rambouillet. Faţă de ţărani, ajunge să se considere ca o rasă superioară privindu-i ca pe o rasă inferioară, destinată robiei. «Pentru D-zeu, Polonezilor, — strigă poetul satiric Opalinski, — v'aţi pierdut mintea? Bunurile voastre, belşugul vostru, totul vă vine dela supuşii voştri; necazurile lor vă hrănesc şi voi îi trataţi aşa de crud!» Pentru aceşti supuşi nu există lege nu există dreptate, nu există decât bunul plac al stăpânului care are dreptul de viaţă şi de moarte asupra lor.

Un patriot polonez, d-l Starczewski, dându-şi osteneala să cerceteze defectele naţionale ale compatrioţilor săi, ajunge să le reducă la patru principale. In primul rând, *individualismul*: «Statul relegat pe al doilea plan, nu mai era decât un total de unităţi independente. Această stare de lucruri trebuia să influenţeze asupra spiritului naţional, să nască tipul nelămuritului şi al eternului nemulţumit, să atragă dispreţul ordinei şi al supunerei».

Caracterul impulsiv, în al doilea rând: «Eram grabnici la fapte, cu condiţie să nu stăruim în ele; grabnici la învinuiri, cu condiţie să le uităm pe urmă; grabnici la hotărâri, pentru-ca să nu le ţinem... Stigmatizam cu numele de trădători pe oricine nu era de părerea noastră, dar în nici o ţară adevăraţii trădători nu fură mai bine trataţi. In aceiaşi clipă, osindeam şi achitam, vestejeam şi uitam. Noţiunile de bine şi de rău se confundau în spiritele noastre; raţiunea şi virtutea nu erau preţuite şi răsplătite după dreapta lor valoare, iar crima şi prostia nu-şi primeau plata».

Dacă adăugăm la aceste două defecte: *slăbiciunea de voinţă* şi *pasiunea egalităţii,* spre a lăsa la o parte pe cele secundare ca egoismul, lipsa de curaj civic, indiscreţia şi palavrageala, am avea, după scriitorul polonez, explicaţia psihologică a decăderii morale şi politice a Poloniei.

Tratatul din Petersburg (1764) între Caterina II şi Frederic II decise soarta Poloniei. El cuprindea garanţia constituţiei poloneze adică a anarhiei, protecţiunea disidenţilor, designarea candidatului la tronul polonez,—Poniatowski. Convulsiunile interne ce urmară în Polonia acestei înţelegeri o apropiară şi mai mult de pragul pieirei iar intrarea în acţiune a Austriei grăbi sfârşitul. Inspăimântată de progresele Ruşilor cari, după congresul din Bucureşti (1773), trec Dunărea şi ameninţă să desfiinţeze imperiul otoman, Austria se pune în mişcare, îngrijată de soarta ţărilor române, «acest debuşeu natural al imperiului austriac în direcţiunea mării negre». Noua întorsătură a lucrurilor face ca Polonia să plătească oalele sparte în locul Turciei. Dibaciul ministru al Mariei Theresia, Kaunitz, găseşte, ce-i dreptul, o soluţiune care i se pare echitabilă: *Polonia să primească ca despăgubire Basarabia şi Moldova iar Austria, pentru partea ei din Polonia, să capete Muntenia.* Maria Theresia fu silită însă să primească ultimatum-ul Rusiei şi al Prusiei şi să-şi ia, plângând soarta Poloniei, partea ce-i revinea din sfâşierea ei. «Maria Theresia — spunea, glumind, Frederic II, acest mare cinic—plângea, dar lua mereu» iar lui d'Alembert: «Caterina şi cu mine suntem doi tâlhari dar cucernica asta de împărăteasă-regină cum o fi aranjat-o cu duhovnicul ei?» Este drept că şi împuternicitului Rusiei îi zicea: «Dă-mi voie să ţi-o spun: ai mare poftă de mâncare».

Astfel, cu brutalitate din partea Caterinei, cu cinism din a lui Frederic, cu ipocrizie din a Mariei Theresia, odiosul atentat se comise şi dreptul celui mai tare fu consfinţit.

Şi totuşi, Polonia trăieşte. Atât e de adevărat că o naţiune poate fi supusă, poate fi sfâşiată, poate fi sugrumată dar nu poate fi distrusă. In loc de o singură Polonie sunt trei, — îngenunchiate stăpânirilor streine, dar, cu toate persecuţiunile, trăindu-şi încă viaţa lor sufletească proprie, sporindu-se prin numărul fiilor lor şi prin puterea lor economică, turnându-şi durerile şi speranţele în formele nepieritoare ale artei. Vigoarea şi vitalitatea rasei au biruit, sub ochii indiferenţi ori ameninţători ai Marilor-Puteri; naţionalitatea polonă s'a reconstituit; un neam întreg stă gata să-şi retrăiască viaţa independentă, căreia puterea brutală i-a pus un atât de dureros sfârşit.

«Patriotismul — zicea marele Mickiewicz — este dogma generatoare a întregei desvoltări spirituale şi intelectuale a Poloniei precum autocraţia este a Rusiei, şi literatura poloneză care nu este ea însăşi de cât desvoltarea şi aplicarea acestei dogme, se înnălţă, crescu, înflori sub fecunda inspiraţie a ideei de patrie».

Intr'adevăr, sub inspiraţia acestei idei se desvoltă literatura poloneză contimporană. Persecuţia împotriva culturei naţionale nu isbuti de cât să dea acestei literaturi un avânt şi o putere necunoscute mai înainte. Regimul de apăsare şi de cenzură, suprimarea ori cărei educaţiuni naţionale serioase, interzicerea scriitorilor clasici rupse marea tradiţie umanistă şi dete naştere unei viguroase literaturi de autodidacţi. «Ea este una din cele mai solide şi mai puternice ale Europei contimporane, mult mai originală, substanţială şi artistică de cât literatura germană, tot aşa de duioasă şi mai bărbătească de cât literatura rusă» [1]). Un Sieroszewski, un Sienkiewicz, un Prus, un Swientochowski, etc. formează, cu toate interzicerile cenzurei, hrana sufletească a poporului

---

[1]) V. *N. Iorga,* Istoria literaturei române în sec. XVIII, vol. I, pag. 20—25.

[2]) *Lavisse şi Rambaud,* Hist. générale, vol. VII, p. 456 şi urm.

[3]) *E. Starczweski,* L'Europe et la Pologne, p. 71.

[1]) *M-A. Leblond,* La Pologne vivante, p. 426.

polonez, mişcându-l, mângâindu-l în suferinţele lui, încurajându-l în luptele lui. Isvorul la care se adapă această literatură e inspiraţia populară, în care găseşte sufiul de viaţă triumfătoare ce o străbate şi o impune maselor tot aşa precum geniul creator al lui Chopin aflase în ritmurile şi în melodiile populare materia necesară scânteitoarei lui exaltaţiuni. Educatoare a naţiunei, literatura poloneză devine astfel o literatură tendenţioasă, o literatură de acţiune care, prin exuberanţa şi frumuseţea ei, dă o puternică desminţire pretenţiunilor de adevăr absolut ale «artei pentru artă».

«Acolo unde omul politic şi filozoful desperează, acolo reîncepe artistul». Această propoziţie a lui Wagner se adevereşte în cele trei Polonii mai bine decât oriunde. Artistul a reînceput în ele, şi opera lui e atât de uriaşă şi atât de fecundă încât nici-o putere omenească nu a fost în stare s'o împiedice ori s'o zădărnicească.

Fi-va oare cu putinţă ca o viaţă sufletească aşa de bogată şi de viguroasă să aştepte în deşert clipa sfântă a mântuirei? Să nu fi sunat oare încă, pentru Europa, ceasul atât de aşteptat al dreptului şi al libertăţii? Un viitor apropiat ne-o va spune. Atunci poate că şi Polonezii, cari gustă astăzi amara voluptate de a-şi vedea pământul stropit de sângele celor trei naţiuni asasine, vor saluta şi dânşii zorile unor vremuri mai bune, pe care le merită nu numai prin gloriosul lor trecut de cavaleri ai creştinătăţei dar şi prin marile lor suferinţi şi neostenita lor străduinţă. Atunci şi umbra eroului naţional, a lui Sobieski, care salva creştinătatea liberând Viena de oştile lui Kara-Mustafa pentruca Austriacii să-i refuze apoi îngroparea morţilor şi să-i jefuiască bagajele, va privi împăcată la învierea naţiunei, pe care marile ei rătăciri au coborât-o iar marile ei dureri au reînălţat-o.

C. BANU

PLICTISEALA

— Parcă a sunat cineva, Mândico!...

— Nu coniţă, vi s'a părut dumneavoastră...

— Dacă'ţi spun c'am auzit! Du-te de vezi! Lenea vă omoară pe toate!

Veronica îşi ridică ochii, se văzu în oglindă: albă, rumenă, grasă, şezând greceşte pe divanul ca un pat călugăresc, îşi zâmbi lânced, şi'ntoarse capul către uşe, mulţumită de înfăţişarea ei, nerăbdătoare să ştie dacă a venit cineva şi cine anume a venit.

— Nu era nimeni, coniţă! făcu Manda, din pragul iatacului.

— Să fie a dracului şi afurisită viaţa mea! Mai trăeşte cineva aşa ca mine, ca într'un pustiu, ca într'o pădure? Urâtă nu's, proastă nu's, de neam, slava Domnului! sunt, şi vieţuesc ca un pustnic! Toată vina pe Bucur cade! Un om de lemn, de câlţi! Şi trebue să suferi, dacă eşti nevasta lui! Domnule inginer Trandafirescu, mai bine mă lăsai acasă fată mare, să'mi fac de cap, să-'mi petrec, nu să mă vestejesc!...

Cu bărbia în decolteu, mânioasă de plictisită ce era, Veronica întreabă:

— Ai auzit tu de Fifi? de cocota aia? Cum e?

Manda auzise.

— Ce se potriveşte, coniţă! E un pumn de femee; toată la un loc! Coniţa mea e frumoasă! o voinică! e arătoasă! rostia servitoarea, tânără şi ea, cutezând să dea din mâni, după fiecare laudă.

Cu ochii perduţi, Veronica asculta, din ce în ce mai tristă şi mai liniştită.

— Dacă tu, Mândico, tu, o servitoare, o proastă! şi vezi şi ştii să deosebeşti pe o femee ca mine, care n'am decât douăzeci de ani, de una ca Fifi; cum de sunt aşa de orbi şi de tonţi bărbaţii, că mă nesocotesc!

— Vai de mine, coniţă, strigă Manda, ce vorbeşti! Ia bate şi dumneata podurile ca ele!... Dacă stai toată ziua în casă şi oftezi de dorul lumii! Plimbă-te, să te vadă lumea, s'o răpeşti!

Inainte de-a se lăsa măgulită de vorbele slugii ei, Veronica simţi un fior în şira spinării şi o furie întunecată în potrivă'şi. Işi privia pieptul alb, braţele goale, pulpoase, cu dispreţ. Tresări pe locu'i şi întrebă răstit:

— Ce-ai zice, să'mi sfâşii acuma cu unghiile toată carnea, hai?

Servitoarea îi apucă mâinile. Stăpâna voia să lupte, să se descleşteze din degetele Mandei, dar nu putea. Cu ochii înlăcrămaţi, Manda o privia, o ruga, ţinând'o mereu. Stăpâna se înduioşe, îi trecuse.

— Sărută-mă pe piept, pe unde era să mă zgârii. Sunt cam nebună eu... Să fii tu bărbat, acum te-ar bate fericea....

După ce o sărutase, Manda îşi şterse gura pe furiş, îşi privi adânc stăpâna şi întrebă dulce, lăsându-se pe genunchi, în colţul divanului pe care şedea stăpâna sa.

— Imi dai astăzi coniţă... ce mi-ai făgăduit să-mi dai peste leafă? Douăzeci de lei pentru o fată săracă!....

Stăpâna era în toane bune. Făcu cu ochiul «da» şi zise tare:

— Vezi că sunt în retichiul. Ia-i.

Pe dată, Mândica se ridică, urmări cu privirea degetul stăpânei şi începu să socotiască. Clopoţelul suna din răsputeri în sală.

— Dă fuga! dă fuga! ce stai, tâmpito! striga cucoana.

Dar Manda căuta de zor, căuta mereu, asuda, era gata să înjure, în sfârşit găsi banii şi fugi să deschidă mosafirului.

Parcă s'ar fi desbracat de o blană grea, aşa îşi dădu umerii peste spate. Veronica, părăsi divanul, îşi întinse capotul pe corp, se privi în oglindă, îşi trecu limba repede, de mai multe ori pe buze, deschise uşa salonaşului şi intră.

Peste un ceas, aceiaş uşă răbufnia trântită cu mânie şi stăpâna casei reintra în iatac, cu o batistă între palme şi ochi, sbuciumată de hohote de plâns. Amantul ei «conaşul Virgil» cum îi zicea Manda, se căsătorise de curând, «după dorinţa de neînfrânt a familiei sale».

Vestea căsătoriei lui Virgil era veche de câteva luni.

Pentru că ceasornicul din bucătărie stătuse, Manda, care şezuse tot timpul cu urechea lipită de uşa cea de către sală a salonului, se strecură, prin iatac, ţinti ceasornicul, văzu pe coconiţa, şi-o lăsă în plata Domnului. Avea treburi multe. Biroul domnului sta fără covor pe jos de două zile, scara din dos era nemăturată de-o săptămână, iar câte odată, din senin, Bucur Trandafirescu, vedea toată neorânduiala din prejuru-i. Se însera; nu era vreme de pierdut.

Ciocul şi privirea—ajutată de ochelari—, a d-lui Bucur Trandafirescu, se ascuţiră şi rămaseră nemişcate în mijlocul iatacului, la vederea Veronichii. Tânăra femee se legăna toată, ca într'o albie mare, dealungul divanului. Poate că Bucur, miop cum era, nu şi-ar fi văzut soţia şi s'ar fi apropiat de ea, crezând că se joacă cu Milli, pisica ei favorită, dacă un sughiţ, bine cunoscut lui, nu l'ar fi vestit de starea iubitei lui soţii.

De câte ori venia acasă bărbatul visa să-şi găsească nevasta drăgăstoasă, măcar veselă. Căuta să înveţe pe de rost anecdote, trăgea cu urechea pe la mese, când nu avea noroc să dea peste vreun prieten drăcos, ca s'o facă pe Veronica să râdă. In drumu'i către casă, căuta cu ochii lui miopi toate colţurile de atradă, toate ungherele în care ştia sau se aştepta să dibuiască vre-un cerşetor, ca să'i dea un gologan.

Avea superstiţia că cu cât împarte la mai mulţi cerşetori, cu atât nevastă-sa va fi mai bine dispusă. Era aceasta o superstiţie a lui, pe care n'o mărturisia nimănuia, şi de ruşine, dar şi pentru ca nu cumva, odată destăinuită să'şi piardă puterea.

«Am dat numai la doi! îşi amintia Bucur. Şi-aceia amândoi tineri»!

Trandafirescu era inginer, om cu carte, cu situaţie mare.

— Stai nemişcat, idiotule! izbucni Veronica dojenitoare. Eu sufăr, eu mă prăpădesc, toată ziua plâng în singurătatea asta şi ţie nu-ţi pasă. Nu mă întrebi ce am, de ce nu mai vreau să trăesc! Am otravă, să ştii! Am cea mai puternică otravă! Ai să vezi tu! Are să te bată lumea cu pietre pe străzi, că ai ucis un înger de femee, un crin nevinovat, imbecilule!

— Dar ce ai porumbiţa mea? ce ai? se clătina pe locu'i Bucur, înfundându-şi ochelarii pe nas şi neavând curaj să se apropie.

— De ce mă ţii închisă ca pe o nebună, ca pe un hoţ, de ce nu intră ni-

meni în casa asta blestemată? se văicăria Veronica.

Bucur făcu doi pași, se apropie de divan. Cu o svârlitură isteață femeea îl isbi în piept și'l repezi cu câțiva pași în gol. Ochelarii îi căzură de pe nas. Omul, făstăcit, își trudia ochii pe covor, ca să și-i găsească. Veronica se înălță pe jumătate, privi capul plecat, strâmbă din nas, scoase limba, râse fără sgomot, zări ochelarii pe jos și-i aruncă departe cu vârful pantofiorului.

— Dar tu te joci cu mine, cum văd! zise blând Bucur, punându-și ochelarii.

Ia spune-mi acum porumbițo, ce'ți dorește inima? Tot plictiseala, nu'i așa? Ai bani destui. Poți să te plimbi cu trăsura cu automobilul la sosea, odată, de două ori pe săptămână: poți să-ți faci toalete elegante. Tu vreai societate, vreai lume, de unde s'o car? Nu pot aduce în casă pe oricine. Eu invit destulă lume, dacă nu vine, ce vreai să fac? Afară de tânărul Virgil, care se însoară pe curând, e drept că nu vine altcineva.

— Nici el n'are să mai vie! suspină soția. Cum s'o însura, ai să vezi, nu mai calcă în casa noastră.

Hotărâtă, oprindu-și suspinul, Veronica se rosti:

— Ți-am mai spus-o; ia-ți slujbă la un minister! Acolo ai să ai colegi mulți; pe directori, pe șefii de birouri distinși, oameni tineri de viață, pe inginerii tăi. O să avem pe cine vizita și vom avea și noi lume.

Trandafirescu învățase în școală cu un frate al ministrului de lucrări publice. In șeapte zile fu numit. Sacrificiul libertății lui de inginer particular nu era mare, întru cât Statul îl plătia bine, îi lua vreme puțină și-l lăsa să lucreze și în particular. Și ce n'ar fi fost el în stare să facă pentru liniștea casei, și din dragoste pentru porumbița lui. Inginerul avea patru-zeci și doui de ani, femeia lui numai două-zeci.

Intr'o lună, soții Trandafirescu vizitaseră și primiseră vizitele tuturor celor crezuți vrednici de ei. In a doua lună vizitele se înjumătățiseră. Veronica nu putea suferi femeile și pe bărbații lor. Ea nu punea preț de cât pe conversația bărbaților necununați. Cu ei se simția alta, se îmbujora, da ochii peste cap, glumia și râdea, iar la cel mai mic prilej tutuia. Dar nici pe bărbați nu avea dibăcia să și'i apropie multă vreme. Era nevoită să dea numai unuia mai multă atenție de cât celorlalți. Era silită să se aleagă cu unul, pentru că celelalte femei complotau împotrivă-i, ca să nu le răpească amanții sau amicii. Femeile măritate rupeau scurt prietenia cu casa Veronichi și nu le îngăduiau bărbaților lor s'o viziteze, tot de teamă. Veronica era frumoasă, se silia să fie seducătoare și lucru vădit, disprețuia pe toate semenele ei.

După cum prevăzuseră, atât nevasta cât și bărbatul, Virgil, amicul casei, nu se mai arăta. Se căsătorise. In locu-i, tot mai des venia acum inginerul Topoveanu, coleg de minister cu Bucur. «Conaș Tase» cum îi zicea Mândica, îi făcea Veronichii zilele dulci, iar lui Bucur serile plăcute. Tase nu lipsia nici o seară. Uneori mergeau cu toții la teatru, în loje, mosafirul și cucoana în față, genunchi în genunchi, bărbatul mai la fund în obscuritate.

Dar pandaliile Veronichii n'aveau moarte. Se plictisia cu aceleași și aceleași plăceri, cu viața uniformă, cu aceiaș făptură sinceră sau vicleană, rece san fierbinte. Lenea, care o ținea în iatac ei, îi hărăzia o plictiseală cumplită, adevărată suferință. De obișnuitele și zilnicile îndeletniciri omenești avea o silă vrăjmașe. Ca și cum i s'ar fi cuvenit altele, supraomenești, era în stare să zacă în pat, pe divan, pe un covor, ceasuri întregi, și desnădăjduită uneori să urle ca un câine la lună, să urle fără plâns, fără să se sbuciume. de urât. Și cu toată suferința, se îngrășa. Creștea carnea pe șoldurile ei, îi sporiau sânii, de și nu avea nici două-zeci și unu de ani.

Tase Topoveanu începea să-i fie de prisos în iatacul Veronichii. Noroc că venia rar, dacă ar fi venit mai des ar fi fost dat afară într'o bună zi. Plictisia. Dacă s'ar fi însurat, ca Virgil, Veronica s'ar fi aprins. Și de Virgil, pe vremuri, se plictisise și-l dase afară de câteva ori.

Incălzindu-i palma dreaptă în palmele sale, cu duioșie în glas și după ochelari, Trandafirescu se ruga de tânărul său coleg, Topoveanu:

— Domnule Topoveanu, mai vino pe la noi! mai vino porumbielule! n'ai ideie cum i se urăște nevesti-mi, de când ne-ai părăsit. Sunt cel mai nenorocit om, o iubesc!... mă omoară s'o văd că sufere! Are niște crize de nervi!... Când ne mai vine câte cineva în casă, femeia mea se schimbă, se stăpânește! Vino, te rog! mă îndatorezi....

Tase a venit, dar Veronica, victimă tocmai în ziua aceia a unei crize de nervi cumplite, l-a dat de umeri afară.

I se năzăria câte odată Veronichii că bărbații put a berbec. Dormia singură, pe Bucur îl culca în salon pe un pat de campanie, pe care 'l târa în pod în fiecare dimineață Mândica, blestemând. Toată casa era parfumată, iar în iatac amețeai. Domnul nu avea voe să fumeze decât pe scară.

Bucur era foarte nenorocit. Veronica scrisese unui preot catolic, rugându-l s'o călugărească. Cerșetorii pe care-i miluia, nu-i mai ajutau la nimic, or câți ar fi fost. Ințelegea foarte bine bărbatul că scrisoarea trimeasă preotului catolic e un moft, fără nici o urmare. Il amăra pe Bucur însă lipsa de cât de puțină dragoste pentru el, a Veronichii, lipsa de atenție și de bunătate a ei pentru toată făptura și iubirea lui.

«Ce capricioasă e! ce nebună e! ce rea este!» cugeta soțul, admirându-i mânuța pufoasă, umerii albi și plini, pe care era prea stângaci ca să cuteze să'i sărute. Fiecare părticică din Veronica era o vecinică dorință a lui. Uneori, nici la prânz. nici la cină, n'o putea vedea. Femeia iu-

FATA OLARULUI

Târziu... Koryntvul geme sub furtună;
Dar într'o casă fata lui Butades
Cu Lykas împreună,
Işi iau un lung adio în tăcere...
Opaițul sue flacăra și-alungă
Fantasme speriate prin unghere.

Şi-așa cum stau, cătând cu ochii aiurea
Zărește ea deodată, 'ncremenit
Pe zidul alb, profilul lui iubit.
S'a ridicat atunci pe nesimțite
De-un dulce, de un singur gând purtată
Şi-a conturat pios cu un cărbune
Duiosul chip, fantoma adorată.

Dar, tu, iubita mea, în câte nopți
Veneam ca să pornesc pe totdeauna, —
Când glasuri de tempeste mă chemau
Pe mine înfrățitul cu furtuna —
Când stam tăcuți și nu găseam cuvântul
Şi ascultam cum cerurile sună,
Imi conturai c'o linie de foc
Infernul să mai știe ce minciună.

Ion AI-GEORGE

bită se zăvoria și se baricada în camera ei, în iatac, și nu mai sufla un cuvânt. Bărbatul sta galben pe la uși, ascultând cu încordare ca nu cumva să i se sinucidă porumbița. Vedenii înspăimântătoare îi zoriau bătăile inimii: frumoasă, cu carnea trandafirie, palidă, țeapănă pe covor, nesuferiții comisari, procurorul dând buzna împrejurul moartei.

Intr'una din zile, — după ce citise un maldăr de romane, Veronica porunci lui Bucur să'i aducă la scară un automobil, ca să se plimbe la șosea.

— Ce stai, paparudă? ce stai? Eu, femee cinstită, singură am să mă plimb la șosea? Te iau și pe tine...

Trandafirescu zâmbi, fericit, și alergă pe scări după nevastă-sa, coborâtă ca o vijelie în foșnetul mătăsurilor rochiei și juponului ei.

Epoca de călugărie se terminase. Preotul catolic nu răspunsese la scrisoarea Veronichii! Romanele treziseră viața în tânăra femee. Răbdarea lui Bucur fusese îndreptățită, iar suferința lui răsplătită cu desființarea patului din salon.

Soții Trandafirescu începură din nou să se înțeleagă. Bucur însă trebuia să-și dea numai decât demisia dela Minister, unde nici el nu se împăca destul de bine cu directorul, și să ceară slujbă la Eforie, sau la Credit. Posturi vacante erau.

Bucur, pățit odată, să chibzuise să nu mai aducă în casa lui dintr'odată pe toți egalii lui din noua'i slujbă. Avea să'i introducă pe rând, mai întâiu pe un singur ins, om plăcut, de familie; iar abia după ce acela nu va mai veni să care altul. Liniștea casei nu e ușor de ținut, când îți iubești nevasta.

Peste nouă săptămâni, admirându'l din spate, cât e de înalt și de spătos, Bucur

recomanda nevesti-si pe domnul Petre Vişinaru, şef de birou la Eforie.

Veronica începu să se împace cu viaţa de femee căsătorită. Mulţumirea ei se revărsa cu bunătate şi asupra soţului însetat de dragoste şi dornic de linişte casnică. In toane bune, mai ales la cină, Veronica îl tutuia şi pe el dulce, şi-l mângâiau şi pe el ochii ei catifelaţi, în trecerea lor dela oglindă la Vişinaru.

Cât era să ţie fericirea asta îl întreba diavolul din sufletu'i pe Bucur Trandafirescu. Bucur îşi îndesa ochelarii pe nas şi nu'i răspundea Satanei.

Şi totuşi diavolul avea dreptate. Veronica prea căuta să'şi robiască amantul. «Conaşul Petrică» cum îl numea Mândica-servitoarea, începuse să sară zilele calendarului. Veronica se deprinsese să'l aibă lângă ea în toate după amiezele, până pe 'nserate, când putea să sosiască «idiotul» de la lucrările lui particulare, şi seara la cină până la miezul nopţii.

Vişinaru nu mai vedea teatru, balurile, nu'şi mai vedea prietenii, nu mai cunoştea alte femei, ca un om căsătorit rău.

Certuri, lacrămi, nervi. Conaşul Petrică începu să se arate la câte trei patru zile. Doamna nu mai voia să ia masa cu domnul, când venia Vişinaru la cină. Ochelarii gazdei tremurau ca un glas plin de fiori sub fruntea înourată şi alergau scânteind prin lumina becurilor, din sufragerie în iatac, ca s'o roage pe gazda înfundată în suferitorul divan să vie la masă.

— Vai de mine! şi cu el te-ai supărat! se văita Bucur Trandafirescu, care nădăjduise că a dat peste cel mai bun amic al casei şi al liniştii ei.

Veronica sta ceasuri întregi în nemişcare. Nu se spăla, nu mânca. Plănuia ceva. Vişinaru nu le mai călcase de o lună pragul casei. Bucur căuta să strecoare câte un cuvânt, când putea, despre cel mai distins băiat din Eforie, despre avocatul Predescu. Spera să capete voe dela nevastă-sa, ca să i-l prezinte. Dar Veronica nu voia să audă de noi mosafiri.

— Mândico, unde e cucoana? întrebă Trandafirescu spăimântat. N'o văd în iatac!

Mândica, fără să se sinchisiască, răspunse:

— Am lăsat'o în bae, domnule!

Când deschise uşa băii, Bucur nu avu vreme decât să răcniască odată şi căzu leşinat. In cadă, albă ca hârtia, Veronica sta întinsă, cu pleoapele întredeschise, cu buzele palide, moartă. Două tăeturi sus pe pulpe, mai multe pe braţ ca nişte buze, se ofiliau şi ele. Cada era goală de apă. In ultimile svârcoleli, degetele piciorului drept al răposatei trăsese de lănţuşorul scurgerii, şi apa se scursese, cu sânge cu tot. In mâna dreaptă, Veronica ţinea strâns o fotografie cu care se acoperia ca cu o decentă foae de viţă. Fotografia, udă, înfoiată, era a celui din urmă prieten al Veronichii, al conaşului Petre Vişinaru.

V. DEMETRIUS

SOSIT-A CEASUL

Harta ţării ne arată la graniţa Nord-Estică o mare scobitură, care ar putea fi pentru oricine un indiciu că în acea parte pământul ţării noastre a fost ciuntit. Această ciuntire a fost făcută de vecina noastră Austria, la 1775, trei ani după ce răpise, prin învoială cu vecinii, Galiţia dela regatul polon. Pofta de mâncare vine mâncând. Căci după ce s'a îndulcit la pământ strein prin răpirea Galiţiei, (1772) i-a venit pofta să răpească şi dela Moldova, pe atunci tributara Turcilor, teritoriul de care avea nevoe pentru împreunarea Galiţiei cu Transilvania. Intre Galiţia şi Carpaţii Ardealului rămânea un unghiu, pe care diplomaţia vieneză se hotărâse a-l smulge prin orice chip dela frumoasa ţară a Moldovei.

Dar teritoriul dorit de Viena cuprindea vechea Capitală a Moldovei şi mormintele şi bisericele străluciţilor Domni ai Moldovei.

Va putea îndrăsni, în acest caz, Curtea vieneză să profaneze acele sfinte locuri cu lăcomia ei?

Aceia, care a fost complice la atentatul la viaţa poporului polonez, împărăteasa Maria Tereza, nu putea arăta mai multă milă şi scrupul faţă de pământul Moldovei, sfinţit cu trupurile vitejilor ei Domni, de cum a dovedit în chestia nenorocitului regat al Poloniei.

Şi când a găsit prilejul şi-a tradus intenţiile în practică, ocupând milităreşte frumoasa grădină a Moldovei, care cuprindea Capitala şi mormintele vitejilor ei Domni. Corupţia Turcilor şi complicitatea Impărătesei Rusiei în chestia polonă, au ajutat să se sancţioneze prin tratat, aceia ce se înfăptuise mai înainte prin arme, şi prin convenţia dela 7 Mai 1775 vecina noastră devenea stăpână a frumoasei noastre ţărişoare.

*

Au trecut de atunci 130 de ani. Din ciuntita ţară a Moldovei s'a născut, prin unire cu sora de peste Milcov, România de azi.

Urmaşii plăeşilor lui Ştefan-cel-Mare au transmis din generaţie în generaţie acest atentat la pamântul nostru şi cei 130 de ani n'au putut face ca să se uite şi să se ierte fapta nelegiuită a vecinilor noştrii.

Căci pentru noi cei 10.442 km. p. răpiţi nu înseamnă materie goală ca pentru cei din Viena, cari au privit chestiunea prin prisma numărului de kilometri pătraţi, a cifrei locuitorilor şi bogăţiilor existente. Ei n'au avut acolo strămoşi îngropaţi şi sângele strămoşilor lor nu s'a vărsat pe acel pământ. Dar pentru noi fiecare colţişor e o pagină din istorie, căci fiecare petec de pământ ne vorbeşte de faptele străluciţilor Domni de odinioară. Acolo au întemeiat Domnii noştri cele mai vechi mănăstiri, acolo s'au înmormântat rând pe rând străluciţii Muşatini şi acolo a fost centrul de viaţă politică şi culturală a ţării Moldovei. Austriacii nu ne-au răpit numai pământul, dar ni-au luat odată cu aceasta osămintele străbunilor, locaşurile lor de veci, cari sunt adevărată operă de artă; ei n'au rupt numai o parte din corpul nostru, dar ne-au despoiat de suflet.

Căci acolo doarme somnul de veci eroul de la Vaslui, Ştefan cel Mare, care a fost cel mai mare cap politic al neamului nostru şi cel mai mare Domn pe care l'am avut. Acolo este măreaţa cetate a Sucevei, fostă Capitală a Moldovei, care a sfidat loviturile de tun ale aprigului Sultan Mahomet II. Acolo sunt îngropaţi oştenii lui Ştefan, cari au sdrobit oştile mândrului Crai Albert al Poloniei, acolo în ţărişoara de fagi şi de brazi, e îngropată o bună parte din gloria noastră, din trecutul nostru măreţ.

Pentru cei din Viena valoarea acelui pământ consistă în cantitatea de cereale produse, de vite hrănite, în numărul de braţe pentru fabrici şi pentru armată

SĂ TACĂ MUZELE?

Nu!...
Muzele nu *pot* acum să tacă!
Nu *trebue* să tacă visătorii,
Când orizontu 'n purpură se 'mbracă
Şi când în aer se 'ntreţes fiorii,
Ce 'n suflete trezesc un Ideal!

Cântaţi!...
Sunaţi din trâmbiţe 'nfiorate:
E vechea nedreptate ce se curmă!
Strigaţi popoarelor îndoliate:
Se luptă bezna 'n spasmul cel din urmă;
Cântaţi Luminei marşul triumfal!..

Voi nu călcaţi în sângele ce curge
Şi nu puteţi să fiţi legaţi de tină;
Voi nu trăiţi în ceasul ce se scurge:
In gândurile voastre largi se 'mbină
Icoane vechi, cu vremile ce vin.

Din nebunii se toarce 'nţelepciune.
Nebuni, visaţi când lumea clocoteşte!...
In visul vostru-i sfânta viziune
A vieţii noui ce 'n jar se făureşte,
Călită 'n lacrimi şi 'ncălzită 'n chin.

Nu trebue să tacă visătorii
Când soarele din adâncimi răsare,
Topind întunecimile şi norii,
Stârnind incendii de purificare
Şi desluşind un Ideal!...

Când toate năzuinţele zâmbesc
Şi cer spre ele sufletul să-ţi sui!
Când vechi zăgazuri cad, se prăbuşesc.
Să cânte fiecare 'n graiul lui,
Luminei marşul triumfal!...

B. LUCA

SCHIȚE DE ARTĂ

In Recunoaștere

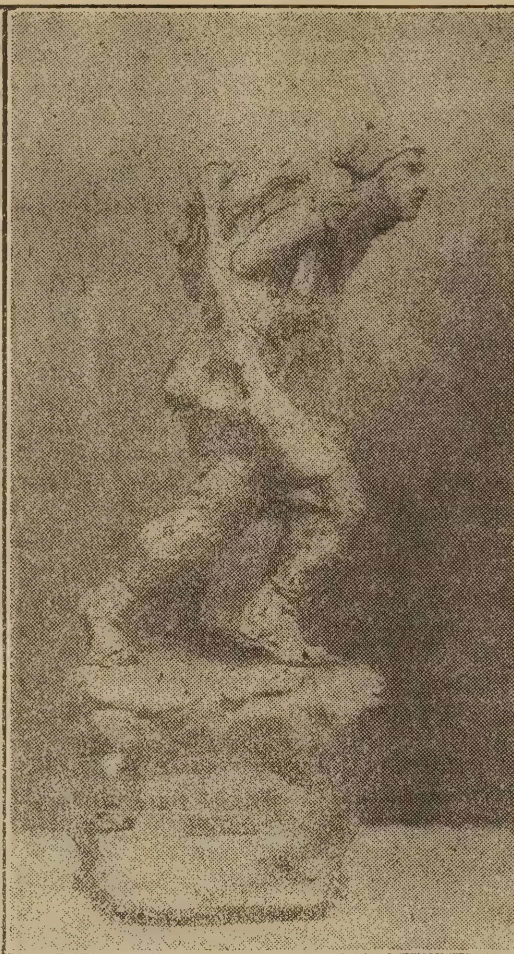

Marş greu

Aşteptarea clipei

Machete în gips de I. Dumitrescu Țintea, Focşani

Dar pentru noi acel pământ e scump pentru sângele strămoșesc care l'a udat şi pentru oasele străbunilor din el. Căci toată țărâna din el a fost frământată cu sângele, scăldată cu lacrămile şi udată cu sudoarea strămoșilor noștri.

*

Dar cei din Viena n'au avut milă de urmaşii plăeşilor lui Ştefan, de pe acel pământ. Ceia ce a fost sfânt pentru noi ei au călcat în picioare, ceia ce noi am idolatrizat, ei au profanat, ceia ce noi am iubit, ei au prigonit.

Căci de abia a trecut un deceniu şi Austriacii au anexat grădina răpită Moldovei la Galiția şi au lăsat-o să fie inundată de insectele periculoase din Galiția, cari au supt seva falnicilor stejari şi au pus viaţa lor în pericol. Iar în vremurile din urmă, când vecinii de peste Prut au năvălit cu oştile lor, Austriacii au privit vechiul pământ răpit ca pe o ţară streină pentru care nu trebue să se facă sacrificii pentru apărare. Şi astfel mormântul lui Ştefan a ajuns să fie străjuit de cazacii pravoslavnici. Când mă gândesc însă la lăcaşul de veci al slăvitului nostru erou mi se pare că aud cuvântul lui aspru şi dojenitor, pe care îl adresează urmaşilor plăeşilor săi:

„M'am săturat să dorm printre steini în pământul pe care eu l'am apărat cu sabia l-am udat cu sângele vitejilor mei şi l-am sfinţit cu trupul meu.

Pe toţi câţi au venit să-mi răpească moşia strămoşească eu i-am prăpădit. Venit-au Ungurii şi i-am biruit la Baia, venit-au Turcii şi i-am înmormântat la Vaslui, venit-au Leşii şi i-am îngropat la Cozmin. Şi totuşi am ajuns să văd pământul în care dorm, stăpânit de streini. Sosit-a acum ceasul, ca să veniţi să-mi eliberaţi mormântul».

I. URSU
Profesor universitar

□ □ □

VARA

Spre tine! Spre tine! Pe cale,
Scot flacări încinsele dale.
Vecini pântecoşi, subt umbrar,
Răcoare sorbind din pahar,
Se uită la mine cu jale
Cu umblu p'un soare de jar...

Ce diavol, băiat fără minte,
Te-alungă din drumul cel drept?
Dar eu le zâmbesc şi... 'nainte! —
Statornic la gând ca un munte,
Şi soarele 'mi arde pe frunte
Şi dragostea 'n piept!

B. NEMȚEANU

AMINTIRI DIN MUNȚII BUCOVINEI

Cele trei veri pe care le-am petrecut în trei ani de-a rândul în Bucovina, au fost cei mai frumoşi ani din viaţa mea. Nu numai că natura cu nespusa ei măreţie mă atrăgea şi-mi fura sufletul, dar şi oamenii cu inima lor bună, cu cântecele, cu graiul şi amintirile trecutului de care te loveai la tot pasul, făceau ca zilele petrecute acolo, să fie nu numai ceasuri de recreare şi odihnă, dar şi de înălţare sufletească şi de adâncă învăţătură.

De cum venea vacanţa cea mare, pentru mine era ştiut unde am să mă duc. Şi la 25—27 Iunie, mă statorniceam în aceiaşi odăiţă curat văruită, pe care gazda o împodobea cu crengi de brad şi flori de câmp, din sătişorul Bucovinei.

Deia, aşa-i numele satului, e aşezat pe malurile unui părăiaş, care venind din munte se strecoară printre curţile oamenilor, sare câteva zăgazuri, printr'o vale cu înclinări repezi şi se varsă în Moldova aproape de oraşul Câmpulung.

Ţinutul acesta, cel mai românesc, cu împrejurimile lui pitoreşti: Valea Seacă, Pojorâta, Deia, atrăgea vara mulţime de vizitatori, atât din ţară cât şi din oraşele Bucovinei.

Aici, am legat prietenie cu-atâţia reprezentanţi ai poporului românesc şi fot

aici am petrecut la clubul lor «Rarău» din Câmpulung, clipe care nu se pot uita.

Pe vremea aceea, poetul Rotică, care era sufletul oricărei mişcări româneşti din părţile acelea, trăia în Câmpulung. Şi nu era zi ca să nu ne vedem fie în Câmpulung fie în Deia. Rotică se înflăcăra lesne şi de multe ori discuţiile ne furau ceasuri întregi de noapte, iar când ne trezeam, vedeam că afară pe crestele munţilor se împrăştie ceaţa dimineţii.

Da, aşa era el pe atunci, aşa eram şi eu... un gând, un dor, o amintire, ne stăpânia sufletele, ne fura inimile; şi las'că ne petreceam ceasuri întregi în discuţii, dar ne pomeneam că la urma urmei nu ne-am putut înţelege, aşa că seara viitoare trebuia să luăm dela capăt discuţia neterminată....

Câtă bucurie şi strălucire citeam în ochii tuturor prietinilor mei, când eu venind din regat, le povesteam de măsurlie cari s'au luat la noi în folosul poporului, dar mai ales de escadroanele, bateriile şi batalioanele noastre.

In amurguri, prietenii veniau în Deia şi împreună coboram pe malul Moldovei, ori la poalele codrilor şi privind cum luna răsăria de după crestele munţilor, făceam planuri de viitor, ne aminteam de timpurile mărețe ale neamului şi ne întrebam cu îngândurare, când va veni ziua cea mare... ziua cea sfântă...?

*

Tot acolo locuia şi profesorul Ştefureac pe care foarte adesea îl zăriam în hainile lui de turist, colindând munţii, satele şi strângând cu o sârguinţă şi-o încordare rară, obiecte cari aminteau trecutul nostru şi numai al nostru... Podul caselor lui din C. era un adevărat muzeu... Ce nu vedeai acolo: fluere vechi, cavale, lăzi roase de cari, tronuri de biserică, prosoape, catrinţe, costume naţionale, arcuri, oale de pământ, furci, harapnice, războaie de ţesut şi tors şi atâtea alte lucruri cu vechime de sute de ani, şi toate păstrând în ele, pecetea artei noastre vechi, pe care el cu un talent deosebit reuşise să le copieze în culori şi făcând un album mare, s'arate străinilor cari ne huleau, semnul artei moldoveneşti din trecut.

*

Odată, într'un grup de studenţi, slujbaşi, am făcut o escursiune la ezerul de lângă Pojorâta. Am plecat cu trenul până la o staţie apropiată, de acolo cu căruţa, apoi pe jos. Vreme de trei ceasuri am străbătut văile, munţii, poenile codrilor, până s'ajungem la ezerul renumit. In mijlocul codrului de nestrăbătut, locul tainic cu apele lui negre, părea că doarme de veacuri... Copaci bătrâni se prăvălise rânduri-rânduri peste luciul încremenit, pe deasupra căruia părea că isbucneşte o fierbere cu greu de observat... Legende fioroase se împleteau în jurul apelor lui, a cărui adâncime nimeni şi niciodată n'o aflase, de oarece era credinţa că acela care ar fi încercat aşa ceva, muria în decursul unui an.

Acolo, în grup ne-am fotografiat pe trunchiul unui brad căzut. Dar cu câtă greutate a putut fi adus aparatul fotografic, în inima bătrânei şi nestrăbătutei păduri, pe malul lacului cu legende întunecoase!... Şi toate acestea pentruce le făcuseră ei? pentru cine?... Persoana mea? Nu! ci dragostea că aveau în faţa lor pe un român din regat, cu cari puteau să vorbească în voia cea bună, şi să ceară atâtea deslușiri de care sufletele lor simţiau o mare trebuinţă.

Imi aduc aminte, că la întoarcere ne-am oprit în marginea unui sat şi am vizitat o mică fermă. Stăpânul, care absolvise conservatorul din Bucureşti, îşi petrecea viaţa între brazi şi albine, între cântece şi amintiri... Era reumatic. Cu mâna tremurândă de boală, abia ţinând arcuşul, mi-a cântat la vioară cântece şi romanţe, dar ceeace m'a impresionat cu adevărat, a fost evocarea buciumului, pus pe note de «Ciprian Porumbescu».

Altădată, pe-o vreme liniştită, am vizitat pe prietenul Lomi... din V. Studiase în Gratz, învăţase muzica şi avea multe opere netipărite.

Ţinând acompaniamentul la piano, o rudă de-a lui d-şoara Constantinovici, din V. Moldoviţei, mi-a cântat din gură, balada lui Iosif:

„Mi-e inima 'n Moldova
In ţara cea de sus...“

pe care el o îmbrăcase într'o melodie cu adevărat fermecătoare.

Şi cuceriţi de duioşia care ne furase gândurile, uitasem aproape, că munţii se întunecaseră şi eu trebuia să plec.

Dar terminând amintirile, nu pot să nu povestesc câteva vorbe şi despre Dan din Stulpicani. Fecior de preot, studiase dreptul şi când să isprăvească, se îmbolnăveşte de piept şi-i nevoit să părăsească Universitatea. A venit în satul lui, dar degeaba: nici răcoarea bradului nici aerul de ţară nu l-au putut înzdrăveni. Câteva luni a gogit el, fără să-şi vie în fire. Intr'o după amiază, cum sta culcat la trunchiul unui brad simţindu-şi sfârşitul, a chemat pe un frate al lui şi l-a rugat să-i aducă din sat un buciumaş ca să-i zică din bucium. Şi cum a început flăcăul să-i doinească, ochii lui mari şi turburi s'au luminat şi-au înlăcrămat pentru cea din urmă oară!

Murind, feciorul din plaiul Bucovinei, voise să audă înaintea sfârşitului, versul de jale pe care-l plângea poporul lui, despre care 'mi vorbise de atâtea ori cu o mare dragoste...

Şi iată, fără să vreau mi-am răscolit sufletul şi-am lăsat să-mi scape de sub condei, gânduri şi dorinţi pe care eu le ţineam ascunse pentru alte vremuri. Căci dacă ar fi fost să scriu un sfert din ce-am văzut şi ce frumoase zile am trăit eu în Bucovina, pagini întregi ar fi trebuit să rânduesc; căci acolo, am auzit eu vorba curat românească şi plină de duioşie; acolo, în ţinutul Câmpulungului se păstrează cântecele şi urările cele mai frumoase la nuntă ca şi la botezuri.

Acolo am putut vedea cum la înmormântare merg buciumaşii înaintea cortegiului şi jelesc, iar chipul lor măreţ, cu plete, portul românesc, amintesc pe vechii arcaşi ai Marelui Ştefan-Vodă!

Acolo, în ogrăzile vechilor bisericuţe, pe pietrele mucegăite ale mormintelor, citeşti numele atâtor strănepoţi ai vechilor boeri, cari lăcrămau cu grija de soarta ţărei. Acolo poţi întâlni la ţărani, adevărata curăţenie sufletească şi dragoste pentru credinţa în Dumnezeu.

CIMITIR...

In cripte şi 'n mormintele sărace,
In somn imens visează generaţii...
De tot ce-a fost surâsul unei graţii
Glumeţii viermi se 'ntrec să le desbrace.

Cei mult gătiţi şi neînvestmântaţii
In negre oseminte s'or preface...
La fel vor fi împunşi de albe ace
Nababii, umiliţii, potentaţii...

Dar pot veni şi viermii!... Pot străbate
Batjocorind, în criptele bogate,
Orgoliul vast al celor duşi din lume:

Consolator, sub fiecare nume,
Inscripţii lungi pe crucile sculptate
Proclamă vanităţile postume!...

Victor EFTIMIU

Şi acuma când scriu rândurile acestea, în frumoasa Bucovină sunt numai lacrimi şi jale! Din toţi prietenii mei, cine ştie câţi mai trăesc, cine ştie pe unde zac oasele lor, bieţi mucenici morţi pentru un ideal care nu era al lor!...

Şi-i seară, târziu, iar pe Dunăre s'a lăsat o ceaţă apăsătoare. Dela fereastra mea privesc negurile şi cad pe gânduri... Când va suna trâmbiţa redeşteptărei, să-i scăpăm pe cei cari au mai rămas?!

N. DUNĂREANU

□ □ □

FIGURI DISPĂRUTE

ŞTEFAN PETICĂ

– BIOGRAFIE –

Să-şi doarmă somnul său de pace
Pierdut în nopţile albastre,
Sub greaua piatră ce-o ridică
Doar forţa visurilor noastre.

Ştefan Petică

Sunt unele imagini care cu toate că le-ai văzut o singură odată, totuşi te urmăresc viaţa întreagă, cu stăruinţa demonică a propriei tale umbre. Pentru noi—naivi credincioşi în corespondenţa sufletelor — asemenea cazuri ne transfigurează fiinţa precum primăvara toarnă în sufletele convalescente o nouă viaţă.

Pe Ştefan Petică l'am văzut întâia oară în toamna anului 1903, în cafeneaua Kübler, din Bucureşti. Fără să vrem, imaginea lui—o ruină de om — slab, timid, îmbătrânit înainte de vreme, absent, mai ales absent—din primele clipe ne-a atras atenţia şi ne urmăreşte şi astăzi stăruitor, deşi de atunci nu l'am mai văzut, niciodată.

Ne-a atras atenţia nu pentrucă numele lui era ilustru sau cel puţin popular — cele două drame şi volumul de poeme, publicate în anii aceia, n'au avut aproape nici un răsunet—ci pentrucă printr'o intuiţie cu adevărat misterioasă, am bănuit într'însul pe un antemergător al poeziei nouă.

Ne urmăreşte şi astăzi ca o chemare zadarnică şi prea târzie, ca o profundă mustrare de constiinţă că nu l'am cunoscut personal, că n'am putut fi astfel lângă dânsul în zilele de restrişte.

Născut în 5 Octombre 1877, în satul Buceşti, judeţul Tecuci, mort în 20 Octombre 1904, acelaş sat, unde-i şi odihnesc osemintele.

Povestea celor două-zeci şi şeapte de ani—mai ales pentru cititorul grăbit sau pentru cronicarul blazat — se desfăşoară cu repeziciunea unui film de cinematograf şi abia dacă poate alcătui câte-va capitole de roman-foileton, — şi totuşi câtă energie şi entuziasm primăvaratic n'a risipit pentru fericirea celor umili; câte speranţe şi amânări nu i le-a spulberat brutalitatea zilei de mâine; câte pagini, de proză şi versuri, n'a aşternut— prin revistele şi ziarele timpului—pentru triumful poeziei nouă; câte zile şi luni, în cei două-zeci şi şeapte de ani, n'au fost umilite şi zdrenţuite de sărăcia cea mai cumplită unită cu o boală care nu iartă!

Dar să desprindem câte-va fâşii din această viaţă. După ce şi-a terminat clasele primare în satul natal, trecu la gimnaziul din Tecuci şi mai târziu la liceul real din Brăila. Aici făcu prima cunoştinţă cu Viaţa: luă parte la organizarea şi dezvoltarea clubului muncitoresc şi — paralel cu aceasta — cheltui nenumărate zile de tinereţe pentru înfiinţarea altora, la sate; începu să scrie la ziarul partidului: *Lumea Nouă* şi adeseaori nu avea cu ce să-şi plătească masa. Două mărturii dovedesc spusele noastre: „Mai ales în vacanţii trebuia să-l vezi pe Ştefan Petică şi pe tovarăşul său V. Corodeanu călcând pe jos zeci de chilometri, sub ochiul bănuitor al administraţiei şi cu maldărul de broşuri şi manifeste sub braţ, pentru aţi putea face idee de puterea de muncă şi abnegare a acestui tânăr idealist [1]) şi: „Eram pe-atunci ele[v] la liceul din Brăila şi împreună cu u[n] alt prieten, n'aveam adesea drept prân[z] decât un studiu de Spencer şi drept cin[ă] decât o poemă de Walt Whitman [2]).

Sfârşind liceul plecă la Bucureşti pen[tru] a-şi susţine bacalaureatul, pe care î[l] trecu în 1897; dela această dată, pân[ă] aproape de sfârşitul vieţei, Petică îşi în[chină] toate puterile sufletului său lite[raturei] şi gazetăriei române. Colaborează la o mulţime de ziare şi reviste, dintr[e] care cităm: *Lumea Nouă, România Jună, Literatură şi Artă Română, Literatorul* (în 1899, câteva luni a fost secretar d[e] redacţie), etc., cu un noian de articol[e] politice, sociologice, economice; cu [o] mulţime de cronici literare, asupra mişcărei din ţară şi streinătate; poezii [şi] poeme în proză şi cu o piesă de teatru. Călătoreşte veşnic dintr'o redacţie î[n] alta, adeseaori rămânând pe-afară di[n] pricină că revistele şi ziarele, de p[e] acele vremuri, mureau după o scurtă durată.

Dar lunile şi anii trec necontenit smulgând încrederea în viitor, dorul ş[i] puterea de muncă şi mai ales sănătatea. Încetează *România Jună* şi odată cu aceasta, viaţa lui Petică — afară de rare clipe mai liniştite: câteva luni a ocupat o funcţie de copist sau bibliotecar la un minister—începe să se sbată furtunos şi zadarnic între sărăcie şi boală.

Amintirile foştilor lui cunoscuţi sau prieteni, mai brutale par'că decât însăşi realitatea, lămuresc aceşti din urmă ani din viaţa lui Petică: „O scăpărare de chibrit şi mi-am putut da seama într'o clipită de „măreţia palatului de cleştar" în care prietenul meu îşi adăpostea nenumăratele-i stoluri de visuri.

Patul soldăţesc, masa cu faţa de muşama, lampa, două scaune de lemn şi

[1]) P. Crăescu: Ştefan Petică, revista *Freamătul*, No. 1—9, 1912.

[2]) Ştefan Petică: Asupra literaturei în România, revista *Făt Frumos*, No. 5, anul I.

RUINI DE PE FRONTUL RĂSĂRITEAN

Satul Pentizi din Polonia rusească

Satul şi biserica din Rakitna

un cuier de sârmă, alcătuiau mobilierul unei camere peste măsură de mici și scunde.

Sobă... nu era și am avut un adevărat fior de groază, văzând strălucirea pereților înfloriți... de brumă. După câteva minute, deși nu mă desbrăcasem de palton, frigul mă fulgera prin oase [1]) și: „Dar a încetat și *România Jună* să mai apară și atuuci a început cea mai mizerabilă viață pentru Petică. Sta săptămâni întregi închis într'o cameră mică, umedă și întunecoasă de sub scara unui imobil dărăpănat, din strada Sfinții Apostoli [2]) și 'n sfârșit: „Trăia o viața de lipsă completă, într'o hrubă din Dealul Spirei. Aici, cu pieptu 'ncovoiat de tuse, dar cu mintea senină, scria studii frumoase de sociologie pentru revista: *Economia Națională* a d-lui Băicoianu, studii nerăsplătite [3]).

In primăvara anului 1904 luă drumul spre satul natal, iar peste puțin, în Octombrie 20, se stinse în aceiași casă în care văzuse lumina zilei.

Alexandru T. STAMATIAD

□ □ □

NOTELE SĂPTĂMÂNII

Autori și critici. — O scrisoare a d-lui Duiliu Zamfirescu în jurul piesei Voichița. — Audiatur et altera pars

Primim din parta d-lui Duiliu Zamfirescu o scrisoare relativ la *Cronica dramatică* din No. trecut al *Flacării*, în legătura cu piesa *Voichița*, reprezintată de curând la Teatrul Național.

Publicăm această scrisoare, consecvenți principiului juridic: *audiatur et altera pars*, a cărui aplicare nu o putem refuza mai ales valorosului romancier și distinsului nostru colaborator.

Publicăm firește și răspunsul d-lui Eug. Lovinescu, a cărui *persoană* e pusă într'o discuție de artă...

Publicăm aceste scrisori pentru interesul lor psichologic și literar, dar suntem convinși că ele nu sunt menite să aducă vre-o lumină asupra obiectului discuțiunei: piesa *Voichița*, reprezintată de curând la Teatrul Național. Opiniile autorilor asupra propriilor lor opere sunt interesante numai când dau oarecare lămuriri de natură antobiografică asupra inspirației acestor opere și a contingențelor externe care au putut contribui la deplina lor realizare; din aceste puncte de vedere, părerile autorilor pot lămuri intr'adevăr cuprinsul și desfășurarea propriilor lor opere, sau raportul între intenție și înfiripare și pot înlesni înțelegerea și judecata contimporanilor.

Dar opiniile critice ale autorilor asupra scrisului lor, fie exprimate direct, fie închise într'o critică a criticelor făcute de alții, sufăr de un păcat original împotriva căruia nu există răscumpărare deplină: autorul nu poate să fie nepărtinitor în judecarea propriei sale opere. Fie că iubirea paternă de autor îl împiedecă să vadă limpede toate însușirile operei sale fie că o iluzie foarte firească, îl face să identifice intenția sa concepțională cu realizarea ei sensibilă și să găsească în opere ceiace alții nu pot găsi, fapt este că autorul nu are toată obiectivitatea necesară pentru a se judeca pe sine însuși. Nimeni nu poate fi și parte și judecător în acelaș timp. Numai în procesele medievale, cavalerul nemulțumit cu sentinta judecătorilor săi, putea să-i provoace la duel și să aștepte în luptă judecata cea dreaptă a lui Dumnezeu.

Chiar dacă are dreptate, autorul cade sub prezumția legitimă că nu este dezinteresat în părerea sa și prin aceasta o face să-și piardă toată puterea de a convinge. O, nu suntem nici de cum de părere că criticii sunt infailibili și că în contra sentințelor lor definitive nu mai există apel. Dar recunoaștem că nu prin polemica între autor și critici se poate ajunge la formularea unei păreri juste.

Aceasta se formează prin stabilirea unui echilibru chiar între părerile criticilor și, mai cu seamă, prin trecerea vremii, care șterge tot ce a fost atac pătimaș și nedrept și respectă operile ce sunt viabile prin ele însăși. Numai printr'o așa convingere se pot mângâia autorii cari se socot loviți pe nedrept, cu nepricepere sau cu rea credință și numai așa se pot descuraja criticii interesați, ale căror opinii rău înspirate se pierd odată cu sentimentele personale care le-au servit drept fnndament.

Cu astfel de convingeri sceptice publicăm cele două scrisori următoare pentru importanța lor documentară.

Al. ȘERBAN

25 Ianuarie 1915

Domnule Director,

Deabia am isprăvit de răspuns unui critic prost, și mă văd obligat să răspund unui critic fățarnic.

In revista d-voastră, „Flacăra", d-l Lovinescu scrie două coloane asupra piesii mele *Voichița*, și se leagă de un personagiu secundar, doctorul Fingal, fără să zică un cuvânt despre eroina piesii, care este piesa însă-și.

Acest mod de a face critică de artă, eu îl numesc fățarnic.

Onestitatea cea mai elementară obliga pe d-l Lovinescu să judece lucrarea mea, bărbătește și în întregime, iar nu cu osteneala feminină a unui Rege al Bavariei, care caută un Don Juan. Eu nu pot satisface toate gusturile depravate ale criticilor români.

D-l Lovinescu m'a mai tratat odată din înălțimea fumurilor sale. Nu am zis nimic, atunci, ba mi se pare chiar că i-am scris un cuvânt de mulțumire, — cum se petrec lucrurile între oameni civilizați. Mai mult decât atât: cred că i-am spus când-va că romanul său *Aripa morții* e bun.

Pentru un om prudent, toate aceste semne de urbanitate trebuiau să fie primite cu înțelesul lor: că, adică, nu e nevoe de adulație din partea sa, ca judecata mea asupra lucrărilor sale să rămână imparțială. Când însă domnul acesta își permite să facă ironie; când își varsă belteaua sa lipicioasă peste o lucrare netedă, și încearcă să înșele pe cititor, confundând pe d-rul Fingal din *Voichița*— cu căpitanul Comăneșteanu din *Anna*, sub pretext că face sinteză literară,— atunci să mă ierte: cuvântul cel mai ușor ce i se potrivește este *fățărnicie*.

Dar, la ce se pot atribui aceste întorsături sufletești?

Oamenii sunt pururi aceiași: cauți, cauți, și explicația e acolea. D-l Lovinescu turbură văzduhul, în fiecare an, cu câte unul sau mai multe zgomote literare, cari, sub formă de critice sau romane, urcă treptele Academiei și năzuesc cu sfială către un premiu.

Și dacă ați ști, d-le Director, că nu am nici cel puțin vina de a fi combătut lucrarea sa din anii din urmă asupra lui Costachi Negruzzi!...

Dar țara noastră e Împărăția năzbâtiilor. Mi s'a întâmplat să scot, la premii, cât un biet autor uitat de Dumnezeu, care nu m'a iertat toată viața că nu i-am obținut premiul întreg, sau, dacă premiul a fost întreg și considerabil, că raportul nu a fost destul de cald. Și cum fiecare din acești cetățeni găsește adăpost într'o gazetă, te pomenești, din senin, plouat și turtit. Nu răspunzi odată, taci și înghiți a doua oară, până ce dezgustul te îneacă. Atunci trebue să spui fiecăruia ce i se cuvine.

Rog să publicați scrisoarea de față la locul unde a apărut critica D-lui Lovinescu, [1]) pentru ca domnul acesta să învețe pe viitor a fi mai modest. Nici talentul, nici vârsta, nici poziția socială.—nimic nu-l îndrituesc a da lecții altora,— în toate cazurile nu mie.

Primiți, vă rog, Domnule Director, încredințarea distinsei mele considerațiuni.

Duiliu ZAMFIRESCU

RĂSPUNSUL D-LUI LOVINESCU

D-l Duiliu Zamfirescu îmi găsește critica fățarnică. Eu o credeam numai binevoitoare: de aceia nu se opria la *Voichița* ci în marginea *Voichiței*. Obicinuindu-mă de mult de a nu stărui asupra lucrărilor fără valoare literară, am ocolit *Voichița* ca o încercare mai pre jos de preocupările mele critice și de meritele foarte temeinice ale d-lui Zamfirescu. Putea s'o înțeleagă. D-l Zamfirescu e însă un romancier de talent, nu și un om de nuanțe.

Ca mai totdeauna, d-l Zamfirescu amintește și în această scrisoare literară de vârstă, de situație socială, de Academie și de alte bunuri pământești. Amintindu-le prea des, bănuesc că se miră de ele. In lumea mea de cultură, cazul acesta e trecut de mult la psihologia burghezului gentilom. Dar d-sa mai vorbește și de premii academice, de ce mi-a scris, de ce mi-a spus, de ce i-am scris altădată. In lumea celor ce locuesc la un etaj sufletesc, cazul acesta e trecut la pschologia portarului dela *rez-de-chaussée*.

E ceva ce nu se capătă nici cu vârsta, nici cu situații sociale, nici cu Academia. O floare modestă: *bunul simț*. De mult doriam s'o văd și la butoniera d-lui Duiliu Zamfirescu. Imi pare rău că trebue să-mi iau orice nădejde: d-l Zamfirescu e îngâmfat și cu singurul om ce l-a lăudat în țara românească.

E. LOVINESCU

□ □ □

---

[1]) G. Tutoveanu: Ștefan Petică, revista *Freamătul*, No. 1—3, 1912.

[2]) C. Demetrescu: Un nume falal, revista *Freamătul*, No. 1—3, 1913.

[3]) Il. Chendi: Ștefan Petică, în volumul de impresii critice: Preludii.

[1]) Ne-am permis să punem cu o pagină mai înainte scrisoarea d-lui D. Zamfirescu și într'un cadru special, dată fiind semnificația ei

---

CRONICA MUZICALĂ

Sala Ateneului.—Concertul violonistului C. Nottara.

1-iul şi al 2-lea concerte de vioară date de George Enescu, pentru cumpărarea unei orge în sala Ateneului, cu concursul d-rei Cella Delavrancea şi al d-nei Germani Ciomac.

Al VI-lea Concert simfonic.

D-l C. Nottara s'a reîntors definitiv în ţară: absolvent distins al clasei de vioară a d-lui Robert Klenck, adolescentul de pe vremuri, doritor de a se perfecţiona într'o artă, — cea mai vastă, — în care, dealtmintrelea, ajunsese la un nivel foarte apreciabil, graţie firei sale doritoare de muncă, însuşirilor sale artistice şi graţie deasemenea, meritelor pedagogice ale excelentului său profesor, adolescentul de odinioară, se grăbi să-şi urmeze înainte studiile: la Paris, mai întâiu, apoi la Berlin, el pătrunse, sub direcţia celor mai de seamă maeştrii, tainele vioarei; ştiind bine că un virtuoz nu poate aspira la acest nume, dacă, pe lângă cunoştinţele adâncite ale instrumentului său, nu posedă şi pe acelea ale Muzicei,—cu un M mare,—tânărul nostru, frecuentă cursurile de istoria muzicei, de compoziţie, de orchestră, studiă întrebuinţarea pianului, — instrument atât de trebuincios unui muzician,—şi astfel, ne reveni pe deplin armat.

Şi lupta care o va întreprinde'o acest pe cât de modest, pe atât de învăţat muzician, îl va duce la izbândă!

Tânărul violonist va fi fără îndoială, de cel mai real folos activităţei noastre muzicale, şi Conservatorul de muzică din Bucureşti, când îl va număra printre profesorii săi,—în curând nădăjduim,—va poseda într'însul un element foarte preţios, în învăţământul nostru muzical.

Concertul ce l'a dat în sala Ateneului, a pus la iveală temeinicia muzicalităţei sale, o muzicalitate solidă şi cinstită, dispreţuitoare a efectelor lesnicioase ce zmulg aplauzele mulţimei, dar cari fac să surâdă pe cunoscători, o technică foarte îngrijită, un ton limpede.

Arta tânărului artist, respiră probitatea şi seninătatea: de aceia ne-a plăcut interpretarea sa a clasicului Haendel, — *Sonata în la major*, — a prea fericitului Mendelssohn, — *Concerto în mi minor*, — (dulcele compozitor german, avea o predilecţiune pentru tonul minor), şi în micile bucăţi, executate de toţi violoniştii vestiţi: *Poloneza a 2-a în la major* de Wieniawski, *Preludiu şi Allegro* de Pugnani aranjate de Kreisler, *Scherzando op. 6* de Marsick, *Liebesleid* de Kreisler, bisată, *Zapatedo* de Sarasate, în cari, a justificat cu prisosinţă, aplauzele auditorului.

Programul mai conţinea, — atenţiune delicată şi neobişnuită la noi — şi două pagini compuse de români: *Serenada spaniolă* a D-lui Klenck, primul profesor al virtuozului nostru; pagină scrisă cu competinţa unu violonist iscusit care pătrunde toate tainele minunatului său instrument; apoi, o delicioasă *Idilă* a maestrului G. Stephănescu, cel mai personal, cel mai poetic, cel mai român dintre compozitorii români; această pagină delicată, a fost bisată.

Ambele pagini sunt dedicate, — onoare meritată,—tânărului violonist.

* * *

Printre numeroasele binefaceri închinate în cinstea Muzicei ţărei sale, de către George Enescu, binefaceri de cari vom vorbi la vreme,—cum se cuvine,—el s'a mai gândit să înzestreze cu o orgă, frumoasa dar neacustica sală a Ateneului; acel gol de care ne resimţiam cu toţii, va fi umplut de grabă, sunt sigur, graţie unei serii de concerte în provincie şi în Capitală, în cari, muzicantul nostru, va atrage din arcuşul său neasămuit şi din bagheta sa vrăjită, o îmbelşugată ploaie de aur!

Şi pe când jalnicul zid circular, menit să adăpostească *Marea Frescă*... etc. etc., tot aşteaptă de douăzeci-şi-şapte de ani, ca *Soeur Anne*, făgăduita frescă, în fundul estradei sălei de concert, se va înălţa, fără întârziere, o orgă măreaţă, adevărat dar regal al fruntaşului muzicei noastre!

La aceste două concerte, compozitorii vechi ocupau aproape întreg programul; astfel, la întâiul concert am ascultat cu un viu interes *Sonata* denumită „Mormântul", a lui Jean-Marie Leclair,—Leclair l'aîné,—cum i se zicea, spre a'l distinge de fraţii săi, deasemenea muzicanţi.

Pentru prima oară, paremi-se, a fost executată la noi, o pagină a acestui vestit violonist-compozitor din secolul al XVIII-lea, şef al şcoalei franceze de vioară, inventator al coardei duble şi al dublelor triluri.

Sonata „Mormântul" e cea mai cunoscută din cele patruzeci şi nouă de sonate ale compozitorului-virtuoz; pe lângă reale frumuseţi cari ar putea suferi comparaţia cu unele din paginile lui Haydn, găsim însă şi desvoltări uneori aşa de lungi încât par a fi mai mult exerciţii de vioară.

Apoi *Allemande, Courante et Double, Sarabande et Double, Bourrée* din *Partida în si minor* de I. S. Bach, *Sonata* lui Cesar Franck, una din cele mai frumoase lucruri ce le-a produs muzica şi în care d-ra Cella Delavrancea s'a înălţat împreună cu minunatul ei partenar, la culmi de artă aproape neexplorate încă; *Aubade provençale* de Couperin, *Menuet* de Porpora, ambele transcrise de Kreisler şi în fine *Cântecele ungureşti* de Sarasate.

La al douilea concert: *Sonata diavolului* de Tartini, *Folies d'Espagne* de Corelli, *Prélude, Loure* şi *Gavotte* din *Partida în mi minor* de I.-S. Bach, *Sonata lui Kreutzer* de Beethoven, *Prélude, Loure* şi *Gavota* din *Partida în mi major* de I. S. Bach, *Chaconne* de Vitale şi *Introduction et Rondo capricioso* de Saint-Saëns.

O surpriză din cele mai plăcute, a fost, participarea la acea audiţiune, a d-nei Germani Ciomac, care în *Sonata lui Kreutzer*, a dovedit calităţi de virtuozitate, de tuşeu şi de stil atât de distinse: suntem foarte nerăbdători de a avea prilejul să apreciem mai bine, darurile artistice ale acestei graţioase pianiste, într'un concert propriu.

Dispus ca nici odată, George Enescu a cucerit un auditoriu extraordinar de numeros; rând pe rând, ager, senin, fluid, expresiv, de o intensitate minunată, de o prodigioasă virtuozitate, arcuşul său ne-a pricinuit sensaţiuni neperitoare.

Un public entuziast şi nesăţios l'a rechemat de zece, de douăzeci, de treizeci de ori; artistul sărbătorit a trebuit să adauge un al doilea program, la programul său: *Lieblesleid şi Caprice viennois* de Kreisler, *Variaţiuni* de Tartini pe o temă de Corelli, pagini de Couperin, etc., şi încă odată ne-a convins George Enescu, că muzica e, înainte de toate, o artă de emoţiune şi de stil şi că vioara sa asemănătoare lirei lui Orfeu, e demna tălmacie a tutulor sensaţiunilor inimei omeneşti.

....Şi ca în coridele din Spania, doamnele aruncau la picioarele tânărului cuceritor, florile ce le împodobeau sânul; unele chiar, i-ar fi aruncat şi inima lor!

* * *

La al VII-lea concert simfonic, ni s'a dat, în primă audiţiune, o pagină într'adevăr fermecătoare, de Glazounow: o mică poemă simfonică, *Primăvara*, pitorească şi descriptivă, armonioasă, melodică, de cea mai fină distincţiune. Reprezentant de seamă al neîntrecutei şcoale moderne ruse, simfonist, şef de orchestră pianist, Glazounow a scris de curând pentru concursul de piano al Conservatorului din Paris o *Temă şi variaţiuni* pe care o consider drept un adevărat giuvaer al literaturei pianistice.

Din repertoriul obişnuit al orchestrei, programul mai conţinea: *Simfonia I-a* a lui Brahms, *Concerto grosso* de Haendel şi... *1812* de Tschaikowsky.

Printre lipsurile interpretărei, acelea ale simfoniei lui Brahms, erau cele mai vădite: muzica simfonică a maestrului german trebue realizată cu o mare intensitate expresivă, intensitate ce nu se poate obţine decât graţie unei nuanţări extrem de pronunţate prin întrebuinţarea cea mai largă a celor două singure elemente de expresiune proprii execuţiunei muzicale: mişcarea şi dinamica. Acest procedeu e mai necesar, ca în orice altă muzică, în muzica lui Brahms, în care sfiala sentimentală e atât de caracteristică.

.....Mi se pare, — dacă memoria nu mă trădează, — că gălăgioasă uvertură *1812* de Tschaikowsky nu era dată în primă audiţiune!

M. MARGARITESCU

CRONICA DRAMATICĂ

Scrisorile persane ale lui Mirza-Usbek

I

Teheran, 20 luna Rabiab.

Acum câteva luni, treceam cu tine pe Calea Victoriei plină de oameni şi de jale. Murise Şahul vostru mult iubit. O clădire mare, culcată pe labe ca un leu în deşertul galben, mi-a ţintit privirea prin zabranicul lung cu care era învăluit peristilul şi prin lampadarele funebre din înălţimea terasei. Teatrul vostru era în doliu. Nu ştiu de ce de atunci nu-l mai pot vedea altfel. De aici mi se pare că zăresc fluturând steagurile cernite şi făşiile largi de pânză neagră... Facă Alah să nu fie vre un semn rău!

M'ai rugai ca, odată ajuns în ţara mea, Doûlet-i Aaliye-i Iran, sau Persia cum îi ziceţi voi, să-ţi trimit ştiri şi despre mine, dar mai ales câteva amănunte despre teatrul din Teheran: *Tekiye*. După cum vezi nu te-am uitat. Persia nu e ca România şi nici Teheranul ca Bucureşti. Multe şi minunate lucruri am văzut la voi. Aţi mers repede. Noi, deşi avem îndărât câteva mii de ani de civilizaţie, deşi încă pe la anul o mie Abu'l Quasim Firdausi scrisese epopea lui naţională *„Şah-Name"*, suntem în urma voastră... Vă putem lua de pildă. Doreşti totuşi să ştii cum e şi pe aici, în nădejdea că vei afla ceva vrednic de luare aminte. Ai dreptate: nu'ţi poţi da seamă de măsura ta până ce nu cunoşti şi pe alţii. Şi, deşi nu strălucim prin cultură ca voi, în cutele instituţiilor noastre stau obiceiuri îngrămădite de sute de ani, făurite de o înţelepciune îndelung încercată. Avem cel puţin vechimea şi tradiţia; avem o bogată literatură milenară; avem un trecut eroic de mărire. Azi ne sbatem între Ruşi şi Englezi, dar originea noastră, a Iranienilor, se pierde în întunecimea timpului; civilizaţia noastră înflorea cu mult înaintea civilizaţiei greceşti. Istoria aţi făcut-o voi. Minciunele lui Herodot au micşorat figura lui Khşayarşa (Xerxes) şi Artakhşathra, dar şi printre ponegririle greceşti se străvede măreţia Achemenizilor noştrii... Iată pentru ce mă ţin de cuvânt, trimiţindu-ţi deocamdată numai câteva amănunte. O fac la întâmplare, fără nici un gând de rânduire. Poate mai târziu le vei lega tu însuţi spre a întregi o icoană. Acum, mulţumeşte-te cu fărămituri — şi fie ca între ele se găseşti şi o învăţătură bună — pentru frumosul şi cernitul vostru teatru de pe Calea Victoriei!

* * *

Teatrul nostru e făcut să joace piese, ca şi cel din Bucureşti. Nici o deosebire. In fruntea lui se află un *Muluk et Tawaif*, adecă un satrap ce are toată încrederea Şahului. De obicei, Mulukul e străin de teatru, ceia ce-mi pare foarte cuminte. Fiind din altă lume, slobod de fagaşul tradiţiei, îşi poate păstra toată neatârnarea, aducând chiar o suflare nouă în această instituţie veche. Apoi mai e ceva. Ţara noastră e o ţară absolutistă dar totodată şi democratică. Toate atârnă de Şah — dar Şahul poate ridica pe cineva din pulbere până pe treptele tronului. S'au văzut trecători chemaţi dela fereastra palatului spre a fi făcuţi Mare-Viziri. Astfel e adevărata democraţie şi nu ca la voi. Azi cerşitor sau apar, şi mâne Vizir, fără nici o pregătire, fără linguşire, fără îndelungi dibuiri, şi înaintări mărunte... Stratele societăţii se priminesc necontenit: oamenii noi se ridică, iar alţii se afundă pentru a dobândi în tăcere puteri proaspete. Cu toţii stau însă în aceiaş nemernicie dinaintea Şahului.

Mulukul e şi el un fel de Şah în teatru. Domneşte şi stăpâneşte.

Nimeni nu-i poate înfrâna porunca. In jurul lui are totuşi un divan de sfătuitori: *Giavidan-Khirad*, adică divanul „înţelepciunei eterne". Cei mai mulţi sunt bătrâni astrologi, cărturari în toate învăţăturile, afară de teatru. Căci şi aici aceiaşi înţelepciune: ne trebue oameni noi, străini de teatru, pentru a nu se opri la amănuntele meşteşugului. De altminteri, aceşti bătrâni încărcaţi de vârstă, de onoruri şi de învăţătură n'au niciun amestec în cârmuire. Mulukul face totul; ei sunt numai spre înfrânarea năzuinţelor rele ale scrii-

torilor. E de ajuns să zici că „divanul înțelepciunei eterne“ a hotărât, pentru ca orice nesupunere să cadă.

Puterea Mulukului e așa de mare, încât, de câte ori face vre-o călătorie mai îndepărtată prin țări străine, poate lăsa în loc pe cine voește, și e ascultat ca și cum ar fi el de față. O singură îndatorire i se cere: să fie și mai străin de teatru decât Mulukul, îndatorire uneori foarte greu de împlinit. Dar nevoile teatrului o cer astfel. Trebuie o unitate de nepricepere. Săriturile nu sunt bune.

S'a întâmplat odată că Mulukul a plecat prin împărății îndepărtate, de oarece văzduhul sângera și la apus și la răsărit. In grabă a uitat însă să-și lase un înlocuitor al puterii lui suverane, sau poate nu găsise pe nimeni mai nepriceput decât el.

A doua zi „divanul înțelepciunei eterne“ se adună. Veniră bătrânii pleșuvi, gârbovi și cu barbele lungi și mare le fu durerea, când văzură că Mulukul plecase pe neașteptate. Trei zile și trei nopți stătură astfel în divan, revărsând valuri de înțelepciune, cuvântând îndelung și dibuind planuri mărețe pentru bunul mers al teatrului. Dar, în zadar. Nu ajungeau la nici-o hotărâre. Lipsea lumina divină a Mulukului. Toate chibzuirile cuminți nu o puteau înlocui. Pe când unul dintre ei vorbia de jumătate de zi, citind din *Malkzanul-asrar*, adică din *Cartea tainelor*, cel mai bătrân dintre înțelepți, un astrolog din Ispahan, îi curmă vorbirea, strigând:

— *Ruba i fez! Ruba i fez!*

Toți priviră încotro arata bătrânul: după ușe era un fes într'un vârf de băț. Atunci astrologul cuvântă:

— Muluk a plecat, dar iată Mulukul! In locul lui ne-a lăsat fesul. Pe acesta să-l ascultăm. El e stăpânul nostru.

Toți se sculară, căzând apoi în genunchi dinnaintea fesului:

— *Ruba i fez! Ruba i fez!*

De atunci fesul a purtat destinele teatrului vreme îndelungă. Ințelepții se adunau în fiecare dimineață, și prin descântece, prin citirea în astre îi aflau gândurile. Și teatrul merse bine spre mulțumirea tuturora...

* * *

Spuneam că teatrul nostru e făcut să joace piese. Până acum câțiva ani piesele erau mai toate străine. Persanii noștri au scris poeme minunate și povești fermecătoare, dar în teatru n'au lăsat vre-o urmă adâncă. Nu suntem croiți pentru teatru. Având atâtea însușiri, nu ne e rușine să ne recunoaștem și o lipsă. Apoi, scriitorii noștri, văzându-se jucați, ar fi râvnit poate să aibă o înrâurire și mai mare asupra poporului. Porniți pe un drum atât de primejdios, cine știe unde s'ar fi oprit! Țara noastră n'are nevoe de vântul răsvrătirei. Intreaga ei înțelepciune stă în mintea unui singur om, a Șahului. Ajunge. Nu ne trebue ape tulburi. De aceia comediile lui Mirza Giafar n'au fost jucate niciodată până acum.

Dar, vai, ursita ne-a fost alta. In timpuri grele o ceată de nesățioși au făcut mișcări sângeroase de uliță, cerând dreptul de a fi jucați și ei. Mulukul strâmtorat și-a smuls trei fire de păr din barbă. S'a încruntat mai întâi, apoi a zâmbit zicând:

— Alah e mare și Mahomed e profetul lui. Vor piese persane, le voi da piese persane.

Și așa a fost cum a zis Mulukul. De atunci se scriu nenumărate piese și în limba noastră. Dar libertatea aceasta desfrânată a scrisului e înfrânată de înțelepciunea Mulukului și a divanului „înțelepciunei eterne“.

Piesele se dau mai întâiu în cetirea divanului. Foarte multe din ele sunt primite și încărcate cu laude. Numai câteva sunt respinse....

De jucat însă nu se joacă decât cele respinse. Inchină-te de trei ori până la pământ dinaintea istețimei Mulukului nostru și pătrunde-te de adânca lui dreptate. Nu în zadar și-a zâmbit el în barbă, când s'a hotărât să primească și piese naționale.

Mai întâi e drept și democratic. Unii scriitori se aleg cu laudele, alții cu piesele jucate. Fiecare se alege deci cu ceva — așa cum se cuvine într'o țară în care toți sunt deopotrivă între ei, și toți supuși voinței unuia. La ospățul vieții, cel mai de rând își are fărâmitura lui de pâine. Darurile nu trebuesc încărcate numai asupra unui singur muritor. Nu poți fi și primit de divanul „înțelepciunei eterne“ și jucat pe scenă.

Apoi Mulukul e și isteț. A dovedit tuturor că țara noastră nu poate avea încă un teatru național. Cei mai binevoitori au ajuns la convingerea aceasta, în timp ce Mulukul își zâmbește în barbă, zicând:

— Alah e mare și Mahomed e profetul lui. Ați voit piese persane, v'am dat piese persane...

Așa, de pildă, anul acesta pe scena Teatrului din Teheran s'au jucat numai trei piese originale: *Haft-Peiker?* (A cui e vina?), *Andrehaș Branișteh* și *Tarikh-Jamini* (O viață pierdută). Firește că toate fuseseră respinse mai întâi cu multă înverșunare. Divanul le afurisise cu cele mai crâncene formule de blestem... Apoi, dintr'un spirit de dreptate, le-a jucat. Publicul nu le-a răbdat. Piesele căzând, s'a văzut că divanul avusese dreptate în „înțelepciunea lui eternă“ și că Mulukul se poate spăla pe mâni, cu drept cuvânt....

Acum se va face dovada din urmă. In curând se va juca drama *Ahl-i Haqq!* (*Tot inainte!*) respinsă de vre-o cinci ani, urgisită pe nedrept, afurisită de toți astrologii cu bărbi mari și de un năprasnic Muluk odihnit în Alah... Ce se va întâmpla, îți voi scrie la timp...

Dar până atunci cugetă mai adânc la înțelepciunea rândurilor noastre, și, dacă ai vre-o trecere în țara ta, îndeamnă și pe Mulukul din București să țină seamă de amănuntele pe care ți le dau și ți le voi mai da.

E. LOVINESCU

MEMENTO DRAMATIC

Compania Voiculescu ne-a dat drama **Luminătorii** *(Les Flambeaux)* a lui Henry Bataille. Pe lângă obicinuita fecioară nebună din teatrul lui Bataille, mai găsim o nobilă figură de învățat ce ridică conflictul prea cunoscut. Nu voi intra în amănuntele subiectului. Maeștrii criticei noastre dramatice, d-nii E. D. Fagure și Emil Nicolau, i-au arătat pe larg toate frumusețile *et quaedam alia*. Țăranului de la Dunăre i s'a părut însă piesa cu mult prea lungă, cu multă vorbă de prisos și cu scene ce se pot lăsa la o parte fără pagubă—ca de pildă începutul actului al III-lea până la intrarea lui Bouguet rînit—mai ales când nu sunt jucate în chip strălucit.

In actul I d-l I. Manolescu ne-a dat cu adevărat impresia unui mare artist; d-na Macri-Eftimiu și d-l Bulandra au jucat bine, lucru cu atât mai meritos pentru cel din urmă cu cât nu era în rol.

Teatrul Național ne întinerește. După **Hamlet** și **Regele Lear**, a urmat un lung șirag de noutăți: **Apus de soare, Primerose, Punctul negru, Heidelbergul de altădată...** Cu așa muncă disciplinată, pe nimeni nu-l va încolți boala veacului: neurastenia. E bine să ne conservăm, păstrându-ne energia pentru idealurile naționale.

E. L.

CĂRȚI NOUI

Himera — poezii — de *Oreste*, Tip. „Flacăra“, 1914.

Un titlu foarte potrivit pentru cuprinsul volumului de versuri al d-lui Oreste. Sunt diafane și vaporoase ca o Himeră, pe care nu poți încerca s'o prinzi cu degetele grosolane ale realității fără ca ea să nu dispară în fâșii de neant. Critica ar trebui să se apropie cu toată gingășia de volumul d-lui Oreste, ca să nu scuture prin gesturi deosebit de virile florile delicate pe care le-a adunat cântărețul.

Oreste

Cunoaștem ineficacitatea gestului suveran al Censorului care... distruge sau creiază; din această cauză suntem împotriva adevărurilor cioplite cu lovituri de topor; ele nu pot împiedeca și nici grăbi prea mult mersul opiniilor juste.

D-l Oreste a pășit în literatură de destui ani, cu toate că e printre cei mai tineri, astfel în cât, dacă tinerețea sa îl împiedecă de a avea o operă definitivă, ea nu-l poate opri de a avea un loc definit între poeții noștri. E aceasta mult, deși, după felul nostru românesc de a judeca, se crede, în genere, că până la treizeci de ani un scriitor trebuie să-și desăvârșească „opera“, să și-o vadă încununată cu laurii nemuririi și... să și-o sfârșiască definitiv, apucându-se de lucruri mai serioase sau de... reminiscențe.

Suferim de un soiu de arivism literar, care nu e de cât o lature a unei stări de spirit generale. Intr'o țară mică, în care oricine poate ajunge lesne orice, numai să fie perseverent și să aibă oarecare istețime, nu e de mirare că există și în literatură o scară de valori cu totul originală prin exagerarea dimensiunilor tuturor lucrurilor măsurate.

De aceia în literatură după câteva schițe sau după câteva versuri publicate, cineva se socoate poet sau prozator, după câteva dări de seamă se socoate critic, după două piese căzute, autor dramatic, astfel că cu cât persoanele se ridică dela nivelul cuvenit, cu atât cuvintele își pierd însemnarea lor.

De aceia și există două moduri foarte deosebite de a judeca un scriitor: unul... românesc, care constă în a-l declara deodată, scurt și fără drept de apel, genial sau stupid *(sit venia verbo!)* și altul care constă în a-l înțelege pe scriitor și a-l caracteriza, pe cât poate fi înțeles și pe cât are vreo însușire care să-l caracterizeze. Și tăcerea are, în judecata aceasta un rol elocvent...

D-l Oreste stăpânește cu destulă siguranță graiul românesc; distinge nuanțele și are cunoștința valorii mecanice a cuvintelor; aceste calități nu alcătuesc încă întreg stilul, dar sunt elementele primordiale ale unui stil definit și personal. Viziunea clară de artist și maturitatea concepției săvârșesc restul.

De asemeni d-l Oreste are siguranță în versul său, fără să fie un virtuoz al formei ritmate. Versul înaintează, totdeauna, ușor și, când e plin, nu e lipsit de grație, fiindcă nicăerea nu se simte dificultatea vre-unui efort ostenitor. Iată versuri cari, în intenția lor, s'au realizat pe deplin:

O noapte, lasă inima-mi sărmană,
Atât de mică și de sfâșiată,
Sub larga ta aripă înstelată
O clipă să-și ascundă vechia rană.

S'o 'ngâne vise albe și discrete,
S'o legene și 'ncetișor s'o culce
Și s'o sărute liniștea mai dulce
Ca sărutarea dulce-a unei fete.

Să plângă glas de ape fermecate;
De sus să-şi despletească luna firul
Şi 'n somn să i se pară că zefirul
E mângâierea mânii adorate!

(Pace)

In asemenea condiţiuni de formă se desinează sufletul poetului în trăsături simple. E sincer; în vremea când atâţia tineri exudează ca să producă... noui manifestări ale evoluţiei umane şi să închiege în forme noui sufletul vremilor viitoare, d-l Oreste rămâne la buna inspiraţie a vechilor cântăreţi şi chiar când îşi intitulează unele versuri *Nevroză*, nu are nici o manifestaţie de domeniul pichiatriei.

Chiar arunci scrie cântece gingaşe ca acesta:

Şi dintr'un zâmbet, dintr'o dulce vrajă
De zâmbet fraged şi licăritor;
Din ochii tăi aduci, din apa lor
Ce leagănă şi strânge ca 'ntr'o mreajă

Sclipiri de lacrimi—mistice opale;
Din genele ce ard misterios;
Din părul tău ce, ca un nimb spumos,
Dă şi mai mult paloare feţii tale;

Din toată feciorelnica splendoare
A sufletului înecat de 'azur,
Ce 'mbălsămează ca pe-o albă floare
De marmoră, al sânilor contur —

Te întrupezi şi caldă te apropii
Aşa cum visul meu bolnav te-a strâns
Din infinit, şi te-a răsfrânt în stropii
De dor pe care către cer i-am plâns!

(Nevroză, III)

O iubire sfielnică îl inspiră—şi o cântă,—atât de plină de visuri şi de amintiri, uneori literare, încât când ajunge să-şi împlinească ursita se îngrozeşte—se sguduie în faţa celei mai mari fericiri ca în faţa durerii celei mai covârşitoare; e o iubire trăită în visuri, nutrită din visuri:

A fost de-o clipă visul, dar el trăeşte'n mine,
Mi-l spune orice floare, mi-l cântă orice stea,
Mă soarbe şi-mi dă viaţă şi'n el te simt pe tine.
Fiinţa mea întreagă te cere şi te vrea.
Intreaga meu dorinţă te-aduce şi te ţine
Să faci din mine parte şi astfel eşti a mea.

Acest sentiment trăeşte în cadrul romantismului senin ori duios, din care nu lipseşte mai nici unul dintre elementele lui fireşti: singurătatea, luna, izvorul, florile, privighetoarea:

Subt albe flori de zarzări zâmbind te-ai arătat,
Tăcută te 'ntorseseşi şi noaptea se'nstelase—
Curgea albastră luna pe straşine de case,
Cădea ca o beteală din cerul lăcrămat.

(Cele trei sonete)

Sau:

Mă simt frumos şi mă simt tânăr
Şi frate bun cu depărtaraa!
Aş rătăci în văi, pe câmpuri,
M'aş da în glumă cu zefirii:
As sta de vorbă toată noaptea
Cu cerul şi cu trandafirii;
Şi, visător, o noapte 'ntreagă
Aş asculta privighetoarea!

(Clar de lună)

In toate poeziile străbat imagini care, dacă nu sunt isbitoare şi stranii, realizează adese interesante intenţii poetice; în unele se găseşte o încercare nouă de ritm, ce traduce destul de limpede un anumit ritm sufletesc:

Plouă... Ploaia toamnei plânge la fereastră,
Plânge ca o mamă,
Plânge ca o soră.
Ploaia toamnei oare sau iubirea noastră
La această oră
Din mormânt mă chiamă?

Noapte... Vântul toamnei, pintre pomi când trece,
Hohotă şi ţipă,
Rupe crengi uscate...
Vântul? — sau pe aproape nebunia rece
Bate din aripă
In singurătate?

(Nevroză IX)

Alteori poetul încearcă nota eroică şi, cu toate că are accente puternice, totuşi se vede că e un gen la care deocamdată nu s'a oprit decât în chip ocazional. Iată versuri sonore:

Ridică-ţi glorioasele stindarde
Ca marea 'ntărâtată de furtună
Si 'nvifor de aramă sună
Devotamentul vechiei Garde!
Iar flamurile tale dintr'o dată
Refacă-se în aripi de victorii,
Şi din victorii în victorii
Inalţă-te pe veci încoronată
De Glorii!

Cartea d-lui Oreste, e cu aceste însuşiri, o carte de versuri senine şi de dulce poezie romantică. Poetul care a scris în chip sincer:

In sufletu-mi doarme o veche vioară,
Cum doarme, ascuns în pământ un tezaur...
O simt cum tresare şi trist se 'nfioară,
Când lunecă visul pe coarda de aur!

ne pregăteşte şi ne va da desigur încă multe armonii frumoase.

C. Sp. HASNAŞ

ECOURI

Plata abonamentului la revista „Flacăra" se face anticipat. Nu se trimet numere decât după achitarea abonamentului.

—

Ziua de 24 Ianuarie — a fost sărbătorită cu o deosebită însufleţire mai ales în lumea şcolară. S'a remarcat în special că *Liga pentru Unitatea Culturală a tuturor Românilor* nu s'a manifestat nici într'un chip, cu prilejul celui mai simbolic eveniment din trecut pentru orientarea noastră în clipele de acum.

Societatea *Tinerimea Română*, sub inspiraţia statornicului şi inimosului său preşedinte, d. N. Dumitrescu, a sărbătorit Unirea în sala Ateneului Român, unde marele *Delavrancea*, luând trompeta din zilele luptelor memorabile, a slăvit cel mai însemnat dintre faptele trecutului şi a intonat preludiul profetic al celui mai mare fapt dintre cele pe care neamul românesc le întrezăreşte în viitor. Poetul *Goga* a citit în aplauzele furtunoase ale ascultătorilor, din poeziile sale inspirate de durerile ardelenilor: *Dela noi, Noi, In Munţi.*

La Teatrul Naţional, într'o serbare cu caracter mai mult şcolar, a rostit marele nostru istoric, d. *Iorga*, o frumoasă şi înălţătoare conferinţă despre *Ideia Unirii în literatura contimporană.* La sfârşitul conferinţei d-sale d. N. Iorga a găsit prilej să spună scriitorilor câteva cuvinte pline de interes pentru literatură.

„Lăsaţi — a zis d-sa — jucăria silabelor deşarte şi schima unei genialităţi falşe, părăsiţi ultimele mode literare, daţi jos măştile, spălaţi feţele boite ca pentru teatru, şi coborâţi-vă în adâncul vieţei naţionale, întărită în mijlocul poporului.

„Faceţi din literatură preţiosul sânge curat care curge într'un trup sănătos".

Maestrul Nottara a spus, cu verva sa sonoră, versuri patriotice din scriitorii noştri mai vechi.

Dintre literaţi a mai prăznuit ziua Unirii d. *D. D. Pătrăşcanu*, care, în aula Liceului Matei-Basarab, a rostit o conferinţă bine inspirată, făcând apologia câtorva dintre marii înaintaşi din generaţia eroică dela 48.

In afară de articolele de circumstanţă din publicaţiile cotidiane nu s'au scris pagini memorabile nicăiri despre Unire, în preajma Unirii celei mari. E aceasta dovadă de inadvertenţă sau numai de concentrare asupra *acţiunii* în momente supreme?

—

Presa — şi-a găsit cântăreţul ei în d-l *Panait Macri*, care a scos de curând de sub tipar *Imnul Presei*, cu cuvinte şi muzica de d-sa. D-l Panait Macri este cât se poate de entuziast şi de optimist în privinţa originii şi rolului presei pe pământ. Iată ce zice muza d-sale despre acestea:

Tu eşti a Libertăţii fiică
Şi de lumină eşti izvor
Tiranii tremură de frică
La glasul tău impunător

Te lupţi mereu cu nedreptatea
Şi la cei slabi dai ajutor.
Prin tine, Presă, libertatea
Domneşte astăzi în popor!

Ne-ai dat o vieaţă mai senină,
Ne-ai deşteptat chiar din mormânt
Şi ai schimbat într'o grădină
Acest posomorât pământ!

Tu, Presă, ai sfânta chemare
S'alini a'noastre suferinţi!
Şi prin puterea ta cea mare
Pe Dumnezeu să reprezinţi!

Pare că a fi vorba de „o anumită presă", care a ajuns şi ea, în sfârşit, să fie... cântată.

—

Un studiu de literatură populară —este cel de curând apărut sub titlul *Basmul în cultura integrală* de *Atanasie C. Păunescu* (Tip. Profesională, Bucureşti, 1914).

Autorul cercetează cu răbdare şi seriozitate o sumă de chestiuni care, dacă nu sunt puse într'un chip original şi nu primesc soluţiuni originale, sunt însă cugetate într'un chip personal şi pot sugera puncte de vedere interesante. In primul loc autorul stabileşte care sunt elementele constitutive ale basmului popular şi apoi caută să arate care sunt falşificările şi defectele basmelor scrise în ceiace priveşte elementele constitutive sau unitatea literară.

Concluzia întregului studiu este că basmele sunt foarte importante pentru educaţia copiilor, fiind produsul unui mod primitiv de a cugeta, atât de conform cu înclinarea firească inteligenţei copilăreşti, dar că, în acelaş timp e nevoie de o selecţiune severă între basme, căci cele transcrise sau imaginate în chip inexact pot da rele exemple de conduită imorală şi tot odată pot falşifica cunoaşterea sufletului popular.

Studiul e documentat şi conştiincios. chiar und e e lipsit de profunziune. El face parte dintr'o serie viitoare de cercetări pedagogice, cari, precum dovedeşte acest început, nu vor fi sterile.

—

Cânturi eroice — adună într'o elegantă broşură d-l *Mircea Dem. Rădulescu*, cântăreţul fecund al actualităţii gigantice pe care o străbatem Broşura intitulată *Eroice* (Tip. „Poporul", Bucureşti, 1915) cuprinde *Se Scoală Morţii; Ardealul; Carol Robert; Bucovina; Treziţi-vă, Latini; Rinul German* (Trad.); *Bătălia pierdută* (Trad.); *Vitejilor noştri; Ultima Noapte; Belgiei.*

Cea mai mare parte dintre aceste poezii au apărut în *Flacăra.* Ele alcătuesc un nou aspect al operii tânărului scriitor, care ne va da prilej să revenim.

—

Reviste. — A apărut:

Democraţia, revista cercului de studii al partidului naţional-liberal, anul II, No. 21 din 1 Februarie 1915, cuprinzând o interesantă expunere a d-lui *Anibal Teodorescu*, Războiul şi evoluţiunea raporturilor dintre stat şi individ. *Const. G. Pietraru*, Monopolul statului român asupra exportului de cereale şi al petrolului. *Note şi însemnări zilnice*, Desfăşurarea evenimentelor.

Afară de acestea cititorii vor mai găsi *Conferinţele Cercului de Studii, Fapte şi documente, Recenzii, etc.*

□ □ □

ANUL IV
No. 17

FLACĂRA

7 FEBRUARIE
1915

ABONAMENTE:
In țară: lei 6 pe an; 7 lei când se achită prin incasator. Pentru învățători și preoți sătești: lei 5 pe an
NUMĂRUL 10 BANI
TELEFON 41/7

LITERARĂ .·. ARTISTICĂ .·. SOCIALĂ
APARE SÂMBATA
DIRECTOR: CONSTANTIN BANU

ABONAMENTE:
Peste munți: coroane 8 pe an; pentru preoți și învățători coroane 6.50 pe an
In străinătate: 10 lei pe an
REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA:
București
Str. Câmpineanu, 40

ACELAȘ IDEAL

I

Când în apus, departe, poporul ce-l ador
Grăbindu-și aprigul destin,
In pieptul tău lovește, teutonice popor,
Cu pumnu-i tare de latin,

Și când un zid de oameni e hotărât să lupte,
Să moară azi pentru dreptate,
Când zborurile voastre, stindarde vechi și rupte
Sunt strimte și ne 'ndestulate,

Când fluviile repezi în țările fecunde
Dau al lor nume la victorii,
Ca 'n viitor deapururi pe murmurul de unde
Să spuie faima mândrei glorii;

Pe când, o, tu Lorenă și-Alsacie bătrână
Luați iar drumul înapoi,
Când gloria străveche e astăzi iar stăpână
Triumfătoare peste voi,

Și noi treziți de-asemeni de zgomotul de moarte
A 'nvingătorilor eroi,
Noi auzim acuma la Meuza, departe:
„La moarte, gâzi netrebnici, voi!“

Și brațele le 'ntindem în spre Carpatul sur
De unde glasul nostru sună
Și unde steagul de-aur, de purpură și-azur
Intinde umbra sa străbună.

II

E-adevărat, o, Doamne? Eu tremur și tresar...
Vei fi al nostru în sfârșit
Pământ, prin care trece al nostru dor amar
Ca glontele nebiruit!

Cum! Și va fi al nostru, pământul pururi frate
Spre care ochii noștri cată,
Și care 'nvie 'n suflet când gândul ne străbate
In spre strămoșii de-altă-dată,

Cum! Clujul și Sibiul și Făgărașul unde
Au stat ai mei odinioară,
Și blondul Maramureș și râpele profunde
Ce 'n vale spre Brașov coboară;

Ardeal! Ardeal! tu vorbă atât de grea și sfântă,
Al nostru 'n veci dorit Ardeal,
Silabe-al căror murmur pe buze azi ne cântă
Ca vântul lin de Floreal,

Tu desnădejdea noastră de când ne-apasă anii,
Tu 'nveci răsunătorul bucium,
Eroică blândețe a mândrei Transilvanii,
Parfum al zilelor de zbucium!

O, iată-ne! Privește! Nu simți în noi cum suie
Furtună 'n veci răzbunătoare
Și că primejdea moare, că teamă 'n suflet nu e
Când tot poporul e 'n picioare?

ELENA VĂCĂRESCU
Tradus de Ion SÂN-GIORGIU

STUDII CRITICE:

TIMOTEI MUCENICUL

de D. D. PATRAŞCANU

Acum vre-o opt ani, când l-am cunoscut întâi pe Pătrăşcanu, nu scria încă — ori cel puţin nu-l citisem eu. Să nu fi ştiut cine este, l-aşi fi luat drept un modest proprietar de pământ, de aceia cari sunt numai pe jumătate orăşeni, şi parcă numai din diletantism.

Infăţişare liniştitoare: un aer de naivă seninătate şi mulţumire de sine, o ţinută cam aplecată, — către cei umili parcă, şi către realităţile vieţii, un barbişon blond-gălbui, odihnitor la vedere, aşi zice „moldovenesc", în înţelesul pe care-l dă el acestui cuvânt: de ceva tradiţional, gospodăresc, lipsit de ori ce pretenţiune de originalitate, şi — mai ales! — un demi-joben, care fusese la modă cu vre-o câţiva ani mai înainte, dar numai la pensionari, negustori, şi la alte asemenea persoane „aşezate". Iată un om, mi-am zis eu, care de sigur şi-a clădit viaţa, nu tocmai înalt, dar pe o temelie largă, în aşa fel ca să fie la adăpost de ori ce furtună.

Când a început a vorbi, impresiunea mea s'a schimbat întru cât-va; mimica părea prea vie, ochii mici, clipeau cu maliţie, iar vorba era, când plină de bunătate, căldură, sinceritate, devotament, când seacă şi neîncrezătoare, repetând cuvintele altora cu o gravă şi ascunsă ironie care deconcerta...

Peste câte-va luni, mă aflam într'o localitate de viligiatură, în cercul vechilor lui prieteni. Mi s'a povestit atunci, cu blândă ironie, dar şi cu îngrijorare, că Pătrăşcanu a căzut la o idee: se crede scriitor... se închide în casă zile întregi şi scrie cu foc, şi lucru mai grav: în atmosfera nesănătoasă a obsesiunii sale, şi-a atras şi familia care crede într'însul şi-l întreţine în deşarta lui închipuire!...

Cum îl cunoşteam mi-am zis: nu se poate, Pătrăşcanu e un om prea cuminte, ca să umble după fantome, trebue să aibă el un *scop*... Prin cine ştie ce abilităţi, trucuri şi pastişări, vrea să facă şi el o leacă de literatură, ca să-şi dea un lustru în politică...

Şi 'ntradevăr, primele povestiri, pe cari le-am citit de dânsul erau plăcute, dar lipsite de ori ce adâncime. In anul următor însă a publicat *„Amintirile lui Constantin Cassian"*. Tocmai apăruse revista de la Iaşi, când intrând într'o zi în cancelaria profesorilor, am fost întâmpinat de un coleg — bun naturalist dar şi om de cultură generală: ce zici de Pătrăşcanu? Drept să-ţi spun, nu l'aşi fi crezut în stare... Mi-a fost coleg de şcoală. Intâmplările pe care le povesteşte, le cucunosc.

— „Şi pe mine m'a surprins... L-am citit de două ori... mă tot temeam că mă înşeală... Căutam sfori, artificii — dar nu: e adâncă şi sinceră umanitate, naivitate de idealist, poezie chiar... Pătrăşcanu, poet? !... E de ne înţeles !...".

O paranteză. Mahomed şi-a recrutat primii adepţi, chiar în familia lui: asta se 'ntâmplă rar. Dar în oraşul lui, în tribul lui, între cunoscuţii lui, şi-a găsit cei mai înverşunaţi detractori: asta se întâmplă totdeauna. Cei cari te cunosc, cu greu îţi vor atribui însuşiri excepţionale; nu arare-ori te vor pune mai pre jos chiar decât dânşii. Poveste veche: parvenitul poartă vecinic haină de paradă, pe când prinţul umblă bucuros încognito... Mândrie, oboseală, generozitate, delicateţă, dispreţ de oameni?... Din toate câte-ceva. Şi atunci se iveşte o neînţelegere ca aceia, când o burgheză bogată dela noi, a spus într'un parc din Viena unei arhiducese care broda: „Imi place lucrul d-tale, dar mie datoriile de societate nu-mi îngădue astfel de ocupaţiuni"; ori când un croitor, poftit la balul curţii, a găsit societatea „prea amestecată"...

Cunosc un filistin, care-şi face un sport din a admira şi compătimi celebrităţile de odinioară, nepricepute de mulţime. I-se pare că se ridică prin aceasta deasupra mulţimii. Dacă însă vre-unul din acei martiri ar trăi în apropierea lui, el, snobul ar fi cel dintâi să-i arunce piatra...

Mulţimea judecă pe omul de talent după manifestările lui de toate zilele, neştiind că tocmai însuşirile cele mai alese, el le ascunde în fundul sufletului şi umblă moralmente, incognito, pe când ceilalţi umblă în haină de paradă, cheltuind tot ce au, pe aparenţe...

Ne-am obicinuit cu ideia că un scriitor trebue să poarte plete şi pălărie mare; să aibă un stil—fie şi stilul neglijenţii, — în înfăţişarea şi manifestările lui; să fie rezervat, visător sau pretenţios; să nu-şi plătească datoriile; să stea nopţile prin berării, şi să nu facă toată viaţa lui nimic altceva decât puţină literatură.

De aceia ne vine greu să credem, că un om cu aparenţă obicinuită, cu barbişon „moldovenesc" şi cu demijoben de pensionar; un om care-i deputat, profesor de liceu, director de studii într'un institut particular, autor a tot felul de cărţi didactice; etc., etc., ar putea fi şi un scriitor de real talent.

Şi totuşi, va trebui să ne deprindem cu acest nou mod de a fi şi trăi al scriitorilor noştri, fiindcă el isvorăşte din chiar caracterul mişcării literare de astăzi. Ca să dovedesc o atare afirmare, ar trebui să trec în revistă toate marile calităţi şi apreciabilele cusururi ale acestei mişcări, — ceiace, evident, nu pot face într'un articol. Dar pot simplifica problema la extrem, fără a mă certa cu adevărul. Şi iată cum:

Dacă dela distanţa la care suntem acum ocolim cu privirea şcoala din care au făcut parte Eminescu, Caragiale, Vlahuţă, Duiliu Zamfirescu, Coşbuc, Delavrancea, Brătescu-Voineşti şi alţii, recunoaştem uşor, — fără a ne lăsa deccocertaţi de anumite caractere *clasice* la unii, ori *realiste* la alţii, — c'a fost o şcoală romantică. Eu am spus-o, cred, cel dintâi odinioară.

Mai târziu, când se va putea privi de la aceiaşi distanţă curentul pe care-l formează Sadoveanu, Agârbiceanu, Hogaş. Galaction, Pătrăşcanu, Goga, etc., el va fi recunoscut de asemenea, ca un curent romantic. Astăzi, de sigur, criticii nu-mi vor da dreptate, fiindcă unele trăsături realiste, şi multe trăsături clasice, pe cari depărtarea le va şterge, le turbură privirea.

„Dar între scrisul de eri şi cel de azi contrastul e isbitor", — se va zice.

Este.

„In ce formulă se poate dar sintetiza acest contrast?"

O voi spune — cerând mii de scuze cititorilor, ca Aurbuy, cu etichete pedante şi rău-sunătoare, critica de acum, care-i numai evlavie şi entusiasm, ori numai graţie şi spirit:

In a doua jumătate a secolului al nouăsprezecelea am avut în literatură o epocă **liric-*romantică***; iar în prima pătrime, ori prima jumătate? — cine ar putea-o (spune!) a secolului al douăzecilea, avem un curent **epic-*romantic***.

Contrastul este exact acela, dintre Chateanbriand şi Musset de oparte, şi Victor Hugo şi Georges Gand de alta. Şi analiza nu-i întâmplătoare; ea-şi are originea în identitatea momentului social.

Ori, liricul, o ştim, ca fire prea simţitoare, se izolează bucuros şi-şi aţinteşte privirea înnăuntru; epicul din contră, se îndreaptă în afară şi trăeşte cu mulţimea... Afară de asta, lirismul caracterizează o clasă care decade, sau una care, vrând să se ridice, e oprită în desvoltarea ei; pe când sufletul epic aparţind unei clase stăpânitoare, războinice, în apogeul puterii, sau unei mici burghezii, de origină vasală, pe cale de a se ridica.

...Cum spuneam deci, trebuie să ne desrobim de anumite prejudecăţi, ca să preferim pe deplin talentul lui Pătrăşcanu; ca să recunoaştem că *Timothei Mucenicul*, o epopee comică în stil biblic, plină de humor original şi de viaţă adevărată, dar lipsită de orice meşteşugită exagerare, nu-i întrunimic inferioară oricăreia din bucăţile umoristice ale lui Caragiale, şi că povestirea *Arhanghelul Mihail*, prin avântul ei splendid şi suflul ei cu adevărat epic, poate sta alături de cele mai bune lucrări în proză ale literaturii româneşti.

H. SANIELEVICI

LA PÂRLEAZ

— FRAGMENT —

BRÂUL CU PICĂȚELE ROȘII

Roman din viața Românilor Bucovineni

X.

Acum, Vasile s'a legat să-i boteze Marandei, fostei lui ibovnice; trebuia să-și spele obrazul, și, apoi, îl chinuia și brâul dat de vrăjitor, vroia să deie și balul, să vie și fetițele din sat și să le pipăe, să le cerceteze dacă nu cumva una din ele are un brâu verde cu picățele roșii. Barim să știe: e din sat de la el sau din altă parte. Incaltea să se hotărască: rămâne pe loc, ori își ea lumea și pleacă.

Prin sat, prin Liteni, însă, cumetria asta, nu prea mirosea a bine. Să te ferească Dumnezeu să intri în gura lelițelor; vorba merge ca vântul prin toate cotloanele. Mai cu seamă în satele bucovinene.

Bucovinenii sunt românii cei mai aproape de strămoșii lor Daci și la port și la fire, iar la petreceri și la vorbă nu știi cui să-i asemeni. Dumineca, mai cu seamă, numai ce-i vezi pâlcuri, pâlcuri, prin sat: ici o roată, mai la o sută de pași alta și vorbesc și pun țara la cale și vorbesc tot ce le trăznește prin mintea lor de oameni streini în țara lor.

Lasă că nu-i prea înghioldește nimeni cu cartea, nici gazetele nu-i prea colăcesc atâta, ci le spun și unii și alții ce le vin la îndemână spre a-i înstreina de neam și limbă și a-i ține strânși de stâlpii împărăției.

De când Bucovina a fost ruptă de la Moldova, ei zi bună n'au mai avut; potopul de streini i-a înăbușit ca buruiana nesmulsă, iar stăpânirea le-a închis și gura și gândul. Dacă au de tăinuit ceva se închid în case, iar stând pâlcuri, nu șoptesc vorba mare, ba, și la asta îs cu ochii în toate părțile, de nu-s spionați. Iar când văd jandarmul, se fac sgârci și nici nu suflă.

Numai femeile îs mai gureșe, și numai ce le vezi Dumineca gătite cu cămeși albe cu altițe și cu catrințe și cu sumanul între umere prins într'un bumb numai și, pe la pârleazuri și vorbă, și vorbă: care nevastă e leneșă, care fată necinstită, cu atâtica s'o simtă, că i se pun în spinare de zece ori pe atâta. Și obiceiul ista nu e de eri de alaltăeri, ci e moștenit și răsmoștenit. Că așa e românul, altă avere i-a lăsa, nu i-a lăsa copilului, da îi lasă vorba și paharul. Și dacă astea sunt și pentru vremurile de azi o moștenire, apoi în trecut, au fost tot așa, ba încă și mai și.

De cum Nemții acum 40—50 de ani, au dat, drepturi în Bucovina streinilor ca și românilor, au năvălit jidanii și Rutenii.

Ce-i dintâiu vindeau rachiul și cei de al doilea erau băutorii, și așa au deprins și românii cinstea asta. Mii de gospodari au sărăcit din pricina rachiului, apoi a mai venit și ciuma și holera și foametea, că au închiriat și vândut pământurile pe nimic. Sute și mii de fălci de loc sunt întăbulate pe nedrept de moșieri armeni și jidovi, iar copii vechilor gospodari astăzi iau calea Americei să-și caute pâinea.

Apoi, de ale vorbei, dacă greșea o fată ca Maranda lui Marțineac, apoi, lasă...

De biata Maranda, încaltea ce s'a vorbit pe spinarea ei, alta de și-ar fi auzit nu ar fi scos capul zece ani din casă. Iar în zilele până la cumetrie barim femeile ne aveau nici somn.

Iat-o pe Irina lui Horișcă colindând satul cu furca de fuior în brâu. O, Irina lui Horișcă e gură de briciu și spune și și spune. De când s'a svonit șotiea cu Maranda, ea par'că are furnici.

Mai întâi, ca să știe tot, a dat târcoale pe la poartă, pe la Casandra lui Marțineac, și zărind capul roșu al Maricăi sora Marandei, a și țăstuit-o:

— „Marică! Marică!

— ?...—Și fata se apropiă.

— Ce e pe la voi?...

— Mare rușine, lele Irină se jelui fata. Ce mă fac eu?

— „Da ce-am auzit Marică, că băietul e a lui Vasile.

— Mătușă! Mătușă! Vorbește lumea cu păcat, nu e al lui. E al cazacului celui tânăr și bălan de la bechet. A prins'o an vară pe la Sântămărie în popușoaie, în ogorul nostru.

— Și *amu*, ce e de făcut? întrebă Irina.

— Ce să fie? Ce să fie? se tângui Marica. frecându-se cu neastâmpăr pe picior; ne frământăm zi și noapte și ne întrebăm „ce să facem".

— Hâm! Hâm! mormăi Irina, mare comedie!

— Așa, așa, mătușă, se scânci Marica.

Și ar mai fi zis ceva dar o chemă pe fată cineva în casă.

Iar Irina, luându-și sacul cu vorbele, Maricăi, prinse a le respândi prin sat, nu cum le prinsese ci, cum le-a știut ea, adică, că tot Vasile e tatăl băiatului; iar a treia zi, Sâmbătă, pe după amiază, iat-o cu furca în brâu: „sfârrr! sfârrr!" la poartă la Grigore Popa.

Cerul e senin și soarele arde: de o săptămână și mai bine nu a plouat, nourii parcă îs duși să aducă apă din mare; pământul ca piatra; frunzele și buruienele îs prăfuite, iar păpușoaiele abea prășite spre spaima oamenilor încep a se îngălbeni închircite ca lămâia verde. Totuși omu de țară nădăjduește.—Seara la Casandra are să fie cumetrie.

Irina văzu la Grigore Popa o copilă în ogradă.

— Fă, Domnică, acasă e mă-ta?

— Acas'!

— Ia, spune-i să vie până la pârleaz.

Nevasta lui Grigore Popa, Călina și aceea e una...

— Ei, Călină, grăi Irina, ce zici de Maranda lui Marțineac?

— Auzit-am, și am rămas încremenită...

— Da, eu, da eu, făcu Irina, că aș fi jurat pentru Maranda în o mie de biserici.

— Da ce am auzit, grăi Călina că.... Și făcu cu ochiu spre ceardacul Cazacilor.

— Aș, făcu Irina, zâmbind, e a lui Vasile.

— „Așa! grăi Călina, făcând ochii mari: De aceea ele, mamele, erau să...." Și Călina își lipi cele două degete arătătoare dela mâini unul de altul.

— Da, așa, așa, draga mea, vorbi încet Irina, și *ghiata* Casandra e mai mult moartă, na, moartă; e ca pământul de rușine și inimă rea.

— Doamne! Doamne! zise Călina bătându-se cu palma peste gură, că și eu am o *copchilă*, și Doamne!...

— Apoi, ce crezi, asta e mare comedie.

— Da' eu cred că o lua-o....

— Apoi, răspunse Irina, încetând din tors și lăsând furca în jos; ci-că au să și croiască....

— Apoi pot să se ieie dacă or fi *cumătrii?*

— Par'că mă mai pricep ce e acolo? răspunse Irina.

— Apoi, glăsui Călina, doar or avea obraz.... Da când e cumătria?

— Apoi, chiar în i-a seară. Azi Casandra s'a dus cu Safta lui Dironte, mama lui Văsile, la Suceava și au târguit atâtea... Și Irina își cuprinse capul în mâini, voind a da a înțelege că cu sacul i-a adus târgueli Marandei, iar podoabele și bunătățile sunt neștiute.

— Dă, ca tată pentru copchilul lui, îi tăie vorba Călina.—„Pe tine nu te-a chemat?"

— Eu răspunse Irina. eu, la rușinea satului? Vaai de capu meu! Și coborând glasul pe șoptite urmă: „Da cine crezi că s'o duce, Cine? Care gospodar?—A-

BĂTRÂNUL VAGABOND

Bătrânul vagabond s'a desfăcut
De greul vapoaselor himere,
Și'ndemnurile lor de efemere
In inima-i bolnavă au tăcut.

Avânturile-adânci de-odinioară
Se'ntunecă pe nesimțite, ca
Un cântec vechi ce s'ar întuneca
Pe niște strune ude de vioară

De-asupra cerul e strălucitor
De frigurile verei, și 'n natură
Pulsația vieței ei murmură
Și-o proectează 'ntreagă 'n viitor.

El însă-i obosit, și'n așteptarea
Odihnei crede că vieața-i grea,
Și-ar vrea un colț de cimitir și-ar vrea
Să poată să-și plătească 'nmormântarea.

N. DAVIDESCU

dunătură. Poate unul ca Niţucă a lui Pravaliuc, că nu-i mai ajunge băutura. Ca Frăsina lui Tofan, că duce şi caierul la Faibiş, ori ca Georgică a lui Mihalache care umblă cu şapca pe o ureche *bat* chior şi unde vede doi cinstindu-se hop, şi el îşi vâră nasul nechemat.

— Aşa! Aşa! făcu Călina.

— Aşa! Aşa! îi dădu apăsat, Irina, coborând glasul.

Dar Dumnezeu, se vede, că n'a putut să rabde vorba ăstor două femei, care cleveteau cu păcat despre oamenii nevinovaţi şi nenorociţi că, iată, nişte nouri albi cenuşii prinseră a se plimba pe bolta albastră ca nişte corăbii venite tare de departe. Şi nu mult, se auzi un sgomot în fire dinspre sfinţit ca vuetul unui tren fulger în mers, şi un vânt vârtej îşi făcu intrarea în sat, ridicând colbul de pe uliţi pe case pe pomi, şi nişte nouri negri-cenuşii ca nişte rotocoale de fum veneau, şi nu după mult se auziră bubuituri; la sfinţit se vedea ceva alb-cenuşiu ce se brăzda de fulgere. La apropierea napraznică a lor, frunzele pomilor se sburliră, se răsuciră, se posomorâră, ogoarele înverzite luaseră faţa postavului albastru închis, iar grâurile şi fâneţele păreau valurile creţe ale unei ape, ce se alungau unele peste altele spre partea încotro sufla vântul.

Venea furtuna, colbul se ridica, se învârtea în răspântii, apoi, ca un nebun ce umblă după şotii, într'un sbucium de viscol se alunga pe uliţele satului într'un nour fumuriu de chiora omul. Uşile deschise pocneau, găinile fugeau la adăpost şi păsările apucate fără veste grăbeau chiscuind spre cuib. Rândunelele cu cozile despicate păreau pe sus ca nişte şipci în voia vântului.

— „Pii, nu-i chip de stat, făcu Irina. Mă duc să închid şi eu puii şi să aprind *lumnina* dela Paşti, că-i mare primejdie!...

Nourii se apropiau în bubuituri straşnice, şi picuri mari prinseră să cadă, apoi tot mai deşi.

— „Irină, strigă Călina cu glasul înecat de vânt, nu uita, mai vină Luni cu furca". Şi Călina grăbi spre poiata găinilor, pe când Irina cu furca în brâu, îşi ridicase catrinţa în cap, lăsând să i se vadă acum, cămeşa lungă din care nu i se lămureau decât picioarele goale până la pulpe şi, aşa, îmbondolită grăbi spre uliţele satului, făcându-şi cruce într'una. Când iat'şi ploia în lungi săgeţi şi cu repeziciunea clipelor; dar vântul o spulbera, o făcea rotocol, fum şi o isbea în geamuri şi pe coperişuri, şi odată cu ea răchiţele şi cei câţi-va pomi din sat, se îndoiau, se învârteau, îşi răsuceau crengile de apă şi vânt, cu îndărătnicia unui om beat, dar care tot vrea să se ţie pe picioare. Deodată văzduhul se lumină în zig-zag înfiorător şi nu mult o trăznitură ca şi cum ar fi pleznit porţile cerului se auzi, şi un „caar!" prelung şi ascuţit îi fu urma, iar răchita sub care găsise Vasile pe Maranda aşteptând pe cazac, se prăbuşi în pulbere. In vremea asta nourii veneau, se prăvăliau unii peste alţii ca o năvălire de balauri alungaţi de cineva din urmă.

Irina, tocmai de potopul ăsta a fost apucată. Ajunsese în dreptul crâşmei. Aice se opri, se uită nedumerită la deal, la vale şi intră lăuntru. Aice, erau sumedenie de oameni adunaţi şi apucaţi de ploaie; unii cu sape în mâni, alţii cu câte un bici, veniţi la adăpost, — toţi mocniţi. Vre-o câţiva erau cu picioarele goale suflecate şi pline de glod; iar de pe pălăriile lor, de pănură tare şi pleoştite, curgea apa ca şi de pe streşina unei case.

Intre oamenii veniţi acolo, era şi Vasile, după rachiu; plătise o balercă şi aştepta să-i-o umple, ba vorbise să-i pice şi nişte scripcari din Capu-Codrului, ca încaltea dacă era s'o facă, s'o facă. Şi apoi, erau vestite toate fetele din sat, că în seara ceia după cumătrie, să vie să joace la dânşii în casă.

Vasile ştia ce femeie e Irina, că, de ar fi s'o chemi şi tot să-i dai pahar după pahar nu ar fi zis „ba eu". Ea, cum îl văzu, în nădejdea de a căpăta un ciocan de rachiu, la el, cu mâinile pe umerii lui.

„Să-ţi fie de *ghine*, cumătre Vasile, şi să-i *gioci* la nuntă. Apoi scoborând glasul: „Aşa, botezi, şi pe mine nu mă chemi. Mi-ar fi cinste să *beu* şi eu un pahar la cumătria ce se face, alăturea de un flăcău ca tine.

— „Dă, lelică Irină, eu ştiu una că la cumătrie şi la priveghi nu se chiamă; se duce cine vrea.

Aice, Irina îşi muşcă buzele, văzuse că pierduse rachiul; totuşi nu se dădu: „Apoi, de, ştiu eu, poate nu mă vrei, d: şi *sânt* cumătră cu voi, şi soră-ta Zoiţa de la Gura-Humorului a botezat pe Ştefan a soră-mei Palaghia.

— „Aşa, gângăvi Vasile întorcându-se spre jupâneasa Ghitla soţia d-lui Faibiş, şi făcându-i cu ochiu, să-i umple mai repede balerca.

Nişte oameni care o cunoşteau pe Irina, îşi dădură coate şi şoptiră: „Umblă moartă după *holercă*".

Dar în vremea asta ploaia stătu; cerul prinse a se linişti, a se face lumină de soare în urma norilor; pe dealurile dinspre sfinţit, norii bolocăniţi se grămădiră spre dealul Bosancilor, iar bubuiturile se auzeau tot mai surde, tot mai rare Când, hop, şi scripcarii, ţigani pletoşi, cu sumanele între umeri, şi cu diblele sub-suoară, şi plouaţi murătură.

— Ha-ha, făcu Vasile, da de unde veniţi?

— Am stat până amu la moară, că n-am putut să mai înaintăm de mânie...

— „Slavă Domnului, grăiră câţiva oameni, bine că s'a îndurat cel de sus, că ne pierea păpuşoiul în buruiană.

Afară, vremea să liniştise; doar picuri rari cădeau din streşină".

— „Poftim, balerca", se auzi glasul jupânesei Ghitla, pe când un cap cu barba ascuţită, cu un nas coroiet, par'că i-ar fi trântit, cineva un pumn în vârf, cu doi perciuni lungi negri însfredelaţi, şicu tichie în cap, răstogoli din pivniţă o balercă ca de o vadră veche de rachiu. — Era domnu Faibiş.

Vasile o şi însfăcă şi, luându-şi rămas bun dela oameni eşi cu lăutarii după el, şi trecu spre casă leopăind prin băltoace şi în cântecul diblelor.

— „Dacă e tată... şopti Irina, s'o audă şi alţii, necăjită că a scăpat ciocanul de rachiu.

— Nu ţie greu, femeie fără ruşine, vorbi un om care o auzi; să poate să glăsui aşa. Apoi, aista'i prasčău de cei ce ştii tu? Unu e Vasile a lui Dironte în Liteni şi nu trebue să spui aşa.

Vorbele astea ruşinară pe Irina de o făcu să-şi şi ia tălpăşiţa spre casă, pe când cântecul lăutarilor se pierdu printre casele mici cu coperişurile învelite cu stuh şi paie, şi muiete de apă.

I. DRAGOSLAV

□ □ □

AM VRUT...

O, cât am vrut să fug, să fug de tine
Şi glasul pribegiei să ascult!...
Dar te-ai uitat cu-atâta drag la mine,
Că, rob rămas privirilor senine,
M'am răsgândit şi ne-am iubit mai mult!

Şi am mai vrut să nu-ţi ating făptura
Cu buzele'mi de patimă fierbinţi...
Dar ţi-am zărit întredeschisă gura
Şi prea cumplit m'a chinuit arsura
Şi setea ne'nfrânatelor dorinţi!

Apoi am vrut, pe inspirarea'mi vie,
Să fiu stăpân eu singur şi deplin...
Dar n'am scris vers şi n'a fost poezie
Pe care-o socoteam ca smulsă ţie,
Şi'n urmă iarăşi ţie să ţi-o 'nchin!

Şi dac'am vrut să'mi fac odată seamă
Cum ne-am brodit, iubito, la un gând!...
Te-ai prins de mine strânsă, lăcrămând,
Şi mi-ai şoptit cu 'nfrigurare: »Ia-mă
Cu tine şi *acolo*, ori şi când!»

...De-atunci, că mă iubeşti atât, mă doare!
Cât suferi ştiu... eu sufer mai cumplit!...
Şi totuşi vrem o veşnică visare,
Căci visul este vis şi'n, astă stare
E bine să rămână ne'mplinit!

George CAIR

□ □ □

CE FOLOS...

Pictor dacă-aş fi, te-aş face
Aşa fel, — că de te chiamă
Glasu-mi, — să-mi şi cazi în braţe
Coborându-te din ramă.

Plăsmuindu-te din piatră
Şi-aşezată 'ntre oglinzi
La a mea apropiere
Ninse braţe să întinzi.

Dar frumoasa ta fiinţă
Intr'un cântec s'a întrupat,
Iar din veac în veac echoul
Repeţindu-l necurmat,

Ce folos că răsuna-vor
Veşniciile de dânsul,
Dacă nu mi-e dat nici păru-ţi
Să-l ating măcar cu plânsul...

V. PODEANU

FIGURI DISPĂRUTE

ŞTEFAN PETICĂ

— OPERA —

> Dacă e vorba de decadent în înţelesul vulgar, ţin să declar că aşa ceva n'am fost nici o dată. Dacă însă se înţelege prin aceasta o cugetare mai subtilă, o psihologie mai adevărată, o formă mai corectă, atunci astfel de decadent am fost totdeauna.
>
> **Ştefan Petică**

Am pus motto de mai sus cu gândul să ne servească de călăuză în rândurile pe care le vom consacra operei poetului, şi totdeodată ca să clarificăm pagina ce i se cuvine în literatura română contemporană.

Ca un corolar la aceasta — în analiza operei lui Petică — trebue să ţinem seama necontenit de două împrejurări: cât a trăit şi în ce vreme a trăit. Două-zeci şi şeapte de ani de viaţă, sunt prea puţin pentru o carieră poetică, dar mai ales pentru dezvoltarea unei individualităţi artistice şi într'o vreme în care eminescianismul şi poporanismul sugrumau aproape talentele şi tiranizau aproape toate conştiinţele!

Dacă e adevărat că opera şi personalitatea unui scriitor se rezumă în paginile cele mai scânteetoare şi originale pe care le-a scris, atunci desigur că Petică trebue socotit ca un premergător al poeziei nouă.

Inainte însă ca să trecem în revistă aceste pagini, ni se pare necesar—pentru a pregăti pe cititor şi mai ales pentru a stabili cu mai multă temeinicie atmosfera poeziei lui Petică — să cităm câte-va versuri, culese la întâmplare, din opera poetului:

O, marile pasionate,
O, tragicele Magdalene,
Femei etern îndurerate
Ca nişte triste cantilene

(Fecioara în Alb, pag. 14)

Coboară seara blândă umbrind albastra cale
Şi pacea lin se lasă în gândurile tale;
Pe faţa ta tristeţea de-aducere aminte
A pus melancolia profilurilor sfinte...

(Idem, pag. 28)

In părul tău ca diamantul
De flăcări negru 'ntunecat
Şi-a revărsat întreg Levantul
Misterul antic şi ciudat

Şi când în seri de primăvară
Treci singuratică, încet,
Pari o visare albă, clară,
Elegiacă de poet.

(Fecioara în Alb, pag. 33)

O, ceasul trist al renunţărei
Pe frunţi a pus melancolii
Şi 'n glas fiorul înserărei
Cu dureroase nostalgii!

(Idem pag. 37)

Şi degetele fine, în umbră, sclipitoare,
Păreau ca nişte clape de fildeş, ridicate
Pe flaute de aur...

(Idem, pag. 40)

Am palida tristeţe a apelor ce plâng
Pe jghiabul clar şi rece al albelor fântâni.

(Idem, pag. 6–(

Amurgul are astăzi luciri ca de mătasă
Pe care lunecară mâini albe de prinţese

(Idem, pag. 62)

Apleacă-te spre cântecele mele:
Sunt gingaşe şi triste şi duioase
Şi singure ca palidele stele
In nopţile de iarnă friguroase.

(Fecioara în Alb, pag. 66)

O, moarte glorioasă de antic luptător
Căzut în manta roşă a sângelui cel cald,
Sub vechiul cer elenic de aur şi smarald.

(Idem. pag. 76)

Să nu începi corn fermecător
Căci viersul tău mă înfioară
Când cade greu şi arzător
Precum cădea odinioară.

In cântu-ţi trist şi arzător
Parfumul toamnei care moare
A pus tot chinu 'nflăcărat
Din slava dragostei în floare.

(Cântecul Toamnei, pag. 13)

... Credem că versurile citate dovedesc, în general, că cel care le-a scris a fost un artist fin, cu o muzicalitate şi formă remarcabile, cu o atmosferă mult mai ridicată majorităţei contemporanilor săi, şi în acelaş timp cu o notă personală.

Dar încă vreo câteva rânduri înainte de a nota, mai amănunţit, impresiile noastre.

Opera lui Ştefan Petică — lăsând la o parte lucrările de sociologie: *Morfologia socială, Sociologia veche şi sociologia nouă* şi *Robia legală*, lăsând de asemenea o mulţime de articole literare, critice, polemici, poeme în proză, care îşi dorm somnul în ziarele şi revistele de pe vremuri, precum şi mai multe manuscrise, rămase în mâinile unor cunoscuţi sau prieteni [1]), şi cuprinzând câte-va nuvele, unele terminate ca: *Povestea Rozei din Alhambra*, altele numai concepute — se compune din: *Solii Păcii,* tragedie în cinci acte, nepublicată în volum, revista *Literatură şi Artă Română*, 1901; *Fecioara în Alb*, poeme, 1902; *Fraţii*, dramă în patru acte, 1903; *Cântecul Toamnei* şi *Serenade Demonice*, poeme, operă postumă, ambele un volum, 1909.

Consequenţi principiului că opera şi individualitatea unui scriitor se rezumă în paginele cele mai scânteetoare şi originale pe care le-a scris, vom foileta numai volumele de poeme: *Fecioara în Alb,* şi *Cântecul Toamnei* şi *Serenade Demonice.* In ele se întrupează cele două şi singurele aspecte ale talentului lui Ştefan Petică: Visul şi Realitatea.

Fecioara în Alb — primul lui volum de poeme — cuprinde o poezie muzicală, melancolică şi aproape vaporoasă:

Apune soarele pe dealuri
In slava purpurei de sânge
Şi răsunând adânc, din valuri,
Doineşte-un glas şi parc'ar plânge,
De simţi o caldă adiere
Trecând pe fruntea ta curată —
Ca şi o şoaptă care piere
Sub bolta serei înstelată —
Să ştii că-i ruga mea senină,
Ca visul nopţilor de vară,
Ce se înalţă 'n umbra lină
In ceasul jertfelor de seară.

De vezi plutind, pe blonda rază,
O umbră albă, visătoare,
Şi crezi că-i îngerul de pază
Cu aripi lungi, ocrotitoare,
Să nu te 'nşeli..., căci visu-mi trece
In sborul său primăvăratic
Şi-i tot aşa de alb şi rece —
Când se înalţă singuratic
Spre marea boltă luminoasă —
Făcând durerea mai amară
Şi amintirea mai duioasă
In ceasul jertfelor de seară

Şi dacă roua clară cade
Frumoşii ochii adânci de-i scaldă —
Când treci sub vechile arcade
In parfumata noapte caldă —
Nu-i roua rozelor în floare
Căzută 'n nopţile cu lună,
Nici plânsul dulce de isvoare
Ci e iubirea mea nebună...,
Căci lacrimi mari şi tăinuite —
Ca roua limpede şi rară —
Coboară încet şi tăinuite
In ceasul jertfelor de seară.

(Fecioara în Alb, pag. 27)

Alt exemplu:

Melancolia adorărei
Cu mâini întinse, obosite,
In ceasul sfânt al înserărei,
La ţărm de ape liniştite

Eu o cunosc. Odinioară,
In vremea negrelor vedenii,
Simţeam ce dulce mă doboară
Cu-o tremurare caldă-a genii.

Căci obosit am fost şi-n minte
Torturătorul vis himeric
M'a îndemnat mereu 'nainte,
Perdut în marea de 'ntuneric.

La poarta albă-a fericirei
Acuma bat ca'n aiurare,
Doritul ceas al mântuirei
L-aştept în calda tremurare.

Mi-e fruntea arsă şi 'negrită
De-aşa de lungă aşteptare
Şi gura mea e ofilită
Chemând suprema sărutare.

Melancolia adorărei
Cu mâini întinse, obosite,
O simt ca'n ceasul înserărei
La ţărm de ape liniştite.

(Fecioara în Alb, pag. 12)

Ambele poezii—pentruca să le sorbim tot farmecul—am impresia că ar trebui să fie citite încet, aproape suspinând, şi într'o după amiază de primăvară sau de toamnă târzie, căci—în sugerarea impresiilor—contrastele naturei corespondează. Alţii vor analiza, vor depăna cu deamănuntul cuprinsul lor, ritmul în care sunt scrise, metaforele cu care sunt împodobite,—noi ne simţim furaţi întocmai cum, în unele zile de primăvară sau de toamnă târzie, ne simţim răpiţi de gânduri şi de tristeţi nelămurite. Intr'adevăr sunt unele clipe în care natura, cerurile, împrejurimea, sunt atât de sugestive, de copleşitoare, de infinite, încât nici o poezie nu le-a putut egala până astăzi şi totuşi nici unul dintre noi n'a încercat, n'a îndrăznit să le analizeze. Arta şi în special Poezia de multe ori e numai o sugestie.

AI. T. STAMATIAD

□ □ □

[1]) I. Dongurosi şi P. Şeicaru: Foi Veştede, revista Freamătul, No. 1 — 3, 1912.

FIGURI CONTIMPORANE

AVIATORII NOŞTRI

Unul dintre ei, cel mai glorios, a căzut vrând să treacă peste culmile Carpaţilor; a căzut trupul de ţărână, dar sufletu-i a urmat singur să se înalţe, mai departe, mai sus, ducând cu el în regiuni albastre visul neinfiripat pentru care a făcut jertfa supremă. De atunci, alături de aviatorii noştri, pe calea sborurilor lor în înălţimi, pluteşte pare că chemarea luminoasă a celui dispărut. Pe cerul de o seninătate tragică Vlaicu a însemnat urma scânteietoare a unui singur drum, a celui din urmă dintre drumurile lui, şi astăzi încă o aripă nevăzută, un suflu de helice amuţită mai arată ce zbor a rămas neisprăvit, ce datorie pioasă aşteaptă să fie îndeplinită.

De câte ori îi văd pe aviatorii noştri plutind în sboruri elegante deasupra Capitalei, tăind în lung şi-n lat văzduhul şi cutremurându-l cu bătaia motoarelor exasperate de-aşteptare, simt parcă un glas tăinuit ce-i întreabă :

— E sborul vostru de rămas bun? Ce mai aşteptaţi? N'a sunat ceasul?...

Şi-i simt aşa de siguri, şi aşa de hotărâţi să răspundă, pe bravii noştri aviatori, încât îmi pare că cresc spre cer toate puterile sufletelor noastre, dornice de-azur şi de lumină şi de zări mai largi, spre care numai ei, fericiţii, pot să privească acum.

Ii privim cu încredere şi cu mândrie. Ei vor fi pajurile măestre ce vor deschide drumul pe cer pentru ca voinicii să urmeze calea luminată pe pământ; ei vor duce buna veste a Libertăţii şi vor face să se audă cuvântul dumnezeesc din văzduh, chiar dacă nu vor fi cu toţii în chip de porumbel (sistem *Taube)*...

Sunt aiure aviatori cari se mândresc aruncând bombe pe străzile oraşelor liniştite, unde îngrozesc pe femei şi pe copii cu detunăturile grozave ale maşinelor infernale făcute pentru soldaţii ce ştiu să moară cu glorie; sunt acolo aviatori cari se înalţă deasupra cetăţilor străvechi pentru a putea distruge de sus dumnezeeşti catedrale, ca şi cum o ursită tragică i-ar fi blestemat să se ridice atât de sus cu corpul pentru a-şi înmormânta apoi spiritul în ruinile unui trecut de adevărată înălţare spre cer.

A distruge comori de artă, a îngrozi pe cei nevinovaţi nu vor fi în chemarea aviatorilor noştri. Ei vor avea să cuprinză cu ochii zări largi cât sufletul românesc întreg şi să însemne pe albastrul cerului hotarul, pe care scânteele baionetelor îl vor trage cu urme de foc pe pământ.

Al. ŞERBAN

STÂNCA DESNĂDEJDII

După două zile de zbucium, marea începuse a se mai potoli.

Talazurile vuiau tot mai surd, prinse parcă de mânie în potriva astâmpărului ce avea să le încătuşeze. Printre nourii care împânziau apusul, soarele îşi iţiia— din când în când—razele grăbeţe.

Chipurile matelotilor, supte de trudă şi nesomn, se 'nturnau tot mai des spre lumina—din ce în ce mai sură — a apusului, care trebuia să le desvăluiască— de-o clipă pe alta — limanul dătător de hodină a ţărmului sicilian.

Din adâncuri neştiute, îngărduite în spuma valurilor învolburate, veniau ţipetele coriolanilor, ca încrestături de pilă pe oţelul unui ferestrău.

Catardele trosneau tot mai rar în pârghiile întinse.

Comenzile răguşite ale secundului fremătau nervoase în aierul umed al nopţei, ce începuse să învăluie cuprinsul...

Un val uriaş—adus de cine ştie unde, ca o ultimă protestare a duhurilor îndârjite ale mării—apăru fără veste. Poala-i frântă izbi corabia, o aplecă pe-o coastă, apoi o ridică sus şi o prăbuşi în clocotirea sfărâmăturilor lui. Nava trosni greu şi lung, cu oftatul resemnat al femeiei ce-a încercat ultima împotrivire.

Chipurile — uşurate pe-o clipă de încordarea grijei — se aprinseră. Matelotii prinseră scurt pârghiile ce-şi încercau descătuşarea. Comenzi scurte se'nhorbotară cu pârâiturile trupului bătrân al vasului.

De la pupă porni o înjurătură spăimântătoare şi desnădăjduită,—apoi vorbe răpezi, îngrozite, zbucniră pe-o clipă printre velele distrămate. Privirile străfulgerară de groază,—apoi se întunecară, hiptonizate, ţintuite de vedenia îngrozitoare a unei năluci negre, ce se ridică de-odată înnainte, ca pumnul uriaş şi ameninţător al stăpânitorului mărilor.

Mâna îmi lunecă—umedă—de pe pervazul de care mă încătuşase groaza. O zdruncinătură puternică mă rostogoli, brusc, la picioarele cârmaciului.

Când deschisei ochii tot cuprinsul mi se păru stăpânit de înfăţişarea nespus de mărită a chipului lui, aplecat încotrova, încovoiat par'că sub fascinarea unei vedenii împrăştietoare de moarte.

Ochii, dilataţi peste măsură, eşiau din orbitele luminate de-o putere nevăzută...

Sării îngrozit.

Mâna cârmaciului, întinsă ca spre apărare în golul întunecos, mă prinse puternic de umăr şi glasu-i scrijălat horcăi :

— Il vecchio !

Ii urmării ţinta privirilor înspăimântate şi nu ştiu dacă groaza ori realitatea îmi desfăşură în noapte, pe întunecimea de care ne apropiam, ca atraşi de un magnet, fantasma străvezie a unui uriaş bătrân, ce-şi ridica în hăuri mâna abia conturată, cu gestul nelămurit al unei ameninţări sau al unei izbăviri...

O nouă zdruncinătură mă rostogoli pe

punţă. Simţii o fierbinţeală clipnică la tâmplă, — apoi totul se scufundă într'o noapte adâncă şi călduţă...

Când mă deşteptăi, stele sclipotiau în adâncimile nemăsurate ale cerului. Pâlpâirile focului dela fornar aruncau răsfrângeri arămii pe feţele matelotţilor adormiţi.

Cercăi să ridic capul, dar îl scăpătăi pe scândura umedă, pe care eram întins. O durere scurtă mă săgetă prin tot trupul.

Atunci îmi amintii de ultima clipă de conştiinţă şi, fără să vreau, gemui.

De-alăturea se ridică cineva,—şi ochii lucitori ai cârmaciului, îngăduit hodinei, mă cercetară scrutători.

— O, Madona! — ai văzut?

— Taci, nu ştiu!

Mâna-i puternică tăiă în văzduh liniile crucei.

— Acum a trecut, nu-i nimic.

— Taci, mi-e groază! — şi amândoi amuţirăm...

Trecuseră câteva ceasuri—poate câteva clipe—care totuşi mi se păreau veşnicii. In preajmă nu se auzia de cât plescăitul cadenţat al valurilor şi vuietul acela nehotărât şi-atât de momitor al întinsurilor apei.

Cloşca îşi adunase puii — ca stropi de aur—în năvalnicul lumilor cereşti.

Cucoşul căpitanului îşi trâmbiţă lung strigarea din urmă a nopţii.

Vedeniile întunericului începuseră să se distrame. Mă întorsei, încet, cu faţa spre Renzo-cârmaciul.

Nu dormea. Cu mâinile împreunate sub cap, urmărea par'că cine ştie ce năzărire din golurile ce ne 'nvăluiau.

Mă simţi.

— Ne-a cruţat!... M-o fi cunoscut *el*, după cum l-am cunoscut?! — şi buzele urmară să i se mişte ca şi cum şi-ar fi spus ceva sieşi sau vedeniei aceleia atât de depărtată acum.

Frica îmi dispăruse şi-o curiozitate neînţeleasă mă scormonia. Il întrebăi — totuşi destul de încet:

— Să fi fost în adevăr?

Pe buzele bătrânului lup de mare apăru un surâs slab, batjocoritor, care pieri imediat într'o întipărire de teamă şi veneraţie.

— Aşa sunteţi, voi, cei tineri,—alergaţi după nălucile vieţei şi nu ştiţi să vă temeţi de viaţa nălucilor.

Tăcui. In vorbele lui Renzi era un adevăr netăgăduit, al cărui drept înţeles cercam să-l limpezesc în lumina lui deplină. După câteva clipe acesta vorbi:

— Ai văzut?—De sigur că vei fi văzut, dar n'ai crezut.—De-aceia te-a prăbuşit «bătrânul»—pentru ca altă dată să crezi şi ceia ce nu vezi.... Intre credinţă şi realitate e aceiaşi legătură ca între viaţă şi moarte. Oamenii cred numai în ceia ce văd,—cu toate acestea nu văd tot ce ar trebui să creadă.... Când mori—sufletul ţi se duce lin, se deslipeşte de tine ca un abur uşor, pe care ochii nu-l pot prinde şi mintea nu l'ar putea crede aievea.... Dar ce înţelegi tu din toate acestea?...

Cârmaciul se apropie mai tare. Ii simţii răsuflul acru al tutunului prost, îndelung mestecat între gingiile văduve de dinţi.

— Acum spune-mi,... l-ai văzut?

— Da, l-am văzut.

— Ştii cine era?

— Nu!

— Nu ştii, dar ai vrea să ştii! Aşa sunteţi, voi, cei tineri! Nu ştiţi, dar voiţi să ştiţi, pentruca, mai apoi, să râdeţi de neştiinţa celor ce le ştiu!

Tăcu. Părea că se gândeşte la ceva foarte îndepărtat. Apoi vorbi:

— Şi vrai să ştii?

— Da!

— Şi nu vei zâmbii, chiar dacă nu vei crede?

— Nu!

— Să nu zâmbeşti, pentrucă dacă întâmplarea te va duce încă odată pe lângă stânca *lui*, «bătrânul» te va pierde!

....Matelotţii dormiau din ce în ce mai greu. Nu se auziau decât chemările schimburilor şi scârţâitul molcom al velelor nenumărate.

Cârmaciul urmă:

— Ceiace ne îngroziseră pe toţi era moartea, spre care ne apropiam.... A fost o clipă—dar gestul *lui* ne-a izbăvit!.... Uneori o face.... Ai văzut? Aceia era «Stânca Desnădejdii», iar bătrânul era duhul ei,... un pâscar pe care la mistuit vremurile şi durerea lui răzbunătoare, pe colţul acela de piatră, ce ţâşneşte de veacuri din mijlocul valurilor....

Asta o ştiu toţi cei vechi, — şi sunt destul de bătrân însumi, ca să-ţi spun că eu o ştiu tare de mult....

De mult, tare de mult, «Stânca Desnădejdii» era ceia ce *e* şi astăzi....: un loc pustiu, greu de acostat chiar pe vaepurile cele mai liniştite. Doar dracu, piraţii şi nebunii se puteau primejdui să-şi lese ancora între stâncele ei.

Acolo trăia Antonio Sparbo—om trecut şi tăcut — care nu se 'nveselia de cât atunci când, după zile de lipsă, deschidea uşa casei, plăsmuită din scânduri de năvi, pescuite pe valuri îndepărtate, şi când Suti—grecoaica—îi cânta în vârful limbei şi din tremurătura patimei:

Lungi dal mar'
Vieni, t'aspetto,
Bel marinar'....

....Dar astea nu le-a văzut nimeni — deşi mulţi vorbesc—pentru că nimeni n'a încăput în taina cuprinsului aceluia....

De unde era Antonio?—nimeni nu ştia. De ce trăia acolo?—nici atât.

Numai, într'un amurg, începu să se desfacă din zări trupul sprinten al unei corăbii de coastă.

Venia drept spre «Stânca Desnădejdii».

După câtva timp, corabia făcu cap spre sud. Părea că voieşte să facă ocolul stâncelor acelora blăstămate,—dar, de la o vreme, în lumina nehotărîtă a răsăritului de lună, se desluşiră iarăşi farurile roşiatice ale vasului, ca doi ochi mari şi scrutători în noapte. Se vedea că voieşte să acosteze.

Nava se îndreptă repede spre ostrov şi stopă.... Cârmaciul nu părea străin paraginelor acelora.... Era singurul loc în care un vas, putea să-şi zvârle ancora fără primejdie....

Trecu iarăşi vreme. Nici o mişcare. Pe corabie aceiaşi linişte a pustiului ce o împrejmuia. Nici o suflare. Era ca şi cum ar fi călăuzit-o duhurile necurate....

....Singură, în vâltoarea valurilor dintre înhorbotările ţărmului, luntrea uşoară a lui Antonio cercă o împotrivire jocului neastâmpărat al apei. Aplecat înnainte acesta pândea.

La miezul nopţii o luntre se deslipi de «Epaminodas»—aşa se numia corabia.— Opt vâsle tăiară, vânjoase, drum spre ţărm.

GATA-S CODRII SĂ AJUTE

Treziţi de zingănit de arme, după atâta vreme iar,
Bătrânii codrii-ai Bucovinei din somnul lor adânc tresar,
Şi gata-s codrii să ajute cum şi lui Ştefan la Cozmin
I-au ajutat să prăpădească oştirea Leahului hain.

Şi ramurile încărcate de jalea vremurilor mici
Şi le desfac ca să primească grăbite cete de voinici
Şi gata-s după plac să 'mpartă din nou şi moarte şi-adăpost
Ş'adaugă o zi de slavă, la slava vremilor ce-au fost.

Dar, vai, ce văd acuma codrii, numai durere le-a făcut;
Nu-i mândra oaste ce-o aşteaptă toţi brazii, ca să-i fie scut;
Străină-i sabia ce taie, străin e tropotul de cai
Şi-un ţintirim ce-l caută corbii, e veselul Moldovii raiu.

Tot un suspin e ţara 'ntreagă, din brad în brad, din crâng în crâng;
Din mii de ramuri sfârticate de mii de gloanţe codrii plâng;
E plânsul sfânt al Bucovinei că pe pământu-i mic, dar plin
De cele mai slăvite urme, numai cei aşteptaţi nu vin.

G. ROTICĂ

Luna începuse să se ivească din îndepărtările ionice. Marea era liniştită şi —dincolo, din afundurile nevăzute—până la luntre se întindea un pod de lame arămii, jucăuşe, neastâmpărate, care treceau iuţi şi se schimbau, în lături, în sclipotiri albicioase, albastre, vinete, până se pierdeau cu totul în întunecimea întinderilor apei.

— Punte de aur în calea noastră! — vorbi cârmaciul.

— Dar şi pete însângerate pe largul punţei....—îi răspunse cineva,—un marinar voinic ca o coloană a templului lui Hercul.

Luntrea înnaintă mereu, până când cârmaciul—sprinten ca un strop de spumă —sărind pe muchia unei stânci aproape că o ţintui locului.

Luna se înnălţa tot mai sus. Era atâta lumină că puteai cuprinde înconjurul cale de multe mile.

In liniştea ceia, trupurile negre ale văslaşilor—înşiruiţi pe ţărmul gol—păreau ca şaşe duhuri stăpânitoare a pustiului nemărginit...

— Nimic? — vorbi unul din ei.

— Nu, e plecat,... e dus la larg...—răspunse cineva.

— Dar dracul şi Sparbo nici odată nu poţi şti unde sunt!

... Indoiala durerii — şopti cel dintâi. Dar din furnicarul stâncelor mici detună un glas spăimântător:

— Ladri! — Şi, într'un joc pe care nu şi l-ar fi închipuit vre-odată nici cel mai iscusit văslaş, o luntre — sprintenă ca o coajă de alună—pieri şi apăru de câteva ori, — până când se mistui în vâltoarea valurilor.

Oaspeţii «Stâncei Desnădejdii» rămaseră ca pironiţi.

— Sparbo!

— Să ne grăbim până nu face încunjorul!

— Dar, oricât ar vâsli, piciorul nostru e mai iute ca vâsla lui!

— O zicem... dar nu l-ai văzut? El zboară — noi mergem... — Şi începură să urce printre întortocherile stâncelor colţuroase.

Totul era pustiu. Muşchii groşi şi câţiva copăcei firavi, piperniciţi, dădeau puţină viaţă cuprinsului.

Păreau că fug. Nu se auzia decât răsuflul greu, grăbit şi paşii uşori, ce plescăiau pe piatra goală.

Deodată stâncele se luminară. O vâlvătaie roşie tăie văzduhul până în înnalturi,—parcă voia să se împreune cu ploaia argintie a lunei, nespus de mari. De după o întorsătură de stânci apăru în faţă noianul de flăcări, care cuprinsese, cu o lăcomie nebună, întregul scândurilor gudronate, reflectând în adâncul — ce se deschidea la picioarele înnălţimei aceleia —o lumină sinistră, ca a unui far neînchipuit de mare.

De jos—din afundul poleit de flăcări—răsbătu un râs hohotitor şi, în luminile împreunate a lunei şi-a focului, o luntre lunecă — neasămuit de sprintenă — spre largul deschis, până se şterse vederilor.

— Iarăşi! — răcni cineva desnădăjduit.

— Ba nu, căpitane!—vorbi cârmaciul, şi porni în goană pe scoborâşul şerpuit. Ceilalţi îl urmară fără să ştie încotro.

Cărarea se curmă pe neaşteptate şi cârmaciul dispăru. Se auzi un sunet greu şi plescăituri repezi de barcă sdruncinată. Tovarăşii îl urmară şi vâslele începură să taie nebune împotrivirea valurilor.

Erau braţe vânjoase acele!

Goana ţinu mult. Luntrea uşoară a lui Sparbo, apărea şi dispărea rând pe rând. Era o întrecere nebună de ocoluri şi străduinţi de-a se şterge privirilor... Dar, cu toată iscusinţa celui urmărit, barca din urmă se apropia mereu.

Focul de pe stânci nu se vedea decât ca un punct mic.

Luntrea lui Antonid se'ntoarse pe neaşteptate, şi lunecă ca o săgeată înnapoi. Se auzi iarăşi un râs puternic, pe care-l curmă, brusc, un val.

Gonacii făcură o sforţare nebună şi întoarseră. Nu mult şi «Stânca Desnădejdii» începu să se contureze iarăşi, sub lumina îmbielşugată a lunei şi-a flăcărilor ce se potoliau.

Desnădejdea unuia şi îndemnurile răzbunării celuilalt goniau bărcile cn zborul unor fantasme...

... Pe arămiul flăcărilor apăru, sus, umbra uriaşă a lui Antonio. In braţe ţinea trupul sprinten, parcă leşinat, al unei femei.

... Incă o vâslă şi luntrea din urmă acostă... dar un râs şi mai puternic, un râs ciudat, înspăimântător — râsul lacrimilor desnădăjduite — clocoti închiderea strâmtă a stâncelor. O învârtitură în aier şi trupul mlădios al femeiei zbură printre muchile tăioase ale prăvălişului...

Atât a fost... Un răcnet de jos şi un chiuit biruitor de sus...

— Răzbunare! — Şi la picioarele văslaşilor se răstogoliră — pe rând — o mână micuţă, însângerată şi un cap hârşuit, ce părea să fi fost nespus de frumos.

Renzo tăcu. Privirile i se pierdură în zare, spre răsărit. Cerul prindea să se înbrobodeze în borangicul primului revărsat.

Eră linişte, — doar velele scârţâiau şi bufniau uşor. Părea un cântec molcom al vestaşilor Aurorei, ce colindau mările, purtând îndemnurile vieţei.

Cârmaciul se înturnă lin spre mine.

— Şi apoi?

— ...S'a isprăvit!... Pe Suti au îngropat-o acolo, — adică nu pe ea,... sfărâmăturile frumuseţei ei... Şi nu a plâns-o nimeni: nici căpitanul,.. nici feciorii — rămaşi departe, pe ţărmurile înflorite ale Rodosului... nici...— şi tăcu.

— Ba, nu! — vorbi iarăşi, cu înspăimântarea pe care nu i-o văzusem decât în clipa când mâna-i îmi zdrobi umărul, cu câteva ceasuri înnainte — Ani mulţi după aceia, — pe nopţile furtunoase, când corăbiile rătăciau, fără putinţa călăuzirei, în haosul răzvrătirei apelor, — se zăria, de departe, o lumină vie, ca o nădejde a scăpării, ca un liman al desnădejdii.

Eră pânza de paianjăn, ţesută cu răbdarea îndelungă a setei de răzbunare...

... Şi ani de-a rândul — zeci de ani — Antonio dădu tovarăşi mulţi grecoaicei aceleia, ale cărei cântece au amuţit în braţele Sirenelor, cărora le-a fost hărăzită.

— Dar căpitanul? — şoptii încet, cu temere.

— Trebuia să cadă şi el în pânză... Târziu după aceia, pe-o noapte cumplită, l'a mistuit înşelătoarea vrajă a chemării aceleia.

La apropierea vasului celui din urmă, ochii de lup ai lui Antonio, se vor fi aprins de bucurie... şi atunci, când corabia se prăvăli, sub lovitura necruţătoare a stâncelor, — Sparbo, bătrân ca şi vendetta lui, a înalţat mânile în hăul întunecos, râsul lui de izbândă a biruit hohotul valurilor, braţele-i au tăiat văzduhul — cu gestul pierdut în bezna timpului, — şi trupul i s-a prăvălit între muchile la picioarele cărora valurile cântau prohodul atâtor victime.

De-atunci — când marea se zbuciumă şi când vre-o corabie e înpinsă spre viroagele «Stâncei Desnădejdii» — acolo, sus, se înnalţă duhul lui Antonio, şi, poate fi furtuna cât de grozavă, dacă braţul lui se ridică iertător, vasul e cruţat de primejdie...

Renzo prinse între dinţi luleaua goală, pe care n-o scosese de două zile dintre cutele largi ale pantalonilor lui de marinar bătrân.

Zorile se revărsau tot mai bogate, mai strălucitoare. Stelele se stângeau, una câte una, în lumina biruitoare a Aurorei. Grozăviile nopţii păreau un vis.

Cârmaciul se sculă încet, maiestos.

— Ei tinere! — începe iarăşi datoria... Pe atunci, încă, eram cârmaciu,... dar pe «Epamindonas» a mistuit-o mânia «bătrânului»... Eram tânăr şi, chiar bătrân să fi fost, ce putere aveam eu, cu o cârmă, împotriva celor ce-au fost ursite astfel!?

... Şi păşi rar, îngreuiat parcă de povara anilor şi grija călăuzirei spre necunoscut.

Eug. BOUREANUL

□ □ □

CÂNTEC

Zi de zi, am strâns, în suflet,
Toate dorurile mele,
Toate visele-mi nebune,
Toată dragostea din ele...

Şi acuma port în suflet,
O comoară de iubire...
Draga mea, i-a ta de-acuma:
Asta-i darul meu de mire...

Virgil N. DUICULESCU

PALESTINA INVIAZĂ...

— Să ieşim în grădină!—făcu Schönberg, foarte prietenos.

Ne aşezarăm la măsuţa umbrită de portocalul încărcat cu roade coapte. Comandantul întinse mâna spre portocala rumenită, de deasupra-i:

— Imi dai voie, domnule Schönberg?..

— Cu plăcere!... poftim, poftim!...

— La vapor avem două lăzi pline şi nu mănânc!... Asta îmi făcu gust!

— Aşa e rodul, mai gustos, când l-aduni singur din pom! — împlini gazda, zâmbind în bărbiţa încărunţită bine. Mai ales că la dumneavoastră, adică la noi, nu cresc pomi de aceştia!

— Sânteţi de multă vreme aici, Domnule Schönberg?! prind eu altă vorbă.

— De mult... Sânt peste treizeci de ani, de când am părăsit Iaşul!... şi m'am rânduit aci, în Iaffa!

— Şi'n timpul acesta nu v'aţi mai dus în România?!

— Ba, am mai fost în două rânduri, da e mult de atunci!... Mai am neamuri pe-acolo.

— Şi vă este dor aşa câte odată?! îi curm eu graiul...

Schönberg îşi trecu mâna peste frunte:

— Anii copilăriei sânt cei cari pun mai bine pecetia!... Valea Bahluiului,... Copou,... par'că fu ieri!...

Apoi trecându-şi ochii peste mine şi comandant:

— Nu ştiţi, ce bucurie simt, când mă întâlnesc cu români! Şi toţi, câţi vin, află că e unul care vorbeşte limba p'aici şi dau de mine numai decât; ori de nu, îi caut eu!...

Schönberg vorbeşte rar, aşteaptă până să-i vină cuvântul, se cunoaşte desobişnuinţa limbii româneşti, dar vorbele alese, sânt frumoase şi graiul e al moldoveanului bătrân.

Spune, că la început a dus-o greu. Era străin, n'avea niciun prieten, nu cunoştea limba, şi mai ales acum treizeci de ani, românii veneau rar p'aci, aproape de loc. Pe chipul lui Schönberg se desluşeşte înfăţişarea omului, care s'a trudit mult şi a trecut prin multe greutăţi. Dar acuma e mulţumit. Prăvălia lui de galanterie trece rangul întâi şi la Schönberg te duce orice arab l'ai întreba.

— Mai am un concetăţean aci, — rupe vorba gazda, — pe Zilbermann, e din Galaţi de fel, şi înfăţişează mai multe fabrici de pielărie din România.

— Ce limbă se vorbeşte mai mult aci, Domnule Schönberg! întreb eu din nou.

— In Iaffa, franceza şi italiana, dar mai mult franceza; şi în mijlocul Palestinei, araba.

— Cum, nu turceasca, cea care stăpâneşte?!

— Limba turcă e cea mai puţin cunoscută, o îngenuche araba.

— Păi turcii, cari au toată administraţia în mână, nu pot, să-i forţeze?!

Schönberg dete din cap:

— Turcu şi să-i forţeze! E cel mai tembel popor!... Şi-apoi supuşii mahometani le spun, că Mahomet a fost tot arab, şi cu asta le închid gura turcilor!... Ei, doar cu numele, că sânt stăpânitorii, încolo, totul e în mâna streinilor!.. Băncile şi instituţiile financiare sânt ale francezilor şi germanilor, comerţul îl stăpâneşte Anglia şi Italia, ba nemţii au şi câteva colonii.

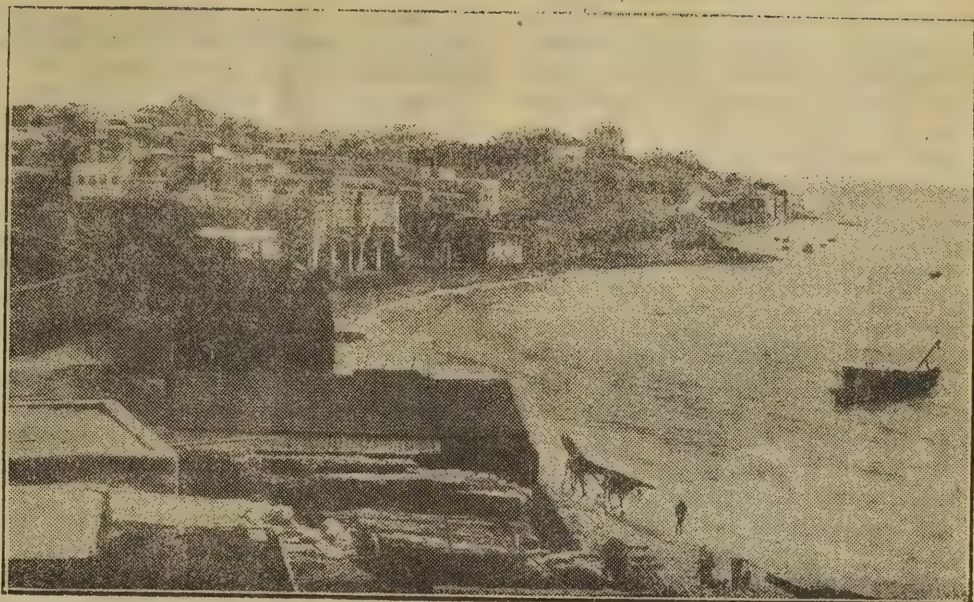

— Da, evreii cum stau aici, Domnule Schönberg?! mă apropii eu cu vorba din ce în ce de neamul, care mă interesa mai mult, în aceste locuri.

— Au început să meargă bine!

— Da! fac eu mirat...

— Da, da... Numai împrejurul Iaffei sânt aproape treizeci de colonii, cu ovrei adunaţi din toate colţurile Europei, şi mai ales din Rusia.

— Şi ce fac? — agricultură?! întrerupse comandantul, înfigându-şi la butonieră un călţunaş catifelat, rupt din pâlcul înflorit.

— Ba ce agricultură! sistematică... Au cumpărat dela arabi toate terenurile pustii şi cutropite de pârlog, şi-acum nu le mai cunosc nici stăpânii. Pentru arabi pământurile acestea erau curate belele; acù sânt bucuroşi, că la flămânzeală au unde munci şi unde să-şi astâmpere foamea, căci, să ştiţi, arabul când e mâncat, nu se leagă de treabă, să-l pici cu ceară!

Apoi cu faţa senină şi ochii sticloşi de veselie, Schönberg începu să ne spue, revărsându-se asupra chipului rumen şi sănătos o bucurie din ce în ce mai aprinsă:

— Aci, la margenea oraşului, calea un sfert de ceas, cu trăsura, se află colonia israelită *Tel-Abib*, care se bucură de o desăvârşită autonomie, iar stăpânirea turcească nu se amestecă, nici cât negru sub unghie în treburile ei comunale. Şi ca să vă număr, aşa câteva, mai este colonia *Petach-Tikwah*, cea mai mare din întreaga Palestină, se îndeletniceşte cu creşterea portocalilor şi are adunate peste 1500 de suflete; mai este colonia *Rischon le Zion*, urzită de baronul Rothschild. Aici se cultivă foarte mult viţa, care dă vinul cele mai bun din toate meleagurile acestea. Apoi, tot prin împrejurimi sânt coloniile: *Katra*, urzită de studenţi evrei din Rusia, şi care se ocupă cu cultivarea viei, grâului şi grădinăriei migdali; apoi *Ekron* şi *Rechobot* cari îngrijesc întinse terenuri de măslini... Şi numărul coloniilor creşte mereu, în fiecare an se adaugă câte una nouă. Afară de aceasta s'au mai înjghebat o mulţime de instituţii, de binefacere, cari toate au precădere, să ajute familiile israeliţilor nevoiaşi şi să le dea de lucru, fie trimiţându-i la îngrijirea câmpului, fie rânduindu-i în diferite industrii, cum e de pildă mecanica şi fabrica cimentului, din Ierusalim care, de câtiva ani, au luat un mare avânt.

— Domnule Schönberg,—prind eu altă vorbă,—care este comerţul de căpetenie, pe care îl face Palestina, cu celelalte ţări?

— Apoi, — începe gazda, punând ochii în pământ, exportul faţă de import, e foarte scăzut. Iaffa, care e portul Palestinei şi în special al Ierusalimului, nu trimete peste hotare decât poame, astea cresc din belşug şi mai ales portocale, cari năpădesc în toată Europa. După aceia, mai e micul comerţ, al obiectelor sfinte, cu cari călugării pornesc, să cutreere pământul în lung şi'n lat... Astea sânt!... De adus înăuntru, aduce tot ce-i trebue. De pildă, Palestina nu dă grâul de care are nevoie populaţia, şi atunci importă din Rusia, Bulgaria, Turcia, Germania, care vinde mai eftin de cât toate, şi România, care vine în rândul întâi, în ce priveşte vânzarea făinoaselor. Tot din Europa, şi anume din Rusia şi Anglia, se aduce peştele conservat în butoaie; din Franţa lichiorul şi cogneacul; din Austria, Germania şi Belgia, registre şi hârtie de ambalat; iar articolele de lux şi toate confecţiunile drăgălaşe ale sexului frumos, capitala Palestinei le a-

duce din Franţa, Anglia şi Austria. Şi fiindcă se deschise vorba, şi eu mă îndeletnicesc aci cu comerţul de peste treizeci de ani, pot chiar să vă spun hotărât, că Ierusalimul importă mărfuri anual, până la suma de aproape 17 milioane franci !...

— Tată mare, te chiamă pàpà ! ne întrerupse vorba glasul subţirel al unui băeţel bălan, înfăţişându-se în limba franceză.

— Nepotu-meu ! făcu Schönberg, şi-l ridică în braţe.

După câteva clipe se înapoie cu vorba :

— Tocmai trece trăsura colonii Tel-Abib, dacă aveţi vreme, putem merge, s'o vedeţi. Mai mult de trei sferturi de ceas nu întârziem !

— Mergem ! stăruii eu pe lângă comandant, care cam se codea.

— Mă rog, eu sânt la porunca dumneavoastră, — îngână Schönberg, — şi vă dau toate desluşirile cu cea mai mare plăcere. Deabia mi se mai desleagă limba în româneşte...

Ne urcăm într'un fel de brec, încărcat cu colonişti, pe cari îi ducea din oraş, la Tel-Abib, şi apucăm pe uliţa cea mare, care taie Iaffa în două, şi unde sânt rânduite prăvăliile cele mai de seamă.

Portul rămâne devale, cu vapoarele ancorate în largul Mediteranei, la o milă depărtare de ţărm, din pricina stâncilor ascuţite, din faţa cheului. Iaffa, dintre toate porturile de pe coasta Siriei, este cel mai bântuit de furtuni, fiind lipsit de diguri, pentru adăpost ; iar zilele, când vapoarele pot ancora în linişte, se numără pe degete.

Caii merg la pas, căci trebue să abatem, ba chiar să oprim pe loc, de câte ori întâlnim şirul de cămile, încărcate cu butoaie şi lespezi mari de piatră.

— Aici tot transportul se face cu cămile ! desluşi Schönberg. Nu se pomenesc camioane ori căruţe !...

Rămâne devale, în marginea mărei, vama veche şi murdară, cu uliţa îngustă şi noroioasă ; rămâne şi cartierul arab, cu casele îngrămădite unele într'altele. Ieşim din oraş. Biblicul Yope e cuibărit în fruntea unei colive verzi, povârnite spre Mediterana. Portul Ierusalimului, şi de azi şi din timpurile lui Solomon, e martor bătrân al vremurilor scăpătate, când de aci a pornit în barcă, spre Ninive, profetul Iona, care trei zile şi trei nopţi a stat în pântecele chitului ; în Jope, Sfântul Petru, văzu deschizându-se cerul, aci învăţă el norodul, să cinstească legea lui Christos, şi tot aci învie din morţi pe femeea Tabita. In Iaffa au bătut steajărul, rând pe rând, toţi urmaşii lui Moise, şi apoi neamuri după neamuri şi-au purtat stăpânirea pe aci; şi romanii, şi ascalonii şi cruciaţii şi generalul Bonaparte şi-a dus sabia cu mândrie peste aceste locuri; iar când Francezii s'au retras, la anul 1799, Iaffa a căzut sub stăpânirea Turcilor, cari îl ţin până azi. In Iaffa se află mânăstirea Sf. Niculae, a Armenilor, a cărei dependinţă a slujit de spital soldaţilor lui Napoleon, bolnavi de ciumă; apoi mai este mânăstirea Sf. Gheorghe, a grecilor ; iar turcii se roagă lui Alah în moschei vechi, urzite şi cioplite în stil arab. Jaffa are o populaţie de 75 mii locuitori, dintre care un sunt sfert evrei...

Când zici, c'ai părăsit oraşul, dai în colonia *Tel-Abib*. Caii păşesc rar, tocănind copitele potcovite pe uliţa asfaltată. Case de piatră, cu ferestre luminoase, se înalţă pe o parte şi pe alta, şi grădini cu răzoare de flori, prind ochii în fiecare curte. Aci e un cuib de curăţenie şi hărnicie; parcă intri în casa unor însurăţei, dornici de muncă, cu înfăptuiri nouă în gospodărie şi cu planuri mari pentru viitor. In *Tel-Abib* nu se mai vede arabul visător şi întins la soare, ca pe plaja din port, şi nici grămezile de gunoaie din cartierul arab al Iaffei. In colonia evreiască toate uliţele sânt asfaltate.

Am sărit jos din trăsură, câte-şi trei. Schönberg ne opreşte la fiecare colţ şi ne dă lămuriri, cu multă mulţumire şi însufleţit de un avânt drăgăstos, mândru, că neamul său, pornit pe povârnişul peirei, s'a trezit acum, croind o cale rodnică. Ni se pare curios, mai ales nouă europenilor, cari n'am cunoscut pe fiii lui Israel decât măsurând cu metrul, ori făcând pe samsarii sau pe zarafii, — să-i vedem acum secerând, cu capul gol, în arşiţa soarelui!... Da uite unul, cu giulufii refecaţi peste fesul negru, cum sapă de zor în grădină!... Uite altul, se întoarce cu plugul dela câmp !...

— Clădirea cea înaltă din fund, e gimnaziul ! urmează Schönberg cu desluşirile, nelăsând nimic să-i scape din vedere.

— Are şi un gimnaziu ?! făcui eu mirat.

— Da, da ! împlini însoţitorul. Urmează cursurile opt sute de elevi, adunaţi din întreaga Palestină.

Gimnaziul stăpâneşte toată uliţa cu înfăţişarea lui măreaţă, ce pare o tâmplă uriaşe de biserică.

Ne mai arată, Schönberg, şi conservatorul de muzică de aci, şi ne mai destăinuieşte, că e vorba hotărâtă să se facă o universitate în Ierusalim; iar cursurile să se predea în limba ebraică, ajutându-se cu chipul acesta propăşirea neamului lui Israel, şi la adunarea cât mai multă a Iudeilor în vechiul pământ al făgăduinţii.

Apoi, râzând în barbă, Schönberg închee :

— Au şi parale jidanii aceştia !

Iar eu gândii : dacă tot astfel vor fi şi celelalte colonii evreeşti, apoi cu drept cuvânt putem spune, că Palestina înviază...

I. CHIRU-NANOV

CRONICA DRAMATICĂ

In marginea „Voichiţei"

II

Mă despărţii de doctorul Fingal: văzusem ruina unui om. Din Don Juanul mândru nu mai rămăsese decât o umbră omenească, urcând melancolic Calvarul „cuceririlor" sale; un erou fără bucuria dionisiacă a menirii lui; o biserică din ale cărei iconostase:

Abia conture triste şi umbre au mai rămas

Pe când stam astfel pe gânduri, o femeie mă opri în loc. Venise grăbit, cu obrazii îmbujoraţi, cu ochii tulburi, cu părul răscolit de palele vântului. Pieptul îi svâcnea, glasul i se curmă :

— Spune-mi unde s'a dus ?

O privii în tăcere.

— V'am văzut de departe. Am venit repede.

Tot nu mă pricepeam ce să-i răspund.

— Sunt doamna Fingal.

— Voichiţa ?

— Voichiţa Fingal.

Mă închinăi adânc.

— Ştiam numai de logodnă. Eram de faţă când v'aţi jurat credinţă pe scena Teatrului Naţional. Mărturisesc însă că nu puneam temei pe cuvintul doctorului Fingal.

— Şi l'a ţinut totuşi. Port azi numele ce-mi părea odinioară frumos ca în Ossian. Doctorul Fingal şi cavalerescul rege Fingal, pe a cărui logodnică, Grainné, o furase răsboinicul fenian Diarmait—ce depărtare ! Multe credinţe mi s'au scuturat în două săptămâni. Avântul şi-a închis repede aripele....

— Avântul e întotdeauna aşa.

— Dar numai în două săptămâni !

— Mai bine.

— Te aşteptai ?

— Bănuiam. Doctorul Fingal e un cuceritor de femei. Ţi-o spun pentru că o ştii mai bine de cât mine. Aceasta pare a fi menirea lui: să fie iubit şi să nu iubească. Ai văzut singură ce goană nebună era în jurul lui. Că e lipsit de însuşirile cuvenite unui cuceritor, nu înseamnă mult. Se întâmplă şi aşa. D-l Duiliu Zamfirescu ne-o spune. Ne-o mai spun şi alţi observatori ai vieţii : în lumea morală vom fi mers poate îndărăt. Dar mai e ceva: îl iubeai. Dragostea preface totul ; urâtul în frumos, ce e josnic în sublim. Ea este sucul de flori stropit de Puck peste ochii Titaniei: dintr'un măgar plăsmueşte un Adonis. Povestea e veche şi veşnică. Puteai deci să vezi în bietul doctor Fingal pe legendarul rege Fingal. L'ai iubit. Ajunge. Mă mir numai că te-a iubit şi el, făgăduindu-ţi să te ia de soţie. Mă aşteptam să se răsgândească. Vei zice poate: şi Don Juan s'a convertit. Da. Rămâne însă să ştim cum. D-l Zamfirescu trebuia să ne-o arate, şi nici n'a încercat s'o facă. Fingal, un om uşuratic, te iubeşte, luându-te de nevastă de odată.... Pentru ce ? Nu te sfii: nu mă uit la cocoaşă. Ea nu te-ar fi putut împiedeca să ai un suflet mare şi generos înaintea căruia să se închine orice bărbat. Nu vreau să te jignesc. Inţeleg dragostea lui Fingal. Ţin numai să ştiu în ce chip s'a urzit; din ce adâncuri necunoscute a pornit. Când un om fără suflet simte deodată bătându-i în piept un suflet cinstit—e o schimbare la faţă vrednică de cercetat. In harul divin nu mai credem. Nu te scoli dimineaţa altfel de cum te-ai culcat seara. Paşii ce urcă sunt mărunţi şi îndesaţi. O ascensiune morală nu se împlineşte dintr'o largă săritură. Altminteri, nu are temei: firea nu face sărituri. D-l Zamfirescu trebuia să ne ducă pe potecile pe care s'a ridicat sufletul lui Fingal. Altfel, stăm la poala muntelui Măslinilor, străini la ce se petrece sus. Numai dacă ..

Tăcui. O sfială mă opri.

— Vorbeşte, zise Voichiţa.

— Nu îndrăznesc.

— Indrăzneşte.

— Transfiguraţia sentimentală a lui Fingal ar fi putut totuşi avea un temei.

— Care ?

Rostii apăsat :

— Voichiţo, ce zestre ai ?

— N'am zestre.

— Atunci nu mai are nici un temei. Cum d-lui Duiliu Zamfirescu îi plac „situațiile sociale", îmi închipuiam că și doctorul Fingal are aceiaș frumoasă pornire spre bunurile pământești... Sunt oameni care neputând fi oameni de societate o se mulțumesc a fi numai oameni de situație socială.

*

Voichița tăcu o clipă îndurerată. Șterse o lacrimă, și începu:

— Ai dreptate și n'ai. Judecând după ce se arată în comedie, ai dreptate; altminteri, nu. Dacă ascensiunea sufletească a lui Fingal nu se vede, vina e a scriitorului. N'a știut s'o zugrăvească. In realitate putea să se întâmple. Nu te uita din nou la spatele meu și nu te gândi la bani. Da: sunt cocoșată și n'am zestre. Dar am suflet.

Eu o privii cu ochii cercetători și fără încredere. Ea mă înțelese și se îmbujoră:

— Ți-am citit în privire. Ai vrea să-mi spui: Voichițo, de unde știi că ai suflet? Iți voi răspunde: de nu l'așì fi avut n'așì fi putut cuceri pe Fingal. Imi vei zice: il ai, dar nu se prea vede. Așa e. In piesa d-lui Zamfirescu nu se vede de loc. Pentru d-sa nu sunt de cât o biată fată cocoșată ce se ține de capul unui doctor, pe jumătate crai și pe jumătate șarlatan. Atât și nimic mai mult. Rostesc oare vre'o vorbă care să-mi tălmăcească înălțimea sufletească, avântul inimei, puterea nesfârșită de jertfă și de uitare de sine, devotamentul desăvârșit? Nici una. Un singur lucru mă chinuește: cocoașa. Ah, de n'așì fi cocoșată! Ah, de așì fi frumoasă! Acesta e singurul meu gând. Mă tăvălesc pe jos; îmi turtesc cocoașa; ridic greutăți; întrebuințez tot felul de aparate de gimnastică pentru a-mi grăbi circulația sângelui. Mă ridic, mă pipăi, mă uit în oglindă, mai citesc cărți de medicină, îmi fac haine meșteșugite. Nu văd de cât cocoașa. O piramidă într'un deșert: cocoașa pretutindeni. Așì vrea să fiu frumoasă: e firesc. Indărătul acestei dorințe firești nu vădesc însă un suflet unduios, plin, cald, exaltat, înflăcărat de dragoste. Iubesc, dar nu-mi arăt iubirea de cât printr'o cicăleală măruntă de femee geloasă. Intru și ies, urmărind mișcările doctorului, sunt nesuferită, certăreață; el, rece și nepăsător. Ascult pe la uși și mă uit cu ochii lacomi la dânsul. E cu putință oare să fie așa? Ce deosebire ar mai fi între mine și femeile ușoare printre care trăesc? Nici una. Atunci prin ce l'am cucerit pe Fingal? Nădăjduesc că nu prin cocoașă. Adevărul e că d-l Zamfirescu nu m'a înțeles. Sufletul meu i-a fost închis ca o carte cu șeapte peceți. Din mine n'a văzut decât spatele și efectele ce se pot scoate dintr'o infirmitate trupească. Și Cyrano avea nasul mare; pe dânsul însă îl mântue sufletul. Pe mine nu mă mântue de cât bunavoința scriitorului ce-mi aruncă în brațe pe doctorul visurilor mele. De altfel, sunt și eu ca și ceilalți eroi și eroine: o biată umbră chinezească, fără viață adevărată. Imi port cocoașa în lungul celor trei acte, în care nu bate nici un vânt de realitate; mă mișc printre ființe ce-și petrec vremea în situații de un comic scos din sacul uitat al lui Scapin: un bărbat, de pildă, e pălmuit de nevastă-sa căreia îi face curte fără să o recunoască. Teatru e acesta? Nu. Un fel de primitivă *commedia dell'arte...*"

Voichița tăcu. Un tremur de îngrijorare trecu prin frumoșii ei ochi. Apoi zise:

— Fac literatură, deși nu mai e vreme de literatură. S'a întâmplat ce trebuia să se întâmple. Măritată abia de două săptămâni, Ossianicul meu Fingal mă înșeală cu doamna Niemene. S'a dus la ea. Mă duc și eu. Nu uita să citești mâne ziarele..."

Și, fără să-și mai ia rămas bun, Voichița porni ca o suflare de vânt.

E. LOVINESCU

CRONICA MUZICALĂ

Sala Ateneului. — Al III-lea concert de vioară al lui George Enescu.

Concertul violonistului Dorin Dumitrescu cu concursul lui George Enescu.

Serată în memoria lui Creangă cu concursul lui George Enescu.

Al VIII-lea concert simfonic.

Acompaniat la piano, de credinciosul său Teodor Fuchs, George Enescu și-a dat al treilea concert de vioară, pentru înzestrarea cu o orgă a sălei Ateneului: Vechii Nardini,—*Sonată în re major*,—I. S. Bach,—*Sonată în sol minor*,—J. M. Leclair, — *Sarabande et Tambourin*, — Pugnani (revăzut de Kreisler), *Preludiu și allegro*, modernii Vieux-temps, — *Concerto în la minor*, — Dvorak,—*Humoresque*,—au avut în vrednicul și tânărul staroste al muzicei noastre, — *La valeur n'attend pas le nombre des années!*—un tălmaciu de o elocință nu se poate mai convingătoare; și ceia ce mă bucură în toate acestea, e concursul folositor al publicului, la opera artistică de binefacere întreprinsă de muzicianul nostru: alergând în număr așa de mare la apelul lui George Enescu, publicul e pătruns de însemnătatea scopului propus și doritor de a contribui la izbânda sa.

Bravo Enescu! dar, bravo și public!

* * *

D-l Dorin Dimitrescu, e un tânăr absolvent plin de viitor, al clasei d-lui Geza de Krestz.

Programul concertului său, compus din trei *concerte* de stil și de tendințe cu totul opuse, — cel d'întâiu de d'Ambrosio, al doilea de Lalo, ultimul de Tschaikowsky — ar fi provocat la Paris, — oraș concertofob, — protestări violente; la noi, însă, lucrurile se petrec mai liniștit, lumea e mai puțin pătimașă: gradul ei de cultură nu prea face mare deosebire între genul sonatei și acel al concertului, și dacă un concerto îl mișcă, el aplaudă frumos și cinstit, dacă sonata nu'i zice nimic, el rămâne indiferent; grosul auditorului nostru, nu e *dans le mouvement*, lucru hotărât, și în naivitatea sa, — pe care, în această privință, i-o doresc veșnică, — el gustă un concerto de Beethoven, de Mendelssohn și *chiar* de d'Ambrosio, de Lalo și de Tschaikowsky și stă nepăsător înaintea unei sonate de Müller, Schuster, Popescu sau Ionescu: în cazul de față naivitatea se schimbă în înțelepciune.

Increzător în viitorul tânărului concertist, George Enescu, ia acordat o favoare prețioasă consimțimând de a dirija orchestra și contribuind astfel la strălucirea cu totul deosebită ce a avut'o audițiunea interesantului violonist; sub astfel de auspicii și cu însușiri ca ale sale, desigur că d-l Dimitrescu va călca pe o cale înflorită!

* * *

La serbarea muzicală-literară-cinematografică închinată memoriei lui Creangă, tot George Enescu a apărut în primul plan, dominând, — gigante — în transcendenta'i participare la piano a *Sonatei* sale, — sora mică a *Sonatei* lui Cesar Franck: la vioară, tânărul Mircea Bârsan a căutat să redea toate frumusețile conținute în acele pagini: se căznea, se tot căznea, și reușia adolescentul nostru, nespus de isteț, despre care am scris cu atâta căldură primăvara trecută și căruia'i doresc o cât mai grabnică plecare în străinătate!

* * *

Al VIII-lea concert simfonic!

„Bucăți moderne" anunțau ziarele: două nemțești: *Simfonia a 2-a* de Iohannes Brahms, *Moarte și Transfigurație* de Richard Strauss; una franco-belgiană: *Rédemption* de Cesar Franck, una franceză: *Procession nocturne* de Rabaud.

Astfel alcătuit, programul acesta nu va determina nicio complicațiune diplomatică!

La acest concert, n'a participat George Enescu.

M. MARGARITESCU

□ □ □

CĂRȚI NOUI

Sfinxul, nuvele, schițe dramatice, schițe, de *N. Davidescu*. Ed. „Minerva", București, 1915.

Sfinxul e al doilea volum interesant din opera d-lui N. Davidescu. *La Fântâna Castaliei* a adunat versuri; *Sfinxul* adună proza.

Sfinxul nu e de cât o juxtapunere de fragmente, din toate speciile cunoscute ale prozei, *quibusdam aliis*; nu alcătuește o operă, dar desvăluie o stare de spirit bine caracterizată și interesantă. Această stare de spirit, mărturisită în preocupări și procedeie limpezi, asigură d-lui Davidescu un loc aparte între scriitorii din ultima generație recunoscută în literatură.

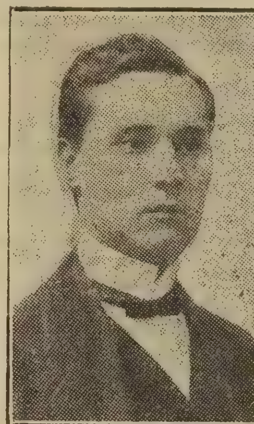

N. Davidescu

D-l Davidescu se află oarecum la marginea dintre două lumi: la una nu vrea să renunțe, dar este atras cu o demonică ispită de farmecul pervers al celeilalte. Pare că atracția aceasta câștigă din ce în ce mai multă putere și că în cele din urmă poetul va rupe firul ce-l mai ținea unit cu vechia artă; dar deocamdată se află încă pe calea dublă a chemărilor care, pentru cei mai mulți dintre contimporanii noștri, se exclud. D-l Davidescu are oroare de ceiace a mai fost spus; fuge ca de o obsesiune monstruoasă de starea sufletească odată descrisă, de imaginea al cărui colorit nu sare în ochi prin noutatea lui. In artă, ca și în vieață, există două categorii de oameni: cei cari vor să arunce repede țărâna peste groapa părinților și să distrugă orice urmă de trecerea lor pe pământ și cei cari trăesc într'un vecinic acord cu trecutul, vor să-și pătrundă cât mai mult sufletul de înfiorările lui și caută suprema mulțumire în a fi măcar câteva clipe contimporanii bunicilor răposați... Pentru cei dintâi trecutul e o povară vie ce trebuiește aruncată curând, îngropată sub lustrul mobilelor americane, sclipitoare de noui, ascunsă în avulsuri de lumină electrică, orbitoare, amuțită în trepidarea celor mai noui automobile, în cât nimic din ce ar jigni gustul burghez al celui din urmă *sezon* să nu strice noutatea țipătoare a întregei alcătuiri recente... Pentru ceilalți trecutul e un motiv de ankiloză sufletească, în fața căruia telefonul și aeroplanul sunt lucruri... inadmisibile.

Intre burghezul americanizat și între aristocratul paralitic sunt nuanțe infinite, dar reducerea lor la prototipuri nu este grea. In țara noastră, mică și săracă, avem, în artă ca și în viață, aristocrați și țărani — lăudători sgomotoși și romantici, ai celor ce au fost — și avem burghezi, exasperați de noutatea lor și obsedați de gândul de a fi *altfel* pentru a ajunge să fie *ei*.

Paradoxală iluzie, a unor oameni cari cred că numai fiind altfel de cât cum sunt vor isbuti să fie cineva!

D. Davidescu nu e dintre aceștia; d-sa a păstrat din trecut convingerea că o bucată de artă trebuie să aibă o unitate de compoziție și să ducă la efectul de a stabili în cele din urmă o înțelegere între muritorii cari au alcătuit-o și cei cari vin în contact estetic cu ea; de aceia d. Davidescu e clar, oricât ar fi de straniu: intențiile sale pot fi desvăluite și fiecare bucata din volum are un caracter al său, o unitate a sa, care o disting cu preciziune de compozițiile burghezilor, exasperați de noutate și având credința că a face artă e a deșira o serie dezordonată de visuri absurde, într'o incoerență, o lipsă de intenții și de efecte care devin exasperante pentru sărmanul cititor „neevoluat" încă...

Dar d-l Davidescu are oroare și de fondul asupra căruia s'au mai oprit și alții și de forma în care și alții și-au mai îmbrăcat cugetarea lor. De aceia își alege subiecte din domeniul psihologic în care ne-

bunia sfarămă înţelesul sufletelor şi face cu putinţă orice gest, păstrând totuşi oarecare aparenţa de normal. Toate personagiile în spiritul cărora coboară cercetător d. Davidescu au o structură nervoasă morbidă; nu au sentimente, ci numai sensaţii îngrozitor de ascuţite, halucinante, dătătoare de tendinţe violente, irezistibile, distrugătoare. Chiar atmosfera în care trăesc aceste personagii, deşi se pare că e atmosfera noastră a tuturora, e viţiată de parfumuri perverse, turburată de fantasme, de amintiri înfiripate, de fluide stranii cari biciuiesc nervii cu puteri neînţelese şi dau întregei desfăşurărei o aparenţă de coşmar, de viziune morfinată, de suprema beţie de imposibil şi de ireal...

Iată o sală de spectacol :

„Lumina electrică se răspândea ca printr'o ceaţă subţire pe uniformitatea vestmintelor bărbăteşti, pe machiajul ţipător al femeilor, pe paliditatea sau pe roşeaţa lor subliniată de tumultul multicolor al mătăsăriilor, şi dădea sălii înfăţişarea unui coşmar nedesluşit de linii şi de culori. Orchestra scotea nişte sunete languroase, uşoare şi triste, o incantaţie dureroasă şi depărtată de sferturi de ton, de opriri prelungite şi de suspinuri reluate cu îndărătnicie. Melodia ciudată şi tremurată părea un glas al pustiului sau un murmur al singurătăţii, părea că răscoleşte amintirea nelămurită a existenţelor anterioare, părea că deşteaptă nostalgiile bizare ale unui cântec de leagăn care, odinioară, trebuie să fi adormit copilăria lumii răsunând în cutiile de rezonanţă ale pădurilor primitive“.

Ibolya

Şi iată încă descripţia unei nopţi tragice, în care marchiza Lora Lorenzi avea să ispăşească printr'o pedeapsă publică nesfârşitul şir al crimelor sale :

Cortegiul se opri în mijlocul terasei.

Luna buimăcită şi halucinantă se ridică pe neaşteptate şi atât de jos peste terasă în cât părea, deasupra capului Lorei, un simplu disc de aur în văzduh. Lumina ei se revărsa damaschinând în ritmuri fluide orfevreria fină şi roşie a părului Lorei despletit în lungul braţelor goale, se răsfrângea, apoi, din acest văl de aramă desfăşurat pe o togă de mătase verde, şi trecea prin mulţimea încremenită ca de o vraje aruncată de ştiinţa hipnotică a cine ştie cărei preotese a Hekatei“.

Nebunia lui Dugrés

In asemenea atmosferă care fascinează şi dă miragii tulburătoare, personagiile au atitudini sufleteşti şi gesturi stranii, de dincolo de hotarul sufletelor normale.

Ibolya e o dansatoare în sufletul căreia se aprinde dorinţa perversă de a deslănţui patimă violentă într'un bătrân cămătar ce semăna cu tatăl ei — ca să-şi potolească regretul târziu de a nu fi avut drept amant chiar pe autorul zilelor sale, un bătrân putred, ros de vitii, de boale şi de ani.

Dugrès înebuneşte într'o seară la teatru şi-şi ucide amanta — o actriţă pe care o confunda cu eroina perversă a piesei jucate.

Pannorissa, o fecioară înnebunită de eter, inspirată de o dragoste socotită drept nelegiuită, se omoară după o supremă şi zădarnică mărturisire.

Când eroii nu sunt paradoxali şi enigmatici, autorul e el însuşi paradoxal tratând într'un chip al său teme de multe ori tratate de alţii (*Maria din Magdala, Arabescuri pe baionete, Duhovnicul lui Don Chichottes*..,), iar când ne dă bucăţi de pură fantezie caută peisagiul straniu, epitetul rar, imaginea nouă, pe care le găseşte de cele mai multe ori *(Zâna din fundul lacului)*.

Atât numai că şi noutatea oboseşte la urmă şi straniul, prin abuz, devine banal.

D. Davidescu reprezintă cu intensitate tendinţa unor noui realizări de artă şi, în scrisul românesc din zilele noastre, ne dă volume a căror impresie nu e ameninţată să se şteargă odată cu întorsul celei din urmă file.

C. Sp. HASNAŞ

ECOURI

Volumul de proză postumă şi în mare parte inedită rămasă dela *I. L. Caragiale* **va apare în curând.**

In pregătire se află un al doilea volum de proză şi teatru postum, a cărui prefaţă va fi scrisă de marele prieten al dispărutului, poetul *Al. Vlahuţă*,

Apariţia acestor volume, îndeplinirea unei pioase datorii faţă de memoria şi opera lui Caragiale, va fi un eveniment literar de cea mai mare însemnătate.

—

Manifestaţiile pentru unitatea latină din capitala Franţei au avut un vast răsunet în toate ţările pe unde a fost odinioară legiunile Cezarilor romani.

Insemnătatea lor culturală covârşeşte desigur pe cea politică, dar nu este totuşi mai puţin expresivă.

Ca reprezentanţi ai culturii româneşti au luat parte la acele manifestaţii d-l dr. Istrati, membru al Academiei Române, şi d-l G. Dinmandi, directorul general al teatrelor.

—

In amintirea lui Creangă a avut loc la Ateneu un festival, serios şi plin de pietate, deşi s'a proectat şi un film de cinematograf la urmă de tot, de altmintreli.

Şi la teatrul *Comoedia* a avut loc un festival, la care s'a petrecut cu mai multă exuberanţă.

—

Reviste.—Au apărut:

Democraţia, revista Cercului de studii al Partidului Naţional-Liberal, an II, No. 21, din 1 Februarie 1915, cuprinzând un studiu al d-lui Anibal Teodorescu: *Războiul şi evoluţia raporturilor dintre Stat şi individ*; interesante consideraţiuni ale d-lui C. G.. Pietraru : *Monopolul Statului român asupra exportului de cereale şi de petrol* şi un foarte bogat material informativ asupra războiului şi tuturor faptelor noui în legătură cu el.

Un număr 30 bani.

Viaţa Românească, an IX, No. 10, 11, 12, un volum de peste 300 pagini, cu un sumar bogat. Preţul 4 lei.

—

Studii politice.—*Legile războiului din punctul de vedere al dreptului internaţional şi războiul actual* sunt studiate de d-l G. Meitani, într'o interesantă broşură din *Biblioteca Politică*. Concluzia autorului — tristă concluzie — este că multe din legile războiului pe care le-au admis sau chiar le-au propus în conferinţele anterioare internaţionale unii dintre beligeranţi nu sunt respectate. Ar fi fost desigur mult mai straniu ca ele să fie. Nu s'a spus doar în principiu la începutul actualului război : *Necesitatea nu cunoaşte legi*“, astfel încât tratatele sunt nişte simple petice de hârtie ?

—

Reviste noui. — In chiar criza economică şi literară prin care trecem se mai găsesc îndrăzneţi adoratori ai muzelor cari să le închine reviste noui.

E frumos ; e aproape înduioşător.

La Craiova apare *Viaţa Literară*, cu buna intenţie de a ridica nivelul vieţii culturale în acest interesant oraş de provincie.

La Huşi continuă să apară *Gânduri bune*.

La Bucureşti se anunţă reviste noui.

Fericită neutralitate !

—

Un nou volum de proză al d-lui *V. Eftimiu* este cel apărut de curând sub titlul : *Poveştile Focului* (Ed. „Minerva“, 1915).

Volumul cuprinde nuvele şi schiţe : *Povestea cu băiatul cel pierdut ; Adevăratele suferinţi ale lui Prometeu ; Poveştile lui Barba-Iani ; Dar de Crăciun ; Căprioara ; Spovedania lui Hagi-Tudose ; Răsplata Profetului ; Paznicul cimitirului* şi *Spre Ţara nouă*. Când zicem „nuvele şi schiţe“ trebue să lămurim că avem de aface cu o specie de proză caracteristică autorului celui mai fecund dintre autorii citiţi. Este un fel de proză lirică, ce nu abuzează însă de procedeul simplei descrieri ; se pare că poetul a avut o impresie, o cugetare, o emoţie uşoară, pe care haina unui vers nu le-a încăput ; proza mai elastică şi mai docilă, le-a putut fixa pe deplin, dar nu le-a putut ascunde tendinţa primitivă, aceia de a se înfiripa într'un şir de versuri muzicale.

Toate bucăţile din volum sunt de o simplicitate atât de firească încât nu pot să nu atingă.

Volumul se sfârşeşte cu romanul *Cel din urmă albanez*, care are destulă mişcare şi destulă acţiune pentru a fi citit cu interes, şi destulă îngrijire de formă, compunere şi suflete pentru a nu fi uitat lesne şi confundat cu multele romane de pretutindeni, bogate în acţiune.

—

O nouă lucrare dramatică—ce se va reprezinta în această stagiune a Teatrului Naţional poartă numele de *„Tinereţe“* şi este scrisă de d-l *Al. Kiriţescu*, autorul *Invinşilor* reprezintată în stagiunea trecută.

Se agită pe scenă o lume nestudiată până acum în teatrul românesc şi se pune un conflict sufletesc interesant.

—

Reviste de specialitate.—Dacă revistele magazine sunt puţine şi existenţa lor numai în cazuri excepţionale se susţine cu cinste, reviste de specialitate avem mult mai numeroase şi mult mai trainice.

Oricât de straniu s'ar părea, dar Românii, amatori de generalităţi, vor să răspundă cu onoare unei calomnii ce li se aduce, pe cât se vede pe nedrept.

Intre ultimele publicaţiuni de specialitate primite cităm :

Revista porturilor şi a navigaţiunei, ce apare la Brăila.

Progresul Agricol, revistă de agricultură şi Economie rurală, sub conducerea unui comitet de agronomi.

An. I, No. 5-6, Octombre-Noembre 1914. (Bucureşti, tip. „Eminescu“).

Tovărăşia, organ al Federalei cooperativelor săteşti. An. V, No. 1, Ianuarie 1915. (Bucureşti, tip. „Lupta“).

Romania Industrială, revista intereselor industriale, comerciale şi financiare. An. X, No. 317, 11 Ianuarie, 1914. (Tip. „Speranţa“, Bucureşti).

Buletinul Camerei de comerciu şi industrie din Galaţi, apare odată pe lună. An. XVII, No. 11, 12, Noembre, Decembre 1914. (Tip. „Buciumul Român“, Galaţi).

Buletinul Societăţii Funcţionarilor publici, fondată la 31 Ianuarie 1882. An. XXVII, No. 11, 12, Noembrie-Decembrie 1914 (Imp. Statului, Bucureşti).

—

ANUL IV
No. 18

FLACĂRA

14 FEBRUARIE
1915

ABONAMENTE:
In ţară: lei 6 pe an; 7 lei când se achită prin incasator. Pentru învăţători şi preoţi săteşti: lei 5 pe an
NUMĂRUL 10 BANI
TELEFON 41/7

LITERARĂ ∴ ARTISTICĂ ∴ SOCIALĂ
APARE SÂMBATA
DIRECTOR: CONSTANTIN BANU

ABONAMENTE:
Peste munţi: coroane 8 pe an; pentru preoţi şi învăţători coroane 6.50 pe an
In străinătate: 10 lei pe an
REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA: Bucureşti
Str. Câmpineanu, 40

UN EROU:

GENERALUL PAU

Am avut câteva zile în mijlocul nostru pe generalul Pau.

Bătrânului general i s'au umplut ochii de lacrimi când a auzit pentru întâia oară pe pământul nostru răsunând *Marsilieza* şi uriaşa urare a unei mulţimi electrizate: *Vive la France!* Iar între noi, în tumultul manifestaţiilor populare pentru el şi patria sa, generalul francez s'a simţit ca într'un colţ îndepărtat al Franţei, destul de îndepărtat ca să se pară strein, dar destul de entuziast şi de sincer, ca să se pară o prelungire a locului natal. Peste ţări şi neamuri streine venind, generalul Pau a înţeles mai profund cu câtă pietate păstrăm noi tradiţia marei familii latine, cu atât mai scumpă cu cât am avut nevoe de mai multe jertfe şi de mai mari sforţări ca să o putem păstra.

Comunitatea sufletească între trecătorul ilustru şi între îndepărtaţii tovarăşi care i-au mărturisit cu atâta generozitate sentimentele lor, în clipe supreme, e dintre acele experienţe sufleteşti care nu se pot uita: ele determină o ursită istorică şi leagă două neamuri mai strâns decât un diplomatic «petec de hârtie».

Trecerea generalului Pau ne pare o reîntoarcere mult aşteptată a drumului pe care atâţia dintre Români l'au făcut spre *Cetatea Luminei*; un mare sol de acolo ne cercetează să vadă ce rod au dat florile sădite de Franţa, cu atâta generozitate, în sufletul românesc rechemat la viaţă, un mare sol ce vine să ceară oarecum socoteală de talantul pe care neamul său ni l'a dat spre păstrare, în clipele când nu eram de cât doar o amintire glorioasă şi o palidă speranţă de viitor.

Unui erou i se putea da o asemenea solie. Prin viaţa lui de jertfă, prin însă-şi înfăţişarea lui, glorios infirmă, generalul Pau apare drept întruparea cea mai expresivă a celui mai nobil sentiment omenesc: iubirea de patrie. A luptat la Metz în 1870; făcea parte din armata lui Bazaine, dar nu s'a predat duşmanului. Cu o ceată de tovarăşi care înfruntau orice în locul captivităţii lipsite de demnitate, a străbătut prin păduri liniile duşmane şi, rănit, abia a putut ajunge la Lyon. A stat puţin timp într'un spital din acest oraş şi s'a reîntors iarăş la luptă, când era prea târziu ca să fie salvată Franţa, dar, ca în totdeauna, era momentul în întregime potrivit pentru ca eroii să-şi facă datoria.

Generalul Pau este patriotismul şi gloria militară franceză în acţiune. De aceia şi adversarii îl admiră şi prietenii nu pot de cât să-l iubească, cu toată spontaneitatea sentimentelor generoase din sufletul mulţimilor.

AL. ŞERBAN

CÂND TOAMNA ROCHIA 'ŞI DESBRACĂ

Lui Alexandru Th. Stamatiad

Când toamna rochia 'şi desbracă
Şi-o scutură, într'un târziu,
Pe pomi, pe ape, pe-o baracă,
Pe tot ce-i mort şi tot ce-i viu,
Confettile-i multicolore,
Din frunze ce-au îngălbenit,
Aleargă 'n lungul şir de ore,
Să-şi cate balul risipit.

Când toamna păru-şi despleteşte
Spre seară, 'n margine de drum,
Când gândul ţi se rătăceşte
Şi zarea-i un ocean de fum,
In sufletele noastre mute
Eternul clipelor ce mor,
Ca'n nişte urne vechi, tăcute,
'Şi 'ngroapă tragicul lor sbor.

Atunci regretul, ca o mare,
Işi varsă-adâncele lui ape.
Şi-un mort iubit, un frate, 'mi pare
Că e 'ngropat pe-aci, pe-aproape.

Dar unde 'n care parte zace,
Neplâns de nimene şi dus?
Plecat ţărânei care tace,
Ascult cu gândurile sus...

Dar în adânc, sub foi, ţărâna,
E ca un sân curat de mamă.
Când toamna ne întinde mâna,
Vieaţa mai adânc ne chiamă!

Acolo, neîncetat pământul
Impinge seva roditoare,
Acolo, germinează-avântul
Cu patima-i clocotitoare.

Şi nu e mladă ce 'nfloreşte
Nici rădăcină, nehrănită
De forţa tânără, ce creşte
Neînvinsă şi neobosită.

Tot mai puternică se 'ntinde
Vieaţa, fără a se teme.
O simt, încet, cum mă cuprinde
Şi o aud profund cum geme.

Din mortul plâns rămâne-o floare
Şi floarea iarăşi e grădină.
Şi mă cuprind, biruitoare,
Eterne gânduri de lumină.

Mai sus, fiinţa mea, s'avântă,
Mai mare, dragostea mea, creşte
Şi glasul meu mai grav te cântă
Şi inima-mi mai viu loveşte.

Şi mă simt mic, şi mă simt mare,
Şi mă simt una cu pământul,
Şi-adânca forţă roditoare,
Imi prinde sufletul şi-avântul.

. . . .

Iar jos, în sânul larg al gliei,
Ascult, oprindu-mi răsuflarea,
Cum bat, ritmându-şi grav sforţarea,
Pulsaţiile veşniciei.

Mihail CRUCEANU

ZAPISUL POPII

Toma Bădălan ştia din auzite că preotul satului lui e om cârcotaş şi înşelător, lucru mare. Dar n'avusese nici în clin nici în mânecă cu el, până acuma, când îl chemase la căpătâiul mamei lui, femee bătrână de şaptezeci de ani şi care se înbolnăvise pe moarte. Preotul venise în două rânduri, îi citise bătrânei mume, şi o ridicase din pat, sănătoasă. Toma, văzând minunea, se sguduise din rădăcini ca un pom, şi lăsase să'i pice toate viermănoasele poame ale bănuelilor lui urâte şi înflorise tot numai căinţă, mulţumire şi recunoştinţă. «Păcat că e numai cât un copil de subţiratic şi mărunt»! se gândia la mântuitorul maică-si, cu dragoste şi cu milă, Toma, român voinic şi tare ca o clopotniţă de zid.

N'avusese parte să se bucure multă vreme de pocăinţa lui caldă şi bună ca azima, şi într'o zi Onofrei, preotul, îi ceru dintr'un cuvânt două sute de lei, împrumut. Toma avea chiar numai atâţia bani pe sufletul lui. «Dă'i, că a tămăduit'o pe maică-ta»! îi spunea inima. Iar gura satului, clevetitoare, şoptia stăruitor la urechia lui Bădălan: «nu'i da, omule, că n'ai să'i mai vezi!» Grea cumpănă! Şi Onofrei nu voia să primească mai puţin, avea mare nevoe, chiar de două sute de lei.

— Ţi'i dau părinte, dar să'mi dai un zapis.

Preotul se supără, rostogoli în capu'i cât pumnul ochii'i de broască, săltă pe picioarele'i scurte şi subţiri o palmă de loc, şi se întoarse iarăş în casa ţăranului.

— Adică ţi-e teamă că te-oi înşela? întrebă el, mânios. Sunt cârciumar? sunt ovrei? ce sunt eu? se răstea el, sbuciumându-se în haina lui largă, ca un braţ într'o mânecă de antiriu.

Dar Toma Bădălan se gândise bine la răspuns:

— Nu te supăra părinte degeaba! Uite ce'i: eu n'am decât aceste două sute de lei şi poate că mi-or trebui mâine poimâne; dacă am un înscris la mână îl pun amanet, la o nevoe. Dacă n'am nici bani, nici ţidulă, sunt un om perdut!...

Onofrei se învoi.

— Să mi'i dai la toamnă, părinte. Camătă nu-ţi iau! suspină Toma, părându'i rău din suflet că gura satului îl silea să'l mânie pe binefăcătorul lui.

Mai către seară, preotul veni cu zapisul scris cumsecade, şi Toma numără banii, până la unul.

Era în postul Paştilor şi se împrimăvărase. Nopţi de Florar dulci şi înalte, în creştet cu luna plină, plimbau sub zaplazuri, pe sub crengile neînfrunzite, perechile de îndrăgostiţi. Onofrei n'avea somn. Aştepta să treacă crugul lunii, pentru ceiace plănuia el. Poliţa dată lui Toma Bădălan nu'l lăsa liniştit.

Intr'o seară vremea se burzului din senin. Noaptea căzu repede şi neagră ca păcura. «Acum!» îşi zise Onofrei, şi intră hoţeşte în şura din fundul curţii lui, în care avea un ţap cât un mânzat de mare. Părintele aprinse o lumânărică, smulse dintre pereţii de scânduri ai şurei un cuţit, pus mai de mult acolo, îl aşeză pe pământ şi trase lung cu urechia. Preoteasa dormia, satul de-asemenea. Ţapul dormia şi el, cu bărbiţa pe o copită, cu un corn în pământ. Uşurel umbla omul în încăperea slab luminată. Se descălţă, se desbrăcă, tot, rămase în pielea goală. Aşa ca un demon, în întunecime, luă cuţitul, mai trase odată cu urechia şi, dintr'odată, ţinu capul ţapului de un corn şi cu alta îl înjunghie în beregată. Dobitocul voi să se scoale. Dar Onofrei îl încălecase, îl apăsa cu toată greutatea şi cu toată puterea lui.

Gâtlejul ţapului fusese retezat bine. După întâile svâcniri, puternice, ale vitei, popa descălică şi trecu vârful cuţitului cu dibăcie dela gât, pe tot pântecele, până sub coada ţapului, ca să-l poată desbrăca de piele. Pe câte şi patru picioarele trecu vârful oţelului tăios, cu o apăsare uşoară, ca să nu pătrundă şi carnea, precum făcuse şi pe pântece.

Onofrei muncia cumplit. Deşi era în pielea goală ca Adam, năduşia spintecând şi jupuind dobitocul încă fierbinte, încă svâcnind de viaţă. Cu multă trudă desgrădi din locul lor, ca pe nişte măsele, coarnele vitei. Popa se grăbia, înfrigurat, de-aşi vedea gata isprava. Când sfârşi de despuiat, se vârâ întreg în pielea fumegândă, se acoperi tot, îşi potrivi pe mâini, pe picioare, pe pântece, pe piept, pielea fierbinte şi care se lipia minunat pe carnea lui de om. Deşi picioarele popii erau mai groase, blăniţa se lăsa întinsă şi se îmbuca singură. Popa râdea şi se cuprindea în vestmântul ţapului, râdea şi îşi aşeza coarnele, care şi ele stăteau drepte, după cum le aşeza preotul. Hoitul ţapului zăcea alb ca varul, fumegând uşor, până şi coada lui atârna acum la spatele popii: ţap în lege, cu coarne înpungace, cu bărbiţă sub gât, doar fără de copite. Lăbile picioarelor încăpeau bine şi se trăseseră, ca unghiile pisicii, sub pielea picioarelor vitei jupuite.

Când se văzu aşa de bine înţolit, Onofrei behăi a râs de bucurie împinse uşa şurei cu mâna dreaptă, acum picior, şi ţâşni în curte.

Noaptea era tot neagră, cerul acoperit de nori. In câteva salturi popa ajunse în ograda casei lui Bădălan. Bâjbăi în dreptul ivărului, până când deschise uşa. Intră în odaia lui Toma. Omul dormia dus. Ţapul behăi tare de câteva ori. Ţăranul nu se trezia. In colţul de către răsărit al odăii o candelă ardea molcom. Ţapul dădu jos de pe masă o strachină goală. Vasul de lut se sparse cu sgomot de podeaua de lemn. Toma deschise ochii, somnoros. Ţapul behăi, se apropie de pat, se urcă cu două picioare în crivatul ţăranului, cu gâtul întins, cu bărbiţa spânzurând, cu coarnele ţapoşe deasupra capului: «Zapiis»!» Zapisul popii! băhăia încornoratul. Fruntea lui Toma se brobona de sudoare. Privia şi asculta încordat săteanul. «Zapisul popii» îl cerea ţapul, gata să sară în pat. Bădălan se luptă câtva cu spaima din sufletul lui, ţintuit pe spate. Işi birui pironirea însă omul puternic, se sculă pe jumătate, şi îşi făcu cruce. Ţapul se dădu jos din pat, dar nu pleca, aştepta. Omului i se păru că se pregăteşte să sară asupra'i. Vita ciudată behăia cu vorbe, cerea zapisul lăsat de popă în mânile lui. Bădălan se dădu jos din pat, deschise lada, scoase înscrisul şi'l puse pe masă, tremurând din tot trupul. Dobitocul încornorat luă hârtia în gură, se întoarse pe cele patru picioare ale lui, deschise uşa cu capul şi plecă.

Bădălan deşteptă pe maică-sa, ca să'l îngrijiască; avea friguri, aiura.

Popa ajunse repede la casa lui. Zări lumina printre scândurile şopronului. Intră înăuntru. Hainele'i preoţeşti stăteau grămadă precum le lăsase, stârvul ţapului se răcise. Onofrei lăsă să'i pice din gură preţiosul zapis. Cugeta să se desbrace de blana de ţap, ca de un vestmânt. Cercă, dar pielea ţapului i se lipise de carne. Trase cu putere haina să se desfacă la piept şi ţâşni sângele. O durere cumplită nu'i îngăduia să-şi desprindă de pe trup blana animalului. Pielea streină se prinsese una cu carnea omului. Se făcea ziuă. Preoteasa îşi găsi bărbatul, fără să'l cunoască. Preotul căuta să vorbească şi behăia. In cele din urmă se repezi orbiş către soare răsare, urmărit cu ochii de cei adunaţi în preajma şurei.

V. DEMETRIUS

V I S

. . . .

Revăd grădina răcoroasă,
Mai mare 'n liniştea de noapte...
De unde umbra e mai deasă,
Vin calde şoapte...

Eu stau stingher pe banca veche
Şi te aştept, răpus de dor;
Pândesc cu mâna la ureche
Ivirea pasului uşor.

De-asupra mea, bătrânii arbori
Intind o boltă mişcătoare;
Din mult frunzişul de pe ramuri
Se cerne pace şi răcoare.

Aştept şi-ascult cu 'nchise pleoape...
Deodată 'mi trec fiori prin piept:
Un umblet drag eu simt pe-aproape —
Eşti tu! Te strâng...
Şi mă deştept...

. . . .

Rotesc în jur privirea vagă,
Ci tu 'mi zâmbeşti cu ochii mari;
De te-am pierdut în vis, — mai dragă
In cuib, aievea, îmi apari.

Dar cum privesc din nou prin casă,
Sub ploaia-albastră a luminii,
Pe ochi iar visul mi se lasă,
Simt iar mirezmele grădinii...

O, nu pot crede că-i aievea!
Socot că raiul meu de-aci
Eu îl visez pe banca veche
Şi că te-aştept cu dor să vii...

B. NEMŢEANU

PRICOLICIUL

— POVESTE —

Spunea tata bătrânul că i-a spus şi lui tatsău bătrân, păţania ce v'o spun eu acum. Plecaseră ei, mai mulţi oameni, cu chirie la Giurgiu. Pe atunci nu erau trenuri ca acuşi şi grâul boeresc era trimis cu care de chirie tocmai la şchelă la Giurgiu. Când plecau oamenii într'o chirie aşa de lungă, nu plecau unul ori doi, ci se strângeau zece-douăzeci de inşi şi plecau pe drum şir de care. Aveau în care de toate: berzi, săcuri, sfredele să găurească, căldare de mămăligă, tăgârţa cu mălai, cu peşte, pastramă ori brânză, ca chip de legume. Unde-i apuca noaptea, dejugau, făceau mămăliga, păşteau vitele, se odineau şi dimineaţa iar hai la drum.

Intr'o călătorie d'astea, plecaseră şi vre-o cincisprezece inşi cu carele încărcate cu grâu. A luat-o p'aci pe la Crov, au trecut Argeşul pe la Fundu Părului, şi au întins'o spre Corbi şi Vadu Stanchii. In pădurea Chiricanului le-a sfinţit soarele.

— Măi băeţi, să mânem noaptea aici că până în Gratia e încă drum...

— Să mânem.

Şi dejugară toţi boii şi se rânduiră care să vază de ei. De multe ori dejugaseră ei aci, păscuseră vitele şi nu păţiseră nimic.

Drumul era larg de două-trei trăsuri de loc. Iarbă era berechet. Căruţele le trăseseră cam înbulucite şi la o margine făcuseră focul şi puseseră căldările de mămăligă.

Se întunericise de tot. Vântul bătea uşurel şi stelele sclipeau pe cer. Era o noapte fără lună. Cum stau ei unii la foc povestind şi îngrijind de cele două căldări ce le puseseră pe foc să fiarbă, auziră scârţa-scârţa o căruţă.

— Măi da care o mai fi ăla de a intrat singur în pădure pe vreme de noapte, zice unul din ei.

Călătorul veni şi:

— Ho-ho-hooo... îndreptul lor.

— Bun noroc băeţi.

— Noroc! răspunseră ei.

Călătorul ăsta dejugă boii şi le dete drumul slobozi, cu frânghia luată din coarne. Da unul din ceata ăstora, întrebă:

— Da bine mă creştine, unde ai plecat tu?

— La Giurgiu.

— Cu ce?

— Cu grâu.

— Păi tovarăşii unde-ţi sunt?

— Tovarăşii — făcu el — ce'mi trebue mie tovarăşi!...

— Cum tu n'ai nevoe de tovarăşi?... La un drum aşa de lung, nu se poate pleca fără tovarăşi.

— Nu puteţi pleca voi nu însă şi eu.

— Da cine eşti tu de eşti aşa grozav? mai întrebă altul.

— Cine sunt eu.

Şi veni ţanţoş şi se aşeză la foc. Oamenii se cam supărară, dar îi făcură loc. Unul zise iar:

— Da tu ai de gând să faci de rând la paza vitelor, ori nu?... Că văz că boilor le-ai dat drumul fără grijă?...

— Vitele mele pasc nepăzite. N'am zor de paza voastră, vedeţi-vă d'ale voastre.

Unul din ceata tati bătrânului scoase pastramă s'o facă crestători gata s'o arunce pe jar, când o fi mămăliga gata. El, călătorul, privia încruntat şi cu ochii sticliţi în jara focului.

Incepură lupii să urle în adâncul pădurei. Toţi ascultau, dar călătorul puse mâinile pâlnie la ureche şi'ncepu:

— Ia... ia... ia!...

Lupii urlau înainte... Unul zise:

— Ce tot ia mă, ia... tu n'auzi că urlă lupii?...

— Urlă mă, răspunse călătorul singur, da e vorba ştiţi voi ce vorbesc acum?

— Noi?... Da de unde să ştim...

Un altul:

— Iaca urlă ca nişte lupi!... ce te mai faci tu fricos aci?...

— Ieu mă? zise streinul... Eu ştiu că ei vorbesc acuşi, nu urlă... Urlă pentru nişte proşti ca voi, pentru mine însă vorbesc.

Toţi se uitară miraţi la el. Da unul:

— Tu crezi c'ai găsit proşti, să-i legi la gard cu palavrele tele, mă?

— Ce palavre mă, ce palavre? zise streinul... Care are din voi un bou bălţat?...

— Ei da, ce? întrebă altul:

— Da ce?... Păi un lup striga astfel: Măăăăăă... veniţi, că sfântu Petre, ne-a dat pentru noaptea asta boul bălţat al lui Vladu...

— Boul meu, zise Vladu dela foc.

— Tu eşti Vlad? îl întrebă streinul.

— Eu mă, şi eu am un bou bălţat.

— Ei dacă îl ai tu, boul tău o să-l mănânce lupii noaptea asta.

— Măi, da eşti nebun? ziseră oameni... Ce cobeşti omului? Cine eşti tu de socoţi că ştii astea?

— Cine sunt eu, ce vă pasă vouă? Destul că ştiu.

Oamenii fiindcă erau cincisprezece inşi aveau îndrăzneală şi începură să-l ia în râs:

— Măi vere, nu tot tăia palavre d'astea aci, cobind nouă, că de... s'ar putea să-ţi dăm firoscosia pe spinare, de să n'o poţi duce.

Da el:

— Măi băeţi, că sunteţi proşti, ştiu eu de mult nu d'acuşi; dar credeţi-mă şi pe mine: boul cel bălţat al ăstuia — dacă el e Vladu — va fi mâncat de lupi noaptea asta... Eu vă povăţuesc, luaţi boul, legaţi-l ici lângă foc şi faceţi de strajă doui-trei inşi mereu... că poate-poate lă-ţi scăpa. Nă-ţi face aşa, să'mi luaţi carul cu boi cu tot, dacă mâine boul ăl bălţat al ăstuia nu s'o afla mâncat de lupi...

— Măi de unde ştii tu limba lupilor? ziseră oamenii.

— Ce vă pasă?... Eu ştiu şi ce vorbesc pasările, iepurii, vulpile, urşii... Odată, ei acu un an, alergam cu iepurii şi cât fugeau ei de iute, eu îi netezeam cu mâna pe spinare. Pricep toate limbele... Du-te mă omule şi i-aţi boul ici, păziţi-l ca să treacă ceasurile rânduielii. Eu, de n'o fi aşa, carul meu cu boi, cu tot ce e în el, al vostru este...

Străinul ăsta ciudat puse oamenii pe gânduri. Vlad zise:

— Mi se bătea ochiul stâng de când am înjugat boii să plec la drum... O fi şi cum zice omul ăsta...

Şi s'a dus, şi-a prins boul şi l-a adus la foc.

— P'ale l-alte vite, lăsaţi-le şi nepăzite, că lupii n'or să se atingă de ele. Spuse străinul.

— Aşi nu, le păzim. Şi oamenii intrară la fel de fel de bănuieli: ba c'o fi vre-un hoţ şi are de gând să le fure vitele, ori să-i omoare când ori dormi. In vremea asta, făcuseră cele două mămăligi, fripseră pastramă şi brânză şi strigară şi pe cei trei cari întorceau vitele ca să nu se afunde mult în pădure. Fie care bou avea câte un clopoţel de gât, ca să sune pe unde se găseşte. Se strânseră toţi şi se aşezară la masă.

— Hai şi tu mă, ziseră ei.

— Hai. Şi se aşeză la masă cu ei.

— Tu n'ai merinde? zise unul.

— N'am.

Insfârşit mâncară tăcând. Boul sta la ţăruşi cu un maldăr de fân verde denainte. Boul însă nu mânca, parcă sta şi el pe gânduri.

— Spune mă vere — ziseră oamenii iar — cine eşti tu?

CUM ASCULT ISPITA

Sântem atât deaproape; în haina ta o floare
O prind la pieptul tânăr gătit de sărbătoare,
Şi pieptul alb şi fraged ca floarea unui crin
Il simt cum se ridică şi iarăş cade lin,
Il simt atât deaproape şi calda-i respirare
Aprinde'n mine gândul: oare-aş găsi ertare
De mi s'ar face braţul acuma vinovat?
Şi cum ascult ispita, cu sufletul legat
De pieptul alb şi fraged, de-a ta fiinţă 'ntreagă,
Deodată simt cum trece prin taina ce ne leagă,
Simt printre noi cum trece un înger nevăzut
Şi mâna mi-a desprins-o duşmanul ce-a trecut.

G. ROTICĂ

VEDERI DIN BUCOVINA

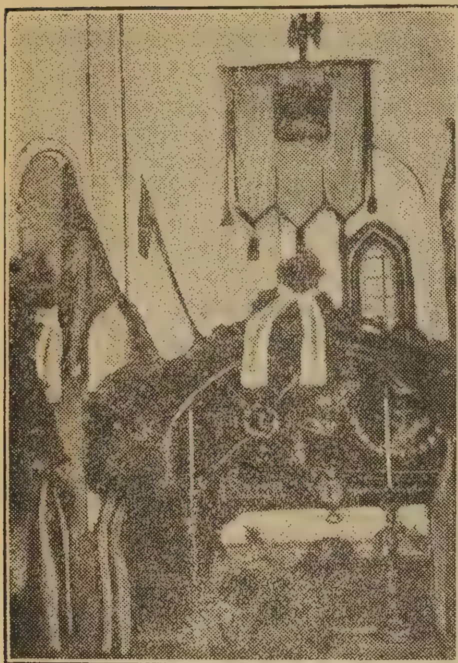
Mormântul lui Ştefan cel Mare

Ruinele cetăţii Suceava

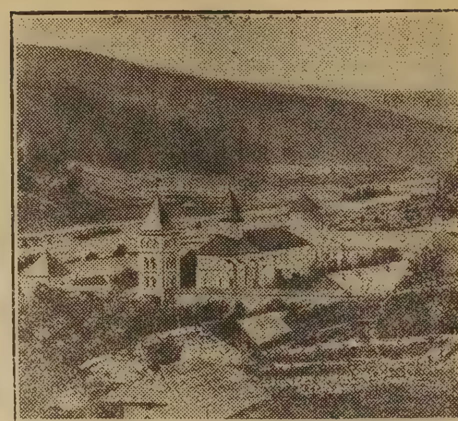
Mânăstirea Putna

— Da ce vă pasă mă băeţi?... Acum sunt tovarăş şi frate cu voi până la Giurgiu şi îndărăt. De vreţi, ascultaţi-mă şi pe mine: păziţi boul, că eu mă culc în căruţa mea d'asupra.

Şi plecă şi se culcă în căruţa lui.

— Ia uite mă — începură oamenii — ce zăzanie de om o mai fi şi ăsta?... Ori vr'un păcălici de om, care vrea să ne facă să nu ne tihnească odihna la toţi, ori altă pocitanie, ori chiar vr'un hoţ!...

Un uncheaş bătrân, care era şi el în ceată, se duse la căruţa lui şi se sui sus. Străinul tăcea. Moşul îl întrebă:

— Dormi mă tovarăşe?

— Nu încă moşule.

— Ei mă băete, începu moşul, ia uite ce... Eu sunt om bătrân şi am văzut şi păţit multe. Am ascultat la vorbele tele... M'a prins mirarea... Ai făcut pe oameni de nu se mai pot culca... Unii te cred păcălici, alţii hoţ, iar alţii duh necurat. Spune tu mie, cine eşti, şi ce sunt adevărate din spusele tale?...

— Măi moşule, respunse străinul... cine sunt eu, nu trebue să ştiţi... Dar uită-te...

Şi el somese nădragii şi se văzu în sus om şi 'n jos picioare de cal.

Moşul se 'nchină şi străinul îşi lăsă nădragii.

— Măi om călător, îi zise iar moşul, spune mie cel puţin, ai gând bun cu noi, ori gând rău?

— Am gând bun, că nu mai sunt rău... S'a 'mplinit osânda...

— In numele lui D-zeu că spui drept?

— Da, în numele lui D-zeu, că spui drept.

Moşul plecă închinându-se dela căruţa lui. La foc şopti oamenilor:

— Streinul nu minte. Vedeţi de bou bine. Se aşezară oamenii pe pază. Vara nopţile sunt mici, dar şi oboselile zilei sunt straşnice, te trântesc numai de cât. S'au ţinut oamenii să n'adoarmă, s'au ţinut, când odată, au adormit fără veste şi aud: beeu!... boul din mijlocul lor... Ho... hooo!... Boul era cu maţele vărsate d'un lup, ce se depărtase mai cât colea.

Străinul sări şi el din căruţă.

— Ce mă, i-a vărsat maţele?

— I le-a vărsat.

— Ei vedeţi?... Am minţit eu?...

— Auliu!... auliu!... îmi rămase carul în drum... Ce să mai fac eu!... începu Vladimir.

Străinul se gândi şi spuse:

— Boul tot lupii îl mănâncă, că uite-l moare... Tu, du-te în Gratia şi la a opta casă din capul satului, să intri în curte, că acolo stă un rumân ce are un bou stingher de vânzare. El cere zece galbeni pe el... tu să-i dai nouă, şi el o să ţi-l dea... Vii şi-l înjugi cu ăstălalt...

— Păi de unde bani, păcatile mele, începu Vlad.

Străinul se uită peste toţi şi începu:

— Scoate tu galbenu ce-l ai sub brâu... Tu scoate cei optsprezece lei... Tu scoate ăi douăzeci de sfanţi... Ajutaţi la nevoe pe tovarăşu vostru...

Oamenii rămaseră şi mai miraţi, văzând că omul ăsta ştia şi câţi bani au fie care la ei. Scoaseră banii şi plecară încă doi inşi cu Vladu în Gratia. Au numărat: una, două, trei... şi la a opta casă au intrat în curte. Se revărsa zorile şi omul tocmai se sculase...

— Bună dimineaţa, creştine.

— Bună dimineaţa oameni buni...

— Ai un bou de vânzare....

— Am...

— Dă-ni-l nouă... ia să-l vedem... Şi se duc să văd boul... C'o fi, c'o drege:

— Zece galbeni.

— Nouă...

— Zece...

— Nouă, că ne-a mâncat lupii boul în pădure!... Nevoe!... N'avem!...

— Fie şi nouă.

— Şi pe la prânz veneau cu boul. După ce au mâncat de prânz au înjugat şi au plecat toţi pe drum cu streinul în urma lor.

Pe drum oamenii se uitau la strein ca la altă baţagonie. Moşul mergea dus pe gânduri şi se ţinea tot în preajma lui.

— Ni se mai întâmplă ceva pe drum? întreabă unul.

— Nu cred... Am auzit o rândunică spunând că blestemul a trecut...

Insfârşit în câte-va zile oamenii au ajuns şi la Giurgiu. Au predat grâul la schelă, iar streinul şi-a vândut p'al lui şi au plecat îndărăt iar de tovarăşi. Pe la Mereni în pădure au dejugat iar. Streinul s'a aşezat la foc şi s'a culcat pe spate cu ochii la stele. Toţi îl ocoleau ca pe foc. După ce mâncară, el începu:

— Măi băeţi... voi nu ştiţi păcatele mele... E greu mă să fii păcătos...

— D-ta păcătos?... ziseră unii, care ştii atâtea şi ne-ai făcut bine povăţuindu-ne pe drum?

— Păcătos mă, păcătos... Eu, nouă ani am mâncat la copii...

— La copii?! se mirară unii...

— La copii... In urma unui păcat groaznic, păcat ce nu vi-l spui, m'am pomenit că'mi creşte păr pe trup, aşa de des, cum creşte pe urs. Intâi l-am tuns, l-am ras, dar zadarnic. Văzând eu cum îmi creşte părul, a început să-mi vie necaz. Imi venea aşa necaz, de tăbăram cu palmele şi cu pumnii pe mine singur. Mă jumuleam de păr şi 'mi trăgeam palme de-mi scăpărau ochii scântei.

Aveam doi copilaşi, unul de un an şi jumătate şi altul de o lună. Ei, când îi vedeam în ochi, îmi venea o poftă să înfig dinţii în ei, cum îţi vine de un hartan de pui fript, când e tras prin saramură de usturoi pisat. Imi curgea zeama din gură! Pândii când nevasta era dusă după leacuri şi descântece tot pentru mine, şi... le mâncai nasurile şi obrajii la amândoi. Copii au murit de dureri. Eu d'atunci am rupt-o la fugă în pădure. M'am pomenit că aveam picioare de cal ca şi azi...

— Ai picioare de cal!? întrebară câţi-va.

— Uite-le!... şi el arătă picioarele la toţi. Toţi se sculară în sus de la foc înfricoşaţi.

— Nu, staţi jos, că blestemul e trecut. Oamenii şezură jos dar cu mare frică. El povesti:

— In pădure făcui cunoştinţă cu lupii, cu urşii, cu vulpile, cu iepurii, cu veveriţele, cu porcii mistreţi şi cu păsările. In trei ani învăţai toate limbele jiganiilor astea. Mă hrăneam cu carne de copii... De departe, îmi miroseau copiii, începea să-mi lase gura apă, şi din braţele mumei, ori de acasă din bătătură, îi furam şi

până la pădure îi mâncam jumătate. Toţi ăştia erau însă rânduiţi. Erau copii ce aveau să iasă hoţi, ucigaşi, blestemători de Dumnezeu!... Mâncam copii şi de câte opt ani, pe cei ce înjurau pe D-zeu, ori pe oameni, pe cei cari scoteau limba la trecători, şi erau obraznici. Mi-i rânduia sfântu Petru, eu îi mâncam! Nouă ani de zile ajunsesem spaima copiilor. Nu se ştia cine îi mănâncă.

La nouă ani mă furişai într'o noapte în satul meu. Vrusei să-mi văd nevasta şi casa. Când colo altă curte şi lumina aprinsă. Ascultai la fereastră. Se auzea glasul nevestei mele şi al unui bărbat. Ei vorbeau de dragoste. Inţelesei că nevasta mea se da în dragoste cu altul. Incepui să tremur. Pusei gând să intru şi să-i fărâm pe amândoi, putere aveam destulă... Mă dusei la uşă. O arsură simţii că mă străpunge prin piept. Auzii un glas:

— Aici sunt nişte creştini buni; îndărăt! Mă uitai şi văzui o cruce strălucind pe uşă. Mă întorsei la ferestre iar. Auzii un plânset de copil.

— Ah!... am să vă mănânc copilul!... şi fugii să mă ascund.

Şezui ascuns până pe la noaptea jumătate, când plecai iar la ferestre. Linsei cu limba hârtia din ferestre şi băgai capul pe fereastră, să vedem unde e copilul, să întind mâna şi să-l iau. Odată mă pomenii isbit cu o secure în cap, dar când trăsei capul îndărăt sângele roşi peretele de afară. Imi intră sângele în gură şi o rupsei la fugă spre pădure. Unde căzui acolo rămăsei. Bărbatul nevestei mele îmi crăpase capul sdravăn. Am căzut la zăcere. Am răbdat într'o groapă nouă luni de foame, beam doar apa care se strângea la gura mea din ploi. In zăcerea mea visam crucea şi vedeam doi îngeraşi, rugându-se în genunchi să mă ierte D-zeu. Luând seama celor doi îngeraşi, văzui că erau copiii mei, pe care chiar eu îi răpusesem mâncându-le nasurile şi obrajii. La împlinirea celor nouă luni, veniră cei doi îngeri cu o cruce de foc în mână...

— Sărut-o, tată, şi roagă-te...

Şi eu începui să plâng, sărutai crucea de foc, şi începui: Doamne, Doamne!... Mă pomenii că îmi căzu părul până la jumătate şi am rămas uite cum vedeţi...

— Dar acum de unde vii? îl întreabă unul iar.

— Viu de acasă... Am luat hainele unui cioban, m'am dus într'un sat şi m'am băgat slugă la popa, cu condiţie să se roage la D-zeu, pentru iertarea mea... Grâul ce-l văzurăţi era al popii, nu al meu cum vă spusesem. Popa are credinţă în mine căci a văzut el că are aface cu un pocăit.

Oamenii începură:

— Dumnezeu să te ierte de vr'un rest de osândă!... Dumnezeu să te ierte!...

— Vă mulţumesc le răspunse el. Şi începu să se pipăe pe picioare.

— Ce? îl întrebară oamenii.

— Mi se pare că am devenit om!... Şi el se uită şi spre mirarea şi a lui şi a tutulor, văzu că avea picioare omeneşti în loc de picioare de cal. Oamenii începura să se închine şi să se roage lui D-zeu şi cu mai multă credinţă.

O cucuvea începu să strige. El făcu iar: Ia... ia... ia...

— Ce? întreabă oamenii?

— Joacă o comoară... Hai după mine, iute... Şi plecă cu oamenii după el. Văzură o flacără galbenă în nişte tufani. Se duseră toţi îndrăsneţi. Comoara îşi stinse flacăra.

— Să săpăm aici...

Săpară toţi şi găsiră un cazan cu galbeni. Abia l'au adus la foc. Streinul le spuse:

— Fiind că acum nu mai sunt pricolici, ci sunt om ca voi, împărţiţi banii şi cu mine, dar drept.

— Ii împărţim!... Dar zice unul: de unde ai ştiut că joacă comoara?

— Voi n'auzeaţi cucuveaua?... Striga: «Uite, uite, foc de bani... s'au aprins foc de bani»...

Oamenii făcură şaisprezece grămezi şi luă şi el una. Apoi se rugară toţi lui D-zeu. Vlad dete împrumuturile îndărăt. In pădurea Chiricanului el apucă spre Udeni, dând mâna cu oamenii, şi mulţumindu-le că s'au rugat la D-zeu de iertarea lui. Ai noştri au venit toţi acasă, fie care cu câte o căciulă de galbeni. De el n'am mai auzit d'atunci. Fără îndoială că l-o fi iertat D-zeu, şi acum o fi în cer... Asta a păţit tata bătrânu al tati bătrânului, într'o călătorie la Giurgiu.

I. C. VISSARION

BĂTRÂNEŢE...

Ca'n vis aud în nopţi cu lună plină
Cum sferele 'n rotirea lor suspină
Şi cum, tulburătoare vin din sfere
Acorduri vagi de muzici efemere.
Cântaţi, cântaţi din harpele de aur
O, Lari neînduraţi ai veciniciei,
Şi însoţiţi cu cântecul acelaşi
Statornic joc al nestatorniciei.

Copil bălai, ce'n clipa asta sfântă,
Inmărmureşti cu braţele spre lună,
Când frunzele prin visuri se frământă
Şi nymphele în horă se adună —
De vrei să ştii ce scurt îţi este visul
Şi farmecul întreg al tinereţii,
Alătură cântarea la aceia
Ce plâng din stele imnurile vieţii.

Căci, mâine, când spre seară se coboară
In mări albastre soarele de vară,
Când fulgeră din lespezile roşii
Tăcuţii munţi, departe în răsărit —
Vei fi bătrân, bătrân trudit ca moşii
Cari au iubit ca tine şi-au murit.

Bătrân! Intoarce timpurile acelea
Tu preamărite 'n toate, Prometheu,
Şi lasă amintirea 'n vremi să sue,
Când cel de mâine, eri încremenea
In orice 'nfăţişare o statue.

Când braţul său, prin taberi, era spada
L'al cărei luciu regi superbi cădeau
Sub forţa imperială a verigii, —
Ori când la jocuri teafăr răsărea,
Semeţ ca un Apollo,
Din praful sfărâmatelor quadrigii.

Bătrân! Nici ochiu de vultur însetat
De culmi străluminate 'n fapt de zi:
(Un semn rătăcitor de întrebare,
Mirându-se că poate auzi
Viaţa ce s'agită 'n jur...) Nici pas
L'al cărui ritm pământul să tresară
Şi Zeii să rămâe fără glas.

Pe cât în suflet aur se aşterne
Din greul zbor al clipei cercetate,
Pe-atâta simte inima mai slabă
Şi noaptea ce'nainte i-s'abate.
Căci ochiu-acela clar, ce-a desmierdat
Atâtea flori, sfidând întunecimea —
Visând înaltu, 'ncepe la un timp
Să'şi piardă agerimea.
Şi'n locul vieţii care se agită
Aude 'ncet o muzică din sfere:
Seràfic imn, ce plânge-un vis zadarnic
Pe-o lume de durere.

Ce vis! Sub fruntea arsă, ochiul stins
Un strop de-argint rostògole pe faţă;
In luciul lui ca'ntr'o străfulgerare
Să-ţi vezi întreaga viaţă!...
Şi deşirând mărgelele vieţii,
Să tremuri nevoiaş pe încheieturi,
Apoi să te cufunzi tăcut în noapte,
Reamintindu-ţi jalnic
Mărgăritarul văduvitei guri.

Ion Al-GEORGE

UN PICTOR NAȚIONAL:

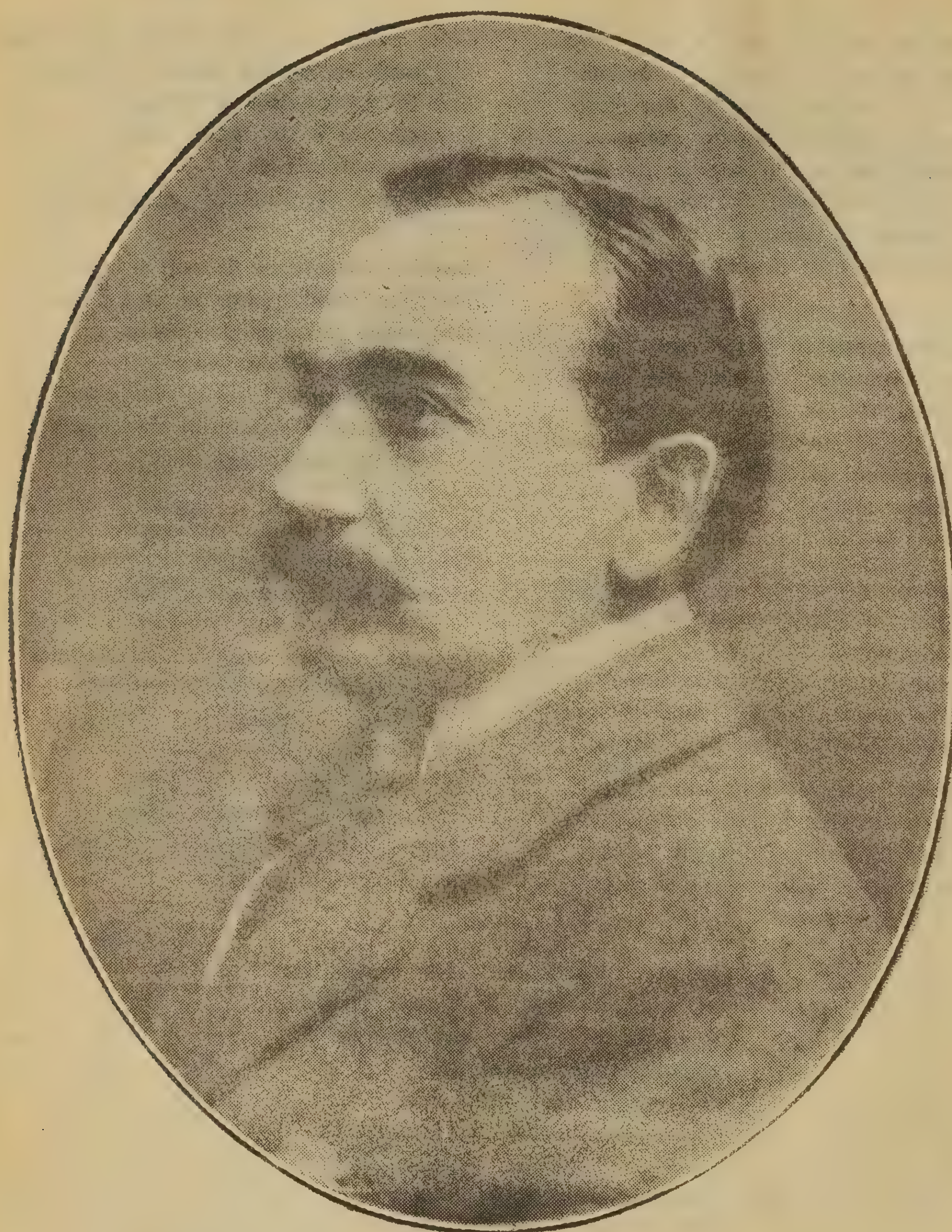

OSCAR OBEDEANU

Puțini l'au cunoscut pe Oscar Obedeanu pictorul de bătălii, a cărui reputație a fost definitiv stabilită, prin minunatele pânze din galeriile statului și din cele particulare, în care glorifică trecutul vitejesc al neamului nostru.

Era un retras, în cel mai stoic înțeles al cuvântului. Nu se simțea la locul lui de cât în atelier, în fața pânzelor pe care penelul lui zorea, stăpânit, parcă, de presimțirea unui sfârșit prematur.

Cu fața iluminată de viziunea limpede pe care o așternea în culori, artistul avea atunci înfățișarea unui adevărat rapsod, a unui epigon care povestește vitejiile pe care le-a văzut aevea, în închipuirea lui de proslăvitor al trecutului.

Și când se simțea surprins, lăsa paleta și penelurile, îmbujorat la față și reculegându-se, începea să lămurească episodul glorios pe care îl înfăptuia pe pânză.

Știa, până în cele mai infime amănunte istoria noastră, pentru care avusese de altfel, după propriile lui mărturisiri, o dragoste nemărginită, încă de pe vremea studiilor.

Dup 'atunci, mai înainte de a intra la «Belle arte», Oscar Obedeanu se simțea atras de istorisirea episoadelor glorioase din istorie, căutând să-și lămurească, cu mintea lui de predestinat, amănunte ce uimeau pe toți.

Unde s'a dat bătălia de la Răsboeni? Era vre-o vale, prin partea aceea? Și ce apă curge grin apropiere? Și câtă oaste avea Ștefan? și câte alte întrebări de felul acestora, cărora trebuia să le răspundă mai târziu, după studii îndârjite...

Și când prindea să istorisească vre-o epocă, din turburele trecut al neamului nostru, citînd pasagii lămuritoare, din operele istoricilor noștri, — pictorul te uimea prin bogăția detaliilor, prin coloritul cu care reda cele mai încâlcite episoade.

Așa l-am pomenit pe Obedeanu, încă de când cu «Epopea lui Ștefan cel mare», măreața sintetizare a glorioaselor bătălii date de eroul neamului nostru.

Uimise pe toți prin vigoarea cu care a isbutit să exprime, în cadruri ori cum restrânse și în monochromii cenușii, în totul potrivite bătăliilor, întreg adevărul năpraznicelor bătălii date de eroul moldovean.

Toți și-au dat atunci seamă că autorul celebrei pânze «Vodă Carol, pe câmpul de luptă», lucrare demnă de un maestru aflată în Pinacoteca din București, cum și al «Smârdanului» și «Mama răniților» era acelaș pictor mare, dela care trebuia să ne așteptăm la fixarea pe pânză a întregei istorii românești.

Din nefericire măreața «Epopee», atât de admirată și lăudată de toți, i-a atras autorului o răsplată oficială umilitoare — un Benemerenti cl. II-a — acordată de potentații dătători de distincții cu toptanul, când cu expoziția jubilară din 1906 și când activitatea discutabilă a unui intrus în arta noastră a fost încoronată cu titlul pompos de «Cap al școalei române de pictură».

Amintesc acestea, de oarece ele fac parte din regimul temenelelor, ce stăpânește spiritele reduse și falșele personalități de orice fel, dela noi.

Pictorul s'a simțit jicnit de această distincție, după care nu alerga. Le-a disprețuit, din răsputeri, pe toate. Cei ce l'au cunoscut d'aproape știu foarte bine cât de refractar era Oscar Obedeanu amintitului regim, cu care se poate ajunge, încă, departe, în blagoslovita noastră țară.

De atunci pictorul, mulțumindu-se numai și numai cu satisfacerea mărețului său ideal de artist național, dură un trai de adevărat schimnic, în atelierul din Palatul Funcționarilor dela Șosea.

Muncind cu o osârdie, neîntrecută de cât de bogăția concepțiilor și a mijloacelor picturale, însușite în cea mai viguroasă școală — Academia din Münich — Obedeanu își înfăptui, rând pe rând, cele mai multe din compositiile istorice, menite să îmbogățească galeriile de artă ale țării.

In această epocă de rodnică activitate isvodi acest penel inspirat minunatele apoteozări ale marilor noștri voivozi Mihai-Viteazul și Ștefan cel Mare, cum și acele ale «Răsboiului pentru neatârnare».

Deci, «Călugărenii», «Frații Buzești», «Racova», «Baia», «Codrul Cosminului», «Dumbrava roșie», și apoi «Atacul dela Vidin», «Smârdanul», «După drapel, copii!», «In tranșee», și în sfârșit, o întreagă serie de alte lucrări, în mare parte executate, cu subiecte din «Răsboiul dela 1877-78»,— atâtea și atâtea lucrări, tratate cu technica viguroasă a unei palete de un realism, în totul potrivit genului acesta de pictură.

Hotărât că bătăliile, compoziţiile istorice de acest fel ale lui Obedeanu, îl şi aşază pe artist printre căpeteniile şcolii de pictură românească.

Dar Oscar Obedeanu n'a rămas strein nici de celel'alte genuri picturale, cu toatele mai puţin exigente, decât greul gen al compoziţiei istorice.

Şi aşa vedem diferite studii de peisaj, adevărate sincere fixări pe pânză a unor impresii de mare iubitor al naturii, dintre care amintesc vre-o câteva subtile efecte de noapte, şi apoi, un număr însemnat de portrete, ce dovedesc marile calităţi de portretist ale lui Obedeanu.

Amintesc, între altele portretele Regelui Carol I şi al M. S. Regina Elisabeta, de la Catedrala din Constanţa, şi apoi pe acele ale Prinţului D. Ghica, G. Gr. Cantacuzino, Mitropolitului Calinic Miclescu, şi încă vre-o câteva, toate executate în aceiaşi epocă.

Insă preocuparea de căpetenie a marelui pictor rămânea o lucrare de dimensiuni colosale, pe care o eboşase, în aceiaşi vreme: «Ştefan cel Mare la Racova», o pânză de 8 metri lungime şi 5 lăţime, în care artistul înfăţişează pe eroul favorit, pe un cal alb, ţinând spada de tăiş, în aşa fel că mânerul, în formă de cruce, simbolisează triumful crucei împotriva păgânilor, cari se prosternează la picioarele eroului, întinzând trofee nenumărate.

In zare ard pădurile ca făcliile şi răsfrângerile jeregaiului pe bolta zilei acelea de iarnă, complectează atmosfera de dramatică izbândă a priveliştei acestea, străbătute de pâlcuri de fugari.

Mai mult sentiment, într'o asemenea lucrare, nici că se poate închipui. Pictorul şi-a pus parcă tot sufletul în această măreaţă apoteoză a lui Ştefan cel Mare şi dacă n'a avut parte să-şi execute lucrarea în întregime, aşa cum rămâne ea are o deosebită valoare, ca concepţie.

Cât era de preocupat pictorul de execuţia acestei proslăviri a marelui erou, arată cu prisosinţă atât studiile neîncetate pe care le făcea, iarnă cu iarnă, în plin aer, cât şi cheltuelile mari pentru cumpărarea costumelor epocii — comandate la o mare casă din Viena.

Dar ce să spunem de celel'alte lucrări, realizate în ultimii ani, de «Cobzarul», «La învăţătorul satului», «Olarul», «Episod din răscoalele agrare» şi câte încă? — lucrări cu care artistul căuta să uite că nu-şi poate vedea visul cu ochii — realizarea marei lui lucrări.

Până în cele din urmă a nădăjduit să o aducă la îndeplinire, rămânându-i ca un fel de obsesiune ce-i chinuia clipele de repaos.

— De l'aş sfârşi odată! — suspina uneori, ca un fel de răspuns la cine ştie ce întrebare, pe care îl silea să şi-o facă boala ce îl mistuia.

Dar răul a fost mai puternic decât firea viguroasă a artistului, şi, după o luptă sfâşietoare, acest suflet ales şi acest mare iubitor şi proslăvitor al trecutului neamului românesc, a fost răpus.

Numai bogăţia de lucrări luminoase, rămase pe urma lui Obedeanu, pânzele lui ce vor trebui să facă parte din galeriile noastre naţionale, ne întemeiază să sperăm că pe cărările deschise de acest pictor de composiţii, vor năzui, în curând, şi alţii din cei-ce se vor fi săturat de facticele şi mercantilele genuri de pictură uşoară, cu care hălăduiesc atâţia şi atâţia!

N. PORA

□ □ □

TINEREŢE

ACTUL I, SCENA XXII

La inaugurarea expoziţiei „Avântul artistic", în sala de picturi.

Mica, Ninon

Mica *(după ce priveşte lung, după Dinu care a plecat la braţ cu Blanche se uită odată la portretul ei, apoi o năpădeşte un plâns nestăpânit; prin stânga intră Ninon Favian.*

Ninon *(se opreşte în prag).* — O, iertaţi-mă, Domnişoară.

Mica *(se ridică repede; îşi şterge ochii).* — Nu face nimic... mă rog...

Ninon. — Vream să văz dacă mai e aci o Doamnă care...

Mica. — A ieşit adineauri la braţ cu... *(se îneacă)* cu un Domn...

Ninon. — A!... îşi închipue că se răzbună... şi cum era Domnul cu care a plecat?

Mica. — Slab... blond...

Ninon. — Vă mulţumesc, Domnişoară... *(vrea să iasă prin fund)*

Mica *(timid).* — D-le, D-le, Ninon...

Ninon, *(se întoarce).* — Ştiţi cum mă chiamă?

Mica. — Am auzit adineauri pe... D-na, D-lui Ministru...

Ninon. — A da, Lisy... Doreşti să-mi spui ceva?

Mica. — O să vă rog... ştiu că sânteţi amator...

Ninon. — Asta de unde ai aflat-o?

Mica. — Am auzit pe D-l Ministru...

Ninon. — Aha!...

Mica. — Şi că aveţi multe parale... Vă rog... cumpăraţi tabloul lui Dinu al meu... uite... *(dar plânge)*

Ninon. — Il iau cu plăcere...

Mica. — Ce bucurie îmi faceţi... *(plânge mai tare).*

Ninon. — Haide, nu mai plânge, îl cumpăr... *(Mica iar plânge)* N'auzi, îl cumpăr, de ce mai plângi acum?

Mica. — Fiindcă Domnul blond şi slab care a plecat cu D-na aceea, e brun şi gras... e iubitul meu...

Ninon. — Şi d-ta, te mai rogi de mine să-i cumpăr tabloul... ce inimă ai Domnişoară.

Mica. — O, eram sigură că o să mi se întâmple aşa... I-am şi spus acum un ceas: N'o să treacă mult şi o să vezi femei frumoase, bine îmbrăcate, şi o să le iubeşti pe acelea... Numai că vezi, prea a fost curând. Ei, asta e soarta noastră.. *(arată tabloul)* Nu mai are nevoe de mine... şi-a isprăvit tabloul...

DANS MASCAT

Dansezi cu el; — în dulcea melodie
A unui vals ce-şi leagănă cântarea,
Albitul trup ritmându-şi ondularea
E val de mare, spumă, simfonie...

Precum subt lună se mlădie marea
Mijlocul tău subt braţu'i se mlădie;
Şi tu visezi, iar dânsul cine ştie
Cu ce porniri ţi-a profanat visarea.

Când tremuri ca o mână de petale,
El de priveşte farmecele tale
Nu simţi cum minte sufletu'i de gheaţă?

Şi de surâde graţios la tine,
Tu dacă vrei ca săl cunoşti mai bine,
Te pleacă, şi ia'i masca de pe faţă.

Demostene BOTEZ

Ninon *(privind tabloul care o reprezintă pe Mica goală).* — Cum, tabloul acesta te reprezintă pe D-ta?

Mica *(cu ochii în pământ).* — Da.

Ninon *(priveşte tabloul cu un mare interes).* — A... a... avem şi un colier de safire...

Mica *(deodată înţepată).* — Dar ce, pofteai să pozez goală?

Ninon *(cu un zâmbet).* — Domnişoară...

Mica *(iute).* — Mica...

Ninon. — D-ră Mica, D-ră, ai un suflet minunat...

Mica. — Mi-ai mai spus odată...

Ninon. — E prea mult?

Mica. — Nu, dar aşa faceţi toţi... începeţi cu sufletul, ca să...

Ninon. — Eu n'am nici un gând ascuns...

Mica. — Nici nu e nevoe să mi-o spui..

Ninon. — Fiindcă, nu mă crezi?

Mica. — Dimpotrivă, ai toate însuşirile ca să fii sincer... eşti foarte bogat şi n'ai nevoe de nimeni...

Ninon *(cu un gest).* — O!...

Mica. — Şi foarte frumos... toate femeile trebue să alerge după D-ta...

Ninon. — Mă găseşti frumos?

Mica. — Nespus... vezi că şi eu sânt sinceră... Inainte ca să soseşti aci, adineauri, Doamnele acelea vorbiau de d-ta. Mi te închipuiam eu aşa şi aşa, dar când ai intrat pe uşă... Dumnezeule!... mi s'a oprit răsuflarea... *(apoi cu un alt ton)* Ţi le spun astea, fiindcă după cum vezi, frumoşii nu-mi fac nici o impresie... mie-mi plac urâţii...

Ninon *(descurajat).* — Da?

Mica. — Dinu era urât.

Ninon. — Cum «era»? Nu-l mai iubeşti?

Mica. — A, nu, s'a dus... să mă înşele aşa cu cea dintâi venită... Oi fi eu Mica Dinescu, oi fi eu mică, dar am o mândrie... ştii, trebue să mă ridic în vârful picioarelor ca s'o ajung...

Ninon *(cu o uşoară gravitate în voce).* — Domnişoară Mica, au fost adineauri aci, două femei, fiindcă D-ta îmi aduseşi aminte. Una — cea dintâi, trece drept fe-

meea cea mai cu experiență... se spune că atrage și amețaște, și după ce te smulgi din brațele ei, o dorești până la moarte... Cea-de-a doua e femeea cea mai elegantă din București...

Mica. — Cea cu care a plecat Dinu?

Ninon. — Da.

Mica. — Il felicit... bine a căzut.

Ninon. — Ei bine, pe amândouă le-am trimes la plimbare...

Mica *(cu mare bucurie).* — Adevărat? *(dar se stăpânește numai decât)* Adică ce-mi pasă mie!...

Ninon. — In afară de astea am cunoscut atâtea... atâtea...

Mica. — De ce nu scrii o călăuză a tuturor femeilor din București?

Ninon. — Nu râde de mine, fiindcă am suferit grozav...

Mica. — Și ai făcut desigur și pe alții să sufere.

Ninon. — De multe ori suferința pe care o dăm altora e un prisos de durere pe care n'o mai putem îndura noi...

Mica. — Poate ai dreptate...

Ninon. — Dar îți jur că niciodată n'am fost atât de mișcat în fața unei femei, ca acum în fața D-tale.

Mica. — Fiindcă n'ai cunoscut până acum decât cucoane deacelea, din lumea D-v., bogate, sătule, nărăvite, cari își iau amanții cu luna sau cu vecinicia, după cum se poartă, și le dă drumul când li s'a urît cu ei... fără milă... fără să se uite înapoi... Pe când eu, eu sânt o biată fată dela mahala... Eu mi-am lăsat mamă săracă și frați mici, ca să pornesc așa, înainte, după iubire... Dragostele noastre ne aduc nenorocire numai nouă. Eu am răbdat de foame și de frig într'o odăiță, și după doi ani de zile, azi am pus pentru întâia oară o rochiță de fulard și un buchet de violete la pălărie... se și cuvenea să mă îmbrac de gală... e ziua celei dintâi dezamăgiri din viața mea...

Ninon. — D-ră Mica, de-ai știi ce simt pentru d-ta., în minutul acesta...

De ce te uiți așa la mine?

Mica *(gravă).* — Fiindcă vreau să văz cum e privirea unui om când săvârșește o faptă rea...

Ninon *(mustrător).* — D-ră Mica...

Mica. — Nu, nu-mi mai spune pe nume... nu știu ce ai în glas... că numele meu răsună pe buzele d-tale frumos... par'că vine de departe... într'un vis... Te rog, du-te!... De ce mi-a fost dat să te întâlnesc tocmai în minutul acesta, când toate se prăbușesc... Iubitul meu în care aveam o încredere nebună, m'a părăsit, după ce a încercat să săvârșească o faptă.. *(arată tabloul)* să nimicească asta... De atunci ghicisem că s'a sfârșit tot între noi. Vezi dar că în jurul meu e numai ruină... o singură floare... *(arată la butoniera lui).* Camelia dela butoniera d-tale... Du-te, sânt zăpăcită... Imi bate inima, par'că viu în goană dela marginea lumii...

Ninon. — Mico!...

Mica. — Taci!...

Ninon *(se apropie de ea).* — Mica mea...

Mica *(cu un mare strigăt).* — A, sânt nebună, ai dreptate, nu se poate să spui minciuni cu un glas ca ăsta, ori atunci toate și-au dat mâna în clipa asta a pierzării mele, și nu pot lupta cu toate...

Ninon. — Clipa mântuirii tale, Mico... cum o să te iubesc...

Mica *(închide ochii, cu glas stins).* — Eu te iubesc de acum...

Ninon *(se repede și îi ia mâinele).* — Ce mici și ce albe... ce sânt semnele astea pe degete?

Mica. — Impunsături de ace... nu te uita, Ninon... *(îi sărută mâinile).*

Ninon. — Săracele tale mâini... cum tremură într'ale mele... Tremuri toată. Ce ai?..

Mica *(cu ochii închiși, cu glas rar).* — Simt cum sărutările tale, străbătându-mi brațele, se adună toate la inimă, și închid înfiorată ochii, de teamă să nu-mi scape prin priviri...

Ninon. — De unde știi toate astea?

Mica. — Le-am învățat acum... O, Ninon, Ninon, să nu-ți bați joc de mine... M'am dat ție prea repede, recunosc, dar cum să te împotrivești soarelui, cântecului care te fură și te robește. Tu ești soarele meu, cântecul inimii mele. Săracele semenele mele... săracele de noi...

Ninon. — Mico, dragostea mea, lasă-mă să te înbrățișez...

Mica. — Nu, Ninon, nu acum, lasă-mă să-mi viu în fire... să mă reculeg... să-mi adun tot ce mi-a mai rămas pe afară din dorinți... și din năzuințele mele... cele câte-va fioruri răslețe... și acelea sânt pe drum... vreau să mă dau toată în îmbrățișarea aceea...

(Prin fund a intrat Dinu).

Mica *(speriată).* — Dinu!...

SCENA XXIII

Mica, Ninon, Dinu

Dinu *(din prag, încruntat, către Ninon).* — D-ta aci?

Ninon. — Da... am venit să-ți cumpăr tabloul.

Dinu. — Tabloul e vândut.

Ninon. — Cum se poate!

Dinu. — Mi l'a luat Ministerul de Culte pentru Pinacoteca Statului.

Mica *(deodată).* — Nu e adevărat!

Dinu. — Mico!

Mica *(cu un soi de desperare).* — Eu știu.. eu m'am dus după soția Ministrului... să stăruesc să-l cumpere... Dar când am ajuns în vestibul, era prea târziu... se urcase în automobil...

Dinu *(uimit).* — Mico!

Ninon *(inaintează).* — Domnule!..,

Mica *(cu un strigăt nepotolit).* — Ninon!...

Dinu *(tresare).* — Ah!...

Ninon. — Vreau tabloul d-tale cu orice preț... cere-mi cât vrei...

Dinu. — Și eu nu-l dau pentru tot aurul din lume... *(dar se uită lung la Ninon, la Mica... se cutremură... cu glas răgușit...)* Luați-l! Luați-l!! dar repede!

Mica. — Dinule!...

Dinu. — Pieriți din ochii mei...

(In minutul acesta afară răsună imnul regal.. familia regală vine să viziteze Expoziția. Din dreapta și din stânga mai multe persoane năvălesc în scenă, o străbat în fugă, și ies prin fund, șoptind: „a venit“... „hai să vedem și noi“.. Ninon cu Mica se îndreaptă spre ușa din fund).

Ninon *(din ușă).* — Costul îl găsești la biuroul Expoziției!...

Dinu. — Banii!... N'am nevoe de banii voștrii... Vi-i asvârlu în obraz, banii...

(Se uită împrejur... e singur... Afară, imnul regal, lin, majestuos... Dinu stă un moment rătăcit, par'că își adună gândurile. apoi încet cu o mare osteneală în gesturi, ia tăblița pe care i-a adus-o servitorul și pe care stă scris: „Vândut“ vine cu ea în dreptul tabloului, îl privește, agață tăblița, apoi îl podidește plânsul și cade în genunchi).

CORTINA

Alexandru KIRIȚESCU

□ □ □

SUFLET...

Ce trist palat pustiu!
Și nici un păzitor...
— Mă uit, mă duc, revin;
Tăcerile mă dor...

Ce-am vrut să fac din mine?
..Imi pare c'a fost vis...
Pereții-s în ruine, —
Iar poarta s'a închis.

Ai să mă 'ntrebi, ce rege
Aici a locuit...
— Și nu vei înțelege
La ce-a mai fost zidit!

Atât de multe vrem,
E trist, și-adevărat, —
E trist, și nu vedem,
De-afară, în palat...

M. SĂULESCU

O SĂ 'NȚELEGI...

Nimic n'o să presimți din ochi-mi
De va mai fi să-ți trec pe drum,
N'or fi mai umezi c'altădată,
Nici te-or privi mai nu știu cum.

Mă voiu sili să-ți par mai vesel
Cu cât voi fi mai alb ca ceara
Și 'n glasul meu nici o schimbare
Când ți-oi șopti tot bună-seara.

Din legănatu-mi mers, nimica
N'o ști nici inima să-ți spună
Să-mi spionezi de-aproape pașii
Pe urma mea ca o nebună.

Dar când vei mai privi în cale
Și vei vedea că nu mai viu
Că te-am vestit din toată ființa,
O să 'nțelegi, dar... prea târziu...

V. PODEANU

FIGURI DISPĂRUTE

—

ŞTEFAN PETICĂ

— OPERA —

Volumul *Fecioara în Alb* mai cuprinde unele poeme — foarte puţine — ale căror contur şi sentiment sunt mai reliefate, păstrând totuşi aceiaşi muzicalitate a versului, precum şi acelaş isvor al inspirărei, melancolia :

Era odată un prinţ vestit,
Cu ochii trişti, cu faţa blândă,
Un viers de cântec rătăcit
Doinea în vorba-i tremurândă.
Pe tristul prinţ, cu ochii mari,
Un gând adânc de pribegie,
Spre negri codrii solitari,
Il îndemna cu viclenie.
Ah, pală-i floarea de cicoare
Ca floarea dorului ce moare !

Un cal şi-o spadă şi-a gătit
Şi s'a perdut în depărtare,
Vai, blândul, tristul prinţ vestit —
Ce trişti sunt crinii pe cărare !
In urma lui, îngândurat,
Privea un chip alb de fecioară,
Doar numai colbul argintat
Se joacă 'n razele de soare.
Ce tristă-i floarea de cicoare,
Ah, floarea dorului ce moare !

Trecut-a timp şi s'au lăsat
Dureri pe 'ntinsa 'mpărăţie
De dorul celui ce-a plecat
Pe lungul drum de pribegie,
Iar ochii candizi şi albaştri —
Ce-au plâns pe urma frumuseţei —
Păreau pe ceruri nişte aştri
Pierind în zarea dimineţei.
Şi plânge floarea de cicoare,
Ah, floarea dorului ce moare !

Târziu de tot a revenit
Intr'un amurg de toamnă rece,
Vai, blândul, tristul prinţ vestit
Era o umbră care trece
Infăşurată 'ntunecat
In greaua mantie de vise :
Domnea tăcerea în palat,
Fecioara palidă murise.
Uscată-i floarea de cicoare,
Ah, floarea dorului ce moare !

(Fecioara în Alb, pag. 21)

In versurile de mai sus, după cum se vede e o intrigă definită, în înţelesul literar al cuvântului ; imaginele sunt mai concrete ; poezia, ca să ne exprimăm astfel, are un subiect.

Un alt exemplu :

Vai chinul nopţilor de vară
Şi groaza razelor de lună !
Misterul lor e o povară
Şi pacea lor e o mincină !

Incet un înger pal revarsă
Din fina mână 'nvineţită,
Visări ce cad pe fruntea arsă
De taine grele şi trudită.

Iubiţii dorm ; de-asupra pare
Că trece dragostea perdută ;
Un glas de clopot e-o chemare
In noaptea clară şi tăcută !

Le 'ngălbeneşte faţa luna
Cu dureroasa-i poezie,
Ei dorm mai strânşi ca totdeauna
Şi plâng în somn fără să ştie !

(Fecioara în Alb, pag. 47)

Şi aici, ca şi în cealaltă poezie, imaginele cât şi subiectul ne rămân săpate în memorie, le putem reconstitui.

Dar, afară de aceasta, ceeace ridică valoarea poeziilor citate, e fericita ţesătură a unor versuri, e plasticizarea unor stări adânci sufleteşti şi numai printr'o simplă imagine. Să recitim poezia : *Apune soarele pe dealuri*, oprindu-ne la strofa :

Târziu de tot a revenit
Intr'un amurg de toamnă rece,
Vai, blândul, tristul prinţ vestit
Era o umbră care trece
Infăşurată 'ntunecat
In greaua mantie de vise...

Prinţul acesta întunecat, care se întoarce de pe alte tărâmuri, ne dă fiorul depărtărilor, al anilor tineri şi trecuţi pentru vecie, al îndoelilor şi tristeţelor trăite zilnic, — căci *acum* se întoarce asemeni unei umbre, înfăşurată în greaua mantie de vise !... Celelalte două versuri imediat următoare :

Domnea tăcerea în palat,
Fecioara palidă murise...

topesc ideia într'o strofă armonică şi definitivă.

Tot astfel şi în poezia : *Vai, chinul nopţilor de vară !*, vom descoperi aceleaşi calităţi— asupra cărora am stăruit acum câteva rânduri—precum şi unele versuri profund emoţionante şi care deschid în suflet perspective nebănuite :

Iubiţii dorm ; de-asupra pare
Că trece dragostea perdută ;
Un glas de clopot e o chemare
In noaptea clară şi tăcută !

Le 'ngălbeneşte faţa luna
Cu dureroasa-i poezie,
Ei dorm mai strânşi ca totdeauna
Şi plâng în somn fără să ştie.

In sfârşit ceeace ridică valoarea poeziilor citate şi în general a întregului volum de poeme : *Fecioara în Alb*, e puritatea sentimentului asemenea petalelor de trandafir, e continua preocupare de o atmosferă superioară.

Cu aceste rânduri am sfârşit prima fază a talentului lui Ştefan Petică.

După cum spuneam, în câteva pagini precedente, caracteristica acestui al doilea volum de poeme : *Cântecul Toamnei şi Serenade Demonice*—în contrast cu cel d'intâi — e descrierea Realităţei aşa cum ni se înfăţişează, de cele mai multe ori : goală şi brutală, sau — adăogăm acum — e oboseala pe care o simţim în faţa acestei realităţi, în faţa aceluiaşi decor, viaţa :

Măreţ precum e-un rege în zile glorioase
Oraşul se 'ncunună cu purpură şi aur ;
Pe turle ruginite, pe crestete de case
Şi albe capiteluri, brodate în flori de laur.

Şi mândru de podoaba de raze sclipitoare
A sculelor regale, norocul îl îmbată
Şi gloria-l tâmpeşte. El râde către soare :
Un râs de poftitoare femee 'ndestulată.

Nici Tyrul şi Sidonul în vechea lor mărire —
Când ţările de basme făcuseră din ele
Altare frumuseţei bogate 'n strălucire —
Nu-şi puseră 'n cunună podoabe-atât de grele.

. . . .

Dar furnică mulţimea în colbul de pe uliţi
Şi ochii ei, ce poartă mocirle de păcate,
Aruncă răutate asemeni unor suliţi
Ce 'ntind zăbranic negru pe albele palate.

(Cântecul Toamnei, pag.20)

Expresile sunt aspre, une-ori prea aspre; valul acela vaporos de melancolie e sfâşiat ; muzicalitatea mlădioasă, adormitoare a versului a dispărut ; sentimentul e înlocuit prin idee ; poezia e mai concentrată, mai rezumativă,

Stăruind în aceiaşi direcţie, dar evoluând în cugetare, Petică înseamnă cu un vârf ascuţit de oţel, versurile următoare :

O ceată 'ntunecată s'a oprit
Tăcută şi răsleaţă la răscruce ;
Atât de grea îi cade 'n asfinţit
Tortura de-a nu şti 'ncotro s'apuce.

Cât fuse ziua clară s'a 'mbuibat
Cu cântece şi joc în loc de pâine
Şi beată de plăcere a uitat
De grija zilei groaznice de mâine.

Dar seara se coboară răcoroasă
Şi-amurgul sărbătoarei e amar,
Ca drojdia cea neagră ce o lasă
Năspritul must pe fundul de pahar.

Cu trândavi ochi priveşte spre apus,
Mirată că nu poate să-l priceapă,
O rugă pare c'ar avea de spus
Dar nu ştie măcar cum s'o 'nceapă.

Ci stă îngrămădită ca o turmă
Şi tremura de taina ce-o 'nfioară
Cu moartea zilei blonde, care curmă
Şi jocul şi cântarea de vioară

Şi tristă de pierduta fericire
Tăcută stă cu fruntea încruntată,
Chemând ceva din stinsa strălucire
S'aprindă facle 'n noaptea 'ntunecată.

(Serenade Demonice, pag. 32)

In versurile acestea credem că poetul a atins, cea mai înaltă treaptă a evoluţiei sale artistice ; căci acestei poezii îi putem sfărâma hotarele — orice poezie are hotarele ei — trecând dincolo şi continuând drumul cugetărei prin simbol. In adevăr, poezia de mai sus, citită cu atenţie şi complectată cu fantazia, ne sugerează : nedumerirea, oboseala, teama pe care trebue să o simtă — la un moment dat — toţi aceia care ani dearândul au petrecut, risipindu-şi nebuneşte energia şi avânturile tinereţei. Arta şi în special Poezia ar trebui să fie un simbol.

Ne mai rămâne să urmărim o singură fâlfâire a gândului lui Ştefan Petică pentruca—cu profundă părere de rău—să închidem paginele cărţilor sale :

Aruncă Noapte mantia-ţi regală
Pe slabii noştri umeri gârboviţi,
Sub sarcini de păcate şi 'ndoială
Pe care le purtarăm răsvrătiţi.

Şi pune vălul tău de umbră deasă
Pe ochii noştri 'n veci întrebători :
Lumina e un chin care ne-apasă
Iar cerul nesfârşit ne dă fiori.

Intunecă luminele din stele
Şi murmurul din ape 'l amorţeşte,
Punând tăcerea Doamnă peste ele ;
Aromele din flori le risipeşte.

Din inimi sângerate fă să piară
Avânt, răscoală, zbucium şi mânie
Şi flacăra ce arde 'n nopţi de vară
Alături cu a iubirei nebunie.

Şi când vom fi străini de orice viaţă,
De stele, de parfum, de flori albastre,
Asemeni unei roze — Nepăsarea
Va creşte sfântă 'n sufletele noastre.

(Serenade Demonice, pag. 36)

Dezorientat, obosit, fără nici o speranţă care să-i lumineze drumul vieţei, înfrânt de tot şi de toate, se adresează Nopţei să învelească, să înăbuşe, să stingă — cu mantia ei regală — tot ce e parfum, simfonie şi palpitare ca astfel—fiind străin de orice viaţă, Nepăsarea să poată creşte în suflet asemenea unei roze. Poezia aceasta desigur că ar putea servi drept Epilog la o viitoare ediţie: poezii complete.

Dar o mică paranteză: penultimul vers, din ultima strofă, am fost nevoiţi — pentru clarificarea subiectului — să-l schimbăm, cu preţul chiar de a fi învinuiţi de impietate faţă de opera poetului. In original aşa cum este:

O roză, ca pe-o insulă de ghiaţă,

întunecă aproape în întregime ideea şi din pricina asta mai repede înclinăm să credem că versul de mai sus e un vers provizoriu de cât o greşeală, mai ales că poezia face parte dintr'un volum postum, — închidem paranteza.

Şi acum câteva rânduri ca încheere: Ştefan Petică cu toate că a trăit numai douăzeci şi şeapte de ani şi într'o vreme în care alte tendinţe şi curente literare — protivnice talentului său — erau a tot stăpânitoare, totuşi a reuşit să ne lase câteva poeme de-o netăgăduită frumuseţe, poeme în care noi întrezărim începuturile poeziei nouă. In legătură cu aceasta un cuvânt asupra unora inovări în ce priveşte armonia versurilor: în mai multe din poemele sale primul vers din fiecare strofă e acelaş, cu oarecare deosebiri, sau: al doilea vers din flecare strofă e o repetire a celui dintâi din aceiaşi strofă, iarăşi cu oarecare deosebiri. Aceste repetiri, proprii curentului nou şi duse—în anii din urmă—la o adevărată perfecţie de unii din reprezentanţii lui — adaugă poeziei o muzicalitate particulară:

Femei cu flori de sânge în păru 'ntunecat,
Femei cu flori aprinse trecură pe 'nnoptate,

Seri triste coborâră pe visu-mi vechi şi sfânt,
Seri triste ca un flaut ce plânge 'n depărtare,

. . . .

(Fecioara în Alb, pag. 50)

Voiu merge către munţii ce stau albaştrii 'n zare,
Voiu merge către munţii în veci mângâitori,

Intrând în vechiul templu cu-altare părăsite.
Intrând în vechiul templu de stinsă fericire,

Visând în pacea nopţei la viaţa depărtată,
Visând în pacea nopţei sub bolţile albastre,

Cu ochii supţi de visuri sub pulberea de stele,
Cu ochii supţi de visuri căta-voiu peste deal.

(Cântecul Toamnei, pag. 19)

Revenim: în acelaş timp Petică a fost şi un teoretician al noului curent, atât în convorbirile sale—era un causeur excelent [1]) – cât şi în o mulţime de articole critice, cităm pe cel publicat în *România Jună*, 13 şi 14 Februarie 1900, sub titlul: Poezia Nouă.

Inzestrat cu o rară uşurinţă la scris şi cu o uimitoare putere de muncă, a publicat o mulţime de articole dintre care unele iscălite cu pseudonimele de Ştefan sau Muşat, ar trebui amintite pentru caldul lor patriotism; precum şi două drame—slabe ca lucrări dramatice — pline însă de un idealism pe care cu greu îl mai întâlnim astăzi în teatrul românesc.

In privinţa culturei desigur că a fost unul din puţinii scriitori cu adevăraţi culţi, dovada: diversitatea articolelor publicate, a celor trei broşuri sociologice de care am aminti în primele pagini, şi a următoarelor rânduri: „Citise multă literatură mai nouă, franceză şi italiană şi m'a uimit cât de bine cunoştea pe tinerii germani, dintre care îşi alesese de model pe cei mai eterici, pe Hugo von Hoffmannsthal şi pe Ştefan Georg. Era bine orientat şi asupra curentului nou al artelor, în deosebi al picturei [1]). Tot aici e locul să amintim că printre hârtiile rămase dela el s'a găsit un caet cuprinzând un rezumat al sistemelor filozofice ale lui Taine, Collard, Cousin, Jouffroy, Caro, Renan, Mill, Carlyle, Spencer, Schopenhauer, Laveley [2]).

Şi... toate acestea au fost coborâte în mormânt când cel care le purta în suflet nu avea decât două-zeci şi şeapte de ani, dar sămânţa aruncată de dânsul a încolţit, a dat roade şi nu va trece mult timp şi hambarele vor fi pline şi hambarele nu vor mai fi deajuns.

Alex. T. STAMATIAD

¹) Il Chendi: Ştefan Petică, în volumul Preludii.

¹) Il. Chendi: Ştefan Petică, în volumul Preludii.

²) I. Dongorosi şi P. Şeicaru, revista Freamătul, No. 1—3, 1912.

CRONICA DRAMATICĂ

Scrisorile persane ale lui Mirza-Usbek

II

Teheran, luna Gemmadi 4

Iţi spuneam în scrisoarea trecută că o piesă originală, ca să fie jucată pe scena Teatrului Naţional din Teheran, trebue să fi fost mai întâi respinsă de *Giviadan-Khirad* — divanul „înţelepciunei eterne". Piesele se joacă astfel în rânduirea respingerii. Mai sunt totuşi şi abateri.

Inţelepţii din divan iau parte la reprezentaţii dintr'o cuşcă de aur, zebrelită, ce se numeşte *Haft-Aurang*, sau cele şeapte tronuri. De acolo torc caerul înţelepciunei lor, zâmbindu-şi în barbă, urmărind cu ochii aprinşi mişcările huriilor frumoase... Şi ori cât ar fi ei de cuminţi, ori cât ar fi de adânciţi în ştiinţa sublimă a astrologiei, teatrul începe să-i ademenească prin ispitele lui vii. Căci teatrul e mulţimea de oameni ce ropoteşte în aplauze, râsul cald al celor mulţumiţi, chemarea la focul rampei; teatrul e gloria văzută şi pipăită, mâinile ce se întind să te felicite; teatrul sunt huriile isteţe pe care nici un eunuc nu le păzeşte; teatrul e sgomotul ziarelor de a doua zi, larma laudei sau a hulei deopotrivă de scumpe unui biet suflet omenesc... Şi astfel unii din înţelepţi cad în ispită. Privind ani de zile din dărătul zăbrelelor la piesele ce cad sau isbutesc, un şearpe îi muşcă: de ce n'ar face şi ei teatru? O viaţă întreagă s'au adâncit în astrologie, prin mijlocirea căreia au ajuns în divanul teatrului. La bătrâneţe îi încolţeşte slăbiciunea scenei.

In afară de piesele respinse se mai joacă deci şi încercările înţelepţilor din *Giavidan-Khirad*. Cu deosebire avem un astrolog minunat. Il chiamă Ahtir-Uddin-Akhsikéti. Nume lung, dar prea scurt încă faţă de obârşia strălucită şi de ştiinţa lui adâncă. Neamul i se trage din soare. Pe când străbunii lui erau *mirza*, cărturari ai noştri „nu se pogorâseră încă din maimuţă". Umblă totuşi ca şi noi pe două picioare. E cuviincios, sfios, modest şi bine voitor. Nici o data nu ţi-ar pomeni de părinţii lui scoborâţi din soare. Acum o mie de ani un strămoş ştia să numere până la zece — şi Ahtir-uddin Akhsiketi nu e mândru... Trece prin valea plângerei ca o albă umbră a înţelepciunei divine: e o mână întinsă şi prietenoasă, un sfat binevoitor, un cuvânt, dulce şi legănat. Nici o dată nu vorbeşte de el şi de cinstea de care se bucură la curtea Şahului. Bunurile sufletului le recunoaşte; pe cele pământeşti nu. Inţelepciunea lui trece pe deasupra, îndreptându-se numai spre lucrurile veşnice şi nemişcate. Când îţi spune ceva n'are de cât o grabă: să te asculte pe tine. E o ureche pururi plecată la ori ce părere, un braţ gata să culeagă bobul de grâu din mijlocul neghinei.

Un astfel de înţelept se cuvenea să fie în divanul înţelepciunei eterne şi a şi fost ales. Dar chiar de la început se ridică o îndoială. Ahtir-uddin-Akhsiketi scrisese odinioară un şir de frumoase povestiri: *Tohfat-ul Iraqaïn*. Era deci un scriitor şi putea deveni şi un dramaturg. Un fior de groază străbătu întreg divanul. Inţeleptul cel nou se arăta ca o ameninţare. Un an de zile Ahtir-uddin-Akhsiketi stătu aşa dar într'un colţ, privit pe sub gene, ocolit, cercetat totuşi în cele mai mici mişcări, ca un vrăşmaş ce nu s'a dat încă pe faţă.

Putea fi el blând, bun, şi îndatoritor, nimeni nu-l asculta însă şi nici nu-i primea sfatul.

Intr'o zi, pe când Giavidan-Khiradul cumpănea adânci învăţături, intră şi Ahtir-uddin-Akhsiketi sfios ca întotdeauna şi se aşeză mai la o parte. După ce înţelepţii isprăviră de cuvântat, Ahtir scoase un maldăr de hârtie şi trecu în mijloc:

— Străluciţi fii ai înţelepciunei divine, şi tu *Muluk et Tawaif*, plecaţi urechile voastre răbdătoare la cele ce vă voi citi...

La început, toţi se ridicară în picioare, făcând sgomot. Voiau să'l oprească. Bănuiau că adusese o piesă de teatru. Duşmanul de care se temuse atâta vreme, se arăta acum în toată goliciunea lui. Un înţelept se repezi să-l sfâşie. Dar Mulukul îl înduplecă:

— Nu se cuvine să atingem pe unul din ai noştri; nu trebue să necinstim sfinţenia divanului înţelepciunei eterne. Citeşte, o Ahtir-uddin Akhsiketi, şi fie ca lumina cerului să se reverse asupra ta.

Ahtir începu să citească, liniştit, blând, fără nici o tulburare, ca şi cum nu s'ar fi întâmplat nimic. Cu cât însă se adâncea în citire, cu atât feţele se înseninau, ochii se înviorau, gurile zimbeau. Când isprăvi, toţi se sculară şi'l sărutară. Iar *Muluk et Tawaif* împreună mânele spre cer, rostind străvechile cuvinte:

— Alah e mare şi Mahomed e profetul lui.

Piesa se jucă şi, fireşte, căzu. Persia întreagă respiră ca după o furtună. Ahtir nu mai era o primejdie pentru Teatrul Naţional din Teheran. Dimpotrivă, era o fală şi o strălucire. Işi luă deci locul de cinste cuvenit înaltei înţelepciuni şi firei lui cumpătate. O singură îndatorire i se ceru: să scrie în fiecare an câte o piesă. Ahtir o scrie, teatrul o joacă, şi publicul ridică din umeri. Anul acesta, bunioară, ne-a reprezentat o comedie *„Zuleica cea cocoşată"*, asupra căreia Teheranul întreg avu o altă părere decât autorul ei...

Pilda a dat roade. Unii înţelepţi au început să scrie teatru. Până şi Marele Muluk a fost cucerit de ispitele scenei. In viaţa lui plină de gânduri înalte şi de griji felurite, găseşte răgazul unei piese pe an.

La temelia instituţiilor noastre este spiritul de familie. Inchină-te dinaintea acestui simţ pe care se razimă milenarul nostru neam. Teatrul tinde să fie şi el o familie: o rudă e fesul Mulukului; o alta scrie drame apocaliptice pe care Teatrul Naţional le joacă. Viitorul ne mai făgădueşte şi alte lucruri minunate. Ali Rustan Batterie, qualioûn, sau purtătorul de narghileh al Mulukui a scris şi el o tragedie. Privind mereu pe scenă

prin geamul cuştei de aur a divanului „înţelepciunei eterne“, ispita teatrului l'a încercat şi pe dânsul. Până acum n'a îndrăznit încă s'o citească divanului. Aşteaptă numai clipa prielnică de mulţumire de sine a Marelui Muluk. Când va sosi — te voi vesti.

Dar mă vei întreba: ce fac scriitorii voştri de talent? Aşteaptă. Mai întâi, nu i-a pus nimeni să scrie teatru. Apoi, dacă au talent, să fie mulţumiţi cu atât. Să nu ceară două lucruri. Să năzuiască mai de grabă spre geniu. Geniul este însă o lungă răbdare. Să-l câştige, răbdând, răbdând, răbdând...

E. LOVINESCU

MEMENTO DRAMATIC

Acum doi ani scriam în *Convorbiri literare* între altele şi următoarele rânduri despre încercările dramatice ale d-lui Diamandy:

„După *Bestia*, d. G. Diamandy îşi urmează traectoria dramatică prin *Dolorosa*, fără nicio ocolire din drum.

D. Diamandy nu e încă un dramaturg: — adică un observator al lumei înconjurătoare în latura ei etică, în legăturile felurite dintre oameni deosebiţi prin cultură, prin creştere, prin stratificaţie socială sau prin fatalităţi organice. D. G. Diamandy nu ştie *încă* vedea şi cu atât mai puţin plăsmui ce n'a putut vedea. Aceste sunt însă cele două însuşiri de căpetenie ale dramaturgului: să prindă notele esenţiale ale unui om din lumea largă şi apoi să le statornicească în icoana vie a unui erou ce trăeşte sub ochii noştri.

D. Diamandy, e în schimb, *un cerebral:* adică un mânuitor de idei. Dacă peutru d-sa oamenii nu trăesc încă — ideile trăesc, se mişcă, au o fiinţă mai puternică decât realităţile de care ne lovim în fiecare clipă. E un ideolog ce ar tăgădui pumnalul înfipt în plinul pieptului, pentru a nu recunoaşte decât *ideea* răsbunării pe care o împlineşte.

Aceasta e slăbiciunea şi tăria teatrului d-lui G. Diamandy.

Mai întâi, ne duce într'o lume închipuită. Vin pe scenă oameni pe care nu i-ai zărit niciodată la noi, amintindu-ţi doar figuri cunoscute din paginile unor cărţi citite odinioară.

O lume de aiurea cu obiceiuri de aiurea. Te miri că vorbesc româneşte.

Şi totuşi în *Dolorosa* ca şi în *Bestia* trăeşte ceva: o teorie, o problemă, o lovire de postulate.

In loc să se ciocnească oamenii, se ciocnesc teoriile scăpate dintr'o cutie fermecată. Intâia iese pe scenă, se închină lumei, ţine o cuvântare până ce scapă din cutie o alta mai războinică. Cele două teorii la început se măsoară, apoi se năpustesc vajnic. Pe urmă, una din ele se duce cu capul spart. Cealaltă rămâne învingătoare. Dar biruinţa e în piesă, nu şi în sufletul nostru.

Intr'un cuvânt, d. Diamandy n'are o viziune artistică şi nici cunoştinţe technice prea multe. E totuşi o personalitate: citeşte, gândeşte şi se lasă străbătut de literatura apusului în ce are ea mai rodnic. D. Diamandy e frământat de probleme felurite, sociale sau estetice, faţă de care ia o atitudine. Ca şi în politică, rămâne un cerebral, pentru care ideile trăesc viaţa veşniciei.

Deocamdată, e destul. Ştiinţa teatrului va veni poate mai târziu — dar intuiţia artistică?

Aceste rânduri au fost scrise acum doi ani. De atunci, d-l Diamandy a făcut un pas înainte cu *Chemarea Codrului*, şi altul îndărăt cu *Tot înainte!* De altfel această dramă e şi cea dintâi lucrare dramatică a autorului. Vitregia timpurilor numai i-a împiedecat realizarea scenică. E cea dintâi şi cea mai artificială. Un singur merit are mai mult decât *Dolorosa* şi *Bestia:* sinceritatea. Nu se petrece la noi, ci în lumea lucrătorilor din Franţa. Sau mai bine: în lumea cărticelelor roşii socialiste, a discuţiilor doctrinare, a broşurelor de propagandă. O operă pe dea'ntregul cerebrală, uneori interesantă, vioaie, a unui cunoscător al problemelor sociale, dar lipsită de intuiţie artistică şi de tecnica scenică. Teatru nu e. O înnădire de discuţii nu fac la un loc o piesă. Oamenii intru şi iese, se ciocnesc în teorii, dar nu se desprind ca fiinţe vii. Umbre palide. Nici chiar figura patronului, singura mai adânc cercetată, nu e limpede. E un patron bun sau rău? Ce însemnătate are orbirea lui? Accidentele nu interesează în teatru. La urmă, am trage doar încheierea că d. Diamandy e pentru cooperative. In *Bestia* fusese pentru Casa Rurală. Toate bune. Rămâne însă ca aceste idei să devină şi idei teatrale.

Aşa, de pildă, în *La Clairière* a lui Maurice Donnay şi Lucien Descaves găsim o critică a cooperativelor de lucrători — dar cu ce minunată înfăptuire artistică, cu ce viziune limpede a caracterelor! Orice idee e bună. Mai trebue şi intuiţia creatoare.

După cum am spus însă, *Tot înainte!* e cea dintâi piesă a d-lui Diamandy. I se pot ierta multe, afară de greşala de a fi fost jucată după alte piese mai reuşite. *Chemarea codrului* o dase de mult uitării.

E. L.

□ □ □

CRONICA MUZICALĂ

Sala Ateneului. — Ultimul concert de vioară al lui George Enescu.

Al IX-lea concert simfonic cu concursul d-rei L. Bernard.

Nu crez şi nu sper că acesta va fi ultimul concert de vioară ce'l va da aci, George Enescu, în cursul anului: odată luat, te lepezi foarte greu de obiceiul lucrurilor alese.

Pe program, trei *concerte* cu acompaniamentul orchestrei ministerului dirijată de d-l Dinicu, — *Concertele în mi major* de I. S. Bach, în *mi minor* de Mendelssohn, în *și minor* de Saint-Saëns, şi o *poemă simfonică, — Les Enchantements d'Armide,* — pentru vioară şi orchestră, datorită delicatului nostru compozitor d-l Nonna Otescu şi dirijată de dânsul.

Concertele lui George Enescu la noi, sunt un izvor nesecat de binefaceri: să luăm, de pildă, concertul de mai sus: îi datorim, mai întâi, o sensaţiune de artă, de prima ordine: interpretarea atât de superioară a *Concertului în mi major* de I. S. Bach; apoi, o plăcută surpriză: eleganţele armonice şi coloritul orchestral al poemei simfonice a unuia din cei mai artişti dintre compozitorii noştri; al treilea, un gest frumos de colegialitate, — necunoscut aci,—: a prilejui unui talentat camarad mai tânăr, s'aşi prezinte ultima operă, în condiţiuni cu deosebire strălucite; în fine, a mai spori cu câteva mii de lei, fondul pentru cumpărarea unei orge care va fi atât de binevenită!

Intr'un moment de entusiasm de o lăudabilă spontaneitate, proprietarul-editor al programului-reclamă, s'a grăbit a tipări pe coperta nepreţuitei broşuri, numele muzicianului nostru lângă cele mai vestite ce le-a produs omenirea: s'ar cuveni să se sape, în litere de aur, acel nume, pe frontonul orgei care va împodobi, mândră, estrada salei noastre de concert.

* * *

Şi pe d-ra Bernard care, în *Concerto* de Saint-Saëns, a participat, cu atât succes, la a IX-a audiţiune simfonică, au gonit'o evenimentele din Paris, unde răuşise să intre în Conservatorul de muzică.

Dacă aceste întreruperi sunt prilej plăcut de a'şi revedea ţara, de a recolta aplauze şi de a'şi ceti numele prin ziare, cu laude ditirambice, ele nu pot fi decât dăunătoare unei aducaţiuni muzicale serios începută.

Să nădăjduim, spre binele tutulor, că lucrurile vor reintra în starea lor normală, — nu înainte însă ca aspiraţiunile legitime ale neamurilor să fi fost realizată.

Tânăra violoncelistă, căreia datorim această digresiune cu totul străină rubricei de faţă, s'a reîntors cu un ton mai mlădios, cu o technică mai sigură, cu un stil mai pur: numeroase şi bogate calităţi are arcuşul vibrător al acestei foarte talentate eleve a d-lui Dinicu: un cusur însă i se poate invinui: extrema tinereţe!!, acel cusur, o asigur însă, că va dispare... cu vremea!

Orchestra a executat: uvertura *Alceste* de Gluck, revăzută de Felix Weingartner, *Simfonia III-a* a lui Brahms şi „Apoteza lui Hans Sachs“ din *Maeştrii cântăreţi*.

Simfonia III-a a lui Brahms, — penultima, căci ca şi protectorul său Schumann, Brahms a scris patru simfonii, — îţi dă o impresie de linişte; desvoltările ideilor, arta de a le prezenta sub înfăţişările cele mai multiple, influenţează în modul cel mai plăcut asupra spiritului auditorului atent.

Cu câtă dreptate susţin admiratorii sei, că maestrul german a continuat dinastia marilor simfonişti, care începe cu Haydn şi urmează cu Mozart, Beethoven, Mendelssohn.

Contemplativ, Brahms, — flăcău tomnatic, nesociabil, inimă nespus de bună, fire sinceră şi cinstită, — Iohannes Brahms trăia în cea mai perfectă armonie, cu ideile ce'i erau scumpe, cu idealul său: în simfoniile acestui clasic de cea mai pură esenţă, nu întâlnim de sigur bogăţia şi varietatea inspiraţiunilor Titanului, nici emoţiunea dureroasă a nefericitului Schumann, dar admirăm intrânsele, — şi din toată inima, — un spirit creator, de o desăvârşită personalitate.

Bazată pe regulile nestrămutate ale clasicismului, muzica lui Brahms e de o nobleţă neîntrecută: cu cât o cunoşti mai bine, cu atât o apreciezi mai mult şi o iubeşti cu o iubire oarecum respectuoasă.

M. MARGARITESCU

□ □ □

CĂRŢI NOUI

Eroice — poezii — de *Mircea Dem. Rădulescu.* Tip. „Poporul“, Bucureşti, 1915,

Trăim în vremuri eroice şi desigur că poeţii, al căror suflet a fost

Mis au centre du Tout comme un écho sonore

nu puteau să nu invoace muza epică şi în locul lirei elegante să nu ia trâmbiţa chemărilor supreme.

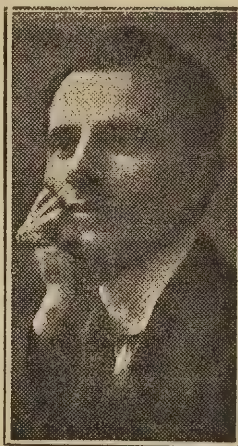

Mircea Dem. Rădulescu

Totuşi adevăratului poet îi vine foarte greu să facă o asemenea înlocuire; el vrea de obiceiu să fie el însuşi şi să fie *cineva.* In vremuri epice însă individul, cu complexitatea personalităţii lui, dispare şi în locu-i se înalţă singure în lumină acele eterne unităţi colective: *Patria, Poporul, Neamul, Trecutul,* in faţa cărora toate inimele trebuie să se topească într'o singură inimă şi toate glasurile într'un singur glas. Poetul se pierde ca individ şi glasul lui este glasul mulţimii, care se exprimă simplu, concis şi uniform. Din trâmbiţă nu se pot obţine prea multe variaţii, prea multe melodii originale...

Şi nu numai că temele sunt puţine, dar însăşi tratarea lor prezintă mari greutăţi pentru poezie. Sunt stări de spirit şi idei generale, care se potrivesc mai bine pentru o tratare retorică decât pentru una poetică. De aceia poezia eroică e în primejdie să devină un simplu discurs în care perioadele ciceroniane sunt ritmate într'o măsură mai uniformă de cât în proza elocventă a marilor oratori.

In sfârşit poezia eroică a actualităţii tinde la o acţiune, caută să deştepte sentimente active şi întocmai ca un discurs din Adunarea Poporului, are o valoare practică vădită.

Aceste dificultăţi sunt atât de mari în calea poeziei eroice, patriotice şi naţionaliste, încât unii au refuzat să o primească între manifestările adevăratei poezii. Această excludere a fost o generalizare neîntemeiată, inspirată de mulţimea cea mare a producţiunilor eroice care nu au putut birui dificultăţile inerente genului şi au devenit simple discursuri politice versificate, sau poate nici atât.

In principiu însă poezia eroică e admisibilă

şi d-l Mircea Dem. Rădulescu ne dovedeşte încă odată că ea poate să se realizeze cu destulă intensitate micul în volum de curând apărut.

Nu vom vorbi de fond, fiindcă sentimentele generoase pe care evenimentele uriaşe de acum le pot inspira ca şi atitudinele intelectuale corespunzând acestor evenimente, sunt destul de generale şi de simple. Personalitatea poetului se defineşte aici prin intensitatea inspiraţiei şi prin procedeele de redare a simţimântelor obşteşti.

D. Mircea Dem. Rădulescu e stăpân pe ritm şi poate obţine efecte interesante numai din mecanica versurilor sale. Iată în *Se scoală morţii*, o strofă al cărei ultim vers are ecouri sufleteşti infinite numai printr'o simplă repetiţie a unui cuvânt sonor şi bogat:

Şi Vodă dă semnul. Cu straniu avânt
Porneşte oştirea ca valul,
Ies oşti numeroase din orice mormânt
Şi cântă în ecouri purtate de vânt:
Ardealul! Ardealul! Ardealul!

Şi iată un alt efect ritmic tot atât de intens:

O! Ii văd cum merg la moarte ca eroii şi cum mor,
Cum aleargă la primejdii toţi cu inima senină,
Sub o pajură străină
Sub un steag ce nu-i al lor...
Bucovină, mor vitejii!... Pentru cine mor?

Această cunoştinţă a valorii mecanice a cuvintelor îi permite poetului să obţină efecte retorice de o deosebită vigoare:

Şi voi, Români, ce străjuiţi hotarul
Latin, dormiţi, popor legionar?
Voi aţi uitat c'aici va pus Cezarul
Zăgaz în faţa valului barbar?

Voi nu vedeţi că'n zări s'a stins lumina
De-al hoardelor năpraznic uragan?
Nu ştiţi c'au pângărit în Bucovina
Mormântul sfânt al marelui Ştefan?

Efectul strofelor de mai sus e puternic, mai cu seamă dacă strofele sunt bine citite, fiindcă cuvintele sunt alese cu un remarcabil simţ al sonorităţii lor. Elementele nu sunt noui: Românii ce stăpânesc hotarul latin, zăgaz în faţa valului barbar, sau mormântul sfânt al marelui Ştefan sunt lncruri limpede cunoscute căci au fost adese spuse până astăzi; popor legionar — e o noutate, dar de o atât de extremă concizie, încât intră între conciziile licenţioase,—şi totuşi în întregimea lor versurile au o sonoritate nouă şi amăgitoare, care realizează intenţia poetului de a trezi eroice înfiorări. Sonoritatea şi prestigiul cuvintelor din rimă contribue desigur în mare măsură la obţinerea acestui rezultat.

Căci d-l Mircea Dem. Rădulescu cultivă rimele cu pasiunea unui miliardar pentru o colecţie de obiecte rare. Cele mai interesante rime le caută poetul în împerechierea unui nume comun cu un nume propriu, împerechiere cu mult mai frecventă decât în Eminescu, care a obţinut cele dintâi rime rare prin acest procedeu. Această specială aplecare a poetului pentru rimele rare îl îndeamnă uneori să jertfească înţelesul şi unitatea versurilor — dacă rima sonoră şi nouă o cere. Citez o strofă din nişte *File de cronică* în care aşa sunt înfăţişaţi Românii ce-au biruit pe Carol Robert:

Se mişca printre hăţişuri câte-o namilă greoaie,
Cu cojoc de urs în spate şi căciula cât o oaie;
Ca stejarii de puternici şi de 'nalţi ca 'nalţii plopi,
Căci în ei trăiau nepoţii legendarilor Ciclopi.

Să treci în aceiaşi strofă dela „căciula cât o oaie" la eleganţele mitologice ale ciclopilor, să găseşti apoi o stranie înrudire între aceşti fantastici tovarăşi ai lui Polifem şi între bunii noştri conaţionali, numai pentru dragul unei rime, e desigur dovadă de puternică şi constantă afecţiune pentru frumoasa potrivire a sunetelor de la sfârşitul versurilor împerechiate.

Vigoarea ritmului, sonoritatea frazelor şi bogăţia rimelor dau versurilor d-lui Mircea Dem. Rădulescu o incontestabilă valoare. Oda închinată *Belgiei* e remarcabilă prin aceste calităţi, care fac ca oda să cuprindă multe detalii de preţioasă poezie nouă. Citez o strofă al cărei ultim vers e de o concizie epică şi de o vigoare în paradoxala sa compoztţie cum sunt puţine versuri în poezia actuală:

O! Cine poate spune şi cine înţelege
Durerea ce nu 'ncape într'un cuvânt umil
Şi din acel dezastru cetăţile să 'n chiege..
Când nu-s de cât o mână de mari viteji şi un rege,
Un rege fără ţară şi-o ţară în exil!

Muza epică a d-lui M. D. Rădulescu are respiraţia puternică şi susţinută şi e stăpână pe o sumă de elemente poetice a căror existenţă nu poate fi pusă la îndoială.

C. Sp. HASNAŞ

ECOURI

Capriciile relaţiilor internaţionale,— *Ilustraţia de pe coperta acestui număr reprezinta una dintre cele mai stranii întâlniri: Impăratul Wilhelm al Germaniei strânge mâna Generalului Pau, cu senină cordialitate, în timp ce generalul se înclină în faţa acestui gest de extremă curtuazie pentru un reprezentant al armatei franceze.*

Intâlnirea s'a petrecut în... 1912, pe pământul neutru al Elveţiei, unde în timpul manevrelor armatei bavareze, a venit pentru câteva ore şi Kaiserul şi generalul francez.

Mai e cu putinţă în viitor o repetare a acestei întâlniri?...

Cine ştie? Şi unde ar avea loc întâlnirea? La Paris? La Petrograd? La Berlin?

Cine ştie!...

—

Analfabetismul în România este studiat după cele din urmă date statistice culese cu multă asiduitate în lucrarea apărută în editura Ministerului Agriculturei şi Domeniilor, direcţia Statisticei generale, sub titlul: *Statistica Ştiutorilor de Carte din România*, întocmită pe baza rezultatelor definitive ale Recensământului general al populaţiunei din 19 Decembrie 1914 (Tip. A. Baer, Bucureştt, 1915).

Statistica arată că între Românii dela 18 ani în sus sunt 874.438 de ştiutori de carte şi 1.046.786 de neştiutori. Intre streini şi cei fără protecţie proporţia e alta: 146.173 ştiutori şi 56.687 neştiutori. Dintre Româncele dela 8 ani în sus 538 422 sunt ştiutoare de carte şi 2.081.448 neştuitoare; printre streine 114,648 sunt ştiutoare şi 82.235 sunt neştiutoare.

Aceste cifre arată în deajuns ce operă uriaşă mai rămâne de săvârşit.

Sunt numai 54.3% bărbaţi ştiutori de carte şi 23.2% femei ştiutoare de carte în România.

—

Reviste. — Au apărut:

Revista critică de Drept Legislaţie şi jurisprudenţă, (an. V, No. 7, Ianuarie 1915).

Revue de Hongrie, an. VIII, Tom. XV, 15 février 1915, pe care mai citim în subtitlu, ca o ironie din cele mai puţin subtile, *couronnée par l'Académie française.*

Revista se încearcă să denatureze lucrurile limpezi relativ la războiu — în cât ni se pare că nici odată cuvântul de care nişte buze omeneşti s'au slujit nu a fost luat mai în deşert.

Şezătoarea Săteanului, an. XVII, No. 21, o statornică publicaţie a d-lui *S. Dumitrescu-Bumuleşti.*

Revistă Istorică, an. I, No. 1, conţinând *Dări de seamă*, documente şi notiţe, publicate sub auspiciile Casei Şcoalelor de d. *N. Iorga*, cu concursul mai multor specialişti. Principalul rost al revistei, îl lămureşte marele nostru istoric în aceste cuvinte:

„Dar înainte de toate rămâne darea de seamă, una care să urmărească tot ce se publică la noi, ce se publică în străinătate putând să aibă, nu numai legătură cu noi, dar şi interes pentru noi, şi anume, nu numai în ce priveşte nevoia, esenţială şi elementară, de a ne cunoaşte pe noi, dar şi aceia, fără care nu poate fi o cultură de specialitate mai deplină — şi ce mult lipseşte ea la noi! —, de a avea orientare în domeniul întreg al istoriei, care, cum amintiam şi într'o conferinţă de acum doi ani, se schimbă astăzi aşa de mult dela un moment la altul. O dare de samă care să nu atârne nici de hasardul lecturilor capricioase ale dilentantului, nici de prieteniile sau de pasiunile personale. Şi mai ales o dare de samă a cărei tendinţă să nu fie mustrarea ascunzând partea de merit, ci vădirea acestei părţi meritoase, presintând critica în aşa fel încât să nu jignească pe acel care cu inima curată vrea să aducă şi el folos ştiinţei care-i place, naţiei pe care o iubeşte. In condiţii ca ale noastre, dacă sunt încurajări interesate, care conrup, sunt şi prea multe nemiloase osînde ce descurajează oameni cari, dacă n'au avut şcoală, au totuşi inteligenţă şi putere de muncă.

—

Balul S. S. R., care va avea loc în seara de 21 Februarie la Teatrul Naţional, promite să fie o frumoasă întâlnire artistico-literară. Suntem informaţi că *Societatea Scriitorilor Români* a pus la cale o sumă de surprize literare şi alte câteva.

—

Reviste literare noui — apar cu toată vitregia vremurilor. Muzele române nu vor să tacă şi bine fac; ele au acum o misiune de îndeplinit, o misiune mare şi sfântă să lumineze, să înfioare, să dea avânturi — sau măcar să facă vieaţa mai dulce, făcându-ne să uităm câteva clipe mizeria măreaţă a vremurilor noastre.

Orice publicaţie apare cu acest gând nu este o faptă bună numai pentru comerţul de hârtie şi lucrătorii tipografi. E ceva mai mult.

—

Vieaţa femenină — se oglindeşte într'un chip interesant în publicaţia juridică: *Viitorul Româncelor*, revistă lunară, sub direcţia d-nei *Adela Xenopol.* E o parte literară care se citeşte cu interes fiindcă e expresivă şi o parte pedagogică în această revistă din care punctul de vedere practic nu este exclus. „Educaţia copiilor mici" e desigur o temă prin excelenţă femenină şi ne pare cu deosebire interesant să remarcăm atenţia colaboratoarelor revistei pentru această temă cu cât suntem învăţaţi în deobşte cu preocupări în revistele feminine, cu totul de altă natură de cât cele ce vor trebui să primeze.

Viitorul Româncelor e o publicaţie utilă.

—

Comenzile pentru cărţile editate de „Flacăra" se vor adresa de azi înainte, Librăriei L. Alcalay, Calea Victoriei 37, Bucureşti căreia i s'a predat întreg depozitul de cărţi literare.

Pentru cărţile didactice, comenzile se vor adresa la Administraţia Revistei „Flacăra" Str. Bursei No. 2.

—

Plata abonamentului la revista „Flacăra" se face anticipat. Nu se trimet numere decât după achitarea abonamentului.

ANUL IV
No. 19

FLACĂRA

21 FEBRUARIE
1915

ABONAMENTE:
In ţară: lei 6 pe an; 7 lei când se achită prin incasator. Pentru învăţători şi preoţi săteşti: lei 5 pe an
NUMĂRUL 10 BANI
TELEFON 41/7

LITERARĂ ∴ ARTISTICĂ ∴ SOCIALĂ
APARE SÂMBĂTA
DIRECTOR: CONSTANTIN BANU

ABONAMENTE:
Peste munţi: coroane 8 pe an; pentru preoţi şi învăţători coroane 6.50 pe an
In străinătate: 10 lei pe an
REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA:
Bucureşti
Str. Câmpineanu, 40

CÂNTEC VECHI

Tu vii din ţara fermecată în care Wagner a visat
Prinţese palide, ce-aşteaptă un Lohengrin îndepărtat...

Se'nalţă calmele acorduri în imnuri largi, spre cerul clar;
Subt poduri vechi, printre ruine, visează Rinul legendar...

Păduri cu zâne adormite evoacă ochii tăi umbriţi,
Gudrun, Brunchilde şi Isolde şi luptători îndrăgostiţi...

Castele, turnuri părăsite... o ederă pe vechiul zid
O noapte verde... o lumină... melancolia unui Lied,

Şi-apoi de-odată veselia înseninărilor de Mai
Şi'n glasul tău acuma cântă fermecătoarea Loreley

Şi'n ochii tăi, în care, leneş, visează Rinul legendar
Căderea zeilor pândeşte fermecător, crepuscular...

Victor EFTIMIU

VORBEŞTE TUNUL

De şapte luni, neobosit, avântul lui sguduie văzduhul. Solemn şi grav, când silabele sale ies dintr'o gură de oţel de 420 mm, sau numai locvace şi convingător când repezile cuvinte pornesc dintr'o guriţă de 75, tunul reprezintă acum raţiunea unică, supremul *logos* pentru înţelegerea civilizatelor neamuri europene. Fiecare lovitură e afirmarea unui drept; oricât de vinovate iluzii ar fi la obârşia acestui «drept», totuşi spiritul care dă un scop ghiulelelor neînsufleţite e pretutindeni pus în mişcare el însuşi de credinţa că distruge pentru a realiza o dreptate superioară.

Prin glasul tunului spun lumii Germanii că au drept să impună *Die Kultur* raselor «inferioare» care îndrăznesc s'o concureze; prin glasul tunului mai plânge eroica Belgie nefericită vina de a-şi fi apărat pământul şi libertatea; prin acelaş glas Serbia glorioasă vesteşte sângeroasele-i jertfe şi pe toate câmpurile de luptă tunul ucigaş afirmă o credinţă şi un ideal.

Şi totuşi, mai presus de toate, străluceşte încă idealul Păcii.

Nu însă al oricărei păci.

Visătorii naivi, care îşi îndreptau privirile spre Haga, aşteptând par'că să pornească din Palatul Păcii de-acolo un apropiat şi atotputernic *paccator orbis*, trec prin cele mai dureroase clipe ale fatalei lor dezamăgiri. Cetăţile distruse, îngropând sub dărâmături comorile atâtor veacuri de civilizaţie, sutele de mii de dolii după morţii sfârticaţi cu grozave capricii de Doamna atot-stăpânitoare a câmpurilor de luptă, uriaşa desfăşurare de ură bestială între popoarele care purtau până acum în fruntea tuturora facla luminătoare a Spiritului... toate multiplele manifestări ale Distrugerei şi Teroarei (care sunt războiul) au făcut pe visătorii păcii să desnădăjduiască pentru totdeauna.

Vorbeşte tunul şi pe atât de larg pământ e în fiecare casă o *Mater dolorosa*... Şi pacea rămâne totuşi un vis frumos.

Dar a dori să-l vedem realizat în aceste clipe ar fi nu numai o tragică slăbiciune, ar fi o sinucidere. Când tunul afirmă toate drepturile, dreptul nu se mai apără de cât cu tunul.

Şi drepturile noastre nu se pot apăra într'alfel. Alinătoarei Păci, care ne-ar îmbia cu ramura de măslin amăgitoare îi repetăm ceiace atât de energic a spus cândva P. Cerna:

O Zee!
Nu-i printre noi un suflet, să nu poarte
Dorinţa pământescului tău rai;
Spre tine 'ntindem dreapta toţi, dar, vai!
Trecutul plin de lacrămi ne desparte.
Tot fulgeră, de dincolo de moarte,
Insângerata spadă a lui Mihai...
Iar la lumina ei citim de-odată
Şi slava şi durerea noastră toată:
Măreţ, fulgerător, dar fără ură,
Veni — şi s'au plecat supus Carpaţii,
Şi-o clipă după un mileniu, fraţii
Viu mâinile 'şi intind: Se cunoscură!...
El a căzut, răpus de-a nopţii gloată,
Şi-ai lui s'au risipit tăcuţi, în cete;
Dar mâinile ce s'au atins odată
Se caută şi azi cu vechia sete
El a căzut, dar visul lui nu moare:
Din groapa-i tăinuită creşte-o floare,
Mereu se 'nalţă floarea înlăcrimată
Şi-a ei mireazmă umple ţara toată...
Ia-ţi sborul înapoi! In fiecare
Trecutul plin de răni e încă viu:
Domneşte 'n toţi un duh de răzbunare,
Vii prea de timpuriu...
De-ar amuţi în mâna noastră durda
Ce-ar zice sfânta umbră dela Turda,
Al neamului străjer?
Ce-ar glăsui strămoşii din morminte,
Când um uita dorinţele lor sfinte?
Ia-ţi sborul către cer!
Iar când vom vindeca străvechea rană,
Când visurile fi-vor întrupate
Şi nedreptăţi de veacuri răsbunate,
Noi cei dintâi din lumea pământească
Cu flori te-om ,aştepta,
Cu doine vom chema cereasca mană...

Amăgitoarei blândei păci ne vom închina ca unui vis îndepărtat, ca unui înălţător principiu ce se va înfiripa poate cândva în vremi pe care nouă nu ne este dat să le vedem, dar pentru visul viitor şi principiul cu atât de şubrede temeiuri nu vom putea înăbuşi acum în sufletele noastre viaţa... Ea are drepturile şi cerinţele ei care trec peste orice principiu şi peste orice vis.

Vieaţa ne cere şi ne cheamă.

Paşnica îmbiere a înfrăţirii nu e pentru vremea noastră.

Până la ascultarea ei... vorbeşte tunul.

Al. ŞERBAN

CRIMA DIN CALEA MOŞILOR

– SCHIŢA –

Ziarele de dimineaţă publicau deunăzi, cu oarecare mici variante dar cam în acelaş stil o ştire extrem de senzaţională. După aprecierea tuturor oamenilor de gust, d-l Vaxiliadi-Norton ţinu însă recordul informaţiunilor îmbelşugate şi precize redate într'o formă literară care chezăşueşte eminentului reporter o carieră din cele mai strălucite.

Iată pentruce îi dăm de preferinţă cuvântul:

«O descoperire neaşteptată a sguduit Capitala noastră aşa de sguduită în timpurile din urmă. Cine ar fi crezut? Cine şi-ar fi închipuit? Misterele vieţei sânt însă tot aşa de numeroase şi nepătrunse ca şi Sfinxul Indiei, al cărui văl nu era dat oricui să-l smulgă spre a-i vedea capul de Meduză. Frumoasa noastră Capitală, care a făcut generalului Pau o primire aşa de entusiastă şi pentru care învingătorul dela Sedan a găsit cuvinte atât de gentile, mândra noastră Capitală, al cărei Soare de civilizaţie răsărit din Occident îşi coboară apusul împurpurat spre Orientul plin de umbrele culturei care n'a venit încă, Capitala noastră, zic, îşi are zilnic dramele ei întunecoase şi dureroase, demne să fie cântate în versuri de un Zola ori un Tolstoi. Să nu abuzăm însă de emoţiunea naturală a cititorilor noştri, pe care întotdeauna ţinem să-i servim cu promptitudine şi acurateţă şi cari pe zi ce trece ne arată o simpatie tot mai mare pe care o refuză unei anumite prese care serveşte interese care nu sânt ale poporului care astăzi locuieşte între Carpaţi şi Dunăre iar mâine se va întinde dela Nistru până la Tisa aşa precum zice nemuritorul Alexandri:

„Dela Nistru pân' la Tisa
Tot Românul plânsu-mi-s'a..."
etc., etc.

Aşa dar, pentruca s'o scurtăm, aseară, la orele 9 p. m., în curtea d-lui Popescu şi anume în garajul de automobil care lipsea fiind dus cu d-na Popescu şi cu gentilele domnişoare Popescu la «Cocoşul negru» al d-lui Victor Eftimiu, spre mirarea legitimă a d-lui Popescu care, de când s'a retras din Minister nu mai pledează ci dă consultaţii de drept internaţional în elegantul său biurou, în care pluteşte atâta gândire şi atâta farmec, a fost găsit spânzurat de o traversă de fier cu limba scoasă şi cu ochii injectaţi din fundul capului, un individ ale cărui semnalmente nu se cunosc şi pe care d-l Y., amabilul inspector de poliţie al circumscripţiei respective, nu-şi aduce aminte să-l fi văzut în frumoasa şi lunga sa carieră care i-a dat posibilitatea să primească pentru operile sale criminalologice medalia benemerenti, clasa I.

Cine este sinucisul din garajul d-lui Popescu? Mister! Fost-a el asasinat sau s'a sinucis singur cu un ceas mai înainte? Mister! Pentruce acest oribil incident a avut loc în garajul d-lui Popescu şi nu în grajdul d-lui Z., vecinul d-lui Popescu şi eminentul său coleg de barou pe când dânsul nu numai da consultaţii dar şi pleda cu un succes eclatant? Mister! Poate că sinucisul, amic al progresului şi al electricităţei, a preferat să-şi dea ultimul suspin în locaşul unei invenţiuni moderne decât în reşedinţa unor patrupede pe care geniul lui Bossuet le numea în anticitate: «cea mai frumoasă cucerire pe care omul a făcut-o pe pământ». Se poate!!...

La ultima locuinţă a defunctului sinucis au sosit chiar aseară, la orele $9^1/_2$ precis, pe lângă d-l inspector de poliţie care sosise deja la 9 şi 12 minute şi jumătate *(Cititorii vor aprecia, de sigur, preciziunea informatorului nostru. Nota redacţiei)*, a mai sosit, zic, d-l Director al poliţiei, serviabil ca întotdeauna; d-l prefect al poliţiei, care purta jobenul venind dela recepţiunea splendidă a Doamnei A., cunoscuta filantroapă şi preşedintă a societăţei de ajutor mutual «Bucăţica de pâine a celor în mizerie»; şi chiar d-l ministru de interne care, răpindu-se un moment obligaţiunilor sale publice şi private, a ţinut să strângă mâna d-lui Popescu, în chiar somptuosul său biurou, peste care plutea acum o atmosferă de crimă misterioasă ca într'o piesă de incomparabilul poet francez, Edgard Poë! Cu o amabilitate neîntrecută, d-l Popescu a mulţumit celor de faţă, printre cari a avut onoarea să fie şi subsemnatul, servindu-le prin sora d-sale care, deşi suferindă a fost viu emoţionată de această dramă a Capitalei, ceai şi sandwichi cu icre moi despre care simpaticul Dr. M., eminentul medic ligist, sosit în ultimul moment spre bucuria asistenţilor spre a constata moartea decedatului, spunea că ar putea să producă febră tifoidă dacă peştele respectiv a avut contact mâncându-l cu un beligerant împuşcat şi înecat în Dunăre din care se pescuieşte asemenea peşti cu icre moi.

Un detaliu interesant şi am terminat: în buzunarul victimei s'a găsit un manuscris tipărit cu maşina Yost.

Nu ştim încă ce cuprinde. La ediţia specială vom da noi investigaţiuni dela faţa locului».

(semnat) *Vaxiliadi-Norton*

Cititorii îşi pot lesne închipui cu ce nerăbdare am aşteptat ediţia specială. Mai mult am smuls-o decât am luat-o din mâna ţigănuşului care urla alergând pe uliţă; «Speciala cu crima ministerioasă din atomobilul garajului». E drept: curiozitatea mi-a fost pe deplin satisfăcută. Ediţia specială, în patru coloane şi jumătate tipărite cu *aldine*, cu *cicero*, cu *cursive* şi cu *petit*, publica informaţii palpitante despre sensaţionalul fapt-divers şi, pe de-asupra, da şi două ilustraţii foarte reuşite, una reprezentând pe «amabilul» inspector de poliţie în frac şi cu decoraţii iar cealaltă pe d-na Popescu, într'un delicios *décolleté* ieşit, precum, preţiosul reporter avusese grija să noteze, din «vastele» ateliere ale d-rei Turturica Marinescu.

Nu aflu însă din cele citite nici cine este mortul, nici dacă suntem în faţa unei sinucideri ori a unui asasinat. Din «manuscrisul» găsit nu se poate deduce nimic sigur. El nu e alt ceva de cât o poezie dedicată «*Etern insondabilei*» din care citez la întâmplare următoarele versuri:

Eşti insondabilă ca marea
Thyrreniană ori egee!...
O, femee,
Când violetă ori albastră şi purpurie este zarea
Mă 'mbată straniul parfum
Al voluptăţilor ce-acum
Sunt fum.
Adio, dar! Ether, în tine primeşte-mă, o! vast
[ether
Odihnă-ţi cer...

Dragoste nenorocită? Desgust de viaţă? Preţiosul reporter nu poate afirma nimic pentru că precum foarte bine spune:

STANŢE PENTRU EMA

1.

Ah, undele visări-mi ce sporesc,
Umplând de nori fluizi chilia-mi scundă...
Să poată-acum un ochi să le pătrundă,
Te-ar desluşi pe tine, copil dumnezeesc!

2.

Deşi zâmbirea-ţi caldă n'a 'nsorit
Nici când odaia-mi rece ca un schit,
E-atât de mult din tine în odăiţa mea,
De-mi pare c'ai fost pururi şi c'ai plecat
[abia...

Vibrează încă uşa închisă 'n urma ta!

E M A

Tu nu eşti numai dulcea arătare
Pe care-o vede lumea trecătoare –
In sufletu-mi tu mai trăeşti odat;
Reflex ce din oglindă nu dispare
Nici după ce făptura vrăjitoare
Din luciul ei în lăture s'a dat...

O, Emy, e o lume înfinită,
Pe lângă cea aevea — oglindită
In inimele celor ce iubesc!
Sântem de-atâtea ori câte răsfrângeri
Lăsăm din noi în valea cea de plângeri
In sufletele ce ne îndrăgesc...

Iar de ne-am şters din unul — e o moarte.
Ci tu, deşi de sufletu-mi departe,
Te vei răsfrânge 'n veci în unda-i largă—
Aşa cum te-a văzut iubirea mea
Şi cum, ocrotitor, nu va lăsa
Nici mâna veciniciei să te şteargă!

B. NEMŢEANU

«ştiinţa criminalogică nu şi-a spus încă ultimul cuvânt, să aşteptăm».

Sfârşitul interesantului reportaj mă pune însă pe gânduri: «Nu vrem să anticipăm nimic—scrie d. Vaxiliadi—Norton—dar totuşi trebue să spunem că sunt presumţiuni serioase că ne aflăm în faţa unei crime şi grave bănueli planează asupra unui înalt personaj, bine cunoscut în societatea noastră înaltă şi în lumea noastră politică. Atât deocamdată, mâine vom continua».

Grave bănueli? Inalt personaj? Ce să fie? In zadar îmi torturez mintea, nu mă pot opri la nici o presupunere serioasă. Mă aleg doar cu o noapte de insomnie. Dimineaţa desfac cu o grabă febrilă gazeta. De astă dată sunt cinci coloane şi jumătate cu privire la «crima din Calea Moşilor». Suntem, aşa dar, în faţa unei crime. Nu mai încape nici o îndoială. Necunoscutul nu s'a spânzurat, a fost spânzurat după ce mai întâi a fost strâns de gât. Cel puţin, acestea par a fi concluziunile la care au ajuns cercetările medico-legale. Dar atunci, o chinuitoare întrebare: cine să fie asasinul?

«Dacă nu e o sinucidere ci o crimă— observă judicios eminentul reporter — atunci necesarmente trebuie să fie şi un asasin. Aceasta e în afară de orice discuţiune. Dar cine-i? Nu vroim să îngreunăm opera Justiţiei şi de aceea tăcem deocamdată. Nu putem însă, în dorinţa noastră de a ne servi cititorii, să nu spunem că printre cei chemaţi la parchet a fost şi d-l Popescu, distinsul avocat consultant, în garajul căruia s'a petrecut oribila crimă. Precum se ştie, d-l Popescu era aproape singur acasă în momentul comiterii asasinatului. Familia d-sale era la *Cocoşul negru*. Sântem siguri că depoziţia d-lui Popescu va arunca multă lumină asupra acestei misterioase crime. La ediţia specială — vom reveni».

La ediţia specială, d-l Vaxiliadi-Norton reveni într'adevăr şi chestiunea devenea foarte gravă. Ţigănuşii trepădau ţipând: «Crima d-lui Popescu din atomobil» iar gazeta îşi avea deastădată, manşeta de zile mari, care în litere de o palmă declara: «Crima din calea Moşilor devine din ce în ce mai misterioasă». Pe trei coloane şi un sfert, eminentul reporter se ocupa exclusiv de d-l Popescu, făcându-i biografia, scotocindu-i trecutul, estimându-i averea şi aruncând, cu talentul propriu unui ziarist de rasă, asupra cunoscutului avocat umbra celor mai grozave bănueli. Se înţelege: nici-o afirmaţie precisă, categorică. Şi totuşi adevărul sărea în ochii cititorilor: asasinul din calea Moşilor nu putea fi altul decât d-l Popescu.

Nu mai ştiam ce să cred. Era oare cu putinţă ca subt aparenţele de bunătate şi de nobleţă ale d-lui Popescu să se ascundă un criminal de cea mai primejdioasă speţă? Şi pentruce ar fi făcut-o? Ca şi d-l Vaxiliadi-Norton, sfârşii însă prin a-mi zice: Mister şi să aşteptăm!!...

Incă o noapte de insomnie, străbătută de vedenia mortului cu limba scoasă şi a d-lui Popescu în vestminte de ocnaşi. D'abia se luminează de ziuă şi alerg după ştiri noi. De sigur, d-l Popescu a fost arestat; de sigur lumina e pe deplin făcută, victima răsbunată şi societatea salvată. Caut cu înfrigurare manşeta. Nicăieri Caut titlurile senzaţionale. Nici-o urmă. Caut coloanele pline de amănute. In zadar căci nu găsesc decât o biată jumătate de coloană, în care d. Vaxiliadi-Norton, după ce dă câteva informaţii, lipsite de orice însemnătate, despre mersul instrucţiunei, sfârşeşte cu aceste cuvinte:

«Aseară redacţia noastră a avut plăcerea să primească vizita d-lui Popescu. Eminentul om de legi a avut o lungă şi interesantă conferinţă cu cei de faţă, adică cu directorul nostru, d. Ionescu-Chişinău şi cu scriitorul acestor rânduri. D. Popescu şi-a arătat părerile sale asupra crimei petrecute în garajul său. Argumentele d-sale au fost iresistibile. Ne-am convins într'adevăr că mortul, un fost aprod dela palatul Justiţiei, se sinucisese fiind turmentat de un amor nenorocit pentru camerista d-nei Popescu, o vieneză foarte gentilă care răspundea cu tăcere la avansurile nefericitului sinucis. De altfel şi mersul instrucţiei confirmă aceste adevăruri. De prisos să mai adăugăm că persoana d-lui Popescu a fost în afară de orice discuţiune posibilă, d-sa fiind de-o onorabilitate mai presus de orice bănuială ca fost şi viitor ministru căci, precum spunea un mare poet: femeea lui Cesar nu poate fi nici măcar bănuită!»

Am răsuflat. Justiţia e aşa dar, graţie eminentului reporter, d-l Vaxiliadi-Norton, în afară de orice posibilitate de a se rătăci. A patra putere în Stat—presa—şi-a îndeplinit şi de astădată datoria socială spre desnădejdea detractorilor ei şi spre bucuria tuturor admiratorilor ei sinceri.

Iată pentru-ce, la ora aperitivului, am ţinut să intru la Capşa ca să strâng mâna d-lui Vaxiliadi-Norton care, cu un zâmbet triumfător pe buze şi în faţa unui *porto rouge*, primea felicitările călduroase ale numeroşilor săi admiratori.

— Vaxiliadi ăsta e epatant, mon cher,— îmi spunea, cu drept cuvânt, unul din aceştia,—ştie s'o învârtească, câştigă parale şi o să ajungă departe...

— Ce vrei, încercai să-i răspund, jurnalismul duce la orice cu condiţie... să ştii s'o învârteşti!...

Şi am plecat, fericit că mi-am făcut datoria de cetăţean şi de filosof.

Radu NEGULICI

DEPARTE DE TINE

I

Departe, departe de tine
E poate mai bine:
Vin norii să'mi turbure cerul;
E trist efemerul.

Tu gândul îl chemi să se culce
In poala ta dulce!
La tine-i prea sigură pace
Şi simte că zace.

Tu mângâi s'adormi suferinţa
Ce'mi creşte fiinţa;
Ca'n funduri de mare, în soartă,
Mi-afunzi clocotirea mea moartă!

Ai vrea ca viaţa să'mi pară
Un cântec duios de ghitară,
Când mie şi cântecu'mi pare
Viaţă—rupând stăvilare.

Tu treci prin odae ca luna;
Eu gem ca furtuna,
Frâng parcuri, codri, 'nalţ valuri,
Rup şubrede maluri.

II

Şi totuş, pricep că se poate
Să-mi pară netoate:
Silinţe, durere, mărire, —
Când dulcea'ţi iubire

M'ar cere de trupul tău dornic
Strivit. Şi statornic
Ar vrea, fericită, să'mi fie:
Potir şi chilie.

In casa ta, toată: o haină,
Veni-voi în taină;
Voi da la o parte motanul
Ce'ţi toarce tot anul;

Gândirile mele, sihaştri,
Spre ochi'ţi albaştri
Veni-vor să moară blajine,
Privite de tine.

De tine, ocean de uitare!
Şi'n nimbul în care
Iţi arde, în auru'i, părul:
Va fi adevărul!

V. DEMETRIUS

UN EVENIMENT ARTISTIC

G. Petraşcu: de el însuşi

EXPOZIŢIA PICTORULUI G. PETRAŞCU

Principalii reprezintanţi ai artelor plastice, dela noi, au evitat orice fel de manifestare personală, căutând, oare-cum, să păstreze un fel de cordialitate, faţă de pictorii şi sculptorii d'aiurea, reduşi la tăcere, din pricina preocupărilor protivnice artei ce stăpânesc acum, aproape întreaga lume civilizată.

Puţini sunt acei ce au căutat să iasă din această armonie a tăcerii. Şi printre aceştia este şi pictorul G. Petraşcu, a cărui expoziţie, decurând deschisă la Ateneu, poate fi socotită ca cea mai categorică afirmare a unei mari personalităţi artistice, dacă nu chiar ca un adevărat eveniment artistic.

De altfel pictorul Petraşcu se bucură de o faimă construită pe încetul, prin mulţi ani de muncă îndârjită şi prin câte-va manifestări personale ce l'au impus tuturor.

Pictorul şi-a croit de mult drum în simpatia obştească. Cea-ce este cu atât mai demn de notat, cu cât este unul dintre acei ce rămânând cu totul personali, unitari în activitatea lor, se impun tocmai prin această lipsă de curtenie, faţă de banalul simţ artistic comun.

Iar expoziţia de acuş trebue socotită ca o încoronare a osîrdiei unui artist în toată puterea cuvântului, credincios nestrămutat al unui crez artistic cu care şi-a început cariera.

De o vigoare picturală, greu de întâlnit aiurea, lucrările lui Petraşcu — 130 picturi şi 50 desenuri — îţi deschid, dela întâia privire, privelişti şi visiuni luminoase în natură.

Pictorul este în primul rând un fin observator al naturii, pe care ştie s'o surprindă, în apariţiile-i cele mai caracteristice, notând, în polichromii armonioase, însăş sinteza naturii studiate.

In această privinţă pictorul Petraşcu a ajuns la o simplitate de procedee, ce-i înlesneşte fixarea, în tonuri, a oricărei privelişti ce-l obsedează.

Dar cea-ce alcătueşte nota caracteristică a picturii lui Petraşcu este subtilul fond de poezie ce simţi că uneşte, ton de ton, în acorduri de paletă de o căldură surprinzătoare.

Şi aceasta, indiferent de subiectul ales de artist; deşi se poate spune, că anume privelişti, atrăgătoare prin umila lor simplitate, şi deci prin inerenta poesie a pitorescului, forţează acest penel să le îmbrăţişeze prin câteva aruncături de pete, sub care domneşte un inalterabil simţ al desenului.

*

Iată de pildă «O brutărie, la Dunăre» (4) o ghimirlie, proptită într'un peş, pe coasta malului ce predomină valea. De vale, o limbă de apă, ce-i întinde perspectiva lineară, iar bulbucăturile unui cer mohorât contrastează minunat cu gama vibrantă, în care simţi vigorile unei palete focoase.

E una din multele proslăviri ale poeziei singurătăţii, atât de favorite pictorului acésta.

O altă pânză: «Privind soarele, pe malul apei» (111), pe lângă puterea şi bogăţia de paletă cu care-i tratată, te răpeşte prin poesia ce stăpâneşte întreagă lucrarea aceasta de subtilă concepţie.

De altfel, ca una din lucrările cele mai de valoare din expoziţie, a şi fost cumpărată pentru Pinacoteca Statului.

Nu pot trece cu vederea nici «Casa din Turtucaia», o pânză tot atât de impresionantă prin luminismul ce o predomină, interesantă şi prin tratarea pastuoasă a culorii, aşternută cu cuţitul.

Această mică capodoperă de armonie culoristică a şi fost luată de d-l A. Simu, spre a împodobi, împreună cu alte lucrări de ale pictorului, panoul ce-i este rezervat în „Muzeul Simu».

Ar trebui să înşir o bună parte din lucrările expuse, întru cât mai toate merită un interes deosebit, fie în ce priveşte technica cu care sunt realizate, fie prin sentimentul ce le predomină, emoţia sinceră, deşteptată dela întâia privire.

Pe lângă peisagii, lucrări în care viaţa şi poesia celor neânsufleţite precumpăneşte, trebuesc amintite, mai ales, atrăgătoarele capete de studiu şi delicatele studii de siluete, tratate cu acelaş cald sentiment al armoniei dintre valorile contrastante.

Dintre capetele de studiu, echivalente deseori cu adevărate portrete, conştiincios studiate, sunt demne de relevat pânzele în care artistul e preocupat de automodelul său.

In aceste lucrări se vădeşte şi mai

mult discernământul în înfăptuirea expresiei, ca o țintă supremă cu care se apropie și atacă pictorul asemeni subiecte.

Ironia și sarcasmul domnesc, alternativ, în autopotretele pictorului, care își duce la infinit, în asemeni studii, preocuparea-i de căpetenie, interpretarea naturei.

De aceea asemeni lucrări, de o mare valoare picturală trebuesc socotite și ca documente artistice prețioase, asupra vieții și activităței unuia din pictorii noștri mari și, deci, trebuie cu atât mai mult să împodobească galeriile de pictură dela noi.

Amintesc, d'asemeni, și cele două reușite capete de studiu, achiziționate pentru «Muzeul Simu», dintre care unul e reprodus aici.

*

Seria de desenuri ale pictorului Petrașcu nu reprezintă decât cea mai sinceră elucidare a felului cum își notează artistul elementele fundamentale din toate lucrările.

Sunt mai mult niște schițe, de o valoare artistică tot atât de mare, ca și desvoltările acelorași subiecte, pe pânză, întru cât acelaș nerv vibrant simți că unește liniile constitutive ale acestor documente, de un rar interes în activitatea pictorului.

Acelaș simț al prinderii în cadru, acelaș discernământ sintetic al formelor și tonurilor și, mai ales, aceiași inalterabilă poesie ce precumpănește în toate lucrările pictorului Petrașcu.

Mai poate fi de mirare, că astfel călăuzit, în activitatea lui rodnică, pictorul a răușit să topească ghiața neliniștei ce apasă sufletele acum, înălțându-și această expoziție până la însemnătatea unui adevărat eveniment artistic ?

Iar caldul succes moral și material, ce-i vine ca un puternic imbold de activitate tot atât de unitară și de mănoasă, dovedește, până la evidență, că, totuș, cei ce au ochi de văzut pot să vază, și, mai ales, să aleagă, când au de unde...

N. PORA

□ □ □

FĂRĂ NUME...

Mi-e dor de-o stradă linistită,
In care lumea 'ntreagă tace —
Să-mi lase mintea obosită
Și toate gândurile 'n pace...

Mi-e dor de-o noapte nesfârșită,
O noapte tristă și adâncă —
In strada asta liniștită;
S'o facă mai tăcută încă...

Mi-e dor mereu de un lucru — mare
Să nici nu 'ncapă într'un vis...
— Mi-e dor de lucrurile care
Să nu le întâlnesc e scris!...

M. SĂULESCU

□ □ □

LA DESPĂRȚIRE

M'ai vrut numai prietin și ca prietin bun
Venisem eu atuncia un bun rămas să-ți spun.
C'un tremur de sfială să nu-mi găsești o vină
In buzele aprinse, c'o sărutare lină
Tremurătorul suflet pe mâna ta l-am pus.
Iar mâna ce ispitei nici când nu s'a supus,
Ducând-o dela buze, eu o simțiam c'ar vrea
S'o țin de astă dată mai lung în mâna mea.
Și în aceeaș clipă noi ochii i-am simțit
Că se privesc și bine nici nu s'au întâlnit
Luminile să-și vadă și iar s'au despărțit;
O vină 'n ei ascunsă, un nu știu ce păcat
Ca o povară ochii în jos i-a apăsat.
Și-aceeaș fermecată povară vinovată
Și mânile-o simțiră cu ochii deodată,
Și fără voia noastră, cu cele două grele
Lumini din ochi deodată, s'au despărțit și ele,
Și fără să ne spunem o vorbă mai fierbinte,
Și-atunci ca totdeauna, ne-am despărțit cuminte.

Cu inima cuminte pleca amicul drag,
Cu inima cuminte tu ai rămas în prag.
Iar când din stradă ochii de cea din urmă oară
A ochilor tăi noapte duios o 'mbrățișară,
In ochii tăi atuncia, având-și adăpost,
Am întâlnit regretul că prea cuminți am fost.

G. ROTICĂ

ROMANTISM-LIRIC ȘI ROMANTISM-EPIC

Imi propun să lămuresc antiteza *liric-romantic — epic-romantic,* atinsă în treacăt în articolul precedent. Am credința că voi arunca prin aceasta oarecare lumină asupra curentului din care fac parte Sadoveanu, Agârbiceanu, Hogaș, Goga, Pătrășcanu, și alții. (Enumerația nu are pretențiunea de a fi complectă și nici de a clasifica. Imi vine în minte, de pildă, în acest moment, o splendidă povestire, *«Florică Ceterașul»,*—de inspirațiune curat epică,—semnată c'un pseudonim și apărută în *Viața Românească.*)

Țin să amintesc că denumirile de clasicism, romantism, realism, au fost create pentru școli întregi, nu pentru fiecare scriitor în parte; ele urmăresc să fixeze tendințele generale pe cari interesele și psihologia unei clase, sau unor clase, le impun—fie direct, prin sugestiune, fie indirect, prin selecționarea scriitorilor—curentului literar al unei epoci. «Spiritul vremii» își găsește, în unii scriitori, reprezentanți tipici, desăvârșiți. La alți scriitori însă, de obicei foarte puțini la număr, caracterizarea poate fi îndoelnică. Așa de pildă, s'ar putea susține că romanele țărănești ale scriitoarei George Sand sînt clasice; nu am această părere, fiindcă George Sand descrie viața țărănească *din afară* și o colorează cu o ascunsă nostalgie, de origină.. romantică.

* * *

Originea romantismului modern, trebue căutată la Rousseau.

In mișcarea revoluționară franceză din secolul al optsprezecelea, se pot ușor deosebi trei confluenți. In firea, viața și operile lui, Montesquieu, este reprezentantul aristrocrației de țară,—al elementelor sănătoase din nobilime, nemulțumite de conrupția și risipa de la curte; Voltaire, om de salon, industriaș, cămătar și speculant, reprezintă marea burghezie, care încă din timpul lui Ludovic al XIV-lea, juca în stat un rol însemnat, și care urmărea acuma dominațiunea exclusivă; iar vagabondul, sbuciumatul și excentricul Rousseau, exprimă durerile micei burghezii, dureri, cari erau cu mult mai adânci de cât acele ale burgheziei bogate și cari—genialul plebeu o simțea nelămurit — trebuiau să-și găsească și remediul cu mult mai târziu. Starea sufletească a primelor două pături, era, firește, clasică; numai cea de a treia, — foarte nemulțumită de prezent și cu slabe speranțe în viitor, — manifesta tendinți romantice: «întoarcerea la primitivitate», «iubirea pasionată de singurătate și de

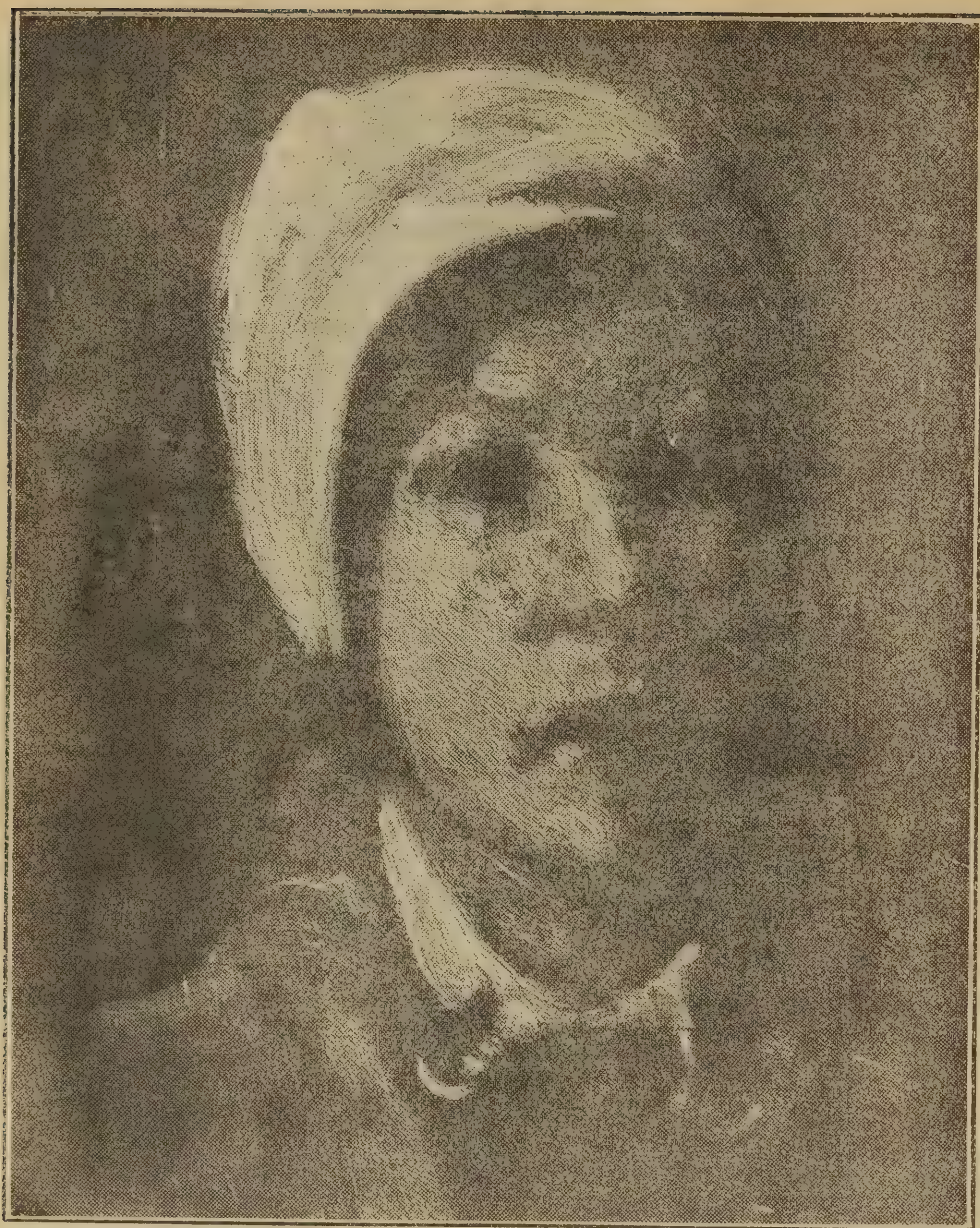

G. Petrașcu : **Cap de studiu**

natură», lirism aprins, exaltare în amor, imaginație svăpăiată, etc.,—toate isvorâte din neputința de a se adapta societății. (Biografia lui Rousseau ne dovedește, că vina neadaptării acestui mare scriitor, era cel puțin tot atâta de partea lui, cât de partea societății...)

In revoluția franceză însăși, se pot bine deosebi feluritele clase, cu tendințele și interesele lor.

După revoluție, situațiunea se schimbă. Burghezia e mulțumită și continuă tradițiunea clasică. Mica burghezie, rurală și urbană, își poate și dânsa desfășura liber puterile ; căci în vremile acelea de sbucium, energia și talentul își găsesc ușor întrebuințare ; cu deosebire în epoca napoleoniană, când «fiecare soldat purta în raniță bastonul de mareșal», firile sănătoase și bine înzestrate se ridică la situațiuni c'o repeziciune uimitoare. Nu trebue să uităm, că monarhia absolută este rezultatul contrabalansării a două clase, de putere aproape egală, și că dacă Ludovic al XIV-lea ținuse în cumpănă noblețea cu burghezia, Napoleon I înfrâna burghezia prin țărănime. Afară de asta, societatea burgheză nu-și arătase încă părțile ei periculoase, — deși periculoase numai în mod tranzitoriu, — pentru mica burghezie și pentru proletariat. Deocamdată se simțeau numai părțile bune, adică egalitatea civilă, libertățile etc.

Adânc nemulțumită era însă aristocrația,—din pricini lesne de înțeles ; pentru a fugi de prezentul plin de activitate sgomotoasă și pofte deslănțuite, nobilii, rafinați, și'n parte, degenerați, se închid în saloane și fac literatură romantică, rătăcind cu imaginația, alăturea de Chateaubriand, în timpuri apuse și 'n lumea închipuirii, in Orient și 'n pădurile virgine ale Americei.

După căderea lui Napoleon, sub restaurație, și mai ales sub Carol X, aristocrația găsește alinare durerilor ei, dar rămâne firește nemulțumită; căci dacă prezentul devenise suportabil, viitorul se arăta întunecat. Burghezia rămâne, ca și până acum, clasă stăpânitoare, și un razăm principal al monarhiei. Ea apără mereu tradițiunea clasică. (Casimir Delavigne Népomucène Lemercier, Lebrun, etc.) Insă la nemulțumirea aristrocrației, mica burghezie își adaugă nemulțumirile ei. Căci energiile și talentele din păturile de jos, —în primul rând, firește, din mica burghezie rurală și urbană—nu se mai puteau desfășura cu aceiași înlesnire și libertate ca mai înnainte: marea burghezie își proteja odraslele sale, adesea moleșite.

Afară de asta, mica burghezie avea de suferit de pe urma industrializării repezi a Franței. Și atunci vedem coalizându-se, sub Carol X, stânga cu extrema dreaptă, coalițiune care se traduce și în literatură. (Activitatea politică a acestei coaliții, ajunge la culme în 1827, adică tocmai în anul când Victor Hugo innaugurează, cu prefața dramei *Cromwell*, a doua fază a romantismului francez).

La reprezentarea dramei *Cromwell*, s'a dat lupta cea mare între clasici și romantici : cei dintâi, tineri spilcuiți și pomădați,—«*les protegés*» ; cei din urmă, pletoși și excentrici, în frunte cu atletul Théopile Gautier,—fiu de ofițer napoleonian,—care sfida burghezimea cu faimoasa lui vestă roșie. Romantismul pentru care se dădea lupta la 1827, era de fapt un alt romantism, (admiterea «grotescului în artă», «culoare locală», etc.),—mai democratic, mai puțin caracteristic — de cât acela pe care-l întemeiase, fără prefețe răsboinice, dar cu opere geniale, bretonul Chateaubriand. Dacă trecem în revistă pe scriitorii de după 1820, sântem isbiți de anume însușiri cari se repetă: fiu de ofițer napoleonian (Gautier, Hugo, Dumas, G. Sand și alții), vigoare atletică, origine plebeiană, dar mai ales, sănătate și tinerețe sufletească, ce-și spun nemulțumirea, nu în note lirice-tremurătoare de flaut, («Abelard» !... «Heinrich von Ofterdingen» !... «*René*» !...), ci în sunete metalice de trâmbiță, când epice, și când violent-dramatice. (Spania... pasiunea deslănțuită... Corsica... adorarea lui Napoleon... păgânismul... etc.) In «*Rouge et noire*», Stendhal, care, ca Hugo și alții, a fost un puternic creator al legendei napoleoniane, ne arată pe Julien Sorel, arivistul epocei, egoist, ipocrit și lingușitor, iar în «*Chartreuse de Parme*» ne zugrăvește, spre contrast, generoasa epocă imperială.

Alături de fanfara epică-democratică, se aude mereu, dar înnăbușit — până la mijlocul veacului — și violoncelul liricaristocratic, cu Alfred de Musset, Alfred de Vigny și alții. Dar plebeii, deși la început cochetaseră și ei cu evul mediu, etc., (vezi, de pildă, *Odes et ballaaes* de Victor Hugo), își dau însă în curând seamă, — cel puțin în mod instinctiv— că «boala veacului», incurabilă și mortală la boeri, era la dânșii boală cu leac. (Din toate școlile romantice, cea mai quintesențiată și mai curată de orice amestec, este cea germană de la sfârșitul secolului al 18-lea și începutul secolului al nouăsprezecelea. Burghezia, slabă economicește, se târa în pulbere dinnaintea

monarhiei; ea trebuia să înceapă a-și arăta revendicările, dar fără putere, abia în epoca lui Heine și Börne. Printr'o ciudată anomalie însă, funcționarismul, — care presupunea cunoștința dreptului roman, a limbei latine etc., iar nobilii erau ignoranți — desvoltase o mică burghezie intelectuală, cu mult mai conștientă de «drepturile omului» de cât burghezia însă-și; în contra «raționalismului» laș și trivial al acesteia din urmă, se 'ndreaptă intelectualii, în desăvârșita lor neputință, alăturea de aristocrație, care speriată de 1789, se aruncă în brațele misticismului. In surda lor desperare, romanticii germani, duc lirismul până la muzică și fantazia până la halucinație).

Și anume, pentru revendicările ei, mica burghezie caută sprijin, mai întâi la proletariatul orășenesc («Mizerabilii» lui Hugo, romanele socialiste de George Sand, etc), mai târziu și la țărănime (în primul rând, probabil, la mica burghezie rurală). In această privință, 1830 este o dată însemnată. Până aproape de 1830, mica burghezie e aliată cu noblețea, și manifestă tendinți reacționare, cel puțin în aparență; romanul istoric, cu Hugo, Dumas, Vigny, Merimée, Nodier, iea un avânt extraordinar. La 1830, burghezia împreună cu mica burghezie și cu lucrătorii, răstoarnă pe Carol X, care profitând de opoziția coalițiunii reacționar-democratice în contra guvernului moderat, adusese la putere extrema dreaptă. In fața acestei violente reacțiuni, coalițiunea se desfăcuse, firește. După 1830, burghezia, cu Louis-Philippe, (jacobinul dela 1789, fiul lui Philippe égalité; mizeria îl silise odinioară să dea lecții particulare în Elveția), ajunge stăpâna exclusivă a societății franceze (după legea electorală dela 1831, corpul electoral este compus din 200.000 de burghezi bogați). Dar în acelaș timp, pe arena politică apare proletariatul industrial, puternic, dar cu totul necopt politicește.

In evoluțiunea ei literară, George Sand, reflectează în mod desăvârșit fazele romantismului democratic: geniala scriitoare începe cu romane de pasiune, («*Indiana*», 1831, «*Lélia*», 1833, etc.) trece la romane socialiste, («*Le Compagnon du tour de France*», 1840, «*Consuelo*», 1842, etc.) apoi la romane câmpenești («*La mare au diable*», 1846, «*François le Champi*» 1847, «*La petite Fadette*», 1849, «*Les maîtres sonneurs*», 1853) și sfârșește cu romane «*simplement romanesques*», de fapt romane burgheze («*Le marquis de Villemer*», 1861, «*La confession d'une jeune fille*» 1865, «*M-lle Merquem*», 1868, etc.).

De asemenea V. Hugo, publică dela 1822 la 1830, piese și romane istorice, iar după 1830 piese revoluționare, ca «*Ruy Blas*», «*Le roi s'amuse*» etc. In acest timp marea-burghezie se delectează cu Scribe... (Romanul istoric și drama istorică, nu sânt cultivate în epocele realiste, iar în cele clasice, sânt numai de formă istorice; înfloresc însă în epocele romantice: Hugo, Dumas, Walter Scott, De la Motte-Fouqué, Manzoni, etc. Și la noi au înflorit în anii din urmă romanul și drama istorică).

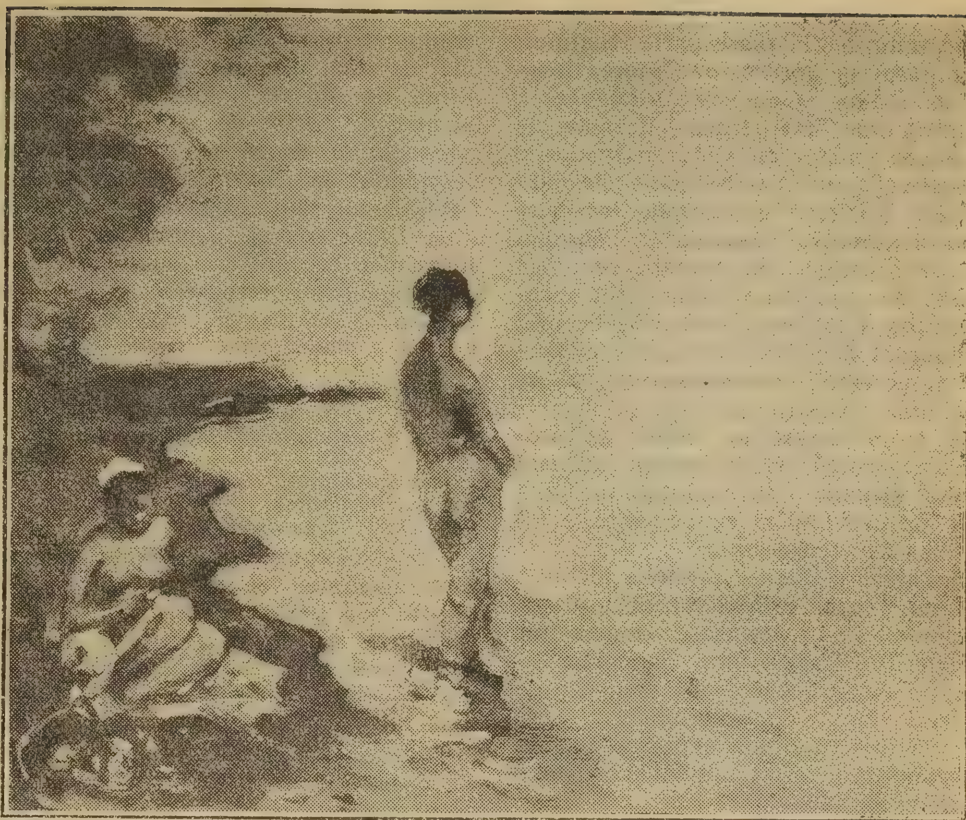

G. Petrașcu: **Privind soarele, pe malul apei**

Se formează așa dar, după 1830, o nouă opozițiune, compusă din *legitimiști* (aristocrația), *bonapartiști* (elementele rurale și armata), *republicani* (mica burghezie urbană) și *socialiști* (proletariatul industrial). Domnia lui Louis-Philippe este una din cele mai agitate din istoria Franței. Atentatele contra monarcului și insurecțiunile republicanilor și socialiștilor, nu mai contenesc.

Lucrătorii sufereau cumplit din pricina relelor *de tranziție* ale societății burgheze (cartierele murdare, cazărmile de locuit, lipsa de higienă a fabricilor, și mai ales, nesiguranța vieții, isvorâtă din producția încă nedăsăvârșit organizată și din lipsa de asigurări de Stat, de case de ajutor, de societăți de consum. etc.). Greșala lor capitală, consta în neînțelegerea avantagiilor pe cari organizarea socială burgheză, în desvoltarea ei ulterioară, le ascundea încă pentru dânșii, în sânul ei. De aici, utopiile saint-aimoniste (Enfantin) și fourieriste, (Cabet, Louis Blanc), în floare pe vremea aceia. Mica burghezie nu știa nici dânsa bine ce vrea, și șovăia între trecut și viitor, hrănindu-se cu utopiile anarhiste ale lui Proudhon.

Școala romantică, dela 1830 până la 1848, a exprimat, sub formă literară, această neclară nemulțumire a tuturor claselor, în afară de marea burghezie: nobili, mici burghezi, țărani și lucrători, toți erau nemulțumiți, dar nimeni nu întrevedea în viitor remediul precis al relelor de cari suferea,

Cât de caracteristic este faptul, că romanele socialistului Eugène Sue, cari exprimă aspirațiunile proletariatului, sunt însuflețite de cel mai exaltat romantism!..

In acest timp, burghezia desfășură o activitate febrilă—sub binecuvântarea lui Guizot: *enrichissez-vous!* — și Franța, care înainte fusese o țară mai ales agricolă, devine industrială.

La 1848, lucrătorii din Paris, conduși de intelectualii micei burghezii, detronează pe Louis Philippe și proclamă republica. Dar republica nu putea dura, fiindcă proletariatul era încă necopt politicește: el încearcă să realizeze utopiile cu cari fusese atâta timp hrănit,—cu atât mai mult, cu cât criza agricolă dela 1847 și criza economică pricinuită de răsturnarea monarhiei, îi înrăutățiseră starea. Dându-și seamă, că în fața sufragiului universal, nu reprezintă decât o minoritate, el caută să împiedice alegerile și să menție dictatura. Guvernul e nevoit să înființeze atelierele naționale și să plătească, aproape degeaba, o sută de mii de lucrători, — ceiace trebuia să coste pe Stat vre-o 60 de milioane pe an—pe când numărul lucrătorilor cari afluiau, creștea mereu. Incurcat bănește, guvernul e silit să pue un impozit extraordinar, care nemulțumește pe toată lumea. Răscoala a 50.000 de lucrători, sângeros reprimată în timp de patru zile, raliază în jurul lui Napoleon, burghezia doritoare de liniște, *țărănimea* și armata. Aristocrația îi era, firește, dușmană.

Imperiul al doilea și-a îndreptățit existența, arătând burgheziei mari și mici, țărănimii și proletariatului, că pentru mult timp încă, interesele lor comune, precumpăneau pe cele contrare; în adevăr, țărănimea se bucură de extinderea extraordinară a învățământului rural, de desvoltarea prodigioasă a drumurilor departamentale, vicinale și comunale, de imen-

sele progrese ale agriculturii şi creşterii vitelor, datorite în mare parte Statului; proletariatul se bucură de acordarea dreptului de coaliţie şi de grevă, de crearea asigurărilor de Stat pentru bătrâneţe, de încurajarea caselor de ajutor mutual şi a cooperativelor, de marea impulsiune dată lucrărilor publice, de mărirea, transformarea şi asanarea oraşelor (a Parisului în deosebi, care a fost aproape complect reînoit), de eftenirea traiului prin abrogarea protecţionismului (în deosebi prin introducerea libertăţii absolute a comerţului de cereale); burghezia se bucură de desvoltarea industriei şi a comerţului; însfârşit toata lumea se folosi de progresele legislaţiei, de asistenţa judiciară gratuită, de înmulţirea instituţiilor de binefacere, de desvoltarea căilor ferate, a instituţiilor de credit, etc.

Romantismul pierde raţiunea lui de a fi şi este înlocuit prin literatura burgheză, a «bunului simţ» (Ponsard, Dumas fiul, Augier etc.). In acest timp G. Sand scrie romanele ei burgheze. Mai târziu, nemulţumirea va apare din nou, sub forma «naturalismului», care este expresiunea literară a unui proletariat luminat şi conştient de interesele sale.

* * *

Cele două curente ale romantismului francez, nu se deosebesc atâta prin tendinţele lor sociale, cât tocmai prin caracterele lor literare. Aristocraţii: Chateaubriand, Vigny, Musset, sunt *nervoşi, cerebrali, sensibili, pesimişti;* plebeii, din contra, — Hugo, Sand, Gautier, etc. — sunt *sanguini, plastici, sentimentali* şi *optimişti;* cei dintâi, puţin productivi, cei din urmă, de o fecunditate extra-ordinară; cei dintâi, *lirici*, cei din urmă, *epici* [1].

Pentru ca deosebirea să apară şi mai bine, voi cita câteva judecăţi din *Histoire de la littérature française* de René Doumic.

«Trăsătura dominantă în caracterul lui **Chateaubriand** este tristeţa, *o tristeţe incurabilă.* El îşi rezumă existenţa în aceste cuvinte: am căscat toată viaţa. Pricinile acestei tristeţe, trebuesc căutate într'o *sensibilitate foarte vie,* în nevoile unui *temperament foarte violent şi capricios*, dar mai ales într'un orgoliu nesăţios şi într'un egoism pe care împrejurările l-au exagerat. Tocmai cu aceste trăsături de caracter a compus Chateaubriand figura eroului său *René*... Romanul care poartă acest nume, este studiul unei dispoziţiuni de spirit: *melancolia*;... este istoria unui om, a lui Chateaubriand, dar şi istoria unei epoci; scriitorul nu face decât să traducă, cu privilegiul geniului, nişte sentimente cari erau atunci în toate sufletele: aspiraţiuni neîmplinite, tristeţi fără pricină, indispoziţia spiritelor, într'un cuvânt: «*boala veacului*».

«La 21 de ani, **Alfred de Musset** devine celebru prin poeziile sale. Timp de zece ani a publicat versuri, romane, teatru, în mijlocul agitaţiunilor unei vieţi mondene şi turburate. La 30 de ani e stors, nu numai prin această producţiune grăbită, dar mai ales prin *excese de tot felul.* Alfred de Musset a fost, în toată viaţa lui, un *copil nervos, aproape bolnav, pradă impresiunilor foarte vii şi schimbătoare, mergând la extrem în toate sentimentele.* Calităţile lui, sânt: eleganţa, uşurinţa, spiritul. Caracteristică pentru dânsul, este adâncimea cu care a pătruns în studiul sentimentelor dureroase.

A asculta în inima sa ecoul geniului său;
A cânta, a râde, a plânge, singur, fără scop, la [întâmplare;
Dintr'un surâs, dintr'un cuvânt, dintr'un suspin, [dintr'o privire
A face o operă aleasă, plină de teamă şi de [farmec,
A face un mărgăritar dintr'o lacrimă,
Iată patima poetului pe acest pământ.
Iată averea, viaţa, ambiţiunea sa.

«Cele mai frumoase poezii ale lui Musset, sânt inspirate de *tristeţe, de gândirea morţii şi a uitării repezi*, etc.

«**Alfred de Vigny** a intrat la 16 ani ca sublocotenent în «casa regelui» (1813), dar desgustat de cariera militară, pradă unei *plictiseli,* a cărei dureroasă analiză ne-a lăsat-o, a părăsit armata la 1828 şi s'a consacrat cu totul literaturii... Alfred de Vigny este un *cugetător;* în aceasta stă originalitatea lui. In versurile sale, el nu pune sensaţii, emoţii şi confidenţe personale, ci *idei traduse in simboluri.* Fiecare din poemele sale, este expresiunea, sub formă simbolică, a unei idei filosofice: *Eloa* (mila pentru păcat), *Moise* (geniul ne predestinează suferinţei), *Moartea lupului,* (resignare stoică faţă de nenorocirea fatală), etc. Opera lui Vigny este cam singura încercare, pe care o avem, de poezie filosofică... Filosofia lui Alfred de Vigny este *pesimismul general şi abstract.* El cercetează fiinţele şi lucrurile, şi conchide că viaţa e rea. Tot ceia-ce dorim, amorul, ambiţia, gloria, nu sunt pentru noi decât prilejuri de suferinţă.... Dacă gândirea la Vigny este totdeauna originală, viguroasă, ridicată, expresiunea este adesea neîndestulătoare. *Ii lipseşte acestui poet invenţia verbală*».) I-a lipsit şi lui Eminescu, în proză. El gândea abstract şi aduna vorbele cu greu. In poezie, a putut compensa acest defect, prin neobosită cizelare şi prin savanta alegere a cuvintelor pe cari le găsea în focul inspiraţiei. Limba lui Sadoveanu, din contra, este aceia creată de popor în cursul veacurilor: plastică, pitorească, bogată, naturală, plină de sevă şi putere, ca o plantă de câmp).

Nu-i interesant? Iată trei genii, trei suflete complexe, cari se deosebesc în deajuns între ele. Ei bine, din câte caractere sunt descrise în rândurile citate, niciunul nu se potriveşte vre-unui scriitor din curentul de azi, pe care l-am numit epic-romantic; se potrivesc însă mai toate, dacă nu tuturor, dar cel puţin unora dintre scriitorii lirici-romantici cari i-au precedat — în deosebi însă, celui mai mare: lui Eminescu.

In schimb, pe romanticii francezi de origine plebeiană, iată cum îi judecă Doumic:

«Poate că'n *poezia epică* şi-a realizat **Victor Hugo,** în modul cel mai complect, geniul său. *Legenda veacurilor* este în timpul nostru şi poate în toată literatura noastră, o carte de un fel unic. Dela renaştere încoace, poeţii se tot încercaseră să ne dea o operă epică.

«... Nu prin originalitate şi nu prin vigoarea gândirii, s'a distins Victor Hugo. Are *puţine idei*, şi departe de a fi fost vreodată un novator şi un iniţiator,el n'a făcut de obicei decât să *urmeze o impulziune care venea de aiurea....* Ideile lui sunt *banale* şi nu se ridică deasupra locului comun. In adâncurile naturei omeneşti n'a pătruns: *psichologia lui e lipsită de delicateţă şi chiar de adevăr.* Imaginaţia lui, care măreşte lucrurile în mod exagerat, l-a împiedecat să vadă adevăratele proporţii ale lucrurilor... *Sensibilitatea lui nu-i decât superficială (à fleur de peau);* şi sentimentul la dânsul, nu are accentul de sinceritate care ne mişcă la alţi poeţi.

«In *formă* îşi reia Hugo toată superioritatea lui: dar aici nu are rival şi înse-şi cusururile spiritului său, se prefac în calităţi... Are în gradul cel mai înnalt simţul exteriorului; excelează în tot ce este *descripţie, pictură, evocare.* Are talentul *naraţiunii largi*, invenţiunea amănuntului expresiv şi isbitor.

«Mediocru în dramă şi în roman, el a fost unul din cei mai mari poeţi lirici ai noştrii şi *singurul care a reuşit în epopee.* (Aicea nu pot fi de acord cu Doumic: cum poate fi mare poet liric, un om cu o »sensibilitate superficială»? Distinsul profesor şi istoric literar, confundă *haina* lirismului: bogăţia de imagini, sonoritatea versului, etc., cu *fondul* acestui gen literar: simţirea adâncă. Lirismul şi epopeea se exclud).

«**George Sand,** adică Lucile-Aurore-Dupin, baroneasă Dudevant, s'a născut la Paris în 1804. După tată, se cobora din *Mauriciu de Saxa*, (dar mama era plebee. Copilăria ei, ne-a povestit-o pe larg în *Istoria vieţii mele.* Copilul, aproape lăsat în voia lui, a crescut *în mijlocul naturei*, în acel Berry, pe care mai târziu trebuia să-l descrie atât de bine şi atât de des. Işi petrecea în mijlocul naturii ceasurile de visare şi de singurătate, sau *se ducea printre ţărani, împărtăşea viaţa lor, asculta poveştile cari se spun la şezători.* Ea însăşi avea *gustul şi darul de a povesti.* Aceste prime impresiuni au fost foarte vii; ele au lăsat în opera scriitoarei *o întipărire adâncă*».

«George Sand a fost de o *sinceră bunătate,* incapabilă de duşmănii, de meschinării şi de ranchiune; îi plăcea să ajute, să proteagă. Ea *crede în bine*; e *optimistă*».

«Intr'un gen cu totul deosebit şi-a scris George Sand capodoperile ei, cari nu datoresc nimic înrâuririlor momentului (oare aşa să fie?) şi cari au cele mai multe şanse să dureze. Am văzut că avea în cel mai înnalt grad *sentimentul naturii* şi *iubirea lucrurilor de ţară.* A fost destul să-şi aducă aminte şi să se

[1]) Trebue să observ, că o clasă socială, îşi poate selecta câte odată ca reprezentant literar, pe un om din altă clasă, a cărui psihologie coincide întâmplător cu psihologia celei dintâi.

lase în voia spiritului ei, ca să scrie acele cărticele desăvârşite, cari nu au pereche în literatura noastră: *La mare au Diable*, *la petite Fadette*, *François le Champi*, *les maîtres sonneurs*. S'a imputat acestor romane că înfăţişează *pe ţărani într'o lumină prea favorabilă* şi că-i zugrăveşte în *culorile idilei*. Această imputare nu-i de cât în parte întemeiată. Fără îndoială, George Sand *idealizează pe ţărani*. Totuşi, ideia pe care ne-o dă despre dânşii, nu-i falşă. George Sand *cunoştea bine sufletul ţărănesc*. Dacă a stăruit mai mult asupra *părţilor bune*, ca să ne facă să-i împărtăşim *simpatia*, aceasta era *dreptul* ei, poate «*datoria*» *ei de artist*. In sfârşit, ar fi nedrept de a spune că toţi ţăranii săi, seamănă între dânşii; din contra, ea a ştiut să zugrăvească portrete fin nuanţate şi să facă să defileze pe dinaintea noastră o serie de tipuri foarte deosebite. Descripţiunile sunt de o *frescheţă incomparabilă*, povestirea e uşoară şi simplă, compoziţia, aproape desăvârşită».

«*Uşurinţă, abundenţă*, iată ce trebuie să repetăm mereu despre George Sand. Ea scrie *regulat*, *fără friguri*, în fiecare zi o *câtime egală*. De altfel, când îşi începe romanul, n'are nici un plan. Lasă întâmplările să se desfăşoare şi să se lege după inspiraţia momentului. De aceia găsim în compoziţie, multă *libertate*, *nepăsare*. Şi nici caracterele nu sunt zugrăvite cu prea mare preciziune. Dar această nepăsare are farmecul ei. George Sand scrie foarte bine. Limba e *corectă* şi *pură*. Fraza, puţin cam *lungă*, are *număr şi armonie*. Stilul ei a fost pe drept asemănat c'un mare *fluviu* care se *revarsă liniştit* şi răspândeşte pretutindenea *fecunditatea*».

Judecăţile lui René Doumic asupra lui Victor Hugo şi George Sand—iubitori ai mulţimii, în contrast cu Chateaubriand şi Musset, cari au rămas în toată viaţa lor reacţionari, şi cu Vigny care s'a închis în «turnul de fildeş» — nu se potrivesc *nici unuia* din scriitorii noştri lirici-romantici (nici măcar lui Duiliu Zamfirescu ori lui Delavrancea, ba nici chiar lui Coşbuc; căci «poetul ţărănimii» zugrăveşte şi el, prin *alegerea imaginilor caracteristice*, nu prin *abundenţa şi puterea lor*; ne dă „o serie de scântei electrice, nu lumina difuză a zilei»; lucrează mai mult cu sensibilitatea vie, de cât cu sentimentul liniştit şi puternic; într'un cuvânt, e un ţăran... aristocrat); cât de bine se potrivesc însă, scriitorilor pe care i-am numit epici-romantici, cititorul a observat el însuşi: a mai stărui, ar fi aproape, o jignire... In deosebi Sadoveanu —abstracţie făcând de cusururile unora din primele lui creaţiuni — se înrudeşte de aproape şi cu Victor Hugo, dar mai ales cu George Sand. (Să se observe că toate expresiunile subliniate de mine, în caracterizările făcute de Doumic lui Chateaubriand, Vigny, Musset, se pot aplica lui Eminescu; iar cele referitoare la V. Hugo şi G. Sand, lui Sadoveanu).

LYSIS

Surâsul ce'nflorea odinioară
Pe-această faţă pală,
Surâsul argintat al biruinţii
S'a scuturat petală cu petală.
Intunecatul zbor al timpului, iubito,
Cu-aripi de plumb a fâlfâit în mine;
Altaru-i stins şi Foebus a apus...
Desface luna buclele de aur
Pe aride coline.

Fugarii ani s'au năpustit în urmă
Şi cu armate 'n cale s'au ciocnit:
Surâd biruitori... eu sunt învinsul!
Dar cum coboară tristul amurgit,
Aşi vrea de-acum să uit, să uit că sunt
Câte-s pe pământ.

Doar tu să îmi vorbeşti de ţara ta,
De fericita ţară
Unde veneau odinioară
Să stea de vorbă zeii cu păstorii;
De miticile timpuri,
Când inspiraţi de muza dorică 'mpreună
Păstori şi zei,
Se legănau în ritbmul Terpsyborii.

Şi să-mi vorbeşti de ţara ta,
De depărtata ţară,
Care ţi-a pus pe corp lumini de seară
Şi lamele tăioase în priviri;
De nymphele ce te-au scăldat sub Ida
Şi-au aninat pe-obraji-ţi trandafiri;
De rodia sângerat'a gurii tale,
De sacra adiere
Ce-o lasă stola 'n urma ta, când treci
In pyrrhica şi dulcea mlădiere.

Va picura 'n tăcere glasul tău,
Duiosul glas cu sunete de liră
Şi ascultând prin noapte cum deliră
Orgia sub Janicul —
Nepăsători de lume noi vom pune
S'aprindă sclavii lămpasu 'n cubicul.

Căci mâine 'n zori, când dulcea Aurora
S'o revărsa pe temple ca o lavă,
Etruricul zephir când va aduce
Parfumuri de verbine şi otavă, —
Sub genele ce-atât le-ai sărutat,
Scânteile vieţii
S'or stinge de atâta fericire
Şi-or îngheţa sub roua dimineţii.

Atuncea Lysis, toga funerară
Să mi-o drapezi cu degetele fine,
Şi-orchestra să suspine
Sacerdotalul imn acelui vis,
Ce l'am trăit setoşi, cu 'nfiorare,
Pân' mâna ta de crin
Orbiţii ochi pe veci mi i-a închis.

Ion Al-GEORGE

Oare această înrudire să fie numai produsul întâmplării? De sigur că nu. Ea isvorăşte din identitatea momentului social.

Toate popoarele europene, fiind compuse din aceleaşi clase, au evoluat în acelaşi fel. Toate au răsfoit aceiaşi carte a Istoriei, numai că unele au rămas în urmă: *la pagina la care a fost Franţa la 1848, sântem noi acuma.*

Şi la noi, după «revoluţia burgheză», mica burghezie, ori cel puţin intelectualii micei burghezii, s'au coalizat cu boerimea. Amândouă aceste clase au suferit de pe urma transformării sociale; amândouă snspină după timpuri şi relaţii patriarhale.

Afară de asta, boerii, neavând nevoe să muncească, aveau timp şi înclinare pentru artă, literatură, ştiinţă; pe când burghezia era absorbită de afaceri... In curentul eminescian, pe cine reprezenta Delavrancea (ca să nu-l citez de cât pe dânsul)? De sigur că nu pe marii proprietari. Mă întreb (nu cunosc în amănunte istoria politică a ţării), dacă pentru răsturnarea lui Ioan Brătianu, nu s'a coalizat stânga liberală cu conservatorii? Şi dacă cumva venirea conservatorilor la putere, la 1888, n'a deschis ochii intelectualilor micei burghezii asupra profundei deosebiri de interese dintre ei şi boeri, sugerându-le ideia de a încerca să se sprijine pe lucrători — întocmai după cum aceiaşi coaliţie se desfăcuse în Franţa la 1829, la venirea ministerului, ultra-reacţionar, Polignac?... Cam din 1888 datează socialismul...

De altmintrelea, la 1900, în primul meu articol literar, (vezi *Noua revistă română* anul I, sau volumul «*Incercări critice*», 1903, edit. Carol Göbl) am arătat că Eminescu (şi şcoala lui) nu este un «decepţionist», adică un ce necunoscut şi fără nume în Istoria literaturii universale, ci unul din cei mai caracteristici scriitori romantici pe cari i-a produs omenirea. (Cu alte cuvinte, un cerb este un cerb, cum se găseşte şi pe aiurea, şi cum e descris şi numit în Zoologie, nu «un fel de vită care poartă un cuier în cap» Am avut mulţumirea de a vedea, că amicul meu Ibrăileanu, a îmbrăţişat modul meu de a vedea. Iar în 1902, într'o serie de foiletoane publicate în *Adevărul* sub titlul «*Cincizeci de ani de evoluţie*», (vezi «Inc. crit».) am arătat că miş-

carea noastră socialistă, în prima ei fază, până la 1900, a fost o mişcare romantică a micei burghezii şi a lucrătorilor, nemulţumiţi de relele de tranziţie ale industriei începătoare, etc. Am arătat deosebirea dintre socialismul nostru — care a fost un roman fantastic şi o poemă lirică — şi socialismul apusan, practic şi prozaic... (Excentricităţile dela clubul Sotir, îţi aduc aminte de Saint-Simonieni, cari la 1832 au apărut în faţa juraţilor, în tunici albastre, pantaloni albi şi cingători de lac. Enfantin purta pe piept, în litere mari, cuvântul: «*părintele*» *(le père)*; etc.) Romantizmul nostru a exprimat dar, ca şi romantismul francez, german şi englez, nemulţumirea aristocraţiei şi a micei burghezii,— întrucât-va şi a lucrătorilor. (In Franţa: Eugène Sue!).

Cine-va a spus la noi, că pricina desperării lui Rolla (adică a lui Musset), trebue căutată în faptul, că în societatea burgheză s'au înmulţit prostituatele. (Dar câte prostituate îi trebuesc unui om ca să se poată strica?! Dar Musset a trăit numai cu femei alese! Dar noi azi cum nu ne detracăm?...); că «decepţionismul» romanticilor franceji a provenit din spaima de sfânta alianţă. (Inchipuiţi-vă pe Chateaubriand, Bonald, De Maistre, speriaţi de sfânta alianţă!...) şi de războaiele lui Napoleon (Stendhal, Hugo, Gautier etc. speriaţi de războaele lui Napolen!).

La 1900, după criza cea mare, Spiru Haret, un tipic reprezentant al micei burghezii, se adresează învăţătorilor şi preoţilor, în genere elementelor rurale; intelectualii socialişti se desfăcuseră ceva mai înnainte de mişcarea lucrătorilor şi se adresaseră aceloraşi elemente rurale. Ei intră în partidul liberal, şi în curând vedem burghezia mare, burghezia mică, şi mica burghezie rurală (care până la un punct, reprezintă interesele ţărănimii întregi), coalizate în contra conservatorilor sprijiniţi de socialişti — întocmai ca în Franţa în momentul loviturii de stat a lui Napoleon III...

La 1902, Vlăhuţă şi Coşbuc (dintre scriitorii eminesciani, şi Caragiale, şi Delavrancea, şi Coşbuc, cochetaseră cu clubul Sotir, şi scriseră la *Literatură şi ştiinţă;* Vlăhuţă însă, a fost deadreptul un *porte-parole* al intelectualilor socialişti. Vezi *Dan.* De aceia, el reprezintă trecerea între romantismul junimist şi cel ţărănesc), întemeiază, cu sprijinul lui Haret, *Sămănătorul*, şi acolo încep a se face cunoscuţi «Poporaniştii». (Toţi au început a scrie la *Pagini literare*, revistă socialistă).

Odată ce mişcarea se adresa burgheziei rurale, era natural să se selecţioneze în literatură temperamente corespunzătoare.

Napoleon al III-lea a întemeiat imperiul cu ajutorul ţărănimii; de aici romanele câmpeneşti pe cari le-a scris George Sand între 1846 şi 1853. (E de notat că dintre romantici, *numai* George Sand a păstrat, in tot timpul imperiului, relaţii rezervate dar prieteneşti cu Napoleon al III-lea, care începuse cu dânsa o corespondenţă în timpul când îşi făcea el osânda în fortul Ham, adică înnainte de 1846).

La începutul secolului al 20-lea, intelectualii noştri din mica burghezie, părăsesc mişcarea utopică a lucrătorilor, şi se adresează elementelor rurale, cari la 1907 aveau să-i aducă în fruntea partidului liberal.

Martie 1907 al Istoriei noastre, corespunde întru câtva cu Decembrie 1852 al Istoriei franceze...

De aici înrudirea lui Sadoveanu cu George Sand.

H. SANIELEVICI

□ □ □

CRONICA MUZICALĂ

Sala Ateneului. — Concertul d-rei Rita d'Oria, cu concursul d-lor N. Papazoglu, violoncelist şi Th. Popovici, violonist.
Al X-lea concert simfonic, cu concursul tenorului M. Nasta.

După ce a cules lauri pe scenele lirice din străinătate, d-ra Rita d'Oria s'a oprit,—silită, se vede, de împrejurările actuale, — în scumpa ei patrie; frnmoasa cântăreaţă, care nu e o egoistă, a vroit să facă pe publicul din Bucureşti, martor al darurilor cu cari au înzestrat'o natura şi studiul; pe cunoscători, a dorit să'i convoace, pentru ca ei să-şi dea seamă de progresele ce le-a realizat, şi după ce au ascultat'o la frumosul concert de Sâmbăta trecută, şi unii şi alţii, au aplaudat'o din toată inima.

Pentru aceia ce cunosc pe acest fluture încântător decând era încă crizalidă, pentru aceia ce au asistat fie la examenele sale de sfârşit de an, fie la primii paşi săvârşiţi pe scenă sau la concerte, progresele d-rei Rita d'Oria sunt uimitoare: vocea pe care i-o cunoşteam de un timbru plăcut, dar de o stabilitate nehotărâtă, a căpătat o siguranţă pe care n'o avea; vocalizele au devenit fără de cusur, articulaţia, dicţiunea, —acea politeţă a cântăreţului,—sunt desăvârşite; un ton clar, precis, curat, a înlocuit notele uneori lipsite, — odinioară, — de justeţă absolută: — îmi aduc aminte de debutul pe scenă, sunt câţi-va ani, (o! nu mulţi!), al unei tinere domnişoare Margareta Dimitriu, în regina din *Ugenoţii!*

Dacă, la toate acestea, mai adăogăm o fizionomie nespus de expresivă, o înfăţişarea plină de farmec, vedem că d-ra Rita d'Oria întruneşte toate calităţile unei excelente cântăreţe legere; şi că un loc privilegiat îi este hotărât în mult dorita înfăptuire a operei române, a visurilor noastre.

Şi, acompaniată la piano de d-l Narice, muzicianul emerit, d-ra Rita d'Oria a cântat cu o graţie nespusă, cu un farmec intradevăr feminin, cu o virtuozitate de privighetoare, arii din *La perle du Brésil* de Félcien David şi din *Manon* de Pucini, *Pastorale* de Bizet, „aria clopoţeilor" din *Lakmé* de Delibes, o *romanţă* de Capologno, valsul din *Roméo şi Julieta* de Gounod.

Incântat, publicul a răsplătit cu aplauze prelungite, pe graţioasa cântăreaţă.

D-l N. Papazoglu, al cărui talent delicat îl apreciem atât de mult, a contribuit, prin atracţiunea arcuşului său nespus de elegant, în pagini violoncelistice de Popper, Martini, Carl von Dittersdorf, etc., la succesul necontestat al acestui concert.

Un tânăr violonist, D-l Th. Popovici, a executat pagini scurte de Tartini, d'Ambrosio, Nardini, Couperin-Kreisler, Monsigny, dacă nu cu mult temperament, cel puţin cu frumoase calităţi de technică şi de frazare.

* * *

La al X-lea concert simfonic, orchestra ministerială a executat: uvertura *Prinţului Igor* de Borodine, *Simfonia IV-a* (şi ultima) a lui Brahms, ambele cunoscute publicului nostru, şi, — în primă audiţiune, — *Concerto în re major* de C-F-Em. Bach, al douilea din cei douăzeci de copii ai lui Ioan Sebastian, nemuritorul cantor.

Muzician ilustru, el însuşi, Carol-Filip-Emanoil, a scris numeroase compoziţiuni pentru clavecin, orchestră şi voce.

In *Concerto* ce ni l'a înfăţişat D-l Dinicu, şi care ne-a interesat foarte mult, e belşug de farmec şi de eleganţă: armonist învăţat, fiul lui Ioan-Sebastian, e creatorul sonatei moderne, şi astfel precursorul lui Haydn, Mozart şi Beethoven: pildă rară, al a ştiut să menţie sus, faima numelui zdrobitor ce'l purta.

Am avut bucuria de a aplauda, la acea audiţiune, pe tenorul M. Nasta în „Scena finală" a actului al III-lea din *Tannhäuser* şi în „Preislied" din *Maeştrii cântăreţi.*

D-l M. Nasta e unul din artiştii români a căror notorietate a trecut graniţa: a cânta pe scena operei Curţei dela Viena, e o chezăşie serioasă de valoare artistică, şi nimeni n'o justifică mai bine decât compatriotul nostru: rare ori am auzit voce mai frumoasă şi mai omogenă, timbru de un metal mai preţios, inflexiuni mai fermecatoare, în serviciul unei arte de a cânta mai îngrijite. Păcat însă că toate aceste lucruri frumoase erau copleşite, — mai cu seamă în vibrătorul „Preislied", — de o orchestră tot atât de şovăelnică cât şi de gălăgioasă şi ne întrebăm cu spaimă ce s'ar fi întâmplat, dacă în loc de cei cincizeci de muzicanţi ai orchestrei noastre, D-l Dinicu ar fi condus o falangă de o sută şi mai bine de inşi ca acea, de pildă, a operei Curţei dela Viena?

Plăcerea noastră a fost micşorată şi prin faptul că atrăgătorul cântăreţ, care e *protagonist al unei vestite scene germane*, a cântat în... italieneşte acele pagini de Wagner.

Acest păcat l'am erta unui cântăreţ străin limbei lui Goethe.

Operele lui Wagner, — precum o ştie desigur, tânărul tenor, — nu pot fi tăinuite în toată splendoarea şi în tot adevărul lor, decât în textul original; cea mai bună traducere franceză, italiană, română, va rămâne defectuoasă, căci niciun vers românesc sau italienesc nu va putea reda versul wagnerian atât de cuprinzător în puţine cuvinte, atât de scurt, atât de dens. Niciun vers tradus, nu va putea respecta opera în care poetul-muzician a realizat imenul cel mai strâns între cuvânt şi muzică, unificarea notei cu silaba.

Sângele latin care clocoteşte în vinele noastre făcător de minuni când e vorba de a zdrobi pe vrăjmaşul neamului, e un sânge generos şi iubitor de frumuseţi: inamic al nepietăţilor el nu poate consimţi la alterarea unui cap de operă, oricare i-ar fi provenința. Pentru dânsul capetele de operă trebue să fie sacre!

....Dar, cu vocea şi cu arta sa, D-l M. Nasta e încă un element, — foarte distins, — pentru opera română!

M. MARGARITESCU

□ □ □

CANTEC

Draga mea, spre tine-aleargă,
Vecinic, gândul meu fugar
Şi ţi-aduce, totdeauna,
Flori din sufletu-mi în dar...

Căci în sufletu-mi, acuma,
Creşte floare lângă floare:
Le-ai trezit la vieaţă nouă,
Draga mea, tu dulce soare...

Virgil N. DUICULESCU

CRONICA DRAMATICĂ

Scrisori persane

III

Usbek scrie lui Ibben

Bucureşti, 10 luna Gemmadi.

Bunul meu Ibben, mă ţin de cuvânt trimeţându-ţi câte-va rânduri asupra teatrului din Bucureşti. Pe dinafară, o casă mare, galbenă şi impunătoare, păzită de un rând de muscali, din acei de care vedem şi prin Adherbaigianul nostru. Pentru că nu-i prea de demult şi ca să nu pară şi mai nouă, nimeni nu opreşte măcinarea zidurilor. Noi avem vechimea milenară: coloanele sălei tronului lui Darius din Pasargada stau şi acum în picioare. Alţii însă, ne având'o, o caută. Arta se adaugă naturei spre a trezi credinţa unui trecut îndepărtat. Un arhitect supraveghează anume sfărâmarea zidurilor, oprind mâna nelegiuită ce s'ar încerca să împiedece biruinţa timpului asupra lucrurilor omeneşti. Mai mult chiar: o ajută, prelungind cu meşteşugire crăpăturile păreţilor, în arabescuri ciudate... Astfel, numai în cincizeci de ani, nobila rugină a vremei s'a aşezat peste Teatrul Naţional; o clipă te ai crede printre ruinile din Fars sau Servistan, în care găsim urme de artă egipteană rămase dela lucrătorii aduşi de Cambyse din Impărăţia Nilului...

* * *

Doresc să-ţi povestesc mai amănunţit chipul cum am petrecut o seară la teatru.

Se reprezenta o piesă naţională: *„Zuleica cea cocoşată“* a unui mare cărturar din Giavidan-Khirad, pe care îl voi numi Iussuf. La căsuţa luminoasă a biletelor, doi tineri jucau şah: o undă de bucurie împrospătă icoana patriei îndepărtate. Unul dintre ei mă iscodi bănuitor, fără să mă întrebe totuşi ceva. Schimbă un pion şi aşteptă. Celalt mormăi, făcând o mişcare greşită. Pierduse un turn. Eu cătam cu încordare; încăerarea se înteţia. Un cal şi un nebun lunecară în groapa întunecoasă a morţilor. Regina era ameninţată. O lovitură măiastră aduse şah la rege. Lupta se sfârşise. Cei doi tineri mă priviră din nou, nedumeriţi. Unul dintre ei, însfârşit, mă cercetă:

— Ce doriţi ?

— Un bilet.

Se uitară uimiţi la mine, ca la ceva rar şi ciudat. Apoi, pentru că nu puteau altfel, mi-l dădură. La vestiar, păzitorul adormise lungit pe două scaune. Prin colţuri, paianjenii harnici întinseseră pânzele lor subţiri. Reprezentaţia începuse. Totuşi nu-mi fu greu să mă aşez. Un bilet îţi dă dreptul la un rând întreg de scaune. Poţi sta astfel întins. Asculţi sau dormi, după voinţă. Nu te supără nimeni din faţă, din spate, sau pe de lături.

Nu-ţi voi scrie nimic despre piesă, devreme ce n'am înţeles'o îndeajuns. O fată cocoşată se tăvălea pe jos, ridicând greutăţi, şi un doctor se înduplecă la urmă s'o primească şi pe dânsa în haremul lui plin de hurii frumoase. Cocoaşa aduce noroc. Nu ştiu dacă îi va fi adus şi strălucitului Iussuf.

Din locul meu avui totuşi răgazul să privesc pe scenă şi prin sală, la actori, la înţelepţii Giavidan-Khiradului, la cele câteva femei aproape goale din loje... Privirea mea răscolea întunericul şi ca un *djin* străbătea cugetele ascunse.

Cum nu mai ascultam piesa, îmi veneau în ureche şoapte nelămurite ce se desluşiau pe încetul.

Gândurile mute îmi vorbiau. Lucrurile parcă îşi înălţau glasul lor nebănuit. Stam în mijlocul unei simfonii auzite numai de mine.

* * *

In cuşca de aur a divanului „înţelepciunei eterne“ intră un bărbat măreţ, cu pieptul răsfrânt. Inaintă până la margine, se plecă spre sală, biruitor, ca şi cum noi toţi am fi fost robii lui. Privindu-l îndelung, îi citii gândul. Işi zicea:

— Eu sunt Iussuf din divanul „înţelepciunei eterne“, făuritorul acestei comedii. E oare cineva să nu mă cunoască ?

Din sală îi venea ecoul mut :

— Nimeni, strălucite Iussuf.

Măreţul bărbat se îmblânzi. Inima i se îndulci la adierea mulţumirei de sine. Zâmbi o clipă. Işi aduse aminte însă că avea datorii de împlinit faţă de slava numelui. Se înăspri iar. Părea turnat pentru veşnicie. Işi retrăi în minte lungul şirag al strămoşilor falnici: învăţaţi cronicari şi împăraţi bizantini, din care el era cea din urmă înflorire. De câte ori intra cineva în sală sau în cuşca de aur, îşi zicea:

— Eu sunt Iussuf din divanul înţelepciunei eterne.

Apoi se chibzuia dacă trebuie să dea din cap sau să-i întindă mâna. Ii cerceta în gând spiţa neamului şi numai dacă spiţa mergea departe, Iussuf îşi înclina fruntea nepăsătoare. Pe unii nici nu voia să-i vadă. Şartul vieţei lor nu-i apropiase de dânsul. Nu erau nici din divan, nici pe aproape de el. Ii învăluia deci cu ochi ce nu văd, zicându-le parcă în treacăt :

Eu sunt Iussuf din divanul „înţelepciunei eterne“.

* * *

Alături, un tânăr grăsuliu, cu obloanele pleoapelor lăsate peste ochii adormiţi, torcea un gând îndepărtat... Icoanele nebune ale Parisului îi jucau pe dinainte, în rotiri de rochii subţiri, de dantele stropite de spuma şampaniei, de buze încondeiate cu roşu, în şiragul nopţilor nedormite la masa verde, de caii ce aleargă, de oameni increzători ce vin să-şi ceară banul împrumutat... E Hussein, „fesul“ Mulukului. Pe umerii lui moi stau ruinile Teatrului ce-l îngroapă ca pe un Samson fără vlagă. Teatru, literatură, cultură, vorbe fără înţeles. Ochii lui umbriţi urmăresc alte plăsmuiri. Pe Iussuf nici nu-l vede, deşi îi citeşte pe buze veşnicul gând :

— Eu sunt Iussuf din divanul „înţelepciunei eterne“.

Mai departe, într'un colţ al sălei, Hafiti, marele emir al ştiinţei, sta încărcat de slavă şi de cinste, lângă o hurie a artei, şoptindu-i:

— Eşti frumoasă şi fermecătoare, mlădioasă ca o floare de crin. Când te văd pe scenă, glasul mă încântă ca o muzică ; mişcarea, ca tremurarea unei raze de soare. Cu un singur lucru nu mă împac.

— Anume ?

— Faci fericirea altuia.

Huria işi arătă ispita dinţilor albi:

— De multă vreme nu mai fac fericirea nimănui.

Inţeleptul Hafiti rămase pe gânduri. Apoi întrebă pe un alt înţelept cunoscător în ale teatrului :

— Huria de lângă mine nu e Fatima din haremul bătrânului Yahya Kachi ?

— Nu. E Leila ce fusese odinioară în haremul lui Nizhami. Acum e a cui ar voi.

Hafiti îşi muşcă buzele.

— Şi eu care credeam că e Fatima lui Yahya Kachi ! Mie Fatima îmi place şi nu Leila !

Ieşi atunci grăbit din teatru, cu pumnul strâns:

— Ah, Yahya Kachi ! Va veni şi rândul tău...

Iar Leila rămase singură, plângând pe ruina unei clipe de desnădejde.

* * *

Intins pe un rând de scaune, sta aţipit Djami, un aspru judecător al teatrului. Prin minte îi treceau crâmpeile sentinţei de mâine :

— „Zuleica cea cocoşată“ e o comedie minunată. O fiinţă care cu toată urâciunea ei trupească ştie ademeni prin frumuseţea sufletului pe cel mai sburdalnic cuceritor de femei. Marele nostru Iussuf din Giavidan-Khirad şi-a pus pe frunte o nouă cunună de nemurire. Din bogatele isvoare ale geniului său...“

Un prieten îl atinse pe umăr:

— La ce te gândeşti, ilustre Djami ?

Djami se scutură încruntat :

— Imi scriu articolul. Citeşte *Haosul* de mâine: voi fi tare; voi fi aspru. O astfel de piesă e o ruşine pentru teatrul nostru...

In *Haosul* de a doua zi *Zuleica* era însă tot o podoabă a literaturei române...

Lojele goale căscau de urât, arătându-şi fundul negru al gurei. Nu se mai uitau nici pe scenă, nici la Iussuf ce le spunea mereu :

— Priviţi. Eu sunt Iussuf din divanul „înţelepciunei eterne“.

Frumosul candelabru se gândea :

— Mi s'a amărât cu atâtea efecte scoase dintr'o biată cocoaşă. Cred c'aşi fi mai de spirit eu, dacă aşi cădea în mijlocul sălei.

Pe vre-o şapte scaune stătea aromit criticul Zaraf-Badhil, cufundat într'o adâncă visare. Şi lui îi treceau prin minte crâmpeile articolului de mâine. Toate i se păreau minunate. Comedia de o vervă scânteetoare. Autorul se întrecuse pe sine,—ceia ce e atât de greu, când e vorba de un nemuritor ca Iussuf. Actorii jucau dumnezeeşte; decorurile, „specialitatea casei“...

Dar Zaraf-Badhil se scutură deodată, mormăind :

— Mă furaseră cuvintele pe dinainte. Uitasem că mă aflu la Teatrul Naţional. Mă credeam în dulcele rai al teatrului Walhala-Rublandra. Aici totul e rău: comedia fără sare, actorii fără talent şi decorurile fără gust.

Fotoliul E. 18 gemea din încheieturi :

— Abia scăpasem de Locusteanu şi dădui tot peste un critic cu... greutate.

Candelabrul nu mai căuta efecte. I se urâse până în adâncul sufletului. Se gândea:

— Cum aşi putea oare să cad fără sgomot, şi apoi prin întuneric să svâcnesc pe uşă ?

Incepuse să se lase încetinel, dar Iussuf îl privea din cuşca lui de aur :

— Bună seara, candelabre. Eu sunt Iussuf din divanul „înţelepciunei eterne“...

Şi bietul candelabru trebui să rămână.

E. LOVINESCU

□ □ □

CĂRŢI NOUI

Cărţile care nu se scriu. — Criza literară.

Dacă vorbim de cărţile ce apar cu o relativă îmbelşugare, pe piaţa noastră literară, nu ne preocupăm mai puţin de cele ce nu apar, deşi sunt chemate, sunt aşteptate cu toată nerăbdarea, sunt căutate zadarnic. Ba chiar în unele clipe preocuparea de cărţile ce nu apar e atât de intensă în cât, comparând ceia ce ni se dă cu ceia ce cerem, nu stăm la îndoială să proclamăm că trecem printr'o dureroasă criză literară.

Criza literară ! Iată un termen de care, cu progresul mentalităţii economice în opinia noastră publică, se uzează fără nici o cumpătare. Dacă unul singur dintre criticii generaţiei noastre a avut curagiul să întrevadă şi să mărturisească o „primăvară literară“, sunt nenumăraţi aceia cari găsesc în fie ce lună prilejul să lăcrimeze sau să facă imprecaţiuni asupra *crizei* literare ce ne bântue. Şi totuşi între criza economică şi cea literară e o deosebire esenţială. Când oferta e cu mult mai mare de cât cererea pentru un produs anumit, avem în industrie o criză ; în industria vorbelor însă criza se resimte tocmai atunci când cererea e cu mult mai intensă de cât oferta. Publicul dornic de literatură, o caută, o cercetează, o apreciază minuţios prin comparaţie şi vrea să vadă realizată în ea o puternică concepţie ideală, o cere cu mult interes. Şi când oferta ce i se face e cu totul săracă, atunci dezacordul între ceia ce aştepta şi ceia ce primeşte îl face să exclame îndurerat :

— Grozavă criză literară !

Din acest punct de vedere afirmarea crizei este un simptom dintre cele mai îmbucurătoare pentru literatură, căci arată tocmai ce interes palpitant i se acordă. Nimic nu ar trebui să încurajeze pe scriitori mai mult de cât această afirmare, de oare ce îi face să simtă că o operă într'adevăr preţioasă ar fi îmbrăţişată chiar de la apariţie cu tot entuziasmul unor oameni ce au aşteptat multă vreme ca să poată spune în sfârşit :

Habemus artificiem !

Criza, care în literatură e o subproducţie — dacă se poate spune—e momentul cel mai prielnic pentru apariţia operilor mari.

Aceste opere se fac încă aşteptate, cu toată încurajarea cu care însăşi sărăcia literară de acum le grăbeşte ivirea. Credem totuşi că această criză de care ni se vorbeşte mereu e mai mult o iluzie a unor spirite grăbite, care compară câţi va ani din literatura actuală cu un veac întreg din trecut şi constatând, fireşte, că nu sunt tot

atât de fecunzi ca întregul veac trecut, le aruncă suprema insultă: sunt ani săraci, de criză pentru scrisul românesc.

E drept că la cea dintâi ochire se pare că cei lipsiţi de entuziasm au dreptate: Literatura actuală nu e nici expresivă pentru sufletul poporului nostru, nici fecundă în opere de valoare estetică neîndoioasă. De sigur necesar ar fi ca ambele cerinţe să fie deodată mulţumite; ne-am mulţumi măcar cu una din aceste condiţiuni, dar însăşi modestia pretenţiilor noastre e în zadar. Scriitorii noştri au în genere o activitate fragmentată şi unilaterală. In poezie nu auzim vibrând nici-un glas intens, care sguduie şi târăşte în vârtejul său, făcând din poet un profet al neamului său şi nu auzim nici glasul fermecător sau profund al cântăreţului ce ne fură pe aripele unui vis de artă ori ne cutremură prin desvăluirea unei profunde intuiţiuni în taina realităţii trăite. Avem ritori şi câţi-va cântăreţi banali—şi atât!

In proză nu înfloreşte de cât „schiţa şi nuvela“, cu atâta regularitate şi atâta uniformitate în cât s'ar putea crede că schiţele unuia sunt ale altuia şi că toate la un loc nu sunt ale ni mănuia; o operă vastă şi adâncă e aşteptată în zadar şi viaţa noastră românească nu şi-a găsit încă un suflet îndestulător în literatură... In teatru nu avem de cât încercări meşteşugite de a fortiza teatrul de succes dela Paris, sau încercări originale anoste şi primitive, în care materia tratată se află încă în stare haotică, aspră şi confuză. In critică nu avem nici un curent puternic, sincer şi limpede, ci numai simple manifestări temperamentale, lipsite de sprijinul scriitorilor creatori sau simple învăţături de şcoală, lipsite de contact cu producţia literară actuală, sau, în sfârşit, simple recenzii, făcute uneori după impresia indisciplinată a momentului, alte ori după inspiraţia, prea disciplinată încă, a bisericuţelor literare...

Şi astfel, în aceste negre culori, criza literară apare drept o tristă realitate, în faţa căreia trebui să ne plecăm capetele smeriţi.

Noi totuşi credem că e o iluzie, născută într'o falşă perspectivă a timpului. Cititorii ori criticii cu pretenţii prea mari ar vrea ca *Secolul lui Pericles* sau al lui *Ludovic al XIV-lea* să răsară în fiecare an în literatura românească şi la sfârşitul anului bilanţul literar să conţină măcar *Cide*, *Polyeucte*, *Horace* şi *Cinna*, plus aşa pe deasupra, o *Artă poetică*, un *Britannicus*, o colecţie de *Fabule* şi un *Discours sur le Style*...

Unii s'ar mulţumi şi cu mai puţin: Un volum din poeziile, autentice şi definitive, de ale lui *Eminescu*, câteva piese de ale lui *Caragiale* şi un volum de proză de a lui *Al. Odobescu*... Dacă fiecare an ar aduce *măcar* atâta producţie literară, atunci, poate, pentru aceşti severi cenzori ai literaturii actuale cel puţin câteva luni pe an ar fi lipsite de criză literară.

Din nefericire operile mari nu apar cu tot atâta uşurinţă de câtă e nevoie ca să le admiri fără să le citeşti. Trebuie să treacă vreme şi trebuie să se facă multe dibuiri pentru ca una dintre ele să se închiege. De aceia anii cari se scurg nu sunt decât aceiaşi ani de pregătire sau ani de amintiri cum au fost atâţia alţii până acum. Asupra lor nu se poate rosti niciun fel de anatemă şi nici nu e îngăduit să-i umbrim cu obsesiunea crizei literare.

Adevărata lor valoare nu se poate măsura cu trecerea minutelor ale cărora martori suntem; ci numai dintr'o mai vastă perspectivă istorică se va putea observa cu toată limpezimea ce-au însemnat în evoluţia noastră literară prin operele principale apărute în cursul lor.

De aceia putem păstra acest gând optimist că „criza literară“ e o iluzie tristă şi neîntemeiată. A păstra gânduri optimiste e în chiar interesul vieţei practice şi a practicei literare.

C. Sp. HASNAŞ

Plata abonamentului la revista „Flacăra“ se face anticipat. Nu se trimet numere decât după achitarea abonamentului.

ECOURI

Aniversarea Convorbirilor literare. — In această lună *Convorbirile literare* au intrat în al 50 an de apariţie. Venerabila revistă împlineşte o vârstă fabuloasă pentru publicistica română în care atâtea reviste mor pe drumul dela tipograf la librărie.

E un eveniment literar de mare însemnătate, plin de atâtea amintiri. Nu ştiu de ce, dar parcă refuzăm să ne considerăm contimporani ai *Convorbirilor literare* şi când vorbim de ele ne gândim invariabil numai că în paginele lor au apărut cele mai frumoase pagini ale lui Eminescu şi că prin ele d-l Maiorescu a început cândva să dea o altă direcţie literaturii româneşti.

Convorbirile literare, sunt una din mândriile publicisticei româneşti.

După o jumătate de veac de existenţă ele au în jurul lor iarăşi elemente tinere; cine ştie la ce strălucire vor putea să ajungă iarăşi *Convorbirile* în viitor?

Urăm preţioasei reviste încă mulţi ani de apariţie regulată şi o glorie viitoare pentru care trecutul să nu fie o povară.

—

Marşul Cercetaşilor a fost compus de maestrul *Castaldi* pe cuvinte de *Cincinat Pavelescu*. Nu e un marş războinic, dar nu e lipsit de avânt.

Frumoasele versuri ale maestrului Cincinat Pavelescu — sunt singurele versuri pe care ingratul poet le-a mai făcut cunoscute în timpul din urmă publicului românesc — sună aşa:

Hai, sări din pat, alarma sună!
Vin, tinere, cu noi şi adună
Din al izvoarelor ecou
Un suflet nou!

Voi toţi în pragul rătăcirii
De vreţi pe calea mântuirii
Să vă îndrumaţi fără nevoi
Veniţi cu noi!

Cu noi e tot ce se răsfaţă
Sub cerul clar de dimineaţă
Şi câte 'n farmecul de-amurg
Pe ape curg.

Sorbiţi puteri de vieaţă nouă
Din vânt, din soare şi din rouă,
Şi gândul l'aripaţi mereu
Spre Dumnezeu!

Gata oricând, tot înainte,
Cercetători pe drumuri sfinte,
Voi ce 'ntrupaţi în gând şi-n dor
Speranţa 'ntregului popor,

Din bucurie şi lumină
Urziţi o inimă senină
Şi peste-a grijilor povară
Cântaţi un imn de primăvară!

—

Studii. — A apărut *Sociologia Războiului* de *D. Gusti*, profesor la Universitatea din Iaşi.

E un studiu de actualitate asupra căruia am dori să revenim.

—

Opera postumă a lui Caragiale — va fi în curând adusă la cunoştinţa publicului. Primul volum va apare peste câteva zile conţinând un prim ciclu de bucăţi în proză rămase, sub formă definitivă, de pe urma maestrului. Un al doilea volum se află în pregătire; acest de al doilea volum va fi precedat de o prefaţă-studiu a marelui prieten al lui Caragiale, a d-lui *Al. Vlahuţă*.

Ambele volume sunt aşteptate cu o firească nerăbdare de către admiratorii celui mai cunoscut şi mai simpatizat dintre toţi scriitorii generaţiei port-eminesciane.

—

Studii politice, — A apărut:
România şi Războiul european de *C. Stere* (Ed. „Vieaţa Românească“, Iaşi, 1915), o broşură în care autorul, îndezacord, după cum sin-

D-l Caton Theodorian

a cărui piesă *Bujoreştii*, comedie în patru acte, s'a pus în repetiţie şi se va reprezenta în curând la Teatrul Naţional.

gur mărturiseşte, cu aproape unanimitatea opiniei noastre publice, susţine vechile sale opinii asupra orientării politice a României.

„N'am urmărit scopuri polemice — încheie autorul. Am ţinut să-mi fac ultima datorie de conştiinţă, cum îmi voi face deplin datoria cetăţenească atunci când va suna ceasul şi când pentru toţi fiii acestei ţări va înceta dreptul de apreciere personală“.

—

Democraţia, revista Cercului de studii al partidului naţional-liberal, No. 22 din an. II, cuprinde un documentat şi limpede studiu al d-lui *Vintilă I. Brătianu* asupra *Nevoilor Creditului actual*, un articol al d-lui *V. I. Slăvescu*, *Din urmările economice ale războiului* şi un bogat material de Fapte, Documente şi Recenzii în legătură cu evenimentele actuale.

Un număr 30 bani.

—

Sumarul anului al III-lea *al revistei* Flacăra *a apărut de sub tipar şi s'a pus în vânzare pentru cititorii cu numărul pe preţul de 20 bani.*

Sumarul enunţă întreaga materie publicată în cele 52 de numere ale revistei noastre, clasificată după deosebite categorii, astfel în cât orice articol şi orice ilustraţie să poată fi găsite uşor.

Opera postumă a lui P. Cerna—cuprinde ca un capitol foarte interesant studiul său asupra *liricei filosofice (Gedankenlyrik)*, care a fost teza sa de doctorat la Universitatea din München.

Vom publica în curând câte-va fragmente din această mult cugetată lucrare a marelui nostru poet filosof.

—

Erată.—In articolul d-lui *H. Sanielevici*, „Timotei Mucenicul“, publicat în unul din numerile noastre trecute, s'a strecurat câteva erori de tipar şi anume:

In loc de	*Aurbuy*	— *turbur.*
„	*vasală*	— *rurală.*
„	*analisă*	— *analogie.*
„	*preferim*	— *preţuim.*
„	*eu am spus-o*	— *am spus-o.*

□ □ □

ANUL IV
No. 20

FLACĂRA

28 FEBRUARIE
1915

ABONAMENTE:
în țară: lei 6 pe an; 7 lei când se achită prin încasator. Pentru învățători și preoți sătești: lei 5 pe an
NUMĂRUL 10 BANI
TELEFON 41/7

LITERARĂ ∴ ARTISTICĂ ∴ SOCIALĂ
APARE SÂMBĂTA
DIRECTOR: CONSTANTIN BANU

ABONAMENTE:
Peste munți: coroane 8 pe an; pentru preoți și învățători coroane 6.50 pe an
în străinătate: 10 lei pe an
REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA:
București
Str. Câmpineanu, 40

O TRAGEDIE ETNICA

CEL DIN URMĂ SULTAN?...

Pe malurile Bosforului se desfășură acum poate cel din urmă act, al unei tragedii care durează de peste cinci veacuri: prăbușirea Turciei europene. Ori care ar fi amănuntele ciocnirilor, pe mare sau pe uscat, din preajma mării de Marmara, soarta Turciei europene pare hotărâtă pentru totdeauna.

O fatalitate istorică lovește ființa acestui popor, care a fost atât de aproape de noi, dar a știut să rămână pururi atât de departe de sufletele noastre, atât de strein, atât de inadaptabil. Venit din stepele Turkestanului în vremea unor mari frământări de popoare, Turcii au avut prilejul să cadă asupra celor mai înaintate civilizații medievale: cea bizantină și cea arabă. O rasă cu mari însușiri de energie morală, cu mare putere de rezistență în fața încercărilor sorții, o rasă sobră și cu un atât de avântat spirit de jertfă, Turcii ar fi putut avea în acest orient strălucit dar putred rolul pe care cu douăsprezece veacuri mai înainte îl avuseseră Romanii față de lumea greacă; ar fi putut să învețe, să organizeze, să dea formelor unei culturi strălucitoare fondul de virilitate și înălțare morală al firii lor primitive.

Dar ei nu au știut de cât să distrugă, să înmormânteze tot ce mai era viu în sufletul popoarelor pe care le-au robit. Arabii au revenit, sub stăpânirea lor, la o stare tot atât de înapoiată ca și cea din anii lui Mahomed, iar strălucirea bizantină s'a șters ca o amintire îndoelnică pe malurile împrimăvărate ale Bosforului. Grecii au fugit aiurea, ducând acolo comorile elenismului nemuritor, iar cei câți au rămas s'au făcut doar zarafi și negustori, cu suflete de sclavi, supuși stăpânului capricios, legați de țărâna celei mai pieritoare vieți.

Turcii au pustiit răsăritul. Ca focul ce mistuie germenii dintr'o țarină au ars ei sufletele popoarelor peste care au căzut; incapabili să le aducă vre-o înaintare prin stăpânirea lor despotică și anarhică în acelaș timp, Turcii au înăbușit orice avânt de înălțare a neamurilor cucerite. Cu totul lipsiți de putința organizării, ei au adunat o masă de cuceriri care n'au putut alcătui niciodată un Stat, condus de un Drept public, de o suveranitate clară și precisă, de cunoașterea vre-unei datorii de împlinit. Utilitatea câtorva, atâta a fost ținta pentru ajungerea căreia a trăit statul turc.

Dovada sterilității sale a făcut-o poporul turc atunci când a putut fi comparat cu tinerele popoare scăpate de sub stăpânirea sa și ajunse numai în jumătate de veac de viață liberă, la o desvoltare cu mult mai variată, mai solidă, mai bogată decât vieața foștilor lor stăpâni. România, Grecia, Serbia, Bulgaria, au ajuns la o formă europeană de cultură și progresul lor în viitor poate fi întemeiat pe cele mai drepte credințe.

STEAGUL

— Și-acum, când ne trimeteți la moarte, ca pe-o turmă,
Când ne ducem năvalnic la aprigul măcel,
Jertfim, de vreți și stropul de sânge, cel din urmă,
Dar dă-ne steagul nostru, ca să murim sub el!

Și cei ce-au rupt fâșia de foc, de cer și soare
Și-au prigonit de veacuri simbolul tricolor
Smulgându-l din cosițe, din piept, din cingătoare,
Rânjind cu râs demonic, le dăte steagul lor.

Sub sfânta lui mătasă pornir-atunci cu toții;
Creștea ca 'ntr'o legendă vârtejul uriaș;
Cu armele lui Iancu veneau la luptă, Moții,
Și cei din Maramureș și cei din Făgăraș.

Roiau de pretutindeni voioasele catane
Ca marile puhoaie ce 'n primăvară curg,
Treceau Românii sprinteni, în lungi batalioane,
Să moară sub privirea bătrânului Habsburg.

Mirat privea 'mpăratul, cum unul nu se plânge,
Dar cei porniți la moarte sub propriul lor steag,
Știau, că dând țărânei mai mult tribut de sânge,
Cu-atât pământu-acela ne va părea mai drag,

Căci ei, mergeau la moarte s'o caute, s'o ceară,
Pe frunți cu-aureola martirilor ce mor
Luptând pentr'o credință, ca 'n vremea legendară;
Și li-era dulce moartea sub steagul tricolor.

Nu pentru voi, siniștri călăi, făpturi meschine,
Nu pentru monarhie și nu pentru magnați,
Se străduesc Românii și lupt-atât de bine
Și mor zâmbind cu fața întoarsă spre Carpați!

Nu pentru voi!... Căci brazda din trupul nostru ruptă
Și 'n care dorm străbunii, adânc a tresărit;
Și cei ce pe câmpia Galiției se luptă,
Știu ei, cui vor să lase Ardealul neștirbit!

Mircea Dem. RADULESCU

In acest timp Turcii — cei mulţi, cei care conduc şi reprezintă — au rămas cu acelaş suflet ca şi în veacul în care Mahomed al II-lea a răsbit în cetatea lui Constantin cel Mare: atât numai ca au slăbit din ce în ce mai mult. Vieaţa lor era un veşnic contrast cu civilizaţia în mijlocul căreia se găsiau, un anacronism, a cărui aparenţă de vieaţă era menţinută numai printr'un fantastic joc al diplomaţiei europene, în discordie asupra moştenirii «omului bolnav». «Bolnav» era numai un termen diplomatic...

Dela Viena la Buda, dela Buda la Belgrad, dela Belgrad la Plevna şi de aici la Adrianopol s'a tras un drum prea limpede şi hotărât în direcţia sa pentruca să se mai întoarcă pe urmă-i cel odată pornit. Turcii n-au ştiut să se adapteze la cultura europeană şi acum aceasta trece cotropitoare peste ei.

Când va lovi fatalitatea istorică? Va fi Mahomed al V-lea Sultanul care să pună capăt stăpânirii începute de Mahomed Cuceritorul?..,

Nu interesează nici clipa, nici omul. Fatalitatea tragică ce apasă soarta unui neam întreg a fost însă prevestită de un oracol destul de clar.

Al. ŞERBAN

□ □ □

URSITĂ MORTULUI

Ca doi miei gemeni, aşa se căutau şi se lipeau unul de altul: orfana Călina şi Sandu Fuior, copil de pripas, acuma flăcău de douăzeci de ani. Fata era mai mică decât el cu patru veri, dar îi venia flăcăului cu creştetul până deasupra umărului adică tocmai atâta de înaltă cât se cuvinea ca să-i fie pereche.

Călina făcea ce făcea şi scăpa capra mătuşi-si parcă anume pe muchiile şi pe colinele unde-şi păştea turma de oi a satului, Sandu Fuior.

Flăcăul lăsa cântecul din fluer, ca să înceapă vorba, sau să tacă şi să cuprindă cu ochii, mai cald ca iia, mai strâns decât catrinţa, mai tare decât brâul: sânii bourei, şoldul abea împlinit şi mijlocul subţire al drăcoaicii de fată orfană.

— Ce-ai făcut atâta vreme pe coclauri? o întreba mătuşe-sa, care o creştea de copiliţă.

— Afurisita ceia de capră!... se făcea mâniată Călina. N'o mai găseam! Şi am trimis pe Sandu să mi-o găbuiască. Dacă nu era el!... Dar şi el... te lasă în paza oilor şi vine când dă soarele în amurg.

Mătuşa Paraschiva spunea într'o doară:

— Bagă de seamă, fată: Sandu astăzi, Sandu mâine, prea te aud des vorbind de el! Tu n'ai altă zestre decât cinstea ta. Eşti frumoasă, te văd, eşti cea mai frumoasă copilă din sat şi poate că-ţi pică un noroc!...

Orfana se alinta:

— Parcă 'mi pasă de el, mămucă! Am crescut împreună, ca fratele cu sora. Şi fata strângea pleoapele ca să-l închidă sub ele, aşa de limpede i se năzărea în minte păstorul.

După ce-şi ducea oile la curte şi le da pe mâna baciului, Fuior era slobod. Pe uliţa satului trecea când ca o văpae, când ca un oftat, cântecul fluerului şi după el, ca târât, venea Sandu, agale.

— Mai potolit fârtate, că s'aprinde socul, îi spunea, de pe câte o laviţă, câte cineva.

El da din cap bună ziua şi-i zicea din fluer mai departe. Călina aştepta ceasul acela, ştia el bine. Fata îşi arăta de pe undeva faţa albă sub cununa de păr auriu şi-şi furişea cât putea către el o privire barem, de înţelegere şi de dragoste.

Fata nu mai putea să'i iasă în cale, ca odinioară, când erau copii, ea juca la horă, şi începuseră flăcăii s'o vorbească şi s'o înconjure. Zimbru Moţăţeanu, feciorul celui mai înstărit rumân din sat, întors dela oaste, cu mustaţa cât spicul pe buză, cu privirea îndrăzneaţă şi cu glas bărbătesc, nu'i da pace, şi venise până şi la mătuşe-sa cu pără şi iscoadă. Lui Sandu nu 'i mai eşa în cale fata, de când se îndurase, se încumetase şi se deprinsese să'l primească noaptea în cămara ei de fată...

Era vară, şi 'n toate sărbătorile se făcea horă la hanul lui Păcură, pe bătătura ca de arie, umbrită de înălţimea de două caturi a hanului. Zimbru sta în pridvor, drept, milităreşte, pieptos, îngâmfat în bărbia lui colţurată. Parcă ar fi fost stăpânul tuturor celor ce se învălmăşiau dinainte'i. Aştepta să se înfiripe jocul, să se prindă flăcăi şi fete de mâni, după îndemnul inimii, şi numai după plac intra şi el.

Sandu Fuior sta deoparte, aproape în drumul satului, răzemat ciobăneşte în toiag. N'avea prieteni. Câtă vreme şezuse şi Călina departe de joc, mai vorbiau amândoi. Acum fata fusese băgată în horă şi Sandu, mâhnit şi stingher, abia îi prindea ochii în ochi, o clipă, şi Călina se amesteca repede în cârdul frământat al jucătorilor. Şi-apoi Sandu nici nu era slobod decât din două în două Dumineci. Turma lui n'avea sărbătoare la păscut, şi flăcăul, sluga ei, privea uneori de pe câte o pajişte, de pe un dâmb, vârtejul poalelor fluturate în joc şi legănarea horii.

Dela o vreme se văzu limpede că Moţăţeanu cel bogat şi ţanţoş nu intra în joc, decât ca s'o ţie pe Călina de mână. Lângă ea, cu ea, şi pentru ea era el acolo: nelipsit, umflat, întunecat uneori, fulgerând cu ochii. Orfana se aprindea la faţă, la început de ciudă, mai apoi de sfială şi tot mai mult de plăcere. Pizma celorlalte fete, unele mai mari, toate mai înstărite decât ea, o bucura ca o găteală neînchipuit de frumoasă. Ea se uita pe furiş la bărbatul puternic care frământa pământul de dragul ei, şi'l găsea tot mai chipeş şi mai mândru. Se înţelege că tot Sandu era mai frumos, şi ea încă 'i făcea semne: să vie sau să nu vie noaptea în odaia ei.

Călina dormia singură. Lăsa fereastra deschisă, când ştia că'i vine drăguţul, şi Fuior, cunoscut de câinii ogrăzii era acolea.

Nu se întâlneau des, le era teamă amândorora, iar de când Moţăţeanu îşi dase în vileag dragostea, Călina rărise semnele.

S'o rupă dintr'odată cu Sandu nici inima n'o îmboldia şi nici nu cuteza fata. Il chema la răstimpuri. Şi cum mai venea Sandu! Abia răsaria luceafărul serii şi el era la geam. Opinca nu făcea nici un sgomot, flăcăul intra ca un şarpe prin fereastră, îşi lumina cu ochii ibovnica, o vedea ca ziua, şi o contopia cu inima lui, până n'apuca să'i stea alături. De o vreme, chiar că nu mai intra grabnic în aşternutul ei. Sta drept ca un judecător lângă pat şi ofta. Ştia că Zimbru Moţăţeanu se învârteşte ca cocoşul pe lângă găină, după Călina, şi înţelesese că ea se turburase de numele şi de averea aceluia. O mustra câte odată:

— Ce-s eu vinovată? răspundea fata dojenitor lui Sandu. Nu-l momesc şi nici nu-l caut. Imi stă în cale. Să nu mă mai duc la horă? Mămuca mă trimite!

Mătuşa Paraschiva se'nţelege că-l privea cu ochi buni pe Moţăţeanu.

— «Ce noroc ar cădea pe capul tău, fată orfană şi săracă, să te ceară Zimbru» spunea bătrâna.

Pe la târzii ceasuri, într'o noapte, Sandu era la Călina. Ea 'şi pusese capul pe inima flăcăului. Era în ora aceia robită de dragostea lui. Tăceau, le era bine, stelele cerului parcă se adunau tot mai multe în dreptul ferestrei, să privegheze saţiul şi mulţumirea lor.

Pe drumul mare al satului se auzi un cântec, tot mai desluşit, tot mai puternic. Era şi tremur în glasul acela, dar mai ales văpae dogoritoare. Cei doi iubiţi ascultau. Amândoi cunoscură glasul. Incet, capul ibovnicei se trase de pe trupul iubit, se aşeză în ascultare pe pernă.

— Zimbru cântă! murmură Sandu; Şi cântă frumos... cu înţeles! Da, frumos!... E îndrăgostit... de tine! Auzi'l!... sfâşiat... lung!... O fac şi eu întorsătura asta pe fluer. Ii pricep noima!...

Cântecul trecuse, se perduse, şi cei doi încă tăceau. Se depărtaseră unul de altul. Nici degetele picioarelor nu li se mai atingeau. Poate un ceas întreg picură surd şi rece în aceiaşi tăcere neagră. Stelele clipeau tot mai puţine în drumul ferestrei. Sandu se ridică din pat:

— Oare când oi mai veni pe-aici? întrebă el, ca şi cum s'ar fi întrebat pe sine.

Plecă. Ibovnica voi să-l prindă de mâni. Dar şi mâinile lui şi mâinile ei erau umede de lacrimile ce amândoi 'şi le ştersesera, în taină. Se despărţiră fără vorbe, fără strângere în braţe, ascunzându-şi unul altuia piânsul şi părerile.

Moţăţeanu n'o ceruse încă de nevastă pe Călina, pentrucă aştepta să-şi înduplece părinţii. Le era greu lor să-l lase să se însoţească cu o fată şi săracă şi orfană. Dar n'avură cum să cârmiască văzându-şi feciorul învăpăiat şi hotărât, La urma urmei dinspre partea averei, ei

aveau destulă stare şi numai un copil moştenitor.

Zimbru îşi înduplecă părinţii, o pofti în casa lor pe mătuşa Paraschiva, numai decât, şi, în prima Duminică, mai cu voia mai fără voia Călinei, care era strunită de «mămucă-sa», se logodiră.

Călinei i se părea că visează, în ziua logodnei, aşa de repede merseseră lucrurile. Nu trecuseră nici două săptămâni de când ea stase pe acelaş căpătâi cu Sandu, şi ascultaseră şi ea şi el, cu o lespede de ghiaţă între ei, cântecul drumeţului, care acum îi era logodnic.

Zimbru, părinţii lui, mămucă-sa, lume streină, îi vorbeau, o lăudau şi-o fericeau dar gândul ei bătea colnicele, după Sandu Fuior. Cântecul lăutarilor se schimba pentru ea în şuerat, de fluer şi trebuia să joace ca să uite cu desăvârşire: şi noaptea aceia care fusese de despărţire şi pe Sandu, atât de mult intrat în inima ei, şi să uite însăşi logodna cu Moţăţeanu!

Nunta avea să întârzie o lună. Logodnica se bucura, nădăjduind că nu se va face. O săptămână încheiată Călina nu-şi ridică ochii pe iarba dealurilor, pe unde îl căta de obicei pe Sandu şi-i trimetea gândurile ei. Dar în a doua săptămână, fata căuta cu desnădejde să-l zărească, îşi făcea drum, dintr'un cap al satuiui la altul, doar l'o putea desluşi pe vr'un plai. Fuior se ascundea. Nici cântecul lui nu mai umbla pe drumul satului, seara, trezind, înfiorând şi înflăcărând inimele bolnave de dragoste.

— Ştii că s'a prăpădit frati-tău Sandu, că ţi-era ca un frate ţie! îi spuse într'o zi Călinei, de peste gard, vecina Mândica.

— Vai de mine! strigă logodnica lui Zimbru şi pică leşinată la pământ.

Vecina n'o vedea şi n'o auzise căzând; aruncase o vorbă, în treacăt, în ograda megieşe. Călina şezu locului fără simţire, până se trezi singură, târziu. Nu mai întrebă pe nimeni nimic, înfricoşată şi cu inima ruptă de perderea ibovnicului ei, pe care nu-l uitase şi-l iubea.

In noaptea zilei aceleia, Călinei i se păru că nu doarme, când văzu că fereastra se deschide încet, şi că intră, fără sgomot, însăşi el, Sandu Fuior. Ii păru bine că'l vede, că fusese svon nebun ştirea morţii lui, era să ţipe de bucurie. Sandu venise se apropiase de pat, dar tăcea mort, ochi'i străluciau. Tot fără nicio vorbă intră în aşternut şi îşi înfipse ochii'i sticloşi în ai Călinei.

Simţindu'l întreg ca de ghiaţă, fata se spăimântă şi îşi simţi inima înjunghiată de gândul că el e strigoi.

Ea ar fi vrut să i se împotriviască, se simţea pătrunsă de răceala lui de neîncălzit, neschimbată până în măduva oaselor, dar nici trupeşte nici sufleteşte nu-i se putea împotrivi.

«De ce-ai îngheţat aşa? de ce taci? de ce mă priveşti aşa de neomeneşte? de ce nu mă mustri măcar»? îl întreba ea, dar numai în gândul ei. Nu cuteza şi poate nici nu putea vorbi.

Hain o iubea mortul şi ea nu-l putea înlătura. Tot ca într'o jumătate de vis, înţelese Călina că era singură, că-i plecase ibovnicul.

Ziua îşi albia pânzele 'n ferestre şi svonul muncii de ţară străbătea până 'n case. Mătuşa Paraschiva se sculase şi veni să'şi vadă nepoata, de care acuma era mai mândră ca or când. O găsi în pat.

— Ce-i pe tine de eşti albă ca varul şi cu cearcăne pe sub ochi? întrebă mătuşa. Stai în pat! întremează-te bine! Eşti ca o spaimă la faţă! Astăzi fereşte-te să te vadă Zimbru, că nu te mai ia de nevastă!... sfătuia iubitoarea tuşe. Ştii c'a murit Sandu? L'au şi îngroɒat!...

Călina tăcea. Paraschiva se miră de nepăsarea ei şi o lăsă liniştită, să se însănătoşească zăcând.

La ivirea nopţii, Călina se dădu jos din pat. Ca o rătăcită umbla prin odaia mătuşe-si.

— Ce aştepţi tu? Parcă tragi mereu cu urechia! zise tuşa mâniată şi mâhnită. Du-te şi te culcă, maică! Sileşte-te să dormi, căci numai noaptea odihneşte şi pune omul pe picioare. Nu vezi că te împleticeşti?

Fata intră în cămara ei. Era frântă şi moale de oboseală. Pleoapele i se închideau fără vrere, de grele ce erau, şi totuş se deschideau la răstimpuri, de se vedea tot albul ochilor.

«Nici odată n'a venit Sandu, noapte după noapte... Dar acum tot aşa va face? Dacă m'oi mărita, ce-are să facă? Cum are să poată să se alăture şi de bărbatu-meu?»

Călina aţipia, urmându'şi firul gândurilor, adormise şi iar se trezia. Fereastra se deschise şi strigoiul intră, se desbrăcă, se strecură în aşternutul logodnicii lui Zimbru. Ghiaţa de netopit din trupul mortului se lipi pe trupul fierbinte, de friguri, al fetei. Ea tot nu putea vorbi, tremura, dinţii 'i clănţăneau tare, şi tot nu putea să se împotrivească. Incerca să închidă ochii, dar pleoapele nu se supuneau. Ochii de sticlă ai ibovnicului mort priviau fără milă până în inima, tot mai îngheţată, tot mai înceată în bătae, a Călinei. Cu tot îngheţul îndurat, fata se deşteptă la ziuă, într'un lac de sudoare cu miros acru şi leşiios.

— Vreau să'mi văd mireasa! Ce'i dacă'i bolnavă, mamă Paraschivo? auzi Călina într'o zi, glasul logodnicului ei.

Zimbru intră în odaia de zăcere a Călinei. Ochii lui de îndrăgostit îl amăgiau. El nu vedea secarea din obraji, spaima din priviri şi toată veştejirea fetei.

— Şi pusesem nunta de Duminică într'o săptămână!... făcu el.

— N'o să se poată! scăpă Călina, de pe buzele'i albe şi creţe.

In fiecare noapte venia Sandu. Acelaş îngheţ îi răspândea carnea şi ciolanele, aceiaş tăcere îi pecetluia gura, acelaş duh hain îi lumina ochii şi'i da putere să'şi canoniască ibovnica, până la cântatul despre ziuă al cocoşilor.

Mătuşa Paraschiva pricepuse că i se prăpădeşte copila. Chemase pe doftoreasa şi vraciul satului — de prisos!

Intr'o dimineaţă o găsi cu beregata tăiată, chiar de mâna ei. Braţul înţepenise împingând tăiuşul cuţitului pe gât, ca peste un morcov.

Vecinii alergară în păr la ţipetele bătrânei Paraschiva, eşită în curte ca să'şi urle durerea şi groaza.

— Ce puţin sânge a curs! se miră cineva.

— Ca dela un pui de găină! zise altul.

—Nu mai avea zile multe şi fără să se tae!...

Zimbru Moţăţeanu încremeni galben în mijlocul odăii, când îşi văzu logodnica moartă. Işi făcu semnul crucii şi, luat de subţiori de prieteni, plecă.

— N'a fost să fie-a ta! îl mângâia Stroe Moga, înţeleptul satului.

V. DEMETRIUS

□ □ □

SCRISOARE TRISTĂ

E. H.

O, tu, ce-atât de dragă-mi eşti!
Când noaptea te învălueşti
In caldul pleoapelor abis,
De-ai şti, cum cuget eu, târziu
La chipul tău, trandafiriu
De somn, şi zâmbitor de vis...

De-ai şti, departe, cum mă sbat...
Şi-adânc de lună 'nfiorat
— Din negurile 'n care zac —
De-ai şti, cum aripa 'mi destind,
Şi cum, de dor să te cuprind,
Roţi vagi pe streaşina ta fac...

Şi somnul dacă ţi-e uşor
Sunt eu, ce'n inimă-ţi cobor
Cu sboru-argintuit de zări;
Şi 'ntr'însa ca 'ntr'un cuib m'anin
Şi cânt să-ţi legăn tot mai lin
Odihnitoarele visări.

Şi 'n timp ce râzi în visul drag,
In cuib eu cânt, mai dus, mai vag...
Şi 'n timp ce 'n el mai mic mă strâng
Tu albă 'n zări de zări, te pierzi;
In timp ce toată te desmierzi
Eu cânt, trezindu-mă că plâng!

....Şi pal, când ziua 'n drum ţi-apar
O, poate, m'ai privi măcar,
De-ai şti că frăgezimea ta
Surâde tot mai vie 'n zori
Din nesfârşitele-mi palori...
....Şi poate un surâs mi-ai da...

George **GREGORIAN**

FIGURI LITERARE

CARAGIALE la patruzeci de ani

Abu-Hasan, volumul postum apărut de curând, readuce pe Caragiale în actualitatea literară, smulgându-l din cadrul istoric în care opera sa a fost fixată pentru viitorime.

Figura lui ne apare într'o lumină mai limpede, fiind că noul volum ne dă prilej să constatăm încă odată şi ceia ce e *mereu* interesant în opera lui şi ceiace pare *acum* învechit ori exagerat. După observaţia monumentalei opere în această perspectivă, *artistul* Caragiale se arată mai mare şi mai complex.

Ceia ce dă operei lui Caragiale o înaltă valoare estetică este religiosul cult pe care scriitorul îl avea pentru arta sa. Nu cunosc nici un scriitor care să fi unit atâta spontaneitate şi atâta studiu conştiincios pentru obţinerea unui efect artistic întreg şi durabil. Caragiale nu era nici dintre acei scriitori fecunzi şi spontani, care se întemeiază numai pe vigoarea inspiraţiei lor bogate, lesne de tradus în vorbe, nici dintre acei chinuiţi studioşi, care ajung să ucidă ori ce avânt în scrisul lor şi ori ce mişcare de *ansamblu*, prin meticuloasa cântărire a tuturor efectelor de amănunt şi tuturor mijloacelor de exprimare. El a scris puţin deşi scria uşor, dar nu se lăsa nici o dată convins de aparenţa definitivă a celei dintâi realizări, ştia să se despartă de operă într'un chip tot atât de obiectiv ca şi cel mai neprevenit cititor şi nu se amăgea nici o dată luând ceia ce era numai o intenţie a sa drept un efect dobândit. Cu acest spirit critic pătrunzător, luminos şi conştient de cele mai subtile nuanţe, Caragiale putea reveni ori de câte ori asupra celei dintâi execuţii, fără să-i atingă efectul general, dar coordonându-i cu din ce în ce mai multă siguranţă toate elementele în vederea acestui efect şi ducând până la desăvârşire expresiunea tuturor mişcărilor sufleteşti ce trebuiesc desvăluite.

In această pasionată onestitate faţă de scrisul său, Caragiale era susţinut de cunoaşterea, fără cea mai uşoară lacună, a limbii româneşti, cu toată bogăţia ei de vocabular, cu toate distincţiunile sale după epocă şi după mediu social, cu toate conrupţiile sale după provincii, ori după anumite diformări sufleteşti ale eroilor ce o întrebuinţează. Absoluta stăpânire a materialului sensibil al literaturii, cuvintele, este unită la Caragiale cu un spirit de observaţie atât de fin în cât cele mai discrete mişcări sufleteşti, cele mai desimulate caractere sociale, sunt limpezi şi precise pentru el. Viaţa în mijlocul căreia a trăit cu adevărat, viaţa burgheziei din Capitală, nu avea taine în ochii lui. De aceia nimeni nu a redat-o în trăsături mai sigure şi mai vaste, în situaţii mai sincere, în mişcări mai spontane şi mai pline de efect. Caragiale ştia să desprindă din viaţa acestei burghezii româneşti sinteze largi ca şi tipuri lesne trecătoare şi prin aceasta a unit la însuşirile scrisului său şi bogăţia unor concepţii originale, viguroase şi limpezi.

Le-au analizat alţii cu alte prilejuri; acum le reamintim numai, cu acest prilej de rechemare în actualitate a marelui scriitor prin apariţia volumului postum *Abu-Hasan*.

Con-t PAUL

□ □ □

AŞA EŞTI TU!

Cum iubeşte toamna cântecul de greier,
Luminoşii nuferi, al undelor treier;
Cum iubeşte magul bolta înstelată,
Sau adolescentul mâna parfumată;
Cum iubeşte vântul marea răsvrătită...
Tu, tot mai iubită!

Cum mângâe luna vechile portaluri,
Adierea blândă, crestele de valuri;
Cum mângâe somnul pleoapele-obosite,
Lumina de faruri, năvile răznite;
Cum mângâe şoapta fruntea 'ngândurată...
Tu, mai mângâiată!

Cum doresc poeţii tainele 'nserărei
Sau gondolierii legănarea mărei;
Cum doresc fakirii răni ce sângerează,
Revărsarea zilei, cei ce nopţi veghiază;
Cum doreşte moartea, firea prea trudită...
Tu, tot mai dorită!

Cum visează iarna că nămeţi aşterne,
Sau orientalul voluptăţi eterne;
Cum visează frunza tresăriri uşoare,
Crângul, trilul vesel de privighetoare;
Cum visează şoimul spaţiul ce'l îmbată...
Tu, tot mai visată!

George CAIR

□ □ □

OCNAŞUL

– TOVARĂŞUL MEU DE DRUM –

Era o noapte rece de Octombrie. Vânturile pribegiei mă purtau pe meleaguri îndepărtate. Ploua—o ploaie măruntă, ce se cernea ca prin sită, şi-mi pătrundea adânc prin haine. Picioarele mi se afundau în hleiul drumurilor...

Rătăcisem. Mă bătea o teamă nedesluşită, groaznică, care-mi năzăria la tot pasul nălucirile cele mai ciudate.

Foamea mă chinuia cumplit.

Păşiam fără să ştiu încotro. Aş fi voit să mi se întâmple ceva, numai să se curme chinul acela ce-mi mistuia puterile trupului şi sufletului.

In răstimpuri îmi rotiam ochii în jururi, — pretutindeni întuneric de nepătruns şi zgomotul molcom, neîntrerupt, al ploaiei ce nu mai contenia.

O umbră neagră începu să păşiască—dela o vreme—alăturea de mine. Se ivise atât de pe neaşteptate, că-mi păruse—întâi—că izvorâse din taina nopţii, ca o închegare a veşmântului ei de păcură.

Un glas blajin, tremurat, întrebă:

— Incotro?

Tresării. Mă întorsei spre năluca ceia. Era un om.

— Incolo!... nici eu nu ştiu!...

Ca un răsunet îndepărtat, ori ca o îngânare a unui duh, îmi flutură la ureche,

— Nici eu nu ştiu! — şi păşirăm alăturea, tăcuţi, — rumegându-ne fiecare în minte gânduri amare, de drumeţi chinuiţi.

Trebuie să fi fost tare târziu. Simţiam că puterile mă părăsese.

— Tare mi-e foame!—gemui.

Tovarăşul mă auzi. Se opri locului, bojbăi câtva, apoi păru că scoate ceva din sîn şi-mi întinse :

— Ţine. Mănâncă. Ţi-o fi foame!

Era o bucată de pâne. O luai. Mirosea a tutun şi-a sudoare. Foamea îmi birui dezgustul şi începui să muşc bucăţi mari, care se mistuiau repede.

Dela o vreme rămăsei în urmă. Picioarele mi se desfundau tot mai greu din noroiul cleios.

Tovarăşul se opri şi mă aşteptă.

— Ai fi trudit!... Nu mai poţi merge?..

— Nu! — îi răspunsei.

— Bine, — şi eu sunt obosit! — Şi se gândi puţin. Acum e noapte, rău, — nu se vede, — dar poate le-oi găsi... Cunosc locul... Aşteaptă-mă aici! — Şi se mistui în întuneric.

Nu ştiu cât voi fi stat aşa. Nu mai aveam putere să gândesc... Dela o vreme mi se păru că aud o chemare, aşa ceva—apoi alta şi alta... tot mai aproape, până desluşii glasul gros, tărăgănat al tovarăşului aceluia al întâmplării.

li răspunsei şi mă îndreptăi spre el. Păşiam — de-adreptul — peste ogoare. Brazdele moi, puhave de apă, mă ţineau parcă pe loc.

Vom fi mers câtva. Ajunserăm lângă o gireadă. Tovarăşul începu să tragă paiele umede. Dela o vreme îl auzii :

— Hai, intră şi tu!

Mă afundăi în gaura ceia, în care nu ajungea nici răceala ploaiei, nici tăioşenia vântului. Mă întinsei pe spate. Imi era nespus de bine. Mi se părea că prin trup îmi trec fiori calzi. Incheieturile mi se destindeau şi mă gândeam :

— Saracu!... fără el, cine ştie dacă, întunecimei reci a nopţii aceştia trecătoare, nu-i urma ceialaltă, a nopţii veşnice! — Şi-mi venea să mă apropii de el, să i-o spun, să-i mulţumesc.

Mă oprii însă şi mă înfiorăi. Amarurile unei vieţi vitrege şi-a unor întâmplări nespus de dureroase, mă scărbiseră de tot ceeace era omenesc. Mă gândii :

— Cine ştie şi el cine-o fi?... Un om!... Un suflet rău, pricinuitor de dureri... Un om, — poate un viitor duşman!...

Mă cutremurăi şi — fără să voiesc — mă depărtăi.

— Ce te depărtezi? — mă întrebă tovarăşul. Dă-te mai încoace.

— Nu, lasă!... Stau bine.

— Poate te temi de ceva?... N'am deaceia...— Şi-l auzii râzând.

— Nu...

— Atunci ţi-e frică de mine?

— Poate!

— Dar eu ce-s?... Nu-s tot om ca tine?

— Tocmai!... Mi-e frică de oameni.. nu de tine!...

... Un râs ciudat, grozav, un hohot de nebun — care nu se mai sfârşia — străbătu, de-odată liniştea nopţii.

Sării îngrozit... Râsul urma clocotitor. Părea că iese dintr'un piept ce se umfla mereu, ce creştea nespus, mărindu-şi clocotul pe măsura plămânilor desfoiaţi.

Prinsei pumnarul, de care nu mă despărţiam nici o dată. Mă pregătii să mă apăr.

— A înnebunit! mă gândeam, şi-l aşteptam să se repeadă.

Tovarăşul meu şedea locului şi râdea mereu. Paiele părâiau sub tresăririle nervoase ale trupului.

De la o vreme se potoli. Urmam să aştept cu teamă. Intr'un târziu îl întrebai:

— Ce ai? De ce râdeai aşa?

— Nimic!... Aşa râd eu câte odată... Imi aduc aminte de multe!

RUGĂCIUNEA FLORILOR

–IMITAŢIE–

Plăpând, ghiocelul
Eşind din zăpadă
Strigă: «*Tatăl nostru...*
Ca lumea să-l vadă.

«...*Care eşti în ceruri...*
Şopti floarea-soare
Şi-un val de lumină
Căzu pe răzoare...

Smerit, busuiocul
Când vântul îl mână
Şi-i scutură roua
«*Sfinţească-se*» **'ngână.**

Când «*numele-ţi*» **spune**
Trist, ochiul-de-bou,
Nu ştii de-a fost şoaptă
Sau numai ecou...

Albastră ca cerul
O nu-mă-uita
Spune: «*'Mpărăţia*
«*Să fie a ta*».

Şi «*Facă-se voia*»
Suspin' o camee
Călcată 'n picioare
Pe alba alee...

Când nuferii 'n lacuri
Văd stele cum sfânt
Şoptesc: „*Cum e 'n ceruri*
Aşa pe pământ".

Şi grâul, când moara
Vueşte într'una
A zis: «*Pâinea noastră*
Cea de totdeauna».

Iar nalba şi gura-
De-leu, amândouă
La fel rugătoare
Răspund: «*Dăne-o nouă...*»

Cu gândul la fluturi
Stau rozele 'n glastre
Şi spun: *Iartă nouă*
Păcatele noastre.

«*Precum noi ertăm*
Greşiţii» **încet**
Răspunde garoafa
Uscată 'n buchet.

Şi crinii, emblema
Fecioarei cinstite
Şoptesc: «*Nu ne duce*
Pe noi în ispite».

Iar spinii, ce-odată
Martiri îi purtară
«*Şi ne isbăveşte*
«*De rele...*» **oftară.**

Şi vântul porneşte
Ecoul divin,
Cu'n freamăt pădurea
Răspunde: «*Amin*».

Alfred MOŞOIU

EPILOGUL

De pe țărmul european pribegii pornesc iarăș spre Asia, spre stepă...

Glasul îi era atât de potolit, atât de trist, că mă liniști.

Oftă lung...

— Așa râd eu, ca să nu plâng !—mai vorbi tovarășul și tăcu.

Priveam în spre el, fără să-l văd. Prin minte îmi trecură gânduri foarte ciudate... Apoi mă prinse o tristeță adâncă și fără să mai gândesc la râsul lui, mă culcăi.

A trecut mult. Sub năvala amintirilor, truda trupului pieri și în suflet începură să perinde iarăși icoanele unor întâmplări, care mă goniseră în largul lumei, ca spre o izbăvire a durerii.

Cât voi fi tăcut nu știu. Târziu tovarășul meu de drum, vorbi.

— Tare aşi vrea să te văd bine... Trebuie să fii tânăr !...

— Da ! și-i spusei anii.

— Hei ! eu am de trei ori pe atât ! Și tăcu iarăși.

Afară ploua mereu și vântul se înteția.

— Și de ce te temi de oameni ?—mă întreabă bătrânul.

— Așa !

— Ți-au făcut vre-un rău ?... Te-au asuprit ?... Cât ai trăit, să-i poți cunoaște, pentru ca să-i poți urâ ? Se opri,— apoi urmă : Vezi, cine se teme de ei, trebue să-i urască... Teama e începutul urei, și ura vine din teama slăbiciunilor tale, care nu se pot înpotrivi întâmplărilor lumei!...

Glasul lui blajin, rostul vorbelor înțelepte, îmi risipi toată frica, și—cine știe ?—dorul de-a covârși un suflet cu chinurile, care-mi închipuiam că mă doborâseră,—ori poate limbuția tinereței, mă făcu să-i povestesc întâmplările unei dragoste amăgite — ale unei iubiri, care nu avea să rămână nici întâia, și nici să se sfârșiască singură așa, în lungul vieței ce-mi stătea înnainte.

Când sfârșii, tovarășul mă întrebă scurt,

— Atât ?

Un cuțit purtat prin tot trupul nu m'ar fi durut mai tare.

— Nu-i destul ?... — Și nu știu, a fost ura pentru omul ce mă nesocotia, ori o părere, dar simții cum ochii îmi scapără, că lumina lor împle tot cuprinsul acela, și'n fulgerarea lor, citii pe chipul omului aceluia un surâs de batjocură.

— Cine mi l-a scos înnainte ? — mă gândiam. Tot un om ! — și uităi binefacerea de puțin înnainte, care era—totuși—cu mult mai întremătoare, ca toate surâsurile ce-mi luminară sufletul câtiva ani,

— Pentru atât te plângi?—vorbi necunoscutul acela. Pentru atâta urăști lumea ?... Ești tânăr,—vei mai trăi și, tocmai târziu, când vei fi gustat tot amarul vei avea dreptul să spui, ceiace azi nici n'ar trebui să gândești !—Și iar oftă.

Tăcu o clipă. Simții cum mâna îi bâjbâie prin întuneric. Mă prinse de pulpană și mă trase lângă el.

— Să nu te mai plângi, de cele ce mi-ai spus mie... Astea nu-s de cât înțepăturile unui pai, pe lângă scrijăliturile adânci, ce le aduce viața adevărat trăită..

Se apropiă mai tare.

— Ce știi tu?... Ce-ai trăit tu ?... Pe lume sânt întâmplări grele,... mai groaznice !,.. Uite, eu știu una... Am să ți-o spun... Aș fi tăcut, dacă nu venia prilejul să vorbesc...

...Stai colea, aproape... N'ai de ce să te temi de mine!... Ascultă !... Eu am cunoscut un om foarte de treabă, un meșteșugar... E mult de-atunci,.. Femeia lui era tare frumoasă, dar ușoară — așa de ușoară că trecea dela unul la altul, ca un fulg bătut de vânt, dintr'o ogradă în alta... Omul cela... prietenul meu,— și se gândi puțin — apoi urmă : — da ! am zis bine,... prietenul tăcea. Răbda! Ce avea să facă ?... Era un om bun, — iar pe ea, pe nevastă-sa, o luase din,. gunoaie... O luase din milă ?... din dragoste ?... Cine știe !... Poate că numai în dragul fetiței ce i-o dase femeia ceia...

El se gândia : o să-i vină mintea odată !... Nu se poate să nu se liniștească !... Și era tare frumoasă !...

A schimbat mulți, — omul răbda. Cum să nu rabde când îi era dragă fata !... Ei ! — dar cât îi era de dragă !...

Acum ea începuse altă dragoste... Un tovarăș de meserie... Un om rău, ușuratec, batjocoritor,... un flecar.

Prietenul s'a gândit : și cu el?... S'a dus la acela și i-a spus scurt.

— Măi tu să-mi lași nevasta !... Ea-i minte ușoară,... Să nu-ți râzi de ea ! Nu-ți ajung câte ai ?...

Acela a zâmbit a râde.

— Dar tu-i ajungi ei ?...

Prietenului îi înnegri înnaintea ochilor.

— Măi ! — eu am o fată ! — Să nu-ți râzi și tu de casa mea ! — Eu am să fac o comedie !

— Dar, de unde știi că ai o fată ?...

...Ce-a fost — Dumnezău știe ! — Când și-a venit în fire, cellalt horcăia, plin de

BIRUITORUL

In fruntea strălucitei lui suite
privind în zare,
stă biruitorul
şi'n minte-i trec,
se ţes înşiruite
măririle ce-i poartă viitorul:
Stăpân al lumii El;
poruncii lui
atâtea neamuri mari se vor supune
pe globu 'ntreg s'or presăra statui
ce veacurilor depărtate-or spune
de faima unui falnic împărat
ce-a 'nfrânt duşmane-oştiri nenumărate
şi căruia,
— smerite —
s'au plecat
— în şiruri —
capetele 'ncoronate.
Şi-acum,
în fruntea mândrei lui suite,
strălucitor sub razele de soare,
ce scânteiaza'n firele-aurite,
aşteaptă-oştirile biruitoare.

De undeva,
din depărtare creşte
un sgomot surd
şi cadenţat, de paşi;
din pânza prafului se desluşeşte
întâiul regiment de pedestraşi.
Işi pune mâna streaşină'mpăratul
şi buimăcit
se'ntreabă dacă-i treaz:
Aşa se'ntoarce din război soldatul?
Acesta-i regimentul lui viteaz?
In rânduri strânse
'n faţa-i defilează
cu ochii ţintă 'n ochii 'mpărăteşti,
Plutoanele de-ologi
ce 'naintează
purtându-şi cârja 'n marşuri vitejeşti.
Şi vin!...
Şi zarea toată se'mpânzeşte
de schiopi,
de orbi,
de feţe răvăşite
şi el,
— cutremurându-se —
priveşte
şuvoaiele de trupuri ciuruite.
Şi'n urma lor,
convoi întunecat:
vin morţii toţi din gropile comune
ce fac,
păşind greoi şi cadenţat
din oase reci, un freamăt să răsune.
Şi freamătul,
schimbat în cânt de jale,
şopteşte:
„Preţul biruinţii tale
„şi rodul visurilor de'mpărat".
Monarhu 'ncearcă să-şi păstreze firea:
— „Dar voi, ce spuneţi generalii mei!"
— „Măria ta,
noi punem Nemurirea
mai sus decât o turmă de mişei!"

Dar încă nu-i sfârşită defilarea.
Acum vin oştile biruitoare
Şi câmpu 'ntreg răsună de cântarea
mulţimilor de coruri
şi fanfare.
Şi trec!...
Şi'n faţa lui se perindează
bătrâni cu bărbi şi plete colilii
şi mame-a căror inimi sângerează
de dorul celor morţi în bătălii.
Şi curg divizii de femei cernite,
de văduve rămase 'n sărăcie,
brigăzi întregi de palide iubiie
cu visuri risipite pe vecie.
Şi'n urma lor vin Corpuri,
vin armate
de-orfani cu ochi mari şi 'ntrebători
flămânzi
şi goi.
„Priveşte-i împărate!...
Priviţi şi voi, curteni linguşitori!"
Şi vin copii,
din toată lumea vin
şi vin ca norii 'ntunecând tăria
şi lacrimile lor ce curg din plin
s'adună 'n valuri
şi cuprind câmpia.
Şuvoaiele se'nalţă
Şi'ngrozit
se uită'n preajmă-i, mândrul împărat
Dar, generalii falnici s'au topit.
—„S'au dus, când nu mai am nimic de dat."
Şi-atunci,
în valul ce'şi ridică spuma,
se sbate
şi cu glas înăbuşit:
— „Durerea celor mulţi o simt acuma;
„Iertaţi-mă, copii, căci am greşit!..."
. . . .
De recile broboane de sudoare
ştergându-şi fruntea 'n spuma de dantele,
Monarhul deşteptat din somn, tresare:
„Ce duhuri trec prin visurile mele?
„Durerea lor?
„Orfani?
„Imaginaţii
„cu rost în minţile de visători.
„Doar nu plătesc greşelile 'mpăraţii..
„Noi, trebue să fim învingători.

B. LUCA

---

sânge... Se mai zbătu de câteva ori şi înţepeni.

Prietenul eşi ca un năuc şi se gândea:

— L-am ucis!... Phii!... L-am omorât!... Nu-i fata mea!... Cânele!... Phii!... Numai ea mi-a luat minţile! — Şi-l prinse o o furie straşnică înpotriva femeiei aceleia pentru care-şi pierduse cumpătul.

Fugi acasă... O găsi într'o odaie, sulemenindu-şi faţa înnaintea unei oglinjoare. Se apropiă şi se uită la ea.

Femeia se întoarse, dar se trase înnapoi şi răcni îngrozită.

Cine ştie de ce-o fi ţipat?!

Omul începu să tremure, să plângă, să-i spună ce făcuse.

Nevasta-sa dădu să fugă. El i se puse în cale, — o ameninţă:

— Am să spun la toţi!... Din pricina ta l-am ucis!... Tu m'ai făcut!... Să ştie şi lumea... să afle toţi!... Tu ştii să te ascunzi!... Cine te ştie ce-ai fost şi toate câte-mi faci?... Am să te ucid şi pe tine!...

Fata lui se năpusti pe uşă. Copila s'a uitat mirată, apoi s'a repezit la el,

— Tată!

Omul s'a oprit. A privit o clipă la copilul cela neştiutor. L-a apucat în braţe şi-a început să plângă.

Când s'a liniştit, i-a prins capul între palme, — a privit-o lung şi gândia:

— Cine ştie, poate nu-i fata mea!... De ce s-o amestec şi pe mă-sa?... Poate s-o ieie tatăl ei, cel bun!... Poate nu-i fata mea, fata unui ucigaş!...

Inima i se strânse cumplit... Eşi şi se dădu prins.

La judecată atât a spus,

— L-am ucis, pentru că-mi era duşman! — Şi l-au trimis la ocnă.

Tăcu.

— Dar femeia? Ce-au făcut ele?

Tovarăşul meu tresări. Mi se păru că aud un geamăt înnăbuşit.

— S'a întors acolo de unde plecase... La viaţă uşoară!... Fata?... a murit de mult!... Doarme sub pământul cel greu!...

Şi el? — îndrăznii să întreb într'un târziu.

Tovarăşul mormăi ceva neînţeles. Intrebăi iarăşi...

— Taci! — răcni, scos din fire. Culcă-te! Ce-ţi pasă ţie?...

Mă trăsei înnapoi, înspăimântat. Şezui mult astfel... De unde-va, din bezna ce mă'nvăluia, venia un mormăit slab, nedesluşit, ca al unor şoapte, sau ca un plâns stăpânit...

Când mă deşteptăi, era ziuă deplină. Soarele lucea slab pe cerul nespus de limpede.

Tovarăşul meu de drum, şedea în bătaia razelor, cu capul răzămat de paiele umede.

Eşii afară. Mă uităi la el. Faţa-i înbătrânită, galbănă, părea o brazdă lutoasă în care iarba cosită începuse să otăviască.

In minte-mi fulgeră un gând: — n'o fi el, ocnaşul? — Şi-l întrebăi:

— La ce te gândeşti?

El păru că nu mă aude şi vorbi, aşa, ca şi cum şi-ar fi urmat nişte gânduri:

...Cât o fi de rece, acolo! — Şi eu am îndurat atâtea, ca să-i rămână ei soarele, la care nu mai pot încălzi!...

Se uită la mine.

— Aşa-i, te uitasem!... Tu unde te duci? — Se sculă. Fără să aştepte răspunsul, plecă — : eu mă duc încolo! — Şi apucă spre răsărit, în ploaia razelor slabe, care îl învăluiau ca într'o înbrăţişare mângăioasă de binecuvântare şi iertare.

Eug. BOUREANUL

□ □ □

DIN TURNUL GALATA

— CONSTANTINOPOL —

— Să mergem p'aci, îmi spune Mustafa, călăuza mea, după ce vizai paşaportul, şi-l înştiinţai pe însoţitor, că n'am nevoe de trăsură, mi-au amorţit vinele pe vapor şi-acum vreau, să colind.

Ne strecurarăm prin învălmăşagul de hamali, camioane, încărcate şi goale, trăsuri, automobile, tramvaiul care venea de dimineaţă în port, şi trecurăm prin cârdul de gură cască, veniţi să ţină calea trecătorilor, cerşind într'una: bacşiş! bacşiş!...

Tăiarăm uliţi întortochiate, pardosite cu lespezi mari de piatră, desgrădinate şi nerostuite, unde dacă nu iai seama, vii în nas, şi unde gunoaele şi murdăria se răsfaţă în tihnă pe trotuar. Cotirăm după colţuri ici-colo, şi, după ce, urcarăm mai multe ulicioare, cu trepte ponosite şi roase, ne pomenirăm în faţa unei zidiri nalte.

— *Turnul Galata!* grăi Mustafa.

Aci este locul cel mai ridicat din toate cele şapte coline, pe care se află revărsată capitala imperiului musulman. Turnul mi-aduse aminte de urzitorii lui şi de vremurile de mărire. Această zidire este singura chezăşie, ce vorbeşte de neobositul şi iscusitul popor Genovez, care, aci în mijlocul unei puternice fortăreţe, înălţase fălosul turn, închinat acelora, cari, luptaseră până la moarte alături de împăraţii Paleologi, pentru întremarea imperiului Latin. Peste acest turn s'au abătut multe vijelii furtunoase şi multe hoarde barbare i-au pângărit podoabele şi i-au jefuit bogăţiile. Dar zidirea temeinică a Genovezilor a ţinut piept celor cinci veacuri, de când e urzită, şi mulţi ani va mai birui încă, ducând lumii viitoare fala înfăptuitorilor.

Galata-Kulesi, adică turnul mare, sau *Buyuk-Kulé*, turnul vechi, cum îi zic turcii, are o înălţime de 40 de metri, iar împreună cu colina pe care e aşezat, se ridică la 150 de metri, deasupra feţei mării. In vârful turnului fâlfâe zi şi noapte semiluna turcească. După ce călăuza schimbă câteva cuvinte cu paznicul de aci, — iar eu îi lunecai în mână patru piaştri, preţul intrării, pentru doui inşi, — pornirăm pe scări, în sus.

O sută patruzeci şi una trepte, rânduite în spirală, ne urcă într'o sală naltă de patru metri şi luminată de jur împrejur de patrusprezece ferestre boltite. Aci e întâiul popas, unde un turc, cu cealmaua mare, cu ciubucul nelipsit dela măsea şi cu mişcări lenevoase, înbie pe călători la o «gingirlie». Incă patruzeci şi una de trepte mai suirăm într'un suflet, şi iată-ne deasupra, în altă sală tot ca cea de jos, dar numai de trei metri de înaltă. Un pridvor, închis cu grătar de fier, încinge turnul aci. Reped ochii depe această prispă, şi privirile cuprind întregul Constantinopol, cu ridicăturile, luminate, cu povârnişurile întunecate şi cu grădinele multe, ce-l înconjoară...

Turnul Galata, din Constantinopol

— Acolo e *Cornul-de-aur!* îmi arătă Mustafa, spre răsărit, limba azurie de apă, ce crestează în inima oraşului, ca o lamă sclipitoare de iatagan.

E atâta bogăţie de lumină aci, că din înălţimea cerului senin şi până'n talajii domoli ai apei, deapănă într'una o trâmbă uriaşă de aur, ţesută în fire de beteală şi presărată cu milioane şi milioane de scântei, cari se scutură, în coame-coame, umplând văzduhul cu o pusderie de furnigei.

O îngrămădire de acoperişuri negre, galbene, albastre; straşini plecate şi sumese, ziduri verzi, balcoane cu geamuri multe, palate cu turnuri crenelate, cu ciubuce şi brânişoare, chioşcuri îmbrăcate în verdeaţă, grădini cu leandri şi alănăi, un amestec de toate culorile, de tonuri şi nuanţe, de umbră şi lumină, astfel se vede oraşul de aci; iar deasupra tutulora sutele de minarete ale moscheelor înţeapă văzduhul cu vârfurile lor ascuţite ca nişte lăncii. Constantinopolul privit din turnul Galata, pare un roi uriaş, în care mişună, fumegă, clocote şi urue; e un purcoi de zidiri, ciopârţit de uliţi întortochiate, de suişuri şi coborâşuri; e un bâlci năzdrăvan, unde sânt adunate chipuri, vestminte şi graiuri din cele patru colţuri ale lumii.

— Moscheia cea mare, cu patru minarete, este *Sfânta Sofie!* grăi din nou însoţitorul, şi-mi arătă peste *Cornul-de-aur*, spre promontoriul, asvârlit de gura Bosforului, în braţele largi ale mărei de Marmara.

Aripa aceasta a Constantinopolului e întunecoasă; o plasă mohorâtă, parcă se lasă peste casele vechi, vârâte una în-

tr'alta, iar ulițele sânt pustii și jaluzelele trase la ferestre. Aci stau deavalma grămezi de ruine și ziduri nalte, ale căror coame zdrențuite privesc neîncetat în valurile albastre ale Marmaralei.

— Acolo e vechiul Stambul, — mă deslusi Mustafa, — și tot acolo a fost vestitul Bizanț.

Intr'o clipire de pleoape, îmi năzări în minte tot șirul lung al anilor, cu măririle și strălucirile lor, cu vremurile vijelioase și sângeroase, dela Constantin cel Mare, urzitorul acestui oraș, și până la Mahomet al II, usurpătorul creștinismului, depe malul Bosforului. Imi deapănă prin minte toate clipele acelea, de grozăvie, când purtătorul steagului musulman, — care odată slujise ca perdea la iatacul de dragoste al profetului, — intră în *Sfânta Sofie*, călare, și cu paloșul în mână, lovind icoanele creștinești și jefuind odoarele prețioase, îmi fuge gândul la marele și neuitatul Creștin, Constantin Brâncoveanu, la chinurile lui grozave și la firea statornică a Domnului Român, căruia, de aci, de deasupra păgânismului, îi înalți veșnică pomenire; iar celor, cari l-au chinuit acolo la Edi-Kule, unde ochii îmi privesc acum crunți, pe turnurile mâncate de vreme, pe aceia, și pe copiii copiilor lor, cadă anatema icoanelor pângărite în *Sfânta Sofie*, ajungă-i blestemul celor o sută de mii de creștini, batjocoriți și măcelăriți în Casa Domnului. De acolo, din tronul ceresc, Isuse, pleacă-ți ochii asupra falnicului tău lăcaș de altă dată și dă putere vântului de scăpătat, să spulbere de aci neamul hoardelor barbare, trimețându-l în locurile lui de baștină.

— Unde se vede piața cea mare, e *At-Meidanu*, — urmă cu lămurirea, călăuza, întrerupându-mi gândul, — adică piața cailor. Tot acolo a fost vechiul Hipodrom și palatele lui Justinian!...

Și sfoara vremurilor scăpătate se deșiră pe dinaintea minții mele.

Trece Hipodromul cu sărbătoririle mărețe, unde se amestecau, la olaltă, plebe și prințese, laici și preoți; trece viața aceea de lupanare, teatre și circuri, unde petrecerile se țineau șir, plăcerile clocoteau și desfrâul nu mai avea sațiu. Imi năzărește, în oglinda gândului, Justinian, cel îndrăgostit de legea creștinească, urzitorul *Sfintei Sofii*, învingătorul Vandalilor și al Perșilor, rânduitorul de seamă al Impărăției și iubitorul artelor frumoase; uite și pe Teodora, cea stăpânitoare în frumuseți, curtezana și dansatoarea minunată a întregului Orient, fata săracă, fără obârșie hotărâtă, dragostea și sufletul lui Justinian, apoi împărăteasa înțeleaplă și virtuoasă, bogată, mândră și respectată. Unde au fost palate strălucitoare, cu săli căptușite în marmură de Libia, cu tronuri împărătești de aur și pietre scumpe, unde a stat viteazul Teodosiu și tot șirul lung al Paleologilor, pe locul acestor măriri, azi câteva zidiri, bătute de vreme și cioplite de mâini vrășmașe, mai spun trecătorilor de timpurile asfințite. Pe locul gloriosului Hipodrom, turcii, până acum câți-va ani, făcuseră piața, unde se vindeau cai.

Mă plimb, cu Mustafa, pe ceardacul dimprejurul turnului, și marea de Marmara îmi deschide zarea largă, peste insulele Princhipo, ce par ca niște movile plutitoare în valurile lucii ale apei, și de acolo mi se duc ochii mai departe în brâul rumenit al orizontului, unde cerul și marea se împreună, ca două sărutări lungi, cuprinse de fior.

O clipire numai și privirile au gonit chilometri. Iată-le acum aci, sub poalele turnului, unde clocote viața sbuciumată și amară, unde căruțe încărcate cu mărfuri, taie calea trăsurilor grăbite, hamali, frânți de mijloc, pășesc anevoie sub sarcina grea, și unde coșuri, cu zarzavat și poame de toate felurile, țes în sus și'n jos. Acesta este cartierul Galata, cu micul comerț.

Trecem în latura de miază noapte a turnului, și de aci altă priveliște își desvălue faldurile sub horbota de unde argintii. Ca o aripă albă se desprinde Pera, cartierul european, cu clădiri noui și curate, apoi de aci, mai departe, Bosforul își leagănă trupul de balaur și târându-se pe sub poalele munților, veșnic înverziți, bășcuește cele două continente, pe țărmul cărora joacă soarele în miile de balcoane poleite și peste palatele scumpe de marmoră.

Nici nu știu de câte ori am împresurat turnul și totuși nu-mi vine, să-mi ridic ochii de pe acest uriaș cuib, unde colibele se îmbie cu palatele, sărăcia neagră cu cele mai strălucitoare bogății și unde vremurile noui se străduesc să îngenunche trecutul cu obiceiurile și datinele sale...

Aș fi stat aci până ce ziua și-ar fi tras barierele scăpătatului, până ce milioane de lumini ar fi scăparat deasupra acestui roi enorm, cu mai mulți trântori de cât lucrătoare, aș fi stat... nu știu cât aș fi stat!... că Mustafa îmi curmă visarea:

— Ne-a trecut un ceas aci, și mai avem multe de văzut!

I. CHIRU-NANOV

□ □ □

CÂNTECE

I

Bate viscolul turbatul!
Și nu bate cum se bate
Ca mai repede să umblu,
Să mă mâne dela spate.

Ci mă bate drept din față
Că mă dă tot înapoi;
Pas să mai ajung acuma
Mai degrabă unde voi!...

II

Cântă florile poeții
Cu atâta foc și dor
Că's podoaba ce'n cunună
Frumusețea dragei lor.

Florilor din lumea 'ntreagă!
Cât ați străluci de rouă
Când v'anină 'n plete Thaïs
Cinste vi se face vouă...

V. PODEANU

ASEDIUL CONSTANTINOPOLULUI

— 1453 —

— Note dintr'un cronicar bizantin —

«Amiras [1]) după ce în scurtă vreme a îndreptat și restaurat helepola stricată, zi și noapte nu a încetat să lovească cumplit zidurile și să arunce vălmășagul nostru în toate chipurile de război, cu asvârliri de lancie, cu asalturi, și cele mai crunte hărțueli, și erau multe fețele răului pricinuit.

Ai noștri în fie care zi trăgând mașinele de războiu și uitându-se la cele ce aveau dușmanii, izbăviți de teamă și groază, mașini și vicleșuguri noui iscodeau și dușmanilor nu fără pagubă se dovedeau. Insă îndelungă vreme preț, acele vicleșuguri ciudate nu avură efect, din pricină că nici un fel de răgaz prielnic luptei și îndurărei asediului nouă nu ni se dăruia nici nu era la îndemână.

Intăriturile așa dară în multe locuri, prin helepole și pyrobole fiind sdruncinate, dușmanii se grăbeau să umple șanțurile ca să le fie mai ușor atacul și să intre prin spărturile zidurilor, cei din frunte vătămând pe ai noștrii cu lănci și hărțueli, cei de la mijloc pământ și frunze de arbori și alte lucruri grămădind, și era o priveliște minunată când dintre ai lor nu puțini, din pricina gloatei și a strâmtorărei cădeau copleșiți, iară din rândurile lor aceia care urmau și cumplit aruncau lemne și pământ smuls, acoperiți de tot, că-ți era mai mare mila, de vii erau trimiși zeilor din infern.

Unii chiar puternici la stat și vânjoși dar mai slabi decât năvala și alergătura, dela sine se împlântau în vreascuri și țărână, dar făcând acesta nu puteau, mântuiți, să scape de loviturile helepolelor și săgeților și, sub stâncile uriașe care se prăvăleau din ziduri, cu mare rușine cădeau și se răneau adânc: nici din ai noștrii nu au rămas mulți nevătămați. Ei traseră însă helepolole la gura șanțului și ciocnirea și încăerarea era groaznică: nu de nimic se dovediră însă ai noștrii și era a mirare cum, neînvățați în răsboi, repurtau totuși izbânda și aruncându-se cu mare curaj și în chip falnic, se luptau peste puterile lor.

Așa dară cum aceia toată ziua umpleau șanțurile ai noștrii toată noaptea acestea toate, pământul, lemnele, în afară le vărsau, cât șanțurile ca mai 'nainte goale rămâneau.

Turlele însă sdruncinate, cu pământ cărat în coșuri și vase de nuele și cu pârghii le dregeau. Care lucru când îl află Amiras s'a mâniat că planul lui n'a isbutit și, cercetând un altul, porunci să vie înainte-i cei cu privirea ageră, iscusiți la facerea drumurilor sub pământ, prin care armata ușor să intre în cetate: și începură după a lui hotărâre să sape.

Insă un oarecare Ioan Ghermanul cel mai dibaci în mânuirea mașinelor de război și a focului Grecesc, aflând planul

[1]) Comandantul armatei lui Mahomed II.

lor, a îngrijit să se facă alt drum în dreptul celui al lor şi să se împle bine cu foc Grecesc ; şi în calea Turcilor care înaintau sub pământ focul aprinzându-se pe mulţi dintre ei îi ardea şi casna lor la nimica nu ajunse...

... Insă păgânii scrâşnind de chin şi răni plătiră lupta, şi a doua zi îşi închipuiau că vor da atacul cu mai puţină casnă. Insă nădejdea degeaba le-a fost căci Iohan Iustinian toată noaptea adunându-şi oaste şi împăratul chiar de faţă fiind cu alţi mulţi care se adunase la aceiaşi faptă, toată noaptea de istov goliră şanţurile, direseră tunurile care se clăteau de multă ruină şi helepolei duşmanilor acolo unde şedea descoperită punându-i foc, o arseră.

Aşadar la al treilea cântat al cocoşului, când veseli şi fremătând de nădejdea, cum am spus, că uşor atacul le va fi, când ei se văzură înşelaţi la gând, încremenit-au de bărbăţia noastră şi cu mirare au mărturisit că treizeci şi şapte mii de profeţi de le-ar fi prezis că păgânii (noi adică) într'o noapte face-vor aceiace au fost făcut, şi ei tot n'ar fi putut a crede.

. . . .

(Phrantzes, cronicar bizantin)
Trad. din lat. **D. P.**

□ □ □

CHESTIUNI SOCIALE

RĂZBOIUL ŞI SĂNĂTATEA RASEI

S'a spus cu drept cuvânt că războiul actual e un război de extenuare.

Ca atare, dacă el pune desigur o gravă problemă actuală: aceia a victoriei finale, mai grave sunt problemele de viitor pe care crâncenul conflict le iscă indiferent de partea cui va fi izbânda, dacă aceasta va fi cu adevărat vreodată.

Intr'adevăr o victorie definitivă a unui grup de luptători într'atât de categorică încât să amuţească prin ea însăşi glasul tunurilor din cealaltă parte, cu greu se poate închipui. Un rezultat însă pozitiv, dureros de pozitiv, de pe acuma lasă războiul actual să i se intrevadă; acela al unei complete secătuiri de forţe, care va face, în cele din urmă, armatele atât de cumplit încăerate să cadă pe câmpul de luptă nu de fulgerul morţei, ci de apăsarea oboselei, aşa cum se spune în zoologie că «à bout de forces» cad efemerele după ce şi-au împlinit misiunea procreaţiei...

Atunci indiferent de glorioasa victorie — care oricât de strălucitoare ar fi nu va putea să răscumpere tot sângele curs şi toată mizeria de orice natură provocată Europei — vom vedea întorcându-se acasă, din pustiul a patru sau mai multe fronturi de luptă, încet târându-şi pasul pe pământul cangrenat de sânge şi ulcerat de obuze, fiii patriilor «goale». Ei vor veni să umple imensul deşert făcut în sinul naţiunilor, vor veni să împlinească popoarele, să ridice templele, să nască fii, să îndrepte edificiul strâmbat şi minat al statului şi punând viaţa pe vechile-i resorturi să-i dea mişcarea plină de neuitat elan de mai nainte.

Vor veni... Dar cine vor veni ? Câţiva numai... Şi aceştia: rănitii, mutilaţii şi bolnavii.

Problema se pune acum: îngrijitoare, tristă, cutremurătoare aproape. «Războiul şi sănătatea rasei», cum o numeşte Prof. Chanffard la «Alianţa Higienei sociale» de sub prezidenţia d-lui Leon Bowgeois, e problema care, de pe acum, mai înainte ca o adoua «Marnă» să fi sosit, agită pe cărturarii hăntuitului neam francez.

Ce ne vom face noi (şi aceiaşi întrebare şi-o pot pune şi ceilalţi) ce se va face rasa aceasta care n'avea de gând să piară, cu toate prevestirile nerăbdătoare ale unor cioclii internaţionali, care a fost în stare să învingă într'un război ca acesta, dar care totuşi întorcându-se la căminul învestmântat în purpura izbânzei, nu va putea să nu se vadă sdrenţuită, extenuată, decimată.

Dacă după cum spunea nobilul Prince de Ligne «naţiunile se sfârşesc în budoare şi renasc pe câmpul de bătae», apoi Franţa care n'are nimic a face cu partea I-i a dictonului acestuia trebue să ia cumplit seama la partea lui de-a doua. Franţa nu se sfârşise în budoare: o dovedeşte «stabilitatea nervoasă» cu care naţiunea franceză a primit vestea războiului monstruos. Doctorul Chauffard spune că în primele zile ale mobilizărei, e drept spitalele au afluat puţin de numărul celor pe care impresia războiului îi surescitase până 'ntr'atât încât nu-şi mai dedeau seama de ei înşişi, şi bolnavi dintr'o dată alergau în braţele medicilor.

Dar doza aceasta de deranjare morală ce însemna ea, faţă de calmul de nedescris cu care poporul întreg lua arma şi pleca la fruntarii în ţinuta cuminte a plugarului care ia secera şi porneşte să-şi rotunjească lanul ? Putinţa aceasta de a înţelege clipa marilor tăceri, acest «suport moral» în faţa celei mai asurzitoare acţiuni ce avea a se desfăşura a fost proba revelatoare că Franţa, Franţa Parisului şi a Don Juanilor nu sfârşise în budoare.

Dar clipa aceasta a trecut, şi neamul care a fost la înălţimea ei va şti să asculte de partea doua a cuvântului lui De Ligne şi să se refacă din acest război ?

E rolul oficialităţei şi al elitei culte franceze să-şi pună această întrebare. Şi după cum la începutul războiului guvernul a ştiut să susţie stabilitate nervoasă prin minunatele măsuri de suprimarea absintului, închiderea localurilor de noapte, interzicerea strigătelor în stradă şi a ediţiilor succesive de ziare, tot aşa nu va neglija acţiunea de întremare, de restabilire a rasei franceze.

Cei ce se vor întoarce, am spus, vor fi rănitii, mutilaţii şi bolnavii. De cei dintâi va fi mai bine, ei nerămânând după îngrozitorul cataclism decât cu amintirea dulce a rănilor care au fost amare... Dar mutilaţii ? Problema lor e cu atât mai acută cu cât soluţia ei nu va mai putea fi aceia a lui Napoleon creind instituţia invalizilor.

In secolul acesta al muncei atroce mutilaţii aceştia nu se vor putea mulţumi cu un adăpost umil în casa Statului, — greutăţi de tot felul şi diversitatea muncei actuale îi vor face să ceară Statului locuri, locurile de mai înainte, şi pe care ca o recompensă naţională, zice D-rul Chauffard, şi din umanitate, Statul nu va putea să li le refuze.

Cât priveşte bolnavii răsboiul actual a fost o fericită experienţă. Patologia armatei în campaniile trecute înregistra mai multe morţi din cauza boalei decât prin foc. In răsboiul de faţă nu se ştie dacă s'a ivit un caz măcar de variolă — boala soldatului de campanie — graţie activităţei sanitare, cu «desinfectarea apelor, salubritatea tranşeelor campamentelor, a vieţei zilnice a soldatului», iar D-l Leon Labbé a fost un adevărat mântuitor de patrie când a reuşit să treacă prin Parlament legea vaccinului antitific, vaccin care a făcut minuni de preservare şi din care până azi se trimit zilnic 60.000 de doze pe câmpul de luptă.

Astfel alături de lupta destructivă se dă în chiar rândurile aceleiaşi armate, în Franţa, o aprigă şi savantă luptă constructivă şi noi Românii nu putem auzi de ea fără să nu ne înfiorăm, gândindu-ne la atâtea vieţi care au murit de-a surda, mai deunăzi, pe câmpiile Bulgariei.

Dar acestea se petrec în Franţa, în plin răsboi.

Odată sfârşit acest flagel problema sănătăţei rasei ia forma ei inexorabilă : reconstituirea naţiunei prin natalitate. Vai, colţul de stâncă al naţiunei franceze ! Dar sterilitatea de care e bântuită această rasă trebue să se tămăduiască acum. Răsboiul să renască Franţa. Vieaţa muschiului să rămâe un cult pentru copilul soldatului de la Marna. Răsboiul actual să fie ca o splendidă lecţie de scrimă pentru un popor abil numai în piruetele gândirii, şi în amintirea ei vieaţa sporturilor să-şi ia avântul început, Societăţile de preparaţie militară şi de gimnastică să se înmulţească devenind «adevărate cursuri de desăvârşire fizică».

Alături de ridicarea oraşelor încercate, de restaurarea civilizaţiei care vorbea în piatră, să se refacă rasa franceză, să se reconstituiască neamul care s'a trezit ca prin miracol la auzul tunului de 42 cm.

Iar târziu, veacuri după noi, când istoria va fi pus surdină pe zarva aceasta infernală, copiii Joffre-ilor de azi îşi vor aduce aminte de războiul acesta ca de apariţia unui binecuvântat Vulcan care din foalele lui năprasnice, cu concursul uzinelor lui Krupp, a suflat în sângele naţiunei franceze aerul tare care oţeleşte, focul care coace şi fecundă energiile latente.

Dragoş PROTOPOPESCU

□ □ □

CRONICA MUZICALĂ

Sala Ateneului.—A II-a audiţiune a „Requiemului" lui Mozart, dată de elevii Conservatorului de muzică.

Concertul „Asociaţiunei muzicale române", cu concursul orchestrei ministerului, dirijată de George Enescu.

Bis repetita placent: aşteptam cu mare plăcere o a doua audiţiune a *Requiemului* nemuritorului Wolfang; sunt frumuseţi de care nu te saturi niciodată.

E cu neputinţă de a găsi, în analele muzicei, geniu mai desăvârşit, mai universal, mai rodnic, ca acela al lui Mozart: firea sa muzicală extraordinar de multilaterală, a produs capete de operă în toate genurile: în muzica lirică, în simfonie, în sonatele pentru piano, în muzica de cameră, în cea bisericească, în cele *nouă sute douăzeci* de opere ce le-a lăsat posterităţei acest supraom care n'a trăit decât treizeci şi cinci de ani, — de abia vârsta unui compozitor la începutul activităţei sale, — în acele aproape o mie de opere, Mozart s'a manifestat, prin perfecţiunea lor, ca cea mai bogată şi cea mai extraordinară fire muzicală pe care omenirea a produs'o.

Cântecul său al lebedei, — acel minunat *Requiem*,—îi apărea ca o operă poruncită de Atotputernicul: lucra la dânsa pe patul său de moarte, cu o grabă febrilă, simţind bine că o scria *pentru el însuşi*...

La audiţiunea de Sâmbăta trecută, soliştii cântului d-nele Cornescu şi Şeinescu. d-nii Niculescu şi Lupescu, tinerile falange ale corului şi orchestrei Conservatorului nostru de muzică, au fost tâlmaci convinşi, entuziaşti şi meritoşi: cu o pioasă credinţă, cu accente cuprinse de o flacără juvenilă care le imprima inflexiuni atât de mişcătoare, a răsunat metalul auriu al tinerilor voci!

Orchestra, sub conducerea vibrătoare, nervoasă nemărginit de... fierbinte a D-lui Castaldi, a mai executat şi două pagini vechi: una din secolul al XVII-lea: *Suită pentru instrumente de coarde*, de Harry Purcell, premergătorul pleiadei de muziciani însemnaţi, cari au ilustrat arta engleză şi cari au pregătit calea geniului lui Haendel, cealaltă, din secolul al XVIII-lea: *Simfonie la oratoriul „Sfânta Elenă la Calvar"* a vechiului italian Leonardo Leo, unul din intemeietorii şcoalei dela Napoli.

Pagina maestrului englez, originală ca idei, de o formă variată, de o factură bogată; aceea a maestrului napolitan, plină de maiestate.

Ambele redate cu o lăudabilă convingere de către instrumentiştii de sub direcţiunea inteligentului lor maestru, ambele viu aplaudate de către un auditoriu încântat.

* * *

Prezenţa printre noi a lui George Enescu, a purtat noroc şi „Asociaţiunei muzicale române": în nemărginita'i generozitate, nepreţuitul muzician a voit să fie folositor asociaţiunei a cărei preşedinte de onoare este, săvârşind încă o misiune: din traista sa plină de bunătăţi şi'a scos *Poema românească* şi *Simfonia I-a*; a mai scos şi *Suita de orchestră*: apoi a căutat în traista unui meritos camarad,—d-l Cuclin,—şi a dat de un *Scherzo* care a obţinut,—împreună cu lucrările D-lui Nona Otescu,—premiul 1-u, la primul concurs, din toamna anului 1913, pentru „premiul de compoziţie George Enescu", şi astfel a alcătuit un minunat program de opere simfonice româneşti.

Orchestra atentă, mlădioasă, inteligentă, sub impulsia muzicianului nostru, a redat nu se poate mai bine, toate acele pagini, auditorul a petrecut o oră neuitată şi casa asociaţiunei şi-a mai sporit cu câte-va mii de lei, fondul menit a subvenţiona studiile tinerilor ucenici ai muzicei.

Fiecare din cele trei opere ale sale ce ni le-a prezentat George Enescu la acel concert, oferea un interes cu totul deosebit: *Suita de orchestră în do major*, dedicată lui Saint-Saëns, tatăl simfoniei moderne franceze, cu *Preludiul în unison* al coardelor, de o simplicitate quasi-antică, cu *Menuetul lent*, bae binefăcătoare de sunete, cu fulgerătorul *Final* e o pagină de un straşnic meşteşug, de o personalitate bine hotărâtă, de o concepţie plină de distincţiune.

Simfonia 1-a în mi benol major, rând pe rând de o veselie intensă, — *(vif et bien rythmé)*, — cu nobila frază atât de expresivă a cărei freamăt iniţial şi suspin final, l'a redat atât de bine viola d-lui Skohoutil, e un edificiu sonor de o armonie încântătoare şi de o tinereţe care te sfidează, — compozitorul a scris-o acum zece ani!—

In fine, *Poema românească* operă de adolescenţă, care, prin concepţia planului, prin realizarea simfonică şi armonică, poate constitui, cu strălucire, opera de maturitate a unui compozitor de seamă; *Poema românească*, cu drept cuvânt, e pagina de resistenţă a programelor oficiale. Noi care am auzit'o dirijată de autor pe când era adolescent, am fost nespus de mişcat, reauzind'o, şaptesprezece ani mai târziu, sub aceiaşi baghetă: adolescentul extraordinar de precoce, a devenit unul din cei mai minunaţi muziciani de azi!

Şi toate aceste frumuseţi tălmăcite cu atâta elocinţă, au entuziasmat numerosul şi credinciosul auditoriu care a făcut compozitorului nesfârşite ovaţiuni.

Scherzo al d-lui D. Cuclin, de un caracter satanic şi delicat tot deodată, cu ritmuri de un avânt nebunesc, cu armonii stranii, de o rară iscusinţă orchestrală şi, — calitate preţioasă care face pe adevăratul compozitor, — de o netăgăduită personalitate, a fost întâmpinat cu multă căldură.

Foarte mişcător fu momentul când *Muzicianul României* împingea cu o dulce şi frăţească insistenţă, spre aplauzele publicului, pe compozitorul original şi meritos, care în admirabila sa modestie, părea mirat de atâta succes! — O! adorabilă naivitate!

Am spus şi tot am spus, cu riscul de a mă repeta, că George Enescu al nostru e un făcător de minuni: nu-i datorim lui oare, şi miracolul la care renunţasem de mult, de a vedea pe d-l Dinicu la pupitrul violoncelului — solo, în faţa căruia e fără de rival în ţara românească?

M. MARGARITESCU

□ □ □

CRONICA DRAMATICĂ

Scrisorile persane ale lui Usbek

IV

Teheran, 18 luna Zilcade

Iţi spuneam că menirea Teatrului nostru Naţional nu fusese dela început ca să joace piese persane. Astfel hotărâse mintea înţeleaptă a înaintaşilor noştri. Vremurile însă se schimbară. Duhul răsvrătirei suflă printre cărturarii noştri. Veacul se povârni. Mulukul fu silit să se închine. Cum se închină, ţi-am scris. Teatrul începu să reprezinte şi piese persane. Anume cele respinse sau ieşite din pana meşteră a astrologilor din divanul „înţelepciunei eterne", care ar fi fost respinse, dacă n'ar fi isvorât dintr'o obârşie atât de strălucită. Cuminţenia Mulukului înlătură astfel primejdia ce ameninţa destinele teatrului nostru. Sub învelişurile prudenţei lui se păstră neatins firul tradiţiei.

Şi tradiţia e limpede şi hotărâtă: teatrul persan trebue să joace piese străine. Aşa ne-o arată şi *fargardele* sau versetele Zend Avestei. „Fii îndrăgiţi ai lui Ahura Mazda, plecaţi-vă ochii harnici pe Vispered; culegeţi în mintea voastră toate rugăciunile prin care puteţi cuceri pe cei treizeci de „Izedi" ai celor treizeci de zile ale lunei... Fiţi credincioşi lui Ormuzd şi feriţi-vă de Ahriman, ai cărui ochi strălucesc în toate ispitele şi poftele pământului. Nu luaţi în deşert făptura lui Dumnezeu şi nu încercaţi să-l ajungeţi prin degetele voastre nedibace. Gura păstraţi-o pentru rostirea *Yachtului* liturgic al fiecărui Ized şi Amasaspand. Mâna să vă ducă toiagul vieţii care e greu. Lăsaţi pe necredincioşi în încercările nelegiuite ale lui Ahriman".

Astfel grăi Zarathustra în versetul LXIX din *Vendidad Sadeh*. Mulukul înţelese că nu se cuvine Persanilor să se îndeletnicească cu artele şi în deosebi cu teatrul. Dar bunele obiceiuri se pierd, după cum se pierd şi cântecele bătrâneşti. Lumea se apropie de peirea ei. In lupta milenară a celor două principii, Ahriman se înstăpâneşte tot mai mult peste ruinele globului nostru de tină.

* * *

Pe cât putu însă, Mulukul scăpă de pedeapsa judecăţii din urmă sufletele Persanilor noştri iubiţi de Ahura Mazda. Teatrul Naţional fu lăsat pe seama necredincioşilor ce nu cunosc nici dulceaţa limbei pehlevi, nici adâncimea învăţăturilor lui Zarathustra. Aceasta e adevărata lui datorie pe care, prin toate rătăcirile vremilor de azi, şi-o îndeplineşte cu bărbăţie. Ţi-o spun, ca s'o ştii — după cum ar zice, înţeleptul nostru Akhtir-uddin-Akhsiketi..

Necredincioşii sunt însă mulţi. Ei au împânzit căile lumei. Ieşind din cuvântul cărţilor sfinte, s'au răspândit în toate unghiurile pământului, înmulţindu-se, înbogăţindu-se, harnici, isteţi, născocitori, încercând şi uneltind orice, pururi înteţiţi de îndemnul neastâmpărat al lui Ahriman. Văzduhul s'a umplut de sârme de fer, de turnuri de oţel, de coşuri uriaşe ce scot suflarea caldă a Ciclopilor vajnici. Mâna omului n'a lăsat nimic neatins şi neîndrăsnit. Şi în teatru, ea s'a străduit cu înverşunare. Munţi întregi de piese s'au ridicat ameninţători.

Strănepot al Şahilor din Roma, opreşte-te o clipă la cele ce-ţi voi spune. Cumpăneşte încă odată înţelepciunea fiilor Iranului şi preţueşte mintea divină a Mulukului nostru.

Un nesfârşit şirag de piese de teatru sosesc la porţile teatrului. Oricine ar rămâne nedumerit. Unii poate s'ar pune să aleagă în lungile seri de iarnă ce e mai bun sau mai potrivit cu firea noastră de Iranieni rătăcitori... Zadarnică încercare! Să alegi dintr'un aşa belşug! Şi, pe urmă, de ce să alegi? „Fii ai aceluiaş pântece sunteţi toţi, şi toţi deopotrivă dinaintea lui Ahura". Astfel grăia Zarathustra în *Yasna* şi Mulukul îi înţelese învăţătura. Pentru ce să joace o piesă şi nu alta? Pentru ce această nedreptate tocmai în ţara dreptăţii sfinte? Mulukul nu putea îngădui o părtinire ruşinoasă. Dacă toţi credincioşii sunt deopotrivă între ei, se cuvine ca şi necredincioşii să se bucure de aceiaşi bună rânduire.

Indărătul cuştei de aur a divanului „înţelepciunei eterne" se află deci o urnă mare de alabastru. Inţelepţii se adună în jurul ei. După ce săvârşesc rugăciunile sfinte, chemând împlinirea voinţei dumnezeeşti, cel mai bătrân dintre ei, scoate cu mâna tremurătoare un bilet pe care e scris un număr de piesă.

Atunci Mulukul cuvântează:

— Alah e mare şi Mahomed e profetul lui.

Apoi citeşte numele piesei. Inţelepţii se închină până la pământ: voinţa lui Alah s'a rostit. Un muezzin ridicat pe vârful teatrului împrăştie văzduhului hotărârea soartei pe care toţi o primesc cu supunere. Căci nu a fost aleasă de o minte omenească, supusă şovăirei şi greşelii, ci de însăşi mintea celui ce nu greşeşte nici odată. In chipul acesta toate neamurile şi toţi scriitorii sunt împăcaţi. Nimeni nu poate înnălţa glasul nemulţumirei înpotriva lui Alah.

Aşa, de pildă, anul acesta au eşit la sorţi următoarele piese:

Ayidahâka Yima sau *Nunta în revoluţie* a unui danez.

Yezdegird Balkh sau *Venera şi Papagalul* a unui german.

Feridun y America sau *Un fiu din America* a unui francez.

Div Akoân sau *Ca să trăeşti fericit* a unui francez.

Sorţul înţelept a călătorit astfel prin mai multe ţări şi ca orice sorţ a fost orb. Poate n'a căzut bine. Cu siguranţă însă că n'a părtinit pe nimeni. Mare lucru, într'o lume în care toţi trebue să fim deopotrivă dinaintea lui Alah. Mulukul nu e decât mâna ce ţine spada divinităţei. Autoritatea lui nu trebue ştirbită de bănueala că mintea i-ar putea luneca prin alegere la părtinire — unealta străvechiului Ahriman al cărţilor noastre sfinte.

* * *

Teatrul Național din Teheran fiind teatrul statului, nu poate fi și al publicului. Nu se cuvine să fie al amândurora. Banul statului e tot banul nostru. Nu trebue să dăm de două ori. „Unde ai dat cu mâna dreaptă, nu mai da și cu cea stângă" — astfel zicea Zarathustra în *Vendidad Sadeh* (CLXII). Și înțelepciunea lui e străjuită de mintea cumpănită a Mulukului.

Teatrul Național n'are deci nevoie de spectatori numeroși. Idealul lui ar fi să nu aibă nici unul. Ideal greu de atins, dar nu cu neputință. Mai mult chiar: a și fost ajuns. O om de puțină credință, nu te îndoi de toate ci închină-te dinaintea faptelor împlinite. Vremea noastră a văzut multe minuni. I-a fost dat s'o vadă și pe cea mai mare. Era o zi frumoasă, de sărbătoare, cu soare ademenitor ieșit dintre nori risipiți. Pe scena Teatrului Național trebuia să se joace o piesă a unui Gal învățat. Și, clipă vrednic de trecut în amintirea veșnică a oamenilor, — nici un pas nu se rătăci spre Teatrul Național. Înțelegi tu măreția unei săli văduve de privitori? Fu o zi neuitată: năzuințele noastre seculare se înfăptuiseră. Ca și Simion al vostru, Mulukul putea zice: „Și acum slobozește, Doamne, pe robul tău".

Pe dată se adună divanul „înțelepciunei eterne", aducând mulțumiri lui Alah și prăsnuind până noaptea târziu. Unii dintre astrologi trăiseră o sută de ani spre a vedea cu ochii lor obosiți cea mai frumoasă clipă a vieții. Iar Mulukul porunci ca ziua de 2 luna Zilcade să fie trecută în Fastele naționale.

De sigur că nu putea fi decât o zi trecătoare: fericirile sunt scurte. A doua zi începu să vină iarăși privitori; uneori se ridică la câteva zecimi. Oricum, nu mulți. Teatrul Național nu trebue să stânjinească mersul celorlalte teatre pornite din sirguința particularilor îndrăsneți. Nu se cuvine să tăgăduiască altora dreptul de a trăi sub soare. Dimpotrivă, să-i ajute. Apoi Teatrul Național, fiind o instituție de stat, are îndatorirea de a le face toate frumos și cu șart. El trebue să se îngrijească de sănătatea publică. In sala lui mare și încăpătoare se cade să fie loc din belșug pentru hrănirea plămânilor. „Căci nu te vei gândi numai la suflet ci și la trup" — zicea Zarathustra. „Focul care purifică toate să nu te prindă de viu", rostește o altă învățătură a aceluiaș profet. Și pentru ca lumea să nu fie primejduită de foc, adaugă Mulukul nostru, e bine să nu se adune prea multă la un loc! Și nu se adună.

Vrednicia Mulukului de acum a îndreptat lăcomia de bani a Mulucilor de odinioară. Lumea se duce aiurea. Acolo poate să ardă. Statul nu mai are nici o răspundere.

Dar pentru a ajunge la un țel atât de greu au trebuit multe măsuri și grele strădanii. De spre unele ți-am amintit; — căci felul alegerii pieselor persane e una din aceste măsuri. Mai sunt și altele.

E. LOVINESCU

MEMENTO DRAMATIC

Usbek trăește într'o țară îndepărtată cu alte obiceiuri, cari deși bătrână a mai păstrat din urmele vieții patriarhale. Le noi e altfel. Teatrul nostru Național nu-și face repertoriul prin întâmplările zarului. Dimpotrivă. Divanul se adună și cântărește cu multă scumpătate fiecare piesă înainte de a o juca. In lungi zile înțelepții cumpănesc meritele fiecărui lucru. E drept că după atâta chibzuială, repertorul nu iese în totdeauna mai fericit ca cel din Teheran. Dar înțelepciunea veche a zis: *nimium altercando veritas amittitur* — discutând prea mult, adevărul se întunecă. Dintr'un astfel de întuneric, a ieșit desigur și idea divanului nostru național de a juca *Dragoste neîngăduită* a lui Pierre Wolf, o piesă meșteșugit făcută pe o temelie șubredă. Din ea ne rămâne în amintirea mai ales jocul patetic al d-rei Tina Barbu. De altfel, d-l Ion Manolescu și d-ra Tina Barbu sunt cei doi artiști patetici ai noștri.

Compania Voiculescu-Bulandra ne-a dat *Invierea* lui Henri Bataille după Tolstoi. Romanul e formidabil prin sufletul lui epic, deși străin inimilor noastre. Prinții noștri nu se devotează prostituatelor. Dacă ar fi fost scris acum cincizeci de ani, l'am fi numit melo-dramatic. Ieșit însă din pana celui mare poet al timpurilor moderne, și din mijlocul unei literaturi pietiste, e privit ca un capodoperă. Din enormul bloc de granit al lui Tolstoi, Bataille a tăiat o piesă de teatru, cu destoinicie și cu realism. Nu înseamnă însă că poate fi pusă alături de roman,

D-na Marioara Voiculescu, artistă de temperament și de pasiune, dar tot odată și cea mai neverosimilă dintre artistele noastre bune, a căutat să adăpteze felul d-sale artificial de a spune cu cerințele realiste ale piesei. Melopea convențională a glasului, se întreba mereu ce cată în mijlocul gesturilor pline de realitate și viață.

E. L.

ECOURI

Volumul de opere postume ale lui **I. L. Caragiale,** *așteptat cu atâta nerăbdare până acum a văzut însfârșit lumina zilei.* Abu-Hasan *cuprinde o nuvelă exotică necunoscută, purtând titlul volumului; o poveste inedită, scrisă cu acea naivă și savantă simplitate care a făcut din poveștile lui Caragiale o operă cu totul originală; un ciclu întreg de schițe de ale marelui pedagog absolut* Marius Chicoș Rostogaru; *alte câteva schițe atât de dureros comice cum e întotdeauna râsul autorului* Scrisorii pierdute, *și o interesantă corespodență cu d-l Vlahuță, plină de cele mai pătrunzătoare observații asupra societății românești actuale. Cu această bogăție de cuprins noul volum se arată ca o completare necesară a operei conținute în volumele anterioare. Bucățile sunt sub formă definitivă, astfel încât* Abu-Hasan *e o culegere pioasă a unor pagini ce nu trebuiau să se piardă, uitate, răzlețe, necunoscute.*

—

Prăbușirea Tronurilor, o broșură în proză de d-l *I. Chiru-Nanov*, se citește cu mult interes în actualele împrejurări când alegoriile tragice ale autorului pot căpăta atât de lesne o adevărată valoare profetică.

—

Cântec de dincolo.— *Românul* din Arad publica aceste versuri trimise de un sergent întors de pe câmpul de luptă în comuna sa natală din Ardeal:

Flori uscate pe răzor
Muieri rămase cu dor
C'a murit bărbatul lor
Umblă prin casă oftând
Lacrimile 'năbușind,
Dar copiii le vedeau
Pe mama lor întrebau:
— Spune maică-adevărat
Tata unde a plecat?
Dar mama lor se ferea
La copii nu le spunea
Ci afară că ieșea
Și de plâns se apuca,
Căci se uită prin obor
In tot cotu-i locu gol,
Aude și 'n grajd mugind
Boii gazda lor chemând
Și ea cum îi auzea
De bocit se apuca:

— Dragi doi boi, averea mea
Ce vă jeluiți așa,
Ori și voi știți tare bine
Că stăpânu nu mai vine,
C'a murit în bătălie
Departe de-alui moșie
Unde i-o fi fost mormântul
Și 'n loc de cruce la cap
De i-au pus brad răsturnat
Și 'n loc de-acoperemânt
Armatura pusă 'n rând
Și-a rămas casa pustie
Cânii latră-a sărăcie...

Vai ș'amar săraca gloată
Ce-a rămas fără de tată
Că-i grea mila străinului
Că-i ca umbra spinului
Dacă vrei să te umbrești
Te rănești, te umilești,
Numai de ai noștri frați
Fi-vor și ei mângâiați.

Simplă și adâncă durere; dar cât de amară!.. E-atâta doliu în Ardeal, sunt atâtea jertfe. La ce?

—

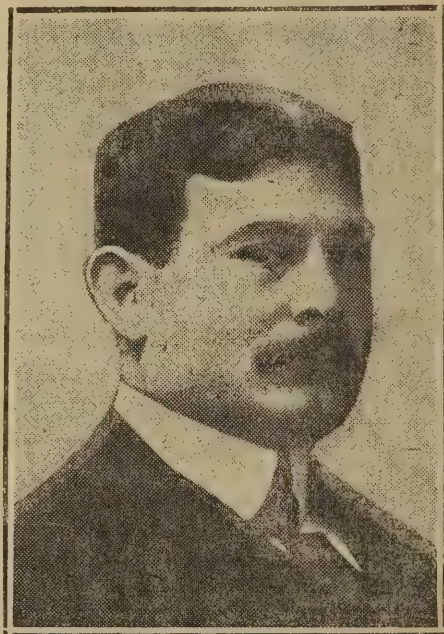
Dr. I. Iacobovici

D-rul Iacobovici, docent la facultatea de medicină, chirurg la Spitalul Colțea, este autorul celei mai de actualitate opere ce se poate închipui: *Chirurgia de războiu.*

Eminentul chirurg care, în vremea războiului balcanic, a condus, cu o competență atât de apreciată, misiunea sanitară română la Starazagora a făcut, prin noua sa lucrare, nu numai o operă de mare merit științific și practic dar și o faptă de bun Român.

Fie ca biruințile noastre viitoare să-i aducă marea răsplată sufletească pe care i-o dorim din toată inima.

Traduceri din italienește — publică d-l *N. Pora* într'o bibliotecă populară. Volumul cuprinde *Linia Inimii* și alte nuvele traduse din scriitorii contimporani Ugo Ojetti, Folchetto, D'Annunzio și De Rubris. El pleacă dela tendința utilă de a face cunoscute în mijlocul cititorilor noștri operile acestor însemnați autori, despre care toată lumea vorbește, fără să-i cunoască măcar dintr'o traducere oarecare. Vioiciunea și ușurința cu care e executată traducerea fac ca încercarea d-lui Pora să fie departe de a rămânea ca o trădare a textului și scriitorilor italieni.

In tranșeele din Franța a căzut și pictorul *Pierre Gourdault*, unul dintre cei mai străluciți reprezentanți ai tinerei generațiuni de artiști francezi. Gourdault moare la Jouvency în vârstă de 36 ani.

Una din operile lui cele mai cunoscute este marea pânză: *Anul 1000.*

ANUL IV
No. 21

FLACĂRA

7 MARTIE
1915

ABONAMENTE:
In ţară: lei 6 pe an; 7 lei când se achită prin incasator. Pentru învăţători şi preoţi săteşti: lei 5 pe an
NUMĂRUL 10 BANI
TELEFON 41/7

LITERARĂ .·. ARTISTICĂ .·. SOCIALĂ
APARE SÂMBĂTA
DIRECTOR: CONSTANTIN BANU

ABONAMENTE:
Peste munţi: coroane 8 pe an; pentru preoţi şi învăţători coroane 6.50 pe an
In străinătate: 10 lei pe an
REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA:
Bucureşti
Str. Câmpineanu, 40

INAPOI SPRE CLASICI

Pentru o singură dată în viaţa omenirei, Zeii au vroit să strângă laolaltă toate împrejurările prielnice unei înfloriri artistice fără putinţă de asemănare nici în trecut nici în viitor. Pământul, clima, rasa,—totul contribui, in Elada, la această minunată înflorire. Pe solul ei muntos, scăldat în azurul mării şi sub clemenţa unui cer străveziu, trăi o rasă sveltă, activă, sobră de marinari al căror spirit fin şi ingenios se oglindeşte într'o literatură care e numai măsură, graţie şi nuanţă, concepţie limpede şi precisă, echilibru şi armonie, veselă şi robustă sănătate a unui suflet stăpânit de divina beţie a tinereţei. O limbă muzicală şi bogată, logică şi concisă,

Un langage sonore aux douceurs souveraines,
Le plus beau qui soit né sur des lèvres humaines...

îmbrăcă, în vestmântu-i mlădios şi elegant, cea mai originală dintre toate literaturile, isvorâtă din instinctul unui popor-poet.

Intr'o măsură mai mare sau mai mică, Latinii n'au fost decât imitatorii acestei literaturi. S'ar putea spune chiar — cel puţin despre cei mai mari dintr'înşii: continuatorii ei, cu oarecare superioritate de bun simţ şi de raţiune pe care o datorau geniului lor naţional.

In aceste două literaturi, scriitorii, din toate timpurile, au găsit cele mai fecunde şi mai desăvârşite modele. De sigur, nici geniul nici talentul nu se învaţă; ele sânt un dar al soartei, pe care în zadar l-am căuta aiurea decât în alcătuirea sufletească a artistului. Sânt însă, pentru un scriitor, calităţi care se pot învăţa precum sânt defecte care se pot evita, şi nicăieri mai bine decât în clasicismul antic nu aflăm, în această privinţă, cea mai folositoare dintre şcoli. Mai ales pentru literaturile începătoare, precum este a noastră, în care geniul naţional este încă departe de a se fi fixat în forme definitive, această şcoală de perfecţiune e de cea mai netăgăduită necesitate.

Intr'adevăr, în care altă literatură de cât în cele clasice antice, se manifestează mai strălucit acea obiectivitate, care, făcându-l pe artist să atingă impersonalitatea, îl înalţă până la ceea-ce este universal şi etern? Cari alţi scriitori, mai mult de cât cei clasici, sunt oare mai capabili să se intereseze de natură pentru ea însăşi iar nu numai spre a face dintrânsa confidenta simţimintelor lor? Cu care alţii de cât cu cei antici poezia plastică a putut atinge o desăvârşire mai necontestată? In care altă literatură se simte mai puţin sforţarea? Care alta, deşi viguroasă, are în graţie aceiaşi neîntrecută uşurinţă? Care alte opere mai măsurate respiră o viaţă mai armonioasă şi mai completă? Şi în sfârşit, cari alţi scriitori, cu o mai mare simplicitate a limbagiului, isbutit-au să atingă un mai înalt ideal de artă?

Iată tot atâtea adevăruri pe cari cei mai mari scriitori moderni le-au înţeles şi de care au căutat să se inspire în sforţările lor. Unii din aceştia n'au fost, ce-i dreptul, capabili de cât de o imitaţiune servilă, nereuşind să altoiască ci numai să transplanteze. Aşa: Ronsard, în unele, poate în cele mai multe din poeziile lui. Alţii însă, înzestraţi cu o personalitate mai puternică, precum a fost André Chénier, au isbutit să ajungă la o imitaţiune liberă:

Sur des pensers nouveaux, faisons des vers antiques.

Iar alţii, în sfârşit, creatori viguroşi, vrednici să fie puşi alături de marii maeştri ai antichităţii,—un Goethe, un Shelley, un Carducci, un Leconte de Lisle, —n'au făcut altceva, în contactul cu clasicismul antic, decât să-şi recunoască adevăratul fond al naturei lor şi să-şi pună pe adevărata cale uriaşele lor puteri de creaţiune.

«Imitaţiunea naturei, a frumoasei naturi», — zicea Goethe, — «şi eu am urmat această cale, şi am vroit să-mi obişnuiesc spiritul a găsi plăcere într'însa; dar de'ndată ce fui un om, nu mai văzui decât pe Greci». Este drept că *obiectivitatea* firei lui îi înlesni această gigantică sforţare prin care, cum îi spunea Schiller, el isbuti *să* nască, din fundul lui însuşi şi prin cale raţională, o Grecie nouă.

Cea d'intîi operă cu care Shelley se ridică pe culmile cele mai înalte al artei—*Alastor*—înseamnă totdeodată în poezia engleză o întoarcere la geniul şi la stilul elenic iar măreaţa-i dramă lirică *Prometheus Unbound* (Prometheu deslănţuit), prin emoţiunea de care e dominată, prin impozanta-i solemnitate, prin splendoarea imaginelor, îl poate apropia de Eschyl.

In cel mai clasic dintre poeţii Italiei moderne, în acela al cărui nume domină întreaga literatură italiană mai nouă — Giosue Carducci —, «cugetarea antică şi mitul păgân se identifică dela sineşi cu forma naturală a imaginaţiunii şi a sensibilităţii lui, aşa de moderne cu toate acestea». Şi tot în operile graţioase şi puternice ale geniului grec, Carducci a aflat, în acelaş timp, modele pentru o formă impecabilă, care l-au împins să încarce şi să rezolve problema adaptării la limba italiană a regulilor metricii antice.

Traducătorul lui Homer, Leconte de Lisle, nu numai în *Poèmes antiques* dar în toată opera lui, pe nedrept învinuită de impasibilitate, se resimte de asemeni de influenţa fericită a clasicismului antic. Arta contimporană nu cunoaşte poezie mai plastică, mai sculpturală de cât a marelui poet francez, contururi mai definitive, mai mare preciziune în descriere, mai strălucită frumuseţe a cuvintelor, epitete mai semnificative decât în poemele de marmură ale acestui neîntrecut evocator al lumilor dispărute, care, cu atâta splendoare, a cântat:

L'hymne mélodieux de la sainte Beauté.

Şcoala antichităţii au frecventat-o şi unii din scriitorii noştri. Dintre prozatori, Odobescu, a cărui descriere a Dianei dela

O RAMURĂ INTÂRZIATĂ

Nu ţi-a fost dat să vezi vreodată
Când toamna palidă coboară,
Intr'o grădină despoiată,
O ramură întârziată
Ce-a înflorit a doua-oară?

Nu te-ai oprit atunci în cale
Să te întrebi ce taină oare,
Ascund înţelepciunii tale
Infriguratele petale,
Ca mâine stinse, fără soare?...

Şi dac'o blândă 'nduioşare
Ţi-a frânt o clipă 'n ochi lumina,
Cum stai aşa întrebătoare,
Gândindu-te la biata floare
Ai înţeles a cui e vina?

E raza, care toamnei mute
I-a dat fiorul primăverii
Şi'n preajma morţii abătute,
A picurat pe neştiute
Un strop din cântecu 'nvierii..,

Octavian GOGA

Luvru e poate cel mai desăvârşit model de proză românească, a cunoscut clasicismul şi dacă, în unele din paginile lui, s'a ridicat până la frumuseţi într'adevăr nepieritoare, o datoreşte acestui contact fericit cu marii prozatori ai antichităţii. Dintre poeţi e destul să amintim pe Eminescu, pe Coşbuc, pe Duiliu Zamfirescu pentru-ca să înţelegem nepreţuitul folos al studiului literaturilor clasice.

Printre cei mai de curând veniţi, pregătitorul acestui număr, d. Ion Al-George, este un pasionat adorator al acestor literaturi, în tezaurul cărora nu o singură dată a găsit inspiraţiuni cu adevărat fericite. Tânărul poet are încă o lungă carieră înainte-i şi viitorul — avem această speranţă — ne va face să-l vedem ridicându-se, cu putere şi cu originalitate, în sferele cele mai înalte ale frumuseţilor nepieritoare.

C. BANU

□ □ □

Din Lucreţiu: INVOCAŢIA CĂTRE VENUS

D-lui Prof. Evolceanu

O, mamă iubită a Romei, a lumei și-a cerului vrajă,
Prea blândă și rodnică Venus, tu, marea cu spuza de năvi,
Pământul ce geme sub holdă, de vieață le umpli, și 'n slăvi
Le 'nalți din belșug, când le mâni, necurmat sub a stelelor strajă.
Nimic fără tine concepe, nimic nu trăește sub soare
La pașii tăi nourii, zee, în vesel azur se prefac,
Surâd ale apei oglinde, departe se-aude cum tac
Sburdalnice bateri de vânturi, și 'ntregi nesfârșite răzoare
Aștern înainte-ți gătite de gală covoare cu flori.
Căci iată și-arată făptura de vis primăvara senină,
Își smulg adierea fecundă, din lanțuri, zefirii ușori,
La suflul suav care trece, slăvindu-te 'n tainicu-i grai,
Bătrâna dumbravă trezită, auzi, aiurează de cântec.
Așa vietatea în râuri și câmpuri, ca printr'un descântec
O chemi, și spre nurii divini aleargă alai cu alai,
Iar tu, pe deasupra de mări și de culmi adumbrite în nouri,
În cuibul dormind după ramuri, în iarba-așternută în lunci,
Desmierzi cu fioru-ți Ființa, și 'n piepturi ca fulger arunci
Năvalnicul dor al creărei, în lung repetate ecouri!

O, tu care singură ești Regina frumoasă a Fãpturei
De zei în lumină iubită, comoară de vrăji pentru noi,
Tovarășe scumpă, o vino, să scriem în vers amândoi
Cântarea ce 'ncerc să 'nfirip, cântarea cea mare a Naturei,
Și prea strălucitului Memiu aș vrea ca să merit s'o'nchin.
— Lui Memiu, de tine iubit, încărcat cu-ale zeilor haruri:
De-aceia cu-atâta mai mult dă cântului veșnice daruri,
Și fă, o, zeiță, s'adoarmă în somnul de pace senin
Atât zângănitele arme pe mări și pe-atâta uscat:
Trofeele luptei sânt triste, și singură tu ești în stare
Să dai muritorilor pace, — căci Mars cel lipsit de 'ndurare
Și regele luptei adesea la sâni ți se culcă 'mbătat
Supus de iubirile tale, de rana ta vecinică 'ncins:
Stă dus, cu privirea pierdută în ochii tăi magici de zee,
Sub gâtu-i rotund de statuă frumoșii tăi sâni se închee
Și suflu-i unit cu al tău din gura ta pare desprins...
...Atunci, strălucită, când zeul, de trupul tău fraged lipit
Alunecă 'n mrejele tale, atunci parfumate cuvinte
Tu lasă în rugă să-ți cadă, — și fă ca de-acum înainte
Să aibă 'nsfârșit dulcea tihnă și neamul lui Eneu iubit.

Căci versului meu pe de-oparte îi trebue suflet senin
Și curge în lupte deșarte tot sângele nostru divin.

Traducere din latinește de **Dragoș PROTOPOPESCU**

ARTA CLASICĂ IN ROMÂNIA

Literaturile clasice au avut răsunet până şi la noi: de când am început să ne afirmăm în câmpul literilor, traducerile şi inspiraţiunile din autorii antichităţii nu au lipsit. Nu acelaş lucru se poate spune despre arta veche a clasicei Elade, care este încă foarte puţin cunoscută şi deci apreciată la noi.

Cauza răspândirei literaturei şi a ignorărei artei este lesne de ghicit: autorii clasici au putut să ne fie cunoscuţi prin numeroasele lor editări, sau mai ales prin traduceri, pentru acei cari au perdut uzul limbei eline, atât de familiare încă cu vreo două generaţii în urmă printre boierimea veche în ambele principate. Monumentele artistice, însă, nu s'au putut bucura de o asemenea popularizare. Căci puţini erau pe deoparte aceia cari întreprindeau într'acest scop călătorii în ţinuturile Greciei de odinioară şi încă mai puţin era numărul acelora cari, prin publicaţiunile ilustrate din timpii din urmă, căutau să cunoască mai de aproape capo d'operile sculpturei clasice. Şi, totuşi, cunoştinţa acestor monumente formează unul din capitolele absolut necesare ale unei culturi cu pretenţii de a fi complectă.

Mijlocul de a se răspândi familiarizarea cu operile plasticei greceşti este relativ uşor. Originale ne mai putându-se dobândi, înlocuirea lor prin reproduceri în gips se impune. Prin acest mijloc s'au complectat astfel chiar şi colecţiunile din centrele mari ale Europei, care sunt fericite posesoare a câtorva bucăţi originale chiar.

Crearea unui asemenea muzeu de mulagii după principalele opere clasice, am propus'o, printr'un raport oficial, încă din 1897, fără să fi avut fericirea s'o văd realizată nici chiar până astăzi. Piedica cea mare a fost nu atât cheltuiala ce asemenea creare ar fi reclamat, ci desinteresarea din partea celor meniţi să rezolve asemenea probleme de educaţiune artistică. Alocânduse o sumă anuală de numai 10.000 lei, am fi reuşit, din 1897 până astăzi, să avem un asemenea muzeu aproape complet. După câte ştiu, însă, la primul cheag, alcătuit de repauzatul Alexandru Odobescu, nu s'a mai adaus nimic de atunci încoace şi nici nu se şt'e să se fi pus străduinţe noi din partea celor direct interesaţi, ca asemenea colecţiune să se realizeze. In ţările civilizate apusene, cele mai mici universităţi au câte o colecţie de asemenea mulagii, cari, după cum am arătat în sus menţionatul meu raport, se pot dobândi astăzi cu mare uşurinţă dela diferitele institute, care vând reproduceri în gips pe preţuri destul de eftine.

In schimb, însă, s'au cheltuit la noi bani cu mutarea costisitoare a antichităţilor din Dobrogea, cu care prilej unele din ele au fost deteriorate şi chiar perdute. Bani aruncaţi în vânt şi muncă în zadar! Căci va veni desigur momentul, în care metopele şi celelalte rămăşiţe de la trofeul din Adam-Klissi vor trebui să fie readuse la locul lor de origină. Cu cât mai multe şi mai fructoase săpături se fac pe pământul clasic al Dobrogei, cu atât mai vârtos crearea unui adăpost demn al tutulor acestor antichităţi pe malul drept al Dunărei se impune. Şi într'acest sens s'au făcut numai nişte lucrări pripite şi prin urmare cheltuieli zadarnice cu crearea aşa zisului muzeu provizoriu dela Adam-Klissi. Vor veni însă, sperăm, timpuri mai liniştite, în care şi asemenea probleme culturale vor putea să atragă atenţiunea conducătorilor statului nostru. Desigur că atunci se vor găsi oameni luminaţi, care să prefere reconstruirea pe cât posibilă şi conservarea mai inteligentă a monumentului dela Adam-Klissi şi a cetăţei din apropiere-i, în locul propunerei costisitoare a reproducerei columnei lui Traian în capitala României. Căci în loc de a reedita un monument din Roma, desigur că avem

datoria mai întâi de a salva şi consolida pe cât posibil rămăşiţele romane de pe însuşi pământul României de astăzi. Această datorie ni se impune cu atât mai mult, cu cât monumentul dela Adam-Klissi şi toate celelalte rămăşiţe ale străbunilor romani în meleagurile Dunării, au, nu numai pentru noi în special, dar şi pentru cultură în genere, o însemnătate mai mare. Să ne mulţumim cu simple mulagii după columna Traiană, necesare studiului şi să nu jertfim sume enorme ce ar necesita o reproducere în bronz. Cu asemenea bani să salvăm mai întâi originalele ce zac încă ascunse în pământul patriei.

Prin crearea unui muzeu de mulagii vom înlesni cunoaşterea artei antice. Prin scoaterea la iveală şi buna îngrijire a monumentelor vechi din cuprinsul ţării, vom întări afirmarea originei noastre, lărgind tot deodată domeniul universal al artei vechi.

Al. Tzigara-SAMURCAŞ

□ □ □

TABLINE POMPEIANE[1]

Nimeni — cred eu — intrând în una din acele mici şi delicioase tabline pompeiane, aşa de răcoroase, aşa de luminoase, cu atâta fineţe împodobite, cu mici sfincşi de fildeş, cu repezi cerbi în goană, cu amoraşi ştrengari cu arcul întins pe fondul de un negru lucios al pereţilor ;— nimeni cred, — care să fi citit *Cina lui Trimalchio* şi Odele lui Horaţiu şi care să ştie în acelaş timp preţui eleganţa armonică a unei *volute*, nu s'a gândit de bună seamă nici odată, că între acei pereţi aşa de bogat împodobiţi, între acele zugrăveli minunate, între acele candelabre, care sunt o minune de mlădiere şi gingăşie, un plebeu oarecare, părinte a mulţi copii, şi negustor cum se cade se aşeza spre ceasul asfinţitului (*supremo sole*, cum spune Horaţiu) la cina lui dacă nu frugală, cel puţin modestă, cu tinerii săi fii şi cu femeile din casă, aşa în linişte, în intimitatea familiei, în timp ce din micul *viridarium* venea să le mângâie feţele adierea răcoroasă, care în ţările aşezate de-alungul coastelor, se ridică seara dela mare.

Această scenă de familie, intimă, modestă nu se mai înfăţişează aproape nici odată celor ce vizitează Pompeii, nu mi se înfăţişează nici mie care scriu, când contemplu în micile tabline pustii cerbii în goană şi amoraşii cu arcul întins pe stucul lucios al pereţilor. Şi motivul e limpede. Noi ne-am format despre lumea clasică o idee prea exclusivă, prea particulară, o idee pompoasă şi plăcută, ce nu corespunde într'o mică măsură realităţii, o idee falşă însfârşit şi fără culoare, care îşi trage totuşi originea sa cea mai îndepărtată în cunoaşterea nedeplină şi oarecum fragmentară, ce o putem avea asupra acestei lumi din scriitorii greci şi latini, care ne-au ajuns, îşi trane totuşi originea sa cea mai apropiată din lumina falşă în care lumea clasică ne este înfăţişată, din reconstruirile moderne ale unei vieţi, care dacă a fost conruptă, n'a fost totdeauna şi oriunde conruptă, ale unei societăţi, care, dacă a fost sburdalnică şi veselă n'a fost mai puţin senină şi harnică. Din toate acestea se naşte în chip firesc acea tendinţă către bombastic şi exagerat, care ne enervează aşa de mult în romanele lui Giovagnoli (Spartacus) şi în al lui Bulwer (The laste day of Pompei), şi de care nu e pe deplin ferit nici chiar *Quo Vadis ?,* care e totuşi, cu toate lipsurile sale, una din cele mai bune reconstituiri ale vieţii antice: aşa că de obiceiu sufletului nostru modern lumea greacă şi romană îi apar într'o depărtare de mit, prin fumul trepiedelor şi norul de petale de trandafiri căzând pe masa lui Trimalchio.

Şi într'adevăr vina cea mai mare e tocmai a lui *Petronius Arbiter*, cu a sa vestită *Caena Trimalchionis*, la care numai decât vizitatorul cult al Pompeilor se duce cu gândul, când de abia a pus piciorul într'una din acele tabline răcoroase şi pline de lumină, care adesea păstrează încă în pereţi urma paturilor triclinare ; dar partea lui de vină o are chiar şi acel rafinat iubitor de petrecere, care a fost Horaţiu, cel care nu se dă niciodată la oparte de a ne descrie bogate ospeţe şi cine gustoase şi, mai ales se înţelege, partea de vină o are biata noastră închipuire, căreia-i place să vadă lucrurile vechi prin vălul luminos al luxului şi să se răzbune astfel de toate josniciile, de toate micimile, de toate vulgarităţile mari şi mici ale vieţii moderne tumultuoase şi înfrigurate.

Şi la urma urmei nu are toate vinile. Dar să ne întoarcem la tablinele pompeiane. Vă amintiţi oda aşa de plăcută a lui Horaţiu:

Est mihi nonum superantis annum
Plenus Albani cadus: est in horto,
Phylli, nectendis apium coronis,
Est hederae vis.

Multa, qua crines religata fulges;
Ridet argento domus; ara castis
Vincta verbenis avet immolato
Spargier agno;

Cuncta festinat manus, huc et illuc
Cursitant mixtae pueris puellae;
Sordidum flammae trepidant rotantes
Vertice fumum.

Tocmai aşa. Oricât ne-am sili nu ne putem închipui în micile şi delicioasele tabline din Pompei, un bătrân plebeu, negustor îmbogăţit, ba chiar gras şi chel, care cinează modest cu familia sa ; printre focurile roşiatice ale amurgului Phyllis încunată cu ederă ne surâde, strofa lui Horaţiu ne răsună armonios la ureche cu putere ca sunetul a o mie de ghitare, masa albă ne apare presărată cu verde *apium*, cupele sunt de argint, inchipuirea noastră visează incorigibilă, încăpăţânată visul ei mare de bogăţie şi de lumină. Şi totuşi — judecata ne spune — că toţi bogaţi, toţi nobili, toţi mari n'au putut fi

acei oameni. Lumea a fost veşnic aceiaş. Erau şi atunci oameni de treabă şi ticăloşi, părinţi care adunau bani şi fii cari îi risipeau, se făceau şi atunci alegeri şi se conrupeau alegătorii ca şi astăzi, ca şi astăzi ! Zadarnic !

Fantazia se răsvrăteşte împotriva judecăţii şi visează veşnic o lume ideală, o lume îndepărtată, o lume plină de lumină ! Degeaba *taberna* lângă uşa de intrare ne spune că stăpânul acelei case a fost un negustor cumsecade, un *pharmacopola* oarecare. Zadarnic chiar Horaţiu ne descrie o mică cină rustică şi modestă :

„Si potes Archiacis conviva recumbere lectis,
Nec modica coenare times olus omne patella,
Supremo te sole domi, Torquate. manebo—,

în micile tabline pompeiane noi vom visa mereu pe Phyllis încununată cu iederă, ospeţe bogate şi cupe de argint sub ploaia trandafirilor.

Ramiro ORTIZ

[1]) Un fel de triclinium de vară, care era deschis în spre grădină (viridarium).

□ □ □

M. VAL. MARTIALIS

EPIGRAME

Unui doctor

Acu-i doctor Diaulus,
Pân'acuma cioclu fuse;
Dar ce-mi face acum ca doctor
Şi ca cioclu mi-o făcuse.

Unui plagiator

Cartea ce-o citeşti acuma
Fidentine, e a mea ;
Dar cum e de prost citită
Aşi jura că este a ta.

Unui intempestiv

Unora le dai săruturi
Altora mâna le-o dai ;
«Tu alege-ţi» — îmi zici mie —
Eu doar mâini aşi vrea să ai.

Trad. de **Anghel MARINESCU**

□ □ □

Viziuni clasice: O QUADRIGĂ ÎN CURSĂ

Desen de Alexis Macedonsky

O VIAȚĂ

Ca fața rotundă a unui *pajazzo* melancolic care privește prin deschizătura unei uriașe cortine albastre, pare Luna în coborârea ei la orizont. Ca și când ar zâmbi ironic, cu ochii închiși pe jumătate se uită cu dispreț la ținuturile învelite în zăpadă cari îi trimit reflexul unui pustiu cu nisipuri de diamant. Știe bine că în atâtea jocuri de miragii nu-i de cât strălucirea ei, precum iubirile noastre ne înfățișează mai mult strălucirea propriului nostru suflet.

Gerul arde ca un abur tare. Ulița pustie pe care zăpada e pătată pare ca un Drum al Robilor pe care se revarsă strălucirea Lunii, ca și când ar voi să acopere urmele mizeriei și durerilor omenești.

Și ca niște unde scornite în liniștea unei vâltori de argint, pâlpâe luminile felinarelor în pustiul străzii.

Coloanele de fum se înalță, aci frângându-se și luând înfățișarea unor scări ce duc la stele, aci părând niște paseri' sau aplecându-se și răsucindu-se ca bice ale unei zeități care amenință, pentruca după o clipă să se topească în strălucirea atmosferii, ca într'o imensă baie de lumină magnetică, părând a fi înfățișat viața iluziilor omenești.

Ulița cotește în spre dreapta și casele de pe partea ceal'altă își întind umbrele, ca și cum ar voi să se razime de vecinele din față și să le împărtășească ceva din tainele vieții care se sbate în cuprinsul lor. Pare că tremură în văzduhul

încremenit, şoaptele de destăinuire ale misterelor firii...

Nici-odată nu m'am simţit mai singur ca acum şi nici-odată nu mi s'au părut razele Lunii mai topite în albastru, ca şi când ar fi fost reflexul unui ţinut îndepărtat în care creşte doar „Nu mă uita“.

Şi cu razele Lunii pare că se risipesc pe jos, pentru a fi călcate în picioare, atâtea iluzii; această lumină rece îngheaţă atâtea şoapte şi toarnă în suflet o melancolie mai neînţeleasă de cât freamătul căderii florilor de tei pe cari le coboară greutatea liniştei depline, când le-a sosit timpul.

Privesc la căsuţa aproape dărâmată de peste drum.

In acoperişul ei se află o ferestrue arcuită, ca un ochiu. In timpul zilei, razele soarelui au făcut să se topească zăpada şi acum ţurţurii cari au rămas atârnaţi pe marginea de-asupra ferestruei par nişte gene înlăcrimate ale ochiului care stă aţintit spre cer.

Sunt anumite clipe când între fiinţe şi între lucrurile care le înconjoară, se aşează o deplină înţelegere a capriciilor soartei. In ochiul acesta pare că se arată cerului pustiu toată durerea câtă e în împrejurimi, toată zădărnicia năzuinţelor omeneşti.

Şi sub vraja singurătăţii, închid ochii robit de şoapta amintirilor. Obraji mai delicaţi de cât crinii peste care se aşează purpura apusului, pare că-mi ating fruntea...

Un sunet strident — ca şi când ar fi tras cineva cu un cuţit pe perete — mă face să tresar. Zgomotul acesta se repetă ca tactul unei muzici lente, enervant, înţepător.

Ascult bine şi disting că vine dinspre sobă.

Mă îndrept într'acolo şi descoper un cărăbuş care căzuse pe spate. Incercările lui de a se ajuta de aripele scorţoase pentru a scăpa de această situaţie produceau sgomotul înţepător.

Desigur că această vietate fusese adusă odată cu lemnele şi, în urmă desmorţindu-se la căldură, năzuia să se mişte după voinţa ei!

Coleopterul acesta cafeniu, cu o dungă albă în jurul gâtului, ca gulerul unui cavaler medieval, cu capul negru şi lustruit ca de abanos, mă făcu să stau puţin pe gânduri.

Infăţişarea lui exterioară are culoarea lemnului în care îşi începe viaţa. Mediul în care neamul lui trăeşte de un număr imens de veacuri i-a dat înfăţişarea sa, l'a făcut ca paserile şi alţi duşmani să nu-l poată vedea cu uşurinţă. Oare fenomenul acesta al «mimetismului» nu se produce şi în domeniul mediului moral şi nu e o eroare dacă ne credem noi mai buni ori mai răi, decât aceia în mijlocul cărora trăim? Dar după ce termin toate aceste reflexiuni, după ce fac atâtea paralele între viaţa gândacilor şi a oamenilor, trebue să fac ceva pentru ca această făptură a lui Dumnezeu să nu-mi mai turbure liniştea.

Nici vorbă că nici nu mă gândesc să-l ucid. Cine ştie ce rost însemnat va fi având el în lumea gândacilor! Va fi poate un idealist care încearcă să aducă mai multă armonie între ai lui; va fi un poet care plânge şi râde pentru toate inimile gândăceşti. S'ar putea să fie un om politic, un diplomat şi de activitatea lui să atârne prestigiul şi viitorul ţării cărăbuşilor; ba nu e exclusă posibilitatea ca la gura sobei mele să se fi desmorţit însuşi împăratul gândacilor şi cum suveranilor nu li se întâmplă nimic de cât numai din «graţia lui Dumnezeu», îl las în seama divinităţii. Dar mai presus de toate s'ar puteà întâmpla ca turburătorul liniştei mele să fie amorezat! Şi pentru acest dumnezeesc dar trebue să fie cruţat.

Ceeace mă preocupă acum e să-l fac să înceteze sgomotul. De şi am intenţii foarte bune faţă de el, totuşi nu pot să-l pun în poziţia în care să poată merge căci atunci poate să şi sboare şi să sbârnăe toată noaptea prin odae. Trebue să procedez faţă de această vietate întocmai ca puternicii unei societăţi care nu tolerează ridicarea nimănui, dacă le stânjeneşte interesele şi tabieturile. Poate că sbârnăitul lui să fie ritmurile unei ode pe care o va compune, ori pregătirea vre-unui discurs prin care să înflăcăreze mulţimea gândacilor. Pe mine însă nu mă preosupă de cât reveriile mele din care m'a deşteptat acest cărăbuş. Afară

EPITALAM

Lui Flore

Tridentul lui Neptun a săgetat
Vre-un sân rotund şi dulce de naiadă,
Ori din adânc plutonica pleiadă
De vii corali pe valuri s'a 'nălţat?
Căci purpură pluteşte printre spume,
Şi învârtejind cortegii verzi de ape
Spre vasul fericirii voastre o lume
Zoreşte ca să vie mai aproape.

S'alungă rythmic ramele de aur
Şi lin irumpe-orchestra lângă proră;
In largul mării insule 'nflorite
Au sângerat sub auroră.
Viu Kyprul sub un cer de-argint tresare
Şi fulgeră sub sacrul răsărit...
Spre Kypru!... O zeiţă fără seamăn
Sub paşi v'aşterne câmpul înflorit.

Zeiţă! Dacă tu ai hotărât
Ca timpul să se plece sub iubire,
Aşterne acum un pat de stânjenei
Miresei şi sortitului ei mire.
Strecoară-te în sângele lor tânăr
Şi-aprinde-l ca în flacări să tresară:
Te-am invocat în nopţi nenumărate —
Te-oi celebra cu versul meu de pară

Şi-ţi voi aduce daruri pentru ora
De fericire iambicele-mi salbe...
. . . .
Şi universu 'ntreg columbe albe.

Ion Al-GEORGE

nu-l pot arunca fiindcă l'ar ucide gerul. Ce să fac? După o scurtă gândire, iau cărăbuşul şi îl pun frumos—însă tot pe spate—pe covor. Acum stătea pe moale. Aripele lui scorţoase nu mai făceau sgomot ca pe scândură.

Am citit apoi în linişte câteva scrisori în care fiece literă mi se părea o privire tristă, o lacrimă, din care cuvintele, sub luminile ochilor mei, prindeau viaţă, sburau în şoapte, tremurând pe razele Lunii, ca şi când ar fi voit să se întoarcă înapoi şi să mângâe sufletul din care fuseseră smulse...

Şi somnul mă fură din mijlocul acestor reverii.

A doua zi am găsit cărăbuşul mort. Acum, ferestruia din acoperişul casei cele dărăpănate semăna şi mai mult cu un ochiu cu genele înlăcrimate.

Mi-au picurat şi mie câteva lacrimi pentru bietul cărăbuş, căci în încătuşarea năzuinţelor şi în sfârşitul vieţii lui se cuprinde ceva din tragedia unei vieţi omeneşti.

D. N. CIOTORI

□ □ □

G. CARDUCCI

ROMA

Roma, în aerul tău se-avântă mândrul meu suflet!
Roma, primeşte-l şi scaldă-l în marea ta de lumină.
Iată la tine eu vin, nu lacom de lucruri mărunte;
Cine să 'ncerce-a prinde fluturi sub arcul lui Titus?
Scaldă-mă, Roma, 'n azur, luminează-mă, Roma, cu soare;
Soarele dumnezeesc străluceşte pe-albastra ta zare
Pe Quirinalul frumos, pe Vaticanul cel sombru,
Pe Capitolul antic şi sfânt printre-atâtea Ruine.
Iar tu, Roma, 'ţi întinzi de pe cele şapte coline
Braţele tale spre-amorul imens din liniştea zării.
Mare şi sfânt sălaş! întinsă singurătate!
O *campagna* romană! şi tu bătrâne Soracte,
Martor etern! Surâzând, cântaţi-i epitalamul,
Munţi albani, cascade din Tibur, umbrosule Tuscul.
Eu însă stând pe Ianicol, admir imaginea Romei,
Navă imensă pornită spre-a lumii întregi cucerire,
Navă, care atingi cu prora 'nălţimi infinite,
Navă, pluteşte spre tainica mare a inimii mele.
In sclipitoarele-amurguri curate ca mărgăritarul,
Când liniştit se coboară de-alungul viei Flaminii
Ultimul ceas, să m'atingi cu aripi tăcute pe frunte,
Ca să pot trece necunoscut în pacea senină,
Ca să străbat, să revăd la sfat măreţele umbre
Ale strămoşilor noştri de-alungul râului sacru.

Traducere de **H. FROLLO**

UN ASEDIU MEMORABIL AL CONSTANTINOPOLEI

Avari, Slavi, Perşi sub zidurile cetăţii. (626)

La 5 Octombre 610, Heracleios, fiul Exarhului de Africa, primea din mâinile patriarhului Sergios coroana de *Augustus,* în urma revoluţiei ce înlăturase pe cruntul şi incapabilul Phocas. Odată cu purpura imperială, el primea însă moştenirea unei situaţii din cele mai critice a imperiului: Europa ajunsese o pradă a Avarilor, iar Asia toată se nimicea, scăldată în sânge de Perşii lui Chosroes al II-lea.[1])

*

Avarii nelinişteau de mult graniţa de Nord a imperiului. In neputinţă de a le ţinea piept, Bizantinii se mărgineau a mulţumi câte o clipă nestinsa lor sete de jaf prin plata unui tribut, pe care aceia îl voiau tot mai mare. Perfizi, călcându-şi îndată jurămintele, barbarii se aruncau însă numai decât iarăşi, cu furie, asupra nefericitelor Ţinuturi din preajma Capitalei. Rodul câmpiilor bogate se risipea, în aceste dese năvăliri, oraşe piereau de foc, mii de oameni, smulşi din pământul stăpânirii ce nu-i mai putea ocroti, erau târâţi departe, în robie. Slavii, subjugaţi, însoţeau adesea pe Avari în aceste vijelioase incursiuni.

Impăratul Maurikios (582—602) cunoscuse zilele lor de teroare. Când, în cele din urmă, el putu avea pace măcar în Asia, se hotărî la o viguroasă ofensivă, pentru stăvilirea acestei permanente primejdii de la frontiera de Nord. Viteazul Priscus conduse atunci o fericită campanie, bătu pe Avari la Dunăre (Viminacium) şi-i urmări energic până dincolo de fluviu, în cuibul lor de hoţi, în părţile Tisei. Urmaşul lui Maurikios, Phocas (602—610) plătise cu o urcare a tributului pacea cu dânşii.

In timpul domniei lui Heracleios, Avarii se mişcă din nou. Impăratul avu prilej a-i cunoaşte de aproape în anul 623. Spre a pune capăt pârjolului din Thracia, el trimisese Haganului o solie de pace. Barbarul se arătase înduplecat a sta la vorbă, şi atunci împăratul ieşi, însoţit de nobili şi clerici, şi încărcat de daruri, întru întâmpinarea lui. El îşi aşeză tabăra dincolo de «zidul-cel-lung», ultima centură de apărare, ce hărăzise Capitalei împăratul Anastasios, la o depărtare de 180 de stadii. Vestea acestei întâlniri se răspândi iute în Bizanţ; se zvonia de jocuri, ce aveau să pecetluiască, în Hippodromul din Heracleia, înţelegerea cu barbarii. O mulţime neobişnuită de popor fu atrasă astfel afară din oraş. Haganul, sperjur, plănuia însă o lovitură. El aflase acum un prilej de a pune uşor mâna pe împărat şi de a lua oraşul prin surprindere. O imprudenţă îi demască, încă la timp, intenţiunile. Indată ce ajunse în vederea Bizantinilor, la un semn al său din biciu, gloata Avarilor ce-l însoţia se năpusti, într'o furioasă năvală, asupra taberii împărăteşti. Heracleios abia avu vreme să încalece şi s'o ia la fugă, cu suita, în galop, urmărit până la îndoitul zid al lui Theodosios.

Barbarii pustiiră totul în cuprinsul zidului-cel-lung, până la Poarta-de-Aur. La Blachernae [1]) nu cruţară nici bisericile: «Ss. Cosma şi Damian», «Archanghelul» fură prădate de odoare. In cea din urmă păgânii sfărâmară până şi sf. masă. Toată Thracia fu trecută apoi prin foc şi sabie. Incărcaţi de pradă, Avarii se retrag, nesupăraţi, cu mii de robi, peste Dunăre. [2])

*

Perşii se afirmară încă din timpul lui Iustinian ca duşmanul de temut al imperiului, în Răsărit. Lupte aprige, întrerupte numai de scurte armistiţii, se deteră în potriva acestui duşman, pentru stăpânirea provinciilor din Asia. Suspendate un moment subt Maurikios, ele se reiau, cu furie, în timpul domniei lui Phocas. Izbânzile armatelor persane, care ajung până la Chalkedon, în faţa Capitalei, grăbiră căderea tiranului. [3])

Heracleios îi găsi în viforoasă revărsare asupra Asiei. Apameia Syriei, Edessa, Cesareia Cappadociei căzură, în cei d'intâi doi ani ai domniei sale, în mâinile lor. Un

---

[1]) *Theophanes,* ed. de Boor, p. 300; *Cedrenus,* ed. Bonn, II p. 714.

[1] Regiunea nu era cuprinsă încă dincoace de zidul lui Theodosios. Heracleios se hotărăşte însă, după asediu, a închide şi acest cartier expus, trăgând înaintea lui zidul său simplu, *monoteichos.* V. *Chron. Paschale,* ed. Bonn, I. p. 726.

[2]) *Chron. Pasch.,* I p. 712—3; *Cedrenus,* II p. 716; *Theoph.,* p. 301—2; *Zonaras,* ed. Bonn, III p. 206 şi urm.

[3]) *Theoph.,* p. 295—6.

an după aceia căzu Damascul.[1]) O solie de pace trimeasă de Basileus se întoarce fără de resultat. La 614 năvala ajunge în Ţinutul Iordanului şi în Palestina. Ierusalimul cade şi nouăzeci de mii de creştini, după spusa cronicarilor, pieriră în această împrejurare, «de mâna Iudeilor». Patriarhul Zaharia fu târât în robie, iar lemnul cel sfânt al Crucii «dătătoare de viaţă» fu luat de păgâni.[2])

Bizantinii priveau îngroziţi la acest uriaş dezastru, pe care nimic nu-l putea opri. Când încercară a se împotrivi, armatele împărăţiei fură zdrobite. Unele după altele cădeau cetăţile întărite, populaţia lor se risipea în măcel ori în captivitate. In anii următori, Perşii pun mâna pe Ancyra, în Galatia, şi pe Egipt, ceea ce însemna o nouă primejdie pentru Bizanţ: foametea, fiindcă Egiptul slujia de «grânar» Capitalei.

Incă odată trimese Heracleios soli lui Chosroes. Acesta răspunse, insolent, că nu le va da pace, până ce nu se vor lepăda de «cel răstignit», spre a se închina soarelui.[3]) In desnădejdea sa, împăratul se gândi o clipă a-şi strămuta în Africa reşedinţa. In cele de pe urmă, strângându-se toţi în juru-i, într'o supremă solidaritate, se hotărăşte la o puternică ofensivă, pentru recuperaţia teritoriilor cucerite de duşman.

O pregătire uriaşă pune atunci Bizanţul în mişcare. Războiul ia caracterul unei Cruciate.

Heracleios reorganizează armata descomplectată a imperiului, o pregăteşte prin exerciţii de luptă, concentrând-o pe ţărmul asiatic. Pentru preîntâmpinarea cheltuielilor, se pune la contribuţie avutul bisericilor: vasele sfinte, candelabrele de la Sfânta-Sofia se prefac în monedă.

Impăratul lasă în Bizanţ o regenţă, alcătuită din fiul său, Constantin, din patriciul Bonos, un om cu multă experienţă şi din patriarhul Sergios. El se asigură apoi de spre partea Avarilor, căzând de astădată la învoială cu Haganul, pe care-l institui chiar tutore al fiului său minor.[4])

In primăvara anului 622, toate aceste pregătiri erau sfârşite. Heracleios merge, a doua zi de Paşti, la Sfânta-Sofia şi se roagă pentru biruinţa armelor creştine. Contemporanii au înregistrat un detaliu, destul de elocvent pentru starea de spirit a Basileus-ului, în clipa marii primejdii. El intră în biserică purtând o simplă încălţăminte obişnuită, neagră, în locul împărăteştilor botini de purpură.[5]) După rugăciune, Heracleios luă în mâini «icoana de om şi Dumnezeu», *theandrikèn*, — «nefăcută de mâini omeneşti»,

[1]) *Cedrenus*, II p. 714.
[2]) *Chron. Pasch.*, I p. 704; *Theoph.* p. 301.
[3]) *Cedrenus*, II p. 716; *Theoph.* p. 301.
[4]) *Cedrenus*, II p. 718; *Theoph.* p. 302.
[5]) *Leo Grammaticus*, ed. Bonn, p. 150. Pisides, Diacon şi Schevophylax al S-tei Sofii, în zilele lui Heracleios, şi cântăreţul în versuri al biruinţelor Impăratului, va face asupra acestui detaliu un joc de cuvinte, vorbindu-ne de botinii cei negri ai Autocratorului, care se vor „văpsi" roşu în sângele barbarilor. (*De exp. persica*, Acr. III, ed. Bonn, v. 118 şi urm.)

DIN CONSTANTINOPOL

Moscheia lui Selim şi Hipodromul

acheiropoieton, —a Mântuitorului şi trecu la oşti, îmbărbătându-le şi jurând a lupta până la moarte. Le-a pus apoi să se bată încă odată între ele, dând o «înfricoşătoare privelişte inofensivă».[1])

I

Expediţia lui Heracleios durează, cu mici întreruperi, şase ani, în cursul căror el sfărâmă armatele Perşilor şi preface în ruine toate palatele regelui, până la strălucita-i reşedinţă Dastagerd.

In timpul acestei lungi şi grele campanii, Bizanţul trecu odată printr'o primejdie, ce-i puse câteva zile în cumpănă existenţa.

Era în anul 626, — al şasesprezecelea de când se încoronase Heracleios. Indărătnicia lui Chosroes ridicase, în acest an, o nouă mare armată, în care se întâlneau «toate neamurile» Asiei îngenunchiate de puternicul rege. O parte a acestei armate fusese îndreptată, subt Şahrbaraz, asupra Bizanţului, pentru ca, stârnind şi pe «Hunii din Apus»,—Avari, Slavi, Gepizi—să dea asalt cetăţii. Cealaltă parte avea să urmărească, subt comanda lui Şahin, pe Heracleios. Impăratul prinde însă de veste şi desface atunci din armata sa o parte, cu destinaţia de a merge în ajutorul Capitalei. El însuşi se îndreaptă spre Lazica, spre a lua cu sine pe Chazari, în timp ce o altă armată, condusă de Theodoros, fratele său, pornea asupra lui Şahin.[2])

Şahrbaraz ajunge la Chalkedon, pe ţărmul asiatic al Bosforului. El îşi pune, ameninţător, acolo tabăra, adăstând sosirea Haganului înştiinţat. In vremea aceasta, împrejurimile sunt pustiite sălbatec, toate castrele, lăcaşurile dumnezeeşti din acele părţi se mistuiesc în flacări.

In ziua Sfinţilor Apostoli Corifei ai Bisericii,—29 Iunie,—într'o Duminică, apare, în cuprinsul zidului lui Anastasios, întâia armată a Haganului, o avangardă—*pròkurson*,—de vr'o 30.000 de oameni. Inmărmuriţi, călăreţii câţi se aflau acolo se retraseră înlăuntrul zidului lui Theodosios, cea d'intâi apărare sigură a cetăţii. Avarii se opresc în regiunea Porţii-Melantiàs, către Marmara,[1]) unii dintr'înşii cutreierând, în interval, până la ziduri, şi nelăsând afară pe nimeni.[2])

Trecuseră zece zile şi nici unul dintre barbari nu se mai arătase la zid. Orăşeni şi soldaţi ieşiră atunci să strângă bucatele, la vr'o zece mile de oraş. Barbarii le ies înainte, se încaeră cu dânşii, lăsând câţiva morţi şi punând, la rândul lor, mâna pe unii din ceata adversă.[3])

In aceiaşi zi, vr'o mie de Avari răzbat pe ţărmul opus al Cornului-de-Aur, în Ţinutul Sikai (Galata de azi) şi, prin semnale de focuri, vestesc sosirea lor Perşilor de dincolo de Bosfor. Haganul trimete apoi pe patriciul Athanasios, din părţile Adrianopolei, ca să-i întrebe cu ce vor să-l slujească, pentru ca să le deie pace. Athanasios expune în faţa Magistrului Bonos şi a nobililor scopul visitei sale, se interesează de puterea de

[1]) *Theoph.* p. 303—4.
[2]) *Cedrenus*, II p. 727; *Theoph.*, p. 315.

[1]) V. Ducange, *Constantinopolis Christiana*, Lib. I, XV.
[2]) *Chron.Pasch.*, p. 717.
[3]) *Ibidem.*

apărare a cetății—vr'o 12.000 de călări,—și se înțelege cu nobilii să-i ducă Haganului un astfel de răspuns, în cât să-l facă a se apropia de ziduri. [1]) Dar barbarul, neînduplecat, se găti de asalt.

In ziua de 29 Iulie, el apăru în fața zidurilor, urmat de toate gloatele sale. Georgios Pisides, contemporanul care a celebrat în versuri acest memorabil eveniment, evaluează la 80.000 numărul Avarilor. [2]) La 31 ale aceleiași luni, se începu asaltul. Haganul luptă, până seara, cu cea mai mare parte a forțelor, în porțiunea de la poarta *Polyandron* până la aceia numită *tù Pémptu*. Restul zidului fu atacat de Slavi, pedeștri. Spre seară se aduseră mașinile de asediu. Ele se mișcau către *Brachialion* [3]), colțul zidului dintre Poarta-de-Aur și mare. [4])

A doua zi mașinile se îngrămădesc la ziduri în număr spăimântător: o puzderie de catapulte, îmbrăcate pe dinafară în piei, berbeci acoperiți, turnuri ambulante, *pyrgocastelloi*, înalte de ajungeau până la crenelurile zidului, protejate și acestea, prin piei, împotriva loviturilor. In număr de douăsprezece, turnurile se mișcau între poarta Polyandron și aceia a S-tului Romanos.

Oastea bizantină însoțise pe Impărat în Asia. Apărarea cădea prin urmare mai numai în sarcina populațiunii. In asemenea împrejurări, aceasta știa să se ridice la înălțimea primejdiei. Magistrul Bonos, patriarhul Sergios au fost desigur cu o bună parte în organizarea apărării. Dar împotrivirea îndărătnică, până la istovirea completă a barbarilor, fu ca și altă-dată însușirea acelei curioase plebe a Bizanțului, stăpânită de viții, sfâșiată de patimi și capabilă totuși, în clipe serioase, de eroism.

Bizantinii sar la metereze, cu mașinile lor. Marinarii aflați în oraș ies și dânșii la ziduri, în ajutorul populației. Unul dintr'înșii, prinzând o corăbioară de vârful unui catarg, izbutește a aprinde turnurile apropiate, aruncând un moment groaza între barbari [5]).

Lupta era înverșunată. Magistrul nu înceta, în timpul acesta, de a face dușmanului propuneri de pace, de câte ori îl vedea apropiindu-se de zid. Căpetenia Avarilor cerea însă, scurt, să iasă toți, cu familiile, din cetate și să i-o predea.

Pentru izbânda finală, atacul trebuia să se dea și pe apă. Haganul se silea deci să arunce în Cornul-de-Aur luntrile, simpli bușteni scobiți *monòxyla*, aduși de Avari în număr covâșitor; era însă necontenit împiedecat de năvile Bizantinilor. A treia zi a asediului, el poruncește să se sloboadă luntrile spre podul «S-tului Callinic», în fundul Cornului-de-Aur [1]), unde apa, mai puțin adâncă, nu îngăduia accesul corăbiilor bizantine mari, *scaphocàraboi*. Dar acestea le tăiară totuși drumul, înșirându-se în diagonală, dela S-tul Nicolae, dela Blachernae, și până la Pigaì, pe cellalt țărm al Cornului.

La 2 August, într'o Sâmbătă, pe seară, Haganul, plictisit de neizbândă, ceru să-i vie câtiva notabili din oraș, ca să trateze împreună. Patriciul Georgios, Theodoros, învestit cu funcțiunile unui Commerkiarios, patriciul și logothetul Theodosios, Theodoros Synkellos, și patriciul Athanasios merg atunci la dânsul. Haganul aduce dinaintea lor trei Perși, îmbrăcați numai în mătasă, solii lui Șahrbaraz. Ca odinioară Attila, barbarul umilește pe trimișii împăratului, poruncindu-le să rămână în picioare, în timp ce ai lui Șahrbaraz fură așezați lângă dânsul. Se adresează apoi Bizantinilor, spunându-le că Perșii au trimes acești soli la dânsul, spre a-i făgădui un ajutor de trei mii de oameni. Să iasă prin urmare, cu ce e pe dânșii, toți din oraș, ca să poată face învoială cu Șahrbaraz, căci e «prietenul» său. «Treceți la dânsul și nu vă va face nimic și lăsați-mi mie orașul și averile voastre», adaugă Haganul: «alminterea nu vă rămâne nici o scăpare, numai de nu vă veți face pești, ca să ieșiți pe mare, ori pasări, ca să vă ridicați în aer. Căci iată, cum spun chiar Perșii, nici împăratul vostru n'a intrat în Persia, nici armata voastră nu se află aici» [2]). Dar Georgios răspunde: «Aceștia sunt fățarnici și nu grăesc nimic adevărat; căci armata noastră e aici și prea piosul nostru Despotes se află în țara lor, devastând-o». Unul din Perși aruncă atunci patriciului o insultă. Acesta îi replică, scurt: «Nu pe mine mă insulți, ci pe Hagan!». Fruntașii Bizantini îndrăzniră apoi a întreba, batjocoritor, pe Hagan, de ce mai cerșește ajutorul Perșilor, când are cu dânsul atâta puzderie de oameni. Ei adăogiră în sfârșit, hotărât, că nu-și vor părăsi nici odată orașul, că au venit la dânsul crezând a se putea înțelege, dar, dacă nu dorește pacea, să-i lase să plece. Haganul le dă drumul [1]).

In noaptea spre Duminecă, o întâmplare norocită dete în mânile Bizantinilor pe trimeșii lui Șahrbaraz.

Aceștia se îmbarcaseră, tiptil, la punctul Chelàs [2]) și căutau să se strecoare dincolo de Bosfor, la Chrysopolis. Unul dintr'înșii se lungise pe fundul unei bărci, cu fața în jos, acoperindu-se bine cu cergi. O corabie venea, în acest moment, cu vre-o câtiva dela Orphanotrophion (Asilul orfanilor). Barcagiul le face semn. Aceștia se opresc, ridică cergile și dau peste Persul nemișcat, întins, cu fața pe podèle. Ei îl ucid și-i iau capul. Ceilalți doi încercau trecerea în altă barcă. Sunt prinși, împreună cu barcagiul și aduși, în dimineața zilei următoare, înlăuntrul zidurilor. Bizantinii se răzbunară asupra lor cu obișnuita cruzime. Unuia dintre soli îi tăiară amândouă mâinile și, legându-i de gât căpățâna celui ucis mai înainte, îl trimiseră Haganului; pe cellalt îl duseră, într'o navă, la țermul asiatic al Bosforului, în fața Chalkedonului și, după ce-l arătară bine Perșilor din tabără, îl decapitară în fața lor. Ii aruncară apoi capul pe țărm, împreună cu un răvaș, de cuprinsul următor: «Haganul, făcând tratat cu noi, ne-a dat în mâini solii ce ați trimes la dânsul. Pe doi dintr'înșii i-am decapitat, în oraș; capul celui de-al treilea iată, îl aveți» [3]).

Haganul, înverșunat, hotărî să sfârșească. El merge la Chelàs și aruncă iarăși pe mare luntrile, spre a trece la Perși, ca să-și ia ajutorul făgăduit. Dar Bizantinii îi surprind mișcarea și i-o zădărnicesc, pornind repede corăbii într'acolo. Haganul își părăsește atunci planul și se întoarce la ziduri. Printr'unul din acele acte de curtoasie, ce se întâlnesc adesea, alături de cruzimea rafinată a luptătorilor, Bizantinii îi trimet, din oraș, mâncare și vinuri. Ca în vremile eroice, dușmanii își aruncă, între două lovituri de armă, apostrofe. Ermitzis, «Exarhul Avarilor», apropiindu-se de poartă, impută Bizantinilor urâta lor faptă asupra celor «cari au prânzit eri cu Haganul» [4]). El primește, dela ziduri, batjocuri.

O nouă încercare de a trece strâmtoarea îi costă pe Avari distrugerea «flotei» lor.

In noaptea spre Marți, Slavii năvălesc cu luntrile pe apă. Bizantinii prind de veste și-i atacă. Retorica descriere a lui Pisides ne dă câteva amănunte ale lupte. Barbarii, cuprinși de panică, fac sforțări desperate. Micile lor luntri se izbesc între ele, se răstoarnă. Unii, lunecând în valuri, își caută înnot mântuirea; alții, făcând pe înnecații, plutesc, ca morți, pe luciul întinsei ape. Dar urmărirea vigilentă a Bizantinilor nu putea fi înșelată, marea se

---

[1]) *Ibidem*, p. 718.
[2]) *Bellum Avaricum*, ed. Bonn, v. 219.
[3]) *Chron. Pasch.* p. 719.
[4]) Dr. Mordtmann, *Esquisse topographique de C-ple*, Lille 1892, p. 13.
[5]) *Chron. Pasch.*, p. 720.

[1]) Ducange, *C-polis christ.*, L. IV, XV. Cf. Mordtmann, Esq. top., p. 43.
[2]) *Chron. Pasch.*, p. 721.

[1]) *Ibid.*, p. 722.
[2]) Ducange îl înseamnă pe țărmul european al Bosforului, dincolo de Galata. V. planul, în *C-polis Christ.*
[3]) *Chron Pasch.* p. 723.
[4]) *Ibid.*, p. 724.

colorează de sângele barbar [1]), încât i se poate zice de-acum cea «Roşie» [2]). In timpul încăierării, ieşiră şi Armenii din Blachernae şi aprinseră focuri, pe ţărm, la S-tul Nicolae. Aceasta atrase într'acolo mulţi fugari, crezând, după focuri, că vor da de un post al Avarilor. Ei pieriră toţi de mâna Armenilor. In sfârşit, câţi mai putuseră scăpa vii din această catastrofă, întorşi în lagăr, fură uciși din porunca Haganului înfuriat [3]).

Desnădăjduit de a mai putea cuprinde oraşul, Haganul retrase îndată maşinile dela zid, surpă valul ce improvizase şi începu a sfărâma uriaşele turnuri, cu care îngrozise o clipă pe asediaţi. Peste noapte, el puse să se ardă tot acest material si se retrase. Unii spuneau că Slavii, văzând ce se întâmplase cu ai lor, se retrăseseră din tabără, şi pentru aceia fusese nevoit şi Haganul să ridice asediul [4]).

Inainte însă de a porni, mândria biruită a Haganului îl făcu să dea ştiinţă Bizantinilor să nu creadă că de frica lor se îndepărtează, ci numai fiindcă e strâmtorat de provizii şi, îndată ce le va avea, se va întoarce, ca să le plătească pentru cât rău a avut dela dânşii.

Până să se depărteze grosul, patrule de călăreţi cutreierară, în jurul zidurilor, punând foc, în acea zi, prin multe locuri învecinate. Biserica Sf. Cosma şi Damian, din Blachernae, aceia, apropiată, a S-tului Nicolae, cu întreg cartierul, căzură pradă flacărilor.

Astfel se sfârşi asediul Avarilor, după ce zadarnic se dete asalt zidurilor timp de zece zile. Şahrbaraz nu se ridică însă acum, dela Chalkedon. El iernă acolo, devasfând ţinuturile riverane şi nimicind oraşele lor.

II.

Bizantinii atribuiră în prima linie această biruinţă Sfintei-Fecioare, protectoare a cetăţii. Haganul văzuse, în timpul luptei, «o femeie, frumos învestmântată, alergând singură la ziduri» [5]). Pisides, om al bisericei, nu vede în tot acest asediu decât mâna făcătoare de minuni a Precistei. Aceasta biruise pe Avari, cu armele *sale:* săgeată i-a fost nădejdea în Dumnezeu, credinţa turn, suliţe lacrimile şi spiritul foc [6]). Ea este pentru autor «Fecioara-luptătoare»[7]). Corăbiile dânsa le-a scufundat, hărăzind barbarilor drept locuinţă «adâncurile mării» [8]).

Cedrenus ne relatează amănunţit această supranaturală intervenţie a Maicii-Domnului, în favoarea oraşului ce o venera atâta, în zeci de locaşuri închinate cultului său special. Călugărimea numeroasă şi foarte puternică în Bizanţul sfâşiat de lupte teologice nu putea decât să contribue la această visiune a aprinsei închipuiri bizantine, în ceasul cel mare al primejdiei. Iată ce ne spune Cedrenus în privinţa minunei ce susţinuse curajul Bizantinilor în acest asediu:

«Căci văzură barbarii, dis-de-dimineaţă, la răsăritul soarelui, ieşind pe poarta Blachernae o femeie distinsă, cu vre-o câţiva eunuci; şi chibzuind că e *Basilissa*, soţia lui Heracleios, şi că se îndreptă, în lipsa împăratului, către şeful lor ca să ceară pace, îi făcură loc, gândind ca şi mulţimea, ieşind, să cază în mânile lor. Dar când băgară de seamă că, intrând în cuprinsul taberii, nu se îndreaptă spre căpetenia lor, atunci se luară în goană după dânsa. Şi îndată ce o sosiră, la locul ce-i zice al Pietrii-Vechi — *palaiàs petras,* — ea şi cei cari o însoţeau deodată se făcură nevăzuţi; iar barbarii, încăerându-se între dânşii, cu mult vaier, se uciseră unii pe alţii, până seara. A doua zi, cercetând pricina, Ducele lor, fiindcă află cea mai mare parte a oştirii sale pierită în războiu intestin, se trage cu ruşine în ţara sa. Iar flota, văzându-i pe aceştia îndărăptându-se, îndată se depărtează. Şi, apucându-i pe Pontul-Euxin o furtună, puţini mai putură să se întoarcă acasă» [1]).

III.

Bizanţul avea în sfârşit linişte, despre Nord. In curând îl aştepta bucuria biruinţii şi de către Asia. Moartea lui Chosroes al II-lea, ucis, la 28 Februar 628 [2]), într'o luptă pentru tron, de propriul său fiu, pune capăt expediţiei glorioase a lui Heracleios în potriva Perşilor. Noul rege cere pacea şi împăratul se întoarce, după şease ani de cumplit războiu, în Capitală. Poporul, tânărul Augustus Constantin, patriarhul şi nobilii îi eşiră înainte, «cu ramuri de măslini şi făclii» binecuvântând numele lui Dumnezeu,

In anul următor (629), de cu primăvară porneşte împăratul la Ierusalim, unde, în ziua de 14 Septembre, se ridică iarăşi, cu pompă, venerabilul lemn al Crucii pe locul patimilor lui Hristos.

Ziua aceasta rămase până azi marea sărbătoare a Creştinătăţii.

LUCA DIN STRĂOŞTI

□ □ □

CÂNTEC

Ori flori, ori fete-mi sunt tot una,
La piept le port în totdeauna
Şi 'n totdeauna eu le cânt,
De dragi ce-mi sânt.

Dar fetelor, dacă-aţi mai şti,
Că ori şi cât de dragi mi-aţi fi,
Tot nu regret că mi-a fost dat
Să fiu băeat...

V. PODEANU

□ □ □

GÂNDIRI STOICE

Sunt oameni cari nu pot iubi altfel decât umilindu-se.

•

Cu cât mai slab te vei simţi înaintea unei femei, cu atât se va crede ea mai puternică.

•

Aş putea oricând să-mi desrobesc inima da anume suferinţe, dar simt că perzându-le, voi rămâne cu mult mai sărac decât sunt; şi astfel, îmbunat la gândul că tovărăşia lor este singura de care am drept să mă bucur în toată vieaţa le duc mai departe cu mine de a lungul vieţii şi nu blestem povara.

•

Invinovăţim pe nedrept femeia ca isvor al întregei răutăţi din lume: noi am silit-o să ocolească adevărul; să caute a lupta cu armele şireteniei, acolo unde nu s'ar îngădui decât răsboiul pe faţă sau capitulare dela început.

•

La douăzeci de ani dorim uneori aşa de mult copilăria dusă pe veci, cu lipsa de grije, cu fermecătorul ei neprevăzut. Căci ne sperie, ca o ameninţare de furtună, vârsta coaptă, plină de răspunderi mai presus de vrednicia noastră.

Beniamin STRATOVEANU

□ □ □

VORBESC MORMINTELE

Câţi credem într'o lume viitoare, într'o lume care e *cealaltă* faţă de *aceasta,* pe care o trăim pe pământ? Nimeni nu ne-a putut spune niciodată nici cel mai neînsemnat amănunt a lumii de dincolo de mormânt şi totuşi cât de puţini sunt cei cari au curajul şi puterea să-i tăgăduiască taina existenţii.

Toţi însă, şi aceştia din urmă chiar, îşi simt datoria ca, celui plecat din lumea pământească să-i dea *locuinţă* şi cu ea împreună toată grija pentru ca sufletul lui să-şi ducă liniştit mai departe *vieaţa* în lumea *cealaltă* [1]). Şi din această credinţă, pe cât de firească pe atât de adâncă a popoarelor, învăluim în giulgiuri de mătase, aşezăm în sicriuri din cel mai preţios şi trainic metal şi ridicăm, cei bogaţi, morminte monumentale, maussoleie mândre celor plecaţi. Aşa în zilele noastre şi tot aşa din începutul istoriei omenirii. Şi de când oamenii au încercat să cerceteze, ca să înţeleagă mai adânc istoria începuturilor, de atunci au răscolit pământul. Şi din pământ au răsărit:

---

1) *Bell. avar.*, v. 466 şi urm.
2) *Ibid.*, v. 493—4.
3) *Chron. Pasch.*, p. 724.
4) *Ibid.*, p. 725.
5) *Ibid.*
6) *Bell. avar.*, v. 237—40.
7) *Ibid.*, v. 445.
8) *Ibid.*, v. 456.

1) II, p. 729.
2) V. Dr. A. D. Mordtmann, *Die Chronologie der Sassaniden.* în Sitzungsberichte der philos.-philol. und historischen Classe der k. b. Akademie der Wissenschaften zu München 1871, Heft 1, p. 25.

1) Pentru concepţiunea anticilor despre *locuinţa* morţilor e suficient de amintit umbra lui Patrocles cerând onorurile înmormântării lui Achile [Iliada, XXVIII, 71—73] şi mai ales versurile lui Vergil [Eneida, VI, 325—328] unde Sibylla conduce în Infern pe Aeneas şi-i arată mulţimea celor cari nu pot trece apele Infernului decât după o sută de ani de rătăcire. E mulţimea celor fără mormânt — *inhumata turba*—, celor ce-şi caută încă locuinţe pentru linişte—*sedibus ossa quierunt.*

oraşe bogate, palate de regi, fortăreţe împotriva duşmanilor, temple de închinare zeilor, cetăţi necunoscute, popoare nebănuite. Răscolind şi săpând pământul cunoaştem astăzi popoare şi *civilizaţii* în întregimea lor fără să le pricepem nici scrisul, nici limba. Culturi cari au fost şi au stăpânit în lumea mediteraneană înaintea culturii greco-romane, precum a fost acea artistică a Etruscilor — Florenţa şi astăzi dă dovadă că acolo a trăit unul din cele mai artistice popoare din lume —şi acea bogată şi înaltă civilizaţie creto-miceniană.

Iar alte lumi numai atunci au început să fie înţelese pe deplin când literile săpate în piatra mormintelor au putut fi descifrate şi cuvântul ascuns îndărătul acestor semne, a fost înţeles. Şi toate s'au făcut aproape numai în ultima sută de ani. Numai tânărul *Champollion* a fost tovarăşul lui Napoleon în Egipt înainte de 1800. Vieaţa chaldeo-assiriană, vieaţă hetită şi în urmă vieaţa greco-romană a fost înţeleasă nu numai mai deplin şi mai adânc ci şi mai adevărat. Marile monumente ridicate ştiinţii greco-romane, de Mommsen şi Blöckh în marile publicaţii a tutulor inscripţiilor găsite în întreaga lume greco-romană, ceeace înseamnă a întregii lumi antice, sunt şi monumente ridicate unei lumi pe care n'o cunoşteam.

Spiritul curiozităţii mereu neastâmpărate a omului şi întâmplarea au dat îndemnul ca însăşi mormintele în adâncul lor şi sicriele să fie cercetate. Şi atunci adică acum în anii pe cari îi trăim noi, din mormintele şi din grămezile de gunoaie ale Egiptului tutulor minunilor, am cunoscut poeţi pe care îi ştiam numai din note prizărite ca Bacchylides, am înţeles că a fost o dată o femeie-poet faţă de care nici una nu mai poate sta alături ca Sapfo, am cetit ceia ce nu mai cetisem până acum de la Sofocle, o dramă satirică ; am văzut cum Aristoteles îşi pregătia marea operă *Politica*, adunând material pentru constituţia fie cărui stat grecesc în parte; altă comedie decât acea a lui Aristofanes am avut-o în Menander, şi apoi de la aproape fie care scriitor antic alte fragmente şi alte opere nouă se descoperă, şi limita tuturor acestor descoperiri — spre bucuria întregii lumi de cultură — nu se întrevede, căci din nisipurile şi sicriele egiptene mereu se transportă în museele Europei lăzi cu *papiri*. Căci toate scrierile enumărate—şi cu ele multe altele cari nu se pot enumăra într'un mic articol de popularizare — toate au fost conservate pe materialul de scris al anticilor : *papyrus*. Material care nu s'a putut păstra de cât în nisipurile şi în mormintele Egiptului în una din cele mai interesante forme. Din rulouri întregi de papiri—cari formau cărţile—şi din multe alte papiri scrise cu socoteli de ale vieţii de toată ziua, contracte de închiriere, de căsătorie, condici de moşii, de prăvălii şi alte multe, din acestea toate — cari nu se mai întrebuinţau — se făcea un fel de carton tare — un fel de papier maché — şi din acest carton se făceau sicriele morţilor.

In ziua când s'a observat litere scrise pe cartonul cari forma sicriul morţilor s'a descoperit o nouă bogăţie de material pentru luminarea vieţei antice. Invăţaţii au luat sicriele şi în taină au deslipit foaie de foaie la fie care carton şi de acolo au dat lumii noi ştiri nu despre lumea *cealaltă* dar despre o lume, care venea direct şi un figurat din morminte.

Puţine *papiri* s'au păstrat şi în Sicilia căci şi acolo ca şi în Egipt creştea planta cu tulpina înaltă şi subţire ca o trestie, — din sucul cuprins în acea tulpină să fabrică materialul de scris — care la vârf îşi răsfiră firele subţiri ca din nodul unui tui turcesc. Acolo le-a văzut Guy de Maupassant şi le-a descris într'o pagină minunată a călătoriilor lui. Insă cele mai multe s'au păstrat în ţara, care mai mult ca ori care alta ascunde în nisipurile ei — şi numai în nisipurile uscate să puteà conserva papyrusul plăpând la umezeală — nu capitole, ci o întreagă vieaţă istorică. Din gândul continuării vieţii în altă lume ne-a rămas, după secole, înţelegerea continuării vieţei istorice întregi a lumii mediteraneene.

Em. PANAITESCU

□ □ □

DOUĂ IDEALURI

Un grup de artiştii, prieteni ai *Flacării*, cărora le place să se refugieze într'o lume frumoasă din mijlocul grozavului vis rău, trăit acum, au propus să evadăm — pentru o săptămână — în vremea şi în ţara armoniosului, seninului clasicism. Au rechemat vedenii atât de ademenitoare din noaptea albă a anticei Hellade încât am uitat—câteva clipe—că pe unde trecuseră altă dată spre *Ea* Argonanţii, prin pasul în care a căzut din înălţimi *Helle*, trec astăzi uriaşele *dreadnaughturi* vărsând focuri prin gurile tunurilor de 380 m.m. Pan, cântând din naiu, încununat de un stol de cântăreţi ce-i îngână reînvietorul cânt; Diana albă gonind uşoară prin nepătrunse desişuri de codri; frumoşii zei ai tuturor elementelor; albastrele visuri ale unei lumi care îi contemplă cu simplitate şi încredere, fiindcă ei nu sunt de cât imaginea idealizată a propriei sale armonii senine; tot ceeace a legănat mângâietor o întreagă vrâstă a omenirii până la tulburatele vremi din preajma venirii lui Crist; tot ceeace e desăvârşire de forme şi de atitudini, fu evocat în suflete cu nespuse încântări şi nespuse păreri de rău.

Dacă perfecţiunea e armonia desăvârşită dintre intenţie şi realizare, arta şi vieaţa clasică au atins perfecţiunea, divinitatea.

In faţa ei contempli înseninat o frumuseţe eternă ; viaţa îşi opreşte cursul, ajunsă pare că în sfera desăvârşitelor prototipuri («Ideile» divinului Plato), în preajma cărora nici o dorinţă nu se mai

poate închiega din adâncurile telurice în care se încheagă dorinţele. Frumuseţea formei e fericirea simţurilor nobile, mai presus de care nimic nu mai poate avea preţ. Un ideal era atins ; şi acest ideal *static* mulţumea pe deplin sufletele cele mai depărtate de ţărână în vremea când albe templele Atenei strângeau în răcoarea lor luminoasă comorilor de artă ale credinţei religioase şi ale visului elin. Pe-atunci filosofii visau să descopere Eternul şi Neschimbătorul ; pe atunci Adevărul se închidea în forme nepieritoare ; pe atunci Frumosul era socotit drept o realitate mai durabilă decât tot ce realitatea trăită putea oferi în sărmanele ei tipare nedesăvârşite.

Astăzi însă contemplarea unui ideal static—de forme desăvârşite, eterne, de armonii senine—a rămas între rarii visători ai frumuseţilor apuse, între quietişti şi filologi. Nimeni nu mai caută Eternul şi Neschimbătorul, pentrucă vieaţa e socotită ca o ciocnire de forţe, din scânteierea cărora naşte idealul ca o lumină de fulger spre care ne îndreptăm într'o goană nebună, ştiind că nu vom atinge-o nici odată. Şi chiar când vom atinge-o, vom zări mai departe altă lumină, mai albă, mai ademenitoare şi vom alerga spre dânsa... Idealul, Adevărul, Frumosul sunt accidente născute din vârtejul atotputernic al Vieţii, care nu urmăreşte de cât o singură ţintă: să se cheltuiască realizându-se întreagă, să se întreacă, printr'un nou efort, pe sine însăşi.

Idealul cel nou e un ideal de luptători —cari găsesc fericirea în intensitatea Acţiunei şi nu în contemplarea unor frumuseţi socotite drept eterne. El e *dinamic* prin natura sa şi noua sa trinitate e alcătuită din trei ipostase nedespărţite: *Dreptul-Forţa-Faptul...*

Vor revedea oare vre-odată pe visătorii de astăzi reîntorcându-şi spi-

ritele la vechiul ideal clasic? Obosită de enormitarea Acţiunei de acum, va reveni omenirea la palida contemplare fericită din alte vremi?

In trăznetul tunurilor şi în preajma mormanelor de victime, care se jertfesc pentru noua Trinitate e greu, chiar pentru visători, să-şi mai păstreze speranţa.

C. Sp. HASNAŞ

□ □ □

CRONICA MUZICALĂ

Sala Ateneului. — Concertul tenorului M. Nasta.

Concert simfonic, cu concursul lui George Enescu.

Concertul d-lui M. Nasta, a fost o urmare mult aşteptată a succesului ce l'a repurtat distinsul tenor la audiţiunea simfonică dela 22 Februarie.

Şi dacă temperamentul, vocaţiunea, calitatea glasului, educaţiunea cântăreţului i-au hotărât un loc de frunte în cariera lirică, el ne-a convins că un artist de scenă, când cultura vocei sale e îngrijită, poate străluci şi pe estrada unei săli de concert: că liedurile lui Schubert, Schumann şi Brahms, pot avea într'însul un tălmaciu tot atât de pătruns de tainele ce le constituesc farmecul fără de seamăn, ca şi paginile din *Răpirea în serai, Africana, Ugenoţii, Aida*, pe cari d-l Nasta le-a cântat cu o voce de o rară calitate şi de un lirism răpitor, cu o artă însemnată.

Tânărul pianist, d-l M. Wittels, absolvent meritos al Conservatorului nostru de muzică, a ţinut acompaniamentul, cu un gust de bun augur şi a interpretat *Scherzo în si bemol* de Chopin şi *Tarantela* de Liszt, cu calităţi ritmice şi technice demne de a fi încurajate.

* * *

George Enescu a consimţit, odată mai mult, orchestrei noastre simfonice, concursul într'adevăr preţios al neasămuitului său arcuş!

Numai binefaceri răspândeşte în jurul său, minunatul artist: de sigur, că ziua în care nu săvârşeşte o faptă bună,—oare o fi fost una?— trebue să apese pe inima lui curată în veşnică goană spre Bine!

Cât de adâncă şi de simţită a fost interpretarea sa a *Concerto-ului* lui Brahms, şi cât de pătrunsă de seninătatea ce emană din acele pagini concepute şi realizate cu autoritatea liniştită a unui geniu călăuzit de pildele marilor maeştrii ai trecutului!

Mai e nevoe să semnalăm entuziasmul ce l'a stârnit muzicianul nostru admirat şi iubit, rechemările nenumărate ale unui auditoriu credincios, care ocupa nu numai toate scaunele, dar şi toate culoarele sălei de concert?

Numele lui George Enescu e un adevărat talisman: magnet binefăcător, el are o putere de atracţiune pe care nici un artist pe lume n'a exercitat'o la noi, în mod atât de cumplit; acest ascendent fericit desminte, de data asta, proverbul: *„Nimeni uu e prooroc în ţara lui!"*

Orchestra a executat, sub direcţiunea d-lui Dinicu, *Simfonia în mi bemol major* de Haydn, *Concerto în re major* de C-F-E. Bach şi uvertura *Léonore* No. 3 de Beethoven: concert clasic, în adevăratul înţeles al cuvântului.

Alegerea simfoniei lui Haydn, — prima audiţiune, — a fost fericită şi nu poate întruni decât aprobarea acelora ce văd în menirea concertelor noastre simfonice, răspândirea adevăratelor capete de operă ale muzicei şi cultul frumosului.

Lui Haydn datorim desrobirea orchestrei al cărei rol, în evul mediu, era de a acompania cântul, dublând pur şi simplu linia melodică. Incetul cu încetul, umilite de rolul lor secundar, instrumentele începură a se resvrăti, căutând a-şi croi o viaţă mai independentă; urmând încă a susţine vocile, ele se riscau, din când în când, să execute oarecari *imitaţiuni* de un caracter special: cu toate astea, tot secundar rămânea rolul lor, şi subordonat cântului.

Lully contribui mai puternic în *uverturile* sale, la emanciparea orchestrei, Rameau urmă opera lui Lully şi Gluck, în fine, spori atribuţiunile orchestrei, strecurând'o în acţiunea dramei şi făcând'o să intervie chiar singură, fără ajutorul vocei, în danţuri şi divertismente.

Dar lui Haydn revine marele merit de a fi deslegat orchestra de orice servilitate, dându-i o viaţă proprie şi independentă: acea independenţă, a luat, azi, proporţiuni îngrijitoare; nu rareori se întâmplă ca orchestra şcoalei moderne să cânte într'o altă tonalitate ca vocile: „efecte de colorit", zic adepţii acestui procedeu; „neputinţă şi cacofonie" răspund spiritele normale!

Cu toate încercările, de altfel destul de reuşite, în domeniul simfonic, ale lui Sammartini, doctul organist din Milano, tot lui Haydn datorim şi forma definitivă a simfoniei: formei vechi care cuprindea o scurtă *introducere*, un *allegro*, un *andante* şi un *rondo* vesel, animat, Haydn a adăugat încă o parte: acel graţios şi expresiv *menuet* pe care îl introduce între *andante* şi *rondo*.

Acelaş cadru simfonic s'a păstrat până azi, cu deosebire că *introducerea* s'a suprimat şi că *menuetul* a fost înlocuit printr'un *scherzo* de un caracter vioiu şi strălucit.

Simfonia în mi bemol major, zisă şi *Paukenwirkel* din cauza rolului preponderent al timpanilor, e cea mai celebră din cele o sută optsprezece simfonii ce le-a scris Haydn; orchestra de sub direcţiunea d-lui Dinicu, i-a dat o lăudabilă interpretare, clară, expresivă, şi chiar stilizată cum se cuvine.

Câte şi mai câte sunt de admirat într'însa: limpezimea frazei melodice, bogăţia desvoltărilor, puritatea stilului, iscusinţa orchestraţiei!

Această pagină peste care vremea n'a lăsat nici o urmă de vetustate, poate fi dată drept model acelora ce scriu muzică: ei n'ar putea găsi izvor mai blagoslovit pentru adăparea spiritului şi sufletului lor!

M. MARGARITESCU

□ □ □

CRONICA DRAMATICĂ

„Mărioara Voiculescu" sau „Despre celebritate"

In *Invierea* lui Henry Bataille, după romanul lui Tolstoi, d-na Marioara Voiculescu întrupează pe Maslowa.

Una din cele mai frumoase şi mai elegante artiste joacă un act întreg sub haina cenuşie a puşcăriei, în mijlocul atâtor femei neţeselate şi viţioase. Stă pe o bancă alături de sticla de rachiu. Soarbe prelung din băutura fericirei. Se şterge la gură cu dosul palmei. Işi petrece degetele prin părul roşcat ce cade în ţurţuri. Apoi îşi pune mâna în sân. Se cutremură nervos. Râde. Pufăe dintr'o ţigare neisprăvită. Plânge. Pe sub piele îi trece un lung fior... Setea o chinue. Se înnăbuşe. Mai bea lacom, în înghiţituri largi, năvalnice. Apoi ochii i se umezesc, mintea i se întunecă. Şovăeşte în mers, cuvintele i se împleticesc. E beată. Intr'un cuvânt, d-na Voiculescu e în rol. E o adevărată Maslowa, o fiinţă trecută prin purgatoriul unei case ospitaliere şi legănată pe unda turbure a alcoolului. Mişcările o ajută. Viţiul, lunecându-i sub pielea trandafirie, o furnică în mii de înţepături; vulgaritatea i se pogoară în vârful degetelor harnice, în umerii ce se mişcă mereu, în picioarele aruncate unul peste altul.

Dar Maslowa trebue să şi vorbească. Şi atunci se întâmplă ceva neaşteptat. O melopee scurtă, svâcnitoare, aspră, fără sonoritate, sacadată şi nefirească lunecă printre gesturile fireşti:

— *Am iu-bit şi eu o-da-tă... Vin-o în-coa-ce, dră-gu-ţo... Pa-ra-le ai? Ştii că aşi a-vea ne-vo-e de ce-va ba-ni..*

Stai o clipă nedumerit. Sunetele cad unul după altul, desprinse, desarticulate, cu o urcare monotonă a glasului, şi cu frângerea lui de odată. Ideia se rupe astfel în două: o jumătate se înalţă năvalnic, iar cea laltă se pierde în începuturile sfioase ale ideei ce vine... Lucrurile cele mai potolite, freamătă sub lava clocotitoare. Ar voi să sbucnească. Nu isbuteşte însă nici odată. Artista nu e un vulcan stins. Nu e nici un vulcan în erupţie. In adâncurile pământului gem ciclopii, lovind pe nicovalele înroşite. Sgomotul ne vine. Opera mânilor lor nu iese totuşi la lumina zilei...

Dacă ai auzi pentru întâiaşi dată această silnică melopee, pătimaşă şi abruptă, ai avea poate un sentiment de nedumerire. Noi am auzit-o însă de atâtea ori! In aceiaşi surdă şi nefirească cântare, psalmodia şi Salomea:

— *Io-kha-na, Io-kha-na, dă-mi buze-le ta-le ro-şii ca floa-rea sân-ge-lui, gu-ra ta... O Na-ra-bod, Na-ra-bod, ui-te lu-na.*

Din pieptul frânt de boală al Margaretei Gautier picurau notele liturghiei:

— *Ar-mand să ştii că te-am iu-bit. Eu mor, dar te-am iu-bit..*

Şi aceiaşi flacără se sbătea şi atunci când zicea servitoarei:

— *Ma-ri-o, dă-mi un pa-har cu a-pă. Mi-e se-te, du-te şi a-dă-mi un pa-har cu a-pă...*

Cum nu pui temei numai pe părerea ta, te uiţi împrejur. Vezi oameni bine hrăniţi, pleşuvi şi cu ochelari de aur ascultând cu încordare cupletele smuncite ale d-nei Voiculescu. Intregul Lipscani plânge şi râde cu talentata noastră artistă. Uitând o clipă muzica aurului, finanţa vine la teatru să audă „cealaltă musică ce-i place"... D-na Mărioara Voiculescu e în gustul burghezimei. Dacă s'ar hotărâ într'o zi să rostească numai silaba dintâi a cuvintelor, născocind o limbă nouă, ar găsi acelaşi răsunet cald.

De ce?

D-na Mărioara Voiculescu—sau mai bine „Mărioara Voiculescu" a păşit pragul celebrităţii..

* * *

N'am cunoscut-o totdeauna aşa.

Pe vremuri era domnişoara Mărioara Voiculescu de la *Teatrul Naţional*. Nu ajunsese încă celebră, dar era talentată. Inchizând ochii o văd şi acum în alba apariţie a Clarei din *Stingerea*, a Leliei din *Manasse*, a Julietei din *Romeo şi Julieta*, a Jeanei din *Papa Lebonnard*. Păşea atât de sfios şi punea în joc atât firesc! Avea glasul ca toată lumea: nu prea armonios, dar natural. Pe atunci, d-ra Voiculescu mai socotea că năzuinţa din urmă a unui artist e să se apropie de viaţă, s'o prindă în vădirile ei cele mai mărunte. Nu-şi crease încă un gen personal. Stăruia să fie în marea artă ce curge potolită în marginele adevărului. Nu era însă singură. Şi alţi artişti păşeau alături. Cu timpul însă i se urâ cu această tovărăşie. Trântind uşa Teatrului Naţional, ieşi să adulmece aerul proaspăt al libertăţii...

O văd ca acum în podoabele tinereţii biruitoare, străbătând pe jos Calea Victoriei. Era o zi însorită. Lumea unduia, în mişcări leneşe şi cotite, bucuroasă de viaţă. Toţi se dădeau la o parte, făcându-i loc. Unii o cunoşteau şi o iubeau ca pe o speranţă a scenei. Cei mai mulţi o admirau ca pe o femee frumoasă, fără s'o cunoască. Toate capetele se întorceau. In dărăt mergea un mare bărbat al ţărei noastre: Haşdeu. Nimeni însă nu-l privea. Ochii se îndreptau numai spre d-ra Voiculescu. Mă gândii atunci la un articol al lui Jules Lemaître. Fiind întrebat ce ar fi dorit să se fi născut, el răspunse: întâi o femee frumoasă, apoi un ţigan lăutar cuceritor de inimi (era pe vremea lui Rigo) şi la urmă un stăpânitor de popoare.

D-ra Marioara Voiculescu alesese soarta cea mai bună: era femee frumoasă şi artistă de talent — adecă de două ori femeie frumoasă... In drum secera prinosul de închinare al tuturor trecătorilor.

Pe când păşea biruitoare prin mulţimea ce se da la oparte, cineva mă întreabă:

— Incotro se îndreaptă oare d-ra Marioara Voiculescu?

Nu i-am răspuns nimic.

D-ra Voiculescu îşi cunoştea însă ţinta. Ieşind de la Teatrul Naţional, pasul i se îndrepta spre... *celebritate*.

* * *

A ajuns. D-ra Voiculescu e astăzi „Mărioara Voiculescu". E celebră. A fi celebru nu înseamnă cu necesitate a avea şi talent „Mărioara Voicu-

lescu" are însă şi talent. E o întâmplare. Nu e însă celebră numai prin talent. Aşi zice: dimpotrivă.

A fi celebru înseamnă a pătrunde în cât mai multe conştiinţi cu putinţă. Cum şi pe ce căi? Ori cum, şi fără alegere. Ziarele au mii de glasuri. Să le punem în slujba noastră. Intâi le arunci, a doua oară dai din cap, a treia oară îţi rămâne un crâmpei de părere, care încetul cu încetul se înfiripează şi se întăreşte. Zidurile Ierichonului au căzut la o armonie de harpă. Conştiinţele noastre sunt mai slabe. Picătura de apă a lui Aristoteles străbate piatra cea mai puternică. Prin pereţii moi ai minţei noastre se preling infiltraţiile părerilor altora. Că aceste păreri pornesc uneori dintr'un isvor întinat, n'are nici o însemnătate. Işi împlinesc rostul lor şi aşa. Stărueşte, — iată punctul de razim pe care îl căuta în zadar Archimede. Bunurile acestei lumi sunt în voinţa ta. Sorii se vor pogorî de pe boltă în mâna celui ce va şti să-i râvnească cu hotărâre.

Celebritatea nu e un bun al sufletului. Sufletul nu se schimbă atât de lesne. Prin voinţă nu poţi câştiga talent. Celebritatea e un bun din afară. Ea stă în părerea altora, în nisipurile mişcătoare ale opiniei publice pe care vânturile le suflă în toate părţile. Trebue deci să ademeneşti pe Eol. In puterea lui sunt adierile şi furtunile.

Mai trebue să-ţi făureşti şi o originalitate. Ori care: bună sau rea. Originalitate să fie. Să păşeşti alături, să-ţi mlădiezi glasul altfel, să cânţi sau să gemi, să urci sau să pogori, să stai nemişcat sau să te sbuciumi, să ţipi sau să şopteşti. Să ai numai un fel al tău: felul Sarah Bernhardt, felul Lavalière sau felul „Mărioara Voiculescu". Poate fi impotriva artei, poate fi chiar împotriva gustului nostru. Ercule torcea la picioarele Omfalei. Publicul vine cu vremea încătuşat la picioarele artistului răbdător. Noutatea ispiteşte, răbdarea întăreşte şi Eol suflă puternic în focul ce sporeşte... Dintr'o scântee se face un adevărat prăpăd.

„Marioara Voiculescu" este deci o celebritate naţională. Toate faptele sale, publice sau intime, sunt un bun al contemporanilor. In jurul lor acul harnic al limbei brodează înflorituri nenumărate. Sunt un subiect în jurul ceaiului de la cinci ca şi războiul european.

Ajunge.

Prin sfatul meu n'aşi putea-o abate din această cale. Nici n'aşi voi. Artistul dramatic nu vieţueşte printr'o operă trainică. După el nu rămâne nimic, pentru a fi judecat cu scumpătate de urmaşi. Arta lui se risipeşte odată cu noi. Să nu-şi pună deci un ţel prea îndepărtat. Să ne învălue într'o reţea de ademeniri, să ne mişte, să ne cucerească. Ori cum. Pe ori ce căi: chiar prin cele mai nefireşti. Gustul nostru n'are de cât o dorinţă: să fie siluit. El e femee: îi place forţa. Totul poate prinde. Contagiunea mintală e un fenomen social. Trebue să ştii numai s'o trezeşti. Artistul dramatic să n'o ocolească. Arta lui neavând caracterul perenităţii, să se mulţumească cu clipa de acum: cu toate bunurile morale şi materiale ale celebrităţii.

E. LOVINESCU

Expunerea e sugestivă, dar visul rămâne simplu vis frumos.

—

Traduceri. — Din *André Theuriet* a apărut într'o bibliotecă populară un volumaş de traduceri *Lumini şi Umbre*, datorite d-lui *D. C. Zavalide*.

Intr'o altă bibliotecă populară a apărut o colecţie de nuvele traduse din *Villiers de L'Isle Adam* de poetul *N. Davidescu*. Nuvelele sunt pline de mişcare şi de sentimente puternice iar limba românească în care sunt redate e concentrată şi nervoasă cum e tot ce scrie autorul *Sfinxului*.

—

Vina războiului de azi este titlul unei broşuri în care d-l *Ion Trivale* studiază, dialogând după modelul platonician, obârşia războiului actual şi o găseşte în conflictul dintre proletarul flămând, care-şi cere cu cinism locul său sub soare, socotindu-se vrednic, prin forţa lui să-l ocupe (Germania) şi între capitalistul ce caută o digestie liniştită pentru bunurile pe care le posedă şi îşi poate permite luxul de a avea principii generoase (Franţa şi Anglia).

Cei care discutau sunt *Teutofilus* şi *Galomanus*. Autorul îl protejează pe cel dintâi, fără să-l facă însă mult prea frumos. Această protecţie rezultă mai mult dintr'o simplificare extremă a datelor problemei — ceeace e însuşirea unui spirit de generalizări filosofice.

—

Studii filosofice. — Intre ultimele studii filosofice publicate de compatrioţii noştri cităm:

Der Begriff der Zeit bei Henri Bergson (Noţiunea Timpului la H. B.), o cercetare critică de d. *Mircea Florian* (Greifswald, 1914). Autorul analizează cu subtilitate una din cele mai originale concepţii ale cugetătorului francez şi lucrarea sa prezintă o importanţă specială pentru literatura filosofică germană, în care isvoarele franceze sunt destul de puţin cunoscute.

Le Dualisme logique (teză) şi *Le Dualisme et le Théime de Kant* (teză) de *Marin Ştefănescu*.

—

Cântece din războiu — trimit regulat în satele lor soldaţii ardeleni duşi să lupte pe câmpiile Galiţiei. Ele mărturisesc cu mândrie vitejia românească şi plâng mai cu seamă de jalea înstrăinării. *Românul* şi *Gazeta Transilvaniei* ne aduc regulat asemenea producţiuni dureros de naive. Iată sfârşitul unui *Prinos de amintire* închinat cadetului Vasile Literat, de către unul din sergenţii camarazi cu el:

Iar a lui înmormântare
Fost-a 'n ziua următoare.
Lâng-o pădure de brad
Groapa lui că i-au săpat
Şi-acolo l'au îngropat
Fără preot, fără cantori,
Fără cântec, fără prapori.
Că aşa e în războiu,
Nu sunt datini ca la noi...
Tunul greu cu al lui ropot
A făcut slujba de clopot,
Puştile cu al lor puşcat
Au slujit ca de tocat...
Iară codrul mulcomit
Pe Vasile l-a jelit,
Legănându-se în vânt
Deasupra-i, peste mormânt.
Şi-l va jeli neîncetat
Pe-al nost' frate aici ertat...

Şi câte alte cântece, de dor nemărginit, îngheaţă pe buze, fără nădejdea celei mai uşoare mângâieri...

E C O U R I

Ringala. — Cea dintâi piesă originală care se va juca la Teatrul Naţional, este *Ringala*, dramă istorică în 5 acte, de colaboratorul nostru Victor Eftimiu.

Autorul *„Cocoşului negru"* a pus în scenă de data aceasta personagii istorice ca Alexandrucel-Bun şi soţia sa Ringala-Maria-Iagelona, sora craiului Vladislav al Poloniei. In „Ringala" sunt tablouri cari înfăţişează viaţa Moldovei dela începutul veacului XV: întocmirea de atunci a ţării, oaspeţii străini, călugării şi cei dintâi cronicari.

„Ringala" se va juca Miercuri 11 Martie, cu d-nele Bârsan şi Macri, şi d-nii Notara, Ion Petrescu, Brezeanu, Livescu şi Bulfinsky, în rolurile principale.

—

Democraţia numărul de 1 Martie al revistei Cercului de studii al partidului naţional-liberal cuprinde interesante articole de d-nii: Ion Procopiu: Rolul presei române în conflictul actual, Gr. Tăuşan: Rolul creditului intern şi al societăţilor anonime în Germania, V. M. Ioachim: Industria română şi războiul european, M. D. Berlescu: Cronica externă, un rezumat al conferinţei d-lui Dr. C. I. Băicoianu: Interesele româneşti în chestiunea Dunărei, precum şi un bogat material de fapte şi documente: Măsuri în chestiunea grânelor în Germania, Elveţia, Italia; Moratoriul în Franţa; în România: Taxe de export, Case de împrumut pe gaj a agricultorilor, industriaşilor şi comercianţilor, măsuri financiare.

—

Cinematograful este supus unei judecăţi aspre — dar utile şi juste — într'o broşură de curând apărută:

Chemarea cinematografului de *Const. Râuleţ*, membru în comisiunea pentru controlul cinematografelor şi *G. Olăraşu*, inspector de poliţie. Autorii pun în lumină cu toată limpezimea mizeria morală care se desprinde din filmele picante sau senzaţionale, la care se îmbulzeşte mai cu seamă tinerimea, atât de lesne de pervertit şi de sedus. Concluzia interesantului studiu e:

„Cinematograful a înfiinţat o nouă categorie de nemuritori: actorii, al căror joc dispărea, înainte, odată cu moartea lor; a ajutat ştiinţa în descoperirile şi popularizările ei; a înlesnit artiştilor din toată lumea să studieze jocul colegilor lor de aiurea; a dat vieaţă studiului geografiei, istoriei, fizicei, biologiei etc. Dar câte foloase n'aduce cinematograful omenirii! Iată pentruce trebuie să îngrijim ca el să nu fie îndreptat în direcţiuni rele, să nu se transforme dintr'un excelent mijloc de educaţie într'un foarte primejdios aparat de corupţiune".

Cu acest prilej aflăm că s'a instituit în Capitală o comisiune pentru controlul filmelor de cinematograf. In această comisiune intră şi un reprezintant al Societăţii scriitorilor români şi cu drept cuvânt: controlul filmelor se va face după afiş şi după textul programei care se va împărţi în sală.

E, precum se vede, un control eminamente... literar, căruia îi va scăpa tocmai ceiace e esenţial cinematografului (pe cât se părea până acum): ceia ce se vede. Programul literar (ce grozav de literar!) poate fi inocent şi moralizător ca o predică la ţară şi totuşi ceiace se vede să nu fie nici inocent, nici... calmant.

Procedeul este însă ingenios, fiindcă mulţumeşte pe toată lumea: controlează filmele (ca să mulţumească pe adversarii conrupţiunei prin cinematograf), dar numai în partea lor... literară (ca să mulţumească şi pe patronii de cinematografe şi pe amatorii de spectacole sensuale şi sensaţionale).

E ca şi cum s'ar numi o comisiune pentru controlul peştelui stricat cu îndatorirea de a-şi da opinia observând starea higienică a facturilor de livrarea peştelui la Galaţi şi Brăila.

—

Studii politice. — Au apărut: *D-l Dobrogeanu-Gherea şi Imperativul nostru naţional*, replică la broşura „Războiu sau neutralitate", de *A. Metroniu* (Socec, Bucureşti, 1915). Autorul studiază cu multă perspicacitate argumentele neutraliste ale teoreticianului socialismului român şi pune mai cu seamă în lumina că acesta ca şi câţiva cetăţeni internaţionali dela noi e lipsit de putinţa înţelegerii simpatice a unor sentimente şi unor idealuri, care sunt mai presus de lupta de clase şi Internaţionala utopiilor socialiste.

Che farà l'Italia de *Carlo de Laurentiis* (Luca, Tip. Giusti, 1915) e una din cele mai interesante expuneri asupra acelui vis umanitar care constă în a alcătui un bloc al statelor neutrale, care să impună pacea beligeranţilor şi să refacă harta Europei după dreptate, într'un congres interumanitar, care ar fi să se ţină la Roma — Roma, *Caput mundi*.

ANUL IV
No. 22

FLACĂRA

14 MARTIE
1915

ABONAMENTE:
In ţară: lei 6 pe an; 7 lei când se achită prin incasator. Pentru învăţători şi preoţi săteşti: lei 5 pe an
NUMĂRUL 15 BANI
TELEFON 41/7

LITERARĂ .·. ARTISTICĂ .·. SOCIALĂ
APARE SÂMBĂTA
DIRECTOR: CONSTANTIN BANU

ABONAMENTE:
Peste munţi: coroane 8 pe an; pentru preoţi şi învăţători coroane 6.50 pe an
In străinătate: 10 lei pe an
REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA: Bucureşti
Str. Câmpineanu, 40

INTR'O NOAPTE ALBĂ

E.

...Şi 'n clip' aceasta de extaz,
Când văi şi câmpuri şi genună,
Vibrează 'n farmecul de lună
Ca 'n tremurarea unui iaz;

Când cresc ecouri neprecise
Pe 'ntinderile care tac...
Când streşini zările desfac
Şi toate picură de vise;

Când jur de jurul bolţii grele
Se surp' al spaţiurilor zid;
Când mâini suave de fluid
Imlădie neantu 'n ele;

Când toate ploapele, pun pagini
De biblie pe ochiul mut...
Când sdreanţa ultimei paragini
Se leagănă în nevăzut;

Şi când şi tu iubita mea,
In bolta viselor ce 'mbată
— Subţire şi fluidizată —
Te 'nalţi cu tot ce urcă 'n ea;

Departe, într'un vag departe,
Pe-un pisc de gheţuri tot mai plin:
— Surâsul tău ce tae fin
Şi-adânc în rana mea de moarte —

Eu singur, până 'ntr'un târziu,
Ingenunchiat nemărginirei,
Veghiez palorile iubirei
Departe, singur, şi 'n pustiu...

George GREGORIAN

„MOLDOVA" ?...

Sguduirea prin care trecem a fost pentru suflete un prilej de desvăluiri adânci, întocmai cum în timpul unui cutremur apar la lumină straturi ascunse din pământul ce părea menit să rămână veşnic ascuns. Credeam că treizeci şi cinci de ani de politică — înţeleaptă, poate — dar protivnică celor mai arzătoare dorinţi ale neamului nostru au amorţit conştiinţa naţională, au pus plumb în aripile avânturilor ei. Şi totuşi în 1913 şi mai cu seamă în timpul războiului de azi această conştiinţă naţională s'a arătat atot puternică şi chemarea ei se simte tot mai tare, până în clipa când se va preface într'un vârtej cotropitor: Faptul cel dătător de vieaţă...

Credeam că în clipe atât de hotărâtoare cum sunt acestea, vor amuţi toate glasurile discordante şi că, după o jumătate de veac de Unire, vom şti să preţuim puterea unirii; credeam că acei puţini care văd altfel şi simt altfel decât cum porunceşte conştiinţa tuturora, vor respecta cel puţin obligaţia tăcerii, luându-şi drept scuză însă-şi tăcerea neutrală a statului român.

Totuşi ne-a fost dat să fim martorii unor exhibiţii triste; s'au găsit Români care să se pună în slujba streinilor pentrn a amuţi glasul celor ce cer dreptate pentru cei patru milioane de Români ajunşi robi în Leagănul românismului; s'au găsit oameni de convingeri care să se înspăimânte de himere şi să încerce a evita inevitabilul, oameni care să caute a îndruma altfel o conştiinţă naţională, de mult îndrumată printr'un simţ minunat al realităţilor storice şi al oportunităţilor prezentului; au apărut broşuri şi foi zilnice care să fărămiţească aspiraţiile noastre şi să le paralizeze pe unele prin altele: cu amintirea dureroasă a Basarabiei, cu spectrul nebulos al panslavismului şi cu diplomaţia statistică a Dardanelelor vor să oprească fireasca necesitate a întregirii noastre naţionale în cuprinsul cetăţii Carpaţilor noştri.

«*Moldova*» este — ca o tristă ironie— numele celui din urmă fior ce urmăreşte dezunirea sufletelor noastre; Moldova de unde au plecat cele mai mari avânturi de jertfă pentru Unire e astăzi firma discordiei naţionale. Moldoveanului care se află în fruntea «Comitetnlui» de conducere şi celorlalţi moldoveni de ocazie care îl secundează le amintim aceste sfinte vorbe ale celui mai mare moldovean. Ele sunt rostite în adunările moldoveneşti din 1859:

«E timp dar de a ne pătrunde măcar acum de adevăr şi a judeca, că de oarece Puterile sacrificară atât de mult, în parte şi pentru noi, suntem şi noi datori a sacrifica ceiace ne pare atât de mic, atât de uşor, vreau a zice interesele, ambiţiile momentului şi desbinările, care toate, după cum dovedeşte istoria popoarelor nenorocite şi căzute, orbesc oamenii, îi rătăcesc, îi împătimesc şi îi pot aduce a lovi în concetăţenii lor; dar ştiţi cu ce arme? cu calomnia; ştiţi cu ce rezoane? cu ocările; ştiţi cu ce îndemnători? ades cu străinii care au interes a ne vedea pururea desbinaţi şi prin urmare slabi; şi ce e mai rău, ştiţi în ce momente? tocmai când urmează a li se hotărî soarta...

«...Să umplem ţara de nişte certe cari nu pot avea alt rezultat decât răul pentru toţi?... Cu toate acestea unii dintre noi, în bună credinţă nu sânt încă pătrunşi de însemnătatea poziţiei la care Europa vrea să ne ridice şi ameţesc la ideia unirii, ca orbul vindecat, la cea dintâi vedere a soarelui.

Se îngrijesc că unindu-ne ne vor înghiţi megieşii şi nu văd că-i mai greu a ne înghiţi pe doi *(ori pe toţi...)* decât pe unul...

Aşa vorbia pe atunci un Moldovean şi astăzi *Moldova*—ca o tristă ironie—predică discordia şi egoismul.

Din fericire însă *această* «Moldovă» nu e de cât o tristă ironie; adevărata Moldovă judecă tot astfel caşi marele Moldovean la 1859.

Fl.

□ □ □

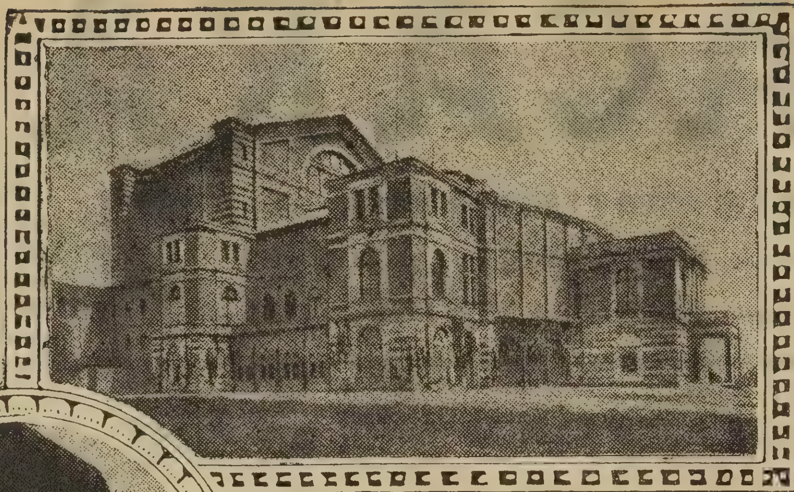

Teatrul din Bayreuth

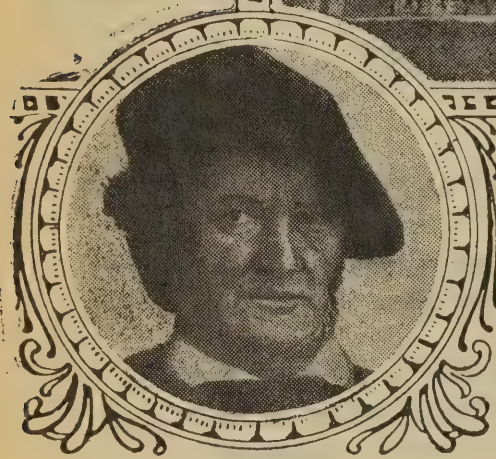

R. Wagner

PARSIFAL

(Actul al III-lea) dirijat de GEORGE ENESCU

In nobila sa dorinţă de a fi folositor ţărei care a contribuit să facă dintr'însul cel mai mare muzician de care ea se poate mândri, George Enescu a căutat, de mai bine de patru luni de când prezidează, cu atâta strălucire, la manifestările noastre muzicale, să aline multe suferinţe, să sporească considerabil fondurile operilor de binefacere, să umple lipsuri cari împiedicau o înflorire mai grabnică a muzicei la noi, să dea putinţa talentelor tinere,—şi chiar celor bătrâne,— de a se manifesta fie sub aspectul virtuozităţei, fie sub acela al spiritului creator; tentativa sa a fost încoronată de un succes ne mai pomenit la noi: un asemenea triumf trebue înregistrat, în litere de aur, în analele noastre muzicale!

De un altruism, de o generozitate fără de seamăn, acest om minunat nu numai prin cele mai rari daruri ale artistului, dar şi prin inima cea mai nobilă care poate fi, s'a oprit, de bună voie, din mersul său glorios şi mănos, respingând cu un gest de o nespusă dezinteresare, ispitele triumfurilor de prin ţările străine; el şi-a impus un armistiţiu în lupta ce o duce, cu atâta izbândă, dincolo de hotare, şi Apostol milostiv, a venit, pătruns de Credinţă, să ne răspândească cuvântul cel bun.

In câteva luni, a făcut, în patria lui, pentru muzică, mai mult decât alţii în ani de zile.

Strălucirea memorabilă a stagiunei muzicale de estimp, o datorim lui şi numai lui.

Din surprizele ce le-a plănuit, ultima, — realizarea integrală a actului al III-lea din *Parsifal,* — va constitui, de sigur, una din paginile de căpetenie a activităţei muzicale la noi.

Pentru acei ce sunt în secretul nenumăratelor greutăţi prin cari trebue să treacă, aci, o înjghebare artistică de însemnătatea aceleia ce ne ocupă, greutăţi pe cari ni le închipuim ca o vastă mozaică alcătuită din vechiul tembelism oriental, din lipsa de exactatitate la repetiţiuni, din lacunele unei educaţiuni muzicale încă necomplecte, din rivalitatea tradiţională dintre dirigenţii de coruri, de orchestră, etc.,— pentru acei ce cunosc toate aceste neajunsuri, tentativele muzicianului nostru, par supranaturale!

Trebue să-i acordăm, însă, asupra celor cari ar fi dorit şi ei să facă ceva aci pentru muzică, privilejul de a fi întâmpinat, — pasăre călătoare serbătorită, — numai devotamente şi bunevoinţi, sentimente de altfel pe deplin justificate de o autoritate nemărginită, de o nespusă blândeţe şi de o urbanitate care cucereşte inimile!

Dacă acest om extraordinar ar mai rămâne câtva timp printre noi, am asista şi la miracolul de a vedea stabilită o armonie statornică, printre diferiţii rivali localnici!!

...Fireşte, că pagini de însemnătatea lui *Parsifal,* au pretenţiuni greu de satisfăcut: neapărate le sunt: mase corale şi instrumentale numeroase şi crescute într'o anumită atmosferă de artă. *La plus belle fille du monde...:* corul «Carmen», cât de meritos ar fi, şi ori cât în progres, corul bisericei Doamna Bălaşa, nu pot ajunge, — după câteva săptămâni de repetiţiuni, — la o absolută bună interpretare a operei supreme wagneriane, şi bravei noastre orchestre, atât de inteligentă, iar fi trebuit coarde în număr mai însemnat, şi alămuri de calitate superioară.

Dar, bagheta lui George Enescu a suplinit la multe lipsuri, şi a reuşit să ne desvăluească tainele partiţiunei care a încoronat opera prodigioasă a maestrului din Bayreuth; rareori baghetă mai autorizată ca aceea a *Muzicianului României,* poate tălmăci opera lui Wagner de care s'a pătruns din copilărie şi pe care o are, întreagă, dela *Rienzi* la *Parsifal,* nu numai în memorie, dar în inimă şi în sânge.

Pentru a putea însă gusta farmecul acelei muzici, trebue auditorului o prealabilă pregătire cu totul specială, o educaţie care, îi lipseşte încă publicului nostru: afară de câteva reprezentaţiuni răzleţe ale lui *Tannhäuser* şi *Lohengrin,* şi de câteva fragmente executate la concertele simfonice, el nu cunoaşte aproape nimic din adevărata operă a lui Richard Wagner.

Maestrul din Bayreuth, precum se ştie, a contribuit puternic la desvoltarea muzicei simfonice şi al rolului orchestrei la teatru: mulţămită lui, limba muzicală a devenit mai deplină, armonia mai bogată, mai variată instrumentaţia.

In numeroasele sale scrieri, Richard Wagner a explicat rostul şi scopul reformelor sale: găsind că repetarea frazelor şi cuvintelor împiedica mişcările scenice, sacrifica afară din cale acţiunea dramatică formei lirice, şi altera adevărul expresiunei, el căută să elibereze gândirea muzicală de lanţurile tiranice, demodate, absurde, ce o strângeau pentru a o contopi mai desăvârşit cu drama.

Muzica lui Wagner cucereşte, întradevăr, inimile: veşnic rob îi devine, cine a gustat dintr'însa: *méfiez-vous de la mu-*

Din Catul: LA MORMÂNTUL FRATELUI

Nenumărate pământuri şi mări străbătut-am în cale,
Lângă mormântul tău rece, acum în sfârşit fac popas;
Vin să-mi astâmpăr prin lacrimi şi jertfe nespusa mea jale
Şi de la negrăitoarea-ţi cenuşe să-mi iau bun-rămas.

Căci înainte de vreme, haina şi vitrega soartă
Vrut-a, iubitul meu frate, de-apururea să ne despartă!

Azi potrivit rânduelii 'nţelepte a datinei sfinte,
Triste prinosuri de moarte la groapă-ţi s'aduc am venit,
Ia-le, sânt pline de lacrimi pornite din jalea-mi fierbinte,
Dar să nu-ţi tulbur odihna... Adio, şi dormi liniştit!

Raul TEODORESCU

sique qui dégoûte des autres, a zis Gounod, într'un moment de revoltă, făcând aluzie la muzica lui Wagner: wagnerismul e o patimă fără de leac, o patimă care te ţine până la moarte: din ziua în care s'a certat cu autorul *Maeştrilor cântăreţi*, Nietzsche n'a mai voit, cu nici un preţ, să auză o notă din muzica lui, de teamă să nu se întoarcă pocăit la dânsul!

Cei cari au cunoscut pe Richard Wagner, ne istorisesc că omul era la fel cu muzica lui: de un tiranism nerezistibil: un simplu «*Sei mir treu*», — («să-mi fii credincios»), — glăsuit de dânsul, îi dobândea prieteniile cele mai necondiţionate, devotamentele cari mergeau până la jertfe legendare: Hans de Bulow, amicul, discipolul şi admiratorul său, nu i'a dat oare, intr'un nemaipomenit acces de jertfă, pe propria'i soţie, pe D-na Cosima Wagner de azi, fiica lui Franz Liszt?

...Ca să revenim la estetica maestrului din Bayreuth, trebue insistat şi asupra voinţei sale neclintite de a face din operile sale *adevărate bucăţi de teatru*, în cari muzica, cuvintele, decorul, jocul artiştilor, alcătuesc elemente nedespărţite şi strâns legate între ele: deaceia îi displăcea acestui renovator, producţiunile fragmentare, la concerte, ale dramelor sale.

S'a vorbit şi s'a scris foarte mult, în timpurile din urmă, despre *Parsifal*, ultima sa operă, reprezintată pentru prima oară pe scena dela Bayreuth, în 1882,—un an înaintea încetărei din viaţă a maestrului.

Acest cap de operă a intrat, dela începutul anului 1914, în domeniul public, devenind astfel accesibil tutulor cu toată împotrivirea familiei lui Wagner, care ar fi dorit ca printr'o lege specială, — refuzată de Reichstagul german,—să se prelungească dela 30 la 50 de ani, termenul legal de proprietate artistică.

Dealtfel, în semn de adâncă admiraţie pentru capul de operă, directorii marilor scene germane, dau, în afară de programul obişnuit, o serie de reprezentaţiuni de gală a lui *Parsifal*, cu o interpretare şi o punere în scenă cu totul excepţionale, şi la stagiunile anuale dela Bayreuth, *Parsifal* va constitui, pe viitor, marea atracţiune a sanctuarului artei wagneriane.

PARSIFAL la Teatrul din Bayreuth

...Intreg actul al III-lea,—dela *si bemolul* iniţial şi până la acordul perfect al lui *la bemol*,—întreg ultimul act al operei supreme a lui Wagner, ne-a fost dat de George Enescu, şi sub farmecul copleşitor al acestor unde sonore «cari îţi lasă în inimă e armonie superioară», sub acel farmec care te prinde şi te ţine necontenit într'o veşnică emoţiune, am găsit o mare analogie între *Lohengrin* şi *Parsifal*, între cele două manifestări extreme ale geniului maestrului german, născute din aceiaşi tradiţiune mistică a evului-mediu, isvorâte din acelaş ideal de nobil cavalerism: ambele au acelaş decor, acelaş misticism, ambele sunt dominate de raza Sfântului Graal, transparentă şi azurie în *Lohengrin*, roşie, strălucitoare, orbitoare în *Parsifal*. Insăşi muzica ne destăinueşte această asemănare fundamentală; cu toată deosebirea procedeurilor, ambele opere par'că se confundă împreună în mintea noastră; mai întâi, caracterul sacru, de o minunată seninătate al temelor Sfântului Graal care creiază în *Lohengrin* ca şi în *Parsifal*, o atmosferă supraomenească de cea mai minunată claritate, apoi, o strânsă rudenie între armoniile ce caracterizează evocarea lebedei de pildă.

Corurile, — abstracţie făcând, de rezervele dela începutul acestor rânduri,—şi'au dat toate silinţele spre a secunda în mod demn, nobilele sforţări ale lui George Enescu; orchestra a fost, de asemenea, un instrument supus, inteligent, sub bagheta minunată care o conducea.

Cei trei solişti ai cântului, D-nii Vrăbiescu-*Parsifal*, cu preţiosul său organ de un intens dramatism, Atanasiu-*Amfortas*, a cărui splendidă voce, a cărui mască expresivă, ne-a umplut inima de bucurie, şi Istraty-*Gurnemanz*, cu vocea sa catifelată, de un timbru insinuant şi nespus de fermecător, cu dicţiunea atât de îngrijită, daruri preţioase ce ne îndreptăţesc de a prooroci acestui tânăr bas-cantabil, un apropiat mers triumfător pe calea artei lirice franceze, ilustrată de Faure, Taskin şi Fugère, — tustrei cântăreţi sunt protagonişti cu cari s'ar putea mândri scena cea mai însemnată. Cei doi d'întâiu, în splendoarea unui talent în plină înflorire, cel din urmă, pe pragul unui viitor strălucit.

Din nenorocire, educaţia diversă a acestor cântăreţi distinşi, a făcut, ca basul să'şi cânte rolul considerabil, în franţuzeşte, ceilalţi doui, în italieneşte, pe când corul cânta în româneşte.

Ce să mai spunem despre munca prodigioasă depusă de George Enescu, pentru a ne da această neuitată serbare muzicală, despre minunata sa direcţiune?

Tânăr *Zeuş* pătruns de scânteia divină, el ne-a transportat sus de tot, în sferele unei Arte superioare, pricinuindu-ne acel *fior* pe care foarte rar ne-a fost dat să'l resimţim!...

Laude se cuvin şi d-lor Dinicu şi Kiriak, dirigenţii titulari ai maselor orchestrale şi corale.

M. MARGARITESCU

□ □ □

LARGO

Tot ce am iubit
Curând va lua sborul
Intocmai unui stol cu zbor grăbit.

Helenicul meu vis
Şi-o stinge scăpărările-argintate
Şi noaptea va cădea în valuri grele
Pe stâncile demonic despicate.

O, suflete, cu-aripi muiate 'n pară,
Cu bine du-te! Lutul sângerat
Va fi redat în paza veciniciei —
Dar tu să-ţi aminteşti mereu c'am stat
La masa princiară a sărăciei,
Şi c'am durat cetăţi plângând sub rele
Când alţii petreceau cu 'nfrigurare
Şi cadenţau în imnuri fericirea
La sărăcia mesei princiare.

Ion Al-GEORGE

AMINTIRI

Caricaturi franceze ale lui Wagner (1870 — 71)

Un autograf

Wagner isgonit de critică

WAGNER ȘI WAGNERIENII

— INSEMNĂRI —

Pentru „Wagnerieni“ — și sunt mulți, și sunt, mai cu seamă înfocați în opiniile lor — muzica n'a existat înainte de Wagner, sau chiar dacă a existat, ea era în stare embrionară.

Doar Sebastian Bach, Beethoven și uneori Weber, dacă pot fi socotiți ca simpli precursori; ceilalți n'au nici o valoare, iar școala franceză și școala italiană nici nu au existat vre-odată. La auzul oricării alte muzici figura Wagnerianului exprimă un dispreț profund; dar orice producțiune a Maestrului, fie chiar numai baletul din Rienzi *îl aruncă într'o stare de exaltație greu de descris.*

In această privință marele compozitor francez Saint-Saëns povestește două întâmplări caracteristice:

— „Am asistat într'o zi—spune el— la o scenă într'adevăr ciudată între maestru și o încântătoare doamnă, scriitoare de mare talent și Wagneriană de primul rang. Doamna îl ruga pe maestru să-i facă la piano un acord nemaiauzit, indescriptibil, pe care ea îl descoperise în gartitura lui Siegfried.

— O, Maestre, Maestre, acordul acela!

— Dar bine, fetiță dragă, răspunse maestrul, zâmbind cu bunătate, nu-i decât acordul foarte simplu în mi minor. *Poți să-l faci și d-ta tot așa de bine ca și mine.*

— O, Maestre, Maestre, te implor, **acordul acela!!!**

Si maestrul, învins, se duse la piano și făcu acordul mi-sol-si *și doamna căzu pe un scaun de emoție, căci atâta frumusețe nu mai putea să suporte!“.*

Așa sunt Wagnerienii; adversarii lui Wagner sunt tot atât de pasionați. Saint-Saëns povestește mai departe:

— „In schimb am văzut pe un muzicant, om cu talent și cu experiență, făcându-se roșu, pe urmă albastru, pe urmă vânăt, chiar dela a treia măsură din „Marșul Zeilor“ în Aurul Rinului, *care este scris în întregime în acorduri perfecte majore și cu o mișcare gravă. La a șasea măsură spumega de furie și ochii îi ieșiau din orbite; mi-a fost cu neputință să sfârșesc fraza pe care îmi ceruse el singur s'o cânt“.*

Intre aceste extreme e loc pentru o admirație măsurată, cuvenită unei opere de o netăgăduită superioritate, care poate fi înțeleasă și gustată, cu oarecare străduință, de oricine. Numai cei ce nu vor să-l înțeleagă pe Wagner declară că opera e o absurditate din care nu se poate alege decât un efect total de farsă pretențioasă; între aceștia se afla și Leo Tolstoi.

Const PAUL

IN NOPȚILE TÂRZII

Eu știu că plângi în taină în nopțile târzii,
Când dorul lângă tine, la patul tău, îl știi,
Și știu ce mult te sbuciumi când tainic îi șoptești
Ce n'ai fi vrut în suflet nici când s'adăpostești.
Eu știu c'obrazul palid o lacrimă de foc
Ți-l arde, când din visuri cel mai fără noroc
Și cel mai drag coboară sub gene, tremurând,
Să nu-l alunge ochii ce i-a găsit plângând.

Și știu c'ai vrea atuncia, doritul vis sfios
Să nu coboare noaptea atâta de frumos;
Ai vrea să scapi de dânsul, de sbuciumele lungi,
Și când îl vezi ce mândru-i te doare să-l alungi.
Eu știu c'atunci fierbinte îl rogi pe Dumnezeu
Să nu-ți trimită visul pe care-l chemi mereu,
Și știu că plângi atuncia ca un copil pierdut
Ce plânge fără sprijin pe-un drum necunoscut.

Iubirea asta tristă cu nopți de suferinți
Și ochii mei mi-i împle cu lacrime fierbinți,
Și-o rog și eu să plece precum o rogi și tu
Și-i spun și eu ca tine: că nu se poate — nu!
Și dacă este-o vină iubirea ce-o simțim,
E sfântă vina noastră, căci noi o răsplătim
In nopțile de sbucium cu chinul cel mai greu:
De-a n'o voi și totuș de-a o dori mereu.

G. ROTICĂ

„BISERICA DIN SLATINA"

Popa Jiroveanu şi-a vândut casa şi via din dos; asta, într'o bună zi, pe neaşteptate. Enoriaşii lui, mai întâi, şi mai apoi cei lalţi concetăţeni, înmărmuriră. Lumea comenta zadarnic fapta popei. Dator nu era; altă nevoe de bani, pe de altă parte, nimeni nu-i ştia. Unii bănuiau că plănuise vre-o afacere bună; nu puteau însă preciza nimic.

Lumea buimăcită astfel începu să-l iscodească cu felurite întrebări, pieziş puse de alt-fel. Popa răspundea însă printr'un zimbet care mărea şi mai mult nedumirirea. Fierberea în oraş dura astfel de aproape o săptămână. Oamenii se adunau după amiezile în grădina publică din faţa palatului prefecturei şi discutau, în faţa unui pahar cu bere, ştergându-se din când în când de sudoarea pricinuită de arşiţa soarelui de vară, rostul acestui eveniment. Seara se despărţeau însă, în vederea cinei, fără să fi deslegat taina cu pricina. Prefectul, directorul prefecturei, primarul, poliţaiul, şi celelalte câte-va personalităţi de marcă ale oraşului, erau rând pe rând consultate, la eşirea lor de la slujba respectivă, cu întrebări de tot felul; oficialitatea lor însă, rămânând mereu jicnită de neputinţa de a răspunde, determinase chiar ocolirea, în drumul spre casă, a grădinei publice. Cetăţenii urmau, cu toate acestea, să-i caute. Curiozitatea căpătă astfel, cu vremea, un caracter aproape sediţios. Slătinenii conteniseră oarecum de a mai cerceta pricina pentru care şi-a vândut popa casele şi via; limbile lor, ascuţite pe piatra necazului, tăiau din plin în faptele presupusului lor păstor. Fiecare începu să-şi amintească despre certurile, procesele, ţujuraturile, nesfârşite toate, pe care le avuseră împreună şi să le înfiereze cu îndârjită straşnicie. Fruntaşii trebilor locale deveniseră astfel furioşi. Popa simţea lucrul acesta şi căuta să-i evite. Ei însă îi eşeau ostentativ înainte, ca să aibă prilejul să nu-l salute.

— Câine roşiu, am să-l învăţ eu minte când mi-o cădea în ghiară. Mi-a scăpat el anul trecut; de-acum încolo însă, basta!

— Şi eu tot aşa. Cinci ani m'a fiert cu procesul lemnelor dela Valea Muerei. Şi acum mai face şi pe afurisitul.

Rezultatul acestor convorbiri, ca şi al celorlalte, fu un cerc împrejurul mesei acoperite cu halbe. Era spre seară. Amurgul soarelui prăjise nisipul din grădină şi ridicase un praf gălbui şi năbuşitor în aer. Popa trecu, ca de obicei, pe lângă grădină şi cobori la vale. Nedumirire generală însă când se băgă de seamă că era însoţit de directorul prefecturei; un personaj atât de important nu se cădea să umble cu...

— Blestematul de popă a tras de partea lui şi pe director, să ştiţi. Unde se vor fi ducând oare?

— Nu ştiu. De sigur însă că au stat până acum împreună. Veneau amândoi. Eşeau, de sigur, dela prefectură. Cine ştie ce vor fi pus le cale?

Cerură apoi încă un rând. Conversaţia conteni însă brusc. In spatele lor, surâzător şi elegant, ca din pământ eşit, puţin aplecat înainte, şedea directorul. Se despărţise ceva mai la vale de popă şi, intrând pe portiţa din dos a grădinei, se apropiase pe nesimţite. Era îmbrăcat în alb, cu cravată flotantă la gât şi cu pantofi tenis în picioare. Respiraţia tutulor se făcuse, din pricina acestei apariţii, şuerătoare. Simţeau cu toţii că vor întâlni de-acum ceva nebănuit încă dar, ca în faţa unei înfiorătoare taine, nu cutezau să se apropie prea mult.

— Ştii ceva, Nae?

— Nu ştiu, şefule.

Şeful era directorul prefecturei.

— Popa a depus astăzi banii pentru a sluji ca un prim fond la ridicarea unei biserici în mahalaua lui. Spune că cea veche prea e dărăpănată, şi crede că se va îndura astfel şi de el Demnezeu.

Un hohot de râs mai întâi, urmat numai decât de o burzuluială generală. Domnul Nae se necăji de-abinelea.

— Iţi baţi joc de noi, şefule. Ce se potriveşte asta cu câinele de popă!

— Ba nu-mi bat joc de loc; pe cinstea mea. A venit la mine şi mi-a arătat acte făcute după toată regula. Douăzeci şi cinci de mii de lei. Mi-a cerut concursul ca să poată aduna şi restul. După socotelile lui va costa vre-o cincizeci de mii. Locul îl are gratis. Iată-l că tocmai trece; chemaţi-l să-l întrebăm, dacă vreţi. Părinte, părinte!...

Popa se întoarse şi, văzându-se chemat, se apropie. Nimeni nu ştia încă ce să creadă.

— Bună ziua.

— Sărut mâna, părinte. Ia loc o leacă şi printre noi. Le-am spus şi dumnealor despre hotărârea dumitale, şi nu mă cred.

Aşteptare penibilă.

— Aşa e. Sunt bătrân şi singur pe pământ. De neamuri nu-mi pasă. Vreau să fac şi eu o faptă cu rostul ei şi, pe urmă, pace bună. Mă ertaţi însă; mai am treburi şi nu pot şedea. Voi ridica însă o biserică fără pereche.

Dete apoi ziua bună şi se depărtă repede. Era un bătrân puternic, cu barba stufoasă şi încâlcită ca nişte ciulini de toamnă. Privirile lui hotărâte tăiau ca oţelul, şi surâsul îi aducea a muşcătură. Rasa flutura după el ca un drapel de doliu desfăşurat în vânt. Toţi se uitau îndobitociţi cum se îndepărtează; nimeni nu mai cuteza să vorbească însă. Fiecare simţea nevoia să rămână, de-acum, singur. Seara se lăsase de-binele. Profitară de ocazie şi se despărţiră.

A doua zi tot oraşul era în fierbere. Atitudirea faţă de popă se schimbase. Oamenii căutau să-l întâlnească şi, de departe, înainte de a schimba salutul, acum de rigoare, trimiteau mai întâi o privire şi un zâmbet de complicitate. Comentariile deveniseră prieteneşti. Directorul prefecturei era căutat, şi el, cu stăruinţă.

— Va să zică aşa, şefule. De geaba tot vorbea lumea rău, că ştia popa ce face.

— Nu te mai face, Nae. Tu vorbeai, cel dintâi, rău de popă.

Nae rămase o clipă pregetător; răspunse însă repede.

— Ei, cu mine e alt-ceva. Din pricina lui a trebuit să-mi vând ograda. Trei ani m'a sâcâit cu procesul acela. Nu ştiam ce să mai fac. Dreptate, ştii bine, că nu avea. Ce eram eu de vină că vântul mi-a dărâmat gardul şi că a căzut peste viţa lui. Era cârcotaş. Cu toată mahalaua s'a certat, s'a judecat s'a bătut, şi tot de geaba; a pierdut în toate. Acum în urmă ajunsese de se ruga toată noaptea şi tot blestema la noi, toţi.

Amintirea certurilor cu popa îi dăduse avânt. Directorul văzându-şi ameninţată, astfel, popularitatea căută să îndulcească lucrurile.

— Acum uită şi dumneata. Se căeşte el decât a făcut; dovadă e hotărârea lui ispăşitoare. Gândeşte-te: eu i-am împuşcat nevasta?...

Nae tresări şi tăcu greu o vreme. Directorul apăsase înadins pe această veche şi dureroasă bubă, ca să curme, cel puţin unul pin isvoarele de răutate. Era un vechi păcat pe care îl ispăşise greu şi de care toată lumea, afară de popă, îl izbăvise.

— Dumnezeu să-mi ierte pacatul. Nu sunt însă nici aici vinovat. Era noapte. Cine-va se apropia de ograda mea cu pruni. Eu pândeam acolo de mai multe nopţi în şir; vroiam să prind cine mi-o jefueşte. Când iată că cine-va se apropie. Ha, zic eu, iată-l; apoi, fără să mai ştiu ce fac, trag. Femeia cade jos, iar eu...

Schiţă cu mâna un gest evasiv. Directorul prefecturei, simţind că fusese prea brutal şi că lovise din plin într'o durere încă vie, trecu cu vorbe alături.

RUGA MEA

Precum smerit cerşetoresc creştinii,
In „Tatăl nostru", zilnica lor pâine,
Cu fruntea sus i-aş cere eu luminii,
Să mă trezească plin de visuri mâine.

Dar nici pe ea n'aş îndumnezei-o!
Ci mi-aş trimete ruga întâmplării,
Ce n'o cunosc, ce nu-mi va auzi-o, —
Ca să se peardă 'n undele uitării.

Mă 'năbuşesc aceleaş vechi imagini,
Ingrămădite 'n juru'mi ca 'ntr'o seră;
Voesc să-şi scrie sufletul pe pagini
In fiecare zi câte-o himeră.

Frumoasă-i ruga mea! şi n'am spre cine
S'o port, s'o îngenunchi ca pe-o vestală,—
Căci nimănuia nu i se cuvine!
Şi-o cânt în mine ca 'ntr'o catedrală!

V. DEMETRIUS

FIGURI CONTIMPORANE

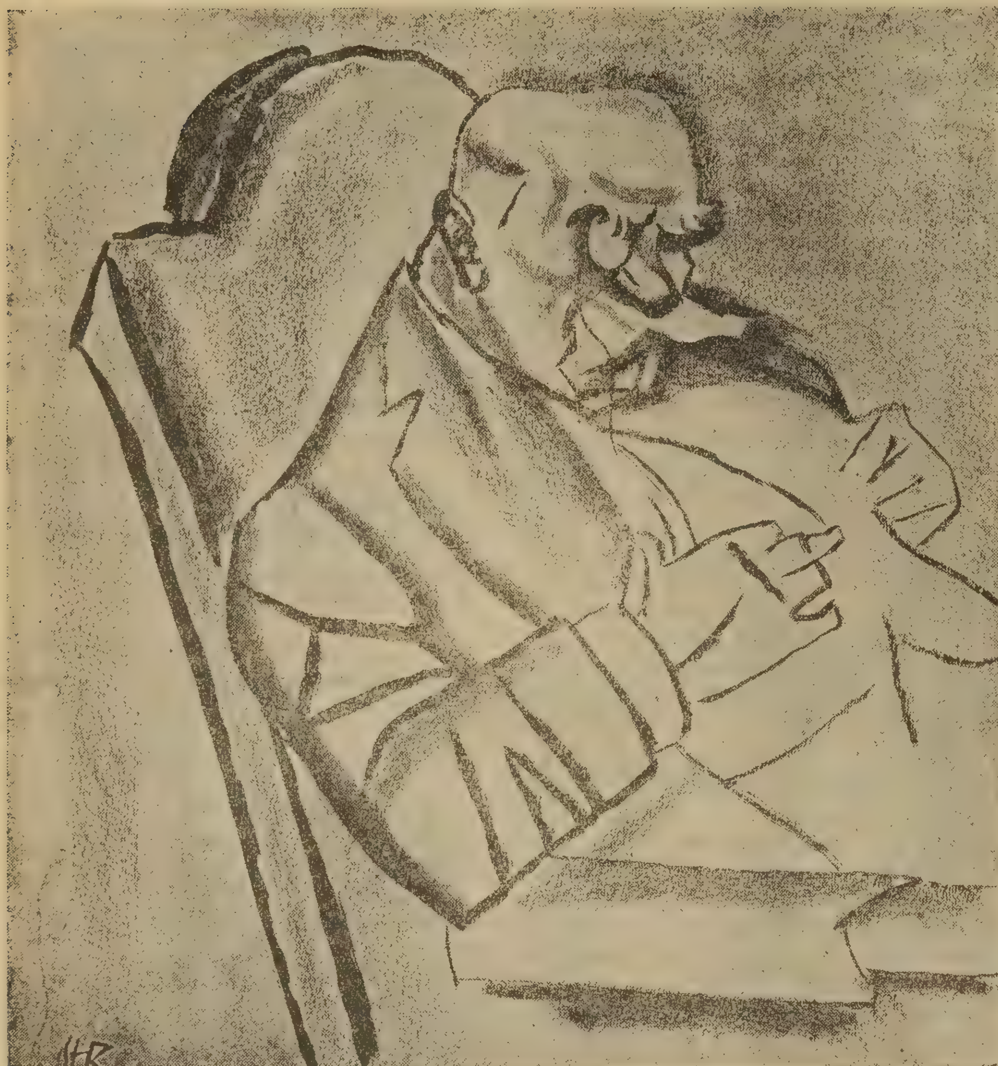

P. P. CARP

Un gest frumos pentru-o faptă... ciudată aşa apare ultima mişcare politică în fruntea căreia se află d-l P. P. Carp.

E un gest frumos pentru omul politic nins de ani să ia cu vigoare juvenilă pana şi să apere convingeri pentru care o vieaţă întreagă şi-a cheltuit cele mai frumoase daruri sufleteşti. In ţara în care se uită atât de lesne şi cu atâta seninătate, d-l P. P. Carp ţine să arate că până la cea din urmă clipă a rămas cu credinţa mărturisirilor dintâi. E atingătoare rigiditatea aceasta care sfidează şi oamenii şi vremile, ca şi cum pe pământul nostru românesc ar fi fost ursit să răsară bărbatul ideal al lui Horaţiu, acel pe care

...Fractus si dilalitur orbis
Impavidum ferient ruinae...

Ca artist al atitudinei d. P. P. Carp a realizat câteva poze remarcabile pentru frumuseţa lor absolută. A avut curajul să rămână singur, pentrucă numai astfel a crezut că poate rămânea întreg şi când a socotit că datoria faţă de sine însuşi îl obligă să meargă împotriva tuturora, nu a stat la îndoială... să-şi plece viziera pe ochi, să se înţepenească în şea, să-şi strângă bine lancea, gata de atac, şi să pornească singur, neşovăit, împotriva unei mari oştiri, uimite şi amuzate în acelaş timp...

Nici un bărbat politic dela noi nu a avut atâta respect, nu s'a considerat atât de obligat, faţă de sine însuşi ca d. P. P. Carp. A preferat să rămână mai mult de cât singur (în tovărăşia d-lui I. Slavici şi altora...) numai să nu calce îndatoririle sacre faţă de sine însuşi. A preferat să se despartă de dorinţa unui întreg popor, de care nu-l mai leagă mari aspiraţii comune în clipele deacum, numai pentru a fi consecvent cu cei treizeci de ani de politică austrofilă — deşi împrejurările şi oamenii s'au schimbat.

Din datorie d-l P. P. Carp le ignorează. In pragul Istoriei d-sa se opreşte singur, rigid, neînduplecat, cu un zâmbet aspru şi plin de dispreţ, sfidând împrejurările care şi-au permis să se modifice, cerând alte atitudini... Evenimentelor istorice uriaşe, care frământă şi schimbă alcătuirea lumii, d-sa le aruncă sarcastica apostrofă!

— Voi vă puteţi schimba oricum, eu, P. P. Carp, îmi rămân credincios mie însu-mi!...

Idealul unui neam întreg şi împătimatele lui dorinţe sunt mai prejos de această «cea dintâi şi cea mai mare poruncă»: adoraţia de sine însuşi.

A. Ş.

— Nu e nimic; lucrurile s'au împăcat. Popa a fost cam cârcotaş cu voi, e drept; de-acum însă nu trebue să mai ţineţi seamă de asta.

Intervine, apropiindu-se asupra ultimelor vorbe, un altul.

— Fireşte că da. Şeful are dreptate. A fost în ceartă de cârcotă cu tot oraşul. A văzut însă că Dumnezeu nu e cu el, şi că tot pierde fără să poată face nimic, şi s'a pocăit.

Popa însă îşi vedea de treabă. Nu se mai uita la nimeni şi la nimic. Umbla de colo până colo, se zbuciuma să capete ofrandele necesare pentru complectarea banilor, autorizaţiile cuvenite, discuta cu arhitecţii, cu antreprenorii, şi punea la cale apropiata începere a lucrului. Hotărârea lui era luată. Ţinea să ridice această biserică. Ideia îi venise într'o fulgerare cumplită de desnădejde. Atâtea certuri zadarnice îl înebunise. Se temea însă să-şi mărturisească şi sie-şi, parcă, pornirea lui iniţială. Acum nu se mai ocupa de trecut. Vedea viitorul eternizat de el ca o stâncă ridicată pe umeri dumnezeeşti, şi cugetul lui, ca un lucifer în dosul propriei sale imagini, stăpânind oraşul din interiorul acestei biserici. Gândul trecea prin el ca un foc înviorător, astfel.

Lucrul urma să înceapă peste vre-o câte-va zile. Pregătirile se făceau cu multă înfrigurare şi cu tot fastul cuvenit. Popa chemase pe prefect, pe trimişii judeţului în parlament, pe arhiereu, să ia parte la punerea pietrei fundamentale. Vroia chiar să facă o tribună specială pentru invitaţii aceştia. Colonelul însă a găsit că ar fi o cheltuială zadarnică, iar popa s'a lăsat, deşi mormăind, convins. Morocănia lui acum nu mai era privită rău; din potrivă, chiar. Prefectul o găsise oarecum îndreptăţită; lumea spunea că e, nu numai firească, dar şi obligatorie.

Popa însă puţin se uita la toate bârfelile. Se închidea, de cum putea, în casă şi medita. Sufletul lui, în ajunul punerei pietrei fundamentale, plutea deasupra acestor mărunţişuri, ca un vultur negru prin văzduhul îngheţat al hotărârilor fără pereche. Ştia el ce ştia. Tot oraşul acesta se unise în potriva lui. Pierduse procese, suferise bătăi şi ocări dela toţi, şi de batjocura târgului fusese; acum însă vor vedea ei cine este Popa.

— Ca pe domnul nostru mântuitor m'au batjocorit. Sfântul Petre si Iuda, soldaţii înfigându-şi suliţa în coasta crucificatului, oţetul şi fierea le-am îndurat, rând pe rând pe toate, de pe urma acestor ticăloşi. Vor vedea ei însă acum. Le voi zidi biserica aceasta să se ducă pomina despre ea. Nu degeaba sunt eu popa Jiroveanu.

Gândul îi sfredelea astfel necontenit prin cap. Tot fondul lui de ţăran super-

stițios se ridica în el, ca niște neguri din văile fără fund peste piscurile spăimântătoare ale munților, și căpăta reliefuri monstruoase. O mulțumire lăuntrică și tebilă îi luminase figura.

— Se apropie și ceasul judecăței de apoi. Cu toiag de fier atunci voi pășuna.

Trecu apoi într'o odae alăturată și începu să se roage. Ingenunchiase umilit în fața unei icoane și își împreunase mâinile pe piept. Din ochi îi picurau ritmic lacrimi calde și mari.

— Privește-mă, Doamne. Ca Ieremia pe ruinele Ierusalimului, plâng lacrimi mari pe ruinele zădărnicitei mele vieți. Nevasta mi-a fost împușcată de hoțul acesta din dosul viei mele. Copiii mi-au murit după aceia unul după altul; cel mic din spaimă pe loc, și cel mare, din inimă rea. Ascultă-mă, Prea-Puternice: am căutat să le întorc și eu măcar a suta parte din răul acesta, dar puterea ta a zădărnicit totul. Ingădue ca măcar acum să pot zidi cu bine biserica aceasta, care va rămâne mărturie ochilor tăi despre nenorocirile îndurate de păcătosul meu suflet.

Se ridică apoi și se așeză la o mescioară. Scoase pe urmă cu grije dintr'un sertar o fâșie de pergament și începu să scrie. După o bucată de vreme se opri. Gândea la sine și la durerea lui; o găsea fecundă și părea, oare-cum, că-i mulțumește, acum.

— Ea singură a însoțit pe Mântuitorul nostru pe cruce. Apostolii nu puteau urmări pretutindeni urma pescarului din Nazareth. Durerea însă l'a însoțit la Pretor, la Herod, la Pillat; a udat sfârcurile bicelor, a ascuțit vârful spinilor; a îngreunat fierul ciocanelor; s'a asigurat de amărăciunea fierei; a ascuțit fierul lancei și, bucuroasă, a lungit vârful cuelor. In momentul suprem s'a târât, singură, pe cruce și, din această îmbrățișare, născu, pe valuri de sânge victimal, biserica.

Era mulțumit. Luă pergamentul și începu să citească tare și răspicat.

«— Nenorocire mie, mamă, că m'ai născut. Dușmanul s'a ivit de pretutindeni, și braț tare de fier a ridicat împotrivă-mi. Nae Jerăgai mi-a ucis nevasta, și copiii mi-au murit pe urma lui. Popa Basamac s'a ridicat cu pizmă și cu pâră nedreaptă naintea mea. Parte din avut mi-a fost răpit de răutatea blestematului într'un Domnul Take Bălan. Copiii lor cu pietre m'au întimpinat pretutindeni și cu vorbe de ocară. Orașul întreg apoi s'a ridicat împotriva mea, și, ca o haită de lupi căzută pe o vită, tăbărât-a aspra mea, și m'a răpus.

Trimite-mi într'ajutor, astăzi și de apururi, fapturile tale, Doamne.

Lună luminată, tu ce strălucești în cer și pre pământ, fă-te șarpe și balaur, cu solzii de argint, cu două-zeci și patru de picioare, cu două-zeci și patru de limbi, cu două-zeci și patru de aripi, și du-te, lună luminată, la dușmanii mei; de-or fi departe sau aproape, nu te uita. Cu limbile împungi-i, străpunge-i în inimă și, cu solzii tăindu-i, adumi-i mie.»

Luă apoi un ac și, înfigându-l în hârtia încolăcită ca un șarpe, urmă:

«— Eu nu strâng aici hârtie colac, ci-mi adun dușmanii cu cai de olac, prin târg fără rușine, și prin codri fără sine; eu nu înfig aici un ac în hârtie, ci o săgeată în inima lui Nae Jerăgai, și a popei Basamac și a blestematului într'un domnul, Take Bălan, și a copiilor lor care m'au întâmpinat pretutindeni cu pietri și cu vorbe de ocară, și a orașului întreg care s'a ridicat mai apoi împotriva mea de m'a doborât. Ingădue, Doamne, această biserică să rămână de-apururi mărturie a cugetului meu în fața ta împărțitoare de dreptate, acum și în vecii vecilor, amin».

Luă apoi sulul de pergament, îl puse sub pernă și, după ce goli o stacană cu vin, se culcă așa cum era, îmbrăcat.

A doua zi se sculă dis de dimineață. Soarele abia răsărise. Răcoarea dimineței turna sănătate în plămâni. Popa eși în ceardac și privi printre gene răsăritul. Dinaintea ochilor lui dansau, prinzând ființă din gol și tot în gol pierzându-se, balonașe râzătoare și feerice de culori. Câmpul nu se vedea din pricina caselor, dar se simțea cum se deșteaptă pretutindeni împrejur. Casa era marginaș așezată. Popa după câte-va minute de dulce reverie, se apucă să-și îngrijească florile. Turnă mai întâi apă peste toate. Se opri apoi la un ghiveci cu micsandre. Il necăjea că nu mergeau tocmai bine. Se vede că aveau ceva. Privi lung și din toate părțile floarea. Târziu descoperi și pricina acestei tânjiri. Un vierme își făcuse loc pe lângă tulpină la rădăcină.

— Te-am prins, blestemăția pământului.

Scoase apoi pământul binișor cu un cuțit, îl trânti cu necaz jos și îl călcă în picioare.

— Mai poftim și acum. Micsandra răposatei; nu găsea alt loc, spurcăciunea.

Așeză apoi pământul și intră în casă. Trebuia să vadă pe prefect; porni deci într'acolo. Cum era însă de vreme, se abătu pe la grădină publică. Acolo fu întâmpinat de bună-voința și de curiozitatea cetățenească. Nae Jerăgai, ca de obicei, perora, scurt, gras și vioi, de după propriul său pântec.

— Bună dimineața, părinte. Tocmai de dumneata vorbeam. Orașul nostru se va mândri cu adevărat de fapta sfinției tale. Biserica noastră va întrece și pe cele din București, se spune.

Popa tăcea. In el trăiau simultan două suflete. Unul îi fulgera în priviri și pe față, iar cu altul surâdea și își freca a mulțumire mâinile.

— Ei taică, așa e gura lumei.

— Ia lasă părinte, întrerupse un altul, nu mai fii modest. Noi parcă nu vedem fapta sfinției tale. La ce adică să fie numai decât mai breaz ca noi Bucureștiul?

ARTIȘTII STREINI

SARAH BERNHARDT despre a cărei încetare din viață circulase un svon, din fericire neîntemeiat.

Toți aprobară cu zgomot. Orgoliul lor cetățenesc era, ast-fel, satisfăcut. Popa însă, scârbit, pretextă întâlnirea cu prefectul și plecă. Se gândea cu amărăciune la toate jivinele acestea, și la nevoia de a se face frate cu ele până va trece puntea. Ei însă se mândriau cu popa. Nae lua cel dintâi cuvântul.

— Așa e el, morocănos. Inainte, e drept, nu se potrivea; acum însă chiar ar fi păcat să fie altfel. Gândiți-vă și voi: a făcut în comună o biserică, cum nu s'a mai văzut alta. Vor veni la ea poate și străini s'o vadă. Puțin lucru e asta?

— Firește că nu. Nae are dreptate. Cum ni s'ar părea ca un asemenea om să umble toată ziua după taifasuri prin colțuri de stradă. Noi bine, merge; facem politică. Popa însă nu se potrivește.

Ceasul palatului tocmai bătea un-sprezece. Toți săriră în sus. Nae îi trase repede.

— Haide băeți; era să întârziem. Acum sosesc la grajdul primăriei și măturile cele noi; o fi isprăvit doar de măturat orașul. Să trecem și pe acolo să le mai privim puțin.

Porniră apoi într'acolo. Grajdurile erau de vre-o lună vizitate din belșug în fie care zi. Primăria cumpărase două mături sistematice. Cetățenii de cum aveau un ceas liber, îl petreceau în fața grajdului. Primarul înjghebase la intrare chiar o cantină cu măsline, cu sardele și cu țuică. De câte ori venea câte cine-va, îl întâmpina vesel.

— Bine ai venit. Iată și cantina. Mai vând și eu ceva țuică. Am făcut anul ăsta multă de tot, și nu se prea caută. Așa însă slavă Domnului, tot mai merge.

Astăzi însă își întâmpină clienții mai ceremonios ca de obicei.

— Ei, domnilor, suntem în ajunul unui important eveniment. Mâine se pune piatra fundamentală a «*Bisericei din Slatina*». Am botezat-o chiar cu numele urbei noastre. Opoziția va crăpa de necaz. Am instalat chiar în fața un umbrar special și un bufet, pentru lumea care va lua parte la această festivitate. Am adus și sardele speciale din Craiova. De țuică nu mai vorbesc, știți voi ce năzdrăvană e.

— Trăiască cuconu Alecu, părintele orașului.

Ciocniră apoi câte-va păhărele și se despărțiră. Era vremea mesei.

După amiază nimeni în tot orașul. Fie care simțea nevoia unei adânci reculegeri; toți, ca în ajunul unei spovedanii, căutară să rămână în de ei și să chibzuiască parcă la evenimentul ce urma să se înfăptuiască.

A doua zi tot orașul era în ținuta de ceremonie. Popa luase loc între prefect, directorul prefecturei, reprezentanții parlamentari ai județului, primar și consiliul comunal; își strânsese cu grije ruloul într'o cutioară de abanos și îi făcu loc alături de cele l'alte inscripții, sub piatra fundamentală. Era transfigurat.

— Să rămână mărturie veșnică înaintea lui Dumnezeu și să vorbească de apururi, de sub zidirea altarului, în ochii Celui Prea Puternic despre mine și despre păcătoșii acestui pământ.

Se întoarse apoi printre oamenii cu care era. Inviase ca o plantă primăvara. Locul pe care ședea i se părea prea mic. Ar fi vrut să șadă dintr'o dată, parcă, pe tot pământul și să-și înfigă rădăcini eterne în țarina lui trecătoare. Așezământul acesta se ridicase dintr'o dată cu umerii la cer. Intreaga făptură a popei tindea cu puteri nevăzute intr'acolo, spre locul unde se zidea mărturia durerilor lui și căderea celor ce i le pricinuise. Asculta slujba acestei sfeștanii cu dureroasă atenție și avea impresia că e făcută de-a dreptul de Dumnezeu. Arhiereul care o citea contenise de a mai fi om, și căpătase proporții fantastice. Sufletul popei creștea. Avântul acesta îl luă fără voe, ca pe un somnambul, și-l târă până lângă arhiereu; acolo fără să priceapă cum, îngenunche și cu lacrămi mari în ochi, îi sărută patrafirul.

Femeile atunci isbucniră în plâns. Bărbații, și ei, începură să se șteargă emoționați la ochi. Sfeștania se sfârșise. Lumea felicita din toate părțile, pe popă, pe prefect, pe primar. Parlamentarii locali vorbeau chiar despre cererea pentru popă a unei recompense naționale. Toți vorbeau despre evlavia lui, și nu găseau cuvintele cu care să-și arate în deajuns emoția și admirația. Unii propuseseră chiar să se ceară Mitropoliei și Sinodului, printr'o petiție, trecerea printre sfinți a popei. Popa emoționat și el, mulțumi cum putu și se dete mai la o parte. Primarul atunci profită de ocazie și invită lumea la cantină sub umbrar.

— Am adus sardele speciale din Craiova. Țuica e de la mine, o cunoașteți. Anul ăsta nu s'a prea vândut, a fost prea multă. O să meargă însă. Am făcut o cantină la grajdul primăriei, voi mai face una la pod și alta la judecătorie. Unde mai pui, așa la ocazii, din când în când câte una...

Cetățenii năväliseră cu toții la cantină. Primarul era nevoit să mai servească și el. Discursurile cari nu se ținuseră în cursul festivității, se țineau acum. Se ciocneau pahare, se mâncau sardele și bucățele de pâine.

Entuziasmul dură până târziu, după amiaz. Cantina ca și slujba mersese de minune. Ambele fusese însoțite de lucruri neprevăzute și däduseră prilej de comentarii, așa că toată lumea plecase mulțumită.

Popa se închise în casă. Ședea întins pe pat și savura gândul înfăptuit, cu greutatea unui boa tolănit în somnul digestiei lui greoaie. Această voluptate dură toată iarna. Se bucura chiar că de la o vreme nu-l mai turbură nimeni cu manifestațiile de la început. Nevoile iernei măriseră greutățile vieței; fie care om avea mai mult de alergat și deci implicit mai puțină vreme de cumetreală. Popa se ducea totuși să vadă din când în când cât a sporit lucrul, și se bucura de fie care progres sensibil. Se întorcea însă repede în singurătatea și liniștea vetrei lui. Era sigur de acuma că pedepse fără seamăn vor cădea pe capul celor pomeniți de dânsul, și peste neam de neamul lor.

Primele vânturi căldicele însă începură să-și arate vârful aripelor în zare. Zăpada se topi treptat și, de sub pământul îmbibat cu apă, se ridică timid întâile violete. Iarba apoi încolți și coamele copacilor cu timpul se acoperiră cu primele frunze. Se împrimăvărase de-a binelea. Păsările tărâmurilor mai calde își făcură aproape toate apariția. Un fior de viață nouă se răspândea în toată viața pământului.

Odată cu primăvara începu și orașul să-și capete aspectul lui adevărat. Cetățenii începură să se caute ca și mai înainte pe la grădină și să închine primele halbe sub cerul liber. Nae Jerăgai își înjghebase deja cercul său ambulant pe uliță. Convorbirile cele de toate zilele erau în toi.

Lucrul în răstimp, înaintase mult și era aproape de sfârșit acum. Biserica ajunsese astfel din nou conversația de căpetenie a cetățenilor; apropiata ei târnosire coincidea cu primăvara și urma să se facă în chiar ajunul Paștilor. Coincidea dar cu învierea Mântuitorului. Popa ținuse mult la această suprapunere. In acest scop ieșise din trupeasca și sufleteasca lui hibernație și începuse activitatea preparatorie. Adăoga chiar că ținea să mai facă doar în viața lui, această singură slujbă preoțească și că după aceia se duce imediat la călugărie.

Prilej de comentarii noi.

Popa însă până una alta își vedea de treburi. Peste vre-o câte va zile va să fie târnosirea. Mai rămâneau câte va formalități de împlinit, lucru ușor de altfel. Toată lumea se grăbea să-i arate bunavoință necesară.

Aceiași festivitate, aproape ca și cea trecută. Primarul doar făcu o clipă oare care dificultăți: târnosirea în ziua de Paști îi impunea să renunțe la cantina proectată. Cum însă trebuia să se facă și pe voia popei, se lăsă de hotărârea lui.

In ziua de Paști toată lumea era de față. Notabilitățile ca și rândul trecut se adunară în prejurul popei, iar lumea în biserică împrejurul lor. Ceremonia sfeștaniei fu gata, în sfârșit. Veni apoi rândul adevăratei slujbe pascale. Popa își făcuse special veștminte. Odăjdiile înfățișau o bogăție neobișuuită.

Popa cânta. Haina greoae de argintării țesute, flexibilă în cute armonioase, se mișca în valuri murinde de la gât până la picioare și părea că repetă cu fie care cută cântecul prohodului. Cuvintele se rostogoleau, învăluite în cântec și grele de sugestivitate, ca niște stânci într'o prăpastie.

— Indărătnic neam jidovesc, care ai luat arvuna, cunoscut-ai ridicarea bisericei? Pe Christos dar pentru ce l'ai osândit?

Popa exorta însă cu aceste cuvinte numai pentru sine și pe propria lui socoteală. Infățișarea lui îngheța. Un cap păros, enorm, cu fruntea umflată de două cocoașe, brăzdată cu accente circonflexe de asupra ochilor fixi și sticloși, aproape insolenți în asprimea lor, cu barba încâlcită și cu nasul ca un cioc de vultur deasupra unei guri poruncitoare, fără ertare și fără milă. Lumea cu lumânări aprinse în mâini, aștepta într'o teribilă ascultare. Părea că ascultă nu povestea mântuitorului lumei și blânda lui înviere, ci pe a unui despot înspăimântător.

— Cu batjocură se îmbracă cel ce zidește cerul și stelele și luceferii și soarele.

Conteni o clipă și plimbă peste oamenii îngenunchiați priviri implacabile, de pradă. Infățișarea unui închizitor și a unui potentat. Părea că e gata să pronunțe o condamnare.

— Ca un pelican din rănita coastă a ta părinte, pe fii tăi morți înviezi, picături de viață peste ei picurând.

Infățișarea lui de furtună gata să isbucnească prin văzduh, căpătase o curbă aproape supra-omenească. Lumea simțea ceva strein, ceva ciudat, în toată această slujbă și în toată atitudinea popei; nimeni nu cuteza să și-o mărturisească, nici măcar în de sine. Patima popei se ghicise în măsura în care se arătase; fie care în parte, însă ascundea detaliul destăinuit lui.

Slujba în sfârșit se isprăvi. Lumea eși din biserică, nu ca de la o taină dulce și înălțătoare, ci ca de la un chin. O penibilă impresie de frig și de spaimă străbătea prin toți. Se despărțiră la eșire numai de cât, și pe șoptite. O intuiție nedeslușită pecetlui pe toate buzele sacramentalul «Christos a înviat». Aceste cuvinte păreau că strâng în ele posibilitatea depărtată a unui sacrilegiu.

Popa eși din biserică și-și aruncă privirile împrejur. Afară copacii străluceau cu verdele puternic al primăverei, soarele fermenta pretutindeni viață nouă și puternică, iar păsările umpleau văzduhul cu ciripitul lor amețitor.

— Ce frumos este astă-zi!

N. DAVIDESCU

□ □ □

NOROCUL EGIPTULUI

Era o dimineață limpede lacrimă și soarele se ridica măreț deasupra Mediteranei, când, cu «rapidul» englez, părăsii gara din Alexandria și'n câteva clipe numai orașul rămase departe, cu îngrămădirea de ziduri coșuri și catarge, vălmășite în coasta mării. O vegetație bogată se revarsă într'o parte și'ntralta; pe întinderi mari se zăresc grădini de zarzavat în care patlagelele roșii, cele vinete, — lungi de un metru — și fragii, cei rumeni, nu se sfârșesc nici odată, datorită canalelor de irigație, care nu lasă slobodă o palmă de pământ, în tot Egiptul. In goana nebună a trenului, care fuge cu optzeci de chilometri pe ceas, sboară în urma noastră smochini, curmali, dați pe rod; sboară portocali, ce par încărcați cu globuri de aur; sboară cete de bananieri, cu frunzele lungi până la trei metri și cu tulpina groasă cât un copac bătrân. Această plantă tropicală crește din belșug prin locurile călduroase, căci bananierului îi place să stea cu capul în foc și cu picioarele în apă. De aceia unde mocirla e mai mare, acolo tulpină e mai voinică, mai încărcată; iar roadele mai pline, mai rumene. Bananele, cele gustoase și purtătoare de mirodenie plăcută, aceste poame, cari îndată ce se culeg, în luna Ianuarie, năpădesc în orașele Europei, răsfățându-se numai la mesele bogate, — aci, în Africa, atât timp cât țin, e mâncarea de toate zilele a felahului muncitor și sărac. Când roadele s'au cules, trunchiul laptos și păpuros al bananierului, se retează dela pământ și-apoi lăstar proaspăt încolțește pentru poamele anului viitor. E atât de mare căldura ziua și umezeala noaptea, încât lăstarul, într'o singură noapte, crește cu un lat de mână.

Ieșim din ce în ce la câmp, unde lanuri de grâu, verde otavă, se întind, cât cuprind ochii; unde șiruri de palmieri își oglindesc trupurile înalte pe cerul albastru, și unde pâlcuri mari de bambus își ridică vârful până la 25 de metri, scuturându-și frunzele mărunte în adierea vântului răcoros de Ianuarie.

Aci suntem în Delta Nilului, care se resfiră ca un balaur cu mai multe capete, vărsând în urmă-i nestimate de bogăție și mândrețe. Șapte brațe întinde bătrânul fluviu către Mediterana, din toate însă două aduc potop de apă, Damieta, spre răsărit și Roseta, la apus, lungi, fiecare, de 220 chilometri. Nilul e un har dumnezăesc, abătut în calea pustiului; e norocul acestui pământ, căci minunatul fluviu a rânduit semănatul, secerișul și culesul, cum el a voit; Nilul a întocmit felul de viață al neamurilor, cari au trăit și trăesc aci, și de aceia popoarele vechi l-au dumnezeit și i-au înălțat cântece de mărire: «Ție ne închinăm binecuvântate Nil, ție care adăpi pământul și cu izvoarele tale umpli crăpăturile deschise de dogoarea soarelui; ție, cari sorbi lacrămile de pe toți ochii și reverși belșug, veselie și bucurie».

Vedere din Delta Nilului

Multă vreme a trecut, înainte de legea creștină și chiar după Christos, când nu se știa, de nimeni, de unde își ia început Nilul. Herodot, care a cercetat Egiptul cu cinci sute de ani înainte de Isus, spune că numai un tălmăcitor al zeiței Minerva, din Sais, știa misterul năzdrăvanului fluviu. Spunea acesta, că între Siena, — Asuanul de azi, — și Elefantina, din preajma Tropicului Cancerului se aflau doui munți: Krofi și Mofi, cu vârfuri ascuțite, iar între ei se deschidea o prăpastie înfiorătoare, și din mijlocul acestui iad, fără fund, isbucnea Nilul, aruncându-se jumătate spre miază noapte, dealungul Egiptului și jumătate la miază zi, pe pământurile Etiopiei. Regele Psametik I, fondatorul dinastiei a 26, faraonice, și care a trăit pe la anul 660, înainte de Christos, se zice că aruncând o funie, de mai multe mii de orgii, în cazanul, unde clocotea Nilul, nu i-a dat de fund. (O orgie egipteană avea 4 coți).

A cercetat isvoarele Nilului și Eratosten celebrul filosof grec, cel care a fost bibliotecarul vestitei biblioteci din Alexandria, și cel care la vârsta de 80 ani a murit de foame; a cercetat și crudul Nerone; iar în vremurile mai nouă s'au dus până în Abisinia Iezuiții Portugezi, iar nimeni însă n'a putut să descurce adevăratul isvor. Dar curiozitatea omenească e mare și atunci când nu găsești ce cauți, neliniștea te cuprinde și firea cercetătoare îți dă bold. Au plecat apoi călători după călători, din toate colțurile pământului și de toate legile; de unde unul își stăvilea puterea și iscusința, altul îi ducea începutul mai departe, apropiindu-se din ce în ce de coada misteriosului fluviu, zeul purtător de viață al atâtor neamuri, pierdute în besna întunecoasă a trecutului.

Azi, e dovedit, că Nilul își ia început tocmai de sub brâul pământului, din marele lac Ukerew, numit de englezi Victoria-Nyanza și a cărui întindere ajunge la 66 mii chilometri patrați. De acolo își suge isvoarele bătrânul fluviu și în lunga sa cale, de aproape 7000 chilometri se luptă cu stânci, se strecoară printre hățișuri, sare prăpăstii, se afundă în păduri întunecoase, îl prind lezpezi scorboroase, îl muncesc pe dedesupt, și-l scuipă apoi afară, făcându-l mai învrăjbit și mai năbădios. Iese la lumină, botezat Bar-el-Djebel, dă mâna pe stânga cu Bahr-el-Ghazal, ale cărui ape vin din vâlcelele, unde pasc turme de gazele, și împreunându-se amândoi, întrupează fluviul pe care Arabii îl numesc Bahr-el-Abiad, adică apa albă, căci fața îi este înălbită de atâta sbucium și snopiri printre stâncile pietroase. Așa puternic și repede gonește calea cotită până aproape de Kartum, unde îi vin în ajutor apele albastre ale lui Bahr-el-Azrak, pornite din văgăunile Abisiniei. De aci pășește mai departe, sub vechiul nume de Nil; iar, la 17 grade latitudine nordică, întră în pustiu, unde nu mai primește nici un isvor, unde țărmuri înalte îl străjuesc pe o parte și pe alta, unde nisipul, fript de dogoarea arzătoare a soarelui, îi înghite cu nesațiu, apa, și de unde trei mii chilometri de cale îi trebue fluviului până să străbată pustiul și să croiască, la Cairo, Delta, pământul cel mai bogat și mai rodnic din întregul Egipt. Toată bucata aceasta, dela Mediterană și până la nodul Deltei, se spune, că odinioară ar fi fost un uriaș golf, care din pricina revărsărilor repezi ale Nilului, s'a pomostit cu nomol și buruieni aduse din drumul lung al fluviului. Geologul francez Elie de Beaumont, după îndelungatele sale cercetări, crede că năsdrăvanului Nil i-au trebuit 74 de mii de ani, ca să potmolească întinsul golf, îngrădind Delta de azi. E atât de depărtat însă mitul acesta, că deabia gândul poate străbate vremurile, când, de bună seamă, nici-o ființă omenească nu se afla pe pământ.

In timpurile vechi, când pasărea Iris părăsea cuibul din pădurile Abisiniei, când crocodilul se dădea la fundul apei, şi când voinicul leu fugea răcnind spre pustiu,—era vestirea, că sorocul s'a împlinit şi fluviul a pornit în revărsare.

Nilul, prin înbelşugatele sale isvoare, răpune zăpuşeala secetoasă a pustiului şi neîntârziat, în fiecare an, la sfârşitul lui Iunie, îşi umflă apele, pornite din ploile torenţiale, cari cad în luna Martie, în Abisinia, îşi ridică talajii până la 8 şi 10 metri deasupra albiei, şi-apoi îi revarsă pe o vale, largă de 700 pânăla 1800 metri. Aşa că în August şi Septembrie tot câmpul, dela cataractele Asuan, la Mediterana, nu e decât o apă lişteavă. Apoi un vânt rece începe să sufle dinspre miază noapte, şi odată cu sosirea lui Octombrie, apele se trag la matcă, lăsând în urmă un nomol negru, prielnic holdelor, îndată apoi se grăbeşte semănatul. Căldura potrivită şi pământul îngrăşat zoreşte încolţirea seminţei. Din Ianuarie şi până în Martie, toată ţara Egiptului e o livadă înverzită, e o grădină mândră, unde florile se întrec în frumuseţi, şi pomii în rodiri. Când holdele însă au crescut îndeajuns, şi roadele şi le-au dat, atunci ca o rânduire cerească, se înfiripă dinspre pustiu vântul, pe care Arabii îl numesc Khamsin, adică cincizeci, fiindcă atâtea zile bate neîncetat, dela Aprilie către sfârşitul lui Mai, când întregul câmp s'a răscopt, şi secerişul se zoreşte, ca să nu prindă bucatele neculese, noua revărsare.

Aşa îşi împrăştia apele Nilul, în timpurile vechi, când egiptenii, drept mulţumire zeului stăpânitor, sărbătoreau revărsarea în cânturi şi rugăciuni; iar ca fluviul cel dumnezeit să se îndure, să aducă belşug şi la anul viitor, aruncau în valuri o fecioară, pe care sorţul cădea, şi al cărei trup nevinovat îl înghiţea nemestecat năsdrăvanul crocodil, pe care îl întruchipaseră în templu, şi care era trimis de înaltul urzitor.

Azi, Nilul nu mai umple câmpiile cu apele sale, năvălite furios; azi stăvilare puternice opresc puhoiul, şi guri multe adună apa în bazine uriaşe, de unde, prin mii de canale, se împarte peste toată ţara, încotro trebue şi când trebue. Aşa, că în Egipt agricultura nu mai e un noroc, ci o îndeletnicire cu roade hotărâte. Aci creşte, din berechet, grâu, trestie de zahăr, bumbac şi vin, din care cea mai mare parte o trimit englezii în Britania. O altă bogăţie a Egiptului, este creşterea struţilor, ale căror pene frumoase trec în toată Europa. In satul Matariech, nu departe de Cairo, englezii au întocmit o crescătorie de struţi, unde fiecare pasăre aduce anual peste 3500 de franci, pe când îngrijirea ei cu totul n'ajunge la nouăzeci de franci. Afară de aceasta mai sânt multe alte crescătorii şi mulţi struţi se vânează pe întinsul Saharei. Numai în Londra pornesc pene, pentru 30 de milioane franci anual.

In pustiul acesta al Africei, arzător şi uscat, Nilul singur e cel care înveseleşte, răcoreşte şi dă viaţă; el adună de-asupra-i stoluri de pasări cari roesc în nouri negri; iar undele fluviului clocotesc de peşti fel şi chipuri. Nilul când se revarsă e sângeros, iar când se retrage la matcă, bate în gălbui şi e mai îngust de cât Dunărea.

Am trecut de oraşelul Tanta, adunat în poalele unui braţ al Rosetei, şi de aci se deschide câmp larg, cu platani, smochini şi garduri de cactus. Se văd pe creasta dealurilor sate, sărace, cu căsuţe spoite în humă şi învelite cu stuf; ajungem de pe urmă cârduri de felahi murdari, ducându-şi agale halaturile albastre şi lungi până în călcâie; ajungem cămile, încărcate greu, şi din când în când se umflă vântul, înălţând suluri de pulbere, atât de măruntă, că pătrunde chiar prin încheeturile geamului. La oraşul Benha-el-Assal trecem braţul Roseta, trenul îşi frânge trupul lung spre soare răsare şi împuşcă în apele Damietei. Apoi pufue, urue, goneşte în fulger par'că, ne ascunde între văi, ne ridică pe tăpşane, calcă podisci, canale, până când spre miazăzi, unde apele se înoadă, se răsfrâng, în cireadă, pe cerul albastru şi limpede: zidiri, turnuri şi minarete ascuţite. E capitala Egiptului, cuibărită în pieptul unei culmi.

După trei ceasuri încheiate, «rapidul» se opri 'năduşit în gara Cairo...

I. Chiru-NANOV

□ □ □

O DĂ

DIN PINDAR

Liră, de ritmuri comoară a nouă surori, —
Mama plăcerei curate desprinsă din sori,
Tu, ce-aromeşti remuşcarea, simbolul sacrei urziri,
Sclava lui Foebus Apollo, cuibu' ancestralei iubiri, —
Isonu 'mi ţine 'ngânând...

Tu, — ce 'nfrânezi melodia, pasul îl porţi la un semn,
Boare de smirnă împrăştii, suflet cu trupul de lemn,
Geana apropii, ca'n vis, sânu 'nfiori, ca ispita, —
Smulge din marea-ţi de arii — una şi dă năzuita
Viaţă ascunsului gând...

Sboară susu'u 'n Olimp...
Insuşi Divinul a stins
Trăsnetul, ce'l întărâtă, când dogoreşte aprins.
Zâmbetu-i blând se destramă: bolta revarsă lumină...
Vulturu-i — crainicul morţii — culcă 'şi sortita lui vină:
Aripa drept căpătâi...

Doarme învinsul de farmec...
Zevs, — descreţindu-şi sprinceana,
Care clintea Universul, — uită o clipă dojana;
Scapă tridentul din mână: lupta din Fire 'ncetează...
...Svonul poruncei eterne Pacea zoreşte pe-o rază
Vestea s'o ducă întâi...

Cezar Titus STOIKA

CHESTIUNI SOCIALE

PATRIOTISMUL SÂRB ŞI POEZIA POPULARĂ

Dacă în Europa există un popor de epopee de sigur că acesta este poporul sârb. Istoria lui se mişcă între două lagăre. Unul cel de la 1386 al luptei unice în analele neamurilor, căci pe câmpul lor de bătae căzuse două capete încoronate, sultanul Murat şi Prinţul Lazăr; lagărul de la Kossovo se poate spune că a văzut naşterea poporului sârb căci pentru întâia oară, nobil şi viteaz, el se relevase lui însuşi. Al douilea lagăr cel al Serbiei de azi al prinţului Alexandru şi al luptei de la Valievo, din întăriturile căruia o mână de voinici aruncau dezastros pe deasupra Belgradului oastea mândră a împărăţiei nenorocite, e lagărul care a relevat Europei pe poporul care umil şi ignorat se făurea în el însuşi şi se dedica paginelor de sângeroasă Epopee modernă.

In intervalul dintre aceste două lagăre, dealungul celor mai bine de cinci secole care le despart ce a făcut neamul sârb? Lupta cumplită de la Kossovo îngenunchiase mica Serbie, pentru îndelungă vreme, Turcilor care au cotropit-o atunci de la un capăt la altul. Sub călcâiul păgân, oamenii aceştia care abia se trezise ca stat au îndurat o dureroasă tragedie naţională. Prădaţi de tot ce purta pecetea neamului, distruşi în scrisul lor în

care abia începuse să-şi îngăimeze gândurile, goniţi din biserica lor, din şcoală, părăsiţi, ei se găseau în situaţia celui căruia un incendiu groaznic îi distruge într'o bună zi casa, îi arde avutul îi mistue tot şi-l lasă în drum singur, fără trecut şi fără amintiri.

Dar, mai mult de cât indivizii, popoarele au amintiri nescrise. De toate a fost jefuit neamul sârb, de acestea însă nu. Daţi înapoi cu veacuri de existenţă, trântiţi la pământ ca de un neaşteptat cutremur, ei s'au trezit uneori, o mână de inşi, în nopţi omorâtoare de iarnă, adunaţi la gura sobei. De unde ştia cel mai bătrân din ei să spue povestea lui Marko Kralievici, ce umbră se ridică din micimea păreţilor umezi, ce glas tremura cu murmurul vremilor, ce vânt bătea peste frunţile care se luminau ca de o pogorâre a duhului sfânt?... In odăiţa joasă şi tăcută, din gura moşneagului sfătos picurau versuri, eroii se îmbrăcau în armură, armele zăngăneau şi iată pe calul lui alb trecând Miloş Obilici, acest Achille al poporului sârb, iată pe înţeleptul şi resemnatul prinţ Lazăr, Kossancici şi Toplitza apoi fii adoptivi ai lui Obilici, Banovici şi Parteo şi fiica de la Kossowo şi Marghita eroina şi toate figurile acestea ale epopeei sârbe păstrate în sânul cald şi intim al poeziei populare.

Poezia populară, aria aceasta străveche pe care numai *gusla* [1]) o putea acompania şi care răsuna numai în adâncul pieptului sârbeşti, aria aceasta n'o putea auzi turcul omorâtor de neam şi creştinătate şi totuşi generaţie după generaţie şi-o cânta una alteia, tare, în auzul acela puternic şi care nu uită, al inimei.

Aşa a trăit poporul sârb. In legănarea aceasta pe valuriie poeziei naţionale se întâmpla une ori un lucru ciudat. Părea că eroii de la Kossovo prind trup, goarnele răsună, şi strămoşii se luptă şi mor ca în vremi de odinioară. Inviase umbrele, se sculase morţii? Nu, erau strănepoţii în faţa duşmanilor noi, erau sârbii de azi cari sustraşi legendei şi luptându-se într'un răsboi aevea, se trezeau eroi ale căror fapte le auzise povestindu-se la gura sobei. Tranziţia se făcuse instantaneu şi astfel copii care în poala bunicului sfătos ascultase cu ochii mari ca de o minnne isprăvile epopeei de la Kossovo sunt azi ei înşişi eroii celei de la Valievo.

Aceasta pe nesimţite fără să ştie nimeni, fără să ştie ei însăşi; căci desigur, dacă în focul războaelor care au însângerat atât de des şi atât de mântuitor istoria contimporană a Serbiei ai fi întrebat pe soldatul sârb în clipa când murea cu numele patriei pe buze, cum îl cheamă, cine e, în cea din urmă şoaptă a lui ar fi auzit vibrând: «sunt Marko Kralievici, şi mor pe câmpul Kosovei»...

Rar popor la care fuziunea simţurilor eroice cu realitatea faptelor mari să se fi petrecut cu atâta desăvârşire. Şi sunt dureros de sugestive cuvintele cu care ministrul sârb Vencitch vorbeşte de curând într'o revistă franceză de această viaţă a poporului vecin cu noi, care putem spune a trăit veşnic în stare de războiu: căci atunci când din cauza jugului păgân nu putea să lupte, singura lui hrană sufletească a fost poezia războinică iar îndată ce a fost chemat la viaţă liberă, soarta lui a fost să realizeze încă o dată şi la nesfârşit eroismul care de mult se prefăcuse în legendă.

De aceia poporul sârb e un popor epic.

Sângele lui a curs ca o Dunăre roşie, istoria lui e istoria rănilor îndurerate. Şi aflând-o, nu ţi se evoacă o istorie tot atât de bântuită, neagră şi amară, şi care e istoria noastră...?

Dragoş PROTOPOPESCU

□ □ □

[1]) Instrument naţional sârb.

CRONICA DRAMATICĂ

Teatrul Naţional. — Mătuşica *(Ma tante d'Honfleur)* de *Paul Gavault.*

Ieşind dela *Mătuşica* fui oprit în drum de un necunoscut:

— „Să nu mă întrebi cum mă cheamă, îmi zise. N'am nume. Sunt un cetăţean ce-şi plăteşte dările către stat. Printre dări privesc şi pe cea a teatrului: viu la toate piesele ce se joacă. Imping îngăduinţa şi mai departe: mă cred dator să-ţi urmăresc şi cronicile. Te caut de mult. Te pândesc la ieşire,—dar pleci înaintea căderii cortinei. Să fie un desgust al meseriei sau o vină a repertorului? Poate şi una şi alta. Acum eşti al meu. Nu vei scăpa până nu-mi vei fi ascultat plângerea. Şi ţine bine minte: eu nu vorbesc numai pentru mine. Dacă glasul meu nu e solul unui neam ce piere, e totuşi pristavul unui public ce se înstrăinează de *Teatrul Naţional.* Aşa m'a învăţat să vorbesc d-l Goga. Căci în răgazuri mai citesc şi poezii patriotice. Stând în casă, cuceresc adesea Ardealul.

In vremea aceasta, în cronice dramatice întinzi şerbeturi lungi şi beai cafea turcească. Ce zic, turcească? Persană!... In „amurgul scăzut" cad povestirile lui Usbek ca grele boabe de chilimbar.., Mulukul din Teheran, divanul înţelepciunei eterne, măreţul Iussuf, învăţăturile lui Zarathustra, întâmplările emirului ştiinţei Hafiti şi ale lui Zaraf-Badhil se leagănă într'o proză pe care d-l Duiliu Zamfirescu o numeşte cu drept cuvânt „o beltea lipicioasă". Asta ne trebuia nouă acum: poveşti persane înnădite la *Cele o mie şi una de nopţi!* Pe când şi minuni din timpul califului Arun-al Raşid? Imi vei zice: nu-s poveşti ci ficţiuni cu un înţeles străveziu şi hotărât. Cu putinţă: dar oare e vremea ficţiunilor? A învălui totul în pilde, parabole şi alegorii e o lene a minţei. Spune bărbăteşte ce ai de spus, nu ca în orientul trândav. O cugetare se rosteşte neted; după ea trebue să vină alta tot atât de netedă. Când te opreşti să dai broboade ademinitoare celei dintâi, înseamnă că cea de a doua a rămas pe drum: fie că a plecat dintr'un isvor sărac, fie că a fost oprită în creştere de lucruri zadarnice. In artă mai merge: arta e o lene a minţei. In critică, nu. Pornind de la o idee, înfige-o adânc în sufletul cititorilor. Efeminare nu ne trebue. Atitudinile obosite, epicureice, învăluite în jocuri de pânze străvezii pot fi bune în marea zădărnicie a artei. Critica trebue să fie îndrumătoare şi educativă. Ia pildă de la d-l Iorga. Iată un om hotărât ce nu-şi chinueşte cuvintele, nu se încurcă în nevrednice remuşcări şi pentru care Isis nu mai are nici un văl: *nuda sed non impudica.*

Lasă-ţi deci Persanii în pace. Usbek, odihnească-şi peniţa prea harnică. Nu mai rătăci pe întunecoasele uliţi ale Teheranului, ca un calif ce se îmbracă în cerşetor spre a auzi nevoile adevărate ale poporului. Intoarce-te bărbăteşte în mijlocul nostru, printre contimporani, şi în jalea *Teatrului Naţional.* Lucrurile vorbesc: *sunt lacrymae rerum.* Fă-te tălmaciul lor. Ai îndrăzneala de a numi oamenii şi greşelile pe nume".

Eu făcui speriat cu mâna:

— *Na 'onzon, billahmin ech şeitan er redjin!* Adică: îndărăt, diavole!

Şi vrui să plec. Necunoscutul mă ţinu pe loc:

— Nu vei pleca. De când cu scrisorile persane, nici nu mai ştii româneşte!... Nădăjduesc însă că nu ne vei fi uitat limba cu totul. Mă vei înţelege deci. Fiindcă nu voeşti să-ţi cunoşti datoria, îţi voi arăta-o eu. Şi până nu voi isprăvi, nu vei scăpa de mine.

Intoarce-ţi privirea îndărăt spre *Teatrul Naţional* şi gândeşte-te la lungul calvar pe care l'am urcat împreună de la începutul acestei toamne. Piese româneşti slabe: patru din ele respinse mai întâi şi apoi jucate prin meşteşugiri şi învoiri de curte orientală. Au căzut toate. A cincea e *Voichiţa* unui înţelept din „divanul înţelepciunei eterne", după cum şi trei din celelalte patru fuseseră pornite tot din seraiul divanului. A căzut şi ea — fireşte. Şi cu dânsa s'a curmat repertorul naţional. Teatrul încetează de a fi Naţional, pentru a se pune în slujba frumosului etern. E încă o menire a lui foarte îndreptăţită. Cum şi-a împlinit-o însă? Ştii tot aşa de bine ca şi mine. Uneori la întâmplare, trăgând la sorţi din numărul neisprăvit de piese ale teatrului universal: *Nunta în revoluţie, Apostolul, Venera şi Papagalul, Dragoste neîngăduită...* Piese oarecare, întru nimic mai altfel decât altele. Unele cu totul străine de nevoile şi preocupările noastre sufleteşti ca *Venera şi Papagalul* sau *Apostolul;* altele discutabile ca *Dragoste neîngăduită.* Nici una însă făcută să oprească alegerea unei direcţii ce îmbrăţişează un repertor universal de două ori milenar. Alteori s'a pogorât deadreptul la farsă. Şi nu din întâmplare, ci cugetat şi pe îndelete. In urma unei căderi naţionale trebuia să vină un succes străin, ca şi cum acest succes străin ar fi răspuns unei nobile încercări de artă nerăsplătită de publicul nepriceput. Atunci am avut: *Ca să trăeşti fericit, Un fiu din America* şi acum *Mătuşica.*

Intâi, un principiu greşit: Teatrul Naţional n'are menirea să joace farse franceze. Apoi, o alegere greşită: aceste farse sunt luate la întâmplare după stăruinţele actorilor.

Căci ce e această *Mătuşică?* E oare o comedie? De m'aşi vedea silit să mănânc pâne K. K. şi tot n'aşi mărturisi că e o comedie. Nimic nu e mai jalnic decât o farsă ce ar voi să pară comedie: e jalea hainelor negre ce încep să se roadă. Dar *Mătuşica* e o farsă cinstită; i se cuvine această recunoaştere. Intrări şi ieşiri fanteziste, întâmplări silnice, scene nelogice, substituiri de situaţii — în sfârşit un joc sincer şi deschis. O farsă ce nu se ridică dincolo de picior, ca pantofarul lui Apelles. Locul ei nu era deci la Teatrul Naţional. Trebue s'o spui hotărât cum au mai spus'o şi alţii. Să intre odată în conştiinţa direcţiei că nu se poate scobori la acest fel de cârpeli dramatice. Să ia pildă dela celalt teatru, care, cu toată libertatea de a juca orice, şi-a făcut totuşi un repertor din Tolstoi, Oscar Wilde, Bataille, Alexandru Dumas. I-a fost dat Teatrului nostru subvenţionat de stat să alunece la farsele bulevardelor parisiene. Nici literatura noastră dramatică nu câştigă, nici arta. Spune-o — şi nu odată ci de zece ori ca să zdrobeşti nepăsarea celor ce duc frânele teatrului. Fă-ţi datoria..."

Necunoscutul se opri să răsufle. Găsii prilejul, înainte de a pleca, să-i răspund:

— Cetăţene, ai vorbit cuminte. Imi cunoşti datoria. Fiecare însă ne purtăm fatalităţile naşterii. Melcul îşi duce casa în spinare; pe unele femei le supără şi cămaşa de noapte. Lasă-mă deci cu Persanii mei şi cu fumurile poveştilor orientale. Şi cum văd că spiritul d-tale îmbracă forme „naţionale", fă-ţi dreptate singur. Pune mâna pe condei sau pe vergi. Căci după cum spunea poetul Horaţiu:

...vertere modum formidine fustis

Adică:

...îşi schimbă omul felul şi de frica bâtei.

E. LOVINESCU

□ □ □

CĂRŢI NOUI

Garoafe Roşii, poezii, de *Claudia Millian.* Tip. „Flacăra", 1914.

Un volum de versuri femenine e totdeauna interesant; lipsite de însemnătate sunt numai producţiile literare ale femeilor care nu vor să fie ele inse-le şi nu isbutesc să ajungă de cât.. *des hommes manqués.*

D-na Claudia Millian reprezintă un suflet într'adevăr feminin în vârtejul curentului literar care în publicistica noastră actuală a fost botezat cu aceste diverse numiri: poezie nouă, modernism, decadentism, simbolism — cu remarcabila confuzie ce domneşte în acest domeniu artistic românesc. De aceia credem inutil să mai arătăm ce vedem în poeziile sale comun cu întreaga mişcare amintită; am făcut în repeţite rânduri o schiţă a caracterelor acestei mişcări, încât ne rămâne numai să găsim notele ce disting *Garoafele Roşii.*

Claudia Millian

Garoafele roşii sunt simbolul senzaţiilor violente, a tot ce aprinde ori exasperează vieaţa, a tot ce o îmbată de gândul nebun al întrecerii de sine însăşi. Autoarea le cântă aşa:

Vă poartă actriţele pe gură
Şi hetairele pe sâni,
Vă leagănă pe coif cocoşii,
Şi în răni v'au încrustat strămoşii,
Iar eu vă port pe veci în minte,
Vă port în păr şi pe vestminte,
Pe perne de atlas brodate...
Garoafe roşii, crenelate!

De aceia autoarea se interesează şi în aspectele vieţii şi în aspectele naturii de ceiace presupune bogăţie de sensaţii violente. Fiinţele fără sentimente, ci doar cu gustul statornic de viţiu o insipiră în deosebi:

In părul tău albastru, cu piepteni de topaz,
Apusul îşi coboară albastrele nuanţe...
Iar gura 'nvineţită şi palidu-ţi obraz
Desprinse par din cadrul nocturnelor romante,

Desprinsă pari din braţul unui despotic rege...
Şi braţele-ţi nervoase se sguduie de frig,
In timp ce amintirea câmpiilor norvege
Te leagănă 'n tristeţea cântărilor lui Grieg.

In ochi păstrezi răceala albastrului fiord
Şi'n friguri exaltarea pe care-o simt nebunii,
In degete risipa vre-unui fantastic lord
Şi'n părul tău parfumul albastrelor petunii...

Iţi obsedează nervii amanţii fără număr —
Amanţi cu pofte oarbe şi sufletul tiran —
In timp ce înoptarea muşcându-te de umăr
Te'nghite ca o gură enormă de titan.

Aceiaşi presupunere a unei exaltate intensificări a vieţii în anumite suflete cu senzaţii stranii o face să cânte pe nevrozaţi, pe cei ce duc dragostea de viaţă violentă până la hotarul nopţii roşii a nebuniei:

Plecaţi spre ţări de voluptate,
Invingătoare de nevroze
Şi de iubiri fatale;
Plecaţi spre zările pătate
De violete echimoze
Şi de motive pale...

Plecaţi departe'n fund de zări:
Acolo unde forma moare
Şi nu-s motive crude,
Plecaţi spre voluptoase ţări,
In care nu-i apus de soare
Şi plânsul nu se-aude...

Acolo-s flori şi poezie,
Şi râs; şi cântece barbare,
Şi nu-i femeie să nu crează,
Cu idolatra-i fantazie,
O clipă în beţia care
Omoară, dar reînviază!

Iar în aspectele vieţii o interesează pe autoarea *Garoafelor Roşii* acelea care conţin eroi mulţi târâţi de vârtejul patimilor violente, poftelor de senzaţii tari:

Terasele cu lume multă —
Cu fructe, cu femei şi flori,
Cu orchestrări de mandoline,
Cu zâmbete şi forme fine —

Iar ceeace observă autoarea pe „terasele cu lume multă" e aceiaş beţie de senzaţii:

Sub palmieri femei feline —
Cu ochii verzi de crizopraz —
Işi leagăna perversitatea,
Dantelele şi voluptatea,
In timp ce-amanţii se tortură
In largi fotoliuri de atlaz...

In orchestrări de mandoline
Surâd nebunele femei,
Muşcând din piersici şi banane,
Cu pofte şi mişcări profane —
Ca'n frescele de voluptate
Din Herculamum şi Pompei...

Chiar „cântările de fecioară" din volumul *Garofelor Roşii,* sunt voluptoase şi perverse; pe Biblia fecioarelor sunt scrise învăţături profanatoare:

Plecându-mi ochii 'ntâi pe fila
Celei mai sfinte din credinţi,
Văd c'aţi întors tot sensul scriptei:
„Să fii pervers, să ştii să minţi!

„Nu căuta cu gânduri caste
Să plângi păgânele păcate,
Ci lăsă-ţi sufletul în prada
Oceanului de voluptate!"...

Inspiraţia d-nei Claudia Millian are pretutindeni acelaş isvor: viaţă dornică şi bogată în senzaţii violente, care întind nervii ca pe nişte strune ce sunt gata să se rupă sub apăsarea înfrigurată a unui artist împătimat, pierdut.

In redarea acestei stări de spirit dominante se întrebuinţează în deobşte mijloace intelectuale abstracte, iar imaginile sunt mai rare.

C. Sp. HASNAS

ECOURI

Numărul de Paşti al *Flacării,* pentru care cei mai distinşi autori ai noştri şi-au promis colaborarea lor, va apare în 16 pagini şi va avea o frumoasă copertă, copie după un tablou celebru religios.

—

Ca mâini va bate ceasul !... este titlul unei frumoase broşuri a colaboratorului nostru, d. *Zaharia Bârsan,* cuprinzând pe lângă o puternică poezie naţionalistă cu titlul de mai sus şi alte poezii, în parte de aceiaş inspiraţie:

Prevestire?; Cântecul plugarului; Vis; Bolnava; Amurg de toamnă; An nou; Furtuna.

—

A apărut — *Don Juan Sentimental,* poem dramatic de d. *Ion Sân-Giorgiu.*

O companie *adhoc* alcătuită îl reprezinta pe diverse scene.

—

Literatura Războiului.—Zeul Mart e şi mare literat! Altfel nu s'ar explica, alături de marele măcel, vasta literatură ce se creiază în jurul războiului... Iată de pildă numai câteva din ploaia de reviste şi jurnale de actualitate ce apar la Paris acum: *„La France de demain"* de sub direcţia lui Emile Hinzelin, *„l'Europe antiprussienne" „Panorama de la guerre", „Sur le vif"; „Pays de gloire" „Sur le front"* etc. Organe speciale: *„Le Bulletin des Ecrivains"* publicat sub direcţia lui René Bizet, F. Divoire, Gaston Picard; *Le Petit Messager* publicat de Max Gott, o mulţime de alte *buletine departamentale,* şi în sfârşit *la Patrie Belge* a refugiaţilor belgieni la Paris.

Se varsă sânge dar şi cerneală!

—

Shakespeare măcelar.—In Anglia pe aceste vremuri e încă timp de anchete literare sau biografice. Mai ales pe acel „Omer of our days" (Omer al zilelor noastre) cum îl numesc ei, pe „marele Willy" nu-l uită Englezii. In revista *The Athenaenn* Mis. Charlotte Carmichael Stopes spulberă cu indignare legenda despre autorul lui Hamlet cum că ar fi fost fiu de măcelar şi că el însuşi a practicat, până a-şi scrie capodoperele, delicioasa meserie. Nu, nici el, nici tată-său, nisi frate-său n'au fost măcelari afirmă furioasa scriitoare.

Ea oferă o mulţime de date care confirmă; dă pe tatăl lui Shakespeare ca pe un bărbat ce-şi făcuse o frumoasă situaţie municipală şi conchide că dacă Iohn Shakespeare o fi tăiat vre-un viţel în vieaţa lui apoi — pentru Dumnezeu — n'a făcut-o ca măcelar, ci ca fermier, căci era fermier bietul om...

Interesant pentru geneza şi psichologia legendelor.

—

„La Turquie que l'on voit" e titlul celei din urmă lucrări asupra Turciei din vremea noastră, datorită savantului L. de Launay. Scrisă înainte de începerea răsboiului ea e de actualitate acum; autorul arătă în cuprinsu-i că salvarea Turciei prin acţiunea Junilor-Turci e o iluzie şi imperiul care a apucat odată pe panta peirei nu se va opri până nu va găsi fundul prăpăstiei.

Politica lui este analiztă în toate cutele ei şi cum o înfăţişează autorul te-ar fi făcut să prevezi gestul nesăbuit al intrărei în acţiunea Turciei care, probabil după aceasta, va înceta să se mai numească europeană.

—

J. B. S.—Scriitorul englez atât de recalcitrant şi bombastic, dar nu mai puţin profund şi sugestiv, John Bernard Shaw, pare că a ajuns în sfârşit să stăpânească opinia publică a ţărei sale. Un studiu destul de adânc şi de stăruitor îi închină publicistul-critic P. P. Howe, în care caută să scoată în evidenţă părerile marelui scriitor, spiritul lui anarhic şi dramatismul său. Insista foarte mult asupra ideei fundamentale a cugetărei lui Shau: ura contra săracului, şi face reserve, poate nedrepte, asupra teatrului celui ce a scris *„Major Barbara"* şi *Man and Superman.*

Cartea în orice caz e interesantă şi mai completă pare-se decât studiul francez al lui Cestre asupra aceluiaşi scriitor.

—

Feminine.—In Anglia face vâlvă chiar pe vremuri ca acestea *Societatea femeilor artiste.* Ultima expoziţie a artistelor londoneze pare deajuns de interesantă şi ziarele locale menţionează cu elogii pe Miss Margaret Macpherson cu cele două grupuri ale sale, de artă intimistă, *Tulipele* şi *Masa de toaletă,* Miss Amy Browning cu *Baia* sa, Dorothea Sharp care expunne o *Primăvară* de care se zice că e o adevărată revelaţie, Miss Dorothy Darnell cu al său sugestiv *Lucru de rând* şi altele câteva, căci societatea, se vede, e vastă, şi nu săracă în talente reale.

In special feminine.

ANUL IV
No. 23

FLACĂRA

21 MARTIE
1915

ABONAMENTE:
In ţară: lei 6 pe an; 7 lei când se achită prin incasator. Pentru învăţători şi preoţi săteşti: lei 5 pe an
NUMĂRUL 15 BANI
TELEFON 41/7

LITERARĂ .·. ARTISTICĂ .·. SOCIALĂ
APARE SÂMBĂTA
DIRECTOR: CONSTANTIN BANU

ABONAMENTE:
Peste munţi: coroane 8 pe an; pentru preoţi şi învăţători coroane 6.50 pe an
In străinătate: 10 lei pe an
REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA: Bucureşti
Str. Câmpineanu, 40

MÂNTUITORUL

...Atunci pe lumea 'nbătrânită,
In rele 'n vitii şi în crimă,
S'a înălţat o auroră
Strălucitoare şi sublimă!

Era Isus, cel blând — martirul
Ce-a ispăşit pe cruce greu
Nemângâerea d'a fi ***geniu***
Şi crima... d'a fi ***Dumnezeu!***

Cincinat PAVELESCU

OUĂLE ROŞII

de I. L. CARAGIALE [1])

(Până către sfârşitul veacului al 14-lea, când a ars mânăstirea Sf. Pafnutie, se găsea acolo, într'un dulap, la păstrare, — scrisă, probabil, de vre-un călugăr cârpocitor de slove, cum erau mulţi pe vremurile acelea, — o cronică, în care se povestea fioroasa întâmplare petrecută, în castelul contelui Fékete Láioş, cu prilejul Paştelui din anul dela facerea lumii 6659, iar dela mântuire 1151. Conţinutul acelei cronice arse s'a păstrat însă prin tradiţie, din generaţie în generaţie, de către călugări, şi mai târziu a fost, după o viaţă întreagă de cercetări adânci, reconstituită de către savantul Laurentius Ferax vulgo, Lorenz Reichlich. După versiunea acestuia, foarte rară, o dăm şi noi aci).

In seara de Vinerea-Patimilor, au mers bătrânul conte Fékete Láioş, care împlinise în Duminica Floriilor şaptezeci şi cinci de ani, la capela castelului, împreună cu soţia sa Virág, care, zicea ea, trebuia să împlinească, în Sâmbăta Rusaliilor următoare, patruzeci. După dânşii veneau nobilii curteni şi copiii de casă, care ţineau, unii coiful contelui, iar alţii coada rochiei contesei. Şi după ce au ascultat slujba, au purces să se grijească cu toţii. Pe când lua sfânta cuminecătură, cel dântâi, cruntul conte Fékete Láioş, iată că aude la spatele lui aceste cuvinte deabia şoptite între contesa şi Dóboş Iánoş, cel mai de samă cavaler al castelului.

— Aş fi fericit, zicea cavalerul, să-mi pot da tot sângele pentru a face o cât de mică plăcere nobilei mele stăpâne.

— Nu cred până nu văd! răspundea tânăra Virág.

Cruntul conte Fékete Láioş a muşcat în gingii linguriţa preotului şi a înghiţit cu noduri sfânta grijanie. Apoi, după ce s'au grijit toţi dela mare până la mic, s'au întors împreună în castel. Cum au intrat acolo, contele a strigat:

— Dóboş Iánoş! Dóboş Iánoş! te-ai spovedit?... te-ai grijit?

— Da, nobilul meu stăpân.

— Adevărat?

— Zic zău lui Dumnezeu!

A scrâşnit contele Fékete Iánoş din gingii... Sâmbătă, pe urmă, către miezul nopţii, au fost toţi la slujba Invierii — toţi; toţi, afară de tânărul Dóboş Ianoş. A întrebat contesa:

— Unde e Dóboş Iánoş?

— Nu ştiu! a răspuns Fékete Láioş şi iar a scrâşnit; nu ştiu unde-i Dóboş Iánoş!

După slujbă s'au dus iar în castel, toţi; toţi, afară de Dóboş Iánoş; şi s'au aşezat la masă mare, să ciocnească ouă roşii. Pe masă erau panere mari pline cu sute de ouă. Contesa a luat unul şi a zis:

— Dar vreau să ciocnesc cu Dóboş Iánoş!... unde e Dóboş Iánoş?

Contele Fékete Láioş a ridicat din umeri foarte încruntat — şi iar... din gingii. Contesa a rămas pe gânduri...

— Minunate ouă roşii! a zis ea; ce frumoasă faţă!

— Se înţelege că-i frumoasă, a strigat rânjind ca o fiară contele; şi fireşte are să-ţi placă, nobilă doamnă! dacă sunt văpsite chiar de mâna nobilului tău soţ în sângele lui Dóboş Iánoş!

— Dóboş Ianoş! a strigat ca o nebună tânăra Virág... Şi... el...? unde e el?

— El? el, a răspuns scrişnind Fékete Láioş; el trebue să fie în iad acuma, după ce şi-a văzut visul împlinit, dându-şi tot sângele ca să facă o mică plăcere nobilei sale stăpâne!

S'au ridicat în picioare toţi nobilii cavaleri meseni.

* * *

— A! a ţipat contesa. La mine, toţi câţi mă iubesc!... Luaţi-l pe acest gunoiu spurcat, pe atât de csenamorisit pe cât de crud!... legaţi-l şi îngenuchiaţi-l!... trebue să-l pilduiesc pe loc!

Până să tragă Fékete Láioş spada lui de oţel de Damasc, pe care o avea amintire din vremea Cruciadelor, au năvălit toţi tinerii cavaleri; l-au legat burduf şi l-au pus în genuchi.

— Acuma, a strigat contesa, spargeţi-i toate aceste ouă în cap!

* * *

Sub grindina de ouă roşii, leşină, scrâşnind, cruntul Fékete Laioş, cu capul plin de sânge şi de gălbenuş... Dar încă mai răsufla...

— Nu e destul!... Daţi-i lovitura de graţie!

Atunci, tânărul copil de casă Béla Şandor se duce aproape şi-l loveşte cu un ou în moalele capului de-i ţâşneşte creerul înmuiat.

* * *

S'a sfârşit cu bătrânul, cruntul conte Fékete Láioş...

L-au târât afară, să-l arunce în prăpastia din spatele castelului.

— Acum, a strigat contesa Virág, să ciocnim! Acela care îmi va sparge cel dântâiu trei ouă pe rând, acela, pe lângă titlul de conte, pe lângă stăpânirea acestui castel şi a moşiilor de veci, va avea şi mâna mea!

Au ciocnit. Contesa a schimbat mereu la ouă. Nici un mesean n'a isbutit. La urmă, a venit tânărul copil de casă Béla Şandor să ciocnească şi el, cu acelaş ou cu care dedese lovitura de graţie. S'a apropiat cu multă îndrăsneală şi pe toate le-a spart.

Şi astfel, tânărul copil de casă, Béla Şandor, a câştigat coroana de conte şi mâna tinerei Virág.

□ □ □

[1]) Din volumul de Postume ce se află în preparaţie. E o satirizare fină a nobilimei maghiare şi a unei anumite literaturi.

UN SPRIJINITOR AL ARTEI

«Mahalaua Jidovască» din târgul Botoşenilor, doarme copleşită de căldura soarelui de Iulie. In casele lor mici, şi joase, cu pereţii stropiţi de noroi ca o faţă pătată de pestrui, mahalagii stau ascunşi la umbră, ca animalele în vizuini. Aproape nimeni nu îndrăzneşte să mai străbată strada. Cum scoate capul, se simte lovit parcă de o măciucă de foc, aşa cade, dogoritor, potopul de raze. Ici-colo, câte un pom, singuratec la poarta unei case, pare înbătrânit cu frunzele albite de colbul care îneacă strada. Albastrul cerului bate în cenuşiu, şi nici o rândunică nu se vede sburând peste acoperişuri.

In mijlocul tăcerei apăsătoare, se aude, deodată, răsunând, ca un vaiet desnădejduit, strigătul unui vânzător de fructe. In capul stradei, se şi iveşte Huşer-merarul, trăgând după dânsul, un cărucior de lemn, cu patru roate scârţâitoare. Vine şchiopătând prin mijlocul drumului, şi cu greu înaintează printre bolovanii colţoroşi şi aspri cari i se pun, supărători, în cale. Aproape cocoşat de atâta opintire, vânzătorul suflă din greu ca un cal aprins. Faţa-i înecată de o barbă sură, — mai mult tărcată de şuviţe negre şi albe, — e plină de sudoare. Un pleastru negru îi astupă, în întregime, ochiul stâng, pe când dreptul clipeşte într'una, între genele mâncate, până la sânge de conjunctivită sau de altă boală. Capul îi tremură mereu caşi când ar fi legat de trup printr'o sârmă din cale afară de simţitoare. De câte-ori strigă, vestindu-şi marfa, se înţepeneşte pe picioare, de frică să nu cadă. Toată averea lui din cărucior, se mărgineşte la vre-o zece chilograme de mere putrede, pe care le bâzâie, cu neastâmpăr, un roi de muşte. De unde-va, de după o portiţă, un strigăt îl opreşte şi îndată de căruţa lui, se apropie o femee slabă şi murdară, pe jumătate desbrăcată. De mână, ţine un copil nespălat, care plânge, frecându-şi ochii cu pumnii. După o lungă târguială, femeia cumpără, de trei parale, un pumn de mere şi-l dă copilului, astâmpărându-l îndată din plâns. Oftând uşor, Huşer îşi împinge căruciorul la umbra unui gard din apropiere, şi se lasă jos în praf, pe marginea colţuroasă a trotuarului. Cât-va timp rămase nemişcat, cu faţa schimonosită de o durere lăuntrică. Apoi, fără să-şi mai şteargă, depe frunte, sudoarea care îţi făcea rău numai văzând-o, scoase din brâu un ciorap lung, unde îşi ţinea banii, şi lunecă într'însul cele trei parale. Se gândi puţin, clipi din ochiu şi, deodată, răsturnă în poala hainei, toţi banii din pungă. După ce se uită în dreapta şi în stânga, cu un fel de îngrijorare, începu să numere gologanii de nichel, cu băgarea de seamă a unui bancher care ar număra bani de aur. Un bragagiu trecu pe lângă el. Bătrânul se uită, cu buzele arse de sete, la doniţa cu apa răcoritoare, se uită şi la banii din poala hainei, şi după o socoteală scurtă, întinse mâna spre bragagiu ca să-l oprească. Dar amintindu-şi parcă de ceva, îşi lăsă mâna în jos şi, înghiţând în sec, îşi strânse repede banii, băgându-i în sân. După puţină şedere, se sculă şi mai obosit. Roţile căruciorului iarăşi începură să scârţâie, şi strigătul merarului iarăşi începu să răsune plângător şi monoton în lungul stradei copleşită de căldura soarelui de Iulie. Cutreerând în van mahalaua, se îndreptă spre o stradă mai din apropierea centrului. La răspânte, se opri o clipă, chibzuind încotro s'apuce. 'I era teamă de sergenţii cari nu-i dădeau voie să umble decât la mahala. Cum sta nehotărât, auzi nişte strigăte de veselie cari veneau de sub umbrarul unei cârciume, unde se răcoreau, bând şpriţuri, mai mulţi muşterii depe acolo. Intre ei era şi un subcomisar care, de căldură, se descheiase la tunică şi-şi scosese şi gulerul dela gât.

Evreul făcu o mişcare să se întoarcă iarăşi în mahalaua de unde venise, da' parcă împins de o hotărâre neaşteptate, se opinti iarăşi, şi trecu pe dinaintea cârciumei. In clipa ceia auzi o voce din umbrar: «Uite unul!... Nici p'ăsta nu-l las!»

Evreul îşi grăbi pasul, prins de o frică nelămurită. Nu se depărtă mult, şi se şi auzi chemat: «Mai stăi, jupâne!»

Intoarse capul şi se opri îndată tremurând. După el venea repede subcomisarul, încheindu-şi tunica. Bătrânul, care se aştepta să fie făcut de ocară, sau chiar bătut fiind-că îndrăznise să iasă din mahala, rămase holbat când poliţistul îl întrebă prietenos:

— Ce faci Huşer!... Cum mai merge comerţul?

Evreul îl privi cu ochiul lui roşu în care încă tremura spaima, şi nu'i răspunse nimic.

Subcomisarul îi întinse atunci un petec de hârtie galbenă, cu îngrijire îndoit:

— Uite... Huşer: un bilet de teatru... Du-te şi tu!... E reprezentaţie de binefacere!...

Indobitocit, bătrânul întrebă:

— Pentru mine? Eu?... Ce să fac cu asta?

— Să te duci la teatru... E frumos de tot... Numai un franc te costă! — îi răspunse liniştit poliţistul, vârându-i, cu deasila, biletul în mână.

Cu palmele deschise în faţa pieptului evreul se dete îndărăt:

— Să dau eu un franc?... Da ce am făcut eu?!..

Stăpânindu-se, poliţistul îl lămuri:

— N'ai făcut nimic... Cine spune?... Da ştii... Aşa am ordin, de sus, să le împart. Trebue să dai şi dumnata un franc... Prefectu, înţelegi!... Trebue să încurajăm arta.

— Eu nu dau:... Ce să fac! — se jelui bătrânul...Toată marfa mea face un franc!!.. Mai bine omoară-mă, domnule comisar!!.,

Faţă cu desnădejdea evreului, poliţistul rămase o clipă încurcat. Dar după o scurtă gândire, zâmbi:

— Las' Huşer!... Am glumit... Tu eşti sărac... N'ai nici-o grije!... Am alergat după tine numai să-mi schimbi un franc... Ştiu că tu ai mărunte... Hai, schimbă-mi francu ăsta!

Evreul, când văzu că'i arată francul, se grăbi să scoată punga. Cu mâna tremurândă, numără cei douăzeci de gologani.

— Poftim, domnule Comisar!

Da subcomisarul, când se văzu cu banii în mână, în loc să'i dea francul, îi aruncă biletul de teatru în cărucior:

— Na jupâne!... Du-te la teatru... Că doar n'o să plătesc eu pentru tine!

Şi bucuros de chipul cum a mai plasat un bilet, intră în cârciumă, vesel, cu chipiul pe ceafă.

AL. CAZABAN

□ □ □

POVESTEA LOR

El, un poet cu faimă.
Ea, o vestită zână.
S'au fost visat, şi, — iată-i, —
Nu însă mână 'n mână...

Ea, majestuos, păşeşte
Cu mâna îndreptată
Spre cel ce nu 'nvăţase
Din drum să se abată.

Iar el, ca de pe-un soclu
Stă neclintit, să 'nfrunte
Privirea sfidătoare
De subt regeasca frunte!

Se admirară-o clipă
Şi-apoi s'au despărţit...
. . . .
Să nu fi fost Trufia
Şi azi s'ar fi iubit...

V. PODEANU

DIN „DIVINA COMEDIE" ALUI DANTE
(PARADIS, CÂNT XIII, v. 67—142)

In cerul Soarelui un Spirit îi spune lui Dante că Solomon fu cel mai înțelept dintre oameni, că nici unul „nu sui" mai sus cu mintea. Dante se îndoeşte, având în vedere pe Hristos şi pe Adam. Spiritul îi răspunde, că Hristos trebue scos dintre oameni întrucât a fost cuvântul lui Dumnezeu, iar Adam pentru că avu suflare imediată din gura lui Dumnezeu. Şi continuă spiritul a spune, că toate lucrurile din lume, fie eterne, fie muritoare, nu sunt decât un reflex al unei idei din Mintea divină. Reflex, ce trece ca şi o imagine dintr'o oglindă într'alta şi într'alta necontenit. Cu cât imaginea ideii divine e reflectată într'o oglindă mai apropiată de Idee, cu atâta e mai limpede, iar în trecerea ei dintr'o oglindă într'alta se tulbură tot mai mult până ce ajunge a fi de nerecunoscut. Şi se tulbură de îndată ce ajunge în lumea materială şi a patimilor omeneşti. Toate însuşirile ar fi bune şi la fel în toţi oamenii, dacă materia ar fi una şi aceeaşi (ceara) şi dacă sigilul ce se apasă pe ceară ar fi tot acelaşi:

«Dar ceara lor şi mâna ce-o induce
Nu sânt de-un fel, de-acea şi izvodul
Mai mult ori mai puţin sub semn străluce.

De-aici şi pomii felurit au rodul,
Mai bun ori rău, deşi de-o rădăcină,
De-aci se naşte geniul sau nărodul.

De-ar fi deci ceara 'n toate-atot deplină
Şi ceru-ar fi 'n suprema sa putere,
Perfect'ar fi şi-a semnului lumină.

Natura-i însă 'n veci aci 'n scădere:
Artist ce-a artei siguranţ'o pune
In operă, dar cea din mâni îi piere.

Deci când virtutea prim' aşa dispune,
Şi 'mprimă' aşa iubirea sa 'nfocată,
S'atinge-atunci suprema perfecţiune.

Aşa pământu-ajunse demn odată
Perfecte vietăţi din el a da,
Şi-aşa fecioar' ajunse 'nsărcinată.

Intr'asta deci aprob părerea ta:
Ca 'n doi aceea nu mai stete minte
Umană 'n veci, şi nici nu va mai sta.

Dar dac' acum eu n'aş vorbi 'nainte,
Tu: «Cum a fost deci făr'-de-asemănare?»
Din nou mi-ai sta cu-aceleaşi tari cuvinte.

Dar ca să-ţi pară clar ce-ascuns îţi pare,
Socoţi, ce-a fost, şi când putea alege
Şi «cere» i s'a zis, cerù atare.[1])

Eu n'am vorbit să nu poţi tu 'nţelege
Că rege-a fost, şi deci el cuminţie
Ceru, spre-a fi desăvârşit un rege.

Dar nu spre-a şti 'n ce număr pot să fie
Motorii-aci, nici dacă din *neccesse*
Şi-un contangent *neccese*-o să ne vie,

Nici *si est dare primum motum esse*,
Nici dacă vr'un triunghiu, ce n'ar avea
Unghiu drept, în semicerc el totuşi iese[1]).

Ce-am spus şi-ţi spuiu şi-acum, de poţi vedea,
El cap regal ceru, şi deci spre atare
Ştiinţ' a săgetat intenţia mea.

Spre «nu suì» de 'nalţi tu gânduri clare,
Cunoşti că numai regi am în privire,
Căci mulţi sânt regi, dar buni găseşti arare.

Ia-mi vorba deci cu-această osebire,
Şi-atunci ea poate sta cu tot ce crezi
De primul om şi-al nostru dulce mire.

Şi plumb pe tălpi, ca 'ncet să năintezi
Asemeni c'un trudit, să-ţi fie-aceste
Când mergi spre da şi ba şi nu le vezi.

Căci cel mai prost din proşti acela este
Ce-afirm' ori neagă fără de-a distinge
Şi sare-aşa vorbind fără de veste.

Pe falşe căi de-aceea ne şi împinge
Ori ce curent creat pe-un calapod,
Căci patima a noastră minte-o 'nvinge.

Din mal te'ntorci mai rău decât nărod,
(Căci nu te 'ntorci cum pleci) când a pătrunde
Tu vrei un adevăr şi n'ai metod!

La ce-ţi spui eu cu probe clari răspunde
Parmenides, Melis şi Bris şi-acei
Ce-am mers aşa şi nu ştiură unde.

Şi-aşa Sabel, ori Arie şi-alţi ca ei
Ce-au fost ca spăzi scripturii s'o sfăşie,
Căci drepţi voiau a fi şi-au fost mişei.

Un om când judecă să nu se ţie
Prea sigur, ca şi-acel ce estimează
Cât timp sânt verzi recoltele 'n câmpie.

Văzut-am eu măcieşul cum iernează
Stând sterp întregul timp şi spin cu fiere,
Şi-apoi pe vârf cu floare cum s'ornează;

Văzut-am nava iute şi 'n putere
Pe mări făcându-şi drumul său deplin,
Şi 'ntrând în port cum făr' de veste piere.

Când văd pe-un om jertfind şi pe-alt creştin
Furând, nu creadă ori care Stan şi Radă
Că văd de-a dreptu 'n sfatul cel divin,

Căci ăsta poate-urca, celalt să cadă».

George COŞBUC

□ □ □ □

[1]) In partea III a Regilor se spune că Dumnezeu a întrebat pe Solomon ce dar doreşte să aibă, şi Solomon a răspuns: Inţelepciune ca să pot judeca poporul întru dreptate.

[1]) N'a cerut ştiinţă de a deslega probleme înalte de metafizică, de dialectică, de cosmogonie şi de geometrie.

COMEMORARI

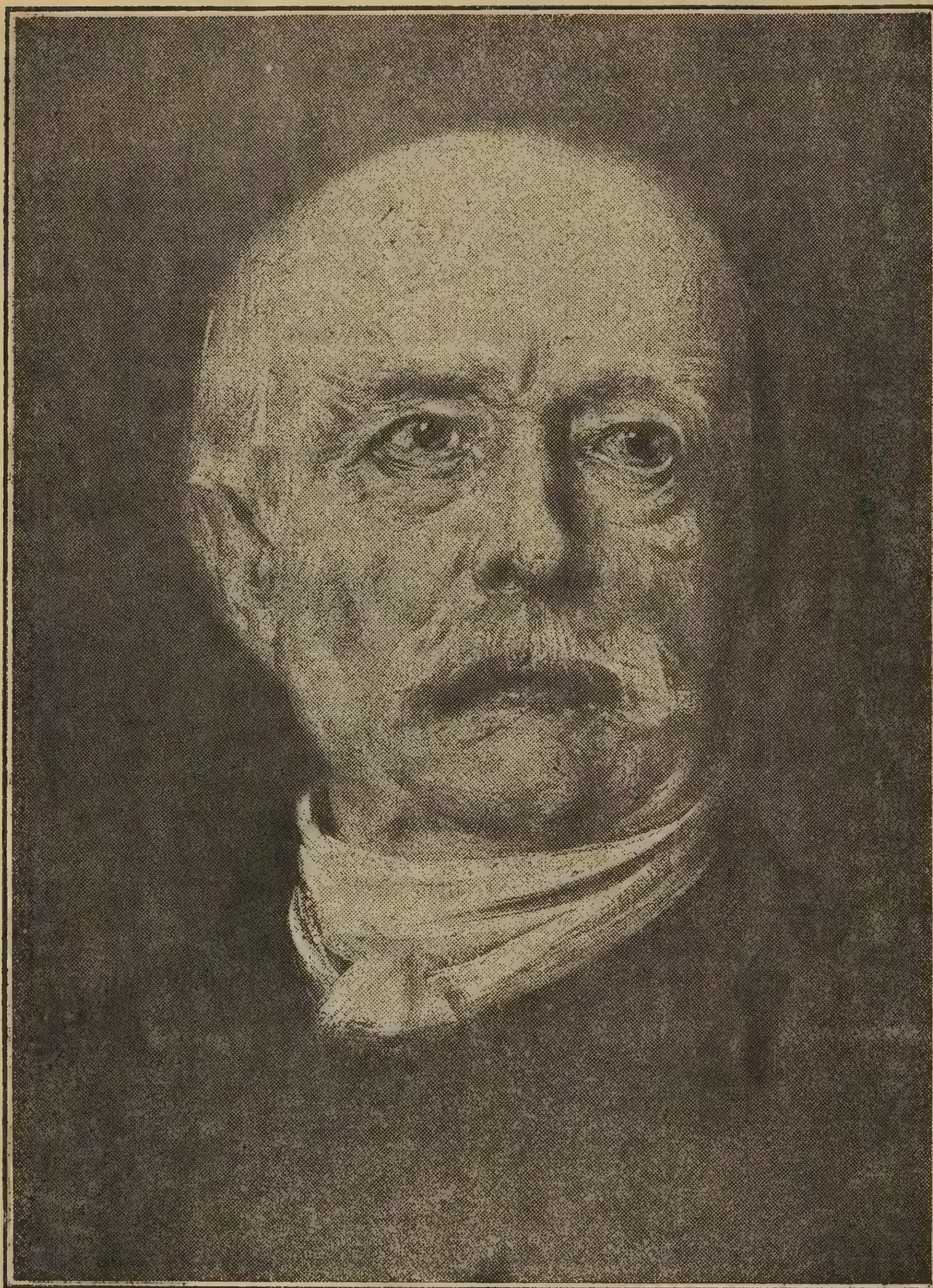

OTTO v. BISMARCK

Cu prilejul centenarului naşterii sale

Germania sărbătoreste la 1 April st. n. amintirea *Cancelarului de Fer*, dela naşterea căruia se împlinesc o sută de ani. Umbra lui uriaşă domină în aşa chip evenimentele de astăzi încât comemorarea aceasta încetează de a fi germană, pentru a deveni, în lumea intelectuală, un eveniment european.

Otto v. Bismarck este socotit cu drept cuvânt ca întemeietorul imperiului german. Statornicia lui de fier în urmărirea unei cugetări politice, nemărginitul său patriotism german, pentru care nimic pe lume nu putea trece mai presus de Patria germană, viziunea sa minunat de limpede în toate tainele problemelor prezentului, perspectiva largă în care îmbrăţişa toate fatalităţile istorice ale trecutului şi adoraţia sa pentru forţa care creiază şi sfinţeşte dreptul — au făcut din Bismarck una dintre cele mai puternice personalităţi politice ale secolului al XIX-lea. Au fost alţi oameni politici mai complexi, mai fini, cu vederi mai îndepărtate în viitor, cu opere mai durabile poate de cât opera Cancelarului de fier, cu principii mai vrednice de simpatie de cât ale acestuia, dar nici unul nu a avut masivitatea de trăsături violente care caracteriză opera sa imensă, ridicată numai într'o vieaţă de om: Germania actuală prusificată. Nici defensiva uimitor de statornică a marelui englez William Pitt, nici echilibrata atotputernicie a cancelarului Metternich, nici credinţa neşovăită a lui Cavour nu pot fi puse alături de uriaşa putere constructivă a întemeietorului hegemoniei prusiene.

Secolul trecut este dominat, la începutul său, de figura epică a lui Napoleon şi la sfârşitul său de casca bismarchiană.

Când, la 1 Aprilie 1815, Otto v. Bismarck, fiul lui Ferdinand v. Bismarck şi al Wilhelminei Mencke, apăru pe lume, Europa era zguduită de reîntoarcerea lui Napoleon în Franţa şi foaia *Vossische Zeitung* publica, la 2 Aprilie, odată cu informaţia „fericitului eveniment" şi *Contramanifestul* lui Napoleon către Europa şi poporul francez.

Apoi... cele „o sută de zile" trecură şi, după o sută de ani, un Impărat trufaş, înălţat pe umerii Cancelarului de fier, putu să încerce iarăşi a ajunge Himera pe urma căreia Napoleon însuşi căzuse la Waterloo...

Prin opera lui Bismarck Prusia ajunse, în fruntea statelor germane şi Germania în fruntea statelor europene; pentru această înălţare a Patriei sale Bismarck merită admiraţia omenirii întregi; dar Cancelarul nu s'a mulţumit cu atât: a căutat nu numai să înalţe, să întărească propria sa patrie, dintr'un nobil sentiment uşor de împărtăşit, ci încă să înjosească Franţa, să o umilească, să o izoleze în aşa chip în cât Germania, superbă şi agresivă, să fie temută de orice alt stat european. După ce a făcut două mari războaie, Prusia lui Bismarck nu s'a socotit răsplătită cu hegemonia celui mai puternic stat din lume; sentimentul îndestulat, al integrităţii naţionale a făcut loc sentimentului urii; Germania nu a vroit să rămână cea dintâi între popoarele, aliate pentru realizarea, pe căi deosebite, a aceleiaş fericiri umane; ea a voit să fie stăpâna necontestată a celorlalţi europeni. De aceia Bismarck a răpit Franţei Alsacia, pământ disputat în curs de veacuri şi Lorena, vechiu pământ curat francez, creând între cele două popoare din fruntea civilizaţiei europene o prăpastie de netrecut. Războiul dela 1870 s'ar fi putut uita, cum s'au uitat atâtea, dacă el nu s'ar fi sfârşit decât prin unitatea Germaniei şi plata celor cinci miliarde.

Prin răpirea Alsaciei-Lorenei, Franţa a fost pe veci aruncată între duşmani şi colaborarea europeană făcută cu neputinţă. Ca să-şi menţină prada Germania a trebuit să-şi sporească forţa militară într'o măsură fantastică şi să-şi impună jertfe ce ajungeau aproape de nesuportat; pe urmele ei întreaga Europă, ca să-şi apere neatârnarea, trebuia să se supună aceluiaş regim militarist şi o parte din munca popoarelor civilizate se pierdea în pregătirea măcelului uriaş de acum, în loc să se cheltuiască pentru realizarea unei opere de obştească propăşire. Ca să fie apărată înspre Sud, Germania a fost nevoită să facă transacţii cu conglomeratul austro-ungar, ocrotind nedreptatea seculară ce stă la temelia acestui Stat antinaţional—cu toate că Germania însăşi se ridicase pe baza principiului naţionalităţilor, pe care Napoleon al III-lea îl apărase cu atâta statornicie înainte de 1870. A ajuns să protege chiar Turcia,

deşi aceasta era însăşi negaţiunea unui Stat de cultură şi de civilizaţie.

A îngenunchiat Franţa, dar n'a putut-o zdrobi, şi-atunci a trebuit s'o veghieze mereu sub arme şi din această tragică veghiere a trebuit în mod fatal să ajungă la zorile roşii de astăzi.

Bismark a folosit triumful Germaniei pentru realizarea unui gând de distrugere şi ură, sub povara căruia Europa a trăit patru decenii ca într'un groaznic vis rău. Pentru aceasta opera Cancelarului de fier, acum când îşi dă toate roadele, apare drept una dintre acele măreţe monstruozităţi istorice care pot târî în prăbuşirea lor pentru veacuri întregi toată civilizaţia unui continent.

Cea mai mare parte a catastrofei de astăzi poate apăsa pe umerii Cancelarului de fier—întru atâta întru cât poate apăra pe umeri omeneşti povara fatalităţilor istorice.

Const PAUL

LUI CRIST

O, Crist, tu care-aproape de două mii de ani,
Te-abaţi, în primăvară, prin lumile sărace,
Şi, fluturând veştmântu-ţi pe umeri diafani,
Ne aminteşti într'una îndemnul tău de pace;
O, Crist, copil de oameni şi-ales de Tatăl Sfânt
Să mântui omenirea de grelele-i păcate;
O, tu, cel mort pe cruce şi fără de mormânt,
Menit să-ţi porţi simbolul prin veacurile toate, —
Zădarnic ţi-e îndemnul şi toată truda ta
In vânt se risipeşte şi ca'n pustiu se duce:
Şi astă-zi lumea poartă aceiaşi luptă grea
Şi'n noi — în fiecare — tu mori din nou pe cruce!

Nu s'a schimbat nimica din vechile 'ntocmiri
Şi-acum tot ura este în viaţă călăuză;
Minciuna şi-azi e Doamna întregii omeniri
Şi fratele te vinde cu zâmbetul pe buză!
Zădarnic ţi-e îndemnul şi fără de ecou,
Iar braţul tău profetic zădarnic se destinde —
De-ai fi în lume, Doamne, te-ar răstigni din nou,
Ba, cred că Iuda, astă-zi, pe mai puţin te-ar vinde!

N'a fost destulă jertfa-ţi, o, visător artist,
N'a fost destul să moară cel mai ales din oameni:
Sânt multe cruci în viaţă şi toate cer un Crist
Şi omul răstigneşte pe cei mai buni din sameni.
In lumea asta plină de suflete de rând,
Sânt multe firi stinghere ce suferă 'n tăcere;
Asemeni ţie, Doamne, ei făuresc în gând
O lume dezlegată de chin şi de durere!
Sânt mulţi asemeni ţie, sânt mulţi acei născuţi
Să mântue pământul ca tine-odinioară:
Ei stărue 'n tăcere şi mor necunoscuţi
Şi'n locul lor vin alţii la fel cu ei să moară.

Când toţi aceştia, Doamne, pe cruce vor pieri,
Urzind fără 'ncetare visării sfinte firul;
Când Criştii toţi din lume osânda-şi vor primi
Şi fiece Golgotă îşi va avea martirul —
Atunci doar o să-ţi fie încununată truda,
Indemnul tău de pace ne va găsi uniţi;
Va fi pierit din lume şi cel din urmă Iuda
Şi-or re'nvia în tine toţi micii răstigniţi!

B. NEMŢEANU

FRAŢII

Rămas văduv, bătrânul Amaru îşi îndepărtase copii pe la casele lor, ca să rămână cloşcă pe ouă: singur pe avutul lui. El semăna, el secera, el încrucişa gâtejele pe vatră, orbăcăind în cotlon, în zorii zilei, şi mânca singur, la nămiezi şi seara, pe un colţ de masă, împresurat de tăcere şi de umbre. Şi iată că o mână şi un picior îi fură luate, ca de iele, şi înţepenite. Moşneagul ţeapăn rămase pe pat, aşteptând să treacă peste ochii lui noaptea şi ziua una, după alta. Şi, pentrucă îi trebuia un om ca să-l slujească şi să-i vadă de avere, chemă pe feciorusău dintâi, pe Crăciun. Amaru nu avea decât doi copii, acum oameni în toată puterea.

După câteva luni, bătrânul muri. Crăciun să făcu stăpân pe tot avutul. In zadar frate-său mai mic, Florea, îl rugă, îl ameninţă, stărui prin poveţele bătrânilor satului să-i dea partea cuvenită. Crăciun jură, că numai lui i-a lăsat taică-său şi casa şi pământul şi vitele mari şi mici. Pe de-altă parte, Amaru nu lăsase scrisă nici o adiată şi nici nu'şi rostise vrerile cu limbă de moarte, faţă de oameni vrednici de crezare.

Crăciun n'avea copii. Florea, frate-său, avea patru. In huzur bicisnic, în bucurie batjocoritoare trăia bogatul. In supărare, în josorâre şi în vestejire trecea greoi viaţa lui Florea, prin zilele lui Dumnezeu, pline de podoaba soarelui şi a stelelor, sălăşluite sub catapeteasma cerului, a norilor în pururea schimbare. Nici unul din ei nu se bucura după cuviinţă: de albimea caldă a zepezii, straiul de iarnă al ţarinii, de uşor legănata mare a holdelor, de înviorătorul revărsat al zorilor, de căderea serii răcoroasă şi odihnitoare.

Amândorora le era viaţa stricată. Fără să vrea şi fără să ştie, Crăciun pândia neliniştit ca fiara cu prada sub labe. Imbelşugarea lui se învenina cu nedreptatea ei. Omul îşi smintise năzuinţele sufletului. Chemat şi el de stelele cerului şi de strălucirea aurie a nisipului irosit pe prunduri, îşi smulgea privirea şi îşi zicea: „Ce-mi folosiţi dacă nu sunteţi bani de aur, să va strâng la chimir? I-aş arăta eu lui frate-meu cine's şi ce pot!" Iar Florea spunea celor vecinice ca şi celor trecătoare: „Nu mi'i aminte de voi! Fac umbră zadarnic pe pământ! Bucure-se nenea de floarea şi de saţiul lumii.

Florea n'avea alinare nici în bordeiul lui pocâltit. Nevastă-sa nu se pricepea să'i adoarmă neodihnita mâhnire, ci mai avan i-o aţâţa. „Frate-tău domn şi tu neom!„ îl asmuţia muerea pe câinele turbat aciuat aproape de inimă în pieptul omului.

Copiii săracului creşteau mari, tot mai flămânzi şi mai neînţoliţi. Apucase omul să se însoare până nu împlinise douăzeci de ani, şi tot la câte doi pruncul era gata. Covârşit de greutăţi, lovit de nedreptatea frăţini-său, Florea se plecă gârbov la douăzeci şi şase de ani, când, ca retezat, întoarse ochii pe dos, şi îşi dădu sufletul, mort ca toţi morţii.

Vestea săvârşirii din viaţă a lui Florea Amaru ajunse şi în casa cu ziduri groase a fratelui lui. „Imi pare destul de rău că s'a prăpădit, se căina bogatul, dar astăzi nu mă pot duce să-l văd.

Trebue numai decât să plec la oraş. Sunt în judecată, şi judecata n'aşteaptă! Voi veni la înmormântare, se 'nţelege !... Doar mi-e frate bun... Rău îmi pare de el. Dumnezeu să-l erte, că prea mă blestema pe toate potecile !..."

Aşa arunca vorbele Crăciun, şi cui nu'l întreba, frământat în inima lui.

Mortul fu dus la groapă în răcnetele femeii lui, desnădăjduită, ca nebună, în ţipetul a doi din copii, mari răsăriţi, care îşi vedeau pe tatăl lor, încăput într'un sicriu de brad, dus pe năsălii către cimitirul satului. Lumea plângea a sfâşiere pe cel sfârşit de timpuriu, şi care lăsa pe urmă'i copii nevolnici să munciască; şi fiecare căuta în juru'i, doar va vedea pe fratele mortului.

Crăciun avea multe de făcut pe la oraş. Abia a doua zi dela înmormântare îşi opri bueştri osteniţi şi plini de praf acasă la el. „Acum la ce m'aş mai duce la bordeiul lui? zicea el. Dacă nu m'am dus la el, care mi-era frate, ce să caut la copii şi la nevasta lui, care mi's mai streini, şi m'au ocărât în totdeauna?"

Crăciun se arăta nepăsător, dar în inima lui nu era liniştit. In noaptea zilei a şaptea, dela îngropăciunea fratelui lui, pe când nepăsătorul prefăcut dormia, i se păru că vede pe frate-său că i se apropie de pat, îl priveşte lung, cu milă, şi 'i zice: „Nene, m'ai despoiat de averea părintească. Eu te-aş erta bucuros, că am trăit bine amândoi când eram micuţi. Dormiam într'un pat şi ne îmbrăţişam ca fraţii. M'ai scăpat odată de înec... Te ert că mi s'a tras moartea dela tine. Averea îl caliceşte pe om şi'l rătăceşte. Acum ce'mi trebue: sunt mort ca toţi morţii! Nene, fii tatăl copiilor mei; tu n'ai copii! Fie-ţi milă de ei! Dă-le partea ce mi se cuvenea mie dela părinţi..." Aşa grăia mortul, şi lacrămi aprinse picau din genele lui, încă nemâncate de şederea în groapă.

Crăciun îşi da seama că visează, dar nu'şi putea suferi visul. Il izbi cu podul palmei peste gură, pe fratele tot mai aplecat, ca de o povară, peste trupul lui răstignit de somn. Dar Florea nu pieri şi nici nu se dete de-oparte. Din potrivă, răposatul îngenunche lângă omul adormit. Deschise gura: „Nene dragă! mie mi-e milă de viaţa ta, dar eşti hain!" aşa grăise el, şi un fir de sânge, spumă pe dinţii lui, din buza umflată de lovitura mânii lui frate-său mai mare. Spăimântat îl privia Crăciun, gândindu-se că e strigoi răposatul. I se năluci că a pierit şi îi văzu capul culcat, apăsat pe mâna lui cea dreaptă. Voi să-şi tragă braţul şi nu putu. Il săruta oare mortul, sau îi sugea sângele? Cum era să'l sărute, când şi-acum îl bătuse? Crăciun să trudia să se ridice, să-şi mişte măcar braţul, pe care capul omului mort de şapte zile se lipise, dar nu putea!

Intr'un târziu sări din pat, rupse pâcla care îl înfăşura pe de-a'ntregu şi răcni:

— A plecat! A închis uşa ca un om!

— Ce'i? întrebă nevastă-sa, deşteptată şi ea.

— Câinii nu'l cunoşteau, şi tot n'au sărit să'l muşte! Nu l'au lătrat! borborosia omul, îngrozit.

— Pe cine, Crăciune? Ce'i? întrebă muierea, înfiorată.

Crăciun îşi trecu mâna peste obraz să se desmeteciască.

— Tare rău am visat! vorbi el, strivit de oboseală.

Nu desluşi nimic nevesti-si. Numai la ziuă, când fu singur în odaia lui, îşi desgoli mâna dreaptă întreagă: o urmă vânătă, mai mare ca o carboavă, pecetluise braţul, tocmai acolo unde socotia hrăpăreţul că se lipise gura mortului. Paşii nevesti-si îl treziră din spaimă.

— Ce'i astăzi, femee? întrebă el, auzind bătaia clopotelor, răsunătoare şi voioasă.

— E Duminică, bărbate. Se împlineşte săptămâna de când l'au îngropat pe frate-tău.

— Cine te-a 'ntrebat? mârâi omul, şi tot visul i se ţesu pe dinainte limpede.

Fără tihnă, încurcat de răgazul lui, Crăciun îşi făcu de lucru pe prispă. Nu cuteza să se ducă la biserica, vecină cu ţintirimul. La prânz nu putu să mănânce. Bea însă mereu şi asuda de îndată.

— Nu m'am odihnit cum se cade astă noapte, spuse el nevesti-si, care era îngrijorată de tremurul mânilor şi de gălbejeala de pe chipul bărbatului. Să mă laşi să dorm eu la perete de-acum; poate aşa...

Crăciun se ţinea tare. Nu voia să-şi mărturisească vedenia. Târziu şi în tresăriri adormi, cu faţa către perete.

O săptămână întreagă de aşteptare înfrigurată se scurse. Omul începuse a îmbuca omeneşte, întărit tot mai mult în credinţa că visase.

Dar în noaptea de către Duminică, fratele hrăpareţ simţi că patul se dă la o parte dela picioare, încet, întreg. Voi s'o înghioldească pe nevastă-sa, ca să nu deschidă el ochii, ci să vadă ea ce se petrece. Strângea pleoapele cu putere şi totuş deschise ochii, împotriva vrerii lui. Frate-său, Florea, era lângă el, mai slab, mai neom, mai putred cu o săptămână.

— Bine-ai făcut nene că te-ai mutat. Vream să sug şi din stânga. Tot nu vrei să faci pace cu dreptatea?

Crăciun încercă să se scoale. Se încordă adânc. Simţi că i se strică coşul pieptului ca o cutie şubredă, şi rămase neclintit. Răposatul îngenunche, te miri cum, între pat şi perete, şi'şi lipi gura pe braţul desgolit fără împotrivire al fratelui lui mai mare, Crăciun gemea, simţea că leşină, că se pierde într'o noapte înegurată.

Intr'un târziu auzi urlete de câini, pe departe, şi deschise ochii. Era ziua 'n amiaza mare. Nevastă-sa îl priveghia, mâhnită.

— Ce'i cu tine? îl întrebă ea.

Omul tresări, ca prins cu o faptă urâtă, dar nu mărturisi nimic.

— Nu mi-e bine de-o vreme! Ia vezi, ce haită'i pe afară, zise el.

Rămas singur, îşi desveli mâna stângă: o vânătae neagră dovedea că visul lui nu fusese vis.

Şi iarăş o săptămână încheiată se scurse, în aşteptare înfrigurată. Fratele hain nu putea mânca, nu putea dormi omeneşte. Se topia ca de-o boală ascunsă. Incepuse a vorbi singur. Mâinile lui dibuiau lucrul pe care stăpânul lor îl cerea; picioarele se împedicau între ele, moi; ochii se perduseră in capul omului încăpăţinat în nedreptatea lui.

In noaptea aşteptată cu fiorii morţii, Crăciun se hotărâse să nu doarmă. Se prefăcuse că se culcă şi el de odată cu nevastă-sa, o lăsase să doarmă, se dase jos din pat şi se aşezase pe un scaun, în mijlocul odăii, zăvorâte. Se gândise să tragă cu pistolul în neomul care avea să vie a treia oară ca să'i sece viaţa, să i-o sugă din vine. Işi înlăturase gândul, socotind că acela este or cum frate-său; că nu mai este om: ca să moară; că o singură moarte e dată omului, şi că aceia fusese biruită de Florea şi că, se putea ca tocmai la nevoe: sau pistolul să nu ia foc, sau el, Crăciun, îngrozit, să nu poată trage. Se ştia şi slab acuma. O rămăşiţă bicisnică din ceia ce fusese el cu trei săptămâni în urmă. Se hotărâse însă după multă chibzuinţă, să nu închidă pleoapele, până nu va auzi cântatul despre ziuă al cocoşilor.

O tăcere de mal surpat apăsa casa. Ochiul candelei mijia cât un sâmbure, cât o linte. Ca nişte aripi negre cuprindeau lăuntrul odăii la răstimpuri. Crăciun era slab, ostenit ca bolnavii, dar aştepta. O piroteală îi ungea genele tot mai cleios. Omul se izbia cu pumnul în frunte, îşi muşca buzele albe. La un timp totuş, simţi o mână pe umăr, de şi zăvorise uşa. Era frate-său. Venise. Crăciun se ţinu bine pe scaun. Oare dormia? Era treaz? Un miros greu, de stârv vechi, străbătea prin hainele lui Florea. Zâmbia, sau voia să vorbească mortul şi nu mai putea? Poate nu mai avea limbă! Incet, bâlbâit, Florea vorbi:

— Nene! gândeşte-te bine! Fie-ţi milă de tine! Numai o oca de sânge mai am de supt, şi vii după mine! Atât sânge mai am de supt... E păcat şi de tine!

Crăciun sta înşirat pe scaun, aproape mort. Florea aştepta, părea că nu se îndură să'i ia şi cele din urmă picături de sânge.

Ca din mormânt, Crăciun vorbi:

— Da... Impart... Du-te!...

Florea se plecă peste trupul lui Crăciun şi dădu din cap în semn de mulţumire. Două lacrămi de foc opăriră obrazul fratelui cel mare. Strigoiul se trase către uşe, o deschise lin şi plecă.

V. DEMETRIUS

UN ÎNGER A VORBIT

La o nuntă de argint

— «Eu sunt din lumea unde doar spirite plutesc...
Dar când o sărbătoare e 'n gândul omenesc,
O zi, în care Munca şi Dragostea 'mpreună,
Incing biruitoare de lauri o cunună,
Atunci cobor, şi'mi place alături să m'aşez
De mirii ce se'nchină în viaţă, unui Crez.
Mi-e drag, să pui sărutul pe creştete cărunte
Ce trăznetele soartei ştiut-au să le 'nfrunte:
Şuviţele lor sure, de crivăţ argintate
Par chrizanteme mândre, târzii, nescuturate...

Lor nu le pasă dacă în viscole trăesc,
Căci împrumută albul zăpezilor ce cresc
Pe piscurile 'nalte, — de unde 'n depărtare
Tot ce-i mărunt se şterge, şi creşte tot ce-i mare.
De-aceia şi eu astăzi venit-am lângă voi,
Căci aţi ştiut înfrânge ispite şi nevoi, —
Ispita desnădejdei din inimi întristate,
Şi n'aţi rămas ca 'nvinşii cu braţe 'ncrucişate!
Voi aţi crezut în muncă şi 'n biruinţi din greu,
Şi cine crede 'n muncă se 'ncrede 'n Dumnezeu.
Un şir fecund de zile din viaţa voastră 'ntreagă,
Ca lanţurile care de-o ancoră se leagă,
— S'a aruncat în marea Destinului uman
Şi fericiţi şi teferi, ajuns-aţi la liman!
De-acum seninul zilei şi-al mărei neclintite,
Stăpânul meu prea darnic, răsplată vă trimite:
A 'mpodobit în haru-i de binecuvântare
Copacul vieţei voastre cu tinere vlăstare;
In ochii lor, asemeni c'o undă de isvor,
Puteţi oglinda vieţii privi în viitor.
Şi cum în ochii voştri strămoşii se deşteaptă
Din somn adânc, — tot astfel pe calea pururi dreaptă
Veţi re'nvia în dorul copiilor de-acum
De mâini, de totdeauna, — pe-al veşniciei drum.
Viaţa viitoare aceasta-i! Ne învinsă,
E'n torţa sufletească din ochi în ochi aprinsă:
Nu trupul care moare cenuşa va 'ntregì,
Ci ritmul unui leagăn, în timp l'o nemurì.
Acolo e răsplata, cununa pururi verde
A laurilor faptei ce mugurul nu-şi pierde.
Căci fiecare râvnă ce'n suflet a 'ncolţit,
Urmaşul o 'nfloreşte, o creşte însutit.
Nu-i gest, nu-i hotărâre, nu-i umbra unui gând,
Să nu brăzdeze-o cută prin veacuri germinând.
Şi liniile feţei de-o mână nevăzută
Treptat se modelează, Sculptorul împrumută
Ceva, din prototipul Archangelui divin
Ca s'o resfrângă 'n chipul copiilor ce vin,
Sau pune drept pecete, un rictus de momâi
La cei ce-au vrut dreptatea s'o sfarme sub călcâi.

O! dac'am înţelege cu toţi această taină,
Cum n'ar mai rupe moartea a vieţei noastre haină,
Cum s'ar umplea pământul de mii de heruvimi
Asemenea oştirei ce cântă pe 'nălţimi.
Şi-am revedea minunea, ca Lazăr din mormânt,
Venind din patru unghiuri acei ce nu mai sunt,
Eşiţi din spuma Lethei, cei buni, transfiguraţii
In svelta siluetă a nouii generaţii!
Doar spectre rătăcite s'ar izola de veci
In peşterile sumbre, sub lespezile reci!...

Dar până ce minunea în toţi se va ivì,
S'o faceţi voi, în colţul căminului,—acì,
Acesta este rostul în parte al minunii:
Nu vântura, ci strânge pios ce-au strâns străbunii.
Din veac în veac, părinţii ştiut-au zi cu zi,
O insulă 'n oceanul furtunelor clădì.

Iar voi copii, ce mâine, al vieţii lanţ legând
Veţi contopi un suflet, o inimă, un gând,
De vreţi să ştiţi pe lume ce'nseamnă fericirea
Priviţi 'napoia voastră bătrânii: e iubirea,
E lupta care pune nădejdea 'n biruinţă
E mâna ce alină ori curmă-o suferinţă,
Iubirea este grija de mâini în fapta de-azi,
Un braţ de-apururi gata întins, — când poţi să cazi;
Surâsul ce abate din calea lui o ceartă
Privirea ce sărută din depărtări, şi iartă,
E umărul pe care poţi fruntea, fericit
S'o reazemi fără frică la gândul: sunt iubit,
E luminiţa dârje ce stărue în vânt
Şi tremură 'ntuneric o dungă pe pământ!

Iar dacă 'n drum răsbateţi fatalele dureri
Când sbuciumat te 'năbuşi şi 'n strigăt moartea ceri,
Fiţi totuşi cu tărie şi fără răsvrătire,
Căci mai presus de orice pribeagă fericire,
Prin suferinţi te-apropii mai mult de Cel de sus...
Poţi pierde tot, — la capăt ţi-a mai rămas Isus.

El ce-a sorbit oţetul când setea l'a cuprins
Şi 'n ochii lui de soare un Dumnezeu s'a stins,
El ştie bine anume, tu nu te întreba
De ce ţi-a pus au faguri, au fiere 'n cupa ta:
Pe inimă-ţi s'apleacă un Albimist divin
Ce vastul echilibru îl cumpăneşte din
Mii voluptăţi şi chinuri, lumini de zi, şi noapte,
Cum muzica se ţese din pauze şi şoapte,
Mătasea unui nufăr, — din mlaştinile-adânci,
— Frontonul unui templu, e jertfa unei stânci:

Fii mândru, de-a fi stâlpul rigid, fără revolte,
Pe care-apasă arcul imens, al unei bolte!»

1915

D. NANU

UN MARTIR AL ARTEI:

BALTAZAR

„Mater Dolorosa" Desen de *A. Baltazar*

S'au împlinit șease ani de când s'a stins, pe neașteptate, unul din sufletele cele mai adânc și deplin închinate artei, pictorul A. Baltazar.

Iar sfârșitul lui fatal, tocmai în preziua pornirii artistului spre idealul tărâm al artei — Parisul, — a pus vârf fatalității crude ce a întovărășit, mereu, scurta-i activitate.

Retras în atelierul lui modest, ca și căsuța pe care și-o împodobise cu o friză decorativă, concepută pe de-a întregul de el, Baltazar nu cunoștea bucucurie mai mare de cât aceia a retragerii lui de adevărat schimnic al artei.

Par'că îl văd și acum în atelierul lui simplu, cu pereții proaspăt văruiți, în fața șevaletului, stăpânit de mirajul culorilor. Și ori unde te uitai dădeai peste ceva atrăgător. Ici o lacră veche, de stejar, cu capacul și pereții acoperiți de sculpturi de o primitivitate bizară, dincolo o cergă veche, de o rară armonie de forme și culori, apoi o cruce străveche de patriarh, pe un petic de patrafir, smălțat cu aurul unor alesături stranii.

Un mic muzeu de artă decorativă, alcătuit pe încetul, și în care se simțea sufletul unui mare cunoscător al elementelor bizantine din arta noastră națională.

Poate că mulțumită acestei înțelegeri a vechei noastre arte, se încumetase Baltazar să s'apropie și de vechile tradiții, prinzându-le, una după alta, în vraja liniilor și culorilor, cu o neobișnuită intuiție a valorilor.

De aci și sinceritatea așternerii tonurilor, într'o factură de o scânteetoare originalitate, de aci verva acestei palete, menite să aducă la viață nouă tot ce pare înmormântat în tainițele vechei noastre arte religioase.

De aci și nota cu desăvârșire nouă, neașteptată a lucrărilor lui Baltazar.

Una din întâiele pânze ce silise pe toți

A. Baltazar

— artiști și cunoscători să caute unii nedumeriți, alții răpiți deabinelea de această mare personalitate artistică, — întâia făgăduială a unei activități bogate în concepții rare a fost „Vornicul Moțoc" — o pânză de dimensiuni, numai eboșată, și de aceia, parcă, mai interesantă— lucrare aflată acum în colecția d-lui G. Giurgea, un fin amator de artă.

Inspirat de paginile lui Costache Negruzzi, pictorul a așternut în culori clipa în care crudul Moțoc, sbătându-se în brațele slujitorilor domnești e gata să fie asvârlit, peste zidurile palatului domnesc, în ghiarele mulțimei răzbunătoare „Proști, dar mulți!"—vorba Lăpușneanului.

Și pumnii încleștați se ațin, ca să isbească, și labe hulpave se răschiră, ca niște ghiare ale morții neiertătoare, spre bătrânul neputincios care își vede moartea cu ochii.

E tumultul groaznic, este mișcarea impresionantă a priveliștei sângeroase pe care Baltazar a trăit-o, aevea, citind paginele marelui prozator al vechimei.

Intr'o altă compoziție, „Sfântul Gheorghe, ucigând balaurul" — o altă pânză de dimensiuni, se străvăd în îndrăsnelile de culorit și de voită primitivisare a formelor, orizonturilor noui, spre care se avântă artistul.

Din nefericire aceasta capo d'operă a

operei lui Baltazar n'a putut fi preţuită la vreme, de cei ce priveghiază întemeierea unei galerii de artă, a noastră, şi a trebuit s'o aprecieze mai mult o glorie a chirurgiei franceze— mai an răposatul Dr. Dieulafoi.

Ceeace nu s'a făcut la moartea pictorului, s'ar putea îndrepta acum, când această pânză, de mare valoare pentru noi, ar putea fi răscumpărată de Stat, pentru Pinacoteca din Bucureşti, unde trebuie să-şi găsească locul şi o altă composiţie: „Lumânărică“, inspirată artistului, tot din paginile lui Costache Negruzzi şi aflată, încă, în stăpânirea familiei lui Baltazar.

*

Ceeace te isbeşte în ori şi care din aceste compoziţii ale lui Baltazar e uşurinţa punerii în pânză, ce primează oricărei concepţii a lui. Şi în acelaş timp te impresionează atmosfera, deplin potrivită, în care îşi înfăşură artistul cele aşternute pe pânză.

Vezi priveliştea unei mahalale sărace, desfăşurându-se infinită, în armonia de tonuri, de forme, ce o mai întâlneşti, pe alocurea, pe la marginele Bucureştilor.

Dealtmintreli cu această notă de pricepător al frumuseţii vechilor elemente de artă românească, a şi reuşit artistul să se impună, încă de la întâiele lui manifestări.

Totul isvora sincer, cu o căldură, în care puţini deosibeau rezultatele unor sârguincioase căutări.

Şi în multe pânze a prins Baltazar poesia vechilor mahalale bucureştene, cu case umile, ale căror privdoare şi prispe sunt înveselite de glastre cu flori şi de straturi întregi de „nu mă uita“, „pansele“ şi „ochiul boului“... Iar vre-o femeee, durdulie, cu barişul sau cu testimelul în cap, împleteşte la ciorap, sau lucrează cu igliţa, în lumina asfinţitului ce împânzeşte poesia în tot cuprinsul acesta patriarhal.

Pe lângă această poesie a mahalalei, Baltazar a lăsat, într'o serie de schiţe şi desenuri—dintre care notez două adevărate giuvaeruri de culoare, aflate în „Muzeul Simu“– o mulţime de privelişti de dincolo de barierile oraşului, vederi de pe la mânăstirile din jurul Bucureştilor: de pe la Snagov, Căldăruşani, Pasărea şi Cernica.

In toate aceste lucrări simţi preocuparea artistului pentru împărecherile cele mai neaşteptate de tonuri, în minunate armonii, sub care găseşti un rar spirit de sinteză al coloritului.

Şi te răpeşte un verde puternic, aproape albăstrui, alăturea de un galben roşiatic, aşternut cu cuţitul, pe un gard de scânduri, în perspectiva unei ulicioare de mânăstire.

De aci nota bizară cu care a cucerit pe toţi. Insă în cruditatea aparentă a tonalităţilor din aceste sinteze care dă armonie coloristică, trebue căutată şi expresia caldă a celui ce înfăptuia frumosul, neperzând din vedere alcătuirile vechei arte decorative a ţării noastre.

Cât îşi dădea de bine seamă Baltazar, de aceasta se vede în „Doamna Despina“—o altă minune eşită din acest penel—, ca şi în marele triptic „Făt-Frumos“, care l'a preocupat, până la ceasul din urmă, şi în care găsim aceiaşi sinteză de armonie dintre tonurile vii ce alcătuiesc însuşi fondul artei decorative.

In anii din urmă ai vieţii, Baltazar, adâncind din ce în ce mai mult bogatele isvoade ale artei noastre naţionale, făurise planul unei întregi activităţi, pe temeiul elementelor nouă descoperite de el.

Dela mănăstirea „Hurez“, acest tezaur de artă a noastră, a luat o întreagă serie de desenuri de o rară frumuseţe, copiind pe încetul, şi interpretând apoi, notele caracteristice, trebuincioase unei lucrări asupra vechei noastre picturi.

Lucrarea aceasta de mare iubitor al frumuseţilor picturale străvechi, îl silea pe artist să-şi uite, uneori, penelul, apucând condeiul şi lămurind, pe temelii statornice, taina artei din bătrânele noastre monumente religioase.

Insă acest suflet vibrant, de artist, n'a avut vreme îndestulătoare ca să spuie tot ce avea de spus. Prea s'a cheltuit mult, fără răspasuri de odihnă şi fără de cruţare pentru el, lăsând puţine, prea puţine lucrări, adevărate comori de artă, disputate de cunoscători, şi cari ar trebui să intre în galeria noastră de pictură naţională.

S'a străduit prea mult bietul artist şi prea n'a ştiut să fie mai cumpănit, mai rece, şi fără voie, a stins prea repede lumina vieţii.

Dar când atâţia inşi pier de netrebnică bătrâneţe, bine că se mai află şi câte un Baltazar, care să se jertfească, cu trup şi suflet, ca un adevărat martir, preamărind frumosul!

N. PORA

REFLEX DE SUFLET

Dece'mi răsar în minte
fantastice ruine?
Dece'mi vibrează 'n suflet
durerile străine?
Ce clopote răsună?
Ce plâns înăbuşit
Imi turbură visarea?
Ori,
poate c'am murit
şi 'n sborul veşniciei
străbat întinderi sumbre
în care, mii de veacuri
lăsară negre umbre
de patemi răzvrătite,
de mitice porniri
plutind în urmărirea
eternei năluciri?...
Şi,
cum se pierde 'n taină
grăuntele de lut
şi visurile 'n haos
şi gândul meu e mut,
şi cum e mort instinctul
şi «eul» meu e şters,
pulsează într'un atom
întregul univers.
Ori, poate,
cugetarea
şi simţul meu, n'au fost
reflexul unui suflet
ţesut pe-un singur rost,
ci,
luciul picăturii
în care se resfrâng
icoanele mulţimii
de suflete ce plâng.
. . . .
Nu...
N'am fost nici o dată
Şi 'n nici o clipă
«eu»
şi,
de-am urcat calvarul,
n'a fost calvarul meu:
In mine,
plâng fantome
pe vechi ruine 'n scrum
şi sufletul mulţimii
în zbuciumul de-acum.

B. LUCA

† GRIGORE GABRIELESCU

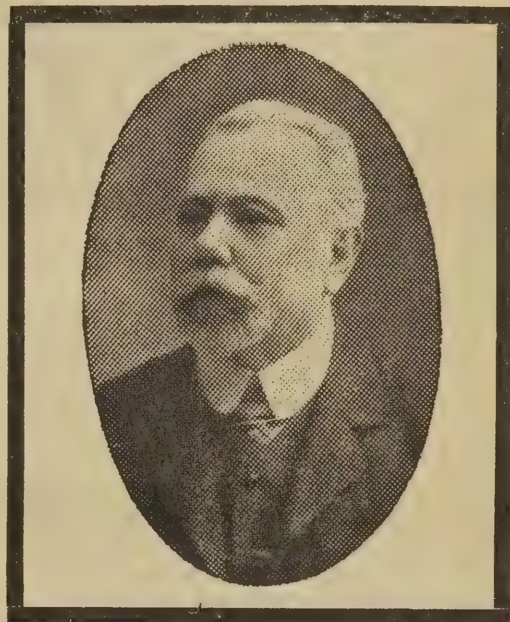

Incolţit de creditori, şi pentru a intra nepătat în lumea cealaltă, precum cu fruntea senină a călcat în lumea asta, Grigore Gabrielescu şi-a curmat zilele, într'un moment de supremă desnădejde!

Ciudată a fost partea din urmă a vieţei acestui artist de rasă, împărţită între muzică,—veşnica adorată, — şi comerţul, prozaicul comerţ pentru care inima sa atât de curată, firea sa atât de idealistă, resimţia o repulsiune al cărei epilog fatal fu jertfa unei vieţi folositoare muzicei!

Ne-a încremenit această crudă veste pe care cu lacrimi izvorite din cea mai adâncă durere, am citit-o în ziare.

Sinuciderea s'a săvârşit într'o *Vineri 13*, bineînţeles!

Ca într'un vis dulce al adolescenţei, —caleidoscop scump,—ne amintim suc-

cesele tânărului tenor la reprezentaţiile memorabile ale Adelinei Patti, apoi, scurtă dar nemaipomenit de strălucita sa carieră pe scenele mari din Italia, Spania, Portugalia şi America de sud, laudele criticilor de seamă cari îl consacrau mare artist, în fine boala ce l'a adus în ţară, curmând,—nemiloasa,—în plină înflorire, o activitate lirică ce se anunţă glorioasă!

Reîntors în patrie, el a profesat cântul, — cu cât succes, — la Conservatorul din Iaşi; chemat, în urmă, la direcţiunea Teatrului Naţional din Craiova unde lasă amintirea unui excelent administrator şi a unui adevărat om de teatru, el organiză Conservatorul de muzică Cornetti din acel oraş, făcând din acea instituţiune de abia născută, un adevărat focar al muzicei; lui se mai datoreşte,—încercare fără de precedent în cetatea banilor,—întemeierea reuşitelor audiţiuni simfonice şi de muzică de cameră.

...Şi acuma, tot ce-a fost acest om, — talent mare devotat Nobilei Arte, cântăreţ vestit, suflet ales, amic nepreţuit, —toate aceste comori s'au dus odată cu dânsul, lăsând în inimile noastre, răni adânci, răni nespus de dureroase.

Auz mereu,— obsesiune dulce,—graiul său melodios, — (n'a fost el oare, odinioară, printre regii tenorilor?) — mereu mă urmăresc vorba sa bună, încurajările binevoitoare, aprecierile măgulitoare,— stimulent scump, îndemn preţios, balsam binefăcător,—şi dacă mângâiere poate fi în urma unei lovituri atât de crude, atât de neaşteptate, numai nădejdea unei revederi într'o lume mai bună, mi-ar îngădui oarecare resemnare!

Dar, de sigur, el e mai fericit acolo unde se află!

N'a găsit el acolo pe Bellini, pe Donizetti, pe Verdi, pe acei maeştrii inspiraţi ale caror melodii nemuritoare le-a clamat şi suspinat vocea sa fără de seamăn, pe scenele mari din lume, şi soarta lui, *Acolo*, nu e oare cu mult mai invidiabilă decât calvarul său depe acest pământ de suferinţe, unde vindea biciclete unor clienţi răuplatnici, şi încerca să inculce iubirea de Muzică, într'un centru neprielnic Reginei Artelor?...

... Prin moartea lui Grigore Gabrielescu, muzica pierde, în România, pe un adevărat Apostol!

...„La revedere, prietene scump tovarăşe ilustru, într'o lume mai bună“!...

M. MARGARITESCU

IN TAINA NOPŢEI

— NUVELĂ —

Puteau să fie două, după miezul nopţii, când domnu Matei tresări din somn.

Ce amestec au avut, în visurile lui negustoreşti, un scârţâit de parchet şi o uşe care parcă s'a închis cu grije, nu'şi putea dn seama... Să fi fost părere, sau vre-un rău-făcător, care pătrundea la el, ca la un om ghiabur ce era... cine ştie!

Se ridică în capu oaselor, se freca uşor la ochi şi'şi ascuţi auzul, ca să prindă cât mai mult din tăcerea nopţii... Nimic, nimic altceva decât orăcăitul depărtat al brotăceilor, ce răsuna devale. Apoi un şuerat prelung, dar anemic, de gardist trezit fără vreme... Incolo, nimic!

Păcat de visul lui!... Ce frumos visa!

Se făcea că era stăpân pe toate rafinăriile din ţară, cari, zi şi noapte, destilau numai petrolul lui, din sondele lui, ce zăzbeau la rând, nebuneşte, de porneau ţiţeiul pe toate văile, înegrindu-le de catran, acrind aerul cu miros tare de gaze proaspete. Vagoanele cisterne cu firma „Matei Dornescu et Comp“, eşind fără preget din parcurile de sonde, formau mii de trenuri, cari, ca mii de şerpi uriaşi, cărau derivatele industriei spre toate unghierele pământului. Benzina lui mişca motoarele lumii, vaselina lui ungea încheieturile de oţel, uleiurile lui erau viaţa a tot ce mişcă sau trăieşte... iar dânsul, ca un potentat al norocului, primea pe umeri revărsarea aurului lumei întregi...

Şi el, omul simplu, trudit toată viaţa de alergătura după agoniseală, el, dispreţuitul, neadăpat la lumina şcoalei, iată'l acum sus de tot, acolo unde'l arată mirajul aurului său!

Acum, în juru-i, câtă sfială, ce linguşire, câţi ochi plini de nădejde, câte licăriri lacome şi ce slugărnicie în rândul semenilor!

Şi toate bunătăţile lumei ale lui erau, ale lui, marele vrăjitor, care ştia să scoată dintr'un lichid negru şi soios, măguri întregi de aur nălucitor, ce zuruia devale când vârful se înnălţa prea mult...

Câtă risipă de plăceri ascundea preţiosul metal îngrămădit astfel!...

Dar a fost vis, păcat!

Bogat era destul ca să trăiască cum ar fi vrut, dar ca să poţi să frângi cerbicia lumii, trebue mult mai mult, aşa cum i-o arătase ameţeala visului.

Şi domnu Matei se întinde în aşternut, se întoarce pe amândouă părţile, cască de câteva ori, şi se trudeşte să readoarmă, şoptind cam îndesine: „Te pomeneşti că s'o 'mplini, şi de ce nu? un prisoş de noroc ar ajunge!“

...Dar văzând că nu e chip să mai lege crâmpeiele curmate ale visului, se ridică deplin, îşi trage ciorapii şi, cu multă băgare de seamă, ca să nu lovească ceva, care să-i deştepte soţia, din iatacul ei de alături, începe să se plimbe prin casă, prins de gânduri.

Prin perdeaua subţire, lumină pătrundea destulă, din farmecul de lună plină, care afară încremenise totul.

Şi dece nu i s'ar împlini, dacă nu tot, barem un crâmpeiu, din cea visat! A pus acum şase sonde noi la Buştenari... Dacă nu-i ese, mai încearcă. Mai are terenuri la Glodeni, la Doiceşti, la Moreni... cine ştie! Rafinăriile merg bine, şi contractul pe care l'a semnat zilele trecute, pentru export, îl îmbogăţeşte dacă va putea preda marfa la termen... şi o va putea preda, lucru mare nu e, un spor numai la personalul de noapte... După socotelile, lui în opt-spre-zece luni totul este isprăvit... Or contractul îi dă mai mult, nu'şi aduce aminte cât, dar ştie că mai mult... Afară numai de cazuri de forţă majoră... Le-a pus ori nu?... Iar nu'şi aminteşte şi asta'l încurcă... Mâine va trebui să limpezească şi chestia asta...

Dar linişte tot n'a avut până când n'a trecut în birou, a deschis casa de fier, a găsit actul şi nerăbdător pipăe pe masa de noapte la chibrituri.

Cutiuţa era goală. Să treacă alături va speria somnul ei, somnul ei de copil, de îngeraş,..

Dar ce mai stă la gânduri, luna e puternică, dacă ar ridica uşor perdeaua va vedea ca ziua.

Domnu Matei trage binişor de şnururi, sprijinind cu mâna stângă vergeaua de jos, ca să nu lovească geamurile, şi prinde cu grije inelul de acăţătoarea din stânga. Lumina umple odaia, o lumină albastră, dulce, tristă, care se prinde de pagina din contract, ale cărui clause apar clare, rânduite după meşteşugul avocăţesc...

După ce, prin ochelarii prinşi de mijlocul nasului, se adăpă îndestul şi lămuri ce avu de lămurit, domnu Matei întocmi la loc actul şi lăsă privirea-i mulţumită să se odinnească puţin pe feeria de afară.

Dintr'un început şi într'o clipită, ochii i se opriră stăruitori, în hora de chiparoşi din stânga...

Acolo, pe o bancă, în bătaia lunei, frumoasă ca o închipuire, ea, femeia lui, în braţele altuia, gură 'n gură, înebuniţi de drag!...

El îi sărută pătimaş gâtul, braţele, sânul... Ea, pierdută de vrajă, zace inertă pe umărul lui, adâncită în uitare desăvârşită...

Luna, pare că'şi distramă razele, în aurul părului ei despletit şi dă feţei, umerilor şi braţelor ei goale, paloarea marmorei de statui.

Domnu Matei nu poate crede văzului... Se pipăe, se mai uită cu atenţie, coviltirind cu mâna ochii, mai schimbă geamul, mai şterge ochelarii, priveşte adânc şi lămurit în sfârşit, se lasă moale pe jilţul din preajmă-i, buimăcit de ameţeală...

Oricât s'ar fi aşteptat la asta, prea l'a luat repede vâltoarea ca să nu-i facă rău!

Va să zică s'a împlinit şi asta! Nu degeaba îi cântă soru-sa mereu: „Ce faci Matei, gândeşte-te bine frăţioare!... Prea e pui pentru tine, prea e fragedă!.. Te'nsori pentru alţii Matei!“

El a ridicat din umeri şi a făcut ce-a ştiut.

Că ea nu'l iubea şi nu'l putea iubi, era firesc. Simţea zi cu zi cum îi alunecă din mână şi ghicea din instinct că mare luptă se da în ea, între pornirea tinereţei şi dorinţa de a rămânea cinstită. Cât timp nu va fi îndrăgostită de cineva —îşi zicea el—sunt sigur de ea, şi preocupat de ideia asta o ţinea închisă ca'ntr'o sihăstrie, iar când eşa cu ea în lume, n'o pierdea din ochi. Viaţa lor, amestec de neînţelegere, murmur şi fierbere. Anii trecură greoi şi monotoni... Ea, un vis, o păpuşe în cutie, o nestimată într'un sipet de mătase...

Când a avut vreme să se nască şi să crească o patimă atât de mare în sufletul ei? Unde l'a văzut, unde i-a vorbit? Cum a răsărit fluturele ăsta şi ce vrăji i-a făcut ca s'o robească atât de repede? Cine e el şi de unde vine?

Domnu Matei se ridică din nou şi cu multă stăpânire de sine îşi reîmprospătează impresia ce primise. El, un chip necunoscut, dar rupt din stâncă şi plin de tinereţe. Parcă l'ar fi zămislit atunci întreaga înstelare a cerului!

Bietul om căzu iar cu capu'ntre mâini, doborât de durere şi stătu aşa câtva timp, amorţit şi în neputinţă de a lua o hotărâre.

Il iubeşte ea oare atâta — se mai întreabă el—sau e numai o aprindere trecătoare, o nebunie de moment, fără urmări serioase? Cine i-ar putea-o spune? Depinde de cele ce'şi vor fi şoptind. Să-i audă puţin şi va fi lămurit. Dar cum? Deschizând geamul, sgomotul i-ar goni, şi fără asta, sunt prea departe... Trebuie să iasă pe din dos şi să se apropie de ei uşor, uşor şi nevăzut, ca vânătorul de dropii!...

Hotărât, trase în picioare pantofii moi de pâslă, străbătu biroul, apoi coridorul, coborî uşor scăriţa de fier şi ocolind pe departe stânjenii de lemne, pătrunse în grădină. Aci lepădă pantofii, o luă pe iarba jilavă care-i răcori tălpile şi ţinându'şi răsuflarea, cu dese opriri ca să asculte, isbuti să ajungă în spatele chiparoşilor. Aci, răsturnă binişor o figură de teracotă şi ghemuindu-se deasupra ei aşteptă tremurând.

Glasul lui se auzi cald, mângâios, iubitor:

— Când atâta farmec trăieşte în jurul tău, iubito, când darurile firei rămân atât de searbede, alături de ale fiinţei tale, când sufletul meu te vrea mai mult ca totdeauna... dece cearcăne viorii în jurul ochilor tăi cu lumini triste? Dece tremuri înfrigurată, când noaptea asta de Mai îţi dă adieri calde şi eu sărutări aprinse? Dece gânduri negre, când luna a gonit întunerecul din toate adâncimile? Dece svâcniri de inimă, în braţele mele gata să te apere chiar înpotriva puterei uriaşe a morţei?...

Uite cât de frumoasă te-a încremenit luna, parcă n'ai fi aeve. ci arătare! Priveşte cum uşoarele adieri îţi tremură înlănţuirea inelată a părului de mătase! Ascultă cum întreaga mea făptură cântă în tresăriri imnul de slavă corpului tău neasemuit!

Mâinile mele, gustând din frăgezimea sânului tău, smulg impresia mângâioasă a clapelor de fildeş! Când sorb prelung buzele tale, simt că toată vlaga mi se scurge prin ele şi parcă din adâncimile pământului, o nouă sevă îmi lunecă în nervi şi simţuri.

Cine s'ar semeţi să ne despartă s'ar nărui dinaintea înlănţuirei noastre, cum se sparg furioasele valuri de stâncile fiordurilor nordului, iar dacă soarta ne va porni odată spre alte limanuri, şi acolo sufletele noastre se vor topi într'unul singur, ca picăturile a două ape, ca glasurile de argint ale cântăreţelor înaripate!...

Lipeşte de mine ţesătura de păianjen a pieliţei tale, revarsă în jurul meu bogăţia părului tău ondulat şi nu-ţi mai deslipi buzele de ale mele, până ce răsufletul ne va pieri şi vom gusta din frigurile morţei!...“

Glasul ei răspunse, parcă mai cald, parcă mai pătimaş:

— Cât de binefăcătoare cad vorbele tale, dragule, pe sufletul meu amărât! Viaţa mea a fost chin mai aspru ca al iadului! In jurul meu veşnic răutatea neagră a tuturor, şi în sufletul meu tristeţi nemărginite!... Pentru mine posomorâtul chiliei şi întunerecul trist de mormânt!.. Numai tu, cu dragul mângâerilor tale, mi-ai luminat colţişorul de suflet, ce mi-a rămas neatins de ursuzul zilelor de până acum! Tu m'ai oţelit în viaţă, căci tu mi-ai arătat drumul înflorit şi luminos!.. Tu mi-ai dat să sorb mirezme nebănuite şi la fiorii sărutărilor tale dulci am renăscut pentru o altă viaţă!... Mie, căreia nu mi-a fost dată nici o mulţumire, nici o bucurie, mi-a fost îngăduit acum deliciul buzelor tale pătimaşe... Inimei mele, deprinsă să bată alene şi fără suflet, i-ai dat svâcniri puternice, împrumutându-i parcă din sângele tău năvalnic!... Acum, că te iubesc atât, simt cât îmi e de dragă viaţa!...

O singură grije: să nu te pierd... O singură dorinţă: să mă iubeşti pururi ca acum!...“

CÂNTEC DE PRIMĂVARĂ

Trufaş îşi 'nalţă parcul a arborilor vârfuri spre Cerul plin de soare.

Prin crengile trezite din moartea aparentă
A cruntei ierni ce puse zăbranic alb de nea
Peste 'ntreaga fire şi pe fiinţa mea,
Adie-acum zefirul aşà de blând şi dulce,
Cântând o simfonie aleasă şi discretă,
Pe care 'ntreg coprinsul, în vrajă o ascultă
Ca pe un imn de rugă, ca pe un imn la Stea.
Voioase păsărele, din creangă 'n creangă zboară,
Cu zgomotoase glasuri, ce vor să se acorde,
Din nou, spre a re'ncepe cântarea întreruptă
De cruda disonanţă a crivăţului crunt.
Din nou viori se'ngână, viole şi chitare,
Ici, un oboi 'şi 'ncearcă o clapă 'nţepenită
Si lângă el, pe-aproape, sfios, un flaut pare
C'ar vrea să-şi povestească iubirea-i tăinuită.
Iar flora 'mbelşugată, încet îşi 'nalţă trupul,
Plăpândele-i coroane în aer tremurând,
Tresare, se'nfioară şi sânu'şi larg deschide,
Parfumul scump, în preajmă-i, năvală revărsând.
Si dulcea veselie, domol, uşor pătrunde
Pe fiece alee, în fiece boschet,
Cu fiecare rază de soare se coboară,
De sus, dinspre tărie, lăsându-se încet,
Pe'ntregul parc şi'n parte, pe fiece potecă,
Un nu ştiu ce de bine, de dulce, de frumos,
De dătător de viaţă, de sfânt, de scump, de leneş,
De blând, de drag, de gingaş, de pace şi duios.

Trufaş îşi 'nalţă parcul a arborilor vârfuri spre Cerul plin de soare.

P. N. PANCU

Şi câtva timp, nu se mai auzi nimic...

Ajuns sus, domnu Matei, se trânti pe pat cu un suspin adânc şi se bătu mult cu gândurile...

Cum să nu se înebunească unul pe altul, când îşi vorbesc atât de frumos! Parcă auzise o altă limbă, o limbă de îngeri! El n'a ştiut nici odată să vorbească aşa!

Şi cu ce meşteşug o încânta, chemând în sprijinul său luna, stelele, adieri şi farmecul nopţii! Şi ea, cât de caldă se lipea de el şi ce trist răsunau cuvintele ei!

Câtă deosebire între amant şi el, o vede acum, dar e prea târziu! Tinereţea-i lipsea, dar încolo, făcut'a el ceva ca să-i intre în suflet? Nu... Şi nici nu l'ar fi ajutat firea!

Mâinile lui nu ştiau să mângâe, glasul lui răsuna urât, vorbele lui isbituri de topor!

Işi aminteşte acum că n'a avut cu ea o clipă de intimitate mai caldă. Nu s'a îngrijit niciodată de cum e îmbrăcat, cum e la vedere, cum îi e graiul!... Altă vorbă n'avea decât transport, fabrică, preţ, contract... Numai afaceri!... Zilele libere de dumineci sau sărbători, în loc să le petreacă, ca tot omul, lenevind dimineaţa alături de ea, el lua drumul bisericei, de unde venea cu anafură şi cu miros de tămâie în haine!... Seara, cădea la mătănii, ca babele!... Când se suia în trăsură, îşi făcea cruce, când trecea pe la biserici, tot aşa... Ca o muiere, ca o muiere bătrână!...

Nu răbda un cuvânt mai vesel; se arăta tuturor posomorât când nu era vorba de afaceri... Cu negustorii lui îşi da drumul, numai isprăvea... Era în stare ore întregi să se prăjească în soare, tocmind cu samsarii. Ea se lupta cu urâtul zilelor trăite în silă! De ce nu i-a vorbit şi el mai cald, dece n'a ştiut să o alinte, să răsfeţe?... Nu'şi aminteşte să o fi sărutat mai des şi atunci numai pe frunte!... Şi acum ea iubeşte, iubeşte pe altul, tânăr, frumos, vioi şi nebun dupe ea!...

Şi domnu Matei gândi la ce-i rămâne de făcut...

Ce uşor i-ar fi să se răsbune! Sunt amândoi aci, în mâna lui! Pe el l'ar putea ucide ca pe un câine, iute, într'o clipă! Corpul lui sângerând, alături de ea; sângele lui cald, pătând cu roşu aprins ţesătura fină şi albă ca spuma, ce-i înfăşura formele ei tinere... ce privelişte odihnitoare pentru dânsul!...

Apoi înţelepciunea îi vorbi aşa:

„Lasă-i să se iubească, tu eşti marele vinovat! Intre ea şi tine depărtate de peste un sfert de veac... Puteai să-i fii tată! Femeie pe potriva ta n'ai vrut, ai vrut tinereţe şi frăgezime. Astea însă se plătesc scump odată şi ţi-a venit sorocul!... Inchide-ţi ochii, numai tălmăci nimic, aşa a fost să fie!... Firea nu rabdă mult timp încătuşată, o zi vine cu porunca fatală şi revărsarea prisosului de viaţă nu o poate stânjeni nimeni!

„Să nu-ţi pară rău, foloase ai tras destule! Ani întregi corpul tău, sătul de trai

SCHIŢE

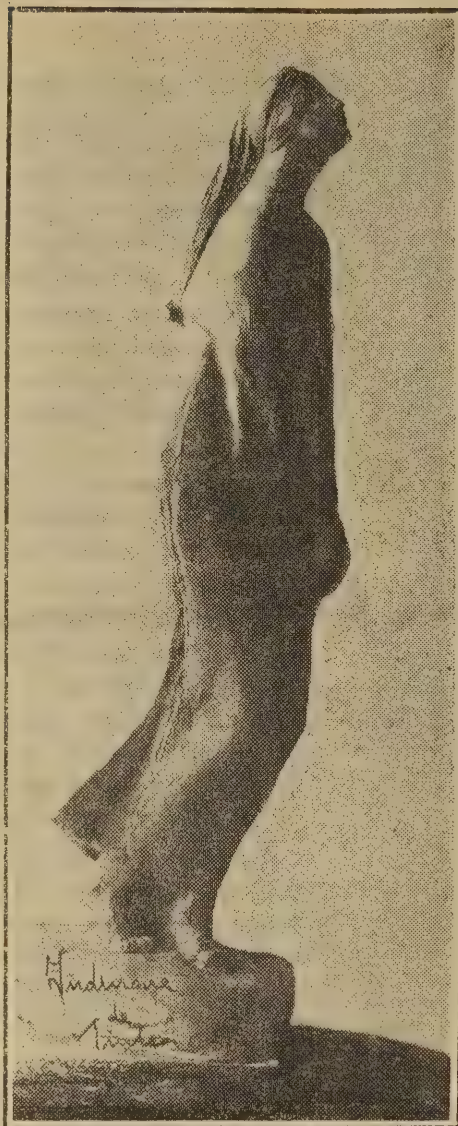

Indurare de *I. D. Ţintea*

şi stafidit de trudă, a supt din tinereţea ei fragedă, ca o lipitoare flască şi puhavă! Ani întregi foalele uscate ale plămânilor tăi, au sorbit din primăvara sufletului ei... Şi în acest răstimp puterile vieţei tale creşteau, înviorate cu altoi tânăr, ale ei se împuţinau... şi pe obrajii ei, trandafirii îşi lepădau, una câte una, petalele ofilite!"

Matei Dornescu se ridică, se mai duse la fereastră, dar numai văzu nimic. Luna, coborând după un colţ de clădire, aruncase o umbră deasă peste colţul acela de vrajă!

Mai măsură de câteva ori camera în lung şi'n lat, apoi trecu în iatacul ei şi respiră adânc parfumul de violete ce trăia acolo. Patul mai păstra urmele corpului ei frumos; plapăma de mătase zăcea svârlită de o mână nervoasă, puiul micuţ de pernă sta trist într'o rână pe brâul canapelei; un pantof de noapte pe covor, în mijlocul odăii, altul lângă uşe; pe toaletă, o pudrieră răsturnată, al cărei puf, căzut jos, pudrase parchetul... De peste tot răsărea graba înfrigurată cu care stăpâna cuibului acesta îşi luase sborul, acolo unde o îndrumau bătăile de inimă şi groaza de urâtul vieţei!...

La ce i-a slujit şi la ce-i va mai servi îngrămădirea aurului, când alături de el e atâta neputinţă!

Să se despartă îi e greu, s'a obişnuit cu drăgălăşia ei de fiecare clipă. O păsărică pe care o auzea ciripind mereu şi graiul ei îi încălzea sufletul. Şi apoi, cine-i da chezăşie că nu ea a fost norocul lui? Puterea sa era norocul, atât! Indoiala dacă acest mare prieten îi va rămâne, sau va pleca cu dânsa, îl chinuia şi omora în el orice pornire mai energică...

Şi gândurile îl întoarse câţiva ani înapoi:

Işi aminteşte că după sfaturile ei a cumpărat terenurile cele mai bune. Trecând în plimbare, ea a râvnit la o înălţime în dreapta şoselei, de unde vederea stăpânea toată valea, şi i-a spus: „Locurile astea nu pot costa mult, ia-le, poate cu vremea vei clădi ceva aci, prea e frumoasă priveliştea!" Şi el, care la început îi făcea toate gusturile, le-a luat pe nimic, dar azi nu le-ar da pe milioane!

Dar visul ei cu sonda No. 6, care după două zile a isbucnit cu furie? Dar schimbul cu feciorii lui Vişan? Dar plicul cu parale, găsit după o săptămână? Dar acceleratul dela Dresda, scăpat din pricina ei, şi'n urmă au aflat nenorocirea?..

Şi domnu Matei îşi mai aminti încă multe împrejurări, în cari soarta le-a ajutat... De bună seamă ea a fost cu norocul... Dacă ea pleacă, aceiaşi soartă îl va năpăstui... Şi se gândi la tot ceeace va putea să-i stânjenească mersul afacerilor. Dar ce să mai cate la altceva: un foc îi e destul, un foc mare şi rămâne sărac, fireşte! Tot ce are a băgat în afacere... El nu se poate numi bogat decât odihnind pe saltea bună de bonuri. Atuncea da, dar până atunci, dece să dosească norocului? Maica Domnului să-l ajute, ca până acum, şi'n colo...

Şi domnu Matei, pecetluind cu o cruce mare gândurile aceste, se adăposti subt icoane, şi se lăsă de câteva ori pe genunchi, în mătănii pline de evlavie!...

. . . .

Truditul pământ încă dormea, când spre răsărit mijea lumina de leşie a zorilor. Tăcerea era încă adâncă, curmată la răstimpuri de câte un hămăit îndepărtat, sau de sgomotul vre-unei păsărele, care, trezită, îşi descurca aripile din mrejele crengilor.

Acolo, în grădină, trăia durerea despărţirei!...

Domnu Matei, mult mai liniştit, era prea adâncit în visurile lui, pline de voluptea bogăţiilor, ca să poată auzi cum o uşe s'a deschis şi s'a închis cu grije, parchetul a gemut uşor, o mătase a lunecat lin şi un aşternut parfumat cu violete a prins în braţe un corp alb care tremura...

George CAIR

□ □ □

DRUMUL PATIMILOR

— IERUSALIM —

Din palate de marmoră, de prin ganguri şi uliţi înguste, din toate colţurile porneşte mulţimea, dând năvală spre piaţa Cabbata. Vin puhoi: bătrâni, femei, preoţi, copii, toţi se adună în faţa bogatului palat, cu ceardac de piatră şi se înghesue în urma căpeteniilor, cari îndeamnă şi ameninţă cu mâna. O masă de capete forfote, şi glasuri multe isbucnesc:

— Răstigniţi-l!... răstigniţi-l!...

In cerdacul palatului se iveşte stăpânitorul, cu ţinuta demnă, şi aruncându-şi ochii peste norodul răsvrătit, întreabă:

— Dar ce rău a făcut?!

— Fiul lui Dumnezeu şi Impărat al Iudeilor făcutu-s'a!... răspunseră preoţii Iudei, iar poporul se aprinse şi mai mult.

Pilat, omul cesarului, înălţă din umeri:

— Eu nu-i găsesc nici o vină! Luaţi-l voi şi răstigniţi-l!...

Dar norodul aţâţat de către preoţi, se înfierbântă din ce în ce:

— Noi n'avem Impărat de cât pe Cesar! Dacă dai drumul acestui răsvrătitor, nu eşti prietenul Cesarului!... Ori cine se face pe sine Impărat, este împotriva Cesarului!

La auzul acestor vorbe, — şi cum poporul venea într'una valuri-valuri, frământându-se în faţa palatului, — Pilat încruntă sprâncenele, puse ochii în pământ, şi după câte-va clipe de răsgândire, apucă de braţ pe osânditul, legat cu mâinile la spate, şi împingându-l pe scări, în mijlocul gloatei, îngână:

— Faceţi cu el, cum ziceţi!

Apoi spălându-se pe mâini, Pilat grăi:

— Nevinovat sunt de sângele acestui drept, voi veţi vedea!

— Răstigniţi-l!... răstigniţi-l!... fu răsunetul unui singur glas, isbucnit din toate pieptúrile, ce împânau piaţa Cabbata.

Trupul slăbănog, al propovăduitorului de dreptate şi pace între oameni, fu ridicat pe sus de mâinile vânjoase ale soldaţilor, înarmaţi cu suliţi lungi. Pe fruntea palidă, unde stă blajină pecetia dumnezeirii, îi puseră duşmanii cunună de spini, pe umeri îi îmbrăcară manta roşie, vestmântul împărăţii, iar în mâna-i, care numai binecuvântase, şi în care Tatăl ceresc scoborâse darul minunilor, între degetele subţiri şi plăpânde, îi puseră trestie, apoi vrăjmaşii îl duseră în mijlocul mulţimii, strigând, în batjocură:

— Bucură-te, Impăratul Iudeilor!...

Atunci norodul dădu năvală şi mai mult spre osândit, învălmăşeala fu mare, scuipatul vine din toate părţile şi palmele netrebnicilor curg ropot pe obrazul ofilit. Fiul omului stă neclintit, nici ochii nu-i clipesc; cu surâsul pe buze primeşte chinul şi batjocura celor cari nu ştiu ce fac. Văzduhul întreg e turburat acum, căci clipa de rătăcire omenească a sosit, Domnul însă îi stă zâmbitor în cale. Şi-a desbrăcat puterea minunilor, aşa a grăit Tatăl, căci astfel fost-a proorocit şi astfel trebue să se îndeplinească. Purtătorul binelui şi al învăţăturilor frumoase, chipul omenesc, în care Atot puternicul a picurat mirodenia dumnezeirii, acum e trupul supus chinurilor amare.

Palatul lui Pilat; azi cazarmă turcească

— Bucură-te, Impăratul Iudeilor! răsună glasurile din toate părţile, iar scuipatul şi palmele nu mai contenesc...

Osânditul înalţă ochii şi pe lângă cununa de spini îi încinge fruntea alta luminoasă şi strălucitoare,—e cea împletită de razele minţii dumnezeeşti; iar de sub buzele fiştave picură mereu zâmbetul dulce, cel fără vină, cel fără prihană...

Privelişţea aceasta îmi năzări în minte, când Rafid, noua mea călăuză, îmi arătă pe mâna stângă, spunându-mi:

— Aci a fost palatul lui Pilat, unde l'au judecat pe Isus!

Azi, pe urmele vechiului şi vestitului palat, sălăşlueşte o cazarmă turcească, veche, murdară şi dărăpănată. Pe treptele de piatră, unde şi-a spălat Pilat mâinele şi... păcatele, acum se plimbă strejerul turc, îmbrăcat în uniformă ponosită şi ruptă. Azi case noui se înalţă pe piaţa Cabbata, şi peste drum în locul palatului lui Erod.

— Patru spre zece staţiuni cuprinde drumul patimilor! mă lămuri călăuza. Intâia e acolo pe scară, unde păşeşte străjerul, iar aci jos, este a doua staţiune! De aci a luat Christos crucea în spate! Presar privirile în jurul meu, peste zidurile de azi şi peste lumea, care trece în sus şi în jos, iar ochii minţii îmi deschid icoane după icoane, trăite odată aci, unde au început patimile Domnului, unde Fiul mântuirii omeneşti şi-a luat pornirea şi unde întâiui creştin a primit osânda de moarte.

— Acolo este capela Franciscanilor, zidită la 1838! urmă cu desluşirea călăuza, arătându-mi bisericuţa de peste drum de cazarma turcească. Pe locul acela a fost pălmuit şi batjocorit Isus Christos!

Şi azi păstrează vremea stâlpul de piatră, unde s'a înfipt hotărârea, care vestea lumea că „presupusul" Impărat al Iudeilor e osândit la moarte.

Pornirăm pe drumul patimelor, care azi e o ulicioară îngustă, murdară, şi închisă de oparte şi de alta cu ziduri înalte de piatră; iar pe deasupra din cale în cale, bolte mari coviltiresc străduţa, dându-i, pe unele locuri, înfăţişarea unui gang întunecos. Pe drumul patimilor creştinul conteneşte pasul, fruntea i se pleacă în jos şi trupul îi e greu. Şi mie mi se îngreuiază mersul, o sarcină parcă mi se pune în spate şi-mi încovoaie şira spinării, într'un fior de tremurare sfântă. Pe aci a păşit Fiul omului, ducându-şi pe umeri unealta grea de chin; pe aci i-a asudat fruntea sub bicele călăului, care lovea cu furie trupul slăbănog, făcând să se ridice vergi groase pe braţele sângerate; pe lespezile vechi şi roase de aci au păşit tălpile desculţe, cari aveau să îndure, fără sfială, cuele ascuţite de fier.

Trecem pe lângă mânăstirea Sionului şi apoi o boltă mare ne închide cerul, numită *Ecce-Homo*. Pe locul acesta Christos, îmbrăcat în vestminte regeşti, de batjocură, a fost înfăţişat norodului de către Pilat cu vorbele: *iată omul*, iar slujitorii şi mai marii preoţilor i-au răspuns: „Răstigniţi-l! răstigniţi-l!" Şi Drumul patimilor, pardosit cu lespezi mari de piatră, urcă într'una şi coteşte, arătând prin slove mari, scrise pe zid, popasurile Mântuitorului. Uite aci în colţ, lângă biserica armenilor catolici, e al treilea popas, unde Fiul omului a îngenunchiat întâia oară, sub crucea grea; uite mai departe, la încrucişarea unei străduţe, e al patrulea popas, unde o placă vesteşte trecătorilor

că aci Nazariteanul a întâlnit pe mama sa; iar când Fecioara a isbucnit în plâns, Fiul a înălţat ochii spre limpezimea cerului şi sub povara chinului a zâmbit.

Ne duce ulicioara pe lângă casa bogatului şi pe lângă coliba săracului Lazăr; într'una a stat omul, ce se învestmânta în purpură şi trăia în fericire, în alta sărmanul ce-şi ţinea zilele cu fărămăturile căzute la masa avutului; cel din tâiu a fost rău şi mânios cu oamenii, cel de al doilea, blajin şi cu inimă bună. Când ziua de apoi a venit, Tatăl ceresc a rânduit pe bogat în Iad, unde scrâşnesc dinţii şi arde focul cel nestins, iar pe Lazăr, în Raiul bunătăţilor şi al frumuseţilor. Din mijlocul Gheenei, a strigat atunci avutul: „Tată Abraame, fie-ţi milă de mine şi trimite pe Lazăr, să-şi ude vârful degetelor în apă, şi să-mi răcorească limba, căci mult mă frige dogoarea de aici!" Dar Abraam răspunsu-i-a: „Fiule adu-ţi aminte, c'ai primit cele bune în viaţa ta, pe când Lazăr numai rele a îndurat. Aci aşa se cade, să se mângâie cel îndurerat în viaţă şi să se chinue cel ce s'a bucurat cu îngânfare şi lepădare de bunătate".

Se închid arcadele şi se deschid, se aruncă trâmbe de umbră groasă, şi jurubiţe aurii de borangic, toarse din fuiorul cerului, deapănă printre crucile strălucitoare ale mănăstirilor, printre cupolele dese şi peste zidurile, ce străjuesc drumul patimilor. Al cincilea popas vine la urcuşul unor trepte. Pe locul acesta, Simon Cireneul, înapoindu-se dela câmp, a întâlnit alaiul şi făcându-i-se milă de osânditul chinuit, a luat crucea în spate şi a dus-o el, omul milostiv la suflet.

— Aci e casa sfintei Veronica! glăsueşte călăuza, oprindu-ne pasul sub o boltă întunecoasă.

Al şaselea popas, din calea osânditului, vesteşte scrisul de pe zid; iar printre zăbrelele unei ferestre, se vede capela catolică, unde sânt întrupaţi din ceară şi în mărime naturală: Isus, cu veşnica bunătate pe chip, încovăiat sub năprasnica cruce, ostaşul crunt, cu biciul ridicat deasupra capului, şi Veronica, privind marama, cu faţa îmbujorată de o înviorare dumnezeească. Povestea sfântă spune, că Mântuitorul când a ajuns aci, urcând greu, sub năpădirea oboselei şi a sudoarei, fecioara blajină şi curată la suflet, care cosea în cerdac, cuprinsă de mila chinuitului şi încinsă de privirile ochilor albaştri ca cicoara despoiată plăpând,—a scoborât jos fata şi făcându-şi loc prin gloata înrăită, a şters obrazul osânditului, cu marama albă, neatinsă decât de degetele bălane şi plăpânde ale stăpânei. De fapta aceasta, părintele păgân la suflet şi-a dojenit aspru copila şi smulgându-i batista din mână, a svârlit-o în cuptorul cu jăratec. Dar în loc s'o topească focul, marama se înălbeşte şi mai mult, şi chipul Domnului se închiagă pe ea, aşa blând şi veşnic iertător... [1])

Mergem mai departe pe drumul patimilor; ne strecurăm printre trecătorii creştini, musulmani, iudaici; întâlnim cadâne, cu obrazul acoperit, copii zdrenţăroşi, câte un arab chiabur trece agale, cu fesul pe sprânceană şi îmbrăcat în haine europeneşti; iar din când în când ne lipim cu zidul, ca să facem loc, să treacă, pe uliţa îngustă, cămila încărcată cu fel-de-fel de marfă. Lăsăm în urmă şi popasul al şaptelea, unde Isus a căzut pentru a doua oară; lăsăm şi poarta judecăţii, pe unde Fiul omului a fost scos din oraş şi mânat în bătăi spre locul chinului din urmă; iar pe zidul mănăstirii greceşti, Sfântul Haralambie, o cruce neagră arată al optulea popas. Pe locul acesta, Isus ghemuit sub povara crucei, a întors capul spre norodul, care îl urmărea şi a vorbit femeilor: „Fiice ale Ierusalimului, nu mă plângeţi pe mine, ci plângeţi-vă pe voi înşivă şi pe copiii voştri. Căci iată vin zile în cari vor zice: fericite sânt cele sterpe şi pântecele cari n'au născut şi ţâţele cari n'au aplecat. Atunci vor începe a spune: munţilor, cădeţi peste noi, şi dealurilor, ascundeţi-ne. Pentru că dacă ei fac aceasta cu copacul verde, ce va fi cu cel uscat?".

Drumul patimilor de azi e mult schimbat, de cum era acum douăzeci de veacuri, când Mântuitorul îşi purta pe spate chinul greu. In câteva locuri se întrerupe de zidiri mai mari şi poteca durerilor îşi abate calea; iar pardoseala de azi a uliţei e mult mai ridicată decât cărarea vechie, care, dela poarta judecăţii şi până la Golgota, era afară din cetate.

După ce trecem de capela boptţilor, al noulea popas, urzită pe locul unde Isus a căzut pentru a treia oară, sub loviturele grele ale soldatului, apoi se schimbă drumul într'un bazar, boltit deasupra şi întunecos. Aci uliţa e murdară, noroiul şi apa vărsată din prăvălioarele negustorilor, nu se usucă nici o dată, căci faţa soarelui nu pătrunde aci. Cu greu ne facem loc printre beduinii, cari mişună în dreapta şi în stânga, purtând pe spate fel şi chipuri de sarcini, toţi murdari, nevoiaşi şi zdrenţăroşi. Aci sânt măcelării, unde nu se vinde de cât carne de oaie şi capră, sânt dughene cu untde-lemn, zarzavaturi şi poame din Palestina; iar negustorul arab, ţintuit pe un taburel, îşi poartă mâna de jur împrejur în prăvălioara-i de câţi va coţi de largă, şi luând marfa o întinde cumpărătorului pe taraba încleiată de soaie...

— Acuma mergem la Biserica Sfântului Mormânt! prinse vorba Rafid, când ieşirăm din bazarul întunecos. Acolo sânt cele lalte cinci popasuri ale Mântuitorului!...

I. CHIRU-NANOV

[1]) Tabloul reprodus pe coperta acestui număr, inspirat din epizodul povestit aici, este „*Marama Sfintei Veronica*".

Plata abonamentului la revista „Flacăra" se face anticipat. Nu se trimet numere decât după achitarea abonamentului.

CRONICA DRAMATICĂ

Teatrul Naţional: Ringala, dramă în cinci acte de *Victor Eftimiu*

I

Prin ziarul *Dimineaţa*, d-l Victor Eftimiu face următoarele declaraţii:

— „Mai întâi, ţin să spun că *Ringala* este plină de „greşeli istorice". O spun eu cel dintâi, ca să iau confraţilor plăcerea de a descoperi ei acest cusur al piesei... Cred însă că anumite lipsuri de „adevăr istoric" nu micşorează valoarea literară şi teatrală a unei opere dramatice".

Victor Eftimiu

Aşa dar, în câteva cuvinte, d-l Victor Eftimiu pune problema teatrului istoric, sau—şi mai larg—problema întrebuinţărei trecutului în creaţiunea artistică. Şi, fireşte, d-l Victor Eftimiu crede că adevărul istoric e un lucru aproape zadarnic. Artistul nu poate fi robul lui. Ficţiunea pluteşte pe deasupra realităţii. Dacă ar fi avut mai mult răgaz ne-ar fi adus pilde din Shakespeare. Sub mantia lui Shakespeare e atâta loc, în cât se poate găsi orice. Cele mai întunecoase melodrame romantice au crescut din tulpina viguroasă a marelui dramaturg. D-l Victor Eftimiu ar fi putut deci zice:

— Shakespeare nu ţine seamă de adevărul istoric. Adese nu respectă nici coloarea epocei în care se desfăşoară tragediile lui. Răsfoind cronici vechi, el nu urmăreşte decât efectul teatral; pe stativele istoriei îşi împleteşte bogatele lui ficţiuni. Lăsând cercetarea trecutului pe seama altora, îşi deslănţue imaginaţia în ciocnirea patimelor omeneşti. „Omul" se recunoaşte în oglinda lui „oamenii", nu totdeauna. Şi nici nu e nevoe.

Iată pentru ce abaterile dela adevărul istoric sunt numeroase în teatrul marelui Willy. Le poţi găsi la cea dintâi întoarcere a foaei.

In *Coriolan* se pomeneşte de Alexandru cel mare şi de Galian. Hamlet a învăţat la universitatea din Wittemberg. In *Henric al V-lea* se vorbeşte de cucerirea Constantinopolului. In *Henric al VI-lea* e citat Machiavel. In *Troïlus* şi *Cressida* se serbează Duminica. In *Timon din Atena* hârtia e cunoscută; în *Pericles*, pistoalele. In *Visul unei nopţi de vară* se trag descărcături de tun şi un tată îşi trimite fata la mănăstire. Lartius numeşte pe Coriolan „un soldat cum ar fi dorit Caton"—deşi Caton trăeşte sute de ani după Coriolan. In *Poveste de iarnă*, Delfi e o insulă; Antigona debarcă pe ţărmurile Boemiei. In tragediile naţionale, pe lângă victoriile de la Poitiers, Crécy şi Azincourt, Shakespeare înnădeşte şi alte biruinţe spre preamărirea Angliei. In *Regele Lear*, Bretonii se închină lui Jupiter, Apollo şi Marte. In *Poveste de iarnă* Giulio Romano e sculptor şi nu pictor. In *Henric al VI* (partea I), Jeanne d'Arc e o vrăjitoare desfrânată.

Cesar e arătat ca un lăudăros şi îngâmfat. „Lucrurile care m'au ameninţat, zice el, nu m'au privit de cât din spate; îndată ce-au văzut faţa lui Cesar, au fugit."—Sau: „Primejdia ştie bine că Cesar e mai tare ca ea; suntem doi lei născuţi în aceiaşi zi, dar eu sunt cel mai mare şi mai puternic."—Sau: „Cunosc un singur om împotriva căruia nu poate isbuti nici un atac, şi care rămâne nemişcat, nesguduit — şi acel om sunt eu".

Shakespeare semănând cu atâta neatârnare mlădiţele imaginaţiei printre vreascurile uscate ale istoriei, — urmaşii lui au mers în aceeaş brazdă. Nu mă voi opri asupra lui Alexandre Dumas-père. Din *Henri III et sa cour* ieşi întreaga dramă romantică franceză. Istoria devine un cui. Rămâne să atârni de el şi un tablou. In

Ruy-Blas, regina Marie-Anne de Neubourg e zugrăvită cu trăsăturile reginei Marie-Louise d'Orléans, luate din *Memoriile Curței Spaniei* ale contesei d'Aulnoy. Prin trecutul Franței, Victor Hugo își primblă lumina fantastică a ochilor săi: Francisc I e un desfrânat, Ludovic al XIII-lea un slab de minte, Richelieu un însetat de sânge...

Libertatea poetului e deci nețărmurită... Teatrul e studiul sufletului omenesc. Ținta lui e adevărul psihologic. Adevărul istoric poate fi uneori siluit. Amănuntele pot fi născocite și încătușate în vederea unui anumit efect teatral... Și, pe urmă, cine știe ce a fost odată, — acum câteva sute de ani! Istoria zilelor noastre ne trece pe sub ochi și nimeni nu e în stare s'o statornicească în linii sigure. In zugrăvirea ei se amestecă felul de înțelegere al fiecăruia. Epocile trecute sunt un larg câmp de presupuneri, pe care istoricii se încearcă să-l umple cu mărunțișul lor. Artistul are altă menire. El crează..."

* * *

Astfel ar fi zis d-l Victor Eftimiu dacă ar fi avut răgaz. Și astfel se pune problema: o problemă delicată, în privința căreia ași înclina spre următoarea părere, răspunzându-i:

— „Mi-ai scos înainte pe Shakespeare. Mă așteptam. Nu mi-ai dovedit însă nimic.. Greșelile lui Shakespeare nu pot deveni merite nici la el, — nici mai cu seamă la alții. A vorbi de pistoale pe timpul lui Pericles, și de Caton pe timpul lui Coriolan, înseamnă a face un anacronism. Că l'a făcut Shakespeare, nu e mai puțin un anacronism. Nu-i vom căuta un alt nume mai dulce. Admirația nu trebue să meargă până la idolatrie. Să ne păstrăm spiritul critic în orice împrejurare și pentru oricine. Siluirea adevărului istoric, rămâne o siluire și la Shakespeare ca și la cel mai neînsemnat scriitor. Shakespeare e Shakespeare prin alte însușiri. Să le imităm, de putem, și să nu ne mărginim numai la scăderile lui. Despre teatrul lui Victor Hugo nici nu mai vorbesc: adevărul psihologic e tot atât de puțin respectat ca și adevărul istoric...

Problema se desleagă altfel...

* * *

Pentru ce se îndreaptă scriitorii spre trecutul țării lor? De ce nu se mărginesc numai la timpurile de față pe care le cunosc mai bine? Dacă, de pildă, *Ringala* ar fi fost numai o simplă dramă de dragoste, de ce a aruncat-o d-l Eftimiu îndărăt cu cateva sute de ani, în loc s'o îmbrace în haina dramei moderne? Am fi simțit-o mai aproape de noi și am fi înțeles-o mai bine... *Ringala* însă nu e un conflict oarecare de iubire. E o piesă istorică. Ținteşte să ne zugrăvească o epocă, niște oameni anumiți, un mediu... Altminteri, chiar dacă scriitorul ar fi voit s'o așeze în trecut, ar fi pus'o să se petreacă în țara *Himerei* și nu în țara Moldovei.

Eroii fiind Alexandru cel Bun și Spătarul Coman, înseamnă că a voit să ne trezească în suflet ecoul sentimentelor închinate acestor mari figuri ale neamului nostru. Altfel, i-ar fi chemat: Voevodul Pace-Bună și Spătarul Spată-Lată. Pe Alexandru cel Bun îl iubim; de el ne leagă amintiri ancestrale. Figura lui o vedem numai într'un fel. Nu e îngăduit poetului să ni-l schimbe. Dacă voește, născocească un alt erou închipuit. Acestei creații dăruiască-i orice însușiri și scăderi. Unui Alexandru cel bun, unui Ștefan cel mare sau unui Mihai-Viteazul nu i se poate însă micșora valoarea simbolică, fără a știrbi ceva din cuprinsul conștiinței noastre naționale. Hasdeu a ales pe Răsvan, d-l Davila pe Vlaicu-Vodă: amândoi, figuri aproape necunoscute în panteonul rasei. In jurul lor, scriitorii puteau țese slobod plasa ficțiunei.

* * *

Operele literare ce-și scot subiectul din trecut trebue deci să observe *coloarea istorică*. Altfel, n'ar avea nici un cuvânt să se îndrepte spre trecut. Când se încheagă în jurul unei figuri mari a neamului, se cuvine să observe și *adevărul istoric*. Cu atât mai rău dacă nu e teatral: nu trebuia adus pe scenă. Din noaptea vremei se pot alege însă și figuri mai șterse, lunecate în amurgul sufletului nostru. In jurul lor poetul e liber să-și scuture prisosul imaginației: adevărul istoric nu mai e un imperativ categoric. E un câmp totuși și mai bogat: câmpul pe care l'a desțelinit cu atâta stăruință Walter Scott și Prosper Mérimée. Subiectele lor sunt plăsmuite; eroii sunt creați pe de-a-întregul. Poetul păstrează numai coloarea vremei; opera de artă ţintește la evocarea unei epoci și a unui mediu. Aici e viitorul romanului și al teatrului istoric.

D-l Victor Eftimiu și-a luat o sarcină cu mult mai grea: a voit să ne zugrăvească un erou național. Alterațiile aduse personalității lui Coman sau a Ringalei, — nu ne mișcă prea mult. Micșorând însă icoana lui Alexandru, ne știrbește ceva din avutul conștiinței noastre. Aceasta în principiu: amănuntele le vom vedea mai târziu.

E. LOVINESCU

□ □ □

CRONICA MUZICALĂ

Sala Ateneului.—**Concertul D-nei Drăgulinescu, cu concursul lui George Enescu.**

Sala Liedertafel.—**Audițiunea de sonate, dată de George Enescu și D-l D. Dinicu.**

Sala Ateneului.—**Concert simfonic dirijat de George Enescu.**

D-na Drăgulinescu e o adevărată privighetoare: stacatele, trilurile, gamele cromatice, notele acute cari se urcă,—adevărate aeroplane,— la înălțimi vertiginoase, toate virtuozitățile găsesc în gâtlejul simpaticei cântărețe, un instrument nu se poate mai prielnic: învinge cu o neobișnuită bravură greutățile vocalizelor din ariile *Bărbierului, Perlei Brezilului*, și mai cu seamă ale nesuferitei, „arii a clopoțeilor" din *Lakmé*.

In tovărășia lui George Enescu la piano,—sub degetele căruia, acompaniamentul ia o însemnătate neobișnuită,—sub acea neprețuită tovărășie, D-na Drăgulinescu a cântat *Jeune fille, ton rêve...* de D-l Alfred Alexandrescu, care a scris pe cuvintele poetei noastre ilustre D-ra Elena Văcărescu, o muzică de un lirism, de o frăgezime de inspirație, de o formă încântătoare, *Printemps* de D-l Robert Cremer, cu armonii delicate și originale, două pagini a doui tineri compozitori români cari contribuesc de sigur la progresul scrisului nostru muzical, *Languir me fait* și *Du conflict en douleur*, puse în muzică de George Enescu, pe sonetele lui Clément Marot, și cântate cu atâta succes, în lumea întreagă: aceste două giuvaeruri de subtil arhaism, de melancolie naivă și pătrunzătoare, au pricinuit autorului, aclamațiuni frenelice; a cântat apoi, cântăreața sărbătorită, pagini celebre de Richard Strauss, Fauré, Chausson, Debussy.

D-na Drăgulineascu și'a încheiat audițiunea cu două cântece ale veneratului nostru maestru D-l Ed. Caudella: *Ochi albaștri* și *Pădi!* pe care le-a zis într'un mod original și hazliu.

D-na Moreau-Leroy a acompaniat la piano, începutul și sfârșitul programului, executând și, în solo, *Jardins sous la pluie, Clair de lune* de Debussy și *Sarabanda* lui George Enescu.

* * *

Concertul de sonate dat de George Enescu la piano, și D-l Dinicu, cu violoncelul, a fost, de sigur, una din atracțiunile anului nostru muzical.

Sonata No. 1 a lui Brahms, *Sonata No. 2* a lui I-S. Bach, *Sonata No. 3* a lui Beethoven, alcătuiau programul, cu cinste și strălucire.

Sonata lui Brahms, de o puternică arhitectură, de o concepție adâncă, îndreptățește, oarecum, afirmația, de un entuziasm măgulitor, a lui Hans von Bulow, cum că în împărăția muzicei n'ar fi domnit decât trei **B**: Bach, Beethoven, și...Brahms!

In *Sonata No. 2 în re major*, I-S. Bach dă liber curs naturei sale prodigioase, pasionate și mistice, poetice, grave și vesele, severe și dulci, simple și complexe,—atât de umane!

Ce minunată sinteză a întregei muzici a trecutului, e acea pagină în care întrevedem toți germenii muzicei de ieri și de azi.

Câtă muzicalitate fundamentală și universală, în *Sonata* bătrânului cantor; contrapunctul ce pare a copleși gândirea sa, îi dă, în realitate, cea mai încântătoare transparență: sub o haină severă. trupul se arată în deplina'i frumusețe!

Ce limbă muzicală bogată, care dă o viață supraomenească, întocmirei uneori aspre, dar totdeauna iscusite a edificiului sonor!

Beethoven cu *Sonata No. 3*, a sfârșit triumfător această nobilă serbare a *Frumosului*.

Regele necontestat al simfoniei, avea o predilecțiune deosebită pentru sonatele sale: el le privea mai presus de „cele nouă muze", probabil fiindcă în ele a exprimat tot ce inima lui avea mai bun și mai curat.

In acea minunată *Sonată No. 3 în la major*, ca de altfel, în întreaga operă beethoveniană, ideia e principalul: sub cea mai armonioasă unitate e ascunsă complexitatea sonatei: o inimă naivă și bună evocă fericirea omenirei; ea mai cântă și veșnica luptă a omului prins între năzuințele sale și destin.

...Tălmaciu fără de prihană, Enescu cel Minunat, uitând că e unul din marii violoniști de azi, a scos din piano, nu numai tot ce un suflet de artist poate exprima, — aceasta nu ne miră dela dânsul, — dar a și învins cu strălucire, numeroasele greutăți tehnice cu cari sunt presărate paginile celor trei **B**: — aceasta ne uimește, — *căci în întreaga istorie a muzicei, nu ne-a fost dat să întâlnim un al douilea caz de o astfel de multilateralitate!*

D-l Dinicu are tot acelaș arcuș de o rară intensitate, pe care totdeauna l'am prețuit atât de mult, și care face din acest virtuoz, un neasămuit maestru al violoncelului: demn tovarăș al minunatului nostru muzician a fost, și demn interpret al celor trei **B**!

* * *

Ieri pianist înfricoșat, azi șef de orchestră — compozitor și mai înfricoșat, George Enescu, — genial cameleon, — a dirijat orchestra ministerului, în trei opere de caracter cu desăvârșire deosebit: uvertura *Egmont* a lui Beethoven, poema simfonică *Stenka Razin* de Glazounow, *Simfonia a II-a în la major* de dânsul, terminată aci, luna trecută.

George Enescu, ca și Hans von Bulow, inițiatorul acestui obiceiu, conduce pe dinafară, lux, ce nu și'l pot permite, decât rarii privilegiați cu desăvârșire stăpâni pe memoria lor, — calitate prețioasă, pe care, Enescu o are desvoltată în mod prodigios.

Un adevărat șef de orchestră, e un „Virtuoz al orchestrei", adică, un „artist care cântă din orchestră"; a dirija pe dinafară, e, a avea,—instrument unic,— întreaga orchestră sub stăpânire: ochiul, acel agent credincios al baghetei, în loc de a urmări partițiunea, comandă necontenit falangei, suggestionându'i astfel viața notelor.

Cu cât urmărim mai mult arta de a dirija a lui George Enescu, cu atâta îi descoperim noui calități și culegem prețioase învățăminte: bagheta sa luminoasă, plastică, de un relief admirabil, are simțul *liniei*, și deșteaptă impresiuni adânci și puternice; — orchestra, — instrumentul pe care 'l mânuește cu atâta pasiune, — ne mișcă, firește, fiindcă neasămuitul virtuoz e, el însuși însuflețit, — artist sincer, convins, inițiat, artist mare, — de un entuziasm, o emoțiune internă nespus de comunicative.

Nimic pedant, nimic silit, nimic pedagogic în arta lui de a dirija: eleganța, farmecul, distincțiunea, claritatea latinului se unesc la dânsul,— lanț neprețuit, — cu probitatea, adâncimea germanului: copilul minunat care și-a început la Viena ucenicia sub auspiciile lui Hellmesberger bătrânul, spre a o urma și sfârși sub aripa senină a dulcelui și rafinatului Massenet, a știut să primească de la acești doui mari maeștrii regretați, toate tezaurile sufletului și spiritului lor, astfel că a devenit un adevărat Cresus de o neasămuită bogăție muzicală.

Ultimul prunc al muzicianului nostru, acea *Simfonie a II-a*, pare croită pentru o viață lungă și înfloritoare.

După cât mi-am putut da seama, în urma unei singure și unice audițiuni, această pagină capitală, însemnează în evoluția compozitorului nu numai un pas, dar și un salt puternic spre acel „mai bine" la care năzuesc până la moarte artiștii de esență excepțională a lui Enescu: *allegro vivace*, — exordul simfoniei — debutează într'o atmosferă de viață intensă cutreerată de un motiv al cărui parfum fermecător reamintește parfumul florilor câmpiilor noastre; prilej de vir-

tuozitate orchestrală şi armonică, linia melodică fuge în dedalele desvoltărilor necontenite. Apoi *Andante giusto* cu nobila frază expusă de corni, reluată de clarineta fără de cusur a d-lui Hoerath, în dulce convorbire cu violoncelul şi cu flautul. *Un pocco lento, allegro martiale,* — perorațiunea, — cu accente inițiale de *marcia funebre* şi, — contrast straniu, — cu un motiv de cumplită veselie; freamătele orchestrei devin din ce în ce mai puternice cu reminiscențe din cele două prime părți; polifonia ia, din ce în ce proporțiuni mai somptuase pentru a se sfârşi într'o apoteoză de o minunată sonoritate.

Această ultimă operă a muzicianului nostru, ale cărei frumuseți merită un prealabil studiu amănunțit, spre a fi pe deplin înțelese, sunt pătrunse de noțiunea unui sentiment bine stabilit al stilului.

George Enescu se simte atras spre acea orchestră modernă, — aş putea zice *spre acea orchestră de mâine,* — a cărei bogate combinațiuni sonore, ştie să le întrebuințeze cu o rară virtuozitate. — Paleta sa se complace în zugrăvirea tablourilor mari, cu tonalități calde. Armoniile sale au aci un caracter mai puternic, mai personal, şi temele pe cari îşi stabileşte edificiul sonor, găsesc în acea orchestră cea mai bogată podoabă.

Inaintea acestei fresci, trebue să ne închinăm plecați!

M. MARGARITESCU

□ □ □

CĂRȚI NOUI

In privința volumului **Abu-Hasan,** de *I. L. Caragiale.*
Ed. „Flacăra", 1915.

Publicarea operelor postume ale lui Caragiale a dat naştere la oarecare discuțiuni, în presă şi aiurea, care au nevoie de câteva lămuriri.

E dela început înțeles că operile postume cuprind scrierile publicate de autor în timpul vieții sale dar rămase răzlețe prin deosebite foi şi reviste periodice; pentru cele cu totul necunoscute până după moartea autorului e mai limpede şi mai precis să întrebuințăm termenul de „inedit". Volumul care a apărut din scrierile rămase dela Caragiale este de postume; în acelaş volum se află şi două bucăți inedite: *Abu-Hasan* şi *Poveste* (fragment).

De aceia o primă acuzație care s'a adus volumului că nu este în întregime alcătuit din bucăți inedite este cu totul în afară de intenția urmărită de editori. Era o datorie de pietate ca atâtea pagini cărora Caragiale le-a dat o formă definitivă să nu rămână pierdute prin publicațiile periodice, ale vremii când cizelatul scriitor era mai fecund şi să lipsească astfel opera sa întreagă de o completare pe care el însuşi o socotea vrednică să poarte numele său.

Singurele pagini inedite care s'au publicat: *Abu-Hasan* şi *Poveste,* sunt date sub o formă definitivă. Pioşii admiratori ai lui Caragiale nu ar avea nici de cum să se plângă, precum se plâng admiratorii lui Eminescu de chipul barbar în care a fost răvăşită opera sa inedită pentru a se satisface tendințele mercantile şi de reclamă ale unor mititei, care tocmai prin sgomotoasa lor admirație isbuteau să-şi înjosească şi să-şi păteze idolul.

D-na Caragiale şi fii săi cari au supraveghiat cu atâta îngrijire adunarea materialului postum, nu au găsit drept pagini bune de tipărit de cât acea nuvelă şi acel fragment de *Poveste. Abu-Hasan* e o valoroasă complectare a ultimei părți din producțiunea în proză a lui Caragiale, care se ridicase printr'o firească evoluție până la concepția unei umanități foarte generale, redată însă în elemente de viziune şi sentiment specific româneşti. *Kir Ianulea* a fost o culme a acestei producțiuni, *Abu-Hasan* e o complectare necesară. *Kir Ianulea* era luat din mijlocul vieții româneşti de la sfârşitul influenței fanariote, cu manifestări atât de caracteristice, dar observate în lumina unei atât de iscusite pătrunderi a sufletului omenesc în general; *Abu-Hasan* este din lumea specifică a basmelor româneşti, uşor tincturate cu o aparentă culoare locală din orient.

Povestea e din aceiaşi lume şi cu un fond sentimental tot atât de vast. Aceste două bucăți merită un studiu special, atât pentru urmărirea fondului lor sufletesc, cât şi pentru analiza limbei şi stilului lor atât de caracteristice. *Flacăra* va avea să publice un asemenea studiu mai amănunțit.

Celelalte schițe din volumul publicat nu au apărut de cât în reviste sau ziare şi unele dintre ele au fost revăzute de către autor, care îşi însemna pe marginea textului tipărit observațiunile sale în vederea unei viitoare publicări în volum. Tot astfel făcea şi pentru unele din paginele volumelor, în vederea unei edițiuni revăzute. Din ciclul pedagogului absolut *Marius Chicoş Rostogan* două schițe: *Un pedagog de şcoală nouă* şi *Reformă* au apărut şi în volumul de *Schițe Uşoare;* publicarea lor din nou în volumul actual era necesară pentru cunoaşterea ciclului complet şi a personagiului întreg. Celelalte schițe din acelaş ciclu: *Emulațiune, Despre Cometă, Premiul I, Dascăl Prost,* au fost publicate în *Universul* pe anul 1900.

Tardiv, Accelerat No. 17, Cum devine cineva revoluționar şi om politic..., Bacalaureat, La Paşti au apărut în „Calendarul Moftului", şi scrisorile de *Politică şi Literatură, Morală şi Educație,* în *Universul* pe anii 1909—1910.

Volumul următor va cuprinde, între altele şi părerile politice ale lui Caragiale, publicate în broşuri şi periodice, cu deosebite prilejuri.

C. Sp. H.

ECOURI

***„Flacăra"* urează cititorilor săi sărbători fericite.**

—

Straniul cap de Iisus de pe coperta acestui număr este reproducerea unui tablou celebru în pictura germană, a cărui legendă se pierde în noaptea timpurilor.

Copia de care ne-am servit face parte din frumoasa şi bogata colecție a Librăriei „C. Sfetea" *din Bucureşti.*

—

O aniversare literară — este împlinirea a zece ani de existență a revistei *Viața Nouă,* pe care colaboratorii revistei i-au sărbătorit printr'o agapă colegială. Cu acest prilej d-l *Ovid Densuşianu,* directorul revistei, a analizat într'un mic discurs drumul pe care l'a străbătut revista dela apariția ei şi până astăzi.

„Cei care nu ne-au înțeles—a încheiat d-sa—sunt umbrele ce au eşit din viață, sunt „ieri"—pe când noi suntem „azi", suntem „mâine".

„Şi dacă ne îndreptăm la această sărbătoare cu privirile spre trecut, nu e ca să ne odihnim în încredere, în mulțumirea de ce am realizat ci pentru ca să ne întărim în convingerea că stăruința noastră nu a fost zadarnică şi nu poate fi nici de acum înainte—suntem chiar datori s'o ducem mai departe, pentru că ziua de mâine ne trimete chemări pe care trebue să le ascultăm, şi anii nu pot fi potrivnici nimănui când glasurile departe răsunătoare ale voinței nu au amuțit şi feeria gândurilor nu s'a stins în sufletul lui".

Apoi d-sa ridică un pahar „care nu are nimic din banalitatea paharelor pe care alții le închină".

Va să zică curentul nou şi literatura nouă există, fiindcă au fost şi sărbătorite.

In privința acestui chip de a face curente povestim următoarea anecdotă care nu are decât meritul că e autentică:

Un—să zicem—publicist din unul din oraşele de provincie ale țării româneşti a voit să facă oarecare curent în favoarea Austro-Germaniei—fiindcă asemenea curente sunt alimentate cu Koroane şi Mărci din fondurile legațiunilor respective.

Eminentul — să zicem — publicist încasa regulat fondurile şi scotea o foaie pe care o aducea cu multă regularitate, spre examen,... inspiratorilor săi din Bucureşti. In acest timp curentul consta în aranjamentul următor: Ingeniosul—să zicem — publicist, tipăria 25 (douăzeci şi cinci) de exemplare din foaia cu curent pe care le aducea legațiunilor respective şi altor persoane indicate, care numai de curent nu mai aveau nevoie. In orăşelul de provincie, unde se făcea curentul cel nou nici nu se ştia de existența unei foi cu simpatii austro-germane...

In acest chip legațiunile şi alții erau mulțumiți că se face curent nou, fondurile se scurgeau şi... publicistul îşi făcea datoria... față de zețari...

Atât numai că ceiace eminentul — să zicem—propagandist făcea cu bună ştiință, alții fac într'un chip inconştient.

—

Schițe şi impresii publică într'un volumaş de bibliotecă populară d. *G. T. N.-Varone* sub titlul: *Singur.*

Remarcabile prin sinceritatea şi simplitatea lor, deopotrivă neartistice.

—

Revistă Nouă apare la Dorohoi: *Farul* sub direcția d-lui *Stelian I. Constantinescu,* pentru a da oare cari noui impulsuri vieții intelectuale din acel îndepărtat oraş moldovenesc.

—

Feriți-vă de confuzie. — Intr'o revistă umoristică (aşa se intitulează) scrie şi d-l *Mefisto.* D. Mefisto, ale cărui subtile versuri au făcut deliciul cititorilor *Flacării* ne roagă să anunțăm că nu are nimic comun cu omonimul său de la acea revistă, care se zice umoristică.

Spre a evita ori ce confuzie.

—

Noutăți despre Eminescu se găsesc în broşura d-lui *I. Grămadă* apărută sub modestul titlu: *Contribuțiuni la studiul vieții şi operii lui M. Eminescu* (Heidelberg, 1914).

Vom reveni asupra acestui volum.

—

O... ingrată filogermană, e distinsa scriitoare italiană Matilda Serao. După ce şi-a văzut faima consacrată întâi în Franța şi de aici impusă propriei sale patrii, după ce a gustat în Capitala Literilor cele mai răscolitoare de suflet succese şi adulațiuni iat-o făcând, paralel cu conflictul european, războiu Franței. In ziarul său napolitan *Il Mattino* (organ conservator şi clerical) ea duce o campanie de sufragetă meridională contra fostei sale patrii sufleteşti, îndemnând Italia la acțiune comună cu Blonzii de peste Rin.

Şi ce scuză credeți că găseşte distinsa scriitoare unei astfel de ingratitudini? E, că aceasta e politica acționarilor săi...

Adorabilă ingenuitate!

—

Entomologie literară.— Marele entomologist Fabre îşi găseşte imitatori în Anglia. „Insects and Man" (Insecte şi om) e titlul unui volum apărut datorit lui C. A. Ealand.

Dar cartea priveşte mai mult raportul între ființele acestea în fine şi omul, raport ce se dovedeşte în crearea multelor legende asupra insectelor. Pe multe din acestea entomologul are datoria să le înlăcuiască prin oferirea unor date certe şi surprinzătoare asupra insectelor, date bazate pe observarea directă şi minuțioasă a vieței acestora.

Atunci se va vedea că cei ce caută „roman" în vieața insectelor, poesie numai, găsiți în ea şi admirabile pilde din partea acestor mici gospodine ale unei civilizații în genul lor şi antemergătoare celei a omului.

Păcat că volumul e mai mult un tot de „matériaux pour servir" şi suferă de lipsa de concluzii.

□ □ □

ANUL IV
No. 24

FLACĂRA

28 MARTIE
1915

ABONAMENTE:
In ţară: lei 6 pe an; 7 lei când se achită prin incasator. Pentru învăţători şi preoţi săteşti: lei 5 pe an
NUMĂRUL 15 BANI
TELEFON 41/7

LITERARĂ ∴ ARTISTICĂ ∴ SOCIALĂ
APARE SÂMBĂTA
DIRECTOR: CONSTANTIN BANU

ABONAMENTE:
Peste munţi: coroane 8 pe an; pentru preoţi şi învăţători coroane 6.50 pe an
In străinătate: 10 lei pe an
REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA: Bucureşti
Str. Câmpineanu, 40

MARQUIZEI

Mary Bassarab...

Blondă marquiză de-aş fi abate
Sau bard la modă cu stil pudrat
Aş pune 'n versul meu parfumat
Toată splendoarea-ţi ce mă străbate
Cu al ei farmec aristocrat.

Ţi-aş face-o strofă, cuib de dantele,
Unde să legeni visul tău fin,
Să-ţi cânte rima, dulce şi lin
Ca risipirea unor mărgele
Pe sânu-ţi tare, tânăr şi plin.

M'aş sili să fiu chiar poet la modă
Ca Monsieur D'Urfé sau ca Scudéry
Tu auzindu-mi palida mea odă
La un vers mai liric poate-ai tresări.

Eu sfios ca fiecare proletar
Aş ţinti privirea mută pe covor
Tu citind în ochi-mi trişti că te ador
M'ai privi o clipă poate mai bizar
Surâzându-mi rece, calm, nepăsător.

Şi ţi-am scris marquiză tremurând de frică
Să nu te jicnească versul meu glumeţ
Oda asta şchioapă scrisă îndrăsneţ
Cu o pană smulsă dintr'o rândunică
Albă ca şi pudra părului tău creţ.

1915

Cincinat PAVELESCU

FANTOMA ALBĂ

– PARABOLĂ –

De ani şi ani Sufletul plutea acelaşi, neştiutor, pe apele calme ale singurătăţii; luminile de cleştar ale ochilor răsfrângeau aceleaşi peisagii, searbăde şi obositoare; zborul gândului era tot aşa de lenevos ca şi curgerea timpului; întreaga fiinţă se simţea un bloc indestructibil, ca de granit.

Dar astăzi — din depărtări necunoscute, din fundul zărilor — puteri misterioase, doruri ne 'nţelese, îl chemau, îl înfăşurau, îl răpeau cu braţe de prăpăstii.

— „Spre care ţărmuri?"

— „Veşnic Inainte!"

Şi Sufletul porni. Peisagile ce de ani de zile se răsfrângeau aceleaşi, searbăde şi obositoare, acum să desfăşurau — pe dinnaintea ochilor — fulgerător de repede, într'o lumină de feerie reală; gândurile se întreceau — unele pe altele — într'o cursă sălbatică şi fără sfârşit; întreaga fiinţă se topea ca o pulbere fină, dusă de vânturi, căci astăzi — pentru întâia oară — aceiaşi veşnică şi banală primăvară alerga nebună pe câmpuri şi prin păduri, risipind viorele; poleia oglinzile mişcătoare ale apelor; pudrà cu lumină aerul şi cerul; revărsa cascade de miresme şi de armonii în fiecare clipă, căci tot astăzi — pentru întâia oară — înfloria în suflet, cântând, Primăvara.

*

Se făcea că e 'ntr'o grădină îmbrăţişată de ziduri albe. Suspinătoare fântâni îşi rostogoleau cântecul în pânze de spumă şi de cristal. Multicolore pasări — în bătaia lunei — luminau ca nişte fantastice lampioane. Garoafe şi tuberoze uriaşe aşterneau — peste întreaga grădină — voaluri metalice de parfum, sfăşiindu-le prin crengile arborilor. Tinere şi blonde fecioare fermecătoare — cu buclele revărsate pe umăr — alergau ca nişte stàtui înnaripate, iar zgomotul râsului lor tulbura visele albe ale întregei grădini.

O adiere uşoară ca atingerea unei flori îi sărută fruntea şi sufletul tresări în vis: — „Cine eşti de unde vii?"

— „Haide cu mine şi nu mă întreba cine sunt şi de unde vin!"

— „Unde să mergem şi când o să ne întoarcem?"

— „Haide cu mine şi nu mă 'ntreba unde-o să mergem şi când o să ne 'ntoarcem!"

Sufletul de data-aceasta însă tăcu, iar Alba Fantomă se stinse ca agonia unei flacări albe; se stinse — încetul cu încetul — întreaga grădină.

*

Impovărat de sute de gânduri şi turburătoare întrebări, aiurit Sufletul se deşteptă din vis, dar nu trecu mult şi iarăşi — din depărtări necunoscute, din fundul zărilor — puteri misterioase, doruri ne 'nţelese îl chemau, îl înfăşurau, îl răpeau cu braţe de prăpăstii.

— „Spre care ţărmuri?"

— „Veşnic Inainte!"

Şi Sufletul porni cu avântul călătorului ce lasă în urmă păduri întunecoase şi întrezăreşte — în funduri — doritele ţărmuri.

Din primele clipe însă simţi înăuntru-i un gol — pururi crescând — în care ar fi încăput cerurile şi pământul.

Dar în acelaş timp — cu cât clipele treceau — Sufletul se simţea mai dornic şi mai puternic: urca şi cobora neobosit munţii, oglindindu-se în prăpastiile fără fund; străbătea tăcutele păduri, perzându-se în adâncurile ne mai umblate; cutreera — în lung şi larg — ne-

sfârşitele câmpuri, sorbind orizonturile; vestejia c'o singură sărutare tinereţea fecioarelor, c'o singură îmbrăţişare le topia viaţa; împărţea tuturora – c'o rară dărnicie — glume şi zâmbete; tânăr, frumos şi puternic, răsăritul soarelui pururi îl întâlnea înghirlandat de roze, cântece şi femei!

* * *

Şi primăvara trecu şi vara sosi, fulgerând printre crengile arborilor raze de aur şi de rubin; revărsând pe coperişurile caselor şi turnurile bisericilor valuri de purpură şi de argint; incendiind şi transfigurând peisagile şi orizonturile,— iar în Suflet strecurând o uşoară oboseală, asemeni unei reverii.

Sufletul însă—puternic şi nepăsător—sorbea din cupa voluptăţilor vieţei cu aceiaşi frenezie ca şi mai 'nainte, cu o frenezie ce par'că sporea cu fiece clipă, când — deodată — oboseala îl învălui ca 'ntr'o plasă.

Dar nu trecu mult şi iarăşi—din depărtări necunoscute, din fundul zărilor—puteri misterioase, doruri ne'nţelese îl chemau, îl înfăşurau, îl răpeau cu braţe de prăpastii.

— „Spre care ţărmuri?".

— „Veşnic Inainte!".

Şi Sufletul porni, dar atât de încet că par'că el însuşi şi-ar fi fost propria lui povară.

Tristeţi nelămurite se desprindeau de pretutindeni, învăluindu-l încetul cu încetul, în timp ce stoluri de amintiri fâlfâiau din sute de àripi, din ce în ce mai aproape; rătăciri voite pe drumuri ne mai umblate, peisagii tăcute si aromitoare, fine profiluri aeriene, zâmbete de marmură şi de argint, isvorau—rând pe rând — din depărtările trecutului, se apropiau, conturându-se în forme şi linii din ce în ce mai sigure şi mai puternice, pentruca iarăşi—peste câteva clipe —să se mistue, să se topească, să se piardă, în depărtările trecutului, ca şi cum n'ar fi fost.

Şi Sufletul se simţi—pentru întâia oară —singur şi nefericit.

Peste puţin însă o adiere uşoară ca atingerea unei flori, îi sărută fruntea şi Alba Fantomă de odinioară i se arătă ochilor. Ca la revederea unei fiinţe iubite, înviorat Sufletul întinse braţele s'o cuprindă şi s'o soarbă într'o sărutare, dar Alba Fantomă se stinse ca agonia unei flacări albe.

Rămas din nou singur şi nefericit, Sufletul plânse cu lacrămi adevărate şi cine ştie cât ar mai fi plâns dacă puternica natură strălucitoare nu l'ar fi cucerit iarăş cu farmecile ei!

* * *

Şi vara trecu şi toamna sosi, îngropând drumurile şi potecile sub maldăre de frunze uscate; prăfuind terasele şi bazinurile; oprind par'că timpul din curgerea lui veşnică şi grăbită; vestejind formele şi culorile; revărsând—ca dintr'o uriaşă urnă — pace şi singurătate, — iar în Suflet strecurând o oboseală de plumb.

Dar iarăşi, din depărtări necunoscute, din fundul zărilor—asemeni unor gânduri înmormântate demult — puteri misterioase, doruri ne'nţelese, îl îmbrăţişau, îl înfăşurau, îl chemau mângâetor de dulce şi de încet.

— „Spre care ţărmuri?".

— „Veşnic Inainte!".

Şi Sufletul porni dibuind, împleticindu-se în propria lui umbră. Isbuti însă —printr'o supremă forţare—să contemple iarăşi, ca mai înainte, cerurile şi pământul şi toate i se părură aceleaşi: searbăde, triste şi obositoare.

Peisagile şi împrejurimile — învăluite într'un miros de cenuşe—aci se dărâmau, rostogolindu-se ca'n funduri de prăpăstii; aci se nivelau, desfăşurându-se ca într'un pustiu de ghiaţă şi nemărginit; aci îşi chemau depărtările, cercuindu-se, încetul cu încetul, într'un singur punct.

Nimeni, tăcere şi singurătate şi Sufletul tresări întâia oară de groază!

Dar tocmai acum, în clipele acestea—printr'o răsturnare totală a gândurilor, printr'unul din acele capricioase jocuri ale naturei—se făcea că e într'o grădină îmbrăţişată de ziduri albe. Suspinătoare fântâni îşi alunecau cântecul în pânze de spumă şi de cristal. Multicolore pasări—în bătaia lunei—luminau ca nişte fantastice lampioane. Garoafe şi tuberoze uriaşe aşterneau — peste întreaga grădină — voaluri metalice de parfum, sfâşiindu-le prin crengile arborilor. Tinere şi blonde fecioare fermecătoare—cu buclele revărsate pe umăr—alergau ca nişte stàtui înaripate, iar zgomotul râsului lor turbura visele albe ale întregei grădini.

O adiere uşoară ca atingerea unei flori, îi sărută fruntea şi Alba Fantomă de odinioară i se arată din nou ochilor.

Aiurit Sufletul întinse braţele s'o cuprindă şi abia îngână: — „Cine eşti?", şi se rostogoli la pământ.

— „Sunt Amintirea!".

Alexandru T. STAMATIAD

□ □ □

CÂNTEC

Pe după gât ţinându'şi bâta
De 'ntinse braţe apăsată,
Pe culmea dealului, ciobanul,
Se pare-o cruce înnălţată...

Iar sutele de oi din faţă-i
Păscând cu capete plecate,
Se par că's turme cuvioase
Rugându-se îngenunchiate...

Şi'i trist surâsul primăverei
Ca de-o durere-adâncă-a firii:
Devale 'n sat un glas de clopot
Vesteşte ceasul răstignirii...

V. PODEANU

□ □ □

VIORELE

Când închid ochii şi-i mai acoper şi cu palma, gândul îmi fuge îndărăt la vremea de odinioară a copilăriii mele... Ce de soare, mi se pare azi, că era p'atunci!.. Lăstarul pădurei Biolăriilor era mic şi plin de fân ce nu-l cosea nimeni, ca să nu strice şi joardele. Primăvara, când se limpezea cerul de nori, când începea soarele să'ncălzească şi să svânte locurile, noi copii plecam la lăstar să căutăm şi să strângem viorele. D'atunci a rămas în sufletul meu dragostea de aceste flori albastre, care deşi n'au nici un miros, dar par căzute de sus din cer, şi vestesc sosirea primăverei şi a rândunelelor.

Pe marginea gârlei veneau dinspre Bucuroaia băeţaşi şi fete. Eu, urcat în mărul nostru cel mare, îi vedeam de sus şi aşteptam să văz ivindu-se şi dinspre satul nostru, o... rochiţă albastră! Până să văz aşa ceva, îmi aruncam privirile departe peste sate. Vedeam Costeştii din Deal, pădurea Cânea, pădurea dela Puroinica, zăvoaiele de pe malul Argeşului. satele Tomşanii şi Măruntişu şi departe pădurile: Nuciteanca şi Conda.

Cu picioarele pe o cracă a vârfului, cu mâinile agăţate de altele, scoteam capul d'asupra celor mai înalte joarde şi d'acolo priviam în toate părţile. Vântul adia uşor resfirându-mi părul în tâmple, şi eu simţiam o nespusă plăcere să'mi pierz privirile în depărtatele locuri ce nu le călcasem până atunci. Departe pe câmp vedeam câte o cioară sburând. ori câte un om trecând şi nu ştiu cum, la gândul că eu privesc pe cele ce se mişcă sau işi caută de treaba lor fără ca ele să bănuească privirea mea, simţiam o plăcere şi mai tainică. Priviţi în taină mişcările vieţei şi veţi înţelege de ce simţiam aşa. Gândul colinda câmpul, se ducea şi mai departe de raza ochilor, mi-era şi mai bine şi mi se părea şi mai frumos!

După ce colindam cu ochii toate împrejurimele, mă uitam şi în sus la cerul albastru. Şi mă uitam într'un loc, adânc, adânc, până zăream sus, în fundul albastru negru sticlind câte-o stea. Copil, neştiind cum să'mi explic cerul, mă miram cum de a întârziat steaua atât de mult pe cer!

Când pe cer erau norişori alburii, răsbătuţi de soare, eu îi priviam până se destrămau şi pereau cu încetnl în adâncimile albastre. Pe crestele lor, totdeauna poleite de soare, căutam sa văz stolul de zâne, ori de îngeraşi, cum îmi spunea tata bătrânu în basme, ori cum văzusem eu zugrăveli la biserică.

Din zarea galbenă de soare dinspre miază-zi, se auzeau cocorii, strigând aşa de duioşi, aşa aducători de dor: cruu-cru. Ii căutam cu ochii până-i vedeam ca un şir de slove negre pe o mare foaie albastră. Uite, cum scrie D-zeu cuvântul *primăvară*, pe foaia cărţii lui! Ei veneau, veneau, slove mişcătoare, şi strigătele se apropiau şi mai duioase, şi mai pline de dor, şi mai înfiorătoare... Cruu-cruu!...

Treceau spre miazănoapte și eu îi urmăream iar până se ștergeau cu încetul în zarea vânătă a Carpaților.

Fermecat de soare, de cer albastru, de norii argintii, de șirurile de cocori, tremuram înfiorat, și când zăream că pe drumul lăstarului s'a ivit și rochița albastră, începeam să tremur și mai tare și mă dam jos din măr. Cu inima bătând ca într'o păsărică ce-o prinzi în mână, porniam la lăstarul plin de viorele. Rochița albastră, un fel de capot, coprindea în cutele ei, o copiliță oacheșă, cu părul castaniu, cu ochii căprii, dar fudulă și caprițioasă ca nimeni alta. Nu știam p'atunci, că în căpușorul ei atât de frumos, nu puteau să'ncapă decât dragostea de găteli, maimuțăreală și prea puțin dragostea de ochii altuia. Nu știam nici s'o înțeleg, nici să'i destram caracterul, știam numai că o visam nopți în șir, că mă sculam plângând de părerea de rău, că nici în vis nu se uita la mine; că'mi plăcea să-i văz ochii vii, sprâncenele trase ca din condei, vițele de păr cu care se juca vântul; să-i auz graiul și să tremur ca de mare frig, când îi mai vedeam și pulpele oacheșe și goale ce se iviau de sub rochița scurtă și albastră.

Toate fetițele veneau îmbrobodite cu basmale galbeni, numai ea venea cu capul gol, cu părul valuri pe frunte, cu broboada roșie pe umeri și mai tăcută și mai fudulă ca toate. Incălțată cu ghetițe cu ciorapi scurți, se uita desprețultoare la noi, cari eram toți desculți și sărăcăcios îmbrăcați. Ea, cea îmbrăcată mai bine, cum ar fi putut că se uite altfel la niște copilași desculți, cu capetele goale, încinși cu bete pe d'asupra cămășuțelor albe și sfioși și blânzi?!...

Se ținea însă în preajma domnului Nicu, băeatul boerului, că-l vedea cu pantalonii scurți, încălțat cu ghete și îmbrăcat cu costum marinar, cu biciușcă în mână și încălecând după ceafa lui Lixandru a Zinchi, dându-i călcâie și isbindu-l cu biciușca pe câte cinci parale, ori pe câte o cofetură!... Așa băeți doria ea, iar nu bieți golani ca noi!

* * *

Am cunoscut-o în școală. Ajunsesem în clasa a doua, iar ea atunci venise. Cum învățătorul, nenea Ion, rudă cu noi, mă văzuse slab, pipirnicit, o iasmă de copil, ca să nu mă calce în picioare ceilalți și să mă aibă el sub ochi,—fiindcă, nu mă laud, făceam multe nebunii—mă așezase în banca întâi a fetelor. In capul lui de om mare, serios, nu putea să intre bănuiala, că iasma de copil ar putea să mai simță și altă dragoste, de cât cea de carte. Ședeam în capul băncii despre fereastra dela miazăzi. In clasa a doua, găsi cu cale să mă lase tot la locul meu, și când veni ea, o așeză lângă mine, cu obligația să-i arăt și la lecții. Noroc, ori nenoroc, nu pot să știu nici azi. De frica învățătorului mă asculta și se supunea să-i spui lecția ori s'o ascult, dar îndată ce scăpa din școală, ridica capul sus, se uita peste câmp și nici nu vrea să mă mai cunoască. Fără îndoială că părinții ei o întrebau acasă lângă cine stă în bancă și ea spunându-le, ei i-or fi spus de mine că sunt copil din flori, că sunt sărac, că n'o să ajung nimic și să nu se joace cu un copil sărac! Cartea era o datorie, iar prietenia cu mine nu, și de aceia ea se purta astfel. Ce să înțeleg eu p'atunci de piedicile astea, care frământă și înnalță ori pierd multe suflete? La școală mă asculta de frica învățătorului, dar la lăstar rămânea ea stăpână pe gândul ei, pe hotărârea ei, de a nu vorbi, nici cel puțin, cu noi săracii.

— Aduni viorele? o 'ntrebam eu sfios. Ea ridica capul, se uita și apoi îl întorcea în altă parte! Imi venea să plâng și rămâneam țintuit în loc, cu ochii în jos, cu mâinele strânse spre piept și cu capul gol în bătaia vântului. Ea pleca într'altă parte, aninându-și în creștetul capului o chită din trei-patru viorele, ce o prindeau așa de bine, de mie mi se păreau că sunt o steluță albastră, iar ea o zână, ce nu se putea îndrăgi, de un biet copil slab și jigărit ca mine... Când se depărta prin lăstar, atunci mi-aduceam aminte că trebue să plec și plecam trist, lacrimile îmi umezeau ochii, dar... tot încotro plecase ea, plecam și eu, ca s'o mai văz!

Călcam în neștire, ocoliam stufurile de lăstar, rătăceam mult și când mă simțiam ajuns iar în preajma ei, îmi venea gândul să mai încerc odată. Repede adunam viorele din cele cu floarea mai bătută, le legam cu un fir de lână smuls dela bete și îi eșiam nainte. Dacă mă vedea și ridica capul în sus măreață, mie îmi scăpau jos florile, și iar stam pironit în loc până pleca și mă pomeneam singur. Atunci mă culcam jos, cu fața la pă-

NOCTURNĂ

Cântecul porni din vârful unei sălcii, și-armonia
S'a lăsat apoi de-asupra crângului întreg; frunzișul,
Urmărindu-i în adâncul lemnului paianjenișul,
Și-a crispat de-odată 'n murmur de-așteptare veselia.

Totul s'a schimbat în templu fără seamăn, și natura,
Cu mijloacele-i multiple și puternice, încearcă
Slujba singură și'n fie care fir de iarbă, par'că
Se slăvește în de sine creatorul și făptura.

Armonia lor plutește uriașe și străbate
Vulturii cu aspirații de nemărginire-adâncă,
Face să țâșnească apa la eșirea ei din stâncă
Si'mputernicește gâtul leilor în libertate;

Făurește fericirea, o multiplică și pune,
Ca un viers de ciocârlie în răcoarea dimineței,
In pornirea tuturora simțământul frumuseței
Si nevoia de-a-l răsfrânge altuia ca să răsune.

Vino dar, și dovedește-mi că și inima ta bate,
Că gândirea ta pe stânca umărului meu se-așează,
Si că zâmbetul tău, printre degetele-mi, ca o rază,
Se va preschimba în sceptrul unei țări îndepărtate.

Vino dar, și mi te lasă, de chemarea mea, furată;
Vei simți cum în vioara simțurilor mele cântă
Armonia 'ntunecatei tale linii, și frământă
Ridicări adânci și'ncete de vieață murmurată.

Vei simți cum trandafirii se desfac pe nesimțite,
Sufletele cum se'nalță printre foile lor pale,
Si cum murmură alcoolul fin al frumuseței tale
Peste 'ntreaga feerie a naturei adormite.

Strania-ți paloare 'n cadrul verde va părea verzue
Când în mușchiul gras și moale vei călca surâzătoare
Si când seva ți-ar pătrunde tălpile și, prin picioare,
Ca'ntr'un arbore, în tine, ar începe să se sue.

Ierburile-agățătoare s'ar întinde ca să vadă
Cum în piept îți bate pulsul vegetației tenace,
Ar înfige 'n carnea-ți albă rădăcini, și te-ar preface
In copacul unde crângul și-a închis a lui driadă.

N. DAVIDESCU

LUPTA PE MARE

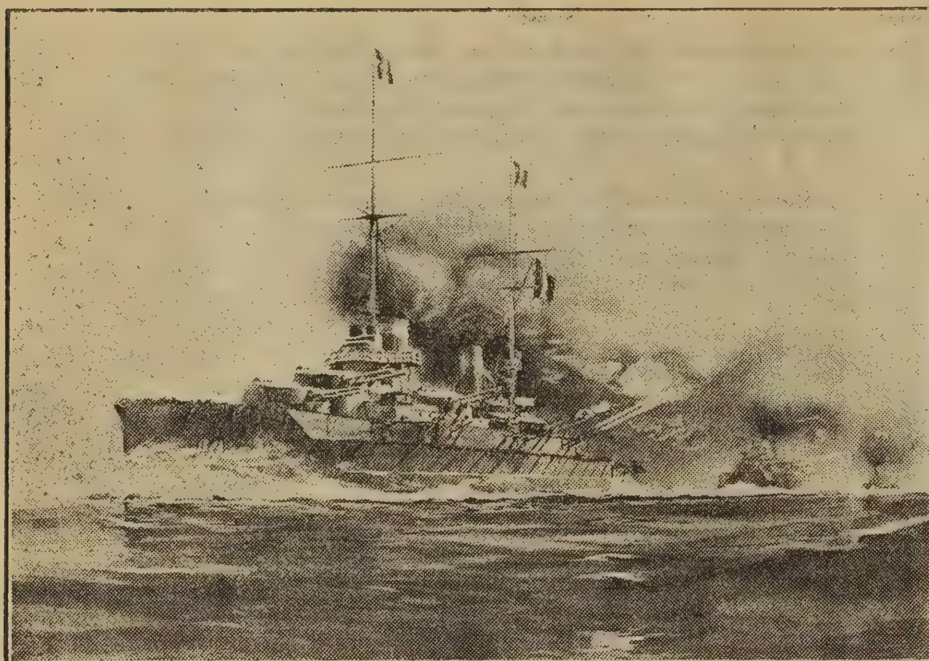

Cuirasatul francez *Bretagne* în acţiune, în faţa Dardanelelor

mânt şi plângeam muţeşte, nu ştiu, de necazul că nu mă băga în seamă, ori de necazul că mi-e dragă.

Altă dată apucam să zic:

— Iei viorelele astea!? dar atunci se încrunta, mă măsura cu ochii de la creştet la tălpi şi de la tălpi la creştet, mi se făcea ruşine că mă vedeam desculţ şi plecam eu singur, lăsând viorelele să'mi cadă jos. Şi atunci mă prindea necazul pe sărăcie, o blestemam, mă băteam cu pumnii în cap şi iar mă culcam jos, sfârşit ca de o toropeală şi oboseală nemai pomenită?... Jos plângeam, şi din balada lui Constantin Brâncoveanu, ştiam blestemul şi începeam s'o blestem:

„Ştergi-te-ai după pământ,
Cum să şterg norii de vânt.
Să n'ai parte de 'ngropat
Nici copii de sărutat!..."

Şi rosteam blestemul cu atâta hotărâre, cu atâta gând la Dumnezeu, că mi se părea blestemul puternic ca un glonţ, ce străbate cerul, ajunge la Dumnezeu şi-l hotărăşte să-i trimeată pedeapsa.

Incet, încet mi se înfiripa gândul de-a învăţa carte multă, de a mă ridica în lume, ca să însemn şi eu ceva în ochii ei, barim cât «domnu Nicu», cel cu pantalonii scurţi, ce călărea după ceafa lui Lixandru al Zinchi, dându-i călcâie şi isbindu-l cu biciuşca pe câte o cofetură, ori pe câte cinci parale!... Voiam să mă ridic, ca să fac de ea, ca să întoarcă şi spre mine frumoşii ei ochi căprii!...

Vremea însă a vremuit, ea s'a făcut fată mare, mai fudulă şi mai frumoasă de cât toate, iar eu, copil sărac, am rămas tot în sat, să muncesc, să mă bonghinesc pe fel de fel de cărţi, bune şi rele, dar fără să ajung mare şi învăţat, aşa de învăţat, ca să mă poată pricepe şi mintea ei.

M'am pomenit flăcăiaş şi eu, plăpând, slab, dar atât de slab, că nu numai eu, dar şi ceilalţi mă întrebau dacă tuşesc, dacă am de gând să mai calc pe iarbă verde! Când auziam aşa, fiori fierbinţi mă străbăteau, mă treceau năduşelele, strângeam pumnii, ochii şi fălcile, şi şopteam în scrâşneli: corp becisnic, îndreptează-te, ori te sfărâm la moment! Isbeam pământul cu piciorul, strângeam pumnii de îmi intrau unghiile în carne şi gândeam ori să fiu om, ori să mor îndată, să nu mai îndur şi chinul de a fi socotit, pe lângă neînvăţat şi sărac, şi drept nevolnic şi ofticos. Ajunsă domnişoară de măritat, şi mai grozav trebuia să-i sufăr dispreţul, iar eu şi mai grozav s'o blestem. In cele din urmă, nesosindu-i fătul frumos, nebăgând-o în seamă «d-nu Nicu», s'a mulţumit şi ea cu ce a venit din altă parte, s'a măritat şi şi-a urmat înnainte gătelile, pălăriile şi atât!... Cu încetul, cu încetul, visele ei trandafirii au rămas pierdute în zarea copilăriei, şi azi îşi căneşte părul, mângâie trei patru pisoiaşi în loc de copii şi, şi... dar nu mai spui.

* * *

Astăzi, după atâţia ani scurşi, când nepăsarea ei nu mai mă atinge, când maimuţărelile ei nu mai mă zăpăcesc, mă'ntreb: ce însemnătate a avut ea în viaţa mea?... Pentru ce mi s'a părut atât de frumoasă şi pentru ce s'a purtat cu mine aşa de cu duşmănie? Un gând, o simplă presupunere poate, mă face să zic, că ea a fost sufletul trimis de Dumnezeu să mă cheme spre desăvârşire, tocmai prin faptul că mi se părea frumoasă şi nu mă băga în seamă. De m'ar fi băgat în seamă, de m'ar fi încălzit la sânul ei, cum mi-ar fi plăcut atunci să şi mor, poate sufletul meu ar fi adormit în vraja iubirei, hotărârea de a lupta nu mi-ar mai fi venit, şi slăbiciunea mea firească m'ar fi răpus de mult. Dacă am plâns atât de mult de doru-i, dacă m'a durut grozav nepăsarea ei, azi om în minţi ajunse, nici n'o mai blestem ca odată şi nici n'o mai doresc. Toată mintea mea de astăzi îmi spune, că ea a vânat, mai mult ca mine, deşertăciunea şi vântul. Că dacă eu nu ştiu cine trebue să trăească în noi: trupul ori sufletul, cu atât mai mult nu ştie ea, ce n'a iubit decât panglici şi rochii. Şi astăzi, când îmi întorc gândul îndărăt, mi se deşiră pe dinaintea sufletului amărât şi mai amărâta copilărie de odinioară. O găsesc adânc îngropată în mine şi prin lăstarul pădurei d'atunci, plin de viorele, dau şi de o copiliţă oacheşă, cu părul valuri pe frunte, cu o chită de viorele în creştetul capului, cu ochii căprii şi dulci, nespus de dulci, şi cu pulpele goale şi oacheşe, eşite de sub poalele scurte ale unei rochiţe albastre.

Privind cerul ce se limpezeşte de nori, ce se înneacă din ce în ce în mai multă lumină văzând viorelele răsărite şi şirurile de cocori, ce vin strigând: cruucruu!... îmi vin în minte şi viorelele d'atunci, şi ea cu rochiţa ei albastră.

Şi azi răsare soare şi va răsări multe veacuri, dar lăstarul s'a scos, locul lui s'a arat, viorelele mor întoarse de pluguri, iar copilaşii pierd cu încetul dragostea de flori, de frunze şi de cer albastru. Ea şi eu şi toţi, ce p'atunci eram copii, suntem alţii astăzi, oameni vârstnici, mai trişti, mai îngânduraţi, şi tot nefericiţi!

Copilărie, dragoste sfântă de copii, unde să te mai găsesc? Şi voi viorelelor de azi, de ce, de ce nu-mi păreţi aşa de frumoase, ca viorelele d'atunci, pe care le găsesc şi acum, vii şi frumoase, şi parcă vădite şi crescând în fiecare primăvară în adâncul sufletului meu?...

Inţeleg! Viorelele d'atunci găteau prima mea dragoste; cele d'acum cresc pe mormântul ei!

I. C. VISSARION

UN VAS MYRRHIN

Pe Styx! Plutonicul trident
Nu răscoleşte aşa furtuna,
Ca amintirea unui vas
Ce l'ai sfărâmat pe totdeauna.

Şi timp îndelungat, amice,
Seninul trai prietenesc,
A fost un vas myrrhin, pe care
Mi-l întindeai ca să-l golesc.

Dar, zi cu zi, o perlă cade,
Se şterge 'n uz o încrustare:
Vestitul vas acum rămâne
In mâni o tristă arătare.

Din fundul inimii, de unde
Se sue patima spre soare
Un tremur zgudue urcând
Făptura ta neştiutoare

Si de pe lespezile albe,
De pe penthelicele dale —
Culegi în cioburile arse
Cenuşa prieteniei tale.

Ion Al-GEORGE

Biserica Sf. George din Suceava, odinioară Mitropolia Moldovei, unde erau așezate moaștele Sf. Ioan cel Nou. Zidită 1513—1522

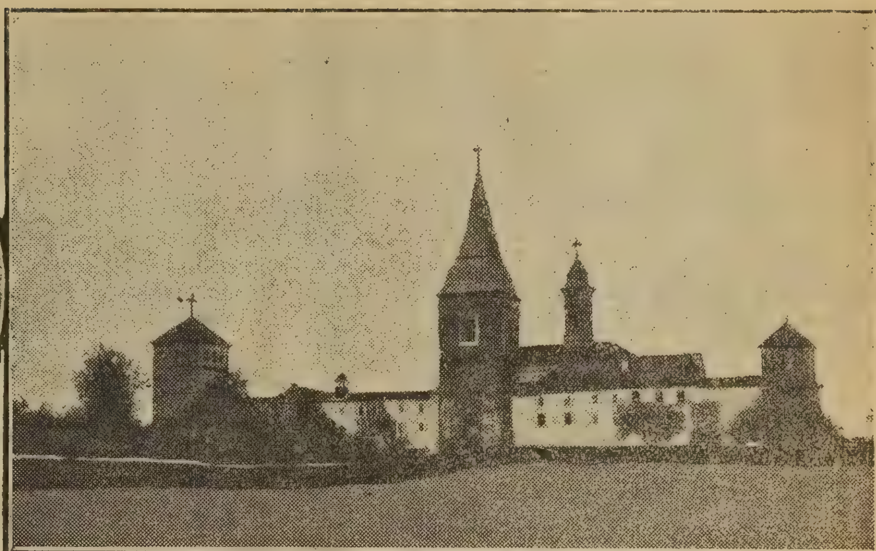

Mănăstirea Dragomirna de lângă Suceava

DIN DURERILE BUCOVINEI

La 31 August 1774 a început ocuparea Bucovinei prin oştile austriace, cari au pus chiar în ziua aceea stăpânire pe orăşelul Cernăuţi. Târgul Siretului şi orăşelul Sucevei s'au ocupat la 2 Septembrie, iar câteva zile în urmă a fost întins întreg cordonul. Comandantul mare se aşezase la Sniatin, de unde se făcea apoi până şi cursă de poştă în regulă. Malurile apei Prutului însă au fost legate printr'un pod plutitor de caice. Pe la sfârşitul lunei Decembrie totul era isprăvit, ţăruşii cu capetele de pajură erau înfipţi peste tot hotarul şi la 10 Decembrie al aceluiaşi an a intrat grosul oştirei de ocupaţie, adică 5 batalioane de pedestraşi şi două regimente de călăreţi în ţară, luând Bucovina în stăpânire de veci.

Ce a urmat după această mare schimbare în viaţa Bucovinei se ştie. Deşi gândurile dreptului şi umanului împărat-Iosif al doilea erau curate şi guvernorul aşezat întâi în Bucovina, generalul Enzenberg, ocrotea pe faţă pe moldoveni ca locuitori băştinaşi ai locului, ţara totuşi s'a împestriţat şi înstrăinat repede.

Inainte de ocuparea Bucovinei prin Austriaci, adică pe la 1770, când Rusia însăşi făcea pe stăpâna pe cele două maluri ale Prutului şi privea Bucovina ca o ţară ce trebuia după învingerea Turcilor, să-i cadă în mâni, s'a petrecut un lucru care are multă asemănare cu ceeace s'a întâmplat pe acelaş petec de pământ acum, în zilele noastre. Aflăm anume că la Cernăuţi, Ruşii au înfiinţat pe la sfârşitul lunei Septembrie bilete de bancă, tipărite pe o parte ruseşte, pe cealaltă parte însă româneşte. Asta pentru ca să înlesnească negoţul de prin oraş şi împrejurime. La 1770 se ivise, pe cât se pare, tot aşa o nevoe de bani şi pentruca locuitorii mărginaşi ai Prutului să poată să-şi facă schimbul şi cumpărăturile lucrurilor trebuincioase la traiul de toate zilele, generalul rus Gartenberg, a înfiinţat într'un cătun lângă Cernăuţi, o tarapana în care se băteau bani de aramă ce purtau pe o parte pajura rusească, arătând valoarea pe ruseşte (de ex. 2 para — 3 capeci) iar pe cealaltă purtau stema principatelor româneşti, adică bourul şi vulturul cu cruce, cu scrisul „Mon. Mold. Valosc". Locul unde se afla tarapanaua aceasta ciudată a fost denumit după numele slavizat al isteţului general; se numeşte astăzi Sadagura, târguleţ jidovesc, ce se află în faţa Cernăuţului. Pomenesc acest lucru, fiindcă ne arată o potrivire ciudată de nevoi şi măsuri întâmplată la mai bine de un veac şi în împrejurări ce seamănă atât de mult.

Duşmanii noştri, făţarnicii de Ruteni, acei pe care Bucovina i-a primit şi găzduit cu atâta milă în timpul de restrişte din Galiţia, au început din minutul când Bucovina a fost prefăcută în ţinut galiţian, să răspândească tot felul de născociri nesăbuite pe seama poporului moldovenesc băştinaş din Bucovina şi din neadevăr în neadevăr ajunsese să susţină că ei sunt locuitorii vechi ai Bucovinei, nu Românii noştri. In potriva acestei defăimări sfruntate vorbeşte însuşi raportul guvernonorului milităresc al Bucovinei, generalul Enzenberg, care a descris cu prisos şi multă nepărtinire starea în care se găsea ţărişoara noastră în ceasul ocupării de către Austriaci. Este preţioasă această dare de seamă eşită din pana unui bărbat vrednic care, deşi străin de neam, ajunsese să pătrundă şi să preţuiască firea poporului nostru. Iată câteva din arătările mult meritosului om de stat şi credinciosul împăratului.

Cernăuţul ca oraş de căpetenie al Bucovinei, măcar că astăzi plin de străini şi, după spusele adversarilor, lipsit de Români, era în ceasul ocupării de către Austriaci un adevărat cuib de Moldoveni, mai românesc,— ca să zicem adevărul, decât multe orăşele ale Moldovei de astăzi, împestriţate de jidovime. Cernăuţul era înainte de toate târg domnesc, ţinea numai de domnul Moldovei, care-şi avea acolo, în mahalaua Clocucicăi de astăzi, reşedinţa de vară cu palat şi grădini minunate ce se întindeau până colo spre dealul viilor. Viile domneşti se înălţau deasupra malului Prutului şi astăzi încă se cunoaşte bine deasupra scobiturei râului în mahalaua Caliciancа locul ridicat, unde era aşezat pe un dâmbuleţ, închis oarecum de ape, foişorul domnesc, ce pare a fi avut forma unei cetăţui. In dealul din preajmă, însă, unde se află acuma faimoasa reşedinţă mitropolitană, pare că era de asemenea clădire clădire domnească cu loc de privelişte spre apa Prutului, căci dealul poartă şi în ziua de azi denumirea de „Dealul Domnului", stâlcită pe nemţeşte „Dominikberg".

Nu mai puţin tare era aşezarea românească pe coasta din susul Cernăuţului, spre deal cu rămăşiţele de cetate veche „Ţăţâna" pe unde se întinde şi astăzi mahalaua românească „Roşa". Colonia de Nemţi aduşi din Virttenberg şi aşezaţi de stăpânirea austriacă, ca să mai împestriţeze populaţia chiabură băştinaşă a Românilor, i-a strimtorat, ce-i drept, destul de tare pe Roşăşeni, încât aceştia s'au tras mai sus, întemeind satul curat românesc Stânca. Sărăcind însă Nemţii trufaşi după atâta belşug găsit acolo prin împărţirea de locuri luate dela Moldoveni, astăzi vechii locuitori români se cobor din nou în Roşa şi rescumpără locurile strămoşeşti pe banii agonisiţi cu hărnicia lor, în vreme ce străinii lacomi trăesc din lucrul cu ziua. Ba s'au folosit încă de viaţa dusă între Români, căci învăţând limba, aceşti foşti colonişti aduşi ca agricultori pildaşi, cutreeră vara Ro-

mânia ca meşteri zidari de altfel foarte căutaţi.

Soituzii târgului Cernăuţi sunt des pomeniţi în hrisoavele vechi ale oraşului şi ne arată până în minutul ocupării Bucovinei numai nume româneşti ca: Ion Robulescu, Isac, Pârciu, Ionaşcu, Arsene Cosman, Ion Miculescu, Costea Andronic, Ruptaşu, Andrei Rizencu, Olaru, şi tot nume de acestea.

Cu câtă căldură pomeneşte generalul de vechile rânduieli moldoveneşti aflate la luarea Bucovinei şi fiindcă boerii fugise în parte din ţară la intrarea Austriacilor, guvernorul căuta cu cea mai mare blândeţe şi îngrijire să cruţe simţul naţional moldovenesc, cinstind cu dinadinsul pe cei rămaşi, ţinând seamă de pildă, rangul boeresc al unui Balş care a rămas mare sfetnic al stăpânilor noi, până la moarte. Tot aşa cu multă temeneală se purtară Nemţii cu episcopul din eparhia Rădăuţi, Herescul, care era foarte băgat în seamă de împărăţie şi ascultat în toate poveţele câte le da generalului guvernor.

Ce-i drept că şi Enzenberg cunoştea de aproape firea pacinică a Românilor căci fusese ani îndelungaţi pe la regimentele româneşti din Ardeal. Ştia bine limba poporului nostru şi îi dorea numai bine. El a fost acela care l'a îndemnat pe împăratul Iosif II la săvârşirea multor acte de milostivire şi dreptate, din cari să amintim numai unul mai de seamă. Aşa văzând în biserica mare din Suceava cripta goală, unde fusese moaştele Sfântului Ion cel Nou pe care îl luase mitropolitul Moldovei din vremuri, Dosiftei, de-l dusese cu sine în Polonia, la Zolkiev, împăratul a fost viu atins de această întâmplare şi fiindcă acuma făcea şi Galiţia parte din împărăţia sa, a poruncit numaidecât ca moaştele răpite Moldovenilor să fie pe loc aduse înapoi la Suceava. Cu multă pompă şi cu alaiu milităresc mare fură aduse moaştele din Zolkiev, care se află tocmai în nordul Galiţiei, în Bucovina, spre bucuria Sucevenilor şi în necazul Leşilor, ce se deprinsese în cei 80 de ani, cât a stat sfântul în părţile cele, a privi moaştele aceste ca un avut al lor. Astăzi încă vine de ziua sfântului norod mult tocmai din Galiţia, ca să-şi facă rugăciunile la Suceava.

Se naşte întrebarea: oare împăratul Iosif şi cu înţeleptul său sfetnic generalul Enzenberg ar fi pus atâta preţ pe păstrarea limbei şi obiceiurilor Moldovenilor, dacă nu'i vedea buni stăpâni în ţara lor? Era oare să se tăgăduiască dreptul altor neamuri din Bucovina, dacă ele ar fi fost pe acolo? Aşa cum începuse a ţinea seamă stăpânirea austriacă de limba şi credinţa ţării, dacă era desigur o nefericire pentru Moldoveni că fuseseră deslipiţi de ţara lor mumă, dar era de bună seamă un bine pe lângă starea în care au ajuns din ceasul când a încetat ocârmuirea militărească şi Bucovina a fost făcută ţinut galiţian. De acolo i s'a tras sărmanei Bucovine nenorocirea, ce o roade şi astăzi şi din care a isvorât peirea spre care merge acum. Puhoiul de liftă leşească şi rutenească, cu uneltirile credinţei papistaşe şi tovarăşii evrei lacomi s'a revărsat lacom peste frumoasa şi bogata ţărişoară şi împestriţându-i limba şi obiceiurile, a sleit cu încetul vlaga românească a neamului nostru, până l'a lăsat umbră din ce a fost odată. Iar cei dela stăpânire orbiţi de uneltirile duşmănoase ale celor două neamuri slave smuţite de papistaşi şi jidovite până în suflet, au împins ura împotriva locuitorilor români băştinaşi la prigonire cu gândul de a-i stârpi.

Şi a venit ceasul unei judecăţi de sus. Căci cei mai amarnici duşmani ai neamului nostru au ispăşit blestemul să se vadă ei înşişi asupriţi de ai lor şi să intre Ruşii în ţară, luând Bucovina pe calea cumplită a armelor. Câţi fraţi nevinovaţi plătesc cu sângele lor urgia aceasta venită aşa din senin peste biata Bucovină, care în ceasul de faţă a devenit câmp de luptă între împărăţia austriacă şi cea rusească? Cine o poate spune? Fugarii ce ne vin zilnic de peste hotar povestesc grozăvii şi tot Românul suspină în sufletul său chinuit de milă. O tainică nădejde însă se strecoară totuşi în inima tuturor, că din această crudă încercare şi poate ultimă suferinţă să iasă mântuirea de mult aşteptată prin unirea tuturor fraţilor români şi întregirea neamului, cum au visat-o părinţii şi strămoşii noştri.

Em. GRIGOROVITZA

□ □ □

GHIOCEII

Când ghioceii, sub zăpadă,
Şi-arată chipul lor senin,
Sunt vestitorii plini de farmec
Ai primăverilor ce vin!

Copilele sentimentale
In noaptea părului îi prind,
Cu-aceiaşi tainică credinţă
Că mreji norocului întind!

...Dela o vreme, ghioceii
Vin nedoriţi şi'n chip hoţesc;
Chivuţele nu-i vând pe stradă,
Fecioarele îi ocolesc!

Albeaţa lor, din părul nostru,
Ne umple 'n suflet de urât:
Căci în petala lor e toamnă,
Amurgul vieţei mohorât!...

George CAIR

□ □ □

CRONICA ARTISTICA

EXPOZIŢIA PICTORULUI ŢINCU

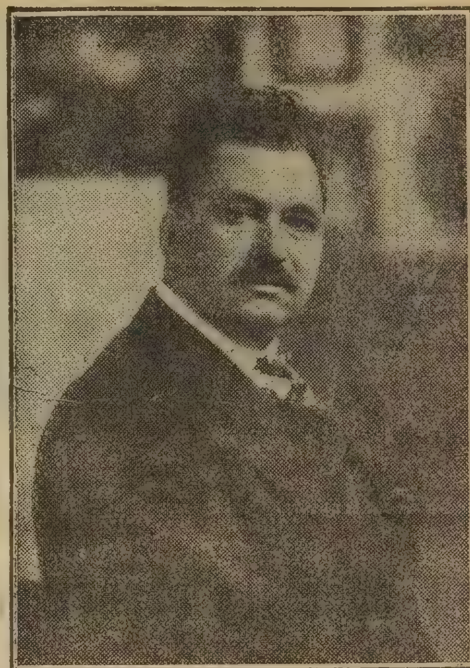

Pictorul Ţincu

Pictura noastră părea cu desăvârşire lipsită anul acesta de ori ce manifestări personale, din pricina preocupărilor, cu desăvârşire streine de artă, ce înnăbuşeau firmamentul vieţii artistice de la noi.

Cu toate acestea unii, puţini la număr, s'au bizuit să încerce aventurarea în exibiţii personale, fiind aproape siguri de rezultatele funeste ale îndrăsnelii lor.

Unul singur a reuşit să se bucure de un succes aproape nesperat: pictorul Petraşcu. Şi minunata isbândă a exposiţiei acestui artist în toată puterea cuvântului şi triumful adevărat cu care şi-a încheiat-o a fost, pentru mulţi, un îndemn la luptă.

Aşa se lămureşte şi putinţa exposiţiilor generale anuale, ce se vor înfăptui cu ori ce preţ, şi de astă dată — «Tinerimea artistică» se pregăteşte pentru deschidere, iar «Salonul oficial» şi-a hotărât data deschiderei—tot aşa se explică şi oare care siguranţă de succes, ce stăpâneşte pe cei mai mulţi artişti.

In această atmosferă prielnică unor manifestări hotărâte şi-a deschis expoziţia şi pictorul I. Ţincu, ale cărui expoziţii din ultimii ani i-au fixat reputaţia, de care se bucură în toate cercurilor amatorilor de artă.

Ca un artist sârguincios s'a manifestat de mult, acest pictor pe care îl vedem acum, aproape de un apogeu interesant.

O întreagă serie de faze a putut marca în acest timp — inerentele ipostase ale unui talent în plină evoluţie, stăpânit şi de o dragoste de muncă, ce trebue să secundeze pe ori care temperament adevărat.

De altmintreli, necesităţile vitregelor preocupări de vechi şi conştiincios maestru de desemn — îl sileau pe pictor să

I. Ţincu: **Peisaj de toamnă**

e resemneze, din ce în ce mai mult, la activitate mărginită între pereţii atelie-ului.

De aci şi o preocupare intensă de stu-iu, după model, pe urma căreia s'au pu-ut constata câte va realizări de lucrări onştiincioase, ce i-au hărăzit luarea a-iintea generală.

Stud'ul naturii trebuia să fie urmarea proape logică a acestei descătuşeri din rotocolul facticelui, ce obsedează pe cei nstrăinaţi de ispita studiului după na-ură.

Şi atunci artistul regăsindu-se parcă pe ine însuşi îşi dete frâu liber năzuinţelor, nbrăţişând o activitate stăpânită de a-eastă dragoste de natură.

Un «plein-air»—ism cald, obsedant, stă-âneşte acum pe artist, în actuala fază desvoltării sale — cel puţin aceasta o ovedesc cele peste o sută de pânze, mari i mici, din actuala-i expoziţie, deschisă n sala «Exarcu», de la Ateneu.

Nimic mai firesc, deci, că în multe din eisagiile pictorului Ţincu, domneşte un devărat sentiment al naturii, întemeiat e un desen viguros şi pe resursele unei alete bogate.

In mai toate aceste lucrări regăsim far-necul priveliştelor ţării noastre, stăpânite e cerurile încântătoare, neîntâlnite de nult, la alţii, şi tocmai de aceia parcă nai apropiate de visiunile luminoase ale narelui nostru Grigorescu.

Nu poate fi vorba de o încătuşare a ersonalităţii, în urma acestei vădite a-ropieri de anume procedee culoristice, ce r părea, la prima impresie, într'o oare are măsură, ca o înclinare spre un ma-ierism factice şi, deci, condamnabil.

De aşa ceva nu poate fi vorba întru ât cele mai multe din aceste lucrări ale ictorului sunt stăpânite de un just sim-ământ al valorii — ceia ce nu desminte isiunea sinceră, ce primează ori şi ce nanifestare artistică.

Sub acest raport pictorul Ţincu rămâ-nând necontenit un luminist de putere, cum o dovedeşte marele număr de peisa-gii—cu toatele stăpânite de o justă punere în pânză — este şi rămâne unul din cei mai bine porniţi spre realizarea peisa-giului românesc.

Demne sunt de relevat două din pei-sagiile achiziţionate de d-l V. G. Mor-tzun, pentru galeria de pictură românea-scă, înfăptuită în atâţia ani de încurajare a tutulor talentelor româneşti, cum sunt demne de relevat şi câteva compoziţii, stăpânite de acelaş viguros sentiment al naturei.

Dintre aceste composiţii nu putem trece cu vederea, o composiţie de dimensiuni, «La ţesut», în care grupul celor trei fe-mei, dela răsboiu, este realizat cu o grije tot atât de departe împinsă, atât ca stu-diu anatomic, cât şi ca armonie de culorit.

Lucrarea aşternută definitiv îi face cin-ste artistului, care a ştiut să elimineze, cu uşurinţă, banalitatea detaliilor zadar-nice, atât de ispititoare în execuţia unor asemenea lucrări.

O altă serie atrăgătoare de lucrări ale pictorului I. Ţincu o alcătuesc studiile de capete de expresie şi, mai ales, gingaşele capete de copii, în tratarea cărora, artis-tul găseşte subtilităţi de culorit, remar-cabile.

Aceste mici lucrări în care se simte atât de bine pictorul, îi şi fac caracteris-tica lucrărilor anterioare fazei de acum a activităţii.

Tot în această fază a evoluţiei acestui temperament adevărat de pictor trebuesc socotite şi studiile de nuduri, executate cu abilităţile unei palete ce denotă cali-tăţi de technică, inerente genului acestuia dificil de pictură.

Poate că unele eboşuri, unele prime impresii, interesante numai pentru artist, ar fi putut lipsi din această manifestare, în totul apreciabilă.

Insă numărul acestor lucrări este cu totul restrâns—cele mai multe purtând pecetia acelor realizări artistice, pe urma cărora pictorul poate cugeta, serios, la manifestări ce îi vor face cinste.

Ca unul din artiştii destul de tineri, dela care ne aşteptăm încă la multe şi depline manifestări, pictorul I. Ţincu se poate cu drept cuvânt măguli că, după o activitate statornică de câţiva ani, a reuşit să-şi capete un loc cuvenit în miş-carea noastră artistică.

Iar marele număr de amatori, ce s'au grăbit să achiziţioneze lucrări din această reuşită expoziţie—denotă, pe lângă inte-resul din ce în ce crescând, faţă de artă şi de artişti, şi trebuinţa, tot mai simţită la noi, de a se înlocui vechiul sistem de împodobire a saloanelor, cu gravuri, lip-site de orice notă artistică, prin adevă-rate opere de artă, datorite unor artişti meritoşi, cari îşi dau prinosul muncei lor pentru adevărata satisfacţie artistică a celor ce pot aprecia valoarea unor ase-meni sforţări.

N. PORA

□ □ □

RĂZBUNAREA LUI ALI

De pe înnălţimea prăpăstioasă a stân-celor — la picioarele cărora marea îşi sfarămă talazurile înspumate — Ali cer-cetează cuprinsul.

Cum stă, aproape nemişcat, pe calu-i murg, pare, de departe, un vârf al ascu-ţişurilor cremenei, care hotărniceşte cele două înfăţişări ale lumei: repaozul şi veşnicul neastâmpăr — pământul şi apa— dintre-ale căror întinderi, pline de taină, aşteaptă dezlegarea durerii care-l fră-mântă.

Privirea lui, neasemuit de ageră, prinde postată cu postată păişul copt al stepei, ce se întinde până se şterge în zare, — apoi se întoarce în jos, în adâncimi, unde lunecă de pe val pe val, departe, tot mai departe, până acolo unde marea înmăr-mureşte ca într'o lamă nesfârşită de oţel sclipicios.

Nici un semn, însă, care să-i curme amarul, a cărui stropi îi picură mereu în suflet, şi-i înveninează tot mai adânc inima lui viforoasă şi pătimaşă.

Stepa nu-i turburată de goana nici unui călăreţ, — talazurile nu saltă nici o barcă. Totul e linişte şi nepăsare...

In mintea lui Ali ciocănesc însă vor-bele, pe care Mehemed-Cadâr le spu-sese aşa, ca 'ntr'o doară, în sara când el se dusese să vândă, în Bazar, armele aduse din cea din urmă raită prin păr-ţile cazacilor. Il auzia, parcă şi acum, rânjând şi-l vedea trăgând cu coada ochilor spre el :

— Bre! — ghiauru-i ca paingănul—el nu fuge după muscă, ci-i întinde pânza în cale şi aşteaptă prada, liniştit... Ai noştri, bre, umblă după bogăţii — şi nu văd că asta nu le-aduce decât nenoro-cul! — Ei sunt ca fluturii — văd lumâ-narea, zboară acolo şi... frrt! — rămân fără aripi... Ce? tu crezi că e bine ce fac unia?... Nu!... S'au schimbat timpurile, bre, nu mai merge... Uite, — ei pleacă şi

nu vin cu zilele... Ucid şi fură, şi unia nici nu se mai întorc... Şi-i mai bine, bre, de cei ce rămân pe-acolo, — îi îngroapă cineva, şi-s morţi, buni morţi!... Cei cari vin?... Aceia sânt fluturi fără aripi, bre! — fluturi fără aripi... barbaţi fără femei!... Ce? tu crezi că femeia n'are cum să greşiască?... Poate să fie fată de hoge, şi tot cade, numai să găsiască prilejul, bre!...

Cum şade, în potopul razelor molcome ale soarelui ce-apune, Ismail Abdul Ali strânge prăselele lungi ale pistolului ce-i stă sub mână.

— O! dacă a voit numai să-şi râdă de el, cum are să-i trimiată amândouă încărcăturile în piept! — Are să-l ucidă scurt, aşa: bum-bum! — ca pe cel mai spurcat ghiaur!... Dar nu—se gândeşte Ali—nu se poate!... Cine are femeie mai frumoasă ca a lui?—Ce fată de hoge mai e pe-aici? — Cine e mai bogat ca el? Nu spunea Cadâr?

— Nu ajută, bre, nici bogăţia omului, nici sfinţenia socrului, nici iuzlucul care ascunde frumuseţea femeii!... Uite—spune că tu ai bani mulţi, că socrul tău e hogea, şi femeia ţi-ai luat-o din cele mai alese pe cea mai frumoasă... Te bucuri tu de ea, când duci viaţa asta?... Nu!... Te duci să aduni comori, — şi căile stepei ori valurile mărei, îţi aduc în casă nefericirea, căreia tu i-ai lasat uşile deschise la plecare!...

Fără să voiască, Ali îşi aminteşte şi alte întâmplări, care trecuseră neluate în samă, până atunci. Incep să i se lămuriască toate, — şi sclipirile de bucurie din ochii Hailiè-ii — la plecările lui lungi, şi mâhnirile rău stăpânite la întoarcere, şi cântecile ei necurmate, cu isprăvi căzăceşti, la auzul cărora sufletul lui tresare de ură.

De câte ori n'a rugat-o pe nevastă-sa — pe Hailiè înnaintea căreia inima lui aspră se simte slabă, fricoasă—să curme cu cântecele acele ale „cânilor de la Don“!... Parc'o aude răspunzându-i, însă, cu blândeţa ceia înnaintea căreia gândul lui se întunecă de porniri pătimaşe:

— Ali, de ce opreşti cântecul pe buzele mele? Nu-ţi mai sunt ele dragi? Glasul Hailiè-ii îţi supără auzul?... Ori îţi sunt atât de urâţi cazacii, că-i găseşti mai prejos de cântecele mele?... Atunci, Ali, tu — care eşti un viteaz — de ce nu-i afli prea mici şi pentru ura ta şi sângele lor prea murdar pentru hangerul tău?...

...Dar gândurile i se curmă. In zări parcă se mişcă ceva, ca un ghem iute rostogolit pe întinsoarea stepei.

Tatarul nu poate desluşi nimic. Işi pune mâna, streşină, deasupra ochilor, îşi încruntă privirile... Acelaş ghem care creşte treptat între ierburile înnalte.

Calul lui Ali nechează puternic şi lung. Inima îi tresare ca o coardă întinsă şi lovită pe neaşteptate. Ochii i se măresc, să-i iasă din orbite... Zăreşte lămurit dolmanul verde al cazacului — şi, fără să mai gândiască — coboară şi îşi înpinge murgul în goană viforoasă spre el...

De-odată caii se opresc, struniţi, pe loc. Nechezatul lor tulbură ciudat liniştea serii, care grăbeşte.

Călăreţii se privesc cu ochi scăpărători de mânie. Acum înţelege Ali că nimeni nu se putea vântura în părţi atât de primejdioase, nimeni n'ar fi cercat,—fără frică—dragostea unei tatarce, a nevestei sale, decât duşmanul acesta neînfrânat— hotnogul Piotru Poluşin!...

In rânjetul batjocoritor al cazacului, el simţi fiorul morţii mai cumplit decât acel al ciocnirilor învălmăşite în sânge, şi'n care ei caută să se răpună de atâta timp!

Vrăşmaşii se măsoară lung,—apoi cazacul îşi înpintenează calul şi răcneşte sălbatec:

— *Paşol!*

In aceiaşi clipă o detunătură răbufneşte pustiul. Mâna sigură a tătarului a tremurat, însă,—şi a greşit ţinta. Ocheşte a doua oară şi trage — dar hotnogul dispăruse după calul care tăia, în goană vijălioasă, un ocol larg.

Poluşin se depărtează, — Ali nu mai poate încărca şi... se aşterne după el.

Innaintea lor întinderile se mistuie cumplit de iute. In urechi le vâjâie goana neînfrânată a cailor, care sforăie scurt de silinţa întrecerii.

Cazacul îşi dă sama că — ostenit de drumul lung — calul nu-l va putea fer multă vreme de urmărirea tătarului. Des leagă arcanul de lângă coburii şelii ş face un alt ocol.

Ali îi taie drumul — dar laţul, dibaci zvârlit, şerpuieşte o clipă prin văzdu şi încolăceşte gâtul calului. Tătarul url de mânie,—trage pumnarul şi, înnainte c frânghia să se fi strâns înnăbuşitoare, î vâră între coama bogată şi laţ. Pumnalu se adânceşte în gâtul dobitocului, — Al îl zmânceşte de câte-va ori şi curm strânsoarea arcanului.

Un alt strigăt clocoteşte întinderea Poluşin înţelege că scăparea lui nu-i d cât o minune. Sabia nu-l putea apăra în locuri pline de primejdie pentru cazaci,— şi—înfinge pintenii adânc, în pântecele subţiat de goană, al calului, ce înceti nează fuga pe fiecare clipă.

Ali trage hangerul, care-şi flutură apel în mâna lui nervoasă. Urlete lungi îi clo cotesc pieptul, în nădejdea răzbunări atât de apropiate.

In gâlgâiri nepotolite, sângele curg din gâtul murgului său, năvăleşte cum plit sub sforţările nebuneşti ale calului

Hotnogul e aproape. Tătarul ridică han gerul, urlă şi mai grozav şi dă să lo viască, însă calul i se 'npleticeşte şi s prăvale mototol între ierburile coapte.

Ali a sărit de-oparte. Se desmeticeşte.. La câtiva paşi calul se zbătea în chinu

FÂNTÂNELE

Fântânele de piatră cu guri nenumărate
Din care saltă apa în mii de stropi de-argint,
Cum murmură şi cântă!... fântânele săpate
In fel de fel de chipuri ce ochii noştri mint.

Pe pieţele 'nsorite şi răsunând de viaţă
Fântânele bătrâne în jocuri vii de ape,
Işi povestesc trecutul mulţimii de pe piaţă
Şi păsărilor albe ce fâlfâie pe-aproape.

Din guri de lei şi fauni ce râd, ca vii, la soare,
Ţâşneşte apa rece în şuviţe subţiri;
Se sparge 'n curs de pietre şi tremură şi sare,
De par'că-i jocul unei ciudate năluciri.

De multă vreme cântă fântânele acestea
Şi 'mprăştie în lături un joc de nestimate,
Dar zvonul lor e-acelaş şi-aceiaşi li-e povestea
In fie-care clipă a vremii nesecate.

Şi trec grăbiţi drumeţii cu suflete amare —
Năluci purtate 'n voia deşărtăciunii vieţii,
Şi doar abia din treacăt privesc cu nepăsare
Fântânele de piatră ce râd în fundul pieţii.

Vre-o pasăre doar vine şi soarbe-un strop din zbor
Şi tremură din aripi şi-apoi spre cer s'avântă,
Sau vre-un copil s'opreşte privind întrebător
Şi surâzând ascultă, fântânele cum cântă.

Ion SÂN-GIORGIU

nurile morţii, lângă paloşul înfipt în pământul ţelinos.

De departe se auziau tropotiturile, care se depărtau, treptat, în noaptea ce învăluia stepa.

Când zorii începură să izvorască din taina zărilor, Ali şedea de mult privind chipul adormit al nevestei lui. In minte i se vălmăşiau gândurile cele mai ciudate, – sufletul i-l munciau pornirile cele mai protivnice.

Sângele iute, sălbatec, îi încleştase mâna—din ce în ce mai apăsat—pe mănuncherul pumnarului, gata să curme înşelarea pe care o cunoştea... patima pentru femeia, neînchipuit de frumoasă, îl îngenunchia, însă, tot mai mult...

Prin fereastra mică, lumina răzbătea din ce în ce mai bogată,—pe mintea lui Ali noaptea gândurilor vinovate stăpânia tot mai covârşitoare.

Trase pumnarul. Se apropie de divanul pe care Hailiè dormea, gata să lovească. Aceasta zâmbia uşor.

Setea răzbunării şi dragostea—tot pe atât de nepotolită—se ciocniră cu repeziciune fulgerătoare în mintea simplă a tătarului.

Ali se azvârli asupra nevestei sale. Lovitura armei se opri în covorul pernelor moi,—iar braţele i se încolăciră pătimaşe, în jurul trupului cald al femeiei.

Hailiè deschise ochii şi murmură ceva. Bărbatul sări îngrozit, ca muşcat de-o năpârcă... In şoapta nevestei desluşise numele hotnogului, a vrăşmaşului.

Inima îi îngheţă. Simţurile îi pieriră cu totul şi ieşi fără să ştie ce face.

* * *

Trecuseră câte-va zile, în care Ali se zbătuse de toate gândurile

Trupul îi tremura de mânie, pe care simţea că nu o va putea curma, de cât învârtind cuţitul în carnea celei ce nu mai era a lui. In el se răzvrătia toată pornirea sălbatecă a firilor neogoite de cât de omor. Insă teama de mânia socrului, care de bună samă — nu putea să întârzie, de o va fi ucis, — dragostea bătrânului pentru Hailiè, singurul copil, rămas ca mângâiere bătrâneţelor încercate — sfinţenia hogelui aceluia, care putea să ridice asupra lui, a lui Ali, tot târgul, toată hoarda care stăpânia ţărmul stâncos al mărei. Toate gândurile acestea îl frământau îngrozitor.

Tătarul se chinuia zadarnic să găsiască alt chip, în care să potoliască tot pe atât de deplin setea lui de răzbunare...

Se însera. Ali trecea nepăsător prin bazarul ce mişuna de oameni.

Intr'un loc câţi va vorbiau cu aprindere. In mijlocul lor Selim Cadri, îi stăpânia pe toţi cu statura lui uriaşă. Mintea tătarului acestuia se rătăcise, înnebunită, într'una din ciocnirile cu cazacii, când o sabie îi despicase ţeasta. Urma loviturii aceleia îi brăzda chipul, până la gât, cu o curmătură adâncă, îngrozitoare...

DEPE CÂMPUL DE LUPTĂ

Un convoiu franzez, în marş

— Nu se poate !... vorbi cineva — El vede totdeauna cazaci... Pretutindeni i se năzare chipul hotnogului.

— Aşa-i ! — încuviinţă un tătar tânăr. — Ei ! — Poluşin e mai prevăzător ca raţa sălbatecă şi mai şiret ca vulpea. Nu vine el să-şi dea singur pielea pe mâna noastră !

Cadri însă povestia :

— L-am văzut !... Şedea aşa... şedea Piotru Poluşin... departe... după stânca lui Omar... şedea nemişcat... eu am trecut... am fugit... şedea după apus...

— Şi nu era să se ascundă ? — rupse un bătrân. — Lui i se năzare totdeauna Poluşin... Se zice că tâlharul acela la lovit, aşa săracu !

Ali asculta posomorât. Târziu vorbi :

— Câte odată şi nebunii au dreptate! Apoi se retrase de oparte şi aşteptă ca lumea să se răriască.

Selim Cadri se deslipi dintre ei şi se depărtă, bombănind vorbe ce păreau fără şir. Ali se luă după el şi când ajunseră într'un colţ liniştit, îl strigă :

— Selim, ce faci ? Mă cunoşti ?

Tătarul se întoarse, îl privi cât va timp prin nelămurirea nopţii, apoi chipul hidos i se desfăcu într'un rânjet ciudat :

— Hâ ! hâ ! Tu eşti, da... da tu eşti... acela...

— Cum Selim ? nu mai cunoşti tu pe Ismail Abdul Ali, pe Ali care nu se teme nici de... Ţarul căzăcesc ?...

Cadri Selim se strâmbă şi mai grozav:

— Da !... tu... Ali... Ali nu se teme nici de Ţaru... nici de Piotru Poluşin... Da, Ali e tare !... Când Selim e cu Ali... Selim n'are frică de nimeni... nici de Poluşin...

Chipul celui dintâiu se lumină de nădejde.

— Selim, tu l'ai văzut pe cazac. Unde-i? Apoi se gândi puţin.

Zănatecul se cutremură. Ali îl apucă de braţ şi-l strânse puternic.

— Cadri — eu am prins pe nevasta lui Piotru. El a venit s'o scape, de aceia l'ai văzut acolo, la stânca lui Omar... Am să-l prind şi pe el, pe Poluşin. Tu voieşti să-l prindem, Selim ?

Tătarul sări în lături.

— Pe Piotru ?—şi ochii i se măriră de groază sălbatecă.

— Da, pe el... De ce te temi ?... Tu n'ai văzut Selim, cum prinzi lupul cu mielul ?... Prinzi întâi mielul, îl închizi şi lupul vine la el, dar nu-l poate lua şi cade şi el... Inţelegi tu Selim ?

— Inţeleg ! — şopti acesta.

— Nu-ţi fie frică! Nu-i Ali lângă tine?... Ali nu se teme de nimeni !...

— Da ! da !—crăcni Cadri. Lui Ali nu-i e frică nici de Poluşin ! Apoi vorbi hotărît: Nici lui Selim nu-i e frică dacă Ali e cu el !...

Şi urmară a sfătui mult, în felul lor.

Când nebunul păru hotărît, Ali îl târî în spre locuinţa lui.

După miezul nopţii, Selim Cadri — încovoiat de greutatea sarcinei — păşia, voios în nebunia lui, spre ţărmul mărei.

— Aici e nevasta lui Piotru—se gândea el—şi Piotru are să vină după nevasta lui... Ali are să-l prindă... Cadri are să-l ucidă pe cânele acela, care era să omoare pe Cadri !...

Se îngena de ziuă. Ali vâslia cu înverşunare. In urma lui plutia barca lui Selim.

Ajunseră sub stâncile lui Omar. Ţărmul eră presărat de sute de sinuri, şi pereţii stâncelor plini de ascunzişuri.

Ali opri. Cadri alătură barca.

— Unde l-ai văzut pe cazac ?

Zmintitul începu iarăşi să tremure. Abia vorbi:

— Uite după stânca ceia...

Tătarul privi într'acolo. De oparte şi de alta, colţurile ei deschideau adăposturi bune.

— Selim, stai lângă ţărm. Ali vine înnapoi! — apoi vâsli până la capătul stâncei.

Acolo opri. Se aplecă asupra trupului ghemuit în fundul bărcii. Il descoperi. Era nevastă-sa. Aceasta îl privi înnebunită de spaimă. Ii deslegă gura,—strânsoarea îi învineţise obrajii.

Ali vorbi:

— Hailiè! Aici, după colţ, pe stâncă, e Piotru Poluşin... E hotnogul Poluşin!... El aşteaptă... te aşteaptă pe tine!—apoi râse horcăit.

Luă o frânghie şi-şi legă nevasta strâns de grinzile bărcii. Când fu gata îi spuse iarăşi:

— De acum... dute!... Rămâi aici, pe apa mărei... Dacă Piotru te iubeşte să te scape... Strigă-l... Poate să te audă...

Femeia îl privi înmărmurită de groază. Ali sări pe un colţ de piatră, – împinse luntrea, care lunecă departe, purtată de un val. In salturi grăbite, măsură ţărmul colţuros, până unde-l aştepta nebunul.

Selim îl privi uimit:

— Unde-i... femeia lui?

— Il cheamă! — rânji tătarul şi apucă vâslele, împingând luntrea înnapoi spre stânca lui Omar.

Se opri. De pe apă se auziau ţipete, potolite de huetul valurilor. Innaintea lor se legăna barca părăsită.

Din ascunzătoarea în care Poluşin aştepta înplinirea fugei, pe care i-o făgăduise Hailiè, privirea lui, înviorată de somnul întremător, prinse—o clipă—zbuciumul bărcii, în care se vedea lămurit un trup omenesc.

— Iar o ispravă tătărască!—gândi el nepăsător.

Puţin în urmă îi sună în urechi o chemare cunoscută. Se înfioră. Işi încordă privirile şi auzul şi-l prinse o ameţială cumplită, ca o nebunie.

— Hailiè! — Şi, în sărituri de veveriţă, se aruncă — de pe colţ pe colţ—în mijlocul valurilor, tăindu-le în azvârlituri vânjoase.

In clipa ceia două răcnete îi ţâuiră auzul,—îşi întoarse privirea şi, la câteva vâslituri, văzu, peste valuri, chipurile celor doi tătari.

Inţelese cursa, dar era târziu.

Luntraşii se repeziră după el. O lovitură de lopată îl ameţi.

In faţa duşmanului neputincios, Selim îşi recăpătă curajul şi, înnainte ca hotnogul să se cufunde, tătarul îl apucă de plete şi-l trase cu greu în luntre.

Ali cârmi spre barca ce se legăna pe valuri. O ajunse.

Ochii Hailiè-ii licăriră de nădejde. Bărbatul ei o privi crunt, sălbăticit.

Ingemână luntrele. Trase trupul încă leşinat al hotnogului lângă al nevestei lui, şi-l legă—fără putinţa scăpărei—cu faţa înturnată spre ea.

Ii privi câtva. Hotnogul gemu, deschise ochii, văzu chipul femeiei şi zâmbi, — apoi zări mutrele încruntate ale tătarilor şi în priviri i se aprinseră scântei de furie. Cercă să se mişte, dar nu putu. Pe faţă i se întipări o groază şi-o desnădejde cumplită.

Ali se aplecă asupra lor:

– De acum Alah nu vă mai desparte... Poate Dumnezăul ghiaurilor să fie mai tare ca Alah şi să se îndure de voi!

Sări în luntrea din care Selim-nebunul îl privea cu ochi umili, de câne mângâiat, – mai căută odată spre barca, în care cei legaţi spumau de furie şi neputinţă şi o împinse pe valurile ce începuseră să se învolbureze într'un joc ciudat şi care o mânau departe, tot mai departe, spre întinderile verzi, nevăzute, ale apelor.

Eug. BOUREANUL

□ □ □

CHESTIUNI SOCIALE

GERMANIA DATOARE FRANŢEI

Istoria nu iartă. Ea trăeşte prea mult în faptă ca să nu fie evidentă; concluziile ei sânt prea fatale ca să nu ţâşnească odată, ca vinele de apă, din substraturi străvechi, la faţa pământului.

Acest neiertător adevăr istoric i-l aruncă în faţă Germaniei, ca pe un reproş, Reynaud în cartea sa *„Histoire générale de l'influence française en Allemagne"*, scrisă înaintea răsboiului, însă par'că *în* vederea războiului, După Reynaud Franţa care a fost devotata *Alma mater* pentru popoarele mici ce privesc aceasta cu recunoştinţă, a fost aceiaşi şi pentru Germania care însă, în timp ce îi sugea vlaga din care se întrema şi se trezea la vieaţă îi pândea mişcările cele mai mici ca să o prindă în cerc de fier şi să-i dea lovitura de graţie.

După bilanţul lui Reynaud, Germania încă din timpurile cele mai vechi ale istoriei sale a primit serviciile altruiste şi nobile ale Franţei. Ştim că Francii au năvălit în Galia; la obârşia poporului francez, deci, chiar se ivi tributul acesta de sânge german care să curgă în vinele sale. Dar vigoarea germană, de pe atunci a fost învinsă, căci cert e că Francii au germanizat cu mult mai puţin Galia decât s'au „receltizat". Primul rezultat al apropiorei dintre cele două rase era ca o prevestire a încrucişărilor de orice fel, de mai târziu, în care tot Franţa avea să-şi aibă rolul activ, pe când Germania pe cel pasiv.

In evul mediu Germanii iau dela cavalerii francezi lecţii de eroism şi onoare. Aici înflorea cavalerismul medieval, care avea să se infiltreze într'atât spiritului german încât până în ziua de azi el să rămâe cel din urmă reprezentant al celor din urmă vestigii feudale...

Şi Franţa medievală înfiinţează şcoli de teologie scolastică, de drept şi filosofie, discipline care erau cu desăvârşire necunoscute Germanilor şi în care trebue căutat isvorul îndepărtat al producerei de mai târziu a unui Leibniz şi Kant.

Pe vremea aceasta de lentă dospire a forţelor fecundului neam de pe malurile Senei, în lumina aceasta de crepuscul în care ca'ntr'un arsenal clandestin Franţa îşi făurea materia primă a civilizaţiei pe care avea să o arunce, ca o suflare divină, pe faţa barbară, de lut, a Europei, către sfârşitul evului mediu nici un creer nu inventa decât creerul francez, nici un grai nu vorbea decât graiul lui Bossuet de peste un veac, nici o ştiinţă nu se plămădea dacă nu în laboratoriile ei primitive. „Arta predicei" a fost un cuvânt francez care să o numească cel dintâi, medicina, istoria, deasemea. Şi atât de evidentă este asimilarea din partea Germaniei a elementelor fundamentale ale civilizaţiei sale în cât limba care se vorbeşte azi la Berlin, limba în care Kaiserul a dat ordinele sale de asediere a Parisului şi nimicire a Belgiei posedă mai mult de 5000 de termeni francezi, proporţie îndeajuns de vorbitoare când ne gândim că în limba franceză, cu toată marea influenţă din sec. XV şi XVI din partea culturei spaniole şi italiene nu sânt totuşi mai mult de 125 de cuvinte împrumutate celor două limbi surori.

Poezia medievală însfârşit — *Niebelungenlied*—al Germaniior e un reflex al cavalcadelor lui Carol cel Mare şi ale regelui Artur peste Rin şi iată cum epopeia germană uriaşă, care s'a zis că a inspirat pe cea franceză, se datoreşte unor isprăvi de arme tot ale poporului francez.

După răsboiul de 100 de ani după care Germania posedă o vigoare netăgăduită, tot dela Franţa slăbită aşteaptă daruri. Şi aceasta îi dă pictura cu ulei, în muzică contrapuntul, dă până şi scrierea gotică poporului care în vremea aceea nu se distingea decât prin puterea masivă a unei burghezii ghiftuite şi corupţia ipocrită a unui cler rapace.

Dar sec. XVII-lea? Secolul frumuseţei clasice franceze fascinează mintea prinţilor germani cu strălucirea nebănuită a *Versaille*-ului. Momentul era propice. Cât va timp mai înainte Ronsard şi Pleiada lui scosese din adâncul antichităţei piatra scumpă a frumosului greco-roman. Curăţită de sgura ignorărei şi şlefuită cu eleganţa unei limbi care de pe atunci se arăta ce este, ei o jucau în ochii barbarilor de peste Rin şi privirile acestora, fără să ştie, se minunau ca ochii unui copil în ascultarea unui basm frumos.

Acum curtea lui Ludovic XIV îi trezea la binefacerile vieţei moderne: decorul, marmorele, statuele, grădineie, columnele şi muzica, sentimentele alese şi gândirile de fermecătoare estetică, arta de a vorbi, arta de a te mişca într'un salon, în sfârşit tot echipamentul omului care vrea să fie desăvârşit, aruncau din minunile Versaille-ului razele unui reflector

în care îşi scălda fiinţa hirsută şi neamul blond din apropiere. Un Leibniz era atât de transportat de binefacerile culturei franceze în cât cere lui Colbert favoarea de a servi pe Ludovic XIV, iar Schiler el însuşi spune despre ai săi: „Numai datorită influenţei franceze atât de batjocorite am fost smulşi primitivităţei».

Se ştie ce a însemnat apoi Voltaire în Prusia. Rătăcitorul şi svânturatul autor al *Corespondenţelor* a fost intimul lui Frederic II, care, ce n'ar fi dat să aibă la curtea sa ceva care să amintească strălucirea Versaille-ului. Şi dacă monarhul acesta de geniu era prusac în rădăcinele lui sufleteşti, desigur tot decorul, tot armamentul intelectual al minţei lui mari avea autentică marcă franceză.

Cu Klospstock a cărui Messiadă e o reînviere a spiritului protestant, cu Schiller, cu Goethe, parcă geniul german începe să-şi producă personalitatea, şi isbutind să fie el însuşi, încearcă să birue ca atare. Dar lăsând la o parte pe autorul iui Wilhelm Tell care îşi înstruna cântecul pe ultimele acorduri sosite din veşnica ţară a libertăţei, cine nu ştie ce spune Nietzsche despre Goethe şi în ori ce caz, cât spirit latin fecunda în acest german, de un geniu atât de clar şi de estetic?

Ce vom spune despre Revoluţia franceză care a bătut pe tot întinsul Europei cu vântul ei de idei preschimbătoare? Germania şi-a ales tot ce-i trebuia ca să fie cea de azi. Ideia unităţei naţionale, abolirea privilegiilor, libertatea comerţului a industriei, a cuvântului, a presei...

Armura în care luptă azi, echipamentul de rasă în care se înalţă temută în faţa Europei, sunt alcătuite piesă cu piesă din acest material sufletesc, şi cine ştie dacă pangermanismul însuşi nu e în parte, opera romantismului francez care cu avântul lui orb a dus în patru orizonturi şi a ridicat în slăvi, deasupra poporului cari-i sorbea cuvântul, faima Kantismului şi a Goethismului?

Aşa se înfăţişează traiul în comun pe care dealungul istoriei 1-au dus cele două neamuri antipode, sub acoperişul culturei. In timp ce, după cum vedem, Germania a profitat mult de pe urma acestei convieţuiri, Franţa—trebue să o afirmăm ori cât am lăsa la o parte din exagerările lui Reynand—s'a mulţumit mai mult să se dea.

Poate că aceasta e fatalitatea care urmăreşte liniile mari ale vieţei universale. Prisosul să se întoarcă împotriva ta însu-ţi, şi, vinovat că ai risipit în jurul tău vlagă, să mori fiind că n'ai avut nevoe de mai multă...

Dragoş PROTOPOPESCU

CRONICA MUZICALĂ

Sala Ateneului. — Al II-lea concert al tenorului M. Nasta, cu concursul d-lui M. Wittels, pianist.

In urma succeselor consecutive recoltate la concertul simfonic şi la audiţiunea sa proprie, tenorul M. Nasta a avut bunul gând de a mai da, înaintea plecărei sale la Viena, un al douilea concert, prilejuind astfel, încă o oră plăcută numeroşilor adepţi ai talentului său.

„A tout seigneur tout honneur": Mozart în aria *Flautului magic*, Schubert în *Erlkönig*, Schumann, au găsit în d-l M. Nasta, un interpret aplaudat: acele pagini, le-a zis în nemţeşte, lăsându-le nealterat, parfumul încântător.

Apoi, cu accente dramatice, cu o voce de un splendid metal puternic, acest înfricoşat tenor de teatru a cântat *„Celeste Aïda"*, ariile din actul I-iu al *Ughenoţilor*, din *Gioconda*, din *Tosca* (actul al III-lea); a mai zis,—aplaudat frenetic,—melodii populare româneşti, şi vocea sa caldă, de un farmec comunicativ, clama,—generoasă,—în vasul întins al salei Ateneului.

Publicul a serbătorit, cum se cuvinea, pe cântăreţul român în ajunul plecărei sale la postul de onoare, şi în acele aplauze prelungite se simţia regretele unei despărţiri pe care o nădăjduim momentană, locul acestui valoros tenor, fiind printre protagoniştii viitoarei noastre alcătuiri lirice.

D-l M. Wittels,—un tânăr pianist care a atras atenţiunea noastră de când era încă pe băncile Conservatorului de muzică,—a ţinut acompaniamentul şi a executat cu calităţi frumoase de sonoritate, de mecanism şi de interpretare, transcendenta *Chaconne în re minor* de I.-S. Bach aranjată de Busoni, — pagină de stil adânc şi de prodigioasă technică,— şi strălucita *Poloneză în mi major* de Liszt.

Progresele acestui pianist sârguitor şi de frumoasă cultură, ne îndreptăţesc de a-l încuraja în calea pe care se avântă cu atâta sinceritate şi de a-i dori să-şi poată desăvârşi arta în străinătate.

M. M.

□ □ □

CARŢI NOUI

Ardealul, *Banatul, Crişana şi Maramureşul*, din punct de vedere agricol, cultural şi economic, de *Ion Enescu*, chimist şi subdirectorul staţiunii agronomice, şi *Iuliu Enescu*, fost funcţionar superior de bancă.
Bucureşti, Tip. Profesională, 1915.

Poeţii ne-au cântat Ardealul cu avântul lor sentimental, cristalizat în imagini puternice, în sonorităţi eroice; istoricii au răscolit documentele prăfuite ale trecutului pentru a ne dovedi cu toată puterea adevărului neştersele drepturi pe care le avem noi, Românii de pretudindeni, asupra ţării Ardealului şi oamenii de acţiune au schiţat gestul care trebue să transforme acele drepturi în fapte.

Lipseau totuşi nişte date foarte precise asupra stării de astăzi a Ardealului, culese aşa în cât din limpezimea cifrelor să avem o cunoştinţă exactă şi vastă a vieţii integrale din Ardeal. Aveam Ardealul în imagini şi în inimi; nu-l aveam în cifre. Cartea d-lor Ion şi Iuliu Enescu este menită să ne dea această prozaică şi utilă cunoştinţă a pamântului locuit de Românii din monarhia austro-ungară. „Societatea Română de Agricultură" a încurajat tipărirea lucrării. Isvoarele necesare alcătuirii ei au fost, pentru cele mai multe chestiuni, însăşi statisticele oficiale ale Statului maghiar, care, în capitolele etnografice şi confesionale, sunt fireşte denaturate după tendinţele generale urmărite de politica de maghiarizare. De aceia au fost necesare pe alocuri oarecare confruntări şi corectări care să reducă exagerările în plus sau în minus la valori mai apropiate de adevăr.

Iată cele mai interesante date relative la Ardeal, care—dacă vor părea rebarbative spiritelor de generalităţi — vor fi însă spre cea mai deplină mulţumire a spiritelor cu obsesiuni economice şi cu raţionamente cifrate:

Pământurile locuite în în cea mai mare parte de Români se întind pe 122.178 kmp. şi alcătuesc 23 de comitate (judeţe) cu o populaţiune totală de 6.305.666 locuitori, aglomeraţi, în medie, între 30 şi 68.9 pe kmp. şi repartizaţi în proporţie de 12.2% populaţie orăşenească şi 87.8% populaţie rurală.

Dela frontiera noastră până la Tisa e o întinsă ţară de săteni. Nici un oraş din celelalte ale pământului locuit de Români nu trece de 100.000 oameni; cele mai multe nu sunt de cât nişte sate mai mari.

In privinţa repartizăzii acestei populaţiuni pe naţionalităţi—spun autorii—ungurii în cifrele statisticelor oficiale au introdus ca populaţiune ungurească pe toţi acei de alte naţionalităţi cari erau în serviciul statului, pe toţi cari la recensământ declarau că ştiu ungureşte, pe negustorimea care şi-a maghiarizat numele păstrându-şi în fond religia *(?)* şi pe marea masă a funcţionarilor aduşi din alte regiuni, fie în serviciul Statului, tie în al minelor şi fabricelor şi care nu pot fi puşi în acelaş loc cu cei stabili.

După cifrele oficiale ungureşti în Ardeal s'ar găsi 2.058.887 Unguri şi numai 2 909 280 Români. Dacă însă—observă cu multă dreptate autorii—comparăm datele asupra populaţiunei Ungariei dela 1840 până la 1890, constatăm că în acest interval populaţia ungurească a crescut cu 54%, pe când populaţia românească nu ar fi crescut decât cu 17%. E posibil aceasta?

In acest interval deci Ungurii ar fi sporit anual cu 10,8 la mia de locuitori, pe când Românii numai cu 3,5 la mie. Imposibilitatea acestei disproporţii este evidentă. Chiar dacă nu am admite pentru Românii de peste munţi—din cauza condiţiunilor economice deosebite — acelaş spor de populaţie ca pentru Românii din Regat (15,5 la mie), trebuie să admitem cel puţin acelaş spor ca şi pentru populaţia maghiară: 10,8 ia mie anual. In acest caz, luând ca bază statistica austriacă dela 1840—desigur lipsită de tendinţi maghiarizatoare—vedem că numărul Românilor se ridică astăzi în cele 23 comitate la *3.435.920;* la aceştia adaugând pe cei 100.000 emigranţi,, cari s'ar întoarce în Patrie în caz când ar rămânea ei stăpâni la ei acasă numărul total al Românilor ar fi de **3.535.920** şi nu de 2.909.280 cum arată statistica maghiară. Populaţia ungurească trebuie redusă, în aceiaşi proporţie, la 1.200.755 loc. în numărul cărora nu intră Evreii, pe care statistica ungurească îi socoate, fireşte tot drept unguri.

Astfel în cele 23 de comitate dintre Carpaţi şi Tisa populaţia se află repartizată în felul următor: Români: 56,1%, Unguri: 19,1%, Germani: 11,6%, Sârbi şi Croaţi: 4,6%, Ruteni: 2,6%, Slovaci: 0,6%, Armeni, Ţigani: 1,7%, Evrei: 3,6%.

Chiar după statistica ungurească Românii formează majoritatea populaţiunii în 19 comitate şi numai în 4 sunt mai puţini de 1/3 din populaţia totală. Cel mai sărac în populaţie românească este comitatul Odorheiu.

Cu limpezimea cifrelor se arată deci drepturile etnice ale Românilor din Transilvania, ca o realitate asupra căreia nici o sofisticare nu poate arunca vre-un văl obscur. Totuşi cifrele ne arată mai departe şi imensa nedreptate ce apasă asupra vieţii Românilor de peste munţi, în toate manifestările lor economice, politice, culturale.

Astfel din pământul de cultură al Ardealului, Românii nu stăpânesc ca proprietari mari şi mijlocii decât 209 proprietăţi, adică 2, 4% din totalul lui; proprietatea mică, incapabilă să hrănească o familie, şi populaţia cu totul lipsită de pământ de cultură, nevoită să servească numai ca muncitori agricoli în alte gospodării, reprezintă împreună 50, 51% din totalul grupurilor ţărăneşti de peste munţi. Gospodăriile ţărăneşti cu proprietate mică — 5—100 jugăre — reprezintă 48, 66% din totalul gospodăriilor ţărăneşti; această proprietate e destul de importantă prin valoarea sa economică, dar este departe de a cuprinde toată populaţia românească şi tot pământul de cultură, concentrat în mare parte în stăpânirea unui mic număr de proprietari străini.

Solul celor 23 de comitate poate fi evaluat la 5,5 miliarde kr. iar valoarea totală a recoltelor sale anuale la 1.045.887.500 kr.

Când ne gândim la ce bucăţică mizerabilă din această bogăţie cade pe masa muncitorului român, pricepem mai adânc, cu statistica sub ochi, chinuitorul vers al lui Goga:

Iar holdelor noastre cu spicul de aur
Streinul le fură belşugul...

Din bogăţia sufletească numai biserica a putut rezista cu mai multă putere cotropirii străine. Doar într'o singură episcopie greco-catolică — cea din Hajdu-dorog — serviciul divin se face în limba ungară; în restul pământului de peste munţi biserica a rămas scutul naţionalităţii române.

Nu tot astfel ne putem mândri cu învăţământul românesc, cu toate că opera susţinută de Români în această parte a organizării lor de rezistenţă este dintre cele mai preţioase jertfe pe care le poate face un neam asuprit. Sunt în total în cele 23 comitate 5611 şcoli primare propriu zise cu 3580 şcoli complimentare. Dintre şcolile primare sunt 1213 şcoli de stat, 297 comunale şi 4101 confesionale, întreţinute de deosebitele naţionalităţi. Cele dintâi au limba maghiară drept limbă de predare; cele confesionale pot fi, din acest punct de vedere, repartizate astfel: 49,76% având tot limba maghiară drept limbă de predare; *41,22%*, cu limba românească şi 9% cu limbile germană, sârbo-croată, ruteană etc.

Dela 1906 intrând în vigoare faimoasa lege Apponyi situaţia învăţământului confesional s'a schimbat în rău. Şicanările la care erau supuse mai ales şcolile româneşti (plata învăţătorilor, local, făgădueli neîmplinite etc.) au făcut ca cele 1697 şcoli cu 1786 învăţători ale Românilor greco-orientali să piardă, după cinci ani de aplicare a legii, 151 din numărul lor total; iar cele 1278 şcoli cu 1300 învăţători ale Românilor greco-catolici, să piardă 149. *Până în 1912 Românii au pierdut deci 300 şcoli primare* şi numărul total al acestor instituţii de apărare a sufletului românesc s'a redus la 2675. Dintre aceste însă **1433** au o existenţă nesigură, căci pot fi lovite în fiece moment de rigorile legii nelegiuite.

Invăţământul secundar, repartizat pe naţionalităţi, este reprezintat prin 42 licee şi 5 gimnazii ungureşti, 6 licee şi 3 gimnazii săseşti, *4 licee şi 2 gimnazii româneşti* şi un liceu sârbesc. Sunt deci 4 licee româneşti, pentru 56% din populaţia totală şi 45 licee ungureşti pentru 19% din aceiaş populaţie!

Am dori ca d-nii care nu se indignează de regimul la care sunt supuşi Românii de peste munţi să mediteze aceste cifre cu toată libertatea de spirit de care e capabil un om din secolul al XX-lea.

In privinţa organizării politice regimul la care sunt supuşi Românii de peste munţi atinge culmea monstruozităţii constituţionale. Românii nu intră în administraţie de cât dacă sunt de tipul *Domnului Notar*; iar cercurile electorale — 147 la număr şi 7 oraşe cu drepturi de legiuire— sunt aşa alcătuite în cât cele 23 de comitate să dea oricum, o majoritate ungurească într'un mediu românesc. Astfel judeţe cum sunt Trei-Scaune, Alba-de-jos şi Sibiu au acelaş număr de deputaţi ca şi judeţele Caraş-Severin, Arad, Timiş, Maramurăş şi Sătmar ale căror întindere şi populaţie sunt neasemănat mai mari. Aceleaşi nepotriviri şi la oraşele privilegiate, pentrucă oraşele ca Tg. Mureşului şi Clujul aleg câte doi deputaţi, pe când oraşe mari ca Temişoara, Arad şi Oradea-Mare numai câte unul. Luând numărul alegătorilor care revin pentru un deputat găsim iarăşi anomalii tot atât de strigătoare: pentru judeţele Alba-de-jos, Târnava-mică, şi Trei-Scaune avem în medie 800 într'un cerc, pe când la Arad sunt 9000.

Toate aceste aranjamente sunt făcute ca să asigure un număr covârşitor de locuri Maghiarilor şi chiar Saşilor în regiunile locuite de ei.

Cu acest regim politic bugetul teritoriului locuit de Români—în valoare de 554.925.940 kr., o treime din bugetul întreg al Statului ungar — este la dispoziţia unei mici minorităţi care îl întrebuinţează tocmai împotriva majorităţii ce plăteşte.

Dacă la acest tablou precis al vieţii din Ardeal, redusă la cele mai schematice trăsături adăogăm şi datele pe care le-au adunat autorii relativ la participarea Românilor la activitatea industrială, relativ la bogăţiile miniere ale ţării, relativ la organizarea băncilor populare şi cooperativelor româneşti, putem aprecia munca conştiincioasă, plină de răbdare şi ordonată depusă pentru alcătuirea interesantei monografii de care ne-am ocupat.

In momentele în care se vorbeşte atâta despre Adeal, era necesară o asemenea documentată lucrare de sinteză, care să lumineze cu cifre publicul românesc asupra realităţilor de peste munţi.

C. Sp. HASNAŞ

ECOURI

Numărul viitor al *Flacării* va cuprinde un mare număr de gravuri cu totul necunoscute, inspirate din Bucureştii de altădată, însoţite de articole pline de amintiri pioase.

Gravurile sunt datorite merituosului artist *Poitevin-Scheletti*, care a ştiut să evoce cu atâta sinceritate privelişti din viaţa românească dealtădată, prea curând uitată sub talazul „civilizării" noastre.

—

Mormântul lui Avram Iancu şi Poarta cetăţii Alba-Iulia, pe care le reproducem pe coperta acestui număr după frumosul album al d-lui Al. Antoniu, sunt în clipele de acum locurile cele mai evocatoare de clipe mari.

La 1 Noembrie 1599 Mihaiu intra în fruntea oştilor sale în Alba-Iulia, intra ca un stăpân, ca un liberator. Iată povestirea unui cronicar al vremii asupra acestui triumf a Arhanghelului oropsitului nostru neam:

„Mihaiu purta un calpac unguresc, împodobit cu o fulie neagră de pene de cocor, legată cu o copcă de aur; o mantie lungă, albă, de mătase, ţesută cu fir, având pe laturi cusuţi vulturi de aur, o tunică albă de aceiaş materie, lungă, ciorapi de mătase albi cusuţi cu pietre scumpe şi cizme de săftian galben; de brâu atârna o pală de Taban împodobită cu aur şi rubine. O ceată de zece lăutari urma îndată după domn cântând cântece naţionale. Opt şeizi duceau de frâu opt cai acoperiţi cu şele preţioase, lucrate în aur şi argint, caii împodobiţi la cap cu pene mari. Apoi veneau o mulţime de boeri şi ofiţeri straluciţi, toţi călări şi o numeroasă trupă de soldaţi. Lângă domn se purtau steagurile lui Andrei Batori, luate in bătălia dela Sibiu; ele erau desfăcute şi plecate la pământ in semn că Ardealul este supus. Astfel în mijlocul cântecului trâmbiţelor, tobelor şi altor instrumente, în sunetul clopotelor şi în vuerul tunurilor la care se uneau strigătele de bucurie ale poporului Mihaiu Viteazul intră în capitala Ardealului".

Şi aceasta fu clipa cea mai măreaţă din întreaga viaţă românească de până acum.

Şi de acum?

—

Oameni din Ardeal este titlul unei interesante povestiri a d-lui *Iul Giurgea-Bradu,* care evoacă cu toată grija de adevăr şi toată căldura unui suflet adânc mişcat viaţa dintr'un sat din Valea Crişului (Tip. Poporul, Bucureşti, 1915).

—

Revistele noui apar cu îmbelşugare şi în această lună Martie, când razele calde ale soarelui fac să se înalţe seva în trunchiurile arborilor şi pe semne, să se scurgă mai multă cerneală de pe sulurile maşinelor de imprimat. Ele sunt dovadă de un frumos avânt pentru luminarea sufletelor şi de aceia — ori cât de scurtă le-ar fi existenţa — revistele noui nu sunt lipsite de semnificaţie pentru viaţa noastră culturală.

Păcatul acestor reviste — căci Ahriman trebue să se manifeste în ori ce operă umană — este că creiază cu prea multă înlesnire directori, redactori, poeţi şi critici, cari rămân cu patima respectivă chiar după ce partea pământească a operei lor a intrat de mult în locaşul de odihnă al depozitelor de maculatură. Totuşi—şi aceasta e partea lor de bine — revistele noui servesc adesea pentru desvăluirea unor talente reale, Câţi va din bunii noştri scriitori s'au cunoscut şi s'au făcut cunoscuţi la modestele reviste din provincie. De acela revistele de felul acestora nu trebuesc descurajate de cât cu măsură.

Dintre multele de curând apărute cităm:

Cronica Moldovei, revistă de cultură generală—Bârlad, Tip. N. Peiu.

Tribuna, revistă politică şi culturală săptămânală, apare sub îngrijirea unui comitet (Bucureşti, librăria Stănciulescu) şi este o continuare a *Tribunei* din Arad, dispărută acum trei ani. Câţi va dintre foştii colaboratori ai *Tribunei* şi câţi va scriitori noui îşi dau întâlnire în paginele revistei.

Cultura Românilor, revistă lunară, organ al Comitetului Naţional Român de Cultură, apare la Craiova (Tip. Fulgerul).

Viaţa Literară apare de două ori pe lună, la Craiova (Tip. Fulgerul).

—

Teatrul Eminescu, şi-a deschis sala încă din toamna trecută în oraşul Botoşani, „Făuritorii" săi au scos acuma o elegantă broşură în care fac istoricul ridicării acestui important edificiu de artă.

Cum înălţarea *Teatrului Eminescu* este una dintre cele mai importante manifestări culturale din ultimul timp în viaţa oraşelor de provincie, vom reveni în unul din numerile noastre viitoare asupra frumoasei şi utilei opere botoşănene.

Studii filosofice. — A apărut: *Evanghelia Naturii* de *St. M. Zeletin* (vol. I, Iaşi, Tip. Ştefaniu, 1915). Autorul caută să sintetizeze cele două mari direcţii filosofico-morale reprezintate prin Rousseau şi Hegel şi isvorâte din considerarea exclusivă a afectivităţii sau a raţiunei omeneşti.

—

Din Istoria Evreilor publică o broşură d-l *dr. E. Schwartzfeld* în editura Uniunii Evreilor pământeni. Autorul se ocupă de problema împopulării, reîmpopulării şi întemeierii târgurilor şi târguşoarelor din Moldova, cu documente, dar fără nepărtinire. El vede prea mult opera pozitivă a Evreilor, fără a da atenţie operei lor negative.

—

Miros de iarbă este o piesă în trei acte de *Hidalgo* (Iaşi, Ed. Versuri şi Proza, 1911).

Sonete de campanie *„srise în front"* de un „reangajat" constitue de sigur cea mai palpitantă literatură ce o putea produce războiul actual. Autorul care se păstrează anonim, deşi revistele franceze l-au ghicit, le-a scris zi cu zi şi data lor care se succede ca un calendar şi se întrerupe doar atunci când „reangajatul" era în foc mai multe zile, sau la spital pe patul morţei. Sonetele aceste eroice au o mireazmă care aduce cu a praful de puşcă, rimele lor parcă sună atacul şi 'n armonia lor se frâng săbii şi se încrucişează carabine. E un jurnal de războiu, în versuri cari zăngănesc ultimul ecou ce poate ajunge la cei de acasă.

Revistele dau iniţialele nobilului anonim: P.-L.-M. o valoroasă personalitate a literelor franceze.

—

Amorul în tranşee. — Cine crede că amorul în tranşeele franceze suferă de gută sau reumatism se înşală. Amantele părăsite vizitează şi acolo sufletele luptătorilor şi atunci spiritualul *chansonnier Bonnard* dela *Quat z'-arts* scrie *Silviei* sale descriindu-şi apartamentul subteran:

Certes elle n'est pas profonde
A donner le vertigo
Mais enfin l'on a du monde
On vient à nos thés Tangos.

Sau:

Car le rire c'est notre arme
Et le Boche est trop vilain
Pour en connaitre le charme...
Ils n'en ont pas à Berlin.

Nu-i spirit la Berlin dar e în tranşee...

ANUL IV
No. 25

FLACĂRA

4 APRILIE
1915

ABONAMENTE:
In ţară: lei 6 pe an; 7 lei când se achită prin incasator. Pentru învăţători şi preoţi săteşti: lei 5 pe an
NUMĂRUL 15 BANI
TELEFON 41/7

LITERARĂ .·. ARTISTICĂ .·. SOCIALĂ
APARE SÂMBĂTA
DIRECTOR: CONSTANTIN BANU

ABONAMENTE:
Peste munţi: coroane 8 pe an; pentru preoţi şi învăţători coroane 6.50 pe an
In străinătate: 10 lei pe an
REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA: Bucureşti
Str. Câmpineanu, 40

SONETUL

Sonetul e un leu culcat pe labe,
E uraganul ce pândeşte valul,
Nu-i flutur graţios, ca madrigalul,
Ci forţă 'ncătuşată în silabe...

Imi ceri un sfat?... Evită teatralul
In ritmul său; să nu pui rime slabe —
Cizelator, alege-le nababe,
Catrenelor să le'ntăreşti finalul.

Să fie cald sonetul, — dar vestmântu-i
Să-l pregăteşti din cea mai rece formă,
Să-l reîncepi, de câteori îl mântui...

Şi-or cât ar fi de grea această normă
Şi-or cât ar fi de greu desnodământu-i,
Să nu se vadă munca ta enormă!

Victor EFTIMIU

BUCUREŞTII DE DEMULT

Aproape nimeni nu şi-i mai aduce aminte — Bucureştii trecutului nu prea depărtat şi, totuşi, atât de repede uitat sub haina prefacerilor a toate schimbătoare.

S'ar părea că-i vorba de un alt oraş, cu totul altul, ca viaţă şi ca înfăţişare,— deşi între cele ce sunt şi între cele ce au fost sunt numai câte-va decenii.

Veşnica nevoie de primenire şi transformare, de bună seamă că trebue că fie şi lozinca vieţii unui mare oraş, cum rămâne şi imboldul tuturor reînoirilor omeneşti.

Când însă prefacerile sunt prea repezi, aproape brusce, şi când din cele ce au fost nu se mai păstrează nici o urmă, atunci apare ca o cutezanţă necesitatea stabilirii unei legături între ce a fost şi ce este.

Ori cine îşi poate închipui uşor, uimirea ce a cuprins pe un bucureştean de baştină, care după ce nu-şi mai văzuse oraşul natal vre-o două zeci şi mai bine de ani, l'a revăzut în timpul expoziţiei din 1906.

Pas cu pas, de la gară şi până în inima „cetăţei lui Bucur", câte o nouă uimire, câte o nouă esclamare:

— S'au transformat Bucureştii mei de-a binele, de aproape să nu-i mai recunosc. Nimic, sau mai nimic din ce a fost, nici nu se mai întrezăreşte măcar.

„Acuma, în locul cocioabelor şi hanurilor ce abia se ţineau într'un peş clădirile monumentale îşi răsfaţă insolenţa faţadelor îmbâcsite în zorzoanele caturilor, împodobite-sorcove...

„Cu adevărat s'au modernizat Bucureştii? Uite, nici o sută de paşi şi două cimatografe îţi aţin calea cu: „Amorul... văduvele... şi viaţa!"

Şi, răsbătând, mai departe prin forfoteala de lume ce „bate podul" la ceasurile pierderii de vreme a tuturor „Pierde vară", omul meu nu se mai putu ţine să-şi dea sufletul pe faţă:

— Frumos, tare frumos s'a făcut oraşul! Dar, să mă ierţi dacă te-oi jicni spunându-ţi toate pe şleau.

„Mărturisesc că-i greu să-mi mai recunosc Bucureştii tinereţii mele, cu trotuarele aşternute cu dale de piatră, cu uliţele neasfaltate, însă cu înfăţişarea primitoare a caselor cu pridvoare înveselite de glastre cu flori şi cu aceea a vechilor monumente, din care nu se mai zăreşte nici o urmă!

Ajunsesem la răscrucea căii Victoriei cu Bulevardul Academiei:

— Unde-i „Sărindarul" lui Matei Basarab — biserica uriaşe ce întuneca cu bolta şi turlele-i monumentale, carapacele otelului de peste drum?

„Şi nici o piatră măcar nu arată locul pe care se înălţa monumentul ridicat bisericei de Voivodul român carele a dăruit creştinătatea, până în depărtatele ţinuturi ale Orientului, cu „Tetravanghele" şi „Psaltiri", tipărite la Pobrota şi Târgovişte.

Şi trecurăm mai departe. Aceiaşi ciudă îl cuprinse pe tovarăşul meu, în faţa canonitei „Zlătari", cum nu-şi putu stăpâni revolta în faţa zidurilor de cetăţue ce împrejmuesc şi astupă cu desăvârşire vederii minunatul giuvaer de artă bizantină, biserica Stavropoleos.

Cu o imprecaţie nu tocmai măgulitoare faţă de restauratorii monumentelor istorice, îşi potoli necazul, încheind cu năduh:

— Se vede cât de colo că toate se fac şi se prefac la noi cu iuţeala fulgerului. Şi dacă pe alocurea se răuşeşte să se facă şi câte un lucru de ispravă, când e vorba de semnele trecutului, în cele mai multe cazuri domneşte lipsa ori cărui simţ artistic şi nepăsarea ghieţoasă a sufletelor amorfe".

*

Dar dacă ne ducem cu gândul ceva mai departe, în adâncul vremii, care pe atunci pe când molima modernizmului nu se cuibărise la noi, — cu adevărat că ne înfioară repeziciunea schimbărilor operate.

Grădini nesfârşite brăzdau „Cetatea lui Bucur ciobanul" pe vremea când Anton Pan, rapsodul Bucureştilor d'acum şeapte decenii, înveselea pe toţi cu cântecile bătrâneşti şi lumeşti şi cu cele lalte podoabe ale vechei noastre literaturi, atât de simplu catigorisite de autor: „De prin lume adunate şi iarăşi la lume date".

Şi dacă printre puţinii scriitori ce s'au încumetat pe vremuri să aştearnă pe hârtie, cât de cât, viaţa oraşului lor, dacă alături de mai vechiul Filimon şi de Ion

Ghica îşi poate afla locul vre-un altul, acela nu poate fi de cât modestul rapsod popular Anton Pan.

In descrierea focului ce a mistuit Bucureştii la 1847, în ziua de Paşti, vechiul scriitor popular a plâns cu drept cuvânt tot ceia ce trebuia să piară şi să se şteargă fără de urmă, din străvechile frumuseţi ale oraşului.

Mahalale întregi au fost nimicite de jeregaiul acela, a cărui amintire o păstrează câte un unchiaş uitat de vreme, ca moş Căliman, de la „Morile Vlădichi“, care îmi spunea, mai an :

— Hei ! Dumneavoastră v'aţi trezit la vieaţă, când s'a sfârşit cu toate năpăştile, ce curgeau gârlă, pe capul omenirei.

„Acum e adevărat s'a înmulţit lumea prea tare şi nu mai pot fi apele bune. Dar nici nu mai poţi să răsufli, câteodată. Că n'a apucat cutare bogătan sau cârmuirea să dea peste vre-o grădină, că numai decât ţi-o şi face harcea-parcea ! clădind, cât ai bate în pălmi, la căsoaie, cu nemiluita şi osândindu-te să nu mai poţi să-ţi dai duhul, pe vremea arşiţei.

„Uite, p'aici, pe unde sunt dărăpănăturile aceste de case, cât cuprinzi cu ochii câmpia de devale, până 'n albia Dâmboviţii era o frumuseţe de grădină...

„Iar de ceal'altă parte a apei, până spre gheba schitului Măgureanu, se întindea „Grădina cu cai“, până în preajma „Cişmigiului“.

„Acolo era de demult, locul de petrecere al norodului. Că albăstrimea, lumea bogată, de, se înglotea prin alte părţi, pe la „Puţu cu apă rece,“ unde se înălţa, cu balonul, un franţuz, în fiecare Duminică, şi mai ales, până „Cişmigiu“, unde intrau, otova, caleştile şi cupelele boereşti, umblând lumea serta-ferta, de colo, până colo.

„Ce să-ţi mai vorbesc eu despre cele-l'alte vechi grădini bucureştene, despre care abia de se mai pomeneşte !

„Par'că ar fi pârjolit iarăş vre-un foc mare, aşa nu se mai cunoaşte urmă din ce-a fost.

„Că acum tot omul se duce cu gândul mai cu drag spre cele petrecute de el şi spre cele de pe vremea lui, aşa-i, pasă-mi-te, slaba fire omenească.

„Dar dacă vremea singură şi-ar încondeia treacătul pe toate înfăţişerile şi pe toate vieţuitoarele, şi dacă nu i s'ar năzări omului să le isbăvească toate, cu amestecul lui, — multe din cele nu mai sunt s'ar păstra şi altele multe ar ţine piept cu tărie, isbiturilor vremii.

„Că, vorbeam de grădini, din câte au fost abia de-a rămas „Cişmigiul“, şi-acela cu câtă casnă ! după ce s'au sfădit boerii, în sfat, până n'au mai putut ! Şi încolo nimic !

„Din vechiul „Bordei“ s'a ales o paragină pustie, în care se mai încumetă lumea sărmană să se ducă, de câte ori muzicanţii cu trâmbiţoaiele lor se luptă să mai sperie ţânţarii din preajmă.

„Iar vechea şosea ce lega „Capul podului“ cu „Pădurea Mogoşoaei“, cu raniştea-i de tei a luat locul vechei primblări bucureştene, îmbiind lumea la aerul curat, împrăştiat de otomobilele ce se iau la 'ntrecere, care de care să te orbească şi să te 'nnece în nori de praf“.

DIN VECHII BUCUREŞTI

A. Poitevin **Hanul cu tei**

Dacă părerile de rău cu care îşi întovărăşeşte amintirile, vechiul martor al celor petrecute în veselul nostru oraş, dacă asemeni semne de dragoste faţă de ceea-ce a fost mai poate să ne mişte, de bună seamă că trebuie să ne-aducem aminte cu pietate de semnele trecutului, cruţându-le cât mai mult cu putinţă.

*

Adevăratei prigoane, pornite de vremile nouă, ispitite de trebuinţa înzorzonării cu orice preţ, pornirei acestea de grabnică transformare se datoreşte, în bună parte nimicirea multora din rămăşiţele artistice ale trecutului.

Vechile clădiri ce păstrau, în simplitatea lor, puritatea de linii şi podoabe ale sfiosului stil românesc, au trebuit, rând pe rând, să se scuture de pridvoarele ce le împresurau şi să înlocuiască arabescurile podoabelor cu „bric à brac“ul ornamentelor şi ciubucăriilor, transformându-se cu toatele, în adevărate brezaie architectonice.

Iar potrivit pildelor, date de avuţi, fireşte c'au trebuit să se schimbe la faţă şi lăcaşurile bisericeşti.

In şirul pomenitelor biserici, aduse la nimicire, trebuie amintită şi bisericuţa ce poartă numele legendarului întemeetor al Bucureştilor. Cum a fost, ne-o arată, de minune, delicata gravură a pictorului Poitevin ; cum este, o ştim cu prisosinţă, toţi.

Ar trebui să mărim şiragul la nesfârşit, întru cât cele mai multe restaurări pot fi socotite ca nişte semne ale lipsei de pietate faţă de tot ce păstrează pecetia trecutului.

Aşa că rămân foarte puţine urme ale trecutului, mai sărac în petreceri şi mai bogat în monumente religioase şi printre aceste puţine rămâne şi clădirea Mitropoliei, în întregime.

Iar întoarcerea spre vechiul stil românesc ce caracterisează dragostea câtorva faţă de originalitatea de linii şi podoabe, întrezărită pe la mânăstirile dela munte, acestei porniri spre architectura băştinaşe i se datoresc câteva clădiri ce înfrumuseţează „cetatea cu trei sute de biserici“.

N. PORA

□ □ □

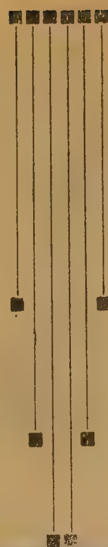

AŞTEPŢI NUMAI O VORBĂ

Cum stăm fără lumină şi calda serii vrajă,
Plutind în jurul nostru, ne prinde ca 'ntr'o mreajă,
Eu simt că 'n clipa asta te-a biruit iubirea
Şi simt prin întunerec cum îţi cobori privirea
Şi-aştepţi numai o vorbă să-mi cazi în braţe pradă.
Nu-i nime să ne-audă, nu-i nime să ne vadă
Şi simt că 'n clipa asta mi-ai da tot ce ţi-aş cere,
Şi eu mă lupt cu dorul şi tremur în tăcere,
Să nu mă biruească năvalnica simţire,
Să nu alung c'o vorbă visata fericire,
Să nu alung atâta noroc cu vr'o mişcare
A braţelor învinse de multa aşteptare.

G. ROTICĂ

CHIRIAC ŞI MARIŢICA

Bubuitul tunului cutremura tot Dealul Spirii, intra prin golul uşilor deschise şi răsbubuia în biserica Straelor. Paraclisierul Chiriac, singur el în tâmpla dreaptă a bisericii, ca în toate zilele lucrătoare, citea, cu urcări evlavioase şi cu scoborâşuri ca 'n întuneric de pivniţă, în neînţelegere. La fie care bubuit de tun, cuviosul Chiriac îşi simţea strana de lemn înfiorată, gândul i se oprea, buzele lui îşi curmau silabisirea, omul punea repede arătătorul mânii drepte pe slova abia citită, şi aştepta să treacă svonul ce se plimbase până în altar şi ocolise toată încăperea bisericii,

Sfârşindu-şi de păscut istoria sfântului din ziua aceia, de trei ori, ca de obicei, luă mătura care-l aştepta rezemată în coada ei lungă de lemn, în apropiere.

Prin fereastra din tâmpla dreaptă, soarele slobozise până 'n lespezile roase ale bisericii, o ladă braşovenească de lumină. Praful ridicat de mătura paraclisierului, juca în patratul de raze intrat pe fereastră, ca nişte efemere.

Când ajunse cu deritecatul în mijlocul bisericii, Chiriac stătu din lucru, lăsă mătura şi eşi pe uşe. Când fu pe trepte, îşi desbrăcă pardesiul verde-măsliniu, vechi de zece ani, bun toată iarna şi purtăreţ până în toiul verii, şi-l scutură de trei ori în vânt. Se îmbrăcă iarăşi, se închee la toţi nasturii, se îndreaptă spre stânga, prinse în ochii lui albi şi numără în neştire cele trei cruci semănate ici colo, în strânga bisericii. De sub gangul intrării monastireşti, cu cloponiţa de asupra, două poteci se despicau şi tăiau brâe prin iarba de pajişte, îngânată cu muşeţel, una în dreapta, până departe, la casa, aproape nevăzută din poartă, a preotului, alta în stânga.

Privirile şi pasul slujitorului bisericesc se îndreptară hotărât spre însăş casa lui. O clădire veche, scundă, stând şoldie şi intrând în pământ sub apăsarea acoperişului, apuca cu ochi şaşii icoana de înviere şi desfătare a soarelui, ca s'o trimeată în pântecele ei, în suliţe încrucişate. In casa asta, proprietatea bisericii, ocuia paraclisierul şi un croitor ovrei, păgân care se deprinsese pe semne cu semnul crucii, cu larma clopotelor şi cu umbra proteguitoare a bisericii creştine.

Chiriac tuşi în pragul odăii lui, şi intră. Nevastă-sa era încă în pat. Vechiul ceasornic, cu lanţuri şi cu greutăţi arăta limpede: ora zece. Braţele femeii, amândouă cu palmele sub cap, cu coatele unghi, se scriau pe pernă în culoarea cafelei cu lapte, pulpoase. Cu picioarele către fereastră, soarele o scălda de la brâu în sus. Părul ei scânteia roşu în bătaia luminii soarelui, venit ca un târn pe de-asupra patului. In păru-i încurcat ca un ghem de scaeţi, razele ardea în văpăi. Hainele femeei stăteau mototol pe un scaun, aşa cum le ghemuise ea la culcare.

Chiriac văzuse tot, plecase capul, îşi trăsese privirile în el, ca pe nişte unghii de ghiară. Nu se mirase, fireşte. Se gândea dacă s'ar cuveni să tuşească sau ba. Se aşeză pe al douilea scaun al casei lui, la masa de lângă geam, ca şi cum venise anume pentru asta. Sta cu spatele către soţia lui şi se încovoiase peste o carte cu chipuri de sfinţi, răsfoită zilnic, printre nemulţumirile nemărturisite şi mâhnirile orânduite în suflet, spre uitare.

Omul cucernic citea, se adâncea, uitase poate şi de nevastă şi de casă şi chiar de biserica pe jumătate dereticată, cu mătura lungă proţap în mijlocul ei. Glasul paraclisierului începu a se ridica tot mai mult, pe nas, popeşte, după cuviinţă: „aşa mă miluește şi pe mine, cel ce cu mintea, cu cuvântul şi cu lucrul sânt în întunericul păcatului...“

Pe când Chiriac citea dând din cap cu înduioşare şi evlavie, mereu cu arătătorul mânii drepte pe rânduri, Mariţica, nevastă-sa, se dase jos din pat, se urcase pe ladă, tot în cămaşe, şi rânduia de zor, pe poala cămăşii întinsă tobă pe genunchi, o pereche de cărţi, cu care dormea sub căpătâi. „Un crai de ghindă, pe curând...“ murmura femeia.

Cele două voci se amestecau în puţinul văzduh al odăii, fără să se supere. Vecinul, croitorul, îşi scutură cu sgomot de fier, în dreptul ferestrei, o maşină de călcat. Chiriac se întrerupse din citire, se ridică în picioare, se întoarse. Văzând pe nevastă-sa pe ladă, luă pernele, plapuma, scutură cearceaful şi făcu patul.

— Mătura... Mariţico... pe unde-o fi... bolborosi el, şi-şi aduse aminte de biserică.

Soţul mai netezi odată, cu mâinile lui nodoroase, pătate şi tremurătoare, patul făcut şi eşi pe uşe.

De mult tunul amuţise. O tăcere de cimitir în primăvară sălăşluia în curtea verde. Soarele era la nămiezi. Cu aceiaş plecare de grumaji şi de frunte, Chiriac pătrunsese în locuinţa lui. Acum odaia era dereticată; soţia îmbrăcată aştepta.

— Ce mâncăm astă-zi, Mariţico? întreabă omul.

— Nu ştiu, că n'am gătit!... dădu din umeri nevasta.

— Nu-i nimic, Mariţico, nu-i nimic! Fiecare cu obiceiurile lui... Nedeprinderea, nedeprinderea... cum ţi-am mai spus... Iacă mă duc [să-ţi aduc numai decât... Nici pasările cerului nu ară şi nu seamănă... rosti prelung paracliserul, eşind pe uşe.

Peste un sfert de ceas, cartea cu chipuri, „Orologiul mare“, era înlăturată de pe masă, ca în locu-i să fumege o fleică naţională, opt ficaţi şi două spline, fripte.

De şi nu era nevoe, Chiriac îndemna:

— Ia cât îţi trebue... cât sunt fierbinţi, Mariţico... Tu eşti pofticioasă, eşti tânără... Eu ca eu...

La un timp, pe când soţii mâncau, de-adreptul din gazetă, ca să nu se răcească fripturile, se ivi în fereastră iarăş croitorul cu maşina de călcat.

— Leibule! strigă Mariţica, aşa să te scuture frigurile!... Am să viu acum la tine, să-mi calc rochia de Duminică...

— Leibu nu răspunse, zărise pe paraclisier.

— Mariţico, şopti bărbatul, eu aşa crez: cu jidovii, care au răstignit pe Domnul nostru Isus Cristos, mai puţină pretenie ... n'ar strica!...

Mariţa lăsă capul pe masă şi-l ridică, într'un hohot de râs, până peste speteaza scaunului.

— Eşti tânără, eşti îndrăsneaţă... să-mi

DIN VECHII BUCUREŞTI

A. Poitevin **Piaţa de flori**

fie cu ertare... şi paraclisierul începu să facă cruci: isprăvise de mâncat.

Când Mariţa se măritase cu Chiriac, nu încheiase douăzeci de ani! Dar nici el nu înplinise patruzeci. Acum trecuseră de-al şaptelea an de cununie, în acelaş fel de viaţă, în aceiaş odae cu săliţa ei.

In întâiul an de căsnicie, scunda locuinţă a paraclisierului fusese de multe ori cinstită cu vizita parohului, om învăţat, deşi tânăr, teolog. Şi nu odată îl găsise Chiriac pe preot, vorbindu-i cu însufleţire Mariţichii, fie în curte, — părintele rezemat într'un picior de una din crucile de piatră înfipte în pământ, iar paraclisieriţa şezând în iarbă şi ascultându-l ca o mucenică ;—fie în casă, până se înopta bine şi, vestit de tusea lui cuviincioasă, Chiriac îşi destăinuia apropierea. Fireşte, părintele se scuza de întârziere, Chiriac se mototolea de înduioşare, şi-l petrecea pe mosafir în temenele, până în cealaltă parte a bisericii, până la poarta casei sfinţiei sale. Preotul îi era şi vecin, şedea şi el tot în proprietatea parohiei, într'o casă bună. Cele două case nu se vedeau însă una pe alta, având între ele locaşul înalt şi revărsat al bisericii.

In odăiţa paraclisierului, Mariţica se plictisea în fiecare zi tot amestecând şi întinzând cărţile de dat, şi trecea alături, la vecinul Leibu, om vesel, neînsurat, cu un singur ajutor la treburile meseriei: un băiat ca de şaisprezece ani, Solomon. Une-ori croitorul nu era bucuros de vizită, avea mult de lucru şi nu se uita nici în dreapta nici în stânga lui, aplecat pe cusătură. Vecina sta. De câte ori trecea Solomon pe lângă ea, vecina îl trăgea de păr, îi da un bobârnac, îl împungea cu degetul. Băiatul făcea feţe-feţe, ochii i se aprindeau şi măcina în el oftări cât biserica de înalte. Dar nu sufla nici o vorbă; numai el şi ea ştiau că se joacă.

— Ce să cumperi tu ?,.. Ce să cumperi tu ?... se gândea câte odată, cu glas tare, Leibu, în toane bune, plănuind să se cotorosească de băiat.

Faţa lui Solomon se schimonosea de ciudă. Privirile lui sticloase se fereau să ţintuiască, şi alergau rătăcite între stăpânu-său şi vecină. Patron şi învăţăcel începeau a vorbi ovreeşte, înţepat. In taina inimii ei, Mariţica petrecea de minune ascultându-i. Ea nu le pricepea vorbele, deşi venea între ei de doi ani. Solomon pleca. Trăgându-şi pălăria pe frunte, de necaz, arunca o săgeată înveninată din ochi, femeii tinere, care, fără părtinire, zâmbea înveselită poate de plecarea lui.

Mariţa nu era totdeauna trândavă. Când îi căşuna ei, spăla rufele, gătea mâncare pentru trei zile, scotea tot din casă şi freca scândurile odăii şi săliţei. Se întâmpla să nu se spele de loc, o zi întreagă, iar alte ori se îmbăia toată, în albia de rufe, un şir de zile.

Chiriac cunoştea obiceiurile nevestei şi nu'şi dădea lui voe să se puie de-a-curmezişul deprinderilor şi-al capriţiilor ei: „Cum vrei tu, Mariţico!...“ rostea omul, şi se da în lături, smerit.

Intr'o Marţi, paraclisierul, întors de la o înmormântare, vesel că luase patru

lei, aude din sălița odăii lui, în care se pregătea să tușească și să intre,—schimbat o leacă, înăbușit ca de-un năduf, glasul croitorului. Nu era lucru de mirare ca Leibu să fie în casa lui, de vorbă cu Marițica. Chiriac tușește tare, pune mâna pe clanță: ușa închisă.

— Mă'mbăez! nu poți să intri! Mai plimbă-te pe stradă!...

— Par'că auzii și glasul vecinului... făcu Chiriac la ușe.

— Da, îl strâmbam eu! răspunse într'un slab hohot de râs femeia din casă. Il schimonosiam...

— Ințeleg, da!... Bine, Marițico... Vezi de nu face lac de apă... Peste un sfert de ceas viu...

— Ce lac! nici un pic... n'ai grije.

Chiar în Joia următoare, paraclisierul, ud tot pentru că afară ploua și el venise pe jos, de departe, aude iar din săliță o voce înăbușită într'un suspin dureros, în odăița lui. Un „ah!" tare, al Mariței, răspundea cu mulțumire suspinului ridicat în slăvi. Chiriac tuși din răsputeri, dar freamătul și scâncetul din cameră nu era cu putință să se înăbușe. Ușa era închisă.

— Nu ești acasă, Marițico? întrebă înfricoșat bărbatul.

Mai întâi nici un răspuns. Troznete surde. O voce, par'că a lui Solomon de alături, ucenicul croitorului, șoptea ceva.

— Marițico!... chemă omul din sală.

— Lasă-mă! izbucni din năuntru, femeia. Mă'mbăez! răspunse ea bărbatului. E apa clocotită... Până una alta cumpără ceva de la băcănie.

— Vezi să nu ieși pe afară, să răcești... Plouă!... bolborosi bărbatul, depărtându-se.

De la o vreme, în fie-care zi se strecurau în casa paraclisierului, o femee cu bariș, alta cu tulpan, și chiar cucoane cu pălărie. Veneau la Marița ca să le ghicească norocul în cărți. Incet încet paraclisiereasa aluneca spre meșteșug: se făcea cărturăreasă. Lua bani pentru ghicit, întâi o băncuță, apoi un leu. Apropierea bisericii mărea puterea spuselor cărturăresei. Trăsuri de casă, cupele, începură să aștepte pe-aproape de biserica Straelor, pe stăpânele lor. Cucoane mari treceau făcându-și cruce pe dinaintea locului sfânt, drepte pe poteca tăiată în pajiștea curții, cu bătăi de inimă, turburate și pline de speranțe, plecându-și penajele înalte în pragul locuinței scunde a cărturăresei.

Marițica se schimbase. In fiecare zi se spăla și se îmbrăca, în așteptarea mușteriilor. Abia își mai cunoștea vecinii. Dacă Chiriac intra în odae, pe când ea tălmăcea unei cucoane rostirea cărților, tot el se strecura afară, fie că ploua, fie că ningea.

Tânăra cărturăreasă, căci Marița n'avea mai mult de trei-zeci de ani, începea să facă afaceri bune. Câștigul ei întrecea cu mult pe al paraclisierului. Femeiușca punea banii toți de-oparte, spunea ea, și casa ei trăia tot din puținul lui Chiriac. Pleca femeia și seara uneori, cu cărțile

DIN VECHII BUCUREȘTI

A. Poitevin — Intrarea din dos a Mitropoliei

la ea, cine știe în care parte a Bucureștilor: la o moșiereasă cu bărbatul paralitic, la o văduvă cu patru rânduri de case pe podul Mogoșoaei și încurcată cu un ofițer, la o toptangioaică de băcănii, lehuză fără știrea bărbatului și în gazdă la o pețitoare,—în sfârșit, ori unde era chemată. Când pleca seara, dormea, se înțelege, la cucoana la care fusese poftită. O maioreasă nu trecea săptămâna să n'o cheme. Un sergent major, reangajat, cătană veche, venea și-o lua de acasă pe Marițica, cam pe la ceasurile opt seara, și-o aducea dimineața tot mititică, șolduroasă, veselă, precum o luase. Se înțelege că majorul era omul de casă al maioresei, care prinsese mare *simpatie* pentru Marițica.

Se întâmpla ca Marițica să nu dea pe acasă două zile încheiate. Lucrul se lămurea: se îmbolnăvise femeia pe neașteptate și stase locului să se tămăduiască; sau făcuse o bae și se temuse să nu răcească. Și vremea trecea așa.

24 April, ziua onomastică a reginei Elisabeta, tunul bubuia din zorii zilei. La fiecare bubuit, Chiriac tresărea, ridica nasul din filele „Orologiului mare" și punea degetul pe buchi. In două rânduri se deșteptase noaptea și citise, năuc de nesomn și de grije: Marițica nu mai dase pe-acasă de trei zile.

Marițica era în București. Auzea și ea bubuitul tunului, printre planurile de viitor ce și-le croia, în tovărășia sergentului major. Marițica tocmai se muta, făcea casă nouă, în dealul Spirii, aproape de bărbatu-său cu cununie, în strada 13 Septembrie. Era sigură că n'are s'o găsească Chiriac și că dacă va găsi-o, va ști ea cum să-l dea de umeri afară din casa ei. Doar n'avea s'o caute Chiriac cu judecata și cu poliția, pentrucă n'avea omul buzunarele încărcate cu bani, să le

BALADA BUCUREŞTILOR

Cânta în munţi o apă, cânta necontenit
Un cânt, ca o chemare, tremurător şi-abea...
Pe când străbunii noştri — pândiţi de soartă grea —
Veghiau cu piepturi late în zarea de granit...

Şi din rătăcitorii de turme 'ntr'un apus
Scânteetor de toamnă — mânându-şi pe cărări
Mioarele-argintate de luciile zări —
Porni ciobanul Bucur din negura de sus...

Ademenit de-o vale, acum, chemat de-un deal,
Şi iar furat de-o vale pe drumul cotitor,
Aşa, din coastă 'n coastă, dădu întâmplător
De apa tremurată din fund ca de-un caval...

Şi 'n noaptea 'ndemnătoare de drum şi de popas,
El care nu ştiuse de ce-a pornit la drum,
Trudit de atâta umblet voi să mâe-acum...
Dar apa tot mai dulce cânta şi mai cu glas...

A vrut să stea ciobanul, şi n'a putut să stea!
Şi-a mers cu luna 'n faţă, a mers — lăsând-o jos —
A mers cu turma albă, pe ţărmul luminos;
Şi cântecul într'una de farmece creştea...

Păduri şi lunci şi câmpuri — cu adâncuri şi cu zări —
Păreau că toate cântă din ţărmii tremurânzi...
Un basm făcându i calea şi ochii mai flămânzi
De grelele întinderi, de lungile cărări...

Uitat, mergea pe ţărmii împrospătaţi de 'n demn;
Invăluit de câmpuri, de spaţiul argintiu,
Prin cântec şi prin vagul de lună, tot mai viu
Mergea, târându-şi turma în zarea fără semn...

Iar când se şterse luna şi-o margine de dâmb
Departe-argintuită de soare se-ascuţi,
Cu farmecul din noapte, şi cântecu-amuţi;
Şi apa plumburie plutea sub ţărmul strâmb.

In loc stătu ciobanul, stătu deodată treaz...
Luceau păşune grase în viul răsărit,
Un deal urca 'ntr'o zare de fructe licărit.
Şi alte zări, departe, ardeau pe câte-un iaz...

Privea adânc, cu sete minunea respirând...
Şi un glas simţea că-i strigă din tot: «Aici vei sta!»
Il îmbăta belşugul şi pacea 'l îmbăta
Şi nu 'ncăpea de suflet şi nu 'ncăpea de gând...

Şi 'n timp ce mica turmă, sub soarele aprins,
Păştea păşunea deasă mişcându-se 'mprejur,
El, rezemat în bâtă şi dincolo de azur
Plutea cu fericirea întregului cuprins...

Işi aducea cu ochii tovarăşi de cărări...
Creia minuni de viaţă, grămezi de fericiţi...
Şi mintea-i ameţită, cu goana unei spiţi
I se 'nvârtea în roata scăpărătoarei zări...

Sdrobit şi beat, în urmă se 'ntinse 'n câmpii moi...
Şi picotind, cu 'n freamăt ce proaspăt şi mereu
Ii fremăta în suflet, căzu în somnul greu...
Cu soarele pe faţă şi 'n dangănul de oi...

Şi-un vis i-aduse boarea din tufele de-aglici...
Vedea din nou ţinutul şi turma în ţinut
Aci-i părea o turmă, aci colibi de lut,
Cu geamuri mici, cât ochii mioarelor de mici. —

Şi asinul său — tăcutul şi orbul răbdător —
Aci 'l vedea cum este, aci-i părea un fel
De om; un om, şi totuşi simţea pe-asinu 'n el
Că 'n frunte-avea bătută potcoava din picior...

Iar câinii săi puternici — stăpâni şi robii săi —
Aci-i rânjeau ca lupii, aci, ca nişte lei
Ce 'ncremeneau în piatră, cădeau pe labe grei,
Având din câini, doar capul trândavilor dulăi.

Şi visul plin deodată de sgomot şi frământ
I 'năbuşi vederea cu nori întunecaţi,
Aci de păsări negre, aci de necuraţi....
Şi vaete nebune eşiau de sub pământ....

Şi s'a smucit ciobanul, din groaznicul tumult....
Şi-a fost făcut o cruce, şi 'n locul blestemat
— Să-i mântue blestemul — din lemne-a ridicat
Bisericuţa mică ce-a putrezit de mult....

1915

George GREGORIAN

înfunde pe o sută de guri, câte deschid ele, fie că n'ai, fie că ai dreptatea de partea ta.

Din când în când, tot aşezându-şi mobila în casă, singură, pentru că majorul era la cazarmă, Mariţica arunca ochii pe fereastra dela drum, şi surâdea guşată de mulţumire. De câte ori privea afară, vedea pe câte cineva citindu-i firma de la poartă, firmă nouă nouţă, scrisă cu litere aurite: „Marieta, cărturăreasă celebră!!" Şi gândul cărturăresei se muta asupra sergentului major, care tot el îi compusese şi firma, şi-l îmbrăţişa cu dragoste cu înfiorare feciorelnică şi cu multă temere.

Acum abia iubea Mariţica pentru întâia oară, şi trecea prin toate furcile dragostei.

V. DEMETRIUS

□ □ □

SONETE PATRIARHALE

I

Cu antereu 'n flori, pe scaun şeade,
In brâu-i roş luceşte călimara;
Obrajii-i dogorăsc, mai rău ca para,
Că 'ntâi şi 'ntâi acuma el se rade!

Cu briciu-i de mărgean Bărbierbaşa
Ii mângâe bărbia costelivă;
Il ea 'n răspăr, îl ia şi din potrivă,
D'ai crede că-i curat un fiu de paşă.

Ceardacul tot răsună! Coconeturi
Şi vutci şi vişinapuri şi cofeturi;
Coconi cari golesc mereu paharul:

Şi veseli toţi... Şi pot ei să nu fie,
Lângă'un arcuş ce multe taine ştie,
Arcuşul cui? Lui Barbu Lăutarul.

II

KERA DUDUCA

A fost frumoasă în vremea lui Pazvante
Nurlie lucru mare şi voioasă,
Şi, dând în cărţi, îi tot eşea un fante.
„Dar cin' să fie?“ Prea era frumoasă...

A fost! A fost un prinţ—şi celelalte:
Avea ceva 'n privirea-i luminoasă,
Pe el aurării şi diamante:
Cum l'ar broda în fir şi în mătasă!

D'atunci sunt ani! Cum au trecut de iute!
Doar chipul lui mai poate să-l sărute
Doar chipul lui în ramă ruginită...

Străbate 'n cas' o rază dela soare.
A fost un vis ori l'a iubit ea oare?
O, da! căci peptul ei şi acum palpită.

III

Din filigean ea varsă 'ncet cafeaua
In ceaşca ei cu zarfuri de argint,
O ceaşcă foarte rară — să nu mint —
I-a dăruit'o 'n taină Chihaiaua...

Deşi e păru-acuma alb ca neaua
Dar visuri năzdrăvane o alint;
Pe tava-i cumpărată din Corint,
Aruncă fum în aer, narghileaua...

Ah! Visurile trec în cârduri dese,
Poeme din trecut gândirea-i ţese;
Minuni ce din viaţa ei sunt rupte...

Chitara fără coarde doarme 'n tihnă,
Covoare, feregele în odihnă,
Şi Başbuzucbaşa răpus în lupte.

D. TELEOR

PIERDUTĂ

SCHIŢĂ RUSTICĂ

Nunuţa era fată 'n casă la văduva grecului Arghiriadis. Orfană, şi fără nici-un ajutor, crescu din mila altora, până la vârsta de patrusprezece ani, când cerul se îndură de-i hărăzi o viaţă mai bună. Acum, avea un stăpân, o masă şi un pat, unde putea să-şi hodinească trupul slăbit de grijile unei vieţi trudite.

Şi creştea Nunuţa, creştea ca o răsură sălbatică. La şasesprezece ani era plinuţă şi sglobie. O căprioară, născută sub pletele codrilor şi trăită printre stâncile munţilor. Mugurii sânilor, se ridicau ca două merişoare sub altiţele cămăşii înflorate; iar gura, floare de grădină, cu buze roşii ca fragul de pădure, ascundea şirul de mărgăritare scumpe.

Petrişor, copilul nimănui, un băeţandru voinic şi vioi ca un pui de lup, păzea cirezele satului.

Născut cine ştie unde, dintr'o plăcere de o clipă, fusese aruncat pe pragul primăriei din Lespezi. Fu găsit de un paznic, într'o dimineaţă de toamnă, cu un bilet ascuns în scuticile-i murdare, pe care erau scrise vorbele «Vreau să mă cheme Petrişor» iar mai jos: «Fie-vă milă de mine» Şi Petrişor fu botezat.

Primarul, om de inimă, l'a crescut până la vârsta de cincisprezece ani, l'a învăţat să scrie şi să citească, iar mai în urmă, l'a lăsat în voie, i-a dat drumul în lume.

Pe Nunuţa o cunoştea de mult, de pe vremea când hoinăreau împreună pe dealurile împădurite ale Vulpenilor. Pe-acolo, toată ziulica goneau după şopârle şi după melcii cu cornițele lungi şi moi.

Se împrieteniseră în aşa fel, că nu era zi să nu se întâlniască prin suhaturi ori in marginea iazului, unde fremătau plopii şi tremurau sălciile în adâncul apei.

De câte-ori n'au adormit unul lângă altul în dunga unui lan de secară, la umbră de ulm, pe când frunzele şi spicele uscate legănate de vânt, murmurau încetişor sub arşiţa soarelui de vară.

Pe atunci, Nunuţa, nu ştiea ce e dorul, căci nu cunoscuse fiorul iubirei; pe când Petrişor, mereu se întreba, de ce pe zi ce trece, tot mai mult vrea s'o vadă pe Nunuţa, şi de ce tot mai mult se apropie de ea, când somnul îi fură pe amândoi şi când soarele de amiază îi învăluie în aceiaşi pătură de raze dogoritoara.

Şi trecu astfel, o vară, cu soare cald, cu flori şi cu cânt de păsărele...

In toamnă, când codrul îşi scutura pletele pe cărările pustii, Nunuţa, intră servitoarea la curte...

De atunci, nu s'au mai văzut multă vreme, şi fiecare din ei se gândea, că timpul o să aştearnă vălul uitărei peste acest crâmpei de iubire nevinovată, împletit în durata unor ani de viaţă trudită.

Totuşi, ori de câte-ori trecea cu cireada, în sus or în jos pe lângă curtea boierească, nu putea să nu cerceteze cu privirea tinda casei şi grădina cu flori şi foi veştede, unde ochii ei vineţi ca porumba necoaptă, îl aşteptau de mult să treacă, de când primul sunet de talangă se lămurea la cotitura satului.

Şi a trecut iarna, şi primăvara, ba şi alte două primăveri, fără să se mai vadă şi fără să mai ştie ceva, unul de altul...

Nunuţa, trăise toată vremea asta la oraş, în casa stăpânei; pe când Petrişor, ducea aceiaşi viaţă din trecut, păzind cireada satului şi urcând aceleaşi dealuri cu aceleaşi văi, pe unde îşi petrecuse cei mai trişti ani din viaţă, dar şi cei mai dragi.

De multe ori, îl prindea dorul de singurătate. Atunci, îşi lăsa turma, şi se ascundea într'un stufiş, de unde asculta murmurul isvoarelor, şi adormind, visà zilele frumoase de altă dată, care nu mai reveneau.

Târziu, deschidea ochii, şi se uita speriat în jurul lui, căutând par'că o icoană scumpă, un vis, întruchipat într'o fiinţă sglobie, care s'a dus în lume... şi l'a lăsat singur, să-şi spună dorul văilor, care râdeau batjocoritor de durerea lui.

*

Intr'un amiaz de vară, Petrişor se culcase la umbra unui stuf de răchiţi din apropierea Iazului. Vitele rumegau în coşare, iar apa guralivă, spumega mânioasă în lăptocul morii. Nici o adiere de vânt nu mişca plopii şi păpuriştea din marginea iazului; iar căldura se lăsa peste lunurile prăjite, tot mai năbuşitoare, tot mai nesuferită...

Nunuţa, venise de două zile la curte, şi fiind sărbătoare în ziua ceia, plecase pe drumul iazului, aşa, fără de nici-un gând... Venea gătită pe cărare, cu obrajii aprinşi de dogoarea soarelui... Aproape de iaz, l-a zărit pe Petrişor la umbra răchiţilor. Binişor, ca o hoţoaică, s'a apropiat de el, şi certându-l cu privirea, 'şi-a zis în gând «E Petrişor... S'a făcut mare şi frumos». Şi vrând să plece se gândi iar: «Să nu-l deştept. Lasă-l, altădată». Şi porni încât spre moară...

Dar, făcând câţi-va paşi, se întoarse, luă un firicel de iarbă şi se aplecă de-asupra lui, gâdilându-l pe gât şi pe frunte... Văzând că tot nu se deşteaptă, se aplecă

mai mult, şi mai mult de-asupra lui, până ce sânul îi atingea pieptul desfăcut de căldură. Atunci, îşi apasă gura pe buzele lui întredeschise, se ridică sfioasă, şi dispăru în dosul răchiţilor, gonind prin iarba înaltă până la brâu...

In altă zi se întâlniră tot în dosul iazului. Nunuţa, venise cea d'ântâi la umbra răchiţilor. Se prefăcea că doarme.

O boare dulce, răcoritoare, făcea să tremure plopii, să undoiască iarba înaltă necosită.

Petrişor, venea din spre moară, cu cămaşa desfăcută la piept şi cu pălăria pe ceafă. Cântând o doină, se apropia de stuful de răchiţi, cu ochii pironiţi la un stol de porumbei sălbatici, care treceau pe sub grămezile de nouri fumurii...

Când o văzu pe Nunuţa, cu faţa ascunsă sub tulpanul alb ca zăpada, necunoscând-o, vru să plece... Trecu încet pe lângă ea, şi în dreptul răchiţilor se opri, uitându-se nedumerit în urmă.

Nunuţa, crezând că s'a dus, îşi ridică iute năframa, şi întâlnindu-i privirea speriată, strigă cât putu:

— Bau !...

Petrişor făcu ochii mari, şi cu vocea stinsă, răspunse:

— Nunuţa !...

Şi rămase ţintuit locului, cu ochii pironiţi la ea...

— Ce, nu mă mai cunoşti?

— Ei, ba nu! Ce tot spui? Cine te-a văzut odată, nu te mai uită... Şi-apoi eu... e alt-ceva...

Şi cum tăcură amândoi o clipă, el urmă cu voce tristă:

— Dar te-ai schimbat mult!... Nu mai eşti Nunuţa, cu care am copilărit eu, şi pe care nădăjduiam s'o regăsesc! Nu... Acum eşti alta... Eşti cocoană cu straie scumpe... Cu părul frizat şi cu obrazul pudrat... Numai ochii mai sunt ai tăi... Ochii şi gura... Incolo, eşti alta... Până şi glasul, nu mai e glasul tău, nici sufletul, nu mai e sufletul tău, de altădată...

Ea, râse cu o plăcere dureroasă şi îi zise:

— Tu nu te-ai schimbat de loc, Petrişor... Eşti tot copilul de-acum patru ani, cu privirea tristă şi cu glasul dojenitor... Numai că acum eşti mai frumos... şi mai voinic...

Şi întinzând mâinile către el, îi zise, rugătoare:

— Vino, vino, colea lângă mine... Să stau cu capul pe pieptul tău, ştii, ca altă dată, şi să mă uit în ochii tăi!...

Petrişor, se întoarse sfios, şi se aşeză lângă ea...

Dupe o clipă de tăcere, Nunuţa, zise:

— Nu vrei să mă săruţi?

Petrişor, se uită speriat la ea, apoi zise:

— Cum? Ce-ai zis?

— Să mă săruţi...

— Cum aşa?

Uite-aşa, răspunse ea, prinzându-l de după gât... Şi-l sărută cu patimă, pe ochi, pe obraz şi pe gură...

El, se ridică speriat, şi îndepărtând-o, îi zise:

— Ce faci? Nu e bine... Lasă-mă!... Dă-mi pace... Eu nu ştiu ce e asta...

DIN VECHII BUCUREŞTI

A. Poitevin — Turnul Colţei

— Prostule răspunse ea... Ce ştii tu?... Un sălbatic!...

Şi văzând că se depărtează de ea, se răsturnă cu faţa în jos, în iarba tăvălită, uscată...

Tăcură apoi multă vreme, frământând fiecare în minte, o lume întreagă de gânduri. El, copilăria şi tinereţea lui curată; ea, patimile, care-i turburau mintea în clipa asta, făcând să-i ardă tâmplele şi ochii, în văpăi dogoritoare.

Târziu, întoarse capul spre el, şi părând că nu-l vede, îi zise:

— Fugi, că tu nu ştii să săruţi... Boerii sunt altfel... Uite, Domnişorul Nicu dela curte ştie să sărute... Tu, eşti prost...

Şi iar îşi aplecă fruntea pe mâinile întinse, cari frământau un mănunchi de iarbă uscată...

Petrişor, fără să zică o vorbă, trist, şi cu ochii în pământ, porni pe marginea iazului, părând că se întoarce dela cimitir, unde lăsase în pământ o fiinţă dragă...

Din urmă, părea că un glas străin, îi strigă mereu cuvintele:

«Tu nu ştii să săruţi eşti un prost». Domnişoru Nicu...

Şi plopii tremurau în adierea blândă a vântului, iar peste suprafaţa întinsă a iazului, se formau cerculeţe mici de apă, peste care părea că trece în goană nebună, un crâmpei de vise, de doruri spulberate...

Const. A. GIULESCU

PAGINI UITATE:

PÂRJOLUL DIN BUCUREŞTI DIN ZIUA DE PAŞTI

23 MARTIE, 1847

Vai ce vedere, ce grozăvie!
Ce chip de pară, urgii cereşti;
Ce jale mare, ce sărăcie,
Căzu d'odată pe Bucureşti!

Martie 'n douăzeci şi trei zile
Paştile sfinte când se serba,
Când tinerimea, copii, copile
Sta 'n haine nouă a se 'mbrăca;

Cânb fiecare, după 'nviere,
Ca 'n a sa casă era culcat
De obosire, de priveghere
Gusta odihna neîmbrăcat;

Când negustorii pe slugi lăsase
Cu părinţi, neamuri a se vedea,
Ca la zi mare se 'mşrăştiase,
La boite nimeni nu mai gândea;

Când bătu 'n turle un'sprece ceasuri
Şi-a 'nceput toaca a răsuna
De prânzul zilei mulţime glasuri
La sfânta slujbă chema 'ndemna!

Când mergeau unii, spre 'nchinăciune
Şi alţii încă dormea 'n somn greu,
Foc isbucneşte cu repejiciune
Inalţă flacări de curcubeu.

Şi cum Austrul se 'ntărâtase
Cu grozăvie îl întindea
In depărtare, pe zeci de case,
Asvârlea flăcări şi aprindea.

Sfântul Dimitri [1]) nu s'aprinsese
In preajmă-i focul încă ardea
Şi Bărăţia o cuprinsese.
Ca un balaur o mistuia.

D'aci la Vergu se văzu 'n pripă
Prin tot ocolul, grozav aprins
D'acii Lucacii, ca 'ntr'o clipă
Şi Udricanii ardeau, nestins.

Apoi, se 'ntinse, ca o fâşie,
Până la Delea, spre răsărit
Şi altă fâşie, cu vrăjmăşie
Spre miază noapte mergea cumplit.

Biserici sfinte, clădite bine
Palate, hanuri, de rând ardeau
Lipscanii—boite de mărfuri pline,
Focului pradă, toate cădeau.

Tot orizontul se înegrise
De fumul aprig ce isbucnea
Sburau prin aer, mărfuri aprinse
Hârtii, materii ce 'n sus pornea.

Şi 'n nori, ca smeii, şerpuiau roate
Văzduhul par'că vedeai arzând
Şi prefăcute cenuşe, toate
Venea ca ploaia, pe jos picând.

Nu e în stare condei să scrie,
Nu poate gură a le rosti,
Şi 'n tocma' toate să le descrie
Vrând către altul a povesti.

In două ceasuri ard mii de case,
Toate cenuşe se prefac, cad,
Toţi Bucureştii se 'nflăcărase
Căzuse par'că întreg în iad.

Fugeau cocoane, fără putere
Cu pruncii 'n braţe, amar plângând,
Lăsau scumpeturi, scule, avere,
Vieaţa numai să-şi scape vrând.

Coprinşi d'odată, fără de veste
D'acele flăcări ce se 'nnălţau,
Desculţi, d'a fuga, bărbaţi, neveste
Ne având pas nici a se 'ncălţa.

Că focul grabnic nu le da vreme
Nici să-şi îmbrace ai lor copii,
Câţi intra 'n case, fără' a se teme,
Aci, îndată, au ars de vii.

Astfel de jale, d'a fost vr'odată,
Nu se găseşte scrisă 'n cărţi;
Mulţi nu putură să fugă 'ndată
I-au cuprins focul din patru părţi.

N'aveau pe unde, din foc să iasă,
Aci, pe dată îi cotropea
Priveai cu jale, dintr'altă casă,
De milă pieptul ţi se rupea.

Vedeai biet omul cum arde, piere
Şi de viu, focul îi îngropa
Şi n'avea nimeni vre-o putere
Să intre 'n flăcări, spre a-l scăpa.

Acuma par'că era să fie
Judeţul lumii, precum e scris,
A cărui clipă nimeni şi o ştie,
Precum chiar Domnul Hristos a zis.

Inalta Doamnă [1]) cea prea duioasă
Mergând îndată a pus pe cler
Rugări să 'nnalţe, evlavioase,
Să îmblânzească pe sfântul cer.

Şi pe când clerul cetea litanii
Şi pentru milă pe Sfânt ruga,
Atunci poporul făcea metanii
Şi ridicând ochii la cer striga:

Vai nouă, Doamne, vai nouă Sfinte,
Aibi îndurare, cu mila ta!
Aceste şi-alte, de rugi cuvinte
Cu lacrimi crunte toţi murmura!

. . . .

Şi 'ncet se duse potop de pară
Ca un balaur, mâncând semeţ
Până 'n câmpie, la vii, afară
Şi-aci se stinse ne-având nutreţ.

Anton PANN

□ □ □

[1]) Biserica Sf. Dimitrie.

[1]) Doamna lui Gheorghe Dim. Bibescu, Domnitorul de atunci.

NOTELE SĂPTĂMÂNII

Ciobanul dela Rucăr şi pomada diplomatică.—O rugăciune

„Ciobanul dela Rucăr" — este ultima figură de stil de care s'a servit cel mai aristrocrat dintre oamenii noştri politici pentru a aduce un suprem atac unui fost tovarăş de convingeri. Cel ce a vorbit este d-l Nicu Filipescu—la întrunirea Acţiunii Naţionale din Craiova — zicând că are mai multă încredere în simţul politic şi iubirea de ţară a unui „Cioban dela Rucăr" decât în diplomaţia iscusită a unor diplomaţi cu capul bine pomădat şi cu cărare la ceafă.

„Ciobanul dela Rucăr" a fost viu mişcat de această apostrofă elogioasă a impresionantului om politic. Cum a aflat dela un ţânc din sat care-i citea pe o bucată de gazetă frumoasele cuvinte, Ciobanul dela Rucăr a pornit la Capitală, a ajuns la poarta boerului cu gânduri bune şi, pe când d-lui intra pe poarta curţii într'un automobil grăbit, copilul munţilor, scărpinându-şi căciula în mână, l'a apostrofat cu aceste cuvinte:

— Săru'mâna, Coane Nicule, pentru tot binele pe care îl gândeşti despre mine, precum că sunt mai vrednic decât ceia unşi la cap şi plini de toate deşărtăciunile. Mă umple de bucurie când văd că mă preţueşte un boer vechiu ca d-ta, pentru care eu şi cu ceia de seama mea muncim şi purtăm puşca, să apărăm moşia, de atâta amar de vreme. Numai cât nu înţeleg de ce mă opreşti să votez şi eu la rând cu ăi mai pârliţi dintre pantalonari, când se aleg deputaţii ăia de ne pun birurile şi ne fac legile. Adicătea mai vrednic aş fi eu să cârmuesc o ţară şi un neam întreg decât, să ştiu care-mi cunoaşte mai bine păsurile mele şi are mai multă inimă să mi le lecuiască? Când unii dintre boeri au vrut să ne amestece deavalma cu ei, să fim tot o apă la drepturi cum suntem noi singuri la nevoi, d-ta, Coane Nicule, te-ai împotrivit amarnic, zicând că nu am fi vrednici să avem şi noi o bucăţică de pământ şi să ne cunoaştem nevoile şi pe oamenii noştri; iară acum zici că sunt vrednic să cârmuesc ţara eu, Ciobanul dela Rucăr. Când ai vorbit cu dreptate, Coane Nicule, nu te mai întreb, fiindcă ai simţit şi d-ta că abia acum la vremuri grele ţi-ai dat drumul inimei şi ai văzut cu ochiul adevărului.

De aceia, rogu-te, Coane Nicule, nu

mă face diplomat d'ăia cum ai zis, că eu nu ştiu de cât de bâtă şi de puşcă — da nu te mai împotrivi când o fi pe urmă să capăt şi eu, pe parale muncite, o bucăţică de pământ şi să se facă legea aia ca să votez şi eu la rând cu boerii care ne fac legi şi ne pun birurile. Că e pe sfântă dreptate, Coane Nicule, crezi şi d-ta singur, după cât bine ai spus despre noi, Ciobanii dela Rucăr, la adunarea boerilor dela Craiova...

Aşa a vorbit Ciobanul dela Rucăr. Aşteptăm să treacă războiul şi să revenim la chestiunea schimbărilor noastre lăuntrice, ca să ştim ce a răspuns d-l N. Filipescu.

AL. ŞERBAN

□ □ □

CRONICA MUZICALĂ

Sala Ateneului. — Concert dat în beneficiul „Asociaţiunei presei" de d-ra Cella Delavrancea, George Enescu şi d-nii Romulus Vrăbiescu, Dinicu, Skohoutil şi Prunner.

Concertul dat în folosul „Asociaţiunei presei", a îndreptăţit, de sigur, zicătoarea : *Utile dulci* : in slujba înflorirei unei instituţiuni din cele mai folositoare, s'au oferit talente muzicale strălucite, în frunte cu George Enescu, adăugând astfel, la seria bogată a concertelor stagiunei actuale, încă o memorabilă serbare de artă, peste care domina, — *Deus ex machina*, — iubitul nostru muzician admirat.

Trio în mi bemol major de Brahms, a găsit în neasămuita trinitate Cella Delavrancea-Enescu-Dinicu, interpreţi cuprinşi de acea flacără internă care face pe adevăraţii iniţiaţi ; apoi, supraomeneasca *Sonată în do minor* a lui Beethoven, cu d-ra Delavrancea la piano şi Enescu la vioară; *Quintetul Păstrăvului* de Schubert cu d-ra Delavrancea la piano, Enescu la vioară, d-nii Dinicu la violoncel, Skohoutil la violă, Prunner la contrabas, au alcătuit un minunat program de muzică de cameră.

Schubert întrebuinţa adesea în muzica sa instrumentală, arii din melodiile sale vocale ; astfel, în *Duetul în mi minor* pentru flaut şi piano, a intercalat variaţiuni după liedul No. 5 al *Frumoasei morărese ;* variaţiunile din *Sonata în do major* pentru vioară şi piano, sunt extrase din liedul *In veci să fii singurul meu amor :* adagio din *Fantezia în do* pentru piano, e bazat pe o frază din *Călătorul ;* andantele din *Quartetul No. 18 în la minor* pentru coarde, e construit pe *Antractul în si bemol* din *Rosamunde ;* variaţiunile pe tema faimosul său lied *Die Forelle*, — Păstrăvul, — formează mişcarea a patra a *Quintetului* de mai sus, contribuind foarte mult la popularizarea acelei pagini.

Tălmaci de esenţa acelor cărora le consacrăm rândurile de faţă, îi asculţi bucuros chiar pe estrada neacustică a vastei săli a Ateneului, dar daca n'ar fi fost vorba de o operă de binefacere şi de o reţetă cât mai însemnată, inima noastră ar fi dorit, pentru o astfel de muzică, un locaş restrâns, cald, intim, adevărat cuib al „muzicei pure", un cadru cum îl evocă atât de frumos Camille Mauclair în *Feuillets d'Album* :... „Suntem câţiva, — cinci, şase, cel mult, — uitând grijile vieţei, reculegându-ne în vederea marei bucurii sufleteşti ; în salonaşul simplu, atmosfera e călduţă ; toţi cei de faţă se cunosc, se stimează, se iubesc în sânul Divinităţei pe care o adoră ; în mijloc, piano-ul, partiţiunile, pupitrele instrumentelor... Am cerut prietenilor mei un program pe care mă pregătesc să-l *savurez* cu plăcere... Isgonesc din sufletul meu orice gânduri străine scopului care ne întruneşte : cu cât e mai adâncă muzica şi mai frumoasă decât orice cuvânt...!"

Fireşte că într'o astfel de atmosferă de artă, gândurile noastre planează departe de realităţile acestei vieţi chinuitoare !

DIN VECHII BUCUREŞTI

A. Poitevin **Intrarea Mitropoliei**

....Dar vocea metalică a tenorului Vrăbiescu, — voce splendidă de teatru care ştie să clameze triumfătoare şi să plângă duioasă cu accente de o emoţiune atât de intensă, — ne-a trezit din visurile paradisiace sub a căror nespus de dulce influenţă eram prada, variând fericirea acestei clipe închinate *Muzicei !*

Cinci din cele şaseprezece lieduri ilustrate în muzică de Schumann, pe celebrele poeme ale lui Heine, *Les amours du Poëte*, şi *Odelette*, — *Les yeux rustiques et divins*, — de Henri de Régnier, comentată muzical, — cu armonii delicate, plăcute urechei, — de pana atât de elegantă a d-lui Nona Otescu, care ţinea acompaniamentul, au fost pentru distinsul nostru tenor, atâtea prilejuri de aplauze călduroase. Din acele aplauze, o parte se adresa şi muzicianului subtil al versurilor lui Henri de Régnier.

M. MARGARITESCU

□ □ □

M. VAL. MARTIALIS

EPIGRAME

Unui beţiv

Cine spune că Acerra
Vinul din ajun duhneşte,
Se înşeală.
Căci Acerra totdeauna
Pân' la ziuă chefueşte.

Pentru Afra

Taţi şi mame Afra are,
Dar mai bine tuturora
Ar putea să fie Afra
Mamă mare.

Trad. de **Anghel MARINESCU**

□ □ □

CRONICA DRAMATICĂ

Teatrul Naţional: Ringala, dramă istorică în cinci acte de *Victor Eftimiu.*

II

Ringala d-lui Victor Eftimiu e o „dramă istorică", după cum o numeşte însuşi autorul. Dar nu e numai atât. Mai e şi o dramă sentimentală în nici o legătură cu drama istorică şi crescută peste dânsa într'o măsură îngrijitoare. Avem deci două piese amestecate deşi netopite într'un singur metal. Povestea e veche. La strămoşul nostru Terenţiu se numea : *contaminatio.* La d-l Victor Eftimiu e un obiceiu înrădăcinat. In *Inşiră-te, Mărgărite*, fata cea mică a lui Alb-Impărat se prefăcea în Zâna florilor. Prefacere supărătoare. In *Cocoşul negru* piesa se împleticea din două fire nu numai deosebite ci şi învrăjbite. De o parte tragedia fatalităţei antice a Voevodului Nenoroc din actul I, IV şi V, iar pe de alta tragedia omului pornit pe cale rea după o chibzuinţă coaptă. Nu mai era la mijloc fatalitatea lui Oedip ci liberul arbitru al lui Faust. Şi aceste două idei dramatice divergente călătoreau alături, se îmbrăţişau fără a se topi într'un tot armonios. In *Ringala* de asemeni : drama istorică e zădărnicită în mers de o altă dramă de dragoste, la ale cărei scăderi ne vom opri mai târziu...

Poate că sunt un critic cu perucă şi nu văd teatrul de cât prin Aristot şi Racine... Dar nici Shakespeare nu m'ar îndupleca să cred că teatrul e alt ceva de cât un spectacol ce ştie să-ţi încătuşeze interesul în jurul unei singure acţiuni. Două acţiuni e mai mult de cât una, dat tot odată şi mai puţin. Aritmetica dramatică nu se aseamănă cu cea laltă. Am spus-o de mai multe ori şi nu voi înceta s'o mai spun : o piesă e o construcţie geometrică şi logică în jurul unei singure idei dramatice. Când e polimorfă e ca şi cum ar fi amorfă.

D. Victor Eftimiu e cel mai de seamă talent dramatic al generaţiei de după Caragiale. Invârtindu-se însă prea repede, nu şi-a găsit încă o axă stabilă. După o activitate atât de rodnică şi de generoasă, ar fi vremea să se pătrundă de gândul că în artă nu trăesc de cât operile puternic clădite în jurul unui principiu unitar. Tot ce nu e organic se macină cu timpul...

* * *

Ringala ar fi trebuit deci să fie numai o dramă istorică. Ar fi fost de ajuns: o linie dreaptă şi nu una frântă. De altfel, găsim în *Ringala* aproape întreaga dramă cioplită în tăeturi viguroase. D-l Eftimiu nu păcătueşte prin lipsuri ci prin adausuri. Dacă s'ar mai scutura, opera lui ar rămâne ceiace se cuvinea să fie...

Piesa istorică e netedă: Ringala, nevasta polonă a lui Alexandru cel bun, îmboldită de episcopul catolic Ion Sartorius, voeşte să treacă ţara Moldovei la catolicism. Bătrânul Alexandru se lasă ademenit de Papa. Mitropolitul ţării şi unii dintre episcopi lunecă şi ei la învoire. Se împotrivesc însă boerii şi mai cu seamă Logofătul Jumătate şi epicul erou dela Marienburg, Spătarul Coman... Uneltirile papistaşe sunt zădărnicite. Alexandru îşi înţelege însfârşit datoria către legea strămoşească. Ringala e isgonită...

Iată drama istorică. Nici nu se putea un subiect mai bine înnodat şi mai vrednic de interes. Mai întâi, o lume aproape necunoscută, din care s'ar fi desprins cei doi eroi mai însemnaţi, Ringala şi Spătarul Coman, prea puţin cunoscuţi şi ei. Dramaturgul i-ar fi zugrăvit deci cu o oarecare libertate de penel, fără a fi nevoit să se ţină strâns legat de amănuntele unui adevăr istoric prea silnic. Alexandru ar fi fost aruncat în fund, ca un munte uriaş acoperit de ceaţă şi de nori—aşa cum se şi cuvenea...

Actul întâi este actul firesc de „expoziţie" al acestei acţiuni istorice. La un sfat al boerilor se ridică conflictul dintre boerii patrioţi şi Ringala şi Sartorius ce împinsese pe Domn la închinarea ţărei către Polonia şi acum urzeau şi lepădarea Moldovei de religia părinţilor...

Subiectul e bine şi neted pus. A părut totuşi lung şi pe alocuri prea cunoscut. D-l Victor Eftimiu e un scriitor pitoresc; uneori însă înnădeşte prea multe petice pitoreşti. Perindarea Armeanului Avedik cu daruri, a Tătarului Petru Şoldan cu cei cinci-zeci de flăcăi ai lui, a Ţiganului Şofultea cu cinci-spre-zece Ţigani, a călugărului Teodosie din părţile Ohridei încetinesc acţiunea, ca şi episodul primirei Evreilor în ţară. Nu pare nici nouă. Ne gândim la perindarea voevozilor peţitori din *Inşiră-te, Mărgărite*. Piesa nu se înnoadă de cât numai în clipa în care Alexandru vorbeşte de închinarea steagului Moldovei către Polonia, iar Spătarul Coman se ridică trufaş din mijlocul sfatului, rostind: „De ce să închini steagul Moldovei, Măria-Ta? De ce să închini steagul?" Şi Ringala pentru a scăpa de Coman îl trimite să ajute pe Poloni împotriva Teutonilor, sub cuvânt că Vladislav i-ar fi făgăduit neatârnarea ţărei de va fi ajutat de Moldoveni. E o minciună. De aici numai ar fi trebuit să vină peirea Ringalei.

Acţiunea nu înaintează apoi decât în actul al treilea. Ringala, scăpată de Coman, hotărăşte pe Mitropolitul Grigore şi pe câţiva episcopi să treacă la religia catolică. E sfat mare Se chibzueşte trecerea întregei ţări. Logofătul Jumătate se împotriveşte dar e prea slab ca să poată stăvili răul. Soseşte însă şi Coman, biruitorul Marienburgului. Când află ce se uneltise în contra legei strămoşeşti, când află că Vladislav nu făgăduise niciodată neatârnarea Moldovei, isbucneşte în cuvinte grele şi amare. Partea din urmă a acestui act e cea mai frumoasă şi mai epică din întreaga piesă. Mai are şi meritul de a fi isvorită din miezul ei, şi nu pe de lături, ca de obicei. E o pagină nobilă şi plină de avânt, care ne-a încălzit şi înnălţat.

Acţiunea s'ar fi putut prelungi încă printr'un act până ce Alexandru, luminat pe deplin de urzelile primejdioase ale Ringalei, ar fi isgonit-o. Astfel s'ar fi sfârşit drama.

* * *

După cum am mai spus însă, d-l Victor Eftimiu a mai adăugat şi o dramă sentimentală.— „Nu se putea şi fără puţină dragoste".—Se putea. Intr'o piesă istorică şi cu un subiect politic, dragostea ar fi putut lipsi. Iar dacă e, ar fi trebuit topită în acţiune şi nu alăturată.

O fată dela curte, Despina, iubeşte pe Sorin, fratele lui Coman, cu oastea căruia şi plecase în Polonia. Intors în solie, oşteanul intră în camera Doamnei. Ringala nu-l mai văzuse, deşi era fiul fostului Domn şi nepotul lui Alexandru. Cât pare de puţin adevărat! Dintr'o ochire, se îndrăgeşte de Sorin, silindu-se să-l ademenească ca în vechea poveste biblică a lui Iosif şi a nevestei lui Putifar. Intregul act al doilea nu e numai cu desăvârşire de prisos, ci şi îndoelnic.. Sorin nu e cucerit de cuvintele înflăcărate ale Ringalei. Infuriată, Doamna porunceşte să fie închis într'un turn, cu toate că în curte îi păştea calul, iar Despina şi Voevodul aveau să-l caute peste câteva clipe...

Povestea aceasta e nefolositoare, melodramatică şi plină de neadevăr. Din nefericire, nu se isprăveşte aici. Işi aruncă zadarnica ei umbră şi în actul al III şi al IV, dar mai ales în actul al V-lea. Aflându-se cuvântul pentru care Sorin fusese închis în turn de Ringala, în hotărârea lui Alexandru de a-şi alunga soţia netrebnică intră şi mânia soţului înşelat. Sfârşitul de altfel frumos şi eroic, este deci întru câtva scoborât din acest amestec mărunt şi nefolositor unei drame istorice. Singură dragostea de ţară trebuia să îndrumeze gândul cel bun al Voevodului...

Lipsită de episodul sentimental, şi îngrădită la actul întâi, al treilea, şi la un alt act rotunjit din actul al patrulea şi al cincelea, *Ringala* d-lui Victor Eftimiu ar fi fost în adevăr o „dramă istorică", vrednică de a întregi repertoriul nostru naţional.

E. LOVINESCU

□ □ □

CĂRŢI NOUI

Mihail Eminescu—contribuţie la studiul vieţii şi operii sale—de *I. Grămadă*.
Heidelberg, Carl Winter's Universitätsbuchhandlung, 1914.

Broşura d-lui I. Grămadă aduce contribuţii într'adevăr interesante pentru studiul vieţii şi operii lui Eminescu. Luând drept foarte potrivite aceste cuvinte ale unui biograf al poetului —„*Biografie completă este aceia care poate să*

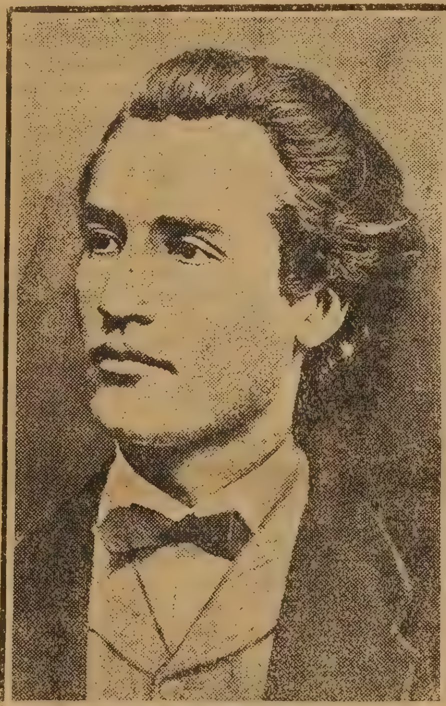
Eminescu la 21 ani

satisfacă pe toţi: criticului să-i dea lămuririle trebuincioase explicării operelor de artă ale creatorului lor; savantului să-i procure amănuntele ce-i trebuie pentru studiile sale psihologice şi psichiatrice" — d-l I. Grămadă îşi propune să studieze în deosebi câteva capitole relativ la vieaţa poetului şi alte câteva relativ la isvoarele sale de inspiraţie. Relativ la biografie studiază viaţa de student a lui Eminescu la Universitatea din Viena, activitatea sa ca membru al societăţii *România*, al *Societăţii literare şi ştiinţifice*, al *României June*, ca membru activ în Comitetul pentru pregătirea sărbărilor dela Putna din 1870—71 şi, în sfârşit, cele câteva luni din timpu boalei poetului, petrecute în sanatoriul din Döbling în 1883—84. Relativ la operă studiază isvoarele de inspiraţie ale *Satirei a III-a* şi ale Sonetului *S'a stâns vieaţa falnicei Veneţii*.

In toate aceste aduce multă precizie în detalii şi o adevărată pasiune pentru documentarea exactă; de aceia contribuţiile d-lui I. Grămadă sunt o reală îmbogăţire a cunoştinţelor de până acum despre Eminescu. Autorul se păzeşte cu cea mai mare grijă de a furişa cumva vre-o sugestie sau vre-o ideie personală între rândurile documentelor cercetate şi astfel contribuţiile sale au o valoare incontestabilă de obiectivitate istorică.

Anii petrecuţi de Eminescu la universitatea din Viena sunt cu deosebire importanţi pentrucă aici a venit el pentru întâia oară în contact mai intim cu studiile filosofice, care au determinat un aspect atât de caracteristic al operii sale. După informaţiile precise şi noui pe care le dă d-l I. Grămadă, cercetând arhivele universităţii vieneze, Eminescu a fost înscris la această universitate trei semestre: Semestrul de iarnă 1869—70, semestrul de iarnă 1871—72 şi semestrul de vară 1872. La primul semestru a urmat numai cursuri de filosofie cu profesorii Zimmermann, K. S. Barach-Rappaport şi Th. Vogt; în al doilea a urmat pe lângă cursuri de filosofie cu profesorii de mai sus şi cursuri de drept cu Rudolf Ihering şi H. Siegel şi în al treilea a urmat cursuri de filosofie tot cu Vogt şi Zimmermann şi un curs de drept cu L. Ritter von Arndts. Cursurile de filosofie urmate de Eminescu sunt inevitabilele *Einleitung in die Philosophie*, un curs de *Istoria filosofiei* până la Kant cu câteva lecturi şi analize de texte şi un curs de *Pedagogie generală*; după cât indică titlurile materiilor tratate în cursurile respective nu se întrevede nicăirea vre-o specială atenţiune pentru filosofia contimporană, pentru studiul romanticilor germani şi al lui Schopenhauer de care Eminescu a fost atât de mult înrâurit. Deşi filosofia lui Schopenhaer era în plină înflorire pe această vreme în lumea filosofică germană, totuşi în universităţi ea era încă socotită ca o învăţătură subversivă. Herbartianul Zimmermann nu a avut asupra lui Eminescu decât o influenţă trecătoare; într'o scrisoare de mai târziu către d-l Maiorescu, Eminescu spune textual: *In Viena am fost sub influenţa nefastă a filosofemei herbartiene, care prin natura sa dispensează de studiul lui Kant*". Zimmermann a izbutit doar, prin contrast, să-l îndrepteze şi mai mult spre filosofia Kantiană şi, mai cu seamă spre derivaţiile sale fireşti: romantismul filosofic dela începutul secolului al XIX-lea şi voluntarismul lui Schopenhauer.

Despre cei lalţi profesori pe care i-a audiat Eminescu la Viena — asupra cărora s'ar fi putut cu folos întinde investigaţille atât de minuţioase ale d-lui I. Grămadă — nu putem afirma decât că nu au înscris nici odată un nume remarcabil în istoria filosofiei. Asupra influenţei exercitate de către aceştia în dezvoltarea spirituală a lui Eminescu biografii săi nu ne-au dat încă nici o lămurire.

Cercetările d-lui I. Grămadă ating unul din punctele cele mai însemnate ale biografiei lui Eminescu — o biografie care ar fi o adevărată istorie a spiritului cristalizat în opera poetului — şi vor putea fi continuate pe această cale, cu siguranţa că astfel se va ajunge la o reală explicare a operei prin viaţă.

Cercetările d-lui Grămadă asupra vieţii de student a lui Eminescu în Capitala Austriei sunt interesante pentru viitoarea biografie monumentală a poetului; deocamdată am remarcat în ele amănuntul că Eminescu ţinea de curentul filologic şi probabil că chiar de cel literar al *Junimei* din Iaşi, pe care a apărat-o, încă de pe atunci, într'o memorabilă şedinţă a societăţii *România Jună* în 18 Nocmbrie 1871.

Ultima parte a broşurei d-lui I. Grămadă este fără îndoială cea mai interesantă — şi cea mai simplă. Ea arată care au fost isvoarele de inspiraţie pentru două din principalele poezii ale lui Eminescu: *Satira a III-a* şi Sonetul *S'a stins viaţa falnicei Veneţii*... Prima parte din Satira III-a — Visul Sultanului care ajunge cu cuceririle sale până acolo unde se întinsese în somnu-i umbra uriaşului stejar ce-i răsărise din inimă—este prelucrat după câteva pagini din monumentala *Ges-*

chichte des osmanischen Reiches a scriitorului german *Iosef von Hammer* (I vol. 1300—1520, Pesta 1864, p. 65—67). Aceste pagini conţin aproape tot materialul de povestire din partea citată a poeziei lui Eminescu : şeihul Edebali (din Adana), frumoasa Malchatun, plaiul Eskischer, copacul fermecat ce acopere Atlazul, Caucazul, Taurul şi Balcanii seculari şi de sub rădăcinele căruia isvorăsc Eufratul, Tigris, Nilul, Dunărea bătrână... Câteva expresii sunt luate de asemeni din povestirea lui Hammer, iar restul părţii epice din *Satira a III-a*, întâlnirea lui Baiazid cu Mircea şi lupta dela Rovine sunt creaţiuni ale căror isvoare de inspiraţie rămân încă necunoscute.

Sonetul Veneţiei era mai apropiat, dintre toate originalele străine asemănate cu el, de sonetele lui Platen, cu acelaş subiect şi cu aceiaş tonalitate afectivă. D. I. Grămadă a avut norocul să găsească un original şi mai apropiat decât toate cele cunoscute până acum : Un Sonet de *Cajetan Cerri*, poet italian germanizat, din volumul său *Aus einsamer Stube* (Wien, Verlag von Karl Schönewerck, 1864). Pe o variantă păstrată între manuscrisele lui Eminescu la Academie se şi găseşte indicaţia : „după Cerri" scrisă de însuşi poetul (m. No. 2272, f. 193), dar fiindcă acest nume era cu totul necunoscut la noi, cercetările nu s'au oprit asupra lui. D-l I. Grămadă a găsit volumul *Aus einsamer Stube* în Biblioteca Universităţii din Viena şi a fost isbit de asemănarea celor două terţine din sonetul lui Eminescu cu ale sonetului german. E drept că această asemănare există ; iată textele:

Und tönt dann durch die öde Kirchhofsstile
Von Markusturm die zwölfte Stunde, shaurig,
Wie das Gestöhne einer Schmerzsibylle.

So ist's, als wenn aus einem dumpfen Grabe
Das Wort ertönte, wehmutsvoll und traurig:
„Lass ab ! die Todten stehn nicht auf, o Knabe!"

şi :

Ca 'n ţintirim tăcere e 'n cetate
Preot rămas din a vechimei zile,
San Marc, sinistru miezul nopţii bate.

Cu glas adânc, cu graiul de sibile.
Rosteşte lin în clipe cadenţate :
„Nu 'nvie morţii — e 'n zadar, copile !"

Asemănarea este evidentă, unele elemente sunt chiar mai puţin legate între ele în textul românesc de cât în cel german, dar în total poezia nu are aspectul unei traduceri, ea conţine elemente poetice superioare originalului german din a căror cercetare se poate face un interesant studiu special.

De aceia traducerea sonetului românesc în limba germană nu este de prisos, fiind că nu e o simplă reîntoarcere la obârşie.

Conştiincioasa şi amănunţita cercetare a d-lui I. Grămadă e un progres real în cunoaşterea câtor va ani din viaţa şi câtorva pagini din scrisul lui M. Eminescu.

C. Sp. HASNAŞ

ECOURI

„Tinerimea Artistică" şi-a deschis obicinuita expoziţie anuală — a XV-a la număr — în Dumineca trecută. M. S. Regina Maria, înalta protectoare a Societăţii, a asistat la solemnitatea deschiderii şi a arătat, prin propia colaborare, câtă atenţie binevoitoare acordă tovarăşilor de artă, sculptori şi pictori români.

Pictorii Verona, Vermont, Strâmbulescu, Kimon Loghi, Pătraşcu, Steriadi, Grant, Artachino, Ressu, etc., şi sculptorii Storck, Späthe, Mirea îşi dau întâlnire în salonele expoziţiei.

Cu aceste nume şi cu noua râvnă pe care au depus-o cu toţii pentru realizarea atâtor frumuseţi visate, dau acestei expoziţii o însemnătate cu totul deosebită.

Vom reveni pe larg într'o cronică viitoare asupra *„Tinerimei artistice"* şi vom reproduce pe paginele noastre câteva dintre tablourile cele mai caracteristice.

—

Intre Artiştii români de peste hotare cari îşi aduc aminte de patrie în actualele împrejurări tragice pentru continentul nostru este şi d-ra *Ventura*, al cărei joc puternic, insinuant şi variat a fost încă odată admirat pe scena Teatrului Naţional în *Secretul*, de H. Bernstein, şi în *Dama cu Camelii*.

Reprezentaţiile d-rei Ventura au fost o adevărată sărbătoare artistică pentru publicul bucureştean.

—

Stropi de soare este titlul volumului de poezii de curând apărut al delicatului poet *B. Nemţeanu*.

In volum se găsesc versurile din ultimii ani de activitate ai scriitorului ; o parte dintre ele au apărut în coloanele *Flacării*.

—

Şezătoare literară. — Un grup de scriitori a luat frumoasa iniţiativă de a ţine mai multe şezători literare în câteva oraşe din Moldova. Prima dintre aceste şezători va avea loc la Iaşi în ziua de Duminică 5 Aprilie.

Vor citi din scrierile lor d-nii Sadoveanu, Beldiceanu, Topârceanu, Dr. Mironescu, etc. şi d-na Papadat-Bengescu. D-ra Anicuţa Cârjă va recita.

A doua şezătoare va avea loc la Botoşani.

—

Versurile copiilor, rămaşi lângă căminele pustii dincolo de munţi nu sunt dintre lecturile cele mai puţin duioase pe care le putem întâlni în aceste zile. Un tânăr preot, învăţător de ţară, a avut grija să adune poeziile scrise de fetiţele din şcoala sa, şi să le publice în Românul din Arad. Iată câteva dintre aceste versuri naive şi simple, dar prin aceasta chiar mai atingătoare :

Frunză verde de ludău
Eu mă rog lui Dumnezeu
Şi pentru tătuca meu.
Să fie la Paşti acasă
Să gustăm cu toţi la masă.
De-ar da bunul Dumnezeu
Să se gate-acesta rău
Frunză verde de scumpie
Să mai fie iară bine.

Frunză verde iarbă lată
Să vie tătuca acasă
Şi pe noi să ne grijească,
Că măicuţa singurea
Cu greu ne poate ţinea

Pasăre cu pană sură
Vino şi ia cartea 'n gură
Şi o du pân' la fereastră
La tătuca s'o cetească
Lacrimile să-l pornească
Cum m'au pornit şi pe mine
Când te-am scris carte pe tine.
Frunzuţă de garofiţă
Sunt culese de-o fetiţă
Frunză verde de sub prun
Şi porecla eu mi-o spun
Frunză verde de sacfie
Scrisă de **Buda Mărie.**

Şi alta, cu tot atât de puţină artă, dar cu tot atât de multă inimă :

Păsărică de pe brazi
Sboară de grab' în Carpaţi
Şi te pune pe borneu
Şi-i spune la frate-meu
Voie bună sănătate
Dela o soruţă departe
Şi spune o sărutare
La frate-meu cel mai mare
La frate-meu cel mai mic
Care mult eu l-am iubit
El pe mine m'o doicit
De când maica o murit

Bine-i Doamne cui îi bine
Bine-i cui nu cătăneşte,
Că cinează şi prânzeşte.

Frunză verde cocoriţă
Scrisă de **Nicoară Floriţă.**

—

Democraţia numărul de 1 Aprilie (anul III, No. 1) cuprinde un important articol asupra intereselor României la Dunăre de d-l *Vintilă I. Brătianu: Dunărea şi România*, articole de d-nii *Gh. Adamescu : Chestiunee ştiutorilor de carte ; Dr. M. Coşoiu: Bilanţurile băncilor mici pe anul 1914; Dr. Pop Avramescu : Câteva chestiuni sanitare în timp de războı*, precum şi un bogat material de fapte şi documente în legătură cu evenimentele.

—

Câinii în campanie au un rol activ. Pilda lui Napoleon care sfătuia pe Marmont să posteze câini sub zidurile Alexandriei e urmată. Azi se zice că Germanii au şase mii „sub arme". Ruşii au câinii sdraveni ai Caucazului iar Francezii săraci şi în prăsilă canină utilizează câinii belgi. Ce fac câinii mobilizaţi... Duc veşti între avant-posturi, descoperă răniţii şi formează legiuni de ambulanţă. O, aceştia sunt delicioşi : echipaţi cu un flacon de medicamente şi bandaje de tot felul ei poartă pe pieptul negru crucea roşie. Şi fac minuni de... umanitate. In Manciuria, în războiul trecut, un câine a descoperit 37 răniţi într'o văgăună unde cel mai ingenios om nu'i-ar fi găsit.

De aceia ei suferă şi pierderi însemnate : la asediul Namurului din o secţie de 40, unul singur s'a întors şi acesta bietul, în aşa hal că a trebuit să fie scos din... luptă.

—

Caii de la Elberfeld, caii-cugetători, care au ajuns să ştie şi extragerea rădăcinei patrate a ori cărui număr ce li se dă, faimoşii pensionari ai d-rului Krall au trecut prin clipe tragice. La începutul războiului Kaizerul declarase că „Germania se va apăra pâna la cel din urmă om şi cal". Pericolul deci era iminent şi gazetarii francezi ca o ultimă imputare adusă „Germaniei barbare" au anunţat chiar că i-au văzut murind ca ori ce cai pe câmpul de luptă.

Doliul era mare, când *Deutsche Medizinische Woche* s'a grăbit să desmintă svonul tendenţios relatând lumei că ştie din chiar gura d-rului Krall că rarisimi lui cai sunt singurii cari n'au fost rechiziţionaţi şi odihnesc intelectualiceşte în grajdurile lor de la Elberfeld.

Iată nişte cai neutri !

—

Comentariile lui Polybiu, cartea care a cauzat autorului ei pierderea mandatului de deputat e adunarea la un loc a tuturor articolelor pe care le-a scris zilnic în „Le Figaro", relativ la război, marele Joseph Reinach.

Pedeapsa guvernamentală nu l'a amărat cât de puţin pe distinsul autor care a fost fericit că punându-şi impresiile pe hârtie în chipul cel mai obiectiv el va merita cel puţin să adopte, ca pseudonim, numele lui Polybiu obiectivul istoric străvechi al unor evenimente tot războinice.

Şi aşa se întâmplă cu comentariile fostului deputat francez : sunt o operă de adevărat istoric.

□ □ □

ANUL IV
No. 26

FLACĂRA

11 APRILIE
1915

ABONAMENTE:
In țară: lei 6 pe an; 7 lei când se achită prin incasator. Pentru învățători și preoți sătești: lei 5 pe an
NUMĂRUL 15 BANI
TELEFON 41/7

LITERARĂ ∴ ARTISTICĂ ∴ SOCIALĂ
APARE SÂMBĂTA
DIRECTOR: CONSTANTIN BANU

ABONAMENTE:
Peste munți: coroane 8 pe an; pentru preoți și învățători coroane 6.50 pe an
In străinătate: 10 lei pe an
REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: București
Str. Câmpineanu, 40

CARMEN SYLVA

„IEHOVAH"

— FRAGMNET —

(In poemul „**Iehovah**", de o înaltă inspirație filosofică, figura titanică a lui **Ahasverus**, jidovul rătăcitor și etern, simbolizează însăși Omenirea în căutare nepotolită a Dumnezeului ei, — adică a unui Crez suprem, a unui Ideal ultim.

Carmen Sylva poartă fantoma neîmbunatului Ahasver prin toate epocile mari ale Istoriei, — prin civilizația Indiană, Egipteană, Arabă, prin fanatismul medieval, prin strălucirea Renașterii, prin libera America, prin dogmele moderne ale Transformismului, etc.

Transfigurat când ca hierofant, când ca războinic cuceritor, ca negutător hrăpăreț, ca poet, ca sculptor, ca erou al libertății, etc., el trăește, o clipă, senzații culminante, și are iluzia de a fi găsit „divinul adevărat". Dar se desmeticește mereu, ca și Omenirea întreagă, și pleacă iar pribeag prin spațiu și prin timp, după alt Crez, după alt Dumnezeu, care să fie adevăr absolut, suprem și ultim,—ideal himeric ce se mută și fuge ca și orizontul.

In fragmentul ce urmează, găsim pe Ahasver, ca artist creator din vremea Renașterii).

CÂNTUL XIV

Florența, urbea muzei și artei ce nu moare,
In care viața râde cu patimi creatoare!
Cu mâini diamantate pun nobile femei
Cununi de lucii lauri pe frunți de semizei;
Ateliere numai și mândre catedrale;
Și'n domuri, și'n palate, și'n pulberea din cale
Atâtea geniale minuni și frumuseți
De grație și forță.

Și'n plinul caldei vieți,
Stă creator Maestrul, alesul albei arte,
Ahasverus, — cu manta-i ce fâlfâie 'ntr'o parte,
Cu fin-catifelata bonetă 'n bucle moi,
Și 'n capul său puternic atâtea gânduri noi
Că nu pot mâini zorite a prididi din muncă
Bogata isvorâre de gând, ce 'n lumi aruncă.

Și surâzându'și tainic, șoptește-așa, cu sine:
«Îi sânt acum pe urme, mi'l dumiresc mai bine:
E Dumnezeu în Artă, în Gândul ce se 'ndrumă
Să prindă trup în Forme, — și'n marmoră, și'n humă,
Și'n pânză pune viață, de-o simt și pruncii mici
Și-aud ce tu, Maestrul, prin mute guri le zici!...
O! isvorâți din creer, imagini, în șuvoaie,
Dați brațului meu forță! Și tu, — fii sclav, te'ndoaie
Argil inert, sub suflul de Spirit ce te 'nvie;
Căci eu — etern sânt! Gându-mi e duh de veșnicie!
Eu sorb în mine Lumea și-i pot reface *eul*
In noi tipare —
Eu sânt, eu însu'mi — Dumnezeul!»

Ca beat de vis el ese din bolți de-atelier
Să-i bată fruntea vântul și zorii de pe cer.
Atunci, prin catedrala umbroasă ca'ntr'amurg
El vede — sub o dungă de raze largi ce curg —
O tânără femeie, minune nevisată,
Un cântec, o mireasmă, o umbră prea-curată,
Șezând așa'n uitarea unui adânc extaz;
Spre-un prunc micuț se 'nclină cerescul ei obraz,
Și el a 'ntins mânuțe spre ea, s'alinte lin
Duiosul sân ce-i tinde cu degete de crin,
Și ochi în ochi cu sete se sorb și prunc și mamă
Așa de-adânc-ferice, se pierd și se rechiamă,
Clipită fără țărmuri, când ești și nu mai ești:
Topite's par'că 'n una *a da* și *să primești*,
Lung schimb de frenezie vibrând prin amândoi
Din Pruncul-sfânt spre Mama-Fecioară, și 'nnapoi.

Stă Ahasver, se uită, se uită iar și iar,
Și ochiul lui și fruntea se'ncruntă de amar:
«Nebun ce sânt! Eu umbră! eu tină! eu nimică!»
Se'ntoarnă, — crunt repede cuțitul și despică
O pânză-abia sfârșită; ciocanul greu îl saltă
In sus — și cu detunet o statue înaltă
O sfarmă praf; — se'ntoarnă și dus s'a dus pribeag.

. . . .

Din Alpi în jos e-o vale umbrită de-un huceag,
Ahasver intră 'n tihna-i și lung oftează-a jale,
Și, 'ncet, fierbinți, din gene curg lacrimile sale.
Apoi se svârlă 'n iarbă, se svârcolă mușcând,
Și geme 'n suferire ce trece peste gând.

In românește de TOMA

Cel dintâi cântăreț român al Italiei
GHEORGHE ASACHI

Fără a fi un mare poet, Asachi a fost un poet: nu pentru că a făcut versuri ci pentru că simțirea i-a vibrat. E drept că inspirația lui s'a frânt curând, odată cu primăvara vieții, după ce se deșteptase în cea mai mare poetică țară din lume: *Italia*. Imprejurările învălmășite ale Moldovei au ucis repede în pieptul lui Asachi poetul ce se înfiripase la vederea ruinelor Forului Roman și la flacăra dragostei ideale pentru Bianca Milesi; înăbușind poetul, au trezit în loc pe omul de bine și de inițiativă nepregetată ce și-a revărsat peste Moldova darurile activității lui timp de jumătate de veac. Și, cumpănind lucrurile, țara noastră avea pe atunci mai mare nevoe de o energie practică decât de un talent poetic.

Deși poetul n'a trăit în Asachi decât atât cât trăesc trandafirii, *artistul* a rămas totuși pururi viu în el. Prin pornirea firei lui și prin buna școală pe care o urmase în Italia, în mijlocul neamului celui mai pricepător al frumosului, Asachi a rămas un artist. Versurile lui, lipsite uneori de căldură, au o armonie necunoscută pe vremea acea, o varietate de metru, și o prețiositate de formă în care se vede înrâurirea italiană. Limba lui Asachi e câte odată nesigură: nu vom găsi totuși decât puține abateri dela eufonie și dela euritmie.

Asachi a înțeles frumosul întotdeauna, deși l-a înfăptuit mai arare, neavând o chemare hotărâtă. A alergat dela una la alta, ostenindu-se repede. In locul unui poet, găsim adese numai un artist. E și aceasta ceva: literatura noastră a cunoscut puțini artiști în începuturile ei. Printre versificatorii timpului, lipsiți de inspirație poetică și de priceperea frumuseței exterioare, Asachi se ridică aproape singur ca un om cu o ureche simțitoare la cadențe, ca un înțelegător al sonorității și al metrului felurit.

* * *

Cele două coarde însemnate ale lui Asachi au fost: dragostea și patriotismul. Amândouă au vibrat mai întâiu la Roma.

Dragostea lui Asachi cu Bianca Milesi e cunoscută prin studiul d-lui Dr. C. I. Istrati. Ea fu un viu îndemn pentru Asachi, în înțelegerea frumosului și în iubirea neamului său îndepărtat, pe a cărui slavă o citeau împreună pe pietrele Columnei lui Traian, țintuindu-l chiar dela început într'o atmosferă de artă, de iubire, și de frumusețe morală.

E neîndoios că această dragoste a fost platonică. Poeziile în care e cântată sunt desbrăcate de orice sensualism. Ele au fost scrise mai întâi în italienește, prin înrâurirea poeților italieni, și mai ales a marelui cântăreț al dragostei neîmplinite, a lui Petrarca, care a rămas până la urmă «maestrul» lui Asachi. Versurile acestea și prin noutatea formei – sunt sonete – și prin frumusețea plastică a unora din ele, dar, cu deosebire, prin înălțimea și seninătatea sentimentului, se ridică peste poezia timpului, nesigură ca armonie și plină de sensualismul poeziei noi grecești. Se vede pe dată că isvorul de inspirație a lui Asachi nu e în Anacreon sau în Atanasie Christopulo ci în Petrarca.

Deși motivele nu sunt nouă, deși limba șovăește uneori, — e o fericire totuși că la începutul poeziei noastre găsim acest ciclu de versuri de dragoste în care o pasiune nobilă îmbracă o haină armonioasă.

Icoana Biancăi e evocată într'un vers minunat:

Ușurel pe Monte-Pincio între pinii verzi răzbate.

ca o umbră elisiană ce se plimbă pe aleele umbroase ale Muntelui Pincio.

Cele trei sonete «*Patima*» cu toată prețiositatea simțirii, sunt încă frumoase și, cu unele prefaceri de cuvinte învechite, ar putea fi gustate și azi pentru finețea lor. Pe alocuri găsim o plasticitate cu adevărat parnasiană:

Auzit-a Apeninul eco al durerii mele
Ce din sân Amor îmi stoarce, în tăcut'a nopții clipă
Răsunat-au pân'la Istru patimile cele grele
Ce nu vindecă Higea, nici fântâna Aganipă.

* * *

A doua notă mai puternică a poeziei lui Asachi e nota patriotică. Roma a făcut-o să vibreze.

Toate gândurile poetului sboară la «Maica Roma cea bătrână». El rătăcește prin For cu acelaș suflet ca și învățații ardeleni, ca un Șincai sau un Petre Maior. Asachi e un adevărat daco-român, cucerit de pulberea de aur a trecutului.

Abia ajuns la Roma, el scrise oda *Către Italia*, aducând o mișcătoare salutare țărmurilor fericite ale Ausoniei:

Vă urez frumoase țărmuri ale—Ausoniei antice:
'Nconjurate de mări gemeni, împărțite de-Apenin,
Unde lângă dafin verde crește-olivul cel ferice,
Unde floarea nu se trece supt un cer ce-i tot senin,
Unde monumenturi mândre-a lumii domnitoare [ginte]
Inviază mii icoane la aducerea-aminte...

Intreaga odă e frumoasă, plină de avânt, plină de înțelegerea podoabelor firei, plină de poezia trecutului. Totul îl mișcă la Roma, dar nimic nu-l putea sgudui mai adânc decât coloana lui Traian:

Intre sfărâmate temple, obelisce și coloane,
Ca un turn de fer întreagă stă coloana lui Traian;
Pe ea văd Istrul: se pleacă iasiene leghioane,
Cum cu patria sa piere-al Decebalului oștean
Și cum în deșearta Dacie popor nou se'ntemeiază
De unde limba, legi și nume a Românilor derează.

Oda lui Asachi respiră pietatea filială a copilului ce trece pe lângă casa bunicului:

Un Român al Daciei vine la strămoși, ca să sărute
Țerna de pe-a lor mormânturi și să'nvețe a lor [virtute.

Dar ea nu e numai un strigăt de recunoștință către «maica Roma», ci și un imn către frumusețea Italiei moderne, a Italiei lui Galileu, Rafael și Ariost, a Italiei îmbălsămate de flori de mirt și de laur, pe care n'o văzuse nici Șincai nici Petru Maior. Asachi nu era numai un daco-român, ci și un artist. In sonetul *Către Tibru*, admirația lui nu merge spre Italia veche ci spre Italia Renașterii și a sonetelor lui Petrarca:

Nici sunând pe fluer doine încă'n Dacia umbroasă
N'auzit-am în junie dulce versuri așa line,
Precum sună'a lui Petrarca lira cea armonioasă.

In Asachi vedem, deci cu drept cuvânt pe întâiul nostru cântăreț al pământului binecuvântat al Italiei...

E. LOVINESCU

DOARME MAREA

Doarme marea liniștită și din când în când ușor
Pieptul plin, rotund și-l mișcă ca 'ntr'un tânăr vis de dor,
Și sub moale văl de unde trupul leneș și-l întinde;
Soarele de sus o vede și mai tare se aprinde.

Tot mai des tresare-acuma pieptul plin, neprihănit,
Și tot mai adânc răspiră și tot mai neliniștit;
Soarele de sus îl soarbe și cu buze arzătoare
Focul patimei aprinde 'n pieptul fragedei fecioare.

Geme marea între țărmuri și-și frământă trupul plin
Și 'n fâșii cu agitate mâni rupându-și vălul fin,
Tot mai sus și-aruncă pieptul, ea, cu capul dat pe spate,
Parc'ar vrea să și-l ridice pân' la soare și nu poate.

G. ROTICA

MELODIE TRISTĂ

In suflet port adeseaori
Tăcere neagră de cavou,
In el perdutele-amintiri
Răsună viu ca un ecou.

Răsună, viața-mi răscolesc,
O mare sumbră toate-apar
Și toate gem, sunt ani de când
Lumina stinsă e în far!

Alexandru T. STAMATIAD

ITALIA IRREDENTA

Când se vorbeşte de *Italia irredenta* se înţelege de către Italieni, acele ţinuturi care, din punct de vedere geografic, etnic, istoric, limbistic, şi mai cu seamă al aspiraţiilor naţionaliste, sunt teritorii curat italieneşti, însă de mult timp subjugate şi încă astăzi stăpânite de monarhia Austro-Ungară. (Cuvântul *irredentă* însemnează *nedesrobită*, sau *nemântuită).*

După această definiţie precisă a *Italiei-irredente* — sau a Italiei nedesrobite — rămân excluse din conceptul irredentist italian toate celelalte ţinuturi aflătoare dincolo de actualul regat italian, cari deşi sunt italiene geograficeşte, istoriceşte, etniceşte şi chiar prin limbă, totuşi populaţiunile lor nu au aspiraţii naţionaliste italiene. Astfel de ţinuturi sunt: Corsica, Nizza, Savoia (aparţinând Franţei); cantonul Tesin şi o parte din cantonul Grizonilor (aparţinând Elveţiei), grupul insulelor Malta (Malta, Godzzo şi Comino aparţinând Angliei), în fine republica San-Marino constituită din timpurile cele mai depărtate în sânul chiar al peninsulei Italice, cea mai minusculă (59 kmp. 1600 loc.), dar tot odată cea mai veche republică din Europa.

Nu, aceste ţinuturi pe cari le-am enumărat, nu fac parte din *Italia Irredentă*, căci ele nu se consideră robite unei puteri streine. Mare ne-a fost mirarea când am citit nu de mult un articol al unui ilustru istoric român, în care se spunea că Italia ar fi gata să intre în acţiune alături de Tripla Inţelegere dacă Franţa i-ar înapoia Corsica, Nizza şi Savoia! Nici unul din cei 37 milioane de Italieni pe cari îi numără astăzi Italia — nu s'a putut gândi vre-odată la aşa ceva. Toată lumea ştie că aceste ţinuturi au devenit şi sunt franceze, fie prin convenţie reciprocă, cum este cazul insulei Corsica, cedată Franţei la 1768 în urma unei conpensaţii băneşti, primită de republica genoveză, fie prin anexiune, precum este cazul teritoriilor Nizza şi Savoia, care la 1860 — în urma unui plebiscit universal — au fost cedate de Italia de bună voie Franţei, ca răsplată pentru ajutorul dat de armata franceză în războiul neatârnării de la 1859. A vorbi deci de Corsica, de Nizza şi de Savoia ca de teritorii *irredente*, care ar putea să fie retrocedate Italiei înseamnă a nu cunoaşte istoria, necum aspiraţiile popoarelor din aceste ţinuturi, cari nu se consideră robite vre unei puteri streine. Tot la fel este cazul Italienilor cari singuri au dorit să devie cetăţenii confederaţiei elveţiene şi acelora din Malta cari de la 1800, de când Englezii au pus mâna pe aceste insule, au devenit mândri de a face parte din marele imperiu britanic.

Adevărata *Italie Irredentă* este deci numai aceia cari se află sub stăpânirea asupritoare a Austriei. Năzuinţele Italienilor numai spre această Italie sunt îndreptate şi numai către ea se îndreaptă speranţele şi opera reîntregirii neamului italian. Numai ţinuturile, cari gem sub jugul tiraniei Austro-Ungare au, fireşte, aspiraţiuni de desrobire, iar aceste aspiraţiuni fiind prea drepte, *irredentismul* italian va triumfa, precum va triumfa *irredentismul* român faţă de Transilvania, Bucovina şi Basarabia şi irredentismul sârb faţă de Bosnia şi Herţegovina.

Acum să vedem, în detaliu, din care teritorii se compune această *Italie Irredentă*, care de atâta amar de vreme sângeră în ghiarele vulturului bicapet al Habsburgilor şi care trebue să obţie mântuirea ei cât se poate mai curând.

Inainte de toate *Trentinul* sau *Tirolul Italian*, apoi *Veneţia Iulia*. Sub acest din urmă apelativ Italienii înţeleg acea parte

---

GIOSUÈ CARDUCCI

MIRAMAR

— ODI BARBARE —

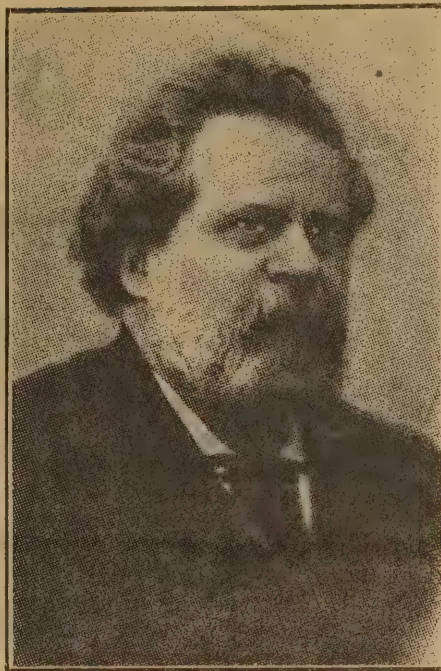

G. Carducci

O Miramar [1]), spre-a tale albe turnuri
De cerul plin de ploaie întristate,
Negri, ca stoluri de sinistre păsări
Vin nouri, nouri.

In ale tale cenuşii granituri,
O Miramar, din mare ridicate
Cu mugetul de suflete 'n mânie
Bat nalte valuri.

Triste în umbra norilor, spre golfuri
Stau şi privesc cetăţile cu turnuri:
Muggia, Pirano, Egida, Parenzo —
A mării gemme;

Mugind împinge — a ei mânie marea
In bastionul stâncilor, de unde
Din două părţi la Adria ţi-s ochii,
Habsburgă stâncă;

La Nabresina cerul tună 'n lungul
Coastei de fier; de fulgere Triestul
Incoronat, în fund, ridică capul
Peste furtună.

Toate râdeau atunci, în dimineaţa
Dulce de-april, când a ieşit bălanul
Imperator şi cu frumoasa-i Doamnă
La drum pe mare!

Pe-obrazul lui luceà puterea calmă
Şi bărbăteasc'a stăpânirii; ochiul
Domniţei sale, mândru şi albastru,
Umbla pe mare.

Castel, adio! Din ferice zile
Cuib de amor, întemeiat zadarnic.
Pe'nsurăţei, pe-oceanele deşarte
Alt vânt îi mână.

De o speranţă vie duşi, ei lasă
Sălile cu triumfuri şi gravate
Cu maxime. Lui îi vorbesc zadarnic
Goethe şi Dante

Din a lor cadre vii. Şi, cu obrazul
Mobil, un sfinx pe unde îl atrage,
Ş'atunci deschis el Romancero-l lasă
La jumătate.

O, nu-i un cânt de-amor şi vitejie,
Nici sunet de ghitară să-l primească
Acolo 'n Spania, la Aztechi! Cu vântul
Ce plâns de moarte

Vine din capul trist de la Salvore
Cu tânguitul răguşit de valuri?
Cântă morţii veneţi ori istriene
Bătrâne zine?

— Spre râul tău o'ndrepţi pe marea noastră,
Habsburg fecior, *Novara* cea fatală.
Cu tine-aleargă Furia şi pânza
La vânt destinde,

Nu vezi cum sfinxul schimbă-se la faţă?
Se dă 'napoi, perfidul; cum se uită
Spre Doamna ta! Ioana cea nebună-i,
Albă la faţă;

Un cap tăiet rânjeşte crud la tine,
E-Antonieta. Şi cu ochii putrezi
Ţintiţi spre voi, cu-obraz hidos şi galben —
E Montezuma.

In codrii de agavi, ce nu se mişcă,
Urieşi, de-un vânt prielnic, niciodată,
Pe piramida lui stă şi aruncă
Livide flacări

In tropicalul întuneric, zeul
Huitzilopotli; sângele-ţi miroase
Şi marea naltă cercetând cu ochii
El urlă: — vină!

De când te-aştept! O, cruda rassă albă
Dărmă regatu-mi, templele-mi sfărâmat-a,
Vină, menită victimă, nepotul
Lui Carol-Quintul.

Nu pe ai tăi străbuni infami, de boală
Mâncaţi, ori arşi de furie regească;
Te vreu, te rup pe tine, renăscută
Habsburgă floare,

Şi sufletului lui Guatimozino
Supt pavilionul soarelui stând rege,
In iad te dau curat, puternic, mândru,
Maximiliane!

Trad. de **Al. A. Naum**

[1]) Castelul de unde a plecat Maximilian de Habsburg spre a lua coroana Mexicului.

a Italiei deja cunoscută de cel mai vechiu geograf Ptolomeu, în limitele sale naturale, care este cuprinsă între Alpii Iulieni şi golful Quarnero, cu alte cuvinte teritoriile Goriţia, Gratisca, Trieste şi Istria supuse Austriei şi Fiume supus Ungariei, graţie unui dar nelegiuit al Mariei Teresa.

Trentinul sau Tirolul de Sud, se întinde de la isvoarele Adigelui lângă Glurns până la Merano, şi de la Merano până la Carnia (Toblac), de la Apus la Răsărit, iar la Sud vârfueşte cu lacul Garda. Acest teritoriu este curat italian. El se întinde pe o suprafaţă de vre-o 15 mii klm. patraţi cu o populaţie de 450 mii Italieni, în mijlocul cărora au pătruns 150 mii Nemţi şi Slavi, cari nepoftiţi au emigrat aci, numai cu scopul viclean de a deznaţionaliza o provincie, care până la 1509 a făcut parte din republica veneţiană, trecând la această dată printr'o viclenie diplomatică în posesiunea Austriei, la care şi azi se găseşte lipit. Italienii însă din Trentin n'au uitat nici limba, nici origina, nici dreptul lor de a fi uniţi într'o zi la patria mamă, şi ei se luptă din răsputeri de patru secole pentru aşi realiza idealul.

Veneţia Iulia se întinde de la isvoarele Isonţului până la Tricorn (Muntele Terglou) şi dela Tricorn în Alpii Iulieni, spre Sud, până la Porto Re pe golful Quarnero, lângă Fiume, cuprinzând întreaga peninsulă istriană. Suprafaţa *Veneţiei Iulie* este de vre-o opt mii klm. patraţi împreună cu Fiume şi numără aproape 1 milion de locuitori. Majoritatea populaţiunei este italiană de origină, de limbă şi de sentiment. Istria, Trieste, Gradisca, Goritzia şi Fiume au făcut parte din timpurile cele mai depărtate şi până la 1797 din teritoriul Italiei.

Romanii au ocupat Istria în anul 170 a. Chr. Strămoşii noştrii glorioşi abia eşiţi învingători în luptele cu Cartagena, îndreptară privirile lor spre nordul Italiei, şi mai întâi de toate supuseră pe locuitorii din Alpii Iulieni până la Quarnero. Dar apreciind îndată calităţile războinice şi de mândră independenţă ale acestor locuitori, nu făcuseră din ei nişte sclavi, ci nişte tovarăşi de luptă în contra altor popoare. Romanii au favorizat în această nouă provincie desvoltarea culturei latine, comerţul, industria şi mai cu seamă agricultura colonizând-o cu peste 40 mii de agricultori latini. Pentru a consolida posesiunea Istriei, Romanii au stabilit aci garnizoane militare puternice: legiunea a 6-a (cea învingătoare) şi a 8-a (cea triumfătoare) obţinură ca răsplata vitejiei lor pământurile cele mai rodnice ale peninsulei Istriene,—acolo se fixară ca şi urmaşii lor. Mai multe dintre coloniile romane din Istria ajunseseră la gradul cel mai înalt de prosperitate şi cultură. Există şi acuma, în mai multe localităţi, glorioase monumente din timpul stăpânirii romane în Istria. Această stăpânire a ţinut 5 secole. Ca şi în Dacia Romană, influenţa latină în toată peninsula istriană a fost neperitoare: limba, datinele, moravurile şi sentimentul nobilei origine au rămas neştirbite prin timpuri seculare, şi astăzi încă triumfează de ori ce împotrivire asupritoare.

DIN ROMA LIBERĂ

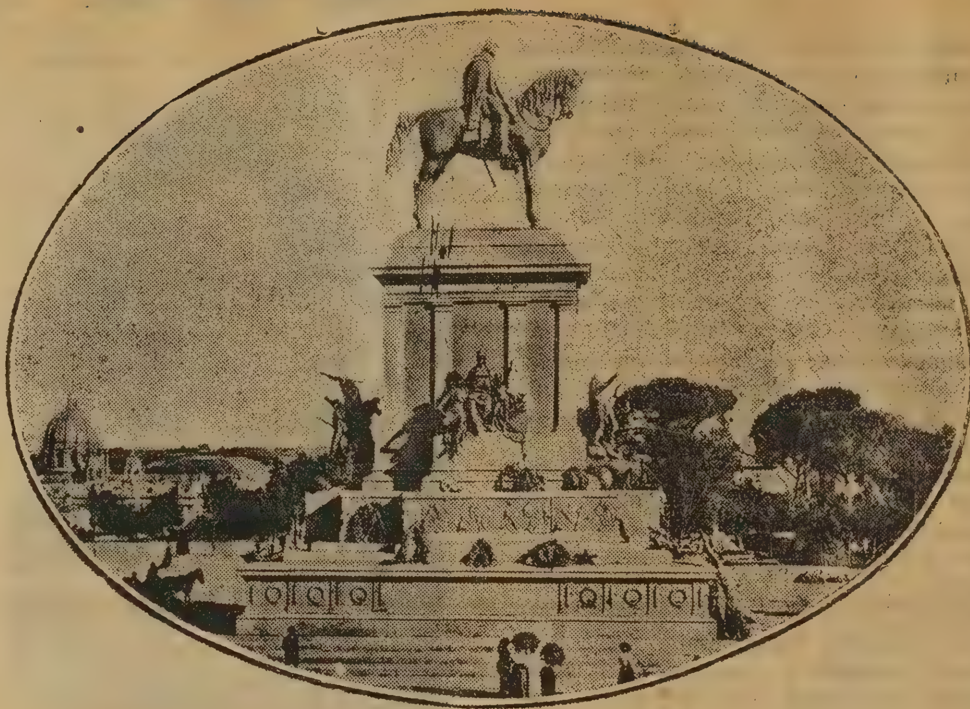

Monumentul lui Garibaldi

Chiar după încetarea dominaţiunei romane Istria a rămas italiană. Până în secolul al VIII d. Chr. a fost denumită şesul Ravenei şi podoaba Italiei. In timpul Longobarzilor, Istria a rămas credincioasă legislaţiei latine ca şi Veneţia, Ravena, Roma, Toscana, Umbrii, Abruzzo, Calabria. Sub domnia lui Carol cel Mare, Istria şi Veneţia au constituit o singură provincie. Mai târziu când patriarhii Aquileei au încercat să impună marchizatului Istrian, guvernatori streini, Istria s'a împotrivit şi a trebuit să i se deie guvernatori italieni. De la secolul 16-lea până la sfârşitul sec. 18-lea între Austria şi Veneţia s'au încins lupte crâncene pentru stăpânirea Istriei, însă serenissima Republica a triumfat şi Istria a rămas până la 1797 provincie italiană. Dar la această epocă Franţa, sub pretextul desrobirii popoarelor, amestecându-se în treburile Italiei, a sugrumat libertăţile republicei Veneţiei şi a vândut pe aceasta, împreună cu Istria şi Dalmaţia, Austriei al cărui împărat era socrul lui Napoleon. După aproape 20 de secole de viaţă italiană, Istria graţie lui Napoleon a devenit o posesiune austriacă. Totuşi această perlă a Adriaticei a mai trăit încă 10 ani în tovărăşie cu Italia, adică până când la 1805, fantezia lui Napoleon, mereu preocupată de a face şi de a desface stăpânirile, a smuls cele 3 provincie vândute Austriei — Veneţia, Istria şi Dalmaţia— şi le-a înglobat în noul său regat italic: chestie iarăşi de a spori veniturile familiare. Dar la 1814 când a căzut în capcana englezească acela care furase chiar cai de bronz de la San Marco din Veneţia pentru aşi împodobi arcul său de triumf la Paris, Veneţia, Istria şi Dalmaţia redeveniră iarăşi posesiuni austriace. La 1866 Veneţia în fine fu redată Italiei dar Istria cu Trieste, Gradisca şi Goriţia au rămas în ghiarele Austriei.

Aceasta este împreună cu Trentinul *Italia Irredentă*, la care, printr'un drept sfânt, râvneşte Italia; aceasta este acea parte frumoasă subjugată şi tiranizată de Austria şi care aşteaptă cu nerăbdare ceasul mântuirei. Dăm aci tabloul exact al ţinuturilor care constituesc *Italia Irredentă* cu arătarea întinderei lor şi populaţiei curat italiene:

1. *Trentinul*	15.752 kmp.	454.500 loc. it.
2. *Goriţia* şi *Gradisca*	2.927 „	261.721 „
3. *Trieste* cu terit. său	95 „	229.475 „
4. *Istria*	4.951 „	403.261 „
5. *Fiume* cu terit. său	20 „	454.500 „
	23.745 kmp.	1.803.457 loc. it.

Va să zică peste 23 mii kmp. de teritoriu cu aproape două milioane italieni trebue să înceteze de a fi prada Austriei, pentru a se alipi la patria-mamă, care e Italia.

Dar în ce mod, şi când acest act de dreptate a reîntregirei neamului italian va putea fi săvârşit? Prin războiu imediat sau mai târziu prin diplomaţie? Aci stă chestia; chestie grea, care în acest moment, chiar, împarte politica italiană în două tabere: una, mai aprinsă, doritoare de a-şi dobândi dreptul prin arme,—alta mai răbdătoare, care ar voi să aştepte deslegarea ei pe un teren paşnic.

S'a zis de către cei dintâi, că din neutralitate nu poate ieşi dreptul la vre-o compensaţie. Să ne înţelegem. Neutralitatea unei ţări mici nefolosind niciuneia din actualele puteri beligerante, nu poate folosi nici ei. Însă neutralitatea unei ţări ca Italia, care numără 37 mil. locuitori şi care dispune imediat de peste 3 mil.

de soldaţi[1]) bine înarmaţi este de o însemnătate colosală în balanţa actualei conflagraţii. Dacă Italia s'ar fi dat de partea Germaniei, Franţa ar fi avut de mult soarta Belgiei; dacă s'ar fi dat de parte Triplei Inţelegeri, Germania nu numai că ar fi fost silită să-şi retragă armatele sale de pe teritoriul francez, dar ar fi fost alungată şi din Belgia; iar Alsacia-Lorena n'ar mai fi astăzi provinciile Kaiserului. Iată pentru ce chiar dacă Italia nu intră în acţiune, va avea mai târziu drept la compensaţiile de teritoriu compensaţie care au de ţintă *Italia Iredentă*.

O mare parte din oamenii politici Italieni, în fruntea cărora se află fost prim ministru Giolitti este de această părere, şi este foarte probabil că aceasta va fi calea ce va urma Italia. Mulţi Români şi-au făcut iluzii că Italia va intra curând în acţiune în contra Austriei pentru realizarea idealurilor sale *irredentiste*. Oamenii de seamă din ţara noastră care s'au dus într'adins în Italia, ca să afle intenţiile ce le are în această chestie, impresionaţi de entuziasmul cu care au fost primiţi şi de discursurile naţionaliste ce le-au auzit, s'au reîntors cu convingerea că poporul italian, în unanimitate este pentru război şi e gata să pornească în contra Austriei pentru mântuirea Trentinului, Istriei şi Triestului. Să ne fie permis de a spune acestor bărbaţi distinşi că ei au confundat sentimentul maselor şi al unora din conducătorii lor iresponsabili cu severa judecată care călăuzeşte pe adevăraţii factori răspunzători ai politicei italiene. Ei au simţit bătăile inimei: nu şi-au dat seama însă de echilibrul creerului. Orice italian este antiaustric şi *irredentist* din naştere; dar aceasta nu este o raţiune suficientă pentru a justifica o acţiune războinică, care ar putea să fie o aventură primejdioasă. Dacă se poate obţine un rezultat satisfăcător fără jertfă de sânge şi de bani, pentruce Italia nu s'ar menţine neutră până la sfârşit? Aşa pare a fi astăzi modul de a vedea a celor mai de seamă oameni de stat din Italia.

Mai întâi de toate este cunoscut că neutralitatea Italiei i-a fost impusă însuşi de tratatul Triplei Alianţe. Prin acest tratat, care încă n'a fost denunţat, ea s'a angajat a nu întreprinde nici o acţiune în contra Germaniei sau a Austriei, ci din contra a le da ajutor, în cazul când una sau alta din aceste puteri ar fi atacată. Această alianţă a fost contractată pentru menţinerea păcei în Europa, iar nici de cum pentru dezlănţuirea unui război. Italia deci, în lealitatea sa, chiar dela începutul ostilităţilor, a declarat că nu va merge nici cu unii nici cu alţii şi va rămânea neutră, pe cât timp interesele sale nu vor fi primejduite. Nu încape îndoială că atât Germania cât şi Austria se feresc de a jigni câtuşi de puţin interesele Italiei.

A ataca Austria de către Italia astăzi, când cea dintâi are pe braţele sale sleite Rusia şi Serbia, şi mâine poate şi România, n'ar fi niciun act leal, nicio întreprindere de mare vitejie cu care s'ar putea lăuda. Evident că naţionaliştii irredentişti n'au aceste scrupule de sentiment. Ei pun mai presus de toate, interesele ţărei lor proprii: lucru care de altmintreli este conform cu principiile unei politici sănătoase. Ei zic: „Dacă lăsăm să treacă acest moment istoric (adică oportun) pentru realizarea drepturilor noastre, acest moment nu se va mai prezinta nici într'o sută de ani, şi atunci adio visul frumos de reîntregirea neamului!“. Italia are însă şi o altă concepţie politică: „Fructele nu se culeg de cât atunci când sunt coapte“. Pare că chestia Triestului, mai cu seamă, nu a ajuns la maturitate.

Italia nu este însă convinsă că Germania nu va ieşi învingătoare din actuala luptă uriaşă ce-a întreprins în contra Franţei, Angliei şi Rusiei. Ea crede încă în posibilitatea unei isbânde decisive a armatei teutone, care fără doar şi poate s'a arătat, în aceste 7 luni de lupte gigantice, cea mai puternică, cea mai bine organizată armată din lume. Nu este intenţia noastră de a discuta modul de a înţelege dreptul ginţilor şi respectul datorit civilizaţiei: aceste sunt lucruri de care nici Alexandru-cel-Mare, nici Cezar, nici Napoleon n'au ţinut de loc seamă; răsboiul civilizat nu poate exista, fiind prin el însuşi o barbarie. Dar e un fapt necontestat că, pe când Germanii au nimicit Belgia, că stau neclintiţi pe teritoriul francez, că au pătruns în Rusia, până aproape de Warşowia, că ei bombardează zilnic coastele Angliei, nicio armată franceză sau engleză sau rusă nu se află pe teritoriul german. Ce s'ar întâmpla dacă astăzi Ialia ar ocupa Trieste, şi mâine Germania ar ieşi învingătoare din lupta în care este angajată? Ar isbucni imediat un răsboiu Italo-German, căci pangermanismul nu poate admite ca Trieste să nu fie în viitor un port al Germaniei, port la care de prea mult timp râvneşte. Deja la 1853 Paul de Lagarde profesor la Universitatea din Göttingen şi unul din premergătorii pangermaniştilor considera „dobândirea Triestului ca o chestie vitală pentru Germania. Chiar dacă toţi Italienii, zicea el în *Deutsche Schriften* (ed. Dietrich, 1892), s'ar pune în contra noastră, niciodată acest port nu va intra în posesiunea lor“. In urma intensei propagande pangermaniste, care se face de 20 ani, Germanii de astăzi voiesc, mai curând sau mai târziu Trieste.

Puţin le pasă, zic ei, de aspiraţiile şi rezistenţa ce vor întâmpina din partea Italiei.

Iată pentru ce Italia e silită a fi prudentă şi de a-şi pregăti terenul oportun revendicărilor sale, pentru momentul când cu succes, la încheierea păcei, va putea impune voinţa sa.

Cazul României este cu totul altul: *Sau acuma sau niciodată*.

De aceia interesele Italiei şi ale României nu sunt comune, precum s'a repetat prea adeseori; cel mult prezintă un caracter de afinitate, având şi una şi alta ceva de revindecat dela Austro-Ungaria. Valorificarea însă a acestor revinnu poate să aibă loc pe aceiaşi cale: Italia trebue să aştepte desnodământul conflagraţiei actuale, România trebue să profite de momentul ce-l va crede oportun şi, de oarece Austria şi Ungaria nu vor fi niciodată dispuse a ceda de bună voie ceva din ceiace constitue proprietatea lor uzurpată,—şi, de oarece nici diplomaţia europeană nu se va arăta mai târziu prea dispusă la lichidarea Austriei, de frica că Germania să nu tragă din această lichidare foloase mărindu-şi teritoriul, au dreptate aceia care strigă în ţara noastră: *Armele sunt gata! Ora a sunat!*

Dar pentru *Italia Irredentă* ceasul va suna la timpul său; şi atunci: *Finis Austriae!*

Au trecut de mult timpurile de când Metternich putea să spuie: *Italia nu este decât o expresie geografică*,—iar Lamartine să numească frumoasa peninsulă, mama tuturor civilizaţiilor moderne: *Ţara morţilor!* Acea *„expresiune geografică“* a devenit o putere de prima ordine în Europa, putere, care graţie reînviatei vitejii a morţilor ei glorioşi, va arăta în curând lumei uimite, care din cele două ţări — Italia sau Austria — e menită să devie *„O expresie istorică de tristă amintire“*.

Dr. L. E. SINIGAGLIA

□ □ □

[1]) Cifra este exactă. Dacă România cu o populaţie de 7 mil. 300 mii loc. dispune de o armată de 700 mii oameni. Italia care are o populaţie de 5 ori mai mare, poate conta pe o armată de peste 3 mii. Statisticele recente dau cifra de 3 mil. jumătate.

NOAPTE DE VARĂ

E-o noapte albă, clară, de ai zice
Că peste înflorirea din grădină
A coborât în ploae de lumină
Tot sufletul candidei Beatrice.

Nici florile nu dorm. Sus pe colnice,
Vrăjită se desface o verbină,
Doi crini plecaţi, de par'că se închină,
Aşteaptă, adierea să-i ridice...

Grădina 'ntreagă pare-acum dublată
Când floarea-şi lasă umbra cizelată
Şi ramu 'ntinde umbra lui supţire,

Bat clipele dorinţelor depline
In jurul parfumatelor potire
Din nopţile acestea feminine...

Alfred MOŞOIU

MUZICA ITALIANĂ

O simplă privire asupra muzicei italiene, ar comporta volume întregi: în cele câteva rânduri îngăduite aci, nu ne va fi cu putinţă, — spre a satisface cererei ce ni s'a adresat,—decât să trecem în revistă, — vertiginos de iute, în galopul calului din *Erlkönig*,—fazele principale ale acelei muzici.

Vom începe, bineînţeles, cu Romanii, — nu vă speriaţi, voi căuta a nu fi pedant.

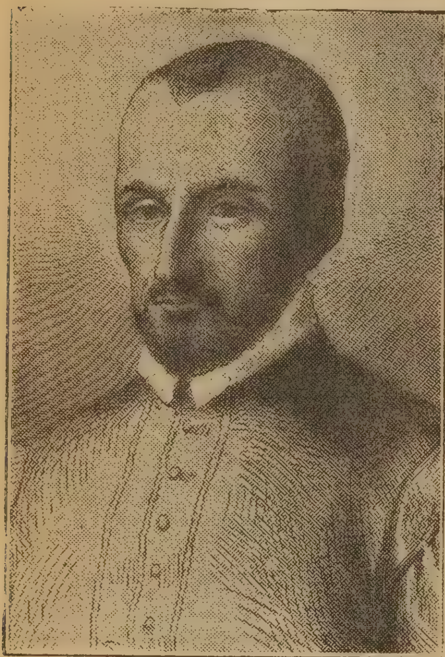

Palestrina

Romanii împrumutară dela Greci, aproape întreg sistemul lor muzical, precum şi obiceiul de a acompania cu instrumente, pe actori şi pe oratori.

Acest acompaniament se executa cu două feluri de flauturi, unele,—*tibiae dextrae*,—destinate situaţiunilor grave, patetice, celelalte, — *tibiae sinistrae*, — întrebuinţate în situaţiunile comice.

Ajungem, — în galopul nostru vertiginos, — la întemeierea religiei creştine, la ceremoniile religioase cu pompele lor măreţe, cu cânturile lor liturgice intonate la început de întreg poporul împreună cu preoţii, mai în urmă de clerici iscusiţi în arta de a cânta.

Papa Silvestru I-u fu acela care întemeiă la Roma, prima şcoală de cântăreţi bisericeşti, şi **Sfântul Ambrozie**, episcopul Milanului, descoperi, la sfârşitul veacului al IV-lea, sistemul muzical care aşeză pe temelii solide, reformele cărora datorim muzica noastră de azi: el împărţi scala sunetelor, în serii de câte opt note consecutive a căror ultimă notă se găsea la octava primei note,—octava de azi.

Două sute de ani în urmă, **Papa Sf. Grigore Cel Mare**, complectează opera Sfântului Ambrozie, stabilind bazele plinului-cânt astfel cum există încă în zilele noastre.

In secolul al XI-lea, dăm de călugărul benedictin **Gui d'Arezzio**, — reţineţi acest nume, — din mânăstirea Pomposa, a cărui metodă simplă contribui puternic la răspândirea sciinţei muzicale: lui se datoreşte *monocordul* şi denumirea celor şase d'intâi note ale gamei: monocordul era un instrument compus de o masă pe care erau însemnate literile reprezintând notele; o coardă întinsă dedesubtul căreia se mişca un căluş, da intonaţia notei sub care se aşeza căluşul. Graţie acestui instrument regulator, fură întemeiate şcoli de cânt cari respândiră cu repeziciune instrucţia muzicală.

Lui Gui d'Arezzio datorim denumirea actuală a notelor: „Copii cărora le predau muzica“, — scrie el unui amic, — „pot cânta, după trei zile, oare cari melodii la prima vedere. Pentru a da fiecărei note intonaţia cuvenită, e de ajuns ca ei să-şi reamintească exact sunetul primelor silabe a unei arii cunoscute. Aria de care mă slujesc de obiceiu la lecţiile mele, e aceea a imnului S-lui Ioan Baptist:

Ut queant laxis
*Re*sonare fibris
*Mi*ra gestorum
*Fa*muli tuorum
*Sol*ve polluti
*La*bii reatum“....

Aceste silabe *ut, re, mi, fa, sol, la,* cari nu erau în gândul lui Gui d'Arezzo decât un mijloc mnemonic, deveniră numele efective ale notelor gamei, înlocuind astfel cele şase litere ale alfabetului roman; singură a şaptea notă a gamei, neavând încă o denumire specială, era reprezintată prin litera **B**: flamandul Waelraut, — secolul al XVI-lea,—dete numele de *si*, notei a şaptea, stabilind astfel împărţirea scalei pe octave.

Mişcarea rodnică a Renaşterei, imprimă însă o nouă direcţiune artei muzicale.

Muzicianii secolului al XVI-lea se ocupară, mai cu seamă, de ceia ce fusese omis, — poate chiar dispreţuit, — până atunci: de *melodie*, de acel factor neapărat, care dă muzicei mişcarea, coloritul, viaţa.

In capul lor se înălţa **Palestrina**, maestrul capelei S-tului Petru dela Roma: *Liturghia Papei Marcel*, plină de maiestate, de seninătate, îi merită faima unui compozitor de geniu.

Tot în secolul al XVI-lea, trebuesc semnalate atât în Franţa cât şi în Italia, încercări muzicale sub numele de *baleturi, intermediuri, mascarade*, printre cari, cel mai reuşit e baletul compus de **Baltazarini.**

Odată cu *oratoriul*, îşi făcea apariţia la Roma, şi *drama lirică*: **Giacomo Peri, Giulio Cacini** şi **Claudio Monteverde,** (sfârşitul veacului al XVI-lea şi începutul veacului al XVII-lea), sunt principalii premergători.

Apoi **Ferrari** şi **Manelli**, autorii operei *Andromede*, **Frescobaldi**, organistul S-tului Petru dela Roma, căruia datorim *dublul-contrapunct* şi *fuga* propriu zisă; **Carisimi**, creatorul *cantatei*; **Stradella** compozitor bisericesc, etc.

In secolul al XVII-lea, două şcoli vestite produc în Italia elevi iluştrii: şcoala napolitană şi şcoala veneţiană.

Această din urmă numără în sânul ei pe **Antonio Lotti** maestru de capelă a catedralei San-Marco, care a scris cu un succes egal, muzică religioasă şi muzică de teatru; **Marcello**, patrician din Veneţia, compozitor doct şi minunat, autor al celor *50 de psalme* pe una sau mai multe voci, cu coruri şi soli, acompaniate de orgă şi instrumente; aceste psalme au devenit clasice şi se cântă încă azi; **Caldara** fu şi dânsul un muzician savant şi fecund.

Tot atât de înfloritoare era şi şcoala napolitană înfiinţată de **Alexandru Scarlatti**, elevul lui Carissimi şi unul din cei mai mari muziciani de cari se poate făli Italia: acest maestru ilustru a strălucit în toate genurile: în genul dramatic a creat *aria* propriu zisă, compusă din două părţi distincte, prima arie fiind repetată la sfârşitul arii a doua; lui se mai datoreşte şi *recitativul obligat* acompaniat de orchestră în locul clavecinului.

Principalii săi elevi au fost **Leo, Durante, Feo, Hasse, Porpora, Pergolese,** ilustrul autor al nemuritorului *Stabat Mater* şi al operei celebre *La Serva Padrona.*

Arta muzicală foarte strălucită la acea epocă în Italia, mai numără şi maeştrii ai cântului ca **Porpora, Pistocchi** şi **Fedi;** virtuozi ca **Corelli** şi **Tartini,** adevăraţii creatori ai artei vioarei; **Domenico Scarlatti,** fiul lui Alexandru şi autor a nenumărate opere pentru clavecin, instrument din care cânta cu o neîntrecută măestrie.

In secolul al XVIII-lea arta dramatică e înfloritoare în Italia: **Duni**, creatorul operei-comice franceze, compusese, înainte de a se fi stabilit la Paris, mai multe opere reprezintate la Roma şi Napoli; **Pergolese** a dat scenei numeroase opere, printre cari *Il maestro di musica* şi *La Serva Padrona*, cap de operă de spirit şi de expresiune muzicală; **Terradellas**, debutează la Napoli cu opera *Astarte*, urmează cu *Merope, Mitridate* şi *Bellerophon*, partiţiuni de o energică expresiune; **Jomelli,** supranumit „Gluck al Italiei“, provoacă admiraţiunea lumei întregi prin distincţiunea şi adâncimea stilului său; **Traetta** care debutează la Napoli cu opera *Farnace* a cărei succes fu aşa de mare, încât impresariul îi comandă imediat tânărului compozitor alte şase opere! **Guglielmi** compune aproape 200 de opere în care ştie să se arate, rând pe rând, graţios şi energic, vesel şi maiestos. **Piccini,** după ce fermecase Italia cu melodiile sale expresive şi mlădierea talentului său, se stabili la

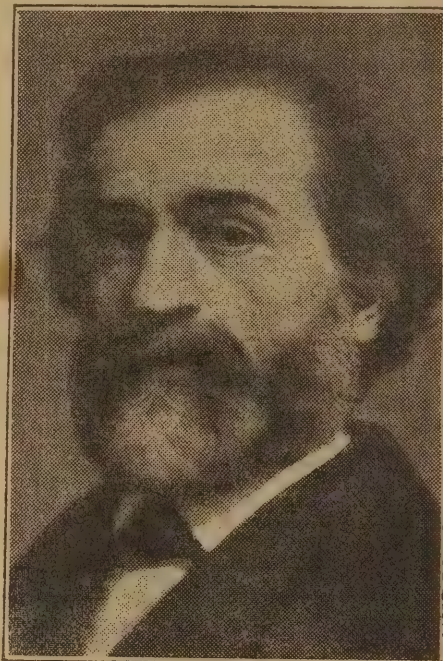

G. Verdi

Paris unde îndrăzni să se lupte cu Gluck fără a-i fi inferior. **Paisiello** melodiosul compozitor al *Olimpiadei* şi al *Ninei*, cucereşte în Franţa admiraţia lui Bonaparte prim-consul; **Cimarosa** unul din cei mai iluştrii compozitori ai Italiei, a reuşit tot atât de bine în *opera seria* ca şi în *opera buffa*: *Il matrimonio secreto*, capul său de operă, e o minune de graţie, de spirit, de melodie pătrunzătoare. **Salieri** înfine, elevul şi prietenul lui Gluck, scrie celebra sa operă *Danaidele*, şi **Zingareli** produce *Romeo e Giulietta*, operă plină de farmec şi de inspiraţie.

In preajma şi până la mijlocul secolului al XIX-lea, salutăm pe marele **Spontini** care după ce a dat scenei italiene vre-o cincisprezece opere, se stabili la Paris; *Vestala*, capul său de operă, se joacă încă azi pe scenele mari; acest compozitor ilustru, e demnul urmaş al lui Gluck şi precursorul lui Rossini.

Dar cel mai popular, cel mai ilustru din compozitorii Italiei, în secolul precedent, a fost **Rossini:** atras, ca mulţi din compatrioţii săi, de „Oraşul-Lumină“, el sosi în anul 1823 la Paris, —spre a nu'l mai părăsi,—tânăr compozitor de 31 de ani, dar renumit în lumea întreagă: nu scrisese el până atunci, mai bine de 35 de partiţiuni, printre cari: *Tancredi, Il Barbiere di Seviglia*,—cap de operă nemuritor, de graţie, de spirit, de vervă, compus şi scris în 13 zile, primit cu ostilitate în prima seară, aclamat pe urmă în lumea întreagă;—*Otello, La Gazza Ladra* şi *Semiramis?* La Paris, unde îşi crease un loc de „pontif al muzicei“, Rossini a compus delicata operă-comică *Le comte Ory* şi,—pentru opera mare, — *Guillaume Tell* al cărui succes legendar, împreună cu acela al *Bărbierului*, se menţine încă azi, pe toate scenele din lume.

De o voinţă unică în analele muzicei, el renunţă de a mai scrie pentru teatru, la vârsta de abia 37 de ani, zicând că un succes mai mult n'ar adăuga nimic la renumele lui, pe când un fiasco ar fi dăunător acelei glorii! Sănătoasă filosofie!

Puţini compozitori,—nici unul, poate, afară de divinul Mozart,—au primit la naşterea lor daruri atât de nepreţuite : o bogăţie nesecată de inventiune, o prodigioasă înlesnire de concepţie şi de lucru, o vie inteligenţă a efectelor dramatice. „Născut într'o ţară şi într'o epocă unde nu se cerea compozitorului dramatic decât melodii frumoase, şi unde cântăreţii domneau tiranic pe scenă",—scrie Scudo în *Littérature musicale*; — „Rossini înţelese că ar fi mare succesul compozitorului care ar şti nu numai să inventeze ariile cele mai plăcute, cele mai dulci urechei, dar şi să le potrivească cât mai bine cu talentele acelor cântăreţi-despoţi..."

Lui Rossini îi mai datorim desvoltarea ansamblurilor, finalurilor din operile de azi, luxul instrumentaţiei, preponderenţa alămurilor : un model de orchestraţie e uvertura lui *Guillaume Tell*, popularizată nu numai de toate orchestrele, de toate muzicile militare din lume, dar transmisă şi de orchestrioane, pianole, flaşnete, pendule şi.... vase intime *cu muzică!*

Printre compozitorii cari s'au inspirat de geniul lui Rossini, trebue să cităm pe **Carafa** autor aplaudat, **Mercadante** compozitor iscusit, **Vaccai** autorul unui *Romeo e Giulietta*, pe **Pacini** de o rodnicie rară.

Ajungem la una din firele cele mai geniale ale artei dramatice italiene, la **Donizetti** : suggestionat de succesele fără de precedent ale operilor lui Rossini, Donizetti părăsi muzica de cameră şi cea bisericească, spre a se produce pe scenă.

Dotat de o nespusă sensibiiitate, de o inspiraţie bogată, el a compus mai bine de şasezeci de opere, printre cari *L'Elisire d'Amore, Lucrezia Borgia, Lucia de Lamermoor, La fille du régiment*,—scrisă pe cuvinte franţuzeşti—*Favorita, Don Pasquale*, conceput şi pus pe hârtie în opt zile, record nemaipomenit de prodigioasă înlesnire de lucru !

Donizetti trebue pus imediat după Rossini al cărui cel mai strălucit discipol a fost; el va trăi în posteritate, prin capul său de operă *Lucia*, una din operile cele mai fermecătoare ale veacului precedent.

Bellini era departe de a poseda sciinţa muzicală a lui Donizetti, dar natura îl îmbelşugase cu darurile cele mai rari, cele mai preţioase: un sentiment melodic foarte desvoltat, o inspiraţie plină de poezie şi de farmec: *La Somnanbula, Norma*, capul său de operă, *I Puritani*, sunt cele mai celebre din operile lui.

Eată-ne înfine, la muzica italiană contimporană şi la **Verdi** regele ei necontestat care a domnit fără de rival timp de peste o jumătate de veac.

Nu e teatru care să n'aibă în repertoriul său *Il Trovatore, La Traviata, Rigoletto, Aïda, Otello, Falstaff* şi numeroase alte opere ale marelui maestru.

Verdi a evoluat necontenit în veşnica sa ascensiune: atent faţă de progresele muzicei, nici o inovaţie nu-l lăsa indiferent : reformele genialului Richard Wagner, găsiră într'însul un adept aprig,—şi nu un imitator servil,—care fără de a renunţa la calităţile ce constituesc farmecul neasemuit al muzicei italiene, a ştiut în *Aïda* şi mai cu seamă în *Falstaff* şi *Otello*, să le împodobească cu armonii preţioase, cu nestimate bogăţii orchestrale, şi să le îmbrace în haina adevărului, calităţi cari lipseau în operile de tinereţe ale genialului prozelit de peste şasezeci de ani.

Nu cunosc pildă mai frumoasă, mai nobilă, în cursul unei cariere muzicale mai glorioase !

Muzica religioasă datoreşte şi dânsa lui Verdi, un giuvaer nepreţuit: grandiosul *Requiem* !

Dela cântăreţul nemuritor al *Aïdei*, dela acea personalitate muzicală copleşitoare, nici unul demn de dânsul, nu s'a manifestat în Italia, căci succesiuni ca acelea lăsate în omenire de către Richard Wagner, în Italia de către Verdi, sunt foarte greu de cules ; compozitori distinşi, de sigur că sunt **Boïto**, autorul lui *Mefistofelele*, **Marchetti**, autorul lui *Ruy-Blas*, **Musone, Pedrotti** care a scris *Tutti in maschera*, **Ponchielli** compozitorul *Giocondei* şi al *I promesi sposi*.

Printre cei ce deţin azi destinele muzicei italiene, vedem pe **Franchetti**, muzician de o rară cultură; **Mascagni**, a cărui *Cavaleria rusticana* a fost cel mai mare succes al sfârşitului veacului din urmă, succes pe care nu l'a mai întâlnit în operile sale următoare ; **Leoncavallo** autorul aplaudat al lui *Zaza* şi *Pagliacci*; **Cilea** şi înfine cei doui cari, după mine, susţin cu mai mult succes, faima muzicei italiene: **Pucini**, compozitorul delicioasei *Boeme* şi **Giordano** autorul puternic al *Siberiei*.

Cu tot talentul lor necontestat, nici unul din aceşti maeştrii n'au adăugat ceva la strălucirea muzicei italiene, care în primul plan, până la isbucnirea miraculoasei arte wagneriene, trăeşte azi din gloriosul ei trecut.

Muzica italiană are azi rivali fericiţi, victorioşi, în minunata scoală rusească atât de originală şi plină de viaţă, şi în şcoala franceză care numără compozitori, dacă nu geniali, dar, negreşit, de o cultură intelectuală, de o rafinare, de o ştiinţă muzicală neasămuită.

M. MARGARITESCU

□ □ □

GIOV. PASCOLI

CALUL NEGRU

In turn tăcerea era adâncă,
Doar plopii 'n vale susurau încă.

La iesle caii Normanzi, în rând,
Mâncau acum, în linişte stând.

In fund se vede calul sălbatec
Născut pe ţărmul mult singuratec,

Şi-între pinii săraţi, pe plajă, —
Păstrând în nări valul de vrajă

Cu vuet aspru, şi—înfiorare
Strânsă 'n ureche din larga mare!

Lângă el mama stă rezimată,
Din gură vorba-i ese înceată:

— Calule negru, ca din poveste,
Duceai pe cela ce numai este!...

Tu ştiai glasul stăpânului...
Un fiu rămase pe urma lui, —

Din opt copii el e cel mai mare,...
Intâia oară umblă călare!

Tu, ce în coapsă ai uraganul,
Să fii blajin, tu, cu el sărmanul.

Tu, ce în suflet n'ai nici o frică,
Lasă-te dus de mâna lui mică.

Calule negru, ca din poveste,
Duceai pe cela ce numai este!...

Eu ştiu, ştiu bine cât îl iubiai
Atunci, cu moartea, doar tu erai!...

O, tu născut între mare şi vânt
Ştiuşi să 'nfrâni al tău avânt...

Cu groaza 'n suflet, adânc săpată,
Mergeai pe calea intunecată, —

Ca el să poată să moară 'n pace
Mergeai uşor în umbra ce tace!...

Plângea măicuţa, vorbind în şoapte
Calului negru, perdut în noapte:

— Calule negru, ca din poveste,
Duceai pe cela ce numai este!...

Ţi-a spus el poate, două cuvinte
Nu le poţi spune? Le ai în minte?

Cu frâul mândru în jos lăsat
Şi fum de puşcă în ochi păstrat,

Ni-l aduseşi, când ziua se curmă,
Ca să ne spună vorba din urmă...

Capul lui negru ce-atent stătea
Mama 'l sărută pe coama grea...

— Calule negru, ca din poveste,
Duceai pe cela ce numai este!

Cu mine care în veci l'am perdut,
Tu bun fuseşi,—dar tu eşti mut...

Tu nu-mi poţi spune ce alţi nu vor...
Un semn, putea-vei să'mi faci uşor...

Văzuşi tu omul care-l ucise
Il ai ascuns în pleoapele închise.

Cine fu? Cum e? Un nume-oi spune!...
Domnul prin tine facă-o minune.

. . . .

Caii dormiau în linişte-acum
Visând la praful cel alb din drum.

Numai loviau copitele goale...
Visau trăsura, mergând pe cale...

Un nume spune mama, în şoapte,
Calul nechează prelung, în noapte.

trad. de Mia **FROLLO**

DE PAŞTI

Tresaltă satul vesel
Sub raza iuminoasă.
In orice poartă, totuşi,
E-o salcie pletoasă,

A cărei creangă plânsă —
Pe când adie vântul. —
Ingână jalea casei
Tot sărutând pământul...

V. PODEANU

□ □ □

FRUMUSEŢEA ITALIANĂ

Ideile ce, fără nici o pretenţie de a face istorie a artei, voi încerca astăzi să le condensez în aceste rânduri, mi-au încolţit în suflet, ocupându-mă în lecţiunile mele universitare de una din cele mai interesante şi simpatice perioade ale artei italiane, de acel secol XV, care, aşezat între lâncezelile mistice ale vremii dinainte şi luxul cam îndrăzneţ al celei următoare, reprezintă un delicat intermediu câmpenesc şi primăvăratec, care ne mângâe de palidul soare de iarnă al evului mediu şi ne pregăteşte pentru vara caldă şi desfrânată a veacului lui Leon X.

E secolul *măsurii* şi al *bunului gust, al tonurilor medii* în pictură, al *gesturilor armonice* în sculptură, al *liniei simple* şi *nobile* în architectură, al ornamentării *cumpătate* şi *delicate* în basorelieful decorativ.

Să luăm „*Primavera*“ lui Botticelli, „*San Giorgio*“ al lui Donatello, „*Cupola di Santa Maria del Fiore*“ a lui Ghiberti, „*Arco d'Aragona*“ din Neapoli şi „*Tempio malatestiano*“ din Rimini; să luăm un „*caminetto*“ de Desiderio da Settignano, un „*pulpito*“ de Nicola Pisano, o „terracotta“ de Luca della Robbia, să le punem faţă cu „*Giudizio Universale*“ şi cu „*Mosè*“ ale lui Michelangiolo, cu „*Duomo*“ din Milan, cu ornamentaţia bogată şi exuberantă a unor palate din sec. XVI, şi, deosebirea între cele două secole, al XV-lea şi al XVI, ne va apărea clară. Vom vedea atunci care e particularitatea atrăgătoare din *Giostra* lui Poliziano, comparată cu *Furioso* al lui Ariosto; deosebirea ce intervine între o „*selva*“ de Lorenzo dei Medici şi o delicată lirică a lui Bembo; între „*Rappresentazione di Santa Uliva*“ a lui Feo Belcari şi „*Suppositi*“ lui Ariosto — şi poate că vom prefera frăgezimea nelipsită de graţii naturale şi nevinovate şi curăţia feciorelnică a formelor din sec. XV, bogăţiei desfrânate şi rafinăriei cam obosite a frumuseţii din sec. XVI.

Un bun elev al meu îmi obiecta odată că în fiecare an eu par că mă entuziasmez atât de mult pentru perioada ce tratez, încât, după mine, toată frumuseţea italiană ar sta acolo. Şi avea dreptate.

Dar, pe când poziţia criticului e tocmai aceasta: a entuziasmului dionisiac şi al largei simpatii pentru orice formă a frumosului; tot aşa, în ceeace mă priveşte, frumosul italian mi se revelă în fiecare an în una din multiplele sale forme şi aparenţe, în aşa fel, încât mă face să trec din adoraţie în adoraţie, căutând—ca Don Juan amorul în mulţimea amororilor,—perioada ideală a artei italiene dealungul veacurilor istoriei sale civile şi literare.

O astfel de cercetare, dacă nu e chiar dinainte condamnată, e desigur, foarte îndrăzneaţă şi obositoare. Fiecare perioadă, într'adevăr, revelă numai o faţă a acelei frumuseţi italiene, ce ne propunem a căuta—şi mulţimea manifestărilor sale e astfel că poate înfricoşa şi pe cel mai curagios pionier al cercetării.

Poporul italian, — ca de altfel toate popoarele ce rezultă ca şi el din suprapunerea şi încrucişarea mai multor civilizaţii—e un popor cu sufletul foarte complicat, ale cărui manifestări diferite şi câteodată opuse, nu se esclud de loc, ci se completează.

Italian e într'adevăr imnul extaziat al lui S. Francesco şi italian cântecul de dragoste, voluptuos şi stilizat al lui Giacomo da Lentino; italian e extazul lui Dante în faţa Beatricei în *Vita Nuova* şi italiană furtuna de patimă ce suflă cu furie în *rime della pietra* ale aceluiaşi Dante; italiană seriozitatea *Comediei* şi italian râsul din belşug şi simplu din *Decamerone*; italiană idealizarea femeii în poeţii *dulcelui stil* şi italiană isbucnirea misoginică din *Corbaccio*; italiană poezia conjugală a lui Tansillo şi a lui Galeazzo di Tarsia şi italiană răsvrătirea lui Cecco Angiolieri; italiană forma apocaliptică şi severă a *Comediei* şi italiană toată acea graţie şi uşurinţă din *Furioso*; italieni sunt Monti şi Foscolo; Leopardi şi Manzoni; italian e Parini şi italian (din nenorocire!) Casti; italieni sunt Fogazzaro şi Carducci.

Nevoie de iubiri extatice, reacţiuni ale cărnii, severitate de intenţii artistice, suavitate armonioasă de gingaşe şi prea elegante triburi tăinuind o concepţie mică şi delicată ca o floare; toate acestea se întâlnesc atât în arta cât şi în sufletul italian, care, după împrejurări, pare că se arată mai de grabă sub una decât sub alta din formele mai sus numite; dar în realitate pe toate le cuprinde şi din toate răsare.

Ba încă, câteodată, acele tendinţe le găsim în acelaş artist, pictor, sculptor sau poet şi e de ajuns pilda lui Dante, care n'a lăsat neîncercată nici una din multele coarde ale lirei italice şi ştie să ne mişte de o potrivă cu imaginea plăcută a păsăricii, care aşteaptă cu nerăbdare răsăritul soarelui, spre a-şi vedea puii golaşi ieşiţi din ou în timpul nopţii, şi cu răcnetul puternic al inimii sale în vijelie însetată de dreptate şi de răzbunare.

Considerând bine, totuşi, aceste răcnete dantesci ne apar—cu muza severă a lui Parini, sombră a lui Alfieri şi cinică a lui Angiolieri — o excepţie mai mult decât altceva a artei italiene. Şi acelaş lucru se poate spune despre invectivele misoginice ale lui Boccaccio, despre poezia familiară a napolitanilor din veacul XVI, despre sfâşietoarea desnădejde a lui Leopardi.

N'am de gând să încerc nici chiar un argument aşa de greu şi complex cum e acela din *Italienische Schönheit*. Moeller van den Bruck, care l'a reluat de curând[1]) într'o carte de o importanţă capitală pentru studiul artei italiene, n'a ajuns la nici o concluziune pozitivă, aşa că încercarea lui, de a armoniza istoria artei italiene dela Etruşci şi până în sec. XVII, a dat greş din vina unei curioase tendinţe de a vârî faptul estetic în cadruri cu desăvârşire de prisos de rassă şi de mediu. Astfel, căutând să lămurească *giotism*-ul cu „lumina din Assisi“ *(das Licht aus Assisi)*, coboară cercetarea de rassă până la nivelul hansbartian,[1]) cu fraze ca aceasta, doveditoare după el, a teutonicităţii Veronei „Nu joacă oare şi astăzi ţăranii veronezi în *Osteria Mazzanti*, cu feţele lor grosolane, tăiate din topor, asemenea celor ale ţăranilor din Westfalia“? [2])

Multele observări bune ale volumului sunt astfel stricate de prejudecăţile de rassă ale autorului.

Chiar şi pentru noi, care, în ceeace priveşte prejudecăţile, ne silim cât mai mult a nu le avea de loc, problema se prezintă atât de complicată încât ne sfătuieşte să n'o abordăm.

Pornind oricum dela o fericită intuiţie a lui Van den Bruck, pentru care arta ar oscila din perioadă în perioadă între cei doi poli ai *Stilului* şi *Naturalismului* şi de acord cu el că nu e artă acolo unde e naturalism, putem încerca să deslegăm întrebarea: *In ce consistă „stilul“ italian?*

Dar eu socot că acestui stil, caracteristicile i le-au văzut şi le văd mai mult străinii decât Italienii înşişi şi că în fond Italia *di genere* a poeţilor şi povestitorilor nordici, Italia *des romantiques* cu alte cuvinte, nu e o Italie atât de convenţională cât ar părea la prima vedere.

Şi e firesc: străinii înţeleg numai decât care sunt coardele ce lipsesc lirei lor, dulcele sunete pe care inima le ştie răsuna dar nu le produce, graţia unui gest ce se poate repeta şi imita prin îndelungă silinţă şi niciodată produce spontan cu eleganţa celui ce-l are firesc şi înăscut.

Şi eu cred că această caracteristică a artei italiene se poate întâlni într'un anume *idealism liric şi fantastic, prin care sufletul italian, esenţial practic, se refugiază, sătul de activitate, în regiunea încântată a visului,* unde nu-l constrânge nici o legătură şi unde se poate bucura de acea libertate, pe care atât de rar evenimentele politice, sociale şi până chiar şi religioase, au dat-o spiritului italian.

De aceea arta italiană ne apare, în cea mai pură espresiune a sa, ca în afară de viaţa de toate zilele, în afară de realitate şi deci în afară de familie, de societate şi de stat: odihnă spirituală, vacanţă câmpenească pentru suflete deprinse cu luptele cele mai îndrăzneţe; rând pe

---

[1]) Muenchen, Piper, 1913.

[1]) *Hans Barth* a scris un volum plin de gust: *Osteria*, tradus în italieneşte cu o prefaţă de D'Annunzio, asupra vechilor hanuri italiene cu frumoase nume sugestive, care e păcat că dispar mereu pentru a lăsa locul prea numeroaselor şi prea banalelor *Splendid Hôtel, Hôtel Royal, English Hotel* şi alte internaţionale şi *confortables* refugii pentru *snobii* trântori.

[2]) Vezi în *La Voce* dela 28 Ianuarie 1914, recenziunea lui Roberto Longhi asupra cărţii lui Moeller Van den Bruck.

rând coroană de triumf pentru învingător şi balsam pentru învins; „cetate a soarelui“ pentru spiritele însetate de libertate şi diversiune pentru oamenii de acţiune reduşi la inacţiune forţată; ogor plăcut şi rodnic, unde Cincinat se va întoarce ori de câte ori, lepădând puterea, va simţi nevoia să se refacă din fierberea mulţimii brute, respirând puternic aerul îmbălsămat al câmpului în floare!

Astfel, Machiavelli îndepărtat dela administraţia Comunei, va scrie în căsuţa din S. Casciano nemuritoarele sale *Discorsi sulle Deche* ale lui Liviu; astfel Dante ieşit afară din atmosfera moartă a patimilor politice „care-i întristase ochii şi pieptul [1])“ va întinde fruntea curăţată, fâlfâitului aripelor de înger, suavă *adiere de maiu* care, *vestitoare de zori, se mişcă şi îmbălsămează în juru-i îmbibată de iarbă şi flori!* [2]).

De aici porneşte caracterul spiritual, fantastic şi panteistic ce ni se pare particular artei italiene: adică sete nestinsă de iubiri spirituale şi netrupeşti într'o visiune a naturii cât mai primăvăratecă şi înviorătoare. Ceva între aria de biserică şi cântul pastoral. Madrigalul pudrat şi cochet de importaţie spaniolă, simfonia puternică a *Comediei* o excepţie. Arta italiană e prin excelenţă spirituală, armonică, luminoasă, ferindu-se printr'o firească repulsiune atât de atitudinile chinuite, cât şi de strigătele prea sălbatece de pasiune. Atitudinile dezordonate *răpesc oricărui act*—ar spune Dante —*farmecul cuviinţei*, şi D'Annunzio (iau anume două puncte extreme ale procesului artistic italian) sfătuieşte prin gura lui Socrate în *Le Vergini delle Rocce* să nu se silească „tinerele corpuri la sforţări crude şi la minuni primejdioase pentrucă acestea „nu dau plăcere“, şi deci e mai bine „să se lase ca frăgezimea lor copilărească întovărăşind sunetul flautului, să ia atitudinile proprii ale Graţiilor, Orelor şi Ninfelor din picturile vestite“.

Atitudini dezordonate şi gesturi violente şi strigăte sălbatice de furie sunt chiar prea multe în viaţă: arta trebuie să ne consoleze, să ne purifice, să ne mântuiască: trebuie să vindece, nu să înrăutăţească rănile pe care realitatea ni le-a făcut în trupuri, să potolească spiritul cu viziuni armonice şi eterne.

Aceasta e după părerea mea, chemarea artei cel puţin aşa cum a fost înţeleasă de Italieni. Ceeace nu vrea să spună că Italienii sunt un popor de visători! Din contra!

Intre artă şi viaţă e — se spune — corespondenţă, există un raport; dar asta nu înseamnă că una reprezintă *un reflex cu totul pasiv* al celeil'alte.

Ba încă mai des decât s'ar crede, raportul e invers şi arta reprezintă o *diversiune*, o *împlinire*, o *reacţiune* faţă de realitate.

Dovadă ne sunt Cervantes şi Flaubert: *Don Quijotte* şi *Madame Bovary*. Dovadă scrisorile îndrăgostiţilor cu adevărat, care nu sunt niciodată opere de artă şi muza plângătoare a veselului şi jovialului Tommaso Grossi.

Intr'adevăr, nici o poesie nu fu mai ideală, niciuna mai spirituală şi dornică de pace decât cea italiană din veacul al XIV, mercantil şi sângeros în urile sale turbulente de partid; niciuna nu fu mai însetată de pastorală simplicitate de obiceiuri decât acel rafinat, pudrat şi cu perucă secol al XVIII; niciuna însfârşit mai platonică şi câmpenească decât aceea a veacului al XV în chip pragmatic voluptuos şi rob trupului.

Să întrebăm republicele maritime din Pisa, Genua, Veneţia şi Amalfi, să consultăm registrele prăvăliilor şi ale băncii lui *Cosimo dei Medici*, să consultăm hârtiile particulare ale celor mai cunoscuţi mecenaţi ai sec. XV; şi vom rămâne uimiţi de simţul practic dacă nu de economia, de simţul înăscut al realităţii dacă nu de moralitatea ce acest popor de artişti poseda şi posede.

Nu: Artistul *bohême* cu părul lung şi mintea scurtă, artistul risipitor şi veşnic fără bani, nu e artistul italian: e unul din cele mai urâte daruri ce ne-a făcut Franţa. Cea mai curată tradiţie italiană ne vorbeşte de Donatello care se ducea la piaţă ca să-şi cumpere legume şi ouă, pe care le scăpa jos când minunea lui *Cristo* a lui Brunellesco îi înmuià mâinile care-i ţineau pulpanele hainei; ne vorbeşte de Giuseppe Verdi care ştia tot aşa de bine să compuie cele mai romantice arii din Traviata şi Aida, şi cu priceperea unui vechi gospodar, să cumpere la bâlci o pereche de boi!

Ei bine, niciodată ca în sec. XV, aceste două elemente constitutive ale caracterului italian, *practicul* şi *spiritualul*, nu s'au contopit mai bine unul cu altul.

Şi spre sfârşitul sec. XVI (al cărui simţ practic a fost desigur foarte deosebit de cel al secolului precedent), M-r de Montaigne putea să observe, silindu-se să stropşească italiana (Viaggio in Italia, II, 134) că ţăranii toscani „în timp ce toţi ţin vioara în mână şi... pe Ariosto în gură“ lucrează cu înverşunare „chiar şi în sărbătoarea Duminicei... care să treere grâul sau să-l aşeze, care la cusut sau la tors“. Şi în altă parte va face să ne bată inima de plăcere auzindu-l că spune că „nu te poţi bucura de tovărăşia Pisanilor, căci toţi, până la copii, sunt mereu ocupaţi cu treburile lor şi să strângă bani cu negustoria“. (II,396). Ceeace poate foarte bine să „pară plictisitor şi neplăcut străinilor“ obişnuiţi încă de atunci să socotească Italia ca un han, sau ca o staţiune climaterică, sau ca un muzeu, sau (de ce nu?) ca un cimitir; dar e plăcut oricărui italian, când te gândeşti la nu puţinii istorici străini şi la Montaigne însuşi, de către cari Renaşterea a fost învinuită (II, 28) „de vivre de l'oisifveté“ a multilor săi nobili şi a prea numeroşilor săi prelaţi.

Intorcându-ne la noi, recunoaştem că în sec. XVI — şi chiar şi în a două jumătate a celui al XV—elementul fantastic şi spiritual păru că predomină asupra celui *practic*; dar în realitate asta veni în urma unui proces logic prin care concepţia de *practicitate* se identifică cu cea de *plăcere*. Practicitate deci de alt gen, dar tot practicitate. Şi apoi nu trebue să se ia în seamă Renaşterea numai la curţi, unde fără îndoială banii se aruncau pe fereastră şi finanţele publice sleiau în strălucirea serbărilor şi ospeţilor ducale şi marchizale.

Lângă palatele somptuoase ale nobililor îmbătaţi de frumuseţe şi de lux, erau casele modeste şi bine ţinute ale unei burghezii harnice şi cinstite, încât pe drept poate exclamă Gioberti: „Ciudată naţiune şi Italia, din care valoarea geniului şi sufletului nu vrea să iasă nici în vremurile mai puţin favorabile; şi când e gonită dela câmp şi din palate, se retrage între pereţii casei, în refugiile paşnice ale mănăstirilor, în studiile liniştite ale învăţaţilor şi în nobilele ateliere ale artiştilor [1]).

Acolo se refugiă şi *bunul simţ practic*, când *estetismul* păru că învinge. Dar învins nu fu niciodată în realitate, afară de în lumea fantastică a artei, şi încă atunci când voi să se jertfească şi să ardă pe altarul Frumosului în marea flacără spirituală a Renaşterii, nu reuşi să se mistuie tot şi, sub cenuşa sec. XVII stătea focul care, alimentat de enciclopedismul francez, — şi el copil al Renaşterei, avea să izbucnească într'o zi dela un capăt la altul al peninsulei, în cea mai mare afirmare practică a Istoriei Italiei: dărâmarea puterii temporale a papilor şi reînvierea neamului la o nouă viaţă de muncă şi luptă!

Ceice învinuesc arta italiană de *tradiţionalism*, de *puţină modernitate*, de *idealism impertinent* şi de alte năzdrăvănii, nu bagă de seamă că şi astăzi, ca şi atunci, Italia se refugiază din luptele vieţii practice în regiunile ideale ale artei, precum Carducci din tovărăşia „micilor pungaşi bastarzi“ în aceea a frumoaselor şi a eroilor antichităţii, precum D'Annunzio din Roma tinereţii lui chinuită de o criză de afaceri şi transformare edilitară *practică*, dar *urâtă*, printre aurăriile *Cetăţii Moarte* şi marmora de Paros a templelor Eladei.

Ramiro ORTIZ

□ □ □

[1]) Purgatoriul. I, 17.
[2]) Purg. XXIV, 145—147.

[1]) *Primato civile e morale degl'Italiani*, Bruxelles, 1845, p. 94.

CRONICA SOCIALA

ITALIA NECUNOSCUTA

Pentru mulţi streini şi pentru cei mai mulţi români, Italia a rămas şi azi încă numai ţara unde înfloresc portocalii, ţara visărilor romantice şi a emoţiilor estetice. E adevărat că *il bel paese* are şi în zilele noastre farmecul pe care l'a avut acum o sută de ani şi că nepreţuitele comori artistice, create sau adunate pe pământul său, de atâtea veacuri n'au perdut nimic din frumuseţea lor, dar mai este încă adevărat că ceva nou şi demn de studiat se petrece, de câte va decenii încoace, pe pământul clasic dintre Alpi şi Mare. E vorba de progresul uimitor pe toate tărâmurile sociale, pe care le-a realizat şi continuă a-l realiza poporul italian de la înfăptuirea unităţii sale, sau, mai precis, de pe la 1890 încoace, căci epoca de la 1860—1890 a fost, înainte de toate, o epocă de unificare socială a vechilor stătuleţe italice şi de remediare a tuturor relelor, lăsate de dominaţiuni streine. Cine vrea să aprecieze în toată valoarea sa drumul străbătut de Italieni, de la Risorgimento până azi, să deschidă una din numeroasele statistici publicate în ultimii ani, cu prilejul Cinquantenarului, şi va vedea, din elocvenţa simplă dar temeinică a cifrelor, cât prinos de admiraţie se cuvine să aducem acestui popor.

*

Unul din capitolele cele mai caracteristice ale progresului Italiei este acela al finanţelor publice.

Când se realizează unitatea Italiei la 1860, vechile state aduc cu ele două miliarde şi jumătate datorie publică, şi sunt cu totul lipsite de utilajul economic, militar şi cultural, absolut indispensabil unei ţări care voeşte să stea cu oare care prestigiu alături de celelalte puteri mari. Pentru plata vechei datorii precum şi pentru a începe crearea acestui vast utilaj, bugetul Regatului unificat prezintă în 1862 la venituri abia 500 milioane de lire.

Făcând la început împrumut peste împrumut şi punând mai în urmă impozit peste impozit — pe care naţiunea le-a suportat cu un spirit de sacrificiu fără de pereche — guvernele ce s'au succedat la cârma Statului italian, au reuşit să sistematizeze finanţele şi să realizeze o imensă operă socială. Căile ferate, navigaţiunea, şoselele, poşta şi telegraful, — au astăzi o dezvoltare de aproape *zece ori* mai mare ca aceea ce o aveau la 1860. De unde acum 50 de ani aveau numai 2000 km. linii ferate, azi ele au trecut de 18000 km. liniile telegrafice de la 8000 km. au trecut acum de 65 mii km., etc. Bugetul Statului în 1913 arăta la venituri peste *trei miliarde*.

Numai pentru armată şi marină Italia cheltueşte acum peste 600 milioane anual, adică mai mult ca întreaga sumă a veniturilor la 1862. Bugetul Instrucţiunei publice (fără Culte care în Italia ţin de departamentul Justiţiei) se ridică în 1862 la 14 milioane, azi el e de 132 milioane.

Cât de mult s'a făcut pentru cultură se poate vedea şi din alte cifre: din acelea cari arată statistica analfabeţilor. Aşa la 1872 Italia avea 68 la sută din populaţia ei analfabetă, azi această cifră e numai de 37 la sută. Proporţia inculturei nu e însă egală în diferitele regiuni ale ţărei, căci nordul care, precum se ştie, e din multe puncte de vedere superior sudului, are provincii ca Torino, Como, Milano, unde numărul analfabeţilor e numai de 7 sau 8 la sută, pe când în unele ţinuturi din Sicilia şi Calabria, mai găsim încă 65 la sută neştiutori de carte. De câţi va ani încoace, guvernele italiane intensifică tot mai mult opera lor în sud, pentru a-l ridica, din starea în care l-au lăsat fatalităţile istorice, la nivelul populaţiei din restul ţărei.

Dar nu numai pentru instrucţia populară s'a lucrat ci şi pentru cea superioară. Puţini ştiu la noi că Italia are 21 de universităţi (dintre ele 4 libere), unde se munceşte serios şi fără reclamă şi care sunt frecventate de numeroşi studenţi străini, — afară de români, cari nu dau pe la universităţile italieneşti, nici chiar atunci când vor să înveţe italieneşte...

*

Dacă am voi să arătăm, chiar în modul cel mai sumar, toate aspectele minunatului progres al Italiei, am depăşi mult spaţiul unui articolaş de revistă. Ne mărginim să mai cităm două: bogăţia naţională care în 1862 era evaluată la 40 miliarde, azi e calculată la 85 miliarde iar depozitele de economii ale poporului care în 1860 se ridicau abia la 600 milioane, azi au trecut de *şeapte miliarde şi jumătate*. Mulţumită acestui fapt, guvernul italian a putut obţine în luna Ianuarie trecut, *în mai puţin de o săptămână* un împrumut intern de un miliard, pentru a desăvârşi pregătirea militară. Deşi ultimele rate ale împrumutului urmau să fie plătite spre vară, zilele acestea s'au vărsat patru cincimi din miliardul subscris.

*

Cum de a ajuns poporul italian din mai mult decât modesta situaţie dela începutul Regatului, la starea înfloritoare de azi? Fireşte că în viaţa popoarelor numai calităţi reale pot duce la succese simţitoare şi durabile. Despre inteligenţa vie a poporului italian nu s'a îndoit nimeni, nici odată; au circulat însă numeroase legende despre lenea lui la muncă. Pentru că într'un colţ al Italiei, o parte a populaţiei care, timp de veacuri, a fost rău condusă de o vitregă guvernare străină, era oarecum rebelă la disciplina unei munci statornice, pentrucă neapolitanului îi plăcea să se încălzească un ceas mai mult la soarele *lui* într'un *dolce far niente*, — aceste trei cuvinte au fost transformate într'un stigmat aruncat întregei naţiuni.

Dar nepăsători la calomniile şi neîncrederea străinilor, italienii, au muncit, au muncit şi iar au muncit, dând vigoare nouă unui pământ săcătuit de atâtea neamuri barbare, — au creat o industrie, care a început să îngrijească pe vecinii mai mari, — au vindecat relele obiceiuri, — moşteniri ale vechei stăpâniri, — şi s'au pregătit să-şi desăvârşească unitatea neamului şi să reia tradiţia glorioasă a trecutului lor. Că la toate acestea au ajuns numai prin marea lor virtute de muncitori fără pereche, ne-o spune şi un învăţat al unei naţiuni, care s'a fălit în totdeauna că are primatul acestor calităţi.

Economistul german Gustav Schmoller scrie undeva despre italieni: «Poporul flueră şi cântă toată ziua, flecăreşte şi gesticulează, dar în acelaş timp munceşte şi se strărdueşte fără de odihnă. *Muncitorul italian este cu mult superior celui german*». Lucrătorul italian nu munceşte numai în ţară la el, ci el emigrează până în ţările cele mai depărtate. Peste cincisute de mii de italieni se duc anual în cele patru colţuri ale lumei, cu braţele lor ei civilizează pământurile altora, câştigând pentru întreţinerea lor, pentru aceea a familiilor lăsate acasă şi, pe lângă aceasta, mai pun de o parte economii, care se ridică anual la 500 milioane lire! La care alt popor mai găsim asemenea exemple de adevărat *labor improbus*?

Cei care cunosc cu adevărat Italia, care au trăit în mijlocul poporului său şi au învăţat să-l iubească, nu din consideraţii romantice, ci pentru calităţile sale reale, nu se îndoesc un moment că mulţumită virtuţilor şi energiei sale el va eşi, din greaua criză prin care trecem, mai mare şi mai puternic, păşind spre destinele spre care e chemat moştenitorul cel mai direct al Romei eterne.

Eugen PORN
Conferenţiar la Academia de înalte studii comerciale şi industriale

□ □ □

CRONICA MUZICALĂ

Sala Liedertafel.—**Producţia elevilor d-lui I. Paschil.**

Sala Ateneului.—**Concert simfonic cu concursul d-rei Cionca.**

D-l I. Paschil e unul din cei câţiva profesori dela noi, care formează pleiade de elevi cărora ştie să le inculce iubirea de muzică; astfel cu prisosinţă îi este justificat calificativul de propagator al muzicei.

Ultima audiţiune ce a dat-o cu elevii lui în sala Liedertafel, ne-a procurat prilejul de a constata roadele sănătoase ale învăţământului său solid şi practic.

Dar profesorul s'a manifestat la acea audiţiune şi sub aspectul pianistului, compozitorului şi şefului de orchestră, în lucrările sale pianistice, executate de dânsul: *Rapsodia română pentru piano*; de vioară, executate de d-l Drăgulinescu: *Romanţă*; în melodiile sale: *Cine n'are dor, Şi frumoasă dacă eşti, Cuculeţ cu pană sură*, cântate de d-na E. Cornescu, cu o voce atât de pătrunzătoare şi de frumoasă, şi în compoziţiile sale de orchestră: *Uvertura din opera „Marioara"*, muzica de balet din pantomina *Eros Invingător, Imnul Cercetaşilor, Sub Drapel*, cânt eroic, executat de o falangă de instrumentalişti elevi ai săi şi complectată cu câteva elemente ale orchestrei ministerului.

Şi, în urma rezultatelor acestei tentative lăudabile, se poate deduce, cu siguranţă, că d-l I. Paschill e un propagator neobosit şi folositor al muzicei la noi.

* * *

Sub direcţia titularului ei, d-l Dinicu, orchestra ministerului îşi urmează seria concertelor simfonice obişnuite.

La audiţiunea de Duminica trecută, am avut: *Pe muntele pleşuv*, de Moussorsky, *Simfonia VII-a* a Titanului, şi,—surpriză aleasă,—*Concertul în la major* de Liszt, interpretat de d-ra Aurelia Cionca, pianista noastră valoroasă.

Fantezia simfonică a maestrului rus, ne arată caracterul special al geniului compozitorului minunatului *Boris Godounoff:* hotărât şi totdeodată neîndemânatec, aspru, adesea violent; o viaţă intensă care copleşeşte slăbiciunile amănuntelor, o inspiraţie atât de puternică încât, — cu toate defectuozităţile technicei, — ţine încordată atenţiunea auditorului.

Constructor nedibaciu, slab în arta desvoltărilor, Moussorsky e un strălucit născocitor de melodii, de armonii noui şi expresive.

Binefăcătoare însă a fost diversiunea pricinuită de *Simfonia a VII-a* a lui Beethoven, atât de bogată în senzaţiuni de cea mai rară specie: cât de bine exprimă el, tot ce inima îi dictează, şi ce bună înţelegere domneşte în operile sale, între ideie şi formă!

D-ra Aurelia Cionca, care aşa de rar ne dă prilejul de a-i admira numeroasele calităţi de virtuoză, a interpretat *Concertul în la major* de Liszt, cu o technică, o sonoritate, un stil, o autoritate, cari îndreptăţesc încă odată pronosticurile optimiste ce le formulam în privinţa copilei-minune de odinioară: eleva strălucită a Conservatorului din Lipsca, unde a lăsat neuitate amintiri, a devenit perfecta pianistă de azi.

M. M.

□ □ □

SFINXUL ITALIAN

Ce va face Italia?

Europa îşi pune îngrijorată această întrebare, o repetă de atâtea luni mereu cu temeri ori speranţe noui şi totuşi Italia păstrează o atitudine de sfinx. Cu cât sporeşte mai mult credinţa că numai spada italiană ar putea să frângă tragicul echilibru în care se istovesc beligeranţii, cu atât se face mai multă linişte în preajma celor şapte coline şi peregrinii sosiţi de pretutindeni să deslege enigma se reîntorc doar cu aceleaşi temeri şi aceleaşi speranţe cu care au venit.

In faţa acestei atitudini unii rămân uimiţi şi alţii nu-şi opresc un gest de indignare. Cei dintât sunt pioşii admiratori ai trecutului, cei care nu văd în Italia decât pământul vechilor ruine, leagănul latinităţii, gloria romană, şi se miră cum atâtea mari umbre nu sunt în stare să hotărască Italia la supremul sacrificiu... Ceilalţi sunt romanticii care nu vor să vadă de cât Italia aventuroasă, Italia visării, Italia patimilor clocotitoare, şi nu-şi pot ascunde indignarea când văd în locu-i: o Italie ponderată, diplomată şi calculată, care amăgeşte pasionatele declaraţii ale romanticilor de pretutindeni.

Şi unii şi alţii se înşală. Italia a intrat cu toată vigoarea în vârtejul vieţii actuale şi-a împlântat adânc mâinile în bogăţia lumii întregi, şi-a clădit un cămin statornic, şi-a adunat o comoară pe care trebuie s'o păstreze, împotriva oricăror ademeniri. Ea pare acum un sfinx, pentrucă e imobilizată de tendinţi extreme: să înalţe arma pentru a înfăptui un ideal ori numai s'o ţină gata la picior pentru a-şi apăra cu râvnă ceiace a înfăptuit. Legănată între aceste două chemări, Italia dă deocamdată lumii pilda cumpătării şi a prudenţei. Din ce în ce răsună însă mai puternic glasul eroilor medievali care făcuseră din Adriatică un lac al lor şi care cer urmaşilor să nu uite, să nu înmormânteze în praf de tratate, gloria seculară a Italiei maritime. Din ce în ce sporeşte îndemnul celor ce vor să scrie cu spada ultima pagină a măreţului *Risorgimento*, neînfăptuit încă pe deplin... Dar Avântul are de astădată în Italia sborul ponderat al vulturului ce pluteşte de-asupra unui cuib preţios şi iubit...

Italia veghiază, aşteaptă, preţueşte siguranţa—în preajma marilor hotărâri. Sfinxul îşi păstrează încă tăinuită enigma.

Iar celor care întreabă, fraţi îndepărtaţi chinuiţi de şi mai arzătoare răni în trupul neamului lor, Sfinxul de astăzi le răspunde:

— Nu întrebaţi ce fac eu acum. Gândiţi-vă la ce am făcut la 59, la 64, la 70, când îmi ştiam poporul sfâşiat sub stăpâniri streine. Pentru alţii pot fi o enigmă, pentru voi enigma s'a destăinuit de jumătate de veac.

AL. ŞERBAN

CRONICA DRAMATICA

Teatrul Naţional: Ringala, dramă istorică în cinci acte de *Victor Eftimiu*

III

Trecutul poate fi folosit în trei feluri într'o creaţie artistică.

Mai întâi, ca o îndepărtată epocă pe al cărei pitoresc poetul voeşte să-l însufleţească. Ţinta scriitorului e numai evocarea lui; subiectul şi eroii sunt însă luaţi din lumea închipuirii. In acest înţeles, Walter Scott a tras larga frescă a evului mediu în minunatele lui romane; Prosper Mérimée ne a schiţat tabloul Franţei răsboaielor religioase în *Chronique de Charles IX* şi chiar Sienckewicz ne-a zugrăvit Roma imperială în *Quo Vadis?* E drept că în *Quo Vadis?* se perindă şi Neron şi Petroniu: se perinda totuşi ca nişte umbre. Greutatea povestirii cadă asupra eroilor plăsmuiţi: Vinicius, Lygia, Ursus, Chilon. Prin felurimea lor, ei întregesc vaste icoană a Romei Neroniane,—singurul ţel al romancierului.

Operele aceste cuprinzătoare se razimă prin urmare mai mult pe îndemânarea „compoziţiei“ decât pe însemnătatea fiecărei figuri în parte. Şi, dacă nu li se poate cere un strâns adevăr istoric, li se cuvine însă păstrarea tonalităţii timpului. Aşa, de pildă, în *Ringala* sunt câteva scene lipsite de întipărirea vremei.

Discuţia din actul I „vrednică de soborul cărturarilor din Cracovia“ asupra obârşiei Moldovenilor şi asupra felului cum s'a plămădit limba noastră, arată o luminată conştiinţă naţională nefirească veacului al XV, în care se petrece acţiunea *Ringalei*. Tot aşa în actul al IV, Despina scrie letopiseţul ţărei cu „slove lătineşti şi grai moldovenesc“ — ceia ce cade iarăşi alături de epocă.

Am dat numai câteva pilde. *Ringala*, de altfel, nu şi-a pus ca ţintă evocarea pitorească a trecutului, prin mijlocirea unor eroi plăsmuiţi. Are, negreşit, şi dintre aceştia, şi din cei mai bine zugrăviţi, în care imaginaţia poetului s'a jucat slobod.

Inceputul actului al IV-lea, bunăoară, e plin de poezie arhaică, de măreţie primitivă, şi de fantezie. Coman dictând stareţilor letopiseţul ţării, cei doi călugări Timofte şi Pafnute nemernici şi tâmpiţi, centenarul episcop Iosef vorbind într'aiure, întregesc un interior îndemânatic prins. Tot aşa şi ostaşul Binişor trimes de spătarul Coman din Polonia la curtea lui Alexandru. E pitoresc dar şi zadarnic mersului acţiunei. Un alt vestitor sosise înaintea lui Sorin. Câteva clipe după acea vine şi Coman. Solia lui Binşor era deci de prisos. Coman nu aşteptase învoirea lui Alexandru spre a porni din Polonia. Binişor nu mai avea ce căuta pe scenă. Intr'o piesă de teatru totul ar trebui subordonat acţiunei. D-l Victor Eftimiu îşi revarsă însă fantezia în figuri lăturalnice fără a se gândi la înlănţuirea dramei.

Din aceiaş lume a ficţiunei sunt luaţi deasemeni şi Sorin şi Despina — creaţiuni şterse ce stăvilesc desfăşurarea faptelor, printr'o silnică idilă de dragoste. Toată partea aceasta ar putea fi înlăturată. Nu e scrisă pentru noi — ci, ca şi povestea Mirei Miralenei din *Cocoşul negru*, pentru cei ce vor şi... „puţină dragoste“.

* * *

In al doilea rând, trecutul poate fi folosit în creaţiuni artistice prin chemarea la viaţă a unor figuri adevărate asupra cărora însă, istoria nerevărsând o lumină prea orbitoare, poetul şi-o împrăştie pe a sa. El cercetează ungherele trecutului, risipindu-şi belşugul imaginaţiei. Din câte-va rânduri ale lui Miron Costin, Hasdeu a scos icoana vie a lui Răsvan; din întunericul preistoriei noastre, d-l Davila a scos pe vicleanul Vlaicu-Vodă. Şi în *Ringala* găsim astfel de figuri lăturalnice smulse din negurile vremei: pe Spătarul Coman şi pe însăşi Ringala.

Spătarul Coman e creaţiunea cea mai isbutită a dramei, un erou întreg sufleteşte, tăiat din granitul cronicarilor, un iubitor de ţară, de neatârnarea şi de legea ei strămoşească, un cuvânt drept şi răspicat, o mână proptită pe paloşul răsboaelor, iar la nevoe şi pe pana ce înemureşte povestea eroică a Moldovei. Dela început şi până la sfârşit, e o fiinţă vie, hotărâtă, neşovăitoare, epică şi simbolică pentru rasa acelor boeri de ispravă care, printre atâţia nemernici, ne-au păstrat până în zilele noastre o moşie şi iubirea de moşie.

Abaterile istorice cu privire la Coman n'au nici o însemnătate. Că n'a fost fiul lui Iuga-Vodă şi deci nici nepotul lui Alexandru cel bun, e un amănunt fără greutate. Că strălucita bătălie dela Marienburg s'a urmat câtva timp după plecarea Ringalei din ţară,—e iarăşi cu putinţă. Poetul e slobod să înlănţue împrejurările în vederea efectului teatral. Faptele sunt luate din penumbra istoriei. Ele n'au intrat încă în conştiinţa naţională. Dimpotrivă, de abia acum le scoate poetul la lumină, orânduindu-le cu meşteşug spre a ne cuceri şi mai temeinic. Libertatea lui e netărmurită.

Nu tot atât de armonic turnată e şi Ringala, din care autorul a voit să facă figura centrală a dramei sale. Fiind ispitit de această domniţă poloneză, rătăcită pe tronul Moldovei, d-l Eftimiu a voit să-i întregească oare-cum „monografia sufletească“. Deşi zugrăvirea caracterelor e unul din temeiurile cele mai de seamă ale artei dramatice, această zugrăvire trebue totuşi determinată în marginile unei acţiuni hotărâte. Pilda lui Shakespeare nu poate fi adusă nici aici: e totdeauna o pildă rea celorlalţi scriitori.

In Ringala d-l Eftimiu a văzut trei note: dragostea pentru religia catolică la a cărei statornicire în Moldova lucrează sub îndemnul episcopului Ioan Sartorius; dragostea pentru Polonia, căreia vrea să-i închine ţara; suspinul acoperit al inimei de a avea un bărbat cu mult mai bătrân decât dânsa...

Dragostea pentru catolicism îşi scade din înţelesul şi puterea ei, din faptul că Ringala singură o explică prin ademenirile frumoaselor rugăciuni latine, prin cântecile orgei, însfârşit, prin latura tulburătoare şi poetică a cultului apusean. Ea nu porneşte deci dintr'o neînfrântă credinţă religioasă sau dintr'o concepţie politică. Când pleci numai dela un sentiment poetic, nu te războeşti să-l înrădăcinezi gloatelor de ţărani încovoiaţi pe brazda neagră...

Dragostea pentru Polonia e cu putinţă. Işi iubia ţara copilăriei şi socotea că e bine ca Moldova să i se închine. Din nefericire însă întregimea sufletească a eroinei se frânge sub penelul d-lui Eftimiu. Voind să scape de Coman, Ringala spune că Vladislav i-a făgăduit neatârnarea Moldovei. Şi, când nu i-o dă, Ringala se întoarce împotriva Poloniei. Işi aduce aminte de celalt frate, Svidrigelo, cerând lui Alexandru să-l ajute împotriva lui Vladislav. Ringala doreşte deodată neatârnarea ţării, cu primejdia oricărui război. Arzând ce a adorat, rostul ei politic pe pământul Moldovei, e îndoios şi şovăitor zugrăvit.

Mai rămâne nemulţumirea Ringalei de a avea un bărbat cu mult mai bătrân decât dânsa, ce o face să lunece la dragostea pentru necunoscutul Sorin, — dragoste nepregătită, silnică şi supărătoare. De altfel, după cum am mai spus, nu intră nici în ţesătura unei piese istorice a cărei axă e un fapt politic. Aşa că, deşi Ringala sufleteşte

e din rasa năprasnicei Doamna Clara, şi a ambiţioasei Vidra, nu are nici vigoarea nici unitatea acestor două eroine..

* * *

Trecutul se mai poate folosi încă într'un fel, smulgând depe înălţimi marele figuri naţionale încununate şi de lumina istoriei şi de dragostea noastră recunoscătoare. D-l Delavrancea a făcut-o în minunatul d-sale poem *Apus de soare*. Sarcina poetului e cu mult mai grea; câmpul fanteziei lui e cu mult mai îngrădit. Se cuvine ca mâna artistului să fie mai sigură şi mai pioasă. Să nu pogoare. Dacă poate, — să înalţe.

E drept că în *Ringala* Alexandru cel bun nu e figura centrală a dramei. Greutatea ei cade mai mult asupra Ringalei şi a Spătarului Coman. Totuşi şi Alexandru are un rost cumpănitor...

Acest Alexandru pe care Cronicarul Ureche îl zugrăveşte ca: „fiind mai întreg şi mai cuminte de cât cei trecuţi înaintea domniei lui, şi multe râvnind şi nevoind spre cele de folos sufletului şi împodobit cu darul de înţelepciune“; acest Alexandru, pe care imaginaţia noastră îl vede ca pe adevăratul întemeetor al aşezării moldoveneşti, se coboară la d. Eftimiu la rolul îndoelnic al unui bătrân supus poruncilor nevestei sale mai tinere. Ringala îl întoarce cum voeşte. Sub ochii lui, ea minte boerilor că Vladislav a făgăduit neatârnarea Moldovei de-l vor ajuta împotriva Teutonilor. Alexandru, voind să tăgăduiască, murmură ceva... O privire aprigă a Ringalei îi tae însă şirul vorbirei. Epica răsboire a lui Coman de la Marienburg porneşte prin urmare din această minciună a tinerei Doamne, pe care Alexandru n'o putuse înfrunta la timp. Sub barba albă a Voevodului, Ringala unelteşte trecerea ţării la catolicism, închide într'un turn pe Iosef episcopul Rădăuţilor, şi pe Sorin iubitul ei de-o clipă, fără să se gândească că ar putea fi descoperită. E gata chiar să împingă ţara spre război cu Polonia, ajutând pe Svidrigelo, ducele Lituaniei... Un astfel de rol ruşinos nu i se potriveşte lui Alexandru. Numai opereta scoboară zeii din Olimp, spre a-i preface în eroii din *La belle Hélène* sau din *Orphée aux enfers*... O dramă istorică, nu.

E drept că în actul al V-lea, d. Eftimiu vrea să înalţe din nou pe Alexandru în clipa când îşi alungă nevasta... Voevodul povesteşte boerilor că el a făcut în totdeauna ce a voit, că sub masca îngăduinţei şi-a urmat gândul ascuns, lăsând pe Ringala să creadă că-i îndeplineşte voia. Cu alte cuvinte, un fel de Vlaicu-Vodă. Vorbe... vorbe... vorbe..., cum ar spune d. Eftimiu. Bietul Voevod se laudă.

Îndelungul celor patru acte, el nu fusese decât o unealtă în mâinele voluntare ale Ringalei... Şi aceasta e vina de căpetenie a dramei d-lui Victor Eftimiu.

Sunt lucruri ce nu pot fi frământate după voinţă pentru a fi turnate în tipare prea strimte.

E. LOVINESCU

ECOURI

Un atentat infam s'a săvârşit asupra d-lui Al. Davilla, *fostul director general al Teatrelor. In întreaga lume literară şi artistică dela noi vestea atentatului a fost primită cu cele mai adânci păreri de rău.*

Când punem revişta sub presă ştirile asupra stării rănitului permit oarecare timide speranţe de scăpare.

—

Marioara Ventura — e de două săptămâni între noi. Impreună cu alţi copii pribegi — şi geniali—ai ţării noastre ea ne revine ca o mustrare, că ţara noastră nu o poate reţine pentru totdeauna; altădată n'ar fi înţeles-o, acum nu o mai mulţumeşte pe merit.

Secretul şi *Dama cu Camelii*, sunt două prilejuri de a-şi arăta două aspecte ale personalităţii sale, atât de viguroasă şi totuşi atât de discretă şi de subtilă.

Teatrul e plin în fiecare seară, o atmosferă nouă se revarsă depe scenă şi reprezentaţiile sunt o sărbătoare.

Artiştii pribegi, ce ne revin în treacăt, sunt pentru noi singurul zâmbet pe care ni-l mai poate trimite apusul însângerat.

—

Ştiri din Basarabia de azi—ne aduce într'un interesant volum, d-l *V. D. Moisiu* (Ed. Sfetea, Bucureşti, 1915).

Chestiunile atinse sunt variate şi numeroase, încât volumul prezintă importanţă din mai multe puncte de vedere, deşi e lipsit de o sistematizare solidă. In special vieaţa moldovenească din satele basarabene e descrisă cu o deosebită putere de evocare.

—

Ariana—este o nouă piesă (tragedie legendară într'un act) de *Hidalgo* (Ed. „Versuri şi Proză“, Iaşi, 1915).

—

Poezii intime — publică într'o broşură de *Cărţi poştale* d-l *Petre Lyrel* (Editura Noui pagini literare, Craiova).

—

Din Alfred de Musset. — a apărut în româneşte nuvela *Cele două iubite*, tradusă de d-na Emilia Theiler, în Biblioteca *Lumina* (Libr. Nouă, Bucureşti, 1915).

Dacă traducerea are cu mult mai puţin farmec de cât originalul, ea nu pierde însă efectul total al textului lui Musset. Humorul romantic lipseşte, dar sinceritatea emoţiei nu.

—

La litteratura della moda in Italia e o vastă lucrare a lui Benedetto Croce, adâncul şi complexul spirit italian care alături de superioare studii de metafizică şi economie politică şi cu toate că e — ce credeţi ? — şi senator, găseşte timp să se ocupe, şi nu fără adâncime şi subtilitate în aprecieri, de vre-o cinci zeci de scriitori ai Italiei contimporane.

Se remarcă studiul asupra lui Fogazzaro şi Nic. Rommasco asupra lui Giovanni Prati pe care îl judecă cu asprime numindu-l *jurnalist al poeziei*, asupra lui De Amicis şi mai ales Carducci pe care îl apropie de clasicii italieni.

Şi bătrânul senator reuşeşte să fie de multe ori *nou* în concluziile sale şi chiar *tânăr* în verva cu care îşi îmbracă un fin şi cult gust de artă.

—

Igiena în armata rusă a ajuns la o artistică desăvârşire. Se ştie că în Rusia baia cu vapori e o adevărată „instituţie naţională“. Nu e rus care în *izba*, modesta sa colibă, să nu ia această bae pe care în chip foarte simplu şi-o prepară turnând apă pe lespezi bine încălzite, iar după războiul din Manciuria mulţi scriitori militari sincer au afirmat că, dacă soldatul rus s'a arătat aşa de stângaci în luptă a fost din cauza completei privări de baia lui tradiţională. Chestiunea e aşa de serioasă că, imediat căutându-se un remediu, guvernul a ajuns ca în războiul actual să poată pune la dispoziţie vre-o trei zeci de trenuri-stabilimente de bae. Construcţia lor e foarte ingenioasă. Vaporii trec prin tuburi în vagoane cuprinzând vre-o 50 de oameni. Şi în timp ce ei fac bae, hainele lor sunt trecute la etuvă şi reparate de femei din personalul trenului, iar odată „mis à frais“ o copioasă masă îi aşteaptă într'un vagon-restaurant cu supă, carne, şi ceai.

Numai un tren costă pe ministerul de războiu rus 250.000 lei.

Scump, dar face !

—

Iarăşi literatura războiului. De astă dată autoarea e o — *infirmieră*. La patul bolnavilor în nopţile de insomnie ale răniţilor, când îi aduce pe patul sanitar sau când îi duce pe cel mortuar, în fie care zi, şi oră cu oră, ea a asistat la derularea nesfârşitului film al suferinţei jucat de fie care soldat francez, rănit sau mutilat. I-a auzit povestindu-şi impresiile în clipe de calmare sau aiurând în coşmarul cu care îi prigonea lugubra fantomă a războiului.

Ne putem închipui ce senzaţii rare, prinse din vecinătatea imediată a gloriei şi a morţei.

Nimeni nu e mai în stare să scrie o astfel de carte de cât o infirmieră. Şi ea a scris-o cu simplitate comunicativă şi cu cea mai mişcătoare duioşie.

Şi M-me Eydoux-Demians închină „Notele“ sale : „celor cinci fraţi ai săi în serviciul Franţei...“

—

Reviste noui. — Au mai apărut : *Les Annales Politiques.* — Revue mensuelle de la politique extérieure mondiale—sub direcţia d-lui M. R. Şirianu şi având ca prim redactor pe d. A. E. Lăzărescu.

Revista are scopul şi preocupările arătate în subtitlul de mai sus.

— *Democraţia*, an. III, No. 7.

—

Din Biblioteca Naţională — au mai apărut No. 66—68 cuprinzând : *Zece Maiu, Obârşia pământului* şi *Meseriile* de D. Vasiliu Bacău.

Bucureşti, Minerva, 1915.

—

Asupra lui Bismarck—a apărut o interesantă broşură de *I. C. Cantemir*, conţinând câteva cuvinte comemorative cu prilejul centenarului naşterii Cancelarului de Fer.

Personalitatea şi opera marelui ministru sunt expuse cu vivacitate în trăsăturile lor esenţiale. Broşura (44 pp. Bucureşti, Flacăra. 1915) este singura apărută în româneşte cu acest prilej.

—

Monastirile dobrogene sunt descrise într'un frumos volum de S. S. Arhimandritul *Roman Sorescu*, stareţul monastrii Cocoş-Saun din Tulcea. Textul e însoţit de numeroase ilustraţii şi e precedat de o prefaţă a P. S. S. Episcopului Nifon al Dunării de jos, care arată în cuvinte limpezi însemnătatea mânăstirilor în trecutul poporului român.

„Aşa spre pildă, ele au păstrat timp de veacuri, o mare parte din moşiile ţării, ferindu-le, să nu ajungă proprietăţi particulare, ale streinilor de tot soiul, ce năpădeau ţara ; şi astfel Statul român, a putut creia din venitul lor atâtea aşezăminte religioase, culturale şi naţionale.

„Apoi, în monastiri s'au înfiinţat primele tipografii, în care s'au tipărit cele dintâi cărţi în limba română ; înlăturându-se astfel limba slavonă şi greacă, şi întemeindu-se o literatură curat românească, în graiul poporului, limbă care serveşte astăzi prin frumuseţea şi bogăţia ei, chiar şi păturei culte din toate părţile locuite de Români.

„In sfârşit, monastirile noastre, în timpuri de restrişte şi de grea cumpănă pentru ţară, erau singurele locaşuri de religiositate şi cultură, şi unicele aşezăminte cari lucrau, pentru binele sufletesc şi trupesc al românilor. In monastiri erau şcoale, spitaluri pentru cei obidiţi de soartă. Tot monastirile, clădite prin localităţi strategice, adăposteau pe Români, în vremea năvălirii vrăşmaşilor“.

Istoricul monastirilor dobrogene confirmă în mare parte laudă din rândurile de mai sus.

—

Păcatul Sfinţiei Sale — este noul volum al distinsului prozator, d-l *Al. Cazaban* (Minerva, Bucureşti, 1915). Volumul cuprinde vre-o douăzeci şi cinci de nuvele şi schiţe, dintre cari unele inedite.

Vom reveni asupra interesantei culegeri a colaboratorului nostru.

—

Povestiri româneşti din războlul austro-rus ne dă într'o broşură foarte interesantă d-l *A. Ciura*, cunoscutul scriitor de peste munţi.

Ele sunt de o deosebită intelectualitate.

ANUL IV
No. 27

FLACĂRA

18 APRILIE
1915

ABONAMENTE:
In ţară: lei 6 pe an; 7 lei când se achită prin incasator. Pentru învăţători şi preoţi săteşti: lei 5 pe an
NUMĂRUL 15 BANI
TELEFON 41/7

LITERARĂ .·. ARTISTICĂ .·. SOCIALĂ
APARE SÂMBĂTA
DIRECTOR: CONSTANTIN BANU

ABONAMENTE:
Peste munţi: coroane 8 pe an; pentru preoţi şi învăţători coroane 6.50 pe an
In străinătate: 10 lei pe an
REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA, Bucureşti
Str. Câmpineanu, 40

CELE DOUĂ FRANŢE
1870–1915

Anul 1870 — «*L'Année terrible*», «*Le Désastre*», «*La Débâcle*» — e cea mai tristă amintire din vieaţa poporului francez. Dacă ne îndreptăm încă gândul în

Generalul Mac-Mahon

spre el, este tocmai pentrucă în clipele de acum amintirile triste de altă dată sunt un prilej de a sădi mai puternică încredere în viitor, arătând câtă deosebire este între anul înfrângerii de atunci şi anul admirabilei rezistenţe de astăzi.

1870–1915 măsoară tot drumul parcurs de un popor, capabil de cele mai glorioase sforţări, dela un regim de paralizare la unul de extraordinară desfăşurare a întregei energii naţionale.

Astăzi Franţa este ţara cea mai democratică din Europa; regimul constituţional în Franţa este mai puţin ortodox de cât cel englez, dar este mai democratic: guvernele sunt directa şi necondiţionata emanaţiune a Parlamentului ales prin sufragiu universal.

De aceia adversarii democraţiei de pretutindeni ca să combată mai cu efect ideile pe care, din interes sau miopie, le socot primejdioase, invocau Franţa, drept pildă a relelor pe care le poate aduce un regim democratic înaintat. Şi chiar între Francezi erau destui de mulţi care vedeau în democratizare germenul de descompunere al puterii franceze şi cereau o reîntoarcere la forme politice mai vechi, în care să domnească mai multă «disciplină» şi să se aplice în chip sever un mai strict principiu de supunere şi comandă. Citez numai câteva nume dintre cele mai celebre pentru a ilustra această temă reacţionară: A. de Mun, Paul Bourget, Melchior de Vogüé şi chiar din anumite puncte de vedere, marele Anatole France. Nu e nevoe să mai amintesc de mulţimea celor mai puţin importanţi care, prin gazete, prin opere sociologice «ştiinţifice», prin discursuri şi prin piese de teatru arătau în feluri şi chipuri primejdiile pe care Franţa nu va putea să le înfrunte din cauza progresului democraţiei...

Experienţa de acum este însă şi pentru cei din afară şi pentru cei din Franţa însăşi cea mai strălucită dovadă despre forţa materială şi morală pe care o poate da unui Stat un regim democratic atât de înaintat cum este cel francez. Ori care va fi sfârşitul războiului, Franţa a arătat o atât de strânsă unire a tuturor cetăţenilor ei şi a tuturor partidelor în apărarea Patriei, o atât de necondiţionată voinţă de sacrificiu general şi o atât de statornică putere de rezistenţă, în cât adversari şi amici, nu o pot privi decât cu o admiraţie elocvent mărturisită.

E încă vie în mintea tuturora amintirea Franţei de 1870: un entuziasm sgomotos şi nu îndestul de întemeiat, multă nepregătire şi, după ce faptul războiului s'a precizat, foarte multă nehotărâre. Un popor admirabil prin eroismul său, un regim incapabil să-l conducă la victorie.

Astăzi în mijlocul democraticei libertăţi şi-au făcut loc desigur unele păreri primejdioase, care puteau deveni elemente de distrugere sau măcar de slăbiciune; dar ele au găsit chiar în mediul în care au apărut şi antidotul necesar şi acţiunea lor efectivă a rămas cu totul nulă în momentul când ţara întreagă avea nevoie de unirea absolută şi sacrificiul tuturor fiilor săi. Ceia ce se părea o excrescenţă primejdioasă a democraţiei n'a fost decât amăgirea trecătoare a unora şi spaima neîntemeiată a celorlalţi.

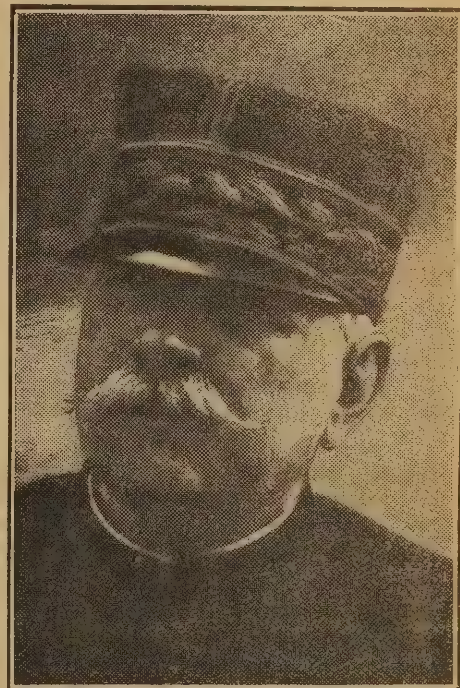

Generalul Joffre

Regimul democratic a dat Franţei putinţa de a desfăşura cea mai mare energie de care poporul francez e capabil şi, după dezastrul din 1870, a reîntors-o la gloria militară dela 1793.

Ori câtă recunoştinţă păstrăm noi Românii împăratului Napoleon al III-lea, nu putem să nu recunoaştem, împreună cu istoricii şi poporul francez, că regimul său de conducere internă nu se întemeia pe păturile vaste ale poporului şi că acestea nu luau o parte activă la determinarea suveranităţei naţionale.

Numai puţini aveau conducerea de fapt în cât regimul favoriza în restul poporului muncitor dar socotindu-se nedreptăţit, apariţia celor mai primejdioase doctrine şi celor mai distrugătoare revolte. Voinţa obscură de mai bine a dat naştere Comunei din 1871, iar prăpastia dintre păturile sociale ale poporului francez se părea mai profundă chiar decât prăpastia dintre el şi duşmanul său din afară.

Atunci Franţa a ajuns la dezastru şi regimul s'a prăbuşit într'o revoltă tragică şi inutilă.

De atunci însă Franţa s'a democratizat an cu an; păturile cele mai vaste ale poporului au devenit din ce în ce mai conştiente de dreptul şi datoria lor, participarea lor la viaţa politică a fost mereu mai efectivă, în cât Franţa a ajuns, după expresie marelui republican Emile Faguet «o democraţie perfectă», comparabilă din multe puncte de vedere cu democraţia ateniană din timpul lui Perikles.

*

Nu zădarnic în Franţa Napoleon al III-lea e un suveran uitat; în Italia şi la noi însă numele său a rămas slăvit şi binecuvântat. Dar tocmai de aceia cei care ştiu cât bine a făcut Impăratul în două decenii de guvernare, cei care au cuvânt să-l preţuiască şi pentru Sevastopol şi pentru Solferino, pot spune sincer că la 1870 a fost biruit un om şi nu Franţa. Duşmanii Franţei n'au înţeles încă acest lucru decât acum. Ei s'aşteptau să afle o oaste nesigură şi nepregătită, un comandament şovăelnic sau paralizant, ca al lui Mac Mahon sau al lui Bazaine şi o ţară enervată, exasperată de ideologi, gata să se arunce mai curând asupra duşmanului din năuntru, în aşa chip în cât *Comuna* să isbucnească dela cea dintâi zi a mobilizării...

In visurile de cucerire ale poporului german, în literatura politică romanţioasă cu care era nutrită extaziarea sa în faţa caporalismului prusian, Franţa era socotită după modelul celei dela 1870 şi evoluată încă spre dezastru prin cea mai făţişă şi mai sinceră campanie în favoarea păcii, a înfrăţirii între popoare. Ceia ce alcătueşte tocmai gloria nemuritoare a Franţei — mersul său în fruntea tuturor neamurilor pentru realizarea celor mai preţioase idealuri umanitare — era pândit drept o slăbiciune, prin folosirea căreia nobilul popor să fie distrus.

Insă în locul doritei discordii a apărut deodată în faţa mortierelor de 42 un zid de piepturi însufleţite de aceiaş nestrămutată hotărâre: să sfărâme talazul duşman sau să se sfărâme; în locul unui Bazaine a apărut un Joffre a cărui viguroasă comandă nu este egalată decât de prudenţa sa de *Cunctator* şi în locul ideologilor antipatioţi au apărut apostolii jertfei pentru Patrie, cei care îşi dădeau socoteală într'o lumină de fulger că pentru realizarea oricărui ideal social e nevoie mai întâi de existenţa însăşi a Franţei....

Şi astfel Franţa din 1915 este cea dela Vallmy şi dela *Jemappes*, cea din Campania în Italia şi nu cea dela Sedan şi dela Metz,

Răsboiul de acum a redescoperit lumii şi sie-însăşi vechea Franţă, ce era să fie înăbuşită în legende şi sub nemeritate văluri funerare. Dacă numai atât ar fi să câştige Europa din acest războiu, încă s'ar putea crede că atâtea hecatombe de victime nu au fost jerfite în zadar.

AL. ŞERBAN

□ □ □

HAINA

Femeia se răsuci sub aşternut şi, cu ochii căscaţi în spre uşe, se răsti:

— Afară, spurcăciunea pământului, că te omor. Să nu te mai prind prin casă. Nici bolnavă nu vrei să mă laşi, hai?

Petrişor, înspăimântat astfel de primirea făcută, se opri în mijlocul uşei. Venea cu ghemul încâlcit al unei întrebări în suflet. Trecuse prin faţa unei porţi vecine. O femee gătea un copil. Inima lui atunci bătu cu putere. Băgase de seamă că el nu avea de cât o cămaşe. Işi aminti însă de o haină din casă, pe măsura lui, şi se lumină pe loc. Venise hotărât să o ceară. Simţise însă zădărnicia vrerei lui acum, şi tăcea. Vedea cu spaimă că nu va putea cere niciodată şi nimănui, nimic. Tatăl său murise. Femeia lui de-adoua, rămasă astfel stăpână pe casă şi pe el, se ridicase dintr'odată duşmănoasă şi de neînduplecat.

— Pentru ce mi-ai venit?

Intrebarea aceasta, pusă pe neaşteptate, zmulse răspunsul. Mâna se întinse timid în spre ladă, şi glasul, pe jumătate, bâlbâi rugător:

— Haina... mamă Mario!

— Hoţule!...

Restul frazei se înecă într'un acces înfundat de tuse. Mâinile se ridicară a groază şi a desnădejde şi traseră par'că după ele, din aşternut afară, uscat şi buimăcitor, şi restul trupului scofâlcit, într'un răcnet final:

— Ieşi!

Copilul fugi. In mijlocul curţei, neştiind ce să facă, se opri. In pragul porţei din faţa uliţei se jucau cu pietre câţiva copii de prin vecini. Petrişor simţi că sânt mai îmbrăcaţi de cât el şi, jicnit de asta, fugi prin dosul grădinei la câmp. Acolo începu să plângă. Simţământul singurătăţei lui îi pătrunsese, ca o zi umedă şi rece, oasele. Mintea nu-l ajuta încă să priceapă ce e cu el. Copiii de aceiaş vârstă se jucau fără nici o grije pe linia satului. El însă trebuia să umble necontenit fugar pe dealurile din împrejurimi. Lucrul acesta, de altfel, îi plăcea. Imprejurimile satului sânt fără pereche de verzi, fără pereche de umbrite fără pereche de surâzătoare. Pământul e acoperit cu o velinţă de muşchi şi de flori ale căror culori limpezi, ameţesc. Petrişor cutreera cât ţinea ziua. Când obosea se aşeza la umbra unui copac, şi mânca. Privirile lui râdeau astfel cu zborul vioi al turturelelor în soare, şi cu mersul grav şi pudic al berzelor îşi plimba gândurile.

De data asta însă numai desluşia nimic. Zbuciumările zilei şi plânsul se lăsaseră plumb peste el, şi-l adormiră. Era pe la amiaz.

Mama Maria, după ce se mai potoli din necaz, întoarse faţa la părete şi trase peste cap o cergă. Tremura. Casa era, din pricina ferestrelor astupate cu hârtie albastră, rece şi întunecoasă. Lipsa de lumină desvelea şi mai mult goliciunea interiorului şi arăta sărăcia. O cămară ceva mai largă, luminată doar cu ajutorul unei candeli, servea în acelaş timp de coteţ noaptea, de bucătărie ziua, şi locuinţă necontenit. Un ulcior, câte-va perne, o rogojină întinsă pe pământ şi o ladă văpsită înjghebau, la olaltă, toată bogăţia lăuntrică a gospodăriei. Mama Maria, cu simţurile ascuţite de friguri, simţia mai adânc ca de obicei lipsa de lumină şi de căldură şi, negândind ce este de făcut, strângea, căutând astfel o momeală zadarnică, ploapele.

Căldura se lăsase, în răstimp, ca o duhoare de jeratec peste pământ. Petrişor se deşteptă şi porni pe coastă spre crângul din deal. Era vesel. Luase o hotărâre, şi aştepta seara. Armonia dulce şi profundă a culorilor şi a murmurului câmpenesc părea că se ridică dintr'o odihnă lăuntrică a vegetaţiei în soare. Frunzele copacilor, florile câmpiilor, păsările cu mişcările şi cu cântecele lor, se amestecau cu murmurul nedeslușit al insectelor pitite prin ierburi, şi învăluiau şerpuirea colinelor în jocul de lumină al razelor. Petrişor urmărea toate acestea fără să-şi dea socoteală. Mintea lui serioasă şi simplă prindea ca prin vis simplicitatea serioasă a lucrurilor din prejur. De asupra lor plutea fluturând în zara imaginea ştearsă a hainei din ladă. Ştie sigur acum că va căpăta-o, şi surâdea.

CÂNTEC

Noapte lină, lună plină,
Vrajă albă de lumină
Pe păduri, în dalbe zori,
Vrajă albă pe cărări,
Pe cărările-argintate,
Printre ramuri parfumate
Numai vrajă cobora
Pe pământ, în calea mea.

Fermec alb de lună plină,
Rază plină de lumină,
Oarecum de n'am văzut,
Unde-ascunse le-ai ţinut
Nopţile de somn lipsite,
Lacrimile nesfârşite
Şi isvoarele de-amar
Ce mi le-ai adus ca dar?

G. ROTICĂ

Lîncezi ast-fel în iarbă, ca un gândac într'o floare, până când înseră. Dospise cu inima mulţumire şi siguranţă.

Pe seară porni spre sat. Sfiala luase loc unei încrederi nepotrivite vârstei lui. Părea că se fuduleşte dintr'o căciulă cât el întreg de mare, pe cap. Lipsa hainei nu-l mai sinchisea; din potrivă, chiar. Dimineaţa se înfricoşase din pricină că nu ştia cum şi-ar însuşi-o. Mama Maria o luase de cum îi murise bărbatul, şi o pusese în ladă. El nu se uitase la asta. Umbla în cămaşe pe câmp, şi era mulţumit că nu-l supără nimeni. Ziua de astăzi a fost însă greu ispititoare, dar a trecut. Se opri la poarta copilului cu haina de dimineaţă şi-l strigă. Acesta eşi. Era îmbrăcat tot cu haina pusă de mumă-sa pe el. Petrişor îl opri şi-i privi înadins haina, vorbi de ea şi spuse răspicat că şi el va îmbrăca numai de cât una.

— Am şi eu o haină la fel, în ladă. Mama Maria a pus-o acolo după ce a murit tata. Să o vezi. Are flori cusute la târg. Mi-a cumpărat-o într'o zi de la Râureni.

Intră apoi în curte şi povesti acelaş lucru. Ar fi voit parcă să strângă tot satul şi să spună că va fi şi el la fel cu copilul vecinilor lui. Că de o cam dată e gol, nici că visa, Tatăl său îi lăsase o haină cu flori, şi el o ştia, acolo, în ladă, aproape să fie a lui; atât îi ajungea. Spunea chiar că mamă-sa Maria îl ocărâse că umblă doar în cămaşe, şi că dacă nu pune haina îl trimete drept pedeapsă la şcoală.

Oamenii cari îl luară rând pe rând pe genunchi, îi deteră pâine şi râzând pe seama spuselor şi a seriozităţei lui, îl trimiseră să vină gătit.

— Petrişor taică, să vii să te vedem şi noi.

— Vin, moşule. Cât ai clipi din ochi sunt înapoi.

Porni apoi spre casă. Când eşi însă pe poarta oamenilor, i se strânse inima.

— Dacă nu voi putea lua haina?

Gândul acesta răsărea din teama pentru mama Maria. In mijlocul curţei se opri spăimântat aproape. Jumătate curtea, tinda, odaia şi lada îl mai despărţea de haină. Dacă va trece de toate astea, va fi şi el de-o seamă cu cei lalţi copii.

— Le va trece însă?

Se apropie uşor de casă şi pătrunse tiptil în tindă. Privi pe broasca uşei în odaie. Mama Maria aţipise. Uşa, odaia şi lada. Trebue să deschidă binişor şi, fără să deştepte pe bolnavă, să ia haina.

Dete binişor uşa la oparte şi intră pe vârful picioarelor. Inima îi bătea ca la o vrabie prinsă. Se oprise în mijlocul odăei şi tremura vargă de spaimă.

— De nu s'ar deştepta!...

Mama Maria îşi întoarse faţa în jos, în perne, dormind. Petrişor voi să fugă, dar nu mai putu. Inchise ochii şi aşteptă. Un sbor de aer negru coborî în odae şi cuprinse totul cu năvala lui grea şi rece.

— Nu s'a deşteptat pe semne, sau de s'a deşteptat nu mă vede. E întuneric.

SYMPOSION

Veniţi amici, când cea cu mii de nume
Prin ceruri va ieşi la vânătoare,
In villa 'mi strălucită vă aşteaptă
O rară sărbătoare.

De-asupra mesei albe, încărcate
Cu 'ntregul meu tezaur,
Va curge val al strugurelui sânge
Din amphore în kylixe de aur.

Şi-achanţii arzători, cu însutite
Reflexe or să ne'nvălue 'n lumine,
Iar Bachus va întrece
Ce-i scris în şase tomuri sibylline.

Demetrios, epheb frumos şi tânăr,
Venit curând din ţara
Păstorilor cu buclele de aur,
Va însoţi rhapsodul cu ghitara.

Să vii tu, Lysis, cea fără pereche
Din câte 'n Roma astăzi sunt cântate
Şi să reverşi asupră-mi
Aprinsele priviri de voluptate.

Şi ca etern să-ţi fie înainte
Ghirlandele şi fumul din tripodii,
Nainte de-a pleca ţi-oi da, zeiţă,
Stygicele rodii.

Ion Al-GEORGE

Deschise apoi ochii. Lumina din odaie filtrată nesănătos prin hârtia albastră de la geamuri se mărise din pricina uşei întredeschise. Petrişor căpătă puţin curaj. Inima lui se lupta cu tot felul de simţimânte; aluneca însă printre ele ca şarpele prin iarbă.

— De va fi să mă vadă, iar se face întuneric, poate.

Se apropie de ladă. Mama Maria se întinse lung, slăbit, şi oftă din greu a uşurare. Respiraţia de abia i se mai auzea. Frigurile tăiase în ea aproape toată viaţa. Zăcea de la începutul primăverei. Din pricina boalei nu şi-a putut duce nici bărbatul la groapă. Petrişor ridică, după lung ascultat capacul de la ladă, şi rămase uimit. Frica se frânse în extaz. Inauntru era tot felul de lucruri bune. Cămăşi cusute pentru el cu fluturi, un brâu verde cu piele, pantaloni, ghete şi într'un colţ, împăturată cu grije, haina mult dorită. Se apleacă peste ladă să privească mai întâi. Mintea lui răscolea amintiri din trecut. Părea în faţa atâtor albituri, că e iarnă. Moş Crăciun venise ca pe vremea când tatăl şi mama lui cea dintâi trăiau, cu fel de fel de daruri şi-l întreba, înainte de a i le da, dacă a fost cuminte. Petrişor drept răspuns bătu din palme. Mâinile lui se uniră cu de la sine putere în explozie de bucurie, iar glasul după ele porni singur.

— Cuminte!

Inlemni însă şi, de spaimă, în chip de apărare, ascunse capul în ladă. Mama Maria se deşteptă şi înebunită de necaz, pricepând dintr'o dată ce se petrecuse, îşi adună ultimele puteri şi se ridică încet, lunatică, cu greutate şi fără să-şi dea încă bine socoteala de ce vrea, lăsă capacul peste grumazii copilului şi începu să apese. Picioarele nu o mai ţineau. Inima bătea de parcă tindea să-i ţâşnească din piept afară. Un sughiţ adânc, în sfârşit o lăsă cu toată greutatea trupului peste ladă. Un troznet de oase fărâmate însoţi o svârcolire din picioare a copilului, şi atâta tot. O clipă apoi se rostogoli şi trupul, gol şi hidos, al mamei Maria.

N. DAVIDESCU

□ □ □

IN PREAJMA RĂZBOIULUI

Despărţirea — Schiţă dintr'o cazarmă franceză

UN COLŢ DIN ITALIA IRREDENTĂ

— NOTE DE CĂLĂTORIE —

...Lanţul începe să huruie înăbuşit, precum duduie un sicriu sub căderea bulgărilor grei... Ancora vine silnic şi plină de nămol din adânc şi se prinde sus, ca un cercel în toartă... Cei din urmă *«soldi»* cad în bărcile cântăreţilor.

Deodată sirena spintecă liniştea amurgului cu un urlet asurzitor, pare că ar fi un tigru deşteptat printr'o lovitură de moarte... Şi, pe nesimţite, Veneţia începe să plutească spre apus. Curând, apoi, îşi aprinde becurile electrice şi farurile, ca să-şi lumineze calea până în cele mai adânci depărtări... Şi oraşul alunecă tot mai iute, dosindu-şi şi învălmăşindu-şi şirurile de palate. Ca nişte catarge ale unei flote uriaşe, turnurile bisericilor scrutează, par'că depărtările de ape, căutând calea. Şi, deodată, Veneţia se întoarce în loc—şi miile de lumini albe şi roşii se încrucişează şi se alungă, ca o bogată risipă de confetti într'o uriaşă sală de bal ori ca nişte focuri de artificii... Şi în învălmăşeala aceasta a luminelor şi turnurilor, *Campanila*, scăldată în lumină şi albă ca o mireasă, purcede din marea piaţă pe Canal Grande înainte—apoi *S. Marco* şi *S-ta Maria della Salute*...

Departe, înainte, cerul arde încă în pară potolită, schimbând norii în uriaşi bulgări de jăratec. Valuri tot mai întărâtate alunecă spre vapor şi, clătinându-şi crestele de spumă, se asvârl, clăbucind pe mii de tonuri şi aruncând stropii răsvrătirii lor până sus pe punte.

Şi Veneţia, cel din urmă sol al Italiei libere, se coboară, tot mai mică, în zare. Şi cu ea Italia, cu atâtea lumi străbătute săptămâni dearândul... După spinarea de plumb, ridicată sub risipa tot mai palidă de raze, se duce Italia toată; se duc castele, se duc forurile antichităţii, tot cerul şi Rafaelii săi, sufletul deschis al poporului frate—şi atâta cântec!...

Cele din urmă globuri electrice au căzut de mult şi ele, ca nişte lacrimi, în urma convoiului—şi doar risipa măruntă a razelor albe, aruncate de sub zare, se mai desluşeşte în depărtare ca un nor alb de praf...

* * *

Când se revarsă de ziuă, suntem trecuţi de Pola şi înaintăm, prin golful de Quarnero, spre Fiume. Istria, păstrătoare de grai românesc, scoate la mare piepturi trufaşe de dealuri linse, pline de verdeaţă, iar deasupra lor domină, în lumina ce străbate printre insulele golfului, *monte Magiore*, care adăposteşte şi ascunde de restul lumei cele câteva comune româneşti. Satele de pescari de pe mal râd în soare, iar departe, înainte, începe să se desluşească alb pe coastă, în fundul băii, oraşul Fiume aşezat în amfiteatru. In schimb Abazzia, mai lacomă după lumina soarelui, trăeşte într'o dulce retragere mai spre apus, pe coastă, unde vegetaţia bogată se scaldă în valuri. Urletele sirenelor se aud tot mai tare din portul Fiume, apoi asurzitor...

Fiume e oraşul italian, liber, al Ungariei, cu o largă autonomie în formă şi tot mai ţărmurită în fond. Resentimente comune faţă de Austria veacului al 19-lea, în deosebi, produseră prietenia «oficială» maghiaro-italiană mult trâmbiţată la Budapesta. Această prietenie s'a vădit, însă, tot mai puţin în raporturile dintre statul ungar şi supuşii lui italieni. După ce au reuşit să smulgă Austriei pactul dualist, la 1867, nu putea să rămână singur Fiume, «mândrul port maghiar», neînfluenţat de avântul imperialismului din Budapesta, care pretindea o mare politică trans-carpantină, năzuind spre ţărmii Pontului Euxin...

...Şi introduc la Fiume principiul «divide et impera» al duşmanului de veacuri, pentru ca să se poată sălăşui o scânteie de viaţă maghiară în concurenţa grea cu limba lui Dante şi cu numărul Croaţilor. Şi mai anii trecuţi încercă să suprime *«rappresentanza»* oraşului liber, creând un fel de Hadjudorog al Italienilor... Cu toate acestea, a rămas şi va rămâne trup din trupul Italiei şi suflet din sufletul ei. Ca un post înaintat al latinităţii italiene pe ţărmul celălalt, în rând cu alte posturi ce-au stăruit prin veacuri, Fiume chezăşueşte aici, în lupta grea de fiecare zi, înfăptuirea visului secular al rassei, de a se vedea iarăşi stăpână pe *«mare nostro»!* O spune aici fiecare mişcare, fiecare lucru, orice cuvânt şi orice nume, lumina zilelor, dulceaţa nopţilor şi toate cântecele de pe maluri!... E destul să rosteşti numele Austriei pentru ca să ţi-o spună şi copiii în Veneţia, alt cuib al irredentismului italian: — *«mare nostro!..»*

Ca o uriaşă îngrămădire de scoici albe, se aşterne Fiume pe coastă, începând cu linia apei—şi ridicându-se, în pantă iute, o clădire deasupra celeilalte.... Străzile, uneori descoperite ochiului, suie în zigzag năzuind spre creasta muntelui şi înşiruind, cu ele alături, clădirile albe cu multe rânduri. Prin preajma portului răsar şi câteva edificii în stil maghiaro-gotic (architectură patriotică) mai mult oficiale, unde culorile «naţiunii» apar pe ferestre şi pe toţi stâlpii...

Parii aceştia vopsiţi, împreună cu finanţii veşnic morocănoşi şi băţoşi ai Pestei, sunt singurele semne văzute ale suveranităţii maghiare. Şi toate apar ca o protestare dârză împotriva a tot ce e seninătate şi armonie aici...

Spre seara aceleaşi zile trenul, gâfâind înăbuşit, urcă panta muntelui, tot spre miază-noapte, în zig-zag, furişându-se printre brazi şi căţărându-se printre stânci, deasupra prăpăstiilor tot mai adânci... Simt că *acum* îmi iau rămas bun dela Italia—şi Fiume, care s'a îndepărtat ca să-l revăd întreg, pare un prieten ce îşi ia rămas bun în numele tuturor celorlalţi.. Şi tot mai adunat şi tot mai alb coboară, cu baia lui împreună, spre un adânc pe care îl vede ochiul şi nu şi-l poate închipui mintea... Ese şi Abazzia tot mai mică dar mai arătoasă dintre copacii înalţi ai coastei. Şi cum baia se lărgeşte şi cum insule se desfac, una după alta, şi se înşiruie pe apă tot mai departe, satele de pescari se arată ca nişte prunduri pe marginea apei... Urcăm de mai bine de o jumătate de oră — şi pe cât de adânc creşte abizul jos, pe atât de pitorească e îngemănarea crestelor înfrăţite cu bradul sus. Nori rotunjiţi de razele tăioase ale soarelui ce scapătă, pun cununi de aur pe crestele pleşuve, iar pe piepturile de granit brazii îşi arată, cu tot dinadinsul, siluetele lor negre...

Suntem sus pe culme. Maşina pufăie

iute și flueră. Fiume a pierit și acum linia apropiată a crestei fuge înapoi, pe mare, departe, proiectând înainte siluetele unor brazi uriași și urcându-le deodată pe cer...

Inchisesem ochii ca să mai revăd odată largul mării... Dar un strigăt aspru mă face să casc ochii mari: «*jegyet kérem!*..»

De-acum suntem în **Magyarország...**

Romulus CIOFLEC

□ □ □

CRONICA ARTISTICĂ

ARTA RENAŞTERII ITALIENE

Nefericiţi în dezvoltarea noastră culturală, atât de depărtaţi de Roma, dar cu sufletul latin, reînviat mai târziu — după ce l-a înăbuşit sute de ani lanţurile grele ale culturii slavone şi greceşti—noi n'am putut crea o artă mare în adevăratul înţeles al cuvântului. Instinctul artistic nu ne-a lipsit, o artă populară am avut totdeauna şi cu toată vitregia soartei, strămoşii ne-au lăsat multe monumente şi preţioase obiecte de artă, vrednice să atragă privirea şi interesul tuturor. Astăzi însă când suntem mai maturi, când avem adevărate opere de artă, mai ales în pictura întemeiată de Aman şi Grigorescu, când ne afirmăm tot mai adânc originalitatea în atâtea deosebite câmpuri de activitate, este vremea să cugetăm mai temeinic la sporirea mişcării noastre artistice, la răspândirea studiilor teoretice de artă şi la formarea unui gust sigur de călăuzire a publicului nostru, încă rătăcit în această privinţă.

Ca popor tânăr, care de-acum înainte, credem, va fi chemat să creeze o artă mare, originală—dacă îi va fi dat s'o creeze —ne găsim într'o situaţie foarte prielnică unei dezvoltări artistice. Căci dinaintea noastră stă o complexă şi variată desfăşurare artistică. Artistul secolului nostru poate lua din artele popoarelor înaintaşe elementele care-i plac şi care se potrivesc cu înclinările lui ; şi grecul antic, şi artistul Renaşterii italiene ori franceze, de pildă, îi pot da atâtea probleme tehnice dezlegate, atâtea formule pentru todeauna dobândite, atâtea mijloace — în cât să poată crea o operă nouă, c'o individualitate deosebită. Combinaţia de forme neobişnuite, sugerarea de idei nouă, dar mai ales contemplarea unei mari opere de artă, câte orizonturi nu deschid artistului !

Condiţia este numai ca artistul acela, format în studiul operelor mari, — arhitect, sculptor sau pictor — să aibă personalitatea lui, pentru ca să nu facă un pastiş, dar o operă originală care să întrupeze un suflet nou.

Din toate artele deosebitelor popoare, ce stau astfel ca un imens material de studiu, de imbold şi de călăuză, credem că nu este artă care să fie de mai mare folos în dezvoltarea însuşirilor noastre artistice, decât arta Renaşterii italiene.

Dacă studiul artei bizantine este aşa de trebuitor la înţelegerea vechilor noastre monumente religioase, pentru a ne putea da bine samă întrucât şi în ce măsură această artă bizantină a contribuit, *în trecut*, la alcătuirea vechii noastre arte, mai vârtos credem că studiul artei Renaşterii italiene este tot aşa de trebuitor în dezvoltarea *viitorului* nostru artistic. De mare folos, căci nici o artă n'o va înţelege mai bine rassa noastră şi cugetarea noastră liberă. Nici o artă nu este mai complexă, mai învietoare în tehnică şi'n concepţii, decât aceasta, care se desfăşură în tot lungul *quattrocentului* (sec. XV) şi *cinquecentului* (sec. XVI).

Ea, pe deoparte, dă soluţii definitive în ştiinţa compoziţiunii, a perspectivei, a anatomiei, a bogăţiei în invenţie, a metodei, a clarobscurului, a formelor şi mişcărilor, a fineţei reliefului, a tehnicei bronzului şi terracottei, iar pe de alta crează un suflet nou. In această artă atât de armonioasă, de cumpănită şi adânc vorbitoare, care a influenţat aşa de profund arta Europei întregi, găsim întrunite toate tendinţele : dela solemnitatea şi gravitatea lui Brunellesco sau Bramante la înflorirea ornamentală a lui Michelozzo, dela realismul lui Donatello la fineţea lui Desiderio da Settignano, dela sublimul formelor lui Michel Angelo la divinul desemn a lui Raffaello. In sfârşit ea este imagina poporului celui mai înzestrat cu talent artistic, — arta cea mai bogată în mari individualităţi. Pe când, de pildă, arta flamandă se rezumă în Rubens, acea olandeză în Rembrandt, acea spaniolă în Velesquez, acea germană în Dürer, arta italiană zadarnic am căuta s'o rezumăm într'o singură individualitate. Din atâţia artişti de geniu, cu însuşiri atât de deosebite, nu ştim pe cine s'alegem : pe Michel Angelo ori pe Rafaello, pe Leonardo sau pe Correggio, pe Bramante sau pe Brunellesco, pe Tiziano sau pe Paolo Caliari ?

O ţară aşa de fericită, mândră de atâtea individualităţi, nici n'a putut să nu joace în cultura universală un rol covârşitor. Mai ales de la 1450 înainte, şi mai ales dela expediţia lui Carol VIII-lea, regele Franţei, expediţie care pune în atingere cele două mari naţiuni de obârşie latină, nimeni nu se mai poate împotrivi atracţiei Romei. Dürer, Rubens, Velasquez şi Rembrandt, Poussin şi Claude Lorrain nu s'au bucurat de atâta faimă ; ba din potrivă mulţi dintre aceştia au venit la Roma să se puie în atingere cu arta ita-

DIMINEAŢĂ DE VARĂ

In partea de soare-răsare e cerul frumos ca răsura...
In zale de rouă 'mbrăcată, senină, visează natura...
Pe-a locuri de-abia se aude un susur vrăjit de isvoare,
Prin flori doarme-o lume de fluturi, de-ai crede că şi ei sunt floare...

Dar iată, pe-o coastă, departe, un semn de viaţă se'ntoarnă:
Un plug scârţâind pe rotile o brazdă voinică răstoarnă
Şi'n urmă'i în unde uşoare de abur răsuflă pământul,
In timp ce din slăvi ciocârlia începe să'şi picure cântul.

Se umple văzduhul de cântec şi câmpul se umple de muncă:
Darnic s'aruncă sămânţa pe dealuri, pe văi şi pe luncă,
Şi braţe vânjoase apasă pe-a plugului coarne de fier,
Cât jur-împrejur ţi-se pare c'atinge pământul de cer...

Şi'n timp ce sămânţa s'aruncă, şi plugul pe glie tot cântă,
Şi, tot mai robită de doru'i, în slăvi ciocârlia s'avântă, —
De-odată se umple pământul de raze aprinse de soare
La viaţă trezind de-opotrivă: şi vierme, şi gâză, şi floare...

Acuma s'aprinde o spuză de rouă pe grâu, pe fâneţe,
Şi fie-ce boabă aprinsă răsfrânge o mie de feţe;
Mii spice de grâu, ce scântee, cu altele'n cerc se'mpreună:
Pământul n'avù nici un rege pe cap cu mai mândră cunună...

Sub ploaia de raze de aur, pe mândrele luncii ţinuturi
Sburând de la floare la floare, roeşte o lume de fluturi;
Aglica, sulcina şi nalba sunt, gâzelor, mândru ceardac,
Şi-o candelă-aprinsă de soare e fie-ce floare de mac...

O, voi cari staţi în palate şi n'aveţi ca mine, în faţă,
Atâta potop de lumină, atâta prisos de viaţă,
Atâtea miresme de floare şi cântece'n zările-albastre, —
Eu n'aş da comoara de-aicea pe toate comorile voastre.

V. MILITARU

liană. Ii atrăgea pe toţi nu atâta clima, pitorescul unei naturi vesele şi calde sau amintirile Romei antice, pe cât credinţa, întemeiată de sigur, că poporul italian era cel mai avântat şi mai fin, după grecii vechi, pe tărâmul artistic. Fugiau mulţi într'acolo, căci goticul trăise, iar spiritul nordic flamand sau olandez n'ar putea să încălzească totdeauna fantazia unor artişti doritori de o artă mai senină. Şi apoi Italia, o simţeau toţi, devenise înainte mergătoare în artă.

Astăzi, când Renaşterea Italiană e de mult încheiată şi adânc studiată, cum trebue să ne farmece rezultatele la care a ajuns — şi despre care am amintit,— sensibilitatea vie, echilibrul şi ritmul pe care cei de la nord nu le-au cunoscut! Intemeiată pe reînvierea culturii umanistice şi pe dezvoltarea însuşilor naţionale desfăşurate în monumente arhitectonice, în sculpturi, în picturi *al fresco* — deşi alterate acestea pe ici pe colo de penelul negru al vremii care trece, — arta Renaşterii italiene e totdeauna o mină bogată, care dă din ale ei comori preţioase elemente artistului modern. Nu numai în trecut, dar şi astăzi Roma a influenţat pe artişti. La 1666 Colbert întemeiază aici *Academia Franceză de Frumoase Arte*, care primeşte pe timp de trei ani artiştii francezi, nu numai pictori, sculptori şi arhitecţi, dar şi gravori şi muzicanţi, — câştigători ai «premiului Romei». Franţa a mai întemeiat acolo — în palatul Farnese — o şcoală arheologică — *Ecole de Rome*. Germania îşi are al ei *Institut Germanic*. Şi n'a fost artist străin care să nu vie să-şi facă la Roma educaţia artistică.

Iată marea valoare a artei italiene. Intru cât ne priveşte pe noi Românii avem credinţa că, dacă am studia cu mai mult drag această artă, am culege alte roade şi mişcarea noastră artistică ar intra în altă fază. Să nu mai imităm impresionismul decadent francez şi ultimele tehnice moderne, dar să ne îndreptăm spre isvoarele vii ale unei arte sănătoase şi binefăcătoare. In dezvoltarea noastră modernă am uitat acest lucru, marea cultură italiană nu ne-a interesat, literatura italiană nici atâta, limba italiană, — ca şi studiul frumoaselor arte — n'am introdus-o în şcoli. Această anomalie credem că va înceta în curând, — şi trebuie să înceteze.

Apropiindu-ne cu adevărat de marile creaţii ale artei Renaşterii italiene, să rupem ceva din sufletul ei latin, în dorinţa noastră de a turna, în forme desăvârşite şi nobile, sufletul poporului nostru.

Dr. A. A. NAUM

NEAMURILE EGIPTULUI

— INSEMNĂRI DIN ORIENT —

Cari au fost întâii locuitori ai acestui pământ?! — hotărât nu se ştie nici până azi. S'au răspândit în lume atâtea păreri, câţi au fost cei cari au cercetat Egiptul şi câte legende au putut răsbi prin şirul lung al vremurilor. Unii spun, că sânt *Berberii*, o frântură a rasei albe, răsnită din ramura hamită, şi-au venit din Asia Mică, trecând prin gâtul de pământ, care leagă Africa de Asia, şi care azi se numeşte Istmul de Suez. Iar ca un sprijin al acestor păreri, vine însuşi cuvântul *berber*, ce-a dăinuit mai târziu, în limba

Femee coptă

popoarelor, cari şi-au întins stăpânirea aci. Astfel, găsim la Romani *barbari;* la Greci, *barbaroi;* şi la Arabi, *beraber* sau *berabra*, toate având ca rădăcină cuvântul sanscrit *warwara*, care însemnează *strein*. Când s'a întâmplat însă revărsarea din Asia Mică?! — nu ştie nimeni, căci vremea se afundă în întunecimile trecutului; e atât de depărtată că însuşi legenda se încurcă în povestire.

Etiopienii, — ne spune Diodor, din Sicilia, — pretind, că ei au colonizat Egiptul întâia dată. Dovadă sânt legile şi sărbătorile zeilor, aceleaşi şi la unii şi la alţii, şi felul de a se învestmânta, care se asemuia foarte mult la aceste două neamuri vecine. Şi ca o sigilare dată argumentelor, Etiopienii mai ziceau că pământul Egiptului este adus de Nil, din Etiopia.

Champollion, care a cercetat cu multă stăruinţă, toate mormintele şi rămăşiţele acestor locuri, a găsit că Egiptenii seamănă mult cu Barabraşii, cari locuesc azi în Nubia; iar marele învăţat francez bănueşte, că întâile seminţii, cari sălăşluiră pe valea Nilului, au venit din Abisinia.

Toate aceste dovediri însă n'au la temelie niciun hrisov, se sprijinesc numai pe semuiri şi bănueli.

Incredinţarea cea mai deplină poate fi următoarea: că Egiptul este o amestecătură încurcată de seminţii, cărora nimeni nu le mai poate da de căpătâi; este o pânză de paianjen, ţesută de toate naţiile cari s'au abătut aci, au stăpânit şi au jefuit, în şirul nemăsurat al vremurilor.

Azi trăesc în Egipt Europeni din toate ţările, mai ales Englezi, Francezi, Greci şi Italieni; vin apoi Evrei, Sirieni, Turci, Arabi, Negri; iar cei cari măresc numărul populaţiei, sânt Copţii şi Felahii.

Copţii, sânt o făptură de oameni cu pielea gălbenicioasă, faţa puţin buhăită, nasul turtit, buzele groase şi ochii bolbocaţi. Ei sânt creştini, însă o sectă a doctrinei lui Eutişes, vestitul heresiarc grec, care recunoştea în Isus Christos numai natura dumnezeiască. Doctrina Eutişianistă fu osândită de conciliul din Constantinopol şi de cel din Calcedonia; iar propovăduitorul ei muri la anul 451, după Christos. Copţii şi-au păstrat până 'n ziua de azi secta lor religioasă. Când am intrat în Abu-Serge, biserica lor din Cairul vechi, mi s'a părut că sânt într'un lăcaş al Domnului, la noi, la ţară. Bărbaţii stau la dreapta; femeile, la stânga; au cădelniţă ca şi noi, apoi chipul cum se înfăţişează slujba, e la fel cu a noastră. Deosebirea este că bisericile n'au clopote, ca ale noastre, iar călugării sânt îmbrăcaţi ca nişte hogi, însă cu turban negru în cap, şi bat un fel de ţimbale, lovindu-le de 40 de ori; astfel se vestesc credincioşii la sfânta slujbă. Copţii cred, că sânt urmaşii vechilor Faraoni, de la cari au păstrat o mulţime de datine. Ei se taie împrejur caşi musulmanii şi Israeliţii, încă o dovadă de trecutul lor îndepărtat, ştiut fiind, că Egiptenii aveau circumcisiunea din timpurile cele mai vechi şi dela ei o învăţaseră şi Evreii, sub profetul Moise. Tot Copţii au fost cei, cari au păstrat bătrâna limbă a strămoşilor, în cărţile lor de rugăciune; căci graiul Faraonilor a dăinuit mult timp sub stăpânirea greacă şi romană, ba chiar şi în vremurile mai noui, după legea creştinească. Marele istoric şi moralist Plutarc, zice că însăşi regina Cleopatra ştia această limbă şi-o vorbia cu supuşii săi. Pe mormântul împăratului roman, Gordian al III-lea, care a murit la anul 244, după Christos, soldaţii săi dragi şi-au adus prinosul de recunoştinţă în vechia limbă egipteană. Se mai spune că apostolul Pavel, care a propovăduit mult timp aci legea Domnului, cunoştea graiul Faraonilor; iar sfântul Antonie, marele mucenic al creştinilor, vorbea numai limba egipteană. Copţii au fost îndrumătorii tutulor învăţaţilor, căci din slova veche a cărţilor lor, s'au călăuzit şi-au început să desluşească hieroglipele de pe templele şi mormintele Faraonilor. Champollion, în vestirile sale, pline de însufleţire către Academia din Paris, zicea că limba coptă este una cu graiul egiptean, scrisă însă cu semne greceşti. Şi tot învăţaţii şi cercetătorii au mai dovedit că limba faraonică era monosilabică, înfăptuită mai

mult din cuvinte onomotopeice. Pentru animale se formau cuvinte, cari, mai mult sau mai puţin, imitau strigătul lor. De pildă la porc se zicea *rir;* la sunet: *sensen;* la glas: *auo;* şi la cuvântul răsfăţat îi spuneau: *şuşu.* Inima, de unde porneşte înflăcărarea şi unde se aprinde dorul, care topeşte trupul, Egiptenii o numiau *het,* care nu era alt ceva decât onomotopeicul, ce se înfăţişa urechilor sub abstractul oftat.

Astăzi, bătrânul grai egiptean, nu se mai găseşte decât în câteva cărţi bisericeşti, pe cari Copţii nu le mai înţeleg, fiindcă toţi vorbesc limba arabă. Rămureaua cea din urmă a uriaşului copac, care a străbătut vremurile, purtând credinţa şi datinele vechilor stămoşi, acest neam, care n'a putut fi îngenuchiat nici de Islam, cu toate cruzimile turcilor,— azi se pleacă în faţa catolicismului, şi secta lui Eutişes scade an cu an, datorită comunităţilor catolice, cari primesc, fără plată, pe copiii săraci, ai familiilor copte, dându-le întreţinere şi învăţătură, până se fac destoinici.

La Copţi, preotul are deslegare să se însoare; iar bărbatul, după lege, nu poate avea decât o singură femee. Copta poartă peste îmbrăcăminte un văl de mătase, numit *habarah,* care-i îmbracă tot trupul, din cap şi până'n picioare, dându-i înfăţişarea unei statui de marmură neagră; iar faţa îi e dosită, dela ochi în jos, cu un iaşmac de mătase, ori altă stofă, după starea fiecăreia. Nevestele au *habarahul* negru, iar fecioarele îl poartă alb. Fetele copte se mărită de mici, ca şi la turci, ba la zece ani au şi copil.

Un alt neam de oameni, cari sălăşluesc în Egipt, şi cari pretind, că ei sânt adevăraţii urmaşi ai Faraonilor, sânt Felahii. Aceştia covârşesc întreaga populaţie a Egiptului, ca număr, dar în rostul statului nu însemnează nimic. Felahul e lucrătorul de pământ, e muncitorul cu trupul, a cărui muncă foloseşte stăpânului. Acest rob trăeşte în sărăcie, se hrăneşte prost şi umblă foarte murdar. Felahul e răpitor, plin de răutate, n'are simţimântul ruşinei, minte repede şi e în stare ca pentru bani să-şi vândă toată familia. De te porţi bine cu el, te crede fricos, şi-atunci la întâiul prilej se repede, să te jefuiască. Nu-ţi face cea mai mică slujbă, decât dacă-i arăţi bani, sau dacă îţi simte puterea. De aceea Englezii, popor atât de civilizat, au fost nevoiţi, să se întoarcă la bătrâna lege a omenirii: bătaia; şi numai ea a început, ca să-i aducă pe Felahi la calea cea cinstită şi demnă timpurilor de azi. Dar dacă ne gândim puţin la vremurile şi la popoarele cari au trecut pe aci, apoi Felahul nu e decât aşa cum l-au făcut împilările deselor stăpâniri. Căci Felahul a purtat pe ceafă juguri grele şi veacuri dearândul, el a fost sluga fără nici o răsplată a multor neamuri; a fost înşelatul şi mintitul de toţi, şi astfel e şi el azi, cum l-au făcut stăpânii.

Unii cred, că Felahii nu sânt urmaşii vechilor Faraoni, şi e mare numărul învăţaţilor, cari zic, că acest neam de oameni este rodul tutulor seminţiilor arabe, revărsate aci, după cucerirea Egiptului de către Califul Omar. Felahul vorbeşte limba arabă, are obrazul bronzat, părul des şi moale, trupul nalt şi ţinuta dreaptă, acelaş chip ca arabul; mulţi poartă un pămătuf de barbă în cioc, ascuţit în loc, ca gămălia unui fus. Felahii sunt musulmani, dar păstrează datine şi credinţi, cari sânt aidoma cu ale vechilor Egipteni, şi pe cari nu le glăsueşte Coranul. Femeea Felahă e slujitoarea plecată a bărbatului, căruia i se supune fără crâcnire. Ea îngrijeşte de casă, creşte copiii şi ţine rând cu soţul la munca grea a câmpului; iar ca răsplată, tovarăşul atotputernic, o goneşte atunci când s'a desgustat de ea, şi alta nouă îi ia locul. De porneşte la ţarină, Felahul merge înainte, investmântat în tradiţionala cămaşă albastră, lungă până'n pământ, şi cu fesul mic pe cap, se duce cu mâinele în buzunar şi cu ciubucul în gură, trăgând fumuri groase; iar femeia îl urmează la câţiva paşi, încărcată cu merinde, cu unelte în subsuoară şi cu copilul despuiat după gât. Obiceiul acesta îşi are obârşia din timpurile cele mai vechi, căci istoricul Herodot ne spune, cum că la bătrânii Egipteni, femeile se îndeletniciau cu treburile, pe cari, la alte popoare şi în alte ţări, le făceau bărbaţii. Dar oare, la noi, soţul nu e cruce întreagă şi femeia, jumătate cruce?! Şi sprijinit pe această datină, bărbatul e stăpânul a tot puternic al soţiei. Apoi când se înapoiază ţăranul dela târg, nu vine înainte, fluerând şi cu biciul pe umăr; iar nevasta se ţine de el, la câţiva stânjeni în urmă, încovoiată sub traista grea cu târgueli?! Nu degeaba, se zice, că avem în noi sânge de Pelasg; iar Pelasgii, ştiut este, că au trăit odinioară şi pe valea Nilului.

Felaha, din revărsatul zorilor până'n scăpătatul soarelui munceşte din greu şi e serva supusă şi ascultătoare a bărbatului. Ea se scoală cea dintâi, ca să pregătească merindea, şi se culcă cea din urmă, după ce-a adormit copiii şi după ce soţul şi-a stins ciubucul, ne mai având nevoie de nimic. Femeile Felahe poartă şalvari şi o cămaşă albastră, de bumbac; iar pe cap un fel de *habarah,* scurt, care îi cade, în părţi egale, pe umeri; cu un capăt îşi doseşte talia arcuită şi sânul destul de desvoltat, iar cu celălalt capăt îşi acopere faţa în anumite împrejurări, când vor să nu li se vadă ochii aprinşi, umbriţi de gene lungi. Felaha are corp frumos, bine legat, braţe rotunde şi statură 'naltă; tot hazul însă i-l stinghereşte nasul lătăreţ şi gura ieşită afară...

Acestea sânt naţiile, cari trăiesc azi pe pământul Egiptului, storcând cu toatele, bătrâna comoară, ce-o poartă în sânu-i binecuvântatul Nil. Din belşug rodeşte ţara aceasta, dar şi cei cari mistue avutul ei sânt mulţi... Egiptul are un vice-rege, sau chediv, căruia poporul îi ţine o Curte destul de bogată; Egiptul e pus sub suzeranitatea Turciei, şi ca o chezăşie a acestei stăpâniri, Poarta primeşte câteva milioane de lire, pe an; şi-apoi Egiptul e luat sub ocrotirea Englezilor, cari au aci un consiliu general, şi câte-un director în fiecare minister, însărcinat cu controlul slujbaşilor...

Astfel stau lucrurile pâna azi; cum va fi mâine?! — nu se ştie! Dar, de bună seamă, că viitorul cel mai apropiat, va alege grâul din neghină, dând dreptul şi toată libertatea, ca aceste

JAPONERII DE VARA

Când, dup'o zi de praf, de foc de vară,
De strigăte, trăsuri şi de tramvaie,
Mă 'ntorc în solitara mea odaie,
Eu viaţa ca p'un câine-o las afară.

In linişte m'afund ca într'o baie,
Mă 'nseninez, sunt bun, şi blând sunt iară;
Zâmbind, când lumea'n noapte se'nfăşoară
M'aşez la geam, în jeţul meu de paie.

Vecinii-au, toţi, ferestrele deschise.
In negrele pătrate, ca prin vise,
Albesc scufii cochete, ca de nea...

Din când în când, s'aude: «Noapte bună!»
Un kimonou suspină: «Vai, ce lună!»,
«Ce lună!» — aprobă grav o pijamă...

B. NEMŢEANU

plaiuri, atât de rodnice, să le munciască cinstit şi cu dragoste de propăşire, cei cari au înfipt stâlpul civilizaţii în aria părăginită, sămănând în ţara soarelui priceperea şi ştiinţa marelor întreprinderi; acelora li se cade stăpânirea desăvârşită, spre folosul tutulor popoarelor şi spre binele oropsitului şi înapoiatului Felah. Iar bogăţia de azi a Egiptului, rodită pe cei 994 de mii chilometri pătraţi,—cât cuprinde ţara,—înseamnă nimic la trei mii de comune, faţă cu vremurile vechi, când, — ne spune istoricul Herodot, — că sub regele Amasis, din dinastia a 18, Egiptul număra 20 de mii sate şi oraşe.

I. CHIRU-NANOV

□ □ □

CHESTIUNI ACTUALE

FAMILIA IMPERIALĂ GERMANĂ

Pe vremurile acestea când toată vina războiului se aruncă pe umerii trufaşi— dar care de astă dată refuză o atare povară—ai împăratului Germaniei, e interesant să se ştie ce e cu familia superbului împărat, întru cât mentalitatea ei se împerechează cu a şefului şi în ce măsură, pacifistă sau nu, ea a influenţat gestul deslănţuitor de dezastru, făcându-se astfel părtaşe la o glorie dubioasă şi în ori ce caz la o tristă răspundere.

Baronul Beyens, bine iniţiat în vieaţa din jurul Kaiserului, publică asupra acestui lucru un prea interesant studiu din care nu puţine date sunt de reţinnt şi care de multe ori vine să împrăştie lumina falsă cu care se proectează în mintea profanilor valoarea unor capete încoronate.

E la Berlin o familie numeroasă, jumătate celebră, jumătate obscură, în care se cultivă prin o tradiţie ţeapănă ca o armură medievală, şi cu o duioasă neglijare a celorlalte datorii sufleteşti, o singură însuşire: trufia.

In fruntea ei stă Wilhelm II. Fire mândră şi vanitoasă e o greşelă să se creadă că, cu toate aventurile ce i se pun pe seamă, în vieaţa lui a jucat vre un rol altă femee decât Impărăteasa. Ajnnsă soţia lui Wilhelm datorită lui Bismarck care da şi prin aceasta o lovitură de politică internă, a trebuit să treacă oare care timp până să se constate că era singura fire care, docilă şi fără strălucire, putea să se adapteze celei bănuitoare şi svârcolitoare a Kaiserului. Mamă bună, adevărată „maitresse de maison" în zadar o adulă jurnalele berlineze cu decorativul epitet de *hohe Dame*: singura ei strălucire e cea din casă, unde trebuie să împace adesea certurile dintre Kronprinz şi Kaiser şi să acopere cu bunătatea ei iertătoare vinovatele abateri ale tinereţei celorlalţi patru.

Singura ei pasiune e protestantismul în armura căruia luptă cu majestoasă

SCHIŢE DE ARTĂ

Aşteptând comanda....
Machetă de *I. D. Ţintea*

îndărătnicie în potriva ateismului şi catolicismului, patronând ridicări de numeroase biserici a căror lipsă de eficacitate religioasă nu o echivalează de cât lipsa de artă...

Şi totuşi cine ar crede că acest suflet reţinut şi platonic adăposteşte gânduri iscoditoare de furtună? Patriotismul german al Impărătesei îi dă o estetică răsboinică. Pe vremea crizei dela Agadir ea a exclamat furioasă: „până când vom da înapoi în faţa Francezilor şi le vom îndura obrăzniciile?".

Că are o parte din răspunderea conflictului actual mai poate fi îndoială?

Dar Kronprintzul? S'a exagerat mult importanţa celor 32 de ani ai junelui ce a petrecut la palatul şi cu vinul regelui Belgiei. „Il n'a mérité" citează baronul Beyens:

Ni cet axces d'honneur, ni cette indignité.

Cine e kronprintzul? E un sportsman de rasă, şi atât: *polo, tennis, footbal, jockey, golf, yachting*, pe toate le posedă la desăvârşire. Incolo, cu mult mai incult şi mai mărginit ca tatăl său, nu isbuteşte să-l egaleze decât în impulsivitate. Şi a fost un obscur multă vreme. Numai de când s'a băgat în politică şi ajuns, în urma unor spectaculoase gesturi făcute la şedinţele Reichstagului, sufletul partidului reacţionarist, s'a pomenit idolul corpului ofiţeresc şi un agitator de sângeroase idei războinice. Un tulburător, în definitiv, căci numai ca să scape de încurcăturile pe care le făcea l'a exilat Kaiserul la Danzig în calitate de colonel, şi nu din cauza geloziei... cum au spus unii răutăcioşi — Wilhelm II fiind prea încrezător în sine însuşi ca să-şi îngădue o atare umilinţă.

In orice caz trebue să admitem că fiind în nota tatălui său n'a fost şi el decât un nerv mai mult în serviciul comunicativităţei războinice care a ajuns să se confunde în cele din urmă cu masa prodigioasă a unui întreg popor.

Ceilalţi patru fii ai Impăratului îşi împart vieaţa fericită între petrecerile mondene şi sport; ei sânt antipatici numai pin înălţimea dela care privesc chiar pe ceilalţi prinţi germani şi din vârful căreia suficientismul lor străluceşte şi mai exasperant.

Singura lor vină e că sânt prinţi...

Nu tot astfel de prinţ e însă Enric, fratele şi strălucitorul secund al lui Wilhelm II. Un suflet minunat. Tenacitate, modestie şi valoare. E antipodul fratelui său. Mare amiral şi inspector general al marinei. Apariţia lui pe la Curte a fost totdeauna rară şi fugitivă, distinsul bărbat simţind totdeauna o graba nobilă să-şi reia reşedinţa sa dela Kiel; şi tot ce vedem azi la flota germană toată forţa ei atât de neaşteptată se datoreşte muncei obscure dar fecunde a marelui ei reformator.

Pe lângă aceasta, diplomat în înţelesul adevărat al cuvântului e inauguratorul politicei americane în Germania, fiind singurul prinţ care prin democratismul persoanei sale şi prin solida ponderare de caracter putea să joace delicatul rol de ambasador extraordinar în Statele-Unite,

Şi nu cu mai puţin succes a îndeplinit aceleaşi misiuni în Rusia şi Japonia.

Aceasta este familia imperială germană Să mai adăogăm acum pe prinţul Egon de Fürstenburg, marele favorit al Kaiserului şi Mare Şambelan al Curţei despre care se spune că adesea se pleacă la urechea augustului său stăpân, şoptindu-i câte şi mai câte lucruri ciudate, — mai ales ca intermediar între Berlin şi Viena, el însuşi fiind pe jumămătate austriac. In realitate e greu de admis o prea mare influenţă a şambelanului asupra împăratului — rolul lui fiind mai ales un rol distractiv la curte ca al unui om plin de spirit şi strălucitor de farmec monden. Totuşi că e şi un agent politic o dovedeşte numai activitatea sa de mai anul trecut în favoarea revizuirei tratatului de Bucureşti—dorinţă austriacă şi căreia Kaiserul cu greu a putut să nu-i dea ascultare.

Acesta fiind aşadar anturajul direct al lui Wilhelm II se poate vedea că din societatea lui monarhică un singur cap princiar răsare mai impunător, cel al prinţului Enric. In colo platitudine şi orgoliu în decorul cărora Kaiserul se simte mai despot şi mai strălucitor.

Dar putem afirma că, departe de a trăi ca răposatul Leopold al Belgiei în izolarea de ai săi în care îşi elabora

politica şi amorurile, Kaiserul lua des contact cu acest anturaj în care îşi creiă atmosfera, care îi întreţinea şi îi cultiva capriciile aşa că nu e un lucru de nimic a se spune că, în clipa declarărei războiului familia dela Berlin era — contrariu de cum am văzut că fusese uneori până atunci — în cea mai desăvârşită armonie.

Dragoş PROTOPOPESCU

□ □ □

CRONICA MUZICALĂ

Sala Liedertafel. — **I-a Audiţiune a „Quartetului Bucureştean", cu concursul lui George Enescu.**

Sala Ateneului. — **Concertul baritonului Ioan Atanasiu.**

Sala Ateneului. — **Concert simfonic cu concursul lui George Enescu.**

Stagiunea muzicală din iarna asta, atât de mănoasă, atât de strălucită de prin participarea continuă şi neobosită a lui George Enescu, îşi urmează cursul,—activă, harnică,—printr'o mulţime de concerte,—adevărată escadrilă plutind pe urmele şi împrejurul mândrului, neînvinsului vas-amiral,—dintre cari, o bună parte merită tot interesul nostru: astfel, frumoasa audiţiune a „Quartetului bucureştean": *Quartetul în do minor,*—cu piano,—de Gabriel Fauré, *Quartetul în si bemol major de Beethoven, Quintetul în fa minor,*—cu piano,—de Brahms, ilustrau programul, pe care,—atracţie pururea nouă,—figura şi numele lui George Enescu: în vaporosul *Quartet* al lui Fauré şi în celebrul *Quintet* al lui Brahms, autorul *Poemei româneşti* a prezidat, fără de prihană, la partea pianului.

Un singur gând călăuzeşte pe artiştii asociaţiei noastre de muzică pură: gândul marelui maestru pe care'l tălmăcesc, şi din ce în ce se încheagă mai solid fuziunea, din ce în ce se desăvârşeşte, într'o contopire perfectă a diferitelor instrumente cari fac din vioara I-a a d-lui G. de Kresz, din vioara II-a a d-lui Metzner, din viola d-lui Skohoutil şi din violoncelul d-lui Waterstrat, un singur şi unic instrument.

* * *

In urma stăruinţelor unanime, d-l Ioan Atanasiu, baritonul care a lăsat amintiri neuitate în scurta, sbuciumata, dar promiţătoarea încercare lirică de acu câteva luni, se hotărî în fine, să apară înaintea publicului Ateneului, şi auditorul numeros ce umplea sala i-a probat valorosului cântăreţ cât de bine a făcut să-i consimtă acea oră de desfătare artistică, de sărbătoare a vocei generoase în slujba cântului frumos.

In două lieduri de Schubert,—*La mare, Călătorul*—în fragmente din *Tannhäuser, Lohengrin, Le roi de Lahore, Ernani, Pagliacci,* baritonul de care ne mândrim, a dat curs preţioaselor calităţi ale unui organ de minunată sonoritate, perfect de omogen, de un timbru preţios, generos la culme, care îl va pune printre cei mai de frunte protagonişti ce i-ar putea revendica scena lirică cea mai faimoasă.

Succesul său, cu totul deosebit, a fost, la înălţimea însuşirilor extraordinare ale acestui artist român, care, cu timpul, când îşi va menaja acea prodigalitate a vocei, excesivă uneori, va fi demnul urmaş al glorioasei pleiade Popovici-Bayreuth, Gr. Gabrielescu, Dimitrescu, ce s'a ilustrat pe teatrele ilustre ale lumei.

Violoncelul nobil şi expresiv, de o muzicalitate atât de distinsă al d-lui Papazoglu, a adăugat, în interesantele şi atât de originale *Chants russes* de Lalo, o notă de farmec ce completă de minune acest concert, — adevărată bucurie a sufletului!

* * *

La concertul simfonic de Duminica trecută, şi-a dat concursul George Enescu şi,—fireşte— sala Ateneului era plină cu desăvârşire.

AMURG DE TOAMNĂ

Apune soarele pe gârla întunecată şi albastră,
Cu el se prăbuşeşte 'n noapte şi-o zi mai mult din viaţa noastră.
Adorm sub mari oglinzi de ape, tăcute umbrele de plopi...
O vis zadarnic de iubire, adormi şi tu în cei doi stropi,
Ce-mi tremură la colţ de gene, ca picături înrourate,
Adormi acum în cântul toamnei pe căpătâi de foi uscate.

Coboară vălul înserărei pe ruginite bolţi de ramuri,
Prin ele cerul se zăreşte ca un aprins balcon de geamuri,
Şi toată lava adunată în norii 'ncremeniţi pe zare,
Se prăbuşeşte în adâncuri zidind cetăţi de foc bizare.

. . . .

Acolo 'n lumea de himere, sub nuferi adormiţi pe apă,
Desprinde-ţi pânza de catarguri şi caută-ţi acum o groapă.

Tăcerile ce-mi cad pe suflet, umbresc seninul vieţii mele,
Misterioase mâni de umbră, pe la ferestre 'mi pun zăbrele,
Şi trag zăvoarele la uşă, lăsându-mă pustiu în noapte...
Din toată epopeia vieţii a mai rămas un svon de şoapte,
Şi templul ridicat iubirii s'a prefăcut într'o ruină,
Pe unde rătăcesc fantasme, lăsând o zare de lumină.

De-acum am încetat cu cântul; mă poartă paşii 'ntr'altă parte
Şi mă despart de mine însu-mi, ca omul osândit la moarte;
Ascult ecoul amintirii pierdut pe coridoare mute...
O vis ce 'ndurerezi un suflet, te lasă 'n apele tăcute
Şi tae până 'n vad albastra oglinzilor întunecare
Ca fulgerarea de lumină a unei stele căzătoare.

. . . .

Stă iazul cufundat în noapte; din trestii se porneşte larmă,
Suflări de vânt par obosite şi vin pe ape să adoarmă.
E liniştea tot mai adâncă iar visătorul e străjer,
Uitând de el priveşte 'n goluri la plopii legănaţi pe cer
Şi 'ntreaga fantazie-a nopţii pe globii umezi se răsfrânge,
Părând un dom în umbra cărui, o candelă încet se stânge.

Eugen TODIE

George Enescu a interpretat cu acea putere de atracţiune care face din acest mare violonist şi un mare fermecător, *Concerto în sol minor* de Max Bruch.

Şi, pentru adevăraţii amatori de muzică, Enescu a executat apoi, o *Bourrée* şi un *Andante* de I. S. Bach, dovedindu-ne încă o dată, că dacă consimte, — spre placul publicului, — să'şi pună arcuşul în slujba *Concertului* lui Max Bruch, el nu se abate, cu niciun preţ dela cultul nestrămutat al muzicei adevărate al cărei demn tălmaciu şi adorator iniţiat este.

Audiţiunea s'a deschis cu trei pagini de orchestră, auzite în mai multe rânduri, la concertele falangei instrumentale menite să prezideze la propagarea muzicei simfonice la noi: „Preludiul actului I-u" din *Lohengrin, Simfonia în mi minor* de Dworak şi *Siegfried-Idylle.*

Desigur că fără de participarea vioarei vrăjite a lui George Enescu, acea audiţiune n'ar fi fost din cele mai memorabile.

.....Dar publicul nostru e necorijibil: exactitatea, pentru dânsul, e un mit!

Lecţia... brutală ce d-l Dinicu a crezut de cuviinţă să i'o dea, întrerupând brusc, interpretarea paginei iniţiale a programului, din cauza întârziaţilor ce îşi ocupau zgomotos locurile, va desbăra oare pe acel public, de aceste moravuri rămăse dela Turci?

Şi, din cauza acestui deplorabil obiceiu, nici nu ne mai vine să insistăm cum se cuvine, asupra necuviinţei gestului dirijorului, care dealtfel s'ar fi putut mărgini în a nu începe decât după ce linişte în sală ar fi domnit.

Leacul cel mai bun,—întrebuinţat în ţările civilizate,—ar consista în închiderea uşilor, la începutul fiecărei bucăţi.

* * *

O a patra audiţiune a lui *Parsifal* dirijat de George Enescu, se impunea; mai întâiu, fiindcă drama lirică supremă a lui Richard Wagner, ca dealtfel aproape întreaga sa operă, e din acele muzici cari, cu cât le cunoşti mai bine, cu atât le descoperi frumuseţi noui, apoi, fiindcă atracţiunea,—atât de justificată,—ce o exercită Enescu asupra publicului,—la noi ca şi în ţările streine,— dă rezultate materiale strălucite, cari, aci, unde muzicianul României îşi închină nemărginita'i activitate numai în folosul operilor de binefacere, contribuesc a alina multe nevoi demne de cel mai cald interes.

Precedată de o neobişnuit de luminoasă audiţiune a *Simfoniei a IV-a* a lui Beethoven, interpretarea actului al III-lea din *Parsifal,* n'ea prilejuit, odată mai mult, o oră de nepreţuită desfătare artistică: soliştii cântului, corurile, orchestra, s'au întrecut într'o realizare cât mai în spiritul baghetei înfricoşate ce i-a condus la o victorie desăvârşită.

M. MARGARITESCU

CRONICA DRAMATICĂ

Teatrul Naţional: Bujoreştii, comedie în patru acte de *Caton Theodorian.*

Asupra comediei d-lui Caton Theodorian, toţi criticii au fost de o părere: un act întâi de prisos ce ar fi trebuit topit cu cel al doilea, un act al treilea fericit printr'un amestec măsurat de dramă şi de comedie, un act al patrulea destul de reuşit.

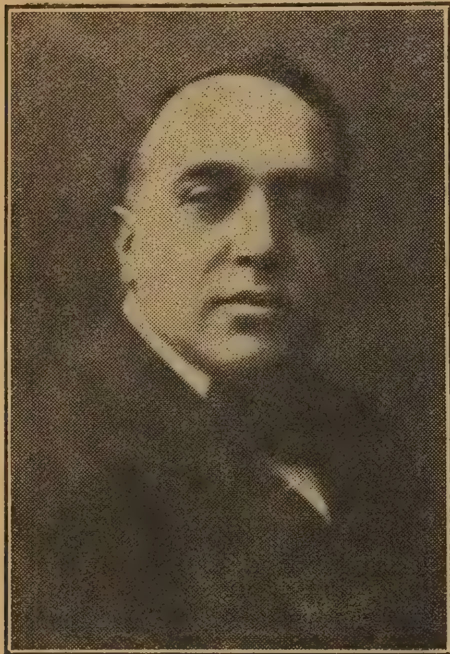

Caton Theodorian

La un loc, o piesă bine venită, întemeiată pe un spirit de observaţie original, pornită din împrejurările vieţei noastre sociale, cu figuri netede; o comedie fără o vorbă de spirit în care circulă totuşi o atmosferă spirituală. Intr'un cuvânt, încercarea pe alocuri stângace a unui observator (cel mai rar neam de scriitori) şi a unui viitor dramaturg.

Voind să ieşi din această judecată, ar fi să cauţi originalitatea. Şi cum cariera dramatică a d-lui Caton Theodorian nu umbreşte încă pe nimeni, nici un critic n'a căutat-o, tăgăduindu-i adevărul. I s'a spus limpede şi nepărtinitor tot ce trebuia să i se spună: fără prisosul de bună voinţă cuvenit începătorilor, fiind că nu avea nevoe de el, dar totodată fără duşmănia cuvenită scriitorilor cu succese numeroase. D-l Caton Theodorian a trecut prin clipa cea mai senină: clipa în care poţi auzi adevărul. E una singură în viaţa de aici. A doua vine în viaţa de dincolo în:

Dies irae, dies illa....

când vom sta în faţa Tatălui ceresc pentru a ne da seamă de faptele noastre pământeşti...

La întâia lucrare făgăduitoare inimele se deschid, mâinele se întind, gurile se desleagă. Vorba bună cade argintie; vorba rea se îndulceşte într'o nădejde. Pământul făgăduinţei se arată ispititor sub ploaea razelor amiezii şi sub umbra laurilor pletoşi Porneşte voios scriitorul spre ţara lui Mignon în care înflorese lămâii, şi îmbălsămează mirţii. E departe şi pare totuşi atât de aproape! O va înţelege mai târziu, atunci când sângele cel mai bun va stropi spinii drumului, atunci când va vedea că fie care pas ce urcă trebue răscumpărat cu înăbuşirea atâtor glasuri ale inimii....

Pun umbre: obicei de critic. Dar d-l Caton Theodorian cunoaşte de aiure greutăţile urcărei. Numai în arta dramatică e încă logodnicul ameţit de cele dintâi ropote de aplause şi de farmecul clipei în care toţi îi aruncă o vorbă de încurajare, în care critica e ca şi lancea lui Achile: răneşte cu un capăt şi vindecă rana cu celalt. Adevărul i se spune, negreşit. Dar un adevăr îmblânzit într'o cuşcă zebrelată; ua adevăr felin ca o pisică ale cărei labe şi-au catifelat ghiarele. Laba aceasta prietenoasă şi moale va sfâşia mai târziu. Acum se alintă şi mângâie cu nevinovăţie. Desmiardă ceia ce va însângera apoi cu un fel de bucurie a cruzimei.

D-l Caton Theodorian a putut deci citi neturburat că ne-a dat o comedie cu merite netăgăduite şi că va ajunge un bun dramaturg. Soarbă din adâncul sufletului plăcerea acestei clipe, căci n'o va mai întâlni nici odată. Va scrie poate lucruri mai bune, dar nu-i vom mai spune-o cu toţii într'un glas. Făgădueşte să ajungă un bun dramaturg; dar nu va ajunge nici odată. Unii îl vor huli de-a dreptul, cu înverşunare, pe măsura succesului; alţii îl vor clătina din pacea sufletului cu o falangă macedoneană de observaţii de amănunt şi-l vor părăsi înainte de cântarea a treia a cocoşului.... Acei cari vor avea nenorocirea să-l laude vor fi stropiţi de bănuiala părtinirei. Armoniile limpezi se vor pierde în strigătele înfometaţilor de glorie, ale neputincioşilor, ale acelor pe care îi nefericeşte laurul altuia. Ori cât ar voi să stăpânească glasurile şuerătoare, amestecul notelor clare cu scrăşnirile furioase, îl va răzbi duşmănia valurilor, sgomotul nearmonic al elementelor deslănţuite. Şi va simţi cum din sbuciumările dureroase ale inimei, i se va desprinde, înălţându-se în văzduh, o pasăre albă: liniştea sufletului, încrederea în puterea lui, bucuria creaţiei senine. S'o plângă, căci a pierdut-o pentru veşnicie.

* * *

D-l Caton Theodorian e cunoscut de mai de mult ca un scriitor realist. Literatura lui pleacă dintr'o observaţie migăloasă a amănuntelor, a acestor infinitesimale care peticite la un loc dau un crâmpei de viaţă. E ceva şi un crâmpei, căci sfânt e darul creaţiei în mic ca şi în mare. Dar nu e deajuns: de la amibă până la om sue viaţa un număr nemărginit de trepte... Observaţia stă negreşit îndărătul tuturor creaţiilor, după cum celula e în ţesătura celui mai desăvârşit corp organic. Amănuntele sunt prin urmare bine venite. Mai trebue însă să fie şi cernute. Firea aruncă; arta alege. Şi după ce a ales, vine şi fantezia să le îmbine în întocmiri originale şi imaginaţia să le învălue în suflarea de foc a vieţii...

D-l Caton Theodorian e de mult povestitorul gesturilor mărunte, observatorul ungherelor întunecoase, al bătrânilor uitaţi de vreme în care trăeşte totuşi un instinct, pictorul flamand al naturelor moarte şi al amănuntelor îngrămădite. In aceste miniaturi a reuşit, înnădind cuvinte rare şi vechi, cu dragoste de pricepător, care nu presupunea totuşi şi o fantezie mai bogată. Anticarul nu e numai de cât un artist. A şterge praful de pe cuvinte, a le înşira cu migăleală şi trudă, nu înseamnă numai de cât a avea o armonie în ureche şi un ritm în suflet.

Fac negreşit o critică. Aduc însă şi o laudă, şi nu din cele mai mici. A crea e un dar preţios. Şi nu se poate tăgădui că în nuvelele d-lui Caton Theodorian, ori cât ar fi ele lipsite de imaginaţie, de suflare generoasă şi de viziune colorată, sunt prinşi ca într'un clopot de apă, germenii mărunţi ai vieţii ce tremură din codiţă, bucuroşi că trăesc....

* * *

De la gesturi mărunte şi de la unde de viaţă, d-l Caton Theodorian a trecut în *Bujoreştii* şi la oameni. Din mijlocul umbrelor fără întreita dimensiune a realităţii, răsar deodată două fiinţe adevărate: boerul Bujorescu şi spiţerul Amos.

Bătrânul Bujorescu e un om din alte vremuri, strein de simţirea noastră, vrednic de galeria halucinată a lui Balzac. Un om în care toate sentimentele omeneşti tac dinaintea unui singur instinct: perpetuarea numelui. Că voim să ne prelungim existenţa prin copii, e lucru obştesc. E adierea unei nemuriri înşelătoare. Dar ca să ne mulţumim numai cu prelungirea unor sunete zadarnice, se înţelege mai puţin. Sunt totuşi şi maniaci de aceştia. D-l Caton Theodorian a reuşit să ne însufleţească unul dintre ei, fără a cădea în satira lesnicioasă, ci în marginile vieţii învălmăşite şi nepăsătoare la toate rătăcirile naturii; iar d-l Bulfinski l'a întrupat cu vigoare şi siguranţă de joc.

In faţa acestui maniac se ridică un biet spiţer din Huşi, sfios ca o fată mare (din alte vremuri, căci cele de azi..) iubitor al naturii, al florilor şi al papagalului din farmacie, simplu şi cinstit, în suflelul feciorelnic al căruia s'a pogorât o pală din azurul cerului, şi o lăcrimă din ochiul celui răstignit. Pe acest amestec de bunătate şi de simplicitate, d-l Radovici l-a tălmăcit în accente de mare artist.

D-l Caton Theodorian e la şcoala cea bună: şcoala observaţiei. *Bujoreştii*, îngrădiţi în trei acte, însufleţiţi în figurile episodice, ar fi o comedie vrednică să rămână în repertoriul nostru original.

E. LOVINESCU

□ □ □

Dară dup'al vieţii scump mărgăritar...

Arcă minunată
Cu-aurit catarg,
Insetat de vieaţă,
Insetat de larg,
Sufletul meu, focul
Sufletului meu,
Luneca pe drumuri
Ne-obosit, mereu;
Luneca pe-albastre
Depărtate mări
Insetat de astre,
Insetat de zări.

Viforul iernatec
Răscolit de vânt,
Fagul singuratec
De furtună frânt,
Mireazma de floare,
Valul legănat,
Razele de soare,
Largul luminat,
Codru 'n miez de vară
Răcoros, umbrit,
Toate-l încântară,
Toate le-a iubit.

Dară dup'al vieţii
Scump mărgăritar
Străbătând adese
Mările 'n zadar,
Anii se 'nălţară
Zid de piatră greu,
Stăvilind avântul
Sufletului meu;
Trist în urmă-i cată
Bietul lopătar
Ce-a bătut odată
Zări făr' de hotar.

Iar de când mi-l doare
Şi-un dor pământesc,
Razele de soare
Nu-l mai încălzesc,
Nici îl mai mângâie
Vântul călător,
Nici îl mai îmbie
Valul şoptitor,
Nici îl mai străbate
Cânt melodios,
Şi-i par astăzi toate,
Toate de prisos.

Ada UMBRĂ

Stropi de soare — poezii — de *B. Nemţeanu.* Librăria Stănciulescu, Bucureşti, 1915.

Dacă nu primeşti volumul d-lui Nemţeanu cu idei preconcepute şi dacă nu prea ai luat în serios cele ce scriu reporterii literari despre el cu o rău făcătoare bunăvoinţa, nu se poate să nu-l răsfoieşti cu simpatie. E atâta dragoste de viaţă în versurile uşor curgătoare, atâta sinceritate, fără pretenţii de a desvălui ultima treaptă a evoluţiei umane, în cât spiritele neprevenite găsesc în **Stropi de soare** lumină şi gingăşie de cântăreţ amabil.

B. Nemţeanu

Cei cari se gândesc mai mult la ce *nu e* un poet, au bunul prilej şi să-l laude şi să-l hulească deopotrivă pe d. Nemţeanu, după etalonul literar cu care măsoară producţiile noui. Astfel cântăreţul nostru poate fi uşor înăbuşit sub aspra învinuire că nu e filosof, că n'are o atitudine originală în faţa existenţii, sau că nu se inspiră din marile curente sociale din care trebuie să trăiască literatura, sau că nu are sentimente „moderne" de o subtilă perversitate, sau că nu cultivă imaginea rară, rimele miliardare, versul cu variaţii multe şi savante, sau că în sfârşit se pierde în motive de inspiraţie măruntă şi banală... Ar putea să-l slăvească alţii pentru că nu e „alambicat" şi factice, de o noutate căutată şi preţioasă, pentru că nu vrea să înşele pe nimeni şi nici nu se înşeală pe sine însuşi, pentru că îndrăzneşte să nu se îngrozească de învinuirea de a semăna cu Heine ori cu Eminescu (asemănări uşor de schiţat în treacăt, uneori), pentru că nu fuge de realitatea vieţii trăite pentru a trăi în atmosfera halucinantă a cine ştie căror monstruoase Himere...

Dar toate aceste laude sau ponegriri, în cea mai mare parte întemeiate în negările lor, sunt numai ca zestrea logdnicei lui Harpagon: ele pot atinge proporţii considerabile, dar rămân simple abstracţiuni, înzestrate doar cu o realitate dialectică.

Ceia ce există în realitate în *Stropi de soare* este poezia vieţii intime a unui suflet de cântăreţ, care priveşte viaţa cu o uimire mereu împrospătată şi găseşte în multe din clipele ei o scânteiere de poezie sub praful prozei cotidiane. E o poezie simplă ca o fată de şaisprezece ani: îi e destul o panglică şi o floare drept podoabă, pentru ca să i se pară că cerul se înminunează de frumusetea ei...

Nici un sentiment puternic; un vis vagabond pe cărările vremii, ca amintire, ca dor şi ca speranţă, şi o uşoară înfiorare la atingerile lui abia simţite—aşa se înfăţişează fondul cântecelor d-lui Nemţeanu. Iată câteva:

Iubita mea, afară e o vreme
De pare că s'a revărsat în aer
Intreg seninul sufletului tău!
Şi rozele de mai îşi pun pe faţă
Rozalbul feţii tale.... Glasul tău
Incearcă păsărelele să-l prindă....
Cu darurile tale toată fire
Se 'mpodobeşte azi.... Ceva din tine
E'n tot ce străluceşte azi în soare!
Cu patimă privesc în jos, în zare,
Şi, cum seninul zilei mă pătrunde,
Parfumul tău îmi năvăleşte 'n sânge...
Şi sângele în inima mea cântă
Şi cântul meu îţi tremură 'n fereastră
Şi arzător te cheamă la vieaţă....
Iubita mea, deschide dulce ochii—
Natura e în plină sărbătoare
Şi robul tău te-aşteaptă şi te-adoră!

(Mattinata)

De multe generaţii îndrăgostiţii au văzut în fiinţa iubitei unicul principiu al frumuseţii din natură.... Romanticul Jean-Jaques cântase cu atât de dulce simplicitate:

Ouvres-tu la bouche
Les cieux vont s'ouvrir....

şi după el au cântat la fel mulţi alţii. Dar poetul nu are să considere de cât propria lui simţire şi d-l Nemţeanu e sincer.

Această sinceritate e atât de desăvârşită în cât poetul nu stă la îndoială să sfârşească poezia cu o simplitate de scrisoare de amor şi cu o declaraţie în proză. Inceputul poeziei e gingaş şi de efect. Insufleţirea naturii prin dragostea poetului e un motiv poetic fecund, dacă nu nou. Dar în loc să ne menţinem în această inspiraţie care dă realităţii o frumuseţe nouă de artă, poetul ne pogoară deodată la acel sfârşit atât de lesnicios:

Si robul tău te-aşteaptă şi te-adoră!

Sinceritatea şi simplicitatea cântăreţului merg atât de departe în cât, după ce s'au înfăţişat într'o haină destul de delicată de *Aubade*, părăseşte la urmă orice îngrijire de artă şi intră, ca orice muritor, în proza vieţii.

Această notă de gingăşie se ascultă, adeseori fără nicio disonanţă:

„Vino şi mi-i spune basme
Dulci, în noaptea sură.
Basmele de-or fi frumoase,
Eu ţi-oiu da o gură!

— Ei, ce vremi au fost odată!
Li se duse vestea.
Mari minuni au fost pe atuncia!—
Asta mi-i povestea.

E frumos? întreb cu teamă,
Aşteptâud răsplata.
Parc'ar zice „nu" şi, totuşi,
„Da" răspunde fata„

(Basme)

Prin ochiul de văzduh dintre doi brazi,
Sus, amurgindul soare
Odotă se mai uită — şi dispare...
S'a isprăvit ocolul lui de azi.

O zi! Şi'n ziua asta, Doamne sfinte,
In care atâtea braţe s'au trudit,
Eu n'am clintit un deget, bun părinte,
Ci la o fată, Doamne, m'am gândit...

Dojana ta pe suflet greu m'apasă,
Dar vina e a fetii... Dac'ai şti,
O, dac'ai şti cât este de frumoasă,
Tu nu m'ai dojeni!

Ba, i-ai trimite vorbă c'am pârât-o —
Tu însuţi ai certa-o, surâzând:
„De ce nu-i scrii băiatului, urâto?
Se prăpădeşte bietul, aşteptând!"

Sunt în volum şi alte poezii, scrise cu mai multă grijă de artă, cu preocupări satirice sau filosofice, cu aceiaşi notă de intimitate, de confesiune sinceră, dar mai puţin caracteristice.

Această constatare nu poate să facă decât plăcerea poetului: dacă unele versuri plac cititorilor şi altele autorului, niciunele nu rămân cu totul părăsite în vâltoarea vieţii. Remarc dintre aceste poezii *Trenul Crasna-Huşi*, cu aceste versuri interesante:

Tu trebuie să 'nduri întreg calvarul,
Să-l urci cât e de greu şi de arid;
In calea ta nici poduri nu s'aştern
Şi nici tuneluri nu ţi se deschid!
Iar când sdrobit de munci prin ani târzii —
Vagoanele-ţi nu pot să mai slujească,
Prin staţii, se prefac bucătării, (sic)!

VIZIUNI DE ARTĂ

Stelă funerară găsită la Pompei

Iar samovarul, vechi şi sfărâmat,
Dispare de pe şinele argintii
Vândut ca fier netrebnic la mezat!

Oh, dar pentruce aşa de-amară
E nota care-o flueri (sic? Te grăbeşti?
Nu 'ntârzii tu acum întâia oară!
Ori cât ai să munceşti
Tot surâzând
Te vor primi prin gări, şi tot zădară (sic)
Va fi întreaga-ţi muncă, până când
Te vei opri în cea din urmă gară!

Ei, nu mai fluera aşa de jalnic —
Povestea ta e-a multora!
Dai zor?
Te du dor, sănătos... aleargă falnic...
— Poftiţi în vagonaşe, domnilor!

Aceste versuri desvăluiesc mai limpede însuşirea d-lui Nemţeanu de a-şi intelectualiza impresiile—ele deschid poetului noui orizonturi, pe cât de atrăgătoare, pe atât de primejdioase.

Şi aici însă oarecare dezinvoltură faţă de vers şi limbă; n'ar strica să fie cu totul evitată pentruca poeziile să aibă şi proprietatea necesară stilului literar. Nu se poate scrie, de pildă:

La sobă duce mâna 'ncet
Apoi la gură o duce;
Pe geam priveşte, şuerând,
Şi bate lung o cruce.

(Iarnă)

Poate *să bată mătănii dar numai să facă cruci.* Tot aşa:

Căci n'a purtal un trup frumos
Veştminte mai frumoase;
Mai negri ochi n'au fost umbriţi
De gene mai stufoase.

(Iarnă)

Sprâncenele pot să fie *stufoase*; dar genele nu pot să fie decât lungi, mătăsoase, dese... pentruca această floră piliară să fie şi de mare efect estetic; ca să fie *stufoase*, ar trebui să prezinte o iregularitate în dispoziţia mătăsoaselor fire, iregularitate care, după părerea tuturor specialiştilor, înfrânge grav condiţiunile estetice ale delicatului organ.

Observaţiile de detaliu precum şi rezervele ce se fac nu ştirbesc însă valoarea generală a gingaşelor, amabilelor şi discretelor cântece ce alcătuesc *Stropii de Soare.*

C. Sp. HASNAŞ

ECOURI

Numărul viitor al *Flacării* va fi consacrat în deosebi expoziţiei *Tinerimei artistice* şi va conţine un mare număr de rdproduceri fotografice după cele mai preţioase pânze expuse.

—

Redacţionale. — *Reamintim încă odată doritorilor de a publica în revista noastră, care ne trimit sau ne înmânează manuscrise că manuscrisele nepublicate nu se înapoiază. Publicarea sau nepublicarea în revistă este singurul răspuns ce le putem da.*

De aceia este util ca dela manuscrisele trimise Flacării *să se păstreze o copie şi este dimpotrivă cu totul inutil să se adauge mărci de răspuns sau să se ceară într'alt chip manuscrisele neadmise spre publicare.*

—

Reviste scenice.— Această specie dramatică, cea mai lesnicioasă şi mai primitivă, este cultivată în timpul din urmă la noi cu o deosebită îmbelşugare. Publicul ascultă, râde de batjocura care se chiamă ironie dramatizată şi încurajează această artă cu prezenţa sa. De aceia revistele se înmulţesc.

Intre cele din urmă jucate —şi singura apărută în broşură—se remarcă *Cu cine mergem?* scrisă de d-l *I. Niculescu-Chic.*

Revista conţine multe lucruri şi entuziasm literar războinic adeseori mărturisit.

Iată cum cântă autorul pe aria *Marsiliezei:*

Copii viteji ai Franţei, ora
Bravurei a sunat, săriţi!
Viaţa noastră a tuturora
E-a Franţei, învingeţi sau muriţi!
Francezi, e ora răfuirii —
Cea aşteptată de-ani, copii;
Că sunteţi demni ai Franţei fii
Să arătaţi azi omenirii!
Cu toţii uragan
Năvală pe duşman!
Loviţi,
Loviţi...
Să-i înspăimântaţi,
Nimic să nu cruţaţi!

Şi mai sunt două strofe.

—

„Ringala" şi Academia.—In jurul piesei *Ringala* s'a născut o mică discuţie între d. N. Iorga şi autorul piesei, d-l V. Eftimiu. Noi am făcut observaţiile noastre asupra *Ringalei*, în privinţa căreia nu mai avem nimic esenţial de adăugat. De aceia nu reproducem de cât ca simple documente literare câteva rânduri din scrisul d-lui N. Iorga şi din răspunsul d-lui V. Eftimiu.

Intre altele, d-l Iorga a scris:

„Ghiciţi ce e Alexandru-cel-Bun. Un moşneag idiot, căruia-i curg balele în barbă. Cine nu-şi râde de el, cine nu-i calcă în picioare autoritatea, cine nu-l înşeală, cine nu-l ignorează! Biata momâie domnească!

„Fiii stau să se rupă înaintea slăbiciunii lui, nevasta pândeşte băieţii pe drum, străinii îl fac să îngenunche la poftirea lor ca oaspeţi — căci doar e „ţară nouă" şi nu se poate face cu Români, ci trebuie Tătarul, Evreul, Armeanul, Ţiganul, cari se luptă şi la Marienburg...,—vecinii înlătură cu piciorul cererile Moldovei sale.

„Aşa e întemeietorul de fapt al Moldovei, cel mai venerabil dintre strămoşi, cel mai fericit dintre organisatori, cel mai meşter dintre conducătorii politici, care. pe lângă toate, avea doar vre-o cincizeci de ani când muri lăsând feciori tineri.

„Şi ceilalţi toţi, cari n'au măcar isteria plină de toate apetiturile acelei Ringale scârboase, lipsită ea însăşi de orice justificare logică ori nobilă a pasiunilor sale pe atât de triviale, pe cât de schimbătoare... Acel Vodă Ilie pe care-l ieau peste picior verii şi tace; acel Sorin care e un mieluşel ce-şi behăieşte o nevinovăţie care care nu mişcă pe nimeni, acel *miles gloriosus* de Coman, care stă numai să dea cu pumnul în pereţi, acei Vlădici gata să pupe haina catolicului şi să renege, din ignoranţă şi laşitate, legea pe care o represintă, acel cârd de boieri cari se plâng că „nu sânt deprinşi să cugete". *Asta e toată ţara Moldovei!*

„Şi în schimb au trecere—*cine?* Vlădica bulgăresc pus să bodogănească, nu în slavoneşte, ci într'un dialect de porcari bulgăreşti din Macedonia, pe care autorul o cunoaşte, dar nu din laturea noastră, Vlădica armenesc, dominantul episcop catolic, necurăţenia ţigănească şi năvala iudaică, înnaintea căreia idioata fantomă albă a lui Alexandru, bâlbâie, căzută pe brânci: „veniţi, veniţi, veniţi!"

— Se mai zice că Academia a intervenit şi oarecum pe cale administrativă pentru a împiedeca *Teatrul Naţional* să mai reprezinte *Ringala.*

In legătură cu aceasta d-l V. Eftimiu a scris, între altele, răspunzând d-lui Iorga:

„D-l Iorga mai agită şi Academia. Intr'una din şedinţele trecute, ajutat de alţi câţi-va profesori de istorie. mi-a dărâmat piesa „Ringala", sub cuvânt că are greşeli istorice şi micşorează pe eroii neamului. D-l Iorga vede în figurile din trecut oratori dela Dacia şi conferenţiari dela Văleni. Eu văd oameni.

„...Şi Academia s'a ridicat ca un singur om (un om de trei mii de ani) şi a făcut o adresă ministerului de instrucţie, cerând interzicerea piesei mele. E cel dintâiu premiu pe care mi-l dă Academia... Adresa a venit la ministerul de instrucţie şi este iscălită de preşedintele şi secretarul înaltei instituţii. E ciudat însă că academicianii cu cari am vorbit de atunci sunt indignaţi găsesc procedarea d-lui Iorga meschină, adresa Academiei, barbară, şi se leapădă de ea...

„Prietenii mei—scriitori, ziarişti—sunt scandalizaţi. Cer să dau în judecată pe d-l Iorga, Academia, ministerul, pe toată lumea. Nu. Eu nu mă indignez, fiindcă nu e nici o pricopsală dacă se mai joacă de câteva ori „Ringala", îi încredinţez.

„Nu urez nimănui amărăciunile pe cari mi le-a adus mie teatrul; iar întru cât priveşte faimoasele „tantieme", pe cari le invidiază d-l Iorga şi alţi autori nejucaţi,—îi încredinţez că n'am câştigat, cu toate piesele mele, în atâţea ani, nici cât a câştigat în câteva zile, cu o piesă care nu este a lui, simpaticul impresar Gligore Brezeanu..."

—„Discuţia"—pe care se vede destul de viguroasă—se mărgineşte deocamdată aici.

Gestul *Academiei*, de care vorbeşte d-l Victor Eftimiu, este foarte interesant pentru precedentul pe care l'ar putea creia. Aşteptăm precizări ca să revenim asupra lui.

—

Un răspuns d-lui Victor Eftimiu. — In urma stăruinţei d-lui N. Iorga, Academia a găsit cu cale să intervină pe lângă Teatrul Naţional ca să scoată de pe afiş drama istorică a d-lui Victor Eftimiu, *Ringala*, ca fiind cu prea multe greşeli istorice. Măsura e arbitrară şi crează un precedent primejdios. Aşi fi spus-o pe larg, dacă d-l Victor Eftimiu n'ar fi adăugat în scrisoarea din *Adevărul:* „Deocamdată însă d-l Iorga se agită. Şi nu se agită singur. D-sa cochetează cu amicul meu d-l E. Lovinescu şi găseşte aceleaşi cusururi *Ringalei.*

Fereşte-mă, Doamne, de Lovinescu, că de Iorga mă apăr singur".

I s'a ascultat ruga. L'a ferit Dumnezeu de un prieten: nu voi scrie nimic în această chestiune. Rămâne acum să-l văd pe d-l Victor Eftimiu apărându-se în adevăr împotriva d-lui N. Iorga.

E. Lovinescu

—

Concert.—Joi seara a avut loc la *Ateneu* concertul mandolinistului *Simicel* cunoscutul artist, care cultivă succesul pe un instrument atât de ingrat faţă de pretenţiile marii arte.

—

După moartea lui Manasse — este o piesă de teatru. în trei acte, scrisă ca „urmare la drama lui Ronetti-Roman" de *I. Pârvu* (Ciuin).

Ideia piesei nu e originală, dar nu e sterilă. Ne amintim despre Caragiale că se svonise că pregăteşte o piesă ca urmare la *O noapte furtunoasă.* In literatura franceză s'a încercat o urmare la *Le Cid* şi la *Romeo* şi *Julietta...*

Ideia e fecundă căci poate continua cele ma sguduitoare drame în comedii şi cele mai poetice idile în... procese de divorţ. Oricât de penibil ar fi să cunoaştem proza care se încheagă după cortina lăsată pentru ultima oară, nu e însă lipsită de interes o asemenea indiscretă cercetare.

D-l *I. Pârvu*, autorul acestei urmări, a căutat să prezinte evoluţia iubirii dintre Matei Frunză şi Lelia Kohanovici şi, fără multe explicaţii, a ajuns la încheierea că îndrăgostiţii din „Manasse" trebuie să se despartă. Lea era o piedecă în cariera politică a lui Frunză.

Mai interesat însă e felul cum autorul a ştiut să imite stilul—de altfel uşor de imitat, tocmai pentrucă e nefiresc — în care e scris adevăratul *Manasse.*

In total încercarea d-lui Pârvu, deşi nu credem că s'ar putea reprezinta, nu este nevrednică de luare aminte.

—

Din viaţa unei normaliste, povesteşte d-l *Pin* un fel de roman trăiat, care nu e lipsit de oarecare interes documentar (Imprimeria jud. Neamţ, 1914).

—

Şcoala românească din Transilvania şi Ungaria este studiată în desvoltarea ei istorică şi situaţia ei actuală într'o interesantă broşură a d-lui *G. Sima.* un deplin cunoscător al şcolilor româneşti de peste munţi. Broşura este extrasă din *Revista generală a Invăţământului* (No. 8—9).

E o expunere limpede şi multilaterală a chestiunii învăţământului românesc în „libera" şi nobila Ungarie; întemeiat pe date sigure autorul nu face nici o afirmaţie fără să o documenteze cu prisosinţă. Din această cauză indignarea stăpânită care se desprinde din întregul studiu ne cucereşte mai uşor, precum ne atinge mai adânc strigătul de alarmă de care e străbătută broşura dela început până la sfârşit.

Concluziunile autorului se rezumă în aceste puncte:

Râvna spre şcoală ne-a dat'o biserica noastră, sub al cărei scut s'au înfiinţat cele dintâi şcoale. Guvernul din Viena a promovat în mod destul de intensiv cauza noastră şcolară, dar nu de dragul nostru, ci pentru interesul său politic

Guvernul din Budapesta, care pe hârtie ne-a asigurat autonomia bisericească şi şcolară, a urmărit totdeauna scopul ca cu ajutorul şcoalei să ne maghiarizeze. In unele timpuri tendinţa aceasta a fost mai pronunţată,—în altele mai puţin pronunţată,—după cum erau şi împrejurările ezterne, dar ea totdeauna a existat. In ultimul deceniu ea s'a potenţat într'o formă care ameninţă în modul cel mai serios nu numai cultura, ci dimpreună cu ea, însăşi fiinţa noastră etnică.

Dela grădinile de copii până la Universitate, legislaţia şcolară cere mai întâi de toate: limbă ungurească şi spirit unguresc.—numai unguresc. In sfârşit în şcoalele noastre confesionale ni se cere să dăm mai întâi aducaţie ungurească, şi numai după aceea, în rândul al doilea educaţie religioasă, ceeace e şi din punct de vedere confesional şi din punct de vedere pedagogic - cel puţin un paradox.

In acest chip şcoala se abate cu totul dela problema ei care e: să crească pe fiecare popor conform firei lui şi spre destinaţia lui. Fără limbă românească şi fără spirit românesc nu vom putea realiza nici pentru noi un progres natural şi nu vom putea aduce nici omenirei nici un serviciu. Drept aceea luptă împotriva sistemului care degradează în acest ch ip şcoala românească, nu e numai o necesitate de ordin naţional, ci e şi o datorie de ordin superior omenesc.

Plata abonamentului la revista „Flacăra" se face anticipat. Nu se trimet numere decât după achitarea abonamentului.

ANUL IV
No. 28

FLACĂRA

25 APRILIE
1915

ABONAMENTE:
In ţară: lei 6 pe an; 7 lei când se achită prin incasator. Pentru învăţători şi preoţi săteşti: lei 5 pe an
NUMĂRUL 15 BANI
TELEFON 41/7

LITERARĂ .·. ARTISTICĂ .·. SOCIALĂ
APARE SÂMBĂTA
DIRECTOR: CONSTANTIN BANU

ABONAMENTE:
Peste munţi: coroane 8 pe an; pentru preoţi şi învăţători coroane 6.50 pe an
In străinătate: 10 lei pe an
REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA,
Bucureşti
Str. Câmpineanu, 40

NOTELE SĂPTĂMANII

Noua cenzură academică. — Separaţia Puterilor în.... literatură. — O jurisprudenţă primejdioasă.

Oricât de stranie, intervenţia Academiei către Ministerul Instrucţiunei publice şi Cultelor, pentru prohibirea reprezentaţiilor *Ringalei*, s'a produs. O adresă formală, cu semnătura factorilor responsabili ai înaltei instituţii, a ajuns până la Minister şi a cerut, fireşte, să capete un răspuns.

Din cauza erorilor sale istorice, *Ringala* este un atentat la memoria unuia dintre cei mai venerabili voevozi ai epocei noastre eroice şi de aceia instituţia care îşi găseşte raţiunea în apărarea unui trecut — irevocabil, vai! — a decretat: *opus igne dignum*... rămânând ca în privinţa autorului să se aducă o modificare Codului Penal, reîntroducându-se academica sancţiune a spânzurătorii—pentru ca să se vadă cât de credincioasă e Academia, spiritului tradiţiilor româneşti.

Nu luăm nici de cum apărarea d-lui V. Eftimiu, autorul *Ringalei*, de două ori istorice, fiindcă d-sa se poate apăra singur cu o mulţime de mijloace legale şi legitime: Polemică prin presă, întruniri publice, recurs la Inalta Curte de Casaţie şi Justiţie sau la... Arhivele Statului, şi chiar revoluţia. In definitiv pietrele pot avea pretenţia că sunt, geologiceşte vorbind, mai vechi de cât Academia şi deci mai bune păstrătoare ale tradiţiilor trecutului geologic....

De aceia nu-i luăm apărarea d-lui V. Eftimiu, dar nu ne putem împiedeca de a studia cazul în sine, ca unul dintre cele mai interesante fenomene culturale cu care ne-a fost dat să facem cunoştinţă în aceste momente istorice când cultura se prăbuşeşte pretutindeni ca un castel de cărţi de joc.

Academia a instituit cenzura. Şi încă cenzura academică se exercită asupra unei opere care a trecut odată, până a ajunge în faţa publicului, printr'o foarte complexă cenzură legală. La această cenzurare legiuită a contribuit, în măsura fixată de lege, Academia însă-şi prin reprezentantul său autorizat în comitetul teatrului, în mijlocul căruia acest reprezintant nu a ridicat nici un protest în contra piesei incriminate şi, în orice caz, nu a dat protestării sale o astfel de extindere şi de continuitate în cât autorităţile superioare să se alarmeze şi să oprească pe *Ringala* de a corupe patrioticele inimi ale publicului spectator.

Osândind însă pe *Ringala*, Academia osândeşte implicit pe cei care au îngăduit ca ea să ajungă pe scena Teatrului Naţional şi prin urmare pe propriul său reprezentant în comitetul teatral, pe cel care o simbolizează la opera de control a producţiei dramatice româneşti. Academia se dezaprobă astfel pe sine însăşi, în persoana reprezintantului său din comitetul teatral, în cât venerabila instituţie se combate singură cu o înverşunare destul de lăudabilă pentru o vârstă când im-

SUFLETUL

— DUPĂ ADA NEGRI —

Era puternic. — Dumnezeu din ceruri
A revărsat pe fruntea lui lumină.
Un cântăreţ al dorurilor multe,
Poet supus visării fără nume,
Era frumos în pacea lui senină
Şi vieţuia neînţeles de lume.

Lui îi spuneau întraripate şoapte
Şi stelele şi lucrurile toate
Cu glas vrăjit de mută armonie,
Cu-atâta slavă cerul i-a fost darnic;
Dar unei inimi veşnic depărtate
O dragoste el îi cerşea zadarnic.

Aşa s'a stins cel mare 'n întuneric...
Singurătatea-i străjuie mormântul
Şi pe movilă soarele-i coboară,
Peste podoaba teilor în floare,
Tremurător un cântec poartă vântul
Asemeni unei pasări călătoare.

Azi lutul mort în groapă se desface,
La sânu-i rodnic îl primeşte glia
Şi se 'nfrăţeşte cu pământul-tată...
. . . .
Eu te întreb, drumeţ oprit în cale,
Ce-ai ocrotit pe strune poezia,
Ce-a mai rămas din cântecele tale?

* * *

Tu, numai tu, cel îmbătat de soare
Şi de lumina sfânt'a dimineţii,
Tu, chinuit de ne'mplinite doruri,
Ce ţi-au sdrobit şi inima şi struna,
Tu 'nsângerat, dar neînvins al vieţii,
Tu, suflete, trăi-vei totdeauna!

Când pacea dulce 'mbrăţişează bolta
Şi florile cu roua se sărută,
Şi când extazul dragostii curate
Va tremura în adâncimi de zare,
Se va 'mpleti în el nepricepută
Viaţa ta şi sfânta ta visare.

Furtunile când sbuciumă văzduhul,
Şi vifore 'n păgână răzvrătire
Aprind temutul fulgerelor caier,
Când îngenunche pocăita minte,
Tu gemi atunci cu îngrozita fire,
Cutremurat de-aducerile-aminte.

Când limpede va legăna amurgul
In lumi de stele-un cântec de fecioare
Un cântec care-şi flutură sfiala
Şi-aprins văpaia patimii răsfrânge,
Atunci, topit 'n ruga-i arzătoare,
Tu, suflete, cu jalea lui vei plânge...

* * *

Doar câtă vreme lunci vor fi în floare
Şi-un trandafir va mai trăi în fire,
Cât buzele vor cere sărutare
Şi florile vor cere stropi de rouă,
Şi câtă vreme tainică iubire
Scânteia ta vei mai aprinde, nouă;

Când crini nuntesc în razele de soare
Şi mândri ţin alaiul strălucirii,
In vifore şi în adânc de mare,
In stelele ce râd în împrejururi,
Pierzându-te în taina sfântă'a firii,
Vei dăinui tu, suflete, de-apururi...

Octavian GOGA

pulsurile sentimentale fac loc gesturilor cumpănite, cât mai reci şi cât mai departe de ţărâna noastră pământească.

Gestul Academiei creiază încă şi un precedent care va face ca teatrul românesc să se găsească sub o tiranie multiformă şi capricioasă, mai rea chiar de cât o cenzură poliţienească bine organizată. Academia a găsit cu cale să ceară interzicerea *Ringalei* pentrucă falşifică o figură istorică venerabilă, înfăţişează trecutul nostru istoric în trăsături meschine şi, prin urmare, aduce o gravă atingere sentimentului şi educaţiei naţionale. Academia admite deci că poate fi socotită drept păzitoarea autorizată a veracităţii istorice şi a educaţiei naţionale.

Dar tot astfel, şi cu acelaş temei de dreptate, Inalta Curte de Casaţie va protesta într'o bună zi când se va reprezenta *Magistraţii* lui Brieux, fiind că magistratura este prezentată într'o lumină falşă, ceia ce aduce o gravă atingere sentimentului de supunere, datorită faţă de cea de a treia putere în Stat, şi conrupe astfel educaţia civică a publicului spectator şi mai cu seamă a tinerilor generaţii...

Tot aşa corpul didactic va protesta când se va representa *Institutorii*, care constitue o gravă jicnire adusă corpului profesoral şi totdeodată demoralizează tinerimea, făcând-o să-şi piardă încrederea în luminătorii săi fireşti...

Baroul avocaţilor va protesta când se va reprezenta *Corbii* lui Becque, pentru acelaş cuvânt pentru care ar fi protestat Inalta Curte relativ la reprezentarea *Magistraţilor* lui Brieux...

Inalta Curte de Conturi va avea să aplice cenzura asupra a tot ce priveşte socotelile banului public, în cât va cere interzicerea ori cărei piese ce ar arăta oare-care «neregulă» în mânuirea acelor fonduri şi ar conrupe astfel încrederea publicului în cei ce îl încasează de impozite căci impecabilitatea acestora nu trebuie atinsă, nici măcar cu o simplă bănuială...

Marele Stat Major al Armatei va cenzura piesele militare, în cât nici *Stingerea* nici chiar *Doui Sergenţi* nu vor mai putea să vadă lumina rampei... Şi în sfârşit toate instituţiile organizate ale Statului vor avea să se pronunţe în reprezentarea pieselor de la Teatrul Naţional, asupra căruia se va exercita deci cea mai proteică şi mai anarhică cenzură.

Primul pas îl va fi făcut Academia Română pentru a ajunge la rezultatul final ca toate piesele să aibă cea mai strictă şi mai ortodoxă factură oficială, după indicaţiile autorităţii respective. In grădina lui Akademos se pregăteau cele mai vagabonde visări filosofice, în moderna Academie românească se pregăteşte o încătuşare poliţienească a scrisului românesc, pentru a transforma luminoasa instituţie într'o nouă *Congregatio Indicis*.

AL. ŞERBAN

□ □ □

VISATORII

Inchideţi visătorii în temniţi ferecate
Să nu vă mai oprească din drum înşelătoarea
Poveste cu vedenii şi vorbe colorate.
Ei n'au adus pe lume nici cântecul, nici floarea!

Semănătorul harnic aude în zorii zilei
Şi vede ciocârlia 'nălţându-se în aer;
In codru, vânătorul asemenea reptilei
Când se strecoară, — ascultă privighetori şi vaer.

Şi cântecul şi floarea sânt risipite 'n lume,
Iar omul le cunoaşte şi fără tălmăcire;
Inchideţi negustorii de note şi parfume,
Cât timp sânt robi netrebnici, visând la stăpânire!

V. DEMETRIUS

PREZIDENTA

In grădina publică, îmbăiată de lumină, odihnesc o clipă pe bancă, prezidenta unei societăţi de binefacere, însoţită de secretara societăţei, o brunetă visătoare.

Sunt în drum spre inima oraşului, unde, comitetul de doamne din elită, convocat de neobosita lor prezidentă, va rezolvi afacerile curente, va pune la cale o nouă serbare pentru sporirea fondului societăţei, şi'şi va da avizul pentru vânzarea pe strade a floarei de lămâiţă, în folosul fecioarelor orfane, care ar dori să o regăsească...

Pe o altă bancă, în apropiere, o femeie sărmană, cu faţa suptă de suferinţă, cu obrajii arşi de lacrimi, priveşte tristă în golul aleei din faţă, cu gândurile la colţul acela îndepărtat, unde ai ei o aşteaptă cu neastâmpărul plămădit din foame şi desnădejde!

Alături de ea, un bărbat în putere, cu capu 'ntre mâini şi coatele sprijinite pe genunchi, zace cu spinarea 'n soare. E unul din nenumăraţii înstrăinaţi de soartă, sau e vre-un desamăgit al norocului? E vre-un pierde-vară rău nărăvit, sau vre-un biet muncitor gonit de prisosul de braţe?...

Ridică capul la răstimpuri şi arată un chip roşcovan, cu barba sură şi ochii plini de sânge!... Apoi recade în amorţeala lui obişnuită.

Tânăra secretară rupse tăcerea, vorbind cu avânt şi patimă:

— Sunt unele zile, doamnă, când natura e atât de fermecătoare, că'ţi varsă pe suflet o înduioşare caldă, şi o mulţumire tainică pune stăpânire pe toată făptura noastră. Nimic pe lume nu poate atinge aceasta neasemuită satisfacţie a sufletului!...

— Ai dreptate, fata mea, răspunde prezidenta societăţei de binefacere, natura nu poate fi altfel, când ea este opera desăvârşită a Creatorului. Dar cea mai mare mulţumire ce putem gusta *ici bas*, nu o dă priveliştea rece a firei, ci conştiinţa binelui ce am făcut *dans ce monde de misère*... A alina suferinţele altora, ce poate fi mai înălţător?... *Et crois-moi, c'est le seul, et vrai bonheur, ma chère!*... Menirea noastră, a femeilor, mai presus de orice, o socotesc pe aceasta: *Offrir son aide, à un pauvre malheureux,* este toată filosofia vieţei. Eu seara când închid ochii mi se pare că sufletul meu uşor de tot, se înalţă spre adâncimile albastre ale nesfârşirei, *là-bas ou le seigneur veille sur notre pauvre destinée!*...

La auzul acestora, ochii femeii triste luciră de o vagă nădejde, capul muncitorului trezit, părăsit de sprijinul braţelor, se înţepeni stăruitor înainte, spre fiinţa prin gura căreia vorbea providenţa.

In acelaş timp, din fundul aleei, cobora tăcut un cerşetor, purtând pe umeri o treanţă de zeghie, eşită de soare şi murdară. Ajuns la cei doi nenorociţi, îngăimă ceva cu glas de jale. Aceştia, înduioşaţi şi miraţi că se mai găsesc alţii mai prăpădiţi ca dânşii, îşi scobiră cârpeturile şi un «bodaproste» al săracului, dovedea că tot s'a mai găsit ceva şi pentru alţii, din chinurile lipsei lor.

Cerşetorul se întoarse rugător, cerând obolul elegantei doamne, şi, ca să o înduioşeze mai mult, îşi ţâşni de subt zdrenţe un braţ amputat de mână, un ciolan diform şi găunos.

Prezidenta societăţii de binefacere sări ca muşcată de şarpe, întoarse capul cu groază şi plecă bombănind:

— *Ah! ça c'est trop, par exemple!* Ce oraş oriental şi infect, în care nu poţi să respiri mai în voie, fără să fii asaltată de toţi anchilozaţii, cu exibiţiile lor scârboase! *Je me demande* ce face poliţia şi dumnealor de la asistenţă... O să pun chestia în consiliu... *C'est dégoutant!*...

George CAIR

□ □ □

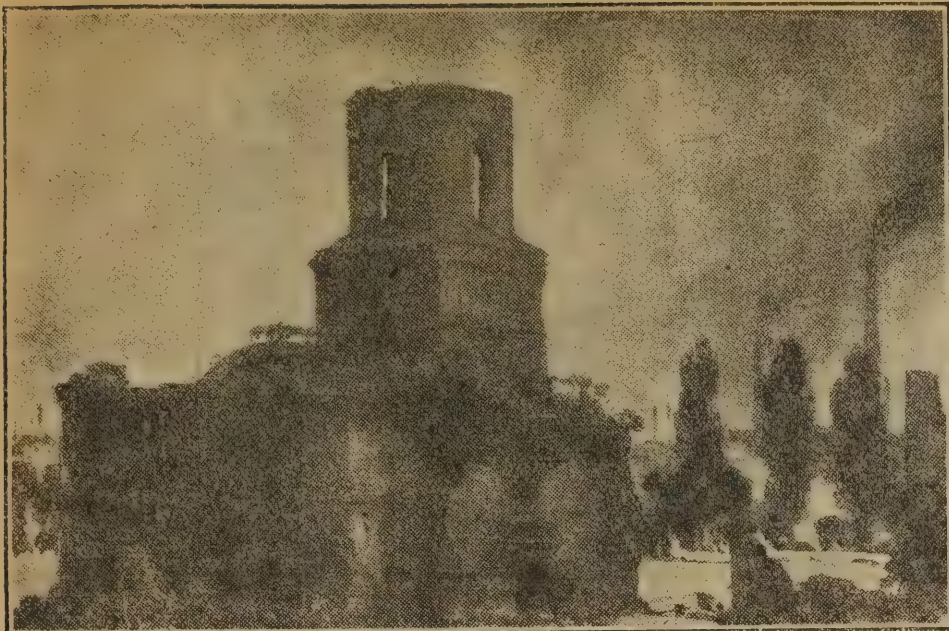

Ştefan Popescu **Ruină**

C. Artachino **Case vechi** (Turtucaia)

CĂTRE PATRIA MEA

Românului V. G. Morţun

O, Ţara mea, scumpa mea Ţară!
Câmpie mănoasă şi sfântă,
Smucită de veacuri şi frântă!...
Legendă vitează şi-amară...

O zi aşteptai... Şi când, iată,
Străfulgeră'n zări glorioase,
Doar zările Tale stau joase
Şi reci, pe coliba Ta biată...

Cad nàţii, cad graniţi surpate,
Stă vremea de lume 'ntreruptă!
Şi Tu, nemişcată la toate,
Te zgriburi în zeghea Ta ruptă...

Măreţ de lumină, Pământul,
Aruncă talazuri de lume'n
Văzduhul de aur şi rumen...
Doar Tu Iţi înnăbuşi frământul...

Şi mâine, când trainicul ivor
Şi lacătul nou în verige
Pe noile graniţi s'o 'nfige,...
O, mâine, când toate sfârşi-vor;

Când lumea 'mpărţită în două
Şi zale şi spede-o s'arunce
Serbând o Duminecă nouă,
Tu, ce Te vei face atunce?

Sub bolta mai larg desfăcută
Vor râde cu-azurul pe faţă
Popoarele demne de viaţă...
Tu singură sta-vei pierdută!

Din latele piepturi, ce'n sânge
Ca norii căzură 'n ogoare,
Cânta-vor a roadei cântare...
Tu singură 'n taină vei plânge...!

Şi-aprins o să dudue jocul...
Chiotind sub hotarele Tale
Pe creeri Ţi-or bate cu tocul
Şi chinuri Ţi-or pune în şale!...

Tu mică şi'n umbră, o, cine
Să-Ţi mângâe galbena frunte,
Şi braţele 'n umeri mărunte
Şi-obrajii aprinşi de ruşine?

Şi cine, umila fâşie
De flamuri pe care vei zace
Din praf să o 'nalţe şi, vie,
In mantia ei să te'mbrace?

* * *

O ţara mea, scumpa mea viaţă!
Pe cine să chem să Te-ajute?
Stă bruma pe prispele mute,
Şi tronul atârnă de gheaţă...

Privesc cum şi-avântă moşia
Popoare venite cu droae
Mai eri în vârtej de gunoae...
Privesc cum şi 'nfig trăinicia!

Şi tot mai pierdute, văd par'că,
Năframe cum flutură 'n slavă
Din zarea ce glorii descarcă
Şi pleacă 'n neant ca o navă!

Şi-adânc, mai adâncă mă tae
Durerea şi recea ruşine
De-oceanul măreţei văpae,
De mlaştina tristă din Tine!

Şi 'n umeri îmi sângeră lutul,
Şi fruntea îmi lunecă 'n mână...
Din streşini, căzute pe-o rână,
Imi picură 'n suflet trecutul:

.....Un bucium amurgu'l prăvale...
Un codru frământă vedenii,
Fug apele roşii pe-o vale...
Atâtea şi-atâtea băjenii!

Pe cât e hotarul – morminte
Inşirue lungi cimitire
Ca dup'o ulucă subţire...
Şi doinele 'mi tremură 'n minte!

Şi'n cât, fără margini şi grase,
Râd holdele 'n golul genunii,
Simt pulberea-atâtora oase...
Şi 'n piept mi se lasă străbunii!

De câte avură ei parte!
Decâte! Şi toată povara,
Mai sus să le scântee ţara!
Mai sus şi din *Ei* mai departe!

Şi noi? La un gând şi ori unde
Simţeau că-i pândeşte impasul
Puneau cu aprindere pasul
Să piară, decât să se-afunde...

Ba Unul —, din streaşina mânii
Zărindu-ne 'ntregile spaţii,
Dădu de perete Carpaţii!
Aceştia fură bătrânii!

Şi noi, care-avem moştenite,
Cu slava şi zilele grele,
Atâtea pământuri răpite
Şi-atâtea amaruri în ele,

Noi *bravii* de astăzi, ce numa
De cum ne lovim de-o tribună
Ţâşnim de văpăi şi furtună,
Noi mulţi şi puternici acuma,

O, noi, destinaţii acestii
Epoci ce răsbună şi saltă,
Doar noi — ca o mână de trestii,
Foşnim, tremurând la olaltă...

Doar noi — sub înaltele astre
Săpăm ascunzişuri de râme,
Când jalea de toate-ale noastre
Atâtea ar fi să fărâme!

Şi veacul s'o stinge ca mâne...
Şi Tu vei rămâne, mi-e frică...
Vai, nu ştiu cum Tu vei rămâne,
Tu, Ţara mea, scumpă şi mică!

George GREGORIAN

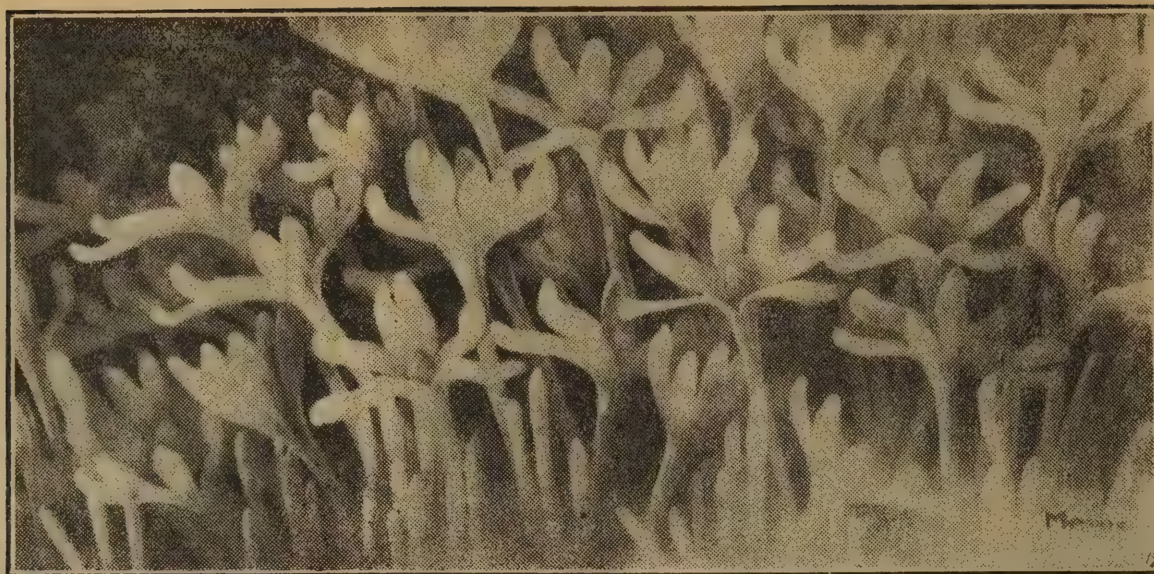

M. S. Regina Maria **Panou decorativ**

CRONICA ARTISTICA

EXPOZIŢIA „TINERIMEI ARTISTICE"

— PICTURĂ —

«Tinerimea artistică», singurul cenaclu artistic ce a putut ţine piept spiritului de dihonie şi disoluţie, caracteristic tuturor asociaţiilor dela noi, — şi-a deschis a cincisprezecea expoziţie anuală, tot sub cupola fostei «Panorame Griviţa».

Stăruinţa aceasta în activitate a «Tinerimei artistice» îi face cinste, întemeind, oarecum, o derogare la regula insociabilităţii noastre.

Pe lângă acest spirit de unire «Tinerimea artistică» şi-a înscris în program, dela început, principiul selecţiei ce a precumpănit în toate expoziţiile ei de până acum.

De bună seamă, deci, că o grupare artistică, pornită pe temelii atât de trainice, trebuia să triumfe şi să-şi impuie crezul artistic, nu numai amatorilor de artă, dar şi celor ce năzuiesc să se manifesteze

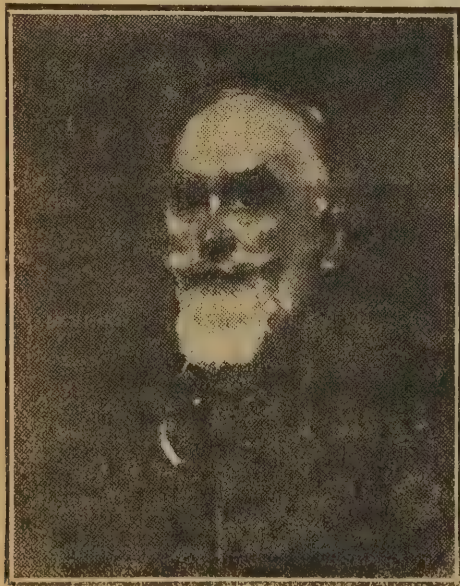

E. Stoenescu **Portret**

alături de membrii grupării acesteia artistice. Iar dovada strălucită a izbândei «Tinerimei artistice», din acest punct de vedere, e gravitarea tuturor talentelor adevărate, din pictura şi sculptura noastră, în jurul expoziţiilor «Tinerimei».

Refractarii ideilor sănătoase ce patronează «Tinerimea artistică», au trebuit să dea bir cu fugiţii, dându-le astfel putinţa să se manifesteze ca lumea celor închinaţi cu trup şi suflet artei.

Aşa se explică, oarecum şi siguranţa şi încrederea cu care cei mai mulţi din membrii «Tinerimei», trecând peste protocolul obişnuitelor manifestări, prinsese să-şi încerce puterile în lucrări mai de «longue haleine», în compoziţii ce marcau începutul unei ere nouă în arta noastră.

Indiferent din ce motive, anul acesta membrii »Tinerimei artistice» au renunţat la asemeni manifestări, mulţumindu-se cu toţii să expuie numai lucrări mici.

*

In schimb diferitele personalităţi artistice apar mai distincte, împărţite în panouri şi săli, armonios rânduite.

Astfel pictorul *Strâmbu* îşi răsfaţă într'o sală întreagă pânzele numeroase—privelişti de prin Cadrilater, capete de studiu, interioruri şi flori,—cu toatele impresionante prin căldura coloritului, cu toate că nota academică nu lipseşte în execuţia multora din lucrările expuse.

In orice caz partea aceasta de căutat, în efecte de culoare, departe de a-i păgubi artistului, îi atrage, din ce în ce mai mult, foarte preţioasele simpatii ale amatorilor de artă.

Intr'altă sală *Kimon Loghi,* făcând apel cu toată verva-i de paletă la vechile-i motive fanteziste şi atât de favorite, dă câteva variante noui pe teme vechi, dar personale, pe lângă un apreciabil număr de schiţe şi prime impresii de culoare—cele mai multe din Italia—cu toatele stăpânite de aceiaşi notă decorativă, ce i-a fixat un loc aparte artistului în pictura românească.

Sala cea mare a picturei întruneşte, pe panourile ei câteva din personalităţile mari ale «Tinerimei», represintate prin lucrări de o incontestabilă valoare.

Th. Palady, presintă o serie de studii de nud, printre care şi o composiţie, cu atât mai apreciabile, cu cât acest gen dificil pictural nu prea încântă pe mulţi. Natura poetic interpretată răsare, din acest penel, transcedentalizată, deşi profund stăpânitoare în schema ori cărei concepţii.

Un alt rebel unisonului contimporan este *Theodorescu-Sion,* care a ajuns să-şi

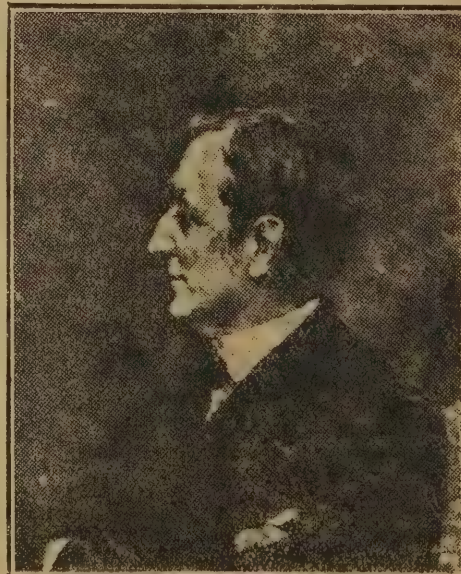

E. Stoenescu **Portret**

Verona **Intre nalbe**

impue, cu autoritate, intelectualismul pictural, și atât de apreciabil decorativ, prin acele câteva panouri și un portret, deopotrivă de interesante, ca concepții și ca execuție armonioasă.

Despre *Petrașcu*, ce mai putem spune, după minunatul triumf de acum câteva săptămâni! Și cu toate acestea, artistul, departe de a se lăsa într'un «dolce farniente» al laurilor cuceriți, se presintă cu câteva pânze, adevărate giuvaeruri picturale, demne de această paletă și de acest temperament, de aci în colo redutabile pentru mulți.

Un loc aparte își păstrează în expozițiile «Tinerimei», prin seninătatea ce o împrăștie cu lucrările lui, un alt staroste al școlii picturale române—*Ștefan Popescu*.

Peisajele eșite din acest penel au ceva din misterul vechilor legende nordice, în care pluviosul cerului e d'opotrivă de stăpânitor ca și pustiul coastelor cu stânci fantastic colțurate.

Și apoi au un început și au și un sfârșit aceste apariții nordice, ceace învederează și dragostea de muncă atotputernică a artistului acesta, extrem de conștiincios. De aci și succesul meritat cu care își marchează orice manifestare.

Un alt închinat unui ideal ce i-a hărăzit succese este *Satmari*, cu armonioasele și veșnic aceleași interioruri și cu vre-o simpatică arătare de biserică aproape în ruină, lucrări cu osebire atrăgătoare, însă care nu însemnează un pas mai departe în activitatea acestui artist de temperament.

Trei mănunchiuri de flori, tratate cu exuberanță de paletă, două interioruri armonioase și o iearnă, expune *Jean Steriadi*, mai puțin ca nici odată, rezervându-se, pe cât se pare, pentru o expoziție personală ce va să vie.

Iar *N. Vermont* cu minunata-i vervă coloristică se presintă cu un apreciabil număr de lucrări, mici composiții și fine interioruri, stăpânite de realismul atât de sincer și de cald așternut, de acest iscusit isvoditor de vieață nouă.

Păcat numai că nu presintă nici o composiție mai mărișoară, cum ne obișnuisem să-l vedem manifestându-se, an cu an!

C. Artachino, păstrând și în culoare aceiași finețǎ de cizeliură, caracteristică desenelor lui, presintă o serie de simpatice priveliști de prin noile ținuturi românești, cum și un portret de o reală valoare, tratate cu acel simț al proporțiilor și valorării, și atestând începutul unei activități noui în totul remarcabilă.

Tot în această sală își revendică un nou drept de activitate *Ary Murnu*, cu trei portrete și, mai ales cu niște peisagii, în execuția cărora artistul acesta atât de bine dotat se regăsește par'că pe sine însuși, în «plein-air» ismul triumfător în câte trele peisagele expuse.

Nu ne îndoim că aceste lucrări sunt numai preludiile unei noui activități cu care sperăm să-l vedem isbândind, an cu an, pictorul, spre binele său și al naturei care și'a regăsit pe un alt fiu ce părea pierdut.

Intr'un colț, nu tocmai favorisat de lumină își presintă *Verona*, caldele visiuni din natură, în care domnesc, d'opotrivă, picturalul cuceritor și armonia dintre tonurile contrastante, furată din natură de acest mare cântăreț al ei.

Interiorurile de pădure, priveliștile de iearnă, cu pâlcuri de cazaci profilați în zare și apoi, un cuceritor portret, și flori de toate neamurile—iată câteva din minunile isvorâte din acest temperament focos de artist, pentru care nu poate să existe trândăvie nici tembelul «lasă-mă să te las» al multora.

Tot aci expune o serie de portrete, executate cu o vigoare de culorit demne de paleta unui pictor de faima de care se bucură autorul acestor lucrări—pictorul *E. Stoenescu.*

Tot în sala mare a picturei găsim un portret, de o reală valoare picturală, datorit lui *Camil Ressu*, unul din acei puțini ce aduc în expoziție nu numai produsul talentului, ci și al unei facturi îndrăsnețe, în orice caz nu tocmai pe placul multora.

Cu aceiași notă originală scânteiază acest temperament de mare pictor și în cele patru picturi expuse în ultima sală a picturei, în care tronează două talente puternice — *Dărăscu* și *Hârlescu* — ambii represintați prin picturi ce denotă trebuința sufletească de a creea și de a da oricum, resfrângeri ale unei lumi prin prisma personală a talentului.

N. Vermont **La brodat**

Tot aci expun: *Mişu Teişanu*, un interior meticulos studiat şi fin armonizat; *C. Aricescu* o serie de peisagii, concepute în aceiaşi atmosferă ceţoasă favorită acestui peisagist apreciat; *Marin Bunescu*, câteva peisagii în care ne apare cu totul nou; *A. Poitevin*, câte-va pitoreşti vederi din Veneţia şi din ţară; şi, în fine, *M. Georgescu*, expune câteva peisagii, simple schiţe, străbătute de un real simţ al naturii şi *I. Steurer* şi *Maria Ciurdea-Steurer*, expun picturi demne de doi artişti, de aci încolo mult apreciaţi.

Nume noui au apărut destule în rândul pictorilor, cu lucrări pline de făgădueli semnate — M. Bărgăuanu, N. Delavrancea, N. Arbore, J. Mantu, I. Mateescu, Brateş, H. Dimitriu, — atâtea şi atâtea revelaţii de talente în plină transformare şi de care «Tinerimea Artistică» poate fi mândră că le dă aripi.

N. PORA

□ □ □

DĂNŢUITOAREA DE MAIMUŢE

In fiecare sară ne strângeam într'o cafenea mică de pe Via del Popolo.

Eram trei prieteni, legaţi de multe părţi asemuitoare ale firii noastre de hoinari, pe care întâmplarea ne adunase în furnicarul bătrânei Rome.

Stam ceasuri întregi, povestindu-ne întâmplări cât mai ciudate, ce vor fi trăit cândva în vălmăşagul lumii,—însă cărora, închipuirea noastră tânără şi neastâmpărată, le adăuga multe amănunte înfiorătoare.

Dela o vreme observarăm că tovărăşia noastră crescuse. Pe dată ce ne adunam, pe uşa cafenelii intra un bătrân înnalt, ras, îmbrăcat cu îngrijirea unei fecioare ce-şi asteaptă mirele— şi care se aşeza la o masă vecină.

Ochii lui ne zâmbiau, ca şi cum ne-ar fi spus: bine v-am găsit, — şi tot timpul ne urmăria cu teama de-a nu scăpa cel mai mic amănunt al povestirilor noastre năzbădăioase.

Târziu — când ne despărţiam — bătrânul se scula şi el, surâdea cu bunătate şi, în lumina duioasă a zâmbetului său, se citia o părere de rău: atât de curând !...

Ne obişnuisem cu vecinătatea lui. De multe ori, dacă se întâmpla să întârzie, ne cuprindea o nelinişte, ca şi cum ar fi fost unul dintre noi, fără de care nu ne-am fi simţit în toată voia.

Trecuseră câteva săptămâni de când vecinul nostru ne urmăria ca o umbră.

Intr'o sară ne întorceam dintr'o primblare lungă la catacombe... Mergeam tăcuţi, rumegând fiecare în minte impresiile ciudate, pe care ni le lăsase lumea ceia — atât de depărtată şi-atât de megieşă — a morţilor de veacuri.

La fereastra cafenelii ne oprirăm miraţi. Ca nici odată, masa noastră era prinsă de altcineva De după geam ne zâmbiră, însă, ochii buni ai bătrânului. Feţele ni se luminară. Intrarăm.

Italianul se sculă:

— M'am gândit să vin şi eu între D-voastră... Fără să ne cunoaştem, ne ştim de-atâta vreme, că mi se păru firesc să nu mai stau singur, de-o parte ! — Apoi glumi : — Cred că nu vă stinghiresc, dacă bătrâneţa mea vine să-şi învioreze sufletul lângă înfierbântata D-voastră tinereţă !

Il primirăm mulţumiţi între noi. El urmă :

— Vedeţi, domnilor, — eu sânt o fire ciudată. Totdeauna am umblat după lucruri năstruşnice. Am trăit o viaţă de om şi-ori câte ştiu — de când vă ascult, am văzut că mai am multe de aflat !...

Ne aşezarăm. Abia acum simţiam că, în adevăr, el împlea un gol, la masa ceia mică a cafenelii.

Curios ! — în sara ceia limbuţia ne pierise. Poate erau de vină icoanele, încă proaspete, ale morţii, ce ne copleşise minţile şi înţelegerea.

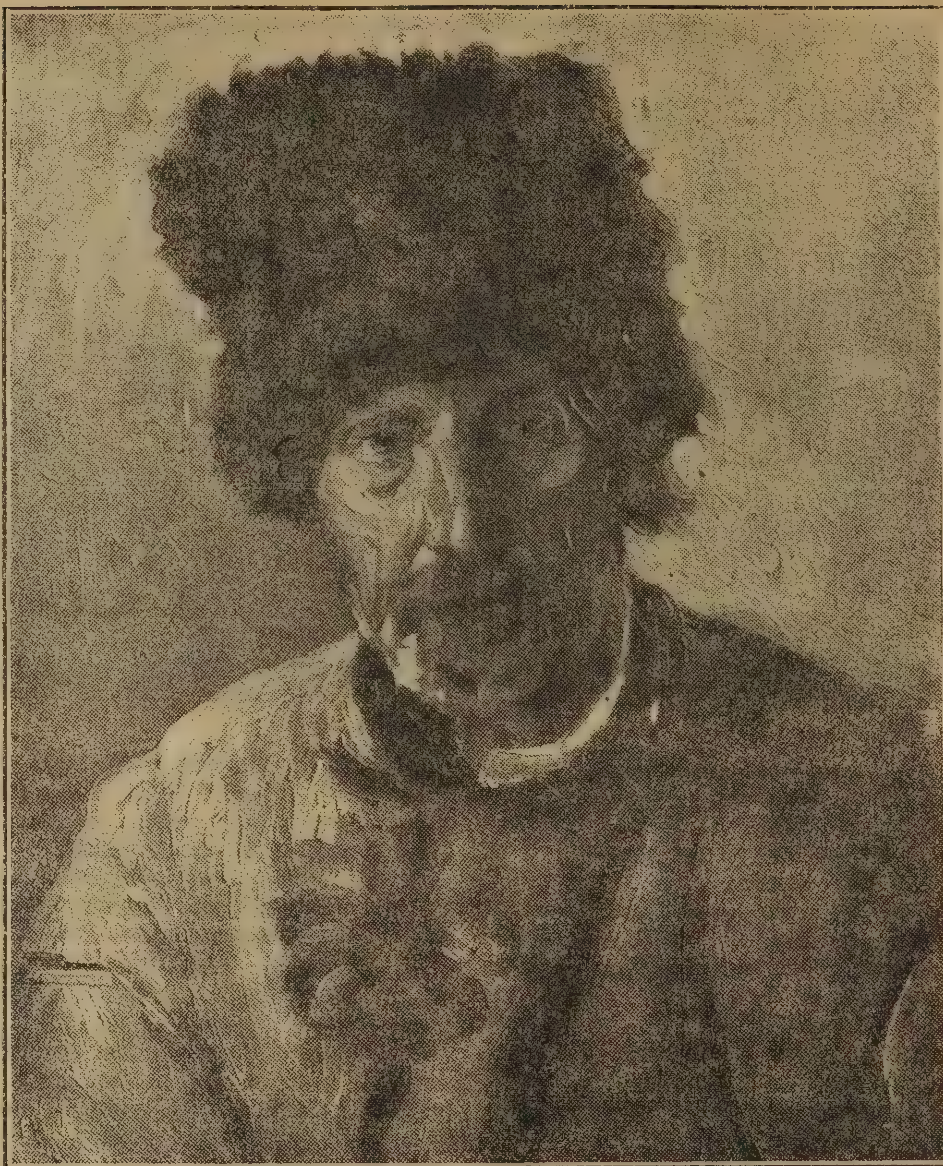

D. Hârlescu **Cap de expresie**

— Dar, par'că nu sânteţi în apele Dumneavoastră? — vorbi bătrânul.

— Nu !... Am vizitat catacombele... Cine le vede, e îndreptăţit, poate, să-şi schimbe, măcar pe-un ceas, firul normal al gândurilor. Te copleşeşte taina lor !

— Da, aşa-i ! — O lume care s'a dus, închide în ea atâtea lucruri care n'or să mai fie niciodată, încât — fără să voieşti — te gândeşti că şi tu, care ai să mori, nu eşti de cât o frântură menită necunoscutului ce te înfioară !

Urmarăm să vorbim de multe. De la o vreme, cineva rupse:

— Hai să ne întoarcem la ale noastre... Să uităm morţii, între care ne vor lăsa şi alţii, să ne odihnim în pace, când vom intra ! — Dar par'că nici unul n'avea nimic de spus.

Italianul ne privi câtva timp.

— Domnilor,—eu vă datoresc multe povestiri, pe care le-am ascultat de-un timp încoace... Astă sară par'că înnadins s'a făcut ca, fără să voiţi, să-mi cereţi ceva, în schimbul atâtor dăţi, în care am trăit ceasuri neuitate de viaţa spuselor dumneavoastră... Am să mă plătesc... Mă simt dator !

Ceru o sticlă cu vin. Turnă în pahare. Sorbi de câteva ori. Işi aprinse ţigara şi vorbi :

— „Eu, domnilor — m'am născut, se vede, în ceasuri bune. Soarta m'a pus la adăpostul lipselor şi-al nevoiei de-a munci pentru gură. Mi-am trăit zilele, aşa, fără să fac altceva decât să urmăresc întâmplările altor vieţi... Totdeauna m'a interesat grozav ce-au făcut alţii. Poate, tocmai pentru că eu n'am făcut nimic !... M'au atras mai ales, tainile vieţei noastre trecătoare !...

Se gândi puţin.

— Ei, dragii mei ! — câte lucruri nu trec neştiute în lumea asta, — învăluite într'o taină ce pare de neînlăturat, şi, totuşi, atunci când, întâmplător, pătrunzi în miezul lor, te uimeşte simplicitatea întâmplărilor, ciudăţenia cu care soarta le-a hărăzit să fie aşa, numai aşa, regulate... întocmai ca mersul de neclintit al unui ciasornic !

Iată,—am să vă spun o întâmplare de demult... O întâmplare ciudată, care a rămas întunecată, şi-a cărei cheie dacă n'am găsit-o de cât eu, e pentrucă n'aveam ce face altceva,—pentrucă nu aveam la ce gândi, alta,—poate datorită întâmplării... Dacă n'am destăinuit nimănui dezlegarea, a fost că nu mai ajuta, nu mai îndrepta nimic...

Pe vremea ceia eram la Florenţa. Mă dusesem într'o dimineaţă în Campo-Santo. — Vedeţi, eu mă duc adesea, chiar azi, la cimitir şi la Biserică... Să nu râdeţi ! Mă duc şi azi, şi mă rog... N'am crezut nici odată în manifestările exterioare ale credinţei !... Intr'o biserică urâtă nu m'aş duce, chiar dacă mi s'ar făgădui că de asta-mi atârnă mântuirea sufletului !... Intru numai în acele locuri unde ştiu că arta e desăvârşită. Mi se pare că nicăiri nu poate sălăşlui perfecţiunea Dumnezeirei, nicăiri sufletul nostru — însetat de ideal — nu se poate pune în mai deplină legătură cu El, de cât acolo unde strădania omului către această ţintă a ajuns pe treapta ceia ultimă, cu neputinţă de depăşit, şi de unde idealizarea

nu mai poate înainta, pentrucă de-acolo începe perfecţiunea ideală... Dumnezeu!... In locurile aceste eşti cât mai aproape de El!...

Eşisem, cum spuneam, din cimitir. Eram copleşit de multe gânduri.

Un prieten al meu — un nobil — murise în împrejurări cu totul ciudate. Fusese găsit ucis, într'o dimineaţă, într'un loc lăturalnic. Inima îi era străpunsă de-o lovitură de pumnar. Izbitura trebue să fi fost foarte puternică. Imprejurul ranei se întipărise înfloritura gardei.

Justiţia se chinuise zadarnic să găsiască pe ucigaş. Toate cercetările nu duseseră la nici un sfârşit,—mai ales că nu putea fi vorba de furt. Asupra celui mort se găsiseră banii, juvaerurile, neatinse. Duşmani nu putea să aibă. Era om liniştit, milos şi foarte iubit. Alte bănueli căzuseră toate şi întâmplarea asta—cum v'am spus—rămăsese întunecată. Dezlegarea ei se lăsase la voia întâmplării.

Mă gândiam la toate împrejurările aceste, pe care mi le înnoiseră mormântul proaspăt al prietenului meu.

Mergeam de mult înşiruind străzile şi fără să-mi dau sama cum, ajunsei pe Ponte alle Grazie. Stătui locului şi privii în susul Arnului. Apele galbene ale fluviului curgeau liniştite între malurile lucrate.

De departe se vedeau cele trei arcuri ale lui Ponte-Vecchio, gârbovit sub greutatea prăvăliilor mărunte, care-i străjuiesc pe amândouă laturile. Lumea forfotea pe cheiuri.

Simţiam că gândurile mi se liniştesc... Era foarte frumos. Soarele lumina îndepărtările. Părea că le poleieşte în ploaia razelor fierbinţi. Privirea mi se pierdea departe, peste mulţimea maslinilor argintii şi a chiparoşilor negri, nemişcaţi, din mijlocul cărora răsăriau zidurile crenelate ale palaturilor feudale. Ochii îmi mângâiau toată priveliştea nespus de liniştită, pe care o ţărcuia treptarea colinelor Belvedere şi Bellosguardo...

Răsetele vesele ale unor lazaroni mă scoaseră din visarea bine făcătoare în care mă adâncisem.

— *E, tu... la scimia!... Ecco la tua sorella!*

Mă întorsei brusc spre ei. Câţi-va derbedei—obişnuiţi pe podurile Arnului — înşfăcaseră pe unul din ei, cumplit de urât, şi-i arătau cu mânile încotrova.

Privii într'acolo. In adevăr, la capătul podului ţopăia o maimuţă slabă, pipernicită...

Totdeauna mi-a fost milă de aceşti fraţi mai mici ai omului. Când eşti în tovărăşia lor, ai iluzia că trăieşti lângă semenii tăi, dar ai şi mângâierea că nu te vor bârfi, nici nu te vor îndurera vre-o dată.

Mă îndreptăi spre dănţuitoarea de maimuţe... Osteneala întipărită pe chipul omenesc al dobitocului îmi făcu rău. Ridicăi privirea spre femeia care o juca, cu gândul să o rog să înceteze. Atunci însă, înţelesei că nu era vorba ca dănţuitoarea să fi fost sora lazaronului aceluia urât, şi mai înţelesei că altă femeie — atât de frumoasă — nu întâlnisem până atunci.

Nu ştiam cum să încep vorba... Mă apropiai de maimuţă şi o mângâiăi.

Femeia mă privi cu nişte ochi straşnic de ademenitori. Inima începu să-mi bată nespus de iute şi obrajii mi se aprinseră.

— Bietul animal, — trebuie să fie ostenit! — vorbii, într'o doară.

— Nu e atât de obosit, pe cât de leneş,—îmi răspunse ea.

Mă gândii o clipă la vorbele dănţuitoarei, la naţia asta a noastră, şi-mi păru ciudată spusa ei.

— Mai ai vre-una?... Mie îmi plac maimuţele...

— Domnului îi place ce-i urât! — vorbi cu înţeles femeia.

Un gligan dintre privitori râse prosteşte.

— Da, ca să pot preţui frumosul! — îi răspunsei.

Dănţuitoarea zâmbi cu tot chipul, cu tot trupul, parcă. Apoi urmăi:

— Aşi vrea să am şi eu o maimuţă!

Cine-va din mulţime curmă:

— Maimuţa şi stăpâna sunt de... vânzare!

Ochii femeei scăpărară de mânie. Trase brusc de lanţul dobitocului. Acesta sări în lături şi făcu o mutră înduioşător de caraghioasă şi îndurerată.

— Nu, domnule! — N'am altă maimuţă. Am un... — se opri şi îşi muşcă buzele cu1 ciudă.

A. Poitevin **Piaţă, în Bacău**

Părea că fusese gata să scape o taină. Apoi zâmbi îndurerată:

— Mă iartă!... Dumneata nu mi-ai făcut nimic!... Oamenii sunt foarte răi! — Şi plecă pe cheiu, în spre Pescaja, urmărită de râsetele lazaronilor.

Trecuse cât-va timp, în care — nu odată — mă pomenisem gândind la dănţuitoarea ceia de momiţe.

Cel dintâi lucru ce-mi venia în minte, era frumuseţea ei fără seamăn, — apoi urma o întrebare care mă chinuia, mă rodea, fără să-i pot găsi dezlegarea... O cunoşteam? O mai văzusem?... Poate visasem, odată, aşa ceva?... Nu ştiam! — şi neliniştea îmi creştea necontenit.

Intr'o zi, spre sară, mă întorceam de la Giardino Gheradesca. Străbătusem via Capponi, mă strivise înghesuiala de pe via de Servi şi ajunsei în piaţa Duomo-lui. Răsuflam liber, uitându-mă, aşa, la biserica ceia frumoasă. N'aveam ce face alta, — după cum n'am ce face nici odată.

Inconjurăi piaţa spre Battistero, privind prin vitrinile pe care le cunoşteam în cele mai mici amănunte. Mă oprii înaintea geamului unui fotograf. Şi aici — afară de mici schimbări — puteam spune, cu ochii închişi, cine şi unde era, cum era îmbrăcat, ce nas, ce gură avea, — tot. Trecui nepăsător privirea peste chipurile acele cunoscute... Dar ochii mi se măriră aproape să-şi iasă din orbite.

Intr'un colţ era fotografia lui Gino. Aşa îl chema pe cel ucis... Avea nişte haine vărgate şi la butonieră o garofă. Prin minte îmi trecu ceva nelămurit ca o scăpărare, apoi toate se învălmăşiră.

Pornii în neştire. Mergeam repede. Mă loviam de trecători şi repetam mereu, dând din mâni:

— Garofă... haine vărgate!... Ii!... ce dracu o fi asta?... Garofă...

— Ei, domnule, ia sama cum mergi! — răcni cineva în urma mea.

Aproape fugiam. Dam peste femei, mă izbiam de toţi.

Prin creier îmi umbla ca o întrebare nelămurită. Mă stăpânia o senzaţie asemuitoare cu aceia când — cu o clipă înainte — ţi-a trecut, ca o fulgerare, ceva prin gând şi de care te trudeşti, zadarnic, să-ţi aminteşti apoi.

Apucăi pe via Calzaioli. Treceam prin dreptul unei cofetării. Lumea, aşezată la mese, mă privia curioasă.

De-odată mi se luă ca o perdea de pe minte. Fără să voiesc, aproape răcnii:

— A!...

Câţiva bărbaţi, dela o masă de-aproape, tresăriră şi mă priviră cu teamă.

Simţii atunci ridicolul stării mele şi spre a-mi îndreptăţi purtarea şi strigătul, dusei mâna la inimă, ca şi cum aş fi simţit o durere.

Mă îndreptăi spre masa cea mai apropiată. Trebuie să fi fost tare schimbat. O femeie, şopti bărbatului ei:

— Păcat, săracu! — E tânăr încă!

Eu mă gândiam:

— Da, da! Aşa-i!... Aici, la o masă mi-a spus Gino... Da! — era îmbrăcat tocmai în hainele acele, — la piept avea o garofă!... Curios! — Aşa-i! Ea trebuie să fie!... Uite aici, în locul cela! — şi căutai din ochi cam unde era masa, la care Gino îmi destăinuise dragostea cu care-l înlănţuise o dănţuitoare de maimuţe:

— *Una brutta! Ma bella, — cosi bella!...*

Mă sculai şi plecai încet. Urmam acelaşi drum pe care îl străbătusem în noaptea, când el îmi vorbise de dragostea pentru femeia ceia de jos, pe care o întâlnise în faţa palatului Pitti.

Trecui Ponte Vecchio şi ajunsei în Piaza Pitti. In faţa mea se înnalţă clădirea uriaşă a palatului din vechi, în care se urziseră atâtea drame, — în care trăise splendoarea cea mai desăvârşită lângă josnicia cea mai cumplită.

— Uite aici am întâlnit-o! — Şi parcă auziam şi acum tremurul vocei lui.

— Dar, nu se poate — mă gândiam. Ori cât era de frumoasă, din spusele lui, nu putea fi ca asta... Şi, apoi, numai o dănţuitoare de maimuţe e pe lume?...

Insă ori câte gânduri protivnice îmi închegam, întâmplarea cu Gino nu-mi putea eşi din minte.

Plecai înnainte. După câtva timp ajunsei în Giardino di Boboli. Era aproape deşartă. Doar câteva perechi de îndrăgostiţi îşi tăinuiau gândurile.

De după Fiesole se 'nnălţa luna, poleind cuprinsul cu aceiaşi beteală de raze reci, nepăsătoare, cu care luminase — o altă dată şi poate tot atât de blând — nenorocul Iuliei şi al lui Romeo.

In mine se dădea o luptă grozavă. Un gând tainic îmi spunea, ca'ntr'o pornire rece:

— Aici e cheia. Caut-o!

Inima-mi bătea înfiorată. Mă urmăria zâm-

betul ochilor negrăit de frumoşi şi-mi răspundeam :

— Nu se poate !... E o nebunie să gândesc, chiar, aşa ceva !

Trecusem de Fontana del Netuno, fără să fi bănuit — şi mă îndreptăi spre fortăreaţa San-Giorgio.

Lângă zidurile ei fusese găsit trupul neînsufleţit al prietenului meu. O înconjurai. Ajunsei la locul acela.

Era târziu şi pustiu. Mă oprii o clipă. Privii împrejur. De-acolo începe mahalaua tuturor făcătorilor de rele.

Mă cutremurăi. Din fiecare colţ de umbră se ridica parcă o ameninţare.

Innainte mi se năzări fantasma lui Gino. Mă privia jalnic şi rugător... Ce mă ruga? — nu ştiu....

Mie nu-mi e frică de nimic. Cu toate astea plecăi grăbit din locurile acele...

Sara — când mă culcai — mă gândiam încă la toate întâmplările de peste zi şi gândii :

— Trebuie să-i dau de rost !

Primăvara trecuse. O căutasem pretutindeni, dar dănţuitoarea de maimuţe par'că se mistuise.

— Va fi plecat aiurea! — mă gândiam. Se vede că nu era de aici! — Şi mă prindea necazul pe mine însumi, de uşurinţa cu care crezusem că ea putea fi amestecată în trama morţii lui Gino.

Ei! astăzi, după atâţia ani, îmi dau bine sama că ceiace mă făcea să judec aşa era că, eu însu-mi, începusem s'o iubesc...

Veni şi Giorno dei Grilli. Florenţa forfotea de lume. Carete bogate duceau spre Cascine — de cum se zori de ziuă—toată suflarea oraşului acestuia îmbătrânit în obiceiuri statornice.

Hoinărisem tot timpul. Noaptea începuse să se lase. Cartierele vechi păreau că ard de mulţimea lampioanelor şi focurilor. Florentinii, superstiţioşi, îşi cinstesc astfel, în ziua asta, osebiţii sfinţi ocrotitori.

Rătăciam prin Ghetto—singura mahala în care li era îngăduit evreilor să locuiască, odinioară. Mă strecuram, fără nici o ţintă, pe străzile ticsite de oameni.

Intr'un colţ mă oprii locului... Mi se păruse, ori era aieva ?... Dănţuitoarea venia înnaintea mea. Mă văzu. Chipul i se lumină de-un zâmbet, în care nu ştiu ce simţimânt se resfrângea: bucuria sau ironia ?

Când ajunse lângă mine se opri şi-mi şopti:

— Domnul mai iubeşte maimuţele ?

Nu-mi aduc aminte ce voi fi răspuns. Trebuie să mă fi schimbat, însă, straşnic.

Femeia întinse mâna, arsă de soare dar nespus de mică, mă apucă de umăr, şi-şi apropiă chipul de al meu.

— *Povero Signor' !*— Apoi adăogă: Dumneata trebuie să fi tare bun! — Uite, să nu-ţi faci vre-o ideie rea de mine! — Şi oftă.

Tăcu câteva clipe.. Ochii i se înpânziră, apoi o cută i se tăiă între sprnicenele arcuite. Părea că se gândeşte la lucruri foarte serioase. Mă întrebă:

— Nu voieşti să ne plimbăm ?... Pe-aici. poate, nu te cunoaşte nimeni... Te stinghereşte tovărăşia mea ?

O privii mustrător. Femeia se înroşi. Işi aplecă privirile în jos. — Mă apucă de braţ şi se lipi de mine.

Pornirăm... Am colindat tot cartierul... Dela o vreme văzui că cineva se ţinea stăruitor în urma noastră. Il privi bănuitor şi mă oprii. Dănţuitoarea păru că nu-l observă,—dar ochii se încruntară şi făcu din cap o mişcare, abia simţită, de poruncă.

Derbedeul trecu încet, înnainte. Se aplecă spre Irena şi gemu printre dinţi :

— Şi el !...

Mă cutremurai. Vorbele lazaronului aceluia sunară ca o prevestire rea.

O întrebai.

— Nimic ! — îmi răspunse femeia — se ţine aşa, de mine ! — Apoi mă apucă mai strâns de braţ şi mă împinse înnainte.

Ei ! — ce să vă spun ?... Sânt om bătrân, atunci eram tânăr, dar o altă dragoste — tot pe atât de covârşitoare — n'am mai putut lega !... O vară întreagă s'a scurs ca o clipă de patimă istovitoare...

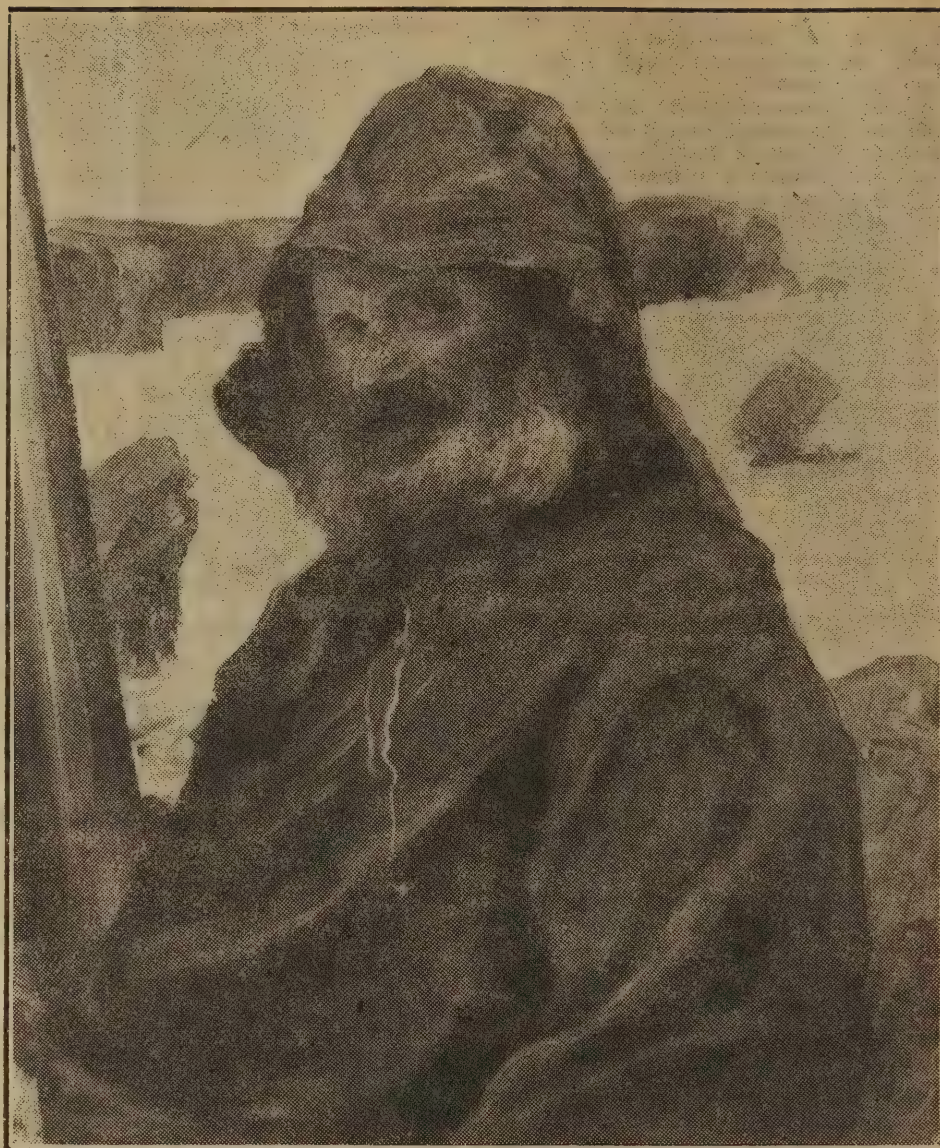

Ştefan Popescu **Un Breton**

De câte ori o rugasem să vină cu mine, se împotrivise... Nu primia nimic, decât ceiace ea însăşi putea să-mi dea: iubirea — pe care ne-o ocrotia, în nopţile scurte, coviltirul de iederă a căsuţei ei sărăcăcioase...

Stăruiam să plecăm... Odată îmi răspunse :

— Nu se poate !... Ar fi rău !... Am voit s'o mai fac odată, şi... — Irena începu să plângă în hohote nestăpânite.

Mă lipii de ea. O mângâiăi. Părea că nu mă aude...

Vremea trecea şi pe fiece zi, părea că se schimbă tot mai mult. Şedea mereu gânditoare. Tresăria la întrebările mele. Mă privia cu ochii umezi, plini de milă şi duioşenie, — apoi mă cuprindea cu patimă şi mă ruga să nu mai vin.

Purtarea ei mă nelinişteа. Mintea mi se întuneca, însă, şi nu-i puteam da de rost...

Era pe toamnă. Nu o văzusem de câteva zile. Treburile mă chemaseră aiurea. Când mă întorsei, cei dintâi paşi îi făcui spre mahalaua îndepărtată, spre ea.

Era târziu. De departe zării căsuţa mică, dărăpănată, prin edera căreia se furişau raze de lumină.

— Nu doarme !—mă gândii şi inima-mi tresări de bucurie.

Când fui aproape auzii voci care se certau. Lămurii cuvintele Irenei :

— Nu-i adevărat !

— Ba da ! — îi răspunse un glas ce-mi părea cunoscut.

— Ei ! — Şi de-ar fi ?... Aşa-i !... Acum, ce ? Voieşti să nu mai pot tăcea?... Asta n'o poţi !... Auzi ? N'o poţi.

— Ba da ! — Şi un râs clocoti liniştea nopţii târzii.

Glasul Irenei se auzi din nou :

— Cine eşti tu să mă chinui aşa ?... Ce vrei cu mine ?... Am să te trimit la galere !...

— Daa ?—întrebă aceiaşi voce bărbătească,— şi imediat începu un vuet îngrozitor. Ţipete, înjurături, bufnituri, stăpânite toate de un sunet curios, scos ca dintr'un alt gâtlej de cât acel omenesc.

Mă repezii într'acolo. Innaintea ochilor mi se înfăţişă o privelişte ciudată : în vălmăşeala încăperii scunde, femeia se silia să scape de încleştarea lazaronului, care îşi pierduse aproape cunoştinţa, gâtuit de-un urangutan hidos, sălbătăcit cu totul de furie şi întărtare.

Trezit, pe-o clipă, de venirea mea neaşteptată, bărbatul îşi desprinse mâinile din jurul gâtului Irenei. Aceasta mă privi cu teamă şi recunoştinţă. Descleştăi labele vânjoase ale dobitocului, care se repezi spre stăpâna lui, scoţând sunete scurte, ascuţite şi privind spre lazaronul acela cu ochi fosforescenţi.

In aceiaşi clipă o lamă de pumnar flutură prin aier. Femeia ţipă. Mă apărăi cu mâna, în care simţii o fierbinţeală cumplită. Apoi mă repezii şi frânsei încheietura pumnului care ţinea arma. Mă cuprinse furia,— dar mă stăpânii...

Vedeţi, eu n'am fost tocmai bicisnic, dar atunci puterile mi se înmiiseră !—Şi italianul ridică în sus braţele groase, vânjoase, ca două ramuri puternice de copac plin de sevă.

Ip. Strâmbu — Cap de expresie

Atât, — l'am luat pe sus, am eşit afară şi l'am zvârlit. Derbedeul căzu mototol la câţiva paşi şi gemu greu. Credeam că-l omorisem, — dar după ce stătu, aşa, grămadă, câteva clipe, se sculă, mă privi ghemuit, şi apoi se depărtă în noapte, mormăind vorbe nedesluşite...

A doua zi, toată vremea, mă chinuiră gânduri felurite.

Mă gândiam să-l dau pe mâna poliţiei... De bună samă că şi Gino va fi murit astfel... Rana din braţ mă chinuia cumplit.

In minte îmi venia, însă, chipul Irenei. Inima îmi bătea furtunoasă şi mă opriam. Dacă destăinuiam întâmplarea asta, poate, că şi ea avea să sufere pe urmă.

Nu mă puteam hotărî la nimic. Mă temeam, însă, ca răzbunarea lazaronului să nu se răsfrângă asupra ei, şi aşteptam noaptea cu neastâmpăr...

Când eşii din casă, sgomotul se liniştise de mult. De după Fiesole se ridicase luna, nespus de mare şi luminoasă.

Mergeam sfios, prin umbra zidurilor. Mă temeam să nu mă întâlniască cineva, vre-un întârziat cunoscut. Braţul meu legat, putea stârni curiozitatea cuiva.

Mă furişai, aşa, până aproape de casa ei. In mahalaua ceia stăpânia liniştea cea mai deplină. Luna, nestăvilită de ziduri înnalte, albia căsuţele mici, rare, învăluind totul într'un năvalnic de lumină.

Mi-era teamă de umbra mea şi mă stăpânia o nelinişte ciudată.

De-odată mi se păru că edera, de pe cerdacul casei se mişcă şi o umbră se strecoară prin ea. Stătui locului. Privii cu luare aminte. Nu mai văzui nimic.

— Mi s'a părut! — gândii, şi mă apropiai, făcând un mic încunjor.

Dădui puţin într'o parte perdeaua de verdeaţă. Dinnăuntru veni un mormăit sacrijălat...

Un ţipăt scurt: A! — ţâşni din nelămurirea odăiei. Şi zgomote surde, ca de trup ce se tăvăleşte, începură să duduie pardoselele.

Mă repezii înnăuntru. Aprinsei. Uitasem orice durere. Braţele mi se mişcau repezi, de par'că n'aveam nici urmă de rană.

Rămăsei împietrit.

Irena înmărmurise, aplecată peste marginea patului. Intre sinii ei tari, arămii, şedea adâncită lama unui pumnar în jurul căruia sângele izvora mereu.

Prins pe la spate, de labele vânjoase ale dobitocului aceluia credincios al dănţuitoarei, lazaronul horcăia, dându-şi suflarea. Ochii îi eşiseră din orbite, ficşi, nespus de mari şi albi.

Acestea s'au petrecut în câteva clipe.

Mă cutremurai şi mă repezii spre Irena. Ii smulsei pumnarul din piept. Trupul ei rămase nemişcat.

O undă de sânge îmi murdări mâna şi haina. Atunci mă prinse o teamă neînţeleasă. Eşii şi fugii acasă.

A doua zi plecam spre Pisa. De-atunci mi-a fost peste putinţă să mai păşesc în Florenţa...

Am aflat, apoi, că i-au găsit ucişi. Justiţia nici până azi n'a descurcat firul afacerii aceştia, — mai ales că nimeni nu şi-a dat sama cine ar fi putut gâtui pe nelegiuitul acela. Urmele lăsate pe grumajii lui nu erau de mâini omeneşti.

La câteva zile, credinciosul lui Gino, îmi scrise că a venit, pe neaşteptate, urangutanul dispărut de mult — de când acesta trăia — şi care-i era singurul tovarăş la moşia lui, tăinuită între colinile Apeninilor.

Dar cine ştia toate aceste, spre a le lega şi pentru a le da un înţeles?...

Italianul tăcu. Privi pierdut în aierul îmbâcsit de tutun, al cafenelei. Două lacrămi i se prelinse încete, mari, din ochii negri, în care plutia taina unei dureri sfâşietoare.

Eug. BOUREANUL

□ □ □

CHESTIUNI ACTUALE

RĂSBOIUL IN ARTĂ

Dintre motivele de artă nu e un paradox să se spună, că răsboiul dacă nu e cel mai fecund e însă cel mai vechi. Natural: din clipa când şi-a simţit semeni în preajmă grija de căpetenie a omului... social a fost amabila datorie de a-i extermina. Preocuparea a mers cu aceiaşi viteză şi în artă şi cea dintâi plăsmuire artistică a societăţei primitive a fost *jocurile* care nu înfăţişau în esenţă decât tot lupte, omul fiind setos ca în imaginaţie cel puţin, cu ajutorului mişcărilor nevinovate ale corpului, să savureze putinţa de a omorî.

Era un «avant-goût» lesne de procurat. In arta propriu zisă, aceia a lumei antice, reprezentarea omul răsboinic ia o formă precisă ca şi răsboiul însuşi ce nu se mai făcea acum în bande şi pe furiş ci cu armate şi chiar prin «declaraţii».

Cultul forţei fizice năştea în sufletul lumei artistice necesitatea ca omul în luptă cu sine însuşi să se propage pe calea reproducţiei artistice fie pentru a mulţumi visualitatea celor ce nu-şi puteau procura alte emoţii estetice, fie ca scop educativ-naţional spre a repercuta în memoria generaţiilor tinere ecoul isprăvilor străbune.

Şi astfel o amforă înfăţişează masacrul barbarilor, un arc de triumf joacă în ochii tuturora o intrare victorioasă în cetatea duşmanului, un frontispiciu înalţă în aerul liber o cavalcadă falnică de izbândă. Şi dela sarcofagele din Sidon până la metopele Parthenonului, dela frisele templelor din Pergam până la basoreliefurile columnelor lui Traian şi Antoninus, toate transportă dealungul istoriei cu o continuitate semnificativ de stăruitoare, ca pe-o vitală obsesiune a omenirei, suflul răsboiului.

Tema acestor reprezentări de artă e simplă şi cam totdeauna aceiaşi. Răsboiul antic practica mai mult sistemul luptei dela om la om,—arcaşii înşişi cum chiar şi cavalerii—sfârşind în cele din urmă să

Ip. Strâmbu — Cosând

se prindă corp la corp; forţa personală, individul, care însemna atâta în antichichitate, tot el preocupă şi pe artist şi mai toate aceste metope, baso-reliefuri, frize etc. ne reprezintă *duelul*.

O excepţie trebue să facem: în afară de columna lui Traian, singure basoreliefurile din Ninive, povestind gloria sângeroasă a lui Sennacherib şi Assurbanipal, încearcă să ne dea *grupe de luptă* dar aceasta spre deplina lor nereuşită. Restul artei antice rămâne la reprezentarea omului în luptă cu rivalul său, a acestei duble încordări de muşchi şi încrucişări de armă ce dau prilej corpului să evolueze în mişcări de forţă şi minunată agilitate.

Pentru o astfel de singuratecă luptă era nevoe de natură? Disigur nu. Liniile cărnei ieşau mai bine în relief atunci când se proectau în vid. Şi aceasta a înţeles-o atât de isteţ sculptorul grec că el se lipseşte de orice supliment al naturei, aşezându-şi eroii pe o simplă platformă imitând pământul. Naivul sculptor egiptean însă adaugă uneori trestii sau câţiva copaci ţinând să ne precizeze că scena se petrece într'o pădure de pildă, iar bietul artist sirian aşează măcar un spic de grâu, undeva, simbolic, ca să nu cumva să ne închipuim că eroii s'au luptat aiurea decât în vecinătatea holdelor.

Cu aceiaşi meticulozitate arta siriană, asociindu-şi la aceasta chiar arta romană, ne înfăţişează *cruzimea*. Orice luptă trebue neapărat să fie atroce. Bătaia de flori din zilele noastre datează dela... Assurbanipal: căci nu se arunca deasupra cortegiului regal, cum ai arunca dalii, capetele smulse din trup, ale învinşilor? Şi ce credeţi că scribii egipteni notau mai des pe foile de papyrus? Ne-o spun basoreliefurile care ni-i arată trecând în inventar membrele şi capetele ucişilor (de atunci datează... aritmetica). Tot aşa de delicat e şi legionarul de pe columna lui Traian care ţine în dinţi capul Dacului pe care l-a ucis.

E rândul artei grece să isgonească a-

cest spirit de teroare din sculptură: din acest punct de vedere ea face, ca şi din altele, o adevărată revoluţiune: ceiace o interesează e forţa păstrătoare nu distrugătoare de vieaţă, cea care desăvârşeşte fiinţa noastră nu o mutilează. De aici cultul forţei estetice: lupta e pentru artistul grec nu scop, ci mijloc: mijlocul de a produce o cât mai multiplă armonie de linii, de a cânta corpul omeeesc în nuda lui splendoare. Fiecare baso-relief grec e un poem al omului, cu un singur trup: frumuseţea, cu un singur suflet: seninătatea. Priviţi *Gladiatorul murind* al Capitolului şi în cuminţenia cu care el îşi ascultă pare că rana curgând, veţi simţi toată puterea de idealizare a forţei brutale pe care numai fericitul neam al Heladei a ştiut să ne-o destăinuiască.

Cu venirea vremilor moderne arta răsboinică intră în o nouă fază. Cine produce revoluţiunea de astădată? Archebuza! Răsboiul la distanţă, răsboiul în masă, apoi diabolicele maşini de răsboi, acestea ar fi cheltuit Carrare întregi! Sculptura nu mai putea urma răsboiul. Şi apoi atâta fum, foc, sânge şi strălucire de uniforme era chemată o altă artă să le exprime: pictura. O vedem la Paolo Ucello, Vasari, dar nici unul din primitivii maeşti italieni n'au ştiut să pună în pânzele lor un lucru esenţial: *mişcarea*. La ei măcelul e rigid, o cavalcadă pare că stă pe loc, răsboiul nu se proectase limpede în ochii acestora. «Cu Bonaparte, cum zice Robert, de Sizeranne mişcarea intră în răsboi şi cu Gros în artă«. Horace Vernet cu al său «Assaut de Constantinople» dă capodopera artei răsboinice şi, după cum după Bonaparte răsboiul decade, aşa şi pictura se mărgineşte la reprezentări de episoade numai: un drum de răniţi, un general învins în mijlocul ofiţerilor săi prizonieri, o intrare triumfală ca acea a lui Vereschaguine, a trupelor ruse în Plevna sau tot sinistrul care exală din urăţenia unui câmp de mostic ca în Morot.

In zilele noastre problema artei războinice intră în faza ei critică. Tactica luptei se modifică complet. Perfecţionată în ultimul grad, va ajunge însă de un revoltător prozaism. Pe şef nu-l veţi mai găsi în fruntea armatei mişcându-se cu mişcările ei, împărtăşindu-i înfrângerile, svârcolindu-se pe câmpul de bătae sau dominându-l ca un zeu. Nu, în cabina lui, la distanţă de sute de chilometri de teatrul de luptă, veţi vedea un om slab ca un impiegat, în halat de noapte şi cu telefonul la urechi. Să ştiţi că acolo nu-i oficiu poştal, e cartierul general şi omuleţul din năuntru e generalisimul....

Dar veţi zice: masele! Da, masele, dar poate fi ceva mai monoton ca mişcarea mecanică a acestor mase luptând după codul celei mai severe disciplini, mergând fără să ştie unde, luptând cu un duşman pe care nu-l văd? E o luptă algebrică, ce se dă pe harta statului major, în care omul nu e de cât purtătorul unei necunoscute ce se rezolvă atunci când arma lui desăvârşită a nimerit după calcul. O luptă de manechine, aceasta e, pe colosalele fronturi, la enormele distanţe, războiul de azi cu toate micile excepţii ce trebuesc constatate. Şi atât de vitreg artei rămâne războiul în ultima lui fază, în cât şi fumul,[1] cel mai plastic motiv de artă, i l-a refuzat picturei. Iarba fără fum a dat lovitura de graţie picturei răsboinice.

Venea rândul unei alte arte ca să exprime coşmarul acesta al zeului Mart. Beethoven o anunţase cântând triumful lui Wellington în a sa *«Bataille de Vittoria»;* Wagner în începutul actului II din *Parsifal* dă capod'opera muzicei războinice; un Tchaikowski, apoi cu al său *1812*,—toţi arătând cât de greu e să reproduci sgomotul infernal al răsboiului cu împerecheri de sunete împrumutate esteticei muzicale.

Cu aceasta putem spune că războiul iese din cadrul artei. Plasticitatea lui dispare. Omul războinic nu mai e *frumos* cum îl cântase sculptura greacă, nu mai e *poetic*, pitoresc, cum îl înfăţişase arta unui Horace Vernet, e *gânditor*.

Iată de ce zicem că, arta răsboinică, devenind imposibilă în înţeles adevărat, e rândul literaturei să-şi spue cuvântul. Războiul de azi poate fi mai mult vorbit de cât înfăţişat, e mai mult literar de cât artistic: un roman ne va furişa în sufletul celui care la un gest poate să sfărâme o naţiune, va urmări pânza de păianjen ce se ţese în mintea unui şef de armată care gândeşte pentru o omenire întreagă, drama lăuntrică a înfrângerilor unui gând, inextricabilul ţesut de planuri care mişcă forţe prodigioase cu o admirabilă siguranţă, profunda şi concisa psichologie a maselor şi a omului redat primitivităţei, măreţia victoriilor îndelung căsnite, dezastrul înfrângerilor precis cifrate.

E rândul unui Tolstoi sau al unui Zola.

Dragoş PROTOPOPESCU

□ □ □

[1] Nu mai vorbim de uniforme care-şi pierd din ce în ce strălucirea şi trufia.

CÂNTEC

T.

Depărtează gânduri triste
Din privirea-ţi visătoare
Umbra şi răcoarea umbrei
Veştejesc curând o floare.

Şi alungă desnădejdea
Din surâsul tău amar,
Nu-i nimic 'n lumea asta
Ca să fie în zadar.

Dacă-mi plec pe sânu-ţi fruntea
Cu voioasele-mi gândiri
Pe obrajii tăi cei palizi
Inflori-vor trandafiri...

V. PODEANU

□ □ □

CRONICA MUZICALĂ

Sala Ateneului.—Concertul D-rei L. Bernard.

Sala Liedertafel.— Al II-lea Concert al „Quartetului bucureştean".

Sala Ateneului. — Concertul societăţei corale „Cercul artistic muzical" de sub direcţiunea D-lui Mihail Tănăsescu, cu concursul D-nei E. Rodrigo şi al D-lor Ioan Atanasiu, N. Papazoglu şi N. Doicescu.

Aşteptam cu o viie nerăbdare concertul D-rei L. Bernard, şi cu acel interes ce n'il inspiră tineretul plin de făgădueli; bucuria noastră a fost mare, în urma clipelor atât de frumoase datorite artei tinerei violonceliste.

Natura i'a dăruit un simţ muzical excepţional, o infocată însufleţire, o inteligenţă viie, un ton de o rară splendoare.

Graţie acelui belşug de daruri înăscute, şi unei firi lacome de frumos, mulţumită, de asemenea, unei sârguinţi neobişnuite încă la noi, unde ne închipuim că binefacerile naturei scutesc de ostenelile unei munci metodice de toate zilele, eleva eminentă a clasei D-lui Dinicu, se distinsese de când era încă la Conservatror, printre cele mai distinse, şi de câte ori se producea în public, — cu calităţi mari, cu mici cusururi inerente frăgezimei vârstei şi mediului neprielnic unei desăvârşiri artistice înfloritoare, — un glas unanim se înălţa prezicându-i cel mai frumos viitor.

Şi, tinerei virtuoze, i'a fost de ajuns, un an de Paris,—la şcoala gustului şi a distincţiunei,— spre a'şi curăţi primăvăratica aureolă, de micele pete ce'i întunecau strălucirea.

Astfel tonul minunat care făcea din bietul ei violoncel, două, trei, patru violonceluri, s'a purificat cu desăvârşire: acel volum sonor, rare ori atins nu de arcuşul unei tinere domnişoare, dar chiar de acela al multor virtuozi în toată firea, s'a îmbogăţit cu un dar nespus de preţios; căldura: în exploziile cele mai mari de pasiune, el rămâne pururea cald, catifelat; te captivează în *Kol Nidrei* de Max Bruch, în care cantilena domneşte, şi sonoritatea extraordinară a violoncelistei noastre obţine efecte expresive de cel mai pătrunzător sentiment; în *Aria* divină a lui I—S. Bach, care, dela George Enescu, n'am auzit'o frazată cu mai multă intensitate; în delicata *Sicilienne* de Fauré.

Technica tinerei violonceliste se prezintă azi curată, isteaţă, fermecătoare; interpretarea, plină de gust şi pururea muzicală: --*Concertul* de Haydn.

Toate aceste mari şi preţioase calităţi, unice cred, la o femee—violoncelistă, fac din gingaşa virtuoză, depozitara fericită a unui mare suflet de artistă,—izvor de emoţiune comunicativă.

Dar ursita D-rei L. Bernard e de a ajunge sus de tot în pleiada rarilor aleşi, căci ea însuşeşte toate darurile şi voinţa ei e hotărâtă; de aceia, nu poate fi mai justificată o bursă care i s'ar consimţi spre desăvârşirea la Paris, a studiilor atât de fericit începute.

Orchestra Ministerului a acompaniat pagina lui Max Bruch şi *Concertul* lui Haydn; D-ra Olga Bernard la piano, a fost cea mai iubitoare, cea mai credincioasă, cea mai muzicală tovarăşe, — şi cea mai graţioasă,—a tinerei ei surori, în paginile de I—S. Bach, Schubert şi Gabriel Fauré.

* * *

A doua audiţiune de muzică de cameră, a întrunit, în sala Liedertafel, pe numeroşii prieteni ai „Quartetului bucureştean".

Cei patru fraţi siamezi, într'o pornire care'i onorează, au ţinut să adăpostească în programul lor, opera unui *ancien dans la carrière: Quartetul în fa major* al maestrului Constantin Dimitrescu, care e nu numai violoncelistul eminent, profesorul valoros în deobşte cunoscut, dar şi unul din cei câţiva compozitori de seamă ai generaţiunei premergătoare a tinerei pleiade ce calcă azi pe urmele lui George Enescu, falnicul ei stegar.

Cu multă voie bună au redat instrumentaliştii noştri, pagina maestrului român, punând la iveală graţia unei inspiraţiuni curgătoare, amănuntele

unei nemerite întrebuinţări a celor patru instrumente, numeroasele atracţiuni ale unei pene într'adevăr muzicale, împărţind astfel succesul cu compozitorul.

Gestul d-lui de Kresz faţă de respectatul şi vestitul său coleg dela Conservator, merită laude: e frumos şi atât de rar la noi!

Apoi două bucăţi scurte: *Serenada* lui Borodine cu fraza de o pătrunzătoare melancolie, expusă de viola expresivă a d-lui Skohoutil, şi *Studiul de concert* al lui Sinigaglia, plin de vervă şi de virtuozitate; la sfârşit minunatul *Quartet în la major, op 41* de Schumann cari au fost atâtea prilejuri de aplauze binemeritate pentru falanga ce se înalţă mereu spre o interpretare ideală.

Aceste şedinţe de muzică de cameră ar trebui să'şi urmeze un curs regulat, căci sunt nespus de binefăcătoare.

* * *

Concertele „Cercului artistic muzical“ dirijat cu atâta inimă de d-l Mihail Tănăsescu, ne sunt foarte dragi: vocile frumoase cari alcătuesc acea falangă corală de elită, clamează cu accente rând pe rând duioase şi patriotice, mişcătoare şi vesele, cu o inimă atât de românească, cântecile naţionale: *O Românie* de Th. Georgescu, *Ardealul* de G. Ştephănescu, *Vedenie* de d-l V. Soloveanu, *Mai aproape de tine Dumnezeule*, ariile populare culese şi armonizate de d-l B. Anastasescu.

Dar d-l Mihail Tănăsescu, pe lângă atracţia corului său, a ţinut să ne ofere şi surpriza concursului mai multor solişti din cei mai însemnaţi: astfel, d-l I. Atanasiu, baritonul sărbătorit, a cântat *Credo* din *Otello* de Verdi, *Cei doi Grenadiri* de Schumann, *Codrule* de d-l Aurel Eliade excelentul său profesor, cu acea voce înfricoşată, cu acele accente atât de mişcătoare.

Acest cântăreţ minunat exercită asupra publicului un ascendent extraordinar: ropote de aplauze, aclamări nesfârşite izvorite din inimă, porneau din întreaga sală, şi când D-l Mihail Tănăsescu, adresându-i câteva cuvinte bine simţite, i-a oferit, dându'i o caldă acoladă, o coroană, în numele „Cercului artistic muzical“ al cărui membru e tânărul bariton, entuziasmul publicului era la culme!

D-na E. Rodrigo, soprana-dramatică bine cunoscută, a cules aplauze, într'o arie din *Vally* de Cattalani, şi în *Pace mio Dio* din *Forza del Destino*.

D-l N. Papazoglu ne-a fermecat în *Caro mio ben* de Giordani, *Bourrée* de Haendel, *Abendlied* de Schumann şi *Spinlied* de Popper, în care obţine adevărate efecte de vioară, atât de subtilă îi este technica: acea pagină de virtuozitate a trebuit s'o biseze.

Solurile din *Feerie în codru* de Abt şi din *Puţul cu două zale*, cântecul popular armonizat de D-l B. Anastasescu, au fost cântate de d-l N. Doicescu, un tânăr tenorino; D-l I. Paschill, meritosul pianist şi compozitor, a ţinut cu cinste, acompaniamentul la piano.

M. MARGARITESCU

CRONICA DRAMATICĂ

Teatrul Naţional: Bujoreştii, comedie în patru acte de *Caton Theodorian*

II

Mă întorc din nou la *Bujoreştii* d-lui Caton Theodorian. Am spus că această comedie ar fi trebuit îngrădită în trei acte; actul întâi e de prisos acţiunei şi îndoelnic ca ţesătură. D-l Caton Theodorian e de aceiaş părere. Ar fi deci zadarnic să mai stăruim asupra unui lucru înţeles. Rămâne acum să-i cernem acţiunea şi eroii mai caracteristici.

* * *

Acţiunea e îndemânatic dusă: o îndemânare uimitoare la un începător în arta dramatică. O singură dată economia teatrală îmi pare ştirbită. Amos Bujorescu se întoarce cu nevastă-sa din străinătate, după doi ani de căsătorie. Situaţia e aceeaş: o căsnicie fără nici una din realităţile ei ci numai pentru a da un nume rodului unei dragoste străine; o căsnicie silită care nu poate fi de cât prilejul unei despărţiri. Şi, în adevăr, vor să se despartă. Bunătatea lui Amos a câştigat-o pe Olga: dar i-a câştigat numai sufletul, nu şi inima. Dragostea ei merge spre tatăl copilului, locotenentul Cărbuneanu. Olga e hotărâtă. Vrea să limpezească o situaţie nefirească. Pentru aceasta, ea îşi desvălue taina vieţei şi mamei, care o bănuia, dar şi prietenului casei, doctorului Scarlat Chiru. Amândoi descoperă însfârşit bătrânului Fotin Bujorescu, cumplita înşelăciune a căsniciei fetei lui. Bătrânul se cutremură o clipă de mânie. Apoi isbucneşte în râs batjocoritor. Un bărbat ce nu şi-a putut cuceri nevasta în doi ani e bun de dispreţ — şi i-l aruncă în faţă. Scena e viguroasă. Caracterul bătrânului boer în care o anumită concepţie asupra legăturilor dintre sexe, întunecă înţelegerea durerei altuia, şi chiar instinctul de perpetuare a numelui, căruia îi era, de altfel, atât de robit,—e bine zugrăvit. Dar îndrumată astfel, comedia se îndrepta spre despărţirea celor doi tineri. Dintr'o dată însă, ea se răsuceşte pe loc şi porneşte spre un alt sfârşit.

Olga e cucerită de iubirea şi bunătatea lui Amos. Nu-l va părăsi; căsătoria lor va îmbrăca deci toate realităţile unei adevărate căsătorii. Sfârşitul acesta e mai frumos şi mai omenesc. Face însă de prisos cele trei scene premergătoare, care cereau un alt desnodământ. Hotărârea, întru câtva neaşteptată a Olgăi, nu e pornită dintr'o nouă motivare sufletească.

D-l Caton Theodorian mi-ar putea totuşi spune:

— Aşa e şi în viaţă. Inainte de a face un pas nu numai că şovăim, ci mergem adese dimpotrivă. Un bărbat îşi prinde nevasta. Intâi strigă, loveşte şi scoală pe vecini. După ce lumea îi cunoaşte nenorocirea, se împacă din nou cu nevasta.

Ii voi răspunde însă ca de obiceiu:

— Cu putinţă. Dar una e viaţa şi alta e teatrul. E drept că tot ce e în teatru trebue să pornească din realitatea vieţii, dar nu tot ce e în viaţă se cuvine să fie pus şi pe scenă. Teatrul îşi are legile şi economia lui. El e o construcţie logică şi limitată.

* * *

Comedia d-lui Caton Theodorian are şi eroi văzuţi, adevărate creaţiuni, dar mai are şi câteva biete umbre omeneşti. In actul al doilea străbate scena o familie vecină, însoţită de un pictor, de un poet şi de un muzicant. Ar putea fi nişte schiţe prinse în fugă. Nu sunt nici atât. N'aduc măcar un comic convenţional. D-l Caton Theodorian nu are scăpărări de cuvinte. Comicul d-sale nu iese din ciocnirea silabelor: n'a isbutit deci în silueta uşoară. Dar mai e încă ceva: comedia întreagă se sbate într'o nelămurire în privinţa timpului. Fotin Bujorescu e un om de vremea veche. Nu-l putem vedea de cât cu 30—40 de ani îndărăt. Tinerii din actul al doilea aduc un aer proaspăt. Se vorbeşte chiar de „salonul“ de pictură din Bucureşti. Văpseaua aceasta nouă, şi de altfel neisbutită, nu se armonizează cu tonalităţile bătrâneşti ale întregei comedii. E deci de două ori nefericită. Scriitorul trebuia să păstreze nuanţa vremei.

Profira şi Olga Bujorescu, deşi nu frâng armonia coloarei, nu se ridică totuşi până la adevărate creaţiuni. N'au nici o individualitate. Vorbesc cum trebue, fără a se simţi în ele o realitate izbitoare. Căci ori cât ar fi de ştearsă o fiinţă omenească, ea are totuşi o personalitate, o suflare de viaţă care nu e a alteia...

Cu totul altfel sunt bătrânul Fotin Bujorescu, spiţerul Amos şi doctorul Scarlat Chiru. In viziunea lor, d-l Caton Theodorian s'a ridicat până la creaţie.

Fotin Bujorescu e un strigoi din alte vremuri: un om chinuit de gândul perpetuării numelui, în ce are el mai zadarnic, în înşirarea unor sunete. Că nu intră în cadrele psihologiei obicinuite, nu înseamnă nimic. Cei mai mari scriitori s'au întrecut în zugrăvirea maniacilor. In jurul acestei ciudate axe sufleteşti, Bujorescu roteşte o viaţă plină, bogată, pe care o simţi din orice cuvânt. E un om rotunjit, care păşeşte îndesat, respiră adânc şi îşi revarsă personalitatea până în cele mai îndepărtate concluziuni ale tristei lui manii. Toată autoritatea familială a vechilor boeri, savoarea graiului lor deschis şi necioplit, pornirea pentru glume îndoelnice şi sensuale trec prin energica fiinţă a bătrânului Fotin Bujorescu.

Doctorul Scarlat Chiru e şi el de sine stătător. Personalitatea lui se învârteşte în jurul unei singure idei: preţueşte pe oameni după sănătatea trupească. Ca să cunoşti pe cineva trebue să-l fi văzut mai întâi la bae. Cam puţin, dar ajunge pentru un doctor rural. In cercul acesta îngust, Chiru se mişcă cu vioiciune. Trăeşte; are destul aer pentru a nu se înăbuşi.

Spiţerul Amos Bujorescu din Huşi e însă cu mult mai nuanţat şi mai adâncit sufleteşte: un amestec de bunătate, de nevinovăţie, şi chiar de prostie: Un om ce se jertfeşte unei alte fiinţe chinuite. Işi pierde liniştea şi vieaţa spre a scăpa liniştea altcuiva. La urmă, iubeşte cu adevărat, —şi e firesc să fie şi el iubit pentru frumuseţea lui sufletească.

In actul al II-lea şi al III-lea, d-l Caton Theodorian l'a zugrăvit cu un penel sigur, cu fine nuanţe de sfiiciune, de simplicitate, de naivă poezie, de revoltă şi apoi de duioşie ce-l duce pe calea jertfei de sine. In actul al IV-lea însă îmi place mai puţin: nu prin simţire, care e tot atât de fină şi de frumoasă, ci prin expresia ei... Şi anume, limba d-lui Caton Theodorian e în genere o limbă teatrală, adică vie, plină de miez, fără jocuri de cuvinte, dar cu scăpărări ce luminează o întreagă situaţie sufletească. Bătrânul Bujorescu (de pildă) vorbeşte totdeauna aşa cum trebue, în cuvinte nestrujite. In împrejurări mai delicate, această limbă îşi pierde totuşi realismul şi siguranţa. Explicaţia dintre Olga şi Cărbuneanu din actul al III-lea e într'o limbă nefirească, ce ar voi să fie poetică dar nu mai e teatrală. De altfel, întreaga scenă e şubredă şi ca motivare psihologică. Tot aşa şi încordarea sufletească dintre Amos şi Olga din actul al IV-lea e scrisă pe o gamă cu totul ridicată, cu înfloriri de limbă căutate, cu ciripiri alegorice, cu icoane poetice cam greoae. Pentru a tălmăci o înălţime sufletească, d-l Caton Theodorian şi-a înălţat stilul pe un scripete ce scârţie, i-a dat aripi ce foşnesc. Socot că ar trebui să revină asupra acestor scene spre a le scrie omeneşte, simplu, viguros şi mai ales teatral, aşa cum e turnată întreaga piesă. Numai în chipul acesta, comedia d-sale va avea acea armonie de fond şi de formă cuvenită operelor de artă ce rămân.

E. LOVINESCU

□ □ □

CĂRŢI NOUI

Bucovina—1774—1914—de *Dr. Aurel Morariu*. No. 11—16 din „Biblioteca Bucovina“, Libr. Suru, Bucureşti, 1915.

Bucovina e studiată într'o interesantă broşură de către d-l *Dr. Aurel Morariu*. Autorul se ocupă de toate aspectele vieţii bucovinene şi studiază: „Istoricul anexării; Poporaţia, Şcoala, Biserica, starea economică, administraţia şi justiţia din timpul anexării; Sistemele şi rezultatele obţinute de stăpânirea austriacă în: politica poporaţiei, Şcoală, Biserică, economie, administraţie şi justiţie şi, în sfârşit, Participarea Bucovinei la răsboiul de faţă“.

In studiul tuturor acestor aspecte autorul aduce o mare grijă pentru documentarea exactă şi pentru lămurirea generalităţilor prin exemple vii. Din această cauză broşura sa nu este numai instructivă, dar şi de o lectură foarte plăcută pentru Românul carea vrea, în ceasul al XI-lea, să cunoască pământul şi oamenii neamului său.

Chestiunea cea mai importantă discutată în acest studiu multilateral este desigur chestiunea populaţiei bucovinene în alcătuirea ei naţională.

Rutenizarea acestei provincii e capitolul cel mai trist din istoria luptelor naţionale a Românilor subjugaţi.

Până la 1848 această rutenizare s'a făcut prin împroprietărire. Dela 1848, prin ridicarea scutirilor acordate populaţiei venetice şi prin înpărţirea moşiilor la ţărani, rutenizarea pe această cale a fost oprită.

Nu mai puteau fi aduşi toţi flămânzii din

toate unghiurile Austriei, pentruca în schimbul muncii lor pe pământul boeresc, şi în schimbul clăcii şi al dijmei — pe care abia la şease ani de la stabilire o plătiau — să se aşeze pentru totdeauna în ţară. De aci încolo nu se mai importau colonişti, ci se aduceau aşa numiţii arândaşi. Şi iată cum: La începutul anului 1853, 20 familii de Slovaci înaintară către stăpânirea din Cernăuţi o petiţiune, în care cereau să fie colonizaţi pe pământuri de ale fondului religionar, situate în apropierea Solcii. Oficiul agricol din Solca întrebat de stăpânire, propune ca pământurile acestea să li se dee în arândă, şi la 7 Octombrie a aceluiaş an petiţiunea Slovacilor este rezolvită în acest senz. Astfel toţi străinii, lipsiţi de mijloace de traiu, erau aduşi în ţară, primeau întinse pământuri în arendă pentru un lung şir de ani şi odata stabiliţi, după espirarea terminului de arândare, nici nu se mai gândiau să se reîntoarcă de unde veniseră. In fond deci nici o schimbare, numai forma este nouă.

Cu această tendinţă, chiar a doua numărare a populaţiunii din Bucovina, făcută de generalul Enzenberg, găseşte pentru anul 1779, că din totalul populaţiunii de 116.926, 87.811 sunt Români, 21.114 Ruteni, iar restul de 8000 sunt străini de alte naţionalităţi. Aceste numărări de populaţiune decenii de decenii înregistrează apoi tot mai rapida creştere a elementului slav şi străin, pe când Românii de-abia de mai merg înainte. Şi de sigur că nu e lucru de mirare, dacă considerăm că pe de-o parte introducerea străinilor în Bucovina era sprijinită cu atâta îngrijire, iar pe de altă parte statisticele, oficiale se făceau „avându-se în vedere neapărata cercetare, care se făcea pentru multiple scopuri ale puterii de Stat".

Autorul se foloseşte la locul acesta în cea mai mare parte de datele statistice publicate de d-l profesor Dr. I. Nistor Reproducem tabloul următor din care se va cunoaşte această parte a efectelor, pe cari lea produs regimul căruia i-a fost supusă Bucovina.

Anul	Totalul popu-laţiei	Români	Ruteni	Ceilalţi străini	
				TOTAL	Evrei
1774	75.000	63.700	8.400	2.900	526
1779	116.925	87.811	21.114	8.000	—
1786	135.494	91.823	31.671	12 000	—
1800	198.481	150.000		48.481	
1848	377.581	209.293	108.907	59.381	11.580
1851	378.536	184.718	142.682	51.136	—
1860	456.920	202.655	170.983	83.282	—
1869	511.364	207.000	186.000	118.364	47.700
1875	543.915	221.726	202.700	119.489	51.617
1880	568.453	190.005	239.690	138.758	—
1890	642.495	208.301	268.367	165.827	—
1900	730.195	229.018	297.798	203.379	100.893
1910	794.929	273.254	305.101	216.574	102.919

Va să zică totalul populaţiunii a sporit dela 75.000 la 794.929, ajungând astăzi de cam 11 ori mai mare de cum era la 1774. Sub raporturi normale un popor, care trăeşte în condiţiuni bune de economie şi igienă, poate să ajungă în cursul unui veac la multiplul de cinci. Multiplul 11 la care s'a ridicat populaţiunea Bucovinei în curs de 140 ani este deci o înmulţire nefirească, produsă prin traosplantarea unui mare număr de streini în mijlocul populaţiei „cititoare". Românii au sporit dela 53.700 până la 273.254, deci abia de 4 ori. Rutenii au ajuns în acelaş timp dela 8.400 la anul 1774, la 305.101 la anul 1910. Toţi străinii laolaltă cu Rutenii au sporitdela 11.300 până la 521.675, deci cam de 45 ori. Dar cel mai interesant fapt este sporul Evreilor cari dela numărul de 526 la anexare au ajuns astăzi la 102 mii 919, ţinând astfel un teribil record de înmulţire cu multiplul 195.6.

Din tabela de sus mai vedem că între anii 1774—1848 numărul Românilor creşte succesiv în chip firesc, ajungând la 1848 cifra de 209.293 suflete. Evenimentele politice ale anului 1848 aduc cu sine înăsprirea raporturilor dintre Românii bucovineni şi străinii venetici, iar stăpânirea austriacă îngrijată de soarta bravilor ei colonişti, ştie să ţie pe loc numărul Românilor, arătând în statisticile oficiale că încă la 1869 noi cu cele 207.000 suflete nu puturăm nici măcar ajunge numărul, pe care îl avuserăm la 1848. In acelaş timp Rutenii înregistrează un spor de 80 la sută. La 1880 se aplică pentru prima oară un nou sistem de recensământ, stabilindu-se naţionalitatea după limba de conversaţie. Experimentul reuşeşte admirabil, căci toţi Românii, cari veniră în atingere cu Rutenii deprinseseră şi limba acestora. Faptul că cineva ştia a vorbi ruteneşte, ajungea pentru ca domnii comisari c. r. să-l treacă la Ruteni. Astfel Românii cari la 1875 numărau 221.726 suflete, la 1880 rămân numai cu 190.005 şi în loc de spor îndură o pierdere de 31.721 oameni. Rutenii sporesc în numai cinci ani cu 36.900 suflete. De atunci încoace toate statisticile oficiale, afară de cea din 1910, înregistrează sporuri enorme pe sama Rutenilor. La 1910, graţie unei uriaşe sforţări a poporului românesc din Bucovina, statistica oficială dă resultate mai bune pentru noi. A fost o luptă disperată în unele părţi din care, cu tot sprijinul dat în măsură largă duşmanilor noştri de stăpânirea austriacă, dreptatea a ieşit aproape biruitoare. Decât resultatele efective ale acestui ultim recensământ au fost falşificate în publicaţiunea oficială a guvernului austriac, căci numărul exorbitant de 305.101 Ruteni nu corespunde stării de fapt constatate în cursul numărării. Tot astfel numărul Românilor a fost micşorat. Obicinuiţi fiind cu aceste apucături ale administraţiei austriace şi găsindu-le conforme întregului sistem aplicat faţă de neamul nostru din Bucovina, nu ne mirăm de aceste falşuri de altfel atât de caracteristice. Ne întrebăm însă, când va obţinea dreptatea cauzei noastre un succes desăvârşit?

Cu această întrebare sfârşeşte autorul expunerea raportului între naţionalităţile bucovinene.

Pe lângă această luminoasă expunere mai sunt studiate cu aceiaşi limpezime o sumă de aspecte din vieaţa bucovineană în interesanta broşură a d-lui A. Morariu. Ea intră astfel între lucrările cele mai vibrante de actualitate.

C. Sp. HASNAŞ

ECOURI

Grupul expozanţilor dela Tinerimea Artistică *pus pe coperta acestui număr este alcătuit din: Rândul de sus (dela stânga la dreapta): St. Oprescu, S. Pătraşcu, A. Verona, A. Poitevin, G. Mirea, Steriadi, Satmary, Vermont, Resu.*

Rândul de jos (dela dreapta la stânga): C. Artachino, C. Aricescu, D-na Cutzescu-Stork, Fritz Storck, Kimon Loghi.

—

Studii — *D-l Dimitrescu-Aldem* publică o broşură *Asupra câmpiei României.* ca să dea un răspuns şi să pună o întrebare unui alt geograf, d-l Vâlsan, cu care se află în discuţie ştiinţifică.

Broşura e interesantă pentru specialişti şi încă pentru marele public nu este lipsită de înţeles, de oarece se sfârşeşte cu considerente asupra unei catedre universitare dela Facultatea de litere din Iaşi.

—

O discuţie inoportună.— Primim o broşură îndestul de curioasă prin conţinutul ei: *Biblioteca Ortodoxă Răsăriteană* (Anul IV, No. 2, Iaşi, 1915), în care preotul I. St. Popescu discută alegerea părintelui V. Lucaciu la preşidenţia *Ligii culturale* din punct de vedere religios şi găseşte că preşedintele actual al Ligii nu are căderea să ocupe această demnitate fiindcă este unit cu biserica romană.

O asemenea discuţie ni se pare cu totul inoportună — şi copilărească, cu toată aparenta ei gravitate. Nu acum şi nu în aşa chip — punând în principiu un *non possumus* absolut—se poate lumina chestiunea religioasă din Transilvania. Aceasta va fi una dintre problemele viitorului, în privinţa căreia nu se poate nimic anticipa într'un caz răzleţ, care are cu totul altă semnificaţie decât una religioasă. In momentele când avem nevoie de toată unirea sufletească ce poate domni între noi, nu îi e îngăduit nimănui să încerce a tulbura această unitate prin considerente cu totul streine de preocupările noastre cele mai preţioase acum.

Numai la Bysanţ se discutau cu înverşunare probleme transcendentale când se cerea cea mai strânsă unire a tuturora în faţa duşmanului dela zidurile cetăţii. Nu e prilejul să luăm pildă de acolo.

—

„Actul de autoritate" al Academiei Române în privinţa reprezintării piesei *Ringala* este prezintat cu aceste cuvinte într'o revistă (în care se găseşte aproape totdeauna un singur articol personal şi interesant):

„Academia Română a hotărât să recurgă la un act de autoritate pentru a opri reprezentarea piesii d-lui Victor Eftimiu, *Ringala.*

„Sunt odioase, de sigur, actele de autoritate săvârşite în domeniul literaturii, unde n'ar trebui să dicteze de cât o dreaptă critică literară ajutată de un public pregătit. Ele sunt însă bine venite când publicul nu e în stare să-şi dea seama singur de unde începe şi unde se sfârşeşte literatura, când cuvântul criticii severe e înăbuşit de coaliţia organisată a speculatorilor îndrăzneţi şi când însuşi Teatrul Naţional a ajuns să înlesnească triumful deplin al şireteniei în literatură.

„Actul de autoritate al Academiei Române, prin urmare, e menit să apere prestigiul culturii noastre şi să mai reteze puţin din cutezanţa speculatorilor, ferind astfel o întreagă societate de primejdia unei false educaţii literare".

Inserăm aceste rânduri, credincioşi unui principiu juridic — *audiatur et altera pars* — a cărui aplicaţie e cuvenită pentru unii.

Dar, dacă „actele de autoritate"—ca să zicem aşa—sunt odioase în literatură—şi sunt totdeauna odioase — ele nu pot avea nici o scuză în nici un caz concret. Căci altfel ar însemna să admiţi şi să lauzi principiile virtuţii (în teorie) şi să faci tocmai contrarul (în practică) ceiace în morala literară, ca şi în altele, are un nume nu tocmai frumos...

Aşa credem noi, indiferent de ce credem despre *Ringala.*

—

Procesul vesel a fost cel intentat de vânzătorul de ziare Buchiş unui autor de reviste scenice, d-l Georgescu-Ştefăneşti, de oarece autorul ar fi întrebuinţat într'o revistă a sa numele lui Buchiş într'un chip care a cauzat reclamantului prejudicii de ordin moral.

Inscenarea acestui proces a fost veselă, cum se şi cuvenea pentru epilogul unei reviste. Buchiş a susţinut cu demnitate punctul său de vedere iar apărătorii autorului împricinat au căutat să facă o chestiune.. literară din revista sa. Şi cum comicul rezultă din nepotrivirea între situaţie şt atitudine, se înţelege că procesul a fost cu deosebire ilariant.

In prealabil constatăm că Buchiş s'a arătat de o impresionabilitate vrednică de un *preux* din vremea lui Richelieu'— ceea ce-i face onoare. Dar tot odată — şi aceasta nu-i face onoare — Buchiş n'a ajuns cu civilizaţia până la a concepe că revistele sunt scrise pentru a da unor oameni, altfel ca toată lumea, chiar prea ca toată lumea... prilejul de a se distinge înjurând nepedepsiţi pe semenii lor — care sunt destul de grăbiţi ca să nu bage de seamă că cineva... cântă cuplete în urma lor.

Buchiş n'a înţeles că asta se chiamă „a face literatură".

Buchiş e un primitiv.

Judecata nu s'a rostit încă.

□ □ □

ANUL IV
No. 29

FLACĂRA

2 MAIU
1915

ABONAMENTE:
In ţară: lei 6 pe an; 7 lei când se achită prin incasator. Pentru învăţători şi preoţi săteşti: lei 5 pe an
NUMĂRUL 15 BANI
TELEFON 41/7

LITERARĂ .·. ARTISTICĂ .·. SOCIALĂ
APARE SÂMBĂTA
DIRECTOR: CONSTANTIN BANU

ABONAMENTE:
Peste munţi: coroane 8 pe an; pentru preoţi şi învăţători coroane 6.50 pe an
In străinătate: 10 lei pe an
REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA: Bucureşti
Str. Câmpineanu, 40

„CHESTIA EXTERNA"

In sfârşit, graţie Europei, clasa noastră conducătoare şi-a asigurat paravanul şi muşamaua atât de necesare unei categorii sociale pătrunse de însemnătatea misiunei sale naţionale şi istorice. E „chestia externă". La dulcea ei umbră se pot învârti toate afacerile şi se pot consuma toate turpitudinile iar când scandalul stă gata să isbucnească, tot ea este muşamaua binecuvântată care acopere şi salvează.

Funcţionari, şi mai înalţi şi mai mărunţi, ai statului se preschimbă în speculanţi de cea mai urâtă speţă. Lumea îi înţelege, murmură, se revoltă dar:

— Ce vreţi! Chestia externă... Momentele grave... Războiul bate la uşă... Europa!...

Şi la adăpostul Europei operaţiunile continuă. Vrei să-ţi ceri dreptul tău netăgăduit ori să-ţi aperi interesele tale cele mai legitime. Dacă fatalitatea a voit ca ele să deranjeze combinaţiile dibace ale unora dintre operatori, eşti pierdut. Poţi să insişti, poţi să strigi, poţi să baţi la toate uşile, pretutindeni vei primi acelaş răspuns scăldat în felurite sosuri:

— D-ta ne turburi tocmai în asemenea momente?... Ce fel de bun român eşti?... Nu vezi că chestia externă... războiul... Europa?... Şi eşti trimis să te plimbi cu Europa în braţe.

O crimă dă pe faţă una din plăgile— poate că nu cea mai periculoasă—a unei părţi din elită. Se rostesc nume, se precizează amănunte, se stabilesc legături care dovedesc odată mai mult ce se ascunde în dosul unora dintre ariviştii triumfători ai neamului. Aştepţi încrezător în Justiţie.

— Cum?... Crezi că acum e momentul să ne facem de râsul lumei?... Acum când chestia externă... războiul... Europa?!... Pentru numele lui D-zeu, ce fel de patrioţi mai sîntem!...

Şi la spatele Europei „liturghiile negre" probabil continuă.

Pentru bunul nume al României, al celei vechi şi al celei noi, al celei mici şi al celei mari, sperăm că acest ingenios sistem, care poate îngădui şi poate scuza toate, va sparge cadrele strimte ale oficialităţii şi se va generaliza, spre fericirea obştească la toate raporturile vieţei private.

Vei prinde un pungaş cercetându-ţi sertarele — de sigur, în căutarea de documente diplomatice. Il vei apuca de guler ca să-l dai pe mâna gardistului. El însă cu cel mai suav zâmbet pe buze, te va opri spuindu-ţi:

— Domnul meu, în asemenea momente grave, d-ta împingi la războiul civil? Chestia externă mai întâi şi apoi micile chestiuni...

Dacă eşti bun Român, îi vei strânge mâna cu căldură şi, graţios, îi vei mulţumi pentru mica atenţie şi marile preocupări.

Ai nenorocul sau norocul să fii purtătorul inconştient al unor podoabe ale capului rezervate numai unor anume speţe din scara zoologică. Surprinzi însă într'o bună zi, pe tovarăşa nedespărţită a vieţei tale în convorbire diplomatică— o adevărată dublă-alianţă — cu amicul nedespărţit al casei tale. Vrei să strigi poate vrei să treci şi la căile de fapt dar amicul indignat îţi va spune, în aprobările curajoase ale Doamnei tot aşa de indignate:

DE NU TE CUNOŞTEAM PE TINE...

Trecea azi pe la colţ de stradă
Cu pasul cadenţat şi rar,
Trecea azi pe la colţ de stradă,
Cântând a morţii serenadă,
Trecea azi carul mortuar.

In soarele de primăvară
Ce 'mpurpura un blând apus,
In soarele de primăvară,
Cântarea aceea funerară
Iţi da o jale de nespus...

In svonul molcom de tropare,
Toţi robi eternului nimic,
In svonul molcom de tropare,
Priveau cu mută 'nduioşare
La văduva de după dric.

C'un văl cernit pe faţa suptă,
Plecându-şi fruntea ei de var,
C'un văl cernit pe faţa suptă,
Părea o arătare, ruptă,
Dintr'o icoană c'un calvar.

Avea atâta gol supt gene,
Şi atâta sete de-adăpost,
Avea atâta gol supt gene,
Că plânsul sfintei Magdalene,
Mai trist nu poate să fi fost.

M'a fulgerat durerea 'n vine
Pe urma palidei femei,
M'a fulgerat durerea 'n vine...
. . . .
De nu te cunoşteam pe tine,
Credeam în lacrimile ei...

Octavian GOGA

— Nenorocitule!... Când chestia externă ne amenință, tu umbli să ridici chestii interne... Războiul bate la ușă și tu intri fără să bați. Gândește-te la Europa...

Și Europa va îndeplini, astfel, și misiunea de înlesnitoare a alianțelor extraconjugale.

Nu merg mai departe. Mă mulțumesc să-mi felicit contimporanii că au fericirea să trăiască în vremuri așa de excepționale în care Patria cere dela toți devotament, tăcere și resemnare.

Când furtuna va trece și soarele păcii universale va străluci iarăși peste pământul strămoșesc, vom avea timp să ne gândim și la lucrurile mici care astăzi ne-ar încurca în rezolvarea fericită a marilor probleme naționale. Atunci, vom avea tot răgazul și toată liniștea sufletească să vorbim de cinste, de dreptate și de alte mărunțișuri bune pentru timpuri normale, absolut inutile, ba chiar primejdioase, în momente grave ca acelea prin care trecem.

Un român din alte vremuri

□ □ □

CÂNTEC

Lasă-te pe sânul meu
Ca de dor să-ți zic,
Să te simt așa mereu
Căpșorule mic!

Oricât lumea aș ocoli
Ca drumeț pribeag,
Viața mi-o vei stăpâni...
Căpșorule drag!

Scânteieri din ochi senini
De-ar fi să le-adun,
Nimb ți-aș face de lumini
Căpșorule brun!

De privești în ochii mei
Cum știi tu, ori când,
Lacrimi se pornesc din ei
Căpșorule blând!

Leagăn ești de inspirări
Firei de artist,
Dulce pentru desmierdări
Căpșorule trist!

Mă îmbie când și când
Dorul pătimaș,
Să te port mereu în gând
Căpșor drăgălaș!...

George CAIR

□ □ □

FEȚII-LOGOFEȚI

Samuil venise la moșie. Administratorul sau vechilul său, Goldenberg, depusese la judecătorul de ocol listele de rămășiță ale datornicilor agricoli, iar acum arendașul trebuia să se înfățișeze la judecător, ca să dobândească hotărâri judecătorești. Cu vânzarea porumbului nu se ajunsese din preț cu negustorul și acela plecase.

Ziua de înfățișare cu datornicii venise și Samuil porunci vizitiului să puie caii la trăsură, fiind că peste noapte se începuse o moină — cum de obicei se întâmplă în Februarie — de topia zăpada cu repeziciune și strica toată pârtia. Pământul era încă înghețat, dar apa din zăpadă curgea șivoaie și umplea toate gropițele. Din spre miază-zi sufla o boare caldă și niște nori roșcați treceau mulți și repezi, dezlânați spre apus. Zăpada aluneca după case și cădea jos cu sgomot. Pomii erau uzi ca de ploaie, cocoșii cântau una-într'alta, trăgeau a moină, cum spuneau toți.

Datornicii din învoeli, cum se obișnuiește încă și acum, unii din ei primiseră citațiile de înfățișare, alții, cei mai mulți, nu primiseră de loc și nici ideie n'aveau de judecată: vătășelului trebuindu-i foi de cărticică pentru fumat tutun, băuse citațiele celor mai mulți! Din o sută și mai bine de citați, abia dacă douăzeci primiseră citațiile. Moș Călin, moș Preda și Ștefan Trocea, avusese norocul să fie între cei ce primiseră citații, trebuiau dar să meargă la judecată, căci după socotelile lor nu se mai cunoșteau datori arendașului.

Ștefan Trocea, un român sărac, care se mai înfrupta de câte ceva din casa lui Moș Preda, care era mai chiabur, dar tot cu nevoie de moșia boerului, veni de dimineață la acesta, ca să meargă amândoi de tovarăși, și pe drum să-l mai întrebe, cum ar trebui să vorbească mai bine în fața judecătorului, să nu-i rămâe arendașul.

Moșul se găti repede de drum și plecară, moșul înainte, Ștefan după el.

Moș Preda era îmbrăcat bine: o dulamă verde peste cojoc, cu nădragi de dimie albă, încălțat cu cisme și în cap c'o căciulă cu fundul rotund. Ștefan însă era pirpiriu de tot: un mintenași rupt pe la subțiori și prin coate — căci pe acolo se rup hainele săracilor — în cap c'o căciuliță mică și jupuită, ce semăna a găvănel de pisat usturoiul, cu nădragi peticiți, în picioare și încălțat cu opinci, spre nenorocul lui rupte și alea. Cum moș Preda mergea înainte iar Ștefan în urmă, el căuta să calce cu picioarele drept în urmele făcute de acesta și când greșea de călca alături, în zăpada plină de apă ca un burete, scotea câte un uf! stropii săreau în sus și el trăgea câte o înjurătură în contul arendașului.

— A-ba, moș Predo, începu vorba Ștefan, dumneata pui acum avuçat să-ți subție procestu?

— De mă Ștefănică, știu și eu ce să fac, îi răspunse moșu... Te pomenești că avocatu mi-l *subție*, mi-l tot *subție* până când se rupe și trece dreptatea tot de partea lupului, și mai dau și banii de pomană.

— Păi dacă n'om pune avucat, nu ne-o rămâne hoțu?

— Ei mă, mergem și noi să încercăm marea cu deștul, s'o videm și p'asta. Dar eu nu cred, că de siliști pustii sunt mâncat în deajuns. Din gura lupului anevoie scoți întreg.

— A dracului treabă, moș Predo! Și merseră iar o bucată de drum tăcând și duși pe gânduri. Moș Preda începu iar vorba:

— Corb la corb nu-și scoate ochii. Avucații și judecătorii fac politică cu arendașii și proprietarii; joacă cărți cu ei, sunt neamuri, sunt același fel de oameni, suiți în cârca noastră, ca să trăiască, să se încolăcească pe noi ca tortelul când căşună pe livadea de trifoi.

— Eu nu știu ce mai e de făcut, răspunse Ștefan. Intr'o zi Peneștii m'au trimes c'o putină de brânză la judicător, taman atunci când hotărnici moșia despre noi și ne luă din capetele locurilor câte o trăsură de loc...

— Ei mă, astea nu's nimic.... Judicătoru

IN ȚARA FAGILOR

In țara fagilor ne chiamă
Cu glas îndurerat de mamă,
Furtuna Codrului Cozmin:
Un vaier trist de îngropare
Al vremurilor legendare.

In țara fagilor ne chiamă,
Din turnuri, glasuri de aramă,
Ce'n tainic dangăt povestesc
Atâtea vitejii străbune,
Și-atâtea nume amintesc
Din vremurile mari și bune.

In țara fagilor ne chiamă
Desmoștenitele altare:
Acolo descălicătorii,
Sub candele tremurătoare,
Așteaptă clipele de glorii.

In țara fagilor ne chiamă
A visurilor noastre navă,
Cetatea veacului de slavă,
Ruinele cu tainici șoapte...
Făclii aprinse 'n miez de noapte.

In țara fagilor ne chiamă
Străbune glasuri din pământ:
Sunt Voivozii și Spătarii —
De-un veac ne-așteaptă la fruntarii,
Că-i țerna grea pe-alor mormânt.

In țara fagilor așteaptă
Atâția osândiți ai soartei
A vremii judecată dreaptă.
Veniți, voi purtători de steag,
In țara codrilor de fag!

V. HUȚAN

ăla a ajuns mai departe, l-a suit proprietarul moşiei şi mai sus. Eu nu mai ştiu când a fost mai bine. Odată, era lume mai puţină, boeri mai puţini, păduri mai multe şi într'atâta întindere, parcă era mai multă libertate. Erau şi boeri răi, dar erau şi boeri buni. Cei răi, pentru orice greşeală, trimeteau robii, te luau de acasă şi te băteau la scară; cei buni, te ajutau cu sfatul, stau de vorbă cu tine, şi sub adăpostul lor, nu te bătea nici vântul. Ei, dar vremurile alea s'au dus, boerii noştri au murit şi urmaşii lor, crescuţi prin ţări străine, s'au înstreinat de noi, au arendat sau au vândut moşiile tutulor lighioanelor cari le-au dat bani mai mulţi şi ne-au lăsat să ajungem în halul ăsta. Acum suntem turmă de muls, turmă de înjugat şi turmă de vândut tuturor străinilor cari ar da mai mult.

— Aşa e, aşa e! zise Trocea. Rău am ajuns!

— Bătaia, care era în cinste odată, a venit Cuza şi a desfiinţat-o, dar acum a venit la loc: ipistaţii ne bat, boerii ne bat, primarii ne bat, jandarmii ne bat. Ori unde reclamăm, nu găsim dreptate. Aşteaptă autorităţile ca întâi să murim şi apoi să ne facă dreptate!... Legea ne bate, ei ne bat!... Când nu ne bat, ne amendează, şi de cât amenda e mai bună bătaea!...

— Asta chiar aşa e!... zise repede Ştefan Trocea. O bătaie te ustură niţel şi trece; dar o amendă, te lasă fără sare, fără gaz, fără lemne pe vatră, fără mămăligă copiilor pe masă. Şi mai greu sufer copii foamea, de cât omul mare usturimea.

Işi strânse la piept treanţa de cojoc, căzu pe gânduri şi merseră tăcând o bucată bună.

— Moş Predo, ştii că n'am mai văzut, lupi?

— Se poate.

— Păi unde s'or fi dus ei?

— Au luat lumea în cap şi au lăsat în loc pe arendaşi.

— Hei, la o parte! s'auzi o voce la spatele lor. Repede feriră în lături şi pe lângă ei trecu Samuil în trăsură, înfăşurat în blana lui de piei de vulpi. Sta răsturnat şi fără grijă.

— Il vezi, moş Predo, ajunge naintea noastră la judicată....

— Oarba după el!...

— Mă gândesc eu, moş Predo, zice că ţara asta e a noastră. Dar eu am în ea o surpătură de casă ţinută în picioare cu patru proptele.... Muncesc pentru mămăligă până mă fac albastru şi tot nu mi se ajunge. Mai bine trăesc streinii în ţara asta. De pildă: bulgarii vin primăvara, pun zarzavaturi, le vând, şi toamna pleacă din ţară cu chiselile pline cu franci. Şi toţi le zic: jupâne, şi iau banii mai lesne, fără să stea în prafu maşinii de treerat, fără să-i înjure un Tărăfleacă şi să-i bată un domnu Nae!... Iaca eu, când mă bate logofătul, îmi vine să-l fac mici-fărâme, dar mi-e frică de puşcărie, şi mai cu seamă de amendă.

MĂRTURISIŢI'MI STELELOR!...

Destăinuiţi'mi stelelor eterne
Şi tu, fântâna mea de pace, lună!
V'a poposit la albele cisterne
Vreunul dintre cei care'şi cunună

Infrângerile, visele-ofilite
Cu amăgirea vieţii viitoare, —
Pe care-o cere, până i-o promite,
Fiinţa noastră clipei trecătoare!

Atâţia năzuiră să se-adape!
Şi-au suspinat cu mulţumire duhul
Ce să se 'nalţe 'n preajma albei ape,
Şi unde fericirea... e văzduhul!

Pe lutul nostru flori nenumărate
Ne dau să bem din micile potire
Simţiri, ce poate nu's adevărate —
Căci nasc în noi vremelnică iubire.

Pe când albastrul cerului rămâne,
Nu'l mâzgălesc furtunile şi norii,
Un trandafir de azi e veşted mâne,
Uitat de sărutările-aurorii!

Sărmanii noştrii suferă 'n tăcere;
Mulţimile puternice aşteaptă,
Crezând că numai stingerea 'n durere
Va face-o rază — sufletului treaptă!

Când numai în plimbare şi 'n ospeţe
S'ar ţărmuri tot omenescul bine,
Ar fi nemernic cel ce-ar da poveţe
Să aibă gloata cinste şi ruşine.

Vorbiţi'mi mie vecinicelor stele,
Să trâmbiţez cuvântul vostru 'n lume;
Cu strălucirea lacrămilor mele
Să 'ndemn spre voi visarea să se'ndrumne!

Ah, râde vântul şi stârneşte praful,
In giulgiu de cenuşe să mă 'nfaşe;
Işi creşte toamna şi mai mare vraful
De frunze smulse crengilor golaşe;

Clipesc în cer priviri nepăsătoare,
Ca să'mi îngheţe lacrima fierbinte!
Ca un suspin aleargă pe ogoare,
Răsună paşii mei ca pe morminte!

In noaptea luminoasă şi uscată,
In cer şi pe pământ, o lămurire,
Un semn: nimic, nimic nu se arată,
Vorbind de-o viaţă fără de sfârşire!

Pricep acum, ca pentru întâia oară,
Că sânt un pumn de colb pe care-l svârle
Viaţa, moartea, iute, ca o moară
Un strop de apă neînturnatei gârle!

Şi totuş nu mi-e inima sdrobită!
Durerea mea se reazimă tăcută,
Lovită 'n frunte, slabă, amorţită,
Şi par'că o speranţă o sărută.

Incet, încet re'nvie judecata:
«E singur omul pe pământ! Domnească
Şi liniştit de moarte fie gata,
Dar altă viaţă nu mai năzuiască!

Ca nişte fraţi orfani, lăsaţi pieirii,
Să ne-adunăm iubirea la olaltă,
Şi să-i clădim aicea omenirii
Zidire cât Olimpul de înaltă!

Nici zei, nici soartă nu avem! Datornici
Nu vom rămâne nimănui! Doar nouă
Ne-om închina visările; statornici
In dorul nostru cald de-o lume nouă!»

V. DEMETRIUS

Puşcăria ca puşcăria: mâncare şi odină, da amenda e a dracului, că-ţi cere să dai, şi de n'ai, îţi vinde şi cenuşa din vatră.... O, da ce bătae aşi trage eu logofeţilor şi ciocoilor ăstora, cari îşi bat joc de noi!

— Ei, odată erau păduri, mai aveai unde te ascunde de câte o urgie; dar acum te găseşte ori unde te-ai duce.... Spunea bătrânul meu, că odată o să vie peste oameni nişte pasări cu ciocurile de fier: gadinile, cari or să mănânce oamenilor până şi carnea din spinare!...

— Păi or fi venit!?

— Au venit! Gadinele sunt pe de rând: sunt ăştia înbrăcaţi în haine negre şi cu condeile cu pene de fier; sunt cei cari fac pe feţii-logofeţi pe de rând. Uită-te şi vezi: la judicătorie feţi-logofeţi; la suprefectură feţi-logofeţi; la primărie feţi-logofeţi; la boeri feţi-logofeţi; la jandărmărie feţi-logofeţi!...

O să mai vezi, ba pe domnul avocat Cârciog; pe domnul avucat Şurup, pe domnul avocat Coţofişcă; pe domnul avocat Chichiţă... şi pe alţi căţei, câini şi dulăi... Toţi ăştia îşi au ochii ţintiţi în spinarea noastră. Toţi vor să trăiască numai din truda şi chinul nostru: numai din puterile sufletului nostru să-şi scoată puterea sufletului lor... Şi nu's numai ăştia... O, mai sunt destui alţii! Ciocoi, boeri, jidani, caţaoni, bulgari, şi câte şi mai câte lifte streine. Toată puzderia asta de feţi-logofeţi, de domnişori şi coconaşi cu mâinele subţiri şi albe, s'au căţărat în spinarea noastră, ca tortelu pe firele de trifoi şi ne sug, şi ne sug, şi se'ngraşă şi se'ngraşă şi se prăsesc din ce în ce mai mulţi...

— Aşa e moş Predo, aşa e!

— Uită-te la cefile lor grase, la burţile lor mari şi vezi, câte trupuri d'ale noastre au rămas becisnice, betegite şi scurse de puteri, ca să le îngraşe p'ale lor!.. Odată nu era aşa!... Am ajuns să zicem: Doamne ia-ne!... Aşteptăm îngerul să ne spuie: haideţi sus, că aţi muncit pentru alţii până v'aţi rupt trupul şi aţi vărsat lacrimi pân' v'au secat ochii!...

— Ţine minte, îl întrerupse Ştefan Trocea. Am visat un vis de care era să mor de groază. In mijlocul unui câmp pustiu era un uriaş aproape lungit; un om mare cum n'am mai văzut. Imprejurul lui stol de ciori, de coţofeni, de câini şi

FIGURI CONTIMPORANE

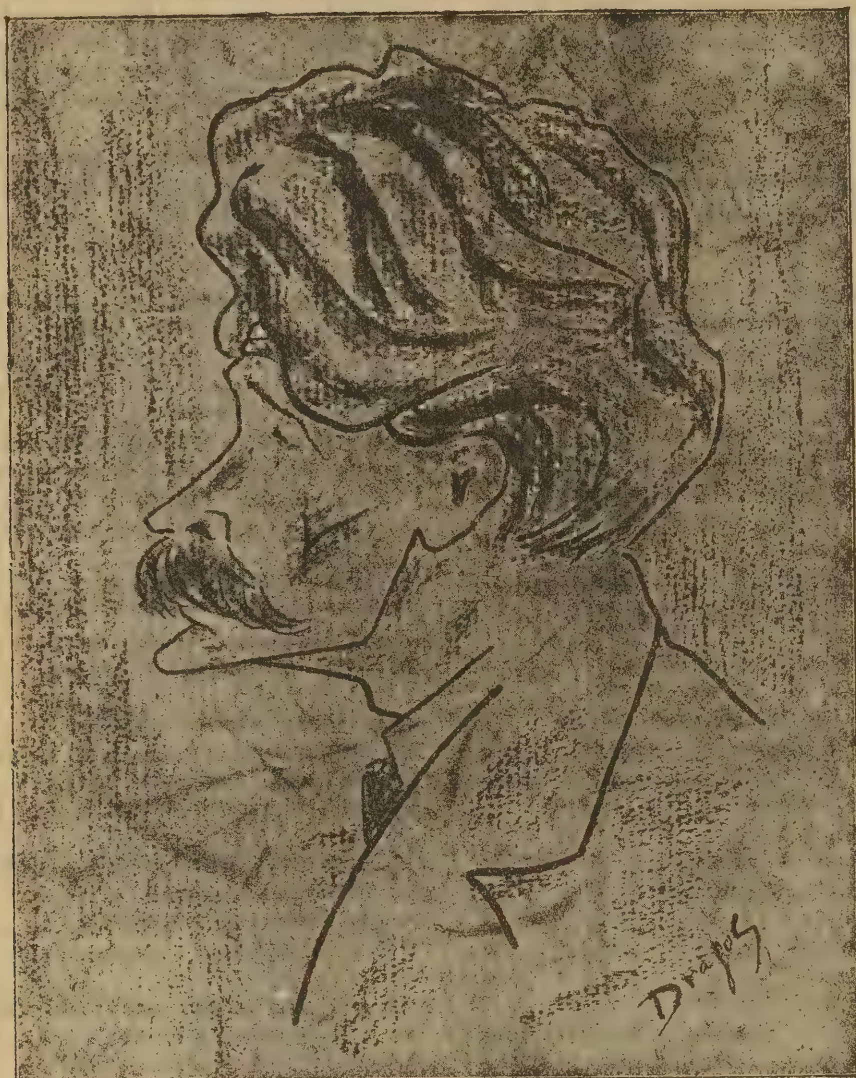

AL. CAZABAN

Autorul care a părăsit în largă măsură cultul *Minervei* pentru a se dedica *Dianei* vânătoreşti. Cazaban nu mai urmăreşte Muzele, chiar pe cele mai cumpătate, de cât cu mare timiditate; în schimb urmăreşte epurii, sitarii şi alte nefericite lighioane... Oare apreciază ele îndestul onoarea de a fi trecute la nemurire de către autorul *Păcatului Sfinţiei Sale?...*

---

de pisici. Toate jigăniile astea întindeau de el să-l sfâşie. El se apăra cu mâinile slab de tot şi eu am sărit să-l ajut. Dar câinii s'au repezit şi la mine, au înfipt dinţii şi am simţit cum mi-au scos ficaţii şi bojogii din piept, cum trosneau vinele adunate de prin toate oasele şi cum ei leorpăiau sânge din coşu pieptului mcu. M'am deşteptat, aproape mort... putea dimineaţa să mă găsească îngheţat!... Asta ce o fi însemnând?

— Cine ştie..

Intrară în târguleţul unde era judecătoria de ocol. Moş Preda grăbi pasul. Dinaintea judecătoriei văzură ţărani mulţi strânşi.

— Oare a intrat în procese? întrebă moş Preda, aşa în mulţime. Unul îi răspunse:

— A intrat, a strigat primul proces... Cu ce sunteţi?

— Cu listele de rămăşiţă, răspunse altul.

— Şi noi tot cu ele! vorbi şi Ştefan Trocea.

Aprodul strigă: D-nu S. Solomonescu şi Ştefan Trocea.

— Aici! răcni Ştefan Trocea. Şi se înghesui printre oameni ca să ajungă mai repede la uşa judecătoriei.

— Mai de grabă mă, îi strigă iar aprodul.

Ştefan intră înăuntru, galben la faţă, puse căciula jos lângă uşă, înaintă până lângă grilaj şi rămase nemişcat.

Avocatul Şurup se sculă după scaun, şopti ceva cu Samuil şi începu:

— Onorate Domnule judecător...

Acest om, Ştefan, cum îţi zice mă?

— Ei! făcu Ştefan înbufnat.

— Trocea, spuse Samuil.

— Acest om, Ştefan Trocea, este un leneş extra-fin!... Un nemernic, care face degeaba umbră pământului!... Toată ziulica, cât e de mare—şi slavă domnului, zilele de vară sunt destul de mari —el nu face nimic, decât stă tolănit la soare,..

— Nu e adevărat Domnule judecător, minte domnu Şurup!... răspunse Ştefan Trocea.

— Şiii, făcu judecătorul!

— Auziţi Domnule judecător, un nemernic ca ăsta, să mă facă mincinos!...

— Taci mă, omule, din gură!... Să vorbeşti când ţi-o veni rândul, îi zise judecătorul. Avocatul Şurup începu iar:

— Toată vara, vătăjeii noştri, adică ai clientului meu, d-l Solomonescu, au făcut pârtie la casa lui să-l cheme la muncă, ca să mai plătească din datorii...

— Domnule judicător... pârtie vara!? răsuflă iar Ştefan. Judecătorul zâmbi niţel.

— Da mă, te-a chemat până eri... Şi n'a vrut să muncească... Şi dator, nu altcumva. Da, onorate domnule judecător, este un leneş şi un beţiv...

— Nu e adevărat, protestă iar Ştefan.

— Taci omule din gură! se resti iar judecătorul,

— Cum să tac, d-le Judecător, că eu n'am băut să mă 'nbăt de sunt vre-o trei ani de zile d'atunci?..

— Că n'a avut, d'aia d-le Judicător, dar altfel ar fi fost în cârciumă, cum şedea acum trei ani...

— Da dă unde ştii d-ta domnule?..

— Taci omule că te dau afară! îi zise iar judicătorul.

— Numai uitaţi-vă la el şi-l vedeţi... N'are zeghie pe el... Cojocu rupt... Opincile sparte... un nemernic!... După haine se cunoaşte ce fel de poamă este. Ne-a rămas dator 179 de franci, el, un om aşa voinic, de să te întâlneşti cu el în colnic, îi dai punga numai decât...

— In puşcărie ai fost mă? întrebă avocatul Cârciog pe Trocea.

— Până acum m'a ferit D-zeu!

— Da ai de gând!... îi zise avocatul.

— Omul acesta, care nu munceşte, care e într'o stare aşa deplorabilă, e făcut pentru temniţi... pentrucă, nemuncind, n'are ce mânca; neavând ce mânca, îi ie foame; fiindu-i foame, se duce şi fură şi furând, îl prinde şi-l bagă la gros!...

— Domnule judicător, eu am drept să spui orice despre domnu Şurup? întrebă Trocea, codălbăind ochii şi 'nghiţind în sec.

— Taci mă omule! şi judecătoru ţinu dosaru în dreptul feţii, ca să nu-l vază toţi că nu poate ţine râsu.

— Vă rog onorate d-le judicător, să-l condamnaţi la plata sumei de lei 179, cât se prevede în lista de rămăşiţă, cum şi la 50 de franci, plată de avocat, adică onorar, plus cheltueli de judicată: transportu, mâncarea ecetera... plus timbrele şi cheltuielili dă urmărire, ca să ştie, să fie muucitor şi cinstit... Am zis!...

— Ce-ai de zis în apărare, întrebă judecătorul pe Trocea.

— Domnule judicător... Nu sunt dator nici o lăscae!... I-am muncit toată vara; dar logofătul nu mi-a dat bilete, a zis, că n'are timp să le scrie, dar că le trece la condică—şi nu e adevărat că sunt leneş şi beţiv, cum a spus d. Şurup..

STRADA IN ZI DE SERBATOARE

Strada 'n zi de serbătoare
E ca un covor pe care, fiecare calcă-abia,
Un covor ţesut din lânuri colorate şi din soare,
Un covor, pe care paşii, mâine, nu vor mai călca.

Strada 'n zi de sărbătoare, flutură ca o batistă,
Râde ca o şcolăriţă, râde 'ntr'una şi iar râde...
Nici un nor pe ceru-albastru; nici o inimă nu-i tristă;
Chiar regretu 'n clipa-aceasta şade 'n umbră şi surâde.

Strada 'n zi de sărbătoare, îmbătată de plăcere,
Işi alungă trecătorii şi-i adună neîncetat,
Şi aprinde 'n mii de inimi mii de doruri efemere,
Ce la poarta fiecărui suflet doar o clipă bat.

Cine stă să le oprească, să le-asculte, să le cheme?
Toate-amantele's frumoase, toate vorbele sunt glume.
Strada e un ritm de pasuri; zâmbetele sunt poeme.
Iară cei ce trec pe stradă, ca şi clipele, n'au nume.

Şi de-asupra cerul palid — o oglindă 'nşelătoare, —
Unde sufletele noastre însetate se afundă,
Se înalţă să cuprindă flacăra mistuitoare,
Ce din ochii celor cari trec, se varsă ca o undă.

Şi atâţia trec pe stradă, trec copii după copii, —
Fluturi albi şi rozi şi-albaştri, părul: raze aurii;
Trec soldaţi cu pas de tunet; trec adolescenţi fardaţi:
Iar femeile sunt demoni şi bătrânii rafinaţi.

Iar femeile sunt demoni căci au mâini care te'mbie
Şi au gesturi care uită şi au ochi cari sfâşie
Şi au graţii neuitate
Şi au zâmbete perlate.

Şi'n mătasea care cântă şi suspină grav, discret
Şi pervers ca versul celui mai ispititor sonet,
Se frământă tot ce-i vieaţă, tot ce-i chin şi tot ce-i viciu,
Se frământă tot ce-i vieaţă, îmbătare şi deliciu.

Iar femeile sunt demoni căci au voce de cristal
Şi au buze otrăvite şi au gâtul de zăpadă,
Şi aşa cum trec ritmându-şi şoldurile, par un val
Ce se 'nalţă, ce aleargă şi cuprinde 'ntreaga stradă.

Iar în jurul lor decorul se lărgeşte 'ntr'o 'ntinsoare
Şi cuprinde cadenţarea uriaşului balet,
Casele împodobite cu grădini îmbătătoare
Şi imensa draperie ce se lasă 'n zări, discret.

Strada 'n zi de sărbătoare e un suflet uriaş,
Care trece ca nădejdea şi străbate prin oraş,
Ce din patimi, griji şi doruri, din dureri mistuitoare,
Reclădeşte şi preface minunata sărbătoare.

Insă, tu, cel ce stai singur totdeauna, şi priveşti,
Cel care te ţii de mine şi mă cerţi şi-mi porunceşti,
Cel pe care niciodată n'am putut ca să-l împac,
Cel ce pleci de lângă mine şi eşti altu 'n orice oră,
Nu mă căuta în valul străzii, unde se prefac
Dorurile în ispite şi ispitele 'n «Gomoră».
Nu mă căuta 'n mulţimea sgomotoasă, care trece,
Unde nimeni nici o vorbă n'ar putea ca să-ţi răspundă,
Nu mă vei găsi acolo. Strada-i veselă, petrece,
Bucuria ei e mare şi uitarea ei profundă.

Nu mă căuta şi totuşi, dacă vrei să mă găseşti,
Caută 'n sufletu-ţi grădina care înflorea odată,
Poate vei găsi vre-o floare cu petale îngereşti,
Cu culorile timide, cu aroma 'ndepărtată.
Poate vei găsi vre-o floare ca s'o rupi şi ca s'o dai,
In această zi cu soare, sub imensul cer de Mai
Uneia dintre acelea ce trec mândre, zimbitoare
Ce-ar voi ca s'o primească drept o jertfă neînsemnată,
Sau s'o prindă ca podoabă scumpă 'n părul-i plin de soare.
Dă-o celei ce visează, s'o aspire parfumată.
Dă-o celei ce iubeşte s'o strivească în neştire.
Dă-o celei mai frumoase, s'o privească, să se mire
Şi în mâinele-i cochete s'o păstreze-apoi în silă.
Dă-o celei adorate, s'o arunce fără milă.
Dă-o cui vei vrea, dar dă-o fără să te răsgândeşti.
Dă-o, căci e sărbătoarea tuturor şi tu-i iubeşti!
Fie celei mai frumoase, fie unui biet copil.
Sau, din cei ce trec, chiar celui mai sărac şi mai umil.
Şi în clipa-aceia 'n care vei fi cât un Dumnezeu,
Dând din suflet, tot, atuncea, acolo voi fi şi eu.

Mihail CRUCEANU

— Cum nu eşti dator mă, se resti Şurup. Onorate domnule judicător, tăgada lui nu poate face probă în justiţie, fiindcă lista de rămăşiţă a fost depusă primăriei—conform legii—şi el era dator, de nu se ştia dator, să facă contestaţie în termenul legal... Ori el n'a făcut aşa, deci e vinovat!... Dacă tăgădueşte azi în instanţă, e un mincinos... trebuia să facă contestaţie...

— Ce costătaţie mă d-le, ce costătaţie!? întrebă Ştefan supărat.

— Vorbeşte frumos, îi observă judecătorul.

— Apoi domnule judicător, eu nu ştiu de costătăţiile dumnealui, eu ştiu că am muncit boerului 253 zile; că nu-i mai sânt dator nici o stramă; că i-am dat puii, fasolea, oule, muşchii: că i-am secerat grâu, muncit finitivu... tot...

— Biletele! zise Şurup.

— Nu mi le-a dat logofătu.

— Nu-l credeţi domnule judicător, minte...

— Nu minţ domnule!...

— Vă rog, domnule judicător să ne admiteţi acţiunea conform listei ce prezintăm, fiindcă alegaţiele lui de azi nu se pot lua în consideraţie...

— Ce legaţii domnule, eu nu sunt dator...

— De ce nu ţi-ai pus avocat, omule? îl întrebă judicătorul.

— N'am parale...

— Dacă n'ai, n'am ce-ţi face, tu nu ştii să te aperi...

— Domnule judicător, n'am parale, n'am avocat, dar am dreptate!... Asta e dreptatea, nu-i sunt dator şi pace. Uite, pot spune zilele pe şart, cum le-am făcut şi când le-am făcut...

— Domnule judicător, sări iar Şurup, vă rog să-i respingeţi alegaţiunile, fiindcă aici nu suntem la primărie, în faţa consilui comunal, aici suntem în faţa unei magistraturi mai înalte, care nu se poate ocupa cu nişte atribuţii de ordin mai inferior, lăsate în sarcina primelor autorităţi săteşti... Ar fi să ne înjosim nobilul rol ce ni s'a dat... Vă rog să ne admiteţi acţiunea.

— Domnule judicător, respingeţi-l pe d-lui, că nu ştie când am muncit, că doar s'o fi plimbat atunci pe la băi ori pe la munţi... Nu sunt dator!...

— Cu ce dovedeşti? îl întrebă judicătorul.

— Cu ce dovedesc?... păi dacă i-am muncit 253 zile, i-am dat oule, muşchii, puii?...

— Destul... judecata e luminată... Oblig pe Ştefan Trocea să plătească d-lui S. Solomonescu 179 lei, conform listei de datorii, plus 20 lei cheltueli.

— Ai, eşi afară, îi zise aprodul şi trăgându-l de mânică, îl împinse pe uşă...

— Adică mă răseşi, domnule Şurup!? întrebă Ştefan, când era împins spre uşă.

— Da pentru mine, mai e vr'un drept, domnule judicător, strigă Ştefan de dincoaci de uşă.

— Apel la Tribunal, îi răspunse aprodul. Ştefan, uitase căciula în mână şi tocmai în mijlocul şoselei şi-o puse în cap.

— Ce făcuşi Ştefănică, îl întrebă moş Preda.

— Mă rase Şurup moşule, înşurupa-

l-ar dracii de tălpili iadului—da mi s'a dat drept de apel.

— Şi ai tu bani să faci apel?

— N'am porumb, dar bani!...

— Atunci pune gând să-i dai.

— Să-i dau!... Da ce-o să'mi ia?... Uf... ştii cum umbla gura lu Şurup?... Ca piatra morii. M'a făcut hoţ, leneş, beţiv, golan, cum i-a venit la gură. Şi, vorba d-tale, când vream să-i spui că minte, aprodu făcea şşş, şi mă trăgea de mânică, iar judicătoru spunea că mă dă afară, de nu m-oi lăsa să-şi bată joc de mine Şurup. O!... ce mi i-aşi fi bătut pe toţi, să zică: maică, maică, sai de ne scapă că ne-a luat dracii!...

Moş Preda aşteptă să fie şi el strigat, dar văzu că se strigă procesele celorlalţi până se isprăviră şi apoi Samuil eşi afară. Atunci întrebă şi el pe aprod, care-şi aduse aminte, că cel dintî proces strigat a fost al lui Preda Danie, adică al lui. Aşa dar Şurup îl răsese şi pe el în lipsă.

— Ai acasă Ştefane că şi pe mine m'a ras Şurup în lipsă...

— Şi pă d-ta, zău? întrebă Ştefan.

— Şi, m'a strigat până nu sosiserăm. Moş Preda luă apoi o pâine dela brutar, o rupse în două şi o dete jumătate lui Ştefan, care zise bodaproste şi o vârî în sân la piele s'o ducă la copii acasă.

— Văzuşi Ştefane?

— Văzui moş Predo...

— Aşa e că nu'şi scot ochii, corb la corb şi că dreptate nu mai e şi pentru noi?

— Aşa e?...

— Ei, acum să ţii minte să spui şi la D-zeu pe lumea cealaltă. — Plecară acasă: moş Preda înnainte şi Ştefan Trocea după el.

I. C. VISSARION

CRONICA ARTISTICA

EXPOZIŢIA „TINERIMEI ARTISTICE"

— SCULPTURĂ ŞI ARHITECTURĂ —

I. Jalea Sfarmă piatră

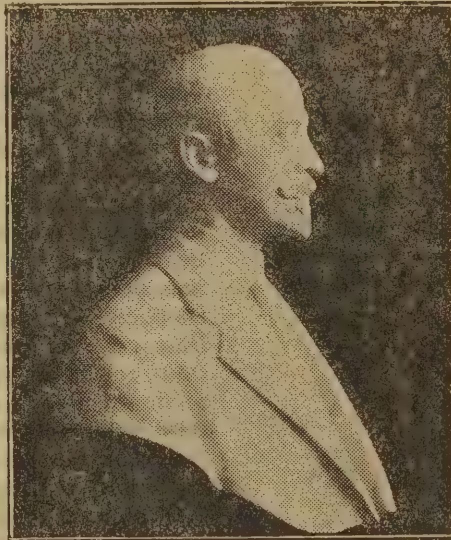

O. Spaethe Portret

D. Paciurea Zeul răsboiului

In salonul central rezervat sculpturei in Expoziţia «Tinerimei artistice» o singură pictură expusă aci, «panoul decorativ» al d-nei Cecilia Cutzescu-Storck, atrage luarea aminte a tuturor.

Această artistă de valoare şi-a clădit, pe încetul, o reputaţie cu atât mai demnă de luat în seamă, cu cât n'a menajat nici o dată susceptibilităţile profanilor în ale artei.

De aci şi faima de îndrăzneaţă originalitate, de care se bucură pictorul acesta, înzestrat cu un profund sentiment al liniei, ale cărei subtilităţi infinite le exploatează cu o rară uşurinţă.

Pe temeiul acestei putinţe de a jongla cu formele, fără să păgubească întru nimic realităţii interpretate, pictorul a atacat şi a răuşit să înfăptuiască lucrări în cari predomină, de o potrivă, severitatea concepţiei, alături de simplitatea picturalului decorativ.

Cu panoul expus acum, d-na *Cutzescu-Storck* pare că s'a apropriat şi mai mult de idealul său artistic — sinteză de linii şi de expresii, brodate pe un fond de culorism de o simplicitate decorativă uimitoare.

Secţia sculpturei revelează, anul acesta, câte-va talente tinere, remarcabile.

In fruntea tinerilor sculptori cari expun la «Tinerimea», i se cuvine un loc aparte sculptorului *I. Jalea*, un temperament de artist, lipsit, d'o cam dată, de înrâuririle bune, sau rele, ale ori cărei Academii streine.

E vorbe de roadele unui talent minunat. Şi aceste roade, cinci composiţii de dimensiuni mici — «Căderea îngerilor», «Sfarmă piatră», «Idilă», «Soldat la atac» şi «Nud» — dovedesc, până la evidenţă, un rar simţ al composiţii, predominat de stăpânirea unei technice în care se simte puterea unui viitor maestru.

Sculptorul *Jalea* reprezintă noile orizonturi spre care, inevitabil, trebuie să se îndrepteze toţi cei ce simt că au ceva de spus în plastica noastră.

Trei portrete, printre care şi acela, viguros modelat, al marelui nostru Coşbuc, şi destinat să împodobească o piaţă a Năsăudului — oraşul natal al «poetului ţărănimei» — expune sculptorul ardelean *Cornel Medrea*, un alt scuptor tânăr afirmat cu putere în expoziţiile «Tinerimei artistice».

O marmură, un cap de expresie tratat cu o sinceritate şi o căldură ce dau viaţă pietrei, fixează, o dată mai mult, atenţia tuturor asupra altui sculptor tânăr *Horia Boambă*, încă unul din cei ce nu se mulţumesc să se mărginească la simple făgădueli.

Nu pot fi trecute cu vederea nici lucrările tratate cu multă pricepere şi predominate de un real simţ al naturei, datorite lui *Oscar Han*, un altul din cei ce tind spre noile orizonturi din arta noastră.

Lucrări apreciabile expun şi alţi sculptori tineri — *Măţăoanu, Olteanu, Dimitriu-Bârlad, I. Mateescu*, — atâtea nume şi promisiuni de activitate, de aci în colo apreciabilă şi menită să îmbogăţească secţiunea sculpturii din expoziţiile «Tinerimei».

I. Jalea **Soldat, la atac**

Vechile reputații ale sculpturii «Tinerimei artistice»—*Mirea* cu un cioban călare; *Spaethe* cu două portrete și o fantezie; *Carol Storck*, cu o compoziție și niște portrete; *Iordănescu*, cu un cap de expresie și *Fritz Storck*, cu o statuetă și un cap de expresie—își păstrează cu stăruință, aceleași locuri câștigate în mișcarea noastră artistică.

Unul care calcă peste protocolul veșnicului acelaș este *Paciurea*, a cărui «Zeitate războinică» reprezintă, pe lângă o nouă sforțare și o nouă izbândă în înfăptuirea unei idei, și acel simț rar al

O. Spaethe **Voluptate**

armoniei ce trebue să precumpănească în orice composiție.

Departe de a se trândăvi, pe temeiul laurilor cuceriți prin atâtea lucrări de valoare, sculptorul *Paciurea* lămurește an cu an trebuința de a creia, de a înfăptui frumosul ce nu poate fi, desigur, nota caracteristică a unor simpli muncitori—artisani.

Priveliști de proecte, de tot felul și fațade de biserici din Bucovina și acuarele expune arhitectul Cretzoiu, cum persistă cu asemeni acuarele fine și arhitectul P. Antonescu; iar două machete-platru a unei biserici, a unui mausoleu, notează un nume nou *Duiliu Marcu*, de aci încolo apreciabil în arhitectura țării noastre.

N. PORA

AT-MEIDAN

Note de călătorie, din Constantinopol

— Aci e *At-Meidan*, — glăsuește Mustafa, — care înseamnă, pe turcește, *Piață de cai*, fiindcă până mai acum câțiva ani, pe locul acesta se făcea târgul, unde se vindeau și cumpărau cai!...

O grădină frumoasă, ca de vre-o sută cinzeci de metri lungă, se întinde în fața Sfintei Sofii.

— Pe aci a fost vechiul *Hipodrom!* făcu însoțitorul meu.

Vechiul *Hipodrom!* repetai eu în minte-mi, și gândul se năpusti înapoia anilor, mai repede ca fulgerul... In jurul meu și peste clădirile, ce-mi stăpânesc ochii acuma, odinioară se înălța mărire, frumusețe și bogăție strălucitoare. Pe unde azi sunt rânduite cărările grădinii, câte petreceri împărătești nu și-au desfășurat avuția și mândrețea cea mai de seamă din lume!... câte plimbări de cesari și patricieni, de împărătese și curtezane mândre, învestmântate în purpură și cu cosițele aprinse în sori de diademe, nu și-au încrucișat pe aci întâlnirile tainice și dragostele pătimașe!... Vitejii, întorși cu izbândă dela luptă; nuntașii, încoronații, aci își făceau marile sărbători... Și Constantin cel Mare, și Teodosiu și Justinian, și apoi tot șirul lung al împăraților, cari au urmat până la vremurile decăderei,—de tristă pomenire, — toți și-au purtat, prin locurile acestea hlamida albă și coroana cu diademe scumpe, în urările și cântările norodului... De aci, din fața *Sfintei Sofii*, din piața *At-Meidan* și până în costișul mării, unde bat valurile, se sparg vânturile și toarce craiul ceresc jurubițe de mătase galbenă, pe tarlaua aceasta își ridica bogăția și fala *Palatul Sacru*, al lui Constantin cel Mare și al urmașilor săi, cari, la rându-le, fiecare adăogaseră ascunzișuri, subterane, unghere tainice, altare de închinăciune și poteci umbrite. Pe patruzeci de hectare, de jur împrejurul *Palatului Sacru*, era numai ținutul marei *Curți* împărătești. Din grădina aceasta uriașă, ce-și întindea laturele pe optzeci de pogoane, împăratul nu ieșea decât la resbel, căci tot ce-i trebuia, se afla aci: biserici, paraclise, biblioteci, săli de arme, de monezi, săli de audiență, băi și petreceri multe, cât păr în cap și cât pofte neînvinse. Aci se primeau recepțiile și se dedeau mesele, cari țineau zile și nopți în șir, unde mesenii stăteau lungiți pe covoare moi și li se aduceau la picioare mâncările ales, și scumpe, servite în vase de aur, purtate de vagonete, acoperite cu purpură... Aci a fost și tronul împărătesc, închis între perdele și draperii, împodobite în sori strălucitori de diamant... Și uite cum mi se alege în minte uriașul scaun împărătesc, unde sta cumpăna și stăpânul desăvârșit al întregului norod; uite năzdrăvanii lei de aur, dela picioarele tronului; îndată ce împăratul se așeza în bogata mărire, atunci colosalele animale începeau să mugească, urmându-le apoi glasul, cântecele, fel și chipuri, ale păsărilor cu pene strălucitoare, înșurupate în pomii de aur, rânduiți în marea sală a Tronului; iată cuibul de dragoste, al împăratului și împărătesei, cu pereții jugrăviți în grădini și cărări, cu paturi îmbrăcate în polog de atlas; iată paradisul pământului unde ispita da ghes curtezanelor și îndrăgostiților. Din tot cea fost atunci, azi nici urma nu mai vorbește, doar adierile, înfiripate când și când ale trecutului, mai trec pe deasupra mormintelor, ca niște năzăriri, ce ne trezesc o clipă, ca apoi iarăș să se mistue în pâcla vremurilor... Unde sunt vestitele băi, ale lui Zeuxip, făurite de Septimiu Sever, pentru curtezanele, ce-și scăldau trupul în apă de trandafir?!.. Dar Loja împărătească, deasupra căreia se înălța, în operă gigantică, armăsarii de bronz, ai maestrului sculptor Lysip, aduși aci de Teodosiu al II, din Chio?! Pe toate le-a răpit vrășmășia omenească și vremea le-a șters rădăcina...

— Pe *At-Meidan* se împărția ciorba Ianicerilor, sub sultanul Abdul-Hamid! prinde vorba iarăș călăuza mea.

Apoi, Mustafa aruncându-și ochii în lături, urmă:

— Și peste douăzeci de mii au fost măcelăriți într'o singură zi, la împărțirea mâncării! I se șoptise Sultanului, că această gardă nu-i mai e credincioasă și ca un desăvârșit stăpânitor, a spulberat-o!...

Ce fulgerătoare hotărâri! O singură bănuială, o șoaptă scăpată într'o clipă de rătăcire, o răsbunare mârșavă, o vrută năzuință, strecurată în zăbrelitul și mult păzitul palat, erau chezășia cea mai desăvârșită, ca puternicul stăpânitor, în a cărui mână stau ca niște jucării viețele tutulor supușilor, — să piardă pe cei bănuiți. Și martore sunt neștiutele hrube, cari dau în Bosfor și în valurile Mărei de Marmara.

După ce facem un ocol grădinii, pornim în lungul pieții, unde, la câțiva pași numai, ne iese în cale o coloană de granit, naltă ca de treizeci de metri și groasă, la talpă, de vre-o doui metri.

— *Obeliscul lui Teodosiu!* mă încunoștiințează călăuza.

M'apropii de colonadă. De jur îm-

DIN CONSTANTINOPOL

Piaţa Seraskerat, cu ministerul de răsboi în fund

prejur o apăra un grilaj de fier, cimentat în stâlpi de piatră. Patru picioare de bronz, înşurupate pe un tropuzan de marmoră, pironesc falnicul monument, ce stăpâneşte, cu creasta, lungul *At-Meidanului*, până 'n povârnişul luciu al mării. Şi 'n vreme ce-mi plimb ochii peste cele patru feţe ale coloanei, unde şi azi se păstrează heroglifele, săpate în piatră, acest odor vechi şi sfânt îmi răpeşte mintea şi-o svârle departe, înapoia anilor, la urzirea obeliscului, cu şasesprezece veacuri înainte de legea creştinească, atunci, când faraonul Tutmos, a dat porunca să se ridice, în cetatea Heliopolis şi 'n faţa năprasnicului Nil, monumentul acesta, ce avea să poarte, peste vremuri, fala şi mărirea trecutului. Sute de ani a suflat dârz *Hamsânul* şi a dogorit căldura de cuptor deasupra scumpei podoabe, din Cetatea soarelui, până ce, pela anul 360, după naşterea Mântuitorului, împăratul Iulian, — din puternicul Bizanţ, care îşi întinsese aripele peste mări şi ţări, — ajungând stăpânitorul din Bosfor, în pământul Faraonilor, şi dând cu ochii de măreţul monument, dete porunca să-l aducă în Capitala sa, pe piaţa Hipodromului. Cum a vrut împăratul, să rânduiască această operă de căpetenie, şi unde anume?! — nu se ştie; căci murind Iulian tocmai în timpul acela, obeliscul a rămas lungit jos, aşa cum fusese adus. Treizeci de ani au trecut apoi şi coloana a stat trântită, în mijlocul pieţii, fiind pietroiul uriaş, fără nici o însemnătate, prilejuind doar şeapte, că strică estetica grădinei şi încurcă plimbările curtezanelor, cari se înmulţiau zi cu zi, făcându-se stăpânele şi răsfăţatele curţilor împărăteşti. Dar la anul 390 pune mâna pe frânele stăpânirii Teodosiu I care, purtând mai multă milă şi cinste pentru odoarele trecutului, chemă pe vestitul architect Proclus şi-i dădu împuternicirea, să ridice obeliscul în mijlocul circului. Pe talpa de piatră, pe care este pironit azi monumentul, slove greceşti şi latineşti spun, că ridicarea şi aşezarea au răpit treizeci şi două de zile...

— In vârf a avut un glob mare de aramă! închee însoţitorul, păşind mai departe. Dar l-a dărâmat un cutremur!

Pornim în lungul *At-Meidanului*, închis, dinspre mare, cu clădiri nalte şi mărunte, noui şi ponosite, cu cafenele afumate, cu prăvălii întunecoase, cu moschei şi minarete ascuţite. Pe „piaţa cailor" sboară trăsuri şi cupele bogate; trec turci, cu cealmaua cât baniţa în cap; şi cadâne, cernite de sus până jos, ce par nişte domino negri, se duc în paşi mărunţi şi cu capetele plecate. Dar mărturii multe sunt semănate pe aci, şi glasul lui Mustafa îmi mută privirea, vestindu-mă:

— *Coloana serpentină!.*

Şi această coloană îşi are povestea ei, căci multe drumuri a bătut până să ajungă aci, şi vremuri multe au trecut dela urzirea ei. Cu patru sute şaptezeci şi opt de ani, înainte de Christos, Grecii o înălţaseră în faţa templului dela Delfi, înfăptuind-o din armele luate dela Perşi, în luptele crâncene dela Platea şi Salamina; şi ca un prinos de prea curată cinstire, adusă sfântului templu, făuriseră simbolul de vitejie al armatelor lui Aristide, prin această coloană, împletită în şuviţe groase, cari se mântuiau la creştet prin capete de şerpi. Iar târziu, când împăratul Constantin cel Mare, îşi rânduise noua sa Capitală aci, pe malul Bosforului, şi când începuse, s'o împodobească, cu tot ce găsea mai frumos şi mai de seamă în ţările cucerite, printre odoarele de preţ aduse, a fost şi *coloana serpentină*, dela Delfi.

Astăzi monumentul e ciumpăvit de vreme. Nu mai are nici şerpii fioroşi la privire, şi nici tripiedul de aur, cu statuia falnică a lui Apolon! O mână uriaşă par'că i-a retezat creasta. Mustafa, apropiindu-se mai mult de mine, îmi şopti:

— Se zice, că în timpul intrării păgânilor în Constantinopol, Mahomet al al II-lea când a ajuns pe piaţa Hipodromului, aci, s'a năpustit de-an-călare şi-a retezat, cu sabia, Coloana serpentină!... şi de atunci a rămas aşa, ciuntită!..

Mă dădui înapoi câţi-va paşi şi învăluii încă odată, cu privirea, mărturia vremurilor vechi... Da, e retezată ca de gura unei săbii, repezită cu mânie. E sabia veacurilor, cari şi-au scurs aci toată învrăjbirea şi răutatea, toată sălbăticimea, busnită din văgăunile Asiei, cu dorul de a vărsa sânge şi a prăda totul în cale; aci e răscrucea multor căi, e tarlaua, care a fost martoră şi la încoronări mărețe şi la înjunghieri sălbatice; e aria care a fost stropită şi de mirodeniile adormitoare ale împărăteselor şi de sângele vărsat de iataganul Levantinului; e ograda sfântă, unde au dat busna şi vânătorii de avuţii, şi gonacii glorii

PISICA

Domestica felină, cu ochii de agată
De-apururea visează, clipind misterios;
Işi tolăneşte trupu-i, prelung şi mlădios,
Pe care'l străjueşte o coadă agitată.

Şi'n vreme ce-a ta mână o mângâie frumos,
Ea laba şi-o răsfiră c'un gest de voluptate,
Şi'n semn de mulţumire, cu ghiare 'nveninate,
Te sgârie pe mână, privindu-te duios.

Tot astfel o femee, cu visul în privire,
Când sufletu ţi-l prinde în mreje de iubire,
Or cât ţi-ar fi de mare statornicul amor, —

Felină omenească, ce patima o'mbie,
Ţi-aduce desmierdării un trup înşelător,
Te farmecă cu ochii, şi inima'ţi sfâşie!

I. Gr. PERIEŢEANU

şi dornicii de visare lenevoasă; aci s'au adunat obiceiuri din pământul celor trei continente vecine, s'au zămislit poveşti, s'au frământat şi dospit credinţe, făurindu-se legende peste legende, cari astăzi colindă în toate colţurile lumii, ca nişte vântuleţe, ce cântă cu înfiorare, frumoasă şi dragă...

— Haide peste drum, să vizităm şi moscheea Ahmed! rupse Mustafa vorba din nou, şi tăiarăm uliţa.

După ce-am cercetat cu deamănuntul lăcaşul lui Alah, zugrăvit numai în albastru, cu arcade şi ferestre, cari prind trâmbe de lumină, şi păzit de jur împrejur de şapte minarete, ce stau înălţate ca nişte suliţi uriaşe, — apoi ne îndreptarăm spre fântâna împăratului Vilhelm. O cupolă înaltă, sprijinită pe coloane de marmoră, cu grădină împrejur şi bănci de odihnă, — astfel e prins isvorul, ce dă înviorare însetaţilor. Kaiserul, drept pomenire a zilelor când a vizitat pe sultanul Abdul-Hamid şi ca o împlinire a dorului, ce purta acest îngânfat împărat, ca ori pe unde îi trecea piciorul, să lase o chezăşie, care să vorbească lumii viitoare despre fala lui, a vărsat mult aur şi'n împărăţia otomană şi aci, pe *At-Meidan*, a înălţat acest falnic monument, închizând în bogăţia lui tot ce e mai sfânt musulmanilor: isvorul... Apa e înfruptarea întregei suflări pământene; ea trezeşte, înviorează şi răcoreşte. Apa zoreşte sămânţa să încolţească şi stinge văpaia focului mistuitor; apa dospeşte aluatul, în care rodesc toate bunătăţile pământului şi dă viaţă la tot ce se mişcă în omenire. La musulmani, apa e dania cea mai sfântă a dumnezeirii. Ce-i trebue călătorului însetat?! — un isvor limpede şi rece, apoi rugă mulţumitoare, că l-a găsit, şi'n urmă odihnă. „Setea se astâmpără cu apă, şi trupul se spală de necurăţenie tot prin apă“ — astfel glăsueşte profetul arab; iar musulmanii înainte de a se ruga lui Alah, îşi spală mâinele şi-şi stropesc fruntea cu apă. „Până a nu intra în altarul Domnului, curăţă-ţi sufletul de toată murdăria şi răutatea“, spune Isus Christos, iar urzitorul Islamului adaugă: „..şi trupul în isvor rece, ca să fii curat înaintea lui Alah“...

Fântânele turceşti sunt adevărate temple de rugăciune. Astfel este a împăratului Vilhelm şi astfel a sultanului Ahmed al III-lea, din piaţa Seraiului. Aceasta din urmă e zidită numai din piatră, cioplită cu mult meşteşug, e împresurată în coloane de marmoră, împodobită cu arabescuri, cu cornişe înflorate şi cu arcade aurite; iar deasupra acoperişului, cu straşina lăsată, străjueşte o cupolă mare şi patru turnuleţe. Deasupra isvorului, ce curge ca o vână de cristal, pe un fond roşu şi verde, răzorită de arabescuri şi brănişoare împletite, — se desprinde o inscripţie, cu slove aurii, care glăsueşte: „Deschide cu cheia acest isvor liniştit şi curat, şi chiamă numele lui Alah; bea din apa asta nesecată şi limpede, şi apoi roagă-te pentru sultan“. Fântâna lui Ahmed al III-lea a fost mântuită în anul 1141, după numărătoarea musulmană, ceeace face anul 1763 după calendarul creştinilor. Tot în felul acestei fântâni, care este cea mai frumoasă din Constantinopol, mai sunt cişmelele din *Top-Kàne*, *Azab-Kapù* şi cea dela moscheia lui Baiazid.

Capitala împărăţii turceşti nu are apă bună de băut, fiind prea sălcie, şi de aceea toate cişmelele şi fântânele îşi aduc isvoarele de afară, de departe, de peste Bosfor şi depe coastele Asiei Mici, din localităţile *Ciamlidgia* şi *Haidar-Paşa*, în apropiere de Scutari, unde isvorăşte apă rece ghiaţă şi limpede lacrimă.

Tot vorbind cu Mustafa despre una şi despre alta, ne-am pomenit în piaţa *Seraskeraiului*, şi pe unde se merge la palatul ministerului de războ. Piaţa e destul de largă, lume multă, şi de toată mâna, deapănă în sus şi'n jos, din când în când intră pe poartă câte o trăsură, în care sclipesc fireturile şi stelele de aur, cu pietre scumpe; iar lângă gheretă soldatul de strajă cu uniforma veche şi zdrenţăroasă rămâne neclintit, cu arma la picior.

Călăuza îmi făcu semn şi-mi arătă spre un colţ al pieţei:

— Vedeţi grinzile acelea?..

— Da! făcui eu.

— Sunt spânzurătorile celor cari au asasinat pe Sefket-Paşa!.

Nu-mi fuse greu, să-mi aduc aminte de telegramele, cari vesteau, acum doi ani, cum că marele vizir Mahmud Sefket-Paşa, pe când venea la minister, în automobil, a fost ucis cu un glonte de revolver. Ba Mustafa îmi mai arătă şi locul, unde s'a întâmplat nenorocirea, şi-mi mai spuse, că spărtura din geamul automobilului şi preşul stropit cu sângele marelui Vizir, sunt duse la muzeu, spre păstrare şi spre pomenirea acelei zile de mare cernire naţională. Poate tot ca o pomenire a clipelor înfiorătoare, mai stau spânzurătorile, trântite aci!

— Doisprezece au fost bănuiţi! mă lămuri din nou călăuza. I-a spânzurat la ceasurile patru dimineaţa şi toată ziulica i-a bănănăit vântul, în vederea întregului norod!...

Mă scuturai şi întorsei capul în altă parte, căsnindu-mă să gonesc din faţămi năzărirea celor douisprezece spânzuraţi, cu limbile stroşite între dinţi şi ochii căscaţi...

I. CHIRU-NANOV

CETATEA 'N RUINA

Din zări se lasă-amurgul pe coline
Şi neguri, ca fantome vin, bizare,
Se 'ntind, se strâng, se bat ca nişte fiare
Şi dau năvală lacom spre ruine.

In preajma unui zid, o căpăţână,
Prin crăpături şi găuri vântul urlă,
Iar de pe-o piatră din sfărmata turlă
Un corb îşi cată hrana pe ţărână.

De-odat' se linişteşte 'ntreaga fire,
Sfios apare astrul blând de seară
Gonind nălucile de prin zidire.

S'apropie un pustnic de ruină
Şi contemplând măriri de-odinioară
Sfielnic îngenunche şi se 'nchină...

Ioan Bran LEMENY

PAGINI UITATE

PESIMISMUL IN LITERATURĂ [1]

O tendinţă care priveşte mai mult filosofia decât arta, dar pe care trebue să o atingem măcar în treacăt, în cercetările privitoare la tânăra noastră literatură, este pesimismul, adică acea dispoziţie melancolică şi adesea desperată, care vede numai partea tristă şi dureroasă a societăţii şi a lumii, inspiră desgust pentru viaţă şi predică deliciile mormântului, *(la gentilezza del morir*, cum se exprimă Leopardi în poesia *Amore e Morte)*.

Această dispoziţie se iveşte la sfârşitul veacului trecut, dar isbucneşte cu mai multă violenţă în secolul nostru. Şi mai înainte, în cursul vieţei omeneşti, au fost epoce de desgust pentru viaţă, produs de un complex de împrejurări sociale, cari făceau din viaţă o tortură. Aşa a fost pentru desmoşteniţii societăţii romane din primele două secole ale creştinismului; aşa mizeria în care era cufundată omenirea către sfârşitul veacului al zecelea, când cu apropierea mileniului dela naşterea lui Christos, etc. Atunci mizeria profundă făcea pe oameni să simţă greutatea şi durerile vieţei. In secolul nostru, disposiţia pesimistă pare a eşi tocmai dintr'o situaţie socială cu mult mai bună decât a antichităţii şi a evului mediu. Sub imperiul regimului democratic şi egalitar, proclamat de revoluţia franceză, şi cu progresele împlinite de ştiinţele positive, cari au înmulţit producţiunea şi au pus la dispoziţia mai tutulor claselor mijloacele unui bun traiu cu mult mai mare decât

[1] Publicăm aceste pagini necunoscute ale scriitorului atât de multilateral şi de personal, dar asupra căruia pare a se fi întins o nedreaptă uitare. Ele tratează una dintre chestiunile literare cele mai pasionante în ultimul deceniu al secolului trecut.

în veacurile trecute—caracterul oamenilor s'a schimbat. Un om cu o avere potrivită şi fără sforţări exagerate de a munci, trăeşte astăzi de o mie de ori mai bine decât seniorii feudali, ale căror castele semănau mai mult cu nişte închisori decât cu nişte locuinţi omeneşti. Pe de altă parte siguranţa vieţii şi a averii este astăzi mai garantată decât oricând; nimeni nu mai este ucis sau aruncat în exil pentru ideile sale politice. Asprimea moravurilor s'a îndulcit şi distanţa dintre clase a dispărut mai-mai cu totul: părintele este pentru familia sa mai mult un amic decât un stăpân, şi urmaşii nobililor de altă dată nu se ruşinează de a întinde mâna burghezilor, mai ales că, după constituţiile liberale de astăzi, au nevoe de voturile lor. In toate ţările civilizate, carierele cele mai înalte sunt deschise tuturor şi fiul unui muncitor de rând poate comanda în armată cu fii boierilor celor mai mândri sau şedea alături de dânşii pe banca ministerială.

Dar pe de altă parte, ambiţiunea neînfrânată şi dorinţele neţărmurite au luat un avânt cu atât mai liber, cu cât vechile piedici au căzut. Omul, gustând bunul traiu şi întrevăzând fericirea, începu să crează că bunul traiu şi fericirea sunt apanagiuri ce trebue să i se dea cu orice preţ. De aci pretenţiuni mari şi o pripă febrilă pentru posesiunea de fapt a unor bunuri, pe cari teoria i le acordă de drept. Inainte, împărţirea în clase punea ambiţiunii fiecăruia nişte bariere, peste cari nu se putea trece sau cel puţin se trecea cu cea mai mare greutate. Cei mai mulţi, în neputinţă de a sări peste aceste obstacole uriaşe, primeau jugul cu resemnaţiune şi găseau o mângâiere în speranţele lumei celeilalte, pe cari religia le nutrea. Tradiţia forma şi ea împrejurul individului un zid, care îi închidea perspectiva şi orizonturile vaste. In secolul nostru, toate aceste ziduri s'au dărâmat; creşterea enormă a ştiinţelor positive împinge cugetarea omenească spre tot felul de îndrăzneli şi aspiraţii. Morală, religie, politică, tot ce s'a transmis prin tradiţia veacurilor de mai înainte, s'a pus din nou pe tapet, şi rezultatul este că, de aproape un veac, tot felul de sisteme se ciocnesc între ele, promiţând tutulor fericirea, însă fără a le-o putea da. Din sfărâmarea vechilor credinţe şi tradiţiuni combinată cu nesaţiul de fericire datorită, a eşit scepticismul şi pesimismul modern.

Să-şi închipuiască cineva pe un tânăr, care, după ce a trăit în lumea visurilor liceale, intră în lumea reală cu iluziile şi cu dorinţele vârstei de 20 de ani. Mândria sa este contrariată şi logica sa scandalizată la fiecare pas. Lumea nu numai că nu este aşa cum şi-o închipuia el pe băncile şcoalei, dar chiar cu totul altfel. Mai întâiu oricare societate reală este o anomalie pentru raţiunea pură; pentrucă ea n'a fost întocmită plecând dela un principiu simplu, din care un matematic a tras nişte consequenţe conform regulei de trei sau altei reguli de logică abstractă, ci este opera unui şir de generaţiuni, cari au construit-o pe dibuite şi în vederea unor trebuinţe multiple şi schimbătoare. Deci ea nu este eşită dintr'un cap care a croit-o după un plan, ci e o cârpitură a mii de capete şi nevoi, cari au tras fiecare într'o direcţie deosebită. Al doilea, orcât de bună ar fi întocmirea unei societăţi, ea s'a format de generaţiunile ce ne-au precedat şi cari nu ne-au întrebat şi pe noi, dacă aderăm la clădirile ei politice şi sociale. Şi tânărul nostru, or cât de contrariu ar fi acestei întocmiri, nu este în stare să o răstoarne, ci trebue să se pună la linie cu ceilalţi, întocmai ca un cal neînvăţat, care deocamdată sare şi dă din picioare, dar care în cele din urmă trebue să intre în ham măcar la ceatlău şi să urmeze cu d'a sila aceeaşi direcţie ca cei dela oiştie.

Din această dărâmare a vechilor tradiţii şi autorităţi unită cu un bun trai relativ destul de mare, a eşit în literatură un personagiu trist şi visător, care simte prea adânc micile mizerii ale societăţii, care, spre a le uita, are nevoe de continue sensaţiuni plăcute şi dulci.

Acest melancolic delicat şi nervos apare în cele mai multe din personagiile lui Lord Byron, în *Didier* din *Marion de Lorme* al lui V. Hugo, în *René* al lui Chateaubriand, în *Julien* al lui Stendhal, şi mai ales în poemele nenorocitului Leopardi..

El se manifestă cu un scepticism sarcastic în Heine şi ajunge a deveni un sistem filosofic la Schopenhauer şi Hartmann. Prin Schopenhauer a trecut la Eminescu, al cărui pesimism nu vine din contemplarea realităţii, ci din citirea scrierilor filosofului german. Dela Eminescu a devenit o modă în capetele crude, cari, ca să pară simpatice, au adoptat un pesimism afectat. Este mai mult decât sigur că această dispoziţie morbidă, această afectaţie a extazului durerii, această emoţiune de imitaţie, în scurt această maimuţărie literară va trece deodată cu ascendentul efemer al lui Eminescu. Pesimismul în poesie, mai ales la noi, ca şi jacobinismul în politică, sunt două boale, de cari naturele bine constituite se vindecă uşor, şi tinerii cari astăzi sunt copleşiţi de curentul şcoalei pesimiste, vor râde ei înşişi odată de copilăria şi insanităţile unei doctrine, care, mai ales la un popor tânăr ca al nostru, este o importaţiune de contrabandă şi o absurditate periculoasă.....

Angel DEMETRIESCU

CRONICA MUZICALĂ

Teatrul Leon Popescu. — Producţiile muzicale date de Conservatorul de muzică. Sala Liedertafel. — Serata de sonate a d-rei Aurelia Cionca şi a d-lui G. de Kresz.

Conservatorul de muzică, a dat două foarte reuşite audiţiuni muzicale. la cari s'au produs odată cu clasa de orchestră, şi câteva elemente valoroase ale claselor de canto şi de instrumente.

Astfel din clasa de piano a d-nei A. Saegiu, d-ra Mariana Demetrescu, *în Scherzo în si minor op. 20* de Chopin; din clasa d-rei Aurelia Cionca, d-rele Edwiga Durrer în *Etudes* de Chopin şi *Ghant polonais* de Chopin-Liszt şi Tilenschi Elisa, în *Concerto in la minor* de Grieg cu acompaniament de orchestră; din aceia a D-lui Dumitriu, D-rele Florica Dobriceanu în *Preludiul şi Fuga în do minor* de Bach, în *Frühlingsrauschen* de Sinding, şi Lilly Vecchi în *Balada in sol minor* de Chopin; din clasa de harpă a D-nei Elodia Coandă, D-ra Margareta Grigorescu în *Nordische Ballade* de Poenitz; din clasa de vioară a D-lui de Kresz, D-ra Hilda Wechsler în *Concerto în re minor* de Vieuxtemps; din aceia a D-nei Nitzulescu Lupu, D-l Gheorghiu Emilian în *Concerto in re minor* de Wieniawsky; din aceia de violoncel a D-lui Dinicu, D-l Nicolae Ochi-Albi în *Concerto in la minor* de Davidoff: din clasele de canto a D-rei Maria Asan, D-rele Elisa Bănescu in „fabliau" din *Manon* de Masenet, şi Maria Georgescu în aria din *Samson et Dalila*; a D-nei E. Anghel, D-rele Maria Bunescu în aria din *Freischütz*, şi Natalia Darie în valsul din *Romeo şi Julietta* de Gounod, au desvoltat calităţi pline de făgădueli, datorite nu numai talentului lor, dar şi unui învăţământ sănătos.

Orchestra, acel debuşeu firesc al elevilor de la instrumente, a redat, sub direcţiunea d-lui A. Castaldi, cu frumoase intenţiuni de stil, cu o omogeneitate lăudabilă, cele patru dintâi părţi ale *Simfoniei fantastice* de Berlioz, participând cu cinste la *Concertul* pentru vioară al lui Wieniawsky, la acel pentru piano al lui Grieg, la *Crăiasa Ielelor* balada lui Gade, în care corurile şi-au îndeplinit sarcina cu o sonoritate pură, şi solişti cântului, D-nele E. Cornescu şi E. Seinescu, D-l V. Rabega din clasa d-lui D. Popovici, s'au distins prin calitatea vocei lor şi prin o artă de a cânta din cele mai apreciabile.

Acele două producţiuni, ne-au convins despre activitatea spornică ce domneşte la şcoala noastră de muzică.

* * *

O excelentă oră de muzică ne-a dat prilejul s'o trăim, într'o audiţiune de sonate pentru vioară şi piano, D-ra Aurelia Cionca pianista noastră emerită şi d-l Géza de Kresz excelentul volonist-solo al orchestrei ministerului şi profesor la conservator.

Imperechierea acestor două firi artistice oarecum opuse, dă cel mai frumos rezultat: ele se complectează minunat de bine şi se contopesc într'un tot de o fuziune perfectă: ambii artişti au muzicalitatea în sânge, ambii dotaţi de o cultură muzicală îngrijită, se pătrund, înainte de toate, de tainele paginei tălmăcite şi făcându-şi concesiuni reciproce, dispreţuind efectele personale solicitatoare de aplauze lesnicioase, pianista pune frâu, — la nevoie, — avântului năvalnic al firei sale generoase, violonistul, de o natură mai concentrată, redeşteptată, — când trebue, — însufleţind-o, însă discretă, dându-i, într'o lăudabilă sforţare, o elocinţă neobişnuită: asemenea pildă o admiram în minunata asociaţie Pugno-Ysaïe,—două naturi muzicale cu totul diferite,— care timp de un sfert de veac, s'a ilustrat prin cea mai desăvârşită fuziune.

Astfel am gustat, fără restricţiune, la d-ra Cionca şi la d-l de Kresz, o interpretare de cel mai frumos caracter artistic, a *Sonatelor în la major* de Brahms, *în mi bemol major* de Beethoven şi a *Sonatei* lui Cesar Franck!

Cochetăria meritoşilor noştrii interpreţi ai clasicilor, consistă într'o adâncă pătrundere a spiritului operei, abstracţie făcând de dorinţa de a *place cu orice preţ*, şi grozav de bine îi prinde această.... cochetărie!

M. MARGARITESCU

CRONICA DRAMATICA

Marginalia

I

Cercetând un mare număr de cranii din cimitirile Elveţiei, Italiei şi Franţei, un învăţat elveţian ajunsese la încheerea că aceste cranii se aseamană sau se deosebesc mai mult pe temeiul claselor sociale de cât pe temeiul etnic. Craniul unui lucrător italian e mai aproape sub raportul antropologic de craniul unui lucrător francez de cât de ţeasta unui nobil italian. Rasa desparte pe oameni mai puţin de cât îndeletnicirile vieţii. Acei care din tată în fiu au trăit în adâncul unei mine, sau pe brazda pământului ars de soare, sau în fundul întunecos al unei prăvălii lipsite de aer, vor căpăta anumite întipăriri nu numai sufleteşti ci chiar şi trupeşti, ori care ar fi deosebirile de rasă... Centrele nervoase cresc sau se ofilesc. Craniul ia forma însuşirilor noastre; însuşirile însă sunt mlădiate de automatismul vieţii zilnice. Înăuntrul aceluiaş neam vom găsi prin urmare o bogată stratificaţie de conformaţii craniene, cu deosebiri mai mari de cât cele de la rasă la rasă...

* * *

La aceste cercetări antropologice mă gândeam în timpul reprezentaţiei comediei daneze: *Onoarea biuroului* a lui Nathansen.

O lume de funcţionari cu toate cusururile breslei: frica, încovoiarea şi umilinţa faţă de şef, nepăsarea şi brutalitatea faţă de bieţii contribuabili rătăciţi prin birou cu vre-o nevoe; râvna de a înainta pe orice cale; duşmăniile neputincioase ale tuturor împotriva celui ce i-a întrecut; unirea lor în numele unei „solidarităţi“ repede desfăcută, când unul dintre ei isbuteşte; amarul vieţii fără soare, tristă şi prăfuită, a vieţii, fără noutate şi fără ideal; neplăcerile unei frecări neîncetate, cu tovarăşi răi, cu glume crude şi uri neîmpăcate; încătuşarea cugetărei în tiparele unui stil birocratic pretenţios; jocul liber al minţii înlocuit prin anumite formule; dreptatea ferecată în legalitate; spiritul legei isgonit de litera ei; litera redusă la un sunet zadarnic; desvoltarea totuşi a unui sentiment de „onoare“ profesională — care se mulţumeşte apoi numai cu păstrarea aparenţelor.

Astfel e lumea comediei lui Nathansen. De unde sunt însă aceşti funcţionari inguşti la minte şi clevetitori? Numai din Danemarca? Nu. Îi cunoaştem de mult şi de pretutindeni. La noi i-am găsit în schiţele lui Caragiale, prinşi cu gesturile lor umile şi tiranice; procesul-verbal din *Onoarea biuroului* e vrednic de stilul comic în oficialitatea lui al eroilor satiricului nostru. În literatura franceză, ei au fost zugrăviţi de penelul neîntrecut al lui Courteline în *Les ronds de cuir*, adevărată epopee homerică petrecută în praful dosarelor, în amurgul birourilor. În literatura rusă, Cehov s'a făcut istoricul lor. Pretutindeni la fel: muşcaţi de aceleaşi năzuinţi, ofiliţi de acelaş aer înăcrit, nivelaţi de aceiaşi rânduire a vieţii. Deosebirile de rasă n'au nici o însemnătate; danezi, români sau francezi, ei poartă întipărirea meseriei lor care i-a prins în braţele ei puternice, modelându-i. Dacă bolta craniului sfârşeşte prin a se schimba, cu atât mai mult se prefac funcţiunile sufleteşti. În cătuşa îndeletnicirilor zilnice se formează o anumită mentalitate, ce nu cunoaşte relativităţile geografice. Funcţionarul tipic din Bucureşti are mai multe apropieri sufleteşti cu funcţionarul din Copenhaga, de cât cu latifundiarul din Dolj sau din Bărăgan. Postulatele rasei sunt stăvilite de postulatele mult mai energice ale meseriei. Individualitatea e copleşită. Un funcţionar devine „funcţionarul“; un meşteşugar „meşteşugarul“ — cu anumite însuşiri profesionale, cu anumite forme de cugetare, cu anumite obiceiuri trecute în instinct. Individul se ridică la înălţimea unui factor simbolic pentru o clasă socială; pe lângă naţionalitate mai are şi o breslă: o adevărată zale în ale cărei forme de oţel îşi mlădiază puterile sufleteşti.

Iată pentru ce, ascultând comedia lui Nathansen, nu ne simţim într'o lume necunoscută. Dimpotrivă, ne-am crede în lumea lui Caragiale, Cehov, Courteline, sau a atâtor alţi scriitori ce şi-au pus ca ţintă să ne zugrăvească în toate limbele pământului deformaţiile pe care le încearcă un suflet omenesc încăput în carapacea strivitoare a birocraţiei universale...

* * *

Există deci o psihologie a meseriei care trece peste hotare: psihologia funcţionarului sau a soldatului, a lucrătorului sau a preotului. Se cuvine ca teatrul să ţină seamă de ea. Indivizii nu trebuesc văzuţi numai prin prisma rasei ci şi prin prisma profesiei ce se adaugă naturei ca o a doua natură.

Negreşit... Dar nu e de ajuns. Pe lângă rasă, pe lângă profesie mai e şi individualitatea. Dramaturgul trebuie să străbată întreitul înveliş al sufletului omenesc. Să nu se mărginească numai la generalităţile psihologiei etnice: un Evreu fricos, un German metodic, un Francez curtenitor, un American miliardar; să nu se oprească numai în învelişul psihologiei meseriei: un soldat cu necesitate „gloriosus“, un profesor în orice împrejurare „doctoral“, un lucrător cu necesitate „sindicalist“ şi răzvrătit împotriva orânduirei sociale. Să pătrundă în individualitatea fiecăruia. Ea singură desparte pe oameni în varietăţi nenumărate. Funcţionarii au, fireşte, însuşiri comune dar nu sunt doi cari să semene între ei cu desăvârşire. Inlăturând notele individuale, unii scriitori se mulţumesc cu o psihologie limitată şi nedesvelită. Comedia lui Nathansen nu scapă acestei scăderi: s'a oprit pe drum în învelişurile de deasupra ale sufletului. In loc de a ne da un anumit funcţionar, reuşeşte să ne zugrăvească pe funcţionarul „în sine“ împrăştiat într'un număr mai mare de exemplare fără deosebiri însemnate. Incăpând pe mâini şi mai puţin dibace, felul acesta de a înţelege natura omenească lunecă la o psihologie primitivă. Psihologie de altfel veche ca şi dramaturgia. Chiar şi în străbunele *attelane* găsim pe Maccus, Bucco, Pappus, Dossennus, tipuri populare înţepenite într'o anumită psihologie convenţională; în comediile lui Plautus toţi sclavii sunt la fel, isteţi şi porniţi să-şi înşele stăpânul, vânzătorii de sclavi „lenones“ sunt hrăpăreţi şi cruzi, tinerii de familie, bătrânii, curtezanele, soldaţii sunt abia nişte schiţe omeneşti fără nici o individualitate. Umbre zadarnice ce aveau să treacă prin *commedia dell'arte* italiană până şi în comedia franceză a veacului al XVI cu întregul şirag de figuri de ceară: îndrăgostiţii Leandru şi Isabela; servitorii Arlechin şi Scapin; doctorul pedant din Bologna; ostaşul fălos, fie el Fracasse, Tranche-Montagne sau Rhinocéros, şi atâţi alţii care nu sunt mai puţin simbolici de cât Pristandă sau Nae Ipingescu...

Simbolismul profesional e aşa dar primejdios: are două tăişuri. Pe deoparte reprezintă un pas mai departe faţă de psihologia rasei, iar, pe de alta, scuteşte pe mulţi scriitori de a mai studia caracterele individuale, oprindu-i la nişte tipuri convenţionale abia superioare teatrului de păpuşe

E. LOVINESCU

CARŢI NOUI

Păcatul Sfinţiei sale. — nuvele şi schiţe — de *Al. Cazaban*.
Ed. „Minerva“ Bucureşti, 1915.

Noul volum al d-lui Al. Cazaban aduce o notă mai profundă, aceiaş însă, ca şi cea pe care o desprindeam din *Ce nu se poate spune* şi *Intre Femeie şi Pisică*.

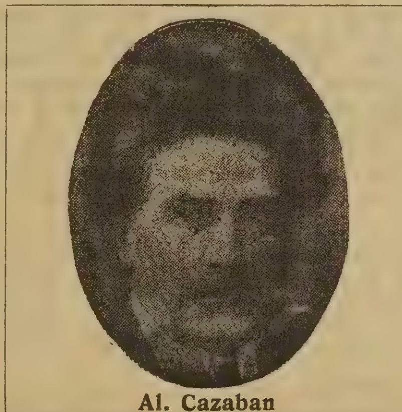
Al. Cazaban

D. Cazaban e autorul pe care cu cât îl citeşti mai mult, cu atât îl găseşti mai nou şi mai interesant.

Personalitatea sa se desvăluie cu o discreţie extremă, fiindcă nu are nimic din celace poate să atragă şi să fixeze privirile oamenilor grăbiţi Nici subiecte ce să horipileze sau să transporte în vagi ţinuturi exotice, din care, fiind că nimeni nu le-a văzut vre-o dată, spiritul cititorului naiv păstrează o amintire foarte puternică, nici străluciri stilistice, descripţii cu avalanşe de vorbe rare, pentru înţelegerea cărora e nevoie de o pregătire filologică specială, nici discursuri fără miez, dar cu un sos „literar“ dintre cele mai lungi şi mai complicate, nici atitudini halucinante sau nevrozate în faţa existenţii, în cât să creieze din ele, pentru autor, faima unui „caz“ cu totul extraordinar.

O simplitate extremă—caracteristică, dar foarte greu de caracterizat. De aceia cred că mulţi dintre cititorii d-lui Cazaban nici n'au vreme s'o observe în treacăt, tot aşa cum pe stradă, frumuseţile oneste trec neobservate, în timp ce.... atracţiile extravagante fixează pe mai multă vreme privirile ori cât de puţin estetice ar fi expunerile ce opresc pe trecătorii grăbiţi.

Iată de pildă ce scrie d. Cazaban:

„In răstimpul de două zeci de ani de când pescueşte în deltă, Egor n'a avut o singură dată norocul să prindă şi el un morun. Din pricina asta dintre toţi pescarii din Periprava Egor a rămas cel mai nepricopsit. E mai sărac de cât alţii, care au început să vâneze în urma lui, dar care în schimb au avut noroc să însemne pe răboj câţi va moruni prinşi în cârligul lor.

„Cel mai mare peşte care a căzut în plasa lui Egor a fost un somn, iar în colo a trebuit să se mulţumească cu peştele de gârlă, cu crapi ştiuci şi tot felul de albitură.

In toate dimineţile, când se ducea cu cei lalţi tovarăşi ca să caute la cârlige, nu mai putea de nerăbdare să ajungă mai repede şi să vadă dacă i-a venit şi lui rândul să prindă un morun...“.

Şi Egor nu ajunge nici o dată să prindă un morun.

Aşa se începe şi aşa se desfăşoară povestirea. Ea ni s'ar părea cu totul neînsemnată, dacă cu cât înaintează nu s'ar desvălui din ce în ce mai limpede în cursul ei un suflet, prins în clipele de mişcări adânci, decisive şi esenţial caracteristice. Nenorocosul Egor încetează de a mai fi un biet pescar din Deltă, pentru a deveni un om cu dureri în genere omeneşti, cu pervertiri sufleteşti pe care pretutindeni le produce la fel nenorocul statornic, cu gesturi criminale, desnădăjduite ce sunt sfârşitul firesc al tuturor celor osândiţi să fie veşnic numai spectatori geloşi ai bucuriilor streine.

Atunci şi întreaga povestire atât de simplă capătă un orizont larg, ca şi cum ochii noştri ar avea deodată puterea să împrăştie din juru-le ceaţa ce închidea zările şi să răzbată până departe spre culmi senine, pline de soare, de forme limpezi, de culori vii.

D. Cazaban e un observator minuţios, dar nu se mulţumeşte să fotografieze, sau să înregistreze. Ochii lui invizibili, cu atâta grijă păziţi de ochii cercetători ai altora, nu se mulţumesc să prindă şi gesturile cele mai mărunte, cele mai neînsemnate pentru observatorul pripit sau superficial. Ei pătrund până la obârşia comună a gesturilor largi şi a gândurilor ascunse, ştiind să vadă liniile mari în micile frânturi care de aproape nu au nici o direcţie, nici o însemnare.

Adevărul psihologic asupra unităţii fundamentale a sufletului, care se manifestă în totdeauna în întregime şi identic cu sine însuşi, ori care ar fi împrejurările şi intensitatea reacţiunii sale, stă la baza tuturor nuvelelor d-lui Cazaban. De aceia pentru el întâmplările mici sunt tot atât de importante în literatură, ca şi aventurile cele mai peripeţioase, fiind că sunt tot atât de expresive, şi de aceia nuvelele aproape nici nu au

acțiune. Acțiunea e doar un pretext fără însemnătate pentru începerea unui dialog, ori pentru ilustrarea unei observații de ordin general. Uneori acțiunea e atât de neînsemnată în cât se pare în contrast cu însuşi tonul povestirii, care e mult mai grav şi mai „important"; din această disproporție rezultă un efect umoristic, foarte discret, de altfel, care s'a părut unora trăsătura cea mai interesantă a scrisului d-lui Cazaban. In realitate e mai mult un efect incidental, accesoriu.

Râsul d-lui Cazaban nu e prietenos şi senin. El nu disimulează nici o duioşie stăpânită şi nu lasă să se întrezărească vre-o lumină de simpatie pentru „eroul" studiat.

Râsul acesta e de cele mai multe ori amar şi comicul ce rezultă din nuvelă e de cele mai multe ori grav şi trist, aproape dureros — ca şi cum autorul şi-ar fi luat sarcina să aleagă din vieața din juru-i tot ce-ar putea să ne facă mai antipatică şi mai vrednică de dispreț atingerea cu semenii noştri.

D-l Cazaban e un mizantrop de soiul cel mai primejdios: se interesează de oameni, se amestecă în mijlocul lor, îi observă cu aparențe de interes binevoitor, numai pentruca să se poată convinge şi mai bine că ei nu merită decât cele mai nemiloase biciuiri. Mizantropia sa nu are nici un colorit sentimental: nimic nu e mai rece şi mai „impersonal" de cât scrisul d-lui Cazaban; autorul nu se descopere nicăirea nici măcar cu o încrețitură de sprâncene: el observă, desvălue, expune. De aceia şi temperamentul său se învederează ca un temperament de intelectual, din familia din care mai fac parte la noi Caragiale, Pătrăşcanu şi, poate, încă unul, din cei mai puțin recunoscuți. Preocupările sale satirice şi morale nu sunt de cât o reacțiune firească a acestui temperament.

D. Cazaban nu ni se înfățişează nici nou, nici înoit în acest ultim volum, dar unele dintre însuşirile sale se descoper cu mai multă uşurință din nuvelele strânse sub titlul de *Păcatul Sfinției Sale*.

Numai această nuvelă însăşi face o notă discordantă pentru portretul de mai sus. Atât numai că această notă este mai puțin precisă, deşi foarte interesantă pentru cunoaşterea evoluției spiritului d-lui Cazaban. Asupra ei vom avea prilejul să revenim mai târziu.

C. SP. HASNAŞ

ECOURI

Gabriele D'Annunzio

Când Patria sa e gata să ridice vechiul gladiu latin pentru a-şi întinde hotarele dincolo de munți şi dincolo de mare — pe unde au stăpânit dealungul veacurilor strămoşii—cel mai subtil, cel mai artist, cel mai himeric dintre cântăreții Italiei de astăzi îşi părăseşte lira, creatoare de amăgiri, pentru a lua trompeta chemărilor supreme. Gabrielle D'Annunzio e poetul nouilor datorii şi nouilor jertfe. Vuetul tunului l'a deşteptat oarecum din visul său de artă şi glasul muribunzilor de pe atâtea câmpuri de luptă l'a rechemat în lumea prin care trecea ca un călător strein şi distrat.

Din înflorita mitologie, aşa de puternic evocată în *Laudi della Vita*, din Visul mistic al *Sfântului Sebastian* sau al reginei oarbe din *Cetatea Moartă*, din chinuitoarele nesiguranțe ale Voluptății *(Il Piacere)* sau din extravagantele patimi ale unor suflete îmbătate de imposibil, de ireal *(Forse chè si, forse chè no...)* din toată cercetarea bizară a unor frumuseți menite să atragă veşnic şi veşnic să desamăgească — poetul a fost deodată sguduit de realitatea brutală şi măreață în care trăim şi s'a înălțat ca ostaşul idealului Forței şi al Victoriei.

Cântase şi altădată energia şi lupta. Făcuse lauda Latinului care a zis: *Vivere non est necesse, necesse est navigare...* Trăise în sbuciumările violente ale celor mai cotropitoare patimi, dar fusese lipsit de alt ideal de cât Visul său singuratec, Fericirea sa izolată. Acum însă, cu aceiaş invincibilă energie, cântă Idealul patriei sale şi al întregei latinități. Ca un alt Geoffroy Rudel, ale cărui cântece răsunau pe toate câmpiile brăzdate ale Mediteranei, când Cruciații plecau să cucerească Răsăritul, Gabriele D'Annunzio cântă lupta cea nouă şi mare dela care Patria sa nu poate să dezerteze, fără a se nega pe sine însăşi.

Peste munți şi peste Adriatica glasul poetului va înălța inimele pentru beția entuziasmului suprem, entuziasmul morții, al Victoriei, al Nemuririi...

D'Annunzio însuşi a cerut să fie înrolat pe cel dintâi vas de războiu, care va înfrunta valurile să răzbune înfrângerea dela Lissa...

Şi astfel el arată cântăreților de pretutindeni care le este datoria în clipele când o omenire nouă se naşte în chinuri fără seamăn, în speranțe infinite.

—

Biblioteca socială — este o nouă colecție de broşuri—studii asupra problemelor sociale care ne interesează în deosebi pe noi. Lipsa unei asemenea serii de studii era simțită în literatura noastră de interes practic, asffel în cât alături de *Biblioteca politică*, acestă nouă bibliotecă va fi de un real folos pentru legiuitor şi omul politic, caşi pentru educația civică a simplului particular.

Primul număr apărut cuprinde *Ocrotirea muncitorilor în România*. de *Virgil N. Madgearu* (Ed. *Flacăra*, 1915). E o prezintare limpede a ultimelor măsuri legislative luate la noi pentru asigurarea muncitorimii în caz de accidente şi boală, pentru regularea pensiilor lucrătorilor invalizi şi bătrâni şi pentru intervenția Statului în contractul de muncă.

—

Familia şi şcoala—e un studiu de pedagogie socială al d-lui *O. I. Mironescu*, (Tip. *Vulcan*, Constanța, 1915), care găseşte cuvinte întemeiate ca să trateze cu toată asprimea şi opera educativă a unor profesori şi influența în genere negativă a familiei asupra şcolarilor.

E o problemă asupra cărei căreia oricât s'ar scrie nu e de ajuns—fiindcă nimic, sau aproape nimic, nu capătă încă aplicare practică.

—

Scrisori eroice — de pe câmpul de luptă, găsim în ultimul număr din *La vie Parisienne*. Iată una, a unui francez emigrat în Buenos-Aires în Argentina şi revenit la glasul patriei, pentru a stropi cu sângele său câmpiile Lorenei:

Domnule Director,

Ați avut amabilitatea să mă citați printre răniții din lumea teatrului.

Permite-ți-mi să restabilesc faptele. Nu am primit şaptesprezece gloanțe în față: unul singur ar fi ajuns să mă trimită ad patres. *Am fost atins de şaptesprezece sfărâmături de granată. Mi-am pierdut ochiul drept, e adevărat, dar Franța, care nu-şi uită datoriile, îmi va oferi unul nou, de sticlă (article de Paris) şi voiu putea să plec iar la Buenos-Aires unde conduc de cinci ani un jurnal teatral pe care l'am înființat eu:* La Lorgnette.

Dacă plec cu o proastă amintire dela Boches, duc cu mine însă o amintire admirabilă, neuitată, dela camarazii şi şefii mei. Cu voinici ca acei pe care i-am cunoscut, cu tărie şi cu răbdare, suntem siguri de victorie.

A. Melchissédec-fils
Sergent în rezerva teritorială

—

Insemnări biografice — asupra **M. S. Regele Ferdinand** ne dă d-l *N. G. Pravilă* într'o braşură care nu e lipsită de interes (Ed. Rothkopf, Bucureşti, 1915).

Aceste însemnări strâng la un loc cunoştințele pe care le avem asupra tinereții Regelui şi o sumă de mesagii, ordine de zi şi proclamații emanate dela capul Statului din Septembrie trecu şi până acum.

Nu e un studiu şi nici chiar o schiță de stu diu, dar e un început, modest, al unei literatur biografice care ar trebui completată.

—

Studii istorice.—D-l *I. N. Angelescu*, public o broşură: *Istoria comerțului universal în le gătură cu istoria economică şi cu istoria cultur popoarelor*, (Tip. Profesională, Bucureşti 1915 o expunere de generalități introductive.

—

Reviste de studii.—E cu deosebire bogat i cuprins ultimul număr din *Buletin de l'Instit pour l'étude de l'Europe Sud-orientale*, (II anné No. 3—4, Mars—Avril, 1915) în care d-l *N. Iorg* face recenzia celor din urmă lucrări relativ l României de sub stăpâniri streine şi adaugă foart importante referințe mai cu seamă asupra în cercărilor de cotropire ipocrită a pământulu Moldovei şi Munteniei din partea Austriei, îna inte de 1775.

—

Să sune goarna—e o poezie patriotică scris de d-l *C. M. Mironescu* şi împărțită în foi vo lante poporului român.

Desprindem câte-va strofe:

Să sune goarna! şi să cheme
La arme, vrednicii ostaşi;
Destul Ardealul de când geme
Sub secularii lui vrăjmaşi;

Şi frați d'ai noştri acelaşi sânge,
Destul de când robiți tot zac
Şi Bucovina de când plânge
In văduvia ei de'un veac!

Din toate unghiurile țărei,
De la colibă la palat,
Acum când ceasul înălțărei
Şi al dreptăței a sunat,

Vitejii noştrii să s'adune!
Eroi neîntrecuți, sculați!
Şi trâmbițele să răsune
Pe culmea munților Carpați....

Infigeți steagul cucerirei
Pe-acel pământ plin de-amintiri
In care 'n slava nemurirei
Dorm somn de veci ai lui martiri

Şi dup'atâtea suferințe
De veacuri, închinați-l lor
Simbolul sfintei biruințe:
Al României tricolor.

Să sune goarna dar, să cheme
La arme ai lui Mihaiu urmaşi;
Destul Ardealul de când geme
Ingenunchiat d'un neam vrăjmaş!

—

Istoria Picturei se îmbogăţeşte cu o prea interesantă lucrare a distinsei critice de artă *Miss Winifred Turner*, intitulată: *Great Schools of Painting: a First book of European Art* (Mari Şcoli de pictură: prima carte de Artă europeană).

In realitate e mai mult o introducere la studiu artei continentului. nostru şi cu scop în primul rând instructiv, se adresează tinerimei devotate frumosului plastic. Astfel vorbind despre pictura Renaşterei, de pildă, autoarea caută să preconizeze ideia că producția minunate ere italiene nu e numai un total de lucruri desfătătoare de priviri ci şi o operă de istorie în care putem cu folos ceti când ştim să-i descifrăm limbagiul.

Arta nord-europeană şi cea spaniolă îşi au locul cuvenit.

Ilustrații inteligent şi cu gust alese încoronează această lucrare bine scrisă şi interesant alcătuită.

□ □ □

Anunț pentru Brăileni

Aducem la cunoştința cititorilor noştri că depozitarul nostru din *Brăila*, d-l Pincu Schwartz, s'a mutat în str. Galați No. 2, sub Hotel Francez.

Din cauza dificultății transporturilor pe C. F. R., acest număr al *Flacării* se tipăreşte pe o hârtie neobişnuită de oarece hârtia special comandată nu va pute sosi de cât pentru No. următor.

ANUL IV
No. 30

FLACĂRA

9 MAIU
1915

ABONAMENTE:
in ţară: lei 6 pe an; 7 lei când se achită prin incasator. Pentru învăţători şi preoţi săteşti: lei 5 pe an
NUMĂRUL 15 BANI
TELEFON 41/7

LITERARĂ .·. ARTISTICĂ .·. SOCIALĂ
APARE SÂMBĂTA
DIRECTOR: CONSTANTIN BANU

ABONAMENTE:
Peste munţi: coroane 8 pe an; pentru preoţi şi învăţători coroane 6.50 pe an
In străinătate: 10 lei pe an
REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA:
Bucureşti
Str. Câmpineanu, 40

CANDELI STINSE

Când ies din templu credincioşii,
Ca într'un suflet de poet,
Se sting luminile încet
In candelile verzi şi roşii...

Poemele? Lumini ucise,
Oglinzi cu luciul aburit
In care soarele-a murit,
In care dorm atâtea vise...

In strofe reci am adunat
Avânturile mele 'nvinse
Asemeni candelilor stinse
Intr'un altar întunecat...

Victor EFTIMIU

ST. O. IOSIF

Subscripţia publică pentru strângerea fondurilor trebuincioase ridicării unui monument lui Iosif a avut slabe rezultate. Poate că serbările date în acelaş scop să fie mai rodnice. Lumea noastră e iubitoare de petreceri şi de dragul lor —mai ştii!—contimporanii îşi vor aduce aminte de cântăreţul pe care în viaţă nu l-au preţuit iar după moarte l-au uitat. Şi totuşi, Iosif ar fi meritat o altă soartă. Dacă nu pentru accentele duioase, sincere, intime în care el a revărsat adânca simţire a unui suflet înamorat de alte vremuri ori sbuciumat de chinul vieţei, cel puţin pentru avântul bărbătesc cu care a chemat «la arme» pe cei de un sânge şi de o lege cu dânsul. Mai ieri oştile ţării au trecut Dunărea vibrând în cântarea acestei chemări care şi astăzi pregăteşte inimile pentru ziua cea mare a mântuirei. El însă—glasul care pentru întâia oară a strigat-o acestui neam chinuit şi nesocotit—n'a avut nici măcar mângâierea s'o audă răsunând biruitoare dincolo de hotarele ţării. Iar moartea i-a trecut aproape nebăgată în seamă de marea mulţime ca şi de «factorii răspunzători» cari, la noi, au pentru tot ceea-ce este sufletesc dispreţul, ori în cazul cel mai bun, indiferenţa cuvenite lucrurilor absolut inutile. Imi aduc aminte că a trebuit hazardul unui biet sergent de stradă pentruca modestul cortegiu funebru al poetului să poată străbate Calea Victoriei—rezervată morţilor din elită—în loc să se târască pe uliţele dosnice, mai potrivite rămăşiţelor pământeşti ale unuia care, în viaţă, nu a fost decât un sărman poet. Intr'adevăr, la împotrivirea sergentului de a ne lăsa să trecem, unul dintre noi — prietenul Şt. Pop, pare-mi-se—îi spuse:

— Ştii tu cine-i mortul?... E âl care a făcut cântecul «La Arme». Tu nu ştii să-l cânţi?...

Atunci, salutând milităreşte, sergentul înfrânse poruncile lăsându-ne să trecem pe drumul boerilor.

O, dacă Iosif ar fi putut să vadă această scenă! Cât de mult, cât de dulce l-ar fi mângâiat salutul sergentului, al umilului şi necăjitului om din popor, şi cum s'ar fi simţit răsbunat, prin acest respect al sufletului popular, de toată nepăsarea dispreţuitoare a celor puternici.

De altfel, strălucirile aparente ale vieţei el nu le-a râvnit şi nu le-a căutat nici odată. Şi dacă soarta i-ar fi permis nu numai să guste din adevărata fericire dar s'o şi aleagă, de sigur că Iosif şi-ar fi întors faţa, uneori numai cu indiferenţă alte ori cu desgust, dela toate slăvile deşarte spre a încerca să atingă idealul unei fericiri şterse, potolite şi intime.

Oare, nu această dispoziţie a sufletului lui i-a mânat gândul în spre vremile patriarhale, în statornica amintire a cărora el şi-a găsit, poate, cea mai puţin amăgitoare dintre bucuriile vieţei?

> Că uite! vremurile-acele
> De-au fost amarnice şi grele,
> Dar inimi drepte, credincioase
> Vin bun şi cântece frumoase
> Erau pe vremurile-acele...

Casa părintească, străjuită de nucul falnic; alaiul copiilor vioi învârtindu-se nebuni în horă; bătrânii sfătuind cu părinţii lui la umbra nucului; bunica, «cu ochii mici şi calzi de duioşie," torcând fus după fus, din zori şi până în seară; satul strâns în bătătură şi chefuind în cântecul bătrânului cobzar; orânda cu straşnicele-i beţii pe când afară e urgia lui Dumnezeu; iarmarocul cu râsul suratelor gătite, «mână 'n mână cu flăcăii,» —tot belşugul de viaţă tihnită, sănătoasă şi plină al copilăriei petrecute în Ardeal,— iată isvorul la care sufletul lui Iosif s'a împrospătat până în cele din urmă şi cele mai întunecate clipe ale existenţei lui.

Iosif n'a fost, ca alţi tovarăşi ai lui de simţire şi de suferinţă, sufletul menit durerii încă din leagăn. El n'a fost copilul palid şi trist, împresurat de imaginile suferinţii ci rodul sănătos al unei vieţi robuste şi echilibrate. Acolo, în Ardealul copilăriei lui, în acel Ardeal robit străinului dar de un nivel social şi cultural cu mult superior celui din România liberă, Iosif a primit cele d'întii şi cele mai puternice impresii, care îl dispuneau mai mult la o concepţie senină şi chiar veselă a vieţei,

Cu aceste impresii el a păşit pragul adolescenţei şi numai fondul lui sufletesc sănătos, care-şi primise cele d'întâi desvoltări într'un mediu de asemenea sănătos, i-a făcut cu putinţă o primă tinereţă lipsită de sbucium zadarnic şi de suferinţă deşartă. Student, sărăcia nu-l înspăimântă nici nu-i dă gânduri negre. E destul o adiere de primăvară pentru-ca inima lui să tresalte de bucurie:

> În mansardă locuieşte
> Un artist. Băeat sărac,
> De un ceas se chinuieşte
> Ca să vâre aţă 'n ac.
>
> Şi cârpindu-şi, biet, cum ştie
> Pantalonii vechi de dril
> Flueră de bucurie.....
> Bine ai venit April!

In 1897, Iosif a publicat cea d'întâi culegere a încercărilor lui poetice: *Versuri*. Nimic, în cele treizeci şi patru de bucăţi ale acestei culegeri, nu prevestesc pe poetul îndurerat al *Cântecelor*. Cântăreţul vremilor patriarhale e însă aproape în-

treg în aceste versuri: duios, senin și vesel.

Mai târziu, în *Cântece,* Iosif a zugrăvit, «în amintirea lui Ștefan Petică și a altora», povestea «adevărată și jalnică» a vieții unui poet. In odăița scundă, întunecată, în care o lampă mititică

Abia îngân' o rază de-a-i crede că i-e frică...
Ci totuși nopți dearândul ea arde cu credință
Și zarea ei hrănește o dulce suferință
In ceasurile triste de grea singurătate
Când numai vântul plânge pe ulițí depărtate...

un tânăr scrie și citește ori pribegește cu gândul prin cine știe ce lumi și vremuri iar când lampa se stinge

Și umbre cresc și joacă pe ziduri și podele..
Tresare visătorul atunci privind la ele,
Oftând închide cartea sau lasă manuscrisul
Ca 'n așternut să'și toarcă pe întuneric visul...

Tânărul acesta, în care închipuirea rănită a poetului a văzut ceva din propria lui viață, nu e însă, nu poate fi adolescentul voios pe care ni-l dase Ardealul. In orice caz, asupra propriei sale imagini din trecut, poetul întunecat al *Cântecelor* a proiectat viziuni și dureri de mai târziu.

Nu sărăcia — radioasa sărăcie a primei lui tinereți — a putut să-i întunece inima. Ceea-ce din copilul sănătos și vesel al Ardealului a făcut un învins și un ostenit a fost lumea, în mijlocul căreia, spre marea lui nefericire, i-a fost dat să trăiască. Intr'însa, el n'a aflat nici farmecul vremilor patriarhale care-i înseninase anii «fericirii fără minte» nici acea «beție a vieții» pe care Apusul o desfășura ochilor lui uimiți în priveliștea giganticului Paris, a Parisului de artă superioară, de muncă uriașă, de intensitate a vieței în toate direcțiile și subt toate formele:

Parisu 'ntreg îmi cântă la picioare,
Și nu e vis. Trăiesc. Biruitoare
Se redeșteaptă simțurile 'n mine...
Ca fluture gonit din floare 'n floare
Alerg pe străzi, voios....

Afla, în schimb, la noi o societate în care ceeace forma frumusețea trecutului a dispărut iar ceeace va alcătui strălucirea viitorului nu este încă. In mediul nostru de o civilizație destul de înaintată dar de o cultură încă rudimentară; în această lume în care subt lustrul formelor occidentale se ascund pornirile sălbatice ale unor oameni pe care nu-i înfrânează nici naivele credinți de altădată nici ideile superioare ce călăuzesc aiurea omenirea — cel puțin în raporturile individuale; — în acest vălmășag monstruos de instincte nepotolite, de patimi vulgare, de ticăloșie levantină, de lux grosolan și de prostie obraznică; în acest bâlciu perpetuu, în care panglicari îndrăzneți și gălăgioși trăesc din spinarea unui popor prostit; în această nouă Beoție, în care inteligența serioasă e o povară iar talentul aproape o nenorocire, — i-a fost dat lui Iosif, ca și altor tovarăși ai lui de suferință, să vadă, zi cu zi, veștejindu-se floarea delicată a unui suflet născut pentru o lume mai bună.

Dezorientat, aiurit, îndurerat, acest suflet a căutat atunci lumina altor orizonturi. O femee trecu, și inima lui se închise, plină de cele mai nebune speranțe, într'o mare iubire, fără de margini omenești. In sfârșit, părea că ostenitul aflase locul de odihnă, învinsul putința biruințelor viitoare. Dar visul poetului era atât de frumos încât a trebuit să piară și poate că singurul și marele vinovat tot dânsul a fost căci nimeni nu părăsește nepedepsit pământul spre a se pierde în vagul dumnezeesc al eternității.

Cu năruirea acestui vis de iubire, pieri pentru Iosif singura forță care-l mai putea susține pe marea întunecată și furtunoasă a vieței. Cu inima sângerândă, el se afundă atunci în valul desnădejdii din a cărui înfiorătoare adâncime nu avea să mai iasă decât încremenit în măreața liniște a morții. Copilul sburdalnic de altădată, visătorul duios din mansarda săracă, nepotolițul însetat de o iubire supraomenească, sărmanul cerșetor de repaos și pace își închidea astfel, în noaptea mormântului, comoara dureroasă a unei sensibilități,—fatală pentru dânsul, binecuvântată pentru noi. Căci, dacă duioasa lui seninătate de altădată a făcut să răsune în poezia noastră accente străbătute de un farmec liniștit și intim ne mai cunoscut până la dânsul, sfâșietoarea-i suferință din urmă a pus în câteva din *Cântecele* lui o durere așa de cutremurătoare și de profund omenească încât, fără nici-un fel de naivă temeritate, ele pot fi socotite ca una din cele mai trainice și mai strălucite podoabe ale literaturei române.

C. BANU

□ □ □

SCRISOARE

— FRAGMENT —

Tu îmi scrii din cuibul pașnic de la țară, scumpe frate,
Că ți s'a urât de-atâtea visuri și singurătate,
Că ți-e dor de viață nouă și de luptă sgomotoasă...
Iți închipui lumea noastră din oraș, mult mai frumoasă
Și deplângi monotonia zilelor pustii de toamnă
Care tot la gânduri triste fără voe te îndeamnă...

Mă întrebi de'ți dau eu sfatul ca să vii în Capitală,
Tu care-ai trăit de apururi într'o lume ideală,
Simplu, delicat și tainic în căsuța ta curată
Unde larma surd'a zilei nu străbate nici odată?...

O rămâi, rămâi acolo, în căsuța de la țară,
Nu jertfi pe-ambiții vane liniștea ce te 'mpresoară,
Nici mărețele priveliști ce natura ți le 'mbie
Pe-un crâmpei de viață seacă fără pic de poesie...

Ce cați tu, poet idilic, cântăreț de prin dumbrave,
In nămolul vieții triste plin de patime mârșave?
Ce vrei tu, copil cuminte al naturii, prin localuri
Unde vițiul stăpânește și desfrâul curge 'n valuri,
Prin redacții jidovite, unde imbecili rabitici
Dându-și — fără de rușine — ifose de apostoli-critici,
Ingâmfați de fraze goale în isterice polemici,
Decretează nemurire barzilor pletoși, anemici;
Și punându-și în mișcare aparatul lor ridicol
Socotesc c'au să răstoarne țara 'ntreagă c'un articol?

Toată liota de fameni, toată șleahta de mișei,
Trubaduri uitați de muze și disprețuiți de zei,
Trântori sterpi, de cafenele, — glasuri de flașnetă, sparte
Venetici perverși și cinici și cu capete dașarte,
Fabricanți de versuri șchioape și de proză incoloră —
Cum vei îndrăzni, sărmane, să te prinzi cu ei în horă?

Nu... rămâi mai bine acolo, în căsuța ta curată
Unde larma surd' a zilii cearcă 'n van ca să străbată,
Cântă'ți cântecele 'n taină și trăește-așa cuminte,
Cu icoanele iubite din povești de-apururi sfinte,
Caută de prinde 'n versuri fugitivele contururi
Care din copilărie gândul ți-l vrăjeau de-apururi;
Și 'mpăcat cu traiul simplu și cu sufletul cucernic
Cere numai sănătate de la Cel-Atot puternic...

. . . .

St. O. IOSIF

PAGINI NECUNOSCUTE

RĂGUȚELE

Era prea târziu ca să mai bat la poarta vre-unui hotel — trenul pleca peste câteva ceasuri — ş'apoi, 'mi-era oarecum să stric eu pentru atâta lucru odihna unor oameni străini, în orăşelul ăsta necunoscut.

Am luat-o mai bine pe jos, de-alungul drumului străjuit de salcâmi, până la gară, cu gândul să mă întind acolo pe o canapea în sala de aşteptare.

O noapte limpede şi rece de primăvară, în vacanța Paştilor — luna se ridica singură în nemărginirea albastră, împrăştiind argint pe culmile îndepărtate.

Dar cu toată poezia ce mă chema să umblu ca un lunatec pe afară, surtucul meu străvechiu de modest licean călător era destul de subțirel şi cam strângeam din spete...

In gară nici o mişcare — o toropeală desăvârşită, ca în toate gările mici, isolate în câmp, unde vagoane de marfă hârbuite, încremenite par'că de veacuri pe vre-o linie laterală, aşteaptă cu resemnare să pornească mai departe...

Imping binişor uşa care era numai priponită, şi intru. Un singur hamal, cu felinarul la cap, dormea încolăcit între bagaje.

Dau să-l deştept ca să-mi deschidă sala de aşteptare. Creştinul cască un ochi, se scarpină'n cap — ş'apoi se întoarce mormăind pe cealaltă parte.

Am înțeles că n'are chef să m'asculte. Mă hotărâi aşa dară să rămân aci. Tot era mai bine decât afară.

Dibuesc pe 'ntuneric până ce-mi aflu un culcuş, într'un colț mai ferit, — mă întind pe nişte saci, ridic gulerul surtucului, trag pălăria pe ochi — şi noapte bună!

Câtă vreme voiu fi dormit aşa, nu ştiu — dar odată mă pomenesc într'un huet mare:

— Afară, mojicilor!

— Stai, domnule, nu da!

— Afară!... Nu-i voe aici!

— Ho, mă, că mă striveşti!.. Nu da, bre, că mergem noi... Haidem cu toții, băeți!..

Şi un vălmăşag de înjurături, protestări, ghionturi îndesate şi târşiituri de opinci umpluse gara de viață.

Ce se întâmplase?

O ceată de „răgute“ — tot ficiori voinici, pe jumătate îmbrăcați cătăneşte — veniți pe jos din cine ştie ce depărtări, intrase, pe semne, în sală, şi, după obiceiul lor, s'au întins pe jos ca să ațipească o leacă până la sosirea trenului. In vremea asta hamalul se trezise şi-i îmbrâncea grămadă spre uşă, împingându-i pe unii de umeri, pe alții lovindu-i cu piciorul ca să-i scoale mai mai de grabă.

Eu n'am alt de lucru şi ursuz cum eram după un somn chinuit, sar cu gura:

— Dar bine, domnule, ce nu dai bună pace bieților oameni?..

— Ehei, d'apoi dumnea-ta de unde răsărişi? Ia poftim frumuşel afară! strigă hamalul furios şi, fără nici o considerație, mă şi înhață cu putere de braț, făcându-mi vânt pe uşă.

Râsete 'nfundate 'ntre țărani.

— Na, c'ai pățit-o, boerule!

— D'apoi ce socoți? Te pui cu Măria-Sa?

Hamalul trânteşte uşa, înjurând, cearcă s'o încue — broasca era stricată. O priponeşte din nou şi ne lasă bine pe dinafară.

— De-acu poftim cu noi, domnişorule, că n'ai încotro...

Linişteа se restabileşte — gara, care cu o oră înainte răsuna toată, recade în mutenie adânca.

Răguțele, ca nişte copii buni şi cuminți, deprinşi la toate, aştern sumanele pe pământul gol şi se întind nepăsători, ca şi cum nimic nu se întâmplase, un somn grabnic şi sănătos îi cucereşte pe toți.

Eu însă nu puteam să mă 'mpac tot aşa de lesne cu situația. Aştept la pândă până ce se potolesc flăcăii, şi sgribulit, când văd că nu mai mişcă nici unul, mă apropii de uşă, o deschid cu multă băgare de seamă... hamalul sforăe, dus... Repede, în vârful picioarelor, ca să nu mă simtă de fel, mă strecor la culcuşul meu dinainte...

Ți-ai găsit! N'apuc bine să mă'ncălzesc şi uşa se deschide tiptil-tiptil... o mătăhală se vâră 'nainte, călcând încet şi cu frică...

Bag seama că unul dintre tovarăşii mei de afară mă simțise când am intrat şi'mi luase urma. După el, altul.... apoi altul, încetul cu încetul se furişază înăuntru, îşi caută locurile pe'ntuneric şi se culcă la rând...

Cât ai clipi, sala se umple iar de răgute.

De astă dată însă n'au astâmpăr. Mişună 'n toate părțile, veseli de ispravă; încep să vorbească pe şoptite şi fac mare haz de păcăleala hamalului care sforăe 'nainte şi habar n'are... Unul spune o glumă, ceilalți se ghiontesc, râd pe ascuns ca copiii la şcoală când dascălul bătrân ațipeşte pe catedră...

— Tacă-vă gura, măi, că iar ne dă afară! — zice unul.

— Păi atâta pagubă! Acuş se limpezeşte de zi şi vine şi *trinu*...

— Dar nu v'astâmpărați, mă neică să dorm şi eu, zice al treilea căscând de-i trosniră fălcile...

Şi din şoaptă'n şoaptă, vorbind mai tare şi tot mai tare, gălăgia creşte şi se face generală.

Hamalul se deşteaptă din nou, şi mai îndârjit ca 'nainte. Strigă, înjură, pomenind câți-va sfinți şi dumnezei — scena de mai sus se repetă întocmai.

Acum însă omul gării ia toate măsurile ca să nu mai putem pătrunde spre a-i tulbura somnul, baricadează uşa cu nişte lăzi.

Toate protestările mele rămân de prisos.

Ce-i de făcut?

Până la ceasul trenului mai era încă; oraşul departe; eu nedormit, sfârşit de oboseală şi vânăt de frig, tremuram ca varga şi umblam de colo-colo să mă încălzesc.

Răguțele se culcaseră iarăşi pe jos — şi nu-mi dau pace...

— Brr... Da suflă crivățul, nu se încurcă, domnişorule!

— Suflă acru de tot... adaogă unul de colo, ironic.

Şi glumele curg fără milă, pe când vântul umed al dimineței mă pătrunde până la oase.

— Măi țică! zice, în sfârşit, altul

NOAPTE

— DUPĂ CARDUCCI —

Adâncă noapte 'n veci nepricepută,
Odihnă bun'a lucrurilor toate,
Ce dormi pe stânci de trăznet despicate
Şi 'nvălui drag livada 'n flori țesută;

Voi flacări vii pe boltă semănate
Cu mândra voastră strălucire mută,
De-o tainică poruncă neştiută
Pe-aceelaşi căi de-apururi îndrumate;

Şi lună tu, tu vitreg milostivă,
Ce tuturor îți dărui deopotrivă
Tremurătoarea pulbere-argintată:

Răspundeți voi ce-i rostul lumii noastre,
Ce taină doarme 'n bolțile albastre?...
. . . .
Nici nu te mişti tăcere blestemată!...

Octavian GOGA

FIGURI CONTIMPORANE

Henri de Régnier

Războiul a produs în Franța o întreagă literatură de actualitate. Puține însă din aceste producții în legătură cu evenimentele zilei se ridică deasupra mediocrității. Din acestea e și admirabila poezie a lui Henri de Régnier: *Le Serment* (Jurământul).

Născut în 1864 la Honfleur (Calvados), Régnier e privit astăzi ca cel d'intâi dintre «Poeții-Tineri», nu numai de către acești «Tineri» — Simboliștii — dar și de acei cari nu se închină nici unei școli. Primele lui culegeri, *Lendemains, Apaisements, Sites,* sunt de o inspirație originală subt forma parnasiană. Discipol și amic al lui Leconte de Lisle, avea legături, în acelaș timp, cu Verlaine, Mallarmé, Leon Dierx, Villiers de l'Isle-Adam și colaboră la toate revistele la care dete naștere mișcarea simbolistă. In *Poèmes Anciens et Romanesques* și în *Tel qu'en songe* se vede o schimbare în inspirație și în factură; «versul liber» abundă. Mai târziu, autorul a avut curajul să recunoască că el însuși și alții, din nedibacie ori din bravadă, ajunseseră la bizarerie și obscuritate. In *Jeux Rustiques* și în *Médailles d'Argile,* versul liber joacă un rol din ce în ce mai șters.

Iată cum Henry Bataille, autorul desenului de alături, zugrăvește în versuri, impresia ce se desprinde din ființa lui Régnier:

Tăcere. Verticale.
Monociul formează un lac taciturn.
Ochiul privește înlăuntrul lui însuși.
Pare că un olar l'a făcut asemenea urnei
Funerare, — dreptunghiulară și dreaptă cu [ariditate, —
Ce se vede pe soclul mausoleelor.
Tăcere. Vestmintele în pantă dulce și unită....
Corpul se supune legilor greutăței....
Din rădăcinile ființei mâna se lungește spre [infinit.

C. D.

---

serios. (Nu mai eram acum nici „domnișor" nici „boer").—Ce te tot învârtești ca un pui rebegit? Hai între noi mai bine, doar te-i încălzi un pic...

Invitația asta sinceră cădea din senin—nici n'am stat măcar o clipă la îndoială: s'o primesc ori nu?

Dar niciodată nu voiu putea să uit dragostea duioasă cu care mă îmbrățișară cu toții: cum s'au așezat,—în chip de piramidă—unul peste altul, alcătuind cei de desubt un fel de așternut cu trupurile lor, iar cei pe la margini și deasupra mă ocroteau din toate părțile de frig, ca pe un frate mai mic al lor... Și curios, că nici nu le simțeam povara, deși mă găseam tocmai la mijloc...

Și mi-era cald, așa de cald și bine!.. Nici pe-un alcov aurit, într'un palat princiar n'aș fi schimbat starea mea de acum...

Iar pentru ca desfătarea mea să fie deplină și somnul mai cu tihnă, cel de sus de tot,—vârful piramidei, — scoase fluerul din brâu și începu o doină...

* * *

Când m'am deșteptat se luminase și soarele, răsărind, împurpura aerul proaspăt. Până să ne desmorțim picioarele, să ne spălăm pe ochi la fântâna de lângă gară—iacă și *trinu*...

St. O. IOSIF

POETUL

S'ar crede, — cum privește 'ntr'una
A lacului oglindă-albastră,
Că se gândește-adânc la fundu-i
Ce seamănă cu viața noastră.

Cu ast-fel de idei profunde
Nu'și bate capul niciodată;
Privește 'n lac pe-o visătoare
Cum se răsfrânge răsturnată...

V. PODEANU

INSEMNĂRI DIN VIAȚĂ

CUM A IUBIT

— Două scrisori ale lui St. O. Iosif —

I

Știi ce-am visat astă-noapte, Lilia mea? Am visat că eram fecior de Domn și tu erai Doamna mea; dar duși în pribegie, într'o țară streină—și la mare strâmtoare, n'aveam nici un ban roș în pungă! Gazda ne slujia princiar și ne făcea adânci temenele.

Ce scumpeturi, ce minuni alese! *Tu aveai o salbă și voiai s'o zălogești, deși îți părea rău după ea!* Norocul meu că m'am trezit la timp, altfel muriam de necaz și supărare!

Pe urmă am adormit iar, și te-am visat lângă mine, pe-o bancă într'un

parc, sub un teiu înflorit. Și eram așa de fericiți! Dar visul acesta nu se poate povesti, fiindcă e prea frumos.

Ce e mai frumos încă: visul continuă, deși codrul a dispărut—căci cu te simt pururi lângă mine, și n'am decât să închid ochii ca să te văd acum, întreagă, dulce și alintată. Și nu cred c'a existat vre-odată un logodnic mai nebun de fericire ca mine! Mă simt așa de puternic și renăscut, și sunt așa de vesel și așa de trist, Lio dragă, încât aș cânta ziua întreagă.

Când merg pe stradă, mi se pare că nu merg, ci plutesc, și cu oricine mă întâlnesc, nu-l ascult ce-mi spune, și par'că-mi vine mereu să-l întrerup: Lasă asta, frate, uite ce fericit sunt eu! Am o Lie, decât care nu socot să fie alta mai frumoasă și mai scumpă comoară—și tare mi-e dragă!

Astăzi nu mă duc nicăiri până la 4, când voiu trece pe la Fundație. Am chef de lucru și ăsta-i semn bun. Numai de nu mi-ar fi așa dor de tine. Eu cred că toată ziua să stau în iatacul tău cel drăguț și toată ziua de te-aș avea lângă mine și te-aș alinta, nu m'aș mai sătura în veci.

Credeam odată că n'am să te pot iubi mai mult de cum te iubiam, dar azi te iubesc și mai mult. Eri erai așa de frumoasă, așa de ideal de frumoasă, Li! Cum o să fii la nuntă în rochie albă de mătasă! Când mă gândesc numai, simt că un asemenea lucru trece peste puterile închipuirii mele. Ziua aceea, Doamne! fă-o să vie mai curând.

Te las Li dragă și scumpă, „Steluței", și reiau firul poemului. Pe acasă toți te pomenesc cu drag și mă întreabă, când vii pe la noi? Ieri am povestit cu Ilarie multe.

Steluța

Am scris „mamei".

II

După o noapte de chin și-o zi de muncă și de plictiseală, aș vrea acum să plâng pe umărul tău. Nu știu de ce aș vrea să plâng cu hohot, dragă Lilia, poate de fericire. Fericirile prea mari pe mine mă doboară, mă dor — nu sunt deprins cu ele, și mult a trebuit să lupt azi cu mine și cu dorul De mi-aș fi ascultat inima, acum aș fi lângă tine și totuși nu îndrăsnesc să viu.

De-aș ști măcar că ești sănătoasă și ți-ai regăsit liniștea. Desigur, citești pentru examene. Caută, dragă Li și citește, și învață, dar pe furiș să te mai gândești și la „Steluța", căci el simte din depărtare când gândurile tale se'ndreaptă către dânsul, și tresare.

Sunt neliniștit, dragă floricică scumpă. Scrie-mi un cuvințel, mi-e dor de slova ta drăguță. Și încă odată, mă tem să nu fii bolnavă. Erai cam răcită, tușiai—și când ne-am despărțit ieri-seară aveai o voce așa de slabă și obosită, cuvintele-ți muriau pe buze sfârșite parcă de dor și mereu îmi sună în urechi șoaptele acelea dulci cari voiau să zică „bună seara".

Lilio dragă, scrie-mi. Niciodată nu mi-a fost așa de dor de tine, Li. Eu am lucrat azi de dimineață până acum seara,—înainte de prânz la Fundație, după amiazi la „Minerva" pe urmă m'am chinuit două ceasuri cu corectura unei traduceri după Carmen-Sylva. Mă doare capul, sunt zăpăcit. Poate și scrisoarea asta e zăpăcită. Dar tot îți scriu, Lilio, scumpă și nespus de dulce dragoste a mea singură, tot îți scriu, că știu bine că-ți fac bucurie, deși nu-ți scriu lucruri vesele.

Tu nu m'ai urît, Li? Nu-i așa? Ții la „Steluța" tot așa de mult ca înainte, așa e, domnița adorată și sfântă ce ești, că iubești pe Steo mult, mult, așa urât cum este el, și în ciuda celor cari vor să te depărteze de sufletul meu însetat de tine.

Lilio, comoara mea de visuri, idolul meu fără preț, iubirea mea peste măsură, să nu mă lași. Apleacă-te ușor spre mine, cum știi tu, și adâncește-ți ochii adânc în ochii mei, citește acolo, căci scrie frumos, așa de frumos—sunt cântece mii de dragoste și dor cari dorm în sufletul meu, le simt par'că crescând din depărtare, armonioase, răsfățate, vesele și nespus de dulci în tristeța lor. Le simt câte odată gata să se închege și să isbucnească victorioase din închisoarea lor.

Și odată vor izbucni.

Așa să vină ziua aceea binecuvântată, clipa de farmec și durere, când voiu începe să cânt, frumos cum n'am cântat niciodată, și în cântecele mele te vei simți deodată plutind, urcând ca în vis.

Atunci ai să înțelegi pe deplin cât de adânc și nebun te iubește Steo, și o să-ți pară Steo frumos așa de frumos, transfigurat de avântul inspirării.

Pe urmă, nu mi-ar păsa dacă aș muri fiind sigur că te-am făcut să te simți fericită măcar o clipă, dar fericită cum n'a mai fost iubita vre-unui cântăreț pe lumea asta.

Visul meu e acesta, singurul și cel mai sfânt, și cel din urmă.

Am să mă sting apoi ca o flacără care n'a ars în zadar, căci s'a oglindit în ochii tăi adorați și i-a făcut să strălucească și mai frumoși, dacă se poate.

Steluța

□ □ □

E LUNĂ

Burghezilor

Și iat'o... Iar pe cer e lună...
E lună! Doamne, ce banal!
Acelaș cap — microcefal —
Pe goșgogemite genună...

De mâțe 'ntr'una mieunată
— Pe când pe streșinile vii
Se sbuciumă melancolii —
Ea-și ține drumul fără pată...

Vr'un palid, cu stomacul iască,
O soarbe dintr'un geam golaș...
Ferice de burghezii grași:
Ei lasă storu 'n jos și cască...

Și tace... Vai, adânc ce tace!
Un pic de viață nu e'n ea...
Se mișcă, dar nimic nu vrea...
Se'ngălbenește, *dar nu zace...*

Ei nu-și pierd timpu'n gol, ei care
Au pentrn ori și ce alint
Argint cu muche... Ăla-argint!
Și ce-ar vedea la dânsa oare?

Așa cum lunecă 'n neștire
Gonind în secolii deșerți,
Mă mir cum zeii stau inerți
Și nu-i ridic' o mânăstire...

Din sear' aceeași pân' la ziuă
O ține rasna 'n univers,
Pe-acelaș drum, cu-acelaș mers
Bătând aceeași apă 'n piuă...

Din asta poate să se vadă
Că zeii, pân' a fi 'nvestiți,
N'au fost măcar mitropoliți
In vre-o creștină ambasadă...

Neavând norocul dulcei Hero
Lividă o să piară deci...
Prin forma ei, ursită 'n veci,
Să fie-așa cum e... un zero...

George GREGORIAN

CE VĂD STREINII

Işi vor lua sborul? Şi care mai curând?

ISNEMNĂRI BIOGRAFICE

ST. O. IOSIF ÎN ARDEAL

1875 — 1891

Şi St. O. Iosif, ca şi mulţi dintre marii săi înaintaşi în istoria culturii româneşti, a trecut munţii ca să vină în ţară, ca un simbol viu al unităţii de suflete ce domneşte pe cele două povârnişuri ale Carpaţilor. Acum douăzeci şi patru de ani un adolescent cu păr negru, cu ochii negri, mari, arzători şi sfioşi, sosia în Bucureşti plin de visul unui întreg viitor de mulţumiri profunde, cărora *Ţara liberă* le deschidea zări orbitor de largi; nu era încă nici la începutul activităţii sale literare, dar îşi mărturisise lămurit însuşirile cele mai caracteristice, care aveau să dea toate directivele mari ale operei de mai târziu. De aceia timpul petrecut în copilărie şi adolescenţă în Ardeal alcătueşte o epocă interesantă nu numai din punct de vedere anecdotic ci şi pentru înţelegerea originei tuturor lucrărilor din tinereţă şi maturitate.

Cine putea să-mi dea mai limpezi şi mai interesante lămuriri asupra acestor ani cu totul necunoscuţi din viaţa poetului, de cât venerabilul profesor Onisifor Iosif, care trăeşte într'un colţ retras al Bucureştilor cu comoara amintirilor sale? Deşi trecut de optzeci de ani fostul director al Liceului din Braşov are parte de bătrâneţi frumoase; e drept că fruntea ca fildeşul i-a rămas neluminată de fire argintii, că pe faţa lui anii au săpat brazde adânci şi că barba rară şi albă ca zăpada îi dă înfăţişarea pe care le-o împrumutăm îndeobşte patriarchilor sub ochii cărora au trecut valuri de generaţii, dar sufletul i-a rămas senin şi vii aducerile aminte; căsătoria i-a fost binecuvântată de Dumnezeu cu nouă copii, o viaţă întreagă de muncă îi lasă acum toată liniştea unui repaos fără de grijă şi în jurul său veghiază o atentă iubire pioasă, care îi încălzeşte iarna anilor albi.

Nu m'am mirat găsindu-l cu un volum de Schiller, pe care îl urmăria pentru a multa oară, cu dragostea obicinuită pentru cărţile ce ne-au luminat tinereţea, şi nici ascultându-l apoi cum îşi limpezia convorbirea cu sintetice versuri latineşti.

In sufletul bătrânului amintirea lui *Ştefan* a rămas mai vie numai pentru anii copilăriei lui, căci mai târziu, răzleţit de părinţi, închis în discreţia sa ca într'o celulă de zid, tânărul poet a rămas singur, nepătruns pentru ceilalţi şi nici chiar pentru tatăl său.

St. O. Iosif s'a născut la Braşov în Octombre 1875. Orăşelul liniştit, cu zările închise de munţi cu păduri negre, cari vor par'că să-l învăluie într'o veşnică noapte, a fost leagănul copilăriei celui ce avea să plângă toată viaţa în versuri triste dorul de liniştea şi curăţia munţilor înveliţi în negru brădet. Se zice că Braşovenii sunt îndrăzneţi şi nu prea stau mult pe gânduri înainte de a vorbi; între Români au fost socotiţi totdeauna drept Gasconi şi «braşoavele» lor le dau o veselă celebritate; cred însă că asemenea braşoveni sunt o excepţie, fie chiar frecventă; asupra firilor gingaşe şi sensibile nu se poate să rămână fără înrâurire umbroasa tăcere a munţilor în pereţii cărora glasul clopotelor, isbindu-se se sfarmă în ecouri atât de triste; acolo nici ochii nu pot să se îmbete nicăirea de lumina zărilor întinse, şi nici sufletul nu se poate avânta în sbor îndrăzneţ, în cuprinsul acelei închisori cu înalte ziduri. Un îndemn spre reculegere, spre concentrare, spre sfioasă tăcere, pogoară din fiecare culme.

— Ştefan, îmi spunea bătrânul, era o fire foarte simţitoare; cea mai uşoară atingere îl făcea să plângă şi plângea nemângâiat ceasuri întregi, fără să spună de cât foarte cu greu care era pricina supărării lui. Mi-amintesc că odată, pe când eram director al Gimnaziului românesc, l'am văzut venind de la şcoală cu lacrămi în ochi şi când l'am întrebat ce are, a început doar să plângă mai amarnic; abia târziu mi-a spus că l'a certat cu vorbe aspre un profesor şi că el nu mai vrea să se ducă la şcoală; a fost nevoie de toate stăruinţele mele şi ale acelui profesor pentruca să-l facem să se întoarcă la lecţii; însă când, după vre-un an, am părăsit Braşovul, cea mai mare bucurie a lui a fost că a scăpat de acel profesor a cărui jicnire nu mai putea s'o uite. Eu nu aveam vreme — urmă bătrânul—să-l supraveghiez în fiecare clipă, căci eram director a trei şcoli, aveam lecţiile mele şi mai scriam în timpul liber şi la «*Gazeta Transilvaniei*», pe care, după retragerea fostului meu profesor, Iacob Mureşianu, o conducea fiul său Aurel; de aceia copilul, în afară de ceasurile lui de şcoală, era lăsat în voia lui şi stătea cât putea mai mult singur şi tăcut.

Se înţelege lesne că un astfel de suflet simţitor şi singuratec, fu înrâurit de măreţia noptatecă a munţilor iar aplecarea lui către meditaţie şi concentrare căpătă şi mai multă intensitate; îi era greu copilului să aibă îndrăzneală în ochi şi în suflet când îl dominau, ca nişte mari perdele de întuneric, din toate părţile munţii negrii; de aici sfiiciunea şi laconismul său, de aici deprinderea de a se ţinea închis în cadrul propriului său suflet cu o discreţie geloasă pe care nimic nu putea s'o înduplece şi care nu l'a mai părăsit, nici când, în locul închisorii munţilor din tăcutul orăşel, i s'au deschis alte zări, luminoase şi largi.

Pe cât lucrurile lumii din afară pot lăsa urme adânci asupra însuşirilor mari ale sufletului, pe atât ne pot lămuri munţii, cari i-au închis orizontul copilăriei, concentrarea în sine-însuşi, sfiiciunea şi discreţia care l'au însoţit totdeauna în viaţă pe poetul duioaselor cânturi de mai târziu.

La Braşov termină şcoala elementară şi gimnaziul; în acest timp se aprinseră în sufletu-i şi primele licăriri de poezie.

Oricât ar fi de tăinuită obârşia din care porneşte darul înşirării vorbelor în grupe disciplinate ca să mărturisească cutremurări sufleteşti, oricât ar fi de ne-

sigură orice afirmare asupra originei temperamentelor poetice, totuşi e de observaţie curentă că moştenirea aduce în sufletul poeţilor însuşiri caracteristice, pe care înaintaşii le manifestaseră fără să le dea toată desvoltarea, şi că linia de generaţii succesive, care ajung la producerea unui puternic temperament poetic, trebue să cuprindă măcar câte o schiţă de poet între ascendenţii apropiaţi. Cu St. O. Iosif parecă această observaţie primeşte o nouă confirmare.

Ioan Mihălceanu, bunicul depe mamă al poetului, era preot şi paroch în Vingand, un sat din apropierea ţinutului în care a copilărit St. O. Iosif. Făcea predici frumoase, cum îmi spunea bătrânul, şi avea un deosebit dar de-a ţinea cuvântări de înmormântare; ca să le facă şi mai mişcătoare şi mai greu de uitat, luase obiceiul de a zice în versuri cuvintele de laudă de pomenire şi de jale pentru cei morţi şi erau atât de frumoase aceste cântece funerare încât până şi oameni de departe veneau ca să le compună jalnice versuri pentru morţii lor, făcând să treacă astfel din gură în gură acest nou soiu de «bocete» ale parochului din Vingand.

In darul uimitor de a versifica al nepotului au trecut prin atavism şi urme din darul preotului-poet Ioan Mihălceanu.

Nici tatăl nu era fireşte, strein de preocupările literare şi, pe lângă educaţia clasică pe care o primise el şi o dădea şcolarilor săi, avea el însuşi compuneri literare româneşti, din care o mică parte au văzut lumina zilei; cele mai multe stau şi astăzi într'o mapă de piele, roasă de vreme, şi aşteaptă încă lumina dela anii ce vor veni. Cu astfel de moşteniri şi într'un astfel de mediu intelectual, St. O. Iosif a început de timpuriu să scrie versuri. «*Familia*» revista lui I. Vulcan cuprindea pe acea vreme unele dintre cele mai expresive producţiuni literare româneşti; Eminescu îşi publicase acolo câteva poezii; calendarele care apăreau în fiece an cuprindeau şi ele destul material literar, astfel că în casa profesorului Iosif se găsiau destule modele literare pentruca tânărul poet să aibă de unde cunoaşte arta versurilor româneşti. Cum însă nici una din acele producţiuni din adolescenţă nu ni s'a păstrat, nu putem spune sub care influenţă s'au desfăşurat primele încercări poetice ale elevului din gimnaziul românesc. Imi spunea bătrânul—şi d-l Radu Rosetti mi-a confirmat faptul — că fecundul scriitor s'a găsit şi el în adolescenţă în şcoala din Braşov şi că amândoi, Ştefan şi Radu, se susţineau în misterioasele lor încercări literare. Căci St. O. Iosif, cu obicinuita lui sfiiciune, îşi ţinea ascunse cu străşnicie micile-i păcate poetice: se temea să nu afle de ele tatăl şi să-l dojenească, găsind că poate da o mai bună întrebuinţare vremii şi muncii. De aceia despre existenţa versurilor din adolescenţă nu s'a aflat de cât mult mai târziu.

Când Ştefan termină gimnaziul, prin 1889, întreaga familie se strămută din

St. O. Iosif, *ultima fotografie*

Braşov în Sibiu, unde tatăl era tot profesor şi unde băiatul fu înscris în liceul unguresc ca să-şi urmeze învăţătura. Aici însă îi era cu mult mai greu, pentrucă nu cunoştea de cât prea puţin limba maghiară, tratată ca orice alt obiect de studiu în şcoalele româneşti din Braşov, dar servind ca limbă de predare în şcoala maghiară. Fu nevoit astfel să înveţe limba stăpânitorilor din Ardeal, ceiace, în definitiv i-a folosit pentruca să cunoască capodoperile literaturii maghiare şi să îmbogăţească literatura noastră cu traduceri din Petöffi şi alţii.

In Sibiu termină încă două clase ale liceului; încercările sale literare continuau tăinuite şi în acest timp, dar orizontul i se lărgeşte. Cunoaşte nu numai literatura română din schimbul viu de reviste şi chiar de cărţi ce se făcea între cele două grupe de Români depe povârnişurile Carpaţilor, dar aprofundează literatura maghiară şi vine în mai apropiată atingere cu cea germană, care va avea asupră-i atât de puternice influenţe. Prin stăpânirea limbei germane poate să cunoască pe clasicii secolului al XVIII-lea — pentru care a avut întotdeauna o admiraţiune nemărginită, concretizată în încercările de a-i trece în traduceri româneşti — şi pe liricii din secolul al XIX-lea care îi vor servi nu numai ca material de traduceri ci şi ca modele pentru producţiuni proprii.

In Sibiu făcu încă două clase de Liceu; dar în 1891, către toamnă, profesorul O. Iosif fu nevoit, din cauza unor neînţelegeri cu Românii de care era înconjurat, să părăsească şi Sibiul ca să treacă munţii şi să vină «în ţară». Pentru tânărul Ştefan, care avea acum şaisprezece ani, această plecare fu prilej de mari speranţe şi mari bucurii; pentru înclinaţiile lui literare el simţea că Ardealul, cu lipsa unei numeroase pături culte româneşti, cu puţina răspândire a şcolilor, cu persecuţiile stăpânitorilor maghiari împotriva limbei româneşti şi cu predomnirea acelei vieţi de ţară şi provincie mică, practică, sănătoasă dar puţin aplecată spre entuziasmări literare, nu-i poate fi prielnic; avea amintirea rătăcitorului Şincai, care nu mai dobândise nicăiri linişte şi răsplată în ţara ungurească, din pricina iubirii sale de neam şi limbă; avusese prilej să constate singur munca plină de jertfe şi atât de rareori mulţumită—în afară de mulţumirea jertfei—a Murăşenilor din Braşov şi auzia, ca dintr'un basm frumos, de multele emigrări ale oamenilor de cultură din Ardeal, peste munţi, «în ţară», ajunşi aici «domni» admiraţi şi iubiţi. In sufletul lui curat îşi închipuia că «ţara» e raiul înflorit în care se răsplătesc toate gândurile bune şi unde nu se putea să nu găsiască şi el partea lui de bine pentru toată comoara de porniri frumoase pe care le aducea cu sine.

Despărţirea de munţii negri ai Ardealului s'a făcut fără păreri de rău; dar întipăririle profunde ale celor şaisprezece ani petrecuţi în mijlocul lor nu aveau să-l mai părăsiască niciodată, ci încă, precum sunt săpăturile în scoarţa arborilor tineri, aveau să se întindă în suprafaţă şi să se adâncească cu vremea, plăzmuind în suflet un veşnic regret, deopotrivă de viu în viaţă ca şi în poezie.

C. Sp. HASNAŞ

□ □ □

NOTELE SĂPTĂMÂNII

Serbările pentru ridicarea unui bust lui St. O. Iosif

E stranie soarta poeziei lui St. O. Iosif. Ea a răzbit în păturile largi ale publicului românesc, mai mult sau mai puţin cititor, tocmai prin ceia ce îi era mai puţin caracteristic, în orice caz prin ceiace n'a fost de cât o străfulgerare, aproape fără pregătire, şi fără urmări: virilitatea îndemnărilor supreme, aruncate unui neam întreg, dator să se deştepte la asemenea chiemări. *La Arme!* n'a fost de cât un gest răzleţ într'o întreagă carieră literară şi totuşi prin acest gest St. O. Iosif a ieşit din discreţia în care îl menţinuse talentul său, făcut din sfiiciune şi gingăşie, din sinceritate şi respect al tăcerii.

St. O. Iosif a fost cântăreţul stărilor sufleteşti ce nu ajung să se mărturisească limpede nici chiar pentru cel ce le poartă în penumbra sufletului său; o melancolie profundă, ca un etern regret pentru pierderi ce nu se pot evita, învăluia întreaga sa poezie, şi în clipele sale de avântări vrăjite şi în cele de apăsări înăbuşitoare. Toate cântecile lui par a se sfârşi cu un suspin, chiar dacă vor să fie luminate de un zâmbet....

De aceia nota dominantă a poeziei lui este discreta durere a unui suflet singuratec şi amăgit; chiar când avea drept isvor de inspiraţie una din marile figuri epice ale trecutului el scria tot un poem melancolic şi trist:

Când a fost să moară Ştefan
Multă jale a fost în ţară...

GEOMETRIE DESCRIPTIVA...

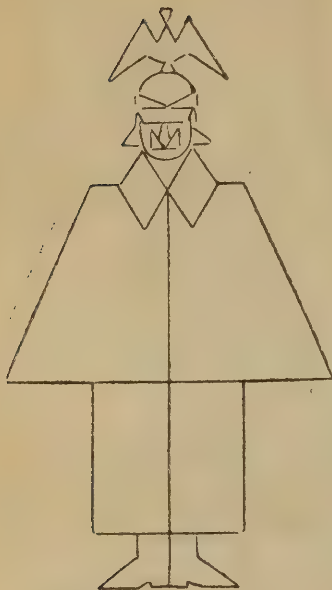
Kaiserul

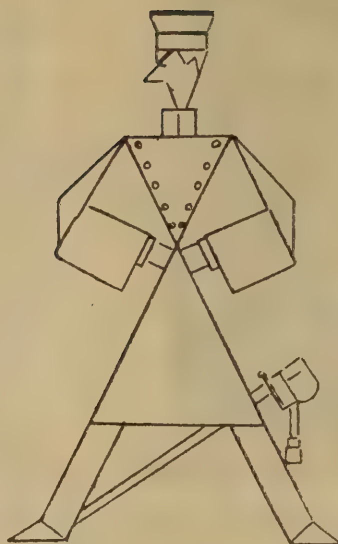
Kronprinţul

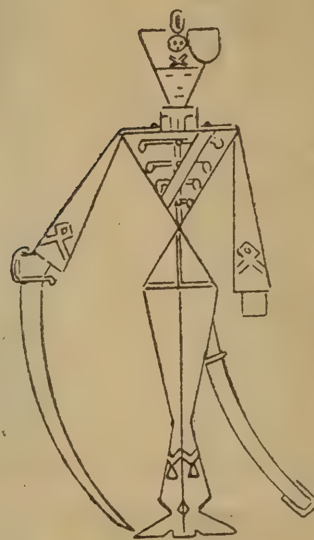
Un Husar al Morţii

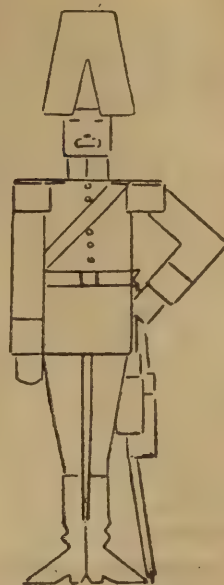
Un Maior de Dragoni

iar când se gândea la marile chemări ale prezentului, mărturisia el singur:

Eu nu's decât un sol; eu sunt drumeţul
Grăbit pe care noaptea grea îl cere...

Şi totuş, prin ce minune, în mijlocul sbuciumării mântuitoare din 1913 St. O. Iosif s'a făcut crainicul celei mai sfinte chemări şi a intonat eroicul său *La Arme?* Era cântecul Lebedei? Era începutul unei noui poezii, mai puternice decât tot ce ar fi putut făgădui „drumeţul grăbit" de până atunci?

Taina mormântului a întunecat pentru totdeauna şi răspunsul la aceste întrebări. *La Arme!* a rămas un simbol — simbolul neatârnării noastre depline, pe care am întemeiat-o abia în 1913, pornind peste Dunăre, pentru ca paşii noştri să răsune peste Carpaţi.

De aceia şi în serbările de acum vedem o manifestaţie simbolică, nu atât pentru opera unui poet, cât mai cu seamă pentru cel din urmă îndemn al lui, pentru chemarea: *La Arme!*

St. O Iosif va fi nemuritor pentru acest marş — deşi cercetătorii vor găsi valoarea lui poetică în alte poezii mai putin sonore. Când bustul lui de bronz se va înălţa ca o amintire eternă acolo unde se cuvine să se înalţe, atunci va fi destulă vreme pentru cumpătata, meticuloasa şi pedanta scotocire a operii lui întregi. Deocamdată e o datorie să contribuim la înălţarea acestui bine meritat bronz.

Al. ŞERBAN

AŞA I S'A PORNIT

Uite, cum îi pleacă unui lucru, aşa îi merge, cine ştie cât. Am un ochi de geam din patru ce compun fereastra. In ochiul acesta nu pot să prăsesc geam ori şi cât mă căznesc.

Intâi, un copil jucându-se cu pietre l'a lovit şi l'a spart.

Pân'a venit gemarul prin sat, au trecut trei luni. Ochiul de fereastră a stat tot timpul ăsta acoperit cu hârtie. Am pus geamul, dar a durat o săptămână şi o cloşcă a sărit în el şi... iar l'a spart!

A stat cinci luni iar acoperit cu hârtie, şi venind un gemar, iar l-am pus! A stat trei zile, curat şi'ntreg şi un alt copil a dat cu puşcociu şi l'a... spart!

Iarna toată ochiul delà fereastră a stat acoperit cu hârtie.

Primăvară, am scos un ochi de geam dela o fereastră veche şi l'am pus ochiului cu buclucu.

A stat trei zile şi în a patra zi fix, un copil asvârle un porumb în pat, isbeşte geamul şi iar îl sparge!.. Acum hârtia iar îl va lua în primire.

Ce e ciudat aci este: că la fereastra aceia sunt patru ochiuri de geam, dar niciunul din celelalte trei nu s'au mai spart, ci tot acelaşi şi acelaşi mereu.

Ce înseamnă asta, de i s'a pornit lui aşa?

„Aşa i s'a pornit, aşa îi merge" este o zicătoare bătrânească, ce-mi răsare acuşi în minte, alături de alte multe întâmplări d'astea ciudate.

*

Făcusem o bubă la piciorul stâng. O lună de îngrijiri până am vindecat-o.

La câteva zile m'am înţepat tot în piciorul stâng, şi aşa de tare, că piciorul tot nu-l puteam încălţa.

— Nu ţi-a mai trecut buba?
— Ba da, dar m'am înţepat.
— Nu cred...
— Uite.
— Aşa e.... vezi, i-a plecat lui anapoda şi aşa îi merge multă vreme.

Şi mi-a trecut înţepătura, dar m'a muşcat un câine de pulpă.

Asta era de gândit.

Oblojeli şi iar:

— Ori nu ţi-a trecut mărăcinele?
— Ba da, dar m'a muşcat un câine!
— Nu cred, ce naiba!?
— Uite!...
— Aşa e... Ciudat; i-a pornit lui, aşa îi merge mult...

Şi m'am căutat de muşcătură şi m'am vindicat; dar, am călcat într'o gropiţă şi l'am scrântit, tot pe el, pe stângu!

Iar: şont, şont...

— Tot mai păstrezi muşcătura?
— Ba nu, am scăpat de ea, dar l'am scrintit!
— Ei taci?!
— Uite...
— Asta e lucrul dracului.
— Ba eu zic că e al meu, piciorul meu, dar aşa i-a plecat lui!...

O babă uitată de moarte mă sfătueşte:

— Inchină-l şi zi Tatăl nostru de trei ori, că îl scapi de rele.
— Nu cred.
— Să crezi.

Şi n'am crezut, dar l'am închinat zicând de trei ori Tatăl nostru şi.... piciorul n'a mai avut nimic: s'a făcut sănătos.

*

Satul Puţu cu Salcia era o adunătură de căsuţe mici, scunde, urâte, proptite cu pari. In ele rumânii săraci, bolnăvicioşi, prăpădiţi. Munceau din zi până în noapte şi tot nu se puteau îndrepta.

A ARMATEI GERMANE

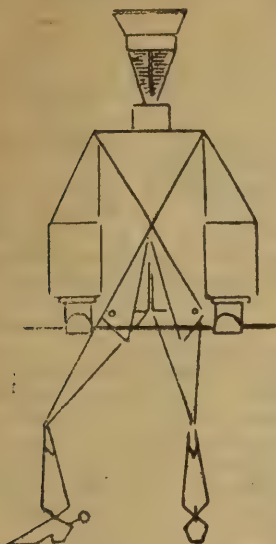
Ţinuta de serviciu

Ţinuta de seară

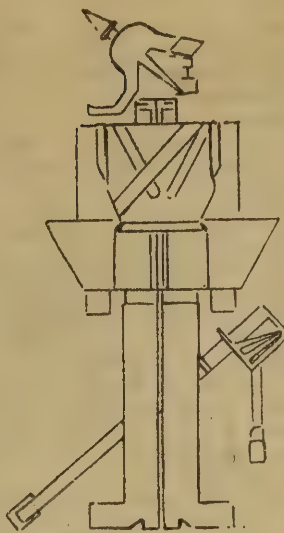
Cuirasier alb

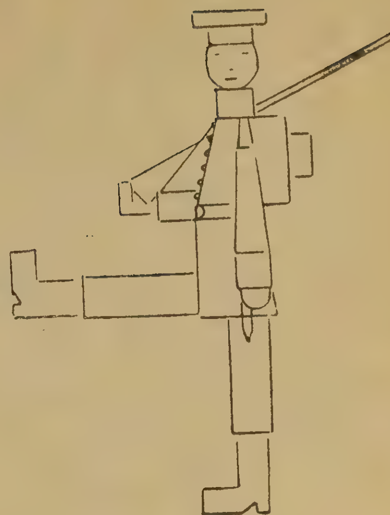
Speranţa Imperiului

Intr'o zi, în ziua de „Isvorul Tămăduirei", Stanciul se plimba cu luleaua aprinsă pe lângă casă. Vântul îi asvârli cărbunele jos din lulea, fără să bage de seamă.

Se aprinde o glugă de coceni, apoi o şatră, apoi casa şi de aci arde satul jumătate, vre-o 39 de case cu toate acaretele. Au ars carele, plugurile, pasările, porcii, vitele şi prea puţine au scăpat bieţii oameni. Era o jale nespusă.

Popa Ilie, preotul comunei, le-a venit în ajutor. A început să capete pe de rând orice: mălai, porumb, grâu ceapă, praz, usturoi, linguri, străchini, pânze, şervete, lemne, purcei, orice... Prefectura i-a ajutat şi... în locul caselor surpate, s'au ridicat case de zid, mai nalte, pline de aer şi de lumină, învelite cu fier, şi oamenii au prăsit căruţe mai bune, pasări mai multe; s'au pricopsit mai bine ca până nu-i arsese focul.

Altfel le-a mers în casele noi şi altfel le merge şi acum. Par'că sunt şi mai vrednici ca până la foc.

Ei ce fusese până atunci?.. Ii pornise aşa satului, şi aşa îi mergea? A trebuit ca focul să-l curețe?

Mister!

*

Lui Păunică, au venit hoţii şi i-au furat patru cai ce-i avea.

I-a căutat, nu i-a mai găsit.

I s'a îmbolnăvit flăcăul şi i-a murit la vreo lună după ce-i furase caii.

La o altă lună i s'a îmbolnăvit nevasta şi... a murit şi ea!

Apoi văduv, cu copii mici de gât, cu cheltueli în toate părţile, a scoborât. A tânjit patru-cinci ani, sărac lipit. Apoi l'au mai uitat relele. S'a însurat de al doilea. I-a crescut Neculae. L'a însurat. A părăsit cai şi vaci la loc şi... iar a ajuns om ca în vremea dintâi.

Ce se pornise pe capul lui?

Blestem? Mânie Dumnezeească? Il căra vre-un păcat?

Mister!

*

Acum vreo opt ani mă dusesem prin Bucureşti să-mi cumpăr haine. Era în săptămâna mare de lângă Paşti.

Mi-am cumpărat haine şi pălărie şi fiind denia mare, am fost la Mitropolie. Acolo am pus mir dela moaştele Sf. Dumitru în pălărie, cum am văzut că făcuse mulţi şi am plecat la gară să viu cu trenul de 11 şi 40 acasă.

La gară am văzut că portofelul îl pierdusem sau mi-l furase. O primă pagubă.

M'am pus în tren fără bilet, în nădejdea că nu m'o prinde conductorul. Dar m'a prins şi m'a dat în gara Ghergani. Până să plece trenul, un jandarm Mărculescu, de fel din Odobeşti m'a făcut scăpat. Când o fi întrebat şeful gării Ghergani, eu eram departe. Dădusem de a doua nevoe şi... scăpasem.

Pe drum însă venind spre Conţeşti, m'am întâlnit cu şase hoţi, care m'au luat la bătae, mi-au luat pălăria şi legătura cu hainele şi abia am scăpat cu fuga.

Acasă am ajuns cu capul gol, cu nasul ca pătlăgeaua, şi vai de mine! Mirul sfântului Dumitru sburase şi cu hainele şi cu pălăria.

A treia nevoe cu pagubă, frică şi bătae, dar... scăpasem.

De ce mi se pornise aşa?...

Bănuesc, că din pricina necredinţei mele d'atunci. Mă dusesem la Mitropolie ca la Teatru, să văz cum este înnăuntru şi cum cântă.

*

Şi-mi vin multe întâmplări d'astea în cap, că m'au pus pe gânduri mistice. Par'că înţeleg de ce bieţii oameni bătrâni, ajung să creadă în lucruri ce noi tinerii, le socotim superstiţii ori ab-

IUBIREA MEA

Iubirea mea nu-i raza norocului visat
De tinere fecioare, nu-i visul ce în casă
Un înger îl aduce pe aripi de mătasă
Şi lângă pieptul tânăr îl culcă, lin, în pat.

Iubirea mea nu-i raza fecioarelor visări
Iubirea mea-i o noapte ţesută din mistere,
O noapte care fuge de pace şi tăcere,
O noapte 'ndrăgostită de sbuciumate mări.

Senină undă lină, ce m'ai oprit în loc
Să te ascult o clipă, iubita mea, oceanul
Se sbate şi mă chiamă şi eu sânt uraganul
Menit în veci să n'aibă de linişte noroc.

G. ROTICĂ

surdităţi. Câte au păţit bieţii bătrâni—tineri necredincioşi şi ei odată—până au fost întorşi de împrejurări şi întâmplări ciudate, spre calea mistică a credinţelor şi a socotitelor păreri absurde.

Orice om, înaintând în vârstă, pierde pe nesimţite nebuniile tinereţii. Intâmplări şi fapte ciudate se strâng în cursul anilor şi omul ce le-a păţit, vrând-nevrând, caută să le distrame cu mintea, să le dea de rostul lor logic şi.... nu le dă. Atunci ajunge să creadă în ceva ascuns în jurul lui, ascuns ca aerul ce este, dar prea puţin se vede; ca electricitatea ce este, dar nu se vede; decât când isbucneşte ca scânteie; ca atracţia corpurilor ce este, dar nu se vede; ca undele acustice şi electrice ce sunt, dar nu se văd; ca atâtea alte multe forţe, ce foiesc pe de rând şi oriunde.

Bieţii bătrâni cred în toate, tocmai ca cei ce fripţi cu ciorbă, suflă şi'n iaurt.

Cine ştie de nu au ei dreptate şi n'avem noi cei îndoiţi de toate?

Câte forţe misterioase n'or fi plutind împrejurul nostru, cari se amestică în viaţa noastră, fără să vrem şi fără să ştim.

Bine este, ca decât să ne îndoim de toate, să le cercetăm pe toate. Poate aşa, punând la un loc, ciudatele noastre întâmplări, vom ajunge să cunoaştem ca mâine ceva mai mult ca azi, din lumea misterioasă ce pare că ne împresoară.

I. C. VISSARION

□ □ □

PASTEL

Soarele-a tivit cu pară
O spărtură-a unui nor
Şi e gata să răsară
Ca pe-o gură de cuptor.

Pe-o vălcică — toată floare —
Trec, în turme, albe oi:
Clinchete mângâetoare
Picură din aci oi...

Cu pe umeri bundă veche
Pasă beciul după turmă,
Doine dulci, fără pereche,
Risipind în a lui urmă...

Acum soarele străbare
Cu surâsu'i, larg, în zări...
Lanurile rourate
Ard — potop de lumânări.

Şi cu cât în aur creşte
Uriaşul zării ban,
Tot mai mult se aureşte
Vale, turmă şi cioban.

V. MILITARU

CRONICA MUZICALA

Sala Liedertafel. — Al II-lea concert al violoncelistului C-tin Genovitz, cu concursul d-nei Moreau-Leroy şi al d-rei Margareta Rădulescu.

Sala Ateneului. — Recital al compoziţiunilor d-lui G. C. Cosmovici executate de d-ra Eug. Papa Costea şi de d-l N. Caravia.

D-l C-tin Genovitz, care ne-a convocat la o a doua audiţiune, de data asta în sala mai intimă a societăţei „Liedertafel", face parte din categoria acelor instrumentalişti cari nu-şi mărginesc ambiţiunea numai la mânuirea mai mult sau mai puţin dibace a instrumentului lor: acest tânăr muzician e de părere că virtuozitatea nu e decât un mijloc. El nu caută să fie nici regele trilului, nici împăratul stacatului, nici sultanul cantilenei suave: efectele de virtuozitate pură, îl lasă rece: ţelul său scump e interpretarea, agentul nedespărţit al degitelor sale e nu numai inima, dar şi creerul.

De aceia, tânărul absolvent al clasei d-lui Dinicu, dându-şi seama de micimea drumului parcurs de dânsul în domeniul nemărginit al muzicei, se hotărâ, într'o bună dimineaţă,—setos de învăţătură,—să plece spre ţările unde muzica e slăvită, şi porni spre Berlin, în tovărăşia credinciosului său violoncel; bătu la uşa lui Hugo Becker, maestrul-violoncelist vestit, şi uşa i se deschise mare.

Ucenic atent şi inimos, inteligent şi plin de râvnă, el se puse pe învăţătură sănătoasă, desbărându-se de cusururi numeroase, deschizând în sfârşit ochii înaintea frumuseţilor nebănuite, şi făcu aşa de bine încât termină cu succes clasa de perfecţionare a marelui şi bunului său dascăl.

In rarele ore ce-i lăsa libere studiul violoncelului, — instrument de o exigenţă de fată frumoasă,—muza compoziţiei, care-l urmărea ispititoare de când era încă pe băncile conservatorului nostru, îl împinse spre calea lui Humperdinck, şi sub aripa ocrotitoare a delicatului autor al lui *Häensel und Gretl*, tânărul pribeag depe malurile Dâmboviţei, se puse să scrie fugi şi iar fugi, până când îşi îmlădiă cu desăvârşire pana.

Culegând astfel din stupul de miere german, tot ce i se păru mai bun, albina noastră îşi strămută câmpul de activitate la Paris, unde,—tânăr necunoscut,—izbuti să obţie, în urma unui concurs meritos, — el străin, în faţa a numeroşi candidaţi,—un pupitru de violoncel la orchestra operei-comice, cea mai bună falangă instrumentală de teatru din oraşul-lumină, fiind totdeodată primit şi în clasa de compoziţie a lui Paul Vidal.

Toate acestea denotă o straşnică voinţă, o conştiinţă dreaptă despre rolul adevăratului artist: ele trebuesc date drept pildă tinerilor noştrii ce se devotează muzicei.

Astfel armat, d-l C. Genovitz nu putea de cât să placă cunoscătorilor de muzică în *Sonata* lui Corelli expusă cu atâta seninătate, în *Aria* lui I. S. Bach tălmăcită cu o perfectă unitate de stil, în melodiosul şi expresivul *Lento* din *Chants russes* de Lalo, în *Sonata* lui Cesar Franck, în care muzicalitatea originală dar adâncă a virtuozului nostru, s'a complăcut în efecte variate de sonorităţi, în frazări subtile, în accente de o intensitate cari au copleşit micile umbre datorite nervozităţei extreme a unei firi artistice nespus de simţitoare.

E o adevărată bucurie sufletească de a putea semnala printre tinerii noştrii muziciani, pe un artist atât de mândru şi atât de cult!

Ne place a nădăjdui că-l vom putea aprecia în viitor şi sub aspectul compozitorului.

D-na Moreau-Leroy, — pribeagă şi dânsa, dar în ţara noastră,—e o pianistă care s'a distins la mai multe concerte din actuala stagiune: a acompaniat cu o neobişnuită autoritate, şi în *Sonata* lui Franck, în care partea pianului e de o importanţă atât de mare, a cules aplauze justificate cu prisosinţă prin probitatea unei interpretări artistice care a ştiut să pună în lumină, frumuseţile neasămuite ale acelei pagini celebre. In *Tema cu variaţiuni* de Camille Chevillard, distinsa pianistă pariziană a desvoltat o strălucită virtuozitate, cu foarte interesante opoziţiuni de timbruri, punând în relief amănuntele armonice atât de ingenioase şi liniile melodice unei opere pianistice ce nu poate de cât să intereseze print'un scris de cea mai muzicală iscusinţă.

O notă de naivitate căreia nu-i lipsea graţia, ne-a dat-o în *Caro nome* din *Rigoletto*, vocea clară a d-rei Margareta Rădulescu, o voce a cărei cristal ar deveni un adevărat briliant în mâinile unui maestru isteţ.

La acea audiţiune atât de reuşită, prezida, — rază de soare nespus de binefăcătoare,—Regina Maria,—Ileană Cosinzană din poveşti,—care prin augusta-I prezenţă, a dat meritosului tânăr muzician, un imbold nepreţuit spre acel *„mai bine"*.

* * *

D-l G. C. Cosmovici a dat şi anul acesta, recitalul obişnuit al operilor sale.

Aproape întreg programul era însă compus din pagini executate la recitalele precedente, astfel că interesul acelei ore de muzică a fost considerabil micşorat pentru aceia ce veniseră să-şi dea seama despre activitatea prezentă a compozitorului: muzica drăgălaşă a d-lui Cosmovici nefiind din acele muzici cari pot suporta nenumărate audiţiuni.

D-ra Eugenia Papa Costea interpreta credincioasă a compozitorului, a cântat numeroase romanţe şi fragmente din operile *Fântâna Blanduziei* şi *Marioara*, cu o voce care a mai câştigat în căldură comunicativă, — („Desperarea Getei" din *Fântâna Blanduziei*,—) şi în farmec, —(*Şi daca ramuri bat în geam....*)

Această graţioasă cântăreaţă veşnic în progres, a fost viu aplaudată şi acoperită cu flori.

D-l N. Caravia, tânărul pianist a cărui lăudabilă activitate trebue încurajată, a executat cu preciziune operile de piano ale d-lui Cosmovici şi a acompaniat pe talentata lui parteneră.

M. MARGARITESCU

□ □ □

CRONICA DRAMATICĂ

Caragiale — inedit

Cu toţii ne-am îndreptat paşii copilăriei şovăitoare spre comediile lui Caragiale, atunci când teatrul ne părea o lume plină de farmec şi de taine, cu cei dintâi ochi de femee sclipitori sub lumina rampei, cu cea dintâi ispitire a unei vieţi rătăcitoare, cu cea dintâi bătae grăbită a inimei şi poate şi cu cea dintâi întâlnire de dragoste. Cu toţii am fost apoi câştigaţi de cuvintele de duh ale lui Caragiale, de tipurile lui, pe ale căror originale le mai cunoaşteam încă în oraşele noastre de provincie. Am văzut pe contemporani prin ochii lui Caragiale; am silabisit abecedarul vieţii în piesele şi schiţele lui, atât de necruţătoare faţă de micimi şi de aparenţe.

De Caragiale ne leagă deci amintirile copilăriei. Tipurile lui au ajuns adevărate simboale; cuvintele lui de spirit, rostogolindu-se prin lume, au intrat în limba noastră zilnică. Nu le poţi ocoli; le întâlneşti pretutindeni. Trăesc în miile de guri ce le rostesc fără tă le ştie isvorul. Sunt cuvinte ce au rămas cu un anumit înţeles dat de Caragiale: de pildă expresia „micile economii" va păstra multă vreme încă ironia celui mai muşcător dintre scriitorii noştri.

Când atâtea înrâuriri sentimentale se răsfrâng din opera lui Caragiale, cum am putea-o judeca în toată nepărtinirea? Când fie care vorbă a lui găseşte încă un răsunet, cum am putea-o cântări cu scumpătate? Cu toţii — din generaţia mea—am cunoscut pe Ghiţă Pristandă, pe Conu Leonida sau pe Caţavencu. Suntem deci în drept să-i socotim nemuritori, după cum generaţia trecută socotea nepieritori pe Coana Chiriţa şi pe Guluţă ai lui Alexandri. E la mijloc o legătură sentimentală. Să lăsăm scurgerea vremii. Judecata viitorimei va fi mai cumpătată şi mai rece, când „tipurile" lui Caragiale vor fi dispărut cu desăvârşire. Căci încep să dispară; unele sunt chiar numai o amintire.

Nedumeriri grele se ridică aşa dar în preajma operii lui Caragiale. Ea poartă într'însa multe elemente de succes trecător, de actualitate — pe care le luăm drept lucruri veşnice.

DE LA TEATRUL NAȚIONAL

D-na **Macri-Eftimiu**, care a avut în **Ringala** o creațiune fericită.— D-nii **Mihalescu** și **Belcot** în călugării din aceiași piesă.

„Fie de orice școală, scria undeva Caragiale, de ori ce gen, de ori ce dimensiune și proporție, aibă tendință sau nu, urmărească sau nu vre-o teză, dacă e însuflată de un talent, opera va fi și va trăi, puțin importă cât: o clipă, un veac ori mai multe. Ori cât va fi trăit, dacă a trăit, e destul. Intre a nu fi și a fi, e o nemărginire, față de care deosebirile de durată a ființelor sunt reduse la nimic".

Pusă astfel problema (și parcă scriitorul a bănuit că i se va pune și lui), negreșit că opera lui Caragiale a trăit și trăește încă...

E întrebarea însă: o clipă, un veac, sau mai multe?

— „Puțin importă", adaugă scriitorul.

— Dimpotrivă, cred că „importă" foarte mult.

* * *

Astfel de nedumeriri aveam cu privire la opera lui Caragiale. Am citit-o din nou, căutând să desprind o judecată nouă, dar impresiile vechi trăesc; impresii de peste douăzeci de ani, întretăiate cu amintiri duioase și cu o întreagă înflorire de sentimente pe care nu ni le putem smulge din suflet. Nu putem ieși din personalitatea noastră, după cum nu ne putem lepăda de umbra pe care o aruncăm fără voe. Povestea lui Peter Schlemil e numai o poveste. In viață e altfel; sufletul este aderența actuală a unui lung șirag de amintiri și de momente trecute.

Un volum *inedit* de Caragiale trebuia deci să fie bine venit. Prin ajutorul lui îmi puteam verifica impresiile despre scriitor, fără să fiu zădărnicit în desfacerea judecăței limpezi de adaosurile sentimentale. Un volum nou e mai ales o peatră de încercare pentru un scriitor satiric și spiritual. Nimic nu evoluează mai repede de cât spiritul. Râsul e „mobil" ca și femeia.... In zece ani își schimbă cu totul expresia și obiectul. Ce ne făcea să râdem odinioară, ne lasă reci acum. Nici nu ne descrețim fruntea. Din întreaga operă a lui Shakespeare, n'a dispărut de cât partea comică. Bufonii lui sunt siniștri. A fi spiritual nu e un imperativ categoric al talentului. Dar nimic nu e mai jalnic decât un spirit ce nu te face să râzi. Nefiind o obligație pentru nimeni, devine o silnică tiranie pentru cel ce și-a luat de bună voe sarcina de a ne înveseli. Când nu isbutește, nu i-o iertăm.... Iar când isbutește, nu e pentru totdeauna. Formele spiritului se priminesc într'un număr de ani. S'au văzut scriitori cari au făcut să râdă o generație întreagă. După o lungă tăcere, începând să scrie din nou, păreau niște stafii—atât erau de străini de gustul nostru și de mijloacele râsului de acum! Nu-ți venea să crezi că au putut plăcea cândva. Numai arare spiritul unui scriitor străbate veacurile, rămânând proaspăt și anume atunci când nu e ieșit din ciocnirea cuvintelor, ci din situații. E spiritul lui Aristofan sau al lui Molière, care nu frământă limba și nu chinuesc cuvintele pentru a scoate scânteia veseliei. Râsul lor e râsul larg și bogat al naturii ce împerechează adesea atât de ciudat lucrurile. Din contrastul ascuns în firea vie sau moartă se naște râsul veșnic.

* * *

Iată pentru ce am deschis cu o îndreptățită nerăbdare noul volum *„Abu-Hasan"*. Caragiale inedit! Nici nu se putea un prilej mai bun pentru verificarea impresiilor mele asupra marelui satiric. Plecându-se peste lucrări necunoscute încă, judecata critică urma să se desfacă din lianele vechilor păreri. Puteam, în sfârșit, citi ceva din Caragiale cu ochi noi....

Din nefericire, însă, nerăbdarea îmi fu zadarnică.

In fruntea volumului este o bucată necunoscută încă: *Abu-Hasan*, o poveste orientală, în care nu găsim ascuțișul incisiv al penei lui Caragiale. N'are nici meritul de a fi originală. Intâmplarea lui Abu-Hasan, făcut calif pe o zi de Arun-al-Rașid, e cunoscută. Lipsită de invenția subiectului, nu strălucește nici prin pitorescul amănuntelor. Trebue să fie o lucrare mai de mult a lui Caragiale. Ori cum, nu poartă întipărirea personalității lui.

Mai rămânea totuși stilul și limba...

Limba! Toți criticii au lăudat limba lui Caragiale: o limbă proprie, nervoasă, energică; un stil sobru, eliptic.

In piesele lui, limba e ceia ce trebuie să fie: o limbă tulburată de mahalagisme, dar expresivă, energică, de o rară realitate, limba lui Ipingescu și a Cetățeanului. La niște astfel de oameni nici nu se putea alt grai. E propriu, concis, deformat, atât de deformat și legat de o clasă socială și de o clipă din evoluția noastră culturală, în cât va fi o veșnică nedumerire pentru posteritatea îndepărtată.

De câte ori însă această limbă sparge forma dramatică a dialogului spre a luneca la descripție sau la povestire, ea își păstrează din vulgaritate, ceia ce jignește de astă dată. Sobrietatea nervoasă nu poate ascunde lipsa de avânt și de poezie, de armonie și mai ales a simțului unei limbi curate, adevărat românești, crescută cu toată seva limbei populare și cu toată bogăția unui ritm generos. In schimb o frază scurtă, osoasă, trosnind din încheieturi, fără contur și fără moliciune; o limbă orășenească împestrițată de cuvinte nearmonice, străine și supărătoare.

Iată câteva pilde din *Păcat*, una din cele mai bune lucrări ale lui:

„Când seminaristul a îndrăznit să nesocotească *recomandațiile imperioase* ce-i fuseseră *comunicate*... scump a trebuit să plătească pasul *imprudent*. A fost o *maltratare* meritată... Sbirii însărcinați cu *corecțiunea* cutezătorului au făcut *exces* de zel".

„Cu încetul însă membrele pierd siguranța și *simetria* mișcărilor, cântecul e surd, *articularea inegală*... O sforțare, *excitată* de îndemnul *unanim* al *amatorilor*..."

„*Succesul colosal* și *spontaneu* n'a *afectat* cătuși de puțin pe omul nostru.

„Era o pagubă *reală* pentru atâția *amatori de giubușuri*".

Tot așa și în *Abu-Hasan*, care păstrează totuși farmecul povestirei orientale, găsim vulgarități ca:

— „Să nu mă crezi vre-un *terchea-berchea*..."

— „Ori gândești că-ți spun *moși pe groși*..."

Familiarități neliterare că:

— „Și *mătăluță* ești o mincinoasă.

— „In sănătatea *mătăluță!*

— Eu tot așl zice că ochii *mătăluță*...

Și în multe alte exemple pe care nu le mai citez. Ori mai găsim construcții ne românești ca:

— *Imi plăcea mai bine.... Al tău vechiu* Caragiale...

Sau o întrebuințare învechită și greoae a infinitivului în locul subjunctivului:

— E încântat *a primi*... Să-i facă cinste *a veni*...

* * *

Volumul acesta nou nu ne aduce deci nimic din ceia ce ne așteptam dela el: adică putința de a ne verifica impresiile despre Caragiale printr'o impresie nouă. Cum va fi întregit printr'un alt volum, să zicem nădejdiilor noastre să aștepte până la apariția lui [1]).

E. LOVINESCU

□ □ □

DIN MUNTI

In ziua sfântă de Arhangheli
Din munți ciobanul s'a întors,
Și cântă fetelor din fluer
La șezătorile de tors.

El are ochi de âfinele
Crescute sus pe Bârnărel,
Și plete lungi ca Voivozii,
De moare satul după el.

Târziu cu fluerul când trece,
Stau fetele pe la ferești;
Apoi, adorm ca să viseze
Un Făt-frumos de prin povești.

Pe la Florii, când iar se duce,
Cu turmele pe Giumălău,
Peste cătun se lasă dorul
Cu tainice păreri de rău.

Din vârf de munte când trimite
Un glas de bucium pe'nserat...
Pe pragul caselor din vale
Plâng toate fetele din sat.

V. HUȚAN

□ □ □

[1]) Vezi în aceiaș privință *Flacăra* An. IV No. 23, pag. 216. Deosebirea între d-l Lovinescu și editorii lui Caragiale, este că d-sa ar fi voit un Caragiale *nou*, pe când editorii au vrut un Caragiale *complet*. (N. Red.)

ECOURI

Pe cât se anunţă serbările din Parcul Carol *în amintirea lui St. O. Iosif, vor fi un prilej de frumoasă şi entuziastă manifestare a interesului pe care opinia publică îl poartă literaturii româneşti, căruia St. O. Iosif i-a dăruit o operă întreagă şi tot odată, cea mai sonoră şi mai virilă chemare a vremilor noui.*

—

Din versurile d-lui Victor Eftimiu — va apare în curând un volum cu titlul *Candeli stinse*, titlul poeziei pe care o publicăm pe prima pagină a acestui număr.

—

Asupra culturei germane—publică o broşură d-l *Const. Antoniade*, unul dintre puţinii Români rămaşi credincioşi filosofiei chiar după trecerea celui de al douăzeci şi doilea an al vieţii. Cu mult spirit sintetic şi cu o mare lărgime de vederi, d-sa apără teza care s'ar putea rezuma astfel :

„Nu găsim în cultura germană mari levalori de însemnătate universală, nu găsim nicăeri superioritatea sdrobitoare care să justifice enormele pretenţiuni ale germanismului cultural. Găsim o cultură puternică, desvoltată în direcţia firii profunde a neamului, în opoziţie, nu e vorbă, cu direcţia spirituală a moştenirii greco-latine,—găsim o mare putere de vieaţă, dar şi un nemăsurat orgoliu şi o nesfârşită poftă de dominaţiune....

„Europa nu vrea de loc să devină germană. Infrângerea Germaniei nu ar însemna desfiinţarea culturii germane. Nimeni nu o voeşte, nimeni nu o doreşte.... Dar înfrângerea Germaniei va însemna de sigur însănătoşirea ei".

—

Freamăt—se numeşte volumul de versuri, de curând apărut, al d-lui *Ion Sân-Giorgiu*, tânărul poet fecund, din poeziile căruia au fost publicate câteva şi în coloanele *Flacării*.

—

Trăznetul—este numele unei fiţuici „umoristice" germane care se dă gratis pe uliţele Capitalei şi altor oraşe. Această ridiculă fiţuică îşi propune să apere politica Germaniei în România şi să formeze opinia publică română în vederea orientării sale în politica externă....

Când ajunge cineva să apere cu mijloace umoristice o cauză atât de mare, nu poate obţine de cât un efect destul de trist. Dacă sunt ridicule cele câteva foi vândute, care se pasionează într'un chip remarkabil pentru Basarabia şi pentru Dardanele numai pentru că aşa poruncesc patriotismul românesc comanditarii dela Berlin şi Viena, sunt însă nespus de jalnice glumele de pe paginele colorate ale revistei umoristice care vrea să lumineze opinia publică românească asupra intereselor sale şi a sfinţeniei cauzei germane.

Dacă vor să ne „convingă" pe această cale veselă, au pornit'o bine ; urmărirea firească a procedeului ar trebui să inspire serioşilor guvernanţi dela Viena ingenioasa ideie a organizării unei mari companii de operetă cu un balet fin, amabil şi mai cu seamă numeros, care să încerce convincţiuni *„ad hominem"* — şi să isbutească, cu talentul bine reputat al producţiunivieneze.

Pe desenatorul revistei îi cheamă *Nae*, dar tiparul său e la *Bukarest*. Ceia ce ne face să credem, după cum a remarcat un mitică savant, că Germanii încearcă o nouă aplicare a procedeului latin: *Ridendo castigat mores* — adică, în traducere liberă : *râzând câştigă Moriţ* — zis şi Nae, dela Berlin.

—

Karl Lamprecht. — A murit la Dresda, originalul istoric german *Karl Lamprecht*, autorul unei noui concepţii istorice, noui cel puţin pentru literatura germană.

Karl Lamprecht privia Istoria omenirii ca o studiare aprofunzită şi multilaterală a culturii omeneşti şi de aceia trecea foarte uşor şi peste incidentele biografice şi peste cele politice nu se lasă condus de nici un fel de considerente sentimentale în studierea evoluţiei culturii omeneşti în genere şi a efortului cultural al fiecării naţiuni în deosebi.

In memorabilul său discurs de recepţie la Academie, d-l Iorga a expus în lineamente generale concepţia istorică a cercetătorului german. E singura citare în literatura românească a originalelor oqimii ale istoricului filosof Karl Lamprecht.

—

Reviste. — Au apărut :

La Revue Roumaine, an IV, No. 10, conţinând câteva traduceri interesante din Alecsandri (şi nu *Alexandri*) şi Duiliu Zamfirescu (Vieaţa la ţară).

Buletinul Seminarului Pedagogic Universitar din Bucureşti, An. I, No. 2, cu un sumar interesant pentru cei care cred că şcoala nu trebue să meargă mereu în virtutea inerţiei pe făgaşul vechilor deprinderi. Din acest punct de vedere *Seminarul Pedagogic* de sub conducerea d-lui Prof. C. Dimitrescu-Iaşi este un adevărat laborator de transformare a şcoalei româneşti sub acţiunea câtorva principii de metodă, simple dar fundamentale, pentru aplicarea cărora în tot învăţământul e nevoie de ani şi de ani. Ceiace mai cu seamă caracterizează activitatea teoretică şi cea practică dela acest seminar este completa sa lipsă de formalism pedagogic şi pedant, care n'ar putea decât să facă sterile toate încercările de a reforma şcoala unui popor dăruit cu un temperament vioiu cum e al nostru.

Buletinul reflectează o parte din activitatea de cercetători într'ale Pedagogiei a profesorilor seminarului. D. *En. Ionescu* se ocupă de metoda activă în Istorie d. *Sanielevici* de Cugetarea funcţională în învăţământul matematic secundar, d. *N. Moisescu* aduce contribuţiuni la Metodica Biologiei, d. *P. Haneş* analizează o chestiune de Literatură română, d. *I. Frollo* face teorie... practică, d. *I, Livescu* studiază dicţiunea in Şcoală şi d. *G. Şt.-Galaţi* dă un bogat material informativ asupra activităţii pedagogice a Seminarului şi a altora.

Al doilea număr al Buletinului este în vădit progres faţă de cel dintâi. Constatăm numai lipsa simţită a câtorva nume din sumar.

—

Cărţi primite:

Din Impărăţia Durerii — nuvelă istorică din vieaţa lui Ştefan cel Mare — de *Mircea Alexiu*. Ed. „Craiu Nou", Bucureşti.

In chestiunea volumului „Opere Complecte" de „Filosoful Conta", editat de C. Sfetea, întocmit de O. Minar — o foarte interesantă broşură de d-na *Ana Conta-Kernbach* care face observatiuni prea puţin măgulitoare pentru „materialul istoriografic" şi onestitatea literară a d-lui O. Minar. D-l Minar n'a luat încă cunoştinţă de această broşură ? A apărut în Iaşi, Tip. Goldner, 1915.

Legile Războiului din punctul de vedere al Dreptului internaţional şi Războiul actual — de *G. Meitani*, în Biblioteca Politică No. 21, Ed. Flacăra.

Lespezi de morminte (Dioscurii)—poem teatral — de *Cesar Pruteanu*. E o poetizare destul de străvezie a unui episod trăit ; pe lângă multe stângăcii, are şi unele versuri chiar ceva mai mult de cât corecte.

Una din fazele energiei este şi Conştiinţa Universală—o broşură, de inginer *P. I. Ciocâlteu*, care în demonstraţia acestei afirmaţii cu aparenţe paradoxale se întemeiază pe cele din urmă ipoteze ale ştiinţei pozitive. (Tip. Socec, Bucureşti, 1915.

—

Studii pedagogice. — Asupra *Orarului antimeridian în gimnazii şi licee* publică o broşură d-l *G. Bogdan-Duică*, cuprinzând trei conferinţe cu acest subiect ţinute, de d-sa la „Cercul profesorilor secundari". E multă atenţie meticuloasă în studierea unei problme care e în legătură cu cele mai importante chestiuni relativ la învăţământul secundar. Autorul e un partizan convins al orariului antemeridian, aducând în sprijinul tezei sale argumente pedagogice dintre cele mai ingenioase.

O distincţiune ar fi necesară: în clasele cursului inferior, unde activitatea formală a elevului este fireşte mult mai redusă în afară de şcoală, orariul ante şi post-meredian este necesar, mai cu seamă avându-se în vedere suprapopulaţia claselor noastre şi influenţa nefastă a mediului social. In clasele superioare, unde *ar trebui* să se ceară mai mult dela activitatea personală a elevului orariul antemeridian ar fi indicat. Această reformă, fără un control cât mai strâns al activităţii elevului, nu ar fi însă de cât o nouă lovitură adusă şcolii — a cării ţinută nu mai are nevoie de lovituri noui.

—

Poezii din războiu — găsim adese în ziarele româneşti de peste munţi. Simple şi naive, cele mai multe plâng ca o amară osândă războiul la care sunt nevoiţi să ia parte ostaşii români. Nici o scântee de entuziasm ; pentru „drăguţul de împărat" Românii luptă cel mult cu un dureros sentiment al datoriei.

Iată povestirea epică a unei lupte cu Sârbii, în *Românul* din Arad :

Deodată ce vedem
Şi vedem trupă sârbească
Dumnezeu să ne păzească
De naţia păgânească
Deloc poruncă venea
Ca să 'ncepem a puşca
Şi deloc focu-o 'nceput
Şi când bine s'o 'nserat
Atunci focu s'o gătat
Şi poruncă-am căpătat
Tare bine să păzim
Şi noi să nu adormim.

Şi noi bine am grijat
Ce Sârbii noaptea-or lucrat
Cum ei tunuri or gătit
Pentru noi de prăpădit
Eu deloc am melduit
Cum Sârbu s'o întărit
Ofiţerul o 'ntrebat
Pe maioru ăl din sat
Că cu noi rău s'o 'ntâmplat
Ar trebui 'napoiat.

Şi maioru porunceşte
Ca noi 'napoi să trecem....

Asemenea entuziasm domneşte fără îndoială în toate elementele internaţionalei armate austriace. De acela şi victoriile repurtate....

O singură vorbă, dacă nu eroică cel puţin foarte expresivă, am auzit între toate mărturisirile de războiu ale Românilor care luptă — cu eroismul născut, de altfel—pentru apărarea heghemoniei maghiare ; e un început de scrisoare care sună aşa : *„Eu, mulţumesc lui Dumnezeu, sunt din fericire, prizonier la Ruşi"....*

—

Hymus in Time of War (Imnuri pe vreme de războî) e o antologie de poezii patriotice engleze pline de avânt şi vervă, inspirate din atmosfera prafului de puşcă şi a obuzelor. Aranjată pe capitolele ca: „Our Native Land" („Ţara noastra mumă") „In Peril of the Sea" („In primejdie pe mare") şi „The Warsior's Rest" (Odihna răsboinicului) la fine cuprinde note biografice asupra autorilor.

Minunat document de entuziasm şi patriotism anglo-saxon.

□ □ □

□ □ □

ANUL IV
No. 31

FLACĂRA

16 MAIU
1915

ABONAMENTE:
In ţară: lei 6 pe an; 7 lei când se achită prin incasator. Pentru învăţători şi preoţi săteşti: lei 5 pe an
NUMĂRUL 15 BANI
TELEFON 41/7

LITERARĂ ∴ ARTISTICĂ ∴ SOCIALĂ
APARE SÂMBĂTA
DIRECTOR: CONSTANTIN BANU

ABONAMENTE:
Peste munţi: coroane 8 pe an; pentru preoţi şi învăţători coroane 6.50 pe an
In străinătate: 10 lei pe an
REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA:
Bucureşti
Str. Câmpineanu, 40

V I S U L

Să renegăm trecutul cu zări însângerate,
Şi, osândiţi de-apururi blestemului şi hulii,
Să sugrumăm în suflet vulturul care bate
Cu aripele 'ntinse de-asupra Albei-Iulii?

Şi să uităm, când încă stă pe câmpii maghiare
Nerăsbunatul sânge al neamului pribeag,
Că visul cel mai falnic ne-a fost adus în ghiare
De vulturul, ce 'n luptă, sburase de pe-un steag?

O! visul nostru, visul purtat prin vijelie
Şi pe câmpia Turdei rostogolit cu ţeasta
Cumplitului Arhanghel, de-acuma să ne fie
Ucis, pentru vecie, de sabia lui Basta?

Voivodu-i mort... Dar visul în noi mai amplu bate:
El e vulturul falnic, alungător de ulii,
Ce-acum îşi cheamă steagul din zări însângerate
Să-şi fluture mătasa de-asupra Albei-Iulii!

Mircea Dem. RADULESCU

NOTELE SĂPTĂMÂNII

Războiul Italiei

Italia a intrat în războiu.

Iată ştirea cea mare — faptul care, alături de intervenţia Japoniei în China, în lipsa şi fără voia Europei, va face din actualul războiu un început de epocă istorică.

Italia fusese până la Napoleon un simplu sarcofagiu de amintiri mărețe, o ţară ce se da primului învingător, fără conştiinţă şi fără mândrie. Poftele tuturora se îndreptau spre dânsa; dela regii barbari din codrii Germaniei păgâne şi până la cel din urmă Habsburg, oricare stăpânitor din Răsărit, din Nord şi din Apus, voia să răpească o fâşie din frumosul ei trup şi să-şi imortalizeze fruntea cu fantoma-coroană imperială a Romei eterne. Herulii, Ostrogoţi, Longombarzi, Bizantini, Franci, Arabi, Normanzi, Unguri, Germani, Spanioli şi iarăş Francezi şi iarăş Germani până în pragul zilelor noastre au făcut din Italia o cetate de pradă, un câmp, cel mai sângeros câmp de luptă, o ţară de miragii strălucite, în care aştepta pare că cea mai frumoasă curtezană, într'un decor de frumuseţi visate, pe cel mai viteaz cuceritor.

Şi dacă, timp de patrusprezece veacuri, Italia nu a fost mereu sclavă, e numai pentrucă poftele unuia se ciocneau de poftele altora — şi din sângeroasele lupte rămâneau pentru frânturi din fermecata ţară răgazuri de libertate, în care ea putea să adune comori de pe îndepărtate tărâmuri şi să creeze frumuseţi eterne din geniul său, care, de desgustul ticăloşiei pământeşti, căuta scăpare în visul artei divine.

Pentru cuceritori, un popas în care să-şi oprească fugarii sau un alcov de curtezană; pentru visători o ţară de morminte şi pentru diplomaţi o simplă «expresie geografică», Italia părea osândită unei neputinţi eterne, cu atât mai dureroase cu cât se punea, fără voie, în paralelă cu strălucirea şi puterea romană.

Şi totuşi ea s'a ridicat, după svârcoliri chinuitoare, la o atât de temeinică putere încât astăzi a ajuns să fie socotită de către unii drept unicul arbitru al războiului dintre cele două grupe de mari puteri. A trecut prin jertfele crunte a patru revoluţii şi a două războaie pentru libertate şi a transformat expresia «geografică» într'un organism politic unitar; dar apoi tânărul regat a trecut prin primejdia şi mai mare încă — fiindcă istoveşte — a declamaţiei sterile, a încoronării cu laurii, nemeritaţi, ai strămoşilor, a optimismului lesnicios, scăldat în fraze sonore, a tuturor păcatelor unei epoci de succese mari, dar departe de a fi triumfuri statornice şi desăvârşite. Se căpătase o formă şi trebuia o vieaţă reală care să o împlinească, să-i dea un suflet şi un ideal.

Dezastrul financiar şi nenorocoasa expediţie în Eritreia au fost pătrunzătoare rechemări la realitate şi la datorie, din beţia fericită a frazelor care se sileau să cuprindă toată gloria vieţii romane — reamintită frumos, dar irevocabil strânsă.

Fericită Italia care a trecut peste asemenea primejdioase, amăgitoare încercări şi îşi poate aminti fără să roşească de cuvintele aspre ale unui rege al său; «In Italia nimeni nu-şi face datoria!»

Prin muncă s'a cucerit pe sine însăşi, cu toate isvoarele puterii şi bogăţiei sale; prin cinste şi grijă reală faţă de cei mulţi şi umili a ajuns să schimbe un popor crescut în toate înjosirile supunerii într'un popor de oameni liberi, conştienţi, gata de sacrificii supreme pentru un ideal suprem.

Şi acum, deslănţuită de o alianţă nefirească, Italia poate păşi hotărâtă spre realizarea marilor ei destine. Cu un avânt asemănător aceluia al vechilor *Quirites*, poporul italian nu vrea să fie numai spectatorul marii drame din care se va reînălţa o nouă lume, nu se mulţumeşte nici chiar cu realizarea idealului naţional în paguba Austriei ce-şi desface moştenirea încă de pe patul de agonie — ci vrea să-şi întipărească voinţa în lutul, astăzi arzător şi însângerat, al omenirii de mâine, pentru a răzbate mult departe peste hotarele sale politice şi naţionale, în consolidarea unui *imperium* de însemnătate universală.

Când alţii luptă pentru hegemonie, Italia nu putea rămâne la litera tratatelor despreţuite, aşteptând să se înalţe neînfrânaţi stăpânitorii cari mâine îi vor dicta lege şi ei.

De aceia, oricât s'ar părea de straniu, avântul imperialist care mână Italia în războiu, realizează astăzi o armă mai mult în apărarea libertăţii popoarelor......

Războiul Italiei este, pentru regatul latin, încoronarea glorioasă şi însângerată a două decenii de propăşire severă; este, pentru istoria universală o nouă epocă de imperialism latin, şi pentru popoarele care au suferit şi sufăr de aceleaşi dureri o ultimă chemare la marea datorie a clipelor de acum.

Const PAUL

□ □ □

PENTRU PĂREREA LUMII

Cârciuma la „Arnăutul viteaz", scundă și șoldie, se sprijinea, ca un cerșetor în două cârji, în stâlpii parmaclâcului ei, abia ținându-și coperișul țuguiat, de două ori mai mare decât ea și care umbrea toată casa de jur împrejur.

Așezată la răspântie, în colț de stradă, par'că ațînea calea trecătorilor, dar își ascundea, vicleană sau rușinoasă, luminile ferestrelor sub cozoroc, ca să nu i se vadă nici rachiurile colorate din geamuri, nici mușterii momiți.

Eftimie Giagoga, cârciumarul, om harnic, sta înapoia tejghelei, gata să piară pe gura beciului, căscată lângă el; sta privindu-și mușterii, când pe unul când pe altul, și înghițea cu mulțumire, când vedea un pahar dat peste cap.

Dacă vre-unul din clienți nu se încurca, adică pleca de cum își sorbise băuturica, aruncând pe tejghea zece bani, Eftimie își călca pe inimă și mulțumia cu glas tare și plecându-se politicos. Gândul că unui mușteriu nu i-a plăcut băutura, că a găsit-o mai prejos de gustul lui, îl coclea pentru un ceas și-i strecura în suflet o grije, ca un șearpe de neastâmpărată.

Lui Eftimie Giagoga, nu-i plăcea nici vinul nici rachiul, dar își închipuia că era firesc ca toată lumea să bea, să bea mult, și bine înțeles în prăvălia „Arnăutului viteaz".

Totuș, el nu-și lăsa băuturile precum le primise dela podgoreni și rachieri! Vinul știa să-l limpezească cu clei de pește, să-l sporească, să-l facă vechi, să-l facă tare. Avea în pivnița lui o adevărată fabrică. Din nu știu ce neam de surcele fierte, din pepeni verzi, făcea un fleac de vin eftin cu care turba mahalaua.

Din vinurile adevărate, drese și întărite de el, amestecate cu vinul de surcele, scotea alte două trei calități. La rachiuri încaltea era mare meșter: făcea țuică, tescovină, drojdioară, și lesne ar fi făcut și lichioruri fine, dacă ar fi avut cui să le vândă. In maghernița lui puteai să beai și'n ajunul Crăciunului must dulce înăsprit — îl tăia cu muștar și-i oprea fierberea, după plac.

Poate că dacă băuturile lui Giagoga ar fi fost nefalșificate, el n'ar fi ținut atâta la ele, dar erau toate opera lui și avea deci de ce să se mâhnească omul, când vedea mușterii plecându-i numai după un pahar.

Cârciumarul era ajutat la treburi de două femei: de nevastă-sa, o muere oacheșe, naltă și uscată și de o servitoare, care-i era neam lui Eftimie pe departe, un fel de roabă pe vecie. Femeia asta, în vârstă ca de patruzeci și cinci de ani, încruntată și resemnată, alerga la treabă ca un câine mops la harță, cu capul înainte, tăcând și făcând repede ordine acolo unde i se spunea.

Amândouă femeile păreau ostenite de muncă; nevasta negustorului se vedea limpede că e cotropită, că muncește ca în vis, lucrurile stăteau să-i pice din degete, pe când servitoarea își biruia, par'că cu o voință încăpățânată toropeala, și punea putere și hotărâre până și în cele mai mici fapte ale ei.

Dar pe amândouă le cârmuia glasul stăpânului, ochii, gândul lui, care dacă le-ar fi părăsit o clipă, le-ar fi lăsat să fie năvălite de un somn adânc de douăzeci și patru de ceasuri!

Și s'a trezit deodată lumea care-l cunoștea, că Giagoga a luat cu chirie un maidan întins, că l'a îngrădit și că aduce cu carele lemne, de cer și de fag, lemne din pădurea lui! Și'n acelaș an, micul negustor și-a cumpărat casă mare, pentru el și de închiriat, și că'și lasă maghernița pocâltită. Și lumea s'a gândit la traiul lui în vreme de opt ani, cu murături și cu masline, fără slugi care să-l fure, și i-a făcut socoteala; dar tot nu eșa lămurit, de unde atâta bănet pe capul lui Eftimie Giagoga.

Eftimie avea treizeci și cinci de ani și putea deci să se încălzească până la desfătare la căldura averii și a sănătății lui.

Mutat în casa lui, la stradă, în trei odăi, pe când înainte vreme locuise numai una, se plimba când avea răgaz dealungul camerelor, cercetându-și mobilele noui. Se așeza la fereastră ca să privească puțina mișcare din stradă. Incerca să citească înfundat într'un fotoliu, o gazetă, ca boerii. Urâtul îi da ocol ca un motan somnoros, omul se plictisea se simțea prea singur. Chipurile afumate și triste, al nevestei-si și al bătrânei servitoare, îl enervau ca ceva vechiu, neschimbat, când toate se schimbaseră și se înfrumusețaseră.

Pe bătrână o așezase la depoul de lemne, ca să supravegheze cinstea lucrătorilor lui de-acolo. Nevastă-sa se ferea de luxul din odăi și nu părăsea bucătăria, deprinsă cu mirosurile ei, cu încăperea strâmtă.

Eftimie aduse o servitoare tânără și rumenă, ca să deretice casa urgisită de femeia lui, și să servească la masă.

Depoul de lemne creștea mereu și i se ducea faima. Magazii mari și temeinice, casa biroului de zid, cântare și mașini de tăiat sistematice, precum și eftinătatea, aduceau lume de pe departe, cai și căruțe pentru transport, grajduri și șoproane, o sumedenie de slugi la toate treburile, pădurea cu cer și cu fag, casa din care închiria o parte: erau atâtea laturi ale unei averi eșite ca din pământ, ca să-i rodească lui Giagoga și să-i poarte numele din gură în gură.

Dar foștii lui tovarăși de obidă nu păreau mai mulțumiți. Bătrâna Boja își ocolea stăpânul, care-i era și rudă, își vâra ochii într'un maldăr de lemne sau în lada unui cântar, când „domnul" se ivia. „Domnul" se părea c'o înțelege și n'are ce să-i facă. O ocolea și el, și numai de departe îi arunca o privire așteptătoare ca o oglindă, în care când izbeau privirile ascuțite de mustrare și de ură ale Bojei, Eftimie, neputincios, își ducea mâna la frunte, ca să și-o lase perdea peste ochi și găsea potrivit să se răstească la care-va.

UN AMURG DE PRIMAVARA

Era 'n amurg și floarea, zăpadă parfumată,
Și-o scuturau salcâmii pe strada sbuciumată.
Prin aer cărăbușii treceau în sbor greoiu
Mereu goniți de larma copiilor vioi.
Spre casă lucrătorii se întorceau trudiți.
La cei mai tineri ochii sclipeau neliniștiți,
Lucea nebiruită de munca zilei grele
In ochii lor o sete de-amurg, de flori și stele,
De-o altă viață nouă ce cobora în lume
Cu farmece și doruri, cu zâmbete și glume.

Iși scuturau salcâmii pe strada însetată
De flori și de viață ninsoarea parfumată.
Și-un cerșitor, cu ochii la floarea lor cătând,
Trecu pe lângă mine un cântec îngânând;
Și nu era un cântec ce-l cânt'-un cerșitor
In așteptarea milei, cu glasul plângător;
Un cerșitor cu vocea trudită de cerșire
Cânta 'n amurg pe-o stradă un cântec de iubire,
Cânta în sara plină de alba primăvară —
Și eu voiu blestema-o în veci frumoasa seară.

G. ROTICĂ

Din pricina Bojei, pe semne, îi era mai drag să sboare în trăsurica cu două roate şi un cal sur, ce şi-o cumpărase pentru alergături, sau să stea acasă, unde noua lui servitoare era datoare să-şi găsească de lucru prin odăi.

In omul care postise opt ani, cu murături şi cu masline, şi care se ghiftuia acum cu carne şi dormea şi cât nu dormise mai nainte, se deşteptaseră nevoi şi pofte mai neînfrânate, ca la altul. Omul adăpat cu urciorul de lut al răbdării, al lipsurilor, visase îndelung la plăcerile celor bogaţi, la desfrânarea şi la nepăsarea lor.

Sirma, nevasta lui Giagoga, din potrivă: ea nu se putea deprinde nici cu hrana cea nouă. Pe ea prânzurile îmbelşugate, grase, o îmbolnăveau, o îngreţoşau. Trăia mai mult cu mirosurile bucatelor, cu cartofi şi cu varză. In schimb Frosei, noua slugă, îi crăpa obrazul de sănătate.

Intr'o năzdrăvană de zi însă i s'a făcut şi Frosei rău şi a stat ca ameţită, rezemată de stăpână-sa în bucătărie. Când s'a desmeticit şi s'a văzut sprijinită tocmai de Sirma, s'a speriat ca un hoţ prins când fură şi-a fugit. Dela data aceia tot mai des i se făcea fetei rău, avea greaţă, îi venea să verse, alegea mâncările şi sta năucă şi galbenă câte un sfert de ceas.

Eftimie a priceput ce sunt greţurile şi năuceala servitoarei, şi o nouă speranţă i s'a deşteptat în suflet. Avea să fie tată. El era om cu vază şi cu stare, iar copilul lui urma să fie sănătos şi frumos, ca el şi ca Frosa. N'avusese parte de copil cu nevastă-sa legiuită, dar vina nu fusese a lui, lucrul era limpede. Vina fusese a Sirmei, ea era stearpă.

Simţea pentru nevastă-sa un dispreţ amestecat cu scârbă. Gândul cotorosirii de ea îi încolţise în minte. Dar cum? să divorţeze? Asta nu se putea! Cu foastele lui tovarăşe de cârciumă era ferecat pe viaţă şi pe moarte de o taină mare şi primejdioasă, pe care de câte ori şi-o aducea aminte tresărea, asculta, îi îngheţa şira spinării şi asuda tot. Trebuia să se îngrădească cu ele, să le ţină sub puterea ochilor să le mângâe mereu obrajii, cu mâna, ca la nevoe să le poată astupa repede gura.

Sirma întrezărise vag, apoi îşi desluşise tot mai limpede; dar tot bănuind aşa şi lămurind se şi obişnuise... Gândul că e un păcătos bărbatu-său era atât de copt în mintea ei, că nu se miră şi nu se indignă femeea. Sufletul ei de mucenică se mulţumea cu slaba drojdie de viaţă din trupu-i, care nu aştepta altceva parecă decât să tot sece, până la uscăciune.

Frosa şi Eftimie vorbeau într'o zi în casă...

— Mi-e teamă de jupâneasa... Aşa-i zicea ea stăpâne-si. Azi-mâine tot are să deschidă gura şi să-mi spună...

SPRE TINE DOAR

Ei

Iubito, dulce! Mă 'nspăimânt
De-atâta dor, de-atâta foc...
M'alung şi 'n van îmi caut loc,
N'am loc şi 'ntr'una mă frământ
De-atâta dor, de-atâta foc...

Ce flacără? De unde-o luaşi
De-atât mă arde şi mă bea?...
Ce demon ai topit în ea?...
In ochi-ţi mari şi ucigaşi
De unde flacăra o luaşi?

O, zarea tristului meu pas!
Şi tu, ce crud, şi tu mi-o treci!
Nici unda mânii tale reci
Nici boarea dulcelui tău glas
Pe sbuciumele ei nu-mi treci!

De ce durerilor m'arunci?
Sunt flori şi serile-s de Mai...
Am cerurile-albastre 'n grai
Şi'n pleoape aurul din lunci
Şi'n umeri purpura din Mai!

Am lungi şi fragede cărări
Ce-aşteaptă 'n ele să te-aduc!
Spre paşii care trişti mă duc
Cad ramurile-a desmierdări
Pe-atâtea fragede cărări!

Şi numai pentru ochii tăi,
Pe spaţii până 'n infinit
Am vrăji şi feerii de mit!
O, numai pentru ochii tăi
Am spaţii până 'n infinit!

Ori unde colţurile vagi
Ce'n spuma lunei se topesc —
Cu şoapte se adăpostesc...
Şi toate-s dulci şi toate-s dragi
Şi toate 'n lună se topesc!

Tu doar, tu singură lipseşti
S'animi şi 'n ochii mei pustii
Incremenitele beţii
Incremenitele poveşti
Ce cad sub ochii mei pustii!

O, de-ar fi fost otravă, nu
Parfum, surâsul tău dintâi...
De mult aş fi c'un căpătâi
In zările din care tu
Mi-ai dat surâsul tău dintâi!...

George **GREGORIAN**

El, care nu da niciodată înapoi, ci mai vârtos sărea înainte, zise hotărât.

— Cheam'o aci! Dreg eu!..

Frosa îşi privea buimacă stăpânul. Şovăia.

— Cheam'o aici! porunci el, şi tu să rămâi acolo....

Sirma, chemată, s'a strecurat în casă ca o pisică hămesită. Işi târa paşii şi privirea pe podele, aşteptându-se pare că să tresară, când va auzi glasul bărbatului ei şi să se oprească. Ea înainta încet, încet, mereu.

— Frosa are să nască pe curând... Ai văzut? ai priceput?

— Eu n'am ochi? îngăimă femeia.

— Poate că ai vrea s'o trimet la spital....

— Faptele tale, Eftimie!.. dojeni moale femeia.

— De, tu ai fost stearpă... Tu!

Tăcere de amândouă părţile. Eftimie tot el, rosteşte:

— Mi-e în gând să cresc eu copilul şi să-l înfiez. Eu şi cu tine. Poate voi avea norocul să fie băiat... De, gândeşte-te, eu pentru cine agonisesc? pentru cine m'am canonit şi?...

— Faptele tale, Eftimie!..

Sirma îşi ştergea ochii cu şorţul ei de bucătărie, cu pieptul strivit, cu capul plecat. Nici o răsvrătire.

— Te boceşti, cobeşti! Faptele mele! iată-le! casa asta, depoul de lemne, tihnă şi belşug în casă. Şi lumea ne salută până la pământ... Iţi spunea cineva până mai eri: sărut mâna cucoană Sirma? Da! Tu nu eşti proastă... Pricepi tu că ar fi bine să avem un copil, din sângele meu. Copilul are să fie şi al tău dacă l'oiu înfia... N'are să mai fie al Frosei!

— Şi-ai s'o goneşti pe mama lui din casă? Eftimie!

— Eu fac cum vreai... Frosa ne trebue, tu n'ai lapte, tot ar trebui o doică. Să rămâe la noi.

Pruncul Frosei, băiat sănătos şi mare a fost un prilej de voe bună şi de înseninare pentru Eftimie, cum niciodată nu mai avusese. Vecinii pricepuseră, şi dela ei aflase lumea toată, cine e tatăl copilului. Dar n'a căutat nimeni să-i turbure veselia Omului bogat îi sunt îngăduite mai multe plăceri decât celui sărac. In ochii mahalalei calicul ar fi caraghios şi când s'ar afla că e îndrăgostit de nevasta lui. Pe el îl prinde când se milogeşte către cei mari, când îi înjură şi îi bate pe ai lui. Şi pentrucă jupâneasa Sirma era şubredă şi posacă, iar Frosa voinică, grasă şi plăcută, bărbaţii îl dezmierdau cu ochii pe fericitul tată, îndreptăţin-

RĂZBOIUL IN CARICATURĂ

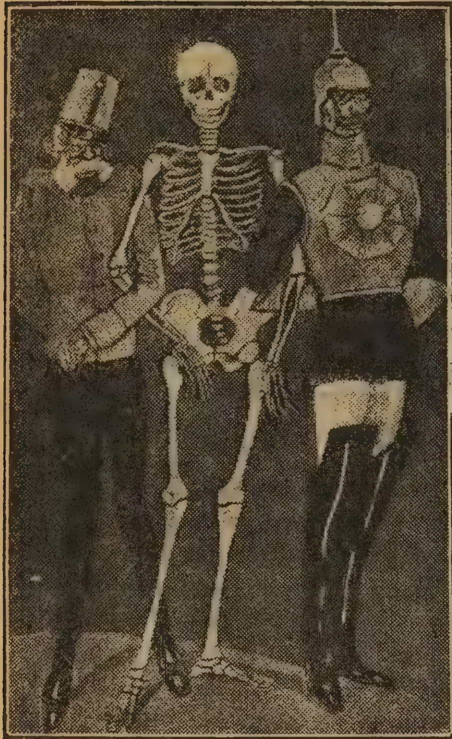

„Cei trei aliaţi"

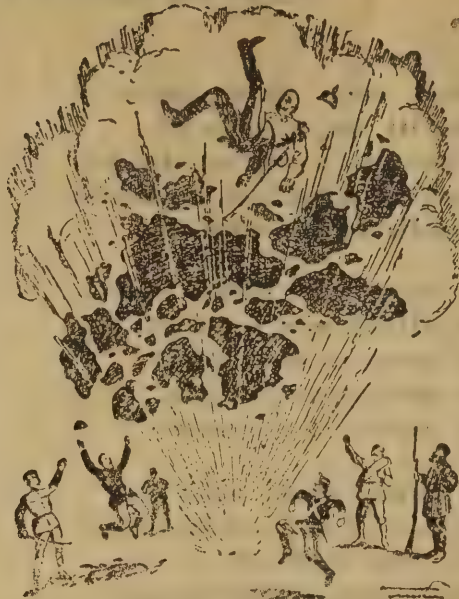

„Deutschland über alles!"

Tu, Dumnezeu bătrân, te du,
Căci la nimic n'ai slujit tu!
Ca să mă scape de-acest ***crach***
Iau în serviciu pe Alah

du-l iar femeile îşi aruncau ochii galeşi în calea lui.

Nu i-a fost greu lui Giagoga să-şi târască nevasta la tribunal ca să iscălească şi ea, după cerinţa legei, actul de adoptare al copilului Frosei, botezat Mihai.

Pruncul adoptat n'a fost luat dela sânul mumei, care-a rămas în casa lui Eftimie, alături de nevastă-sa, fără sfială, fără ceartă, ca şi cum aşa era firesc să fie.

Sub privegherea a două mume, copilul creştea neînfrânat şi se vădea un desmetic. Până la şapte ani, când a fost dat la şcoală, lucrul trecea nebăgat în seamă. Dar de prin clasa a treia primară, cartea care nici până atunci nu se lipia de capul lui, îi ajunsese o pacoste, de care el scăpa, ocrotit pe rând de fiecare dintre părinţii lui. Şi el avea trei. Umbla fugar, pierdea sau îşi vindea cărţile, îşi bătea tovarăşii de joacă şi făcea datorii la plăcintar şi la bragagiu. Frosa într'ascuns îl ghiftuia cu dulceţuri şi-i da bani de buzunar. Când ea voia să-l bată, băiatul găsea sălaş şi ascunzătoare la bucătărie, la maică-sa adoptivă. Amândouă mamele nu se simţeau destul de îndreptăţite să-l bată şi să-l mustre, după cum merita. Dar amândouă îi cocoloşeau isprăvile şi la nevoe îl făceau nevăzut de tată-său.

Eftimie, mulţumit că are un moştenitor din sângele lui şi pus sub ocrotirea legei, că afacerile i se măresc necontenit, privea departe'n viitor şi nu vedea decât cu ochii fermecaţi de seninul depărtării, copilul de lângă pulpana lui. Visa să facă din băiat un om iscusit, un boer învăţat şi vânturat prin ţările faimoase.

In clasa treia Mihai rămase repetent, cu toată mia de kilograme de lemne şi cele două perechi de curcani îngrăşaţi cu nucă, trimise plocon, la timp, profesorului. Eftimie l-a căutat pe fecioru-său trei zile, ca să-i rupă urechile şi să-l dojenească. Dar femeile îl ascundeau ca pe un ac. Tatăl, mulţumit oarecum că fiul său era atât de iubit în casă, de amândouă femeile, şi socotindu-l din pricina asta cu vre-un merit oarecare, necunoscut lui, se duse la profesor acasă. Acesta foarte încurcat, îl primi frângându-şi mâinile şi se desvinovăţi. Avea şi de ce, mâncase curcanii de pomană. Ne'ndoios că îi fusese foarte greu să lase repetent pe copilul d-lui Giagoga, dar îi fusese, spunea el, peste putinţă să-l treacă. Şi hotărâse să facă aşa şi spre binele copilului, căci nu i-ar fi folosit să treacă printr'o clasă fără nici o învăţătură. Domnul Giagoga îi datora cel puţin recunoştinţă. Şi profesorul cerea şi stăruia, cu gândul, bine înţeles la o plată bună, şi la o înoire de daruri, ca în anul viitor să-i pregătească el odrasla la învăţătură.

Trecutul tot şi-l uitase, cu prosperitatea afacerilor lui se deprinsese, aşa că Eftimie suferea mult din pricina lipsei de deşteptăciune şi a îndărătniciei băiatului, în sfârşit dovedite.

Mihai abia la trei-spre-zece ani eşise din şcoala primară. Tată-său nădăjduia că liceul, şcoală mare, cu profesori mulţi, cu copii de oameni bogaţi, îi va schimba feciorul.

In anul întâi de liceu Mihai fu dat afară pe un an întreg, pentrucă bătuse pe un licean dintr'a doua şi înjurase pe un profesor. După ce făcu trei ani în clasa întâia, fu dat afară, spre bucuria lui, din toate liceele statului. Tată-său dăduse plocoane în dreapta şi'n stânga, dar printre cei doi-spre-zece profesori ai liceului se găsiseră trei care să i le refuze.

Băiatul trecuse de şai-spre-zece ani, când într'o zi prefăcând scrisul şi iscălitura tată-său, ridică dela biroul depoului de lemne şase sute de lei. Şi de-atunci se făcu nevăzut.

In toată vremea asta de aproape 20 de ani, în afară de vălmăşagul şi de fierberea adusă de faptele băiatului câte odată, nu i se mai întâmplase nimic de seamă, nimic turburător familiei Giagoga. Imbătrâneau toţi după firea şi tăria fiecăruia. Eftimie făcuse pântece şi guşe, mişcările i se mai îngreuiaseră, faţa i se tăiase. Sirma fusese de vre-o trei ori bolnavă şi scăpase. Albise de timpuriu, ochii i se cufundaseră privirea i se spălăcise, chipul i se tăbăcise. Frosei, care era mai tânără, îi mersese bine până la fuga băiatului. De-atunci însă, ca şi cum sângele i-ar fi fost lapte şi fuga băiatului ar fi fost lămâie stoarsă în vinele ei, femeia se serbezi şi se încreţi de slăbiciune. Boja, care nu se cruţase, nu se odihnise, lovită la tulpină de toporul bătrâneţei, zăcea de doi ani, pe spate, într'un chiler al casei. Numai Sirma intra la ea, o ridica de pe perne, îi da de mâncare, o întreba de sănătate, îi schimba albiturile şi-i deretica sălaşul întunecat.

Veşnic dornic să-i cunoască lumea vrednicia şi sporul, Giagoga îşi mai clădi o casă, un palat aproape, cu trei caturi, pe bulevardul Pake. Dacă şi-ar fi ţinut banii ascunşi, în bonuri, cine i-ar fi dat respectul cuvenit averei lui? Omul era setos de părerea lumii. Prânzurile îmbelşugate nu-i mai ospătau şi sufletul. Adevărata lui mulţumire o culegea din ochii mulţimii fără nume care se căscau lacomi la trecerea lui. Lumea îl privea cu îndârjire, ca doar se va molipsi de norocul lui.

Dela fuga şi furtul lui Mihai, maică-sa adevărată, Frosa, căzuse în dispreţul lui Eftimie. El n'o mai putea suferi prin casă, o privea cu nişte scăpărări aspre 'n ochi de-i cădea farfuriile din mâni.

Dar Frosa, care nu mai era o biată slugă, stăpână prin munca şi dragostea ei statornică, vreme de douăzeci

de ani, în casa aceia, se răsti într'o zi supărată:

— Să-ţi aduci slugă cu simbrie, să nu te mai oţăreşti la mine-aşa!

— Diseară chiar, n'ai grije.

Frosa a trecut şi ea la bucătărie, la treburile curţii, la atâtea munci mărunte şi neţinute minte nici de cel ce le săvârşeşte. Eftimie s'a ţinut de vorbă. A adus în casă o nouă servitoare, fată de opt-spre-zece ani, curată şi zâmbitoare. Ea-l servea la masă, ea-i pregătea aşternutul, şi numai de ea se împiedica prin casă, după cum ceruse. Puteau s'o tot urască cele două femei, făgăduinţele trandafirii ale lui Eftimie îi dădeau fetei puterea să frângă toate înfruntările. După trei luni, Viţa rămăsese însărcinată.

De data asta lui Eftimie nu-i păru bine. In toată viaţa lui muncise şi se îngrijise de părerea lumii. Cine, auzind că are trei neveste, nu l'ar fi bârfit şi ocărât? Trebuia negrăşit să scornească ceva, care să orbească ochii lumei. Se gândi mult, neliniştit. Avea nişte case scunde şi vechi în curte, care rămăseseră goale de-o vreme. Mută pe servitoare în ele şi, după multă chibzuinţă şi dese înţelegeri cu fata, aduse un oltean, care se dădu drept ibovnicul ei de mai înainte, în ajun de a se căsători. O întreagă poveste, alcătuită aşa ca să semene cu adevărul, fu spusă şi răspusă vecinilor, ca să se înlăture orice bănuială. Intr'o privinţă aşa şi era, olteanul se înduplecase să ia pe Viţa de nevastă, înzestrată de Giagoga cu patru mii de lei.

In zilele acelea, baba Boja, fosta tovarăşe de muncă la „Arnăutul viteaz" simţind că i se apropie sfârşitul, chemă un duhovnic. Poate că Sirma ar fi lăsat-o să moară fără să-şi mărturisească păcatele, dacă întâmplarea nu făcea ca glasul bătrânei să fie auzit, poate numai pentru a cincea oară, de către Frosa. Frosa care nu ştia ce tăinuise până atunci bătrâna care-şi putrezea aşternutul în chiler, se grăbi să aducă preotul. Când omul bisericii a trecut prin curte, Sirma l'a zărit şi, urmărindu-l cu ochii, a văzut la cine intră. Şovăind s'a apropiat de uşa închisă după preot, şi a stat acolo, s'audă destăinuirile muribundei. A auzit tot; ce n'a auzit a priceput, pentrucă cunoştea şi-ea şirul povestei, şi a căzut leşinată la pământ, ca o rufă de pe funie.

Când a eşit preotul din odăiţă era galben şi aiurit de ce auzise. S'a împiedecat de femeia leşinată, dar a lăsat-o acolo şi a plecat, făcându-şi cruce.

Chiar în seara zilei aceleia bietul popă şi aşa slab din fire pe semne, a căzut la pat bolnav. Intrebărilor îngrijate şi grabnice ale preotesei a trebuit să le răspundă ceva. N'a putut să tăinuiască tot ce auzise părintele. Şi din ceeace a a spus Sfinţia Sa preotesei şi din ceeace a aiurat două nopţi şi două zile, faţă de lumea streină şi de doctor, a aflat toată lumea povestea crâncenă a îmbogăţirei, într'o noapte de toamnă, a cârciumarului Eftimie Giagoga.

Din spovedania bătrânei Boja, în tinda morţei, cumplita poveste se desprindea aşa:

Venise într'o noapte, la „Arnăutul viteaz" un albanez cu teşchereaua plină de aur şi hârtii. Ii fusese frică de hanuri albanezului, de lumea multă, necunoscută, din hoteluri, şi venise să doarmă la un consătean. Omul făcuse stare în România, venise prin Bucureşti pentru vre-o ispravă şi sta gata să plece, ca să-şi ducă avutul la ai lui. Dar vinul arnăutului i-a deslegat limba şi l'a pornit spre mărturisiri. Fălos şi-a arătat pe semne banii strânşi, şi-a istorisit isprăvile şi strădiunţa. Eftimie, în opt ani de nesomn, el, nevastă-sa şi ruda lui, abia agonisiseră şai-sprezece mii de lei! Şi cu ce chin, cu câtă obidă şi cu câte murături iuţi! Un macedonean adevărat, care admiră arnăuţii şi iubeşte vitejia, a mai văzut în viaţa lui sânge de om. Eftimie n'a pregetat,—norocul intră'n casă în fel şi fel de chipuri. L'a ucis pe bietul albanez, i-a tăiat beregata ca la o pasăre A găsit la el patru-zeci şi şapte de mii de lei. Trupul mortului l'a aruncat într'un puţ părăsit, ce se afla în fundul curţei şi pe care n'a băgat nimeni de seamă când l'a astupat cârciumarul.

Când a aflat Eftimie că Boja a murit s'a simţit uşurat de-o povară.

Dar chiar a doua zi dimineaţa, zi în care trebuia să aibă loc înmormântarea, veni vestea că preotul zace, că s'a îmbolnăvit de cum a plecat de lângă răposata, şi că nu va putea face el slujba îngropăciunei.

— Dar ce are? se apropie să întrebe Eftimie pe servitoarea preotului care vorbea cu nevastă-sa.

Când servitoarea l'a văzut pe fostul hangiu a rămas cu gura căscată ca la un minut. Apoi şi-a plecat cu putere fruntea spre pământ. Servitoarea popii răspunse, dar ca şi cum ar fi vorbit cu Sirma:

— Aiurează de-un omor... părintele... Nu ştiu ce i-o fi spus bătrâna.

Sirma se clătină pe picioare gata să cadă, Eftimie se învineţi. El avu totuşi puterea să intre în casă şi să se ascundă.

Perdelele erau lăsate, în casă era întuneric. Dar fostul cârciumar vedea limpede toată scena omorului, petrecută în cârciuma zăvorită şi oblonită bine, sub lumina mare şi galbenă a unei lămpi atârnate. In casă era tăcere, dar îi era plin auzul de vâjiit ca o peşteră de larma unei cascade.

Vedea bine Eftimie că albanezul îngropat de el în fundul puţului cu atâta pământ, se ridică plin de sânge sub văzul lumii. Eftimie care'şi mărise şi-şi întreţinuse faima în lume, cu hărnicie şi cinste, vreme de douăzeci de ani, nu mai putea să fie pentru nimeni decât un ucigaş.

— Dar cine, îşi zicea el, ar fi fost atât de nerod, să-l scape din mână pe albanez? Un om de care nimeni n'are să te întrebe nici mâine nici poimâine? Gata să plece într'o ţară depărtată. Ţi-a fost adus de noroc în casă, cu patruzeci şi şapte de mii de lei în pungă. Nimeni nu ştie că a intrat în casa ta, nimeni nu poate să ştie ce-ai făcut cu el. Cine ţi l'a trimes: dracu or D-zeu? cum poţi să bănueşti ce are să se întâmple peste douăzeci de ani? Când ai norocul în mână îi vezi numai strălucirea, de unde să-ţi treacă prin minte ce are să aiureze un popă şi-are să te dea de gol?

— N'ar fi bine, să întreba el, căutând să-şi limpezească larma din gânduri, să intru în vorbă cu servitoarea popii, s'o descos, să aflu dela ea tot ce a hodorogit tâlharul de popă, în aiureala lui, iar tăcerea ei s'o cumpăr?

Cu servitoarea aceia, în ochii căreia citise toată spaima ce-o insufla lumii crima făptuită de el, simţea că i-ar fi fost greu să stea de tăinuit între patru ochi. Şi apoi, cel puţin tot atât cât ştia servitoarea, ştia şi preoteasa. Adică ce alta era de ştiut decât că a ucis un om şi i-a luat avutul? A, ce-i drept, toată bogăţia lui de-acolo isvora din sângele albanezului, care ţâşnise din gâtlej până în tavanul afumat al cârciumii; ce lire turceşti frumoase! şi cum le-a sorbit cu ochii şi ce lumină de răsărit de soare născuse din chimirul albanezului când el, Eftimie a răsturnat chimirul pe pat! Numai atât păcat a făcut el, Giagoga! Şi de atunci câtă dibăcie şi muncă! Astăzi banii albanezului sunt moft pe lângă averea lui. I-ar da bucuros mortului banii înapoi! I-ar da bucuros şi îndoit, lui sau flecarului de popă!

„Dar cine mai putea să ştie de... crima lui?" se întreba Giagoga. Neamurile popii şi ale preutesei, doctorul care l'a căutat pe nemernicul de popă, vecinii; din spusele servitoarei!.. Mulţi! Când patru-cinci oameni ştiu despre o faptă aşa de cumplită pentru mintea lor, pentru curagiul lor, şi când fapta asta e legată de numele unui om cu vază, i se duce vestea şi dincolo de ţara românească.

— Şi dincolo de ţara românească? se întrebă Giagoga isgonit în închipuirea lui din oraşul pe care visa să-l cucerească. Nu! îşi răspunse el, dacă trec graniţa,—scăpat!

Se adânci mult în viziunea plecării lui din Bucureşti. Era cuminte să nu piardă vremea. Oasele mortului stăteau martore neclintite în fundul puţului. Se întreba dacă avea puterea să tăgăduiască în faţa lor şi nu ştia dacă ar fi putut să tăgăduiască mult, neclintit. Şi-apoi şi dacă el ar fi putut, Sirma, nevastă-sa, l'ar fi dat de gol, poate.

Lămurit lucru: fiecare minut pierdut

îl putea duce la ocnă. Omul stase destul în cumpene, se întrebase ceasuri întregi, trebuia să se hotărască din vreme.

Eşi în stradă, strecurându-se ca un hoţ din casa lui, opri o trăsură şi o lăsă să meargă tot înainte. Voia să-şi scoată un paşaport, ca să treacă graniţa în Bulgaria. Dar pe drum îşi aduse aminte că paşapoartele se scot dela poliţie şi nu pe dată. Dădu drumul trăsurei şi se întoarse acasă, încet, covârşit. Servitoarea cea nouă, Viţa, intrase în durerile facerei. Eftimie, înduioşat şi de ea şi de celelalte două femei şi de copilul lui, fugit prin streini, n'avea totuşi vreme de pierdut. Deschise casa de bani din odaia lui de culcare, strânse tot ce era monedă în ea şi lăsă cheia în broască. Trecu apoi la marele lui depou de lemne, ale cărui maşini se auzeau de departe vâjiind şi ţiuind şi, fără să-şi ia ziua bună dela cineva plecă spre gară, după ce-şi luase şi de-acolo toţi banii ce-i aflase în casă.

Mergea pe jos, buimăcit de gânduri. Intr'un timp se opri din mers, ca luminat.

— Sunt om bogat, îşi zise el, şi plec pentru totdeauna cu o mână de bani în buzunar. Să se afle groază, pedeapsă, stânjenire barem, şi pentru un om cu starea mea? In ţara asta or care om se vinde şi orice se poate cumpăra. Dacă m'aş duce eu la tribunal şi i-aş da procurorului o poliţă la mână de o sută de mii de lei, nu m'ar spăla el de sângele a o sută de albanezi păcătoşi? Eu am ucis numai un om, un om strein, un venetic pentru patruzeci şi şapte de mii de lei, n'ar putea el procurorul să scape un om, om de-aici cu situaţie, care-a hrănit o lume, pentru o sută de mii de lei? Dar la care procuror să mă duc? Cine ştie? In asemenea cazuri sunt înştiinţaţi, cred, mai întâi oamenii poliţiei. Treizeci de-ai poliţiei şi zece de-ai tribunalului! Pentru patru-zeci de inşi ar fi trebuit să omor şapte albanezi.

O mare amărăciune îl cuprinse pe Eftimie. Işi aduse aminte de Viţa,—iar era să fie tată. Dar n'avea vreme de pierdut. Gara era aproape.

V. DEMETRIUS

SĂ NU TE JOCI CU DRACUL

4 Acte în versuri de D. NANU, *după Richepin*

In Florenţa lui Laurenţiu Magnificul, pînă şi glumele aveau ceva din cruzimea epocei. Spadasinii fraţii Neri şi Gabriel Chiaramantesi, cari chinuiau pe poetul Gianneto din pricina spiritului său caustic, îl expun rîsului public vârându-l într'un sac, înţepându-l cu lovituri de stilet la partea cea mai simţitoare, şi cufundîndu-l de trei ori în rîul Arno. Laurenţiu Magnificul, căruia îi plăcea să se scape de proprii săi inamici, cu mâna altuia, îi dă lui Gianneto tot ajutorul său ascuns şi toată libertatea răzbunărei — o răzbunare fină, crudă, tragică, — aşa cum numai un florentin din vremea aceia, putea s'o imagineze.

SCENA III.

Tonnaquinci, Gianneto, Fazio.

[Intră Gianneto cu Fazio. E palid. Poartă o mantie roşie ca focul şi are capul acoperit de o glugă. Fazio e în tricou şi pourpoint negru.]

Gianneto

Eu însu-mi cavalere! Şi după cum mă vezi
Tot încă în vieaţă!

Tornaquinci *[apropiindu-se cu dragoste.]*

O dragul meu, să crezi,
Te socoteam de-a bine mort innecat, când iată...

Gianneto

...Magnificul Laurenţiu.

Tornaquinci

...îmi dă poruncă 'ndată
Să 'nchin în în astă seară o masă 'n cinstea ta,
Cu invitaţi,...

Gianneto

...de şapte tacâmuri...

Tornaquinci

...chiar aşa.

Gianneto

Da, tocmai câte suliţi primit-am în spinare
Sau poate 'n altă parte mai sdravănă îmi pare...
N'aşi şti să-ţi spun anume... atâta numai ştiu:
De mă 'nţepau în pântec, azi nu mai eram viu!
Oh! nu te-ascunde dragă, făţi cheful, râzi pe faţă.
A fost un joc, o glumă, o păcăleală 'n piaţă,
Obişnuita beffa: pui omu 'ntr'un necaz,
Şi ca întotdeauna, Florenţa face haz.

Tornaquinci

Dar pentru cine oare intrai în cheltuială?
Prieteni buni,—ori numai amici de mântuială?

Gianneto

Să fie masa pusă ca pentru-amici de soi.
Dar cei ce vin, mi-s duşmani, — rămâe între noi!
Sunt cei ce spre ruşinea mea, şi-a lor veselie,
Mi-au întocmit această unică şi hazlie

Beffa! [îşi scoate mantia, Fazio o ia şi-o pune pe un cufăr în fund.]

Tornaquinci

Şi cine-s oare? Chiaramantèsi, fraţii
Cei doi Gabriél şi Nèri? Ei, nu!

Gianneto

Ei blestemaţii!
N'a poruncit el bine Magnificul?

Tornaquinci

Fireşte...
Dar chiar cu dânşii masa s'o luăm, zău mă uimeşte...

Gianneto

Sărbăm doar împăcarea!

Tornaquinci *[ne încrezător]*

Voi împăcaţi!

Gianneto

Da, da,
Da, chiar amicul vostru Magnificul, el vrea;
El care vede 'n fraţii cei doi, doi inamici,
El care îi urăşte, — el vrea să vie aici
La masa ta, şi astăzi, — nu mâine — să le 'ntind
Prieteneşte mâna, şi 'n braţe să-i cuprind.

Tornaquinci

Tu?

Gianneto

Eu?

Tornaquinci

Cum, dup'atâta batjocură băete?
— In sac mi te cusură, şi ca pe-un castravete
Mi te-au murat în gârlă de trei ori...

Gianneto

Şi chitic
Tăcui...

Tornaquinci *(uimit)*

Dar bine dragă aceasta nu-i nimic?
Trei lovituri de spagă!

Gianneto *(cu furie)*

Pe-acelea, le țiu minte!

Tornaquinci *(râde cu hohote de isbucnirea precipitată a lui Gianeto.)*

Gianneto *(își ascunde repede furia.)*

Nu doar că mă mâhnește ce-a fost, — o! doamne sfinte —
O «beffa», glumă proastă, o uiți, te-obișnuești:
Zâmbind ți-a fost făcută, zâmbind o și primești.
N'o uiți? Tu cauți alta mai... veselă... firește,
Ori nepăsarea..,

[De o clipă servitorii au intrat cu lanterne în mâini; aranjând masa, au ascultat cu gura căscată. Tornaquinci e contrariat de caracterul de lașitate stranie, ce ese din cuvintele lui Gianneto. Se depărtează de dânsul.]

Tornaquinci *(a parte)*

Frica, săraca! Mă scârbește
Atâta lașitate... *[servitorilor cu un aer preocupat]*
E gata totul?
(Ii concediază cu un gest. Ei es. Tornaquinci se plimbă agitat.)

Gianneto

Ești
Neliniștit îmi pare, și nu-mi mărturisești.

(Tornaquinci e gata să vorbească; dar șovăe pururi stânjenit, apoi se uită la Fazio și-l arată lui Gianneto, care răspunde la această obiecțiune mută:)

Nu te sfii, vorbește; mi-e omul de credință,
E, ca și cum ași spune, a doua conștiință.

Tornaquinci *[după o șovăire, înfrigurat.]*

Ei bine iată: pentru un om de gust, om cult,
Maestru 'n eleganță, — și'nseamnă a fi prea mult
Când cineva se cheamă Laurentiu, stema țării, —
Chiar el să-ți poruncească rușinea împăcării,...
...Prea-i...

Gianneto *(tăindu-i vorba.)*

Hm... mă plângi; ori poate mă dojenești? — Ei nu!
Nici când n'a fost Laurențiu mai vrednic ca acu
De numele-i «magnific.» Și tactul, gustul lui,
In întâmplarea asta, e fin c'al nimănui...

Tornaquinci *(crezând că Gianneto glumește.)*

Ce inimă ușoară sub biciu de plumb ai frate!
Cum? scaldă? Cum? bătaia cu spângi mai jos de spate...
Ocara, — nu te poate schimba cu nici un preț
Făcându-te mai sombru și mai puțin glumeț?
Ce fel de fire-i asta?

Gianneto *(schimbând tonul.)*

Cinstitul meu senior,
Sunt mândru — căci tu singur, cum văd, ești doritor, —
Să-ți spun, lăsând de-oparte o glumă prea ușoară,
Că voi fi grav odată, — de cea din urmă oară.
Mai mult: greșala voastră pe seama mea, îmi place:
Ea este-o probă cât e de sigură, tenace,
Surâzătoarea mască ce 'n umbră mă ascunde....
Mă îndoiam eu singur... acuma pot răspunde.
Ți 'nchipui că sunt vesel și bun de chef în toate?
Ei bine sunt feroce!

Tornaquinci

O! asta nu se poate.
Nu rabdă ani rușinea, un om răzbunător!

Gianneto

Da, veșnic brânci în apă, bătut, ghiontit, — ușor,
Ușor să-mi zici netrebnic. — Sunt slab, nu am putere,
Dar n'am uitat nimica! Nebun sunt de durere
In fața îndrăznelii acestor doi vlăjgani,
Ce m'au ales victimă de atât amar de ani.
Nu 'ncap de îngâmfare în pielea lor, — șacalii!
Eram copii, țiu minte; — și de pe banca școalii
M'au îngrozit; de-atuncea sunt jucăria lor.
Erau puternici, mândri și spaima tuturor.
Mirat de-așa tărie, când ridicam spre ei
Privirea mea uimită ca 'n spre doi tineri zei,
Inmărmuream acolo cu mâinile pe piept.
De-odată către mine ei tăbărau de-a drept,
Și'n cap, în față 'n spate, în coaste, cu necaz
Mă buchisau în ghionturi, mă sgâriau pe-obraz!
«Ci apără-te» ceilalți strigau; «sus! în picioare,
«Nu te lăsà, dă-i și tu.» Ades o 'nvierșunare
Mă apucà... un deget de ridicam măcar,
Mă burdușau cu fața zdrobită de trotuar.
Ah! să-ți târăști vieața învins mereu... ce jale!
Să te 'nspaimânți de umbra chiar a ființii tale,
Nici inimă în tine să simți că nu mai ai!
Ași fi putut în urmă să fiu poet, — dar vai,
Nici în sărmana-mi artă eu vijelii nu pun
De când dorința-i moartă, și sufletul mai bun.
Doar spiritu-mi rămâne, — mi-i singurul tezaur:
O spadă oțelită, damaschinată'n aur.
Și râd, glumesc, în jocuri mă'ntrec, deși sunt trist,
Mă duelez, lupt singur adesea, ca artist,
Cu cei doi frați de pildă, — călăii mei; cu cât
Ei mă silesc să sufăr, ei bine, cu atât
S'ascute al meu spirit ca sabia de-o stâncă.
Mi-i zugrăvesc în minte mai tari de cât sunt încă.
Mult mai trufași, mai aspri, mai răi, mai cruzi îi voiu,
— Doar așì putea grumajii, cândva să le'ncovoiu...
Știi pe Neri; de nimeni nu-i frică, — bătăușul!
La tanțoși, pune piedici; la cei colțați, — călușul.
Mă rog, spaima Florenței, la toți le-a dat de hac.
Cu dânsul se măsoară doar frate-său, — alt drac.
Ei bine, gâzii ăștia ce-atât m'au chinuit,
O! râs al meu sarcastic, doar tu i-ai biruit!
Și râd, căci doar prin tine, rîs batjocoritor,
Ucis-am orice milă în mine, orice dor.
Mai rămăsese unul adânc: un dor ca focul...
Ucis și el! Sădit-am dispreț și ură 'n locul
Acestui vis: iubirea frumoasei Ginevra.
Neri află, și grabnic, punând ghiara pe ea,
Mi-o smulse, pălmuindu-mi durerea fără milă.
S'o văd! dar cum? De-acuma e-a lui, dulcea copilă.
Cercai să fac pe mândru, și asta mă perdu.
Tâlharii, mă pândiră: o cursă 'ntinsă fu,
Și-alunecai! De-aice porni ideea glumii.
M'au pus în sac, și iată, pe cheiu, în rîsul lumii
Mă prăvăliră 'n apă și mă bătură măr
Ca pe-un bufon...

[Un fior de desgust și de furie... oftează; apoi își revine și cu îndîrgire:]

ei bine, am rîs în adevăr
Și râd...

Tornaquinci *(cu spaimă mirat)* Nu!

Gianneto

Da! voi rîde! Căci mi-am ales sub soare
Pe cea mai minunată iubită vrăjitoare,
Femeia cea mai demnă de dragostea-mi vitează.
Ah, am să-i fac portretul căci ea mă'mbărbătează.
O văd aeve 'n față, cu ochiu 'n vid deschis...
Atât am adorat-o și-am posedat-o 'n vis!
E Răzbunarea! Are ochi verzi și arzători,
E veselă și râde cu dinții strălucitori;

Pe gâtul ei de piatră şi neclintit şi tare
O cicatrice roşă ca fulgerul apare...
Ea joacă-un dans sălbatic, cu-un gest nebun te cheamă:
„Fii hotărât şi vino cu mine, de-ţi dai seamă
Că poţi până la capăt de jocu-mi să te ţii...
Iubitului, dau toată beţia celor vii.
De va iubi femeia, ea-l va iubi nebună!
Stau graţiile toate pe fruntea mea, cunună.
Dar ca să pot odată să fiu întreagă a ta,
Tu trebue cu sete să râzi cât vei putea.
De nu,—nici când sărmane nu m'ei putea atinge,
Nici să mă vezi. Privirea mea de oţel, ar stinge
Crăpând îndată ochii în care s'ar opri,
Căci râsu-mi are groază de lacrimi; spre a trăi,
Inlănţuit de farmec şi sub sărutul meu
Atunci,—să râzi cu poftă, cu hohote, mereu!

Tornaquinci

Ce resemnat crezusem că eşti! Dar ce răbdare
Să poţi cloci în taină un ceas de răzbunare!
In câte mii de chipuri, cruzimea prada-şi cere!...

Gianneto

Sunt crud! Şi ştii de unde sorbii atâta fiere?
Din dragostea de umbră, de linişte şi pace...
Un scorpion, tot astfel din cuibu-i se desface
Şi ese plin de-otrava ce'n sânul nopţii-a supt...

Tornaquinci

Cum văd, începi o cursă să-i săpi pe dedesupt...
Magnificul cu tine aţi plănuit cumva
Ca Gabriel şi Neri să afle 'n casa mea
Pedeapsa 'n loc de pace?

Gianneto

Nu! Laurenţiu ţine
La pace,—dar o pace întoarsă-aşa de bine,
Ca, însăşi răzbunarea să iasă elegant...

Tornaquinci

Şi cum?

Gianneto

Eh, o să afli; e de un gest savant.
Magnificului însuşi îi place, ca şi mie,
Nimic, decât o glumă de spirit fin,—hazlie.
La umbra unui zâmbet, poţi face ce pofteşti.
Vor glume? Le-oi da glume, din cele mai drăceşti.
Voi deveni maestru, dar pe spinarea lor.
Un nod cu el voi face ca nimeni să-l desfacă.
He, Fazio, aşa e? *(lui Torn).* El ştie c'o să-ţi placă.
Ha! o să fie nodul cu meşteşug sucit...
Mi-a dat puteri depline să-l duc la bun sfârşit
Magnificu el însuşi, ţi-o jur: *puteri depline.*
(lui Fazio) Şi de-aşi lăsa în urmă doar lacrimi şi ruine,
Tu mi-ai jurat credinţă: să-mi fii pân'la mormânt
Al meu;

Fazio

Nu s'aminteşte făcutul jurământ...
Dar ceeiace ţiu minte şi n'oi uita vreodată,
E ce-a făcut cu mine bătrânul vostru tată.
Atât de mult ţiu minte,—că dacă prin minune
Te-ai preschimba în cea mai urâtă spurcăciune,
Tu totuşi pentru mine ai rămânea curat,
Şi omul cărui viaţa mea, rob i-am închinat.

D. NANU

FIGURI DISPĂRUTE

IULIU C. SAVESCU

Sunt cele dintâi zile de toamnă şi ploaia cântă pe coperişuri şi loveşte în geamuri cu degete subţiri şi nevăzute — ziua şi noaptea — de mai bine de o săptămână.

Umezeală şi singurătate. Gândul înfrigurat îşi destinde aripa şi începe să fâlfâiască: cine ştie? poate tocmai acum, în clipele astea, departe, într'un oraş uitat de provincie, într'o cameră mizerabilă, se stinge, obscur, un tânăr poet, — sau poate chiar aici în Bucureşti, într'o uitată mansardă, sau în camera albă a unui spital.

O, toamnele trecute: purpură şi aur, rătăciri de ceasuri întregi prin păduri desfrunzite, prin parcuri şi grădini singuratice, pe sub bolta nesfârşită a cerului, plină de stele!

Şi, aproape involuntar — cum stau la masa mea de lucru — încep să răsfoesc un caet de versuri: poezii de Iuliu Cezar Săvescu. Gândul se întoarce cu ani înapoi. Eram într'o după amiază de Marte, într'o cafenea de pe calea Victoriei; afară primăvara începea să vibreze în aer, în privirea femeilor, în tremurarea frunzelor, în ciripitul păsărilor; fantazia clădea castele, — când un dric tras de doi cai, era dricul primăriei, şi însoţit de câţi-va prieteni: Macedonski, Cincinat Pavelescu, Mircea Demetriad, Karr, Radu Rossetti, etc. mă deşteptă din reverie: îl înmormântau pe poetul Iuliu Cesar Săvescu.

Iuliu C. Săvescu a trăit şi a murit aproape necunoscut, chiar de puţinul public literar de pe acele vremuri şi aceasta din pricina firei lui timide şi alese, din lipsa revistelor literare durabile şi a reclamei de jurnal, dar mai ales din lipsa măcar a unui singur volum, care să-i strângă într'un mănunchiu o parte din poeziile risipite prin ziarele şi revistele timpului.

După moarte, prietenii şi admiratorii i-au consacrat şi închinat articole şi versuri elogioase şi vibrante, căci, în scurta lui viaţă literară, Săvescu a izbutit să cizeleze, cu adevărată mână de maestru câte-va pietre preţioase.

Originar din Brăila, tatăl său un distins avocat, mama o femee inteligentă, în orele libere cultiva literatura şi chiar scria versuri.

Studiile şi le-a făcut la liceul Sf. Sava, unde fu remarcat de regretatul publicist şi profesor de limba franceză: Bonifaciu Florescu, care nu întârzie să-şi facă din tânărul său elev un prieten nedespărţit, şi astfel Săvescu fu introdus în cenaclul literar de pe acele vremuri, cu sediul în cafeneaua Fialcowski.

Peste puţin timp, prin 1886, făcu cunoştinţa lui Alexandru Macedonski şi începu să colaboreze la revisteie acestuia: Literatorul şi Liga Literară. Timp de mai mulţi ani, Săvescu risipi cu dărnicie, în paginile acestor reviste, precum şi în altele cari mai apăreau pe atunci, o mulţime de poezii, poeme în proză, traduceri diu Poë (Corbul), Thomas Moare, Sophocle (Antigona), etc.

In 1890, împreună cu Bonifaciu Florescu, scoate revista: Duminica, care încetă după al şeaptesprezecelea număr.

La 1901 tipări patru coale dintr'un volum de poezii, dar suspendă continuarea din lipsă de mijloace.

In 1903, prin stăruinţa lui Macedonski, fu numit corector la Monitorul Oficial, dar boala de piept, care îl mina de mai mult timp, îl sili să intre în spitalul Brâncoveneasa, unde se sfârşi în Martie 1904, în vârstă de treizeci-treizeci şi trei de ani.

Slujba religioasă avu loc în capela spitalului, iar osemintele fură îngropate la cimitirul Pătrunjel.

* * *

Poezia lui Săvescu — vorbim, bine 'nţeles, numai de paginele definitive şi care, în acelaş timp, reprezintă un plus în evoluţia poeziei noastre contimporane — e o poezie suggestivă, nobilă şi armonioasă. Subiectele nu sunt din cele obişnuite, din viaţa de rând, cotidiane, ci aristocratice până şi în fondul lor intim, iniţial. Dar ceea ce îl caracterizează mai ales, dându-i o notă cu adevărat personală, e puterea cu care însufleţeşte, cu care plasticizează în linii simple şi sigure şi totdeauna armonioase, fie un colţ de natură, fie o epocă apusă, fie un gând intim. Cu alte cuvinte vreau să spun că poezia lui Săvescu e, de cele mai multe ori, o poezie visuală.

La Polul Nord

La polul Nord, la polul Sud, sub stele veşnic [adormite,
In lung şi larg, în sus şi 'n jos se 'ntind câmpii [nemărginite

DELA SERBAREA DE 10 MAIU

M. S. Regele Ferdinand

AA. LL. RR. Principesele Elisabeta şi Maria

Câmpii de ghiaţă ce adorm pe aşternutul mă- [rei ud,
Cu munţi înalţi, cu văi adânci, la polul Nord, [la polul Sud.

Când dintre munţii solitari îngălbeneşte luna [plină,
Vărsând pe albul dezolat o cadaverică lumină,
Se văd eşind ai mărei urşi, cu ochi de foc, cu [paşii rari,
Când dintre văile adânci, când dintre munţii [solitari.

Şi dorm adânc şi dorm mereu nemărginirile [polare,
Iar din prăpăstiile adânci se-aude o stranie [vibrare,
Şi urşii albi, înduioşaţi, într'un oftat adânc şi [greu,
Se 'ntind pe labe de sidef şi dorm adânc şi [dorm mereu.

La Polul Nord e una din rarile poezii — din întreaga noastră literatură nouă — care poate reclama cu glorie titlul de poezie suggestivă. E suggestivă prin noutatea subiectului, printr'o muzicalitate monotonă şi totuşi insinuantă, prin armonioase şi şerpuitoare împletiri ale versului, — e suggestivă prin atmosfera de nemărginire pe care o degajează.

Leul

Atât cât ochii pot cuprinde
In lung şi larg peste ocean,
De mii de ori pe-atât se 'ntinde
Pustiul ars Saharian.

Lângă ruina calcinată
A unui templu părăsit,
Lingându-şi laba 'nsângerată,
Oftează greu un leu rănit !

Dar, iată, luna se arată
Urcând al cerului calvar
Peste tăcerea înfiorată ; —
Şi numai leul solitar

Neavând durerea cui să-i spună,
Curgându-i balele ferbinţi,
Ridică laba către lună,
Scrâşnind strident din albii dinţi.

Poezia o poţi cuprinde dintr'odată, strofele se înşiră pe un fir de oţel, liniile sunt simple şi sigure, versul e puternic şi mlădios.

Să vedem acum şi poeziile în care Săvescu evoacă timpuri apuse şi în ce măsură izbuteşte :

La Fântâna Blanduziei

La fântâna Blanduziei
Sta Horaţiu adeseaori
Şi pe unda poeziei,
La fântâna Blanduziei,
Impletea cununi de flori.

Şi pica, pica fântâna
In susurul matinal,
Ridica Horaţiu mâna
Şi pica, pica fântâna
Versuri clare de cristal.

In tăcutele boschete
Se-auzea câte-un suspin,
Era Bachus printre fete,
In tăcutele boschete,
Intre cupele cu vin.

Şi se bea, se bea 'n neştire
In dumbrăvi ca şi în lunci,
Era numai fericire
Şi se bea, se bea 'n neştire,
Astfel cum se bea atunci.

Iar satyrii fără saţiu
După nymphe alergau,
Surâdea divin Horaţiu,
Iar satyrii fără saţiu
Le prindeau şi le jucau.

Şi era pe-atunci viaţă,
Ah, ce timp fără păcat !
Era numai dimineaţă
Şi era pe-atunci viaţă,
Şi Horaţiu împărat !

Ce armonios se împletesc versurile, ce minunat e prinsă atmosfera aceea plină de tinereţe, de primăvară ; cu câtă fineţă şi artă e ocolită nota libertină ; ce fluidic şi în acelaş timp ce plastic e întregul tablou !

La Fântâna Blanduziei împreună cu La Polul Nord sunt briliantele coroanei lui Săvescu.

Dar arta poetului nostru nu s'a mărginit numai la descrierea unui colţ de natură sau a unei epoci apuse, ci condeiul său a sculptat şi unele versuri cu conţinut negru şi dezolant :

In cetatea morţilor

In cetatea morţilor
Linişte şi pace,
Iar de-asupra porţilor,
In cetatea morţilor,
Crucea strâmbă zace.

Pe cărarea stelelor
Trece trista lună,
Şi 'n tăcerea sferelor,
Pe cărarea stelelor,
Sufletele-adună.

Iar din sânul norilor
Lacrimele nopţei,
In surâsul zorilor,
Cad pe sânul florilor
Lacrimele nopţei.

Ironie

Ca şarpele din vechi legende
Ce 'n colivie a fost închis,
M'adăp cu propriul meu sânge
Şi noaptea mă hrănesc din vis.

La uşa mea nimeni nu bate,
Doar luna, prin copacii ninşi,
Se uită tristă câte-odată
In ochii mei aproape stinşi.

Desigur, bunii mei prieteni,
Ce mă slăveau cu vorba lor,
Au pus *pari* şi vor să vadă
De sunt poet nemuritor.

După citirea acestor două poezii notez aceleaşi însemnări : noutatea subiectului, mlădierea versului, armonia liniilor în ce priveşte arhitectura poeziei, puterea de concentrare rezumativă a ideii.

In sfârşit, Săvescu a mai scris şi poezii intime, de dragoste, în general slabe, iată însă un fragment, din poezia Excelsior, care ni se pare cu adevărat inspirat :

Fragment

In noaptea azurată, sub clarul alb de lună,
Vom fi ca două flăcări, culoare de apus,

D-l I. I. C. Brătianu, preşedintele consiliului

A. S. R. Principele Nicolae

Ce, cât mai sus se 'nalţă, mai tare se 'mpreună,
Iar cei din urma noastră, cu ochii ţintă 'n lună,
Vor plânge-a noastră fugă, cu mâna dreaptă
['n sus!

Atunci, aşa cum ştie, puternica natură
Va contura în clarul stelar, încet, încet,
Din mine un arhanghel, în străvezie armură,
Din tine cea mai sfântă, angelică făptură,
Cu păru 'n vânt, cu haina de-un purpur violet.

Va fi a noastră fugă un dor de veşnicie,
Un vis de fericire atâta de nespus,
Că va cădea din stele o dulce armonie,
Şi-al cerului părinte, învins de duioşie,
Ne va striga din raze: „Mai sus, mai sus, mai
[sus!"

Aş mai putea să transcriu şi alte poezii: Sborul Sufletului, Tanit, Blonzii Teutoni, etc. şi să analizez arta cu care au fost scrise, dar cred că exemplele citate au convins că poetul Iuliu C. Săvescu şi-a asigurat o pagină în literatura română — pagină premergătoare curentului nou — şi care i-a fost refuzată, până acum, de critica oficială.

Şi, ca încheere, un amănunt dureros: mai acum câţi-va ani, împlinindu-se şapte ani dela moartea poetului, şi cum locul la cimitir fusese dat de primărie, oasele, desigur, i-au fost aruncate în groapa comună. Nimeni, de acum înainte, nu va mai putea duce o floare la mormântul lui, dar noi, care—deşi nu l'am cunoscut —l'am iubit ca pe un frate, vom veghea ca o candelă şi vom ţine tovărăşie zbuciumatului său suflet!

Alexandru T. STAMATIAD

□ □ □

DOI ÎNGERI

Zglobie, în rochiţă albă ca spuma mărei, aleargă Lolica pe cărările umbrite de brazii înalţi; castanii îşi scutură ciucurii înfloriţi peste tăpşanele verzi, presărate, din loc în loc, cu straturi de zambile şi lalele minunate, de crini şi micşunele mirositoare.

E parcul unei case mari, bogate; tot firicelul de iarbă e îngrijit cu iscusinţă. Dimineaţa păsări cântătoare îşi dau aci întâlnire, nesupărate de nimeni. Fluturi luminoşi, cu aripi rupte din soare, se fugăresc într'un dans nebun, trăindu-şi fericiţi veacul de-o zi. Albine aurii se îndeamnă harnice cu zăzâit încetinel. Lolica, deprinsă cu toate, nu le mai ia în seamă. Bucuria ei e jocul cu Cicerone, câinele cuminte ce s'ar bate cu un tigru pentru stăpâna-i mititică.

Nu înzadar împarte cu el prăjituri şi bonboane.

Printre ulucele, ce despart parcul de căsuţa de alături, ascunsă între salcâmii sălbateci şi tufele de liliac prăfuite, se iţesc doi ochişori negri ca mura şi privesc cu nesaţ mândreţea florilor. Fetiţa ascultă cântecul păsărilor; o soarbe din ochi pe Lolica; şi gândul ei de copil îi zice: „Aşa trebue să fie raiul cu îngeri. Oh! să pot numai un pic fi acolo! Aşi prinde un fluture cu aripi de aur şi atâta tot! In salcâmii lor sălbateci nu cântă păsări; şi în liliacii prăfuiţi nu-şi dau fluturii întâlnire!"

Lolicei îi place departe de casă. Ce mai joacă de-ascunselel Râde cu hohote după ce-i leagă lui Cicerone ochii, cum cearcă el să deslege batista cu labele.

Sprintenă ca o helge, aleargă pe subt boschetele de verdeaţă, şi în perişorul auriu se cern steluţele mirositoare. Câinele, fericit de veselia stăpânei, sare de colo-colo; aci fuge la drum şi latră trecătorii; aci vine gâfâind, o priveliştе cu ochii lui galbeni şi umezi, clipind şiret, parcă vrea să zică: «Vezi ce voinic sunt?»

Amândoi, fericiţi, gustă libertatea; au scăpat un ceas, ochii guvernantei, albaştri ca două viorele veştede, nu-i mai pândesc.

Se pot da în voe tăvălug pe iarba catifelată, umedă încă de rouă.

Invârteala îi place grozav!

Lolica râde de cum îşi îndoae tovarăşul de joc labele şi cum se dă ca un vălătuc de-a dura.

Cicerone mai ţine şi loc de cal. I se cam târâe fetiţei picioarele de pământ; dar e bine şi aşa.

In dreptul unei tufe, ce-şi atârnă florile liliachii ca nişte ciorchine; scoate repede panglicuţa din păr, rupe ramuri şi-l împodobeşte vorbind: „Fii cuminte. Acuşi mergem la bătaea cu flori, mititelule!"

Copiliţa de-alături priveşte mereu cu nesaţ, printre uluce, la vecina îmbrăcată aşa de frumos şi la jocul ei zburdalnic. Cicerone o simte numai decât. Ca un leu se repede, latră, parcă ar fi dat lupii; aleargă într'acolo, pe urmă se întoarce. Ar vrea să zică: „Hai şi te uită: cine stă la pândă."

Lolica, dacă zăreşte ochişorii negri ca mura ce se iţesc de colo-colo, începe a-l ţistui! „Taci prostule, nu vezi că-i o fetiţă?"

— Cum te chiamă pe ma-ta? Intreabă Lolica, făcându-şi loc prin frunzişul des.

Micuţa, auzind glăsciorul dulce, ademenită de privirile senine şi de guriţa zâmbitoare, prinde curaj şi răspunde.

— Pe mine mă chiamă Ilenuţa.

— Şi pe mine Lolica. Eu nu te-am văzut până acum

— Ba eu te văd pe matale când treci cu mămica.

— A, e Froilain.

— Da?

— Pe tine cine te îmbracă?

— Mămicu. Matale mai ai vre-o soră?

— Am numai un frăţior.

Il chiamă Bébé.

— Şi mie mi-a făcut mămicu un frăţior; îi zicem Niţă.

— Cum ţi l'a făcut? Pe al mieu l'a adus barza în grădină.

— Atunci nu ţi-i frate. Zău că nu! Zice fetiţa clătinând din cap spre a întări cele spuse.

— Ei aş! Ba mi-i frate!

— Ce fel de frate? Adus de barză! Pe al mieu l'a făcut mămicu; tot mămicu m'a făcut şi pe mine,

— Ba pe mine tot barza m'a adus. Aşa supune Froilain.

— Poate minte.

— De ce să minţă? Tot aşa zice şi maman.

Copila vecină rămâne pe gânduri, se uită cu jale la fetiţă: rochiţa de dantelă nu-i mai pare aşa de frumoasă. Cu glas înduioşat face:

— Vai, drăguţă! Zi n'ai mamă dreaptă?

— Ba am.

— Cum ai? Zici că te-a adus barza! Mamicu mieu îi dă ţâţă şi lui Niţişor cel frumuşel. Când eram mititică, mi-a dat şi mie. Uite aşa!

— Bebe are doică.

— Atunci doica o fi mama lui şi-a matale.

— Aşi! Până acum au fost vre-o trei. Nişte proaste. Tu ştii bine că te-a făcut mama ta?

— Doar pe Niţă l'a purtat în sân. S'a dus la spital. Acasă n'avea cine o căuta. Biată mămica, era să moară!

— Poate d'aia maman n'a vrut să ne ne facă ea.

— Ce spui soro! Pe toţi copii îi fac mamele lor cele adevărate. Dacă le moare, pace! Altă mamă bună nu mai au! Mămica zice că-i tare rău de copii cari n'au mamă dreaptă! Eu mă rog lui Dumnezeu, dimineaţa şi seara, să trăească şi să fie sănătoasă. Uite aşa!

— Auzi: cum strigă dracul de Froilan! Da încaltea nu mă poate găsi. Basme ştii?

— Ştiu „Capra cu trei ezi", „Cocoşul năzdrăvan". E tare frumos: strigă mereu „Cucurigu, boeri mari, daţi punguţa cu trei bani!".

— Vin' mâine dimineaţă. Imi spui basmele şi eu îţi aduc o păpuşică. Ţi's dragi jucăriile?

— Vezi bine! Numai n'are mămicu bani să-mi ia.

— De ce n'are?

— De! Ştiu eu? Uit'te aşa: n'are şi pace! Iţi aduc şi eu un pisoiu, mititel şi frumuşel. Voi aveţi pisică?

— Avem un cotoiu mare şi rău: zgărie, când îl apuci de coadă, de nu ştii ce-i!

— Să vezi, al mieu e alb, nu sgârie de loc. Auleu! Mult e drăguţ!

— De unde îl ai? E viu?

— A făcut pisica noastră trei. Mămica vrea s'arunce unul, că prea o slăbesc pe mama lor, toată ziulica sug.

Cicerone s'a plictisit. O sgâlţie pe Lolica de rochiţă şi latră înfundat.

— Taci! Te aude Froilain şi ne găseşte.

Câinele se culcă la pământ, clipeşte des din ochi, parcă vrea să zică: „Bine! Am înţeles".

— Ce spui? Pisica a făcut pisoi? Şi le dă ţâţă?

— Vezi bine! La voi şi pe cotoiu l'a adus tot barza?

— Nu ştiu. Auzi: ce mai strigă Froilain! Mâine vii numai de cât. Aduci pisoiul, eu nu uit păpuşa.

— Când o culci închide ochii? Am văzut eu una aşa, face Ilenuţa cu bucurie.

— Da îi închide.
— Pisoiului trebue să-i dai lapte. Ai?
— Cer la jupâneasă, dimineaţa îi dau din ceaşca mea.
— Eu beau ceaiu dimineaţă.
— E bun ceaiul, dar mie nu-mi dă.
— Şi mie îmi place laptele, dar noi luăm numai Duminica.
— Auzi! Vine! Fugi să nu te vază!

Lolica pleacă repede pe sub tufişuri, doar n'ar găsi-o curând.

Mintea ei micuţă cerne tot ce auzise de la vecină. „Va să zică eu n'am mamă adevărată. De unde m'o fi adus barza? A dracului barză! Ia copii de la mamele lor şi-i aduce la cele cari n'au! Lui Niţă îi dă mama lui ţâţă, dacă e al ei. Şi pisica dă ţâţă pisoilor, fiind că i-a făcut ea. Eu şi Bebe n'o să cunoaştem nici o dată pe mama noastră dreaptă. Nu zic şi mama e bună, mă iubeşte, numai o văd aşa puţin. Toată ziua stau cu Froilain! Eri după ce era să mă calce o trăsură, când ea sta de vorbă cu un domn, mă şi bate încă, nu cumva să spun acasă. Dar noaptea — cât mi-e de frică — mă lasă mereu singură şi se duce.

. . . .

Ilenuţa gândea şi la fetiţa bună şi frumoasă, îi părea tare rău că dânsa nu are mamă dreaptă. „Ce vor fi doamne berzele alea? Poate barza a adus la noi un căţel. Bine că am eu mamă adevărată. De Paşti a zis că-mi face rochiţă şi ghete noi.

Uit'te aşa! Pe mine mă piaptănă mămica. Dacă mă bate câte o dată, cine ce are? Mămica mea mă bate. Unde dă creşte. De acu, nu-l mai las pe Niţă singur. Te pomeneşti, vine o barză d'alea afurisite şi îl fură. Pe urmă ce te faci“?

Sofia NĂDEJDE

CRONICA MUZICALA

Sala Ateneului.—Concertul D-rei Mioara Grigorescu cu concursul D-lor Ioan Atanasiu, C-tin Notara, I. Eliade, C. Drăgulinescu, A. Moldrik şi Th. Fuchs.

Sala Liedertafel.—Concertul D-nei Lucia Cosma cu concursul D-lui Th. Fuchs.

Multe talente muzicale lincezesc, la noi, din cauza neprielniciei mediului în care trăesc, şi lipsei unui debuşeu care l'ear putea prilejui un avânt înfloritor: printre acele talente, trebue semnalată în special D-ra Mioara Grigorescu a cărei audiţiune din sala Ateneului a fost o plăcută revelaţie.

Totul concură în a face din această soprană legeră un foarte atrăgător element în domeniul operei-comice: o înfăţişare încântătoare de graţie şi de farmec, o figură de cea mai graţioasă expresiune, o voce plăcută călăuzită mai mult de un instinct înăscut decât de disciplina unui învăţământ solid, atâtea daruri naturale preţioase ce nu şi-ar putea găsi desăvârşirea decât în practica harnică a scenei: dar tocmai acest mijloc de perfecţionare străluceşte prin cea mai completă absenţă, la noi, unde ducem lipsa de asociaţiuni lirice.

„Aria bijuteriilor“ din *Faust*, a cântat'o D-ra Grigorescu în franţuzeşte, cu un accent de o corectitudine ce foarte rar o întâlnim la cântăreţele noastre, şi cu cel mai potrivit sentiment muzical; apoi, după „aria din actul al II-lea“ al *Bărbierului* lui Rossini, după *Regele Păstor* de Mozart,—cu acompaniamentul vioarei delicate a d-lui Notara şi al pianului iscusit al d-lui Th. Fuchs, —o foarte expresivă interpretare a mişcătoarei *Mame* a bunului nostru maestru Caudella, compozitorul harnic şi distins, şi o cochetă, o inteligentă realizare a strălucitei „Arii a otelului Transilvania“ din *Manon* de Massenet.

Apoi, în tovărăşia minunată a baritonului Ioan Atanasiu, „Duetul din actul al III-lea“ din *Rigoletto*, şi la sfârşit, două melodii româneşti de D-l G. Dima, zise cu o pătrundere şi cu o inimă românească ce i-au cucerit salve nesfârşite de aplauze.

... Şi sub farmecul atracţiunei darurilor acestei inteligente şi drăgălaşe cântăreţe, ne-a cuprins părerea de rău de a nu le putea întrevedea o cât mai grabnică înflorire pe scenă!

Sărbătoritul şi înfricoşatul nostru bariton D-l Ioan Atanasiu, a ţinut să dea concursul nepreţuit al vocei sale somptuoase, graţioasei lui camarade, in „Credo“ din *Otello* de Verdi, pe care'l exprimă cu accente de un dramatism atât de mişcător, şi, în urma nesfârşitelor aclamaţiuni ale întregei săli, în *Cei doi grenadiri* de Schumann, triumful său al stagiunei.

Tânărul quartet întemeiat cu atâta inimă, cu atâta pricepere de meritosul violonist D-l C. Notara, şi compus din fondatorul său,—vioară I-a,—din D-l I. Eliade,—vioară II-a.—C. Drăgulinescu,—violă,—şi A. Moldrik,—violoncel,—a executat cu o flacără juvenilă luminosul *Quartet zis al harpelor* de Beethoven.

Avântul acestor prozeliţi ai muzicei pure, cultul care-i călăuzeşte, merită cel mai cald sprijin şi urările cele mai vii de prosperare neîntreruptă şi din ce în ce crescândă.

Acompaniator, d. Th. Fuchs a contribuit,—ca de obiceiu,—la succesul unei foarte plăcute ore de muzică; solist, a desfăşurat în „Descântecul focului“ din *Walkyria*, aranjat pentru piano de Brassin, o technică de o fluiditate orchestrală.

* * *

Audiţiunile d-nei Lucia Cosma, de cari am fost lipsiţi de un an de zile—un secol! —, sunt pentru iubitorii de artă delicată a cântului, o adevărată sărbătoare.

Şi dacă,—cu credinciosul Th. Fuchs la piano,—în „Aria nebuniei“ din *Lucia*, ne-a zmicurat toate mărgăritarele colanului de nestimate cu care a îmbelşugat'o Providenţa, în liedurile lui Mendelssohn, Schumann, Bramhs, Hugo Wolf, în melodiile lui Cesar Franck, Massenet, Duparc, ne-a împărtăşit tainele cele mai intime ale unei inimi de artistă care ştie să comunice, în cea mai prielnică lumină, frumuseţile de cari sunt pătrunse acele pagini.

Apoi, în ariile românilor de dincolo I. Borgovan, G. Dima, T. Brediceanu, în *Foi de toamnă* datorită penei elegante a d-lui Nona Otescu, distinsa cântăreaţă a fost o tâlmăcie de un farmec nespus.

Farmecul începe dela chiar apariţia frumoasei cântăreţe, astfel că ochiul ca şi urechia auditorului devin tovarăşi nedespărţiţi, veşnic părtaşi de senzaţiuni alese.

In domeniul *liedului*, d-na Cosma e o apariţiune cu totul deosebită: interpretările ei sunt rezultatul unui studiu amănunţit. atât de minunată e fuziunea diferitelor elemente ce le constituesc perfecţiunea: talent, analiză adâncă, pregătire minuţioasă şi mai cu seamă, adâncă pricepere.

Talentul acestei cântăreţe se poate caracteriza în două cuvinte: inteligenţă şi perfecţiune.

Apoi,—calitate rară la cântăreţi,—d-na Cosma e o muziciană excelentă: primele ei studii de piano, au contribuit în bună parte, la acea fericită desvoltare; şi fiind muziciană a consacrat studii amănunţite disciplinei vocei sale de soprană atât de mlădioasă, de întinsă, de egală, de expresivă, adevărată voce de catifea, cu nuanţe multiple, capabile de *pianisimile* cele mai neperceptibile.

Şi cât de bine se slujeşte d-na Cosma de acest instrument supus, în interpretările ei atât de studiate ale *liedului*, dând fiecărei note valoarea ei ritmică şi dinamică, desinând, în toată claritatea, linia melodică a frazei muzicale, şi purtând grija unui stil nespus de nobil, unei expresiuni pururea sincere.

Toate aceste calităţi de artă cinstită, şi simplă, refractară *efectelor cu orice preţ*, fac din d-na Lucia Cosma o artistă de o esenţă superioară...

M. MARGARITESCU

□ □ □

CRONICA DRAMATICA

Marginalia

II

Scriind despre *Bujoreştii* d-lui Caton Theodorian, adăugam între altele: „iată o comedie bine venită, pornită din împrejurările vieţii noastre sociale“.

O judecată. Tot odată şi o formulă. Preţuim operele literare scoase din observaţia lumei înconjurătoare. Ne place să ne găsim pe noi şi pe ale noastre. Voim să prelungim până şi în cea mai impersonală emoţie estetică, grijele clipei de acum, frământările fugare ale minţei, să ne prelungim în toate întretăerile vieţii din afară, care, prin faptul ciocnirii cu noi, devin încă o formă de manifestare a personalităţii noastre.

Indărătul oricărei opere de artă stă observaţia. Fireşte. Dar această observaţie în nimic nu poate fi mai lesne verificată de cât într'o lume cunoscută. Măsurând adâncimea observaţiei scriitorului, o preţuim mai temeinic. Ne preţuim poate şi pe noi, dovedindu-ne ascuţişul ochiului. Ne simţim atât de măguliţi de ori câte ori ne vedem gândurile prinse în cuvintele unei cărţi, încât succesul merge spre artiştii ce tălmăcesc mijlocia idealităţii unei epoci. Admirăm pe scriitor adesea pentru că am nimerit în el formula noastră sufletească: ne admirăm deci pe noi....

Iată pentru ce punem un mare temeiu pe operele pornite dintr'o observaţie nemijlocită. Le numim „originale“ şi le trecem în patrimoniul neamului. Nu seamănă cu altele; fac parte din avutul conştiinţei naţionale. Fiind tăiate din împrejurările vieţii înconjurătoare, închid o părticică de adevăr pe care n'o mai găsim aiurea. Aduc o contribuţie preţioasă în întregul civilizaţiei universale. Sunt ca o plantă nouă într'un bogat herbariu. Fie-care neam, după cum spunea Lamprecht, îşi merită rostul lui sub soare, dacă adaugă chiar numai un amănunt original la cultura obştească. Arta însă e cea mai nobilă expresie a originalităţii unui popor. In ea găsim felul lui particular de a simţi şi îndreptăţirea lui la viaţă. Cu cât deci arta e mai naţională cu atât câştigă o însemnătate mai universală, de oare ce civilizaţia nu e de cât totalitatea contribuţiilor individuale.

In literatura noastră dramatică, de pildă, preţuim comediile lui Caragiale, pentru că în ele găsim un colţ din viaţa noastră socială. In opera lui se oglindeşte o epocă de trecere dela o îndelungă tradiţie orientală la formele unei culturi apusene, fără să presupună totuşi şi un fond potrivit. Din procesul vieţii noastre sociale, el şi-a scos galeria de tipuri. Teatrul lui e un teatru trăit: îndărăt simţi o realitate socială. Tot pentru acelaş cuvânt fusese preţuite şi *Domnul Notar*, în care se răsculau împrejurul vieţii Românilor de dincolo, iar acum *Bujoreştii*, cu elementele unei observaţii caracteristice.

Ne zicem: sunt icoane „dela noi“, motive din viaţa noastră, o observaţie proprie. Sunt deci opere originale. Şi cum în artă criteriul din urmă e criteriul originalităţii, rânduim operele de caracter etnic sau local în fruntea scării valorilor.

* * *

Pe drept — dar numai într'o slabă măsură.

Observaţia e fireşte în dosul operelor de valoare. Ea e cu atât mai uşor de verificat cu cât se îndreaptă spre o lume mai cunoscută. Ne face apoi şi o plăcere mai mare, punând în joc şi însuşirile noastre proprii. Din asemănarea lor isvorăşte o adâncă mulţumire sufletească. Lucruri neîndoioase.

Nu este adevărat însă că valoarea unei opere e cu atât mai mare cu cât se întemeiază pe o obser-

vaţie mărginită la un popor şi chiar, dacă se poate, la o localitate anume, îngrădită într'o epocă, sau la o ·ipă din evoluţia ei culturală. Nu caracterul particular ridică însemnătatea artei, ci caracterul ei etern şi uman. A fi „dela noi", cu icoane tipice, cu împrejurările vieţii naţionale sau numai locale, e un merit — dar e departe de a fi meritul cel mai mare al unei opere de artă. E mărturia unei conştiinţe artistice, dar nu şi siguranţa unui talent creator. Dimpotrivă. Cu cât vom găsi mai multe elemente desbrăcate de contingenţele timpului şi ale spaţiului, cu atât valoarea operei e mai crescută şi mai universală.

Câteva pilde din Caragiale.

In *O Noapte Furtunoasă* place, de sigur, tabloul vieţei de mahala scos din epoca de prefacere socială: cu negustori deveniţi căpitani de gardă civică, cu „*Vocea Patriotului Naţional*", cu Rică Venturiano, care „combate" pentru „suveranitatea poporului", cu frazeologia demagogiei liberale trecută prin nişte minţi înguste, cu atâtea amănunte tipice şi reale. A le fi prins înseamnă a fi făcut o operă de artă. E cu putinţă ca succesul comediei lui Caragiale să fi venit în parte din această meşteşugită zugrăvire, in care oricine a recunoscut o pană ascuţită. Valoarea ei mai de seamă nu stă totuşi în asemănarea tabloului legat de o clipă şi de un loc. Stă dimpotrivă în câteva din elementele ei adânc omeneşti şi generale.

Greutatea comediei nu cade nici asupra lui Rică, nici asupra lui Ipingescu, nici chiar asupra lui Jupân Dumitrache, în funcţie de negustor şi de căpitan de gardă civică, ci asupra aceluiaş Jupân Dumitrache, în funcţie de soţ înşelat. Nu stă deci în nişte împrejurări din afară ci în anumite aspecte sufleteşti veşnice şi fără caracter etnic. Jupân Dumitrache ţine la „onoarea lui de familist" şi e cu toate acestea înşelat cu o seninătate epică. Işi pune „onoarea" tocmai în paza celui ce i-o necinsteşte — ca întotdeauna. Când, la urmă, toate se lămuresc, Jupân Dumitrache îşi aduce aminte de legătura găsită în patul Vetei. E neliniştit. Dar Chiriac îi spune:

— Aşi! ado'ncoa, jupâne; asta-i legătura mea, n'o ştii dumneata?

Jupân Dumitrache îi răspunde atunci înseninat:

— Ei bată-te să te bată! de ce nu spui aşa, frate? Ei! vezi?... Uite aşa se orbeşte omul la necaz!...

Această scenă preţueşte mai mult de cât întreaga comedie de moravuri. Caragiale a reuşit să ne zugrăvească cu măestrie ironia sângeroasă a soartei ce ne face să ne îndoim de toată lumea afară de cine ar trebui să ne ferim. In acelaş chip fericit ne zugrăvise în *Scrisoarea pierdută* pe Trahanache, eroul increderii desăvârşite. Nu se îndoeşte de nimeni. Credinţa lui e granitică. Nimic nu-l urneşte. Are răbdare. Pus în faţa unei scrisori de dragoste a Zoei, el zâmbeşte: nu poate fi de cât fapta unui plastograf!

Această încredere senină şi dumnezeească a lui Trahanache e una din funcţiunile eterne ale sufletului omenesc, peste timp şi spaţiu. Opera lui Caragiale e mult mai însemnată prin faptul că a tălmăcit-o prin două tipuri deosebite, de cât prin amănuntele realiste şi locale ale comediilor lui de moravuri. Alegerile noastre s'au schimbat în parte înfăţişarea, garda civică nu mai e, formele de cultură s'au primenit, Brânzoveneştii sunt pe cale să dispară — dar setea de incredere în femee şi sângeroasa ei batjocoră, vor fi atât cât va fi, şi o luptă între sexe, — luptă dintre putere şi viclenie.

E un aspect al sufletului omenesc.... Caragiale l'a zugrăvit în trăsături sigure, după cum îl zugrăvise şi Courteline în nemuritorul lui *Boubouroche*. Naţionalitatea n'are nici un amestec; conflictul e universal. Peste teatrul de moravuri se ridică aşa dar teatrul de caracter, de o mult mai largă însemnătate. Greutatea lui Molière nu cade în *Les précieuses ridicules* sau în alte comedii în care se biciuesc obiceiurile timpului, cu marchizi pretenţioşi, cu femei pedante, cu tipuri deformate de cusururile unei anumite epoci, ci în *Avarul, Misantropul* sau în *Tartaffe*, în care sunt zugrăvite caractere universale: sgârcitul, misantropul şi ipocritul tuturor timpurilor.... Prin pătrunderea acestor aspecte obşteşti ale sufletului omenesc, opera lui Molière se ridică la înălţimi nebănuite de Caragiale. Nu prin icoana credincioasă a timpului în care trăia.

Adevărul prin urmare e altul. Observaţia e la temelia ori cărei opere de artă. Dar sunt două feluri de observaţie: una se mărgineşte la o lume îngustă şi vremelnică, cu un caracter etnic şi chiar local, iar cealaltă se îndreaptă asupra însuşi sufletului omenesc, urmărind jocul pasiunelor eterne, dincolo de timp şi de hotar.

Toate operele mari sunt mari prin universalitatea lor — şi nu pentru că sunt „dela noi".

E. LOVINESCU

ECOURI

Numărul viitor al Flacării, *dacă împrejurări extraordinare nu împiedecă, va fi dedicat Aviaţiunei Româneşti şi va cuprinde un bogat material de studii şi impresii, datorit, în parte, celor mai distinşi dintre aviatorii noştri.*

Serbările pentru St. O. Iosif s'au amânat pentru ziua de 17 Maiu. La *Parcul Carol* îşi vor da întâlnire atunci toţi cei ce socotesc drept o pioasă datorie să contribuie la ridicarea unui monument în amintirea cântăreţului care ne-a dăruit cea mai puternică chemare la datorie, „La Arme", în pragul vremilor noui.

In schiţa biografică asupra copilăriei lui St. O. Iosif petrecute în Ardeal, avem de adaus o mică explicaţie: Poetul iscălea St. O. Iosif cu iniţialele ambelor sale nume Ştefan şi Octavian; acel O nu este iniţiala numelui tatălui său.

In numele comunei în care se afla bunicul de pe mamă al poetului s'au strecurat o eroare de tipar; satul e *Vingart* şi nu Vingand.

Mulţumim d-lui Virginiu Iosif, care ne-a atras atenţia asupra necesităţii acestei reveniri.

—

Caragiale postum. — Din opera postumă a lui Caragiale va apare în curând un al doilea volum, cuprinzând unele dintre cele mai interesante bucăţi pentru cunoaşterea deplină a operii marelui scriitor.

Ciclul principal, care va da şi titlul volumului, este cel pe care autorul însuşi l'a intitulat „*Reminiscenţe*".

Volumul va apare în cursul lunei Iunie şi va avea o prefaţă-studiu de d-l *Al. Vlahuţă*, prietenul şi tovarăşul marelui dispărut. Aceasta creşte şi mai mult încă interesul pentru noul volum şi nerăbdarea cu care este aşteptat între cititorii admiratori ai lui I. L. Caragiale şi a prietenului său.

—

Din ţara Fagilor este titlul volumului de poezii ce va apare în curând cuprinzând debutul literar al tânărului scriitor bucovinean *V. Huţan.*

—

Să nu te joci cu dracul — piesa d-lui J. Richepin, din care publicăm un fragment în frumoasa traducere-prelucrare a d-lui *D. Nanu*,— este ea însăşi o prelucrare a unei teme italiene tratate de scriitorul italian tot atât de original pe cât de puţin fecund, *Sem Benelli*, publicată în italieneşte sub titlul de *Una Beffa* (O farsă).

Piesa, bogată în acţiune şi în scene cu multe frumuseţi literare, se va juca pe scena Teatrului Naţional în cursul stagiunei viitoare.

—

Bujoreştii — prima încercare dramatică a distinsului nostru călaborator d-l *Caton Teodorian*, se menţin pe scena *Teatrului Naţional* drept singurul succes real şi statornic al stagiunei.

Critica, şi mai bine poate decât critica, publicul, au apreciat calităţile *dramatice* ale piesei: interesul susţinut pentru acţiune, exactitatea de trăsături a caracterelor principale, bogăţia efectelor comice, fără ca în piesă să se găsească ceia ce se numeşte cu un termen eufemistic „spirit" şi, însfârşit, vioiciunea aproape pretutindeni susţinută a dialogului.

Bujoreştii sunt o piesă *românească*, trăită în lumea noastră, şi de aceia vor avea un loc definit în teatrul nostru alături de prea puţinele piese care merită calificativul de mai sus.

—

In revista, *Drum drept*, din 8 Mai 1915, găsesc sub iscălitura d-lui S. Meteş şi sub titlul: *Constantin Negruzzi; Contribuţii noui istorice-literare*, un număr de scrisori „inedite" ale scriitorului moldovean către Gheorghe Bari. Autorul adaugă în introducere: „Deşi, nu de mult a apărut o carte despre viaţa şi activitatea lui Negruzzi de d-l E. Lovinescu, totuşi se mai pot spune lucruri noui şi interesante cu privire la viaţa şi activitatea lui culturală".

Fireşte că se mai pot spune. Dar scrisorile tipărite în *Drum drept* ca „inedite" au fost publicate de mine încă de acum doi ani în *Convorbiri literare*.

E. L.

—

D-l Emilian Gheorghiu

care termină anul acesta, cursul de vioină al Conservatorului (clasa d-nei Mitzulescu), este una din speranţele artei noastre muzicale. Talentul remarcabil, cu care, la ultima producţie muzicală a Conservatorului, d-sa a executat un concert din Wieniavski, a fost apreciat de toţi cunoscătorii cari aşteaptă dela munca viitoare a tânărului violonist surprize şi mai mari.

Primăvara artistică — capătă strălucire şi prin deschiderea, în sala *Ateneului Român* a Salonului oficial.

Inaugurarea s'a făcut în prezenţa M. S. Reginei Maria, a cărei activitate este neobosită pentru încurajarea artei româneşti, şi a d-lui I. G. Duca ministrul Instrucţiunei publice şi Cultelor care îşi face din atenţia pentru producţia noastră artistică şi literară un titlu care va rămâne, ca amintire preţioasă a trecerii d-sale pe la ministerul Instrucţiunii publice.

In unul din numerile viitoare vom reveni asupra acestei expoziţiuni.

□ □ □

ANUL IV
No. 32

FLACĂRA

23 MAIU
1915

ABONAMENTE:
In țară: lei 6 pe an; 7 lei când se achită prin incasator. Pentru învățători și preoți sătești: lei 5 pe an
NUMĂRUL 15 BANI
TELEFON 41/7

LITERARĂ ∴ ARTISTICĂ ∴ SOCIALĂ
APARE SÂMBĂTA
DIRECTOR: CONSTANTIN BANU

ABONAMENTE:
Peste munți: coroane 8 pe an; pentru preoți și învățători coroane 6.50 pe an
In străinătate: 10 lei pe an
REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: București
Str. Câmpineanu, 40

PEGAS

Detractorului

Din mila ta? sărace! Din mila ta crezi oare
Că muza se hrănește cu-o laudă deșartă?
Crezi tu, când are cerul senin, mărețul soare
Mai cere oglindirea în ciob de-oglindă spartă?

Crezi, – furtunosul Pègas, nostalgic când s'avântă,
In cale se oprește de-o piedică neroadă?
El are pentru stele, doi ochi – lumină sfântă –
Iar pentru musculițe și viespi, – stufoasa coadă.

El are 'n piept granitul dușmanii să-i răstoarne,
Copite de oțele să-și scapere mânia,
Din rătăciri – idea – drept pinten să-l întoarne,
Iar frânele-i de aur le ține Poesia.

Zadarnic te apropii de-acest fugar sălbatec
Ca să-l îmbii spre tine c'o amăgire 'n palmă;
Căci hrana-i, e văpaia din sorii de jăratec,
Iar setea, și-o adapă sorbind din marea calmă.

Privește-l cu 'ngrijire de vreai să-l vezi mai bine,
Căci nu suferă, ori cine să-i stea 'n apropiere.
Iar dacă te lovește, – fii fericit în tine:
Ca mâini, sburând prin veacuri, – te lasă în tăcere...

D. NANU

DE VORBĂ CU PRINȚUL VALENTIN BIBESCU

Nu cred să existe o muncă la fel de ingrată cu luarea unui interview. Mai ales, când persoana care aleargă după personagiul dorit, nu are nici rutina abililor reporteri, nici îndrăzneala însărcinării, de cele mai multe ori plăcută, pe care o are de îndeplinit.

Eu însă, grație unui noroc statornic cu o ușurință neașteptată am reușit să-i răpesc câteva momente prințului Valentin Bibescu, îndestul de cunoscut pentru dragostea nemărginită și nenumăratele sacrificii pe care le-a făcut pentru întemeerea aviației române.

Trec peste micile amănunte care dau farmec unei conversații cu o persoană superioară; și căutând să nu schimb nimic din cele auzite, mă voi încerca să redau în linii generale părerile marelui nostru aviator, mai ales asupra aviației noastre.

Intrebându-l — cu privire la împrejurările prin care trecem — care ar fi rolul aviatorilor militari, prințul, într'o desfășurare largă, mi-a vorbit despre recunoașterile strategice prin care se surprind atât mișcările inamicului cât și numărul forțelor; apoi a continuat să-mi vorbească despre recunoașterile tactice, care reperează bateriile inamice și le semnalează, regulând cu precizie tirul artileriei. Și ca o încheere a activității aviatorilor militari, mi-a vorbit despre lansarea bombelor asupra podurilor, căilor ferate, cazărmilor, maselor de trupe etc... cum și despre luptele cu aeroplanele inamice, în care intervine ajutorul mitralierelor și carabinei.

După această înșiruire de tablouri, pe care într'un mod cât se poate de sugestiv mi-a trecut-o pe dinaintea ochilor, prind momentul ca să-i [illegible] dacă aviatorii noștrii ar putea îndeplini toate rolurile importante de mai sus.

— Da, avem aviatori buni și cât se poate de bine pregătiți, îmi răspunse cu toată convingerea distinsul convorbitor; însă ori și cât de multe calități ar avea dânșii trebuesc îndeplinite și următoarele condițiuni pentru ca aviația noastră să ne poată aduce foloasele de care e capabilă: Să aibă aparate noi, cu motoare puternice și în primul rând aviatorii să nu fie puși sub conducerea unor persoane străine de aviație, deci incompetente. Vorbind cu generalul Joffre, acum două luni, când am fost la Paris în deosebi pentru cumpărarea mai multor aparate, iată ce mi-a spus marele general relativ la aviațiune: N'a [illegible] forțelor ei considerabile, din cauza comandanților de corp sub ordinele cărora îi pusesem la început pe aviatori.

Constatând însă cauza, am dat comanda aviațiunei unor aviatori încercați și imediat am simțit efectele minunate ale noului comandament.

Iată deci că părerea: *«aviațiunea aviatorilor»* este și a unei persoane de valoarea căreia cred că nu se poate îndoi nimeni. Nevoind să abuzez de timpul prețiosului aviator — convorbirea s'a încheiat cu următoarele ultime cuvinte pe care le redau aproape cum mi-au fost spuse: Da, progresul aviațiunei române se vădește din zi în zi. Noi am dovedit până acum că avem geniul ei (Vuia și [illegible]

Și cred că în răsboiul [illegible] sunt sigur că vom lua și noi parte, prin imensele servicii pe care le va aduce, aviația își va preciza, atât valoarea ei după cum își va da pe față și toate lipsurile; lipsuri provenite în cea mai mare parte din faptul, că multe persoane de azi care ar trebui s'o sprijine — o ignorează încă.

G. G.

□ □ □

IMPRESIILE UNUI PASAGER

Aş vrea să cânt cu lira lui Omer toate bucuriile luptătorilor cari au cucerit aerul, toate jertfele lor supreme, toate durerile lor atât de dulci!

Aşi vrea să le eternizez chipul cu mâna lui Michel Angelo şi să le tălmăcesc emoţiile lor supra-omeneşti în muzica divinului Beethowen!

Dar cum ştiu că asemenea dorinţe se exprimă doar, mă voi mulţumi cu descrierea câtor-va din impresiile pe cari le-am avut ca pasager aerian...

Intâiul meu zbor îmi evocă amintirile cele mai interesante. Lupta dintre instinctul de conservare şi dorinţa nestăpânită de-a sbura, a fost îndârjită şi zile întregi, egală. Sufletul era setos de înălţimi şi prăpăstii noui; corpul — înspăimântat de instinct. Sărmana inimă cu totul zăpăcită de antagonismul acesta intern, sfârşi prin a'şi supune ritmul ei tremurător acordurilor superioare...

M'am urcat pe un Bleriot condus de unul din virtuosii noştri aerieni.

La început mă simţeam ca hipnotizat de ţinta pentru care cheltuisem atâtea frământări. Dar zgomotul asurzitor al motorului, curentul foarte puternic produs de helice şi o emoţie supremă îmi limpeziră în mod straniu conştiinţa pierdută o clipă şi-mi ascuţiră simţurile.

Plecam să înfrunt, conştient, cea mai mare primejdie. In fine zburam, dar visam par'că zborul şi nu-mi venea să deschid, ochii...

Iar în clipa când i-am deschis, tremurători, eram sus, departe de pământ, într'o imensitate albastră, luminoasă, tăcută şi măreaţă ca gândirea. Cu frică privii jur împrejur golurile nepătrunse. Jos prăpastia largă tivită cu neguri cenuşii; şi în adâncimea ei oraşul plin de viaţă, de mişcare, frământat de ambiţiile a sute de mii de oameni, cel mai mare oraş românesc, mic, şters, umilit de soare şi de liniştea etern zâmbitoare a imensităţei cerului. Cu multă greutate recunoscui câteva clădiri uriaşe, ridicul de mici şi Dâmboviţa, un firişor de aţă lucitoare. In jurul capitalei oglinzi de apă în cari se reflecta lumina soarelui, holde în miniatură şi departe în fundul zărei nordice munţii abia deosebindu-se de câmpiile negre.

Toate culorile sfărâmate în mii de nuanţe palpitânde, toate vibraţiile abia perceptibile ale lumei aceleea atât de nouă, uimitor de frumoasă, îmi scăldau sufletul în valuri de emoţie supremă. Iar când [illegible] mâinile să'l ating. Soarele era jos, aproape de dunga neagră a pământului şi razele'i roşii dădeau umilei planete de jos un aspect tragic, foarte tragic. Eram atât de sus, atât de singur, atât de emoţionat!

Pierdusem noţiunea timpului: In frumosul acela atât de nou, în noul atât de neaşteptat, nu m'ar fi surprins să-mi apară umbrele scumpilor morţi, nu m'ar fi surprins să aud glasuri de dincolo de viaţa noastră, în liniştea aceea divină!...

Motorul tăcu deodată şi îngheţai de spaimă văzând în aceeaş clipă că aparatul se pleacă spre genuna tot mai neagră şi alunecă pe aripi cu o iuţeală vertiginoasă şi atunci, după prima clipă de spaimă, am putut gusta cea mai largă linişte, o linişte inexistentă pe pământ..., şi aterisând lin imperceptibil de lin, m'am grăbit să simt bine pământul sub picioare. La cei dintâi paşi am avut o senzaţie şi o bucurie care îmi fusese necunoscută până atunci în mers...

...Am zburat şi voi zbura tot mai mult, pentru că plăcerile zborului sunt printre cele mai bogate, mai rafinate, mai puţin pământeşti; pentru că zburând trăiesc clipe desfătătoare în cel mai înalt grad.

Câte privelişti, nebănuite nici de cei mai mari vizionari, câte impresii uimitor de noui şi de puternice! Numai cerul văzut din marile înălţimi, poate încadra cu adevărat priveliştile mărețe ale naturii în toată complexitatea lor.

Un zbor care îmi va sta deapururi imprimat în amintire, un zbor care a fost mai mult decât toate desfătările de jos, l'am făcut într'o dimineaţă mohorâtă de Aprilie. Cerul era cu totul ascuns de nori groşi. Până în apropierea lor am contemplat spectacolul trist al pământului negru, al capitalei înecată în nori de fum îmbâcsiţi de praf şi de miasme.

Când am intrat în pătura de nori prima impresie a fost un fel de teamă copilăroasă.

Suiam ca de obicei, într'o răcoare umedă, dar înconjuraţi de toate părţile de ceaţa deasă. Helicea tăia un tunel cu un diametru de 8—10 m., care se astupa necontenit în urma noastră. Priveam ţintă la ceasornic şi la altimetru. Am urcat astfel vre-o 400 m., în 5 minute. Infrigurat aşteptam ceva, şi nu ştiam ce anume...

Deodată mă pomenii în... altă lume! Un cer, nespus de albastru şi de adânc, pe care strălucea un alt soare par'că, mai arzător şi jur împrejur, cât vedeam cu ochii, o mare, cenuşie, imensă, fără nici un val, cu unde stranii, zbârcite, nemişcătoare; şi din linia de plutire a bărcei noastre, zării o clipă printr'o spărtură a norilor de sub mine, un petic cenuşiu din pământul dispărut în adâncimi...

Cu totul izolat, la o înălţime uimitoare, sub un cer nou şi deasupra unei mări bizare, am plutit aşa într'o continuă în[illegible], am picat străbătând ca fulgerul norii groşi şi apărând pe fondul lor deasupra Capitalei ca o arătare din basmele religiilor.

...A sbura!... A te vedea sus, la o cât mai mare înălţime deasupra pământului acesta pe care nu e om să nu guste amărăciuni şi meschinării! Ce bucurie generoasă! A fi singur, între cer şi capitala aceasta plină de atâtea, un punct gânditor, înfiorat de vibraţii superioare, exaltat de infinitul luminos şi de armonioasa şi tăcuta mişcare a lumilor; a-ţi simţi aripele sufletului larg deschise gata să treacă în altă lume mai fericită..., iată o adevărată şi mare fericire!

Scumpe, nepreţuite lumini ale minţii omeneşti, păsări măjastre creiate de omul [illegible] ori omorât de voi!

Ca mâine ne veţi duce peste Carpaţi, şi în urmă tot mai sus, pe nenumărate căi de progres, până vom ajunge acolo unde rânjeşte zădărnicia tuturor avânturilor noastre, la punctul inexpugnabil supranumit idealul, dar care nu'i altceva de cât sfârşitul fatal al oricărui început.

N. RUSSU-ARDELEANU

□ □ □

LUI VLAICU

După un sbor alături de un Taube.

Odată te-am văzut sburând,
Veneai într'un apus de soare,
Cu tine mai venea, în rând,
Un stol de păsări călătoare...

Tu te 'nfrăţeai cu sborul lor
Şi coborai în largi inele
Părând în stolul călător
Mai plin de viaţă, decât ele...

Dar altădată te-am zărit
Sburând pe cerul calm de vară
Alături de-un vultur venit
Pe cerul tău, din altă ţară...

Erai mai mândru decât el
Şi toţi grăbeau ca să te vadă
Păreai un vultur pe drapel
Alături de-un vultur de pradă...

Şi-am tresărit când urmăreai
Străina pasăre pribeagă,
In sborul tău măreţ, duceai
Mândria ţărei noastre 'ntreagă!

Vulturului străin i-ai spus
Acolo 'n înălţimi albastre,
Că ne urcăm oricât de sus
Sburând cu aripele noastre!

Alfred MOŞOIU

PRIN UMILINȚĂ...

Încă de pe când trăia Sandu Nănescu, soția sa, coana Finica, căzuse la bigotism.

La început a luat'o ușor: citea din evangheliști crâmpeie răzlețe... Din toți patru, pe Ion — ca cel din urmă dintre ei — îl prețuia mai mult, pentru «Apocalipsul» său, scris în exilul din insula Patmos...

Și dac'ai fi stat să o descoși, coana Finica ți-ar fi istorisit toată viața evanghelistului Ion, cu amănunte și date. Ai fi aflat că a scris evanghelia la 85, după Cristos; că a avut de luptat împotriva păgânilor din Asia Mică, și că a murit— după spusele sfântului Ion Crisostom — la vârsta de 120 de ani, cu mintea încă limpede...

Când a sfârșit evangheliștii a început viețile sfinților. I-a luat pe toți de-arândul pentru toate lunile anului. Ii lipsea «Octombrie» pe care i l'a dat un ginere al ei, cel mai proaspăt, căruia îi spunea mereu că-i dă zestrea, dar să-i lase fata, căci a închinat'o «Măicuții Domnului»! Ginerile, ca s'o îmbuneze, a trecut pela târgul din Răcari, unde știa că trăiește un maniac care tipărește cărți sfinte și le dă de pomană, și aduse de acolo toate «viețile» în volume legate și frumos condeiate cu aur. Bucuria ei fu mare, și începu să-și privească cu alți ochi ginerele, dar tot nu se împăca cu ideia că fata ei, sortită călugăriei, va viețui în lumea asta sgomotoasă și neagră de fără-de-legi. Totuși se resemnă, dar răscumpără sufletul fiicei sale cu risipă de rugăciuni la picioarele Prea-Milostivei, căreia-i ceru ferbinte să-i apese umerii cu cele mai grele canoane, dar să ierte sufletul copilului său «căzut în greu păcat!»

După câtva timp spuse fiicei sale că «Măicuța» i s'a arătat și i-a spus că a binecuvântat-o și pe ea și casa ei!

Cu câțiva ani înainte coana Finica era pildă de gospodină harnică, care știa însă să fie și veselă și cochetă atunci când se cerea. Traiul rău cu *el* începu de atunci de când o durere adâncă veni să-i sdruncine nervii: ultimul copil, un băiat sglobiu și drăgălaș, i-a pierit sub ochi, smuls în câteva zile de un tifos cumplit. Durerea-i fu fără hotare și în văpaia ce o ardea, rugăciunea îi fu limanul și mângâerea. Firea ei se schimbă de-odată, avu porniri răutăcioase și din liniștită se făcu nevricoasă și certăreață. Viața cu el a mers răcindu-se. Nu-și vorbeau săptămâni. El, ca s'o întoarcă, încercă cu răul: nu-i mai îngriji de nicio nevoie, spunându-i că dacă-i va fi foame să ceară icoanelor pâinea. Nefiind cineva mai apropiat, care să mijlocească, răul merse în mai rău, până când între pragurile lor, dușmănia își întinse aripile-i mohorâte.

Dar dela o vreme coanei Finicăi îi veni pela urechie ca Sandu, în călătoriile lui la băi în străinătate, ar fi însoțit de o tânără blondă, pe care o trecea drept «nepoata». I se mai spusese că el o încredințase că soția lui stă închisă în casă, fiind bolnavă de nervi, așa că poate veni la el când va vrea, fără teamă.

O aștepta deci să o primească așa cum se cuvine.

Așteptarea nu i-a fost zadarnică. Intr'o după amiază «nepoata» se arătă fără grije și fu primită de coana Finica cu tot alaiul cuvenit: un volum cu sfinții cei mai grei ai lunei lui Aprilie, i l'a oprit în moalele capului, doi pumni binecuvântați o 'nboldiră între spete, iar părul din cap, despletit, semăna cu acela al Mariei Magdalina, când plângea pre Isus pe Golgota.

De atunci, coana Finica se închise în «chiliuța» ei pentru totdeauna, păzită de o cruce mare, pe care o zugrăvi pe ușe.

Ani de zile trecură în milostenie și rugăciuni. De două ori pe zi curtea-i gemea de cerșetori, cărora nu le da bani, căci n'avea de unde, dar din ce i se aducea și ei de fete, cari o îngrijiau bine din toate. Ea nu punea gura pe nimic, împărțea tot.

...Când muri Sandu Nănescu ea'l plânse cu cuvioșie, îi îngriji ca toate slujbele morților să-i fie bine împlinite și rugă fierbinte pe «Domnu nostru Isus Christos» să'l sloboadă de păcate, iar sufletul să i'l așeze în rândurile drepților.

Apoi îi văzu de cele sufletești, după legea creștinească și începu o viață nouă de liniște, rugă și reculegere.

La primul colț de stradă, se statornicise de câțiva ani un simigiu grec, Kleante Panaiotis, [illegible] afaceri bunicele, în tovărășia soției sale Antonia, o [illegible] tânără și plină de hărnicie. Negoțul lor înflorea mai cu osebire toamna, căci se dusese vestea că mai bun dovleac copt ca la Kleante nu e nicăeri! Apoi meștesugul cu care Antonia prăjia semințele, făcu că-i da mâna să le trimită și în provincie...

Dar dela o vreme grecul băgă de seamă că soția lui e prinsă de un fel de silnicie, că se lăsa des pe tânjală, mai mult se închina și cetea. In sărbători și dumineci până'n prânz lâncezea la biserică, unde o găsea lângă doamna Nănescu, care o botezase «Sora Antonia».

Grecul pricepu tot, căci coana Finica era cunoscută ca bisericoasă, dar îi venea greu să zică ceva, căci pierdea una din bunele lui cliente, în schimb însă o dojeni aspru pe Antonia și'n urmă îi trase și câteva bătăi. Nu isbuti la nimic, femeia îndura totul, zâmbind, mândră că sufere pentru numele Domnului, la fel cu marii mucenici. Ceva mai mult, începu să lipsească și peste zi, având slujbe chiar în casă la doamna Nănescu.

In adevăr, coana Finica preschimbase camera ei de culcare în capelă. Colțul de răsărit era plin de icoane și candele aprinse. Un tablou mare înrămat înfățișa răstignirea lui Isus, între tâlhari și cutremurul acela grozav, care a deschis mormintele. Cerul, înegrit de nori groși, era despicat și din el pornea o trâmbă uriașe de raze care lumina cele trei cruci. Apoi tot felul de sfinți și martiri erau înșirați după importanța lor, iar deasupra tutulor pe zid, era zugrăvită, în culori de apă, Sfânta Treime, cu triunghiul verde în mijloc. Pretutindeni cărți și cărțulii sfinte.

Mobilele odăii erau noi, de stejar. Fiecare scaun purta, scobită în spătarul său, o cruce. Pe geamul de cristal al dulapului o altă cruce mare, brumată.

Coana Finica numea garnitura aceasta «mobila cu minuni» zicând că prețul ei a fost stabilit de maica Domnului. In adevăr când o comandase, tâmplarul ceruse trei mii de lei. Ea, neștiind cât să-i dea, l-a luat de [illegible] ei și acolo, în fața candelelor, [illegible] murau sâmburii de lumină în aurul icoanelor i-a spus:

— Adevăr zic ție, atât îți dau, omule cât mi-ai cerut. Dar uite colo sfânta Troiță și aci Măicuța Domnului, care te privesc. Dacă mă înșeli, mânia lor va cădea aspră asupra capului tău!

CAFENEAUA

De șase ceasuri stau – și n'am putere
Să-mi scutur trândăvia literară...
Pe geam, îmbătrânita primăvară,
Cu grații din trecut, abia mă cere...

Sânt obosit de-a clipelor povară...
Visez o veste nouă... și tăcere...
Gazete es mereu – știri efemere...
E larmă iar – în fumul de țigară...

«...Pe ruși îi bat germanele armate...»
«...Păcat de sacrificiul bietei Serbii...»
«...Și rușii vin mereu, ca firul ierbii...»

Și zi cu zi – supremă voluptate –
Pe când mă sfâșie, la colț, acerbii, –
Eu mă cufund în mediocritate...

Victor EFTIMIU

TABLOURI DIN RĂZBOIU

Adăpostul după luptă de *M. Thibault*

Tâmplarul fu atât de mişcat, în cât, tremurând, a scăzut deodată o mie de lei, şi'şi îndeplini sarcina cu multă osârdie şi în frica lui Dumnezeu.

Paştele cădea în iarnă. Coana Finica începea a şasea săptămână de post călugăresc, şi parcă tot nu era mulţumită. I se părea că tot nu se chinuise îndestul, nu'şi curăţise trupul aşa cum ar fi vrut, ca să fie vrednică de sfânta zi a Invierei.

Antonia, soţia grecului, în zilele când ştia că la prăvălie se toacă carnea pentru plăcinte, fugea la vecina ei şi acolo îşi spăla mâinile cu săpun de lapte de migdale şi'şi frângea mijlocul în mătănii. Apoi citeau rugăciuni, des întrerupte de închinări.

Era marţi din săptămâna Patimilor când doamna Finica Nănescu — care nu citea din «Universul» decât reportaje dela Sinod sau Consistoriu, telegramele I. P. S. S. către Rege şi Dinastie, scrisori pastorale şi circulări ale Episcopilor către preoţii eparhiei — văzu un articol întitulat: «Slujba spălării picioarelor la Curtea de Savoia». Era descrierea unei ceremonii religioase reprodusă după revista italiană *Eco del Pontificato*. Coana Finica citi următoarele:

«Acum un veac aproape, Curtea de Savoia era, fără'ndoială cea mai religioasă şi cea mai cuviincioasă din Europa.

In timpul săptămânii Patimilor, Curtea părea trans[illegible] mănăstire, la care luau parte în fiecare zi a anului toţi membrii familiei regale, precum şi cei ce ţineau de această Casă, mai erau şi rugăciuni şi ceremonii deosebite.

In seara Joii celei mari, regele înconjurat de toată Curtea sa, săvârşea ceremonia «spălării picioarelor» la 13 săraci, aleşi de marele împărţitor de milostenii. Ei erau învăţaţi de mai 'nainte de ceia ce aveau de făcut.

Pentru această ceremonie de umilinţă, se adunau la palat, în salonul zis al Elveţienilor, toţi demnitarii Curţii, damele, autorităţile Statului şi înaltul cler. Cei 13 săraci, adunaţi în capela palatului, erau introduşi în sală, după o scurtă rugăciune şi puşi să şadă pe o bancă. La intrarea Suveranului, toţi se sculau în picioare. Marele împărţitor de milostenii se încingea cu o pânză, în felul unui şorţ, şi luând un lighean de argint aurit, cu o foarte fină pânză de Olanda, le prezenta regelui. Acesta lua pânza şi începea să se încingă cu dânsa, operaţie pe care o termina şambelanul. In timpul acesta preoţii şi nobilii, cari trebuiau să ia parte la slujbă, îşi puneau fiecare câte un şorţ, şi când toţi erau gata, începea oficiul.

Un capelan al Curţei, în veşmânt de diacon, cânta bucata din Patima Domnului, unde se povesteşte că Isus Christos a spălat picioarele apostolilor. Apoi regele, precedat de marele împărţitor de milostenii, şi înconjurat de principii regali, începea «spălarea».

Ingenuchiat cu umilinţă la pământ, fără perne, spăla picioarele la fiecare din cei 13 săraci, fără a spune o vorbă. Principele de Piemont ţinea ligheanul, marele şambelan turna apă, alţii aduceau bucăţi de pânză pentru şters. [illegible] această spălare, săracii se aşezau la o masă, serviţi de rege şi de principi.

Fiecare sărac primea din mâinile suveranului o mâncare de post, în cantitate mare, dar el nu trebuia să înceapă a mânca. Marele împărţitor de milostenii i-o lua dinainte şi o punea într'un coş, care era dat familiei săracului, de faţă şi ea la acel serviciu, pentru ca toţi să o mănânce acasă.

La eşirea din sală fiecare sărac primea câte o piesă de aur.»

Coana Finica rămase cu ochii piironiţi în văzduh, lăsă gazeta din mână şi o bucurie îngerească i se zugrăvi pe figură. Iată, îşi zise dânsa, până şi regii ispăşesc prin umilinţă păcatele lor, şi îndeplinesc cu zmerenie poruncile Domnului.

Da, asta e adevărată cale pentru isbăvirea sufletului. Postul, cât de riguros, nu face decât să chinuiască corpul. Trebuie însă şi pentru suflet ceva, care să'l facă vrednic de a se înălţă purificat până la tronul A-tot-ziditorului! Numai prin umilinţă, umilinţă voioasă faţă de cel sărac, putem năzui la uşurarea sufletului!

Şi doamna Nănescu nu mai avu alt gând, decât înjghebarea unei asemenea ceremonii, cu câţiva săraci din împrejurimi, pe care-i va chema în Joia mare — adică peste două zile — şi în faţa cărora ea, cu Antonia Panaiotis şi cumătra Gherghina, se vor umili spălându-se picioarele. In urmă le va da o masă în grădină, dăruindu-le şi câte cinci lei.

Prima urmare a fost ca să împărtăşească şi pe Antonia de hotărârea ei. Grecoaica plânse de bucurie şi — măcar că pentru Joi bărbatul său îi spusese că, având comenzi multe pentru Paşti, toată ziua trebuia să-i ajute la pregătirea aluatului şi la frământarea de cocă pentru cozonaci — hotărî ca Joi, spre seară, să lase totul baltă şi să fugă, urmând să se umilească.

Intrebarea era câţi săraci vor fi? La Curtea de Savoia erau 13. Prea mulţi pentru ele! Umilinţa e aceaşi ori cu 13, ori cu mai puţini. Hotărără să pregătească pentru şapte, după următoarea socoteală:

In «Apocalips» sunt înşirate şapte biserici şi şapte spirite; pe cartea de prorociri şapte peceţii; omul se naşte cu şapte păcate; Christos a zis: de şaptezeci de ori câte şapte; zilele săptămânii şapte sunt; vacile slabe şi grase ale lui Iosif, tălmăcitorul viselor lui Faraon erau tot câte şapte... deci şapte vor fi şi săracii.

A doua zi colindară oraşul. Au cumpărat şapte scaune de lemn, şapte ligheane cu ibricele lor, şapte ştergare, şapte străchini mari, lumânări, linguri... şi pe toate le-au dat de le-a zugrăvit câte o cruce.

In amurgul Joei Mari, când clopotele bisericilor sunau pentru cele 12 evanghelii, în curtea coanei Finichii era mare ceremonie.

Solemnitatea începu cu o feştanie la care, preotul Iancu, bine plătit, dete drumul glasului său răsunător, ajutat de dascălui Mirea — un om scund cu capul mic şi cu ochii rotunzi ca de huhurez — care se'nfoia din răsputeri să iasă şi el bine.

La această feştanie luau parte îngenuchiate trei femei îmbrăcate în negru: doamna Finica Nănescu, Antonia Panaiotis şi cumătra Gherghina. Mai la o parte şapte suflete: două chivuţe şi cinci sa-

aori, de la o bina din apropiere, așteptau smeriți cu picioarele goale. Dealungul îngrădelei grădinei, erau înșirate cele 7 scaune cu ligheanele și ibricele lor pline cu apă. In grădină se vedea o masă, purtând străchini mari pline cu ciorbă de gâscă cu orez și lângă fiecare dintre ele câte-o lumânare înfiptă 'n pâine. Jur împrejur familiile celor aleși, sorbeau cu ochii mâncările, așteptând sfârșitul ceremoniei.

Feștania nu ținu mult. După sfințirea apei, care căzu din pămătuful preotului răcorind frunțile norodului, cei șapte oameni săraci, unul mai arămiu decât altul, luară loc fiecare pe câte un scaun. Femeile își suflecară poalele, țiganii își sumeseră ismenele până la ghinunchi, băgară în lighean picioarele lor noduroase și noroioase și, credincioși ordinului primit, așteptară.

Ochii lacomi ai salaorilor se plimbau lucitori între masa din grădină și măsuța de feștanie unde-i așteptau cele șapte carboave, câte una de fiecare. Așa pomană încă nu pomeniseră nici neam din neamurile lor.

Coana Finica înaintă solemnă până în aripa stângă a șirului, urmată de sora Antonia și Gherghina. Veșmintele negre și fisionomiile lor resemnate și severe, le învăluiau într'un nimb impunător. Țiganii, cu gurile căscate, îndobitociți mai mult parcă de aceste pregătiri, din cari nu pricepeau nimic, începură să se scarpine în cap cu nedumerire. Coana Finica, oprindu-se, se ploconi de câteva ori spre răsărit imitată de celelalte, apoi își încinseră câte un șorț alb cu cruce neagră, pe când dascălu Mirea, cu ochii duși, mormăia bucata privitoare din «Patima Domnului.»

Apoi îngenuchiată cu umilință la pământ, fără pernă—întocmai ca regele dela Curtea de Savoia — începu spălarea picioarelor. Grecoaica Antonia, imitând pe principele de Piemont, ținea ligheanul, iar cumătra Gherghina, ca și Marele Șambelan, turna apă.

In timpul acestei sfinte îndeletniciri, Coana Finica zicea din Evanghelistul Ioan, cap. VII, 13—15 :

— «Voi mă numiți pe mine Invățătorul și Domnul, și bine ziceți, căci sunt. Deci dacă eu, Domnul și Invățătorul, v'am spălat vouă picioarele, și voi datori sunteți să vă spălați picioarele unul altuia ; că eu v'am dat pildă, ca precum eu v'am făcut vouă și voi să faceți asemenea».

Cu acelaș ceremonial lighianele se umplură pe rând cu o apă noroioasă, fără ca picioarele săracilor să se albească cât de puțin. Dar prin umilirea ce consumase și sufletele celor trei femei, devotate Domnului, ele fură prinse de o bucurie tainică, gustau din binefacerile mulțumirei depline. Erau acum la ultimul sărac, o namilă de salaor, cu niște labe la picioare cari covârșau, cuprinsul ligheanului, când, în poartă se arătă simigiul Kleante Panaiotis, însoțit de doi ucenici purtători de pari noduroși.

Grecul se opri înaintea soției sale și, vânăt de mânie, strigă :

— Aci erai ticăloaso ?... Aci 'ți sunt cozonacii și foile de plăcintă? Eu muncesc ca un câine, marfa mi se strică și tu 'ți râzi de mine ?.. Na !

Și luând de margini ligheanul plin de lături, le vărsă în capul Antoniei, lovi cu pumnu'n țigan, care-i răspunse, ucenicii învârtiră reteveiele, și o bătae cumplită se încinse în toată regula. Ibricele sburau, ciorba de gâscă cu orez călătorea prin văzduh, femeile țipau fugind cu sugacii la sân, mesele trosneau, geamurile casei plesnite de bolovani săriră în țăndări, popa Iancu prins și el în vâltoare, fu tărbăcit bine, până când, trecătorii amestecându-se, firește, tot înpotriva deochiatelor baragladine, țiganii fură biruiți și se sburătăciră ca vrăbiile...

Grădina și curtea coanei Finichii erau ca după spartul Moșilor.

«Sora Antonia» fu dusă acasă în pumnii domnului Kleante. Ea nu zicea nimic, dar, cu părul despletit și ochii la cer, murmura un crâmpei de rugăciune.

Printre alte lovituri, părintele Iancu primise una între coaste, care-i tăiă răsufletul. Fu ridicat și întins pe pat în «chiliuță», și pe când cumătra Gherghina îl freca de zor, coana Finica, îngenunchiată subt icoane, grăi cu desnădejde către sfânta Troiță :

— Iartă-i Dumnezeule Mare, căci nu știu ce fac !

George **CAIR**

MAI SUS!

Și cerul tot, de-odată, fù numai sărbătoare
Și drumul de victorii al noului Icar
Pe margini de abise urca mereu spre soare,
Urca mai sus de moartea din sborul legendar.

Iar, jos, mulțimea neagră, tăcută ca destinul,
Pierdută în miracol, privia pe 'nvingător,
Cum seamănă în spațiu și ară tot seninul
Cu tot ce-avea de veacuri în el, nepieritor

Mai sus! Mai sus! Pământul fu mort și iată clipa
Când, mai presus de vise, el intră 'n viitor,
Când numai înălțimea îi mângâie aripa
Și când nemărginirea e cântec de motor!

Mai sus! Căci moartea încă e vie și veghiază
Și umbra ei pătează victoria... Mai sus!
Și soarele pe frunte cununa de-ți așează,
Mai sus,—căci nu ești încă acela ce s'a dus!

Mai sus, căci nu ești singur! Mai sus ca paralela
Ce urcă lângă tine în cântec de motor!
Și când te vei întoarce tăcut, să fii Acela
Ce nu se mai întoarce de cât Nemuritor!

ORESTE

ANULUI 1915

Tu an, imensă arătare de sânge și de flăcări...

Tu care, sub brațele tale masive, învălmășești întreaga omenire, ca să binecuvântezi în urmă creștetele națiunilor cu palmele tale pline de răni...

Tu care ai la o mână un deget mic și pentru țara mea, un deget, pe care să scântee inelul nunței Sale cu Timpul!

Tu, coborât din haos ca dintr'un ospiciu, nebune, care pe strunele de foc ale spațiului, ca pe o harfă—dibuindu-ți zefirele imaginației tale ascuțite, ridici pretutindeni furtuna barbară a pustiului tău...

Nebun gigant, te binecuvântăm!

In toată grozăvia ta, așa cum ești, te binecuvântăm că ai venit...

Tu ai înlăturat prin tine, un an, cine știe ce an slăbănog și șters ca mulți alți ; un an, care și-ar fi uruit aceeași greoae căruță, împărțindu-ne aceeași măruntă marfă...

O, viața nu poate fi la infinit un biet amănunt...

Te binecuvântăm, căci tu, sădești în amănuntul acesta fiorul tău sguduitor...

Te binecuvântăm, căci tu, înnecându-ne în propriu-ne sânge, ne schimbi în ocean!

Te binecuvântăm, căci prin tine azi, țestele noastre ca niște cupe pline cu șampanie, se ciocnesc deasupra micimei lor, frenetic și în cinstea morței care de obicei îngrozește!

Te binecuvântăm, căci prin tine, carnea greoae de sațiuri mărunte, poate arunca în aer o aripă după o rană bravă!

Te binecuvântăm...!

Eroi, prin tot ce e mai înalt în brazda pământului nostru și umiliți prin tot ce e pământ, fii binevenit tu, vârtej de nebunie ce ne sfredelești sufletele; tu cutremur imens cu rădăcini de lavă!

Fii binevenit, tu care, surpându-ne, mai rupi odată marginile strimte ale infirmei clipe...

O, tu cel mai mare criminal al timpurilor... Lovește adânc...

Te binecuvântăm!

George **GREGORIAN**

AVIATORII

Căpitanul Fotescu

Puiu Sturza

Pilotul Poly Vacas

M. Savu — Gogu Mihăilescu

O PRIVIRE GENERALĂ ASUPRA AVIAŢIEI MILITARE

Războiul modern a pus în serviciul său tot ce i-a putut da ştiinţa mai nou şi mai ingenios.

Aviaţiunea, cea mai recentă şi mai mare descoperire a omenirei încă abia eşită din faşă, îi dete cu prisos concursul ei.

Azi aviaţia militară nu mai e încercarea timidă de odinioară ale cărei rezultate erau puse la îndoială; ea a dat în aceste câteva luni de practică a războiului rezultate, care întrec toate aşteptările; aşa că importanţa ei apare evidentă.

Inaintea războiului, aviaţiunea militară exista, nu însă sub forma ei de azi; era o armă care nu-şi făcuse probele, pe care nu se putea conta prea mult.

Când isbucni războiul, acei care îl prepararseră atât de bine, fură şi cei care părură superiori în aviaţie. Organizarea germană prevăzuse armata cu puternice escadrile de Zeppelinuri şi avioanele atât de cunoscutele *Taube*.

Astfel îi vedem aproape nesupăraţi zburând deasupra Parisului şi în tot nordul Franţei şi chiar deasupra Engliterei.

Francezii, însă, care puseseră baza aviatiei, părură a nu fi la înălţimea adversarului. Dar o repede şi atât de caracteristică spiritului francez redobândire de sine, făcu ca inferioritatea să dispară; ba în curând îşi întrecură adversarii. Şi acest fapt se întâmplă pe baza aparatelor lor superioare din punctul de vedere al concepţiei care îşi găsiră adevărata lor misiune. Francezii azi se servesc cu deosebit succes de aeroplane în cercetările lor. Şi în actualul război acesta pare mai ales rostul aviaţiei. Minunatul tun de 75 francez trebue să împartă o parte din gloria lui cu aeroplanul, care s'ar putea zice că e ochiul care vede ţinta şi observă operaţiile.

Germanii rămaseră pe planul al doilea.

Vlaicu şi Sublct. Negel

Teribilele lor *Taube* încetară a ataca oraşele deschise, atunci când apărură superbele Moranne Saulnier. Fură forţate la aceasta, de oarece perfectul lor motor care e şi marea lor calitate, nu a putut lupta contra celorlalte lipsuri.

Greutatea aparatului atât de firească construcţiei germane: — lenta lui urcare, şi puţina lui sburdălnicie în aer îl făcea să nu poată primi lupta.

Francezi cu tipul de războí Voisin

NOȘTRI

Locot. Sever Pleniceanu

Locot. Protopopescu

Locot. Enescu

și-au spus ultimul cuvânt în ale aviației militare. Acest aparat — cu totul superior aparatelor germane — are motorul sigur, motorul care merge cu totul după voință.

Dar pe lângă motor aparatele Voisin acumulează toate calitățile aparatelor franceze, ca, extraordinara ușurință de a lua înălțimea cu maximul de încărcătură; amenajare în vederea scopului luptei etc., etc.

Ei, se poate spune că e un cuirasat al aerului; înarmat cu o mitralieră el este cel mai perfect aparat de războí aerian.

Așa că azi se poate spune că francezii sunt întâi în aviație.

Germanii au renunțat la *Taube;* ei construesc copii după aparatele franțuzești — dar ca orice copii rămân inferioare.

Trecând la aparatele destinate marinei, germanii contau pe Zeppelinuri a căror eficacitate însă a fost prea mult cântată; dar inconvenientele sunt cu mult mai mari decât slabele rezultate obținute în încercările de bombardare. In privința atacurilor însă cuvântul l'au avut și Englezii cu hidroplanele lor, ale căror îndrăznețe aruncări asupra forturilor atât germane cât și a forturilor turcești, au dovedit o neasemănată superioritate față de greoaele Zeppelinuri, Dreadnougth-ouri ale aerului.

Astfel marile puteri au ajuns prin războiul actual, grație experiențelor la rezultate neașteptate, atrăgând atenția celorlalte state asupra foloaselor aviației. Astfel vedem câtă febrilitate au pus Italienii înainte de a intra în acțiune acordând credite de milioane pentru această armă.

Țările mari, grație industriei lor își putură crea, prin mijloace proprii o aviație a lor.

Noi însă — printre statele mici, avem o industrie destul de imperfectă pentru a putea întreprinde executarea unui motor de aviație, această finețe de mecanică.

Noi azi putem zice că avem un embrion de aviație, care sub energica îngrijire a comandamentului militar și stimulat de competința unui om de mare valoare, prințul V. Bibescu, ar putea să germineze. Astfel avem o escadrilă de circa 25 de aparate, cam demodate; ele dacă nu sunt apte pentru războí, pot satisface nevoile antrenamentului; s'ar putea zice că avem totul în aviație afară de escadrile; și nu e o glumă când zic aceasta căci escadrila pe care se bazează acțiunea noastră în aviație e chestie numai de câteva săptămâni până să putem spune că posedăm 48 de aparate noi.

N. Protopopescu

Organizarea de școli de noi piloți, formarea de ateliere capabile a repara aceste subtile mașini sunt necesare.

Când vor sosi, vom putea răsufla ușurați; războiul nu ne va surprinde nepreparați nici în această direcție. Și să sperăm că cele 48 de aparate franțuzești vor avea norocul să săvârșească isprăvi demne de țara din care ne vor veni, sub mâna energică a aviatorilor noștri.

Ion POPESCU.
elev pilot.

□ □ □

DIN ISTORICUL AVIAȚIEI NOASTRE

S'ar părea că aviațiunea se află la noi pe un teren impropriu, într'o atmosferă neprielnică. Din potrivă. Noi suntem printre cei mai sinceri entusiasmați de această mare descoperire a veacului. Și entusiasmul nostru e cu atât mai exuberant, cu cât știm dela francezi că primul om care a zburat cu un aparat mai greu decât aerul a fost un român: bănățeanul Vuia care trăește astăzi la Paris.

Dar entusiasmul și admirația noastră pentru aviație și aviatori, cari datează de cinci ani, n'au fost se vede suficiente spre a ne putea mândri azi cu o aviație organizată așa, cum ar fi trebuit să se simtă obligați toți aceia cari pot ceva în țara noastră, cel puțin pentru a arăta străinătății că ne dăm seamă și apreciem locul ce ocupăm, mulțumită lui Vuia, Vlaicu, Coandă, Bibescu, în rândul creatorilor aeroplanului. Noi cari însemnăm ceva în acest domeniu, n'avem azi decât pe sfert din ce au — cine credeți? — grecii!... Noi cari ne iubim zburătorii, n'am fost capabili încă să le realizăm deziderátele. De doi-trei ani se țipă de cei competenți: ne trebue aparate, escadrile, ateliere, piloți, observatori, etc. și abia-abia, în toiul războiului european am făcut în fine o comandă de aeroplane cari n'au sosit încă; am început să pregătim, piloți noi și ofițeri observatori. Nu vrem să ne mai amintim de spectacolul trist al unor intrigi, a unor discuțiuni cari numai bine nu aduceau tinerei noastre aviații.

Acum după aceste „tribulații", să facem un mic istoric al aviației noastre.

Reamintesc pe Vuia care, cel dintâi, în lume a zburat în 1906 pe un aparat lucrat în colaborare cu Santos Dumont la Paris.

După 3 ani când Bleriot își făurea gloria, principele Bibescu obținu al 20-lea brevet de pilot la Pau, în Franța. In

ACELEIAŞ

Te-am aşteptat !...

Şi clipele cădeau, în goana lor,
Ca picurii cei deşi ai ploilor.
Cădeau ritmat, şi se pierdeau de veci
In nesfârşitul nefiinţii reci.
Şi fie-care clipă petrecută
In făr-de-margini linişte mută,
Mai dragă, te apropia de mine,
Mai vie, mă înlănţuia de tine.

Te-am aşteptat atât !...

Cu fie care răsărit de soare,
Innumăram şi ziua, care moare.
Cu fie care rază caldă şi bogată,
Iţi trimeteam tot dorul meu de-odată.
Şi într'al zilii tainic asfinţit,
Incremeneam, de dor înmărmurit.
Iar firul lunii, rece, argintat,
Imi poleia tot dorul meu bogat.

Cu-atâta dor te-am aşteptat să vii !

Treceau mirezmele de viorele,
Şi ale rozelor parfumuri grele.
Se ofilea, pe brazdă, grâul copt
Şi strugurul, cu faţa de înnopt.
Şi din tărie, lacrime albite,
Puneau vestmintele nepângărite
Pe tot ce fuse viaţă, dor şi rod:
Ci, dorul meu trăia, făcea izvod.

Cu-atâta dor nebun, mereu te-am aşteptat !

Târziu de tot, când vremea care roade,
Pe faţă-mi puse cutele neroade.
Târziu de tot, când sufletul bogat,
Se-măcinase-n veşnic aşteptat.
Târziu !... venişi de-aiurea şi altfel !
Şi dorul, care-mi fu hrană şi ţel,
Işi îngropă pentru de-apururi faţa:
Mai tare de cât dorul este viaţa !

O, dacă viaţa nu te-ar putea face,
Ca dorul meu, mereu mai îndrăgită !
Şi dacă clipa, cea mereu grăbită
Ar putea spune câte veşnic tace !

V. STELIAN

---

acelaşi an Vlaicu reuşi să învingă toate greutăţile cari i se puneau în cale şi începu să-şi construiască aparatul său, dispărut din nefericire odată cu el.

In 1910 un avocat din Brăila, d. Cerchez, făcu primul aerodrom român la Chitila unde cu pilotul francez Nolla, formă cei dintâi piloţi ai noştri, pe d-nii Poly Vacas, un tânăr de 17 ani pe atunci, din Brăila, Şerban Cantacuzino şi Robert Catargi; aceşti doi din urmă s'au retras după puţin timp.

In acelaş an avem trei evenimente în aviaţie: un meeting aerian la Chitila; zborul lui Blériot şi al lui Vlaicu. După alt an Ministerul de război comandă 4 aparate Farman la Chitila unde se formează şi cei dintâi ofiţeri-piloţi, locot. Negrescu şi Protopopescu Ştefan. Cel dintâi ofiţer-pilot e însă căpitanul Mircea Zorileanu, care şi-a făcut şcoala în Franţa la Moumelon. Tot în 1911 ia brevet la Cotroceni locot. N. Capşa, pregătit de prinţul Bibescu. Se face primul raid, la Roman: 3 Blerioturi conduse de d-nii Bibescu, Zorileanu, Capşa şi un Farman condus de Vacas. A făcut multă vâlvă acest prim raid aerian.

In 1912 Prinţul Bibescu, cu concursul mai multor oameni de inimă cari îşi dădeau seama de importanţa aviaţiei, fondă Liga Aeriană de la Băneasa cu piloţii N. Capşa, Zorileanu şi Vacas, cari formară noui piloţi în d-nii Căp. Adamovici, Popovici, Fotescu şi Sturza, precum şi pe nefericitul Caranda, prima victimă a aviaţiei noastre.

Compania din 1913 a surprins slab pregătită tânăra noastră aviaţie. Totuşi s'au găsit destule aparate noi Blériot la Băneasa spre a se putea face faţă trebuinţelor armatei. Se ştie câte servicii importante au adus aviatorii noştri în Bulgaria comandamentului superior al armatei. Au zburat în Bulgaria piloţii Vacas, Fotescu, Mihăilescu, Sturza, Protopopescu, Bibescu şi Vlaicu. In acest an au mai luat brevet d-nii Gogu Mihăilescu, Cantacuzino-Paşcani, Beroniade, Mavrodi, Macovei şi Negel.

După campanie s'au cumpărat numeroase aparate Bristol Coandă şi s'au format pe ele noui piloţi, d-nii Pleniceanu, E. Ştefănescu, Giosan, Bertea, Enescu, Alexandreanu, Mumuianu, Alecsandrescu şi Bucur.

Anul trecut s'au mai făcut numeroase raiduri în toate punctele importante ale ţărei. Atât.

Şi acum după sforţări mari, conştiente de utilitatea aviaţiei organele militare superioare aşteaptă cu încredere noile aparate de 6 tipuri, pilotate de noui aviatori cari îşi vor lua sborul cine ştie încotro !

CRONICAR

PROGRESELE AVIAŢIEI

Iată un sport care deşi datează numai din 1906 când a zburat primul om, transilvăneanul Vuia, a făcut progrese uriaşe. Spre a ilustra acest fapt, e de ajuns, credem, să arătăm pe scurt, fazele prin care a trecut aviaţia în aceşti 9 ani şi performanţele realizate de virtuosii aerului.

Primul sbor mecanic pe un monoplan Vuia s'a făcut în 6 Martie 1906 la Monteson (Franţa) de către inventator care a continuat apoi la Issy-les-Moulineux şi Bagatelle străbătând o distanţă de 12—60 metri.

In 1908 Henry Fahrman şi Delagrange, au un match pentru un circuit de un kilometru. In urma lor încearcă şi Bleriot, dar nu-i întrece.

In acelaş an fraţii Wright fac zborurile cele mai importante la o înălţime de 40—50 m. şi cu o durată de peste o oră. Cu unul din ei se înregistrează primul accident mortal de aviaţiune. Se continuă însă zborurile cu pasager pe biplanul Wright. Farman şi Bleriot fac primele raiduri pe distanţe variind între 10—50 klm.

Iuţeala monoplanului era de 50—60 klm. pe oră, a biplanului de 50—60. Wirght bate propriile-i recorduri, ia 100 m. înălţime, aterizează cu motorul stins, face spirale mici, 123 km. în 2 ore, etc.

La începuturile lui 1909, graţie premiilor mari, admiraţiei şi atenţiei generale, numărul aparatelor şi aviatorilor se în-

mulţi. Latham pe monoplan Antoniette şi Paulman pe biplan Voisin realizează noi performanţe cu o mare îndrăzneală. Ziarul englez *Daily Mail* pune un premiu de 25.000 lei pentru aviatorul care va trece canalul La Manche şi Bleriot trecu la Douvres străbătând 38 km. în 32 minute. A fost un eveniment extraordinar; azi e o banalitate. Alt evaniment a fost un zbor deesupra Parisului în acelaş an. Distanţa 335 km. şi înălţimee de 475 m. (Latham) au fost recorduri; în anul 1909 Bleriot sboară la Bucureşti.

Inventatorii se înmulţesc în 1910, numărul piloţilor îndrăzneţi sporeşte de asemenea. Meetingurile, raidurile şi toate recordurile posibile încurajate mult în toate ţările unde se afla un aviator, cu excepţia României, ajutară progresul aviaţiunei atât de mult în cât se creă o întreagă industrie şi un comerţ foarte rentabil. Vlaicu sboară la Bucureşti. Tot în 1910 Chavez trece Alpii la 1000 m. înălţime şi la sfârşitul sborului numai la 10 m. de pământ, rupându-se aripele aparatului, cade şi moare.

In 1911 se fac cursele Paris-Madrid şi Paris-Roma. Se construesc cele mai iuţi aparate, Deperdussin, Nieuport şi Breguet. In 1912 apar hidroaeroplanele şi pentru prima oară aeroplanele participă în războiul din Tripolitania aruncând cu succes bombe. Se fac cursele Peking-Paris (13.000 km.) şi Londra-India.

La noi în ţară ia fiinţă aviaţia cu principele Bibescu şi alţii despre care vorbim în altă parte. Pe lângă înălţimea de 4200 m., pe lângă raidurile importante, s'a făcut şi loopingul aerian la noi nu mult după ce l'a făcut Pegout.

Looperii noştri sunt d-nii Savu, Macavei, Capşa, Mihăilescu şi Fotescu.

Azi cunoaşte aproape toată lumea stadiul în care se află aviaţia şi marile recorduri de iuţeală (226 km. pe oră), de înălţime (8000 m.), de durată (26 ore), precum şi rolul ei în războiu. Ce ne rezervă însă viitorul? Nu putem anticipa, dar n'ar fi de loc îndrăzneţ să întrevedem adevărate oraşe aeriene, cu mişcări fantastice, într'un timp nu prea îndepărtat.

C. P.

□ □ □

ICAR

Tu cel nuntit cu zările senine,
Simbol etern al năzuinţei noastre,
In fundul depărtărilor albastre
Te bucură acum: răsplata-ţi vine.

Increzători iau drumul către astre
Toţi cei robiţi ursitelor haine...
Şi înfruntând peirea ca şi tine
S'avântă tot mai mult pe căi sihastre.

Ca tine cel 'nălţat întâia oară
Şi dânşii ştiu să sboare şi să moară...
Şi tot mai îndârjiţi şi 'ndreaptă paşii...

Căci înfrăţiţi de-aceleaşi doruri sfinte
Ei nu privesc decât tot inainte:
Din moartea lor s'or folosi urmaşii.

ŞTEFĂNESCU

O NOAPTE IN CERNĂUŢI

Pornisem în tovărăşia unui fugar bucovinean, care, înainte de intrarea austriacilor în Cernăuţi, ţinea să-şi mai revadă odată mama.

Căluşeii mărunţi ai unchiaşului Paraşca biruiseră troienele îngrămădite pe şosea, dincolo de pădurea Herţii şi acum, pe drum mai neted, suiau şi coborau coclaurile capricioase din preajma Prutului. Vifornițele lui Ianuarie ridicaseră ţărâna de unde o putuseră scormoni şi o măturaseră pe zăpadă.

Locul pare, însă, tot mai aşezat; pe nesimţite adâncurile se umplu, colinele se lasă şi valea Prutului se deschide largă în faţă, tot mai largă... Pe dealurile de pe malul celălalt se ridică Noua Suliţă, pe zarea cernită în umbra norilor, unde se frânge în două trupul Moldovei, şi Boianul, încă stropit de sângele Moldovenilor încăieraţi între dânşii. Zăpada, biruită de săgeţile improşcate printre nori, se moaie mereu şi vesmântul alb al lui Ianuarie e tot mai sfârticat şi mai murdar. De mai bine de o jumătate de oră ascultăm tunurile mugind şi grupuri de ţărani se ivesc pe şosea culegând din spre apus sgomotele cu urechea.

Ingânaţi de huruitul şarabanei şi de bubuiturile îndepărtate, vorbim de toate fără şir, ca oameni fără răgaz, deşi răgaz avem destul. Cine ştie dacă ne putem apropia de Cernăuţi... In mai puţin de trei săptămâni, ruşii făcuseră calea întoarsă dela Iacobeni până în faţa oraşului. Azi, mâine vor trece Prutul.

La Mamormiţa întrebăm din ochi, din mâni şi din urechi. Cei 12 cazaci, cu poliţaiul, s'au retras dela vamă, încă din ajun, — şi din moment în moment, se aşteaptă sosirea patrulelor austriace dealungul graniţei româneşti. Drumul Cernăuţilor se ridică în faţă pustiu şi încovoiat ca o spinare.

Deşi renunţasem aproape cu totul, de a merge mai departe, căutăm de zor o ocazie. O sanie, chiar, aşteaptă dincolo de vamă. Un român Cernăuţean, un negustor, venise de dimineaţă să caufe adăpost la Mamornița şi acum grăbeşte înapoi cu o nepoţică, — duduia Aurora — să „ridice casa“ şi să-şi ia familia. Omul ne sfătueşte să ne vedem de treabă. Noi ne cam luăm seama şi unul şi altul dăm poruncă unchiaşului să se cam gătească de întoarcere. Paraşca, însă, se ţine de noi să-i mai lăsăm ceva parale, iar noi ne ţinem după negustor. In poarta vămii sunt îngrămădiţi sute de femei şi de copii veniţi de dincolo la popuşoiu. In port alb, pitoresc, aşa cum îşi arată chipurile triste printre zăbrele, par nişte copii întorşi la cămin şi aşteptâptând iertarea părintească.

Cum mergem aşa noi pe lângă cei ce au să plece, iar unchiaşul mai de pe lături, cu biciul în poziţie reglementară, ne vedem trecuţi printre grăniceri, cari par a acorda cel mai larg credit negustorului cernuăţean.

Când mă aştept să ne luăm rămas bun, prietenul pusese un picior în sanie, iar duduia Aurora se urcă fără să-şi fi luat rămas bun; ceeace înseamnă încă şi mai mult că unchiul are cuvântul.

„Vă iau pe răspunderea d-voastre — se grăbi unchiul—. Dacă vă opresc în drum cazacii, eu nu mă înapoiez“.

Am luat loc în sanie, declarându-ne satisfăcuţi cu aceste lămuriri — şi, în câteva clipe, sania e sus pe spinarea din faţa vămii.

Cu încetul soarele se perde în norii albi, subţiri, aruncaţi făşii-făşii peste dealuri, apoi o ceaţă tot mai deasă prinde să se înalţe din fundul văilor spre Franzental, unde tunul mugeşte încă năpraznic, zarea toată e înecată în ceaţă şi un amurg timpuriu şi trist învălue cuprinsul. Un frig umed, pătrunzător îşi caută loc printre noi, prin straiele noastre; zăpada prinsese scoarţă şi, pe drum neted, caii mari ai vizitiului nostru cocoşat măsurau lacom distanţele dintre stâlpii telegrafului... Urechea o aţinem la vale, la stânga, şi măsurăm depărtarea până la artileria rusească, iar ochii caută în zarea turbure, pe şosea, cazaci galopând ori cazaci cari ne aşteaptă...

Negustorul nostru tace mereu... Nu spune nici că o să ne iasă rău, nici că o să ne iasă altfel. Şi fiindcă duduia Aurora râde ades copilăreşte, zâmbeşte şi unchiul, dar atât. Câte o siluetă singuratică se iveşte arare pe şosea ori în largul câmpului şi, într'o nemişcare atentă, culege toate svonurile.

Vine o sanie; oprim. E dirigintele poştei din Mamornița. Nu mai sunt cazaci pe şosea şi Ruşii se pregătesc să lase Cernăuţii. Poate că la întoarcere mi se închide drumul... Tovarăşul se uită la mine, par'că ar vrea să spună: „ai cuvântul„ — şi fiindcă mă uit şi eu la dânsul, iar negustorul la amândoi, mă întreabă din ochi:

— Ce zici?...

— Tu ştii...

Dar sania dirigintelui alunecase de lângă noi spre graniţa României şi ne-a scos din încurcătură. Cocoşatul învârte biciul pe deasupra cailor şi sburăm nu altceva — amândoi cu gândul la sania goală a dirigintului. (Pe prieten îl trădează amăreala din figură).

„Au ridicat şi telefonul—observă vizitiul arătând către prima casă ţărănească din marginea satului Ostriţa. Pe alocurea firul este căzut intre stâlpi.

„Dumnealor se duc să facă încheerea casei, iar noi să ne facem de cap“ — reflectez adesea mustrându-mă singur—şi n'o pot spune cu glas prietenului, dar i-o spun din ochi; iar el se vede că mă înţelege, fiindcă leagănă uşor capul şi ridică serios din sprâncene.

Cu toate acestea, goana noastră spre Cernăuţi ne dă un sentiment de încredere. In împrejurări de acestea te simţi mai bine dacă nu stai pe loc. Vom merge la Cernăuţi şi dela Cernăuţi mai departe... Mereu înainte... Vom merge, la nevoie, de vale spre Franzenthal... Tot cazacii sunt pretutindeni. Inapoi, adevărat, nu sunt cazaci, dar înapoi e cu neputinţă să pornim din cauza morţei. Da, străbătusem jumătate din judeţul Dorohoi; în goană am ajuns în Hamornița şi nu ne-am putut opri... Şi tot inerţia a biruit în chinuitoarele clipe ale întâlnirii cu dirigintele. Ar trebui o sforţare mai presus de puterile noastre ca să ne putem întoarce.

Gospodării ţărăneşti rare se ivesc pe şosea. La ferestre, pe uşi ori afară în pereţi, stau atârnate icoane sfinte, ca să scutească locuinţele creştine de mizeriile războiului. Apoi drumul devine iarăşi pustiu. Numai crucile de lemn ale călătorilor degeraţi ori ucişi în marginea drumului şi înmormântaţi pe loc, numai crucile acestea mai întrerup monotonia câmpului alb—şi se desfac anevoe din ceaţă, mai întâi în chipuri de „muscali“ ori de „honvezi“ şi apoi arătându-şi tot mai lămurit cele două braţe întinse în lături.

Cum alungăm ceaţa în fuga noastră, locul pe dreapta urcă şi coboară şi dâlme nelămurite se ivesc şi dispar. Sus pe muchile lor se lămuresc pe încetul siluete omeneşti. Sunt femei cari ascultă tunetul din vale într'o înmărmurită nemişcare. Deşi vântul ne şuieră pela urechi, simt tăcere de moarte în juru-mi şi nu-mi pot în-

RAZBOIUL IN CARICATURĂ

După ruperea tratatului ce garanta neutralitatea Belgiei şi a tratatului Triplei-Alianţe, Umbra lui Bismarck către Kaiser:

— *Tratatul dela Frankfurt, iată adevăratul petec de hârtie!*

chipul că ele vorbesc sus pe deal.... Capetele lor nu clintesc nici la stânga nici la dreapta, pare că ar vrea să nu le vadă şi să le înţeleagă străinii ce trec pe cale. Şi cum stau sus, aproape învăluite în ceaţă, în nemişcarea lor grozavă şi cu basmalele lor albe, par un şir de cruci ninse, cari însemnă locul de odihnă pentru morţii unei lupte mari.... Dacă aşi fi stăpânul săniei, aş opri caii să mă apropiu. Ori râd de noi, ori văd unde ochii noştrii nu pot să străbată, ori plâng, poate.... Dar ceaţa creşte în urmă, fuge înainte; par'că o bruscă tăcere se face deodată în juru-mi şi, pentru prima oară, aud bătaia regulată a crucilor în sanie, la fiecare pas al fugarilor....

Trecem satul Ostriţa, pe lângă conacul moşiei fondului religionar, arendată unui evreu ca cele mai multe pământuri ale bisericei ortodoxe. Pentru acest cuvânt pravoslavnicii au spart geamurile, au devastat, iar nutreţurile le-au dat săracilor spre folosinţă. Suntem aproape de oraş, locuinţele se îndesesc mereu şi umbrele serii se lasă tot mai nepătrunse. Bubuitul a încetat. La ferestrele locuinţelor învăluite în tăcere se ivesc furiş chipuri semite scrutând, cu priviri lacome, în chipurile noastre în graba noastră, apropierea celor mult aşteptaţi. Din loc în loc ies la ferestre Isuşi răstigniţi, Preciste cu pruncul în braţe şi dispar în noapte spre a se ivi iarăşi....

Şi acum, când bariera se apropie, mă gândesc îngrijorat, cum vom sta de vorbă cu cazacii, fără „propusc"... Şi fiindcă negustorul nostru tace, îmi arăt duduii Aurora îngrijorarea. Spre marea noastră bucurie „unchiaşul" duduii făcu o propunere: Pe „propusc"-ul său mai este trecut un fiu, care se găseşte în cernăuţi. Şi tovarăşul meu este în grabă adoptat, fiindcă bariera se vede la două sute de paşi. Urmează două clipe de tăcere lungă — şi deodată duduia tresare inspirată: pe propuscui său mai e un nume, Aglaia, sora pe care o lăsasem la Mamorniţa.

Devenisem Aglaia, fără să mi se dea răgaz să protestez: mai aveam câteva zeci de paşi!

Ceilalţi ar fi râs şi nu le prea venea, iar eu râdeam în silă, ca să nu se renunţe la proiect. Cu toate acestea obiectai:

— Dar muscalii, duduie?

— Ei nu ştiu ce e Aglaia....

O fi nume slav, duduie; nu l-am auzit dincolo de Carpaţi—şi par'că nici în Muntenia. O fi rusesc, duduie, continuai precipitat şi rugător, aşteptând în pripă o altă dezlegare.

Reuşisem s'o pun pe gânduri.

— Aş vrea să fiu Aurora!... Am ceva mai multă nădejde.

Ne oprisem şi vameşul se apropie de sanie.

— Aşa-dar Aurora, — murmurai printre dinţi.

— Aurora....

Dar cazacii se retrăseseră şi de aici. Omul îşi încasă dreptul şi ne deschise calea.

In curând întâlnim soldaţi, doi jandarmi călări. Ne silim să părem foarte nepăsători. M'aş uita înapoi dacă nu mi-ar fi teamă că se uită şi ei. Poate căciula mea, care aduce foarte mult cu cele căzăceşti, ţine loc de propusc pentru jandarmii ruşi. Incă doi cazaci. Căciuloaie uriaşe, sure, mantale negre. Suntem şi mai nepăsători... Pe ăştia îi petrec cu ochii.

In oraş o oarecare fierbere. Lumea, deşi puţină, umblă pe străzi mai mult de cât în alte seri, se zice. De trei zile muzica tunurilor a trezit speranţe, a stârnit patimi şi a vârât fiorii grijei în toate sufletele. Sania ne-a descărcat în mijlocul oraşului. Cu două ceasuri mai înainte, a plecat guvernatorul şi căpitanul poliţiei cu toţi funcţionarii regimului rusesc. Aşa-dar propusc nu mai pot căpăta, Aurora nu mai sunt.... Imi rămăsese doar căciula...

O companie trece, în pas iute, prin piaţa principală cu puştile aruncate pe umăr, după moda franceză. Prin mulţime trece, fără să i se facă loc, un ofiţer plictisit; apoi alţi doi, pare că ar umbla prin iarmaroc. Oamenii blajini, cu privirile şi cu sufletul de acasă.... Ochii obraznici ai evreilor îi petrec. Locul mişună de spionii Austriei, se zice.

La palatul guvernatorului nu putem intra. Muscali foarte blajini şi nepăsători ne împiedică. După câteva clipe, însă, vorbim cu căpitanul jandarmilor, un moldovan frumos şi mândru care vorbeşte o românească mai bună decât toţi românii din Cernăuţi laolaltă. Ne întăreşte în hotărârea de a trece Prutul şi de a ne înapoia prin Basarabia.

Când toate măsurile au fost luate pentru plecarea de a doua zi, pornim istoviţi spre locuinţa părintească a prietenului. Oraşul e tot mai pustiu şi mai tăcut, după ce laşi centrul, şi numai arare se iveste o pereche de cazăci, ca să dispară apoi în străzile pline de întuneric...

Pe uşa şi pe ferestrele unei biserici rutene năvăleşte lumină bogată şi glasuri tinereşti inalţă rugăciuni duioase, ce străbat departe pe străzile înoptate şi tăcute, cum se alungă un cântec de îngropare printre monumentele funerare ale unui cimitir.

*

O noapte de grijă, de nesiguranţă, de aşteptare, între vis şi trezie. In ferestrele baricadate cu mobilă bufneşte vântul şi ascult atent să văd dacă nu pot prinde şi alte sgomote. De mult, noaptea trece mereu — şi totuşi nu mai trece...

E unu şi jumătate, e două...

Ceasornicul din perete, înainte de a bate secunda, huruie scurt, mă trezeşte adesea, apoi tictacul lui mă fură iară. Mai, apoi, un huruit grozav de lanţuri mă aduce tocmai de pe podul Prutului...—şi, pe încetul, tictacul mă adoarme iară... Şi, în sfârşit, mă văd pe stradă alergând năuc încotro-va, fugărit de strigătul asurzitor al tunului... In sforţarea supremă de a grăbi fuga, mă ridic şi iarăşi se lămureşte, brusc, tictacul ceasornicului; iar pisica, înbrâncită de pe pat, contiuuă să toarcă jos...

Afară nimic decât răsuflarea înecată a vântului.

Cinci! Intr'o jumătate de ceas sântem gata şi pornim pe străzile întunecoase, mai pustii ca totdeauna. Nici un trecător, nici un cazac, nici o lumină. Paşii noştri proprii stârnesc toate ecourile, ne strigă din urmă...

Incă o umbră omenească... Ne scrutăm în întunerec şi ne apropiam, noi mai mult şi necunoscutul mai cu economie... E un tovarăş şi ne aduce vestea tristă că nu mai avem loc în sănii...

Peste un minut grăbim spre piaţă vorbind fiecare singur, blestemând -. a. m. d. Pe jos spre Boian! Poate găsim, în vr-un sat, o căruţă, la Sadagura, poate mai încolo. Intre zăbrelele înalte palatul mitropoliei moldoveneşti se ridică măreţ, ascunzându-şi acoperişul în întunerec şi în ceaţă. Nu e un palat pentru un petec de ţară, pentru o grădină, ori-cât de veselă ar fi, ci pentru o ţară mare şi bogată, pentru un popor de frunte; nu-i strălucirea Bucovinei de azi ori de ieri, ci a Moldovei întregi şi glorioase de odinioară—ea, al doilea leagăn al neamului moldovenesc...Acum Mitropolit şi Consistoriu stau secfestraţi la Dorna drept chezăşie că averile bisericei vor putea călători spre Viena...

Dela palatul administrativ lumina electrică se revarsă îmbelşugată printre coloane, spre piaţă... Prin faţă trece, cu paşi grei şi măsuraţi, ca o fantomă în muţenia nopţii, cazacul cu puşca aruncată pe umăr...Umbra uriaşă a căciulii aleargă pe coloanele din faţă, urmată de o baionetă cât prăjina de lungă.

In sfârşit, o sanie. E un brutar. Nu-l putem hotărî nici cu buna nici cu răul. Şi îndată altă sanie: cocoşatul nostru din ajun! Se duce, gol, la Mamorniţa, chemat de primar. „Hai la Boian!" „Hai la Sadagura!"—Neînduplecat...

Când însă, am văzut sania goală, în pustiul acela, mi-am adus aminte de sania din ajun a dirigintelui şi, în mod instinctiv, pusesem piciorul într'însa... Prietenul le pusese pe amândouă şi, în câteva clipe, alunecam pe străzile oraşului spre bariera Mamorniţei.

Ne-am adunat toate gândurile, toată energia, ne-am adunat şi hainele pe noi împotriva vântului rece, umed pătrunzător. Facem drumul jumătate înainte de a se lumina, ne abatem apoi pe un drum de câmp, spre miază-noapte, ca să nu intrăm în linia patrulelor. Din loc în loc se desfac, din ceaţa dimineţii, crucile, făcându-ne de atâtea-ori să tresărim, şi dispar iarăşi.

Din jăratecul aprins la spatele dealurilor basarabene încep, dintr'odată, să ţâşnească mănunchiurile de raze, repezindu-se spre munţii Bucovinei şi vânturând pe încetul negura din cale... Ochiul străbate acum hăt departe pe linia Prutului de vale:

Ca o fiară ce părea că fusese răpusă, tunurile încep să urle dintr'odată, vestind depărtărilor domnia supărătoare a luminei. Suntem la hotar! La aceiaşi poartă, chipurile infometaţilor Bucovinei cată printre zăbrele ca nişte copii întorşi la cămin şi aşteptând iertarea părintească; iar mai departe, bucuros, Paraşca al nostru, cu biciul în poziţie reglementară... Peste un sfert de ceas mână de zor, pe şosea, dealungul Prutului.

Din spre Noua Suliţă ne ies, curând în cale două şarabane cu alţi fugari, cari ieşiseră prin Sadagura.

E şi Aurora!... Adecă Aglaia, sora mea Aglaia...

Februarie 1915 **Romulus CIOFLEC**

□ □ □

CRONICA MUZICALA

Sala Ateneului.—Concertul d-lor Celestino Piaggio şi C. C. Nottara

Concertul de sonate al d-lor Celestino Piaggio şi Constantin Nottara, merită o menţiune cu totul specială.

Ambii artişti au înălţat interpretarea lor, la un nivel de muzicalitate pe care nu-l ating mulţi virtuozi precedaţi de trâmbiţele stridente ale reclamei.

Trei sonate figurau de program, dar ce sonate!: *Sonata în fa minor* de I-S. Bach, *Sonata în do minor op. 30* (dedicată împăratului Alexandru I al Rusiei), de Beethoven, şi în fine *Sonata I-a în la major* a lui Cesar Franck.

Alegere judicioasă, precum vedem, şi călăuzită de gustul cel mai sigur; succesiune cronologică raţională.

Am zis tot binele ce-l merită violonistul C. Nottara, muzician cinstit, cult, harnic, achiziţiune preţioasă pentru lumea noastră muzicală căreia îi va fi de mare folos; activitatea rodnică ce o desfăşoară de când s'a întors în ţară, îndreptăţeşte pronosticurile optimiste privitoare la dânsul; dar tânărul virtuoz ne-a mai pricinuit o bucurie nouă, bucuria de a ne destăinui încă o calitate, — preţioasă întru toate, — pe care nu i-o descoperisem la audiţiunile sale precedente: căldura, o căldură care, mai cu seamă în *Sonata* lui Franck, — acea minune a muzicei moderne, — a fost într'adevăr comunicativă: — *molto rit. ff, piu forte e con calore, con tutta forza,* din partea I-a; *sempre forte e passionato, forte con passione* din partea II-a; *molto largamente e dramatico* din *Recitativo-Fantasia* (partea III-a)...

De d-l Celestino Piaggio, un distins elev al lui Vincent d'Indy în trecere la noi, auzisem mult bine, dar acel bine era mai prejos de realitate: ne aşteptam, dela un cetăţean al republicei argentine, la o exuberanţă, la un *pathos* întradevăr sud-americane!

De loc!: cea mai desăvârşită linişte domneşte în interpretarea sa; acea linişte nu-l împedecă însă de a paginei tălmăcite caracterul ei propriu; o claritate care explică minunat de bine intenţiunile compozitorului, o claritate pururea învingătoare a greutăţilor technice, luminează neîncetat realizările sale pianistice.

Acea seninătate, acea transparenţă cristalină, sunt,—fireşte,—fructul unui studiu amănunţit al clasicilor, şi dacă mecanismul argentinului nostru e ager şi iscusit, mintea sa e în strânsă comunitate cu spiritul marilor maeştrii tălmăciţi: muzicianul e veşnic mână în mână cu pianistul-virtuoz.

Şi, prin modul cum ştie să pună la lumină desvoltările contrapuntice, combinaţiunile armonice cele mai noui, întrevedem în pianist pe compozitor. Şi compozitor iscusit, personal, de sigur că e tânărul argentin a cărui *Sonată* pentru piano, auzită deunăzi, ne-a apărut ca o caldă rază de soare strălucitoare, în care am regăsit pe sud-americanul, dar pe un sud-american a cărui elocinţă e nespus de muzicală şi de purificată la şcoala lui Vincent d'Indy, demnul discipol al bunului *Père Franck*, şi marele apostol al religiei bethoveniane!

M. MARGARITESCU

□ □ □

CRONICA DRAMATICĂ

Psihologie femenină: *Eroinele lui Alecsandri, Caragiale—Doamna Chiajna, Vidra, Doamna Clara şi altele...*

I

Nicăeri n'a avut femeia un rost mai însemnat ca în Franţa: în societate sau în politică, în roman sau în teatru. In literatura franceză găsim un întreg şirag de eroine încântătoare: fete sprinţare, isteţe, naive câte odată, dulci şi iubitoare mai totdeauna; femei cu însuşiri temeinice, pornite poate spre cochetărie, dar totuşi soţii bune, îndrăgostite şi harnice în ale casei, preţuind curăţenia căminului şi a cinstei.

In teatru avem întreaga theorie a Panatheneelor: Pauline se luptă între dragostea pentru Sévère şi admiraţia pentru Polyeucte; Camille voeşte să-şi smulgă logodnicul săbiei unui frate eroic. In Racine, Monime se ridică la măreţia unei figuri corneliene. Apoi, pe rând se desprind din rodnica imaginaţie a celui mai mare poet al pasiunei şi mai adânc cunoscător al sufletului femeesc: dulcea şi resemnata Ifigenie, nevinovata Hermione, elegiaca Bérénice, sensuala şi cruda Roxane, pasionata Phèdre, nefericita Junie. In Marivaux ne zâmbesc Sylvia, Angélique şi Araminte, spirituale şi graţioase. In Beaumarchais, neuitata Rosine.

Nicăeri nu străluceşte mai mult dragostea ca în sufletul femeii. Năzuinţe neînţelese, sfâşieri ale inimii, dulci făgădueli citite într'o privire, zadarnice ilusii ale unei fericiri veşnice, melancolia nădejdelor înşelate, toate aceste nimicuri îi tulbură inima. Şi nicăeri nu vom găsi o galerie de eroine mai încântătoare de cât în teatrul francez, cu un gingaş amestec de simţire şi de inteligenţă sănătoasă. Charlotta lui Goethe, leşină aproape după un vals. Deschide geamul şi, arătând furtuna apropiată, strigă: „Klopstock!". Ophelia are dela început un farmec bolnăvicios şi sfârşeşte prin a înebuni; Margareta chiar nu ne vădeşte o deplină sănătate a minţei. Le ai putea iubi cândva, dar nu le-ai putea încredinţa liniştea întregei tale vieţi. Ai muri pentru ele, dar n'ai putea trăi cu ele, după cum ţi-ai lăsa bucuros fericirea în mâinele Silviei sau ale Rosinei.

Mai e Molière.

Negreşit cel mai mare creator de oameni din întregul teatru francez, şi un mare cunoscător al sufletului femeesc, cu toate însuşirile lui caracteristice ce fac pe porumbiţă şi pe panteră să se asemene mai mult între ele de cât cu porumbelul şi leopardul. Molière a zugrăvit „eternul feminin" în toată felurimea lui, în bine ca şi în rău. Ca poet comic aţintit asupra scăderilor şi micimilor omeneşti, a văzut desigur în femeie şi slăbiciunile ei: deşertăciunea, viclenia, pornirea spre rău, credulitatea... Charlotta, convinsă în câte-va clipe de Don Juan că o va lua de soţie, îşi părăseşte fără nici o şovăire logodnicul: „Va, va, Pierrot, ne te mets pas en peine et si je sis madame, je te ferai gagner queuque chose et tu apporteras du beurre et du fromage cheuz nous". Angélique de Sottenville, nevasta lui George Dandin, şi Dorimène din *Mariage forcé*, sunt perverse; Célimène e vicleană şi rea... In schimb Elmira, nevasta lui Orgon, e cinstită. Arată totuşi poate prea multă şiretenie şi sânge rece pentru a prinde în laţ pe încrezătorul Tartuffe. Henriette, din *Les femmes savantes*, are o minte sănătoasă şi o cinste sigură. E o fată pe care o poţi lua de nevastă. Va fi o soţie credincioasă; va face mulţi copii, pe care îi va îngriji bine. E lipsită însă de farmec. Spiritul ei prea se târăşte pe pământ. Bunul simţ e lipsit de aripi. Virtutea fără graţie nu face poezia vieţii: şi o viaţă fără poezie e urâcioasă...

Molière prin natura geniului său satiric trebuia să zugrăvească sufletul femeii şi cu instinctele lui rele ce-l apropie mai mult de natură. L'a zugrăvit însă şi în părţile lui bune. I'a lipsit poate frăgezimea poetică a lui Racine, a lui Marivaux sau chiar a lui Beaumarchais, dar nu trebue să uităm nici firea operii lui, nici împrejurările de viaţă în care a trăit. Molière a suferit de pe urma femeii; în comediile lui nu putea să nu tresară amărăciunea unui suflet de atâtea ori înşelat şi umilit. Nu putea să nu vadă în femee pe duşmanul biblic ce întinde curşele vicleniei împrejurul bărbatului încrezător. Totuşi, cu toate durerile lui casnice, el ne-a dat şi chipuri senine: gingaşele Lénor şi Angélique din *Bolnavul închipuit*, buna Marianne din *Tartuffe*, Lucile din *Le bourgeois gentilhomme*, şi mai ales cumintea şi încântătoarea Alcmène din *Amphitryon*, în care găsim nu numai virtute ci şi graţie şi farmec. Aceste eroine se adaugă la nesfârşita theorie a atâtor figurine graţioase ale teatrului unui Gresset sau Sedaine, ale unui Destouches sau Piron — pentru a nu mai trece pragul veacului al XIX. Elle fac una din cele mai preţioase gingăşii ale literaturii dramatice franceze...

* * *

La noi?

N'aşi voi să strivesc literatura noastră prin comparaţii nepotrivite. Măsura trebue păstrată ori unde. Cu toate aceste, după cum vom vedea mai târziu, avem şi noi suflete de femei viguros zugrăvite, *dar cu o psihologie atât de ciudată, încât va trebui s'o cercetăm la timp mai pe larg...*

Până atunci, să ne oprim la dibuirile dramatice ale lui Alecsandri; să căutăm printre nenumăratele lui schiţe o înţelegere a sufletului femenin, cu toate gingăşiile şi vicleniile lui, cu farmecul şi duioşia lui, cu cruzimile pasiunei şi cu desăvârşita uitare de sine, cu egoismul şi mărinimia lui; printre atâtea cioburi să căutăm Tanagrina cu zâmbetul în colţul gurei şi cu taine în privire; statueta peste care pluteşte ceva din „eternul feminin" al marelui Goethe... Căutare zadarnică!...

Cunoaştem, fireşte, împrejurările în care a fost scris teatrul lui Alecsandri. Ii cunoaştem valoarea legată de timp, pripa fericită cu care a fost zămislit, bunele intenţii, legăturile mărturisite sau nu cu o anumită literatură franceză al cărei răsunet a fost. Cred totuşi că n'ar fi fost cu neputinţă să găsim şi o licărire de feminitate adevărată în plămădeala aceasta de viaţa omenească aruncată în tipare nesigure şi imperfecte. N'o găsim totuşi.

La care femee te-ai putea, de pildă, opri în lunga galerie a siluetelor lui Alecsandri?

Smărăndiţa din *Rămăşagul* nu şovăeşte în ideile ei: „Femeea, zice dânsa, poate oricând să-şi înşele pe bărbat, fie bărbatul cât de isteţ, pentru că ori şi care femee are câte un drăcuşor mititel, care o slujeşte". Ii întorci spatele şi te îndrepţi spre tânăra Tinca. „După ce mă voi mărita, îţi spune ea, voi fi şi eu de părerea Smărăndiţei".

Neîncrezător, păşeşti pragul coanei Zamfira, din *Peatra din casă*, care umblă după un ginere căci „s'au scumpit mirii ca vămile". Coana Zamfira îţi dă zor să te încurce. Tu stai de o parte. Te uiţi la frageda Marghioliţă cum se opinteşte să cucerească pe nătângul de Nicu; „Monsiu Nicu, îţi aduci aminte de *notr anfans?*". N'are de cât un ideal: să se mărite. „Baluri la Curte şi loje la teatru!, strigă ea. Cât sunt de fericită! Toate câte le-am dorit, oi să le am... şi în sfârşit oi să ies în lume, să fiu slobodă, să scap de cuşca asta în care mă usuc". Fireşte că mai pe urmă îşi va înşela bărbatul:

...când la Curte
Ii va face curte
Vr'un tânăr frumos.

Ai cuvânt să nu doreşti rolul bărbatului înşelat şi pleci din vreme... Dar duhul cel rău te îndreaptă spre casa neuitatei *Chiriţe* a banului Grigori Bârzoiu dela Bârzoeni. Coana Chiriţa e la Iaşi şi vrea să-şi mărite fetele. I se pare că „a şi prins doi în capcană", pe Aga Bondicescu şi pe spătarul Pungescovici. Noroc că soseşte la vreme Conul Bârzoiu pentru a-şi scoate fetele din ghiarele acestor pungaşi. Aristiţa şi Calipsiţa se întorc în provincie să facă fericirea altor naivi.

Cucoana Lucsiţa Fespezeanca din *Agachi Flutur* vrea să-şi mărite şi ea fata şi „chiar iarna aceasta i s'a prezentat mai mulţi tineri... vre-o şapte, foarte buni". Tânăra Tinca se lasă însă cucerită de un bătrân cămătar Zografopulos Coscodan. O clipă după aceia jură credinţă unui ofiţer de artilerie, strigând din adâncul inimii:

Cum, iar să rămân fată mare?

Ai putea colinda şi mai departe, la Zoiţa lui Kiulofoglu din *Iorgu dela Sadagura*, la Tarsiţa lui Taki Lunatescu din *Iaşii în Carnaval*, la Afrodita lui *Kir Zuliaride*, la contesa Irma de Pupăzamberg din *Sgârcitul risipitor*, la tânăra văduvă Adelina Dorian din *Nobila cerşitoare*,— dar ai colinda în zadar. In întreg teatrul lui Alecsandri nu vei găsi o singură figură de femee senină şi dulce, curată şi ispititoare, ca să-ţi făgăduiască o viaţă de cinste—dar şi de farmec.

E. LOVINESCU

□ □ □

CĂRŢI NOUI

Critica primului volum [1])

Es ist eine alte Geschichte,
Doch bleibt sie immer neu...

Debuturile scriitorilor sunt, în afară de prea rari cazuri excepţionale, atât de difuze şi de nuanţate în cât cel care îşi ia ingrata sarcină de a le caracteriza trebuie să se întemeieze mai mult pe darul său de profetizare de cât pe cel de observaţiune şi sinteză. De aceia în faţa unui prim volum — mai cu seamă când e un volum de versuri corecte — mă simt dezorientat; în faţa fiecărei afirmaţii văd înălţându-se ca o ameninţare viitorul, crescut în proporţii enorme faţă de modestul prezent şi dela fie care avalanşă de glorie sau de ridicul ce va acoperii pe tinerii de-acum, aştept o desminţire....

Oricum, îmi place să aştept o asemenea desminţire ca să mi se dovedească cum că m'am înşelat în rău. Mi-ar fi cu totul penibil însă să aflu că m'am înşelat prevestind prea mult bine şi încurajând astfel, în ori cât de mică măsură, pătrunderea „pe ogorul literaturii" a unui autor stricăcios şi aducător de multe desnădejdi prin corecteţa rândurilor sale...

Cu un singur gând îmi liniştesc conştiinţa greu încercată: tinerii noştri contimporani sunt atât de convinşi de ei înşişi, în cât nimic nu-i poate întoarce din drum. La douăzeci şi câţi-va de ani oricine e maestru, oricine e o personalitate şi oricine ajunge la opere definitive. La douăzeci şi câţi-va de ani ţi se pare că literatura începe cu versurile tale şi că, până la tine, alţii abia au schiţat ceia ce ai spus tu pentru întâia oară. Atunci oricine are atâtea de spus, că nu mai are timp s'asculte pe alţii şi, mai cu seamă, să-i urmeze. Cel mult dacă într'aripatul tânăr priveşte cu milă pe cei ce-l socot o simplă schiţă neisbutită—pentru a multa oară neisbutită, —a unor mari modele, şi cu condescendentă amabilitate pe cei ce i-au recunoscut dela primii paşi geniul incipient...

De aceia a-i studia pe tineri la primii lor paşi mi se pare un lucru cu totul de prisos; mai cu seamă a-i studia după canoanele unei dogme estetice, comparabile în subtilitate cu interpretaţia talmudică, mi se pare peste măsură de primejdios — căci dacă criticul s'a trezit bine dispus într'o zi şi socoate că isprava cutărui începător împlineşte toate cerinţele canoanelor respective, ne pomenim numai de cât cu un Shakespeare, un Lord Byron sau un Maeterlinck, care, în treacăt fie zis, ajung apoi să nu mai fie oameni întregi toată viaţa lor...

Atitudini critice oarecum întemeiate nu sunt faţă de tineri de cât două: sau cea dela începutul activităţii critice a *părintelui literaturii române*: „Scrişi, băeţi, oricum, numai scrieţi!", sau cea a unora dintre Cerberii literaturii actuale care, *cauda ac dentibus*, isgonesc dela intrarea în Domeniul, unde ei singuri trebuie să domnească, pe toţi începătorii. Şi o atitudine şi cealalta se poate întemeia pe speranţa că cei într'adevăr chemaţi se vor alege până în cele din urmă şi vor rămâne consacraţi.

Mai e cu putinţă o atitudine care, deşi nu are pretenţia de a fi critică, e poate cea mai îndreptăţită: să priveşti cu atenţie şi, să aştepţi să treacă timpul care limpezeşte toate.

Inceputurile literare sunt labile; întocmai ca eterna devenire a lui Hegel de nu se pot cuprinde într'o judecată precisă: ceeace a fost nu

1) Vezi volumele de curând apărute.

mai este, în transformarea care urmează după debuturi; ceeace va să fie nu este încă, astfel în cât nimic nu poate, nu trebuie, să fie siluit pentru a încăpea într'o formulă timpurie.

In scrisul celor tineri sunt intenţii mai mult de cât realizări; dar, printr'o firească iluziune, ei sunt determinaţi să confunde ceeace au voit cu ceeace au realizat şi astfel să nu poată, de cât foarte cu greu şi după mari încercări, să devină conştienţi de opera lor cea înfăptuită. Unii nu ajung niciodată până la asemenea conştiinţă şi aceştia sunt damnaţii unei activităţi veşnic sterile, rămasă mereu identică cu sine însăşi în aceiaşi turmentată şi obscură mediocritate.

Nimic mai delicat însă de cât intenţiile unui debutant. In ori cât de slabă măsură ar fi fost ele realizate în opera executată nu trebuesc despreţuite. Nu e un merit dacă Cutare vrea să fie clasic şi începe să devină, chiar, cu propăşirea anilor, precum nu e un merit dacă se strădueşte să fie simbolist sau parnasian. Dar nici nu trebuie hulit pentru că nu a ajuns deodată să scrie ca Horaţiu, sau ca Maeterlinck sau ca Hérédia— fiindcă nici prin laudă nici prin hulă n'am isbutit să dăm de cât o falşă intensitate unor intenţii, unor energii latente ce nu s'au actualizat încă pe deplin.

Să privim cu interes, să spunem că e corect şi să aşteptăm.

C. Sp. HASNAŞ

ECOURI

Cea mai nouă dintre armele actuale — aviaţia — şi-a câştigat atâtea drepturi la încrederea noastră în preajma marilor încercări ce ne aşteaptă în cât nu e Român care să n'o privească cu admiraţie adâncă, să n'o întrezărească cu mândrie în sboruri glorioase peste culmile ce astăzi închid încă zările sufletului românesc.

Cele două instituţii de aviaţie care îşi desfăşoară activitatea lor utilă în şcolile de piloţi de la Cotroceni şi dela Băneasa au realizat progrese considerabile. Principele V. Bibescu şi d-l Căpitan Popovici au format bogate şi curagioase serii de piloţi pe care îi admirăm în zilnicele lor sboruri.

In medalioanele de pe coperta acestui număr se află d-l Căpitan Popovici *dela Şcoala de aviaţie dela Cotroceni şi pilotul* M. Savu, *dela Şcoala de aviaţie dela Băneasa, cel care a executat la Paris pentru întâia oară faimosul* looping the loop.

Fotografiile din interiorul revistei le-am aşezat după ordinea în care s'au trimis.

—

Noul subdirector al Teatrului Naţional. — In locul rămas vacant prin demisiunea d-lui *I. Simionescu-Râmniceanu* a fost numit subdirector general al Teatrelor d-l *P. Locusteanu.* Pregătirea dramatică a d-lui Locusteanu, lunga sa activitate de cronicar dramatic şi succesul scenic al celor două piese ale sale reprezentate la Teatrul Naţional fac ca noul subdirector al Teatrelor să nu fie un strein pentru prima noastră scenă şi să promită o activitate rodnică pentru instituţia în mijlocul căreia a fost chemat.

—

Intre festivalurile şcolare ce s'au dat în ultimul timp, a fost remarcat în special festivalul dat în Sala Ateneului în seara de 17 Mai de către elevii Liceului *Matei Basarab,* sub patronagiul d-lui I. G. Duca, Ministrul Cultelor şi Instrucţiunii publice.

Elevii Liceului au executat un program artistic dintre cele mai puţin obicinuite unor diletanţi tineri şi au fost mult departe de concertele acele ce fac din viaţă, în unele seri, o adevărată vale a plângerii.

D-l Prof. *St. C. Ioan* a făcut o interesantă conferinţă asupra unei excursiuni la Archipelagul Spitzberg.

Şi acest festival, ca şi cele din cursul anilor trecuţi, au dovedit cât se lucrează la acest liceu pentru educaţia artistică în şcoală şi cum se poate rezolvi în mod practic una dintre cele mai delicate prăbleme ale învăţământului de Stat.

—

Reviste. Au apărut:

Democraţia, Revista Cercului de Studii al partidului naţional-liberal, an. III, No. 4 din 15 Mai 1915, cuprinzând o limpede şi viguroasă expunere a d-lui *M. D. Berlescu* asupra situaţiei internaţionale; interesante priviri ale d-lui *Th. C. Aslan* asupra taxelor vamale la export; o documentată expunere a d-lui *C. Sp. Hasnaş* asupra stării Românilor din Bucovina şi un bogat material de informaţiuni relative la războiul mondial.

România de mâine, revistă socială, culturală şi literară, sub discuţia d-lui *Cristu S. Negoescu,* an I, No. 1.

E o revistă nouă al cărei program, frumos şi util, cu toate programele revistelor noui, se poate cuprinde în acest fragment din „primul cuvânt".

„Când publicistica românească este atât de bogată în tot felul de publicaţiuni de ziare şi reviste, unele mai bine decât altele organizate şi conduse; s'ar părea că nu facem altceva decât să scoatem o revistă mai mult, adică o revistă de prisos.

Programul activităţii noastre însă; este bine precizat: *el lasă în afară orice preocupări politice şi numai pe al doilea plan preocupările exclusiv literare sau artistice. Rămânem deci pe terenul pur cultural-social al activităţii practice.*

In acest chip rostul nostru este bine fixat: vom fi un organ de propagandă culturală, un ecou al activităţii tuturor celorlalte cercuri sau instituţii culturale, nemulţumindu-ne însă a agită numai idei, ci sforţându-ne a le şi traduce în fapt, a le concretiza în instituţiuni.

De oarece metoda noastră, de a găsi la baza oricărui rău social o chestie de educaţie, e mai mult sau mai puţin deosebită, credem că rostul nostru precum şi momentul apariţiei revistei noastre sunt pe deplin justificate".

Curierul Liceului, publicaţia şcolară, an. VIII No. 6-7, Ploeşti, Martie-Aprilie 1915.

Vremuri nouă, publicaţiune culturală-naţională, an I, No. 7-8, Maiu 1915, cuprinde articole în proză despre diverse chestiuni actuale.

—

Caragiale postum. — Din opera postumă a lui Caragiale va apare în curând un al doilea volum, cuprinzând unele dintre cele mai interesante bucăţi pentru cunoaşterea deplină a operii marelui scriitor.

Ciclul principal, care va da şi titlul volumului este cel pe care însuşi autorul l'a numit *Reminiscenţe.*

Volumul va apare în cursul lunei Iunie şi va avea o prefaţă-studiu de d. *Alex. Vlahuţă,* prietenul şi tovarăşul marelui dispărut. Aceasta creşte şi mai mult încă interesul pentru noul volum şi nerăbdarea cu care este aşteptat între cititorii admiratori ai lui I. L. Caragiale şi ai prietenului său.

—

Un nou volum de versuri este cel intitulat *Din Taina Vieţii* şi datorit d-lui *Eug. Ciuchi.* Poetul e bine cunoscut încă din coloanele *Sămănătorului* şi acum din *Convorbiri Literare.* unde îşi desfăşoară întreaga sa activitate poetică. O notă de gingăşie şi intelectualitate se desprinde din acest volum asupra căruia vom reveni. Cităm deocamdată un *Sonet*:

Din dulci iluzii fost-aţi întrupate,
Voi, florilor sfioase şi plăpânde: —
Blajine fice-a' primăverii blânde,
De aceea sânteţi pururi adorate.

Fecioarele de aceea, surâzânde,
Vă strâng la sân cu-atâta voluptate:
Şi sânteţi semnul dragostei curate,
Cum laurul e al grelelor izbânde.

Iar, Amor, când ne 'ngrijorează faţa,
De vă alegem să purtaţi solie
Copilelor iubite, — cine ştie?

O fi vre-o strună, în fiinţa noastră,
Ce ne şopteşte în ascuns: că viaţa
Iubirilor — e asemeni cu-a voastră...

şi un cântec, *Doruri*:

Privesc cu ochii duşi în visuri
Albastra slăvilor splendoare,
Şi'mi pare că zăresc o lume
Ca în poveşti încântătoare.

Sub farmecul ce mă cuprinde,
Atât de-aproape cerul pare;
Şi tot mai mult, mai mult mă cheamă
Intinderea-i făr'de hotare!

Să fie o lume fericită
Spre bolta cerului adâncă,
Pe care sufletul o simte,
Dar ochiul n'o zăreşte încă?

Ori e sădit în inimi numai
Eternul vis de lumi mai bune,
Şi, visul cel dorit cu sete,
De-apururea, cu noi, apune?

O taină, — asupra cărei, poate,
Lumină 'n veci n'o să coboare;
Dar noi clădim mereu o viaţă
Pe doruri ademenitoare!

—

Din viaţa anecdotică şi pitorească a lui Napoleon I a apărut un volum cu acest titlu, pentru a face cunoscut între cititorii cei mulţi înfăţişarea multilaterală a împăratului Francezilor.

Traducerea cărţii e destul de greoaie şi aşezarea fragmentelor cu totul lipsită de plan.

—

Studii:

Germania şi rezbelul european de *I. D. Protopopescu* (Ed. Flacăra, 1915), o prezentare documentată şi destul de sistematizată a tezei antigermane — atât de bogată în adevăruri.

Rang, Grad, Precădere şi vechime în ierarhia judecătorească, de *George D. Nedelcu,* secretar general al ministerului justiţiei.

Expertiza grafică, un studiu complect, foarte amănunţit şi documentat, de căpitanul *I. T. Ulic.*

Politica externă a României şi atitudinea ei în conflictul european de *Ioan D. Filliti,* avocat fost deputat.

—

Mama Tudora — este o „legendă dramatică, un tablou de ridicarea cortinei", scris de venerabilul autor *Ion Pop Florantin.*

Broşura face parte din „integrala tragedie a lui Ştefan cel Mare" (Tip. „Aurora", Bucureşti, 1915).

—

Scrisori din tranşee e o culegere de scrisori de pe frontul francez şi german ce va apare zilele acestea în o admirabilă traducere, în biblioteca „Flacăra".

Ele constitue literatura palpitantă a vremei aceşteia şi prin variatul conţinut sufletesc ce îl desvălue constitue un caleidoscop al sufletului de războinic.

Scrise părinţilor sau rudelor sau prietenilor ele sunt de o duioşie rară care nu încetează de cât ca să dea acces urei care trebuie să clocotească în oamenii aceştia puşi în faţa celei mai acute crize a vieţei.

Altele sunt pline de glume şi voioase de izbânda care a răsărit în sfârşit.

Scrisorile din tranşee au mireasma prafului de puşcă şi printre rândurile lor fulgeră încrucişeri de baionetă.

ANUL IV
No. 33

FLACĂRA

30 MAIU
1915

ABONAMENTE:
In ţară: lei 6 pe an; 7 lei când se achită prin incasator. Pentru învăţători şi preoţi săteşti: lei 5 pe an
NUMĂRUL 15 BANI
TELEFON 41/7

LITERARĂ ∴ ARTISTICĂ ∴ SOCIALĂ
APARE SÂMBĂTA
DIRECTOR: CONSTANTIN BANU

ABONAMENTE:
Peste munţi: coroane 8 pe an; pentru preoţi şi învăţători coroane 6.50 pe an
In străinătate: 10 lei pe an
REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA:
Bucureşti
Str. Câmpineanu, 40

F I N I S...

Lui C. H.

Cel din urmă fiu de rege
Dintr'un neam străbun de regi,
Palid, în sicriu de aur,
Stă în dom de zile 'ntregi.

Crucea spadei oţelite
Peste lòrică şi zale
Fulgeră 'ntr'un sul de raze
Repezit prin ogivale.

Cel din urmă fiu de rege
A murit pe câmp de luptă;
Sabia e toată sânge
Şi tunica toată, ruptă.

Peste câmpuri ruginite
Cade soarele în pete;
Cimitire fără număr
Zac sub vânturile 'ncete.

Şi mausolee albe
Urne attice, sculptate,
Inveşmântă nemurirea
Ginţilor aci 'ngropate.

Cel din urmă rege, însă,
Nu va fi aci 'ngropat —
Oameni noi, popoare nouă
Acest loc l'au blestemat.

Pe mormântu-i fără nume,
Peste stemele 'ngropate,
Vor veghea în putrezire
Două lemne crucişate.

Ion Al-GEORGE

NOTELE SĂPTĂMÂNII

Alegerile de la Academie. — Noui nemuritori

Sub cupola nemuririi au păşit d-nii *I. Nistor* şi *Simion Mehedinţi*, ca membri activi ai Societăţii academice şi d-l *P. P. Negulescu* ca membru corespondent.

Toţi trei au fost primiţi în calitate de istorici, deşi numai unul este istoric în adevăratul înţeles al cuvântului. In Academie însă „Istoria" are o accepţiune atât de vastă şi dispune de atâtea scaune în cât nemai fiind destui istorici pentru câte locuri sunt, e nevoie să se înfiinţeze o categorie curioasă de istorici-asimilaţi, cari pentru tot restul activităţii lor sunt literaţi, geografi, filosofi, jurişti, amatori de artă sau sportmani şi numai pentru intrarea la Academie, care este o încoronare a acestei activităţi, trebuie să se renege şi să devină istorici. Un singur muritor a intrat greu şi relativ foarte târziu în secţia istorică: d. Iorga, probabil pentru că d-sa avea în momentul intrării între nemuritori vre-o 90 de volume de studii istorice şi a fost deci socotit ca fiind cu totul nelalocul său într'o secţie în care pentru a figura ca istoric, se cerea să fii literat, filosof, geograf, jurist, amator de artă sau sportman. D. Iorga avea un bagaj greu şi de aceia era incomodant între pasagerii cu ghiozdanele uşoare, obişnuiţi să vină târziu la gară, să se instaleze însă repede şi comod.... De aceia i-au trecut pe dinainte multe trenuri, până când să-şi poată încărca şi d-sa cele 90 de opere istorice în vagonul — atât de populat — care duce pe „istorici" la nemurire.

D-l P. P. NEGULESCU după un desen din sala de curs.

O singură ştiinţă face concurenţă Istoriei în Academia noastră: Filologia. Istoria are o secţie întreagă, iar Filologia se sileşte s'o aibă întreagă. Doar câte un literat inoportun se strecoară în secţia literară, unde numai filologii au drept să intre. Şi totuşi actualmente Filologia ca şi Istoria nu mai pota vea pentru noi importanţa pe care au avut-o la începutul redeşteptării noastre contimporane atuncicând ne-am individualizat ca popor şi am luat o anumită atitudine faţă de vecini prin marile adevăruri pe cari cercetarea limbei şi a trecutului românesc ni le-a adus la lumină. Conturul şi substanţa acestor arme de apărare ale sufletului românesc sunt determinate în chip precis, în cât de acum nu se mai pot găsi de cât adevărurile de amănunt, cu o valoare pur ştiinţifică, dar întru nimic mai importante de cât adevărurile din cele lalte ştiinţi speciale cari pe lângă că merită pe dreptul numele de „ştiinţi" au de acum ele rolul de a întări şi lumina sufletul românesc, căruia filologia sau istoria nu-i mai pot spune mare lucru de sub cupola nemuririi.

Dacă e vorba de studii filologice sau înrudite cu filologia pentru formarea şi fixarea limbii literare — cea dintâi şi fundamentala datorie a societăţii academice — tocmai literaţii propriu zişi nu pot fi excluşi din mijlocul Academiei, fiindcă ei sunt cei ce alcătuesc limba literară, o fixează şi o îmbogăţesc, astfel că Eminescu, Caragiale, Vlahuţă sau Coşbuc au făcut mai mult pentru realizarea scopului Academiei decât cutare gramatic studios şi savant, care învăţa dela dânşii cum se vorbeşte româneete. Totuşi nici Eminescu, nici Caragiale nu au fost onoraţi cu chemarea lor între Nemuritori — şi nici nu se vede tendinţa de a repara pentru cei de acum greşala cea mare făcută pentru cei din trecut.

Şi astfel Istoria şi Filologia ocupând două secţiuni ale Academiei, pentru toate celelalte manifestaţiuni culturale ale neamului românesc mai rămâne o singură secţiune: secţiunea ştiinţifică, în care intră Matematica, Ştiinţele Fizico-Chimice, Ştiinţele biologice, Filosofia cu toate disciplinele sale, Economia politică, Studiile sociale, Teologia şi Arta (fiindcă nu figurează nicăiri aiurea), astfel în cât toate aceste domenii ale activităţii culturale a veacului în care trăim au, pentru reprezintanţa lor în Academia Română, o importanţă egală cu Istoria sau Filologia, fiecare în deosobi.

Arta este cu totul exclusă din Societatea Academică, deşi un Grigorescu sau

un Enescu au cel puţin tot atâta valoare pentru cultura românească cât se acordă unui filolog sau istoric cu minte şi sârguitor... Filosofia este supusă unui ostracism metodic, pe care numai d. P. P. Negulescu a isbutit să-l înfrângă, mulţumită contactului pe care opera sa filosofică îl are cu Istoria. Celelalte ştiinţi abia sunt reprezintate, cu modestie, de cei ce au produs opere româneşti cu valori de cultură mondială...

*

Şi aşa fiind, au fost aleşi acum ca membri activi ai Societăţii academice d-nii: I. Nistor şi S. Mehedinţi, amândoi la secţia istorică.

Activitatea... istorică a d-lui Mehedinţi, directorul *Convorbirilor literare*, este de ordin geografic şi literar; ea are, de altfel, puncte de contact cu Istoria propriu zisă, de oarece şi geografia şi literatura, studiază tot pe om caşi ştiinţa favorită a Academiei şi astfel se unesc prin obiectul lor. Bogata activitate a d-lui S. Mehedinţi este destul de cunoscută pentruca să revenim asupra ei cu acest prilej.

Mai puţin cunoscută la noi este activitatea d-lui I. Nistor, profesor la Universitatea din Cernăuţi. D-sa a publicat până acum, pe lângă o serie de mici studii mai cu seamă în revista *Junimea Literară* din Cernăuţi, trei opere importante, scrise în limba germană:

Cea dintâi se referă la pretenţiunile Moldovii asupra Pocuţiei *(Die Moldauischen Ansprüche auf Pocutien* — 1910) şi expune relaţiunile Moldovii cu Pocuţia începând dela amanetarea acestei provincii lui Petru Muşat, trecând apoi la anexarea Pocuţiei sub Ştefan-cel-Mare şi sfârşind cu luptele ce s'au dat sub Bogdan al III-lea şi Petru Rareş pentru această ţară.

A doua operă: *Die auswärtigen Handelsbeziehungen der Moldau in XIV, XV und XVI Iahrhundert* (1911), constituie o amănunţită cercetare a relaţiilor comerciale ale Moldovei cu ţările vecine (Polonia, Oraşele ardelene şi italiene) şi lămureşte situaţia economică a Moldovei şi rolul ei în comerţul mondial din Evul Mediu şi începutul Evului Modern. Ca o completare a acestei lucrări a publicat în 1912: *Die moldauischen Zollwesen*, lămurind dreptul şi obiceiurile vamale ale Moldovei.

A treia lucrare: *Handel und Wandel durch Moldau* (1912), studiază deosebite aspecte ale vieţii moldoveneşti din veacul al XVI-lea, în special comerţul românesc, arătând situaţia neguţătorilor, drumurile comerciale, diferitele soiuri de neguţători, monetele, măsurile şi greutăţile.

Ultima operă este: *Românii şi Rutenii din Bucovina*, (1915).

Alegerea d-lui Nistor are şi o preţioasă semnificare naţională, cel ales fiind un simbol viu al unităţii sufleteşti ce domneşte între Românii răzleţiţi prin despuiarea Moldovii de către austriaci de cea mai bogată în amintiri dintre toate pleiurile sale.

Activitatea filosofică a d-lui *P. P. Negulescu*, ales membru corespondent printr'o atât de flagrantă abatere dela reguli, a adus până acum la lumina tiparului un studiu asupra *Criticei Empirismului şi Apriorismului* (Bucureşti, 1892); un studiu de Estetică asupra *Psihologiei Stilului* (1896); un volum de essayuri: *Impersonalitatea, morala şi arta, socialismul şi arta* (Buc. 1895) şi un mare studiu istoric asupra *Filosofiei Renaşterii* (1910).

O erudiţie vastă şi multilaterală, ca suport material, o sintetizare a criticismului şi a pozitivismului modern, ca atitudine filozofică, şi o minunată limpezime de expunere, ca principală însuşire formală pentru comunicaţia cu alţii, caracterizează opera d-lui P. P. Negulescu; cea mai mare parte din această operă filozofică se află încă expusă numai în prelegerile d-sale universitare şi confinată astfel într'un cerc de studioşi ai specialităţii.

In privinţa d-lui P. P. Negulescu Academia şi-a ieşit din făgaşul ei obicinuit. Incolo nu putem constata şi cu acest prilej de cât că păstrează cu statornicie vechile tradiţii — pe care e pios să le numim şi înţelepte.

AL. ŞERBAN

□ □ □

ROMANŢĂ

— „Vezi bărcile acele, căsuţe plutitoare,
Căsuţe legănate de valul moale, lin?
Cât farmec e pe ele în asfinţit de soare! —
Rămâi la noi, la mare, rămâi, drumeţ străin?

— „Vezi nava ce se duce cu 'naltele catarte,
Un drum de spumă albă lăsând în urma ei?
Tot sufletul încolo, un freamăt de departe
Mi-l chiamă 'n clipa asta; mă chiamă munţii mei."

— „Ascultă fermecata cântare depărtată:
Din largul mării-acuma pescarii-acasă vin;
Cu cântecul şi barca petrec viaţa toată. —
Rămâi la noi, la mare, rămâi, drumeţ străin".

— „In ţara mea cu măguri şi culmi înalte, sure,
Cu doine şi cu doruri, cu turme şi cu stâni,
Un cântec cum nu-i altul pe lume nicăiure
E cântecul de sară al codrilor bătrâni."

— „Vom rătăci cu barca şi de pe mii de unde
Voiu strânge-al mării farmec, plutind pe valul lin,
Şi numai pentru tine în ochi îl voiu ascunde. —
Rămâi la noi, la mare, rămâi, drumeţ străin."

— „M'aşteaptă 'n munţi o vale cu murmur de isvoară;
Cu mine vină 'ncolo în munţii mei frumoşi
Şi cerbi şi căprioare ce la isvor coboară
Vei îmblânzi acolo cu ochi-ţi luminoşi."

— „Eu am crescut pe ape şi marea-i fermecată
Şi marea nu mă lasă în ţara ta să vin,
Şi nu-ţi voiu fi iubită acolo niciodată. —
Rămâi la noi, la mare, rămâi, drumeţ străin."

— „Şi eu sânt de la munte şi toate mi-s străine
Aici: şi bărci şi cântec şi valul sbuciumat,
Dar mai străin ori unde aş fi eu fără tine. —
Rămân la voi, la mare, de ochii tăi legat."

G. ROTICĂ

REMINISCENȚE

„LUME MINCINOASA"...

— SCHIȚĂ —

Un român bătrân și pățit. A fost la Ierusalim. De mai bine de un sfert de veac e pensionar — și trăește singur.

Simplu la port, — îl vezi trecând pe stradă, așa de mic și cu capul între umeri, legănându-se pe picioare, până își ia avânt — pe urmă, pas de te mai ține de el!

Când îl întâlnești te oprește în drum. Zâmbește blajin, te apucă de mână și trebue să te apleci, ca să te sărute pe frunte.

— Ce mai faci, tinere? Bine! Așa te voiu, tinere, strigă el cu bucurie, sguduindu-ți mâna, și o dragoste adâncă îi râde 'n ochi...

* * *

Intr'o zi de primăvară l'am întâlnit pe stradă. El e tot-d'a-una vesel. Era și mai vesel ca altă-dată. Avea o haină nouă și o pălărie cu bordurile largi.

— Ce te uiți, tinere? Că mi-am luat „garibaldiana"? De... ca ori-ce candidat... la însurătoare! îmi zise el zâmbind melancolic.

Și am stat în loc să-l privesc cum se depărtează, până ce a dispărut în colțul uliței. Era grăbit: de sigur „progresiștii" îl așteptau la birt.

* * *

„Progresiștii" sunt o ceată de pensionari, holtei trecuți și hodorogiți. Bunul bătrân le-a dat acest nume ironic. Le mai zice și „tineri", desigur pentru că toți sunt bătrâni. In societatea lor firește nu primesc de cât... „candidați",— adică oamenii neînsurați, sau văduvi.

Ce interesant e să-i vezi pe toți la olaltă!

Bătrânul hagiu stă în capul mesei, cu fruntea aplecată. Ceilalți vorbesc, râd, se ceartă chiar—moșneagul îi ascultă pe rând și râde sub mustață, dar nu zice nimic.

Numai din când în când dă din cap, oftează și șoptește:

— Lume mincinoasă, tinere! Lume mincinoasă! Dar n'ai ce să-i faci!... Trebue să te ții de ea....

„Progresiștii", râd și repetă cuvintele lui, parcă nici nu pricep noima acestui suspin. Dar cine știe ce amintiri i se risipesc în negura anilor în clipa când vorbește astfel bătrânul?

Un studiu îndelungat al vieței și o experiență bogată se cuprind în această reflecție tipică și cu înțeles adânc.

„Lume mincinoasă, tinere!" — vorbele astea răsună așa de frumos în gura lui, parcă ți-ar da un sfat și parcă ți-ar spune bătrânul filosof cu autoritatea lui de om trecut prin multe: Tinere, iea seama și nu te încrede, lumea este rea și stricată! Nu vezi cum se amăgesc și se mănâncă oamenii între dânșii?

Așa e lumea! „...dar n'ai ce să-i faci! trebue să te ții de ea!"

Lumea înșală, trebue să înșeli și tu...,

Bătrânul o știe asta de mult. Pentru el e poveste veche. Poate că de multe ori a fost silit să înșele și el, căci n'avu încotro:

„Așa e lumea", așa trebue să fie și „trebue să te ții de ea...." Vrei s'o îndrepți cu umărul?

Poate că îl mustră conștiința une-ori: gândul că ar fi putut să fie alt-fel, îl neliniștește; e creștin pravoslavnic....

Alte-ori iară poate că'și aduce aminte de atâtea făgăduinți neîmplinite, visuri și speranțe moarte, puzderie de dorinți uitate... Atunci oftează bătrânul:

— Lume mincinoasă, tinere! Lume mincinoasă!...

Și un zâmbet plin de amărăciune i se întipărește în colțul gurii:

— „,.. dar n'ai ce să-i faci; trebue să te ții de ea..."

* * *

De obiceiu „progresiștii" vorbesc de vremuri trecute, Atunci se aprind rău. Gesticulează, ridică glasul, se sfădesc.

Numai ce-l vezi pe bătrânul hagiu că încruntă sprînceana și ridică mâinile ca un profet:

— Ia-o încet, tinere, ia-o încet! — și făcând niște semne cabalistice, îndrugă câte-va fraze misterioase, încât toți „candidații" se prăpădesc de râs...

— Ia-o încet! repetă moșneagul și zâmbește șiret, clătinând din cap.

— Ia-o încet! repetă în cor toți ciracii lui.

Și se potolesc.

Bătrânul își pleacă iarăși capul, și rămâne așa, ori se uită gânditor la pantalonii lui cei vechi, de coloare măslinie, parcă ar vrea să-i întrebe; ce vîrstă au?..

* * *

Iată că ușa se deschide. Se produce o mișcare în public. Ionică Frumosul intră strângănind din strune.

— Ionică Cobzarul! aclamă „progresiștii" bătând din palme.

Bătrânul hagiu își ridică atunci ochii lui cei senini și plini de bunătate nespusă.

— Sărut mâna, boerule, se închină umilit muzicantul cerșetor.

Și fără să mai aștepte vre-un cuvânt de încurajare, Ionică ciupește strunele, își acordează cobza și începe să cânte.

Repertoriul lui nu-i bogat: doina, vre-o două hore și câte o romanță eșită din modă. Dar în tot ce cântă e sentiment.

POVESTE

Simțea 'mpăratul zi cu zi sfârșită
Vieața'i începută în alt veac;
Și aștepta a stingerii clipită,
Ca pe-o tihnă caldă, ca pe-un leac...

Și-așa 'nțelept precum era, firește —
Având fecior, chemase cărturari,
Ca să-l învețe cum se cârmuește
Și să'i arate drumurile mari.

Prin sfaturi multe frageda părere
Se întărește 'n cuget într'un fel;
Ni se trezește singură și cere
Să se 'ndrumeze ageră spre țel.

Iși dovedea mereu destoinicia,
Sfios și dulce, fiul de'mpărat;
Iar tatăl lui murea cu bucuria
Că bun urmaș pe lume 'și-a lăsat!

In vremea asta cere găzduire
Un venetic venit de peste mări,
Care-ajunsese-acolo fără știre,
Cu ochii plini de vis și de 'ncântări.

Avea sub braț streinul o lăută...
La întrebări pe coarde răspundea:
Cânta de sta viața 'ntreagă mută
Iar altă lume 'n juru'i nălucea.

Și fiul de 'mpărat par'că visase!
Cu ochii plini de cugete și plâns,
Pe cântărețul care-l fermecase,
Ca pe un frate 'n brațele'i l-a strâns!

Și a simțit ne'nfrântă aplecare
Spre cântec, — și l-a luat învățător, —
Iar tot stărnind a strunei cuvântare
Ii adâncea 'nțelesul robitor.

Și moare Impăratul! și se duce
Pribeagul, de blestemul lui mânat;
Fu nevoit orfanul să s'apuce
S'adune oști și să 'ntărească sfat.

Dar nu era nici harnic, iar gândirea
Nu'i mai ședea la treburi și supuși!
Ii tot cădeau și dreapta și privirea
De pe greoiul sceptru pe arcuș.

In țara lui domneau dirigătorii!
Iar el slăbit de cântec și nesomn,
Inmormântat în farmecul comorii,
Lăsase tron și mantia'i de Domn.

Netrebnic pentru-a sceptrului povară,
Era stăpân pe suflete prin cânt;
Scotea din coarde-o largă primăvară
Și-o risipea 'nflorită pe pământ;

O revărsa în inimile pline
De nesfârșit! căci el era 'mpărat
Pe țara fără margini din ori cine,
Pe lumea 'ntrevăzută necurmat!

V. DEMETRIUS

TABLOURI DIN RĂZBOIU

Toboşari şi gornişti, de *A. Larteau*

Cocoşat, cum e, aplecat într'o parte se uită la hagiu, clătinând din cap, iar pletele inelate îi bat umerii.

Toţi îl ascultă cu religiositate.

Singur bătrânul se face că nu-l bagă n seamă — dar Ionică Frumosul îşi cunoaşte omul. Il ştie doar de mult — şi mai ştie el că-i place moşului să-l asculte, deşi nu i-o spune niciodată...

* * *

In seara aceea însă era bine dispus hagiul.

De obiceiu se cruţă, ocoleşte orice emoţiune. Dar acum rămăsese aşa dus, cu capu 'n pământ.

Părea pierdut cu totul în visare.

Ce simţea el?

E linişte adâncă în odae; numai Ionică zice un cântec vechiu şi trist. Ochii tuturor sunt aţintiţi la hagiu, „progresiştii" îşi fac semne pe tăcute.

Şi iată că faţa lui se luminează şi se însufleţeşte treptat cu acordurile prelungite ale cobzei. Acuma capul hagiului începe să tremure, nările i se umflă şi buzele i se mişcă, se închid şi se deschid fără sunet. Târziu şi stins de tot, ca din o mare depărtare, se aude un glas tremurător.

Hagiul cântă.

Şi tot mai tare, şi tot mai limpede vibrează vocea lui îmbătrânită: aşa de dulce-i vocea aceasta, încât îţi vine să plângi...

— Se ţine bătrânul! şoptesc „progresiştii" între ei, uimiţi, şi nu le vine să crează.

Cobzarul încremenise şi el cu cobza în mână, pe când bătrânul urma înainte:

Păsărică din Gilort...

Şi cântecul se sfârşeşte într'un sughiţ dureros, care-l îneacă. Hagiul îşi ridică ochii: erau umezi. Şi parcă îi părea rău de ceva.

— De, tinere! zise el după o pauză lungă, privindu-mă ţintă în ochi. Nici nu ştiu cum vine, nici cum se duce!...

Capu-i căzu în piept iarăşi fata lui luase vechea expresie de silă şi de amărăciune:

„... Hei, lume mincinoasă, tinere! Dar n'ai ce să-i faci..."

St. O. IOSIF.

□ □ □

PE URMA MEA PRIBEAGĂ

Adio, dragi scrisori, voi nestimate
Petale dintr'un trandafir de pară.
Când e atâta foc la noi în ţară —
Şi voi veţi arde, file parfumate.

Adio, tu romantică chitară...
Cu strunele de vreme descordate,
Ca harpa lui Aeòl de-odinioară,
Prin flacări tu vei picura sonate.

Adio, drag portret, tu, întrupare
A visurilor mele de iubire
Cenuşa-ţi va sfinţi întreaga fire,
Ca fumul de tămâie din altare.

Iar când din tot ce mi-a fost sfânt şi drag,
Avea-voi doar toiagul de pribeag,
Şi vălvătaia răsvrătită
Aprinde-va şi cuibul tău, iubită,

Aşa precum odată ochii tăi
Aprinseră în pieptul meu văpăi...
Atunci şi tu, pe urma mea pribeagă,
Indrumă paşii tăi, copilă dragă.

V. HUŢAN

VESTITORUL

— Numai pot! Nu mai pot! zise îngerul ştergându-şi fruntea de sudoare.

— Ce e Mihaile?...

— E prăpăd pe lume! Dă-mi voe să trag sabia şi să iau capetele la câţiva oameni răi.

— Cui?

— Sunt patru!... Şi pe lângă ei patru sute patru şi pe lângă ei sunt milioane de nenorociţi ce se ucid mai rău ca nişte haite de câini întărâtaţi.

E plin văzduhul de sufletele a douăsprezece milioane de omorâţi.

Pentru un om şi o femee: un prinţ şi o prinţeasă, pretind cei patru să se omoare toată lumea!...

Ce sunt aceia? Diavoli întrupaţi, Doamne?...

Şi se ucid oamenii cu zecile de mii şi schilodesc cum e mai rău, şi ei mint, mint, că oamenii, popoarele, vor războiul până la un singur om şi un singur soldat.

Trei dintr'o parte sunt vinovaţi şi unul din altă parte. Şi cum mint!... Se dă acum pe pământ şi războiul minciunilor!

— „Să trăeşti Împărate — îi strigă lumea; dar încet mai adaogă: Ai spurcat apa cu sânge şi-ai umplut raiul cu toţi proştii!... Nu mai bem apă, bem sânge sărat, răsuflăm hoit şi mâncăm humă!..."

Milioane de văduve, cu copiii rătăcesc pe uliţi, strigând:

— „Să trăeşti Împărate, că ne-ai luat bărbaţii, fraţii şi părinţii să-i ucizi, şi să-i arzi ca pe lemne, fiindcă n'ai timp să-i îngropi!

Eşti mai moarte ca Moartea şi de aceia nu te ia Moartea!"

Şi bătrânii şi schilozii, şi orbii şi ciungii, şi toţi nemerniciţii din războî, strigă când îl văd:

— „Să trăeşti Împărate! Nici Dumnezeu nu te ia, nici Satana nu te vrea... La amândoi le e scârbă de tine!..."

Şi lumea cealaltă îngrozită se 'ntreabă: „Ce-aţi făcut lumei, împăraţilor?

Voi socotiţi cei meşteri în a conduce poporele, în a le învăţa să trăească?...

Pentru ce vă dau birurile, vă suferă statuile pe pieţe şi potretele pe de rând? Ce maşini de muncă, ce descoperiri folositoare vieţei, aţi făcut voi, cei ce ziceţi că duceţi lumea spre viaţa fericită?

In ţări s'au făcut fabrici de pluguri, de secerători, de maşini de muncă; dar voi aţi făcut fabrici de tunuri, de pumnale şi de otrăvuri!..."

Şi multe, multe spun popoarele despre împăraţii de care-ţi vorbesc.

Ştii Doamne, acum câţiva ani d'ai Pământului un fricos păcătos, s'a ridicat în contra Ta. Şi-a zis: „Eu sunt Antihrist". Şi a scris că D-zeu nu e, Tu eşti un biet nebun, ce ai dat lumea robilor, iar el, dă morala stăpânilor. Şi împăraţii, capete de rând, dar ţinute sus de boerimi viclene şi lacome; de păreri şi obiceiuri neroade, au socotit cerul văduv de tine, şi şi-au zis îngâmfaţi:

PRIMAVARA

Un şarpe curge 'n mine, Doamne Sfânt,
Tot sufletu-mi e'n rânjetu-i de gâde.
Când plâng, el râde 'n mine — şi când râde,
Cad frunze 'ngălbenite la pământ.

Şi, totuşi, nu m'alungi, Stăpân Divin,
Din prânzul de lumină şi de floare?
Mă 'ngădui şi pe mine, un cretin,
Să-mi umplu toate vinele cu soare?

Mă ierţi că limba mea te pângări?
Că ochii mei, de tine, sânt deşerţi?
Că 'n cele zece fapte dintr'o zi
Fac cele zece lucruri ce nu ierţi?

Ce crud eşti, Doamne! Mila ta, un junghi!
Iertarea ta mă scuipă — mă fărâmă.
Incolăcit, cu gura la genunchi,
Mă ghemucsc în ţărnă ca o râmă.

Aibi milă, Doamne! Cazne dă-mi, adânci —
Eu vreau să simt osânda-ţi că m'ajunge!
...Trimite-un măscărici, să-mi dee brânci
Şi'n râsul tuturora să m'alunge!

B. NEMŢEANU

de vreme ce D-zeu nu este şi cerul e văduv de el, pe pământ de ce n'am fi noi Dumnezei!

Şi cu hotărârele astea, doar coarnele nu le-a crescut! Fac de toate relele, de toate! Mi-e ruşine să ţi le spui, şi mi-e ruşine să ţi le spui şi prin scris! Şi iată împăraţii, însărcinaţii să conducă lumea, ajunşi Luciferii pământului!

Pentru asta, ei n'au omenie, n'au cinste, n'au milă! Omoară tot ce întâlnesc. Unul poartă cismele cele mai mari, ca sângele vărsat, să nu dea pe d'asupra carâmbilor şi să-l ude la picioare!...

Bătrâni, femei, copii, totul omoară!... Vaietele lor îl întărâtă, îl îndrăcesc şi mai mult!

Bisericile tale sunt arse şi dărâmate. Cred în capsomania lor că lumea are să-i socoată pe ei Dumnezei şi că lor o să le înnalţe altare!

Să vezi ce e pe pământ ai fugi plângând!... Focul se întinde cât ochii nu pot vedea. Sângele a roşit toate apele. Mirosul de friptură şi de carne arsă, se ridică în nori. Impăraţii îşi ard soldaţii morţi, ca să nu-i mai îngroape!...

Copiii mici, în totul nevinovaţi, mor încârligaţi de foame, ori străpunşi de pumnale, puse în vârful puşcilor omorâtoare de la mii de metri!...

Trăsnete îngrozitoare şi şuere ca de şerpi pe de rând: sunt obuzele şi gloanţele ucigaşe şi otrăvitoare!... Satana este ascuns în împăraţii aceia.

Un alt împărat hodorogit de bătrâneţe, sătul de viaţă desfrânată, trimite la moarte milioane de oameni tineri. Ii trimite să moară pentru ambiţia lui, pentru încăpăţânarea lui, pentru ideile lui, de om bătrân ajuns în mintea copiilor!

Şi moare tineretul! Şi mor bărbaţii în floarea vârstei! Se sting nădejdiile fetelor, sprijinul copiilor, şi dragostea mamelor!...

Pentru ce? Pentru ce, Doamne?...

Un alt împărat, cu sute de neveste, declară răsboiul sfânt. Invaţă pe toţi să ucidă, spunându-le că vor intra să roază din munţii de pilaf, că vor bea din fântâni de miere, şi vor avea mii de femei!...

Şi mor bieţii oameni, prostiţi de făgădueli, cârmuiţi de Satana, fără să ştie pentru ce.

Şi un altul lacom de popoare robite, lacom de chipuri chinuite, bătute cu biciul ori spânzurate, se luptă nu ca să libereze popoare, ci ca să le robească întunericului lui!...

Şi mor oamenii. Munţi de hoituri se ridică în zări şi sângele curge, curge pe rând şi ei, cei patru împăraţi, nu plâng!...

Pentru ce? Pentru ce, Doamne nu-mi dai voe să trag sabia?...

— Bine — zise Dumnezeu — dar am trimis pe lume oameni cari să semene mila şi înduioşarea, adevărul şi cuvântul drept... Pe aceia ce pe săraci îi fac să râză de propriele lor dureri, iar pe bogaţi, să se înduioşeze de chinuiţii lor?...

— Vorbeşti de scriitori, de poeţi, de pictori, de sculptori, de muzicanţi?

— Da.

— Ei bine, Doamne! Şi-au făcut din ăştia foarte mulţi datoria. Unde e războiul sunt însă şi ei luaţi, şi băgaţi în abatoriul omenesc. In ţările unde mai e pace, e vai de ei. Săraci şi nebăgaţi în seamă, îşi clădesc cu mintea palate şi împărăţii. Scrisorile lor nu se mai caută, toată lumea vrea ştirile războiului, fie ele ori cât de mincinoase. In oraşe numai au cu ce trăi şi au eşit la ţară, să-şi ascundă sărăcia. Unii s'au dus prin preajma bălţilor să prinză caracude şi să mănînce!... Alţii să fiarbă lobodă şi ştir, să facă... Ciorbă gustoasă!... De toţi sunt socotiţi inutili, nişte leneşi, care par a nu avea nici un rost pe lume!

Aşa că, mulţi şi-ar face datoria, semănând gândurile drepte pe lume, dar nu mai au unde. Orice jidănaş toarnă o ştire de război mincinoasă, pe care zeci de mii de proşti sunt gata s'o citească şi s'o creadă. Când mor vacile se'ngraşe câinii, iar când se omor oamenii, se pricopsesc jidănaşii!...

— Şi ce zici tu Mihaile, că ar fi de făcut?

— Să'mi dai voe să trag sabia eu; ori de nu, dă puterea lumei în seama altor oameni. Ridică lumea întreagă, şi pe sfinţi chiar, şi porneşte-o să lupte cu cei ce-şi bat joc de lume, de credinţa şi mila ta, şi chiar de tine, Doamne!...

In semnul crucei, necinstită pe pieptul lor de ucigaşi, să se ridice lumea şi să-i întrângă!... De este satan intrat în ei, ducă-să cu ei cu tot, şi să fie iarăşi pe pământ pace şi în oameni bună înfrăţire...

— Du-te îndărăt Mihaile, fă-ţi slujba şi vei primi poruncile mele, atunci când va trebui să ţi le dau!

Arhangelul puse mâna la ochi, îşi strânse tâmplele şi se pogorî pe pământ plângând.

I. C. VISSARION

COPIL DRAG

Drag copil cu plete negre şi cu ochi pierduţi în vise
Ce cu'n zâmbet mi-ai prins gândul, — gândul bun care-mi fugise —
Astăzi inima ţi-am dat-o, poţi s'o rupi ca pe o floare...
Dar că sufletu-mi renaşte, înţelege-vei tu oare?

Lipsa ta îmi lasă goluri cu sensaţii reci de cripte,
Amintirile în pieptu-mi eu le simt cum stau înfipte,
Tu îmi legi de azi încolo tristul rost al vieţei mele...
De-ţi dau toate aceste daruri, milă doar ai tu de ele?

Lasă-mă să plâng căci plânsul ştii că-mi este unic frate,
Tu de mă cunoşti în treacăt, singur el le ştie toate...
Numai lacrima fierbinte, — rouă pentru flori din drum —
Va mai potoli iubirea ce mă chinuie acum.

Constanţa ENESCU

PANTEISM MODERN

I

«E cinci de dimineață».
— Și ne-am sculat de mult.
Săraci, lipsiți de aer, doriți de primăvară
Am părăsit orașul cu strimtele lui străzi,
Cu muzici tricolore, lampioane de parăzi —
Și ne-am pierdut pe drumul tăcut și alb de țară.

Iar soarele, acuma, e sus; și noi, mereu,
Cu ochii peste zare, mai plini de-un Dumnezeu
De care pân' acuma abia de ne-aminteam,
Crezând că știm ce-i lumea. privind-o printr'un geam, —
Noi mergem înainte, în câmp, în aer nou,
Un nepătruns ecou
Al celui despre care abia de ne-aminteam.

O! aerul acesta — și soarele nespus;
Și-aicea jos, pământul din brazde aburind!
— Ce uriaș resuflă aici, cu fața 'n sus,
Ce jertfe ard în brazde, ce credincioși le-aprind?

Noi mergem înainte, și nu jertfim nimic.
Și, mai puțin, pricepem, din tot ce ne'nconjoară
Din tot ce știu atâția din arșița de vară,
Cu coasele, cu plugul, cu brațele cu care
Ridică munți fantastici de pâine viitoare...

Filosofam acasă, din greu, în lung și 'n lat, —
Dar cât am mers acuma, nu ne-am mai apropiat:
— E aer, e lumină, și mai presus de toate
E cerul, peste care noi nu putem străbate.

Dar, mulțumiți că suntem îngăduiți sub el,
Aicea unde viața și-a luat plăcuta-i poză
Am vrea să știm că suntem de-aicea, într'un fel,
— O mână de grăunțe, o brazdă roditoare,
O seceră ce tae, un arc dintr'o batoză
Sau o sirenă care să strige 'nvingătoare,
Aici, spre ceru' albastru, într'un apus de soare.

II

Eu am văzut în tine, Dumnezeire nouă,
O! sfântă dimineață în care m'am pierdut, —
Simțindu-te asvârlită cu brațele-amândouă,
In spre pământul nostru c'un nesfârșit sărut.

M'am odihnit de gânduri nelămurite mie
Prin tine, și cu tine am învățat ce cred,
Neliniștit o clipă, de-atâta larmă vie,
Și 'n fața nesfârșirei ca miticul Aed.

Și, ca o depărtată și palidă poveste
Eu te-am simțit zicându-mi ce rugăciune este,
Ce jertfe ard în brazde, nelămurite încă, —
In câmpul larg, atuncea, întins din zare 'n zare: —
O! Munca plină, largă, puternică și-adâncă,
Cu veșnicul ei freamăt, de nesfârșită mare.

...Și-a fost de-ajuns atâta — și 'n clipa ceia, toate,
Intâiu și 'ntâiu atuncea parc'au pornit să bată, —
Un univers de ritmuri senine, frământate
De-acelaș sânge rodnic, ce n'a mai curs vre-odată...

Dar el a curs de-apururi — și Ea a fost mereu:
Necunoscută mie, trăia în Totul mut,
Dumnezeire nouă și veșnic Dumnezeu, —
Spre care, veșnic poate, ca astăzi de tăcut,
M'am închinat eu însu-mi, făr' să-l fi cunoscut!

Acolo, peste zidul orașului, departe, —
O! Munca, Munca veche și veșnic izbândită:
Largi țarine bogate, cu inima rănită,
Neliniștite pluguri și vii păduri de coase;
Batoze-asurzitoare la arii depărtate,
Cu norii lor de pleavă, cu munții de bucate,
Cu larma asta vie și 'n veci neobosită
In așteptarea unei sirene maiestoase!

Ce rugăciune nouă, și veșnic închinată;
Și fără gândul unei primiri nemijlocite!
— La câte arii oare s'o spune deodată,
Asurzitoare, plină de ritmuri înmiite;
Mereu, mereu aceiași, și nouă, ca un soare
Spre care o să strige sirene 'nvingătoare!

Tăcut am ascultat-o, sub cerul larg, senin,
Ca pe-o fulgerătoare parabolă divină:
O! Munca, — rugăciunea de spus când e lumină;
— La ariile vieții, toți muritorii vin.

Te-am ascultat, senină și nouă dimineață,
Și casa mea întreagă, de tine pare plină:
Iți voiu aduce-aicea, tot sporul de lumină, —
Tu, 'n schimb, dă-mi tot secretul de-a te ruga în viață!

Și i-am simțit eu însu-mi tăcuți cum se adună,
Și toată Munca asta părea o sărbătoare:
— Lucrați, cu disperare de viața viitoare,
Sperând că viața asta va deveni mai bună.

Și i-am văzut departe, acolo 'n câmp lucrând,
Și i-am văzut în fabrici, lucrând la nesfârșit,
Și te-am simțit pe tine, biet solitar răznit,
Cătând, în forja minții, să oțelești un gând.

Și-abia atunci, o clipă de vis dezamorțit,
Am înțeles, din larma întregului pământ,
De ce trăește omul, și pentru ce cuvânt...

M. SĂULESCU

◻ ◻ ◻ ◻

RĂZBOIUL IN CARICATURĂ

In Anglia: Kronprinţul aduce trofeie din războiu

In Austria: Cum văd austro-germanii războiul contra Rusiei

In Franţa: Kaizerul către amiralul Tirpitz: — Iată o cruce de fer să o porţi pe piept pentru femeile şi copii ucişi pe coasta Angliei şi încă o cruce de fer să o porţi pe... cela ce ai arătat vaselor de războiu engleze!

PAGINI STRĂINE

O SCRISOARE DE VALOARE

de **Georges COURTELINE**

Scena se petrece la poştă.

La Brige, *cu nasul la un ghişeu.*

Domnule, un prieten care'mi datora o sută de lei mi i-a înapoiat. Mi i-a trimis prin scrisoare de valoare, pe numele meu, bine înţeles, dar adresată la Ministerul de interne, unde sunt impiegat. Factorul însărcinat să mi-o dea s'a prezintat la biuroul meu mai înainte ca să fi venit...

Funcţionarul

...şi a luat-o înapoi, cum trebuia să facă.

La Brige

Tocmai. Scrisoarea s'a întors dar la poştă...

Funcţionarul

...da ...şi acum, o am eu.

La Brige

O!... Eşti bun să mi-o dai, te rog? Eu sunt domnul...

Funcţionarul

...domnul La Brige.

La Brige, *cam mirat*

Aşa e. Dar de unde...

Funcţionarul

Nu-ţi aduci aminte?

La Brige

Doamne...

Funcţionarul

Am avut plăcerea, pe vremuri, să fim adesea-ori împreună cu d-ta la Vinerile Crottemouiland-ilor.

La Brige

La Crottemouilland?

Funcţionarul

Da.

La Brige, *fixându-l*

Ei! dar... Aminteşte-mi numele d-tale... Ratbouilli, mi se pare! Ratcrevé?

Funcţionarul

Ratcuit.

La Brige

Tocmai asta. Ai o soră?

Funcţionarul

Da, domnule.

La Brige

Foarte blondă?

Funcţionarul

Foarte blondă.

La Brige

Tocmai. Ce fată plăcută!... De câte ori am valsat împreună! Te rog să mă ierţi că nu te-am recunoscut: nu mă aşteptam la plăcerea să te văd, şi-apoi eşti cu faţa în umbră. Sânt încântat că te revăd sănătos. Sora d-tale e bine?

Funcţionarul

Foarte bine.

La Brige

Te rog să-i prezinţi complimentele mele.

Funcţionarul

Fii sigur.

La Brige

Mulţumesc. — Aşa dar, ai o scrisoare, pentru mine, o scrisoare de valoare cu o sută de lei?

Funcţionarul

Iat-o. *I-o arată.*

La Brige

Bine.
Inaintează mâna prin deschizătura ghişeului.

Funcţionarul, *care şi-o retrage pe-a lui.*

Pardon.

La Brige

Ce e, domnule? Nu vrei să-mi dai scrisoarea?

Funcţionarul

Ba vreau să ţi-o dau dar trebuie, mai întâi, să-ţi dovedeşti identitatea?

La Brige

Cui?

Funcţionarul

Mie.

La Brige

D-tale?

Funcţionarul

Negreşit.
O pauză.

La Brige, *încremenit.*

Frumoasă glumă!... Trebuie să-ţi dovedesc că eu sânt D. La Brige, când d-ta cel d'intâi m'ai recunoscut, ca unul care m'ai văzut, de douăzeci de ori, odinioară la prietenii noştri Crottemouilland?

GLORIE LATINĂ

Arcul de triumf al lui Titus în Roma

Funcţionarul

Dă-mi voie, domnule, dă-mi voie! Te-am recunoscut ca om de societate dar ca funcţionar nu ştiu cine eşti.

La Brige

Negreşit, auzisem vorbindu-se de chinezeriile administrative; dar asta...

Funcţionarul

Eşti de mirat! Sânt funcţionar al Statului; regulamentele sânt regulamente şi eu nu pot să le nesocotesc fără risc.

La Brige, *vrea să vorbească.*

Funcţionarul

Ei! Domnule, e răspunderea mea în joc. Inchipuieşte-ţi că nu eşti adresantul şi că totuşi îţi dau scrisoarea. Ce s'ar întâmpla? S'ar întâmpla: mai întâi, că m'ar face albie de porci; al doilea, că ar trebui să dau din buzunarul meu suta de lei, valoare declarată, arătaţi pe scrisoare.

La Brige

Ce, naiba, te'ncurci în d'al d'astea, domnule! sânt ori nu sânt, D. La Brige? Spune d-ta însu-ţi, sânt?

Funcţionarul

Eşti D. La Brige, e adevărat.

La Brige

Păi bine, atunci?

Funcţionarul

Păi bine, dovedeşte... cu dovezile în mână, că d-ta eşti persoana asta, şi-ţi dau ce-ţi aparţine.

La Brige, *cu ochii la la cer.*

Foooorma!... In fine!
Işi scoate portofoliul.
Iată plicuri de scrisori.

Funcţionarul

Mulţumesc, dar nu-i destul. Ai cartea de alegător?

La Brige

Nu, dar pot să-ţi arăt chitanţa de chirie şi contractul de asigurare.

Funcţionarul

O să fie destul.

Funcţionarul, *care le ia*

Mulţumesc.

Tăcere lungă. Funcţionarul examinează hârtiile de aproape de tot.

De cealaltă parte a grilajului de care îşi reazemă fruntea, La Brige aşteaptă o hotărâre strângând din fălci.

In fine:

Funcţionarul

Recunosc autenticitatea acestor documente. Numai, ele nu dovedesc nimic.

La Brige

Pentruce?

Funcţionarul

Pentrucă privesc pe un oarecare Jean-Philippe, La Brige, domiciliat în strada Donai 14 bis, şi scrisoarea de valoare, obiectul demersului d-tale, interesează pe numitul La Brige, prenumit de-asemenea Jean-Philippe dar domiciliat în piaţa Beauvan, la ministerul de interne.

La Brige

Aşa încât, iată-l pe ministru obligat să-mi închirieze un biurou ori să mă asigure în contra incendiului, căci dacă nu, o să-mi văd suta de franci la Sfântu-Aşteaptă.

Funcţionarul

Linişteşte-te, scrisoarea o să-ţi fie predată.

La Brige

Când?

Funcţionarul

Mâine dimineaţă, la opt ore.

La Brige

Bine! Biurourile nu se deschid decât la zece.

Funcţionarul

Apoi la douăsprezece.

La Brige

Din ce în ce mai bine. E momentul când mă duc să dejunez.

Funcţionarul

Apoi, la şease.

La Brige

Seara?... Perfect!. Ministerele se închid la cinci.

Funcţionarul

Domnule, îmi pare foarte rău; dar, cu cea mai bună voinţă din lume, nu poate să-şi schimbe orele curierul numai pentru ca să le potrivească cu orele d-tale la Ministerul de interne.

La Brige

Atunci?

Funcţionarul

Atunci?
Gest vag.

La Brige

Atunci, tocmai ce gândeam; o să petrecem, factorul şi cu mine, jumătate din viaţă căutând să ne întâlnim, şi cealaltă jumătate blestemând fatalitatea nenorocită care ne va izola, pe mine şi pe el, pe puncte deosebite ale globului. Cu toate astea, cu bună ştiinţă şi cu sânge rece, d-ta stărueşti şi reţii o sumă de bani de care am trebuinţă şi care ştii ce-i a mea în afară de orice îndoială.

Funcţionarul

Domnule!?

La Brige

Domnule, asta-i prea absurd. După regulament, destinatarul unei scrisori de valoare intră în posesiunea banilor în urma unei descărcări pe care el i-o dă factorului pe un carnet.

Funcţionarul

Da.

La Brige

Asta fără concursul niciunui contract de asigurare, nici unei chitanţe de chirie, cu un cuvânt nici un fel de hârtie autentică răspunzând de identitatea semnatarului?

Funcţionarul

Nu.

La Brige

E tot ce vream să ştiu. Crezi dar că e bine, domnule, să dau suma de un franc portarului dela minister pentru ca el să răspundă: «Eu sunt» când factorul, cu scrisoarea mea în mână, va veni să-l întrebe: «D-l La Brige?»

Funcţionarul

Nu văd nici un inconvenient.

La Brige

Vei lua drept bună iscălitura: «Jean Philippe La Brige», pe care o va pune pe registrul oficial acest personaj numit Penin?

Funcţionarul

De ce nu?

La Brige

Va fi un fals.

Funcţionarul

Ce vrei să fac?

La Brige

Nimic. Iată-ne de acord şi mă vezi plin de bucurie. Domnule, la revedere! Complimente sorei d-tale.

Funcţionarul

Sluga d-tale.

Funcţionarul se pune iar la lucru. La Brige iese şi se întoarce la Minister, ca să cumpere cu un franc iscălitura portarului, care i-o dă dealtminteri gratis: oameni cinstiţi şi simpli, oameni de bine, persoane stimabile care trebue să se întovărăşească, spre a readuce la raţiune — graţie unei imposturi grosolane — prostia regulamentelor, care ar fi nemărginită, dacă nerozia oamenilor însărcinaţi să le aplice nu ar întrece-o aşa de mult.

Trad. de **A. B.**

□ □ □

Un colţ din Bazar.

BAZARUL

– NOTE DE CĂLĂTORIE DIN CONSTANTINOPOL –

Stânjenii pasul în faţa unui gang.

— Haide înăuntru, — făcu Mustafa, — aici e Bazarul.

Intrarăm. Un vuet nesfârşit, venit parcă de undeva de departe, se frământă în şiragul de *du-te-vino*, ce se mişcă greu, ca un val uriaş. Un păianjen enorm, astfel e Bazarul, cu uliţele sale multe, întortochiate, acoperite deasupra prin bolte şi luminate ici-colo cu arcade mari. Cu anevoie ne facem loc prin gloata deasă. Răsună glasuri în toate limbile; strigătele şi chemările negustorilor se încrucişează dintr'o parte într'alta; iar trecătorii sânt întâmpinaţi şi duşi, mai mult cu sila, în prăvălii. Mai ales streinii, îndată ce-au fost apucaţi în dughiana strâmtă şi întunecoasă, unde zi şi noapte arde lumina, apoi nu mai scapă cu una cu două, căci negustorul priceput şi bun de gură, începe să scoată, mărfuri fel şi chipuri. Colo haine bărbăteşti, dincolo mătăsuri subţiri, ce se pierd între degete, şi cari sute de metri deabia cântăresc un kilogram; cusături cu fireturi, perne, feţe de mese; cămăşi străvezii, cu sânurile împletite în horbotă ca spuma şi cu ciucuri din fir de aur; alături, divanuri moi, narghilele bogate, taburele şi tot ce-a putut născoci un harem, în clipele lungi de plictiseală în odăile închise cu zăbrele. Vrei să pleci, dar negustorul scoate într'una, înalţă dinainte-ţi teancuri de stofe, genţi de cucoane, împletituri în mărgele, batiste, ce le spargi în vârful limbii; iar când întrebi de preţ, alegându-ţi un lucru, ce crezi că e mai ieftin, fiindcă nu venise şi pregătit, — atunci patronul se face şi mai slugarnic, răstoarnă încă trei lăzi şi din vreun pachet, ce spune că-l păstra cine ştie pentru ce persoană însemnată, începe să scoată mătănii negre, depe vremea cutărui padişah, o diademă strălucitoare, o brăţară veche, un inel preţios, un ac de cravată, purtat de cutare sultan, care nu ştii dacă va fi trăit vreodată. In sfârşit, după multă vreme pierdută aci, şi după multe culori, ce ţi-au depănat prin faţă, când te-ai hotărât asupra unui lucru, negustorul până să grăiască preţul, apoi ocoleşte pe departe, întinde marfa în lumină, o pipăe, te pune şi pe tine s'o pipăi, o mototoleşte, o răsfiră din nou, îţi vorbeşte despre trăinicia ei, că nu se mai găseşte la nimeni, că el singur mai are bucata aceasta, şi ţi-o dă ieftină, fiindcă-ţi cunoaşte neamul, că le-a vândut la mai mulţi patrioţi de-ai tăi şi la el trag de câte ori vin. Preţul e fix, spune negustorul; dar, dacă eşti dintre cei mai galantoni, dai trei sferturi, dacă mai stărui, dai pe jumătate, din cât a cerut, iar de vrei, să fii cumpărător, care să nu te înşeli decât cu câţiva franci, apoi numeri un sfert şi patronul nici atunci nu e în pagubă.

Abia ai păşit pragul şi-alături te aşteaptă nerăbdător alt negustor, blestemând în gând pe vecin, că te-a ţinut prea mult şi te-a jumulit el întâi. Aci e bazarul de încălţăminte, unde pantofii subţiri şi moi ca un obraz fraget de odaliscă, se înşirue în vitrinele joase; unii sunt rumeni ca portocala, mai verzi decât foile cedrului; alţii, albaştri ca cicoara, şi mai violeţi ca liliacul. Uite ba-

zarul armelor, unde sute de pistoale, săbii vechi, puşti şi iatagane cu prăselele de sidef, stau atârnate pe pereţi şi rezemate prin colţuri. Iată şi sălaşul covoarelor. Prin unghere, pe taburele, sânt numai preşuri, ţesute în fel şi chipuri, vărgi şi alesături. Motive persane de sute de ani stau la olaltă cu linii bizantine, cu semilune şi desenuri turceşti; sânt covoare scumpe de Teheran, şi Ispahan, e întregul meşteşug al Persiei, neîntrecută de nici o ţară din lume în astfel de ţesături, şi la care au migălit generaţii după generaţii mii şi mii de ani. In faţa prăvăliei stă turcul pe un taburel şi trage fumuri din narghilea. Mă oprii, să iau seama mai bine, dar cu teamă să nu fiu iarăş tras de mânecă, căci ca să cumperi un covor de aci, trebue să-ţi fie punga destul de grea. Dar Mustafa îmi spuse de grabă, că aci e un turc sadea, şi nu-şi strică el tihna pentru muşterii. Numai armeanul şi grecul turcit, toacă la minciuni din gură şi e în stare să-şi vândă tot neamul pentru câştig, ba chiar şi pe el. Adevăratul musulman şi, urmaş al învăţăturilor lui Mahomet, e negustorul cel mai cinstit. El nu te trage de mânecă şi nici nu te sileşte să cumperi; dacă ai trebuinţă o să târgueşti; şi-apoi Alah are grijă de toţi credincioşii lui şi fiecăruia îi trimete norocul la timp, dacă i-a fost scris în cartea soartei. Credinţa aceasta însă, împinsă pânăla habotnicie, îi vine de minune turcului, căci se potriveşte cu firea lui pornită spre visare şi lenevealā. Mă învârtesc în prăvălie, iau seama, pipăi covor cu covor, turcul însă nu scoate nici o vorbă, nici un semn nu face, doar fălcile osoase, presărate cu o barbă săracă, mişcă rar când subţiează buzele şi trage fumuri din narghilea.

Pornim mai departe, prin furnicarul de lume; sânt atâtea feluri de oameni şi de vestminte, sânt săraci şi bogaţi, unii cu treburi, alţi să casce gura, sânt vizitatori şi mulţi trecători. Din distanţă în distanţă, Bazarul îşi deschide gangul, lăsând, pe sub boltele sprijinite pe coloane mari, să pătrundă fâşâi de cer şi din cale în cale să lumineze ulicioarele înguste. Bazarul îşi schimbă faţa cu fiecare cotitură, alte dughene, cu alte mărfuri şi alte privelişti. Aci sunt tot felul de bijuterii: inele scumpe, brăţări de aur, ce se închid cu catarame nituite în smaralde; coliere şi sălbi de mărgăritare, diademe strălucitoare, cingători cu sori de diamant, medalioane bătute în briliante, apoi toarte de aur şi cercei cu lumini azurii.

Se întoarce uliţa şi iată prăvălii cu tutun în păpuşi, ţigări, pachete; sânt calităţi fine, ce le fumează vizirii, sultanii şi paşii; iată bazarul narghilelelor, al lulelelor şi al ţigaretelor scumpe, de chilibar, înbrăcate în aur şi legate în briliante; uite alături fesuri de toate culorile, roşii, albastre, negre şi albe, greceşti şi albanezeşti; sânt fesuri turceşti moderne, nalte şi cu ciucur lung, sâut fesuri mici în chip de cauc cum se poartă pe coasta Siriei, multe sânt cusute cu mărgele şi fluturi, din acestea târguesc românii noştri, când vizitează capitala otomanilor. De abia am tăiat uliţa şi iată că ne chiamă negustorul de parfumuri. Câte mirodenii nu sânt adunate aci! E sucul florilor culese de pe văile Iordanului şi ale Eufratului, de pe muntele Sionului şi din valea Trandafirilor. In sticlele de aci, pecetluite şi rânduite în rafturi, îşi trimite *Galileia* picăturile de micşunele, *Princhipos* răsurile; iar *Cheia de aur*, crinii, oleandrii, liliacul şi chiparoşii; toate grădinele şi colinele acestor meleaguri îşi storc snaga şi dulceaţa vieţii, ca să îndestuleze cu mireasma adormitoarea toată suflarea visătoare a Orientului, şi să stropească cuiburile haremurilor cu roua dragostei, a fiorului şi a lenevelei.

Marele bazar e târgul musulmanilor şi colţul cel mai cercetat de vizitatorii streini, dornici de târgueli orientale. Aci se găsesc toate articolele din lume, dela acul cu gămălie până la colierul de zeci de mii de franci; dela bluza străvezie până la blănurile Siberiene şi dela costumul european, croit după cel din urmă jurnal de modă, până la şalvarii turceşti, cu creţuri multe, şi largi cât cinci perechi de pantaloni. Aci se înşeală mulţi necunoscători, luând drept diamant preţios o simplă sticlă strălucitoare; aci rămâi uşor fără pungă, şi, n'ai pe cine apuca şi cui te înfăţişa.

Am abătut după atâtea colţuri şi m'am strecurat prin atâtea răspântii întunecoase şi ticsite de lume, că habar n'aveam, pe unde intrasem şi pe unde aveam să ies. Şi-apoi chiar dacă ai lua bine seama firului, pe unde ai trecut, nu-i cu putinţă să-l prinzi la întâiul drum, căci Bazarul are, nici mai mult nici mai puţin, tocmai douăzeci de porţi, din cari se ţes şi răsţes atâtea ulicioare.

Când am ieşit se înserase. Constantinopolul întreg plutea par'că într'un val uriaş, îngroşat cu milioane şi milioane de lumini, care de care mai strălucitoare. Un vuet nesfârşit îmi urlă în cap, ochii îmi sânt obosiţi, iar picioarele retezate parcă din genuchi. Sânt obosit.

— Mai e şi mâine zi! îmi zic, şi plec la vapor...

I. CHIRU-NANOV

CHESTIUNI CULTURALE

Societatea „Tinerimea Română"

Acum treizeci şi şapte de ani s'a întemeiat de către câţiva şcolari ai Liceului „Matei Basarab“ din Bucureşti o mică tovărăşie, având drept unic mijloc de acţiune avântul tinereţii lor încrezătoare şi drept scop... propăşirea culturală a neamului românesc. Societatea îşi avea sediul... sub cer; biblioteca de studii se transporta la subţioară, de către membrii cei mai asidui, din sufrageria vreunui camarad mai bine instalat în cine ştie ce mansardă rămasă neînchiriată din strada Carol şi conferenţiarul făcea adeseori împreună cu auditorul său aceiaş călătorie pentruca să-şi debiteze proza menită propăşirii culturale a neamului românesc...

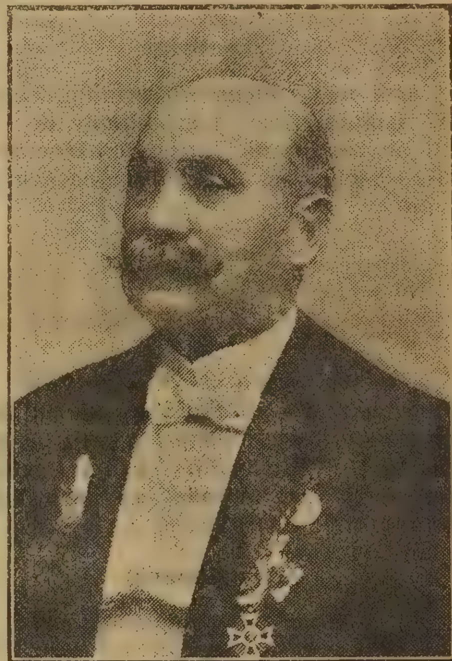

D-l N. S. DUMITRESCU, preşedintele Societăţii T. R.

Totuşi societatea a trăit, fiindcă a avut credinţă, şi credinţa ei a mântuit-o şi de lesnicioasa uitare care învăluie avânturile generoase ale tinereţii şi de scepticismul care ne cuprinde atât de uşor în calea spre atingerea scopurilor mari; dar şcolarii încrezători au ajuns oameni care împlinesc, cu gravitate funcţia lor socială, fără să fi uitat însă că s'au ostenit cândva pentru „propăşirea culturii româneşti“ sub lumina strălucită a ideei de Patrie. Orizontul s'a îngustat însă şi marele ideal a luat forme precize, modeste şi utile, pogorându-se până la a fi el însuşi un mijloc pentru atingerea scopului visat în anii adolescenţii. De atunci societatea a început să aibă o activitate hotărâtă de ordin cultural şi s'a aplicat mai cu seamă asupra lumii şcolăreşti, în care a căutat să desvolte cât mai mult sentimentul patriotic şi iubirea pentru cultura naţională.

Tinerimea Română a organizat concursuri generale mai întâi ale şcolarilor de curs primar iar de vre-o douăzeci de ani concursuri generale între elevii şi elevele şcolilor secundare.

In această organizaţie ea şi-a găsit principala menire, aducând astfel un însemnat ajutor şcolii în opera sa educativă.

Pedagogia a găsit destule acuzaţii de adus împotriva concursurilor şcolare.

Unii, sub inspiraţia unei ideologii democratice, au socotit că examenele sunt un mijloc de diferenţiare, care creiază încă din copilărie diferinţe de „rang" între cetăţenii egali de-mâine şi distrug astfel în tinerele generaţii sentimentul absolutului egalitarism ce trebuie să domnească într'o societate organizată; fireşte, dacă democraţia însemnează reducere a celor de valoare la nivelul celor fără valoare, atunci nu numai concursurile şi recompensele lor, dar încă orice mijloc de diferenţiare şi distincţie între oameni ar trebui desfiinţat, rămânând ca toţi să fie deopotrivă ca sardelele dintr'o cutie sau ca timbrele dintr'o cărticică.

Alţii au acuzat concursurile şcolare în numele unei morale stoice, nu lipsită de frumuseţe, dar lipsită de valoare psihologică; aceştia spun că concursurile cu recompensele lor trebuesc desfiinţate pentru ca şcolarul să fie învăţa a-şi îndeplini datoria pentru simpla plăcere intimă de a-şi fi îndeplinit-o şi fără speranţa în vre-o recunoaştere şi distincţie externă ce-ar putea dobândi ca rod al sârguinţii şi conştiinţiozităţii sale. Nici Seneca n'ar fi vorbit altfel. Dar această *consolaţiune filosofică* nu are destulă valoare nici chiar pentru toţi oamenii de cea mai onorabilă tărie sufletească şi de cea mai înaltă cultură. Cum ar putea ea să atingă în chip suficient sufletele unor copii, pentru care stoicismul este o atitudine sufletească tot atât de streină pe cât de streine le sunt o construcţie de Acuzativ cu Infinitiv sau un Sillogismus concatenatus. Stoicismul nu se învaţă în şcoală, ci în viaţă, iar în şcoală prin desfiinţarea concursurilor se descurajează se desorganizează munca celor buni, fără ca să se intensifice întru nimic „activitatea" micilor cetăţeni arivişti, oportunişti şi formalişti cari „se educă" pentru a deveni posesorii unor diplome rentabile şi ai altor asemenea „stoice" bunuri pământeşti. De aceia desfiinţarea concursurilor şi clasificărilor împreună cu toate onorurile ce sunt legate de ele a fost o democratizare a şcolii... prin coborârea nivelului general.

Aşa dar concursurile *Tinerimei Române* sunt în tradiţia celei mai sănătoase şi realiste pedagogii. Ele nu urmăresc însă numai atât.

„Concursurile noastre — a spus energicul Preşedinte al Tinerimei, d. N. S. Dumitrescu, în discursul său de la împărţirea premiilor acestui an — nu urmăresc numai deşteptarea acelei frumoase emulaţiuni care aduce neîntrecute roade ci au încă de ţintă o apropiere sufletească între tinerii pe cari se reazămă nădejdea ţării şi la care voim să constatăm până la ce punct cunoştinţele au avut influenţă asupra educaţiei, şi în special asupra educaţiei naţionale.

„Voim să vedem prin aceste concursuri întru cât şcolarii şi-au putut forma cu ajutorul cunoştinţelor căpătate în chip uniform şi obiectiv, o înţelegere independentă, personală a lucrurilor din jurul lor".

Concursurile au fost organizate întotdeauna asupra obiectelor de studiu care au o mai limpede valoare educativă. Limba maternă, Religia şi Istoria Naţională. In acest an s'au adăugat încă Limba elenă şi Muzica pentru a se observa influenţa clasicismului şi nivelul la care s'a ridicat cultura estetică în şcoli.

Un mare număr de elevi şi eleve: 2500, reprezentând 91 de şcoli secundare din ţară, s'au prezintat la concursul din anul acesta. Rezultatele se găsesc simbolizate în cele peste cinci sute de recompense care s'au acordat elevilor celor mai meritoşi. Aceştia vor forma în şcolile lor, şi poate mai târziu în vieaţă o elită democratică, fiindcă au fost aleşi după merit, dar şi ceilalţi nu vor fi fost mai puţin îndemnaţi la muncă pentru a fi mai preţuiţi cu un prilej viitor; toţi vor fi strâns legături noi între dânşii, vor fi avut putinţă să cunoască suflete formate în alte medii, îşi vor fi îmbogăţit spiritul cu imaginile lucrurilor noi şi importante văzute în Capitala ţării şi astfel vor fi făcut una dintre cele mai interesante experienţe ale adolescenţii lor.

Şi toate aceste rezultate sunt dobândite prin străduinţa celor câţi va şcolari ai Liceului Matei Basarab, cari acum trei zeci şi şapte de ani, s'au hotărât să ajute la „propăşirea culturală a neamului românesc".

Astăzi şcolarii au părul nins de ani, în jurul lor s'au adunat mulţi alţii şi, în discursul său dela împărţirea premiilor acestui an, preşedintele societăţii, sufletul şi braţul ei totodată, putea să spună cu mândrie că *Tinerimea Română* nutreşte visuri mari pentru viitor: întemeiarea unui internat într'un local propriu, a unei biblioteci şcolare şi a unei bănci pentru ajutorarea copiilor lipsiţi de mijloace şi distinşi....

Urăm *Tinerimei* toată isbânda pe care o merită, căci ea scrie o pagină interesantă în istoria învăţământului românesc şi, prin aceasta, a culturii româneşti.

Const PAUL

CRONICA DRAMATICA

Psihologie femenină: *Teatrul lui Alecsandri şi Caragiale,-- Doamna Chiajna, Vidra, Doamna Clara şi altele*

II

Mă voi opri la teatrul lui Caragiale înainte de a ajunge la ţinta acestei cercetări, care e alta şi anume: pornind de la o ciudată psihologie femenină, tălmăcită pentru întâiaşi dată în Doamna Chiajna, scriitorii mai noi au răspândit-o printr'un şirag de eroine pe cât de asemene între ele, pe atât de deosebite de psihologia comună. Nici teatrul celalt nu avusese norocul unei psihologii femenine mai fericite. La Alecsandri, fetele nu se gândesc de cât la măritiş. Privite ca „pietre din casă", sunt pururi în căutarea unui bărbat: bun sau rău, tânăr sau bătrân, n'are nici o însemnătate. Să aibă numai bani şi să le deslege de robia casei părinteşti. In orice bărbat mijeşte un Perseu ce descătuşază pe Andromeda. Măritate, se gândesc la nimicurile vieţii, n'au nici o poezie, şi lunecă repede la ispita şarpelui biblic. Mame, se căznesc să se scape de fetele lor, şi, după pilda Coanei Chiriţa, pornesc la Iaşi cu Aristiţa şi Calipsiţa, în căutarea unui ginere. Ciclul psihologiei femenine e încheiat în acest cuvânt: *măritişul*. Nici în Caragiale nu găsim o mai mare bogăţie de nuanţe sau delicateţe artistică.

Caragiale e un satiric, pe când Molière nu era numai atât, Molière era un mare creator de suflete omeneşti. Şi cea dintâi cerinţă a creaţiei este observaţia obiectivă. In Caragiale observaţia e deformată de o anumită intenţie satirică; în Molière, nu. Alături de Célimène, Dorimène şi Angélique de Sottenville găsim pe Henriette, Lénor, Lucile şi Alcmène, care întregesc psihologia femenină a lui Molière prin atâtea note senine şi gingaşe, poetice şi sănătoase. Molière e un observator nepărtinitor. Nu tot aşa şi Caragiale. Scriitorul nostru ţinteşte să ne dea icoana satirică a unei epoce, în ceia ce are ea mai tulbure şi mai josnic. Observaţia lui nu se îndreaptă spre caracterele veşnice omeneşti ci spre anumiţi oameni priviţi în lumina unei societăţi şi în intenţia de a-i biciui. Observaţia lui Caragiale nu e nepărtinitoare. Dimpotrivă, ea scoboară modelele pe care le zugrăveşte, îngrădindu-le în câte-va linii caricaturale.

Ar fi prin urmare zadarnic să căutăm în teatrul dramaturgului nostru o intuiţie senină şi armonioasă a sufletului femeesc.

* * *

In *Noaptea furtunoasă* avem pe Veta şi pe Ziţa. Pe Veta o cunoaşteţi: „e ruşinoasă, mie-mi spui!". Işi înşeală bărbatul, cu adâncul unei conştiinţe împăcate. O clipă nu se gândeşte la Jupân Dumitrache, şi „la onoarea lui de familist". Senină îşi dărueşte maturitatea vrednică de respect tânărului Chiriac. E drept că pe acesta îl iubeşte cu cel din urmă sbucium al unei vârste critice. Plânge, se jură, ar vrea să moară. Cu tot ridicolul situaţiei şi trivialul cuvintelor, e la mijloc un sentiment adevărat, duios şi chiar tragic. Simţi că e o suflare de viaţă — pe care n'o găsim nici odată la Alecsandri. In Ziţa ne pogorâm însă mai jos. Ziţa nu iubeşte. Ea caută aventura. Divorţată de Ţarcădău, se „ambetează absolut", se duce pe la „Junion", „de un capriţ, de un pamplezir", ca să se „curteze cu amploaiaţi". Când Veta nu vrea să mai meargă, ea isbucneşte: „fir'ar a dracului de viaţă ş'afurisită! că m'a făcut mama fără noroc! N'am avut parte şi eu pe lume de o compătimire"... Mergând prin grădini de vară, şi-a găsit fireşte idealul: Rică Venturiano e poftit pe înserate în casa văduvei. E drept că la urmă „pun pirostriile", dar mă îndoesc de temeinicia unei astfel de căsnicii..

Trecând la *D'ale Carnavalului*, ne scoborâm într'una din *bolgiile* infernului lui Dante; dăm peste Menadele ce au sfâşiat pe Orfeu. Orfeu e Nae Girimea, „frizer şi sub-chirurg", iar Menadele, Didina Mazu şi Miţa Baston.

Pe Miţa o cunoaştem. Umblă cu „vitrion englezesc" ca să se răzbune pe „Musiu Năică", căruia îi fusese totdeauna „fideă". Miţa e republicană; în vine îi curge sângele martirilor dela 11 Fevruarie. Didina îi dispută inima lui Nae, strigându-i: „Ce cauţi aici, madamo?". E firesc să se apuce la urmă de păr.

In *Scrisoarea pierdută* Zoe Trahanache, ca odinioară Veta, încununează cu razele unei dragoste întârziate tinereţele lui Tipătescu. Şi, deşi legătura aceasta nu-i tulbură conştiinţa, găsim totuşi în sufletul ei o iubire sinceră pentru Fănică, şi un fel de omenie, din clipa în care nu mai e în primejdie: îl iartă pe Caţavencu. Cetăţeanul turmentat are dreptate: „Coana Zoiţica e damă bună". Ce păcat însă că e „damă"!

De altfel, în întreaga operă a lui Caragiale găsim o lume de „dame bune": Madame Esméralde Piscopesco sau Miţa Protopopesco din *Five o'clock*, Aglae Verigopol din *Mici economii*

sau Mămițica din *Bubico*. Pretutindeni, femei ce-și înșeală bărbatul, cicălitoare, lipsite de ori ce farmec și feminitate adevărată, în mâinele cărora nu numai că nu ți-ai încredința liniștea vieții, dar nici chiar bucuria senină și grațioasă a unei clipe. Satira lui Caragiale s'a îndreptat spre adâncurile vieței sociale; în opera lui de scafandru n'a cules mărgăritarele, ci frânturile corăbiilor sfărâmate și căzute în fundul mărei. *De aceia în tot ce a scris nu vom găsi nici un chip de fată*. Ocolirea aceasta statornică nu putea fi de cât voluntară. Ea e și simbolică.

* * *

O singură dată observația lui Caragiale nu e satirică, ci voește să fie obiectivă: în *Năpasta*. Din nefericire însă, nu isbutește. Căci, pe când în celelalte piese scriitorul pleacă dela o viziune limpede a unui *tip*, pus pe scenă din plăcerea de a crea o realitate, în *Năpasta* el pornește numai de la o problemă sufletească.

Anca, după cum am mai spus-o, e în toate amănuntele lipsită de realitate sufletească. Ea cade alături de lucrurile cu putință. Nu putem primi că o femee ce și-a iubit bărbatul se poate căsători cu ucigașul lui, că poate trăi opt ani cu el numai din gândul răzbunării, și că după opt ani se răzbună, învinuindu-l de o crimă pe care n'o făptuise. E un lanț de neverosimilități de care mintea noastră se isbește ca de un zid de aramă...

Dar aceasta e altceva. Nu ne oprim acum la neexistența Ancăi, ci la psihologia ei. Caragiale a voit să facă din Anca o ființă aprigă, bărbătească și răzbunătoare peste măsura omenească, o femee fără urmă de feminitate. Că tipul acesta nu e cu putință, n'are nici o însemnătate. Ne isbește numai intenția lui Caragiale, cu atât mai mult cu cât vom vedea că această psihologie virilă a femeei e răspândită și în alte exemplare ale teatrului nostru.

E. LOVINESCU

□ □ □

CARȚI NOUI

Din Taina Vieții — poezii (1903—1915) — de *Eug. Ciuchi*.
Tip. „Lupta", București, 1915.

Poetul Ciuchi trece prin viața ca și prin literatură cu o singură preocupare: să nu facă sgomot; cu glasul scăzut și adânc, cu gestul de o armonioasă măsură maioresciană, cu pasul lipsit de sonoritate — poetul Ciuchi e întovărășit de o muză care nu cântă, nu ridică glasul, nu se entuziasmează, ci șoptește, din moderație și bunăcuviință.

De aceia d-sa e un „caz" în mijlocul actualitățli literare. Pe când coribanții cei mai lipsiți de talent — și tocmai aceștia — fac atâta larmă în jurul lor, doar nu s'ar auzi disonanțele lor și glasurile oamenilor cumpătați... pe când în piața literară „se lansează" valori de cea mai dubioasă speță, dar bine susținute printr'o reclamă sonoră... pe când fiecare tânăr vrea să fie cunoscut, discutat, publicat și fotografiat, d-l Ciuchi se ține departe, într'o reculegere gravă și umbrită, pregătindu-se parecă pentru alte chemări, pentru alte gesturi. E în aceasta semnul unei stăpâniri de sine, unui respect pentru atitudinile și gesturile mijlocii, unei sincerități măsurate și conștiente, care se regăsesc cu limpezimea în scrisul d-lui Eug. Ciuchi.

Fondul poeziilor sale este alcătuit de o iubire timidă și oarecum intelectualizată, de un sentiment al naturii dulce și delicat, de o duioșie vagă și mereu respinsă cu mândrie — trădată într'un plâns discret asupra propriei singurătăți a cântărețului sau asupra unor suflete asemănătoare cu al său.

Aceste sentimente revin cu multă statornicie, în forme noui.

Iată cum se înfățișează iubirea într'un *Sonet*:

Nu-i clipă 'n care'n minte să nu-mi vină
Atotcuceritoarea ta făptură,
De când, lumina — ochii mei văzură
N'au cunoscut ființă mai deplină!

Zeiescul mers ș'acea căutătură
De visuri îngerești de-apururi plină,
Te fac a frumuseților regină, —
Și 'n veci din mine robul tău făcură.

Ispite mii mă cheamă 'n calea ta;
Ș'un iad de suferinți sau însuși raiul,
In sufletu-mi, prin tine voiu păstra.

O chip încântător ca dalba lună,
Indeamnă-al tău auz s'asculte graiul
Iubirii unei inimi în furtună!

Și într'un *Cântec*:

Iubito, cântecele mele,
Doar ție-aș vrea să le închin,
De n'ar fi revărsat în ele,
Mâhnire-al sufletului chin.

Eu, dacă sufăr dela tine
Durerea vitregei iubiri,
Aș vrea să ți-o întorc în bine,—
Să-ți dau comori de fericiri.

Frumoșii ochi ce'ntr'una poartă
Zâmbiri — în licărirea lor,
La ce să aibă-aceeaș soartă
Ca ochii care plâng de dor?

Flori fragede, abia culese,
Se cade fruntea să ți-o'ncingă,
Nu triste cânturi ne'nțelese
Seninul din priviri să-l stingă.

Frumoasă, pururi zâmbitoare:
Un dar al raiului — trimis, —
Ca fluturul ce-aleargă'n soare,
Tu veșnic să trăiești în vis!...

Și, ca un cânt ce-și face cale,
Din depărtări, în nopți, târziu,—
Ecoul fericirei tale
Va umple sufletu-mi pustiu...

Cântărețul rămâne cu multă conștiințiozitate în tradiția bunei literaturi a celor tineri de altădată: Eminescu. Rareori răzbate pe alocuri câte o reminiscență din Coșbuc și din tonul general al *Semănătorului*, unde d-l Ciuchi și-a început activitatea literară. De aceia între puținii tineri care își siluiesc personalitatea ca să se pară de o originalitate absolută, d-l Ciuchi este tot o excepție, și din acest punct de vedere.

O singură întrebare însemnată se impune: d-l Eug. Ciuchi este în evoluție sau a ajuns la o maturitate timpurie și definitivă? De răspunsul la această întrebare atârnă și judecata finală asupra volumului de curând apărut.

C. Sp. HASNAȘ

ECOURI

Dacă în luna Aprilie ochii literaturei române sunt ațintiți asupra Ministerului Cultelor și Instrucțiunei Publice de unde pot porni inspirațiile... sonore, în luna Maiu ei se îndrepta asupra Academiei Române. *De acolo vine consacrarea cea prețioasă, atât din punctul de vedere moral cât și din cel mai ușor tangibil.*

Academia *creiază noui nemuritori, deschide altora drumul spre nemarirea definitivă și-i face pe cei din urmă să întrezărească poteca aurită a marilor consacrări.*

Primele două puncte din activitatea acestei primăveri academice s'au săvârșit. Române al treelea: acordarea premiilor, care se execută în cursul acestei săptămâni.

Vom vedea în numărul următor dacă vom avea să ne mândrim mai mult cu scriitorii premiați decât cu cei nepremiați. Deocamdată se fac pronosticuri favorabile pentru presupunerea dintâi.

—

Fericirile vremii celei noui.—Le-a formulat poetul D'Annunzio, în momentul când Italia era gata să tragă spada pentru a-și împlini destinele-i naționale. La inaugurarea monumentului lui Garibaldi dela Quarto poetul a devenit profetul chemărilor supreme din clipele de acum și a făgăduit o fericire nouă pentru cei ce au puterea de a se înălța până la această chemare:

„*Fericiți* cei cari au mai mult, căci aceia vor putea să dea mai mult, vor putea să ardă mai mult pe rugul jertfelor!

„*Fericiți* cei cari au douăzeci de ani, un suflet curat, un corp bine zidit, o mamă curajoasă!

„*Fericiți* cei care, așteptând și nădăjduind, nu și-au irosit puterea și au păstrat-o în asprimea războinicului!

„*Fericiți* cei care au disprețuit iubirile sterpe pentru a fi virgini în această întâie și din urmă iubire!

„*Fericiți* cei care, având în inimi o ură înrădăcinată, au smuls-o cu mâinile lor pentru a o aduce ca o Jertfă!

„*Fericiți* cei care, după ce au strigat până acum împotriva faptului, îl vor primi în tăcere ca o nevoe supremă și vor vrea să fie cei dintâi nu cei din urmă!

„*Fericiți* cei tineri care sunt flămânzi și însetoșați de glorie, că aceia vor fi săturați!

„*Fericiți* cei miloși, căci aceia vor avea să șteargă un sânge luminos, să lege o rană strălucitoare!

„*Fericiți* cei cari au sufletul curat; fericiți cei care se întorc cu isbânda, căci aceia vor revedea fața cea nouă a Romei, fruntea din nou încununată a lui Dante, frumusețea triumfală a Italiei!"

Și Italia a ascultat glasul acestui profet și a înțeles prețul fericirilor celor noui...

—

Au apărut:

... *Așa a vorbit Zarathustra*, despre războiu și luptători — trad. de E. D. Relgis în Biblioteca *Luceafărul*.

Revista istorică (Maiu 1915), publicată sub auspiciile Basei Școalelor de *N. Iorga*.

Per la grande Rumania și *Rumeni e Ungheresi in Transilvania* — o broșură de *Elena C. Bacaloglu*. Tip. D. C. Ionescu, București, 1915.

Noțiuni asupra creșterii copiilor mici de *I. P. Șerbănescu*, Câmpulung, Tip. Vlădescu. 1915.

Filosofia lui Schopenhauer, precedată de o expunere pe scurt a *Criticei Rațiunei pure*—de *C. I. Năvârlie*, cu o prefață de d. *M. Dragomirescu*.

Ed. Biroului Universal, București.

—

Din țara Fagilor.—Este titlul primului volum al unui tânăr scriitor bucovinean, d. *V. Hutan*. Sunt cântece simple, sorbite dela isvorul vieții rustice pe care nu o mai gustă poeții evoluați. Iată:

In ziua sfântă de Arhangheli
Din munți ciobanul s'a întors,
Și cântă fetelor din fluer
La șezătorile de tors.

El are ochi de afinele
Crescute sus pe Bărnărel,
Și plete lungi ca Voevozii...
De moare satul după el.

Târziu cu fluerul când trece,
Stau fetele pe la ferești;
Apoi, adorm ca să viseze
Un făt-frumos de prin povești.

Pe la Florii când iar se duce
Cu turmele pe Giumălău,
Peste cătun se lasă dorul
Cu tainice păreri de rău.

Din vârf de munte când trimite
Un glas de bucium pe 'nserat,
Pe pragul caselor din vale
Plâng toate fetele din sat.

□ □ □

ANUL IV
No. 34

FLACĂRA

6 IUNIE
1915

ABONAMENTE:
In ţară: lei 6 pe an; 7 lei când se achită prin incasator. Pentru învăţători şi preoţi săteşti: lei 5 pe an
NUMĂRUL 15 BANI
TELEFON 41/7

LITERARĂ .·. ARTISTICĂ .·. SOCIALĂ
APARE SÂMBĂTA
DIRECTOR: CONSTANTIN BANU

ABONAMENTE:
Peste munţi: coroane 8 pe an; pentru preoţi şi învăţători coroane 6.56 pe an
In străinătate: 10 lei pe an
REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA:
Bucureşti
Str. Câmpineanu, 40

PE JIJIIA

Nici o trăsură şi nici o călăuză! M'am uitat cu oarecare stinghereală la trenul care mă lăsase, în această gară singuratică, cum se micşorează şi se îngroapă între dealurile încovoiate subt rumeneala serei. In aceiaşi parte unde pierise trenul se vedeau o biserică albă şi, risipite în preajmă-i, câteva acoperişuri. Acela era cătunul unde trebuia să mă duc. Am ridicat în spate povara mea de drum şi am pornit pe şoseaua paralelă liniei fierate. Era seară deabinelea. Soarele atinsese de mult orizontul şi lumina asfinţitului dădea în tonuri stinse. Incă o zi de secetă, cu pieptul ei de foc, trecuse prin această vale a Jijiei! Nu se vedea nici un nor, nicăeri, şi noaptea cădea ca într'un cuptor. Şi cu toate acestea o stuhărie vastă acoperia întinsul văei şi crâmpee de baltă oglindeau cerul secetos. Dar erau ape putrede cari priesc numai papurei, broaştelor şi cocostârcilor.

Mă gândeam, afundându-mă în pulberea drumului, la acele ţinuturi depărtate, unde liniştea vremilor şi stăruinţa îndelungată au făcut pe om să biruiască şi să îndrepteze firea. Mă gândeam la acele reţele de canaluri cari, în alte părţi ale lumei, fertilizează judeţe întregi, gonesc pustiul, rogozul şi scaeţii şi temperează spaima anilor fără ploae. La noi, cât va mai trebui să treacă, până să ajugem la asemenea stări superioare!

Din câmpul mohorât şi înnecat, venea un vaet de dihanie rănită. Câte-va berze lăsau în ultimele fosforescenţe ale serei, locurile lor de pândă şi se aruncau în largul plin de umbră şi de zmârcuri. Nu mă înşelase păruta apropiere a satului şi aveam răbdare. La dreapta şi la stânga şoselei înalte pe care o urmam, ieşiau din stuhul bălţei câte o întrebare scurtă, câte o foşnire de o clipă, câte un plescăit care dădea fiori.

In capul satului mă întâlnesc cu cineva care purta o condică la subţioară. Era secretarul comunei din care făcea parte acest sat aruncat între bălţi. Pun stăpânire pe domnul secretar şi-l întorc înapoi spre sat. Ii dau şi lui ceva din bagajele pe cari le duc cu mine şi, cu puteri unite, răscolim înainte pulberea comunală. Cine sunt, ce vreau — a înţeles domnul secretar. Trebue să chem înaintea mea pe câţi va locuitori din sat şi anume din cei mai bătrâni. Dar unde îi voi chema, căci primăria e în urma noastră, în celălalt sat, la vre-o şease kilometri? Ne oprim să răsuflăm la crâşma lui Enache, personagiu important şi vestit în împrejurime. Nimerită ideie! Găsim acolo pe ajutorul de primar şi pe mai toţi „sus numiţii“ cari îmi trebuesc.

Am stat toţi pe bănci, în pretoriul lui Enache. Şi am înţeles, într'o clipă, un lucru pe care, personal, nu-l înţelesesem

SODOMA NOUĂ...

– REMINISCENŢĂ –

...Şi tot mai mult, fără-de-legea aripele şi le-a întins...

Ca 'ntr'un pustiu, unde şacalii sfâşie trupul celui prins
Aşa pe câmpii ţării mele, pe codrii ei, s'au năpustit
Lăcustele cu aripi negre, cu pieptul alb, împodobit...

In mintea mea — ciudate visuri — s'abat năluci şi prevestiri:
Aleargă flacări în văzduhuri... cenuşa negrei pustiiri
O simt lăsându-se pe câmpuri şi fulgerile pe oraşe...
Aleargă buimăcite, urlă, armate îngrozite, laşe,
Cei slabi, alături cu tâlharii, îşi pleacă fruntea la pământ
Şi, umiliţi, aşteaptă moartea şi noaptea caldului mormânt...

Şi eu presimt Sodoma nouă dar nu mă depărtez ca Loth!
Voi sta în drum, cu faţa 'n flacări, s'arăt mulţimilor, cum pot
Să moară cei cu fruntea mândră şi voiu zâmbi, văzând cum mor
Cei slabi şi cei fără de lege în focul viu, răzbunător...
Precum odată 'n Herculanum ştiu să moară un roman,
Aşa voiu sta să mă cuprindă aprinsul zărilor noian...
Aşa voiu sta să mă cuprindă în braţul ei de flacări, lava,
Iar pieptul meu va sta 'nainte, şi fruntea mea spre ceruri sta-va...

Când alţii, alergând pe uliţi, vor strânge sculele de preţ
Şi pitulaţi, cu prada 'n mână, vor căuta cu ochiu isteţ,
Un loc de adăpost averii şi vieţii lor un adăpost, —
Eu, nemişcat, voiu fi la locu-mi, precum o viaţă 'ntreag'am fost!

Târziu (vor trece veacuri multe...) când cei ce'n urmă or să vină,
Vor căuta cetatea arsă, vor desgropa vechia ruină
Şi vor găsi pe-acela care, în oarba focului răscoală,
Ştiu să moară cum trăise: cu fruntea sus — şi mâna goală!...

Victor EFTIMIU

NOCTURNĂ

Prietenului laureat Mihai Codreanu

**Din noaptea deas'a unei uliţi
Un palid felinar sfidând,
Cei doi prieteni se iviră,
Doi veseli vagabonzi cântând.
Doi vagabonzi ce'n lumea asta
Nu au al lor nici un cămin
Şi-atât de simplu li-i romanul:
Un cântec şi-un pahar cu vin.**

**Şi cum mergeau pe uliţi fără
Să ştie unde s'au pornit,
Din nou în pragul unei crâşme
Cei doi tovarăşi s'au oprit
Să deie banul cel din urmă,
Să beie ultimul pahar,
Să cânte cel mai dulce cântec
Şi-apoi... să rătăcească iar.**

**Au dat şi banul cel din urmă
C'un chiot punga deşartând,
De lumea noastră să nu-i lege
Mai mult nimică, nici un gând.
Afar'al nopţii întunerec,
Pe străzi deşerte împânzit,
Ii aştepta ca să le fie
Căminul cel mai fericit.**

G. ROTICĂ

CÂND ÎMI RĂSARI...

**Imi place roua dimineţei,
Imi place ritmul cald al vieţei;
Şi murmurul uşor de ape
Şi cântecul de vânt curat...
Imi place dorul să mă sape
Neînţeles şi necurmat!**

**Imi plac poveştile bătrâne
Cu zmei, cu Feţi-Frumoşi şi zâne...
Şi primăvara trandafirii,
Mixandre, viorele, crini,
Garoafe, nuferii senini,
Ce zămislesc surâsul firii!**

**Imi plac fecioarele naive
Ce râd, săruturi când le furi;
Imi place umbra de păduri
Cu şuer de locomotive!**

**Imi place frământarea mărei
Cu valurile-i ce se sparg;
Imi place liniştea de larg
Ce stăpâneşte 'ntinsul zărei...**

**...Dar tu, când îmi răsari în cale
Uit tot, robit făpturei tale!**

**Căci tu în mers ai legănări
Şi'n ochi, albastru-aprins de mări...
Iar de zâmbeşti, pe faţa toată,
Râd toate florile odată!
Şi'n graiul tău murmură 'n spume
Toate isvoarele din lume!**

George CAIR

până aci. M'am uitat de jur împrejurul meu... Nu bea nimeni nimic! Şi nu înseamnează de loc că ţăranul, când se duce la cârciumă, se duce numai decât cu gândul ca să bea. Cârciuma, la ţară, nu este, exclusiv, locul de pierzanie pe care ni-l închipuim şi-l înfierăm noi, ci mai este locul de întâlnire unde schimbi o vorbă cu un prieten, locul unde priceputii şi isteţii satului dau lupte de convorbire şi de idei, locul unde păcălicii şi ghiduşii îşi aruncă născocirile lor, în fine locul unde auzi multe şi poţi să înveţi câte ceva. Pentru bietul ţăran, cârciuma este for, agora şi... ziarul nostru, citit la cafenea. Zadarnic vom semăna noi cu sfaturi, cu regulamente şi cu amenzi calea cârciumei! Trebue, riguros, ca, în acelaş timp, să ridicăm în fiecare sat şi *casa de întrunire şi de citire* pe care, într'o jumătate de măsură, o înfăţişează astăzi cârciuma.

Am citit, în auzul celor de faţă, porunca stăpânirei. Era dreaptă şi am căutat s'o tălmăcesc cât mai limpede. Dar nu era nicio nevoie! Am fost priceput din capul locului. Şi iată-mă pe mine, acum, mirat, privind la aceşti ţărani moldoveni, mai striviţi, mai scorojiţi şi mai săraci decât toţi ceilalţi fraţi ai lor şi cu toate acestea mult mai subtili şi mai inteligenţi ca ei!...

Mai rămânea să ne întâlnim, câţiva, a doua zi, la primărie, ca să facem formele. Dar unde doarme, în noaptea asta domnul „ispector"? Intr'o claie de fân ar fi fost idealul. Dar cum poţi dori aşa ceva cu voce tare, fără să compromiţi ghiozdanul cu hârtii oficiale dela subţioară? Ca să nu răspund deadreptul, le-am spus că voi petrece noaptea în celălalt sat, spre a fi disdedimineaţă la primărie. Am tocmit o căruţă şi am plecat cu secretarul.

Masul în sate este o grea problemă pentru cei dela oraşe! Caut s'o uit. Ridic ochii la stele şi plutesc cu gândul între ele şi încremeneala neagră şi stufoasă peste care se rostogoleşte căsuţa noastră Toate stelele sunt la iveală. Nu e niciun nor care să ascundă vreuna. Nu e nicio adiere care să vestească tulburarea văsduhului şi apropierea ploilor. Şi e o impresie stranie să simţi că duhul secetei stăpâneşte în întuneric, deasupra atâtor pogoane de apă moartă şi de păpurică. Pe marginea şoselei, întâlnim de câteva ori câte o pereche de boi, lăsaţi să pască şi câte-o pată cenuşie, alături în ierburi. Trecem pe lângă gara de acum două ore. E moartă pe din-afară şi înnăuntru de abia dacă e un vis de lampă.

Ajungem la primărie. Nu e prea târziu, dar satul doarme de un ceas. Claia de fân unde mă voi odihni îmi pare din ce în ce mai sigură. Sunt în localitate oameni bogaţi şi case boereşti, dar stăpânii sunt plecaţi şi casele închise. La cea din urmă lampă care mai veghează în sat, paznicii comunali, îngrijiţi de onoarea comunei, descoperă o cămăruţă unde nu doarme nimeni. E o cameră *pentru mosafiri*... Are lampă suspendată, un crivat, o canapea, cărţi poştale ilustrate foarte multe, perdele la ferestre şi un pătrunzător miros de mucegai şi de flori uscate.

Deschid larg ferestrele şi reiau, întins pe canapea, privitul meu la stele. Şi firul gândului se subţiază şi se rupe pe nesimţite.., Iar a doua zi, la ora patru dimineaţa, în ferestre găsesc vestea nemilos trandafirie că o nouă zi de secetă se ridică, de pe dealuri, peste valea Jijiei.

G. GALACTION

CĂRĂRILE MELE

Prietenului Barbu Alinescu

**Din albe şi dragi,
Sub ceruri, sub stele
Cărările mele
Se fac tot mai vagi...**

**Cărările mele
Ce'n paşii mei plâng,
Abia de le-ating
Sub ceruri, sub stele...**

**Abia de le-ating
Şi triste şi toate
Din fund tremurate
In paşii mei plâng!**

**Adânc tremurate
De câte ascund,
Mă cheamă din fund
Şi triste şi toate!**

**Mă cheamă din fund
Sub frunte şi 'n pleoape
De veci să-mi îngroape
Pustiul ce-ascund!**

**De veci să-mi îngroape,
Făcând văgăuni
Atâtea genuni
Din frunte, din pleoape!**

George GREGORIAN

NOTELE SĂPTĂMÂNII

M. R. Regele între Academiciani. — Premiile acordate în acest an.

In ziua de Vineri 29 Maiu M. S. Regele Ferdinand, însoţit de M. S. Regina Maria şi A. S. R. Principele Carol a luat

M. Codreanu

parte la şedinţa solemnă a Academiei, pe care a prezidat-o. Era cea dintâi şedinţă la care urmaşul Regelui Carol a fost de faţă, dela moartea marelui predecesor.

Când tunul bubuie pretutindeni peste hotare, când pretutindeni s'au deslănţuit forţele elementare de distrugere, nu e lipsit de însemnare faptul că suveranul nostru se găseşte între reprezintanţii culturii şi rosteşte acolo o cuvântare de laudă profund simţită pentru literatură, pentru ştiinţă şi pentru artă. S'a afirmat astfel puternic credinţa că în mijlocul celor mai cumplite sbuciumări nu trebuie să uităm datoria cea mare a fiecărui popor: aceia către cultura sa naţională, către Adevărul şi Frumosul cu care e părtaş la opera nepieritoare a omenirii. In pacea de sub cupola Academiei s'a întrezărit limanul tuturor străduinţelor noastre, idealul spre care ne înalţă toate jertfele noastre: creiarea unei puternice, originale şi profunde culturii româneşti.

Dacă cerem să se dărâme dintre noi nefasta despărţire a Carpaţilor, dacă pentru aceasta suntem gata să desfăşurăm toată puterea sufletească şi materială a neamului nostru, dacă vrem să se simtă încă odată greutatea pumnului latin asupra barbarilor care caută să ne răpească lumina, nu e nici pentru realizarea unei mai fericite stări materiale, nici pentru o deşartă dorinţă de stăpânire. Asupra acestora vremea ar trece fără să lase urme, iar oamenii mici care ar fi văzut numai atâta în marile realizări ale zilelor noastre nu vor fi fost decât instrumente inconştiente pentru un scop care ia depăşit cu mult. Unitatea neamului românesc, identificarea Statului şi a Naţiunei ne sunt necesare pentru a ne realiza sufleteşte, pe deplin, pe noi înşine, pentru a desăvîrşi aici în Răsărit, şi în cultura omenirii întregi, opera spirituală eternă pentru care avem datoria să ne cerem cu înverşunare dreptul nostru la vieaţă. Dacă nu s'ar întemeia pe această necesitate culturală a omenirii întregi, principiul naţionalităţilor nu ar avea nici o putere de vieaţă în el însuşi.

In vremea când oameni sau partide politice uită prea mult acest adevăr şi iau ceeace nu e de cât un simplu mijloc drept un scop suprem, în vremea când suntem ameninţaţi cu un materialism îngust, chiar dacă e generos în tendinţe, de un *economism*, care să reducă toată viaţa socială la un proces de producţiune şi circulaţiune a bogăţiilor materiale şi toată vieaţa spirituală la admirabila înşiruire a datelor statistice, în aceste vremuri cu drept cuvânt primejdioase pentru sufletul şi cultura românească, o desminţire şi o pildă coboară din înălţimea tronului regal.

S'au desprins câteva note din discursul rostit de M. S. Regele în şedinţa Academiei ce trebuesc subliniate şi reţinute. Pietatea, cu atâta duioşie mărturisită, faţă de unul dintre marii dispăruţi, uitaţi cu grabă, D. A. Sturdza; cultul frumuseţii artistice, căreia însăşi M. S. Regina Maria îi înclină cele mai nobile avânturi ale sufletului său; şi în sfârşit respectul profund pentru cercetarea ştiinţifică au dat acestui discurs regal o mare înălţime morală şi o deosebită însemnătate culturală.

Fie ca cuvântul regal să aibă răsunet până departe şi ca toţi cei ce ar trebui să aibă urechi de auzit să-l audă.

In aceiaş şedinţă Academia a decernat premiile anuale pentru distingerea lucrărilor literare şi ştiinţifice ale scriitorilor români.

Cu cât numărul cititorilor sporeşte, cu cât revistele se înmulţesc şi activitatea literară poate să fie susţinută şi într'alt chip de cât printr'o vagă şi platonică admiraţie, cu cât se formează o opinie publică literară mai vastă şi mai consistentă, cu atât premiile academice îşi pierd din însemnătatea lor şi materială şi chiar morală.

Pe aceasta din urmă a mai cheltuit-o Academia şi prin unele aprecieri.... inexplicabile, care au făcut ca prestigiul literar să se găsească prea adese de partea celor nepremiaţi.

Totuşi, trecând peste lunga istorie umoristică ce s'a ţesut dealungul anilor în jurul distribuirii premiilor academice, acestea sunt aşteptate în totdeauna cu interes.

In acest an deziluziile nu sunt mari.

Premiul «*Eliade Rădulescu*», în valoare de 5000 lei a fost acordat d-lui *Gala Galaction* pentru volumul *Bisericuţa din Răzoare*. Raportul de premiere a fost citit de d. *Delavrancea*, care a pus în lumină cu toată vigoarea însuşirile reale ale d-lui Galaction.

Premiul «*Năsturel*», în valoare de 4000 lei a fost acordat d-lui *M. Codreanu* pentru volumul său de Sonete: *Statui*. Raportul de premiere a fost citit de d. *Iacob Negruzzi*, şi se înţelege bine, după valoarea cunoscută a sonetelor distinsului nostru colaborator, cât a fost de elogios.

Premiul «*Adamachi*», în valoare totală de 5000 lei, a fost împărţit astfel:

D-lui *I. Dragoslav*, pentru volumele: *Poveşti de Crăciun* şi *Povestea Trăznetului*, 1500 lei. Raportul de premiere a fost citit de d. *Duiliu Zamfirescu*.

I. Dragoslav

D-lui *M. Lungeanu*, pentru volumele: *Înseilări* şi *Zile senine*, 1500 lei. Raportul a fost citit de d. *Barbu Delavrancea*, care a cgnchis cu multă dreptate, că *pe viitor* literatura se aşteaptă la opere mult mai însemnate dela scriitorul premiat. A fost deci o premiere... anticipativă.

D-lui *C. Gane*, pentru volumul: *Amintirile unui fost holeric*, 2000 lei. Raportul de premiere a fost citit de d. *Iacob Negruzzi*. Autorul premiat nu este cunoscut în literatură decât prin numele pe care îl poartă venerabilul academician N. Gane.

La acest premiu au concurat şi scriitori cunoscuţi, între care d. *V. Demetrius*, a prezintat un volum de *Sonete* şi un roman: *Tinereţea Casandrei*. Totuşi s'a trecut peste îndelungata activitate literară a d-lui Demetrius şi a altora.

Au mai fost premiaţi d-nii; *E. Pascu*, pentru volumul: *Sufixele pentru formarea cuvintelor în limba română*; d. *P. Diaconescu*, învăţător, pentru volumul: *Despre industriile casnice ţărăneşti* şi d. *M. Serban*, pentru volumul: *Problemele noastre social-agrare*.

Felicităm pe premianţi şi găsim cuvinte ca, în cea mai mare parte, să felicităm şi Academia pentru premiile acordate.

AI. ŞERBAN

SĂ NU TE JOCI CU DRACUL

– FRAGMENT –

4 Acte în versuri de D. NANU, *după Richepin și Benelli*

J. Richepin — *Desen de Doicescu*

ACTUL AL III-LEA

In scenele următoare, Giannetto (vezi Flacăra din 16 Mai) a reușit să prindă pe inamicul său de moarte Neri, și să-l treacă drept nebun. Aceasta dă prilej autorului să pue în lumină pe de o parte cât e de greu uneori să deosebești pe un nebun de un om în toată firea, când i s'a creat o atmosferă ca atare între semenii săi, — și pe de alta să persifleze ignoranța doctorală a medicilor de modă veche, cu teoria lor medievală asupra nebuniei. Scena reprezintă sălile subterane ale palatului Medici. Pilaștri înnalți. Bolți. Șiruri de săli la dreapta și la stânga. In sfertul scenei la dreapta, trepte și podestre conducând spre rez-de-chaussée. La dreapta, masa, scaunele și armele corpului de gardă.

SCENA I

GIANNETTO, PAZNICUL, DOCTORUL

Paznicul

Vă place sala asta?

Giannetto

E minunat arestul.

Paznicul

Atunci, s'aduc nebunul?

Giannetto

Da, te privește restul.
Dar vezi, deschideți ochii, și țineți bine frâna,
Că de-o scăpa nerodul, plătiți cu căpățâna.
E tare uriașul: odată-a mai fugit.

Paznicul

Știm, — s'a 'nfundat de acuma. Puterea i-a sleit.
Ținut la întuneric în oblonit iatac,
Ii merge bine cura; așa mi-a zis să fac
Și doctorul.

Giannetto *(cu teamă)*

E bine? Nu!

Paznicul

Să vedeți, zăduful,
Sudoarea, svăpăiala, asemeni și năduful
Din piept, mai conteniră; stă 'n jilțu-i cocoloș.
Eri,—ai fi zis un taur ce'n față-i vede roș.
Acuma, nu se mișcă din locu-i; poți să-l sgâlții.

Giannetto

Legați-l! Rupe frânghii, știi, cum ar rupe câlții.
Nu, doctore? — Cu chipul acesta suntem siguri.

Doctorul

Da, da; și chiar să-l doară, or să-l apuce friguri
Mai bine e să-l lege de-un jilț greoi mai tare.
Căci astăzi îl supunem la o înfățișare
Cu victimele sale. *(paznicul ese)*

Giannetto

E, dacă nu mă 'nșeală
Memoria,—o probă ce'n limba medicală
Pe vremuri...

Doctorul

...Nu; aceasta e-o altă cestiune,
Miraculoasă, nouă!

Giannetto

E o invenţiune
A dumitale poate?

Doctorul *(cu modestie falșă)*

Nu tocma, tocma-a mea.

Giannetto *(cu siguranță)*

Ați perfecționat-o!

Doctorul *(zâmbind mai întâi, apoi grav)*

De asta... aşi putea
Și fără îngâmfare, curat ca să mă laud!
Nu practica, — dar legea savantă, mă aplaud
Că am găsit'o: legea prin care-am constatat,
Că un nebun, e numai de fapt, un posedat.
Și mulțumită legei — rod unei munci de luni,
Incepe confruntarea să facă azi minuni.
Căci ea direct în suflet iar nu în trup dospește.
De pildă: de-ți omoară sau de cumva-ți răpește
Vre-un tâlhar, femeea la care ții, sau fata,
Ei bine! nu vieața o pierzi, — ci judecata!
Bun! — Iată că-ți apare în față și tâlharul
Sau răpitorul; dacă începi să-ți țipi amarul,
Tu țipi? — Doamne ferește! Ci dracu țipă 'n tine.
Cel ce, din prima clipă a crimei, strâns te ține!
Din ghiara-acestui Demon nebunii se desleagă,
Și numai cellalt demon îi scoate!... Pricepi dragă?

Giannetto *(serios)*

Perfect! Ţi-e clar metodul ca un răspuns d'oracol.
Şi numai el e'n stare să facă-aşa miracol!

Doctorul

Şi dacă face, cine să nege ar mai sta?
— Deunăzi, la o probă Laurenţiu asista.
Dacă voeşti, minunea ţi-o pot chiar povesti...

Giannetto

O ştiu! Şi toată lumea de ea şi-o aminti!
De pomină e cazul a doi nebuni sărmani,
Duşmani ai lui Laurenţiu, şi între ei duşmani,
Ce s'au jurat de moarte 'ntre ei să se omoare.
Cu mâinele în voe, legaţi doar de picioare,
I-ai pus în faţă singuri, — şi ce miraculos!
A ost şi rezultatul, ştiu iarăşi: oh! hidos!

Doctorul *(zâmbind cu o seninătate triumfală)*

Dar admirabil! Dumnezeesc! căci l'a sfârşit
Experienţa gata, şi demoni-au fugit! *)

Giannetto

Dar au murit odată şi cele două gazde
De draci!

Doctorul *(ştergându-şi tacticos ochelarii)*

Dar ce importă; de ei s'au lecuit!
Aceasta-i principalul! Să-ţi spun acum alt caz de
Mai mare importanţă!

Giannetto

Ar fi 'n zadar necazul
Căci nimenea ca mine nu-ţi venereaz' obrazul.
De-aceia Laurenţiu cu mine, te-am chemat
Cuprinşi de milă pentru sărmanul internat.
Dea Domnul să ne-ajute să-l scoatem lesne teafăr!
Ce crezi? Să-l stăpânească vr'un infernal luceafăr?

Doctorul

Nu sunt destul de sigur...

Giannetto

...Dar Laurenţiu da.
El crede.

Doctorul *(cu respect)*

Da? Atuncea sunt de părerea sa!

Giannetto *(ipocrit)*

Eu nu, nu, — nu pot crede, atât de mult mi-e drag!

Doctorul

Azi văd eu ce concluzii, din confruntare trag.
De nu-i certat de diavoli — precum o şi doreşti —
Il liberăm în plata voinţelor cereşti.
Căci mulţi nebuni prin piaţa sburdalnicei Florenţe
Cu poşidicu 'n urmă trec trişti, umane zdrenţe,
Dar totul e—când vorba-i să-l ţii ori nu sub lacăt —
Să ştii de are diavoli, ori e ţicnit în treacăt.
Dar spune-mi: ai fiinţe în faţa căror pus
Nebunul să tresară de forţa lor supus?
Ca să-l putem...

Giannetto

Imi pare că am şi-aci şurupul.
Ştii care-i era viciul ce-i vlăguise trupul:
Femeea! — Pentru dânsul era ca o văpae
Ce-l mistuea: o brună azi, mâine o bălae

---

*) Este exact explicaţia ce o dau azi preoţii germani, că Dumnezeu a pus popoarele faţă 'n faţă ca să iasă demonii din ele! Medievala lor explicaţie, e bună tot pentru medievali!

D. Nanu

Ar fi călcat pe pravili în dauna ori cui;
Să prindă în laţ pe toate era un drept al lui!
Avea şi-o datorie: în urmă să le-asvârle.
Am pescuit din cele ce-au vrut să sară 'n gârle
De desnădejde; — uite, am trei nenorocite
Pierdute după dânsul, tus-trele părăsite.
Trei spectre de odată aci să-i dea asaltul..,
Ia vezi ce lovitură!

Doctorul

Un leac mai bun, nu-i altul!
Cred... trei femei de-odată! — De n'o crăpa, sunt martor,
Că 'ntr'însul nu-i un diavol, ci marele lor Tartor!
Şi-ar trebui cu 'ncetui să-i smulgem astă iazmă
C-un cleşte 'n jar de smirnă, muiat şi în aghiazmă.

Giannetto *(ştergându-şi ochii de plâns cu ipocrizie)*

Ah! scump şi drag prieten!

Doctorul

Răbdare, aibi răbdare...

Giannetto

Noroc că am credinţă în arta voastră mare.
Vezi doctore şi adu-l. Fii precaut mă rog.
Eu m'oi ruga la ceruri, căci ruga-i bun zălog!

(Doctorul ese; intră Fazio grăbit)

SCENA II

GIANNETTO, FAZIO

Fazio

Oh! iartă-mă stăpâne, lăsai o clipă postul
Dar am o veste gravă ce ne-a schimbat tot rostul.
Crezui că...

Giannetto *(cu presimțiri negre)*

Spune iute, ce pacoste ne paşte?

Fazio

Gabriel s'a 'ntors acuma din Piza, — şi cunoaşte
Tot ce'n răstimp de-o noapte, în lipsă-i s'a 'ntâmplat;
Că Neri prins de tine, a fost închis, legat,
Că ai chemat un doctor, că i s'ar fi tras răul
Anume de la tine, — mă rog, tot tămbălăul.

Giannetto

Tu l'ai văzut?

Fazio

Nu.

Giannetto

Bine, atunci cum ştii? de unde?

Fazio

La Cintia aflat-am — şi ea putea să ştie
Căci Gabriel acolo, în prima lui mânie
Se duse 'ntâi.

Giannetto

Ce spui tu? s'a dus la Ginevra?
Cum? a intrat în casă?

Fazio

Nu, dar din prag striga,
Dând zor ca să-i deschidă; ea-l cunoscu, fireşte.—
De frică să n'o iee cumva la trei-păzeşte,
Nici n'a răspuns.

Giannetto *(uşurat)*

Ah! bine!

Fazio

El prinde să se jure
Duios apoi, — că doară femeia să se 'ndure:
«Să-ţi fac eu rău? eu care în foc, mai iute săr
Ca să te apăr».

Giannetto *(cu interes)*

Asta i-a spus, în adevăr?

Fazio

Mai mult!... Că dacă uşa se 'ndură s'o descue, —
Deşi venea c'o falcă în cer, să vă răpue
Cu tot atâta ură pe ea ca şi pe voi, —
Dar, cum va da cu ochii de chipul ei, apoi
Cât ai clipi, s'ar face pe loc un mieluşel.
Că ea i-aprinse mintea şi sufletul din el,
Ba, — că i-a fost averea, mizeria şi traiul.
— Ce să mai stau acuma să 'nşir ce-a spus buhaiul!
I-a spus cuvinte care sunt miere şi sunt lavă
Cum spun îndrăgostiţii când urcă fata 'n slavă.

Giannetto, *neliniştit*

Dar Ginevră?

Fazio

Drăcoaica nu i-a deschis de loc,
Il bănuia că totul ce spune, e un joc!
Sub mantia iubirei, vedea parc'o ureche
Atentă-a răsbunărei; ştiea ea ce pereche
Sălbatecă de fiare sunt cei doi fraţi...

Giannetto

Da, însă *[între dinţi]*
Azi Gabriel e sincer: e prada 'n lanţuri strânsă
De Ginevră! nu minte... *[frecându-şi mâinile de bucurie]*
ah Doamne, nu mai pot!...
Ce vesel sunt! — In urmă?

Fazio

A'nnebunit de tot.
Te-a ocărît, — ah! părul mi se făcea măciucă...
Nici n'are iadul cazne, în placu-i să te-aducă,
Nici aiurarea 'n friguri, mai crud n'ar născoci,
Blestemele cu care voeşte a te poci:
Jura să nu-ţi dea pace calăul un minut,
Că spuză şi jăratec ţi-o pune 'n aşternut;
Şi cătrănit de ciudă, pufnind, s'a pus la pândă
La poarta casei tale. O furie crescândă
Ii înnălbise faţa cu dungi de vânătăi...
L'am ocolit o poştă, cum ocoleşti dulăi...

Giannetto

Cum văd, nu ştii ce diavol l'a 'nfăşurat în coadă:
Iubirea lui? sau ura începe 'ncet să-l roadă?

Fazio

O! nu stau la 'ndoială şi nici nu se întreabă:
Iubirea-i pune jarul sub tălpi!...

Giannetto

Crezi tu că'n grabă,
De-i deschidea femeia şi 'n casa ei intra,
Putea — frate cu Neri! — momi pe Ginevra?

Fazio

Dac'o momea! Stăpâne, eşti om... şi din cei meşteri,
Cum? te'ndoeşti? Dar parcă trăit-ai tot prin peşteri!
Iubirea de-o femee când inima ţi-o seacă
Nu-i patima ce *toate iubirile* le 'nneacă?
Să fie cât de limpezi, de azurii, de sfinte,
Ea zdrenţe 'n praf le-aruncă, şi trece înainte!
Căci ea e suc, e sânge, e sevă, foc ce pică
Din mii şi mii de vinuri, şi'n creer se ridică;
Mireazmă otrăvită a cărei grele unde
Usucă 'n veci grădina ce'n inimă s'ascunde.
E rana ce te doare cu o durere — aşà,
Că toate celelalte dureri, pier lângă ea!
Şi atâta de tirană, poruncitoare strigă
Că 'mpinge şi pe tată copilul să-şi ucigă,
Pe frate...

Giannetto

Ia te uită! Tu omul cel tăcut
De unde ştii acestea, şi când le-ai cunoscut?

Fazio

E singura ştiinţă pe lume — al cărei rost
Se 'nvaţă fără dascăl şi-o ştie şi cel prost.

Giannetto

Deci tu, chezaş te-ai pune, că Gabriel jertfeşte
Iubirea unui frate, femeei ce-o iubeşte?

Fazio

Mă prind; ce străluceşte în ochii lui, — nu-i dorul
Nici furia ce 'n umbră dospì răsbunătorul;
E focul care-l arde de ea, cu-atâta sete,
Că s'ar schimba în robul supus al dumitale
Ţi-ar săruta şi mâna, picioarele în cale,
Numai să-l faci s'ajungă la pragul astei fete.

Giannetto

Crezi?

Fazio

Sunt cu-atât mai sigur, de când e 'ncredinţat
Că frate-său se află nebun cu-adevărat.

Giannetto

Dar piedica-i mai mare!

Fazio

Se poate,... dar depinde!...
Pe dumneata, — om rece ca şarpele — te-ar prinde
Mirarea, că se poate iubi cu remuşcări;
Nu-ţi vine dumitale în minte, pe cărări,
Când fruptul ţi-e la gură, să smulgi străinul frupt, —
In vreme ce un altul, din treacăt, l'a şi rupt
Şi-l sfarămă copt, dulce, cu poftă, între dinţi.
Hei, Gabriel nu este ca voi, din cei cuminţi.
El dă târcoale — aşteaptă pândind pe Ginevră,
Şi nu se dă înlături s'o aibă, — când o vră.
Cu preţul umilirei, de-ar fi să-ţi lingă mâna,
O face, — dacă mâna aceasta-i dă stăpâna.

Giannetto *[comprimând bătăile inimei.]*

Cuvântul tău aicea, — pe inima mea rece
Ca picături de flacări, îl simt arzând cum trece.
Ah! însfârşit se mişcă, palpită, se'nfierbântă,
Şi-o frază scrisă 'n noapte, văpăile frământă:
«Intâia oară 'n viaţă, de când tot calci pe spini,
Giannetto, *tu* eşti tare, nu fraţii spadasini.»
Te-aşi bea prelung, de-odată, o! veselie rară!
Eu sunt stăpînul, — dânşii colea: i-am prins în ghiară.
Dar forţa mea de-oparte, şi decăderea lor
Va trebuì cu 'ncetul s'o sorb pe-ascuns, uşor...
— Mereu luat drept ţintă, scuipat, batjocorit,
In piele, pân'la suflet, de ace ars cumplit,
Nesocotit ca tontul ce'n veci se umilise,
Voiam să-mi spăl ocara, şi-un plan se zămislise...
Când iată că de-odată, prin mintea 'nvălmăşită,
Imi pare răsbunarea prea mică ticluită.
Orgoliu-mi se căeşte c'a vrut aşa puţin!
Hei inimă, fii şarpe să ştii să faci venin. —
Strecoară-te pe lângă vultori ca o şalupă...

Fazio

Altfel, pe tine leii, de viu or să te rupă.
Căci sunt doi lei în cuşcă e drept, dar ştiu să caşte
O gură!... prin zăbrele e 'n stare a te paşte!
Şi-ai face foarte bine să fugi ca de primejde
In loc să stai aicea pândind vre o nădejde.
De unde? De acolo unde te uiţi în aer?

Giannetto, *cu ochi ficşi în spaţiu...*

Tu nu vezi ce se toarce în nevăzutul caier...

Fazio

Dar ce voeşti la urma urmei?

Giannetto, *gânditor*

Hm! jocul poate...

Fazio

Te joci cu moartea?

Giannetto, *acelaş joc*

Sigur! Să naşti, să mori, — în toate
Tu nu vezi că se joacă în adevăr un joc
Necontenit cu moartea? — Şi-apoi nu ştii de loc
Ce fire am!... ciudată; aşa mi-e voluptatea
In cât cu cât mi-e groază, mă'mbată răutatea!
Adesea mă cutremur, de-abia în mers mă port,
Imi simt obrazul rece şi palid, ca de mort,
Şi iată că în bezna pleoapei, din sfârşenii
Mijeşte o nădejde clipindu-şi raza genii...
Intreaga mea fiinţă, de ghinde veninoase
Se umflă, se contractă în noduri mii hidoase;
Şerpi de meduză 'n clipa de forţă convulzivă!...
Vroesc, — şi voei mele nu vreau să-i stea 'mpotrivă
Nimic, — voesc ca Neri zdrobit, pus sub călcâi
Umil să-mi ceară milă, cum ceri unor călăi.
Nu 'n râs, nu cu dispreţu-i obişnuit de gâde,
— Ca unuia de-o seamă să-l văd că îmi surâde.
Aşa vreau! şi din doru-mi aprins, îmi fac o faimă,
Chiar dacă 'n laţul unde se svârcole-a mea spaimă,
Am rămânea în ceasul crispărei îndârjite
Ca strangulaţi, — cu ochii afară din orbite!

Fazio

Vai! parcă eşti un flutur ce 'n nopţile de vară
Soseşte-atras de-o lampă în flacără să moară!

D. NANU.

CÂNTECUL

Doi nuci deşi, înalţi şi resfiraţi, fereau casele lui Prichici de arşiţa verii, de cum scăpăta soarele către amurg. Proprietarul şi chiriaşii, câţi se aflau pe acasă, începeau să iasă de prin odăi, suflând a uşurare, bătând muştele cu şervetul sau ştergându-şi năduşelele.

Mai întâiu se ivea Steriana cu albia sau cu masa pe care călca rufele. Femeie trecută de patru zeci de ani, era de meserie spălătoreasă. Aduna rufe de pe la muşterii şi le spăla acasă, le spăla şi le călca în singura ei odaie, în care dormea, mânca şi gătea. Fiertul rufelor în casă, aburii stânciţi şi schimbaţi în picuri de ploae pe pereţi erau pricină veşnică de ceartă între proprietar şi ea. Prichici, cu ochii boboşaţi de băutură şi de somn, simţea de pe afară, bănuia după negureala de pe ferestre, intra în odăiţa făcută spălătorie, izbind uşa de perete, şi răcnea furios:

— Tot nu vreai să mă înţelegi, femee? Vrei să-mi dărâmi casa cu năravul tău! Spală 'n curte otrepele tale! Ce? ţi-e teamă că te-i înegri? Afurisit neam mai e şi neamul calicilor!

Drăgan, paraclisier de meserie, eşa şi el, îşi scotea pe dată tabacherea, îşi punea degetele cu economie în tabac şi trăgea pe nas. După ce strănuta de două ori, se uita în dreapta şi în stânga la vecini. Era tare amărât şi pornit pe gâlceavă dacă se întâmpla să nu vadă la celelalte cinci uşi pe nimeni cari să-i spună *«să-ţi fie de bine!»*. Cu Vasile Cârstei, vecinul cu care multă vreme se înţelesese frăţeşte, nu mai vorbea de la Paşti, pentrucă acela se făcuse surd la patru strănuturi. «Dacă un om nu e cuviincios cu mine, spusese Drăgan, mă lepăd de el ca de Satana!»

Măndica, femee cunoscută în mahala ca meşteră ghicitoare în cafea, se aşeza înaintea uşii ei, lucra o bucată de vreme la ciorap şi i se ura. Scotea cărţile şi începea să şi le înşire în poală. Buzele i se mişcau, vorbea singură, mirată de ce afla din cărţile soioase.

Văzând-o adânc cufundată în tălmăcirea chipurilor şi-a numerilor de pe cărţi, Cârstei dintr'o parte, Caţaonul, alt chiriaş, din alta, se apropiau s'o întrebe ce veşti i se arată.

Deşi ei între ei luau în bătae de joc ghicitul, fie care în parte o ruga din când în când să-i dea cu cărţile. In clipele acelea, Măndica se preschimba pentru sufletele lor într'o făptură adâncă, cu puteri ascunse, şi la ameninţările destinului îi cereau sfaturi, ca unui preot.

Mulţi ani trecuseră, până să poată Prichici proprietarul, să adune în casele lui asemenea chiriaşi, fără copii, fără neamuri uşarnice şi neînsuraţi.

Prichici trăia din chiria caselor şi ţinea morţiş să nu se strice o palmă de zid, să nu se rupă o aşchie din gard, să nu-i fure nimeni o nucă!

Nu le era destul chiriaşilor că primeau pe de geaba bunătate de umbră, pe când toată lumea se frigea în luna lui Cuptor? Când culegea nucile, venea chiar el la fie care din chiriaşi şi-l dăruia cu câte două-zeci! I se duceau bietului om o sută de nuci. Nu era veselă nici ziua aceia pentru el, care mânca zilnic pe lângă alte nimicuri eftine, şi câte-va nuci.

Cu toate că îşi alesese chiriaşii după plac, o adevărată agoniseală, şi în curtea

FIGURI CONTIMPORANE

G. GALACTION

Am felicita pe d. G. Galaction pentru laurii academici care încununează opera sa literară, dacă nu am socoti felicitările cu totul de prisos pentru oamenii fericiţi. Căci d. Galaction e un scriitor fericit. Şi de aceia e binefăcător.

Se bucură şi de acea linişte interioară, de acea împăcare cu sine însuşi, care isvorăşte dintr'o concepţie etico-literară temeinică, statornică şi precisă — şi de acea recunoaştere universală, care face deliciul vieţii în societate.

Nimeni nu l'a vorbit vreodată de rău, toţi l'au primit cu coloanele deschise. In mijlocul celor mai înverşunaţi adversari Galaction aducea fiecăruia o vorbă prietenoasă şi un simbol de pace.

Academia nu a făcut acum de cât să se unească cu părerea tuturora.

Poate chiar cam târziu. C. P.

---

de monastire a casei lui, se aprindea de multe ori vâlvătaia gâlcevei. Te miri cine, vrând nevrând, arunca o zâzanie şi prindea ca sămânţa plină în pământul rodnic.

Steriana spălătoreasa, şi Mândica ghicitoarea în cafea, se duşmăneau de moarte. Una muncea din greu, asuda de câte zece ori pe zi, pentru tot atâta pâine câtă mânca şi trândava ghicitoare. Când mai venea şi Prichici s'o dojenească, Steriana veşnic cu o legătură plină cu felii de cartofi împrejurul frunţii, uita c'o doare capul, că o bătuse fierul de călcat şi că de prea mult spălat cu leşie o usturau palmele, uita de toate şi găsea prilej nemerit s'o batjocorească pe Mândica şi pe cine i-ar fi luat cât de uşurel partea.

De când vecinul Cârstei nu-i spusese «să-ţi fie de bine!» la patru strănuturi, paraclisierul de cum îl zărea se întorcea cu spatele către el, şi era bucuros să intre în vorbă cu Caţaonul sau cu «talpa iadului», precum o poreclise chiar el pe Mândica.

Grecul Nicula vindea noaptea alune şi fisticuri, iar ziua sta acasă, visând la averea ce avea să'i pice. Caţaonul venise de doui ani în ţara românească, anume pentru că era şi el unul dintre moştenitorii renumitului bogătaş Zappa. Nicula, de cum intrase în ţară, cu doi gologani greceşti în buzunar, găsise îndeletniciri uşoare şi fără bătae de cap. Fusese mult timp luat peste picioare de Drăgan şi de Cârstei, dar aceştia certându-se, grecul era acum cel mai bun prieten amândorora. Nicula era prost şi înfumurat. Impărţirea averei răposatului Zappa se amâna mereu, dar Nicula când vorbea nu numai că-şi lua aere de om bogat, dar şi de viţă!

Era într'o Marţi, în ajunul sfintei Marii. Până în prânz fusese o căldură zăpuşitoare, de Iulie. Chiriaşii lui Prichici, cu toată fierbinţeala, se certaseră mai mai să se bată, fără să ţie seamă de arşiţă şi de sărbătoarea de-a doua zi. Insuşi paracliserul Drăgan îşi eşise din fire. Găsise în dreptul uşii lui un şoarece mort. Cine altul de cât Vasile Cârstei, fostul lui prieten, făcuse neobrăzarea? Il ştia Drăgan că e mojic, de când cu strănuturile! Caţaonul rânjea... Omul bisericii îl bănui pe grec, după rânjet, dar apucase să'l blaglosloveascǎ pe Cârstei: porc, măgar, om nerușinat; iar Vasile îi răspunsese şi el, ca să nu'i rămână dator: clocitură, ploşniţă, cartof degerat! La asemenea ponosuri afurisite, paracliserul, turburat foarte, ce alta era să facă de cât să deschidă tabacherea, să ia o priză de tabac, tot economicios, fireşte! şi să tragă pe nări! După cum îi era obiceiul, privi în dreapta şi în stânga la vecini. Nici unul însă nu'i spuse «să'ţi fie de bine!» Drăgan aruncă o privire, aspră ca o pereche de palme, proprietarului, puse bărbia în piept şi intră în casă. Numai într'un târziu se ivi iarăş, cu privirea înecată în sufletul lui amărât.

Mândica făcuse şi ea gălăgie. Găsise lături vărsate dinaintea uşii ei. Noroc că'i ţinuse parte proprietarul, aminteri Steriana ar fi luat-o de coadă.

Pe la trei după amiază adia un vânt răcoros, umbra se făcuse neagră până pe acoperişul măruntelor case. Chiriaşii eşiseră cu toţii în curte. Prichici, într'o sdreanţă de halat rămas de la bunicu-său, îşi clătina încet capul pe umere, ca să facă ceva. Steriana storcea rufele şi le culca în albie, ca într'un sicriu. Braţele ei voinice erau goale până peste cot. Muncea de zor femeia, şi trupul ei butucos se desluşea în toată puterea lui, prin hainele supţiri. Paracliserul strănutase destul înaintea amiezii şi'i pierise pofta de tabac. Citea încruntat, sfânta Evanghelie. La răstimpuri încruntarea se ştergea de pe faţa lui, şi o luare aminte serioasă îi însenină frumos obrazul. Mutra Caţaonului arăta grije. Nicula primise o veste rea dela părinţii lui, maică-sa era bolnavă. Bietul om se gândise de-atâtea ori la bucuria măsi, când va veni el acasă, urmat de o slugă, fireşte cu un sac de napoleoni în spate. Cârstei, care se încercase să intre noaptea la Steriana în casă şi fusese dat afară, făcea pe veselul şi pe nepăsătorul. Râdea cu hohot prefăcut, stând de vorbă cu ghicitoarea în cafea. Cât despre Steriana, borborosea ocări la fiecare hohot al lui Vasile, dar nu'i părea bine că după ce încercase să'i intre 'n casă în toiul nopţii, ziua, în vederea lumii, sta cu duşmanii ei de palavre.

Nucii uriaşi umbreau toată această lume măruntă, când o pasăre, venită cine ştie de pe unde, se strecură în frunzele

înalte, mişcate lin. Era linişte, era singurătate în clădăria de ramuri a nucilor. Pasărea începu să cânte. După două trei încercări, pe pianul ei de aur şi de cristal, note îndrăzneţe şi sigure zburară una după alta. Triluri după triluri, cu o dibăcie unică, asvârlite printre frunze, către albastrul cerului, se porneau în vălurele, la nesfârşit, vecinic altele. Privighetoarea nu mai ostenea ; pieptul şi guşa ei, parcă nu erau câteva oscioare, un boţ de carne. Cântarea pasărei minunate, nici odată la fel, merita nesfârşirea către care se ridica sonoră şi dulce.

Prichici căscase gura, holbase ochii către nuc. In dreptul uşii lui cânta fermecătoarea. Cârstei uitase că fusese dat afară de Steriana. Toţi chiriaşii se adunaseră în jurul proprietarului şi ascultau. Măndica se urnise de pe prag şi călcase ca o mâţă. Caţaonului îi trecuseră gândurile negre ; uitase de maică-sa. Drăgan îl întreba pe Cârstei, în şoaptă : «E privighetoare?». Şi cel cu care se certase răzbit, răspundea şopotind la urechea fostului prieten : «care pasăre pe lume mai cântă aşa?». Caţaonul zărise trupul neînsemnat, cu pene fără strălucire, al pasării cereşti şi li'l arăta cu degetul celorlalţi, în tăcere. Curioşi se vârâseră unul în altul, capetele stăteau atingându-se toate şase. Privighetoarea cânta dragostea sau dorul ei, crezându-se singură. Neasemănatele triluri plecau pentru totdeauna. Nimeni nu le putea culege şi răspândi în lume, ca să aline şi să înalţe, să şteargă jicniri şi să înlăture necazuri, măcar pentru un ceas. Steriana da din cap cu ochii umezi ; paracliserul, cu mâna pe inimă, îşi mărturisea bucuria fără seamăn, într'un zâmbet nesfârşit ; Prichici, cu degetul pe buze, se simţea dulce şi uşor. Privighetoarea cânta !

V. DEMETRIUS

□ □ □

CÂNTEC

Dunăre, bătrână vagabondă,
Cântă-mi cântecul povestii tale,
Să surâd când îţi va râde valul
Şi să plâng când vei cânta de jale.

Luna albă tremură pe unde,
Ninge peste ape flori de-argint :
Strălucesc mărgăritare albe —
Valurile-ţi, Dunăre, mă mint...

Cum aluneci leneşă în noapte,
Cu luciri de-argint şi stropi de aur,
Par'că doarme pe întinsul văii
Un bătrân şi uriaş balaur...

Ion SÂN-GIORGIU

□ □ □

CRONICA ARTISTICĂ

SALONUL OFICIAL

Oscar Obedeanu **Preda Buzescu**

«Salonul oficial, sau «Exposiţia oficială a artiştilor în vieaţă», ca singura expoziţie orânduită sub directa priveghere a statului, e menit să reunească în saloanele sale, operile tuturor artiştilor de merit ca şi pe acele ale celor ce abia prind aripă pe tărâmul artei.

Până aci, însă, indiferent din ce motive, «Salonul» nu corespundea înnaltei lui meniri, confundându-se ocrotirea datorită de stat artiştilor de merit, cu o încurajare predominată de cel mai mărginit simţ artistic.

De aceea «Salonul oficial» părea compromis. Şi ireparabila-i perdere ar fi fost înregistrată în mişcarea noastră artistică, dacă nu intervenea o bruscă schimbare în atmosfera juriului de recepţie a lucrărilor menite să împodobească panourile singurei exposiţii alcătuită sub privegherea statului.

Din fericire, din juriu de recepţie a trebuit să se transforme în adevărat juriu de selecţie, datorit şi presenţei în fruntea lui a unei eminenţe a artei — pictorul Costin Petrescu.

Graţie acestui spirit de selecţie ce a domnit la alcătuirea actualului «Salon», putem nota, cu bucurie, întâiul «Salon» mai la înălţimea menirei lui.

*

In fruntea celor ce expun trebuie să amintim pe Oscar Obedeanu, întâiul nostru pictor de bătălii, regretatul pictor naţional dispărut dintre noi, acum câteva luni.

Grandioasa lui pânză, «*Ştefan cel Mare la Racova*», a cărei reproducere poate fi admirată de toţi, pe coperta acestui număr este una din lucrările cele mai de seamă, realizate, până acuma, de pictorii noştrii.

Cu această composiţie de maestru Obedeanu şi-a statornicit locul ce i se cuvine printre pictorii noştri naţionali, întru cât opera lui, ca concepţie şi ca tratare, represintă un maximum de năzuinţi şi de realizări artistice la care a putut să ajungă un mare suflet de patriot şi de artist al ţării noastre.

Din aceeaşi grandioasă serie de lucrări menite să împodobească galeriile noastre fac parte şi toate episoadele «Răsboiului pentru neatârnare», cum şi «Epopeea lui Ştefan cel Mare» cu toatele executate cu aceeaşi conştiinţiozitate de pictor de bătălii, cum n'am avut încă niciunul până la Obedeanu.

Măreaţa composiţie de la «Salon» a avut darul să risipească şi cele din urmă îndoieli asupra activităţii din ultimii ani a regretatului pictor, ceeace înseamnă că

Costin Petrescu **Portretul D-nei C.**

Severin **Generalul Culcer**

Oscar Obedeanu şi-a câştigat locul cuvenit în Pantheonul ţării noastre, tot aşa cum l'a indicat, ca pe un mare pictor naţional, marele tablou din Pinacotecă: *«Vodă Carol pe câmpul de luptă»*.

«Călugărenii», «Preda Buzescu» şi «Apoteoza lui Vodă Carol» sunt alte trei lucrări ale regretatului Obedeanu, ea fac fala Salonului actual.

Intr'o scurtă enumărare amintim aci forţele reale ale «Salonului», artiştii bine apreciaţi, precum şi pe acele elemente noui ce încep să graviteze în jurul singurei expoziţii de artă orânduite de stat.

Costin Petrescu se prezintă cu trei portrete, ca un adevărat maestru al acestui gen ingrat de pictură, din care şi-a făcut o faimă neasemuită în ultimi ani.

Marele sensitiv al culorii, Ştefan Luchian a trimis opt lucrări la «Salon», opt mici capodopere de viaţă şi culoare, câte va din minunile tăiate cu un tremur genial de pe această paletă de aci încolo preamărită de toţi.

Un alt mare retras, Gavril Popescu expune trei desenuri, trei adevărate picturi aşternute în monocromul cărbunelui, şi o gravură — Iov al lui Bonnât — ce reprezintă de minune această distinsă personalitate a picturei noastre. Tot aci amintim reuşitele portrete şi studii de flori ale lui E. Stoenescu, un nou venit la «Salon». Dintre membrii «Tinerimei» expun: d-na Cutzescu-Storck, un desen executat cu o rară vigoare, Strâmbu un mare panou decorativ şi un cald efect de culoare, şi Kimon Loghi vre-o şease lucrări, predominate de acelaş fantesism culoristic demn de această paletă

«Obişnuiţii» Salonului: Titus Alexandrescu, cu un nud, naturi moarte şi câteva peisage, tratate cu toatele cu acelaş sentiment al naturii şi cu o armonie de paletă sui generis; Grimani cu câte-va capete de studii, şi o fină fantezie, deopotrivă de conştiincios executate; D. Serafim cu un cap de studiu şi nişte flori, ce relevă o faţetă nouă în activitatea artistului; I. Ţincu cu câte-va din cele mai reuşite pânze din recenta-i expoziţie personală şi I. Neylies cu cinci pânze inspirate din aceiaşi viaţă de la ţară ce obsedează pe acest pictor.

Elementele tinere prinse de «Salon» alcătuesc un grup interesant în frunte cu originalitatea de visiune a lui Alexis Macedonschi, peisagiul şi pastelurile fine ale lui M. Teişanu, potretele reuşite şi impresiile culoristice ale lui Tr. Cornescu, un cap de ţăran de un pictural viril al d-nei Ciurdea-Steurer, două picturi demne de talentul lui I. Steurer, cinci peisage tratate cu acelaş realism sugestiv de talentatul D. Mihăilescu, vre-o patru din valoroasele lucrări ale lui D. Stoica plin de făgădueli într'o composiţie, Al. Poitevin cu două admirabile interioruri şi câte va privelişti veneţiene, tot atât de reuşite, Marius Bunescu cu două capete de studiu şi nişte peisaje, realisate cu o visiune originală şi cu o technică adecvată acestei visiuni, D. Florian cu o marină tratată cu îndemânarea unui specialist în acest gen, d-şoara Jana Mantu, cu un auto-portret şi o schiţă de peisaj deopotrivă de interesante, O. Cantini cu câte va capete de studiu, pasteluri realizate cu mult simţ anatomic; A. Biju cu nişte interioruri şi peisage tratate cu o rară pricepere a culorii; Romano cu un cap de studiu şi o composiţie de dimensiuni ce ne dă cele mai frumoase făgădueli; M. Stănescu de asemeni cu o composiţie demnă de luat în seamă; Marin Georgescu cu două încercări nelipsite de calităţi, în genul composiţiei şi în fine M. Protopopescu cu câte va peisage inteligent construite şi armonizate, şi Trotescu cu câte va frumoase relevări ule unui adevărat pictor de viitor.

Amintim şi elemente noui de tot ce se afirmă la «Salon»: d-rele M. Grimm, Nina Arbore, Ioana Brateş, şi d-nii Iov, Davidoglu, Burghelea, deopotrivă de plini de făgădueli în lucrările expuse.

*

Sculptura lipsită de viguroasele şi originalele concepţii ale lui Paciurea, presintă, în schimb, o serie de personalităţi noui în fruntea cărora găsim pe Severin, represintat prin cinci lucrări de aceiaşi reală valoare, ca concepţie şi ca execuţie.

Iordănescu expune proectul unui monument, bine studiat, iar Pavelescu-Dimo, un bust cu totul caracteristic acestui artist.

Intre nouii veniţi în sculptura «Salonului» se dă o luptă pentru întâietate:

Severin **Spre infinit**

Jalea, cu un nou aspect al frumosului său talent, expune trei busturi, trei sintetice realizări al naturii, bine studiate şi executate; Măţăoanu, cu câteva basoreliefuri şi busturi — portrete — de o potrivă de interesante ca execuţie şi ca expresie; Horia Boambă cu două capete de studiu şi un portret, modelate cu aceiaşi căldură; George Dimitriu cu două sincere viziuni şi un portret, tot atât de sincer tratate; Anghel Kiciu, cu două lucrări pline de calităţi; Victor Oltecnu cu două lucrări apreciabil executate; I. Mateescu, cu vre-o patru lucrări ce denotă talentul; Savargin cu aceiaşi notă caracteristică; Dimitriu Bârlad, cu nişte portrete destul de interesante şi în fine Tudor Gheorghe, cu patru mici composiţii, ce denotă talent şi destulă pregătire, şi Al. Călinescu cu nişte capete de studiu, revelatoare ale unui real talent de sculptor.

Cu atâtea şi atâtea elemente şi personalităţi noui artistice «Salonul Oficial» de ăst an represintă, întru cât-va, o isbândă a artei asupra veleităţilor de diletantism ce tronau în trecutele expoziţii generale de artă, orânduite sub privegherea Statului. **N. PORA**

□ □ □

CRONICA DRAMATICĂ

Psihologie femenină: *Eroinele lui Alecsandri, Caragiale—Doamna Chiajna, Vidra, Doamna Clara şi altele...*

III

Odobescu într'o cercetare de critică dramatică? S-ar bănui o nouă străduinţă în jurul lui *Vlaicu-Vodă*. Totuşi, departe de mine acest gând. Ne fiind nici o dovadă hotărâtoare, *Vlaicu-Vodă* rămâne a celui ce l-a dat la lumină. In ceia ce mă priveşte şi întrucât ne e cunoscută opera lui Odobescu până acum, am ajuns la credinţa că nici nu poate fi opera marelui nostru prozator. Odobescu n'a fost un creator de viaţă. Puţinele lui încercări literare sunt lipsite de imaginaţie. Un erudit, un cercetător pitoresc, un prozator de seamă, un artist al cuvântului şi al amănuntului topic,—da. Un creator, nici odată. De două ori s'a încercat să arunce suflarea fiinţei peste uscăciunea cronicelor, în *Mihnea-Vodă* şi în *Doamna Chiajna*, dar a făcut-o numai cu sfiiciune şi sârguinţă. Nu şi cu însufleţire. S'a ţinut strâns de slova isvoarelor, brodând în jur arabescuri de cuvinte vechi, izvodite dintr'o imaginaţie de artist, dar nici de cum dintr'o imaginaţie creatoare. Creatorul nu se opreşte la firele strălucitoare ale hainelor, la pitorescul obiceiurilor, ci se pogoară în suflete. Odobescu nu s'a pogorât însă nici odată. Doamna Chiajna şi Mihnea nu ne sunt zugrăviţi pe dinăuntru. Sufletele lor nu ne sunt tălmăcite. Ni se dau numai faptele şi gesturile... Cu douăzeci de ani înainte, Costache Negruzzi se încercase în nuvela istorică în chip mult mai isbutit. *Alexandru Lăpuşneanu* e, în adevăr, o creaţie şi tot odată şi o dramă în patru acte clădită cu un rar instinct teatral. Nuvelele lui Odobescu sunt şi ele împărţite în tablouri, dar fără înlănţuire dramatică. In ele nu găseşti elementele unei tragedii. Ţinându-se strâns de isvoare, Odobescu a urmat şirul firesc al povestirei în largi sărituri, după obiceiul timpului.

Negruzzi prelucrase altfel cronicele, cu libertatea unui adevărat creator, dând o viaţă lui Moţoc şi celorlalţi boieri, pe care n'o aveau la Ureche, zugrăvind pe Lăpuşneanu prin fapte şi vorbe pline de viaţă lăuntrică. Cuvinte ca: „De nu mă vreţi voi pe mine, vă vreau eu pe voi" sau „Proşti dar mulţi" — ajung să ne lumineze psihologia Voivodului. In Odobescu, nimic din această putere creatoare, care printr'o singură vorbă ne zugrăveşte un suflet. In schimb, o însăilare dibace de fragmente din Şincai, Engel, Constantin Căpitanul, Hammer, Cantu şi alţi cronicari şi istorici, legate cu firicelele de aur ale unei proze bogate şi pitoreşti. Găsim totdeauna documentul in spate, nu însă şi viaţa şi nici chiar lesniciunea. Nuvelele istorice ale d-lui N. Gane, de pildă, sunt mai curgătoare. Povestirea e mai slobodă deşi mai puţin meşteşugită.

Odobescu a fost de sigur un artist al limbei, cu urechea simţitoare la armonia şi cadenţele vorbelor.

Nu numai că a ştiut preţui cuvintele pentru sonoritate dar chiar şi în înlănţuirea lor. El ne-a adus cel dintâi fraza largă, ritmată şi orchestrată aşa cum o găsim la Cicerone sau la Flaubert. Pentru o limbă nefrământată ca limba noastră, meritul e mare. Odobescu a ciocănit-o, a subţiat-o în fine plăci sonore.

Viitorul ne va arăta totuşi că nu acesta e idealul prozei. Bănuesc că ne vom întoarce la o mai mare simplicitate; de la fraza cromatică vom ajunge la fraza scurtă şi albă în care nu se pun decât cuvintele strâns necesare pentru exprimarea noţiunilor. Dela poliritmie vom veni la simplicitatea meşteşugită a monoritmiei. Până atunci însă, limba noastră a trebuit să treacă şi pe nicovala lui Odobescu, înmlădiindu-se în lamele străvezii. Poate fi de acuma topită şi aruncată în tipare mai noi.

* * *

Odobescu nu intră, prin urmare, în ţesătura unei cercetări asupra teatrului prin *Vlaicu-Vodă*, ci prin nuvela *Doamna Chiajna*, pe care a smuls-o din trecutul ţării noastre. Chiajna, de altfel, nu e atât de însemnată prin vigoarea creaţiei cât prin anumite particularităţi de psichologie femenină. La drept vorbind, nu e o femee, ci un bărbat cu adaosul acelei *impotentia muliebris* de care vorbea Tacit, zugrăvind pe Livia. O femee aprigă şi virilă. „Pe chipul ei în veci încruntat, scrie Odobescu, nimeni nu putea dovedi păsurile inimei sale: părul ii începuse a cărunţi dar trupul său era 'nalt, portul ei drept şi falnic, ochirea 'i straşnică şi hotărâtă, capu'i căta mândru în sus, fără grijă şi fără sfială". La moartea bărbatului ei, Mircea Ciobanul, rămase să privegheze singură norocul celor doi coconi, Petre şi Alexandru, şi al celor două fete. Boerii bătându-şi joc de mortul întins, Chiajna se repezi la ei:

— „Ce! oare socotit-aţi voi că unde a răposat Ciobanul, o să rămână turma în ghiarele voastre ca să o jefuiţi după cum vă place? Hei, mări băeţi, mai va până atunci! Mircea s'a dus dar fiul său a rămas şi Chiajna îi e mumă şi va şti să-l apere de voi".

Apoi, smulgând buzduganul şi sabia domnească de pe sicriu, le puse în mâna lui Petre Schiopul:

— „De e schiop şi mărunt, iată cârja ce-i va sprijini betegia şi iată paloşul ce-l va înălţa cu capul mai pre sus de toate capetele voastre".

La un semn al Chiajnei, lefegii se aruncară asupra boerilor cârtitori. Prin acest gest îndrăzneţ, Chiajna îşi deschise drumul în istoria Ţării Munteniei. Prin intrigi aşeză pe tron pe Petru Schiopul. Invinsă mai întâi de boerii pribegi, trecu Dunărea şi veni cu ajutoare de la Paşa din Rusciuc. „Chiajna, scrie Odobescu, încălecată bărbăteşte şi purtând zale pe piept ş'un hanger în mână, străbătea rândurile, îmbărbăta pe români cu vorbe linguşitoare, pe turci cu bogate făgădueli şi le insufla tuturor aspra sa volnicie. Ostaşii minunaţi şi îmbiaţi de înverşunata vitejie a acelei sdravene muieri ce le striga şi le da pildă ca să lovească pe vrăjmaş, deteră năvală...". Boerii fură astfel înfrânţi la Şerbăneşti...

In Chiajna mai vedem apoi un năprasnic simţ politic, căutând sprijinitori pretutindeni, cu jertfa tuturor sentimentelor. Işi mărită pe una din fete, Anicuţa, cu bătrânul şi uriciosul Andronic Cantacuzino pentru trecerea pe care o avea la Constantinopole, pe cea laltă cu tânărul Stamate Paleologul, nepotul patriarhului din Constantinopol.

Anicuţa ar fi voit să se împotrivească „dar ochii ei întâlniră căutătura straşnică a Chiajnei, în care sta tipărită o nestrămutată hotărâre şi ii fu şi ei nevoie de a se supune în tăcere". E drept că Anicuţa avea să se răsbune, fugind cu tânărul Radu Socol,—fugă pe care Petru Schiopul o plăti cu pierderea tronului. Dar Chiajna era mai tare de cât neamul Cantacuzinilor. Ea căpătă firman de domnie pentru Alexandru, fiul ei mai mic. Răzbunătoare, ucise o mulţime de boieri. Radu fu ucis şi el în braţele Ancuţei, într'o chindie părăsită. Prin uneltiri şi bani, ea căpătă firman şi pentru Petru în locul lui Ioan-Vodă din Moldova. Pornind cu oaste muntenească şi turcească, se opri la Săpăţeni în lunca Milcovului. Aici i se vesti că boerii moldoveni, părăsind pe Ioan-Vodă, aveau să vină spre a se închina noului lor domn, Petru Schiopul. Boerii sosiră, în adevăr, având în frunte pe Vornicul Dumbravă.

Intrând în cort, Dumbravă cătă cu ochii pe cei doi tineri domnitori pe care voia să-i ucidă.

— Unde-s puii de năpârcă? Le-a sunat ceasul pieirii!

Chiajna se ridică mândră.

— Taci, muere, strigă Dumbravă. Nu bâifi! Nu doară că-ţi socoti voi că-i Moldova ţară de jac, să ni joace ca pi urs o mişa pripăşită pi la Munteni, şi doi feciori di lele..."

Chiajna abia putu striga: „Câni neruşinaţi, liftă rea", şi fu izbită în cap de ghioaga lui Dumbravă. „Trupu-i se svârcoli, cu scrâşniri de dinţi, săltă încă de câteva ori, se rostogoli cu creştetul în ţărână, se sgârie şi se întinse în câte-va încordături dureroase, şi apoi căzu înţepenit într'o baltă de sânge".

Astfel se sfârşi Doamna Chiajna,

* * *

Această năprasnică Chiajnă, ce merge la răsboi călare, îndrăsneaţă, intrigantă, crudă, voluntară, mamă vajnică, şi mai presus de toate nesăţioasă de domnie, e o realitate istorică. Odobescu zugrăvind-o, ne-a creiat tipul unei psihologii femeeşti din care feminitatea e înlăturată. Ea a slujit, după cum vom vedea, drept model la alte creaţiuni literare, care, fără să fi avut îndărăt un document istoric, au frânt dintr'un trecut închipuit tipul atât de rar al femeii ambiţioase, năprasnice, lacome de putere — şi lipsit de ori ce dulceaţă feminină.

E. LOVINESCU

DIN MAY DONEY

MÂNELE MELE

Pentru Mimi G.

Tu le-ai atins: şi ele atunci au fost
Ca două limbi de foc şi de lumină,
Ca două suflete ce simt al vieţei rost
Când lucruri vechi cu'n spirit nou se'mbină,
Ca două rugăciuni spre nevăzut
— Aceste mâini ce'n mână le-ai avut.

Le-ai lăudat: şi-atunci s'au încălzit
Cu ele două caste aspiraţii,
Şi două gânduri scurse 'n infinit,
Două văpăi de albe constelaţii
Două dorinţi fugare care ţes
In sânul lor eternul ne'nţeles.

Le-ai sărutat: şi pare că le-ai spus
Două fragmente scumpe dintr'un rit
Două extaze fără de apus
In aur îmbrăcate şi în mit,
Incât acum se strâng la rugăciuni
Ca două 'nfrigurate pasiuni

— Ca două inimi veşnic tremurând
Uitând cămin şi tihnă şi chiar rugă,
Doi barzi ce, tot mereu cutreerând,
Pe coarde vechi romanţa lor şi-o 'ndrugă
Doi rătăciţi: dar care 'n mână strâng
Un dar, al tău—şi neuitându-l, plâng.

Din englezeşte de
Dragoş PROTOPOPESCU

CARȚI NOUI

Candele stinse... poezii, de *Victor Eftimiu.* Ed. *Flacăra*, 1915.

Schiță de psicho-sociologie literară.

Cele douăzeci de volume—versuri, proză și teatru—publicate până acum de d-l Victor Eftimiu alcătuesc o operă peste care nu se poate trece cu dezinvoltură; poate fi contestată, redusă, amendată, dar nu poate fi negată în totalitatea ei. De aceia ni se pare că gestul unor critici ai poetului sau al unor confrați întru Apollo, care trec cu eleganță sau cu ciudă peste această operă este cel mai puțin bine cuvenit.

Victor Eftimiu

D-l Victor Eftimiu a comis însă câteva erori de strategie literară pe care le plătește și le va plăti încă foarte scump. Așa, de pildă, nu a respectat îndeajuns primul său mare succes: *Inșiră-te Mărgărite. Inșiră-te Mărgărite* era și un succes literar și unul de scenă. Psichologia îndrăzneață a personagiilor, pasagiile lirice de o deosebită amploare teatrală și însă-și ideia generală a piesei: refacerea unei vechi teme amoroase, tratând-o înt'un mediu de basm românesc—dădeau piesei o reală importanță în literatura noastră dramatică. Fostul director general al teatrelor, P. Eliade ale cărui preferințe nu erau lesnicioase, spunea despre *Inșirăte-te Mărgărite* că este una dintre piesele cele mai profunde ce s'au scris în limba românească. Critica a primit această piesă, ca pe toate piesele cu succes, cu mai multă grijă de a-i arăta scăderile decât de a-i lămuri succesul prin însușirile ei pozitive; publicul însă a primit-o fără rezerve, căci își dăgea seamă că lucrarea e „frumoasă"; putea să fie mult artificiu în ea, putea să fie oarecare... dulceață convențională în vorba și gestul personagiilor; sigur era că piesa aducea ceva nou, interesant și de o factură hotărâtă.

Dacă poetul ar fi respectat cum se cuvenea acest mare succes, s'ar fi călăuzit de principiul indispensabil oricărei adevărate arte: *Excelsior.* Ar fi dublat străduințele sale pentru a compune ceva și mai strâns ca architectură, și mai profund ca cugetare, și mai egal ca formă. Avea mijloace destule: și îndrăzneala unor atitudini noui și știința versului teatral; îi trebuiau însă o muncă mereu mai încordată pentru a se arăta nu numai la înălțimea, dar încă mai presus de succesul venit la vârsta când alții abia apar în viața literară. A venit însă *Cocoșul Negru*, care, dacă e mai profund în intenții decât *Inșiră-te Mărgărite*, este însă mai nesigur ca arhitectură și mai neprecis în caracterizări.

Succesul s'a menținut, dar critica, chiar prin glasurile cele mai favorabile, a avut de făcut rezerve și multe distincțiuni. D-l Victor Eftimiu ajunsese la un punct critic: între sgomotul făcut în jurul său și între mersul nu ascedent al lucrărilor sale, era o nepotrivire care o putea duce la un adevărat Krach literar. Unii cred că a și dus; eu însă cred că d-l Eftimiu e departe de asemenea trist desnodământ, dar nu îmi ascund îngrijorarea când văd cariera poetică a d-lui Eftimiu urmând un mers care nu e ascendent.

Imi explic însă constatarea unor critici și mai cu seamă bucuria feroce cu care au făcut această constatare printr'o altă greșală de strategie literară, (care e arta... stratagemelor literare). După primul sau succes d-l Victor Eftimiu s'a irosit într'o producție variată, foarte bogată și puțin laborioasă, scriind proză, versuri și teatru cu o profunziune de nabab și lăsând să se abuzeze în comerț de numele său cu o nepăsare de boem. Pentru un talent atât de elastic și de puțin chinuit în scris această îmbelșugare nu e de mirat; fără îndoială însă că ea atingea însăși calitatea producțiunii, dar, mai presus de aceasta, făcea ca prestigiul poetului să scadă printr'un miragiu obicinuit, deși nefiresc: critica și publicul îți iartă mai curând o producțiune restrânsă și constantă de opere submediocre, ba ajunge chiar să te stimeze... pentru o anumită specialitate; dar nu te poate admite să scrii mult, în toate direcțiunile și să fii deasupra mediocrului în toate. Astfel încât se poate spune, oricât ar părea de paradoxal, că îți faci o carieră literară mult mai apreciată scriind puțin, într'o singură direcțiune, banal și fără artă, de cât scriind mult, în multe direcțiuni și cu un talent real.... Doar când ești Victor Hugo critica și publicul se pot smulge din făgașul acestui paradox; și încă pentru Victor Hugo au trebuit să treacă ani și să se găsească un glas de stentor pentru a-i trezi pe contimporani la conștiința valorii multilaterale a poetului. D-l Victor Eftimiu se vede înăbușit de multilateralitatea și îmbelșugarea propriei sale opere.

Și la această greșală a adăogat o alta, care, mai cu seamă în anumite medii, „distruge" cel mai puternic talent: A avut cochetăria mândriei modeste și panașul banalului. S'a dat la o parte din cale, politicos și zâmbitor, în fața oricui voia să treacă înainte; a ascultat fără să protesteze, toate... complezențele indignate ale oricui venea, cu sete sanguinară, să distrugă „reclama și mercantilismul" în literatură (așa se numește de către cei exasperați de propia lor mediocritate sgomotul firesc ce se face în jurul unui succes real); a avut grija de a părea totdeauna un om ca oricare altul, astfel ca, pe când contimporanii voiau să fie cât mai inegalabile individualități, poetul

Să se cufunde 'n mediocritate...

O asemenea atitudine nu se poate ierta însă, fiindcă oamenii grăbiți n'au vreme să analizeze îndelung. Trebuie să le spui dela început cu cine au deaface: să le declari că ești simbolist, romantic sau clasic, energic sau duios, epic sau sentimental, să le arăți cât talent ai tu și mai cu seamă cât le lipsește celorlalți, și să te așezi în ierarhie deasupra Cutăruia și lângă Cutare Așa însă, când vii tu singur și spui că ești banal, firește că nimeni n'o să te contrazică; ba încă, din amabilitate, criticii și confrații întru Apollo o să-ți dea chiar mai multă dreptate de cât ai dori să ai.

Și atunci se face în jurul tău un foarte gentil *consensus omnium*, ca să te declare neînsemnat și banal, precum singur ai avut cochetăria să te arăți că ești.

Iată câteva din considerentele psichologice și sociale care au determinat caracterele operei d-lui Victor Eftimiu așa cum se înfățișează ea acum

C. SP. HASNAȘ

ECOURI

Pictura eroică *e atât de puțin cultivată la noi în cât e o adevărată sărbătoare rară pentru ochi și pentru suflete expunerea tablourilor lui* O. Obedeanu la Salonul Oficial.

Marile sale pânze sunt epice și evocatoare. Culoarea și forma nu alcătuesc un simplu joc frumos; ele sunt străbătute de un fior puternic de admirație a trecutului nostru 'eroic, în cât alcătuesc, pentru inimi, o întreagă poemă sonoră, elocventă, cotropitoare.

Dacă Grigorescu a redat în forme nemuritoare viața românească contimporană, *Obedeanu a evocat trecutul îndepărtat cu tot entuziasmul unui penel inspirat.*

Mândria voevodului creștin, care aruncă crucea spadei spre cer și vultureștii săi ochi spre răzășii apărători ai moșiei, superbul avânt al oștașilor bătrâni și tineri cari văd în el un Arhanghel trimis să păstreze libertatea ogorului strămoșesc, umilința uimită a pașilor biruiți și prinși în luptă, sufletul unei epoci întregi se avântă cu o nebănuită putere de viață de pe pânzele pictorului nostru eroic.

Slăvită fie amintirea lui!

—

Salomeia—este un poem de d-l *Adrian Maniu* (Tip. G. Ionescu, București, 1915). După broșura aceluiaș autor, apărută acum doi ani, *Figurile de Ceară*, poeme în proză, ne-am ocupat la timp, la cronica noastră literară.

—

Din țara Fagilor. — Am citat din volumul de curând apărut al d-lui *V. Huțan*, versuri sentimentale.

Citâm acum versuri cu o notă eroică, cum sunt cele din poezia *Bucovinei*, de ex.:

Un râu de lacrimi și de sânge
Se varsă pe a ta țărână,
Și nici un făt-frumos nu vine
Cu paloșul dreptății 'n mână.

Cozminul, legendarul codru,
Trăsnit de gloanțe și ghiulele,
Se prăbușește, iar la Putna
Mormântu-i fără sentinele.

Și peste 'ntinsurile tale,
Și ale noastre idealuri,
Trec dușmanii, cum trec pe mare
Răsvrătitorii munți de valuri.

Pe urma lor rămân blesteme,
Spânzurători... și corbi în zare —
Răsai, viteazule de mâne,
Ș'njugă dușmanii să are.

La sfârșitul volumului sunt epigrame, ca aceasta:

Geaba faci apel la minte,
Când nimic nu ai de spus...
Doarme domnul Președinte,
Auditoriul... doarme dus.

Volumul a apărut în institutul de arte grafice C. Sfetea.

—

Scrisori din războiu. — In *Près de la guerre* (A. Julien, Gèneve) Georges Wognière inimosul director al marelui *Journal de Genève* își strânge la un loc scrisorile trimise ziarului său din primele până în cele din urmă zile ale răsboiului actual. Unele sânt scrise din diferitele localități, pe unde a călătorit și din acestea cele mai interesante sânt cele trimise din Londra.

Partea mișcătoare a cărței o alcătuesc însă scrisorile trimese chiar de pe frontul de luptă.

Pline de psichologie și respirând un sincer entuziasm pentru cauza latină toate sânt scrise în stilul viol și incisiv caracteristic distinsului ziarist dela Geneva.

—

Reviste. — Au apărut:

Les Annales Roumaines, An. I, Pr. 4, Mai 1915.

Ilustrația neamului nostru, An. I, No. 2—3, 1 April.—Mai 1915.

Archives de Sociologie et de Criminologie, An. II, No. 1—4, januar-april 1915.

Democrația, An. III, No. 5, 1 Iunie 1915.

—

Studii. — Primim o interesantă broșură: *Incercări asupra individualului și socialului în producțiunea artistică* de *Gheorghe Savul* (Iași, Tip. Ștefaniu, 1915).

Problema pusă cu multă limpezime și hotărâre de Taine poate fi încă multă vreme și sârguincios studiată; ea va da oricând rezultate și va deschide perspective noui. Atitudinea autorului broșurei este însă cu mult mai nehotărâtă de cât se cuvine chiar unui studios filosofic; de aceia concluziile sunt sceptice.

Insă e interesant faptul că asemenea cercetări ocupă pe puținii și rarii studioși de la noi. Păcatul este numai că ele rămân confinate în mediul și vârsta universitară, pentru ca apoi practica existenței să le treacă între amintirile plăcute ale anilor trandafirii.

—

Schițe și nuvele publică într'o bibliotecă populară, sub titlul: *Două vieți*, d. *Ion Stroe.* Sunt schițe simple, pe o factură obicinuită și scrise cu o duioșie, uneori impresionantă.

ANUL IV
No. 35

FLACĂRA

13 IUNIE
1915

ABONAMENTE:
in ţară: lei 6 pe an; 7 lei când se achită prin incasator. Pentru invăţători şi preoţi săteşti: lei 5 pe an
NUMĂRUL 15 BANI
TELEFON 41/7

LITERARĂ .·. ARTISTICĂ .·. SOCIALĂ
APARE SÂMBĂTA
DIRECTOR: CONSTANTIN BANU

ABONAMENTE:
Peste munţi: coroane 8 pe an; pentru preoţi şi invăţători coroane 6.50 pe an
In străinătate: 10 lei pe an
REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA: Bucureşti
Str. Câmpineanu, 40

UNUI CAESAR

De la apus... sau răsărit

Nu-ţi răzema nădejdea pe putredele arme
Ce-şi făureşte 'n taină şi'n umbră gândul rău,
In care nu-i iubire şi nu e Dumnezeu:
— Cetatea lor blindată, — în praf o să se darme.

Tu lupţi, — atlet al forţei ce-a sugrumat o lume
Şi crezi că din cuvântu-ţi, străfulgerează legi,
Dar inima ţi-e seacă şi nu poţi să 'nţelegi
Ca ura în zăbala-i, atât frământă: — spume!

Intoarce-ţi conştiinţa spre Cela ce pe cruce
Şi-a pironit durerea ca să te facă bun,
Sau smulge-ţi toga iarăşi Caiafo! — zi-i nebun,
Striveşte adevărul,—el tot mai viu străluce.

A! ochiul ce se 'nvată în beznă să privească
E orb privind lumina? Il doare raza ei?
Strecoară-atunci prin gene divinele-i scântei
Şi inima, — învaţ'o cu 'ncetul să iubească!

D. NANU

ZILELE DIN IUNIE

1848

—NOTE POSTUME—

...Timpul pe care Brătianu îl petrecu în Capitala Franţei, era o epocă de frământare şi de fierbere, în care ideile şi teoriile extreme asupra guvernului şi despre organizarea societăţii se ciocneau între dânsele. Mazziniştii, Fourieriştii, partizanii monarchiei censitare, catolicii şi democraţii, revoluţionarii republicani, se învălmăşau în luptă. Propaganda pentru reformele sociale se făcea prin pamflete de către Cabet, Proudhon şi Pierre Leroux, ba chiar prin romanele d-nei George Sand şi ale lui Eugène Sue; în fine o superexcitaţie cerebrală se manifesta între anii 1844 şi 1848 cum rare ori s'a întâmplat. In acest neastâmpăr general şi sub îmboldirea ideilor democratico-republicane, tinerii români din Paris formară pe la 1846 o societate cu aparenţe literare, dar în realitate cu tendinţe politice. Intenţia lor era de a transplanta în România principiile partidului democratic francez. Intre aceşti tineri figurau Ion Ghica, C. A. Rosetti, I. Brătianu, C. Boliac, Asaki, Maiorul Voinescu, N. Bălcescu, Ştefan şi A. Golescu, Laurian, etc.

Intre acestea isbucni în Paris revoluţiunea din Februarie. Brătianu luă parte la lupta dela baricade împreună cu alţi tineri streini fermecaţi de ideile democratico-republicane. La 13 Martie, studenţii şi populaţia din Viena ardeau vila lui Metternich, geniul înpielitat al reacţiunii intransigente, şi-l sileau să părăsească Capitala Imperiului in căruţa unei spălătorese. Cu două zile înainte isbucnea revoluţia în Boemia. La 15 Martie, Camera deputaţilor din Pozony trimise la Viena o adresă prin care cerea o schimbare radicală a dreptului public în Ungaria împreună cu alte reforme sociale, precum şi unirea Transilvaniei cu Ungaria. La 3/15 Mai, Românii Ardeleni ţinură marea lor întrunire din câmpia Blajului şi inaugurară mişcarea lor naţionalistă şi votară charta revendicărilor lor. In acelaş timp se organiza şi declara în Milano, Brescia, Bergamo, Padova, Venezia, insurecţiunea contra domniei austriace. La 18 Martie, populaţia din Berlin ridică baricade şi susţine timp de 14 ore o luptă din cele mai învierşunate contra trupelor lui Frideric Wilhelm IV. Schimbări fundamentale se făcură în mai toate statele Germaniei; în Bavaria, Hessa-Darmestadt, Hessa-Electorală, Hanovra, Nassau sufla un vânt democratic puternic, care dărâmă vechile guverne. Insuşi Piu IX fu nevoit să-şi dea un ministru constituţional în persoana lui Rossi. Dela hotarele Rusiei până la Oceanul Atlantic şi de pe ţărmurile Balticei până în Mediterana flacăra revoluţionară se comunică cu o repeziciune înspăimântătoare.

România nu putea să rămână nepăsătoare, când mişcarea de reforme radicale se făcea la graniţele sale. Ea trebuia nu numai să-şi îmbunătăţească starea internă politică şi socială, ci şi situaţia ei internaţională.

Mişcarea românească dela 1848 se îndreaptă mai întâi contra protectoratului rusesc şi Regulamentului Organic, care prin articolul adiţional dela 1837 ne răpea dreptul de autonomie. S'a zis şi s'a scris de ajuns contra regimului regulamentar. Nu este însă mai puţin adevărat că, faţă cu desfrâul din trecut, Regulamentul era un progres însemnat. El a fost cea d'intâi constituţie *scrisă* şi necontestată, prin care s'a organizat într'un chip regulat deosebitele puteri ale Statului şi s'au precizat atribuţiile lor politice. El a consfinţit principiul unui guvern reprezentativ pe baze restrânse, despărţi pentru întâia oară Casa Statului de Casa Domnului, a separat bugetul de lista civilă a Suveranului. Printr'însul contribuabilii au devenit contribuabili ai Statului, iar nu ai Domnului şi Puterea administrativă s'a despărţit de cea judecătorească. Prin Regulament s'a pus temelia unei armate regulate naţionale, s'a introdus principiul inamovibilităţii judecătorilor de o dată cu principiul codificării şi reformei legilor civile, s'a înfiinţat instrucţia publică naţională, s'a stabilit inviolabilitatea teritoriului românesc; în fine în Regulament s'a pus sămânţa principiului Unirii amândoror Principatelor româneşti.

Târâţi de curentul revoluţionar ce frământa cele mai multe din statele europene, tinerii români din Paris se întoarseră în ţară, ca să producă aci o agitaţie analoagă. Intre aceştia se aflau fraţii Ion şi Dumitru Brătianu, cari sosiră în ţară pela începutul lui Maiu 1848. In curând se formă un comitet revoluţionar de 13

persoane şi anume: Ion Ghica, Ioan Heliade-Rădulescu, fraţii Dumitru şi Ion Brătianu, fraţii Constantin şi Nicolae Bălcescu, C. A. Rosetti, Cesar Bolliac, fraţii Ştefan, Nicolae, Radu şi Alexandru Golescu şi Alexandru Golescu, vărul celor patru de mai înainte.

La 9 Iunie isbucni revoluţia la Islaz, unde se citi proclamaţia către popor, cu douăzeci şi două de articole ale nouei constituţii. La 11 Iunie Bibescu primi şi semnă constituţia liberală, pe când fostul Ministru de interne A. Villara şi fostul prefect de poliţie Iancu Manu, după ce fugiseră la Giurgiu, se îmbarcau aci spre a se duce în streinătate.

La 14 Iunie, Bibescu abdică şi pleacă din Capitală pe ascuns. Un guvern provizoriu fu proclamat, compus din Mitropolitul Neofit ca preşedinte, şi din membrii I. Heliade-Rădulescu, St. Golescu, Chr. Tell, Gheorghe Magheru şi Scurtu. Acest guvern provizoriu avea patru secretari: A. G. Golescu, N. Bălcescu, C. A. Rosetti şi Ion Brătianu. Chiar în ziua proclamării sale, guvernul provizoriu decretă că steagul naţional va avea trei culori: albastru, galben şi roşu; că deviza de pe monumente, steaguri şi decrete publice va fi: dreptate, frăţie. Alt decret din aceeaşi zi desfiinţează censura, pedeapsa cu moarte, pedeapsa cu bătaie atât în partea civilă cât şi în cea militară. Insă când guvernul provisoriu sosi la 16 Iunie în Bucureşti, Rosetti şi Ion Brătianu îşi dederă demisiunea din secretari ai guvernului, cel d'întâiu pentrucă era convins că ar fi mai folositor ca ziarist şi membru al unui club, dar mai ales pentrucă nu avea încredere în Heliade ştiindu-l de un caracter slab şi şovăitor, cel d'al doilea pentrucă nu i se primiseră mai multe măsuri revoluţionare. Intre altele, Brătianu imputa Guvernului Provisoriu că şeade in palatul Domnesc, cheltuind câte patruzeci sau cincizeci de galbeni pe fiecare zi.

Toate stăruinţele lui Tell de a'i convinge că sânt datori a primi această onoare, fură zadarnice. Cei doui secretari rămaseră neînduplecaţi. Se pare însă că ei erau supăraţi pentrucă între membrii Guvernului Provisoriu nu figura şi Ioan Câmpineanu, de care Rosetti era aşa de fanatic, în cât zicea pe atunci că, dacă ar putea să detroneze pe Dumnezeu, ar pune în locu-i pe Câmpineanu, ca să guverneze lumea. Chiar încercarea lui Odobescu şi Solomon din ziua de 19 Iunie nu avea alt scop de cât de a scoate din guvern pe Eliade, Tell şi Magheru spre a'i înlocui cu Odobescu, Câmpineanu şi Constantin Cretzulescu. După declaraţiile lui Solomon însuşi, — dacă trebue să ne încredem în memoriile lui Eliade, — Rosetti şi I. Brătianu făceau parte din această conspiraţie [1]. După arestarea celor doui vinovaţi, Rosetti şi Brătianu işi reluară funcţiunile de secretari fără a mai fi invitaţi.

Angel DEMETRIESCU

[1]) Inexact. (N. R.)

UN ZEU ERAM PE LUME

Am adormit în lacrimi, jurând, pe totdeauna
S'alung din piept simţirea ce m'a durut într'una.
Şi-un vis bizar avut-am în noaptea cea de chin:
Steteam pe-un vârf de stâncă... un zeu păgân străin
Eram pe lumea noastră... Cu visuri dulci sub gene
Şi'n spate cu povara vieţii pământene,
Cu laude şi-osânde — popas fără sfârşit —
Pe drumul de sub stâncă treceam în pas grăbit.
Şi zimbete şi lacrimi, chiuituri şi plângeri
Şi biruinţi cântate şi suspinate 'nfrângeri
Treceau, şi eu pe stâncă deasupra tuturor
Durerilor din lume steteam nepăsător.

Treceau pe lângă mine eternele ispite,
Femeile frumoase, eternele-osândite,
Şi'n urma tuturora cu-osânda cea mai grea,
Păşia cea mai frumoasă; era iubita mea.
Având în mers mândria cu care se arată
In lume totdeauna femeia vinovată,
In sus nici o privire să-şi urce n'a voit
Spre ochii mei, trufaşa, ci cum mi i-a simţit
Şi mai nepăsătoare cu-osânda a păşit.

Un zeu eram pe lume şi'n faţa tuturor
Durerilor din lume am stat nepăsător,
Şi totuş pământeana şi mândra nepăsare
Din ochii vinovatei iubite-a fost mai tare,
Şi-o lacrimă supusă porni din ochii mei
In urma ei...

G. ROTICĂ

DOCUMENTE UMORISTICE

Arderea Regulamentului şi a Arhondologiei — după o caricatură a epocii

INTERIOR

Dinah dădea conversaţiei o viaţă aparte. Răspunsurile erau însoţite de un surâs policrom de nuanţe. Ar fi fost întrebătoare, dacă nu ar fi fost afirmative, şi ar fi fost ironce dacă nu ar fi fost duioase. Vorbea totuş fluid, limpede, simplu. Frazele aveau însă jocuri de românească rafinată de un japonez de geniu, şi imagini în afară de repertoriul obişnuit. Părea un primitiv familiar cu ştiinţele naturale, cunoscător al picturei, obişnuit cu cazuistica, amator de bomboane şi de păpuşi, şi pricepător adânc al tutulor tainelor dragostei. Şerban găsea astfel prilejul să-şi pregete vorbele. Prefera să asculte şi să urmărească salturile capricioase ale imaginaţiei partenerei sale.

O clipă, totuşi, de tăcere.

Şedeau amândoi într'un salon somptuos ca un interior gigantic de cufăr oriental. Odaia lasă impresia unui lucru voit. Se simţea în ea dorinţa creerei unui refugiu. Vieaţa, schimbată treptat treptat în otravă, se strânsese aici picătură cu picătură. Cenuşa tutulor năzuinţelor zădărnicite se transformase, fir cu fir, într'un decor adunat şi făcut cu multă minuţiozitate.

— Ce priveşti aşa, Şerbane ?

— Gravura asta. Mi se pare ciudată ideia din ea. Isus plânge deasupra unei gropi. Dedesubt comentariile sfântului Fulgenţiu asupra evangheliei lui Ion: «Crist nu a plâns, după cum au crezut Jidovii, pentru că prietenul său murise, ci a plâns pentrucă urma să cheme la ticăloşiile vieţei un suflet iubit.

— Adevărat. E ciudată. Se potriveşte însă cu interiorul. Intreg salonul e lipsit de vieaţă proaspătă. Lipseşte din el, de pildă, parfumul şi florile.

Şerban arată în glumă nişte flori de pe covor. Ţesătura era veche şi foarte ştearsă. Dinah se ridică şi răspunse repede:

— Adevărat; uitasem de ele. Sint însă moarte, pictate pe covoare. Mi se pare câte-odată că şi eu sunt pictată pe covoare, moartă, şi că năluci tot atât de moarte ca şi mine trec, trec necontenit de-alungul zidurilor.

Se lipi apoi de zid, şi urmă.

— Ca acum de pildă; ca totdeauna. Poate că eu încă nu sunt de cât o nălucă sleită de zid. Trupul meu, învăluit în cutele de fier ale unui somn de crisalidă, dospeşte, printre florile de lână, nădejdea unei strălucite renaşteri. Spune!...

Şerban căuta ceva îndoelnic, şi răspunse pe un ton de prelat, onctuos, fin, cercetător. Se temea de a porni fără să ştie mai întâi precis încotro trebue să meargă.

— Totuş sunteţi mai vii aşa; florile de pe covor şi cu tine.

— Moarte.

— Vii; ca o idee de vii. Coborâţi astfel ca imaginile însufleţite ale vieţei. Ai băgat de seamă că noi trăim mai mult cu mintea de cât virtual. Te desprinzi atunci ca imaginea, de pildă, a Sulamitei din paginile înluminate ale unei biblii vechi, sau cobori din înălţimile Libanului, priveşti de pe creasta muntelui Aman, şi în cavernele leilor sau ale leoparzilor te odihneşti.

— Mulţumesc. Găseşti că viaţa e numai imagini. Eu prefer să es cu adevărat de-alungul, de pildă, al aleelor de mesteacăn respectos şi solemn. Să merg, recunoscătoare copacilor, în acord cu legănarea ramurilor lor întinse, şi să ascult cântecul de orgă al frunzelor lor înclinate de vânt, să deosebesc poate sunetul frunzelor de sus de al celor de jos, spusele stejarilor, ale plopilor, ale brazilor. Aceasta încă e, dacă vrei, o imagine, iată; are însă avantajul unei posibilităţi, şi e vie.

Apoi tăcură. Şedeau alături pe o canapea şi-şi exasperau reciproc curiozitatea cu somnul ipocrit al simţurilor adormite de morfina jocurilor de inteligenţă. O pisică de marmoră îşi tolănea lenea voluptuoasă pe un soclu metalic. De-asupra şi într'o parte era o foarte veche şi ciudată icoană românească. Reprezenta coborârea de pe cruce. Isus, susţinut de umeri, părea că se clatină sub povara cine-ştie căror păcate şi că se bucură ispăşitor de coborârea lui în groapă. Şerban îşi îndreaptă ochii spre ea. Desemnul şi coloritul, aspre şi barbare, se desprindeau în impresii contrazicătoare.

Dinah, luând pe Şerban, se opri în faţa ei.

— Asta e, într'adevăr, frumosă. Are ceva de parodie şi, în acelaş timp, de paradă. Dureros însă şi penibil ca sughiţul unui beţiv. Cristosul acesta pare, nu atât mort, pe cât e ameţit de a fi mort; de sigur că nu ăsta va mai învia.

Şerban îşi lăsase, surprins de intensitatea impresiilor, ochii asupra Dinei. Mâna ei urmărea liniile şi grupările din icoană şi, cu mişcări repezi, însoţea explicaţiile; umbra braţului şerpuia, astfel

CĂMĂTĂREASA

Din prag te 'ntâmpina mirosul de tămâe;
Icoane pretutindeni ca pe-o catapeteazmă;
Lătra de lângă sobă un Bubi roş de râe;
O ramură de salce se veştejea 'n aghiazmă.

In mijlocul odăii, ca din podea ivită,
Făcându'şi ochii roată pe mobile, bătrâna
Işi odihnea pe tine privirea'i ascuţită,
Pe când, cu dibăcie, şi-o mai umbrea cu mâna.

Te măsura din guler, treptat, până la ghete;
Apoi, îngrijorată, se ghemuia pe-o ladă,
Intr'un ungher. Cu silă, priveai pe un perete,
Sau în tavanul vânăt, ce-ameninţa să cadă.

Bătrâna 'şi făcea cruce cu limba 'n cerul gurii...
Stângaci rupeai tăcerea, scoţându-ţi *amanetul*.
Zâmbea cu milă baba; iar setea căutăturii
Şi-o potolea 'n făcutul ţigării: tabietul.

«Ceasornicul acesta l-am cumpărat în vară,
E nou şi umblă bine, cu nouăzeci de lei!»
Bătrâna 'şi făcea cruce, ofta cu jale-amară,
Privea la sfântul Gheorghe şi te 'ntreba: «Cât vrei?»

Şi, ca şi cum oftatul acela deschisese
O râpă: aşteptarea, grăbitelor nevoi
Ce te-adusese 'n casa unei cămătărese,
Se prăvăleau năuce, ca turmele de oi.

Cucernicia, vârsta cămătăresii, jocul
Privirilor, vestmântu'i din petece cârpit,
Nu 'ngăduiau să fie de partea ta Norocul;
Primeai or cât, şi iute! ca de-un leşin zorit.

Te petrecea bătrâna, trecându'şi limba fină
Pe buzele'i uscate, făcându'şi cruci mereu.
Apoi, în faţa lăzii de amaneturi plină,
Işi înfigea privirea, adânc, spre Dumnezeu!

V. DEMETRIUS

FIGURI CONTIMPORANE

Desen de *Henri Bataille*

MAURICE DONNAY

Literaţii francezi nu s'au închis în turnul de fildeş al viziunilor de artă în aceste ceasuri mari pentru poporul al cărui suflet il represintă ei. Iau parte la mobilizarea care nu cunoaşte îngrădiri de vârstă, de putere şi de sex şi sunt în fruntea unui popor întreg, ridicat să apere o credinţă, un pământ şi un viitor de lumină sufletească. Generalii pe câmpul de luptă fac planul material al jertfirilor de vieţi cu cel mai mare folos, şi scriitorii întăresc sufletele tuturora pentru această jertfire. Cei ce sufăr de lipsuri materiale, cei ce plâng, cei ce mor găsesc în scrisul lor puterea de a înălţa Franţa mai presus de orice durere; iar scriitorii socotesc că aceasta e şi cea mai sfântă a lor chemare în clipele de acum, singura care le dă dreptul de a nu se lăsa socotiţi drept o excrescenţă inutilă, drept un lux de neiertat al unei societăţi care se chinueşte în convulsiunile supreme pentru creaţia nouii vieţi.

Intre scriitorii care-şi împlinesc această datorie cu o rară fecunditate şi un simţ revelator al situaţiunilor, dramaturgul Maurice Donnay ocupă un loc remarcabil. A părăsit lumea convenţională şi decorul de carton al teatrului, a renunţat la aprofundarea unor conflicte imaginare, pentru a răzbi ca un purtător de torţă în tragedia funebră şi majestuoasă pe care o trăieşte în realitate poporul francez şi pentru a împrăştia, cu o energie de simplu soldat, încredere şi speranţă în jurul său.

De la declararea războiului academicianul ilustru s'a coborât la o activitate de gazetar, şi a scris articole la revistele de propagandă, pentru Franţa ca şi pentru ţările din afară; elocvenţe, generoase, sincere şi de o artă simplă şi virilă, aceste articole au fost dintre cele mai interesante apărute în Franţa în vremurile eroice prin care trecem.

Iar acum, în luna din urmă, Maurice Donnay se găseşte în fruntea unei noui mari reviste de luptă şi de progres: Le Flambeau; *de lupta, astăzi, în „aceste zile războinice, în care cele mai deschise zâmbete au par'că o lacrimă în adâncul ochilor, dar în care cele mai mari dureri lasă în colţul buzelor o mărturisire de mândrie", şi de larg progres omenesc mâine, când Franţa eliberată şi răsbunată, îşi va fi dobândit pacea pentru multă vreme şi sufletul ei va fi renăscut printr'o nouă năzuinţă spre Ideal a Literelor, a Artelor şi a Ştiinţelor.*

Ca să ilustreze tendinţa generală a nouii reviste, Maurtce Donnay face o paralelă tragică între Pasteur şi Wilhelm al II-lea: un erou al omenirii, care a mântuit şi mântuie sute de mii de vieţi omeneşti prin puterea adevărului descoperit de el şi un distrugător fără scuză, care a adunat cu răbdare şi premeditare cele mai desăvârşite mijloace de a ucide pentru a'şi întemeia, pe cadavre şi ruine, o fantomă de putere odioasă. Pasteur şi Wilhelm al II-lea sunt pentru vigurosul scriitor francez ca două extreme ale evoluţiei omeneşti, ca două simboluri ce reprezintă eterna antinomie a vieţii civilizate...

Nobilul francez rămâne în credinţa şi pe calea lui Pasteur, dar acum, chiar pentru această credinţă, el simte nevoia unei cât mai puternice desfăşurări de forţe brutale, ca să dărâme visul unui erou al distrugerii şi să-l facă inofensiv De acea dramaturgul minuţios şi pasionat, Maurice Dannay, face acum din scrisul său o trompetă sau o armă pentru a-şi fi îndeplinit mândra datorie de a contribui la triumful patriei sale.

Al. ŞERBAN

---

pe luciul unei mescioare de abanos şi se lungea, se întindea, şi, cu un înţeles adânc parcă, dispărea din când în când într'un chip drăcesc aproape. Răspunse totuşi fără să-şi priceapă sensul cuvintelor, prosteşte.

— Ba va învia. De ce tocmai ăsta să nu învieze ?

— Unde te uiţi însă ; nu asculţi ?

— Iţi urmăream pe masă umbra braţului.

— Lasă umbra braţului şi observă cum aceste două tablouri se complectează. Isus plânge în cel dintâi când e să dea vieaţă unui mort, iar în cel de al doilea, în vremea ducerei lui spre groapă, poartă pe figură bucuria unei morţi, în sfârşit, bine-venite.

— Tocmai pentru asta va învia. Frenezia cu care moare, când găseşte că nu mai are la ce trăi, va fi germenul de vieaţă atunci când va afla un nou imbold de existenţă. Christ, cu moartea şi cu învierea lui, e cea mai vie icoană a sufletului omenesc.

— Poate.

Se aşezară apoi din nou pe canapea. Gânduri aproape la fel răscoleau imagini izolate. Un han pe jumătate dărăpănat se ridica la răspântia unui drum. Toată lumea intra şi toată lumea eşea. Gânduri de tot felul treceau prin el. Era, însă mai puţin plin decât cel din Bethleem. Din când în când rămânea şi câte o cameră goală. Hangiul o curăţa, o ştergea, schimba cearceafurile pe pat şi aştepta o clipă oaspele cel aşteptat. Ştia el că va veni. Crucificarea şi moartea de mai târziu, erau lucruri fără prea multă importanţă; principalul era siguranţa că după aceia va învia. Povestea e veche şi nu pare că s'a sfârşit încă.

Şerban, izbit de aceste frânturi de imagini izolate, privea ca de departe spre Dinah. Inserase şi, în semi-obscuritatea asta, înfăţişarea ei căpătase proporţii fantastice. Erau şuviţe de fir lung şi tentacular, era un corp lung şi fluid ca nişte vegetaţii de apă; materii de gresii rare ondulau ca algele; nisipul de aur al solzilor se întuneca; nuanţele pietrelor nostalgice distilau culori depărtate; veninul arzător al zmaraldelor, doliul irişilor mov şi orgoliul sângeros al rubinelor picurau viaţa lor topită prin atmosferă

Dinah observă cu de-amănuntul pe Şerban. Privirile ei îi urmăreau aproape gândurile. Era târziu. Se ridică uşor de pe scaun şi-i întinse mâna. Şerban, atunci, se scutură şi întinse mâna. Trebuia să plece. La despărţire Dinah îi răspunse, insinuant.

— Ai avut dreptate. Poate că tocmai ăsta va învia mai degrabă.

N. DAVIDESCU

□ □ □

EVRYDIKE

Copilul blând al nopţii îşi întinde
Aripa 'ntunecată peste vis:
Un drum arid, cu umbre omorâtoare
Spre Hades s'a deschis.

— Luntraşule, primeşte acest obol
Şi lasă rama 'n unde —
Voi şti să 'nfrunt laetheicele valuri,
Iubita să mi-o scap de ori şi unde.

Şi tristele vârtejuri, stăpânite
De mâna nedecisului bătrân,
Isbesc încet în stâncile cernite
Şi'n urmă ne rămân.

Cât munţii thraci vor sta în nemişcare
Tronând în nori cu crestele lor sure —
Şi sufletu-ţi va trece murmurând
La margini de pădure.

Copilul cu ochi negri îşi va strânge
Aripa, avântându-se 'n zenit —
Şi *gândul* tău va merge înainte
Pe-un drum bătătorit.

Căci toţi avem o dulce 'nfiripare
Topită 'n neguri stygice şi toţi
Lăsăm un gând iubit pentru nepoţi.

Dar cât Uranos încă mai susţine
Pe Artemis cu coarnele de taur —
Priveşte! Printre roze sue cerul
Zeiţa cu sandalele de aur.

Ion AL-GEORGE

GHICITOAREA

Şmil Herşcovici plecase din ţară cu bune parale. Unchiul Sàlomon, îl trimisese doar, cu o pungă plină cu aur, ca să plătească şi să aducă marfă din Berlin. La gară i-a scos un bilet de clasa a doua, până la graniţă, de acolo Şmil îşi va lua unul de clasa treia, căci, dela Burdujeni în sus, expresul are şi vagoane de această clasă. I-a mai dat nimica toată de cheltuială, i-a spălat capul cu mii de recomandaţii şi i-a făgăduit că dacă «afaşere» ese bine, dela Purim viitor il pune şi pe el la parte.

Şmil a surâs şiret şi, îmbrăţişându'şi unchiul, ochii săi de vulpe păreau că spun:

— Crede tu c'o să mă mai vezi, când ţi-oi vedea străbunii!

Apoi, când trenul se urni, el trimise cu degetele un lung sărut bătrânului Sàlomon, care'l urmări din ochi până când o sucitură a trenului i'l ascunse pentru totdeauna.

— Lasă tu, unchiule Samy — gândea Şmil, cu privirile odihnind pe covoarele verzi de bucate ce-i fugeau în urmă — lasă că mi-a venit şi mie rândul!... De doisprezece ani, de când îţi slujesc şi muncesc din greu, cu ce m'am ales? n'am haine pe mine, dar făgădueli câte vrei!... Negoţul tău prosperă, casa ta de fier geme de bani, nevasta ta merge la teatru, iar pentru bietul Şmil o leafă mizerabilă, un pat prost şi o mâncare drămuită! Şi Şmil ţi-a fost rob atâţia ani, mână dreaptă ţi-a fost şi om de încredere! Câte drumuri a bătut, câte ocări a îndurat, de câteori l'a jilăvit ploaia şi l'a jupuit gerul! Câte pingele a rupt, de câteori a stat nemâncat şi fără adăpost, cu preocuparea fixă de a'şi sluji credincios patronul şi ruda!... Iar mai deunăzi, dacă i-a spus că e vremea să-i sporească şi lui simbria, unchiul i-a făgăduit că după ce se va întoarce din călătorie va avea grije şi de el. Şmil mai auzise asta de multe ori şi ştia că la întoarcere, pentru o pricină sau alta unchiul Samy îl va amâna iar pentru cine ştie când!...

Mai bine aşa!... Cu banii ăştia va ajunge în America, unde, cu ce-i va prisosi, va învârti ceva subt ocrotirea fratelui său Moritz, ajutor de contabil la «Union Bank» din Filadelfia.

Şi Şmil, neavând nici o umbră de remuşcare—după socotelile lui banii aceştia i se cuveneau înzeciţi— aromi puţin, apoi se deşteptă înviorat, citi jurnale, se ospătă bine pela toate staţiile cu câte ceva gustos, îşi plăti seara luxul vagonului de dormit care'l legănă uşor, de nici nu simţi drumul, iar a doua zi la 4.40 coborî la Berlin.

Alese un hotel bun, se înnoi cu un rând de haine şi albituri, merse la «varietè» în Charlottenburg şi petrecu până târziu la caldul ochilor unei germane, aşa cum o visase el!...

A doua zi, cu acelaş expres cu care venise, îşi continuă drumul spre Hamburg, după ce mâncase împărăteşte pe «Unter den Linden» şi s'a plimbat două ceasuri prin oraş cu un automobil de piaţă.

Din gară avu grije să telegrafieze unchiului său că totul merge bine şi e fericit.

Şmil nu minţea deloc, era foarte fericit!

In Hamburg, cum coborî din tren, primul gând i-a fost să meargă la biroul trans-atlanticelor «Hamburg-America-Linie», ca să oprească o cabină pentru Filadelfia. Dar, gândindu-se mai sănătos, îşi zise că nu e bine să fie legat de anumită zi şi oră. Bani are destui ca să plece când va vrea. Işi luă deci seama şi trase la primul hotel mai luxos, luă o baie parfumată cu esenţă de brad, se îmbrăcă bine şi eşi în ploconirile respectuoase ale personalului.

După amiază, îngreunat de o alimentare copioasă, trase un somn bun şi spre seară reţinu mijlocul băncei întâia la cel mai bun varieteu...

...Ei, dar soarta asta ingrată, dacă ne împlineşte uneori visurile, are grije să nu le ducă până la capăt, şi pentrucă alături de fericire, pândeşte şi neagra desnădejde, precum alături de Capitoliu trăieşte şi râpa Tarpeie, Şmil se trezi într'un pat de spital, cu capul oblojit, păzit de o femeie în vârstă, care'l întreba din când în când cum se mai simte.

Şmil, nepricepând nimic, i se spuse că cu două zile mai 'nainte poliţia îl adusese aci, în nesimţire, cu o rană'n frunte, fără gravitate, dar destul de serioasă. Că a fost bine îngrijit şi peste puţin timp va putea părăsi patul. Infirmiera îi mai spuse că prin nimic nu s'a putut stabili identitatea lui, de oarece asupră-i nu s'a găsit nici o indicaţie, nici o hârtie şi că aşteptau să se trezească ca să-i ceară lămuriri.

Şmil, adunându'şi amintirile, întrebă aiurit:

— Dar banii, banii mei?

Şi neprimind nici un răspuns, căzu iar în nesimţire!...

Au trecut patru săptămâni...

Cine ar putea recunoaşte, în hamalul acela, cu bluză albastră, care se odihneşte în port, cu burta la soare, culcat pe nişte saci de făină, muncitor pe care tovarăşii lui îl strigă Hans Kraus, pe Şmil al nostru, care munceşte din greu ca să trăiască, cu frica veşnică de poliţie!

Câtă deosebire între acum şi cu o lună înainte!...

Şmil închide ochii şi se vede iar răsturnat în fotoliu de orchestră, al varieteului acela luxos, picior peste picior şi cu o havană minunată între dinţi! Ce duioasă armonie se revărsa din romanţe, ce lumină moleşitoare în culise, cât parfum de femeie adia de pe scenă! Şi una după alta se perindau cântăreţele de toate neamurile şi de toate felurile, una mai drăgălaşe ca alta, sărmane flori aduse din toate ungherele lumei! Corpurile lor cari se ofereau tinere şi fragede, formele acelea cu linii armonioase, îi dau lui Şmil fiori calzi şi înţepături tainice!... Pe oricare le putea avea cu aurul ce-i ardea în buzunare şi Şmil triumfător alegea, prăjit de arşiţa atâtor momeli, până când se arătă Fritzi Léo, sveltă, uşoară, nebunatecă...

Fritzi cânta frumos, Fritzi era bine făcută, Fritzi avea ochii mari, Fritzi avea gură, braţe, zâmbet, totul!...

Cu dânsa nu făcu vorbă multă, i-a arătat un pumn de aur şi Fritzi l'a găsit interesant şi de viţă nobilă, ceva mai mult i-a spus că'l iubeşte şi, lucru curios, Şmil a crezut'o! După ce au supat, ea a venit la el, căci la dânsa era cu neputinţă «locuind cu familia»!

RĂZBOIUL PE MARE

Cei rămaşi după torpilarea unui vas de pasageri de către un submarin german...

Şi Şmil tremura şi acum, gândind cât a fost de fericit câteva ceasuri, pe cari le va răscumpăra acum cu viaţa poate, dar nu le regretă!

Spre îngânatul zorilor, a petrecut'o până la ea, într'un cartier îndepărtat, de unde se întorcea singur, cu gândurile duse şi cu parfumul ei pe buze, până când, dintr'un gang, cineva s'a năpustit asupra lui!... De atunci numai ştie nimic!...

...Şi Şmil se întinde la soare, visează şi plânge!...

Soarta lui de acum e alta, soarta mizerabililor cărători de saci, din zori până'n amurg!

Multe transatlantice i-au lunecat subt ochi, plecând acolo, spre ţara aurului şi a siguranţei. Da, spre ţara siguranţei, căci pe Şmil îl apucau frigurile când se gândea că dintr'o secundă 'ntr'alta s'ar putea vedea luat de guler, pornit în ţară şi dat pe mâna unchiului Samy, unde'l aştepta bătaia şi puşcăria!

Un gând mai avea: să agonisească ceva şi să plece în America. Dar agoniseala era grea, aproape cu neputinţă, cu salarul său, o sumă de nimic...

Într'un înserat, Şmil, mai abătut ca totdeauna, sta rezemat de dig şi privea cum se spărgeau valurile de blocurile de beton, când, comandantul vasului «Kronprinz Eitel», care urma să plece spre Boston chiar în seara aceia, trecu spre far, însoţit de un copil. Şmil privea la ei când, vântul umflându-se, ridică bereta micuţului şi o duse peste dig. Copilul surprins, pornind instinctiv după ea cu ochii în sus, călcă greşit şi s'ar fi sdrobit de blocuri, dacă Şmil nu'l prindea de braţ.

Marinarul, cu inima frântă şi palid de spaimă, strânse mâna vrednicului hamal şi-i dădu o piesă de aur. Şmil nu o primi, dar, în câteva vorbe, îi spuse cât e de nenorocit, cum n'are pe nimeni în lume, şi cum ar vrea să ajungă la fratele său în America, dar n'are mijloace. Mai rugă pe căpitan să-şi facă pomană cu el şi să-l ia seara pe bastiment, făgăduind serviciile lui pentru orice îndeletnicire pe bord, voios şi fără nici-o plată.

Când vaporul ridică ancora era noapte. Şmil, de pe puntea oraşului acela plutitor, răsuflă uşurat, privind miile de lumini ale portului, cum se pierd una câte una, înghiţite de întunerecul zărei...

La umbra recunoştinţei căpitanului, Şmil trăi bine tot timpul călătoriei. Fu îngrijit, ospătat şi nu fu pus la nici-un fel de muncă. Norocul părea că-i zâmbeşte, iar cele câteva zile de plutire în odihnă, îi dase vioiciune, veselie şi dor de viaţă.

Dar ultima noapte Şmil nu o prea dormi, o grije mare îl rodea: problema existenţei lui pe noul continent, i se punea gravă şi neîndurătoare. Ambiţia nu-l îngăduia să se prezinte fratelui său Moritz în halul acela de lipsă. De bine, de rău, fusese şi el funcţionar comercial, adică om cu situaţie, nu cerşetor!... Mii de planuri învârti bietul om, dar nu se opri la nici unul mai temeinic.

Când se lumină de ziuă se spălă pe ochi şi, înviorat, eşi pe punte la bătaia vântului. Acolo câţiva marinari făceau curăţenie, glumind între ei. Rând pe rând spuneau câte o ghicitoare, iar cei l'alţi se trudeau să o ghicească. Dacă nici unul nu ghicea, cel ce o spusese primea câte o monedă dela toţi cei l'alţi.

Mintea lui Şmil se limpezi, şi un surâs felin îi lumină faţa. Dece n'ar face şi el aşa astăzi, în amurg, când pământul se va arăta şi toată lumea va fi pe punte...

Dar trebuia să găsească ceva greu de ghicit şi o sumă de bani pe care o va făgădui celui care va ghici. Două mari greutăţi!...

Ghicitoarea trebuia întocmită în nemţeşte, pe calapodul spiritului nemţesc şi să fie greu de ghicit, altfel n'a făcut nimic!

Şmil îşi trudi mintea câteva ceasuri, privind valurile oceanului cari, subt lumina soarelui, se colorau când în albastru, când în verde, iar pe pulberea lor de apă năluciau mii de curcubeie.

Stând aşa şi subt impresia atâtor culori vii, gândi că ar fi înemerit să combine lucrul cu o farsă de haz. Şi în acest înţeles, o ghicitoare fantastică prinse a i lămuri, o ghicitoare în adevăr de neghicit. Omul tresări, norocul îl îmbrăţişase iar, dar de data asta se va folosi de el în largă măsură.

Când căpitanul eşi pe punte pentru inspecţie, Şmil, aproape în genunchi, îi ceru voia să facă un giumbuş după urma căruia va agonisi şi el ceva. Căpitanul încuviinţă cu bunăvoinţă şi-i împrumută o hârtie de o sută de mărci, pe care Şmil i-o ceruse numai pentru un moment ca s'o arate lumei şi în urmă i-o va înapoia.

La ora şase mare însufleţire pe punte: pământul Americei se ivise şi toată lumea îl saluta cu o nespusă mulţumire.

In veselia tuturor, un om se arătă, suit pe o masă şi grăi aşa în nemţeşte:

— Fericiţi călători, mă folosesc de prilejul că toţi suntem adunaţi aci, însufleţiţi de bucuria ţărmului, ca să promit această hârtie de o sută de mărci, persoanei care va tălmăci ghicitoarea pe care o veţi auzi numai decât. Ghicitorul mi-o va şopti şi va primi acest premiu, cine nu va ghici, îmi va da, ca preţ de prinsoare, o marcă.

Călătorii, dornici de distracţii, de cari fură lipsiţi atâtea zile, primiră toţi bucuroşi prinsoarea, şi Şmil, cu glas tare şi răspicat, formulă aşa ghicitoarea sa:

— Care este animalul care, când se face ziuă este alb, peste două ceasuri se face roşu, la prânz este negru şi seara e verde?

Apoi începu să se plimbe printre călători, întrebând pe fiecare:

— Ai ghicit?

Cum era firesc, nimeni nu ghicea, iar mărcile plouau în pălăria lui Şmil cu îmbelşugare. Oamenii plăteau şi râdeau, căznindu-se fiecare să deslege taina într'un fel sau într'altul, dar se munciră zadarnic. In urmă, când ovreiul isprăvi de încasat de'şi umplu şi buzunarele, toată lumea îi ceru să dea cheia problemei. Atunci Şmil se sui iar pe masă şi întrebă:

— Acum vreţi să ştiţi care este animalul acela?

— Da!... da!... strigară intrigate sute de glasuri...

Şmil dete din umeri nedumerit, apoi răspunse:

— Nu ştiu!... Dau şi eu o marcă!...

George CAIR

□ □ □

CRONICA ARTISTICA

EXPOZIŢIA PICTORULUI MARINESCU-VÂLSAN

Marinescu-Vâlsan **„Nu mă uita"**

Puţini sunt artiştii de a căror operă se leagă, cât mai mult cu putinţă, caracterul naţional al ţării lor de baştină.

Inrâurirea şcolilor făcute aiurea şi în genere aceia a diferitelor Academii, este cu totul protivnică acestui spirit de manifestare în artă.

De această lipsă ne resimţim noi cu atât mai mult, cu cât influenţa Academiilor streine se traduce într'o hibridă negare a ori căror manifestări naţionale în artă.

Iar acest dispreţ faţă de ceia ce alcătueşte însăşi caracteristica ţării noastre este generalizat şi prin interesul acordat celor porniţi în acest fel de cei ce pricep şi încurajează arta.

De aceia pictorii naţionali, departe de a se bucura de toată dragostea şi de tot interesul cuvenit, sunt osândiţi să dureze viaţa din greu, izolându-se ca nişte schimnici şi recunoscându-li-se, după ce mor bine înţeles, valoarea grandioasei lor opere.

De această soartă s'a bucurat şi Grigorescu, Andreescu şi Obedeanu — cum pare a fi menit să o ducă în acelaş fel un alt pictor naţional al nostru: I. Marinescu-Vâlsan.

«Pictorul ţărănimei» cum este mai de mult cunoscut Marinescu-Vâlsan redă în toată opera lui numai farmecul peisagiului şi a vieţii noastre de la ţară.

Ivit de acolo, din mediul pe care îl înfăţişează în pânzele lui, pictorul Marinescu-Vâlsan este astăzi poate singurul care reprezintă această notă fundamental caracteristică a ţării noastre.

Deşi crescut într'una din şcolile cele mai bune de pictură din apus, Marinescu-Vâslan a ştiut să nu-şi facă din procedeele realizării artistice un scop al activităţii lui, ca atâţi alţi «maeştri» în combinarea şi imitarea reţetelor de culoare ale altora.

Stăpânit numai de dorul de a aşterne pe pânză frumuseţile ţării lui, pictorul acesta de o sobrietate de culorit cu totul caracteristică, nu vânează nici efecte de culoare, cu atât mai puţin combinaţii noi împrumutate «ad libitum» după cele din urmă reţete la modă.

Strein de acest snobism, graţie căruia se fac pretutindeni reputaţiile cât ai bate din palme, Marinescu-Vâslan rămâne de o simplitate cuceritoare, în tot ce priveşte executarea lucrărilor lui.

Simplu ca şi natura pe care o prinde în pânzele lui, artistul acesta notează cu o intuiţie minunată a perspectivelor, notele caracteristice ale ori cărui peisagiu.

De aceea culoarea e tăiată par'că de pe această paletă, de pe care penelul nervos îşi alege tonalităţile, cât mai apropiate de acele ale naturei reale.

De aci şi realismul sincer, de mare peisagist din toate pânzele lui Vâlsan. De parte de a «poetisa» el redă însăşi poesia peisajului românesc, păstrând gama sobră şi aproape întunecată, a perspectivelor de la munte cutropite de o vegetaţie bogată.

Aceasta alcătueşte şi legătura operei lui Marinescu-Vâlsan cu aceea a altui mare pictor al nostru: Andreescu. Acelaşi realism, aceeaşi realizare sinceră şi aşternere a elementelor sintetice şi deci caracteristice, şi mai ales aceiaşi gamă mohorâtă, în care se simte la locul lui.

Atât de profund asemănătoare sunt aceste două palete în cât multe, foarte multe din pânzele acum expuse de Marinescu-Vâlsan la «Tinerimea Artistică» pare a fi nişte splendide peisage de Andreescu.

Până într'atâta domneşte în aceste lucrări numai singurătatea aproape sălbatică şi liniştea cuceritoare a peisajului nostru.

Marinescu-Vâlsan **Secerişul**

Şi ar trebui, din acest punct de vedere să amintesc cele mai multe din pânzele lui Marinescu-Vâlsan.

Peisagii mari şi mici, fiecare în parte îţi deschide o ferestruică în mijlocul firei exuberante a ţării noastre şi tot deodată în fiecare simţi vibraţia luminei redată cu o uşurinţă de adevărat creator.

Marinescu-Vâlsan dă atâta atmosferă peisagiilor lui, în cât se poate spune că e unul din puţinii cari creiază cerul.

Graţia acestei note predominante fiecare pânză a acestui pictor redă vieaţa, cu o putere pe care nu o poţi întâlni de cât în lucrările marilor peisagişti.

Cu toate acestea vieaţa dela ţară, cu bogăţia florilor şi cu naivitatea drăgălaşe a interioarelor simple, toate îl atrag d'opotrivă pe pictorul sătean.

De aci şi sentimentul profund ce pre domină lucrarea lui de dimensiuni, «Mama», o composiţie executată cu înţelegerea adâncă a tuturor tainelor artei, ca şi sugestivul «Seceriş», o altă pânză enormă, concepută şi executată cu acelaş cald sentiment al naturii şi cu aceiaşi putere ce o hotărăsc, ca şi pe ceal'altă, pentru galeriile noastre naţionale.

Opera plină de vieaţă şi de sănătate sufletească a lui Marinescu-Vâlsan trebuie să fie apreciată cum se cuvine, cu un ceas mai de grabă, şi cu atât mai mult de cei ce privegbiază la înflorirea artei la noi şi la alcătuirea celor două Pinacoteca ale statului.

N. PORA

□ □ □

ÎNCHINARE

Ţie, draga mea, 'ţi 'nchin
Cântecele mele:
Tot belşugul de senin
Revărsat din stele;

Tot argintul risipit,
Noaptea 'n clar de lună,
Când plângeam că n'ai venit,
Dragoste nebună...

Ţie draga mea le 'nchin,
Toate-s pentru tine...
Tot belşugul de senin
Ţie 'ţi se cuvine...

Ţie, care-ai luminat
Inima-mi pustie,
Care mi-ai înseninat
Vieaţa toată... ţie...

Virgil N. DUICULESCU

□ □ □

O RAITĂ PRIN STAMBUL

— INSEMNĂRI DIN CĂLĂTORIE —

Pe partea care mă culcasem, tot pe acea m'am trezit, aşa de obosit fusesem...

De Mustafa am scăpat. Vreau să nu mai am coadă după mine. Am gust, să trepăd singur uliţele, să merg, cum mi-o veni mai bine, fugând sau picotând, cu piciorul ori cu trăsura, cu tramvaiul, sau cu barca pe Cornul de aur, şi acolo, unde mă vor prinde frumuseţile locurilor, să stăvilesc pasul şi să stau; să stau până m'o goni urâtul, pân'm'ar chema alte privelişti.

Am luat tramvaiul din port şi m'am urcat pe Galata, de-acolo am trecut încă odată podul dela *Kara-Kioï*, de aci iarăş tramvaiul, am suit pe lângă Sf. Sofie, pe lângă citerna întunecoasă a celor 1000 de coloane, în care m'am scoborât ieri, pe lângă Ministerul de Instrucţie, *Colona Arsă* apoi m'am dat jos, şi m'am înfundat în cartierul adevărat turcesc; aci vreau să rătăcesc, pe urmele ştersului Bizanţ, în vechiul Stambul.

Sunt ceasurile nouă dimineaţa, timpul când toată lumea e în picioare, pornită la treburi. Pe-aci însă parcă e pustiu. Nu întâlnesc picior de trecător şi nu văd fereastră deschisă. Toate balcoanele sunt apărate de zăbrele groase, geamurile dosite de jaluzele dese, porţile zăvorâte şi zidurile 'nalte... Urc o uliţă, dau într'alta, las un colţ, abat la stânga, sui o colină, de unde rămâne sub picioare o mahala întreagă, şi-apoi iarăş mă cobor într'o ulicioară îngustă, murdară, cu căsuţe vechi şi câte un câine tolănit deacurmezişul. Trebue să-l ocolesc, el nu se scoală, dar nici nu spune geau! Câinii din Constantinopol nu latră pe trecători. Le-e silă să ridice capul, dar să mai casce gura. Nu mai e însă ce-au fost odată. In *Galata* câinii sunt rari, iar în *Pera* aproape de loc, bine înţeles dintre cei fără stăpân. Căci în Constantinopol câinii sunt ai tutulor şi ai nimănui, se tolănesc unde le vine mai bine, dorm unde apucă şi mănâncă dela toată lumea. Vestitele haite, cari dăinuesc din timpuri foarte vechi, nu se mai întâlnesc decât prin răspântiile *Stambulului*, în jurul grămezilor de gunoaie. Musulmanul, cel drept credincios al legii sale, trebue să ocrotească aceste animale, nu că-i aduc vre-o slujbă, dar fiindcă din obiceiurile cele mai depărtate se purta cinste câinilor, şi obiceiurilor de atunci azi au intrat în lege ca o datorie sfântă, să-i hrănească, să-i lase în pace şi să nu-i pună la nici o treabă...

Am apucat pe-o străduţă, ce mă duce parcă în fundul unei prăpăstii. Dale umede, mucigăite de vreme şi neajunse de soare, aştern ulicioara. Cine ştie ce citernă ori sală împărătească a fost dărâmată şi cu fărămăturile sparte de ciocan s'au podit văgăuni mocirloase, şi s'au făcut scări urcuşurilor şi scoborâşurilor! Se îngustează ulicioara din ce în ce şi fuge tot la vale, închizându-mi zarea într'una, până mă pomenesc în faţa unui gang, parcă, aşa de aproape sunt casele dela o parte la alta... La o crăpătură de poartă se iviră doui turci, greoi la mers şi încruntaţi la chip. Mi-aruncai ochii înlături, parcă eram într'o închisoare. Nu ştiu de ce, mă cuprinse o teamă şi mă dojenii. Cine m'a pus, să mă vâr p'aici?! Şi toate temniţele Stambulului, înjunghierile şi hrubele înţesate cu morţi, îmi fulgerară prin minte acuma într'o singură clipită: iar 'nainte-mi se făcu roşu şi întunerec. Turcii trecură pe partea cealaltă, şopa-şopa, cu capetele plecate, îngreunate de cealmale, şi fără să-şi ridice ochii. Fugiseră ei de un gheaur, ori n'au vrut, să mă bage în seamă!

Gonesc orice năzărire, prind ţinuta mai hotărâtoare şi merg înainte, mai ales că plecasem cu gândul, să scotocesc tot ce-mi iese în cale, să răspic pe unde putinţa îmi va dà voie şi împrejurările îmi vor deschide drumul. Păşesc mai cu curaj. Cerul aci se închide, aci se deschide în petice albastre. Intâlnesc uşi scobite ca nişte găuri în zidul înegrit, câte o poartă crăpată, lasă să se vadă, ici un colţ de grădină ascuns, dincolo o curte dosită de zăbrele; o cadână, cu iaşmacul ridicat, ţinând în poală un copil; un musulman lungit, svârlind fumuri din narghelea. Aci e o ulicioară locuită de familii turce, sărace. Aci nu e haremul cu cadâne multe, cu divanuri moi şi încăperi bogate. Aci e musulmanul sărman, muncitorul cu braţele, care îşi duce viaţa de azi pe mâine, lucrează ce poate, cum poate şi îşi are femeea lui. Asta nu de altceva, dar fiindcă n'are putere să ţină mai multe, nu-i dă mâna. Totuşi se mângâie cu gândul. N'are narghelea de porţolan, împodobită cu ciucuri aurii, nici ciubuc de chihlibar, nici taburel la picioare şi nici odalisce, să-i facă vânt la ceafă. Un urcior de pământ ţine locul narghilelei, iar musulmanul lungit pe rogojină în loc de covor moale, suge fălcile ceasuri întregi, sloboade fumul în rotocoale-rotocoale şi cu ochii închişi pe jumătate, se duce cu gândul departe. Intr'un colac de fum urzeşte palate de marmoră, bogate, măreţe, haremuri cu zâne sute, cupele strălucitoare şi grădini cu isvoare. Urmaşilor lui Mahomet le plac visurile, căci visul e îndeletnicirea lor în clipe de odihnă, la oboseală, cum şi la adâncă supărare. Ii e foame, musulmanul visează la munţii de pilaf din raiul profetului; e singur, mohorât şi amărât, — închide ochii, se aşează sub oleandri ori la umbra liliacului şi veselia îi vine, odaliscele trec, îl mângâie, fac roată în jurul lui, joacă, îşi frâng mijlocul, îşi arată sânul trandafiriu, dinţii în şiruri de mărgăritare şi ochii dulci, umbriţi de gene lungi. Dar ce-i mai trebue omului, când poate amăgi viaţa cu o minciună aşa de frumoasă?!...

M'a purtat mult uliţa aceasta întunecoasă, umedă şi cu grămezi de gunoaie în faţa fiecărei porţi. Ici întâlnesc un turc cu samarul în spate, se duce spre port; dincolo, altul cu un coş 'nalt, ce-i trece peste cealma; la o poartă o cadână îşi trage capul repede, când bagă de seamă

O cafenea din Stambul

că i-am văzut faţa; iar după un colţ mă întâmpină o droaie de copii şi fac roată în jurul meu, îngânând cu jale şi cu mâinele întinse: *bacşiş, bacşiş, metelic, metelic!...* Am dus câtva alaiul după mine, apoi am pus fiecăruia câte o pătăcică în mână. Credeţi c'am scăpat?! Aşi!... Au strâns *metelicul* în palmă şi-apoi iar s'au năpustit la pomană. Acum şi mai prietenoşi, aproape să-mi vâre mâna în buzunar. I-am ameninţat, au început să se strâmbe la mine, cei mai mari să-mi taie calea, cei mici să bâzâie într'una: *bacşiiiş!...* Mă tot gândeam, să-i gonesc cu bastonul, să-i ameninţ cu levorverul?! Zidurile au urechi şi cine ştie ce mă aşteaptă din vre-un gang sau mă pomenesc aşa din senin cu un bolovan în cap!... Mă trăsni un gând. In buzunar aveam două portofele, unul cu mărunţiş şi altul cu bogăţia mea de drum. Scot pe cel cu mărunţişul, desfac chichiţa cu gologanii şi-i răstorn în palmă, apoi scuturai portofelul în vânt, să vadă, că numai aur. Aveam ca un franc în pumn, numai *metelici*. Puii de turci se făcură buluc pe lângă mine şi începură să mă întindă de haină. Rotii ochii împrejur. Alături era un vărcan de noroi, gunoaie şi puţin loc. Când ridicai braţul în sus, ei după mine, să-mi apuce mâna, eu semănai pătăcelele însă în băltan. Au căzut ciopor unul peste altul, scormonind în noroi, întinzându-se de haine şi de păr. Eu am luat-o la picior. Nu mai mă uit nici în lături, nici în urmă. Aud doar ţipete, plescăituri şi haraiman mare. Acum le-am dat de lucru pentru toată ziua şi poate şi mâine!...

Am ocolit la dreapta, apoi la stânga şi aproape în fugă am urcat poate peste o sută de lespezi murdare, cu mâna ţinându-mă într'una de nas, şi iată-mă deasupra unei coline, la luminiş larg şi soare mult. Aci sunt aproape de mare, iată Marmaraua întinsă, albastră şi liniştită. Deschid gura şi răsuflu lung, trag pe nas mirodenia şirurilor de platani şi alămâi, las să mă bată în faţă undele răcoroase ale talazurilor.

Sunt pe colina cea mai înaltă a vechiului Stambul. De aci se văd scoborâturile şi ridicăturile, mahalalele sărăcăcioase, casele mici, întunecoase, ce se înşirue pe vâlcele, pe sub costişe şi pe tăpşane râpoase. Uite dealungul ţărmului şi *Edi-Kule*, cele şapte turnuri, unde s'a stins creştinul Brâncoveanu şi feciorii săi; iată mai dincolo, în prelungirea mahalalelor, şi *San-Ştefano*, unde s'a încheiat pacea dela 77, între Rusia, Turcia şi România, după ce otomanii fuseseră îngenunchiaţi la Plevna. Mă răsucesc la dreapta şi privirile străfulgeră printre nenumăratele minarete ale moscheelor, cu vârfurile ascuţite, şi cu turnurile încinse în grilaje, de unde muerzinii cheamă pe credincioşi la rugăciune. Iată moscheea *Soleiman*, cu care se laudă turcii şi caută să întreacă pe *Sfânta Sofie*; mai dincolo răsare, peste acoperişurile plumburii ale caselor, moscheia *Nuri-Osmania*, tălmăcită în româneşte *Lumina lui Osman*; toată zidită din marmoră scumpă şi împodobită cu nestimate. Uite pe *Sfânta Sofia*, zălogită întie patru minarete, cu aleea platanilor, care duce până la ministerul de justiţie, cu obeliscul lui *Theodosiu* şi cu *Coloana* arsă mai deoparte. Iar dincolo se vede bălan turnul *Serascheraiului*, zidit din marmoră albă de Marmara; aci e partea cea mai ridicată a Stambulului şi turcii îi spun *Buricul cetăţii*. Pe unde îmi plimb ochii acuma, e locul vechiului *Serai*, cu locuinţele sultanelor bătrâne şi văduve. Acolo a stat şi Mahomed al II cuceritorul; pe locul acesta a fost şi palatul lui Constantin cel Mare, bunul creştin, pentru ale cărui fapte de cinste şi sfinţenie, biserica creştinilor l'a trecut în rândul sfinţilor. Aci a fost urzită noua capitală a imperiului roman, cu apeductul ce mai trăeşte şi acum, al lui Valenţiu; cu citerne boltite în ciment şi sprijinite pe sute şi mii de coloane; palatele de porfir, unde năşteau împărătesele; alei cu pomi de tot felul, cu statui şi coloane, cu basine de marmură.

Unde e statuia călare a lui Justinian, ţinând în mână un glob strălucitor?! Unde e a Elenei, mama lui Constantin cel Mare?! Nici urma nu se mai bănueşte! Pe tot cuprinsul, dintre piaţa At-Meidan, Marmara şi Cornul de aur, stăpânea, prin veacul al zecilea, palatul imperial cu nenumăratele portice şi cu uriaşa intrare prin «Poarta de aur». Aci se dedeau marile serbări, cu artiştii cei mai de seamă şi cu cântăreţii vestiţi; pe aci îşi plimbau stăpânii imperiului trupurile încărcate de bogăţii, diademe cu pietre scumpe, roba imperială ţesută din mătase şi fir de aur, chlamida albă ssvârlită pe umeri şi cipici de purpură în picioare. Aci se adunau împărătesele şi curtezanele, în strălucirea diademelor, smaraldelor şi a multor pietre scumpe, în miresmele îmbătătoare şi'n parfumul tuturor florilor. Aci a fost bogăţie şi mărire, vitejie şi cinste multă; a fost decădere şi desfrâu, înjosire şi minciună. Cuib de dragoste. cloacă unde a zăcătuit urgia, mânia şi groaza.

Patru veacuri şi jumătate cât s'au scurs dela pătrunderea mahomedanilor peste apele Bosforului, aci şi-a cărat, avuţiile jefuite, tot şirul lung al sultanilor, dela Mahomed al II până la Abdul-Hazis. S'au urzit grădini din basme, terase, pavilioane, palate de marmoră, cu geamlâcuri colorate, croite numai pentru haremuri, apoi chioşcuri, umbrite de trandafiri şi răcorite de izvoare limpezi. Aci fratele a înjunghiat pe frate pentru bogatul tron otoman; tatăl şi-a jertfit copii, îngenuchiat de braţele încolăcitoare ale îndrăgostitei şi asurzit de cuvintele dulci ale odalişţei. De aci pornea tunetul, care făcea să tremure totul în cale, din Bagdat la Budapesta, şi dela Viena la Belgrad. De aci atârna viaia tuturor supuşiior din imperiul musulman...

Tresar din această rătăcire a gândului prin vremurile apuse, şi sub ochi am palatele înegrite, acoperişurile plumburii, dărâmături şi frânturi de ziduri, — am cotitura în povârnişa scobărârii pe care au apucat urmaşii crudului Orkan. «Apa trage la matcă şi omul, la teapă», zice un proverb vechi. Poate c'a sunat ceasul, când sufletul viteazului din pustiile Turchestanului, buciumă risipiţii din ţară străină, să tăbărască iarăşi în pământul lor de baştină!...

Am apucat altă ulicioară şi încep să cobor devale printre prăvălioare de tot felul. Ici, băcănie; alături, cârciumă; colo, cafenea; dincolo, fierărie, deavalma una lângă alta. Ceasurile sunt douăsprezece trecute şi simt, că mă taie la Ramadan. Mă uit după un birt, dar nu văz! Eri am mâncat în *Pera*, peşte, icre, cotlet de berbec şi vin de Tenedos; scump, bun şi luxos. Azi vreau să-mi astâmpăr foamea în Stambul. Deapăn uliţa când pe dreapta când pe stânga, mă uit şi pe oparte şi pe

alta, dar nici o firmă. De altfel pe-aci firma e marfa din fereastră. Tot căutând aşa, dau de-o coşmelie, cât o gheretă, la al cărei gemuleţ stau rânduite câteva castroane cu iaurt, smântână şi dintr'un ceaun mare fumega lapte. Haide să intru aci. Mă frâng pe spate şi păşesc pragul. La intrarea mea, turcul bătrân din faţa cuptorului ridică ochii, tot aşa făcură şi cei patru muşterii, cari dormiau la mese, cu ciubucele în gură. Pe feţele tutulor se desluşi o umbră de mirare. Poate că avem înfăţişarea prea luxoasă pentru dughiana de aci! Ori şapca mea trasă pe ceafă, colţunii până peste genuchi şi cele trei gente de după gât: cu aparatul fotografic, revolverul şi benoclul, — îi făcu, să se întrebe: ce naţie o mai fi şi ăsta?!... Turcul nu ştia altă limbă decât pe aceea a neamului. Mă dusei la taraba cu bunătăţi şi-mi alesei două ouă fierte, o bucată de brânză, una de smântână şi un castron cu iaurt. Turcul foarte slujitor şterse masa, cu fota de dinainte, aşternu o faţă albă, cum nu era la celelalte, şi-mi aduse merindele. Cum mi-era foame şi târziu, se bătură zece calici la gura mea. Pâinea e cam rece şi se firimiţeşte. Musulmanul se învârteşte însă într'una împrejurul meu şi cum a picat fărâma de pâine, o culege şi o pune în sorţ. La început nu luai în seamă, credeam că în cinstea mea, vrea să fie curăţenie pe masă, dar mai pe urmă îi prinsei privirea cu care urmărea dumicaţii şi se repezea la zobul de pâine, mai ales când pica la picioare. Ii făcui semn din cap, în chip de întrebare; iar turcul borborosi ceva, arătând spre pâine, jos la picioare, şi-apoi evlavios către Alah, stăpânitorul. Acesta e trupul meu, — a zis Christos apostolilor, frângând pâinea, — luaţi, mâncaţi, spre iertarea păcatelor... Profetul din Meca a repetat şi el, credincioşilor săi, spusele Nazariteanului, dar a dat şi mai grea pedeapsă celui care nu va cinsti trupul lui Alah, purtătorul de viaţă, şi-l va călca în picioare, unde trebuesc aruncate răutăţile şi păcatele.

Rup pâinea cu multă băgare de seamă; iar firimiturile le strâng în palmă şi le arunc în gură. Musulmanul zâmbeşte senin şi îngână ceva. Ce? — nu ştiu, dar după înfăţişare parcă zice: «Aşa!... că e păcat,... ca ne creşte!»...

Deodată, turcul, ca trezit de un glas al datorii, întinse un preş ponosit, îşi scoase papuci din picioare şi-apoi întorcându-se spre soare răsare, cu faţa cârmită puţin la dreapta, pe calea care merge la Meca, musulmanul rămase nemişcat câteva clipe, cu ochii duşi departe acolo la cetatea sfântă, apoi ridicând braţele îngână: «Alah hu Akbar!» — Dumnezeu este mare şi aducând mâinele la piept, îngenuche, şoptind versete din coran».

Ceilalţi turci stau şi ei îngenuchiaţi, împlinindu-şi datoria faţă de credinţă, acolo unde vremea rugăciunii i-a apucat. In dughiană e o tăcere de mormânt; eu am înlemnit cu dumicatul în mână, nici nu mai clefetesc; cinstesc clipele de înălţare sufletească şi uşurare de păcate, când toţi credincioşii Islamului, de aci şi până'n văgăunele Asiei şi pustiurile Africei, se roagă, şi când, din minaretele tutulor moscheelor, muezinii chiamă poporul, cântând din înălţimea turnurilor: «La Ilah il Allah ua Mahomet resul Allah». Nu este alt Dumnezeu decât Allah şi Mahomet este profetul său.

Acum e a treia rugăciune a zilei de azi; căci marele profet cinci rugi a rânduit pe zi credincioşilor săi: la răsăritul soarelui, la prânz, după amiază, în asfinţit şi înainte de culcare. Şi adevăratul credincios al Islamului, le înfăptueşte cu multă sfinţenie, ori unde ar fi şi'n orice împrejurare s'ar găsi...

După ce şi-a mântuit rugăciunea în tihnă, turcul a venit la mine, a strâns firimiturile ce-mi mai scăpaseră pe jos, apoi m'a întrebat:

— Café?...

Nu obişnuesc băutura aceasta şi nici n'o vreau fiindcă-mi face rău, dar nu ştiu dece, aci, parcă-mi veni gust de aşa ceva! E doar în ţara cafelelor şi a tutunului.

Haide acum. O gingirlie cu caimac şi-o narghilea. Vreau să visez aci, în gheretă lui Mufli...

I. CHIRU-NANOV

□ □ □

PESTE UŞA CASEI MELE

Peste uşa casei mele
Cu pridvorul văruit
Işi apleacă ramuri grele
Liliacul înflorit.

Viţă 'mi creşte la fereastră
Iederi pe pereţi se trag
Şi o seninătate albastră
Ca o mare 'mi bate 'n prag.

Un moşneag cu faţă trează
Pe toiagu-i aplecat
Pace pare că visează,
Visul unui împărat

Care şi-au ales oştirea
Şi o trimite la război,
Binecuvântând pierea
Luptătorilor eroi.

Vântul mişcă flamurile
Stau stejarii drepţi în rând,
Brazii mari cu ramurile
Aplecate spre pământ.

Iar moşneagul împăratul
Cu toiagu-i de păstor
Scrie pe nisipul umed
Legile pentru popor.

Maria CUNŢAN

□ □ □

DIN OSCAR WILDE

ASUPRA ARTEI PENTRU ARTĂ

— SPICUIRI —

Artistul e creatorul de lucruri frumoase.

A dăstăinui arta şi a tăinui artistul e scopul artei.

Criticul e cel care poate tălmăci în alt chip sau alt material impresia sa despre frumos.

Cea mai înaltă ca şi cea mai joasă formă de criticism e un fel de autobiografie.

Aceia ce găsesc înţelesuri urâte în lucruri frumoase sunt conrupţi fără farmec. Păcat.

Aceia ce găsesc înţelesuri frumoase şi lucruri frumoase sunt culţi. Pentru aceştia e speranţă. Sunt elita în ochii căreia lucruri frumoase înseamnă numai frumuseţe.

Carte morală sau imorală, aşa ceva nu există. Cărţile sunt bine sau rău scrise. Nimic mai mult.

Desgustul veacului al nouă spre zecilea pentru Realism e mânia lui Caliban că-şi vede propria mutră în oglindă.

Desgustul veacului al nouă spre zecilea pentru Romanticism e mânia lui Caliban că nu-şi vede propria mutră în oglindă.

Viaţa morală a omului face parte din materia, subiect a artistului, însă moralitatea artei stă in utilizarea desăvârşită a unui mediu nedesăvârşit.

Nici un artist nu are simpatii morale. O simpatie morală la un artist e un neiertat manierism de stil.

Nici un artist nu e vre-o dată morbid. El are voie să exprime ori ce.

Gând şi grai sunt la artist intrumente de artă.

Din punct de vedere al formei tipul ori cărei arte e arta muzicantului. Din punct de vedere al simţirei tipul e arta actorului.

Ori ce artă e tot odată suprafaţă şi simbol.

Cei ce merg mai jos de suprafaţă o fac prin urmare în primejdia lor. Cei ce citesc simbolul o fac tot pe primejdia lor.

E spectatorul şi nu viaţa ceia ce arta oglindeşte cu adevărat.

Diversitatea de părere asupra unei lucrări de artă dovedeşte că ea e nouă, complexă şi vitală.

Când criticii nu-l plac, artistul e în acord cu sine-şi. Putem ierta unui om că a săvârşit un lucru util, atâta vreme cât el nu-l admiră. Singura scuză că ai săvârşit un lucru inutil e, ca să fie admirat la nebunie.

Ori ce artă e pe dea 'ntregul inutilă.

Din englezeşte de
Dragoş PROTOPOPESCU

□ □ □

CRONICA DRAMATICA

Psihologie femenină : *Teatrul lui Alecsandri și Caragiale,- Doamna Chiajna, Vidra, Doamna Clara și altele*

IV

Doamna Chiajna a lui Odobescu văzuse lumina la 1860; opt ani după aceia apăru și *Răsvan și Vidra* a lui Hasdeu. Nu mă voiu opri asupra dramei întregi: un amestec de lucruri bune și rele, de reală intuiție istorică (Nicolai Costin ne povestise atât de puține despre Răsvan) și de influențe romantice și chiar melodramatice. S'ar putea arăta până în cele mai mici amănunte gheara suverană a lui Victor Hugo — în suveranitatea lui cea mai tăgăduită astăzi. Nu mă voi opri nici asupra caracterului lui Răzvan, atât de nesigur zugrăvit. D-l P. P. Carp îl cercetase acum jumătate de veac cu o istețime critică în adevăr hotărîtoare.

Ceeace mă oprește e numai Vidra.

Chiajna fusese o femee virilă și năprasnică, crudă și lacomă de putere. Vom vedea că și Vidra e un fel de *mulier impotens,* mânată numai de ambiție; o femee ce 'și face din bărbat un braț, păstrându-și pentru dânsa nesațiul stăpânirii și spiritul de inițiativă.

*

Vidra e nepoata lui Moțoc. In vine îi curge deci sângele hainului vornic. Letopisițul nu vorbește despre dânsa. Meritul creației cade deci pe de-a 'ntregul mai întâi asupra lui Hasdeu — apoi asupra lui Odobescu, și, după cum vom vedea, și asupra nemuritorului poet al ambițioasei Lady Macbeth.

Un hoț o zugrăvește astfel :

Un fătoi ce călărește și'mpușcă chiar ca un smeu!
Intr'o zi am întâlnit-o alergând la vânătoare !...
E voinică, n'am ce zice ! Și-i frumoasă ca o floare!

Pe acest „fătoi", căpitanul de hoți Răsvan se prinde să-l aducă îndrăgostitului boer Ganea. Unul dintre hoți și pune mâna pe dânsa :

Căpitane ! Iți aducem pe nepoata lui Moțoc !
E cam cu nărav ciocoaica: n'o auzi vorbind de loc.

Vidra, trufașă nu vrea să scoată nici o vorbă de mândrie. Adusă în fața lui Răsvan, tace. Dar când îl vede făcând o faptă bună (iertase pe un vechiu dușman al lui), isbucnește:

..Nu'i femee să nu simță 'n inima'i o turburare'
Când s'așterne dinainte-i luminând o faptă mare!
Șerb, Țigan, haiduc, d'oriunde soarta să te fi adus
Un suflet c'al dumitale își va face loc în sus.

Putem striga și noi ca țiganul Tănase:

Aferim ! Ce mai muiere !...

In adevăr, nu mai e „un fătoi" ci „o muiere" A pus ochiul pe Răzvan: voește să facă dintr'însul un om mare. In loc să fie dusă la boerul pentru care fusese furată, rămâne la „țiganul" ei. Lipsa de motivarea psihologică nu ne oprește; trecem numai la studiul caracterului Vidrei. E o ambițioasă ce și-a găsit omul căruia îi va înarma brațul.

Răsvan părăsește pădurile Orheiului și intră în tabăra Leșilor, slăvindu-și numele cu fapte eroice. E mulțumit. Nu însă și Vidra.

Ambiția ei crește. Dorește mai mult:

Pe când tu goniai vrăjmașul, dând cu pieptul la [năvală,
Alți mai mulți s'ascund în umbră, d'unde răsă- [rind cu fală
Ii vezi mari, îi vezi în frunte, lăudați, slăviți, aleși,
Iar tu rămîi în urmă, ca o slugă printre Leși.

Sângele lui Moțoc, pornit spre trădare, îi curge năvalnic în vine. Il sfătuește deci pe Răsvan să părăsească pe Leși spre a trece la Muscali, unde-l aștepta căpitănia:

Hai în oastea muscălească! Atâta ne-a mai rămas...
Te-așteaptă căpitănia, de'l face numai un pas !

Răsvan e mai cinstit: respinge ispita Muscalilor. Rămâne printre Leși care îl fac căpitan. Vidra însă nu se mulțumește numai cu atât:

Cum ? Atâta veselie? Pentru ce? Pentru nemică?
Căpitan ? Ce mare lucru ! Căpitanu'i o furnică !..

Ea vede dinainte scara lui Iacob pe care se urcau îngerii la cer:

Când omul urcă vre-o scară, poftind s'ajung [undeva,
Și-a trecut d'abia o treapta sau două trepte d'abia
Iar partea de sus a scărei de pășit îi mai rămâne,
El nu se poprește 'n cale ; zicând ; destul pentru [mine.

In acest act al III se desvălue caracterul adevărat al Vidrei de ambițioasă fără saț :

Setea d'a merge 'nainte ! Iată ceia ce'ți lipsește
Acea sete, care ferbe și 'nghează inima mea !
Dar trebue s'o aibi, Răsvane ! Eu voesc și-o vei [avea...

Ca o ispită îi șoptește mereu la ureche :

Cugetă acum, iubite, de'i cinste pentr'un Răsvan
O biată căpitănie : și dânsul e căpitan !

Și când Răsvan șovăește, această nouă Lady Macbeth îl îndepărtează cu dispreț :

Fugi! Mi-e milă și mi-e jale ! Mic, tot mic și [iarăși mic
In deșert din înjosire eu mă 'ncerc să te ridic !
Du-te dar de te 'nvârtește 'n păcătoasa-ți vi- [zuină:
Cearcă mintea 'n 'ntunerec, scaldă-ți sufletul în [tină !
Eu te las ! Te las Răsvane ! Om tâmpit și sfii- [cios !
O prăpastie ne desparte: eu prea sus și tu prea [jos !..

In actul al IV Răsvan mai urcă o treaptă pe scara măririlor : e colonel leșesc. Ostășind pe hotarele Moldovei, îl apucă însă dorul de țară, un dor duios de locurile copilăriei. In sufletul Vidrei nu intră însă un astfel de sentiment poetic și fără folos. Pe ea o roade numai ambiția : iubirea plăpândă a moșiei îi pare nemernică :

Omul ce'și iubește țara cu adevăratul dor,
Nu cată la lutul țării, ci l'al țării viitor !
Inalță-te, fă-te mare, năzuește pân'la stele,
Și slava o să se verse d'asupra Moldovei tele...

In tot lungul actului al IV Vidra cată să împedece pe Răsvan de a se întoarce la o viață fără strălucire. Il hotărește. Dar cum Leșii pornesc cu războiu în Moldova, Răsvan nu mai poate sluji împotriva țării lui. Nu-i mai rămâne decât să treacă Nistru. Vidra acum îl îndeamnă și ea, nu în vederea unei vieți tihnite, ci pentru a-l împinge și mai sus :

Ți-a mai rămas
Să faci pe calea mărirei un singur, un singur pas.
...Ca s'apuci cu fală scaunul lui Ștefan cel Mare.

Iată-l deci pe bietul țigan pe drumul domniei, sub biciul de foc al nepoatei lui Moțoc.

Norocul îl ajută o clipă. Aron-Vodă e alungat Răsvan îi ia scaunul. Vidra îngenunchiază :

Iți mulțumesc, Doamne Sfinte,
C'ai auzit cu 'ndurare o rugăciune ferbinte.

Ajungându-și țelul, după care tindea de atâta vreme, Răsvan îi poate spune în sfârșit :

Ești Doamnă, Vidro...

Pentru câteva clipe numai. O revoltă răpune pe Răsvan. Eroul moare sub ochii Vidrei, înlemnită de durere : visul unei viețe întregi i se spulberase, tocmai atunci când i se înfăptuise...

* * *

Intr'un cuvânt, Vidra e și ea din rasa Doamnei Chiajna. Dacă nu e crudă, e totuși ambițioasă și lacomă de mărire și de putere, ieșind, prin urmare, din brazda fecundă a lui Odobescu, urzitorul acestei ciudate psihologii femenine.

E. LOVINESCU

□ □ □

CARȚI NOUI

Filosofia lui Schopenhauer (Lumea ca voință și reprezintație) de *C. I. Năvărlie*, cu o prefață de *M. Dragomirescu.*

Eda „Biroul Universal", București, 1915.

Un volumaș de aproape două sute de pagini —așa se înfățișează cea mai nouă lucrare filosofică românească. Dacă ne oprim, cu atenție surprinsă, asupra ei, o facem nu atît pentru problemele speciale pe care le ridică, cât mai mult pentrucă ea este — precum spune d. M. Dragomirescu înt'o prefață interesantă — *simptomatică.*

Tocmai fiindcă lucrarea nu a plecat dintr'un mediu universitar și nu a avut un scop practic, nu e nici o teză...

sans lendemain ni veille...

și nici una din acele lucrări *baclate* cu infrigurare pe treptele unei catedre universitare, între înghiontiri și apostrofe, și fiindcă autorul nu a fost obligat, de contingențe exterioare, să cugete, lucrarea sa e un semn al unei prețuiri a filosofiei pentru filosofie, ceiace nu e lucru banal.

Și nu e banal încă fiindcă autorul—după cum ne spune prefața, judecător de ocol într'un sat pierdut pe sub plaiuri — este probabil dintre tinerii care au simțit în ei focul sacru, dar în loc să se apuce de un studiu asupra stării judecătorești a județului Vlașca între 1854—56 sau de numărătoarea statistică a furturilor de saci de porumb în stațiile fără magazii acoperite cu tablă de zinc... și să se recomande astfel mai marilor și opiniei publice ca un tânăr serios, ca un gânditor istorico-statistic de valoare biurocratică, parlamentară și chiar academică se complace în societatea unui Kant sau unui Schopenhauer și gonește prin stele idei abstracte compromițător de inutilisabile. De aceia e un caz expresiv.

D. M. Dragomirescu pune în lumină, cu toată părerea sa de rău, transformarea ce s'a făcut în mediul nostru intelectual într'un decurs de 25—30 ani, în care realismul politic și economic pe deoparte, și cercetarea istorică pe de alta, au înlocuit interesul pentru idei generale, pentru ideia ca ideie.

Această transformare constituie un fenomen dintre cele mai expresive pentru evoluția spiritului public din țara noastră în ultimele decenii. Explicația lui trebuește căutată în însăși evoluția noastră politico-socială din a doua jumătate a secolului trecut. In vremea marilor triumfuri din care s'a născut regatul românesc, pe când poetul putea exclama cu încredere:

Mi-am văzut visul cu ochii, de-acum pot să mor [ferice...

nu există o mișcare filosofică — fiindcă oamenii fericiți cași poparele fericite nu au filosofie, nu simt chinul îndoelilor fără de răspuns. In epoca critică, ce își găsește un moment culminant în opera Junimei și a lui Eminescu, filosofia e prețuită și ideile generale în politică au curs. E vremea liberalismului de principii, de fraze frumoase, de avânturi pline de generozitate, de idei generale: oamenii dela 1848 se îmbată de frumusețea lor. Junimiștii și Eminescu au văzut însă tocmai ceeace era șubred sau neisprăvit în opera realizată și au arătat tot în generalități că mai rămâne o lucrare imensă de săvârșit și că chiar temelia ar trebui schimbată pentru a se relua firul tradiției noastre naționale. Ideile acestea n'au avut nicio aplicație practică și cursul vremii a trecut peste ele lăsându-le numai ca amintiri interesante, chiar când încearcă unii să le redea o vieață de moment, ca în discuțiile din jurul reformelor propuse în anul trecut ; aceste idei au făcut însă ca să se prețuiască generalitățile și să se cultive spiritul filosofic. Un sistem filosofic a apărut — a lui Conta — și o sumă de cercetări cu răsunet în marele public. Filosofia nu era confinată într'un mediu universitar, ci, precum observă cu multă dreptate și d. Dragomirescu, ea interesa lumea literară și chiar pe marele public.

Apoi a început însă opera de consolidare a edificiului nostru național ce fusese schițat în liniile sale mari și în această lucrare a fost nevoie de funcționari de biurou sau de cercetători de amănunt care aveau să studieze, pe date cât mai precise și mai numeroase, câteva chestiuni foarte

limitate de aplicaţie practică şi să dea oarecare indicaţiuni foarte limpezi şi simple pentru chestiuni de amănunt. Mai cu seamă cercetările economice au ocupat un loc de frunte în aceste preocupări astfel încât „activitatea intelectuală“ a celor mai buni se reducea la opere cu totul lipsite de orizont şi de idei. Sunt însă, fără îndoială opere utile şi de aceea merită toată lauda.

Această activitate de studii cu imediata aplicaţie practică era însă pentru vieaţa intelectuală în genere o scădere, deşi pentru opera pozitivă a refacerii Statului românesc era un vădit progres. Ea durează încă, urmând să ocupe în chip aproape exclusiv spiritele cercetătoare.

De aceia filosofia se află redusă la limitele unui mediu universitar schimbător, în care preocupările de idei pentru idei nu durează decât

ce que vivent les roses...

De aceia publicaţiile filosofice sunt reduse la o singură revistă intermitentă şi la câteva rari volume cari, chiar dacă sunt de o cugetare viguroasă şi nouă, ca *Elementele de Metafizică* ale d-lui C. Rădulescu-Motru, nu ajung să provoace nici chiar interesul oamenilor de specialitate, care să caute a-l complecta sau a-l amenda. Studiile pedagogice sunt mai frecvente, dar şi aici predomină latura pragmatică. Singure cercetările d-lui G. G. Antonescu, fac o excepţie onorabilă de la obişnuitul pragmatism pedagogic. Sociologia e de asemeni cultivată, dar numai studiile d-lui D. Drăghicescu s'au ridicat până la o însemnătate filozofică.

„Marea filosofie“ s'a redus la un materialism necioplit ca al lui Haeckel sau la o indiferenţă totală, medicală.

Broşura d-lui C. I. Năvârlie evoacă marea filosofie de altă dată; ea începe cu o expunere foarte scurtă a filosofiei Kantiene, redusă la principiul unităţii sintetice transcendentale a apercepţiei şi redată cu o deosebită putere de sinteză; cuprinde apoi o expunere destul de cuprinzătoare a filozofiei lui Schopenhauer, care poate fi pusă la îndemâna ori cui, tocmai pentru că, după modelul maestrului german, este lipsită de verbiaj filosofic şi de sistematizări pedante şi inutile.

E o imagine exactă a filosofiei lui Schopenhauer fără critică, fără cercetări de natură istorică şi fără cercetarea care se impunea, a raporturilor filosofiei lui Schopenhauer cu cugetarea românească în special. Dar este ceia ce a voit să fie şi aceasta e de ajuns. Cu modestie dar cu încredere şi hotărâre, autorul broşurei ne dă una dintre cele mai bune expuneri din câte avem asupra cugetării uriaşului de la Frankfurt.

Nu e puţin.

Şi în mijlocul studiilor statistico-juridice care ne inundă, această broşură poate fi, precum spune şi d-l M. Dragomirescu, ca un semn al unei vremi noui.

C. SP. HASNAŞ

ECOURI

11 Iunie ne evoacă una dintre acele mişcări de vitalitate ale unui popor care ar părea de domeniul legendei dacă istoria implacabilă nu ne-ar face dovada adevărului cu documentele ei. Câţi-va Români răzleţi — dar având tot sufletul viitorului în ei — au îndrăznit să se ridice în contra unei clase conducătoare de beneficiari atotputernici şi contra celui mai mare imperiu european pentru a-şi impune visul lor de libertate, egalitate şi frăţie, vis pentru care îşi puneau în joc singura lor avere pământească: vieaţa. Au îndrăznit fiindcă au crezut şi fiindcă au avut spiritul de jertfă. De aceea obstacolele imense ce le întâlniseră în cale nu au putut să le reziste şi opera celor câţi-va răzleţi visători a fost libertatea, Unirea, România de importanţă europeană.

11 Iunie e o zi mare pentru neamul nostru fiindcă atunci s'a afirmat pentru întâia oară în existenţa lui puterea fără margini a ideii şi a sacrificiului. In orice timp, dar mai cu seamă în clipe când e nevoie de încordări supreme, trebuie să ne îndreptăm sufletele spre asemenea înălţimi, din cari revenim purificaţi şi întăriţi.

Facă „Dumnezeul părinţilor noştri“ ca asemenea amintiri să nu fie nici-odată o povară şi o mustrare pentru noi, urmaşii şi beneficiarii generaţiei de atunci!

Evocăm în câte-va pagini, postume şi inedite rămase dela marele uitat Anghel Demetriescu, epoca revoluţionară dela 1848. Ni s'a părut că nimic nu ar putea să redea mai bine sufletul epocii decât povestirea documentată şi simplă a scriitorului care ştia să fie entuziast fără declamaţie şi savant fără pedanterie.

Figurile celor mai remarcabili revoluţionari — în înfăţişarea lor din anul revoluţiei — şi grupul dela mijlocul copertei acestui număr sunt luate după volumul comemorativ închinat lui Ion Maiorescu.

In colţul din stânga este I. Heliade Rădulescu la 1848.

—

Studii. — Intre ultimele studii apărute cităm: *Din vieaţa plantelor*, de *I. Simionescu*, profesor la Universitatea din Iaşi, membru al Academiei Române. (Bibl. Cosânzeana, No. 20—21, Craiova, 1915). E o serie de studii simple, pe înţelesul tuturor, cu o rară competinţă ştiinţifică şi un rar talent descriptiv, având de scop să popularizeze rezultatele cercetărilor ştiinţifice. Ideia dela care a plecat autorul e redată în următoarele cuvinte ale sale:

„Putem fi cu adevărat mândri de rolul ostenelelor noastre ştiinţifice concentrate în o perioadă de timp relativ scurtă. Şi totuşi activitatea noastră ştiinţifică nu e complectă. Lipsea răspândirea cunoştinţelor ştiinţifice, elemente indispensabile azi unei culturi generale, în mulţime. Incercări s'au făcut, de multă vreme, dar n'au prins. Revista Isis sau Natura a lui Barasch, ca şi Revista ştiinţifică a lui Gr. Ştefănescu şi P. S. Aurelian, au apărut scurtă vreme. „Minunile Naturei“ de Barasch e singura lucrare de popularizare ştiinţifică mai complectă, ce o avem până acum. Ici şi colo prin Revistele „literare şi ştiinţifice“ s'au tipărit articole ştiinţifice, fără nici o continuitate, date la întâmplare.

„Nevoia unei îndrumări şi în această direcţiune se simţea, aşa în cât datoria oamenilor de ştiinţă de azi e de a adăugă la activitatea lor ştiinţifică originală şi o activitate tot aşa de sistematică şi intensă, pentru ca ştiinţa, factor puternic de influenţare asupra minţii şi a sufletului, să pătrundă şi în mulţime“.

Volumul *Din vieaţa plantelor* îşi ajunge frumosul scop pentru care a fost scris.

—

Din literatura evreiască — publică în traducere românească d-l *Horia Carp*, un volum din nuvelele scriitorului evreu-polon *Isac Leb Peretz*.

Sunt nuvele scurte, în care se află prinse cu sinceritate crâmpeie din vieaţa umilă a poporului evreu. E o literatură specific naţională.

Volumul e precedat de o introducere a d-lui *Dr. I. Niemirover* asupra vieţei şi operei scriitorului evreu şi de o scurtă ochire asupra literaturei neo-evreeşti.

—

Asupra Franţei publică în româneşte d. *Caion* o serie de articole în două volume sub titlul de *Galia şi înrâuririle ei* (Ed. *La Revue Roumaine*, Bucureşti, 1915). Articolele, scrise cu o cunoaştere interesantă a mediului cultural francez, tratează despre curentele mai noui ale cugetării franceze în intervalul dintre 1898—1908, când au apărut în Franţa cele din urmă directive ale spiritului public, ale literaturii, filosofiei, ştiinţei şi învăţământului.

—

Versuri — publică într'o elegantă broşură d. *Alexandru Murgăşeanu: Adieri*, (Tip. C. Sfetea, Bucureşti, 1915). Execuţia tipografică este remarcabilă. Versurile sunt de felul celor ce urmează:

Impresii

Coboară bruma pe câmpie,
In iarbă frunza se ascunde
Ş'aşteaptă vântul ca să vie
S'o ia departe —, orişiunde,

Ramura goală, ca o mână
Tremurătoare, se întinde.
'I-e teamă poate, să rămână
Singură'n noaptea ce o cuprinde,

Tăcere 'adâncă, mă înspăimântă
Şi gândul morţei nu mă mai lasă.
Vino iubită, vin' de cântă
Să'mi intre vesel soare 'n casă.

—

Convertitul! — este titlul unei drame în trei acte, de d. *Dimitriu*, (Tip. Universala, Bucureşti. 1913).

Autorul a reluat problema psichologică a lui *Manasse*, cu deosebirea că Manasse e chiar rabin şi Leia e... băiat, însurându-se în această calitate cu o fată de preot.

Conflictul e deci mai acut. Cadrul e de asemenea altul, de actualitate războinică Decorul se schimbă la fiecare scenă, şi de aceia piesa nu s'ar putea reprezenta. Lectura e dificilă din cauza veşnicilor frângeri ale acţiunei.

—

Din Dobrogea nouă. — A apărut un foarte interesant raport asupra *Durostorului* — expunerea situaţiunei judeţului la 1 Decembrie 1914 — întocmit de neobositul prefect *Ion N. Cămărăşescu*. (Tip. Văcărescu, Bucureşti, 1915).

Volumul dă o expunere foarte limpede şi documentată asupra tuturor aspectelor vieţii sociale, economice, politice şi culturale a populaţiunii din judeţul Silistrei şi adaugă toate datele istorice necesare pentru înţelegerea situaţiunii sale actuale. De aceia lectura sa este foarte instructivă. Dacă pentru toate judeţele ţării am avea asemenea vaste şi complete dări de seamă, ne-am cunoaşte, desigur, cu mult mai bine şi cu un real folos practic, propria noastră ţară.

—

Pentru St. O. Iosif. — S'au vărsat pentru fondul ridicării unui bust lui St. O. Iosif, următoarele sume, adunate de către elevile externatului din Bacău:

Savinia Ştefănescu 5 lei, Anna Marcu 5, Marieta Popa 2, Florica Mihăilescu 1, Toma Mihăilescu 1, Matilda Babka 2, Cleopatra I. Tăuh 2, Anişoara Capril 2, Paula Hänsler 2, Viorica Lupu 2, Nastasiu Virginia 0,50, Sylvia Braunstain 0.50, Anonim 2, Magda Sturza 2, Bianca Haifler 0.50, Eliza Stratulativ 1, Paulina Brül 1, Marioara Aron 2, Florica Andoni 0.50, Clemence Cogălniceanu 3, Natalia Nisipeanu 1, Vera Merdler 1, Mina Iosefsohn 1, Herm Schmirer 1, I. Strulescu 0.50, Lucica Gheorghiu 1, Viorica Paolescu 0.50, Gabriela Dragoleanu 0.50, N. Zgutto 1, Nicu Giurgiu 1, I. Cordonescu 1, Toni Mendelsohn 0.50, Elena Weintraub 2, Hilda Grümberg 0.50, Lora Adelstein 0.50, Georgeta Ganea 0.50, Rebeca Schoss 0.50, Janeta Zadig 1, Florica Stroian 1, Alexandru Stroian 1, Jeana Tăbăcaru 1, Camilia Iamandi 1, Emil Lang 5, Ernest Lang 3, Gh. Liciu 3, G. Georgescu 1, I. Nestorescu 0.50, I. Vasilescu 0.50, Manolescu C. 1, Ionescu 0.50, C. Nicolau Stoica 1, I. Bulai 1, Cristea 0.50 Ionescu Chc. 0 50, X. Y. Z, 0.25, Nedescifrabil 0.50, Hilarcu 0.50, Lupaşcu 0.50, V. Crivăţ 0.50 Sublt. Nedescifrabil 1, Florica Andonie 0.50, Alexandrina Toma 0.50, Titina Dimitriu 0.50, Aurelia Bonescu 0,50, Serafina Marcovici 0.50, Matilda Steinbock 0 50, Anna Ştern 0.85, Florica Stanciu 1, Marica Grădinescu 0.50, Eliza Nicolau 1.50, I. Hotnog 0.50, Malenscky 0.50, Emanuel Lang 1, Samuel Margulius 0.50, Pr. Cristea 0.50, Const. Polenachi 0.50, Solomon Segal 0.50, M. Horsenian 3, D. Cosmescu 1, Th. Arginteanu 1, Anonim 5, Eaharescu 2, Ionel Manoilescu 2, P. T. Ghiţulescu 2, Ec. Theodor Zola 1, O. Topliceanu 1, I. V. Monaru 1, Rozica Gheorghiu 1, Cecilia şi Eliza Lesner 1.40. Total lei 110.

ANUL IV
No. 36

FLACĂRA

20 IUNIE
1915

ABONAMENTE:
In ţară: lei 6 pe an; 7 lei când se achită prin incasator. Pentru învăţători şi preoţi săteşti: lei 5 pe an
NUMĂRUL 15 BANI
TELEFON 41/7

LITERARĂ ∴ ARTISTICĂ ∴ SOCIALĂ
APARE SÂMBĂTA
DIRECTOR: CONSTANTIN BANU

ABONAMENTE:
Peste munţi: coroane 8 pe an; pentru preoţi şi învăţători coroane 6.50 pe an
In străinătate: 10 lei pe an
REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA:
Bucureşti
Str. Câmpineanu, 40

ILDERIM

POVESTE IN UMBRĂ ŞI LUMINĂ

— PROLOG —

de M. S. REGINA MARIA

I.

Uşi ce se'nchid, aud la urmă
Acei ce nu mai aud... nu mai aud!
Durerea mea!...
Nu mai aud!

Fiona Macleod

Larg deschise stau uşile bătrânei biserici normande. Umbrele serii, năvălitori cenuşii, se furişau dealungul zidurilor, urcându-se tot mai sus, ca năluca unui puhoiu cotropitor.

Veştede frunze de toamnă se năpusteau, purtate de vânt, prin portalurile date pe spate, peste treptele de granit, peste pragul părăsit, şi, cu un foşnet uscat şi mâhnit, ajungeau jucând, până în amvonul întunecos şi singuratec.

In ăst ceas al amurgului, părea ştearsă orice coloare din bogatele ferestre de cristal felurit. Ca şerpi mlădioşi, abia zăriţi, încremeniţi într'o sarbădă nemişcare, pervazurile de plumb îşi desluşiau groasele conture, printre luciul neregulat al geamurilor.

Tăcerea desăvârşită domnea peste tot. Singur se auzea foşnetul uşor şi fugar al foilor veştede, peste netedele lespezi.

Intuneric înăuntru, întuneric afară, şi peste toate, şoapta vântului, trecând, cu tânguioase suspinuri, ca glasuri depărtate din lumea celor duşi.

Undeva, deasupra unui altar, o candelă pâlpâia, mică şi strălucitoare, ca şi când vre-un ochiu neadormit ar fi stat de strajă, fără odihnă, de-a lungul nesfârşitelor nopţi, izvorîte din noianul uitat al nemăsuratului întuneric.

Singur acest ochiu de lumină părea că viează, şi priveşte cu neclintită încordare spre un punct unde ceva şi mai negru decât umbra deasă a amurgului, sta ghemuit la picioarele unei lespezi mormântale.

Frunzele veştede se învârtiau într'un joc demonic, suflate încoace şi încolo de neastâmpărul vântului.

Acel ceva întunecat, ce se lipia de mormânt, se mişcă puţin, şi o adiere mânioasă a vântului apucă marginea unui zăbranic pe care îl suflă în toate părţile, ca fumul de pe un rug funerar. Era o femee, acea fiinţă ghemuită pe lespedea îngheţată; şi când vântul îi smânci vălul de pe faţă, se desluşi de odată, în albeţea ei, prin întunericul ce-o împresura, ca chipul de ceară al unui mort.

Ochii ei erau închişi, şi şubreda aruncare a micului trup lipit de piatra săpată avea ceva din sgribulirea unui animal rănit care căuta adăpost.

Tot mai tare vâjâia vântul; tot mai repede suna danţul nebun al frunzelor ce se fugăriau dealungul lespezilor, ca gonite din urmă. Alergau în cercuri, şi păreau nişte mici demoni din lumea infernală, învârtind hore diabolice în jurul femeei care plângea. Şoptiau, tremurau, şi păreau pline de un dureros neastâmpăr, ca şi când ar fi dorit să scape de duşmanul care le mâna fără încetare. Câteva se prinseseră de zăbranicul femeei, şi rămaseră acolo, freamătând ca fluturii speriaţi, prinşi într'o mreajă, care îşi sbat neputincioasele aripi, încercând zadarnic să scape.

Insfârşit, femeia se ridică în picioare, şi rămase locului, privind la chipul săpat pe lespede. Toate în jurul ei erau nedesluşite, şterse, şi se topiau în întunecimea nopţii.

Era mică, puţintică, şi întunecat era portul care-i îi învăluia trupul şubred, ca în rasa unei monahe.

Era prea târzie ora ca să se poată desluşi trăsurile feţei ei, dar prin umbra tot mai deasă, se contura uşor linia curată a profilului ei; ochii ei erau deschişi ca de spaimă, şi semănau cu două găuri negre, din cari o nespusă durere, sau poate o groază din altă lume, părea că pironeşte noaptea, cu o privire neclintită. De odată, femeia se aplecă aproape de tot peste recele chip săpat, şi, cu o mişcare înceată şi unduioasă, îl atinse de mai multe ori cu degetele, oprindu-se foarte uşurel de-asupra buzelor strâns închise, ca în dorul de a simţi vre-o adiere caldă sub mângâierea mânii ei.

Istovită, şubredă, şi vrednică de milă era acea femeie; şi buzele ei şoptiau tremurând nişte rugi tăcute, cari n'aveau nici început nici sfârşit.

Apoi, adunându-şi mantia împrejurul ei, cu o mişcare de mâhnire fără nădejde şi fără mângâere, se şterse, ca o stafie, în noaptea de afară. Nouri de plumb treceau necontenit peste faţa lunei, şi aruncau spăimântătoare umbre peste tristul templu, care se înalţa puternic şi greoiu, asemenea cu o namilă adormită, înlănţuită de pământ.

De departe, se auzia sgomotul surd al valurilor, lovindu-se de ţărmul pustiu; sunete cari amintiau glasul unei mulţimi depărtate, repetând o nesfârşită tânguire fără de răspuns, înălţată din suflete sfâşiate spre tronul vreunui zeu fără de milă.

Incet se scurgeau ceasurile nopţii. Tot mai potolit se făcea glasul vântului, pe când luna se ridica mai sus în cerul furtunos.

Miezul nopţii trecea ca o nălucă peste pământ, când razele lunei, luptând cu umbrele cotropitoare, le pătrunseră însfârşit, şi ca nişte cercetători streini,

începură să alunece de-alungul treptelor de piatră, şovăind în prag, apoi se furişară în dungi argintii până în sfântlocaşul adormit.

In navea bisericii, odihnia, în părăsită măreţie, marea lespede mormântală. Foile veştede, ostenite, se adunaseră acum într'un morman mititel la picioarele ei, scăpate de duşmanul care le alungase până în ăst loc adăpostit.

Treptat, alba lumină luă în stăpânire tainica bucată de granit, şi desluşi un mormânt de o falnica mândreţe, în inima căruia părea că se ascunde povestea unei dureri tăinuite. Greoi, dar simplu era monumentul, aşa cum se potrivia cu acele vremuri de demult. Totuşi, cu o grije aşa de duioasă fusese săpat obrazul, încât numai o mână de maiestru trebue să fi făurit o capodoperă atât de înduioşătoare. Ceva din firea unui poet trebue să fi străfulgerat sufletul cioplitorului care întruchipase o asemenea viaţă în recele chip de piatră.

Omul care zăcea acolo avea faţa unui martir; iar vestmintele lui erau ale unui cavaler medieval.

Pe cap purta îndesat coiful; şi erau ţepene liniile mantalei care îl învăluia.

Mâinile îi erau încrucişate peste piept, şi lipiau strâns de inimă o spadă, ca unul care strânge la piept pe un prieten nedespărţit.

Argintie era strălucirea care acuma cădea din plin peste minunatul chip, luminându-i întreaga frumuseţe: era liniştit, sever, puternic, cu o dungă de adâncă mâhnire săpată între sprâncene.

Ochii erau închişi, şi buzele strâns lipite, ca ale unuia ce până la amarul sfârşit, a lăsat nespovedită taina care încet îi frângea inima.

Ca un zăbranic greu, liniştea nopţii se lăsase peste pământul adormit. Nenumărate de nimeni, treceau orele, şi picau pierdute în noianul nimicului. Fără voia ei, luna îşi luă înapoi strălucirea de pe singuraticul adormit, până când luptătorul de granit nu mai fu decât o umbră neagră printre umbre.

Incet, pe neştiute, se lăţiră peste pământ, zorile unei zile geroase şi mohorâte. Reci şi cenuşii, mâhnite şi fără viagă erau slabele raze cari străpungeau încet întunericul; treptat, ca nişte stafii ce se deşteaptă, începură lucrurile să capete o formă, ivindu-se tremurând şi fără putere din învelişul nopţii, ca şi când n'ar fi aşteptat dela lumina zilei nici o căldură.

Biserica păru că se înalţă din bruma dimineţei de asupra împrejurimilor cernite, şi că stăpâneşte coprinsul cu măreţia cuvenită ei. Geamurile felurite îşi recăpătau bogatele culori adânci; mantaua roşie ca sângele a unui sfânt se aprinse cu o neaşteptată frumuseţe; şi de aur curat şi strălucitor se arătă nimbul care lucia în jurul capului lui.

Chiar şi înăuntrul bisericei începură cu încetul să se ivească toate; şi masivii stâlpi de piatră se zăriau ca prin sită, ca trunchiuri dese de arbori, într'o pădure înecată în ceaţă.

Candela din altar pălia în lumina tot mai mare. Ici şi colo, lemnul lustruit al stranelor resfrângea zarea albă a zorilor, şi da la iveală minunatele izvoade ale săpăturilor lor.

Se auziau acum paşi târâşi de-a lungul lespezilor, şi zăngănitul unor chei izbindu-se una de alta.

Un monah bătrân îşi făcea rânduiala zilnică. Pasul lui era nesigur, ochii, încă îngreuiaţi de somnul neisprăvit. Ca o cucuvaie cernită, umbla de colo colo, şi pe unde mergea, ştergea, cu o bucată de pânză cenuşie, murdară, praful de pe toate lucrurile.

Se opri la chipul culcat în piatră, par'că stând la îndoială să'şi treacă sdreanţa prăfuită peste falnicul obraz, apoi se puse, cu mâini ce tremurau, să şteargă până la cel mai mic fir de praf, de pe severul chip adormit pe care îl iubise, pe când ochii lui stinşi priviau cu durere la faţa neclintită.

Indoindu-şi spetele înţepenite, bătrânul desluşi pentru a suta oară slovele sapate pe mormântul ostaşului: „Usque ad finem, hoc et nec ultra".

Bătrânele buze veştejite şoptiau iarăşi şi iarăşi aceste simple cuvinte, pe când ochii stinşi şi turburi păreau că privesc pe o cale fără sfârşit, până îndărăt, spre zilele trecutului, al căror răsunet tot mai înfiora sufletul obosit al bătrânului.

Clătină din capu-i ce purta tonsura, încrucişându-şi mâinile încet, şi o ceaţă ca de lăcrămi i se întinse peste ochii şterşi, pe când buzele repetau necontenit acele cuvinte, pe cari pe neştiute, le tălmăcia în limba neamului lui: „Până la sfârşit, aceasta, şi nimic alt".

Dar despre înţelesul astei stranii zicători, va povesti această istorisire.

Versiune românească
de **Margărita MILLER-VERGHY**

UN FIR DE PRAF

Un fir de praf, ce se zăreşte-abea,
Sub cerul de lumină şi safir
Tăind un drum subţire cât un fir,
Se duce alb, pe-oceanul care'l bea...

De razele ce 'l scântee şi-l vor
In golurile zărilor atras,
Cu maiestatea unui falnic vas
Işi clatină nimicul plutitor...

Şi'l simt că n'are niciun rost... Ii simt
Zădărnicia bietei cărărui...
Şi totuşi el, cu marginile lui
Infiorat şi-ascute drumul strimt.

De unde a pornit şi unde-o sta?
Ce formă nouă l'o schimba în ce?...
Il văd întreg şi totuşi, taină mi-e
Acest nimic ce pare-a fi ceva!

* * *

O, gândule, ce'n toate scânteezi
Doar să mă faci de-apururea să gem!
Cu ce-am greşit Părintelui suprem
Ca să mă razi şi să mă sângerezi?

Cu ce-am greşit, de-mi fulgeri tot mai viu
In creştet cu tăiosul tău nimic,
Neîncetat prin el să mă despic
Sărman şi tot mai gol ca să mă ştiu?

Cu ce-am greşit, eu care-s două mâni
De-o scândur' agăţate 'ntr'un prăpăd,
Că nu mă laşi în soarta mea, să-mi văd
De-amaru 'nfriguratei mele pâni?

Cu ce-am greşit, de-mi strângi cu-atâta jaf
— Din clipa şi puţinul ce mi-e dat —
Miresmele ce paşii mi-i abat
Şi roua din durerea mea de praf?

De-mi sapi, cu greaua daltă ce s'a rupt
Mereu în piatra bolţilor de veci,
Orbite tot mai vinete şi reci
De jur în jurul ochiului meu supt?

Cu ce-am greşit, din vieţile ce sunt
Senin împrăştiate 'n jurul meu
— Inebunit de tine — numai eu
Să fulger înălţimea cu pământ!

Cu ce-am greşit, în dulcele ogor
De flori, de ciripiri, de câte cresc,
Sub cerul cald doar eu să nu trăesc
Şi 'nspăimântat de ce-am trăit, să mor!

George GREGORIAN

MINUNEA

— LEGENDĂ EBRAICĂ —

Chior, cu un picior de lemn, încovoiat peste scorbura din pântecele lui, bătrân de şaizeci de ani, văduv, Toivi Samuel cerşea de la un capăt la altul al străzii scurte, fără să întindă mâna, fără să ceară, să murmure.

Clipind din ochiul teafăr, închizându-l câte-odată, ca să se simtă şi mai singur în furnicarul lumii, mâna aceiaş oae leneşe a gândului lui: «dacă mi-ar da Dumnezeu o pungă cu bani!...»

Toivi nu se gândea că ar fi trebuit s'o piardă cineva, ca s'o găsească el. Toivi nici n'o căuta. O aştepta fără s'o caute. Nu era nerăbdător, precum nu duşmănea pe cei avuţi, pe bancherii, pe samsarii, pe doctorii care treceau pe lângă el, fără să-i întindă un gologan. Cinci paralele pica rar în mâna neîntinsă a cerşetorului. Toivi aştepta punga asta de-adreptul de la Dumnezeu, numai pentrucă trebuia să dorească şi el ceva, cât îl mai ţinea piciorul lui de lemn pe picioare.

Bătrânul ovrei habotnic tipicar, trebuia să'i ceară ceva lui Dumnezeu, in atâtea rugăciuni zilnice.

Se'ntâmpla uneori ca Toivi Samuel să înţeleagă adânc cât i-ar prinde de bine o mână de bani, fie şi de argint. Dacă ar fi găsit o pungă! i s'ar fi părut că vede în jurul lui şi pe Malca, răposata lui nevastă, şi pe copii lui, stinşi de micuţi, cât îngerii de mari, albi ca florile din pomi, cu părul numai cârlionţi; i s'ar fi părut că piciorul lui de lemn nu'i sdreleşte genunchiul pentrucă ar fi stat în casă, nu pe drumuri, într'o casă mai cumsecade, — ca pe vremea când îi avea şi pe Malca şi pe copiii lui!...

Aşa, cerşetor bătrân, se luptă să meargă, îşi înfigea cu sgomot în trotuar piciorul de lemn, era luat de valul mulţimii sleit de garduri. Lumea care viermuia pe stradă, pestriţă, sgomotoasă, era ovreiască, e drept. El îi înţelegea graiul; dar n'avea urechi pentru ea! Copii, bărbaţi, femei, par'că n'aveau casă, aşa forfoteau toată ziua pe uliţă, vorbind, dând din mâni, fără spor la mers, cu opreli şi cu întoarceri, cu întrebări dela un capăt la celălalt al drumului.

Vinerea, la sinagogă, Toivi Samuel vedea şi auzea aceiaş fierbere şi gâlceavă. Numai el se cufunda în rugăciune, ca un înţelept în moarte, şi îşi bătea pieptul cu pumnul până la durere.

Moşneagul Dumnezeu îl cunoştea de sigur pe Toivi Samuel. Avea să'i şteargă cu grije părintească amintirile vieţii de aici, şi să-l facă să creadă că durere pe lumea noastră e viaţa celor mai fericiţi zarafi şi rabini.

Intr'o noapte, în odăiţa lui fără ferestre, fostă magazie de lemne, Toivi auzi ca de afară, un scâncet slab. Bătrânul cerşetor îşi încordă auzul, ca să desluşească de unde venea văitarea şi să priceapă ce fel de dobitoc o scapă de pe buze.

Ferestruia din uşe vestea lumină de lună în noaptea de-afară.

Toivi dormea pe jos, pe-o mână de pae smăcinate, — de multă vreme îşi pusese pe foc patul de lemn. Câte-va otrepe de haine îmblânzeau aşternutul cerşetorului.

Omul nu se putea urni îndată. Işi dibui prin întuneric piciorul de lemn, şi-l legă în curele de genunchi. Impiciorogat, se trase pe mâni până în unghe-rul cel mai apropiat şi, sprijinindu-se în palme, opintindu-se cu spinarea de zid, ajutându-se cu piciorul cel teafăr, se ridică de jos... în două picioare.

Un copil pe prag! un copil de ţâţă, înfăşurat până sub bărbie, scheuna necontenit, se lupta par'că cu propii lui ochi să-i deschidă, sub lumina domoală a lunii.

Un suspin adânc cutreeră şi se smulse din trupul îmbucătăţit, şi se ridică spre cerul de aur al stelelor nemuritoare, din gura încleiată a cerşetorului. Singurul ochi al lui Toivi pătrunse printre stele, căptuşit de-o lacrimă. Gândul că Dumnezeu îşi bate joc de ticăloşia lui, străbătu mintea omului, repede, şi se stinse, ca şarpele de foc al trăznetului prin norii furtunii.

Cu mâni tremurătoare, dar din inimă coborâte şi trase către piept, Toivi ridică pruncul şi intră în casă.

Mititelul tăcu. Poate că înţelesese că ceva nou se petrecuse cu el.

Sufletul şi mintea bătrânului, trecute prin durere, prin bănuiala unei batjocori a sorţii, se întorseseră în duioşte şi'n dragoste.

Copilul începu iarăş să plângă. «Vrea să sugă. I-e foame!» se îngrozi binefăcătorul. Broboane mari de sudoare săreau de pe fruntea lui muncită de gânduri. Omul ferea copilul ca de-o pângărire de picurile năduşelii lui. «Doamne, bolborosea el, adoarme-l o clipă, ca să pot să mă gândesc ce'i de făcut!»

Pruncul ostenise ţipând. Adormi, tăcu în cele din urmă. Gazda îl aşeză pe aşternutul de pae.

Schilodul căzu la pământ, — îşi uitase piciorul retezat, — cu fruntea pe pumni, cu pumnii pe scânduri. Punga cu bani, pe care o cerşise de atâtea ori lui Iehova, de cât folos i-ar fi fost acum! «Scoate-mă Doamne din durerea asta! Fă-mă în stare să-l pot creşte eu pe copilul lepădat de mama lui, la uşa mea de cerşetor!», se ruga nevoiaşul.

Intr'un târziu, micuţul, trezit de foame, scânci iar. Gazda, care se rugase mereu, şi încă se ruga, se ridică, mai uşor de cât întotdeauna şi luă copilul la pieptul lui sterp. Orfanul căuta cu capul, îşi frământa buzele însetate; în neştire, Toivi se deschee la piept. O, minune! Toivi avea sân de femee! In loc de-o pungă, milostivul Dumnezeu îl dăruise cu două, pline cu lapte. Toivi Samuel era acelaş cerşetor cu picior de lemn, chior, om trecut de şaizeci de ani, Dumnezeu nu-l dăruise cu bani ci, cu nepătrunsa lui înţelepciune îl înzestrase cu binefacerile doicii.

Copilul sugea lacom.

«Ori şi ce îţi poate dărui Dumnezeu, numai bani nu vrea să'ţi dea!» cugeta Toivi, şi plângea privindu-şi pungile pline, de care nu se bucura în nemernicia lui omenească. Deşert, ca toţi muritorii, îşi preţuise, pe semne, stârpiciunea şi chipul de bărbat.

V. DEMETRIUS

□ □ □

ECOURI DE ALTĂDATĂ...

In alte veacuri, poate, am fost un vas de lut
In care sta cenuşa jertfitelor vestale,
Căci port în mine doruri de-un cer necunoscut
Şi cântece curate şi gânduri virginale...

Ecouri de lumină, de aur, de fântâni,
Nostalgic, trec prin mine şi cântă, împletite
Cu sfintele mirezme aduse de bătrâni
Să 'mbălsămeze moartea fecioarelor jertfite...

In care veacuri, oare, am fost un vas de lut?
E-aşa de-aproape fiorul eternităţii mele,
Că par'că nu-i o clipă de când m'oi fi născut
Şi par'că astăzi fură serbările acele...

In care veac şi unde, o, visule, mă porţi?
Căci pasu-mi şovăeşte pe vechea lui cărare...
In inimă şi'n sânge am flacări pentru morţi
Şi'n suflet, port cortegii de urne funerare...

Victor EFTIMIU

FIGURI CONTIMPORANE

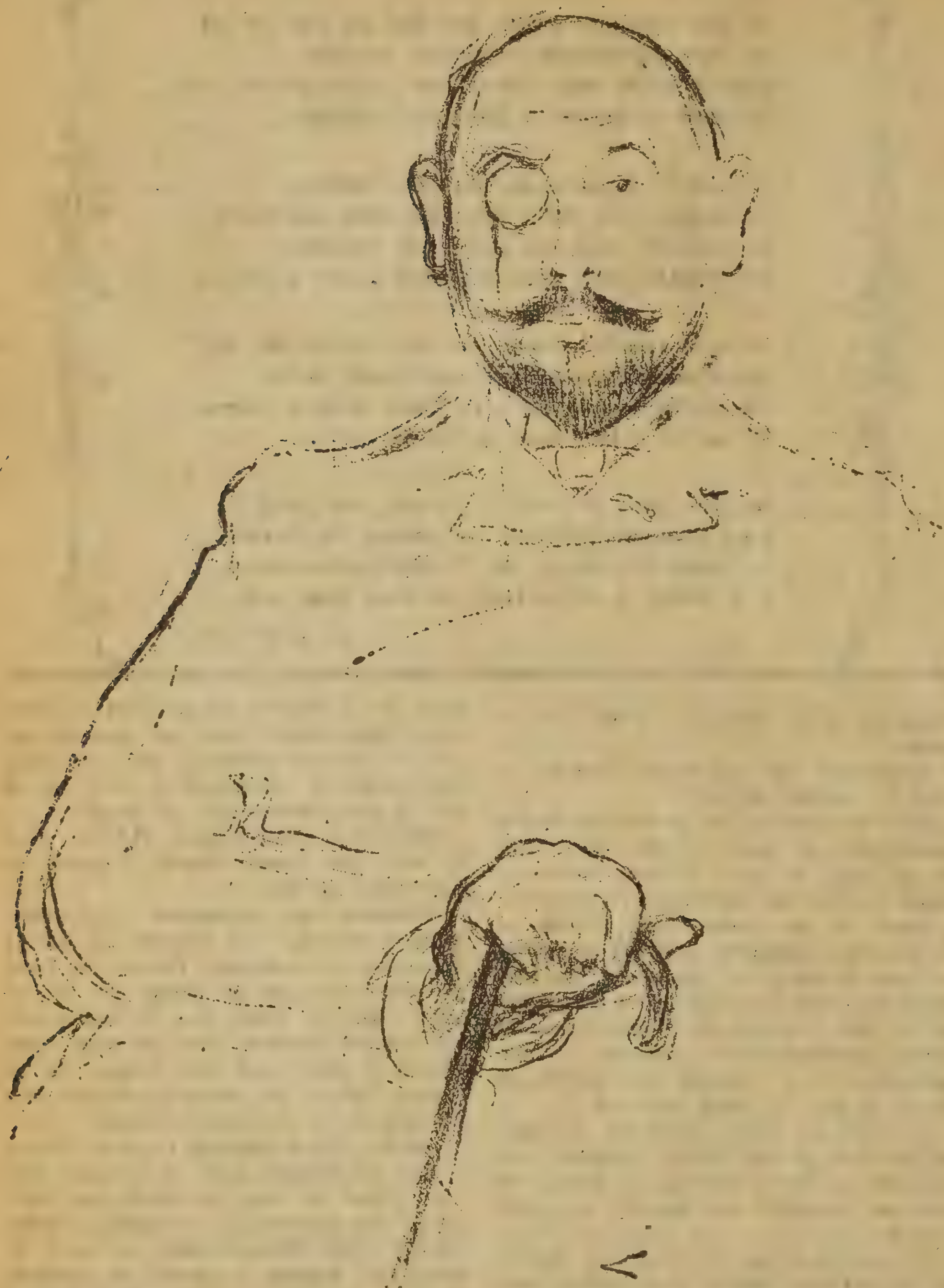

Desen de *H. Bataille*

ALFRED CAPUS

E cel mai parizian dintre autorii parizieni. Pare că n'a ştiut niciodată ce este osteneala unui efort, fiindcă niciodată nu s'a arătat lipsit de graţia celui ce crează ca zeii, poruncind să se facă, şi nici de zâmbetul celui ce n'a întâlnit piedici în activitatea sa decât pentruca să se convingă de zădărnicia lor.

Senin, spiritual, zâmbitor, elegant — şi filosof, în felul său, Capus este unul dintre cei mai expresivi scriitori ai actualei literaturi franceze. Cine ar dori să afle în literatură o desvăluire în adâncuri a sufletului omenesc, o ideie mare asupra societăţii omeneşti, şi o atitudine morală, viguroasă şi ostentativă, în faţa vieţii, acela zădarnic s'ar apropia de opera celui mai parizian dramaturg. El nu preţueşte nici măcar cerinţele meşteşugului teatral pe care îl tratează cu destulă dezinvol-Peste toate aruncă un zâmbet, olimpian, divin, neturburat o clipă măcar de sărmanele tribulaţiuni ale oamenilor muritori.

Alfred Capus, care nu este încă Nemuritor, — observă un cronicar teatral, — dar pe care zeii l'au luat tovarăş la plăcerile lor făcându-l să fie unul dintre rarii oameni de spirit ai vremii noastre trebue să cunoască plăceri de acelaş fel — ceiace se vede mai cu seamă când consimte să scrie pentru încântarea noastră o piesă de teatru. Dramaturgi umili, care fac parte din omenirea îndurerată îşi privesc chemarea lor în chip tragic; îşi dau osteneala să descrie caractere, să inventeze situaţiuni noui şi interesante, să taie în bucăţi, pentru noi, crâmpeie din vieaţă; ei cred omeneşte că ceiace povestesc s'a întâmplat cândva...

Alfred Capus, ca om de spirit ce este, se îngrijeşte foarte puţin de aceste contingenţe. S'ar zice că el şi'ascultă piesa, odată scrisă de formă, o vede jucându-se din fundul unei loji, şi o presară, în cursul reprezentaţiei fără să stea mult la gânduri, cu observaţiunile lui subtile şi cu vorbe de spirit.

Intr'o piesă de teatru a lui Capus trebuesc distinse lămurit două lucruri: piesa ea însăşi, pentru care autorul pare a avea cel mai desăvârşit dispreţ, şi vorbele de spirit, descrierile zâmbitoare, observaţiile definitive şi amuzate, care ocupă locul dintâi.

In comediile sale lipseşte aproape cu desăvârşire arhitectura dramatică, ştiinţa efectelor de scenă, care asigură succesul, prevăzut cu preciziune matematică, al altor dramaturgi. In schimb însă ele au o unitate interioară care le susţine compoziţia şi le disimulează defectele propriu zis dramatice.

Această unitate e dată de atitudinea constantă a autorului, de «filosofia» lui dacă cuvântul nu pare prea aspru şi prea greu pentru o operă cu atât de modeste pretenţii în acest sens. Nu e numai râsul sau zâmbetul trecătorului căruia natura i-a dat un temperament fericit. Capus este — cum observă criticul atât de sobru, academicianul René Doumic — un moralist, adică un observator şi un pictor de moravuri şi încă unul dintre cei mai atenţi şi mai pătrunzători.

In afară de piesele sale de teatru, Capus este un cronicar multilateral şi neobosit al zilelor noastre; în Figaro, mai cu seamă, el înseamnă zi cu zi aproape impresiile sale asupra evenimentelor celor mai însemnate sau mai caracteristice, din toate domeniile vieţei sociale, oferindu-ne astfel un tablou variat şi schimbător al existenţei contimporane. Ceeace i se pare lui mai interesant în privinţa acestei societăţi este tocmai lipsa sa de consistenţă şi de profunzime. Totul e la suprafaţă şi nimeni nu-i la locul său. Ideile, gusturile, modele se succed fără a lăsa urme. Suntem în incoerenţă şi rămânem în ea. Capus e cronicarul acestei societăţi.

De aceia — observă René Doumic — biciul satirei nu s'ar potrivi de loc pentru dânsul, ci mai curând zâmbetul ironiei. Această ironie, răspândită pretutindeni, jucându-se în treacăt cu toate aparenţele, presărată, observaţii de spirit, grăbite schiţe de moravuri, reflecţii adânci şi paradoxale, această ironie face întreaga valoare a pieselor lui Capus în ochii acelora cari, la teatru, gustă mai presus de toate farmecul unui dialog uşor, variat, elegant şi scânteietor.

Din aceste trăsături se alcătueşte geniul celui mai gustat dintre autorii parizieni.

AL. ŞERBAN

□ □ □

MIŞCAREA LITERARĂ ÎN STRĂINĂTATE

IN FRANŢA: O piesă patriotică: „Colette Baudoche", de Pierre Frondaie, după romanul lui Maurice Barrès.

Teatrul patriotic e desigur unicul îngăduit acolo unde floarea tinerimei a plecat pe câmpul de luptă; cei rămaşi acasă, departe de baionete şi obuze nu au drept să intre în teatre de cât dacă reprezintaţiile sunt adevărate manifestaţii de patriotism, care să pregătească sufletele pentru noui jertfe.

S'au reluat la Paris din repertoriul clasic *Le Cid* şi *Horace;* din cel modern piesele lui Rostand; s'au făcut festivaluri, cu fragmente din tot ce poate evoca pe scenă o mare mişcare de devotament pentru ţară şi arta a încetat de a mai fi un joc frumos ci a devenit şi ea o armă de luptă, sufletul care să trimită obuzele în plin. Pentru deslegarea eternului conflict dintre arta pentru artă şi arta cu tendinţi va fi servit ca o interesantă experienţă funcţiunea socială a Artei în timpul războiului actual.

Singura premieră dată pe o scenă pariziană până acum a fost *Colette Baudoche,* la *Comédie Française.* Acţiunea nu e nouă; Pierre Frondaie—autorul care a adaptat cu atâta succes *La femme et le pantin* şi *L'homme qui assassinna* — a scos-o din romanul cu acelaş titlu al celui mai entuziast francez pentru pământul şi neamul său: Maurice Barrès. Acesta a scris două romane din vieaţa Francezilor trecuţi sub stăpânirea germană: *Colette Baudoche* şi *Au service de l'Allemagne.* Amândouă analizează şi deslеagă un caz de conştiinţă de o însemnătate într'adevăr tragică: cazul acelor francezi care ar fi îndemnati de sentimente fireşti să intre în legături mai strânse cu noua lor patrie şi nouii lor concetăţeni, dar aparţin sufleteşte mereu vechei lor patrii, de care nu vor să se despartă; şi pentruca să nu se despartă de dânsa trec peste orice alte legături şi orice alte îndemnuri.

Colette Baudoche e o fiică a Lorenei franceze; la Metz ea stă departe de „streinii» care vin pe pământul pe care ea nu încetează de a-l socoti drept francez. Intreagă Lorenă, cu graţia şi simplitatea ei, e evocată de această eroină simbolică.

In casa în care Colette trăieşte cu bunica ei intră ca locatar un tânăr Prusian profesorul Asmus, greoi, pedant, dar sensibil şi leal. Acesta e cucerit de ţară şi de fată şi cere mâna Colettei, cu speranţa că va asocia la forţa germanică graţia şi virtuţile Lorenei.

Cazul de conştiinţă se precizează atunci cu toată violenţa: Colette poate să ia de soţ pe un german, un om vrednic de altfel şi care nu-i departe de a-i plăcea?

Desnodămîntul e adus de evocaţia eroilor cari au căzut pentru patrie la 1870. şi cari îi arată datoria ei de franceză. In liniştea catedralei în care se slujeşte pentru soldaţii căzuţi în timpul asediului, Colette aude glasul morţilor cari îi poruncesc să nu-i trădeze, să aştepte viitorul, încrezătoare şi statornică.

La ieşirea din catedrală Colette declară tînărului prusian că ea nu va fi nici o dată a lui.

Acesta e romanul.

Adaptarea scenică a lui Pierre Frondaie îl urmează cu fidelitate, cu toate că erau atît de mari greutăţi, şi de compoziţie şi de caracterizare care făceau din această adaptare o încercare aproape cu neputinţă. E mai întîi, simplitatea acţiunii romanului, care nu permite nici un efect de teatru, căci nu conţine nici o surpriză. Această dificultate a fost ocolită prin aceia că s'au creiat epizoade necunoscute în roman şi cîteva personagii noui: un veteran de la 70, o vecină etc. Scena din catedrală, care nu se putea reprezinta într'un decor convenabil a fost înlocuită cu povestirea ei de către veteranul cutremurat de o eroică emoţie — în cît adaptarea nu a fost lipsită de mişcarea dramatică, şi, din acest punct de vedere, a avut succes.

Era însă o dificultate şi mai mare: aceia de a prezinta un german „bun şi detreabă" pe o scenă franceză tocmai în momentul în care Franţa are mai mult de suferit din cauza brutalităţii germane. Ceeace se putea spune în 1913, fără a jicni sentimentele nimănui, nu mai putea fi repetat în 1915. Autorul adaptării a simţit această dificultate şi de aceia a înfăţişat pe profesorul Asmus într'o lumină cu totul nesimpatică, făcându-l ridicul până la caricatură şi lăsând să se bănuiască şi josnicia lui morală. Aşa, fireşte că nu mai atinge sentimentele nimănui, dar, în acelaş timp răpeşte şi piesei toată însemnătatea sa psihologică. Precum observă cronicarul dramatic al revistei *Le Flambeau,* după care luăm aceste amănunte, dacă gestul Colettei are o valoare patriotică este numai pentru că ea sacrifică pentru patrie ceeace ar fi putut să fie fericirea ei întreagă; Asmus e în roman onest şi simpatic. Dacă însă el e ridicul şi chiar odios, atunci Coletta nu mai răspunde: Nu îl iau pentrucă e german, ci: nu îl iau pentrucă e ridicul şi odios. Cazul de conştiinţă nu mai există şi piesa e lipsită de înălţare morală.

Totuşi reprezentaţia *Colettei Baudoche* a fost un succes de teatru. In vremuri de asemenea încordare pentru realizările de fapt, simţul critic nu mai are de ales prea mult şi — dacă piesa e patriotică şi generoasă în intenţii, se bucură de toată aprobarea.

Const PAUL

□ □ □

DOMVS TACITVRNA

Vezi, s'a oprit înspăimântat
Pe-un soclu negru un Centaur;
Pe seara vechiului palat
S'au revărsat tăceri de aur

Şi pe fântânile-amuţite
Cad nori de frunze ca 'ntr'o cupă...
In van de pe-o coloană albă
Incearcă Nyke să se rupă.

Dar parcu acesta fără viaţă
De'nfrigurare-i totuşi plin.
Trist soarele de-apus revarsă
Asupră-i valuri de rubin.

Şi tot palatu-acuma arde
In fulgerări crepusculare;
Şi nu e nimeni viu într'însul,
Pe scară nimeni nu apare...

Coboară soarele în neguri
Şi umbre lungi încep să vină,
Grădinile îmi par stropite
Cu mii de picuri de rugină.

Şi totuşi cine eşti fecioară
Ce treci alunecând pe scară?
Brusc treptele au sbucnit în cântec
Şi apele 'n fântâni cântară.

Şi-au amuţit din nou când poarta
Aripele şi-a 'mpreunat —
Tăcerea urcă înspre stele...
O statue a suspinat.

Ion Al-GEORGE

ÎN TREN...

O bătrânică cu o mare legătură adusă de un om voinic, se urcă în clasa III-a a trenului ce mergea spre Craiova.

— Ăsta e, muică, trinul ce merge la Balş?

— Asta, mămuşoară.

Fii-său îi puse legătura jos la picioare şi-i spuse:

— Taci, mamă, că ăsta e, ştiu eu. Stai jos aci lângă dumnealui, şi o să treci gări multe... O să auzi de Slatina, o să treci Oltul, o să auzi de Piatra-Olt şi apoi Balş... întrebi, şi te dai jos.

— Bine, muică, ştiu eu... Dă-te jos să nu plece trinu şi să nu cumva să sări rău din el... Vezi, îngrijeşti-te muică, că sunt departe, şi numai pe tine te mai am...

Il luă de gât şi-l sărută, iar el îi sărută mâna.

Bătrînica se aşeză apoi lângă mine. Fii-său plecă şi trenul porni.

— Până unde mergi, muică?

— Până mai colea, mămuşoară...

— Nu mergi departe spre noi?..

— Nu.

Legătura ei prea mare mă supăra, că mă stânjenea la picioare; apoi zeghia ei albă cu găitane negre şi purtată, parcă se lega de ochii mei şi căutam alt loc. Toate băncile erau pline însă şi trebui să stau acolea. Dar supărat, scosei o carte şi 'ncepui să citesc muteşte. Bătrânica însă, crezând că numai mă uit la carte, vorbia mereu şi 'mi spunea de câte văzuse în Bucureşti.

Vorba ei blândă, cuvintele ei simple şi pline de o nespusă bunătate sufletească, mă făcură să închid cartea, să mă uit la chipul ei şi s'o ascult.

O bătrânică oacheşă, cu faţa rotundă, sbârcită, îmbrobodită cu marama albă şi cu nişte ochi plini de cea mai mare nevinovăţie...

— Mă duc, muică, acasă. De două luni de când stau în Bucureştii boerilor... Coconiţa plângea, copiii coconiţei plângeau, eu plângeam... dar trebuia să plec.

— «Mai stai mamică şi la noi — ziceau copilaşii şi coconiţa, că uite, ai de toate câte vrei...

— «Nu pot muică... copiii muichi... coconiţă, fata mea, că mi-e dor şi de casa mea...

Am o jumătate de pogon de vie, şase pogoane de pruni şi le-am lăsat în grija unui fin al nostru... finul, ca finul, face ori nu face, şi o fi lăsat viia nesăpată.»

Şi plângea coconiţa, plângeam eu şi copilaşii pe lângă noi!.. Se învăţaseră toţi cu mine... Le spuneam poveşti; mă jucam cu ei, le făceam jucării... Domnul la slujbă, coconiţa cu mine şi copiii... Băeatul meu, cu coşurile prin oraş... stă într'o chilie d'ale coconiţii...

Şi mereu mă plimba coconiţa... Ce-am văzut în Bucureşti, bată-i sănătatea!... M'a dus colo, unde — bată-i potca — se sărută, trece armata şi se văd munţii şi marea... Se face odată întuneric şi câlc, nuştiu de unde, vine sodom de armată, trece, fug cu caii; vine unul şi găseşte o fată frumoasă, şi vorbeşte şi o pupă!... Câte istorii multe şi frumoase... cum s'o fi făcând, nuştiu!...

Şi mi-a dat băeatul meu vişinată, de colo, de unde mănâncă boerii dulceţuri...

— «Ţuică d'a noastră, muică, vişinata mă arde...»

Şi mi-a dat şi ţuică; dar ce ţuică! nişte aia ce mă ustura pe gât, cu un gust... uf! Mi-a venit rău, nu era ca a d'o facem noi.

Mi-a dat pe armă smântână de zahăr şi turte dulci boereşti... Să tot fi mâncat!... Şi m'a plimbat coconiţa în ăla de lasă scântei albastre sub roate... Nu sdruncină muică, deloc, deloc şi mergea aproape ca trinu...

Câte n'am văzut!

Acasă stam cu coconiţa de vorbă... Mă'ntreba de la noi. Odată a durut-o capul, am tras-o pe frunte, am descântat-o, şi fiindcă n'am avut fete şi eu, mi-a căzut aşa la inimă, şi am sărutat-o pe frunte... Coadele galbene îi străluceau muică, ca beteala de mireasă... De... se putea să n'o sărut?... Copilaşii îi semănau ei: cu părul galben şi inelat, bucălaţi şi rumeni... îngeraşi muică, îngeraşi! Toată ziulica pe lângă mine. Fetiţa cu ochii albaştri, dar băeatul cu ochii negri, ca tat-său...

— Mai tăi, bunică... mai tăi! zicea băeţelul!... De, cum era să mai stau?... Două luni, prea mult!...

Şi i-am sărutat pe toţi, şi am sărutat mâna coconiţii, şi ea p'a mea, şi am plecat uite... Plângeam şi eu, şi coconiţa şi copii!...

Fi-meu ăsta, că numai pe el îl mai am, zice că să uit pe fi-meu Ionică... Că am avut băeat mare muică, şi a murit! Să-l fi văzut ce brad era! Il am acasă împozat, nalt, cu mâna în şold, cu coşurile de nainte şi cu cămaşa albă şi roată pe lângă el!

Lăcrămile începură să-i curgă; se şterse şi spuse nainte.

— Venise în Bucureşti; că dela noi vin mulţi, şi făcea negustorie cu coşurile, cum s'a apucat acum să facă şi Nicolae...

Şi odată, a plecat dela Balş la Frăţileşti unde stăteau, gătit, gătit! Cu ceasu la brâu, cu cămaşa mare, albă şi roată pe lângă el... Intr'o pădure a şezut jos la umbră. Vezi, în Bucureşti nu mai văzuse verdeaţă multă, nu mai auzise cuci cântând. Şi tocmai atunci începuse cucul să cânte!... Pădurea mare, umbra deasă, frunza crescută din plin, şi pe cărare, iarbă multă, şi floricele din destul... A stat jos să asculte cucul... Spunea, că nu i s'a părut niciodată pădurea mai frumoasă ca atunci!... Gândindu-se, şi-a pierdut ochii în frunze, gândurile în glasul cucului şi l-a furat somnul...

Când s'a trezit, venea un om spre el, îmbrăcat bine, dar cu o puşcă între spete.

— «De unde eşti băete? l'a întrebat pe fi-meu.

— Din Frăţileşti — i-a răspuns băeatul,

— Şi vii dela Bucureşti, ori dela Craiova?

— Ba dela Bucureşti... Fac negustorie acolo.

Atunci omul se încruntă, duse repede mâna la puşcă — se vede că avea gând rău. Băeatul meu însă, cum avea bani la el, şi cum era hârsit cu pungaşii prin Bucureşti, scoase repede un *livorvel* d'alea, îl îndreaptă spre om şi-i strigă:

— Sus mâinile, că trag!

Şi muică, muică, ca la militărie, i-a poruncit să se culce jos că-l ucide.

Şi s'a culcat hoţul de frică, că hoţ era săracul, scăpase din ocnă, după cum a aflat mai în urmă şi băeatul s'a sculat de jos, ia luat puşca şi a 'nceput să-l judece.

Când i-a zis să-l ia la sat, hoţul a'nceput să plângă şi să se roage:

— Iartă-mă, frati-meu, că n'am nici un ban de cinci. Hainele astea le-am furat cu mare chin. La cine să mă duc să cer mâncare, că pustia de gură, cere mămăligă!... Ras în cap, ras la mustăţi, cine nu ştie că sunt ocnaş?... Cine o să-mi dea de voe şi n'o să vestească jandarmii? Nu mă duce în sat, că mă prind şi mă duc iar în fundul pământului!... Băeţel, ce bine e afar la soare... dar totuşi, e grozav, când la lumina lui, nu găseşti colo un grăunte, dincolo un vierme ca păsărica, şi trebue să alergi cu cinste, cu trudă de moarte, după o mămăligă stricată dată de arendaş — căci slugă am fost...

Şi i s'a făcut băeatului meu niţică milă şi l-a'ntrebat iar:

— Şi pentru ce ai ajuns în ocnă?

— Pentru tâlhărie cu omor!... M'am dus

RĂZBOIUL IN CARICATURĂ

Leul britanic sau **Visul de groază al Kaiserului**

Din *La Guerre Sociale*

PE HÂRTIE JAPONEZĂ...

Pe când o manecură cizelă,
— Discret înamorată —
Petale de garoafă din unghiile-mi fine,
Şi, 'ntins pe canapea,
Gîndirea-mi, fum de aur, spirală,
Insinuând în aer catrene şi terţine;
Absent, cu ochii neguri, audiam lasciv,
Că-mi spun — ce? nu ştiu bine — dar, aproximativ,
Că plâng, că mă adoră, că-s stropul lor de soare...

«La sorţi!» şi secretarul, rupând din bloc o foaie,
Svârli pe hârtiuţe cinci nume de femei;
Le-amestecă pe toate într'un bonet de baie,
Şi... iată, scumpă Doamnă, răspunsu'n iambii mei:

Biletul vostru, Doamnă, l'am primit,
Şi mi-a şi fost cetit.
Vă'nchipuiţi că'mi vine foarte greu
Să vă răspund că 'n mine
Iubiţi pe cineva ce nu sunt eu!
Ce-i drept, am suferit, cândva, de splină,
Şi-am fost un bard lunatic şi-un lasciv;
Visam şi eu ceva ce nu mai vine
Şi-aveam melancolii fără motiv...
Dar un regim sever vegetarian,
Cu garderobă bicotidiană,
M'a transformat în mai puţin d'un an! —
Reţeta, Doamna mea, e suverană!
M'a vindecat de plete radical
Şi de lavalieră...
Azi nu mai sânt poet sentimental —
Inscriu o nouă eră!
Urăsc viaţa de boem sărac
Şi nu mă mai complac în makferlan; —
Mă tund ca la Jokey-Club, şi mă 'mbrac
Cu eleganţe de brazilian!
Cămaşă mauve şi ghete cu postav,
Pălărioară gris, saco cu gaică —
O, nu mai sânt uu trubadur firav
Şi nu mai am melancolii de maică!
V'aţi înşelat — regret! — gândind că'n mine
Puteţi găsi blajinul pansament
La inima rănită de suspine —
Am alt temperament!
Pe mine mă găsiţi, de vreţi, la curse —
Sânt însu-mi călăreţ de haute école;
La golf sânt jucător plin de resurse,
Şi n'am păreche, Doamnă, la foot-ball!
Conduc automobilul ca p'o rimă,
Sub mâna mea, biplanul e un rob —
Am şapte statuete de la scrimă
Şi nouă cupe d'aur de la bob!

Vedeţi, dar, ce departe sântem, Doamnă,
De trubadurul plete-lună-toamnă!

Se stinge rassa barzilor arhaici
Ce consolează 'n versuri de carton
Nevestele de negustori prozaici
Şi fetele de pension!
S'a dus... la recuzită «blonda fee»,
O lună demagogă m'ar scârbi;
Şi, infinit mai mult ca o femee,
Mă pasionează astăzi un derby!

Deci, nu mai torturaţi, în van, librarii,
Cătând hârtie rară de scrisori,
Şi nu mai desgropaţi, prin antiquarii,
Motto-uri, copiate cu erori...
Urmaţi regimul meu cu resemnare,
Şi, pentru garderobă, cum v'am spus,
Luaţi o linguriţă, la culcare,
De liquiritia compus...

Şi dacă pierdeţi azi pe bardul-toamnă
Ce-ascunde 'n lavalieră — un suflet gol,
In schimb, o să găsiţi în mine, Doamnă,
Un pàrtner adorabil la foot-ball!

B. NEMŢEANU

---

la primar, i-am spart uşa şi 'n luptă cu el, că nu spunea banii, l'am ucis...

Atunci băeatul meu s'a înrăit, l'a luat la căutare şi i-a strigat:

— Nainte, ucigaşule, că de nu mergi, aci te pui hoit jigăniilor.

Şi muică, muică, a adus în sat pe bietul ocnaş. Plângea de uda pământul, când l'au legat iar oamenii stăpânirei. A spus cum l-a prins şi cum a încercat să-l jefuiască.

— N'aveam gând să te omor, aveam gând să te sperii numai, ca să'mi dai ceva bani! spunea hoţul.

Şi i-au făcut proces şi l-au trimes iar sub pământ.

Când mi-a spus băiatul acasă, l-am certat, de ce nu a avut milă de ocnaş, de ce nu i-a dat cinci franci şi să-l fi lăsat în plata lui Dumnezeu. Că de e cineva rău şi face rău celor buni, îi dă Dumnezeu plata, când cu cândul nu gândeşte.

Şi l-am povăţuit ca la judecată să nu-l mai pârască, ca să nu-i mai îngreuneze osânda.

La judecată însă, boerii, boeri fără milă l-au descusut muică, i-au zis că ori e tovarăş cu hoţul, de nu mai vrea să spuie ca la proces, şi l-a făcut să spuie tot.

Când mi-a spus băiatul seară acasă, i-am zis: rău ai făcut muică, rău ai făcut, că om era şi ăla, săracu!...

Greu să ajungă cineva cu capul a mâna, să trăească cu frică, urmărit de oricine ca lupul,.. Huiduit şi gonit din toate părţile: uite-l mă! Vai de el!... Cine dă hoţului de bună voe?... Săracii care n'au ce da, ori bogaţii, cari iau şi treanţa oamenilor?... Cine-i să dea, dacă n'ar lua şi el de unde crede că o să poată?

Dar vezi, băeatul meu, băeatului meu, muică, i se stricase inima şezând la Bucureşti cu boerii,.. «Lasă-l, să nu mai vadă soarele, pentru ce mi-a eşit înainte!?».

Nu mai avea mila şi curăţenia mea.

El, care da şi vrăbiilor grăunţe, care se milostivea de orice, ajunsese de se uita urât. I se stricase ochii blânzi de odată, şi mi se părea că Bucureştii mi-a trimis trupul băeatului meu, cu alt suflet strein în el.

Şi să vezi muică, cum l-a cărat apoi păcatul ocnaşului.

Acu un an a plecat dela Bucureşti să mai vie iar p'acasă. Dela Balş a luat-o iar pe jos.

La un puţ, era găleata nouă, iarbă verde şi umbră multă dela nişte ştejari. A băut apă rece, a şezut jos să se odinească, şi d'acolo s'a pomenit pocit, cu un cuţit sub ţâţa stângă!...

Aşa a venit acasă.

— Muică, muică junghiul.

— Unde cepilaşul maichi?

— Aici!... Ah... aici!

Şi punea mêna, şi hoţul de junghi, parcă îl rupea, îl făcea să geamă, şi să muşce pèrna cu dinţi!..,

Şi i-am descântat, i-am pus cărămizi calde, i-am făcut băi de floare de fân, i-am dat ţuică fiartă cu floare de soc şi muşăţel, şi abia s'a odinit... Dar ce folos, că a'nceput să se usuce, ca lemnul cu rădăcinile tăiate. Se usca de a'npicioarele, văzând cu ochii!...

— Muică, muică!...

— Ce să-ţi facă muicuţa? Ce să-ţi facă, spune!...

— Nimic, muică, nimic! Dar mi-e foc, că mor nelumit; mor, când mi-s dragi florile, frunzile şi cântecul cucului!...

Şi mi-am adus aminte de ocnaşul trimis de el iar în fundul pământului. M'am gândit c'o fi blestemul ocnaşului şi am zis:

— Iartă Doamne, păcatul copilului meu, şi de nu-l poţi ierta, dă-mi-l mie, că eu sunt muma lui!...

Muică, muică, Dumnezeu nu iartă într'una, muica însă întotdeauna!... Eu l-aşi fi iertat, dar Dumnezeu n'a vrut. Se vede că prea grozav suferea celălalt, prea grozav blestema şi se ruga la Dumnezeu!

A început să-mi spuie că s'a îndatorat la bancă, de a luat bani, de a împrumutat pe alţi olteni, să facă şi ei negustorie ca el... Că n'are înscrisuri, dar sunt băeţi de treabă, şi să le cerem banii...

Eu însă, cu grija boalei lui, cu bătrâneţele mele, cu neştiinţa mea, le-am uitat de nume...

Intr'o dimineaţă s'a stins, spuindu-mi, că a venit ocnaşul să-l ia! Se vede, că şi ăla murise, săracul!...

L-am îngropat cu brad şi am rămas să mă uit la poza lui. Il am: este înalt, cu mâna în şold, cu vestă şi ceas de brâu, cu coşurile de nainte şi cu cămaşă mare, albă şi roată pe lângă el!...

Şi iar îşi şterse ochii de lacrimi cu colţul maramei.

Niculae, băeatul ăstălalt, ce-l văzuşi adineaori era militar. Acum e liberat şi face şi el negustorie, tot în Bucureştii ăştia.

De la băeţii împrumutaţi, am scos şase sute de lei, iar o mie şi două sute nu-i mai ştim la care sunt. A rămas să dăm noi banii băncei, să alergăm şi să plătim.

Dar nu e nimic, Dumnezeu o să ţie în seamă, că şi d'a pierdut un om, a ajutat pe alţi oameni, de-o fi mâncând pâine după urma credinţei şi a banilor lui. Dacă unul o fi încă viu şi o fi gemând în fundul pământului, ori o fi scăpat de chinuri, alţii râd şi veselesc, că fac şi ei stare, după urma lui Ionică al meu!...

Iar îşi şterse ochii de lacrimi.

— Rămâi sănătoasă bătrânico, îi zisei, şi mă gătii de plecare, find că trenul ajunsese în staţia unde trebuia să mă dau jos.

— Umblă sănătos muică!... Imi pare rău, că nu merseşi mai departe... Mai vorbiam, şi 'm mai potoleam focul de la inimă!...

Plecai gândindu-mă, cât de sfinte şi de bune sunt unele femei bătrâne ce trăesc departe de oraşe şi de oameni îmbrăcaţi în altfel de haine. Cît de curate şi de sfinte nu rămân sufletele lor, cu toate necazurile şi sărăcia ce o îndută!... Cât de rea, de pătimaşă şi de vrednică de ars pe rug nu se face ţărănimea mărginaşă oraşelor!

Din mitocanii oraşelor, din mahalagii săraci, din ţăranii de pe lângă oraşe se recrutează tâlharii şi criminalii cei mai fioroşi, pe când la sate departe, sufletul lor rămâne plin de milă, blând, atât de blând, ca şi mieii blânzi şi răbdători. Inţeleg de ce Jean Jaques Rousseau, a crezut că în trecutul depărtat, lumea a fost mai bună, că numai civilizaţia a înrăit-o. Observ şi eu, că oraşele înrăiesc ţărănimea, o fac vrednică de ars. Dar de cât să ardem ţărănimea, n'ar fi mai bine să se asvârle în lături toată putreziciunea morală ce foeşte în oraşe, să se înlăture acea falşă cultură şi civilisaţie, să se dea sufletelor de la ţară ori o credinţă sinceră, ori o mare şi desăvârşită cultură?... Necredinţa şi spoiala e în stare să distrugă tot neamul. Neam aşa de bun şi aşa de curat!...

I. C. VISSARION

□ □ □

CÂNTEC DE JERTFĂ

O lume se frământă 'nfuriată
Par c'ar lua pierdutul paradis.
Te-aştept să vii să te mai văd odată
Apoi să plec şi eu unde 'mi e scris.

S'a stâns pe vatră flacăra curată
Ce fâlfâia din zori şi pân în zori —
Să mai jertfim de bun rămas odată
Voioşi cum am jertfit de-atâtea ori.

Dă-mi razele din alte zile bune
S'aprind cu ele crengile de pin —
Ramuri de iederă să încunune
Porumbul alb ce-i osândit la chin.
Să ne rugăm ca 'n alte zile bune
Să punem smirnă şi tămâie 'n foc —
Şi se va arăta vreo minune
Vre-un cer deschis, vre-o rază de noroc.

Intinde-te, dă-mi dela cui ulciorul
Cel smălţuit şi împetrit cu flori
Mă duc să-ţi aduc apă din izvorul
Din care ţi-am adus de atâtea ori

Căci ori şi cât ne-am avânta cu zborul
Ori cât ne-am chinui cu legi şi şcoli —
Tot mai trăeşte în noi ceva din dorul
Şi setea celor care umblă goli.

Maria CUNŢAN

□ □ □

DIN ITALIA

COLOSEUL

— NOTE DIN ROMA —

Sâmbăta Paştelor!...

Nu ştiu: streinătatea, depărtarea de ţară, lumea aşa de schimbată de a noastră în care trăiesc aici, sau toate acestea la un loc, peste cari firele de păr alb pun regretul vremurilor trecute — mă fac să fiu trist.

...Nori subţiri, de un alb ca zăpada, ca o dantelă elegantă se destramă peste albastrul de mătase al cerului. Soarele se înveleşte o clipă în reţeaua de nori; apare în urmă iar strălucitor, potopind Roma într'o lumină caldă.

Cu paşi leneşi cobor strada Cavour. Unde se mă duc? Aş dori ceva liniştit; aş vrea să mă duc într'un loc pustiu: pe strade este prea mult sgomot, lumea care trece pare prea veselă în aşteptarea sărbătoarei de mâine...

Câte odată simţim dorinţa şi chiar nevoia de singurătate. Sentimentul de mizantropie ce fiecare purtăm în noi, uneori iese la suprafaţă ca o undă puternică, pune stăpânire pe firea noastră, ne învinge raţiunea şi ne simţim îndureraţi în suflet. Atunci dorim să fugim de lume, de mişcare, de sgomot.

...Departe, departe, în spre Soare-Răsare, şi peste nouă mări şi nouă ţări, este o ţară, ţara mea. Acolo am rude, prieteni, toţi români toţi vorbind româneşte. Acolo cerul nu este aşa de frumos, nici aşa de limpede ca aici; acolo palmierii nu-şi întind foile lor colosale, nici portocalii nu îngreuiază aierul cu mirosul tare al florilor lor; dar acolo sunt brazi falnici şi stejari uriaşi, acolo plânge tainic doina, acolo este casa noastră...

Ce o mai fi pe la noi pe acasă?...

*

Am ajuns la Coloseu.

Pe sub bolţile ce se ridică fioroase îmi port paşii cari se îngroapă într'un strat gros de pulbere. Pilastri şi coloane gigantice construite din cuburi colosale de marmură-travertin, se înşiră în cerc, una după alta, ocolind vasta clădire a Coloseului.

Arena eliptică, este stricată: săpături moderne au răscolit pământul ei, ca să caute zidăriile ce se află sub ea.

De jur împrejur, resturi de zidărie mărginesc arena; fragmente de bolţi deschid în aer cercul lor ca guri uriaşe de schelete; marmuri albe, cu nume istorice săpate pe ele, stau unele lângă altele pe pământul pe care iarba verde, măruntă şi lucioasă, pare o semănătură de smaragde.

Un tânăr se apropie şi mă salută:

— Voulez vous voir les cages des bêtes?

— Grazie, no!

ROMA

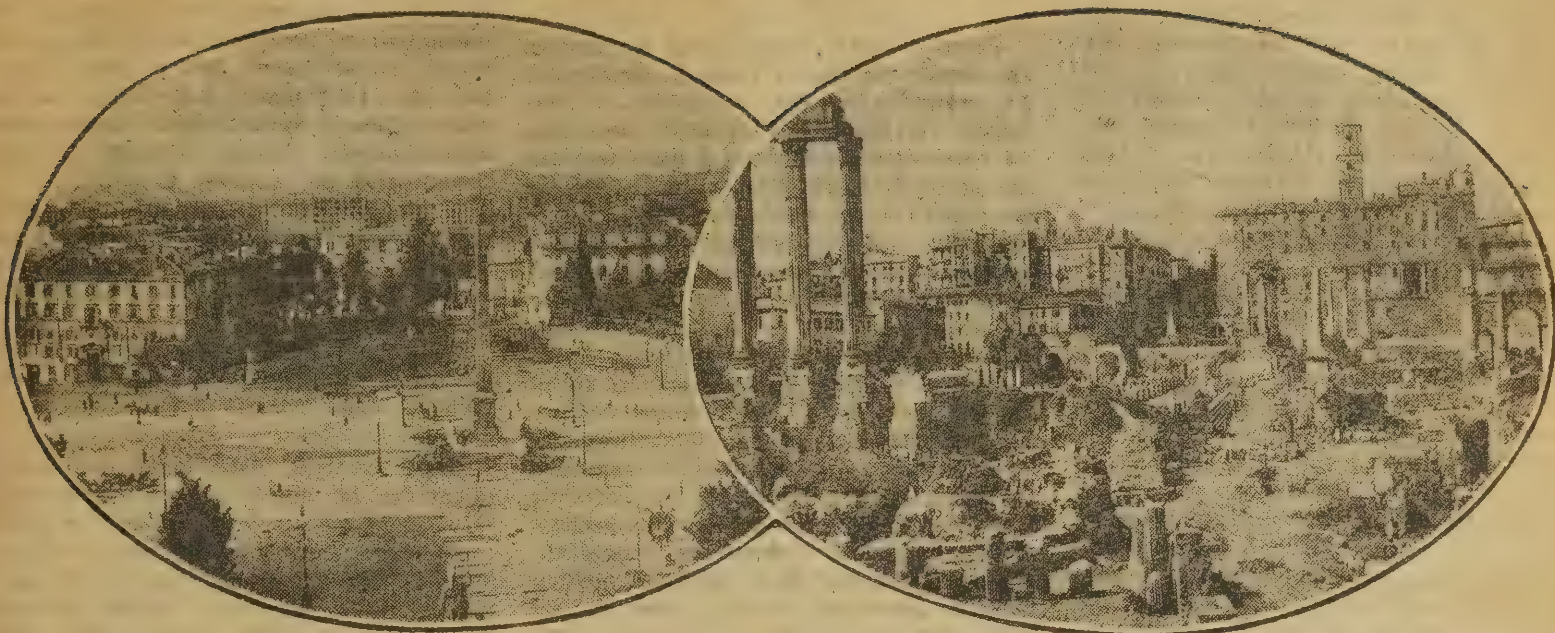

Piaţa Poporului văzută de la Pincio — Forul Roman

Ah! ceceronii aceştia sunt nesuferiţi ca ţânţarii. Nu poţi să te opreşti în faţa vre-unui monument, fără ca cel puţin unul să nu ţi se ofere în toate limbele Europei să-ţi explice.... ceeace nici ei nu prea ştiu bine.

Lângă o gheretă de lemn, în care gardianul Coloseului stă în timp de ploaie, mă aşez pe o marmură, la umbră. Un rest de inscripţie, câteva litere mari de o jumătate de metru, sunt pe această marmură: AVG. CAES. Cine o fi pus inscripţia aceasta? şi pentru a comemora ce fapt? August şi Cezar, care împărat şi-o fi sculptat numele în albul marmurei?

Şi încetul cu încetul mă las pradă gândului. Ce era la început această Romă celebră, care a scris istoria lumei? O cetăţuie mică, un cuib de oameni hotărâţi, care, graţie fatalităţei împrejurărilor şi-au întins puterea lor, dominaţia lor, voinţa lor, limba lor, mai întâi dela Palatinul pe care s'a născut Roma la Capitolul sabinilor, şi apoi, încetul cu încetul, asupra Italiei şi a lumei întregi.

Republica vine ca să întărească Statul, şi când genialul Cesar a vrut să coprinză într'o singură mână firele conducătoare ale acestui stat, moare sub douăzeci şi trei de lovituri de pumnal, ca să dea locul de Impărat, celui care a ştiut să profite de toate împrejurările, abilului August.

Ultimul pas al transformărei se făcuse: după şapte sute de ani de drum spre mărire, Imperiul Roman îşi începu de acum viaţa de lux şi dela August, Roma se transformă: clădiri noi, albe, de marmură se înalţă, palate măreţe şi edificii aurite iau locul caselor simple, aşa că cu drept cuvânt August a zis: „Am găsit o Romă de cărămidă şi las una de marmură".

Mare imperiul, mare dominaţia, mare puterea: împăraţii cari s'au succedat, cum puteau gândi, cum puteau visa, decât mare? Tiberiu clădeşte pe Palatin un palat vast, ale cărui resturi rămase până la noi — bolţi de susţinere şi numai ziduri accesorii — dau o prea slabă icoană de ceeace a fost. Calligula aruncă un pod peste Forum, ca să lege Palatinul cu Capitolul. Nerone face *Domus aurea*, casa de aur, un palat aşa de mare, aşa de vast, cum n'a mai existat: se întindea dela Palatin la Esquilin. Vespasian, într'una din grădinile casei de aur a lui Nerone, a început clădirea Coloseului, ale cărui ruine azi sunt cele mai mari resturi dela romani.

Blocuri uriaşe de marmură-travertin se ridică unele peste altele până la o înălţime de cinzeci de metri ca să susţie cele patru etaje ale Coloseului; prin cele şaptezeci şi şase de arcade intră lumea, care în număr de cincizeci de mii putea să privească spectacolul din arenă, iar sus de tot, pe coama zidului şi în tot jurul amfiteatrului acestuia, erau stâlpi groşi de bronz, cari susţineau pânza roşie de purpură, *velum*, ce acoperea toată clădirea, apărând pe spectatori de arşiţă.

Şi când s'a inaugurat Coloseul, sub împăratul Titu, care l'a terminat, serbările au durat o sută de zile în şir, şi au pierit în arenă, cinci mii de fiare sălbatice. Cu ce pompă şi cu ce fast se făceau pe atunci serbările în circ! Impăratul venea cu toată curtea lui, cu patricienii mândri drapaţi în togele lor, cu soldaţi lucitori de aurul platoşilor şi chivărelor, cu întreaga suită de curteni şi femei, ca să-şi ocupe locul de onoare, în dreapta arenei. In cele patru etaje ale amfiteatrului, luau loc, după erarchia socială nobili şi cetăţenii, iar sus de tot, plebea, care urla aplaudând jocurile; şi în sufletele celor cincizeci de mii de spectatori pătrundeau fiori de plăcere sanguinară la vederea sângelui ce ţâşnea din corpurile nude ale gladiatorilor; o voluptate sălbatică contracta figurile tuturora privind lupta fiarelor sălbatice cu omul: plăceri degenerate cari stăpâneau firea lumei de pe atunci, gusturi bolnave, de cari simţurile lor se simţeau atrase; şi peste urletele fiarelor, peste scrâşnirile dinţilor şi gemetele învinşilor, peste răcnetele spectatorilor, enorma pânză purpurie ce acoperea amfiteatrul cernea o lumină roşie ca un reflex al sângelui ce curgea în arenă, ca un reflex al sentimentelor sălbatice şi sanguinare, ce umpleau sufletele celor prezenţi.

Mai târziu, când a fi creştin era o condamnare la moarte, ororile cari se dau publicului ca spectacole distractive s'au schimbat: mii şi mii de martiri creştiti erau aduşi în arenă, şi la un semnal porţile coliviilor fiarelor se deschideau, şi asupra nenorociţilor vinovaţi de credinţă în Isus, lei, tigri, pantere, leoparzi, nemâncaţi de câte cinci-şase zile se aruncau flămânzi, sfâşiindu-i, îmbătându-se de sângele ce roşa arena, pe când spectatorii, mai beţi decât fiarele, aplaudau, strigau, acoperind cu răcnetele lor, urletele victimelor.

....Şi când Imperiul Roman căzu, când Evul-Mediu veni cu întunericul lui să tragă o perdea neagră peste ceeace a fost odată, Coloseul părăsit, căzu în ruină, iar mai târziu, familia nobilă Frangipani, ocupă o parte şi o făcu fortăreaţă.

Şi mai târziu, când Frangipani se stinseră, Coloseul deveni un loc public, o mină de marmură, de pietre de construcţii şi de cărămizi, şi din pietrele furate s'a construit palatul Farnese, palatul Sacchetti şi altele;

iar când religia lui Isus ajunse stăpână pe lume, sub lovituri furioase de ciocane marmurile preţioase şi statuele artistice fură sfărâmate, apoi arse ca să fie transformate în varul cu care se zideau templele noului zeu.

N'ar fi mai existat Coloseul dacă papa Benedict al XIV-lea n'ar fi oprit devastarea lui declarându-l loc sfânt pentru sângele martirilor morţi aci, — şi în mijlocul arenei puse o cruce cu o inscripţie (1750).

Azi, Coloseul îşi deschide larg cercul lui de ruine; pietre şi marmuri se înalţă amenințătoare spre cerul de cristal; sus, sus de tot cuburi de piatră stau pe muchea zidului ca o minune de echilibru; bolţile fabricate din acel ciment puternic al cărui secret a pierit odată cu Romanii se deschid masive ca stânci crescute din pământ, iar arena, în parte, este săpată, răscolită, spre a vedea zidăria de susţinere, sălile subterane, gangurile strimte şi umede cari conduceau la celulele întunecate în cari miile de martiri creştini îşi petreceau în rugăciuni ultimele lor zile, înainte de a fi daţi pradă fiarelor.

Ah! dela jocurile de circ se ajunsese la hecatombe de creştini, la valuri de sânge, numai şi numai pentru voluptatea sălbatică a ororilor...

Când fanfarele sunau, când ostaşii deschideaau cortegiul, în arena albă a circului pătrundeau gladiatorii nuzi, robuşti, eleganţi, frumoşi în desăvârşirea formelor lor, treceau în şir pe sub loja Impăratului înclinându-se şi salutându-l: „Salve, Caesar, morituri te salutant!". Şi pe când corpurile lor goale cu muşchi elastici de oţel se încolăceau în asalturi şi apărări, de sub velum roşu de purpură cădea o ploaie de petale de trandafiri, iar din vase mari de bronz se ridica fumul mirodeniilor cari se ardeau ca să parfumeze aerul.

Iar când fiarele sfâşiau pe creştinii fără apărare, în circ se răspândea mirosul greu de fiară sălbatică, amestecat cu mirosul fad al sângelui viu...

*

...Privesc în sus. De un albastru de neinchipuit, cerul Italiei se desfăşoară limpede, aşa de clar şi aşa de înalt. Norii rari, albi ca zăpada au pierit, s'au topit; toată bolta este senină şi strălucitoare, iar soarele viu îşi risipeşte săgeţile lui calde, cari de două mii de ani aproape, de când bat pe Coloseu, au dat pietrelor o culoare de rugină.

P. ROBESCU

„PODU ILOAIE-HÂRLĂU"

Chiar în luna întâia, când s'a pus în circulaţie linia ferată Podu Iloaie-Hârlău, s'a 'ntâmplat să mă duc acasă, la Flămânzi. Am plecat din Iaşi la 10 dimineaţa cu acceleratul de Paşcani şi după un ceas am ajuns la Podul Iloaie unde m'am dat jos pentru a lua noul tren. Eram foarte mulţumit; mă plimbam prin faţa gării şi mă gândeam că de-acum o să mă pot duce mai des acasă, nu ca înainte când trebuia să mă duc pe la Tg.-Frumos iar de-acolo să fac 6 ore cu trăsura.

Văzând că vreo câţiva pasageri se 'ndreaptă spre trenul care odihnea departe de staţie, m'am luat după ei, începând să cercetez noul meu mijloc de transport. O maşină, mică, bătrână, abia ofta pe coşu-i înegrit de funingene; purta însă un frumos nume de letopiset pe coastă! Un singur vagon de lux: jumătate pentru clasa I, jumătate pentru clasa II. De altfel cum era în clasa I, aşa şi în a II-a; pe din afară doar de le deosebeai după o linie albă în partea din stânga şi două în partea din dreapta. Dela pământ şi până la platforma vagonului era mai mult de un metru; pentru uşurinţa urcatului te serveai de un fel de scară cu o singură treaptă. Totuşi fără să te aburce cineva era greu de suit; mai ales femeile şi cucoanele cu rochiile strâmte.

Un ţipet de copil şi trenul porni: hai-hai, hai-hai... Hodoronc-tronc, hodoronc-tronc... Parcă mergeam la cărăuşie. La 'nceput credeam că până ce se depărtează de târg merge aşa încet, cum iese la larg, trebuie s'o iuţească. Abia se depărta, parcă ar fi târâit vagoane încărcate cu pietre.

Trecem prin dreptul Erbicenilor. Privesc satul, număr casele, mi-aduc aminte de bădiţa Toader Muntenaşu la care poposeam în drumul meu spre Iaşi când mă ducea la şcoală Moş Ilac a Butnăriţei cu căruţa plină de usturoi că deabea trăgea harmăsarul, — o mârţoagă de n'o puteai scoate din trii-trii!...

Eşim la câmp; trecem pe lângă nişte bulgării şi văd cum cei dela clasa III-a sar jos şi cumpăr *harbuji* şi se târguesc şi iar se suie în tren...

După un ceas de drum vine şi conductorul: Unul cu nasul deşalat între sprincene, smolit la faţă ales anume parcă pentru un asemenea tren.

— «Bine, domnule, dar de ce merge aşa încet trenul»?

— «Linia nouă, cucoane... Terasamentul încă slab... până s'o mai aşeza, c'apoi i-om da noi vânt...

In sfârşit ajungem la staţie: Spinoasa! Aud conductorul: Spinoasa!... un minut!... M'aşi fi dat jos să văd şi eu ce-i prin prejur, dar ce e un minut? Abia te cobori şi: gataa!... Mă mulţumesc să deschid geamul şi să privesc. Gara, un canton nou, curat, cu două clopote în părete, ca doi ochelari şi cu un fel de apărătoare deasupra unuia, ca aripa unui evantail. Şeful c'o barbă neagră sprijinită 'n pept, cu ochii grămădiţi în fundul capului şi slab de parcă se hrănea cu pădureţe. Il urmăresc cum vorbeşte c[u] mecanicul, cu conductorul, cu cineva del[a] întâia, cu un evreu dela a treia... Apo[i] satul de-a-l tot urmări, mă uitai pe dealu[-]rile scăldate 'n aurul verii. Se zăria satul [;] acoperământul curţilor boereşti aşterne[a] o pată albă pe verdeaţa livezilor.

— Apui, poţi să-i dai drumul, spus[e] şeful, conductorului. Ceia ce venia: Dac[ă] vrei, poţi să-i dai drumul, dacă nu, poţ[i] să mai stai... Mă uit la ceas; trecuse 2[5] de minute!

Cu un cal bun, drumul acesta îl fac într'un ceas jumătate; noi, cu trenul, l-am făcut în două ceasuri şi trei sferturi...

După trei ani, astă iarnă la Crăciun m'am dus iar acasă. Mi-era dor să văd satul înzăpezit, cu casele albe ca nişte cuşmi ţigăi, s'aud răcnind băeţii cu ajunul: «O miii — ho-hooo!», să mănânc vărzări moldoveneşti, unse cu oloi, şi turte cu nucă şi cu julfă, — bune... bune cum numai mama mea ştie să le facă!...

In Podul-Iloaie dau peste acelaş tren, cu aceleaşi vagoane, cu aceiaşi maşină hărbuită şi acelaş conductor cu nasul deşalat între sprâncene. Mă sui în vagon şi până să plece trenul mă gândii: Acum după trei ani, de sigur că s'a învechit şi linia, s'a întărit şi terasamentul... Acuş sunt în Hârlău... Şi parcă o vedeam pe soră-mea în gară şi pe cumnatu-miu cum mă aşteaptă şi ce bucurie pe ei că m'am ţinut de cuvânt şi am venit!...

La unsprezece maşina se pune în mişcare. La început, hai-hai, hai hai, dar cum ieşi din târg se iuţi deabinelea. Dac'o ţinea tot aşa, mă gândeam iau prânzul la soră-mea în Hârlău.

Priveam ogoarele înveşmântate cu zăpadă, ponoarele în cari s'adăpostia troianul şi dealurile cu santinele de copaci. Peste întinderea albă gerul cernuse cristali. De asupra zăpezii soarele aprindea lumini de pietre scumpe. Sârmele de la telegraf, îmbrăcate în promoroacă, păreau fire groase de lână ţigae toarse dintr'un uriaş caer ascuns în largul zărilor.

Ca dintr'un vis frumos mă deşteaptă glasul conductorului. «Spinoasa!... un minut!...» O zguduitură puternică, zângănit de lanţuri şi trenul se opri. După ce privii puţin pe fereastră, m'am ghemuit într'un colţ şi cum nu dormisem de loc o noapte întreagă, am aţipit. M'am deşteptat când a pornit trenul. Mă uit la ceas: o oră şi 20 de minute a stat în gară! Supărat când trecu conductorul strigând «de la Spinoasa cine s'a mai suit!», îl întreb:

— Da bine, domnule, de ce-aţi stat aşa de mult aici? Un ceas şi 20 de minute!...

— Păcate, cucoane, păcate!... Mi-i lehamite capului... Mi-o ordonat domnu Şăf să-i cumpăr doi curcani, c'a treia zi di Crăciun îi patronul dumisale... Tăt satu am umblat, da undi-i chip să te-aprochii? Scunchi, scunchi, di mama focului...

Prânzul l'am perdut dar de-o mai mări viteza poate să mai scoată din întârziere. Mi se părea chiar că merge mai repede

SINGUR...

Pe subt ramuri înfrunzite
Imi plimb gândurile vagi...
Chipul tău mai drag răsare
Din noian de chipuri dragi.

Soarele ce râde 'n frunze
Horbotat e pe cărări ;
Ceru-albastru își întinde
Limpezimea lui spre zări...

De sus, glas de păsărele
Să visez nu-mi dă răgaz:
— Nu ne mai trezi, nebune,
Fără ea n'ai nici un haz!...

George CAIR

acuma de nu puteam număra stâlpii de telegraf.

— «Belcești!... un minut!...»

De aici s'a suit un preot, îmbrăcat bine, de iarnă, cu macferlan căptușit în piei de vulpi și căciulă dintr'o oaie. Intrarăm în vorbă. Mergea la Hârlău, îi zăcea preoteasa în spital.

Sfătuirăm despre vremea asta avară, despre semănăturile de toamnă, cari n'au de suferit fiind că pământul e bine acoperit, aflai că trăește rău cu primarul că are un dascăl bețiv, bun de nimica... Mă întrebă ce se mai aude pela București și la urmă îmi ceru o gazetă «proaspătă». Plictisit, începui să citesc și eu «mica publicitate» dela ziare și citii pagina a patra dela Dimineața, dela Minerva, dela Universul...

Trecură 15 minute, trecură 20, trecu jumătate de ceas și trenul nici gând să plece. Aveam, până acu, o întârziere de peste două ore! In sfârșit aud: «Gataa! Suiți în vagoane»!... Cine să se urce?

Conductorul veni să vadă biletul preotului.

— Bine, dom'le. da aici de ce-ați mai stat atâta? Tot vorba cu mecanicii?

— A, nu... o trimes domnu Șăf străjeru până 'n deal la Curte să 'ntrebe pe boeru dacă nu merge nimene la Hârlău... Străjeru bătrân, omătu mare... pân'o agiuns, pân' s'o 'ntors... ce ți-i a trece vremea?

Mă gândeam: biata soră-mea și cumnatu-miu! O fi 'nghețați de frig așteptându-mă!

In loc s'ajung la unu și jumătate, asfințitul îmbrobodea în maramă de mătasă zările, când am intrat în gara Hârlău. Sora și cumnatul îmi eșiră înainte. După ce ne'nbrățișarăm, îi întreb: Da știu c'ați avut ce aștepta?»

— Ași, răspunde cumnatu-miu, abia am sosit.

— Cum, n'ați venit dela unu jumătate?

— Ei, parcă noi nu știam cu ce tren vii!... Noi și când plecăm, dacă cumva întârziem și trenul e'n mișcare, facem semn cu mâna și-l oprește.

Când să plecăm aud pe șeful gării ocărând conductorul:

«Ce era dacă mai întârziai un ceas, două... că doar nu pierea lumea... Da' zi că n'ai vrut să mă sărvești și pace...»

Era vorba tot despre curcani!

D. IOV.

CRONICA DRAMATICĂ

Psihologie femenină: *Eroinele lui Alecsandri, Caragiale—Doamna Chiajna, Vidra, Doamna Clara și Ringala*

V

Voi înlătura chiar de la început ca zadarnică discuția în jurul lui *Vlaicu-Vodă*. E iscălit „A. Davila“ — e a d-lui A. Davila. Și pe urmă, lipsa de simț teatral și de creație internă din opera lui Odobescu ne împiedică să-i dăruim, fără altă dovadă, o dramă clădită cu meșteșug scenic și cu pătrundere a caracterelor. Nu-i mai puțin adevărat totuși, că între Doamna Chiajna și Clara Doamna sunt asemănări sufletești. Fără nuvela lui Odobescu, Doamna Clara n'ar fi fost clădită pe aceleași temelii psihologice.

Căci, după cum vom vedea, prin Clara Doamna, literatura română se mai îmbogățește cu o eroină lipsită de feminitate, în care inima e înlocuită prin minte, și jocul slobod al sentimentelor femeești printr'o bărbătească ambiție de a domni și de a țese intrigi politice... Ca și Chiajna și Vidra, Doamna Clara e tot o *mulier impotens*. S'ar crede că domnițele noastre obicinuiau să părăsească îndeletnicirile pașnice ale fusului și ale dragostei, spre a pune mâna pe busdugan și pe sceptrul domnesc. Un lucru totuși neadevărat. Vina e a lui Odobescu și a Doamnei Chiajna. Poate și a lui Shakespeare — mai ales în ceia ce privește pe Hasdeu. Dar Shakespeare nu plăsmuise numai pe Lady Macbeth, pe Gonerila și pe Regana — ci și pe plăpânda Ofelia, pe nevinovata Desdemona și pe buna Cordelia. In literatura noastră dramatică însă, nu găsim decât femei ambițioase și crude, diplomație și piezișe, în care îndrăsneala condottierului italian se unește cu istețimea lui Metternich. Dacă ne-am cunoaște trecutul numai din dramele istorice — l'am cunoaște foarte rău, de oarece scriitorii noștri s'au oprit la un fel de psihologie convențională.

* * *

Din *Vlaicu-Vodă* voi înlătura întreaga piesă spre a mă opri numai la Clara Doamna.

Chiajna fusese aprigă, crudă și nesățioasă de domnie; Vidra, numai ambițioasă; Clara Doamna e trufașă și tot odată și o minte realistă, uneltind intrigi, din anumite idei politice și religioase, pe care vrea să le înfăptuiască...

De la început i se vede însă mai mult trufia. E mama vitregă a unui domnitor slab și prefăcut, pe care îl strivește sub greutatea autorității de foastă soție de domn. Cu putință. Dar această trufie isbucnește în cuvinte atât de amarnice și de nedibace încât ne îndoim de destoinicia diplomatică a celui ce le rostește:

Eu, ce port și pentru tine mândra stemă basa-
[rabă,
Grea povară, pentru care biata-ți frunte e prea
[slabă;
Eu, ce sunt spre mântuirea ta ș'a'ntregului
[norod,
Eu, de viță palatină, eu soție de voevod,
Eu, eu, pavăza domniei, sufletul ce duce țara,
Eu, puterea, eu, stăpâna, în sfârșit, eu Doamna
[Clara...

Eu, eu și iar eu... Prea mulți „eu“. Biata femee se înăbușe sub năvala unei trufii bolnăvicioase. Și cine urcă atât de sus cărările mândriei, nu e departe și de nătângie. Infrângerea Doamnei era deci de prevăzut... In tot actul al doilea găsim o femee năprasnică, cu o psihologie masivă și fără mlădieri. Vrea să fie stăpână, nu prin cărările ascunse ale învăluirei femeești, ci prin silnicie și prin afirmația statornică a voinței ei:

...Azi, de pildă, poruncit'am, c'așa-mi place,

. . . .

Voi impune-a mea voință în potriva ori și cui,
Și te plâng, sărmane Vodă, dacă 'n loc d'o
[aliată
Vrei să vezi în Clara Doamna o stăpână ne'n-
[durată.

E drept că în fața ei găsește un Domn slab și prefăcut care, îndoindu-și mereu grumazul, i sporește încrederea de sine:

Că te vreau pe veci stăpână, 'naltă Doamnă,
[tot nu știi?
Sânt mai vârstnic de cât tine, totuși mumă
[vreau să-mi fii.

. . . .

Vreau să știe toată curtea, — astfel cred eu
[nemerit —
Că de sunt voivod, sunt totuși robul tău și rob
[smerit.

Dar ori cât ai știi că sub această supunere se ascunde o viclenie, situația e silnică. Rolurile sunt răsturnate, Clara Doamna e un adevarat bărbat a cărui psichologie nu se ridică uneori peste psihologia unei măciuci. Alteori însă se mai îndulcește, învăluindu-și loviturile în șiretenie și diplomație. După cum Chiajna își mărita fata cu bătrânul Andronic Cantacuzino, Clara e bucuroasă și ea să dea pe Anca lui Mircea, spre a zădărnici planurile politice ale lui Vlaicu. Pietroasa ei inimă se potolește, dar nu din dragoste adevărată ci din îndemnul lui Kaliany... Incercarea ne isbutindu-i, Clara trece de partea boerilor. După ce luptase o viață întreagă ca să-i doboare, nădăjduește să-și facă din ei o unealtă împotriva Voivodului. Temistocle se putea da pe mâna Perșilor și Napoleon pe mâna Englezilor, dar această amarnică dușmană a boerilor n'ar fi trebuit să fie atât de încrezătoare. Psichologia ei e în adevăr primitivă și impulsivă. Firește că boerii nu puteau fi înșelați așa de lesne. Când însuși Mircea respinge sarcina de a ucide pe Vlaicu, Clara Doamna îi aruncă în față:

Tu, m'ascultă, Basarabe:
Pentru frânele puterii mâinile ți-s încă slabe.

(către ceilalți)

Iar voi, suflete plăpânde, voi viteji? Niște
[mișei!

* * *

Ar fi, cred, de prisos să mai srărui asupra desfășurărei dramei. Se știe cum Clara Doamna se pregăti să-l ucidă pe Vodă, cum se strecură noaptea în odaia de culcare a Domnului. Fu însă prinsă. Se cunosc svârcolirile ei din actul al cincilea; iertarea lui Vlaicu și isbucni-rea Clarei:

Zici că m'ai iertat! Nu, Vlade, n'am de ce să-ți
[mulțumesc.

. . . .

Iacă ruga ce voi face pururi Domnului ceresc,
Din tot sufletul cu care te urăsc, da, te urăsc!

Clara fu închisă în mânăstirea Snagov. După cât o cunoaștem totuși, tremurăm pentru liniștea zilelor din urmă ale lui Vlaicu. Și-a crușat prea mult dușmanul!...

Ceiace ce mă oprește e numai psihologia eroinei, ambiția și trufia ei deslănțuite, uneltirile ei politice cu Ungurii prin Kaliany, amestecul ei până și în religia țării—îndeletniciri ce cad alături de psihologia obicinuită a femeei.

* * *

Despre *Ringala* d-lui Victor Eftimiu am scris prea de curând chiar în acest loc, pentru a mai stărui și acum. Ringala e și ea din rasa înaintașelo- ei Chiajna, Vidra și Clara Doamna. Pe lângă misticism femeesc, îi mai găsim în suflet aceiași virilitate în năzuințe: uneltește să statorniceascǎ catolicismul în Moldova, țese intrigi politice cu Polonii și că Svrdrigelo, se răsboește cu boerii țării, pătează prin fapte voluntare bătrânețele senine ale lui Alexandru cel bun. Și ea lunecă deci din adevărata noastră tradiție istorică și din cercul de aur al psihologiei femeești în făgașul unei psihologii convenționale.

E. LOVINESCU

CĂRŢI NOUI

Litaniile din bisericuţe

In bisericuţele literare se cântă mereu litanii, fiind că nimeni nu oficiază o slujbă creştinească cum se cuvine. Şi ca să nu bage de seamă asistenţii, fericiţi, că nu se face nimic, că nici un sacerdot nu ajunge vre-o dată până la săvârşirea marei taine a împreunării cu... sfântul Duh, se cântă în toate stranele şi pe toate tonurile aceiaşi litanie învechită şi adormitoare. Ne ocupăm de dânsa fiindcă şi *Flacăra* e recomandată atotputernicului în cele mai multe din versetele acestei monotone cântări literare — şi ne simţim datori să răspundem la imprecaţiuni şi sarcasme măcar cu simple constatări. E fără îndoială, mult mai modest, dar poate să fie şi ceva mai folositor pentru cine are urechi de auzit.

Bisericuţele literare sunt o necesitate a vieţii noastre literare, în cât nu le facem nici o incriminaţiune din aceia că există. Suntem un popor mic cu un număr foarte mic de producători intelectuali şi cu un număr — proporţional — şi mai mic de cititori. Câmpul de acţiune fiind atât de restrâns, nu rămâne loc de cât pentru o singură întreprindere, să zicem literară, de un anumit fel. Aceasta are nevoie să fie exclusivistă şi intolerantă ca să poată trăi, are nevoie să-şi exagereze credinţa despre propriile sale puteri şi să reducă ori cât de mult, valoarea celor ce ar putea-o concura. Cu asemenea elemente bisericuţa e gata ridicată.

Dacă am fi mulţi cititori şi am avea mulţi scriitori, aceştia ar putea face selecţii fireşti după afinităţile lor elective, şi ar creia grupări cari nu s'ar stânjeni unele pe altele într'un câmp de acţiune atât de larg. Am fi înţelegători şi toleranţi, am avea grijă să construim, fără nevoia de a nega şi a distruge. Dar lupta pentru viaţă în mediul nostru literar atât de confinat, se înfăţişează în aşa condiţiuni în cât simţim că fie ce metru cub de aer respirat de un altul e răpit din propria noastră subzistenţă şi de aci necesitatea primitivă şi foarte naturală, de a distruge viaţa altora pentru a întreţine viaţa noastră — atât de scumpă pentru fie care dintre noi...

De aceia bisericuţele sunt regulă şi spiritul de înţelegere şi toleranţă este pentru viaţa noastră literară un har foarte greu de dobândit.

Bisericuţele, aşa născute, au o organizaţie similară: un mare preot — definitiv şi infailibil — stă în fruntea lor. Unii sunt irascibili şi stăpânesc prin teroare, alţii sunt solemni şi cavernoşi şi stăpânesc prin gravitatea ritului, alţii sunt îngăduitori şi amabili, tocmai pentru că sunt mai convinşi de propria lor infailibilitate, alţii sunt nervoşi şi feminini, dar subjugă prin căldura avânturilor lor generoase... totuşi o trăsătură e comună acestor mari preoţi: au cele mai bune idei despre ei înşişi şi cele mai rele despre colegii lor de pontificat.

Serviciul divin constă în aceste bisericuţe din două părţi deopotrivă de preţioase: lauda de sine însuşi şi ponegrirea celorlalţi.

Prima parte nu e tocmai variată: litania se cântă în cinstea „programului", a „principiilor" şi a strălucitelor intenţii de viitor. Şi toţi au programe şi principii frumoase — căci acestea plutesc în cerul trandafiriu al posibilităţilor unde cu puţină imaginaţie şi cu oare care generozitate se poate creia lesne o minunată temelie teoretică pentru o operă viitoare care rămâne în lumea imaculată a intenţiilor bune. Dar preoţii, dascălii şi cei cari ţin isonul în bisericuţă confundă — din naivitate... — frumuseţea intenţiei cu realizarea săvârşită şi ridică osanale, mândre şi pline de încredere, „activităţii" rămase în frumoasele intenţii imaculate...

E atât de uşor să dăm exemple de această iluzie a celor ce stau în atmosfera bisericuţii, în cât lăsăm fanteziei cititorilor noştri să măsoare, după alegere, drumul dela cutare program până la respectiva realizare de fapt.

A doua parte a serviciului divin, şi partea cea mai gustată, este — cer iertare cititorilor care nu sunt deprinşi cu eleganţele vieţii literare — „înjurătura" concurenţilor.

Acesta e termenul convenit şi consacrat pentru orice fie de „polemici" fie ele cât de... virile, fie cât de dulci şi de parfumate *à l'eau de rose*. In serviciul divin din bisericuţă această îndeletnicire literară are de scop de a face pe fericiţii bine credincioşi să se convingă că înţelepciunea şi frumuseţea lumii au fugit dela celelalte bisericuţe pentru a se aduna numai acolo unde se îngână litania cea mai ortodoxă. „Critica" aceasta, — ca să fim cuviincioşi — se manifestă numai printr'un dispreţ suveran pentru tot ce e în afară de zidurile bisericuţii; alte ori printr'o ironie necruţătoare şi fără alegere şi câte odată printr'o negare totală a conţinutului bisericuţii vecine, în numele şi pe temeiul principiilor ai căror unici beneficiari sunt sacerdoţii ordoxiei... Toţi au dreptate. Dar se întâmplă un lucru curios: Acelaş lucru, văzut la vecin, este în întregime detestabil; intrat — în propria bisericuţă, se schimbă ca printr'un miraculos elixir şi capătă toate farmecele artei celei mai noui, mai profunde, mai etc. etc.

Astfel două reviste, dintre cele mai însemnate, care au specialitatea de a publica „aiurări de om bolnav" drept ultima expresie a artei contimporane, se ceartă şi se tratează cu dispreţ, fiecare susţinând că numai ale sale sunt autentice şi brevetate — deşi evoluatele producţiuni sunt perfect ungibile între ele.

O revistă craioveană care, ca literatură, nu publică de cât producţii ale unor scriitori care scriu, au scris sau n'au putut să scrie la *Flacăra* — servindu-le într'un sos a cărui originalitate nu i-o contestăm — nu lasă să treacă săptămână dela Dumnezeu, fără să nu vorbească cu mare dispreţ de *Flacăra* şi s'o cenzureze dela mare înălţime şi s'o amendeze cu mare gravitate.

Iată două cazuri de diformare spirituală, produsă de viaţa confinată între zidurile bisericuţii. Fiindcă bisericuţele sunt la noi un lucru necesar, ne mulţumim să facem constatări, cu totul obiective şi numai prin aceasta interesante. Dar dacă constatările exacte pot servi la ceva, acestea ar putea să servească la inspiraţia unui singur sfat pentru oficianţii din bisericuţe: să se uite mai mult la opera reală pe care o săvârşesc ei şi mai puţin la ce nu face sau face rău vecinul.

Căci şi aceasta e o condiţiune indispensabilă pentru progres.

C. Sp. HASNAŞ

ECOURI

Noul roman al M. S. Regina Maria este o „poveste în umbră şi lumină", o carte de imagini, un prilej de înălţare sufletească. El va apare în curând în în editura **Flacăra.**

Cititorii **Flacării** *au fericirea de a cunoaşte cei dintâi câteva pagini din această „poveste", cu înţeles adânc.*

—

Vissarion şi judecătorii.—Un magistrat—căruia îi mulţumim pentru grija cu care vrea să ne scutească de o eroare — ne trimite câteva observaţii juridice asupra nuvelii d-lui *I. C. Vissarion* din numărul penultim al *Flacării: „Fetii Logofeţii"*. Inregistrăm cu interes aceste observaţii:

„Din punct de vedere legal. d-l Vissarion spune în nuvela d-sale numai enormităţi.

1. Procesul în chestiune e relativ la rămăşiţi de munci agricole şi arendaşul trebuie să se prezinte la judecată spre a dobândi hotărâri judecătoreşti pentru executarea acelor liste deja rămase definitive prin necontestare. Neexact *căci listele de rămăşiţe rămase definitive se execută direct prin Percepţie după ordinul judecătorului. 2. Procesul se judecă la reşedinţa judecătoriei, unde ţăranii vin pe drum pe jos, în timp ce arendaşul îi stropeşte cu noroiul trăsurei în care se răsfaţă.* Neadevărat, *de oare-ce afacerile agricole se judecă nu la reşedinţa judecătoriei, dar la primăriile comunelor respective. 3. Arendaşul are avocal, iar ţăranul ba.* Nu se poate, *căci în afacerile agricole nu au ce căuta avocaţii, oficiul lor trebuind să-l facă judecătorul.*

Din punct de vedere moral şi social, mă întreb în ce parte a ţărei româneşti văzut-a d-l Vissarion judecători de specia celui pe care îl schiţează, hrăpăreţ, hatârgiu şi care să facă „haz după dosar", atunci când avocatul unui arendaş batjocoreşte în mod neomenos pe nenorocitul ţăran care are dreptate? Şi dacă într'adevăr d-sa a văzut un asemenea caz unic, el este un monstru, şi ar trebui de îndată denunţat Ministrului dreptăţei.,.

Mulţumind de ospitalitate, vă rog Domnule Director, să credeţi în sinceritatea sentimentelor mele".

Eugen Petit
Judecător tribunalul Fălciu

Dacă Vissarion ar fi fost un naturalist în felul documentatului Zola, învinuirea din aceste observaţii ar fi fost foarte gravă pentru d-l Vissarion însă e un impresionist şi dacă impresia lui are un temeiu general de adevăr şi este redată cu putere de evocaţiune, el poate fi mulţumit din punctul său de vedere literar.

Cu atât mai mult dacă nuvela se referă la o stare de lucruri anterioară lui 1907.

—

Cultura românească în cifre.— *Academia Română* publică foarte interesanta sa statistică anuală asupra publicaţiilor periodice şi atelierelor grafice din România şi dela Românii de peste hotar. Spicuim din această statistică câteva din cifrele cele mai semnificative.

Publicaţiile cele mai numeroase sunt cele politice: 300 în toată ţara, dintre care numai în Bucureşti sunt 25 zilnice, 17 săptămânale şi 21 bimensuale. Apoi sunt cele economice: 86; cele juridice: 54; cele ştiinţifice: 38; cele literare: 37; cele bisericeşti şi didactice: 30; cele militare: 20; cele geografice-istorice: 8 şi în sfârşit cele umoristice şi pornografice (?): 6.

In total sunt în România 635 publicaţii periodice.

Curiozităţi: Există o publicaţie turcească la Medgidia, una albaneză la Bucureşti şi una umoristică (sau pornografică ?) la Tulcea.

Ateliere grafice sunt, în total, 254.

Românii de peste hotar au:

In Ungaria 36 publicaţii periodice, dintre care 12 politice; cei din Bucovina 8, dintre care 3 politice; cei din Basarabia 3; cei din Grecia 1 şi cei din America 7.

Aceste cifre sunt destul de sugestive şi de triste, ca să nu mai aibă nevoie de nici un comentar.

—

Antologie umoristică.—In „Biblioteca secundară" a Casei Şcoalelor a apărut, sub titlul de *„Umorul Românesc"* o antologie din scriitorii noştri care au cultivat genul umoristic. Autorul antologiei, d. *P. Locusteanu*, a precedat bucăţile alese din fiecare scriitor de o schiţă critică asupra caracterului general al operii sale umoristice şi întreaga culegere de o introduce în care studiază în general umorul românesc.

Vom reveni asupra acestei interesante culegeri.

—

Din publicaţiile „Revistei Infanteriei" a apărut *Şcoala Nouă*, de Locotenent *C. Panait*, o interesantă colecţie de studii asupra educaţiei în general; a educaţiei militare în deosebi.

ANUL IV
No. 37

FLACĂRA

27 IUNIE
1915

ABONAMENTE:
In ţară: lei 6 pe an; 7 lei când se achită prin incasator. Pentru învăţători şi preoţi săteşti: lei 5 pe an
NUMĂRUL 15 BANI
TELEFON 41/7

LITERARĂ .·. ARTISTICĂ .·. SOCIALĂ
APARE SÂMBĂTA
DIRECTOR: CONSTANTIN BANU

ABONAMENTE:
Peste munţi: coroane 8 pe an; pentru preoţi şi învăţători coroane 6.50 pe an
In străinătate: 10 lei pe an
REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA: Bucureşti
Str. Câmpineanu, 40

EROII BELGIEI

In atmosfera de materialism care ne copleşeşte, în mijlocul economismului socialist şi celui burghez care au isgonit din câmpul politic toate principiile, afară de cele inspirate de M. S. Stomacul, Belgia apare ca o supremă protestare insângerată, împotriva insultei ce se face omenirii de prea multe decenii. Vorbiam cu o gravitate de doctrinari infailibili despre «primatul factorului economic», despre origina economică a luptelor politice — «de clasă» — şi a celor internaţionale — «de debuşeuri» — şi despre necesitatea reformelor economice, drept ultimă manifestare a idealismului politic.

Vorbiam cu gravitate de toate aceste şi le ascultam, răbdători, de la alţii, păstrând însă în tainiţa celor mai preţioase gânduri o urmă de îndoială mântuitoare:

— Să nu fie de cât atât? Pentru aceasta trăesc şi mor oamenii? Iar doctrinarii burghezi ca şi cei socialişti — tot atât de burghezi prin mentalitatea lor — ne repetau până dincolo de saturaţie, că orizontul politic şi cel cultural se mărgineşte aici.

A trebuit să vie jertfa sublimă a Belgiei pentru ca să ne smulgă din aceste visuri burgheze şi să ne descopere de o dată, în fulgerarea incendiilor din vechea Flandră — Louvain, Malines, Charleroi, Liége — în ţipătul din urmă al victimelor nevinovate, în exilul unei regine şi ruina unei civilizaţii de veacuri, că oamenii mai trăiesc şi mor şi din alte îndemnuri de cât din îndemnul M. S. Stomacului.

Belgia a înălţat sufletul omenirii întregi şi a făcut să retrăiască în economismul nostru unul din acele avânturi — fără de care încetăm de a fi oameni. Libertate! Iată pentru ce au trăit şi mor Belgienii.

Economiştii lor ar fi putut să demonstreze cu un lux de argumente extrem de convingătoare că Belgia nu trebuie să-şi primejduiască interesele sale acceptând acest războiu ale cărui proporţii şi durată nu erau greu de prevăzut; ba încă ar fi fost în măsură să arate — dacă ar fi avut vre-o *«Moldovă»* realistă şi în ţara lor — că bogăţia Belgiei nu ar fi avut de cât să sporească, dacă Belgia ar fi intrat în «confederaţia» statelor germane, dacă Anvers ar fi devenit al doilea mare centru de respiraţie a vieţii economice germane şi, dacă, în sfârşit, capitalurile germane — şi astăzi foarte numeroase — ar fi venit în şi mai mare abundenţă să fructifice pământul şi munca Belgienilor. Şi aceşti gravi economişti — dacă ar fi apărut şi în Belgia o *«Moldovă»* oarecare — s'ar fi crezut purtătorii de cuvânt ai înţelepciunii supreme, ar fi privit printr'un monoclu dispreţuitor pe profanii care îndrăznesc să vorbească de idealuri şi alte asemenea neeconomice sofisme, ar fi socotit că au făcut cel mai

Fugarii. ..

mare bine poporului belgian, păstrându-i intactă bogăţia, ba încă sporindu-i-o prin afacerile pe care negustorii «inteligenţi» ştiu să le întâlnească norocoase în totdeauna în vreme de războiu...

Şi totuşi Belgienii, şi împotriva teoriilor unui dogmatic — să-i zicem Gherea — care îşi clădeşte idealul din sporirea bogăţiei noastre industriale şi agricole, şi împotriva celor ale altui dogmatic — să zicem P. P. Carp, atât de aproape ca mentalitate economistă de cel dintâi — care vede unica noastră raţiune de a fi în liberul export prin Dardanele al produselor muncii neoiobagilor depe ogoarele româneşti, împotriva tuturor acelora care voiau să ne convingă că umanitatea nu e de cât un stomac nemuritor, transmis din generaţie în generaţie, Belgienii.... au primit războiul cu toate jertfele lui.

Impotriva materialismului economic, fie socialist, fie burghez — înduşmăniţi ca

fraţii ce nu se recunosc — Belgienii au ilustrat cu sângele lor necesităţile ideale ale omenirii. Pentru acest dar de uriaşi făcut unui secol de pitici miopi, ei merită gloria nemuritoare a tuturor profeţilor unui ideal. Pe când savanţii doctori dela Berlin îşi potriveau cu gravitate tonul ca să demonstreze necesitatea expanziunii economice a poporului german, dreptul la brană al supuşilor Kaiserului, care pentru aceasta, avea datoria să-i organizeze într'o admirabilă bandă cu deviza: *Macht geht vor Recht*, şi în timp ce nu mai puţin savanţii ingineri ai lui Krupp construiau colosalele mortiere cu care să svârlă în aer *«rasch»* primăria din Louvain şi catedrala din Malines şi halele din Ypres — Belgienii îşi vedeau în linişte de munca din ţara lor plină ca un stup, apăraţi de «petecul de hârtie» pe care îşi puseseră semnătura şi ei şi vecinii. Când însă petecul de hârtie a fost rupt cu un gest de dispreţ atât de brutal, Belgienii au redevenit eroii libertăţii din vremea lui Filip al II-lea sau a lui Ludovic al XIV-lea şi au făcut onoare tradiţiei, şi semnăturii regelui lor.

Ţara lor, veche de şeapte veacuri, a fost pustiită «metodic», poporul belgian trăieşte astăzi ca într'o imensă închisoare inchizitorială, *Statul* belgian a plecat în exil pe pământul francez, Regele şi Regina — eroice evocări ale Regelui şi Reginei Prusiei după Jena — rătăcesc încă printre tranşeele belgiene de pe acea şuviţă de dune care mai e încă Belgia liberă; dar nimeni nu se plânge, căci toţi sunt susţinuţi de credinţa că şi-au făcut datoria, către trecutul lor de libertate, către cuvântul dat, către umanitate.

Eroii Belgiei au înălţat sufletul veacului în care trăim şi, din punct de vedere moral, au dat omenirii o pildă sublimă, ca şi cea dela Termopile şi dela Maraton.

AL. ŞERBAN

□ □ □

CÂNTEC

Vezi două stele s'au desprins din zări
Rămâi în prag şi le pândeşte sborul
Vin rătăcite peste ţări şi mări
Pe drumuri nebătute cu piciorul.

Ele sunt visul — şi dorinţa mea;
Azi nu le mai dă soarele căldură
Şi cine ştie unde vor cădea
Două bucăţi netrebnice de sgură,

Maria CUNŢAN

TÂNARUL SCULPTOR

Toţi cei la care tânărul sculptor
Cu dragoste şi teamă se gândise,
Ca să le-arate-al paşilor lui zor
Şi 'ntruchiparea multelor lui vise,

L'au râs or au tăcut nemulţumiţi.
El a 'nţeles atunci că n'are harul,
Că nu'i din cei de-apururea meniţi
Să înoiască vremilor tiparul.

«Sânt multe feluri de 'ndeletniciri;
— L'a sfătuit amarnica tristeţe —
Cu multă râvnă, fără amăgiri,
Vei fi un om! în stare să înveţe!...»

Trecură ani. Era într'un apus
De liniştită zi de sărbătoare;
Iar omul meu şedea pe gânduri dus
Şi cu privirea 'n gol adâncitoare.

O, el ştia că nu e dăruit
Cu sfântul Duh al operei de artă;
Că nu'i destul: frumos să fi gândit, —
Ci mâna ta dibace să împartă,

Pe-un chip de om în marmură tăiat:
Căldura şi lăuntrica mişcare;
Şi ce folos un om dacă-ai creiat,
Când nu rosteşti prin el o cugetare?

Pe treptele eternei frumuseţi
Venise, tânăr harnic, să se 'nchine;
Dar ea, secerătoarea de vieţi,
I-a sugrumat, cu mâinile'i divine,

Nădejdea că putea-va vre-odat'
Să fure taina graţiilor sale;
Şi el s'a dus atâta de schimbat,
Printr'un amurg, cu noaptea neagră 'n cale!

Şi 'n ochii lui lua formă pe deplin
Haina, ucigaşa Frumuseţe;
Inchipuia al victimelor chin,
Pe cei chemaţi, grăbiţi să se răsfeţe

Sau plini de griji, cu ochiul scrutător.
Şi Ea trona, înaltă, strivitoare,
Cu un surâs viclean şi 'mbietor,
Cu trupul plin de poftă robitoare.

Purtând în cuget, fără de răgaz,
Icoana Frumuseţii plăsmuite,
In pacea lui lovea ca un talaz,
Inlocuind gândiri obişnuite.

I se sculpta în faţă; se părea
Că mâna lui cu dalta o desgroapă
Din lespede de marmoră; când ea
Ii vieţuia închisă sub pleoapă.

Şi îl muncea o teamă necurmat:
Că poate nu e el născocitorul!
Şi ros de îndoială, a cercetat,
Şi ne'ndrăzneţ şi trist era sculptorul!

Dar primul bloc de marmoră lovit, —
Deprins cu neisbânda şi tăcerea,
Artistul învie neobosit,
Găsind în sine toată mângâerea!

V. DEMETRIUS

DIN DRUMUL VIEŢEI

— ÎNSEMNĂRI —

Femeia nu e rea, nu e prefăcută, nici mincinoasă, nici şireată... E ce o silim noi să fie.

Ea nu începe să se dea altuia nici din plăcere, nici din patimă, ci pe urma unor mari avarii sufleteşti.

*

Oricât ar trăi în femeie dorinţa de a stăpâni, ea păstrează dispreţ bărbatului care i se umileşte.

*

Nu nesocotiţi pe proşti ci studiaţi-i şi încă cu luare aminte.

Natura e largă în compensaţii.

*

Femeia fiind un mare copil, ea caută de multe ori braţele amantului ca să poată plânge mai în voie.

*

Iubirea inspiră pe poeţi, dă aripi cugetărei, avânt frumosului şi lirism artiştilor, dar tot ea sporeşte numărul alcoolicilor, băutorilor de opium şi ucigaşilor.

*

Sensaţiunile primei copilării mi s'au pierdut în negura vremei. Amintirea uneia singure o gust parcă şi acum: de câte ori mă lua în braţe o femeie frumoasă, mă lipeam de ea şi închideam ochii, cuprins de un bine neînţeles...

*

Femeile sunt ca otrăvurile: din ele ese şi moartea şi unele medicamente cari ne smulg morţei.

*

Viaţa grea şi-o face omul singur.

Starea în care ne găsim, oricât de vitregă ne pare, s'ar fi putut înlătura deam fi avut puţină prevedere la vreme.

Destinul, pe umerii căruia ne-am deprins să aruncăm toată greutatea răspunderei, e un cuvânt fără sens, născocit ca la umbra lui să ne putem preface din vinovaţi în victime.

*

Tot aceiaşi mulţumire simţi şi când începi să iubeşti o femeie, şi când te convingi că poţi să o uiţi.

George CAIR

□ □ □

IN CUIBUL LOR

Nişte treburi m'au făcut să calc pragul „biuroului de informaţiuni" al Casei „Kraft et C-nie" — o veche firmă germană care face gheşefturi de milioane la noi în ţară şi 'n tot Orientul.

Domnul Leopold Kraft-junior, reprezentantul Societăţii, e cetăţean român, iar funcţionarii Casei sunt numai nemţi şi evrei.

Am intrat într'o sală mare în care încăpeau, în voie, zece biurouri din care două erau „sistem american". Când am deschis uşa, m'au privit, de sub frunţi încruntate de socoteli, mai multe perechi de ochelari. Tocmai când mă gândeam cui să-i vorbesc de afacerea mea, mă pomenii chemat pe nume şi îndată văzui, îndreptându-se spre mine, o faţă cunoscută. Era un domn Bekman cu care m'am întâlnit, de câte-va ori, la vânătoare în împrejurimile Bucureştilor. Inainte să mă întrebe ce caut acolo, se crezu dator să mă recomande colegilor lui. Am strâns câteva mâini şi am aflat că cei doi domni, cari ocupau biurourile „sistem american", erau procurişti şi se numeau: Rautemberg şi Müller. Ceilalţi erau comptabili sau expeditori şi numele lor se sfârşea în „berg", „blum" sau „man".

Cum pe timpurile astea grele, afacerile stagnează, chiar şi comptabilii lui Kraft, au tot timpul să discute politică internă şi externă. I-am găsit mai pe toţi cu câte o gazetă pe masă, şi, fiind-că amicul Bekman mai ţinea în mână ziarul „Ziua", am îndrăznit să glumesc:

— Cum, d-le Bekman, citeşti „Ziua"... ziua 'nameaza mare?

— Şi de ce să n'o citesc!?—mă întrebă foarte mirat funcţionarul lui *„Kraft et C-nie"*.

N'am avut timp să-i răspund: Procuristul Rautemberg, scoţându-şi ochelarii depe nas, se amestecă în vorbă nepoftit:

— Şi eu citesc „Ziua" regulat. In fiecare zi, o citesc... Şi dumneata ai s'o citeşti...

— De ce?

— Ai s'o citeşti — urmă serios domnu Rautemberg — pentru că ziarul ăsta are s'ajungă *Monitorul Oficial* al nostru... şi dumneata ai să umbli cu el în buzunar...

— Şi dece o să umblu cu el în buzunar?...

— Ca să te prefaci că-l citeşti, când ai să treci pe la „Capşa", că acolo are să intre numai ofiţerii austriaci!...

Cu un uşor tremur în glas pe care nu-l putui opri, întrebai:

— Şi de unde o ştii asta, domnule Rautemberg?

Bekman sări în ajutorul lui:

— El să nu ştie!... Il cunoşti pe Hennevöghel?...

— Nu-l cunosc!... Am auzit însă de el...

— Ei bine, domnu Rautemberg e prietenul lui...

— Şi încă bun — se mândri Rautemberg — Vezi, dela el eu ştiu tot ce se petrece în diplomaţia noastră... Pentru că el este prieten şi cu Czernin şi cu Von dem Busche... Şi dumneata cred că ştii că ăştia doi dictează acum... Tot ce vrea să facă Von dem Busche, face!...

Şi Rautemberg vorbia cu atâta convingere şi siguranţă, că nici n'am găsit un cuvânt de protestare. Se vede însă că eram aşa de schimbat la faţă, încât cellalt procurist, domnu Müller, se crezu dator să intervie, şi, sub cuvânt că 'mi ia apărarea, 'i spuse colegului, prefăcându-se că-l dojeneşte:

— Ce vorbeşti fleacuri Rautemberg!... Tu nu ştii că România intră în acţiune?

Atunci, din celalt colţ al biuroului, un roşcat, cu capul rotund ca o tărtăcuţă, strigă:

— Da, intră România!... O să intre... în *gourǎ* de *şorec!..*

La vorbele astea, toate feţele se încreţiră de mulţumire ca şi când, în clipa ceia, ar fi venit vestea că firma *„Kraft et C-nie"* a făcut un mare gheşeft.

Niciodată, nu m'am simţit aşa de mic şi de umilit, şi niciodată n'am avut prilejul să mă văd aşa de laş şi de neputincios. Dar chiar dacă n'aşi fi fost un laş, ce le-aşi fi putut face?... Ce le-aşi fi putut spune lor, acolo, în cuibul lor?!... Fără îndoială, răzvrătirea mea i-ar fi făcut să râdă, să râdă pe înfundate, dar să râdă, să-şi ascundă faţa lor şireată în registrele lor pline de socoteli şi afaceri. Ca să-mi ascund laşitatea, m'am prefăcut că n'am înţeles spiritul comptabilului, şi ca s'o curm mai repede, l'am întrebat cât m'ar costa instalaţia unui *Watter-Closet*, deşi venisem să comand un butoi de ciment.

Când am ajuns în sgomotul stradei, 'mi ţiuiau urechile şi aveam nălucirea că, în clipa ceia, călcam pe un pământ străin, pe unde n'am mai trecut niciodată.

Abia aşteptam să întâlnesc câţi-va prieteni, să le mărturisesc purtarea mea atât de laşă faţă de îndrăzneala unui puchinos de comptabil neamţ. Mi-aşi fi uşurat puţin conştiinţa, cum şi-o uşurează un criminal după mărturisirea faptei. Dar n'am întâlnit pe nimeni, în drumul meu. A trebuit să intru într'o cafenea. Da, cum s'a nimerit: Mai toate mesele erau prinse de muşterii nemţi cari vorbeau tare în limba lor, sau citiau, cu lăcomie, gazete cu slove ce nu seamănă de loc cu slova noastră. Tocmai în fund, am descoperit, la o masă lungă, câţi-va cunoscuţi. Mi-a mai venit curajul. Când m'am apropiat, nimeni nu m'a băgat în seamă: Ascultau cu toţii, cu sfinţenie, la spusele unui profesor de chimie, un bărbat de talia d-rului Fischer, cu funtea bulbucată şi lucie ca vasul-rezervor al unui alambic. Chimistul tocmai destila o cugetare:

— ...Şi de asta, noi românii, datorim existenţa noastră, poporului german...

Al. CAZABAN

DOMVS TACITVRNA

II

Şi astfel, zi cu zi, mai rece,
Mai îngheţat, tăcutul soare
Salută aleele 'mpietrite
Şi statuele 'ntrebătoare.

Arareori bătrâna scară,
Cioplită'n marmoră curată,
Irumpe'n cântec sub frontonul
Ce pare o liră răsturnată.

Indoliatele coline
Se mistue în depărtare
Şi-oceanul nopţii-acelaşi curge
Cu praf de stele căzătoare.

Dar toate s'ar schimba prin farmec,
Ar prinde glas statuea rece,
Răsuflul vieţii, peste parcuri
Reînviindu-le, ar trece

Şi'n imnuri attice fântâna
Ar isbucni cântând la soare;
Ar înverzi din nou pe dealuri
Nemângâiatele răzoare;

Ar învia din nou palatul,
Ferestrele i-s'ar deschide
Şi-ar fulgera voioase'n lună
Uşorii, dalele numide —

Dacă o clipă şi-ar întinde
Diana auritu-i arc,
Şi tu fecioară, dac'o dată
De sus te-ai coborî în parc.

Ion Al-GEORGE

FIGURI CONTIMPORANE

„LE POILU“

E soldatul francez din tranşeie, *bărbosul*, ars de soare, de ger şi de vânt, care de unsprezece luni apără pământul şi sufletul Franţei.

Venit din cine ştie ce colţ al ţării, cu mentalitate atât de deosebită de a compatrioţilor săi, cu idealuri iarăş tot atât de deosebite, *le poilu* este astăzi, pe lungul front de la Marea Nordului până în munţii Elveţiei, acelaş soldat hotărât şi dispreţuitor de moarte, acelaş primitiv care trăieşte în bordeie de pământ stropite de şrapnele, acelaş patriot înflăcărat, care, chiar când nu ştie să cânte, sub ploaia de gloanţe, de cât *Internaţionala*, ştie să moară pentru libertatea patriei franceze.

Le poilu este simbolul Franţei de astăzi, regretul celei de ieri şi, poate, încă sprijinul celei de mâine.

Le poilu a fost cândva stâlp de *cabarets*, sau *dandy* la modă — „operă croitorească şi în spirit şi în haină“ — sau om cu viaţă nesigură, ţesută din nu se ştie ce, dar având aparenţa unei continui vânători de plăceri; a fost produsul cel mai expresiv al unei societăţi obosite de propriile sale rafinamente; a fost ceeace făcea strălucirea superficială şi compromiţătoare a marilor oraşe franceze.

Iar astăzi „bărbosul“ stă la veghie nopţi întregi în bordeie de troglodit, în cântecul obuzelor sau în cel, nu mai puţin aspru al tovarăşilor de veghiere......

Altădată a fost *le poilu* şi sindicalist bătăios, de al cărui umanitarism rău înţeles a avut să sufere atâta apărarea Franţei. Pe atunci războiul îi apărea drept cea mai mare crimă, cazarma era o puşcărie şi ofiţerii erau nişte tirani brutali. Pe când la Berlin era elita cea mai lustruită a societăţii, la Paris, din cauza acestui „umanitarism“, ofiţerul nu se putea arăta în public fără să nu dea loc la cele mai puţin amabile manifestaţii; pe când la Berlin cele mai preţioase energii morale şi materiale ale naţiunii erau întrebuinţate pentru fabricarea de tunuri irezistibile, de munţi de obuze şi de enorme Zeppelinuri, la Paris se fabricau ideologii de înfrăţire universală şi creditele militare, ciuntite, abia puteau să treacă...

Acum sindicalistul de altădată îşi dă şi sângele pentru Patrie, jură în numele ofiţerului său viteaz şi vede în triumful armatelor franceze triumful umanităţii însăşi. Câtă schimbare!

Le poilu, fost altădată un om neinsemnat sau chiar dăunător, este astăzi un soldat al libertăţii şi al idealului.

Ridicul, deşi eroic, cum e în noua lui postură, *le poilu* e făuritorul sufletului nostru de mâine.

C. P.

☐ ☐ ☐

CHARLES PÉGUY

şi influenţa lui asupra literaturii italiene

– FRAGMENT –

I

Lupta contra tradiţiunii literare

A scrie despre literatură în condiţiunile politice actuale nu e nici prea uşor nici prea plăcut – când pe câmpurile de luptă din Franţa şi din Galiţia, tinerimea a cinci mari naţiuni, care într'un fel sau altul au dreptul de a figura în istoria civilizaţiei, cade secerată de mitralii şi universităţile Europei sunt aproape pustii. O atmosferă grea ne apasă. La lumina oraşelor incendiate şi în sunetul obuzelor de 420 e greu să visezi la Dante sau la Petrarca şi să studiezi frumuseţea şi graţia Beatricei sau a Laurei. O singură figură feminină răsare spontană în fantasia noastră, şi nu e figura unei inspiratoare de madrigale ci a unei făptuitoare de istorie, a unei eroine care trece într'adevăr de măsura omenească, în cât istoria devine legendă şi păstoriţa arsă pe rug ca vrăjitoare e apoi înălţată pe altare.

Slăvită fie peste veacuri fecioara din Orléans, slăvit fie acela care, după ce a cântat-o cu inimă curată şi sinceră inspiraţie, a căzut în cele dintâi rânduri franceze, fulgerat de plumbul german, încoronând astfel în chip demn cu floarea eroilor antici o vieaţă de luptă şi de ideal. Am în minte pe Charles Péguy, neobositul muncitor din Rue dela Sorbonne, apostolul revistei *Les Cahiers de la quinzaine*, descoperitorul lui Romain Rolland, al lui Paul Claudel, colaboratorul pe alt ogor al lui Francis Jammes şi al lui André Gide, omul care într'o vorbă rezuma în ochii tinerii literaturi italiene tot ce a putut produce mai bun, mai nobil şi mai înalt Franţa nemuritoare a *Cântecului lui Roland* şi a Joanei d'Arc, a lui Baillard şi a lui Francisc I, a lui Corneille şi a lui Victor Hugo – în timp ce în *cabareturile* din Montmartre blonzii fii ai Germaniei vecine profetizau în faţa halbelor goale sfârşitul naţiunei rivale şi îşi frecau mâinile gândindu-se la energia potenţială a obuzelor lor explosive, prea mare poate pentru un popor de degeraţi şi de pervertiţi... Aş vrea să scriu despre această Franţă necunoscută, despre această literatură de ideal şi de luptă, punând-o în legătură cu curentele noui ale literaturii italiene insistând asupra lui Péguy şi a ceeace s'a numit în Italia *Il Péguysmo*.

Există şi în Italia în adevăr o literatură nouă, echivalentă dacă nu egală cu acea din *Cahiers de la Quinzaine* şi din *La Nouvelle Revue Française*. Deosebirea stă în aceia că noua literatură italiană nu are nevoie pentru a fi idealistă să fie catolică în felul *Cameloţilor Regelui* şi nici, pentru fi căutată pe piaţa literară, nu are nevoie de atâta simbolism, decadentism, primitivism care trec aproape neobservate în Gide, supără nu-

mai rareori în Péguy, se învederează în Claudel, în care uneori artificiul ajunge să ucidă aproape pe artist.

Literatura nouă italiană se înfăţişează nu în felul celei franceze, ca o *evoluţiune* a vechilor forme decăzute, ci mai curând ca o *revoluţiune* care neagă trecutul antic şi recent şi, dispreţuind vechile forme tradiţionale, caută o cale cu perspectivă nouă în actualitatea imediată şi în sinceritate. Cel ce ar vrea să caute pe premergătorii unei asemenea şcoale ar trebui să ajungă până în secolul al XVIII-lea în care controversa dintre «antici şi moderni» se desleagă uneori, ca în Tassoni, printr'o luptă împotriva tradiţiunii, şi poate nu ar fi inutil să se înalţe până în secolul al XV-lea la polemicele acelor umanişti (Leonardo Bruni şi Ficino) care combătură întrebuinţarea exclusivă a limbei latine şi preţuiră după merit literatura «vulgară». Dante însuşi, când scrie în italieneşte *Divina Comedie* şi când în *Convivio* se ridică împotriva «oamenilor răi din Italia, care laudă graiul altora şi îl dispreţuiesc pe al lor», simte nevoia de a rupe cu tradiţia şi a da o formă nouă nouii arte creştine. Dar, fără a ajunge atât de departe în trecut, cele dintâi încercări de a se elibera, mai cu seamă în poezie, de stilul tradiţional (prin care în Italia o terţină nu poate să fie decât în felul lui Dante, un sonet nu poate să fie decât în felul lui Petrarca, o octavă nu poate să fie decât în felul lui Ariosto) au fost făcute la Milan de Betteloni şi Praga.

Chiar dacă nu au avut curajul de a renova în tot şi peste orice limită, au avut grijă să reînoiască metrii în care întipărirea marilor artişti care le-au tratat e atât de adâncă, că oricât de variat ar fi metalul care se toarnă în acele forme, în momentul desvelirii, apar pe membrele nouii statui întipăririle gigantice ale degetelor, care au mânuit forma caldă încă şi maleabilă. Incercarea deci nu isbuti şi «gingaşele strofe de cânticel «arcadian, şi vechiul vocabular romantic «amestecat cu fraze clasice şi cu expresii «de cronică ziaristică nu erau pregătirea «cea mai adaptată pentru a putea cuprinde «realitatea contimporană a dragostelor cu «croitoresele din Verona. Contrastul stri«gător între substanţă şi formă, antică şi «vulgară în acelaş timp, secă acea vână «de adevărată poezie, şi nouă şi simţită. «Când privim în acest chip realitatea cea «mai prozaică şi găsim:

O bella, un dì t'ho vista
entrar dal tabaccaio
e anch'io facendo vista
che m'occorresse un paio
di sigari v'entrai;
là, per la prima volta io ti parlai [1]);

«nu se mai poate vorbi apoi, fără diso«nanţă de *fianco turgidetto* şi nu se mai «poate chema corsetul *virgineo cinto...* Ci«tind astăzi aceste fantasmagorii nebune, «aceste oscilări dela sentimentalismul ete«rat la trivialităţi căutate pentru efect, sare «în ochi toată deşertăciunea retorică şi ar«tificiul ostenitor al acestei lirici mila«neze, care putea să fie înoire tinerească «a unei poezii secrete, dar care din lipsă «de sinceritate, de căldură adevărată şi «de gust, cu divagaţiunile sale ideale, cu «disonanţele sale formale, cu brutalităţile «voite, a silit lirica italiană să se întărească «iarăşi din seva şi din trunchiul tradiţiu«nii aulice şi togate, tot lirică şi ea, dar «născută dintr'un râu mai darnic». *(Tovez, Il pastore, il pregge e la sampogna,* Napoli, Ricciardi, 1911, pp. 159—161). Din această şcoală poetică, de care au ţinut Emilio Praga (1839—75), Iginio Ugo Tarchetti (1841—69) Arrigo Boito (n. 1842) nemuritorul autor al lui *Mefistofele*, singurul supravieţuitor al acelui grup ce fu numit *la bohême* sau *la scapigliatura milanese* şi de care ţine, cu alţi *minores* Vittorio Betteloni (1840—1911), astăzi nu mai rămâne decât câte un *Paesaggio* de Praga *(Era un parco antico e squalido)* şi celebrul cântec *La Crestaia ed Il Sole* (Modista şi Soarele) al lui Betteloni. Dela acesta mai rămâne încă ceva: gingăşia catulliană cu care «reamin«teşte prima sa iubire şi ne face să sim«ţim în versurile sale, graţioase şi natu«rale... tristul parfum al unui buchet de rose ascuns într'o cutie de lemn» *(G. Carducci).*

De oarece, din nenorocire, avem timp să ne ocupăm de asemenea subiecte, să ne oprim puţin şi să analizăm câteva din poeziile lui Praga şi Betteloni, mai ales că astăzi încercarea lor parcă reînvie şi cu aceasta nu ne îndepărtăm de loc de Subiectul nostru.

[1]) O, frumoaso, într'o zi te-am văzut intrând la tutungerie, şi eu însu-mi am intrat, făcându-mă că am nevoie de câteva ţigări; acolo ţi-am vorbit întâia oară.

La Péguy vom reveni după ce vom fi arătat de cine a fost lucrat mai întâi ogorul pe care buna sământă a *Caetelor* trebuia să germineze şi să înflorească cu atâta îmbelşugare.

Şi lui îi plăcea, în răstimpurile muncii lui obscure şi sublime, să-şi odihnească spiritul în unda cristalină şi răcoritoare a poeziei lui Jammes şi ne va ierta dacă, neavând ceva mai preţios de făcut, ne aprindem în suflet acea faclă de poezie care conduce astăzi braţul italian la acţiune şi face frumoasă moartea pentru ideal.

Poezia lui Praga era asemănată de Carducci, un foarte bun cunoscător, «cu un tril de ciocârlie», cu un «râuleţ răcoros curgând printr'o pădure de castani», şi era lăudată «pentru imediata, lesnicioasa şi sigura percepţie a naturii»; va fi deajuns să cităm din ea, pentru a dovedi că poetul nu se înşela în judecata sa, câteva strofe din *Parco abbandonato*, a cărui melancolie a găsit ecou într'un grup de poeţi contimporani, care scriu cu *creion* (Marino Moretti) şi cântă *pianissimo, sottovoce* (Camillo Sbarbaro) cântecele lor triste şi delicate.

Au fost numiţi *poeţi crepusculari* de G. A. Borgese, *cântăreţi de aurore si amurguri cenuşii* de E. Ianni; ei sunt în realitate vlăstarele târzii ale grupului *«sglobiilor»* din Milan, Şi unii şi alţii datoresc mult Franţei şi în special lui Baudelaire.

Iată acum câteva strofe din poezia lui Praga:

Era un parc vechi şi neîngrijit,
părăsit de mulţi ani;
pustiu
ca un câmp de luptă,
plin de cuiburi, de ramuri şi brazde
ca o colină orientală.

. . . .

Câţi Fauni stranii
pe piedestale de marmură
pătaţi şi galbeni
veghieau asupra cărării
şi se oglindeau în bălţi;

. . . .

La amiezi, adâncă tăcere
cădea pe râu:
afară doar, de
desprinderea vreunui fruct putred
care făcea, în apa nemişcată
să sune o singură notă—şi nimic alt.

. . . .

Nici un copil, la vânătoare de cuiburi,
Nici un păstor, nici un cerşetor,
nici un brigand,
nici odată un grup de îndrăgostiţi,
(Atâtea spectre trecuseră pe acolo!)
nu îndrăzniră să se aşeze de acea cărare".

. . . .

Am ales ici şi colo strofele ce mi se păreau mai bune, având grijă de a nu strica impresia generală şi am şters pentru

aceasta ultima strofă, de o perfectă banalitate, care nu are nimic de invidiat în sutele de strofe ale lui Prati și ale altora din așa zisa *a treia generațiune romantică.* Pictor și cântăreț minunat e Praga în acest *Parc părăsit*, pe care el îl numește *peisagiu*, dar care e mai curând o *sonată*; cântăreț până într'atâta încât ne mișca mai mult cu nota surdă a acelui fruct căzut în apa nemișcată a bălții, decât cu *incendiile uriașe* ale acelor apusuri *tragice* în care

Balauri și pitici
păreau arbuștii,
și copacii mari, giganți
cântând imnuri lui Belzebut.

Și totuși ritmul, care amintește cu toate modificările oportune pe acel al unei încântătoare anacreontice a lui Chiabrera *(Belle rose porporine)*, strică prin rimele la mijloc și prin versurile de patru silabe cochetând în rime împerechiate cu cele de opt silabe, acea armonie de melancolie de toamnă obosită și solitară, care e caracteristica sentimentală a «peisagiului» poetic al lui Praga. Poetul a făcut încercări supra-omenești spre a fugi de armonia cochetă și vioaie a celebrului cântec: a dublat numărul versurilor de opt silabe, a înăbușit efectul — aproape de madrigal și idilă — al rimelor mijlocii, frângând ultimul vers al fiecărei strofe în două versuri de câte patru silabe, dintre care cel din urmă este trunchiat; a făcut ca primele versuri de opt silabe din fiecare strofă să lunece ușor, evitând astfel o nouă rimă și reușind să pună un fior în versuri ca în ramurile arborilor din Parc; a făcut ce îi era cu putință pentru a se feri de neajunsul de a cădea în armoniile și vocabularul poetic al lui Chiabrera: dar nu a isbutit.

Armonia contrastează cu imaginele, cel puțin de două ori în fiecare strofă și, pe când citim cu o mulțumire limpede versurile ușoare ale lui Chiabrera în care concepția, ritmul și rimele se contopesc într'o singură expresie de grație delicată și elegantă,

(Se bel rio, se bell' auretta
fra l'erbetta,
sul mattin mormorando erra,
se di fiori un praticello
si fa bello,
noi diciam: Ride la terra [1]);

versurile triste și cadențate ale lui *Praga* — totuși atât de bine alese și alcătuite — ne fac o impresie de nemulțumire, și de disonanță ori de câte ori acea armonie obosită și espirantă vine de odată în atingere cu armonia săltăreață și cochetă ca un *petit-maître* a versurilor de patru silabe cu rima împerechiată:

Era un parco antico e squallido
da molt'anni abbandonato
desolato,
come un campo di battaglia;
pien di nidi e rami e zolle,
come un colle—oriental.

[1]) Dacă un râuleț frumos, o dulce adiere rătăcește dimineața murmurând prin iarbă, dacă o livadă se împodobește cu flori, noi spunem: Râde pământul.

NU DUC STRĂIN AVUT

Pe ulițî fără oameni, ieșit-am din oraș,
Pornind către pădure timid ca un ocnaș.
Pe cărărui ascunse, cu pas tot mai grăbit,
Alerg ca și ocnașul de paznici urmărit;
Când caut sfios în lături, când înapoi privesc,
Când stau să prind un foșnet, când iar grăbit pornesc.
Și nimărui în lume vr'un rău nu i-am făcut
Că fug acum de oameni. Nu duc străin avut,
Nu duc cumva ascunsă coroana unui craiu,
Nu duc nici altă pradă, nu duc nimic sub straiu.
Nu duc cu mine nici-o nelegiuită faptă,
Ci numai singur dorul mi-l duc cui îl așteaptă.

G. ROTICĂ

Nu e desigur vina lui Praga, dacă acest ritm amintește cititorului cântecul lui Chiabrera; dar îl amintește, și contrastul face impresia unei disonanțe. Pentru ce un reprezentant al poeziei burgheze care vrea să rupă cu tradiția își îngăduie să întrebuințeze forme *(spectre)* și construcții *(de 'ndrăgostiți o ceată)* de care ar fugi oricare tradiționalist; e un mister care nu se explică decât prin tirania pe care vechile forme poetice tradiționale au exercitat-o dela Petrarca încoace asupra liricei italiane.

De această sclavie Betteloni încercă poate cel dintâi, în mod conștient, să se elibereze, îndepărtându-se de subiectele obicinuite ale liricei tradiționale *(inima* și *păsărica* ar spune cu sintetică ironie Guido Gozzano) pentru a cânta viața noastră modernă de fiece zi, femeile îmbrăcate după moda pariziană, și chiar un bun *soupé* modern, fără imixtiune de *peplume* grecești sau de *falerne* orațiene. Vai! apărură versuri care au făcut să închidă cartea nu numai pe Julietele romantice «deprinse» — cum spune Carducci — «cu o picătură de rouă turnată pe o petală de trandafir, drept orice hrană», dar încă și pe noi, cei deprinși să prețuim la adevărata valoare un biftec la grătar, chiar și cu sânge:

Era destul de bine
Odată la Regina:
Bucătărie aleasă
Și vinul foarte bun...,
Din friptura ți-aș fi ales
Bucata cea mai dulce
Și pentru tine piepturi
Aș fi smuls dela pui!... [1]).

Tot ce e mai puțin rău în a doua strofă este din Heine, a cărui faimoasă *mazere* servește aici de contur pentru piepturile de pui ale lui Betteloni; restul e proză greoaie, foarte banală și insipidă care nu știu cum putea să treacă drept genială în ochii lui Carducci.

Totuși faimoasa tradițiune nu e învinsă, cel puțin în ceiace privește limba poetică; dovadă acel *benino* din prima strofă, acele *dolci pezzetti* și *svelti* din a doua.

Rămâne încă acel *Cântec al croitoresei și al Soarelui (Canzone della crestaia e del Sole)*, «unde contopirea realului și a fantasticului, a sentimentului omenesc și a interpretării fantastice a naturii, a vocabularului de conversație și a povestirii care cântă, a frazei care zugrăvește și a strofei care sboară, a reușit, în mic, de minune»: *(Carducci).*

Io sono il sol di maggio,
Che a venire t'invito,
A farmi, o bella, omaggio
Nel mio regno fiorito:
All' aperto io soggiorno
Sopra il colle vitato,
Sull' ondeggiante prato
D'erbe novelle adorno.

Vo per gli orti a diletto;
Sulle aiuole mi sdraio;
Serba a me l'augelletto
Il trillo suo più gaio...
Non hai, bimba, un amante,
Che un giorno a me ti meni,
Ne'regni miei sereni
Fra delizie cotante? [1])

Dar aici, în afară de ultima strofă, suntem încă în tradițiune! Grădini, regate înflorite, livezi unduioase, erburi noui... Lipsesc *oițele* și *păstorul*... nu însă *păsărica*, cu inevitabilele triluri! Și strofa din urmă e frumoasă în adevăr și originală, dacă o citim cu tristul surâs indulgent al timpurilor noastre, devine însă falșă și stridentă, dacă ne gândim la Heine și încercăm să o citim având pe buze un *rictus* de sarcasm.

Ramiro ORTIZ

[1]) *Si stava assai bene*
Un tempo alla Regina
Buona Cucina,
Ottimo vino...,
T'avrei del fritto scelto
I più dolci pezzetti,
E per te i petti
Al pollo svelti!...

[1]) Eu sunt soarele de maiu, care te chem să vii să mi te 'nchini, frumoaso, în regatul meu înflorit: afară mă opresc deasupra colinei acoperită de vii și împodobesc livada unduioasă cu erburi noui.

Mă duc prin grădini cum îmi place; mă întind pe brazde; mie îmi păstrează păsărica trilul ei cel mai voios... N'ai fetițo, un amant, care să te aducă într'o zi la mine, în regatele mele senine, între atâtea fericiri?...

SECERIȘUL

Cât ochiul cuprinde, în soare, râd lanuri cu spicele coapte...
Potop de rubine, pe spice, e roua căzută azi-noapte...
De sus, ca din alte tărâmuri, coboară o vrajă de cânt:
Acum ciocârlia'i stăpână în slavă ca și pe pământ...
Miresme te'mbată 'n tot pasul și nu știi cu drept ce să crezi:
Pământul sau raiul te poartă?, aevea e ce'i, sau visezi?...

Și iată, un vânt se trezește și pleacă pe lanuri pripit:
O mare sunt holdele-acuma și grâul e aur topit...
Un freamăt prelung te îmbie la luptă — se pare — și-ai zice
Că oști așezate 'n bătae sunt mândrele valuri de spice...
O gură ce'mparte săruturi la fluturi e fie-ce floare,
Și-un roiu fără margini e zarea, de fluturi cu aripi de soare.

Dar ce străluciri orbitoare din grâne s'arată și pier?
Pământul încinsu-s'a par'că cu fulgere smulse din cer:
Sunt seceri ce-acum început-au să culce poloage pe 'ntreceri;
Ca peria'i holda de deasă, dar tae și zimții de seceri...
Și'n urmă, de brațe voinice, pe dealuri întinse, pe văi
Poloagele 'n snopi se adună și snopii adună-se 'n clăi...

Și fetele mari, aplecate pe seceri, în lanul de grâu
Par zâne ce 'nnoată prin valuri de aur, furate de-un râu:
Cu flori de cicoară 'n cosiță, cu raze de soare 'n obraz
De-ar fi să le vad'o Domniță, le-ar bate, cred eu, de necaz...
Flăcăii se luptă cu snopii, glumind pe 'ntrecute, c'anume
Nu poți să ghicești: secerișul li'i rostul sau spusul de glume?

— «Simino, — grăește un bătru — mi-e ciudă de'mi vine să plâng,
«Că'n snopii ce strâng după tine nu pot și mijlocul să-ți strâng»...
— «Păi bine, Lisandre, n'ai snopul în brațe?, ei, strânge'l mereu;
«Că poți să săruți, dacă'ți place, toți snopii și zi că sânt eu!»
— «Da fie, că bine te arse, măi vere Lisandre, Simina!»
— «Ei, ași... de te'nțeapă cu acul, te'mbună cu miere albina!...»

Și uite, cu glume, cu snoave... trecurăm a zilei amiază...
Dar vântul acuma prin care vâlcele umbrite visează,
De nu mai adie pe lanuri? De-ar bate, ne-ar bate noroc,
Că soarele par'că te'nțeapă prin spete cu ace de foc...
Albastra cicoare pălește, — și 'n zarea ce n'are hotar
Miriștea și lanul dogoară așa ca o vatră de jar...

Un pai nu se mișcă, o gâză aripele-acum nu desface:
Ai crede că zace pământul și holda pe dânsul că zace...
Doar zumzet prelung de albine prin zarea fierbinte mai cură —
Poveste în care visează prin văi miresmata răsură...
Și macul, în luciul de soare cu floarea făcută căpușă,
E par'că jăratec ce arde mocnit într'un praf de cenușă...

Acuma, o clipă, privirea prin umbre de-ai vrea să-ți arunci,
Scâncind sau cu zâmbet pe buze zări-vei o lume de prunci:
Te uită, colea la o clae, cu fața pârlită de soare,
Un țânc — numai piele și oase — ar vrea să se scoale 'n picioare,
Dar n'are destulă putere și cade pe treanța de fustă:
E gata să plângă, dar iată'l că râde: a prins o lăcustă!

Mai colo un altul, în scutec, visează, se vede, că suge...
La umbră'l pusese măicuța'i, dar umbra e umbră și fuge:
Văzându-l atâta de fraged, opritu-s'a soarele'n loc
Și-acum îl sărută pe față c'o mie de raze de foc...
La snopul de colo un altul, de foame a plâns cât a plâns
Și-acum doar suspinu'i s'aude din zeghea în care e strâns...

. . . .

O, sfinte odrasle culcate la umbra voinicelor clăi!
O, voi viitoarele zâne și voi viitorii flăcăi!
In cercuri pe frunțile voastre acuma de ce mi se pare
Că râde o ceață de aur, cum râde la sfinți în altare?
Și cine mă 'ndeamnă acuma, sub largul și-adâncul senin
Să cad la picioarele voastre, smerit și 'ndelung să mă 'nchin?...

V. MILITARU

PAGINI DE BASM

MATUȘA DANA

I

A fost odată, ca niciodată o femee văduvă ce avea o fată gata de măritat. Casa văduvei era așezată în marginea pădurei. Pădurea era mare, lungă și lată, începea din poalele dealurilor și se isprăvea pe creasta pietroasă a munților. Nimeni nu știa adâncurile pădurei și ce se ascundea prin râpele și văile ei pline de întunerec, de jigănii sălbatice și de isvoare pline de pești.

Fata văduvei avea grijă să rupă uscături din pădure și să le aducă acasă pentru foc.

Intr'o primăvară, când răsăriseră viorelele pe de rând, retii îi veni gustul să se afunde mai mult în pădure, și să vază ce se ascunde mai în adâncurile ei.

Porni dar nesățioasă de flori și dornică de păsărele și se afundă în pădure. Umbra nu se indesise, căci pădurea atunci înmugurea, dar scaeciorii cântau pe de rând și pe sus, printre crăcile pustii de verdeață, se zăreau șirurile de cocori. Cerul se umplea de soare și ea, însetoșată de verdeață mergea înainte într'una.

Innemerise o cărare dreaptă în lungul unei văi și o ținea pe ea.

Pe nesimțite se pomeni ajunsă la o cotitură, iar valea se sfâșea ca un perete drept.

Se urcă sus și începu să privească. Era frumos. O luă iar înainte și vru să se întoarcă spre casă, dar se vede că rătăci drumul, căci merse, și de locuri cunoscute nu mai dădu. Ce-o fi, o fi, zise ea, și merse în neștire, de și numai cunoștea pe unde se află.

In mâini adunase viorelele cele mai bătute, dar nesăturată de soare și de verdeață, încă merse înainte, mereu nainte.

Se pomeni ajunsă în fața unei grămădiri de stânci, din care țâșnea un isvor limpede și pe lângă el, se vedea gura neagră a unei peșteri.

De peștera asta nu auzise nici o vorbă. Se opri lângă gura ei, privi apa ce pica limpede în stropi și cu toate că nu-i era sete, se aplecă, luă cu pumnii apă și bău cu plăcere.

Stâncile grămădite erau pline de mușchi verzi, iar printre crăpăturile lor, crescuseră brazi rari. Pe dedesuptul brazilor era o curățenie și o umbră plină de farmec. Vântul măturase toate foițele și aerul, plin de miros de brad, îmbia, să te culci jos, să te uiți la cer și să dai slavă lui D-zeu, c'a făcut un loc așa frumos.

Se sui dar pe stânci, alese umbra unui brad, și sub coviltirul lui de foi, se culcă cu fața în sus, uitându-se așa pierdută la frumusețea locului.

Stând așa, se pomeni c'o fată, de-o frumusețe nespusă, că urca stâncele în dreptul ei.

Fata avea părul mare și galben; îl purta lăsat pe spate și'n voia vântului; ochii ei erau căprii și plini de duioșie;

mijlocul subțirel, iar fața albă și ușor rumenită. Se urcă până lângă fata văduvei și se opri:

— Bună ziua surioară! îi zise fata.

— Bună ziua, răspunse fata văduvei.

— Ai venit și dumneata la buna mătușă Dana, cum am venit eu?

— Nu! îi răspunse fata văduvei. Eu n'am auzit pânr acum de mătușa asta; dar cine este ea?

— Este o femeie tare bătrână, tare sbârcită, dar tare vrăjitoare! Norii îi leagă, apa o 'ncheagă; face ce vrea, doar cu-o nuia!

Și fata frumoasă, se așeză jos, își dete la o parte părul ce-i cădea pe ochi, își apasă pepții rochii și oftând începu să spuie:

— Iubesc!... Iubesc pe cineva, mai mult ca pe soarele depe cer! Ochii lui, doi luceferi ce ard, în adâncul unui suflet!... Ce e în el, cine știe!...

Nu 'nțelegeam ce este dragostea și nu o credeam așa de chinuitoare...

Câtă durere și amărăciune aduce neîmplinierea ei!...

Fata văduvei nu știa ce să-i răspunză și o asculta tăcând.

— Mi-e sufletul atât de plin de dor, că din el, ca dintr'o casă în flacări, es gândurile dragostei mele nepotolite!

Le-aș spune lumei întregi; le-aș spune florilor, pasărilor, să le poarte unele în mirosul lor, altele, în ciripirile lor, ca să umple lumea cu ele. Și dragostea mea, am s'o spui și vântului, ca s'o ducă departe-departe, s'o șoptească tutulor, s'o șoptească și la urechea lui!...

Mătușa Dana mi-a spus, că dragostea e foc; că e bine s'o privești de departe, că numai așa te poate încălzi! Dar să n'o bagi în sân la inimă niciodată, că atunci te arde, că atunci te omoară!... Și asta e o minciună de babă urîtă; de babă fără inimă!... Eu nu pot să fac așa, nu pot! Dorul de el mă arde ca și focul!... Și dacă e să mor, să dau gândul cerului, ochii mândriei soarelui și trupul pământului, apoi să mor că am gustat-o, că m'a topit, că mi-a sfărâmat inima. că m'a otrăvit cu dulceața ei!...

Mătușa Dana e însă vrăjitoare. Ea întinde fire de păiajen în drumul iubiților; ea îi leagă în ele și-i aduce în brațele noastre. Așa mi-a spus și așa o să fie!

— De mult cunoști pe mătușa Dana? o 'ntrebă fata văduvei.

— De trei zile. Cântam dragostea mea viorelelor în floare... Ea m'a auzit, a venit, m'a mângâiat, și mi-a spus să viu azi aici, să'mi facă vrăji să mă ia el, iubitul!...

O mătușă slabă și cocoșată, se ivi în vale lângă gura isvorului.

— Uite-o!... Uite-o!... spuse fata îndrăgostită. Aide cu mine surioară; că nu știu de ce mi-e frică de ochii babei!

Fata se sculă și porniră amândouă în vale.

— Fetele mele, fetele mele! zise mătușa Dana când le văzu. Eu chem una și vin două; când chem două, sosesc nouă!

— Eu n'am venit să'mi descânți, îi răspunse fata văduvei... Am venit adusă parcă de soare și de viorele.

— Norocul te-a adus și pe tine, fata maichi—răspunse baba — că odată-odată, o să ai nevoie de ajutorul babei. Eu sunt prietena fetelor și lațul flăcăilor...

— Aide mămușoară, haide, îi zise fata cealaltă. Vrăjește-mi cum știi de dor, până când nu pic să mor.

— Ingăde măicuță, îngăde, că voi să mă prind soră de cruce cu fetița asta, prietena ta. Vreau s'o ajut la vre-o nevoie, să-i fac cum i-o fi pe voie!... Uite maică, aici stau; ăsta e isvorul babei... Adu-mi brațul, fata mea, să ne prindem surioare!...

Fata văduvei, își lăsă brațul în mâinile ei, baba scoase un ac, o înțepă și sorbi sânge, de fata chiui!

— Așa!... Ce te-ai speriat? Acum suntem surioare. Du-te acasă fără grije, i-a-o pe isvor la vale, și-o să dai de dreapta cale, și de casa dumitale. Diseară să vii să toarcem... O să-mi spui și o să-ți spui, câte'n lume sunt și nu-i! Eu mă duc cu surioara astălaltă, să-i fac vrăji, să-i potolesc inima, sufletul și gândurile.

Și întinse mâna fetei, o sgudui ușor, și intră cu cealaltă în peșteră.

Fata văduvei dacă se văzu singură, plecă pe isvor și așa fu, dădu de calea dreaptă, o luă pe ea și se pomeni acasă. Rupse uscături în grabă și le aduse în tindă, Apoi spuse mă-si întâmplarea cu fata frumoasă și cu mătușa Dana vrăjitoarea; iar mă-sa îi dete voe să se ducă la mătușă să toarcă, că poate i-o fi bine.

II

Seara de vreme, ca să aibă timp, fata văduvei luă o legătură de caiere și un dărmon de fuse și plecă la mătușa Dana în pădure. Acum știa calea cea mai dreaptă.

Când se depărtă mai mult pe cărare, o gaiță sbură în fața-i, se puse p'o cracă și 'ncepu să cânte:

— Fată mare, fată mare,
Numai merge pe cărare,
Că e chin și e pierzare.
Fă'ndărăt, pân' nu-i târziu...
Asta-ți spui, că asta știu!

Fata se opri în loc, se gândi, se miră, dar apoi socotind, că așa o fi cântecul gaiței acesteia, se porni iar înainte pe fugă ca să n'o prindă noaptea.

Intr'un luminiș de pădure, un porumbel alb, îi sbură în față, fâlfâi din aripi și strigă:

— Fată mare, fată mare,
Fă 'ndărăt după cărare,
Că e chin și e pierzare!
Păcat de coadele tale
Să le pierzi p'aici pe vale,
Fă 'ndărăt fetiță, acasă,
Și ăst drum greșit îl lasă!

Fata văduvei se opri iar, se miră și mai mult, se gândi, dar apoi zise: cine o să mă crează pe mine că mi-a vorbit un porumbel, și o gaiță la fel, să mă'n torc acasă?... Mama o să râză și mătușa Dana o să se supere că nu m'am ținut de cuvânt!...

Porni iar, dete de isvor și o luă pe cursul lui la deal,

Soarele apusese și se vedea cerul încă roșind printre crăcile goale de frunze. Când se apropie de stânci, se întunericise. Un ciuf striga:

— Ciuuu!.. Pădurarul sunt și eu,
Și sunt pus de Dumnezeu
Să vestesc viața mereu!
Fă 'ndărăt, mândră copilă,
Că mi-ești dragă și mi-e milă...
Inainte dacă mergi,
Cu moartea o să te-alegi!

Fata văduvei iar se opri. Se miră și mai mult. Ce 'nseamna asta, cânta ciuful așa, ori așa i se părea ei?... Ascultă iar și înțelese, că în gândul ei i se năzăreau vorbele astea. Zâmbi singură și porni tot înainte; dar se hotărî să fie cu luare aminte, să ia seama, să spioneze baba.

Ajunse la gura peșterei și în loc să strige, cum avea de gând, ascultă și intră încet și tăcând pe gura peșterei.

Dibuind cu un bețișor merse 'nainte ascultând. Văzu o luminiță și înțelese că acolo, în fund trebue să fie baba.

Merse și mai fără sgomot, în vârful picioarelor.

Peștera se lărgea cât o mare bătătură și la lumina unui foc, ce ardea singur, fata văduvei văzu pe pereții peșterei numai cuie bătute, iar de cuie atârnate numai capete de fete. Ochii tutulor capetelor erau deschiși ca într'o spaimă grozavă, și pletele galbene, negre, ori castani le atârnau în jos; numai câte un sbilțion era legat de cuie, ca să atârne tot capul.

Fata începu să tremure și binișor pe lângă perete, se furișă tot 'nainte, spre o ușă, ce o vedea închisă.

Lăsă legătura jos și d'a bușelea se duse la ușă și se uită înăuntru.

Văzu o masă lungă plină de sânge.

Pe masă ședea întinsă fata frumoasă de dimineață, cu trupul gol de tot, cu ochii deschiși și îngroziți, cu părul resfirat și atârnînd pe colțurile mesei, iar baba, mătușa Dana, îi spintecase pieptul, îi scose inima, se uita la ea și dondănea din gură:

— Erai frumoasă și drăgăstoasă,
Erai și bună și credincioasă,
Cât îl iubeai, cât te iubea,
Cerul și sfinții se bucura!
Dintr'o îndrăgire
Mai sus de fire,
S'ar fi născut
Cel priceput,
Cel năsdrăvan,
Pe răi dușman.
Dar pentru mine
Socot că e bine,
Ca pruncul ciudat,
Nici să trăiască,
Nici să se nască!...

Și baba rânjind se uită în sus și zise:

— Iacătă Doamne, ce ai făcut tu în

şaisprezece ani, prăpădii eu în câte-va clipite!... Al cui ie pământul?

Pentruce puseseşi trandafiri aici, raze din soare dincoace, podoabe de zâne ici, şi gânduri pline de vraja vieţei şi a iubirei dincoace?... Iată-le, toate risipite, ca scânteile focului meu!

Fata văduvei înţelese că gaiţa, porumbielul şi cinful au vestit-o de bine şi binişor fugi dela uşă, şi porni pe fuga afară din peşteră.

Luna se ridicase d'asupra pădurei şi-i lumina calea.

Ciuful îi strigă dic vârful unui brad:

Fugi fetiţă, fugi mereu,
Ajutaţi-ar Dumnezeu!

Fugi fata pe isvor la vale şi dete de calea dreaptă.

Porumbielul fâlfâi spre ea şi-i strigă:

— Indeamnă fetiţă, îndeamnă,
Că baba acum te cheamă,
Fiindcă a băgat de seamă.

Şi fata o porni iar la fugă cât mai repede.

Pe aproape de casă, gaiţa îi vorbi:

— Iute, iute, că acum,
A pornit baba la drum.
Intră în casă, fă la cruci,
Pe orice lucru poţi s'apuci.

Fata intră în casă. Mă-sa dormia în pat, iar ciobul cu untură ardea sus şi lumina toată odaia.

Fata încuie uşa şi făcu o cruce pe ea zicând:

— In numele Tatălui şi al Fiului şi al Sf. Duh, te 'nchid cu lacătul Domnului pentru orice strigoi, pentru orice duh, pentru orice om rău sau lucru rău.

Se duse la geamuri, le închină şi zise tot aşa.

Se duse pe vatră şi închină coşul pe care eşea fumul. Inchină apoi străchinile lingurile, doniţa cu apă, cana, oalele, cuţitul, ţestul, perna, aşternutul, scaunul, masa, şervetul, toate, toate ce văzu în casă. Când isprăvi, se culcă lângă măsa cu inima băcăind. Auzi o duduială. Pereţii casii se clătinară şi duduiala se opri la uşă.

— Surioară! auzi fata glasul mătuşei Dana.

Fata nu-i răspunse.

— Ştiu că nu dormi! De ce ai fugit?.. Deşchide uşa, că am venit eu la tine să toarcem...

Fata nu-i răspunse iar.

— Răspunde surioară şi deschide-mi, că de intrat, tot intru eu, şi atunci e mai rău.

Fata tăcu.

Atunci mătuşa Dana începu:

— Tu mi-ai văzut ascunsul vieţei mele... Şarpele meu, furat de somn, nu te-a văzut când ai sosit şi nu mi-a dat de veste... Ai venit ca o hoţoaică şi m'ai spionat. Duşmanul meu mi-a adormit paznicul!... Altfel, el te-ar fi muşcat, el te-ar fi îngrozit... Ah!.. descuie uşa!

Fata nu-i răspunse.

Mătuşa Dana zise:

— In numele tartorului, descuie-te uşă!...

Uşa răspunse:

— Sunt şi eu dată răilor, e adevărat, şi ar trebui să te slujesc, dar sunt încuiată în numele Domnului şi nu mă pot deschide!

Mătuşa Dana veni la ferestre.

— Deschideţi-vă ferestre, în numele tartorului.

— E adevărat că şi pe noi ne-a dat răilor cândva, că lăsăm să intre frigul şi dăm lumină puţină, şi ar trebui să te ascultăm, dar suntem închinate în numele Domnului, şi nu putem!

— In numele Tartorului, dărâmaţi-vă pereţi!

— Nu putem! răspunseră şi pereţii. Suntem închinaţi şi noi!

— Acoperiş, coş, pomosteală, crăpaţi-vă şi lăsaţi-mi loc să intru!

— Nu putem, că suntem şi noi închinaţi, îi răspunseră pereţii, coşul, acoperişul şi pomosteala după jos.

— Lingură, strachină, doniţă, căldare, pirostrii, veniţi şi descuiaţi uşa, sfărâmaţi-o vreau să intru.

Toate astea îi răspunseră:

— Nu putem, şi noi suntem închinate.

Mătuşa Dana veni iar la geamuri şi'ncepu să se roage:

— Surioară, dă-mi drumul, că nu-ţi fac nimic. Iţi voiu da de soţ pe feciorul împăratului, numai descuie!

Fata nu-i răspunse.

— Sufletul ei!.. Eşi afar. Deatâtea ori te-a dăruit Satanii mama ta... Eşi!..

Fata răspunse:

— Sunt închinată, sunt botezată, sunt căită şi pocăită; sunt bună, iar nu nebună, şi crez mereu în Dumnezeu!...

Mătuşa Dana oftă de se hăţână pereţii, îşi smulse părul şi se mai uită prin casă să vază ceva neînchinat. Văzu ciobul ce ardea sus pe sobă.

— Ciobule, vino tu şi deschide.

Ciobul, care nu fusese închinat, se repezi jos, dar se sparse în hărburi şi începu să se vaite:

— Hop, hop, hop!
Că m'am spart.
Hop, hop, hop!
Că m'am spart.

Mătuşa Dana, văzând că nici ciobul nu o poate sluiji, se umflă de necaz odată, şi: pliiici!... plesni în două la ferestre.

Muma fetii se deşteptă.

— Ce e fata mea?

— Voia lui Dumnezeu mamă. A crăput afară la ferestre, mătuşa Dana strigoaica.

Ciobul striga:

— Mă-spărsei, te spărseşi,
Da a dracului fuseşi!...
Mai te crapă 'nc'odată,
Firai fi de necurată!

Şi mătuşa Dana iar: plici!... şi muri deabinele. Sufletul ei scăpat de trup, fu înhăţat de Satana, care rânjind o luă şi zise:

— Mi-aduceai răsbunare, dar fiindcă n'ai mai putut, haide acum în iad...

Fata şi mă-sa tăceau amândouă şi se închinau îngrozite. Dimineaţa găsiră hoitul babei plesnit în patru. Il luară şi ele şi-l duseră în pădure, masă corbilor şi coţofenilor. Şi astfel s'a săvârşit mătuşa Dana duşmanca fetelor ce iubiau cu adevărat şi căutau să-şi ia bărbaţi numai pe cei cari îi iubiau cu adevărat. Şi încălicai pe condei şi povestea v'o spusei.

I. C. VISSARION

□ □ □

NOTE DE CĂLĂTORIE

SPRE SFÂNTUL RĂSĂRIT

— INTRE IAFFA ŞI IERUSALIM —

Ceasornicul din gara Iaffa bătu opt; mai apestirăm câte va clipe, şi-apoi un glas de goarnă, piţigăiat ca o muzicuţă de copil, vesti plecarea, urmându-l după aceea şueratul gros al maşinii.

— Drum bun! grăi ofiţerul, prietenul meu, care mă petrecuse până la gară. Să-mi aduci lemn sfânt!...

Trei negri dintr'un colţ, de bună seamă creştini, ridicară mâinele şi-şi făcură cruce, când trenul se puse în mişcare. Tresării. In ţara mea tot omul se închină, când pleacă la drum, ori când pune piciorul în pragul vreunei înfăptuiri. Ce departe colinzi tu obicei binecuvântat!...

M'am aşezat lângă fereastră, să-mi fie slobodă privirea. Tot bagajul, luat cu mine, e aparatul fotografic, revolverul şi benoclul; iar tovarăş de drum, pe ziua de azi, mi-e *Biblia* din buzunar. Ea este cea mai îndrumătoare călăuză a vremurilor, cari au trecut peste aceste locuri.

Luasem bilet de clasa doua. Aci *drumul de fier* n'are decât două clase: întâia şi a doua, cari corespund cu a treia şi a doua la noi. Clasa întâi liberează bilete dus şi înapoiat, între *Iaffa* şi *Ierusalim*, pentru cincisprezece franci şi sânt valabile trei zile; clasa doua costă cinci franci şi jumătate un drum.

In faţa mea a luat loc un arab, zdrenţăros şi murdar, cu o boccea mare, pe cari de-abia a îndesat-o sub bancă; iar alături, o fetişcană ca de vreo treisprezece ani, cu un copil în braţe, căruia arabul tot îi face goange.

Mi-arunc ochii pe fereastră şi privesc, cum *Iaffa* rămâne în urmă, după grădinele verzi, ca un stol alb de pasări, pe cari le înghite pădurea în scoborârea lor. Lanuri întinse de portocali închid zarea pe o parte şi pe alta, sămânând întreg cuprinsul cu potopul roadelor aurii şi tămâind văzduhul cu mireasma plăcută a acestui pom binecuvântat, pe care, spune legenda, că vechiul şi harnicul popor Fenician l-a sădit întâia dată pe coasta Sirii, aducându-l depe ţărmul răsăritean al Africei. E tocmai vremea culesului acuma. Cârduri de arabi golaşi trec pe cărările bătătorite, purtând pe cap panere încărcate, iar potecile şi răzoarele sânt aşternute, în strat gros, cu coji de portocale, — mâncarea obişnuită a săra-

cului; cei, cărora le dă mâna, au la masă mere.

Scot capul pe fereastră, arunc ochii peste plaiurile înverzite și privirile colindă până unde pot birui zarea. E *cincisprezece Ianuarie*, când la noi îngheață pasărea pe ram, și țurțuri groși se prind la strașină; aci e primăvară dulce, iar soarele se înalță cu dogoreala-i binefăcătoare, și toarce fir de beteală deasupra grădinelor, aurind și mai mult plaiurile cu portocali.

Siriană măcinând

Intâlnim ogrăzi, cu migdali ninși de floare, piersicari cu rodul zămislit; întâlnim roșcovari bătrâni, cu foaia deasă și roșcova de-o schiapă; întâlnim smochini golași la trup, și piper cu floarea gălbeoară. Iar dealungul drumurilor, între holde și ogrăzi, în loc de gard, străjuesc, în zid greu de trecut, tulpini groase de *cactus*, cu foaia lată și cu ghimpii cât undrelele. Această plantă crește din berechet pe aci. I se mai spune și *smochin arăbesc;* rodul ei se mănâncă de populația săracă, dar mai mult este întrebuințat pentru facerea unui rachiu, foarte tare, pe care îl beau mult arabii.

Trecem prin câmpia Saronului, unde odată curgea lapte și miere; lăsăm în urmă stația *Lyda*, orășel locuit azi de greci și musulmani, și înălțat pe ruinele vechiului oraș roman *Diospolis*. Aci dăinuește și azi ruinele bisericii Sfântul Gheorghe, lăcaș al Domnului, peste care a trecut, cu pârjol și necinste *Perșii, Arabii, Musulmanii* și câte alte hoarde, năpustite din fundurile sălbatice ale *Asiei*.

Uite și gara *Ramleh*, cu localitatea deasupra căreia strălucesc turnurile bisericilor grecești și minaretele moscheelor; iar dintre toate se ridică, în chipul unei pajure bălane, *Turnul din Ramleh*, clădire căreia musulmanii îi zic *Moscheia Albă*. Aci s'au găsit cotloanele multor morminte; iar propovăduitorii Islamului spun că sânt criptele celor patruzeci de tovarăși ai lui Mahomet, cu ajutorul cărora profetul își impunea credința. Creștinii însă, povestesc, cum că sub *Turnul din Ramleh* au fost înmormântați cei patruzeci de mucenici, uciși în numele crucii.

Gonește mașina pe drumul cu multe cotituri, ocolește stânci, coboară vâlcele, trece poduri, tae lanuri. In fiecare gară se urcă noui călători: cadâne, cu fața ferită de iașmac, negru, gălbui, albastru; călugărițe franciscane, ce numără într'una boabele din șirul lung al mătăniilor; se sue ovrei, cu bărbile încâlcite și cu cărțile de rugăciune în mână; se sue călugări greci și ruși, cu giubeaua lungă și părul unsuros; se urcă musulmani, cu pieptul gol și scorojit de căldură; se urcă chipuri și porturi din toate meleagurile Asiei.

Mi-arunc ochii spre banca din față. Copilul sugea de zor, din sânul arămiu, ce sta țanțoș. Va să zică, fetișcana de treisprezece ani, era mama plodului, care avea și el doui ani ca una!... Arabul scoase din boccea un urcior de pământ și-i înfipse în vrană o pâlnioară de tablă. Desfăcu o legătură soioasă și luă din ea, cât prinse între degete, foi smolite de tutun. Le frecă în palmă, după ce scuipă de câteva ori, și apoi le vârâ în gura pâlnii. Cu mișcări molatece și lenevos, se scormoni iarăși în sân, pipăi buzunarele lăbărțate ale halatului lung și unsuros, și după multe moșmoneli,— scoase o bucată de cărbune cât gura unui mosorel, o aprinse, îi făcu vânt cu mâna, să ia foc, suflă cu ochii bolbucați și roșii, apoi punând tăciunele aprins în pâlnie, îl apăsă pe tutun, cu unghia mare și afumată. Iși frecă palmele cu mulțumire, le șterse pe pieptul halatului și iarăș cotrobăi în boccea. De rândul ăsta deșiră un maț, lung ca de un metru, îl înșurubă în țâța urciorului, își mai frecă încă odată palmele, suflă nasul, trase urciorul între picioare, apoi prinse ciubucul între dinți, îl trecu la falcă, se răsturnă pe speteaza băncii, închise ochii și începu să sugă fălcile ca o scorpie.

Trage lung din muștucul narghilelei, improvizată, iar printre buzele porumbace țâșnesc rotocoale de fum, înorându-i fesul ponosit. I se înveselește fața arabului, surâde, de bună seamă e în altă lume acuma; iar trupul greoi se leagănă încet, în salturile vagonului, în vreme ce narghileaua, sărăcăcioasă, borborosește cu fiecare sugătură din fălci. Rar crapă ochii, și atunci părintele zâmbește, a lene, către plodul care se ridicase pe umărul maică-sei și-acu întindea mânuța de ciocolată, spre bărbița creață a lui tată-său.

Mă înecă fumul tutunului și scosei trupul până 'n brâu pe fereastră. O adiere răcoroasă vine din largul câmpului înflorit și de pe văile lungi; rândunelele se iau la întrecere cu mașina; iar ciocârlia taie văzduhul, în săgeată, și toarce fără preget, înălțându-se sus, tot mai sus, către berechetul de lumină, către fuiorul, ce împletește fir de mătase galben... Slăvită pasăre, cum îți place ție, să cânți numai în zâmbetul primăverii! și tu rândunea, blajină și drăgălașă, nu vrei să vezi țurțurul și nici viscolul furios! Intr'una alergi după primăvară, după lunci înverzite și după flori...

Ajungem depe urmă lungi șiruri de cămile, cu sarcini grele în spate, înboldite din dărăt de cârja ascuțită a arabului, și în fiecare gară ne întâmpină copii zdrențăroși, întinzând mănuchiuri de flori, culese depe câmp, și cerșind într'una *metalic!... metalic!...*

Ici-colo câte un plug de lemn,—ca în vremea veche, — morfolește pământul,

Femei din Palestina

zgâriind brazde mărunte, printre ierburile dese; iar namila de cămilă, tovarășă de jug cu o mânzată, duce *jucăria*, pășind a lene. S'a ridicat soarele la prânz, și în lanul arabului, arătura proaspătă, de azi, nu se întinde mai mult de cât pe patru brazde! Și cum trenul merge la pas, căci drumul începe să urce, urmăresc, cu ochii, pe plugarul neîndemănatec și silnic la muncă, și-l văd cum stăvilește brazda ne mai având răbdare, s'o tragă până la capăt, și cum își scoate legătura cu tutun din sân. Cine știe cât o fi stat lungit pe arătură, cu ciubucul în gură, și cu pieptul la dogoare dulce a lui *Ianuarie!* Poate o fi plecat acasă! Mai este și mâine zi! Și dece să zorească, dacă nimic și nimeni nu-l îndamnă?! Nici vreme grea cu viforință, nici ger să înghețe lacrima în gene!... Iarna —răcoare și frumos; vara—cald; casă, — o colibă cum dă Dumnezeu; îmbrăcăminte, — un halat, o pereche de papuci și un fes. Rar aruncă pe spate mantaua de păr de cămilă, fără mâneci, în forma unui sac. Merinde, — portocale și poame fel și chipuri, ce cresc din berechet.

La răstimpuri fură ochii, când și când, case nouă și lanuri rostite cu sârguință și îndemnare, unde pluguri de fier răstoarnă brazde adânci. Sânt coloniile evreești, ce cresc zi cu zi în Palestina, dând roade bune și prinzând la muncă o mulțime de brațe.

Ajungem la *Bab-el-Vadi*, cum îi spun arabii, adică *Poarta văii*. Aci se prăvălește câmpul, aruncându-se în fălcile stâncoase ale *Libanului*, și-o râpă adâncă deschide cale trenului. Creștete de piatră, pleșuve și găunoase, răsar pe o parte și pe alta; peșteri, scorburi și întorsuri cu pante amețitoare se samănă în calea *drumului de fier*. Gâfâie greu mașina, merge tot în urcuș; ca un șarpe se încolăcește trenul, îngrădindu-și trupul pe după mă-

guri de piatră şi încingând prăpăstii, ce scobesc în inima pământului.

Trecerea peste munţii *Libanului* e grea, şi de aceea îi trebuie maşinei patru ceasuri încheiate, ca să calce optzeci şi şeapte de chilometri. In linie dreaptă, între *Iaffa* şi *Ierusalim* sânt vreo cincizeci de chilometri.

Iată că trecem şi prin valea *Sorek*, tărâm unde frumoasa Dalila a pus sfârşit puternicului şi neînvinsului Samson; iată valea trandafirilor, saû *Vadi-el-Vard*, cum îi spun arabii, iată şi *Katamun*, unde a fost sălaşul bătrânului Simeon, care a primit în braţe pe *Craiul nou născut*, îngânând: *„Şi-acum sloboade, Doamne, pe robul tău, căci ochii mei văzură mântuirea Israelului“.*

Goneşte trenul, goneşte şi mintea mea înapoia vremurilor, la lumea ce a dăinuit odată aci. Câte triburi şi câţi regi nu-şi purtară vrăşmăşie şi război prin cărările tale ascunse, Libanule; şi câte adăposturi n'au dat stâncile tale. Sfinte locuri, voi sânteţi martorii întâiei zămisliri a gândirii omeneşti; aci au răsărit întâii cărturari şi de aci a ales Dumnezeu minţile, ce trebuiau să ducă lumina în omenire. Pământ mănos şi îndestulător în roade, altădată, azi eşti istovit şi nu mai ai vlagă. Unde-ţi sânt pădurile cu bătrânii cedrii, Libanule, pe cari i-a cântat şi David şi Solomon?! Azi rădăcini de trunchiuri arată ici-colo urma uriaşilor copaci, şi pietre multe samănă cărările. Uite luminişul, care se deschide în costiş, pare împânzit cu o turmă de oi albe, atâtea lespezi presară tot coprinsul, cât bat ochii.

O tabără de turle şi ziduri ne iese în cale, sub priporul unei culmi de munţi. Cu cât ne apropiem, se deschide zarea şi cupolele se aprind şi mai mult, în jurubiţele, ce toarce slăvitul *crai*, poposit la cumpăna cerului.

Arabul din faţa mea îşi tinse narghileaua, vărsă apa din urcior peste cojile de portocale, ce se îngrămădiseră de un lat de mână la picioare-i, şi-şi vârî tot calabalâcul în boccea. Plodul ţăcăni ţâţa şi înghiţi, cu strănut, dându-i laptele pe nas...

Maşina scoase un fluerat prelung, iar conducătorul, un arab uscăţiv, vesti în grai franţuzesc, mai mult din gât:

— *Jérusalem!..*

I. CHIRU-NANOV

CRONICA DRAMATICĂ

Incă un nedreptăţit: Mircea cel Mare, al d-lui Davila.

Am cercetat altă dată dreptul de prelucrare al scriitorilor în subiectele istorice. Inainte de toate să se păstreze întipărirea vremilor; căci una e coloarea istorică şi alta adevărul istoric. Adevărul poate fi uneori siluit, coloarea niciodată. Trebue împrăştiată atmosfera timpului, fără de care eroii nu respiră. Nu e acelaş aer pentru toate epocile şi veacurile.

In dumbrăvile tăinuite ale istoriei scriitorul poate lucra în linişte, tăind vreascuri şi mlădiţe sănătoase, smulgând iedera acăţătoare şi, la nevoe, plăsmuind icoanele graţioase ale imaginaţiei lui, plutitoare ca zinele lacului. Să întrunească numai condiţiile vieţii. Şi atât. Realitate istorică nu li se cere; posibilitate numai.

In pădure mai sunt însă şi ştejari falnici, peste care s'au aşternut sute de ani de viaţă: — şi nu de viaţa pieritoare a cărnei, ci de viaţa nepieritoare a sufletului. Trăesc în amintirea noastră, crescuţi de seva atâtor imaginaţii şi măriţi în perspectiva pustiului vremilor. Ce a fost s'a scuturat în mare parte. Umbrele omeneşti s'au şters. Rămân numai eroii, unul la veac, înălţaţi şi hrăniţi din moartea tuturor necunoscuţilor, înfoiaţi prin seculara lor rostogolire în atâtea minţi. De ei nu te poţi atinge. Nu-i poţi micşora fără a micşora şi comoara neamului. Nu-i poţi aduce la adevărul lor istoric. Adevărul sufletesc îşi are drepturile lui asupra istoriei. Dacă unii dintre aceşti eroi naţionali au pete, istoria le poate cerceta, arta însă nu. Ea are întru câtva şi o funcţie socială. Ea e reprezentativă şi trebue să desprindă din eroi numai ce e caracteristic şi educativ. O figură mare face educaţia unui neam mai mult de cât toate poveţele morale.

Şi noi avem câţiva eroi educatori: pe Alexandru cel bun, Mircea cel mare, Ştefan cel mare şi pe Mihai Viteazul. Despre Alexandru cel bun al d-lui Victor Eftimiu am avut prilejul să scriu chiar în acest loc: un biet bătrân cu dragoste de pământ, dar prea încărcat de ani, şi cu voinţa slăbită. In locul lui domneşte o tânără doamnă aprigă şi voluntară, care îndrumă ţara pe căile catolicismului şi ale supunerei către streini. Alexandru doarme în seninătatea maestăţii şi a vârstei lui obosite. Abia se mai poate înţelege cu mintea de copil a Despinei...

A-l reprezenta în acest chip însă e a-l micşora. Chiar de ar fi fost istoriceşte astfel, nu trebuia totuşi pus pe scenă cu hainele lui de rând. Alexandru trăeşte numai prin ceeace ne închipuim noi că a fost. Inchipuirea noastră însă îl vede în vestmintele lui de sărbătoare cu podoabele dăruite de împăratul Paleologu cu braţul ager şi cu privirea blândă şi împăciuitoare, dar nu orbită de svârcolirile unei femei.

Imi rămâne să arăt că nici Mircea cel mare al d-lui A. Davila nu e mai fericit. Dimpotrivă.

* * *

In *Vlaicu Vodă*, d. Davila putea prelucra după voe. Doamna Clara şi Vlaicu sunt nişte mlădiţe neînsemnate din pădurea istoriei noastre. Era slobod poetul să le răsădească, împrumutându-le o nouă personalitate. Şi, înadevăr, amândoi sunt caractere, poate prea romantic concepute prin pornirea lor masivă şi năvalnică, dar puternice şi pline de viaţă. Alături de ele însă mai găsim şi pe Mircea, nepotul lui Vlaicu. Un tânăr fără mare însemnătate, deşi avea să ajungă Mircea cel mare. Voi arăta în ce lumină jalnică l-a pus d. Davila. E drept că pe atunci îşi dibuia abia cărările vieţii. Greşala e mai mică dar nu e înlăturată. E drept de asemenea că pentru a ajunge la tron, Mircea ucisese pe Dan, fratele său. Cu putinţă. Dar pentru noi Mircea nu e ucigătorul lui Dan, ci e eroul de la Rovine de la Cossova şi Nicopole şi *„de amândouă părţile şi peste Dunărea până la marea cea mare a cetăţei Durustorului stăpânitor“.* E eroul nemuritor al lui Eminescu.

Un bătrân atât de simplu după vorbă, după [port...

E un simbol naţional.

Iată pentru ce d. Davila nu trebuea să ni-l arate ca pe un tânăr uşuratic, zănatic, cu sângele iute şi pornit spre trădare şi crimă.

Chiar dela început îl vedem aprius de o dragoste lipsită de înălţime sufletească pentru Anca:

Fie. Dar la ce mi-s bune sânge, neam, străbuni [şi nume
Nu. Iubirea ta mi-e totul, Anca mea, p'aceastâ [lume
Uite, astăzi chiar, boerii cu moş Costea 'n ca-[pul lor
Ca să facă, nu ştiu care, vitejie boerească,
Meargă ei. La ce mi-e slava? Anca mea să mă [iubească!
Şi de mi s'a da domnia — dac' aceasta s'ar [putea! —
Eu m'aş lepăda de dânsa ca să fiu cu Anca mea.

Un Mircea care nu ţine la „sânge“, „neam“, „nume“, „străbuni“, „slavă“, şi ar renunţa la tron pentru doi ochi albaştri de femee, e un Mircea străin cu totul de sufletele noastre.

Şi, în adevăr, când boerii în tăinuita lor întâlnire din poiană vor să-l aleagă domn al Moldovei, îndemnându-l să primească, în cuvântări ce-ţi răscolesc sufletul, Mircea nu primeşte. Ar fi trebuit să părăsească pe Anca! Avea dreptate boerul Costea să-i spună:

...Nevrednic eşti de slavă; slava nu se preţueşte.

ori falnicul Groza:

...Ne-am pus nădejdea 'n tine
Dar ne-am înşelat: oricine nu-i făcut pentru a [domni.

Mircea e un tânăr efeminat, şi fără pic de vlagă eroică în vinele lui, nu numai prin această dragoste, ci prin întreaga lui fire. Iată cum îl zugrăveşte Clara Doamna:

Mi-ai părut uşor la suflet şi d'o fire cam ciu-[dată,
Prea nepăsător de toate, prea pornit pe desfătări...

Mircea „un tânăr uşor la suflet“! Ce depărtare între acest tânăr şi „bătrânul atât de simplu după vorbă, după port“ al lui Eminescu!

Până aici, Mircea e numai o victimă a lui Eros, un voluptuos ca atâţia alţi mulţi. Când e însă zădărnicit în dragostea lui de planurile lui Vodă, devine repede un sângeros. Tânărul acesta uşurel aţâţă pe boeri la răsvrătire împotriva lui Vlaicu:

Ascultând acea poruncă, eu mă pun în răsvră-[tire
Cu voivodul cel nemernic ce ne mână la peire,
Ce smerit, viclean, făţarnic, închinându-se or'cui
E-o primejdie d'apururi pentru noi şi ţara lui.

Nu mai e „nepăsător“ ci o năpârcă veninoasă. Nici nu se putea ca Doamna Clara, auzindu-l, să nu-i strige:

Vom fi doi...

Sunt, în adevăr, doi: o femee isteaţă, aprigă şi virilă şi un tânăr zănatic, învăpăiat şi uşuratec. Invăpăiarea i se mai potoleşte totuşi, când Clara îi pune pumnalul în mână. E un răsvrătit, numai; nu *încă* şi un ucigaş:

Doamnă, gata sunt să mor.
Dar nu vreau nici fericirea nici domnia p'un [omor.

Se întoarce mai bucuros la trădare. O avea, de altfel, în sânge. Trădase pe Vlaicu, acuma

trădează pe Clara, dându-i pe faţă complotul, ca şi cum s'ar fi căit:

Oh! m'am înşelat amarnic! Dar îmi voi plăti *[greşală*
Fără preget. Doamna Clara, unchiule, i-a dat *[lui Pala*
Sarcina să făptuiască ce'ntâi mie mi-a propus:
Este-o uşă, doar de dânsa cunoscută, cum a *[spus*
Şi pe unde poate 'n taină să răsbească pân'la *[tine.*

Văzând însă că nici prin această trădare nu isbuteşte să-l hotărască pe Vlaicu să-i dea pe Anca, face şi cel din urmă pas al nemernicie i. Se năpusteşte asupra lui Vodă cu pumnalul în mână. Credinciosul Grue, punându-se la mijloc, ispăşeşte cu sângele lui nevinovat crima lui Mircea. E drept că la urmă „tânărul" se cuminţeşte, iar Vlaicu îl iartă. Dar meritul e al lui Vlaicu. Şi ne îndoim de cinstea şi cuvântul lui Mircea. Prea le călcase de multe ori. Cum Vodă e nestrămutat în voinţa lui de a mărita pe Anca cu altul, Mircea d-lui Davila mai e în stare şi de alte fără de legi...

Cu ce va fi greşit oare bietul Voivod pentru a fi atât de micşorat? Intâlnindu-se în câmpiile Elizee cu Alexandru cel bun al d-lui Victor Eftimiu, trebue să macine împreună cugetări triste asupra nerecunoştinţei strănepoţilor...

E. LOVINESCU

ECOURI

Pentru ajutorarea populaţiei belgiene de sub stăpânirea germană, ameninţată să piară de foame, s'a alcătuit un comitet naţional—**Comité National belge de Secours et d'Alimentation** *— sub patronagiul miniştrilor Spaniei şi Statelor-Unite la Bruxelles şi sub preşideuţia marelui industriaş, chimistul Ernest Solvay. Acest comitet are ramificaţiuni în toate ţările unde soarta poporului belgian a deşteptat cea mai vie composiune.*

In ţara noastră Excelenţa sa d-l ministru al Belgiei la Bucureşti este reprezentantul acestui Comitet. Orice sume destinate ajutorării populaţiei belgiene se pot trimite la **Legaţiunea Belgiei,** *Str. Lascar Catargi No. 5.*

Cititorii **Flacării** *sunt rugaţi să ia parte la această operă de ajutorare datorită eroilor belgieni.*

Sumele se pot trimite, şi la redacţia revistei, pentru a fi înmânate celor în drept.

---

† Ioan Lahovary.—Incetarea din viaţă a şefului noului partid conservator nu este o pierdere numai pentru viaţa politică, în care puterea lui de muncă, conştiinţiozitatea lui impecabilă şi seriozitatea lui de studios alcătuiau o forţă reală şi utilă. El a avut şi oarecare atingeri cu literatura care nu sunt lipsite de interes. Astfel e studiul său de amator filolog, dotat cu mult simţ literar: *Cum s'a stricat limba românească,* în care susţinea o atitudine, în chestia limbei literare, în buna tradiţie a *Junimei* (Lambrior, Maiorescu etc.) dar cu foarte interesante aplicaţii recente.

Nu trebue uitat de asemenea că la discuţia actualei legi a teatrelor, Ion Lahovary a luat o parte foarte largă amendând unele articole, pe care şi Sp. C. Haret le-a primit după opiniile fruntaşului conservator.

Caragiale postum.— Va apare în curând în editura *Flacăra* al doilea volum postum din opera lui Caragiale.

Volumul, intitulat *Reminiscenţe* readuce elemente noui pentru cunoaşterea şi judecarea operii marelui Caragiale şi de aceia este aşteptat cu multă nerăbdare de toţi admiratorii celui mai gustat dintre scriitorii noştri contimporani.

Versuri din războiu — publică *Românul* din Arad. Ele sunt datorite d-lui *A. Cotruş* şi sunt inspirate de recentele treceri de stăpânire din Galiţia:

Pe-aici trecură-'nvinşii...

Pe-aici trecură 'nvinşii muţi, în fugă,
Pe-aici trecură ei...
Şi semănară sânge 'n picuri grei,
Prin ţara unde oamenii se 'njugă...

Pe-aici trecură 'n marşuri triumfale
Şi cu nădejdi în pieptu rile lor...
Aicea e 'ngropată 'n neagră jale
Mândria unui îndrăsneţ popor.

Movile de cadavre au rămas
Aici pe stepe, 'n zarea 'nsângerată
Şi cad şi cad la fiecare pas
Din cei ce-au vrut pământu 'ntreg să-l bată...

Bogatul sânge ce'n pământ s'a supt,
E-un fluid ce se asmuţă ne'ntrerupt,
E roşie sământă de pierzare,
Sământă a răsboae 'ngrozitoare,
Ce vor trăi din grozăvii şi-avânt
Pân' va trăi acest bătrân pământ.

Erori de tipar. — In poezia *„Pe hârtie japoneză"* din n-rul trecut, a d-lui B. Nemţeanu. s'a omis un vers din strofa întâia.

Iată cum trebue cetită acea strofă:

Pe când o manecură cizelă
— Discret înamorată —
Petale de garoafă din unghiile-mi fine,
Şi, 'ntins pe canapea,
Gândirea-mi, fum de aur, spirală,
Insinuând în aer catrene şi terţine;
Absent, cu ochii neguri, audiam lasciv
Scrisorile în care femei şi domnişoare
Imi spun — ce? nu ştiu bine — dar, aproximativ,
Că plâng, că mă adoră, că-s stropul lor de soare...

Societatea Scriitorilor Români — a ţinut Duminica trecută adunarea sa anuală. A fost reales în mare parte vechiul comitet, având în fruntea sa ca preşedinte tot pe d. *G. Diamandy;* s'au luat mai multe dispoziţiuni de ordin administrativ.

Intre altele s'a decis ca unele hotărâri mai importante ale comitetului să fie supuse la *referendum* al adunării membrilor societăţi.

Alte discuţiuni de importanţă literară n'au fost.

Reviste. — Au apărut:

Noui pagini literare, Mai, 1915.

Revista Cercului de studii al partidului conservator. an. II. No. 17.

Tribuna, revistă politică şi culturală, an I, No. 12. Cuprinde cuvinte dureroase şi adânci despre lipsa noastră de grabă pentru intrarea în acţiune — în timp ce Ardealul se pustieşte şi cei de dincolo îşi pierd speranţa mântuirii.

De pe câmpul de războiu.—D. O. Tăslăuanu, fost redactor al revistei *Luceafărul* din Sibiu, îşi publică unele însemnări din campania în Galiţia pe care a făcut-o ca ofiţer în armata austro-ungară. Culegem din aceste însemnări câteva rânduri mai caracteristice pentru cunoaşterea armatei austriace în timpul retragerii din Septembre trecut:

„Noaptea am primit ordinul de plecare. In cea mai mare tăcere, am ieşit din tranşee şi am pornit spre Halici. Aproape de Halici, a trebuit iar să adăstăm mult, findcă o coloană de tren fugea de frica ruşilor. Ofiţerul comandant, fără să aştepte niciun ordin, s'a retras de teamă să nu fie surprins de Cazaci, deşi aceştia nu-i aveau grija. Atunci am văzut primul tren pancerat ce se ducea spre Stanislau. Semăna cu un balaur de oţel, cu solzi mari, ce sufla jăratec pe nări şi se furişa, şerpuind, să apere oraşul ameninţat de Feţi Frumosii Ţarului.

„Am trecut prin Halici, care iarăş gemea de trupe în cea mai mare desordine. Pe deasupra noastra sbură un aeroplan de al nostru, care s'a coborât mai departe. După cum am auzit pe urmă în el era un general rus cu adjutantul lui, urmărind retragerea trupelor noastre...

„In curând am părăsit şoseaua ce duce la Zalukiew şi am luat-o, prin păduri, de-alungul râului Lomnica, pe care l-am trecut, aproape de Podhorki, unde am poposit. Am făcut un marş de 12 ore fără întrerupere, iar râul l-au trecut cei mai mulţi soldaţi, udându-se până la genunchi.

„La orele 2 jumătate p. m., am făcut lagăr în Bania. lângă Kalus. Aici ne-am întâlnit cu cele două companii pierdute şi pentru prima oară cu întreg regimentul şi cu întreaga brigadă. Până seara am aranjat companiile, fiindcă se prezentaseră mulţi pierduţi la fuga din Meducha şi ascultam exploziile din Halici.

„Intreaga ofiţerime era desgustată şi vorbea în termeni aspri despre înfrângerile suferite. Greşeala cea mai mare a fost despreţuirea duşmanului şi atacarea lui după normele regulamentului de instrucţie. Fiecare batalion, cum sosea în Galiţia era aruncat în foc, soldaţii atacau după cum învăţaseră la exerciţii de manevre, desfăşurându-se în linie de trăgători, înaintând toţi deodată, Ruşii îngropaţi, dn obicei la marginea pădurilor, îi lăsau să se apropie până la 3—400 de paşi. Ai noştri treceau la atac cu baioneta, strigând: Hurah! şi alergând buluc spre poziţiile duşmane. Ruşii îi primeau cu mitralierele şi cu un foc înteţit, nimicindu-i în câte-va secunde. Cei ce scăpau se risipeau în toate părţile şi pribegeau de capul lor în Galiţia, fără să aparţină vre-unei trupe. Cam asta a fost soarta celor mai multe regimente şi batalioane de linia întâ ale armatei austro-ungare".

Vacanţa literară. — Se anunţă mai fecundă ca de obiceiu, căci nici marile teme ne lipsesc, nici scriitorii nu pot fugi din Capitală in atmosfere rustice în care inspiraţiile tac.

Această vacanţă e a treia în care literatura nu mai are putinţa să cunoască acel *otium* necesar visării. Ea va fi tot frântă de ameninţarea zilei de mâine şi poeţii vor fi încă nevoiţi să ia trompeta în locul lirei.

Vacanţa va trece, fără să se observe măcar că e vacanţă literară.

Din isprăvile Germanilor. — D. *Joseph Bédier* un istoric literar francez, a căutat să reconstituie chipul de a purta războiu al germanilor după documente emanate dela ei, într'un volum: *Les crimes allemands d'après des témoignages allemands.*

Aceste mărturii sunt carnetele reglementare găsite asupra soldaţilor germani morţi sau răniţi şi unele spicuiri din ziarele germane. Iată câteva isprăvi ale *Kultur*-ei:

„Intr'un sat, unde „era telefon cu duşmanul", şaizeci de locuitori ucişi în fugă, între cari multe femei bătrâne, moşnegi şi o femeie îngreunată, „trei copii ce se strânseseră unul în altul"; se izgonesc şi copiii cari duc pe beţe leagănul fraţilor mai mici. La Sommepy, locuitorii sunt aruncaţi în casele care ard. Aiurea, pentru o puşcă ce se descarcă singură, s'au aruncat în flacări toţi bărbaţii" (marturul, un ofiţer saxon, e indignat). In cutare sat, „femeile şi copiii cu lampa în mână" luminează împuşcarea soţilor şi părinţilor. La Langeviller, trei femei sunt spânzurate de copaci. In altă parte se ucid cu baioneta în casă „doi bărbaţi cu femeile lor şi o fată de optsprezece ani". In Belgia femeile sânt „rechisiţionate" pentru a-şi îngropa bărbaţii. Prada e mărturisită limpede de aceşti neaşteptaţi marturi. Unul spune că şi-a mâncat orezul între cadavrele ce ard, iar altul că, după distrugerea unei întregi regiuni, se distra mâncând cireşe. Bisericile se profanează cu plăcere. Un al treilea însemnă rugăciunea ce s'a făcut după săvârşirea vandalismelor. Ofiţeri de-ai lor îi taxează de „bande de hoţi". „Mutilarea răniţilor e la ordinea zilei", scrie un prisonier, în August".

ANUL IV
No. 38

FLACĂRA

4 IULIE
1915

ABONAMENTE:
In ţară: lei 6 pe an; 7 lei când se achită prin incasator. Pentru învăţători şi preoţi săteşti: lei 5 pe an
NUMĂRUL 15 BANI
TELEFON 41/7

LITERARĂ ∴ ARTISTICĂ ∴ SOCIALĂ
APARE SÂMBĂTA
DIRECTOR: CONSTANTIN BANU

ABONAMENTE:
Peste munţi: coroane 8 pe an; pentru preoţi şi învăţători coroane 6.50 pe an
In străinătate: 10 lei pe an
REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA:
Bucureşti
Str. Câmpineanu, 40

PENTRU LIBERTATE

In tabăra împătritei alianţe luptă pentru un ţel comun popoare din toate continentele, de toate rasele, de toate credinţele: pe lângă Englezi, Francezi, Italieni, Ruşi, Belgieni şi Sârbi sunt încă Japonezi din Extremul-orient, Indieni din Asia meridională, Senegalezi, Buri şi Algerieni din Africa, Australieni şi Newzeelandezi din Oceania, Canadieni din America de Nord. Sunt unii veniţi din obligaţie militară faţă de guvernele lor, dar cei mai muiţi au venit din propriul lor îndemn, să lupte şi să moară pentru o cauză care li se pare că preţuieşte cât o viaţă de om.

Pentru Franţa şi pentru liberala Anglie pot veni să lupte oameni liberi, de bună voia lor.

Ei adaugă o notă exotică, romantică acestei campanii, cu graiurile lor stranii, cu costumele lor pitoreşti, cu armele lor ce amintesc alte vremuri, cu tipurile lor de eroi aventuroşi ai lumilor îndepărtate aruncaţi în vâltoarea celui mai modern războiu de industrie ucigătoare...

Dar în acelaş timp aduc războiului odată cu participarea lor efectivă, şi o anumită semnificaţie morală. Lupta împotriva Germaniei e o luptă pentru libertate.

Dacă visul german s'ar fi realizat, dacă Franţa ar fi fost îngenunchiată în câte va săptămâni, dacă Anglia ar fi fost sărăcită şi flota ei şi-ar fi pierdut stăpânirea mărilor, dacă Rusia ameninţătoare ar fi fost împinsă spre Urali şi şi-ar fi redus însemnătatea ei europeană, Germania, ţinând sub călcâiul ei două cadavre galvanizate cu arme şi aur german — Austria şi Turcia — ar fi avut stăpânirea Europei, o stăpânire de nimeni disputată. Şi apoi... *Deutschland über Alles* — Germania dominând peste univers... ar fi căpătat realitate, în minţile cele mai aprinse ale blonzilor urmaşi ai lui Ariminius...

Cu ce visuri au plecat, e acum aproape un an, stăpânitorii celor cinci mii de batalioane şi a mortierelor de 420, când Impăratul i-a trimis la luptă cu lozinca: — *Und jetzt rasch* — şi acum repede!

Belgia avea să fie trecută în pas de manevră, după ce mortierele de 420 ar fi distrus cetăţile Liège-Charleroi-Namur; Franţa surprinsă în plină mobilizare, ar fi fost ocupată până dincolo de Paris într'un marş fulgerător, iar trupele sale respinse şi demoralizate ar fi fost făcute inofensive; rămânea Rusia, asupra căreia s'ar fi revărsat apoi torentul teuton şi ar fi sdrobit-o prin superioritatea armamentului şi a reţelelor strategice... Pentru Anglia — cu care socotelile nu se puteau face atât de *rasch* — armata Kaiserului avea să ocupe Calais, să stăpânească trecerea canalului prin tirul enormelor mortiere, să debarce admirabilele trupe prusiene pe pământul inviolabil al insulelor şi să transforme războiul cu cea mai mare putere maritimă într'un războiu de uscat.

Iar restul omenirii îngrozite şi paralizate avea să privească în tăcere cum pumnul german sdrobeşte cele mai mari Puteri ale lumei... Rămasă singură atotstăpânitoare, după dezastrul unor civilisaţii de veacuri peste cari subofiţerii prusieni ar fi trecut plini de dispreţ, Germania nu ar mai fi avut pe nimeni în calea-i, care să realizeze acel echilibru de puteri necesar libertăţii tuturora. Franţei i s'ar fi impus să cedeze colonii, să renunţe la independenţa sa comercială, să se istovească pentru lungi decenii plătind despăgubiri fantastice şi să rămână cu totul în voia învingătorului, după ce-ar fi predat cele 3.500.000 puşti şi 5000 de tunuri ale sale. După enorma pierdere de oameni într'o naţiune cu deficit de naşteri sau, în cel mai bun caz, cu creşteri foarte

CÂNTEC PENTRU PUIU

Când plouă, Puiu, la fereastră
Se uită'n zare, gânditor,
Cu ochii trişti de parc'ar spune
O rugă caldă unui nor...

Când plouă, Puiu stă pe gânduri...
Se uită la copacii uzi,
La frunzele ce plâng lovite,
Rănite greu de stropii cruzi.

Şi Puiu plânge, căci e milă
De cei ce stau fără cămin
In ploia repede ce cade
In fulgerile care vin...

Şi se întreabă, mititelul:
— Albinelor, unde sunteţi
Şi voi, sărmane rândunele,
Şi voi, lăstunilor drumeţi?

«Pe unde-or fi şi fluturaşii?
Furnicile pe unde-or fi»;
Şi toate micile gângănii
Ce forfotesc întreaga zi?

«Pe ele oare nu le plouă?...
Aş vrea să es şi să le strig...
Aş vrea să le adun în casă...
Lor nu li-e frică? Nu li-e frig?

. . . .

— Nu-ţi pese, Puiule, de ele
Căci Dumnezeu e drept şi blând...
Le-a dat un adăpost la toate
Şi-ai să le vezi curând-curând...

Şi când va trece vijelia
Şi soarele va răsări
Să vezi ce cântece de pasări
Subt cerul cald s'or auzi!...

Nu-ţi pese, Puiule de albine
De cuiburi şi de muşuroi,
Căci Dumnezeu, şi pentru ele
E bun şi drept, ca pentru noi!...

Victor EFTIMIU

mici, după sărăcia și demobilizarea învinșilor, însuși focarul creațiunii culturale franceze avea să se stingă și laborioasa *kultur* dela Berlin avea să ajungă singura hrană sufletească a omenirii. Imperialismul german avea să fie tot atât de exclusiv și pe terenul militar, și pe cel cultural și pe cel economic—iar caporalismul —ideal al celor șeaptezeci de savanți care au semnat manifestul culturii germane— avea să rămână modelul unic al vieții sociale și spirituale din lumea întreagă...

Și astfel, învinsul celor ce au plănuit războiul *langsam und geduldig*, dar au vrut să-l execute cât mai *rasch*, Vilhelm al II-lea era chemat să ia pe umeri moștenirea lui Carol Quintul și a marelui Napoleon. O pace «sigură și definitivă»—cum se spune—avea să asigure Germaniei hegemonia continentului, întocmai cum o asigurau altădată, pentru scurt timp, celui mai strălucit Habsburg și împăratului revoluționar. Dar câtă deosebire! Pentru Carol Quintul nu era decât de hegemonia unei familii cu tradiții feudale asupra unor State ce nu-și pierdeau individualitatea lor; pentru Napoleon era vorba de *expansiune morală a marii Revoluțiuni*, care a isbutit să transforme Europa întreagă într'o jumătate de veac; dar pentru Germania actuală? Ce ideie, în afară de prea-mărirea forței, ce necesitate morală, în afară de lăcomia unui stomah dilatat, o fac să râvnească la hegemonia Europei?...

D. Bonnar Law, șeful conservatorilor englezi, a caracterizat conducerea actuală a Germaniei ca fiind «napoleonismul fără Napoleon». E un compliment făcut poporului german, pe nedreptul. Nu numai persoana genialului Napoleon, care era tot atât de mare general, pe cât era de mare politic și organizator, face ca Germaniei de astăzi să-i lipsească ceia ce făcea gloria și puterea Franței la 1809; e, mult mai mult încă, principiul expansiunii franceze de atunci care face cu totul nedreaptă comparația între cele două țări ce au țintit la hegemonia Europei. Franța era după o mare sguduire morală și socială, în urma căreia crezuse că a descoperit formulele definitive ale Dreptății Umane, ce trebuiau impuse tuturor popoarelor vrednice de veacul Libertății, Egalității și Fraternității; *les Gueux* și mai târziu *les Grognards* pășiau în foc cântând *Marsilieza*, cântecul desrobirii *tuturora*, iar *Impăratul Republicei Franceze*, dacă menținea pretutindeni despotismul regilor învinși, reforma însă societatea prin desființarea tuturor privilegiilor și aducea în toate țările pe unde au trecut armatele franceze un suflu democratic din care a pornit furtuna liberatoare dela 1848. Campaniile lui Napoleon au adus democratizarea Germaniei, au sfărâmat puterea feudală a Austriei, au inspirat unitatea Italiei și curentul naționalist de peste Rin.

Ele aveau o ideie la baza lor, răspundeau unei necesități morale și numai în ultimul rând erau și manifestarea unei nesăturate ambițiuni.

Pe când războiul Germaniei de azi are un temeiu economic și un singur principiu: cel mai tare trebuie să mănânce mai bine și mai mult. Oricine concurează stomacul german trebuie să fie distrus. In alianța Maghiarilor și a Turcilor — acești civilizați, campioni al libertății europene... — sprijinind încercarea de a sdrobi Serbia și executând — cu o tristă faimă — cotropirea Belgiei neutrale, Germanii și-au ilustrat mai bine gândul brutal care îi inspiră de patruzeci de ani.

Triumful Germaniei ar fi o decădere a civilizației umane, un nou triumf al Spartei contra Atenei, al lui Alaric împotriva Romei.

De aceia popoarele coalizate din largul pământului întreg își fac datoria față de umanitate, luptând contra unei brutale hegemonii.

AI. ȘERBAN

HYMN PĂMÂNTULUI

Pământ, o, minge uriașă ce nu te sprijini pe nimic,
Și-același drum, de mii de veacuri, îl faci mereu în Univers, —
Cu mâna rătăcind pe lyră, mă lasă glasul să'mi ridic;
O clipă doară, numai una, Pământ, oprește-te din mers
Și-ascultă cântecul de slavă ce ți'l aduc în al meu vers...

O, de-aș putea, în clipa asta, să văd tot globul tău rotund
Plutind în haos, — și, puternic, cu glas de tunet să te cânt!...
Dar glasul meu coboară 'n mine și'ți cântă 'n sufletu'mi profund...
De-au fost vre-odată sfinți, aevea, și dacă ei și azi mai sânt, —
Eu în genuchi îți cad doar Ție, că Tu ești cel mai mare Sfânt!...

O, Tată dătător de pâine!... o, Tată-al omenirii 'ntregi,
Mărire Ție, Milostive, mărire Ție de trei ori,
Că Tu cu rodul Tău, Părinte, ființa tuturor o 'nchegi, —
In fiecare «eu», de-a valma, sădind ai vieții largi fiori,
Urmându'Ți calea ne'ntreruptă prin lumea miilor de Sori...

Când văd cu câtă dărnicie lași din adânc să'Ți sugă seva
Atâtea neamuri trăitoare pe care Tu le porți pe glob, —
In fruntea căror, cel mai lacom, stă neamul lui Adam și Eva, —
Atunci, o, Tată, știi ce doruri aprind al lutului meu bob?:
Aș vrea să mă desprind de Tine, să nu'Ți mai fiu o clipă rob;

Să cânt — un uriaș în haos, cu toate tunetele 'n cânt, —
Din Sorii plutitori, o horă enormă 'n jurul meu să strâng,
Să spun la fiecare 'n parte cât ești de Mare și de Sfânt,
Și, pentru toți ai Tăi de-a pururi copii cu sufletul nătâng,
In hora Sorilor, Stăpâne, slăvindu-Te, să cânt, să plâng...

Și-apoi, din pulberea de Soare, ca fulgerul să mă cobor,
Și 'ntr'o supremă adorare, prelung, etern să Te sărut,
Iar — dacă sufletul trăește — cu sufletu'mi să Te'nfășor
Și 'nnapoindu-mă cu lutul în sânul care m'a născut, —
Să retrăesc apoi, o, Tată, etern, în globul Tău de lut.

V. MILITARU

Din Carducci: ACI STĂPÂNEȘTE IUBIREA

O, unde ești? Privirea ta cuminte
Asupra cui seninul și-l pogoară?
Și pentru cine-a inimii comoară
Ți se destăinuie în dulci cuvinte?

Ți-e sufletul pornit să se alinte
Pe-a vânturilor aripă ușoară
Sau trupul tău de fildeș se'nfioară
Sub recea sărutare-a undei sfinte?

Ori unde-ai fi, deci dac' un vânt sburdalnic
Sau dacă unda tainic vorbitoare
Iți va cuprinde umerii șăgalnic,

Să știi că este dragostea-mi cea mare,
Ce stând în preajma ta în orice-i falnic
Te strânge 'ntr'o eternă 'mbrățișare.

Raul TEODORESCU

MARK TWAIN

TRADUCERI DE ION TRIVALE

Interviewul

Tânărul robust și îndemânatic luă loc, în urma invitației mele, declară că vine din partea «Trăznetului cotidian» și adăogă:

«Sper că-mi veți îngădui, să vă interviewez».

«Să mă — ?».

«Să vă interviewiez».

«A, așa! Se înțelege — da. Hm! da — se înțelege».

In dimineața aceea nu prea eram într'ale mele. Gândurile-mi păreau a fi tare încurcate. Pășii deci spre bibliotecă, și după o căutare de vre-o șase, șapte minute, mă văzui nevoit să mă adresez tânărului. Il întrebai:

«Cum se scrie?».

«Scrie? Ce, mă rog?».

«A interviewà».

«I, drace! Dar la ce să-l scrii?».

«Nici că vreau să-l scriu; vreau să caut ce însemnază».

«Ei, asta are haz, drept să spun. Vă pot spune eu ce însemnază, dacă d-voastră — dacă d-voastră — ?».

«O, prea bine. Imi va fi de ajuns, și vă voi fi tare îndatorat».

«In: i-n, ter: t-e-r, inter — ».

«Vă să zică, se scrie cu i?».

«Firește».

«O, de aceea am căutat eu atâta!».

«Dar, dragul meu, cum credeați că se scrie?».

«Apoi, nici — nici eu nu știu cum. Am deschis așa lexiconul și am căutat la întâmplare; credeam că poate să dau peste el printre ilustrații. Dar e o ediție foarte veche».

«Ei bine, amice, ilustrația asta n'ai fi găsit-o nici în cea mai nouă ediție — dar iartă-mă, dragul meu, și nu mi-o lua în nume de rău — știi că nu pari chiar așa de — de inteligent precum mă așteptasem? Fără supărare, rogu-te, fără supărare».

«O, mă rog, mă rog. Mi s'a spus de atâtea ori și de către oamenii cari mă lingușesc, și nici n'ar fi avut de ce să mă lingușească, cum că în această privință sunt cu desăvârșire remarcabil. Da — da; se vorbește cu deliciu despre aceasta».

«Imi închipui. Dar să ne întoarcem la interviewul nostru. Știți că se obicinuiește azi, a se interviewa persoanele ajunse la faimă publică».

«Așa? Nu știam nimic de una ca asta? Trebuie să fie tare interesant. Și cum, cu ce o faceți?».

«(Hm-hm — slabă nădejde). *Ar trebui* să se facă uneori cu reteveiul; dar de obiceiu constă numai din aceia, că interviewerul pune întrebări și interviewatul răspunde. E ceva foarte obicinuit astăzi. Așa dar, îmi veți permite, a vă adresa anumite întrebări cari să scoată în evidență momentele cele mai însemnate ale trecutului d-voastre public și privat?

«O, cu plăcere — cu plăcere. E drept că memoria mea e foarte proastă, dar sper că asta n'are să vă supere. Să vedeți, e o memorie foarte inegală — remarcabil de inegală. Uneori pornește în galop, și apoi de odată se poticnește într'un anume punct, de unde n-o mai urnești cu săptămânele. Și mult necaz îmi face».

«O, nu face nimic; numai de-ați voi să vă dați nițică osteneală».

«Da, da. Am să-mi dau toată silința».

«Vă mulțumesc. Sunteți gata să începem?».

«Sunt gata».

Intrebare: Ce vârstă aveți?

Răspuns: Nouăsprezece ani, îi împlinesc în Iunie.

I.: Nu mai spuneți! Eu v'aș fi dat treizeci și cinci,—și șase. Unde v'ați născut?

R.: In Missouri.

I.: Când ați început a scrie?

R.: In 1836.

I.: Dar bine, cum se poate asta, când astăzi abia sunteți de 19 ani?

R.: Nu știu. Așa e că pare ciudat?

I.: Intr'adevăr. Care vi s'a părut omul cel mai remarcabil, din câți ați cunoscut?

R.: Aaron Burr. *)

I.: Dar nu se poate să fi cunoscut pe Aaron Burr, dacă aveți de abia 19 ani.

R.: Apoi, dacă-mi știți socotelile mai bine decât mine, la ce mă mai întrebați?

I.: N'a fost decât o presupunere, atâta tot. Cum ați cunoscut, mă rog, pe Burr?

R.: Intr'o zi mă aflam din întâmplare de față la înmormântarea lui; el îmi spuse să nu mai fac atâta sgomot și —

I.: Dar, Dumnezeule sfinte, dar vă aflați la înmormântarea lui, Burr trebuie să fi fost mort; și dacă era mort, cum era să-i pese de sgomotul pe care-l făceați D-voastră?

R.: Nu știu. El a fost întotdeauna un om original.

I.: Cu toate astea, tot nu pricep. Spuneți că a vorbit cu D-voastră și că era mort.

R.: N'am spus că era mort.

I.: Atunci *nu* era mort?

R.: Hm, unii ziceau că da, alții că nu.

I.: Dar d-voastră ce credeați?

R.: O, ce-mi pasa mie? Parcă era înmormântarea mea!

I.: Ați — dar chestia asta s'o lăsăm încurcată. Dați-mi voie să vă întreb altceva. In ce zi v'ați născut?

R.: Luni, 31 Octombrie 1693.

I.: Cum? Imposibil. Ar trebui să aveți 180 de ani. Cum veți explica aceasta?

R.: Nici nu încerc s-o explic.

I.: Dar spuneați adineaori, ca sunteți abia de 19 ani, și acum vă faceți de o

*) Colonelul Aaron Burr a fost vice-președinte al Uniunei și a ucis în 1804 în duel pe valorosul om de stat Hamilton.

RUGĂCIUNE DE SEARĂ

Și-acum, când văd temeiul sărmanei noastre vieți
Când clar 'l-aud în suflet convoiul de drumeți,
Când simt ce trist e rostul luminei pentru-acei
Cu viermii de-opotrivă,
Când știu că tot ce-i soare e-o ploaie de salivă,
Când știu ce cârji amare sunt aripele sus
Și când pe tot ce crește cu fața către zei
Văd brațele de ceară întinse de apus,
Când, nicăiri, o urmă din ce surâde 'n pleoapă,
Dă-mi ce mi-ai da, tu neagră și 'n veci uitată groapă!

Pe 'ntinderea senină de pasări și de flori
Eu cui să-mi frâng genuchii mei slabi și răbdători?...

O, suntem doar căderea de-o clip'a unei ploi
Svârlită de 'ntuneric, cerută de noroi!
Și tot ce-avem, ce *pare* c'avem, pe-un preț enorm
Pământu-abia ne vinde
Sub cerurile care mereu se fac că dorm!
Și 'n timp ce întâmplarea ne 'nbrânciue, ne 'ntinde
Sub ochii noștri toate se 'mbrățișe și tac...
Și fruntea, tot avutul nimicniciei noastre!
In setea ei de zare, din golurile-albastre
Cum cade și ce mică se 'ntoarce spre stomac!
Vai, totul ne lovește și nimeni nu ne scapă:
Dă-mi ce mi-ăi da, tu neagră și 'n veci uitată groapă!

George GREGORIAN

FIGURI CONTIMPORANE

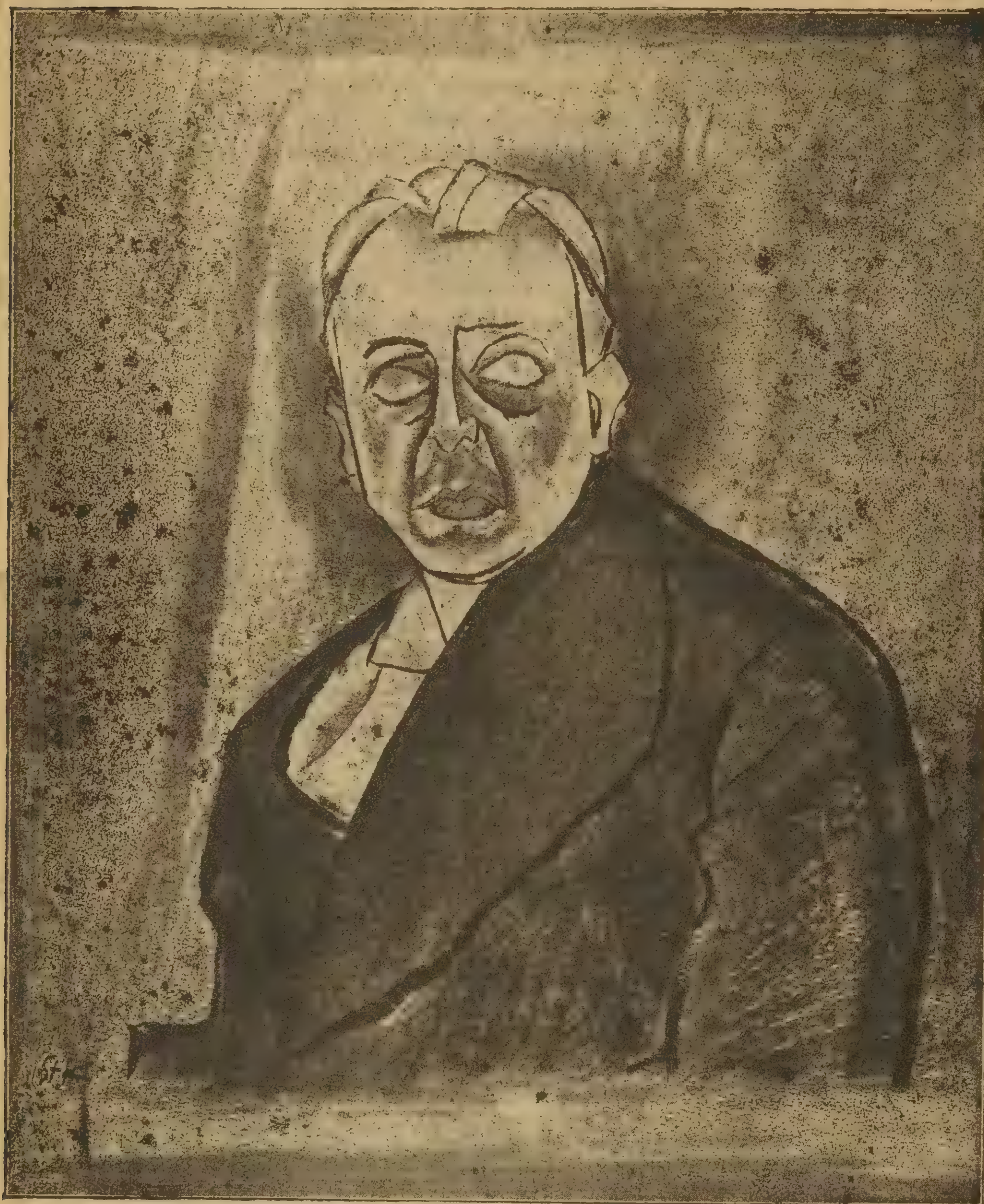

OCTAVIAN GOGA

A venit de peste munţi ca un sol şi vrea să treacă iarăş munţii ca purtător de steag, în armata cea sfântă a libertăţii. A fost cântăreţul duios sau răsvrătit al

durerii unui neam ce moare...

şi a avut norocul tragic de a vedea că vremurile îl ajută să nu rămână un simplu cântăreţ de versuri pătrunzătoare, înfiorate — ci un luptător care caută să trăiască, să înfăptuiască ceeace a creiat într'un avânt de artă, în lumea plăzmuirilor sonore.

Numai Körner, poetul reaşteptării prusiene, a cunoscut împrejurări care să-i îngăduie, până la capăt, acordul între ceeace cântase în versuri şi ceeace a realizat cu spada.

De aceia în firea poetului s'a făcut o schimbare adâncă; el a devenit epic în manifestaţiile sale literare — frumoasele discursuri în care vocea, altădată curat argintie a poetului, a căpătat vibraţii de o sonoritate metalică asemănătoare cu a brozului trompetelor... In ochii albaştri în care nu se zugrăvea altădată decât infinita melancolie „a 'nstrăinatului Ardal", trec fulgere întunecate care au reflexe adânci în sufletul mulţimii ce ascultă...

Cântăreţul devine frumosul erou aşteptat, al cânturilor sale.

E un glas bărbătesc care plânge între noi jalea Ardealului, dar nu numai pentru a o plânge. Goga nu e un mister pentru noi — cum sunt în clipele acestea atâţia ardeleni. Avem între noi un slavici; avem dincolo atâţia mangra — pe aceştia îi cunoaştem, îi preţuim şi-i ţinem minte. Dar ceilalţi? Cei care nu văzuseră decât martiri în jurul lor în vremuri liniştite, iar astăzi, când sutele de mii de Români porniţi la luptă prefac Ardealul într'un imens rug de victime, nu văd decât „pericolul slav"? Ni se îngrozeşte gândul când, aşteptând un ecou al chemării lui Avram Iancu de dincolo de mormânt, nu auzim decât declaraţii de lealitate şi bocete, arareori...

Goga nu e cel dintâi puşcaş al lui Avram Iancu, dar e cel dintâi crainic al lui. Şi aceasta e limpede.

C. P.

---

sută şi optzeci. Dar e o contrazicere îngrozitoare!

R.: Ha! aţi băgat de seamă? (strângere de mână). Şi mie de multe ori mi s'a părut contrazicere, dar, nu ştiu cum, nu eram sigur. Dar d-voastră cât de repede o băgarăţi de seamă!

I.: Foarte mulţumesc de compliment. Aţi avut ori aveţi fraţi sau surori?

R.: Hm! Mi — mi se pare că — da — dar nu-mi aduc aminte.

I.: Ei bine, asta e cea mai extraordinară vorbă, ce am auzit vreodată.

R.: Ei, cum adică?

I.: Prea bine. Vă rog, priviţi încoace. Al cui e portretul ăsta din perete? Nu e fratele D-voastre?

R.: O! da, da, da. Acum mi-aduc aminte! *A fost* un frate al meu. E Wilhelm — Bill cum îi ziceam noi. Bietul Bill.

I.: Cum? Aşa dar e mort?

R.: Cum să spun? Presupun că da. Dar sigur n'am putut-o spune nici odată. O istorie foarte enigmatică!

I.: Trist lucru, foarte trist. Aşa dar a dispărut?

R.: A da, în modul obicinuit. L'am îngropat.

I.: Ingropat! L'aţi îngropat fără să ştiţi dacă e mort sau nu?

R.: O nu! Asta nu. Era mort deabinelea.

I.: Atunci, mărturisesc că asta n'o pricep. Dacă l'aţi îngropat şi ştiaţi că era mort —

R.: Nu! Nu! Numai credeam că este.

I.: A, pricep! Şi-a venit iarăşi în simţiri?.

R.: Da de unde?

I.: Ei, aşa istorie n'am mai auzit de când sunt. Cutare a murit; cutare a fost îngropat. Atunci unde-i enigma?

R.: A, apoi tocmai aici e. Vedeţi d-voastră, eram doi gemeni — răposatul şi cu mine — şi ne-au amestecat în baie când eram abia de două săptămâni şi unul din noi s'a înnecat. Dar nu mai ştiam care. Unii zic că Bill, alţi zic că eu.

I.: Ei, ciudată treabă. Dar d-voastră ce credeţi?.

R.: Numai D-zeu o ştie. Eu aş da o lume întreagă, de-aş putea s-o ştiu. A-

ceastă enigmă impunătoare, a întins o umbră dătătoare de fiori asupra întregii mele vieţi. Dar îţi voi împărtăşi d-tale o taină, pe care n'am desvăluit-o nimănuia. Unul din noi avea un semn deosebit — o aluniţă pe dosul mânii stângi; acela eram eu. Ei bine, *acesta e copilul care s'a înnecat!*

I.: Ei atunci! Dacă e aşa, nu mai văd nici o enigmă în această afacere.

R.: Nu? Dar văd eu. Niciodată n'am putut pricepe, cum dumnezeu de au putut fi ai mei aşa de orbi încât să îngroape copilul celălalt. Dar st! — despre asta să nu sufli vorbă, te rog, ca nu cumva să afle ceva familia. Numai D-zeu ştie câte griji chinuitoare au avut ai mei şi fără de asta.

I.: Cred că pentru moment am materie de ajuns şi vă mulţumesc pentru osteneală. Numai povestirea aceea despre înmormântarea lui Aaron Burr m'ar mai fi interesat mult. Mi-aţi putea cumva spune, ce împrejurare deosebită v'a format părerea că Burr ar fi fost un om aşa de remarcabil?.

R.: O, a fost un lucru de nimic. Nu ştiu dacă din cincizeci de oameni, unul singur l'ar fi luat în seamă.

Când se sfârşise cuvântarea funebră şi convoiul era gata să pornească spre cimitir cu cadavrul său întins în sicriu, el spuse că ar vrea să mai arunce o ultimă privire asupra spectacolului şi îndată *se ridică şi se aşeză lângă cioclu.*

La aceste cuvinte tânărul se retrase foarte respectuos. Societatea lui îmi fusese plăcută şi regretai plecarea lui.

DOMVS TACITVRNA

III

Dar sub lumina cenuşie
A dimineţii torturate,
Copacii 'şi frâng în vânt tulpina
Cu ţipete îndurerate.

Şi peste lespezile sure
Şi peste stâlpii lui numizi,
Urcând alene 'şi taie drumul
Cortegii negre de omizi.

S'a prăbuşit sub timp palatul
Şi scara-i albă nu mai cântă;
Ruina lui e o fantasmă
In zorii cari îl învesmântă.

Lumina curge din înalturi
Pe câmpul ars, părăginit;
Sub un cypres un sphynx visează:
Picioarele i-au ruginit.

Centauru-a plecat din soclu
Să facă aiurea alt popas —
Şi Nykę vrând să-şi ieie sborul
Ciuntită de-aripi a rămas.

Ion AI-GEORGE

Scăpărări de duh la copiii de doi ani

Toţi copiii de azi par a avea un nărav impertinent şi supărător, anume pe acela de a rosti câte o vorbă «isteaţă» la tot prilejul care se iveşte iar mai ales în asemenea prilejuri, când ei nici n'ar trebui să deschidă gura.

Judecând după mijlocia probelor de vorbe isteţe cari s'au publicat, copii generaţiei care se formează acum nu sunt mult mai mult de cât nişte zevzeci. Iar părinţii nu se poate să fie mult mai grozavi de cât copiii, fiind că în cele mai multe cazuri ei sunt acei cari aduc la cunoştinţă acele scântei ale naivităţii copilăreşti, cari strălucesc în coloanele revistelor noastre.

Poate să pară că vorbesc cu oarecare ciudă, s'ar putea chiar să cad sub bănuiala de invidie personală; şi într'adevăr mărturisesc că mi-e necaz să tot aud vorbindu-se astăzi despre atâţia copilaşi extraordinari în vreme ce eu nu-mi amintesc să fi rostit de cât foarte rar vre-o vorbă isteaţă în copilăria mea. Am încercat eu de vre-o două ori, dar fără izbândă. Familia mea nu prea se aştepta din parte-mi la observaţii strălucite, aşa că mă văzui pe loc luat în răspăr, dacă nu chiar pus la loc cu o palmă. Dar mi se înfioară carnea pe trup, şi-mi înghiaţă inima în mine, când mă gândesc ce aş fi păţit, de m'aşi fi încumetat să rostesc vre-una din vorbele isteţe ale copiilor de doi ani din generaţia de astăzi—s'o rostesc adică în auzul tatălui meu. De m'ar fi jupuit de viu, considerându-şi astfel datoria ca împlinită, i s'ar fi părut în urmă că a uzat de o blândeţe criminală faţă de un asemenea ticălos. Tata era om aspru, nu zâmbea de cât rar şi ura ori ce fel de precocitate. Dacă vreuna din manifestările mele, de care spusei, s'ar fi făcut în faţa lui, m'ar fi nimicit. *M'ar fi*, desigur că m'ar fi nimicit, căci atât de deştept aş fi fost eu, să iau mai întâi stricnină şi pe urmă să rostesc vorba mea isteaţă. Istoria curată a vieţii mele a fost pătată de un singur spirit. Tatăl meu îl auzi şi goni după mine prin patru ori cinci ocoluri ale oraşului, ca să mă ucidă. De aşi fi fost mai mare, fireşte că tata ar fi fost în dreptul lui; cum însă nu eram de cât un copilaş, nu-mi puteam da seama ce fără de lege făptuisem...

Am făcut atunci o observaţie din acelea, care încă pe acea vreme erau numite «vorbe isteţe», dar spirit nu era. Totuşi ea era să provoace o ruptură gravă între mine şi tatăl meu. Erau de faţă părinţii mei, unchiul Efraim cu soţia şi alte câte-va persoane şi conversaţia se opri asupra numelui ce trebuia să mi se dea mie. Eu şedeam şi probam diferite mostre de inele de gumă, silindu-mă să aleg din ele, căci mă săturasem însfârşit de încercările de a-mi potoli dinţii, cari voia să iasă muşcând degetele oamenilor şi doream să am în posesia mea ceva să-mi înlesnească de a sfârşi mai de grabă cu această afacere, ca să mă pot apuca de altele. N'aţi observat nici odată, ce greu vă venea să vă potoliţi dinţii în degetele îngrijitoarei d-voastre şi câtă osteneală şi frângere a spinării vă trebuia, când voiaţi să vi-i aplicaţi asupra piciorușelor d-voastre? Si din această pricină nu v'aţi ieşit niciodată din răbdări şi nu i-aţi dat naibii de dinţi – mai înainte ca ei să vă iasă?

Parcă aceste lucruri s'au petrecut abia ieri. Dar să nu divaghez. Aşa dar şedeam şi probam inelele de gumă. Mi-aduc aminte că m'am uitat la ceas şi am observat că peste o oră şi douăzeci şi cinci de minute împlinesc două săptămâni şi atunci m'am gândit cât de puţin am făcut abia pe această lume, ca să plătesc binefacerile, de care fusesem covârşit cu atâta dărnicie.

Atunci auzi pe tatăl meu spunând:

«Abraham e un nume frumos.
Bunicul meu tot Abraham se numea.

Atunci zise mamă-mea:

«Abraham e un nume frumos.
Preabine. Fie deci Abraham unul din numele lui».

Eu zisei:

«Abraham îi place subsemnatului».

Tatăl meu încreţi fruntea, pe când chipul mamei mele se înveseli. Mătuşa mea zise:

«Ce drăguţ de băeţaş!»

Tatăl meu zise:

«Isac e un nume frumos şi Iacob încă e un nume frumos».

Mama îşi exprimă aprobarea şi zise:

«Nici nu se poate nume mai frumoase. Vom adăoga deci Isac şi Iacob la numele lui».

Eu zisei:

«Prea bine. Isac şi Iacob sunt nume prea frumoase pentru devotatul d-voastră servitor. Fiţi aşa de buni, vă rog, de-mi întindeţi sfârleaza de colo, că m'am săturat să molfăiesc toată ziulica la inele de gumă».

Nu s'a găsit nimeni care să-şi noteze

aceste vorbe ale mele spre a le da publicităţii. Ceea ce văzând eu, am făcut-o singur, căci altminteri ele s'ar fi perdut pentru totdeauna. Departe însă de a fi întâmpinat ca alţi copii în desvoltarea lor spirituala strălucită, cu o nobilă îmbărbătare, primi de data asta dela tatăl meu o uitătură întunecată şi plină de furie; fruntea mamei mele arătă mâhnire şi ingrijorare şi până şi faţa mătuşei mele parcă voia să spună că prea am mers departe. Eu muşcai cu necaz într'unul din inelele de gumă şi pocnii pe ascuns sfârleaza în capul pisicuţei, dar nu zisei nimic.

Iarăşi vorbi tatăl meu :

«Samuel este ùn nume minunat».

Văzui atunci, că lucruri grave se vor petrece. Cu nici un chip nu se puteau înlătura. Lăsai sfârleaza din mână, dădui drumul peste marginea leagănului la ceasul de argint al unchiului, la peria de haine, la căţeluşul de lemn, la soldaţii de plumb, la răzătoarea de nuci şi la alte lucruri, pe care obicinuiam să le cercetez şi să le privesc, sau ca alinătoare distracţie, să le stric, să le sfărâm ori să le sparg. Apoi îmi îmbrăcai rochiţa, îmi pusei scufia în cap, apucai ghetele de petic într'o mână şi acadelele într'alta şi mă căţărai afară din leagăn. Imi zisei în mine: «Acum dacă lucrurile ajung la extrem, sunt gata».

«Tată, numele de Samuel nu-l pot admite sub nici un motiv».

«Băiete !»

«Tată, vorbesc foarte serios. Nu pot».

«De ce nu?»

«Tată, am o aversiune de neînvins faţă de acest nume».

«Băiete, vorbeşti necuminţeşte. Mulţi oameni mari şi buni au purtat numele de Samuel».

«Domnul meu, aş dori să aud măcar un exemplu».

«Cum ? Iată de pildă profetul Samuel. N'a fost mare şi brav ?»

«Nu tocmai».

«Băiete ! L'a chemat doară Domnul Dumnezeu cu glasul său însuşi».

«Se înţelege, Domnul meu, şi a trebuit să-l cheme de două ori până să vină odată».

Şi o luai la fugă şi bătrânul furios după mine. A doua zi pe la vremea prânzului mă ajunse—şi la sfârşitul întâlnirei noastre eram dotat cu numele de Samuel şi umflasem pe deasupra o straşnică păruială şi încă ceva învăţături de folos. Mulţumită acestei dscărcări, furia tatălui meu se potoli şi astfel se împăcă o neînţelegere care s'ar fi prefăcut în ruptură vecinică, dacă eu n'aşi fi preferat să mă învăţ minte. Dar se poate judeca după acest incident, ce ar fi făcut tată-meu cu mine, dacă aşi fi produs în faţa lui una din acele manifestări nesărate, pe care astăzi copii de doi ani le fac cunoscute pe calea tiparului? După părerea mea, s'ar fi petrecut atunci în familia noastră un caz de infanticid.

□ □ □

CARAGIALE POSTUM

POLITICĂ ŞI DELICATEŢE[1]

Istoria e adevărată şi merită povestită.

Intr'un oraş mare de provincie, sau mai bine într'o capitală mică, numele nu importă, este un negustor băcan foarte deştept, partizan hotărât şi neascuns al conservatorilor. Colectiviştii nu'l puteau suferi personal, însă n'aveau ce'i face, de vreme ce băcănia lui este în localitate singura prăvălie de clasa întâia în această ramură, fiind asortată totdeauna foarte bogat după modelul băcăniilor de lux din oraşele mari. Ce se întâmplă însă? Acum câtva timp, un fost ministru conservator merge să se aşeze pe toată perioada electorală în acel oraş, fiind hotărât să candideze acolo în opoziţie contra guvernului colectivist. Pentru aceasta ia cu chirie rândul întâiu al caselor negustorului conservator, pe strada principală, de-asupra băcăniei. Asta a înfuriat la culme pe liberali. O deputaţiune a lor se duce la băcanul nostru şi'l interpelează foarte grav.

— Ai dat casa cu chirie ciocoiului ?

— Da.

— Dă-i arvuna înapoi !

— De ce ?

— Fiindcă nu face tocmai d'un negustor, de unul d'ai noştri, să-ţi dai casa la ciocoi.

— Da nu sunt d'ai dv. deloc, mă iertaţi, eu sunt conservator.

— O să te căeşti.

In adevăr, numai decât încep şicanele — la vamă, la accize, la drumul de fer, etc., şi nu numai atât; colectiviştii încep să facă propagandă între ai lor, şi în două trei săptămâni, câte unu-unu, nici unul nu mai calcă în băcănia conservatorului. Negustorul, deşi se ştie boicotat, bagă de seamă că vânzarea în toate privinţele rămâne aceiaşi ca totdeauna, afară se înţelege, de ţuică şi pelin, unde constată o scădere de consum simţitoare. Dar în sfârşit, colectiviştii nu consumă numai ţuică şi amar, mai ales când nu sunt în opoziţie. Atunci negustorul inteligent pricepe cum merge treaba: libe-

[1]) Din volumul *Reminiscenţe* ce va apare în curând.

ralii, pentru a nu'şi călca jurământul şi totdeodată a nu se lipsi de trufandalele şi delicateţele conservatorului nu-i mai călcau în prăvălie, dar trimiteau om să le târguiască fără a spune pentru cine.

Intr'o zi, din conversaţia mai multor muşterii la ţuică, află că seara e masă mare la coconul Iancu X... un chiabur; foarte colţat, iniţiatorul boicotului. Coconul Iancu cinstea cu un mare *dîner de gala* pe un ministru şi vre-o doi-trei oratori din Bucureşti, cari veniseră cu ocazia alegerilor, să ţie o întrunire publică. Cucoana lui coconul Iancu e tot atât de celebră pentru mesele-i de gală ca şi pentru eleganţa ei. Negustorul nostru, tocmai în ziua acea primise un mare taxid de prospătură şi lipise pe geamurile mari ale prăvăliei: *Icri moiu prima – Stridii Prospeţi – Somnu du Rihn*, etc.

Era Duminică, pe la unsprezece dimineaţa: prăvălia gemea de muşterii, cari îşi luau aperitivul şi mezelicuri pentru dejun. Un ungurean intră cu sgomot:

— Câte parale icrele moi?

Dar negustorul, strângându-şi sprîncenele, ca şi cum ar fi voit să facă o asociaţie forţată de idei depărtate, răspunde prin o altă întrebare:

— Câte'ţi trebue, drăguţă?

— ... Vre-o două-trei chile.

— Aşa... Da' de unde eşti d-ta?

— De unde sunt, de unde nu sunt, câte parale?

— Dacă nu spui de unde eşti, nu-ţi dau: icrele sunt arvunite de boeri.

Ungureanul stă un moment la gânduri şi pleacă.

Peste vreun sfert de ceas, în timp ce icrele se vindeau pe capete, intră o jupâneasă, o băbuţă bătrână, care uitându-se în toate părţile, zise:

— Sărut mâna, măicuiiţă; aici e băcănia a mare?

— Ia vezi, ce pofteşte dumneaei, strigă negustorul la un băiat.

— Icre moi aveţi?

— Este.

— Cum daţi ocaua?

— Ocaua?... Câte pofteşti să iei?

— Vreo două-trei ocă.

— Da pentru d-ta?

— Aş! unde mănânc eu d'alea!? Să mă ferească Dumnezeu! eu postesc... Pentru boeri.

— Care boeri?

— Nu spui.

— Dacă nu spui, n'am icre.

Dar baba, mai deşteaptă decât ungureanul, face un semn discret, trage la o parte pe negustor şi-i şopteşte încet:

— Măiculiţă, sunt dela conul Iancu; da' să nu cumva să-i spui că ţi-am spus, că mi-a spus să nu care cumva să-ţi spui.

— Aşa?... Dela conul Iancu?... Atunci spune-i lui conul Iancu că pentru dumnealui le dau cu 100 lei chilo.

— Vai de mine! unde s'a mai pomenit? Mi-a spus să dau, dac'o fi la o adică, pân'la 28 lei.

— Dacă-ţi place; dacă nu, voia la dv., marfa la mine; dacă vrea să cumpere, să poftească conul Iancu aici, ca să ne învoim noi.

A plecat băbuţa foarte mâhnită de insuccesul misiunii sale diplomatice.

Inainte de amiazi, intră în băcănie un funcţionăraş foarte pirpiriu, deşi afară era destul de ger; zice:

— Băete o drojdie.

După ce bea drojdia şi-şi suflă în degetele degerate, funcţionăraşul îşi face loc cu pardon prin înghiesuiala prăvăliei şi ajunge până la taraba de marmură. Aci se opreşte să dea un târcol cu ochii la marfă. In momentul acesta, negustorul scoate capacul dela putinica a doua de icre.

— Ei, bravo! zice tânărul; ţi-a venit icre proaspete?... Cum dai chilo?

Atunci băcanul, gustând cu vârful cuţitului o probă din putinică şi măsurând cu ochii de sus până jos pe muşteriu;

— Nu face pentru d-ta, zice... astea nu sunt de cosac.

— Da' ce'ţi pasă d-tale, dacă vreau eu să cumpăr?... Câte parale?

— Da' de ce întrebi?

— Ca să cumpăr.

— Vezi că marfă de-asta nu pot da cu paralîcul... Vrei să iei mai mult?

Tânărul fără să şovăiască, răspunde hotărât:

— Trei chile.

— Cât?... strigă băcanul pufnind de râs. Ei, vezi, aici mi-ai plăcut: auzi fason de trei chile de icre moi!...

Apoi întorcându-se către unul din băeţi:

— Băete! încă o drojdie la domnul, că-i e frig.

Dar funcţionarul supărat:

— Mersi, domnule, nu-mi trebue: dar să ştii că nu-ţi mai calc în prăvălie.

— Păcum eşti d-ta liberal, răspunse băcanul râzând şi mai tare, mă mir că ai băut aici şi drojdia întâia.

Tânărul a eşit trântind uşa.

E aproape de amiazi, când o caleaşcă mândră se opreşte în faţa prăvăliei. Feciorul sare repede depe capră şi strigă în uşă:

— Să vie un băiat afară!

Băiatul ese repede şi se întoarce:

— Intreabă cucoana de icre moi.

— Cucoana lui conul Iancu?... Spuue-i că nu prea sunt proaspete... nu fac pentru dumnealor... Dar, dacă pofteşte, dă-i să guste.

Şi-i trimete cucoanei din putinica nouă o linguriţă plină pe o frunză curată de viţă. Băiatul se întoarce:

— Zice că sunt bune.

— Mă mir. Tocmai la mine să fie icre bune.

Zicând acestea băcanul ese de grabă afară la caretă şi, după multe reverenţe, se adresează foarte miorlăit cucoanei:

— Sărut mâna, madam X,.. sărut mâna... De ce nu poftiţi jos? Nu'i nimeni în prăvălie; numai câţiva mitocani... nu vă cunoaşte. Poftiţi să vedeţi şi alte mezeluri... avem stridii, brânzeturi proaspete, ne-a venit o langustă vie...

...şi-i înşiră foarte volubil, toată lista prospăturilor sosite de dimineaţă.

Cucoana stă un minut la gânduri dar nu poate resista mult; coboară din caretă şi intră foarte înţepată în prăvălie... După o scurtă inspecţie o lungă tocmeală, în timp ce aspira cu nesaţiu caracteristica atmosferă, îmbibată de atâtea parfumuri grase şi pofticioase, o atmosferă de care-i era dor de multă vreme, cucoana, îmbătată de atâtea bune emanaţiuni, se porneşte pe târguială şi negustorul scrie: două chile de icre moi, trei bucăţi camembert, un chilo somon, una langustă vie, opt duzini stridii, un ananas, un flacon curaça triple-sec...

De mult nu mai intrase în băcănie cucoana! Acum îşi scotea din capete, pe când muşterii ceilalţi, între cari mai mulţi tineri ofiţeri, în curent cu afacerea boicotului, privind-o cu admiraţie îşi dădeau coate.

Cucoana, foarte satisfăcută vrea să plece;

— Apropo, cuconiţă, sărut mâna; şampanie? am ceva bun de tot *Pommery extra*, garantat.

— Cum îl dai? întreabă cucoana. aruncând pe sub genele-i mai pudruite decât aripele unui fluturaş de noapte, o privire galeşă către tinerii ofiţeri.

— Mai eftin, decât ori unde, cuconiţă.

— Dacă d-v. găsiţi cu preţ ca la mine undeva, primesc să nu-mi daţi nici o para.

— Atunci, să-mi trimeţi şi şase sticle de şampanie... *Bonjour!*

Şi cucoana, salutată până la pământ de toţi tinerii, este condusă până la caretă de băcan, care-i zice:

— Sărut mâna, madam' X..., sărut mâna: nu ne uitaţi... avem totdeauna lucru proaspăt; imposibil să găsiţi în altă parte.

Careta a plecat. Băcanul, frecându-şi mâinile, se întoarce înăuntru şi, pe când băeţii încarcă în coşuri marfa comandată — un condeiu de peste trei sute de lei, — zice, făcând cu ochiul către tinerii muşterii:

— Uite, d'aia îmi place mie liberalii.... oameni cilibii! când e vorba de delicateţe nu se mai încape politică. Băete! un rând de ţuici la domnii... fac eu cinste!

□ □ □

ŞI CUM MĂ UIT...

Trecură şi-ale iernii zile rele
Cum trec atâtea lacrimi şi dureri,
Vânt lin, şi ciocârlii, şi viorele
Aduc solia caldei primăveri.

Şi-iar mă ţin robită 'mbătătoare,
Molcume adieri de liliac,
Şi vesel ciripit, şi zări, şi soare,
Din zori şi până 'n sară în cerdac.

Şi cum mă uit cu ceasurile 'n largul
Spre care-aleargă valuri argintii,
Imi pare-ades că desluşesc catargul
Cu care tu plecaşi... şi iarăşi vii.

Ada UMBRA

DE PESTE HOTAR

ISTORICUL ŞCOALEI ROMÂNEŞTI IN BUCOVINA

Invăţământul în Bucovina a urmat de aproape toate tribulaţiile politicei naţionaliste, germanizante, rutenizante şi antiromâneşti a guvernului imperial.

La încorporarea provinciei starea culturală a populaţiei româneşti era, în măsura timpurilor acelora, destul de înaintată, mai cu seamă din punct de vedere religios. Existau în Bucovina, pe lângă episcopia din Rădăuţi, 9 mănăstiri mari şi 14 schituri. Nouă mănăstiri erau nouă instituţii de cultură cu toate anexele lor: şcoli felurite, cu ospicii, cu călugări cărturari, cu biblioteci, după toate cerinţele vremii. Erau în aceste mănăstiri 466 călugări şi 88 călugăriţe; în afară de mănăstiri erau încă 415 preoţi, 86 de învăţători şi 285 de funcţionari inferiori, ceia ce arată că provincia nu era nici de cum cufundată în întunerecul de care vorbesc rapoartele germane de mai târziu şi din care nu ar fi fost scoasă de cât prin activitatea şcolară a Statului austriac [1]).

In toată provincia se aflau opt şcoale mai însemnate, dintre care şase erau curat româneşti: şcoala episcopală din Rădăuţi, şcolile domneşti dela Putna, Suceava, Câmpulungul moldovenesc, Câmpulungul rusesc şi dela Cernăuţi.

Mai era încă o şcoală grecească la Suceava şi una latinească tot acolo. In afară de aceste şcoli mai mari, mai erau altele cu mai puţină învăţătură pe la cele 14 schituri, prin târguri şi prin satele răzăşeşti, în care nu se învaţă de cât cunoaşterea cititului şi a scrisului, după modelul vechilor noastre şcoale de slovenie. Mai erau încă o mulţime de dascăli ambulanţi, care toţi cutreerau ţara adunând pe copii în jurul lor şi învăţându-i carte «pe de laturi, ori pe la mănăstiri, ori pe la alte locuri» cum zice un uric al Domnului moldovean Ioa Teodor Calimach, dela anul 1759.

La şcoalele cele mari, cum era şcoala domnească dela Putna, pe care a condus-o un şir de ani învăţatul arhimandrit Vartolomei Măjăreanul, era întocmit învăţământul pentru 6—8 ani. Se învăţa Ceaslovul, Psaltirea, octoihul, catehismul moldovenesc şi cel slavonesc, scrierea în româneşte, psaltihia, geografia, retorica, istoria bisericească dela începuturile creştinismului şi până în secolul al IX şi chiar texte alese din filosofia platonică.

Şcolile mănăstireşti erau întreţinute de mănăstiri, celelalte erau întreţinute prin danii făcute de populaţia ţării, în specia de preoţi şi diaconi, care contribuiau la aceste fonduri cu câte 4 fiorini pe an [2]). Populaţia agricolă avea destul pământ, în cât ducea o viaţă destul de îmbelşugată, cum o constată chiar consilierul Spleny, care, la 1776, a făcut cel dintâi raport asupra stării generale a ţării. De aceia această populaţie era dornică de cultură şi era în măsură să utilizeze mijloacele necesare unei învăţături naţionale.

Biserica Mirăuţi din Suceava

Un cercetător strein, Sigmund Grünberg, constată, într'un studiu din Oesterreichisch-Ungarische Revue (1888), că pe vremea aceia (1776) «nici în celelalte părţi ale Austriei învăţământul nu era într'o stare mai bună» [1]).

Conform principiului exprimat de împărăteasa Maria-Teresia, că şcoala este o chestiune de domeniul politic, statul austriac puse dela început stăpânire pe şcolile moldoveneşti, care, deşi înjghebate şi susţinute de particulari, deveniră instituţiuni ale Statului stăpânitor.

Totuşi cei dintâi 12 ani ai stăpânirii austriace, când guvernul ţării era în mâna autorităţilor militare, au fost relativi favorabili desvoltării învăţământului în Bucovina. Până la 1786, data nenorocită a trecerii Bucovinei la guvernământul galiţian, s'au creiat în această provincie vre-o 32 de şcoli, pe care le găsim funcţionând în anul 1792, asupra căruia avem păstrate lămuriri speciale. Intre aceste şcoli sunt: Un seminar clerical, mai întâi în Suceava, strămutat apoi la Cernăuţi şi transformat cu timpul în institut teologic şi apoi în Facultatea de teologie dela Universitatea din Cernăuţi; şase şcoli naţionale curat româneşti în Cernăuţi, Siretu, Suceava, Câmpulung, Vaşcăuţ şi Zastavna — în aceste două din urmă localităţi abia se mai aude astăzi vorbă românească; o şcoală normală română la Siretiu, două şcoli normale nemţeşti, româneşti în Suceava şi în Cernăuţi şi o şcoală nemţească în Suceava. In afară de aceste şcoli erau altele mai puţin însemnate, răspândite prin satele mai bogate ale provinciei.

Odată cu această atenţie pentru învăţământ începe însă şi preocuparea guvernului vienez de a germaniza şcolile din Bucovina. Prima şcoală înfiinţată de noua stăpânire a fost o şcoală germană în Suceava şi prima rezoluţie imperială, care s'a acordat de administraţia învăţământului în Bucovina, a introdus limba germană pe lângă cea română în toate şcolile ţării. De această germanizare a învăţământului au scăpat în Austro-Ungaria toate naţionalităţile, numai Românii, din cauza lipsei lor de organizaţie pentru rezistenţă nu au putut scăpa.

La 1786 Bucovina trecu sub administraţia polonă a Lembergului, a cărui înrâurire rutenizantă a creiat o atât de tristă situaţia elementului românesc din provincia anexată. Şcolile fură în bună parte desfiinţate, astfel în cât la 1804 nu mai erau de cât 14 şcoli importante, dintre care numai trei îşi păstrau fiinţa lor românească: şcoala teologică din Cernăuţi, cea dela Suceava şi cea dela Siretiu. In acelaş timp a fost desfiinţată obligativitatea şcolară iar inspectoratul şcoalelor a trecut la consistoriul romano-catolic din Lemberg, compus în întregime din Poloni. Se înţelege în ce chip s'a îngrijit acest consistoriu, strein şi ca naţiune şi ca credinţă religioasă de nevoile sufleteşti ale moldovenilor ortodoxi din Bucovina.

In timpul acestei conduceri s'a desfiinţat din şcoli o bună parte din învăţăturile ce se făceau în limba română şi s'a introdus drept limbă obligatorie pentru şcolile româneşti limba polonă, astfel încât unii învăţători care nu ştiau această limbă au fost îndepărtaţi de învăţământ şi n'au fost primiţi de cât învăţători catolici sau uniaţi, având şi cunoştinţa limbei polone. Numai în urma insistenţelor guvernului din Viena s'au mai întemeiat în acest timp de 64 ani (1786—1850) câteva şcoli în Bucovina. Astfel în 1817 erau 20 şcoli primare, în 1830 erau 42, în 1840 erau 46 şi în 1850 erau 50; dar toate aceste şcoli erau înstreinate şi ca limbă şi ca religie, în cât Românii le priveau cu mare neîncredere şi le evitau [1]). In epoca în care rutenizarea prinde rădacini mai adânci, şi învăţământul românesc primeşte cele mai grele lovituri. Numai 10 dintre şcolile din nou înfiinţate erau destinate populaţiei româneşti. In aceste şcoli chiar, limba germană sau polonă erau dominante şi limba română se întrebuinţa numai pentru predare religiei.

In acest timp, la 1808, se înfiinţează gimnaziul din Cernăuţi, curat german, iar şcoala normală din Suceava se germanizase cu atâta brutalitate în cât elevilor care erau auziţi că vorbesc româneşte li se atârna de gât un măgar tăiat în hârtie sau zugrăvit pe o tablă, ca semn al ignominiei de a fi întrebuinţat între ei limba lor părintească. Pe când, deci, şcoala primară se rutenizează sau se polonizează, paralel cu cele două curente ale colonizării executate: la sate cu Ruteni, la oraşe cu Germani.

Odată cu evenimentele din 1848 con-

---

[1]) Vezi: *V. Greciuc. Cultura românească în Bucovina*. conferinţă publicată in *Junimea literară* din Cernăuţi.

[2]) Vezi: *C. Moraru, Bucovina (1774—1915)*, lucrare de care ne-am ocupat la cronica noastră literară.

[1]) *Greciuc*. Loc. cit.

[1]) Vezi: *C. Morariu*. op. cit.

Kaizerul văzut în Franța

sistoriul greco-oriental din Cernăuți cerv pentru sine conducerea învățământului ce fusese dat consistoriului polon romano-catolic din Lemberg.

La 1850 consistoriul greco-catolic își văzu cererea îndeplinită și conducerea școlilor din Bucovina rămase până la 1866 în puterea sa.

In acești 19 ani s'a făcut mai mult pestru școala românească de cât în cei 60 de ani de mai înainte. S'au înființat mai multe școli primare, astfel în cât în 1869 numărul lor total trecea mult de o sută, iar alte 104 erau pe cale de a se înființa. In 1865 sunt în Bucovina 133 școli primare, dintre care 108 erau mixte (germano-române sau româno-germano-rutene), 12 germane, 13 curat rutene și nici una curat românească. Aceasta arată în deajuns de ce protecțiune s'a bucurat elementul românesc sub cârmuirea austriacă în Bucovina și cu câtă dreptate spune un iubitor a învățământului românesc din această provincie, părintele C. Morariu, aceste amare cuvinte:

«In anul 1870 se aflau în Bucovina șase școli românești, după 85 de ani adică în anul mântuirii 1865, nu se afla în țara aceasta nici o școală curat românească. De aici vedem ce îngrijire vitregă a aflat pe timpul acela elementul românesc din Bucovina. Cine este în stare să scuze procedura guvernului de atunci față de Români, care a aflat bine să înființeze pentru Ruteni măcar 13 școli, iar pentru Români nici una? Românii nu numai că nu făcură nici un progres, ci pierdură chiar școalele care le avură în secolul trecut. Vai ce păcintească a mai fost oblăduirea de pe atunci!» [2]).

In acest timp de 19 ani s'a lucrat mult pentru completarea unei literaturi didactice românești. Astfel preotul din Ceahor, Samuil Andrievici, vestitul mitropolit Silvestru de mai târziu, a scris între anii 1862 și 1869, 14 manuale pentru diferite materii ce se predau în școlile primare, iar profesorul de teologie Vasile Ianovici, a scris între 1851 și 1853 șase manuale, mai cu seamă gramatici românești și ro-mânești-nemțești. Manualele didactice din această vreme reprezintă epoca de cea mai interesantă activitate pe acest teren, deoarece mai târziu, cu toată înmulțirea numărului școlilor și al învățătorilor calitatea și chiar cantitatea manualelor didactice nu s'au resimțit în bine.

La 14 Maiu 1869 se pune în aplicare legea egalei îndreptățiri în privința învățământului a tuturor naționalităților din Bucovina. După ce populația românească pierduse majoritatea absolută sub copleșirea colonizatorilor, după ce școlile sale naționale fuseseră germanizate, rutenizate sau desființate, după ce fondul său religionar fusese afectat la multe alte întrebuințări, după ce, în sfârșit situația sa economică ajunsese deplorabilă, guvernul imperial începe o eră de dreptate față de populațiile deosebite ale Bucovinei.

Și încă dacă aceasta târzie reîntoarcere la calea cuvenită ar fi fost făcută cu toată sinceritatea față de spiritul legii și cu toată lealitatea față pe supușii români! In realitate însă tendințele politicei guvernamentale nu au fost părăsite nici până astăzi, când învățământul bucovinean se află tot sub regimul liberalei legi dela 1889.

Astfel sub regimul acestei legi trebuie ca limba de predare în fiece școală să fie determinată după naționalitatea majorității locuitorilor din regiunea disputată. Vedem însă că între 1869 și 1875 Rutenii ajung dela 13 la 59 de școli primare, pe când Românii abia ajung la 13. Acest exemplu arată îndeajuns spiritul în care s'a făcut aplicarea legii din 1869, o lege de «egală îndreptățire».

C. Sp. HASNAȘ

[2]) Vezi: *V. Greciuc*, loc. cit.

ÎN VARĂ

Strălucitoare-i viața în vară caldă
Când sus pe cer se'nfiripează norii
Ca flori de nufăr, soarele le scaldă
Și zarea albastră o 'ntunecă cocorii.

Un dor de câmp, de maci și simziene,
De traiul larg și dulce de la țară —
Un vis uitat prin mândrele poene
Din încântarea mea de-odinioară...

Se prinde în suflet de mă chinuește
Ca zeul Pan, surâzător, șăgalnic
Și bucuria par'că îmi zâmbește
Mă cheamă încet, încrezător și falnic.

Voi visători cu inimi oțelițe
Voi nu mi-ați dat atât de-adânc uitare
Cum poate e in câmpuri înflorite
De maci de simziene de cicoare.

Și nici n'ați dat atâta mulțumire
Atât avânt spre 'naltă armonie
Atâta de curată fericire
De-o pătrunzi când vântul doar adie

Și de pe frunte părul iți ridică...
Culcată în iarbă de curând cosită —
Să nu gândești în pace la nimică
Doar să trăești cu inima adormită...

Mia FROLLO

Kronprinzul văzut în Argentina

CHARLES PÉGUY
și lupta contra tradiției literare în Italia

II

Literatura catolică

Caietelor de la quinzaine corespund azi în Italia doua reviste de idealism militant: *La Voce* și *Lacerba*. Redactorii celei din urmă: Papini și Soffici — cari, găzduiți de futuriști au sfârșit prin a-i înlocui, — ar protesta, sânt sigur, — dacă ar avea putința să mă asculte, — pentru că i-am apropiat de redactori de la *Voce*; dar ar protesta pe nedrept. Acum fumurile futuriste vor fi trecute și Papini a redevenit Papini, și Soffici, Soffici. Tot ce scriu în *Lacerba* ar putea foarte bine să-l scrie și în *La Voce* dacă Prezzolini n'ar fi stăruit mai mult de cât trebuia asupra caracterului militant al revistei lui, și dacă *La Voce* din 1914 ar fi aceiaș din 1913. Prezzolini, Papini, Soffici, Jahier, Boine, Agnoletti sânt cu toți fii spirituali ai Caietelor, deși cu toți au suferit într'un sens sau altul influența «Eticei» crociane considerată ca «filosofia practicei», cu toate că și fiecare, împreună cu personalitatea lui, își are autorul preferit: Prezzolini pe Péguy, Jahier pe Claudel, Soffici pe Rolland (trecut prin Rimbaud, Jammes și Moréas), ceilalți pe Péguy și Claudel, însă pe Péguy omul și pe Claudel moralistul independent de valoarea lor artistică.

Căci, dacă există în Italia o literatură analogă cu ceea din *Cahiers* și *Nouvelle Révue Française*, există însă și deosebiri.

Noua literatură italiană nu se prezintă ca o evoluțiune (decadentism-primitivism) a vechilor forme ci mai curând ca o revoluțiune care neagă trecutul vechiu și recent (futurism) și, spărgând vechile tipare tradiționale, caută un drum de eșire spre simplitate și sinceritate. E deajuns să comparăm o pagină de a lui Claudel și una de a lui Soffici pentruca deosebirea între cele două simplicități să sară deodată în ochi. La scriitorii francezi tendința de a imita spiritul și for-

mele vremurilor primitive îndepărtate de noi în spațiu și timp; la cei italieni tendința către o formă artistică care se ferește de orice convenționalism, lipsită de podoabe și de resonanțe, vie, tăioasă, condensată, prin care să se izbutească să se dea iluzia vieței trăite, faptului adevărat pe care-l căutam de copii în primele romane. Model de asemenea proză (și de asemenea *poezie* fiindcă autorul ei este și un liric de primul ordin) este *«Il giornale di bordo»* al lui Ardengo Soffici. Aici se găsesc de toate: «note și *boutades*, reflexii de lectură, conversații de cafenea, frase și chipuri prinse în treacăt, efecte de lumină, visuri, amintiri, dialogul cu o femee care-i vine în minte și apusul care se topește în geamurile ferestrelor» [1]) totul în forma unor paragrafe risipite «ca niște foi de agendă cu data deasupra, a zilei când au fost rupte; și semnele locului și ale ceasului» [2]), lucruri care ne vrăjesc ca niște schițe de idilă de ale lui Leopardi față de cari Idilele însăși ne par micșorate. Asta în ceeace privește forma. Cât privește subiectul, înainte de a trece să cercetăm pricina pentru care în Franța s'a crezut cu putință de oameni care nu sânt șarlatani să-și refacă în secolul XX, un suflet catolic, feciorelnic și primitiv ca acela al păstoriței din Orléans; va trebui să arătăm care sânt punctele prin care cele două tinere școli spiritualiste se deosebesc. Intr'unul din ultimele numere din *Cahiers*, M. Vaussard se miră cum, într'o așa de mare reînflorire a idealismului, Italia, care totuși dădu lumei pe cel mai mare geniu catolic, poate să fie azi țara «în care lumea intelectuală e mult mai departe ca orice alta de a suferi înrâurirea directă sau indirectă a catolicismului... Țara care a produs pe primul și cel mai mare poet creștin, continuă Vaussard, nu posedă azi nici un scriitor, nu zic de valoarea lui Claudel sau Barrès, dar numai de a unui Coppée. Cu Fogazzaro a dispărut singurul reprezentant mai de seamă al literaturei italiene, – și se știe de altfel că nu era de cea mai bună rasă – » *(Cahiers*, 15 Ianuar 1914). La obiecțiunea lui Vaussard răspunsese mai înainte în *La Voce* din 24 Octombrie 1912, Ardengo Soffici polemizând cu Jahier despre Claudelism. «Ceeace respinge în Claudel și la ceilalți scriitori dela *Nouvelle Révue Francaise*, nu este atât mania predicatorie, veșnic protivnică spiritului poetic, sau subînțelesul moral sau social sau politic pe care-l au în corp – cât mai ales stilul lor searbăd, anemic, impersonal sau artificial sau chiar ridicul; lipsa cu desăvârșire la ei a ceeace mă face să iubesc pe Dante și Manzoni, nu atât pentru că sunt catolici morți, cât pentru că sunt artiști desăvârșiți». Și Giovanni Boine chiar mai înainte (*Voce*, 7 Martie 1912) recensind *«l'Immolé»* al lui Emile Baumann: «Autorul are iluzia că a reînoit fără să-i

Charles Péguy

strămute temeliile, viața sbârcită a bimilenarului catolicism; de a o fi reconsacrat și făcut-o feciorelnică încă cu un martir nou; dar în adevăr acest răspândit sens al lui de mortificare resemnată, acest misticism resemnat cu care se închee cartea, ne înștiințează că reînoirea și frăgezimea tinerească, sunt aci veleități muribunde, sunt geamăte în agonie.

Agonie, agonie a unei întregi adânci omenești, divine tradițiuni antice! Și ce vrea acest «sacrificat» care apără pe jesuiți și care totuși, găsește că da, sunt puțin cam înapoiați? Ce vrea acest catolic care nu este cu desăvârșire cu unii, nu este cu desăvârșire cu ceilalți, nu cu esteticiani, nu cu polemisatorii, nu cu preoții sceptici, nu cu mumiile ultra-montane? Par'că ar avea un fel al lui mai viu decât al tuturor celorlalți de a fi catolic; se simte că se gândește că are un fel al lui mai viu decât al tuturor celorlalți de a fi catolic. Și-l va avea. Are credință. Credință sentimentală, creștinească mai mult decât catolică. Dar credința, dar această credință e aci un echilibru practic individual care nu e deajuns ca să stavilească marea prăbușire a întregei instituții în *lume*. E individuală. E practică. Nu e echilibru nou care în chip obiectiv să-i redea vigoare și sprijin. Pentru că aceasta este tragedia catolicismului, acesta chinul catolicilor de azi de a simți într'un chip oarecare, de a fi pe calea dreptăței și a adevărului și de a avea de jur împrejur prăbușirea și moartea. Moartea ca un neînduplecat călău. Și zic că numai din conștiința deplină și sfâșietoare a acestei paradoxale desbinări va putea să răsară opera definitivă și sinceră care să ne scoată din ambiguitățile huysmaniane sau verlainiane și să ne ridice într'un avânt liric dela acest lânced traiu jeluitor și rugător al lui Emile Baumann, după cum *l'Otage* al lui Claudel, ne ridică cu o viziune nespus de clară și de tristă, deasupra nesfârșitei polemice puțin artificială și *ancien regime*, a royaliștilor în felul lui Maurras».

După cum se vede autorul este un admirator entusiast al lui Claudel cu ale cărui laude își începe și sfârșește articolul; dar pune degetul pe rană când ne vorbește de ambiguitățile decadente, ce din nefericire, nu lipsesc nici chiar în Claudel, în care dacă inspirația e sinceră, stilul păcătuește destul prin falșitate.

Insuși Prezzolini care este un admirator al lui Péguy nu izbutește să ascundă antipatia lui pentru omul care «în loc să scrie patruzeci de rânduri pe zi împotriva vre-unuia din dușmanii lui, scrie patruzeci de versuri despre cine știe ce sfântă». Ascultați recensiunea cărței *Nôtre pays* a lui **René Salomé**: «Țara noastră (Franța) e ca...,» și aci douăzeci de comparații, pentru desfășurarea cărora trebuesc mai mult de o sută de pagini în terține. Pe deantregul în felul lui Peguy cât privește ritmurile și rimele, cuvintele și intonațiunea, — aceste o sută de pagini de polemică naționalistă în versuri zmulg o mărturisire pe care o ținusem până acum bine ascunsă, dar pe care trebue azi s'o lăsăm în voe: și anume că Péguy se căznește din răsputeri să ruineze aceste *Caiete*. Nu erau deajuns continuările la *Jeanne d'Arc*, tapițăriile Sfintei Genevieva, cele opt mii de versuri ale Evei, nu ajungea în sfârșit, Péguy, acum mai au venit și imitatorii lui Péguy. Dar Péguy cel puțin, avea alte merite. *Les Cahiers*, îi făcuse el. Prosa lui polemică era bună și după câțiva ani de jurnalism cotidian ar fi devenit și mai bună. (Péguy obligat să scrie patruzeci de rânduri împotriva vre'unuia din adversarii lui, ar fi un adevărat noroc pentru literatura franceză; pe lângă celelalte nu ar mai scrie patruzeci de versuri pe zi asupra vre-unei sfinte). Insă domnii imitatori ai lui Peguy nu au meritele acestea. Și acum trebue să spunem, ajunge! Ajunge cu versurile profesorilor catolici, cu enumerațiile, cu controversele, cu repetițiunile, cu aliterațiile! Și, ca să ne descărcăm conștiinta, să spunem că pe ale d-lui Salomé nu le-am citit pe toate, nici nu le vom citi vre-odată pe toate, ba încă nu vom mai citi nici una mai mult decât aceea pe care din nenorocire le-am citit deja» *(Voce* 28 Aprilie 1914).

Claudelismul

Insă polemica cea mai caracteristică despre pericolul de a avea și în Italia o literatură catolica falșă în spirit și formă ca ceea franceză, este polemica susținută in *La Voce* din 1912 între Piero Jahier și Ardengo Soffici în jurul lui Claudel și Claudelismului. Jahier tradusese de puțin timp *Partage de Midi* și critica italiană ridicase la cer noutatea tragediei lăudând pe Claudel ca poetul care cu cea mai mare putere închide într'o formă de artă, «un vasto pensiero e una visione moderna degli esseri e delle cose; il lirico palpitante della religiosa umanità, l'Eschilo, il Sofocle dei nostri tempi». Cu obișnuita impetuositate Soffici vru pe dată, *(Voce* 10 Octombre 1912) să pue la adăpost de aceste exagerări pe tinerii scriitori italieni ori când gata, să se arunce asupra primului nume de consul-poet ca asupra unui steag de a fâlfâit peste acoperișuri, pe deasupra celor mai înalte capete, predicând evanghelia nouei li-

[1]) **Renato Serra**, *L'Italia d'oggi: Le lettere*, Roma, Bontempelli, 1915, p. 135.
[2]) *Ibidem.*

teraturi. «Va trebui să spun că, fiind un amestec de Whitmanism, de decadentism, simbolism şi de biblie (şi ne-am plictisit de naivităţi şi verginătăţi biblice, noi cari nu suntem nici ovrei, nici orientali, şi nici oameni primitivi!) Claudel nu e, deşi une-ori puternic, lipsit de mania afectării şi chiar de mare falsitate? Inutil: ajunge să recomandăm citirea *Odelor!*» Răspunse Jahier în *La Voce* din 17 Octombre 1912 cu un articol intitulat «*Claudelism şi Lemmonism*» căruia urmă un alt răspuns al lui Soffici: *Claudelism*, în care multe lucruri erau lămurite mai ales în ce priveşte afectarea stilului. Şi într'adevăr, ori cât am fi de acord cu Jahier asupra marelor calităţi ale poetului francez, şi cu toate că nici noi nu putem reciti fără să fim adânc mişcaţi, versurile din «*Al patrulea popas al Crucei*»:

(Mame ce aţi văzut murind primul, unicul copil,
Aduceţi-vă aminte acea noapte din urmă lângă [trupşorul gemând,
Apa pe care se încearcă să-i-o dea s'o bea, gheaţă, [termometrul,
Moartea care vine încet încet, şi nu se poate [tăgădui,)

în care lucrurile acelea moarte, ghiaţa, termometrul ce întovărăşesc moartea de azi, «traduc» în adevăr «ceeace nu se poate spune»: cu toate aceasta înţelegem că sentimentul artistic al lui Soffici, lipsit de preconcepte religioase şi morale, dar fin, spontan, pătrunzător, a dat la iveală cu minunată pătrundere ceeace în arta lui Claudel prea des ţâşneşte: falsitatea stilului prea rafinat şi decadent.

Relevăm mai ales, în «*Partage de Midi*» «o discordanţă între materia de tratat şi stilul, prin care, pe când psihologia şi mentalitatea personagiilor se întrevăd esentialmente actuale, tonul vorbirei lor exaltat, colorit, intens, se prelungeşte prin mii de ecouri, sugerând simboluri şi analogii îndepărtate şi adânci, un ton din alte timpuri, luat cu împrumut, s'ar zice, dela alţi eroi. Stilul nu este adaptat materiei operei. Personagiile şi întâmplările lor sunt moderne, atmosfera tragică care-i învălue e antică. Se pare, ascultând cântecul lor, că nu este emanaţiunea expresivă a firei lor, ci o notă silit sublimă, care se ridică de-asupra lor, nefirească cum ar fi o aromă de ambrosie peste un pământ văros şi pustiit printre casele unei metropole» (*Voce*, 10 Octombre 1912). S'ar părea că Soffici, aşa de aspru censor al lui Claudel, să nu fie atins de influenţa franceză a *Caetelor*, dar în fond este numai împotriva literaturei «catolice» dela *Nouvelle Revue Française*. Lui Jahier care îl chiamă la respect pentru un grup de scriitori care, după el, reprezintă «nucleul cel mai serios» al nouei literaturi franceze; el opune o desminţire scurtă şi sigură: «Numai asta ar mai lipsi acum pentru Franţa! Din contra. La *Nouvelle Revue Française* nu este decât un compromis între revoluţie şi academie, un organ neutru, *juste milieu*, generator de promiscuităţi neplăcute nici lui Dumnezeu şi nici vrăjmaşilor lui; unul din acele lucruri căldicele, care, pentru că nu sânt nici reci nici calde, răposatul Iehovah «le vărsa din gura lui», cum se zice în Apocalips (*Voce*, 24 Octombre 1912). In ceeace priveşte caetele, Soffici (care veşnic e *retour* de Paris, şi se laudă de asta) nu stă la îndoială să recunoască Franţa de azi întrupată în Péguy şi Romain Rolland» oricât ar numi pe cel dintâi «pion fanatique» şi ar imputa celuilalt mania de a predica care-l face să-şi umple romanul de pagini care trădează prea mult ideea morală sau socială sau politică care le inspiră. Şi totuşi Soffici n'ar fi Soffici dacă n'ar fi existat pentru el Péguy şi Rolland. Fără Rolland n'ar fi scris niciodată Lemmonio Boreo, fără Péguy n'ar fi tipărit în *Lacerba* articolele acele aşa de nervoase, aşa de tăioase, aşa de fanatice împotriva neutralităţei italiene; roman şi articole care trag tot ce au mai nobil şi desinteresat din paginele polemice, pe care plângând de iubire şi durere sărmanul «pion fanatique» le-a scris în *Caete* şi le-a pecetluit cu sânge pe câmpurile Marnei.

Ramiro ORTIZ

□-□ □

LA „FRIZER"

Deşi pătrunzi la el cu 'ngrijorare
Ivirea ta e totuşi semnalată,
Din colţ în colţ, răsună deodată
Simfonice saluturi arzătoare.

In templul ăsta, plin de mirodenii,
Trăeşte o licenţă libertină...
Din pudră şi văpăi de briliantină
Răsar poveşti şi glume, sumedenii.

Infăşuraţi în albele şervete,
Clienţii stau cuminţi şi cu răbdare;
Ici, unul îşi alege o cărare,
Colò, un chel s'alege cu... regrete!

Pe uşe dacă altul se iveşte
N'apucă bietul om să se desbrace,
Tu afli cum îl cheamă şi ce face,
Cu cine este neam, din ce trăieşte!

Tot ascultând poveştile picante,
Băeţii fac din meserie artă;
Şi stăruinţa lor nu e deşartă,
Din ori ce gârbovit ei scot un fante!

In ţăcănit de foarfece uşoare
Şi 'n gâdilat de pieptene prin plete,
Te-adoarme un parfum de violete
Şi-un sâsâit de pulverizatoare...

George CAIR

□ □ □

CRONICA LITERARĂ

REVIZUIRI

I

Un întreg partid politic cerea acum vreo zece ani, mai ales prin glasul sonor al d-lui Delavrancea, „revizuirea conştiinţelor".

Conştiinţele se revizuesc însă mai greu; constituţiile mai uşor. Nu se împliniseră nici douăzeci de ani de la votarea pactului nostru fundamental şi la 1884 se făcu cea dintâi revizuire. După alţi treizeci de ani, urma să se aducă o nouă îmbunătăţire.

Legile, ca orice lucru omenesc, sunt isvorâte din împrejurări. Ele n'au aspectul veşniciei. Ieşite din întretăerea atâtor factori vremelnici, ele răspund unor nevoi mărginite. Peste un număr de ani, împrejurările se schimbă; legile au şi ele aceiaşi soartă. Ca şi frunzele pădurii, ce se îngălbenesc şi se scutură unele după altele, când sunt atinse de vreme, tot aşa se veştejesc şi roadele minţei omului: *limba, morala, instituţiile*... Pornind dintr'un organism viu, mlădios, cu un început, cu o creştere şi o descreştere, ele sunt nişte organisme vii, înlăuntrul cărora se săvârşesc toate fenomenele biologice se nasc, se hrănesc şi mor.„

* * *

Conştiinţa literară e numai o părticică a întregei noastre conştiinţi. In ea intră toate ideile literare adunate, nu atât printr'o străduitoare şi alegere critică a minţei, ci înrădăcinate pe încetul de alţii la o vârstă în care sufletul primeşte orice şi păstrează totul. Dacă ar fi numai în conştient n'ar fi primejdioase: ele ar da măsura fiinţei noastre morale şi s'ar risipi la cea dintâi adiere a cugetării critice. Au trecut însă în inconştient. Şcoala, ce poate atât de puţin asupra omului, isbuteşte să ne dea totuşi o conştiinţă literară

Cele mai multe dintre ideele noastre literare pornesc din cărţile de lectură, din antologiile copilăriei, şi din gura dascălilor prăfuiţi ai provinciei. Nu credeam poate într'inşii; în amintire îi vedem mărunţi şi ieşiţi din rostul vremei; nu le preţuiam poate luminele minţei şi ale gustului lor — dar ei sunt şi azi atot puternici. Nu numai morţii trăesc în noi, ci şi dascălii noştri. Ne stăpânesc cu seminţele lor împrăştiate în îndoiturile cele mai fragede şi mai roditoare ale sufletelor. Sământa aruncată şi uitată răsare în mlădiţe ce se înalţă, fără să ne dăm seama. După un răstimp ne aflăm în faţa unei întregi vegetaţii, pe care o numim „conştiinţa literară". E o conştiinţă însă, asupra căreia n'avem nici o răspundere de oarece e pornită din germenul altora. Sufletul nostru nu i-a dat de cât pământul tânăr şi priincios.

Criticismul vine de sigur mai târziu. E însă cele mai adese zadarnic. Nu se îndreaptă asupra ideilor câştigate în trecut ci asupra ideilor noi. Le cerne şi le alege. Cele vechi rămân totuşi neatinse. Din această pricină conştiinţa noastră literară are o temelie inconştietă, peste care se altoeşte abia apoi o adevărată conştiinţă. De o parte avem deci un mare număr de idei primite pe dea'ntregul fără control şi mistuire, de formule, de admiraţii nelegitime, de prejudecăţi literare, cu o viaţă obscură dar puternică; iar pe de alta, adevărate convingeri câştigate dintr'o strădanie proprie. Aceste convingeri noi răspund idealului nostru şi se primenesc odată cu evoluţia noastră sufletească. Celelalte se târăsc însă ca nişte plante agăţătoare pe fundul conştiinţei; se anină şi răsbesc la lumină de ori câte ori ochiul harnic al criticei scapătă. Şi Homer aţipea de atâtea ori!

Iată pentru ce vedem adese răsărind din mijlocul ideilor moderne şi cernute, — prejudecăţi copilăreşti şi idei necontrolate, isvorâte din inconştient, după cum tot de acolo porneşte şi semnul grăbit al crucei, pe care-l face omul de ştiinţă la scăpărarea unui trăsnet...

* * *

Suntem deci într'o largă măsură robii cărţilor şi ai dascălilor copilăriei. De la ei am rămas cu multe păreri literare, unele bune sau îndoelnice,

altele cu desăvârşire rele, ce ne-au intrat adânc în suflet. Câteva dintre ele erau poate nemerite atunci, dar nu mai sunt acum. Şi în literatură valorile se schimbă.

Cu toţii am rostit cu înflăcărare *Latina Gintă*, fermecaţi de legenda ei de aur, în care ni se arăta poeţii lumei întregi venind ca Magii răsăritului să se închine lui Alecsandri cu aur, smirnă şi tămâie. Prin noi trecea fiorul mândriei naţionale... Am cântat *Deşteaptă-te Române* în convingerea că e cea mai frumoasă poezie patriotică.. Ne-am închinat înaintea prozei lui Odobescu,am psalmodiat cupletele *Cântărei României*, am recitat la toate serbările şcolare *La icoană* a d-lui A. Vlahuţă, ne-am înjghebat un mic avut de idei fixe asupra lui Eminescu, Coşbuc, Caragiale. Idei tiranice cari ne stăpânesc şi azi.

Cei mai mulţi dintre noi nu se mai întorc îndărăt. E o tendinţă a firei de a merge înainte. Unii rămân cu ortografia pe care o învăţaseră în copilărie. Răposatul Haret era ministru al Instrucţiei publice şi scria *„d-sélle“* — pentru *„domniei sale“*. Reformase întregul învăţământ dar rămăsese cu ortografia dascălului din şcoala primară ! Acest modest învăţător trăia în fie care slovă a marelui reformator...

Tot aşa trăesc în părerile noastre literare dascălii de odinioară. Unii dintre ei ne dădeau ca subiect de compoziţie „descrierea unui naufragiu pe mare“. Noi nu văzusem însă nici marea. In literatură ne împărtăşau noţiuni ce treceau peste înţelegerea noastră. Le primeam pe nemistuite. Azi întocmesc poate partea cea mai trainică a conştiinţei noastre literare. Sunt „fapte“ câştigate de care nu te poţi atinge — cu atât mai nediscutabile cu cât nu le-ai discutat nici o dată. Nici chiar atunci când le-ai primit.

* * *

E vremea unei revizuiri.

O fac pentru mine : cel ce declamam odinioară la serbări *Latina gintă* şi *La icoană*. Voi împărtăşi-o însă şi altora. S'ar putea întâmpla să fie de folos vre-unui cititor cu răgazuri multe, care ar voi să se întoarcă îndărăt, primindu-şi părerile culese în copilărie, pe când ciripea :

Mult e dulce şi frumoasă
Limba ce vorbim...

Se va zice poate :

— Impietate !

Nu, nicio impietate. Am destul simţ istoric. Cunosc legătura dintre literatură şi vreme. Dar tocmai pentru ca lucrurile omeneşti sunt legate de vreme, să facem ca şi ideile noastre de azi să răspundă vremilor de azi : — să răspundă perilor noştri cărunţi şi nu buclelor blonde ale copilăriei.

Voi începe deci această „revizuire“ cu simţul relativităţilor omeneşti, şi la întâmplare, fără vre-un plan hotărât. La urmă numai însemnările acestea se vor putea orândui într'o legătură mai strânsă. Până atunci să ne lăsăm în voia cărţilor ce se deschid singure şi a foilor albe ce ne ispitesc felurit şi schimbător.

E. LOVINESCU

ECOURI

Românii din armata austro-ungară îşi menţin faima vechei lor vitejii şi prea mult încercatei lor credinţe. Regimentele româneşti merg totdeauna în frunte şi totdeauna greul bătăliilor îl mântuie ele.

Insişi generalii prusieni au botezat regimentul românesc din părţile Sibiului cu acest nume eroic Regimentul furtună (Sturmregiment). *Şi totuşi aceşti admirabili supuşi, care-şi fac până la urmă o datorie, sunt socotiţi ca duşmani în ţara pentru care mor şi sunt trimişi în foc cu deviza:* Să piară Valahii *!*

Şi, deci, toate aceste jertfe supraomeneşti pentru nimic ! O mai groaznică realitate nici nu e cu putinţă de închipuit pentru un neam întreg ce se stinge.

Şi ceiace e mai trist este că ei pier sfâşiaţi de schija obuzelor, fără să se bocească, iar noi ne mărginim să bocim în întruniri aplaudate şi aşteptăm ca ecoul bocetelor noastre să se manifeste printr'un dezechilibru european. Dacă nu putem, şi nu trebuie, să păşim acum la acţiuni decisive, mai bună, mai bărbătească e tăcerea. Să stăm reculeşi ca în preajma mormintelor deschise — dacă nu e alta datoria clipelor de acum.

—

O bună măsură pentra protecţia literaturii didactice — este cea luată de curând de ministerul Instrucţiunei publice cu privire la interzicerea revizorilor şi inspectorilor şcolari de a-şi desface cărţile didactice, ale căror autori sunt, în circumscripţia lor administrativă sau de control. Cu toate că mulţi dintre autorii didactici loviţi de o asemenea interzicere sunt ei înşişi în administraţia ministerului, totuşi, spre onoarea lor şi a ministrului lor, măsura a putut fi luată.

De altfel ea nu era de cât foarte dreaptă, deoarece revizorii sau inspectorii unei circumscriţii aveau destule mijloace de presiune morală sau chiar altfel pentru a face pe învăţători şi institutori să introducă în clasele cărţile lor — ori care ar fi fost non-valoarea didactică a acestor cărţi. Se comiteau abuzuri şi învăţământul era rău slujit. In schimb înfloria o anumită industrie a cărţilor didactice care, dacă nu era tocmai folositoare învăţământului, era însă foarte rentabilă pentru antreprenorii acestor furnituri şcolare.

Acum învăţătorul sau institutorul ne mai fiind terorizat de anumite presiuni administrative, va putea să aleagă manualele pe care le va socoti cele mai bune, va putea mai cu seamă, să elimine pe cele.... care nici nu ar fi trebuit introduse şi astfel nivelul literaturii didactice, şi al învăţământului în general va fi considerabil înălţat.

Iată deci o reformă simplă, dar foarte grea de executat — şi tocmai pentru aceasta cu atât mai onorabilă pentru cine a executat-o şi e hotărât să o aplice cu scrupulozitate.

—

Viitorul Româncelor — este reprezintat printr'o revistă cu acest nume, care se află într'al patrulea an de apariţie. Revista e feminină şi nu e „feministă“, ceia ce ni se pare o notă foarte bună, fiind că respectă ordinea de lucruri stabilită de însuşi Dumnezeu tatăl când a isgonit pe Adam şi pe Eva din raiu. In această vreme de anarhie morală, o asemenea atitudine nu e de cât de lăudat.

Că revista e feminină se poate vedea şi din următoarea inserţie, pe care o cităm pentru.... feminitatea ei :

„Profit de această ocazie pentru a lămuri că d-ra care s'a măritat la Câmpulung, se numeşte d-ra Gatoschi, (din a doua căsătorie), şi că e soră cu d-ra Gatoschi, care la Iaşi, a fost victima unei monstruoase bătăi, aplicată de d-na Cornelia Xenopol, mama d-rei şi soţia fratelui meu, pentrucă d-ra refuză de a se căsători cu d-l Grigorescu, pe care în urmă d-na X îl căsători cu a doua fică, pe când cea d'ntâi era sub protecţia parchetului de Iaşi faţă de mama ei (!).

„Mai doresc să nu fiu confundată cu d-na Coralia Xenopol, autoarea faimosului proces cu d-l Hurmuzescu, persoană care a devenit o adevărată urgie de minciuni, intrigi şi ne mai pomenită lăcomie de bani.

„Familia noastră a fost de oameni saraci *dar* muncitori *şi* cinstiţi; *întrucât mă priveşte săracă sunt şi astăzi, suferind de intrigele pe care această monstruoasă, atât la* fizic *cât şi la* moral *le face în familie.*

„In setea de a aduna bani, a adus în acest hal de surmenaj pe bietul nenorocit de frate,“ etc., etc., etc.

Iată lucruri interesante şi expresive.

—

O deslușire. — *„Feţii logofeţi“* publicaţi în „Flacăra“ vorbesc despre o stare legală şi de fapt din 'naintea anului 1907. Legea pentru tocmelile agricole din 14 Mai 1882 a fost în vigoare pe vremea când, băetaş pe pricopseală la judecătoria de pace din Titu, vedeam sute de cazuri ca cel descris.

Legea d'atunci prin art. 17, obliga pe orice exploatator de moşie să depuie până la 1 Martie următor, la cancelaria comunei listele de rămăşiţele de muncă şi de bani, rezultând din tocmelile agricole.

Mai încoace, pe vremea când eram notar, am afişat liste de rămăşiţe şi am liberat certificate arendaşilor că le-am afişat — spre citirea celor ce nu ştiau carte—şi ei nu au făcut contestaţie !

Cu certificatele acelea, referam cazul judecătoriei de pace, judecătoria cita părţile, şi „Şurup, Cotifişcă“ şi alţi mulţi apărători, se scăldau în lege şi'n procedurile ei.

Art. 32 din zisa lege, spune, că: „Toate plângerile provenite din tocmeli agricole se vor judeca de către instanţele judiciare ordinare ale locului unde tocmeala trebue să se execute...“

Iată dar, că sunt în legalitate, că „enormităţile“ ce le spun, au existat şi că nimeni nu trebue să'mi puie la 'ndoială buna credinţă de scriitor.

Când visezi e altceva ; dar când fac din condei lanţeta rănilor noastre sociale, când sunt în stare să probez cu cărţi de judecată cele ce susţiu în mod indirect, prin ajutorul literaturei, trebue să fiu crezut, cel puţin până la proba contrarie, ca un oarecare jandarm rural. Legea agricolă *actuală*, da, este aşa cum spune d-l judecător Eugen Petit, şi nici bănuiala că n'o cunosc nu mi se putea atribui. Doar sunt ţăran şi cunosc unde mă strânge opinca şi cum mi s'au croit noile nojiţe. Dar nu de ea am vorbit.

Aceasta spre deslușirea tutulor.

I. C. Vissarion

—

Buletinul Seminarului Pedapogic universitar din Bucureşti — apare într'al treilea număr trimestrial din acest an, cel dintâi al apariţiei sale. Este mult îmbunătăţit şi superior organizat faţă de numerile trecute — ceia ce dovedeşte că însăşi evoluţia sa este eminamente pedagogică, progresivă.

Acest număr cuprinde, pe lângă un bogat material de cronică didactică şi pedagogică, trei studii de un deosebit interes : Metodica învăţământului limbii franceze, de *T. Alesseanu*; Termini geografici de *E. Vâlsan* şi Contribuţiuni la metodica biologiei, de *N. Moisescu*.

—

Un studiu asupra lui Dante — publică mult apreciatul nostru colaborator, d-l *Ramiro Ortiz*, profesor de limba şi literatura italiană la Universitatea din Bucureşti. Studiul se ocupă de *„Cântul al XXVI-lea din Infernul lui Dante“*. (Tip. Speranţa, Bucureşti, 1915).

Vom reveni asupra interesantei broşuri a d-lui Ortiz.

—

S. T. R. — *(Societatea Turiştilor Români)* îşi publică al XII-lea anuar al existenţii sale, pe anul 1914. (Tip. Profesională, Bucureşti, 1915).

Intre altele anuarul cuprinde interesante note de călătorie ale d-lui *E. Flaişlen*: Două săptămâni în ţara dolarului.

□ □ □

ANUL IV
No. 39

FLACĂRA

11 IULIE
1915

ABONAMENTE:
In ţară: lei 6 pe an; 7 lei când se achită prin încasator. Pentru învăţători şi preoţi săteşti: lei 5 pe an
NUMĂRUL 15 BANI
TELEFON 41/7

LITERARĂ ∴ ARTISTICĂ ∴ SOCIALĂ
APARE SÂMBĂTA
DIRECTOR: CONSTANTIN BANU

ABONAMENTE:
Peste munţi: coroane 8 pe an; pentru preoţi şi învăţători coroane 6.50 pe an
In străinătate: 10 lei pe an
REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA:
Bucureşti
Str. Câmpineanu, 40

C O L O A N A

In nimbul gloriei deşarte
Abia îngăduiţi de Timp,
Pe sfărmături de socluri sparte
Stau zeii vechiului Olimp.

Şi mutilaţi, – din toată slava
Vecini ai cârdului de corbi,
Păstrează 'n chip ceva din grava
Melancolie-a celor orbi.

Cerşesc, din vechea lor splendoare,
Nu inimilor, ci Ideii:
Evlavia de-odinioare
De pe pieţele Pompeii...

Pe la respântii, o coloană
Se'nalţă drept din vaste lespezi
— Catart nedoborît în goană
De valul secolilor repezi.

Şi-acum, când vremile de slavă,
Din albii apa şi-au retras,
O iederă spre architravă,
In treacăt şi-a făcut popas.

O înfăşoară, o 'nveleşte
Şi braţul ei ocrotitor
Mai strâns de stâlp se alipeşte
La pasul unui trecător...

Prin foi, cu ochi sfioşi de floare,
Răsar tulpinile mirate:
Cicorile întrebătoare
Cu gene mari, înlăcrimate!

Ascuns aci, privighetorul
Incearcă tainicul lui viers:
Psalmodiază Creatorul
Pe unde-altarele s'au şters...

Şi par'că spune din 'nălţime
Vegbind coloana părăsită:
«Abia mai stă,... ar fi cruzime
Să-ţi reazimi fruntea obosită...»

D. NANU

DUPA UN AN

Ceia ce se credea cu totul imposibil se întâmplă: războiul european durează de un an întreg şi, cel puţin din partea unui grup de adversari, nici nu s'au făcut încă cele mai viguroase mişcări. De rezultate materiale decizive nu mai vorbesc nici chiar agenţiile austro-germane.

Nici cei mai pesimişti visători de altă dată nu ar fi putut închipui temuta conflagraţie generală atât de vastă, atât de ucigătoare, atât de lungă. Părea că însuşi sistemul nostru nervos refuză să accepte o asemenea realitate absurdă. Ne încântară atât de amăgitor visurile pacifiste ale *Internaţionalei*, congresele repetate pentru pace şi veşnicele declaraţii pacifiste ale celor ce pregăteau războiul, în cât ni se părea o simplă necesitate a modei—cum ar fi la Bucureşti deschiderea Parlamentului, toamna — că în fiece an se cheltuesc miliarde pentru înarmări, că depozitele se înalţă uriaşe de mulţimea armelor şi a muniţiunilor, că mările gem de povara uriaşelor *dreadnoughturi* şi că contingentele de războiu ale armatelor europene aŭ ajuns la cifre pe lângă care armata faimoasă a lui Xerxe sau *Marea Armată* sunt modeste avantgarde. Iar când o ameninţare reală ne tulbura încrezătoarea beatitudine, invocam formula «echilibrului european» şi urmam a crede că conferinţa dela Algesiras, cea dela Londra, sau cea dela Petersburg vor putea să asigure întotdeauna pacea sdruncinată. Şi în acest timp ne adormia încă sgomotul socialist, care nu corespundea de cât unei frazeologii oţioase şi nici de cum unei opere săvârşite, capabile să reziste la încercări...

De aceia nu eram pregătiţi sufleteşte pentru anul cel unic pe care l'am trăit până azi. De aceia ne-a surprins catastrofa, a tulburat deodată toate socotelile noastre tihnite şi ne-a lăsat dezorientaţi, ca pe unul din acele personagii mitice

cărora zeii i-au împlinit într'o clipă cea mai aprinsă voință, dar care tocmai atunci se trezește incapabil de fericirea grozavă, atât de dornic visată altă dată...

Anul tragic ne-a stricat, în special nouă Românilor, un întreg program de vieață politico-socială. Ne simțeam foarte bine într'o alcătuire socială care asigura atotputernicia și belșugul fără muncă unui mic număr de beneficiari sgomotoși în declamații sterile și toată dificultatea celor mai mulți constă în găsirea unei formule care să lustruiască forma fără să modifice starea de fapt; recoltele erau bune, exportul se făcea normal, samsarii făceau lux, petrolul nu era nici el rău văzut, școliie dădeau diplomați care parveneau bine, armata defila la paradă cu o frumoasă ținută marțială; în Parlament se spuneau vorbe mari și generoase, legi pentru binele obștesc se făceau cu nemiluita și între toți nu era mai pasionată lupta de cât cea pentru realizarea unei cât mai delicioase vieți pentru poporul românesc întreg... Convenisem fără greutate și asupra idealului național și asupra denumirii duioase de martiri care se dădea «fraților» de peste munți, numirea la care conveneau și ei cu o admirabilă conformitate de simțiri. Era de rigoare ca școlarii în dezertațiile lor dela serbări sau dela finele cursului secundar să agite stindardul lui Mihaiu-Viteazul în fața auditorului care aproba cu un zâmbet înțeles; era *de mauvais goût* ca în altfel de adunări să se vorbească în serios de asemenea lucru, iar când în întruniri publice sau chiar în Parlament vre-un «nebun» îndrăznea să vorbească de idealul național, oamenii serioși tușeau și își butonau redingota, încât numai alți nebuni se amuzau aplaudând. Totuși eram bine înțeleși între noi cu toți că ar trebui să realizăm idealul național.

Dar acest «ideal» era lăsat între podoabele oratorice, pe care le întrebuințăm la zile mari, dar nu le socotim niciodată ca având vre-o importanță practică: o armură medievală fără ostaș așezată la ușa unei case de burghez modern cu calorifere, telefon și lumină electrică.

Când a venit însă momentul să realizăm în fapt acest ideal, am văzut că nu eram pregătiți pentru el; nu era unanimitate între noi, dela cei mai de sus, până la cei mai de jos; nu ne gândisem că pentru realizarea idealului trebue să rupem vechi legături, să nu mai vindem cu mare câștig, să ne paralizăm interesele, să facem campanie și — ferească Dumnezeu! — să pierdem pe cei ce ne sunt mai scumpi, să ne părăsim, într'un cuvânt, comoditatea în care trăisem până atunci... Ne venea foarte greu. Ne obișnuisem.

Ne plăcea să facem pe martirii și să suferim cu frații de dincolo, dar să trăim bine. Eram un popor care mai avea de cucerit și trăisem ca un popor de beneficiari care nu au decât de conservat. De aici dezorientarea.

Facem această constatare după un an de războiu general, tocmai pentrucă ea ni se pare acum de domeniul istoriei, fiindcă dezorientarea a trecut și învățătura marei drame nu a rămas fără ceva la noi. Am făcut școala sacrificiilor, cu puțin ale altora, și suntem sufletește întăriți. Cele două rezultate ale anului de războiu de până acum: dovada neputinței Germaniei de a-și sdrobi, fulgerător, cum visare, adversarii, și netrăinicia monarhiei habsburgice, o rămășiță medievală într'un continent modern, au stabilit și pentru noi o axă de sprijin pentru orientarea noastră politică.

Sunt aceste rezultate definitive? Este orientarea noastră politică și morală imutabilă?

Iată întrebările cu care ne întâmpină al doilea an de războiu mondial. Deocamdată un fapt e cert: măcelul continuă — iar nouă ne putrezesc fasolele prin gări. Așa spunea cu toată gravitatea un mare ziar care apare în franțuzește la București.

Al. ȘERBAN

□ □ □

EDWARD

— BALADĂ VECHE SCOȚIANĂ —

— De ce ți-e paloșul însângerat,
Edward, Edward,
De ce ți-e paloșul însângerat
Și treci așa pierdut? O! —
— Ucis-am dragul meu șoim de vânat,
Mamă, mamă,
Ucis-am dragul meu șoim de vânat,
Și numai pe el l-am avut, O!

— Dar sângele lui nu-i așa moboriu
Edward, Edward,
Dar sângele lui nu-i așa moboriu...
De ce nu-mi răspunzi tu frumos? O! —
— Ucis-am roibul meu sglobiu,
Mamă, mamă,
Ucis-am roibul meu zglobiu,
Și mândru era, și vânjos. O! —

— Era bătrân, și roibi ai tu din greu,
Edward, Edward,
Era bătrân și roibi ai tu din greu;
Ai alt chin, de nu vrei să-l spui, O! —
— Ucis-am, vai, pe tatăl meu:
Mamă, mamă,
Ucis-am, vai, pe tatăl meu:
Mă ard blestemele lui! O! —

— Și cum spăși-ți-vei negrul păcat,
Edward, Edward,
Și cum spăși-ți-vei negrul păcat?
Prin ce dureroase 'ncercări? O! —
— N-o să mai calc pământ uscat,
Mamă, mamă,
N-o să mai calc pământ uscat:
Departe-o să plec, pe mări. O! —

— Dar ce s-alege de mândru-ți castel
Edward, Edward,
Dar ce s-alege de mândru-ți castel
Așa de bogat și drag? O! —
— Să stea pân' cădea-va ruine și el,
Mamă, mamă,
Să stea pân' cădea-va ruine și el,
Ca mine cel veșnic pribeag. O! —

— Dar fiii-ți și dragă soția ta,
Edward, Edward,
Dar fiii-ți și dragă soția ta
Ce-or face dacă pleci? O! —
— E largă lumea, cerșiască prin ea,
Mamă, mamă,
E largă lumea, cerșiască prin ea;
Eu n-o să-i mai văd în veci. O!

— Dar mie ce-mi lași de bun rămas,
Edward, Edward,
Dar mie ce-mi lași de bun rămas:
Doar sânul meu te-a purtat. O! —
— Blestemul iadului ți-l las,
Mamă, mamă,
Blestemul iadului ți-l las,
Căci — tu m-ai îndemnat! O! —

Vasile STOICA

COCOŞUL MUNŢILOR

Negru, chipeş, cu rubinul sângelui în privire şi în podoaba cerbicei neîncovoiete, îşi purta mândru, dar fără de trufie, făptura lui de luptător din arenele antice, înălţându-se din molozul vieţei în care dăinuia ca cea de pe urmă plămadă a vremii dispărute.

Intârzia acolo, sus, pe crestele muiate în soare şi vizitate de nouri, unde se cuibărise de cine ştie când. Colinda, de colo până colo, dintr'un fel de pornire firească de pribegie, — din clipa mijirii luminii şi până la scăpătarea tainică a amurgului ce-i turna plumb în ploape.

Şi atunci visa. O visărie de suflet stingher, în care nu încăpeau nici momelile traiului de «farniente», şi nici ispitele şi năzăririle văcuirii oploşite în trândăvia aşezărilor statornice.

Nimic din tot ce împrăştie farmecul huzurului şi bielşugului de pofte nesăţioase.

Iar ca o necontenită ispitire, potrivită făpturii lui de Samson desgustat, aripele vântului îi aduceau crâmpee din zarva lumii, — acorduri de fericire şi ecouri discordante, învăluite în vuetul asurzitor al bataclamului vieţii de jos.

Picotea, nepăsător, cântând în liniştea înserării, blagoslovita ţâşnire a luminei, — şi fredonând, în zori, pacea vesperală ce înmoaie ardorile sufletului în apele morţii vremelnice.

Din lumină şi din întuneric fusese croit şi numai în ele credea, din toată puterea sufletului lui de văpaie.

Molcum ardea în el jeraticul dorinţilor, ca un fel de resfrângere a pojarului cosmic din care picase pe pământ şi în amintirea căruia purta la gât o fâşie, ce fâlfâia ca o lozincă a vieţii de libertate, neoblăduită de nici o pravilă.

Iar când adâncul liniştei era spart de ţipătul strident al cine ştie cărei nelegiuiri, petrecute la întuneric, el îşi ridica spetele de atlet în «spleenul» lunar şi, dârz, se repezea să dea răsplata cuvenită, călcătorilor legilor firii.

Şi-atunci se trezeau în sufletul lui toate dorurile de mai bine şi tot ce nu putea nimeni nici bănui, necum să priceapă, că-i trece lui prin gând.

Il sugruma nedreptatea şi-i încorda muşchii în crispări de răzbunare. Iar din gură îi isvorau crâmpee de soliloguri, stăpânite de ciuda celui-ce înţelege prea mult şi nu vrea să spuie nimic.

Şi lava gândurilor lui de obştească înfrăţire înălţa noui catene de înţelegere a celor neînţelese, isvodind, din fuiorul darnicei firi, noui firuri de idei ce înfiorau şi avântau sufletele însetoşate de dreptate.

Atunci domnea. Domnea cum n'a mai domnit nici un alt purtător de sceptru pe lume.

Iar cuvintele lui — suliţi — şi gândurile lui oştiri fără de număr, — porneau, repezi, în tactul izbânzii, bătut de acordurile de fanfară al convingerilor de oţel.

Il ascultau ca în biserică, adăpându-se toate făpturile la isvorul de dreptate din sufletul lui, în nemărginitul templu al firii sub bolţile atotputerniciei ce-i dădea glas şi lui.

Apoi pacea se întindea în necuprins, nemărgenită, ca şi nemărgenirea hotarelor spre care năzuise sufletul lui plin de dragoste.

Şi el, mulţumit de bucuria şi liniştea celorlalţi şi nemulţumit de nesupunerea glasului la îndemnurile minţii, prea învăpăiate şi prea setoase de lumină, se dădea la o parte, cu fruntea în piept, sub povara durerii fără nume ce striveşte sufletul făuritorului de gânduri, când asfinţeşte în el văpaia creatoare.

Iar privirile păinjenite zăreau aevea acel semn al tainei nedeslegate ce-i tânjea în suflet şi-i împovăra şi fiinţa, cu încrucişarea-i mistică de gând — lozincă a vieţei înţelepţilor străvechi, silindu-l să-l bolborosească şi să-l tălmăcească mereu:

«Cunoaşte-te pe tine însu-ţi!»

Ca un ocnaş chinuit de oastea mustrărilor de cuget, se închidea în culcuşul lui de schimnic, — respirând din adâncul rărunchilor mirosul amar al vegetaţiei sălbatice, ca şi firea lui de sălbatec îmblânzitor de gânduri.

Şi numai semnul năzuinţelor lui îşi mai mişca faldurile de sânge, în freamătul vântului, — ca o salbă de galbeni, zuruită la gâtul unei fecioare, dela dreapta la stânga, dela stânga spre dreapta, în tactul molcum al horei — în aceiaşi cadenţă cu dorinţele scormonite în sufletul lui de schimnic.

Iar bolta nemăsurată îşi licărea milioanele de priviri de înţelegere tăcută, vrăjindu-i sufletul cu ispita tăcerii universale în care încolţeşte, înfloreşte şi se iroseşte tot, armonios, ca într'un preludiu de Bach...

*

Aşa îşi depăna vise şi doruri necotropite de arşiţa dorinţelor, în singurătatea divină a înălţimilor, din care căuta, cu milă, la cei de jos.

Şi dură tihnit, în chinovia, la care se osândise singur, până când năzuinţele de vieaţă nouă spărgeau mugurii şi umflau nările sălbătăciunilor, la îndemnul de prefacere cu care dătătorul de lumină trâmbiţa perpetuarea speţei.

Nici el nu se putea împotrivi clocotului de jinduri necunoscute, când suliţile de foc şi de aur revărsate, potop, din înalt, îi răscoleau, din adâncul fiinţei, icoane uitate şi frici nemărturisite de apropierea sfârşitului.

Simţea că nu trebuie şi că nu poate s'o sfârşească! Era ceva mai mare ca el, căruia trebuia să i se supună, — cum trebuie să se supună uraganul, când spintecătorul negurilor îl împunge în coaste.

Mândria lui străveche răsună ca un strigăt de alarmă, în glasul cu care îşi vesti scoborârea.

Toţi 'şi-ntorceau privirile şi mulţi se mohorâră, deosebind accentele ameninţătoare ale celui croit pe victorii.

In sbor maestos de pasăre-om plană, în rotogoluri vultureşti, pe de-asupra celor-ce îi aşteptau sosirea, ca şi pe deasupra celor-ce se cutremurau la ivirea lui.

Şi în ocolurile dictate de setea de cucerire, lăsă să fâlfâie, ca un stindard al lumii viitoare, lavaliera-i de sânge cu irisaţii de rubin şi pletele negre, ce iscau furnicături de dorinţi în atâtea suflete, setoase de necunoscut.

Unde se lăsa, se deschideau porţile

ŞI NU ŞTIU NICI EU SINGUR

Sântem în casă singuri şi ne-am putea noi spune
Cele mai scumpe vorbe şi cele mai nebune.
Iubirea ce-am închis-o atâta vreme 'n noi
N'o'mpiedecă nimică acum ca un şuvoiu
Din inimi să zbucnească. Atâtea nopţi dearândul
Numai la clipa asta mi-a fost şi ţi-a fost gândul
Şi nu vorbim nimică, ci ne privim tăcuţi.
Şi cum mi-s ochii 'n noaptea din ochii tăi pierduţi,
Din suflet, din oceanul de dor şi aşteptare,
Spre buze mi se urcă o singură 'ntrebare
Şi toată întrebarea e'n cuvinţelul: da?
Şi nu ştiu ce anume îţi cer din vraja ta,
Iar tu răspunzi supusă cu-aceeaş vorbă: da!

Şi nu ştiu nici eu singur, nu ştiu ce vreau anume
Şi'n inimă coboară tot ce-am dorit pe lume,
Tot ce-am visat mai dulce deatâtea ori de când
Imi ştiu iubirea clipa aceasta aşteptând.

G. ROTICĂ

Edenului, în acordurile de înţelegere şi de alinare a trebuinţei d'a fi în infinit.

Iar el se supunea orbeşte poruncii-lozincă a întregei firi, semănând din suflet, scânteile năzuinţilor de vieaţă veşnică, la care îl îndemnase teama sfârşitului.

Şi în ploaia de raze mănoase, ca şi sborurile şi avânturile lui zămislitoare, el simţea că se înalţă, iarăş, pe măsură ce i se mistuia în suflet dogoarea patimii.

. . . .

Şi atunci, cu aceiaşi nepăsare faţă de ce lăsa în urmă, îşi încordă aripile, pornind ca şi gândurile lui într'aripate, spre slava atât de apropiată de culmile ideale ale pribegirei lui.

Reculeş, rămase iarăşi taciturn, în sihăstria albastră şi verde, apucând un nou caer de vise, din care prinse să toarcă, pe 'ndelete, firul gândurilor de stăpân al ţinuturilor dintre cer şi pământ...

N. PORA

□ □ □

INSULELE PRINŢILOR

Sună cumpăna zilei, când *Turnul Severin* se rupse de lângă chei şi porni în larg. Ceaţa groasă, căzută de dimineaţă, s'a ridicat, şi-acum cerut e senin sticlă. Valurile lucii, ale Mărei de Marmara, prinde vaporul în braţe; Bosforul rămâne în urmă, ca o gură uriaşă, deschisă larg, în care palatele de marmoră strălucesc bogat, ca nişte dinţi de mărgăritar; se depărtează de noi vechiul Serait, apărat de ziduri negricioase, mâncate de vreme; fuge în urmă şi *Edi-Kule*, cu cele şapte turnul ciumpăvite şi *San-Ştefano*, prelungirea Constantinopolului, unde armatele ruseşti ajunseseră cotrupitoare la 1877.

Intorc ochii pe coasta Asiei, pe tăpşanul năvălit în valuri, unde se cuibăreşte oraşul *Kadi-Kioi*. Aci a fost străvechia Calcedonia, a căreia urzire se afundă în besna vremurilor apuse. Calcedonia, spune marele geograf grec Strabon, în vechime se mai numia şi *Oraşul orbilor*, fiindcă locuitorii, cari l'au urzit, prin veacul al şaptelea, înainte de Cristos, nu şi-au dat seama de frumuseţile ce-i înconjoară aci, în răscrucea apelor şi a colinelor. Calcedonia, odinioară a fost capitala unui mic stat, care aduna sub stăpânirea sa toate coloniile de pe ţărmul Asiatic; tot aci a fost şi biserica Sfintei Eufemia, unde la anul 351, după lege creştină, se adună sfatul, care osândi doctrinele heresiarcului grec, Eutişe. Cetatea cea veche, care a îndurat multe năvăliri, care a îndurat şi stăpânirea generalului Persan, Otanus, şi a lui Mitridate, regele Pontului, şi a Romanilor şi-apoi prădări peste prădări din partea atâtor barbari, *Calcedonia* deatunci e *Kadi-Kioi* de azi, orăşel mândru, scăldat de undele limpezi al mării şi răcorit de boarea colinelor verzi.

Vedere din Insula Prinkipo

Dela *Kadi-Kioi* privirile cutreeră, pe coasta Asiei, crenelată de valuri; trec peste *Baia de Kalamah*, peste turnul dela *Fanar-Bag* ce, apoi ochi colindă mai departe, la *Fanar-Burnu* şi de acolo în fundul zării, peste oglinda jucătoare a apelor, până'n sprânceana şesurilor, ce se şterg în limpezimea cerului.

Iată-ne în faţa Insulelor Prinţilor. Intâia, care ne iese în cale, este *Proti*, stearpă, şi stâncoasă jos, către încinsura valurilor. Aci dăinuesc şi azi dărămăturile a două mânăstiri, ce odată fuseseră vestite, căci au slujit ca închisoare şi ca mormânt al multor împăraţi, văduviţi de de coroană şi tron, din pricina certurilor. Aci muri împăratul Mihail Rangabe, care stăpânise numai 21 de luni; aci fuse exilat, de către chiar fiul său, împăratul roman, Lecapenus, cel care numai dragostea aprinsă a împărătesei Zoe, văduva lui Leon al VI, îl ridicase la rangul cel mai înalt, dintr'un simplu fiu al unui soldat armean; aci a fost îngropat trupul împăratului Leon Armeanul; aci i s'au scos ochii lui Nicefor Focas, şi câte oase nu putrezesc ale atâtor şi atâtor candidaţi la tronul cezarilor.

Alături vine insula *Antigona* şi-apoi, *Halki*; aceasta din urmă e formată din două movile lăturaşe, iar la mijloc curmată de o vâlcea. In timpurile vechi i se spunea *Chalkitis*, după numele unei mine de cupru, ale cărei rămăşiţi se mai văd şi azi. Privită din largul mării, are înfăţişarea unei perechi de dăsagi, de aceea şi turcii au poreclit-o *Heybeli*, adică dăsagi. In insula *Halki* se află şi câteva locaşuri sfinte, cari poartă pecetia vremurilor vechi. E mânăstirea *Panaghia* (Maica Domnului) zidită de Ioan Paleologul şi soţia sa Maria Comneana; e biserică *Sfântul Nicolae*, unde a fost înmormântat, în anul 1775, Patriarchul Samuel I; mai este mânăstirea *Sfântul Gheorghe*, locaş, ce odinioară era sub stăpânirea archepiscopului Calcedoniei; iar azi este închinată călugărilor Sfântului Mormânt, dela Ierusalim; şi-apoi către partea de soare apune a insulei, se află mânăstirea *Sf. Troiţă*, zidită de Fotius, marele Patriarch, al Constantinopolului, care a proclamat marea schismă a Orientului, în anul 857. Tot la *Sf. Troiţă* se găseşte şi o şcoală de teologie.

Cea mai mare şi mai stăpânitoare insulă peste Marmara, este *Prinkipo*. Această insulă e năpădită de vegetaţie. Are palate şi hoteluri bogate, vile frumoase, îmbrăcate în ghirlande de liliac şi trandafiri agăţători, cu grădini de chiparoşi, alămâi şi leandri cu floarea bătută. Aci vin mulţi bogătaşi, din Constantinopol, ori de aiureâ, să petreacă o vacanţă sau mai multe luni, în pace şi linişte, să treacă nopţile sub seninul cerului de azur, să asculte clincătul talazurilor şi să deapene privirile peste milioanele de lumini, ce încing Marmaraua în trâmbă de candele strălucitoare. Aci e frumos de văcuit, dar şi traiul e scump.

Numele de *Prinkipo* i-a rămas din timpurile vechi, când în insula aceasta îşi găseau adăpost împărătesele şi principesele, părăsite de iubiţi, ori exilate din palatele Bosforului şi ale Cornului de aur. Aci se chinuiau curtezanele, să uite lumea fericirilor şi a bogăţiilor, din care fuseseră gonite pentru totdeauna. Intre zidurile reci şi întunecoase, ale chiliilor, îşi treceau zilele singure, numărând boabele măţăniilor şi nopţile lungi. Aci a îndepărtat fiul pe mamă, ca el să poată stăpâni în linişte şi desăvârşită putere, cu toată avuţia şi mărirea; cei, cari prin vicleşug, sabie şi prădare puneau mâna pe împărăţie, aci zăvoreau pe stăpânii îngenuchiaţi. In mânăstirea *Kamarai*, — azi în ruină, zidită de împăratul Justin, unchiul lui Justinian, între anii 518—527,

— a fost exilată împărăteasa Irena, văduva lui Leon al IV, de însuşi fiul ei, Constantin al VI, cari ajungând matur, la 790, voi să iasă de sub tutela mamei sale. Dar împărăteasa ambiţioasă şi mamă fără inimă, când mai târziu putu, să scape din închisoare, întâia ei înfăptuire fu porunca dată să i se scoată ochii fiului ei, şi apoi să-l vâre în temniţă, unde a şi murit. Sfârşitul a fost, că tot în închisoarea nela *Kamarai* i-au putrezit oasele crudei mame şi orgolioasei împărătese. Tot aci a fost îndepărtată şi Zoe, fiica lui Constantin Porfirogenitul, şi Ana Delasinea, fiica lui Alexis Comneanul, şi câte alte împărătese şi curtezane.

Peste lăcaşurile, cari au închis amar şi chin, azi s'a prăvălit o movilă de ruine; iar deasupra îşi întinde vrejurile iedera cutrupitoare şi-şi scutură balsamul adormitor trandafirii şi chiparoşii, aşternând uitare peste toate...

Turnul Severin şi-a luat pasul şi taie valurile adânc. Am trecut limanul *Kuciuk-kekmejek*, apoi *Buyuk-kekmejek;* iar Insulele Prinţilor fug parcă 'n urmă, învăluindu-se din ce în ce mai mult în pusderia de soare.

Ţăcăne maşina, fumul ţâşneşte păcuriu, şi coasta Asiei se depărtează, sprâncenuindu-se în fundul Marmaralei. Resfrâng privirile înapoi. Constantinopolul tremură într'o trâmbă de miragiu, cu tot noianul de palate, de minarete şi tabăra de catarge. Clipesc şi cu fiecare clipire trăesc, într'un vârtej de fulgere, colindele, ce le-am făcut în marea capitală a sultanilor. Le trăesc într'o înălţare sufletească şi mulţumesc înaltului urzitor, ca şi poetului Lamartin, c'am avut prilejul, să văd leagănul unei lumi, care a însemnat mărire cândva; iar azi e pe duse. Trăiesc parcă sub alte ceruri şi năzăresc orizonturi nouă, caşi marele istoric francez, Pouqueville, când a păşit întâia oară pragul Stambulului. Sânt ameţit ca La Croix; uimit ca Marcelus şi visez ca şi Gautier. Chateaubriand a spus, că aci e priveliştea cea mai frumoasă din lumea întreagă; pentru mine e minunea minunelor, din tot ce am văzut în viaţă...

La *Kara-Burnu* ne apropiem iarăşi de coasta europeană. Aci e oraşul *Erekli*, ridicat pe urmele, unde odinioară au dricuit armatele romane, în goana lor, când năzuiau urzirea unei noui Rome. Fuge soarele spre scăpătat, fug şi ţărmurile de noi, până ce târziu de tot, abia peste două ceasuri, le vedem iarăş la Rodasto, oraş vechi, de pe timpul lui Constantin cel Mare. De aci cârmeşte vaporul spre răsărit, face un mic cot şi iată că se şterge pe lângă noi insula Marmara, stâncoasă în poale, iar spre vârf presărată cu ridicături şi scoborâturi. Alături, ţâşneşte din valuri Marmariţa, ca un puişor pe lângă mamă-sa. De aci parcă dă năvală spre drumul nostru malurile ridicate de pe coasta Europei, se apropie într'una şi apele îşi înalţă coama. Trece Kodja-Burnu, plecat din muntele Sfântului Ilie şi năvălit în mare ca un colţ uriaş; iată şi oraşul Karkioi.

SONET

Cu liniştea ei grea de văgăună,
Mi-e dragă odăiţa mea, în care,
M'ascund şi uit mizeria de soare
Sub streaşina ce picură de lună!

In ea respir în voe ca o floare;
Din ea mi-aplec auzul pe genună
Şi-ascult ce nu vor zările să-mi spună...
In ea mă doare tot ce'nalt mă doare...

Şi o iubesc, căci sbuciumele-mi stranii
— Cu tot ce-adânc în mine se sufocă —
Dintr'însa vor ţâşni ca dintr'o rocă

Intr'un isvor, pe care, pe'nserate
S'or apleca pribegii şi sărmanii
Cu ochii stinşi, cu gura lor de frate...

1915 George GREGORIAN

Din văgăunele adânci se rupe când şi când câte-o gură de vânt, bate coastele, umflă valurile în muşuroaie şi le aruncă peste copastia vaporului. Prova dibue calea, croită de cârmă, comandantul goneşte plictiseala, ţesând într'una puntea de comandă; iar ofiţerul de cart cercetează când şi când busola şi-apoi sparge, cu privirea, drumul pe unde o să mergem. Peste depărtatele pustiuri ale Asiei, poate tocmai de sub poalele gigantice ale Himalaiei, se ridică bolovani negri de nori, împânzind tot cerul spre soare răsare. Şi negureala vine întruna, năvăleşte cu vânt aspru şi rece, sbârlind spinarea mărei.

— Soseşte furtuna! prind eu vorba.

— Nori trecători! face ofiţerul secund, care înfipsese benoclul în zarea întunecată.

— Crezi?! dau eu din cap.

— Vino 'n coa! urmă ofiţerul şi intrarăm în camera hărţilor.

Acul barometrului arată tot timp frumos, cum plecasem din Constanţa, numai că aici sânt în pardesiu, pe când acolo eram în palton cojocit.

Nu trecu nici o jumătate de ceas şi ploaia ne ajunse de pe urmă. Boabe mari, cât aluna, răpăie în tabla coşului, în geamurile cabinelor şi în şopronul punţii de comandă. Căpitanul ca un încercat şi cunoscător al vremei, coborî în cabină fără nici o teamă. Numai ofiţerul de cart şi timonierul rămaseră la datorie, în iureşul ploii. Nu mă răbda firea, să stau în chiliuţa întunecoasă. Imbrac pelerina de cauciuc, ridic gluga şi sbugheo pe punte.

Toarnă cu găleata. O pânză de apă deapănă din văzduhul păcuros până în băşicele, ce bolborosesc deasupra valurilor. Movile de nori se prăvălesc unele peste altele, cărări luminoase fac pârtie ici-colo, iar ploaia tabără în rânduri-rânduri, din ce în ce mai grea şi mai deasă. Pe burlanele ce încing coverta, curge viroagă, de pe pelerina mea şi a ofiţerului secund, aşişderea. Ţărmurile nu se mai văd, sânt năpădite de năvodul svârlit din largul nesfârşit al cerului, o plasă uriaşă de cipcele ne închide din toate părţile, iar vaporul mână într'una, dricue valurile şi răsfiră, cu catargul, norii ce parcă vor să se năpustească în apă. *„Turnu-Severin“* însă nici mersul nu l'a domolit, şi nici calea n'a abătut-o.

Dar un biciu de foc parcă se ridică dinspre miază noapte şi luă la goană toată negureala. Mai repede de cum se înorase, se spălă cerul.

A sfinţit soarele, stelele răsar una câte una, şi apoi iată şi luna îşi aprinde secerea deasupra orizontului. Işi deschide ochii şi cele două felinare mari din coasta vaporului, verde la tribord şi roşu la babord, scapără apoi şi globul catargului, ca să trimeată lumina înaintea drumului.

Comandantul cercetează harta, însemnează punctul unde am ajuns şi cât am făcut de la Constantinopol, apoi merge la tubul de „poarta voce“ şi întreabă la pâlnie:

— Cât avem?

După câte-va clipe i se răspunse, tot prin pâlnie:

— Zece mile, la ceas!...

— Ad'o la jumatate! grăi din nou comandantul.

Şi întorcându-se către mine, urmă:

— Mai sânt patru zeci de mile până la Dardanele, şi dece să zorim, că tot nu putem trece până mâine dimineaţă!... Şi cum turcii se scoală destul de târziu, mergem şi noi iavaş-iavaş!...

I. CHIRU-NANOV

□ □ □

FIGURI CONTIMPORANE

GERMANOFILUL

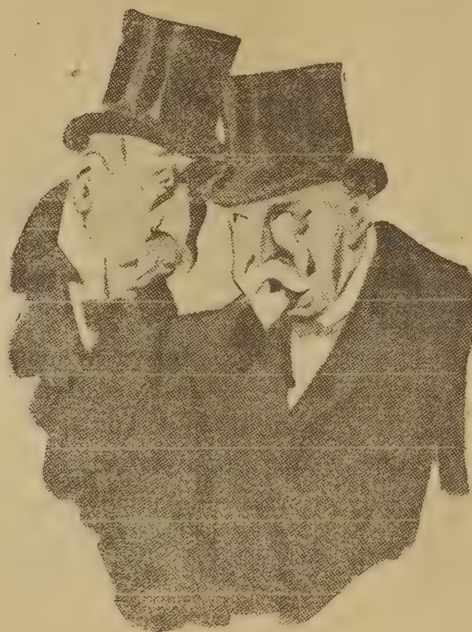

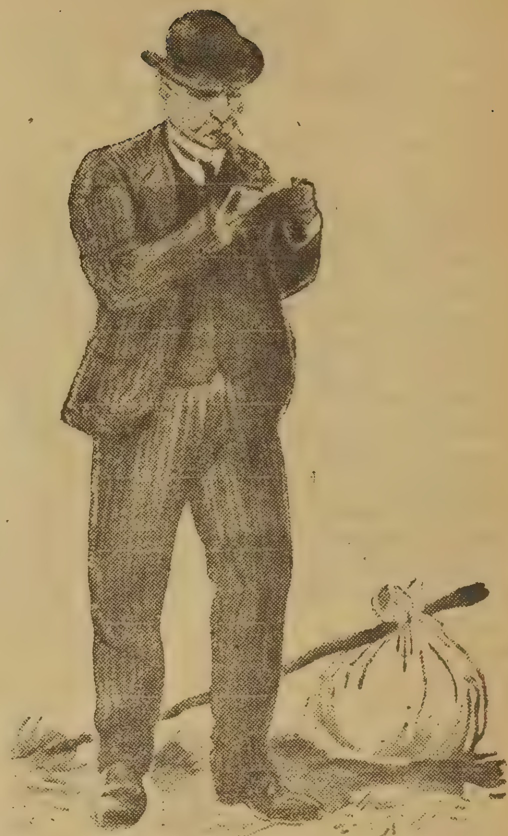

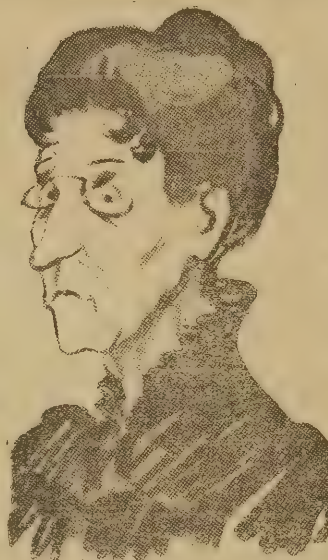

Trăeşte şi creşte pe plaiurile româneşti din mila agenţiilor telegrafice. Când *Wolff-bureau* sau *K. K. T. Korr. Bureau* sau chiar *Bjoroson* dela Amsterdam şi modestul *Iversen* dela Bucureşti, aduc vestea unor reale sau închipuite mari victorii germano-maghiare, germanofilii se înmulţesc printr'o generaţie pe cât de abundentă, pe atât de echivocă, proporţiile fiecărui individ al speciei se măresc şi larinxul fiecăruia ajunge un adevărat glas de stentor, care să vestească eliberarea neamului omenesc...

Dar în afară de acest caracter comun, germanofilii se disting în rase după solul în care prosperă, după seva cu care se nutresc, după conformaţia pe care o capătă în mijlocul împrejurărilor actuale. Aşa, de pildă, este germanofilul de rasa cea mai simplă. El n'are o formă definitivă şi creşte oriunde, de preferinţă însă pe terenurile îngrăşate cu gunoaie, unde digestia este—precum se ştie din Botanică—mai lesnicioasă şi mai discretă. Acest germanofil are o «pană» şi nişte «idei»; uneori a avut şi un nume, care se putea deci preţui mai uşor în valoare pecuniară. Şi «pana» şi «ideile» şi numele şi le-a pus acest germanofil în slujba puterilor centrale şi a neutralităţii.

Când n'a avut altceva de vândut, şi-a vândut măcar tipografia cu toate anexele sale publicistice, ca să-şi arate iubirea faţă de cauza puterilor centrale, cauza civilizaţiei, a românismului, a băncilor ce nu precupeţesc marka etc. etc. Alţii sunt şi mai modeşti; au «ajutat» cauza puterilor centrale cu şi mai puţin: un *entrefilet* într'o gazetă de tiraj, o informaţie tendenţioasă, o telegramă de origine suspectă, strecurate ca fără ştirea redacţiei respective... Modul cum se nutresc aceşti germanofili de rasa cea mai simplă nu variază decât în aparenţă: unii sunt în slujba instituţiunilor germane dela noi şi-şi hrănesc bătrâneţea molfăită şi ticăloasă din banii cu care vând pe fraţii lor; altora li se editează broşuri în multe zeci de mii de exemplare; altora li se cumpără gazeta pentru un mare număr de abonaţi gratuiţi şi cititori benevoli; alţii primesc fonduri pentru organizarea de întruniri, asociaţii, manifestaţii etc. şi cei mai simpli şi mai... «oneşti» dintre aceşti germanofili urcă simplu şi discret scările legaţiunilor celor două puteri centrale şi primesc de acolo mărcile echivalente germanofiliei demonsrate în curs de o chenzină.

Ideile acestor germanofili nu interesează şi nici nu sunt caracteristice: ei le împrumută dela germanofilii de idei, care şi ei le-au importat de cele mai multe ori dela Viena sau dela Berlin. Numai polemnicile lor sunt mai sgomotoase şi mai triviale.

Germanofilul de marcă a organizat la noi un sport cu totul nou: vânătoarea de idei germanofile; el răsfoeşte toată activitatea publicistică a oamenilor politici, de când au început să scrie şi până astăzi; toate broşurile scrise cine ştie când de către cei astăzi dispăruţi şi toate publicaţiile actuale pentru a găsi undeva o urmă de germanofilie, o salută ca un document de mare preţ, o publică iarăşi, o comentează şi o împarte în zeci de mii de exemplare... Şi astfel tot românul află că Cutare dintre cei morţi sau că Cutare dintre cei vii... nu a fost prooroc şi n'a ştiut să fixeze atitudinea României decât pentru împrejurările de atunci. De geaba protestezi că şi împrejurările şi sentimentele de atunci s'au schimbat; zadarnic arăţi că grupările în Europa de azi nu mai sunt aceleaşi ca în Europa Congresului dela Berlin, germanofilul, întocmai ca femeia-crampon îmbătrânită îţi pune sub nas vechile scrisori şi-ţi cere consecvenţă....

Germanofilul — *germano-filou,* cum îi spun adversarii dela Capşa — nu este mai puţin... îndemânatic faţă de ideile altora decât faţă de fondurile legaţiunilor germano-maghiare. De aceia el alcătueşte una din podoabele morale şi intelectuale ale zilelor în care ne-a fost dat să trăim.

Altă rasă de germanofili este alcătuită din germanofilii politico-economici; aceştia sunt oameni de convingeri şi foarte puţin numeroşi, încât nu e nici o indiscreţie când le dai lista fără nici o omisiune. Lângă cei de convingeri sunt germanofilii «asimilaţi», care, din considerate cu totul streine problemelor

externe au ajuns să vadă mai mult propria lor mântuire, decât mântuirea neamului românesc, în victoria germanilor. Fie că vânează situații în politica internă, fie că vor numai... libertatea exportului, acești germanofili *per accidens* se topesc în cele din urmă în masa cea mare a oportuniștilor care vor să facă față tuturor posibilităților. De aceia sunt lipsiți de interes.

Germanofilii economico-politici au două chestiuni pe care, nu fără argumente serioase, își întemeiază doctrina lor de politică externă: libertatea comerțului prin Dardanele și pericolul slav. Acești germanofili sunt foarte interesanți, dar, orice s'ar spune, ei au mai mult un rol european decât unul românesc... Aceasta îi onorează foarte mult pe dânșii, dar nu servește prea mult interesele noastre. Fără îndoială că libertatea comerciala a Dunării și a strâmtorilor este o chestiune vitală pentru poporul românesc, a cărui redeșteptare își găsește unul din temeiuri în contactul comercial cu apusul, obținut prin libertatea navigațiunii pe Marea Neagră (1829). Nu e mai puțin adevărat însă că dacă noi am câștigat din acest contact au câștigat în aceiași măsură și apusenii din acest schimb, încât acum libertatea strâmtorilor îi interesează, în virtutea acestei firești reciprocități și pe ei. Tot astfel libertatea gurilor Dunării interesează deopotrivă și Puterile centrale și pe cele apusene. Aceste chestiuni încetează de a fi românești, pentru a deveni europene și a avea astfel veghietori mai puternici de cât suntem noi singuri.

De întregirea neamului românesc nu se îngrijește însă nimeni, dacă nu ne îngrijim noi fiindcă nu suntem neapărat necesari Europei, dacă o Ungarie puternică sau o Serbie puternică sau o Bulgarie crescută ar îndeplini rolul nostru european.

Tot astfel e și pericolul slav; dacă el ne amenință pe noi, nu o face decât pentrucă ocupăm un drum în calea expansiunei slave spre Marea Mediterană și Marea Adriatică. Anglia, Italia, Țările balcanice, Germania, și chiar Franța sunt amenințate de pericolul slav ca și noi și în această chestiune europeană nu noi vom avea cuvântul decisiv. Iar dacă trebue să ținem la rolul pe care ni l'a fixat congresul din Paris și Napoleon al III-lea, vom fi desigur mult mai în măsură să ni-l îndeplinim când în fața unei Rusii amenințătoare, într'un viitor destul de îndepărtat se vor găsi: o Românie de patrusprezece milioane de locuitori, o Serbie ajunsă la hotarele ei firești, o Ungarie neistovită de luptele ei naționale și cumințită de visul unei hegemonii imposibile. În mijlocul unui putregaiu cum s'a dovedit a fi mult lăudata monarhie austro-ungară, care ucide orice avânt sufletesc și orice putință de cultură, în afară de cea obținută prin jandarmi, poliție și învățământ austro-maghiaro-evreu, în locul unui stat barbar cum e Turcia, care s'a dovedit vreme de două veacuri absolut incapabil de a se adapta culturii europene, am avea în fața Rusiei amenințătoare trei State tinere, în plin avânt național, vrednice avangarde ale unei Europe reînoite împotriva oricui ar amenința opera civilizatoare ce se săvârșește acum.

În privința «pericolului slav», care nu e mai mare și mai acut decât cel maghiar, europenii noștri germanofili nu sunt nici chiar atât de europeni pe cât s'ar putea crede dela început.

La atât se reduce opera teoretică a germanofililor politico-economici. Ceeace dă acestei opere și un aspect nu tocmai simpatic este contrafacerea foarte variată pe care o execută zi de zi germanofilii... de marcă și toți paraponisiții care cred util să aibă originalitatea germanofiliei. In orice caz aceștia sunt singurii germanofili respectabili.

In sfârșit sunt germanofilii filosofi, și mai puțin numeroși încă și cei mai discreți. Aceștia sunt adoratori ai forței și își fac un idol din mortiera de 42 cm. iar în împăratul Wilhelm al II-lea văd pe cel mai autentic adept al lui Nietzsche, pe supraomul care trece peste Bine și de Rău, peste.... neutralitatea Belgiei și catedrala din Louvain. Uneori au privirile atintite extatic spre Goethe, spre Schiller, spre Kant, spre Wagner și văd într'aceștia Germania prusificată și militarizată de astăzi, ca și cum olimpianul Goethe, care nu s'a mișcat pentru cauza germană nici în 1813 și profesorul Kant, filosoful care a făcut elogiul sublim al datoriei morale și cea mai prețioasă apărare a pacifismului ar avea drept urmași pe semnatarii manifestului culturii germane, cei care au aprobat maxima «Necesitatea nu cunoaște legi» și au emis teoria că cultura nu se poate desvolta decât sub scutul militarismului german.

Germanofilii filosofi au însă de partea lor discreția, impasibilitatea și tăcerea filosofică. Iar în cele din urmă, dacă Europa coalizată va învinge, admiratorii forței vor trece de partea celor mai tari — Germania va reveni poate la tradiția de adevărată cultură, a lui Kant și Goethe, părăsind gloria de a poseda pe Krupp și pe Zeppelin; atunci cei ce țin încă la Germania civilizată, pașnică, romantică din secolul al XVIII-lea, vor regăsi-o, fără o iluzie zadarnică, și vor avea parte de o germanofilie onestă și simpatică...

Dar până atunci germanofilii rămân cum se văd: vânduți, contrafăcuți, «economico-politici», sau copilărește iluzionați.

C. P.

REFLEX DE SUFLET[1]

Dece-mi răsar în minte fantastice ruine?
Dece-mi vibrează 'n suflet durerile străine?
Ce clopote răsună? Ce plâns înăbușit
Imi turbură visarea?

Ori, poate c'am murit
Și 'n sborul veșniciei, străbat întinderi sumbre
In care mii de veacuri lăsară negre umbre
De patemi răzvrătite, de mitice porniri
Plutind în urmărirea eternei năluciri?

Și cum se pierde 'n tină grăuntele de lut
Și visurile 'n haos și gândul meu e mut
Și cum e mort instinctul și «eul» meu e șters
Pulsează 'n moleculă, întregul univers.

Ori, poate, cugetarea și simțul meu n'au fost
Reflexul unui suflet țesut pe-un singur rost,
Ci, luciul picaturii în care se resfrâng
Icoanele mulțimii de suflete ce plâng.

Nu!
N'am fost niciodată și 'n nici o clipă «eu»
Și de-am urcat calvarul, n'a fost calvarul meu:
In mine plâng fantome pe vechi ruine 'n scrum
Și sufletul mulțimii în zbuciumul de-acum.

B. LUCA

[1]) Din volumul ce va apare în curând.

CRONICA LITERARĂ

II

„Filosofia“ lui Eminescu

Eminescu e privit de toţi ca un poet „filosof“. I se cercetează „filosofia“ în studii amănunţite. Nelimpezimea câtorva poezii e pusă pe seama adâncimei cugetării lui. Sub unele pene mai măreţe luneca adese chiar şi epitetul de *„împărat al cugetării româneşti“*. Ori cum, e „cugetătorul“ atât de aşteptat în evoluţia poeziei noastre. Dela Bolintineanu şi Alexandri şi, trecând peste Alexandrescu, poezia îşi găseşte, în sfârşit, în Eminescu cea mai nobilă şi mai intelectuală întrupare. Semnul vremei e *cugetarea*. Aruncată în formele poetice vechi, ea le creşte şi le revarsă. Alexandrescu era un meditativ; Eminescu e un cugetător. Prin el s'a intelectualizat lirismul nostru. De aci şi însemnătatea lui.

* * *

Lucruri ştiute şi primite de toţi. E totuşi la mijloc o nelămurire de cuvinte.

„Cugetător“, se numeşte omul care, prin jocul funcţiunilor superioare ale minţei, ca abstracţiunea, generalizarea, judecata şi raţionarea, isbuteşte să stabilească raporturi noui fie chiar şi între elemente de cunoştinţă vechi. In acest înţeles e cugetătorul în ştiinţă, în filosofie, în sociologie, în istorie, sau în orice ramură de cercetare omenească...

Nu însă şi în poezie.

Am plecat dela Eminescu. Să facem dovada cu Eminescu.

In ce stă anume noutatea cugetării poetului nostru? Care sunt raporturile noui sau adevărul nou rostit de dânsul? Spre ce sistem temeinic clădit s'a îndreptat jocul superior al funcţiunelor lui sufleteşti? Filosofia lui Eminescu?

Iat-o:

A fi? Nebunie şi tristă şi goală:
Urechea te minte şi ochiul te 'nşeală.
Ce un secol ne zice, ceilalţi deszic —
Decât un vis sarbăd, mai bine nimic.

(Mortua est)

*

O, moartea-i un haos, o mare de stele,
Când viaţa-i o baltă de vise rebele;
O, moartea-i un secol de sori înflorit,
Cînd viaţa-i un basm pustiu şi urât.

(Mortua est)

*

Poţi zidi o lume 'ntreagă, poţi s'o sfă-
[râmi: ori ce-oi spune,
Peste toate o lopată de ţărână se de-
[pune

(Satira I)

*

Se pare cum că alte valuri
Cobor mereu pe acelaş vad,
Se pare cum că-i altă toamnă,
Ci 'n veci aceleaşi frunze cad

(Cu mâini zilele 'ţi-adaogi)

*

Deci cum voeşti, tu poţi urma cărarea;
Fii bun şi mare ori pătat de crime:
Acelaş praf, aceeaş adâncime!
Iar moştenirea ta şi a tot: uitarea!

*

Vremea trece, vremea vine,
Toate 's vechi şi nouă toate,
Ce e rău şi ce e bine
Tu te 'ntreabă şi socoate.
Nu spera şi nu ai teamă,
Ce e val ca valul trece;
De te 'ndeamnă, de te chiamă
Tu rămâi la toate rece.

(Glossa)

Versuri frumoase şi neuitate, în care poetul cântă tristeţa vieţii, zădărnicia lucrurilor omeneşti, curgerea grăbită a vremei şi spulberarea din urmă.

Dar unde e noutatea gândirei? Intrucît intelectualitatea lui se ridică peste intelectualitatea obişnuită?

Cu şase sute ani înainte de Christos, poetul Mimnermos in Colofon cânta:

„Ca şi frunzele răsărite în anotimpul înflorit al primăverii sub razele zămislitoare ale soarelui, ne bucurăm numai o clipă fugară de floarea tinereţii, pedepsiţi de zei de a nu cunoaşte *nici ce e binele nici ce e răul*; negrele ursite ne împresoară, aducând bătrâneţa şi moartea. Rodul tinereţii e trecător: dăinuieşte cât strălucirea soarelui. Trecând dincolo, viaţa e mai rea decât moartea“.

Iar Theorgnis;

„Ar fi fost mai bine pentru om să nu se fi născut şi să nu fi văzut razele soarelui; iar dacă s'a născut, să treacă repede porţile Hadesului şi să stea culcat sub o movilă de ţărână“.

Lucruri veşnice, rostite de poeţii tuturor timpurilor.

Filosofia lui Eminescu nu e deci nouă. Au avut-o mulţi alţii înaintea lui. La noi a avut-o, de pildă şi Nicoleanu, fără să mai amintesc de miile de oameni ce n'au

ASPECTE STRANII DIN RĂZBOI

Un cal aruncat într'un pom de un obuz francez de 75

tălmăcit-o într'o încercare artistică. O numim „filosofie“ nu pentrucă ar fi construcţia temeinică a unui sistem, ci pentru că numim filosofia orice atitudine hotărâtă dinaintea vieţii şi a lumei. Filosofia lui Eminescu nu e departe de fatalismul ţăranului român.

Schopenhauer i-a dat, ce e dreptul un fundament intelectual, pe care Eminescu l'a cunoscut, ca oricare alt cetitor al lui Schopenhauer. Putea însă să nu-l cunoască. Filosofia versurilor lui porneşte din regiunea sentimentală a sufletului.

* * *

Poezia întreagă pleacă de altfel, numai din aceasta regiune. Obârşia ei e în simţire, ce nu se preface de loc sau foarte anevoe. Inaintea naturei, de pildă, poeţii vechi aveau cam aceleaşi sentimente ca şi poeţii noi. Imnurile vedice sunt mai puternice decât lirismul panteistic al Contesei de Noailles. „Strigătele nemuritoare“ ale poeţilor veacului al XIX se găsesc, după cum am văzut, şi în liricii greci din veacul al VI înainte de Christos. Simţirea nu piere, şi aproape nu se preface. Ştinţa se clădeşte pe încetul: fiecare generaţie aduce câte o piatră. Numai poezia e veşnică. Ea nu cunoaşte dintele timpului, decât doar în elementul fugar al limbei. Fondul rămâne acelaş. Uneori chiar, poeţii vechi ne par mai tineri atât prin simţirea lor fragedă şi uşor de sguduit în faţa naturei, cât şi prin plasticitatea neştirbită a cuvintelor spontane.

„Intelectualizarea“ poeziei nu e deci decât un prilej de versificaţie pentru acei scriitori, care, ne având inspiraţie, — au totuşi lecturi.

* * *

Intreaga filozofie a lui Eminescu se poate închide în această simplă cugetare: „Viaţa e o nefericire. Moartea, o fericire“. Nu e nici nouă, nici adâncă. Am rostit-o cu toţi într'o clipă de desnădejde, fără a fi prin aceasta *cugetători*. De fapt nici nu credeam în ea. Numai la unii era şi o realitate sufletească. Comparaţia lui Stendhal se poate întrebuinţa şi aici. Aruncând o mlădiţă de copac în unele mine din Salzburg, peste câteva zile găsim în locul ei o mlădiţă de sare cristalizată. Astfel se strâng şi sentimentele mărunte în jurul unui sentiment însemnat. Dintr'o idee, pesimismul devine un sentiment adânc, sau chiar o axă sufletească. Sunt deci mai multe trepte. La unii e o constatare fugară, repede uitată, la alţii, un sentiment caracteristic; şi, în sfârşit, la câţiva o sentimentalitate puternică şi statornică, ridicată până la o anumită atitudine în faţa existenţei. Fiecare din noi am zis cândva „viaţa e un rău“; puţin am simţit-o în adevăr; şi mai puţini am prefăcut-o în pârghia centrală a sufletului în jurul căreia se cristalizează întreagă noastră fiinţă morală.

In poezie, a ajunge la o unitate sufletească atât de puternică înseamnă a avea o „filosofie“, cu care, de altfel, cugetarea nu are aproape nici o legătură. Dimpotrivă, pornind dela un element de cugetare foarte simplă şi comun, pesimismul se preface la început într'un sentiment şi abia apoi într'o sentimentalitate copleşitoare şi uneori chiar bolnăvicioasă. Aşa e, de pildă, pesimismul lui Leopardi şi Eminescu.

Filosofia lor nu e popasul din urmă al unei mari încordări intelectuale şi nu are nici o întretăere cu adevărata speculaţie filosofică.

Cugetarea lui Eminescu nu trece peste măsura celui mai mijlociu dintre cititorii lui. Nici chiar peste filosofia fatalistă a „pletosului ţăran dela Rucăr“... Căci filosofia unui poet nu stă în strădania cugetărei ci în adâncimea simţirii.

Ca şi eroul lui Barbey d'Aurevilly, orice poet trebue să poată spune, punându-şi mâna pe frunte:

— Şi aici tot inimă e.

E. LOVINESCU

□ □ □

„LE BARGY" AL MINISTERULUI

Aşa i-a zis unul din colegi şi cu multă dreptate.

In adevăr Dorin Mălinescu este, în orice timp al anului, în curent cu «ultimul ţipăt al modei».

Dela pantofi, până la panglica pălăriei, totul vorbeşte de migăloasa îngrijire cu care, acest arbitru al eleganţelor Bucureştene, veghiază zilnic la menţinerea neştirbită a reputaţiunei sale cu drept câştigată.

Ministerul de finanţe are îndoita cinste de a păstra între zidurile lui, această personalitate de artist în moda masculină, dublată de un funcţionar superior de o rară pricepere, în zilele când are câte ceva de lucru.

Dorin Mălinescu!

Inchid ochii şi la pronunţarea acestor două cuvinte gust întreaga magie a unei arte desăvâşite.

Il văd pe bunul meu prieten în picioare, svelt şi şuiu, ca pe jurnalele de modă, cu pantofi de lac dela Pinet, cu ciorapi de mătase înbaghetaţi, cu pantalonul «pepita» căzând armonios între două dungi drepte, cu vesta tăiată ca aripele de fluture, şi cu sacoul numai linie şi contur, fără o cât de mică nepotrivire. Cămaşă, cravată, pălărie, mănuşi, toate înrudite cu «ansamblu» şi toate împlinite cu un baston vaporos, o baghetă subţire şi fină..

Da «Le Bargy al Ministerului» nimeni nu-l mat ştie decât aşa, dela copist până la ministru.

Ba într'o zi, Dorin, intrând ca să lucreze cu excelenţa sa, ministrul a ridicat capul şi a răspuns, zâmbind prieteneşte salutului subalternului său, prin cuvintele:

— Bună dimineaţa dragă Le Bargy!

De atunci Mălinescu revendică cu tărie denumirea aceasta, consfinţită chiar de ministru, care-i recunoscuse astfel distincţia şi gustul său.

Vâlfa se făcu mare, numele a mers, faima a crescut, toate Ministerele năzuiră să aibă câte un Le Bargy, dar nu isbutiră decât la palide copii, ridicul însghebate, aşa că sfârşiră prin a recunoaşte pe cel dela Finance ca pe singurul în stare să menţină la înălţimea cuvenită o reputaţiune atât de greu de păstrat.

Lucrul pătrunse şi în Consiliul de Miniştri.

In preziua depunerei bugetului la Cameră, luându-se în discuţie proiectul ministrului de Finance, de a majora taxele vamale asupra obiectelor de manufactură fină, colegul dela Domenii i-a spus:

— Bine, dar lovim în «Le Bargy», trebuie să-i mărim leafa!

Ministrul de Finance i-a răspuns înţepat:

— Natural! Oamenii de gust şi distincţie nu-i găsim pe toate drumurile!

Aluzia era vădită la incercarea zadarnică, făcută de câţiva funcţionari dela Domenii, de a zdruncina faima lui Dorin de la Finanţe.

Chiar în ziua aceia, întors în cabinetul său, ministrul sună:

— Chiamă pe domnu director al serviciului pensiunilor!

— Pe domnu «Le Bargy»? întrebă uşierul.

— Da, pe dumnealui!

Dorin se arătă:

— Dragă Mălinescu, îmi faci plăcerea să iei masa diseară cu mine? Sunt singur.

— Prea multă cinste, domnule Ministru, ca să mai stau la îndoială!

Şi în seara aceia, la răcoare, pe terasa parfumată de mireazma bătrânilor sal-

SCRISOARE

Acum... din clipa în care iar te ştiu
Acolo unde te vedeam cu visul
Mă lupt cu dorul pătimaş să-ţi scriu
Dar cine 'mi trece pân' la tine scrisul?
Visez că iarăşi vom avea o viaţă
Imi şterg sudoarea temerei pustii...
Luceafărul s'a desvălit din ceaţă
Căci e luceafăr — ori şi unde ar fi,
Ai clătina din cap de ai fi aproape
Spunându-mi că luceafărul te-au frânt —
Mi-aş şterge iarăşi lacrima din pleoape —
Toate sunt trecătoare pe pământ.
Am înţeles ciudata ta pornire —
Şoaptele tale din trecut au glas
Avem un vis, un templu şi-o iubire
Căci şi eu tot aceiaşi am rămas...
Numai cât vezi în inimă şi 'n minte
Nu mai am sbuciumarea care-o ştii,
M'am împăcat; mi-e dor azi de morminte
Mai mult chiar — ca de prietenii cei vii —
De tainele poveştilor uitate
In cronicele vechilor eroi —
Vezi tu, pe semne tot îmi era frate
Cel ce-a muncit acolo pentru noi.

Maria CUNŢAN

câmi, Ministrul, preschimbat în duhovnic, a rămas uimit de chipul cum, fără avere, dar cu puţină abilitate, poţi duce traiul celor cu mulţi bani, dacă ştii cum să te iei cu viaţa.

Nu trebuia să cerceteze, el ştia că Dorin Mălinescu are după buget opt sute de lei lunar şi cu ce-i mai vine din diurne, atinge net miia de lei. Din suma asta ajută o mamă sărmană, călătoreşte luna de concediu în străinătate, se caută serios de o enterită rebarbativă şi de un început de reumatism articular, şi isbuteşte totuşi să fie şi să rămână neînvins, arbitrul gustului în îmbrăcăminte.

Şi, curios, mulţumită acestui talent de a se îmbrăca şi faimei ce-şi făcuse, cheltuielile-i erau reduse la o treime aproape. Toţi furnizorii îl îmbieau cu tot ce aveau mai nou şi mai elegant, îi făceau înlesniri de plată şi-i scădeau din suma totală, un procent echivalent cu comenzile ce primeau pe urma acestui client atât de preţuit. In adevăr, cohorte întregi de funcţionari, năzuind să se apropie, în anumite articole de îmbrăcăminte, de idealul lor, întrupat în «Le Bargy» care da tonul, îşi procurau acele mărfuri deadreptul şi numai dela obârşia indicată de dânsul.

Ministrul mai află că la oaspele său haina nu are timp să se învechiască. Cât timp o purta, fasonul ei se păstra neatins, ca pe un manechin. Dorin Mălinescu nu se putea îngrăşa, enterita nu-i îngăduia să mănânce decât cu multă măsură. Aşa fiind, haina îşi păstra forma, postavul rămânea ca nou şi după puţin timp, împins de dorul de a schimba, hainele treceau asupra colegilor de aceiaşi talie, dela diferite ministere, cu jumătate preţul lor de cost.

Singurele scumpeturi, care îl costase în adevăr sume usturătoare, erau lucrurile de valoare în metal preţios. Bunăoară: avea o serie de inele, mici cap d'opere de artă, pe cari le schimba prin degete; capetele bastoanelor erau de aur masiv; ceasornicul, subţire ca o piesă de cinci lei, o minune «mândria lui rue dela Paix; lanţul, o dantelă de aur; acele de cravată, lacrimi de nestimate...

Aceste lucruri de preţ, cari la un loc însumau o avere, au fost cumpărate cu multe jertfe, şi după luni de economie şi agoniseală. Numai câteva dintre inele, au fost primite ca daruri, dela prieteni şi persoane pasionate pentru frumosul bărbătesc, mici omagii de admiraţie sinceră.

In afară de această mare patimă Dorin nu-şi dă alte plăceri decât călătoriile. Dar şi acele, nu de dorul altor limanuri, sau de nevoia de a trăi fără grije, pribegind necunoscut în mijlocul unei naturi mai bogate sau mai pitoreşti, nu, ci—precum istoriseşte singur—mânat de frica boalei care'l îngrijeşte, şi de dorul de năutăţi în specialitatea de albituri. Amicul meu soseşte în ţară totdeauna cu câte ceva nou ca rufărie subţire bărbătească. Numai el ştie prin ce colţuri le dibueşte, iar preţurile cu cari şi le apropie, atinge în eftinătate cea mai îndrăzneaţă închipuire.

In intimitatea subalternului său, ministrul petrecu ore delicioase. Rupt dela preocupările zilnice ale meseriei, a fost pentru el o uşurare, o odihnă a spiritului, lângă acest apostol al frumosului, care avea şi darul de a povesti, aşa că te prindea fără să simti, ca o momeală ca un murmur. Dorin Mălinescu era foarte meşter în a te fura cu vorba, care curgea ceasuri întregi, ca un torent uşor, ca o muzică. Nu era nevoie să urmăreşti şirul spuselor sale, culegeai numai sunetele, cari te lăsau într'un repaus odihnitor. Era ceva din zumzetul de albine, ceva din svonurile ce vin dintr'un port muncit, dintr'un şantier îndepărtat...

Alteori da drumul anecdotelor şi poveştilor picante, pe cari le avea orânduite după categoriile sociale ale ascultătorilor. Spunându-le, râdea şi el cu poftă. Şi privind veselia sa de copil, nu odată erai pătruns de cugetul, amestecat cu păreri de rău:

— Ce păcat că omul ăsta suferă!

Le Bargy servi ministrului câteva poveşti alese, cari descreţi fruntea omului de stat, şi un râs sănătos veni să sporească mulţumirea-i sufletească.

Apoi Dorin descrise ministrului suferinţele lui pe urma enteritei, complicată cu dureri reumatice.

— Când sui scările, domnule Ministru un genunchiu îmi cântă. Sunt cel mai precis barometru, ştiu cu aproape o zi înainte de va ploua. Dar astea n'ar fi nimic dacă stomacul meu nu m'ar îngriji atât! Sunt redus la un regim sever: nu ies tot anul din legume opărite. Nu-mi pot permite o cât de mică imprudenţă, iar când ies dela serviciu, ca să nu fiu ispitit, mă despart de colegii mei în pragurile băcăniilor. Până să ajung la Bulevard, am rămas singur! Nu e o viaţă asta! Eu de felul meu sunt vesel şi îmi place veselia spontană, din jurul aperitivelor şi păhărelelor cu pelin. Sunt convins că acele clipe trecătoare sunt singurele când ne mai putem însenina frunţile şi simţi puţin de viaţă. Drumul până acasă dela eşirea din bodegă, dă altă culoare lumei, omul pare mai bun, mai blând, eşti dispus spre avânt, spre câtec, spre altruism.

Asemenea momente nu-mi sunt îngăduite! O cât de mică abatere, m'ar costa zile 'ntregi de suferinţă! Pentru mine ceaiul de floare de tei, atât! Cu el îmi omor şi durerile şi urâtul vieţei, acasă, la biurou, pretutindeni... E singura mea morfină de ani de zile!

După ce mă întorc dela băi, câtva timp mi se reaprind speranţele, apoi iarăşi răul revine şi simt parcă nevoia să plec iar!

Dar astea sunt lucruri plicticoase pentru un om sănătos, şi mă veţi ierta, domnule Ministru, că v'am răpit câteva minute cu ele. Bolnavul e egoist, lui i se pare că toată lumea trebue să cunoască şi să se intereseze numai de boala lui!»

Trecură la lucruri mai vesele. Vorbiră de lumea din Bucureşti, de svonurile zilei, de politică, de reforme şi în special de proectul ministrului de a reorganiza Ministerul de Finanţe, pe baza unui sistem nou, luat parte din Suedia, parte din Englitera. Asupra acestora, Dorin contribuind într'o largă măsură cu luminile sale, se treziră până aproape de miezul nopţei.

In seara aceia omul de stat, după ce strânse mâna subalternului său, asigurându-l de toată solicitudinea sa pentru viitor, pătrunse în apartamentele sale întrebându-se:

— Ce aş putea face pentru el, băiatul ăsta e păcat să se piardă?

In atingerile lui cu publicul, Dorin Mălinescu era delicateţea în picioare. Democrat şi din naştere şi din convingeri, asculta binevoitor plângerile tuturor pătruns de ideia că un funcţionar de carieră are înalta menire să se ocupe cu răbdare de nevoile celor mici şi să-i servească potrivit legilor şi regulamentelor.

Chiar când i se cerea ceva neîngăduit, avea aşa mod de a refuza că nu jicnea pe nimeni şi solicitatorul plecă mulţumit şi convins că dreptatea i-a vorbit.

Astfel fiind simpatia tuturor nu întârzia de a i se arăta făţiş la orice prilej. In ajunul zilelor mari, şi în preziua zilei lui de naştere, nenumăratele văduve sărace, cari i-au trecut pragul cabinetului său, de unde au eşit cu dreptatea recunoscută sau cu o vorbă de mângâere, veneau ca înaintea unui om sfânt, să-l felicite, să i se roage de sănătate, sau să-i aducă vre-un mic dar, ţesături sau lucru de mână. Numai dela Coana Frusina, văduvă cu pensie de major, câte cadouri a primit şi nu era chip să refuze, căci dânsa le lăsa pe biurou şi pleca.

Domnu «Abagiu» cum îi zicea ea, schimonosind pe «Le Bargy», poseda dela coana Frusina, lucrate de nepoatele ei, o mulţime de daruri: pantofi de casă cusuţi în mărgele, cămăşi cu arnici, portviziturí din piele apăsată, rame în metaloplastie... şi multe de astea.

— Primeşte maică, te iubesc ca pe copilul meu; e lucrată de nepoată-mea «Olimbia»... O să ţi-o aduc să o vezi... Are şaptesprezece ani şi e mândră ca şi dumneata!...

Afară de asta nu trecea zi ca Dorin să nu primească prin poştă nenumărate reţete şi sfaturi empirice, pentru lecuirea suferinţelor sale.

Avea un carnet în care trecuse toate leacurile, unele mai năstruşnice ca altele.

In alte scrisori era sfătuit să facă anumite slujbe religioase, adevărate chinuri, tot ce închipuirea omenească putea să născocească mai ciudat şi mai complicat.

De rândul ăsta toată lumea ştia că d-l Director va pleca în curând, într'un concediu de şaizeci de zile, pentru căutarea sănătăţei. Se mai svonea că ministru îi acordase o bună sumă ca gratificaţie şi ajutor.

Sunt orele nouă dimineaţa din ultima zi de serviciu înaintea concediului. Domnu Director a spus că vine mai de vreme astăzi.

Uşierul zace pe un jilţ cu mijlocul frânt de oboseală.

De o săptămână, decând s'a svonit că şeful său pleacă, a dat pe brânci de muncă Poate câteva sute de persoane au cerut audienţă şi pe toate le-a primit. El văzuse doar bine că nu aveau cine ştie ce nevoi de «servici» dar numai pentru mulţumiri şi ploconeli.

— Şi tot lume săracă, de unde să-ţi iasă câte ceva!

Astăzi însă a dat ordin, nu va mai primi pe nimeni, azi lucrează numai ca să dea în primire.

Peste câteva minute domnu şef se iveşte Nu ştiu dacă o făcuse cu gândul de a lăsa neştearsă amintirea siluetei sale, dar de rândul ăsta Le Bargy se întrecuse.

Purta o redingotă gris-fer, care numai era haină ci «pictură» cum îi spunea Pangl, de câteori încerca câte ceva. Da, o o adevărată pictură! Pantofi de lac cu nodul în panglici late; vestă fantezie cu transperant alb de pichet; o cravată rubiniu închis, cu acul ei de perlă; guler forma Doucet; mănuşi albe; bastonul în culoarea cravatei, cu un cap cizelat de platină, şi joben micuţ, poruncit parcă să crească atât cât trebuie.

Călcând cu pas englezesc, se opri în dreptul uşierului, îi dete bastonul şi jobenul şi porni spre birou, drept şi înţepat, trăgând cu grije mănuşile deget cu deget. Apoi întrebă:

— Domnii funcţionari sunt aici?

— Sunt toţi în păr, domnule Director, vă aşteaptă.

Dorin se aşeză la birou, ridicând uşor dela pulpă pantalonii, ca să nu facă genunchi. Ciorapii de mătase gri-închis se zăriră întinşi bine, fără o cută, pe piciorul cambrat al domnului director, care, proptind coatele de birou, îşi frecă mâinile, deretecă obiectele din jurul său, se drese bine pe fotoliu, sorbi de două ori din ceaiul de floare de tei, care-l aştepta, îşi tamponă uşor tâmplele cu o batistă de lino parfumată cu «ambre antique» şi zise uşierului:

— Nu uita că nu primesc pe nimeni, ori cine ar fi. Să poftească domnii funcţionari!

Pe cele două uşi laterale, subalternii intrară salutând adânc dar prietenoşi, raporturile între ei şi şeful lor, mulţumită delicateţei scrupuloase ale acestuia, se resimţeau de o camaraderie afectuoasă.

Când Dorin Mălinescu se ridică şi pătrunse în mijlocul lor, ca să le strângă mâinile, se auzi un murmur de admiraţie.

Toţi erau însufleţiţi de mulţumirea aceia intensă pe care nu o dă de cât arta desăvârşită!

— Şeful e sublim azi!... E o minune!... S'a întrecut pe el însuşi!...

După ce trecu pela fiecare, directorul se retrase câţiva paşi şi începu cu glasul sugrumat de emoţiune:

— Dragii mei colaboratori şi colegi! Am ţinut ca înainte de a ne despărţi... In timpul acesta sgomote nedeslușite se auziră 'n sală. Vocea uşierului răsărea aspră: «Nu se poate cucoană, am ordin!...» Un vălmăşag neînţeles, un glas de femeie, o luptă surdă, îmbrânceli, strigăte... până când uşa pocni aruncată de pervaz şi o femeie, smulgându-se din braţele uşierilor năvăli ca o vijelie, furioasă şi roşie ca stacojul, strigând: «Vreau să văd pe d-l Abagiu, e caşi copilul meu!» Apoi către Dorin:

— Maică, m'au omorât câinii ăştia!

Directorul schiţă un surâs de bunătate şi dete ordin să fie lăsată în pace. O aşezară pe un scaun, i se aduse un pahar cu apă şi, cu multă trudă, coana Frusina, căci ea era, se linişti.

— Nu te jena doamnă, n'am taine pentru dumnealor, te rog spune-mi cu ce te pot servi!

Coana Frusina, învăluindu-l cu o privire părintească, răspunse:

— Ce să fie? Am auzit maică şi am rămas trăznită, că dumneata suferi de «guşter la stomac» şi că vrei să pleci să te cauţi prin ale streinătăţi!... Nu e nevoie maică, am eu ceva bun pentru d'alde astea, de pe vremea răposatului doctor Draş!... Uite...

Şi scobindu-se, scoase o pungă cu un praf alb.

— Un vârf de cuţit, într'un pahar cu apă căldicică, înainte de culcare, îţi ea cu mâna... Aşa maică! Mă doare în suflet, un flăcău mândru ca dumneata!...

Dorin Mălinescu luă praful mulţumind călduros şi petrecu pe coana Frusina până la uşe. La eşire ea-i mai şopti în taină:

— Nepoata «Olimbia» lucrează iar ceva frumos pentru dumneata când te-oi întoarce... Să vii sănătos maică... Ajută-i Doamne!...

Rămas între ai săi, Dorin îşi urmă cuvântarea.

In linii generale şi cu convingere, îşi spuse vederile sale asupra serviciului, stăruind că în această privinţă se găseşte în complect acord cu concepţiile domnului Ministru, asupra valoarei căreia făcu o iuteresantă digresiune... In raporturile lor cu publicul, domnul Director recomandă funcţionarilor să nu se îndepărteze dela o bună voinţă plină de răbdare, unită cu o urbanitate exemplară şi o politeţă rece.

— Nu trebue să uităm, termină dânsul, că noi suntem organe emanate din suveranitatea naţională şi prima noastră datorie este să servim poporul, pentru că prin el trăim. Am zis!

In urmă se ocupă de multe amănunte ale serviciului, rezolvă ultimele hârtii, şi când pendula lovea a douăsprezecea oară, Dorin Mălinescu cobora scările de marmură, urmat de toţi subalternii săi.

In pragul eşirei, coana Frusina îl aştepta şi pe când automobilul pornea încet şi directorul serviciului pensiilor, ridicând cu un gest distins jobenul, mulţumea urărilor de petrecere frumoasă, ea-i strigă:

— Nu uita maică, un vârf de cuţit într'un pahar de apă căldicică...

George CAIR

□ □ □

MIŞCAREA LITERARĂ ÎN STRĂINĂTATE

IN AMERICA: Dumnezeu şi literatura războiului. Cazul poetului american Benjamin de Casseres.

Si Dieu n'existait pas il faudrait l'inventer.

Niciodată mai mult ca azi nu s'ar putea spune de cuvintele de mai sus:

„c'est la faute à Voltaire“...

căci necesitatea pe care-şi îngăduia să o recunoască până şi sfidătorul „ermite de Ferney“, cine ar mai sta azi să o reclame? Cel puţin literatura răsboiului, care a acaparat pentru un moment piaţa frumosului universal, nu se gândeşte să mai evoace figura Dumnezeului ascuns în dosul norilor de praf de puşcă şi râzând de-acolo „ca un Mefisto în umbră“; iar dacă se relatează că soldaţii în tranşee se văd cuprinşi de un semnificativ acces de devoţiune, ridicând altare în miniatură, aprinzând torţe şi rugăciuni la picioarele statuilor şi purtând la sân medalioane cu sfinţi, trebue, împreună cu Remy de Gourmont, să nu întrezărim în acestea decât opera câte unui... sergent-seminarist care, plin de patos religios şi de o fanatică vervă, va fi antrenat, în clipe de oţioasă desnădăjduire şi părăsire, sufletele acestea spre credinţa spre care, de mult uitată, te întorci uneori ca spre un pat de crini ameţitori.

Scrutată în adânc conştiinţa vremei acesteia pare mult pornită împotriva Dumnezeirei. Femeia în primul rând, fidela amantă a lui Crist, trece prin o amară decepţiune...; fiecare din tovarăşele crucifixului trebue să se afle în situaţia mamei lui Flaubert care de o devoţiune fără seamăn mai nainte, pierdu cu desăvârşire credinţa în D-zeu în clipa când a fost isbită de neaşteptata moarte a fiicei sale.

Cât despre cea a lui Lamartine cine ar putea garanta că spăimântată de accentele din *Désespoir* ale fiului său:

De quel nom te nommer o, fatale puissance
Inconcevable loi,

l'ar mai hotărî azi, să se pocăiască în „la Providence à l'homme“ şi, ruptă de durerea care sapă nemărginitul gol în suflet, nu ar striga deasemenea:

Montez donc vers le ciel, montez encens qu'il [aime
Cris du sang, voix des morts, plaintes inex- [tinguibles
Montez, allez frapper les voutes insensibles
Du palais des destins.

Numai cât, versurile acestea ar fi prea calme şi prea palide pentru roşul dezastru al zilelor noastre.

Ne-o spune însăşi literatura actuală, atâta cât e în acest sens şi care parecă purcede, din acest punct de vedere, dela Maldoror mai mult decât dela... Lamartine.

— Cine nu cunoaşte sfidătoarea invectivă a lui Maldoror la adresa lui Dumnezeu pe care îi prea mărea pentru alesul şi... — am zice noi — *romanul* gust de a obişnui să ia bae de picioare în băltoace de sânge omenesc în care înnoată cadavre de copii dintre care estetul gastroman n'are decât să-şi aleagă şi pescuiască pe cel mai... apetisant.

Mai literar e cazul recent al poetului american Benjamin de Casseres. Cu o vervă baudelaire-iană şi de un simpatic cinism, în versuri care însemnează fiecare o palmă, el adresează în locul cumintelui nostru Crez următorul *Pater noster.*

„Unde eşti, o, D-zeule? Vino, să fii judecat, isbit, executat de mine.

„Unde eşti, o, D-zeule? Fiinţă subtilă, fiinţă şireată, ziditor al cerului şi al Infernului, amant al Spiritului şi al Materiei vino să fii judecat, isbit, executat de mine.

„Am cutreerat în căutarea ta eternitatea: vino să fii judecat, isbit, executat de mine.

„Ţi-ajunge, mâncător de oameni, canibal multiform, moleculă a asasinatului, Thug al nopţei. Nu-i de ajuns sânge pe altarul tău, carne la masa ta, duhoare sub nările tale?

„Să sfârşească odată, poltron, Borgia al Eternităţei, Iago al Eterului.

„Anti-D-zeu sunt; şi sunt sub acoperişul tabernacululul tău mistic, cu un tâlhar în noapte. Anti-D-zeu sunt; şi sunt pe pragul Tainei tale ca o răsbunătoare Erynnie. Anti-D-zeu sunt; şi sunt graiul victimelor legei tale, numită necesitatea, ale cărei şuvoae de sânge năpădiră lumea în acest din urmă an al stăpânirei tale.

„Iţi arunc în obraz sânii femeilor ciopârţite de mâna creaturilor tale. Iţi arunc în obraz un pumn uriaş de organe smulse de mâna creaturilor tale. Iţi arunc în obraz trupurile prăjite ale copilaşilor aruncaţi în flacări de mâna creaturilor tale.

„Plămăditor al Vieţei şi al Morţei, ascultă, o, ascultă tunetul urei.

„Plămăditor al Vieţei şi al Morţei ascultă, o ascultă, năvălitoarea bârfire ce o rostesc asupra tuturor operelor tale.

Plămăditor al Vieţei şi al Morţei, ascultă, o, ascultă, ţipătul pătimaş al celui ce nu poate fi amăgit, redus la tăcere, înlănţuit de ameninţările tale.

„*Anathema maranatha* asupra orbitorului tău Cosmos, mască a perpetuului tău diabolism. Amin. *Anathema maranatha* asupra zilelor de primăvară şi de vară, asupra toamnei şi zăpezilor de iarnă, măşti ale perpetuului tău diabolism. Amin. *Anathema maranatha* asupra rasei umane, unealtă a perpetuului tău diabolism. Amin.

„Blestemată fie vieaţa, această stupidă aventură.

„Blestemată procreaţia, această stupidă plăcere.

„Blestemată sabia, această stupidă casnă.

„Ai creiat pe om după chipul tău şi i-ai dat o cotineaţă drept casă.

„Ai creiat pe om după chipul tău şi i-ai dat războiul drept meserie.

„Ai creiat pe om după chipul tău şi i-ai dat drept vin sângele fraţilor lui.

„Apogeu al amărăciunilor noastre, apogeu al martiriului nostru, haznaua ciclurilor vieţei să ţi se reverse pân'la brâu, Torquemada al Cerurilor, Nero al Eternităţei!"

Aţi pomenit mai multă congestionare de venin, mai multă debordare şi un verb mai profanator de concret?

E însă şi aceasta o furie, tot atât de trecătoare ca şi devoţiunea armatelor în tranşee. Dumnezeu sălăşlueşte în noi în o doză stagnantă cel puţin pentru un veac de acum înainte şi cu glacialitatea stalactitelor încremenite, pentru o eră, pe fund de peşteri.

Până atunci (cum citează Remy de Gourmont, discutând cazul) vor fi necontenit suflete care să-şi cânte:

Aux petits des oiseaux il donne la pâture
Et sa bonté s'étend sur toute la nature.

Dragoş PROTOPOPESCU.

ECOURI

Reviste. — A apărut:

Democraţia, revista Cercului de studii a partidului naţional-liberal, an III, No. 7, conţinând un articol al d-lui *I. N. Angelescu*: „Avuţia naţională a României"; un interesant studiu al d-lui *C. Sp. Hasnaş* asupra „Stării actuale a Şcoalelor din Bucovina"; interesante consideraţiuni ale d-lui *Th. C. Aslan* asupra „Consecinţelor financiare ale răsboiului actual", şi o bogată cronică a evenimentelor la ordinea zilei.

Din articolul d-lui C. Sp. Hasnaş spicuim aceste date asupra situaţiei învăţământului din Bucovina:

„Din numărul de 531 şcoli primare câte sunt în Bucovina, numai 179 sunt curat româneşti. Restul se împart astfel: 202 rutene, 89 germane, 10 polone şi 5 maghiare, pe lângă care se adaugă şcolile utracviste (bilingve): 18 româno-germane, 3 româno-rutene, 4 germano-româno-rutene, una germano-româno-ruteno-polonă, 3 germano-rutene şi una germano-ruteno-polonă. Clase curat româneşti sunt în total 527 şi bilingve şi cu limba română drept limbă de predare 182. In toate aceste se propune şi limba germană, nu însă într'o măsură atât de exagerată cum se propune limba maghiară în şcolile din Transilvania.

„Dacă cercetăm însă numărul copiilor care frecventează aceste şcoli găsim că numărul elevilor Români este proporţional mai mare decât numărul şcolilor româneşti. In adevăr şcolile primare din Bucovina sunt frecventate de 35.135 copii Români, 36.616 Ruteni, 10.485 Germani, 77.324 Evrei, 3.618 Poloni, 1.543 Unguri şi 282 de alte naţionalităţi. Deşi numărul copiilor de şcoală români este abia cu o mie mai mic decât al Rutenilor totuşi Rutenii au 23 de şcoli primare mai mult şi un număr mai mare de clase bilingve; Germanii care sunt mai puţin de o treime din numărul Românilor au totuş un număr de şcoli mai mare decât jumătatea numărului şcolilor româneşti, iar limba germană este pusă aproape în toate clasele utracviste, ca limbă de predare şi, în toate şcolile, ca obiect obligator.

„In privinţa învăţământului secundar numărul populaţiunii româneşti, caşi numărul elevilor români cari le frecventează dau drept românilor să ceară şi ei şcoli secundare naţionale. Intr'adevăr în cele 15 şcoli secundare din Bucovina cercetează cursurile:

1610 elevi români
1660 „ ruteni
1114 „ germani, şi
2759 „ evrei.

„Elevii germani cari sunt cei mai puţin numeroşi au cele mai numeroase şcoli, cercetate mai cu seamă de Evrei, al căror număr în şcolile secundare e covârşitor; Rutenii au cele mai multe secţii paralele naţionale şi un liceu complet curat rutenesc, iar Românii, cari sunt aproape tot atât de numeroşi şi cari au fondul lor religionar pentru întreţinerea şcolilor româneşti, nu au de cât secţii paralele la patru şcoli secundare, în cari cele mai multe cursuri se fac tot în limba germană — dar care totuş sunt considerate de administraţie ca fiind tot licee „româneşti": gimnaziul greco-oriental din Suceava; gimnaziul statului din Rădăuţi; gimnaziul al III-lea al Statului din Cernăuţi şi gimnaziul Statului din Câmpulung".

—

Sânge închiegat.... — este dramaticul titlu al unei broşuri cu note de războiu ale d-lui *F. Aderca.* Unele conţin însemnări făcute chiar la Paris, până la bătălia dela Marna; altele sunt observaţii ale autorului asupra lucrurilor sau asupra scrise de alţii. Toate sunt interesante şi au o notă de originalitate isteaţă care nu e lipsită de noutate. D-l Aderca e un tânăr căruia, lucru destul de rar, îi place să vază cu proprii săi ochi, chiar atunci când e temerar să pătrundă într'o simplă notă ceiace e mai vast şi mai adânc decât o privire grăbită. De pildă chestiunea raportului între drept şi forţă.

—

Studii asupra lui Dante. — Textul *Divinei Comedii* ne este cunoscut din traducerea d-lui N. Gane şi de părţile publicate de d-l G. Coşbuc. Dar o traducere întreagă nu avem încă şi studii asupra *Comediei* nu avem de cât în câteva schiţe răzleţe. Ştiu că d-l Coşbuc are în pregătire un mare studiu asupra lui Dante, dar îl păstrează cu atâta discreţie în cât până acum nu a putut smulge nimeni pentru tipar măcar câteva din paginile cu meticuloasă şi erudită documentaţie scrise.

D-l Ramiro Ortiz, a cărui activitate de cercetări asupra literaturii italiene, am avut prilej să o înfăţişăm cititorilor noştri la apariţia unui studiu precedent *(Il dolce stil novo)*, publică acum în româneşte o broşură tratând despre unul din cele mai stranii cântări ale *Infernului.*

Nu-l vom urmări pe d. Ortiz în minuţioasa d-sale expunere ale cărei crâmpeie au desigur un interes netăgăduit, dar numai pentru cel ce are recente în spirit versurile lui Dante sau, şi mai bine încă, pentru cel ce urmăreşte studiul cu textul dantesc alături.

Vom reveni însă asupra părţei de aprecieri generale, foarte interesante, care deschid în broşura d-lui Ortiz perspective vaste pentru înţelegerea *Divinei Comedii.*

—

Studii politice — reduse la articole, de ziar, gândite, publică într'o broşură d-l *Al. Cusin,* sub titlul: *Imprejurări politice şi diplomatice în legătură cu războiul european.* (Tip. Lupta, 1915.

Broşura are o prefaţă de d-l *N. Iorga,* care scrie aceste cuvinte de laudă, ce nu sunt lipsite de un interes general:

„Facem toţi politică externă, începând cu oamenii politici, şi ziariştii şi terminând cu ultimul client de cafenea, care şi el vrea să ştie din ceas în ceas situaţia Europei.

„Dar din nenorocire, lipseşte la noi acea informaţie continuă care, fără să pretindă a da o nouă orientare—cum o fac toţi băieţii dela reviste şi gazete, toţi conferenţiarii „cercurilor de studii", cu sau fără teză de licenţă — caută a culege din scrieri mai întinse ceia ce trebuie pentru a judeca totdeauna în cunoştinţă de cauză.

„Articole ca ale d-lui Alexandru Cusin caută să îndeplinească această lipsă.

„Scrie aşezat, cuminte, imparţial, dar nu fără o sănătoasă directivă, ele vor folosi.

„Şi, în acelaş timp, vor arăta că, pe lângă atâţia tineri cari încalecă la 20 de ani calul de paradă al comandelor. sunt şi alţii, cari, mult mai bine înzestraţi şi pregătiţi, ştiu să înceapă ca soldaţi răbdători şi devotaţi ai muncii naţionale cinstite".

—

O mare descoperire literară — este cea făcută de d-l *I. Bianu* care—după cum ne spune d-l *N. Iorga* în revista sa—a găsit între manuscripte pe care le cumpără pentru Academie, o Biblie în limba noastră, o Biblie completă, mai vechie de cât marea biblie a lui Şerban-Vodă şi de o mare frumuseţe de formă, mai mare de cât a acelei Biblii, faţă de care e şi mai exactă.

Această mare descoperire va da naştere unor noui probleme de istoria literaturii religioase, cu deosebire de interesante.

ANUL IV
No. 40

FLACĂRA

18 IULIE
1915

ABONAMENTE:
In ţară: lei 6 pe an; 7 lei când se achită prin incasator. Pentru învăţători şi preoţi săteşti: lei 5 pe an
NUMĂRUL 15 BANI
TELEFON 41/7

LITERARĂ .·. ARTISTICĂ .·. SOCIALĂ
APARE SÂMBĂTA
DIRECTOR: CONSTANTIN BANU

ABONAMENTE:
Peste munţi: coroane 8 pe an; pentru preoţi şi învăţători coroane 6.50 pe an
In străinătate: 10 lei pe an
REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA:
Bucureşti
Str. Câmpineanu, 40

REVIZUIRI LITERARE

III

Lipsa de originalite a teatrului lui Caragiale

Caragiale e privit ca adevăratul întemeetor al teatrului de satiră socială...

Poate cel mai de seamă. Nu însă şi cel dintâi prin originalitatea satirei. Meritul acesta e al lui Alecsandri. Teatrul lui Caragiale nu-i decât urmarea firească a teatrului bardului de la Mirceşti, atât de uitat azi: — şi pe drept cuvânt.

In întâia fază a activităţii sale dramatice, şi înainte de a ajunpe la teatrul în versuri, Alecsandri fusese şi un observator satiric, zugrăvind moravurile timpului într'o anumită tendenţă. Satira lui Alecsandri nu are ascuţişul şi nici realizarea artistică a satirii lui Caragiale, dar lunecă, în schimb, peste mai multe scăderi sociale. Şi unul şi altul au trăit în nişte epoce de prefacere.

In preajma lucrurilor mari, răsar însă figuri ciudate, nici din trecut nici din prezent. Era firesc deci ca amândoi să încerce zugrăvirea acestor vremi pline de contraste, pline de oameni în care se luptă două vârste şi două culturi: oameni nelimpeziţi încă sufleteşte, neîmlădiaţi împrejurărilor noi, uneori trecând dincolo şi alte ori rămânând dincoace de spiritul timpului. Alecsandri mai uşor, mai întors spre vodevil, dar mai felurit şi mai bogat; Caragiale mai adânc, mai tăios, deşi mai îngrădit la un număr restrâns de deformări sufleteşti, isvorâte din neadaptarea la unele tipare noi sociale şi culturale.

* * *

Bogăţia lui Alecsandri vine din bogăţia epocei în care a trăit. Prefacerile dintre 1848—1870 au fost mult mai mari decât cele pricinuite de introducerea regimului constituţional.

Pretutindeni vechea clădire a culturii fanariote trosnia; tinerii, întorşi de la Paris, aducând un aer proaspăt, o adiere revoluţionară, înviorau totul, nu fără a trezi şi iluzii neîntemeiate şi exagerate.

Alecsandri, venind şi el de la Paris, nu putea fi bănuit ca om al regimului vechiu. Spiritul lui de observaţie îi îngădui totuşi să vadă că printre «înnoitori» erau şi din cei stăpâniţi numai de spiritul de critică negativă fără simţul realităţei şi fără îndemnul de mai bine.

Comedia *Iorgu de la Sadagura* cuprinde tocmai critica exagerărilor partidului din care făcea parte însuşi Alecsandri. După ce prin atâtea prese, ca de pildă prin *Iaşii în carnaval*, luptase împotriva vechiului regim al «ruginiţilor» şi al «simandicoşilor», poetul atacă şi slăbiciunele «revoluţionarilor». In această privinţă teatrul lui Alecsandri se deosebeşte de teatrul lui Caragiale, fiind şi un teatru de luptă. Satira lui Caragiale e negativă: o satiră pentru satiră. Teatrul lui Alecsandri e însă şi *meliorist*. Poetul fusese unul dintre făuritorii anului 1848 şi ai Unirii. Câteva din piesele lui sunt scrise anume în vederea unor idei scumpe *Cinel-Cinel*, de pildă, nu e decât apologul Unirei.

Un astfel de teatru e, desigur, primejdios. Alecsandri n'a ocolit primejdia: scopul întrece realitatea lui artistică. Insemnătatea lui morală şi socială e mare;

CÂNTECUL LATINITĂŢII

Versuri recitate de marele tragedian De Max în «Cântarea României», la Arenele Romane

Ţi-aduc, Latinitate, cununa nemurirei!
Şi'n clipa grea, prin care, cu pas uşor, tu treci,
Din flacăra ce curge de-asupra omenirei
Iţi dau lumina nouă a gloriei de veci!

Nu plângeţi! Nu mai plângeţi, surorilor cernite!
Ca mâine, aripi albe vor bate, fericite,
Ca mâine, vălul vostru de jale şi de dor,
Va fi mantie nouă de-argint strălucitor!

Ca mâine, va să vie dorita sărbătoare!...
Căci iată... văd în umbră oştiri strălucitoare
Ce-aşteaptă, liniştite, un singur semn — şi-apoi
Văzduhul răsuna-va în cântec de eroi!...

Să cânte ciocârlia o doină românească!
Un şuer lung de grangur oştirea s'o trezească,
Voinicii să s'adune şi'n vuet de cascadă
Să crească, să sporească, să urce şi să cadă
Ca trăznetul!... 'Nainte! să scapere scântei,
S'acopere Carpaţii — şi dincolo de ei
Să treacă!
...Inainte, spre cei care vă chiamă!
Să fie tot văzduhul un cântec de eroi, —
Cocoşul galic cântă din trâmbiţă de-aramă,
Iar aquila romană veghează peste voi!...

Victor Eftimiu

arta e însă mediocră. Odinioară cu o înrâurire hotărâtoare; astăzi ieşit din actualitate. Arme de luptă generoase; modele literare slabe...

* * *

Alecsandri însă nu era numai un *meliorist*. Ca şi Caragiale putea fi şi un observator negativ. Am văzut-o în *Iorgu de la Sadagura*. O vedem şi în alte piese.

Omul, care la 1848 iscălise la Cernăuţi, împreună cu Negri şi Cuza, actul prin care se legau să dea pământ ţăranilor, fu nevoit ca în *Rusalii* şi în *Sgârcitul risipitor* să se ridice împotriva celor ce speculau ideile înaintate:

Răsvrătescu din Rusalii nu'i departe de eroii lui Caragiale:

— «*Oameni buni*, striga el ţaranilor, *aţi fost lipsiţi de toate, şi de libertate, şi de egalitate, şi de fraternitate, şi de legalitate şi de inviolabilitate şi de... drepturi cetăţeneşti, şi de drepturi comunale, şi de drepturi municipale şi de drepturi civile, şi de drepturi politice, şi de sufragiul universal. Dar, în fine, a unsprezecea oară a sunat pentru voi! Cel proletar va scăpa de proletariat! cel mic se va face mare, şi vice-versa, cel mare se va face mic, cel slab va fi putinte, şi cel putinte neputinte!*»

Acţiunea se petrece în 1860. Suntem deci departe de iluziile anului 1848. Exagerarea se iveşte. In dosul actului de la Cernăuţi, se arată sub-prefectul liberal Răsvrătescu, care, douăzeci de ani după aceia, avea să se numească Rică Ventureano «colaborator la ziarul *Vocea Patriotului naţional*, publicist şi studinte în drept» şi, ceva mai târziu, odată cu experienţa vieţii de provincie, Nae Caţavencu, preşedintele societăţii «*Aurora economică română*», al cărei scop era ca «România să fie bine şi tot Românul să prospere».

Această *nouă atitudine critică* a lui Alecsandri apare mai ales după 1860, când, ieşind din faza de luptător, scrutează cu agerime primejdiile situaţiei în folosul căreia lucrase. Tânărul venit dela Paris plin de «libertate, egalitate şi fraternitate» era acum mai prevăzător faţă de puterea magică a unor cuvinte.

In această privinţă, eroul unui cânticel e tipic ca şi unul din eroii lui Caragiale: «*Vreau respectul Convenţiunei*, striga el, *cu condiţia de a fi schimbat totul...*», adică tot ce voia şi Farfuride la revizuirea Constituţiei.

Vreau, mai glăsueşte acelaş erou, *libertatea absolută! Să nu mai atârne servitorii de stăpâni, copii de părinţi, soldaţii de şef. Vreau egalitate perfectă, să nu mai fie săraci şi bogaţi, mici şi mari, slabi şi graşi, proşti şi cu cap, oameni şi vite... Vreau să înviez în ţara fazele revoluţiunei franceze, căci numai prin tulburare o naţiune se civilizează...*»

Şi aceste dorinţe le striga odată cu Mihai Viteazul şi Ştefan cel Mare, după cum le va striga şi Rică Ventureano...

Ales deputat, el «*îşi va îndeplini acest mandat sacru ca cetăţean liber şi liberal, apărând cu energie şi cu logică libertatea, egalitatea, dreptatea, fraternitatea, inviolabilitatea, inamovibilitatea, autonomia, convenţiunea, drepturile naţionale, garda naţională, partidul naţional şi celelalte*». Programul lui Clevetici nu e departe de programul lui Nae Caţavencu.

Acest Clevetici mai apare şi în *Sgârcitul risipitor* cu aceiaşi frazeologie. Lângă el mai e şi Tribunescu:

— «*Şi ce este un conservator? Un om care... conservează! un om care voeşte să conserve privilegiul de a nu fi supus la nici una din îndatoririle cetăţeneşti. Insă eu: Au doară sermana Rămânie să zacă mult timp sub o rugină atât de inconstituţională! Nu! Căci eu voi susţinea, voi apăra totdeauna:* (repede) *dreptatea, libertatea, egalitatea, fraternitatea, inviolabilitatea, drepturile naţionale, independenţa, gloria naţională, garda naţională, sufrajul naţional...*»

Până şi *garda naţională* şi *sufrajul* lui Caragiale!

Gură-cască, dintr'un alt cântecel comic, avea să facă politică tot aşa de subţire ca şi unii eroi ai lui Caragiale:

— «*Ceasul politic e ameninţat; să priveghem cu atenţiune după altarul patriei, să avem ochii deschişi spre frontiere, să ne ferim mai cu seamă a depărta dela cârma statului pe unii oameni capabili... Timpurile sunt grele; politica Europei, aşa s'aşa*».

Ţara lui Caragiale, în care te naşti bursier, trăeşti funcţionar şi mori pensionar, începuse prin a fi ţara lui Alecsandri. *Paraponisitul* poetului cere slujbă cu toată încrederea că i se cuvine, fiindcă, «*am fost*, zice el, *unul din corifenţii liberalismului şi m'am îndulcit în profundul sufletului de serbarea regimentului constituţionale, daţi-mi voe să iau permisiunea a-mi recomanda meritele pe altarul patriei spre a fi integrat în vreun serviciu public, unde să am şi eu slava glorioasă a mă înjuga la carul statului cu deplină onoare patrioticească şi iubire de patrie...*»

In chipul acesta trebue să fi cerut slujbă şi Conu Leonida de neuitată amintire. Iar la moartea lui, Coana Efimiţa trebue să fi cerut pensia ca şi Kera Nastasia, din *Mania Pensiilor*: «*şi tocmai pentru aceia am venit să te rog, ca să-ţi faci o pomană şi cu mine să mă pui în pensie ca pe cei mulţi... că helbet!... poate să ai şi d-ta vre-odată nevoe să te descânte bunica de deochiu sau să-ţi cat în cărţi, de vre-o slujbuliţă, că m'ai ameţit când te dedeseră afară pentru nişte bani ce lipseau...*»

* * *

Am făcut această apropiere nu pentru a tăgădui ascuţimea satirei lui Caragiale ci pentru a arăta că atitudinea lui nu e nouă, isvorând pe de-a'ntregul din Alecsandri.

Satira lui Caragiale e prelungirea satirei lui Alexandri, mult mai tăioasă şi mai artistic exprimată, dar nu mai felurită. In teatrul uitat al poetului găsim întregul şirag al eroilor lui Caragiale: politicianul ambiţios, vânzătorul de vorbe goale, redactorele «*Gogoaşei Patriotice*», vânătorul de slujbe, exploatatorul credulităţei publice...

Şi unul şi altul biciuiesc demagogia. Caragiale mai ascuţit şi deodată, pe când Alecsandri mai uşor şi mai târziu, după ce fusese la începutul activităţei lui un sprijin politic şi literar al ideilor înaintate...

E. LOVINESCU

ADESEORI CÂND ARDE O INIMĂ

Adeseori când arde o inimă încinsă
De flacăra iubirii, ea nu se dă învinsă.
Suspină toată noaptea şi plânge şi se sbate,
Se luptă adunându-şi puterile ei toate
Şi totuş, cum suspină în noaptea nesfârşită,
De-abia aşteaptă clipa să cadă biruită.

G. ROTICĂ

□ □ □

SONET

DUPĂ RÜCKERT

Cu ce-ţi trudeşti vânjosul braţ fierare?
«Fac lanţuri!» Cât de strâns v'ncătuşară!
Iar tu? «Ogorul rod să dea la vară!»
«Al muncii rod, duşmanu-ţi ia, plugare!»

Ce pregăteşti acolo, tu pescare?
«Fac plasă.» Plasa ei v'o aruncară!
Tu? «Sunt gonaş de cerb şi căprioară
Ei vă gonesc ca voi pe căprioare.

La piept ce legeni, mamă neadormită?
«Feciori». Duşmanilor slujind, de-or creşte,
In ţara lor vor merge să lovească!

Poete? »Scriu în slove de obidă
Că Neamu-mi nu se răzvrăteşte
Neatârnarea lui să dobândească!»

AI. RALLY

□ □ □

CANTECUL OMULUI

I

PRIMA VERBA

«Tată,
Ne-ai izgonit din paradis
Şi ne-ai închis în urmă cu şapte peceţii porţile.
Bunătatea ta şi-a stins pentru noi torţile,
Şi'n locul ei şi-a aprins blestemul soarele
Şi urgia şi-a descătuşat zăvoarele.
Ai păcătuit însă, tată,
Şi, mai mult de cât a noastră, greşala ta e neertată.
Ai îngăduit unui înger să fie mai tare ca tine.
Şi l'ai scos înaintea necunoştinţei noastre de rău şi de bine;
Stăpânul şi-a trecut, ast-fel, puterile 'n mâinile robului
Şi, strivind încă din brazdă vieaţa viitoare-a bobului,
Ne-ai dat libertatea fără să-i pui stăvilar gândurile
Şi, cu mâinile legate,
Ne-ai zvârlit apoi în rândurile
Tutulor dobitoacelor tale spurcate.

Tu singur însă ne-ai adus în paradis.

Noi nu ne-amintim nici ca prin vis
Să fi tânjit vreodată după paradis,
Şi, omidă fără râvnă de fluture pe ram,
Zăceam, cine ştie unde îngropaţi, şi tremuram.

De-asupra noastră fâlfâia vieaţa feeric.

Noi ne-astupam urechile desnădăjduiţi
Şi 'n acelaş timp îndrăgostiţi de groapa noastră de 'ntuneric.
Nici eu nici ea nu cugetam să ne desprindem
Din această grămadă de pământ şi de bucurie grozavă;
Tu însă ne-ai desprins de-acolo, tată
Şi ne-ai poruncit să cuprindem
Grădina de dumnezeiască slavă
Şi de vieaţă 'mbelşugată.

Amândoi,
Eram neştiutori şi goi
Ca vitele.
Soarele-şi distila pretutindeni ispitele,
Iar plantele-i aduceau cu mirosurile
Toate prinosurile
Şi, ca nişte albine mierea,
Ii prefăceau în polenuri arzătoare puterea.
Suflarea nocturnă-a trandafirilor
Şi-a tutulor florilor,
Colinda grădina 'n braţele zefirilor
Şi pătrundea'n inima tutulor ascunzătorilor.
Arborii fumegau miresme de fructe coapte
Şi fructele dospeau sucuri de miere, de sânge cald şi de lapte;
Pădurea cânta pasiunea gigantică-a stejarilor,
Iar cântecul de orgă al codrilor bătrâni
Infiora rădăcinile-adormite-ale vlăstarilor
Cu solemnul lor strigăt de preoţi păgâni.
Acestea toate s'au petrecut în grădina ta
Şi lângă noi;
Inopta apoi
Şi totul a plăcere şi-a dorinţă căuta.
Broaştele se chemau melancolice şi arzătoare
Şi'n fâşiitul trestiilor coapte, ziua, de soare
Gemeau fericiri monstruoase;
Pe deal,
Panterele răgeau gutural,
Şi'n pădure,
Privighetorile cu cântece mătăsoase
Deşteptau şopârlele 'nodate sub rugeri de mure;
Sub fie-care frunză
Clocea o insectă cu ouăle şi cu vieaţa ei ascunsă,
Iar grădina 'ntreagă încinsă, astfel, ca un cuptor
In fiecare por al nostru izbucnea triumfător.

Noi n'am mai ştiut ce facem atunci,
Tată;
Am simţit numai că copacii s'au aplecat dintr'odată
Şi că s'au culcat peste lunci
Ca răsuciţi de-o năprasnică vijelie;
Ierburile-au scos un suspin de beţie
Şi şi-au aprins în fiecare fir privirile;
Florile şi-au deschis leşinate potirile
Şi sufletul şi-au dat cu frenezie,
Iar cerul, misterios,
S'a lăsat, par'că, mai jos.

Apoi nu mai ştim nimic.

Glas de tunete de-odată de pe munte s'a surpat
Şi, cu ea ascunsă după mine, buimăcit, tăcut şi mic,
In adâncu-i ne-a 'ngroapat.

Tu şedeai în faţa noastră pe-un car de flacăre într'aripată.

Tată,
Aveai înfăţişarea norilor
Negri ca fundul mărilor,
Şi-a furtunelor învârtejite 'n zborul cocorilor
Inspăimântaţi pe cenuşiul zărilor.
Noi, atuncea, am simţit
Că e de prisos cuvântul
Şi, ca vântul,
Am fugit.»

N. DAVIDESCU

□ □ □ □

Poarta Franței, din Vaucouleurs, pe unde a plecat Jeanne d'Arc ca să întâlnească pe rege la Chinon

Jeanne d'Arc, într'un vitraliu al catedralei din Reims

Ruinele Castelului din Vaucouleurs

JEANNE D'ARC

Franța republicană și liber-cugetătoare de astăzi se simte încă sub inspirația și sub patronagiul păstoriței vizionare dela Dom-Rémy, răsărită printr'o minune spre sfârșitul veacului de mijloc. Atâtea veacuri scurse, atâtea schimbări în sufletele oamenilor și totuși aceiaș adorație pentru simbolul cel mai viu și mai curat al patriotismului francez.

E de ajuns acest fapt ca să se simtă că sunt minuni ce dăinuiesc mai mult de cât vârsta unei credințe și peste care anii nu trec de cât a le da o nouă măreție epică, o nouă strălucire după fiece șir de noui încercări. Păstorița dela Dom-Rémy a apărut când pământul francez era cotropit de dușmani, când regele era o umbră și Statul era o părere de rău, când un neam întreg se părea o turmă care își schimbă stăpânul după cum norocul războiului bate dinspre Miază-Noapte ori dinspre Miază-Zi. Atunci pentru întâia dată în istoria Europei apăru *Poporul* — simbolizat printr'o sărmană fată, creatoare de regi. Francezii de pretutindeni se simțiră uniți printr'o legătură nouă: aceiași iubire de libertate, aceiași ură împotriva cotropritorului strein; ei formară un popor conștient de sine, al treilea popor istoric după Grecii din timpul lui Darius și al lui Xerxe și după Romanii din timpul lui Anibal.

Și atât de mare fu puterea isvorâtă din această nouă legătură, încât pentru sufletele oamenilor de-atunci, pentru toți cei de mai târziu, făcuți să nu privească adevărul în față nici când, ea nu putea fi decât dumnezeiască. Cu o inconștientă sinceritete se recunoștea abia în preajma vremilor noui că voința poporului este voința lui Dumnezeu.

Iar după ce minunea se săvârși, după ce pământul francez fu liberat de dușmani, după ce fecioara din Orléans își primi, pe rug, răsplata cuvenită tuturor celor ce-au ajuns să fure focul sfânt, începu să se creeze legenda și să devină din ce în ce mai mult «literatura» cu care trecea vremea...

Iar mult mai târziu, când înaintații au ajuns să socoată toată această poveste drept o simplă mărturisire a ignoranței și sclaviei medievale, Jeanne d'Arc a intrat în patrimoniul bisericei catolice, ca și cum chemarea ei n'ar fi fost decât îndemnul divin pogorât în sufletul unei vizionare. Când însă marile realități ale vieței active s'au arătat cu impetuozitatea lor oarbă, prăbușind și literatura romantică mediavală, și pe cea teologică a bisericei romane și pe cea socialistă, revoluționară și copilărește incredulă, Jeanne d'Arc a reapărut cu nimbrul simplității ei primitive de acum cinci veacuri și a reîntrupat iarăși ceeace înfățișase cu atâta limpezime atunci: voința unui popor conștient de a mântui pământul strămoșesc de cotropire streină. In fața imaginei ei deosebirile de principii și de credințe s'au stins, fiindcă o singură religie, acea a Patriei amenințate, o singură realitate, acea a pământului țării cotropit, făceau ca vremile de la 1430 să reînvie și ceeace fusese sfânt, dumnezeesc atunci să reapară tot astfel peste veacuri. E o simplă revenire a unei necesități istorice paradoxal aparent ca Franța republicană și liber-cugetătoare de astăzi să aibă încă drept patroană pe gârbovița vizionară de la Dom-Rémy.

Astăzi nu mai e un rege de încoronat la Reims; dar e aceiaș Franță contropită și însăși catedrala trebuește restaurată pe pământ francez.

Al. ȘERBAN

□ □ □

Jeanne d'Arc închinându-se sub cripta Maicii Domnului din Vaucouleurs înaintea statuei

Sosirea solului (După *La Belle de Vienne*, operă tipărită la 1487 la Anvers, păstrată la *Bibliothèque National* din Paris)

PENTRU LINIȘTEA LUI

Pe-atunci făceam avocatură. Procurorul — un cunoscut al meu — trimise într'o zi să mă cheme.

Omul acesta ar fi fost o persoană tare cumsecade, pot zice chiar plăcută, dacă — în mintea lui — funcția pe care o ocupa, n'ar fi făcut să-i încolțească gândul că el e, poate chiar trebue să fie o ființă cu totul aparte, — deosebită prin tot de celelalte făpturi, pe care Dumnezeu le îngrămădise în orașul acela de provincie.

Se vede că de asta umbla el totdeauna grav — aproape posomorât, — cu privirile țintite înnainte, de par'ca-ar fi spus: „Luați seama, reprezentantul ordinei e-aici!". Și se vede că tot de aceia călca țanțoș, apăsat, drept — ca un puiandru de oțetar, și încheiat la toți nasturii surtucului — chiar pe căldurile cele mai năbușitoare — ca un militar eșit la pensie. Incolo era un om tare de treabă, — mai de treabă decum ar fi crezut-o el însuși,... un om care nu s'amesteca în nimic din cele ce nu priveau articolele codurilor, veșnic deschise, de pe masa lui de lucru.

Intr'o zi — cum am spus — trimise aprodul să mă cheme. Mă grăbii — firește — să mă înfățișez înnaintea unui om atât de deosebit.

Când intră pe ușă, Procopie Galin — așa se numia procurorul orașului nostru — ținea în mână câteva foi de hârtie. Cum mă văzu își scoase de pe nas ochelarii legați în cercuri groase de aur, îi așeză pe unul din dosarele desfăcute, apoi îmi vorbi cu o voce de bariton, veșnic liniștită:

— A!, îmi pare bine c'ai venit.... Șezi, te rog! — și-mi arătă un scaun dinnaintea biroului.

Lasă hârtiile pe masă, ridică mâna și să scărpină cu un deget, în mijlocul tivdei, care începuse să cheliască. Pentru întâia oară îl vedeam — oarecum — neliniștit.

Se mai uită de câteva ori peste hârtiile pe care le lăsase din mână. Caută spre mine,.. la codurile deschise,.. la dosare și iarăși la mine. Tuși contrariat, apoi începu să vorbească:

— Uite, dragul meu... Hm!... Hm!... Te-am chemat ca... să-ți spun ceva... Adică, nu!... Pentru ca să-ți dau niște hârtii. Și iarăși tuși: Hm!... Hm!... Niște fițuici fără nici o însemnătate, pe care le-am primit acum câteva zile! — și se gândi o clipă. Pentru mine n'au nici un sens.... Dumneata te ocupi cu literatura!... Se vede că acel care le-a scris, și mi le-a trimis, e un nebun... De aceia te-am chemat pe dumneata să ți le dau,... poate vei înțelege ceva!... Să-mi spui și mie!... Adică,... să nu-mi spui... Ce-mi pasă!... Așa ceva nu-i prevăzut în nici un articol din codul penal... Dar, poate, ai să scrii vre-o poveste, de acele după care se înnebunesc acei, ce n'au ce face alta, decât să se emoționeze de ceeace zic și fac nebunii și oamenii fără căpătâi! — Și se opri iarăși, căutându-și vorbele. După ce se mai scărpină odată în creștet, reluă:

— Să mă ierți!... Nu voiesc să zic că dumneata ai fi nebun — dar știu că îți plac nebuniile,.. și asta vine — cum să zic... — tot acolo...

Il privi mirat. Imi venia să mă scol și să-i spun că vorbele lui mă jicniau, — dar pe chipul procurorului nu era nici o răsfrângere de batjocură.

Galin mă privi la rându-i. Se vede că înțelesese gândul ce mă frământa. Apucă hârtiile și mi le întinse:

— Ia-le dumneata. Poate-ți vor folosi la ceva. D-ta te ocupi cu literatura... Poate scri ceva de pe ele! — și se sculă, ceeace însemna că puteam să plec.

Mulțumii — bine înțeles — pentru atenția ce-mi arăta și pentru interesul ce purta literaturii, — și eșii.

Pe sala tribunalului răsfoii, în grabă, hârtiile acele acoperite cu un scris nervos, chinuit. La sfârșit era iscălit unul din moșierii județului nostru, rămas văduv de câtva timp.

Firea ciudată a omului acestuia, năstrușniciile ce se vorbiau de viața lui — petrecută prin părți depărtate — cât și purtarea procurorului față de scrisul lui, mă ațâțară strașnic.

Schimbă-i, în grabă, câteva cuvinte cu un coleg, căruia îi dădui pe seamă procesul ce aveam, — și nu mă oprii decât în odăița mea sărăcăcioasă, de avocat tânăr, cu procese puține... Mă închisei pe dinnăuntru. Lăsa-i storurile, cu frică — par'că — de-a nu fi turburat nici de lumina zilei și nu-mi ridică-i ochii de pe manuscris decât la cea din urmă literă a lui.

Mă cutremură-i. Procurorul avusese dreptate. Dacă nu erau vorbele unui nebun, — de bună seamă, pentru sufletul omenesc aveau oarecare însemnătate.

De atunci au trecut câțiva ani. Dacă n'am vorbit nimănui — până azi — de manuscrisul acesta, lucru e ușor de înțeles... Acum moșierul — Alecu Frunză — a murit de-o boală cumplită, prin țările calde...

Șirurile lui le-am citit — mai dăunăzi — unor cunoscuți, care au găsit că ar fi destul de interesante pentru subiectul unei nuvele.

Să spun drept, m'am încercat să fac așa ceva, dar n'am izbutit. De aceia m'am hotărât — în cele din urmă — să transcriu, așa cum e, o parte a manuscrisului, adăogându-i doar, pe ici pe colo, punctuația care lipsia.

1 Octombrie 19...

...Cumplit chin!... De ce mă gândesc mai mult, văd că sunt tot mai vinovat. Așa-i. Eu am ucis-o!

Cine mi-a scos-o în cale, — şi ce fatalitate a făcut ca lucrurile să curgă aşa, după cum au curs?...

In mine se zbate o îndoită durere,— una pentru sufletul ei, care s'a dus,... şi alta pentru al meu, rămas sbuciumelor cumplite, care mă mistuie de câtăva vreme... Şi apoi, neîndoios, cel mai nenorocit dintre noi, aceşti doi, nu-i ea. Nevastă-mea nu va mai şti de nimic. Poate că, atunci când a simţit că moare, a fost chiar fericită. Cum să nu fie? — când îşi va fi dat seamă că, din clipa aceia, suferinţa ei avea să înceteze?... Poate de aceia m'a şi privit aşa în ceasul din urmă!... Şi-a îndreptat, umilită, ochii spre mine, cu privirea muribundului chinuit de un ucigaş monstruos, dela care cerşetoreşte lovitura izbăvitoare...

Ce mă fac eu?... Eu, aista care rămân, — eu, Alecu Frunză?...—Cui pot să spun şi cine o să mă creadă?... Cine? — când Aglăiţa nu s'a plâns niciodată, nimănui!

Lumea ne credea cei mai fericiţi!... Cât e de uşoară vorba asta. Oamenii nu înţeleg niciodată ceeace-i în realitate, ci numai ceeace văd ei, — ceeace pot înţelege ei cu simţurile lor strâmte, idioate...

De când a murit — mai bine, de când am ucis-o — toţi o plâng *pe ea* în nenorocirea mea. Ii căinează viaţa stinsă în floare, *nu pentru ea însăşi — ci pentru mine,* care am fost lipsit, atât de crud, de fericirea pe care ni-o atribuiau.

Cât de stupid fel de a judeca!... Câtă depărtare de realitate!...

18 Octombrie.....

Nu mai pot! Mă zugrumă! Trebuie să spun!... Dar cui?... Cine poate lua vre-o măsură în potriva mea?... Cine mă poate pedepsi?... O! — de-aş putea să sufăr pentru fapta mea, — nu de chinurile pe care le îndur, şi care, poate, sunt cele mai doborâtoare, — dar cu suferinţi fizice, ştiute de toţi şi care să-mi asvârle în faţă dispreţul tutulor!.

Cât mă chinuie mila asta, a oamenilor, pe care nu o merit...

M'am gândit să mă îndrept justiţiei. Neîndoios că judecătorii, cari de atâtea ori — şi de câte ori încă — condamnă pe cei inocenţi, vor găsi, cu atât mai mult, mijlocul să ieie vre-o măsură şi în potriva mea, care sunt— care spun singur că sunt vinovat.

In adevăr crima mea nu-i prevăzută în nici un articol al legei, — dar ce are a face?.. Din moment ce e crimă, trebueşte pedepsită. Trebue să se găsească chipul, — şi, neîndoios, judecătorii noştri sunt destul de ingenioşi în aflarea acestor mijloace, deşi foarte rar în întronarea adevărului...

Domnule Procuror, rândurile aceste care se îndreaptă d-voastră, nu trebue să vă supere. Sunt constatări atât de răsleţe!, — şi pe care nu le credeam, înnainte de a le fi simţit prin mine însu-mi. Dealtminterea, poate că aceasta e singura scăpare pe care se mai sprijină încă, temeinicia folosului justiţiei între oameni, — căci, în adevăr, cazurile în care cineva se poate convinge de zădărnicia ei, sunt foarte rar constatate.

Zău! — ce-ar fi în clipa când toţi oamenii se vor fi pătruns de adevărul acesta?...

De sigur însă că, d-voastră, care veţi fi ţinând la prestigiul breslei, nu veţi întârzia să mă convingeţi, şi pe mine, de potrivnicia părerilor mele de azi. Veţi pedepsi un fapt care a fost în adevăr, —un fapt monstruos, petrecut în mijlocul oamenilor, în dauna unei fiinţi peste care sunteţi chemat să supraveghiaţi.

Vă dau amănuntele crimei mele:

Când m'am însurat — acum câţiva ani — nevastă-mea era tânără de tot,— nu ştiu dacă înplinise optsprezece ani.

Ne luasem din dragoste, — dacă nu ne-am fi iubit ea ar fi trăit şi astăzi. Asta e atât de simplu, că o poate înţelege, cred, oricine, — căci dacă nieram nepăsători, ea m'ar fi lăsat, iar eu n'aş fi băgat-o în mormânt.

De sigur că acesta nu-i un caz aparte. In lume vezi atâţia oameni nenorociţi trăind împreună, — şi care, totuşi, o duc astfel ani de zile, şi de cele mai multe ori o viaţă întreagă, fără a-şi vedea fiecare de calea lui.

Viaţa mea a fost una dintre aceste nenumărate, cu singura deosebire că eu am fost conştient de ea, fără să pot bănui însă urmările purtării aceştia. O altă deosebire a fost, că niciodată n'am arătat, între oameni, păcatul acesta al firei mele... Imi strângeam amarul în suflet, sub chipul celui mai fericit zâmbet, al celei mai depline fericiri. Şi surâsul acela se învăluia, se strângea în mine, până când izbucnia în scenele spăimântătoare ce-i urmau.

Mi-am iubit nevasta, cum poate nu şi-a iubit-o nimeni, şi—curios—această iubire creştea deopotrivă cu ura ce o simţeam pentru ea.

Domnia-voastră, care veţi fi văzut, poate, multe ciudăţenii, în procesele ce s'au perindat prin sălile tribunalelor, vă puteţi explica cum se împacă — în aceiaşi inimă, şi pentru aceiaşi fiinţă— aceste două simţimânte?.. Eu, unul, deşi am fost robul lor, nu mi-am putut-o tălmăci nici până astăzi...

Nevastă-mea nu eşia niciodată fără mine. Se plictisia, sărmana, toată ziua. Când ne duceam înpreună undeva, şi cum, fiind foarte frumoasă, fireşte, toţi se uitau la dânsa, trebuia numai decât să-mi vărs — la întoarcere — tot năduful pe care mi-l îngrămădise în suflet privirile curioase, ori admiratoare, ce se îndreptaseră spre ea.

Atunci nu era vorbă destul de grea, nu era batjocură, pe care să nu i-o zvârl în faţă, cu toată furia patimei mele, cu toată sălbăticia unei firi eşite din sine. Neîndoios că, cele ce spuneam, mă făceau pe mine însumi să sufer, — şi, după aceste certuri, urmau cele mai dureroase învinuiri şi clipe de duioşenie.

Ei, domnule Procuror, d-tale nici nu poţi bănui cât mă iubia nevastă-mea, şi cu câtă grabă ierta toate nelegiuirile mele!...

Odată, răscolind în lucrurile ei, am găsit o scrisoare cu totul nevinovată, deşi de dragoste, pe care ea o primise înnainte de a ne fi cunoscut chiar. O! a fost deajuns, pentru ca să-mi îndreptăţesc un temei geloziei mele sălbatice.

Desigur că veţi zice — cum o zic şi eu astăzi — că nimic nu poate fi mai firesc, ca o scrisoare de dragoste pe care o primeşte o fată frumoasă!

Dacă a-şi fi judecat astfel şi atunci, aş fi văzut limpede că nici un fapt nu ne îndreptăţeşte să ne însuşim atâtea drepturi faţă de femei.

Noi le cerem o virtute pe care nu o păstrăm niciodată, nici înnainte de căsătorie, cu atât mai mult după ce am făcut pasul acesta. Suntem geloşi de orice privire a femeii, când, poate, înşine le înpărţim cu dărnicie pretutindeni...

...Odată, am văzut doi inşi, din lumea de seamă, luaţi după anumite cerinţi de familie. Bărbatul un prost ca toţi cei de sus. Femeia foarte isteaţă, cultă, cu un simţ nespus de just al vieţei, şi care — prin cine ştie ce împrejurare nelămurită — desigur nu aparţinea aceleaşi clase.

Ei, bine,—omul acela era gelos ca un turc de orice vorbă ar fi schimbat nevasta lui cu un alt bărbat! Avea ucigătoarea pretenţie ca nevastă-sa să stea numai cu el, să vorbească numai cu el, — mă rog, să se învârtă împrejurul său — ca luna împrejurul pământului.

...Şi era scurt, urât, şi cunoştinţele sale se învârteau în jurul cancanurilor zilei, a îmbrăcăminţei la modă, a ştirilor uşoare culese din romanele de foileton şi a glumelor de club. . .

Nu ştiu dacă însu-mi eram astfel,— dar, judecând mai adânc, aş putea găsi o legătură între mine, cel de atunci, şi bărbatul acesta din lumea mare.

. . . .

O! cât am chinuit-o! De câteori se apropia de mine, duioasă, drăgostoasă, un simţimânt de sălbatec mă făcea să scot scrisoarea şi să o pun — ca pe-o stavilă — între mine şi ea.

Simţiam atâta bucurie, câtă întristare nu aş fi simţit, dacă aş fi pierdut toată averea — pe care o făcusem cu multă trudă — şi dacă aş fi ajuns cerşetor.

Dela o vreme îi curma-i orice legături cu lumea. Pentru ca să nu i se urască, îi adusei tot felul de cărţi, toate romanele de care auziam.

Eu n'am citit mult în viaţa mea. Eram curios de cele ce se spunea în cărţile, pe care le citea nevastă-mea. Serile îmi povestea cuprinsul lor. Cu încetul băgai seama înflăcărarea cu care îmi vorbia de anumite fiinţi, descrise în romanele acele.

Mi se părea chiar că se pasionează pentru suferinţele sau isprăvile unor anumiţi eroi.

Prin minte îmi trecură gândurile cele mai ciudate. Făcui o legătură între viaţa mea şi ceia ale celor pe care mi le istorisia dânsa. Mă simţiam oarecum mic, neînsemnat pe lângă tipurile plăsmuite de minţile zvăpăiate ale scriitorilor.

Am cercat să-mi înving sentimentul acesta. Imi dădeam seama că e josnic, murdar, dar m'a biruit.

Un nou prilej de scene şi amărăciuni... Aglăiţa m'a înţeles şi n'a mai citit, — dar, din vremea ceia, băgai de seamă şi paloarea neobişnuită, care creştea pe chipul ei.

La început m'a neliniştit... Cu timpul îmi veni o ideie cumplită. Mă gândiam că sângele acela pe care îl vedeam cum se împuţinează în vinele ei — îi colcăise, în inimă, cine ştie ce sentimente, — că poate hrănise cine ştie ce celulă din creierul ei, în care se alcătuise un alt dor, o altă gândire decât pentru mine.

Simţii o bucurie drăcească să o chinuiesc cât mai mult. Voiam să se mistuie tot sângele acela, să piară tot!... I-aşi fi făcut eu un altul, cu preţul oricăror îngrijiri, al oricărui sacrificiu... Şi, pe zi ce trecea, nevastă-mea devenia tot mai slabă, tot mai străvezie.

O întâmplare ciudată făcu ca, într'o zi, să o găsesc cu un bilet de înmormântare în mână. Cum m'a văzut mi l-a întins:

— Iată a murit Gheţu! — apoi adăugă, roşindu-se, gândindu-se poate la învinuirile mele vinovate: — ştii, vărul meu!

Dela el era scrisoarea pe care o găsisem.

M'am roşit, însumi. N'am spus nimic.... A trecut câtăva vreme de linişte, dar sănătatea ei se înrăutăţia.

Tăcea. Nu-mi spunea nimic. Când eram de faţă zâmbia, mă mângâia cu vorbele cele mai drăgostoase, dar — după lipsurile mele scurte — când mă întorceam, o găsiam cu ochii umezi, roşii de plâns.

Incepu să mă doară cumplit starea asta a ei, de care însă nu-mi dădeam seama îndeajuns.

Odată îmi spuse — după multe învinuiri ce-mi adusesem şi după multe rugăminţi:

— Tu nu poţi înţelege!.. E târziu acum! S'a dus!. S'a sfârşit!...

— Ce? — o întrebăi.

Ea nu-mi răspunse, ci începu să plângă sfâşietor.

Nu mai puteam sta. Am eşit afară. Simţiam că mă zugrumă durerea. In liniştea livezii, simţurile mi se adunară. Mă gândi la vorbele ei şi—fără să voiesc — mă întrebăi:

— Ce s'a dus?... Ce poate să se ducă?...

O! de mi-aşi fi dat seama că viaţa ei era aceia de care vorbia!. In mintea mea — veşnic neastâmpărată — începură să încolţiască alte nebunii.

Mă gândii la scrisoare, la vărul ei, la vorbele spuse şi simţii ca şi cum mi s'ar sfredeli inima... Câtva timp tăcui... O vedeam din ce în ce mai plânsă, mai şubredă.

Atunci au început zile cumplite. O învinovăţiam că nu mă iubeşte, — că-i nepăsătoare — nu faţă de ea, ci de mine, care trebue să sufer că o văd astfel, — că nu m'a iubit niciodată, — că s'a gândit la alţii şi că sufere din din cauza lor. O! şi câte vorbe nesocotite.

Astfel a trecut toamna şi iarna.

. . . .

Se înpânziau adierile calde ale primăverii. Florile înveşmântaseră tot cuprinsul. Muncile aproape se terminaseră.

Mă întorceam dela câmp. Câţiva argaţi îmi eşiră înainte:

— Duducăi îi e rău!

Mă repezii ca un nebun... In mijlocul pernelor albe, chipul nevestei mele avea o înfăţişare îngrozitoare...

Medicii mi-au dat puţine nădejdi. Când îi rugam să-mi spună adevărul, dădeau din umeri.

— E o boală de familie, se vede!

— Nu se poate! — le răspundeam. Era sănătoasă, — plină de viaţă!...

— Ei, dragul meu! — boala asta sare şi peste câteva generaţii!...

Mă îngroziam. Ei nu ştiau adevărul. Boala ei eram eu.

O îngrijeam ca pe un copil. La gândul că a-şi putea-o pierde, simţiam că înnebunesc...

. . . .

Intr'o zi îngrijitoarea mă chemă speriată...

Cu obrajii uşor îmbujoraţi, nevastă-mea îmi făcea semn să mă apropii. Ochii îi luciau cu lumini stinse. Mă luă de gât şi, abia şoptind, îmi spuse:

— Iartă-mă! — Poate îi cea din urmă supărare ce ţi-o mai pricinuiesc. ...Să şti că te-am iubit mult, mult de tot!... Dar, mă duc!. Se opri puţin, obosită de sforţarea ce o făcuse vorbind: Mor!... N'am putut să mă birui... A trebuit să fie aşa,... să mor...

Din ochi i se înşiruiră şirag de lacrămi. Imi pierdui minţele. Incepui să plâng, să o rog să trăiască, — să nu mă lase... Ea mă privi cu ochi stranii, ca şi cum mi-ar fi spus:

— Zadarnic!... Nu se poate!... Trebue să mor!...

Atunci mi se întunecă judecata cu desăvârşire. Incepui să o învinovăţesc, iarăşi, că nu ţine la mine. Că nu m'a iubit niciodată, — altfel nu m'ar lăsa,

O R B U L

Am cunoscut un cântăreţ odată,
Un orb purtat de mână de-un copil,
Lipsit şi el de-un ochi! Intunecată
Părea viaţa lor, ca un azil!

Abia zărea în juru'i băetanul;
Un singur ochi călăuzia pe doi!
Cântarea lor îţi sfredelia timpanul,
Şi-o îndurau cu silă amândoi.

Nu pot uita cum se 'mbulzeau în uşa
Mocnitei cafenele ovreeşti!
Mi se părea că vântură cenuşa
Nimicniciei noastre omeneşti,

Despovărându-şi hainele de neaua
Care ninsese albă peste ei,
Nepăsătoare! Silnic, cafeneaua
Ii încălzia, câtva, la soba ei.

Rotindu-şi ochii fără de vedere
Bătrânul orb să cânte începea;
Se deşteptau cu murmur prin unghere
Golani-adăpostiţi de vreme rea.

Ţipa ca foamea flautul, a moarte,
Mai ascuţit ca viscolul de-afar'!
Pieria perechea 'n noapte ca să-şi poarte
Şi-aiurea al destinului samar.

Cine târa pe uliţe, în gerul
Nemilostiv, al iernii, pe doi orbi;
Când îi strângea ca groapa neagră cerul
Şi le şoptea cu croncăte de corbi?

Mi se părea că iernile de-arândul
Ii voi vedea din beznă răsărind:
Pe cântăreţ de mână aducându-l
Copilul chior, în zdrenţe, clănţănind...

Mă mustră conştiinţa că vre-odată
M'am întrebat: pe care mai întâi
Il va 'ncălzi ţărâna înfometată?
Şi cum va spune celuilalt: rămâi!...

Şi s'a ucis în mine voioşia
Când l'am văzut pe tată fără fiu,
Căutând cu cârja: piatra, zidăria;
In pântec gol şi'n spate cu-un sicriu!

Şi-am înţeles că tot nu vrea să moară!
Că plin de milă numai pentru el,
Ca să'şi păstreze-a vieţii lui comoară:
S'ar face Morţii — coasă de oţel!

V. DEMETRIUS

n'ar voi să mă lase singur... A mistuit-o alte dureri. S'a sfârşit de alte doruri... Se duce ca să-l întâlnească, dincolo, în cer, pe celalt,... pe vărul ei... O! şi câte lucruri grozave nu i-am spus!

Fiecare vorbă a mea era ca o lovitură cumplită, pe care — un ucigaş— ar fi dat-o victimei sale în agonie.

Aglăiţa a deschis ochii mari, mari de tot. A început să zâmbească trist, grozav de trist, — şi mie mi se părea că e un surâs de fericire, pe care i-l năştea bucuria de a muri, de a mă lăsa pe mine, şi de a se duce să-l întâlnească pe celalt.

Imi venia s'o lovesc şi nu găsiam destule vorbe să-i spun. Imi simţiam mintea neputinciosaă să prindă în cuvinte toată durerea pe care mi-o năştea dragostea mea ciudată...

...Şi ea s'a stins zâmbind, cu ochii mari deschişi, ţintiţi spre mine cu încordarea de a nu scăpa o vorbă, par'că din cele ce spuneam....

. . . .

De atunci a trecut mult. Judecata şi-a intrat în făgaşurile ei drepte. Dece gândesc, tot mai lămurit mi se arată grozăvia faptei mele.

Am ucis-o eu, — numai eu!...

...Astăzi, când judec limpede, văd că fapta mea e mai cumplită decât orice crimă.

De aceia îmi cer pedeapsa!... — Aş putea să mă omor, — dar nu o voiesc. E un chip laş, de a scăpa de durerea ce nu-mi dă răgaz. Cu moartea s'ar sfârşi, poate toate, — şi crima mea ar rămâne nepedepsită.

De aceia mă îndrept justiţiei. Veţi zice, poate că o astfel de crimă nu-i pedepsită de legi?...

Cu cât e mai vinovat acel a cărui judecată s'a întunecat, pe-o clipă, şi-a făptuit un omor?. Cu cât e mai vinovată mâna care a izbit cuţitul, într'o aprindere a judecăţii?. Acel care din nevoie a devenit ucigaş?.. Şi d-voastră condamnaţi după legi, nu după judecata d-voastră, care v'ar spune că — dintr'o mie de ucigaşi — poate mai mult de nouă sute ar trebui iertaţi, daţi societăţii, în care ar urma să fie oameni tot atât de buni, cum au fost înnainte de clipa nenorocită, care i-a împiedicat să ştie — lămurit — ce fac...

Nu mă veţi condamna oare pe mine, care-mi mărturisesc singur vina?... Pe mine care am fost conştient — ceas de ceas, pas cu pas — de fapta mea?... Care chinuiam din voinţă şi ucideam cu precugetare, poate?

Crima cea mare e aceasta, voită, a omului conştient dece face, — a omului care s'ar putea stăpâni şi totuşi nu o voieşte, — a ucigaşului care îşi chinuieşte victima şi în ceasul din urmă...

Domnilor Judecători, făceţi-vă datoria!

Eug. BOUREANUL

□ □ □

PE UNDELE CORNULUI DE AUR

— INSEMNĂRI DIN CONSTANTINOPOL —

Cimitirul Eyube

— Facem o plimbare! grăi un flăcăiandru turc, din grămada bărcilor, bulucite la chei.

Tresării. E întâiul glas românesc, auzit în haosul acestui bâlci uriaş. Tot îmi pusesem eu în gând, să fac o plimbare pe Cornul de Aur; acuma mă împinse ceva parcă şi mai mult spre cel care'şi mâna barca de zor, făcându-şi loc printre celelalte, să atingă ţărmul.

— Mergem în sus,—urmă barcagiul,— acuma e timpul cel mai frumos.

Apoi întinzându-mi mâna, să cobor în barcă, adaogă, zâmbind:

— Cunosc steguleţul! şi-arată spre tricolorul dela chiotoare-mi.

M'aşezai bine în fundul bărcii, şi Selim, c'aşa îl chema pe luntraş, îi făcu vânt, împingând cu vâsla în chei.

Am plecat. Ocolim pe după un vapor, încrucişem calea unei corăbii ancorate, ne ştergem pe lângă un caic oprit şi barca lui Selim, cu pânza portocalie, cu prora verde şi cu băncile îmbrăcate în catifea,—se duce săgeată pe undele domoale şi limpezi. Rămâne în urmă podul Kara-Kioi peste care curge par'că un puhoi de culori şi chipuri; rămân cele două ţărmuri, de unde palatele, minaretele şi turnurile îşi îngână umbrele peste oglinda strălucitoare a apei.

Se înfiripă o adiere de vânt în spate, pânza se umflă şi barca alunecă, se strecoară printre talazuri, se saltă şi coboară pe valuri. Se lărgeşte Cornul de Aur, deschizând un vârcan pe mâna dreaptă, unde o pădure de catarge şi coşuri sunt tăbărâte. Ciocănituri puternice, fluerături ascuţite şi gălăgie multă, nedesluşită, răbufneşte din grămada schelelor şi din clădirile mari, afumate. Aci e portul militar al Constantinopolului, cu arsenalul marinei turceşti. Selim trase cu vâsla şi barca tăie calea spre stânga. Case dese şi vechi se îngrămădesc par'că una peste alta, venind în povârniş spre apă.

— *Fanarul!* mă vesti barcagiul. Aci e mahalaua grecească.

La auzul cuvântului de «fanar», se treziră în minte-mi vremurile vijelioase cari au bântuit peste ţara noastră. De aci, din *Fanar*, porneau acei sugrumători fanarioţi, să stoarcă vlaga poporului românesc, să pună dăjdii peste dăjdii şi în fiecare an, să se înapoieze cu pungile doldora de galbeni. De aci se precupeţeau Scaunele domneşti, se rânduiau stăpânirile şi se soroceau birurile. Aci se urzeau intrigile, se puneau la cale planurile cele mai mârşave şi se întocmeau jăcmănelile. Tot ce rămăsese din *Bizanţ* mai putred, mai trândav şi mai mişel, aci în *Fanar* se îngrămădise, după stăpânirea Constantinopolului de Mahomet al II-lea. Astăzi *Fanarul* e o mahala, fără nici o însemnătate, iar locuitorii, toţi greci, se îndeletnicesc cu micul comerţ. Dintre toate clădirile străluceşte în alb biserica bulgărească.

Şi tot gonind Selim cu barca printre luntrile cu perechi, printre corăbiile încărcate, lăsăm în urmă tabăra din şantier şi ieşim la limpezime. Aci Cornul de Aur şi-a mai strâns ţărmurile. Mahalalele însă se ţin de mână una de alta, din ce în ce mai sărăcăcioase şi mai murdare. Tot pe stânga vine *Eivan-Serai* rânduit pe locul unde odată se înălţase palatele lui Anastase Dicor şi a multor împăraţi. Nu departe de aci se văd ziduri dărâmate şi ciumpăvite pela creştet. Sânt ruinele, numite de turci *Tekfur-Serai*, adică *palatul fiului ceresc*. Pe locul acela a fost palatul dela Hebdomon înălţat de Constantin Cel Mare şi din care clădire, bogată şi măreaţă azi n'a rămas decât

nişte dărămături; aci a fost şi tabăra Goţilor.

Am ajuns în dreptul mahalalei *Has-Kioi*, înţesată numai de ovrei, iar alături este *Piri-Paşa*, cartier sadea musulman cu casele pipernicite şi murdare. Aci sânt cartierele cele mai sărăcăcioase, unde locuitorii deabia îşi duc viaţa de azi pe mâine; unde nu însemnează nimic în oraşul acesta plin de bogăţii şi desfătări, şi unde nimeni nu-i ia în seamă. Aci sânt colţurile cele mai părăsite, înfundate de sărăcie şi murdărie; de aci se rup cârdurile de cerşetori, şi împânză uliţele ieşindu-ţi în cale la fiecare colţ...

Un costiş verde se deschide pe mâna stângă, presărat cu cipri, mesteacăni şi plopi. Selim cârmeşte barca şi prindem calea mai pe aproape cu ţărmul.

Cimitirul musulman Eyub, începe barcagiul. Unde se văd cele două minarete, este capela de marmoră, zidită de Mahomet cuceritorul. Zi şi noapte ard lumini în ea; şi n'au voie să intre de cât musulmanii. Aci stă şi sabia lui Othman, pe care o încinge fiecare sultan, la suirea sa pe tron.

Mi-adusei aminte din istoria Orientului că Eyub a fost un apropiat tovarăş al marelui profet şi un propovăduitor al Islamului, şi fusese omorât pe aci pe la anul 668 după Christos, când Arabii forţaseră stăpânirea Constantinopolului. Iar când Mahomed al II-lea intră cu hordele sale în capitala Bizanţului, unul din dervişi, care le întovărăşea, găsi, în vechiul cartier Cosmidium, mormântul vestitului Eyub.

— Alături de moschee, unde se vede pâlcul ciprilor, — prinse din nou vorba Selim, — e chioşcul sfinţit depe mormântul călugărului musulman, şi acolo ard lămpi într'una. In cimitirul Eyub sunt înmormântaţi toţi vitejii şi credincioşii Islamului...

Se închide calea în faţă şi *Cornul de aur* face un cot, întorcându-şi apele spre dreapta. Răsucesc capul înapoi. Mahalalele, cu căsuţele ponosite au rămas departe; se pierd ca nişte sdrenţe, ponosite, la picioarele cupolelor, turnurilor şi zidirilor înalte, unde luminile se gonesc în jocuri de culori, aprinzând sute de sori. Fuge pe apă furnicar de licurici, se ţese pânze de beteală, urzită de fuiorul tors din slava cerului; se cerne spuzeală de scântei, — şi toate se revarsă în trâmbe de fâşii luminoase, sărind din talaz în val, din val în mal, şi-apoi furişându-se în stuf de copac, în turn şi în balcon, cu geamuri multe, pornesc razele, să plouă, boite, înălbite, aurii şi argintii... Pe *Cornul de aur* roesc mii de tonuri şi lumini, se ciocnesc, se frâng şi se răsfrâng, parcă aci se adună tot soarele şi-şi scutură tot mărgăritarul.

S'a schimbat vântul, nu mai bate din spate. O boare lină, cu miros de verdeaţă ne isbeşte în faţă, canalul îşi strânge malurile şi apele se iuţesc, înălţându-se talajii pe gâtul bărcii. Selim încordează braţele în vâsle şi luptă cu şuvoiul de apă dulce, povârnit din fundul colinei păduroase

UNUI FRATE...

Român eşti şi născut în ţară,
— Oh, iartă-mă că ţi-o mai spun! —
Şi-ai ţării fii te'mbrăţişară
Şi eşti cu mine frate bun.
Frumos, ai răsărit la viaţă,
Şi avântându-te 'n senin
Domneşti cu firea ta semeaţă
Robit plăcerilor ce vin.

Dar de ce oare
Uiţi şi de datini, şi de legi,
Şi umbre vezi unde-avem soare
Şi ce ne mişcă nu te doare
Şi ce ne doare nu'nţelegi?...

Prieteni sfinţi ne sânt Carpăţii
Ce'n văgăunile adânci,
Adăpostiră 'n vremuri fraţii
O pavăză făcând din stânci.
In ei noi am trecut urgia
Atâtor groaznice furtuni, —
Şi ne-am luptat, păstrând moşia
Lăsată nouă din străbuni.

Tu nici odată
Spre ei n'ai ochii ridicaţi, —
Şi n'aud inima-ţi să bată
Căci nu vezi fala de-altădată
Trăind deapururi prin Carpaţi.

Cunoşti câmpiile 'nflorite
De pe pământul românesc?...
In vremuri ele-au fost stropite
Cu-atâta sânge strămoşesc

Că n'a fost albie de ape,
Un şes, o vale, un colnic,
Şi n'a fost lan să nu s'adape
Cu sânge tânăr de voinic.

Cu voioşie
Te uiţi la toate, şi-ţi baţi joc;
Şi râzi de sfânta vrednicie
Ce ne-a 'nnălţat în vijelie
Şi'n uraganele de foc.

Sub pietrele de pe morminte
Câţi Domni măreţi, şi câţi eroi!...
Atâtea umbre dragi şi sfinte
Răsar, şi-alunecă spre noi.
Din vremuri vin să ne grăiască,
De-a noastre 'nsângerate zori,
In mândra limbă strămoşească
Şi-a doinei plină de fiori.

Dar pentru tine
Urât e ritmul ei frumos...
Când o grăeşti ce greu îţi vine,
Cuvintele-i îţi par străine,
Străin chiar viersul ei duios.

Crescut ai fost în strălucirea
Străinătăţii, — şi o cânţi!...
Spre ea ţi'ntorci toată gândirea,
Şi în lumina ei te-avânţi.
Tu nu ai dragoste de ţară
Şi legătură de cămin:
Ţi-e drag tot ce primim de-afară,
Oh! frate scump, tu eşti străin!...

In tine moare
Trecutul care ne dă legi...
Şi umbre vezi unde-avem soare,
Şi ce ne mişcă nu te doare,
Şi ce ne doare nu'nţelegi.

Ludovic DAUŞ

— Acum intrăm în *Apele dulci ale Europei!* grăi barcagiul şi-ntr'o sforţare trecu încă un cot şi apucarăm pe albia îngustă a râului Dermen. Cerul se închide la umbra deasă a platanilor şi sicomonilor, mireasmele năvălesc din toate părţile şi răcoreala strânge între spete.

Inchei pardesiul. Aci e la ţară, departe 11 chilometri de Galata. *Apele dulci* e locul de plimbare, de tichnă şi linişte. Când oraşelul e asurzit de sgomotul ca de iad depe *Karakioi* şi din *Bazar*, atunci cel doritor de linişte porneşte în susul Cornului de aur, cu barca, dacă vrea să viseze, cu caicul, dacă se grăbeşte, să facă numai o jumătate de ceas, şi apoi iată-l aci, pe iarbă verde, la răcoare, la umbră şi lângă isvoare limpezi. De obicei în toate Vinerile e plimbare aici şi atunci vine lume multă, să petreacă, de toată mâna, vin şi cadâne, păzite de eunuci. Se împrăştie în pâlcuri, pe tăpşanele cu iarbă moale, îşi aduc merinde, aprind narghilelele şi beau cafele. Aci sunt vile bogate, chioşcuri ascunse şi cărări tăinuite. *Dermenul* mai sus îşi împarte apele pe două păraie, şerpuite şi cotite pe după copacii bătrâni, tămâind cu răcoreală şi miros de flori tot ţinutul apelor dulci. Aci e şi palatul de vară al sultanului, cu chioşc bogat; cu parc mare rărităt de poteci în lungiş şi curmeziş, printre şirurile de smochini şi platani, printre mijdinile de trandafiri şi liliecі.

Astăzi palatul dela *Apele dulci ale Europei* e un cuib părăsit. Geamlâcurile, închise în drevele de fier, nu mai păzesc nici trupuri mlădioase de cadâne, nici pe odaliştele, ascunse după perdea, şi urmărind prin câte o găurică, o barcă legănată pe unde, cu un chip frumos. Astăzi, sultanul îşi petrece două luni de

O SĂ 'NŢELEGI...

Nimic n'o să presimţi din ochi-mi
De va mai fi să-ţi trec pe drum,
N'or fi mai umezi c'altădată,
Nici te-or privi mai nuştiu cum.

Mă voi sili să-ţi par mai vesel
Cu cât voi fi mai alb ca ceara
Şi'n glasul meu nici o schimbare
Când ţi-oi şopti tot bună-seara.

Din legănatu-mi mers, nimica
N'o şti nici inima să-ţi spună
Să-mi spionezi de-aproape paşii
Pe urma mea ca o nebună.

Dar când vei mai privi în cale
Şi vei vedea că nu mai viu
Că te-am vestit din toată fiinţa
O să 'nţelegi, dar... prea târziu...

V. PODEANU

---

vară în palatul dela *Ildiz-Kioşk*, deasupra Perei, unde e cea mai frumoasă privelişte din toate împrejurimile Constantinopolului. Acolo a cărat şi turma cea mare de eunuci, sclave şi harem. La *Ildiz-Kioşk* e o minune de bogăţie şi frumuseţe.

Am tras barca la un liman şi am stat mult de vorbă cu Selim. Mi-a spus că a fost în casa unui mare vizir, era omul lui de încredere, ar fi fost poate departe, dar o cadână, cu ochii negrii, cu faţa albă ca laptele şi cu dinţi de mărgăritari, l'a făcut să plece, să se ducă departe, să n'o mai întâlnească şi să n'o mai vadă căci o iubea. S'a îmbarcat pe un vapor şi-a plecat în largul mărilor, până în Africa, până dincolo de oceanul Atlantic. A rătăcit cinci ani, dar un glas depărtat parcă l'a chemat înapoi. S'a întors cu buzele fripte. A cercetat pe ascuns dar n'a mai văzut-o.

— Vizirul era bătrân, — îngână barcagiul, — şi cine ştie de când le-o fi făcut de petrecanie ochilor negri, dornici de dragoste tânără!

Apoi, scuturând capul, ca şi când ar fi vrut să gonească gândurile, urmă:

— Am învăţat româneşte pe un vapor al dumneavoastră, cu care am făcut două curse la Roterdam, ca marinar. Imi sunt dragi mult românii; ce bine am petrecut cu băeţii, tare sunt de treabă!...

Selim are cunoştinţe multe şi despre toate, dar amestecate şi unele greşite, aşa cum le-a auzit şi cum le-a putut prinde. Nu mai are nici credinţa strămoşească. El mănâncă muşchi de porc, bea vin şi nu cinsteşte Ramazanul cu post: blestemă haremurile şi pe sultan...

Soarele căzuse după deal, când am întors barca.

— Acum mergem la vale! prinse vorba Selim,—şi peste un ceas suntem la pod... Lasă, că e bine, să vedeţi Cornul de aur luminat noaptea...

I. CHIRU-NANOV

MIŞCAREA LITERARĂ ÎN STRĂINĂTATE

Belgia: Interesant fenomen de osmoză literară.—Franţa şi scriitorii flamanzi: ce-şi datorează reciproc.

Războiul a fost ziua unei supreme scadenţe. Datorii sufleteşti acumulate decenii la rând şi uitate cu doldora de generozitatea... Carnegie-ană a Franţei, în stupul strângător de cultură al popoarelor mici, şi-au făcut singure bilanţul şi, conştiente de propria-le sarcină, s'au grăbit să se achite.

Cazul e tipic cu Belgia. Intre senina patrie a lui Anatole France şi preocupatul cronicar dela Gurile Escaut-ului a avut loc dealungul vremei, un interesant proces de... seducţiune. Aşezată între „cei doi poli ai sufletului omenesc" Belgia privea cu un ochi ţara strălucitoare de armură spre care o îndrepta şi glasul sângelui, cu un altul patria vinului şi a inspiraţiei spre care o inbia farmecul frumuseţii presimţite.

Şi zâna vieţei a învins „husarul morţei", — caz ciudat de osomoză a naţiunilor — Belgia flamandă (nu mai vorbim de Belgia valonă, latină prin naştere) cu toate că simţind tot mai mult imperiul forţei economice germane care ajunsese să facă din oraşe ca Anvers, de pildă, centre mai mult germane, cu sufletul respira—spre compensaţiune — tot mai mult din aerul Franţei.

Literatura flamandă actuală! Cine şi-ar fi putut inchipui că poate fi aşa franceză literatura aceasta cu simptome atât de germane, congeneră aproape ca spirit celei de peste Rin, purtând însă azi până într'atâta masca Semănătoresei încât au fost critici care să impute literaturei franceze actuale o origine streină, exotică, — chiar flamandă!

Lucrul s'a petrecut însă dimpotrivă. Şi scriitorii belgi vin să ateste. Flamanzi în rădăcinile lor sufleteşti şi fiecă debordând de seva vieţei sau eterizându-se de adierele misticismului ei coborau direct din marii predecesori, din sec. XV şi XVII, în pictură.

Emile Verhaeren, Camille Lemonnier, Georges Elkhoud, Eugène Demolder, aceşti colorişti înainte de toate, amanţi ai cărnei şi povestitori ai formelor, sunt Rubens şi Jordaens ai poeziei şi romanului. Ca şi aceştia ei sînt exuberanţi şi violenţi, robuşti şi asprii. In Verhaeren nu se poate să nu întâlneşti pe fiecare pagină de câteva ori cuvintele *feu* şi *sang* şi ce vreţi mai sensual decât „kermesele îndrăcite şi de necrezutele orgii la care ne invită Eugène Demolder?"

In vreme ce un Maeterlink, Charles von Lerberghe, Rodenbach, reprezentanţi ai celei de a doua laturе a sufletului flamand, ne trimet la misticii Van Eick şi Memling.

Cu aceste două fronturi sufleteşti se înfăţişa literatura belgiană celor două... atacuri de cultură germană şi franceză.

Ce ar fi găsit sensualismul şi misticismul flamand la Germani? Cum răspunde foarte just Albert Heumann, ar fi întâlnit aci două „pendant"-e, foarte apropiate dealtfel, spiritul flamand fiind rudă cu cel german şi sensualismul ar fi fost înghiţit de spiritul indigest, cum ironizează Nietzsche, greoi şi trivial german; după cum misticismul ar fi ajuns metafizică!

Şi într'un caz şi într'altul două tendinţe sufleteşti nu mai mult decât normale ar fi fost exagerate şi devenite brutalitate şi nebulozitate, greutate şi pedantism, periclitate să rămâe în afara artei. Un instinct de conservare le îndemna însă spre cultura franceză. Neperitoarele însuşiri ale rasei i-au împrumutat senzualismului cultul formei, cizelura şi eleganţa, misticismului, indispensabila,—latina claritate.

Şi sensualismul flamand a devenit atunci *La Multiple Splendeur* şi *Les Rythmes souverains* sau *La Route d'Emeraude* sau *La Faneuse d'amour*, misticismul flamand s'a incorporat în *L'Intruse* şi *L'Oiseau bleu* sau *Le Régne du Silence* sau *La Chauson d'Eve*; Rubens dublat de Victor Hugo a dat pe Verhaeren şi toţi scriitorii belgi sânt de atunci din cei care aparţin lumei.

Cât datorează Maeterlinck sau van Lerberghe fericitei, sincerei asimilări cu sufletul francez ne-o poate spune, nu mai departe, poezia nouă germană care, producând pe Stephan George sau pe misticul vienez Rainer Maria Rilke, dovedeşte ce însemnează fecundarea aspiraţiei spre obscur şi necuprins, a Germanului de către simţul proporţiei şi al cuviinţei literare caracteristic Francezului.

Iar ca să ştim cât de mult s'au silit Germanii să-şi însuşească pe autorul *Flamandelor* sau pe cel al *Monna Vanei* e de ajuns să amintim primirea de Messia ce i-a făcut lui Verhaeren în ultima lui călătorie în Germania sau să cităm cuvintele lui Stefan Zweig *(Emile V. Vieaţa şi opera sa)*: „Şi acest pământ germanic unde Maeterlinck îşi găsi a doua sa patrie a devenit şi pentru Verhaeren o patrie de adopţiune" (sic!)

Nu, scriitorii belgi aparţin literaturei franceze şi nu poate fi din partea lor o recunoştinţă mai mare pentru patria literară de cât lăsând-o să se bucure de marile lor nume.

Dar recunoştinţa lor a mers şi mai departe...

„Nu numai din August 1914 Belgia s'a cabrat în faţa pretenţiilor teutone! Cu mult mai nainte ca Liège-ul să oprească în năvala lor spre Paris batalioanele masive ale generalului von Emmich... cu o stăruinţă întărâtată, un devotament neobosit, o ingenioasă sagacitate, scriitorii belgi cimentau un dig din zi în zi mai solid împotriva valurilor insolente ale pangermanismului".

Şi Germanii îşi dedeau atât de bine seama de lucrul acesta încât se relatează că înainte de a năvăli în Belgia ei şi ticluise liste întregi de prizonierii pe care să-i facă printre scriitorii belgi spre a le întrerupe orice comunicaţie între sufletele celor două ţări care îşi împărţeau şi de data aceasta soarta.

Planul nu le-a isbutit şi scriitorii flamanzii ca şi cei valoni au fost cei dintâi care să-şi unească protestul cu cel al patriei adoptive. „*Liga pentru extensiunea şi cultura limbei franceze*" de sub direcţia ilustrului profesor dela Liège, Maurice Wilnotte şi mai multe secţii belgiene dela *Amitiés Françaises* încă înainte de începerea răsboiului ţipau triumful cauzei latine.

Datoria mare către Franţa se achita treptat.

Iar astăzi când din parcul acesta somptuos şi aristocrat care era Belgia de odinioară n'au mai rămas decât cântăreţii, trebue să fie o dulce mângâere pentru patria lui Lorand că, jertfind Franţei tot ce avusese, a putut să-şi salveze totuşi dintre fii, pe aceia a căror existenţă nu poate fi decât un veşnic omagiu şi un perpetuu semn de recunoştinţă Franţei.

Ei îşi vor striga veşnic preferinţa între cele două ţări care amândouă dând cu împrumut patriei lor, una a ştiut să aibe dărnicii de lord american, cealaltă să rămâe un simplu Shyllock!

Dragoş PROTOPOPESCU

□ □ □

PLOAE CU SOARE

Se lasă vara 'n zile lungi şi rare
O ploae liniştită şi egală,
Iar soarele şi-apleacă faţa pală
Prin străvezimea ei, către 'nserare.

Şi'n picurii ce cad a oboseală
Pe umeda naturii dezolare,
Prelung resfiră razele solare
O veselă sclipire de beteală.

Priveşte minunata 'ntretăiere
A firelor de apă şi de soare,
Ţesând surâs şi plângere 'n cădere.

Atâta vrajă, suflete, e'n ele
Că razele prin ploae lucitoare
Sunt zâmbetele 'n lacrimile mele.

Nichifor CRAINIC

CĂRŢI NOUI

Dante, *după o xilogravură din veacul al XVI-lea*

Cântul al XXVI-lea din Infern, de *Ramiro Ortiz*, profesor de Limba şi Literatura Italiană la Universitatea din Bucureşti.
Tip. Speranţa, Bucureşti 1915.

E bine ca din timp în timp să fim rechemaţi de glasul marilor tradiţiuni literare ale trecutului, pentru ca să nu pierdem cu desăvârşire simţul proporţiilor şi să nu cădem într'un extaz steril în faţa aparenţelor de noutate cu care vor să ne fascineze exhibiţiile recente. Horaţiu, Dante, Racine peste care trec cu dispreţ inovatorii ce vor să violeze muzele şi să escaladeze Parnasul, au şi ei încă multe de spus, cu toate că n'au cunoscut nici farmecul convorbirilor telefonice peste ocean, nici beţia vitezei de 140 pe oră şi nici legănările vre-unui hidroplan deasupra Mediteranei albastre. Cea mai răspândită — şi mai naivă iluzie a poeţilor actuali este credinţa că poezia „nouă" isvorăşte din noutatea lucrurilor lumii din afară care au isbit simţurile artistului, pe când reacţiunea sa sufletească nu ar avea de cât un rol secundar. In realitate însă poezia e în atitudinea noastră şi nu în excitaţiile lumii din afară, de aceia e atât de puţină poezie nouă în versurile cu înfăţişare originală ale contimporanilor noştri — şi ale tuturor „inovatorilor" naivi.

Marii reprezentanţi ai tradiţiei literare au făcut descoperiri asupra sufletului omenesc, au deschis perspective infinite în care au loc şi aeroplanele moderne şi oraşele tentaculare. Mai cu seamă într'o literatură tânără cum e a noastră nu poate fi despreţuită tradiţia, fără ca literatura să se lipsească de orientarea şi temelia sa firească şi să se arunce într'un vag de inspiraţii anarhice, într'o goană dezordonată după originalitatea cu ori ce preţ, prin ori ce mijloace, cât de copilăreşti, cât de protivnice artei. Mulţi dintre poeţii noştri tineri — ca vârstă ori ca geniu — vor să înceapă de la ei o nouă eră literară...

et pour des coups d'essai veulent des coups de [maître...

De aceia mi se pare o operă utilă şi interesantă cercetarea autorilor care au trecut de mult în domeniul istoriei. E însă una din operile cele mai incomode, cele mai rebarbative, fiind că aceşti mari autori au avut nenorocirea de a fi silabisiţi în şcoală şi de aceia în jurul lor orizontul s'a închis de atunci, ei înşişi au fost încercuiţi de câte va formule şi au ajuns mult mai puţin interesanţi de cât poeţii minusculi, pe cari însă i-am întâlnit noi singuri pe drumurile literaturii, fără vre-o călăuză ce să ni-i facă antipatici pe totdeauna.

Studiile asupra lui Dante se loveau de încă o dificultate, inerentă operii autorului care a fost de către atâţia socotit drept un simplu versificator de talent al teologiei medievale şi al abstracţiunilor scolastice: textul lui Dante nu pare a suporta mai mult decât o rece interpretare de erudit şi, dincolo de catedră, nu poate trece de cât cu un obiect de studii istorice, interesante cel mult prin aceia că exprimă mentalitatea unei epoci.

D. Ortiz nu s'a oprit la această interpretare, ci a căutat în *Divina Comedie* pe omul care s'a recunoscut adese — sub anumite aspecte — pe sine însuşi între vinovaţii chinuiţi din cele nouă cercuri ale *Infernului*, pe omul cu dureri şi avânturi înfrânte, pe modernul care se desrobeşte — su ştiinţă sau nu — de lanţurile teologiei medievale şi cântă stări sufleteşti necunoscute încă până la el şi astfel a desprins ceeace e eternă poezie în opera poetului-teolog exilat din Florenţa. Cântul al XXVI-lea — în care Dante şi conducătorul său Virgiliu trec printr'al optulea cerc din Infern — era în special indicat pentru o asemenea cercetare şi pentrucă cuprinde pe păcătoşii mai apropiaţi de lumea în care trăise poetul însuşi şi pentrucă are acel epizod celebru al morţii lui Ulisse, care, ca inspiraţie nouă şi ca avânt generos, alcătueşte o culme în întreaga desfăşurare a *Comediei*.

Urmărindu-l în povestirea călătoriei sale prin Infern, d. Ortiz scrie despre Dante:

„Mândrul exilat al partidei Albe, care — sfidând „potopul de uri" pe care „adevăratele-i vorbe" îl vor deslănţui asupra capului său de acum încărunţit, dar nu pentru asta plecat vreodată de frică, de oboseală sau de umilinţă — se teme numai să nu pară „timido amico" al adevărului, acelora care „vor numi critică" acea epocă a lui frumoasă şi rea de lupte sângeroase şi de mărețe mânii; bărbatul care, Florentinilor ce-i propuneau libera intrare în oraş, dacă se umilea şi se recunoştea vinovat de o vină pe care numai răutatea vrăjmaşilor lui puteau să i-o aducă, le răspundea cu nobilă şi melancolică mândrie că nu cu căpăstrul de gât şi cu cenuşa pe cap se va întoarce în Florenţa Dante Alighieri, pentrucă „în toate părţile putea să privească strălucirea soarelui şi minunile mării şi ale pământului; omul care-şi propune, în mijlocul vijeliilor vieţii lui de pribegie şi de luptă de a sta întotdeauna

come torre fermo che la cima
giammai non crolla per soffiar de'venti,

şi strigătul lui vrea să fie

come vento
che le più alte cime più percnote;

acest om este acelaş care scrie florentinilor scrisoarea aşa de mişcătoare: „Popule mi, quid tibi faci?"; acelaş care în faţa unor păcate care nu-l ating (ca invidia şi abuzul de darul geniului) tremură totuşi la gândul că ar putea într'o zi să se molipsească de ele şi, punându-şi o mână pe piept, parcă exclamă cătit: Homo sum: nihil humani a me alienum puto!

Această umanitate a lui Dante prin care ni-l simţim mai apropiat, dacă nu prin altceva cel puţin prin slăbiciunile sale, până acum a fost foarte puţin pusă în lumină; de unde vine că cei care l'au comentat nu isbutesc să-şi explice multe lucruri, printre altele de ce în al XIII-lea când din Purgatoriu se poate acuza de un păcat (invidia) care pare că repugnă măreţei figuri pe care o întrezărim în urile dispreţuitoare şi în generoasele invective din Comedie... De asemenea, în ceia ce priveşte cuvintele de creştinească şi omenească pocăinţă pe care le pronunţă când vede pentru întâia oară pedeapsa sfetnicilor înşelători — se obicinueşte să se uite că un om de talia lui Dante, pe nedrept persecutat şi târât ca o frunză în prada a ceiace el numeşte „vântul uscat al sărăciei", era puternic ispitit să dea priceperii lui o întrebuinţare asemănătoare aceleia date de Ulise şi Diomede. Şi nu scrie el oare lui Enric al VII-lea de Luxemburg faimoasa scrisoare îndemnându-l să pedepsească Florenţa pentru răzvrătirea ei?..."

Şi astfel se pune în lumină ceia ce era profund omenesc in opera lui Dante şi se deschide astfel o perspectivă nouă pentru înţelegerea poemului, divin în concepţia sa generală, dar profund omenesc şi liric in cele mai expresive elemente ale sale.

Aceiaşi separaţie dintre poet şi teolog se învederează în faimosul epizod al întâlnirii cu Ulise, care, în cercul sfetnicilor înşelători, pluteşte împreună cu Diomede, ca două flăcări, înfrăţite, de oarece împreună răpiseră Palladiul şi împreună pătrunseră în Troia prin înşelăciunea calului de lemn. Ajuns în faţa acestora Dante roagă pe Virgiliu să încerce a scoate câteva cuvinte dela eroul celor mai tragice rătăciri pe mare şi după ce flăcările se opresc şi însufleţeşte de o viaţă lăuntrică misterioasă, poetul creştin aude această povestire a morţii lui Ulise:

Ramiro Ortiz

„Indepărtate fiind farmecele Circei care mai mult de un an mă reţinu la Gaeta, nici iubirea părintească pentru tânărul Telemach, nici respectul filial pentru bătrâneţea lui Laerte, nici iubirea pentru a mea castă şi înţeleapta Penelopa nu putură să învingă focul ce mă ardea de a ajunge cunoscător al lumii şi al virtuţilor şi viţiilor omeneşti.

„Nu îndreptai deci prora spre întoarcere, ci desfăşurai pânzele spre largul oceanului nesfârşit, numai cu o mică corăbioară şi cu puţini tovarăşi ce-mi mai rămăseseră după atâtea naufragii şi primejdii îndurate. Văzui astfel amândouă ţărmurile Mediteranei, până în Spania şi Maroc, insula Sardinia şi altele pe care această mare le scaldă şi înconjoară. Când ajunserăm la coloanele lui Hercule, lăsând în urmă Sevilla la dreapta şi Centa la stânga, atât eu cât şi tovarăşii mei eram bătrâni şi înceţi. Atunci numai le zisei lor: — „Fraţii mei, care „prin atâtea mii de pericole aţi ajuns cu mine „la cel din urmă liman apusean al lumii locuite, „nu refuzaţi de a încerca în scurtul timp care „ne mai rămâne de petrecut pe pământ (şi este „aproape scurta veghe a morţii) să cunoaşteţi „lumea care se întinde dincolo de aceste coloane. „Gândiţi-vă la nobleţea firei voastre omeneşti! „Socotiţi că n'aţi fost creiaţi ca să trăiţi vieaţa „inconştientă a animalului, ci acea supranatu- „rală a raţiunei şi virtuţii!" — Cu această scurtă vorbire făcui pe tovarăşii mei atât de dornici să mă urmeze, că cu greu aş mai fi putut să-i opresc.

In liniştea dimineţii întoarserăm prora dincolo de hotarele trase de Hercule ca nici un om să nu treacă, şi, ţinând mereu spre stânga, ne luarăm sborul lopătând. De cinci ori se reaprinse şi de cinci ori se stinse lumina sub lună, când ne apăru un munte, care, din pricina îndepărtării, ni se părea de culoare aproape neagră. Mi se păru aşa de înalt că nu-mi aminteam să fi văzut vreunul la fel. Un strigăt de bucurie ne ieşi din piept când îl văzurăm; dar în curând bucuria noastră se schimbă în plâns, fiindcă de pe pământul cel nou se deslănţui o furtună năprasnică care isbi în proră vasul nostru. De trei ori îl făcu să se învârtească cu apa ce-i era împrejur, la a patra oară pupa se ridică şi prora se scufundă după cum fu placul cuiva, până ce marea se închise peste capul nostru".

Cu acest vers se sfârşeşte episodul, atât de straniu şi de original. De sigur un Ulise care, după revederea patriei sale se reîntoarce să pribegească pe mări nu era necunoscut evului mediu; însuşi Cicerone spuse despre Ulise că *nu-i plăcu* să mai trăiască la casa lui din Itaca, iar alexandrinii făcuseră din el un fel de „jidov rătăcitor" al antichităţii; dar nimeni nu văzuse în el o victimă a avântului său generos, un simbol al divinei tendinţi omeneşti de a jertfi totul pentru a se întrece pe sine însuşi. In aceasta constă noutatea concepţiei lui Dante. In special de Ulise omeric se distinge creaţiunea dantescă: Ulise omeric este eroul întoarcerii; cel dantesc —spune d-l Ortiz—al plecării. Primul este pro-

dusul unei concepţiuni senine şi omeneşti a vieţii, pentru care fericirea trebuie căutată pe acest pământ şi idealul e la îndemână; al doilea e de o îngrijorare nobilă şi generoasă, pentru care lumea e o cuşcă prea strâmtă pentru aripa dorinţei. *Carpe diem* este deviza unuia, pe când încă, în baie şi cu capul încoronat de trandafiri compune o odă cizelată al cărei motiv fundamental va fi *potate et sporgere flores; Excelsior!* este deviza celuilalt, pe când cu părul în vânt, cu picioare e sângerate, atinge unul după altul vârfurile cele mai ameninţătoare şi mai singuratece, fără să se întoarcă îndărăt ca să asculte cum îl cheamă din vale focurile colibelor. Dintre aceste două concepţiuni ale vieţii, una este mai omenească şi poate mai logică; cealaltă cu mult mai nobilă şi mai înaltă. Intre Ulise păgân care, la urma urmei nu face altceva decât să îndrepte prora către un obicinuit liman omenesc; insuliţa aspră, „improprie pentru crescut cai", unic punct pierdut în oceanul nesfârşit —şi Ulise dantesc, care împinge fragila-i barcă dincolo de hotarele lumii cunoscute, în spre infinitul unui sbor fără întoarcere,—este o prăpastie: aceiaş care desparte pe omul antic de cel modern. *Eroul* homeric este un *om; omul* dantesc se ridică la demnitatea unui *erou*.

Această nouă concepţie a lui Dante a dat viaţa inspiraţiei, la o mulţime de producţiuni moderne, pe cari d-l Ortiz le studiază comparându-le, pentru a urmări dealungul veacurilor soarta uneia din cele mai originale atitudini: *Ulysses* al lui Tennyson, *Ultima Călătorie* a lui Pascoli, *Burduful* lui D'Annunzio.

„Păcatul", pentru care Ulise era în infern, nu atrage privirile teologului medieval Dante, dar le reţine îndelungă vreme pe ale poetului modern, care găseşte în avântul generos al Rătăcitorului icoana propriei sale vieţi de luptă plină de jertfe pentru un ideal, pentru adevăr. D-l Ortiz a pus cu atâta intensitate în lumină această lature a geniului lui Dante încât studiul său e o contribuţie dintre cele mai interesante la interpretarea modernă a *Divinei Comedii*.

C. Sp. HASNAŞ

ECOURI

Intre volumele care vor apare în curând sunt aşteptate cu o deosebită nerăbdare Ilderim, *romanul fantastic al* M. S. Reginei Maria *şi* Reminiscenţe, *al doilea volum postum din opera lui* Caragiale.

Vacanţa literară va fi înviorată de aceste preţioase daruri ce se fac literaturii noastre.

La 27 August se împlinesc douăzeci si cinci de ani dela moartea lui Alecsandri. In amintirea cântăreţului latinităţii, atât de actual în împrejurările de acum, se va organiza o manifestaţie unanimă a întregei noastre elite intelectuale.

Flacăra *căreia i s'au pus la dispoziţie amintiri inedite dela şi despre Alecsandri, roagă încă odată pe prietenii săi să comunice redacţiei orice documente ar poseda de pe urma celui mai mare cântăreţ al neamului nostru.*

Un curios studiu istoric ne dă d. general *C. V. Năsturel* în volumul de curând apărut sub titlul: *Nova Plantatio şi Regele României moştenitorul Imperiului bizantin*, studiu sfragistic din punct de vedere istorico-heraldic. După cum ni se spune în prefaţa, lucrarea cuprinde patru capitole:

In capitolul I se arată care a fost emblema Valahiei pe monete şi pe pecetii şi se constată că nu este nici pomeneală de vre-o *emblemă* simbolizând **Descălicătoare** adică pretinsa **Nova plantatio.**

In capitolul II se cercetează sigiliile toate câte s'au aflat din timpurile cele mai depărtate şi se probează că până la 1453, *Căderea Constantinopolului*, niciun domn nu a avut în pecetie *vre-un pom* adică emblema simbolică a *Descălicătoarei*, ci numai chipurile Domnilor despărţite printr'o linie mai mult sau mai puţin ornamentată care „nu se transformă în chiparos".

In capitolul III se constată pe sigiliile tuturor Domnilor, de după 1453, începând cu Radu-cel-Frumos, **un arbore** cu două personagii, un arbore desrădăcinat *(arraché)* care la început nu era însoţit şi de 2 lei la tulpină sau la trunchiu dar care mai târziu ne întâţişează şi acei lei faţă în faţă urcând pe trunchiul arborelui.

Se mai constată, mai ales dela Mihnea Turcul sau Turcitul încoace, că sigiliul se încarcă şi cu mobilele Valahiei: *aquila cruciată, craiu nou şi soarele*, deosebit de arborele cu personagiile.

In capitolul IV se explică rebusul înfăţişat de acel *pom* prin moştenirea sau succesiunea Domnilor Valahi şi azi Regii României, la tronul Byzanţului adică se lămureşte că nu *Descălicătoarea* Ţării se simbolisează prin acel pom ci moştenirea Domnilor sau pretenţiunea lor la moştenirea Byzanţului, căci Imperiul byzantin purta ca emblemă simbolică un *arbore* sau *pom*.

Precum se vede, după isvoare heraldice şi numismatice, autorul caută să demonstreze una din temele cele mai interesante dar şi mai delicate ale raporturilor noastre cu imperiul bizantin şi imperiul turcesc de mai târziu şi, în orice caz, demonstraţia subtilă şi democratică a d-lui general Năsturel este foarte sugestivă. Mai cu seamă e de actualitate când coroana împăraţilor bizantini ameninţă să devină din nou vacantă.

—

Bisericuţele literare—au găsit în treacăt un apărător la o revistă craioveană, care ar vrea să înţeleagă că *Semănătorul* de altă dată era şi el o „bisericuţă literară".

Din nefericire e un *drum* foarte lung dela Semănătorul până la bisericuţele de astăzi.

—

Studii. — Intre ultimele studii apărute cităm: *Die Rumänische Handelspolitik von 1875—1910* de *Cornelius G. Autonescu* (München, 1915).

Lucrarea este remarcabilă prin bogăţia şi exactitatea informaţiei şi se distinge printr'o siguranţă de plan, care e cu totul rară în lucrările tinerilor noştri economişti.

In special e interesantă expunerea şi critica deosebitelor noastre convenţiuni comerciale, a căror durată se termină în curând astfel în cât observaţiile d-lui C. G. Antonescu vor putea fi utilizate ca important material de studiu în viitor.

—

Versuri — adună într'un volum d-l *B. Luca*, cunoscut cititorilor noştri din cele câteva poezii interesante publicate în coloanele *Flacării*. Ca amănunt, adăogăm că versurile d-lui B. Luca, deşi par atât de tinere în factura lor uşoară, sunt totuşi producţiile unui om care după calendar, a ajuns la maturitate. Asemenea tinereţe e fără îndoială un semn de temperament artistic.

Iată încă o poezie din volumul de curând apărut:

Fetiţei mele

Aş vrea, din caierul de jale
Ce'n taina sufletului strâng,
Să torc un cântec şi să-l plâng
De dragul amintirii tale.

De-atâta vreme cântă 'n mine
Şi creşte tăinuitul freamăt,
Că'mi pare-acuma tristul geamăt
In care, firea vrea să'mbine

Durerea tuturor cu-a mea,
In tânguiri de simfonie —
Şi făurind un cântec, vrea
Să ţi'l închine ţie.

Şi eu, pornind pe lungă cale,
Cu svonul inimilor frânte,
Intreaga lume să mi'l cânte
De dragul amintirii tale.

—

Căzut pentru patrie. — Intre cei căzuţi pentru patrie în rândurile franceze este şi *Paul Acker* ale cărui opere: *Le soldat Bernardt* şi *Les Demoiselles Bertram* sunt dintre cele mai noui şi mai inspirate în literatura franceză actuală.

Cu câteva zile înainte de a pleca în front, în Alsacia recucerită, Paul Acker spusese unui prieten aceste memorabile cuvinte:

— Trebuie să se convingă toţi că după ce am gonit pe germani peste hotare, armata noastră arde de nerăbdare să-i urmărească în Germania. Să nu mi se vorbească de pace mai înainte, căci nimic nu ar mai putea să-i împiedece în hotărîrea lor.

Sărmanul Paul Acker nu a ajuns să-şi vadă visul împlinit. Dar a murit fericit cu acest vis în privirile supreme.

—

Doi dispăruţi este titlul volumului (Ed. *Flacăra* 1915) în care d. *Al. T. Stamatiad* publică schiţele sale biografico-critice asupra lui *Iuliu Săvescu* şi *Ştefan Petică* publicate în *Flacăra*. Volumul este precedat de frumoasa *Romanţa Marilor Dispăruţi* a lui *Ion Minulescu*, pe care o transcriem aici pentru ca să se ştie că Minulescu n'a dispărut cu totul din literatură, ci aşteaptă numai vremuri mai fericite pentru muza sa dificilă:

Noi suntem morţi de mult...
Voi ne-aţi uitat —
Şi ne-aţi uitat că nu ne mai vedeţi.
Dar noi, din umbra negrilor pereţi,
Adesea ori eşim să vă 'ntâlnim
Şi 'n visurile voastre retrăim,
Ca şi 'n viaţă,
Câte-un vers ciudat
Din marele Poem, *pe care voi*
Ni l-aţi plătit cu bulgări de noroi!...

Noi suntem morţi...
Şi totuşi când pornim
Spre lumea voastră — lumea celor vii;
In negrul gol al craniilor reci
Simţim
Vibraţiile-acelor armonii,
Ce 'nsufleţesc tăcutele pustii,
In care voi ne-aţi îngropat pe veci!
Noi,
Mulţilor ce nu ne-au înţeles
Le vom ierta—căci suntem morţi acum,
Iar celor ce păşesc pe-al nostru drum
Le vom fi fraţi!...
O! fraţilor, cântaţi —
Căci noi de-aci din groapă v'ascultăm!

Cântaţi frumosul îngropat de-acei
Ce n'au ştiut să-l re'nvieze 'n vers,
Cutreeraţi întregul Univers
Şi 'n cântecele voastre îngropaţi
Toţi vechii zei!

Iar mâine 'n zori de-o fi să ne 'ntâlnim
Pe-albastrele cărări, de unde azi
Noi vă privim —
O!... Mâine 'n zori de-o fi să ne 'ntâlnim:
Vă vom primi cu braţele deschise
Şi-obrajii voştri-adesea ori scuipaţi,
I-om săruta —
Căci voi ne sunteţi fraţi!...

—

Cântecul omului este titlul noului poem al colaboratorului nostru d. *N. Davidescu*, din care publicăm prologul în numărul de faţă.

E o lucrare *de longue haleine.*

ANUL IV
No. 41

FLACĂRA

25 IULIE
1915

ABONAMENTE:
In ţară: lei 6 pe an; 7 lei când se achită prin incasator. Pentru învăţători şi preoţi săteşti: lei 5 pe an
NUMĂRUL 15 BANI
TELEFON 41/7

LITERARĂ ∴ ARTISTICĂ ∴ SOCIALĂ
APARE SÂMBĂTA
DIRECTOR: CONSTANTIN BANU

ABONAMENTE:
Peste munţi: coroane 8 pe an; pentru preoţi şi învăţători coroane 6.50 pe an
In străinătate: 10 lei pe an
REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA:
Bucureşti
Str. Câmpineanu, 40

DE MAX DESPRE DE MAX

Când am părăsit Odeonul, să joc la Renaissance, alături de Sarah Bernard, mi s'a părut că visez. Niciodată n'o văzusem aşa de aproape, nu fusese niciodată aşa de admirabilă şi-mi făcea, foarte repede, un loc însemnat lângă ea. Beţie... beţie... M'am trezit numai decât. Mi-am trecut viaţa trezindu-mă, lângă ea, dar, după fiecare deşteptare, mă fura din nou, în nebunia nebuniei şi splendorilor sale...

Cea mai mare parte a carierei mele am jucat-o şi-am trăit-o alături de Sarah Bernard, alături de actriţa Sarah, şi toate certurile, toate mizeriile, toate nebuniile cari au fost legăturile noastre cotidiane, se şterg în faţa amintirei de muncă uriaşă şi bucurie artistică, pe care am simţit-o.

* * *

Jucam, împreună cu ea, *La Princesse Lointaine,* a lui Rostand; Sarah purta la cingătoare o pereche de foarfeci, ca să taie şuviţa de păr al lui Joffroy Rudel, când acesta moare.

Din nebăgare de seamă — şi Sarah a avut secretul crudelor «nebăgări de seamă» — ea taie, în loc de şuviţa blondă, falşă, — o şuviţă mare — nici falşă, nici blondă — din părul meu. Mă mândream foarte mult cu chica mea şi-am făcut o mare sforţare, ca să nu urlu, subt gestul criminal, pe care nu l-am uitat, multă vreme.

Altădată, în Londra, în loja pe care i-o oferise Irving, ca să domine sala în extaz, s'a apucat să vopsească o cruce mare, roşie, pe jiletcă mea albă, cu alifie de buze. Tragediile acestea mici, sânt nenumărate. De multe ori am crezut că o să devin asasin. Şi Sarah a avut acelaşi dor de crimă, ca şi mine, căci o răsplăteam îndeajuns.

Intr'o zi, Sarah se necăjise. Mă necăjisem şi eu. O scenă violentă. Vorbe grele. Ţipete. Gesturi. Sarah pune mâna pe un sfeşnic. Sânt pierdut! Nu. Ulman se aruncă între noi şi opreşte braţul înarmat cu lampadarul.

— Nu cu ăsta, Doamnă. A costat o mie de lei!...

Şi Sarah nu m'a ucis...

* * *

La sfârşitul turneului din America de Sud, îşi cumpărase un papagal. Eu tot aşa. Al meu vorbea. Al ei n'avea nici gând. Se vede că al ei era papagal-femeie, iar al meu bărbat.

— Cum se face că al d-tale vorbeşte şi-al meu nu? se mira ea.

— Incredinţează-mi-l mie, cât va ţine drumul. Am să-l învăţ să vorbească!

Sarah consimţi şi-mi dete papagalul, pe care l-am înlocuit cu al meu şi l'am dat oamenilor de pe bord să-l înveţe tot repertoriul lor, cel mai bogat.

Aşa că, la Havre, când şi-a cerut Sarah papagalul, i s'a dat înapoi o bestie gălăgioasă, care nu tăcea o clipă şi interpela pe ilustra tragediană cu o familiaritate de mahala, cel puţin pornografică. Am întrebat-o:

— Eşti mulţumită?

Dar Sarah îmi întoarse spatele. Şi-am păstrat papagalul. Il am încă. Il cheamă *Cucu.* E bătrân, trist, morocănos.

Ascultă tot ce se vorbeşte şi, din când în când, spune melancolic:

— *Merde!*

* * *

Sardou a fost un autor extraordinar, dar el însuşi, era mai extraordinar decât opera.

LATINITATEA STRIGĂ DIN TRANŞEE

Versuri spuse la Arenele Romane de marele tragedian De Max

Din sborul larg ce'mprejmuie pământul
Cobor la malul Dunării albastre,
Eu ce vă ştiu şi visul şi cuvântul
Şi-s frate bun cu plângerile voastre...
La mine — aveaţi scăparea şi limanul,
Deapururea pe-a vremilor cărare,
Prin rostul meu vorbeaţi cu oceanul,
Voi, tulburate picături din mare.

Azi duhul meu fără popas vă chiamă,
Vă cere — a lumii nouă epopeie,
Din mii de guri, cu chiot de aramă,
Latinitatea strigă din tranşee.
Voi unde sunteţi, râu cumplit de patimi?
Urniţi-vă, nu-i vremea de-a mai plânge;
Nevolnicii răscumpără cu lacrimi
Durerile cari se plătesc cu sânge!...

Acolo-n hora vijeliei crunte
E clocotul visării voastre sfinte!
Veniţi Români! Porniţi-vă spre munte!
V'arată drumul morţii din morminte!
Să nu uitaţi a veacurilor carte.
Veniţi, veniţi!... Căci adevăr zic vouă:
Ori vă mutaţi, hotarul mai departe,
Ori veţi muri cu trupul frânt în două!

Octavian Goga.

Era superior celor mai strălucite închipuiri ale sale. Cu faţa de cabotin bătrân sau de poet chinuit, cu vocea normandă, cu veşnica trepidare care-l poseda, era un act, era o dramă. Il găseai pretutindeni. Ştia să scrie o piesă şi să repete alta, să se ocupe de prieteni, să nu se ocupe de duşmani, să stea acasă, să primească, să facă vizite, să asculte, să vorbească, să lucreze, să alerge, să viseze, să vadă tot, să încerce tot, să vrea tot, să aibă tot, — şi toate astea, surâzând, râzând, strigând, cu atâta putere de viaţă, încât îţi făcea impresia că nu e Sardou ci familia Sardou, societatea Sardou, poporul Sardou, o lume, lumi întregi, însfârşit, Sardou !

Era în acelaş timp autor, actor şi spectator. Şi dacă avea simţul cuvântului de efect, îl avea fiindcă, scriindu-l, îl şi auzea, de pe scenă, din sală.

La Sorcière a fost unul din marile succese ale Sarei Bernard şi Sardou. Eu n'apăream decât în actul al patrulea, al Inchiziţiei unde făceam pe cardinalul Ximènès. Acest act a făcut, din succesul piesei, un adevărat triumf.

Totuşi, la prima citire, ni s'a părut că piesa era bună, dar act. IV cam mediocru. Ni s'a părut, de asemeni, că rolul meu era ratat. Treizeci de linii neînsemnate. Sardou nu spunea nimic, şi, cum aveam încredere în el, ne-am pus pe lucru. E drept, ne gândeam că Sardou îmbătrâneşte. Dar, în timpul repetiţiei, actul se lămureşte, se desenează, se precizează, se luminează. Prevedeam că Sarah va fi marea Sarah şi că toţi vor fi la înălţime. Sardou n'a îmbătrânit.

Ne cam încurcau cele treizeci de linii ale mele. N'am nimic de scos, n'o să scot nimic. O să cad cumplit, şi-o să trântesc şi actul, odată cu mine. Păcat !

Repetiţia generală. Imi croiesc, fără nici un entuziasm, un cap de ceară şi-mi pun în gând să mă strecor, şters, în piesă. Aşa, măcar, o să trec nebăgat în seamă şi o să es cu faţa curată. Primele trei acte plac. Sarah e admirabilă. Acum să vedem actul al patrulea, cu Sarah, cu Moreno, cu.... mine.

...Şi, când a căzut cortina, în delirul tumultuos al sălei, am fost nevoiţi să recunoaştem că succesul piesei, al actului şi al meu, era datorit celor 30 de neînsemnate linii ale cardinalului Ximénès...

* * *

Am mai jucat un cardinal, tot într'o piesă de Sardou, *Gismonda.*

Eram cardinal, în Atena pe vremea ducilor de Ferrare, şi dădeam, în ultimul tablou, cea mai solemnă binecuvântare Sarei, care ucisese pe Abel Deval, ca să se mărite cu Lucien Guitry. Binecuvântam pe latineşte, bineînţeles.

— Dacă aş pronunţa ca italienii ? l'am întrebat pe Sardou.

— Iată o idee superbă ! strigă el.

Şi, la repetiţia generală, am pronunţat cu accent italian. Publicul se strâmba de râs.

— Sânt nişte idioţi ! îmi explică Sardou. Mâine, ai să pronunţi franţuzeşte !

Adouazi, am binecuvântat cu accent francez. Publicul se strâmba de râs...

— Idioţii sântem noi ! îmi explică atunci, Sardou.

Şi am suprimat binecuvântarea latinească...

* * *

Tot dela *Gismonda* şi Sarah datează, la femei, moda părului răsucit pe urechi, ca nişte receptoare telefonice, modă efemeră, pe care M-me Catulle Mendes a perpetuat-o cu o vrednică încăpăţânare...

* * *

Rostand voia să-i creez pe Isus, în *La Samaritaine,* dar Sarah se opunea.

— Nu... de Max... e un satanic !

Ce era de făcut?

Am încercat un subterfugiu, ca să-l decid pe Rostand, care era fericit influenţat de Joffry Rudel al meu. M'am dus la Ginisty, directorul de pe-atunci al Odeonului.

— Nu ţi-am cerut nimic pân'acum. Dă-mi să joc pe *Polyeucte.*

— Imediat !

— Numai să mă laşi pe mine să mă 'mbrac... să-mi fac un cap, cum vreau eu...

— Fie !

Dădusem, totdeauna, lui *Polyeucte* aspectul unui senior armean, îmbrăcat cu grijă şi cu gust, măsliniu la faţă şi cu o coroană princiară pe buclele negre.

Peste o săptămână, era afişat *Polyeucte.* Rostand veni să mă vadă. Aveam o perucă blondă care nu se mai sfârşea, o barbă blondă, faţa suptă, ochiul extatic, gestul divin. Prin textul lui Corneille, jucam pe Crist al lui Rostand.

Poetul fu entusiasmat şi alergă să-şi strige admiraţia, Sarei. Dar fu primit cu un scurt :

— Nu, ţi-am spus !... E un satanic !

Nu mai era nimic de făcut. Rolul fu creat de Bremond.

...Dar nici nu l-am mai jucat blond pe Polyeucte !...

* * *

S'a vorbit şi de mine, când Rostand căuta un **Chantecler**.

Trebuia un actor celebru şi eu nu eram îndeajuns, cu toate vocile cari mă desemnau să creez poemul—nejucabil, dar care putea, într'o seară, să ajungă la culmea lirismului, şi pe care mi-ar fi plăcut să-l spun.

Edmond Rostand îmi dădea motive :

— Da... de Max... Se vorbeşte de d-ta Talentul dumitale... în sfârşit... bineînţeles... numai, vezi că eşti... da... eşti român... şi în *Chantecler...* înţelegi...? Chantecler este o pasăre esenţialmente franceză... aşa că... d-ta... d-ta»...

...Imi spunea lucrurile acestea la Teatrul Rejane, în cabina mea, într'un antract *al Imperatricei.* Nu i-am răspuns. Jucam pe Napoleon I : aveam masca şi costumul său.

Poate că Rostand nu simţea că era «o pasăre esenţialmente franceză», cel pe care-l reprezentam...

...Şi Lucien Guitry împrumută marele său talent, lui *Chantecler,* cu neglijenţă..

Din memoriile mele

E. de Max

DIN WILLIAM YEATS

CÂND EŞTI BĂTRÂN

Când eşti bătrân şi-albit şi vrei s'adormi,
La gura sobei ia această carte,
Ceteşte 'ncet: te vei visa departe
Cu ochii trişti, de umbre-adânci enormi.

...Câţi au cântat fermecătoarea-ţi clipă
Frumosul chip, dar *unul* a iubit
Un suflet ce şi'n tine-a rătăcit,
Şi-a suferinţelor pe fruntea ta risipă.

...Şi din cămin cum cad iluminaţii
Tu'ngână trist: o, cum sbură iubirea
Şi cum, pe culmi urcându-şi fâlfâirea,
Şi-ascunse faţa 'n roi de constelaţii!...

Din englezeşte
de **D. P.**

PLOPUL DIN MEJDINĂ

Plopul din mejdină,
Tristul trubadur,
Cu-aiurări şi 'mbină
Jalnicul murmur
Peste înflorite
Spice verzi de grâu,
Peste adormite
Unde de pârâu.

Sub clipiri de lună
Măestru-argintat,
Plânge de răsună
Vârfu-i clătinat
Peste cuibul care
Tremură sub el,
Peste visătoare
Flori de muşeţel.

Fluturat de-o lină
Batere de vânt,
Plopul din mejdină
'N jalnicul lui cânt,
Par'că pune vraja
Lirei lui Orfeu
Peste neodihna,
Peste dorul meu.

Ada UMBRA

VOCEA SANGELUI?

Tocmai când eşeam dintr'o drogherie, de unde cumpărasem hârtie de prins muşte, m'am pomenit chemat pe nume de o voce cunoscută, şi îndată am văzut, în stânga mea, cu spatele la vitrina prăvăliei, un domn măruntel pe care îl ştiu că face advocatură şi pe care l'am întâlnit de multe ori vorbind cu aprindere prin cafenele. Mi-am dat seama îndată că se oprise anume acolo ca să m'aştepte să es afară din drogherie. Mă privea cu un zâmbet triumfător ca şi când ar fi fost mulţumit că pusese mâna pe unul pe care îl căuta de mult. Fără să-mi dea bună-ziua, mă luă deodată:

— Hei, ce zici?

— Ce să zic? — ridicai din umeri nedumerit.

— Cred şi eu că nu-ţi mai dă mâna să mai zici ceva!... I-ai văzut ce pricopseală mi-au făcut mascalţonii dumitale?!... De o lună şi mai bine au început războiul şi n'au înaintat cu un pas!...

Mă uitai liniştit la el: stătea drept, aproape dârz, şi se proptea tot mai tare în picioarele lui scurte şi destul de arcuite. Ca unul, care ştiam bine că nu prinsesem, cu nimeni, rămăşag că Italienii vor fi sau nu victorioşi, n'am ştiut ce să-i răspund. Tăcerea mea îl îmbărbătă:

— Vezi, moscalii, cât sunt ei de păcătoşi, şi tot, la începutul ofensivei lor, au înaintat... au avut chiar şi câteva succese... Da el, mascalţonul, ce mi-a făcut?!.. Nici n'au trecut râul Isonzo!... Nu-ţi spuneam eu că macaronarii n'au să aibe curaj să se angajeze într'o luptă cu austriacii?!... Ei, spune acu, n'am avut dreptate?...

Ridicai din umeri:

— Nu ştiu ce ai spus dumneata! Cel puţin, eu nu te-am auzit!.. Noi n'am vorbit împreună de război...

Avocatul râse dispreţuitor:

— Eram sigur că şi dumneata eşti unul dintre acei cari au dat birul cu fugiţii... De când germanii au distrus pe ruşi, v'aţi schimbat părerea cu toţii... Şi să vedeţi cum o să vorbiţi după distrugerea Franţei... După ce isprăveşte cu ruşii, Hindenburg se întoarce pe cel-l'alt front... Ţi-o spun eu! Intr'o lună, isprăveşte cu scârboşii cei de francezi... De mascalţoni, nici nu mai vorbesc... Un corp de armată bavareză e destul... Pentru macaronari, ajunge şi un regiment austriac...

Şi avocatul vorbea cu atât dispreţ şi cu atâta ură de Franţa şi Italia, că ai fi crezut că din cauza acestor două ţări, dumnealui s'a născut cam pipernicit şi cu picioarele crăcănate. Altfel, nu înţeleg dece atâta dispreţ şi ură. Ştiu că avocatul ăsta, nu-i unul dintre românii cari se vând, pentrucă nimeni n'are nevoie să-l cumpere. Şi privirea lui, şi gestul şi accentul vocii lui, m'au încredinţat că vorbeşte din inimă, că nu e prefăcut. Ş'apoi, după câte ştiu, e fiul unui ţăran cinstit de pe valea Motrului, care a făcut oarecare stare din chiristigie.

M'am despărţit de admiratorul germanilor, cu inima strânsă, cu regretul că nu intrasem în altă drogherie să cumpăr hârtie de prins muşte şi să scap astfel de această întâlnire.

Dacă numai fiul chiristigiului din Valea-Motrului, mi-ar fi vorbit astfel, nu m'aşi fi întristat de loc. Dar, vedeţi, de câtva timp, nu-i zi lăsată de Dumnezeu, fără să întâlnesc români cari să nu-mi vorbească la fel cu fiul chiristigiului de pe Valea Motrului. Şi profesori şi magistraţi şi ingineri şi architecţi şi controlori şi tot felul de funcţionari nu pot să-şi ascundă bucuria pentru victoriile germanilor şi dispreţul pentru francezi şi italieni.

Şi cum, în cea mai mare parte, aceşti domni sunt oameni cinstiţi şi de ispravă, cari au muncit pe brânci să-şi agonisească pâinea zilnică, mă întreb dacă am dreptul să pun la îndoială buna lor credinţă. Ş'apoi, la drept vorbind, n'are oricare cetăţean dreptul să iubească şi se admire pe cine vrea el? Dece să silim pe cineva să iubească Franţa sau Italia, dacă inima lui bate pentru Germania!

Nimeni nu poate cere dragoste cu sila. Şi în clipa asta, nici eu nu înţeleg, dece m'a întristat vorbele spuse de fiul chiristigiului de pe Valea-Motrului. Mai eri, cineva era indignat împotriva unui profesor universitar care şi-a umplut casa cu bone germane şi 'şi trimite copiii la *Evangelische Schulle?* N'are drept omul să-şi educe copiii cum crede de cuviinţă! Dar mă veţi întreba: Cum rămâne atunci cu idealul nostru naţional? Şi la această întrebare, domnii cari iubesc pe germani, mi-au răspuns: «Ce are aface!... Noi nu putem suferi pe unguri, dar cu germani ce avem?».

Dar cu origina noastră, cu latinitatea?

Ia, întrebarea asta a început să plictisească toată lumea. De câte ori am vorbit de latinitate, lumea serioasă mi-a întors spatele. La început, m'am supărat. Acu, încep să mă întreb: Ce o mai fi şi cu latinitatea asta. Mai rău încurcă lucrurile. A ajuns o adevărată pacoste pentru liniştea noastră a tuturor. Oare faptul că mai toţi românii iubesc pe Germani, nu'i o dovadă că n'avem nici în clin nici în mânecă cu latinitatea? De unde ştim că istoricii şi filologii noştri nu s'au înşelat asupra obârşiei noastre?... Cine ne garantează că suntem strănepoţii lui «bădica Traian?» Dacă s'ar face o verificare a certificatului nostru de naştere, s'ar vedea poate că ne tragem dintr'un popor mult mai nobili de cât romanii, şi că poate ne înrudim cu strămoşii Kaizerului?!... Şi fiind-că şi vocea sângelui răsună foarte slab la urechea celor cari se mai cred latini, se impune şi o analiză a «sângelui nostru de Traian». Te pomeneşti că în vinele noastre curge un sânge care în loc să conţină baccilul «roman», conţine, în mare cantitate, baccilul «Trichinei».

Şi atunci, dacă nu suntem nici corcitură de romani, de ce n'am striga:

— Hoch Germania?... A basso l'Italia?

Al. CAZABAN

□ □ □

AM GĂSIT BISERICA DESCHISĂ

Am găsit Biserica deschisă
Şi cetatea Voastră de 'ndurare
Unde stau Domniţele sculptate
Binecuvântându-şi strănepoţii
Am intrat săracă şi străină —
Aruncată de vârtejuri grele,
Nu 'ntrebaţi de limbă şi de lege —
Voi ce-aţi răbdat chinuri pentru ele?

Nu'ntrebaţi!... Intind eterne braţe
In spre mine albele Domniţe
Fiicele de neamul celui care
A murit, ucis pentru credinţă.
Lespezi mari de peatră la altare
Spun povestea viţei Brâncovene
O cetesc cei sprijiniţi pe cârje
Şi le pică lacrima din gene.

O cetesc bolnavii... ocrotiţii
In Biserica strălucitoare,
O cetesc cucernicele maice
Din pridvoarele scăldate 'n soare...
O cetesc şi eu la lithurgie
Şi-o lumină 'mi fulgeră prin gând —
„Zoe, Doamna" — stă pe peatra criptei...
Ce mă trage spre acest — mormânt?

Mâne poate bucium de răsboaie
Mă vor arunca din nou în valuri
Şi'mi aduc aminte de o poveste
Cu o fată ce-o chiema tot „Zoe" —
Mamă Sfântă — aş veni la Tine
Sau răsai când stau îngenunchiată
Spune-mi Mamă —
„Doamna" adormită
E 'nrudită cu frumoasa fată?

Maria CUNŢAN

FIGURI CONTIMPORANE

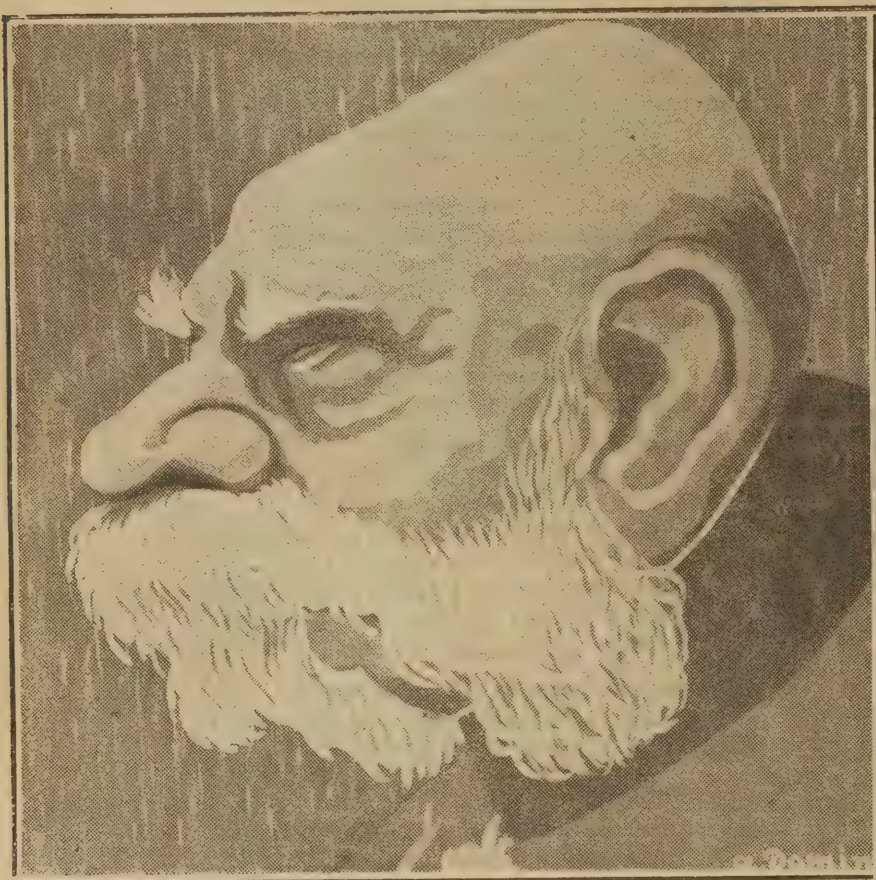

FRANCISC IOSEF I

Generaţii au trecut sub ochii lui şterşi, închişi, adormiţi asupra unei viziuni interioare pe care n'a prins-o nici o dată într'o scânteiere de lumină. Europa şi-a schimbat de mai multe ori alcătuirea în timpul domniei celui mai bătrân Habsburg şi în jurul său, în propria sa casă, moartea tragică a făcut goluri din ce în mai largi. Astăzi împăratul a rămas singur, dintr'o altă vreme, ca un rătăcit pe căile timpului şi asupra lumii de atâtea ori înoite privirile sale par reflexe reci de ochi pictaţi — ai unui cadru din galeria străbunilor habsburgi desprins printr'o vrajă de pe fondul întunecat de ani şi lăsat să circule liber într'un decor cu totul anacronic.

Avea optsprezece ani Impăratul când la 1848 urcă treptele însângerate de răscoală ale tronului imperial.

1848!... Metternich, ministrul care făcuse la Schönbrunn graţioase reverenţe marelui Napoleon în timp ce plănuia noui coaliţii împotrivă-i, şi-a dat demisia în mâna tânărului împărat, acum şaizeci şi şeapte de ani. Francisc-Iosef a asistat la prăbuşirea unui regim, al Sfintei Alianţe, al despotismului făţiş, al vechei Europe şi a văzut cum popoarele se închină unui zeu nou, celui al Libertăţii, dar nu l'a înţeles. A luptat în contra lui Napoleon al III-lea, care elibera Italia şi unia Principatele-române — şi a fost învins.

A luptat în contra Prusiei care voia un imperiu naţional — şi a asistat fără putere la ridicarea unui imperiu nou, care îl întuneca, îl paraliza, îl desfiinţa pe reprezintantul Habsburgilor milenari, care n'avea cu sine de cât trecutul. A azistat la luptele naţionale din imperiu, dar glasul popoarelor sale îi era necunoscut: conştiinţă naţională? libertate? drepturi? ce vorbe stranii, pentru un întârziat din vremea lui Carol Quintul, care cârpia harta Europei şi împărţia noroadele, după cum avea să plătească biruri şi să dea cătane?!

Popoarele «sale» îi aparţineau în virtutea unui drept divin, care poruncea oamenilor să-şi verse sângele şi să-şi robiască vieaţa în schimbul unor jucării şi unor vorbe blânde. Impăratul era atât de bătrân prin toţi strămoşii săi, atât de bătrân şi de slab, în cât n'a avut nici măcar tăria de a face rău, tăria asprimei bătrâneşti. A continuat să patroneze relele seculare, fiindcă era prea slab şi prea bătrân ca să lupte pentru bine şi şi-a făcut un program de domnie din aplicarea protocolului curţii. O singură dată s'o fi simţit mirat împăratul: când Ungurii s'au declarat nemulţumiţi că mor *pentru el* şi că plătesc biruri *pentru el* şi au voit să trăiască şi să moară *pentru ei*. S'a născut dualismul; puterea s'a împărţit dar împăratul şi-a păstrat titlul, iar protocolul curţii a putut fi continuat şi împăratul s'a putut afunda iarăş în contemplarea neguroasei viziuni interioare. «Idealul naţionalităţilor» nu era de cât un cuvânt deşert pentru suveranul medieval, care, la cererile de drepturi, la auzul cuvântului «ideal», răspundea cu un rescript plin de graţiozităţi imperiale şi cu decoraţii, ca şi cum popoarele s'ar mâna numai cu asemenea jucării. Ori cât de sguduită de talazurile realităţii, fantoma imperială al cărei suflet trăise zadarnic pe vremea lui Gessner şi a lui Wilhelm Tell, nu putea fi adusă spre limanul vremilor noi.

În acest timp, ca un erou fatal dintr'o tragedie antică, monarcul era lovit de cele mai grozave nenorociri ce pot întuneca o vieaţă omenească. Lunga lor înşiruire alcătueşte legenda unei mizerii imperiale fără seamăn; dar ele n'au putut să sdruncine un suflet a cărui coloană de susţinere morală era atât de rigidă: protocolul celei mai vechi curţi domnitoare din Europa. Hainele au fost cernite pentru fiecare dintre cei morţi, atâta timp cât se cuvenea fiecăruia — dar sufletul milenar al împăratului nu mai putea fi atins; el dădea impresia unei rezistenţe infinite, fiindcă toate loviturile cădeau în gol.

De aceia astăzi dintre eroii uriaşei drame, cel mai liniştit e împăratul Austriei, cel mai nobil, cel mai demn: o figurină mărită, aşezată la un biurou imperial. Austria — despre care s'a profetizat: *Austria erit in orbe ultima*, ca şi cum vocalele ar fi fost ele înşile făcute pentru a proclama nemurirea celui mai vechiu imperiu — Austria consimte să se împartă ea însăşi pentru a-şi salva o vieaţă amputată, îşi supune armata Germaniei şi cârmuirea politică Ungariei şi rămâne o simplă ierarhie de *beamteri*, care trebuie să rezolve chestiunile de administraţie curentă, spre cea mai mare glorie a ultimului Habsburg. Austria e un cadavru care mai stă încă în picioare într'o atitudine de luptă, fiindcă aşa l'a aruncat întâmplarea. Cine va călca... protocolul şi-l va răsturna pentru ca desfă-

când-se în țărână, să fie izvor altor vieți nu putem spune, fiindcă Românii se arată de o politețe extremă față de protocol.

Până la acel moment al răsturnării, M. S. Apostolică Francisc Iosef I, reprezintă în mod solemn fantoma de stat care e Austria actuală.

C. P.

□ □ □

REVIZUIRI LITERARE

„SĂMĂNĂTORUL“

(Cu prilejul volumului *O luptă literară* de N. Iorga)

I

După doctrina lui Auguste Comte, omenirea a străbătut în felul ei de a cugeta trei vârste bine hotărâte: *vârsta teologică* a închegării tuturor religiunilor și concepțiunilor de lume, din care a înlăturat principiul succesiunei nestrămutate a fenomenelor. Omul își închipuia că orice fenomen e un act nemijlocit al unei ființe nevăzute, ce i se părea un zeu. Astfel porniră fetișismul și politeismul. Când, prin generalizare, forțele se reduseră la una singură, veni și monoteismul.

In *vârsta matafizică,* băgând de seamă statornicia fenomenelor, omul nu mai crezu în puteri cerești. El le înlocui cu niște puteri ascunse, nu în altă lume, ci printre noi, într'o regiune încă nepătrunsă. De aici credința în principiul vital, în finalitatea naturii și în alte entități metafizice.

Târziu de tot, sosi și *vârsta pozitivă* sau a științei ce se silește să afle legile succesiunei fenomenelor. Isbutește să le prevadă și uneori se și slujește de dânsele.

* * *

In ori ce ramură de activitate intelectuală și culturală a omenirii civilizate, găsim un proces mărginit la două faze sau vârste: la vârsta *raționalistă* și la vârsta cu adevărat *positivistă* sau științifică...

Nu mai sunt fetișe. In piatra de care m'am împiedecat nu stă un zeu ascuns și vrășmaș, pe care trebue să-l ademenesc prin farmece. Când mi se întâmplă o nenorocire, n'o leg de clipa de dinaintea ei; nu stabilesc o legătură de cauzalitate numai pe temeiul succesiunei în timp.

Nu mai sunt nici zei nenumărați. Mânia mărei dăslănțuite nu e mânia unei divinități nemulțumite. Brațul vânjos al lui Zeus nu mai aruncă trăznete deasupra muritorilor neascultători. Hefaistos nu lovește cu ciocanele în măruntaele pământului...

Dacă însă puterile naturii nu sunt libera funcțiune a unor zei de sine stătători, înzestrați cu înțelegere și cu voință, —în deosebire de concepția panteistică,— mai e oare o divinitate, una singură, din ale cărei mâini dibace să fi ieșit cosmosul acesta atât de bine orânduit?

Poate da; poate nu...

In conștiința noastră par'că s'ar sbate

D-na A. Macri, care a dat concursul lui de Max, la Arenele Romane

un Dumnezeu înlănțuit... Ascultând bine, par'că am auzi șoapte de dincolo... Privind în jurul nostru, par'că n'am putea înțelege universul fără o putere creatoare așezată deasupra noastră.

Par'că. Bănueli azi, poate adevăruri mâni. Știința însă nu cunoaște binele; ea nu se oprește de cât la lucrurile ce sunt cu siguranță. Ea nu e de cât înșirarea metodică a faptelor și stabilirea legăturilor dintre dânsele. Dumnezeu însă nu e un fapt.

* * *

Dar dacă Dumnezeu nu e nici piatra de care m'am împiedecat, nici Zeus Nefelegheritul, «împrăștietorul de nouri», nici un fapt științific: de ce n'ași fi chiar eu? Nu mai sunt robul puterilor naturii. Nu mi-e frică de trăznet. Mă pot apăra și împotriva morții; îmi vând scump viața. E drept că n'am ajuns să înfrânez toate forțele oarbe; să le stăpânesc și să le îmblânzesc ca pe niște fiare sălbatice. Va veni însă vremea... Iar dacă natura îmi va scăpa uneori, tot ce e putere omenească nu e numai în slujba ci și în voința mea. Omul e o mare divinitate creatoare: a creat pe de-a întregul o limbă, apoi o întreagă cultură și ideologie: basme, legende, poezie, literatură, știință, artă. Trăind la un loc cu alții a alcătuit vaste comunități. Un stat e un Leviathan biblic cu mii de organe, cu mii de funcțiuni, și mai înainte de toate cu o atmosferă pe care trebue s'o respire pentru a putea trăi. Eu i-am creat-o, dându-i o morală, înzestrându-l cu obiceiuri și rostind poporului legi pentru bunul mers dinăuntru, și tuturor popoarelor alte legi pentru progresul lor armonic în legăturile din afară...

Dar dacă le pot face toate acestea, nu sunt oare cu adevăratul Dumnezeu?

* * *

Aproape un Dumnezeu...

Nu ești încă în încăperea științei pozitive; stai în antecameră. Ești un *raționalist*... Ai înlocuit credința în puterile naturii sau într'o divinitate din afară, prin credința în puterile nemărginite ale rațiunei omenești. Ai făcut din om un dumnezeu, în arbitriul căruia stă tot ce intră în lumea morală. Poți schimba rânduirea popoarelor: ajunge să faci legi; poți schimba idealitatea unui neam: ajunge să faci cărți. O limbă se poate desfigura prin porunca unei Academii; o religie se poate înlocui după nevoile de stat. Deasupra valurilor sbuciumate ale vieții omenești stă neclintit ochiul cuminte al rațiunei...

De la ea pleacă totul...

De la ea pleacă și rătăcirea unui veac întreg. E veacul al XVIII al filosofilor francezi, al făuritorilor de sisteme raționaliste, al ideologilor ce credeau că societățile omenești au la temelie «un contract social», al legiuitorilor care așteneau pe hârtie la Paris o constituție pentru.... republica Poloniei, al fanaticilor ce înlocuiau religia creștină prin cultul «Rațiunei», plimbată sub înfățișarea unei femei pe stradele Parisului...

* * *

La noi rătăcirile altora vin cu cel puțin jumătate de veac mai târziu.

Filosofie n'am prea făcut: nu puteam deci greși. Ne-a fost dat însă să ne sbatem în probleme de limbă. Și atunci avurăm și noi raționaliștii noștri. Ardelenii se repeziră asupra bietei noastre limbi, în numele rațiunei suverane, tăind, înlocuind, isgonind cuvinte, aruncând din nou graiul în tipare fantastice pentru a-l scoate apoi în forme noi mai «raționale»... Gramaticele, dicționarele cele mai lipsite de bun simț cu putință, făcură nefericirea atâtor generații. Până mai acum câți va ani, Academia își mai credea încă menirea de a legifera în ale limbei... Pe dealul Mitropoliei se legifera în acelaș chip. Țara noastră fu înzestrată cu cele mai «raționale» legi. N'aveau însă viață, nu erau ieșite din nevoi reale. Era firesc deci să rămână pe hârtie...

* * *

In neînsemnata noastră activitate critică, acelaș cult al «rațiunei»...

Chiar d. Gherea, care s'a încercat cel dintâiu să dea un temei științific criticei, lunecă apoi la un apostolat literar, propovăduind anumite idealuri sociale. Unde mai e «femeia cetățeană?» unde e cântarea umanității viitoare? Ca și cum n'ar fi fost. Nici un cântăreț nu le-a slăvit. Criticul uitase că menirea lui nu era să propovăduiască în literatură idealuri sociale, ci să vină în urma ei, culegând, alegând, lămurind... Căci a sosit, cred, vremea ca și critica noastră să intre pe calea adevăratei *pozitivări.*

* * *

... Dar de ce m'am gândit oare la lucrurile aceste înainte de a fi deschis volumul d-lui N. Iorga «*O luptă literară*»?...

E. LOVINESCU

□ □ □

FESTIVALUL DELA

De Max în *Nerone*, din *Britanicus*

De Max în *Cardinalul Ximénès*, din *La Sorcière*

De Max în *L'Aiglon*

DE MAX

Societarii Teatrului Francez au înțeles, în sfârșit, sau poate, în sfârșit, au mărturisit ceiace știau de mult: de Max trebuie chemat în casa lui Molière, să ducă mai departe glorioasa tradiție, reprezentată atâtea zeci de ani, cu atâta strălucire, de divinul Mounet-Sully.

Bătrânul leu își trăește cei din urmă ani de teatru; trei sferturi de veac apasă umerii uriașului, gloria scenei franceze, celui ce-a dat o nobleță regală personagiilor interpretate și-a ridicat actoriceasca meserie la înălțimea unui oficiu sacer-dotal.

Mounet-Sully este vechea școală franceză, cea mai artistică, cea mai strălucită: muzicalitatea verbului, armonia atitudinilor, exaltarea sentimentelor, impetuozitatea gesturilor, trâmbița și harfa tragediilor antice, tempesta romantismului.

Și nimeni nu creștea în umbra lui, nu se ridica nimeni.

Cei ce iubeau casa lui Molière, nu vedeau cine va fi alesul care va primi bogata moștenire și o va duce mai departe...

* * *

In vremea aceasta, pe alte scene, cu toate darurile lui Mounet și cu ceva nou, straniu, cu o varietate infinită de nuanțe și cu o egală distincție în personagiile interpretate, se ridica de Max.

Aceiași umeri largi ai lui Mounet-Sully și o mască personală, marcată, torturată, tragică și umoristică — superbă simbolizare a tragicomediei umane — o voce profundă, cu inflexiuni bizare, o eleganță nedesmințită — și'n viața de toate zilele, o dezinteresare și o generozitate necunoscută la Paris — iată cine era de Max.

El a venit, răsturnând tradițiile, să ducă mai departe, tradiția veche. A uimit, a entusiasmat, a indignat, a violat gustul general; a stricat digestia Sarceylor burghezi, cu păreri tacticoase și catalogate ca biletele de tramcar; a arborat speranțe pentru toți cei ce visau o artă nouă. A interpretat pe marii simboliști și a făcut publicul să-i aclame. Poeții tineri au găsit în el, totdeauna, un apărător entusiast. Actorii noi i-au împrumutat atitudinile; elevii de conservator îi imită accentul românesc... Și toată tinerețea Franței a văzut în el pe maestrul minunat, cu suflet bun și avântat, în care va găsi oricând, un sprijin și-o făclie.

* * *

Jocul lui de Max, ca tot ce e nou, ca muzica lui Wagner, ca sculptura lui Rodin, nu cucerește de la început. Cel ce l-a văzut odată sau de două ori, rămâne nehotărât, n'are nici o părere; cei mai mulți, sunt decepționați. Căci de Max nu seamănă cu nimeni; el se ridică peste înțelegerea imediată, peste judecata generală; el nu spune nimic celui ce n'are un strop de visare în suflet.

Dar, după ce l-ai văzut de câteva ori, nu mai poți vedea alți actori. Personalitatea lui de Max copleșește. Un suflu tragic, neliniștitor; un val de poezie în cel mai uscat personaj comic; o simțire intelectualizată; o interpretare, pe cât de cerebrală, pe atât de sufletească; o fantezie unică în compunerea personagiilor, fac din de Max cel mai mare, cel mai complect dintre actorii veacului.

* * *

In atmosfera clară și precisă a scenei pariziene, în jocul hotărât al actorilor, de-o puternică forță imediată, dar pe care o uiți, îndată ce s'a risipit, între culisele de carton, în lumina artificială a rampei, — de Max a adus ceva nehotărât, ceva tulburător, care te urmărește dincolo de rampă, afară din teatru, în lumina lunei, acasă, a doua zi, în parcurile adevărate, pretutindeni...

El a venit cu ceva nou, ceva necunoscut, ceva depărtat, misterios... De unde venia interpretarea care-a înviorat și-a dat lumină nouă, obositelor tragedii clasice? Căci vechile piese nu mai sunt spectacole istorico — didactice, când joacă de Max, ci opere inedite, scrise parcă de un contemporan înfrigurat, chinuit de pasiuni și încoronat de geniu.

Care este taina aceasta primitivă, fluidul necunoscut, forța aceia stranie, impetuoasă, care s'a risipit, s'a așternut, a învăluit teatrul occidental? Francezii n'o bănuesc nici astăzi, românii și mai puțin și el însuși n'o cunoaște. Eu am ghicit-o de mult și din ce în ce mai mult, mi-am dat seama de adevărul ei: era tristețea doinelor românești, amintirea poveștilor de altă dată, nostalgia colinelor Moldovei, ecouri dintr'o lume depărtată, rămasă în urmă, ceva din suferința seculară a neamului acestuia, înzestrat cu cele mai prețioase daruri, bătut de toate necazurile, în toate veacurile. Era dorul și jalea cântecelor haiducești, ecoul suferințelor de demult, de pretutindeni, chemarea viselor neîmplinite....

* * *

Sânt mulți ani de atunci. Sărbătoream pe Eminescu, în sala Voltaire... De Max era să spună versuri și el. Copilul răsfățat al Parisului, *prințul tragedienilor*, venise printre noi — nu vorbise românește de mult și era foarte mișcat.

Cel ce înfruntase mii și mii, milioane de spectatori străini, din toate colțurile pământului, trâmbițând, superb, versul lui Racine, cu fruntea sus, cu atitudini

ARENELE ROMANE

D-l G. Enescu

D-na M. Ventura
Care a dat concursul lui de Max, la Arenele Romane

D-l Tony Bulandra

imperiale, cu un orgoliu aproape jicnitor pentru cei din sală – era tulburat, era abătut, era învins, era înfrânt, în fața celor 2 – 300 de oameni tineri, într'o seară, când trebuia să spună versuri din Eminescu...

In pieptul său, clocotea un suspin, în ochii săi începea o lacrimă:

> *Somnoroase păsărele*
> *Pe la cuiburi se adună,*
> *Se ascund în rămurele,*
> *Noapte bună!...*

De câte ori n'auzisem armonioasele versuri ale copilăriei!

Dar acum, erau cu totul nouă, isvorau parcă întâia oară... O tristeță largă ne copleșise pe toți și-un dor de țară și-o bucurie tăcută și-o adâncă înfiorare.

Părea că o doină își sfârșește cele din urmă note, într'o vale depărtată; un vuet lung de bucium, printre stânci; un geamăt lung, lung, depărtat, din inima pământului, din sufletul veacurilor.

Și am înțeles atunci, mai mult de cât oricând, că 'n glasul fiecărui cântăreț vorbește pământul țării sale, orcât ar fi de departe acest pământ și oricâte simțiri rănite l-ar despărți de dânsul....

* * *

Și azi, când nobila Franță, în ceasul greu pe care-l petrece, se gândește la marii ei prieteni străini, alege trei oameni, cărora le așterne lauri necunoscuți de nimeni.

Astăzi, drept recunoștință, Franța oferă belgianului Maeterlinck un loc în Academia Franceză, în care, până astăzi, n'a intrat niciun străin.

Astăzi, drept recunoștință, Franța deschide italianului D'Annunzio, porțile casei lui Molière, înscriind «Gioconda» în repertoriul Teatrului Francez; nici un autor străin n'a putut pătrunde, până azi, la Comedia Franceză.

Astăzi, drept recunoștință, Franța deschide românului de Max, porțile primului ei teatru, în care, de sute de ani, n'a pătruns nici un actor străin.

Este o mare bucurie, o mare mândrie pentru oricine iubește românismul, victoria lui de Max. Inainte de a cuceri pământurile ce i se cuvin, România cucerește o cinste neașteptată, în inima continentului, în creerul lumii, în gloria seculară a Franței eterne.

Victor Eftimiu

PĂSĂRICA

P'un fir de telefon, o păsărică,
Se legăna cântând în vânt și soare;
Când, tresărind, curmă a ei cântare:
Simțea ceva că'n ghiare o furnică.

Și tremurând— al golurilor paznic —
Plecă de fir urechia ei ușoară:
— Ești surdă sau nebună, domnișoară?
— Ia, domnule te rog, nu fii obraznic!

Și biata păsărică, prinsă 'n toane,
Scârbită de-omeneasca târguială,
Jură că de-ar muri de oboseală
Să numai stea pe fir de telefoane!

George CAIR

CÂNTAREA ROMÂNIEI

— După Al. RUSSO —

Reprezentată la Arenele Romane

Geniul latinității . . . . . D-l DE MAX
Cronicarul . . . . „ I. Manolescu
Ardealul . . . . „ Tony Bulandra
România . . . . D-na Lucia Sturza
Banatul . . . . „ A. Macry
Bucovina . . . . „ M. Ventura

Cronicarul *(înaintează, ușor, vorbind ca în vis).* — Era odinioară un neam de frați, născuți tot dintr'o mumă și dintr'un tată... și veni acel neam într'o țară lată si mănoasă pe căile cerului, de se pomenește și astăzi, și frații se iubeau între sine și creșteau în avuții și în fericire... turme nenumărate ca stelele, pășteau în câmpii întinse.... vecinii toți îi pizmuiau unirea, puterea și bogăția lor, dar le era teamă de dânșii, căci bărbăția lor îi îngrozea... și astfel, acești frați trăiau fericiți și copii lor asemenea, în moștenirea cea mare, rămasă de la părinții lor. După ce trăiră în acest chip, vreme multă, nepoții lor ziseră într'o zi între dâușii: pentruce să mai trăim amestecați unii cu alții, mai bine să împărțim moștenirea părintească și fiecare să ia partea sa. Atunci își împărțiră moșia în mai multe părți, una la miază-zi, una la apus și alta la miază-noapte. Săpară șanțuri și puseră șanțurile și munții hotare între dânșii și de atuncea, frații nu se mai puteau vedea între ei și vecinii se umplură de bucurie. S'au despărțit. Mi i-au despărțit alții, cu ură și cu zavistie, iar neamurile astea care încă se numesc între sine Români, în ochii celor l'alte popoare sunt numai seminții rătăcite, al căror izvor s'au stins din ținerea de minte a oamenilor!

România. — Va veni vremea! Şi vremea va să vie Ceasul mântuirei sună undeva, departe. Il aud... şi bătăile lui sună adânc în inima mea. Unde sunteţi voi, Bucovină, Ardeal şi tu Banat! Poporul vostru era îndrăzneţ ca vulturul, războinic şi trufaş ca taurul neînjugat. Rămasu-v'au oare numai umbra puterei şi aducerea aminte a vitejiei voastre! *(intră, aducând de mână, Bucovina şi Ardealul. Părul despletit straele rupte).*

Bucovina. — Am venit.

Ardealul. — Am venit.

Bucovina. — Ne-am rupt din locul bejenii, am venit să plângem în doina noastră, tânguirea noastră de veacuri. *(Amândouă cad la picioarele României).*

România. — Copii mei!

Bucovina. — Vântul de la miazănoapte bate cu furie...

Ardealul. — Cerul se întunecă...

Cronicarul. — Pământul se cutremură.

România. — Pentruce? Vre-un biruitor îndrăzneţ venit-au oare, ca în zilele strămoşilor, să calce cu amândouă picioarele, pe amândouă malurile voastre? Spune tu, bătrâne Cronicar!

Cronicarul. — In vremea veche... de demult, demult, cerul lor era limpede... soarele strălucia ca un fecior tânăr, câmpii frumoase, împrejurate de munţi verzi se întindea mai mult de cât putea prinde ochiul... Era vremea atuncia când n'aveau stăpân, când umbra văilor, pământul şi aerul cerului era deschişi tuturor, iar viaţa se trecea lină, ca un vis! Dar aerul s'a turburat.

Bucovina. — Cerul cel limpede s'a îmbrobodit cu nori întunecoşi.

Ardealul. — Azi nu mai suntem nici ale tale, nici ale noastre!... Vai! Azi suntem ale lor!

Bucovina. — Vino de ne mântue!

România. — Venit-a oare vremea?

Cronicarul. — Cum? *(intră Banatul).*

Banatul. — N'auzi tu vuetul de afară? N'auzi cum plâng şi cum se frământă, copii tăi, fraţii tăi, surorile tale? Cum? a slăbit pieptul tău de oţel, mâna ta cea tare, cade de oboseală şi moleşirea a intrat în lăcaşul voinicilor? Ascultă! Pustiirea se întinde pe câmpii, codrii clocotesc de o fâşiire duioasă... pe coastele dealurilor se văd numai sate arse şi turme de femei rătăcite cu pruncii la ţâţă... O! Ţara mea, unde sunt voinicii tăi! Ascute-ţi sabia, ca fulgerul, încoardă-ţi arcul ţara mea!

Bucovina. — Duşmanul se găteşte şi tu eşti streaja noastră!

Ardealul. — Noroadele s'au legat între ele a te batjocori şi a stinge dintre noroade pomenirea ta.

Banatul. — Lumea veche se prăvăleşte şi pe ale ei dărâmături, slobozenia se înnalţă. O patria mea, jertfeşte-te! Deşteaptă-te!

Cronicarul.—Că zice... în cartea sfântă a neamului nostru.

«Dacă duşmanul vostru va cere legăminte ruşinoase dela voi, atuncia mai bine muriţi prin sabia lui, decât să fiţi privitori impilărei şi ticăloşiei ţărei voastre. Domnul părinţilor voştri, însă, se va îndura de lacrimile slugilor sale şi va ridica dintre voi pe cineva care va aşeza iarăşi pe urmaşii voştri în voinicia şi puterea de mai înainte.

România. — *(Bucovinei).* De ce tresari tu, dulce Bucovină? Trupul ţi se topeşte de slăbiciune şi inima ţi se frământă cu iuţeală. Care este mai mândră decât tine între toate ţările semănate de Domnul pre pământ. Care alta se împodobeşte în zilele de vară, cu flori, mai frumoase, cu grâne mai bogate?

Bucovina. — In ţara mea se văd înălţându-se stâlpi de flacără învăluită în nori de fum... se-aud armăsari nechezând, turmele mugind... o, vino şi mă mântue!

România. — *(Ardealului).* Verzi sunt dealurile tale, frumoase pădurile şi dumbrăvile spânzurate de coastele dealurilor, limpede şi senin e cerul tău.

Ardealul. — Văduvă de feciorii cei viteji, plâng fără încetare, pe mormintele lor, precum plâng şi jelesc femeile la noi despletite pe sicriul mut al soţilor ce mor pentru alt Impărat.

România. — *(Banatului).* Nu ţi-au răsărit florile? Sunt turme multe şi frumoase ce pasc văile tale,... soarele înroşeşte brazda... mâna Domnului te-au bucurat cu bunuri felurite, cu pomete şi cu flori, cu avuţie şi cu frumuseţe!... Pentruce gemi... ţară bogată.

Banatul. Limbele se amestecă şi nu se mai pot înţelege, popoarele se grămădesc şi se îndeasă unele peste altele... pare că ziua de-apoi a lumei, ar fi sosit; cei ce-au năvălit sunt îmbrăcaţi în fier, departe, pe câmpii se văd arcuri zdrobite, fâşii de steaguri, apoi un şioriu mare se ridică... vino de ne mântue!

Cronicarul. — Priveşte la ei şi plângi, o ţara mea!

Privighează asupra lor, ca o candelă ce arde, ca nu copiii tăi şi copiii copiilor tăi să zică: blestem asupra părinţilor noştri, care au făcut strâmbătate! Până când mai poţi, vino, căci a sosit ziua izbândirei...

Banatul. — Ziua când vrabia se va lupta cu uliul şi 'l va birui...

Bucovina. — Intr'adevăr zic vouă, ziua aceea s'a apropiat!

Banatul. — Pe râuri plutesc dărâmăturile palatelor şi ale bisericilor... cu sângele, se scurge rămăşiţa neatârnărei altor popoare...

România. — Cine a pricinuit prăpădul lumei?

Ardealul. — Aceia pe care Domnul spre a-i pedepsi i-a orbit şi le-a însuflat cugete nebune şi neînţelepte de mândrie.

Bucovina. — La marginea câmpiei era o pădure, iar din fundul pădurei se auzea o fâşiire neînţeleasă... o plângere ce semăna cu vaetele sufletelor chinuite...

Ardealul. — Copacii erau împestriţaţi de frunze felurite, pline de o rouă roşie... şi în vârful unui stejar bătrân un vultur alb, fâlfâia şi scutura din aripi... doi oameni îngenunchiau şi ziceau împreună.

Banatul. — Blestem căzu pe tine, pământ al ţărei mele!... feciorii Hunului s'a încumetat să te supue!... Vino, de ne mântue!

Cronicarul. — Plângi! Plângi. De ce auzi şi inima ţi se sfâşie. Deşteaptă-te pământ român! Birueşte-le lor durerea.

Banatul. — E vreme să eşi din amorţire! Aştepţi ca să se scoale strămoşii din morminte?

Bucovina. — Ei s'au sculat şi tu nu i-ai văzut.

Ardealul. — Ei au grăit şi tu nu i-ai auzit.

Banatul. — Cinge-ţi coapsa ta, caută şi ascultă... ziua dreptăţii se apropie... toate popoarele s'au mişcat... căci furtuna mântuirei a început. Mai... intră şi tu în horă! Venit-a Ungurul să-şi adune oasele risipite ale ostaşilor lui... dar ostaşii lui sunt ai tăi... Vino! *(se aude o doină).*

România. — Doina... şi iar doina! Cântecul meu e versul de moarte al unui popor ce moare. Simt moartea cum spintecă văzduhul.

Ardealul. — Furtuna mântuirei se apropie... priveşte... Ai grije de ziua de azi şi grăbeşte-te a le îndrepta din vreme.

Banatul. — Prea târziu... va fi pe urmă ca să plângi, să te căeşti!...

Bucovina. — Suferinţa îndelungată împietreşte inima omului! Cei mari au toate zilele spre a se îngrăşa din asupririle celor chinuiţi...

Banatul. — Norodul are un ceas, numai un ceas, şi cu acest ceas răscumpără veacuri de chinuire.

România. — Intr'adevăr zic vouă, ziua aceea s'a apropiat. Să păstrăm moştenirea şi să luăm înapoi, ce ni s'a răpit. Ne trebuie o mare privighere şi stăruinţă. Jertfe necurmate şi o unire strânsă între oamenii din acelaş sânge... astfel ca toţi să stea pentru unul şi unul pentru toţi.

Banatul.—Cinge-ţi coapsa, ţară română şi-ţi întăreşte inima... miază-noapte şi miază-zi, apusul şi răsăritul, lumina şi întunericul, cugetul desbrăcător şi dreptatea s'au luat la luptă! Urlă vijelia de pe urmă... duhul, Domnului, trece pe pământ! Geniul latinităţii se coboară printre noi.

(Apare *Geniul latinităţii,* care spune poeziile *«Latinitatea strigă din tranşe»,* a d-lui Octavian Goga, publicată în numărul de faţă şi *«Cântecul latinităţii»,* de d-l Victor Eftimiu, reprodusă în numărul trecut al „Flacărei").

A. de HERZ

KARA-KIOI

— INSEMNĂRI DIN CONSTANTINOPOL —

După ce mă învoii cu Mustafa, 10 franci pe zi, ca să mă călăuzească, prin toate punctele principale ale Constantinopolului, apoi vizai paşaportul şi pornirăm. Ne strecurăm prin vălmăşagul de hamali încărcaţi şi cu cealmale verzi pe cap, printre camioane, trăsuri şi automobile, tăiarăm calea tramvaiului, care venea în port şi trecurăm prin cârdul de gură cască, zdrenţăroşi, pocâltiţi şi murdari, cari ţineau calea trecătorilor, cerşind într'una: *bacşiş! bacşiş!*

Abăturăm după câteva colţuri, încrucişarăm uliţi întortochiate, aşternute cu lespezi mari de piatră, vechi şi roase de vreme, apoi ne pomenirăm în faţa unui puhoi de lume.

— Podul *Kara-Kioi!* grăi Mustafa. Aveţi mărunt?...

— Am. Da dece?!...

— Să plătim taxa de trecere! Un metalic de cap.

Scosei două pătăcele de nichel şi le dădui drumul în cutiuţa, ce-o ţinea în braţe, nemişcat, un musulman, rezemat de balustrada podului. Un metalic preţueşte cam şase parale de ale noastre.

— Şi toată lumea, care se vede aci, plăteşte?! întreb eu pe călăuză.

— Nici o vieţuitoare nu scapă nevămuită... Câini, vite, tot. Trăsura plăteşte doui piaştri şi hamalul încărcat 20 paras, adică zece centime!

Dusei ochii în susul podului, peste masa de capete, ce pare un fluviu cu talazurile domoale, şi-apoi iarăş întrebai:

— In totdeauna e aşa lume multă?!...

— Acum nu e nimic, să vedeţi seara şi dimineaţa!...

— Şi în ce visterie merg banii aceştia?

— In bugetul Statului!

— Trebue să fie mărişoară suma?...

— Intre zece şi douăsprezece mii de franci pe zi! închee călăuza.

Câţi bani se adună într'un singur an! — socotii eu în minte-mi, şi cu toate acestea visteria otomană când se caută e sleită!...

Podul *Kara-Kioi* taie *Cornul de aur*, e lung de 450 metri, şi lat de vre-o 30, iar la mijloc se desface, la o anumită oră în revărsatul zorilor, spre a lăsa vapoarelor cale slobodă, să treacă în sus şi în jos. *Kara-Kioi* leagă *Pera* şi *Galata* cu *Stambulul*. Aci se zăresc cele două oraşe, rânduite faţă în faţă şi streine parcă unul de altul.

— Să ne oprim puţin! spun călăuzii mele.

— De ce nu!... cu plăcere! răspunse Mustafa, şi ne rezemarăm de parmalâcul podului.

Las puţin capul pe ceafă şi dau drumul privirilor, să colinde peste masa ce forfotea, peste furnicarul în sute de culori şi chipuri. Se duc şi se întorc, trec şi vin şiruri după şiruri; se frământă ca valurile unui puhoi, care a rupt zăgazul

Podul Kara-Kioi

şi năvăleşte nesfârşit. Trec trăsuri, cupele, camioane şi automobile; trec boccele grele, purtate pe spinări cocoşate, apoi ulani călări, infanterişti strânşi în tunicile albastre şi croite pe trup; zuavi cu pantalonii roşii bufanţi şi turbane verzi pe cap.

Şi trâmba aceasta colorată în fel şi chipuri, deapănă într'una, schimbând privelişte, după privelişte, cu fiecare clipă. A trecut un cupeu strălucitor, purtat de cai negri tăciune, înşeuaţi în chingi aurite; după el vine hodorogind o saca, trasă de o mârţoagă slabă şi bătrână; iar pe butoiul ponosit bălăngăne trupul uscăţiv al unui turc. Pe lângă musulmanul frânt de şale şi cu picioarele goale zdrelite, trece cu paşii grăbiţi domnul în haine negre, ghete de lac şi pălărie naltă.

Nu s'a depărtat zece paşi şi pe dată îi ia locul un şir de coşuri, încărcate cu portocale, banane, rahat, pătlăgele vinete şi roşiii. Iată un ocheşel tânăr, cu fesul alb tras pe sprânceană, trece în trap, îmboldind cu călcăiele măgăruşul de sub el gătit cu mărgele şi panglicuţe.

Ce grup se strecoară furişit parcă, pe partea cealaltă!! Mă înalţ în vârful picioarelor, căsnesc privirile prin goana roiului şi prind, cu ochii, cinci cadâne cernite, cu obrazul păzit de iaşmac străveziu, sub care se întrevăd pleaopele mari, arcuite de sprâncene negre. Se duc în pas mărunt şi plecate de mijloc, gata parcă în orice clipă, să facă temeneli.

Cisme grele vin din stânga, târându-se pe asfaltul rece. Intorc faţa şi văd nainte-mi o namilă de om, îmbrăcat în manta, strânsă pe talie, creaţă şi largă în poale. O şapcă soioasă îi aduna chica răşiatecă, retezată pe ceafa plină; iar de şolduri îi atârnă mai multe genţi. E jugănarul rus, care cutreeră ţările, cu uneltele jugănelii, atârnate după gât... O pereche trece la pas, pe dereşi voinici, înşăuaţi cu cioltane, ţesute în fir şi mătase. Ocheşica poartă pe cap pălărie bărbătească, cravaşă în mână, rochie scurtă, despicată şi ciorapi negri, cari lasă să se întrevadă pulpa trandafirie. Se pleacă peste cai, râd şi-şi spun vorbe, în şoapte. După ei vine un călugăr smolit, cu barba încâlcită şi cu giubeaua târâş, călcând-o în picioare. E un închinător dela sfântul Munte, plecat cu rodul meşteşugului, într'o dăsagă, de păr de cămilă. Iată şi pe chinez, cu ochii boboşaţi ca o nucă plesnită, cu toate culorile de paiaţă în spinare şi cu mustaţa, căzută pe gură, în chip de cornite; uite pe negrul, buzat, ţuguiat la cap, şi rătăcit aci tocmai de pe văile Senegalului, uite şi pe urmaşul lui Moise, cu ploapele refecate în vişiniu, cu coada de vulpe încinsă împrejurul capului şi cu caftanul până'n călcâie.

Şi fluviul de capete ce mişună într'una, se leagănă, se aleg grupuri, se amestecă, se duce un val, vine altul... Au trecut şi dervişi, cu potcapiile nalte şi pâsloase, cu anterie albe şi mantale cafenii.

Toţi se duc tăcuţi, cu privirea hotărâtă şi stăpâniţi de credinţă...

A trecut un cârd de capre, vre-o două de oi şi o vacă cu viţel...

Mi-am obosit ochii, clipesc şi culc ploapele peste lumini. Panorama uriaşă îşi deschide porţile şi mai largi, în minte. Parcă am făcut o plimbare prin toate ţările şi prin tot felul de lume. Am colindat parcă întreaga Asie şi Africă, în văile Iordanului până'n pustiile Saharei, apoi de acolo peste Europa, dela asfinţit la soare răsare, dela miază zi, la miază noapte. Chipuri nenumărate, negre, albe, rumene, spelbe şi bărboase. vestminte fără seamăn, credinţe şi obiceiuri cât mintea poate născoci, — toate mi-au trecut pe dinainte în mai puţin de o jumătate de ceas.

Răsucesc capul în lungul *Cornului de aur*, şi, ca o cărare poleită, se deşiră

printre palatele albe şi sutele de minarete, fâşia astâmpărată de apă, răsnită din calea Bosforului. Un zid de catarge se ridică pe o parte şi alta; vaporaşe mici vin din sus, spărgând văzduhul cu fluerile lor ascuţite şi stropind cerul cu pale negre de fum; caice cu gâtul de lebădă, mahoane încărcate cu mărfuri-corăbii albe, bărci cu pânzele umflate, —toate gonesc, abat calea, se încruci, şează; iar talazurile se leagănă, undele şi stropi mărunţi se scutură în ochirea soarelui, ca nişte boabe mărunte de mărgăritar. Aci priveliştea e dulce şi ochii se odihnesc, dormitează...

In faţa podului, pe ţărâmul Stambulului, se înalţă trufaşă moscheia Valide, străjuită de două minarete albe, ce veşnic îşi oglidesc creştetele în bătaia undelor.

Ne rupserăm de lângă parmalâcul podului, şi pornirăm mai departe...

I. CHIRU-NANOV

□ □ □

MARK TWAIN

TRADUCERI DE ION TRIVALE

Autobiografia lui Mark Twain

Câteva persoane mi-au dat a înţelege în mai mult rânduri, că dacă aş scrie o autobiografie, mi-ar ceti-o, numai să aibă vreme; iată că cedez însfârşit acestei stăruitoare cereri a publicului şi îi înfăţişez aici istoria vieţii mele.

Mă trag dintr'un neam vechiu şi nobil, ale cărui începuturi se întind departe în antichitate. Cel dintâi strămoş, despre care Twainii au oarecare ştiinţă, fu un prieten al familiei anume Higgius. Aceasta în secolul al XI, când neamul nostru trăia în Aberdeen, în ducatul Cork din Anglia. Cum se face că întreaga linie a coborâtorilor săi a purtat mereu numele matern – afară de cazurile când vreunul din ei s'a refugiat în alt nume – în loc să se mulţumească cu numele de familie Higgins, aceasta e o taină pe care nici unul din noi n'a ţinut prea mult s'o lămurească. E ca un fel de roman frumos şi întunecat, pe care'l primim aşa cum este. Lucru pe care-l fac toate familiile vechi.

Arthour Twain fu un om cu deosebită faimă — vameş de drum în vremea lui William Rufus. Cam pela vârsta de 30 de ani el se duse într'unul din acele locuri de petrecere, cari erau aşa de frumoase în Anglia veche, anume la Newgate, *) având acolo oarecari treburi şi *nu se mai înapoiă niciodată*. In timpul şederii acolo, el muri pe neaşteptate.

Augustus Twain pare a fi ajuns cunoscut prin anul 1160. Era un om extraordinar de vesel şi îi plăcea să-şi tragă spada cea veche, s'o ascută şi apoi să se posteze în întunericul nopţii la loc potrivit ca s'o înfigă în trupul trecătorilor, spre a-i vedea apoi cum joacă şi cum saltă. Intr'un cuvânt era un umorist înăscut. Dar se deprinse a merge cu gluma prea departe; şi în ziua în care fu prins, despuind de haine pe un concetăţean pe care-l străpunsese, stăpânirea îi reteză o parte din trup şi i-o înfipse la Temple-Bar într'o prea bună poziţie dominantă, de unde putea să privească lumea în tihnă şi cu voie bună. Niciodată nu i se întâmplase să-i placă vre-o poziţie mai mult ca aceasta, nici să zăbovească locului un timp aşa de îndelungat.

Apoi arborele genealogic al familiei noastre indică în cursul celor două secole următoare, un şir de războinici — băieţi plini de nobleţe şi de inimă, cari mergeau totdeauna cântând la luptă, păşind în coada oştirii şi se retrăgeau regulat în fruntea ei cu răcnete vitejeşti.

La începutul secolului al 15-lea avem pe Beau Twain, cu epitetul de «învăţatul». Acesta avea un scris de o frumuseţe minunată şi ştia să imite scrisul ori şi cui atât de bine, încât te prăpădeai de râs văzându-i opera. El însuşi se distra nespus cu acest talent al său. Urmă însă de aici, că trebui să încheie un contract, care-l obliga să taie piatră pentru şosele şi această muncă aspră îi strică scrisul. Cu toate acestea el îşi trăi viaţa din plin în tot timpul, pe care-l petrecu în întreprinderea de pietrărie şi care dură cu neînsemnate întreruperi ca la vre-o patruzeci şi doi de ani. Căci moartea îl surprinse în lanţuri. In tot acest răstimp îndelungat duse o viaţă aşa de exemplară încât stăpânirea se grăbi totdeauna, la sfârşitul fiecărei săptămâni să-i reînnoiască contractul. Fu adevăratul favorit al poliţiei. Şi totdeauna se bucura între camarazii săi de artă de o înaltă favoare şi fu unul din membrii de frunte ai societăţii lor filantropice secrete, numite banda lanţurilor. Purta de regulă părul tăiat scurt, avea o deosebită predilecţie pentru hainele vărgate şi murind lăsă stăpânirii cele mai adânci regrete. Ca unul ce fusese pildă de regularitate, el pricinui patriei o pierdere dureroasă prin moartea lui.

Câţiva ani în urmă avem pe vestitul Iohn Morgan Twain. El trecu dincoace în America în anul 1492, ca pasager pe una din corăbiile lui Columb. Pare să fi fost o fire posacă şi arţăgoasă. Căci în tot timpul călătoriei, el se plângea asupra mâncării şi mereu ameninţa, că se dă jos pe uscat, dacă nu se serveşte mai bine. El poftea cu orice preţ peşte proaspăt de Mai. Şi nu trecea zi dela Dumnzeu, să nu se plimbe cu nasul în vânt prin corabie, bătându-şi joc de comandant şi declarând că el nu crede că Columb ştie unde merge sau că ar mai fi fost vreodată pe acolo. Când se înnălţă strigătul memorabil: pământ, pământ!, toate inimele tresăriră, afară de a lui. El fixă câtva timp, printr'un clob de sticlă afumată, dunga închisă care se desemnă în zare pe ape şi se răsti la ceilalţi: Unde naiba vedeţi voi pământ? E o plută!

La urcarea lui în corabie, acest pasager suspect n'avea alt bagaj decât o gazetă veche în care erau învelite o batistă marcată B. G., un ciorap de bumbac marcat L. W. C., un ciorap scurt de lână marcat D. F., şi o cămaşă de noapte marcată O. M. R. Cu toate acestea în cursul călătoriei el se necăji mai mult cu «cufărul» său şi făcu mai mult caz de bagajul său decât toţi ceilalţi pasageri laolaltă. Când corabia venea «cu capul în jos» şi nu mai putea fi cârmită, el se grăbea să-şi mute «cufărul» în partea dinapoi a vasului şi apoi se punea să observe efectul acestei deplasări de greutate. Alte ori pretindea lui Columb să dispună ca vre-o câţiva din oamenii lui să-i trasporte bagajul». Iar în timp de furtună trebuia să i se vâre un căluş în gură, pentru ca vaietele lui după «cufăr» să nu pună echipagiul în neputinţă de a auzi comenzile.

Se pare că nici o acuzare făţişă de incorectitudine nu s'a ridicat împotriva personagiului nostru; în jurnalul de bord al corăbiei se găseşte totuşi însemnată «ciudata împrejurare», că deşi el s'a adus pe bordul vasului tot bagajul într'o gazetă, a trebuit să şi-l care la debarcare în patru cufere, un coş de voiaj şi câteva coşuri de şampanie. Când însă, după toate acestea, el se mai înapoiă pe bord şi făcu scandal pretinzând că-i lipsesc unele lucruri şi voind să perchezitioneze bagajele celorlalţi pasageri, atunci aceştia îşi ieşiră din sărite şi-l aruncară peste bord. Ei aşteptară multă vreme să-l vadă dacă se mai arată cumva la suprafaţa apei dar nici o băşică măcar nu se ridică din liniştea undelor. In timp însă ce privirile tuturora se încordaseră căutând în jos spre apă şi nerăbdarea aşteptării creştea la toată clipa, băgară de seamă cu uimire, că corabia pornise din loc şi că funia ancorei atârna destinsă la proră. Apoi găsim în filele îngălbenite ale vechiului jurnal de bord următoarea însemnare ciudată:

«Cu vremea se descoperi, că pasagerul nostru supărător se dase la fund, înşfăcase ancora şi o vânduse blestemaţilor sălbateci din lăuntrul ţării, spunându-le, tâlharul, că «a găsit-o!»

Cu toate astea, acest strămoş nu era lipsit de nobile instincte, şi pomenim cu mândrie faptul, că el fu primul alb, care se interesă cu adevărat de opera de educare şi civilizare a Indienilor noştri. El zidi o puşcărie şi înnălţă o spânzurătoare şi putu să afirme cu satisfacţie până la moarte că influenţa sa asupra Indienilor a fost nespus mai înobilatoare decât a tuturor celorlalţi reformatori, cari au mai operat de atunci printre ei. De aici încolo cronica familiei încetează de a mai fi aşa de elocventă cu privire la faptele lui şi sfârşeşte deodată comunicând, că bătrânul călător s'ar fi dus să-şi vadă spânzurătoarea împlinindu-şi slujba asupra celui dintâi alb, care ar

---

*) Newgate, inchisoarea Londrei.

fi fost spânzurat în America şi că fiind acolo s'ar fi ales cu nişte vătămări grave, din care i s'a tras moartea.

Strănepotul «reformatorului» înflori pe la anul o mie şase sute şi atâta şi fu cunoscut în analele noastre sub numele de «bătrânul admiral», măcar că în istorie purta alte titluri. El comandă multă vreme flote de corăbii repezi, bine înarmate şi bine echipate şi aduse mari servicii în vânătoarea de corăbii de comerţ. Vasele pe care punea el ochii lui de vultur şi pe care le urmărea, făceau totdeauna călătoria cea mai repede peste Ocean. Când însă vre-o corabie, cu toate silinţele lui, nu zoria în deajuns, indignarea lui era aşa de mare că nu şi-o putea stăpâni — şi atunci el lua corabia şi o ducea în patria lui, unde o păstra cu grijă aşteptând ca proprietarii ei să vină să şi-o ia, ceeace ei nu făceau nici odată. Afară de asta el căuta să scuture din lenea şi lâncezeala lor pe marinarii acelei corăbii, silindu-i să facă mişcare întăritoare şi să ia câte o baie.

Acest lucru el îl numea «a sări peste bord», şi nu se putea să nu placă ucenicilor săi. Cel puţin nu mai aveau nimic de obiectat, după ce-l încercau o singură dată. Şi când proprietarii zăboveau cam mult să vie să-şi ia corăbiile, amiralul le dădea foc, că măcar banii de asigurare să nu se piardă. La urma urmelor acest vechiu şi mândru câne de mare suferi o tăiere a capului în floarea vârstei şi în culmea gloriei sale.

Charles Henry Twain trăi în a doua jumătate a secolului al 17-lea şi fu un misionar distins şi foarte zelos. El converti şasesprezece mii de insulari din marea de sud şi-i convinse că o salbă de dinţi de câne şi nişte ochelari nu alcătuiesc o îmbrăcăminte suficientă, spre a putea lua parte la serviciul divin. Sărmana turmă a credincioşilor lui îl iubea mult, din toată inima; şi la sfârşitul înmormântării sale ei se sculară cu toţii şi, ieşind din sala de mâncare, îşi spuneau unii altora cu lacrămi în ochi, că a fost un misionar tare bun şi fraged şi le părea rău că nu le-a mai rămas nicio bucăţică dintr'ânsul.

Pa-Oc-To-Wah-Wah-Pukketekivis (vânătorul cel tare cu ochiul de porc) Twain, ilustră mijlocul secolului al optsprezecelea şi susţinu din toate puterile pe generalul Braddok în resistenţa lui contra asupritorului Washington. Acest strămoş e cel care a tras de după un copac de şaptesprezece ori asupra lui Washington al nostru, fără să-l lovească. Frumoasa povestire romantică din cărţile morale de istorie (povestire care vorbeşte de acest fapt) este până aici exactă; unde însă continuă şi spune că la al şaptesprezecelea foc, sălbatecul cuprins de un fior ar fi rostit solemn, că acel om va să fie alesul Marelui Spirit pentru vre-o misiune extraordinară şi că nu mai cuteza să-şi îndrepte arma sacrilege asupra lui, acolo povestirea jicneşte grav adevărul istoric. Căci cuvintele pe care el le-a rostit de fapt, sunt următoarele:

«De, degiaba (sughiţând) mai trag. Acela e aşa de beat, de nu se poate ţine ţine locului nici cât să-l poci lovi. Nu-mi, (sughiţând) nu-mi dă mâna, să mai prăpădesc muniţia pe el!»

Iată deci care era pricina, că s'a oprit la al şaptesprezecelea foc — un motiv care e şi foarte bun şi lămurit şi pe care-l pricepe oricine — un motiv care ne place prin elocventa pornire spre veracitate, pe care o relevă.

Eu unul m'am delectat totdeauna citind povestirea din cartea morală, dar ceeace mi-a scăzut plăcerea a fost bănuiala că oricare Indian, care a luat parte la înfrângerea lui Braddok şi a tras de două ori asupra unui soldat (din două uşor se face într'un secol şeaptesprezece), fără să-l nimerească, trebuie să fi ajuns la concluzia că Marele Spirit a ales pe acel soldat pentru o misiune superioară. Aşa încât, mi-am zis, că motivul care a făcut ca istoria cu Washington să se transmită amintirii posterităţii iar celelalte incidente de acelaş fel să fie lăsate uitării, nu poate fi decât unul: faptul că la dânsul profeţia s'a împlinit, pe când în celelalte cazuri a rămas de ruşine. Căci spre a cuprinde povestea tuturor profeţiilor făcute de Indieni sau de alte fiinţe neautorizate n'ar ajunge toate cărţile din lume; pe când povestea tuturor profeţiilor cari s'au împlinit, o poate purta oricine în buzunarul hainei.

Trebuie să observ în treacăt că unii din străbunii mei sunt aşa de bine cunoscuţi în istorie după poreclele lor, că m'au scutit de a stărui asupra lor ori măcar de a-i pomeni în ordinea naşterii lor. Amintesc dintre aceştia: pe Richard Brinsby Twain, *alias* Guy Fawkes; John Wentworth Twain, *alias* Ion cu şaisprezece sfori; William Hogarth Twain, *alias* Juck Sheppard; Ananias Twain, *alias* Baron Münchhausen; Iohn George Twain *alias* Căpitanul Kydd. Şi mai sunt George Francis Twain, Tom Pepper, Nabuchodonosor şi Măgarul lui Bilean — cari toţi ţin de familia noastră, dar de o ramură secundară aci, care s'a depărtat cam mult de glorioasa linie directă şi ai cărei membrii se deosebesc de vechiul trunchiu mai ales prin aceea că, spre a dobândi şi ei faima, după care noi am străduit şi am gonit totdeauna, şi-au luat obiceiul înjositor de a putrezi în puşcărie, în loc de a fi spânzuraţi cu glorie.

Când îţi scrii biografia, nu e bine să-ţi urmăreşti seria strămoşilor prea aproape de vremea ta — şi cel mai cuminte procedeu e să vorbeşti despre bunicul tău în termeni cât de vagi şi dela acesta să sai cu îndrăzneală la D-ta însu-ţi, ceeace fac şi eu aici.

Eu am venit pe lume fără dinţi — şi în această privinţă Richard al III-lea fu mai părtinit de soartă decât mine; eu însă am venit pe lume fără cocoaşe, şi în această privinţă mă găsii eu în avantagiu faţă de dânsul. Părinţii mei n'au fost nici prea săraci nici prea deosebit de oneşti.

Dar iată că-mi vine o idee. Propria mea istorie s-ar înfăţişa atât de inofensivă în comparaţie cu aceea a strămoşilor mei, încât e mai cuminte din parte-mi să o las nescrisă, până ce voi fi spânzurat şi eu. Dacă şi alte biografii, pe care le-am citit, s'ar fi oprit la strămoşi până la petrecerea aceluiaş eveniment, aceasta ar fi fost un noroc pentru publicul cetitor. D-voastră cum credeţi?

□ □ □

MIŞCAREA LITERARĂ ÎN STRĂINĂTATE

Franţa: Războiul şi marile învinuiri. — In apărarea lui Goethe.

După Nietzsche, Treitsche, iată-l şi pe Goethe. Marele obiectiv, spiritul senin planând deasupra contingenţelor lumei, cu practica imperturbabilitate a lui Mefisto, unul din cei trei Germani care singuri au silit la admiraţie până şi pe autorul lui *Also sprach Zarathustra* şi despre care acesta spunea că e „Francez" ca spirit şi-i mare fiind o „totalitate", Goethe n'a fost cruţat nici el de învinuirea de şovinism.

Ceva mai mult! De o megalomanie bismarckiană el a visat toată vieaţa lui o Germanie stil Zepellin şi ştiţi D-voastră ce e în realitate toată opera candidului autor al „Hermann şi Dorotheei". Mă rog, o simplă somaţie de războiu Franţei şi civilizaţiei; căci *Faust*, da Faust pe care l'aţi admirat până acum, din o mioapă naivitate, pentrucă „general omeneasca-i filosofie şi adâncul simţ al efemerului din noi, nu-i decât un simbol, un simbol politic, al forţei sociale care trebue să distrugă şi să dislocheze „faute de place", o exaltare a geniului răului pe care avea să-l întrupeze Germania lui 1914—1915. Nu plângeţi în el pe Margareta, victima fecioriei; temeţi pe Mefisto, „avant-goût" al Kaiserului de azi, căruia i-a împrumutat până şi mustăţile!...

Exemplu tipic de aberaţie, moment prielnic să ne dăm seamă la ce înaltă temperatură fierb creerele actuale.

Din fericire această nouă legendă nici n'a avut timpul să se creeze şi chiar printre Francezi s'au găsit scriitori care să protesteze şi să cheme la ordine spiritul de polemică şi... ironie al vremei.

Unul din aceştia e Paul Flat. In *Revue bleue* el ia apărarea lui Goethe: şi estetica acestei figuri clasice a inteligenţei morale ne trece încă odată dinainte şi Goethe adus la bara justiţiei politice ne farmecă fiindcă în sentimentele lui anticipative noi l'am iubi şi astăzi.

Da, pe Goethe nu l'au putut acuza decât două categorii de oameni: Francezii iubitori de paradox—ce paradox mai mare vreţi ca... *Faust* în funcţie de Stat? şi Germanii înşişi, în speranţa că „mobilizând postum", pentru o cauză dinainte pierdută, umbrele mari ale unui oarecare trecut german (alături de Goethe, pe Herder, Beethoven etc., un întreg *Stab!*) o vor putea cel puţin justifica.

Incercare grotescă şi cu atât mai barbară cu cât pune în discuţie figuri de marmoră cărora nu se poate lipi (fenomenul e de natură fizică) pata de sânge.

Cu Goethe cel puţin cazul e uşor. Lăsând chiar la o parte structura sufletească a personalităţei acesteia şi înţelesul operei lui în deajuns vorbitoare, sunt documente de vieaţă, accesibile oricărei... inteligenţi, care pot sta mărturie.

Despre Goethe se pot cita cuvintele cu care Maurice Barrés, vorbeşte despre da Vinci şi care se pot spune despre toţi aceşti „suverani ai artei şi ai gândirei:" „Pentru că noi cunoaştem legile vieţei şi mersul pasiunilor, nici una din agitaţiile noastre nu ne răneşte, nici unul din jurămintele voastre pe vecie nu ne tulbură.

Şi această perspicacitate nu ne întristează cât de puţin, căci e o întreagă plăcere să fii necontenit curios cu metodă..."

Iar acei dintre Germani care vor să-l ralieze la opera lor de astăzi care ar constitui pentru

marele cap de la Weimar singurul fenomen... biologic ininteligibil să se grăbească să-şi aducă aminte cam ce părere avea Ghoete despre conaţionalii săi când spunea: „Germanul este vrednic în amănunt, dar lamentabil în ansambu“.

Nimic mai puţin german de asemenea ca Goethe în Faust unde o filosofie „sub specie aeterni“ şi care atât de adâncă, în ori ce minte germană ar fi deraiat în metafizică, se învăşmântă în seninul celei mai latine clasităţi şi adânc pătrunsă de simţul proporţiei vitale, porneşte tot atât de bine de la suflet ca şi de la simţuri.

Iar *Conversaţiile* cu Echermann ale acestui Napoleon al Literilor cum frumos îl numeşte Paul Flat, ţi-aduc aminte de *Memorialul* de la St. Elena.

Şi iarăşi să se gândească Germanii cu câtă pietate vorbeşte despre gloriile franceze ale sec. 17 şi 18 şi cât de fericit se simte când li se poate recunoaşte dator: Racine, Molierè, Diderot, Voltaire, Rousseau, Beaumarchais, unde găsea el să înlocuiască pe vre-unul din aceştia în propria sa patrie, în propriul său Berlin despre care cam iată de altfel ce părere are:

„Dacă aşi spune că încerc o mare plăcere să văd pe Germani mai ales tinerii savanţi, ce vin din vre-un ţinut din Nord-Vest, aşi minţi. Vederea joasă, faţa palidă, pieptul scofâlcit, iată portretul celor mai multora. Şi când mă apuc de vorbă cu ei văd că ceia ce ne place nouă lor le pare trivial şi fără preţ.

Sunt pe de-a întregul scufundaţi în *Idee* şi nu se pot mişca decât de cele mai înalte probleme ale speculaţiei. Nici urmă în ei de sănătatea asta intelectuală ce ne face să iubim ceea ce lucrează asupra simţurilor. Tot ce-i sentiment tânăr, toate plăcerile adolescenţei s'au dus pentru ei şi nu se mai pot reîntoarce, căci cel ce nu e tânăr la 20 de ani, vai ce va fi la 40?

Când iată în schimb cum se exprimă despre tânăra generaţie franceză, cea romantică:

„Ce mai oameni aceştia... Nu-ţi poţi închipui cum zi de zi ei cresc şi îşi dobândesc ascendenţa. Şi cât sunt pătrunşi toţi de acelaşi spirit! In Germania un asemenea jurnal (Le Globe) ar fi pur şi simplu imposibil. Noi nu suntem de cât indivizi izolaţi: nici nu ne gândim la un aşa acord; fie care îşi are opiniunile provinciei sale, persoanei sale proprii şi vom aştepta mult până ce Germania să fie pătrunsă de un astfel de spirit general“.

Nu, Goethe nu are nimic aface cu mecanismul ucigător de iniţiativă proprie prusac, cum nu aparţine măcar nici culturei germane. „Aceste genii“ — zice André Chévrillon in *Revue de Paris* — nu înfăţişează ideia modernă şi prusiană de Kultură, ci vechea idee de origină elenă şi comună Europei... Acesteia îi corespunde o morală, o estetică, o filosofie a vieţei care fură cele ale Grecilor, în care Europa Renaşterei găsi principiile civilizaţiei sale şi al căror maestru incomparabil e Goethe, întors către lumina antică, adorator nu al lui Wotan ci al Palas-Athenei şi care socotea „spiritul Berlinului“ drept antipodul său“.

Nu, Goethe rămâne acela căruia la întâlnirea faimoasă de la Erfuhrt, în frac negru, cu rubanul la butonieră şi în ochi cu acea suverană frumuseţe care a mişcat atât pe învingătorul de la Austerlitz, sugestionându-l să se ridice în picioare — accident ce-l suferea întâia oară, ca împărat — Napoleon îi spunea: „Venez à Paris, j'exige absolument cela de vous. La le spectacle du monde est plus grand; là vous trouverez en abondance des sujets de poèsie“.

Cine poate spune că, rostind acestea, marele Impărat nu ghicea chiar gândul marelui poet?...

Dragoş PROTOPOPESCU

ECOURI

Consacrăm numărul acesta din „Flacăra“ ilustrului tragedian de Max, care, alături de poeta Elena Văcărescu, muzicantul Enescu şi Marioara Ventura, a dus peste hotare faima numelui românesc.

D-l de Max a binevoit să scrie pentru „Flacăra“ câteva amintiri, pentru cari îi săntem recunoscători.

Revista noastră a avut cea dintâi, marea cinste să publice proza d-lui de Max, care şi-a adunat memoriile şi le va tipări la Paris, după războiu.

Chemarea d-lui de Max la Teatrul Francez în care n'a intrat până azi nici un străin, onorează nu numai pe ilustrul tragedian, ci întregul neam românesc.

—

Ardealul în războiu. **— Ne doare zi cu zi mai mult, cu cât sunt mai dese mărturiile asupra pătimirii Românilor din Ardeal. De-am fi şi noi într'un vârtej de jertfe, sublime în nebunia lor, n'am suferi de această durere cum n'am suferi de propriile noastre dureri, al căror glas ar tăcea în faţa marilor chemări ale înfăptuirilor plămădite în sângele neamurilor. Dar nemişcarea în care stăm în faţa sbuciumării desnădăjduite de dincolo, contrastul între vieaţa noastră de vilegiatură, preocupaţiile noastre de export, afacerile ce se tăcluesc pretutindeni şi plăcerile uşoare care isvorăsc din orice transit şi export — şi între zecile de mii de morminte ardeleneşti deschise şi închise pe pământul Galiţiei, între morţii de foame din Ardeal, cei care au dus o agonie întreagă dorul unui codru de mălai, în timp ce porumbul nostru nu mai are loc în pătulele latifundiarilor revoltaţi de atâta belşug,—contrastul acesta ne scârbeşte, ne paralizează, ne distruge sufleteşte. Simţim că nu avem nici tăria necesară gestului şi nici măcar aparenţa de pregătire a inimilor şi a vieţii noastre externe pentru marele gest. Ne înăbuşim într'o atmosferă pestilenţială, fără să avem curajul de a sparge o fereastră sau de a ţipa după ajutor.**

*

Dar cel mai trist document al acestei lipse de voinţă — o voinţă ce să treacă dincolo de veleităţile sentimentale ale unor romantici, visători de glorie comodă — ni-l oferă înşişi Românii Ardeleni, admirabili în rezistenţa lor pasivă, admirabili în credinţa lor faţă de un ideal, admirabili în îndeplinirea a ceiace au crezut ei într'o anumită clipă că este datoria.

Cartea fostului redactor al *Luceafărului* din Sibiu, a d-lui *O. C. Tăslăuanu,* este acest document pe care nici un Român nu-l poate urmări altfel decât cu o strângere de inimă mai dureroasă decât orice chin. Căci nu putem să desvăluim şi nu putem să auzim decât pe propriul nostru frate, pe noi înşine, pe neamul nostru întreg care s'a găsit cu atât de mare depărtare între inimă şi minte, încât a rămas în paralizia unei aşteptări ce se eternizează, să vină o minune să-l mântuie de durerile-i milenare, iar până atunci sărmanul popor şi fruntaşii cu care l'a dăruit întâmplarea în aceste clipe, să protesteze, să plângă, să moară de foame sau de gloanţe—ca un grup de copii rătăciţi în mijlosul unui dezastru uriaş.

Românii s'au dus să-şi facă „datoria“. Şi cel mai mare curaj al lor a fost ca să fulgere sub pajurile bicefale ale Impăratului câte-o panglică tricoloră — care avea să însemne în ochii stăpânilor, prinşi de o neputincioasă mânie, că vitejii mai poartă în suflete un vis, un vis palid şi frumos pe când se duceau să moară pentru a împuternici braţul barbar ce să-i lovească mai bine în viitor.

Şi Românii s'au dus, lăsând în urma lor desnădejde, deschizând în calea lor numai morminte, s'au dus cu un stoicism vrednic de-o alta cauză, să-şi facă „datoria“.

Şi-au făcut datoria? Datoria lor?

Iată cea mai chinuitoare întrebare a zilelor de acum, când, după un an de cumplite jertfe răufăcătoare, ne ducem mintea spre ce ar fi putut să fie dacă am fi fost trezi, cu candele aprinse în aşteptarea marei clipe şi nu ne-am fi abătut pe drumuri sterpe, în care am uitat de tabernacol, iar preoţii noştri au adormit, îngânând fără credinţă, litanii amăgitoare pentru norodul ce astăzi, plânge şi piere.

E timp să revenim.

Al. Ş.

—

La *Arenele Romane* au avut loc două mari serbări, date în cinstea lui de Max cu concursul d-lor G. Enescu, Tony Bulandra şi I. Manolescu şi al d-nelor M. Ventura, Lucia Sturza şi A. Macry.

Niciodată un festival românesc n'a întrunit atâtea nume celebre.

S'au jucat acte din „Andromaca“, „Hamlet“, „Vlaicu-Vodă“ şi o adaptare de d-l A. de Herz, după „Cântarea României“ de Al. Russo. Enescu, a cântat, s'au spus versuri, s'a aclamat... Două sărbători artistice rare, în decorul impresionant al Arenelor, printre brazi, subt un cer ca lacrima subt o lună de poveste...

—

De Max s'a născut în Iaşi, la 1869. E fiul doctorului Max şi al d-nei Profira Romalo, prin care se înrudeşte cu cele mai de seamă familii româneşti. Aceasta nu l-a împiedecat să fie dat afară din toate liceele Moldovei. A plecat la Paris, unde a absolvit conservatorul, luând cele două premii I de tragedie şi comedie.

A debutat la Odeon, în *Nerone* din *Britanicus*, în mijlocul unor ovaţii şi fluerături nemai auzite! Sarcey a scris, a doua zi, un articol în care spunea că de Max este un mizerabil care trebue spânzurat. Directorul Odeonului a fost de aceiaşi părere, şi n'a mai dat nici un rol lui de Max, ci l-a dat afară din teatru.

Atunci, de Max a trecut la Renaissance, unde a jucat, cu triumf, pe bunicul Sarei Bernard, în piesa lui Jules Lemaitre, *Les Rois*.

Din seara aceia, el a mers din triumf în triumf, a jucat sute de roluri, a câştigat şi-a risipit milioane. A indignat pe bătrâni şi-a entusiasmat pe tineri. Astăzi, e socotit drept cel mai mare tragedian al Franţei: bătrânii au murit, tinerii au crescut. Nimeni nu-i mai contestă geniul.

I se deschid, ca unui învingător, porţile Comediei Franceze, în care au strălucit, prin veacuri, cele mai mari glorii ale scenei; ceia ce-l întristează pe de Max este faptul că la „Comedia Franceză“ o să ducă cea mai cumplită mizerie, fiindcă n'are leafă decât vr'o 40 de mii de franci... Abia o sută de lei pe zi.

—

Legiunea de onoare — a fost acordată prin ministrul Franţei la Bucureşti distinsului ziarist *Al. Mavrodi*, primul redactor al ziarului *Viitorul*.

Este cea dintâi distincţie de acest fel acordată unui publicist român.

—

Răsboiul în sine îl exaltează poetul german Richard Dehmel, sătul pare-se de isprăvile sanguine ale tovarăşilor lui de luptă (căci Dehmel luptă şi a obţinut de curând Crucea de fer). Iată o strofă caracteristică prin... generalitatea ei obiectivă:

Plini de încredere să alergăm întru apărarea
Sufletului şi sângelui nostru.
Popor, intră în arenă pentru cinstea ta
Om, fericirea ta se numeşte sacrificiu:
Atunci va sosi victoria
Strălucitoarea victorie.

□ □ □

ANUL IV
No. 42

FLACĂRA

1 AUGUST
1915

ABONAMENTE:
in ţară: lei 6 pe an; 7 lei când se achită prin incasator. Pentru învăţători şi preoţi săteşti: lei 5 pe an
NUMĂRUL 15 BANI
TELEFON 41/7

LITERARĂ ∴ ARTISTICĂ ∴ SOCIALĂ
APARE SÂMBĂTA
DIRECTOR: CONSTANTIN BANU

ABONAMENTE:
Peste munţi: coroane 8 pe an; pentru preoţi şi învăţători coroane 6.50 pe an
In străinătate: 10 lei pe an
REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA:
Bucureşti
Str. Câmpineanu, 40

„Trei luni pe câmpul de războiu"

de Octavian C. TĂZLĂUANU

Cu obicinuita noastră lene de a analiza unele formule, în general şi foarte lesne primite de toată lumea, am păstrat o atitudine de încredere suficientă în «idealul naţional», în »martiriul Românilor de peste munţi», în «isbucnirea sfintei indignări» din clipa când *dualismul, statul naţional maghiar* şi alte asemenea invenţii ale biurocraţiei şoviniste dela Pesta se vor prăbuşi sub loviturile adevăratelor forţe şi adevăratelor drepturi. Viaţa normală curgea liniştită — ca un pârâiaş mâlit în care se oglindea uneori şi câte o pată de cer; iar marile formule erau dintre acele despre care toată lumea vorbeşte—şi încă prea mult—dar la care nimeni nu se gândeşte serios. Ni se părea că aceste cuvinte conţin în ele o putere magică, prin care într'o clipă se vor schimba în realităţi istorice. Cum? Prin ce mijloace concrete? Prin cine? Iată lucruri la care nu s'a gândit nimeni în chip temeinic, pentru a se ajunge la un sistem de acţiuni în vederea marilor scopuri. Dovadă toată literatura politică şi gazetărească din ultimile cinci decenii, toate discursurile politice rostite, toate manifestaţiile publice care nu conţin nimic precis, nici măcar aluzii limpezi la *faptele* ce aveau să vină. In chip vag ne gândeam poate la Avram Iancu, la generaţia eroică dela 1848, la făurirea unirii de 1859 şi ni se părea că în clipa mult aşteptată se vor improviza eroii cu uşurinţa cu care în poeziile patriotice de rigoare umbra lui Mihai Viteazul sau Arhanghelul Mihai—era chestie de rimă—dărâmă Carpaţii şi răzbună nedreptatea dela Turda...

De aici înfrigurarea, dezorientarea şi jalea amară care ne stăpânesc aşteptarea noastră, şi a celor din ţară şi a celor de peste munţi, de un an de zile şi ne vor mai stăpâni încă până când o politică *nouă*, foarte prudentă, fiindcă neprevăzută, trecând cu cât mai multă tărie peste inimă va putea să realizeze prin grele calcule întortochiate ceiace avântul eroic nici n'a încercat.

In timpul manifestaţiilor naţionaliste din capitală, acum vre-o lună şi jumătate, am auzit cuvinte vrednice de amintit, ale unuia dintre cei mai luminaţi ardeleni stabiliţi la noi; el admira manifestaţiile dela noi, în fruntea sau în mijlocul cărora se găsia şi îşi punea fireşte mare speranţă în ele; dar când i-au amintit faptul brutal că Românii din Ardeal s'au dus la războiu şi se luptă, cu eroismul lor încercat, pentru «patrie», luptătorul ardelean nu a avut să-mi răspundă în grabă, şi de aceia cu sinceritate desăvârşită, decât:

— Ei, dacă am fi ştiut! Cu cinci ani înainte, cel puţin, ar fi trebuit pregătiţi...

De aceia astăzi, când unii bocesc în largul ţării noastre, iar alţii, de un temperament mai aprins, caută pe *vinovaţi* şi le oferă de pe acum *ştreangul*, nu avem de făcut de cât o singură constatare: La fel am fost cu toţii şi aici şi dincolo, şi avem nevoie acum de silinţi înzecite pentru a dobândi ceiace *am uitat* că trebueşte de fapt dobândit. Iar cei care vorbesc mai mult, apostolii care răsar din spelunci dubioase, nu sunt desigur cei mai buni.

*

Martiriul Românilor de peste munţi era şi este o realitate, fără de fraze. Atâţia ani de temniţă pentru afirmarea unei simţiri româneşti, care trebuia, prin cele mai sălbatece mijloace, înăbuşită; atâta fraudă şi atâtea crime comise în numele unei imposibilităţi morale, atâta sânge vărsat, dealungul veacurilor, dela Românii lui Doja Secuiul până la cei ai lui Avram Iancu, arătau în semne destul de limpezi acest lung martiriu. Cât de duios l'au plâns poeţii Ardealului, când nu l'au blestemat şi cât de bărbăteşte au protestat împotrivă-i oamenii politici ai Românilor! Când vorbia «Leul», Coriolan Brediceanu, în Camera Maghiară răsunau în glasu-i veacuri întregi de indignare pentru suferinţe nemeritate. Iar Vaida-Voevod era scos cu violenţa din adunare, fiindcă citase nişte versuri româneşti «insultătoare pentru naţiunea maghiară.»

Şi cât dispreţ s'a aruncat asupra «renegatului» Mangra Vazul!

Iar în clipa când se părea că acest martiriu avea să înceteze, a apărut în locul primejdiei evidente şi în delung simţite a maghiarismului, pericolul slav... Românii au alcătuit regimente şi s'au dus să moară pentru «ideia de stat naţional maghiar». Şi tot atunci unul dintre fruntaşii Românilor de peste munţi nu şi-a pus dreapta în foc ca Mucius Scaevola, ci a

ŞI NOI TRECEAM PE GÂNDURI...

Venea un murmur tainic din inima pădurii...
Era un svon de frunze sau freamăt de isvoare?
Venea un murmur tainic — răsufletul naturii —
Şi 'n sufletele noastre pornea să se strecoare...

In el vorbea o lume de şoapte ne'nţelese
Iubire... mângâiere... mustrare... rugăminte...
Şi tot ce-aveam să spunem părea că'n el se ţese
Cercând să 'nlocuiască străvechile cuvinte.

Şi noi treceam pe gânduri alături, pe cărare, —
Cărarea ce desparte livada de pădure —
Tăcându-ne simţirea cea fără-de-hotare,
Lăsând cuvântul firii în vrajă să ne fure...

Şi noi, treceam pe gânduri cu buza 'nmărmurită
Fricoşi să întrerupem sfinţenia naturii,
Lăsând să ne vorbească livada înflorită
Şi murmurul cel tainic din inima pădurii...

Victor EFTIMIU

scris cu dânsa un articol în care ne îndemna să luptăm alături de Maghiari împotriva Rusiei.

Cum s'au făcut aceste schimbări sufletești?

Ce văluri a sfâșiat catastrofa europeană?

Iată unele din cele mai pasionante întrebări care ne-au chinuit pe noi cei din regat, în timp ce peste munți întrebarea chinuitoare era: «Ce face România?»

Cartea d-lui Octavian C. Tăzlănanu dă răspuns la unele din aceste întrebări.

*

Trei luni pe câmpul de războiu—ziarul unui Român, ofițer în armata austro-ungară—e fără îndoială cartea cea mai zguduitoare pe care noi Românii o putem citi în zilele de acum. De aceea și marele său succes binemeritat. Autorul s'a păzit să facă «literatură», încât povestirea sa este lipsită și de frumuseți căutate și de senzațional—deci cu atât mai ademenitoare. Faptele au avut prin ele însele destulă însemnătate pentru ca numai la simpla lor expunere cititorul să fie captivat. Dacă mai adăugăm că povestitorul nu are altă grijă decât aceia de a fi precis și că este înzestrat cu darul de a povesti vioiu și colorat, înțelegem că a dat *ziarului* său toate însușirile de care avea nevoie pentru a-și ajunge scopul.

Din multe puncte de vedere e interesant acest *ziar:* ca povestire din viața Românilor Ardeleni; ca povestire din războiul actual, în care și armele de luptă și proporțiile maselor ce operează sunt atât de deosebite de tot ce știam până acum; dar mai cu seamă e interesant acest *ziar* pentru a cunoaște starea sufletească a unui Român, conștient și luminat, care luptă, după patruzeci și opt de ani de «aplicație« a legii naționalităților în regimul dualist, pentru salvarea monarchiei habsburgice.

In următoarea frază din introducere: «*Mi-a trebuit o mare putere de voință, să-mi calc pe suflet, să suprim glasul și îndemnurile credințelor și idelurilor pentru întruparea cărora mi-am jertfit toată energia tinereței; am plecat pe câmpul de luptă și m'am războit cu Rușii pentru monarhia habsburgică*» se poate reznma această curioasă stare sufletească. Intr'adevăr e chinuitor de straniu să întrebuințezi «o mare putere de voință» pentru *a înabuși* îndemnul celui mai prețios ideal. E mai lesne atunci să-l asculți? Și pentru ce cuvinte și-au ales Românii din Ardeal calea cea mai grea acea a jertfei cu o tragică siluire morală, și nu și-au ales-o pe cealaltă, a jertfi, aceiaș jertfă, dar într'un avânt de splendidă supunere față de idealul tuturora?

Regimul unguresc, în timpul mobilizării și în campanie nu s'a desmințit. Aceiaș brutală expresie de neîncredere în Români tocmai în momentul când ei aveau să dea cea mai dureroasă dovadă de lealitatea lor față de monarhia habsburgică; acelaș dispreț insultător pentru «valahul puturos» care se ducea să moară ca să triumfe Statul național maghiar; aceiaș tendință, nedisimulată măcar, de a distruge elementul românesc pe câmpul de luptă, trimițând batalioanele românești, cu neboie ori fără, pe dreptate ori nu, în primele rânduri din foc; aceiaș prăpastie între stăpânitori și stăpâniți. care nici pe câmpul de luptă, nici murind alături, nu se simțeau tovarăși și nu se admiteau egali: iar în genere, atât acasă cât și în campanie aceiaș negațiune constantă a Românilor, care nu sunt decât «Maghiari cu buze valahe». Se găsesc în cartea d-lui Tăzlăuanu zeci de exemple de această atitudine a stăpânitorilor maghiari; le-aș cita pe toate, dacă aș scrie pentru cei care au pierdut putința de a se indigna de «civilizația apuseană» a vecinilor noștri dinspre apus, care apără acum «civilizația».

In fața celor știute și în fața celor din nou dovedite în timpul mobilizării, când răsboiul a fost cunoscut ca inevitabil, în multe suflete de Români va fi apărut gândul unei mișcări politice, asemănătoare cei puțin cu a ungurilor la 1866, pentru a îmbunătăți starea unei populații care face supremul sacrificiu pentru patrie.

«*Imi fulgerau prin minte,* scrie d-l Tăzlăuanu, *planurile unei organizații strașnice, a unei acțiuni mari și precise, care, la un semn dat, să facă o volbură de răzvrătiți din întreg poporul nostru. Blestemam pe eroii vorbelor care au furat vremea și în pasivitate și în activitate. Ce n'am fi putut noi face în atâția ani de zile? Ce...?... Vedeam că răzvrătirea mea e o imposibilitate, o nebunie!*».

Iar când Românii, glotașii dela Reg. 23 din Sibiu, sunt tratați cu o brutalitate disprețuitoare de ofițerii unguri în timpul mobilizării, când nici acum nu se arată vre-un semn de îndreptare a răului, unii Români se vor fi simțit revoluționari.

«*Revoluționar! Ce vorbă mare și înspăimântătoare... In jurul nostru se încingea hora morții, în care trebuia să intrăm și noi. Eram prea tineri, ca să nu ne însuflețim de un ideal, ce e vrednic de orice jertfe. Acest ideal ne chema la fapte. Nu mai aveam multă vreme de pierdut. Fapta, — întruparea idealului, împlinirea gândurilor, executarea îndrăznețelor planuri până în cele mai mici amănunte — iată ce ne așteaptă. Așa dar, la lucru!*»

«*Nu mai eram copii ci oameni în toată firea care ne dăm seama ce vorbim. Cu toate acestea îmi părea curioasă starea paradoxală a sufletelor noastre.*

Vorbind în generalități ne uneam în păreri, ne însuflețeam, dar când căutam să ne gândim la un pas spre fapte să ne pregătim pentru marea ideie, tăceam cu toții și ne codeam. Nu aveam nici unul curajul inițiativei sau cel puțin al planurilor concrete. Ne închipuiam numai că suntem revoluționari, dar nu eram N'aveam niciunul sufletul pregătit pentru fapte... Ne mângâiam că nu trebuie să facem nicio pregătire. Simțeam că atunci când va suna ceasul ne vom ridica toți deodată ca o volbură. Clipa ne va învăța ce trebuie să facem. Vom porni ca un uragan și som sdrobi tot ce ne va sta în cale. Eram doar stăpâni pe strălucita și strămoșeasca Țară a Oltului. Nu ne-am tulburat deci visul cu socoteli reale. Intruparea lui avea să vină ca deslănțuirea unei furtuni,.. Așa mi se părea mai măreț, mai sublim.

«*Ce brutală e realitatea! Visurile noastre poetice au fost repede potolite de vieața și de disciplina ostășească*».

Cu aceasta «revoluția» a luat sfârșit. Exercițiile militare au început temeinic, războiul s'a întețit și Reg. 23 a fost trimis în Galiția, de unde, *după trei luni de campanie,* au mai revenit în Ungaria 170 de inși, iar din compania a 11-a din care făcea parte sublocotenentul O. C. Tăzlăuanu, din 267 oameni au mai rămas 6.

Am citat textul de atât de sincere și dureroase mărturisiri, ca să învederez mai limpede starea sufletească a Românului care totuși a plecat la războiu în contra Rusiei. Nici autorul, nici noi nu vom încerca s'o explicăm, fiindcă suntem prea în vârtejul evenimentelor față de care cercetarea obiectivă și psihologia subtilă sunt inutile, inoportune. Când furtuna va trece și neamul românesc va cunoaște vremuri de mult așteptate, vom avea destul răgaz pentru asemenea cercetări.

Acum doar atât e bine să reținem din cartea d-lui Tăzlăuanu: că Românii s'au luptat vitejește, cu toate că nu erau cu sufletul în tabăra în care luptau. Dar au luptat de silă și n'au stat la îndoială să evite jertfele—căci nu erau făcute pentru cauza lor.

Și e încă bine să reținem că dacă mulți dintre cei cari vorbesc cu mare glas astăzi și judecă și osândesc, s'ar scoborâ în adâncul sufletului lor cu sinceritatea deplină și buna credință a d-lui Tăzlăuanu și ar căuta să se lămurească cu ei înșiși, multe vorbe grele nu s'ar fi rostit, multe desbinări aparente nu s'ar fi produs. In clipe de atât de mari înfăptuiri e nevoie în primul loc ca fiecare să se gândească la propriile sale vini, pentru a se îmbunătăți pe sine, la propria sa operă utilă pentru a o desăvâși și a da altora îndemn — căci numai astfel se sporește energia tuturora.

*

Dar mai presus de toate trebuie să renunțăm la acea «mare putere de voință» care slujește la «a suprima glasul și îndemnurile credințelor și idealurilor». Sunt prea mulți oameni la noi care gândesc altfel de cât par și lucrează altfel de cât vor, pentru ca să nu înflorească o școală care e alta de cât cea necesară unor vremuri epice. *Trei luni pe câmpul de războiu*—între altele—ne arată și ele câte suferinți nemeritate, câte jertfe inutile pot isvorâ dintr'o asemenea putere de voință,

C. Sp. HASNAȘ

□ □ □

CÂNTECUL OMULUI

II
CAVERNA

Aici vieața ne biciuește ca furtunele.

Greutățile-și nutresc, toate, din noi vlăstarele,
Pietrile, cînd mergem, ne zdrențuesc picioarele,
Și-amarul ne rupe, cînd plîngem, în inimă strunele.

Cîte-va ierburi abea ne mai susțin slăbiciunea
Și ne'nveselesc câte-odată ca pe vite pășunea.
Soarele ne încălzește câte-odată
Și ne bine-cuvintează rătăcirile,
Dar cîte-odată fața lui e prea înflăcărată
Și ne face să-i ocolim privirile.

Vîntul însă-amar ne dușmănește.

Isvorul singur ne iubește,
Ne spală mîinile,
Ne udă picioarele însîngerate
Și ne răcorește gîtlejurile uscate.

Și cîinele ne mai iubește.

III
LICĂRIRE PE MUNTE

Am văzut azi-noapte luna.

Iși lăsase pretutindeni privirile
Luminei ei dulci ca mărturisirile
Și, izgonind dela noi furtuna,
Părea că se străduește să ne 'nțeleagă.
Am privit-o, astfel, noaptea 'ntreagă
Cum ni se juca pe frunte.

Am privit-o depe munte.

Era în zare și-și lăsase par'că dinadins chipul
Să poleiască cu-apropierea-i nisipul.
Mușchiul sub noi era mai dulce,
Și ierburile răsuflau cu fiecare fir în parte
Și, legănându-se prin oază, departe,
Păreau că pregetă să se mai strîngă
Și să se mai culce.

Inimile noastre atunci au început să plîngă
Și, adunându-se ca niște frunze de trifoi,
Au prins această clipă de fericire 'n ele
Și-au pus-o 'n potirul lor cu cîntece noi
Și cu stele.

IV
CARAVANA

Oaza,
Se desface din pustiu
Ca o grădină plutitoare
Peste mare,
Intr'un înserat tîrziu.
Palmierii,
Se ridică 'n umbra serei
Și vestesc în umbra serei
Călătorilor cu ochii împăianjeniți și grei
Trandafirii și izvorul de sub ei.

Caravana 'n legănare de corabie,
Pe valuri de nisip și foc,
Presimte pentru liniștea-i un loc
Și se 'ndreaptă într'acolo
Și așteaptă.
Dromaderele se lasă în genunchi
Să le descarce,
Iar femeile coboară și pornesc,
Cu zefiri 'ntr'un mănunchi
Să culeagă trandafirii
Și să-aștepte corturile, seara.
Duhul ziditor plutește încă peste mare 'n depărtare,
Pământul încă nu și-a pierdut căldura mâinilor zămislitoare
Și, din umbra necunoscutului,
Se desface suflarea 'nceputului
Și se 'ndreptează,
Indemnată 'ntr'un tîrziu
De porniri adînci,
Din pustiu
Spre oază.

Inoptează.
Luna trece prin paianjenișuri de lumină
Și 'n timp ce totul ațipește,
Vîntul nopței, singur, se ridică
Și mîngîie
Dromaderele culcate
Ca niște îngeri în tămîie
Pe covoarele de iarbă și de mușchi, desfășurate.

In corturi însă,
Crește iar în ochiul tainic al femeilor,
Și 'n sînul lor,
Atins ușor de-argintul clopoțeilor,
Palpită inima mai strînsă;
Ele singure nu pot să doarmă.
Stîlp de flacări se ridică din pustiu
Și le vestește
Că se lasă nupțială umbra Domnului,
Că duh dătător de fericire trece prin văzduh,
Ușor,
Și că risipește frigul trist al somnului,
Și 'n loc,
Că le-aduce 'mpărăția Elohimilor de foc.
Fruntea lor albă schinteiază
Ca un scut peste oază
Și, ca niște corzi de viță,
Peste umăr,
Fără număr,
Pletele le strălucesc șuviță cu șuviță.

N. DAVIDESCU

□ □ □ □

GLORIILE NOASTRE

De MAX

O SODOMA

Iubite prietene,

In ultima ta scrisoare, după ce mă feliciţi pentru înaintarea mea — îţi mulţumesc, dar nu merit, prea a venit târziu — îmi destăinueşti, între altele, că, dela un timp, eşti muncit de ideia de a începe viaţa de provincie, într'o aşezare patriarhală şi tihnită, într'un colţ de vis şi de uitare, cu murmur de ape, cu ciripiri de păsări, cu adieri parfumate, cer limpede, amurg vioriu şi răsărit liniştit de lună...

Şi mă întrebi care e sfatul meu şi la la ce te-ar duce schimbarea asta de viaţă? Găsi-vei ceiace cauţi, adică tihna sufletului în mângâietoarea frumuseţe a firei, sau te vei otrăvi mai mult, înlănţuit de mizerii necunoscute ţie?

Eu îţi răspund, dragul meu, că totul depinde de firea şi de avutul tău... Ca să trăeşti bine în provincie, îţi trebuie două lucruri: puterea de a te izolà şi un venit mare!

Ultima condiţie ţi se va părea poate un paradox îndrăzneţ, dar după ce vei înţelege viaţa de provincie, aşa cum mă voi sili să ţi-o înfăţişez mai la vale, îmi vei da poate dreptate.

Acum înarmează-te cu răbdare, căci vei găsi în scrisoarea asta, desgolită de orice interes sau patimă, o descriere simplă şi sumară, în care voi încerca să cuprind, pe cât îmi este cu putinţă, tot ce mi-a trecut pe subt ochi, tot ce mi-a stat direct subt impresia simţurilor, de un şir de ani, de când soarta mi-a călăuzit şi mie paşii prin aste meleaguri...

Mai toate orăşelele din regiunea muntoasă a ţărei, au fost aşezate de întemeietorii lor, în poziţiuni pitoreşti, alese în mijlocul unor regiuni bogate, unde natura şi-a revărsat din prisos darurile sale.

Oraşul meu, iubite prietene, subt acest raport nu are seamăn, aşezat într'o vale largă, pe o apă clară şi cuminte, în poalele ultimelor rămurele ale Carpaţilor.

Am aci veri răcoroase, ierni temperate, aer, lumină şi privelişte odihnitoare... O adevărată binecuvântare a cerului!...

Dar tocmai din cauza acestor daruri ale firei — menite să facă pe omul care trăieşte în mijlocul lor, cât mai blând şi cât mai bun — sunt chinuit adessori de întrebarea: «De ce oamenii cari locuesc acest ţinut, plin de farmecul unei naturi generoase, să se nască atât de răi şi să moară otrăviţi în propriul lor venin?

Aparţine desigur psihologiei sociale să analizeze acest fenomen morbid, atât de stăruitor în populaţiunea băştinaşe a localităţei; eu mă mărginesc să ţi-l semnalez ca pe cel mai grozav flagel sufletesc, care bântue aci cu o furie mai presus de orice închipuire!

Provincialul meu e rău fără nici un rost, e rău din principiu. Roş de invidie, duşmănos pe vecin, e gata să uneltească contra oricui se ridică mai mult ceva peste nivelul comun.

Omul muncitor, omul înstărit sau cel care începe a agonisi, trebue să se păzească bine: din umbră e pândit!

In aparenţă toţi sunt binevoitori, au un zâmbet de miere, dar au şi rictusuri de felină, scrâşnind în neputinţa lor. La primul prilej eşti doborât, şi haita, măcar că nu a tras nici un folos e mulţumită!

Când loviturile numai isbutesc le rămâne supremele arme: bârfirea şi intriga. Aci sunt maeştrii neîntrecuţi.

Cum se face că în practicarea acestor două urâte îndeletniciri ei au ajuns la virtuozitate? Lucrul, cred eu, e simplu. Cetăţenii mei suferă de două mari boli: Sărăcia şi lenea. Populaţia e pe trei sferturi săracă din cauza lenei. Nădăjduind toţi la cârmuire ca să le dea slujbe, cei rămaşi urlă şi înjură. Odraslele burgheziei locale, cu cât sunt mai nule cu atât mai pretenţioase. Toţi vor suirea la demnităţi şi onoruri. Odată ajunşi, setea de mai mare îi apucă şi neputând isbuti nici să se menţină, se rostogolesc blestemând... Apoi din umbră ţes intriga şi plămădesc bârfirea.

Prinşi asupra propriilor lor nemernicii, sunt laşi, ţipă, cer iertare, se târăsc ca viermii, muşcă pământul, ling mâinile. Ii ierţi, scâncesc de ciudă şi clocesc în taină alte grozăvii!...

In sufletele lor uscate nu are loc nici o virtute. Le faci bine cât poţi, ei îţi plătesc la timp cu cea mai neagră ingratitudine. Un singur sentiment îi stăpâneşte: *Frica!* Frica de procuror, de stăpânire, de percepţie...

Datorie, milă, respect, duioşie, sentiment de dreptate, compătimire, jertfă, cuvântul dat... sunt lucruri străine de ei!

In schimb au superstiţia banului. La ban, oriunde va fi el, se închină toţi ca turmele. Pe un bogătaş, ridicat dintre ei, care cu vreo trei decenii înainte vindea măsline, toţi îl sfinţesc, deşi le ia dobânzi mari şi nimeni nu l'a văzut ajutând pe cineva. De el le e teamă că-i vor găsi poate vreodată uşa închisă, uitând că numai ei sunt raţiunea lui de a exista.

Şi altădată era aci leagăn de boeri mari, era capitala ţărei!

Cum se face că n'a mai rămas nimic din stălucirea trecutului? Superstiţioşii mai cred încă în legenda blestemului Mitropolitului Nifon care, părăsind oraşul, la barieră şi-a scuturat papucii de praf, şi praf s'a ales de oraş!.. Cercetătorii istoriei spun însă că turcii, pretinzând mutarea capitalei la Bucureşti, au cerut ca o garanţie, dărâmarea tutulor palatelor boereşti şi secătuirea marilor gospodării. Aşa se lămureşte pentru ce, în oraşul ăsta cu trecut atât de strălucit, nu se găseşte nici urmă de casă mare boerească,

cari abundă în celel'alte oraşe muntoase. Unde sapi însă găseşti labirint de temelii groase cari au susţinut palate mari. Nimic însă la faţa pământului... După plecarea boerilor au rămas robii lor şi populaţia săracă, cari au reclădit un oraş de bordeie, cu străzi întortochiate şi murdare.

Din generaţie în generaţie, resturile acestea, altoite cu elementele burgheziei oraşelor vecine şi cu multă ţărănime dinprejur, au alcătuit populaţia băştinaşe de azi, în care vechile instincte urâte au dăinuit.

De un sfert de veac oraşul stă pe loc răutatea lumei face ca nimic să nu meargă, nimic să nu mişte. Comerţul tânjeşte. Cei câţiva negustori abea 'şi ţin zilele. Consumatorul cumpără pe datorie. Când datoria se suie, trece la alt negustor, apoi la altul...

In faţa noastră magistraţii, se perindă multe procese de felul acesta, cari se sfârşesc prin jurământ! Iţi închipueşti la asemenea suflete cât preţueşte numele lui Dumnezeu!

Populaţia dela mic până la mare este întreagă datoare. Sunt vreo trei bănci mai răsărite şi alte multe cooperative de «sprijin şi ajutor»; în fiecare mahala câte una. Toate prosperă. Ia din grămadă pe oricare cetăţean şi-l vei găsi dator la fiecare dintre ele şi la rândul său girant pentru alţii la toate.

In afară de legăturile acestea fiduciare, dacă socotim şi pe cele de rudenie între ei, prin desele încuscriri — zestre: o vie cu obratii — toţi s'ar ţine unii de alţii, cum se ţin cireşile când ridici un pumn dintre ele. Dar de răi ce sunt se sfâşie atât de grozav că numai ţin seamă de nimic!

Monotonia le umple viaţa, zilnic acelaş lucru: se adună în *târg*. Târgul numesc ei un crâmpeiu din partea comercială a oraşului şi anume centrul, pe o lungime de vreo două sute de metri. Aci unii forfotesc în grupuri, prin mijlocul străzei, alţii stau pe trotuare, se uită unii la alţii, se ochiesc cu sâmburi de măslină, îşi admiră reciproc hainele, sau alte noutăţi şi glumesc între ei cu aceleaşi vorbe de ani de zile.

La vremea mesei umplu băcăniile strigându-se pe porecle. Mai toţi poartă câte una: «Piatră acră»; «Zidire proastă»; «Mălai mare»; «Căruţă goală»... Unui cetăţean, fost consilier comunal zis «Fiul Prahovei» i se spune de toţi «Nene Fiule»!

De altmintrelea toţi sunt «nene» iar celor mai vârstnici sau cu parale li se zice «Coane»! I-auzi: Coane Iancule, Coane Costică, Coane Mişule!

Cangrena oraşului sunt «fosilele», băştinaşi îmbătrâniţi în rele, oameni cu trecut îndoios, cari au apucat vremurile sfânţuelei şi tembelismului şi pe cari timpurile noi i-au lăsat în umbră. Sunt răi şi nu se pot împăca cu ideia că numai sunt băgaţi în seamă. Cei mai mulţi sunt pensionari, sau trăiesc pe urma unor afaceri din trecut, când mai figurau încă prin diferite comisii unde «făceau lucrurile cum e bine».

DURERILE

Durerile de mai târziu,
Dureri, ce'n suflete-ne azi
Sunt freamătul prelung şi viu
Şi-aroma ramurei de brazi,

Durerile, ce nici nu par,
— Din dulcea goană de parfum
A drumurilor — ele doar
Sunt toată viaţa de pe drum.

Din lut, din rozele lui căni
Ce'n toate scântee lumini,
Bem flacăra atâtor răni
Şi-atâtor lacrămi care vin!

Sub cer şi din atâţia sori
Ce ard şi sufletu'l innund'
Ne-aşteaptă toamna de fiori
Din muribund în muribund!

O, groaznică fantomă, tu,
Amară clipă ce revii
Mereu din ceeace trecu
In ce rămâne să mai fii...

Tu care, marginei de-abis
Mâni resturile pământeşti,
Sub cerul dulce şi de vis
Amară şi sublimă eşti.

Că nimeni, fără umbra ta
Prin care sufletul ni'l seci
O, nimeni n'ar mai înseta
De locul liniştei de veci!

1915

George GREGORIAN

Pe mâinile lor şi în preajma lor se ridică tineretul, care învaţă dela ei isprăvi urâte, sentimente josnice, viţiul şi nedemnitatea!

Când obosesc, fosilele se aşază la mese pe trotuar, joacă table şi gura nu le stă de cuvinte murdare cu cari «în glumă» se cinstesc unul pe altul.

Vai de femeia care trece singură după nevoi sau târgueli! In acest crâmpeiu de stradă, i s'a pus în spinare o duzină de amanţi şi tot atâtea bârfeli şi calomnii.

Şi «târgul» tot, e crescut după chipul şi asemănarea acestor oameni!

Bătrânii n'au somn prea mult. Dis de dimineaţă fosilele es în «Obor». Inspectează toate mărfurile, iau ce e mai bun — pe datorie, fireşte! — şi până 'ntr'o oră — după ce au ispitit bucătăresele şi slugile — află tot ce s'a petrecut peste noapte.

Apoi se strâng la o fleică şi un pahar de vin la iuţeală:

— Nevasta grefierului a cumpărat raci!... Cu ce neică?

Sau:

— Procuroru are astăzi mosafiri. Bucătăreasa târguia nişte trufandale grozave! A dat un pol numai pe zarzavat... Nu se mai isprăveşte nene?... De unde?... Că doar leafa i-o ştim!...

Şi aşa foarfecă totul, ruginitele fosile, descusând gospodăriile şi viaţa intimă a fiecăruia, iar la ora ţuicii tot «târgul» le ştie!

Moartea fosilelor e vremea rea. Atunci pier toţi, îngrămădiţi prin cluburi, unde, deşi nu plătesc nici o taxă, nici o cotizaţie, urlă să li se facă focul din plin şi la dogorîrea sobelor încinse, joacă dardăr ceasuri întregi, pe o cafea, într'o atmosferă îmbâcsită de emanaţiile porilor lor putrezi!

Cafelele acestea — douăzeci de bani una — rămân neplătite săptămâni întregi. La plată multe din ele sunt tăgăduite. Dacă bietul cafegiu stărue, fosilele'l ameninţă că'l dau afară şi-i rup scaunele în cap!...

Politica locală e cea mai sigură şcoală pentru pervertirea sufletelor de treabă, tineretului cinstit şi dornic de muncă.

Intreaga acţiune politică e în mâna câtorva «cloncani» cari urmăresc numai ridicarea lor în faţa centrului. Aceşti cloncani îşi au organizaţia lor politică, fiecare în numele unui partid sau fracţiune dizidentă. Ei împat «preşidenţiile». Aşa auzi: prezident al «partidului;» al «clubului»; de «onoare»; prezident «activ»... apoi câţiva «vici-prezidenţi», secretari... şi aşa mai departe!

La urechie se şopteşte fiecăruia că el e cel «veritabil» şi deci el va avea primul pas în faţa viitoarelor demnităţi când vor fi la putere!

Toţi cloncanii aceştia, parafrazând articole de ziare politice, îşi expun programele, şi le tipăresc şi de delicios să auzi cum sforăe în gurile lor cuvintele «ţară»; «popor»; «cinste»; «democraţie»; «suveranitate»; «reforme!»...

Recrutarea se face uşor: îndată ce un «titrat» se iveşte, cloncanii încep să'l tămâieze, lăudându-i studiile şi talentele. Apoi face să lucească neofitului mirajul unor situaţiuni viitoare, în aşa culori, că bietul băiat, ameţit sfârşeşte prin a se înscri într'un partid sau altul.

I se face la club o primire călduroasă, tânărul îngăimează timid câteva fraze stângece, cari stârnesc aplauze frenetice şi iată'l prins în horă. Apoi i se fixează de «preşedintele cercului de studii» subiectul unei conferieţe, pe care, după un studiu serios, tânărul o ţine în faţa băncilor pline cu agenţi, care'l aclamă într'una şi, după puţin timp, e vârât direct în luptă,

FIGURI CONTIMPORANE

UNII FRANCOFILI

Sunt şi francofili acerbi cari şi-au însuşit francofilia din alte obârşii de cât din contemplarea vieţii sufleteşti a Franţei eterne sau din cunoştinţa paralelismului de nevoi şi aspiraţii dintre neamul românesc şi latinii de pe malurile Seinei.

Sunt francofili înverşunaţi cari vor Ardealul doar ca să scurteze drumul până la autenticul *Moulin-Rouge;* românismul integral e pentru ei una din acele *blagues* cu care oamenii deştepţi îşi maschează gândurile în faţa naivilor, fiind că nimic comun nu e între naţionalismul lor de ocazie şi sufletul neamului de ţărani ardeleni cu care pentru ocazie vor să se înfrăţească. E ca şi cum ai pune ciorapi *à jour* într'o opincă nerasă de gospodar din preajma Zărandului. Nu se nemereşte, fiindcă n'are să se nemerească:

Tânărul francofil — francofilul acesta e totdeauna tânăr, chiar când e de mult scos din uz — s'a săturat de viaţa românească încă de pe băncile şcolii. In liceu a urmat câţiva ani, sub părinteasca oblăduire a lui papa, care binevoia să sacrifice două trei ore la sfârşitul anului şcolar pentru «pistonarea» odraslei sale împotriva manifestei rele voinţe a profesorilor care nu puteau ajunge cu capetele lor strâmte până la o aprecia.

Din cei câţi va ani de liceu junele francofil s'a ales cu cunoştinţa perfectă a pokerului, cu vaste cercetări personale în populaţia flotantă a bulevardului şi cu foarte importante experienţe economico-financiare cu ajutorul cărora să se majoreze veniturile unui buget care, în mod normal, nu prezintă la acest capitol de cât paragrafe cu totul neînsemnate.

Apoi a plecat tânărul la Paris, după un lung antrenament în lăcaşurile nocturne ale capitalei noastre modeste.

Şi acolo a studiat mai departe, perfecţionându-se, ceia ce începuse cu atât talent în patrie. A contractat noui legături în *cabarets* şi în lumea croitorească şi a rămas cu ele, când, după un lung stagiu s'a reîntors în ţară pentru a vâna o situaţie...

Intre timp tânărul francofil îşi exercită menirea în privinţa Franţei, repetând adrese croitoreşti şi implorând cerul să salveze Franţa, fiindcă nimic nu e în lume mai desăvârşit ca *Moulin Rouge* şi croitorii lumii elegante...

O, dacă nu ar fi şi Franţa *cealaltă*, pe care o iubim şi cu care am vrea să avem gloria de a merge alături! **C. P.**

începând prin polemici de presă locală şi apoi prin înjurături în întruniri publice. De aci încolo, omul fiind deplin compromis, e lăsat în voia lui!...

Ofensele personale dau naştere uneori la provocări — de formă numai — căci nimeni nu ese pe teren din laşitate. La cinematograf însă, sunt foarte bravi, şi ştiu să sublinieze prin aplause, curajul cu care se moare pe ţeren pentru un gest sau o privire...

In vâltoarea alegerilor corupţia domneşte. Cinismul alegătorilor e revoltător. Odată, după despuierea unui scrutin, s'a declarat balotaj. Unul din fosile mă întreabă:

— Ce e aia neică balotaj?

— Se fac alte alegeri! răspund eu plictisit.

— Aha! Carevasăzică alte parale?... Bine, neicuţule bine!..,

Trepăduşi, descreieraţi, haimanale, bătăuşi, agenţi rupţi de băutură, nu lipsesc...

Candidatul reuşit e dus acasă cu o sută de lăutari, care urlă după el acelaş refren îmbâcsit:

Unirea, unirea, unirea să trăiască
Ura! Ura! Ura!

Acasă noul ales, din vârful scărei, mai înjură încă odată pe adversari şi intră în penaţii săi, iar haimanalele răguşite beau până la ziuă!

O fisionomie deosebită are palatul nostru de justiţie. «Palatul» acesta e o clădire care a costat vre-o sută de mii de lei. Funcţionează de zece ani şi e azi ruină. Construcţia a fost rău făcută, materialul prost... un jaf! Totuşi comisia de recepţie a primit'o:

— S'o facem, pentru bietul Steriu!...

Azi clădirea e un focar de infecţie, unde se adună zilnic sute de săteni murdari, cu noroiul pe carâmbi, cu hainele jilăvite de ploaie!

Două odăiţe formează apartamentul advocaţilor. De aci păianjenii locali îşi întind firele lor vâscoase, vânând «piesa» de toate zilele. Cei mai mulţi nu au o carte, nu au un dosar, abea dacă'şi au un domiciliu. Unul dintre advocaţii cu situaţie şi clientelă, apucat de un acces de filantropie şi pentru a ridica moralul corpului, faţă de confraţii din Bucureşti, a înzestrat baroul cu vre-o şapte dulapuri mari de cărţi. O bibliotecă completă juridică. Acest binefăcător e sfâşiat zilnic de colegii mai tineri, până când unul din ciracii donatorului le-a atras atenţia că, cel puţin în momentele când se servesc de cărţile lui, să se abţină de al înjura.

In această cameră se mai pun la cale, prin colţuri, tot feluri de uneltiri. Aci sunt şi furcile caudine pe subt cari, acest corp select îşi trec orăşenii şi prietenii. Când rămân cinci, ei sfâşie pe al şaselea; pleacă unul din ei, cei rămaşi muşcă din cel plecat şi aşa mai încolo...

Când se suspendă şedinţa ei vin discutând aprins vre-o problemă juridică. Sunt vre-o câţiva pricepuţi şi muncitori, restul trăesc cu ochii după ciupeală.

Pentru cei cari câştigă procesele, magistraţii sunt «băieţi buni cari sezisează», pentru ceilalţi, tribunalul acesta e «blestemat, căci i se trimit toţi neisprăviţii».

In barou se face multă politică şi chiar doctrină politică. E o plăcere să-i asculţi cum aruncă teorii sociale asupra chestiei ţărăneşti, cum discută despre participarea maselor în conducerea statului, prin sufragiul universal, uitând că existenţa lor se datoreşte tocmai sistemului censitar actual!

Şi discutând se aprind, se ceartă pentru ca a doua zi să adopte alte teorii şi alte soluţii cu totul opuse,

Când cloncanii sunt chemaţii la şedinţă, cei fără procese dau drumul otrăvurilor. Viaţa intimă a fiecăruia e cercetată, existenţa lui descusută. Femeia, copii, neamurile şi tot ce ţine de gospodăria celui bârfit, trece subt o ploae de noroi şi venin!

Dumineca oraşul răsuflă. Mahalalele, obosite de a se uita unii la alţii. se desfundă şi năvălesc centrul. Femeile şi fetele pun găteliie modei în vigoare, mode pricepute rău, astfel că oferă ochiului o privelişte enervantă.

«Fosilele» pe ziua aceia părăsesc jocul de table şi dardărul şi rătăcesc prin mulţime, ţintind pe deasupra ochelarilor femeile şi ciupind de sân slujnicile.

In spre amurg răsar echipajele burghezimei, trăsuri largi în cari se răsfaţă matroane în rochii de atlas, cu negustorii lor alături. Un măcelar mână nişte troteri negrii, din vârful unei cabriolete. Apoi vin birjile de piaţă, cu crăci prinse în inelele felinarelor. Roţile merg şoldiu; spiţele lor sunt albe şi negre; trăsura cântă; caii, unul mic, celalt înalt, merg la galop.... dar e pitoresc şi patriarhal!

Femeile dimineaţa gospodăresc, după amiază joacă cărţi. Speranţa tuturor pentru toalete sunt cărţile; îţi închipueşti dar ce joc au! Destul e să ştii că ele nu urmăresc distracţia, ci câştigul. Când pierd se jelesc, au crize de nervi şi rămân datoare.

Şi ele spionează, clevetesc şi critică destul, dar în comparaţie cu bărbaţii lor par nişte îngeri nevinovaţi.

Edilitatea organizează bătăi de flori şi asfaltează trotuarele în dreptul consilierilor comunali şi neamurilor lor. Acum câtva timp s'a adus apă dela munte şi s'a luminat oraşul cu electricitate. Preocuparea tuturor a fost cum să aibă apă şi lumină gratis. Dar asta nu s'a putut! S'au învârtit însă şi au isbutit să plătească jumătate din ce ar fi trebuit.

Funcţionarii zac într'o mizerie neagră. In rândurile lor ftizia seceră, cu toată clima prielnică. Sunt datori la toate băncile şi de ceiace le-ar mai rămâne îi scurg cămătarii...

Cea mai mare plăcere pe care o gustă provincialul meu este când aude că cineva e bolnav. Inainte de a fi documentat, el afirmă pretutindeni că bolnavul «e în agonie», «se duce», «îi ţine lumânarea»... Dacă moare «fosilele» se îngrămădesc, află, cercetează, ies apoi în târg şi clevetesc... La înmormântare răsar şi ei, cu cioclii odată, sprijină pe văduvă, citesc pentru a nu ştiu câte-a oară acelaş discurs crâmpotit, şi se duc după dric până la cimitir, de unde nu pleacă până nu văd movila de pământ împlinită!

Când o familie străină se statorniceşte în oraş, câteva zile e linişte împrejurul ei. După acest răstimp, capete curioase de vecini se ridică, se furişează, pândesc, ascultă şi la nevoie ispitesc slugile, şi până într'o săptămână, «târgul» află tot ce e de aflat: obârşia noilor veniţi, situaţia lor, averea, copii, cum trăiesc, legăturile de rudenie ce au, obiceiurile casei, mobila, mâncarea zilnică, dacă sunt veseli sau posaci, dacă joacă cărţi sau nu...

Dacă noul venit are avere şi e o fire mai prietenoasă, se întrec în linguşiri josnice în jurul lui. După un an sau doi, după ce omul osteneşte în botezuri şi cununii şi după ce e intrat bine cu o bună serie de giruri, el devine ţinta calomniilor, atacurilor, scrisorilor anonime, şi insultelor.

Pentru că, dragă prietene, am uitat să-ţi spun, arma cea mai întrebuinţată în deslănţuirea perversităţii concetăţenilor mei e «scrisoarea anonimă». Aci sunt maeştrii. Nu ştiu dacă răvaşele anonime nu covârşesc la poştă în număr pe cele semnate. Multe din ele au şi desenuri!

E cea mai desăvârşită formă a laşităţei!

Seara, la sosirea trenului, târgul are altă înfăţişare. Pela orele nouă tot oraşul aşteaptă gazetele. Târgul se umple de servitoare, ordonanţe, ţigănuşi luaţi de procopseală şi cetăţeni, printre cari foiesc şi fosilele mele.

Se aude un uruit, lumea se desparte în doi pereţi, ca să privească pe cei sosiţi cu trenul, cari, ori unde ar sta, trebuie să dea prin centru ca să fie văzuţi că vin din călătorie. Fosilele sunt cu ochii ţintă, birjarii trec cu caii la galop şi cu biciul lucrând năpraznic.

La vre-o cinci minute după trăsuri, sosesc în goană şi puii de ţigan cu gazetele. Fosilele se folosesc de gâfâiala piciului, ca să-i ia la iuţeală, două foi pentru cinci parale. Gazetele sunt smulse. Cele mai căutate sunt cele cari înjură mai straşnic. Presa de şantaj se desface repede pe piaţa noastră. Şi cu noroiul acesta tipărit, cetăţeanul meu îşi satură setea de sensaţional şi adoarme cu sufletul din zi în zi mai înveninat!...

La miezul nopţei însă, când tac patimele, când adorm răii, tu ai timp aci, în colţul ăsta de vraje, să guşti o pace deplină şi prin urzeala sclipitoare de sus în noaptea calmă, să şopteşti Creatorului singura imputare temeinică:

— De ce Doamne făptura ta nu-ţi seamănă, şi de ce atâta frământare între viermii ăştia, cărora le-ai hărăzit cea mai curată aşezare în mijlocul eternelor frumuseţi ale firei?...

Acum reviu la ceia ce spuneam la început: poţi găsi liniştea, mulţumirea şi aci în provincie, dar trebue să ai bani şi puterea de a te izola. Să te mulţumeşti cu traiul retras, într'un cuib pe care ţi-l vei împlini aşa cum vei vrea, punând însă între tine şi lumea locală o împiedecare de nerăzbit!

In condiţiile astea trăiesc la noi câte va familii, legate cu centrul, fără nici un fel de atingere cu lumea înconjurătoare. Un colonel cu stare şi-a reclădit o casă veche din oraş, leagănul familiei sale, dar şi-a ridicat la stradă un zid de jur împrejur. Toată lumea s'a mirat de «lipsa lui de gust». Eu însă l'am înţeles!

Fă şi tu aşa. Sunt aci câte va locuri pe marginea râului, adevărate cuiburi de poezie. Clădeşte-ţi aci o vilă, din pridvorul căreia poţi cuprinde toată valea, până în pereţii violeţi ai munţilor. Fă-ţi un mic parc de jur împrejur, dar să ai grija de a ridica la stradă un zid de trei metrii, cu creasta plină de sticlă tăioasă. Adu-ţi şi vre-o câţi va câini ciobăneşti, cu colţii de fier, cari să poată să sfâşie la nevoe.

Vei duce aşa o viaţă ideală... Vei avea zile vesele, amurguri însângerate, nopţi clare cu adieri uşoare, purtând cu ele murmurul adormitor al râului.

Privighetorile cântă aci până în albul zorilor, iar luna, când e plină, se ridică după culmile dinspre răsărit, mare de te sperie!...

Imprejurimile sunt admirabile. Mare păcat! Dumnezeu, dacă ar vrea să dea oraşului soarta Sodomei, pentru ţinutul acesta n'ar fi pedeapsă, ci binecuvântare, iar cuvioasa Dagar nu s'ar mai împietri!

Cu bine dragă prietene.

Sandu

Pentru conformitate

George CAIR

PLEACĂ NAVELE

Pleacă navele pe ape
Cu întinsele vântrele
Şi cu ele peste mare
Pleacă dorurile mele.

De abia se văd din zare
Numai vârfuri de catarte.
Pleacă dorurile mele:
Incotro? In care parte?

Nu ştiu singur unde pleacă,
N'au o ţintă fermecată —
Dar mai fericite doruri
N'am avut eu niciodată.

G. ROTICĂ

REVIZUIRI LITERARE

„SĂMĂNĂTORUL“

(Cu prilejul volumului *O luptă literară* de **N. Iorga**)

II

Era să privesc pe d-l Iorga drept un «reformator», dacă nu i-aş fi citit volumul. Îmi închipuiam cunoscută mişcarea *Sămănătorului*. Nu sunt mulţi ani de atunci. Abia i s'a potolit larma. In provincie chiar îşi supravieţueşte. Il citisem odinioară cu statornicie. Scrisesem şi două volume în legătură cu mişcarea lui: neînsemnat adaos la o bogată literatură ieşită din brazda rodnică a acestui harnic sămănător. Pretutindeni se vorbea de «ţărănism» şi de «opincărism» ca de lucruri vii. Unii cu înflăcărare apostolică ori cu duioşie; alţii cu duşmănie; câţiva cu neîncredere îngăduitoare.

* * *

Unde mai e astăzi «ţărănismul»? Nu literatura. Literatura nu se înalţă ca zidul Tebei la cântecul lui Amfion. Nu se ridică niciodată la glasul unui critic. Raţionalismul e un fetiş modern. E un nor aristofanic; o idee nelămurită ce împânzeşte mintea. La alţii e şi un mijloc viclean de trai. «Iată Norii cerului, spunea Socrate lui Strepsiade, zeii mari ai celor leneşi. Lor le datorăm tot, noi sofiştii: idei, cuvinte, fineţe, flecăreală, minciună, isteţime. Ei hrănesc pe o mulţime de şarlatani, de ghicitori, de doctori celebri, de nătângi peptănaţi ce-şi împodobesc degetele cu inele până la unghii şi de vorbareţi pierduţi în gol, ce învârtesc cu uşurinţă versul ditirambic, leneşi, pe cari Norii îi hrănesc pentru că-i cântă...».

Nu bănuesc, fireşte, reaua credinţă a nimănui, ci numai o credinţă rea: din pietrele aruncate de critici nu răsar oamenii lui Deucalion. Ţărănismul ar fi putut ieşi din împrejurările de viaţă ale poporului nostru în genere, şi ale scriitorilor în deosebi. Atât. Incolo, nimic; sunt străduinţi frumoase dar zadarnice; discuţii academice dar nerodnice. Şi tocmai la aceste discuţii de acum 10 ani mă gândesc. Unde sunt? Unde sunt articolele doctrinare ale unora, anatema altora, nervozitatea tuturor? Nicăeri... Adâncă zădărnicie omenească! Au îngrăşat ţarina literaturei româneşti.

* * *

Imi închipuiam totuşi că le voiu găsi în cartea d-lui N. Iorga, ca într'un mauzoleu al ţărănismului. Amarnică înşelare!... Citind-o, am crede că d-l Iorga n'a fost un reformator. Nici un raţionalist. N'a dat vreo îndrumare nouă literaturii noastre; n'a scris nici un articol de doctrină. Nicăeri nu vom găsi ţărănismul. Nu cuvântul, născocit de alţii, ci noţiunea. Nicăeri, povaţa că literatura trebue să se mărginească numai la viaţa dela ţară şi că tot ce e altceva, e rău. Nicăeri, o îngrădire încăpăţinată.

Rămânem nedumeriţi... Ne-a trecut oare peste ochi vreun zeu şagalnic un balsam? Ne aflăm totuşi dinaintea aceloraşi pagini. Nimic schimbat. Odinioară ne păreau însă altfel. Magie a cuvintelor! Sonorităţile lor trezeau în noi alte vibraţii, alte sentimente. Acum, cad fără răsunet în urechia noastră: lucruri cuminţi, lucruri obişnuite, lucruri de toate zilele. Nu ne mai înverşunează. Le citim:

...C'un rece ochiu de mort.

Ne-a răcit şi pe noi vremea. S'au răcit însă şi ele. Au pierdut cea mai mare parte din suflarea vieţii. Căci, de fapt, ţărănismul *„Sămănătorului“* nu putea fi numai o închipuire a minţei noastre. Era undeva. Era în pulberea notiţelor *Sămănătorului*, în atitudinea lui tăcută, în sentimente, într'o bună parte din literatura publicată, fără valoare literară, în tăgăduiri înverşunate, ce nu plecau, fireşte, dela un principiu doctrinar, deşi erau expresia lui nemărturisită, în atâtea *imponderabilia* ce dau adevărată viaţă cuvintelor, rotunjime gesturilor, şi plenitudine activităţii vii a unui om. Toate aceste s'au dus. Pe alocuri mai tresar încă: le vom vedea poate. Incolo, venerabile moaşte închise în solemnitatea unei cărţi.

* * *

Să deschidem această raclă de moaşte, pe care d-l Iorga o numeşte: *O luptă literară*. Luptă a fost, dar nu mai e; literară n'a fost însă niciodată. E o greşală de cuvinte. E drept că s'a încercat să fie. Literatura a rămas în paginele revistei şi în atitudinea ei critică, trezind, de altfel, polemica vremei. Acum însă s'a scuturat. In moaştele cărţii a rămas cu totul altceva. Nu mai e o luptă *literară* ci *culturală*. Iată adevărul. Nu e o micşorare, ci dimpotrivă. Schimbând un singur cuvânt, culegerea de articole a d-lui N. Iorga îşi defineşte şi rostul şi însemnătatea. Privită astfel, nu poate fi o activitate mai sănătoasă şi mai fericită, decât munca acestui bărbat neostenit.

* * *

Intr'un discurs din 3 Decembre 1904, d-l Titu Maiorescu spunea;

«Suntem convinşi că numai prin cea mai rodnică muncă naţională, prin dezvoltarea caracterului nostru etnic, în limbă, în literatură, în munca fisică, în costum, în istorie, în forma de Stat trebue să meargă înainte ţara aceasta».

Şi d-l Iorga adaogă: Acesta e şi crezul meu.

Cine e însă omul cu mintea limpede care să nu creadă tot aşa? Cine tăgădueşte că nu vom face nici odată nimic de seamă decât în linia etnicităţii? Că trebue să ne răscumpărăm dreptul la viaţă prin înjghebarea unei adevărate culturi naţionale? Că trebue să încurajăm cele mai mărunte vădiri ale acestei culturi, fie în literatură populară, fie în muzică, fie chiar în zugrăvirea unor oale cu motive ţărăneşti? Cine se mai îndoeşte că trebue să păşim înainte în albia tradiţiei noastre, în deplina armonizare a însuşirilor rasei noastre?

Nimeni. Crezul d-lui Iorga e cel adevărat şi sănătos. Câtă vreme însă o idee n'a ajuns o mare forţă motorie nu are nici o însemnătate. E o părere nevinovată, ori care ar fi ea. In slujba ei, trebue să pui şi un temperament. Şi d-l Iorga l'a pus cu prisosinţă. D-l Iorga e una din cele mai mari forţe motorii ale neamului nostru. Cu o ţintă sănătoasă şi cu o pasiune atât de aprigă, activitatea d-sale culturală nu putea fi decât binecuvântată. Şi, în adevăr, astfel şi răsare din paginele pasionate ale acestei cărţi. Nimic nu i se pare prea jos de îndemnul, de vorba bună, de dojana d-sale amară: o expoziţie de veşminte româneşti s'au nişte rapoarte de prefecţi, monografia unei comune rurale sau un volum al d-lui Sadoveanu, chestia ţărănească sau catedrala din Sibiu, rolul cultural al Academiei Române, sau şcoalele călugăriţelor catolice, restaurarea vechilor monumente, sau criza universitară, literatura macedoneană sau împrejurările politice ale Ardealului...

Tot ce e manifestare culturală românească îl atrage, însufleţindu-l de o pasiune, uneori nedreaptă şi duşmănoasă, totdeauna însă nobilă şi bine îndreptată.

* * *

Iată adevăratul rost al *Sămănătorului* şi adevărata *luptă* a d-lui Iorga, care a mai fost dusă de cineva în ţara românească. A fost dusă de Mihail Kogălniceanu în activitatea lui culturală din preajma anului 1840. D-l Iorga e urmaşul acestui mare bărbat. Mare cinste. E drept că între Kogălniceanu şi d-l Iorga s'a aşternut activitatea d-lui Maiorescu, în aceiaş linie de naţionalism sănătos dar cu toate distincţiile cuvenite în ceeace priveşte arta: formele culturii nu sunt cu necesitate şi formele artei. De aceea activitatea d-lui Maiorescu, deşi culturală, a fost rodnică *şi* în literatură, pe când activitatea d-lui Iorga are numai o însemnătate culturală. Zic *numai*: ajunge însă unei vieţi de om.

E. Lovinescu

□ □ □

S'A DUS DE-APURURI...

Prin versuri ai voit iubito
Să-ţi spun dorinţa arzătoare,
Căci versu'i rupt vestmânt din cerul
Când este 'n plină sărbătoare.

Dar vezi, aceste, versuri sfinte,
Impodobite 'n mândre rime,
Croite sunt să 'mbrac în ele
Idei măreţe şi sublime,

Să 'mbrac în ele idealul
La care aspiră o lume 'ntreagă,
Ce-i pasă astăzi omenirei
Că tu sau alta-mi este dragă!

S'a dus de-apururi poate, vremea,
Când pentru o tainică privire,
Poetul florilor albastre
Scria poeme de iubire...

V. PODEANU

MARK TWAIN

TRADUCERI DE ION TRIVALE

De ce am demisionat din ultima mea funcție.

Washington, 2 Decembrie 1867

Am demisionat din funcția mea. Guvernul țărei pare că vrea totuși să meargă înainte, deși a pierdut o spiță din viața lui. Eram secretar al comisiunii senatului pentru conchologie și m'au demis din această slujbă, fiindcă am observat la ceilalți membrii ai guvernului intenția hotărâtă de a mă împiedeca să valorific glasul meu în sfatul națiunii și așa fiind nu mai putem păstra funcțiunea fără a mă coborî în proprii mei ochi.

De aș sta să înnumăr cu deamănuntul toate jicnirile, cu care am fost copleșit în timpul celor 6 zile, cât am fost în relații cu guvernul în calitatea mea oficială, aș umple un volum cu povestirea mea. Fui numit secretar al acelei comisii de conchologie și nu mi se atașă măcar un ajutor, cu care să fi putut juca biliard. Aș fi răbdat-o pe asta, deși era tare plictisitor pentru mine, dacă aș fi fost măcar întâmpinat de ceilalți membrii ai cabinetului cu politeța ce mi se datora în baza funcțiunii mele. Dar nici aceasta nu s'a întâmplat. Când observam că șeful vreunui departament apucă vre-o cale greșită, eu îmi lăsam toate treburile, mă duceam la dânsul și încercam să-l învăț de bine, cum era de datoria mea. Dar nu s'a găsit unul care să-mi fie recunoscător pentru aceasta. Așa mă dusei cu cele mai bune intenții din lume la ministrul marinei și-i spusei:

Domnul meu, mă doare inima văzând că admiralul Farragut n'are altă treabă decât să colinde apele Europei, de par'că n'ar face decât un fel de plimbare. Dacă D-voastră vă place una ca asta, mie nu-mi place de loc. Dacă admiralul n'are nicio însărcinare, chemați-l mă rog, acasă: eu nu văd la ce bun ar comanda Domnia lui o flotă întreagă, fiindcă vrea să facă o escursie de plăcere? E prea costisitor. Bine înțeles că nu mă opun de fel ca ofițerii de marină să facă escursii de plăcere — escursii care să fie ieftine. Ei bine n'au Domnia lor decât să călătorească pe Missisipi, pe plute.

Ei, să fi văzut furie pe dânsul! S'ar fi crezut c'am comis vre-o crimă. Dar eu nu mă impresionai de asta. Ii arătai că o astfel de escursie e ieftină și de loc primejdioasă și are farmecul simplității republicane; îi dovedii că nu se poate închipui mai frumoasă escursie de plăcere decât pe o plută.

Atunci ministrul marinei mă întrebă cine sunt și când îi declarai că sunt în relații cu guvernul, voi să știe, în ce calitate anume. Ii răspunsei, că nu vreau să mai relev cât de ciudată îmi pare o asemenea întrebare, când ea vine dela un membru tocmai al acestui guvern, și că mă mărginesc a-i face cunoscut, că sunt secretar al comisiunii de conhologie. Atunci a exploadat! A sfârșit prin a-mi porunci să părăsesc casa și să-mi caut pe viitor numai de atribuțiile slujbei mele. Câtăva vreme, m'am frământat cu gândul să-l răstorn. Dar prin aceasta, afară de el aș mai fi nenorocit și pe alții, iar mie nu mi-ar fi fost de nici-un folos — așa că-l lăsai în pace.

Apoi mă mai dusei la ministrul de război. Acesta la început nu era dispus nici măcar să mă primească, și numai când află că sunt în legătură cu guvernul îmi acordă audiența. Și încă n'aș fi ajuns la dânsul, cred, de nu l'aș ti vestit de importanța afacerii, care m'aducea la dânsul. Fiindcă-l zării fumând, îl rugai să-mi dea voie să aprind și eu; apoi îi comunicai că n'am nimic de obiectat asupra chipului în care el susținuse cererile generalului Lee, dar că nu pot aproba felul în care acest general combate pe Indieni. Ii indicai anume, că acesta prea își risipește forțele în luptă. El ar trebui să strângă pe Indieni la o laltă, să-i încolțească la un loc potrivit, unde să se găsească pentru ambele părți provizii de ajuns, și acolo să facă o mare baie de sânge. Ii arătai că pentru Indieni nimic nu poate fi mai convingător decât o baie generală de sânge. Iar dacă dânsul n'ar aproba baia de sânge, atunci un mijloc aproape tot așa de sigur împotriva Indienilor ar fi săpunul și cultura. Săpunul și cultura e drept că nu sunt de eficacitate imediată ca baia de sânge, dar după oarecare trecere de timp sunt și mai omorâtoare; căci un indian măcelărit pe jumătate se mai poate vindeca, dar dacă-l speli și-l cultivi, atunci se prăpădește negreșit mai curând ori mai târziu. Căci acest mijloc îi ruinează sănătatea și-l sguduie din temelie toată ființa.

«Domnule», încheiai eu, «în momentul în care ne aflăm, cruzimea sângeroasă a devenit necesitate. Dăruiește pe toți Indienii, cari ne pustiesc pământurile, cu câte un săpun și un abecedar și îi vei extermina».

Ministrul de război mă întrebă, dacă sunt membru al cabinetului. Ii răspunsei: Se înțelege — și nu dintre cei angajați *ad interim*. El mă întrebă apoi ce funcție învestesc și îi spusei că sunt secretar al comisiunii de conchologie. Atunci fui arestat din porunca lui pentru ofensă adusă în exercițiul funcției și mă văzui lipsit de libertatea mea tocmai în timpul cel mai frumos al acelei zile.

Eram gata să iau hotărârea, de a mă astâmpăra pe viitor, lăsând guvernul, în plata Domnului, să urmeze drumul primejdios pe care apucase. Dar glasul datoriei mă chemă din nou și-l asculta-i. Vizitai pe ministrul de finanțe.

Când intrai acesta îmi zise:

«Ce doriți?».

Intrebarea asta mă încurajă să părăsesc atitudinea rezervată.

Zisei deci: «Punsch de rom».

El zise: «Domnule, dacă ai venit aici pentru vre-o afacere, spune te rog, ce vrei—dar încât mai puține cuvinte».

Eu îi exprimai mâhnirea mea, că dânsul găsește de cuviință să schimbe în mod așa de brutal subiectul conversației — întru cât această purtare e ofensatoare pentru mine; dar îi declarai că față cu împrejurările, voi trece peste aceasta și-i voi expune ceeace m'a adus la dânsul. Intrai deci într'o serioasă explicație cu el

CÂNTECUL AMINTIRII

Ce vis frumos aveam de împlinit!...
Voiam să-ți dau domnia fericirii,
Să-ți dau întregul soare răsărit
In pieptul meu, ca'n raza lui să vezi
Și drumul bun și drumul rătăcirii
Dat tu, iubită, n'ai vrut să mă crezi.

Te văd cu ani în urmă, fermecată
De visul ce crescuse'n amândoi...
Erai așa de mândră, de curată,
Că nu'ndrăsniam—cu toată 'nflăcărarea—
Să-ți pun pe ne'nțeleșii umeri goi
Amurgul ce-l aduce sărutarea.

Privirea ta avea eternul mării...
Adâncul ei era dogoritor...
Iar gura avea rozul înserării...
Și păr bălai cu fulgere drept fire,
Și glas de ape vii, murmurător
Ca unda arzătorului: Iubire!...

O, visul meu frumos de altădată
Ce repede-ai murit sub pasul ei!...
Mormântul tău e-o frunte'ngândurată;
Iar plânsul tău e lacrima iertării
Ce-o văd lucind ades în ochii mei
Când dorul rupe fiarele uitării!...

Erai atunci și mândră și fecioară
Cum poate nu visasem... da, erai!...
Erai, entusiasm de primăvară,
Speranță de lumină răsărită,
Cu ochi adânci, de foc, cu păr bălai...
Erai atunci... frumoasa mea iubită!...

Acum... nu te-am văzut de multă vreme!...
Dar, cred că ochii tăi sunt mai tăcuți,
Că n'au decât durere și blesteme..
Acum... ești ca orcare dintre ele!...
Mai poți tu să mai râzi, să mai săruți,
Ca'n vremea când râdeai iubirii mele?...

Și... gura ta... de altul sărutată...
O, gura ta cu rozul înserării
Mai poartă oare viața ei curată!?...
Eu... știu că'n părul tău a râs minciuna,
Pe capul tău enigma desfrânării
Și totuși... te ador ca'ntotdeauna!...

Kostya ROVINE

cu privire la lungimea nepotrivită a raportului său financiar. Ii arătai că acesta e costisitor, nepractic şi alcătuit fără pricepere; căci nu coprinde nici părţi descriptive, nici poezie, nici sentiment, nici eroi, nici complicaţii dramatice, nici figuri, nici măcar gravuri. E lucru limpede ca ziua că nu-l poate ceti nimeni. Il îndemnai cu toată stăruinţa să nu-şi compromită reputaţia, publicând aşa lucru. Dacă vrea să spere a dobândi vre-odată succes în literatură, trebuie să introducă neapărat mai multă varietate în producţiile sale; trebuie să se ferească de amănuntele seci. Ii arătai că ceeace face de pildă, calendarele aşa de căutate sunt poeziile, ghicitorile şi anecdotele lor, şi că de-ar presăra cu meşteşug ceva ghicitori şi snoave în raportul său financiar, acestea i-ar ridica vânzarea cu mult mai mult decât toate tabelele de venituri conţinute într'ânsul. Ii spusei toate acestea cu gândul cel mai binevoitor; şi cu toate astea ministrul de finanţe fu apucat de o enervare pătimaşe. Ajunse până a-mi spune, că sunt un măgar; îşi vărsă asupră-mi focul răzbunării într'un val de înjurături şi-mi spuse că de m'oi mai amesteca vre-odată în treburile lui, are să mă arunce pe fereastră. Eu îi răspunsei că dacă nu sunt tratat cu consideraţia, ce se cuvine poziţiei mele oficiale, prefer să-mi iau pălăria şi să mă retrag, şi într'adevăr mă retrăsei. Acest ministru a procedat întocmai ca scriitorii necopţi, cari şi ei cred, când îşi scot prima carte, că se pricep lucru mare şi nu vor să audă de sfatul nimănuia.

In tot timpul cât am stat în legătură cu guvernul, parcă a fost un făcut să nu pot săvârşi nimic în calitatea mea oficială, fără s'o păţesc. Cu toate astea n'am făcut, nici n'am încercat a face altceva decât ceeace am socotit a fi de folos patriei mele. Se poate ca din pricina nedreptăţii ce mi s'a făcut, amărăciunea să nu fi turburat dreapta judecată; dar am rămas cu părerea nestrămutată, că ministrul internelor, al războiului, al finanţelor şi ceilalţi colegi ai mei conjuraseră încă dela început, să mă înlăture dela conducerea statului. Am asistat la o singură şedinţă a cabinetului, în timpul cât am fost în legătură cu guvernul; dar această şedinţă mi-a fost de-ajuns. Servitorul dela uşa Casei albe nu păru dispus să-mi dea drumul înăuntru, şi numai când îl întrebai dacă ceilalţi membri ai cabinetului au sosit de-acum, mă lăsă să intru. Imi spuse că au venit cu toţii şi eu păşii pragul. Erau într'adevăr toţi de faţă, dar nici unul nu mă pofti să iau loc. Se uitară lung la mine, parcă aş fi fost un intrus neautorizat.

Prezidentul zise:

«Ei, Domnule, «cine eşti d-ta?»

Eu îi întinsei cartea mea de vizită şi dânsul ceti:

«*Mark Twain*, secretar al comisiunii senatului pentru conchologie».

Apoi mă măsură din creştet până 'n tălpi, ca şi cum până atunci nici n'ar mai fi auzit de mine.

Ministrul de finanţe zise: «Asta e măgarul obraznic, care a venit la mine să mă sfătuiască să împletesc poezii, ghicitori şi snoave în raportul meu financiar».

Ministrul de război zise: «Asta e acelaş nebun cara mi-a expus mie ieri eri planul de a ucide o parte din Indienii prin cultură şi de a-i măcelări pe ceilalţi».

Ministrul marinei zise: «Iar eu recunosc în el pe tânărul care s'a amestecat săptămâna asta de mai multe ori şi în afacerile mele. Nu se poate consola că amiralul Fanagut are nevoie de o flotă întreagă pentru o excursie de plăcere, cum zice el. Cât despre propunerea lui cu privire la o excursie pe plute, ea e prea smintită, ca să ne pierdem vremea cu ea».

Eu zisei: «Domnii mei, observ la d-voastră tendinţa de a crea o atmosferă de antipatie în jurul ori cărei manifestări a activităţii mele oficiale; observ de asemenea pornirea d-voastră de a mă împiedica în mod absolut să-mi valorific glasul în sfatul naţiunii. Aşa mie nu mi s'a trimis astăzi nici o înştiinţare şi numai o întâmplare a făcut să prind de veste că astăzi se ţine şedinţă de cabinet. Dar să trecem peste toate astea. Nu doresc să ştiu de cât atât: este acum şedinţă a cabinetului ori nu este?»

Prezidentul răspunse afirmativ la întrebarea mea.

«Atunci», continuai eu, «să trecem, Domnilor, fără zăbavă, la consfătuirea noastră, fără a mai pierde timp aşa de preţios, criticându-ne în mod nesăbuit unii pe alţii pe tema actelor noastre de guvern».

Ministrul de interne îmi spuse atunci în felul său bine voitor:

«Tinere, eşti victima unei neînţelegeri. Secretarii comisiunilor congresului nu sunt membrii ai cabinetutui; precum nu sunt nici portarii Capitolului, ori cât s'ar părea de ciudat acest lucru. De aceia ori cât am preţui luminile d-tale aproape supra omeneşti, noi nu ne putem în mod legal folosi de ele în consfătuirile noastre. Sfatul naţiunii trebuie să se lipsească de ajutorul d-tale. Dacă va urma de aci vre-o nenorocire, ceia ce nu e cu neputinţă, atunci cugetul d-tale întristat se va mângâia, cu gândul, că ai făcut ca s'o înlături tot ce ţi-a stat în puteri, cu vorbe şi fapte. Deci umblă sănătos, tinere; binecuvântarea mea te va însoţi».

Aceste vorbe blânde potoliră iritarea spiritului meu şi plecai. Dar servitorilor naţiunii nu le e dat să guste liniştea. Abia sosit în biroul meu dela Capitol, n'apucai să-mi întind în toată voia picioarele pe masă ca un adevărat reprezentant al naţiunii, şi un servitor din comisia conchologică năvăli furios peste mine, strigând:

«Unde mi-ai fost, domnule, toată ziua?»

Dacă acest lucru mai priveşte pe cineva în afară de mine, îi spusei eu, atunci să ştie că am fost la o şedinţă a cabinetului.

«La o şedinţă a cabinetului! Tare aş vrea să ştiu, mă rog, ce mi-ai căutat acolo?»

Răspunsei, că m'am dus să iau parte la o consfătuire — lăsându-l a înţelege că ar fi interesat şi dânsul oare cum la acea consfătuire. Atunci deveni obraznic şi sfârşi prin a-mi spune, că umblă de trei zile după mine, ca să-i transcriu o cămunicare asupra cojilor de ouă, a cojilor de scoică şi a mai nu ştiu ce lucruri, toate în legătură cu conchologia.

Asta era prea mult; paharul necazurilor mele se umplu şi eu zisei:

«Domnule, nu cum-va îţi închipui că pe şase dolari pe zi, am să-ţi mai şi *lucrez?* Dacă crezi aşa, eu îmi permit să recomand comisiunei de conchologie să-şi caute o slugă pentru treaba asta. Eu nu sunt sclavul nici unui partid, domnule. Retrageţi-mi deci însărcinarea ce mi-aţi dat şi care mă desonorează şi daţi-mi sau libertatea sau moartea!

Din acest moment am încetat de a mai sta în relaţii cu guvernul. Hărţuit de fie ce departament, hărţuit de cabinet, hărţuit în sfârşit de prezidentul unei comisiuni, a cărui falǎ mă străduisem s'o ajung, mă hotărâi a scăpa de această prigonire, mă lepădai de pericolele şi ispitele funcţiunei mele, şi-mi părăsi patria însângerată în chiar ceasul primejdiei.

Adusesem însă servicii statului, şi de aci înaintai următorul cont:

Statele-Unite ale Americei

datorează d-lui Mark Twain, fost secretar al comisiunii pentru conchologie:

	Dolari
Pentru o consultaţie cu ministrul de război .	50
„ „ „ „ „ „ marină .	50
„ „ „ „ „ „ finanţe .	50
„ „ „ „ Cabinetul	gratis
Cheltuieli de voiaj la Ierusalim şi inapoi via Egipt, Alger, Gibraltar şi Cadix 14.000 mile à 20, etc.	2800
Salariul ca secretar al c. d. c. pe 6 zile .	36
Total . . .	2986

Nici o specificare din acest cont nu s'a plătit până astăzi, afară de bagatela aceia de 36 dolari ca salariu de secretar. Ministrul de finanţe mă urmări până la sfârşit şi trase cu condeiul peste toate celelalte note pe margine: «Nu se admite». Aşa dar la această groaznică alternativă s'a oprit statul: nerecunoaşterea datoriilor de stat a început. Ei bine, naţiunea este pierdută! Ce e drept, presidentul republicei ş'a dat cuvântul că în mesagiul său către reprezentanţii poporului, va aminti de cererea mea, recomandând ca ea să se satisfacă din primii bani pe cari statul îi va încasa din despăgubirea Alabama; dar cine-mi spune că el nu va uita s'o facă? Şi apoi cine-mi spune că eu nu voi fi uitat după aceia, la plata datoriilor din Alabama?

Dar de o camdată eu am încheiat cu viaţa mea publică. Ceilalţi secretari cari au gust să se vadă păcăliţi, n'au decât să stăruie în slujba lor.

□ □ □

MAREA MOARTA

— NOTE DE CĂLĂTORIE DIN ORIENT —

Cu cât înaintăm spre miază-zi, cu atât se răresc arbuştii, şi pustiul nisipului îşi deschide zarea. Ici-colo întâlnim pete mari de păcură, şi rar de tot se mai zăreşte câte un stuf de verdeaţă, înfipt în pulberea alburie, a singurătăţii. Aci e gura vre unui isvor, ce cu greu îşi face drum spre mare. In pustiul acesta întins, unde nu se mai vede nici palmele deschise spre cer, ale finicului, nici trestia cu trupul înalt şi subţirel şi nici salcia, plecată de şale; aci, unde bate vânt puternic, către sfârşitul lui Februarie, înălţând suluri de pulbere până în slava cerului, în locurile acestea se cuibăreşte mânăstirea sfântului Gherasim, încinsă în ziduri înalte şi străjuită de turnuri puternice. Câţi-va călugări pustnicesc în sfântul lăcaş, departe de lume şi de faptele ei, dedaţi, cu trup şi suflet, evlaviei şi închinăciunilor. De câte ori, părinţii aceştia, nu se luptă cu cetele flămânde de beduini, cari atunci când văd ca nu pot pune mâna în gât, cerşesc milă şi pomană. Dar brâul de piatră, al mânăstirei, e zdravăn şi straja din turn vede până departe, în plaiul pustiului vestind tovarăşii, când haitele sălbatice năvălesc.

După un ceas de drum, şi mergând încet, furăm în faţa Mărei Moarte. Malul e nalt ca un zid, şi galben, şofran. Ţărmul dinspre soare răsare, îmi spune părintele Ioachim, căci el a fost de partea cealaltă, e stâncos şi roşu ca jăratecul, când bate soarele în el, crezi că s'a revărsat vâlvoare peste pietre.

Scobor pe un pârleaz, şi vâr bastonnl în mare. Apa e vârtoasă ca pâsatul, la suprafaţă. Pun pe vârful limbii: sărată murugă, şi amară potroacă; e de şase ori mai sarată de cât apa oceanului; iar când se deschid isvoarele asfaltite, Marea Moartă e atât de vârtoasă, că trupul omului nu se poate scufunda, pluteşte ca un lemn uşor. Aci nu trăeşte nici o vieţuitoare şi nu creşte nici o plantă. Câţi peşti, minţiţi de talajii limpezi ai Iordanului, ori prinşi în jocul sprinten, al isvoarelor, ce gonesc printre stânci, nu se pomenesc svârliţi în apa morţii! Câte păsări, rătăcite în ceaţa groasă, ce se adună une ori deasupra mării, nu pică jos, zăpăcite, iar valurile cele învârtoşate le scot la liman, cu trupurile împietrite de sare!

Apă, ce porţi moartea în sân, câte suflete n'a stins otrava ta, răvărsată între cele două maluri nalte şi stâncoase! Mare blestemată de-a pururea, pe locul unde zaci, tu astăzi, avuţie, lume, plăceri şi desfrâu mare a fost odată, dar mânie cerească s'a năpustit aci. In malurile tale se înălţau, în vremurile de demult, frumoasele cetăţi *Sodoma* şi *Gomora*; aci erau palate, curţi mari, temple bogate, grădini cu flori multe, cântau păsări, era viaţă, dragoste, dar era şi uitare de cel a tot puternic. Din tot norodul celor două oraşe, sărac şi bogat, tânăr şi bătrân, singurul *Lot*, cu femeea sa şi cu cele două fice ale sale, călcau pe căile Domnului şi cinsteau poruncile lui. Şi când Iehova n'a mai putut răbda fără de legile fiilor de aci, a trimis doui îngeri la casa lui *Lot*, spuindu-i: «Mare este strigarea păcatelor de aci, scoală-te, i-aţi femeea şi ficele tale şi fugi departe, căci Iehova amar pedepsi-va cetăţile! In napoi să nu vă uitaţi, că cel care va călca voia Domnului, bine nu-i va fi!...» Abia se depărtă *Lot*, cu neamul său, şi deodată cerul se deschise, o trombă de vâlvoare pâlpăi şi din văzduhul mâniat începu să plouă pucioasă cu foc amestecată. Patruzeci de zile şi patruzeci de nopţi curse aşa, prefăcând *Sodoma* şi *Gomora* într'un morman uriaş de jăratic. Iar femeea lui *Lot* ne putându-se stăpâni, ca să nu-şi arunce ochii la potopul dinapoi, în stâlp de sare a prefăcut-o neascultarea ei.

Vedere din Marea Moartă

Potolindu-se jarul, o movilă de cenuşă a rămas în locul cetăţilor şi al rodului din jurul lor, care apoi scufundându-se, un lac mare a ieşit deasupra, cu apă otrăvită, căci isvorul lui din păcătoşenie şi răutate fusese zămislit, din mânie dumnezeiască.

Astfel ne spune vechea scriptură despre facerea Mărei Moarte, iar calea Iordanului i s'a tăiat atunci, şi sfântul râu, care-şi ducea apele tocmai în *Marea Roşie*, botezând cu stropii săi o vale mândră şi bogată în roade pe vremea aceia, — azi îşi stăvileşte călătoria aci, vărsându-şi isvoarele sale cele răcoroase în marea cea puturoasă şi purtătoare de moarte.

Mai spre miazăzi, de aci, pârâul *Cedronului*, ce curge pe lângă *Ierusalim*, îşi cară apele, printr'o coamă verzue, aducându-le în iadul cel sărat.

De jur împrejur nu se vede decât nisip pustiu, presărat cu stânci măcinate de vreme şi peşteri fioroase, scobite în maluri, unde odinioară văcuiau pustnici, iar azi sânt culcuşuri de beduini, ce stau la pândă.

Plimb privirile pe cercul, unde atinge cerul pământul, şi aducându-le apoi spre mine, mi se pare, că toate ţinuturile, cu munţi, văi şi dealuri, cu pustiuri, holde şi păduri, — se păstrăvălesc aci, peste ochiul albastru, lung de 76 kilometri şi larg de 16. Dar cu drept cuvânt trebue să se pară aşa, căci Marea Moartă este cu cinci sute de metri mai joasă decât nivelul Mediteranei.

Işi scutură văzduhul pleava de raze şi în solzi de argint joacă cristalele de sare, svârlite de valurile, ce răsbat în suflarea vântului de miazăzi. Dincolo de Marea Moartă în sprânceana neagră, ce hotărniceşte cerul în spre soare răsare e ţara *Moabiţilor*. Acolo a vieţuit multă vreme într'o peşteră singuratică, *Lot* şi cu ficele sale, după ploaia cea cu foc. Şi când seminţia credinciosului din *Sodoma* era să se stingă, prin bătrâneţea lui, atunci deslegarea dela Iehova a venit, şi din păcatul tatălui cu al ficei, prunc nou s'a zămislit, numindu-se *Moab*, adică din părinte început. Şi din ramul acesta a ieşit neamul, botezat al *Moabiţilor*, care a stăpânit meleagurile acelea veacuri întregi, până târziu, când *Moise*, cu poporul său cel ales, a scăpat de sub robia *Faraonilor* şi a pornit spre pământul făgăduinţii. Acolo, în sprânceana fumurie, e muntele *Neba*, cu vârful *Pisga*, unde *Moise*, după patruzeci de ani, de drum greu şi sbucium sufletesc, şi-a stăvilit calea, iar Iehova arătându-i ţara cea dorită de fiii lui Israel, şi unde curgea lapte şi miere, i-a spus: «Te făcui a o vedea, cu ochii tăi, dar într'însa nu vei intra». Acolo şi-a încheiat viaţa *Moise*; iar poporul, după datină, l-a plâns treizeci de zile.

Unde o fi însă înmormântat marele profet?!—nici până'n ziua de azi nu se ştie!... Totuşi mormântul lui *Moise* este pus într'o mulţime de locuri!...

I. CHIRU-NANOV

□ □ □

MIŞCAREA LITERARĂ ÎN STRĂINĂTATE

Franţa: Literatura de mâine. — Alte isvoare de inspiraţie; genuri nouă.

Se fac pronosticuri asupra literaturei de mâine. Victor Giraud îi închină chiar în *Revue de deux mondes* un studiu şi, de ne-am referi numai la ce şi cum se scrie dela o vreme, ne-am putea da seama că odată cu harta Europei e vorba să se revizuiască şi republica Parnasului.

Epocile mari trăesc din obsesii. Ca atare puţin îi va trebui celei ce vine ca să fie o epocă mare. La fel cu neamurile forte fiindcă se nutresc—de pe urma unei idiosincrasii atavice — cu doze de arsenic, generaţiile care se nasc azi moştenesc un auz adaptat bubuitului de 42 cm. şi plămâni tari să funcţioneze în atmosfera prafului de puşcă....

Nicăeri nu se va repercuta această stare de lucruri ca în literatură. Să spunem că ea va prelungi în mintea posterităţei spasmul incendiilor şi va agita, ca în virtutea unor reminiscenţe toreadore, roşul sângelui vărsat ar fi prea puţin. Războiul va urmări literatura dealungul unor brazde adânc sufleteşti, din sânul cărora, fecundate, va răsări planta literară nouă nu numai ca mireasmă, dar ca structură, ca speţă.

O interesantă perspectivă literară o deschide certitudinea victoriei finale. Ea desparte brusc câmpul literaturei, unitar până acum şi simţindu-se apt pentru aceleaşi curente de irigaţie dela un capăt la celalt al Europei, în două: *literatura triumfului* şi *literatura dezolărei*, aceia a Cavalerului intrând acoperit de trofee în cetatea sa şi a lui Ieremia plângând sub zidurile Ierichonului... Se poate închipui ceva mai expresiv? Se poate măsura adâncimea dezastrului săpat în sufletul poetului unei ţări învinse într'un război ca acesta, sau nebuna fericire a bardului care se întoarce cu izbânda patriei sale în ţară? Un secol, abia vor avea timp două literaturi, una să râdă, alta să plângă, fiindcă oricât de multă consideraţie am acorda obiectivismului în literatură nu se poate concepe o manifestaţie literară viitoare fără ca ea să continue sub două steaguri: al *Exultărei* şi al *Deprimărei*, cele două tabere în care se împarte astăzi Europa.

Cât despre poezie se poate spune care neam va fi destinat să cultive pe viitor *oda* care *elegia?*... Intrebare la care răspunde problema muniţiunilor şi simţul estetic al gazelor asfixiante...

Mai însemnează aceasta şi multă literatură *naţională*. Va fi tocmai prin aceasta o literatură inofensivă cum o dovedesc şi poeziile publicate în reviste dela începerea războiului, dar o literatură inevitabilă şi în ori ce caz prielnică să revizuiască sufletul fiecărei naţiuni şi să-l reconstruiască sănătos şi deplin în vederea culturei literare universale ce-şi va revendica mai târziu drepturile.

Şi tocmai prin aceasta o lovitură va primi individualismul. Câţi, de pildă, din poeţii epocei acesteia de arme vor avea curajul să-şi cânte senzaţii proprii, şi să nu se uniformizeze simţirei generale, fericiţi că-şi pot înneca glasul în murmurul obştesc al bucuriei şi durerei, mândriei şi amărăciunei?

De aceia mai multă seriozitate şi virilitate, mai multă înţeleasă sinceritate şi iubire de tradiţie. O întoarcere spre clasici e tot ce-şi va reclama mai dinadins literatura viitoare, fără ca prin aceasta să nu se aspire spre un curent plămădit din cele recente — acestea găsindu-şi astăzi momentul cel mai propice să se naturalizeze şi potenţeze prin tradiţie.

Dintre isvoarele de inspiraţie, cel mai fecund va fi neapărat patriotismul. Se va cânta *pro aris et focis* aşa cum se şi luptă azi, în războiul cel mai „personal" şi mai materialist din câte au fost. O mână de ajutor va primi literatura de mâine dela curentul de eri care, reacţionând în Franţa contra spiritului de veşnică reverie şi apatiei în inspiraţie, preamărea *acţiunea*. Decât, acţiunea industrială, tehnică, de „forces tumultueuses" care se sbătea în ritmul abrupt al poeziei flamande, de pildă, va fi acum mai mult acţiunea armată a urei şi întrecerei de rase „febrilitatea revanşei şi entuziasmul isbândei". Şi tot aşa această „acţiune patriotică" se va îmbrăca, în loc de cultul eului, splendoarea ibseniană a literaturei din urmă, în *apologia solidarităţei*, a socialului *entr'aide* care îşi găseşte de pe acum pilda admirabilă în tranşee, unde se săvârşeşte cu cea mai bine prevestitoare spontaneitate, acordul sufletesc al tuturor partidelor şi sectelor ce se întâmplă să-şi aibe acolo reprezentanţi.

Şi cuprinşi de frigurile patriotismului Francezii jură că: „la frivolité ne saurait pas être notre fait" căci „dans la grande ruche bourdonnante il n'y aura plus de place pour les frelons".

Se vede că va fi aşa, dar să sperăm că nu va boicota prea mult din comerţul literar acest articol atât de rar şi specific francez şi care se profanează metodic cu numele generic de uşurătate.

Cine spune că spiritele care aleargă şi azi în tranşee, printre soldaţii rupţi de oboseală şi hărţueli dovedesc decreptitudine şi deşertăciune franceză, iar nu minunata putere de rezistenţă, măiastra artă de a stăpâni evenimentele, aceia nu vor putea înţelege nici o dată ce e „le gai savoir", ce straşnic preservativ al rasei e veselia ridicată la rangul de ştiinţă a vieţei.

In viaţă înving cei cari ştiu *să surâdă*.

Nu mai puţin şi în literatură.

In afară de patriotism religia va mai fi unul din isvoarele de inspiraţie. E vorba chiar de un reviriment religios, o întoarcere a privirilor lumei spre Marele Ignorat al ultimelor vremi şi cari i-a răzbunat din nou, de astă dată cu potopul sângelui. Prezenţa preoţilor sub drapel ar fi promotorul concret în această direcţie şi se repetă cu încredere că „si la France est le pays de Voltaire, elle est aussi le pays de Pascal".

E drept, de la Clemenceau şi până la Kaiser, de la Faguet şi până la Stalky, prea s'a vorbit des de Providenţă ca să nu se aducă aminte de ea şi după sfârşitul războiului.

Dintre geniurile literare e unul care îşi va lua revanşa. Epica. El împreună cu tragedia sunt cele două genuri de predilecţie ale epocilor militare. Lui Condé şi Turenne le-au trebuit Corneille şi Racine, frondele şi-au găsit închipuirea în episoadele de cavalerism spaniol din teatrul clasic francez; tot aşa lui Joffre i se cuvine un Corneille, poeziei franceze o Joffreidă şi spune Victor Giraud, poate teatrul francez va face achiziţia unei drame nouă.

Deocamdată e sigur că romanului parisian îi va apune steaua. „Le Roman de la guerre" îşi va declama inevitabilul său Tolstoi. Un roman însă, trebue să o prezicem, nu e cu mulţi sorţi de izbândă: fiindcă războiul de azi e cel mai puţin „literar" dintre războaie, cel mai lipsit de poesie, redus cum e la mecanism şi şicană, în sufletul unui singur om, comandantul, a cărui psichologie e singură susceptibilă de a fi scrisă.

Germanii au nenorocit şi literatura răsboiului... *Plastic* la grecii lui Phydias când războiul era luptă corp la corp, încordări de muschi, întreceri în agilitate, un războiu de gymnasiu, *pitoresc* la moderni, după invenţia prafului de puşcă, *poetic* în vremea expediţiilor napoleoniene, el a ajuns sub domnia Kaiserului plictisitor şi prosaic.

Aceasta e în linii largi şi aproximative perspectiva literaturii de mâine. In materie de influenţe o neapărată apropiere între Franţa, Anglia şi Rusia va pune în joc factori literari noui şi cine ştie ce surprize vor ţâşni din sânul acestei noi colaborări?... Sigur e că separatismul dintre Franţa şi Germania va dura multă vreme spre paguba, e de prevăzut, numai a acesteia din urmă.

Căci Franţa poate rămâne singură, aşezată cum e la umbra *umanităţei*. Acesta e singurul lucru care ne impune încredere în literatura minoră prin naştere, a zilei de mâine. Ca şi Corneille în Cid poetul viitor va şti să *umanizeze* şi, pornind de la îndemnuri sufleteşti de local patriotism, să le potenţeze şi amplifice cu repercutări în inima universală.

Dragoş PROTOPOPESCU

□ □ □

ECOURI

D. Dimitrie Onciul, profesor la Universitatea din Bucureşti şi membru al Academiei române, a scos în broşură interesantul d-sale studiu *Din trecutul Bucovinei*, publicat în „Convorbiri Literare". Prima parte a studiului d-lui Onciul se ocupă de Bucovina înainte de întemeierea Moldovei şi stărue mult asupra originelor româneşti ale Bucovinei ca individualitate politică, „fiindcă s'au găsit istorici şi altfel de scriitori care s'a încercat să dovedească precum că Moldova şi mai ales Bucovina, înainte de a fi ocupată de Români, ar fi fost în stăpânirea Rutenilor, care ar fi locuitorii autohtoni, adecă cei mai vechi, ai ţării".

In a doua parte a studiului se insistă asupra legăturilor Bucovinei cu Moldova, ambele ţinuturi formând laolaltă până la 1775, când Bucovina a fost luată de Austrieci, o unitate geografică şi politică: fostul principat al Moldovei.

Ca încheere, studiul d-lui Onciul, ne arată cât de mult a fost alterată fiinţa românească în intervalul de la 1775 până azi. „La desmembrarea Bucovinei, spune d-sa, — populaţia ei era de 75.000 suflete, din care 65.000 români şi restul 15.000 alte neamuri (mai ales Ruteni, între care Huţuli, în munţii de la hotarul Galiţiei, şi Rusniaci, între Prut şi Nistru). Deci $^3/_4$ Români şi $^1/_4$ Ruteni şi alte neamuri (Armeni, Ţigani şi Evrei, în număr foarte mic). Astăzi după 140 de ani, statistică austriacă arată în Bucovina peste 800 de mii locuitori, deci mai mult de cât de 10 ori atâta cât la anexare; dar între aceştia, abia $^1/_3$ sunt Români (275.000), iar $^2/_3$ alte naţionalităţi, între cari Rutenii vre-o 300.000 au majoritatea relativă. Deci proporţia este aproape inversă în ce priveşte pe Români. Iar Evreii (astăzi peste 100.000, din vre-o 500 de familii ce se găseau la anexare) s'au înmulţit aproape de 50 de ori pe cât erau. Incă 140 de ani de asemenea stăpânire, şi neamul românesc va fi fost în Bucovina, el nu ar mai fi".

—

Sub cort în Bulgaria e titlul unei broşuri în care d-l Eugen Petit, judecător la tribunalul Fălciu, îşi publică notele ce le-a cules în campania din 1913. D-l Eugen Petit îşi prefaţează notele astfel:

„Mai presus de obligaţiile familiare, conştiinţa mi-a impus să merg acolo, unde trebue să fie orice Român, când e vorba de cinstea Patriei, spre a-mi expune viaţa, în neputinţă de a contribui mai mult,—chiar dacă-mi va fi hărăzit să pier fără nici o utilitate — eu voluntar nedeprins cu armele. Pe lângă aceasta, trebue să mărturisesc slăbiciunea ce am, de a socoti din punct de vedere personal, că numai astfel îmi voi asigura în viitor liniştea sufletească a omului convins că şi-a făcut datoria.

Hotărârea mea a întâmpinat multe surâsuri ironice la cari mă aşteptam ştiind laşitatea mediului în care trăesc, în care dorul instinctiv de a vieţui covârşeşte orice aspiraţii de ordin mai înalt.

Celor voinici cari au rămas la vatră cu copiii, femeile şi bătrânii noştri, pot să le amintesc că viaţa nu este eternă, că în timpul infinit anii sunt clipe şi că este evident de preferat moartea pe câmpul de bătaie, decât tristul sfârşit al omului istovit de mizeriile trupeşti, pe patul de suferinţă, alături cu sticluţele de doctorii şi în cadrul oalelor de... tot soiul".

—

De câtva timp traducerile în româneşte din scriitorii contimporani evrei, au început să abunde. Nu de mult a apărut o culegere de nuvele din I. L. Peretz, întitulată „La Fakir". Acum apare o altă culegere de nuvele din Abr. Reisen, un discipol al lui I. L. Peretz. Nuvelele lui Reisen sunt o descriere a vieţei evreeşti şi se caracterizează printr'o duioşie când veselă, când tristă. Nuvelele acestea pierd însă din farmecul lor, fiindcă traducerea e presărată de foarte adese ori cu cuvinte din jargonul evreesc, cari strică înţelegerii spotane a cuprinsului lor. In acest caz, nuvelele lui Abr. Reisen, tind să pătrundă mai mult în cercurile evreeşti din ţară; pentru aceasta, nu era de loc necesară osteneala unei traduceri.

ANUL IV
No. 43

FLACĂRA

8 AUGUST
1915

ABONAMENTE:
In ţară: lei 6 pe an; 7 lei când se achită prin incasator. Pentru învăţători şi preoţi săteşti: lei 5 pe an
NUMĂRUL 15 BANI
TELEFON 41/7

LITERARĂ .·. ARTISTICĂ .·. SOCIALĂ
APARE SÂMBĂTA
DIRECTOR: CONSTANTIN BANU

ABONAMENTE:
Peste munţi: coroane 6 pe an; pentru preoţi şi învăţători coroane 6.50 pe an
In străinătate: 10 lei pe an
REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA:
Bucureşti
Str. Câmpineanu, 40

ARMATA ITALIANA

E între armatele europene cele mai tinere — dacă le socotim vârsta după unitatea naţională şi după militarizarea statului, dar e între cele mai vechi dacă ţinem seamă de vigoarea şi adâncimea tradiţiei războinice la poporul peninsular.

Au fost de sigur epoci de înjosire şi de umbră, când Italia părea schimbată într'un târg de curtezane şi de bancheri, au fost altele când părea un vast cimitir în ruine — aşa cum a văzut-o Goethe şi Platen — sau un adăpost idilic pentru lunile de miere internaţionale — cum a vrut să n'o vadă D'Annunzio. Dar acele epoci au făcut pe nedrept să se uite veacurile de strălucită glorie militară a poporului italian.

Nu mai amintim de Romani, de Latini, de Samniţi. Peste ei s'au aşezat atâtea stoluri de venetici, ei înşişi se amestecară în atâtea neamuri streine în cât stropi din valurile lor sânge, abia vor mai fi rămas pe pământul italian. In munţi doar unde căminul e mai uşor de apărat, unde omul e mai setos de libertate şi îngustul pământ mai puţin primitor, în văile înalte ale Alpilor, acolo se vor fi păstrat caractere antice mai multe. Peninsula întreagă însă a fost în vremile de strălucire medievală o pepinieră de soldaţi şi mai cu seamă de generali pentru întregul apus. Acei *condottieri* care nu aveau de cât o spadă, avântată de visuri, când porneau ca păsări de pradă să cucerească pământuri şi cetăţi; acei aventuroşi cavaleri din *quattrocento*, pe cât de acerbi în viţiile lor, tot pe atât de dispreţuitori de moarte; acei principi creştini şi Papii, care nu cunoşteau altă cruce decât cea dela mânerul spadei, erau eflorescenţa cea mai caracteristică a unui popor pentru care lupta era starea normală şi jertfa vieţii un gest simplu ce putea fi executat oricând.

Dar când Neapolul a căzut din ce în ce mai jos, s'a uscat sufleteşte sub tirania spaniolă, când Roma a ajuns o purpură sdrenţuită sub tirania unei plebe capricioase şi venale sau a unui cler necredincios şi pătimaş, când cetăţile din Nord au sărăcit şi au ajuns sub stăpâniri streine, virtutea răsboinică italiană s'a păstrat în munţi, acolo unde *Alpinii* de astăzi refac hotarele vechiului *imperium* italian. Din Liguria pe creştele şi povârnişurile Alpilor până în Friul, munţii sunt semănaţi cu amintiri neşterse de glorie militară italiană. Monumente ridicate de mână omenească nu sunt; dar — precum mărturiseşte un vers al lui Carducci — «monumente de eori, neatinse de vreme, sunt munţii pământului natal.» In Valea Valdesă şi în munţii Cadorici au trăit populaţii care abia după moartea lui August au primit stăpânirea romană. Iar când Valdensii s'au creştinat de timpuriu şi au primit o formă de creştinism neoficială—dar sănătoasă şi curată —au avut să ducă veacuri întregi de luptă cu biserica romană, cu ducii de Savoia şi cu regii Franţei care voiau să-i extermine; câteva mii de oameni numai au înfruntat—încă din veacul al XII-lea acests puteri reunite şi au rămas în cele din urmă stăpâni pe munţii lor. In veacul al XVII-lea legendarul căpitan *Ianavel* duse numai cu câţiva zeci de tovarăşi o campanie întreagă în contra ducelui Savoiei; distruse în strâmtorile Alpilor armate de cincizeci de ori mai mari, atrase admiraţia lui Cromwell şi a lui Ludowic al XIV-lea şi asigură libertăţile muntenilor săi.

Mai târziu, când după o nouă campanie a aceloraşi duşmani Valdensii fură spulberaţi din cuiburile lor în largul Italiei, numai o mie dintre dânşii putură să scape în Elveţia, de unde se întoarseră în curând, sfărâmară garnizoanele lăsate în ţara lor, făcură o adevărată fortăreaţă din stâncele care domină satul Balziglia şi sub conducerea unui şef, a căruia glorie e de asemeni legendară, Arnaud, trei sute şaptezeci de Valdensi rezistară o iarnă întreagă armatei franceze, comandate de marele general Catinat şi de Fouquières. In primăvară erau să fie prinşi şi generalul scrise regelui său, cu toată increderea: «*dacă diavolul nu le dă aripi, mâine o să fie cu toţii în mâinile noastre*» şi totuşi muntenii trecură noaptea peste prăpăstiile muntelui *Pains de Sucre* şi scăpară.

In campaniile din secolul al XVIII-lea

ÎNCHINARE

Pe volumul de Parabole

O, scumpa mea amică,
Ce astăzi eşti departe,
Ce rătăceşti într'una
Prin ţări îndepărtate
Şi'n veci vei fi departe,
Citeşte-această carte,
Am scris-o pentru tine!

Citeşte-o, reciteşte-o:
Ea ştie o poveste
Atâta de frumoasă
Şi ştie să ţi-o spue
Cu-atâta duioşie,
In cât, din nou răpită
Şi 'nvinsă iar, vei crede
Că îngerul iubirei
S'a 'ntors, să-ţi povestească,
In taină, la ureche,
Povestea tinereţei!

Citeşte-o, reciteşte-o:
In clipe de tristeţe,
De grea singurătate
Va deştepta trecutul
Din somnul lui de piatră,
Şi-atunci, ca prin minune,
Vom fi iar împreună,
Iar sufletele noastre
Vor împleti, ca 'n vremuri,
O singură cunună!

Citeşte-o, reciteşte-o:
Ea îţi va spune veşnic
Că viaţa mea palpită
Şi astăzi pentru tine,
Iar gândul meu se'nnalţă
In fiecare clipă,
Ca fumul unei jertfe
Spre Dumnezeu: spre tine,
In semn de adorare!

Alexandru T. STAMATIAD

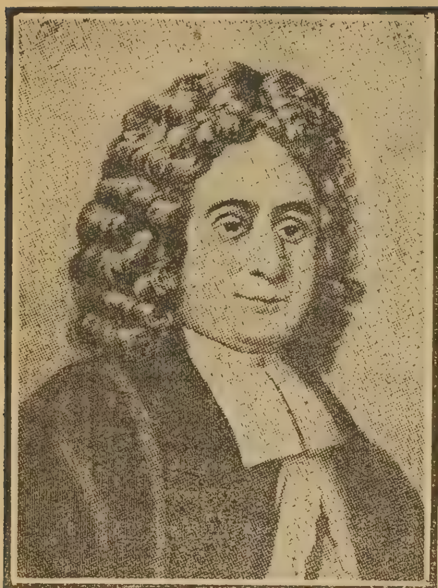
Arnaud

şi în războaele Revoluţiunii Valdensii fură iarăşi de cel mai mare ajutor pentru partida cu care luptau.

Tot astfel Cadorinii, ale căror gesturi fură mărețe mai cu seamă în timpul revoluţiei contra Austriei la 1848. Singuri, fără nici un ajutor de arme din afară, Cadorinii, rezistară până la sfârşit armatelor austriace, de zece ori mai numeroase. Femei şi bărbaţi, copii şi bătrâni, se înarmară cu bolovanii munţilor lor şi astfel respinseră toate asalturile austriacilor la Oltrechiusa. In toate văile munţilor răsunau clopotele de alarmă şi când generalul austriac venit să parlamenteze întrebă ce înseamnă sunetul clopotelor, Cadorinii îi dădură acest răspuns vrednic de Leonida: *Clopotele sună agonia noastră sau a voastră».*

Iată în mijlocul căror tradiţii luptă astăzi alpinii italieni în noul lor războiu de neatârnare.

Când munţii şi duşmanii apar înaintea lor piedici de netrecut, răsar din noaptea

Janavel

gloriei trecute luminoasele spectre al lui Ianavel şi al lui Arnaud şi avântă inimele înainte.

Pentru sceptici ori descurajaţi asemenea amintiri sunt în deosebi binefăcătoare.

Al. ŞERBAN

PROBE LEGALE

— Neică închină-te şi te roagă lui Dumnezeu dacă ai încăput în ghiara avocaţilor şi a martorilor. Cutremură-te şi te îngrozeşte, că ce pățim noi cu martorii mincinoşi, oi spune-o şi viilor să se ferească şi morţilor să se mire. Am ajuns de zic: Doamne, dă foc pământului şi arde-l; ori dă-mi putere mie să-l arz, să-l curăţesc prin foc, că numai e de trăit pe el.

Ştii, frati-meu a cumpărat un pogon şi jumătate dela moşul acela, Stoica din gară, căruia-i place să bea des. Cine ne-a îndemnat să ne băgăm în cîrd cu el, nu ştiu. Vai, dela omul dracului să nu primeşti nici de pomană, nu păcum să cumperi.

Ţi-aduci aminte că ţi-am cerut sfatul, la cine să ne ducem să ne facă actul de cumpărătoare. Ne-ai spus de domnu Ştefan, că ie avocat tânăr, că ie din ai noştrii, şi că o să ne facă mai ieftin. Ne-am dus la el... Uite şi uite...

— Patruzecişicinci de lei plata mea, douăzecişicinci de lei coalele timbrate şi taxele vă priveşte.

— Patruzecişicinci de lei, ce? mai întrebai eu.

— Numai plata mea de avocat.

— Că scrii hârca-hârca, un act?

— Că-l scriu. Suntem sindicaţi toţi avocaţii, şi nu se poate să vă cer mai puţin: sunt şi eu pedepsit de legea sindicatului.

— Brava lege!... Da ştii că ar trebui să se facă o lege aşa şi pentru noi: să fie al dracului ăl de-o da mai mult de zece lei?...

— Vă doare teful!...Eu am rupt coatele de bănci, mintea citind.

Am plecat la altul, crezând c'o fi mai breaz. Dar de unde: mai holeoleo.

— Optzeci de lei plata mea, douăzeci de lei coalele, vă priveşte taxiile.

— Numai dumitale optzeci?

— Numai!

— Credeam că şi soacrei dumitale.

— !!

— Bodaproste.

— Prostule!

— Mulţumesc!

Am plecat repede să nu mă cârpească. La altul:

— Şaptezeci de lei.

— Pentru un act numai?

— Pentru.

M'am întors la domnu Ştefan, credeam că tot e mai bun el, fiindcă s'a ridicat dintre noi.

— Mă 'ntorsei.

— Vă văd.

— Ce ne mai laşi?

— Vă sui... cinzeci de lei.

— Vai de noi?!

— Fiindcă v'aţi dus pe la alţii.

Ce era să mai facem?... Am scos cinzeci de lei plata, douăzeci de lei coalele şi i-am spus preţul de cumpărătoare mai mic: optsute de lei. Credeam să nu ne încărcăm la taxii.

Mergem la han să scrie actul: eu, frati-meu şi moşu cu nevasta lui.

Ni-l citi: bun... preţul opt sute.

— Banii, zise Stoica.

— Gata. Şi clipii din ochi, dar frati-meu zise:

— Ce mă nu e omul nostru? Zi-i pe toţi. Şi număraí moşului paisprezece hârtii de câte o sută. Domnu Ştefan văzu.

— Păi şase sute mai mult, ce înseamnă?

— Ştii... Să nu ne încărcăm la taxii...

Suntem oameni săraci!

— Aaa, înşelaţi statul, carevasăzică.

— Noi?... ne uşurăm, de...

— Aidade!... vă spui!...

— Pe noi?

— Scurt,.. hoţia nu trebue făcută...

— Ia uite mă!...

— Dacă nu vreţi să daţi de dracu, încă un pol, altfel vă arz... fac de vă şi închide.

— Na! am căzut în plasă!...

Strâng pumnii, scot polul şi i-l dau. Se făcu şi domnu Ştefan tot cu şaptezeci, ca ăilalţi.

Mergem la judecător şi intrăm. Vorbeşte, citeşte actul, ai primit banii, da, trage cu deştul, eşiţi afară!

Pe la două luni am fost să luăm actul. Se scrisese prin condici, pe la tribunal, plătiserăm un pol şi patru franci taxile... însfârşit l-am luat.

— Ţine-l bine frati-meu... E o mie patrusute de lei în hârtoaga asta şi o sută şi mai bine cheltuielile.

A trecut vreme de un an, în care am arat, am semănat şi am luat productul. Dar ce să vezi?... De unde şi până unde, moşul dela el, ori vre un hoţ, cu necaz că de ce am luat noi pământul, îl pune la cale, să ne dea în judecată, să ne ia pământul îndărăt.

Ne pomenim cu hârtii de judecată. Citesc eu, c'o fi, c'o păţi: că n'am dat banii şi cere anularea actului!

— Mai de se poate aşa minciună?..

Punem caii la brişcă şi hur acasă la Stoica.

— Ce înseamnă asta moşule?...

— M'aţi înşelat. Locul meu în gară, face zece mii de lei, nu atât.

— Ce eşti copil, moşule? Păi nu te gândeşti că este încă în câmp, că până să se facă case şi p'acolo trebuesc douăzeci de ani? Că acum e tot loc de câmp?..

— M'aţi înşelat?...

— Păi de ce spui în jalbă că nu ţi-am dat banii?

— Păi, nu mi i-aţi dat! răspunse el crunt.

— Nu ţi-am dat o mie patru sute?

— Nu.

— Nici barim opt sute cât spune în act?

— Nici!

Ei, mi-a venit să-l strâng de gât. Aşa tăgadă pe faţă, la ochi, numai puteam s'o rabd.

— Tâlhar eşti moşule, drac eşti, ce eşti?...

Am plecat.

A venit prima înfăţişare. Noi singuri, eu şi frati-meu, să spui că eu l-am mai împrumutat pe frati-meu. Stoica cu doi avocaţi, avea omul cu ce-i plăti.

Acolo, că hâr, că mâr, se amână, să ne punem şi noi avocaţi, că nu ştim să vorbim din lege.

Da judecătorul mai zise:

— Ce căutaţi doi?

— Eu am împrumutat pe frati-meu d'a luat pământul.

— Eşi afară, ce zor am eu de împrumut?.. Ce el e minor, ori tu eşti avocat?..

Işii cu coada între vine.

La a doua înfăţişare, încropirăm parale de ici de colea şi puserăm şi noi pe domnu Stavrică.

Ei, dar cum se supără domnu Ştefan.

— Ce mă, puserăţi avocat?

— Puserăm.

— Da eu unde eram?

— Nu v'am găsit! o încurcarăm noi. De, noi l'am fi pus de l'am fi ştiut tare de clanţă; dar domnu Ştefan, nu e meşter, la toate s'o fi pricepând, da la avocăţie mai ba, şi cum să pierdem noi procesu, că nu ştie dumnealui să-l apere?...

— Bine, bine, vă fac eu, veniţi voi la mâna mea.

— Taci frăţioare! că frati-meu vrea să-i zică ceva. Cu avocaţii nu e bine să te iei, că uite aşa, tamnesam, se pune avocat în partea ailaltă şi te face de pomeneşti. Cine ce are cu el, că s'a pus avocat în contră-ţi?... Mai bine să-ţi faci cruce şi să fugi.

— Dar ce e asta nene, zise Ion? bună ziua i-am dat şi belea ne-am căpătat?

— Inghite şi taci, neică. Şi am tăcut amândoi.

La judecată am intrat şi eu şi am trecut pe bancă s'ascult. Avocaţii lui tăiau palavre, că am înşelat moşul, că valoarea e de râs, că nu i-am dat nici banii, lucruri ce te făceau să sari să-i iei de gât. Sări însă şi Stavrică al nostru, o întoarse, o suci şi... se amână.

D'aci a 'nceput talanţu amânărilor. C'o fi lată, c'o fi bălţată; procedura aşa, actul aminteri...

Ne pomenim că judecătorul îi dete voe să puie Stoica martori, că nu i-am dat banii.

— Da de unde să găsească el martori mincinoşi neică?... N'ai grijă!

Când ce să vezi?!

In Branişte sunt câţiva stricaţi cari fac meseria asta; dar noi nu-i ştiam.

Intr'o zi de înfăţişare mă pămenesc cu unul că vine la mine şi-mi zice:

— Noroc.

— Noroc! îi respunsei.

— Mă cunoşti?

— Da de unde?!

— Sunt Pavel Pintineanu, din Branişte. Eu şi moşu de colo suntem puşi martori de Stoica în procesul cu d-v.

— Inca na! făcui eu. Şi ce ştiţi?

— Că n'aţi dat nici un ban moşului, că l-aţi minţit c'o să-l ţineţi la bătrâneţe...

— N'am dat noi banii moşului?!

— Noi aşa spunem!... Şi 'ncepu să clipească şiret la mine şi să spuie:

— Dar dacă, mă 'nţelegi, calci în gura lupului, adică mişti din urechi, schimbăm şurupul spre dumniavoastră...

— Cum?! făcui eu mirat.

— Spunem că am văzut când i-aţi dat banii, atunci la facerea actului!

— Măi, ce drăcie să mai fie şi asta!

Moşul, tovarăşul lui Pavel, se apropie încet ca o pisică când s'apropie de-o vrabie.

— Ne daţi câte o sută de om, sucim şurupul, de nu vă radem!

Eu pricepui că am căzut în puterea tâlharilor şi începui a-i întreba:

— El cât v'a dat?

— Câte optzeci de om.

Imi veni ameţeală. Adică trebuia să cumpăr la licitaţie mărturia lor în folosul nostru. El cu banii noştri putea da mai mult de-o prinde de veste, că şi eu am sărit peste preţul dat de el... Ce era să fac, spune-mi?

— Ne daţi câte o sută, îl radem; nu ne daţi, vă radem!

— N'avem atâţi bani la noi, că suntem şi noi săraci, răspunsei lui Pavel.

— Cât aveţi?

— Treizeci de lei.

— Daţi-i încoaci, că nu intrăm acuşi la judecată. Suntem martori puşi întâi şi se amână. Ne aduceţi dreptul nostru la înfăţişarea ailaltă.

Auzi, dreptul lor, hoţia lor de ziua la namiez şi 'n faţa crucei.

Inghiţii în sec.

Stoica îi văzu că vorbesc cu mine şi veni cu gura pe ei, că de ce vorbesc. Işi cunoştea marfa că de vânzare cui o da mai mult şi daia îi ţinea de scurt.

— Da ce mă, îi răspundea Pavel, să ne punem lacăte la guri.

— Hai la cârciumă, Pavele, zise moşul

— Hai!

— Ba staţi aci, c'o să strige! zise Stoica.

— Ba nu! Venim noi atunci! respunse Pavel şi 'mi făcu un semn să-l urmez la cârciumă. Moşul tot aşa, că altfel mă rade. Le făcui semn că-i urmez.

Plecarăm.

— E gata! le spunea Stoica.

— N'ai grijă! Ştim noi... Şi clipi la mine.

Ii urmai. Stoica rămase de ceartă cu frati-meu Ion.

La cârciumă întinseră mâinile:

— Iute, dă-ne.

— N'am câte o sută, v'am spus.

— Câte cinsprezece lei şi restul ni-l aduci... Nu intrăm, altfel intrăm şi vă radem.

Ca să nu intre atunci şi ca să mântui cu procesul mai curând, crezând că fac şmecherie mare cumpărându-i martorii, scosei şi le dădui câte trei piese.

Veni Stoica gâfâind:

— Hai, hai, c'a strigat.

— Ei aşi! făcu Pavel.

— Hai!... Să scăpăm odată.

— Zi noroc, că am poruncit o oca de vin!... Dă-o domnule, mai iute.

— N'auziţi?! Hai, c'a strigat...

— Stai să bem! răspunse Pavel.

— Pavele!... Nu v'am dat?... Ce mai vrei?

— Nimic!... Adu domnule, aşa!

— Hai moşule dumniata! Şi Stoica se agăţă de moş; dar moşul se agăţă de masă sdravăn:

— Tomnai eu tată?... Şi fără Pavel? Da se poate!?

Lisaveta, nevasta lu Stoica, sosi şi ea pe fuga.

— Hai, că te strigă avocaţii, că pierzi procesul.

— Hai Pavele, Moşule!... Hai!

— Noroc!... Şi începură să bea.

SONET

O, fericire, cum te ştiu acum
Căʼn tot ce-avem, eşti tot ce nu se poate!
Tu nu poţi fi nimic, deşi din toate
Simţim cum te înalţi ca un parfum...

Ca flacăra ceʼn spre comori ne-abate
Ne-atragi şi fugi lucind şi creşti şi-acum
Când te credeam ajunsă, pieri din drum!
Un dor din orice forme ʼn veci te scoate...

Tu care eşti aeve, doar risipa
De-ademeniri ceʼnfrigurează clipa,
Tu fermecat şi neʼntrerupt îndemn,

Tu fericire! Dacă amăgirea
Ţi s'ar ficsa întrʼun statornic semn
Tu nʼai mai fi o clipă fericirea!

George GREGORIAN

— Uuu!... urlă Stoica şi plecă pe fuga la judecătorie. Mie îmi păru bine că martorii lui îl păcăliseră aşa de grozav. Imi venea să râz şi mă gândiam că bine a zis, cine a zis, că banii sunt ochii dracului. Pornii din cârciumă.

— Unde te duci? mă 'ntrebă Pavel.

— La judecată.

— Stai de bea, că se amână. Ştim noi cum merge calimera!

Legişti ai dracului, eu nu ştiam că martorii de meserie învaţă şi ei legea! Nu-i ascultai şi plecai; dar acolo: Ion şi Stoica eşiau din sală.

— Ce s'a făcut, neică?

— S'a amânat, că au lipsit martorii.

Ne abăturăm pe la cârciumă, să videm ce face Stoica cu martorii lui.

— Ce e asta Pavele? începu Stoica. De ce nu intrarăţi?

— Fii pe pace... Scoate o oca de vin, că tot noi te punem în scaun... Şi clipi la mine din ochi, că pe frati-meu o să-l puie.

A trebuit Stoica să se aşeze pe beţie cu ei, să se ia de gât, şi să se pupe. Am plecat acasă, căit că le-am dat câte cincisprezece lei de om. Prietenia beţivilor mi se vădea strânsă şi puternică.

*

La a doua înfăţişare, ne pomenirăm cu Pavel pitit în drumul nostru. Călc şi moşul.

— Noroc.

— Noroc.

— Aţi adus, să-l rad?

— De...

— Ce mai vorbă!... Suntem oameni nu glumă; îl învăţăm noi minte, să ia şi bani şi pământ.

— De nu, răspunse moşul, omul ne-a plătit, săracul şi... trebue să-l ajutăm.

— Scoate! făcu Pavel.

— Frati-meu zisei eu, să nu vă faceţi păcat, că uite, pe ochii noştri, am dat banii...

— Aide, dă...

— Vă dau încă câte patruzeci de lei... Uite banii toţi la mine; dar după ce spuneţi vă dau şi restul.

— Ne păcăleşti!

— Eu?... Să plesnesc, să orbesc... Spuneţi cum mi-aţi spus, dau tot.

Scosei patru hârtii de câte un pol şi le dădui.

— Faceţi acum?

— N'ai grijă.

Ca să nu prindă de veste Stoica îi lăsarăm în drum şi merserăm la judecătorie. Acolo ne încărcarăm iar de domnu Ştefan.

— Aşa că aţi ajuns la aman, mă?

— De...

— Acuşi ăla pe mine o să mă pue martor, ca scriitor al actului... Şi eu o spui că a fost vorba să ţineţi pe moş la bătrâneţe, dar că bani nu i-aţi dat.

— Ce eşti copil domnule Ştefane?

— Aţi vedea voi.

— Dar ce v'am făcut noi?

— Să vă învăţ minte, de ce nu m'aţi pus pe mine avocat...

— Da am avut plan şi noi,.. Să vă oprim de martor... Ei hei...

RĂZBOIUL IN CARICATURĂ

Copiii de pe Lusitania:
— Pe noi de ce să ne omori?

— Ei da, dar dacă vreţ să spui ca voi, vă tunz urât.

— Cum?

— Douăsute de lei!

— Glumeşti?

— De loc. Să vă 'nvăţ minte.

— Domnule Ştefane, crede-ne, n'avem tarapana de franci!...

— Scurt, numai aşa, altfel vă ard urât. Plecă şi remăserăm tremurând.

— In ce foc încăpurăm noi nene! zise Ion.

Roagă-te neică şi 'nchină-te, că hoţii au fugit din pădure şi s'au aşezat la judecătorie.

Acolo Stoica:

— Mi-aţi mai cumpărat martorii?

— N'am nevoe, făcui eu, n'au suflet.

— Oamenii sunt ai mei! mai zise el.

— Ai tăi da! şi 'm venea să râz, crezând că eu sunt şiret tare, că şi acum i-am cumpărat martorii, şi încă în ce fel? să spuie că ne-au văzut când i-am dat banii.

Veni vremea de strigare. Martorii la cârciumă, beau vârtos.

Alergai şi eu şi Stoica să-i chemăm. Ei se'mbătaseră însă şi râdeau şi sporojeau.

— Haide...

— Ho, ho. Noroc.

— Haide începu Stoica. Ce mi-aţi pretins, v'am dat... V'am luat până şi haine de crăciun.

— O ho, asta nu e nimic. Trebue să ne iei şi haine de paşti!

Moşul:

— Nu vezi că ne-am îmbătat?...

— Aşa e, vrei să ne închidă judecătorul? răspunse şi Pavel.

— Să nu crează ce spunem noi! adăogă iar moşul.

Eu nu le mai zisei, căci vedeam că aşa era.

O înmuie şi Stoica. Plecarăm: eu şi Stoica; dar eu remăsei mai în urmă. Auzii pe Pavel înjurându-mă pe mine şi spunând moşului:

— L-am pus la buzunar! i-am luat noi câte cincizecişicinci lei de om, nu se mai lasă... Fii pe pace, că am să-i frec.

Pricepui atunci în ce ghiare de hoţi încăpusem.

Pavel îmi făcu semn să viu la el. Mă dusei:

— Ce mai tunsă, ce mai rasă? Scoate banii toţi şi intrăm, dăi nainte toţi, că altfel ne'nşeli.

— Bine mă Pavele, cum ne fu vorba?

— Scurtă-lungă, asta e... dă toţi banii. ori de nu, de... cinzeci nu sunt cât optzeci.

— Cinzecişicinci Pavele, nu cinzeci.

— Cinci lei, fleac!... Adu! şi iar întinse mâna.

— Nu e dreptul nostru? făcu moşul iar. Ne dai şi mergem şi spunem că i-aţi dat banii. Nu? de... optzeci de lei sunt banii omului!

Şi stau amândoi tuluiciţi de băutură, răscăcăraţi pe picioare, blegi şi cu mâinele întinse. Mă gândii, ce să fac?... îi auzisem cum 'njuraseră, crezând că nu-i auz. Le înţelegeam toată potlogăria, dar spune-mi ce era să fac?... Imi veni să 'ncep să-i lovesc a moarte; să dau să-i văz purcoi la picioarele mele; dar mă gândii, că o să-i crează judecătorul şi mai cu foc... Răbdai! Doamne, Doamne! dă foc pământului să arză, ca să se prăpădească soiul ăsta de nemernici ce fură şi jură cu crucea în braţe!

— Ce faci, dai?

— V'am spus: spuneţi bine, vă dau, nu, nu vă mai dau.

— Păi frati-meu, începu Pavel, ce crezi c'ai găsit proşti? Păi te arz urât. Spui că ai vrut să mă mitueşti... Zău ia... Domnule judicător... dumnealui, e he, a zis să minţ!... Ne-a rugat cu suta...

— De, asta aşa e! răsuflă şi moşul. Eu nu pot să mint! Sunt om bătrân.

Imi veni să dau. Ridicai pumnii, dar tot mă ţinui. Plecai negru dela ei.

— Ce e nene? mă 'ntrebă frati-meu. Nu putui să-i răspunz. Doamne, de ce ne-ai dat pradă tâlharilor?...

Veniră şi ei râzători.

— Este?...

— Pavele, ai un copil singur... Am auzit că e chior... Gândeşte-te sus!... Moşule, eşti cu un picior în groapă...

— De... noi ţi-am spus...

— Pavele, îţi orbeşte copilul de tot, orbeşti şi tu!

— Aşi frăţioare, nu ţi-am spus?...

Aprodul începu să strige. Ne curmă vorba. Intrarăm, intrară şi ei. Inima îmi bătea. Ce să fac?... Să spui că's martori mincinoşi, cine mă crede?... Să găsesc alţii, să spuie că am dat, de unde să-i găsesc?...

Hotărâi să rabd, şi de-or spune strâmb, să-i înjunghii în judecătorie. M'o lua la ocnă; dar, curăţam pământul de doi draci.

«Martorii prezenţi.» Judecătorul, o fi el necăjicios, cam repede, dar le loveşte uneori de-ţi merge la inimă. Se uită lung la ei.

— De unde veniţi, dela cârciumă?

— Nu, venim d'acasă.

— Voi veniţi de peste drum. Afar! Aprod, dă-i afară, până aici duhni vinul! La judecată nu se vine beţi.

— Noi, beţi?! se miră Pavel.

— Afară!

Aprodul îi dete afară.

— Cu dăştia vii la judecată mă?

— I-a îmbătat el... şi mă arătă pe mine.

— Minte, i-a'nbătat el! şi-l arătai pe el.

— Se amână la 9 Iulie... Şi ne dete afară.

*

Mai alalteri lucram în gară. Mă pomenii cu Pavel la mine.

— Noroc.

— Noroc.

— Dăm doi lei... Venim dela judecătorie. Stoica credea că azi e judecata, când ea e la 9 Iulie.

Şi-ai venit să-ţi plătesc ziua?

— Nu, în contul restului, că eu sunt om cinstit, ce-am vorbit, e vorbă.

Ridicai tesla. Mă gândii să-i dau una şi să-l culc...

— Nu... N'am la mine... Să vii acasă şi-ţi dau tot.

— Dai?

— Dau.

Şi a plecat bucurat. Acum, am pus de gând, că de-o veni, să-l omor de tot şi ce-o fi, o fi. Şi după ce-oi face-o, să fug şi să rad şi să tund trei popi şi apoi să mă predau stăpânirei. Uite na!... Am omorât un hoţ ori doi! Faceţi-mi ce poftiţi, că eu am făcutu-le de petrec!

Dar-ar Dumnezeu să vie la mine să le dau bani, că am să le dau omor!...

I. C. VISSARION

□ □ □

ÎN ODAIA MOARTĂ

Cântă gura nopţii în odaia moartă
Şi'n convoiuri triste trec pe sub unghere
Tainice ecouri rupte din tăcere
De fantoma care fiinţa mea o poartă.
Se isbesc de cadre şi şi de flori uitate
Şi culeg pe statui stropi fierbinţi de soare —
Parcă-ar vrea să smulgă morţei neîndurate
Mantia iubirei noastre trecătoare.

Cântă şi în mine gura nopţii, rece,
Dar melancolia o alung, învinsă,
Fiinţa mea te chiamă, stea în neguri stinsă,
Să aduci lumină 'n noaptea care trece
Ritmic, neştiută în eternitate...
Se înnalţă 'n mine tainică chemarea
Ca un imn de vieaţă ce privighetoarea
Soarelui l'aduce în singurătate.

Const. T. STOICA

□ □ □

CE VREAI TU IAR?...

Nu-i mult de-atunci şi-un chin cumplit
A fost, şi, inimă, tu doară
Ai blăstămat şi-ai pătimit
Atunci; ce vreai acuma iară?

Orbit-ai, inimă, nu vezi
C'aceleaşi suferinţi haine
Mi te ademenesc sau crezi
C'ai plâns tu lacrimi prea puţine?

Au fost dureri şi nu simţeşti
Că'n spuza lor mai sânt suspine?
Ce vreai tu iar, ce-mi tot şopteşti?
— Vai, inimă, mă tem de tine!

G. ROTICĂ

REVIZUIRI LITERARE

„SĂMĂNĂTORUL"

(Cu prilejul volumului *O luptă literară* de **N. Iorga**)

III

La temelia activităţei *Sămănătorului* este prin urmare o confuzie: formele culturii nu sunt cu necesitate şi formele artei. Cultura şi arta pot fi uneori acelaş lucru. Nu însă tot deauna. Sfera culturii e mult mai largă. Arta e oricând o formă a culturei; cultura îmbracă numai rar formele artei. *Sămănătorul* nostru a sămănat cuvinte şi îndemnuri bune. Şi-a închipuit însă că seamănă şi frumuseţi. De aici porneşte slăbiciunea activităţii lui literare.

Confuzia e de altfel veche. Inainte de 1870 aveam amestecul patriotismului în literatură. Patriotismul în sine e un lucru frumos şi înălţător. Amestecat în artă, e primejdios. Şi tocmai spre despărţirea acestor noţiuni s'a îndreptat activitatea d-lui Maiorescu şi a *Junimei*. Istoria îşi are însă jocurile ei tainice, mergând în *corsi* şi *ricorsi*, după cum spunea Vico. Locul patriotismului l'a luat *cultura naţională*, o idee mult mai modernă şi mai rodnică, dar tot atât de greşită. In ceia ce priveşte literatura, activitatea *Sămănătorului* este deci un *ricorso*. Pe româneşte: un pas îndărăt.

* * *

In ceia ce priveşte însă cultura, *Sămănătorul* a fost un adevărat sămănător. Am amintit de binefacerile stăruinţei lui în a trezi o solidaritate naţională între toate clasele societăţii noastre, de dragostea cu care a primit cele mai neînsemnate rudimente de cultură românească, de batjocura aruncată în faţa celor înstrăinaţi de sufletul neamului, de războinicul lui idealism, de tradiţionalismul viguros ce svâcneşte din fiecare pagină şi de înalta atmosferă de sănătate morală ce înveleşte întreaga lui mişcare...

O activitate culturală se poate desfăşura în mai multe feluri.

Uneori, prin fapta tăcută şi stăruitoare în vederea unui ţel de mare realitate sufletească: activitatea, de pildă, a lui Spiru C. Haret. Haret avea însă de partea lui şi puterea de a legifera. Legiferarea e însă lucrul cel msi neînsemnat: legile trebuesc scoborâte în moravuri.

Alteori, prin cuvântul învăpăiat, sângeros, nedrept poate în înţelesul lui strimt, dar luminat de un adevăr mai mare: activitatea, de pildă, a d-lui N. Iorga. Fie care cu firea lui. Haret era un realist tăcut; d-l Iorga, un înflăcărat profet messianic. Cel dintâi ne-a dat şcoli, ţintind să micşoreze analfabetismul; cel de al doilea a zguduit massele de cititori, îndemnându-le spre o cultură naţională.

Ne având la îndemână legea şi fire cumpătată, d-l Iorga s'a slujit de cuvânt, ca de o forţă balistică. L'a aruncat cu o patimă apostolică. Pornind dintr'o încordată convingere sufletească, el a nimerit adesea drept. Une ori a trecut însă dincolo.

Iată, de pildă, ce scrie d-l Iorga în *Cultura naţională* şi *surogatele ei:*

«Cuvintele: «cultură naţională» au darul de a speria pe multă lume. Unii văd în ele un fel de ofensă personală, o amintire neplăcută a unei recente origini transdanubiene... Dar sunt oameni cari, fără să aibă raţiuni care se ţin de etnografie, privesc cu duşmănie, cu îngrijorare ori ce îndemn către o literatură, o artă, o cultură românească».

Aş vrea să văd şi eu un om *duşmănind* cultura naţională! Nu există şi nici n'a existat vreodată. E ceva mai rău: sunt oameni nepăsători faţă de cultura naţională. E drept că duşmănia se poate converti uneori mai lesne într'un principiu activ decât nepăsarea. D-l Iorga trebuia să se oprească însă la ea. Să nu caute şi «duşmănia». Cuvântul a trecut dincolo.

In alt loc d-l Iorga propune ca şi în Rusia:

«Taxe pe cărţi de literatură (nu de

FIGURI CONTIMPORANE

HINDENBURG

O frunte îngustă şi strâmtă şi două fălci enorme: un cap masiv de bulldog uriaş, care a înhăţat şi ţine strâns întreaga Polonie între maxilarele lui.

Aşa se înfăţişează «zeul» cel nou al Germaniei actuale, bătrânul mareşal v. Hindenburg.

El personifică forţa teutonă, care nu cunoaşte nici legi, nici rezistenţe: de aceia e mai apropiat de sufletul german decât însuşi Impăratul, ale cărui gesturi avântate al cărui colorit de literatură creştină se pot părea stranii celor mai specifici dintre supuşii săi. Uriaşul Hindenburg reaminteşte mai bine sufletului teuton pe blonzii eroi din codrii nopţii cimeriene, cei cari porneau înarmaţi doar cu pumnul la vânătoarea urşilor bruni, al căror neam s'a stâns din codrii Germaniei actuale.

A rămas însă Ursul dela Nord.

Acestuia trebuia să-i dea Teutonul să muşte din formidabilul său pumn.

Cu adoraţia lor pentru forţa brutală, în Ursul rusesc au văzut Germanii pe principalul lor adversar; amabilii francezi, eleganţi şi istoviţi, nu inspirau decât dispreţ; aveau să fie răsturnaţi cu un singur pumn. Colosul rusesc trebuia combătut cu gravitate; împotriva lui a fost trimis generalul cu fălcile de fier.

Totuşi nicio socoteală nu a ieşit după program; cu amabilii Francezi nu s'a ţinut seamă de *altceva*, care nu e numai o chestiune de maxilare; iar cu Ruşii... Hindenburg a încolţit cu o uriaşă muşcătură Polonia, dar a scăpat pe Ruşi — deşi esenţialul era să înghită oameni şi nu pământ...

In fruntea îngustă a mareşalului cu maxilare enorme trebuie să fi răsărit cu o stranie ironie dictonul francez: *A la guerre comme à la guerre*, înghite fiecare ce se poate.

C. P.

ştiinţă) străine, taxe pe ziarele străine — ca în Austria — taxe pe trupele străine, cărora se cuvine a li se arăta dela Teatrul Naţional drumul care duce la Teatrul Maican şi la Teatrul Jigniţa. Şi, în sfârşit nerecunoaşterea absolută a diplomelor de învăţătură străine, căci avem profesori, avem şcoli care ne costă o groază de bani, şi care nu sunt făcute numai pentru mitocani şi săraci».

Suntem porniţi a vedea în aceste rânduri o glumă. Sinistră glumă! D-l Iorga a fost, de altminteri, pedepsit la timp: între oamenii cumpăniţi şi d-sa s'a săpat de atunci o adâncă prăpastie de neîncredere. Cu ce era însă vinovată cauza culturii naţionale pentru a fi atât de pedepsită?

* * *

Trecând acum la literatură, activitatea *Sămănătorului* a rămas mai mult în paginile lui. In cartea d-lui Iorga nu găsim articole de doctrină. Ţărănismul nu a îmbrăcat forma teoriei. Trebuie s'o recunoaştem. Literatură deci puţină într'un volum cu titlul: *O luptă literară*. Şi câtă e—pătrunsă numai de dragoste de ţarină şi de neamul românesc. Din nefericire, atât nu ajunge pentru critica literară. Mai trebuie şi altceva.

Astfel, de pildă, d-l Iorga scrie:

«D-lui Zamfirescu i-a rămas necunoscută schimbarea nouă care s'a făcut de vre-o zece ani încoace, iubirea fanatică pentru neam şi ţară, în realitatea, în trecutul şi idealele lor... Tot aşa din descoperirea caracterului dumnezeesc de blând şi bun al naturii ce ne înfăşură... *Şi în sfârşit din dragostea, adevărată şi arătată prin fapte, pentru fratele ţăran, pentru fratele mai mare, pentru «badea» spre sărăcia şi neştiinţa căruia ne coborâm, apropiind de buzele lui arse paharul de aur cu băutura fermecătoare de întinerire a sfintei culturi.* Acestea toate le-a auzit d-l Duiliu Zamfirescu, dar n'a putut să le simtă deplin. Şi de aceia producţia d-sale literară... ne lasă reci, ne pare artificială».

E în adevăr caracteristic!

Nu ştiu dacă d-l Duiliu Zamfirescu cunoştea dragostea *Sămănătorului* pentru fratele nostru mai mare, pentru «badea» dela ţară. Ştiu însă că d-l Duiliu Zamfirescu e cel mai de seamă romancier al nostru, şi unul din cei mai aleşi artişti ai cuvântului — când nu trimite scrisori pe la reviste în chestii personale. Sărăcia fratelui mai mare şi paharul de aur interesează cultura şi nu literatura unei ţări. Confusia e limpede...

Dragostea d-lui Iorga merge aiurea: merge spre d-l Vasile Pop! E de necrezut cum şi-a mai publicat în volum articolele despre d-l Pop. «Nici d-l Vasile Pop, scrie d-l Iorga, nu e un lustruitor fără odihnă al lucrurilor ce dela sine apar lustruite: şcoala producţiei chinuite, tulburate de auto-critică exagerată...»

Aceasta înseamnă a face o calitate dintr'un defect. Apoi:

«D-lui Vasile Pop îi plac cei mici, deci cei mulţi şi, dacă te uiţi bine, cei buni, cei naivi, cei curaţi... D-l Vasile Pop nu descrie, ci ca maestrul său Caragiale, lasă să se înţeleagă, atinge numai... Acest scriitor trage cu urechea la mişcările ascunse ale inimii... El nu scrie, ca Prosper Mérimée, ca I. L. Caragiale, opere de artă îngrijit săpate într'o marmură frumoasă

şi rece. D-l Vasile Pop e un sentimental!»

Ajunge. Nu voi înnădi nimic în josul acestor rânduri macabre...

A lăuda pe nedreptul e totuşi numai o greşeală. A tăgădui însă cu înverşunare meritul cuiva, atunci când isbucneşte biruitor şi luminos, e o crimă. Şi peste întregul volum stă ca o mare pată de sânge articolul «*Cu privire la drama Manasse*».

«*Autorul*, scrie d-l Iorga, *a zis acestei scrieri «dramă» fără să creadă, poate, că ea va ajunge să se reprezinte. In adevăr, tipurile dramatice lipsesc cu totul* (ce enormitate!), *afară de cel lui Şor, care e de curată — nu comedie, ci farsă. Ce e Manasse? Un habotnic care vrea să-şi mărite fata cu un Evreu, fie şi cel mai mare mişel, fie şi spre nenorocirea ei, şi care nu e trăznit de moarte când aude că Lelia a fugit cu Frunză, ci când vede că acesta nu se dă la «gheşeft». Ce e Lelia-Julieta, ce e Frunză-Nimica toată, ce sunt toţi cum li mai zice?*

Asta e tot şi «nimic mai mult».

— Mai e doar că Manasse e cea mai puternică dramă ce s'a scris în limba română. In adevăr, puţin lucru.

* * *

Şi acum, pentru a mă întreba şi eu ca d-l Iorga: ce e mişcarea *Sămănătorului?*

O binecuvântată mişcare culturală, şi un pas îndărăt, peste d-l Maiorescu, în literatură.

Acesta e tot şi «nimic mai mult...»

E. LOVINESCU

„PACE VOUĂ..."

Noroade răsvrătite, de foamete sătule
Prelung urlau: vrem pâine!
Şi 'mpeticind drapele, din cârpe 'nsângerate,
Crunt prohodeau sfârşitul tiranelor crăii.
Ca nişte torţe arse ce-s gata pe jertfelnic
Să-şi picure vieaţa cu cei din urmă stropi
Mai 'şi-ncercau puterea cârmuitorii lumii
Ce îşi simţeau peirea sunând sub paşii grei
Ai bestiei flămânde, setoase de dreptate...

Dar trâmbiţa răscoalii sună necruţătoare
Lung fremătând văzduhul, la glasul ei sonor;
Cuprinşi de spaimă, palizi, la sfat se strâng tiranii
Năpraznica prigoană a celor mulţi urzind:
— La mine-i rezmiriţă şi urlă după pâine
Prostimea... — sbiară unul, pe jilţ, încremenind;
— E floare la ureche, ce spui tu! — ţipă altul —
Se sfâşie pe uliţi norodul ţării mele
Dup'o firimitură de pâine, sau mălai!
— Sunt vorbe, toate astea... — al treilea îngână —
Cetatea mea în flăcări se năruie curând!
— Tot ce înşiraţi sunt mofturi, nimicuri pentru mine —
Abia şopteşte altul, cuvintele 'nghiţând —
Că eu şi tot palatul, cu stirpa mea străbună
Din clipă 'n clipă poate în aer să sărim!...
— Ce-i de făcut? — se vaită întâiul, prins de friguri;
— Ce pravili noui s'adulmec? — suspină cel fricos;
— Oştirea-i răsvrătită acum... — îndrugă altul
Iar ultimul rosteşte, ca un smintit: — Răsboiu!
— Cu cine?... — Nu e pâine!... — Nu-s arme!... — Nici motive!...
— Ori ce motiv din lume, numai războiu-i sfânt:
In el ne e nădejdea şi în răsboiu scăparea,
Să ne salvăm onoarea, şi viaţa prin răsboiu!...

Mulţimea 'nebunită urgia şi-o adapă
Vărsând sângele nobil al unui vechiu «princeps»;
Iar ca 'n ecou răspunde, din câte patru vânturi:
«Motivul!... Vrem răsboiul!... Onoarea s'o spălăm!...»

Şi se porni potopul de lume necăjită
In armii fără număr — oştire de iloţi —,
Infăptuind măcelul vestit de Apocalips:
«...Când oameni, dobitoace vor şovăi prin sânge,
«Până la brâu şi ceasul d'apoi va fi sunat!»
Ca stropii cei de ploaie, când uraganul urlă,
Aşa cădeau, pusderii, mulţimile de oşti
Acoperind ţărâna cu leşuri fără număr
Şi gâlgâind torente de sânge omenesc.

De mult scrâşnea oţelul, strâns cetluit în forme
Ce-i apăsau urzeala lui sfântă, din genuni!
De mult se plictisise d'atâta zăbovire
In chipuri de cilindri — calibru mare, mic...
Sorocul cesta mare, atâta îl dorise
Să se răsbune — odată, pe cei ce l'au robit!
Sătul de focuri oarbe, de salve 'n vânt, manevre,
Şi de atâtea soiuri de defilări, parăzi
Răzbubui cu ură, topind în stropi de sânge
Sclavia lui de veacuri răbdată fără rost!...

Iar leşurile negre şi verzi, în hetacombe
Se vârfuiau, ca munţii, crescând necontenit,
Până se 'ndură cerul şi molima se 'ncinse
Ca trâmbiţa pierzării să sune, însfârşit!

Pe tronul lui de pace, tăcut stă Ziditorul
De lumi nenumărate; iar Fiu 'ndurerat
Cu lacrime stropeşte a cerului podină
Şi blând şopteşte: « — Doamne! Tu, cel — ce ai îndurat
« Ca om să trec prin lume, să pătimesc ca omul
« Ingădue-mi prinosul de milă să-mi arăt
« Din nou spre cel ce este d'acelaş chip cu mine,
« Ingădue-mi, o Doamne, din nou să mă pogor!»
« — Te du, — îi zise Tatăl — iar cei-ce-au vărsat sânge
« In sânge să îşi spele trufaşele minciuni!
« Că, fără osebire, sunt zămisliţi de mine
« Toţi fii ai mei să fie, nu robi şi împăraţi!»

După o noapte neagră de cruntă vijelie
Când cerul şi pământul păreau că se destrăm
Iar apele din ceruri spălară în tranşee
Şuvoaiele de sânge şi chipuri ca de mort;
Peste tăcerea tristă, veghiată de fantome,
Cu puştile de-a umăr şi cu genunchii grei,
De o dată luna moartă îşi arată făptura
O dâră de lumină vărsând pe adormiţi...
Apoi, şi-ascunse faţa, din nou, în crep de nouri
Şi 'n locu-i, în lumină, s'arată 'ntre duşmani
In mersu-i de fantomă, Mântuitorul trist.
Zadarnic încercară sărmane santinele
Să mai îngaime «Cine-i?», reglementarul tâlc!
Cu fălcile 'ncleştate, ca împietriţi de groază
Inerţi, încremeniră cu ochii aiuriţi
Iar puştile căzură trezind pe istoviţi...
Şi cele două ziduri de oameni se priviră
Zărind senin, la mijloc, pe tristu Invăţător
Când gura lui divină rosti cuvântul magic:
«Pax vobis», — pace vouă — şi dragoste de veci!...

N. PORA

□ □ □ □

PICIUL

Dormia pe scările berăriilor şi mânca din mila chelnărilor. Era un drăcuşor mic—avea vre-o nouă ani—cu părul negru, undoiat, zvârlit în neorânduială peste fruntea şi chipul bronzat.

Un orfan, un copil, care se trezise într'o bună zi în mijlocul harmalaiei cumplite a tovarăşilor lui dintr'un orfelinat. De altceva nu-şi aducea aminte,—de asta-şi da lămurit sama...

Era atâta zgomot în după-amiaza ceia de primăvară! Copiii ţipau atât de tare, că de pe mintea lui — neîncăpătoare de multe lucruri—s'a ridicat ca o perdea şi, pentru întâia oară, a văzut limpede cele ce-l împrejmuiau. Orfanii răcniau, se schimonosiau, săriau, făceau atâta gălăgie, în mângâierea plăpândă a soarelui, în bâzâitul albinelor şi-n aroma amăruie a zarzărilor înfloriţi—că lui i-a venit să plângă. S-a dus într'un colţ—unde zidurile înalte îngrămădiau mai multă căldură—s'a aşezat pe-un bolovan, şi-a proptit capul între mânele micuţe, delicate şi a stat, aşa, privind şi gândindu-se: — de ce ţipă copiii

Târziu s'a sculat. S-a îndreptat spre grilajul de fier al orfelinatului, s'a agăţat de gratii şi şi-a lipit fruntea de drugii reci – privind la oamenii care se înghesuiau pe stradă...

O femeie gătită frumos ducea de mână un băieţaş, care se proptia mândru în băţeguşul cu mâner sclipicios. In dreptul său s'a oprit, privind la turcul care vindea bomboane, lângă temelia înaltă, de piatră, a grilajului.

— Mamaie, eu vreau cofeturi!—scânci copilul.

— Nu-s bune, dragul mamei!...

— Ba vreau! — Şi se propti locului, îndărătnic.

Femeia îi cumpără. Băiatul scoase o bomboană din hârtie, o linse, şi, apoi, dând cu ochii de el, între gratii, se strâmbă urât:

— Hii!... Tu n'ai!...

Mă-sa îl zmuci de mână, gândindu-se poate, să-şi ferească odrasla de-o privelişte neplăcută.

Lui i-au dat lacrimile. S'a gândit că ar voi să mănânce şi el cofeturi. Privi spre tava turcului, apoi iar spre copilul cu bomboana, care dispărea după un colţ.

Atunci s'a ridicat binişor, a apucat spre poartă şi s'a furişat afară, printre îngrijitoarele care se hârjoniau cu nişte soldaţi. Una îl zări:

— Hei!... Mâncate-ar boala!... Unde te duci?... Fă'nnapoi!... Stai, că pun eu mâna pe tine! — şi se repezi după el, — dar un chicot de râs — izbucnit pe negândite — o opri pe loc:

— Da ce-i, soro? —...şi uită de copil.

Băetul conteni fuga de vre-o două ori şi cătă înapoi. Nimeni nu se mai gândea la el...

O luă încet, privind mirat în toate părţile şi ajunse în Piaţa-Unirei. Acolo cântau tarafuri de lăutari. Lumea bea la mese. Copii frumoşi şedeau cuminţi lângă părinţii lor... O lume cu totul necunoscută lui.

Se alătură de-o ceată de muzicanţi, ascultând gânditor cânticele lor...

Noaptea, târziu, l-au găsit gardiştii dormind lângă mesele îngrămădite ale berăriei.

Adouazi l-au dus înapoi. Dar—acum—ori de câte ori găsia prilejul, fugia şi rătăcia ceasuri întregi, până îl aduceau iar între zidurile orfelinatului...

Când a împlinit vrâsta, epitropii l-au dat la şcoală cu toţi cei de o samă cu el.

Şi acolo era zgomot!... Copiii ţipau şi erau şi mai răi,... înjurau, se băteau, plângeau!... De câte ori pumnii se abătuseră asupra lui, Domnişoara n'avusese vreme să-l asculte. De altfel nici nu şedea în clasa ei, ci totdeauna vorbia cu «domnul de la a doua».

— Iar tu? — icnia suparată, când îl vedea intrând sfios şi plâns pe uşa celeilalte clase. Apoi se întorcea spre colegul ei, un student sclivisit-suplinitorul d-lui director, care îndeplinia o funcţie politică:

— Inchipuieţi!... *C'est agaçant!*... Toată vremea se miorlăie!... «*Doamnă*, nu mă lasă, mă bate!» ...Un ticălos!... O mâţă prăpădită din orfelinatul Spiridoniei! Păcat — de altfel — prinde cel mai iute!... A terminat Abecedarul!...

— Bine înţeles!... Asta-i măsura aplicaţiei d-tale! — se hlizia «domnul», — iar el se întorcea, aspru certat, spre a primi de la capăt pumnii şi ghiontirile copiilor de familie...

Chinul acesta l-a îndurat până primăvara. Dar când au început iar florile, când dealul Copoului s'a înveştmântat din nou cu iarba măruntă, a răsuflat şi el. Nu mai avea cine-l bate!...

Şedea toată ziua între copacii de la *ronpoan*. Se uita la bobocii care se deschideau, la gâzele cari mişunau prin iarba fragedă... urmăria ceasuri întregi câte o furnică, ce-şi căuta hrana printre foile uscate ale toamnei trecute, – iar când auzia goarnele regimentelor învecinate sunând de masă, se furişa lângă taraşii porţilor şi-şi aştepta bucăţica de pâne, pe cari i-o aduceau soldaţii, înduioşaţi de frumuseţea copilului celuia a nimănui,

La început «direcţiunea» s'a îngrijit de el. In câteva rânduri l-au adus pe sus, l'au bătut, domnul Intendent i-a dezbârnat chiar o ureche...

Cu vremea, însă, toţi s'au obişnuit cu firea lui de «vagabond».

— Copil cu apucături rele, a cine ştie cărui puşcăriaş! — îşi dăduse odată cu părerea intendentul faţă de d-rul Bantaş, unul dintre epitropi şi autorul studiului cu privire la: «Inclinările ereditare ale copiilor găsiţi şi putinţa lor de îndreptare!»

— O haimana! — ridicase din umeri d-l doctor, — şi din clipa aceia nimeni nu-şi mai bătuse capul cu el, bucuroşi c'au scăpat de-o pacoste şi de-o grijă mai mult...

. . . .

Trecuseră vre-o doi ani de atunci. Era pe vremea când — ca student la Iaşi — am dat întâia oară cu ochii de orfanul acesta....

Intr'o zi şedeam, cu un cunoscut la masa unei berării. Vorbiam despre multe, — de studii, de examene, de femeile frumoase care forfotiau în toate părţile...

Il văzui. Sta cinchit pe scara unei săli prinsă între două prăvălii şi urmăria visător mişcările greoaie ale unui câne bătrân, ce se târâia printre mese.

— Vai! ce copil frumos! — făcui fără să voiesc.

Prietenul se întoarse într'acolo şi surâse indiferent:

— Haimanaua!...

Mă uitai la el, la copil... la îmbrăcămintea lui ruptă, largă pe trupul micuţ, nespus de delicat şi prin minte-mi trecu — ca o presimţire — adevărata lui stare.

— Ei, piciule! — se stropşi un chelnăr. Copilul se îndreptă spre el şi luă— din mâna cari-i întinse pe furiş — o bucată de pâine şi nişte coji de şvaiţer — resturile de la masa unui domn burtos.

Câţi va derbedei, vânzători de ziare, se rânjiau cu necaz, sărind într'un picior şi strâmbându-se:

— Piciu'!... Piciu'!... Şi de atunci aşa-i rămase numele...

. . . .

Il întâlniam des, unde nu mă aşteptam, ghemuit în vre-un colţ de scară, cu câte o cărţulie pe care nu ştiu de unde o căpăta.

Intr'o zi mă apropiăi de el.

— Ce faci aici, Piciule?

Copilul tresări. Ridică faţa. Ochii i se curmară a plâns, — şi dădu să fugă.

— Stai, Piciule!.. Nu-ţi fac nimic! — îl mângâiai. — Ce citiai tu aici?

Băetul se însenină, pe-o clipă. Apoi ochii îi reluară aceiaşi veşnică privire de melancolie şi-mi întinse cartea, tăcut.

Mă uitai pe copertă,... o traducere din Lermontow; «Un erou al timpului». Il întrebai:

— Iţi place să citeşti?

Piciu zâmbi uşor:

— Imi place tare mult! — şi-l luai

PE MALUL MEDITERANEI

Din stele aprinse
Cad raze de-argint
In jocul de valuri.
De stânci şi de maluri
Se leagănă rar,
Fantastice valuri.
Aproape se vede-o
Lumină de far
Şi'n larg, mai departe,
Se pare un vid, —
Căci apele mării
Cu porţile zării
In umbră se'nchid!

A. de CASABRANCA

cu mine... Din ziua ceia îmi cerea mereu cărţi.

— Să nu mi le rupi!

— Nu!.. Se poate?—...Mi le aducea înnapoi cu nespusă îngrijire.

Ii dădui pe Creangă.

— Ei! Ţi-a plăcut? — îl întrebăi.

Copilul privi în pământ.

— Nu? — mă mirăi eu.

— Ba da! — dar şi aici sânt copii obraznici! — şi pe chipul lui se încrustă o teamă uşoară, un fel de dispreţ — parcă—pentru ceiace nu era blând, tăcut, cum era el.

— Să-ţi dau alta! — Şi când, a doua zi, îl văzui întrând pe uşă, faţa-i era luminoasă, ochii îi sticliau de fericire.

— Asta-i aşa de frumoasă!.. Mai ai?— şi-mi întinse istoria lui Paul şi-a Virginiei. Apoi păru că se gândeşte o clipă—: Oare, mata, nu ştii?.. Aistea-s adevărate?...

— Adevărate! — zâmbii..

— Ce oameni buni! — făcu Piciu... Dar acei care fac cărţile de unde le ştiu?...

— Le află şi le scriu!

Băetul rămase iar pe gânduri. Târziu se uită la mine.

— Când oi fi mare, ca mata, şi-oi învăţa multe, am să scriu şi eu!.. E-aşa de bine, când citeşti cărţi de-aistea!...

Hotărât,—nu putea trece o zi fără să-l văd! — Imi era atât de milă de copilul acesta, mi-era atât de drag, că mă gândiam câteodată—: Ce-ar fi să-l iau cu mine, când aş isprăvi?...

Il priviam ceasuri întregi. Era atâta regularitate în chipul lui ars de soare şi vânturi, cât numai în tablourile clasicilor italieni poţi întâlni... Nasu-i era subţire, nările uşor dilatate şi parcă tremurânde. Ochii, mai ales — de-asupra cărora streşinau cele mai fin încondeiate sprincene— erau dumnezeieşti: negri, adânci, mari, lunguieţi şi veşnic pierduţi şi'nlăcrămaţi.

— A cui o fi copilul acesta? — mă gândiam. — De bunăsamă, nişte trupuri vlăguite de trudă, ruinate de boli şi alcool, n'au putut zămisli corpul acesta plăpând, armonios, chipul lui din cale afară de aristocratic!... Şi-mi veni o ideie năstruşnică.

Mă gândii că—de obiceiu—copiii lepădaţi poartă la gât însemnarea numelui, botezului, sau mai ştiu eu ce! A doua zi mă dusei la Orfelinat.

Intendentul când auzi pentruce venisem a holbat ochii din cale afară de mari:

— Pentru haimanaua ceia?

— Da!... Aş vrea să ştiu unde a fost găsit?... Dacă purta vre-un semn, cumva?

Când eşii, duceam cu mine un bilet, pe care era scris: «Emil, botezat»—şi o cruce de argint încrustată cu o piatră de rubin,—pe care o răscumpărăi lăcomiei d-lui secretar cu cât nu făcea, şi pentru care trebuise să-mi dau ultimii gologani, de student destul de necuprins.

Acasă, Piciu mă aştepta.

— Ii!, de când stau aici!

Il luai de mână:

— Uite, Piciule! Pentrucă eşti detreabă, am să-ţi dau ceva! — Şi-i arătăi crucea. Ochii copilului scăpărară de mulţumire.

— ...Cu o condiţie!... Să o porţi la gât, pe din afară, sau cu haina descheiată la piept,—şi să umbli pe stradă, pe unde-ai vedea cucoane mai frumoase, prin berării, pe la cinematograf...

— Dar nu-mi dă drumul!

— Lasă, plătesc eu!... Ai să intri, dar să umbli numai pe unde-s boeri şi cucoane!

Zile întregi Piciu trecu mândru, cu cruciuliţa bălăbănind pe pieptul lui puţin, foindu-se printre lumea cea mai aleasă.

Dela o vreme mulţi clătinau capul cu neîncredere, în urma mea. Noi însă străbăteam toate ungherele, toate uliţele Iaşului, — Piciu înnainte şi eu la câţiva paşi în urmă...

Scrutam privirile tutulor femeilor mai de curând măritate, ale tutulor văduvelor,—spionam o tresărire cât de mică, un gest cât de iluzoriu, o mişcare de remuşcare abia ghicită. Mă gândiam că, dacă nu-şi va fi recunoscut copilul, nu se putea ca mama aceia a lui, lipsită de îndurare şi omenie, să nu-şi amintiască de juvaerul de pe pieptul lui, cu care-şi cetluise, poate pe-o clipă numai, fiorii unei patimi atât de fireşti şi apoi păcatul grozav al lepădării de fructul simţirilor ei.

Incleştam pumnii, şi aşteptam semnul acela nebănuit, ca să mă reped şi să-i răcnesc în faţă ticăloşia celei mai negustoreşti morale, a celei mai scârboase închipuiri despre onestitate.

Aş fi voit s-o întâlnesc cu copii, — să mă duc să-i alătur de nenorocitul acesta şi să le spun:

— Imbrăţişaţi-vă!..Sânteţi fraţi,..fraţi buni!.. Mama voastră l'a minţit pe tatăl vostru, care a fost înşelat—poate—la fiecare dintre voi!... Sărutaţi-vă, — şi vă iubiţi!... Daţi-i şi lui din belşugul vostru, — din grija pe care o primiţi voi!... Iubiţi-vă între voi!... Dacă mama voastră n'a avut milă de el şi l-a zvârlit, nu vă iubeşte nici pe voi!... Cine are o inimă, o are de-opotrivă în toate zilele, toată viaţa lui!...

Dar vremea trecea şi noi umblam mereu, unul după altul, pe stăzile nepăsătoare ale Iaşului.

*

La câte nu-mi fugea mintea? Stam uneori sara târziu şi-mi veniau cele mai năbădăioase idei.

Mă gândiam că poate—cine ştie—copilul acesta avea să fie chemat într'o zi să străluciască, întocmai ca nestimata pe care întâmplarea o scoate din întunecimile pământului, din mijlocul pietrelor proaste, unde fusese rânduită, cu nepăsare, de puterea care-o închegase... Poate — suferinţele omeneşti, trecute prin mintea lui, ce se arăta nespus de ageră, prin inima lui neînchipuit de bună, aveau să buciume, într'un viitor, chemarea ceia atât de aşteptată a înfrăţirei cu durerea tutulor, a iertării şi a mântuirei!...

Il văzusem de-atâtea ori împărţindu-şi pânea cu alţii, pe care-i credea mai flămânzi ca el,—de-atâtea ori fusesem martorul pumnilor pe care-i lua, cerând iertare pentru dezmăţaţii străzilor învinşi de tăria şi brutalitatea oricui voia. Il surprinsesem căutând să reînchege aripioarele câte unei gângănii, zdrobită de paşii trecătorilor, — mângăind toate dobitoacele jigărite ale nimănui, — în cât îmi ziceam:

— Nu se poate ca atâta inimă să se istovească neştiută, neînfiripând ceva!

Iar Piciu îşi trăia zilele, purtându-şi de ici-colo blândeţa chipului, care — de ce trecea — era tot mai necuvântat de frumos.

Veniseră zilele toamnii, — blânde, cu soare mângâios, cu lumină odihnitoare.

Scoboram străzile spre centrul oraşului. Intr'un loc era o înghesuială cumplită. Ţignale sfredeliau cuprinsul strâmt al uliţii.

Mă grăbii într'acolo. Nu se vedea nimic.

— Ce-i, domnule?... Ce s'a'ntâmplat?

Cineva dădu din cap:

— Pe dracu' l-o căutat?... Dă! Ce să-i faci?... E grozav, — dar nu te mai poţi mişca de derbedeii iştia!...

— Bine, — dar ce-i?

— Ià haimanaua ceia... de la Spiridonie!... Cine l-a băgat?... Aşa-i că s-o dus naibei?...

— Dă, monşer!—vorbi un magistrat— dar şi poliţia de ce nu-i strânge. Crezi că puţină pildă rea sânt pentru copiii oamenilor cum se cade?

Incremenii. Imi făcui loc. In mijlocul unui lac de sânge — Piciu deabia răsuflă.

— Piciule!... Emil! — şi mă aplecai asupra lui.

Copilul desfăcu puţin ochii. Se uită la mine, apoi căută împrejur, — deschise ochii mai tare, zări fetiţa pe care un gardist o ţinea de mână, surâse şi iar plecă pleoapele.

— Ce-a fost, domnule?...

Sergentul mă cunoscu:

— Dă! — păcatul lui... Nu ştii d-ta?... Să scape, ci-că, el pe toţi!... O bătea pe asta un golan. Până să mă duc eu, el s'a şi repezit şi-a tras-o de-oparte... Dar venia un car şi i-a prins pe-amândoi!

Chipurile, fetei i-a făcut vânt spre trotuar, — dar pe el l-o fărâmat rău!...

Il urcarăm într'o trăsură. Până la spital muri!...

...A douazi l-au îngropat, — neplâns de nimeni, neştiut, ca pe-atâţi aleşi ai lumii aceştia de fărădelegi.

Eug. BOUREANUL

SONET

E viaţă, simt în ori şi care floare:
Au unele şi sânge-aprins în foi.
Mai crud măcel ca la un crunt rozboi
E a lor bătaie-atât de 'ncântătoare.

Căci ele-abia căzute prin noroi
Şi până-când mireasma să le sboare,
Le calcă 'ntâiu fugarii în picioare
Şi-apoi le mai striveşte-un pas greoi,

Le plâng că mor pe lume aşa de rău
In faţa vecinic zâmbitoare-a firii,
Având vre-o albă mână drept călău.

Şi, totuşi mă gândesc la trandafirii
Ce se isbesc uşor de sânul tău;
Muri-vor cu surâsul fericirii?...

V. PODEANU

NOTE DIN ROMA

— IN MAIU —

O ultimă aruncătură de ochi peste copiile în ghips după celebre statui antice cari împodobesc gangul şi ies din răcoarea zidurilor vechi şi groase ale Villei Medici în aierul cald şi limpede al Romei.

Ah, această villă Medici! In faţada ei, în grosimea zidurilor, în eleganţa celor două turnuleţe de-o parte şi de alta, în cele mai mărunte detaliuri, vezi parcă toată măreţia numelui Medici, acea faimoasă familie florentină care a dat Istoriei gonfalonierii de Florenţa, marii duci de Toscana, doi papi şi două regine. Toţi iubitori de artă, toţi încurajători ai literilor, Medici au adunat în ei toată gloria artistică a Italiei, au stăpânit lumea cu cei doi papi ai lor, şi aci pe Pincio, în Cetatea Eternă, au clădit o villă mândră, care dintre arborii vecinic verzi cari o împresoară, priveşte peste toată Roma, ce se desfăşoară ca o mare de coperişuri grămădite unele lângă altele, peste cari plutesc cupolele rotunde ale bisericelor.

Colò, în fund, dealurile Janicolul şi Monte Mario închid Roma într'un cerc verde; Janicolul verde închis, Monte Mario albastru fumuriu, iar în vârful lui un pin-parasol îşi înclină cu graţie coroana lui ca o umbrelă.

Soarele este viu şi în aerul cald plutesc mirosuri de flori... Las villa Medici şi sub umbrela deasă a stejarilor vecinic verzi, încet mă îndreptez spre Pincio.

In stânga mea, dela parapetul ce mărgineşte strada, terenul se lasă verde în jos, acoperit de iarbă şi smalţat de flori; iar dincolo de el, încep clădirile, case nalte, palate uriaşe ale căror acoperişuri de cinci etaje abia ajung până aici. Şi pe toată fâşia aceasta de pământ, pe care nu s'a putut clădi din cauză că este prea accidentată sunt grădini cari alternează cu terenuri necultivate, mici paradisuri terestre pline cu flori.

Salcâmi uriaşi, albi de floare, îşi resfiră ramurile, împrăştiind mirosul dulce al miliardelor de flori; portocali mărunţi, cu frunze lucitoare de par spălate şi lustruite, îşi deschid florile lor albe ca de ceară, al căror miros tare vine ca undele; iar trandafirii, trandafirii stăpânesc pământul. Sunt aci trandafiri pitici ale căror flori roşii, albe, galbene par semănate pe jos; trandafiri nalţi ca un arbore; trandafiri acăţători, cari se urcă pe salcâmi, pe palmieri, pe smochini, presărând peste tot milioane de flori. Garduri vii, bolţi de răcoare, acoperişuri de chioşcuri sunt făcute numai din aceşti trandafiri, al căror miros umple aierul, împreună cu mirosul dulce al salcâmilor, cu parfumul tare de flori de portocali.

Şi apoi, şiruri lungi de iris, cu florile lor bizare, fine, că par făcute din mătase albă, albastră, neagră; irişi galbeni ce par că privesc uimiţi la tovarăşii lor albaştri; roze de Siras ce presar florile lor mari pe crăcile nalte ale pinilor; primule ce râd în sute de mii de flori fragede şi vesele ca guri de copii; margherite albe ce smaltează tarlalele verzi; pansele albe ca sideful; negre-catifelate ca ochii italieneşti; galbene ca aurul; albastre ca cerul şi ca vioreaua; şi garoafe cu dantela dinţată fin a petalelor; şi «nu-mă-uita» de un albastru gingaş de ochi de fată; şi iar trandafiri în cascade, cari acopăr arborii ca o ploaie de vis...

Piaţa Navona

Roma a rămas în urmă, ascunsă dupe arbori: am intrat la «Pincio», celebrul loc de plimbare al Romei, cu aleele sale pentru trăsuri; cu pini nalţi, cu salcâmi înfloriţi; cu busturi presărate pe marginele aleelor; cu palmieri ce-şi întind frunzele lor uriaşe; cu fântânile şi cu obeliscul său; cu ploaia de trandafiri...

Dupe terasă, priveliştea se desfăşoară ca pe o scenă de teatru, la ridicarea cortinei.

Din înălţimea terasei care trece de crucile bisericilor, vezi jos Piazza del Popolo enormă, cu cele două fântâni din lături, cu poarta ei masivă dela care începe Via Flaminia, cu cele două biserici simetrice ale căror cupole rotunde arată începutul faimosului «Corso»; şi în mijlocul pieţei obeliscul de granit roşu se ridică fin şi elegant, iar în cele patru colţuri ale soclului lui patru lei egiptieni de marmură vânătă varsă din gurile lor şuvoaie de apă ce cad murmurând în cele patru bazinuri de porfir.

După terasă, oamenii şi trăsurile în piaţa înecată de soare par jucării liliputiene, iar tramvaiele cari o ocolesc par miniaturi de mecanică.

In stânga, până departe, coperişurile caselor se desfăşoară ca o mare ondulată de valuri de ţigle roşii, şi dincolo de piaţă, în faţa terasei, se văd construcţiile noi din Prati di Castello, case enorme, fără alte ornamentaţii de cât cele cinci sau şase şiruri de ferestre ale etajelor, ziduri albe şi galbene, cari umplu tot terenul acela vast ce se întinde dela Castel Sant Angelo la Porta Triomfale.

Şi în fund de tot, cupola enormă a lui San Pietro îşi înalţă pe cerul senin eleganţa sa curbură azurie peste palatul Vaticano.

Acolo, în Vaticano, dupe ferestrele acelea dela al treilea etaj stă Papa, Suveranul Pontif, prizonier voluntar în palatele sale; de acolo, cu o singură privire, el poate îmbrăţişă toată Roma, Roma papală, care era a lui şi pe care a pierdut-o pentru totdeauna; o vede toată această Romă ce i-a aparţinut, dela vecinătatea Vaticanului până la Esquilin, până la Vinimal, până la Cellio, şi ochiul se pierde dincolo de oraş, peste Campagna Romana, până la munţii Albani, pe ale căror coaste violacee strălucesc în soare oraşelele numite Castelele Romane...

Vederea este rapitoare, gândurile te fură... dar soarele arde, pietrele şi marmurele terasei dogoresc, astfel că, o bancă dintr'un colţ al grădinei Pincio mă chiamă, şi mă aşez pe ea, cu spatele la grădină.

In faţa mea, arborii villei Borghese se grămădesc, formând o pădure deasă; în stânga arborii dupe Pincio închid or ce vedere spre oraş; în dreapta o alee umbroasă, pustie—şi în acest colţ retras, de unde Roma nu se vede, şi în care nu pătrunde nici un sgomot, nici un trecător, liniştea cade profundă ca în fundul unui codru, doar două mierle fluieră undeva, între frunze.

In antichitate muntele Pincio nu făcea parte din Cetate: era ocupat de grădini şi se numea *collis hortularum*. La începutul Imperiului pe Pincio începuse să se ridice câte-va ville, între cari unele datând din ultimii ani ai Republicei, cum era villa lui Pompei şi a lui Lucullus; iar mai târziu, Impăratul Gordianus se gândise să facă din Pincio un loc de

plimbare, plantându-l cu pini şi cu arbuşti mirositori şi împrejmuindu-l cu portici

Cu decadenţa Imperiului, Pincio fu abandonat aproape de tot, mai întâi pentru că toată vieaţa Romei se retrăsese spre Capitol, şi pe urmă pentru că o mulţime de legende spăimântătoare cu strigoi şi demoni circulau în aceste locuri, legende exagerate şi prin spaima ce producea vecinătatea mormântului lui Nerone, care se află într'un colţ al actualei Pieţe a Poporului.

Când Belisariu în secolul al VI-lea întări zidurile Romei, locuitorii dupe Pincio îl rugară să nu dărâme una din ruinile ce exista aci, numită *Muro Torto*, zicând că însuşi Apostolul Petru ar apără acest punct slab al Cetăţei. Zidul a rămas, dar mai târziu a devenit un loc desgustător, căci dupe el se aruncau corpurile curtezanelor şi al condamnaţilor la moarte.

Papa Pascal al II-lea a stricat mormântul lui Nerone, a împrăştiat cenuşa acestui Împărat odios crestinilor, a tăiat arborii ce creşteau acolo şi pentru ca să gonească spiritele rele, a construit o capelă, care cu vremea s'a transformat în actuala biserică Santa Maria del Popolo.

Încetul cu încetul legendele înfricoşătoare s'au risipit, dar muntele cumpărat de familia Pinci a rămas în părăsire, până în vremea lui Napoleon I-iu, care, în urmărirea visului său ambiţios, voia să dea Regelui Romei în faşe, o grădină superbă, şi atunci architectul Francisc Valadier a croit acest loc de plimbare, a făcut terasa, a tăiat alee, a adus apa...

Pe banca pe care stau, în colţul acesta retras, la umbră, valuri de mirosuri de trandafiri şi de portocali în floare vin de mă mângâie. In jurul meu este linişte. Copacii villei Borghese şi cei depe Pincio se îmbrăţişează formând o pădure deasă... Oraşul este ascuns... Două mierle fluieră undeva între frunze; alte păsări ciripesc în frunziş; triluri de ciocârlii picură din seninul cerului... sunt singur... unde este lumea... unde este Roma?...

P. ROBESCU

MIŞCAREA LITERARĂ ÎN STRĂINĂTATE

AMERICA: Apel către naţiunile din Europa.

In revista *Outlook* din New-York, găsim următoarele cuvinte limpezi, adresate de un american, tuturor naţiunilor din Europa:

Tuturora:

Mulţi din fiii voştri trăiesc în hotarele noastre, o naţiuni ale Europei: tuturora noi le-am dat drepturi egale, tuturora le-am zis: bine aţi venit şi i-am ajutat să-şi îmbunătăţească soarta. Pentru unii din voi, noi arătăm o mai mare prietenie, dar nu luăm parte la vrăşmăşiile voastre şi la neînţelegerile dintre voi.

Răsboiul de acum ne întristează şi suntem gata să facem pentru nevinovaţii cari suferă fără vină în toate ţările voastre tot ce ne stă prin putinţă. Dar nu găsim cu cale să ne amestecăm în lupta ce se dă azi pentru stăpânirea Europei. Noi nu vom lua armele decât numai ca să ne apărăm întregimea Republicei noastre şi drepturile cetăţenilor ei.

Serbiei:

Aţi făcut foarte rău că aţi sprijinit conjuraţiile cari au ajuns la asasinarea Prinţului moştenitor al Austriei; dar aţi mărturisit vina voastră şi aţi primit să vă supuneţi judecăţei unui tribunal internaţional. Ar fi trebuit să vi se primească cererea.

Austro-Ungariei:

Pricepem supărarea voastră pentru asasinarea Prinţului moştenitor, dar nu aveaţi dreptul să nu primiţi judecata unei Curţi în care aleatele voastre Germania şi Italia, şi vrăşmaşele voastre Anglia şi Franţa, ar fi fost de o potrivă. Făcând aşa cum aţi făcut, aţi ieşit din drumul justiţiei şi aţi intrat pe calea politicei.

Dacă din capul vostru aţi voit răsboiul, aţi făcut o foarte mare greşală; dacă l'aţi făcut împinşi de alţii, aţi dat semne de o nespusă slăbiciune.

Poate că nu atâta dorinţa de a pedepsi va împins pe această cale, cât interesele voastre naţionale, aspiraţiunile dinastice, vrăşmăşia dintre rase: şi aceasta este o şi mai mare greşală, că nici odată nu se trage sabia, ca să limpezeşti asemenea probleme, atât de încurcate. Voi, ne-aţi dat înapoi după drumul civilizaţiei.

Germaniei:

Pe poporul vostru noi îl iubim: germanii cari au venit în America s'a arătat în totdeauna buni cetăţeni şi au ajutat la binele Republicei noastre. Ne place şi industria lor, precum şi inteligenţa şi cuminţenia lor negustorească.

Cu toate acestea, noi nu credem de loc, că „cultura germană“ este singura şi cea mai desăvârşită, după care trebuie să se ia toată lumea. Da, Kant şi Goethe au fost doi mari maeştri, dar Nietzsche şi Bernhardi sunt pentru noi smintiţi periculoşi: sunt nişte rătăciţi cari v'au făcut şi pe voi să vă rătăciţi. Ei v'au făcut să credeţi că nădejdea voastră este numai într'o armată pe care nimeni să n'o poată învinge, şi că cucerirea lumei întregi este soarta voastră naţională.

Pentru ce aţi intrat în răsboi? Căpeteniile voastre zic că aţi vrut să vă apăraţi. Să vă apăraţi ce? Ceia ce aveaţi şi pe care nimeni nu v'o luă? Sau poate ceia ce alţii aveau şi voi voiaţi să le luaţi? Când trupele voastre au năvălit în Luxenburg şi în Belgia, Cancelarul vostru a spus: „Nevoia nu are legi“. Dar care nevoie v'a silit dacă nu a fost numai ca să vă puneţi la încercare minunata voastră maşină de răsboi?

Noi nu putem să vă pricepem. Bănuim că aţi încurajat sau chiar că aţi împins pe Austria să ia această hotărîre fatală. Bănuim că aţi chibzuit de multă vreme năvălirea în Belgia şi credem că făcând acest lucru, nu v'aţi ţinut de cuvântul pe care l'aţi dat; credem că aţi pus interesele voastre imperialiste mai presus de legile morale ale omenirei. Şi ne este teamă că politica voastră de „groază“ în război este preludiul unei noui ere de barbarii ştiinţifice. De aceia, noi nu vă putem aproba.

Belgiei:

Onoare vouă, mică ţară eroică, vouă cari aţi îndrăznit şi aţi suferit atâta, pentru ca să apăraţi drepturile pe cari toate Puterile Europei vi le garantase! Inimile noastre nu se vor înclină spre o pace, care să nu vă respecteze libertatea voastră, care să nu vă plătească pagubele ce le aţi suferit, şi care să nu răsplătească, pe cât va fi cu putinţă, sacrificiile voastre.

Franţei:

Nici odată nu vor uită Americanii prietenia şi ajutorul pe care li l'au dat fiancezii, când luptau pentru libertate. Ne pare foarte bine că spiritul francez, aşa de luminat şi aşa de generos a putut să reziste. Războiul acesta nici nu l'aţi vroit nici nu l'aţi căutat: aţi fost cotropiţi şi v'aţi sculat să vă apăraţi. Aţi vorbit puţin şi v'aţi bătut bine: aţi îndurat mult şi nu aţi pierdut nădejdea. Generalul vostru puţin vorbăreţ, soldaţii voştri tăcuţi, poporul vostru cumpătat, vor lăsă în istorie urme neşterse.

Republică soră, voi duceţi o luptă măreaţă: vă urăm viaţă lungă şi libertate ca să faceţi să strălucească lumina culturei voastre peste toată omenirea.

Angliei:

Istoria ţărei voastre, la fel cu a noastră ne face să ne pricepem: cu aceiaş limbă ne exprimăm aceleaş idealuri, şi noi, şi voi. Tennyson vă zicea „Republica încoronată“.

Nu credem că voi aţi vrut războiul; suntem convinşi că voi v'aţi căsnit să-l înlăturaţi, şi nu aţi putut-o face. Numele vostru erà scris pe „bucata de hârtie“ care chezăşuià neutralitatea Belgiei: cum au putut să vă bănuiască că nu vă veţi ţine de cuvânt?

Celelalte motive pe cari ziarele voastre le aduc ca să explice conduita voastră, ne plac mai puţin: ne place mult mai mult când vă auzim vorbind de datorie, de onoare, de libertatea omenirei, decât când vorbiţi de represalii şi de ură.

Nu credem că voi trebuie să faceţi cel dintâi pas spre pace. Dar când va veni ziua în care cauza voastră va fi victorioasă; când Belgia va liberă; când Francia va goni pe năvălitori; în ziua în care vi se va propune pacea, suntem siguri, că în ziua aceia veţi vorbi cu cumpătare, care este semnul adevăratei măriri, şi nu vă veţi murdări cu un război de hrăpire şi de exterminare.

Statelor neutre:

Voi sunteţi cu noi; ca şi noi, voi susţineţi dreptul de a nu lupta. Insă, dacă toţi neutrii trebuie să ducă greutatea unui război pe care nu l'au vrut, rolul vostru este mai greu decât al nostru. A trebuit să mobilizaţi armatele voastre ca să vă puteţi feri de o năvălire, şi din clipă în clipă se poate să fiţi siliţi să intraţi în luptă ceiace nădăjduim să nu se întâmple cu noi.

Daţi-ne voie să vă spun că noi credem că fiecare naţiune are dreptul să trăiască în pace şi în libertate, şi să-şi dea obolul său pentru civilizaţie şi că noi vă admirăm dacă veţi menţine acest drept, cu or care mijloc va fi nevoie. Dar dacă alt gând v'ar face să intraţi în luptă, fiţi siguri că nu vă vom admira.

Sfârşitul:

Să nădăjduim că sfârşitul acestei crize îngrozitoare o să vie în curând. Dacă am putea noi să-l apropiem, am face-o bucuros. Nu putem însă decât să ajutăm pe cei ce sufere şi să ne arătăm că suntem solidari.

Şi suntem solidari pentru că suntem contra unui Imperiu, care sprijinit pe forţă, să domnească peste lumea întreagă. Noi recunoaştem drepturile sfinte ale oamenilor şi ale naţiunilor; noi nădăjduim într'o pace lungă, bazată pe dreptate şi susţinută de echitate.

Trad. de **Dr. P. R.**

□ □ □

CARŢI NOUI

Vârfuri de Spadă de *Ion Pribeagu*. — Dep. „Stănciulescu", Bucureşti, 1915.

Iată un om care ştie să scrie în româneşte, care e încă şi isteţ şi, pe cât se pare cunoaşte cu destulă pătrundere unele lucruri de interes „european" — dar care totuşi în aceste vremuri, asupra cărora am convenit că sunt foarte mari, nu ia nici trâmbiţa de aramă să răsufle cine ştie ce marş, prevăzut de toată lumea, şi nici marele toc al diplomaţiei şi strategiei mondiale, ca să meteherisească treburile Europei cel puţin odată pe zi în gazetele de seară şi să dea măcar câte o lecţie guvernului în cele de dimineaţa...... Ci se apucă să scrie versuri umoristice, după lucruri care nu ne mai atrag privirile nici măcar ca frunzele căzute în toamna trecută: o lume de boemi literari, o atmosferă de păcate, cu care de altfel ne împăcăm foarte bine şi alte asemenea mărunţişuri — din care însă se poate nutri şi cel mai mare umorist.

Ion Pribeagu

Contrastul acesta e simpatic. In loc să fie ridicul, ca mulţi dintre cei ce voi să se ridice „la înălţimea vremurilor", Ion Pribeagu face aproape o operă serioasă.

Cu ce? Cu amintiri generale din *Caleidoscopul lui A. Mirea*, al cărui vocabular neologistic şi a cărui atitudine de rezervă discretă în confesiunile lirice i-au servit ca model; cu punerea la contribuţie a *manierei* lui Minulescu, care, tocmai din cauza dezechilibrurilor şi bizareriei sale, se acomodează atât de lesne efectelor umoristice şi, în sfârşit, cu un fond de prietenoasă ironie faţă de actualitatea literară sau cu câteva idei „generoase" în politică, apropiate de cele care se agită — precum e formula — „într'o anumită presă".

Iată, din cafeneaua literară:

Trei şiruri de mese sterpe,
Mâncări,
Pateuri reci şi calde,
Un „automat" ce cântă 'ntruna „La arme"
Marşul lui Castalde,
O „toilette" pentru dame, oglinzi, o statuetă,
Cassa,
Şi douăzeci şi trei de chelneri numerotaţi...
Aşa-i „Terasa"!

Aici, în orice colţ de masă e încrustată o poveste
Aici şi-a scris „Cocoşu" Victor, aici „Himerele" Oreste
Aici a meditat Nemţeanu şi 'n taina serilor albastre,
Aici a făurit Al-George măreţe „cântece din castre"

In ofticoasele clipite cu psalmodii crepusculare,
Aici luat-a Minulescu întâia lui „dulceaţă mare",
Aci a stat „cu sine însuşi de vorbă" simbolistul şef...

Din literatura decadentă:

Te-am văzut.
Un leu de piatră mi-a spus: Intră, de-mi eşti frate!
Şi-am intrat prin catacomba domurilor
Sepulcrale,
Prin nevroza ce pictează cântul
Primelor păcate,
Şi emoţia din urmă a murindelor vestale,

Te-am privit
Cu resemnarea animalului de pradă,
Deşteptat
In mausoleul unui rege mort pe cruce,
Şi silabisind în ochi-ţi
Hiperbolica baladă,
Am văzut tuberculoza cum din creer
Mi se duce.

Te-am iubit,
Cu nebunia ce-o inspiră violetul,
Aiurărilor sublime din poemele lui Dante,
Şi cântându-ţi sânii roşii,
Tari,
Ţi-am aşezat portretul
Pentru veci,
In marea frescă a celebrelor amante.

Ai plecat.
De dimineaţă simt înfrigurări sihastre.
Mi-se pare că în craniu-mi se răstoarnă o lume
Nouă,
Corpu-mi tremură şi-n suflet,
Am păreri de rău albastre,
Că nu te-am „tapat" iubit'o
Cu o piesă
Sau cu două.

Din politică:

O, buget slăvit de veci,
Ce hrăneşti atâţia seci
Cu-ale tale graţii...
Tu dai bunuri răilor,
Ranguri nătărăilor,
Şi atârni dulăilor
Cruci şi decoraţii...

Prăbuşeşti credinţele,
Turburi conştiinţele
Numai c'o zâmbire.
Strâmbi puterea legilor,
Saturi pofta regilor,
Dărui glorii blegilor,
Hoţilor mărire.

Schimbi guvernele pe rând,
Cumperi toate ce se vând,
Intr'o noapte neagră.
Taine vinzi duşmanilor,
Curmi avântul anilor
Şi trimiţi ţăranilor
Biruri şi pelagră.

Tu tragi toate sforile,
Plămădeşti ororile
Şi înalţi raţaţii,
Faci apostoli din zevzeci,
O, buget, slăvit de veci
Ce hrăneşti atâţia seci
Cu-ale tale graţii...

Se ştiu lucrurile astea şi pare că le-am mai auzit cândva; le-a spus mai tare G. Ranetti, când nu le-a spus altfel; mai duios le-a spus Topârceanu, a cărui eclipsă literară se simte mai bine când citeşti versurile altora; dar încă sună plăcut când le auzim şi dela Ion Pribeagu.

A vrut să fie uşor şi senin; n'a ajuns nici macabru nici trivial; a mers, cum a mers, pe calea bună.

C. Sp. HASNAŞ

ECOURI

***In amintirea lui Alexandri* „Flacăra" va apare într'un frumos număr dublu.**

Prilejul zilei de 27 August, când se împlineşte un sfert de veac dela moartea cântăreţului Redeşteptării noastre naţionale, nu va fi scăpat de nici unul dintre marii noştri scriitori de astăzi pentru a aduce un prinos de recunoştinţă către cel mai strălucit dintre înaintaşi.

—

Cărţile didactice pentru cursul primar *apărute în editura* Flacăra *sunt dintre acele care vor însemna o dată în desvoltarea literaturii noastre pentru şcoli. E destul să spunem că între autorii lor se află scriitorii* G. Coşbuc, D. D. Pătrăşcanu, Spiridon Popescu *precum şi cei mai distinşi reprezintanţi ai corpului nostru didactic secundar şi primar, pentru ca să dăm o ideie generală de valoarea acestor cărţi.*

Literatura didactică a fost prea multă vreme socotită drept o simplă chestiune comercială care avea să îndeplinească, în plus, şi un minimum de cerinţe pedagogice regulamentare, pentru ca să nu se simtă acum reacţiunea, când adevăraţii scriitori — şi dintre cei mai artişti ai graiului românesc — îşi iau asupră-le misiunea de a forma şi a lumina sufletul gingaş al şcolărimii de curs primar. Primirea făcută cărţilor editate de Flacăra *în cursul anului trecut, este o chezăşie pentru răspândirea lor şi in cursul acestui an şcolar. Cei mai mulţi institutori şi învăţători consideră ca o datorie de conştiinţă şi ca un omagiu adus literaturii româneşti recomandarea acestor cărţi în clasele lor. Inţeleapta şi justa deciziune a d-lui ministru al Instrucţiunii publice care îi scapă de tirania micilor potentaţi de circumscripţii le uşurează mult îndeplinirea acestei recomandări, care e menită să aducă o reală înălţare a nivelului învăţământului nostru primar.*

D-nii institutori şi învăţători vor primi exemplare de probă din toate cărţile editate de Flacăra.

—

„Idei" asupra situaţiei actuale — îşi dă şi d-l *Mircea Nicolescu-Bideanu* într'o broşură cu acest titlu pasionant: *Quo Vadimus?* E o discuţie de generalităţi făcută cu o regretabilă uşurinţă şi cu remarcabilă lipsă de date şi argumente.

Concluziile sunt frumoase şi drepte, atât numai că şi despre această broşură ca şi după multe altele se poate spune: *Bona, vetusta; nova, falsa.* Sunt în broşură lucruri noui şi adevărate; însă cele adevărate nu sunt noi şi cele noui nu sunt adevărate.

—

Reviste. Intre ultimele reviste apărute cităm: *Buletinul Societăţii Numismatice Române*, publicaţiune trimestrială, sub îngrijirea d-lui *Const. Moisil*, An. XII, No. 24), cuprinzând un interesant studiu al d-lui *C. Moisil* asupra *Bănăriei lui Dabija-Vodă*; note ale d-lui Knechtel asupra *Plumburilor bizantine* şi un *Catalog al medaliilor româneşti dela 1906—1914, de V. N. Popp.*

Democraţia revista Cercului de studii al Partidului Naţional-Liberal, An. III, No. 8, cuprinzând un interesant articol al d-lui *G. Adamescu* despre *Ideile Contelui Ştefan Tisza despre problema românească*; un articol al d-lui *L. L. Caturgi*: *Pentru întărirea noastră economică* şi un altul al d-lui *I. Scutaru* asupra *Războiului economic.*

—

Studii de istoria limbii româneşti — face d-l Dr. *Ion Bălan*, protopop unit, într'un volum intitulat *Limba Cărţilor bisericeşti* (Blaj, 1914).

E o culegere de articole scrise cu o deosebită conştinţiozitate şi aruncând uneori o lumină nouă asupra limbii noastre bisericeşti, şi a celei vechi şi a celei actuale.

Iată ce spune autorul într'un cuvânt introductiv:

„Lucrarea de faţă a văzut lumina zilei mai întâiu în coloanele „Culturii Creştine" din Blaj. Lucrurile, ce le-am spus în ea, mi-au uşurat durerea. ce am simţit-o, când m'am apucat să studiez cărţile noastre liturgice. Mi-au zăcut ca o piatră pe inimă, şi mi-am zis, că trebuie să le spun, chiar dacă se vor supăra unii pe mine. Le-am spus sine ira et studio, şi tot aşa cer să le primească toţi oamenii de bine. Scopul scrisului meu e să arate pe ce căi greşite umblă toţi aceia, cari — fără nici un drept — părăsesc calea îndreptăţită a limbii noastre liturgice. Dacă lucrarea s'a făcut mai lungă, de cum vor fi dorit-o unii, am avut înaintea ochilor faptul, că la noi nu se prea interesează lumea de aceste trebi, şi trebuie să le atragi atenţiunea cu mai mare putere".

□ □ □

ANUL IV
No. 44

FLACĂRA

15 AUGUST
1915

ABONAMENTE:
In ţară: lei 6 pe an; 7 lei când se achită prin incasator. Pentru învăţători şi preoţi săteşti: lei 5 pe an
NUMĂRUL 15 BANI
TELEFON 41/7

LITERARĂ ∴ ARTISTICĂ ∴ SOCIALĂ
APARE SÂMBĂTA
DIRECTOR: CONSTANTIN BANU

ABONAMENTE:
Peste munţi: coroane 8 pe an; pentru preoţi şi învăţători coroane 6,50 pe an
In străinătate: 10 lei pe an
REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA:
Bucureşti
Str. Câmpineanu, 46

REVIZUIRI LITERARE

S. P. L.

I

D-lui Barbu Delavrancea

Mari sguduiri revoluţionare ne-au dat «drepturile omului.» Drepturile se câştigă prin sânge. Sângele a curs. Sunt generaţii ce se jertfesc în folosul urmaşilor, dintr'o trainică solidaritate a vieţii omeneşti; sunt altele ce mistuesc numai roadele jertfei altora... Drepturile omului le-am câştigat, în sfârşit, prin îndelungi străduinţi străine, după cum am câştigat şi dreptul liberii cugetări, înainte de a avea şi o cugetare românească. Aveam totuşi o limbă: o adevărată martiră. Sunt cunoscute patimile ei: cuele cu care a fost ţintuită pe cruce, suliţa centurionului şi oţetul amar. Sunt cunoscute luptele din jurul trupului ei lânced: unii îi sorţiau hainele cu zarul ca nişte adevăraţi legionari romani; alţii, mai miloşi, voind s'o întremeze, îi întindeau paharul. Era cu oţet; ei şi-l închipuiau însă cu o băutură fermecată, pregătită în lungi nopţi de nesomn după formule trainice şi încurcate. Braţele se întindeau; paharele se înmulţiau; lecuitorii i se perindau la căpătâiu. Unii propuneau o primenire desăvârşită: sângele se otrăvise cu totul; trebuiau înlăturate necurăţeniile streine târâte de veacuri în organismul ei viu. Latiniştii, de pildă, stăruiră îndelung în strădania lor de a înlătura părţile vii din limbă, pentrn a le înlocui cu părţi moarte. Trăiau visul unei vieţi deacum două mii de ani. Bunul simţ îi mătură însă după lupte sângeroase. Neputând învia un mort de atât timp, unul crezu că poate imita viaţa de odinioară prin mijloacele ştiinţei de azi, după cum o păpuşă imită o fiinţă. Fonetismul lui Pumnu fu măturat şi el. Alţii, îi turnară în vine viaţă italiană; cei mai mulţi viaţă franceză.

E de mirat că după atâtea leacuri, limba română n'a murit cu totul. A închis numai ochii—înviind a treia zi după Scripturi... A înviat şi s'a întremat, intrând în matca realităţilor: o limbă ce răspunde vremei şi întregei masse a poporului românesc. Nici limba imaginară, a făuritorilor de viaţă artificială, dar nici limba celor înstrăinaţi de sufletul neamului. Jertfind mersului vremei, nu trebue să ne înclinăm modei şi conrupţiei orăşăneşti. Şi am avut norocul unor artişti pricepuţi ce ne-au arătat drumul cel bun. Literatura noastră s'a clădit astfel dintr'o piatră trainică...

* * *

E drept însă că nu toţi Românii vorbesc româneşte... Unii îşi fac creşterea şi cultura în altă limbă.

N'au trecut mulţi ani dela lupta d-lui Iorga pentru «*drepturile limbei române*». E încă în mintea tuturor apriga d-sale cruciadă împotriva înstrăinaţilor, împotriva celor ce adusese limba franceză până pe scena Teatrului Naţional. Cu toţi am aprobat-o. Suntem, în adevăr, încă într'o fază culturală nelimpezită. Deasupra noastră, e o clasă de oameni pregătită sufleteşte în altă cultură, şi vorbind altă limbă în trebuinţele ei zilnice. Lucrurile merg acum totuşi în spre bine. Iar cei ce vor stărui să rămână înstrăinaţi, nu ne vor aduce o pagubă prea însemnată Nu sunt factori culturali. Nu scriu. Sunt alături de organismul românesc, pe care nu-l pot îmbolnăvi...

PASTEL

Murmur prelung de isvoare... verde câmpie...
Trece spre-Apus o fantomă aurie,
Zarea se sprijină vecinic pe-albane coline —
Moartea latinelor veacuri coboară în mine.

Fie! Peste negrite ruine lunece timpul,
Lunece 'n moartea asupritoare;
Veacul lui August e încă! Peste morminte
Plouă cu soare.

ÎN SURDINĂ

Un flaut plânge în grădină
Şi lângă noi impluviul plânge;
Pe-achanţi de marmoră, Apusul
Anină pete mari de sânge.

Iar printre pini, sporesc pe dealuri
Incremenite'n înserare
Frontoane albe. Zvon de valuri
Incheag'un *Carmen Saeculare*.

Ascultă, Domina, ascultă...
Curând ne-om cufunda 'n tăcere;
In Ostia acum din larguri
Vin încărcatele galere

Din ţări de purpură şi aur
Aduc parfumuri de ruine —
Dar s'a 'necat de mult galera
Ce mi-te aduse şi pe tine.

Ion AI-GEORGE

E o primejdie însă şi mai mare: primejdia dinlăuntrul acestui organism... Drepturile limbei nu trebuesc apărate numai împotriva celor ce n'o vorbesc. Mai bine să n'o vorbească, decât s'o vorbească rău sau, mai ales, s'o scrie rău. Drepturile ei trebuesc apărate mai ales împotriva celor ce-şi fac din cultivarea ei un fel de sacerdoţiu public. Nu mă gândesc la ziare. Ele nu sunt în slujba frumosului, ci a adevărului sau a minciunei. Mă gândesc numai la scriitori. Sunt, în adevăr, scriitori ce ne siluesc limba, în chipul cel mai nelegiuit. Să ne punem deacurmezişul lor. Avem prea multe drepturi dobândite pe neluptate. Pentru limbă însă am luptat. Martor ne e un veac întreg de străduinţi. Ni se cuvine o pace meritată, şi un drept câştigat pe deplin: dreptul de a fi respectaţi în creaţia cea mai originală şi mai nobilă a unui popor, — în limbă. Acum când inimile se înduioşează pentru tot felul de lighioane, înlăturând ochelarii cailor, sau punându-le pălăriuţe de pae spre a-i apără de soare, e timpul să ne gândim şi la protecţia limbei. E timpul unei: **S. P. L.**

* * *

In conştiinţa celei mai adânci nepărtiniri şi a celei mai mature chibzuinţi, cred că printre scriitorii noştri de azi, cu un oarecare nume, nimeni nu pângăreşte limba română cu o stăruinţă mai barbară de cât d-l **Gala Galaction**. Mă doare, scriind'o dar aşa e. O voi dovedi-o. O voiu dovedi-o cu prisosinţă—până ce nu va rămâne un singur cititor care să nu-mi dea dreptate, şi care, chiar în vremile noastre de bănueli, să nu-mi facă necinstea de a-mi presupune un sentiment nemernic. D-l Gala Galaction a scris şi pagini frumoase; câteva foarte frumoase; o nuvelă chiar ce pare a fi ieşit din mâna altuia. Ştiu. Şi-o voi dovedi-o în toată nepărtinirea. O voi dovedi însă la urmă căci aceste părticele de frumos sunt înnecate în putregaiul unei limbi conrupte. Am crezut întotdeauna că o faptă bună răscumpără multe greşeli. Sentimentul crimei ce săvârşeşte d-l Galaction împotriva limbei, mă stăpâneşte însă mai mult. Il las să treacă deci înainte. D-l Galaction fiind un scriitor citit şi preţuit, premejdia e mai mare decât folosul câtorva pagini bine scrise.

* * *

Şi acum stau cu volumul d-lui Galaction, însângerat de mii de semne roşii: răni făcute limbei române. Unele mai mici, altele mai mari; unele de cuvinte, altele, de construcţie. Şi peste tot o grea necunoaştere a limbei, o grea lipsă de armonie şi de simţ estetic. Un adevărat artist are un ritm şi o intuiţie a limbei... Stau şi mă întreb ca oratorul antic: *Quid dicam? Quid non dicam?...* Cum să încep?... La întâmplare, dar stăruitor: conştiinţa nu mi-ar ierta niciodată de a fi învinuit pe cineva pe nedrept sau cu uşurinţă. Şi acum ca regele Lear: Suflaţi vânturi!

* * *

La întâmplare deci din *Gloria Constantini:*

Tânărul Tudor Fierăscu iubeşte. Cum iubeşte? «Cu un fel de *exasperare amoroasă,* care ar fi voit să simtă în acest trup *splendid* şi *indolent*, deşteptându-se un suflet de adevărată soţie». Filofteia însă muri «de două gloanţe rămase *absolut misterioase!!»* In urma ei lăsă un copil «*ce se afirmă cu totul altfel de natură...: indiferent* la dogmă şi *fără altă regulă de activitate de cât fantezia...* Prin lipsa lui de *aplicaţie (!!)* era printre codaşi... Il *interesau* întâmplările *extraordinare... Ocupaţia* lui *predilectă* era pentru *archeologie...* Ajunsese în sfârşit un *mediocru absolvent* de cinci clase primare... Preotul *şi-a dat cu părerea (!)* că e bun de seminarist». Se duse însă la şcoala de meserii, în care «o greşală *gravă,* venind în urma altor mai multe, *anterioare,* i-a adus *eliminarea* din toate şcolile statului». Iată-l deci «un meşteşugar leneş şi *incomplet,* deşi bine zidit şi *rezistent»*. Mergând la *Fata aerului*, Constantin simte «o *revelaţie*» şi ar fi rămas în teatru dacă «*o somitate ambulantă* nu i-ar fi spus că nu are focul rampei în sânge». Povestea lui Constantin alunecă apoi mai departe prin: «*germenul posibilităţilor...* prin gânduri *desinteresate* şi mai *precise...* lungi epistole cu un *dictando ireproşabil...* cu o mătuşă *practică, filozoafă şi indulgentă. cu respectoase convingeri...* care dăscăleşte pe Frusina, spunându-i în *concluziune* (!)... Tânărul e într'o *situaţie proastă din toate punctele de vedere... oare care perspective... iluzii imposibile... o idee irealizabilă... o soluţie omnipotentă... asistă cu stoicizm* la pregătirea *evenimentului... fraternizează* sgomotos... prinde *ocazia curioasă... colegialitate... prim-amorez în afară de cazul unei minunate transformări...* îşi deschide inima *fără rezervă* (!) spunând lucruri văzute prin *temperamentul lui de pseudo-militar...»*

Şi apoi deodată o stană de piatră. Rog pe culegător să pună litere cât mai negre:

«*Nefericita-i întâlnire cu Muşat,* **tocmai pe calea reculegerii forţelor şi a bunelor lui deciziuni, echivală cu o bruscă decapturare de vapori, pentru cilindrul unei locomotive în mers».**

Povestirea şchioapătă apoi încetinel printre neologisme, vulgarităţi, *(îşi dă cu părerea...)* şi prosaisme *(din toate punctele de vedere...)* fără nici o contenire...

Sufletul lui Constantin e «*imprecis* şi *sugestionabil»*. Iubind-o pe Frusinica, lunecă în «*precurvie convinsă»* (!); el nu-şi *mai bate capul cu analiza situaţiei şi a intereselor»* ci merge înainte «*conform legii destructive* a sufletului său... Vechile proecte erau un colb *iluzoriu» !*

După neîmperecherea acestui «*colb iluzoriu*», găsim şi enormitatea expresiei: «afară de acestea şi *prealabil»* (!)... Fratesău îl dojeneşte: «vârându-i în ochi toată viaţa lui de *indolent* şi de *aventurier* şi poftindu-l *să-l slăbească cu dragostea».* O! vulgaritate...

Constantin petrece în «aşteptare *corozivă* şi *combinări istovitoare».* Nişte «flacări-fecioare cădeau în *velura spumegîndă şi indistinctă* şi *se individualizau...»* «Noaptea era *compactă*, dar Constantin *ştia perfect direcţiunea».* Apoi: «ceia ce pierdu *definitiv* pe Constantin, fu...»

Ştiu ce pierdu *definitiv* pe Constantin: e grozava necunoaştere a limbei şi lipsa de simţ artistic a d-lui Galaction.

Trecând, în grabă, prin celelalte nuvele, găsim:

«Neîncrederea şi *prevenirea* mea». Un suflet «de o *discretă amabilitate* şi de o *substanţă omogenă* cu o taină *complexă* şi fugară». O pâreche de oameni: «*atenţi* unul pentru altul şi *discreţi* ca nişte diplomaţi...» Un om «*mediocru mulţumit* ce prinde un *debil pretext*: un *comision* catră Clara». Sau: «Prin urmare în toate călătoriile *extraordinare* la care fantazia mea aprinsă o *asocia*, Clara *participă*, cum s'ar zice numai în *efigie»*. Sau: «Acest om *îmi impunea* cu însuşirile lui *excepţionale*. Pe nevasta lui o iubeam în *vid*; pe el îl respectam pentru inima lui *francă»*. Nuvela *In drumul spre păcat* merge apoi mai departe cu: «Ce *imbecil* am fost... *absolut nimic* nu mi-a permis să trag vre-un *comentar»*; cu: «*posibilităţi pasionale...* palori *de ametistă...* Omul îmi fu *antipatic* şi mi se păru *scandalos de serviabil* şi de *galant. Resentimentul* meu îmi fulgeră prin minte câte şi mai câte *absurdităţi»*. Sau cu: «*nuda certitudine...* un post *egal* în altă parte... *m'am regăsit* cu *aceiaşi temperatură...* privirea *straniu-ficsă şi languoarea ei...* eu, *în definitiv* (iarăşi!)... *detalii* de nimic îmi *reveneau cu evidenţă...* ştiam *perfect de bine că există* o femee... frigul se lăsa *insinuant...* e *penibil să analizezi*: frumuseţea ei mă *intimidă* şi mă descumpăneă;... numele de Clara nu i se potrivea *sub raportul viziunii* pe care o *provoacă*, ci numai sub *raportul insinuării* de pace...»

Sau aiurea înspăimântătoare vulgaritate: «*el a refuzat şi refuză categoric...»*

Pildă de prosaism şi de banalitate:

«...Erau domnişoarele pregătite în particular, şi care veneau acum să depună examenul la şcoala statului. Una din ele văzând că locul al doilea din banca mea era liber, binevoi să se aşeze lângă mine...

Tânăra persoană care mă onorase cu vecinătatea ei era...» Urmează apoi tot astfel în cea mai sarbădă proză de practicant de tribunal, când nu lunecă la erudiţie uşoară: «păr *inextricabil* împletit; eram din ce în ce mai *agitat;...* îmi auzii numele *pronunţat de venerabila barbă albă* (ce enormitate!);... *supliment* de *laudă publică;... vag* fericit, *vag* bolnav;... *graţioasă coleopteră* a amintirei;... *salutară* teamă». Sau în alt loc această neertată expresie franţuzească: «*dar lăsaţi-mă să vă mărturisesc că povestea aceasta...* (!!).

Sau: «O femee tăiată într'un bloc *zaharoid;...* era lucru *frecvent;... curiozitatea* de lucruri vechi;... *proect teribil; insolent;...* luptă *vehementă».*

Sau: «Badea era un frate mai mare, *complet indiferent*, care *profitase*, cu stăruinţa prostului, de situaţia lui *avantagioasă*».

Sau: Frusina *cochetă* şi *nesentimentală*, dar natură *sensuală*, care se deschidea deabia acum soarelui pasiunii».

Sau într'un pasagiu:

— «Aşa cum s'ar petrece cu o sămânţă adormită şi închisă, *pe care un fakir ar pune-o în palmă-i şi, constrângând-o cu vraja unor insistenţi nepricepute şi oculte, ar face-o, (în câte-va minute) să germineze*, să crească şi să se despletească în foi şi filamente şi să se încunune, văzând cu ochii, cu ciorchini trandafirii şi parfumaţi» (!).

In aceiaşi mult cântată *De la noi, la Cladova*, găsim:

«Borivoje *iritată* de atâta *nesucces*;... se întoarse cu *fermitate*... Cugetul lui Popa Tondea, care *suspendà*; (horror!);... «*intervenirea* aceasta era dureros de *inutilă*...»

Iată câteva rânduri despre moartea Borivojei:

«Din patul alb şi *imobil*... răspunse o *exclamaţie* prelungă... Borivoje se *agită*... Şi preotul s'a *recucerit*... *condiţia a tot divină a religiei lui Isus Christos* (!)... Apoi Borivoje *recăzu* între perne, ascultă rugăciunile împărtăşirii ca pe un murmur al grădinilor Raiului şi primi Dumnezeeştile Taine, cu *ultimul şi supremul palpit* al sufletului ce se *eliberează*».

Sau: — «*Unde* era şcoala *unde* se învăţa această meserie *incomparabilă*».

Şi acum, înainte de a încheia, două pilde de lipsă de gust literar. Fiind vorba de nişte bani de aur:

— «Două sute de ochi, **de stele de mărimea întâi...»**

Nicu Venturiano nu cred să fi zis Ziţei: «Angel radios, de când ţi-am văzut întâiaşi dată pentru prima oară ochii, aceste *stele de mărimea întâi*...»

O astfel de precisiune ştiinţifică atrăgea apoi de la sine în *Moara lui Călifar* următoarele rânduri:

— «Stoicea aruncase prin toată casa, ochi de vultur şi **porunci de mâna a doua»**.

Aşa dar stelele sunt de mărimea întâia, iar poruncile de mâna a doua...

Domniilor voastre ce vă place mai mult? Eu sunt de părerea d-lui Galaction, zicând:

— «O nenorocitul! de-aş putea să mor aici la răscruce *să nu mai voesc să vreau să mă decid nici spre stânga, nici spre dreapta»* — după cum se poate citi la pagina una sută şaptezeci şi opt...

* * *

O astfel de literatură ar dovedi mai întâi o mare lipsă de talent literar. Voi arăta totuş că, printr'o ciudată întâmplare, d-l Galaction are şi pagini frumoase şi de talent. Mai presus de toate, însă e o literatură imorală, siluind bunul nostru cel mai nobil: limba.

Sunt ani de când naivul censor de la Buda-Pesta, citind *Cronica* lui Şincai, spunea: «Opera e vrednică de foc, autorul de spânzurătoare». I se păreau ideile primejdioase. Azi nu mai sunt idei primejdioase. Avem libertatea cugetărei. Ar trebui să ne păzim însă limba.

Spânzurători nu mai avem. De la arderea Regulamentului organic la 1848 nu s'a mai ars nici o carte în public.

Iată pentruce volumul d-lui Galaction n'a putut fi de cât premiat de Academie, în urma raportului d-lui Barbu Delavrancea, autorul frumosului poem: *Apus de soare*...

E. LOVINESCU

UN GÂND

De-un gând ce-l vede'ntâiaşdată
Mi-i mintea tot mai fermecată,
Şi mintea ochii şi-i fereşte
Cu groază de frumosul gând
Şi numai pe furiş priveşte
La vraja lui din când în când,
Şi se cutremură întreagă
Şi nu se'ndură să 'nţeleagă,
Că'n umbra gândului temut
Stă nenorocul nevăzut.

G. ROTICĂ

„UTOPIA"

— INSEMNĂRI DIN LITERATURA ENGLEZĂ —

La 1516 apărea, la Louvain, *Utopia* lui Thomas More. Soarta face acum ca Louvainul, această minune de oraş, centru strălucitor de cultura Renaşterii, să fie ras de pe faţa pământului, dispărând odată cu credinţa în utopica noastră civilizaţie, ca element al înfrăţirii popoarelor. Poate că faptul acesta e o mică răsbunare a elementelor realităţii răsvrătite împotriva temerarelor visuri ale omenirii.

Utopia, insula «Nicăiri», despre care povesteşte bătrânul marinar, Raphael Hytholdaye pe care More se face a-l întâlni pe străzile Anversului pe când se plimba împreună cu amicul său, Petrus Egidius (Giles), marele învăţat frances, e o ţară ideală. Imaginarul bătrân a trăit în această insulă şi după cum o descrie el auditorilor uimiţi, ea e cea mai sublimă întrupare a idealurilor politice şi sociale ale Renaşterii, având pedeasupra nota specifică engleză: cultul libertăţilor.

Pentru utopieni, răsboiul e cel mai ignobil lucru şi de aceia nu e îngăduită nicio alianţă cu vr'o putere străină, iar tratatele sunt necunoscute. Legăturile cu celel'alte ţări sunt numai de ordin cultural şi economic. Suveranul e ales de popor, poate fi detronat şi alungat, dacă ar căuta să restrângă libertăţile şi să nu respecte voinţa şi idealurile celor ce l'au ales.

In Utopia, preocupările sunt de cel mai înalt ordin, iar argintul şi aurul sunt cu totul dispreţuite. Lanţurile în care se fereca criminalii utopieni se făceau din aur ca o batjocură pentru acest metal pentru care aiurea se vând conştiinţi, iar perlele şi diamantele erau nişte proaste jucării pe care nici copiii nu le băgau în seamă. Şi dacă în insula Nicăiri ar fi sosit oare-care Ambasadori din alte ţări, cu haine aurite, cu lanţuri de aur la gât, cu decoraţii, ori cu podoabe de perle, ar fi fost luaţi drept nişte nenorociţi de sclavi care au obiceiul să se joace cu astfel de lucruri.

Organizaţia economică din Utopia e ideală, iar starea sanitară ar uimi şi pe cel mai intransigent ingienist modern. Străzile sunt pavate admirabil, apa vine pe canaluri, curată şi abundentă. Fiecare casă răsare din mijlocul grădinii, ca un lucru de artă. Spitalurile sunt adevărate sălaşe ale ştiinţei, iar bolnavii de boli molipsitoare sunt isolaţi cu cea mai mare stricteţe.

Invăţătura e pentru toţi, fără a exclude pe femei, iar *absoluta condiţie de viaţă e munca*. Lucrătorii nu lucrează de cât şease ore pe zi. Pentruca poporul utopian să-şi cultive spiritul nu lipsesc bibliotecci, societăţi pentru cercetări ştiinţifice, localuri de cultură pentru mulţime. Impotriva călcătorilor de legi nu există alte pedepse decât sclavia, care e mai mult un mijloc de educaţie. Prin bună purtare, sclavul îşi poate recăpăta libertatea. Libertatea de gândire şi libertatea religioasă constituesc mândria celor din insula Nicăiri. Divinul Plato însuşi, în imaginara lui Republică, pedepseşte cu moarte ori cu temniţă pe toţi cei care nu vor crede în zeităţile recomandate de el. More lasă fiecărui utopian libertatea de a-şi alege religia care e potrivită cu firea lui. Cere doar să se recunoască o Putere divină al cărei spirit animează totul.

Raţiunea e cea mai sigură călăuză în viaţa utopiană şi ea, împreună cu plăcerile care consistă din tot ce e bun şi onest, duce la fericirea deplină.

Şi cu atât mai ideală pare viaţa din «Utopia», cu cât, în prima parte a cărţii lui More, se descriu toate relele care bântuesc în Anglia, ca şi aiurea.

Toată lumea învăţată de atunci tresare de bucurie când apare «Utopia». Ca o miraculoasă oglindă. ea reflecta toate speranţele, toate silinţele, toate visurile de fericire politică şi socială ale copiilor

FIGURI CONTIMPORANE

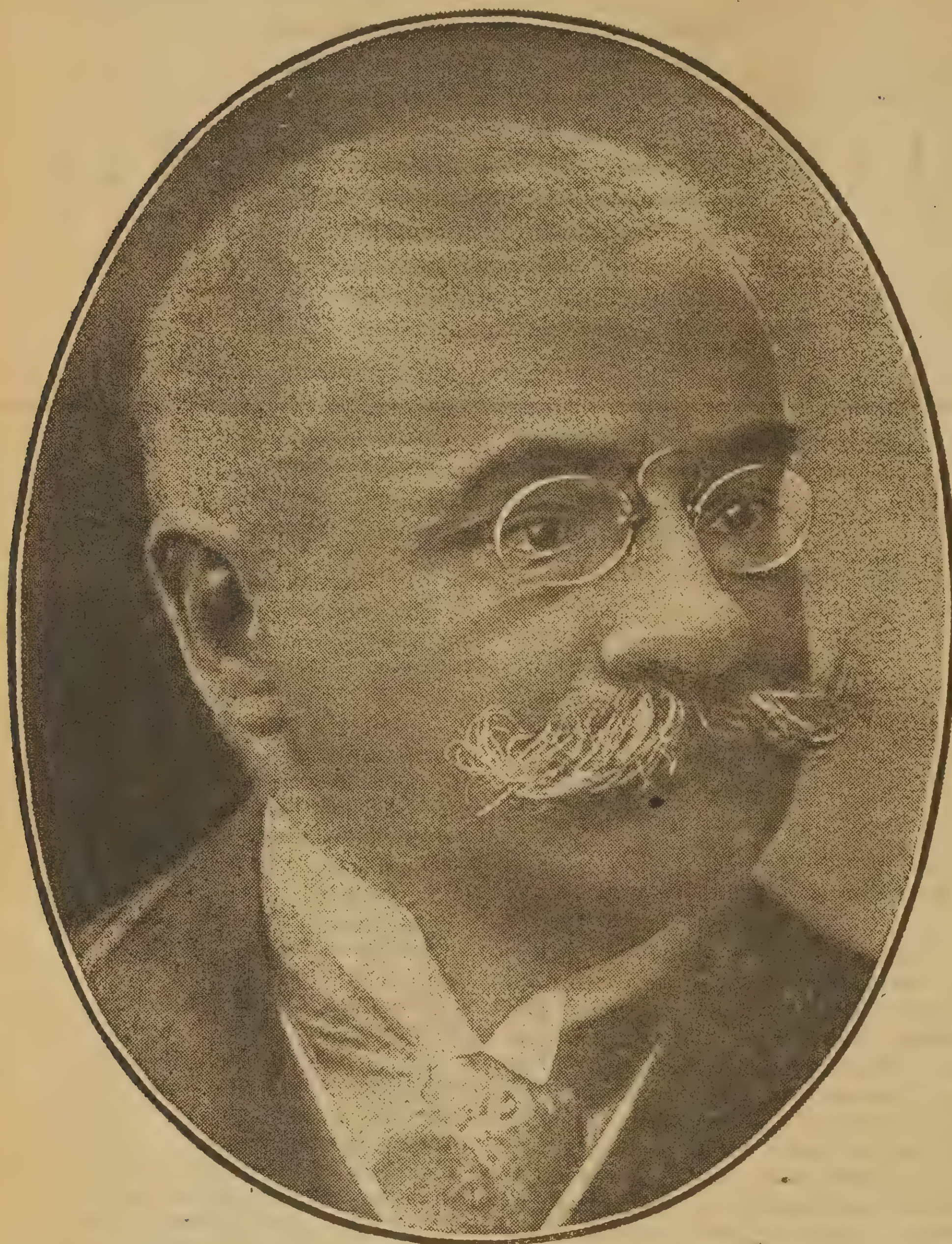

DELCASSÉ, ministrul de externe al Franței

El pare în Franța singurul om care a știut ce vrea și a mers drept la țintă. Dacă oamenii de Stat ai Germaniei au privit războiul în față și l'au pregătit cu toată hotărârea din punct de vedere militar, Delcassé a fost singurul Francez la înălțimea lor, pregătind acelaș războiu din punct de vedere diplomatic.

O, mai erau desigur în Franța mulți oameni politici care nu evitau posibilitatea războiului de revanșă, ba încă îl propovăduiau în discursuri ori în pamflete sonore; erau *pătriotarzii*, cum li se spunea în bătaia de joc de către triștii amăgiți ai principiilor umanitare, în care adoratorii lui Krupp de peste Rin sperau să-i găsească Franței mormântul.... Dar niciunul nu era om de acțiune, care să treacă dincolo de fraze și de «pregătirea sufletelor». Mecanismul de stat mergea ca și cum grozava realitate de astăzi nu ar fi avut să intre nicicând în rândul posibilităților.

Delcassé singur a executat o operă de guvern, prin puterea căreia Franța nu s'a găsit izolată în calea năvălirii teutone. Pe când Germanii construiau tunuri irezistibile, Delcassé construia alianțe. Alături de marele rege Eduard al VII-lea, ministrul francez spera acea încercuire a Germaniei în lanțul tuturor puterilor care erau datoare, pentru a-și menține existența, să prevină amenințarea hegemoniei germane. Fiindcă Germania pregătea războiul cu mijloace formidabile, celelalte State se găsiau oarecum în legitimă apărare.

Delcassé a strâns legăturile cu Rusia, reluând tradiția marei diplomații europene, care părea că a avut în Bismarck pe cel din urmă reprezintant al său. Precum Cancelarul de Fier izolase Franța, înainte de a-i da lovitura decizivă, Delcassé a știut să izoleze Germania pentru clipa când aceasta va începe campania de cucerire a Europei.

Fiindcă se simțea că e un om al faptei și se știa că nu e un ideolog utopic, desmierdat de iluzii, niciun sentimental sgomotos, inofensiv, Delcassé a fost combătut cu violență, și în Franța și peste hotar. In demersurile sale diplomatice ca și în discursurile sale erau sonorități războinice, care îi dădeau mai mult înfățișarea și rolul unui general decât ale unui diplomat. De-ar fi avut Franța și pentru pregătirea sa militară un Delcassé, am fi azistat la o nouă epopeie... Iar Germania de-ar fi avut pe lângă uriașa sa forță brutală și forța subtilă a unui mare diplomat, ar fi domnit astăzi dela Arhanghelsk la capul Matapan...

C. P.

Renașterii. Fiecare purta în închipuirea lui o «Utopia» și acum fiecare se bucura că ea există, fie și numai din mila fantasiei lui More, lângă capul Frio, pe coasta Braziliei. Smulgându-se din mijlocul prejudițiilor, desprinzându-se de concepțiile și obiceiurile vremii, înălțându-se de-asupra întregii societăți, sfidând puterea mediului și a timpului, cugetarea lui More strălucește ca aurul pe care îl purifică focul de toată sgura. Utopia rămâne unul dintre cele mai frumoase și mai temerare visuri ale Renașterii. Și azi ea poate fi limanul închipuirii iubitorilor de neamul omenesc.

«Aureus», «Salutaris», «Festivus», zeitățile Renașterii, ale căror nume sunt așezate în fruntea cărții lui More, plutesc într'o atmosferă de poezie și de idealism mai curat, decât revoluționarele Liberté. Egalité, Fraternité.

Insuși Erasmus, cel mai bun prieten al lui More, îngrijește tipărirea celei de-a treia ediții a Utopiei, la Bâle, (a doua apăruse la Paris), iar Holbein a ilustrat-o, entusiasmându-se de fericirea care va părăsi odată insula Utopia și va inunda toată lumea, fără să bănuiască măcar că singur «Dansul morților» lui va încununa civilizația veacului a XX-lea.

Iată acum și pe acela care a fost prins în fermecătoarele mreji ale visului Utopia: Fiul unui magistrat din Londra, adăpat la puternicul isvor de cultură clasică, la Oxford, ajungând mai pe urmă el însuși magistrat și ridicându-se mereu până la cea mai înaltă demnitate din Anglia, Lord Chancellor; părăsind după doi ani, această demnitate, fiindcă Henric al VIII-lea voia să divorțeze de Regina Catherina pentru a se căsători cu Ana Boleyn și pentru aceasta trebuia să rupă legăturile cu Papa care nu voia să-i încuviințeze divorțul, iar această acțiune a regelui trebuia să aibă aprobarea lui, ca cel mai înalt magistrat. A refuzat totul și a părăsit înalta demnitate, a stat închis în vestitul Tower of London, unde a intrat pe «Poarta trădătorilor», a preferit să i se taie capul, decât să îndeplinească o formă pe care n'o credea «rațională». Nevoind să semneze «actul de succesiune» i s'a tăiat capul în ziua de 6 Iulie 1535 fiind in vârstă de 57 de ani. Astfel s'a încheiat viața lui Sir Thomas More care în «Utopia» predica cea mai largă toleranță religioasă și complecta libertate a

cugetării, iar el își dă viața pentru superstiții și pentru principiul autorității religioase, fixat într'o formă aproape ridicolă. Curioase contraste a făurit spiritul Renașterii în sufletul aceluiaș om.

Nu e vorba aici de o descriere a vieții lui More și de o analiză a operii lui; vom reține numai tendința spiritului de a se smulge din mijlocul mediului, tentativa aceasta de «evadare» și de făurire a unei lumi noui, conformă cu necesitățile sufletului său. Aceasta e una din caracteristicele *geniului englez*. Intensa viață spirituală care se luptă necontenit ca un prizonier împotriva temporarei alcătuiri în care e prinsă, dă *superioritatea etică* a poporului englez. Dela cel mai ales cugetător, până la sărăcimea care își cântă psalmii, adunată în jurul preotului în mijlocul trivialei străzi, Charing Cross Road din Londra, fiindcă nu e o biserică pentru «secta» lor, toți caută o lume prielnică spiritului lor, toate sufletele acestea sunt iluminate de o credință, sau de o visiune de artă, după puterile fiecăruia.

* * *

Iată, în veacul al XVI-lea, pe timpul domniei Reginei Elisabetha, Sir Walter Ralegh, pionierul cuceririlor coloniale, favoritul marei regine, spirit universal, crede în existența lui «El Dorado», țara de aur, despre care vorbea o răspândită legendă spaniolă de pe atunci. Imaginația lui se aprinde de această legendă care pe urmă, pentru dânsul, devine, cu totul reală. Intreabă pe marinari, trimite misiuni speciale în Spania să cerceteze unde s'ar afla miraculoasa țară, organizează atacuri navale împotriva corăbierilor spanioli, că doar va prinde vr'o știre dela cineva, despre El Dorado. Vagi știri spun că țara visată s'ar afla pe unde e Venezuela. Pleacă acolo, face explorări pe Orenocco, se luptă cu Spaniolii, dar nu găsește nimic. E închis apoi pentru că nu fusese tocmai onest în afacerile bănești. Stă treisprezece ani în Tower of London și pe lângă experiențe de fisică, pe lângă că scrie faimoasa History of the World (Istoria lumii) mereu visează la El Dorado. Prin povestirile lui aprinse, ajunge să convingă pe cei din jurul său de existența acestui faimos ținut. E liberat din temniță și pleacă îndată în expediție, dar norocul nu-l ajută și când se reîntoarce îl aștepta butucul și securea călăului. Inainte de execuție a fumat o lulea de tutun (El a fost printre cei dintâi care a introdus obiceiul fumatului) «ca să-și pună spiritul în ordine», a încercat tăișul securii pe deget, apoi zâmbind a spus «Iacă o doftorie radicală care te vindecă de toate boalele» și a rugat pe călău să-și facă datoria.

El Dorado după care se sbuciuma el a fost găsit de Englezi și dela Newfoundland, cea dintâi colonie engleză (1583), dela «Victoria» unde Ralegh a trimis coloniști, până azi, acest El Dorado se întinde imens, formând cel mai mare imperiu colonial din câte au existat vr'odată.

* * *

Dar unul dintre aceia care extinde limitele cugetării omenești peste hotarele de până atunci, care lasă o imensă moștenire intelectuală «neamurilor din veacurile viitoare», cum spunea el însuși, acela în care culminează toată civilizația engleză din timpul Renașterii, Francis Bacon; creiază și el o lume fantastică «*The new Atlantis*».

Niște marinari care veneau din Peru spre China sunt prinși de furtună care le sfărâmă corabia și îi aruncă pe țărmul unei țări necunoscute. Imaginara țară a lui Bacon e o minune de frumusețe. Oamenii sunt buni, pacinci; slugile nu primesc bacșiș, ordinea socială e perfectă. Dar lucrul de căpetenie este un institut, un fel de «cetate a științei». Acolo se studiază «cunoașterea causelor, natura ascunsă a lucrurilor și extinderea imperiului omenirii prin cunoașterea tuturor lucrurilor». Sunt acolo gropi adânci în care se obțin experiențe de refrigerație și conservarea corpurilor animalelor. (Bacon a murit în urma unei pneumonii pe care a căpătat-o, pe când făcea o experiență de refrigerație cu o găină) metalele se pot obține pe cale artificială. Turnuri înalte servesc pentru observații meteorologice; sunt camere în care anumite boli sunt vindecate cu ajutorul potrivirilor de temperatură, plante pe care se fac experienți de altoiri și inoculări de fecundație artificială.

Se fac vivisecțiuni, la pasări și la animale, pentru folosul științei doftoricești, cum și încercări cu puterea otrăvurilor. Toate aceste cercetări au ca scop și studierea fenomenelor vieții, așa încât Bacon întrevede nouile științi, fiziologia și biologia. Nu e uitată nici selecțiunea artificială, provocată cu ajutorul metodelor științifice. O imensă clădire sau «casa perspectivei» servește la studierea fenomenelor optice, iar într'altă secție a faimosului institut imaginar se cercetează fenomenele spirituale. Insula e cârmuită de «Aristocrația științei» sau membrii ai «Casei științei». Acești nobili apostoli au rolurile împărțite. Unii «nepustorii de lumină» (merchants of light) culeg informațiile, alții clasează adevărurile culese din cărți, alții studiază diferite chestiuni pentru a stabili legi, ori se dedau la invenții mecanice. Și toată această muncă în folosul omenirii e iluminată de spiritul revelator al Divinității. Religia își revarsă liniștea și seninătatea ei peste această minune a progresului și tronează în inimile pioșilor apostoli. Fiecare preot al științei primește răsplată pentru descoperirile sale și rangul de membru al «Casei științelor».

Nici-unui profet nu i s'a făcut o revelație mai sublimă, decât această descriere a lui «New Atlantis». Firește că operile care fac din Bacon un uriaș al civilizației mondiale sunt altele, decât acest fantastic «Atlantis» care a rămas neterminat. El însă e o operă în care se vădește imensa putere a geniului englez de a se smulge din mijlocul mediului de a fi un «anunciator». Opera lui Bacou rămâne vecinic nobilă, chiar dacă viața lui — în această privință discipol al lui Machiavelli — a fost ignobilă.

* * *

Și iată acum pe bătrânul Daniel Defoe aproape de al 60-lea an, după ce scrisese de toate și pe gustul tuturor, după ce făcuse «gazetărie», după ce trecuse ca un strein pe lângă orice principii și de artă și de conducere în viață, scrie nemuritorul său *Robinson Crusoe* (1719). Omul e lăsat numai în seama naturii și a lui Dumnezeu. Prin muncă și prin credință, el se înalță, se purifică, devine cea mai înaltă expresie a tot ce e mai nobil în ființa umană. O nouă putere de reîmprospătare a forțelor intelectuale ale omenirii se desprinde din profunda sinceritate, din reala poesie sublimă a lui «Robinson». Insula lui e o nouă «Utopia» către care se îndreaptă visurile becisnicului neam omenesc. O nouă tentativă de «evadare» a spiritului uman.

* * *

Dar dacă din operile înșirate se desprinde o desfrânată iubire a neamului omenesc, din *Gulliver's Travels* al lui *Ionathan Swift* se desface o adâncă batjocoră, cea mai sângeroasă degradare a omului. Se detronează «regele naturii», i se smulge coroana de pe frunte și e îmbrâncit cu brutalitate în rândul gânganiilor. Râd copii cu lacrimi de pățaniile lui Gulliver în Lilliput și în Brodignac, fără să bage de seamă cât de înjosit e neamul lor. Bietul biped apare ca o insectă ridiculă prin pretențiile ei.

Nimeni n'a urât cu mai multă putere pe semenii săi ca Swift. El nu crede că omul se poate transforma și nu născocește ținuturi paradisiace în care să-l așeze, ci îl gonește cu biciul de foc al satirei din jurul lui, așezându-l în locuri de unde să i se vadă toată nimicnicia și tot ridicolul inherent genului lui.

Swift a fost cel mai favorit copil al tuturor nenorocirilor. E greu de presupus că va fi avut măcar o zi senină în viața lui. E unic în istoria omenirii și e tipul geniului neputincios de a fi altceva înlăuntrul organisației sociale, decât ceia ce l'a condamnat neîndurata soartă să fie în domeniul idealurilor. A fost valet al Lordului Berkeley, apoi cleric, pentru a arunca tot ridicolul și toată batjocura asupra clericilor, un luptător politic fără seamăn, care n'a ajuns nici odată la vre-o demnitate în stat. Singura dungă de lumină care cade peste această paradoxală existență este iubirea lui, care îl face să scrie minunatul «Journal to Stella». Când și-a încheiat existența după aproape zece ani de cele mai teribile chinuri ale nebuniei a lăsat toată averea lui pentru a se înființa un ospiciu de nebuni și de idioți, ca o ultimă ofensă adusă semenilor săi.

Incheem aci șirul geniilor Angliei. Ele ne arată puterea de avântare în domeniul idealurilor, spre vecinic îndepărtata Utopia, a sufletului englez.

D. N. CIOTORI

□ □ □

Monumentul *Reginei Victoria* **în fața palatului** *Buckingham*

RĂZBOIUL ANGLIEI

Am admirat impetuozitatea maselor mecanizate ale Germaniei și generosul avânt al Francezilor care au oprit cu sufletele lor torentul de oțel aruncat peste câmpiile flamande, precum am admirat uriașele sacrificii liniștite ale Rusiei.

Nimic nu egalează însă în acest războiu măreția gestului britanic. Pe alții îi simțim mai aproape de sufletele noastre, îi înțelegem mai bine și îi iubim mai mult; pe acești insulari — pasionați de politică și de sport, imperialiști și respectuoși pentru libertățile tuturora, solemni și umoristici, individualiști și făcând totuși sacrificiile supreme pentru o patrie și un principiu acceptate în depliua libertate, pozitiviști și mercantili, dar având necesități morale pentru care sunt în măsură să poarte ani întregi răsboaie civile și lungi decenii să urmărească pe un singur adversar din afară — pe acești insulari stranii îi admirăm numai, dar îi admirăm cu atât mai mult cu cât îi simțim mai departe și mai străini.

Germanii numesc acest războiu, cu un sarcasm rău inspirat: *Războiul Angliei* și o fac vinovată, răspunzătoare de tot dezastrul unei civilizații seculare.

Ei aduc astfel, fără să vrea, cel mai mare elogiu Regatului britanic, căci într'adevăr în acest răsboiu rolul de frunte și rolul cel mai frumos îl are Marea Britanie. Germania ar fi vrut să fie răsboiul *ei*; îl pregătise atâta vreme și îl aștepta cu atâta încredere... Dar în momentul deciziv — tocmai când se îngrijia mai puțin de acele *necesități morale*, de oarece mortierele de 420 erau pe drum, spre țintă — atacul ei s'a lovit de atacul britanic și ofensiva ei s'a resimțit deodată de sguduirea ofensivei britanice. Anglia a represintat, cu cea mai mare vigoare, principiul opus aceluia în numele căruia porniseră Germanii și din acel moment răsboiul a devenit *al ei*. Din acest punct de vedere Anglia *a voit* războiul, fiindcă acest războiu era mai presus de o necesitate vitală, o necesitate morală. Anglia e singura putere care ar fi fost în măsură *să nu intre* în război, obținând chiar unele foloase imediate, și care totuși a refuzat neutralitatea și a pornit pe calea marilor lovituri și a sacrificiilor supreme.

Titlul de glorie al Angliei e că, *dintr'un anumit moment*, a voit războiul acesta care e, după expresia ministrulni său de externe, «cea mai mare catastrofă a timpurilor istorice».

Desigur Anglia a fost condusă de interesele *ei* în acest războiu. Ar fi o naivitate să credem că un popor întreg se poate schimba într'o ceată de dinamitarzi, care se îngroapă sub ruine numai pentru triumful unei idei — utopice și primejdioase. Dar interesele Angliei erau de așa natură în cât ele se pot ridica la valoarea unor principii—căci ce sunt principiile de cât formularea limpede și precisă a unor interese generale, recunoscute și respectate de toți? Interesul mieu de a-mi păzi vieața ca să nu fiu asasinat, se ridică la valoarea unui principiu, cu autoritate față de toți: Să nu ucizi.

Tot astfel interesul Angliei de a-și păstra vieața independentă se bazează pe principiul libertății popoarelor europene. Dacă Germania ar fi învins, după cum era visul fermentat în cabinetele diplomatice, în uzinele Krupp și în atmosfera parfumată a berăriilor din subsoluri, pe Franța și pe Rusia, hegemonia ei europeană ar fi fost un fapt îndeplinit. Iar ce ar fi fost această hegemonie se vede din starea actuală a Belgiei cucerite, care e o imensă pușcărie, acolo unde nu e prefăcută într'un cimitir ruinat. Anglia ar fi văzut reîntorcându-se timpurile *Blocului continental*, dacă mijloacele «științifice» ale Germaniei moderne nu ar fi transformat pe vre-un caporal iscusit într'un nou *Guillaume Cuceritorul*, ca să pună capăt libertății mândrilor insulari.

Interesul Angliei este astăzi, precum a fost mereu un veac întreg, ca popoarele Europei să trăească libere; pentru aceasta lupta sa capătă o înaltă valoare morală și devine lupta pentru o idee. Dacă ea face jertfe *pentru sine*, având în vedere viitorul, ea luptă numai *pentru alții*, astăzi când Belgia e cotropită și când Franța e sângerată adânc.

Războiul Angliei e una din frumusețile morale ale acestor ani de sânge, când pe lângă atâtea gesturi eroice se comit și atât de vaste crime.

Al. ȘERBAN

RĂZBOIUL IN CARICATURĂ

Le Flambeau

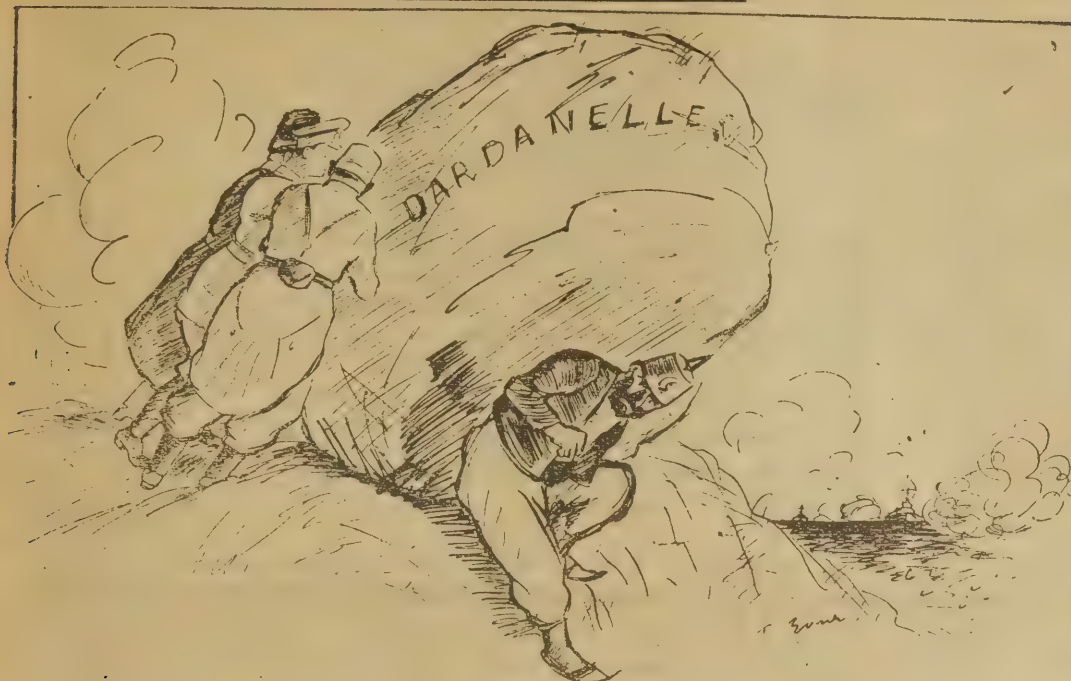

IN DARDANELE: „Omul bolnav" simte cu groază prăbuşirea din urmă

Intre aliat şi duşmani

BUTOIUL DIAVOLULUI

Turmele cari îşi sunau tălăngile pe departe, roiurile de albine câte se lăsau şi se ridicau de pe grădini, livezile de pruni de pe zece costişe, şi câte altele, toate ale moşului şi ale babei erau. Numai fecior n'aveau. Un nepot de soră, din partea femeei, atâta lăstar de neam aveau şi nici pe acela nu-l primeau la curte, că prea era cu bordeiul pe umere şi prost de sărac ce era.

Trăiau în huzur moşnegii, dar nu risipeau. Agoniseau fără să vrea. Un ulei întreg îl umpluseră cu galbeni. Şi sporul sporea cu vremea. Sub căpătâiul patului stăteau banii purcoae; dintr'o baniţă stau gata galbenii să sară de sub mâna de mălai care-i acoperea.

— Unde să-i mai pitim, moşule? întreabă femeia.

— Să-i punem toţi la olaltă, babo.... Am un butoi cu doage de stejar, e gol şi-i numa bun, până om închide ochii şi tu şi eu.

Inţeleşi de cu ziua, într'o noapte se sculară moşnegii amândoi, desfundară butoiul de un fund, vărsând în el bănetul agonisit şi-l înfundară la loc, numai pe jumătate.

— Să-l îngropăm la tulpina cireşului, bărbate, şopti bătrâna.

— Parcă-mi îngrop un copil, nevastă! oftă unchiaşul.

Bătrânii şezură pe marginea patului, ca la un sfert de ceas. Se odihneau ca după o grea obidă, îngânduraţi şi galbeni de mâhnire.

— Hai să-i ducem, nevastă, că tot neam hotărât. Nu aci, sub ochii argaţilor că dă de bănuială, face svon şi duce la ispită, pe te miri cine.

Cu greu purtară butoiul cu galbeni, cu opinteli, cu smucituri fricoase, cu răsuflete tăiate, până sub cireşul din mijlocul grădinii de după spatele casei. Larma gârlei, necurmată, îi împietriseră pe moşnegi în pragul locuinţei, ca un sgomot pe care urechea lor nu l-ar fi găzduit din faşe. Nici frunzele pomilor nu se clinteau. Poamele verii aplecau arc ramurile, până în stemele gălbinelelor şi în paharele nalbelor. Cârsteii şi greerii tăcuseră la ceasul acela de taină. In leagănul dealurilor, noaptea, fără lună, dormea cu coatele pe culmi, ca într'un jeţ adânc. Stelele roiau tăcute, departe în împărăţia nesfârşitului.

— Ce frig e în noaptea asta, bărbate!...

— Taci, muiere, or vorbeşte-mi mai încet...

Bătrânii îşi şterseră năduşeala de pe frunte şi sgribuliţi, îşi strânseră bine hainele pe ei. Hârleţul îl puseseră de cu seara în iarba grădinii.

— Nu mai zăbovi, moşule! se rugă baba.

Unchiaşul începu să sape. Obosi de grabă. Femeia trecu şi ea la hârleţ, iar bărbatul la pândă. Cu munca îşi uitau turburarea, şi groapa fu gata în curând. Când slobozirá butoiul, banii de aur zornăiră înfundat, dar destul de tare ca amândoi groparii de teamă, să se facă broască la pământ, cu ochii holbaţi şi jucăuşi în toate părţile. Astupară groapa, o bătătoriră cu tălpile şi în sfârşit plecară.

Când lăsase butoiul în groapă, moşul, supărat zisese:

— Te las dracului!

— Ba eu las butoiul dracului, iar banii nepotului! stăruise mămuca.

In fiecare toamnă bătrânii scurmau ţărâna la piciorul cireşului, în tăria nopţii, şi turnau în butoi galbeni de aur, moşul din căciulă, baba din poală. Ochii de jeratic se închideau în doagele de stejar într'o sclipire de fulger, atât cât aveau vreme să strălucească în cădere, din mâinile bătrânilor în temniţa din sânul lutului. Şi supărat era totdeauna bărbatul de câte ori se despărţea de galbenii lui. Aduna o comoară, când i-ar fi fost drag să fie tânăr şi să benchetuiască, cum nu benchetuise, când i-ar fi fost drag s'o lase unei odrasle a lui!

— Te las dracului! menià el.

— Ba eu las butoiul dracului, iar banii nepotului! stăruia bătrâna.

Veni vremea şi moşul închise ochii pe vecie, iar baba mai trăi puţin după moartea soţului. Casa, grădina, ţarinele, livezile, tot ce aveau pe faţa pământului, rămaseră moştenire bisericii. Comoara dormea la tulpina cireşului, neştiută. Numai diavolul ştia de ea şi de menirea ei. Bucuros ar fi luat banii, dar cuvântul femeei îi meniseră nepotului, şi nu putea satana să-i atingă.

N'avea drept de cât asupra buţii.

Varlam, nepotul, îşi trăia viaţa de om necăjit, mânând şi păscând boi streini, brăzdând pământul din greu şi semănându-l pentru alţii, plătit c'o mână de mălai. Bordeiul lui sta să se surpe, înghioldit în pereţi de şease copii înbufnaţi de foame.

Intr'o noapte, Varlam sta gol până'n brâu, aşteptând să-i coasă nevastă-sa cămaşea, singura pe care o avea. Cu braţele încrucişate şi posomorât şedea omul în aşteptare. Femeia lui îşi înţepa degetele zorind şi tremura în sufletu-i să nu'i răsară cum-va bărbatului că întârzie. Şi de odată, cenuşea de pe vatră începu să sboare, ca suflată de vânt, şi un glas răspicat se auzi pe coş:

— Varlame mă! ia-ţi comoara mă!..

Femeia încremenise cu mâinile 'n văzduh, cum cosea. Varlam ridică sprâncenele, holbase ochii cât cepele pe jeratecul de pe vatră, aprins fără veste, în pus-

deria de cenuşe răscolită. Nici un fir de vânt nu se auzea tors pe afară. Motanul trezit, ridicase capul, sbârlise mustăţile şi parcă râdea.

Lung, răspicat de tot, desluşit răsunase glasul de pe coş în odae. Varlam parcă vedea o matahală proptindu-se în piept, ţinându-se strâns cu mâinile şi aplecându-se adânc pe hornul casei lui, ca să strige din răsputeri: «ia'ţi comoara...».

— Ce să fi fost nevastă? întreabă Varlam.

Nevestei îi era ruşine să spue ce auzise. Varlam de asemenea credea că a fost părere. De câte ori nu-ţi pare că te strigă cine va pe nume, şi nu vezi pe nimeni? Femeia îşi făcu cruce de culcare, bărbatul de asemenea, ochii amândorora se înălţară către icoane.

Diavolul da pe semne mereu ocoale casei omului sărac. Se temea c'o să-i putrezească butoiul menit lui. Toată noaptea sbura duhul necurat de la comoară la bordeiul creştinului. Şi iar auziră într'o noapte, bărbatul şi nevasta lui, de pe coşul vetrei vocea crezută părere:

— Scoate'ţi comoara, mă! Varlame, mă, scoateţi comoara!

Infricoşaţi se priviră în luminile ochilor, bărbatul şi femeia. Lumina lunii bătea în odaie. Cenuşea multă de pe vatră se ridicase ca un colb, până în grinzi. Câinele, culcat pe jos, gemu şi se încolăci mai tare, cu coada între picioare. Bordeiul trosni tot din încheeturi. Copilul din albie, mic de patru luni, începu să ţipe.

— Mi s'a părut! socoti Varlam. Ce comoară? De ce nu-mi spune de unde s'o iau? Asta'i a doua oară...

Femeia auzise şi ea şi se închina. Mirat, o pândea cu coada ochiului soţul. Când cocoşii trâmbiţară ivirea zorilor, Varlam abia aţipea.

Butoiul începuse a putrezi. Se împlinea anul de când râmele şerpuiau pe doagele de stejar. Era iarnă acuma. Viforul cu plezne multe la gârbaci pocnea pe valea îngustă şi se da tumba din deal în deal, gata să turtească colibele scunde.

In odăiţa casei lui Varlam era cald. Arsese foc toată ziua, ca unde sunt copii mulţi şi desculţi. Jarul roşu clocea învelit în spuza lui. Soţii se găteau de culcare, ascultând fără vrere, cum trece vântul pe de asupra satului. Pisica se sculă de odată, trează, cu ochii sclipitori ca nestimatele, cu urechile ciulite.

Bărbatul şi femeia îşi purtară ochii de la mâţă la vatră. Un zurnuit de bani, îmbulziţi, buluc, se vărsa pe coş. Mănunchiuri de scântei ţâşniră de pe vatră, ca într'o fierărie. Cărbuni întregi, aprinşi, săriră pe lutul de pe jos, loviţi de gârla grea ce venea de pe horn.

— Bani de aur, femee! Galbeni adevăraţi nevastă! strigă bărbatul, spăimântat şi vesel.

— Să nu se topească, bărbate! Asta'i comoara, bărbate!...

— Comoara de care ne spunea, cine ne spunea, pe coş!...

Femeia luă cofa cu apă şi o goli pe foc. Cu vuet, sfârâind, jarul se stinse. Până la ziuă soţii au tot numărat la galbeni, râzând şi plângând ca nebunii. Aşa i-au găsit copii lor dimineaţa.

Dar şi diavolul îşi luase butoiul menit lui.

V. DEMETRIUS

REFUGII

Oraşul îşi răsfrânge în lacul trist al serei
Mândria — şi-o risipă de tainică lumină
Pe turnurile 'nnalte tăcută se anină
Ca o nădejde moartă în braţele durerei...

Ţinuturi nesfârşite de umbră mă'nconjoară
Şi apele tăcerei culcate, adânc respiră —
O pasăre speriată mi-e sufletul ce-admiră
Melancolia nopţei ce leneşe coboară.

Şi-adoarme ritmul vieţei sub cerul meu de vis...
Zadarnic dulci iluzii mă chiamă către tine
Să 'ngrop desamăgirea cu pompe şi festine
Şi să culeg uitărei cununi de alb iris!

Dorm gândurile mele ca stânci sub ape-ascunse
Şi luciu întins tresare ca bolte de cipres.
O, sacră frumuseţe, mi-apari ca un eres
Ce rătăceşti în forme de minte nepătrunse

Şi noapte-arunci în farul ce-mi stă înainte-aprins...
...In casa ta severă, azi, nimeni nu mă chiamă,
In suflet o tăcere de templu port cu teamă —
Mă refugiez în mine îndurerat şi 'nvins.

Const. T. STOICA

□ □ □

SATAN

Sfidând Putere, Dumnezeu, Credinţă,
Batjocorind supremul «Pace vouă»
Luă pământ, cu mâinile-amândouă,
Ca să 'ntrupeze astfel, o fiinţă.

In lutul moale, umezit de rouă,
Lucra Satan cu-atâta iscusinţă
Că, presimţind umana suferinţă,
Pământul tremura supt forma-i nouă...

Fluidica lui mână, biruise...
Şi lutul începea să se usuce,
Era un om cu braţele deschise...

...Dar când vroi la viaţă să-l aducă,
Satan văzu că umbra lui i-o cruce,
Şi-l sfărâmă, fugind ca de-o nălucă...

Alfred MOŞOIU

□ □ □

MARK TWAIN

TRADUCERI DE ION TRIVALE

Despre bărbieri

Totul în lume se transformă — dar bărbierii, apucăturile bărbierilor şi mediul bărbierilor — astea toate nu se transformă nici odată. Toate câte le păţeşti la bărbierie, când o vizitezi întâia dată, ai să le păţeşti la fel şi pe urmă, în toate bărbieriile până la sfârşitul zilelor tale.

Azi de dimineaţă mă dusei să mă rad ca de obiceiu, Pe când m'apropiam de uşa bărbieriei venind din strada Maiu, văzui venind pe alt cineva din strada Sf. Ioan — ceeace se întâmpla în totdeauna. Atunci grăbii pasul; dar toată silinţa mea fu zadarnică, celălalt intră cu un pas înaintea mea, şi-l văzui punând stăpânire pe singurul scaun liber — la care lucra tocmai cel mai bun dintre bărbieri. Asta se întâmpla de regulă. Luai loc, în speranţa că voi cădea pe mânele celui mai bun dintre ceilalţi din bărbierii rămaşi — căci acesta începuse de acum a pieptăna părul pacientului său, pe când colegul lui încă nu isprăvise de fricţionat şi de uns pletele clientului lui. Urmării probabilităţile cu cel mai viu interes. Când văzui că No. 2 ameninţă să ajungă pe No. 1, interesul meu se prefăcu în grijă. Iar când No. 1 se mai şi opri o clipă ca să dea restul unui nou venit, care lua bilet de baie, îngrijorarea mea ajunse teamă. Când apoi No. 1 îşi reluă activitatea profesională, şi procedă

la scoaterea șervetului și la scuturarea pudrei de pe obrajii clientului în acelaș timp cu colegul său — așa că probabilitățile că No. 1 ori No. 2 să strige mai întâi: «Următorul» deveniră egale, atunci mi se opri răsuflarea. Când însă în momentul culminant No. 1 se opri ca să mai treacă de vre-o două ori pieptenele prin sprâncenele clientului, atunci trebui să constat că pierduse întrecerea cu un singur moment — și, indignat, mă sculai și părăsii localul, ca să scap de a cădea în mânele N-rului 2! căci mărturisesc că nu posed tăria admirabilă, de a privi drept în ochi pe un bărbier care mă poftește și a-i declara că aștept să fiu ras de colegul lui.

Mă plimbai vre-o cincisprezece minute pe afară și apoi intrai din nou. cu sperența că voi fi mai norocos, Se înțelege că acum toate scaunele erau ocupate și pe deasupra mai așteptam alți patru clienți tăcuți, posaci, distrati și plictisiți, — ceeace se observă totdeauna la oamenii care așteaptă în bărbierie. Mă așezai într'o despărțitură a unei canapele vechi și omorâi vremea, aprofundând reclamele înramate în care fabricanții de unguente ai tuturor națiunilor își recomandau mijloacele de a vopsi părul. Apoi cetii etichetele soioase de pe sticlele roșii de rom ale clienților, cetii numele și memorai numerile cuvetelor din rafturi; studiai tablourile ieftine, murdare și roase de pe pereți—în cari văzui bătălii, portrete de ale foștilor prezipenți, sultane tolănite în poziții lascive și pe fetița aceea inevitabilă și vecinic mică, care-și pune pe nas ochelarii bunicului; blestemai din fundul inimei și veselia canarului și disperarea papagalului, păsări cari nu lipsesc aproape din nici o bărbierie. Insfârșit alesei din revistele ilustrate, care încărcau masa unsuroasă de la mijloc, pe cea mai puțin zdrențuită și studiai într'însa descrierierile iresponsabil de proaste a nu știu ce evenimente de mult uitate.

Insfârșit îmi veni rândul. Un glas rosti «următorul» și eu mă predai — Numărul 2 se înțelege. Așa pățesc regulat. Ii spusei cu blândețe, că mă grăbesc, și aceste vorbe îl mișcară atât de mult, de parcă nu le-ar mai fi auzit nici odată. Imi săltă capul în sus și-mi puse un șervet sub bărbie. Imi scormoni cu degetele prin guler și-mi îndesă acolo un ștergar. Imi răscoli părul cu ghiarele și-mi dădu a înțelege că ar trebui tăiat. Ii spusei că nu-l tai. El îl cercetă din nou și declară că, față cu moda de acum e cam mare și că cel mai bun lucru ar fi să-l mai scurtez puțiu; mai ales la spate această operație ar fi necesară. Ii spusei că abea sunt opt zile de când l-am tăiat. El îl mai cercetă odată dând din cap; apoi cu ton de dispreț mă întrebă, cine mi la tăiat. «Chiar Dumneata» răspunsei eu pe dată. Aci îl înfundai. Apoi el se apucă să amestece săpunul privindu-se mereu în oglindă și întrerupându-și din când în când activitatea spre a-și stârpi câte un coș. Apoi îmi săpuni serios o parte a feții și voia să se apuce de cealaltă, când o bătaie de câini atrăgându-i luarea aminte, el se repezi la fereastră, se înfipse acolo și privi până la sfârșit — cu care ocazie pierdu doi șilingi în rămășagul cu ceilalți bărbieri asupra rezultatului bătăii, — lucru ce-mi produse multă satisfacție. Apoi isprăvi cu săpuneala târându-mi pensula numai de vre-o două ori în gură, și începu să frece săpunul cu mâna: dar întorcându-și capul spre a discuta cu colegii bătaia câinilor, îmi îndesă, se înțelege, în gură o cantitate însemnată de săpun; ceeace el nici nu băgă de seamă, dar eu cu atât mai mult.

Acum se puse să-și ascută briciul pe un vechiu cozondrac; treabă din care fu oprit câtva timp prin controversa ivită la balul mascat la care el figurase în noaptea trecută ca un fel de rege în haină de chembrică roșie și hermelină falsă. Era așa de încântat, că îl tachinau cu o anume cuconiță, pe care ar fi cucerit-o prin farmecul lui, încât făcu tot ce putu ca să prelungească controversa, prefăcându-se necăjit de tachinările colegilor. Urmarea acestui incident fu că dânsul se privi din nou în oglindă și lăsând briciul din mână își perie părul cu deosebită grijă lipindu-și la frunte o buclă rebelă, și-și potrivi cărarea la spate, drept la mijloc, și-și aruncă cu grație peste urechi cele două aripi ale pletelor. Intr'aceea mie mi se uscase săpunul pe față și-mi intrase în ochi.

Insfârșit începu să mă radă; îmi înfipse degetele în obraz sa să întindă pielea, mă apucă de mai multe ori de nas. Imi suci capul aci într'o parte, aci într'alta, cum era nevoie, ca să-i vină mai bine la ras și într'una scărpinându-se suflă nasul în chip foarte neplăcut.

Cât timp lucră la părțile alunecoase ale feței mele, n'avui nimic de suferit. Dar când începu să-mi sgârie și să-mi răcâie barba smulgându-mi perii, atunci mă trecură lacrămile. Nu mai luai în seamă nici faptul că se apropia prea mult de mine; nici mirosul de usturoi nu-i mai luai în seamă, căci presupun că toți bărbierii sunt mâncători de usturoi; dar mai avea pe lângă acestea mai avea ceva în ființa lui, care mă făcu să mă tem că aș putea cădea dea'npicioarele și asta mă puse la grije. Acum îmi băgă degetul în gură ca să-mi poată rade colțul buzei superioare, și grație acestui contact edificator, făcui descoperirea că una din atribuțiile lui în bărbierie era curățirea lămpilor de petrol. Chiar îmi pusesem adesea întrebarea dacă această operație o fac calfele bărbierului sau însuși patronul bărbieriei.

Mă mai distrai apoi, silindu-mă să ghicesc, în ce loc vă tăia de data asta cu mai multă probabilitate. Dar n'apucai să găsesc soluția căci el mi-o luă înainte, crestându-mă la vârful bărbiei. Indată se repezi să-și ascută briciul, ceeace s'ar fi cuvenit să facă mai dinainte. Cum mie nu-mi place râsul prea tare, vrui să-l împiedic de a se apuca din nou de mine. Incercai deci a-l convinge să-și depuie briciul, căci mă temeam să nu ajungă la o parte slabă a bărbiei mele — parte pe care briciul n-o poate atinge de două ori fără s-o vatăme. El însă zise că vrea numai să netezească o mică asperitate, și în chiar clipa aceea briciul îi lunecă în regiunea oprită și bășicuțele ieșite acolo din rasul prea tare se întinseră dureros și plesniră. Atunci el muiă ștergarul în romul roșiu și-mi plescăi cu el urât pe tot obrazul — ca și cum s'ar mai fi spălat astfel cândva vre-o ființă omenească, apoi îmi uscă obrazul plescăind iarăși cu partea mai uscată a ștergarului ca și cum și-ar mai fi șters cândva vre-o ființă omenească fața într'un chip ca acesta.

CETESC RĂSFOIND INTR'O CARTE

Cetesc răsfoind într'o carte
Cu gândul o clipă pribeag
Acolo — departe — departe
La neamul din care mă trag.

La țara pe unde să poartă
Românul cu capul plecat,
La casa cu florile 'n poartă
La crucea din vale de sat.

La vremea durerilor mute,
La 'ntoarcerea ta din război,
La visele mele pierdute
La tot ce se ține de noi.

Dar nu mai regret supărare —
Nu chiem bucurii din trecut,
Azi dragostea mea e mai tare
De cum e cetatea de lut.

Mănânc și eu pânea sfințită
De spasmele unui martir...
Departe de orice ispită
Credința și lupta admir.

«Acasă» șoptire uitată
Nici eu n'o mai leg azi de glii
Martirul stăpân îmi e tată
Căci vatra lui mă va 'ncălzi.

Ridic în spre tine privirea
Erou rătăcit dintr'o stea,
In vis îți dau toată iubirea
Și nu cer nimic pentru ea.

Maria CUNȚAN

După aceia cu colțul ștergarului îmbibat cu rom îmi scormoni partea tăiată, apoj astupă rana cu praf de scrobeală, și iarăși o atinse cu rom și ar fi continuat fără îndoială, în vecii vecilor cu astupatul și lipitul, dacă nu m-ași fi revoltat eu cerându-i să lase lucrurile în urma lor. Atunci dânsul îmi pudră toată fața mă ridică în sus și începu să-mi răscolească foarte atent cu mâinile prin păr cercetându-și după aceia degetele în mod critic. Imi propuse atunci o spălătură a părului, afirmând, că e necesară, foarte necesară. Eu observai că mi-l spălasem ieri la baie, în mod foarte serios; aici îl înfundai din nou. El îmi recomandă aatunci o porție din «capilogenul lui Smith» și se oferi să-mi vândă el dintr'ânsul. Iarăși refuzai. Imi întinse o scârbă de praf de dinți, invenție proprie și când se văzu refuzat și aici, se declară gata să negocieze cu mine asupra unor briciuri.

După insuccesul acestei ultime oferte, el își reluă activitatea profesională, îmi presără cu pudră tot corpul, neexceptând nici picioarele, îmi unse părul cu toate protestările mele, mi-l fricționă și-mi smulse din rădăcină o parte nu prea însemnată dintr'ânsul iar restul îl pieptănă și-l perie, brăzdând dinapoi cărarea până la ceafă și lipindu-mi dinainte pe frunte bucla vecinic rebelă. Apoi în timp ce-mi pieptăna sprâncenele și mânjia cu pomadă, îmi ținu un logos înflăcărat asupra isprăvilor unui baset negru cu pete cafenii, și cu greutatea de șase unci, până ce deodată auzii flueratul trenului de amiază și pricepui că voi sosi la acest tren cu cinci minute întârziere. In sfârșit îmi smulse șervetul, mă șterse cu el ușor peste față, îmi mai trecu odată cu pieptenele prin sprincene și cântă voios: «Următorul».

Două ceasuri mai în urmă acest bărbier căzu lovit de dambla și muri pe loc Incă o zi mai am de așteptat și mă voiu răzbuna — voiu asista la înmormântarea lui.

□ □ □

APUS...

A...

In crâng subt bolți întunecoase,
Și pline de singurătăți
Aseară noi ne adâncirăm
Cu mult mai mult ca'n alte dăți.

Și-atâtea tainice culcușuri
Ivindu-se la orice pas,
In veci de veci iubirea noastră
Necunoscută-ar fi rămas.

Doar paltinul, la trunchiul cărui,
Ne'mbrățișarăm amândoi,
Iși legăna spre ceruri vârful,
Când soarele privea 'nnapoi...

V. PODEANU

□ □ □

NOTE DE CĂLĂTORIE DIN CONSTANTINOPOL

PERA

Palatul Yidiz și Moscheia Hamidie

— De-aici în sus e *Pera!* grăi însoțitorul meu, după ce coborârăm din vagonul luxos, ce ne purtase pe sub pământ două minute.

Pera stăpânește partea de răsărit și miază-noapte a Constantinopolului și e legată cu *Galata* printr'un funicular, dus prin tunelul ce scobește în urcuș, pe cale de doui chilometri. E funicularul urzit din vremea sultanului *Abd-ul-Azis*, și atunci era printre cele dintâi metropolitane din Europa. Vagoanele chichinețe, despre cari vorbesc, bufnind de râs, cercetătorii Stambulului de acum zece și cincisprezece ani, — sânt înlocuite cu vagoane mari, curate și frumoase, ca cele ale trenului fulger.

Pornim pe bulevardul *Pera*, pe unde gonește un tramvai electric, nu de mult înfăptuit. In ziua când curentul electric trebuia să mâie întâiul vagon în fața noului sultan, a notabilităților civile și religioase, s'a jertfit, pe șina tramvaiului, doui berbeci, în cinstea lui Allah.

Pera e largă, așternută cu piatră, stropită și foarte curată. Pe o parte și pe alta a marei străzi, se rânduesc case 'nalte, albe și trase la linie. Magazinele sânt încăpătoare, vitrinele mari și îndesate cu reclame din toate colțurile Europei și cu articole de tot felul, ce stau la mezat, în calea trecătorilor. Nimic nu lipsește din ce are mai nou născocit în modă: *Parisul*, *Bruxelul* și Londra; după cum nici Bucureștiul nostru nu se lasă mai pe jos. Ba, pare-mi-se, ținem hangul!...

Bulevardul *Pera* își stăvilește calea în frumoasa și marea grădină *Tacsim*, unde seara și dimineața se plimbă elita capitalei musulmane, și de unde o priveliște frumoasă se deschide spre Bosfor, peste coama palatului împărătesc *Dolma-Bagce*.

Lăsarăm pe dreapta marea curte a cazarmei de artilerie, cimitirul armenesc și-apoi dădurăm în ulița *Pancaldi*, la răscrucea căreia se află o școală militară, turcă. Cu cât înaintăm, cu atât dăm de case nouă, și de ulițí largi, curate, croite în dreapta și'n stânga. Pe aci e cartierul *Sfântul Dumitru*, e *Ferikyoi*, cu cimitirul latin; iar mai departe, în urcușul pantei pierdute, se întinde bulevardul *Șișli*, care nu e altceva decât o nadă mai nouă a uliței *Pancaldi* și a marei strade *Pera*.

In *Constantinopol* numai bulevardele și ulițele mai mari, cari întretaie cartierele dela un cap la altul, au însemnătate și-i poți da de urmă cuiva; încolo, sutelor de înfundături, ganguri și ulicioare, cari țes orașul ca o pânză de paiajen, nici o tăbliță nu le spune numele și habar n'au de ele nici poliția, ne cum ceilalți muritori. Ba nici demnităților înalte, ca miniștri, deputați însemnați, poliția nu le știe locuința. Nu de mult, s'a întâmplat, ca chiar Talaat-Bey să fie vizitat de o persoană străină sus pusă și care voia să-l vadă acasă, nu la minister, dar n'a fost cu putință, să se găsească un gardist și nici chiar Siguranța, care să-i știe locuința. Dacă ne întoarcem însă la obiceiurile și legea Islamului, atunci sânt îndreptățite aceste măsuri, căci turcul nu face vizite și nici nu primește vizite; cei din slujba statului se întâlnesc în localul instituțiilor; ceilalți, la cafenea, în jurul narghilelei, unde își fac vacul toată ziulica.

In *Pera* însă suflă zi cu zi vântul civilizații europene. Bulevardul *Șișli* se întinde într'una și palatele își lungesc șirul, cu cinci și șase caturi, încinse în grădini cu boschete și răzoare de flori.

Aci poţi fi în orice oraş nou din Europa, numai în Orient, nu. La geamurile largi şi împodobite cu ghirlande de cerceluşi, iederă şi trandafiri agăţători, se ivesc capete bălane, chipuri oacheşe, braţe suflecate şi gâturi răsucite, ca marmura de Libia, peste care se rânduesc salbi de chihlibar şi mărgăritare scumpe. Aci, femeia, ca în tot apusul Europei, e liberă şi desăvârşită stăpână pe ea. Aci nu stă ascunsă după zăbrele, ca dincolo, peste *Kara-Kioi*, şi nu-şi trage capul în dosul perdelei, când bagă de seamă c'o privesc, de jos, doi ochi galeşi de ghiaur. In *Pera* se face vizită între cunoscuţi şi petrec la olaltă femei cu bărbaţi.

Nu trebue de uitat însă, că în *Pera* locuesc toţi demnitarii statelor europene, aci sânt palatele de iarnă ale ambasadorilor. In *Pera* se croesc mereu case, şi aci locurile se vând însutit de scump, de cum mergeau acum zece şi cincisprezece ani. Bulevardul *Şişli* creşte zi cu zi, înaintează grăbit către vârful colinei; îşi întinde civilizaţia aripele cotropitoare, suflă visele bogate, calcă peste legendele zămislite de sute şi mii de ani, spulberă credinţe şi schimbă obiceiuri. Aci vine şi turcul, care strâmbă din nas, când i se spune, să cinstească *Ramadanul*, cu postire în mâncare şi băutură... Fleacuri! răspunde musulmanul de lumea nouă. Şi turcul europenizat, călătorit prin oraşele apusului, în locul caftanului, lung până'n călcâe, îmbracă fudul costumul, croit după cel din urmă jurnal de modă; în locul meşului de marochin, încalţă gheata americană; iar cealmaua grea din cap, ce-i dă înfăţişare de babă, o înlocueşte cu fes nalt, tras pe sprânceană.

Cadâna şi-a smuls şi ea *iaşmacul* de pe faţă, doritor de buze rumene şi ochi dornici să fie priviţi; şi-a dat jos *feredgeaua* largă, ce-i învăluia trupul ca o manta, şi-o făcea totdeauna gârbovă.

Turcoaicele au ochi negri, adânci şi plini de văpaie clocotitoare, dar privite în întregimea făpturii lor, nu sânt frumoase. Au pântecele prea mare, trupul otova şi greoi la mişcări. Şi poate că le-a făcut aşa tocmai viaţa lor de harem, unde stau toată ziua tolănite pe sofale, beau cafele, fumează narghilele şi visează; nu-şi chinuesc nici trupul, nici mintea, şi mişcări fac rar, atunci când pornesc la plimbare, spre *Apele-dulci-de Europa* sau *de-Asia*, sub paza eunucilor. Dar nici nu trebue să fie sveltă şi spiţălată, căci cadâna nu preţueşte nimic pentru turc, dacă nu e pântecoasă şi dacă n'are carnea pusă cu grămada pe trup.

Astăzi au început şi cadânele, — cele lepădate de bătrânul obicei, — să-şi strângă pântecele în corset şi să-şi subţieze brâul; iar pasul să-l facă mărunt, după îngăduirea *rochiei fus*, strâmtă şi plesnită în pulpă.

Astfel gătită, cadâna iese la plimbare cu soţul, merge la braţ, intră în magazine împreună, târgue, se duc la berărie, la teatru; îşi împodobeşte braţele goale cu brăţări scumpe, benoclează din lojă; îşi bate joc de Coran, Mahomet a fost un om ca toţi oamenii, şi râde de cei rămaşi în urmă cu obiceiurile...

In cartierul europenesc *Pera*, în prelungirea uliţei *Pancaldi*, pe mâna dreaptă, a rămas un colţişor turcesc sadea. E mahalaua *Nişan-Taş*. Aci ferestrele sânt zăbrelite şi geamurile întemniţate cu jalujele dese, ca şi în vechiul *Stambul*. Unghiuleţul *Nişan-Taş* însă e mic, şi în curând, furtuna premenitoare, din *Pera*, va răscoli şi aci, va presăra mirodenie nouă, şi-apoi va porni mai departe, peste *Cornul-de-Aur*, şi prin înfundăturile *Stambulului*. *Coranul* nu e o întocmire originală şi nu poate lupta cu judecăţile minţilor luminate şi nici ţine stavilă vremurilor de azi.

Am ieşit în capătul de sus al *Şişliului*. De aci mai departe, în susul colinei mândre, pe şoseaua străjuită de chiparoşi, se află palatul *Yldiz-Kiosk*, adică pe româneşte *palatul Stelii*, cel mai frumos cuib al sultanului. In marea lui curte, cu boschete întortochiate, cu cărări şi avuzuri nenumărate, sânt peste o sută cincizeci de chioşcuri, stropite cu boarea fântânilor de marmură şi cu mireasmele atâtor flori. Tot aci, la 300 de metri numai de palatul *Yldiz-Kiosk*, se înalţă frumoasa moschee *Hamidie*, unde sultanul vine să facă rugăciunea de *Selamlâk*, marea sărbătoare pe care închinătorii *Islamului*, o cinstesc în fiecare Vineri. Altădată *Selamlâkul* se făcea cu pompă mare, se scotea toată armata, cântau muzicele, luau parte toţi demnitarii statului, cupelele cu odalişte, eunucii şi marele stăpân al împărăţii, în trăsura strălucitoare şi nespus de bogată, trasă de cai negri. Sultanul de astăzi cinsteşte *Selamlâkul* prin simplă rugăciune către Allah, făcută în oricare altă moschee, şi fără pompă militară.

De pe colina *Yldiz-Kioskului*, Bosforul parcă e aci, sub picioare, ca o fâşie de cer senin, strecurată printre două costişe, veşnic înverzite. Aci iarăş se revarsă din belşug, mireasma liliacului, a chiparoşilor şi a stufurilor de trandafiri. De peste colinele verzi şi vâlcelele udate cu isvoare limpezi şi răcoroase, adie boare dulce, adormitoare, ce te lasă în braţele lenevelii şi ale visării... Visează norod negrăbit, că aci şi Firea se leagănă în vise.

Mă scuturai de copleşeala dulce a acestor locuri şi mă uitai la ceasornic. Vremea trece prea repede, mai ales când vreai să stea mai încet; Mustafa mă ţine 12 franci pe zi, fără birt, şi mai am multe de văzut.

— Haide, să mergem mai departe! şi făcurăm stânga împrejur...

I. CHIRU-NANOV

CANTONUL

Stă trist, singuratic şi calm.
Când noaptea-i un tragic înnec
De monştrii'n al umbrei afund,
Ca cei ce pe alţii 'i petrec
Stă trist, singuratic şi calm
Cantonul cu geamul rotund.

Duc trenuri pe drum simfonii
Furate din porturi şi-oraşe
— De toţi chinuite la punţi,
Duc trenuri pe drum agonii
Şi gânduri ce'ncep, uriaşe,
Să bată-obsedante sub frunţi.

Când noaptea în compartimente
Compune sfârşituri de drame
Sau de comedii începuturi
Cantonul se 'nchide 'n absente,
Departe de noi, panorame
Din ale tăcerei ţinuturi.

Dar ochiu-i ca de Minotaur
Pândeşte necunoscutul
Subitelor lumi care fug:
O clipă, şi veşnicul Faur
Il poate preface — tăcutul! —
In larmă de roată şi drug.

O clipă, şi-un tren apărut
La capăt de linii,
un spasm
Va face din micul canton,
Deşi, printre neguri pierdut,
Stă trist, ca un negru sarcasm.
Şi singur e prea monoton...

. . . .

Un ţipăt în noapte!
Sosi-va!
Cantonul tăcerea îşi sfarmă
Şi steagul cel verde se-agită.
...O, trece pe căi presimţirea
Că lumea-i o gamă trezită
De stranii semnale de-alarmă!

Dragoş PROTOPOPESCU

ECOURI

Numărul viitor al Flacării *va cuprinde reproduceri după fotografii de artă luate la mânăstirile noastre, din ţară şi din Bucovina. Aspectele cu totul necunoscute, căutate pentru* Flacăra *de către unul dintre puţinii fotografi artişti dela noi, au evocat unora dintre scriitorii noştri frumoase motive de inspiraţie. După făgăduelile făcute, aceste daruri ale Muzelor creştine vor fi transmise cititorilor aceluiaş număr din* Flacăra.

—

***In amintirea lui Alecsandri* „Flacăra" va apare într'un frumos număr dublu.**

Prilejul zilei de 27 August, când se împlineşte un sfert de veac dela moartea cântăreţului Redeşteptării noastre naţionale, nu va fi scăpat de nici unul dintre marii noştri scriitori de astăzi pentru a aduce un prinos de recunoştinţă către cel mai strălucit dintre înaintaşi.

—

Din ironiile unui diplomat german.—Când armatele germane înaintează, şi diplomaţii germani ridică tonul, iau şi ei ofensiva şi îşi permit chiar exuberanţa unor ironii... germane.

Astfel cancelarul german în ultimul său discurs din *Reichstag* — un discurs entuziast, fiindcă avea să se ceară iarăşi un credit de zece miliarde — a ţinut să arate că Anglia nu poate fi apărătoarea libertăţii statelor mici, fiindcă ea a cucerit Transvalul, a răpit suveranitatea Egiptului, şi-a întins „Sfera de influenţă" în Persia şi stăpâneşte atâtea naţiuni deosebite în vastul său imperiu.

Şi a fost aplaudat.... .

Ceeace a uitat să spună cancelarul german a fost că astăzi generalul Botha din Transvaal luptă alături de Anglia în contra răsculaţilor instigaţi de germani — atât de odioasă i se pare fostului erou al libertăţii „stăpânirea" britanică; tot astfel a uitat să spună că în Egipt Englezii au adus ordinea şi bogăţia, că în Persia influenţa lor este civilizarea unui popor înapoiat, că pretutindeni în vastul lor imperiu Englezii sunt binefăcătorii, cărora prin devotamentul general arătat acum, li se plăteşte o datorie de recunoştiinţă. Iar pe de altă parte Belgienii, care au intrat sub „protecţia" civilizatoare a germanilor, ar trebui întrebaţi ce sunt inspiraţi să facă pentru binefăcătorii care le-au adus în ţara lor barbară frumuseţile culturei teutone...

Se poate ca Belgienii sălbateci şi nerecunoscători să ceară chiar evacuarea Belgiei. In orice caz aceasta ar fi o dovadă de entuziasmul pe care îl deşteaptă în popoare declaraţia cancelarului german că Germania s'a apucat să le apere libertatea...

—

Anarhia este progagată în româneşte printr'o nouă broşură apărută în *Biblioteca Ideei:* este broşura lui *Paraf-Javal,* „Drepturile adevărate şi cele false" tradusă în româneşte de d-ra *Cornelia Ştefănescu.*

Dacă sărăcia de duh simplă este suportabilă şi chiar simpatică — sărăcia de duh combinată cu pretenţia de a reforma lumea este, mai cu seamă în împrejurările de astăzi, deadreptul detestabilă. Şi mai multă.... sărăcia de duh pretenţioasă ca în broşura aceasta nu se poate găsi de cât doar în comentariile ei.

Când asistăm la una din cele mai vaste experienţe sociale cu putinţă, în care tocmai fundamentele teoretice ale anarhismului, comunist sau individualist, s'au surpat, în care s'a văzut că vieaţa socială nu e jocul fanteziei unui creer anormal care „raţionează", ci e condusă de alte determinante mai profunde, nu ne mai este îngăduit să deschidem orice carte de utopii pentru a crede că acolo găsim preceptele vieţii raţionale.

Toată broşura este elogiul „dreptului pe care îl are un om cu judecată *(?)* de a trăi potrivit firii sale".

Câte cuvinte atâtea absurdităţi: Ce este un om cu judecată? Şi care e omul care se va mărturisiri el singur sau va primi să fie socotit ca fără judecată?

E deci inutil să se mai zică *om cu judecată* fiindcă toţi au pretenţia că sunt astfel. „De a trăi conform firei sale" este vechiul precept pe care l'a desvoltat cel dintâi, Max Stirner; dar acesta e un principiu barbar, în contra căruia omenirea luptă de mii de ani, cu isbândă din ce în ce mai simţită. „Potrivit firei sale" cineva poate veni în conflict cu altul de la posesiunea aceluiaş bun. Cine va decide? Pumnul?

Frumoasă fericire aşteaptă pe cei mai slabi şi pe femei în general în societatea anarhistă! Ia presupune că un contemporan al d-tale, ar deveni erotic, vrând să trăiască potrivit naturii sale? Dacă cum va nu-l vei lăsa să trăiască potrivit naturii sale, el va aplica dreptul pumnului şi vei fi silită să renunţi la dreptul d-tale de a trăi conform naturii d-tale — când cele două naturi nu se brodesc. O, naivă feministă, cari vezi în anarhie salvarea femeiei din robie.

Rouseau, care începuse prin a fi anarhist, a sfârşit declarând că organizarea anarhistă nu e potrivită de cât pentru zei.

Broşurile de propagandă anarhistă, adresate unor oameni, cu păcate şi pasiuni omeneşti, sunt o mare insultă adusă dreptului hârtiei de a rămânea albă, conform naturii sale, bine spălate cu clor.

—

Cărţile didactice pentru cursul primar *apărute în editura* Flacăra *sunt dintre acele care vor însemna o dată în desvoltarea literaturii noastre pentru şcoli. E destul să spunem că între autorii lor se află scriitorii* G. Coşbuc, D. D. Pătrăşcanu, Spiridon Popescu *precum şi cei mai distinşi reprezintanţi ai corpului nostru didactic secundar şi primar, pentru ca să dăm o ideie generală de valoarea acestor cărţi.*

Literatura didactică a fost prea multă vreme socotită drept o simplă chestiune comercială care avea să îndeplinească, în plus, şi un minimum de cerinţe pedagogice regulamentare, pentru ca să nu se simtă acum reacţiunea, când adevăraţii scriitori — şi dintre cei mai artişti ai graiului românesc — îşi iau asupră-le misiunea de a forma şi a lumina sufletul gingaş al şcolărimii de curs primar. Primirea făcută cărţilor editate de Flacăra *în cursul anului trecut, este o chezăşie pentru răspândirea lor şi în cursul acestui an şcolar. Cei mai mulţi institutori şi învăţători consideră ca o datorie de conştiinţă şi ca un omagiu adus literaturii româneşti recomandarea acestor cărţi în clasele lor. Inţeleapta şi justa deciziune a d-lui ministru al Instrucţiunii publice care îi scapă de tirania micilor potentaţi de circumscripţii le uşurează mult îndeplinirea acestei recomandări, care e menită să aducă o reală înălţare a nivelului învăţământului nostru primar.*

D-nii institutori şi învăţători vor primi, la cerere, exemplare de probă din toate cărţile editate de Flacăra.

—

Cântarea Ardealului o face şi un tânăr poet craiovean, *Marcel N. Romanescu,* într'o revistă locală. Desprindem din versurile acestea pe cele cari sunt inspirate de o generoasă profeţie:

In ceruri astăzi a eşit
Mai mândru-al nostru soare
Şi tot cuprinsul e gătit
In strai de sărbătoare.
Din văi, din dealuri, şi din munţi
Ca un potop se-adună
Copii, femei, moşnegi cărunţi;
Şi trâmbiţele sună.

Iar tunurile toate trag
Cu glasuri depărtate
Şi fâlfâe al nostru steag
Pe falnica cetate.
Se strâng curteni ca 'n zile mari,
Fanfare şi armie;
Chiar regele cu ghindrari
Soseşte pe câmpie.

Şi în odăjdii vin cântând
Mărire toţi părinţii
Şi se înşir cădelniţând
Copiii biruinţii.
Porneşte-al preoţilor cor
Să 'nalţe osanale;
Şi cântă un întreg popor
La Alba colo 'n vale.

Şi clopotele 'n graiul lor
Spun ceasul Preaslăvirii,
Vestind pe plaiuri tutulor
Că s'a sfârşit cu sbirii;
Că neamului de-acum i-e dat
Să aibă peste toate
O lege şi un împărat
Şi sfânta dreptate.

—

O şezătoare literară a fost organizată la Constanţa de către câţi va artişti membrii ai *Salonului* Literar de sub preşidenţia d-rei Elena Văcărescu: poeţii *Cincinat Pavelescu, George Gregorian, Victor Eftimiu, Al. Stamatiad, Ion Minulescu* şi câţi va artişti cu reputaţie bine stabilită.

D. ministru V. G. Morţun, a cărui atenţie pentru artă şi artişti rămâne nedesminţită, patronează acest festival. Zidurile Cazinoului comunal din Constanţa vor avea să asculte şi alt fel de cărturari de cât pe cei ale căror glasuri le reflectează în tot timpul sezonului, de băi şi alte jocuri inocente.

—

Tradiţia.— In ultimul număr al revistei discrete" de sub direcţiunea d-lui Mihail G. Holban, poetul N. Davidescu, scrie despre „Scriitorii Români şi unitatea naţională". Odinioară Alexandri, Heliade Rădulescu, Bolintineanu, Grigore Alexandrescu, Eminescu — „erau înainte de toate semănători de gânduri fecunde, luptători pe câmpul larg al tuturor activităţilor omeneşti în legătură cu chemarea lor artistică şi, rând pe rând, tipografi, grămătici, traducători de abecedare şi de trigonometrii, folclorişti sau oameni politici, contribuiau pe toate căile la înjghebarea unei conştiinţe româneşti.

Nu tot aşa se întâmplă astăzi cu noi. S'a renunţat de bunăvoie la firul unei tradiţii de aur şi s'a trecut în mâini străine toate roadele acestei munci. Scriitorii privesc din cafenea la chestia naţională, şi găsesc că e de ordin politic şi că nu-i priveşte. Ideia aceasta însă e falşă. Pregătirea ei, e de ordin pur sufletesc, şi aparţine exclusiv intuiţiei maselor, al căror glas autorizat nu poate fi decât poetul. Oamenii politici, au luat, e drept, această problemă în mână, dar nu o pot ţine decât ca profundă între voinţa conducătoare şi puterea executorie încât echivalează, pentru un scriitor care nu vrea să priceapă lucrul acesta în toate consecinţele lui, cu o iremediabilă trădare de sine".

—

L'Effort des Jeunes e titlul unei reviste ce apare la La Rochelle şi ai căror redactori sânt liceeni care nu trec peste 17 ani. Apariţia revistei a stârnit un mare entuziasm. Henri de Regnier a trimes minorului director o caldă scrisoare de felicitare în vreme ce revistele bătrâne au recensat cu elogii versuri fragede şi înfiorate, ale colaboratorilor.

Iată, de pildă, o strofă a lui Emile Carbon care evocă pentru vărul său, Charles Laffon, brigadier la 1-ul de huzari, isprăvile cavalereşti de odinioară în legătură cu războiul prezent:

Vous allez revenir, ô victoires magiques
Où, enivrés de rang et de fracas d'airain,
Chargeaient, irradiés d'effluves heroïques
Nos hardis escadrons, rués à fond de train.

□ □ □

ANUL IV
No. 45

FLACĂRA

22 AUGUST
1915

ABONAMENTE:
In țară: lei 6 pe an; 7 lei când se achită prin incasator. Pentru învățători și preoți sătești: lei 5 pe an
NUMĂRUL 15 BANI
TELEFON 41/7

LITERARĂ ∴ ARTISTICĂ ∴ SOCIALĂ
APARE SÂMBĂTA
DIRECTOR: CONSTANTIN BANU

ABONAMENTE:
Peste munți: coroane 8 pe an; pentru preoți și învățători coroane 6,50 pe an
In străinătate: 10 lei pe an
REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA:
București
Str. Câmpineanu, 40

PĂSTRAȚI MĂNĂSTIRILE

Nu mai cred, demult, nici în Dumnezeu, nici în Dracul; și n'ași zidi biserică nouă, în ruptul capului...

Ce-ar mai spune sufletului zidirea de piatră cubică, icoanele noi și lustruite, perele electrice din candelabre, picturile corecte și reci de pe zidurile strălucitoare și tot «confortul» american, pe care-l adaogă architecții tineri, la planul unei biserici?!...

Sufletul se leagă numai de colțuri unde au bătut alte suflete...

Vechile biserici, cu zidul măcinat, cu pereții afumați, cu lemnul catapetesmei ros de carii, cu sfintele odăjdii pline de mireasma tămâiei de demult, și-a foilor de nuc și-a cuișoarei, argintul înegrit al icoanelor și privirea depărtată, ciudată, a sfinților zugrăviți de veacuri; bisericile vechi, unde au venit, în vremuri, mii de credincioși tăcuți și-au crezut și s'au rugat și-au plâns, — numai vechile biserici, amintind credința neprihănită a strămoșilor, — numai bisericile vechi mai cântă rugăciuni sfinților părinți și Maicei prea curate...

Intr'o zidire nouă, nici fruntea nu se mai pleacă, nici genuchii nu se mai îndoaie... Nu mai e nevoie de biserici. Căci astăzi nu mai vin nici cele din urmă babe. La ce-am mai face locaș nou unui Dumnezeu în care nu mai crede nimeni?...

Să nu mai facem biserici nouă — ca să putem păstra cu cinste și sfințenie, vechile mânăstiri, bisericile dealtădată...

* * *

Vin din Moldova cea cu nume frumos și trecut de vitejie. Am văzut, în taina munților, zidirile de altădată și m'am cutremurat de nepăsarea acestui neam, față de mărturiile veacurilor. Pe-o culme, zi cu zi, se macină legendara Cetate a Neamțului; moare, înăbușită de bălăriile ce-o copleșiră, despuiată, fie-care an, de vreme, de ape și de oameni.

Vine vremea și-o bate, vin apele și-o supțiază, vin oamenii și-i fură pietrele...

Și, an an, Cetatea Neamțului descrește, bălăriile cresc și n'o să mai vedem, curând-curând, decât o mogâldeață pe-o culme și o să ne întrebăm: să fie o stâncă, ori o cocoașă a muntelui, ori un nod de bălării?

Numai cântecul, poate, va mai pomeni de Cetatea Neamțului și a lui Ștefan cel Mare, îngânând:

Pe o stâncă neagră într'un vechi castel!

* * *

Inalt Prea Sfinția Ta Pimen al Moldovei, de ce ai poruncit să se închidă *Agapia-din-deal?*

Te știu suflet ales, minte luminată, cu dragoste de biserică și de țară... Cum de-ai îngăduit să cadă 'n părăsire frumosul schit de maici, luminător în umbrelele munților?!

Am trecut, în fapt de seară, sub vechea poartă. Erau neguri pe cer și nici o lumină la ferestrele de altădată. Un câine rătăcea prin cimitir și un singur licurici, într'un mărăcine... Și-am deosebit, în negurile nopții, — ruine...

— A fost un foc, ori vremea?

— Nu. A poruncit Inalt prea Sfântul să se'nchidă mânăstirea; maicele au plecat, care încotro, și au pus, ele singure, să dărâme chiliile, să scoată bârne de făcut șură, într'alte părți, pe unde s'or mai fi dus...!»

...Inalt prea sfinție, oprește năruirea și de poți, vindecă rănile făcute mânăstirei, în vremea aceasta. E faptă creștinească,

RECUNOȘTINȚA

Și se făcea că merg printr'o pădure,
Că trec, c'o îmbărbătare de oștire,
Printre copacii deși, cu umbre sure:
Ca pe un drum purtat în amintire.

Și nici o teamă, nici o oboseală,
Nu îmi slăbeau avântul și piciorul;
Dam ramurile 'n lături cu iuțeală, —
Nu'mi întrecea nici veverița zorul.

In calea mea părea că vor să cânte
Deschise flori, ca gurile de îngeri,
Și burueni ciudate să descânte,
Printre tulpini năpraznice de sângeri.

Poteca mea suia dela o vreme.
Urcam cu-aceiaș ageră putere,
Printre năluci sclipind de diademe,
Pierzându-se prin bezne în tăcere.

Stejari și fagi suiau spre culmi cu mine,
Dar tot mai nalți, mai deși, mai înoptatici;
Intâiu svoneau ca stupii de albine,
Și-apoi cu aspra voce de sălbatici.

Dar glasul lor încremeni de-odată,
Ca retezat c'o bardă din tulpină.
Am stat; — și pe privirea'mi încordată
Bătu un val puternic de lumină.

Castelul! Visu'mi sta să se destrame
Infricoșat de sumbra măreție,
De strălucirea noii lui arame,
De-a pietrii aspre neagră vecinicie.

Și-am ciocănit în poarta ruginită!...
Iar un moșneag cu barba colilie,
Uscat, deschise bolta'ntr-o clipită.

— «Bine-ai venit stăpâne!» și'nclinat-a
Albitu'i cap. Și m'am tot dus pe-o sală
Intunecoasă, strâmtă, ce curmat-a,
Intr'un târziu, la scara principală.

Doi lei împărătești stăteau de pază,
Incremeniți acolo'n preajma scării.
Privirea lor, de veacuri fără rază,
Sclipi, ca'n soare valurile mării.

Am alergat pe trepte ca furtuna,
Simțind c'aduc norocul Invierea!
Lucea în juru'mi marmora, ca luna;
Și dobândea vorbirea ei — tăcerea.

Și am ajuns. Pe catafalc întinsă
Dormea de multe veacuri castelana;
Părea obrazul ei de floare stinsă,
Un lotus mort, iar gura ei ca rana.

Și 'mi-am ghicit atunci aleasa soartă
De mii de mii de ani ursită mie!
Și m'am plecat setos pe gura moartă,
Și-am sărutat-o cât o veșnicie!

Privirea'i dulce se-așeză pe mine:
— «Ce somn adânc! Tu 'mi-ești mântuitorul!»
Și dela piept și-a scos un șarpe: «Ține!»
Și repede atuncea ca fiorul

Mi-a străbătut în inimă jivina,
De mi-am simțit ființa ca de ghiață!...
Ce vis amar! M'am deșteptat. Lumina
Slăvea pe lume-o nouă dimineață!

V. DEMETRIUS

faptă boerească, faptă românească. Vr'un biet drumeț, ori vr'un cercetător din țări străine, or vr'un suflet trudit s'o abate mâine pe la *Agapia din deal* și nu va vedea de cât ruinile și cimitirul...

Eu tot am mai avut parte de-un câine și de-un licurici... El nici atâta, poate, și-i păcat de la Dumnezeu, păcat față de pomenirea voevozilor de altădată, ziditori de sfinte locașuri și păstrători de datini...

* * *

Am vorbit, în preajma ceasului de vecernie, pe fânul cosit al mânăstirei Neamțului, cu un înțelept călugăr, care mi se plângea, cu mare dreptate:

— Suntem prea săraci. De ni s'ar da măcar a suta parte din ce s'a luat mănăstirei, am putea face lucruri vrednice de trecutul acestui lăcaș. Am întemeia, din nou, vechea tipografie a mânăstirei, și am împărți cărți sfinte oamenilor.

Am face școală de predicatori și i-am trimite prin sate, să lumineze poporul. Pe urmă, am fi noi înșine mai vrednici de lumina soarelui. Așa, nici n'avem cu ce cumpăra o haină.

Ar veni, în liniștea mânăstirei și alții, suflete mai alese, să-și închine viața Domnului.

Așa, vin numai neștiutorii de carte și se călugăresc, or oamenii ce nu mai pot face nimic în lume, ce nu mai sunt vrednici de nimic.

«Și călugării au alt rost, n'ar trebui să stea ca neputincioși în odihna mănăstirei, căci lumea îi batjocorește și nu li se cuvine numai disprețul oamenilor.

Prea sântem disprețuiți. E păcat, fiindcă printre noi sânt mulți cari au venit aicea cu inima curată. Când am trecut pragul mânăstirei, am lăsat în urmă viața întreagă. Și ori cât ar fi de ticăloasă această viață, tot ne-ar fi dat o bucată de pâine și o haină curată.

Aici n'avem nici măcar atâta. Sântem prea săraci...»

* * *

Și la mânăstirea Agapia, vestită prin picturile lui Grigorescu, (fiindcă sunt ale lui Grigorescu și nici decum prin valoarea lor artistică), am auzit maicile plângându-se.

Li se dărâmă chiliile, ba și din mănăstire se dărâmă și înfricoșata «Casă a bisericei», alcătuită din oameni strașnici iubitori de titre și sgârciți pentru nefolositoarele lăcașuri ale sufletului, se mulțumesc cu câte o cârpeală, pe ici, pe colo, «ca să nu se încarce bugetul».

Păstrați mânăstirile țării, înzestrați-le din belșug, căci ele sunt singurile legături cu trecutul... Nici prin sânge, nici prin nume, nici prin înlănțuirea generațiilor, nu mergem în inima veacurilor. Suntem aduși aici, care din cotro, și n'avem nici măcar sufletul celor de altădată, ca să spunem c'avem ceva din bătrâni.

Palate domnești n'avem, cule boerești nu mai avem. Odoarele trecutului numai în mânăstiri se mai găsesc. Păstrați mănăstirile.

Acolo au sălășluit cei dintâi cărturari; boeri călugăriți și diaconi harnici au scris cele dintâi pagini, împodobindu-le cu minunate înflorituri artistice; jupânițe cucernice au țesut, cu sufletul răbdător, cu mintea înălțată, cu mâini albe și sfinte, odoare pentru altare; meșteri ziditori au înălțat biserici și le-au păstrat cu grijă. Datori suntem și noi să ducem mai departe bogata moștenire, ca să nu ne blesteme veacurile.

Iar Dv., istorici ai țărei și membrii din comisiunile de monumente, lăsați literatura mediocră pe care o faceți, lăsați politica veșnic guvernamentală, lăsați arivismul bucureștean, căci n'o să ajungeți la nimic! Și în literatură și în politică, sânt alții, mai tari, mult mai tari.

De ce să vă risipiți munca degeaba? Mai bine fiți paznicii credincioși ai trecutului românesc, pe care îl cunoașteți mai bine de cât noi; îngrijiți ruinele țării, răscoliți mânăstirile și fiți apărătorii lor, — în fața oamenilor măcar, — căci Dumnezeu și miniștrii le-au uitat de mult...

Victor EFTIMIU

□ □ □

REVIZUIRI LITERARE

S. P. L.

II

D-lui Barbu Delavrancea

Inainte de a ajunge în miezul literar al d-lui Gala Galaction, trebuie să mai străbatem printr'un alt înveliș. Un miez avar: se ascunde adânc. Am putea numi acest înveliș: impresionismul scriitorului. Lăsând creația artistică, d-l Galaction a lunecat la o îmbelșugată activitate de scriitor impresionist. Cu cea mai mare părere de rău, voi arătà că această activitate cade alături de literatură, nu în parte ci în întregimea ei.

* * *

Impresionismul poate fi judecat în chipuri felurite: N'are nevoe de un bogat fond sufletesc; de o concepție artistică, de o putere de creație. Cu putință. Are încă nevoe de alte însușiri, fără de care nu mai e literar. Impresionismul zugrăvește în marginea vieții ce curge, a clipei grăbite, icoane repezi și mișcătoare, jocuri de lumină și de umbre. El e o artă: arta de a închide în câteva linii o siluetă hotărâtă. El cere deci un ochiu ager și o mână dibace. Fără să pătrundă, prinde... Insușiri, de altfel, ale rasei noastre, istețe, vioae, artistice, fără răbdare și fără adâncime; rasă iubitoare de lumină, de simplificare și de unitate. Impresionismul e deci una din podoabele literaturii franceze, din care roesc sutele de articole zilnice, sprintene, spirituale, șerpuitoare, zâmbitoare și limpezi. In marginea unui fapt neînsemnat al vieții, mâna artistului trage linii de foc: puțină fantazie, o cultură întinsă dacă nu și adâncă, un zâmbet muiat într'o lacrimă, și un sbor grăbit deasupra lucrurilor mici pentru a se ridica apoi la cugetări mai largi, un spirit călit în oarecari cunoștinți filosofice. Și atât. Iată impresionismul: unii plecându-se mai mult într'o parte; alții în alta; cu toții având câte ceva din aceste însușiri. Le a avut, de altfel, și Costache Negruzzi, cel dintâi impresionist român. Mâna lui a mers ageră, desprinzând din cronica vieții, pagini artistice încondeiate, ușoare, spirituale, lunecând între anecdotă și statistică, între însemnări de călătorie și revoluții patriotice, între amintiri de copilărie și cercetări asupra limbei, între impresionism critic și folclor—pretutindeni însă cu măsură, farmec literar și o ușoară atingere a condeiului. Le-a avut în parte și D. Anghel sau dacă nu le-a avut pe toate, le-a înlocuit prin fastul fantaziei: arabescuri, jocuri de icoane, cuvinte multicolore, și o proză de o bogăție orientală...

D-l Galaction face impresionism. Scrie articole despre orice, în marginea întâmplărilor. Face rău. D-l Galaction n'are nici una din însușirile impresionistului. Mai întâi: e cel mai puțin artist dintre toți scriitorii români. Scrie, hotărât rău. Nu vom găsi nici urma însușirei de căpetenie a lui Anghel: n'are fantazie. Scriind despre flori *(Trandafirii, Narcișii,* etc.), n'are grație; scriind despre evenimente, n'are ușurință; evocând, n'are căldură; desfășurând locuri comune, n'are picătura de paradox ce le-ar putea lustrui. Intr'un cuvânt, d-l Galaction ar putea face orice, afară de impresionism.

* * *

Deaceea îl și face.

N'am firește, la îndămână decât câteva articole, la întâmplare. Le voi răsfoi fără a stărui prea mult. Iată câteva lungi, foarte lungi coloane: *Ad virginem redeuntem.* O fată crescută la Paris se întoarse acasă. Va trebui să trăiască câtva timp la țară. D-l Galaction îi scrie atunci: «Te-ai gândit bine vre-odată, domnișoară, când zvârleai, la Paris, banii pe pălării, pe flori, pe parfumuri, și pe automobile, cum poate tatăl d-tale să-ți trimită bani, d-tale, care nu ești unicul lui copil?»

Iată tema: un loc comun în toată strălucirea. Nu e nimic.

Un artist scapă orice loc comun, prin arta lui, știind să-l facă literar, și la nevoe, să-i dea o întorsătură paradoxală. D-l Galaction nu e un artist. Nu e nici un revoltat — un revoltat ca d-l Iorga, de pildă, ar fi scăpărat blesteme sângeroase și ar fi lovit din bice de foc peste neomenia claselor asupritoare.

D-l Galaction scrie liniștit:

«Intreabă, însă, *pe departe* (o! naivitate) pe tatăl d-tale, vorbește cu administratorii dv., ai, mai ales, curiozitatea să descoperi cine fabrică marile venituri proprietărești în țara aceasta?... etc».

Sau:

«Tatăl d-tale și marea majoritate a proprietarilor din țara aceasta, ca să poată să vă crească pe d-v, odraslele lor, în lux, în automobile și în țara franțuzească *fac cu țăranii contracte grele...*»

Banalitate: Un loc comun peste care

Biserica Sf. Gheorghe din Suceava, Bucovina

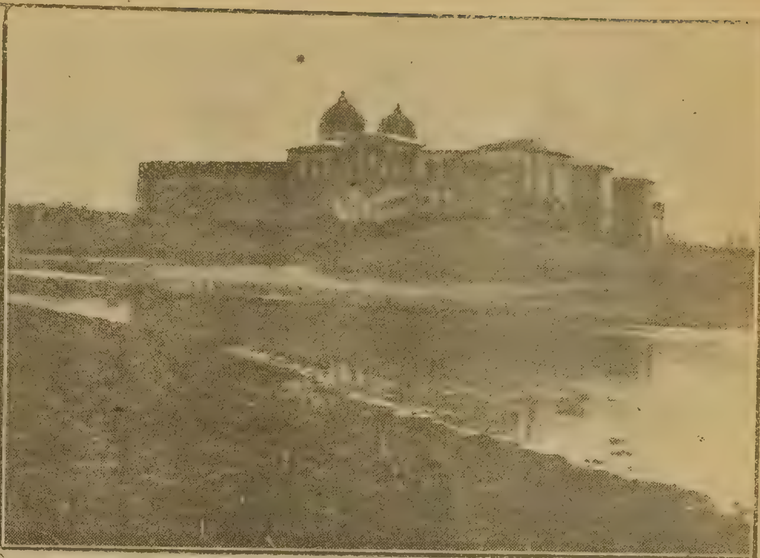

Biserica din Mofleni, Dolj

Foto Voinescu

MĂNĂSTIRI ROMÂNEȘTI

In ele dorm vrăjite cele mai vii amintiri ale trecutului nostru și mărturiile celor mai curate avânturi ale sufletului romănnsc. Alte semne văzute nu ne-au rămas din trecut; doar pe câte o coastă de munte o ruină de cetate, pe care oamenii și timpul au respectat-o atât de puțin în cât pietrele neorânduite nici nu îndrăznesc parcă să dea dovadă că în mijlocul lor s'a cheltuit pe vremuri o vieață bogată, de tot belșugul unui popor în vrâsta curatei tinereți eroice.

In mânăstiri însă e vieață și astăzi, multe au rămas așa cum erau la întâia lor așezare și pietrele au mai adese graiu, să desvăluie ceiace s'a ascuns pe totdeauna în curgerea nimicniciei. Timpul ca și oamenii au respectat mai mult locașurile lui Dumnezeu și de aceia când isbutim să ne refacem în suflet fiorul credinții trecute, putem păși sub bolțile mânăstirilor noastre cu conștiința limpede că înaintăm totodată și în amurgul legendelor, mai adevărate decât adevăratele istorii.

se așterne proza cea mai potolită, cea mai lipsită de reflex artistic.

Și care sunt sfaturile pe care le dă d-l Galaction acestei «fecioare ce se întoarce»? Iată câteva pilde:

«Iți scriu, lucruri crude și *ofensatoare* (!)... Aș vrea — *prin absurd!* — ca d-ta să nu semeni cu doamnele și domnițele noastre, castelane *(sic)*... Când va fi să primești pe țărani, îmbracă-te cât vei putea mai simplu, piaptănă-te cu cozile pe spate și ascunde toată armata d-tale de flacoane, de panglici și de botine... Roagă frumos pe celelalte doamne din casa d-v. să facă tot așa, ori cel puțin să se îmbrace cât se poate mai *neinsultător (!)*...»

Iată cum desleagă d. Galaction chestia socială. Dar nu asupra sociologiei d-lui Galaction mă opresc, ci asupra literaturei. E oare literatură? Nu. Nu are niciuna din podoabele ce prefac un scris oarecare într'un scris literar. E oare ziaristică? Nici măcar atât. Ii lipsește interesul.

In alt loc d. Galaction face critică literară, scriind despre *«Poezia lui Eminescu»*. Deși despre Eminescu, după cum zice autorul «s'a discutat *suficient*» și «s'a construit înnalte și *multiple ipoteze*» — fondul a rămas totuși «*intangibil*». Deși «*utilizează reminiscențe*» sau *facturi străine* și săvârșește *inadvertențe* istorice» Eminescu e totuși un mare poet al iubirei. Și atunci, d. Galaction își pune o întrebare:

«Au mai scris și alți poeți poezii de iubire — pentru ce însă poezia lui Eminescu subjugă atât de dulce?».

Iată o întrebare firească. Un critic ar da răspunsuri temeinice, un impresionist ar broda ghirlanzi de flori. D. Galaction nu e nici una, nici alta. Răspunsul d-sale e banal și fără literatură: Eminescu a avut o viață nefericită, iar poezia lui e simțită, nu ca la «autorii altor poezii care au scris lucruri pe care nu le-au simțit: durerea lor e falșe, muza lor e *fardată*, și visul lor o *fumărie* (sic) nesuferită».

O astfel de banalitate nu merita rama unui articol, mai ales când în loc de probe, anini expresii ca «*vibratilitate excesivă*» sau «culoarea, parfumul și **talia** unei flori», — *talia* unei flori!

In *Amintiri de Crăciun*, d. Galaction vrea să ne evoce câte va sărbători de crăciun petrecute la Cernăuți. N'are nici culoare, nici duioșie. Scriitorul ne vorbește de o «respectabilă familie teologală» — din care însă excelenta doamnă nu mai e în lumea noastră pământească *conditională* (sic) pe când soțul e «de o *discretiune* a-

M-rea Glavacioc, Vlaşca

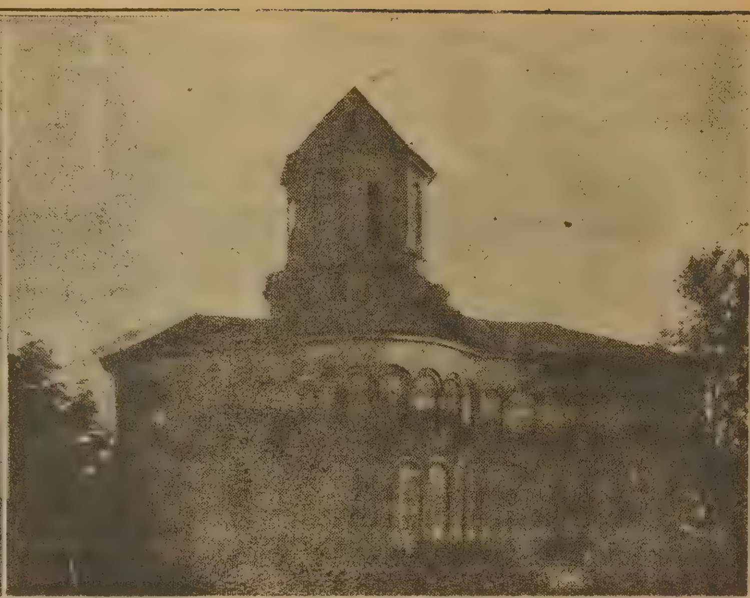

M-rea Comana, Vlaşca — Foto Voinescu

Fiecare poartă comoara amintirilor sale şi în ele vieaţa întregului nostru neam: credinţa în Dumnezeu, vitejia şi dragostea de pământul ţării. Dealungul întregului lanţ al Carpaţilor, se ţin şi mânăstirile noastre ca un nou zid de apărare, a sufletului românesc; iar semănate pe alocuri în câmpie ele par străji înaintate ale unei stăpâniri care n'a vrut cu nici un preţ să îndărăpteze întreagă.

In Suceava, vechiul scaun domnesc al Moldovei, Biserica Sf. Gheorghe *atât de impunătoare în simplitatea sa de linii, domină şi astăzi oraşul evreo-nemţesc, cum îl domina şi pe vremuri, când* Moldovanul, — *Alexandru, cel bun, ori nepotul său Ştefan ori strănepotul său Petru Rareş, — era „stăpânitor şi domn" a toată ţara... Altele poartă amintiri şi mai vechi, şi mai glorioase; biserica din* Mofleni, *din Dolj e clădită cu piatră*

cademică pe care am admirat-o în vorba şi *conduita* lui». Iată proza amară şi neliterară în care d. Galaction «a deprins obiceiul trist şi *prejudiciabil*» să scrie.

In «*Pentru slavă — pentru bani!*» iarăşi un loc comun. «Nu e nici o ruşine să primeşti parale pentru munca ta de scriitor».

Fireşte că nu e nici o ruşine. E ruşine însă să scrii ca d. Galaction:

«Astăzi banii guvernează lumea, chiar şi pe monachi, chiar şi pe poeţi».

Nu e nici literatură. Nu e nici ziaristică. Banalitate ca idee, un scris neliterar ca formă.

Intr'un alt articol, despre d. Iser d. Galaction scrie:

— «Şi *bizar* şi *iremediabil obsedat* de această latură *inexplicabilă* a operei celui cu nume *inefabil* etc...»

Aceasta ca stil. Ca adâncime de cugetare:

— «Iser e unul dintre acei mulţi nebuni de înalt talent, care, voind sau nevoind, lucrează încet şi sigur la marile prefaceri viitoare...»

Scurt dar hotărât. Uneori d. Galaction ar vrea să aibă fantazie. *O scrisoare găsită în zăpadă* nu e însă de cât o lungă încercare neliterară, într'o limbă supărătoare: «E ceva ce ne desparte *iremediabil.* E prăpăstioasă deosebire între *condiţiunea* mea şi *condiţiunea* dumitale (sic)... Automobilul plin de flori şi de *insinuările* caloriferului... *absolut convins...* etc. etc.»

Nu cred însă să se fi scris vreodată ceva mai lipsit de simţ artistic, mai naiv cugetat şi exprimat, de cât *Scrisorile către Simforoza.* Nu le-am dinaintea mea. Mi-au lăsat însă o amintire neştearsă în ele văzusem marginile până la care poate ajunge barbaria literară.

Cred că e de ajuns.

Lipsită deci de ori ce însuşire artistică, întreaga (pot zice întreaga) activitate «impresionistă» a d-lui Galaction cade alături de literatură, fără a ajunge măcar până la ziaristică...

* * *

D. Galaction a început să publice şi un roman... Am citit câteva crâmpee. E cea din urmă lucrare a d-sale. E creştinesc să-i spun: s'o scrie din nou. Crâmpeele de până acum rostogolesc numai banalităţi în limba cea mai pângărită cu putinţă.

Din rândul întâi a fragmentului *Intermezzo:*

«In câteva minute, această frumoasă zi de Iunie schimbase cerul *ei.*»

Iată un *ei* fără gramatică. Sau:

«Infăţişările întâlnite în cale-i împiedecau şi mai mult şirul gândirilor *lui*»

Iată încă un *lui* fără gramatică.

Gramatica lipseşte numai une ori. Limba însă totdeauna:

«... Mai poate un om de conştiinţă să rabde şi să-şi poarte respect sie-şi, mai poate el să se considere ca om de conştiinţă, atunci când *aruncă peste bord*(!!) cele câteva principii *de elementară probitate* care *generează* şi susţin o conştiinţă?»

Sau:

— «*Convingerile lui de mai nainte, de om tăcut şi resignat legăturilor şi datoriilor contractate, admiteau o interpelare nouă, poate chiar şi un articol suplimentar.*»

Sau:

— «Domnişoară Salomeie, ţi-am spus aproape în *termeni proprii* (!!) că te iubesc».

Sau:

— Imi dau seama prea bine că stoicismul d-tale nu e un *argument improvizat, bun pentru circumstanţă şi pentru confuziunea mea...*»

* * *

Ajunge şi din roman. Ca şi articolele, începutul de roman al d-lui Galaction e în afară de literatură, vrednic de supravegherea acelei **S. P. L.** pe care o doresc din tot sufletul.

N'a fost încă publicat în volum. Va fi. Şi cum nici pe atunci nu vor fi spânzurători şi nici nu se vor arde cărţile în foc, d. Barbu Delavrancea, autorul frumosului poem *Apus de soare*, va face un raport în care va spune cu glas tremurat că nici nu poate avea Academia o menire mai mare de cât să premieze cartea d-lui Galaction...

E. LOVINESCU

□ □ □

M-rea Văratecu, jud. Neamț. *Foto Voinescu*

dintr'un castru roman, împreunând astfel într'un tot straniu păgânătatea originii romane cu legea creștină, *scutul moșiei de mai târziu.*

Sunt unele ce par cetățui, cum au și fost în zile de urgie; mai ales cele de câmp. Glavaciocul *din Vlașca sau Comana, din acelaș județ, asvârlite cu îndrăzneală în drumul dinspre Dunăre, au avut să susție adevărate asedii împotriva cetelor de pradă ce se porniau dinspre Miază-zi.*

Altele, cum e Văratecul, *așezat chiar la poalele Carpaților, de unde câmpia se întinde netedă până dincolo de Prut, au fost nu numai un lăcaș de odihnă și de liniște în mijlocul unei priveliști de o bogăție fără seamăn, ci încă și un adăpost de vremuri grele, un loc de muncă și de frumoase îndemnuri.*

Toate poartă sub lespezile lor morminte, și adăpostesc cele mai slăvite

PRIN SFINTELE LĂCAȘURI...[1]

Dincolo de barierele «Cetății lui Bucur», după ce pierzi din ochi și cele de pe urmă îngrămădiri de cocioabe și bordee, pe jumătate ascunse în pământ și iscodind, par'că, prin ochiuri de ferestruici cât pumnul, ivirea a cine știe căror nebănuite primejdii, priveliștia întinselor ogoare, te cuprinde cu nostalgiea unui Bărăgan fără de margini.

Din loc în loc, câte un nuc uriaș și, pe alocurea, firave rădăcini de viță, întrerup monotonia câmpiei, cu arătarea lor de *epave* ale lanțului de vii și livezi ce împrejmuiau odinioară orașul ca într'un brâu de verdeață.

Iar, mai în colo, linia zării împînzește, în ceață, arătările verzi-albăstrii ale rămășițelor din Codrii Vlăsiei, ca niște dihănii ce ațin calea drumețului.

Clinchetul de aramă al zurgalăilor de la grumajii celor patru cai, înhămați la o veche «birje de Herasca», ce străbate șoseaua, prin nori de pulbere albă, te poartă cu gândul, cu zeci de ani înapoi, p'atunci, pe când erau viile în vlagă și pe când cramele se întindeau șirag, dealungul șoselii, dincolo de barieri.

Pântecosul coviltir al uneia din birjile amintite cuprindea în bună voie toată liota de prăsilă a unei gospodării de oameni ajunși cari se cărăbăneau «cu cățel și purcel», cum se zice, spre un lăcaș de liniște și întremare a sufletului și a cugetului.

Cu lada birjii și coșnițele pline ochiu, cu «de toate», gospodăriile evlavioase se îndreptau spre una din multele mânăstiri, oploșite în inima pădurilor, ce încingeau orașul, din câte patru vânturile, ca niște imbolduri la viață cuvioasă.

Dela «Sân-Pietru» și până la «Sântă Mărie» un șir de hramuri ale mânăstirilor din jurul Bucureștilor, îmbiau pe mulți și pe multe cu știuta frumusețe a slujbelor și cu aceea a vieții de patriarhală retragere și reculegere din cuprinsul lor.

Din hram în hram, fețe alese și lume mai cum dă Dumnezeu, găseau prilej, deopotrivă, să mai uite câte-va ceasuri, sau câte-va zile, de vieață ticăită a marelui oraș.

Iar primitoarele lăcașuri sfinte, înzestrate cu moșii mănoase, cu acareturi și dănii bogate, lăsate cu limbă de moarte, din neam în neam, de scoborâtorii vechilor noastre familii boerești, — mânăstirile se schimbau la față, ca prin minune, în sărbătorile din toiul verii.

Ogrăzile și curțile largi, din cuprinsul mânăstirii se prefăceau în adevărate furnicare de lume.

Iar casele albe, cu cerdacuri gospodărești, boltite pe deasupra pivnițelor de multe poloboace încăpătoare, și cu gârliciuri pierdute între brazde de răsuri, bujori și dălii cât statul omului — ce împodobeau ogrăzile și le smăltau în fel de fel de fețe — cu toatele vuietau de zumzetul de albine al maicilor și surorilor, ca și de gânguritul glasurilor de copii ce roiau peste tot.

Și, ici și colo, se întâlneau cunoscuții:

— Noi suntem la maica Irina, vară bună cu soacrămea...

— Și noi la maica Melania, soru'mea!

— Nu poftiți și «pe la noi»?

— Ba da... o să venim mâine, că astăzi am făgăduit maichii Steliana, maichii Elefteria, maichii...

Fiecare măicuță, mai ajunsă, mai bine așezată și putând adăposti câte două, trei surori, trebuia să se bucure de cinstea de a găsdui, la sărbători, niscai neamuri — ca singură amintire a vieții pocăltite de mai nainte.

Și cum evlavioșii musafiri, sosiți fără prihană, nu uitau să aducă, plocon maichii gazde, și câte un săculeț cu cafea, vre-o două, trei clondire de undelemn sau chiar o căpățână de zahăr, — firește că tuturor maicilor le dă inima brânci să primească «niște neamuri».

Odăile curate pahar, pururea proaspăt date cu var, îți luau ochii cu bogăția de cergi, peșchiruri, fote și marame, și cu minunatele lor preșuri și scoarțe, isvodite de mâini iscusite, tot în atâtea fețe, în câte împodobește soarele tainițele crângurilor.

Iar vârtelnița și răsboiul își lămureau astfel ființarea în tovărășia fapturilor acelea sprintene, ce nu mai osteneau, cât era ziua de mare, golind la borcane cu dulceață și frigându-și degetele pe ibricul de cafea.

Iar în câte-o gospodărie de maică mai înstărită masa se întindea, plină cu toate bunătățile, de câteva ori, de la slujba sfintei liturghii și până la utrenie.

Și atunci... «Pântece ține-te, suflete desnoadă-te !...», cum glăsuește un vechiu

---

1) Fragment din „Bucureștii d'altă dată", volum ce va apare în curând.

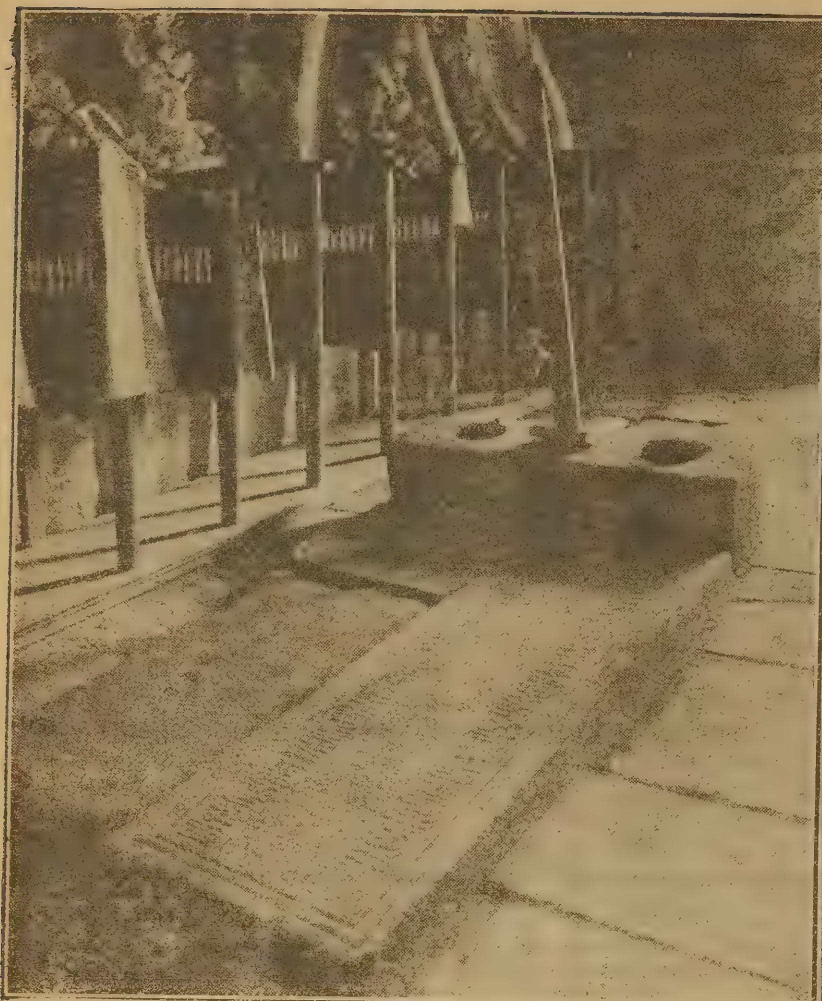

Mormântul lui Mircea cel Mare la Mănăstirea Cozia

Biserica din Stăneşti, Vâlcea, unde e mormântul lui Preda Buzescu
Foto Voinescu

umbre ale neamului nostru. Mircea la Cozia *sub o lespede măcinată de vreme, veghiază încă cel mai vechiu vis de unire a tuturor Românilor, de pe toate povârnişurile Carpaţilor. La* Stoineşti, *în Vâlcea, e mormântul lui Preda Buzescu, cel dintâi sfetnic şi cel mai viteaz paloş al celui ce a făurit, o clipă, aevea, vechiul vis, adormit la Cozia sub lespezi.*

Şi toate poartă în cuprinsul lor comori de artă, singurele urme de artă ce ne-au rămas din trecut. Fiecare amănunt de mozaic de pe icoane, fiecare lovitură de pe cele bătute în argint şi suflate cu aur, fiecare floare a sculpturilor în lemn dela uşi şi podoabe, sunt dovadă de o răbdare artistică neistovită, de o îndemânare uimitoare şi o nespusă credinţă în sfinţenia lucrului săvârşit.

Câte comori sufleteşti pentru adevăratul artist! Icoana împărătească a

---

cântec lumesc... Zaiafetul se închiega în lege, cu taifasuri şi cântece vesele, până a doua zi, în crăpatul zorilor, când, de peste tot răsunau, în prag, urări şi mulţumiri :

— Te lăsăm sănătoasă măicuţă.

— Maica Domnalui într'ajutor şi să mai poftiţi şi la anu' !...

Iar pentru cei ce n'aveau parte să se bucure de primirea vre-unei cuvioase rubedenii, erau pregătite încăperile vesele ale arhondaricului.

Şi multe şi mărunte se petreceau şi pe acolo, ca şi în tainicul cuprins al mânăstirilor, unde erau duse cu deasila fete de oameni cu dare de mână, înfricoşaţi de urgia măritişului, cum luau calea schitului desamăgitele vieţii şi sătuii de cele lumeşti.

Unele din aceste sterpe vlăstare, firi alese, momite de ispita chiliei şi de tainele închinării întru Domnul, se jertfeau cu dragă inimă pe altarul binelui casei părinteşti, reculegându-se în umilita haină a ispăşirei păcatelor altora.

Se găseau, însă, şi de acelea ce se răsvrăteau la gândul unei jertfe, la care nu se simţeau chiemate. Şi atunci... binecuvântate şi bine venite erau apropierile lumii celei l'alte, de lumea lor.

Şi nu o singură dată s'a întâmplat, în nopţile de vară, ca odată cu «Crai nou» să răsară, la marginea pădurii din preajma mânăstirii, în ochii jinduiţi de aşteptare, câte un adevărat «crai de ghindă», de cei «cu ochii 'n tindă»...

Aşa se isbăveau de osândă unele din mieluşelele închinate ispăşirii tuturor păcatelor unui neam, silindu-i pe bieţii rămaşi fără de un sprijin puternic la sfintele altare, să cugete la alte diate şi la alte dănii sfintelor lăcaşuri, întru iertarea celor păcate...

Au trecut la cele veşnice, d'atunci, mulţi, şi multe din cei ce socoteau că-i bine să mai cugete omul şi la suflet, şi la ceea lume, în care vrând, nevrând, dăm cu toţii.

S'au deschis peste măsură ochii minţilor şi triumful materiei prea a fost trâmbiţat, în pofida năzuinţelor de domnie a sufletului, pentru ca lumea să-şi întoarcă faţa dela cele cereşti.

«S'a întors maşina lumei...», cum spune singurul nostru suflet mare şi mare poet. Şi astăzi sunt priviţi drept smintiţi şi fănatici cei cei ce mai rătăcesc cu privirile spre cer, ca şi acei ce năzuiesc spre împărăţia sufletului.

Nu-i de mirare, deci, că tot mai mulţi sunt cei ce sclisesc cu ocări şi cu sudălmi traiul stingher al chinovnicilor, cum sunt din ce în ce mai puţini cei ce mai cugetă la ale sufletului.

Iar merticul sfintelor lăcaşuri scade pe zi ce trece, dăniile li-s forfecate de alte «necesităţi sociale» şi dragostea ctitorilor — Voevozii darnici de odinioară — faţă de

Icoana Maicii Domnului din Biserica Domnească din Târgoviște

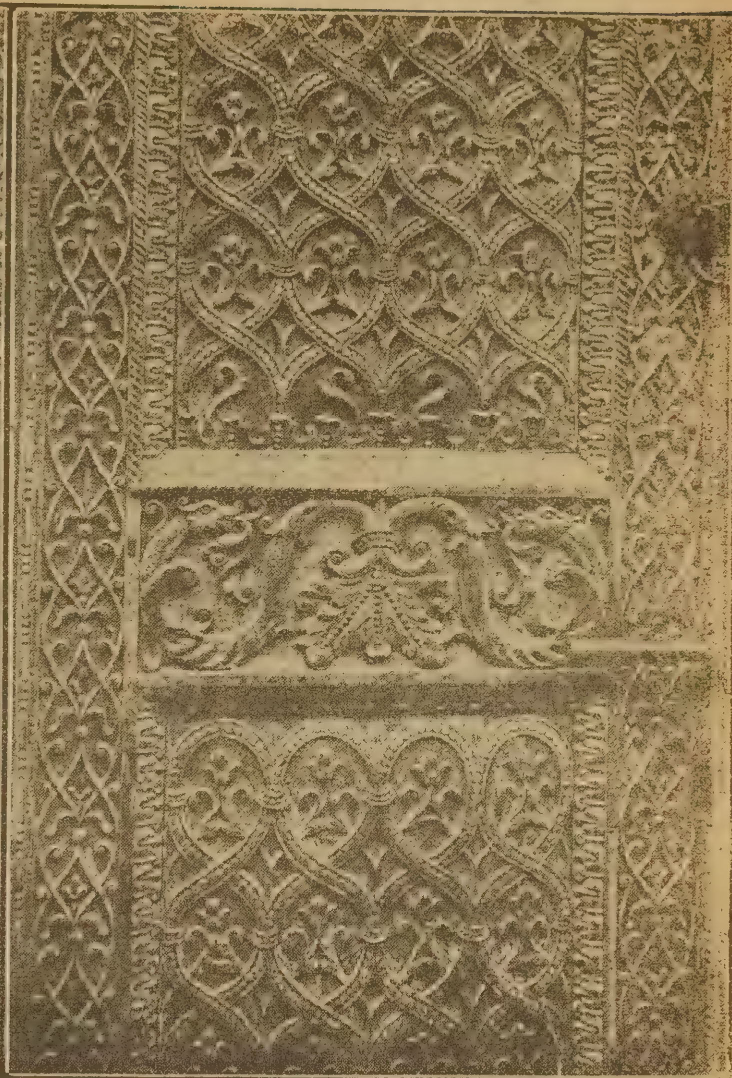

Ușa principală dela Mănăstirea Arnota, Vâlcea

Foto Voinescu

Maicii Domnului dela Biserica Domnească din Târgoviște *sau ușa de intrare a mănăstirii* Arnota *din Vâlcea sunt pilde de asemenea pioase îndeletniciri de împodobire a adăpostului credinței dumnezeești.*

Și câte încă, răspândite în tot cuprinsul țării, câte, nenumărate, pe lângă care vremea a trecut neputincioasă, iar oamenii trec prea adese nepăsători

Const PAUL

---

mănăstiri licărește, ca amurgul unei vieți mai curate, în pizaniile ctitoricești, păstrate încă, în tindele vechilor mănăstiri.

Dar ceasul lor pare c'a sunat. Domnia poftelor mulțumite în fel și chipuri, în marile orașe, gonește din cuprinsul părăginitelor lăcașuri pe cei-ce alergaseră acolo pentru reculegere și înstreinare de cele lumești.

Și, pe încetul, sfintele lăcașuri de odinioară sunt pustiite de vântul noilor vremi, și se prefac, deadreptul, în ruini trecute, cel mult, în catastiful monumentelor istorice.

De «mănăstirea Plumbuita», clădită de Matei Vodă Basarab, chiar la marginea Bucureștilor, în valea Colintinei, în locul unde a fugărit oastea de mercenari a lui Leon Vodă, — cine mai pomenește!

O ruină tristă, cuib de ciori, și beciuri încăpătoare, prefăcute într'o simplă ghețărie, de vre-un pravoslavnic negustor, — așa dăinuia până mai acum câți-va ani, scorojita de ploi și dărâmata pe jumătate de oameni, «Plumbuita» lui Matei Vodă Basarab.

De altmintreli, printr'un ciudat capriciu al sorții, nici unul din lăcașurile sfinte clădite de domnitorul cel îndrăgostit de tipărituri alese și de așezăminte religioase — nici unul n'a rămas în picioare, — cel puțin în București. O soartă și mai rea de cât a «Plumbuitei» a avut-o «Sărindarul», pe locul căreia crește acum palatul «Cercului militar».

De aceia puținele lăcașuri sfinte ce mai viează ținând piept, din greu, nevoilor de grabnică prefacere ce ne bântuiesc, sunt menite să se prefacă în curând, în niște umile ruine, reminișcente ale unor vremuri și ale unor tradiții deapururea îngropate.

N. PORA

□ □ □

MISERERE, DOMINE!

O Crist, mi-aduc la tine, obosit
Și sângerat adânc de-atâtea rele,
Tremurătorul suflet, părăsit
In negurile desnădejdii mele.

In veci dorind și'n veci nemulțumit,
M'au amânat mereu tot mai departe
Cărările pe unde m'au momit
Ispitele iluziei deșarte.

O dulce Christ, și cum s'ar reflecta
Un crin de-argint pe-a apei undoiere,
Apleacă luminoasă fața ta
Pe-a sufletului meu nemângâiere;

Și'nalță iar din tristul meu pustiu
Speranțele și-avânturile sfinte,
Cum se ridică 'n cerul azuriu
Un stol de porumbei de pe morminte.

Nichifor CRAINIC

BATRÂNICA...

Nu ştiu dacă alţii s'or fi simţind cuprinşi de dorul depărtărilor ca mine, până pleacă de acasă, şi apoi numai de cât de dorul casei, dacă au plecat. Pe mine îndată ce trec o noapte afar' din casa mea, mă prinde dorul casei şi fac cum fac şi mă 'ntorc îndărăt. Aşa m'am pomenit şi aşa am rămas până acum.

Mă prindea dorul de depărtări şi atunci mă urcam în vre un copac, şi d'acolo priviam departe în zări. Rândunelele, numai că le vedeam plimbându-se prin aer ca nişte săgeţi, mă făceau să mă gândesc la Egipt, la Sahara şi la toată lumea închipuită în basmele orientale. Imi închipuiam caravane de arabi, cu cai negri şi albi, cu cămile cocoşate şi cu fiici frumoase de negustori bogaţi. Vedeam câmpul ars de soare, plin de nisip şi ascunse pe undeva cetele de beduini viteji şi prădători. Sosirea berzelor îmi deştepta iar dorul de ţările calde, cum am spus, aşa de frumos zugrăvite în basme. Toamna, când plecau pasările, eu iar doriam, şi tot aşa mereu. Ajuns mai mare am început să iau pe jos drumul la Bucureşti. In nici un basm nu era zugrăvit Bucureştiul, dar, era un oraş, unde presupuneam că se pot întâmpla multe lucruri ca în basme. Din el am cumpărat pe «*Călăul din Paris*», un roman, primul roman pe care l-am citit.

Şi d'aci, de la citirea lui, am început să citesc fel de fel de cărţi. Eroii îmi plăceau, plângeam cu ei şi râdeam cu ei. Când autorul îmi omora eroul favorit, plângeam de necaz şi mă necăjeam pe Dumnezeu, de ce a îngăduit ca răii să piardă un aşa mare şi bun om. Ideia de a fi şi eu un erou în viaţă, s'a sădit în mine şi... mi-am luat rolul în serios. Intr'un roman «*Cele două mame*», e vorba de un copil lepădat — potriveală cu mine — care ajunge ziarist mare, numai prin voinţa de a se cultiva, citind şi scriind şi la lumina lunei. L-am imitat întocmai, citind şi eu orice carte, gândind şi scriind la lumina lunei.

Din clasele primare înodasem o poezie:

„Frunzulică verde
N'are cin' mă vede
Când fac nebunii,
Cu ăilalţi copii;
Că mi-ar da un pumn,
Ca la un nebun,
De aşi prinde minte,
C'a d'aci nainte,
Să nu ma' mă joc,
Că 'mi ia părul foc!"

Felul cum o scrisesem, cu litere mari la începutul ori cărui cuvânt, lipsa de punctuaţie, cuvintele compuse nedescompuse, literile strâmbe şi mâzgălite, o făceau de necitit. Eu însă, care o ştiiam pe din afară, o găseam frumoasă şi vrednică s'o vază domnul... Delavrancea!... Prin întunericul satului meu de ţară, nu ştiu cum pătrunseseră razele acestui nume şi, cu capul plin de eroul favorit din *Cele două mume*, am plecat la Bucureşti să 'mi caut omul, care să mă facă *om mare*.

Hotărârea mea a fost un eveniment. Bătrânica, muma mamei, care m'a crescut şi m'a 'ngrijit după moartea mamei, o femee simplă şi cu foarte multă dragoste de mine, a aflat de hotărârea mea; doar şi ei îi citeam pe *Cele două mume*, ştia şi ea totul şi plângea cu mine potrivirea eroului. Acela era lepădat de muma lui, eu eram din flori şi lepădat de tatăl meu.

— Mamă, am să fac ca Iohn!... Mă duc să arăt unui om mare aceia ce scriu eu... Şi ai să vezi... O să fiu angajat la jurnal, o să iau bani şi o să trăim boereşte.

— Dar măicuţule, să nu carecumva, când ăi ajunge mare, să te baţi în drăcia aia de duel, cum vrea el să se bată!... Că s'ar putea maică, să te tae vr'un băeat de boer, că de, cu armele a crescut în mână, şi atunci eu, ce mă fac măicuţule?!... Să ajungi mare, mare cât vrei, da în duiel d'alea să nu te baţi!

— Da cum, mamiţică, e vorba că trebue... Eu o să înlătur pricina, da dacă nu s'o putea?...

— Nu măicuţule, nu!... Tu eşti slab. Eşti crescut de mine, cu ce a dat Dumnezeu... Bietu tat-tău bătrân, uncheşelu meu, doar pe tine te are nădejdie!... să nu faci aşa!...

Şi mă ruga bătrânica şi-i făgăduiam. Ea, în neştiinţa ei, credea că îndată ce oi vedea Bucureştii, ce oi găsi pe d. Delavrancea, gata, sunt şi ajuns mare.

— Ei, ia dă-mi cu bobii... vezi răuşesc eu s'ajung om ca Iohn?

Şi bătrânica întindea bobii pe pat, îi descânta, îi sufla să fugă spiritul rău din ei, care ar fi spus minciuni, făcea cruce şi ea şi eu şi-i împărţea în trei grămezi, trăgând din grămadă câte patru — câte patru, până rămânea patru, ori trei, ori doi, ori unul. De era patru, însemna vorbe, trei: bucurii, doi: îndoială sau zăbavă, unul: gând ori drum.. Şi după cum erau în şir, aceste înţelesuri se complectau cu alte înţelesuri şi începea să'mi spuie:

...— Ei... e 'nvârteală... vorbe multe pe din afară... Bucurii în inimă... Nădejdii ici... E zăbavă, mare zăbavă... Omul ăsta, o să-ţi spuie aste vorbuliţe, o să te bucuri, dar o să te şi 'ndoieşti... O să-ţi dea un dar... Dar e zăbavă, zăbavă...

— Dar odată-odată o să ajung?

— Da, o să ajungi.. Uite gândul neclintit... Bucuriile ăstor nedejdi... Oamenii ăştia... Femeia asta, o să puie vorbă bună pentru tine...

Şi ea îmi spunea şi eu mă înbătam de viitor, îm venea a plânge, tremuram şi-i spuneam:

— Ori mor, mamică, ori fac şi eu ceva în lume.

Şi am venit în Bucureşti.

M'am dus la «Universul».

— Domnul Delavrancea este aici?

— Nu e; de la cine eşti trimis, de-l cauţi aici?

— De la cineva.

— Cine e?

— Nu spui.

— Atunci eşi afară!... Şi, m'au dat afară. Ei mă credeau servitor. Era un ziar «*Dreptatea*» am intrat acolo.

— Domnul Delavrancea e aici?

— Nu e, dar cine te-a trimes?

— Vreau să-l caut eu... Am să-i spun o vorbă de la un domn mare.

— Cine e domnul?

— A zis că să nu-i spui numele.

— Du-te la grădina Icoanei, strada Polonă, 122 sau 120... Vezi o firmă Barbu Ştefănescu... acolo este.

Mi-am însemnat adresa şi am pornit să caut strada Polonă. Nu mai umblasem

CA MAREA...

Mă uit la tine-albastră mare şi frumuseţea ta mă 'nghiaţă...
Câtă odihnă-aduci în suflet, făptura dacă ne pătrunzi!
Cât pari de bună, de cuminte şi 'n frământarea 'ţi câtă viaţă,
Dar câtă perfidie neagră, în umbra valului ascunzi!

Aci porneşti cu sumbre valuri, tivite 'n horbotă de spume
Şi 'nvineţită de mânie ridici talazuri ce se sparg;
Aci, pe 'ntinderi ca oglinda, ne năluceşti o 'ntreagă lume
De tonuri şi nuanţe clare, ce mor în liniştea de larg!

. . . .

O, cât te-asemuesc, femeie, întinderei de mare-albastră!...
Cum ştii să ne adormi vegherea şi să ne furi cu un sărut!...
Ca urma vaselor pe valuri, ca dâra de căzută astră,
Aşa dispari şi desnădejdea o laşi pe unde ai trecut!...

Căci tu, întocmai caşi marea, ne chemi cu farmece fatale,
Şi tu, ca ea, pentru o clipă, ne pari limanul cel mai sfânt;
Dar după ce ne 'mparţi din caldul şi vraja voluptăţei tale,
In fundul ochilor cu patimi, tu sapi iubirilor mormânt!

George CAIR

FAR OFF SEA

In primăvară ai venit, cu sete
Pe buze, ca o fragedă copilă,
Cu ochii licărind de o idilă
Şi cu buchet, în păr, de margarete.

Mi-o spun porumbi când gurue duete,
Fântâna cu un murmur de Sibilă
Şi cerul desfăcut, — imensă filă
Pe care norii nu mai scriu regrete.

Tu, primăvară, ai furat iubirea,
Ai strâns-o toată 'n flori, şi nu-i o cupă
In care să nu cânte fericirea.

De-aceia plec!... Vreau vânturi reci să-mi rupă
La proră stând, ca pânza 'n larg, simţirea;
...Iubitele să plângă mute — după...!

Dragoş PROTOPOPESCU

TRECUTUL

O plantă tânără de munte ce se ridică 'ncet spre soare
Ca să-i aducă 'n dar parfumul — e sufletu-mi, acum. Spre tine
Sfios se'nnalţă. O, primeşte cununa clipelor senine
Ce adormiseră în umbra tăcerilor chinuitoare.

In jurul nostru tinereţea schiţează cu-aripele-i fine
Avânturi noi spre culmi perdute în înălţimi ameţitoare; —
Grăbeşte să pornim, frumoaso, — ca două vise călătoare
In revărsatul dimineţei. O, gândurile-mi ce streine

Se simt închise în armura cioplită 'n lut, ce le striveşte!...
„Zadarnic vreau să torni în versu-mi văpaia sacră ce'nfloreşte
Lumini în ochi-ţi mari. Trecutul, spre mine braţul îşi ridică

Şi cupa visului ce'n umbră atâtea vieţi de-o clipă aprinde
Nu străluceşte modelată de mâna-ţi fină — ci, e mică,
C'o lacrimă de rândunică, ce-i arde cuibul, n'ar cuprinde...

Const. T. STOIKA

prin Bucureşti, totuşi am găsit strada şi firma.

O casă numai geamuri, plină de lumină şi de flori.

Un om cu un păr mare, aşa ca al directorului de ziar la care se dusese şi Iohn, se plimba prin cameră.

Ăsta trebue să fie!... mi-am zis eu, şi am bătut la uşă. A eşit chiar dânsul.

— Ce vrei băeţel?

— Caut pe domnul Delavrancea.

— Eu sunt.

— Sărut mâna.

— Ce vrei?

— Am venit... am venit... la... dumneavoastră... să... vă citesc... ceva!...

A 'nceput să zâmbească; s'a uitat la mine mult şi mi-a spus:

— Intră încoace.

A 'nceput inima să 'mi bată, de credeam că va eşi prin coaste. Aşa dar, pornisem pe drumul oamenilor mari, ajungeam în cabinetul directorului!

Acolo preşuri pe jos, ceva ce nu mai văzusem în sărăcăcioasele căsuţe de la noi. Călcai încet, întorsei un colţ, lovii un scaun şi... mă fâstăcii cu totul.

— Eşti de la ţară?

— Da.

— Tat-tău e plugar?

— N'am tată.

— Mă-ta ce lucrează?

— E moartă.

— Tu ce faci?

— Citesc, scriu şi muncesc la câmp.

— Câtă carte ştii?

— Cinci clase primare.

— De unde ai auzit să vii aici?

— Am citit.

— Ce?

— Hagi Tudose.

— Hai vino după mine.

Şi din camera plină de lumină, am intrat în alta şi acolo, la o masă m'a pus să-i citesc. Ce citeam?... «Copil din flori» un roman scris de mine!

A răbdat o foaie. La a doua mi-a luat caietul din mână şi a 'nceput să'mi vorbească...

— Iţi trebue carte... carte multă. Trebue să citeşti mereu.

— Mereu citesc.

— Să citeşti!... Şi, să nu scrii orăşeneşte. Scrie în graiul satului tău... Aici e o altă lume... Şi nu scrie romane! Auzi romane!... Scrie lucruri mici...

— Am o poezie! mai zisei eu simţind că se scufunda pământul cu mine.

— Poezia e ceva şi mai greu...

— Nu e!... «Frunzulică verde...

— Las-o!...

— E uşure... Frunzulică verde...
N'are......

— Ascultă-mă... Iţi trebue carte... Ce te-apuci de astea?... N'ai putea să ari locul mai bine?

Hait! gândii eu. Şi capul a 'nceput să'mi urle, şi ce mi-a spus, n'am mai auzit.

— Haide să te duc...

Şi a plecat cu mine şi la uşă mi-a dat o piesă de cinci lei. Cinci lei!... o avere pentru mine. Eu, care nu avusesem ai mei nici cinzeci de bani, să am deodată cinci lei! Cinci lei n'avea nici bătrânica... Abia avea tata bătrânu câteodată; dar eu?... Şi nu i-a plăcut romanul meu, şi tot mi-a dat cinci lei, dar să-i fi plăcut?...

Când mi-a dat mâna, am vrut să i-o sărut, aşa cum mă 'nvăţase bătrânica, dar n'a vrut... Cum adică?... Dă mâna cu mine... Delavrancea?!!

Şi am plecat bucurat că am o avere pitită în buzunar: cinci lei, şi întristat, că n'am reuşit ca Iohn. Dar şi Iohn, nu ajunsese cu articolele la coş? Ba bine că nu; dar fuseseră bune... Al meu...? Nu!... Dar nu... nu mă las!

Şi am pornit să caut pe domnu Vlahuţă.

L-am îngăsit în Bulevardul Academiei 4, sus.

— Poc, poc!

— Intră.

Intrai tremurând. Un om oacheş şi cu părul negru.

— De la cine eşti?

— Sunt de la ţară... am venit să vă citesc ceva.

Omul acesta n'a zâmbit, dar mi-a luat seama de la faţa slabă, fără sânge, până la pantofii rupţi şi aproape fără tălpi.

— Ce scrii?

— Poezii.

— Zi-mi una.

Şi fiindcă «Frunzuliţa verde» nu făcuse nici o ispravă la Delavrancea, căruia încercasem să i-o zic, începui alta:

„Când in pământul rece voi putrezi şi eu,
Iar toamna o ninge frunze pe mormântul meu
Când ciorile cu toate mă vor jeli pe crăci,
Iar la capul meu vor creşte minătărci..."

— Destul! Şi poetul se puse pe un râs, de care eu rămăsei mirat. Am feştelit-o! gândii în mine, şi cu fruntea plină de năduşeală, mă sculai după colţul scaunului în sus. Capul începu iar să'm ţăuie, mă simţii dus într'o lume streină, pluteam parcă şi visam. Ce mi-a spus, Dumnezeu ştie, dar am fugit, ca de frica unui urs năpraznic.

M'a prins noaptea. Şi mergând la gară, cu piesa de cinci lei în buzunar, pe care nu m'am îndurat s'o schimb până la tren, mă gândiam că eu oi fi un biet prost, un cap de duzină şi niciodată nu voi ajunge să fiu luat în seamă de vre un om mare.

In tren, îmi închipuiam pe bătrânica acasă, cu lampa aprinsă şi pusă pe pat, cu tata bătrânu lângă sobă şi cu luleaua la falcă, ei singuri, doi uncheşi, şi ea învârtind bobii spunându-i:

— Vorbe multe pe din afară... Indoială şi gând sec... Necăjit şi prăpădit, copilaşul maichii... Dar o să fie, odată-odată... Şi ce târziu!... Câtă învârteală... şi are la el un dar de bani; dar nu e mâncat, nu e băut!...

Târziu am ajuns acasă şi i-am găsit pe amândoi adăstându-mă. Ea cu bobii întinşi, dornică de viitorul meu; el visând şi neînţelegând ce ar putea eşi din cititul şi scrisul meu de zile şi de nopţi...

— Ai reuşit?

— Nu mamă... Mai trebue, mai trebue; dar bun e D-zeu...

— Bun e maică.

Şi le-am spus toate, ocolind însă, că am înţeles, că n'am făcut bine de loc ceia ce am făcut.

Şi iar citeşte şi iar scrie.

Din când în când veneam iar la Bucureşti, şi tot la domnu Delavrancea.

— Ce vrei?

— Să citesc...

— Ah!... Zi...

Incepeam sfios, dar la un rând eram oprit.

— Du-te îndărăt. Trebue să citeşti mult, mult!... Iţi trebue carte... Apucă-te de plugărie... şi când vei creşte mare, atunci să scrii!...

Şi iar cinci lei, şi îndărăt la ţară.

— Nu pot eu să fac nimic, Doamne? Dar cum au scris alţii?... Şi am început să iau seama la litere, la virgule, la tot... Am început să învăţ bucăţi din carte pe nevăzute şi să le scriu eu apoi, să vedem ce le lipsesc... Şi atunci am înţeles, că eu scriam cu litere mari cuvinte ce nu trebuiau scrise, că lipsea punctuaţia, că aceleaşi vorbe scrise de alţii, scrise de mine în copie, şi tot n'ar fi semănat a scriere de seamă.

Am găsit odată în revista «Viaţa» ce o scriia d. Vlahuţă, nişte ilustraţii numite mijloace de expediere. Intîi picioare în spate şi retevele, erau apoi şi două palme şi o piesă de cinci lei. Tocmai atunci am înţeles că cei cinci lei, ce mi-i da domnul Delavrancea era mijloc de a se scăpa de mine şi... n'am mai dat p'acolo!... D'atunci a scăpat de mine!

Că vremea m'a cuminţit să nu mai scriu, să nu mai fiu ca Iohn, nu s'a putut. Hotărârea sădită în sufletul meu în copilărie, a crescut şi mai mare. Loviturile cu capul de toate pragurile m'au mai cuminţit însă puţin. La oamenii mari n'am mai făcut apel, ci aşa încet, am mers drumul lui Iohn.

Viu şi acum în Bucureşti, şi când mă prinde seara, gândul îmi fuge acasă îndărăt şi mi se pare că văd în casă pe bătrânica, cu lampa pusă pe pat, cu bobii întinşi şi spunând:

— Bucurioare mai multe... Nădejdii mai bune... Indoială şi gând plin... Se gândeşte acasă... Vine copilaşul maichi, şi ne spune nişte vorbuliţe cu bucurii!...

Ei, dar bătrânica numai este şi nici bătrânelul! S'au dus amândoi, şi casa lor e pustie de ei! Şi mie acum mi-e dor de ei şi'm pare rău că nu le pot spune vorbuliţe cu bucurii, că nu le mai pot citi din nou *Cele două mume*, şi nu le pot spune: Ca Iohn am ajuns mamică, pot fi gazetar, dar vedeţi voi, aşi vrea să fiu ceva mai mare... să întrec pe Iohn!

Şi dorul vechi, dorul depărtărilor mă prinde, şi dacă plec numai până în Bucureşti, dorul de casă mă prinde iar. Căsuţa veche, pomii lor, sunt azi ai mei, dar ei, bătrânica şi bătrânelul nu mai sunt şi tare mi-e dor de ei... Câte aşi şti să le spui acum!...

I. C. VISSARION

□ □ □

LACRIMI CALATOARE

De câte-va zile vremea s'a răcit şi, de dimineaţă, rândunelele stau înşiruite pe crestele coperişelor ori pe sârma telegrafului şi se tot socotesc de plecare... Unele, mai gureşe şi mai nerăbdătoare, aleargă din loc în loc; dela un grup la altul, ia aşa ca să mai schimbe societatea—şi toate se înţeleg între dânsele; altele, apoi, stau înfipte în locul lor, nu răspund când sunt agrăite, îşi mai ciugulesc un picior, mai sucesc uşor căpşorul care a purtat de grijă, poate, pentru atâtea rânduri de pui... Caută spre norii grei din zare, cari vin buluc pe cer în sus, mânând înainte o undă rece de vânt — şi, dela o vreme, încep să se ridice toate spre slavă şi săgetează zările ciripind îngrijorate. De când s'a pus războiul au mai plecat odată şi acum pleacă iară.

O codobatură dă târcoale, fără astâmpăr, cârdurilor de rândunele, se lasă pe o ramură, se ridică îndată, ca şi când i-ar arde picioruşele, o rupe spre turnul bisericei, spre malul surpat al dealului, apoi spre albia gârlei — şi tot aşa, într'o vreme când toate codobaturile se plimbă, cârd, pe urma plugurilor, săltându-şi mulţumite coadele cu eleganţă...

Dela o vreme se opreşte iarăşi pe casa lui Firoi-Măciucă, apoi se lasă pe gard şi stă locului multă vreme — şi, numai din când în când, ciripitul ei cheamă cu glas stins, iar ochii cată trişti în gol, de crezi că acu-acu încep să lăcrămeze...

Aruncându-se pe marginea pridvorului, ochii îi rătăcesc pe fereastră, în odaie, şi-şi zăreşte înăuntru tovarăşa... Se aruncă în geam, bufnind şi căzând înapoi pe pridvor, cheamă odată, de două ori şi se aruncă iară, odată cu tovarăşa, care se desluşeşte, abia, cum se asvârle dinăuntru... Capul ei, ameţit de lovituri, nu mai simte oboseala; tovarăşa nu se îndepărtează nici ea, se caută cu ochii; îşi grăiesc... Dar glasul celei dinăuntru nu se aude—şi se aruncă iarăş şi iarăş, amândouă din două părţi, totodată să se întâlnească...

Pe Pătru maică-sa l-a lăsat acasă să poarte grija viţelii, a purcelului şi a cloştii, să nu lase uliul ori pe vre-un băiet să-şi facă drum prin ogradă — şi acum se uită după pasăre... Ori că e speriată de unde-va şi vrea să se ascundă în casa lor, ori că e un semn dela Dumnezeu. Stă nemişcat cu mâinile la spate, şi se mai apropie câte-o fărâmă mâţeşte —şi-i greu să se lămurească...

Când a intrat maică-sa cu plugul în ogradă, a întrebat-o ce-o fi căutând codobatura la ei... «O fi venit cu mine dela ogorât»—i-a răspuns femeia, cu răsuflaflarea grea de drum şi cu mintea în altă parte. Faţa îi era umbrită de sudoarea zilei, iar ochii cătau şi cu dragoste dar şi întrebători asupra rânduelii de acasă. Şi rânduealâ nu prea ierà...

Dar cum Pătru ierà numai ochi, şi stăpânindu-şi glasul, chemă pe maică-sa mai mult cu mâna, să vadă cum se luptă păsărica să intre.

Femeia dejugase şi acum sta locului mai depărcior să n'o sperie... Apoi se apropie, încet, în urma lui Pătru—care-i ştie seama şi se strâmbă tot, când îi face semn să umble binişor... Ochii femeii cresc mari şi, cu gura întredeschisă, se tot opreşte şi se urneşte iară... «Ce să fie, Doamne?!»

Dar nu le-a fost s'o urmărească mai mult. Speriată de umbrele serii ori, poate, de mama lui Pătru, fiindcă n'o cunoştea, păsărica şi-a luat deodată vânt şi a tot mers, săltând, spre pădure, până când n'au mai putut-o zări cu ochii...

A doua zi, dis de dimineaţă, femeia plecase cu inima îndoită la câmp, dar Pătru care, şi de astădată, rămăsese să ţie rânduiala de acasă — a alergat, pe la prânzul cel mic, să-i spuie că a venit pasărea şi nu se mai mişcă dela fereastră.

Când a văzut-o că lasă bucătura de la gură şi tace şi tace mereu, Pătru a şezut şi el pe brazdă lângă ea şi nu ştia ce să-i zică... Dacă ar deschide fereastra să intre în odaie, apoi s'o închidă înăuntru şi să-i dea drumul şi la mâţă — se gândea el...

Şi, de la o vreme, şi-a spus gândul—iar mamă-sa la certat,—şi apoi au tăcut amândoi iară, că nu se auzea de cât rumegatul boilor şi svonul păsărilor în marginea pădurii...

Spre seară a venit mai de vreme acasă şi mai chemase din vecini să vadă — şi Anica lui Firoi se uita acum mai mult în ochii lor de cât la pasăre. Pătru, — pe care-l cunoştea acuma bine — sta aproape de tot şi se uita, ca omul care nu se uită pentru întâia oară...

«Eu am văzut-o întâi — de eri — şi mă întrebam ce să fie...» accentuă Pătru cu vorbă de om cu temei, întorcându-se spre vecini şi aruncându-şi ochii şi la copiii, cari se adunaseră mai la o parte. Apoi continuă să supravegheze mişcările pasării... «O fi v'un semn dela Dumnezeu-drăguţu», îngână bunica lui Iosif, ţinând mereu palma stângă pe obrazu-i sbârcit; apoi, mai în taină, către o femeie de alături: «astea sunt lacrămi...»

Iosif era şi el acolo şi ieşise, dintre copii, mai în faţă, când a grăit bunică-sa... Işi ţinea palma răzimată între cele două coarne ale furcii de lemn, cu care fusese la adunat otavă. Fiind şi tat'-său dus în bătaie, Iosif rămăsese acasă un fel de gazdă — şi iera o întrecere la copii să lupte cu greutăţile oamenilor mari...

Adunaţi roată în faţa pridvorului caută, în tăcere adâncă — şi arare în şoapte — să înţeleagă ceva din mişcările şi din căutătură codobaturii, când intră pe poartă

şi moş Tropotei cu coasa la spinare... De cum îl zăresc, se face mişcare lângă pridvor şi se deschide, din vreme, loc... Unchiaşul —lung şi subţiratec— vine mişcându-şi jăratecul în pipă şi pufăind cu temei... La cei adunaţi se uită nu se uită şi le dă bună sara... Auzise de pasăre şi acum vine să vadă ce e... In dreptul băieţilor, întinde coase lui Iosif —şi, atunci, Anica lui Firoi începe să icnească, îngânând vorbe fără legătură unchiaşului. Bătrânul însă nici că se uită la ea, ci ţântă la pasăre, par'că ar fi doftoru' âl mare, când vine la un beteag.

Pătru trecuse alături de Tropotei ceva mai aproape de pasăre şi se uită când spre fereastră, când la mişcările unchiaşului. Bătrânul «hâm» — leşte şi-şi dă cu gândul în tot felul, dar nu zice nimic... Se apleacă odată bine şi se uită în geam, apoi îşi duce pipa la colţul gurei, trage una zdravănă — şi, cum Anica oftează îndărătu-i, îi grăieşte, fără se uite la ea: «Io zâc că să vede p'în sticlă; şi-o hi chiert puii ori tovarăşa şi-i gândeşte că sânt în casă, la voi... Cu ochii mei nu văz».

Perechi-perechi de ochi se grăbesc să se uite. Unii văd pasărea dincolo, aţii n'o văd.

«Mâne să iai toate ferestile jos»—adaose bătrânul drept încheiere, cu siguranţă şi linişte în glas — şi om mai vedea». Şi fiindcă Anica tot se mai tânguia,—luând coasa din mâna lui Iosif, unchiaşul mai adaose cu bunătate: «Nu hi proastă !»— şi încet-încet ograda se goli.

*

Ca fulgerul se lăţise, pe seară, în tot satul ştirea că a venit pasărea din Galiţia. Intrase neliniştea în inimi şi mulţi se aşteptau ca a doua zi să le ciocănească în fereastră. In tăcerea nopţii, strânşi pe lângă vatra unde se găteşte cina ori afară pe la porţi, ai casei ori cu vecinii l'aolaltă se cufundă în tăcere, se lasă duşi departe cu minte—şi nimeni nu vrea să spună ce gândeşte.

Unele femei căinesc pe Anica lui Firoi, altele spun că păsărea... e semn că se pune pacea şi a venit la casa lui Firoi, fiindcă ai lui sunt mai buni la Dumnezeu. Vre-un bărbat le mai reteazá vorba cu câte-o dojană—şi sfatul se încheie cu un «Dumnezeu-drăguţu ştie...» Băieţii cari au văzut, spun că pasărea a dat târcoale, de câteva ori, şi pe la casa lui Scândurică şi pe la Fătuleţ, dar de fereastă nu s'a apropiat. Toţi se miră că Pătru n'a putut încă s'o prindă ori mâţa lor...

A doua zi de dimineaţă, când se deşteaptă rândunica, codobatura era în fereastră şi cum, de astădată, n'o mai împiedica nimic, trecuse pe prichici înăuntru. Anica deschisese ochii îngrozită, iar păsărica ciripea înainte cu glas ostenit şi plâns, pare că ar fi vrut să strige: «ci înţelegeţi odată !...»

Căută buimăcită spre Pătru... gângăvind, cu ochi speriaţi, îl atinse cu mâna.., îl văzuse, în somn, coborând dela pădure, călare pe o codobatură cât purcelul de mare, şi copii haită împrejurul lui — iar, mai târziu, au ieşit din codru patru oameni cu un cosciug la spinare...

Lumina se ceartă cu întunericul — şi mai departe ori mai aproape, un cocoş spintecă cuprinsul cu glasu-i tăios, apoi liniştea adâncă stăpâneşte iară în cuprinsul rece al dimineţii.. Câinii se odihnesc după lătratul de-a-surda din noapte, iar pe uliţă nu se aude încă nici un pas... Rar de tot, într'un cuib apropiat, un glas singuratic de rândunică agrăeşte sfios pe celelalte, pare că ar vrea să ştie dacă e vremea sculării... Glasul adoarme fără răspuns — şi atunci se aude suflarea boilor, din grajd, şi a vântului uşor de dimineaţă, care se alungă prin ferestre... Speriat din somn, Pătru se uită şi ascultă înţepenit, iar mâţa, ghemuită lângă sobă, într'o nemişcare de piatră, îşi clatină cu economie vârful cozii, cu ochii săgeată la păsărică...

Anica n'a mai avut putere să plece la câmp, şi, ziua toată, nu-i clipă să nu fie un străin în ogradă, să se uite după pasăre; iar seara nu mai încap pe poartă cu coase, cu seceri, cu furci, cu bice... Care cum se apropie, îngână încet bineţe şi încă o vorbă, două, celor din apropiere — şi. cu o căutătură pătrunsă mai mult de smerenie faţă de atotputernicia lui Dumnezeu decât de curiozitate, se uită după pasărea venită cine ştie de unde... Anica nu se vede. Stă în tindă şi plânge — şi doar câte o femeie intră la ea s'o mai mângâie, cum e datoria la femei... Numai Pătru stă afară, în pridvor, cu capul gol şi cu mâna dreaptă prinsă la piept, în tăietura cămăşii; şi acuma par'că nu înţelege ce să fie, tocmai când vrea să înţeleagă... Iosif şi cu alţi câţiva băieţi se urcară în pridvor şi se alăturară lui Patru, fără o vorbă şi, rând pe rând, îşi luară şi ei pălăriile de pe cap... De jos, din mulţimea de capete, se aude, de ici şi de colo, o vorbă domoală, un oftat stăpânit, iar câte o femeie sau fată îşi ascunde faţa la spatele alteia şi-şi svântă, mai pe furiş, o lacrimă cu colţul basmalei...

Dar pe măsură ce umbrele nopţii se ridică tot mai sus spre tărie, unul după altul se strecoară pe poartă — şi fiecare ar vrea mai întâi să-i spuie o vorbă Anichii... Şi fiindcă nu poate, se adresează celui de alături.

Când, s'a făcut tăcere pustie afară, Anica a ieşit în pridvor şi băiatul ei singur sta răzimat de stâlp, cu capul gol şi cu dreapta prinsă la piept în tăietura cămăşii. Il măsură cu ochii plini de durere şi dragoste de mamă — şi acum, poate fiindcă se golise atâta loc în pridvor şi în ogradă, i se păru mai mare de altă-dată...

Ca trezit de o lovitură de biciu, Pătru se urneşte din loc şi intră în tindă.

Două femei închid cu grijă poarta ogrăzii în urma lor... «Dumnezeu să-i aibă în grijă pe toţi» — îngână cu vocea înecată cea cu mână pe clanţă. Cealaltă îi răspunde printr'un oftat şi continuă să privească spre codrul învăluit în para apusului...

Apoi amândouă alunecă pe marginea uliţei înainte, în vreme ce Pătru aşează ferestrele la loc...

Romulus CIOFLEC

□ □ □

CĂRŢI NOUI

Din inspiraţiile Mărcii & Koroanei

Ca un vânt mare cursul evenimentelor de acum a descoperit şandramaua vieţii noastre publice şi a rupt multe din îndrăzneţele ornamente de stuc ale faţadei. Se văd acum atâtea din câte s'au îngropat uşor sub varul pripit al glorioasei prefaceri din a doua jumătate a veacului trecut în cât ne e greu uneori să distingem lămurit dacă suntem în timpul marelui războiu general din 1915 sau în vremea vre-unor certe dintre Impăraţii din veacul Fanarioţilor...

Dar partea cea mai scabroasă a manifestaţiilor noastre publice din acest timp este propaganda plătită a agenţilor germano-maghiari dela noi.

Indignarea în fraze e, faţă de o asemenea manifestaţie o simplă glumă.

In oricare ţară din lume — în afară de Grecia, Bulgaria şi Turcia cu care, din aceste puncte de vedere, avem prea multe apropieri — indignarea ar lua o formă activă căreia nimic nu i-ar putea sta în cale. Noi privim cu un filosofic desgust, dar cu îngăduinţă, mascarada care trece să cucerească Basarabia şi-i lăsăm pe toţi să-şi facă treburile cum cred de cuviinţă — ca şi cum idealul naţional ar fi şi el o marfă din traficarea căreia trăiesc şi ei, bieţii muritori.

Nu faptul că agenţii cumpăraţi de propaganda filogermană eer Basarabia şi ne vorbesc de pericolul slav e o vină, ci atitudinea lor faţă de conflictul actual şi suporturile acestei atitudini ii osândesc.

Admitem ca un om de convingeri să rămână în minoritate şi, până în momentul *acţiunii* tuturora, să nu se dea totuşi învins. Opunerea faţă de tirania majorităţilor este o condiţie indispensabilă pentru realizarea oricărui progres în desscoperirea şi stabilirea adevărurilor. Dacă e sincer, omul izolat păstrează în atitudine o nobleţă morală care nu poare fi decât simpatică; dacă e un spirit deschis şi nu se ankilozează într'o formulă din care nicio demonstraţie să nu-l mai poată desprinde, omul izolat poate fi de folos fiindcă sileşte pe ceilalţi să-şi verifice convingerile şi le aduce uneori corective. Dacă omul izolat are şi sentimente deosebite de ale majorităţii, atunci desigur că situaţia sa e mai grea, el însuşi e mai puţin capabil să lumineze şi să se lumineze — dar, însfârşit, dacă sentimentele sale sunt sincere, el are circumstanţele atenuante ale obicinuitei îngustări pe care sentimentul o produce în operaţiile raţiunei.

Deci, până într'o anumită clipă, omul izolat în opiniile sale nu trebuie condamnat. El poate invoca beneficiul minorităţii folositoare.

In literatura inspirată de mărci şi coroane nu e vorba de convingeri.

E vorba numai de vânzarea conştiinţei pentru bani — şi atât.

Din fonduri mărturisit germane apare un ziar *Ziua*, în fruntea căruia se găseşte deodată omul de „convingeri" a cărui trecere va lăsa o dâră de doliu prin literatura românească.

A fost el atât de naiv în cât să nu vadă că interesele româneşti nu pot fi apărate într'o foaie germano-maghiară ?...

Un bătrân venerabil, dar având prea mult gustul gesturilor originale, lasă să se scoată o foaie de propagandă pentru puterile centrale. Ce a devenit această foaie e inutil s'o spunem câtă vreme un redactor al ei declară că poliţia maghiară o cumpără pentru a o răspândi între Românii de peste munţi. E acest om atât de orbit încât să nu vadă că nu de dragul Românilor cumpără drăguţii de maghiari foaia românească ci pentru că le apără interesele lor? Şi sunt interesele

maghiarilor şi ale Românilor atât de identice, încât cine luptă pentru cei dintâi aduce câştig de cauză celor din urmă? Oricât de stupid ar vrea să pară cineva pentru a ascunde că e un farsor, nu-şi poate îngădui jocul unei afirmări.

Câţiva oameni săraci, care au avut în vremea lor de suferit în Rusia sau dela Ruşi, au scris broşurele — sarbede şi banale — pentru a combate politica alături de Rusia la noi. Aceşti oameni săraci au tipărit broşurile lor în zeci de mii de exemplare şi le-au trimis gratuit la toţi cei ce au fost socotiţi influenţabili. Broşurile s-au dus şi peste munţi! Cu ce bani?

Tot aşa au apărut gazete ale unor partide sau ale unor oameni săraci, susţinând cu tărie şi imprudenţă cauza germană. Prin ce minune? Şi încă la fel, în ziare cunoscute, au început să apară articole suspecte şi să nu apară altele, ce ar fi trebuit să se vadă imprimate. Cum?

Iată câteva fapte care arată obârşia propagandei filogermane la noi.

E pentru întâia oară dela, 1859 încoace, când o asemenea ruşine se petrece pe pământul românesc, în publicistica românească: Sunt Români care, pentru bani, primiţi în diverse chipuri dela streini, apără împotriva noastră interesele streinilor, sub masca unei lupte româneşti.

Mai jos de această revoltătoare imoralitate nu ne mai putem scobori. Am ajuns ca pe vremea intrigilor din domnia lui Neculai Mavrocordat.

Şi nici măcar nu-şi mai disimulează jocul. Mentalitatea lor e aceia a unor germano-maghiari care judecă România ca un simplu mijloc, bun sau rău, folositor sau nu, pentru scopurile lor. Astfel unul caută să dovedească cum că România şi-a călcat îndatoririle faţă de Germania şi va trebui pedepsită. Altul arată că România a minţit pe Germani în chestia exportului şi denunţă pe miniştrii români că nu au servit cauza germană. Altul aprobă cu toată hotărârea măsurile represive pe care Germanii le-a luat şi le iau împotriva noastră, fiindcă noi le-am făcut „şicane". şi toţi fac spionaj politic în ţara noastră, adică cern opiniile noastre prin sita intereselor germano-maghiare şi pun în gazete ce e favorabil iar ce nu e, denunţă mai marilor dela Pesta şi Berlin.

Aceasta e opera nefastă, mai mult degradantă decât primejdioasă, cu care ne demonstrăm ţăria morală în faţa celor mai mari momente ale Istoriei contimporane. Nu e încă o rană, dar e o mare pată murdară, ale cărei urme nici nu văd cum s'ar putea şterge.

In orice caz nu se vor şterge cu filozoficul desgust politicos cu care o tratăm noi acum.

C. Sp. HASNAŞ

ECOURI

Numărul viitor va fi consacrat lui Alecsandri. Va cuprinde scrisori inedite de ale poetului, reproduse în original, fotografii şi vederi necunoscute dela Mirceşti, precum şi numeroase articole asupra vieţii şi operii cântăreţului nostru naţional.

—

Frumoasele fotografii pe care le reproducem în numărul nostru de astăzi sunt executate de cunoscutul artist-fotograf d-l I. Voinescu, *din serviciul* Comisiunii Monumentelor Istorice.

Reamintim cu acest prilej că d-sa este autorul mult apreciatului album: Monumente de artă ţărănească din România, *despre care toţi cunoscătorii au avut cele mai elogioase opinii.*

—

Cărţile didactice pentru cursul primar *apărute în editura* Flacăra *sunt dintre acele care vor însemna o dată în desvoltarea literaturii noastre pentru şcoli. E destul să spunem că între autorii lor se află scriitorii* G. Coşbuc, D. D. Pătrăşcanu, Spiridon Popescu *precum şi cei mai distinşi reprezintanţi ai corpului nostru didactic secundar şi primar, pentru ca să dăm o ideie generală de valoarea acestor cărţi.*

Literatura didactică a fost prea multă vreme socotită drept o simplă chestiune comercială care avea să îndeplinească, în plus, şi un minimum de cerinţe pedagogice regulamentare, pentru ca să nu se simtă acum reacţiunea, când adevăraţii scriitori — şi dintre cei mai artişti ai graiului românesc — îşi iau asupră-le misiunea de a forma şi a lumina sufletul gingaş al şcolărimii de curs primar. Primirea făcută cărţilor editate de Flacăra *în cursul anului trecut, este o chezăşie pentru răspândirea lor şi in cursul acestui an şcolar. Cei mai mulţi institutori şi învăţători consideră ca o datorie de conştiinţă şi ca un omagiu adus literaturii româneşti recomandarea acestor cărţi în clasele lor. Inţeleapta şi justa deciziune a d-lui ministru al Instrucţiunii publice care îi scapă de tirania micilor potentaţi de circumscripţii le uşurează mult îndeplinirea acestei recomandări, care e menită să aducă o reală înălţare a nivelului învăţământului nostru primar.*

D-nii institutori şi învăţători vor primi, la cerere, exemplare de probă din toate cărţile editate de Flacăra.

—

Invăţământul în Bucovina — este studiat de d-l *C. Sp. Hasnaş* într'o serie de articole din *Democraţia,* revista cercului de studii al partidului naţional-liberal. (Sfârşitul în No. 14—15).

Ultima parte a acestui studiu se ocupă de învăţământul profesional — a cărui importanţă pentru Români este cu totul nulă – şi de învăţământul superior, reprezintat de universitatea francisco-iosefină din Cernăuţi.

O importanţă covârşitoare pentru cultura românească—spune autorul—nu avu şi nu are decât Facultatea teologică greco-orientală de pe lângă Universitatea Francesco-Iosefină. Această facultate teologică este transformarea vechiului Seminar teologic românesc din Suceava. Până la 1827 acest seminar era cea mai însemnată instituţie de cultură curat românească, întreţinută încă şi prin vecinătatea pământului românesc liber.

La 1827 seminarul este transferat la Cernăuţi, unde fu asaltat şi cucerit în parte de Ruteni cu sprijinul autorităţilor austriace. Deşi îndepărtat de Moldova liberă, totuşi Seminarul şi-a păstrat mai mult decât oricare altă şcoală bucovineană caracterul său românesc.

Când însă în 1875 se înfiinţă Universitatea din Cernăuţi, institutul teologic fu „înălţat" la rangul de „Facultate de teologie greco-orientală", însă, în conformitate cu caracterul german al Universităţii, toate cursurile trebuiră să fie făcute în limba germană. Astfel şi cea mai însemnată instituţie de cultură românească îşi pierdu caracterul său duminant românesc. Fireşte însă că chiar stăpânirii austriace i s'a părut cu totul straniu ca viitorii preoţi români, pentru populaţia românească din Bucovina, să facă în seminariile de teologie, practica liturgică, exerciţiile de oratorie religioasă şi întreg ritualul ortodox în limba germană.

De aceia prin ordinul ministerului de culte, din 30 August 1875, foaia legilor imperiale No. 122, se decretează între altele că: „limba oficială de predare la facultatea teologică este, ca şi la celelalte facultăţi, limba germană, şi că numai pentru studiile de teologie practică se admite, ca excepţie, limba de predare românească şi ruteană. Iar pentru a uşura trecerea dela simplu institut de teologie la facultate, limba de predare germană să fie întrebuinţată deocamdată numai la cursurile de istorie bisericească, de drept canonic şi de discipline teologice auxiliare *(Theologische Hilfsdisciplinen).* Indată însă ce se vor găsi profesori care vor fi în stare să-şi facă cursurile în limba germană, întrebuinţarea limbei româneşti va fi oprită".

Actualmente la facultatea teologică din Cernăuţi majoritatea cursurilor se face în limba română. câteva în limba ruteană şi mai puţine în cea germană.

Dar tocmai excepţia facultăţii de teologie arată mai limpede care este tendinţa acestei întregi universităţi: germanizarea — cu toate că nici numărul populaţiunii germane, nici numărul studenţilor germani şi nici trecutul istoric al provinciei nu îndreptăţesc pretenţiile germanizaute. In adevăr, Universitatea din Cernăuţi a fost cercetată, în anul 1911—12, de

145 studenţi români
140 „ ruteni
145 „ germani, şi
424 „ evrei.

Numărul germanilor e cu totul redus şi totuşi universitatea e germană. Intre profesorii universităţii abia 10 sunt Români şi aceştia aproape toţi la facultatea teologică.

Din cauza învăţământului în limbă steină şi din cauza amestecului de naţionalităţi, Universitatea cernăuţeană nu are nici o personalitate culturală şi, în afară de funcţionari chesaro-crăeşti şi profesionişti fără orizont, nu a produs nici un om de adevărată cultură şi nu a servit de temelie nici unei opere importante. Numai cursurile de istoria literaturii române şi de istoria Românilor, precum şi cele dela facultatea de teologie au însemnătate ştiinţifică şi culturală. De aceea înregistrăm în Bucovina existenţa unei înalte ştiinţi teologice româneşti şi o egală desvoltare a cercetărilor istorice, folkloristice şi literare.

Alte instituţii de cultură românească importante nu mai există în Bucovina.

Ultimul capitol din studiul d-lui C. Sp. Hasnaş se ocupă de oropsitul „fond religionar român" întrebuinţat de stăpâuirea austriacă în scopuri anti-româneşti. Valoarea acestui fond e mare (numai pădurile reprezintă 250 milioane), dar utilitatea sa pentru Români este cu totul redusă.

—

Germani despre Germania.—In *Mercure de France* d-l Paul Dermée a avut răbdarea să culeagă din scriitorii germani cei mai însemnaţi părerile lor despre poporul german. Sunt multe nu prea elogioase.

Frederic al II-lea scria despre contimporanii săi:

„Germanii noştri au ambiţia de a se bucura şi ei de plăcerile artistice: ei se silesc să egaleze Atena, Roma şi Parisul!...

Cu toată dragostea ce aş avea pentru patria mea nu aş putea să spun că au reuşit până acum. Două lucruri le lipsesc; limba şi gustul. Limba e prea verboasă; cât despre gust, Germanii sunt cu totul lipsiţi".

Iar *Schopenhauer* pune în lumină firea greoaie a Germanilor şi lipsa lor de stil:

„Ea se vede în mersul lor, în ţinuta şi gesturile lor, în limbă, în poveştile lor, în felul lor de a înţelege şi a cugeta, dar mai cu seamă în stilul lor...

Ei se silesc să găsească totdeauna expresiile cele mai indecise şi mai impropii, astfel încât totul apare ca printr'o ceaţă.

Sunt stupizi şi plictisitori ca nişte ţesuri de noapte".

Iar *Nietzsche* este şi mai aspru faţă de conaţionalii săi. Dar asupra acestora vom reveni.

—

Paul Cézanne e dintre „pictorii blestemaţi", cel mai la modă azi. Volland îi consacră cel mai recent studiu, plin de admiraţie pentru marele artist, de care vorbeşte mult şi... sincer. Căci va fi acuzat poate chiar de impietate atunci când nu se sfieşte să relateze despre autorul *Baigneuses*-elor episoade care l-ar înfăţişa sub o coloratură cam brutală: Auzii deodată o înjurătură straşnică şi văzui pe Cézanne cu ochii inspăimântători, cu cuţitul ridicat asupra portretului meu... Cézanne îşi întoarse furia contra alteia din pânzele sale pe care într'o clipă o sfâşie în bucăţi.

Cine nu l-ar simpatiza încă mai mult pentru aceste candide violenţe şi ar sta să acuze de grosolănie pe „bacalaureatul în Litere, autorul de versuri latine şi franceze, admiratorul pasionat al lui Baudelaire" care a fost şi... marele Cézanne?

Notă. Explicaţia clişeelor dela pag. 471 şi 472 să se citească una în locul celeilalte.

ANUL IV
No. 46

FLACĂRA

29 AUGUST
1915

ABONAMENTE:
In ţară: lei 6 pe an; 7 lei când se achită prin incasator. Pentru învăţători şi preoţi săteşti: lei 5 pe an
NUMĂRUL 15 BANI
TELEFON 41/7

LITERARĂ .·. ARTISTICĂ .·. SOCIALĂ
APARE SÂMBĂTA
DIRECTOR: CONSTANTIN BANU

ABONAMENTE:
Peste munţi: coroane 8 pe an; pentru preoţi şi învăţători coroane 6.50 pe an
In străinătate: 10 lei pe an
REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA: Bucureşti
Str. Câmpineanu, 40

VASILE ALECSANDRI IN LUMINA VREMILOR DE AZI

O scrisoare a d-lui M. Dragomirescu

Rucăr, 20 August 1915

Iubite domnule primredactor,

Imi faci cinstea să-mi ceri pentru numerele în care „Flacăra" vrea să comemoreze pe *Vasile Alecsandri*, cu ocazia împlinirei unui sfert de veac dela moartea lui, un articol, şi fireşte,—întrucât mă măguleşti cu epitetul de „critic autentic",—un articol *critic* asupra acestui însemnat reprezentant al literaturii române.

Dela articolul pe care l-am scris cu prilejul comemorării analoage a lui Eminescu—care deşi cu 30 de ani mai tânăr decât Alecsandri, e mai vârstnic totuşi decât el în amintirea noastră recunoscătoare,—cred că ştii care e punctul meu de vedere în privinţa acestui fel de sărbători,—punct de vedere deosebit de acela care domină în atmosfera intelectuală de astăzi. Şi nu-mi vei lua în nume de rău dacă în această scrisoare şi cu acest prilej, găsesc nemerit să îl reînoesc pentru publicul nostru cititor.

Toţi cred că-şi fac datoria faţă de oamenii mari cari au murit, dacă, chiar fără să readâncească câtuşi de puţin miezul sănătos şi durabil al operelor ce au lăsat după dânşii, se vor mărgini să facă alaiu la mormântul lor, să le ducă coroane şi să le ţină discursuri, să le reamintească activitatea prin articole ditirambice şi să publice diferitele incidente ale vieţei lor, descriindu-le toată spiţa neamului, toate rămăşiţele traiului lor pământesc, casa şi ţinuturile în care au vieţuit, lucrurile de care s'au servit, tabieturile pe care le-au avut, prietenele cu care şi-au petrecut, ba chiar servitorii care i-au slugărit,—dacă, cu alte cuvinte—vor izbuti să aducă măcar o clipă în mintea publicului celui mare, şi ca un lucru ce merită să fie slăvit—*numele*, acest *flatus vocis*,—al marilor dispăruţi.

Conştiinţa naţională în mersul ei spre îmbogăţire, întărire şi adâncire, are, se vede, trebuinţă de asemenea exerciţii de *fetişism verbal*,—şi până când se va ajunge să se recunoască cum că toate aceste manifestări poate nu au nici pe departe însemnătatea ce li se dă astăzi, noi nu numai nu avem putinţă să le condamnăm sau să le împiedecăm, dar suntem chiar ţinuţi, ca factori culturali ce suntem, să luăm cât decât parte la ele, fie chiar şi prin scrisori... *critice* ca aceasta.

Modul acesta de a-şi înţelege datoria faţă de oamenii cari au făurit trecutul unei naţiuni, poate fi *cel bun* când e vorba de oamenii de acţiune: de marii conducători de state, marii generali, marii întreprinzători. Faptele unor asemenea oameni s'au ţesut în trecutul istoric, şi chiar prin aceasta au devenit oarecum *o nefiinţă*, care numai rareori şi numai când trecutul nu e prea depărtat mai are răsunet în prezent. Ce mai simţim astăzi ca *actual* din atâtea fapte măreţe ale lui Alexandru cel Mare? Şi, peste câteva sute de ani când concepţiile juridice la care a prezidat Napoleon I, când urmele de Drept ce se mai simt şi acum în unele relaţii dintre state de pe urma dominaţiunii lui, se vor şterge, când technica lui militară va rămânea tot aşa de puţin interesantă ca aceea pe care au avut-o un Nabucodonosor, un Anibal sau chiar un Cezar,—ce vor mai putea spune urmaşilor noştri de pe acele vremuri faptele care l-au ridicat aşa de sus în aprecierea generaţiunilor ce au venit imediat după dânsul? Atâţia regi şi împăraţi înţelepţi, vor fi avut China şi Egipetul în şirul nesfârşit al dinastiilor ce s'au perindat mii de ani până în zările mai luminoase ale Istoriei! De nu i-ar fi avut, n'am pricepe întemeiarea unor aşa de vechi şi puternice state şi unor aşa de originale civilizaţiuni. Ce ne-a rămas totuşi dela dânşii decât—în afară de unele monumente care totuşi *nu* sufletul lor îl mărturisesc, ci pe al artiştilor ce le-au ridicat:—ce ne-a rămas decât menţiunea verbală a numelui lor sau cel mult a unora din faptele lor a căror fiinţă reală n'are aproape nici un punct de contact cu înţelegerea noastră de astăzi? Marii oameni de acţiune îşi au marea lor satisfacţiune *în stăpânirea prezentului;* ei sunt stăpânii *zilei;* dar în viitorul depărtat ei nu au parte decât de dubiosul prestigiu al numelui.

EPISTOLA

De-alungul albelor coloane
Ce-şi frâng nălţimile în lac,
Stau înşirate statui mute
Şi sfinxi nepăsători, ce tac.

Boschetele de myrţi visează,
Visează mintea-mi solitară —
Doar lacul arde şi vibrează
Sub ploaia albă, selenară.

O, dac'ai fi şi tu sub paza
Acestei linişti — tu, spre care
Aşi pune parcul să înalţe
Un cântec plin de adorare;

De-ai fi aici sub scânteierea
Acestei lumi necunoscute,
Să-ţi fure părul adierea
De vânt, şi dornic să-l sărute;

Şi eu alăturea de tine
Să uit războiul crunt, pe care
Il port prin lumile apuse
Lipsit de-o caldă 'ncurajare;

De-ai fi aici să-mi sprijini fruntea,
S'asculţi cum cerurile plâng,
Să leapăd lòrica din umeri
Şi gladiul de genunchi să-l frâng —

Atunci, prin lumile, în care
De ani m'am rătăcit să lupt —
Cu tine alături, fără gladiu
Aşi merge, merge ne'ntrerupt.

Ion Al-GEORGE

Pentru perpetuarea memoriei unor asemenea eroi care într'adevăr sunt morţi pentru totdeauna pentru noi, dar ale căror fapte transformate şi daurite de tradiţie pot servi de sprijin în realizarea unor idealuri actuale,—nu putem avea alte mijloace decât cele consfinţite de obicei.

Cu totul altfel stă lucrul cu poeţii şi artiştii geniali, cu poeţii şi artiştii creatori. Faptele acestor eroi contemplativi sunt *operele lor* iar operele lor conţin într'însele cristalizat, *sufletul lor, fiinţa lor* cu care generaţiunile viitoare pot veni oricând în direct şi *actual* contact. Conştiinţa viitorimii şi cu conştiinţa lor în ceeace ea a avut mai bun, mai luminos şi mai înnalt, pot face, ori când—*una*. E posibil ca omenirea uneori să uite cu desăvârşire numele lor sau chiar să le înlocuiască cu altele; operele lor însă, rămase după dânşii, conservă realitatea sufletului lor—ce, tocmai pentru aceasta, se poate încorpora *oricând* în sufletul prezentului, în conştiinţa actuală a omenirii. Iar cel mai mare omagiu pe care în mod firesc suntem datori să-l aducem amintirii unor asemenea oameni,—adevăratul şi dreptul omagiu la care şi cât au fost în viaţă au ţinut mai mult decât la orice—este ca noi, viitorimea, să dăm dovadă că în conştiinţa noastră trăieşte vie ca o lumină veşnic nestinsă *nu* numele lor şi amintirea vieţii lor pământeşti,—ci substanţa sufletească a operelor pe care ei le-au hărăzit omenirii.

De aceea, în deosebire de cum stau lucrurile cu oamenii politici,—mi s'a părut totdeauna,—şi cred că mulţi au început să simtă ca şi mine—că toate amănuntele asupra vieţii poeţilor şi artiştilor, toate nesfârşitele laude sau înduioşări pe care scriitori, fie cunoscuţi, fie de ocazie, le găsesc pentru a comemora „mâna de ţărână" ce aceia au fost,—mai cu seamă când ele se dau fără nici un raport evident cu creaţiunile lor,— au în ele ceva fastidios, repulsiv şi chiar lipsit de cuviinţă.

Numele poetului sau artistului e însă numai o *etichetă* pentru ce să desgnăm opera lui, opera lui care e însăşi fiinţa lui, iar fiinţa lui de nicăeri şi nici într'un fel nu poate fi mai direct şi mai complet cunoscută decât din operă.

Reînvierea, măcar şi trecătoare a sufletului marelui poet sau marelui artist aşa cum se găseşte cristalizat în opera lui; punerea ei cât mai în relief, sforţările de a o populariza cât mai mult, de a o pătrunde şi de a scoate pentru priceperea tuturor aceea ce se găseşte *etern*, sau măcar ceeace e interesant, fie şi numai pentru vremile noastre,—dintr'însa,—iată datoria acelora care vor într'adevăr să comemoreze serios amintirea marilor noştri poeţi şi artişti.

Acum, în ce priveşte pe Vasile Alecsandri chestiunea faţă de aceste premise, este ceva mai complicată. Alecsandri n'a fost numai poet, sau întrucât a fost poet, nu ne poate interesa astăzi, atât prin arta şi prin adevărul creaţiunilor lui, cât prin *spiritul general* ce se desprinde din întreaga lui operă. Alecsandri nu a meritat atât să fie admirat de viitorime pentru că a fost un poet de geniu, cât un mare, strălucit şi tipic reprezentant al vieţii noastre superioare româneşti în epoca ce s'a încheiat cu independenţa noastră politică şi culturală.

In nici un alt scriitor al nostru nu se vor găsi întemeiate, ca în apele limpezi ale unei pietre nestimate, aspiraţiile ce au caracterizat sufletul generaţiei care ne-a dat revoluţia dela 1848, unirea dela 1859, desrobirea ţăranului dela 1864, constituţia democratică dela 1866, războiul independenţei şi regalitatea dela 1877 şi 1881.

Alecsandri a fost înnainte de toate *un mare patriot* în sensul cel mai larg şi mai complet al cuvântului.

Contemplativ prin esenţă, şi găsind adevăratul farmec al existenţii numai în contemplaţie (de unde şi nota epicureică, sau mai bine horaţiană, a vieţii lui) Alecsandri avea totuşi un suflet întreg care simţea un real interes pentru *toate* manifestările sociale şi politice menite să ducă la înaintarea ţării şi românismului.

Am putut avea,—şi a trebuit să avem,—alţi luptători mult mai aprigi de cât dânsul, şi pentru libertatea şi independenţa politică, şi pentru unirea ţărilor surori, şi pentru împroprietărirea ţăranului, şi pentru împământenirea culturii şi moralităţii occidentale, şi chiar pentru exaltarea trecutului nostru istoric sau pentru preţuirea comorilor ce am avut şi avem în limba şi literatura noastră poporan-românească.

Un Eliade Rădulescu şi un Asaki, un Mihail Kogălniceanu şi un Alexandru Vodă Cuza, un Costache Negruzzi şi un Nicolae Bălcescu, un Costache Negri şi un Ioan C. Brătianu, un T. Maiorescu, un Grigore Alexandrescu, un Alecu Russo, un Eminescu,—fără să mai vorbim de marele nostru prim Rege,—au luptat fiecare în parte, într'una sau mai multe direcţiuni, mult mai mult decât Vasile Alecsandri, pentru înfăptuirea idealului marei generaţii din o doua jumătate a veacului trecut. Dar nici unul dintr'înşii n'a avut un suflet mai larg, mai primitor, mai cald şi mai luminos, care să răsfrângă mai grabnic şi mai simpatic *toate* laturile marelui ideal ce a călăuzit pe fruntaşii acestei sublime epoce.

Acest lucru noi putem să-l urmărim pas cu pas în toate scrierile sale, în poeziile lirice şi epice, ca şi în comediile şi dramele sale, în memoriile de călătorie ca şi în scrisorile sale, în colecţiile de poezii poporane, în criticile de ocazie, ca şi în glumele cu care căuta să dea viaţă organelor literare şi culturale ce a condus sau pe care le-a sprijinit.

Cine vrea să priceapă energia specifică a marii generaţiuni ce ne-a dat România de azi, şi cine, din avânturile răzleţe ale acelor eroi, vrea să alcătuiască o imagine vie a idealului ce i-a însufleţit, n'are decât să recitească scrierile lui Alecsandri.

Un introducător mai bun şi mai amabil şi mai complet în acelaş timp—în priceperea istoriei noastre din această epocă—nu putem şi nu vom mai putea avea niciodată. Aci stă marea valoare a activităţii lui Alecsandri. Ea nu este atât oglinda societăţii în care el a trăit, cât oglinda celor mai înalte aspiraţiuni de care au fost însufleţiţi eminenţii oameni care prin activitatea lor au dat fizionomia unei mari epoce a neamului nostru.

Opera lui Alecsandri îşi va păstra, dar, pentru neamul românesc această mare *valoare istorică*, care în acelaş timp este şi o *mare valoare educativă* într'însa tinerele generaţii, în năzuinţa de a înfăptui un nou ideal, vor putea intui elementele din care s'a format unul din cele mai mari idealuri pe care le-a realizat neamul nostru în progresul său istoric.

Tocmai din pricina acestei mari valori istorice şi educative ce o recunoaştem scrierilor lui Alecsandri, găsesc de prisos să mai analizez cu deamănuntul cu ocazia unei comemorări solemne a lui, valoarea literară şi mai cu seamă *valoarea poetică* a operei lui.

Criticul literar, care mai nainte de toate preţueşte operele *geniale* şi cu atât mai mult despreţueşte pe cele de *talent*, nu poate vedea în Alecsandri un *mare* poet. Un *mare literat*, poate; dar un *poet mare*, niciodată! „Pastelurile" care sunt recunoscute în genere drept cele mai veridice inspiraţiuni ale lui Alecsandri, au fost întrecute, atât ca concepţiune cât şi ca artă, de un Coşbuc sau de un Iosif, (nu mai vorbesc de Eminescu). Ceva mai mult: Alecsandri n'a compus nimic mai grandios, mai puternic şi mai firesc ca prima parte din „Sburătorul", înaintaşului său, care totuşi nu trece de poet, Heliade Rădulescu.

Operele dramatice ca şi mai toate poeziile lirice sau epice, vădesc pe *marele scriitor care-şi poate pune în relief marele său suflet iar nu pe poetul genial*, pe creatorul de stări sufleteşti, de acţiuni *obiective* şi de *sine stătătoare*. Şi dacă m'ar întreba cineva dacă în toate scrierile lui Alecsandri nu se găseşte cumva vre-o operă care să poarte pecetia *marii* poezii, eu nu i-aş putea răspunde decât atât: „da, este *una*;—dar aceea e *o* operă de colaborare: *„Mioriţa*, varianta *Alecsandri*".

Cu cordiale salutări

Mihail DRAGOMIRESCU

□ □ □

ALECSANDRI ŞI BUCOVINA

La mormântul cântăreţului tuturor dorurilor şi aspiraţilor neamului nostru n'a răsunat nici un glas din Bucovina; nici dintr'o biserică a Bucovinei, unde zilnic se ridică glasuri de rugăciuni pentru biruinţă, nu s'a ridicat o rugăciune pentru odihna sufletului celui ce-a iubit acest neam, muncind o viaţă întreagă pentru fericirea lui; n'au răsunat în mijlocul entuziasmului general viguroasele sale versuri din, «Deşteptarea României» ca alte dăţi, când chipul lui senin ne învăluia cu o zâmbire dulce din cadrul florilor şi al verdeţii. transportându-ne în sferele frumosului.

Muţenia aceasta, care stăpâneşte pământul însângerat al Bucovinei, care altă dată era «dulce» şi «veselă grădină», iar azi e un mormânt întunecos din care gemetele muribunzilor şi ale răniţilor spintecă dureros văzduhul, simbolizează tragedia unui neam vrednic de un sfârşit mai bun. Numai astfel se explică cum la mormântul lui Alecsandri n'a răsunat glasul Bucovinei, pe care a iubit-o şi care l-a iubit, căci nu există scriitor român, care să fi pătruns atât de adânc în conştiinţa Românilor bucovineni ca acest cântăreţ ale cărui osăminte zac de douăzeci şi cinci de ani în cavoul dela Mirceşti. Dela elevul claselor primare, care recitează cu emoţia începătorului *Altarul mânăstirii Putna*, minunatele *pasteluri*, *Român Gruie-Grozovanul*, *Mioriţa* şi altele şi până la intelectualul cel mai rafinat care se adapă cu sete la farmecul nesfârşit al încântătoarelor poezii populare, culese de harnicul boer moldovean, iubitor al ţăranului păstrător de datine şi obiceiuri, toţi cei ce ştiu carte românească cunosc, iubesc şi citesc pe Alecsandri.

Această dragoste neţărmurită mă face să scriu aceste puţine rânduri cu ocazia aniversării a 25 de ani dela moartea cântăreţului plaiurilor româneşti. Şi dacă glasul meu stingher va răsuna slăbit şi în cuvintele mele nu se va înfiripa avântul care ar fi necesar pentru a putea tălmăci recunoştinţa neamului român din Bucovina, explicaţia se află în acea atmosferă, care înăbuşe de un an bătăile inimei româneşti din Bucovina.

Cine ar putea fi în aceste clipe de grea urgie tălmaciul recunoştinţei Bucovinei, când acea Bucovină nu mai există?

«Mândrii feciori» din Bucovina, care făceau fala şi tăria neamului nostru? Ce jale te cuprinde când te gândeşti că ei dorm somnul de veci risipiţi prin pustiile Galiţiei sau tânjesc cu dorul în inimă pe câmpia de gheţuri a Siberiei; apele ei duc vaiete, câmpiile roditoare sunt pustii.

* * *

Legăturile lui Vasile Alecsandri cu Bucovina datează din epoca de renaştere naţională a anului 1848, când asupra tuturor ţărilor române se scoborâse duhul răsvrătirii, care a aruncat flacăra libertăţii şi a conştiinţei naţionale.

Goniţi din Principate, din Ardeal, fruntaşii mişcării naţionale, care in unele părţi e înăbuşită în sânge, se refugiază în Bucovina, unde găsesc la Cernăuţi şi la moşia Hurmuzăcheştilor dela Cernaica o primire adevărat frăţească. Alecsandri, Kogălniceanu din Principate, Bariţiu, Pumnul din Ardeal trăesc zile de zbucium dar şi de înălţătoare speranţă pe pământul binecuvântatei Bucovine.

Ei fac cunoştinţe, leagă prietenii, croiesc planuri pentru înălţarea patriei şi a neamului şi visează timpuri de glorie şi mărire. Preteniile încheiate atunci aduc foloase însemnate cauzei româneşti. In «Bucovina» Hurmuzăcheştilor, monitorul tuturor intereselor naţionale româneşti de atunci, răsună puternic glasul *întregului* popor român, bucovinean, ardelean, moldovean şi muntean. In coloanele ei se înşiră articolele din Iaşi şi Bucureşti împreună cu cele din Sibiu, Braşov, Arad şi Temişoara.

Mai pe sus de toate e *libertatea şi idealul naţional.* Alecsandri legat prin puternice sentimente de prietenie cu fraţii Alecu şi George Hormuzachi, capii mişcării politice şi culturale din Bucovina, sprijineşte cu condeiul năzuinţele acestor patrioţi.

Alecsandri cu darul său divin a fost acela care a deschis sufletul neamului nostru şi a turnat în el focul sacru al dragostei şi al jertfei; el ne-a ridicat inimile şi sufletul spre zările limpezi ale idealului şi ne-a făurit viziunea unei naţiuni cu un trecut glorios şi cu un viitor mare şi fericit.

In no. 1 din 1849 apare în foiletonul «Bucovinei» din Cernăuţi *«Păsărica»* cu o mică notiţă a Redacţiei. «Socotim de prisos a chema luarea aminte a cetitorului asupra alegoriei cuprinse în această poezie, ieşită din condeiul unui din cei mai slăviţi poeţi româneşti».

In no. 2 (1849) apare tot în foileton poezia *Lăcrimioarele,* iar în no. 3 *Strigoiul,* în no. 10 *Adio Moldovei* (April 1848). După o pauză mai mare no. 32/1849 al «Bucovinei» aduce un foileton intitulat *Poesia populară* a Românilor, cu o notă mai lungă a redactorului, pe care o reproducem: «Cu deosebită plăcere împărtăşim cetitorilor noştri acest articol cu care suntem datori penei maiestroase unuia bărbat, pe care noi ne ţinem de fericire a-l numi între amicii noştri şi pe care naţia română de mult îl preţueşte ca pe unul din cei mai geniali poeţi ai săi. Acest articol este comentariul unei culegeri de poezii populare, pe care d-lui binevoi a promite gazetei noastre şi din care numărul viitor al «Bucovinei» va aduce o probă încântătoare. Deschizându-ne un aşa însemnat tesaur de poezie cu totul originală şi populară, d-lui şi-a dobândit un nou drept la recunoştinţa patriei pentru o asemenea îmbogăţire a literaturii naţionale.

Noi din parte-ne mulţumindu-i pentru onorătoarea şi mult preţuita conlucrare a d-sale ne bucură a aduce aici frumosului geniu poetic şi zelului naţional al d-sale un public omagiu.»

Ca probă se publică *Codreanul,* cu observarea:

«Această baladă a Codreanului mi-a cântat-o un orb, anume Neculai Năstase, din satul B . . . Sept. 1847».

In No. 11 (1850) aflăm un foileton intitulat: Cântece poporale româneşti şi după o introducere mai lungă care e

LUMINA...

Şi-atuncea, zise Domnul: „Lumină să se facă!..“
Şi s'a făcut lumină... Intinderea săracă
A înflorit deodată în sute de colori,
Păunii răsfirară bogatele comori,

Crescură stele'n ceruri şi scoicile în mare —
Ca nişte flori de piatră ce 'nchid mărgăritare —
Şi'n fundul apei, tainic, mărgeanul răsări
S'aprindă'n noaptea mării lumini de zori de zi...

Pleoapa omenirei, la vorba fermecată, —
Cumplita noapte largă — s'a ridicat de-odată,
Şi mii de ochi atuncea spre ceruri s'au deschis
Şi-a cunoscut pământul întâiul paradis...

O lună 'ntunecată — prelung sfârşit de lume —
Rostogolea în spaţiu tristeţile-i postume
Şi'n clipa când cuvântul căzu pe creste reci,
Ţâşni lumină nouă pe vechile-i poteci...

Şi s'a făcut lumină pe frunze, pe isvoare
Aprinse licuriul scântei rătăcitoare
Şi Luna Luminată, — ceresc epitalam, —
Surâse 'ntâia oară, iubirii lui Adam...

Victor EFTIMIU

FIGURI CONTIMPORANE

Doamna *Paulina Alecsandri,* **văduva poetului. După o ultimă fotografie luată cu prilejul pelerinajului de la Mirceşti**

adresată lui Alecu Hurmuzachi începând cu *Iubite A...* se tipăreşte *Mioriţa*, iar în No. 20 (1850) după o introducere se tipăreşte *Mihul.*

«Bucovina» care avea de luptat cu foarte mari greutăţi şi fusese suspendată în cei 3 ani cât a apărut de mai multe ori, apune cu finea anului 1850 şi cu aceasta se încheie şi partea primă a activităţii literare a lui Alecsandri în Bucovina.

Două decenii mai târziu viaţa culturală a Românilor bucovineni se concentra la *Soţietatea de lectură*, devenită în urmă *Societatea pentru cultura şi literatura poporului român din Bucovina.* Această societate publică o foaie literară *Foaia Soţietăţii.* In fruntea mişcării literare se aflau tot fraţii Hurmuzachi, în special Alecu, cărora li se ataşaseră şi câţiva tineri, între cari cel mai activ veteranul profesor dela Cernăuţi *Ion G. Sbiera,* care a fost lungă vreme redactorul *Foii.*

La 1 Martie 1865 apare *Foaia Soţietăţii* în trei numere deodată şi în ea aflăm «Bucovina» lui Alecsandri, acea poezioară la a cărei recitire inima îţi sângeră de durere. De aici înainte Alecsandri deveni colaborator regulat al «Foii» în care publică *Viscolul* cu următoarea notă: «Iarnă peste iarnă! După şease luni întregi de un timp siberian, când speram că primăvara ne va mângâia de asprimea iernei, iată un nou potop de zăpadă. In momentul acesta un viscol grozav domneşte pe judeţul Romanului» şi altele.

Societatea pentru cultură, onorându-se pe dânsa numeşte pe Alecsandri membru de onoare. Poetul vizitează societatea în Decemvrie 1885 cu ocazia călătoriei spre Paris. Bucovinenii îi fac o primire entusiastă aşa cum au ştiut să facă totdeauna celor ce-au venit în numele gândirii şi simţirii româneşti. Poetul e foarte mulţumit şi adresează asupra primirii ce i s'a făcut la *Czernowitz* o scrisoare soţiei sale la Mirceşti, iar Alecu Hurmuzachi raportează pe larg în *Foaie.*

O mică neînţelegere a avut Alecsandri cu redactorul foii, Ion G. Sbiera. Acesta, elev al lui Pumnu, schimba unele cuvinte şi terminaţiuni în manuscrisele poetului ceeace-i atrase un violent protest al poetului adresat lui Alecu Hurmuzachi.

După ce apare cinci ani. Foaia societăţei apune şi relaţiile lui Alecsandri cu Bucovina slăbesc, până ce încetează. Cu câţi-va ani mai târziu aflăm o părere destul de favorabilă a poetului despre poemul *Raul* a lui D. Petrino, iar când poetul bucovinean trece în ţară Alecsandri îl încurajează şi cere şi lui Negruzzi să fie încurajat la *Convorbiri* şi la *Junimea* unde însă Petrino nu rămâne mult, căci printr'o polemică duşmănoasă, al cărei motiv a rămas necunoscut până acuma, el răsplăteşte cu nerecunoştinţă primirea bună de care a fost părtaş la *Junimea,* în urma recomandaţiei lui Alecsandri.

Dar nu numai prin colaborarea sa la revistele Bucovinenilor în epocile dela 1849—50 şi 1865—1870 a contribuit Alecsandri la deşteptarea şi întărirea sentimentului naţional, ci şi pe altă cale şi pe aceasta poate în măsură mai mare. Dela 1864 încep a intra în Bucovina trupele române de teatru. D-na Fany *Tardini* face începutul şi revine prin o serie de ani; urmează *Pascali,* mai târziu *Millo,* colaboratorul credincios al lui Alecsandri la ridicarea scenei române şi apoi *Manolescu* şi Aristizza *Romanescu,* iar în timpul mai nou *Liciu* şi *Belcot.* Repertoriul celor dintâiu, cari au produs o mişcare nespusă de entuziasm era în mare parte compus din piesele lui Alecsandri, cari încălziau cu limba lor frumoasă inimile bătrânilor, ai căror ochi umezi străluciau de fericire, şi ale celor tineri, în cari încolţia dorul unei vieţi naţionale. Şi au trecut decenii, literatura noastră a progresat, dar Alecsandri a rămas neclintit la locul său. Şi azi îl văd pe Liciu în *Lipitorile satului* interpretând cu măestrie neajunsă acea creaţiune vie a lui Alecsandri, care e Moisilică.

* * *

Şi au închinat la mormântul lui Alecsandri fruntaşii culturei româneşti care pe zi ce merge se ridică tot mai biruitoare şi chiamă sub aripile ei ocrotitoare pe fii răzleţi ai unui neam nenorocit. Să ne fie permis şi nouă ca să rostim omagiul nostru în numele miilor de Români bucovineni, cari cu dulcele versuri ale lui Alecsandri pe buze mor în câmpiile străinătăţii cu gândul la «dulcea lor Bucovină».

George TOFAN

□ □ □

SOLITARĂ

Cu Noe-am fost când valul i-a purtat
Corabia'n haoticul pustiu,
Ducând cu noi, în vechiul aluat,
Fermenţii lumilor de mai târziu...

Apoi, din flăcări am scăpat cu Lot,
Purtând în suflet încrustate: — aroma
Iubirilor satanice şi tot
Păcatul ce'nflorise în Sodoma.

Cu Moise, — am zmuls Egiptului, un neam
In care dormitau strămoşii mei...
In urmă, la Erusalim, goneam
Din preajma templului, pe farisei.

Şi, poate, 'n circ, în tortură grozavă,
Muream — sub ochii crudului cezar —
Cântând, cu glasul stins, un imn de slavă
Intâiului poet umanitar...

Imi gem în suflet cântece barbare
In ritmu trist şi lent. — Din umbra mea
Se furişează umbre vechi... şi'mi pare
C'am mai trăit un rând de vieţi, cândva!...

B. LUGA

COMEMORAREA
LUI
V. ALECSANDRI

Un omagiu adus culturii româneşti

Samsarii sunt în împrejurările de față oamenii care domină situația. După ei vin diplomații economico-politici și pe urmă factorii responsabili care, mai cu seamă, nu vor să audă de sentimente. Pentru toți nu e vorba decât de interese *— iar cel ce ar îndrăzni să vorbească de idealuri și de aspirații e amenințat să fie privit cu un zâmbet de compătimire și să i se refuze orice atenție, cuvenită oamenilor serioși.*

In asemenea atmosferă morală se face serbarea comemorativă a unui poet, a poetului care nu a uitat că e om al vremii și al țării sale, a omului care nu a uitat în practica vieții avânturile generoase din poezia sa. Serbarea putea lua o notă stridentă în asemenea atmosferă. E într'adevăr paradoxal ca atâția oameni serioși să se deranjeze pentru a se duce la mormântul sărac al unui nobil cântăreț boem, dintr'un sat de ciangăi, roși de pelagră și de frigurile luncii umede a Siretiului. E paradoxal să-i vezi pe acești oameni serioși făcând elogiul poeziei și iarăși nu e mai puțin straniu să vezi gazetele serioase cum părăsesc pentru o zi gravele discuții asupra exportului de boi, untură, etc. și își umplu paginele cu articole și poze pentru care gazetarii serioși au trebuit să-și lase îndeletnicirile obicinuite și să vâneze «literatură» de ocazie, redacțională și extraredacțională.

A fost deci entuziasm între toți aceia care, de pe băncile școlii, de când recitau :

Bătrânul Dan trăeşte ca şoimul singuratic...

nu și-au mai ostenit spiritul cu opera bardului dela Mircești.

Și totuși, conștient sau inconștient, entuziasmul oficialității și al întregei elite economico-politice a fost sincer. Au simțit cu toții, într'o revelație fulgerătoare, că valorile culturale și creatorii lor au o însemnătate și o durată care trec peste izbânzile politice și peste bunele operații financiare. Au simțit că bună starea economică, bugetele uriașe și totuși... lunecoase și chiar expansiunile teritoriale nu sunt decât treptele inferioare ale lucrării deasupra căreia trebuie să se găsească valorile culturale. Sublimele inutilități ale artei, filosofiei și științei, care deschid zări largi și limpezi asupra tainelor propriului nostru suflet și tainelor naturii; care ne măresc puterea de acțiune în afară și exprimă întreg sufletul unei vrâste istorice, sunt singurele producții sociale pentru care e nevoie de independență, de păstrarea individualității etnice. Acestea dau popoarelor dreptul la vieață. Sub stăpânirea, de pildă, teutonă am fi desigur în măsură să exportăm mai multe vagoane de grâne și mai mult petrol, băncile noastre ar da dividende mai bune și poate în ceaunul săracului ar intra mai mult mălai. Ceiace s'ar pierde însă pe totdeauna ar fi putința de manifestare a sufletului românesc, *capacitatea de a creia valori culturale, care să fie ale noastre, și ale omenirii întregi. Și numai ca să nu pierdem acest bun imponderabil și în afară de comerț, suntem gata să jertfim toate celelalte bunuri măsurabile.*

Inșiși samsarii și elita economico-politică și-au dat seamă că poate fi ceva mai presus de interese. *Și au avut poate o clipă de entuziasm sincer.*

Sărbătorirea dela Mircești capătă însemnătate numai prin aceia că exprimă acest adevăr: Creațiunea valorilor culturale este treapta cea mai înaltă a desvoltării unui popor și tot restul activității sale nu are importanță decât în măsura în care pregătește și ajută această creațiune.

Când se pune în discuțiune întreg viitorul neamului nostru și când atâtea puncte de vedere se ciocnesc și ne dezorientează, vine dela mormântul din Mircești mărturisirea unui adevăr care e menit să lumineze limpede în atmosfera în care mișună prea mult foițele samsarilor și tabelele statistice ale economiștilor.

Al. ŞERBAN

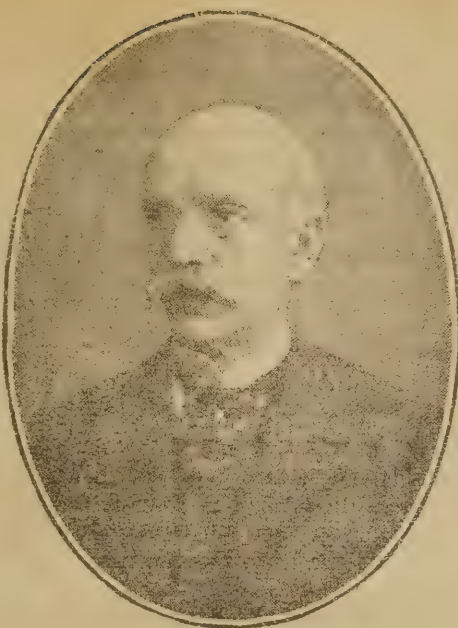

V. Alecsandri, **după ultima fotografie**

□ □ □

CIOCÂRLIA

Se 'nalță *săltăreața* ciocârlie !...
Fugară par'c'ar fi de pe pământ !
Şi veselul accent din al ei cânt
Resfrânge o ciudată duioşie.

Dar uliul, cu-aripi de vijelie,
Ii face orizontul tot mai strâmt ;
Rotindu-se îi sapă un mormânt ;
Cu ghiara şi cu ciocul o sfâşie !

Căci Nixus, în erete preschimbat,
Ii poartă din trecutul depărtat
Mânie contra firei trădătoare ;

Iar Scyla tot ferindu-se 'n zadar
De ura lui, sub chip de zburătoare,
Işi capătă sfârşitul legendar.

I. Gr. PERIEȚEANU

CUM POȚI FI LUAT DREPT TURC

Cu neputință să pot intra în compartimentul unui vagon al trenului depe linia «Bucureşti-Giurgiu-Ramadan». Două picioare întinse de-acurmezişul intrărei, mă siliră să rămân pe culuar, cu geamantanul în mână. Şi alți călători au pățit-o la fel cu mine, căci domnul dinnăuntru nici nu se gândea să-şi tragă picioarele, cu toate «pardonurile» ce-i se cereau pe toate tonurile. Bieții oameni, închipuindu-şi că poate călătorul luase întreg compartimentul pe socoteala lui, nu'l supărară de loc, şi trecură să-şi caute loc în alte vagoane. Aşi fi putut şi eu, foarte bine, să mă duc de acolo, dar, nu ştiu dece, m'am încăpățânat s'aştept până la plecarea trenului, când puteam să aflu din gura conductorului de bilete, ce era cu domnul cela, de nu voia, cu nici un chip, să-şi mişte picioarele din dreptul uşii. Am lăsat dar, geamantanul din mână, şi am început să mă învârtesc prin culuar. De câte-ori veneam în dreptul compartimentului cu pricina, nu puteam să nu arunc o privire inciudată la pantalonii de «pipită» ai călătorului care nu se sinchisea de nimeni. Intr'un rând, plictisit că nu se mai mişcă, mi-am întins gâtul ca să-l văd la față. Şi după căutătura lui rece şi după capul lui rotund şi ras ca'n palmă, şi după mustățile lui galbene, am văzut îndată că nu putea fi altă nație de om, decât neamț, fie din Austria, fie din Germania. Nu era cald de loc în ziua ceia, dar el îşi desbrăcase haina, numai şi numai, să rămână într'o cămaşă de *soie écrue*, aşa de «bufantă» că semăna foarte mult cu o bluză femeiască ce contrasta, pervers, cu fața lui mustăcioasă. Dintr'o havană de grosimea unui «*blutwürst*», călătorul 'mi aruncă în față un fum înecăcios care mă sili să-mi trag capul şi să-mi ascund ochii, ca şi când m'ar fi învăluit deodată un nor de gaze asfixiante. Tocmai atunci, un călător care suise, gâfâind, scara vagonului, se opri şi el în dreptul uşii baricadate. L'am cunoscut îndată: era un proprietar de Vlaşca, — un politician cu trecere în Giurgiu şi chiar — cum se lăudă — în Bucureşti. Deşi aproape bătrân şi destul de burtos, era îmbrăcat cu îngrijirea unui *Don-Juan*. Obrajii, bine întreținuți, 'i tremurau uşor la orice mişcare, iar buza de jos, mult mai groasă de cât cea de sus şi puțin răsfrântă, era mereu unsă de un zâmbet care'mi părea fără de niciun rost. Se vede că'i spuseseră mulți că are un zâmbet plăcut sau poate chiar fermecător, de s'a învățat omul să zâmbească mereu. Când dădu de cele două picioare care-i împedicau trecerea, zâmbetul 'i dispăru, şi făcu un gest scurt de neplăcere aproape de indignare. Dar, când zări pe călătorul în cămaşa lui scumpă de *soie écrue*, zâmbetul 'i veni la loc. Cu toată rotunzimea supărătoare a burții, trânti în fața străinului, o reverență de nobil polonez, cerându'i, cu mare politeță, voie să treacă. După o oarecare codire, fără să se ur-

nească din loc, neamţul îşi trase puţin picioarele, aşa de puţin că d'abia putu să se strecoare în vagon, proprietarul din Vlaşca. Atunci, am găsit prilejul să intru şi eu înăuntru. Legănându-se din şolduri, politicianul din Giurgiu se aşeză în faţa străinului, cu jena unei domnişoare bătrâne. Se uită cu plăcere la voinicul cel blond, la mustăţile lui răsucite milităreşte, la cămaşa lui de mătase, sub care se ghicea o musculatură ţeapănă. Mulţumit, că se vedea privit cu admiraţia cu care nemţii privesc pe Hindenburg, voinicul se crezu el singur un viteaz din Galiţia, şi, ca să ne arate dispreţ, îşi întinse iarăşi picioarele pe canapeaua din faţă, trăgând şi mai tare din havana lui groasă cât un *«blutwürst»*.

Deşi trenul plecase de o jumătate de oră, totuşi, Vlăşceanul, care murea de nerăbdare să facă cunoştinţa străinului, nu găsise încă prilejul să intre în vorbă. Se frământa el pe canapea; se uita în sus se uita în jos, Da degeaba: neamţul nici nu'l băga în seamă, Dela o vreme, nemaiputând de nerăbdare, şi îngrijorat că putea s'ajungă până la Giurgiu, fără să'i vorbească, îl întrebă deodată:

— *Vous êtes allemand?*

— *Oui «mossieur»!* mormăi neamţul, fără să-şi scoată havana din dinţi.

Incântat că străinul ştie franţuzeşte, politicianul din Giurgiu, începu să'i pună tot felul de întrebări: De unde vine şi unde se duce; dacă la Constantinopol e linişte, dacă deasupra Londrei, mai sboară aeroplanele germane. Deşi nu'i răspundea decât în monosilabe, se găsi dator să-l felicite:

— Cum văd, cunoaşteţi foarte bine limba franceză?...

— Aşa şi aşa! — făcu neamţul. Aşi putea trăi chiar la Paris...

— Parisul! — esclamă românul cu braţele încrucişate, cu ochii rugători la cer. Parisul!... Bietul Paris!... Cred că în curând se va sfârşi şi el!... Vai de franţuzi!... Da, la drept vorbind, îşi merită soarta!... Şi dumneavoastră bine faceţi că nu renunţaţi să-l distrugeţi... Când credeţi că'i vine rândul?

Străinul, cam încurcat că acest domn în vârstă îl întreabă lucruri la care n'ar putea răspunde, cu precizie, nici Kaizerul, îl privi nedumerit, neînţelegând dacă îi vorbeşte din inimă, sau îl ia peste picior. Se mulţumi să ridice din umeri, mormăind cuvinte neînţelese.

Dar, politicianul de Giurgiu, se aprinsese:

— De armata rusească, ce credeţi?... Eu cred că e zdrobită definitiv!.. E imposibil să se mai poată reface!... Zău, domnule, vă admir sincer... Ce popor minunat sunteţi... Eroi, în toată puterea cuvântului!... Aveţi cu dumneavoastră şi puterea morală şi cea materială!...

Faţa neamţului se lumină ca prin farmec... Scoţându-şi, deodată, havana din gură, îl întrebă prieteneşte:

— *Vous êtes sujet Turc?*

Am crezut că la presupunerea asta, proprietarul din Vlaşca, — politicianul din Giurgiu, — se va scutura indignat ca de o învinuire degradătoare. Dimpotrivă, răspunse foarte liniştit:

— *Non, monssieur, je suis roumain... J'ai une terre près de Giurgiu!...*

In clipa ceia mi-a părut rău că nu sunt un om îndrăzneţ. Trebuia să-l întreb pe politicianul giurgiuvean:

— Da bine, domnule, ce te face pe dumneata să te ploconeşti aşa de jos, încât neamţul ăsta să te ia drept un Turc?!...

Dar am tăcut, şi poate am făcut bine, căci, cine ştie, dacă politicianul de Giurgiu n'a făcut, şi el, «puţină diplomaţie, în interesul ţării».

AL. CAZABAN

DIN VIEAŢA LUI ALECSANDRI

— SPICUIRI —

Alecsandri şi Politicianii [1])

Cântăreţul de la Mirceşti, care în vremurile tinereţei sale fusese un înfocat politician militant, căpătase mai târziu o mare aversiune faţă de politică, pe care o şi califică într'o scrisoere cu epitetul puţin academic de «fleoarţă». Şi lupta de însănătoşire a moravurilor noastre, luptă pe care a dus-o mai ales prin comediile şi canţonetele sale secondat de artistul şi prietenul său Millo, [2]) a fost adeseori alimentată de intâmplările şi oamenii politici ce erau atunci *en vogue*. Intr'un articol de curând publicat în «Flacăra». D-l Eug. Lovinescu vorbind despre teatrul lui Caragiale, arăta cum acest gen dramatic de satiră socială, a fost creat la noi de Alecsandri. Iată un fragment dintr'o scrisoare a acestuia către Ion Ghika, ce confirmă cele spuse de d-l Lovinescu, mai mult chiar, el arată că Alexandri alegea chiar tipuri reale pe cari le punea în scenă:

Mirceşti 26 Oct. 1860 [3])

...Am făgăduit Doamnei Ghika să lucrez pentru teatru şi să pun în scenă mai multe tipuri cari sunt podoaba lui Fialkowski şi plictiseala Camerei. Te rog să o anunţi că sunt gata. In aceste cincisprezece zile din urmă, am fost cuprins de un fel de febră de lucru, care a avut ca rezultat cinci lucrări dramatice, a căror listă iat-o: (Nu lucra tocmai greu Alexandri!)

1. Lipitorile satului . . dramă în 5 acte
2. Sgârcitul risipitor . . » » 4 »
3. Satul lui Cremene . piesă » 1 act
4. Retrogradul [4]) . . . . canţonetă comică
5. Demagogul [5]) . . . . » »

Pentru ca să-mi ţin făgăduiala, am făcut să intre în personalul *«Sgârcitului»* doi saltimbaci politici cu numele de *Clevetici* şi *Tribunescu*, al căror profil este croit după acela al lui Rosettaki [6]) şi al lui Ioan Brătianu. Ei te vor face să râzi sper, căci personagiile mele sunt tot aşa de caraghioase ca şi modelele lor. Cât despre canţoneta demagogului, e portretul ascuns al celebrului orator al Camerei care evocă cu atâta succes umbra lui Ali-Paşa din Ianina. [1]) Am crezut că trebue să-l pun să debiteze pe scenă un discurs la fel cu acel cu care ne-a asasinat în ziua faimoasei interpelări!...»

Intr'o altă scrisoare din 1862 [2]) adresată tot lui d-l Ghika, el caracterizează cele două tipuri *Clevetici* şi *Tribunescu* astfel: «Clevetici et Tribunesco sont des marmitons politiques qui veulent arranger leur pays à la crapaudine».

El nu cruţa nici chiar pe Kogălniceanu cu care altădată fusese tovarăş în politică; căci iată ce-i scrie lui I. Ghika:

Mirceşti 10 Nov. 1879 [3])

...Nu cred că voi asista la desbateriie senatului în chestia cumpărării drumurilor de fer etc...;
voi regreta cu toate acestea să nu aud modulaţiile urlătoare ale harpei eoliene ce vibrează de atâta timp la bătaia tutulor vânturilor. Incă un tip de pus în scenă; un nume caracteristic: *Cogâlceveanu!* Răbdare...nu-l las eu nici pe ăsta...»

Alecsandri şi ortografia

O rodnică activitate a depus Alecsandri şi pentru făurirea limbei literare fără de care Eminescu nu ar fi ajuns să scrie, cum a scris. In mijlocul elucubraţiilor filologice ale tutulor latiniştilor acelui timp, Alecsandri reprezenta curentul bunului simţ şi oridecâteori avea ocazia, fie în literatura sa, fie altfel, el combătea deformările limbei, servindu-se mai ales de arma pe care o întrebuinţa cu mai multă agilitate, ironia. In special avea mare necaz împotriva lui *u* scurt şi a terminaţiei *ţiune* pe care propunea să o înlocuiască cu: *are, ere, ire.* Din această causă era silit să facă observaţii sau să ironizeze chiar pe prietenii săi cari nu-i împărtăşau ideile sale filologice. Iată o scrisoare adresată lui Ghika-Pantazzi: [3])

Mon cher Pantazziţiune,

Nu fi cu uitaţiune
Căci am o citaţiune
La înalta Casaţiune
La 25 Noembrie
Am toată speranţiune
De buna decisiune
In al meu procesiune
Te sărut cu amiciţiune.

Mirceşti, 19 Noembrie 1868 **V. Alecsandri**

[1]) Amănunte culese de d-l Alex. A. Busuioceanu din scrisorile lui Alecsandri. Au un interes mai mult anecdotic decât documentar şi părerile din ele sunt emise sub impresii momentane.
[2]) In 1916 se vor împlini 20 de ani de la moartea lui.
[3]) Mss. Academiei No. 803, pag. 91.
[4]) Publicat sub titlul de „Sandu Napoilă".
[5]) Publicat cu titlul „Clevetici".
[6]) C. A. Rosetti.

[1]) E vorba probabil de Cogâlniceanu.
[2]) Mss. Ac. 803, pag. 101.
[3]) Mss. ac. No. 2619, pag. 42.

Alecsandri, premiile Academiei și D-l Macedonski

Neînțelegerile asupra premiilor Academiei dau naștere și pe vremea lui Alecsandri la polemici foarte îndârjite, din cari nu lipseau adeseori nici cuvinte mai aspre—meritate sau nu—spuse din ambele tabere adverse, premiații și nepremiații. Transcriu încă un fragment dintr'o scrisoare a lui Alecsandri către d-l Ghika, ea constituind astăzi un document destul de învechit ca să nu mai poată jigni pe nimenea, cu atât mai mult cu cât D-l Macedonski și-a stabilit astăzi un loc în literatură:

Mircești 15 Oct. 1882 [1])

... A propos de versuri; îți aminteşti cu ce bunătate am primit și încurajat noi pe Macedonski et C-ie, cu titlul de tânăra pleiadă literără?... Acest domn a voit să-mi dea o probă de sentimentele sale de recunoaștință și într'o diatribă în versuri în contra poeților cari au eșit din clica sa, el mă numeşte de-a dreptul... *o broască.* Nu mă iartă, că am luat premiul cel mare Năsturel, sub pretextul că eu sunt Academician şi că posed o stație pe proprietatea mea, și pornind dela acest frumos sentiment, el strigă în notele ce însoțesc capo-d'opera sa: *Rușine, de trei ori rușine, Domnule Alecsandri; ai șters 10.000 franci premiindu-te singur, când premiile sunt instituite pentru încurajarea celor tineri... etc.*

Sci apparait le bout de l'oreille de l'âne... Macedonski se crede furat cu o sumă ce-i revenea de drept. Cea ce e nostim in afacerea aceasta, e că bietul nostru amic Sion. a crezut că trebue să răspundă acestei diatribe și a făcut-o ca să apere pe Academicieni. Dar și-a găsit beleaua. Iți trimet trei numere dintr'un ziar unde vei citi această polemică. Asta te va distra în mijlocul ceței britanicel...»

Domnui Macedonski va râde. de sigur, reamintindu-și această întâmplare. Nu e d-sa, singurul literat de talent care n'a fost premiat de Academie. «Au mai pățit-o și alții» vorba lui Negruzzi!

Alecsandri și studenții

Și acum o anecdotă autentică pe care mi-a spus-o un domn ce se găsea la Paris ca student pe vremea când Alecsandri era acolo Ministru plenipotențiar.

Dorind să se intereseze de ceva, studentul a cerut lui Alecsandri o audiență, trimițând o carte de vizită pe care menționase: *Student Român.* Alecsandri l-a primit și cum a intrat tânărul, l'a întâmpinat astfel:

— Știu de ce vii; ai făcut vr'un plod pe-aici și vrei să-ți iei catrafusele...

— O! nu, vă înșelați, excelență, răspunse studentul cam intimidat.

— Atunci nu ți-ai plătit chiria, reluă Alecsandri.

— Nu, nici asta...

— Atunci desigur că nu ți-ai plătit pantalonii la croitor.

— Nu excelență, i-am plătit.

— Extraordinar! Atunci domnule din două una: ori mata nu ești student, ori nu ești Român, răspunse Alecsandri privind cu mirare cartea de vizită.

[1]) Mss. Acad. No. 804.

SCRISORI INEDITE ALE LUI ALECSANDRI

I. [1])

Paris 6 Iuni 1889

Domnul meu

Clima Parisului nu e inspiratoare de poesii românesci, Am lăsat dar Musa mea la Mircesti ca să se rătăcească în lunca despre malurile Siretului. Daca la intoarcerea mea în țara voiu avea fericire s'o mai revăd l-oiu cere favoarea de a-mi dicta vr'o poesie pentru Revista: Romania literara, pănă atunci însă regret de a nu găsi nimic în portofoliul meu care să merite publicatiei.

Primesce Domnul meu asigurarea distinsei mele consideraţii

V. Alecsandri

[1]) Scrisoare trimisă d-lui Corneliu Botez, acum membru al curței de apel din Galați, pe când, ca student îi ceruse colaborarea la o revistă tânără și trecătoare.

Alecsandri în exil

D-l Sp. H,, fost multă vreme judecător la Mircești, ne trimite alăturatele povestiri, culese de d-sa din amintirile D-nei Alecsandri. Le transcriem pentru amănuntele noui pe care le dau asupra câtorva fapte din vieața poetului:

— «Vezi, în casa asta – spunea venerabila D-nă – s'au pus bazele Unirei. Aici se întruneau prietenii soțului meu. Să-ți spun cum a scăpat de urgia Domniască. Orașul Iași era înconjurat cu oaste, ba-

rierile erau trase, și nimeni nu putea să intre sau să iasă din târg, dacă n'avea voie dela Agie. Alecsandri era la sora lui la Iași, care avea o vie la Copou și doi cai suri la grajd, cai cari nu suferea biciul. Oamenii lui Vodă îl căutau de zor să'l prindă; atunci sora sa a pus surii la cupeu, și cum pe atunci se purtau rochii cu malacof l'a ascuns între fuste: dar la barieră trebuia cercetat cupeul; atunci vizitiul, un ungurean voinic, a dat bice cailor, cari au trecut fulger prin barieră și au ajuns la vie. De aici într'o nadișancă a luat drumul Bacăului peste ogoare până la Tg. Ocna, și de-acolo cu Costăchel Negri s'au îndreptat spre Piatra-Neamț cu o trăsură cu patru cai; iar de aice cu altă nadișancă s'au dus la Hangu Dela Hangu prin păduri și tufișuri, prin poteci neumblate, ferindu-se de șleau, au trecut granița și au răzbit în țara Ungurească. Cum nu aveau alte cămăși decât acele de pe dânșii, fiind vară, s'au oprit la o fântână și și-au spălat cămășile. Pe când stau tolăniți în preajma fântânei, aud clopote în depărtare, și văd un nor de colb învăluind șoseaua. O haraba mare jidovească se zărește în depărtare plină cu drumeți, s'apropie și spre norocul lor dau de Iancu Alecsandri și alți vre-o 18 prietini plecați în surghiun pe altă parte a țărei. Se opresc, și după îmbrățișările frățești și adăparea cailor, pornesc cu toți pe drumul Sucevei spre Cernăuți. Aice au tras în gazdă la bătrânul Hurmuzachi. Bucuria bătrânului era nemărginită și cum se pregătea să plece la băi, i-a trimes pe toți la moșie după ce le-a cumpărat haine și rufărie. La moșie au petrecut de minune, până ce a venit din țară bătrânul Alecsandri, tatăl poetului, și le-a adus bani. S'a făcut în urmă o adunare între toți refugiați, cari au ales pe Vasile Alecsandri să se ducă la Paris în numele lor și să se întâlnească cu ceilalți români, și acolo a găsit pe Brătianu Cogălniceanu, Ghica dela Gheorgani, Rosetti și alții, cu cari a luptat pentru țară.

Alecsandri și C. Negri lăutari

— Soțul meu — povestea iarăși d-na Alecsandri — umbla prin munți și prin sate vara să culeagă poezii populare. Odată să înțelese cu Costachi Negri să se întâlnească în Piatra Neamț și de-acolo să se îndrume spre munte. Eu stam la moșie și mă ocupam ca și acum cu gospodăria. A plecat din Iași cu o nadișancă trasă de doi cai și după ce a eșit din satul Roznov a întâlnit un călugăr mare și voinic în drum.

— Bună ziua.

— Bună ziua, cinstit părinte. Dar încotro?

— Iaca și eu după treburile mănăstirei. Dar D-ta?

— Eu, până la Piatra-Neamț.

— Mă iai și pe mine.

— Bucuros.

Pe drum soțul meu a văzut că are a face cu un hoț mare; și aduce așa vorba cu călugărul despre haiduci.

— Ia spune părinte, să ne mai treacă vremea, câte ceva despre haiducii vestiți din codru, că sf-ta îi fi știind multe din isprăvile lor.

— Să vede că-ți plac haiducii D-ta nu-i fi negustor doar?

— Imi plac. Eu sunt scriitor și aș scrie ceva despre dânșii.

Și începu călugărul a-i povesti despre faptele vestiților hoți și haiduci de pe vremuri, până au ajuns aproape de Piatra Neamț; când călugărul se dădu jos din trăsură și-i spuse cine este. Era un vestit hoț de prin partea locului.

Alecsandri a tras în gazdă la prefect, și acolo auzi că prefectul nu poate prinde hoțul. Și când Alecsandri îi spuse că l'a adus în trăsură la Piatra, prefectul puse toată poliția în urmărire, dar nu-i dădu de urmă.

A doua zi a plecat cu Costache Negri prin munți. Negri avea o chitară în mână. Intr'un sat nimerise la cârciumă la o nuntă. Nuntașii veseli la dânșii:

— Bine, mă, că am găsit niște țigani să ne cânte.

Și n'au scăpat de oameni, până nu le-au cântat, Alecsandri din gură și Negri din chitară. Oamenii au fost așa de mulțumiți de cântarea lor, că în ziuă le-au umplut chitara cu bani; rubiele, lei, parale galbeni intrase în chitara lui Negri, pe care bani, acesta îi arăta cu multă veselie oaspeților care-l vizitau la Tg.-Ocna Mai pe urmă au aflat nuntașii cine le-au cântat la nuntă.

II [1])

Mircești 19 Dec 1878

Amabilul meu Domn

Am citit schița dramatică: Ștefan cel Mare, și am găsit în ea bune elemente dramatice. — Ele cer însă a fi coordonate astfel ca scenele să se succedeze într'un mod logic și atrăgător, legându-se strâns unul cu altul, spre a aduce un deznodământ natural —

Îmi place a crede că compunerile Dlui anonim provisoriu, înzestrează aceste calități cerute de regulele teatrului modern dar nu pot să expun o opinie definitivă asupra lor, înainte de a lua cunoștință de modul cum sunt executate. —

Acum, fiind ocupat exclusiv cu o dramă istorică în versuri, nu am timp nici să vin la Iași nici să dau audiență literară unui confrate în literatura [illegible] ca preocuparea minții mele să nu-mi permită

[1]) Scrisoarea trimisă d-lui I. Pop-Florantin care supusese judecății poetului niște încercări dramatice ale sale.

de a judeca valoarea și natura dramelor despre care
mi-ați scris cu luciditatea necesară [illegible]
[illegible] lucrarea mea [illegible] o plăcere
de a vă servi, pentru că [illegible] cunoscut [illegible]
locul în care aș putea să mă întâlnesc cu anonimul
autor, recomandat de Doamna.

Până atunci binevoiți a primi încredințarea
considerației mele cea mai distinsă

V. Alecsandri

REVIZUIRI LITERARE

S. P. L.

III.

Procurorul Hallers și un critic «sudesteuropean»...

D-lui Barbu Delavrancea

Și totuși e și o parte bună în opera d-lui Galaction...

Nu pornisem cu gândul s'o pun în lumină. Nu voiam să fac critică literară. Un singur sentiment mă stăpânià: nevoia de a ne apărà limba împotriva siluirilor neîngăduite. Literatura d-lui Galaction îmi pàrea cu atât mai primejdioasă cu cât e întretăiată și de pagini ce reușesc să acopere rănile limbei; sângele e luat drept purpură. Îndeplinindu-mi sarcina, mă cuprinde însă și un sentiment de nepărtinire. Nu pot trece pe lângă merit, fără să-i spun pe nume.

* * *

A avea două conștiinți e un fenomen sufletesc rar. Se întâmplă totuși. L'am întâlnit și în *Procurorul Hallers* al lui Lindau. Un procuror își pierde dintr'odată conștiința, căpătând o alta în loc. Pe 'nserate, se 'mbracă în bluza cavalerilor nopții: sparge uși și golește saltare. Dimineața e iarăși procuror: adevărata conștiință îi revine. Ca procuror, își urmărește astfel faptele de peste noapte. În pieptul lui sălășluesc «două conștiințe» mai deosebite de cât cele «două suflete» ale lui Faust. Nu însă și de cât cele «două conștiințe» ale d-lui Galaction.

În urma bunelor pagini din *Moara lui Călifar* sau *La Vulturi*, d. Galaction se înarmează pe 'noptate cu un pumnal pentru a ne însângerà limba în *Gloria Constantini* sau în *Trandafirii*. D. Galaction e Procurorul Hallers al literaturii române.

* * *

În cercetarea operii d-lui Galaction voi lua o călăuză. O rea călăuză. E caracteristică totuși pentru un anume fel de critică. La noi bântue critica impresionistă. Fiecare e slobod să spună ce vrea, fără nici o înfrânare. Sentimente ce n'au nimic cu literatura sunt astfel prefăcute în lauda zilnică sau mai ales în otrava zilnică: critică sentimentală, pătimașă, fără nuanțe, o critică «*latrans*», pe care nimic nu e în stare s'o stăvilească...

Mai e însă o critică mult mai rară: *critica doctorală*, în care sub citațiile cele mai erudite, sub aparențele științei apusene, se ascunde de obiceiu o paupertate de simț estetic. Voi pomeni, ca pildă, studiul din *Viața românească* întitulat *Un poet nou* și iscălit de d. D. Caracostea. Cum citesc întâiași dată numele acesta în josul unei pagini tipărite, ar merită toată îngăduința. Cine nu cunoaște naivitățile întâiului articol, în care autorul ar voi să pună întreaga știință a lumii! Articolul e însă o lecție de deschidere înaintea unor studenți români de la Viena. Universitatea din Viena și literatura începătoare și șovăelnică a d-lui Galaction! E un mare semn de întrebare cu care întâmpinăm pe cuvântător. Studiul mai e și caracteristic: e un simbol al criticei doctorale în toată strălucirea ei. Pe autor îl iert de neîndămânarea lui; nici nu-l voi mai numì. Studiul rămâne însă. Vom vedea unde ne duce falșa știință.

* * *

Găsind talent d-lui Galaction, orice critic i-ar fi cercetat talentul. Criticul doctoral nu se mulțumește însă numai cu atât. El îi «privește mai întâi opera poetică în *perspectiva literaturilor sudest-europene!*». Iată-ne ridicați la o mare înălțime. Stăpânim cu privirea o întreagă peninsulă.

«Opera poetică a d-lui Galaction, scrie deci criticul, în ce are ea mai caracteristic — *o adâncă inspirație religioasă unită cu observația realității obiective* — se deosebește răspicat de *literaturile suddunărene*, în care simțul pentru partea transcedentală a credinții și pentru problemele vieții morale e foarte redus, poate datorită formalismului bizantin, dar mai ales scăderii ortodoxiei de la începutul sec. XVI încoace. Mai înrudită ar fi nota aceasta religioasă cu o parte a producțiunilor literaturii rusești... Se cuvine totuși să amintim că în *viața popoarelor sudesteuropene* această trăsătură mistică-ascetică, de renunțare, a jucat un mai mare rol, de cât credem în deobște, și de bună seamă un Teodosie din Târnava sau vestitul patriarh Evtimie, etc...»

Pornind de atât de departe, îi vine lesne apoi «să amintească de influența hesichaștilor», citând pe Murko, pe profesorul ceh Th. Masaryk, pe Vladimir Solojev, pe Brückner și «mai ales însemnata lucrare a profesorului *berlinez* R. Meyer». Întocmai ca Bélac al lui Pailleron, ar fi putut cita și pe Tocqueville! Ar fi fost mai răspicat, de ne-ar fi spus: Fiind teolog, d. Galaction, își presară nuvelele cu citații din Scriptură, foarte ne la locul lor; având totuși un adevărat sentiment religios, a isbutit să-i dea cel puțin odată o formă artistică — fără ajutorul lui Teodosie din Târnova, a vestitului patriarh Evtimie, a profesorului «berlinez», și a scăderii ortodoxiei de la începutul sec. XVI...

Pogorât de la generalități asupra literaturilor «*sudesteuropene*», criticul se oprește asupra literaturii române, în deosebi: urmează firește o descriere a luptelor noastre literare. Și cum puteà părea d. Galaction seninătății doctorale a unui critic ce'și scrie întâiul săn articol?

Firește «*o primă încercare integralistă de împreunare în o sinteză nouă, de elemente și direcții ce păreau de neîmpăcat*». D. Galaction e deci sinteza literaturii noastre: «romantic în... cutare; realist în... cutare; simbolist în... cutare; adesea modern, profund modern și totuși păstrând totdeauna contactul cu «glia» și cu

elementele caracteristice trecutului nostru»...

In alte privinţi se aseamănă şi cu Ibsen: «Cum Ibsen, în prima lui fază trecea în alegerea elementelor, personajelor, dincolo de hotarele ţării lui, căci o simţia *făcând una cu nord-vestul; tot astfel scriitorul nostru introduce în plăsmuirile lui figuri şi situaţii menite să întregească icoana vieţii noastre în cadrul ei antropogeografic*». — Cu alte cuvinte: pentru că în modelele d-lui Galaction, sunt un turc, un bulgar, un grec, sau o sârboaică, d. Galaction devine un adevărat «*sudest-european*» care «*întregeşte antropogeografia*» noastră, pe când Ibsen e un «*nordvesteuropean*».

* * *

Să ne pogorâm acum în miezul literaturii d-lui Galaction...

Moara lui Călifar e singura nuvelă a d-lui Galaction, care, în privinţa limbei, se poate citi până la sfârşit, fără nedumeriri... Cum a putut-o scrie după *Gloria Constantini*, e taina Procurorului Hallers: o limbă curată, viguroasă. O adevărată creaţie artistică ca proză, deşi cu o mare greşală de concepţie... Un flăcău Stoicea e ispitit de taina morei lui Călifar, despre care se spunea că e Satana. Voind să se vâre argat la moară, Călifar îl îndemnă să se spele mai întâi cu apă din iaz. Trecându-şi apa pe la ochi, el visă un vis frumos. Scuturat din vis, se trezi iarăşi bietul copil de pripas ce era. Dinaintea lui sta morarul batjocoritor. Mânios, Stoicea sdrobi capul Diavolului, aruncându-se şi el în apa iazului...

O poveste ca multe altele, cu diavoli ce se prefac acum în morari, acum în cârciumari, acum în motani. D. Galaction i-a păstrat nota fantastică. Sfârşitul e patetic şi sobru... Povestea sufere însă de pe urma celei mai caracteristice lipse a d-lui Galaction: lipsa unei concepţii unitare, a unei armonii sufleteşti. Ne având încă o personalitate hotărâtă, d-sa pluteşte printre cele mai felurite genuri literare — fără a reuşi să facă «o sinteză», după cum credea criticul «sudesteuropean». In *Moara lui Călifar* găsim pe un fond de fantezie populară, şi un supărător episod inspirat de fasciculele lui Ignaţ Herz. Foarte cuminte observase un critic anonim că visul lui Stoicea vine din colecţia romanelor de sensaţie. Bietul flăcău îşi închipuise în vis că, ucizând o ursoaică, scăpase de la moarte pe domniţa *Tecla* (!). Boerul Rovin (Rovin şi Tecla!) îl făcu apoi ginere ca în *Maître de forges*.

Are acum castel, copii şi nevastă frumoasă. Sosesc însă Tătarii. Atunci aruncă el «*ochi de vultur şi porunci de mâna a doua*». Când să se lupte cu năvălitorii, se trezi din vis, strigând:

— *Tecla mea! copii mei! casa mea!*

Ca un nobil conte ce ar striga:

— *Contesa mea! Vai, scăpaţi pe nobila contesă!*

Să vedem cum se oglindeşte în mintea unui critic «sudesteuropean» această poveste.

Fără ajutorul «profesorului berlinez» R. Meyer... şi al lui Tocqueville, criticul crede că visul lui Stoicea e foarte isbutit. «Motivul omului de jos, care prin fapta lui ajunge să capete mâna unei prinţese, îl găsim cu oarecare modificări şi în *Der Traum ein Leben* al lui Grillparzer şi la scriitorii romantici, tocmai în povestiri fantastice cum îi bucata de care ne ocupăm».

Da. Niciodată însă la băetanul Stoicea — şi cu domniţa Tecla! Fireşte că de aici, încep citaţiile pe tema visului în teatru: Lope de Vega, Calderon şi Farinelli — şi să nu se uite şi docentul vienez Dr. St. Hock...

Ne văzând ceia ce e, un critic «sudest-european» trebue să vadă ceia ce nu e. Va vedea deci în vis o «*concepţie poetică a deşărtăciunei, care e una din notele ce apar mai des în literaturile* **esteuropene**». (Vezi şi Dietrich, *op. cit.* Cap. IV.). In câteva clipe, flăcăul Stoicea a gustat în scurtul lui vis din «deşărtăciunea fericirilor lumei acesteia. Nimic mai potrivit deci de cât ca la moara lui Călifar să capete conştiinţa că bunurile lumii sunt spumă, vis». In adevăr, să te visezi soţul domniţei Tecla, şi să te trezeşti apoi băiatul Stoicea! Dar deşărtăciunea e «premisa fundamentală a concepţiei creştinismului...». D. Galaction e deci un scriitor creştin. Morarul, moara, iazul sunt «elemente simbolice. Iată cum prin această bucată simbolul capătă în proza noastră dreptul de cetăţenie!». Nici nu se putea o constatare mai «sudesteuropeană»...

* * *

Nu voi intra tot astfel şi în amănuntele celorlalte nuvele ale d-lui Galaction, urmărind şi pe criticul «sudesteuropean». Voi arăta numai în câteva trăsături uşoare, că tot ce spune e cu desăvârşire alături de adevăr.

Ca parte descriptivă, *Copca Rădvanului*, e o nuvelă reuşită. Fondul e de un romantism copilăros, ieşit din cel dintâi volum de «*Povestiri*» al d-lui Sadoveanu: un ţigan îndrăgostit de stăpâna lui. Sfârşitul e însă frumos. Cele câteva pagini în care ni se zugrăvesc cântecul lui Mura şi înecarea rădvanului cu îndrăgostiţii în Olt; plutirea vioarei răsunătoare pe apele Oltului; descântecul Vlădicăi de Râmnic; plesnirea, în sfârşit, a vioarei; şi găsirea în Oltul desvrăjit a lui Mura şi a Olenei îmbrăţişaţi — aruncă o notă fantastică de basm, care e partea cea mai reuşită şi a nuvelei — şi a d-lui Galaction...

Criticul «sudesteuropean» găseşte, fireşte, dragostea ţiganului ca foarte isbutită, iar sfârşitul ca «o încheiere încărcată cu note de prisos, exagerate»...

Nuvela *Trandafirii* e scrisă de Procurorul Hallers, în clipa în care îşi lasă toga pentru a-şi pune bluza. Când nu e o încercare neliterară, e proza sentimentală a unui «catindat» de la percepţie, fără leafă. Ar trebui însă să i se facă reţineri. Pentru un critic «sudesteuropean» e «un juvaer, caracterizat prin o psihologie fină, adâncă şi prin o poezie discretă şi suavă».

Gloria Constantini e iarăşi o sângeroasă rănire a limbei româneşti. Am citat, la timp, un lung şirag de grozăvii. Ca fond e o povestire realistă fără nici o licărire de talent: o banalitate neliterară. D. Galaction n'are darul observaţiei realiste. Din cele 50 de pagini, nu se poate citi de cât una singură. Rău scrisă, de altfel, ea ne dă patetica viziune a comoarei pe care o găseşte Constantin. D. Galaction reuşeşte încă odată în poezia fantastică.

Pentru un critic «sudesteuropean», în această nuvelă neisbutită «ni se destăinueşte o latură nouă a acestui complet talent: povestirea curat realistă, în care soarta personajelor stă sădită în propria lor fire, care la rândul ei este un produs al atavismului».

In nuvela *In drumul spre păcat*, câteva note de poezie sunt înmormântate într'o amară proză neliterară. Pentru critic, «e remarcabilă această nuvelă prin gradaţia firească a fluxului şi refluxului iubirei, prin tabloul idealizat al judecătorului» — dar tocmai această spălăcită idealizare a judecătorului ca şi a Clarei isvorăşte din lipsa de observaţie a autorului.

Voi mai aminti şi de nuvela *De la noi, la Cladova*.

Rău povestită (momentele povestirii nu sunt într'o înşiruire firească), rău scrisă (trebue scrisă pe dea'ntregul din nou), cu o idealizare a Borivojei, care nu poate ascunde lipsa de analiză sufletească, *De la noi, la Cladova*, e totuşi cea mai puternică povestire a d-lui Galaction prin figura părintelui Tonea. Sbuciumul lui sufletesc, lupta în care se sbate, sunt, în adevăr, bine zugrăvite, deşi în chipul cel mai lesnicios: prin monolog... Sfârşitul mai ales e măreţ: trecerea Dunării a popei cu sfintele taine în sân... E o pagină biblică, simţită, în sfârşit, şi de criticul «sudesteuropean», cu ajutorul lui laic, care a scris cândva despre Dunărea în «*Archiv für slavische Philologie*» şi a fatalului «profesor berlinez» R. M. Meyer, unul «din cei mai buni cunoscători ai literaturii europene».

* * *

Intr'un cuvânt, d. Gala Galaction e un scriitor fără o personalitate artistică formată deplin, în care se ciocnesc elementele cele mai strigătoare. Nestăpânind limba, neavând nici intuiţia artistică a stilului, în mijlocul celor mai rele pagini ce a îndrăznit să publice vreodată un scriitor, ne-a dat şi pagini frumoase, isbutind, mai ales, în poezia fantastică ridicată uneori până la un simbolism ce lărgeşte povestirea şi în anumite analize morale, cum e, de pildă, lupta între iubire şi datorie. Teza aceasta creştină pusă însă de câtva timp cu o prea mare stăruinţă, începe să fie obositoare...

Când un scriitor ne-a dat şi pagini frumoase, e o datorie să nădăjduim că se va rupe cu totul din negurile începutului, pentru a-şi rotunji o adevărată personalitate.

Cât despre criticul «sudesteuropean», e la întâiul lui articol. Să mai scrie. Când

va ajunge la al zecelea, va vedea, că pentru a face critică nu te ajută nici profesorul «berlinez» Meyer, nici Wesselovsky, nici Murko... Ajunge intuiţia critică:—după cum o spune şi docentul münchenez Schmidt în nu ştiu ce «*Untersuchungen*»...

E. LOVINESCU

□ □ □

NOTELE SAPTAMANII

«Comunicatul» Comitetului S. S. R. — Politică de eunuci. — Sărmanii nebuni de altădată!...

Ne miram de tăcerea Societăţii Scriitorilor Români. Ne miram că în frământarea uriaşă de astăzi, în care e vorba de viitorul culturii latine şi de realizarea unităţii depline a poporului românesc numai S. S. R. nu are nimic de spus.

Cei care aveau menirea să exprime sufletul românesc în aceste vremuri, să dea formă simţită pătimilor adânci care îl călesc de veacuri pentru a-l schimba într'un arc de oţel în clipa marii chemări, cei care ar fi trebuit să fie purtătorii de steag ai cauzelor generoase şi sfinte, tocmai ei se afundau într'o orientală nepăsare, caşi cum tot ce s'ar sgudui astăzi în lume nu preţueşte cât visul lor de artă... O, şi dacă ar fi fost întotdeauna olimpici impasibilii visători de astăzi!... Dar ne aducem aminte de câtă elocvenţă s'a cheltuit cândva pentru ambiţia cătră înalte onoruri a unei doamne sau pentru nu mai puţin lăudabila iubire de demnităţi a vreunui domnişor ce are puncte de tangenţă cu literatura... Ce demisii sonore! Ce comunicate! Ce proteste! Ce grandilocvente polemici! Olimpul era în furtună... Iar pentru idealul naţional şi pentru istoricul conflict dintre două forme de cultură universală, care-şi hotărăsc acum dreptul la vieaţă, pentru aceste... nimicuri, S. S. R. nu putea păstra decât o atitudine de tăcere somnolentă. Contrastul era prea dureros.

Cititorii, mulţumită cărora trăieşte o literatură română, şi se mişcă mulţi dintre acei ce n'ar mai fi trebuit să se mişte în publicistică, cititorii înăbuşiţi de valul vomitiv al conrupţiei—propagandei—germano-maghiare, ameţiţi de consiliile de prudenţă economico-diplomatică ale tuturor oamenilor de «raţiune», erau încă tulburaţi, cutremuraţi în cele mai limpezi credinţe şi în cele mai generoase aşteptări de către tăcerea suspectă a S. S. R. Tocmai frumoasele manifestaţii sporadice ale unora, făceau mai enigmatică şi mai dureroasă tăcerea colectivităţii întregi.

Alte instituţii culturale se manifestau cu toată limpezimea, în timp ce S. S. R. nu se tulbura întru nimic, în mijlocul opiniei publice cutremurate de suflul profetic al jertfelor şi isbânzilor viitoare. Scriitori mai bătrâni, dintre cei cari nu au generozitatea... conservativă a tinereţii onor. Comitet al S. S. R. îşi spuseseră cu bărbăţie cuvântul de credinţă şi nu puţin răsunet avu acest cuvânt în mijlocul opiniei publice ademenite cu cântece de Sirenă. Un scriitor ardelean fu insultat de nişte oameni înebuniţi de ambiţii nemăsurate ori de resentimente gangrenate şi nu îi luară apărarea decât ofiţerii, în mijlocul cărora nu venise şi pe care nu şi-i recunoştea, ca tovarăşii cei mai apropiaţi.

Şi S. S. R. urma să tacă, închisă pare că într'un turn de fildeş.

Dar în sfârşit... clamouarea plebei ajunse până în olimpicul turn şi câţiva muritori de rând, care nu credeau că virtutea cea mai mare a acestor vremuri e neutralitatea de eunuc, bătură cu sgomot în poartă.

Atunci abia se adună un divan misterios şi Comunicatul Comitetului S. S. R. apăru.

*

A apărut, şi a deşteptat un singur regret; regretul după tăcerea S. S. R.

*

Il vom analiza ca pe un document expresiv al... «prudenţei», care ne înăbuşă şi ne face de dispreţuit, în cele mai mari momente ale istoriei contemporane. (Vezi textul la *Ecouri*).

El începe cu o confuzie de cuvinte de care beneficiază, peutru a se putea ţese cu o aparenţă de logică, până la sfârşit; zice că «Societatea a fost provocată să spună ce atitudine are *în politica externă*»—pentru ca să poată răspunde că Societatea nu trebuie să se amestice în luptele *politice* şi că nu are ce se rosti în controverse *diplomatice*. «Fineţea» aceasta a fost de multă vreme clasată între sofismele tipice; logicii în zic — să nu fie cu supărare onor. Comitet — *quaternio terminorum*, care constă în aceia că se întrebuinţează un cuvânt în două înţelesuri, căutând să se lege de *un* înţeles ceiace nu se potriveşte decât *celuilalt*. E o «politică» de care S. S. R. trebuie să se ferească: politica de persoane şi cea de partid, care, cum se fac la noi, nu ar putea să-i dea nici orizonturi mai largi şi nici prestigiu moral — ba dimpotrivă. Când e vorba însă de viitorul neamului nostru întreg şi de viitorul culturii europene, când e vorba de afirmarea idealurilor şi credinţelor poporului românesc fără deosebire de indivizi şi partide, când e vorba de înălţarea sufletească a unei ţări pentru a ajunge la cele mai strălucite ale ei ursite, nu ne mai găsim în faţa *politicei* pe care S. S. R. trebuie să o evite. O înjghebare de oameni care se pretind reprezentativii epocii şi neamului lor *este datoare* să-şi spună cuvântul când asemenea mari întrebări se pun.

Ea *trebuie* să afirme o **necesitate morală**, lăsând oamenilor politici şi diplomaţilor de carieră grija de a găsi mijloacele, amănuntele şi oportunităţile acţiunii. Dacă nu simte o asemenea necesitate morală şi dacă îi este indiferent că neamul românesc va fi distrus în viitor de barbarii care înăbuşă românismul în leagănul lui, în Ardeal, şi dacă nu-i pasă de subjugarea culturii latine sub cizmele caporalismului prusac, dacă nu se simte sufleteşte alături de Franţa şi de Italia, o asemenea înjghebare este nevrednică să-şi mai zică de *artişti români* şi să pretindă vreodată că are *un prestigiu moral* şi vre-un ideal. Dacă *acum* nu găseşte grilej să se mişte, ca să nu facă *politică*, e *datoare* să nu se mai mişte pentru nimic, niciodată....

Dacă o bandă de vânduţi şi câţiva desperaţi vor să întunece idealurile noastre şi să rătăcească o opinie publică nu îndestul de consistenţă, dacă aceştia fac *politică* — şi încă de cea mai detestabilă, — nu, pentru ca să nu-i supere, S. S. R. trebuie să-şi pună lacăt gurei, să renunţe la cuvântul care trebueşte spus. Iar dacă *declară* că tace şi se abţine, face, prin aceasta chiar, *politica lor*, a celor care nu vor de cât tăcere, laşitate şi renunţare, până când latinitatea va fi zdrobită sub cisma prusiană, până când Ardealul va fi un cimitir bun de colonizat şi nouă ni se va arunca o problematică Basarabie, pe care o agită acum patrioţii români însufleţiţi dela Budapesta.

Am ajuns în aşa situaţie morală, în cât laşitatea, tăcerea şi diplomaţia economico-politică au ajuns să fie *o anumită politică*. Pe aceasta însă nu poate s'o urmeze S. S. R.

După confuzia fundamentală, tor restul comunicatului e viţial. Onor. Comitet ţine să ne spună că a judecat «cumpătat» — nu ne spune dacă s'a servit de date statistice şi de secrete diplomatice, dar nu s'a prăpădit cu firea. Probabil că entuziasmul e lăsat pe seama diplomaţilor, a directorilor de bănci şi a samsarilor, fiindcă artiştii — o, generoşii artişti entuziaşti de modă veche!...—judecă situaţia foarte «cumpătat». Chiar de aceasta şi era nevoie. De *cumpătarea* aceasta o să se sfarme toate idealurile neamului românesc.

Comunicatul, care judecă aşa de cumpătat viitorul românismului întreg, are însă o nobilă expansiune entuziasmă când contemplă societatea pe care o represintă. I se pare că s'a realizat un vis, un mare vis nutrit zădarnic de înaintaşi, visul alcătuirii unei societăţi a scriitorilor şi că acest vis e mai presus de toate idealurile şi credinţele noastre, fiind că toate trebuie să se jertfească numai să trăiască societatea. Nu, onorabile Comitet, nu pentru a se alcătui o societate scriitoricească au rătăcit Alecsandri, şi Eliade, şi Bolintineanu, şi Ion Ghica şi mulţi alţii în exil; nu pentru aceasta a stat Alecsandrescu în puşcărie şi nici pentru asemenea înjghebare a murit Bălcescu pe plaiuri îndepărtate. Inaintaşii au făcut «politică» chiar dacă au avut să supere pe «cumpătaţii» şi pe vânduţii vremii lor şi mai cu seamă chiar dacă au suferit ei înşişi depe urma acestei politici. Binecuvântată să fie jumătatea de veac în care nu s'a putut înjgheba o S. S. R. dacă aceasta nu s'ar fi putut face de cât «cu sacrificiul opiniilor personale!» De-ar mai fi fost şi pe atunci «cumpătaţi» cum sunt cei din zilele noastre, am gusta încă dulceaţa Regulamentului Organic...

*

Comitetul pretinde că S. S. R. are alte scopuri de cât cele politice; de pildă: «propăşirea literilor». Oare nu simte onor. Comitet că pricina condiţiilor eprielnice în care se află literile române este că suntem puţini şi săraci? Nu vede el că sufletul românesc e înăbuşit în manifestaţiile sale artistice şi literare din cauza sfâşierii noastre politice? Nu poate el visa, în meditaţiile-i «cumpătate» ce propăşire culturală va fi pentru neamul nostru când în loc de opt milioane vom fi douăsprezece milioane de Români? Nu-şi calcă el datoria într'un chip revoltător atunci când prin tăcerea impusă Societăţii contribuie la înăbuşirea şi pe viitor a sufletului şi literaturii române?...

Comitetul mai crede că «solidaritatea de breaslă a membrilor săi numeroşi» îi e o temelie snfisientă S. S. R. pentru a vieţui şi că diversitatea «firească» de păreri a membrilor săi trebuie respectată. Două rătăciri profunde. «Breasla» (!) scriitorilor nu poate trăi fără o solidaritate morală care să întreacă solidaritatea de interese profesionale, căci scriitorii nu sunt nişte simpli lustruitori de fraze al căror conţinut e indiferent, după cum lustruitorilor de ghete le e indiferent stăpânul acestora. Iar divinitatea de opinii în chestiuni de însemnătatea celor discutate acum constituie o monstruozitate morală, mult departe de a fi «firească». Sunt opinii ce nu trebuesc respectate, fie că s'ar sparge societatea, fie că s'ar retrage cei cu opinii separate. S'au retras mulţi alţii pentru mici intrigi de cafenea şi nu s'au vărsat lacrimi prea multe. Şi acum se sperie comitetul că se vor retrage câţiva pentrucă nu simt româneşte şi nu înţeleg datoria acestor clipe?

Să piară românismul, dar să trăiască S. S. R.! Iată formula unei nobile lupte în care vor să-şi facă datoria faţă de neamul lor scriitorii români...

Iar dacă vreunul ar căuta să se manifeste singur cu mai puţină «cumpătare», Societatea nu calcă constituţia oprindu-l de la libertatea scrisului, dar ţine să se ştie că scrie «pe propria lui răspundere». Mai multă .... cumpătare de cugetare nici că mai era cu putinţă.

*

Acesta e «manifestul» Comitetului S. S. R. pentru a lumina conştiinţa românească în împrejurările de acum şi a arăta atitudinea breslei scriitoriceşti. Nu facem majorităţii scriitoriior membr. ai Societăţii nedreptatea de a-i crede tot atât de... cumpătaţi. Ba încă dacă ne gândim la cei care *nu sunt* în Societate şi care s'au manifestat într'alt chip şi la cei care *sunt* în Societate şi se vor manifesta cum trebuie să le dicteze conştiinţa tuturora, actul comitetului ni se pare un gest pe cât de inoportun tot pe atât de izolat.

Scriitorii trebuie să dovedească ei înşişi că, dacă *în artă* pot fi impasibili, parnasiani sau olimpici, ca Români şi ca oameni nu pot să dezerteze de la datoria momentelor unice de acum.

CRONICAR

ECOURI

Pelerinajul dela Mirceşti — *organizat cu prilejul împlinirii unui sfert de veac dela moartea lui V. Alecsandri, a avut un caracter de simplitate impunătoare şi demnă: un parastas şi o serie de discursuri la cavoul poetului. Frumosul discurs vibrant al d-lui Ministru al Instrucţiunei publice a fost o puternică ţesătură de elogii virile şi de caracterizări scânteietoare şi adânci.*

D-l I. G. Duca şi-a luat sarcina de a reîntineri elocvenţa oficială prin infuzarea unui entuziasm de fond şi unei frumuseţi de formă, care păreau cu totul incompatibile cu ankiloza oficialităţii. Comemorarea lui Alecsandri a fost un prilej primejdios pentru încercarea acestei admirabile reîntineriri, şi totuşi încercarea a isbutit pe deplin.

A fost o operă de artă şi discursul poetului M. Codreanu, remarcabil prin subtilitatea cugetărilor sale.

Ca epilog mai palpabil al acestui pelerinagiu e vorba să se adune fonduri pentru ridicarea la Roman a unui monument în amintirea poetului nostru naţional. D-l V. G. Morţun, ministrul de interne, este iniţiatorul acestei pioase manifestări de aducere aminte.

—

Alecsandri în Franţuzeşte. — Cu prilejul aniversării a 25-a a morţii poetului, d-l *C. A. Léautey*, a publicat o elegantă broşură cuprinzând traducerea franceză a câtorva dintre cele mai expresive poezii ale lui V. Alecsandri: *Quelques vers de V. Alecsandri, traduits en français*, (Bucureşti, Ed. Socec, 1915).

Traducerea d-lui Léautey păstrează în genere spontaneitatea textului românesc, aspectul general al ritmului şi acel ceva românesc ce nu se poate defini, dar pe care cititorii de poezie franceză îl prind uşor ca un parfum exotic subtil ce se desprinde din poeziile traduse.

Iată două strofe din *Steluţa*:

Chère ètoile perdue en la nuit éternelle,
De mon fervent amour objet délicieux,
Qui naguère brillais d'une flamme si belle,
Quand j'étais seule à seule avec toi sous les [cieux!

Douce et pâle clarté, lueur mystérieuse,
Dans le ciel étoilé je te cherche toujours,
Et dans les claires nuits ma pensées anxieuse
Souvent vers toi s'emvole aux célestes séjours...

Păcat că lipseşte dinte traduceri *Ginta latină*, ale cărei versiuni franceze pot încă fi revăzute.

—

Comunicatul Comitetului S. S. R.—pe care îl dăm aici cu titlul de document şi îl comentăm la *Notele Săptămînii*:

„Societatea Scriitorilor Romîni" a fost de mai multe ori provocată în ajunul şi în timpul vacanţei să spună ce atitudine are în politica externă.

Comitetul societăţei, la prima sa convocare, a discutat pe larg şi cumpătat atît asupra atitudinei cît şi asupra răspunsului cerut şi a hotărît emiterea următorului comunicat:

Alcătuirea unei societăţi a scriitorilor a fost truda zadarnică a înaintaşilor noştri vreme de o jumătate de veac. Deosebirile de vederi şi de idealuri îi împiedecau a se recunoaşte ca făcînd parte cu toţii, din falanga necesară luptei pe patru fronturi a cuvîntului.

Această piedică a fost înlăturată acum 7 ani, cînd s'a înfiinţat Societatea Scriitorilor Romîni, cu sacrificiul opiniilor personale şi pentru dobîndirea drepturilor scriitoriceşti, propăşirea literilor şi a mînuitorilor penei.

Societatea Scriitorilor Romîni, puternică azi prin temeliile sale şi prin solidaritatea de breaslă a membrilor săi numeroşi, nu se crede chemată să aducă în cetatea sa discuţii de ordin politic, de ordin public, care ar pute-o diviza, sparge şi fărîma.

Societatea Scriitorilor Romîni, cunoscînd diversitatea de păreri firească a membrilor ei, mai ales, se fereşte ca ea însăşi să intre în discuţie ca un singur om, dar pe de altă parte, treazâ sub frămîntările vremei, ea nu opreşte în nici un fel pe nici unul din membrii săi, nici chiar pe cei din comitet, să uzeze de pana lor după cum le vor dicta conştiinţa şi mintea, pe propria lor răspundere.

Comitetul

—

Scriitorii răspund—comunicatului comitetului S. S. R. Publicăm răspunsul pe care numeroşi membrii ai S. S. R. îl dau comunicatului de mai sus:

Domnule Preşedinte,

Cu prilejul sesizărei adresate S. S. R. de către colegul Octavian Tăslăuanu, comitetul societăţii a adresat un apel către membrii ei, sub forma unui comunicat, prin care suntem imploraţi, pe cuvânt că părerile sunt împărţite, să facem pe morţii ca colectivitate în această cestiune. E drept că societatea e generoasă şi lasă mână liberă fiecăruia în parte să se mişte potrivit temperamentului său.

Găsim însă deplasată şi mai ales zadarnică această generositate. D-l Tăslăuanu în scrisorile sale, nu a cerut comitetului deslegare pentru membrii societăţii de a vorbi individual, şi aceasta pe bunul cuvânt că nimeni, intrând în societate, nu renunţase la scriitoriceasca lui libertate. D-l Tăzlăuanu ceruse, din potrivă, un cuvânt colectiv al scriitorilor. Ori, credem că nimic nu era mai legitim ca această cerere, şi, în acelaş timp, mai în spiritul statutelor. Societatea noastră, într'adevăr, are ca bază apărarea drepturilor materiale şi a prestigiului moral al scriitorilor.

Vedeţi dar, domnule preşedinte, că actualul comitet a avut, într'o atât de gravă chestiune, o atitudine departe de menirea lui; comunicatul dovedeşte cel mult că actualii lui membrii nu pricep îndeajuns interesele şi menirea societăţii, ale cărei treburi le-au fost încredinţate spre girare.

Cerem în consecinţă, domnule preşedinte, o grabnică adunare generală, unde se va putea desbate mai pe larg cestiunea.

Primiţi, vă rugăm, domnule preşedinte, asigurarea stimei noastre.

(ss) *Ioan Al-George, Al. Cazaban, I. Chiru-Nanov, N. Davidescu, Ludovic Dauş, C. A. Giulescu, Corneliu Moldovanu, Alfred Moşoiu, Oreste, Mircea Dem. Rădulescu, George Tofan, G. Rotică*, etc., etc.

ANUL IV
No. 47

FLACĂRA

5 SEPTEMBRIE
1915

ABONAMENTE:
In ţară: lei 6 pe an; 7 lei când se achită prin incasator. Pentru învăţători şi preoţi săteşti: lei 5 pe an
NUMĂRUL 15 BANI
TELEFON 41/7

LITERARĂ .·. ARTISTICĂ .·. SOCIALĂ
APARE SÂMBĂTA
DIRECTOR: CONSTANTIN BANU

ABONAMENTE:
Peste munţi: coroane 8 pe an; pentru preoţi şi învăţători coroane 6.50 pe an
In străinătate: 10 lei pe an
REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA:
Bucureşti
Str. Câmpineanu, 40

REVIZUIRI LITERARE

T. MAIORESCU

I

In mijlocul frământărilor noastre culturale, de mai bine de o jumătate de veac, d-l T. Maiorescu pare o stâncă. Albia culturii se îndrumează astăzi pe aiure. Să nu uităm însă cui i se cuvine meritul acestei îndrumări. Valurile au trebuit să se lovească de o stâncă. Ani de zile au ros-o, acoperind-o de spume. La urmă, învinse, au ocolit-o pentru a-şi tăia un alt drum cu osteneala firească oricărui progres omenesc, Stânca e acum departe Apele n'o mai isbesc; stă liniştită. Viaţa cu sbuciumările ei n'o mai împresoară. Grijele clipei de azi merg spre alte ţinte. Luptele de odinioară sunt aproape uitate. O biruinţă culturală e numai o treaptă pentru alte biruinţe viitoare. Cu cât e mai deplină cu atât se mistue mai desăvârşit în bunul obştesc, ca încreţitura unei unde în pânza unită a apei. Va face valuri mai departe; îndărăt stăpâneşte pacea...

Cultura română îşi urmează calea progresului. Uneori face cotituri ce par o întoarcere prin aceleaşi locuri. Viaţa omenirii se încreştează în cotituri. Inaintează totuşi. Credinţa în progres este o nevoe etică a omului. Indepărtaţi de stânca de care s'au isbit cu atâta înverşunare începuturile culturii noastre, se cuvine să n'o uităm. E încă prea aproape pentru a o răsplăti cu nerecunoştinţă.

* * *

Am zis: o stâncă.

Cuvântul, judecat în sine, pare prea mare... Prin întrebuinţarea lui, pare însă prea şters. Tendinţa de mărire a minţei omeneşti micşorează cu timpul icoanele cele mai îndrăsneţe. Voind să ridicăm pe oameni, scoborâm fenomenele naturii cu care îi asemănăm. Şi totuşi comparaţia e dreaptă. In evoluţia culturii noastre pare o stâncă.

Mai întâi printr'o neîntrecută unitate sufletească.

In istoria culturii româneşti nu e o altă figură cu o personalitate atât de energic rotunjită sub o formă neschimbată. Ceva de peatră, granitic. Cincizeci de ani au trecut,—ca şi cum ar fi trecut numai o clipă. Bătrânul de acum are aceiaşi atitudine ca şi tânărul de odinioară. La douăzeci de ani personalitatea lui era deplin formată, cu o maturitate pe care împrejurările de mai târziu nu aveau s'o mai crească. Numai Mihail Kogălniceanu arătase încă de tânăr germenii tuturor marilor idei înfăptuite apoi în puterea bărbăţiei. Ideile lui priveau însă mai mult progresul social şi politic al neamului românesc. Fapta nu putea urma de cât foarte târziu cugetului. In literatură e altfel. Acţiunea se judecă numai după scris. Cel dintâi rând al d-lui Maiorescu trebue judecat prin atitudinea lui. Şi această atitudine e stăvilirea unei direcţii culturale greşite. Chiar de la început o aşezarea de a curmezişul unui drum rătăcit: ceva de stâncă prăvălită şi apoi înfiptă pentru totdeauna. Nimic n'a putut-o urni: nici autoritatea recunoscută a înaintaşilor, nici tovărăşia tuturor neputinţelor, nici nepăsarea mulţimii faţă de discuţiile teoretice. S'a înfipt şi a rămas. Valurile au trecut aiurea, ea însă a rămas nemişcată, privind la apele îndepărtate. D-l Maiorescu a fost un cuget omenesc prefăcut în peatră; un suflet ce s'a învârtit în jurul unei singure axe.

Atitudine primejdioasă dar mare şi rară. In vremea noastră de şovăiri, de cotituri, de lipsă de continuitate sufletească, ivirea unui om cu o atât de minunată unitate, de la cea dintâi conştiinţă de sine până la adânci bătrâneţe, este un fenomen cu desăvârşire nou. Aş putea zice unic.

D-l Maiorescu e singurul scriitor român care a rămas acelaş în tot ce a scris în curgerea unei jumătăţi de veac. Nici o şovăire de convingere; nici o şovăire chiar de stil. Cele dintâi rânduri sunt tăiate din aceiaş peatră rece, şi cu aceeaş stăpânire de sine. Lucru obişnuit aiurea. Intr'o ţară însă, în care jumătatea unei vieţi nu e decât desminţirea celei-

AŞTEAPTĂ 'N POARTĂ UN TRECĂTOR

Un trecător aşteaptă 'n poartă cu ochiul stins şi obosit.
Un trecător aşteaptă 'n poartă ca un blestem sau ca un dor.
De ce s'o fi oprit în poartă, de unde oare-o fi sosit?
Şi pentru cine stă şi-aşteaptă, tăcut, în poartă-un trecător?

In casă sufletele noastre plutesc ca două-arome vechi
De flori, presate într'o carte, pe care foastele perechi
Citit-au, rând pe rând şi tare, poveşti de vis şi nebunie.
Şi'n poartă-aşteaptă trecătorul. Dar cine poate el să fie?

E-atât de strânsă îmbrăţişarea şi-atât de caldă armonia
Durerilor de eri şi mâine, când făurim o altă soartă,
Incât în râsul tău curg lacrimi, pe pieptul meu apasă glia
Şi-un gând ne fulgeră de-odată... Un trecător aşteaptă 'n poartă.

Aşteaptă grav, tăcut şi singur. Şi'n ochi-ţi râsul a murit.
Se duce în spre ţara 'n care cei duşi, nici când n'au mai venit?
Aşteaptă grav tăcut şi singur şi aşteptarea lui ne'mbie.
Aşteaptă oare de-o oră, de-o zi sau poate de-o vecie?

Un trecător ne-aşteaptă 'n poartă. Nici tu nici eu nu l-am văzut.
Dar ne-am privit ca două umbre care trăesc în viitor.
Trei lovituri adânci şi grele în sufletul meu au căzut,
Şi-am tresărit de-o prevestire... In poartă aşteaptă un trecător.

M. CRUCEANU

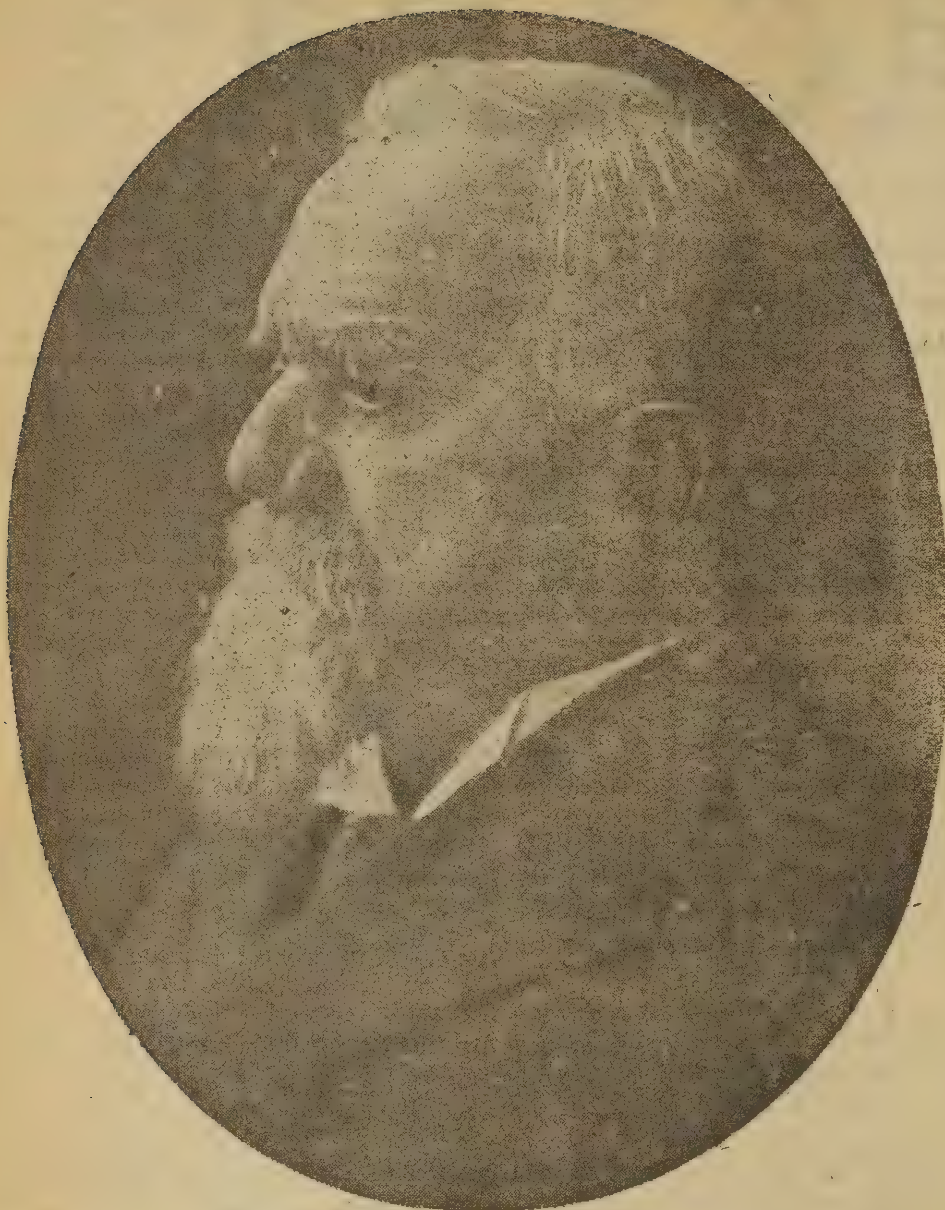

T. Maiorescu

ialte jumătăţi, tăria neclintită de cuget şi unitatea morală sunt tot atât de rodnice prin pilda lor, ca şi cea mai bună dintre poveţe.

* * *

A fi fost unul şi întreg înseamnă a avea o mare valoare educativă. D-l Maiorescu o are cu atât mai deplină cu cât e mai singuratec. Hotărârea, statornicia, stăruinţa şi, într'un cuvânt, tot ceiace face caracterul, au găsit în acest bărbat o fericită întrupare. Generaţiile viitoare îşi vor putea îndrepta privirile spre dânsul ca spre un mare factor moral. Vor găsi în el nu numai cele mai bărbăteşti şi mai cumpănite însuşiri ale neamului, ci şi un îndemn şi mai ales o mângâiere pentru nedreptăţile de care nu e cu putinţă să nu ne lovim în viaţă.

Optimismul viguros ce se desprinde din întreaga lui personalitate, credinţa neistovită în biruinţa binelui şi adevărului, ne pot părea uneori o amăgire. E totuşi o nobilă şi sănătoasă amăgire. Căci după cum credinţa în progresul nemărginit al omenirei susţine mersul civilizaţiei, tot astfel credinţa în biruinţa binelui e singura axă cu putinţă a moralei. Dincolo, e lumea instinctelor şi a patimilor.

In activitatea d-lui Maiorescu găsim acest binefăcător isvor de sănătate etică. Şi nu numai în activitatea scrisă, ci şi în viaţa lui: cartea cea mai bine întocmită din timpurile noastre, pentru a fi ilustraţia vie a unei doctrine, altfel moarte.

Luptele prin care a trecut cu atâta seninătate, duşmăniile cu care a fost întâmpinat, piedicele ce i s'au pus — şi, în sfârşit, biruinţa din urmă netăgăduită de nimeni, sunt o pildă fericită de energie omenească pusă în slujba unui ideal, înaintea căruia totul se închină. Şi, la urmă, cuvântul drept birueşte.

Un îndrumător cultural nu se măsoară numai prin vorbe ci şi prin fapte. Inainte de a-şi însemna brazda cugetării prin scris, îşi înseamnă brazda vie a vieţei. Opera cea mai educativă a d-lui Maiorescu e însăşi viaţa lui. Din cuvinte lesne de înţeles, nu ne vom putea însă opri asupra ei...

Ne rămâne cealaltă operă.

Din ea putem cerceta jocul unei activităţi însemnate pentru istoria culturii române.

E. LOVINESCU

IARBA LUI NICHIPERCEA

La un schit de călugări, prăpădit într'o tiharae sălbatecă de codri, la care era stareţ sfântul Vasile, se oploşise un proclet de Drac. Venise la schit într'o seară, subt înfăţişarea unui ţinc rebegit şi ugilit ca un cotei fără stăpân, şi se rugase de stareţ să-l primească şi pe el în schit: să argăţească pe mâncare şi pe îmbrăcăminte.

Băeatul era harnic de nu se mai află, şi isteţ, şi meşter la cuvânt, şi mehenchi lucru mare, de se cruceau sfinţii monahi. La coasă, nu se vedea din iarbă de mare ce era; şi le lua înnainte la toţi călugării; la cântări şi la tipic se lua la întrecere cu tot schitul, şi învăţase a ceti, de rămâneau călugării cu gurile căscate, când începea Pălie să zică din Sfânta evanghelie.

«Mă Pălie, tu trebue să fii Nichipercea, că prea le ştii bine rostul la toate, îi spuneau monahii.

— Oi fi fiind, de ce să nu fiu? zicea Pălie.

— Măi, tu ai s'ajungi stareţ, mă Pălie.

— Da de ce să n'ajung: nu's, poate, vrednic; nu ştiu rânduiala Sfintei slujbe; nu ştiu toate glasurile şi toate cântările?»

La un an, îl făcu sf. Vasile frate: fratele Naftanail. Era frumos ca un heruvim în rasa de mohair şi cu pletele plăviţe şi creţe, cari-i curgeau până pe umeri de subt comanac. Avea o guriţă roşie, şi nişte ochi negri, şi o faţă albă, de-ai fi zis că i-o fetiţă, când păşea, cu smerenie, printre călugări şi s'aşeza în strană, cu genele plecate.

La trei ani, îl făcu sf. Vasile călugăr; şi ajunse mâna dreaptă a stareţului. Şi sf. Vasile, bătrân şi slab cum era, îi lăsă părintelui Naftanail mai toată cârmuirea schitului gândindu-se cu adâncă mulţumire sufletească: «De acu pot zice: Doamne, slobozeşte pe robul tău!»

Toţi călugării îl iubeau pe părintele Naftanail; şi, între ei, era bine hotărât, că, atunci când Dumnezeu îl va chema pe sf. Vasile în locaşurile veşnice, stareţ le va fi monahul Naftanail, cel vrednic la toate şi dulce la cuvânt. De când călcase dânsul pragul locaşului acestuia al Domnului, schitul era îndestulat cu de toate: oile mănăstireşti fătau câte doi miei; vacile de abia îşi purtau, seara, ugerile; pomii din livada mănăstirească legau rod în fiecare an, de stăteau crengile să se rupă de atâta povoară; stupii roiau de câte trei şi patru ori pe an, şi miere şi ceară frumoasă ca la schit nu mai era nicăeri; cămările erau pline de bunătăţi şi beciurile de vinuri, — belşugul curgea ca un râu de lapte şi de miere, şi monahii se îngrăşaseră de nu-şi mai încăpeau în piele; chiar Sf. Vasile, care era uscat ca nişte moaşte, începuse a se rotunzi, de nu-l mai încăpea cingătoarea. Se dusese vestea de schitul acesta blagoslovit; şi, an cu an, creştea numărul călugărilor. In câţiva ani, dintr'un schit

VISUL

Pe-atunci îmi făuream prezentul
Sub scutul marelui Caesar;
Cu pieptul meu opream furtuna
Şi moartea îmi părea un dar.

Ştiam că ori şi când e bine
Să-ţi crească pe mormânt verbena
Şi-am tras la sorţi cătându-mi moartea
Sub cortul meu dela Ravenna.

Dar noaptea, Mommus mă cuprinse
In mreaja lui — şi se părea
Că tu alunecai din ceruri
Cu aripi albe ca de nea

Şi nu ştiu dacă pentru Caesar
Alunecai sau pentru mine —
Dar norii'ţi spumegau sub glesne
Formând cascade tiburtine.

Iar astăzi reîntors din luptă,
Găsindu-mi casa în ruină
Şi parcurile devastate
Sub zarea fără de lumină,

Din toate visurile mele
Când singură te-ai întrupat—
De ce n'aşi ferici destinul
In zborul lui neaşteptat?...

Şi chiar de-aşi sta s'ascult pustiul
Şi plânsul parcului s'ascult —
Tu n'ai fost vis — sunt tânăr încă...
Iar Caesar a murit de mult.

Ion Al-GEORGE

---

de douăzeci de călugări, cum era când venise Naftanail, ajunsese cea mai mare mănăstire de pe meleagurile acelea. Se duraseră, dejurîmprejur, chilii multe şi se ridicaseră ziduri ca de cetate, cu porţi grele, de stejar, ferecate, ca să nu le poată sparge nici cu săcăluşurile. Şi, în locul clopotului mărunt, care abea răzbătea cu glasul lui sărac sihlele dese părintele Naftanail adusese un clopot de o mie de ocale din ţara moschicească, pe care abia îl trăgeau cincizeci de călugări voinici şi s'auzea la o mie de poşte-împrejur.

Duminicile şi sărbătorile, venea lumea de pe lume, ca la praznic, de numai încăpeau în biserică. Şi toţi schilozii, şi ologii, şi orbii, şi femeiele sterpe, veneau să le citească părintele Naftanail; şi schilozii plecau hini-teferi, şi ologii îşi zvârleau cârjile, şi orbii dobândeau vederile, şi femeele sterpe purcedeau grele. Şi căruţele cu cai şi carele cu boi, numai încăpeau în ograda mănăstirii; şi se îngrămădeau până departe, dejurîmprejurul zidurilor mănăstireşti. Şi de nechezatul cailor, şi de mugetul boilor, şi de strigătul negustorilor, şi de glasul tărăgănat al cerşitorilor, cari cereau de pomană cântând, — clocotea văzduhul ca într'o zi de iarmaroc.

Când îl chema undeva să citească, părintele Naftanail se suea în caleaşca mănăstirii, la care erau înhamaţi doi telegari negri ca păcura, prinşi din herghelia mănăstirească. Cât erau aproape de mănăstire, caii mergeau ca toţi caii; când, însă, rămânea mănăstirea hăt în urmă, la o vorbă a părintelui Naftanail, deschideau aripi de liliac şi se înnălţau în văzduh. Avea mănăstirea o herghelie de o sută de cai la fel; toţi negri ca nişte corbi şi cu ochii aprinşi, de parcă aveau ţintuite în cap câte două stele; şi toată herghelia asta era purtată de un băiţaş de pripas.

In preajma mănăstirei, se aciuase o lae de căldărari şi durase un sat de bordee, cari se zăreau, de sus, dela mănăstire, ca nişte muşuroae; şi şerpoaice de fete frumoase şi cu lipici ca în satul acesta ţigănesc nu mai erau nicăeri, şi toate semănau între ele ca nişte surori şi toate erau cu gâturile şi cozile pline de rubiele.

Intr'o noapte, Sf. Vasile se trezi în nişte cântece, cari veneau dintr'o chilie din fundul mănăstirii: se coborî din pat, îşi luă nişte târlici în picioare, o cataveică pe umeri şi cârja de după uşă, şi eşi să vadă ce-i.

Când zări lumină la chilia părintelui Naftanail, îi dădu un cuţit prin inimă; ascultă: cântecele veneau dintr'acolo; mai luă aminte, cu urechile lui bătrâne, şi pricepu, că erau glasuri femeeşti. O luă atunci prin cerdacul care încingea chiliile de jurîmprejur, şi se opri la una din ferestrele luminate; se aplecă, şi când se uită pe subt perdea, i se păru că-i cade cerul pe creştet:

In jurul unei mese încărcate de clondire şi de mâncăruri, chefueau, cu nişte Ţigance din satul din vale, cei mai iubiţi monahi ai lui, în frunte cu părintele Naftanail, care sta în capul mesei cu cea mai frumoasă Ţigancă din lume, goală ca o şopârlă şi cu trupul plin de salbe de aur. Iar, în sunetul daeralelor, jucau douăsprezece Ţigănci, în clinchetul salbelor, cu sânii pietroşi ca nişte gutui; îşi mlădieau trupurile, de par'că erau trupuri de şarpe; îşi cutremurau sânii tari, îşi alintau şoldurile, închizând din ochii de văpae; îşi săltau pîntecele rotunde.

Dar, deodată, trecu prin noapte un meunat răguşit, care-i sfredeli urechile stareţului ca un burghiu de foc; şi Sf. Vasile zări, sărind pe umărul părintelui Naftanail, un motan negru, mare cât un zăvod, c'o coadă ca de veveriţă şi cu două cornițe subt urechi; şi lumina se stinse, cu'n pocnet, şi părintele stareţ căzu, cu faţa — în sus, pe duşumelele cerdacului.

Când se trezi, se pomeni în capul mesei, lângă părintele Naftanail. Era îmbrăcat ca şi Sf. sa cu antereu de cutnie, încins cu şal de Ţarigrad, şi, peste şal, strâns cu o curea bătută toată — în ţinte de aur şi eu paftale de mărgean. In mâna stângă, avea nişte mătănii de mărgăritare negre, mari cât alunele şi sorbea, înferbântat, din borşul de ştiucă, fiartă 'n zeamă de varză cu hrean.

Masa pornea atunci, căci, în mijlocul mesei, aburea un castron de borş cât o cristelniţă.

Sf. Vasile se trezi, de-a dreapta, c'o Ţigancă goală, care semăna leită cu Ţiganca de lângă părintele Naftanail; şi începu şi Sf. sa a goli păhăruţele de vişinată, şi de vutcă de izmă, şi de ananas, şi de mastică.

Masa era încărcată de bunătăţi. Intre sfeşnicile grele de argint şi de tumbuc, se îngrămădeau clondirile cu toate neamurile de vutcă; şipurile cu vinuri dulci, chipriotice, şi cu tămâios, şi hermeziu, şi ravac; farfuriile încărcate cu marinată de stacoji, cu icre de morun şi de chefal, cu licurini jupoiaţi, cari înnotau în undelemn chilimbariu şi în zeamă de lămâi de Messina.

Fraţii, cu pletele creţe pe umeri, se ţeseau împrejurul mesei, purtând farfuriile mari cu chebapuri, cu mâncare de claponi îngrăşaţi cu migdale de Ţarigrad, gătiţi cu coconari şi strafide; abia duceau tăvile grele de aramă, cu miei întregi, fripţi haiduceşte; umblau forfota, cu pletele-în vânt, slujind pe sfinţii monahi, turnând vin prin pocale; tăind mucurile dela lumânări cu mucarniţele de alamă; afumând, în jurul mesei, cu căţui de argint, în cari zvârleau chilimbari şi odogaci.

De jurîmprejur, erau divanuri turceşti, acoperite cu macaturi de lână de Brusa, cu ciucuri de Veneţia; erau jeţuri scumpe, înflorite cu sidef şi cu fildeş; pe sofale, câteva mesuţe rotunde de abanos, cu picioarele scunde, pe cari erau împrăştiate cărţi de joc.

Pe chilimurile de Ţarigrad, îşi legănau şoldurilor rotunde Ţigancele, în zuruitul daeralelor şi'n clinchetul salbelor. Şi Sf. Vasile, privea, răzemat într'un cot, cu un zâmbet fericit pe buzele lucii de untdelemn; şi, din când în când, îi făcea cu ochiul părintelui Naftanail; şi, într'un târziu, se trezi şi sf. monah cântând pe nas, cu trăgăneli bisericeşti:

«Căprioară, sorioară,
Dor de lume mă omoară, —
Roade poala codrului
Să-mi văd faţa dorului...»

* * *

Adouazi, Sf. Vasile se trezi c'o durere ascuţită, în creştet, — de par'că iar fi bătut Deavolul acolo un piron de foc

FIGURI CONTIMPORANE

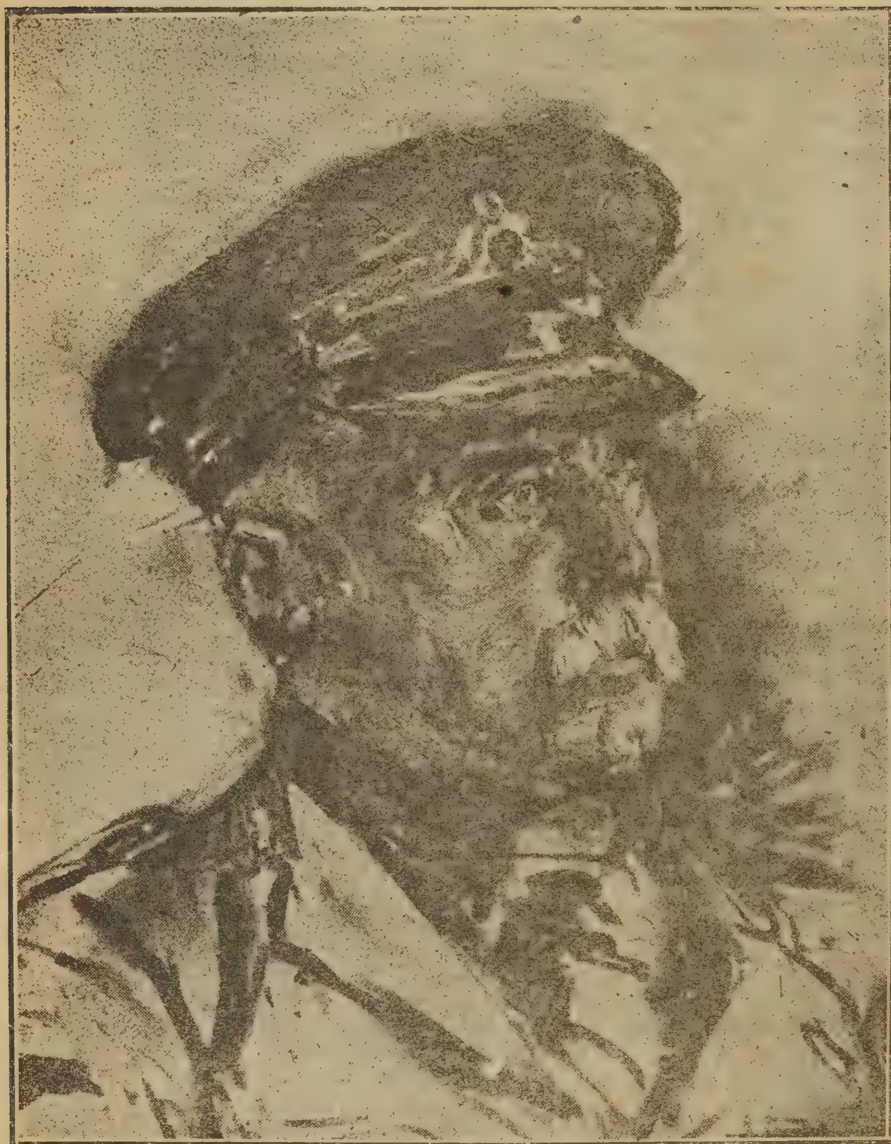

MAREŞALUL FRENCH

Comandantul trupelor britanice care luptă în Franţa

CĂRŢI POŞTALE

Aceleiaşi femei

I

În suflet port un cimitir cu cruci
De marmură, de piatră şi de lemn...
Şi ai venit şi tu să laşi un semn
Să am ce plânge când o să te duci!

In cimitirul meu nu-s flori, parfum...
Ci sânt morminte 'n cari am îngropat
Femei ce m'au iubit şi m'au uitat
Ca versul ce se uită 'ntr'un album!

Tu, de-ai venit se vede c'a fost scris
Pe-un nou mormânt să pui şi tu un semn,
Să'nchid în el, ca'ntr'un sicriu de lemn,
Icoana celui mai din urmă vis!

II

Toamnă... Noapte... Crisanteme ude...
Cimitir de candeli... Rar s'aude
Rămasul bun-al frunzelor ce mor
Ca un rănit ce strigă ajutor!

Par adunaţi copacii — trist norod —
S'asculte-al toamnei dureros prohod;
Se tânguesc femei par'că pe drum
Şi moartea umple noaptea de parfum!

Intreaga fire pare un spital
Acoperit cu'n cer bolnav, opal,
Unde pe paturi veştede de foi
Muri-va azi iubirea dintre noi!

D. IOV

şi-şi simţi cerul gurei amar, de par'c'ar fi mestecat frunză de pelin; dar de păţania de peste noapte nu-şi aduse — aminte nimic. Întră în biserică şi, îngenunchind, stătu aşa până la sfârşitul slujbei şi se rugă ferbinte cu ochii închişi, făcând cruci mari şi bătând lespedea cu fruntea, caşicum i-ar fi şoptit un glas tainic c'a păcătuit şi nu mai e vrednic să vadă faţa Domnului. Când eşi, ochii părintelui Naftanail îl pironiră până'n fundul sufletului şi sclipiră ca doi solzi de foc, subt streşenile sprincenelor negre. Întră în chilia lui săracă, de schivnic, cu acelaş piron de foc bătut în creştet.

Sara, pe când se pregătea să-şi facă rugăciunea, auzi deodată, în liniştea ce-l împresura, o podea trosnind ca de-un pas omenesc; şi Sf. Vasile înlemni, cu dreapta ridicată cum era, gata să-înceapă semnul crucii: în faţa lui sta neclintită, ca zugrăvită pe peretele chiliei, şi-l privea cu ochi de mâţă, o femee goală, cu trupul înfăşurat în salbe de aur; îl privea pe subt gene lungi, zâmbindu-i cu gura roşie; şi deodată făcu un pas spre el şi întinse spre dânsul şerpii albi ai braţelor. Sf. Vasile se trase îndărăt, ca muşcat de inimă, strigând din răsputeri:

«Piei satană!»

Şi când făcu semnul crucii, se auzi în chilie un behăit de ied, care semăna cu un râs de copil şi femeea goală se şterse de pe peretele chiliei; iar Sf. Vasile, căzu în genunchi şi se rugă fierbinte şi bătu mătănii toată noaptea. Adouazi, îşi luă toiagul şi se afundă în inima codrului. Stătu în codru patruzeci de zile trăind numai cu apă şi cu rădăcini. Când se întoarse la mănăstire, se simţea curat ca un prunc nou-născut. Veni de-acolo c'o bănuială şi se puse la pândă. Băgă de seamă din întâia zi, că părintele Naftanail pieri din biserică întocmai când sosi sorocul să se cânte cheruvicul. Luă aminte adouazi: la fel; atreiazi: tot aşa.

Seara, intră, pe neaşteptate, în chilia părintelui Naftanail. De la uşă i se păru c'aude înnăuntru râs şi vorbă; dar, când puse mâna pe clanţă, se făcu tăcere şi când deschise uşa: părintele Naftanail

singur-cuc. Era cu capul gol, şi Sf. Vasile, care nu-l mai văzuse niciodată aşa, zise:

«Da frumos păr mai ai părinte Naftanail!»

Părintele Naftanail, luă atunci, ca fript, comanacul de pe masă şi şi-l îndesă pe cap. Sf. Vasile avusese, însă, vreme să-i vadă ițindu-se, dintre pletele crețe, două cornițe ca de miel.

Băură, ca de obiceiu, câte un feligean de cafea, sfătuind de treburile mănăstirei, şi părintele stareț plecă, apoi, la culcare.

Târziu, după ce se isprăvi slujba de noapte, Sf. Vasile se duse la părintele cliseare:

«Blăgosloveşte părinte.

— Domnul. Cine-i?

— Eu, starețul... Deschide repede părinte Ilarioane.

— Da ce s'a întâmplat părinte starețe? întrebă speriat părintele cliseare, deschizând uşa

— Taci molcom, îmbracă-te repede, ia cheile bisericei şi hai cu mine...»

Când eşiră, cele două ferestre dela chilia părintelui Naftanail, ardeau, în noapte, roşii ca două geamuri ale iadului. Intrară în biserică, aprinseră un capăt de lumânare; şi umbrele fluturară, prin unghere, ca nişte aripi de lilieci.

«Jură pe Sfânta cruce, că n'ai să spui nimănui nimic, grăi cu taină mare Sf. Vasile.

— În numele Tatului, al Fiului şi al Sfântului Duh, jur pe Sfânta cruce, că n'am să spun nimărui nimic. Aşa să-mi ajute Dumnezeu, făcu părintele Ilarion.

— Amin. Acu ia aminte bine la ce-ți spun eu, zise Sf. Vasile cu acelaş glas plin de taină. Pecetlueşte cu semnul crucii toate ferestrele... Să iei apoi scara şi să pecetlueşti cu semnul sfânt şi ferestrele din turn. Şi mâne, în timpul slujbei, când ți-oi face eu semn, să te duci repede şi să pecetlueşti şi uşa, — ai înțeles?

— Am înțeles, părinte starițe; dar rogu-te ce s'a întâmplat? întrebă înspăimântat părintele Ilarion.

— Mâne, părinte Ilarioane, mâne — îți vedea cu toții; acuma, fă ce ți-am spus eu, şi nu mă cerceta», făcu Sf. Vasile cam supărat.

Adouazi, biserica era plină stup de monahi. Părintele stareț trase cu coada ochiului, şi-l văzu pe părintele Naftanail la locul lui, ascultând, cucernic, sfânta slujbă; făcu un semn tainic părintelui Ilarion, care se strecură, nebăgat în seamă, printre călugări, şi pecetlui uşa cu semnul sfânt.

Când s'apropie vremea să înceapă cheruvicul, părintele Naftanail vru, ca de obiceiu, să iasă pe uşă afară; dar văzând uşa pecetluită cu semnul crucii, ca stropit cu agheazmă, dădu fuga la o fereastră; alergă de la geam la geam, ca un liliac uriaş speriat de lumina făcliilor, — dar toate erau pecetluite. Atunci, dintr'o săritură, se zvârli în turn; dar, dând şi aici peste peceți, se prăbuşi, cu un bubuit de tunet, în mijlocul bisericei, prefăcându-se în dohot şi umplând casa Domnului de fum şi de miros de pucioasă. Şi, în aceeaş clipă, periră toate chiliile durate de Aghiuță; periră şi călugării cari veniseră în urmă; periră turmele şi herghelia mănăstirească; pieri şi satul de Țigani din vale; se prăbuşi şi clopotul cel mare de o mie de ocale, şi acolo unde căzu se făcu un ezer adânc de păcură; şi, în locul mănăstirii bogate şi pline de călugări, rămase schitul sărac de odinioară, cu cei câțiva monahi bătrâni şi uscați ca nişte moaşte.

Iar Sfântul Vasile porunci călugărilor să scoată 'n grabă piatra plină de dohot, pe care căzuse diavolul, şi s'o arunce pre ea într'o prăpastie de la marginea schitului. Şi din dohotul acesta a răsărit o buruiană grasă: adică tutunul sau iarba lui Nichipercea.

N. N. BELDICEANU

LUI VASILE ALECSANDRI [1]

Aceasta este ziua ta aniversară
Ş'a celor ce luptară
Cu tine 'n uriaşa Gardă!
— Să sune trâmbiți, zările să ardă...

Priveşte: «Brațul ei liberator
Loveşte 'n cruda tiranie
Şi luptă pentru-al ei onor!»
E visul tău, Regina teribilă 'n mânie,
Aşa cum a slăvit-o cântarea ta latină:
«Ea poartă 'n frunte-o stea divină»
Şi'n pieptul ei ca'n versul tău se zbate
Acelaşi suflet uriaş de libertate.

Aceasta este ziua ta aniversară
Ş'a celor ce luptară
Cu tine 'n sfânta Legiune!
Nu trista pomenire, ci imnuri să răsune
Şi cântecele ce electrizară
Şi strânseră în horă întreaga Națiune!
— Să sune trâmbiți, să răsune!

Aceasta este ziua ta aniversară —
Căci azi vestitul Peneş cu mâna lui cea ruptă
Ş'a dres-o prin minune şi dă de zvon prin țară
C'ai lui şi cu sergentul se'ntorc din nou la luptă!

Şi iat-o, nemişcată la hotare,
Cum spusu-i-a ei Roma cea bătrână,
Priveşte Sentinela ta Română
«Din vârful Carpaților,
«Din desimea brazilor!»

Alecsandri, priveşte-o! Descopere-te Țară!
E marea Gardă, sfânta Legiune!
E cea mai sfântă şi aniversară
A tutulor nădejdilor străbune
Şi a pornit să sune, vibrând de la Mirceşti,
Marsilieza Țării Româneşti!

ORESTE

LACRIMILE
(GEORGES BOUTELLEAU)

In suflet dorm atâtea lacrimi
Ce nu pot curge din priviri,
Cum norii dorm pe pat de flacări
Sub doma largă-a tristei firi.

Adeseori durerea noastră
Trecând prin fibrele 'nvechite,
In fine picături de rouă
Isvor de lacrimi ne trimite.

Şi'n alte dăți, când bucuria
Adună mângâeri prin ele,
Ne stingem sugrumați în taină
De valul lacrimilor grele.

Al. IACOBESCU

[1]) Versuri citite la şezătoarea comemorativă organizată de o societate de binefacere din Capitală

ALECSANDRI CA EDUCATOR

Titlul articolului nostru poate, la prima vedere, izbi ochiul nedeprins cu activitatea multiplicată a bardului dela Mirceşti. Aproape toată lumea s'a obişnuit să vadă în Alecsandri un cântăreţ uşor şi vesel al holdelor de primăvară, al ciocârliilor, şi un inspirat trubadur al evenimentelor fericite. Puţini însă au căutat să treacă dincolo de această pojghiţă cu gândirea şi să cerceteze ce se ascunde dedesupt. Peste acest optimism trăeşte adevărata personalitate a poetului. Alecsandri făcea parte din generaţia care a pregătit unirea şi a zămislit sufletul românesc de astăzi. O scurtă privire asupra stărei morale a ţărilor româneşti dinainte de unire poate că ar explica în bună parte starea de spirit a acestei generaţii. Nu este însă nici locul nici spaţiul pentru acestea. E destul să amintim numai că era, în locul idealului, negura tutulor sfâşierilor mărunte şi că singurele idei capabile să germineze în mintea conducătorilor de pe atunci era trădarea, linguşirea, invidia. In această atmosferă s'a ridicat, pe cale de firească reacţiune, o falangă de învăţători ai sufletului vremuri. Bolintineanu, Gr. Alexandrescu, Eliade Rădulescu, pentru a nu mai vorbi de venerabilii dascăli veniţi de peste munţi, au fost primii îndrumători ai unei educaţii româneşti. E uşor de priceput doza nemăsurată de bine-cuvântată încredere în sine, de care au avut nevoe aceşti oameni pentru a încerca să zidească după formula biblică o ţară. «La început a fost cuvântul».... şi cuvântul era la ei.

Greutăţile de tot soiul au contribuit să le călească oţelul sufletesc în focul luptelor de îndreptare, ajunse prin aceasta însăşi mai îndârjite şi mai rodnice. Fiecare din aceşti scriitori era înainte de toate un cetăţean care lupta cu mijloace proteice împotriva unui mediu ostil. Traducători de romane şi de chimii, tipografi, făuritori de gramatici şi de abecedare, împlineau în toate direcţiile lipsurile nenumărate ale unei dureroase desorganizaţii sociale. Alecsandri a făcut la fel cu contemporanii şi cu puţin înainte cu predecesorii săi.

Primele lui manifestări literare datează de după 1840. Cam în vremea aceia a întreprins, îndemnat în parte de Al. Russo, o serie de călătorii prin ţară; pe urma lor a strâns o colecţie de poezii populare, printre care şi Mioriţa. Rostul acestor bucăţi a fost cu mult mai mare de cât apare astăzi. Era o primă încercare de explorare în adâncul ascuns al zăcătorilor de suflet românesc, şi o primă oglindă care ni se punea dinaintea ochilor pentru a ne vedea adevărata noastră imagine. Aproape în acelaş timp îşi înjgheba şi legendele care nu sunt decât o refacere pe motive populare a ideilor generoase de pe vremea aceia. Alecsandri a trăit în Franţa pe vremea romantizmului, şi-a făcut educaţia cu ideile în curs la Paris prin 1830 şi era familiar cu oarecare valori Porte-Royaliste. Ciocârlia (Legendă) de pildă poate fi considerată, în altă ordine de idei, ca un produs romantic al unui motiv popular. Subiectul ei e într'un fel acelaş cu al Luceafărului lui Eminescu. Deosebirea între ele însă stă mai ales în aceia că în poezia lui Alecsandri putem vedea însăşi un simbol a sufletului ţărei noastre, în zborul către soare al ciocârliei, pe când la Eminescu se desbate mai de grabă o problemă inversă şi individualizată. Indrumările lui intelectuale se pot vedea şi în primele caete, cu care a venit în ţară. amintiri, note de călătorie, nuvele scurte,etc.

Această operă a fost urmată de o alta intermediară, în care s'a plămădit mai ales ideia unirei. Alecsandri a jucat cu prilejul acesta şi un rol de-adreptul politic. A fost trimis la Paris unde căuta să pună în curent spiritul generos francez cu starea de lucruri din principatele noastre, să scoată în relief latinitatea de pe marginile Dunărei şi din Carpaţi şi să convingă politica franceză de necesitatea unui stat latin puternic la gurile Dunărei. Cu prilejul acesta a avut chiar o audienţă la Napoleon III. Se ştie că unirea noastră, existentă de fapt dela 56, nu datează pentru cancelariile europene decât dela 59. In vremea aceasta Alecsandri lupta şi în ţară împotriva curentului anti-unionist şi, cu poezii ca Hora Unirei, Milcovul, etc, sau prin articole publicate, de pildă prin România Literară căuta, alături de Cogălniceanu, Russo, etc., să ridice entuziasm pentru ideea încă combătută de câtiva boeri reacţionari.

Activitatea lui de mai târziu începe să fie mai cunoscută. Publicul cetitor e familiarizat aproape în întregime cu opera de dinaintea războiului de independenţă ca şi de după război a poetului. Cântecele lui eroice nu erau de cât nişte strigăte de bucurie ale unui popor rechemat la vieaţă. Este în ele ceva din bucuria unui copil care se încăpăţânează să strige primile sunete învăţate. Optimismul lor care ne părea o vreme exagerat, romantic, am avut acum în urmă prilejul să-l constatăm adevărat. Cu această ocazie Alecsandri nu face de cât să ne apară într'o lumină şi mai simpatică. Intr'adevăr, cunoştinţa sufletului nostru românesc a mers la el atât de departe în cât noi înşine pierdusem deprinderea acestei feţe a lui. Inainte de mobilizarea din 1913 ni se păreau de carnaval acei soldaţi care mergeau cu flori la pălărie, jucând şi cântând, la luptă. Campania trecută însă din Balcani, ne-a dat ocazia să verificăm veracitatea imaginei noastre din poeziile lui Alecsandri. Această imagine e tot atât de bine-redată şi în Pasteluri, operă publicate înainte ceva de 77, prin «Convorbiri». De altfel datorită numai acestei perfecte suprapuneri se datoreşte şi repedea lui popularitate. Ar fi cu neputinţă unui scriitor să pătrundă atât de adânc în masse fără ca opera lui să oglindească simpatic o parte măcar din psicologia mulţimei adunate împrejurul lui.

Epoca aceasta de preînoire prezintă însă pentru criticul literar un aspect unic, şi nicăeri nu i se poate găsi o alta de comparat. In câţi-va ani s'a eliminat două limbi succesive, cea grecească şi cea franţuzească, altoite pe resturile părăsite ale unei româneşti aproape moarte, şi s'a altoit pe ea o alta nouă, cu elemente latine de înlocuire. Tot în acelaş timp s'a făurit un suflet naţional şi s'a înjghebat, materialmente, o ţară. De sigur că am intrat în această izbucnire de vieaţă şi factori de vitalitate desprinşi din legile de conservare ale unui popor. Nu se poate şti însă măsura în care arta, ca factor social simţită şi practicată, nu a contribuit să suscite la momentul oportun şi simultan toate elementele vitale ale ţărei. Că lucrul acesta a rămas până la un punct la suprafaţă, se poate ; poporul a fost totdeauna într'o necontenită intuiţie a totalităţei lui. Dovadă astăzi când, fără să-i fi spus nimeni lucrul acesta, îl ştie. Singurii factori de convins sau de învins în sensul acesta erau orăşenii, boerii şi slugile lor din administraţie. Aceştia au suferit influienţa lui Alecsandri în două feluri. Sub formă de lirizm prin poezii, scrisori sau articole, şi al doilea, prin satira lui. Activitatea teatrală a lui Alexandri, dinaintea războiului de independenţă, nu este de cât o biciuire a stărei de spirit a contimporanilor săi. Se biciuieşte în ei fie reacţionarismul, fie ideile zise înaintate, dar rău pricepute, care erau o piedică a desvoltărei noastre, fie anumite apucături de exagerări ale latiniştilor noştri care, odată sarcina lor îndeplinită prin exces de zel chiar, trebuiau acum îndrumaţi, la rândul lor, spre un mai firesc făgaş al graiului românesc. Toate aceste la olaltă fac din Alecsandri un antemergător al lui Caragiale. Influenţele lor au fost la fel. Fie care din ei au contribuit, cu mijloace deosebite şi adaptate împrejurărilor, să demonetizeze şi să stârpească o serie de figuri dăunătoare societăţei. Inutil să arătăm insistent caracterul luptător al acestei literaturi. Ea e nainte de toate o funcţie socială, cu un rost bine determinat.

Nu rezultă de aci însă că Alecsandri a fost doar o figură culturală a ţărei, şi că meritele lui artistice au fost temporale; am fi poate înclinaţi să spunem că din potrivă. Educatorul unei generaţii poate să fie simultan şi un artist, şi atunci meritele lui sunt cu atât mai mari. Apa prăvălită dela munte, rămâne aceiaş până în cele mai depărtate văi. Aspectul ei însă se schimbă după peisagiul pe care îl reflectă, şi aceasta e toată poezia, care se găseşte pretutindeni în stare latentă în natură. Artistul vine şi o desprinde doar, de nu importă unde, potrivit firei lui. Deasupra acestei activităţi întregi pluteşte spiritul lui Alecsandri, vioi, luminos, cochet, gata ori când să surâdă

și să se entuziasmeze pentru o idee luminoasă, muncitor în acelaș timp în sensul țăranului care își trage din greu brazda dar își pune și flori la pălărie, în sfârșit, spiritul lui Alecsandri,

Acel rege al poeziei, veșnic tânăr și ferice,
Ce din frunze îți doinește, ce cu fluierul îți zice
Ce cu bazmul povestește....

N. DAVIDESCU

□ □ □

PE VALURI ROZ...

Desen de Poitevin

Pe valuri roz, corăbii albe
Din port alunecă ușoare,
Cu pânze 'ntinse, ascuțite,
Par niște corturi mișcătoare...

Gonite'n larg, tot mai departe,
Pe 'ncovoirea unui val,
Se 'nalță una câte una
Să vadă tot mai stinsul mal!

Iar ochiul, ce pe țărm, în taină,
Le-a urmărit mișcarea lină,
Revede albele corăbii
Imaginate de lumină...

Le vede încă, ușurele,
Plutind încet, plutind în larg,
Deși nu-i urmă de corăbii
Și nu e umbră de catarg...

... Asemeni albelor corăbii
Ce-au lunecat în zări albastre
Se duc clipitele iubirii
Din portul gândurilor noastre.

Le vezi plutind mult timp în urmă
Le vezi... și nu știi că'n priviri
Pentru atâtea clipe scumpe
Se-aprind atâtea amintiri...

Alfred MOȘOIU

O PĂCĂLEALĂ

Se îngâna ziua cu noaptea când Moș Prichici își struni mârțoagele, iar zurgălăii mai clincuiră odată, de două ori, scuturați de grumazurile ușurate de greul umbletului prin zloată.

Și întorcându-se spre călătorii din sanie:

— Am ajuns conașilor!

— Unde suntem moșule?—spuse unul din ei, sărind sprinten pe podișca din fața unui han, scuturându-și glugușul de zăpadă și bătând din picioare.

— Păi la «Hanu' dracului», la doi pași de stație, mormăi chirigiul, alunecând binișor în troian și trăgând cu năduf din lulea.

Ceil'alți doi călători își desfăcură glugile, ca să vază unde calcă, și se dădură anevoie jos din sanie, cu picioarele amorțite, în vreme ce întâiul le dădea o gură, din ușa hanului:

— Ci, hai mai degrabă, să ne mai înviorăm nițelus la căldură, așteptând acceleratul!

Tovarășii șovăind prin zăpadă o luară după el, în vreme ce Moș Prichici aruncă o mână de fân gloabelor, clintindu-se și el spre han.

Hangiul, unu' burduhos, cărunt, cu ochii cenușii, jucăuși, nu-și ascundea mulțumirea unui dever neașteptat, frecându-și mâinile; iar un cotoșman mare, gălbui, tolănit la gura vetrii, în care trosneau niște găteje, torcea tacticos, răsfățându-se sub mângâierile întâiului sosit.

— Cu ce să te omenesc Moș Prichici? — vorbi hangiul, făcând cu ochiul spre garafele și pocalele de pe tejghea.

— Păi... o ulcică fiert... d'or vrea boerii!—pregetă moșul.

— Cum să nu!—spuse unul roșcat la față; și, către tovarăși:

— Ce ziceți? Un pic de vin fiert e mai bun ca un leac, pe troianu ăsta... mai ales că boanghenii nu prea văd de încălzitul vagoanelor și... p'ormă, cine știe când vom mai gusta din vinul și tutunul țării!...

— Ai dreptate, Zăbavă — spuse uscățiorul cu cotoiu 'n brațe, pârpălindu-se, în para focului.

Și, apoi, în șoaptă, luând cu cleștele un cărbune și aprinzându-și țigarea:

— Cât despre buruiana dracului m'am îngrijit eu, fiți pe pace!...

Și când Moș Prichici eși în bătătură, să mai dea o raită pe la cai, iar hangiul scobora în pivniță:

— Dacă nu ți-l potcovesc eu pe vameșul cel mai dihai, să nu mai îmi ziceți pe nume!

— Cum adică? — se amestecă și cel ce tăcuse mâlc, până acum, cel mai în vârstă dintre călători, trecându-și degetele prin pămătuful de barbișon, cărunt de-a binele.

— Asta-i vorba!—făcu cel cu motanul. Ăți vedea! Vă spun doar atâta că o să avem mertic pe o lună încheiată, mi-i teașca plină și puteți fuma în voie...

Și tăcu. Hangiul tocmai lăsă chepengul, punând vinul la fiert; iar Moș Prichici se strecură și el într'un colț pâcâind din mahorca lui.

— Mai avem mult?—întrerupse tăcerea Zăbavă, uitându-se la ceas.

Iar hangiul, curtenitor:

— Acceleratul intră în stație taman la opt, va să zică aveți trei sferturi de ceas!

Cel cu tutunul lăsă cotoșmanul din brațe, trecând în odăița din fund, unde le erau bagajele; iar cel mai în vârstă se apropie binișor de ușă, iscodindu-l pe ferestruică și apoi se întoarse șoptindu-i ceva la ureche lui Zăbavă, începând să râză amândoi pe înfundate.

După ce sfârși cu boarfele cel cu tutunul se îndreptă spre tejghea, ca să ia câte ceva d'ale gurii, și în vreme ce glumea cu hangiul, tovarășii dispărură în odăiță.

— Unde să-l fi pitit? — gâfâi Zăbavă, după ce scotoci degeaba prin geamantanul tovarășului.

— Umblă cu băgare de seamă!—vorbi celăl'at, — nu vezi să are o încuietoare tainică?

Și îndoindu-se greoi, din șale, începu să pipăie căptușeala de piele a geamantanului, zâmbind și apucând de un colț al căptușelii și trăgând sdravăn, până se căscă un capac și-i năpădi un miros îmbătător de tutun.

— Ia'n te uită ce berechet! Pune mâna și de grabă!...

Și înfășcând maldărele moi ca puful de tutun galben ca chilimbarul, tăiat în fire de borangic, începu să care în căptușeala gherocului, îndemnând și pe Zăbavă să-l imite.

Iar după ce goliră tot tutunul, luă dintr'o grămăjoară de fân câtiva pumni, înfundându-i în buzunarul secret al geamantanului, al cărui capac îl închise cu grije, cum și geamantanul.

Tocmai atunci deschise ușa și stăpânul geamantanului:

— Ce naiba faceți? N'oți pofti să pierdem acceleratul!...

— Păi ne-am rânduit hârtiile, să fim gata la viză — mormăi Zăbavă, luând-o înnainte cu geamantanul lui.

Iar, când porniră, cel cu tutunul nu se putu stăpâni, bătând cu palma pe pântecele geamantanului și spunând:

— Are balta pește!...

— Ce-ți mai pasă? — spuse tăcutul, ghiontindu-l pe Zăbavă, care pufni de râs, în vreme ce Moș Prichici își îndemna gloabele:

— Hii! iepșunile taichii, că mult a fost, puțin a rămas!...

*

În stație, când intră acceleratul, pufăind de greul urcușului, doi dintre călători se

repeziră cu bagajele într'un compartiment, în vreme ce tăcutul, sub cuvânt că se duce să-şi ia ţigări, se îndreptă spre oficiul telegrafic.

— Nu ţi-am spus că am tutun berechet?—îl ţinu de rău cel cu deschizătura tainică... Ia de la mine...

Şi deschizându-şi tabacherea şi mângâindu-şi cu o privire geamantanul din plasă:

— Ca la Turci!...

Câte trei începură să dea drumu la rotogoale albastre de tutun, ce se încolăceau uşurel, parfumate, prinzând formele cele mai ciudate şi mai nestatornice.

Şi alergau în noapte cu auzul plin de trepidaţiile înfundate şi cuprinşi pe nebăgate de seamă de toropeala aţipirii, atât de fireşti, după o călătorie lungă.

Cine ştie câtă vreme dormise când îi trezi scârţâitul osiilor şi încetineala trenului. Iar la întrebarea ce umblau să şi-o puie, unul altuia, le răspunse, în limbă străină, un glas d'afară:

— «Vereşteri».

Repede îşi luară paltoanele pe ei şi sgribuindu-se prin gerul ce pişca bine, fiecare cu geamantanul în mână, cei trei tovarăşi intrară la vamă, aşteptând să le vie rândul la revizia bagajului.

Cuferele geamantanele şi tăgârţele, desagii de tot soiul, se deschideau aproape automatic, lăsând la lumina electrică să se vadă tot, în faţa căutăturii bănuitoare a vameşului, care trecea ţanţoş, de colo până colo, însoţit de doi jandarmi cu mustăţile năclăite în unsoare.

Iar cei trei tovarăşi, cum fumau tacticos la o parte, zăriră d'odată pe vameş uitându-se lung la ei, şi nemulţumit d'o cercetare zadarnică — abia pusese mâna pe o cutie cu ţigări—se îndreptă spre ei, cu mâna 'n şold.

— Haită.. acu-i, acu! şopti cel cu musca pe căciulă.

— Mi se pare că ai băgat-o pe mânică! îi spuse Zăbavă.

Iar tăcutul adăogă, flegmatic:

— O puserăm de mămăligă!..

Şi, vameşul scoţând o telegramă din buzunar:

— Domnii... studenţi?

— Da, studenţi! îl înfruntă cu un glas de tunet, tăcutul.

Iar vameşul, dând un pas îndărăt, făcu semn jandarmilor cari s'apropiară, începând să răscolească prin geamantanele celor trei inşi, în vreme ce vameşul îi măsura din cap până'n călcâie.

După o căutare zadarnică, unul din jandarmi s'apropie cu mâna la chivără spunând:

— «Şemit!»

Ceeace înţeleseră tovarăşii că, pe limba lui Arpad însemnează *nimic,* de oarece vameşul se încruntă şi scuturându-şi cu furie căpătâile mustăţilor năclăite în untură, se întoarse, grav, spre ai lui, scrâşnind, cu depeşa în mână:

— «Contraband... tabac!»

Celui cu tutunul, i se păru că-i fuge pământul de sub picioare; iar ceilalţi, de abia ţinându-şi râsul:

SCENE DIN RĂZBOIU

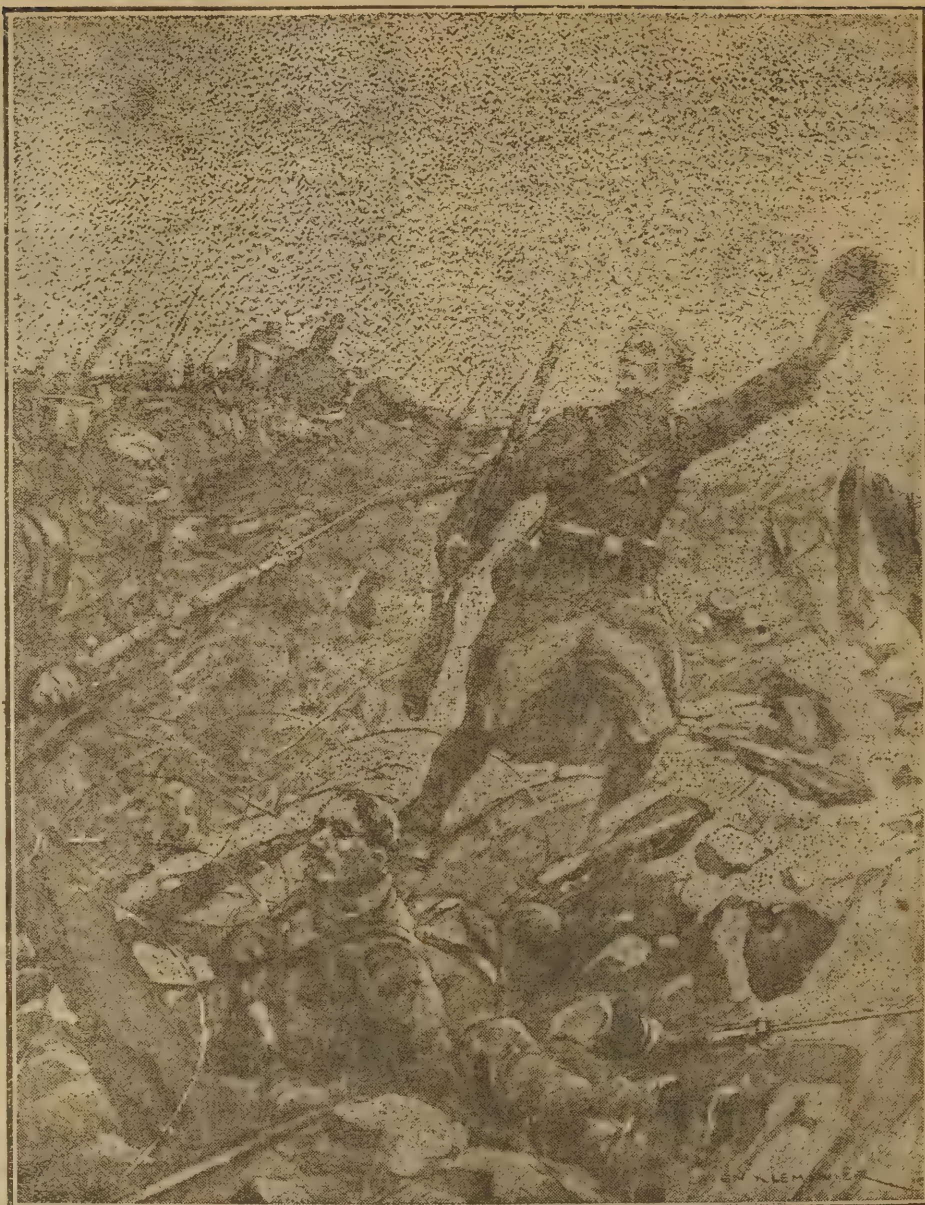

EROISMUL UNUI RECRUT

Intr'o luptă din Vosgi, după ce toţi ofiţerii companiei căzuseră, un tânăr recrut se puse în fruntea camarazilor săi mai bătrâni strigând: — înainte, tătucă! şi poziţia duşmană fu cucerită.

— Ce eşti copil?

— Vrei să te dai de gol?

Ceilalţi călători atraşi de această revizie neaşteptată făcuse ocol, ca la urs, în jurul grupului.

Iar vameşul începu să caute scoţând haine, premeneli, tot ce-i cădea în mână scuturându-le toate, bucată cu bucată, şi punându-le grămadă, iarăşi, la loc.

De trei ori răvăşi tot, răsucindu-le şi p'o faţă şi pe alta, orice haină şi orice rufă, fără să dea d'un fir de tutun, barem.

Roşu ca un morcov, ştergându-şi cu mânica tunicii broboanele de năduşeală de pe frunte se ridică, gâfâind şi el cu un suspin, aceiaşi vorbă!

— «Şemit!»

Deodată se lumină la faţă şi în vreme ce stăpânul geamantanului cu secret, galben îşi întoarse faţa în altă parte vameşul se năpusti, ca o hienă pe hoit, asupra geamantanului cu pricina, pe a cărui căptuşeală zări un fir de fân, strâns între capac şi margine.

Şi luând o baionetă dela un jandarm începu să râcâe o deschizătură, până ce capacul sări în sus, şi, apucând un pumn de fân, izbucni triumfător:

— Teremtétè!

O singură clipă de nedumerire şi de groază adâncă pe bietul stăpân al geamantanului şi apoi explozia de hohote al celor dimprejur îl sili şi pe el să se uite la vameş, care aruncă fânul cât colo, mormăind cine ştie ce pe limba lui, în vreme ce el, venindu-i inima la loc, şopti tovarăşilor:

— Zi mi-o făcură-ţi!.

N. PORA.

□ □ □

CASA ROMÂNEASCĂ
DIN IERUSALIM

— Ai venit de mult părinte, din București? întrebai eu pe preotul Marinescu, cu care făcusem cunoștință în biserica grecească de aci.

— De Crăciun am sosit și stau până după Paște!... Apoi de opt ani de zile fac drumul acesta în fiecare iarnă!

— Ai vreme! întrerupsei eu.

— Dacă sânt pensionar! și singur, băieții i-am rostit la casele lor! Ce-am alt ceva!... Mi-am făcut datoria!

Ne oprirăm în fața unui șir de pietroaie, ce încingeau un loc viran.

— Va să zică pe locul acesta o să se urzească biserica românească?!

— Aci! făcu părintele.

— Păi ajunge?!...

— Pentru casa Domnului e destul! Dar mai trebuesc făcute chilii pentru închinători! Deocamdată însă e bine să vedem biserica înfăptuită, și cred că se va face, fiindcă Măria Sa Regina ține foarte mult să aibă și Românii un lăcaș sfânt în cetatea Domnului!... Mai e apoi domnul Burada, care luptă pe toate căile, ca să fie și țara româneasce înfățișată aci... E rușine, tată, să n'avem și noi un altar!... Te uiți la catolici, biserici peste biserici, cari de cari mai frumoase și mai bogate; grecii așișderea. De ruși barem nu mai spun, au spitale și ospătării, unde găsesc închinătorii lor masă și casă pentru un preț aproape de nimic!

— Părinte, vin mulți ruși?! îi luai eu vorba.

— Cam vreo douăzeci de mii pe an!

— Și de-ai noștri câți?!

— Români, peste o sută!... N'au nici unde să tragă, și nici unde să asculte sfânta slujbă! Ai noștri se duc în bisericile rusești și grecești; apoi înțeleg ei ceva? Stau cu ochii căscați și se uită la ceilalți, când își fac aceia cruce, se închină și ei!...

— Așa e!... împlinii eu spusele părintelui.

— Și locul e la poziție! începu tot sfinția sa. Uliță largă prin față, dincolo biserica rusească, Sfântul Mormânt, la o palmă de loc, nici un sfert de ceas nu faci cu piciorul. Și are să se mai deschiză încă aci. Uite, colo unde vezi pietrișul acela grămădit, se zidește un palat mare. E locul sus și e cartierul cel mai curat! Am avut noroc cu locșorul acesta; dar câte greutăți s'au întâmpinat până să se capete, și cu parale nu degeaba, numai domnul Burada știe și cu răposatul părinte Foti!...

A plouat de cu noapte și o humă albicioasă spoiește caldarâmul. Ghetele mi sânt albe, parcă aș fi trecut printr'o varniță. Cerul e întunecos, iar zidirile par și mai vechi. Ierusalimul, pe vreme de ploaie, este posomorât, murdar afară din cale; iar localnicii, cu mantalile, din păr de cămilă, lungi până'n călcâie, trec sgribuliți, clănțănind dinții. Ulițele înguste și acoperite pe alocuri cu bolte lungi, sânt întunecoase ca și noaptea.

Poarta Damascului, una din cele 7 porți ale Ierusalimului

Trecurăm printr'un gang și ieșirăm în strada Iaffa, care începu să se scoboare ca într'o vâlcea

— Aici! făcu părintele Marinescu.

Ne oprirăm în dreptul unei case nalte, cu ziduri vechi.

— Pe aci! grăi tot sfinția sa. Și deschizând o uscioară, care da deadreptul în stradă, intrarăm într'un gang, scoborârăm câteva trepte și-apoi ne pomenirăm într'o curte.

— Va să zică asta e Casa românească?! prind eu vorba.

— Asta!... Dar numai patru odăi, în catul de sus, în colo stau alți chiriași!...

Rotii ochii. De jur împrejurul curții, care e mult mai joasă decât ulița, se întinde o prispă murdară, cu chilii mici, unde, de bună seamă, nici odată nu bate soarele. Niște scaune rupte, o pătură ponosită, mormane de zdrențe, stau rămășițe prin colțuri.

— Arabii ăștia ți-e scârbă, să te uiți la ei, și lenevoși fără pereche! ia părintele vorba nainte.

O scară veche, de lemn, duce la catul întâi, unde se rândueşte un fel de ceardac.

— Paraclisul l'avem însă jos!... Poftiți pe aici.

Intrarăm într'o odaie măruntă și întunecoasă. Pe peretele din fund o candelă își închide și deschide feștila, răspândind împrejur o lumină slabă. Când mă apropiai mai bine, deslușii o masă mică, pe care stau singuratice, o icoană, două sfesnice, o cruce și mai multe cărți, bisericești, îmbrăcate în scoarțe soioase și vechi.

— Acesta e sfântul altar românesc, din Ierusalim! dete părintele Marinescu din cap, și un oftat adânc îi străpunse pieptul.

Imi plimbai ochii peste pereții umezi ai odăiei, cu miros mai mult de mucigai, decât de tămâie, și trecându-mi mâna peste frunte, înghițîi și eu nodul unei revolte. Câte parale nu svârle în vânt politicianii noștri!... Numai cu banii cheltuiți de un singur partid și la o singură alegere, de bună seamă că s'ar face două biserici nu una. Ce frumos ar fi și înălțător pentru fața neamului nostru, ca aci, peste mări și țări, în pământul sfânt, peste care au trecut vremuri mari, aci în mijlocul atâtor națîi și limbi din toate lumile, să se înalțe și tâmpla bisericii noastre, în care să răsune graiul românesc și slova limbii noastre să se citească între atâtea alte slove.

— Părintele Foti, Dumnezeu să-l ierte, — rupse sființia sa tăcerea, — a făcut să dăinue și ce brumă avem aici, fiindcă a fost mână de fier și cu dragoste nețărmurită pentru legea lui...

— Ce chirie se plătește aici, părinte? întrebai eu.

— Două mii de lei pe an!...

— Statul îi dă?!...

Preotul Marinescu râse în barbă:

— Statul nu dă nici o lăscaie!... Se strânge din micile danii, pe cari le fac închinătorii români, fiecare cât îl lasă inima și cât poate!

Când ieșirăm din paraclis, ne întâmpină o femeie măruntă, îmbrăcată în negru. E văduva părintelui Foti. Maica preoteasa îi făcuse soțului pomană de trei zile și era cu ochii umezi. Când îi spusei, c'am fost să văd locul, pe care o să se zidească biserica românească, bătrâna isbucni în plâns:

— N'a avut parte răposatul, să-și vadă visul împlinit! căci mult îi era drag! De optsprezece ani, de când sântem aici, numai la Casa Domnului s'a gândit și pentru împlinirea ei s'a frământat!...

După aceia, maica prioteasa, mă pofti să iau din bucatele gătite în cinstea celui dus, băui și un pahar de vin, închinând: Dumnezeu să primească, apoi văduva mi-a duse un șervet în chenar, împodobit cu alesături pe margine, și cu lacrămile în ochi, îngână:

— Du-l în țara noastră, și să-l păstrezi spre pomenirea răposatului!...

La Casa românească mai sânt găzduite

trei călugărițe dela mânăstirea Pasărea și încă vre-o cinci călugări. Iar de vre-o săptămână au mai venit două femei din județul Râmnicu-Sărat și fac închinăciuni până la Paște.

— Uite, pe părintele Ioachim să-l iei dumneata, la apa Iordanului! făcu preotul Marinescu, arătându-mi spre călugărul voinic, ce se cobora pe scări... Hei, părinte, știi drumul la apa Iordanului?!

— Ba, că nu!... cu ochii închiși! răspunse călugărul, pe un glas moldovenesc. N'am păr în cap, de câte ori am fost!

— Te duci cu domnu?! prinse vorba din nou preotul Marinescu. E de la noi din București!...

— Mă duc, de ce nu!...

I. CHIRU-NANOV

□ □ □

NOTELE SAPTAMANII

Numirea noului director al Teatrului Național

După o scurtă frământare, în timpul căreia n'a lipsit, în culise, episoadele dramatice, au fost numit succesor al d-lui G. Diamandy la direcția generală a Teatrelor d-l Al. Mavrodi. Noul director al Teatrelor e numai ziarist și a ajuns numai pe calea ziaristicei la locul ocupat altă dată de Ion Ghica. De aceia e o adevărată raritate pentru moravurile țării noastre ca un excelent ziarist să ajungă acolo unde au ajuns după Ion Ghica alții, numai cu meritul... de a nu fi avut nici o profesie și nici o îndeletnicire.

Un ziarist are în ierarhia noastră socială un loc încă nedefinit. Unii îl iau drept ceia ce n'ar trebui să fie și alții îi cer să fie ceia ce nu poate fi. Unii ar vrea să găsească în ziarist un om de doctrină, care să aibă *idei* și să facă propagandă prin studii... De prisos să reamintim că doctrinarii sunt cei mai slabi gazetari, ori cât de bine ar fi ei în filozofia sau economia lor politică. Tot așa de zădarnic pretențioși sunt acei care cer gazetarului să fie literat, să cultive stilul și eleganțele formale pentru ele însele... Aceștia uită că toți marii literați nu au isbutit în gazetărie, de cât dacă au trecut la *subsol* sau în *note* unde gazetăria încetează.

Nu mai amintesc de cei care confundă pe gazetari cu oamenii, fără ocupațiuni precise și care au deci destulă vreme pentru de toate — fiindcă astfel de «gazetari» sunt numai o eflorescență parazitară a adevăratei arte.

Dar de ceia ce este gazetarul, în realitatea chemării sale nu vrea să se ocupe nimeni. Căci el nu e nici doctrinar nici literat, ci om de acțiune, care pentru săvârșirea faptelor pe care le crede de interes general, întrebuințează calea scrisului. Gazetarul, ca și omul politic, reprezintă ideile și sentimentele în mișcare și nu se preocupă de cât de ceia ce poate fi săvârșit cât mai curând în fapt. Orizontul său poate fi îngust și arena sa —actualitatea—redusă adese la intervalul dintre două ediții, dar, *în acest timp*, gazetarul a avut un rol mai important și de cât omul de doctrină și de cât contemplativul literar. Gazetarul ajută la înfăptuirea Istoriei — cu infinitezimalele lovituri pe care le dă în fiecare zi.

Fără această perspectivă ziaristica ar fi lipsită de interes, și nu aș sta la îndoială s'o spun, de demnitate... Fiindcă îl privesc, în această perspectivă, pe noul director general al Teatrelor ca pe un ziarist adevărat, mi se pare că numirea sa la teatru este un gest oportun și util. Nu numai pentrucă la teatru era nevoie mai mult ca ori unde de un om de acțiune, ci mai mult pentrucă, fiind tânăr, și din veacul al XX-lea, și în contact cu «actualitatea», noul director va fi în măsură să revadă unele concepțiuni care, în teatrul nostru, sunt, cum arăta cândva colegul meu de redacție, d-l Lovinescu, de origină persană și medievală. Pe cât se poate prevesti, d-l Mavrodi va reveni la spiritul legii organice a Teatrului Național, după care această instituție este o «Societate dramatică» și nu un pașalâc. De unde până aici pașa avea puteri discreționare, nu numai când era însuși prezent ci și chiar când era reprezintat prin fesul său uitat la biroul directorial, de aici înainte teatrul se va bucura de autonomia care singură poate să dea liber avânt tuturor energiilor și mijloace utile tuturor intențiilor bune. Directorul general nu va fi păpușarul unui mare Guignol, ci coordonatorul unor activități de inspirație personală și, astfel, pline de bunăvoință, de entuziasm.

Iată un program atât de vast încât echivalează cu o schimbare de moravuri și atât de simplu încât numai un ziarist putea să-l găsească.

Noul director general al Teatrelor are o intuiție exactă a chemării sale. Prologul deșteaptă un viu interes; e deci un bun augur pentru intrarea sa în acțiune.

Al. ȘERBAN

□ □ □

DIN LITERATURA SÂRBĂ

SPRE CULCARE

Ploaia rece m'a pătruns,
Noaptea-i neagră deasă,
Primește-mă crâșmăriță
In frumoasa-ți casă.

Sava, Mlava și Morava
Eu ți le-oi cânta,
Somnul dulce îl doresc
Și iubirea ta.

Vin spumos tu ai să-mi torni
In paharul meu;
De sărut o să-ți plătească
Bunul Dumnezeu.

Giura Iakșici
Tradusă de T. PALADY

□ □ □

MIȘCAREA LITERARĂ ÎN STRĂINĂTATE

In Turcia: Note despre teatrul turcesc.

Prin teatrul turcesc, să nu-și închipue nimeni că poate fi vorba de vreo bogată literatură dramatică, de artiști sau mai ales de artiste vestite. Nu, teatrul turcesc e inferior teatrului vecinilor săi din Europa și asta din mai multe cauze care i-au împiedecat progresul.

In primul rând, Coranul nedând voe femeii să apară în lume — cu atât mai mult pe scenă — (cu toate că Turcii ar fi putut interpreta că femeii îi e oprit să iasă *în lume* nu *pe scenă*, după cum au început să bea bere, șampanie, etc., sub cuvânt că Mahomed le-a interzis *vinul*, nu *berea* sau *șampania*) a luat literaturei și artei dramatice centrul în jurul căruia gravitează sentimentele și acțiunea. Turcoaice artiste nu există.

Turcii fiind un popor războinic, preocupațiunea lor principală era cuceririle și preferau să se distreze în lupte sau întreceri, decât la teatru.

In fine să mai amintesc și faimoasa, acum desființata cenzură, care ciopârțea ori ce publicație, de n'o suprima cu totul, și nu îngăduia cuvântul *liber* sau *libertate* chiar în tratatele de chimie, când era vorba de vre-un produs ce se degaja în aer!

Teatrul *național* turcesc e *Caraghiozul* și *Ortâniunù*.

Caraghiozul nu e un teatru unde joacă artiști *vii* și corespunde mai degrabă cu teatrul de umbre al Chinejilor. Persoanele ca *Beiul*, *Caraghiozul*, *Hagi-Aivat*, *Persanul*, etc., sunt de carton vopsit și numai capul și membrele li se mișcă prin ajutorul unor sfori, întocmai ca la păpușile de bâlci.

Păpușile acestea se mișcă în dosul și de-alungul unei pânze albe ce formează o parte din peretele unei cabine luminate (reprezentația se dă numai noaptea) în care *artistul* sau artiștii prin ajutorul sforilor mișcă păpușile, le fac să se întâlnească, să se bată, etc. și vorbesc pentru ele.

In Constanța, pe la periferie, erau într'o vreme asemenea spectacole și nu de mult acum vre-o șapte—opt ani, *Caraghiozul* din grădina lui *Curt-Molà*, era deliciul Murfatlarului. Cinematograful însă, le-a făcut o concurență zdrobitoare și le-a înlocuit.

Caraghiozul mincinos, vorbăreț, necuviincios uneori, totuș naiv și ușor de păcălit, tovarășul său nedespărțit *Hagi-Aivat*, mândru peste măsură, credul, și mâncând bătăi dela *Caraghioz*, pe care totuș prin bunătate sau șiretlic se răzbună, iată începutul acestui spectacol primitiv, brutal, copilăresc, dar foarte caracteristic.

Subiectele pieselor nu sunt tocmai cuviincioase și nici *literar* susținute.

Caraghioz desbrăcat, *Caraghioz bătut*, *Caraghiöz mire*, *Caraghioz prefăcut în berbec*, *Logodna lui Caraghioz*, acestea sunt titlurile pieselor unde intriga constă în cele mai multe cazuri din păcăleli banale. Iată de curiozitate rezumatul unei piese:

Hagi-Aivat întâlnește pe *Caraghioz* în fața casii lui: „Bună ziua *câz-hanâm* (domnișoară), îi zice, cum se poate să ieziți pe uliță fără *iașmac* (văl)? *Caraghiozul* se zăpăcește și nu-i vine să creadă că lui îi sunt adresate vorbele. *Hagi-Aivat* caută să-l convingă că și-a schimbat sexul și că acum e fată. Intrigat, *Caraghiozul* recurge la un mijloc care-i dă totdeauna rezultate bune și imediate: îi trage o bătaie bună lui *Hagi-Aivat* și acesta înspăimântat îi spune că *Tuzlù Bei* i-a dat o mare sumă de bani ca să-i cumpere o femeie. Acum *Caraghiozul* să se îmbrace ca o cadână și să-l învețe minte pe *Tuzlù Bei*.

Caraghiozul nu vrea și numai după politicoase intervențiuni din partea *D-nei Caraghioz*, consimte să se deghizeze în cadână și să fie dus înaintea lui *Tuzlù Bei*. *Tuzlù Bei* sosește și încântat îi ridică vălul.... Tablou.... Bietul *Caraghioz* plătește gloabă pentru to

Piesele jucate la *Orta*
cio și mai interesante.

mijlocul sălei sau grădinei, (numele chiar, *orta-uiunù*, înseamnă *joc la mijloc*) iar persoanele piesei sunt oameni adevăraţi. Rolurile femeieşti sunt jucate tot de bărbaţi; decorurile sunt ca pe vremea lui Shakespeare.

Mai sunt şi câteva trupe de teatru care joacă vodeviluri, comedii, farse, etc. Directori de astfel de trupe ca de ex. Abdi Asan şi Şefchi, sunt vestiţi în Turcia. Piesele ce le reprezintă sunt traduse mai ales din franţuzeşte, sau mai bine zis *localizate*, dar aşa de prefăcute că e imposibil să se mai recunoască originalul. Se joacă *Simon şi Maria*, *Ocolul pământului în optzeci de zile*, *Monte-Carlo*, etc. Piesele sunt prefăcute de directori. Stilul şi tehnica sunt fantastice. Rolul principal e al servitorului, rol jucat de obicei de director, deghizat într'un costum de paiaţă şi în cap cu un fes înalt de aproape o jumătate de metru.

Şt. GEORGESCU

□ □ □

CRONICA DRAMATICA

Teatrul Naţional: Ovidiu, dramă în cinci „acturi" şi în versuri de *V. Alecsandri*

I 'urtună în mijlocul unei călduroase zile de vara: viaţa uşuratecului Ovidiu. Nimic nu-i făcea banuit sfârşitul.

Un declamator înzestrat cu darul improvizaţiei... Mintea nu i se leagă în jurul vre-unei probleme a vieţii; nici nu fuge după vre-o frumuseţe îndepărtată. Ieşit din şcoala retorilor, rămâne un îngrămăditor de vorbe zadarnice. In orice găseşte prilej de versificare, de încălecări de cuvinte, de gingăşii căutate. Cântă dragostea. Nu însă ca pe o patimă cotropitoare, cum o cântase Catul sau Propertiu. In ea nu vede de cât un joc de madrigale şi de dulcegării sentimentale şi mitologice. Un cuceritor de inimi fără flacăra pasiunei ce inobilează; un viţios purtat spre biruinţe uşoare într'un veac înclinat. Şi pe urmă, de odată, o tragedie: mânia neclintită a lui August, exiliul dela Tomis, gerurile Dobrogiei, tânguirile umilitoare şi o moarte îndepărtată printre barbari...

* * *

Soarta aceasta, ruptă în două în chip atât de neaşteptat, putea fi numai într'o slabă măsură biectul unei acţiuni dramatice. Fireşte, e o tragedie. Mai mult însă în viaţă decât pe scenă. A fi alungat din saloanele Romei, din mijlocul patricienelor ce se prefac atât de bine că ştiu asculta şi înţelege, în timp ce mintea le lunecă a alte icoane mai hotărâtoare în sensualitatea or, — e negreşit o mare nefericire. A fi silit să răeşti printre barbari, într'o pustietate, fără terme, fără lecturi publice, fără femei frumoase, - e o nefericire şi mai mare pentru un om ce-şi usese temeiul vieţii în strălucire. Tragedia de Tomis a isbutit de altfel să scuture şi sufletul uşuratec al lui Ovidiu. Uitând eleganţele itologiei, nimicurile alexandrine, gingăşiile pale ale decadenţii, el scoase, în sfârşit, şi un uternic strigăt de durere. Prea mult cântase uferinţe închipuite; soarta îi dădu, la urmă, rilejul unei dureri sincere. Că lipsa de caracter însoţi şi la Tomis — nu e nici o mirare. ugim de toate. Numai de noi înşine nu putem fugi.

O tragedie, deci, pentru oricine. O tragedie şi ai mare pentru un om cu sufletul lui Ovidiu. tragedie însă puţin teatrală. E neprevăzută; o întâmplare. Nici astăzi nu se ştie ce stătuse dărătul mâniei lui August. Sunt multe presuneri; s'a scris o literatură întreagă... Tragedia porneşte din firea lui Ovidiu. Intre sufletul uşuratec şi pedeapsa din urmă e un fir prea btire. Teatrul e un strict determinism: faptă şi splată, crimă şi pedeapsă. Acţiunile trebue să încătuşeze într'o legătură. Numai când porsc dintr'o logică nestrămutată, ne sgudue adevărat. O întâmplare poate fi tragică în ţă. In teătru nu: e o săritură oarbă în nenoscut.

Alecsandri s'a încercat, fireşte, să stabilească determinism între caracterul lui Ovidiu şi gedia sfârşitului. N'a reuşit însă deplin. Şi i nu putea reuşi.

Ovidiu nu e o figură mare. Pasiunele adevărate nu l'au fulgerat niciodată; cu atât mai puţin ideile mari. Figura lui nu e eroică. Alecsandri a căutat deci să-l idealizeze. Idealizarea şovăeşte însă; datele istorice sunt prea puternice în amintirea noastră. Dragostea lui atât de cotropitoare pentru Iulia e neînţeleasă. Trăind în mijlocul curtezanelor, a desfrânaţilor, pândit la fiecare colţ de Corina, iubirea lui pentru nepoata lui August nu putea fi inobilată. E o iubire din Suburra... Alecsandri s'a încercat să poetizeze şi pe Iulia. Sarcina lui era însă şi mai grea. Cunoaştem nemernica poveste a celor două Iulii: o tragedie petrecută în noroi. Dragostea Iuliei pentru Ovidiu n'are deci nimic ideal. Alecsandri o înaripează, o înfrumuseţează: o domniţă ce iubeşte pe un poet. Un basm vechiu şi totdeauna încântător. Dar tot Alecsandri o aduce apoi pe Iulia la nemernicul banchet al lui Ovidiu în mijlocul curtezanelor. Unde mai e domniţa ideală? unde mai e dragostea ei curată? Găsim deodată pe Iulia cea adevărată, pe Iulia istoriei: o bacantă imperială... Avem deci doi Ovidiu, şi două Iulii: poezia şi adevărul se amestecă, stânjinindu-se. Cu toată meritoasa încercare a lui Alecsandri, dragostea acestor doi eroi nu are nimic purificator în ea, iar cumplitul „desnodământ" dela Tomis nu e încheiarea firească şi mişcătoare a unei tragedii sufleteşti....

* * *

Din uitata activitate dramatică a lui Alecsandri, *Ovidiu* mai stă încă în picioare. Nu în întregime, ci ici şi colo, câte o coloană, câte un fronton sau o metopă... Ori cum, e o sforţare. Şi pentru un poet fericit care n'a cunoscut sforţarea, şi care a trăit într'o vreme când nici nu era nevoe de sforţare, — e un mare merit... *Ovidiu*, şi mai ales *Fântâna Blanduziei*, vor face încă pentru multă vreme ca Alecsandri să nu fie numai un nume ci şi o realitate sufletească. Dar despre aceasta, altădată.

Tecnica teatrală a progresat, fireşte, de la Alecsandri încoace. Şi cunoştinţele noastre despre antichitatea clasică. De la *Quo Vadis* suntem poate şi mai bănuitori faţă de „decorul" vieţii antice: sclavi, histrioni, parasiţi, plebe, curtezane... Ceiace e însă şi mai hotărâtor, limba şi versificaţia română au făcut progrese netăgăduite. Citind pe scriitorii mai vechi, ne dăm seama cât de departe am ajuns azi în privinţa limbii. Nimeni n'ar mai putea scrie azi ca Alecsandri, care pe timpul lui era totuşi printre cei mai puri artişti:

Aşa-mi convii, Rutuba, viteaz, neomenos.

. . . .

Trezeşte-te, Ovidiu, raţiunea ta declină...

. . . .

Ce? ai frică (sic) *de moarte?*

. . . .

August eïte odată are furori nebune.

* * *

Ar mai rămâne să amintesc şi de felul cum s'a jucat *Ovidiu*. Voi spune numai: destul de rău. Afară de rari excepţiuni (şi cu toţi au înţeles că e vorba printre excepţiuni şi de d. C. Nottara), actorii români nu ştiu spune versuri. E o tragică suferinţă o tragedie în versuri. Şi nu ştii unde mai mult: pe scenă sau în sală...

Cât despre noile decoruri atât de mult aşteptate şi atât de ruinător plătite, — rele: cu ceruri înţepenite, cu coloane ce se mişcă, cu o desăvârşită lipsă de perspectivă, şi cu o îngrămădire de temple în actul „forului" ce împiedică evoluţia mulţimei...

E. LOVINESCU

CARŢI NOUI

In zări de foc, poezii de *Ludovic Dauş*. Libr. Alcalay, Bucureşti 1915.

Literatura noastră, ca şi cea de aiurea, e obosită în zilele de-acum.

Cei mai mulţi scriitori nu mai încearcă de cât rareori să dea o formă literară gândurilor lor, căci simt cu toţii că cizelarea armonioasă a unui vers ori contemplarea rafinată a unei imagini nu pot avea preţ când zeci de mii de vieţi sunt încheiate zilnic în încordările supreme de pe atâtea câmpuri de luptă. Se va naşte din oboseala de acum o nouă eră literară; — cum cred unii — sau vom reveni la vechile preocupări după ce pagina însângerată a cronicei popoarelor se va fi întors, n'am putea spune, fiindcă numai un psicholog profet ar îndrăzni să afirme că nouile isvoare de inspiraţie vor fi în măsură să creeze şi atitudini literare noui.

De când profeţii nu mai sunt nici între oamenii săraci cu duhul nici între şarlatani, ei şi-au găsit refugiu în cafenelele Bucureştilor şi în orice caz nu în laboratoarele psichologilor...

Avem nevoie de fapte, de pregătirea sau de apologia lor şi de aceia nici literatura nu o mai putem lăsa în domeniul contemplaţiei pure, ci suntem înclinaţi să o privim ca pe un fapt, în faţa căruia ni se impune o atitudine etică şi nu una estetică. Nu vom considera ca poezie orice jertfă... verbală pe altarul patriei, dar iarăş nu vom păstra rigoarea critică din vremuri normale, căci ar trebui să reluăm vechile arme ale d-lui Maiorescu şi cu ele să repetăm gestul făcut de d-sa împotriva poeziei patriotice care mai vibra pe urma curentului latinist.

Acum un asemenea gest, pe care l'ar săvârşi puritanii artei, ar fi o faptă rea. Poezia eroică şi patriotică nu poate face nici un rău — iar dacă isbuteşte să sguduie o coardă generoasă măcar într'un singur suflet, rolul ei încă a fost de laudă şi binefăcător.

Că o asemenea literatură e retorică sau gazetărie, nu stau la îndoială să mărturisesc — dar nu e acuma vremea să pieptănăm strofele cutărui cântăreţ generos când Europa arde. Gramaticii nu trebuie să se certe — fiindcă timpul va acoperi cu praful său implacabil multe vrafuri de hârtie tipărită în zilele noastre şi criticilor le va rămânea prea puţin de lucru când tihna contemplaţiei pure se va fi întors iarăşi pentru sărmanii muritori.

D. Ludovic Dauş e un cântăreţ generos şi d-sa vibrează sonor la toate atingerile tragice ale sbuciumărilor de acum.

Ne cheamă spre Ardeal şi chemarea d-sale nu e lipsită de câteva elemente poetice noi:

Nu doarme sufletul în noi,... El cere,
El vrea furtuna ceasului dorit.
Avem pământ şi fraţi de desrobit!
Ca pruncul, fapta naşte din durere,
Se plămădeşte'n sânge şi venin
Şi ţese zeaua vieţii lor ce vin...

Că după un vers plin, vin lungimi inutile sau greu de conceput, nu interesează până'n tratata încât să ne distragă dela înrâurirea stenică a tonului general.

O serie de sonete au un caracter polemic satiric cu *pointe* ascuţită ca o suliţă. Altele sunt pagini de cronică entuziastă, cum e cea despre bătălia dela Marna:

... Porneşte avalanşa de foc din fort în fort,
Cad una după alta cetăţile zdrobite
Louvain, Dinant sunt rase!... In zările 'nroşite
Se 'ntinde rugul Morţei din Ypres la Belfort.

Vai! furia germană! Popor Belgian eşti mort.
Parisul e în zare... şi-armate oţelite....
Oh, Franţă! nimici-vor puterile-ţi sleite, —
Distrus îţi e de-acuma şi ultimul resort.

Napoleon e-o umbră de 'nvins! — In strălucire
Stă Kaizerul gigantic strigând c'o hohotire:
— „Un semn să fac oştirei şi lumea e a Mea!"

Semeţ el face semnul! dar Franţa e 'n picioare.
Ca şi un trăsnet spada-i pe Marna cade grea,
Şi Wilhelm intră 'n umbră, iar Joffre urcă 'n soare!

Sunt apoi versuri de satiră care, deşi abstractă şi plină de învăţătură, nu este mai puţin interesantă pentru clipele de acum, fiindcă e justă:

Şi când noi spuma ţării ş-a vremii vitejeşti,
Adus-am în biserici psaltirile greceşti,
Şi îngropam trecutul în spasmuri fanariote,—

Ori, mai apoi, în ritmuri de valsuri şi gavote
Ne 'nstreinam de ţară şi tot — cine-a păstrat
Şi doinele şi hora şi graiul ce-am uitat?

Şi dincolo spre Nistru, şi dincoace la munte,
Pe Criş, prin Maramureş, prin satele mărunte
Ce înfloresc Ardealul şi Bucovina 'n sus,
O, cine? chiar sub jugul ce pe grumazi i-au pus
Stăpânitorii lacomi să-i ia pin' şi cuvîntul
Păstratu-ne-a cucernic şi neamul şi pămîntul?

Nu pleava trândăvită în bani şi în plăceri,
Ori precupeţii vieţii ne-au fost za la dureri...

De-apururi mucigaiul, din alba-i înflorire
Nu leagă rod, ci cade de-odată 'n putrezire,
Şi ce e buruiana ce creşte?... şi ce sânt
Vlăstarele neghinei pe-un roditor pământ?
Un Mangra! toţi vânduţii — neghină pe ogoare
Descresc şi pier,—iar grâul, 'nălţându-se în soare,
Împodobit de spice, de vânturi legănat,
Încununează câmpul cu auru-i bogat!......

Şi astfel, *In zări de foc* conţin o sumă de gânduri care, în proză sau în versuri, e util să fie spuse cât mai adese şi cât mai tare acum. Şi versurile sunt nişte acţiuni virtuale şi ele intră astfel între faptele bune la care trebuie să ne gândim în împrejurările de azi.

Esteţii n'au cuvânt acum. Şi cântăreţii doar sunt astăzi un soiu de soldaţi virtuali de avangardă şi de aceia nici nu e just să-i judecăm altfel de cât ca atare.

C. Sp. HASNAŞ

ECOURI

Numărul nostru viitor va cuprinde însemnări asupra Rusiei şi politicei sale.

In vârtejul de patimi pe care îl deslănţueşte la noi polemica asupra legăturilor cu marele vecin dela Nord, nu va fi un gest inutil să se spună şi cuvinte, cel puţin nepărtinitoare, cinstite.

—

Comunicatul Comitetului S. S. R. — a continuat a fi repudiat cu aceiaşi vehemenţă de către scriitorii români, şi mai tineri şi mai venerabili.

Aflăm cu plăcere că societatea, sau chiar comitetul, sunt gata să dea un al doilea comunicat care să fie mai în acord cu nădejdile pe care publicul şi scriitorii le pun în S. S. R.

Va fi şi un gest frumos şi o faptă bună—bine primite, chiar dacă vin ceva mai târziu.

—

Reviste. — A reapărut la Iaşi revista *Versuri şi Proză*. „Modernismul" său exagerat de altă dată s'a temperat şi putem citi cu plăcere în paginele revistei articole care, fără să fie de bun simţ, adică *terre-à-terre*, sunt interesante şi cu amănunte noi. Mai cu seamă evocarea Iaşului artistic şi cultural, este de un interes constant.

E însă în revistă o obsesiune de scepticism pe care nu o mai îngădue zilele de acum.

—

Politică şi diplomaţie — face şi d-l I. Foti, într'o broşură intitulată *Infrângerea ruşilor în Galiţia, etc*,. Autorul nu-şi face nici un fel de iluzii asupra înfrângerii Ruşilor in Galiţia şi mai cu seamă nici asupra situaţiei noastre în cazul unei victorii ruseşti; zice, de pildă:

„După declaraţiile făcute de d. Bethmann Hollweg unui redactor al lui *Reichspost*, Germania va face din toate teritoriile cucerite fortăreţe formidabile. Aici, în dosul acestor tranşee, va continua lupta Germaniei împotriva aliaţilor — oricât ar fi de lungă, iar războiul pentru existenţa unui popor nu cruţă nici sacrificii, nici timp, nici nimic.

„Câtă vreme vor avea interes, aliaţii să ducă imensa cruciadă pentru îngenuchiarea Germaniei şi a Austro-Ungariei? Desigur, spiritele înfierbântate de un imperialism uşor şi rău înţeles ar dori cât mai mult până la epuizarea complectă a adversarului. Dar aceiaşi politiciani superficiali nu văd (!) strigătele de oboseală şi de revoltă ce se ivesc în mijlocul popoarelor lor, cari au nevoe de pace — şi n'au plăcere ca să-şi jertfească averile şi copiii lor pentru ambiţiile tuturor oratorilor de zile mari şi a panglicarilor de bâlciu..."

S'a cam pripit autorul în materie diplomatică. Adică independenţa Belgiei, a Serbiei şi a Franţei sunt oratorie de panglicari, iar triumful Germaniei e o cauză sfântă care merită toate sacrificiile? !...

Asta nu mai e nici panglicărie diplomatică, fiindcă autorul mânuieşte un adevărat odgon...

—

O polemică didactică — având meritul de a prezinta publicului românesc ultima lucrare literară a d-lui D. D. Pătrăşcanu — s'a iscat între d-sa şi un recensent al unei cărţi de şcoală a d-sale, d. Em. Panaitescu.

D. Pătrăşcanu a avut prilej să fie umoristic, dar s'a şi supărat pe ici şi colo... Cum însă polemica e interesantă pentru literatura didactică — cu care ne trecem tinereţea — vom reveni asupra ei.

—

Versuri franceze — publică într'un interesant volum d. *M B. Missir*, sub titlul: *Accords du Souvenir* (Ed. Sfetea, Bucureşti, 1915).

Nu ştim încă cum au fost primite aceste versuri în critica — vai, atât de redusă acum — din Franţa.

Pentru noi fiorul de iubire care le străbate de la un capăt la celalt îmbracă uneori forme noui şi mărturiseşte alte ori emoţii personale, de mult interes poietic.

Transcriem două din sonetele d-lui M. B. Missir, asupra cărora vom reveni:

P rtrait

On dirait un Burne Jones ou un Rossetti,
Au profil de camée où la ligne sévère,
Vivante, se durcit encore aux lèvres fières,
Courbe à peine le nez et tend le front d'ennui.

Ses yeux ont le regard muet de l'Incomprise,
Magiques, sybillins, des yeux qui peuvent tout
Mais souffrent etonnés de retrouver partout,
Ce qu'ils détestent, ou redoutent, ou méprisent.

Mais mon coeur a nimbé son corps fin de Madone:
Telle, aux assomptions parmi les patriarches,
La vierge primitive et sourit et rayonne.

Telle, tu m'apparus à l'heure mauve et grise,
Glissant en rythmes lents, toujours plus imprécise.
Et je ne vis plus rien que ta douceur en marche.

Au tréâtre

En ta robe rose, fine et dècolletée,
Imobile, très pâle, au front un diadème,
Tu semblais une estampe du dix-huitième
Dans ta loge rouge, par de l'or encadrée.

Dans le clair obscur de la salle de théâtre,
Tes grands yeux luisaient étonnement fiévreux,
Et rien ne trahissait sauf ta pâleur d'albâtre
Que tes jours sdnt comptés par un mal ténébreux.

Et devant ta beauté et l'immobilité
De ton corps sculptural, mon pauvre coeur serré,
J'eus une vision aussitôt disparue,

Comme le symbole de mon espoir défunt:
Mon cerveau fut empreint de ce mortel parfum,
Qui fit ta loge une tombe, toi, la statue.

—

O notă a d-lui Macedonski — la însemnările noastre din viaţa lui Alecsandri publicate în numărul trecut — ne este trimisă spre publicare. Ii facem loc cu toată plăcerea:

„Flacăra", în numărul dela 29 August, sărbătorind pe neperitorul poet Vasile Alecsandri, publică sub titlul de documente un crâmpeiu dintr'o scrisoare către Ion Ghica, în care mult regretatul mare poet se simte atins de campania pe care am dus'o împotriva sistemei pe care o aveau pe atunci academicianii de a nu se premia decât pe ei singuri.

Socotesc că „Flacăra" va fi cea dintâi care să-mi mulţumească cu privire la lămuririle ce cred de cuviinţă să dau.

In adevăr, numai în urma campaniei pe care am dus'o eu şi care a avut o izbândă deplină scandaloasele premiări au încetat.

Cei tineri, între cari se află de sigur premiaţi şi la „Flacara", îmi datoresc prin urmare recunoştinţă, şi sunt sigur că mi-o păstrează.

Intrucât mă priveşte pe mine, nici odată n'am concurat la nici un premiu, şi ceva mai mult, ori cine va voi să răscolească colecţia Literatorului, va găsi în paginile ei declaraţiunea ce am făcut odată cu începerea acelei campanii că nu voiu concura nici odată.

De atunci au trecut ani numeroşi, şi cu toate împrejurările mele materiale grele, n'am fost nici cel puţin ispitit să-mi calc cuvântul.

Marele poet s'a înşelat, dar crezând că loviturile mele erau întemeiate pe interes personal.

Cer iertare slăvitei umbre, dacă şi astăzi voiu spune că nu regret acea campanie.

Da; era prea puţin demn de laudă ca membrii Academiei să-şi împartă averile prea fericiţilor înzestrători ai acestei instituţiuni, afectând veniturile ei aci premiărei unui membru, aci altuia.

Nu regret de asemenea nici micile glume satirice, pe cari le-am făcut cu acea ocaziune, opunând bunăoară răspunsurilor repauzatului membru al Academiei Sion, care voind să fie înţepător, scria prin ziare că premiile Academiei Române nu sunt pentru cei cu dinţi de lapte, întâmpinarea că aceste premii sunt numai pentru cei cari nu au dinţi de loc...

Acele vremuri erau cu toate acestea frumoase, căci dacă mulţi din generaţia veche înclinaseră, spre bătrâneţe, către materialism, tinerii ştiuseră să rămână idealişti.

Din cele pe cari le-am scris împotriva admirabilului poet dela Mirceşti, ce n'aşi mai semna astăzi este asprimea cu care am judecat o parte din scrierile sale, asprime ce din nefericire a avut darul să-l împuţineze momentan.

Alecsandri a fost şi rămâne cel mai neasemănat poet al sufletului românesc, şi mă folosesc de prilej să îndreptez către văduva şi nepoata lui prinosul sincerei şi călduroasei mele admiraţiuni pentru scumpul şi ilustrul dispărut.

Vremelnica eclipsă a acestei neîntrecute glorii naţionale se întâmplă în orice ţară, ori căror glorii.

Aşa a urmat posteritatea imediată atât faţă cu Lamartine, şi cu Châteaubriand, cât şi cu Victor Hugo chiar.

Larma şi zgomotele cele mai asurzitoare ce se fac adesea pe morminte abia închise, vin, în general vorbind, dela clici, şi nu sunt nici decum adevărata judecată a marei posterităţi.

Alex. Macedonski

ANUL IV
No. 48

FLACĂRA

12 SEPTEMBRIE
1915

ABONAMENTE:
In ţară: lei 6 pe an; 7 lei când se achită prin incasator. Pentru învăţători şi preoţi săteşti: lei 5 pe an
NUMĂRUL 15 BANI
TELEFON 41/7

LITERARĂ .·. ARTISTICĂ .·. SOCIALĂ
APARE SÂMBĂTA
DIRECTOR: CONSTANTIN BANU

ABONAMENTE:
Peste munţi: coroane 8 pe an; pentru preoţi şi învăţători coroane 6.60 pe an
In străinătate: 10 lei pe an
REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA:
Bucureşti
Str. Câmpineanu, 40

VECHEA CARTE DE CITIRE

Mi-aduc aminte de-o gospodărie
Sărmană, cu o gloată de copii,
In care cea mai dragă bucurie
Se revărsa din «Cartea de citire».
Curmată tusea: palide şi vii
Făpturile sorbeau cu lăcomie
Meşteşugita limbii stihuire.

In duhul greu de vase şi de lut,
De multă răsuflare omenească,
Se încălzea şi răspica limbut
Unicul casei cărturar, Mitică!
Işi flutura văpaia lui de iască,
Pleca pe-o navă, în necunoscut,
Simţind că versu-aleargă şi despică.

Ştefan cel Mare, crâncenul Mihai
Trezeau tăria vremii oţelite;
«Pastelele» coseau poteci spre Rai;
«Orfanii» lui Creţeanu, ca o dramă,
Mânjeau cu lacrămi feţele trudite;
Şi însuşi cititorul, fără grai,
Sfârşea în bocet dragostea de mamă.

O, Carte de citire minunată!
Cu Peneş şi cu Câinele Azor!
Duioasă şi fierbinte şi bogată
Ai fost pe când copilărit-am eu!
Din tine numai, frântul muncitor
Işi adăpa simţirea lui curată
Şi simplă ca bătrânul Dumnezeu.

V. DEMETRIUS

RUSIA

Prea marea elasticitate intelectuală e fără îndoială o slăbiciune de caracter. Oamenii care fug rând pe rând de toate ideile, fiindcă văd cu isteţime cum s'ar putea susţine şi contrariul acestora, ca şi acei care se lasă stăpâniţi rând pe rând de toate ideile, fiindcă nu pot rezista ultimei influenţe din afară, sunt inutili pentru dânşi şi primejdioşi când au tristul noroc de a conduce pe alţii.

Dar înţepenirea într'o convingere — ori cât de respectabilă ar fi aceasta prin puterea tradiţiei — este dovada unei neputinţe de adaptare la împrejurări noi, cel puţin tot atât de primejdioasă ca şi versatilismul altora. *Ideile câştigate* devin pentru asemenea spirite o povară ce le paralizează ca o carapace de plumb şi — fiindcă vieaţa nu e de cât o neîncetată străduinţă de adaptare — le face improprii pentru existenţă. Dacă pentru individul izolat asemenea carapace poate lua uneori o frumoasă înfăţişare morală, pentru popoare şi conducătorii lor ea poate fi instrumentul unei adevărate sinucideri. Acel *fortis ac tenax vir* cântat de Horaţiu — bărbatul neşovăit şi fără teamă—poate să aibă uneori—ierte-mi-se impietatea! — carapacea craniană de o soliditate mai mult de cât normală...

Pentru omul public e o datorie să-şi revizuiască convingerile în faţa unor împrejurări cu totul noui. Să le revizuiască nu în felul unora dintre bărbaţii noştri de Stat care au schimbat în treisprezece luni de războiu european, câte trei-patru atitudini *„leale şi definitive"*, dar în aşa fel în cât să nu rămânem paralizaţi sub povara unei misterioase conduceri a politicei externe, vechie de treizeci de ani.

Iată de ce în discuţiile relativ la atitudinea noastră actuală nu putem invoca, cu autoritate predominantă, tradiţia politicei noastre externe. Chiar dacă marea generaţie trecută nu s'a înşelat, ea nu a fost în măsură să aibă inspiraţii profetice pentru a ne cârmui şi în evenimentele noui la care suntem părtaşi.

* * *

Am avut multe de suferit dela Ruşi şi ar fi o lipsă de bună credinţă să le ascundem. Dar e şi mai multă şi mai primejdioasă rea credinţă să reamintim cu o prefăcută pasiune povestea tristă a acelor suferinţi şi să ne mărginim în credinţa că istoria se repetă, scoţând din curgerea anilor evenimentele ca plăcile dintr'o stereotipie.

Cu Rusia s'a întâmplat unul dintre acele stranii fenomene morale pe care filosoful Wundt le-a catalogat sub numele generic de heteoronomia scopurilor. Urmărind, în virtutea unei necesităţi fatale, propria sa expansiune spre calea mărilor deschise, Rusia a ajuns la realizarea neatârnării statelor balcanice şi a noastră. Nu a luptat *pentru aceasta*, dar la aceasta s'a oprit. Şi cum în desfăşurarea evenimentelor istorice nu avem să punem mai presus intenţiile de cât rezultatele, putem afirma fără şovăire că Rusia a fost liberatoarea popoarelor balcanice—într'o ţesătură de împrejurări politice cari nu s'au desfăşurat, în bună parte, aşa după cum doria ea. Germanii, Maghiarii... sau Turcii pot invoca, în întregul lor trecut istoric, săvârşirea unei opere analoage?

* * *

Rusia ea însă-şi a rămas totuşi într'un stadiu de drept public foarte înapoiat. Guvernul autocratic e o realitate, deşi anacronică pentru veacul nostru, simţită însă într'un chip profund şi dureros. Dar Austria şi Germania nu au ieşit din acelaş stadiu de drept public de cât acum o jumătate de veac şi astăzi încă parlamentarismul lor este destul de rudimentar faţă de liberalismul englez sau de democraţia franceză. Nu trebuie să uităm însă că aceste State au o organizaţie politică desvoltată, cu cel puţin şease veacuri mai vechie de cât organizarea Rusiei, care a fost stăpânită atâta vreme de hoardele hanilor de pe malul mării Caspice.

Haosul rusesc se află în plină evoluţie. Nu asistăm încă la un triumf al Parlamentului, dar de la 1905 simţim desfăşurarea unui conflict intern, al cărui sfârşit nu poate fi îndoelnic. Germanofilii noştri sunt însă grăbiţi; ei ar dori ca Rusia să se democratizeze peste noapte şi grozav îşi pierd iluzia când văd cum Duma e prorogată şi jalnic plâng după cauza libertăţii cu asemenea prilej.

Dar Franţei i-au trebuit toată pregătirea veacului al XVIII-lea şi toate sbuciumările celui de al XIX-lea pentru ca să vadă în sfârşit întronat un regim de real parlamentarism. Şi Rusiei i-ar fi deajuns o jumătate de veac pentru o asemenea transformare?

„Ţarismul" e astăzi o forţă, dar nu o primejdie, fiindcă are de luptat cu puternicii săi adversari dinăuntru. Iar mâine nu va mai fi nici o forţă. Invingătoare sau învinsă, Rusia nu se mai poate opri pe calea libertăţii. Şi tocmai cele din urmă lovituri aduse susţinătorilor transformării imediate a Dreptului public rus

sunt o dovadă de energia tendinţelor de progres a partidelor înaintate.

Programele pe care au îndrăznit să le formuleze, ca şi protestele lor împotriva măsurilor guvernamentale sunt profund semnificative pentru observatorul care nu e pripit. Că ele rămân deocamdată în pură teorie, nu e de cât semnul unei normale evoluţii de la ideie la înfăptuirea ei.

„Ţarismul“, în astfel de împrejurări abia luptă, cu cele din urmă arme, ca să se apere. „Agresiunile“ sale sunt de domeniul fantaziei, mai cu seamă a acelora care l'au cunoscut direct altădată sub manifestările cele mai vrednice de a fi osândite.

*

Ţarismul se află încă, în împrejurările de acum, alături de Franţa şi de Anglia, de ţara cu cele mai puternice necesităţi morale şi de ţara cu cel mai consecvent spirit de organizaţie liberală. Oare această alianţă să fie cu totul lipsită de importanţă pentru Răsărit? Oare victoria Quadruplei Alianţe să însemne numai triumful ţarismului? Un răspuns întemeiat nu se poate da, fiindcă e vorba de profeţii sau afirmaţii de credinţe. Un fapt însă e cert: ţarismul, singur şi adevărat biruitor şi stăpân la 1815, în alianţă cu Austria şi Prusia, nu a putut înăbuşi Revoluţia franceză nici în apus şi nici chiar în Răsărit. Va putea el să întărească elementele reacţionare din vreo ţară, va putea el să triumfe împotriva democraţiei în 1915, când e contestat în propria sa patrie şi ar avea împotrivă-i chiar pe aliaţii de azi dacă ar vrea să manifeste tendinţe de cotropire reacţionară aiurea?

In orice caz guvernele Franţei şi Angliei, exprimând voinţa popoarelor celor mai înaintate politiceşte, nu vor putea să încurajeze o operă protivnică însăşi însăşi principiilor din care s'au născut.

*

Rămâne totuşi Rusia ea însă-şi ca o primejdie: Dardanelele şi pericolul slav. Atât de complexa chestiune a Dardanelelor, din care s'a făcut un fel de sperietoare de către economiştii noştri cei tendenţioşi, nu poate fi rezolvită prin simple afirmări. Dar acum ea e supusă unei experienţe cu mult înţeles. Dardanelele sunt în stăpânirea Germanilor, sub firma turcească, aşa cum ar fi în cazul unei victorii a imperiilor centrale. Care e situaţia României, în această împrejurare socotită ca atât de fericită pentru germanofilii noştri? Nu putem exporta nimic pe calea Mării, iar imperiile centrale cu care suntem nevoiţi să întreţinem unicile noastre relaţiuni economice, nu ne primesc produsele noastre şi nu ne dau produsele lor decât după un regim făţiş de „bun plac“ şi o cerere aproape brutală de a ne face instrumentele lor politice. Sau trecem muniţiile pentru Turcia sau pierim înăbuşiţi de propria noastră bogăţie agricolă şi lipsiţi de obiecte indispensabile vieţii noastre normale. Iar în caz când ne primesc produsele noastre, deşi lor calea mărilor pentru aprovizionarea de aiurea le este închisă, ne pun ei condiţiuni şi ne fixează preţuri.

Nu e concludentă această experienţă? Cu Germanii la Constantinopol—nu vom fi încercuiţi de pretutindeni—fiindcă nu în Rusia vom trimite petrol şi grâu—şi nu vom fi siluiţi economiceşte şi politiceşte? Situaţia de acum nu se va putea repeta oricând, dacă Dardanelele rămân în stăpânirea Germanilor învingători?

Cu Rusia stăpână pe strâmtori ne rămâne cel puţin posibilitatea de a concura cu Statele centrale pe calea Dunării şi nu ne găsim încercuiţi de un singur stăpân. Şi cum libertatea strâmtorilor e de un interes european, toate statele, şi aliate şi duşmane, vor fi în contra unei stăpâniri excluzive şi capricioase a Rusiei în Bosfor şi Dardanele. Dar împotriva Germaniei Austriei şi Turciei învingătoare cine ar mai putea sta?

*

Rămâne pericolul slav. Problema se va pune pentru generaţiile viitoare ca o problemă de actualitate — dacă se va pune — şi atunci va avea un interes european. Nu patrusprezece milioane de Români vor împiedeca expansiunea a o sută şaizeci de milioane de slavi, ci Latinii şi Germanii uniţi — cum s'au unit astăzi Latinii şi Slavii—vor împiedeca avalanşa slavă.

Rolul nostru atunci va fi cel fixat de Napoleon al III-lea, care însă a lucrat în acelaş timp ca pentru îndeplinirea rolului nostru *să fim tari.* Ca să fim tari avem nevoie de citadela Carpaţilor inexpugnabili — când sunt apăraţi de drepţii şi adevăraţii lor stăpâni—şi avem nevoe să facem un bloc de douăsprezece milioane de Români.

Iar când chemarea primejdiei va suna, vom şti să facem politica împrejurărilor de atunci.

*

Nu există însă şi un pericol german, ameninţător din partea unui popor mare, foarte dens, bogat şi cult? Nu există însă un pericol maghiar apropiat şi acut?

De ce ne-am aţinti privirile fascinaţi de o singură perspectivă şi nu le-am privi pe toate, rând pe rând socotind posibilităţile, pentru a şti ce putem realiza în cele din urmă *prin noi înşi-ne?*

Nici fobii, nici miragii. Nici un străin nu poate să vrea binele nostru mai presus de binele lui; nici noi nu vrem să fim victime în calea triumfală a nimănui.

□ □ □

ULTIMA SERENADĂ

Zână blondă, diafană,
Ruptă dintr'un colţ de cer,
Lasă-mi lumea mea profană,
Lasă-mi sufletul stingher!

Nu 'ncerca să torni veninul
Dragostei pe ochii mei,
Prea mi-a fost vrăşmaş destinul,
Prea eşti zână 'ntre femei.

De-ai picat din zarea-albastră,
Cine ştie ce greşală
Te-a gonit pe glia noastră,
Zână blondă, zână pală.

De ţi-a dat s'aduci oftatul
Neînduratorul Cer,
C'am iubit mi-e tot păcatul,
Lasă-mi sufletul stingher...

Ioan Al. Bran-LEMENY

ŢI-ADUCI AMINTE?...

(MAURICE BOUCHOR)

Ţi-aduci aminte seara-aceia
Când pe poteca dintre flori,
Te-ai îngrozit de-adâncul nopţii
Şi-ai râs apoi, de-atâtea ori?

Te rezemai încet de braţu-mi
Şi ne priveam, ţi-aduci aminte?
«Număuita» în seara-aceia
Păreau atât de dragi şi sfinte!...

Purtau un suflet nu culoare,
Purtau un zâmbet ne'nţeles
Ca toate florile bolnave
Pe care'n drumu-ţi le-ai cules...

Şi cum smulgeai din margherite
Petale una câte una,
In umbră'ţi sărutam mânuţa
Şi tu tăceai, tăceai într'una.

Al. IACOBESCU

IDILA

Reci adieri spre dânşii
Vin par'că pe clipită
Ca dintr'o văgăună
De ocnă părăsită,

Pe când în zare dealul
Cu roşu se'ncunună:
Un nimb ce'nfricoşează
Vestindu-le furtună.

Se 'ntunecă pădurea
Şi satul e departe,
Şi'n loc să se grăbească
Se 'nvinuesc în parte

Că-atât întârziară...
Şi'i crudă 'nvinuirea! —
Pe când din urmă râde,
Cel vinovat, — Iubirea.

V. PODEANU

□ □ □

CÂNTEC

In căsuţa dela mare
Şade trist un biet pribeag
Şi cu ochii duşi în zare
Tainic îşi desmeardă cântul
Ca să-l ducă 'n urmă vântul
Spre un ţărm uitat şi drag...

Rugăciune peste apă
Cântul lui se pierde'n larg,
Din nemărginiri s'adapă...
Şi revine trist la maluri
Aducând pe albe valuri
O frântură de catarg...

Zări bătute de lumină
O, mai bine n'aţi mai fi!...
Sufletului ce se'nchină
Şi flămând spre voi se duce
Voi îi daţi un lemn de-o cruce,
Zări frumoase şi pustii!...

Zaharia BÂRSAN

REVIZUIRI LITERARE

T. MAIORESCU

II

«Viţiul culturii noastre este *neadevărul*, pentru a nu întrebuinţa un cuvânt mai colorat: neadevăr în aspirări, neadevăr în politică, neadevăr în poezie, neadevăr până şi în gramatică, neadevăr în toate formele de manifestare a spiritului public».

Astfel scria d. T. Maiorescu acum jumătate de veac. Şi în aceste margini se desfăşoară întreaga lui activitate...

* * *

Această activitate este deci o luptă împotriva neadevărului vădit sub toate formele culturii, dar mai ales în limbă, literatură şi ştiinţă.

Direcţia veche era greşită. D-l T. Maiorescu a dovedit-o din vreme, cu acea stăpânire, siguranţă de sine şi măsură ce sunt însuşirile lui de căpetenie în mijlocul amestecului tuturor noţiunilor şi valorilor. In limbă, a dovedit-o prin studiile asupra doctrinelor lui Cipariu şi Pumnul; în ştiinţă, prin critica şcoalei Barnuţiu; în literatură, prin «direcţia nouă în poezie şi proza română» şi prin atâtea alte pagini de îndrumare.

Avem dinainte o pricină câştigată. Istoria culturii noastre şi-a rostit cuvântul din urmă.

Pe lângă atâtea bunuri, datorim Ardealului şi această direcţie greşită. E limpede astăzi. Era însă mai puţin limpede acum jumătate de veac.

Sunt totuşi şi greşeli rodnice, din sămânţa cărora pot ieşi adevăruri mai veşnice decât adevărurile zilnice... «E Dumnezeu?» întrebase un nenorocit pe rătăcitorul Luca al lui Gorki.

— «Dacă crezi în el, este; dacă nu, — nu». Pe credinţe înşelătoare s'au clădit cele mai mărețe şi mai morale religii. Antropomorfismul ne-a dat sculptura greacă, tot aşa după cum credinţa într'o divinitate nematerială a înăbuşit la alte popoare o întreagă ramură de activitate artistică.

Cultura ardeleană era clădită pe un neadevăr. Un neadevăr însă necesar. La elogiul minciunii universale, ar trebui adăugate şi câteva rânduri asupra binefăcătoarei minciuni ardelene. Inainte de a ne clădi o cultură proprie, ne trebuia o conştiinţă de rasă. Şi înainte de a ne întări o temeinică conştiinţă de rasă, trebuia să ne-o apărăm de tăgada şi încălcarea străinilor. In această îndoită operă de întărire înăuntru şi de apărare în afară, minciuna ardeleană a fost folositoare.

Binevenită, nu putea însă supravețui folosului legat de o epocă de trecere. O cultură sănătoasă nu se poate clădi pe o falşificare. Filologia română nu se putea clădi pe *Lexiconul de la Buda*, pe *Tentamen criticum*, sau pe etimologismul lui Cipariu; literatura română nu se putea recunoaşte în *Lepturariul* lui Pumnul; dreptul în «*Dereptulu publicu*» al lui Barnuţiu...

Vremile noi cereau o altă îndrumare. Siguranţa din afară şi dinăuntru, în care se desfăşura acum viaţa publică, făcea cu putinţă o schimbare. O impunea chiar. In acest moment critic al culturii româneşti apăru şi d. T. Maiorescu.

* * *

Minciuna ardeleană nu era însă numai o minciună patriotică, ci şi minciuna filosofică a unui întreg veac. In ea găsim moştenirea întârziată a raţionalismului veacului al XVIII. Indărătul realităţii este raţiunea omenească. Nu mai e nevoe să întrebăm faptele şi observaţia; viziunea noastră ideală şi apriorică le poate determina. Raţiunea îşi găseşte adevărul în ea fără ajutorul tradiţiei, a experienţei sau a «supunerei la obiect». E suverană. Conceptele ei abstracte au o viaţă mai puternică decât faptele.

Făuritorii de sisteme, Cipariu, Laurianu, Pumnul erau deci nişte raţionalişti ce-şi închipuiau că pot clădi o limbă mai bună şi mai *raţională* după anumite principii abstracte, pe care le credeau ca o faţă a adevărului etern. Plecând dela ideia greşită că limba română nu e decât limba latină vulgară, Maior înlăturase dintr'odată şaptesprezece veacuri de evoluţie. Pentru un raţionalist, timpul nu are nicio valoare. Raţiunea omului pluteşte pe deasupra lui.

«Limba, susţinea dimpotrivă d. Maiorescu, este o fiinţă organică şi nu e o figură geometrică; ea cere forma şi desvoltarea liberă a copacului natural şi nu primeşte subjugarea pedantă, precum o încerca Ludovic XVI la merişorii de pe terasa din Versailles, ciuntiţi în piramide regulate şi — urâte».

Atitudinea d-lui Maiorescu în problema limbei fusese deci atitudinea unui adevărat pozitivist faţă de ideologii primejdioşi, ce tundeau limba ca pe nişte «merişori», turnând-o în tipare raţionale şi voind s'o impună de sus în jos.

Plecând dela ideia că «*dreptul Românilor e dreptul roman*», Barnuţiu înlăturase iarăş 17 veacuri de evoluţie.

Dintr'o aruncătură de condei, România trebuia să devină republică. Pentru ce? Pentrucă e consecinţa logică a unui concept. Dar în ce-şi găseşte dovada acest concept? In raţiune. A cui? A lui Barnuţiu.

Iată întreaga critică a raţionalismului. Ridicându-se împotriva lui Barnuţiu, d. Maiorescu se ridicase deci împotriva raţionalismului anti-ştiinţific ce nu ţine seamă de fapte, de timp şi de experienţă.

Şi în critica literară, d. Maiorescu duse aceeaşi luptă.

«Scopul ei, scria d-sa, nu este şi nu poate fi de a produce poeţi; niciodată estetica n'a creat frumosul, precum nici logica n'a creat adevărul».

Fiind scoasă din literatură, după cum logica e scoasă din adevăr, critica «îndrumătoare» nu mai are niciun rost. E o rămăşiţă raţionalistă a veacului trecut.

Cea din urmă flacără (până acum) s'a sbătut în activitatea literară a d-lui N. Iorga.

Am avut o «critică sămănătoristă». Adevărata critică pozitivată nu seamănă însă,—ci culege.

* * *

«In aparenţă, scria d. T. Maiorescu, după statistica formelor din afară, Românii posedă astăzi aproape întreaga civilizaţie occidentală. Avem politică şi ştiinţă, avem jurnale şi academii, avem şcoli şi literatură, avem muzee, conservatoare, avem teatru, avem *chiar* o constituţie. Dar în realitate toate aceste sunt producţiuni moarte, pretenţii fără fundament, stafii fără trup, iluzii fără adevăr şi astfel cultura claselor mai înalte ale Românilor este nulă şi fără valoare şi abisul, ce ne desparte de poporul de jos, devine din zi în zi mai adânc.»

Neadevăr şi raţionalism neştiinţific deci la temelia culturii române. Formă fără fond în întreaga noastră viaţă publică: şcoli înainte de a avea învăţători, Universităţi înainte de a avea oameni de ştiinţă, Academia română înaintea unei activităţi

FIGURI CONTIMPORANE

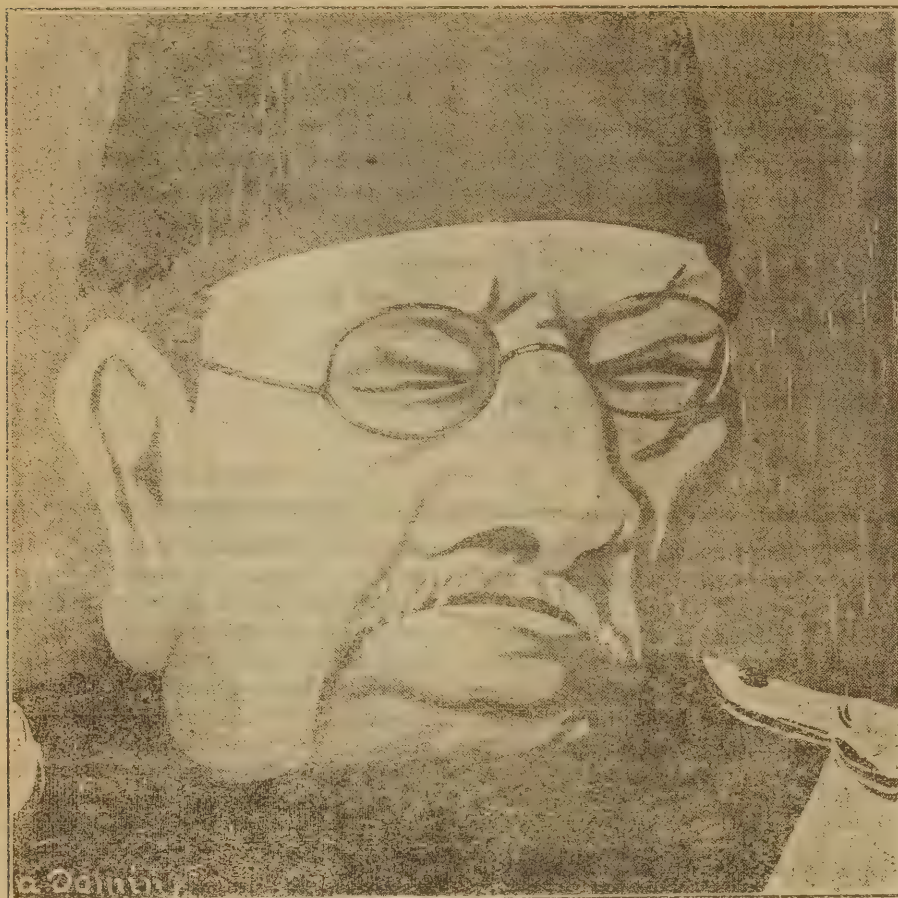

VON DER GOLTZ-PAŞA

E cea mai stranie expresie a alianţei germano-turce. Paşă fără harem, mareşal fără armată, purtând un fes cu pajura germană sau o cască cu semilună — după împrejurări — învins la Kirkilisse, Luleburgas şi Kumanovo, fără să fi comandat un singur batalion turc, rezistând dela Berlin, atacurilor franco-engleze din Dardanele, bătrânul general poartă cu sine stigmatele fatalităţii care l'a osândit să fie în slujba a doi domni.

Din cauza contradicţiunii interne de care suferă opera mareşalului-paşă, ea se înfăţişează ca una dintre cele mai interesante manifestări ale geniului german, pus la o grea încercare. Incercarea de a militariza, după modelul disciplinei prusiene, o naţiune orientală, incapabilă de ofensivă şi de a forma pentru un războiu de mecanică industrială o armată în care nu există decât o tradiţie războinică primitivă. Pentru războiul balcanic încercarea era prea timpurie — şi de aceia se zice că nu a dat rezultate. Pentru războiul actual? Cine poate prooroci?

Va fi geniul german atât de puternic în expansiunea sa über alles *în cât să-şi asimileze un popor întreg, deocamdată numai în privinţa puterii sale armate? Sau, numai după o galvanizare trecătoare, se va mărturisi el însuşi învins de imensa forţă de inerţie cu care a avut să lupte şi va cădea cu aripele frânte în apele Helespontului anglo-francez?*

Pe culmea unei asemenea alternative stă bătrânul paşă german. L'am văzut pe trotoarul Bucureştilor, în ziua unui celebru dejun. Era un simplu european — pe care l'ai fi luat drept un profesor voinic, nicidecum ostenit de ştiinţa pe care n'a digerat-o. Şi lângă el, într'o perspectivă respectuos îndepărtată, mai era un european după neam român.

Şi în apropierea aceasta am fost victima unui miragiu curios. In locul jobenului european al Românului mi s'a părut deodată că văd un işlic cu proporţii uriaşe, în locul pălăriei de voiaj a mareşalului-paşă un fes adevărat şi capul cu işlic s'apleca umil să sărute poala hainei milostivului stăpân.

Dar prin vârful fesului se arăta încet-încet vârful de suliţă al coifului german...

C. P.

ştiinţifice originale, conservatoare, teatre şi şcoli de belearte înainte de a avea artişti. Pretutindeni forma apusană sub care nu e niciun fond, sau e un fond oriental...

Va fi, desigur, un merit însemnat în evoluţia culturii române lupta d-lui T. Maiorescu şi a *Convorbirilor literare* împotriva simulacrelor civilizaţiei, în toate domeniile vieţei publice.

O cultură trainică trebue să aibă o temelie etnică, şi o trecere prin toate treptele formale ale progresului.

E de dorit deci că forma să presupună şi un fond şi orice activitate critică îndreptată în această tendenţă e sănătoasă. «*Forma fără fond,* adaugă însă d. Maiorescu, *nu numai că nu aduce niciun folos, dar este de-adreptul stricăcioasă, fiindcă nimiceşte un mijloc puternic de cultură. Şi prin urmare vom zice: este mai bine să nu facem o şcoală de loc, decât să facem o şcoală rea, mai bine să nu facem o pinacotecă de loc, decât să facem o pinacotecă rea*»...

Nu. Forma fără fond nu e cu necesitate răufăcătoare.

Greşelile culturii române din întâia jumătate a veacului trecut au un temei istoric şi psihologic.

Superficialitatea este o lege psihologică a imitaţiei. Imităm formele.

Un popor care imită pe altul se mărgineşte la sclipirile fazei din urmă, înainte de a fi trecut şi el prin aceiaşi lungă şi ostenitoare cale a progresului sufletesc.

Indărătul imitaţiei nu e o gestaţie pregătitoare; îndărătul culturii române nu erau veacurile de frământare ale civilizaţiei franceze. Ne-am mulţumit deci numai cu formele. Era şi firesc.

Un adevăr în afară de discuţie. Se pune însă întrebarea: au fost oare formele răufăcătoare pentru cultura română? D. Maiorescu crede că da. Eu cred că nu.

Fiind fatale, şi în lipsa unei culturi proprii urzite din veacuri de activitate, formele lipsite de fond au fost folositoare.

O formă e o simulaţie. Şi după cum s'ar putea scrie un elogiu al minciunilor generoase, cu mai mult cuvânt s'ar putea face elogiul simulaţiei. Ipocrizia, spunea La Rochefoucauld, e un omagiu adus virtuţii. Simulând'o, înseamnă a-i recunoaşte valoarea morală. Tot astfel şi forma e un omagiu adus fondului. Dacă nu-l are încă, îl va avea. Din exerciţiul continu al unei forme e cu neputinţă să nu răsară cu timpul şi fondul. Departe de a fi deci «stricăcioasă», e un îndemn folositor. Funcţiunea creiază negreşit organul şi, într'un stat cu o cultură istorică, fondul creiază forma. La popoarele noi, aruncate deodată alături de alte popoare înaintate în civilizaţie, forma creiază însă fondul şi organul funcţiunea. A avea formele era deci o necesitate: iată pentruce am avut Universităţi înainte de a fi avut oameni de ştiinţă, şi şcoli de belearte înainte de a fi avut pictori. Dela răposatul Cernătescu, pe care îl citează d. Maiorescu, am ajuns astfel la d. N. Iorga şi dela pictorii uitaţi ai timpului la N. Grigorescu...

Mergând după dricul unui necunoscut simulăm doliul. Am îndeplinit o formă. Rămânând mai mult în tiparul ei, începem să simţim însă o vie compătimire pentru mort; jalea tuturor, cântecul preoţilor, marşul funebru, gândurile morţei ce se deşteaptă în noi, ne leagă deodată de un om, pe care nu l'am văzut nici când. Forma a adus după ea şi fondul.

Formele culturii române au fost deci o necesitate pentru desvoltarea fondului. Simulându-l, a trebuit să şi-l creeze cu timpul. Şi în procesul acesta de creaţie grăbită meritul d-lui T. Maiorescu e neîndoios.

E. LOVINESCU

PORTRETUL

Nelinişţită ca în seara asta nu s'a simţit de mulţi ani Zenobia Umbreanu. Nu-şi află o clipă locul. Intră în casă, apoi iese pe balcon, scoboară iarăşi treptele largi, care dau în grădină şi măsoară—cu aceiaşi paşi mărunţi, nervoşi — nisipul cărărilor de pe laturile cărora se ridică mirezmele florilor, înviorate de răcoarea nopţii ce se lasă.

Dela casa de peste drum năvăleşte o lumină bogată, care se revarsă, prin ferestrele deschise, odată cu notele răzleţe ale unor instrumente ce se acordează. Zenobia se opreşte locului, cată într'acolo şi stă o clipă aşa, înmărmurită. Apoi porneşte înnainte, cu ochii pierduţi în gol. Vântul îi flutură şuviţele părului, deasupra frunţii largi, boltite. I se pare că o mână nevăzută ar mângâia-o, blând, uşor, cu o milă nesfârşită.

Ii vine să plângă. Vinele gâtului îi tremură. Braţele îi cad moi dealungul trupului. Se îndreaptă spre o bancă, în preajma căreia castanii stufoşi au împrăştiat un întuneric, adânc, mat, şi se aşează obosită.

— Cât sunt de copilă!—se miră Zenobia.—Ei, Doamne!.. Curios!.. Oare ce o fi cu mine?—Şi nu-şi poate lămuri singură starea asta, de care nu-şi aduce aminte să o fi încercat tare de mult—de atunci de când se hotărâse să o rupă cu fostul ei bărbat.

— Oare ce-o mai fi făcând? Tot aşa o fi?.. O fi râzând tot atât de mult?.. Ciudat om!.. Şi gândurile îi fug cu ani înnapoi, la vremea scurtă petrecută în tovărăşia lui Pralea, a moşierului aceluia tânăr, plin de sănătate, care muncia şi râdea deopotrivă de mult. Se gândeşte la bărbatul ei voinic şi voios, în chenarele traiului simplu de ţară, dar sfiicios şi stingherit ori de câte ori cercase să-l aducă în lumea, pe care nu-şi dăduse seama cum de o părăsise atunci, pentru atâta îngustă viaţă—ca aceia pe care o ducea el.

Doamna Umbreanu îşi resfiră rostul zilelor trecute şi revede—clipă de clipă—toate vechile întâmplări, pe care le crezuse mistuite de mult în adâncul sufletului ei mândru, disprețuitor.

Cu câteva ceasuri mai înnainte s'ar fi cutremurat de desgust la ideia că ar mai putea gândi la vremile acele. Acum împrospătarea lor parcă îi face bine.

Işi razimă braţul gol de lemnul rece al băncii, îşi propteşte capul, închide ochii şi gândul îi lunecă îndărăt, tot mai îndărăt, până când se opreşte asupra celor dintâi bătăi de inimă.

Işi aminteşte împotrivirile părinţilor cari îi pregătiseră o altă soartă,—toate lacrimile ei, toată zbuciumarea ceia, care s'a sfârşit—puţini ani în urmă—cu o despărţire, râvnită încă din primele luni ale căsătoriei.

Atunci, — când şi-a dat samă că viaţa pe care i-o făgăduise bărbatul său, era prea îngustă pentru ascunzişurile ei sufleteşti, că tot ceiace întrezărise—pe un timp—nu fusese decât întruchipări sterpe, plămădite—nu de o judecată limpede—ci de un simţ bolnav şi amăgit de sine,—a plecat.

In urma ei nu lăsase nici o părere de rău, dar intrând în casa în care bărbatul ei nu mai avea ce căuta, simţi şi mai puternic regretul de a nu-şi fi ascultat părinţii.

In furnicarul vieţii de oraş, numele celuilalt răsuna la fiecare pas. Il întâlnia mereu şi nu-şi putea da samă pentruce vară-sa părea atât de tristă, atât de nenorocită în tovărăşia lui Toma Prigoreanu, a omului acestuia atât de linguşit şi atât de temut?.. Cum ar fi voit — în vremile acele — să fi fost ea în locul verei sale, nevasta omului acestuia mare, căruia îi fusese ursită o altădată.

Dar zilele acele de frământare trecuseră de mult, tare de mult!...

Zenobia îşi mistuise, pe încetul, toate râvnele, toate patimile. In sufletul ei mândru nu rămăsese decât undoieri vagi de păreri de rău, care trecuseră, aproape, şi ele—atunci când Prigoreanu — puţin timp după moartea nevestei sale—a verei ei, pierdută atât de pe neaşteptate—se recăsătorise cu o văduvă bogată.

După atâţia ani de potolire, pentru întâia oară, Zenobia Umbreanu se simte îndurerată. Nu-şi dă lămurit samă de pricina sbuciumului ce-i bântuie sufletul, dar în ziua ceia parcă toate se potriviseră aşa ca să simtă şi mai adânc zădărnicia vieţei ei, trecute de-a surda!

Aşa cum stă, sunetele orhestrei—care se aude din ce în ce mai desluşit—îi fac durerea şi mai adâncă.

Acolo—în casa ceia de peste drum—era veselie. Cupele aveau să se ciocniască pentru fericirea altei vieţi, care nu era a ei,—acolo băteau alte inimi, înfiorate de doruri pe care ea nu le simţise nici odată în plinătatea lor.

Prigoreanu îşi mărita fata. Muzica nu mai înceta şi trăsurile se înşirau mereu pe porţile larg deschise.

Zenobiei îi părea că toată mişcarea asta nu-i decât un lung convoi trist, iar cântecele—auzite în surdină—alcătuiau un marş funebru, care cetluia pentru totdeauna viaţa ei jalnică şi pustie!...

Se simţia însă mulţumită că se putuse birui şi de astă dată. Şi, apoi, ce avea să caute acolo? —Nu se juruise ea unei pusnicii veşnici? Cum şi-ar fi călcat tocmai acum o hotărâre, peste care nu trecuse niciodată, cu toate stăruinţele.

Se sculă încet şi intră în casă. Cel puţin, de-acolo, nu avea să mai vadă şi să mai audă nimic. Dar liniştea odăiei o îndurera şi mai adânc. Ii venia să plângă. Pustiul o înspăimânta, parcă.

Trecu într'o odaie vecină şi bătu uşor la uşă. Dinnăuntru se auzi ca un suspin slab. Zenobia intră şi, în lumina potolită a lămpii, desluşi ochii blânzi ai mătuşii sale—o bătrână, singura părtaşă a schimniciei ei.

— Dormiai măicuţă?

Bătrâna făcu o sforţare, şi-şi aţinti, asupra-i, pe o clipă, privirile veşnic umede.

— Nici de aici nu pot avea vre-o mângâiere!—gândi Zenobia. Şi căută desnădăjduită spre călugăriţa aceia, văduvită de înţelegere.

Işi dădea lămurit samă că vederea mătuşii sale era un nou prilej de amintiri triste pentru sufletul ei îndurerat.

Se aşeză totuşi alăturea de ea, şi prinse mâna osoasă, rece, şi-o întrebă din nou:

— Dormiai, când am intrat?

Bătrâna păru că înţelege şi şopti încet:

— Cine poate dormi? — însă mintea i se pierdu iarăşi:—Cântă frunzele... îngerii!... şi, aproape adormită, adăugă: Mi-e frică!.. Mi-e somn!.. Lasă-mă!.. Apoi pleoapele i se lipiră şi păru că aţipeşte.

Prin ferestrele deschise pătrundea, în răstimpuri, sunetele muzicei. Femeia tresăria, privia în juru-i şi recădea în-

UNDEVA PE-APROAPE...

Undeva pe-aproape, lângă noi, în casă
Tremură amorul, tremură de teamă
Nu cumva să-l bage ochii tăi în samă,
Tremură şi soarbe vraja ce se lasă.

Tremură amorul, undeva pe-aproape.
Tu îl simţi prin casă, simţi cum îşi strecoară
Intre noi căldura ochilor de pară
Şi-ţi ascunzi sfiala şi-ochii sub pleoape.

Tremură amorul, tremură sub gene
Şi-ochii tăi de teamă, nu cumva să-i vadă
Că sânt gata 'n cursa ce o simt să cadă,
Tremură amorul şi-ochii tăi sub gene...

G. ROTICĂ

tr'o toropială, întreruptă de tresăriri.

Zenobia o privia mereu. Se gândia la trecutul mătuşii sale şi o prindea o jale nespusă pentru sufletul femeiei aceştia atât de simţitoare, pentru mama asta iubitoare care îşi pierduse minţile la moartea fiică-sei. Cum trebuie să o fi iubit, dacă moartea fostei neveste a lui Prigoreanu, a putut să o răpună pentru totdeauna.

Se sculă şi o îmbrăţişă cu atâta patimă, câtă nu şi-o bănuise de când o scosese din monastirea, la care o dusese fostul ei ginere. Apoi iar începu să gândiască la întâmplările zilei care trecuse.

— Zău!—se miră Zenobia—Cum pot să fiu atât de slabă?.. Şi, apoi, nu ştiam că are o fată?.. Că trebuie să o mărite?.. Nu stau de-atât timp lângă el?.. Nu l-am văzut mereu?.. De ce tocmai astăzi jalea asta neînţăleasă?—Şi-şi muşcă buzele cu ciudă, căutând să se stăpâniască.—Dar un gând i se furişa neîntrerupt:—Asta putea să fie viaţa ta!.. Azi îţi măritai, poate, o copilă!.. El trebuia să fie bărbatul tău!..

...O ciocănitură surdă, undeva, într'o uşă, o făcu să tresară.

Zenobia sări şi ieşi. Din mijlocul sălii —înnalt, bărbătos, înbrăcat cu îngrijire —Prigoreanu o privia cu ochii scăpărători de fericire.

Zenobia voi să fugă. El o opri:

— Ei! Ei! — şi râse vesel — dar nici de data asta?

Ea cercă să se împotriviască, însă înnaintea bărbatului acestuia, pentru care se zbuciumase atât altădată, simţi că voinţa îi peire. Acum, când pentru întâia oară—după atâţia ani—îl vedea aproape, se simţia, par'că, în curăţenia ei de fecioară,—în inimă îi năvăliră toate simţimintele amăgite, pe care le nutrise—odinioară—pentru altcineva de cât pentru omul acesta, care i-ar fi îndestulat viaţa de toate mulţumirile pământeşti.

— Dar nu se poate... nu se poate!.. Vecini de-atâta timp, şi-apoi unde mai pui... şi rude?.. Ştii că nu se poate?.. Trebuie să vii!.. Nu te las!.. Te-luăm pe sus! — Şi Prigoreanu râse iarăşi.

Din odaia vecină veni un geamăt greu, apoi un sunet surd, ca de trup care ar fi căzut.

Zenobia se cutremură. Făgădui că se va duce şi trecu repede în odaia bătrânei.

...Cu ochii ţintiţi undeva, spre uşă, aceasta privia încruntată.

Doamna Umbreanu o întrebă zadarnic. Bătrâna nu-i răspunse. Se sculă şi, cu paşi nesiguri, eşi repede afară.

Ea o urmări, fără îngrijorare. Era deprinsă cu stările aceste de frământare ale minţei rătăcite a mătuşi-sei.

Şezu gândindu-se câtva. Inima îi bătea cumplit, gândurile i se învălmăşiră, apoi—fără să-şi dea samă de ce face—sună şi începu să se înbrace...

Zenobia se miră singură de stăruinţa pe care o pusese în înbrăcăminte. Când păru mulţumită de înfăţişarea ce se răsfrângea în apele limpezi ale oglinzei, scobori.

In clipa când trăsura-i trecu pe sub arcurile porţii lui Prigoreanu, îi păru că zăreşte trupul slab al mătuşei sale, încovoiat înnainte, pândind par'că ceva. Dar era prea mişcată, pentru a-şi opri mult mintea asupra icoanei aceştia, pe care o prinsese din fugă...

Intrarea neaşteptată a Zenobiei Umbreanu fu o sărbătoare.

Mirarea cuprinse şi pe cei mai uşuratеci. Cine putuse să înduplece firea asta atât de rece, atât de singuratecă, să-şi calce obişnuinţa unei vieţi şi să vină în lume, după atâţia ani?...

Toate privirile se aţintiseră asupră-i. Femeile n'o găsiau atât de trecută. Bărbaţii—aţâţaţi de tainele vieţii ei, despre care se spusese multe, odinioară—o înconjurară de toate părţile. Unia îşi şoptiau că e încă foarte frumoasă.

Prinsă în vârtejul acesta, neobişnuit pentru ea, Zenobiei Umbreanu i se înfăţişa totul ca într'un vis. Dispăruse orice simţ aievea şi i se părea aşa ca şi cum toate mişcările ei ar fi fost sub stăpânirea unei puteri hipnotice....

— Ei, dragul meu! şi te miri de unde vine tăria lui Prigoreanu?—vorbi cineva într'un colţ.—Voieşti o pildă?.... Iată-o!.. Pariez că numai el a putut-o hotărî să vină... Are o putere grozavă!.. Vezi?.. Tot aşa face şi în politică... Vorbeşte şi—ce să mai spun?—robeşte!.. Un om dintr'o bucată!.. Un suflet mare, de subt înrâurirea căruia nu te poţi sustrage... O inimă de aur!..

— Da, da!—aşa-i!—Şi cei doi se apropiară de grupul ce încunjura pe doamna Umbreanu.

Incetul pe încetul veselia îşi reluă firul. In mijlocul luminei orbitoare, a perechilor ce se învârtiau în jocuri nebune, în sunetele cântecelor şi al necurmatului neastâmpăr, Zenobia reveni la realitate.

Vederea tutulor celor ce o încunjurau începu să-i strecoare în suflet, iarăşi, gândurile amare de câteva ceasuri mai înnainte... In zarva vieţii aceştia, pe care ar fi trebuit să o simtă cu altă inimă i se reînprospătă toată greşala trecută... Ar fi voit să fie iarăşi singură, să fugă, undeva, departe. Să plângă. Să-şi ogoaie în lacrimi regretul slăbiciunii de odinioară, care o lipsise de un drept ce trebuia să fie al ei.

Ochii începură să-i prindă numai imaginile celor ce se perindau pe dinaintea lor. Gândurile îi erau cu totul în altă parte.

* * *

De cum sunaseră cele dintâi cuvinte ale lui Prigoreanu, bătrâna tresărise. In toropeala ce-o ţinuse nemişcată, pe scaunul pe care o lăsase Zenobia, călugăriţa simţise, însă, ca o lovitură grea, ce i-ar fi dat-o cineva în creştet. Apoi totul se întunecase.

In lupta dintre nebunie şi judecată—ce se învălmăşia în mintea ei—femeia auzi, ca într'o lume îndepărtată, un glas înspăimântător, care o făcuse să se cutremure. De altceva, creierul ei slăbit nu-şi mai dădea samă. O putere străină o sculă, totuşi, de pe podelele pe care căzuse şi o năpusti afară.

In nelămurirea nopţii, ochii ei prinseră umbra înnaltă a unui trup plin, cu mers legănat, care o atrăgea după el cu o putere neînfrântă.

Bătrâna eşi pe poartă, în urma lui Prigoreanu şi-l urmări până ce acesta dispăru, pe uşa scăldată de lumina care năvălia afară în zmocuri argintii.

Rămase mult acolo, în umbra tufelor de liliac, privind spre vârtejul ce se zăria prin ferestrele deschise.

Conştiinţa de-o clipă dispăruse. Ochii i se măriră din ce în ce, şi începu să surâdă ca un copil la vederea unei jucării frumoase.

Stătu câtva—aşa, zâmbind,—apoi se apropiă pe încetul şi se furişă pe uşile deschise.

In furnicarul vesel nimeni nu o luă în samă. Lumina bogată a încăperilor o orbi,—dar ochii i se deprinseră cu strălucirea aceasta neobişnuită.

Bătrâna se strecură până la uşa salonului, plin de zgomotul petrecerii. In prag, se opri pe-o clipă. Ochii i se fixară, sticloşi, înnainte. O fulgerare de conştiinţă îi încruntă faţa, pe care se citia stăruinţa omului care se munceşte să-şi amintiască ceva. Apoi simţi, în creştet, o nouă lovitură şi par'că, iarăşi, i se întunecă înnainte.

Un ţipăt ascuţit—de sălbătăciune rănită—străbătu încăperile. Zgomotul se potoli. Cântecele amuţiră. Privirile tutulor se întoarseră îngrijorate, spre uşa dintre chenarele căreia ţâşnise răcnetul acela înfiorător. Toată frământarea înţepeni, prinsă locului.

In mijlocul groazei aceştia mute, gândurile bătrânii reveniră. Făcu câţiva paşi, căutând stăruitor înnainte, spre portretul lui Prigoreanu, prins în margeni grele, aurite, pe peretele salonului.

Innainte-i se deschidea cărarea largă a celor ce se retrăgeau, înspăimântaţi, în lături. Bătrâna înnaintă, întinzând în gol mânile desnădăjduite. Ochii i se măriau să-şi iasă din orbite. Gura-i bolborosia vorbe neînţelese. Gemu greu Trupul i se cutremura şi începu să ţipe sfâşietor:

— Ce faci?.. Ce faci?.. Tomo, n'o omorî!.. Ai milă de ea!.. Ai chinuit-o destul!.. Ce faci, Toma? Stai!.. N'o înnăbuşi!... Maică!.. Mamă!.. Draga mamii! Tomo!... stai,... n'o omorî!..—Apoi cuvintele i se prefăcură într'un urlet grozav:—A murit?.. Toma, tu ai omorît-o!.. Perna... Oh!.. Oooh!.. Oooh!.., şi se prăbuşi, ca doborîtă de-o izbitură nemiloasă.

Pe chipurile tuturor se întipărise nebunia groazei....

In uşa salonului Toma Prigoreanu—galbăn, cu ochii prinşi în cearcăne

„RĂZBOIUL" PE MARE

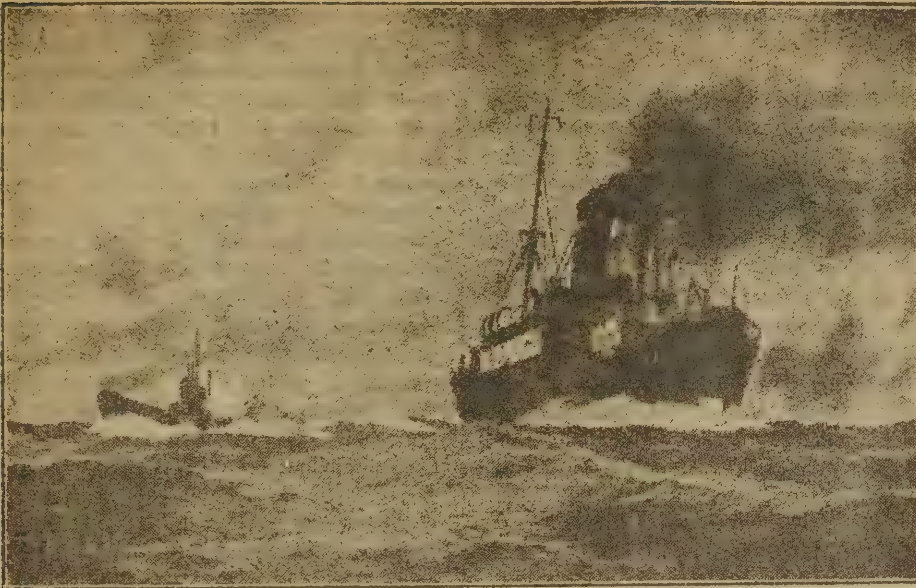

Un mare vas comercial atacat de un submarin german. După ce a dat lovitura submarinul se retrage ca un spectator al unui spectacol fără interes.

adânci, cu părul în neorânduială—privia înspăimântat. Mânele-i smulgeau, în mişcări sacadate, gulerul şi cravata albă. Pieptul i se ridica şi scobora în răsuflări grele, iuţi. Chipul i se învineţise... Făcu o mişcare ca şi cum s'ar fi cumpănit, îşi rupse gulerul, îşi desfăcu cămaşa tare, lăsând să i se vadă pieptul gras, alb, din care dispăruse orice urmă de sânge. Păşi încet, şovăitor, bâjbâind cu mânile un sprijin, par'că. Se uită,—cu ochii din ce în ce mai îndobitociţi—la bătrâna leşinată, întinsă pe pardoselele lucioase, al cărei chip se crispase într'o strâmbătură de groază.

Prigoreanu se opri locului câteva clipe. Ingenunchiă. O privi iarăşi. Se rădică. Se clătină de câteva ori şi începu să urle:

— Iartă-mă!.. Mamă!.. O!.. Tino, stai!.. Nu mă pedepsi! O!.. Ascunde-ţi ochii!.. Şterge-ţi sângele!.. Sângele, pe gură!—Inchide ochii!.. Tino!.. Tino!—apoi se opri.

Căută în juru-i cu privirea omului care nu înţelege ce vede. Se uită pe păreţi,—la lămpile mari,—la chipurile celor ce-l priviau nedumeriţi, îngroziţi. Işi pipăi trupul, mânele. Intinse braţele înnainte. Resfiră degetele, căutând îngrozit la ele. Iarăşi se pipăi. Răsuflă adânc. Işi duse mâinile la gât, ca şi cum ar fi voit să rupă o legătoare care îl înnăduşia,—apoi începu să răcniască din nou:

— Nu mă omorî!.. O! Eu te-am ucis!.. Te-am înnăbuşit cu perna!.. Eu!.. Eu!.. Cu perna!.. Da!.. Eu!.. Da! spun.... Voiam să termin cu boala ta, cu sărăcia mea!.. Imi trebuiau bani,.. avere!.. Tina!.. Tina,—iartă-mă!—Şi se prăbuşi ca fulgerat, lângă trupul slab al bătrânii, scuturat de un tremur nervos.

In mijlocul spaimei tutulor, Zenobia se ridică încet, liniştită. Işi făcu loc spre cei căzuţi. Se apropiă. Se uită lung la trupul nemişcat al lui Prigoreanu. Dădu din cap cu amărăciune, apoi zâmbi îndurerată. Inchise ochii şi—sub pleoape—întrezări, o clipă, undeva, la ţară, casa liniştită, cerdacul larg, pacea unei seri de vară, pe fostul ei bărbat venind călare, în cernerea razelor soarelui ce apunea. Auzi—ca un viers depărtat—zgomotul potolit al muncii ce înceta,.. toate vremile duse!..

O lacrimă i se zdrobi între pleoapele ce se deschiseră. Mai privi odată, dispreţuitor, la omul acela în care crezuse c'ar fi putut să i se întruchipeze adevăratul rost al vieţii,—apoi spre chipurile îndobitocite de groază—ale celor din jururi,—şi ieşi.

Din noaptea ceia—a povârnişului vieţii sale—Zenobia începu să plângă adevărata fericire, pe care nici n'o bănuise până atunci.

Eug. BOUREANUL

□ □ □

SONET

Ce stele 'ţi hărăziră-acea scântee
Pe care printre gene o strecori,
Şi'n inimi fulgerând-o le omori
Modernă şi bizară Astartee?

Ce tăinueşti sub forma-ţi de femee,
Ne'nfăptuită încă de sculptori?
Eternul neatins de muritori?
Aevea eşti? sau bolnava-mi idee

Te-a făurit din spuma unui val
Spre a'ntrupa un mistic ideal?
Aevea, sau făptură legendară?

Piciorul tău, râvnit de Rafael,
Câţi maeştri ai daltei nu-l visară!
Câţi nu şi-ar pune inima sub el!

I. Gr. PERIEŢEANU

DISCUŢII LITERARE

AUTOREVIZUIRE

I

Intuiţie şi control

Deşi e o normă elementară de conduită să nu răspunzi când e evident că criticul nu a înţeles miezul problemei, totuşi pentru că e la mijloc un întreg fel de a vedea, fac jertfa de a rupe timp dela preocupări mai serioase pentru a răspunde articolelor d-lui Lovinescu despre Galaction.

Acest prim articol discută toate punctele atinse de d-l Lovinescu, în afară de chestiunea neologismelor, pe care voi trata-o în un articol separat. Scopul primului articol este să arate ori cărui cititor atent felul şubred al criticului nostru. Articolul e alcătuit din o serie de puncte şi fiecare din acestea ar putea să fie desvoltat separat dacă va fi nevoe.

Voi introduce pe cititor în miezul discuţiei, arătându-i, printr'un mic istoric, cadrul ei; îi voi da putinţa să cumpănească singur greutatea dovezilor criticului şi temeinicia întregei lui atitudini. In drum, voi aminti, unde nevoiea va cere, câteva din îndatoririle celui ce vrea să spuie azi un cuvânt întemeiat în critica şi în istoria noastră literară.

Iar după acestea, d-l Lovinescu va fi, fireşte, liber să iea calea grea de îndelungată muncă tăcută a autorevizuirei, sau să continue ca până acum.

...Am importat, între altele şi critica. Nu însă şi măsura. Aiurea un simţ de măsură a aătat, îndeosebi celor mai de seamă personalităţi ale criticei, că adevăratul prilej de a face critică e mult mai rar decât cred diletanţii. La noi, doamne, ce s'ar face cel care nu şi-ar desface zgomotos părerile lui săptămânale? Dacă te uiţi însă cu atenţie la ce se publică, vezi că prilejurile de a face adevărată critică, pe malurile Dâmboviţei — ţinut care, doamne păzeşte, nu se află în Europa de sudest — sunt neasemănat mai rare decât pe malurile Senei. Şi dacă scrutezi mai atent, vezi că parcă nici problemele, ori cât de înrudite ar părea, nu sunt la fel.

Insemnate urmări decurg din aceste simple observări. Cea dintâi, care ne interesează aici, e o întrebare simplă, însă menită să turbure beatitudinea productivă a unora din critici. Nu cumva cel care vrea să imiteze aici, fără altă pregătire, vorbăria sclipitoare a cutărui critic la modă aiurea, riscă să-şi cheltuiască anii tinereţei în o deşartă amăgire? Căci e cea mai zadarnică dintre zădărnicii îndeletnicirea de a scrie mereu, ani dearândul, despre lucruri menite peirei, nesocotind nevoiea unei pregătiri temeinice, potrivite nevoilor de aici.

In adevăr, observaţi puţin. Domnul Lovinescu este şi vrea să fie mai ales critic.

In ultimii ani, care au fost personalităţile sau mişcările literare care să ceară îndeo-

sebi cuvântul de recunoaştere sau de limpezire al criticei?

Se impune Cerna, apar încercări stăruitoare de modernism — fenomen interesant nu prin individualităţile lui, cât prin tendinţele lui generale şi — credem câţiva — se încheagă personalitatea lui Galaction.

Despre Cerna criticul nostru vorbeşte târziu, în chip şters, când poetul era recunoscut, datorită lămurirei şi stăruinţei d-lui Dragomirescu.

Mişcarea modernistă aducea criticei probleme de altă natură. Nu recunoaşterea era aici întrebarea de căpetenie, ci limpezirea conştiinţei artistice a celor tineri, potrivit înclinărilor lor. Dar care tânăr din numeroşii — unii cu un netăgăduit talent — care încercau o cale deosebită, a eşit cu o creştere sufletească, cu o limpezire a propriilor însuşiri, în urma unei pagini a criticului nostru?

Eu, care ştiu prin o salutară experienţă câte exagerări, adevărate «păcate de tinereţe» îţi impune faptul de a vorbi în numele unui grup, ştiu şi ce preţios lucru e cuvântul celui ce stă departe de scriitori şi vorbind despre tineri fără părtinire, are mereu în vedere icoana ideală către care ei tind. D-l Lovinescu s'a mulţumit cu arabescuri.

Apare apoi Galaction, o personalitate precizată, un poet care, în o latură, esenţială după părerea mea, aparţine aceleiaşi familii sufleteşti ca şi Cerna: adâncimea artistică a unei concepţii, unei viziuni personale a vieţei.

Un scriitor însă, care la 35 de ani se află abia la primul volum — o bagatelă de 200 de pagini — putea să fie socotit altfel de d-l Lovinescu decât ca un începător?

Generaţiile însă îşi au tainele şi ciudăţeniile lor — şi în literatură.

Nenumăraţi scriitori apar de timpuriu, fac zgomot şi când te uiţi bine — nu mai sunt. Alţii se ivesc târziu şi se întâmplă — ciudat! — ca unii dintre aceştia să se impună şi să rămâie.

Ce surpriză trebue să fi fost Galaction pentru d-l Lovinescu!

Câteva nuvele sânt deajuns să deştepte atenţiunea publicului şi un volumaş ajunge să puie în mijlocul mişcărei noastre literare pe un scriitor ignorat sau judecat fals şi în treacăt, de o critică grăbită să scrie, totuşi, pe larg, despre orice. Ceva şi mai uimitor. Scriitori cu o producţiune bogată, despre care critica nu pregetase să scrie darnice pagini de laudă, scădeau totuşi în conştiinţa obştească. Amintiţi-vă de laudele d-lui Lovinescu faţă de d-l Eftimiu şi alţii la fel şi de rezerva publicului priceput. Ciudat: cel despre care criticul tace se înalţă, cel despre care vorbeşte cu mari elogii se coboară.

...Să fie oare pe lumea aceasta o lege poznaşe care face ca în plăsmuirile sufleteşti densitatea şi calitatea să fie mai de preţ decât volumul? Familia de spirit căreia aparţin d-nii Lovinescu, Eftimiu şi alţii cu atitudine asemănătoare, cu greu s'ar resemna cerinţelor neînduplecate ale acestei legi. Nu e deci de mirare că criticul nostru tace despre Galaction şi după apariţia volumului.

In această atmosferă se iveşte un alt fenomen curios: un necunoscut, chemat de foştii lui profesori să vorbească în o oarecare universitate străină despre literatura română, nu găseşte, nepriceputul, altă temă ca lecţiune de deschidere, decât pe începătorul Galaction. Una din două: sau «barbarii» aceia chemase anume la ei pe un nepriceput, în intenţia perfidă de a prosti naţia, sau se ivea încă un prilej spre a se dovedi că cele slabe şi neştiute ale lumei, sânt adesea menite să dezorienteze pe cei încrezuţi.

«Universitatea din Viena şi literatura începătoare şi şovăelnică a d-lui Galaction! E un mare semn de întrebare cu care întâmpinăm pe cuvântător» — scrie d-l Lovinescu. Decât, nu era exclusă posibilitatea unei alte surprize: ca necunoscutul din Viena să fi ştiut ce face. Dar atunci care erau cuvintele alegerei, când putea să aibă la îndemână atâtea locuri comune, atâtea păreri admise despre alţi scriitori, recunoscuţi?

I se ceruse necunoscutului să vorbească în primul semestru despre părţile mai însemnate din istoria literaturei vechi şi apoi să treacă la istoria literaturei poporane, specialităţi pentru care, ştiau cei de acolo, că necunoscutul simţea datoria să aibă un deosebit interes. Lecţiunea de deschidere se adresa însă unui public mai larg decât al romaniştilor de specialitate. S'a cerut deci ca ea să trateze o problemă care putea să intereseze pe mai mulţi.

Apăruse, de câtăva vreme, volumaşul lui Galaction. Vedeam şi prevedeam atitudinea criticei. Apoi aveam prilejul de a ţese câteva fire între actualitate şi nota predominantă a literaturei vechi: caracterul ei religios. Dar acestea nu erau decât «cauzele secunde».

Mai presus de ele sta convingerea neclintită că valoarea unui poet atârnă nu atât de dibăcia tehnicei lui, cât de adâncimea laturei sufleteşti pe care o scoate la iveală, de noutatea personalităţei, de creşterea pe care o aduce în vieaţa de conştiinţă a neamului lui. Fără să tăgăduesc însemnătatea formei artistice — care e cu totul altceva decât materialul prim al cuvintelor — ştiam, printr'un îndelung studiu al fenomenelor literare, că cel mai corect scriitor ca limbă, ca prozodie, ca imagini, poate să fie totuşi o searbădă figură faţă de altul, căruia i se pot găsi numeroase pete de acest fel, dar care are ceeace experienţa de veacuri arată că e hotărâtor în ierarhia valorilor poetice: un aspect esenţial al vieţei, uman şi naţional totodată, exprimat în aşa chip încât să deştepte răsunetul potrivit de emoţiune. Aici stă mai ales însemnătatea, trăinicia şi demnitatea poeziei: a face din ceeace vieaţa destăinuieşte unei personalităţi că e mai adânc, prilej de înălţare artistică. Şi necunoscutul vedea că în cele 200 de pagini e mai multă vieaţă elaborată în poezie, mai multă noutate trainică decât în maldăre de volume.

Obiectul de căpetenie al studiului învinuit a fost scoaterea la iveală a personalităţei noului poet, înfăţişat în cadrul potrivit spre a fi înţeles în chip complet. Datoria criticului de altă părere era să meargă în inima problemei, să dovedească netemeinicia acestei părţi centrale, către care totul concură. Criticul nostru însă ocoleşte, în chip prudent, aceasta. Il trimet deci înapoi, la paginile 110—115, făcându-l totodată creştineşte atent că partea bibliografică, pe care o caricaturizează, îi poate fi de folos în urmărirea mai departe a unor probleme cu care se va întâlni. Să nu uite apoi criticul că citaţiile acelea se făceau în o lecţiune de deschidere la o universitate străină unde e datină ca vorbitorul să dea studenţilor o altă orientare decât vorbăria curentă la noi, atât de mult pe placul impresionismului de pe malurile Dâmboviţei.

Bibliografie, amănunte, sunt lucruri apriori nesuferite de acel ce stă pe trepiedul «intuiţiei» necontrolate. Ironiile d-lui Lovinescu mă bucură.

Cititorului ne prevenit sunt dator să-i lămuresc pe scurt temeiul învinuitei critice doctorale, nevoia din care ea purcede. Ea ar fi o monstruozitate dacă ar tăgădui emoţiunea de artă ca punct de plecare.

...Se poate chiar să fie pe lume o «critică doctorală» ce purcede din intuiţiuni mai vii şi mai adânci, dintr'un gust mai sigur decât al impresionistului nostru, dar ea să nu se simtă indestulată până ce intuiţiunea nu e pusă în conglăsuire cu întregul complex de fapte ce decurg din acest adevăr simplu: poezia este vieaţă idealizată potrivită felului unei personalităţi.

Fericit criticul care n'a cunoscut turburătoarea întrebare: ce-mi chezăşuieşte mie că intuiţiunea mea nu mă amăgeşte? Iată un caz. Eu afirm *şi arăt pentru ce*: cea mai slabă bucată din volumul lui Galaction este «Copca Rădvanului». D-l Lovinescu găseşte că descrierile şi sfârşitul sunt frumoase, prin urmare judecata mea falşe. «Intuiţia mea», va zice criticul — şi poftim de discută, dacă ai timp de pierdut... Să nu existe însă pe lume nici un mijloc pentru a dovedi cine a avut intuiţiunea adevărată? Acela care a trăit — pot lăsa cuvântul — tragicul acestei întrebări, va căuta necontenit mijloace de control, pe care nu poţi spera să le capeţi decât dela experienţa veacurilor şi dela literatură privită ca o disciplină ştiuţifică. Şi atunci cerinţele criticei cresc dincolo de ce ar putea bănui d-l Lovinescu... dar în schimb critica doctorală poate, în linişte, să devie atât de îndrăzneaţă, încât să vorbească de începătorul Galaction, depe o catedră a unei universităţi străine, ca lecţie de deschidere şi să surâdă cetind aprecierile criticului Lovinescu.

Dintre cerinţele de căpetenie, care se impune acelui ce vrea să judece litera-

tura noastră, am amintit câteva la începutul lecţiunei mele de deschidere. Ştiam că ele nu vor fi pe placul multora. Mai curând sau mai târziu aveau să se lege de ele, — dar ştiam şi rezultatul luptei.

Preocuparea de a stabili cadrul firesc al literaturei noastre, mă ducea la recunoaşterea unui adevăr, care la prima vedere poate părea un paradox: pe când limba noastră este o limbă romanică, literatura este o literatură sudesteuropeană. Mare prilej de veselie pe d-l Lovinescu!

Adevărul însă rămâne şi urmările lui se impun chiar criticului literar.

Un exemplu va arăta cum în însăşi «revizuirile» recente perspectiva sudesteuropeană l'ar fi scutit pe critic de erori. «Lipsa de originalitate a teatrului lui Caragiale» este titlul unui articol. Incheierea este că atitudinea lui Caragiale «nu este nouă, izvorând pe de-a întregul din Alecsandri». Dacă criticul ar fi râs mai puţin — cu un râs caracteristic — şi ar fi meditat mai mult cetind amintitele pagini ale mele, ar fi căutat să vadă dincolo de asemănarea cu Alecsandri, ar fi observat cum note asemănătoare se găsesc şi la Gr. Alexandrescu, ca să-l numesc numai pe el, apoi privind însăşi substratul da vieaţă al literaturilor înconjurătoare ar fi constatat asemănări isbitoare. Momente la fel sau înnedite se găsesc în vestitul Baj Ganju al bulgarului Constantinof, apoi la Ruşi în opera lui Gogol, Ostrowskij, etc... (Parcă aud şuerând: «pedanterie doctorală!») Ar fi avut criticul nostru prilejul de a constata şi urmări cum momente asemănătoare, izvorând din condiţiunile de viaţă comune, se răsfrâng în literaturile învecinate şi la noi, ar fi văzut că afirmarea nevoei perspectivei sudesteuropene, în chiar judecarea literaturei noastre nu purcede din dorinţa de originalitate, ci e impusă de o nevoie adânc simţită.

Exemplul acesta arată în treacăt miezul problemei puse de «sudesteuropean»: vei înţelege mai bine chiar pe un scriitor modern, punându-l în cadrul mediului literar larg din care e purces, decât comparându-l, cum e moda, cu producţiuni ale Parisului, cu scriitori porniţi din o viaţă cu totul deosebită.

Ajunge, pentru a caracteriza atitudinea criticului faţă de cerinţe şi preocupări literare ca cele de mai sus.

Dar, în definitiv, avem, în punctele relevate, lucruri cari trec peste sfera preocupărilor de până acum. Nu e un păcat de moarte pentru un critic că nu le-a adâncit şi neînţelegându-le încă, râde.

Unde însă avem dreptul de a nu mai fi îngăduitori, e acolo unde cerinţi elementare ale criticei de bun simţ vin în conflict cu judecata fericitului critic.

Studiul învinuit se întemeiază, în ce priveşte aprecierea scriitorului pe analiza amănunţită a tuturor bucăţilor din volum. Despre «articolele» lui Galaction vorbesc în treacăt, arătând că nu merită atenţia criticei. In schimb stăruesc cu atât mai mult asupra bucăţilor în care arăt poezia adevărată, o poezie faţă de care, scăderile numeroase, pe care le relevez la fiecare pas, nu intră în cumpănă. Anumite mijloace ale «formei interne, sufleteşti» sunt scoase la iveală, dezarmonii în cuprinsul unei concepţii sunt — ca in «Copca Rădvanutui» — relevate. Apoi, pe temeiul conglăsuirei tuturor concepţilor stabilesc trăsătura fundamentală a personalităţei poetului. Toată această parte nu există pentru d-l Lovinescu, atunci când, în treacăt bagatelizează, volumul. Rog pe cititor să puie în cumpănă ce zic eu când arăt că cea mai slabă bucată e «Copca Rădvanului», cu judecata d-lui Lovinescu. E de ajuns pentru a te îndoi de întregul fel de a judeca al criticului. Mai rog pe cititor să constate că după criticul nostru singurele bucăţi ale lui Galaction, care ar merita oarecare consideraţie sunt acelea ferite de neologisme. Reţineţi acest criteriu estetic: pentru prima oară în literatura noastră războiul cu neologizmele devine măsura frumuseţei unor plăsmuiri.

Inainte de a intra în discuţiunea acestui punct central din aprecierea d-lui Lovinescu, e bine să netezim definitiv terenul de lucrurile secundare.

D-l Lovinescu dă mai multă atenţie «articolelor» decât poeziei lui Galaction.

Nu caut psihologia acestei dispoziţii. Eu am spus lămurit în studiul meu că articolele sunt lipsite de valoare, însă am spus-o în câteva rânduri, căci e păcat să te opreşti să răscoleşti zgura, când ai alături aur. Azi, cred de datoria mea să arăt motivele temeinice ale tăgăduirei.

Un scriitor se înalţă întru cât rămâne — lărgindu-şi fireşte, mereu orizontul — pe temelia însuşirilor lui primordiale, şi cade când păşeşte alături. Galaction a cucerit numele şi aprecierea câtorva cunoscători (restul puţin importă) prin însuşirea de adâncime sădită în el. Se va demonetiza, mai repede decât crede, nesocotind credinţa faţă de sine însuşi. Secretul puterei lui este elaborarea lentă, a ceva intens trăit. Inventivitatea nefiind zeiţa lui cea darnică, scriitorul a văzut just că trebue să se fixeze la ceeace a trăit. Nu însă tot ce vezi sau gândeşti este poezie şi nici măcar prilej de adevărată literatură. Crâmpeie de felul acesta pot fi pagini de jurnal. Acestea însă nu pot avea valoare decât ca o totalitate de mărturii, care merg până la ultima intimitate a amănuntului. Nici în cerul poeziei, nici pe pământul mărturisirei intime, precise, amănunţite, aceste articole, sunt ursite peirei, a doua, a treia zi după apariţia lor — adesea şi mai repede. Ele pot da iluzia productivităţei, — pentru literatură însă ele nu există. Şi eu îndeosebi n'aş dori ca prea târziu să înţeleagă acest scriitor că cel ursit să fie nepractic a fost îndeosebi atunci nepractic când a socotit să fie mai practic şi că la moara lui Califar se macină şi chemări literare.

Aceastea fiind motivele adevărate ale tăgăduirei articolelor — să vedem acum cum judecă şi aici criticul nostru. El simte imperios nevoia să amintească mai întâi ce este — impresionismul şi care sunt însuşirile acestui fel; odată această gravă şi indispensabilă problemă lămurită el ia bietele articole, le măsoară cu metrul impresionist şi le dă gata, fără să neglijeze—remarcaţi procedeul — de a îngloba în masa lor şi o bucată din volum, pe care eu o preţuesc mult, «Trandafirii».

Articolele lui Galaction alături de această bucată şi toate laolaltă, în cadrul impresionismului? Rog pe cititor să recitească (o va face cu plăcere) cele câteva pagini alese care alcătuesc «Trandafirii», această bucată ţesută din amintirile unui monah bătrân despre primele adieri nelămurite de iubire şi stăpânită de concepţia că ceeace pierzi şi n'ai cunoscut omeneşte, aici, jos, câştigi pentru totdeauna ca poezie şi înălţare de cuget, — rog pe cititor să citească şi apoi să compare această floare de vis şi de meditare cu cerinţele impresionismului... Galaction nu

CARMEN

Doamnei V. I.

Am aşteptat să-mi dai mâna artistă
Şi să mă treci pe al patriei pământ
Unde m'aşteaptă singură şi tristă
Durerea cea din urmă ca s'o cânt.
Ţi-aş fi dat dragostea mea de femeie
Pe aripa geniului s'o porţi
De-mi arătai basm vrăjita cheie
Care spre inimi să'mi deschidă porţi.

Nu m'aş opri în temple şi castele
Decât o clipă cât aş săruta
Coroana de oţel a ţării mele
Şi vălul sfânt ce poartă văduva.
N'aş duce moştenirea mea întreagă...
Sarcina ei destul m'au apăsat!
Pe maluri sfinte aş rătăci pribeagă
Din plai în codru din oraş în sat.

Când m'aş opri din lunga pribegie
La vre-o mănăstire la isvor
Mi s'ar părea că treaue să vie
Dintre copaci doritul călător...
Luna o dungă de argint ar pune
Pe cruci... un glas de toacă ar tremura
Umbrele celor cere nu-şi pot spune
Durerea lor; pe rând ar învir...
Noi toţi cei adunaţi de din afcră
Le-om spune fericiţilor de-aci —
Ce'nseamnă harul de-a avea o ţară
Un grai străbun şi-o vatră la copii.

Maria CUNŢAN

vrea şi nu poate să fie inpresionist. Ce rămâne atunci din premisa criticului?

In chipul acesta poţi dovedi orice. Aţi prins procedeul. El are în logică un nume rău; nu-l amintesc. Il voi tălmăci totuşi în cuvinte simple. Ca să înţeleagă şi d. Lovinescu temeiul atitudinei d-sale faţă de articolele lui Galaction, pe care le judecă şi osândeşte pe baza canonului impresionist, când ele sânt simple amintiri, însemnări, descrieri şi numai atât, să ne îngădue o întrebare: ce ar zice de acel cetăţean care ar osândi pe un arhitect, de pildă, sub cuvânt că nu fabrică... acadele?

Cred că cititorul este edificat. Se vede acum limpede unde ancorează critica ce porneşte în numele «intuiţiei» fără control. In cât e îndreptăţită încheetea: fără o nemiloasă autorevizuire a criticului, vom continua să avem un scriitor uşor, spiritual şi sclipitor, — nu însă o personalitate în a cărei judecată să te poţi încrede.

Rămân gravele acuzări de necunoaştere a limbei. Făcute cu meşteşug retoricesc (cum voi arăta limpede) ele pot face impresie asupra celor ce nu pot avea o judecată proprie. Privite de aproape ele se pulberizează, după cum voi dovedi. Rezerv însă partea aceasta unei cercetări speciale, pentrucă este un model de cum nu trebue să se procedeze şi pentrucă e încă un prilej binevenit pentru cititor să vază deosebirea dintre cum judecă urgisita critică «doctorală» şi cum procedează, sigură de ea, cealaltă. Se va contura definitiv astfel spectacolul, plin de învăţăminte, de a vedea cum criticul acela ce porneşte în numele intuiţiei artistice neprihănite ajunge să coboare sau să ocolească sistematic ceiace e poezie adevărată şi să iea atitudinea pe care Wagner a simbolizat-o în figura lui Beckmesser din «Maeştrii Cântăreţi». Cunoaşteţi tipul. El e acela care, în faţa cântecului ce trece peste «reguli», în loc să guste frumuseţea ce se impune se gândeşte să însemneze greşelile, neologismele muzicale ale noului cântăreţ. Criticul impresionist ajungând la răbojul lui Beckmesser, iată un spectacol puţin banal, care merită să fie privit de aproape, căci ilustrează minunat un alt aspect al nevoiei de autorevizuire.

D. CARACOSTEA

O notă. — Caracteristic prin spiritul lui, răspunsul d-lui Caracostea merită „bunul de imprimat" pe care-l cere. In întâiul articol „al vieţii sale" d. Caracostea pusese pe d. Galaction în perspective sudesteuropene, desfundând bibliotecile cesaro-crăeşti.

In al doilea, d. Caracostea e un bărbat important şi obosit. Pentru a-l scrie „face jertfa de a rupe timp dela preocupări mai serioase", — fiind probabil ocupat cu examenele de corigenţă...

Vorbeşte apoi în urma unui „îndelung studiu al fenomenelor literare" sau „netezeşte definitiv terenul", intrând în „miezul problemelor", la care nu pot ajunge „diletanţii".

Cuvântând „de pe o catedră a unei Universităţi străine", d-sa nu poate decât „să surâdă cetind aprecierile criticului Lovinescu."—Se ştie că d. Caracostea fusese numit în bugetul statului român ca *lector* al seminarului român înfiinţat la Viena. Mulţi studenţi avusese şi au aceiaşi situaţie la Paris, fără să-şi închipue că vorbesc de „pe o catedră a unei Universităţi străine". D. Caracostea vede în mare.

Sudesteuropean în întâiul articol, „serenissim" şi „rupându-şi timpul dela preocupări mai serioase", în al doilea — ce va fi pe capul bietei omeniri când, în sfârşit, d. Caracostea se va pune să scrie un al treilea articol — rod al „unui studiu îndelung al fenomenelor literare"!

E. Lovinescu

□ □ □

MIŞCAREA LITERARĂ ÎN STRĂINĂTATE

In Rusia: Priviri asupra literaturei ruseşti contimporane.

Rusia n'a avut o literatură cu o desvoltare constantă şi regulată, deci e greu a vorbi despre un mediu literar, despre ansamblul tradiţiunilor in Rusia.

Rusia a produs genii răzleţe, maeştri ca Tolstoi, Dostojewski, Puşkin, asemenea celor mai celebre figuri din Europa.

Literatură, în înţelesul pe care'l are acest cuvânt în Europa — abia există în Rusia. Cercetând împrejurările în care s'a născut şi a vieţuit literatura rusească ne vom convinge de acest adevăr care cu greu ar putea fi înţeles din afară.

Intreaga viaţă intelectuală a fost totd'auna aşa de strâns legată de viaţa socială şi politică şi a atârnat aşa de mult de ea, în cât chiar în zileie noastre arta şi ştiinţa unite în chip anormal cu politica, sunt strivite de politică.

Constrângerea din afară totd'auna s'a amestecat nepoftită în viaţa rusească, a încercat să facă cu neputinţă orice viaţă intelectuală colectivă, a spăimântat orice grupare şi a risipit cum a ştiut mai bine pe cei vinovaţi.

Şi e de amintit că toţi scriitorii ruşi de seamă au fost mustraţi şi câte-odată exilaţi. Niciunul n'a rămas fără vină, nici nevinovatul Puşkin, nici chiar cosmopolitul Turghenieff. Orice ideie artistică, ştiinţifică sau filosofică oare nu poate deveni socială? Şi tocmai aceasta a fost mai totd'auna de temut.

Cea dintâi încercare de a da naştere unui mediu estetic şi literar datează cam din anul 1895.

In 1898 se înfiinţă revista *Mir Iskustra*[1]) editată până în anul 1904, în jurul căreia se adună tot ce era mai modern şi mai combativ în literatură şi artă! La redacţiune se întâlneau poeţii, ca Balmont, Brussoff, Sologub etc. care întemeiară în 1903 o revistă a lor „Cumpana" scriitori ca Rosanov, Mereşkorsky, Minsky, preocupaţi mai cu seamă de ideile religioase şi filosofice.

Mir Iskustra forma astfel un centru, care apoi s'a diferenţiat. Aceşti novatori, au fost învinovăţiţi că sunt numai imitatori, ai simboliştilor şi decadenţilor francezi, dar totuşi mişcarea lor rămânea originală. Această întâie mişcare literară rusească se caracterisează prin un adânc respect pentru cultura artistică a Europei şi a lumei în trecut ca şi în present. Acest respect nu mergea până la imitare; era un mijloc de a crea.

Se vorbeşte de Cekov şi Gorky ca despre cei mai de seamă scriitori ruşi ai timpului nostru. Poate sunt cei mai de seamă, dar nu însă cei mai caracteristici. Deşi deosebiţi între ei sunt totuşi pentru acelaşi cuvânt representanţii „individualităţei izolate" Talentul lor este numai un dar firesc. Aceasta mai ales pentru Gorky, al cărui talent constă numai din forţa inconştientă şi oarbă a unui om din popor. Acţiunea evenimentelor acestor din urmă ani şi înrâurirea cercurilor intelectuale au sfârşit prin a'l pierde ca scriitor. Gorki nu mai este astăzi decât un socialist mediocru şi un artist mort. Europa întotd'auna dornică de exotism l'a admirat o clipă, dar acum autorul e gata să fie cu desăvârşire uitat. In ceiace priveşte pe Çekov acest artist profund şi gingaş a rămas până la moarte şi prea individual şi prea rus pentru a putea fi înţeles şi gustat în Europa. In vremea noastră orice mişcare literară sau ştiinţifică exclusiv naţională, fără legături puternice cu cultura universală, este condamnată să rămână fără valoare reală. Mişcarea simbolistă arăta o tendinţă foarte firească, spre misticism şi religiune, când Rusia era sguduită de mari evenimente de ordin social şi politic. Se va înţelege uşor ce schimbări neprevăzute au adus întâiele simptome ale revoluţiunei, tuturor manifestărilor vieţei intelectuale, bine înţeles şi literaturei.

Atunci a fost timpul când marele eveniment a desvăluit Ruşilor toată barbaria, toată lipsa de cultură şi un întreg cortegiu de cusururi. Oricât de greu le-a venit, trebuiau să le recunoască. Era o binefacere să privească adevărul.

Ne întrebăm acum ce este literatura în fasa ei actuală? In momentul în care situaţiunea politică este echivocă şi nesigură, presa cu toată libertatea ei este şi ea echivocă şi precară şi mai puţin independentă ca odinioară Cele două mari curente au rămas: *literatura cu tendinţă socială*, care n'avea comun cu arta adevărată cine ştie ce lucru mare s'a transformat în literatură revoluţionară şi s'a înmulţit, şi *literatura simbolistă* care şi-a urmat calea şi căreia sguduirile din afară i-au grăbit doară evoluţiunea necesară; că s'a transformat şi împărţit. Din representanţii ei, au urmat unii pe calea artei curate alţii au mers trecând prin misticismul vag şi nesigur până la concepţiuni cu totul religioase. Au fost şi deplasări fiindcă arta nu poate să se unească cu un materialism grosolan şi un marxism îngust.

Gorki puţin cultivat şi inconştient, a căzut în păcat cu toată tăria geniului său firesc. Leonida Andrieff mai tânăr decât Gorki, dar tot aşa de talentat ca şi el, şi tot aşa de primitiv a şovăit câtă-va vreme între positivismul intelectualilor şi rafinarea estetică a simboliştilor. Ca şi alţi câţiva scriitori apropiaţi de Gorki, dacă nu e de aceeaşi şcoală, Andrieff este o fire bine înzestrată, mai mult instinctivă decât conştientă; el pune probleme prea adânci pentru concepţiunile lui filosofice rămase copilăroasc. Naiv sbuciumat şi nestatornic, a rămas totuşi artist. Talentele lui fireşti i-au îngăduit de a evita decadenţa la care a ajuns Gorki. Poate că se va contopi cu mişcarea literară care se întrezăreşte acum şi în care Andrieff începe să se amestice. Câteva cuvinte asupra acestei mişcări: misticismul anarchist, care dă naştere la neînţelegeri supărătoare. Unii 'l laudă, alţii îl biciuiesc, dar nu merită niciuna din aceste hotărâri. Adevărul e că n'are o importanţă mare nici în viaţa nici în literatura rusească.

Semenoff s'a ocupat de el în „Scrisori din Rusia", dar s'a lăsat prea mult înrăurit de sgomotul făcut de unele cercuri în jurul lor. Din acest cerc literar a vechei grupări simboliste care'şi leapădă hainele roase de misticismul vag şi de impresionism, deosebindu-se în două grupe deosebite dar nu duşmănoase: religionişti şi artişti curaţi, talentele nu lipsesc. Block, Remissoff, V. Ivanoff aproape toţi sunt poeţi bine înzestraţi. De altfel *„anarchismul mistic"* este acum părăsit şi înlocuit cu *„realismul mistic"*, formulă tot'aşa de absurdă ca şi cea dintâi.

Tendinţa erotică pe care o întâlnim în literatura rusească din aceste din urmă timpuri n'are nici ea nimic nou şi se explică în mare parte prin circumstanţele sociale: censura fiind restaurată pentru lucrurile de ordin social şi politic, presa rămase liberă sau aproape liberă, în ceeace priveşte moravurile; îndată toţi s'au grăbit să se folosească de această libertate unică şi e foarte firesc, când cineva n'are obişnuinţa de a fi liber, exagerează.

Pentru cei mai mulţi cari au oarecare talent, subiectele erotice sunt numai subiecte la moda zilei; pentru imitatori grosolani, un joc rău, fără consecvenţă. Minuţioasele descrieri ale lui Azibaşeff, realităţile indecente ale lui Serghieff—Zensky, murdăriile cinice ale lui Kuzmin şi Ivanof, — date de acesta ca misticism, iar de acela ca elenism,— câte odată au aerul de copilărie, câte odată de corupţiune, totdeauna de puţină barbarie.

Nici unul din ei nu s'a ocupat în mod serios şi original cu marea chestiune a sexului.

[1]) Exposiţiunea rusească, la „Salon d'Automne din Paris în 1906, a fost organizată de directorul dela Mir Iskustra, D-l Sergiu Diaghilev.

Leonida Andrieff chiar, în nuvelele sale „Prăpastia“ şi „Cruma“ a simţit instinctiv tragedia problemei.

Câţiva ieşiţi din primele grupări ale decadenţilor şi simboliştilor au rămas credincioşi principiului individualismului pur, aproape a egoismului.

Aşa este Sologub, poet puţin cam fără miez; neasămuit şi periculos fermecător, cu cultul „eului“, el a dat speranţe înşelătoare şi perfide barbariei cercurilor copiilor, în realitate nu se amesteca cu ei ci rămânea singur, rece, sombru, profund şi pervers în felul lui. De asemenea se găseşte erotism serios şi la Valery Brusoff, alt poet. Acesta era foarte cunoscut în timpul celor dintâi „simbolişti“. Dar departe de a da vreo speranţă copiilor, el s'a declarat duşman pe faţă cât şi adversar neîmpăcat al barbariei sub toate formele ei. Poezia lui este colorată, strălucită, îndrăzneaţă şi pătrunzătoare, rece câte odată, dar de o răceală metalică, totdeauna sonoră. Afară de aceasta e un scriitor conştiincios. Principiul lui de artă este arta însăşi, arta în înţelesul cel mai larg, legată de vieaţa şi cultura universală, coborându-se până în adâncimele întunecoase ale sufletelor oamenilor şi ale sufletelor lucrurilor, nici odată slab, şovăelnic sau vag. Susţinut de iubirea lui de artă pentru artă, Brusoff nu şi-a căutat calea în sensul luminei religioase, nici nu s'a hazardat „cu cei mai tineri“ ca să descopere lucruri cunoscute şi n'a luat nici o parte la jocurile copilăreşti „ale noilor mistici“.

Este cu neputinţă să spunem cu preciziune ce va fi mâine literatura rusească. Câteva indicii abia întrezărite îngăduesc să se prevadă două din caracterele esenţiale ale adevăratei literaturi ruseşti a viitorului.

Ea va fi legată de cultura Europei şi a lumii; dar va păstra trăsăturile caracteristice, proprii sufletului rusesc. Una din aceste trăsături este aspiraţiunea spre o vieaţă religioasă, conştientă şi metafisică, cât şi mistică; arta s'ar baza deci pe concepţiuni religioase. Aceasta li se va părea ciudat Europenilor, obişnuiţi a confunda religiunea cu biserica catolică sau a face din religiune o afacere de opiniune individuală. Însă sentimentul religios al Rusului, chiar deslegat de orice clericalism, rămâne totuşi o tendinţă colectivă.

Poetul metafizic faimos, Vladimir Solovieff, a fost interpretul acestui sentiment religios, al acestei aspiraţiuni către o „biserică“ anticlericală. Ideile lui cu toate contradicţiunile lor aparente sunt din cele mai caracteristice. Tânăra literatură mistică le primeşte în parte, cu toate că rătăcită în misticismul pur şi lipsit de baze filosofice, ea nu este în stare să priceapă necesitatea logică care face pe Solovieff să ajungă la religiune.

Dar de ce să vorbim atât de faptele vrednice de milă ale tinerilor cercuri literare, despre slăbiciunea şi despre barbaria, aşa de firească de altfel. Ar fi să ne îndoim de desvoltarea istoriei dacă ne alarmăm de toate acestea.

In momentnle în care am începe ale ne îndoi, ca să ne liniştim iarăşi, este de ajuns să evocăm marile figuri: Dostoiewsky, geniu profetic pentru ideile mai adânci ca ale lui Gogol şi a marelui Tolstoi.

Meditând asupra destinelor lor care făcu din ei răzleţi, dar care n'a putut sfărâma puterea lor şi nici n'a micşorat importanţa lor — cu un cuvânt, văzând trecutul literaturii ruseşti putem să spunem lucruri bune despre viitorul ei.

Giganţii nu sunt morţi. Sângele lui Puşkin, al lui Gogol, al lui Dostoiewsky curge în vinele nepoţilor, ale discipolilor conştienţi încă. Ceaţa care înconjură literatura rusească din timpul nostru se va risipi şi va sili pe nepoftiţi şi pe sclavi să se depărteze. Această ceaţă nu înconjoară numai literatura, ci se întinde asupra întregei vieţi ruseşti. Dar străduinţa de liberare continuă.

Eugeniu POPOVICI-MAX

CRONICA DRAMATICA

Teatrul Naţional: Azilul de noapte, dramă în patru acte de *Maxim Gorki*

Azilul de noapte, scrie undeva d. Victor Eftimiu, e „un capodoperă dramatic“.

„Capodoperă“ e o noţiune nelămurită; în jurul ei se pot încinge discuţii.

Şi cum lumina nu iese din discuţie decât în proverbele poporului, ar fi zadarnic să încerc să ne înţelegem. „Dramatic“ e însă o noţiune mai limpede. Mai mult de două mii de ani de civilizaţie şi de literatură dramatică, ne-au făcut să vedem în teatru anumite lucruri, pe care nu le găsim în *Azilul de noapte*. Privindu-l deci ca pe „un capodoperă“, privindu-l chiar şi ca pe o „dramă“, nu'l putem totuşi privi şi ca pe un „capodoperă dramatic“, de oarece nu reprezintă teatrul în nota caracteristică a genului.

* * *

Teatrul e o acţiune cu un început, cu o creştere şi cu un sfârşit.

O acţiune care poate fi în afară sau înăuntru: un amestec de împrejurări exterioare, sau o desfăşurare sufletească. Atât.

A spus'o nu numai Aristotel, ci şi atâtea veacuri de artă dramatică. Fără acţiune, se poate încerca un gen încă interesant, dar cu o singură legătură cu teatrul: forma. Fondul e altul.

Nu sunt cel dintâi, spunând că în *Azilul de noapte* nu e nici o acţiune — nici strânsă, nici slobodă. Niciuna — cu desăvârşire: o înşirare de scene pitoreşti, de o mare vigoare realistă, aprigă, de o brutalitate adesea căutată, o îngrămădire de cruzimi, o întunecată frescă, cu atâtea umbre şi cu o singură lumină, ieşită din penelul unui Rembrandt mizantrop, un mare talent risipit în amănunte, în efecte lăturalnice — ce nu se leagă însă într'o evoluţie scenică.

Cerând acţiune, nu sunt sclavul unei acţiuni exterioare, a unei povestiri, care trebue să aibă numai decât şi un sfârşit. Cer numai o acţiune sufletească. In *Azilul de noapte* sunt şaptesprezece eroi. Nu ţin să ştiu ce s'a întâmplat cu fiecare din ei; întâmplările nu sunt teatrale. Ţin însă ca în fiecare, sau în cei mai însemnaţi, să fie o acţiune interioară; să se întâmple ceva în sufletele lor. In *Azilul de noapte* nu se petrece nimic sufleteşte: toţi eroii iese din drama aşa cum intrase. Sunt patru acte. Ar putea fi un număr nesfârşit. Nu era nici un cuvânt să se oprească numai la patru. Piesa are câteva mici „acţiuni“, ce se sfârşesc cu moartea. Moartea încheie o viaţă, nu însă şi o operă dramatică. Sufletele eroilor n'au nici o evoluţie interioară: în ea stă însă teatrul...

S'ar putea face o încercare: să se înceapă cu actul al patrulea şi să se sfârşească cu actul întâi. Efectul ar fi aproape acelaş. Intre acte nu e o logică internă. Incercarea ar putea merge şi mai departe. S'ar putea amesteca la un loc toate scenele, trăgându-se apoi la întâmplare câte una. Şi nu ştiu dacă am băga de seamă: scenele de beţie şi de animalitate s'ar înşirui în aceiaş anarhică neorânduire...

O mare putere de observaţie, şi de expresie cinică a fiarei ce e în fiecare om, — negreşit. Dar, o mare lipsă de artă. După cum însă arta nu poate trăi fără talent, nici talentul nu se poate întrupa în forme nepieritoare, fără artă. In opera lui Gorki e toată primitivitatea rasei lui, toată vigoarea de viziune a unor ochi ce se deschid acum la lumină, dar şi toată neîndemânarea artistică a unei culturi tinere...

Noi suntem latini. Strămoşii noştri s'au oglindit în limpidităţile mediteranice.... Civilizaţia noastră greco-romană e luminoasă: îndărăt avem pe seninul şi epicul Homer, şi pe iubitorul de viaţă Horaţiu. Putem admira uneori negurile nordului. Nu ne cuceresc însă niciodată... Vrem soare, vrem lumină, şi vrem artă.

* * *

Azilul de noapte e deci sufleteşte departe de noi, nu numai prin straniul şi neorânduitul talent al lui Gorki, ci şi prin viaţa năprasnică ce se desfăşoară în ea... Cruzimea bestiei umane e poate mai fioroasă decât cea dela noi... Dar şi prin alte laturi, vedem suflete deosebite...

Lăcătuşul Kleşci ţipă mereu: „Care adevăr? Unde e adevărul?... Iată adevărul!... Cui îi foloseşte adevărul? Ce-mi trebue mie adevărul“?

Satin are filosofia lui asupra minciunei: „Sunt minciuni care mângâe, care uşurează. Cu o minciună amăgeşti pe muncitor, cu o minciună îi potoleşti revolta şi poţi îndrepta maşina care-i striveşte braţul, cu o minciună adormi pe ceice mor de foame. Minciuna e religia robilor şi stăpânilor... Adevărul e dumnezeirea omului liber...“

Şi acest Satin, discipolul filosofului azilului, bătrânul Luca, se răspândeşte în lungi şi neguroase teorii umanitare: „De ce trăesc oamenii? Oamenii trăesc pentru mai bine. Fiecare crede că trăeşte pentru sine însuşi, dar de odată bagă de seamă că trăeşte pentru cel mai desăvârşit. Câte odată trec o sută de ani, ori şi mai mult, până să se ivească unul mai desăvârşit“.

Ce înseamnă oare „cel mai desăvârşit“? E oare viziunea naivă a finalităţii omenirii în progresul indefinit? E o selecţie naturală?... Filosofia aceasta urzită între oameni beţi nu e limpede...

Pretutindeni răsare mai ales fetişismul umanitar, respectul religios faţă de om şi de omenire, ca de o fiinţă vie. „Omul, strigă acelaş Satin beat, iată adevărul! Ce e omul? Nu eşti nici tu, nici eu, nici ei. Nu! Ci tu, eu, ei, bătrânul, Napoleon, Mahomet... toţi laolaltă, într'unul. Pricepi? ceva mare de tot! Şi începutul şi sfârşitul încap în el. Totul în om, totul pentru om. Nu există decât omul, tot restul e rodul mânelor şi al creerului său. O-mul! Ceva măreţ! Omul, să respectăm pe om“.

Sau în altă parte:

— Nu jigni pe *om!*

Sau:

— Să cinstim pe tot *omul.*

Bătrânul Luca povesteşte lunga istorie a unui om ce credea „în *pământul drepţilor*“. Intâlnind un învăţat, îl descoase despre acest pământ fermecat. Văzând că în cărţi nu e nimic despre o astfel de ţară, se înfurie: „Şi-i zice învăţatului: nemernicule, pungaşule! eşti un potlogar, nu un învăţat. Şi-i trage una, şi-apoi încă una... *Pe urmă intră în casă şi se spânzură*“.

Se spânzură pentru că în cărţi nu se vorbeşte de ţara drepţilor! Cât de departe suntem de astfel de suflete! Filosofia eroilor lui Gorki e filosofia caracteristică rasei ruseşti, aşa cum o găsim în toţi scriitorii ei mai însemnaţi şi mai ales în Tolstoi. E filosofia mistică şi transcendentală a unui neam primitiv şi visător. Cel din urmă dintre lucrători se întreabă asupra înţelesului vieţii, hamletizând. De aici: credinţa în pământul drepţilor, misticismul umanitar, şi întrebarea dureroasă şi stăruitoare: ce e adevărul? Să ne închipuim numai un ţăran român, întrebându-se ce e adevărul! Am râde. Şi totuşi, se pare că la Ruşi e aşa. Nu voiu uita nici odată pe un student rus, pe care l'am cunoscut. După ce colindase toate universităţile din lume, venisla Paris. Şi înfăţişarea lui părea tragică, spunându-mi: „Credeam că o să găsesc adevărul, dar nu l'am găsit nici aici!“...

Naivul căuta „adevărul“ — pe când noi de mult ne resemnasem numai la „adevăruri“ de amănunt!

* * *

Azilul de noapte e o operă realistă şi brutală. Oricât ar *părea* de nouă e totuşi căutată şi ceva mai veche. Teatrul liber al lui Antoine are mai mai mult de un pătrar de veac. Brutalitatea era atunci la modă. *Azilul* e chiar întrucâtva întârziat....

Deşi viguros zugrăviţi, eroii nu sunt atât de *originali* cum s'ar crede. E o largă parte de convenţional. Actorul beţiv decăzut ce trăeşte din fumurile aplauzelor şi gloriei trecute, recitând crâmpeie de versuri, e o figură destul de cunoscută şi de populară. Baronul declasat, ce merge în patru labe pentru un pahar de rachiu, e iarăşi o veche cunoştinţă. Nenorocita fată bătrână, cititoare pătimaşă a romanelor senzaţionale, visând o iubire ideală ce ar fi avut-o în tinereţe cu un tânăr „cu ghete de lac“, e iarăşi o figură obişnuită a literaturii universale.

Nici n'ai bănui unde se poate adăposti câte odată convenţionalului...

* * *

Şi totuşi *Azilul de noapte* ar fi putut fi o adevărată piesă de teatru. O clipă crezi chiar că e pe cale să se cristalizeze sub tradiţionala formă dramatică.

In mijlocul acestui mediu de scursori ale societăţii, de frânturi ale vieţii omeneşti, se iveşte bătrânul Luca, blândul vagabond ce se întreabă asupra adevărului, visează o ţară a dreptilor, propovăduește respectul religios al omului şi al umanităţii şi are pentru fiecare o vorbă bună, şi o minciună dătătoare de iluzie şi de viaţă. Luca e o rază de lumină ce străbate deodată în bezna unei nopţi. In mânele dibace ale unui dramaturg el ar fi trebuit să fie axa pe care să se fi cristalizat întreaga piesă..,

Un apostol generos pătrunde într'o lume de sceleraţi şi de beţivi. Piesa ascunsă în *Azil* ar fi trebuit să fie acţiunea acestui apostol asupra tovaraşilor lui întâmplători. Acţiunea putea fi, de altfel, sau în bine sau în rău, după concepţia optimistă sau pesimistă a scriitorului.

In bine, dramaturgul putea arăta prefacerea morală a vagabonzilor din *Azil*. Am fi luat parte la o evoluţie sufletească: o adevărată acţiune dramatică. Cunoscându-i într'un fel la început, i-am fi cunoscut altfel la urmă: cuvântul bătrânului ar fi făptuit o regenerare morală, care e, dealtminteri, în obiceiurile literaturii ruseşti.

In rău, dramaturgul ne-ar fi putut arăta efectele rele ale unei înrâuriri bune, când trece prin nişte suflete prea întunecate. Poveţele lui Luca în loc să dea roadele aşteptate, ar fi adus după ele o tulburare nefericită. O clipă chiar, ni se pare că spre această *dramă* adevărată şi mare se îndreaptă şi Gorki. Actorul care începuse să se regenereze sub acţiunea bine făcătoare a lui Luca, se spânzură când vede că nu-şi poate înfrâna patima beţiei. Atât. Numai în sufletul lui găsim o schiţă de evoluţie şi de acţiune dramatică. Ceilalţi rămân tot ca şi la început. Invăţăturile bătrânului au trecut peste dânşii fără urme. Nu i-a prefăcut nici în bine şi nici nu i-a distrus cu desăvirşire ca pe actor. E drept că Satin continuă doctrina apostolului, dar în incoherenţe de beţiv, şi fără nici o acţiune asupra tovarăşilor.

Drama a rămas deci aţipită ca o scântee într'o cremene. Gorki e prea puţin dramaturg pentru a o fi putut scoate, luminoasă.

•

Un cuvânt despre interpretare. Teatrul nostru are bune elemente realiste. Piesa lui Gorki a fost deci bine jucată şi mai ales de d-l C. Radovici, un neuitat „actor".

E. LOVINESCU

ECOURI

E vorba ca Serbia să fie supusă unei noui grele încercări.

Numărul nostru viitor se va ocupa de eroica rezistenţă a vecinilor noştri de care ne învecinăm nu numai geograficeşte.

Dreptul de a răspunde — l'am acordat întotdeauna cu destulă atenţie tuturor celor ce credeau că mai e de adăugat, până la adevărul întreg, afirmaţiilor ce s'ar fi făcut în coloanele revistei.

De aceia publicăm şi observaţiile d-lui Caracostea asupra revizuirii făcute de colaboratorul nostru d. Lovinescu unor opinii despre opera d-lui Galation. Am dori ca cititorii să fie luminaţi asupra obiectului discuţiuni când aplicăm formula juridică: *audiatur et altera pars*. Simplele afirmări şi aprecierile personale nu aduc însă această lumină.

Discuţia rămâne deschisă în întregimea ei.

In unul din numerile noastre viitoare vom publica şi un răspuns — sub o formă încă nedefinită — a d-lui Galaction, care se ţine acum departe de discuţia critică din preajmă-i.

—

O nouă scrisoare inedită de Alecsandri ne e trimisă de d-l *Corneliu Botez*, prin a cărui bunăvoinţă şi interes pentru cercetările literare am publicat şi scrisoarea din numărul închinat lui Alecsandri. Şi această scrisoare e relativă tot la cererea unei colaborări la o revistă al cărei conducător era, ca student, d. Corneliu Botez.

Mirceşti 1 Sept. 1889

Domnule Botez,

Intorcându-mă din Paris, am alergat îndată la luncă, pe care n'o mai văzusem din vara trecută, însă am găsit-o inundată de apele tulburate ale Siretului, iar biata muză fugise aiurea ca să scape de înecare.

Aşteptând ca pribeaga să se reîntoarcă acasă, regret de a nu vă putea satisface dorinţa de astă dată.

Primiţi asigurarea simţirilor mele de considerarea cea mai distinsă.

V. Alecsandri

—

Cărţi primite:

Germanofilismul „Vieţii Româneşti" (răspuns d-lui C. Stere) de *N. Şerban*, extras din *„Vieţa Nouă"*.

Discursurile contelui Ştefan Tisza (1893—1915) contribuţiuni istorice la cunoaşterea chestiunii naţionalităţilor din Ungaria, adunate de un român iubitor de adevăr" — care vrea să ne dea drept o porumbiţă albă, ceiace se vede că e un corb destul de negru.

Povestea vorbei şi *Comoara*, piese în versuri de *M. C. Vasilescu* (Barbu Creangă).

—

Spade strămoşeşti—se intitulează volumul de „proză şi poezii patriotice" pe care D-na *Smara* le-a dăruit cititorilor săi pentru a le înălţa sufletele în momentele de încordare de acum.

Poeziile au interes didactic vădit —şi nici cercetătorul literar nu ar fi lipsit de câştig răsfoind volumul, pentru a vedea cum se scriau versuri româneşti în primele decenii ale secolului al XX-lea.

Citâm din *Spade Strămoşeşti* aceste versuri — pe care însăşi autoarea le numeşte patriotice:

Veteranul:

Bate ceasul revederii...
Bae... ascultaţi!
Nerăbdarea creşte, creşte
Şi doru 'ntre fraţi.

Bate ceasul... Cum aşteaptă
Oricare român,
In ogoru 'ntreg să fie
Liber şi stăpân!..

C'aşa fu odinioară
Scumpii săi străbuni,
Daci, Romani, în lumea 'ntreagă
N'aţi făcut minuni?

Tot eroi v'au fost feciorii
D'atunci până acum;
Vai d'acei cari cutezară
Să le stea în drum!..

Tisa, Mureşul şi Oltul
Spre Nistru privesc,
Ele, ca şi toţi românii,
Intr'un glas şoptesc:

Doamne, ascultă cum răsună
In munte, vale, deal,
Doina păcii ş'a 'nfrăţirei,
La Prut şi 'n Ardeal.

*

Sună ceasul revederii,
Ceasul fericit,
Fie... O Românie mare
C'aşa ai poruncit!

Bate ceasul întâlnirei...
Bate... ascultaţi!..
Dumnezeu nu mai voeşte
Să despartă fraţi!

Tot versuri patriotice sunt şi cele ce urmează:

Călugărenii

Sfânt locaş, în tine zace
Corpu a mii şi mii de fraţi,
Cari pe turcul crud, barbar,
L'a mânat peste hotar.
Scumpi eroi, dormiţi în pace,
Voi în veci. n'oţi fi uitaţi!

Sfânt coprins, mii de lăstare
A sădit aici Mihai;
Azi sunt codrii seculari
Ai voivodului lăstari,
La vederea lor tresare
Orice spin şi putrigai.

La Călugăreni pe vale
Cântă Neajlov călător:
Cum peri aici Sinan
Va peri orice duşman
Ce nu ş'o căta de cale
Ş'o fi crud şi 'nşelător.

Versurile nu sunt toate recente, ci sunt spicuiri din activitatea literară, epică şi patriotică, a d-nei Smara din ultimii zece-cincisprezece ani.

C. Sp. H.

—

Profesori de universitate şi erudiţi, este titlul unui frumos articol al d-lui *N. Iorga*, a cărui evoluţie spirituală se face în sensul unei lărgiri a perspectivelor cercetării — neasemănat de preţioase, fiindcă în această nouă preocupare d-sa păstrează şi aceiaş vigoare şi aceiaş siguranţă ca şi în tot ce a dat d-sa pe târâmul ştiinţific. Citâm:

„Facultăţile pregătesc în seminariile lor pe viitorii lucrători ai ştiinţei, iniţiindu-i în metode şi controlându-le cei dintâiu paşi. Aceasta o poate face orice om de ştinţo, care trebuie să fie capabil de tot ce poate un erudit, dar trebuie să vadă ce nu vede eruditul şi să urmărească scopuri pe care eruditul nu le preţueşte.

Dar aceste Facultăţi au, o mare menire: să pregătească oamenii cu cari România şi naţia românească vor putea intra cu întreaga conştiinţă a puterilor lor şi cu visiunea clară a locului ce li se cuvine în viaţa deplin civilisată a omenirii, în crunta rivalitate prin care ea se susţine şi se îmbogăţeşte.

Pentru aceasta trebuie ştiinţă ca o condiţie neapărată, vastă şi complectă ştiinţă, şi dincolo de dânsa trebuie spirite filozofice, setoase de explicaţii şi capabile de teorii; trebuie inimi calde, revărsând asupra ascultătorilor, împreună cu o ştiinţă impecabilă, acele misterioase efluvii prin care se formează conştiinţele şi se cultivă devotamentele.

Să nu exagerăm într'un sens după ce exagerasem în altul. Erudiţii sunt nepreţuiţi: atâtea locuri li se pot face în legătură cu seminariile şi în margenile seminariilor. Ori, dacă sunt prea mulţi, să facem o Şcoală de Inalte Studii şi aici, —una singură pentru toată ţara. Dar profesorul să rămâie ce trebuie să fie: idee, graiu, suflet şi inimă!

Vremurile Alexandriei Ptolemeilor n'au venit încă pentru noi, şi exemplul aceleia arată că nu e bine să vie pentru nici-o ţară, pentru nici-un popor!".

□ □ □

ANUL IV
No. 49

FLACĂRA

19 SEPTEMBRIE
1915

ABONAMENTE:
In ţară: lei 6 pe an; 7 lei când se achită prin incasator. Pentru învăţători şi preoţi săteşti: lei 5 pe an
NUMĂRUL 15 BANI
TELEFON 41/7

LITERARĂ ∴ ARTISTICĂ ∴ SOCIALĂ
APARE SÂMBĂTA
DIRECTOR: CONSTANTIN BANU

ABONAMENTE:
Peste munţi: coroane 8 pe an; pentru preoţi şi învăţători coroane 6.50 pe an
In străinătate: 10 lei pe an
REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA: Bucureşti
Str. Câmpineanu, 40

EROII SERBIEI

Pentru Serbia s'au vestit iaraş zile grele. Le-a vestit marele împărţitor de glorii vieneze *K. K. T. Korr. Bureau*, iar la noi oamenii grăbiţi şi-au şi făcut socotelile—unii că suntem încercuiţi şi paralizaţi de maghiaro-germani, alţii că vom fi siliţi însfârşit să luptăm alături de aceştia pentru cucerirea Basarabiei.

Se poate însă ca, după încercarea plină de învăţături dela Valievo, austro-maghiarii să fi devenit mai... prudenţi în pedepsirea Serbiei şi ca ofensiva de acum, care a dat atâta de lucru agenţiilor telegrafice, să rămână în dosarele umoristice ale inventivului *K. K. T. Korr. Bureau.* Oricum ar fi Serbia nu se găseşte dezarmată şi nici sfioasă în faţa atacului kolossal de care s'au entuziasmat agenţii germani dela Bucureşti şi.... guvernul bulgar.

Uriaşa povară de glorie, pe care o poartă pe căi udate din belşug cu propriul său sânge, nu a îngenunchiat poporul sârb, mereu sub arme, dela 1912 şi până astăzi. In patru ani de războiu Sârbii n'au cunoscut înfrângerea. Impotriva Turcilor au câştigat lupta dela Kumanovo, hotărâtoare în războiul de liberare al popoarelor balcanice; în războiul al doilea balcanic, au câştigat lupta dela Bregalniţa, după care bulgarii au renunţat la orice împotrivire; şi în actualul războiu, luptând pentru neatârnarea întregului neam sârb, au învins la Valievo mândrele oştiri austro-maghiare, însemnând una din cele mai ruşinoase clipe ale prăbuşirii dualismului austro-maghiar.

Pentru un popor mic, de ţărani săraci şi mândri, atâta glorie e aproape o insolenţă. N'au avut nici un mare comerţ exterior, nici o mare proprietate latifundiară care să-i «civilizeze», nici un mare rol la cursele dela Longchamps sau în *sotarea* băncilor dela Monte-Carlo. Erau nişte ţărani vrednici de dispreţul celor care, de pe malurile Dâmboviţei sburau «spre lumină» pe malurile Senei şi aveau vreme doar să observe uneori, într'o deviare de călătorie întreruptă, că Belgradul e un orăşel murdar şi că are încă tramvaie cu cai. Pe vremea când se vorbia la noi de reforme sociale şi economice mai largi, un mare conservator a şi exclamat odată în Parlament, cu tonul unui om care simte evidenţa: — Ce, vreţi să ajungem un popor de ţărani cum sunt Sârbii? !...

Şi totuşi ţăranii aceştia ştiau ce vor şi voiau cu toată hotărârea jertfei. Suflete de primitivi !... Ei n'au căutat, ca noi, să-şi îndrepte balanţa comercială, să-şi facă cu orice preţ o industrie şi să cultive o generaţie de economişti, pentru care nu există de cât interese, exprimabile în cifre. Iar când aveau revendicări de făcut în două direcţiuni deosebite, ei nu au ajuns să se împartă în două grupe de teoreticiani, pentru a se împiedeca dela ori ce mişcare naţională. Primitivi cum sunt, au pornit întâi cu toţii spre Sud şi şi-au îndoit pământul ţării şi apoi iarăş cu toţii, au pornit spre Nord, alături de luptătorii pentru libertate, şi îşi vor îndoi încă odată patrimoniul lor naţional. Spirit de turmă... Pe ei nu i-a fericit cerul cu unul din acei teoreticiani filosofi politici care să se laude când rămân singuri, răzleţi de aspiraţiile întregului lor neam, — de oarece ei concep altfel idealul naţional şi trag în altă parte — pentruca cu toţii să rămână pe loc.

Şi astfel ţăranii sârbi îşi îndeplinesc cu hotărâre misiunea lor istorică. Iar după ce vor fi alcătuit un neam, vor avea vreme să devină conservatori, să-şi facă înalte şcoli de erudiţie, să-şi scumpească vieaţa printr'o industrie naţională de speculă şi să-şi creeze chiar latifundii, dacă nu se vor putea civiliza într'alt chip. Şi atunci vor fi în măsură să nu se mulţumească numai cu aparenţele....

Dar până atunci eroii Sârbi îşi fac datoria ceasului de acum. Şi în timp ce la noi câteva gazete vândute şi câţiva politiciani disperaţi spun, că din cauza ofensivei în Serbia, *noi* trebue să ne plecăm grumazul sub cizma maghiaro-teutonă, Sârbii aşteaptă liniştiţi să înfrunte furtuna.

O, dacă nu ar fi şi la noi *Ciobani în munţii Rucărului*, care să mai roadă puţin lustrul feminin al diplomaţilor bine pomădaţi — filogermani, şi cu fruntea la pământ îndată ce *K. K. T. Korr. Bureau* a anunţat ofensiva austro-germană împotriva Serbiei !...

C. Sp. HASNAŞ

□ □ □

N O A P T E...

Acum când lumea legănată de visuri dragi se odihneşte,
Când numai luna mai veghează pe ceru'npodobit de stele,
Cu ochii 'nchişi de jale multă îmi mângâi cântecele mele
Şi-ascult cum din adânc de suflet un cântec sfânt mi se trezeşte...

Il simt uşor cum prinde viaţă şi aripi prinde... şi-apoi sboară...
Şi iată-l ostenit spre casa în care visuri m'alintară...
Domniţă, tu, vorbeşte-i blândă şi nu-l lăsa să stea pe-afară
— Din dorul tău născut pe lume, la sânul tău ar vrea să moară!

Zaharia BÂRSAN

REVIZUIRI LITERARE

T. MAIORESCU

III

«Principiul fundamental al tuturor lucrărilor d-lui Maiorescu este, după cât ştim noi, *naţionalitatea în marginele adevărului*».

Astfel scria Eminescu despre *Criticele* d-lui Maiorescu, — şi aceasta e formula cea mai lapidară a unei părţi a activităţii criticului nostru. Lupta împotriva formelor fără fond, e partea a doua. Două feţe ale aceleaşi concepţii culturale...

Insemnătatea semănătorului se măsoară negreşit după sămânţa aruncată: e valoarea din nauntru. Se mai măsoară totuşi şi după roade. Cuvintele Mântuitorului puteau fi la fel. Dacă de pe urma lor nu s'ar fi ridicat lanul bogat al celor trei sute de milioane de oameni ce le-au urmat povaţa, ele n'ar fi avut însemnătatea de astăzi, rămânând în cerul albastru al ideologiei.

Sămânţa aruncată de d. Maiorescu a rodit: nu numai în conştiinţa încă slab luminată a păturilor «culte», ci şi în capetele cele mai limpezi şi în artiştii cei mai puternici din jumătatea a doua a veacului al XIX... De pe urma ei şi cu ajutorul altor cugetători, s'a ridicat mai întâiu un partid politic: partidul conservator, partidul realităţilor sufleteşti, ce şi propusese să dea un conţinut formelor pripite, scoborând legile în moravuri. Aceasta e latura politică a activităţei d-lui T. Maiorescu. O voi ocoli...

Mai e însă şi latura culturală propriu zisă.

Cugetarea d-lui Maiorescu avu cel mai puternic răsunet pe care l'a avut vre-o dată la noi o cugetare. Nu uit nici activitatea d-lui N. Iorga, mai sgomotoasă, mai entusiastă, mai răspândită chiar, dar îndreptată spre nişte minţi mai puţin mature şi fără să fi găsit acelaş răsunet în artiştii şi cugetătorii generaţiilor mai noi.

* * *

Cuvântul d-lui Maiorescu avu norocul să rodească mai ales în doi din cei mai însemnaţi scriitori ai neamului: în Eminescu şi în Caragiale.

Pornind de la «*naţionalism peste marginile adevărului*», poetul *Epigonilor* ajunse prin înrâurirea d-lui Maiorescu la «*naţionalism în marginile adevărului*». Vom răspica altă dată cugetarea culturală şi politică a lui Eminescu şi vom vedea din ce amestec de elemente e împletită. Pretutindeni se zăreşte însă firul gros al îndrumării maioresciane, mai ales în ceia ce priveşte lupta împotriva formelor deşarte. Pe urma d-lui Maiorescu, Eminescu ne va vorbi şi el stăruitor de: «ţara reputaţiilor usurpate, a jurnaliştilor fără carte, administratorilor fără ştiinţă, profesorilor fără elevi, acedemicianilor etc... de ţară în care aproape toţi reprezintă numai forma goală a culturii şi nici de cum cuprinsul».

Sau:

«O maturitate nematură, falşă, necuprinzătoare a principiului vieţii pătrunde ţara noastră de la un capăt până la altul, o cultură artificială şi importată din câteşi patru unghiurile lumii se impune spiritului românesc şi l-a conrupt chiar până la un grad oare-care».

Pornind de la acest contrast între formă şi fond, şi de la lupta văzută dintre cele două culturi, Eminescu ajunse apoi la teoria claselor suprapuse şi la un tradiţionalism atât de tăios şi de nemlădios în cât avea să alunece uneori alături de cealaltă formulă a d-lui Maiorescu: «naţionalism în marginele adevărului».

Eminescu împrăştiase însă cugetarea d-lui Maiorescu sub aceiaşi formă teoretică şi polemică. Caragiale avea s'o împrăştie sub forma mult mai puternică şi mai sugestivă a artei.

Plecând de la ironia d-lui Maiorescu că ţara noastră «are *chiar şi* o constituţie», Caragiale clădi o bună parte din *Scrisoarea Pierdută*, arătând parodia acestei constituţii. Intreaga lui operă, după cum s'a spus, de altfel, de atâtea ori, oglindeşte conflictul comic dintre formă şi fond: conflictul dintre civilizaţia apusană şi fondul nostru sufletesc oriental şi puţin frământat în vederea unui progres grăbit...

Prin aceşti doi mari scriitori, cugetarea rece a d-lui Maiorescu se răspândi astfel până în cele mai largi pături ale neamului nostru. O întâmplare sau nu: istoria literară trebue însă să ţină seamă de ea.

* * *

Sunt încă în amintirea fiecăruia încercările câtorva critici mai noi de a scoborâ însemnătatea culturală a d-lui T. Maiorescu. Fireşte, pe temeiul originalităţii. Ideile lui fusese ideile altora. Alecu Russo luptase înainte împotriva Ardelenilor, mai ales în ceia ce priveşte limba. Unele lucruri le găsim chiar şi în Kogălniceanu sau în alţi scriitori mai mărunţi. In ce stă atunci însemnătatea d-lui T. Maiorescu?

Negreşit. Aeroplanul stă în aripele de ceară ale lui Icar sau în aripele de şindrilă ale Meşterului Manole, după cum darvinismul stă în observaţiile lui Goethe. Totul e în tot. Desăvârşita noutate n'o găsim de cât în ştiinţă. In lumea morală adevărurile iau coloarea vremei.

Ideile sunt pretutindeni. Luptând împotriva formei fără fond, d. Maiorescu se sprijinise «pe nişte principii de mult primite în civilizaţia apuseană», după cum singur mărturiseşte.

Valoarea ideilor nu stă deci în noutatea lor, foarte relativă. E drept că Alecu Russo se răsboise cu vioiciune împotriva limbei Ardelenilor. E drept că Mihail Kogălniceanu se ridicase împotriva literaturii de imiaţie stearpă. Caragiale şi Eminescu au fost negreşit înrâuriţi de d. Maiorescu, în ceia ce priveşte atitudinea lor conservatoare. Aceiaşi atitudine o găsim însă şi la Alecsandri, înaintea «criticei» d-lui Maiorescu. *Sgârcitul risipitor* e din 1860, *Clevetici, ultra-demagogul* s'a jucat la Iaşi în 1862, pe când d. Maiorescu nu-şi începuse încă activitatea... Şi acolo e o critică a vorbelor goale, a înoirilor «liberale", a demagogiei, a formelor — într'un cuvânt o atituditudine conservatoare. Idea conservatoare plutea astfel în atmosferă şi încolţise în mai multe minţi de odată. In faţa grabei unora, era firesc să se trezească şi instinctele inhibitive ale rasei: la unii inconştient, la alţii, ridicându-se la valoarea unui sistem de cugetare. Istoria culturală are negreşit dreptul să cerceteze variaţiile spiritului public şi să studieze ideile în geneza lor. Indărătul d-lui Maiorescu e negreşit Alecu Russo, după cum îndărătul biplanului sunt aripele Meşterului Manole. Dar nici Alecu Russo nu scoboară pe d. Maiorescu, după cum nici Meşterul Manole nu micşorează pe inventatorii aeroplanului modern.

Ideile plutesc şi sunt ale tuturor. «Ideile» d-lui Maiorescu pot fi găsite şi sub pana unor înaintaşi: sunt totuşi ale d-lui Maiorescu, de oarece d. Maiorescu le-a prefăcut în idei-forţe. Trecând printr'o personalitate puternică, ele s'au personalizat: din ale tuturor, au devenit ale d-lui Maiorescu.

Din abstracte, ele au devenit axa unei stăruitoare activităţi ce a urmărit o ţintă hotărâtă, cu o încordare, cu o logică, şi cu o isbândă netăgăduită. Inchinându-le o întreagă viaţă şi, ceia ce e şi mai mult, o autoritate morală atât de singuratică în istoria culturii noastre, un talent literar făcut din limpezime de cugetare şi de formă, din aticism şi din rece ironie, din discreţie şi din dispreţ, d. Maiorescu a pus întipărirea personalităţii lui în cele două idei, ce vor trece în istoria culturii noastre ca «ale sale».

E. LOVINESCU

DIN LITERATURA SÂRBĂ

ÎNGERUL DURERII

Ii privesc cerescul chip: părul cade despletit
De subt blânde viorele, lasă capul obosit
Peste lira de argint din a cărei ruptă strună
Ultimul acord răsună.
Faţa-i arde în văpaea unui chin nemărginit,
Lacrime pe ea s'adună.
— Este îngerul durerei. Peste codri plin de umbră
Tristul şi ciudatu-i cântec pune blândă stăpânire;
El i-aduce 'n desperare mângâere şi iubire
Şi durerea i-o îmbună. —
Il ridică către cerul care aripe i-a dat.
Muză! haidem dar la dânsul, căci ţi-e frate adevărat.

VOISLAV ILICI
Trad. de **T. Palady**

CÂNTECUL OMULUI

V

LA FOCUL IZBANZEI

Tată,
Mărire ție,
Pentru-a pământului avuție,
Și pentru mintea noastră bogată.

Incercările trimise de tine
Ne-au zămislit în suflet imbold spre mai bine,
Și ne-au ridicat peste vremea când amândoi,
Inspăimântați și goi,
Gemeam sub un cedru plecat de furtună și ploi.

Acum putem
Să ridicăm corturi când vrem
Și când ne bate prea mult soarele și ploile,
Sau să ne facem focuri când frigul ne pătrunde oasele.
Noi știm acum să 'ntâmpinăm nevoile,
Avem haine și hambare,
Și vite 'mblânzite cu răbdare.

Turmele noastre cutreeră oazele
Și, legați de puterea cuvântului,
Copiii ni se 'nfrățesc în munca pământului.

Fiarelor nu le mai știm de frică
Și de ghiarele lor nu ne mai pasă;
Mâinile noastre-au învățat cum se ridică
Și cum, între ochi, o măciucă se lasă.

VI

ÎN STRALUCIREA MUNTELUI SINAI

Am văzut muntele:
E de granit și soarele nu-l poate pătrunde.
In pântecele lui se ascunde
Și arde toată grozăvia pământului.
Furtuna, bună câte-odată-aiurea,
Aici e teribilă și grea ca securea
Și, ca un val nevăzut, de foc
Și de bolovani grei,
Alunecă din loc în loc
Și rade tot în drumul ei.

Lipsește norul, apa, copacul și verdeața.

Numai piatra,
Brăzdată cu dâre de metal
Și-amestecată cu fier,
Și-a ridicat aici vatra,
Și 'năbușind cu prezența ei viea ța,
Se înalță triumfal
Către cer.

Lumina orbește 'n aerul strălucitor
Și zăpada schinteiază;
Tăcerea dimprejur vibrează
Și 'ngrozește cu-aspectu-i sonor;
Cuvintele sunt repetate sinistru 'n depărtare
Și, după apus,
Sunetul propriilor săi pași tulbură pe călător.

Forme ciudate circulă pe sus
Cu străluciri bizare,
Cu 'nfățișări nelămurite,
Și, rând pe rând, strălucitoare,
Ca un scut,
In soare,
Sau stinse ca înmărmuritul lut,
Și, rând pe rând, învăluite cu nori negri sau zăpadă,
Cu-aripi de șoim sau de vultur,
Es de-asupra muntelui și lasă
Fulgere de foc să cadă
Impre jur;
Se 'mbracă 'n nor,
Cu tunetele ne vorbesc,
Cu fulgere ne poruncesc
Și, când e vânt răzvrătitor,
Alunecă pe vânt,
Rostogolesc pe nori un car de-aramă
De-asupra buimăcitului pământ,
Și cu nouă spaime-l chiamă.

VII

TRIMISUL DE PE MUNTE

Frumoase sunt, pe munte,
Picioarele trimisului
Venit să ne vestească
Indeplinirea scrisului dumnezeesc.
Lumina lor veșnică
Intunecă ținuturile soarelui strălucitor
Și-alunecă pe tot cuprinsul marelui făuritor.

Chemarea-i,
In sufletul pământului,
Pătrunde ca suflarea răcoritoare-a vântului,
Iar fiarele-și ridică spre el,
Atunci,
Privirile,
Și-și stăpânesc, uimite, pornirile.

VIII

BEER SEBA

Isvoraș strălucitor,
Curgi ușor,
Să nu ne lași,
Intr'un târziu,
Rătăcitorii noștri pași
Fără tine, prin pustiu!

N. DAVIDESCU

□ □ □ □

FIGURI CONTIMPORANE

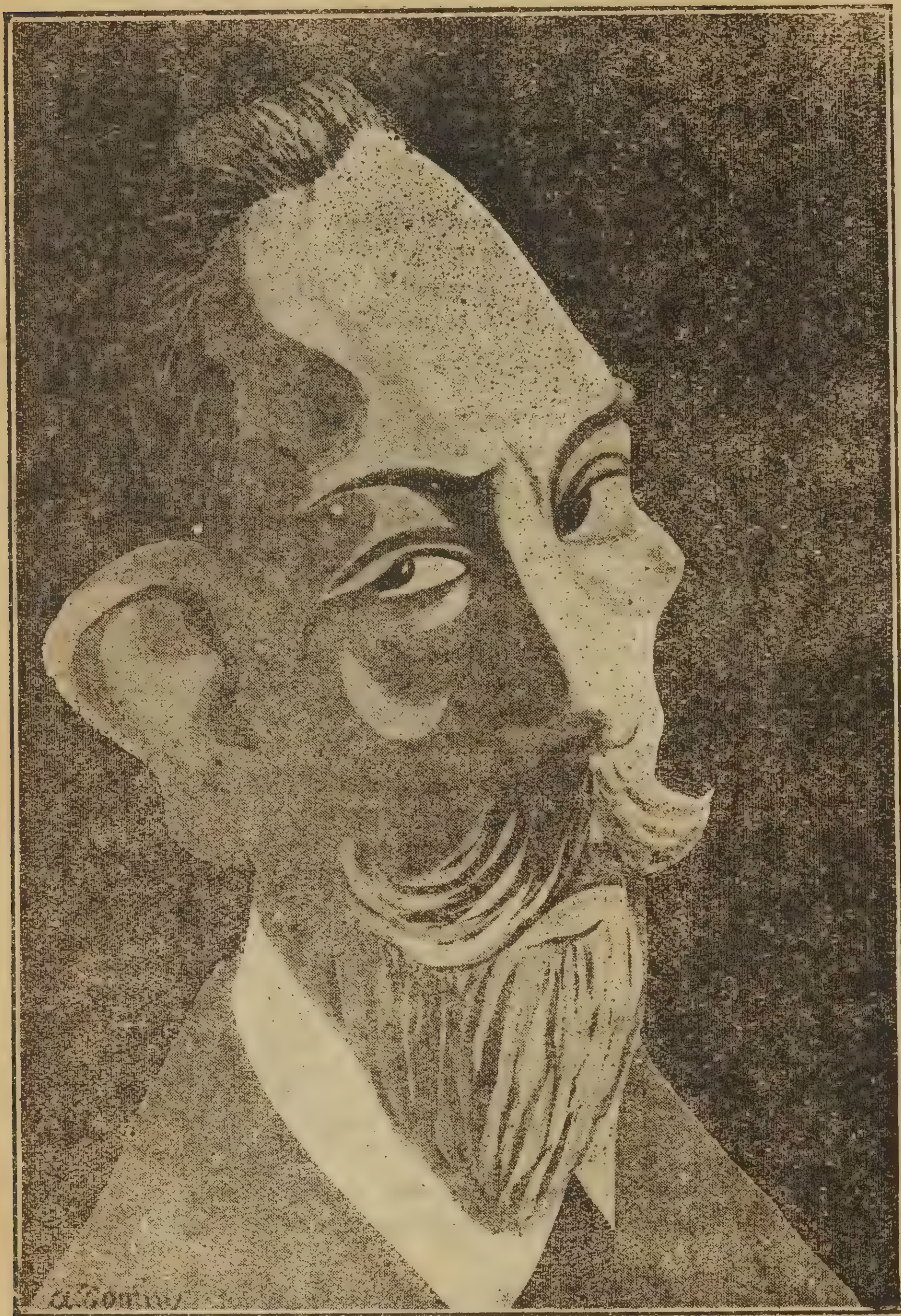

BETHMANN-HOLWEG
Cancelarul imperiului german

E un subofițer prusac — dintre subofițeri care sunt gloria armatei germane— pus să conducă diplomația imperiului. Și orizontul său, și credințele sale și gesturile sale nu sunt altele decât ale acelui admirabil instrument de fabricat mase de eroi mecanizați.

Cancelarul nu vede mai departe decât pumnul german și foamea germană.

In fața acestor noui divinități, orice alt drept și orice altă necesitate nu pot avea ființă. Tratatele? Petece de hârtie.

Libertatea? O frază, respectată atâta vreme cât această „libertate" slujește intereselor germane. Necesitățile ideale ale vremii noastre? Ingropate, cu complicitatea celor din urmă state alcătuite pe temelii barbare: Ungaria și Turcia...

Cancelarul, mai mult chiar decât conducătorii militari ai Germaniei, este fascinat de ideia forței. Cel tare creiază dreptul — care nu poate fi decât o fațadă convențională pentru exercițiul puterii sale. De aceia se poate spune fără exagerare că Germania nici nu a avut conducere diplomatică; s'a putut lipsi de dânsa.

Elasticitatea aparentă, disimularea subtilă a intențiilor și a intereselor sale sub aspectul acceptabil al atenției pentru existența altora, hotărârea statornică și neînfrântă pentru sine, dar cât mai insinuant și mai cu rezerve desvăluită celor interesați, toate aceste însușiri ale marilor diplomați erau cu neputință de împăcat cu idolatria forței.

Adevărata forță trăește prin sine, își are în sine unica rațiune de a fi și îi e destul să se aplice pentru a se justifica pe deplin...

Numele Cancelarului de Fier a devenit o obsesiune pentru epigoni și actualul Cancelar a crezut că e destul fierul ca să se creeze un nou Bismarck. Dar cu asemenea temelie pentru diplomație s'a ajuns la acest rezultat într'adevăr uriaș: ca Tripla-Ințelegere, care era încă în faza unui simplu acord, să se transforme într'o alianță, deocamdată indisolubilă: ca Italia, legată printr'un tratat formal, să treacă în tabăra dușmanilor; Ca România să rămână neutră, dar vibrând cu toată nerăbdarea sub povara neutralității sale și ca America însăși să fie hotărât binevoitoare față de dușmanii Germaniei. In fața acestui măreț rezultat intrarea Turciei în războiu și ademenirea altor balcanici, ambițioși dar fără resurse, sunt compensații așa de modeste în cât în perspectiva istoriei ele nu pot umbri succesul diplomatic al cancelarului care a vrut să fie și el de fier...

Pe când Bismarck a isbutit să aibă toată Europa alături de Prusia când dădea Franței loviturile cele mai viguroase, d. de Bethmann-Holweg a isbutit să aibă toată Europa împotriva patriei sale.

Victoria militară ar putea încă să facă uitată opera sa diplomatică.

Dar dacă victorie nu va fi?

Cu ce s'ar putea asemăna dezastrul conducerii diplomatice a cancelarului actual?

C. P.

□ □ □

CAD FRUNZELE

Cad frunzele,
Arar,
Din plopii 'nalți cu brațele spre cer;
Dacă le-ar duce vântul în pustiu,
Cu toate tainele ce ni le știu,
Din lumea visurilor cari pier....

Cad frunzele
Și mor,
Cum mor atâtea visuri fără rost!...
Peste păduri trec păsărele 'n sbor,
Un glas mă chiamă de pe urma lor,
Să-mi cat în altă lume adăpost.

Cad frunzele,
Pe drum,
In parc, cernind cărarea spre isvor...
Vino să le vedem troianu 'n crâng,
Sunt inimi obosite cari plâng,
Sunt vieți întârziate cari mor!

Cad frunzele,
S'aștern,
Ca un covor peste grădini în sus...
Sub fie-care plop e un mormânt
Și'n fie-care frunză e un cânt,
Din tot ce-a fost o clipă și s'a dus!...

Const. A. GIULESCU

BUTOIAŞUL LUI CORÂIE

Finu Nae Briceag stă la gura cotlonului în care fierbe cazanul cu borhot de prune şi povesteşte, cum a băut butoiaşul cu ţuică al lui Corâie. Toţi cari ne aflăm acolo, îl ascultăm, şi când ne 'nchipuim, după spusele finului Nae, mutra ce o lua Corâie, când vedea golindu-se butoiaşul, isbucnim în râs. El spunea:

— Corâie, are vre-o zece pruni. Ţine la ei ca la ochii din cap. De când erau prunele cu floarea în coadă, el se'nvârtea pe lângă ele şi 'mi spunea, uitându-se cu ochii pe cer:

— «Eu zâc, că n'o mai da brumă, ai, să degere prunele?...

— «Nu mai dă, nea Marine.

— «Eu zâc, că mi le-o ţine Dumnezeu...

— «Ţi le ţine, nea Marine...

— «Hoţu ăsta de cârciumar, eu zâc că ar trebui închis d'a dreptul... Eu zâc, că bagă mitaluri în ţuică, de ne omoară. Am băut o cinzeacă aseară, şi să mor, nu altceva... Eu zâc, să beau la cules ţuică d'a mea şi să'mi umble prin oase ca argintul viu...

— «Să bei, nea Marine, dar să'mi dai şi mie...

— «Eu zâc, să pui şi tu pruni...

— «Păi n'am loc, i-am răspuns... Ce sunt eu stăpân?... Dacă 'mi dai, bine; dacă nu, zisei şi eu ca el, eu zâc, le fur pe toate.

— «Eu zâc că-ţi dau... Să le laşi aci». Şi d'atunci ne-am înţeles: eu să-i las prunele să crească, să se coacă în pace, şi ei, când le-o face ţuică, să mă cheme şi pe mine să'mi dea să beau.

Au crescut prunele, dar când s'au copt, prin ele mi-erea drumul: când vedea, vedea; când nu, umpleam sânul şi, mănâncă.

— «Eu zâc, mă Naie, să iei mai puţine... Tu iai, ăla ia, mie ce să mai îmi remâie?... De opărit, aş mai opări... Eu zâc, că nu mai remân'...

— «Eu zâc, că remâne, nea Marine», şi mâncam de tot...

In sfârşit a opărit ce-a opărit şi pe alelalte le-a strâns în putina de varză.

— «Nea Marine, le-ai strâns pe toate?

— «Le-am opărit, neică... Eu zâc, că nu mai aveam ce strânge!...

Hoţul minţea, ca să'mi iau nădejdia, dar eu văzusem putina, şi tăceam.

Au trecut ca două săptămâni şi prunele s'au fiert. Il păzeam când, când le-o face. A venit vremea şi l-am văzut într'o zi venind aici cu putina.

— «Eu zâc, nea Marine, noroc.

— «Noroc.

— «Eu zâc, ce-ai acolo?».

El tuşi înfundat, zâmbi şi spuse:

— «De... eu zâc, borhot!...

— «Carevasăzică, ţuică?

— «Eu zâc, tot aşa...

— «Păi făgăduiala n'am uitat-o...

— «O ştiu...

— «Să ştii că viu...

— «Eu zâc, să vii...»

Şi fiindcă aveam treabă l-am lăsat. N'am putut să viu aici, că trebuia să pierz mai mult de veneam.

A doua zi mă dusei pe la Ciontănac.

— «Noroc nea Dumitre.

— «Noroc Nae.

— «Corâie a făcut ţuica.

— «Taci zău!...

— «Hai pe ea.

— «Hai; da cum să facem?...

— «Cum, cum, hai la el.»

Ciontănac se puse pe gânduri.

— «Ştii ce – zise el – tu du-te nainte. Eu viu pe urmă. Se tot ruga el de mine să-i fac nişte cercevele de ferestri. Eu nu am avut timp. Acuşi o să zic, că i le fac şi am venit să iau măsură. Tu când mă-i vedea la geamuri luând măsură, mă strigi în casă, şi... vedem noi.»

Plecai eu nainte. Când intrai, Corâie tocmai la masă.

— «Noroc nea Marine.

— «Noroc neică.

— «Ce faci, mănânci?

— «Mănânc.»

Ii luai seama, era cam trăsnit. Văzui că nevastă-sa veni din casă, cam fără curaj, dar trăsnită şi ea. Pricepui că eram sosit taman în timpul băuturei, şi trăsei un scăunaci şi şezui.

— «Venii la d-ta, să mergi, dacă poţi, să 'nvelim o şatră.

— «Nu pot neică.

— «Eşti cu chef?...

— «Aşi! Eu zâc, că sunt treaz!...

— «Ei aşi! – făcui eu – Miroase a ţuică», şi intrai în casă. Acolo o cană, ca d'o jumătate pusă pe glaful ferestrei. O luai. Era cu ţuică. Mi-erea sete. O pusei la gură şi o băui. Nevasta lui vedea, şi cam smârcea din nas; dar eu, după ce-o băui, mă făcui mirat:

— «Da ce-aţi avut voi aicea mă?... Aaaa!... Mie mi-erea sete... Credeam că e apă şi când colo fu ţuică...»

Corâie se uită lung şi ar mai fi băut.

— «Eu zâc că n'o băuşi toată?

— «Eh e, d'ar mai fi fost...

— «Păi eu?

— «Scoate alta...

— «O vadră am făcut.

— «Ţi-e destul pentru o beţie.

— «Adu, fa, butoiaşul, să mai beau niţel.» Nevasta lui se cam codea. Corâie, când apucă la chef, apoi merge nainte până se turteşte de nu mai ştie. Se sculă de la masă şi se urcă pe gura podului şi apucă butoiaşul.

— «Asta e nea Marine.

— «Eu zâc, că ăsta e!»

Şi-l privia cu dragoste. Il aşeză lângă masă, şi scoase din el iar o cană.

— «Păi, fiindcă ai venit, eu zâc, că pentru asta ai venit... să te cinstesc...

— «Aşi nea Marine, să'mi ajuţi să 'nvelesc şatra...

— «Eu zâc, că nu pot.»

Imi întinse cana şi o luai.

— «Noroc nea Marine!...

— «Noroc.»

O pusei la gură şi o băui toată.

— «Eu zâc, că al dracului eşti... toată mă?» Şi se uita trist în fundul canei.

— «Acuşi, de, zisei eu, zâc că mie mi-o dedeşi...

— «Ţie, dar toată?

— «Toată.»

Tăcu şi-şi scoase alta. Iacă-tă şi Ciontănac pe la geamuri, cu metrul desfăcut în mână, măsura de zor. Il auzirăm:

— «Cinzeci santemetri lungu...» Corâie scoase capu şi-l văzu.

— «Tu eşti vere Dumitre.

— «Eu vere Marine. Ştii, mă tot rugaseşi tu să-ţi fac cercevele la ferestre. N'am putut. Acum, mi-a remas nişte şipci de la Sterie, taman bune... vreau să-ţi fac cercevelile.

— «Să mi le faci, frati-meu.

— «Ţi le fac.»

Eu din tindă:

— «Mai vin încoa, nea Dumitre...

— «Tu aci fuseşi, Nae?

— «Aci, nea Dumitre.

— «Taman aveam treabă cu tine; vream să'mi aduc o căruţă de pae.

— «Vin încoaci că mai vorbim.»

Intră şi Ciontănac năuntru.

— «Ori ai făcut ţuică?

— Am făcut-o vere... o vadră mi-a eşit.

ÎN STIL DORIC...

Cu fruntea 'ncununată 'n roze,
Venind din ţările torride,
Tu ai ceva din majestatea
Păgânelor Caryatide.

Iar eu, ca paserea lui Zeus
Ce-şi frânge sborul singuratic
Şi coborându-se pe-o culme
Incremeneşte hieratic,

Privesc din stânca fulgerată,
De sus din naltul promontoriu
Cum vii de ape legănată
Zeiţă, cu ochii de ivoriu.

Apropie-te... nu e nimeni
Sub cerul sur ca să ne vadă...
Şi uite luna se înfige
In luciul mării ca o spadă.

Dorm paserile legendare
Ce-au plâns pe Ithis ani de ani
Şi mauzoleele 'nşirate
Sub pinii verzi şi sub platani, —

Sunt cimitirul unor zile
Sfârşite par'că prea curând —
In golul căror ani de-arândul
Am îngropat câte un gând.

Ion Al-GEORGE

RĂZBOIUL IN CARICATURĂ

Viitorul campaniei germane în Rusia

— «Păi ce să faci.»

Corâie umplu cana şi i-o dete.

— «Păi ce faci? zise Dumi'tru.

— «Ia vere, tu nu faci pentru mine...

— «Aşa e.»

Şi luă şi o sorbi şi el. Corâie scoase şi lui alta, şi începurăm: noroc, noroc! Ţuica ne fură numai de cât. Ciontănac, văzând că bietul Corâie, ajunsese darnic de tot, îl lua de gât şi-i spunea:

— «Frati-meu, am copilărit amândoi...

— «Da frati-meu, eu cu tine şi tu cu mine.

— «Ne dam afund în ochiul Smarandi până beleam ochii...

— Şi tot noi eram...

— «Când te 'nsuraşi tu, eu fusei cu bradu!...

— «Prietini, mă...

— «Dacă nu ne-am ajuta noi, da cine?

— «Aşa e!»

Şi Corâie umplea cana şi beam mereu. Pe mâncare ne-am aşezat toţi. Sparge ceapă, sară, mănâncă ardei, roade varză şi noroc, noroc.

Pe la ziua jumătate, Corâie începu să clătească butoiaşul şi să puie urechea lângă doage, să vază pe unde mai sună, când îl hăltăcâe.

— «Aaaââââ!... Eu zâc, că se duce butoiaşul meu!

— «Noroc frati-meu!» şi ia-l de gât.

— «Am să-ţi fac nişte cercevele, să nu mai intre zăpada de loc... Să le închei bine... Şi nu-ţi cer nimic...

— «Să le faci frati-meu...

— «Nea Marine, vecinu meu... Dacă noi nu ne-om avea bine.» Insfârşit, laude şi vorbe ca la beţie.

Mai băurăm. Mie mi se înceţă ochii.

— «E ceaţă mă? întrebai.

— «Ceaţă...

— «Trăească nea Marin Corâe...

— «Trăească!»

Iar hăltăcâi butoiaşul, şi numai auzi nimic. Atunci începu lung de tot:

— «Aaaa hââââă... eu zâc, că s'a isprăvit butoiaşu meu!

— «Ce mă? zise nevastă-sa.

— «S'a golit, eu zâc!»

Şi-l scuturară şi-l scurseră şi nu mai fu de loc.

— «Eu zâc, că... ce să mai zâc?... Acuşi... eu zâc, la anu!... Aveam de gând la cules, dar eu zâc, că aşa a fost să fie!» Şi parcă îi venea să plângă.

Eu beat-beat, dar parcă îmi fu milă.

— «Hai nea Marine la cârciumă, fac eu cinste!...

— «Şi eu!» zise Ciontănac.

— «Eu zâc.., aşa a fost să fie... Hai!» Şi plecarăm; dar când işirăm din tindă, Ciontănac isbi stâlpu şi căzu pe prispă râzând.

— «Glumesc, glumesc!» zise el.

— «Hă hăă!» făcui eu; dar, parcă mă'mpinse o putere mare la dreapta, pornii într'acolo şi, vraşc, pe nişte mărăcini.

— «Eu zâc, că ne-a luat dracu», şi şezul jos bleg. Eu, parcă mă gâdila mărăcini. Incepui să mă tăvălesc pe ei, ca să-i turtesc, aşa ziceam. Ei intrau în mine, dar aşa, parcă mă pişcau purecii, Carnea mi-erea amorţită, că nu mă durea de loc.

— «Eu zâc, eu zâc!... şi-l auzii oticnind.

— «E zâc, să fim ai dracului! râse Ciontănac şi se lungi pe prispă.

Mie îmi veni să râz, şi râsei şi râsei până n'am mai ştiut; adormisem pe grămada de mărăcini ca pe saltea.

Când mă deşteptai eu, era pe seară. Nea Marin dormia pe prispă şi Ciontănac se dusese. Mi-aduse' aminte de tot, şi mă sculai în sus.

— «Nea Marine!

— «Hoor!

— «Măi nea Marine!

— «Hoorc!

— «Măi nea Marine, mă!

— «Ai?

— «Ai murit?

— «Eu zâc, că nu... da ce e?

— «Bun să ne dregem?

— «Eu zâc... să te duci dracului!...

— «Adio dar!»

Şi plecai cu o leşiuială prin burtă. Nu mi-a fost nimic, ţuica curată, dar ţuică lui Corâie n'a mai remas. Am răbdat o noapte şi o zi până la jumătate... Aşa să-i fac şi lui frati-meu Ştefan.

— Ba aia e vorbă! zise frati-său, bine că mi-ai spus...

— Bine, bine!...

Şi finu Nae Briceag cântărea cu ochii fedeleşul lui frati-său, căci şi acela, tot pentru cules, făcea şi el ca o vadră de ţuică, din cei câţiva pruni ce-i făcuseră prune...

I. C. VISSARION

IN AMURG...

– SANGUINĂ –

Binişor şi în vârful degetelor ţi-am pătruns în odaie. Somnul te prinsese fără vrere. M'am lăsat uşor pe covoare, lângă tine şi te-am veghiat mult. In mine trăia năprasnica războire între patima întunecată şi simţirea, care nu dorea iubire neîmpărtăşită... Nu te-am sărutat, nu te-am atins... M'am depărtat, măcar că buzele 'mi ardeau şi prin tot corpul fiori mi se 'mpleteau înfriguraţi.

Era 'n amurg... Cerul violet de asfinţit nu mă mulţumea, liniştea de sfârşit de zi mă apăsa greoaie şi înăbuşitoare.... Miile de svonuri ce farmecă înseratul, nu'mi mai spuneau nimic... Până şi dragile mele crengi de liliac înflorit, ce'mi turnau în cale risipă de mirezme, nu mă mai înbiau să întârzii în preajma lor ca altădată... Te doream !.. Am luat în neştire drumul spre cuibul tău vrăjit, m'am furişat în el nevăzut de nimeni şi călcând pe covoarele groase de Iran, binişor şi în vârful degetelor ţi-am pătruns în odaie.

Ştii tu încăperea aceia orientală, aprinsă de culori ce nălucesc, cu sofalele ei odihnitoare, cu măsuţe de lemn de Liban încrustate, purtătoare de narghilele împletite, cu paravane japoneze de bambus şi palanchinuri de mătase brodate în aur, cu taburete micuţe maure, cu imagini de fachiri chinuiţi, Levantine nebunatice, sau cadâne cu obrajii ascunşi subt iasmac străveziu ?... Acolo te-am găsit trântită lenevos, departe de teama că vei fi surprinsă, aşa cum somnul te prinsese fără vrere !

Şi mi-a fost dat să contemplu în voie tot ceiace ascundeţi cu grije voi femeile frumoase, aceia ce numai iubiţii obţin, după falşe ezitări, impuse de cochetărie !.. Trebue să fi fost dulce somnul care te împietrise aşa, încât ar fi prilejuit chiar duşmănia legendarei Briseis, ceea cu pulpele minunate ! Corpul tău neasemuit dormea în strălucirea lui, într'o aşezare par'că poruncită, pentru a fi redată pânzei şi nemuririi ! Dela piciorușul mic, strâns în pantof de antilopă, până la vârful sânului înmugurit, ce părea că stă să străpungă bluza de mătase fină, totul îmi părea nou iubito, par'că n'aş fi fost răsfăţatul lor, aşa mi le înfăţişa *întâmplarea*, marele tovarăş al îndrăgostiţilor... M'am lăsat uşor pe covoare, lângă tine şi te-am veghiat mult...

Schimnicul sfântu Anton n'a cunoscut momeală mai grozavă. Dar am pus stăpânire pe simţuri numai la gândul că ale tale sunt amorţite. Obişnuit ca sărutărilor mele aprinse să'mi răspunzi cu altele pătimaşe, ca îmbrăţişările mele nebuneşti să întâlnească tremurările corpului tău întreg, m'am gândit cât de fade sunt sărutările de icoană, sau atingerile de întruchipare plastică rece... Şi totuşi în mine trăia năpraznica războire între patima întunecată şi simţirea care nu dorea iubire neîmpărtăşită !

Căpşorul tău, înmuiat în dantele, era senin ca al îngerilor ; pleoapele închise aruncau umbrele genelor, încercuindu'ţi ochii ; printre buzele'ţi răzleţite sidefiul dinţilor lucea ademenitor, iar răsuflarea'ţi era caldă şi parfumată cu toate florile primăverei... Şi eu nu te-am sărutat !

Mişcarea uşoară a sânului, cuib de legănări dulci, şi crâmpeiul alb al piciorului măcar că mă 'mbiau destul, nu te-am atins !

Şi pe când restul de lumină se înpuţina clipă cu clipă, tu'mi apăreai tot mai înpânzită, tot mai ştearsă ochilor mei. Noaptea căzu aspră şi neîndurătoare ! Am vrut să plec, tu ai tresărit. O clipă de slăbiciune şi săruturile ar fi curs, suspinele şi-ar fi amestecat graiul. Dar nu mă încălzeşte o patimă ameţită şi cu gândul că voi reveni, am călcat uşor pe covoarele mute şi neştiut de nimeni, m'am depărtat, măcar că buzele'mi ardeau şi prin tot corpul fiori mi se 'mpleteau înfriguraţi !..

George CAIR

□ □ □

ELEGIE

Pictorului Biju

O, Doamne, m'ai făcut urâtă... Tu
Eternă şi bogată frumuseţe,
Lumina Ta pe mine nu stătu...
Urâtă m'ai făcut Tu Doamne, Tu,
Ce farmece împarţi pe-atâtea feţe !

Şi, sunt şi eu în anii când pe-aproape
Un sgomot mă surprinde 'ntotdeauna
Cu freamăte, cu plânsuri vagi de ape...
Când sufletul visează printre pleoape
In timp ce'n visuri se topeşte luna...

Da'n calea mea privirile în pripă
Se'ntorc de pe obrazu-mi amărât...
Spre capul meu plecat ca o aripă,
Frumoşii tineri de privesc o clipă
Iar fetele frumoase, nici atât...

Şi'n ochi, nu-mi prinde nimeni, raza vie
Ce'n ploape tot mai vestede 'mi-apune...
Şi nici pe faţa mea, o duioşie
Ce suferă şi'n toată clipa spune
Cum s'ar topi în mângâeri nebune !...

Oi fi Tu Doamne ?... Pentru cei ce'ndură
Şi totul pentru tine şi-ar jertfi
Ai fi atât de crud dacă ai fi !
Şi n'ai putea să nu fii, că'n natură,
Ici, colo şi urâţii se născură...

Dar şi eu sunt copilul Tău !... Plecată
Şi eu mă pierd în rugile sfioase...
Şi faţa mea spre ceruri ridicată
Se'nduioşează 'n taină şi se 'mbată
La fel cu chipul celei mai frumoase...

Şi dacă m'ai făcut urâtă, oare
De ce sub ochii mei aşa splendoare?..,
De ce m'ai aruncat în flori, sub stele
Şi între-atâtea feţe râzătoare
Ce scântee de darurile Tele ?...

De ce mi-ai pus în suflet tot ce'n Tine
Respiră cu putere şi vibrează ?...
Când nu surâde clipa Ta în mine !
Când visul meu pălind, se'mlădiază
Spre un mormânt ce par'că nu mai vine...

De ce nu m'ai trezit într'un ţinut
In care atmosfera doarme pală,
In care-ar fi un întuneric mut
Ce-ar picura necontenit pe lut
O ploae, rece, deasă şi egală...

In care florile-ar fi negre, flori,
Ce n'ar mai pune'n suflete fiori...
In care norii ar fi cer şi'n care
Şi zorile şi-amurgurile clare
Ar fi necontenit două palori...

Acolo eu mereu aş sta închisă
Doar între ziduri şi-aş privi, în vid,
La ploaea Ta ce bate 'ntinsa clisă...
Şi totul deopotriv'ar fi livid
Cu sufletul ce Ţie ţi-l deschid !

Şi totul sub privirea mea ar plânge !...
Iar eu neaşteptând nici zori, nici seară,
M'aş pierde'n nesfârşirile de ceară
Şi nesfârşirea 'n mine s'ar răsfrânge
Când totul sub privirea mea ar plânge...

Şi Tu mi-ai fi părinte, mi-ai fi frate
Şi tot ce poate fi un suflet dulce !...
Şi până când pământul să mă culce
Tu, cel puţin, m'ai fi păzit de toate
Ce'n lume nu mi-au fost să-mi fie date.

George GREGORIAN

DISCUŢII LITERATE

—

AUTOREVIZUIRE

II

Răbojul lui Beckmesser

Deschid cel mai citit volum al celui mai de seamă prozator român de azi şi caut, nu a şeasea nuvelă pentru a mă opri «la întâmplare» îndeosebi acolo, ci chiar în prima nuvelă citesc o frază, care dacă nu e la înălţimea celor mai urgisite ale lui Galaction, e totuşi caracteristică şi ne va duce treptat la neaşteptate descoperiri, care şi cantitativ şi calitativ vor întrece chiar pe Galaction. Despre un preşedinte de tribunal ni se spune: «Multă vreme inima lui de om simplu şi cinstit în *fond* suferise din pricina *complicaţiei* şi *pervertirii* sufleteşti pe care i-o cerea noua lui situaţie; dar încet-încet, ajutat pe de o parte de măgulirea pe care i-o *procura consideraţiunea aparentă* a lumii şi conştiinţa marei puteri cu care era *învestit*, pe de altă parte preţiosul sprijin al soţiei sale, femeie deşteaptă şi plină de *tact*, păstrând totuşi în fundul inimei o nespusă foame de odihnă şi *regretul* vieţei tihnite de odinioară, începea să se *adapteze condiţiunilor mediului* in care intrase». Intr'o singură frază 17 neologisme dintre care 12 cu atât mai supărătoare, cu cât oricine putea să puie în loc de *regret* de pildă cuvântul românesc şi în locul ultimei expresii «să se potrivească cerinţelor sau împrejurărilor înconjurătoare».

Dar fraza poate să fie o întâmplare. Citesc mai departe. Advocatul Rizescu vede în preşedinte, «un om cu *atitudine provocătoare şi suficientă*»», însă cu «*vulgaritate*» în privire. Iar «privirea *indiscretă*» a lui Rizescu pătrunde «*stratagemele*» prin care preşedintele «se *sustrăgea* dela judecată sub *pretextul* unei *migrene subite*». Şi acestea, pe lângă altele lăsate la o parte, numai pe o pagină!

Să fie în adevăr pagina aceasta scrisă de D-l Brătescu-Voineşti, poetul pe care toţi îl iubim şi-l preţuim? Pipăi cartea, privesc coperta şi îndoiala se risipeşte: e însăşi «Lumea Dreptăţei». Pradă unei mare nedumeriri citesc nuvela dela început. Neologismele foiesc, treptat devin legiune. Ar fi lucru uşor să povesteşti pe larg întreg cuprinsul nuvelei aproape numai cu neologismele autorului. Iată câteva perle şi încă din acelea care, de când au fost relevate la Galaction, sunt de ajuns să compromită pe un scriitor: *subit, prezumţios, permanent, vibrează, indiferent, tardivitate, aparent, absolvent, interes, teribil, deranj, graţie, amoral, eminamente, tardivitate, abilitate, analog, nulitate, venerabil, insinuant, meritul actualităţii, meritul originalităţii, calitate negativă, obiectul unei perpetue controverse, fenomene analoage*, etc. — mă rog, pusderie. Şi pot încredinţa pe cititor — sură a ultimei scăderi pe Galaction, la un oricine poate controla — că luînd ca mănumăr egal de pagini de acelaş format, D-l Brătescu-Voineşti are cel puţin o sută de neologisme mai mult decât răufăcătorul, Galaction. Vina cantităţei cel puţin este, vădit, de partea D-lui Brătescu-Voineşti.

Nemulţumit de ce-am văzut la D-l Brătescu-Voineşti, mă îndreptez, spre a-mi linişti cugetul, către un alt poet preţuit de toţi, către unul din aceia pentru care scrisul n'a fost nici odată o îndeletnicire uşoară: mă opresc la proza D-lui Vlahuţă. De data aceasta un spectacol şi mai înfiorător ni se dezvăluie: ce-am văzut m-a îngrozit... Dacă D-l Brătescu-Voineşti bătea cantitativ pe Galaction în neologisme, D-l Vlahuţă îl lasă în urmă şi cantitativ şi calitativ. Căci în ce priveşte numărul afirm: nu e unul din neologismele înfierate la Galaction pe care să nu-l găseşti la D-l Vlahuţă. In schimb găseşti puzderie din acelea care nu i-au scăpat încă lui Galaction. Câteva din ambele categorii: *comunicativitate, flexibilitate, inconsolabil, ireparabil, provocant, splendid, indolent, misterios, anterior, moralmente, literalmente, absolut, absolvent; mediocru, eliminare, rezistent, incomplet, iluzie imposibilă, delirant, contaminat, emoţionant, inutilitate, impregnat, grimas, fascinant, suficient, interminabil*, etc... Aşi putea să continui pagini întregi. Dar nu simt în mine vocaţiunea unei astfel de operaţii. Veţi zice însă: dă-ne expresii şi construcţii ca cele relevate la Galaction şi atunci sau vom începe să ne îndoim de critic sau o zeitate a poeziei noastre se va prăbuşi... Iată expresii. Veţi conveni că «*o intensitate exasperantă*» sau «*exasperantă vervă*» sau «*sterilitate exasperantă*», toate ale D-lui Vlahuţă fac să pălească «*exasperarea amoroasă*» a lui Galaction. «*Inextricabilul echilibru*» al D-lui Vlahuţă trece peste «*părul inextricabil împletit*» al criminalulului Galaction, iar «*suficient afectat*» al celui dintâi trece peste «*absolut misterioase*» al învinuitului. Să mai continui? Condeiul refuză să înregistreze mai departe... Şi totuşi vor fi cititori care să simtă nevoia de o documentare susţinută.

In nehotărîrea şi turburarea mea o vagă amintire îmi flutură prin minte... Parcă am cetit eu undeva însemnări care pe vremuri m'au făcut vesel, dar acum m'ar scuti de munca puţin glorioasă de a face şi eu un răboj ca al d-lui Lovinescu. Numai de n'ar fi oarecare pârdalnice «Untersuchungen». De când e lucru stabilit că în critica românească e mai îngăduit se aminteşte la tot pasul personalităţi ca... «Sacha Guitry» sau opere ca «Procurorul Hallers» mă tem să amintesc vr'un pedant cu «Untersuchungen». Suntem doar latini curaţi, care nu avem ce să facem cu adâncimea, cu «intelectualizarea», iubim uşurinţa, limpiditatea, graţia, gălăgia şi... sforţarea minimă. Din fericire nici nu avem de data asta nevoie de somităţi străine. Problema pusă e dintre cele mai elementare. Pentru deslegarea ei nu se cere să fie cineva în deosebi pregătit sau înzestrat, nu se cere nici măcar «intuiţie», ci să aibă oarecare disciplină şi bun simţ.

...Dar, unde am cetit eu pe vremuri ceva care aducea cu lista de neologisme a d-lui Lovinescu? O scăpărare de lumină — şi de bucurie. Lista există, e făcută de un Român, e curată ştiinţă românească. Autorul e d-l P. V. Haneş. De acum pot cita liniştit. Iar d-l Lovinescu va fi încântat de tovărăşie, va fi bucuros să înveţe ceva dela conaţionalulul său şi văzând că a avut un înaintaş să distingă ce-l deosibeşte de acela, pulsul pe care d-sa îl aduce.

Străbat deci lista d-lui Haneş şi îngrozirea mea nu mai cunoaşte margini. Cititorul care-şi simte îndemnul să meargă la această listă va aduce o bogată recoltă în urma căreia cei ce judecă la fel cu d-l Lovinescu vor gândi că numai născocirea lui Guillotin ar putea să spuie ultimul cuvânt. De teamă să nu hrănesc astfel de porniri eu nu citez decât câteva exemple: *freschetă, franchetă, dezolat, fanfaronadă, scheletizat, discarnat, maladiv, inconsolabil, vibraţie, surescitat, vaporos, a savura, a impacienta, inpecabil, imperturbabil, invulnerabil, inalterabil, juvenil, livid, palpabil, vertiginos*, etc., etc... Dar expresiile? Relevez şi dintre acestea câteva:» *priviri lubrice; iubire vexată; reverberaţii de groază; geamăt cavernos, oribil; explozii de lumină surprinzătoare; furie macabră, suficient afectat; penibilă siestă; conştiinţă retrospectivă; melancolie penetrantă; misterioasă voluptate; debordări de frumuseţe; tăcere; fatală; mutre insuportabile; burtă fenomenală; lichele enervante...*

Mă rog, mai vreţi? Lista d-lui Haneş şi opera scriitorului vă sunt la îndemână. Iar dacă nu ajunge nici aceasta, mă prind ca în o jumătate de oră să dau gata, după sistemul d-lui Lovinescu, pe d-l Delavrancea, pe Eminescu, pe Alexandri, — pe cine voiţi d-voastră.

Şi acum cititorul poate vedea în toată splendoarea, unde ancorează critica intuitiv — impresionistă atunci când lipseşte controlul de care vorbeam rândul trecut. Mai poate fi cineva convins de seriozitatea metodei cu care d-l Lovinescu a dat gata pe Galaction? Şi ce ar zice cititorul de critica acea care, alunecând asupra personalităţilor d-lor Brătescu-Voineşti şi Vlahuţă ar încerca, fără să adâncească concepţile, stilul, limba, să bagatelizeze frumuseţea în operile acestor scriitori?

Şi, doamne, nu trebue o capacitate deosebită, ca să vezi cum se cuvine să fie pusă chestiunea. E o cerinţă de bun simţ şi de bună credinţă ca atunci când vorbeşti de limba cuiva, osândind-o, să priveşti limba în întregimea ei: vocabular, forme, sintaxă şi stil mai ales, atunci când scriitorul e poet. D-l Haneş lasă la o parte problema stilului. In schimb atinge în treacăt pe celelalte. D-sa se întreabă, de pildă, dacă d. Vlahuţă urmea-

SCENE DIN RĂZBOIU

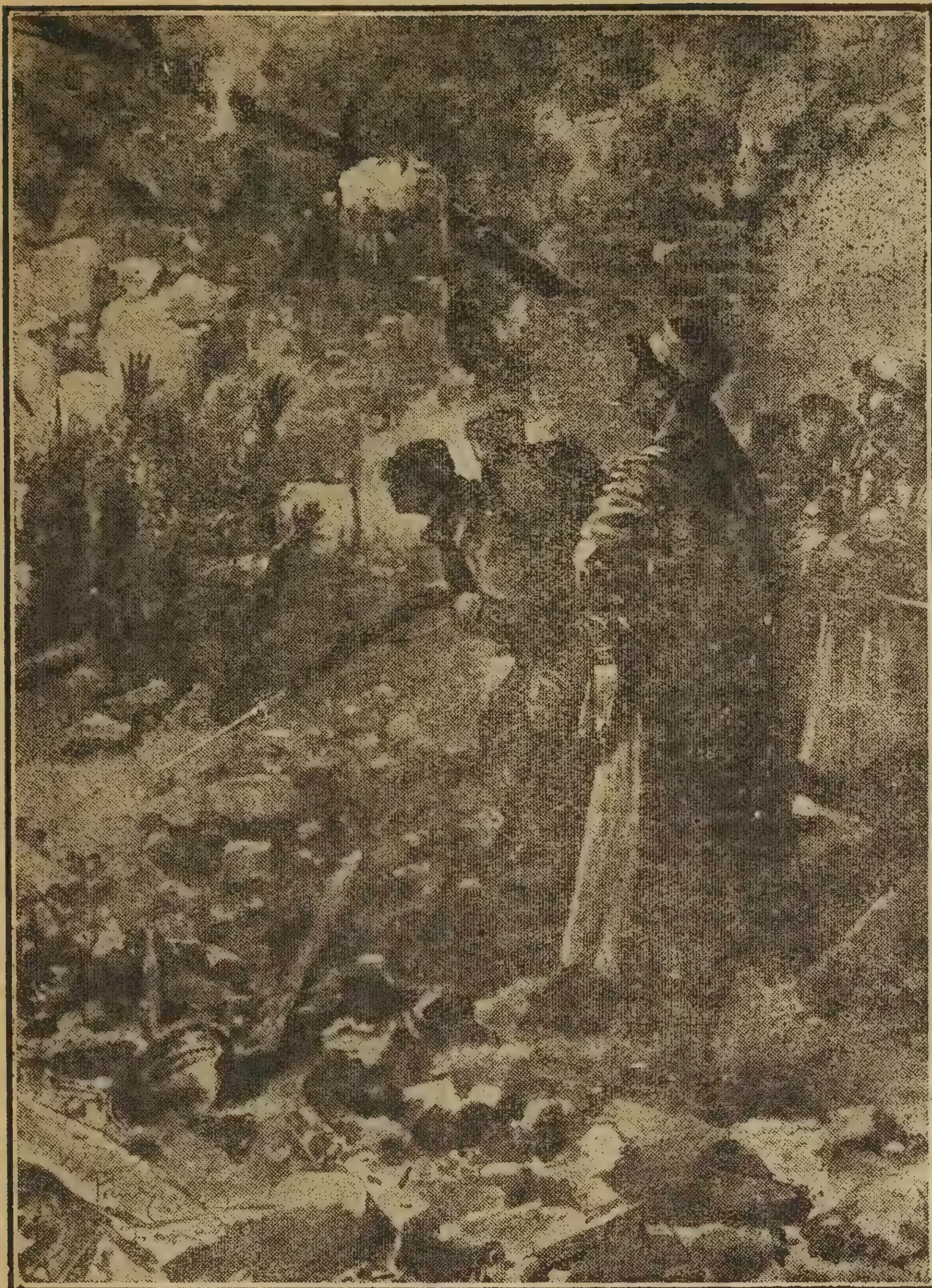

Francezii surprinzând un adăpost al soldaţilor germani, care se predau.

ză o normă în scris şi constată că nu, observând că aceiaşi formă a aceluiaş cuvânt apare sub aspecte diferite. D-l Haneş constată că neologismele roesc, face listă de ele, însă înţelege că neologismul nu e toată limba. De aceia crede potrivit să facă o listă de cuvinte dialetale, neaoaşe, etc... Că sunt unele cerinţe elementare peste care un om de cultură nu poate trece, — iată o pildă proaspătă. Cineva care nu este specialist nici cât d. Lovinescu, arhimandritul Scriban («Cultura Românilor», I, 7—8) aminteşte criticului nostru adevărul elementar că «partea cea mai însemnată nu e vocabularul, ci *formele, structura*". Dar nici vocabularul nu este cercetat de fapt de d. Lovinescu. Dacă ar fi procedat după alte norme, criticul ar fi descoperit la Galaction — autorul surprizelor pentru d. Lovinescu — o altă vină. Dacă la un număr de pagini egale d. Brătescu-Voineşti are un număr mai mare de neologisme de cât Galaction, cel bun de spânzurătoare, acesta are un număr mai mare de cuvinte neaoşe, vechi, cu o mireasmă specială, cuvinte ce nu sunt provincialisme ursite să nu pătrundă ca ale d-lui Vlahuţă. Ei, dar dacă ar fi procedat aşa, criticul nostru n'ar mai fi fost el însuşi intuiţiunea fulgerătoare s'ar fi spulberat sau ar fi fost potolită de duşul controlului iar criticul nostru ar fi făcut poate gestul salutar şi eroic de a jertfi, măcar o singură dată în viaţa sa, pe «a părea» lui «a fi».

Căci priviţi de aproape procedeul d-lui Lovinescu şi vă veţi convinge că impresionist consequent, ce-l preocupă, când zice că judecă limba lui Galaction, este — efectul. «Cum să încep? La întâmplare dar stăruitor», se întreabă şi răspunde criticul. Critica însă — nu cea doctorală, ci cea de bun simţ — şi-ar fi răspuns «cu socoteală şi cu măsură». D. Lovinescu însă încrezător în intuiţia necontrolată (şi se cerea în chestiunea neologismelor oare care pătrundere stilistică) strigă: «suflaţi vânturi!». Să vedem unde-l duc vânturile. O întâmplare favorabilă îl duce de-a dreptul la a şasea bucată din volum, la *Gloria Constantini*, tocmai la bucata care are mai numeroase neologisme. O întâmplare veţi zice. Dar acum observaţi: din aproape trei coloane de orori, o coloană şi jumătate sunt din Gloria Constantini. «Întâmplarea» deci îl face pe critic să se despartă cu greu de bucata unde este mina cu neologismele, iar asupra altora «trece în grabă». Iată deci o «întâmplare» adaptată cerinţelor impresionismului ieftin, care tinde la efect nu să se lumineze pe sine înainte de a lumina pe alţii. Căci observaţi mai departe: pe deoparte, ca să aibă aparenţa că judecă întreaga limbă, presară printre neologisme 2—3 expresii româneşti, care i se par fără gust, iar pe dealta desface neologismele de context şi le pune pe toate în aceiaşi categorie. Critica de bun simţ s'ar fi întrebat însă dacă nu se poate pune oare care rânduială şi în acest amestec «întâmplător». Şi iată ce ar fi observat.

Neologismele, fie ale lui Galaction, fie ale ori cărui alt scriitor, pot fi grupate în categorii şi pot fi primite sau respinse pe temeiul unor norme. O seamă din ororile puse la răboj de impresionistul nostru, sunt cuvinte rădăcinate adânc în limbă. Veţi fi surprinşi să aflaţi că unele neologisme de obârşie franceză au pătruns încă din sec. XVIII şi sunt atât de general europene, în cât — oroare! — au venit pe calea «sudesteuropeană» a înrâurirei ruseşti. Altele circulă azi, la ţară, mai mult de cât se crede. Multe nici nu mai sunt simţite ca neologisme. Le veţi întâlni la toţi scriitorii. De ce să le urgiseşti la Galaction? Când Galaction scrie *eveniment, situaţie, aventurier, convingere, stoicism, forţă, regulă, colegialitate, mediocru, curiozitate, evidenţă, activitate, fantezie, absurd, exclamaţie, sensual*, etc. — acestea sunt cuvinte atât de împământenite, în cât nu vei găsi scriitor român, sau om cu ceva carte, care să nu le întrebuinţeze curent. Unele le-am auzit la Viena, la soldaţi, ţărani români din Bihor. La Galaction, însă, ele sunt pentru d-l Lovinescu greşeli menite să crească răbojul...

Un alt prilej ar fi avut criticul să taie din lista ororilor, dacă s'ar fi gândit la o altă categorie de neologisme: la cele necesare zugrăvirei unui mediu. Când Galaction zice de un fost actor că joacă rolul de *«prim-amorez»*, criticul alegând la «întâmplare» subliniază şi rupe din context, iar cititorul clatină din cap, căci n'are timp să controleze, să vadă că ar fi fost o scădere dacă lipsea termenul acesta, căci el caracterizează minunat

mediul în care se mişcă eroul. De asemenea, când d-l Lovinescu subliniază *mediocru absolvent* nu se gândeşte că adesea, ca profesor, zice la fel, că nu poate să zică altfel, căci «mediocru» şi «absolvent» sânt termeni zilnic întrebuinţaţi, deci îndreptăţiţi ca şi «*pedel*», pe care nu se sfieşte să-l scrie d-l Sadoveanu, căci e caracteristic pentru mediul, pe care vrea să-l zugrăvească.

Contextul, deci, şi intenţia momentului sânt lucruri de care se cuvine să se ţină seamă. Dar atunci răbojul scade mereu, o altă categorie de orori trebue să fie înlăturată. Căci, când citeşti scris la d-l Lovinescu: «*somitate ambulantă*» te sperii. Dacă însă citeşti pasagiul, eşti nevoit să ţii seama de faptul, că e vorba de un actor pretenţios şi gol, vezi că sub «somitate ambulantă» e un anumit surâs al autorului, o anumită intenţie artistică, asemănătoare cu aceea a d-lui Vlahuţă când zice «*burtă fenomenală*», sau a d-lui Sadoveanu când zice «*o damă respectabilă*». Trebue deci să ţii seama că limba poetului este nu un biet dicţionar, ci în primul rând stil; nu «Stilul şi Compoziţia», la care rămân chiar şi unii impresionişti, şi unde neologismul e însemnat cu negru, ci stilul întemeiat pe adevărul, pe care nu-l putea înţelege Beckmesser, că în poezie, mai presus de «regulă» este expresia. Şi dacă este aşa, alte perle din răbojul d-lui Lovinescu trebuesc înlăturate. Când poetul zice de un plan trecător al unui personaj fără voinţă că este «*o soluţie omnipotentă*» sau «*proect teribil*», iar despre un elev că a primit «*un supliment de laudă publică*» sânt aici evident intenţii stilitice (asemănătoare cele prime cu «*teribil vârcolac*» al d-lui Brătescu-Voineşti), intenţii de umor pe care neologismnl, tocmai prin atmosfera lui de ceva mai distins, le sublininiază mai bine decât cuvântul neaoş.

Dar s'ar părea şi s'a afirmat că este o anumită categorie numeroasă de neologisme, pe care trebue să le combaţi nemilos: acelea pentru care ai un termen vechi. Lucrul însă nu este aşa de simplu cum se pare. Când am avut «*veac*» în limbă a fost o scădere să mai zicem şi «*secol*»? Dar «*vecinic*» te opreşte să zici «*etern*»? Răspunsul l-au dat poeţii, Alecsandri, Eminescu şi toţi cei de seamă. Nu e o scădere, cum n'a fost o scădere când alături de «*cale*» s'a zis «*drum*», când după «*cuvânt*» s'a zis «*vorbă*» şi după »*timp*», «*vreme*». Atunci dece să trecem la răboj pe «*vag* fericit», «*vag* bolnav», un cuvânt îndeosebi simpatic ultimilor mişcări literare? Dece «*îndeletnicirea*» să excludă «*ocupaţia*»? O limbă literară are nevoie de resurse numeroase şi bogăţia sinonimelor, a nuanţelor, a cuvintelor felurit accentuate sânt necesităţi ale expresiei şi ale ritmului. Dar impresionistul nostru nu se va opri la aceste nimicuri. Şi astfel ajunge să treacă la răboj şi expresii ca aceasta: «*îmi auzii* numele pronunţat de *venerabila barbă*»—şi să exclame «ce enormitate!»

Neologismul e departe de a fi o enormitate. Il va găsi criticul la d-nii Brătescu-Voineşti, Delavrancea, Vlahuţă, etc... Să fie atunci imaginea însăşi o enormitate? Dar avem aici o foarte potrivită imagină, ce porneşte din unul din acele resorturi poetice, care stau la însăşi temelia expresivităţii poetice. Un bătrân profesor, cu remarcabilă barbă albă, cheamă pe elev. Ce-l izbeşte, pe acesta, confundându-se cu însăşi chemarea, este tocmai mişcarea barbei albe. Nu e nevoe de nici un neamţ, care să lămurească procedeul... şi atunci, mă întreb: de partea cui e enormitatea?

Judecând astfel e de mirare că d-l Lovinescu n'a scos la iveală de cât atâtea enormităţi. Dar se vede că s'a gândit o clipă criticul că neologismele nu sunt toată limba. Şi atunci a fost nevoit să caute şi trei exemple de enormităţi băştinaşe. Iată cum procedează şi aici. Un preot dă un sfat cu totul ne la locul lui: e de părere să se facă un seminarist dintr'o fire uşuratecă. Galaction scrie: «*preotul şi-a dat cu părerea*», iar criticul subliniază. Cetitorul vede intenţia, necesitatea stilistică, de expresie. Alta: *un cârciumar,* nemulţumit că fratele lui îl vizitează cu intenţia de a-i curta soţia, îi zice: *să-l mai slăbească cu dragostea*». Obicinuita subliniere fără context şi exclamaţia: «o, vulgaritate»... Iar noi gândim: o, pătrundere...

Şi în chipul acesta, amestecând la olaltă toate aceste categorii de «enormităţi». aranjate pentru efect, scoate d-l Lovinescu concluzia de osândă a lui Beckmesser.

Cititorul e acum în măsură să judece: cine a eşit «revizuit», poetul sau criticul?

Unde lipsa de control duce la pozne şi mai caracteristice, este când «întâmplarea» constrânge pe critic să vadă că sunt totuşi pagini, ceva mai mult, povestiri întregi, în care limba nu e întinată de neologisme. Cum se explică acest fenomen? O critică de bun simţ ar fi căutat să vadă dacă nu este un raport între conţinutul bucăţei şi lipsa neologismelor. Şi ar fi constatat că proporţia neologismelor atârnă de atitudinea poetului faţă de concepţia lui. In adevăr «la Vulturi» n'are nici un neologism, după cum în «Puiul» d-lui Brătescu-Voineşti nu întâlneşti nici unul. «Copca Rădvanului», Moara lui Călifar», povestiri cu caracter fantastic sau cu momente de basm, au cel mult două-trei neologisme. Puţine neologisme au şi bucăţile descriptive. Acolo unde o psihologie mai complicată e tema nuvelei, neologismele apar, potrivit intenţiei artistice, numeroase. Iată deci că nu negligenţa şi nici... «Procurorul Hallers» nu dau cheia disproporţiei neologismelor din bucăţile lui Galaction.

Dar dacă atâtea învinuiri cad pe rând, ce rămâne din critica d-lui Lovinessu? O duzină-două de neologisme isbitoare, dintre care unele evident neângăduite. Dar presupuneţi că, după cum a făcut Gr. Alexandrescu de pildă, scriitorul scoate o ediţie nouă (volumul se citeşte mult), înlăturându-le. Vă închipuiţi încurcătura d-lui Lovinescu. S'ar afla din nou în faţa problemei, pe care a ocolit-o: este Galation un poet de seamă sau nu? Şi atunci ar trebui să se descurce serios cu judecarea fiecărei concepţii, aşa cum am făcut în studiul meu. Grea încercare. Rezultatul îl ştiu.

Căci de fapt cumpăna stă azi astfel: ai deoparte o duzină de regretabile neologisme, de alta, cum am arătat aiurea, o personalitate rară, aducând în sărăcia literaturei noastre de azi bucăţi de o poezie adevărată şi aleasă, însufleţite de o simţire religioasă cu largi orizonturi transcendente, o poezie în care latura umană şi cea naţională înrâuriri străine şi elemente băştinaşe, se îmbină adesea în chip caracteristic unei personalităţi artistice bine definite. Am crezut că acestea cântăresc mult de tot şi am trecut peste multe scăderi, pe care le-am relevat în studiul meu. D-l Lovinescu a răspuns prin arătatul răboj...

In urma acestei critici eu îmi formulez judecata mea astfel: după d-l Brătescu-Voineşti şi alăturea de d-l Sadoveanu— însă profund deosebit de acesta — Galation e unul din cei trei prozatori de seamă din câţi s'au impus atenţiei în ultimul deceniu.

Două păreri, deci, stau faţă în faţă; s'au arătat argumentele. Publicul priceput şi vremea, criticul cel mai bun. vor hotărî cine a văzut drept.

D. CARACOSTEA

O notă.— Nu se ridică nimeni împotriva neologismelor. Intru cât aduc o noţiune nouă, o nuanţă nouă sau chiar o sonoritate şi consfinţirea unei înrădăcinări netăgăduite, ele sunt îndreptăţite. Chestiunea neologismelor nu e deci o chestie de principiu, ci de măsură şi de talent.

Un adevărat artist ştie să aleagă pentrucă un adevărat artist are intuiţia limbei. Când cineva scrie de pildă: „*Probabil că Clara fu aceiaşi ca totdeauna, directorul însă mi se păru scandalos de serviabil şi de galant. Resentimentul meu* etc...“ nu mă ridic împotriva fiecărui cuvânt în parte, ci împotriva împerecherii lor şi a lipsei de măsură ce ne duc la platitudinea stilului. Şi dacă limba trebue să fie a tuturor, stilul trebue să poarte intipărirea personalităţii artistului. Stilul e creaţia fiecăruia...

Indărătul acestei discuţii, ca şi îndărătul tuturor discuţiilor de artă, e însă chestia talentului cu o intuiţie mai dreaptă decât toate cumpenelile criticilor fără talent, şi ale periegeţilor perspectivelor sudesteuropene...

După ce plecase dela „evidenţă“ şi dela principii „neclintite“, d. Caracostea se lasă, în sfârşit, pe seama celor doi buni prieteni ai domnieisale: publicul şi vremea Aşa, da. Pun zăvorul pe uşă. Nu mai sunt acasă. Mai mult: am murit.

E. Lovinescu

MIŞCAREA LITERARĂ ÎN STRĂINĂTATE

In colonii: Marocul şi... testamentul lui Cyrano. Literatură nord-africană.

Războiul a venit, da, prin surprindere. O spune şi literatura actuală care — placidă şi adânc intelectuală până mai deunăzi, se congestionează pe loc de o lovitură puternică şi neaşteptată şi rămâne, cum o vedem, injectată de sângele care curge.

O literatură cuprinsă de un acces de insolaţie... — presupunând, în locul soarelui, pe Kaiser aruncând ca un *Jupitter tonnans* fulgerul mâniei...

Intr'adevăr literatura vremilor din urmă odihnea pe apele liniştei Testamentul lui Cyrano zăcea, pus la dosar, în arhiva tribunalului păcei.

Ultim foc de artificiu al romantismului — cum o numeşte un critic mare francez — piesa lui Edmond Rostand e şi cel din urmă gest — în literatură — al cavalerismului în armură şi al nobleţei de a învinge.

Prevestea „Cyrano de Bergerac" ceva? Era preludiu sau mai mult un epilog? Epilog desigur, dar aşa cum venea după „teatrul farmaceutic" al lui Dumas cu doctori, adultere şi fade teze morale, în versuri tinere, exultante şi constituind pentru oportunul ei autor un adevărat „noroc literar" (cuvintele sunt tot ale lui Remy de Gourmont, opera aceasta dramatică arăta că lumea obosită de viaţa de salon şi de idei era dornică să-şi desmorţească forţele în ceva care ar semăna cu un duel sau o ispravă răsboinică.

Astfel n'ar fi căzut atâtea aplauze la *provocătoarea* scenă a asvârlirei pungei sau după *sfidătoarea* tiradă a nasului,..

Era piesa entuziasmului viril.

Sub balconul Roxanei trecea duhul eroismului, dealungul spedei lui Cyrano curgea fluidul răsboinic.

Atât, şi după *„Cyrano de Bergerac"* nesuccesul relativ al lui *l'Aiglon*...

Şi lumea şi-a reluat siestele pe patul ei de sandafiri.

Cine şi'nchipuia însă că testamentul lui Gyrano avea să fie uitat, sub o formă sau alta, într'un singur colţ de ţară, obscur şi... dincolo de Europa?

Există o sensibilitate a periferiei. Poate că acest fel de sensibilitate intră în joc atunci când e vorba de vieaţa coloniilor. Ca ţărmii mărei, mai impresionabili de cât largul, aceste sucursale, ale puterilor centrale au presentat cele dintâi simptome de războiu, ca unele ce constituiau adevăratul măr al discordiei şi pe teritoriul cărora apta se da pe faţă între agenţii statelor pretendente la drepturi.

In aceste cartiere mărginaşe ale marilor naţiuni conflictele erau mai concrete şi mărâelile reciproce se auzeau mai distinct.

Căci totul se petrecea la faţa locului...

Iar când colonia se întâmpla să fie mai civilizată şi sub dominaţiune mai prosperă, abcesul bucnea în literatură.

Şi se scria cu vervă şi chiar cu artă.

Tipic e cazul Marocului. Răsboiul marocan a fost prologul celui de astăzi. Conflictul franco-german, cu toate ilusiile lui Caillaux, acolo ocupa; iar literatura marocană dintre 1911—1914 atesteşte cu precisiune pe cea răsboinică de azi.

Acolo se transplantase, mai curând sau mai târziu, visul eroic arborat o clipă, în Franţa, de gestul personagiului lui Rostand,—o întreagă literatură nord-africana se înşiră, după comparaţia lui Karl Siger, ca o armată de bătae, întâi lipind cu avantgarda, lăsându-şi apoi masiv grosul trupelor, sfârşind cu ariergarda împlinitoare de isbândă.

Le Mistère d'Agadir al lui André Tardieu deschide primele focuri, împreună cu *le Maroc* al lui Augustin Bernard şi *la Conquête du Maroc* de René Millet.

Capperon strigă *Aux secours du Fez*, în vreme ce altul se şi plimbă *Au Maroc par les camps et par les villes*". Descripţii de minunat pitoresc, pline de mândria ochilor ce pot să vadă în sfârşit pământul dobândit.

Atunci se şi simte nevoia de a se da o istorie naturală a ţărei acesteia şi, rezultat al unor studii, îndelunge şi pasionate, apare *le Maroc physique* plin de ştiinţa serioasă a lui Louis Gentil.

Interesul pentru populaţie creşte odată cu cel pentru ţinut şi Victor Trenga dă pagini tulburătoare de *„mistère de Pâys arabe-bèrbere"*.

Şi urmează *Au pays de la poudre, En campagne avec les Joyeux* pagini de pasionant roman. Şi altele pe care nu le putem cita aici.

Iată în sfârşit cartea de căpetenie a acestei literaturi de propagandă şi de poesie închinată luptei ca şi frumosului: *l'Oeuvre française au Maroc* a fostului ministru colonial René Besnard cu colaborarea lui Camille Aynard, prefaţă de Caillaux „marele meşter" al acordului franco-german, naiv încrezător în durata lui prin cedarea părţei din Congo.

Se găsesc în această carte pagini de înalt entuziasm pentru opera de colonizare franceză în nordul Africei şi, mai presus de toate, se pun probleme de adâncă semnificaţie şi, în care uneori palpită nevoia urgentă a Franţei, aceia a sănătăţei rasei.

Dacă generalul Lyautey, eroul răsboiului marocan, era în stare să exclame: l'Afrique du Nord est pour nôtre race ce qu'est le Far-West pour l'Amérique, c'est-à-dire le champ par excellence de l'énergie, du rajeunissement et de la fécondité, nu trebue să se socotească Marocul drept un sanatoriu naţional al Franţei, în care să se reverse toată spuza infirmilor fizici şi morali, a declasaţilor şi inutililor. Un pământ ca acesta merită o atenţie mai onorabilă şi mai productivă: vor veni să-l folosească braţe tinere şi cinstite, oameni cu ceva capital, harnici şi demni să închege o vieaţă socială.

Şi la câteva luni după apariţia acestei cărţi, mai nainte ca opera să poată începe deabinelea, răsboiul.

Doi din poeţii marocani şi trec în front: Căpitanul Detayer autorul operei *Gens de guerre au Maroc* (sub pseudonimul Emile Rolly) rănit odată, se vindecă, pleacă şi nu se mai întoarce; cam în acelaş timp în care Căpitanul Alfred Doin primea şi el o rană după ce abia publicase *Du sang sur la Mosquée* versuri avântate, „respirând o dragoste aproape religioasă pentru fermecătorul Maghreb".

O dragoste foarte justificată. Căci sufletul Maghrebului nu a trădat niciodată Franţa. Şi n'a şovăit o clipă măcar să i se sacrifice. Inălţător exemplu de devotament pentru buna patrie-mumă, căci in zadar s'a silit Germania să provoace răsboiul sfânt. Nimeni nu s'a mişcat.

Iar la acest rezultat de desăvârşită estetică socială mai e nevoe să spunem cu cât a contribuit tocmai literatura de care am vorbit, literatura marocană.

Dragoş PROTOPOPESCU

CRONICA DRAMATICA

„Cocuţa" şi... alte cocuţe ale Teatrului Naţional.

Indignarea lui Ovidiu se prefăcea în versuri; indignarea noastră se preface în articole. Avem în suflet trebuinţa unei veşnice răsvrătiri. Când ne lasă în pace oamenii, ne tulbură sclipirea ironică a stelelor. Vara a trecut: nu ne mai putem plânge nici de călduri nici de ploi. Soseşte iarna: nemulţumirea noastră se îndreaptă spre frig şi spre nefericirile Teatrului Naţional... Chestia repertoriului se pune şi tradiţionalul articol de indignare se impune... L'am scris anul trecut, îl scriem anul acesta şi-l vom scrie şi la anul, de vom mai fi în această lume sublunară. Viaţa pare o tristă repetiţie de acte aproape reflexe... Destinul n'a pus nici o fantezie în cununa de spini pe care ne-o dărueşte în fiecare zi. Neplăcerile ar putea fi mai felurite.

* * *

Teatrul Naţional joacă un vodevil intitulat *Cocuţa*.

Ce e *Cocuţa?*

Cocuţa e o flecărie americană, trecută prin calapodul unui meşter francez, şi încăpută în mânile fantasticului fost director al Teatrului Naţional, care îşi făcuse un repertoriu de piese pretenţioase, începând cu ale sale şi ale familiei, pentru a trece apoi la nimicuri nevrednice de o scenă naţională. *Cocuţa* e una din „ideile" foastei direcţii.

Să se lichideze odată cu această eră de satrapie şi de bun plac. Să se curăţe bine locul rămas. Şi să se înceapă altceva. Să nu se mai creadă că pentru a se răscumpăra căderile încercărilor dramatice ale directorului, ale rudelor, sau ale membrilor din comitet, Teatrul Naţional se poate scobori până la negustoria teatrelor particulare ce speculează frivolitatea publicului, pe care are menirea să-l înalţe şi nu să-l pogoare.

— Aşa e gustul publicului...

E răspunsul obişnuit. Un răspuns convenţional, căruia i se închină toţi directorii ca unui fetiş. Pe astfel de fetişuri se razimă cele mai multe instituţii culturale... Şi, totuşi, nu odată s'a făcut dovada că publicul nostru înţelege şi altceva.

Acum de curând vigurosul *Azil de noapte*, atât de întunecat şi de realist, a umplut ca prin farmec sala teatrului. In concepţia convenţională a directorilor o flecărie franţuzească înlesneşte şi o încercare de artă, ce se îndreaptă spre un public mai răstrâns. De data aceasta, o adevărată operă de artă face cu putinţă un vodevil american purtat prin toate teatrele de provincie în căruţa săracă a lui Thespis. S'a răsturnat fetişul. Să nădăjduim că pentru multă vreme.

Avem o direcţie tânără. Să nădăjduim de la ea lucruri tinereşti; să nădăjduim amurgul formulelor vetuste, al temeliilor şubrede şi empirice pe care se sprijineşte repertoriul Rutinei Naţionale... Nimic nu face iertată reprezentarea vodevilurilor uşuratice ale bulevardelor parisiene pe o scenă care trebue să fie o tribună de înălţare şi de educaţie estetică. Nici chiar banul. Banul nu miroase;— dar cu el plătim o adevărată pervertire a gustului şi poate şi a inimei... Teatrul Naţional e o grea jertfă a statului şi deci şi a noastră. Statul nu are însă nici o nevoe ca să arunce banul muncii naţionale pe spectacole uneori imorale, alteori zadarnice, şi mai totdeauna inestetice. Specula deşertăciunei publice trebue lăsată pe seama întreprinderilor particulare.. In temelia unui Teatru Naţional s'au zidit alte griji şi alte ţeluri. Umbrele lui Eliade şi a lui Câmpineanu ar tresări din mormânt dacă ar vedea toată acea trepidaţie fără rost, schimele degradatoare ale unor actori de talent, piticiţi în roluri de paiaţe şi de bufoni, pe scândurile unei scene pe care au ridicat-o prin munca lor pentru a face din ea o tribună naţională...

* * *

Şi, apoi, trecem şi prin nişte vremi cumplite. Zările însângerate îşi fâlfie para în sufletele noastre sguduite de tragedia universală ce ne încinge din toate părţile. In curând vom fi poate luaţi şi noi în vâltoarea acestui uragan învăluitor... Să ne pregătim sufletele, să le oţelim, şi să le purificăm într'o adevărată „catarsis" aristotelică... In teatru, să lăsăm secătura vodevilurilor ce nu ne pot face nici să râdem. Să ne înjghebăm un repertoriu demn, grav potrivit solemnităţii clipei prin care trecem. Nu numai decât un repertoriu războinic sau patriotic — dar un repertoriu înălţător, tăiat în plină viaţă, clădit pe problemele morale, pe care se ridică societatea modernă, un repertoriu în care n'ar fi uitaţi un Ibsen, un Bjornson, un Hauptmann, un de Porto-Riche, un François de Curel, un Brieux sau un Maurice Donnay... Infrânându-ne râsul prostesc, să ne reculegem spiritele din grozăvia cataclismului universal în seninătăţile severe ale adevăratei arte...

* * *

Şi să ne gândim şi la cei ce vin în urma noastră. Să ne gândim la copii. Să nu deplorăm imaginaţia lor tânără şi nevinovăţia sufletelor lor. De mai bine de un an se joacă în matinee: *Un*

fiu din America, Mătuşica, Statul... şi alte însanităţi de felul acesta. Trebuia nepăsarea fantastică a foastei satrapii teatrale ca să îngădue săvârşirea acestui atentat împotriva vârstei senine a copilăriei. Şi cine a fost la Teatru nu va uita nici odată ciorchinii de copii spânzuraţi din înălţimea galeriei până în staluri, îndreptându-şi urechile nevinovate dar setoase pentru a nu pierde nimic din maimuţăriile odioase ce se debitează pe scenă... Aceşti copii vor fi precocii aventurierii de mâine: în sufletele lor senine a căzut o picătură de noroi pe care nimic n'o va putea şterge...

Respectaţi nevoile noastre spirituale, respectaţi solemnitatea momentului în care trăim, şi respectaţi, mai ales, copilăria: iată o propunere pentru un program.

E. LOVINESCU

ECOURI

Războiul mondial intră într'o fază nouă. După un an şi două luni de atacuri sterile din partea Germanilor, a venit momentul ca şi aliaţii franco-englezi să ia iniţiativa mişcărilor.

Şi-au turnat tunuri, şi-au adunat muniţiuni, şi-au oţelit într'un an de aşteptare voinţa de a învinge şi acum încearcă lovitura supremă. Vechiul furor *francese şi-a luat în ajutor toată technica industrială modernă prin care Germanii au transformat războiul într'o întrecere de mecanici-asasini.*

Acum se poate apropia pentru toţi interesaţii, participanţi sau spectatori ai războiului, clipa marilor hotărâri. Deocamdată se va limpezi atmosfera, din jurul ţării noastre, tulburată de marile pretenţii ale micilor ambiţioşi — ca să putem privi mai liniştiţi viitorul şi datoria noastră.

In numărul nostru viitor vom da câteva epizoade interesante din luptele de pe frontul francez — şi sperăm să putem înregistra mai mult decât episoade izolate...

—

Moartea academicianului Moldovan. – Prelatul Ioan M. Moldovan, fost vicar al mitropoliei Blajului şi membru al Academiei Române, unul dintre cei mai distinşi preoţi din Transilvania, a încetat din viaţă Marţi la 8 (21) Septembrie, în Blaj, la vârsta de 83 ani, după ce anul trecut dăruise Mitropoliei din Blaj întreagă averea sa de peste un milion coroane destinând-o pentru scopuri culturale.

Acei cari l-au cunoscut şi l'au respectat, n'au fost de loc surprinşi de gestul filantropic al lui Moldovan, după o viaţă lungă şi bogată în jertfe şi în fapte pline de demnitate.

Naţionalist intransigent şi neispitit de măririle la cari putea să aspire în virtutea calităţilor sale, Moldovănuţ—aşa era numit în intimitate—a avut de câteva ori prilejul de a ceda altora scaunul mitropolitan al Blajului pe care l'ar fi obţinut cu cea mai mare uşurinţă şi pentru care a fost propus.

Dăm câteva date biografice:

Născut la 1632, în satul Varfalău din scaunul Arieşului, şi-a făcut studiile în Blaj, Budapesta şi Viena, după cari la 1857 îl găsim profesor de teologie la Blaj, apoi la liceu tot în Blaj. La 1879 fu făcut canonic.

Amintirea lui va fi veşnică.

—

Declaraţia S. S. R. — Subscrişii membri ai Comitetului şi „Societăţei Scriitorilor români" ne simţim datori să lămurim, prin rândurile de mai jos, bunul gând care, în frământările vremii de faţă, călăuzeşte la o laltă pe comitet şi societate.

Credincioasă actului ei constitutiv de a ocroti drepturile membrilor săi şi de a ridica prestigiul moral al profesiei literare, „Societatea Scriitorilor Români" se socoteşte chemată să dea o declaraţie colectivă, care să-i oglindească atitudinea faţă cu încercările de desorientare ale unei anumite prese din România.

Condamnând această presă, tocmită în slujba intereselor streine, „Societatea Scriitorilor Români" deplin solidară cu membrii săi Ardeleni, Bucovineni şi Basarabeni, declară că nu se desistă o clipă dela vechea luptă pentru biruinţa idealului naţional integral.

Consequenţi cu mişcarea de propagandă, începută încă dela înfiinţare, prin numeroase şezători culturale ţinute în regat, precum şi în ţările locuite de Români, şi imitând pilda marilor noştri înaintaşi, credem că menirea societăţei este să dea suflet mişcării naţionale, înlăturând categoric orice amestec cu vre-o politică de partid.

Preşedinte, *G. Diamandy*

Urmează semnături numeroase.

Inregistrăm cu atât mai multă plăcere această declaraţie, cu cât ne-a fost mai mare amărăciunea de a înregistra primul comunicat al S. S. R.

—

Reluarea „Bujoreştilor" — pe scena Teatrului Naţional e un eveniment pentru lumea care, de departe sau de aproape, se încălzeşte la focul rampei. Această reluare a consfinţit intrarea comediei d-lui Caton Theodorian în repertoriul stabil al Teatrului Naţional. Intensitatea şi valoarea morală a procesului sufletesc care formează fondul piesei, îngrijirea formei literare, caracterizarea atât de incisivă a celor doi Bujoreşti şi atmosfera generală de comedie care se menţine netulburată, fără glume trecătoare, până la pasagiul prea „literar" al inimei şi sufletului, toate aceste însuşiri reale fac din *Bujoreşti* un succes statornic al Teatrului Naţional.

Reluarea s'a făcut fără transformări importante în piesă.

—

Martiriul Bucovinei — în anii 1914—15 este titlul unei broşuri, a d-lui Dr. *Nicolae Coman* (preudonim?), din biblioteca „Bucovina".

Broşura se ocupă de traiul Românilor în timpul Războiului purtat în cuprinsul nenorocitei provincii şi alcătueşte unul din cele mai dureroase documente ale acestor ani de groază.

De aceia vom reveni asupra ei. O recomandăm cu anticipaţie germanofililor care se arată dornici de civilizaţia austro-maghiară.

—

Propagandă în versuri — pentru cauza germană face şi un oarecare G. Pop ce tipăreşte o satiră *Epigonii*. Articolele regretabilului Slavici puse în versuri proaste...

Pe copertă se ia şi numele şi chipul lui Eminescu în deşert. Şi totuşi el e cel ce a zis:

Cine a îndrăgit streinii
Mânca-i-ar inima câinii...

—

Discursurile funebre — rostite de d-l *Tache Ionescu* la înmormântările celor trei fraţi Lahovary, Alecsandru, Iacob şi Ioan, au apărut într'o broşură, care dacă nu e atât de interesantă pentru cunoaşterea operii celor trei mari conservatori, este însă foarte expresivă pentru cunoaşterea unei laturi a talentului oratoric al d-lui Tache Ionescu.

Admirabilul spirit al d-lui Tache Ionescu este caracterizat printr'o ipertrofie a inteligenţei, care a învăluit, a înăbuşit aproape celelalte funcţiuni sufleteşti. Inteligenţa a luat în acest spirit o aşa extensiune încât îşi e oarecum suficientă sieînsăşi, fără un suport afectiv, fără o exuberanţă de acţiune şi chiar fără contact cu experienţa realităţii. De aceia s'a şi înşelat acest om politic, uneori, tocmai din cauza inteligenţei sale.

Când e vorba de construit un sistem, de desfăşurat o ideie cu tot entuziasmul intelectual de care e capabilă o inteligenţă a tot copleşitoare, nimeni nu are siguranţa, limpezimea şi simţul estetic al d-lui Tache Ionescu. Discursurile sale solemne, cele funebre în deosebi, sunt un model de artă oratorică, fiindcă ele nu conţin decât o ideie, luminoasă, simplă, puternică în jurul căreia vorbitorul poate da liber avânt facultăţii sale de a construi.

Iată, de pildă, cum e prezintat, ca o admirabilă abstracţiune, Ioan Lahovary, cel din urmă dintre fraţii dispăruţi.

„Temperamente ca al lui Ioan Lahovary, par reci observatorilor superficiali. Adevărul este altul.

„Şi pe ei îi dogoreşte ca pe toţi cei aleşi patima fără de care omul public nu are nici o valoare, dar nefiindu-le îngăduit să o arate, ei singuri sunt victima impetuozităţilor inevitabile, furiei divine de care nimeni nu se poate scuti cu desăvârşire fără a scădea în scara morală.

„Fireşte că frumuseţea uimitoare a graiului înaripat, fireşte că energia acţiunei neşovăelnice au o altă vază decât înţelepciunea în examinarea problemelor, cumpătarea în judecata oamenilor, mai ales a protivnicilor, echilibrul şi măsura în hotărâri.

„Activităţi de felul acesta nu se cheltuesc numai în ceeace se face, şi prin urmare se şi vede, dar mai ales în ceeace se opreşte şi nu se vede nici odată.

„Nici o mirare dacă Ion Lahovary, cu vasta lui erudiţiune mereu împrospătată prin o sete de cetire nici odată satisfăcută, cu minunata însuşire de a vedea în toate împrejurările toate feţele problemei, cu de toţi recunoscuta probitate şi în gândire şi în expresie, cu neclintita dreptate faţă de toţi pentrucă izvora din respectul de sine însuşi, cu devotamentul fără de margini pentru lucrul public, cu raza de poezie pentru destinele mărețe ale neamului, să fi exercitat asupra publicului o înrâurire mai mică decât Alexandru şi Iacob. Vorba se aude când se pronunţă, mişcarea se vede când se produce, înţelepciunea nu se află decât mult mai târziu".

O asemenea putere de sinteză e o însuşire rară. Alături de necroloagele d-lui N. Iorga discursurile funebre ale d-lui Tache Ionescu vor rămâne în tezaurul cugetării şi artei româneşti.

—

Reviste. — Au apărut:

Democraţia, revista cercului de studii al partidului naţional-liberal, an. III, No. 11—12.

Cultura Românilor, an. I, No. 7—8, cuprinzând interesante însemnări ale Arhim. Scriban asupra unor iniţiative laice în biserică, un articol al d-lui *Cazar Papacostea*: Pentru cultura teologică—şi altele.

—

Note biografice — ne roagă să publicăm d. Caracostea, ca o lămurire necesară polemice[i] sale cu d-l Lovinescu:

D-l Lovinescu aduce în discuţie şi... legăturile mele cu Universitatea din Viena. Iată faptele.

Ultimii doi ani de studii am fost *asistent* [al] institutului român. Că nu era tocmai uşor s[e] vede din aceea că un „doctor", care fusese re[-]comandat şi era un om pregătit, nu s'a put[ut] menţine. Un asistent este ceva mai puţin, da[r] poate şi mai mult decât un *lector*. Normele ale[-] gerei şi cerinţele dela Paris sunt altele dec[ât] cele dela Viena şi Berlin. Cât mă priveşte n[u] cred să fie o scădere ca cineva să fi fost lect[or] la d-l Meyer-Lübke, la o universitate, unde [...] Mussafia (poate ştie şi d-l Lovinescu cine [a] fost) a început prin a fi lector şi când la Berl[in] lectorul este un om ca d-l Tiktin. După doctora[t] înapoiat în ţară, am fost *chemat stăruitor*, p[u-] nându-mi-se înainte anumite perspective (atâr[-] de mine să mă abilitez docent dând mai mul[tă] stăruinţă pentru stăpânirea deplină a limbei ge[r-] mane). Dovezi le poate găsi d-l Lovinescu [la] Ministerul Instrucţiei, la Universitatea din B[u-] cureşti şi la ministerul de Externe. Eu însu[mi] pot să-i servesc altele. In bugetul nostru [...] mă va întâlni d-l Lovinescu figurând ca lect[or]. Am plecat din nou la Viena nu pentru une[le] perspective (cine publica aşa de rar ca mi[ne] nu e un arivist.) Cursul cu elevii mei dela „Laz[ăr]" îmi era destul de plăcut. Am plecat, după inte[r-] venţia d-lui Maiorescu, nu pentru gloriola de [a] vorbi din Universitatea din Viena, ca *confere[n-] ţiar*, de istoria literaturei române (un lector [...] ţine niciodată un curs de literatura veche.) [Am] plecat dintr'o datorie: pregătirea pentru o sp[e-] cialitate care la noi aşteaptă să fie creată. [În] curând va avea d-l Lovinescu plăcerea să va[dă] cam ce fel de lucruri vorbeam studenţilor [de] acolo.

□ □ □

ANUL IV
No. 50

FLACĂRA

26 SEPTEMBRIE
1915

ABONAMENTE:
In ţară: lei 6 pe an; 7 lei când se achită prin incasator. Pentru învăţători şi preoţi săteşti: lei 5 pe an
NUMĂRUL 15 BANI
TELEFON 41/7

LITERARĂ ∴ ARTISTICĂ ∴ SOCIALĂ
APARE SÂMBĂTA
DIRECTOR: CONSTANTIN BANU

ABONAMENTE:
Peste munţi: coroane 8 pe an; pentru preoţi şi învăţători coroane 6.50 pe an
In străinătate: 10 lei pe an
REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA:
Bucureşti
Str. Câmpineanu, 40

LA CURTEA DE ARGEŞ

Regele Carol s'a îndepărtat cu un an de noi. A rămas în urmă — şi peste marea lui amintire trece vârtejul celei mai cotropitoare actualităţi.

Atât de vaste schimbări apar în zare, încât, în preajma unei lumi noui, şovăim parecă în judecarea operei de până acum, simţind că nimic nu poate fi preţuit decât în măsura înfiripării viselor noastre de viitor. Ceea ce ni s'a părut mare până acum, poate fi acoperit de hulă când tocmai mărirea aceasta va fi fost o piedică în mersul spre ceeace trebuia să fie ţinta noastra unică...

Sunt Români care îşi suspendă până atunci judecata şi sunt alţii, puţini, din fericire, şi dintre cei stigmatizaţi, care se pripesc să arunce osânde necugetate. Greşesc şi unii şi alţii. O operă înfăptuită nu se judecă după un ultim moment obscur, în care nu numai că nu s'a petrecut nimic decisiv, dar nici nu s'a fixat măcar temeiuri pentru o atitudine de viitor. După patruzeci şi opt de ani de domnie, ultimul gest de guvern al Regelui Carol, prezidarea Consiliului de Coroană, nu a determinat decât atitudinea pe care înţelepciunea tradiţiei noastre politice a poruncit-o fără şovăire din vremea Brâncoveanului şi până în aceea a războiului de neatârnare. Fiindcă îndemnul faptei nu a venit de acolo de unde trebuia să vină, nu aveam de cât: aşteptarea. Şi am aşteptat, cu acea prudenţă virilă care e puterea celor mici. A fost acest ultim gest ceva nedefinit care, în teatrul Istoriei caşi în teatrul ficţiunei, nu poate alcătui desnodământul unei drame.

O operă uriaşă, de jumătate de veac, s'a sfârşit într'un moment de sguduiri profunde, în care posibilităţile erau atât de mari, încât puteau întuneca cu lumina lor strălucitoare dar nesigură, lumina calmă şi statornică a realităţii înfăptuite...

Dar nu pentru o clipă, şi nu pentru un proces obscur de intenţii necunoscute, vom trimite gândul nostru cu o pietate mai puţin profundă spre marele adormit de sub dalele bisericei lui Neagoe-Basarab. România contimporană, în creşterea tuturor puterilor sale din ultima jumătate de veac, este în aşa chip legată de vieaţa Regelui Carol I, încât neînţelegerea sau nerecunoştinţa pentru el a fi o lipsă de preţuire a ţării noastre întregi, în cea mai strălucită epocă a desvoltării sale. Introducerea ordinei, într'un progres, realizat cu o viteză fără de seamăn, la un neam latin — entuziast şi nu prea statornic—este o operă atât de mare, încât din priviri de amănunte ea nici nu poate răsări cu destulă limpezime. Numai în perspectiva largă a Istoriei în care cele două jumătăţi ale secolului al XIX-lea apar atât de glorios deosebite, poate fi văzută cu *oarecare* exactitate opera celui mai mare şi mai fericit voevod. Cu *oarecare*, fiindcă suntem prea aproape, prea contimporani spre a vedea cât trebuie de just.

Lângă Neagoe-Basarab odihneşte cea mai curată glorie a istoriei noastre moderne. Abia un an, tulbure, a trecut şi pentru înţelegerea acestei glorii am făcut un mare pas: forţa noastră liniştită şi impunătoare în mijlocul războiului mondial, conducerea noastră prin noi înşine, sunt încoronarea operii Marelui Rege, care n'a putut-o vedea desăvârşită în anul chemării supreme.

C. Sp. HASNAŞ

Regele Carol la vârsta de 6 ani, la 21, la 27, şi la 38 de ani.

REVIZUIRI LITERARE

T. MAIORESCU

IV

«In proporţia creşterii acestei mişcări, (e vorba de mişcarea literară dela 1886), scade trebuinţa unei critice generale. Din momentul, în care *se face* mai bine, acest fapt însuşi este sprijinul cel mai puternic al direcţiei adevărate. *Poeziile* lui Eminescu, *Pastelurile* şi *Ostaşii* lui Alecsandri vor curăţi dela sine atmosfera estetică viţiată de Macedonski, Aricescu, Aron Densuşianu, etc. *Cuvintele din Bătrâni* ale d-lui Hasdeu, sunt dela sine lovitura de moarte a dicţionarului Laurianu-Massimu şi a rătăcirilor «filologice» dela Târnave. Şi aşa mai departe».

Astfel scria d-l Maiorescu în 1886 şi astfel îşi limita singur activitatea. Noi o numim *critică culturală*, d-l Maiorescu o numeşte *critică generală*, ţintind numai la îndrumarea culturii şi spiritului nostru public. Critica d-lui Maiorescu se mărgineşte deci, după cum am văzut, la limpezirea a două principii generale. Când i se păru însă că albia culturii române se îndreptase încotro se cuvinea, d-l Maiorescu îşi curmă activitatea. Din clipa în care se *făcea* mai bine, critica nu mai avea nici un rost.

Care critică? Critica de principii generale, critica culturală. Poate. Critica culturală e, în adevăr, legată de începutul unei societăţi şi al unei culturi. In nelimpezirea noţiunilor şi a tendenţelor contradictorii, activitatea unui critic ce se sileşte numai să desprindă adevărul din rătăcirile începutului e necesară. Critica d-lui Maiorescu era isvorâtă deci din nevoile timpului. In politică, şovăirile unui popor ce-şi încerca o constituţie cu mult mai presus de desvoltarea lui reală, şi, în cultură, tragicul conflict dintre formă şi fond, — aşteptau mintea limpede şi condeiul incisiv al unui îndrumător. Opera d-lui Maiorescu e legată prin urmare de timp.

Timpul însă trece. Cultura română a luat calea firească a progresului. Nevoia unei critice îndrumătoare se făceă tot mai puţin simţită. Şi atunci d-l Maiorescu crezu că nu mai era nevoe de critică.

Incă odată: de care critică? De critică generală, poate: deşi d-l N. Iorga s'a încercat să ne dea îndărăt la abecedarul formelor culturale. De adevărată critică, — nu...

* * *

D-l Maiorescu recunoştea, fireşte, că «apreţierile critice izolate nu vor lipsi şi nu vor trebui să lipsească nici odată dintr'o mişcare intelectuală... Dar aceste sunt lucrări de amănunte»...

Lucrări de amănunte! Noi le numim: *critică,* adică una din cele mai însemnate şi mai bogate laturi ale activităţii literare din zilele noastre. Critica a evoluat şi ea. Nu mai suntem la critica de principii generale a lui Lessing. Problemele literare s'au lărgit şi critica şi-a deschis noi orizonuri spre care d-l Maiorescu n'a voit să se îndrepte.

Critica nu s'a mărginit la «apreţieri izolate», ci e ea însăşi o vastă literatură, crescută în jurul operelor de artă şi plutind încă între artă şi ştiinţă. Ori ce operă literară trezeşte în noi felurite probleme. Nu e deajuns s'o «judecăm»; trebue s'o studiem în amănunte; s'o aşezăm în timp şi în spaţiu; s'o punem în legătură cu spiritul vremei şi cu evoluţia întregei noastre literaturi; s'o cercetăm în înrâuriri; în isvoare şi în elaborarea ei; să-i aplicăm grăuntele de ştiinţă pe care ni-l dă estetica şi răsunetul de emoţie ce-l trezeşte în sufletul criticului. In critică, se întretae speculaţiile propriei noastre cugetări cu cele ale altora, cercetarea istorică, şi cercetarea biografică, puţinele criterii sigure scoase din studiul comparativ al literaturilor precum şi tălmăcirea artistică a sensaţiilor noastre dinaintea operii asupra căreia ne oprim. Critica e ştiinţă, istorie şi poezie.

* * *

Nimic din această critică modernă în opera d-lui T. Maiorescu. Activitatea d-sale se opreşte în pragul principiilor generale de cultură. După limpezirea îndrumării, critica şi-a sfârşit menirea. D-l Maiorescu nici n'a bănuit desvoltarea atât de însemnată a *celeilalte* critice, a adevăratei critice... Sau dacă a bănuit-o, a limitat-o la «apreţieri izolate», sau la o critică «judecătorească», după cum o numea d-l Gherea, în care opera e judecată în câteva cuvinte, fără a fi explicată şi clasificată. In articolele despre Eminescu, Caragiale sau în cele câteva rapoarte academice, nu găsim de cât o critică embrionară, sigură în judecata ei, măsurată şi atică în formă, dar neîndestulătoare...

Iată de ce posteritatea se va mira, văzând că omul, care a fost o minte critică atât de limpede, a putut trăi un sfert de veac alături de Alecsandri, fără a-i fi studiat opera, alături de Eminescu pentru a-i închina câteva pagini literare de dreaptă preţuire, dar străine de problemele critice moderne şi alături de Creangă, fără a-i fi consacrat o singură pagină; că acest om a putut păstra aproape 20 de ani manuscrisele lui Eminescu, fără a le fi bănuit nu numai valoarea artistică, dar nici însemnătatea lor pentru critica română sau pentru cultura naţională în genere.

Mărginindu-se la formele abstracte ale cugetării logice, şi la cadrele culturii generale, d-l Maiorescu nu s'a scoborât la critica literară. E o sarcină pe care n'a voit s'o primească. Pregătit sufleteşte, prin simţ artistic şi cultură universală, d-l Maiorescu şi-a socotit menirea încheiată, de îndată ce am început să avem o bună literatură, presupunând că închide *în sine* şi critica literaturii rele. Nu şi-a închipuit însă că operele de valoare au mai ales nevoe de critică. Critica explică. Necrezând în critica esplicativă, a lăsat altuia marea cinste de a întemeia adevărata critică română.

Din nefericire însă, d-l Gherea era mai puţin pregătit pentru sarcina, pe care d-l Maiorescu ar fi putut-o îndeplini cu o mai mare competinţă şi cu mai mult talent.

* * *

Aceasta e activitatea d-lui Maiorescu, şi aceste sunt marginele în care se îngrădeşte: o critică culturală ce se opreşte la pragul criticei literare fără a-l fi păşit de cât rar şi întâmplător. Dacă d-l Maiorescu nu l'a trecut, a pregătit totuşi calea ce duce la dânsul. O critică culturală sănătoasă nu poate să nu aibă şi o înrâurire oarecare asupra literaturii. Cine se luptă pentru păstrarea «naturalismului în marginele adevărului», se luptă şi împotriva unei răspândite literaturi patriotice ce trăeşte tocmai din confusia acestor două noţiuni diferite. In întreaga activitate a d-lui Maiorescu vom găsi primatul esteticei. Critica lui culturală fusese în funcţiune de literatură şi de frumos în genere, în deosebire de critica d-lui N. Iorga care fusese în funcţiune numai de cultură...

Opera d-lui Maiorescu e sănătoasă: în ea se întretae cerinţele generale ale adevărului obştesc cu nevoile şi însuşirile noastre specifice de rasă. Intr'o epocă covârşită de naţionalism sgomotos, un om ce recunoştea un adevăr şi un frumos dincolo de hotarele naţionalităţii nu putea să nu pară «un cosmopolit». Şi, astfel, conservatorul ce se luptase împotriva formelor străine, avu de înfruntat învinuirea de a nu fi ţinut seamă de factorul naţional.

El scrisese totuşi:

«Noua direcţie, în deosebire de cea veche şi căzută, se caracterizează prin simţimânt natural, prin adevăr, prin înţelegerea ideilor, ce omenirea întreagă le datoreşte civilizaţiei apusene, *şi tot deodată prin păstrarea şi chiar accentuarea elementului naţional*».

Sau:

«Singura clasă reală la noi este ţăranul român, şi realitatea lui este suferinţa, sub care suspină de fantasmagoriile claselor superioare».

Scriind rândurile aceste, şi luând şi apărarea poeziei populare în atâtea împrejurări, d-l Maiorescu nu putea fi străin de aspiraţiile noastre etnice, şi nu putea împinge la o literatură abstractă şi fără rădăcini naţionale... Critica lui cerea numai îmbinarea meşteşuguită a universalului cu particularul şi desvoltarea însuşirilor noastre naţionale în cadrele generale ale adevărului — şi de aceia a stăpânit cultura română timp de un pătrar de veac până ce ne-am înfiripat o literatură serioasă şi o critică cu adevărat literară.

E. LOVINESCU

□ □ □

CULTUL MORŢILOR

CURTEA-DE-ARGEŞ

Tăceri, tăceri de gânduri auguste şi senine...
In vechia monastire, tac paşii toţi pe lespezi,
Eternitatea curge în clipe lungi şi repezi; —
Şi din neantul lumii, un singur semn nu vine.

Ca vechii Domni din timpuri, din vechi pământ sfinţit,
Toţi, Basarabi de sânge, slăviţi Muşatini buni, —
Cu noua Lui legendă, a marilor străbuni,
Senin ca pentru moarte, tăcut cum a trăit,
Bătrânul rege doarme în cripta de granit.
— Şi de când doarme-aicea, plutind în nesfârşire,
Şi mai profundă creşte tăcerea 'n monastire.

Sub candelile pale, cu feţele lor crunte,
In umbra serii, sfinţii tăcuţi se desluşesc,
Pe când, apuşii ctitori, din locul lor domnesc,
Din fresca aurită ce timpul o să 'nfrunte,
Cu glas adânc, de gânduri, în timpuri noui vorbesc.

«Io
Neagoe-Domn, clădit-am această sfântă casă
Ca un prinos spre Domnul, în timpuri lungi şi grele,—
Şi ca o mărturie adusă ţării mele,
Că'n timpuri de restrişte, când soarta o apasă,
Din vechia mea cetate, eu şi urmaşii mei,
Vom sta atunci de pază la graniţele ei,
Pentru-a lupta odată, ai ei — precum şi noi,
In timpuri depărtate, cumplit vom fi luptat
Când duşmanul de-afară Moşia ne-a 'ncălcat
Cu hoarde nesfârşite, de jafuri şi răsboi;
— Şi'n sfânt locaşu' acesta adorm înduplecat...»

Şi'n monăstire paşii, pe lespezi, amuţesc,
Când pe sub bolţi răsună cuvântul greu, domnesc,
Dintr'un ungher în altul, încet şi rând pe rând...
— Tăceri, tăceri de gânduri auguste şi senine;
Şi din neantul lumii, un singur semn nu vine.
Şi toate tac, şi tace tăcerea însă-şi, când,
Ca din eternitate. şi bine-cuvântând,
Cuvântul Lui răsună mai clar şi mai sonor,
Sub bolţile 'nviaţe, din nemişcarea lor:

«Carol,
Noi, Rege-al Româniel, aici am izbutit,
La Dunăre şi Mare, să'nfăptuim o ţară,
Bogată, şi cu oaste temută în afară,
C'un rost înalt în lume, cândva, de'ndeplinit...
A fost săracă, mică, umilă — şi dorită,
Şi Noi, cu-ai Noştri sfetnici, umili şi vajnici meşteri,
Cu grijă 'ndeplinind-o, la fiecare pas,
Am reuşit s'o facem bogată şi slăvită,
Pentru-al desăvârşirii întrevăzut popas.
— Am dus răsboiul nostru aprins, de libertate,
Şi 'ndeplinind dorinţa ori cărui bun român:
Muntenia lăsată de Mircea-cel-bătrân,
Am readus la matcă străvechia lui cetate,
Iar pentru timpuri nouă, şi pentru ce-o să fie
Ursit să facă-odată această Românie,
Cetăţi de fier clădit-am la scaunul domnesc,
Şi-am ridicat asemeni cetăţi în răsărit,
Şi oastea ne-am mărit-o, ca semn de neclintit
De ce vrem Noi să fie tot neamul românesc.
Şi-apoi, sperând în ceasul odihnei, pe dreptate,
Ne-am îndreptat privirea spre-acest locaş sfinţit,
Zidit în alte timpuri, de un mai mare frate —
Şi pus-am, eu silinţă, să-l reîmpodobească,
Pentru-a primi în sinu-i, ţărâna mea regească,
In clipa când înaltul stăpân ar fi voit...»

...Şi înăuntrul criptei tăcute de granit,
Ca'n manta Lui regească, severă şi temută,
Infăşurat în largul tăcerii de aici,
Din înălţimea cărei toţi muritorii-s mici,
Bătrânul rege doarme, tăcut cum a trăit...

In pacea monastirei, aşteaptă astfel, poate
Ce-ar fi voit să ştie îndeplinind cândva, —
Şi'n pacea monastirei, începi să crezi că va
Putea şi de aicea, da sfatul Lui în toate.

Şi'n pacea monastirei, ce'n suflet îţi străbate,
Un clopot numai sună, tăcut şi neclintit,
Vuind în depărtare, prin munţi şi prin coclauri,
Că par'că-auzi acolo necunoscuţii faurii
Ai lumilor, în umbră, lucrând în infinit: —
Din noapte şi tăcere, ei fac nemărgenirea,
Şi o rodesc acolo, cu sori şi dimineţi,
Cu gânduri şi cu Muncă, cu moarte şi cu vieţi,
Cu tot ce-aici frământă, în lupte, omenirea.

Şi par'că El ascultă acum, înţelegând,
Din sunetele-acestea, adevăratul gând:
— Ca în eternitate, să taci, pentru-a putea
Să laşi trecând prin lume, o urmă-a ta, în ea,
Şi ca'n eternitate, să treci cum ai trăit,
Căci singură tăcerea, de-asupra tuturor,
Domneşte în al morţii etern nedesluşit,
Ca'n sufletul de trudă al unui creator!

M. SĂULESCU

□ □ □ □

FIGURI CONTIMPORANE

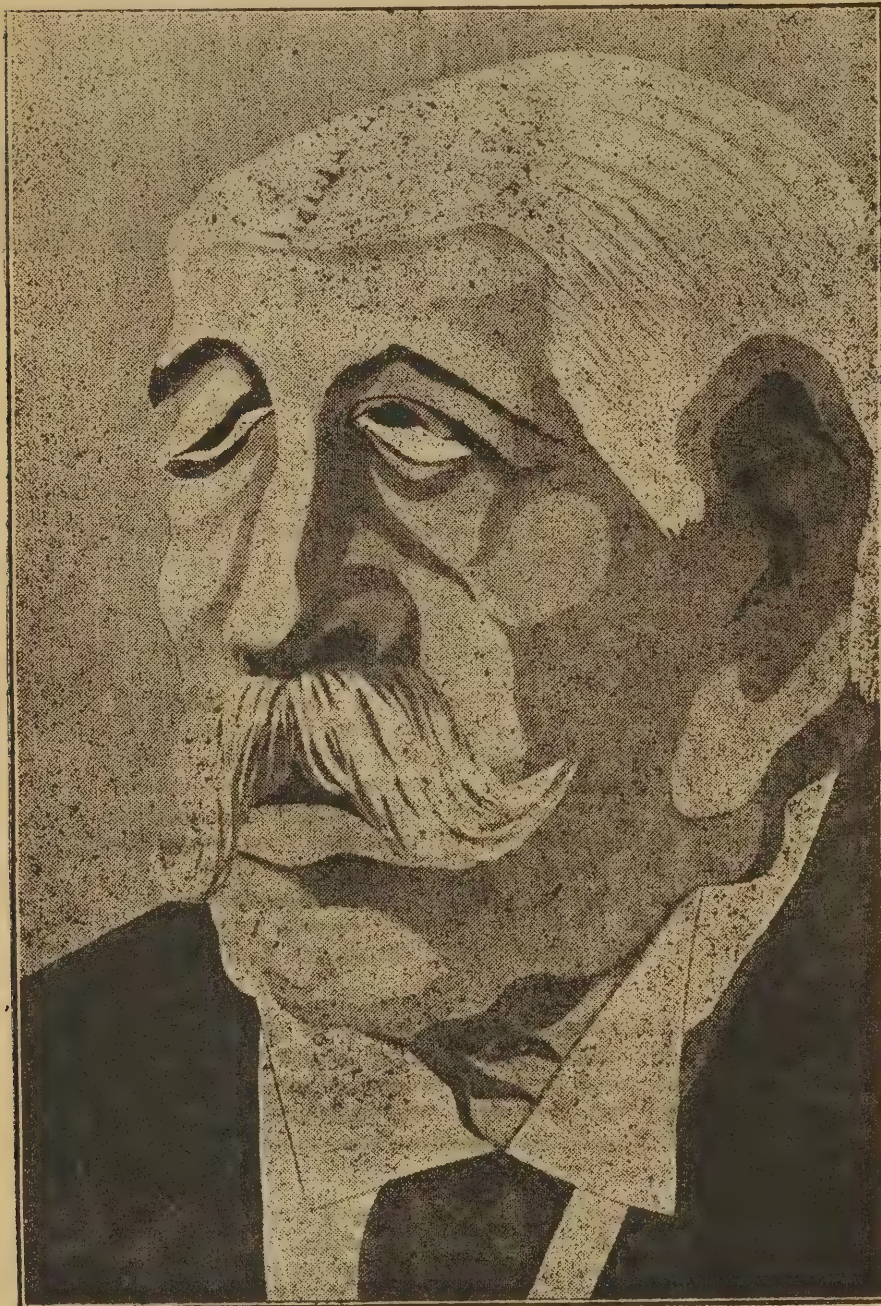

VON SCHOEN

Fostul ambasador german la Paris

Prin el însuşi nu e interesant. E însă reprezentativ.

E reprezentativ pentru contactul din zilele noastre a celor două mentalităţi, a celor două culturi din dreapta şi din stânga Rinului. Von Schoen a trăit la Paris vreme îndelungată şi, pe cât se spune, nu era lipsit de scânteierea spirituală a saloanelor pariziene. Pe cât e adaptabil un german, pe atâta se adaptase el la acea graţie franceză, care a ştiut să disimuleze totdeauna abisurile sufleteşti prin nimicurile unei rafinerii seculare. Von Schoen nu avea înfăţişarea unui subofiţer care bate cu pumnul în masa verde a diplomaţiei; avea toată distincţia, cea care se vede în saloanele „mondene" ori în sălile de conferinţe; dar cât era de departe de substratul sufletesc pe care ar trebui să-l poleiască această distincţie externă!

A trăit în Franţa; dar n'a venit ca s'o cunoască, s'o înţeleagă, s'o reconcilieze, după lovitura neuitată. A venit ca un pionier înaintat al cuceritorilor de mai târziu. Şi de aceia nici n'a avut timp şi prilej s'o vadă.

A cules date asupra „decrepitudinei" ei politice şi morale, s'a gândit la tunurile de 420 ce aşteptau acasă semnul plecării şi a crezut că e un cioclu, curtenitor şi bine educat.

Vieaţa franceză pulsa cu toată intensitatea în straturi adânci — dar trebuia simţ psichologic pentru a o pătrude. Iar Germanul care socotia că a atins în toate perfecţiunea, nu mai avea ce înţelege, fiindcă nu mai avea ce învăţa.

Şi de aceia cel mai uimit dintre germani de avântul actual al energiei franceze, trebue să fi fost tocmai germanul care a trăit mai mult dincolo de Rin, cu misiunea de a cunoaşte viaţa de acolo. D. von Schoen care făcea patrulări diplomatice pe malurile Seinei s'a înşelat mai mult chiar de cât generalii cari au venit cu grosul trupelor pe terenul de mai înainte studiat.

Altădată — Germanii vorbesc de un Kant, un Schiller, un Goethe, un Schopenhauer, — aceştia se duceau în Franţa *să înţeleagă, să înveţe*, să câştige din experienţa unui mare popor. Atunci a fost un secol de aur pentru cultura germană.

Acum von Schoen s'a dus ca pionier al cuceririi, şi s'a născut un secol de fier, de sânge — şi ceea ce e mai dureros, de crime inutile.

C. P.

□ □ □

NUNTA DE AUR

Cuconul Iorgu s'a sculat tot aşa de dimineaţă ca şi cucoana Zenobia: astăzi se împlinesc, bob număraţ, cincizeci de ani de când au pus cununiile pe cap; cincizeci de ani, o viaţă de om.

Cuconul Iorgu se duce în târg să facă cumpărături pentr'o zi ca asta pe care n'o ajung mulţi.

Cucoana Zenobia se ţese dela cuhne în casă şi din casă la cuhne, zăpăcind, cu poruncile dumisale pripite, sluga, care umblă tehue, cu ochii cârpiţi de somn, bodogănind şi nepricepând ce-a dat peste cucoana Zenobia de-a sculat-o odată cu găinile:

«'Araca'n de mine, da' ştiu că n'au dat Turcii, cucoană, dondăneşte dânsa, cu păru'n ochi şi cu barizul căzut pe ceafă.

— Tacă-ţi leoapa, că te-întâlneşti cu haţ de chică, se răsteşte cucoana Zenobia; dă fuga şi prinde cucoşul cel bătrân şi găina cea porumbacă şi eşi în uliţă şi roagă pe cineva să ţi le tae.

— Şi cucoşu şi găina! se minunează slujnica holbând ochii.

— Ei, da, şi cucoşul şi găina; ce te boldeşti la mine ca la Necuratul.

— Avem musafiri? întreabă Sevastiţa.

— Avem — n'avem, nu-i treaba ta; pleacă mai repede de prinde găina şi cucoşul».

Fata ese dupăind cu picioarele disculţe, de se cutremură lucrurile din casă; şi afară răsună cârâitul găinelor şi măcăitul raţelor de parcă-a dat uliul.

Cucoana Zenobia s'a legat la cap cu grimea, şi-a pus o pestelcă albă şi se învăluie cu treburile, îmbujorată ca în tinereţe.

«Mai pune, fată lemne pe foc; n'auzi?

— Araca'n de mine, cucoană; da' doar ştiu că n'am să frig o bivoliţă.

— Nu fii obraznică, că te *lipesc*, face coana Zenobia, ştergându-şi sudorile de pe frunte, de pe obrajii înflăcăraţi şi de pe cele două rânduri de bărbii şi mereu o tot crăiniceşte pe fată.

ÎNTÂLNIREA

Octophorii 'nfloreau cu negru
Cortegiul nostru aurit...
Chrysòthemis, mai ţii tu minte
Fioru-acelui Răsărit,

Când peste lectica de fildeş
Cu draperii înghirlandate,
Curgea din ceruri Aurora
In valuri mari şi sângerate?...

Festinul fuse lung, — şi dulce
Cursese Caaecubu'n pocale...
Vuiau şi-acuma la ureche
Cântări de sistre şi ţimbale

Şi tu cu braţul care scapă
Din stola'mpinsă în cascade,
Ai ridicat spre soare o cupă...
O! cupa fulgeră... şi cade.

Tăcere!... pe deşarta stradă
Răsună paşii rythmic, rar;
La o răspântie apare
Un scurt cortegiu funerar.

Şi'n pulberea diamantată
A soarelui ce-a răsărit, —
Încrucişând convoiul nostru
Cu-al celui vecinic adormit —

Eu ţi-am luat în mână mâna
Şi ţi-am simţit-o îngheţată...
Convoiul a trecut: „Iubito,
De ce-ai îngălbenit de-odată?"

Ion Al-GEORGE

«Umblă mai repegior Sevastiţo, umblă mai repegior, că doară ştiu că n'ai ouă în poală...»

Da Sevastiţa nici ea nu se lăsa cu una cu două; că nu-i dusă la biserică:

«Ară, cucoană: da' ştiu că nu-s cal de olac, s'o ţân tot într'o fugă; lasă-mă şi dumneata să mai răsuflu o leacă, că mi-a ajuns sufletul la gură... Nu ştiu ce ai azi, că tot în sfârcul biciului mă ţii de când a răsărit luceafărul.

— Sevastiţo, mai mică gura Sevastiţo; dă fuga 'n poeată şi cată în cuibar câteva ouă proaspete, c'auzi ce codcodăceală mai e».

Sevastiţa dupăe de i se cutremură obrajii şi sânii. Focul dudue de dârdâe plita:

— «Sevastiţo».

— Aud cucoană.

— Adă din cămară coşteiul cu făină de grâu, c'am să fac nişte plăcinte cu poalele în brâu şi nişte strudelă cu mere... Dac'aşi şti că găsim smântână bună aşi face şi nişte alivenci.

— D'apoi când, Doamne iartă-mă, ai să le mai faci toate până la amează.

— Nu te mai amesteca, Sevastiţo, unde nu-ţi fierbe oala, înţelege odată româneşte: mâncările astea le fac pentru masa de diseară, nu pentru cea de-amează».

Şi se cutremură cuhnea din grinzi până 'n temelie: Cucoana Zenobia bate gălbenuşurile într'un craston şi-i curg sudorile ca 'ntr'un feredeu turcesc; Sevastiţa pisează zahărul, de-i tremură obrajii roşii-gotcă: «După ce-i pisa zahărul, să pisezi scorţişoară Sevastiţo; auzitu-m'ai?

— Auzit cucoană, auzit, că doar ştiu că nu's surdă.

— Sevastiţo, mişcă gura Sevastiţo, că te pocnesc cu polonicu ista».

Pe aproape de nămezi, s'aude glasul lui cuconu Iorgu:

«Sevastiţo — Sevastiţo, ia dă fuga şi ia târguelile din brişcă».

Şi Sevastiţa ese într'un suflet, plină de făină până 'n urechi şi cărăbăneşte buclucurile de la trăsură, pe când cucoana Zenobia o crăiniceşte din fundul bucătăriei:

«Cască ochii bine pe unde calci, Sevastiţo, să nu strici ceva, că-i vai de steaua ta... Du-le toate în sufragarie pe masă... Şi ce-ai adus Iorgule?».

Cuconu Iorgu se arătă în pragul cuhnei, cu'n buchet mare de trandafiri, florile favorite ale cucoanei Zenobiei, şi i le întinde cu amândouă mâinile, sărutând-o pe frunte, iar Sevastiţa se uită de la spate, ca o proastă, cu mâna peste gură şi se cruceşte.

«Ţi-am cumpărat vin negru, grecesc, de care ştiu că-ţi place ţie, zice cuconul Iorgu, ţi-am adus icre de Taigan învălite în ceară, ţi-am adus alva de Adrianopol, ţi-am adus portocale de cele cu miezul roşu şi struguri de malaga şi ţi-am cumpărat şi un cumaş de rochie de mătasă».

Cucoana Zenobia i-a cumpărat o tabachere de argint rusesc, pentru tabac, dar zâmbeşte şi tace chitic: nu-i spune nimic până diseară când s'or aşeza la masă.

* * *

Seara, după ce-a rânduit masa, cu mâinile ei, s'a aşezat la mijloc, între cele... două sfeşnice de argint, buchetul de trandafiri adus de cuconu Iorgu, s'a închis în iatac să se îmbrace. A scos din lada de lemn de chiparos rochia de mătase liliachie, cu flori mărunte galbene şi cu dantelă neagră, şi când a aşezat-o pe divan s'a umplut odaia de miros de canforă. Şi a aşezat două sfeşnice în faţa oglinzii şi şi-a pieptănat, pe tâmple, părul de culoarea fildeşului şi l-a ondulat cu drotul şi s'a uns apoi pe faţă cu alifie şi s'a pudrat. Pe urmă şi-a făcut, cu băgare de seamă, sprâncenele cu migdală arsă şi după ce şi-a pus o fustă albă, crohmolită, care-i stătea învoaltă ca un malacov s'a îmbrăcat cu rochia pe care n'o mai pusese de două zeci de ani, de la nunta duduei Elencu, fata dumisale care se măritase într'un târg din fundul Munteniei şi începuse şi ea acu a îmbătrâni şi-avea fată de măritat, dar bătrânii îi ziceau tot duduea, ca şi când era mititică.

După ce se îmbrăcă se mai uită odată în oglindă peste umăr, ca în tinereţe, şi luând din bisactea tabachera de argint, deschise uşa. Cuconul Iorgu se plimba cu mâinile la spate împrejurul mesei din sufragerie şi-şi aştepta mireasa să se aşeze la masă. Când o văzu apropiindu-se în rochia învoaltă de mătase, cu tabacherea între degetele pline de inele, îi eşi înnainte cu paşi tinereşti, cu amândouă mâinile întinse şi-o săruta pe amândoi obrajii, cu băgare de seamă să nu-i strice pieptănătura şi să nu-i ia pudra.

Cuconul Iorgu şi-a pieptănat pletele albe lins şi le-a adus într'o parte peste frunte, cum era moda în tinereţele sale, pe vremea «bonjuriştilor» s'a îmbrăcat cu redengotă de zile mari şi încheiată până sus, şi şi-a înfăşurat tot gulerul într'o cravată mare de mătase neagră şi în piept şi-a pus nn trandafir roş.

Amândoi răspândeau împrejur un miros înţepător de canforă şi păreau coborâţi din două cadre vechi. Se aşezară la masă şi ciocniră mai întâi două păhărele de vişinată firitisându-se unul pe altul.

N'aveau pe nimeni la masă: copiii le erau departe în alte oraşe: oamenii vechi din târgul lor muriseră, unul câte unul; şi de lumea care se ridicase împrejurul lor ca o pădure tânără, trăiau departe. S'aşteptau la câteva vorbe dela copii; dar se făcuseră ceasurile opt şi nu primiseră încă niciun cuvânt dela unul măcar din cei cinci copii.

Nu ştiea nimeni în tot târgul, că cuconu Iorgu, fost căpitan în oştirea lui Cuza şi cu cucoana Zenobia, îşi serbătoresc, în astă seară, nunta de aur. Nici măcar Sevastiţa nu ştiea; şi nu pricepea ce-a dat peste boerii ei de s'au îmbrăcat aşa ca două păpuşi de ceară, pe care le-a văzut ea odată la o panoramă dela iarmarocul Sf-lui Ilie, — se bătea cu mâna peste gură vorbind singură în cuhne:

«Ce-o mai fi şi asta, Doamne iartă-mă; să vede c'au intrat în anul morţii boerii mei...».

După fiecare fel de mâncare, cuconul Iorgu întreba, cu urechile şi cu ceafa aprinse, ştergându-şi buzele lucii:

«Acu, Zenobio, ce bunătăţi mai ai mata?»

Şi cucoana Zenobia nu vroea să-i spue:

«Ei, nu-ţi spun; gâceşte, dă, şi, dumneata, nu.

— Mâncărică cu masline?

— Nu ştiu.

— Pilaf de găină?

— Nu ştiu.

— Ostropel?

— Nu ştiu, făcea cucoana Zenobia râzând.

Și de câte ori răsărea Sevastița c'un nou fel de bucate, cuconul Iorgu se înveselea și parcă-l gusta cu ochii de departe.

După masă, se puseră să joace malanca; un joc de cărți de pe vremea muscalilor.

Bucatele și vinul negru-grecesc le îmbujoraseră fețele și le păinjeniseră o leacă ochii. Simțeau în tot trupul o undă fierbinte și-o moleșeală molcomă și gândurile nu le cutreerau trecutul depărtat, nu zburau spre livada înflorită a tinereții — se simțeau bătrânii mulțumiți de clipa de azi.

Sorbeau cu înghițituri mici cafeaua cu rom, și jucau cărți, spionându-se unul pe altul; iar cuconul Iorgu, când îi venea bine, îi șterpelea cucoanei Zenobia câte-o carte de sub nas; și-atunci par'că se-îngrășea de bucurie.

Și când veni Sevastița, să vadă ce mai vroesc boerii ei îi găsi pe-amândoi adormiți, cu coatele pe masă, cu nasurile — în cărți.

N. N. BELDICEANU

□ □ □

CÂNTECUL OMULUI

XI

MOISE

Ne-am împăcat cu muntele.
I-am suit înălțimile
Și crestele pe care nu suise încă de cât ciutele
Și, cioplindu-i în table de piatră poruncile,
Am buimăcit cu ele mulțimile
Venite să-i umple la poalele-i, luncile.

Tunetele răscoleau ascunzișurile,
Și fulgerile luminau mărăcinișurile
De par'că cine-va stăpân pe puterile focului
Ar fi căutat să ne țintuească locului,
Și să ni se pună cu spaimă de-acurmezișul suișului
Tăiat cu greutate de-alungul mărăcinișului.

In depărtare, spăimântate, fugeau căprioarele,
Se rostogoleau, înspumate, vâlcelele,
Iși ciuleau urechile, cercetătoare, gazelele,
Și furtunele-și descătușau zăvoarele;
Mânia de pe munte strânsă
Sclipea ca sămânța iadului,
Gemea ca tunetul în zare
Și clocotea ca râul când vine mare
Și când își depășește linia vadului.

Am coborât atunci spre poporul spăimântat din vale.

Aduceam cu noi
Tablele unei legi noi,
Culese dintr'o nemai umblată cale.

El le-a primit doar cu teamă.

Mintea lui nu a putut să-și dea seamă
Că pentru sine
E mai bine
Să nu ucidă,
Să nu mintă,
Să nu fure,
Să nu jure,
Și le-a luat, pentru atâta doar, drept poruncă dumnezeească.
Dumnezeu a dat, astfel, oamenilor, să-l cinstească
Prin spaima cu care-i ascultă cuvântul.
Ființa lui biciuește cu vântul
Și, cu soarele din zare,
E ploae, tunet, grindină și sărăcie fără crutare
La poarta păcătoșilor,
Și-apoi e bogăție mare
In hambarul credincioșilor.

Facă-se, dar, voia lui
Și-a poporului
Care, alt-fel, nu'nțelege
Să cinstească nici o lege.

XII

ÎN VIE

Sulamita,
Culcată în lin alături de vrană,
Pe foi de pelin culcată,
Ca o icoană de idol pictată cu cafeniu,
Cu-amulete pe sân și cu brățări de picioare,
Iși lasă,
Tulburătoare ca un sicriu
Și ca o icoană de idol trântit lângă vrană
Sub grele-amulete,
Pleoape violete
Și, din linul plin cu pelin,
Respiră-adânc de par'că-o doare
O necunoscută rană
Și, ca o panteră 'n soare,
Se întinde lângă vrană.

Strugurii,
Atârnă spânzurați de coarde;
Soarele,
Copleșitor din zare, pe muscel
Ii arde și-i răscoace,
Și fie-care bob în parte
Cugetă și rumegă în pace
Și cu sâmburul lui muncitor
Adună soarele în el
Și zămislește zahăr amețitor.

Sulamita țintuită 'n loc
Ascultă strugurii cum se coc.
Carnea ei caldă
Se dospește 'n seva ierburilor de sub ea
Și, după ritmul strugurilor,
Coace,
Rumegă și-absoarbe 'n pace soarele
Și, cu fie-care por în parte,
Lămurește,
Și mărește încolțirea mugurilor
Și-a florilor cărnei sale fine
Și zămislește vinul voluptăților depline.
Tăcerea ei se bucură că poate
Va fi și ea 'ntr'o zi strivită
Ca să fie băută,
Risipitoare de beții zmintite
Și de vin divin,
In lin.

N. DAVIDESCU

□ □ □ □

MARK TWAIN

TRADUCERI DE ION TRIVALE

Păţăniile familiei Mc. Williams cu angina difterică.

(Povestite autorului de d-l Mc. Williams, un simpatic New-Yorkez, cu care a făcut cunoştinţă intr'o călătorie).

Aşa dară, ca să revenim la istoria noastră, vă povestii ce cumplit bântuia pe atunci la noi difteria şi ce spaimă nebună băgase în inima tuturor mamelor. Chemaiu deci pe soţia mea şi-i zisei, arătând pe mica noastră Clara:

— «Draga mea, eu de-aş fi în locul tău n'aş mai lăsà fetiţa să tot mestece lemnu' cela de pin».

— «Drăguţule, da ce-i strică?» zise ea, dar în aceiaş clipă întinse mâna să-i ia bucăţica de lemn din gura copilei; femeile nu sunt în stare să primească chiar sfatul cel mai convingător, fără să contrazică — cel puţin cele măritate.

Eu răspunsei:

— «Scumpa mea, e dovedit că lemnul de pin e cel mai puţin hrănitor lemn, pe care-l pot mâncà copiii». Soţia mea îşi trase deodată înapoi în sân mâna, care era gata s'apuce lemnişorul. Se bozumflă pe loc şi zise:

— «Bărbăţele, tu ştii mai bine de cât mine, ce spun toţi doctorii: că terpentina din lemnul de pin e bună la rinichi şi pentru slăbiciunea şirei spinării»,

— «A, iartă-mă — dar atunci am fost înşelat. Eu nu ştiam că copila noastră are rinichii bolnavi şi şira spinării slabă, şi că doctorul casei a prescris...»

— «Dar cine-ţi spune că fata noastră are ceva la rinichi ori...?»

— «Tu mi-ai dat a înţelege, dragă nevastă».

— «Na-ţi-o! Da nici odată nu ţi-am dat a înţelege una ca aceasta!»

— «Dar, scumpa mea, nici două minute n'au trecut decând spuseşi...»

— «Ori ce-oiu fi spus, nu importă. Dar nu-i strică nimic micuţii, să morfăie o bucată de lemn de pin, dacă-i place — şi treaba asta o ştii tot aşa de bine ca mine. Şi *are* să morfăie şi pace!»

— «Dragă nevastă, cred că nu mai ai nimic de adăogat. Mă declar pătruns de puterea argumentării tale şi pe dată am să comand vre-o doi stânjeni de lemn de pin din cel mai bun. Căci nu vreau ca copii mei să ducă lipsă...»

— «Te rog, du-te la tine la birou şi dă-mi odată pace. Nu poate face omul nici cea mai inocentă observaţie, că mi-te şi acăţi de ea şi dă-i şi dă-i cu raţionamentele — până nu mai ştii singur ce vorbeşti — ceea ce de altfel nu ştii nici odată».

— «Bine, fie ca tine, numai că'n ultima ta observaţie e o lipsă de logică, de...»

Până să sfârşesc vorba, dânsa ieşise pe uşă, luând copila cu dânsa.

In aceiaş zi, ea apăru la prânz cu faţa albă ca varul.

— «Vai Mortimer, încă unul, micul Georg Gordon e bolnav!»

— «Difterie?»

— «Difterie».

— «Mai sunt speranţe?»

— «Nici una. Vai, ce va mai fi şi cu noi!»

Ceva mai târziu, îngrijitoarea copiilor aduse pe Clara, ca să spună noapte bună şi să facă rugăciunea înaintea mamii sale, ca de obiceiu. Când fu să rostească: «Mă culc în patul meu», mititica tuşi puţin. Soţia mea încremeni ca lovită de moarte; dar în clipa următoare ea sări în sus, apucată de tot zelul pe care ţi-l dă frica.

Patul copilului, porunci ea, să fie mutat din odaia copiilor în camera noastră de culcare; şi dânsa supraveghià în persoană la executarea poruncii. Se înţelege că eu trebui s'o însoţesc. Dar lucrul se făcu degrabă. Apoi în camera de toatetă a soţiei mele se instală un pat pentru îngrijitoare. Dar deodată îi veni în minte că prea suntem departe de al doilea copil, şi dacă la noapte ar avea şi acesta un acces — şi la gândul acesta biata de ea păli ca o moartă.

Deci duserăm din nou patul fetiţei şi al îngrijitoarei în camera copiilor şi aşezarăm pentru noi un pat în odaia alăturată.

Dar îndată după asta se gândi soţia mea: «Dar dacă Clara l-o molipsi pe cel mic?»

Gândul acesta îi vârâ altă spaimă în suflet; ne unirăm iar puterile şi nu ştiam cum să scoatem mai degrabă patul din camera copiilor; soţia mea dădu ea însă-şi ajutor şi în enervarea ei era cât pe ce să strice patul.

Ne mutarăm jos. Dar acolo nu era loc pentru îngrijitoare şi soţia mea zicea că experienţa aceasta ar fi de cel mai mare preţ. Ne înapoiarăm dar cu tot transportul în camera noastră de culcare, bucuroşi ca nişte păsări biciuite de furtună, care-şi regăsesc cuibul.

Soţia mea se duse în camera copiilor, să pună rândueală şi acolo. Indată se întoarse cu o nouă teamă.

— «Cum se face, că cel mic doarme aşa de greu?»

— «Dar bine, scumpa mea, nu doarme totdeauna buştean?»

— «Ştiu, dar de data asta e în somnul lui ceva aşa de straniu! Respira aşa de-de *regulat!* O, e ceva îngrozitor!»

— «Dar, draga mea, totd'auna respiră regulat!»

— «Ştiu, dar acum e ceva îngrozitor în somnul lui! Şi doica asta, care e prea tânără şi fără experienţă! Să rămâie Maria (îngrijitoarea) cu dânsa, ca să fie la îndemână, de s'ar întâmpla ceva».

— «Bună idee! Dar atunci ţie cine-ţi mai dă ajutor?»

— «Vei putea tu să faci tot ce-mi va trebui. De altfel în asemenea împrejurări, trebuie să fac eu totul!»

— «A, nu, nu voi fi aşa de ticălos», zisei eu, «să stau tolănit în pat şi să sforăi şi să las toată grija copilului asupra ta». Dar dânsa mă sili să mă împac şi cu gândul ăsta. Bătrâna Marie se retrase spre a-şi relua vechiul culcuş în odaia copiilor.

Clara tuşi de două ori din somn.

«Dar doctorul dece nu vine? Mortimer, şi e prea cald aici în odaie. Desigur gur că e prea cald! Inchide soba — repede».

BALADĂ

A fost în vremi de mult uitate
Un caveler şi-o castelană
Cu 'nfiorări de pietate,
Cu sufletele 'nmiresmate
De cugete fără prihană.

Sub cerurile însorite
Ardeau cununi de nestimate
Pe turnul dragostei ferite,
Lungindu-i umbrele-albăstrite
Pe muta lui vecinătate.

Nici pajii, nici solii vasale
Nu turburau tăcerea gravă;
Discret, pe săli monumentale,
Zâmbiau portrete ancestrale
Uitate 'n umbra lor bolnavă.

Şi 'n atmosfera legendară,
Streini de lume şi de rele,
Sorbiau cu inimile 'n pară
Iubirea mistică şi rară
Ce 'nalţă sufletele 'n stele.

Când, noaptea, lumina feeric
Paliditatea selenară
Pe depărtări de întuneric,
Urca amorul lor eteric
Spre cer, cu luna solitară.

Avea frumoasa castelană
Sub pleoape lungi şi languroase
Visarea lâncedă şi vană,
Iar pe figura-i diafană
Tristeţea nopţii vaporoase.

Şi moartea hotărî deodată
Sub lespezile reci s'o cheme
In giulgiuri albe 'nfăşurată,
Mai palidă ca niciodată
Frumoasa moartă fără vreme.

De-atunci, în fiecare seară
El stă de veghe 'n turnul gotic,
Privind în fiecare seară
Paliditatea selenară
Pe câmpul jalnic şi haotic.

Nichifor CRAINIC

Inchisei clapa, uitându-mă tot deodată la termometru, şi mă întrebai în mine dacă 150 înseamnă prea cald pentru un copil bolnav.

Insfârşit sosi vizitiul din oraş cu vestea că medicul nostru de casă e bolnav la pat. Soţia mea mă privi cu ochii pierduţi şi zise cu vocea stinsă:

— «Asta e mâna lui Dumnezeu! Era destinat să ni se întâmple aşa. Doctorul n'a mai fost bolnav altminteri nici-odată. Mortimer, viaţa pe care am dus-o noi, n'a fost cum se cuvenea să fie. Mereu şi iarăş ţi-am tot spus-o şi acuma iată urmările. Copilul nostru nu se mai face bine. Tu dacă te simţi fără vină, mulţumeşte lui Dumnezeu, eu însă nu-mi voi ierta niciodată această nenorocire».

Eu răspunsei că deşi n'aş vrea s-o jicnesc, dar nu pot crede ca noi să fi dus tocmai o viaţă aşa de uşuratică.

— «Mortimer! nu cumva vrei acum să atragi pedeapsa şi pe capul celui mic?»

Apoi se puse pe plâns, dar deodată strigă:

— «Doctorul trebuie să fi trimis măcar vre-un medicament».

— «Se înţelege, zisei eu, c'a trimis. Iată-l. Dar nu-mi dăduşi răgazul să spui».

— «Ci dă-l încoace odată! Nu ştii cât e de preţios fiece moment? Dar la ce-mi mai trimite medicamentul când ştie prea bine că boala asta e incurabilă?»

Eu răspunsei că atâta vreme cât trăim trebuie să sperăm.

— «Să sperăm? Mortimer, dar nu mai ştii ce vorbeşti, mai rău ca un copil de ţâţă! Dacă tu ai...a, ce văd? aicea scrie câte o linguriţă pe oră. Pe oră! Parcă am avea vreme o viaţă întreagă, ca să ne scăpăm copilul! Mortimer, degrabă; dă-i mititicăi o lingură mare plină şi repede, te rog!»

— «Dar, scumpa mea, o lingură mare plină s'ar putea să...

— «Nu mă înebuni. Bine aşa, aşa drăguţa mea: doftorie rea şi amară, dar îi face bine Clerîţei, draga mamii, şi are s-o scape. Aşa, aşa, pune-ţi căpşorul la sânul mamii şi dormi — ah, Mortimer, ştiu că n'are s'apuce dimineaţa! — Mortimer, câte o lingură mare la fiece jumătate de ceas, dar—oh, dar copilului îi trebuie şi beladonă, da, da—şi aconit! Du-te de adă, Mortier. O, stai, lasă-mă pe mine, tu la lucrurile astea nu te pricepi de loc».

*

După aceea ne culcarăm şi aşezarăm patul copilei lângă soţia mea. Gâlceava mă obosise, aşa că în două minute adormii mai mult decât pe jumătate. Soţia mea mă trezi:

— «Bărbăţele, soba e deschisă?»

— «Nu».

— «Mi-am închipuit. Te rog, deschid-o îndată; în cameră e frig».

Intorsei clapa şi îndată adormii din nou. Din nou fui scuturat din somn.

«Dragul meu, te-ar supăra, să muţi pătucul în partea ta? Ca să fie mai aproape de sobă».

Impinsei pătucul de partea mea, dar mă împiedecai de covoraşul patului şi trezii copilul. Apoi adormii iarăşi, în timp ce soţia mea liniştea copilul bolnav. Dar după puţină vreme următoarele cuvinte răzbiră ca un murmur depărtat prin negura somnolenţei mele, până la auzul meu:

— «Mortimer ce bună ar fi nişte untură de gâscă! Eşti bun să suni?» Ca în vis mă coborâi din pat şi călcai o pisică, şi dânsa protestă sgomotos, pentru care era cât pe ce să mai primească un picior apăsat, dacă pe acesta nu l'ar fi primit un scaun.

— «Dar bine, Mortimer acum de ce deschizi lumina şi trezeşti iară copilul?»

— «Fiindcă aş vrea mult să văd, cât de tare m'am rănit la picior!».

— «O, atunci uită-te şi la scaunul cela; sunt sigură că l'ai stricat. Biata pisicuţă! Cum de nu...»

— «Ei, să nu mai vorbim de pisică. Toate astea nu s'ar fi întâmplat dacă Maria ar fi rămas aici şi ar fi îngriiit ea de lucrurile, care-s mai mult de competenţa ei decât de a mea».

— «Mortimer, să-ţi fie ruşine să vorbeşti în felul ăsta. E trist, că nu poţi face măcar atâta treabă în acest moment teribil, în care copilul nostru...»

— «Ei lasă, c'am să fac tot ce vrei. Dar cu soneria asta nu se trezeşte nimeni şi toată lumea doarme. Unde e untura de gâscă?».

— «Pe cămin în odaia copiilor. Dacă ai vrea să te duci tu s-o întrebi pe Maria...»

Adusei untura de gâscă şi mă urcai iarăşi în pat. Fui strigat din nou.

— «Mortimer, ce rău îmi pare că te tot supăr; dar aici e încă prea frig, ca să pot trage copilul. Eşti bun să faci focul? Numai să-l aprinzi».

Mă ridicai şi făcui focul. Apoi, mă aşezai desnădăjduit pe pat.

— «Mortimer, ce şezi aşa? Poţi să te alegi cu o răceală, din care să ţi se tragă moartea. Vino'n pat».

Când să mă întind în pat, ce zise: «Te rog, dă-i mai întâiu copilei doctoria încă odată!»

I-o dădui; era o doctorie care o înviora mai mult sau mai puţin. Apoi soţia mea se folosi de această întrerupere a somnului copilei, ca s-o desbrace şi s-o tragă peste tot cu untură de gâscă. Eu adormisem din nou dar pentru a trebui să mă scol iarăşi:

— «Mortimer, simt că e curent. Nimic mai rău de cât curentul pentru boala asta! Te rog, trage patul lângă foc!»

Mă supusei şi avui o nouă ciocnire cu covoraşul patului, pe care-l'aruncai în foc. Soţia mea sări din pat ca să-l salveze, şi între noi avu loc un schimb de cuvinte. Apoi gustai iarăşi un somn de vreo câteva secunde, şi iar mă sculai, solicitat să construiesc o compresă de sămânţă de in, ca să i se aplice copilei pe piept.

Focul de lemne nu e ceva durabil. Mă sculai la fiece douăzeci de minute ca să-l dreg şi soţia mea se folosi de prilej, spre a mai scurtă cu 10 minute pausele până la luatul doctoriei, — ceea ce-i produse multă satisfacţie. In intervale mă mai îndeletnicii din când în când cu reorganizarea compresei de in, mai aplicând copilei şi muştar şi alte plastruri pe părţile unde mai era loc. Spre dimineaţă ni se isprăviră lemnele şi soţia mea mă rugă, să mă duc în pivniţă să aduc.

— «Draga mea, zisei eu, cam grea treabă e asta. Copilului îi e destul de cald după ce l'ai oblojit atâta, Nu vrei să-i mai facem o compresă...»

N'apucai să sfârşesc, căci fui întrerupt, Câtăva vreme cărai lemne de jos; apoi mă culcai pe o parte, şi prinsei să sforăi, aşa cum poate sforăi numai omul cu desăvârşire istovit. Era ziua mare când mă simţii apucat de umăr şi mă trezii deodată. Soţia mea mă privea cu ochii încremeniţi, cu răsuflarea oprită. Când îi veni glasul, zise:

— «Totul s'a sfârşit — totul! Copila asudă! Ce să facem!»

— «Dumnezeule sfinte, cum m'ai speriat! Ştiu eu ce să facem? Poate că s-o luăm pe Clara din pat şi s-o punem iară în curent».

— «Netotule! N'avem nici o clipă de pierdut. Fuga la doctor. Chiar tu să te duci. Spune-i că *trebuie* să vină, viu sau mort!»

Trăsei pe bietul om bolnav din pat şi-l adusei. El se uită la fetiţă şi declară că n'are să moară. Pentru mine asta fu o bucurie nespusă, dar soţia mea se făcu furioasă, ca şi cum vorba doctorului i-ar fi adus o ofensă personală. Apoi el spuse, că tusea a fost desigur provocată prin vre-o mică excitare a gâtlejului. La care vorbe, mi s'a părut că soţia mea e cât pe ce să-i arate uşa. Apoi doctorul spuse că va provocă copilului o tuse mai puternică, ca să îndepărteze cauza răului. Ii şi dădu ceva care-i provocă un acces violent de tuse şi îndată îi ieşiră din gură câteva aşchii de lemn.

— «Copilul n'are difterie», opinià el «trebuie să fi mestecat ceva lemn de pin ori aşa ceva şi i s'au oprit câteva ţăndări în gâtlej, care n'au să-i strice nimic.»

— «De sigur că nu» răspunsei eu. «Din potrivă terpentina, pe care o conţin este foarte bună pentru anume boli de copii. Soţia mea vă poate spune acest lucru».

Ea însă în loc să facă aceasta se întoarse plină de indignare şi părăsi camera; şi de atunci e în viaţa noastră conjugală un anume episod despre care nici odată nu aducem vorba între noi. De atunci nici un nour n'a mai venit să întunece orizontul senin al căsniciei noastre.

(De oarece puţini soţi au la activul lor experienţe ca ale d-lui Mc. Williams, autorul a socotit că cetitorii vor găsi într'însele oarecare interes, poate din pricina noutăţii lor.)

NOTE DE CĂLĂTORIE DIN ORIENT

IN ȚARA CHIPRIOTELOR

De cu noapte am sosit în Famagusta, portul cel mai însemnat din insula Cipru. Aci am descărcat făină şi scânduri, iar la înapoere o să luăm, pentru țară, stafide opărite şi rodii. O baie largă adăpostește portul, încins cu ziduri groase şi vechi. La Famagusta mai dăinuesc încă şi acum urme de cetăți, cari mână mintea mult înapoia vremurilor. Pe-aci au pus stăpânire odată Fenicienii, Perşii, şi Alexandru Macedon a trecut în goana sa fulgerătoare; iar la cincizeci şi nouă, înainte de Christos, Caton a făcut din Cipru o provincie romană. Aci au fost temple multe, sculptură şi bogăție artistică, azi nu mai sunt de cât urmele cetăților de la Limasol, Larnaka şi Famagusta.

Multe neamuri de multe legi au dricuit în lung şi'n lat cei nouă mii şase sute chilometri pătrați ai acestei măguri, răsărită în mijlocul Mediteranei. La 1191 Guy de Lusignan fu încoronat rege al Ciprului, plătind pentru acest scaun 100.000 besanți de aur lui Richard I, Inimă de leu, regele Angliei, sub a cărui stăpânire căzuse atunci insula. Optsprezece prinți a dat familia cavalerilor de Lusignan, cari au domnit până la 1489, în care vreme au înălțat multe lăcaşuri de rugăciune, încheiate din lespezi de piatră, şi care mai dăinuesc şi azi în Famagusta, ca o chezăşie a credinței creştineşti, de care erau cuprinşi aceşti feudoli de viță veche, pe al căror ram duce povestea la castelul urzit de zâna Melusina. In Famagusta şi-au adăpostit corăbiile şi Genovezii; iar Mehmet Ali, vice regele Egiptului a pus stăpânire militărească aci, pe la anul 1832, apoi au venit turcii în mai multe rânduri, până când, la 1878, întind Englezi mâna asupra Ciprului. Sub turci însă palma vremei a fost grea şi vântul hoardelor din Turchestan a suflat sălbatec, dărâmând înfăptuirile trecutului şi storcând avuțiile îngrămădite veac după veac. Englezii luptă din răsputeri acuma, să îmbrace iarăş culmile despoiate ale munților cu pădurile verzi de cedri, din cari odată se făureau mii şi mii de corăbii. O mare propăşire a început să ia creşterea viermilor de mătase; iar albinăritul păşeşte spre faima timpurilor trecute, când vestiții faguri de miere ai Ciprului porneau în toate țările. După ce turcii au fost goniți, englezii i-au dat stătişorului o administrație regulată, împărțindu-l în şase provincii, cu câte un comisar în fruntea fiecăreia, şi în douăzeci şi şapte de județe. Mai toată populația e musulmană; greci sunt puțini; iar limba oficială e cea engleză şi greacă. Oraşul cel mai populat este Nicosia, capitala Ciprului, cu aproape 12.000 suflete, de unde porneşte drum de fier la portul Famagusta.

Agricultura mănoasă din timpul Fenicienilor, nu mai este acuma. Orzul, grâul, ovăzul şi cartofii, bumbacul şi tutunul, cari cresc azi, nu pot îndestula nici pe localnici. Numai vinul îşi ține faima vremurilor, când romanii îşi întinseseră şi aci cuiburile petrecerilor.

Deşi Mediterana n'are niciodată iarnă, totuşi pe Cipru e frig în Ianuarie şi bate vânt rece dela miază noapte. In anotimpul iernii vremea e mohorâtă aci, şi ploile se țin şir câte treizeci-patruzeci de zile. Primăvara e scurtă pe Cipru; începe la cincisprezece Februarie, iar de la jumătatea lui Aprilie, deodată, vine vara, cu călduri de cuptor şi zăpuşeale înăbuşitoare. E mai cald ca în Egipt, cu tot şirul munților, ce taie insula, între capul sfântul Andrei, la răsărit, şi Drepani, la apus, şi cu piscul Troodos, numit în vechime Chionades, care întrece două mii de metri înălțime. Pe Cipru trăiesc aproape o sută nouă zeci mii de suflete.

Aci a fost multă vreme târgul de alegere a frumoaselor chipriote, cari umpleau haremurilor sultanilor şi vizirilor bătrâni. Şi Soliman, şi Murad, şi Abd-ul-Hamid de-aci îşi aduceau odalîştele, cu fața albă, părul mătase neagră, şi ochii, boabă de mură, coaptă la răcoare, neatinsă de soare...

N'am stat de cât o jumătate de zi în Cipru, şi-apoi am pornit iarăşi. Țintim tot spre soare răsare, ne depărtăm în largul Mediteranei; iar țara chipriotelor se pierde în urmă, înghițită de zare.

Iarăşi nu văd de cât cer şi apă...

— Haide şi pe jos, că tot sus, ți s'o fi urât! rupe vorba şeful mecanic de pe «Turnul Severin».

— Să mergem! răspund eu, şi pornirăm pe scări.

METEMPSYCHOZĂ

Inchis în chip de om, şi lumii svârlit de mâna crudei Sorți,
De mii de ori sortit vieții, trecând prin tot atâtea morți,
Mărgăritar fără lucire, ai prins puterile simțirii
Şi-ai apărut întâiaşi dată sub cerul anticei Assyrii...

Pe țărmul Tigrului, în seară,
Când în Apus, înfrântă, ziua se mistuia în nori de pară,
Tu m'ai purtat, mânându-mi paşii prin țărna galbenă 'n neştire,
De-am învățat ce cântă valul în leneşa-i rostogolire;
Am lăcrimat mereu cu cerul, cu țărna am gemut ades,
Şi-am plâns alături de Monarhul mesopotamicului şes...

Cu gândul plin de scânteerea orientalelor miragii,
Am ascultat ce-mi profețiră din cartea timpurilor magii:
O, suflete, de ce la glasul înduioşat şi aiurit
Ca valul mării răzvrătite de vifore te-ai îngrozit?...

Dar anii trec... şi mulți trecură....
Pribeag prin veacuri şi schimbându-ți necontenit a ta făptură,
Te-ai îmbătat de fericire pe timpul marelui Pilat,
Când am împuns cu lancea coasta Judeului crucificat...

Iar astăzi renăscut sub ceruri — nu-mi amintesc a câtea oară —
In munți, care sfidând înaltul, nemărginirea o măsoară,
De ce din stâncile lor sure, ce 'n boltă se înfig trufaşe,
M-ai îndemnat la pribegie prin viața marilor oraşe?...

Nenumăratele ciocane le-aud izbind în nicovală,
Văd mii de muncitori, ce 'ntr'una, cu mii de brațe dau năvală,
Când din cazanele negrite se varsă fierul ce, străbate
Cu clocote fierbinți prin gura tiparelor nesăturate...

Şi iată, mările supuse, încovoind a lor spinare,
De-abia suportă pe întinderi povara grelelor vapoare;
Aleargă şine pe sub munții ce'şi leagănă în nori pădurea,
In care rar trăsneşte cerul, dar fulgeră mereu securea...

Pustiu de paseri astăzi cerul, de ciripirea lor uşoară,
E asurzit de uruitul maşinilor, ce repezi zboară,
Şi îngrozit se uită, par'că, la câte mişună sub el,
In zilele ce curg topite în urna veacului d'oțel...

Vasile VILICA

Aci, parcă nu mai sântem în mijlocul valurilor, departe de ţărmuri, ci într'o uzină mare, ghiftuită cu maşinării, fel şi chipuri. Pistoane, muiate în unsoare, deapănă în toate părţile; roate şi rotiţe, mânate de puterea dinamului, trag curele nituite; iar mâna uriaşă, înfiptă în căpăţâna roţei celei mari învârte fusul elicei, şi zoreşte pasul vaporului. Mă plec pe sub şuruburi, intru în tunelul lung al osiei, ce duce la elice, trec peste grătare şi merg în urma şefului, care mă poartă prin această veşnică noapte, de sub apă, presărată cu globuri electrice. Uite pâlnia poarta-vacei, care duce la puntea de comandă; uite şi cadranul, cu însemnările: *înainte, înapoi, încet, toată forţa,* — ceasornicul, care spune mecanicului de cart, porunca ofiţerului, dată în orânduirea drumului.

In toate părţile luceşte curăţenia şi toţi stau aţintiţi la locurile lor, spre îndeplinirea slujbei. Colo şterge cu pămătuful de câlţi, dincolo unge unul ia seama la fiecare piuliţă, cercetează piesele, să vadă, ce tact are, cum se învârtesc, câte grade arată aburul. Aci nu se face slujbă în dorul lenei; aci nu e îngăduită greşala şi nu se iartă abaterea nici cât vârful acului din calea întocmirilor.

Trecem printr'o uşă de fier, şi iată-ne la cuptoare. Şase stau la rând, deschise ca nişte guri de iad şi topesc într'una cărbunii, svârliţi de cei doi focari, desbrăcaţi până 'n brâu şi cu piepturile cărărite de pâraele sudoarei. Indoaie braţele vânoase sub vătraiul greu, cu care scormone jăratecul, şi când vâlvoarea năpădeşte pe uşa cuptorului, atunci se aprinde şi mai mult faţa cărbunarului; iar vinele obrazului se încordează sub dârele de smoală. Patru ceasuri, cât ţine cartul, nu-i chip nici să răsucească o ţigară, căci «ghenea» cere într'una merinde. Aci e munca cea mai grea, e în temniţă, la şapte metri sub apă, unde zi şi noapte ard luminile şi unde jăratecul nu se stinge nici odată. Aci maşinele gem greu şi aerul înăbuşe răsuflarea; de aci nu se vede nici întinsul apelor, ce joacă în milioane de licurici la bătaia soarelui, nici ţărmurile sprâncenuite în zare, şi nici n'adie boare lină, cu miros de talazuri proaspete şi maluri înverzite. Aci îneacă praful cărbunilor, şi înăduşă beregata unsoarea râncedă. Trombe multe vin de afară, în fund, să adune aerul stricat, dar răbufneala «balaurului» e mare, că n'o poate bizui adierea adusă de răsuflători.

Dupuesc valurile în pereţi, hulele se năpustesc în fundul gros, căptuşit, pe două rânduri, iar maşinele îngână mereu, pe un glas răguşit: tic-tac-tac-ta, tic-tac-tac-ta!...

— Zice-că, tot prin adânc, tot prin adânc! vrea maşina! grăi şeful mecanic făcându-mi cu ochiul...

Când am ieşit pe covertă, a trebuit, să ţin ochii închişi câteva clipe. Am trecut din iad în rai, de sub pământ, în sborul zărilor senine. Acum pare zenitul mai luminos ca în totdeauna, apa mai limpede

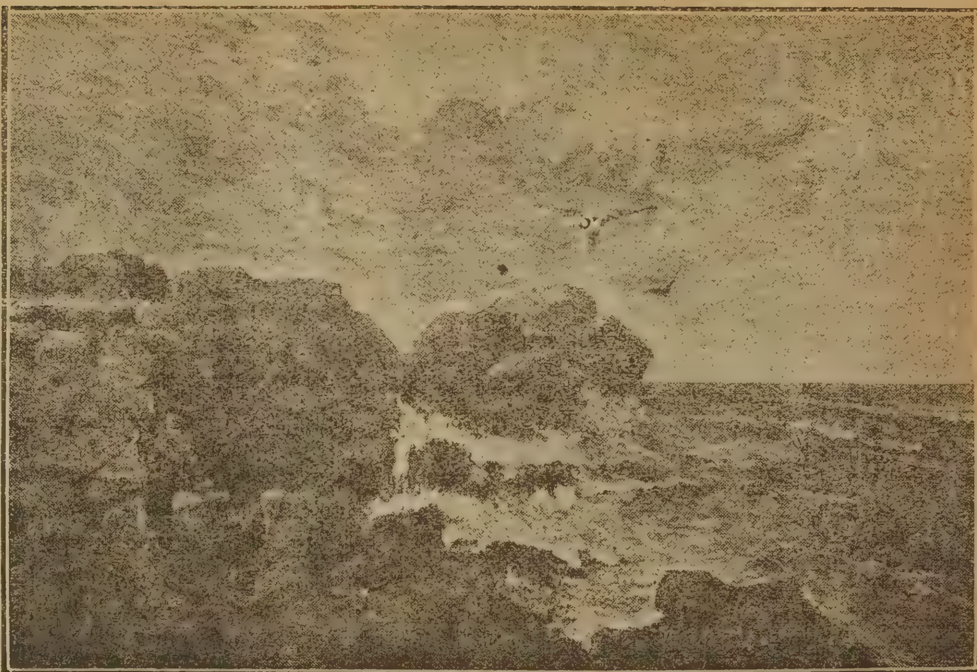

Stâncă în insula Cipru

şi soarele mai strălucitor. In cap însă tot îmi aue uruitul maşinelor şi sudoare îmi vine pe frunte. Mă duc la provă, unde răcoreşte vântul, iscat de goana vaporului. Cu cât alergăm spre răsărit, cu atât dogoreşte căldura mai mult.

Mi-e grea şi haina, iar gulerul scrobit mă supără la gât, ca în luna lui Cuptor, la noi. Fuge «Turnul Severin» pe oglinda lucie şi crestează apa cu pieptul; iar în talazurile, svârlite în lături, se iau la întrecere delfinii, cu spinarea neagră şi coada forfecată în două.

Pale de nor împuşcă cerul ici-colo, iar pe faţa Mediteranei se îngrădesc şi desgrădesc fâşâi de umbră şi lumină. Trece un val neguros, vine altul înălbit; după aceea spumos, apoi când albastru deschis ca petecul de cer tomnatec, când închis, ca zeama de lulachi. Şi norii se încurcă pe calea nesfârşită a văzduhului, aci bulucindu-se spre orizont, aci presărându-se în şiruri de horbotă creaţă, în lână neagră, dărăcită şi'n lespezi arămii. Aşa e pe mare, din ceas în ceas, se schimbă vacul. Acu e cerul curat lacrimă şi tot acu se preface în leşie; iese soarele şi plouă, se întunecă şi se luminează. Şi-apoi pe aci e în plină primăvară.

Uite acu iarăş s'a spălat cerul; doar în spre miază-noapte au mai rămas câţiva bolovani de nori, zimţuiţi pe sub poale. Soarele mai are ca o suliţă de coborât, până să-şi ia privirile de la noi, şi să le trimiată altei lumi. Şi merge repede pe povârniş. Niciodată n'am prins coborârea soarelui mai bine, decât acum, la asfinţitul pe mare. Cu cât se apropie de orizont, cu atât creşte roata de jăratec şi se aprinde la chip... Acum a călcat apa,.. i-a ştirbit obada,... i-a rupt şi o halcă. parcă s'a deschis o gură de uriaş, şi muşcă flămândă din turta de foc. Mai este jumătate,... un sfert,... o limbă de cosor,. apoi o sprânceană, o genişoară aprinsă şi într'o clipită, gura înghiţi dumicatul de pe urmă, înărânzândui-se grumazul şi fălcile.

Marea şi-a schimbat faţa, talazurile s'au spuzit şi o trâmbă arămie se răsfrânge din soare apune, gonind razele întârziate ale zilei.

S'a înoptat. Stelele au răsărit şi luna a crescut mult acum; cloşca îşi duce puii de vale; Orionul a întors cornul rariţei în sus; Jupiter, boav şi gălbui la faţă, sue Calea robilor; iar Sirius, vesel şi veşnic zâmbitor, împarte boabe de safir în toate părţile. Carul mare a cârmit proţapul şi-a împins roatele de dinapoi pe costişul senin.

O lumină pierdută, ca o feştilă de candelă, se năzăreşte drept peste provă.

— E Beyrutul! prinse vorba comandantul, care se plimba într'una şi fuma.

— Aici stăm mult?! întreb eu.

— Două zile, dacă avem vreme bună de descărcare... Am stat noi odată şi-o săptămână!...

Pun mâna pe benoclu şi dibui zarea, spre lumina, ce creşte din ce în ce. Acum se desluşeşte bine, e un şir, ba sânt mai multe, rânduite sub culmea întunecoasă, ce răzueşte cerul.

Vaporul mână într'una, ceasurile mi se par lungi şi luminile Beyruthului parcă fug şi ele, nu le mai ajungem!

Tocmai după miezul nopţii a contenit goana «Turnu Severin», ofiţerii s'au adunat toţi în provă, marinarii, la vinci, şi comandantul, cu mâna pe manivelă. Trebue să ancorăm aproape şi la adăpost, în port nu e voie, să intrăm noaptea.

— Funda! răsună glasul comandantului.

Marinarii desfăcură scriptele şi ghiuleaua de plumb se repezi în fundul apei... După câteva clipe de scârţâiri grăbite, veni răspunsul:

— O sută nouăzeci de metri!...

— Dreapta,... aşà... înainte!... îngână comandantul către timonier.

După ce ne mai apropiarăm ca la o sută metri de farul din gura portului, iarăş strigă căpitanul :

— Funda şi aci !...

De rândul acesta se găsiră douzeci şi cinci de metri adâncime.

— Stânga banda ! mai făcu comandantul cârmaciului, şi-apoi dădu porunca din urmă :

— Funda ancora !...

Vinciul se deşiră cu putere şi ancora de trei mii chilograme greutate, busni în valuri...

Ca nişte mogâldeţe se zăreşte oraşul, sub luminele răvărsate ici-colo. Doarme liniştit, parcă e pustiu, doar un câine geme în partea lăturaşă.....

I. CHIRU-NANOV

□ □ □

MIŞCAREA LITERARĂ ÎN STRĂINĂTATE

America de Sud: Micile republici şi cauza latină. Literatură de războiu spano-americană.

In vremile Europei apoplectice uşor e să nu ştim de Lumea nouă nimic de cât că hrăneşte cu muniţiuni tunurile Quadruplei.

In afară însă de această activitate ciclopică se mai petrece încă ceva ; şi găseşti aproape o satisfacţie intelectuală să constaţi cum, dealungul colanului de republici care e America de Sud, mişună acelaş fior de enervare şi neastâmpăr şi, cu acelaş sincronism sufletesc ca şi peste Atlantic, continentul tânăr participă la bântuelile lumei noastre.

Cât priveşte America spaniolă, lucrul era de aşteptat. Nimic mai semnificativ de cât sensibilitatea acestui colţ de lume şi susceptibilitatea lui pentru orice vrea să însemne cultură latină.

Adânc recunoscătoare marei Revoluţii franceze din al cărei democratism s'au împărtăşit, neamurile spano-americane au rămas vecnic cu ochii aţintiţi spre Franţa ca spre o „terre promise" din cerul căreia putea să cadă din când în când şi dincolo de ocean un pumn de mană.

In această aşteptare ele şi-au făcut chiar un „voeu" : să lase puţin din tradiţionalismul şi embelismul moştenit patriei mume, leneşa Spanie, şi să evite la timp, prin exerciţii de terapeutică naţională, artritismul ce le ameninţa atavic...

Cura au făcut-o la şcoala Franţei. Un exemplu ne va fi ajuns. E vorba de o şedinţă medico-literară. Curentul nou în poezia franceză, mult hărţuitul simbolism, întâmpina pretutindeni neîncredere şi lapidare pentruca în curând să fie îmbrăţişat de toate literaturile. Printre cele dintâi a fost literatura mexicană care, în frunte cu Rubén Dario, Chocano, acest Verhaeren al Americei spaniole, şi etericul Ymencz, atât de bine ilustra mişcarea nouă, încât a impus-o, la rându-i, — cui credeţi ? — Spaniei reacţionare şi tardive.

Un lucru analog se observă astăzi. Nicăeri nu se doarme mai bine ca în Spania... In republicele, însă, de peste ocean e clocot şi nerăbdare. O întreagă literatură e în picioare şi tot dela fii ei transatlantici va trebui să afle bătrâna dela Gibraltar că e vecina Franţei.

In frunte cu maestrul necontestat al tinerei generaţii culturale spano-americană, distinsul gânditor *José Enrique Rodo*, Lumea nouă spaniolă se raliază cauzei latine. Intr'un studiu care a fost comentat de toată presa mondială, filosoful uruguayez discută „saltul înapoi" pe care îl face Europa în clipa actuală şi se întreabă dacă civilizaţia occidentală atât de în vârstă poartă în ea sâmburele sufletesc în stare să o „preserve de ruina şi disoluţia în care au sfârşit alte civilizaţii".

Spano-Americanii nu pot rămâne indiferenţi la ceiace se petrece. „Noi vedem în drapelul tricolor dela Valmy şi Jemmapes simbolul celui mai puternic efort de civilizaţie umanitară, liberală şi generoasă, care a aspirat să se înfăptuiască pe lume dela Roma Antoninilor, şi a celei mai desăvârşite înfloriri de cultură desinteresată de fineţe intelectuală şi gust ales care a putut ilumina spiritul unei societăţi omeneşti dela Atena lui Pericle şi Florenţa Medicilor".

Şi mai departe :

„Franţa reprezintă încă, în acest conflct de naţiuni — şi noi nu putem uita — virtualitatea geniului latin, afirmaţia integrităţei şi puterei sale, şi care ar fi denaturată, poate pentru totdeauna dacă din nou lovitura lui Arminius ar doborâ legiunile lui Varus, patruzeci de ani după Sedan".

Şi după ce arată că şi pentru colonii imperialismul german ar fi o ruină, José Rodo conchide :

„In rezumat : rasă, mentalitate, instituţii, spontaneitate de sentiment, noţiunea interesului nostru colectiv, totul, totul ne leagă strâns de una din părţile acestei uriaşe desbinări. Văzută din punct de vedere spano-american ca şi din orice alt punct la câteva ore de Wilhelm-strasse din Berlin, cauza Franţei şi a aliaţilor săi este, în înţelesul cel mai înalt şi mai larg, cauza umanităţei".

După Rodo e rândul directorului *Hispaniei* din Londra cea mai importantă revistă spano-americană ce apare în Europa, *Santiago Péres Triana* cunoscutul scriitor columbian vede în conflictul european „două orientări diametral opuse", „una care priveşte trecutul, alta viitorul", dintre care una se întemeiază pe „forţă ca suprem şi definitiv drept" cealaltă pe „dobândirea unei legi morale superioare forţei".

„Prusia întoarce spatele viitorului. De aceia ea trebue să sucombe în conflictul actual ;... dincolo de vocea cărţilor albe, albastre şi galbene, responsabilitatea supremă apasă asupra Prusiei pentrucă Prusia, îndreptată spre reacţiune, împedică mântuirea popoarelor înfometate şi oprimate în stare de pace, sacrificate în stare de războí".

In acelaş spirit scrie şi criticul Argentinei *Juan 'Mas y Pi*. Au avut în deosebi mult ecou minunatele rânduri, de pătrundere şi entuziasm, date cu prilejul anchetei revistei *Nosotros* asupra marelui litigiu european.

„Trebue să ne definim, pentrucă războiul acesta e prin el insuşi o definiţie. Şi să nu ni se vorbească de Kant, Goethe sau Schiller, pentru cu nu ei fac războiul. Oamenii de odinioară n'au nimic a face cu actele de azi. Noi nu vorbim de Pascal, nici de Shakespeare, de Racine sau de Newton, ci de oamenii de azi, de procedeele de azi, de actualitate. De noi înşine. Să nu mascăm atitudini proprii sub umbrele trecutului. Să fim sinceri : şi să spunem : Bergson contra Eucken, Quinton contra Haeckel. Să luptăm cu arme vizibile. Să lăsăm morţii, şi să avem pudoarea de a nu răscoli cenuşi glorioase"...

Şi să mai cităm din Mas y Pi un rând. Se fac pronosticuri asupra resultatelor răsboiului pentru umanitate. După scriitorul nostru iată care sunt aceste rezultate :

„La fin de ce mensonge du kolossal, bluff d'un peuple dont la croissance s'est faite aux dépens des choses les plus essentielles. (Nietzsche, ce latinisé, l'a demontré)".

In sfârşit multe periodice ducând adevărate campanii francofile, uneori apărând numai spre a duce războiu împotriva propagandei germane şi pe acolo deajuns de intensă. Ziarul *Patria* sau *Revista Nueva* din Santiago a tânărului scriitor *Walker Waldes* sunt printre cele dintâi. Aici colaborează şi marele publicist al republicei Chili, *Alberto Machenna Subercaseaux* care, iată, de pildă, ce spune, într'un recent articol, despre spionajul german : „Spionajul, instituţie desăvârşit organizată în Germania şi care trebue să-şi aibe acolo Ministerul ei special, lucra în vremea asta din răsputeri şi trebuie să existe numeroase şi ciudate informaţii ale Germanilor asezaţi la Rio Grande şi Valdivia, către Departamentul de spionaj al Guvernului din Berlin"...

Sau, în altă ordine de idei : „Franţa, Anglia şi Belgia, apărându-şi demnitatea şi independenţa, apără fără să ştie, demnitatea Americei de Sud, ameninţată de voracitatea germană".

Iată, aşa dar, o întreagă mobilizare intelectuală a unui întreg continent în favoarea Franţei. E cea mai mare victorie la care poate aspira un Stat. Pe lângă ea, cea dela Marna chiar, rămâne ca un simplu incident, fericit, dar simplu, şi... cazon.

In istorie Franţa ingenioasă a inventat un nou soi de isbândă. El se numeşte : *solidarisarea universală*.

Dragoş PROTOPOPESCU

□ □ □

CRONICA DRAMATICA

Teatrul Naţional : Fântâna Blanduziei, piesă în 3 acte în versuri de *V. Alecsandri*.

Din *Ovidiu* mai rămân numai câte-va coloane; *Fântâna Blanduziei* a rămas aproape în întregime.

Ascultând-o şi anul acesta am o limpede viziune antică. Mi se pare că, străbătând albăstrimile egeice, mă apropii ca altă dată de ascuţişul capului Sunium. Am aceiaşi emoţie : iată linia uscată a dealurilor pleşuve, şi iată graţia coloanelor templului Minervei desfăcute pe orizon ca nişte albe degete. Nimic : o mare albastră, un cer albastru, un pământ calcinat cu care se luptă câţi-va sicomori, câţi-va maslini şi câte va svelte coloane. Ajunge. Icoana întregei antichităţi clasice îmi răsare mai vie de cât dacă ar răsări din brăcuitele volume ale învăţaţilor şi din mormanele glosselor îngrămădite peste viaţa plăpândă a veacurilor trecute...

Fântâna Blanduziei e un astfel de templu înălţat în vârful unui promuntoriu, stropit de apele egeice şi desprins pe un cer pururi albastru. Un templu în care nu se mai slujeşte. Credinţa ce-i săpase statuele a sburat de mult în amurgul zeilor antici... Ne vorbeşte totuşi : în jurul coloanelor singuratice fâlfăie pacea unei concepţii de viaţă, senină şi ideală. O concepţie care e mai mult în închipuirea noastră, de cât în realitatea lumei vechi. Simţim însă nevoia de a ne înşela... Simţim nevoia de a popula trecutul cu dorinţele tainice ale sufletelor noastre. Viaţa pe care n'o putem trăi noi acum, o presupunem altă dată, împodobind-o cu toate visurile noastre deşarte de oameni osteniţi şi grăbiţi, cu toată odihna, nepăsarea, libertatea, idealismul, cumpătarea, poezia, peste care greul car al vieţei zilnice trece, strivindu-le în frageda lor încolţire. Ne putându-le trăi noi, le dăruim bucuros altora...

* * *

Cu puţină ştiinţă a vieţii antice, şi cu un mai puţin talent creator de viaţă, Alecsandri a isbutit să ne dea totuşi o senină icoană a Romei imperiale. De sigur nu o aqua-forte. O aquarelă însă, pe care o priveşti cu plăcere cu ochii ce-şi adâncesc perspectiva în linia indepărtată a veacurilor. Ceia ce nu putuse face *Ovidiu*, o fac aceste trei acte firave ca nişte coloane ionice...

Ovidiu trecea peste măsura talentului lui Alecsandri ; *Fântâna Blanduziei* e în îngrădirea acestui talent. In *Ovidiu* e o sforţare prea mare, neisbutită ; în *Fântâna Blanduziei* e o desfăşurare leneşe a unui talent poetic ce se cunoaşte pe sine şi nu vrea să se întreacă.

In *Ovidiu* Alecsandri se încercase să ne dea un caracter şi o tragedie. Tragedia nu ieşia însă din caracterul lui Ovidiu ; cadrele ei erau prea mari pentru un suflet uşuratic, lipsit de cutremurarea unei adevărate iubiri şi peste care tragedia căzuse cum ar cădea o casă pe spatele şubrede ale unui trecător ce-ar fluera la lună...

In *Fântâna Blanduziei* nu e nici o tragedie, nici încercarea de a ne zugrăvi un caracter furtunos. Evocaţia unui neînsemnat colţ al vieţei romane, cristalizată în jurul unei uşoare iubiri, şi un singur moment sufletesc al lui Horaţiu : atât, şi în această îngrădire voită, deajuns. Intâmplându-se însă ca momentul sufletesc al lui Horaţiu să fie şi un moment adânc omenesc, poemul dramatic al lui Alexandri îşi lărgeşte însemnătatea.

Nimeni nu putea fi mai nemerit de cât Horaţiu pentru idila melancolică din jurul celebrei fântâni. Pus într'o tragedie, Horaţiu n'ar fi fost la locul lui. Intr'o idilă curmată de grăuntele de înţelepciune ce i-a înfrânat în totdeauna porni-

rile zburdalnice ale inimei, eroul lui Alecsandri întrupează nu numai o realitate omenească, ci și o realitate istorică...

Horațiu nu e poetul desfrâului ca Ovidiu, în ceia ce privește latura etică, și nici al începutului de decadență alexandrinică, în ceia ce privește latura estetică. N'a cunoscut adevărata pasiune, nici cât Catul nici cât Properțiu. A cunoscut totuși dragostea fugară, senină și voioasă, din care nu țâșnesc versuri neperitoare, dar din care pot încă gâlgâii sonoritățiile cristaline ale unui isvor ce saltă pe prundiș... A premărit iubirea cu voioșia și optimismul ei sănătos și nu în rătăcirile și abaterile ei sgomotoase, ce nu pornesc din pasiune, ci din vițiu și neîndestulare... Poet al plăcerilor cumpătate ale vieții, Horațiu a fost mai ales un poet al unei filosofii măsurate, al unei melancolii duioase ce smulge aripele încrederii îndrăsnețe, dar nu smulge și poezia vieții, al unui traiu liniștit, la adăpostul furtunelor și al patimilor, al unui optimism fără iluzii dar fără desnădăjduire, al unei filosofii mărginite la stricta realitate, la recunoașterea ei deplină, care nu ridică totuși ori ce bucurie...

Un astfel de poet ce caută ori unde plăcerea cumpătată, putând totuși renunța la ea fără scrâșniri, de oare ce primește viața *așa cum e*, — se putea îndrăgosti la bătrânețe de tinerețea Gettei. Dragostea lui Horațiu nu are nimic supărător, ca dragostea lui Postumus: nu e nici libidinoasă, nici senzuală. E o dragoste de poet încărunțit cu inima veșnic tânără. Când tinerețea își cere însă drepturile ei mergând spre tinerețe și Getta iubește pe sclavul Gallus, Horațiu, firește, suferă. O clipă numai. Realitatea vieții îl cucerește repede. Cumpătarea și înfrânarea de sine, care sunt însăși ființa morală a poetului nostru, își câștigă drepturile lor. Necesitatea vârstei e tot atât de nemiloasă ca și necesitatea morții, pe care o cântase în odele și epodele lui. Înaintea ei își înclină capul... Și în această supunere e atâta duioșie și melancolie, atâta stăpânire și sănătate morală, în cât momentul sufletesc al lui Horațiu e un moment adânc omenesc al unei vârste ce apune, închinându-se unei alte vârste ce abia începe să răsară...

Fântâna Blanduziei nu e de cât acest moment. Fără să fie o tragedie sau chiar o piesă de teatru, e un crâmpeiu de umanitate și, prin seninătatea formelor, mai ales de antichitate. De altfel poetul de la Mircești prin firea lui senină, duioasă și optimistă, era menit să înțeleagă pe poetul Tiburului, care cântase atât de frumos poezia mediocrității, a vieții rustice și a cumpătării, și, fără a fi războinic, devenise, prin acelaș destin ca și Alecsandri, un poet al Curței, al războaelor, al măririi patriei, — un poet, într'un cuvânt național.

E. LOVINESCU

ECOURI

Numărul viitor al „Flacărei" va fi închinat armatei române.

—

Guvernul național — pe care îl cer unii acum, ar fi o mare pierdere pentru publicistică. Avem o presă cuminte și diplomată: este cea a guvernului. Dar valoarea ei literară e scăzută, fiindcă nimeni până acum nu a avut inspirația să facă poezia neutralității... Avântul și poezia —inclusiv versurile d-lui M. Dem. Rădulescu— se refugiaseră în coloanele presei de opoziție. Vă închipuiți însă ce ar fi dacă toată opoziția ar deveni guvern și n'am mai avea opoziție?!

Ar fi o neutralizare generală—dela care doar *Flacăra* ar rămâne să facă excepție. De aceea ne permitem să dăm un sfat factorilor constituționali: nu lipsiți Presa Română de atributele sale cele mai captivante. Nu vârâți opoziția în guvern, fiindcă se duce avântul și poezia.

De altfel—ați observat?—în totdeauna avântul și poezia se găsesc de partea opoziției... Se renunță așa de ușor la ele?

—

Premii autorilor dramatici — se împărțesc în acest an din excedentul de venituri al Teatrului Național din București.

Pentru întâia oară se întâmplă în țara noastră o asemenea minune.... regulamentară, deși în legea Teatrului Național lucrul era prevăzut de câți-va ani. Dacă încurajarea literaturii din bugetul ordinar al Statului e un gest foarte greu de executat, nu e de cât foarte drept ca din banii câștigați prin reprezintarea operelor literare românești, să se dea o sumă pentru încurajarea literaturii dramatice.

In aplicare însă lucrul prezintă oare care dificultăți. Autorii care au avut succese mari au fost încurajați de către public chiar, în cât încurajarea din fondul de premii nu ar fi pentru ei de cât o creștere de încasări la încasările normale. Autorii care au căzut prin platitudinea operelor lor.... Mai bine s'ar desființa fondul de premii și s'ar juca la teatrul național numai de trei ori pe săptămână, de cât să mai fie încurajați, să mai persiste pe calea exsudațiunii dramatice. Avem o categorie destul de numeroasă de Croitori de acte, care se socot datori să vie în fiecare an cu o nouă rochie pentru aceiaș Jeanetă. Nimic nu-i descurajează. Nici desperarea criticei, care nu mai știe cum să se îmânușeze pentru a spune în fiecare iarnă acelaș lucru:

— Lăsați teatru și țineți-vă de croitoria cinstită!... nici indiferența saturată a publicului, nici amabilitatea plictisită și amară a reporterilor de noapte care trebuie să strecoare *entre-filets*-uri tendențioase—nimic nu-i poate smulge din mania aceasta nocivă de a scrie piese de teatru. Dacă va mai veni și încurajarea premiilor actuale... să le ridice moralul, atunci o adevărată nenorocire ne amenință pentru seziunile viitoare.

— Domnule Director General, dacă nu poți să reziști obsedărilor dă-le premii, dar pune-le condiția să nu mai scrie teatru. Ai face o operă de reală încurajare pentru literatura dramatică.

Rămâne deci o singură categorie de autori, pentru care instituția premiilor e necesară și binefăcătoare: cei cu lucrări de reală valoare, dar încă neînțeleși sau cei cu promisiuni de mare valoare dar încă nedefiniți.

Din nefericire aceștia nu sunt prea numeroși. Păcat însă că legea nu-i cuprinde în prevederile ei pe autorii cu lucrări publicate, dar nereprezintate. Intre aceștia se poate să fie mulți, cărora literatura dramatică ar avea cândva să le fie recunoscătoare. Se creiază o interioritate cu totul nejustificată, față de cei care au avut norocul, ca nepoți, veri sau amici ai direcțiunilor teatrale să-și vadă producțiunile exhiate pe scena principalului nostru teatru. Legea exclude și pe autorii care și-au văzut piesele reprezintate pe scene de provincie. Și aceasta e o nedreptate și o măsură rea, în acelaș timp, fiindcă se poate ca între dânșii să fie unii care în mod real să fie încurajați de un premiu și dela care literatura dramatică să aibă ce aștepta în viitor.

Așteptăm ca pentru viitor instituția aceasta a premiilor pentru autorii dramatici să fie îmbunătățită, fiindcă ea e dintre cele ce pot fi foarte utile progresului literaturii dramatice.

—

Pentru alcătuirea unui repertoriu stabil— al Teatrului Național, un repertoriu ce să fie obârșia unei tradiții și o galerie de modele în acelaș timp, s'au hotărât o serie de reluări dintre cele mai bine inspirate. Prima e *Câinii*, distinsului nostru colaborator *H. G. Lecca*, ale cărui reale însușiri dramatice au suportat cu succes și de astădată proba rampei. Alte reluări sunt în studiu.

—

O broșură cuminte — este cea pe care o publică d-l profesor *A. Metroniu* asupra *„Garanțiilor" Angliei* în politica internațională față de aliați și de statele mici (Ploești, 1915). Se pun în relief în această broșură cele două idei conducătoare ale politicei engleze din toate veacurile moderne: liberalism înăuntrul Regatului și în vastul său imperiu; lupta împotriva oricărei hegemonii în Europa.

Aceste două directive constante ale politicei engleze sunt mai sigure garanții pentru a ne încrede în ea decât tratatele diplomatice adrese oportuniste și variabile.

—

Factorii războiului și problema păcii — éste titlul unei foarte interesante broșuri a cunoscutului matematic și biolog italian *Eugenio Rignano*, care dă răspuns prin ea la o anchetă întreprinsă de revista internațională *Scientia*. N'am avut prilej până astăzi să vedem o expunere atât de clară și de obiectivă asupra originelor profunde ale războiului actual. Nu e o teză diplomatică, ci un studiu într'adevăr științific.

Tema anglo-franceză e prezintată cu tot ceiace poate să aibă ea favorabil pentru germani.

Concluzia broșurei, asupra păcii viitoare este optimistă: dacă aliații înving *și nu se îmbată de victoria lor*, Europa va cunoaște o lungă eră de pace.

—

Germanofilismul „Vieții Românești", e studiat de d-l *N. Șerban* într'o broșură (București, Tip. Lăzăreanu, 1915).

—

Piese în versuri — publică într'o broșură d-l *M. V. Vasilescu* (Barbu Creangă): *Povestea Vorbei* și *Comoara*. In prima eroii sunt N. Pilimon, A. Pan și fata acestuia, Anica. Iată un crâmpei de dialog:

Filimon

Ce gând!..

Pan

E greu... greu... Filimoane, să spun ce am în [piept!
De ce mi-e așa teamă încât stau tot deștept...
Ei, mă gândesc la timpul când n'oi mai fi...

Filimon

.....Zău taci!
Abate gândul morței. Ești voinic. Ai să faci
de-acuma înainte și alte cărți...

Pan

......Ascultă!
De munca mea e vorba... așa... puțină... multă!
Da! ce va crede lumea!... Adus-am vre-un folos?

Filimon

Va zice tot norodul că ai muncit frumos;
c'ai scris tot cărți alese... ne-ai desfătat pe noi
și-ai să desfeți urmașii din vremea de apoi...
Cât ai muncit matale se va vedea curând!

Pan

N'o să mă creadă nimeni că am avut un gând
statornic. Au să-mi scoată tot felul de ponoase:
că mi-a plăcut desfrâul, femeile frumoase
și vinul vechi din ploscă!... Vor zice că's străin...
și numai tu 'nțeles-ai cu ce amor senin
și mare, fără margini, iubesc eu acest neam;
cum îl slăvesc în pieptu-mi ca preotul la hram!
A! e haină lumea!... Și cât m'am necăjit
numai cu tălmăcirea... știi... lui Erotocrit!
Vor zice despre mine c'am fost un negustor
de stihuri tipărite și cântece de-amor,
un dascăl de pe vremuri ce țărăe 'ntr'o strană
pe isone străine, cântarea lui vicleană!

Filimon

Te-or apăra aceia ce veșnic duc amarul.
și ucenici și calfe... lipscanul, plăpămarul...
și fetele bătrâne, cu gândul tot curat,
copii și moșnegii... toți cărora le-ai dat
să soarbă din paharul, desfătător și plin,
al amăgirei calde și visului senin!

Pan

Se poate!... Ai dreptate! Oricum, nu-i vina mea
c'am scris. O nevăzută putere mă 'mpingea
să tălmăcesc!..

Filimon

N'ai grijă!... Vor spune la taclale...
și-atâta!...

□ □ □

ANUL IV
No. 51

FLACĂRA

3 OCTOMBRIE
1915

ABONAMENTE:
In ţară: lei 6 pe an; 7 lei când se achită prin incasator. Pentru învăţători şi preoţi săteşti: lei 5 pe an
NUMĂRUL 15 BANI
TELEFON 41/7

LITERARĂ .·. ARTISTICĂ .·. SOCIALĂ
APARE SÂMBĂTA
DIRECTOR: CONSTANTIN BANU

ABONAMENTE:
Peste munţi: coroane 8 pe an; pentru preoţi şi învăţători coroane 6.50 pe an
In străinătate: 10 lei pe an
REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA: Bucureşti
Str. Câmpineanu, 40

BALCANICII

Idealiştii din Europa — fără să fie în conformitate cu dorinţele misterioaselor cancelariate — au fost legănaţi câtăva vreme de un vis frumos: constituirea unei alianţe, dacă nu a unei federaţiuni, balcanice. Aceşti idealişti, desamăgiţi urmaşi ai lordului Byron şi ai generosului Victor Hugo, îşi făceau iluzia că popoarele balcanice se vor putea înălţa, libere fiind, până la aplicarea principiilor care le-au dăruit libertatea. Aceste popoare aveau să respecte mai mult de oricare principiul naţionalităţilor, aveau să considere libertatea drept cel mai preţios bun, aveau să se silească, cu toate puterile lor tinere, să recâştige timpul pierdut sub stăpânirea turcească pentru a-şi împlini şi ele datoria faţă de cultura europeană, căreia îi datorau tot. Proudhon credea că la aceste popoare din răsărit s'ar putea înfăptui şi cele mai înaintate reforme sociale, fiindcă ele nu au avut încă tristul prilej de a se conrupe printr'o organizare capitalistă înaintată...

Şi pentrucă pământul lor era râvnit de vecini puternici, care voiau să-şi deschidă un drum spre Salonic sau spre Constantinopol, popoarele balcanice nu aveau alt sprijin decât pe ele înşile şi *dreptul* prin care au căpătat fiinţă politică. Confederate, Statele din Balcani ar fi stăpânit un pământ cât al unei mari puteri, ar fi putut avea drept apărare o armată de două milioane de oameni şi ar fi alcătuit, faţă de grupările europene un astfel de element de echilibru, în cât nimeni nu ar fi îndrăznit să şi le ridice împotrivă-i Libertatea şi liniştea le-ar fi fost asigurate pentru totdeauna şi la adăpostul lor popoarele balcanice ar fi putut deveni un factor de cultură în răsărit, unde s'ar fi ivit nebănuite obârşii de avântare sufletească spre ceiace alcătueşte patrimoniul etern al omenirii...

Dar deziluzia idealiştilor a fost amară; numai Lord Byron a avut fericirea de a fi scutit de dânsa. Popoarele balcanice fuseseră prea multă vreme sub stăpânirea Turcilor pentruca deodată să devină europene.

Sfâşiate de lupte interne, ele şi-au adus regi străini şi scăpate de sub o stăpânire au intrat sub alte stăpâniri, elegant disimulate în forme care au multă trecere în Balcani. Chemate la vieaţă liberă, ele au luat tocmai ceiace era mai protivnic culturii în marile pilde ale apusului: meşteşugul diplomatic şi pe cel militar.

Fireşte, aveau nevoie de ele ca să-şi apere libertatea — dar nu au luat decât atât din vieaţa apusului.

Şi fiindcă aceste arme primejdioase cereau să fie întrebuinţate la ceva, au fost puse tocmai în slujba acelor idealuri care despărţiau; împestriţarea populaţiilor din Peninsulă, într'un conglomerat în care niciun element nu avea contururi precise, favoriza cultivarea acestor idealuri protivnice şi astfel, în loc să-şi dea seamă că nu vor putea trăi liberi decât prin unire, Balcanicii au ajuns să se duşmănească înverşunat, gândin-

O NOAPTE...

Vor trece zile multe... şi săptămâni şi ani...
Tot mai străini alături vom cobori spre sară;
Ademenirea vieţii ne va părea povară
Şi ne-om trezi pe lume şi singuri şi orfani...

Nu va mai fi nimica frumos din ce-i acuma,
S'o spulbera departe al viselor tesaur
Şi deasă... tot mai rece se va aşterne bruma
Pe sufletul tău tânăr şi 'n părul tău de aur...

Şi-atunci ne vom aduce aminte de demult,
De-o noapte 'n care par'că şoptea nemărginirea
Şi 'n ritmuri tăinuite ne tăinuia iubirea...
Tu te uitai departe... eu nu voiam s'ascult.
Ne vom aduce aminte de-o lună fermecată
Ce-şi despletise părul pe 'ntinsul unei mări,
Părea că ni se plânge îndoliata fată
De viaţa ei pustie şi fără de cărări...

Ne vom aduce aminte... — şi-atunci va fi târziu —
De câte ne spusese trecând şagalnic vântul
In noaptea aceea mare de vrajă şi pustiu...
Decum tăcuse 'n urmă şi marea şi pământul...
Tăcuse firea 'ntreagă încremenită par'că
Tot aşteptând s'audă o vorbă dela noi,
Tăceau înalte maluri, la mal tăcea o barcă...
Şi 'n inima tăcerei tăcurăm amândoi.

De-ar fi căzut un trăznet de sus în noaptea aceea,
Ori sânul alb al mărei să fi sbucnit de-odat'
In sufletul tău poate s'ar fi trezit femeea
Ce-ar fi venit spre mine cu pasul tremurat...
Ar fi crescut atuncea iubirea... o iubire,
Ce-ar fi scăldat'o raza venind din răsărit...
O, ar fi fost o noapte durând în nesfârşire
Şi... n'ar fi murit, biata, plângând cum a murit!

Zaharia BÂRSAN

Sultanul Mehmet V, Machensen, Ţarul Ferdinand — Desen de H. G.

du-se fiecare la micşorarea celuilalt mai mult decât la propria sa mărire...

O singură dată se părea că Balcanicii au ajuns la conştiinţa adevăratului drum al desvoltării lor de viitor: când s'a constituit «alianţa» balcanică. Dar scurtă a fost amăgirea. Bulgarii au visat hegemonia; Austria binevoitoare, care la 1886 aruncase pe Sârbi împotriva lor, i-a aruncat pe ei în 1913 împotriva Sârbilor—tocmai fiindcă înţelegerea între Balcanici era sfârşitul visului ei de răsbatere spre răsărit. Bulgarii au fost destul de diplomaţi ca să se învoiască cu acest rol; visul Prusiei între statele germane a fulgerat prin mintea stăpânului lor ca să-i dea visul nu mai puţin atrăgător al Bulgariei între Statele balcanice — şi alianţa balcanică a trăit.

Diplomaţia şi înarmările au rămas şi mai departe îndeletnicirile de căpetenie ale balcanicilor pentru realizarea diverselor idealuri antagoniste.

După ce războiul actual şi-a precizat taberile duşmane, procedeele şi scopurile fiecăreia, era un al doilea moment pentru balcanici ca să ajungă la conştiinţa adevăratelor lor interese şi să le apere în faptă.

Nu vom zice că în actualul războiu este în luptă Dreptul şi Forţa, fiind că fraza ar fi numai de un efect retoric relativ. In realitate sunt în conflict *interese*, de ordin moral şi de ordin material. Germania vrea hegemonia mondială «pentru ca nimeni să nu mai îndrăznească să turbure siguranţa imperiului». Pentru aceasta are nevoie de un drum de la marea Nordului la Marea Indiei — şi acest drum trece prin Balcani. Dacă învinge în actualul războiu, Germania va fi *singură* stăpână. Va fi cea mai tare, şi dacă e o politică pentru cei mici ca să se dea pe lângă cel mai tare, e o adevărată sinucidere să proclame dreptul celui mai tare — fiind că recunosc singuri că e drept să fie stăpâniţi, desfiinţaţi.

De aceia Balcanicii trebuiau să se găsească *în bloc* de partea Inţelegerii, care luptă împotriva *hegemoniei* unei singure puteri.

Serbia se află în lupta cea dreaptă. Grecia şovăeşte din cauza unor tragice conflicte interne, Bulgaria singură pare că s'a aruncat de partea «celui mai tare». Unitatea Balcanilor e sfărâmată şi Balcanicii ameninţă să se sfâşie iarăşi între ei, slujind unor «idealuri» deosebite, dar lovind în interesele lor cele adevărate, *care nu pot fi deosebite*.

O eră nouă pentru vechile duşmănii se deschide în Balcani. Moştenirea «civilizaţiei» turceşti e prea apăsătoare şi cultura apusană nu a putut fi încă îndeajuns importată pe mitraliere şi tunuri cu tir rapid.

De aceia privim cu jale şi desamăgiţi svârcolirile din Balcani. Doar suntem vecini şi geografici şi istorici. Amărăciunea noastră nu are de cât o mângâiere: nu e mai mare de cât a Englezilor, Francezilor şi Ruşilor care au făcut atâtea jertfe pentru a elibera pe creştinii din robia turcească şi a-i vedea în stare să se desvolte singuri, în prea timpuria lor libertate.

C. Sp. HASNAŞ

□ □ □

REFUGII

In reci singurătăţi de munţi
Plutesc azi visele de eri —
Surâsul unei adieri
Ce-aruncă peste mare punţi.

Tăcutele-adâncimi de brazi
Refugiile mele par,
Fântânele ce cântă clar —
Privighetorile de azi.

Gheţari adânci sânt ochi aprinşi
De soarele ce 'n mine îl port —
Al depărtărei pumn de mort
I-a închis încremeniţi, învinşi.

Zadarnic peste mine cerni
Ai amintirii candizi crini,
Azi sufletu-mi e în ruini —
Ostrov înlănţuit de ierni...

Const. T. STOIKA

□ □ □

TAIN DE DRUM

Ion Alexe, un om măruntel şi nevoiaş, e vătăşel al şcoalei. Pomenit sărac şi sătul de sărăcie, doreşte în toată vremea să găsească bani pierduţi de cineva pe drum, ca să scape şi el de lipsuri; dar cum cei ce au bani, nu sunt aşa de nebăgători de seamă încât să piardă banii, el se uită şi caută în zadar. Tot ce poveşteşte el aproape, coprinde bani. Dacă unul din săteni îşi face casă nouă, el povesteşte altora, ce'şi închipuie el că s'a întâmplat. Il crede ori nu-l crede cineva, dar el spune:

— «Ei vericule, cum să nu facă omul, dacă a găsit o geantă cu bani!

— «A găsit o geantă?!!..

— «A găsit-o!.. Mergea pe drum, uite aşa... şi, înaintea lui ceva negru jos... Se uită: o geantă. Doi inşi în urmă gata să-l vază. El, se face că se împedică şi, braşc, cu burta pe geantă!... Când se făcea că se scoală, a băgat-o în sân! Puteau jura ceilalţi că n'a găsit nimic. Şmecher, vericule!... Acuşi face casă, o să se îmbrace, o să ia pământ... ferice de el!.. Da noi, tot amărâţi, tot golăneţi...»

Şi în tot ce spune el, cu glas încredinţat, pare că se ascunde ceva de seamă; dar toate sunt fleacuri, ce te fac să râzi, tocmai de însemnătetea ce o dă el lucrurilor acestora.

— Să auzi, domnule profes, ce va să zică om bătrân!... Ooo, multe ştie omul bătrân!.. Bietu tata — Dumnezeu să-l ţie tot cu bani în chimir — mi-a spus una şi bună. Şi d'atunci o ţin minte. Eram cu el; ne duceam la Bucureşti trimis de boer.

— «Du-te mă Alexe la Bucureşti şi să încarci d'acolo cărbuni de piatră, că soba mea din birou, nu arde cu lemne». Era ştii, drăcie d'aia de sobe, cum a ieşit acuşi pe de rând... Uite na, ca asta d'aci. P'atunci işise întâi la boer. Şi`scrie biletu boeru la fii-său şi ne pornaşte. Da tata:

— «Mă Ioane, hai şi tu...

— «Hai tată.

— «Mai mâi boii, că e drumul lung.

— «Mai îi mâi...»

Şi-am plecat, cu căruţa goală. Aveam nişte boi p'atunci... galbeni: unul Porumbiel şi altul Cocoşel. Erau mici, dar iuţi până nu osteneau; când osteneau, abia mergeau.

Ei, omul bătrân să-l vinzi când îl ai, şi să-l cumperi când nu-l ai.

Mergem noi mergem, unu sus şi unu pă jos. Căruţa grea... işise atunci căruţe cu osii de fier. Boii mici...

Mână tata, mână; osteniră boii...

— Hăis Porumbel...

— Cea Cocoşel...

Boii, ca boii...: harc, harc, harc, harc... Eu, aş fi vrut să meargă mai repede. Tata iurci — iurci cu un bici... Până la nimiez, am ajuns în Tărtăşeşti. Acolo: «ho — ho..» Porumbel, stai la odină Cocoşel...» Şi-am oprit: la Ioniţă Chibrit.

Acuşi tata avea taronie rea... eu o am

LEGENDA

Sădiţi câte-o legendă, în ori şi ce clădiţi!
— Ea va împinge piatra, în timp, mai cu temei,
Iar cei ce-or fi să vină vor asculta smeriţi
Şi adevărul care va sta în urma ei...

Căci lumea e făcută pentru legende vii,
Ea poate să aştepte neîntrebând nimic; —
Şi-i place 'n labirintul cu sute de chilii,
În care s'o oprească şi svonul cel mai mic.

Dar, ce-ar strica, în lume, un adevăr, să-l spui,
Ori cât ar fi de mare, cum e, adevărat,
Când omul vrea să afle povestea care nu-i
Şi care să-l uimească, făr' să fi cercetat.

Ea va opri din cale drumeţul neştiut,
Şi-aceasta o va spune la alţii cari, — târziu,
Crezând că spun povestea vre-unui necunoscut,
Se vor trezi la masă, cu adevărul viu.

Şi ori şi cât vor spune povestea ce-a rămas,
Aceiaşi, ca povestea rămasă din bătrâni,
În suflet o să prindă adevăratul glas —
Şi s'or opri, pe gânduri, cu cupele în mâni...

Căci omul singur cere acest prinos ascuns,
Adus acestui mare şi-adânc Necunoscut,
Mereu să se 'nspăimânte, şi făr' să-i fi răspuns,
Să-l minţi cu adevărul de care s'a temut.

El zice: «Cred în asta!» — şi crede neclintit,
Şi fiind-că nu'nţelege, şi fiind-că e frumos —
Şi-a obosit de gândul că nu e fericit,
Că dac'o să întrebe e fără de folos.

Şi el îţi zice: «Dacă poţi să mi-l faci din nou
Pe Dumnezeu' acesta, şi mai strălucitor!...»
Iar sufletul lui este un nesfârşit cavou,
În care'şi are locul ori ce nemuritor...

Şi el îţi zice: «Caută, neobosit şi trist,
Cu sufletul tău dornic, de eşti un nou ales,
Ca prin arhitectura ta nouă de artist,
Să uit că, pe sub bolte, eu nu te-am înţeles.»

...Şi-ascultă, în adâncul tău sigur şi ascuns,
Tăcutul om pe care şi tu năuntru'l ai;
— El singur îţi şopteşte că nu e de ajuns,
În lume, numai piatra tăcută să o dai.

Găseşte şi creiază, ori cărui Adevăr,
Legenda care face să fie înţeles, —
Căci bietul nostru suflet, pe-un magic fir de păr,
Etern atârnă între credinţă şi eres.

Ca toţi aleşii, siguri de operile lor,
Sădeşte o legendă în tot ce ai zidit,
Adăogând la gravul granit nemuritor
Ceva din tine însu-ţi, ceva din ce-ai iubit.

Iar dacă, spre izbânda unui mai mare gând,
Chiar viaţa ţi se cere, o svârle ca un dar,
Căci Moartea va impune mulţimilor de rând, —
Şi Moartea are 'ntr'însa ceva de legendar.

M. SĂULESCU

---

mai mică. Când vedea cârciuma, îi lăsa gura apă...

— Măi Ioane?

— Auz tată?

— Bine mă, boii o să mănânce şi-o să bea; dar noi să nu bem de loc?

— Măi tată, de...

— Ce de, adică noi n'om fi boi s'avem dreptul ăsta şi noi?...

— Măi tată, de... te pomeneşti că bei francul tot şi ce mai mâncăm în Bucureşti?...

Boerul ne dedese tain un franc.

— «Ce mă, luaţi trei pâini şi v'ajunge două-trei zile...»

— «Nu ne ajunge — zisese tata — că doi inşi pe drum de... Mai iei păcură să ungi căruţa...

— «Haida-haida... trei poştii drum şi trei venitu, nu e mare lucru.., luaţi trei pâini şi gata... Apă găsiţi voi...

— «Găsim, nu e vorbă» şi se mulţumise cu francu tain de drum. Acum, când era gata să ceară rachiu, eu mă gândeam, că de l-o vedea bun, o să bea francu tot...

— Măi tată, de... turta s'a isprăvit.

— Ei aşi?

— Zău aşa... Am mâncat-o când şedeam în căruţă... Eu minteam, turta n'o mâncasem toată. Da el, om bătrân şi cu plan:

— Lasă mă, să biem, barim o litră... Acolo cerem la băiatu boerului, spui că am pierdut francul pe drum.

Şi cere o litră...

Acuşi de, cum să nu fie bun când îţi place!... S'a dus litra cât te-ai şterge la sprânceană.

— Turtă nu mai e mă, că acuşi mi-e foame?

Eu îl crezui şi'mi fu milă.

— Ba mai este.

— Ai să văz.

— Uite... Şi-i arătai turta. Dar el, om bătrân de, tocit de alde d'astea, îşi şterse mustăţile, zâmbi şi strigă lui Ioniţă:

— Ioniţă Chibrit, nu m'am pilit... Mai dă o jumătate... Erau doi bani şi cu patru, făceau şase; mai rămânea din tot francul patru bani.

— Măi tată, de...

— Taci Ioane... viaţa asta e scurtă şi proastă... Să ţiu eu la un franc?... Eu mă? Da câţi franci n'am băut, şi tot eu sânt!

Veni jumătatea şi o bău... Eu, abia gustai...

— Măi tată, de... ce facem noi?...

— Taci mă!... Dă la boi, şi n'ai habar... Ce mă, cine e boerul? Un hoţ!... Păi un franc la doi inşi?... Păi ce francul lui e cât roata carului meu?... Să-l păstrez ca pe pol mă?... O să mai facă el pui în chimirul meu?... Huidu după el; ducă-să opt şi cu a brânzei nouă!... Ioniţă Chibrit, m'am pilit, mai dă una de călit!

— Măi tată, de... Se duce dracului francu...

— Ducă-să cu boer cu tot... Ce mă?... Când m'o'ntreba acasă: — «Ce-ai făcut cu francu Alexe?...» — Fiincă nu puteam deschide tarapana de bani cu el, l-am băut boerule...

— «Tot mă?...

— «Tot boerule; de m'ai te lasă dracu de inimă, mai dă unu!...»

Da cine-i iel mă?... Chibrit, m'am pilit...

Ioniţă Chibrit veni cu jumătatea a doua.

— S'a făcut un franc.

— Na'l; să-ţi fie ţie!

Şi i l-a dat. După ce a sfârşit şi jumătatea aia, s'a suit în căruţă şi a tăbărât pe turtă.

— Haida mă, Ioane.

— Haida tată...

Şi-am plecat. Ei, ce-a mai fost?... A adormit şi când înnoptase ieşiam din Râioasa.

Da el, beat-beat, da om nu glumă:

— Mă taică mă... e drumul lung...

— Lung tată...

— Ţin'te bine mă...

— Păi mă ţiu...

— Ţin-te de resteul boului din hăis...
— Pentru ce tată?
— Ca să nu cazi mă!.. Drumul lung, noapte... adormi şi cazi... Na!...
— Aşa e!... Şi mă ţineam de resteu!... Vezi plan pe el?... Aşa e!... Eu, puteam să caz jos... Noapte, ostenit, da aşa da... Vezi ce va să zică om bătrân?...
Hiii, pe la noaptea jumătate am ajuns la boer... Incă era zaifet la boer... A işit, a vorbit, şi ne-am culcat în căruţă, pe fânul boilor...
Dimineaţa, adică pela prânz când s'a sculat boerul ăl mic, am plecat la cărbuni... I-a luat şi noi i-am încărcat.
— Boeraşule un franc...
— Pă ce?
— N'avem de loc...
— Nu v'a dat tata?
— De ne da, nu ceream...
— Lă-i fi băut, Alexe?
— Eu?... Se putea?...
— Mă l-ai băut!...?...
— Zău dacă l-am băut...
Scoase şi-i dete un franc.
— P'ăsta să nu-l bei...
— Atunci zi-i să-l dea mie, zisei eu...
— Dă francu lui fii-tău.
— Aşi...
— Dă-i francu.
— Da cine-i el...
— Dă-i francu că te bat.
Mi-l dete tata, cam de frică.
— Zi, ai mai băut unul?
— Cum să-l beau boerule?... Nu mă'nnecam cu el?...
— Să luaţi pâine mă...
Şi ne lăsă să plecăm. Eu, ca să nu-l bea, cumpărai pâine de tot francu.
— Ce-ai făcut proclete?
— Am luat pâine...
Ei, şi am oprit la Ioniţă Chibrit... Tata hoţ...
— Iei cărbuni?
— Ai de vânzare?
— Nu vezi?...
Şi... tot beat l-am pus sus.
— Ce e mă?... El nu e hoţ?... Ba e hoţ!... Da cine i-a dat lui moşia, mă?... A luat-o aşa, cu japca!... Păi eu să nu beau, mă?...
Mână boii... şi, bagă de seamă: ţin-te de resteul boului din hăis, să n'adormi să cazi...
Vezi dumneata?... Om bătrân şi beat, şi tot avea minte, mă 'ngrijea să nu caz!...
Acasă boerul a pus sacii pă *Duţumal*...
— Lipseşte cinsprece chile, mă?
— Cinsprece!?... Păi o chilă are douăzeci de baniţi... da eu cum furai cinsprece chile?
— Kilograme, hoţule!
— Ki...lo...grame?... Au fost uzi boerule, ca să atârne la cântar şi pe drum s'au svântat de soare...
Ne-a crezut... şi asta a fost... Dar vezi dumneata, el beat-beat, dar tot avea grijă de mine, să mă ţiu de resteul boului să nu caz jos...

I. C. VISSARION

REVIZUIRI LITERARE

Un fetiş modern: Poezia populară

I

Sub titlul de *«Conştiinţa de neam şi conştiinţa de rasă»*, d. Delavrancea publică în *Epoca* un articol ce ar putea sluji ca punct de plecare al unei stări sufleteşti caracteristice. Arătând că ideia de neam a scăpărat târziu în conştiinţa popoarelor, d. Delavrancea adaugă între altele: «Abia pe la începutul secolului al XIX lumea se trezi din somnul lung pe care-l dormise. Şi minunea aceasta nu se datoreşte, în fond, nici desvoltării dreptului natural şi al ginţilor, nici filosofiei, nici moralei, nici ştiinţei în genere, ci faptului — care pare aşa de mic — că vre-o câţiva oameni plecară urechea la «glasul popoarelor», le ascultară poezia incultă dar plină de adevăr, şi începură să adune cu pasiune cântecele populare ale neştiutorilor de carte, ale sărmanilor, ale creştinilor, ale babelor bătrâne, ale acestor umili cari continuau instinctiv tradiţiile apucate din moşi-strămoşi şi le transmiteau pe melopee monotone urmaşilor lor».

Odată cu adunarea poeziilor populare: «In Europa se auzi un concert universal: era imnul redeşteptării naţionalităţilor, erau forţele neamurilor în fierbere, era zăbranicul negru care se ridica de pe faţa trudită a popoarelor care îşi părăseau cosciugul, resculându-se din morţi şi afirmându-şi cu tărie conştiinţa că există şi că vor să existe.»

Sau:

«Primul mare efect al adunării poeziilor populare a fost redeşteptarea conştiinţei naţionale.»

Sau:

«Al doilea mare efect al poezii populare este începutul de desmorţire al conştiinţei de rasă.»

Intr'un cuvânt, d. Delavrancea crede că omenirea a ajuns la ideea de neam prin mijlocirea poeziei populare.

* * *

Poezia populară îşi are, negreşit, frumuseţile şi, mai ales, însemnătatea ei ştiinţifică; nu trebue însă privită ca un fetiş.

Adunarea poeziilor populare şi conştiinţă de neam: iată o legătură neaşteptată. Această adunare, înainte de a deveni folclorul de azi, fusese totuşi cunoscută şi în antichitatea greacă. Poemile homerice nu sunt decât mai multe veacuri de poezie populară trecută prin mâna unui mare artist. In ele se oglindesc însuşirile rasei, şi se premăresc faptele ei colective. In jurul Troei se adunase toate neamurile greceşti, ducând zece ani de viaţă învălmăşită, de suferinţe şi de biruinţe comune: vorbeau aceiaşi limbă, erau de acelaş neam, aveau aceiaş civizaţie, şi, deşi despărţiţi de soartă în mici cetăţi, se încordau în vederea aceluiaş ţel. Virtuţile rasei elenice îşi găsesc expresia tipică în măreţul Agamemnon, în îndrăzneţul Achile şi în mult vicleanul Ulise. Mândria de a fi Grec, de a vorbi dulcea limbă a zeilor, deplina conştiinţă a unei superiorităţi morale circulă pretutindeni în aceste poeme, venite poate din Smirna şi din Chios, dar în care se amestecă toate legendele eolice şi ionice. In ele găsim panteonul zeilor şi eroilor Eladei, actul de naştere al rasei şi epopea ei. Purtate pe toate ţărmurile lumei elenice, ne-am fi aşteptat să trezească şi conştiinţa de neam aşa cum o înţelegem noi astăzi...

Zadarnică aşteptare. Grecii trăiră mai departe în cetăţi răsleţe şi duşmănoase, în veşnică ceartă, în veşnică luptă: opliţii Spartei siluiră zidurile Atenei, şi triremnile Atenei semanară în depărtările elenice focul, moartea—şi civilizaţia. Poemile homerice şi chiar instituţia panelenistică a jocurilor olimpice nu putură înrădăcina în minţile cele mai luminate ale antichităţii principiul naţionalităţilor.

* * *

Acest principiu e cu totul nou. E un câştig al civilizaţiei moderne. Poezia populară nu e în nici o legătură cu naşterea lui. E numai o simultaneitate. Veacul XIX ne-a adus ştiinţa folclorului, — după cum ne-a adus şi principiul naţionalităţilor sau electricitatea. Prin ce proces al civilizaţiei omeneşti am ajuns la viziunea limpede a nevoiei popoarelor de a se grupa după naţionalitate — e o problemă de sociologie ce nu intră în marginele ale acestei cercetări literare.

Presupunerile sunt, oricum, multe. Una din cele mai întemeiate, deşi nu singură, e teoria lui Spencer: războiul e principiul de căpetenie al unificărei popoarelor, mai ales când se îndreaptă împotriva unui duşman din afară.

Grecii se luptau între dânşii de veacuri. Sub ameninţarea cotropirii persane, cetă-

FEREASTRA

Fereastra iarăşi străluceşte
De bucuria unui soare,
Ce'n sufletele noastre creşte:
Iubirea — neînţeleasă floare,
Eterna vieţii sărbătoare.

In valul de lumină vie,
Perdeaua pare 'nfiorată,
Şi nu ştiu dacă-mi pare mie,
Să mă vestească de-odată.

Şi-aştept în valul de lumină;
Dar nici un sgomot nu deşteaptă
In inima-mi, de tine plină,
Tăcerea celui ce aşteaptă,
Lumină-adâncă din lumină.

Şi mă 'ntristează strălucirea
Ferestrei vecinic luminate,
Văzând că nimenea nu-mi bate
Şi că în umbră, presimţirea,
Zadarnic anii mi-i străbate.

Mihail CRUCEANU

ţile se grupară la un loc. Se văzu astfel minunea cooperării Spartanilor alături de Atenieni, în jurul cărora se strânseră în două rânduri toate puterile răsleţe ale întregei Elade. Dacă primejdia persană ar mai fi dăinuit, Grecii ar fi ajuns poate la conştiinţa reală (nu teoretică) a unei singure naţionalităţi. Ceia ce nu făcuse poemele homerice, ar fi făcut astfel duşmanul din afară. Trecând primejdia, cetăţile elenice căzură însă în aceiaş luptă fratricidă, până ce Romanii sdrobiră cu o lovitură de pumn viesparul de certuri în care se prefăcuse întreaga lume elenică...

Naţionalitatea germană s'a înfiripat de asemeni în urma luptelor cu Napoleon. Franţa şi Anglia n'au ajuns naţiunile unificate de azi, ieşind din feodalitatea lor haotică, de cât în urma răsboaelor de stăpânire de mai bine de un veac: primejdia din afară le-a consolidat.

Războiul e numai unul din temeiurile procesului de întregire a popoarelor. Mai pot fi şi altele.

Sclavia antică, existenţa castelor împedecau negreşit, într'o măsură oarecare, întărirea unei conştiinţe naţionale. Democraţiile de azi sunt mult mai prielnice deşteptării spiritului naţional: prin participarea câtor mai mulţi la sarcinele şi benefeciile publice, interesul particular se împleteşte mai bine ca interesul public.

Latent încă de mult în conştinţa popoarelor, principiul naţional nu ajunse totuşi la o formulare categorică de cât odată cu Revoluţia franceză. Constituanta proclamă la 22 Mai 1790; «că naţiunea franceză renunţă să intreprindă un războiu de cucerire şi nu va întrebuinţa puterea împotriva libertăţii vre unui popor.» Convenţia făgădueşte la 19 Noembrie 1792 să dea «frăţie şi ajutor tuturor popoarelor ce ar voi să-şi redobândească libertatea.» Iar *Declaraţia drepturilor omului* din 1795 declară: «Popoarele sunt neatârnate şi suverane, ori care ar fi numărul indivizilor ce le compun, şi întinderea teritorului pe care îl ocupă: această suveranitate e inalienabilă. Fiecare popor are dreptul de a organiza şi de a-şi schimba forma de guvernământ. Un popor n'are dreptul de a se amesteca în guvernarea altora. Incercare împotriva libertăţii unui popor e un atentat împotriva tuturor popoarelor»...

Iată deci procesul sociologic prin care am ajuns la principiul naţionalităţilor, şi iată, mai cu seamă, formularea lui neperitoare făcută de oamenii Revoluţiei franceze. Poezia populară şi folklorul nu au nici o legătură cu acest principiu.

* * *

Aşi fi trecut alăturea de teoria d-lui Delavrancea, dacă n'aşi fi găsit-o tipică. In jurul poeziei populare s'a cristalizat o stare de spirit atât de exaltată, amestec de legendă şi de adevăr, de fantezie, de convenţionalism şi de misticism, încât, încărcând-o de toate meritele, nu era de mirare să i se adauge şi straniul merit al trezirii conştiinţei naţionale.

E. LOVINESCU

UN CHEF IN VREMURI MARI

După ce'şi petrecuse jumătate din concediu între unchiu-său şi mătuşe-sa, doi bătrâni adormiţi în mahalaua oraşului lor de provincie, Alexandru Stefuleţ îşi aduse aminte că are un prieten pe-aproape. Chiar la opt kilometri depărtare, în Priboaia, ţinea o moşie în arendă Ghiţă Avramescu. Cu Ghiţă ăsta, om de treizeci de ani ca şi el, Alexandru se cunoscuse pe vremuri bine de tot, făcuseră zaiafeturi, umblaseră după fete şi, cum se întâmplă, nu se mai văzuseră! Ghiţă pierise din Bucureşti şi vestea că umblă să se procopsească prin provincie îl dase la fund cu desăvârşire. Intr'un târziu, Alecsandru aflase unde şi cum i se cuibărise prietenul, luase notă şi-acum avea să dea ochii cu el.

Era după masă, unchiul şi mătuşa dormeau. Alexandru călca încet în odăiţa lui, ca să nu'i deştepte. Işi luă vioara, o puse în cutie, cutia pe trei degete, pălăria pe ceafă şi plecă. In curte, chemă o servitoare şi'i spuse:

— Să'i spui mătuşi-mi că m'am dus la un prieten... In cotro vine Priboaia? întrebă el.

Deslușit asupra drumului, dădu ghies picioarelor. Era cald; era bine de mers; totuş un vânt răcoros dănţuia prin văzduh. Praful, lat de-o palmă prin mijlocul drumului, se lăsa luat în zăbranice cenuşii şi dus pe miriştele cosite de curând. De jur împrejur câmpia nesfârşită, numai cu cerul se întâlnea şi se îmbina.

Pălăria lui Stefuleţ, când pe ceafă, când proptită în sprâncene, sălta mereu în mersul omului hotărât să ajungă de grabă, ca să se întoarcă curând. Vrăbii, cintezi, ciocârlii, ca'n împărăţia lor, tăiau aerul, cădeau ca piatra pe dinaintea călătorului, singur pe cale.

Tot mai alb de praf, Alexandru, cu vioara în cutie, cu cutie pe degete, călca larg. O turlă de biserică îşi arăta crucea strălucitoare. Un ţarc de vite, pustiu, vecin cu soseaua, mirosea greu. O colibă, un câine ciobănesc şi în sfârşit un om.

— Mă neică, nu'mi poţi spune unde stă domnul Ghiţă Avramescu? Hai de'mi arată, că-ţi dau doi gologani.

Cu călăuză, Alexandru mai merse ca un sfert de ceas.

In ograda casei prietenului vre-o şase câini. Călăuzul îşi luase gologanii. Mosafirul intră cu grije, dar, văzând că dulăii nu'şi lasă culcuşul de praf, înaintă până la o uşe.

La sgomotul ciocănitului, un câine, apoi trei, apoi toţi începură să latre, dar tot nu'şi lăsară albiile moi de colb.

— Tu eşti mă? îl întâmpină prietenul. Bată-te norocul! Da de unde vii?

In câteva cuvinte prietenii se lămuriseră. Vioara şi mosafirul intrară în casă.

Aşezaţi la o masă de brad, într'o cămară albă ca varul, cu coatele pe masă, începură vorba. Războiul, aşteptatul războiu cu Ungurii, nu mai venea! Atâta adăstare istovise nădejdea tuturora. Toateastea le ştia şi omul de la ţară, ca şi cel din Bucureşti.

Şi totuş, cel dela ţară întreba:

— Şi oare n'o să fie nimic? In Bucureşti, în forfoteala de-acolo, nu vă'ntâlniţi mulţi, toţi de o părere? Şi ce vorbiţi? pentru Dumnezeu!

— O, făcu orăşeanul, ba ne întâlnim la berării şi vorbim şi ne fierbem până noaptea târziu! Ştii că eu nu puteam suferi berea... Acum, de când cu sbuciumul ăsta, beau câte şapte ţapi, de nu mă mai cunoşti! Bem şi vorbim, ne aprindem...

— Că bine zici, ţi-o fi gura uscată! se trezi Avramescu.

O cană cu vin scos din pivniţă umplu pe dată două păhărele.

— Ia cântă ceva, făcu Ghiţă.

Alexandru cântă dintr'odată şi din gură şi din vioară.

Işi împletea vorbele pe ţiuiturile arcuşului că se'mpleteau la olaltă de parcă isvorau ca dintr'o singură gură.

— Ăsta seamănă cu un altul, auzit de mine de la un Bănăţean.

Şi Ghiţă, care avea glas limpede, îşi spuse cântecul.

De câte ori se golea cana, gazda avea grije să cheme sluga ca s'o umple. Un şir de mărgele albe, verzi, roşii, spumegau şi se spărgeau de pereţii vasului cu vin. Paharele, chemate parcă, se alăturau repede şi cei doi prieteni le răsturnau cu ochii în tavan, plini de voe bună.

— Măi! da mare ticăloşie ar fi să pierdem Ardealul! Să-ţi cânt «Munţii noştri aur poartă!... din Abrud mă!

După sfâşietorul cântec românesc, prietenii rămaseră multă vreme unul în faţa altuia cu coatele pe masă, muţi.

La o vreme, servitoarea, nechemată, intră în odae, luă cana şi-o aduse plină.

— Adu-ne brânză... pâine... măsline, mai multe, vorbi Ghiţă, încă pe gânduri.

Servitoarea aduse şi-un pui fript pe

PE ŢARM

Pe ţărmul nesfârşitei mări
Necunoscută lume-aşteaptă
Cu dor corabia din zări...
Pe ţărm atâta lume-aşteaptă.

Şi numai eu cum stau privind
Străin la nava aşteptată,
N'aştept pe nime să cuprind
In rând cu lumea adunată.

Şi totuşi fără să aştept
Cu lumea nava care vine,
O aşteptare simt în piept
Cum mă robeşte şi pe mine.

Aştept şi eu, aştept ceva
Şi nu ştiu ce aştept din zare,
Şi totuş aşteptarea mea
E cea mai dulce aşteptare.

G. ROTICĂ

PRINTRE

Artistul-vrăjitor: Doamnelor și Domnilor, voi avea onoare să fac înaintea d-v. o surprinzătoare scamatorie. Vedeți aici Belgia.... și acum n'o mai vedeți !... Am lucrat *rasch*.

La Charleroi, la Louvain, la Arras, la Ypres, la Reims au ajuns obuzele germane și urma lor nu se va mai putea șterge niciodată.

Din minunile de artă ale Flandrei au rămas ruine informe, și pe alocuri răni monstruoase în vechile catedrale, în palatele din vremea Renașterii, răni atât de dureroase pentru ochi și pentru închipuire încât ruinele care au șters orice urmă a splendorilor trecute sunt mai puțin jignitoare.

In vechia Flandră plâng veacuri întregi de civilizație.

Și nu e plânsul copilăresc al sentimentalilor care ar fi dorit ca războiul să se poarte cu flori, ci al acelora care, acceptând fatalitatea războiului, nu pot admite totuși oroarea distrugerilor inutile. Louvain și Reims sunt locurile în care o mentalitate nouă ne-a fost desvăluită cu atâta brutalitate, încât pare că o întreagă epocă istorică s'a prăbușit și că o alta începe.....

— „Să se distrugă oricâte catedrale — a scris un general german într'un articol de gazetă — numai să avem noi victoria".

Această mentalitate ne îngrozește — și groaza de triumful ei nu isvorăște de nicăirea mai vie ca din ruinele Flandrei.

C. P.

lângă cele pomenite. Era ceasul de cină. Pe când prietenii, înfometați de o dată, mâncau, lampa fu aprinsă și cana umplută din nou.

După cafea, Ghiță își lăsă oleacă prietenul singur, dădu prin curte ultimile porunci de stăpân și spuse și slugii, care servise, să se culce.

In vremea asta, Alexandru cânta din vioară.

— Frumos e și ăsta ! zise Ghiță intrând pe ușă. Ia zi-l dela început.

Tăcerea și noaptea neagră de afară nu turbura mulțumirea ce domnea în odăița albă. Când vinul se isprăvia din cană, însuși Ghiță pleca și se întorcea cu ea plină.

— Câți frați de ai noștri, măi, au murit numai în Bucovina !... suspină Alexandru și începu un cântec tânguios.

Lacrămi mari șiroiau pe obrajii bunilor prieteni, în ascultarea cântecului dureros. Gazda și mosafirii se îmbrățișară și se sărutară lung. Apoi, după o lungă tăcere, plecară împreună să aducă vin din pimniță.

La întoarcere, veseli de isprava și de dragostea dintre ei, sorbiră îndelung câte un pahar, mai bun parcă decât toate de până atunci.

Amintiri din tinerețea lor îi ținură iarăși câtva unul în fața altuia, pe scaune, la masa de brad. Apoi alte cântece, iarăși întrebări îngrijorate asupra celor de peste munți. Când, deodată, un ciocănit la ușe, îi făcură să tresară pe amândoi.

— Cine e? întrebă răstit, de teamă învăluită, Ghiță.

Servitoarea își strecură capul pe ușe. Era ziua 'namiaza mare. Cocoșul își bătea de mult aripile pe gard, rațele lărmuiau flămânde, care încărcate scârțâiau pe drum. Lumina lămpii de pe masă pălise sub lumina zilei năvălită în ferestre.

— E ziua 'namiază mare, mă Ghiță ! strigă Alexandru.

— Adevărat ! Iți place? făcu Ghiță.

Prietenii se priviră unul pe altul și izbucniră într'un hohot de râs. Nu se mai puteau opri din râs. Servitoarea chihotea și ea, sub palma mânii drepte, sfios.

— Frumoasă petrecere ! strigă Alelandru.

— Frumoasă de tot Alexandre !

— Mă, dar unchiu-meu și mătușe-mea ce-or fi zicând ?

Și un alt hohot de râs se porni.

— Și dacă-i ziuă, ce? se răsgândi Ghiță. Adu o cană, Anico !

V. DEMETRIUS

FIECARE CU NOROCU LUI...

Ascultă împărate, cu multa ta răbdare
Să-ți dăm o socoteală, de grea însărcinare
Ce tu ne-ai rânduit.
Am fost trimiși de tine, spre a boalei vindecare
Să căutăm cămașa, acelui om și care
In lume-i fericit.

(*Cămașa fericitului* de *C. A. Rosetti*).

Intr'o țară depărtată, dinspre soare-răsare, trăia, odată, o văduvă fără seamăn de bogată, a cărei inimă sângera, însă, pe urma încercărilor timpurii ce i le hărăzise soarta.

— Ce-mi folosesc mie, toate avuțiile din lume, se căina sărmana, dacă sunt osândită să le păzesc, singură, cuc, ca într'o temniță? Că pentru mine nu mai se îmbracă firea în haina primăverii și nici blagoslovitul viers al păsărilor nu-mi mai ogoește aleanul... Ale mele sunt numai lacrimile cu care am fost ursită, se vede, să mă mângâi toată, viața !...

Cu adevărat că îndurase multe biata de ea... Orfană de părinți, din vrâsta fragedă, în locul alintărilor de mamă, avusese parte de suduelile și ocările unei mătuși barbare și arțăgoase.

Iar când să zică și ea »Doamne ajută !»... c'a încheiat-o cu necazurile, în măritiș, trei ani în șir își scăldă în lacrimi durerea că n'avea parte de nici o odraslă.

Iar cei din urmă copii, pe cari avusese parte să-i vadă crescând și înflorind, ca florile în glastre, picară, d'odată, amândoi, răpuși d'o molimă, — tocmai când în-

RUINE

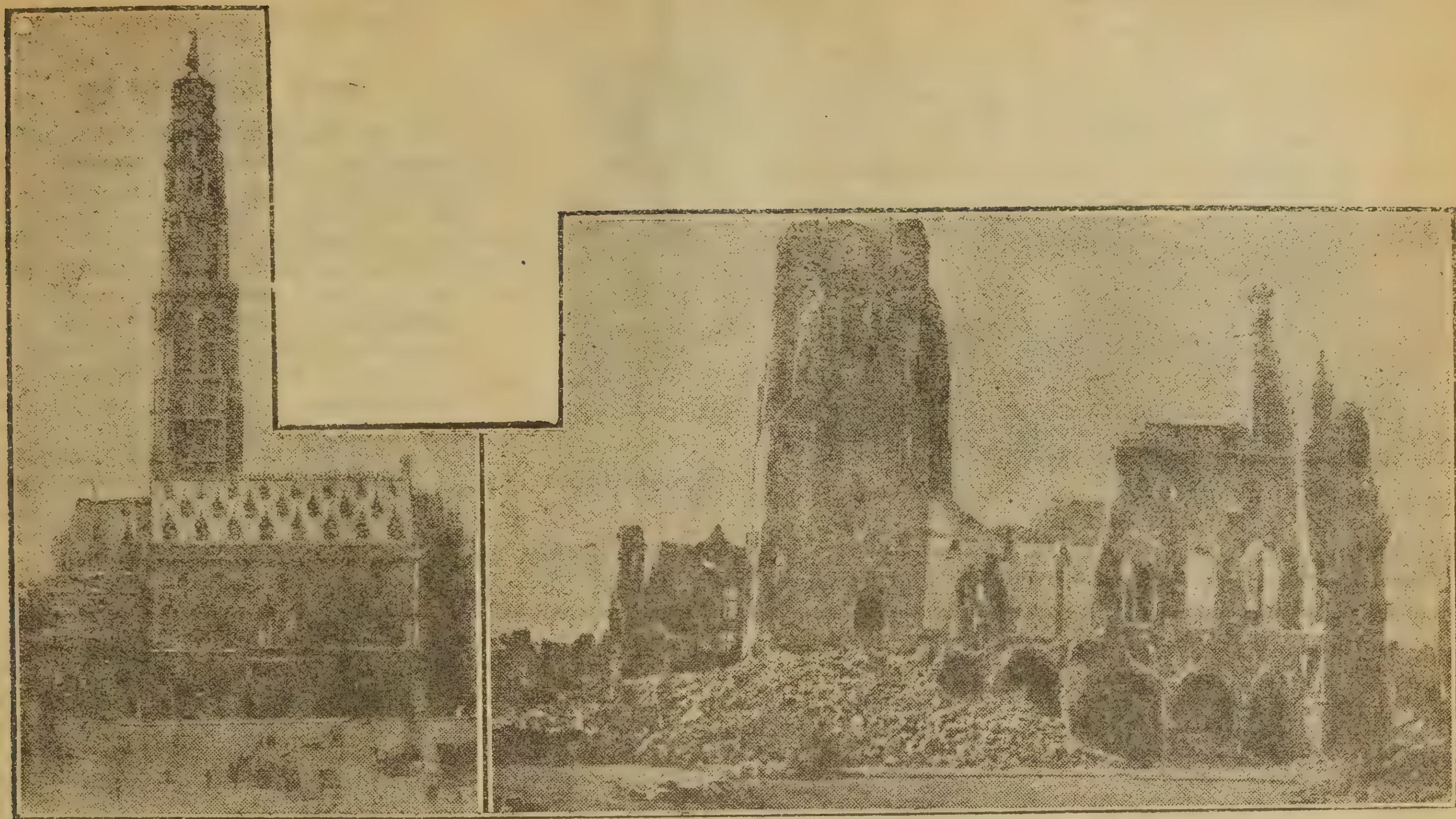

Celebra Primărie din Arras, înainte și după bombardare

cepea și ea să se bucure de fericirea cuvântului mamă, scos din sufletele acelea, carne și suflet din sufletul și trupul ei.

Ține-te, apoi, pe plânset și bocete, — că îi era casa mai neagră și mai tristă ca un mormânt... Iar de atâta inimă rea se prăbuși și bărbat'su, când trebuia să-i fie ei mai mare razim sufletesc...

Geaba îi îndrugau, unii și alții, că așa-i vieața, că fiitești care trebuie să plătească cu birul suferințelor de tot felul, fericirea de a vedea fața soarelui.

Credea și ea, ca tot omul d'altmintreli, că dureri ca ale ei nu i-a mai fost dat să îndure nimului pe lume.

C'așa-i plămădită biata fire omenească: tot insul să creadă că cu el se începe și se mântuie toată bucuria și toată suferința.

Așa că tot auzind, dela unul una, dela altul alta, fel și fel de patimi și dureri, care de care mai aprige și mai mistuitoare, își puse în gând să-și ia lumea în cap, doar de-o putea întâlni încotrova vre-o ființă omenească fericită deabinele.

Și ce mai tura-vura, își luă tălpășița și p'aici ți-e drumul!... C'avea biștari, buluc, să-i fi mâncat cu căușul și tot îi prisoseau.

Și așa, îndreptându-și pașii spre țările dinspre soare-apune, umblă ea așa, mult și bine, când bătătorind căile depe pământ, când pe acele ale apelor, brăzdate de corăbii burduhoase și încăpătoare ca niște adevărate cetăți.

Colindă ea, astfel, lumea în lung și 'n lat, doar, doar de-o da peste vre-o făptură omenească cu adevărat fericită.

Dar, pasă-mi-te, fericirea-i floare atât de rară, că nu-i dat nimănui să-i simță deplin farmecul.

Că din palatul avutului și până în bordeiul săracului, dela omul putred de bogat și până la cel de pe urmă calic; carele o duce ca vai de el, din căpătat, — toți, d'opotrivă, aveau câte un cui în inimă.

Unul că n'are pâine să-și sature plodurile; altul că n'are odrasle să-i moștenească avuțiile, sau că nu-și află leac la suferințele trupești, iar vre-un altul că se țin pacostele și năpăștile de capul lui, mai abitir ca boala de omul sănătos.

Ce mai dute'ncolo, vino'ncoace, că nu era chip să privească în ochii unui singur om fericit.

Incalte prin ținuturile acelea mai bântuia o bejenie sângeroasă, de răul căreia piereau oamenii, ca muștile, în vălmășaguri crunte, ce crușeau în sânge apele gârlelor, silindu-le să curgă roșii, ca în ceasul judecății de apoi.

Dar tocmai când era să-și ia nădejdea de a afla barem o făptură omenească fericită, iacătă că zări, trecând într'o caleașcă căptușită cu aur și argint — pe însă-și împărăteasa crăiei aceleia.

Răpită de zâmbetul senin cu care frumoasa crăiasă mulțumea norodului, ce o întâmpina cu temenele până la pământ, văduva porni într'un suflet, de sârg, spre palat!...

Fără de zăbavă, după ce se lămuri față de slujitori, i se dete drumu în palat, iar un argat îi deschise ușile spre încăperile împărătesei.

— Măria ta — grăi văduva — bat lumea 'n lung și'n lat, căutând o făptură omenească fericită, și după cele ce am auzit despre Măria Ta, văzându-ți azi zîmbetul fericit mi-am zis: iată c'am dat de ceeace caut d'atâta amar de vreme!

Drept răspuns, împărăteasa zîmbi, de astă dată nespus de trist, adăogîndu-i atât:

— Ca să te'ncredințezi ce-i fericirea mea, vino 'ncoace!

O duse în etacul ei, deschizând perdelele dela spatele pologului împărătesc și arătându-i o firidă, tainică, ascunsă în zid, îi spuse:

— Stai în ascunzătoarea asta și fii cu ochii în patru... Iar la tot ce-i vedea și-i auzi la noapte, să nu crăcnești o iotă că la cel mai mic sgomot e rău și de tine și de mine!

Femeea se supuse, tolănindu-se pe un divan, ce se afla în firidă; așteptând cu răbdare ce trebuia să se întâmple.

Auzi, astfel târziu, dupăce se înnoptă pașii împărătesei care se găti de culcare zărind-o, printre perdele cu câtă evlavie se închină și apoi se lungi în așternut.

Și nu spuse nimic.

Mai trecu ce mai trecu, și, tocmai când era s'o fure somnul și pe ea, auzi deschizându-se ușa, din nou, iar printre perdele zări pe însuși împăratul, crunt la

PRINTRE RUINE

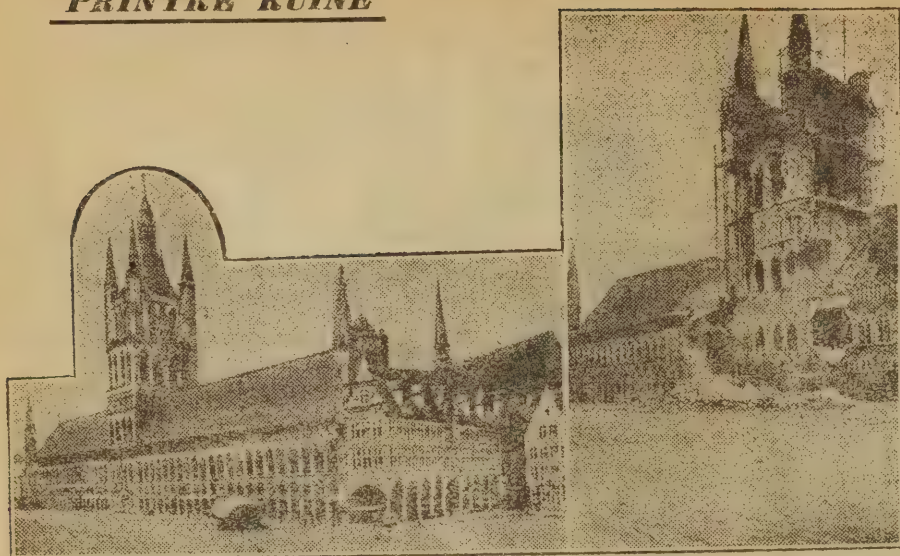

Faimoasele hale dela Ypres, înainte și după bombardarea orașului de către Germani. Ele sunt între cele mai frumoase monumente de artă flamandă din secolul al XVI.

vedere, scoţând o cheie din buzunar, apropiindu-se de un dulap mare și deschizându-l, luând d'acolo un coșciug în care zăcea trupul încremenit al unui flăcău frumos, cadră, alb ca hârtia la faţă, mort ca toţi morţii.

Impăratul purtă binișor coșciugul până la patul împărătesei, așezându-l alături de ea, fără să scoată o vorbuliţă măcar. Și apoi, lăsând aprinsă lumina pieri pe aceiași ușe, încuind-o cu grije.

Văduva, înghețase aproape, de spaimă; apoi, desmeticindu-se începu să se închine.

Iar împărăteasa, care se prefăcuse numai că doarme, desfăcu perdelile pologului și trecând în firidă, alături de văduvă, prinse a-i spune, printre suspinele și sughiţurile ce o înnecau:

„— Impăratul, bărbatu-meu, a durat răsboaie crunte cu tata, fostul crai din împărăţia vecină. Și când isbuti să-l doboare pe tata, învingându-i și oștile, eram tocmai bună de măritiș și el mă alese de împărăteasă, după pravila ostășească, iar frăţiorul meu care n'avea de cât zece ani, scăpă ca prin minune de urgia biruitorului, ocrotit și dosit de o slugă credincioasă într'altă ţară.

„Și îmi luasem nădejdea de-a-l mai vedea. Tocmai când îl socoteam mort și pe el, că nu mai dase nici un semn de viaţă, după vre-o cinci spre zece ani într'o bună zi mă pomenesc cu el, aici, în palat, venit tiptil.

Ca frate și soră ce eram ne amestecarăm lacrimile, braţe în braţe, cuprinși de bucuria revederii, fără să băgăm de seamă când intră împăratul:

— «Așa, muiere spurcată! Ţi-aduci ibovnicu până și în palatul meu? — răcni ca o fiară — și fără să asculte ce-i spuneam, că-i fratele meu cel pierdut... scoase paloșul din cingătoare și harș! îl adormi de veci.

«Chemă apoi în taină, doftori iscusiţi cari muiară leșul în felurite mirodenii, ca să se păstreze, așa cum îl vezi și cum îl văz, de un an și mai bine, noapte cu noapte.

«Iată cum îmi trec nopţile, iată fericirea unei împărătese, care trebuie să zâmbească într'una și să se prefacă veselă, când inima îi sângeră, ascunzând în fundul sufletului adevăratele și grelele-i suferinţi!...»

Plânseră mult cele două fiinţe, până în zori, când împărăteasa trecu alături de trupul fără viaţă al fratelui ei, unde o găsi împăratul, carele luă coșciugul, încuindu-l cu grije în dulap, și plecă fără să rostească o vorbă barem.

Iar văduva, știind de atunci că sunt pe lume și alţii, bântuiţi de dureri și mai grele ca ale ei, își ceru iertare, plângând, de la nenorocita împărăteasă, pornind întins spre ţara ei.

Ajunsă acasă se așternu pe faceri de bine, nelăsând pe nimeni să iasă cu mâna goală din curtea ei, mai potolindu-și astfel aleanul, până în capătul vieţii.

N. PORA

□ □ □

PORNIRE

Lăsaţi-mă să plec acum,
Cântarea mea mă chiamă;
De-atâta vreme sunt pe drum
Și lupt — cu'n dor de mamă,

In sufletul meu sbuciumat
Gem freamătele lirei
Căci glasul care le-a chemat
E însuși glasul firei.

La voi atâtea vise mor
Se stâng atâtea stele
Și nu 'nţelegeţi că mi-e dor
De raza vieţi mele.

O datorinţă pentru neam —
Și alta — pentru rege?
Când eu — eu o credinţă am
De ţară să mă lege.

Maria CUNŢAN

MARK TWAIN

TRADUCERI DE ION TRIVALE

Istoria băieţașului bun

A fost odată un băieţaș bun, pe care-l chema Iacob Blieveus. El asculta întotdeauna de părinţi, ori cât de neroade și de necuminţești ar fi îndemnurile lor; își învăţa totdeauna lecţiile și nici odată nu venia târziu la școala de Duminică. Nu se juca niciodată de-a mingea, nici măcar atunci când judecata îi spunea, că ăsta e cel mai bun lucru pe care l'ar putea face. Așa era de silitor, de nu-l putea întrece niciunul din ceilalţi băieţi. Nu minţia niciodată, ori cât de comod iar fi fost s-o facă; își zicea că e nedrept să minţă și atâta îi era de ajuns. Onestitatea lui era deadreptul caraghioasă. Purtarea lui întrecea în ciudăţenie tot ce se văzuse până atunci. Odată nu se jucase Dumineca de-a leapșea, odată nu furase cuiburi de pasări, odată nu păcălise și el maimuţa flașnetarului, întinzându-i gologani încălziţi pe foc; părea că nici un fel de distracţie inteligentă nu-l atrage. Ceilalţi băieţi căutară a explica acest fenomen, chiar se uniră spre acest sfârșit, dar fără a ajunge la soluţii multumitoare. Ei îl clasară atunci de «întristat», și îl luară sub scutul lor, neîngăduind a i se face vre un rău.

Acest băieţaș bun cetia toate cărţile școalei de Dumineca; ele îi făceau cea mai mare plăcere și tocmai aci era secretul apucăturilor lor. El credea în băieţașii buni, așa cum se întâlnesc în aceste cărţi, și în ei își punea toată încrederea. Dorea să întâlnească odată în viaţa lui un asemenea băiat, ceeace însă nu se întâmplă niciodată. Poate că muriseră cu toţii înainte de vremea lui. Căci de câte ori citia câte ceva deosebit de frumos despre vreunul din ei, degrabă răsfoia cartea la sfârșit, ca să vadă ce s'a făcut acest băiat, căci ar fi dorit să umble peste mări și ţări, numai să-l vadă. Dar zadarnic; băieţașul cel bun murea regulat în ultimul capitol în care se găsea chiar o ilustraţie a înmormântării lui, închipuind toate rudele și pe copii școalei de Duminica cum stăteau cu toţii în jurul groapei în nădragii lor prea scurţi și în hainele lor prea lungi, înecându-și toţi suspinele în batiste de un cot și jumătate. Așa fu desămăgit mereu și n'ajunse să vadă niciodată pe vreunul din băieţașii buni, căci aceștia mureau regulat în ultimul capitol.

Iacob hrănia nobila ambiţie de a fi și el înfăţișat într'o carte de școală de Duminica. Ar fi voit să figureze acolo în ilustraţii cari să înfăţișeze cum îi repugna lui de a spune vre-o minciună mamă-sii și cum dânsa plânge de bucurie; cari să arate cum stă el în prag și întinde gologanul unei biete cerșetoare cu șase copii și în acelaș timp o sfătuește să-l dea cu economie și să nu-l risipească, căci risipa e păcat; cari să dovedească mărinimia lui, cum el, de pildă, refuză să

VILEGIATURĂ

Mie daţi-mi valea verde,
Unde perde...
Depărăţeanu

Dragă Nicule,
Stau în pensiune la familie germană.
Domnul Sonntag e sondor tăcut la petrol.
Are numai trei degete la mâna dreaptă.
Acum e în război, serviciu de garnizoană,
Şi trimite pachete «Bremer Neueste Nachrichten».

Doamna Sonntag regretă că-i grasă,
Ştie confuz leacurile lui Kneip,
Şi cântă la clavir — cu foarte puţine greşeli —
«Das Gebet einer Jungfrau.»
A iubit în tinereţe un pictor.

Fetele — Gertrud, Hildegard şi Greta —
Invăţau în pension la Hamburg;
Acum gătesc voioase şi spală rufele la Moineşti
Şi-mi dau mâna dimineaţa şi la culcare
Şi fac reverenţe cu genunchiul.
Gertrud primeşte cărţi de poezii decente
Cu dedicaţii: «Kann man vergessen?»
De la un român sentimental şi inginer.
Pe servitoare o chiamă Casandra.

Dimineaţa mănânc supă de ovăz —
Doamna Sonntag ştie că dă mai multe calorii
De cât cafeaua cu lapte.
Fac cură de repaoz, pe chaise-longue.
In grădina de zarzavat,
Şi la zece beau Hafercacao.

Din când în când,
Greta se uită pe furiş în grădină,
Să vadă ce fac,
Şi dă fuga să-i spună Casandrei.
Doamna Sonntag o surprinde
Şi-i strigă roşie şi cont,ra-alto:
«Wech, du Ferchel eins bekommst gleich was!»
In faţa mea sânt dealuri destul de verzi,
Cu muchea lipită de cer,
Pe cer umblă cai şi ţărani,
Şi, de peste garduri,
Se aude vorbind evreeşte.

Sus, într'un stâlp din cerdac e bătut un cârlig.
De cârlig e agăţat capătul sârmii.
Sârma măsoară lung curtea
Şi se spânzură cu capătul cellalt
In cuiul bătut în zidul dărăpănat
Din fundul bălăriilor.
Pe sârmă alunecă mare un inel de fier,
De inel atârnă un lanţ gros şi lung
Şi lanţul se ţine după Corbu
Care e un câine mare, negru şi foarte rău.
E înspăimântător când crapă cineva poarta
Şi când Corbu, numai urlet,
Ajunge, din trei salturi, din fundul curţii,
Zornăind inelul de-alungul sârmii...
Poçtarul îmi arată scrisorile
De peste gard.

Pe la patru mă duc în vizită la primar —
Un poet. Şi pornim agale
Să bem ape minerale.
Moineştii şed, pe fel de fel de scaune,
Dinaintea caselor.
Domnişoarele îşi dau coate
Şi şoptesc, ca s'aud: «ăsta e Nemţeanu!»

Seara mă culc la nouă şi jumătate
Şi cetesc cinci minute poezii
De Anette Droste-Hülshoff,
Care are un bust cu scufie la Münster,
In Westfalia.

M'am îngrăşat cu 2 kgr. 300.
Nu sânt încă amorezat.

Apropos: Se'ntorc cirezile!.. Văcarul
Taratata, taratata!...
Fireşte, luna!... rima: carul —
Etcetera, etcetera!...

B. NEMŢEANU

---

spună numele băiatului rău, care la ieşirea din şcoală îl pândeşte la colţul străzii, îl bate cu linia şi pe urmă râde şi-şi bate joc, când el o ia înspăimântat la fugă. Asta era deci ambiţia băiatului Iacob Blieveus: să se vadă într'o carte de Duminică. Nu e vorbă, uneori simţea ca o strângere de inimă când se gândea că toţi băieţaşii buni mor regulat. Căci lui îi era dragă viaţa, ceeace constituia o notă rea pentru un băiat de carte de Duminecă. El ştia că nu e sănătos să fii bun ştia că bunătatea aşa de supranaturală, cum era a băieţilor din cărţi, e mai rea de cât oftica. Ştia că până la dânsul nici unul din acei băieţi nu trăise mult şi se întrista la gândul că nu va apuca să vadă cartea, în care va fi înfăţişat el ori că această carte nu va putea fi gustată, dacă întrânsa el nu va apare în ajunul morţii şi dacă apoi la sfârşit ea nu va da şi ilustraţia înmormântării lui. Şi iarăşi o carte de Duminecă care n'ar fi spus nimic despre sfaturile, pe care el le va fi dat pe patul de moarte, celor adunaţi în jurul lui, n'ar fi plătit prea mult. Aşa că la urma urmei el se mulţumi să-şi îndrumeze viaţa, după cum i-o vor îngădui aceste împrejurări — trăind ca om drept, atât cât se va putea şi având gata ultimele cuvinte pentru atunci când va sosi prilejul.

Dar bunul nostru băieţaş nu izbândi la nimic, şi din toate câte încercă nu ieşi nici una aşa cum se petrece în cărţile cu băieţii buni. La aceştia totdeauna lucrurile se întorceau spre binele lor şi băieţii răi erau cei cari se alegeau cu capul spart; dar la el se vede că se stricase vre-un şurub în rânduiala lucrurilor, căci toate se întorceau deandoaselele. Văzând pe Yim Blacke furând mere, se apropie de pomul, în care se urcase răufăcătorul ca să-i spună istorioara băiatului rău, care a căzut din mărul vecinului şi şi-a rupt mâna. Căzu şi Yim din pom dar căzu peste *dânsul* şi i se rupse mâna *lui*, fără ca Yim să paţă cel mai mic rău. Acest lucru

JAQUES NORMAND

FAŢIŞ

Sfârşesc o carte, a lui X, poetul
Ce-i simbolist adânc şi-i meşter mare,
Aşa de-adânc şi priceput că tare
Mă doare capul pentru el! Cu 'ncetul,

In mine prinde tot mai mult crezare
Că n'am nimic asemeni cu Estetul;
Pe urma lui nu poate gându-mi, bietul
Păşi. Mai bine: sunt un prost şi care

Cum prost a fost, prost va rămâne 'n lege!
Căci nu pot crede versuri «minunate»
Cele ce mă căznesc pentru-a 'nţelege.

Un prost, un burtă-verde, vită! Fie!
M'oţi spânzura. — «Trăiască claritatea!»
Striga-voiu însă 'n calea-mi spre frânghie.

Alex. RALLY

---

nu-l putu pricepe Iacob, căci una ca asta nu văzuse în cărţile lui.

In altă zi, nişte băieţi răi băgând pe un biet orb în noroi şi Iacob sărind în ajutorul lui, ca să fie răsplătit cu o binecuvântare — în loc ca orbul să-l binecuvânteze se pomeni că-l pocneşte cu bastonul în cap şi-i spune că de l'ar putea prinde l'ar face chisăliţă. In cărţile lui, de lucruri ca acestea nu se pomenea!

Ce mai dorea Iacob din suflet era, să găsească un câne schiop, flămând şi fără culcuş şi alungat de toţi, ca să-l poată lua la dânsul, să-l îngrijească şi să câştige recunoştinţa nepieritoare a acestui animal. Dădu Dumnezeu şi găsi unul şi se crezu fericit; îl aduse acasă, îi dădu să mănânce, dar când vru să-l mângâie, sări cânele pe el şi-i rupse hainele de pe dânsul şi făcu o larmă infernala. Consultă pe mentorii săi şi în această cestiune, dar fără să se poată lămuri. Cânele era de aceiaş rasă ca şi cel din cărţi şi cu toate acestea nu semăna de loc. Şi toate de câte se apuca acest băiat se întorceau în rău. Aceleaşi împrejurări cari în cărţi duceau la răsplătirea băieţilor buni, la el erau mai ingrate decât s'ar putea închipui.

Odată când se ducea la şcoala de Duminecă, văzu nişte băieţi răi, cari umblau să se pună într'o barcă cu pânze. Il coprinse o teamă, fiindcă ştia din câte citise, că băieţii care se plimbă Dumineca cu barca, se îneacă în chip inevitabil. Deci alergă în grabă într'acolo, ca să-i prevestească şi cu acest prilej se întâmplă că pică dânsul în apă. Un om îl scoase la timp afară, şi doctorul pompă apa dintr'însul readucându-l în fire; dar se îmbolnăvi de friguri şi zăcu nouă săptămâni de zile. Şi ce fu mai ciudat. fu că băieţii răi din barcă n'avură nimic, petrecură bine şi se întoarseră acasă teferi şi voioşi. Iacob Blieveus constată, că nimic din toate astea nu se află în cărţile lui şi fu tare încurcat.

Când se făcu bine, era cam descurajat dar se hotărî să persevereze. Ştia prea bine că experienţele pe care le făcuse el, nu se potrivesc pentru o carte de Duminecă, dar pe semne că el n'ajunsese încă a îndeplini condiţiunile unui băieţaş bun şi de aceea nădăjdui că prin răbdare le va dobândi până la sfârşitul vieţii. Şi chiar dacă aceste speranţe vor da greş, încă îi va rămâne măcar cuvântarea pe patul de moarte.

Consultă deci iarăşi călăuzele sale şi găsi acolo, că i-e sosit timpul să plece pe mare servind pe o corabie. Căuta un căpitan de corabie ca să-i ofere serviciile; când căpitanul îl întrebă ce recomandaţii are, el scoase cu mândrie o carte din buzunar şi arătă dedicaţia scrisă pe dânsa: «Lui Iacob Blievens, din partea devotatului profesor». Dar căpitanul era un om de rând şi necioplit şi zise: «Asta nu face doi bani; asta nu-mi dovedeşte, că ştii să speli mesele şi că eşti bun de vre-o treabă. N'am nevoie de tine.» Asta fu cea mai boacănă din câte i s'au întâmplat lui Iacob în viaţa lui. O dedicaţie afectuoasă din partea profesorului! Dar aceasta n'a întârziat nici odată să facă cea mai puternică impresie căpitanilor de corabie şi să deschidă calea spre toate onorurile şi avantagiile, pe care ei le pot conferi, n'a întârziat nici odată — în toate cărţile câte le citise dânsul! Mai că nu-i venea să creadă.

Băiatului nostru îi merse deci rău de tot, căci nimic nu se întâmpla aşa cum ar fi trebuit să se întâmple conform celor spuse de autorităţile sale. In cele din urmă, pe când se plimbă într'o zi, îndemnând şi prevestind pe băieţii răi, dădu peste mai mulţi din aceştia într-o baracă de fier, şi îi văzu că se distrează legând o droaie de câni la olaltă şi ungându-le cozile cu nitroglicerină din nişte câni. Inima lui Iacob se înduioşă. El se aşeză pe una din câni (nici de a se mânji cu grăsime nu se temea, când îi cerea datoria), apucă pe unul din câni de sgardă şi-şi aţinti privirea severă asupra ticălosului de Tom Iones. In acest moment însă năvăli peste ei ca o furtună paznicul Mr Walter. Băieţii răi spălară putina. Iacob Blieveus însă, conştient de inocenţa lui, se ridică şi începu să rostească una din acele cunoscute cuvântări din cărţile de Duminecă, care încep totdeauna cu «Ah, Domnule» şi contrazic în mod flagrant realitatea, în cât paznicul nici nu-l lăsă să continue; îl înşfăcă pe Iacob Blieveus de urechi, îl întoarse şi-l bătu la spete fără cruţare. Dar în aceiaşi clipă bunul nostru băieţaş sări în aer şi trecu prin acoperiş şi odată cu el sburară fragmentele celor cincisprezece câni, atârnând de el ca o coadă. Din paznic şi din baracă nu se alese nici praful; iar Iacob Blieveus n'apucă nici măcar a-şi rosti cuvântarea din urmă, de dragul căreia el suferise atâta în viaţă, dacă nu cumva o va fi rostit-o în văzduh către păsările cerului. Căci deşi torsul lui căzu aproape, într'un măr din vecinătate, restul mădularelor sale se împrăştiară în patru ocoluri ale oraşului că avură loc cinci cercetări, ca să se stabilească dacă a murit ori ba şi cum s'a petrecut aceasta.

Aşa se prăpădi băieţaşul bun, care făcu tot binele ce-i stătu în putinţă, dar nu putu izbândi nimic după prescripţiile cărţilor. Toţi ceilalţi băieţi, care făcură ca el, izbutiră, numai el nu... Cazul lui e într'adevăr remarcabil şi probabil că nu va fi explicat nici odată.

□ □ □

MIŞCAREA LITERARĂ ÎN STRĂINĂTATE

Anglia: Literatura profetică. Wels şi civilizaţia... de războì.

Cel mai fericit dintre scriitori trebue să fie astăzi Wels.

Procurându-şi în romanele sale ştiinţifice pare că un „avant-goût" al războiului de azi, autorul „Războiului în aer" a turnat cu o precocitate de mefistofelic faur, în uzinele imaginaţiei sale, mijloacele unei prodigioase civilisaţii de distrugere, căci astăzi scrisul lui, caşi cum ar fi sugestionat viitorul, apare în lumini profeţiale.

Nu mai vorbesc de răsboiul aerian asupra căruia vom vedea mai departe ultimele lui ingeniozităţi, dar chiar războiul pe uscat, cu caracteristicele lui tranşee etc., fusese prevăzut în *Anticipatiile* sale. Iată ce spune dânsul, de pildă nu mai târziu, în 1902, despre această nouă technică răsboinică:

„Dacă terenul pe care-l ocupă beligeranţii a fost cum trebue, prevăzut cu tuneluri subterane şi tranşee, la nimic nu va servi adversarului să se forţeze a-i disloca prin atacuri încercate fie sub pavăza nopţei sau a întunericului produs de proectilele degajând nori de fum, fie prin incendiarea acoperişurilor care-i adăpostesc. Chiar atunci ei pot rezista cu izbândă prin un simplu foc de puşti cu tir repede. Mai admiţând că moralul lor le îngădue să reziste acestor atacuri, câteva sute de oameni ar ajunge ca să ţie poziţii de o foarte vastă întindere, chiar şi o întreagă frontieră. Şi mai trebue socotit ca sigur că ei ar putea opri asaltul trupelor foarte nu-

---

UNUI LUPTATOR

Te arde gândul mântuirei
Apostol devotat credinţii,
Tu, făureşti o lume nouă
Urzită cu puterea minţii...

O stea în orizont luceşte,
Iar tu, profet cu ochi de foc,
O urmăreşti muncit de dorul
Pribegilor fără noroc...

Şi'n drumul către dezrobire
Vrăşmaşii tăi zdrobit te vor;
Dar câtă stavilă ţi-or pune
De-apururi eşti învingător!...

. . . .

O luptători, ideea sfântă
Voi o purtaţi mereu în minte; —
Cu voi purtaţi sarcazmul lumii,
Dar ce vă pasă: *Inainte!*

Stelian I. CONSTANTINESCU

meroase sau proteja retragerea cea mai desordonată din lume. Chiar în cazul când vr'un asalt fericit, ingenios, îndrăsneţ dat noaptea, i-ar fi smuls dintr'o poziţie, revărsatul zilei le-ar da posibilitatea să reconstitue noi poziţii în urma lor, având un avantaj defensiv".

Şi nu e acesta unicul, sau cel mai expresiv pasaj de precisiune şi pătrundere din „Anticipaţii". Intreg capitolul „Războiul în secolul XX-lea" pare scris în urma, nu înaintea dezastrului de azi. Iată cum un pasaj discută felul de a lucra al generalisimului modern: „Undeva, departe de tot în urmă, organisatorul bătăliei va sta aşezat în centrul telefonic al imensului său front, ici întărindu-i liniile, colo mulţumindu-se să-i repare pierderile, şi supraveghind necontenit presiunea, neîncetata, implacabila presiune care încearcă să uzeze efortul lui contrar. Inapoia aceleiaşi linii de trupe angajate în momentul de faţă, ţara, pe o întindere considerabilă, va fi golită de locuitorii ei necombatanţi şi condamnaţi la această neactivitate care e răsboiul. Vaste mecanisme se vor aplica să sape un al doilea, al treilea, al patrulea rând de tranşee, care ar putea fi necesare dacă întâiul ar fi forţat".

Se ştie apoi cum a descris apoi Wels răsboiul aerian, cu câtă claritate, în visiuni miraculos de anticipative, a văzut dânsul rolul flotilelor sburătoare. Iată ce spune marele romancier englez într'un interview acordat ziarului *le Temps* reprezentat prin Ioseph Galtier: „Ea (aviaţia) a eşit din perioada de exhibiţie a începătorilor, ca să ajungă, şi cu ce iuţeală, la perioada de aplicaţie militară. Rezultatele avute m'au făcut să visez — şi visul acesta va fi realitatea de mâine — o adevărată flotă, o flotă nenumărată, în stare să facă raiduri îndrăznele şi repetate. Sânt, ştiţi D-voastră, două feluri de aeroplane: maşina de recunoaştere, uşoară, repede ca o privire şi care, în sfârşit e, într'adevăr, aparatul visual mobil de rază mare, al unei baterii ascunse; apoi maşina mai grea, în stare să care obuze cu mare capacitate explosivă.

Ei bine, sânt de părere că trebue să ai şi să multiplici bateriile sburătoare, ceiace revine la a împreuna calităţile celor două aeroplane. Consecinţele, se ghicesc cu atât mai uşor cu cât principiul care conduce idea mea a arătat, la experienţă, de ceiace e în stare. E vorba să-l aplice acum, cu mai mai multe resurse şi metodă. Cred că războiul a făcut ca aviaţia să realizeze progrese uriaşe, extraordinare... Deocamdată, interesează ca aeroplanul să fie o unealtă de războiu de primul rang. Din ziua în care veţi avea baterii sburătoare bine organizate, puternice nu veţi mai avea să vă temeţi pentru bateriile pe care greutatea le lipeşte de pământ, pe care dificultăţile de mişcare le obligă să se ascundă şi care sânt ca nişte uriaşi lovind adesea în vid.

Dupăce încă odată pune şi el cestiunea civilizaţiei şi a culturei, criticând Zepellinul—simbol al greutăţei şi neputinţei pretenţioase germane—în fraze cărora adesea nu le lipseşte nici pitorescul, Wells intră, cu perspicacitate, în amănuntele acestei subtile şi poetice probleme a aviaţiei: „Dealtmintrelea cum se vor transmite ordinele acestea, când, de pildă, va fi vorba să modifici o mişcare, după împrejurări? Nu cred ca sistemul semnalelor vaselor de războiu, să fie posibil pentru escadrele de aeroplane. Gândiţi-vă la viteză şi la dificultatea de a vedea pavilioane în flacări. Nu, natura va procura modele. Aţi observat sborul unor pasări, sborul în trupă ca cel al raţelor sălbatece?

Triunghiul lor mişcător se transformă după legi care n'au nimic capricios, nici întâmplător. Oamenii care au furat dela pasări aripile, le-ar împrumuta şi tactica şi toate instinctele de conservare care le apără. Englezii şi Francezii vor ţine, şi în materia aceasta, fruntea.

Un singur lucru n'a putut prevede autorul: „*Piraţii Mărei*": trebue să mărturisesc, că în zadar am dat cu pintenul imaginaţiei mele, ea refuză să vadă vr'un submarin făcând alt lucru în mare decât să-şi sufoce echipajul...

I se iartă aceasta, unui poet. Imaginaţia lui are predilecţii să se înalţe nu să se cufunde. Şi de altfel specialitatea aceasta din urmă de mult o monopolizase spiritul german...

E uimitor Wells când vorbeşte, în schimb şi prevede cele mai mici amănunte ale technicei răsboinice moderne. El ajunge să vadă acea militarizare a tutulor facultăţilor unei naţiuni, aşa cum se constată azi la Puterile combatante şi care transformă o ţară într'un furnicar în care fiecare individ deţine o parte din rolul momentan comun, — un uriaş automatism de instincte şi machinaţiuni armonice.

Auzindu-l te întrebi: ce mare inginer, ce demonic technician îşi expune concluziile unei munci de carieră? Şi totuşi e un poet, un simplu „mare fabricant de ficţiuni" cum a fost numit. Insă nici el nu-şi va fi închipuit că „omul uriaş" pe care îl preconizează atât de fantastic în romanul său *Loc uriaşilor* era să sosească atât de curând printre noi, nici că atunci *Când cel ce doarme se va deştepta*, va găsi pe pământ într'adevăr atâta... deranj, şi neconcepută monstruozitate!

Dragoş PROTOPOPESCU

□ □ □

CRONICA DRAMATICA

Teatrul Naţional: In marginea **Câinilor** d-lui *Haralamb Lecca.*

Critica dramatică şi-a arătat părerea asupra *Câinilor*: cea mai slabă, sau una din cele mai slabe lucrări ale d-lui Haralamb Lecca. Sunt de aceiaşi părere... Dacă m'aşi întâlni cu d-l director general al teatrelor din România, l'aşi întreba:

— Pentru ce *Câinii?*

— E vorba să reluăm câte ceva din autorii noştri dramatici.

— N'am întrebat: de ce Lecca, ci pentru ce *Câinii?*

— Aşa a dorit autorul însuşi.

— Dorinţa autorului ar trebui să rămână dincolo de pragul teatrului. Cât despre felul cum un autor se cunoaşte pe sine, iată dovada: d-l Lecca şi-a ales cea mai slabă lucrare. A păgubit cel dintâiu, negreşit. O pagubă ce nu ne priveşte. A păgubit însă teatrul, am păgubit şi noi.

Nu voi intra deci în miezul piesei... D-l Lecca are îndărăt o activitate mai însemnată, asupra căreia ne-am fi oprit cu mai multă bucurie... Despre *Câini*, doar câte va notiţe mărginale.

* * *

A face o lucrare slabă e un păcat omenesc. Ori cui i se poate întâmpla. A nu-ţi da seamă de slăbiciunea ei, e încă firesc: judecăm cu aceleaşi însuşiri cu cari scriem. Plini de propria noastră creaţiune, pe care de abia am desprins-o de firele însângerate ce o lega de noi, n'o putem privi de cât cu dragoste, cu părtinire şi într'o neputinţă desăvârşită de a o judeca cu obiectivitate. S'au văzut deci scriitori mari, aruncând în circularea vieţii literare opere nevrednice de talentul lor, fără să-şi fi dat totuşi seama de greşeala făcută....

După un timp însă, omul se primeneşte. Judecă altfel: devine obiectiv chiar cu trecutul lui. Ce a scris odinioară, e ca şi cum ar fi scrisul alt cuiva. Câţi va ani ajung pentru a ne câştiga luciditatea faţă de noi înşine.

Că d-l Lecca a scris o lucrare fundamental falsă nu e nici o mirare. Dar că după mai bine de zece ani, a adus-o din nou la rampă, e una din mirările mele cele mai vii, căci cu toţi ştim că d-l Lecca e o minte tăioasă.

* * *

In tot timpul representaţiei mă gândeam la problema delicateţei în artă. *Câinii* n'o cunosc... Delicateţa e o atingere uşoară învăluitoare, o sugestie mai mult de cât o afirmare... Sugestia e adevăratul scop al artei. Ştiinţa afirmă pentru că poate dovedi; arta nu poate dovedi niciodată. O teză brutală şi dogmatică este zădărnicia câtor va intelectuali. Intr'un roman sau într'o piesă de teatru, nu poate fi pus de cât un *caz.* Sunt însă mii de alte cazuri felurite... Ce ne dovedeşte deci teza scriitorului? Cel mult că are dreptate o singură dată. Atât. Dar în alte cazuri? Nimic. Muncă zadarnică. Neputând dovedi, menirea artei e mult mai grea. Ea trebuie să sugereze. O teză se pune cu bun simţ şi inteligenţă. Pentru a sugera trebue un adevărat talent şi o adevărată intuiţie creatoare.

Câinii sunt o teză stângace şi brutală: în lumea noastră politică găsim tot felul de câini ce latră pe cei ce nu-i mai pot hrăni. D-l Lecca ţine să-şi dovedească teza. Urmează deci un alai de figuri strâmbe, lătrătoare, muşcătoare, o înşăilare de cruzimi, de neverosimilităţi, de imposibilităţi, de monstruozităţi... Crezând că n'a fost în deajuns de înţeles, d-l Lecca adaugă fără răgaz. E neostenit, e nesăţios... Teza îi scapă; o înşfacă din nou, îi mai bate în cap un cui. Teza e capul lui Hindenburg de la Berlin. Şi cu cât o ţintueşte mai mult, cu atât îi scapă mai uşor. O îmbrăţişează: ea se face un sul de fum şi se înalţă în aer. La urmă, munca e zadarnică.

Câinii n'au dovedit nimic: au dovedit că e o piesă rău făcută ce nu cunoaşte delicateţa şi sugestia. In loc de a ne lăsa pe noi să încheiem cu vorbele: ce câinoasă e lumea noastră politică! — d-l Lecca ne-o spune singur. Şi nu o dată. De două ori ne face teoria „câinilor" cu toate speţele rasei, cu diviziuni şi subdiviziuni. E o adevărată disertaţiune zoologică. Arta e alt ceva. Arta învălue şi cucereşte. Nu printr'o afirmaţie, ci prin atâtea amănunte discrete şi îmbinate tainic într'o atmosferă, într'o reţea ce se răsuceşte în jurul nostru, se lipeşte de noi, şi apoi se resoarbe în toate adâncurile fiinţei noastre morale. Nu suntem convinşi. Suntem însă învinşi şi cuceriţi. Când ieşim din teatru purtăm cu noi o stare sufletească nouă: starea sufletească a autorului în momentul concepţiei operei lui.

* * *

Să mai spun că drama d-lui Lecca nu e nici teatrală? Care e ideia ei centrală? — *Câinii.* O piesă deci de moravuri sociale. Ce caută atunci tragedia lui Verera? — Pe Verera îl latră. Prezenţa lui era necesară.—Negreşit: dar piesa socială nu trebuia să fie înăbuşită de o dramă psichologică de alt ordin. Viaţa intimă şi nenorocirile de dragoste ale lui Verera cad alături de piesă. Şi, cu toate aceste, ele copleşesc, construcţia dramatică a d-lui Lecca. Actul al treilea, în deosebi, e consacrat lui Verera. E, de altfel, şi mai slab de cât partea socială a dramei. Brutalitate voită şi neverosimilităţi rânduite metodic.

* * *

Ce veche mi s'a părut drama d-lui Lecca!

Are un *raisonneur.* Trăim încă o dată teatrul lui Alexandre Dumas-fiul, cu nesuferitul filosof al piesei, care trage sforile, sau, dacă nu ia parte la acţiune, apare mereu pe scenă pentru a ne explica acţiunea altora, pentru a ne desprinde filosofia şi a ne duce de mână prin mijlocul peripeţiilor încurcate... *Raisonneurul* lui Dumas nu e de cât corul antic. Pentru noi e însă o fantomă şi o maşinărie artificială pe care n'o mai putem suferi...

* * *

Şi pentru ce *Câinii?*

Câinii sunt răi. Cu putinţă. Latră la trecători, latră şi la lună. Nu sunt însă nerecunoscători. Dimpotrivă. Nu muşcă mâna ce i-a hrănit: o ling chiar.

E. LOVINESCU

ECOURI

Din cauza întârzierii unor fotografii apariția numărului din *Flacăra* închinat armatei a fost amânat.

—

Cealaltă lege — este titlul unei interesante drame în trei acte. al cărei autor, d. *Al Sabaru*, poartă un nume încă necunoscut în literatură, dar calcă cu destulă siguranță dela întâiul său pas. *Cealaltă lege* nu e o lucrare definitivă, din multe puncte de vedere. Conflictul dramatic pare a nu se petrece în piesă. Punctul său culminant îi e anterior, în cât lucrarea întreagă pare mai mult un desnodământ de dramă. Caracterele eroilor principali sunt prezintate cu oare care vag de contururi care le dă trăsături elegiace mai mult de cât trăsături dramatice și dialogul lâncezește pe alocuri. Dar conflictul nu e lipsit de interes. Sunt două suflete slabe, care nu reacționează decât după impulsuri streine și sunt incapabile de vre-o rezistență. Pe ele le mână fatalitatea — sub forma unor voințe puternice care li se impun, le determină să lucreze contra propiilor lor dorințe și le silesc, în cele din urmă, ca să scape de această dominațiune plină de dureri, să-și cate unicul refugiu în moartea voită. Eroul și eroina sunt la fel, copii după acelaș model. Faptul că eroul e preot, îl face interesant prin noutatea sa deoarece până acum nu s'a exploatat la noi, într'o piesă serioasă, acest tip psihologic și social. Însă notele de preot ale eroului principal nu par luate după natură, sunt mai mult o amintire după Paul Bourget. Crede sau nu crede acel preot care e eroul principal? Are convingeri sau se uită numai la legea exterioară a societății? Iată ce rămâne nedeterminat.

Eroina e mai simplă în trăsături, și mai limpede caracterizată.

Dar pe lângă eroii principali sunt câteva tipuri secundare foarte bine prinse; o mamă și o soție despotică, un „boer" de țară, flăcău tomnatic, care se însoară fiindcă frate-său e prea bătrân ca să încerce el „afacerea", un misit — acesta cam sentimental — dar destul de bine prins, o văduvioară, care nu crede că viața e făcută ca să deslegi probleme. În toate aceste tipuri e o sobrietate de trăsături realiste, o viziune limpede, care poate fi adâncită cu timpul și pentru caracterizări mai vaste.

Sunt și scene emoționante, cum e sfârșitul. Credem că pe scenă ar face un efect adânc. De altfel întreaga lucrare nu poate fi judecată exact de cât în mediul său firesc: pe scenă.

De aceia și notele de aici nu sunt de cât un preludiu la ceia ce ar putea fi o expunere critică asupra interesantei piese a d-lui Al. Sabaru.

—

Studii juridico-economice — de o deosebită însemnătate face d-l *St. Antim*, în volumul de curând apărut, cu titlul: *Concepția economică a Dreptului*. (Tip. Gutenberg, București, 1915).

Urmând principiile generale ale școalei economice în Istorie, Sociologie și Drept, autorul face aplicații cari sunt noui în amănuntele lor și în expunere.

Iată cum își lămurește autorul în prefață, teza sa:

„Ideia de căpetenie, care a călăuzit acest studiu, e că funcția esențială a dreptului—care aici se confundă cu însăși funcția Statului — este să garanteze producția.

„Dreptul, sub forma lui pozitivă de lege, își îndeplinește această esențială funcție intervenind între cei doui factori indispensabili producției—între capital și muncă — pentru ca proteguind pe cel mai slab împotriva celui mai tare, să mențină între ei o stare cât mai vecină echilibrului, indispensabilă, cum vom vedea în cursul acestei lucrări, unei cooperări fructuoase.

„Rolul dreptului, fiind considerat din acest punct de vedere, schimbările juridice, conexe cu cele economice, ne apar într'o lumină nouă.

„In adevăr, cari au fost situațiile reciproce ale capitalului și ale muncei, dealungul veacurilor?

„In antichitate capitalul era excesiv de slab, și atunci dreptul, Statul, pornind dela această situație economică, intervine în favoarea capitalului, înlănțuind munca până la sclavie. In veacul de mijloc, când capitalul se mai întărește, el poate ține piept muncii ceva mai liberă, de aceia soarta lucrătorului a putut fi îndulcită, și din sclav el devine serv, iobag. In timpurile moderne, capitalul poate ține piept muncii cu totul liberă, și în adevăr, lucrătorul, din serv, devine liber, salariat. Acum, sub ochii noștri, și datorită libertății de care s'a bucurat, capitalul s'a întărit atât de mult încât a devenit mai puternic decât munca, chiar liberă, și de aceia Statul a început să intervină, pe calea reformelor sociale, în favoarea muncii și împotriva atotputerniciei capitalului.

„Iată dar că diverselor organizațiuni economice le corespunde câte un sistem juridic, cerut în chip logic de ele.

„Faptul acesta ne-a făcut să afirmăm că dreptul nu e de cât un reflex al organizării economice, și cum scopul final al oricărei alcătuiri omenești este producția, rolul dreptului nu poate să fie decât ca să asigure această producție prin mijloace de coercițiune. Cu alte cuvinte, dreptul nu este decât executorul, portărelul economiei politice".

—

O interesantă publicație didactică.—A apărut Volumul al II-lea din „Buletinul Muzeului pedagogic" al Casei Școalelor care tratează despre activitatea acestei instituțiuni până la 1914.

Muzeul Pedagogic are mai multe secțiuni, precum: *a)* colecțiunile de material didactic-tip. *b)* Biblioteca Pedagogică, care servește corpului didactic pentru consultare, având peste 13.000 cărți, *c)* Biblioteca elevilor de curs secundar cu peste 3000 cărți, deschisă zilnic după amiază, frecventată în anul 1913—14 de 8182 elevi, cari au consultat un număr de 12.826 cărți și reviste. *d)* Laboratorul de fizică și chimie precum și *e)* Laboratorul de științe naturale, în cari elevii fac în orele de după amiază, lucrări practice. *f)* Secția diapozitivelor (fotografii pe sticlă) vre-o 10.000, cari servesc la conferințele corpului didactic. In anul 1913—14 au circulat în țară 9601 bucăți.

Buletinul cuprinde afară de rapoarte asupra activității Muzeului, dări de seamă asupra cursului de lucru manual la Școala Normală din Câmpulung de *I. Bobea*; Exerciții de tragere în țintă; Expozițiile de lucru manual în țară; Organizarea învățământului primar din Geneva de *I. Buricescu*; Lectura autorilor clasici în învățământul secundar de *G. Popa-Liseanu*; Colindările cercetașilor Cantemireni de *Dr. I. Gherghel*; Muzeul școalei primare de *G. P. Salvin*; Către o nouă îndrumare a școalei: Școala muncei de *I. Nisipeanu*; O excursiune școlară de *I. Popescu-Voitești*; Studiul științelor fisico-chimice în câteva școli secundare din străinătate (Raport) de *D. Golescu*.

Buletinul este ilustrat și stă sub îngrijirea d-lui *I. Moisil*.

—

Martirul Bucovinei — este în trăsături dureros de crude expus într'o broșură din *Biblioteca Bucovina* despre care am amintit și altădată. Broșura tratează despre viețuirea Românilor din Bucovina în timpul războiului austro-rus, în care Bucovina a trecut de mai multe ori de sub o stăpânire sub o altă stăpânire. Pasionata scriere este datorită d-lui *dr. Nicolau Coman*. E un pseudonim. In asemenea scrieri însă, în care se relatează fapte, nu după convingerea personală a autorului, era mai bine dacă autorul nu rămânea disimulat astfel încât scrisul său să nu poată avea parte de toată încrederea pe care ar merita-o.

Cităm, la întâmplare, un fapt din cele multe cuprinse în broșură. E vorba de teroarea desfășurată de armata austriacă, după evacuarea Bucovinei de către Ruși:

„Modul de executare obicinuit este ștreangul. Numai foarte rar se cheltuește și câte un glonte pentru acești pretinși vinovați.

„Spânzurătorile așteaptă totdeauna gata, în toate comunele și orașele Bucovinei. Ele însă nu-și împlinesc totdeauna menirea.

„Când în imediata apropiere a locului de executare nu se găsește în grabă vre-una la îndămână, nimeni nu se mai obosește a târî pe condamnați până în centrul comunei, sub interesanta mașină, ci sunt folosiți, în scopul acesta, arborii din apropiere, stâlpii de telegraf, fănarele de pe la gări ș. a. m. d., sau se improvizează, în chip foarte ingenios, mașina necesară.

„De un arbore dela marginea șoselei, între Voloca și Franztal, a fost spânzurat, spre pildă, și țăranul român din Voloca pe Derelui, Ionică Lupașcu. Sublocotenentul de rezervă Dumanski, a dat strașnică poruncă ca leșul bietului țăran să rămână atârnat prin 3 zile încheiate „ca să-l vadă lumea". Pe imașul comunei Cuciur, cu prilejul spânzurării unui băetan „spion", a trebuit să se improvizeze o spânzurătoare, din trei pari (jorghii), așezați în piramidă, așa cum se așează în piramidă puștile. S'a găsit și un scripet și o funie, cari însă, ca orice lucru căutat în grabă, nu funcționau destul de bine, așa că bietul flăcău a trebuit să fie tras de trei ori până ce și-a dat sufletul. Intâi, funia, având un nod între scripet și juvăț, nu se putea trage îndeajuns prin scripet așa că băetanul ajungea încă cu vârful picioarelor în pământ. Atunci vagmistrul comandant porunci să-l lase în jos, și să pună pietre sub capetele parilor, ca spânzurătoarea să devină mai înaltă. Il traseră iarăși în sus, dar încă tot era prea joasă mașina. Atunci îl lăsară iarăși, și mai legară câteva noduri pe funie, între juvăț și scripet, ca să se mai scurteze.

„Făcându-se proba, efectul lipsia, de oarece funia era veche și juvățul nu se strângea îndeajuns pe lângă gât. A trebuit victima să fie lăsată a treia oară în jos, și juvățul să se strângă de-a mâna. Cu toate acestea băetanul s'a mai chinuit mai mult de jumătate oră până ce a murit

„Această îngrozitoare operație s'a făcut ziua mare, în fața trupei, în plânsul sătenilor și în aplausul Jidanilor, pe toloaca dela Cuciurul Mare".

Lăsăm acest caz spre meditare bunilor români care așteaptă dela admirabila monarchie habsburgică civilizarea orientului și asigurarea libertăților popoarelor.

—

A apărut: *Revoluția*, dramă istorică în patru acte din timpul Revoluției lui Horia, Cloșca și Crișan, de *Gabriel Fulger*. (Tip. Carmen-Sylva, București, 1915).

—

„Altare nouă" — se numește volumul de versuri, de curând apărut, al poetului *M. Cruceanu*. (Ed. Flacăra, 1915).

Vom reveni asupra acestui volum.

—

„Liga Deșteptarea" — asociația de binevoitori ai țărănimei chemați de marele Haret la lupta pentru cel mai nobil ideal social ce poate trăi în societatea noastră românească — a împlinit trei ani de existență.

„Haretismul" continuă și fără Haret. Urăm părții lui generoase și utile încă mulți ani de vieață și activitate.

ANUL IV
No. 52

FLACĂRA

10 OCTOMBRIE
1915

ABONAMENTE:
in țară: lei 8 pe an; 7 lei când se achită prin incasator. Pentru învățători și preoți sătești: lei 5 pe an
NUMĂRUL 15 BANI
TELEFON 41/7

LITERARĂ ∴ ARTISTICĂ ∴ SOCIALĂ
APARE SÂMBĂTA
DIRECTOR: CONSTANTIN BANU

ABONAMENTE:
Peste munți: coroane 8 pe an; pentru preoți și învățători coroane 6.50 pe an
In străinătate: 10 lei pe an
REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA,
București
Str. Câmpineanu, 40

LEGENDE ȘI SIMBOLURI

A. S. R. Principelui Carol

Avem nevoie de legende și de simboluri. Parecă mereu nemulțumită de sine vieața cată să depășească cu fiecare clipă ceeace a înfăptuit în clipa din trecut. Și aceasta veșnică străduință e poate tot ce avem divin în noi. Vrem să creiem ceea ce n'a fost încă — amintindu-ne în chip obscur de legenda unei creațiuni din nimic, pe care ne-o povestește cartea copilăriei lumii.

*

Mulțimile, popoarele au și mai mult nevoie de legende — căci ceeace le dă unitatea de ființe nu e decât un lanț sufletesc nevăzut, parecă inexistent. Trecutul, viitorul sunt plăzmuiri; amintiri, speranțe comune, pot fi numai vorbe; vocea sângelui, o convențiune politicoasă, când cei de sus binevoiesc să-și invoce frăția cu cei de care unele prilejuri îi apropie fără de voie...

De aceea trebue să fie legende de o măreție epică și de o intensitate tragică pentru ca să se susțină un suflet al mulțimii, iar iluziile de viitor trebue să aibă o putere fascinantă. Și cu cât legenda eroică din trecut e mai vie și mai mare, cu atât mai mult impuls are sufletul mulțimii să-și taie căi strălucite în viitor.

Fără de aceste puteri sufletești, materialismul istoric ar fi o realitate deplină și toată vieața națiunilor s'ar închide în cuprinsul unei lupte grosolane al cărei drapel ar trebui să aibă înfățișarea unui imens stomac.

*

Din trecut ne-am ales comoara câtorva clipe — și abia atunci am devenit un popor când am recăpătat conștiința lor. Eram o turmă, în privința căreia nu se înțelegeau stăpânitorii. Așa am fi rămas și astăzi, dacă nu am fi transformat trecutul într'o legendă, nu am fi aruncat peste adevărul «științific» al istoriei un văl fermecat de poezie care, ca o aripă uriașă a trecutului, să ne poarte spre un viitor ce trebuia înfăptuit prin noi înșine. Am rămâne și de acum încolo așa cum suntem astăzi, dacă ne-am lăsa cuceriți de acelaș materialism grosolan, de acelaș economism științific sub povara căruia nu poate trăi nici o năzuință, dintre acele ce dau mulțimii un suflet.

Și avem atât de mult nevoe de legende, în cât și generația care ne-a precedat a intrat în domeniul legendei, și oamenii de atunci, cu creșterile, și fatalele lor scăderi, sunt, pentru noi urmașii, eroi-idealuri, ce să servească de îndreptare pentru calea de acum.

*

Pe legende se întemeiază visările noastre de viitor. Și ca să le putem ține mereu vii în suflete pe acestea ne trebuesc simboluri. Suntem puțini, și ca să putem trăi ca națiune, simțim nevoia de a ne întregi în vechi hotare încălcate; suntem săraci și simțim nevoia de a ne ști stăpâni adevărați pe pământul nostru și pe

UN CLOPOT SUNĂ 'N SEARĂ

Un clopot sună 'n seară, în seara-aproape moartă...
Când limpede și-aproape, în zare când și când,
Din umbră 'n umbră glasul tremurător și-l poartă
Când viu, când vag, arare și 'ntr'una răsunând...

E sunetu-i un cântec sau doar un sunet? Sue
O aripă în spațiul de-argint, ori cade jos?...
O, prea e cald, într'însul nimica să nu spue
Și prea e trist să fie un cântec luminos...

Ca'n multe seri, el sună din umbră lung, și sună
In sufletele noastre și-și tremură în glas
Mereu aceeași taină, mereu voind să spună
Ceva din Nesfârșirea de unde pare tras...

Cum buza 'nfiorată spre-un țărm și-ar apleca-o
Absoarbe spațiul par'că în timp ce piere'n el...
Ca un profetic geamăt se prăfue și ca o
Cădelniță și'mparte aroma-i de oțel...

O, clopotul acesta ce bate din țărână!
De-asupra vieței noastre de triste 'nfiorări
De-ar fi el mâna caldă ce ne va lua de mână
Când orbi și reci, vom trece neantului de zări...

Ca o fântân' adâncă ce răcorește drumul
— In mintea noastră arsă cum susură de lin —
De-ar fi în adâncimea vibrărei lui, parfumul
Ce'n unele amurguri ne-adie din senin!...

De-ar fi ce tace viața în tot ce'ngână dânsul!
Amarurile noastre și sbuciumul fatal
Și lacrămile toate ce-au fost, de când e plânsul,
De-ar fi iluminate de caldul lui metal!...

Dar clopotul se pierde în sunete răslețe...
Aproape, ca o mamă, departe, ca un vis
— Cu licăriri de tonuri și tonuri de tristețe
Incet, încet se stinge, sub stele și'n abis.

George GREGORIAN

roadele lui; suntem în urma altor neamuri prin puţinul spor pe care l'am adus spiritului în lupta sa cu Necunoscutul, dar am vrea să nu fim numai beneficiarii străduinţelor seculare ale altora...

Şi toate aceste năzuinţi pentru care hotarele clipei de acum ni se par atât de înguste, toate se aruncă în viitor, cu puterea marilor legende din care-şi i-au vieaţa — şi sunt sărbătoarea noastră de mâine. Şi toate au nevoie de un simbol ca să se înfiripeze mai viu în închipuiri. Şi acest simbol ne pătrunde în suflete pe căi tot atât de înflorite ca şi propriile noastre visuri de viitor şi ne e tot atât de scump ca şi ele...

*

In tânărul nostru prinţ blond, care va fi regele viitorului nostru, vedem un simbol şi de aceea sărbătoarea sa e sărbătoarea noastră a tuturora.

AL. ŞERBAN

□ □ □

REVIZUIRI LITERARE

Un fetiş modern: Poezia populară

II

Fetişismul poeziei populare nu e un fenomen naţional: l'au cunoscut toate popoarele Europei. Nu e nici un fenomen nou: aiurea e cultul unui veac întreg. La noi, numai al unei jumătăţi de veac şi cu tot romantismul începutului...

A pornit din Anglia acum o sută cinci zeci de ani, dintr'o sinceră iubire pentru naivele producţii populare, atât de nouă în mijlocul unei literaturi abstracte. A pornit deci dintr'o admiraţie literară. Multă vreme culegerile de poezii populare îşi păstrară caracterul literar şi estetic. Trecute la Germani, ele se îmbrăcară însă în armura ştiinţei. La început unii savanţi se aruncară asupra lor pentru a deslega probleme de mitologie preistorică, căutând în legendele de azi ecoul miturilor ariene. Alţii văzură în ele un document sigur pentru psihologia omenirei în faza ei de sălbătăcie. Era vremea epică a ştiinţei germane: vremea lui Grimm şi a lui Lang, a vastelor sisteme imaginare, a marilor ipoteze uitate astăzi.

Folklorul îşi frânse cu timpul aripile; sborul lui se ţărmuri. Din înălţimile largelor presupuneri se coborâ pe pământul realităţilor, migălind amănunte preţioase pentru cunoaşterea psihologiei etnice.

* * *

La început se adunară deci numai creaţiuni estetice. Prefăcut în ştiinţa germană, folklorul se întinse repede asupra tuturor producţiilor populare, frumoase sau nu, interesante sau nu, asupra legendelor, basmelor, cimiliturilor, farmecelor, — într'un cuvânt, asupra licăririlor celor mai primitive ale spiritului omenesc... Noua ştiinţă îşi strânse astfel vaste materiale. Toate bunevoinţele se împreunară pentru a arunca asupra lumei cititoare valuri uriaşe de zadarnică hârtie tipărită. Babele fură cercetate; cântăreţii şi lăutarii fură discutaţi; scriitori, ce n'ar fi văzut altfel lumina zilei, deveneau adevăraţi factori literari, ajutaţi de stat şi de instituţii culturale pentru a aduna nenumărate volume de maculatură populară, cu lucruri publicate de zeci de ori înainte, deformate de toate gurile prin care au trecut şi uneori chiar şi de mâna dibace a culegătorului ce-şi caută o originalitate.

Deasupra universului întreg se împleti o reţea de literatură populară; se întocmiră societăţi de exploatare a acestei lesnicioase mine, se întemeiară buletine, reviste şi colecţii, se fondară institute cu legături internaţionale şi congrese. Mii şi zeci de mii de volume umplură bibliotecile lumii. Şi nu s'a isprăvit. «Ştiinţa» lucrează încă. Nici nu se poate prevedea spre ce oceane de literatură populară ne va duce harnica ei barcă, vâslită de atâtea mâini nerăbdătoare de a lăsa o urmă în apele perfide ale nemuririi.

* * *

Poezia populară fu deci mai întâiu un fetiş literar, înainte de a deveni un fetiş ştiinţific. Nu e vorba nici de frumuseţile ei reale, nici de însemnătatea ei psihologică: ci numai de exagerarea lor.

La început părea un idol asiatic, îmbrăcat în haine scumpe, închis înt'o raclă de aur, în jurul căruia se învârteau corybanţii exaltaţi, cântându-i laude, admirându-i frumuseţile şi virtuţile regeneratoare, căzând apoi în genunchi şi în extazul mistic al sufletelor ce nu pot trăi fără o credinţă transcedentală. E atitudinea romanticilor faţă de poezia populară. Astăzi, ea e un mare idol de oţel, în pântecele căruia se varsă tone de hârtie. E un Moloh ştiinţific. Trăim, de altfel, sub stăpânirea fetişismului ştiinţific.

Articolul d-lui Delavrancea ne arată totuşi că n'am scăpat cu totul şi de fetişismul romantic al poeziei populare.

D-l Delavrancea făcuse o legătură între adunarea poeziilor populare şi conştiinţa naţională. Folklorul ar fi adus după el principiul naţionalităţilor...

Am arătat că poezia populară nu fusese în stare să lumineze conştiinţa naţională a neamului celui mai luminat al antichităţii. Poemele homerice n'au isbutit să realizeze unitatea rasei elenice... E drept că folklorul şi'a luat sborul în epoca în care omenirea a ajuns la credinţa că popoarele trebue să se grupeze după principiul naţional. Dar dacă e vreo legătură între aceste două fenomene moderne — ea e alta.

* * *

E, negreşit, legătura amândora cu spiritul vremii îndreptat spre popor. In ordinea politică, el ajunse la ideile revoluţiei franceze, iar în ordinea literară, la adunarea superstiţioasă a tuturor producţiilor populare. Revoluţia franceză nu e opera folklorului, ci amândouă au pornit din adorarea noului idol: poporul... Sanguinarii Convenţiunei şi ai Teroarei au făcut mai mult pentru folklor decât cei mai stăruitori folklorişti.

Ei au formulat principiul suveranităţii poporului; ei au ridicat poporul la înălţimea unui fetiş. In politică, actele lui sunt intangibile; în literatura, producţiile lui nu puteau fi decât cea mai înaltă expresie a geniului naţional. Aşa dar: sufragiu universal şi poezie populară.

In politică, problema e mai felurită. In literatură, se poate răspica mai uşor. Adorarea necondiţionată a literaturii populare pleacă dela concepţia metafizică a unui popor considerat ca o entitate, ce-şi tălmăceşte prin mijlocirea artei însuşirile lui supreme. Poporul nu e însă o fiinţă vie şi unitară; poporul e o reunire numerică de mai mulţi indivizi, legaţi prin câteva însuşiri comune, dar despărţiţi printr'o prăpastie de idei, de simţiri, de voinţe deosebite...

Producţiile populare nu pornesc din colectivitatea poporului, care nu există ca o fiinţă de sine stătătoare. Nu e «poporul» poetul *Mioriţei* sau al lui *Român Grue Grozovanul*: un astfel de «popor» nu există decât în mintea ideologilor. Poetul *Mioriţei* a fost un cioban; un anume cioban dintr'o anumită stână, de pe o anumită creastă de munte... Balada lui a călătorit apoi de pe vârf pe vârf, adăogându-i-se mici îndreptări, după gustul, şi, mai ales, după lipsurile de memorie ale fiecăruia.

De'ndată ce din preajma poeziei populare se risipeşte miragiul unui «popor», care e numai o noţiune abstractă, rămânând în locul lui un umil cioban, un lăutar, un vătăjel boeresc, o catană sau o babă gârbovă, adică un număr de indivizi — se ridică o mare îndoială în faţa acestei «expresii a geniului naţional».

Literatura populară s'a bucurat de marele prestigiu al anonimatului. Nimeni n'a văzut cum se făureşte; nimeni nu i-a cunoscut autorul. Necunoscându-l, suntem mai porniţi să-l adorăm: necunoscutul e una din condiţiile misticismului omenesc... Dacă această adorare s'ar întâlni cu nişte fiinţe anumite, ar da îndărăt... Dacă am şti că atâtea «*Frunze verde*» sunt opera poetică «din ceasurile libere» ale lui Ion dela curte, am fi mai puţin grăbiţi să le găsim de o «frumuseţe neîntrecută»...

In politică, se poate încă înţelege cum o alăturare de indivizi poate face o voinţă naţională impusă şi capetelor conducătoare. In artă, nu. Toţi ciobanii din lume nu pot face la un loc înalta personalitate artistică a unui Goethe sau a unui Dante. Că şi în producţiile acestor ciobani sau cântăreţi populari se găsesc frumuseţi de o încântătoare naivitate şi sinceritate, nu mai e nici o îndoială. Că se găsesc în ele preţioase date de psihologie etnică, e iarăş sigur. E însă cu totul neadevărat că arta populară ar putea cumpăni adevărata artă a marilor artişti şi a marilor creatori... Uneori poetic, alteori interesant numai pentru cultura unui popor, folklorul modern e cele mai adese o superfetaţie tipografică: o jertfă pe care o plătim cu toţii fetişului modern: — poporului suveran şi neexistent.

E. LOVINESCU

MAREA

(Actul al II-lea)

Improvizaţia „ZEFIRULUI" din TRANDAFIRII ROŞII, poem simbolic în trei acte, în versuri.

**Nemărginită mare de-apururi sbuciumată
Privind pe 'ntinsul verde, ce milă mi-e de tine;
Cum nu ştii ce-i odihna şi n'ai să ştii vre-odată
Şi te frământi uitată şi fără de răsplată
Şi pieptul tău se sbate, se frânge de suspine...
— Nemărginită mare de-apururi sbuciumată!**

**Te văd cum îndârjită de lunga ta sclavie
Porneşti din zări albastre să cucereşti pământul;
De-atât amar de veacuri visezi... o nebunie...
Căci valurile mândre se sparg de moarta glie,
Şi vaietele tale pustii le 'nghite vântul...
— Şi tremuri îndârjită de lunga ta sclavie!**

**Ce milă mi-e de tine când te porneşti nebună
Să te sfărâmi întreagă de malurite supte...
Şi jalea parcă-ţi creşte sub razele de lună,
Când valurile tale aduse de furtună
Se 'ntorc din nou în larguri ca mii de braţe rupte...
— Ce milă mi-e de tine când te porneşti nebună!**

**De mii de ori mai mare chiar dragostea să-ţi crească,
Pământul nici-odată tu n'ai să-l cucereşti;
E 'nvăluit de-atâta prostie omenească,
De-atâta nesimţire... nici gând să se clintească...
Şi-i ferecat de-atâtea păcate strămoşeşti.**

**Şi te frământi şi spumegi şi urli ca o fiară
Mândria risipită cercând să ţi-o aduni,
Vijelios spre larguri, sbucnind ca de-o povară,
Iţi frângi înfuriată viaţa ta amară
Şi fără să-ţi dai seama porneşti să te răsbuni;**

**Ajungi corăbii multe cu pânze albe 'n zare
In cari atâtea visuri şi cântece s'ascund...
Sunt suflete ce-şi caută spre soare o cărare!
Şi tu, nesocotită de-atâta disperare,
Rânjind le 'nalţi o clipă... şi-apoi le dai la fund!**

**Te-aşi blestema... O, mare, cu inima 'negrită
— Eu n'aşi face ca tine cu toate că sunt om —
Dar... vezi, mă uit cu jale la viaţa-ţi chinuită...
Şi prea eşti tu frumoasă şi prea nemărginită
Să nu găseşti ertarea în mine... un atom!**

Zaharia BÂRSAN

CĂPITANUL

Doamna Adelaida Ciocoiu iar s'a supărat.
«Eu, să ştii, nu pot trăi ca o cucuvae cu dumneata; mie îmi trebue distracţie, mie îmi trebue lume, că altfel înnebunesc, îmi iau lumea în cap, — şi când m'oi duce, să ştii, că's bună dusă: nu mai mă vezi în trai şi-în viaţă.... Eu îs tânără, nu's ca dumneata de pe vremea Nemţilor cu coadă; nu mi's picioarele înţepenite de reomatizme ca dumitale...»

Căpitanul tace şi-o ascultă; stă înfundat în jeltul lui lustruit şi ros, cu cârjile lângă el. E alb colilie; pe cap i-a mai rămas numai oleacă de puf rar; obrajii îi spânzură moi şi sbârciţi; gâtul îi ese din gulerul larg şi murdar, subţire, osos, tăbăcit, cu vinele mosorâte. A rămas neom de pe vremea răsboiului; nevasta dintâi i-a murit şi s'a însurat a doua oară.

Cucoana Adelaida e încă femee tânără: e înnaltă, e pieptoasă ca o lebădă şi clocoteşte de viaţă. Când se supără mai rău, bate cu pumnul în masă şi strigă cât ce poate:

«Aşa vreau, aşa fac; dacă-ţi place, dacă nu atâta pagubă; călătorie sprincenată,— voea dela mine ca dela banul Ghica!

— Da' nu te supăra, dragă, zice moale căpitanul; eu am spus numai aşa o vorbă; mi-am dat şi eu părerea, da nu ţi-am spus că cuvântul meu e buche de evanghelie... Nu ştii, mamă, că mata faci ce vrei, că găina cântă la noi în casă, nu cucoşul... Vrei să te duci diseară la teatru? Du-te, mamă, du-te şi te distrează; roag-o pe madam Idieru şi pe locotenentul Frunzescu, — spune-i că-l rog şi eu, — şi du-te mamă, dute. Eu am să pun să-mi facă un ceai, am să mă aşez în pat, şi-am să-mi citesc gazetele până-i veni tu».

Seara, cucoana Adelaida s'aşează la oglindă şi se găteşte de teatru; se spală pe piept şi pe subţiori cu colonie, se îmbracă cu o cămăşuţă numai dantele, de se strävede toată, rotundă şi trandafirie în para lumânărilor.

Căpitanul stă îngropat în jilţul lui cu droturile rupte, cu cârjile lângă el, şi citeşte o gazetă; şi, din când în când, priveşte peste jurnal, pe deasupra ochelarilor.

Cucoana Adelaida şi-a încârlionţat cu fierul părul negru, — câte un cârlionţ pe tâmple, unul, la oparte, pe frunte, — şi îşi pune acu corsetul.

Bătrânul îşi aşează gazeta pe genunchii umflaţi şi înţepeniţi de reumatisme, îşi scoate ochelarii de după urechi şi rămâne cu ochii ţintă la nevastă-sa. Se gândeşte:

«E aşa de tânără şi aşa de frumoasă, —şi dânsul aşa de bătrân şi aşa de urât! Şi c'o jumătate de trup mort, înnainte de-a se duce-acolo unde nu mai este durere, nici întristare, nici suspin, ci viaţă fără de sfârşit...»

Ajung până la el mireazma de toporaşi, amestecată cu mireazma trupului ei; şi privirile trudite ale căpitanului o mângâie de la ghetele mici de piele cenuşie, de castor, şi până la pieptenii de baga înfipţi în părul cu răsfrângeri albastre. Tot ce-i pe ea mai de preţ: ciorapii negri de mătase, cu şuviţi de dantelă, prin cari se zăreşte carnea de fildeş trandafiriu, cămaşa — toată o reţea de horbotă, — inelele cu safire şi rubine, cerceii cari îi scapără ca două picuşuri de rouă în sfârcul urechilor ei mici — toate nimicurile gingaşe de pe măsuţa ei de toaletă, —toate îs cumpărate de el, căci ştie dânsul, că femeile se bucură ca nişte copii de toate nimicurile acestea scumpe.

Afară se opreşte o trăsură. S'aud paşi sprinteni pe scară, un zăngănit de sabie şi un zuruit de pinteni, ca un râs mărunţel: e locotenentul Frunzescu şi d-na Idieru. Intră amândoi c'o undă de râs şi de frig, aducând mirosul zăpezii proaspete:

«E târziu, e opt jumătate, strigă d-na Idieru.

— Da, am întârziat, spune locotenentul Frunzescu, zuruindu-şi pintenii şi sărutând respectos mâna d-nei Adelaida Ciocoiu; am onoare a vă saluta domnule căpitan, e o ninsoare minunată afară... Dacă o ninge tot aşa, ne întoarcem cu sania de la Teatru.

— I-o idee, zice veselă d-na Adelaida Ciocoiu.

— O idee straşnică» spune d-na Idieru.

Iar căpitanul îi priveşte pe toţi, cercetător, din fundul jilţului: în toată fiinţa lui uscată ca şi cârjele de lângă el, numai ochii par vii.

Isi opreşte o clipă privirile iscoditoare asupra locotenentului strâns în dolmanul cu brandenburguri, cu gulerul de astrahan brumariu, care-l face şi mai îmbujorat, cu pantalonii umflaţi ca de vânt, cu cismele de lac rumenite de resfrânge-

rea jarului din soba de tuci din antret; apoi se uită la nevastă-sa, care pare mai tânără, aşa gătită de teatru cum e, cu gulerul şi cu manşonul de scong.

«Să ne grăbim, vă rog, că pierdem tot actul întâi zice locotenentul Frunzescu; şi ies cu toţii grăbiţi.

Căpitanul rămâne în jeţul lui, cu cârjile lângă el: singurii tovarăşi cari nu-l părăsesc nici odată.

Vântul zgâlţie ferestrele; de departe vine un sunet dulce de zurgalăi.

Panoplia cu carabine şi hangere turceşti luceşte în răsfrângerile sobii, şi cearcă, parcă, să-i aducă aminte de iarna războiului, de traiul din şanţuri, de tinereţea lui tare ca oţelul, rămasă îngropată acolo, peste Dunare, pe dealurile din faţa Plevnei.

I-i frig la picioare, întinde-o mână şi sună: să vie servitoarea să mai puie cărbuni în sobă şi să-i facă un ceai, — şi-i tremură tot braţul. Aşteaptă, mai sună odată, nu vine: a plecat şi ea. Işi ia cârjile de-alăturea, îşi încordează braţele uscate, se opinteşte de ţipă telurile ruginire ale jeiţului; şi se ridică. Porneşte încet spre odaea lui de culcare, legănându-se între cârji, cu picioarele ţapene ca de lemn, cu capul vârât adânc între umere; cârjele, cu degetare de gumă, bocănesc înfundat în duşumelele acoperite cu läicere; şi umbra trupului i se leagănă ca un clopot pe pereţi,—trece aşa, din odae în odae, până la odaea lui din fundul unui gang întunecos, umed şi murdar, care dă în bucătărie. Intră bocănind cu cârjile. Focul din soba de fier s'a stâns de mult. Pe masa de lângă patul lui hrentuit, cu plapuma lucie de slim, arde-o lampă cu sticla afumată, neştearsă de săptămâni.

Lucrurile cele mai vechi şi mai stricate din casă, bune de zvârlit într'un colţ de pod, sunt aici, în odaea căpitanului: câteva jilţuri din cari ies telurile ruginite, un scrin—coşcovit, toate zac în umbră, bolnave parcă, schilodite ca şi trupul lui pe jumătate mort. Se desbracă cu greu, cu mâni tremurătoare, şi se vâră subt plapoma rece.

Târziu tare, o aude întorcându-se; aude râsul ei limpede, aude râsul stăpânit al locotenentului, paşii ei şi sunetul tainic al pintenilor; dar n'aude glasul d-nei Idieru, maioreasa văduvă, la care stă în gazdă locotenentul Frunzescu: îs numai amândoi.

* * *

E primăvară.

Pe ferestrele deschise năvăleşte mirosul liliacului înflorit. Căpitanul stă îngropat în jilţul lui şi se bucură şi el de mireazma primăverii. Cucoana Adelaida, însă, e nervoasă:

«Ce am? Innebunesc de urât... Nu vezi, că nu ne mai calcă nimeni—în casă; şi asta numai din pricina d-tale: goneşti lumea cu mutra asta de îngropăciune; parcă e vinovată lumea că eşti aşa cum eşti, — ori oi fi vinovată eu, poate?

— Dar cine zice, mamă dragă, că eşti vinovată tu; de ce te superi degeaba? Da şi eu ce sânt vinovat, dacă nu pot fi vesel; în halul în care sânt, mai voeşti să distrez lumea?

— Apoi, tocmai de-asta: stai în odaia dumitale; numai eşi când vezi că vine cineva, ori, mai bine, du-te şi stai în grădina Icoanei, că-i primăvară: să nu-ţi mai audă lumea tusa şi bocănitul cârjilor.

— Bine, mamă dragă, de-acu aşa am sa fac.

— Uite, nu mai departe, locotenentul Frunzescu... Desigur că numai dă de-atâta vreme pe la noi, fiindcă, de câte ori venea, în loc să stai în odaia dumitale, veneai şi te aşezai între noi, şi nu te mai urneai până nu-l vedeai plecat.

— Bine, Adelaidă dragă, vin şi eu ca să mai văd lume, ca să mai aud o vorbă; mi-se urăşte şi mie; da, uite, îţi făgăduesc că de-acuma n'am să mai vin.»

Se uită la ea; stă mult aşa, cu ochii ţintă la cucoana Adelaida. Subt capotul subţire, i se simt mlădierile trupului tânăr; şi-o milă nemărginită, — o milă părintească, izvorăşte în ochii căpitanului; zice încet:

«Haide nu mai sta, dragă Adelaidă, supărată... Frunzescu mi-i prieten bun... Mă duc eu la el să-l poftesc la noi; la vremea asta îl găsesc acasă... Spune-i servitoarei să-mi aduc'o trăsură.»

Işi lunecă mânile osoase pe răzemătorile jilţului, — par'că le-ar pipăi ca un orb, — îşi ia cârjele şi se ridică cu'n gemăt. Se duce în odaia lui, de se-îmbracă şi coboară scările de piatră, sprijinit de servitoare, şi se urcă în trăsură, agăţându-se cu-amândouă mânile şi încordându-şi braţele, în cari-au fugit parcă toate puterile trupului lui.

Peste-un ceas, locotenentul Frunzescu urcă scările în râsul mărunt al duriţilor.

Căpitanul stă pe-o bancă din grădina Icoanei, cu capul gol, cu braţele încrucişate pe piept, cu ochii închişi; din când în când, oftează adânc, — un oftat ca un gemăt.

Liliacul încărcat de floare, ameţeşte parcă tot Bucureştiul; umple parcă tot văzduhul pân' la stele.

Perechi tinere trec prin noapte, pe lângă banca căpitanului.

Intr'un târziu se scoală, bocăneşte cu cârjile pe uliţa pustie, s'apropie de casă: e lumină. Deschide ca un talhar portiţa, s'apropie, cu băgare de seamă, de-o fereastră, făcând paşi mici cu cârjile; ascultă: aude glasul vesel al locotenentului şi râsul tânăr al cucoanei Adelaida; şi ese iar şi cu mai mare băgare de seamă, şi intră din nou în grădina Icoanei. S'aşează pe-aceiaşi bancă, îşi încrucişează braţele pe piept ş'închide ochii strâns, cu acelaş gemăt de om bolnav.

N. N. BELDICEANU

TOAMNĂ

Invăluit în norii
Privirii Ei, o clipă 'ntunecate,
Ca aripele morţii 'n jurul frunţii,
Bătu aripa toamnei îngheţate.

Şi-atunci am auzit cum Aeol plânge
Muşcând din pomi pe arida câmpie
Şi norii cum s'amestecă 'n vârtejuri
Sub toamna ce se lasă sângerie.

In van, am zis, gem carele 'ncărcate
Săltând peste râpoasele coline,
Căci câmpul s'a 'nroşit cu fluvii late
De sânge curs din teascurile pline.

Şi noi, năluci în fugă întâlnite,
Pe drumul ce se chinue în zare,
Lăsăm în urmă câmpul verde-odată
Gonind dup'o nălucă 'nşelătoare.

Cum ceru 'şi dă suspinul cel din urmă
Sub genele de nori ce se'mpreună —
Din spate ne ameninţ' amintirea
De-acuma preschimbată în furtună.

Din ram în ram, încet, painjenişul
Işi ţese pânza... iar în depărtare,
Sclipirea argintată a zăpezii
Aleargă peste piscuri solitare.

Ion Al-GEORGE

BARZA

Intr'un picior, pe-o casă, aţipită,
Ca un fachir hipnotizat de haos,
Cu gându'n nesfârşirea aurită,
Visează barza în deplin repaos.

Acelaş vânt, ce 'nalţă prafu'n trâmbă
Şi'n depărtare salcia frământă,
Pe cucuiata pasăre n'o strâmbă,
Ii dă ocol şi'n vraişte s'avântă.

Din foile lui aspre şi tăioase,
Răsfrânte, multe, freamătă norodul
Porumbului: «Ajută-ne Cristoase!
Cu bine verii să'l citim probodul».

Trezită barza lung 'nalţă capul
Şi pliscul ei ca foarfeca. Se pleacă,
— Ca un ghebos ce şi-ar lega ciorapul, —
Ascultă, dă din cap, par'că se 'neacă.

Sărind întâi, îţi pare, îşi destinde
Aripele, şi peste porumbişte
Pluteşte! Călătoarea se deprinde,
Căci vin ca mâine vremuri de restrişte!

V. DEMETRIUS

CÂNTECUL OMULUI

XIII

CANTEC DE SLAVA

Cântaţi,
Se ridică profet dintre voi,
Şi glas strigător
Se ridică pe munte
Cu cântece noi.

Cuvântu-i sonor
Dispune din fundul tăriei,
Cu fulgere crunte,
Să sară-al vieţei izvor
In valuri mărunte
De-alungul câmpiei.

Soarele-i scapără 'n frunte
Şi drumuri de-argint în picioare,
Şi pieptu-i sclipeşte
Ca pavăza 'n soare,
Şi cu flacări ivirea-i vesteşte.
Pletele-i, ca nişte corzi de viţă,
Fără număr,
Ii sclipesc şuviţă cu şuviţă
Peste umăr.

Priviţi-l,
Aduce bătrânilor zile,
Bolnavilor dă sănătate,
Sădeşte răbdare 'n cămile
Şi'n muşchi elasticitate.
Voinţa lui face-amulete
Ce'ndepărtează şacalii
Şi curăţă cerul de nori,
Iar când se'ncovoae
Porumbul de sete,
Trimite ploae,
Şi pune pe rod portocalii
Uscaţi
Şi chirciţi.

Veniţi,
Cu toţii veniţi,
Femei şi bărbaţi,
Copii şi bătrâni
Şi slugi şi stăpâni,
Şi cu toţi ascultaţi;
Se ridică profet dintre voi
Şi glas strigător
Se ridică pe munte
Cu cântece noi.

XIV

SULAMITA

Sulamita,
Pământ în care nici-odată plugul nu desţelenit-a,
Staul în care n'a dormit nici un copil,
Braţe care n'au strâns de cât trunchiul stejarilor,
Isvor din care n'a băut nici o căprioară,
Lac în care n'a căzut nici odată năvodul pescarilor,
Mi-e dor de tine,
Şi dorul meu subtil
Imi creşte 'n inimă şi mă 'nfioară.

In fie-care cedru cântă zumzete adânci de albine,
Şi pădurea-i plină
De freamătul lor de aur şi de foc, ca o stupină.

Adă mână şi să mergem înainte, dar;
Vieaţa nu e dată oamenilor în zadar.

Pe şoldurile tale pline ca pâinile
Şi dospite 'n mirezme menite să-ameţească minţele
Voi lăsa să-mi rătăcească 'n voe mâinele
Şi-mi voi înscri pe ele dorinţele.
Voi bea ca o căprioară 'nsetată din izvorul buzelor tale,
Subtil,
In braţele tale voi fi ştejarul pădurilor tropicale,
Şi voi dormi în staulul sânului tău ca un copil.

Vino însă.
Mi-am pus în păr flori de pădure
Şi mi-am dospit buzele'n zeamă de mure,
M'am uns cu mirezme rare
De mirt şi de nard,
Şi-am învăţat pe nepel cântece-atât de tulburătoare
In cât, ca nişte dumnezeeşti cuvinte,
Melodiile lor în inima strunelor ard.

Dumnezeu îşi pluteşte duhul peste ape,
Pământul încă nu şi-a răcit căldura mâinilor sale,
Şi'n inimile noastre puternice încape
Amintirea unei trecute fericiri fatale.

Dă-mi mâna, dar, şi să pornim înainte,
In suflet cu tăinuite cuvinte.

E păcat ca mâinile tale să nu mângâe de cât pântecele
Câinelui favorit din vie,
Urechile tale să nu audă de cât cântecele
Nevinovate de ciocârlie,
Ochii tăi să nu se ridice de cât în contemplarea stelelor,
Şi inima să nu-ţi bată de cât în agonia gazelelor.

Vântul aduce pe braţe tânărul înger al iubirei,
Florile-şi lasă petalele să se-aplece deschise,
Şi-aripele Domnului se desfac încărcate de vise
Şi'ntind de-asupra pământului cortul fericirei.

N. DAVIDESCU

□ □ □ □

CRONICA ARTISTICA

EXPOZIŢIA PICTORULUI TROTEANU

Procesiune pentru ploae

După o vară prielnică tuturor vagabondajelor artistice, cei mai mulţi pictori ai noştri, goniţi de hăţaşul vânt al toamnei, au părăsit plaiurile şi muncelele pustiite de toamnă, pornind întins spre oraşul cu trei sute de biserici şi cu trei săli de expoziţii...

Cei mai mulţi se întorc cu mapele înţesate de chipuri şi privelişti, din cele ce le-au încântat ochiul şi i-au silit să oficieze marea slujbă a creaţiei; iar unii din ei au şi început să vestească expoziţiile ce-s gata să deschidă.

Ast-fel cenaclurile artistice cunoscute anunţă manifestări plenare de toamnă, ivindu-se, alături de cele existente până acum, o nouă asociaţie artistică serioasă, «Salonul de toamnă», alcătuită din câteva reputaţii bine stabilite, în frunte cu sculptorul Severin.

Deci, în privinţa manifestărilor plenare, mişcarea artistică a anului acesta se inaugurează cu un prisos de speranţe ale unei activităţi din ce în ce mai serioase.

Pe de altă parte eminenţe ale picturii şi sculpturii noastre vor deschide expoziţii personale, cu osebire interesante.

E vorba de o expoziţie a pictorului Octav Băncilă, cum e vorba şi de o altă expoziţie a pictorului Mützner; cel dintâiu aducând o serie de compoziţii, cea mai mare parte cu subiecte din viaţa ţăranului nostru; iar celălalt, întorcându-se din depărtatul Nipon ne aduce o adevărată comoară de privelişti japoneze şi reprezentări ale vieţei poporului din ţara soarelui.

Ne mărginim, d'ocamdată, la atât în faţa seriei de expoziţii personale ce au şi început să-şi deschidă porţile, prin diferite localuri, mai mult sau mai puţin improvizate în săli de săli de expoziţii.

*

Unul dintre întâii presintaţi în faţa publicului este pictorul R. Troteanu, a cărui exposiţie a fost de curând deschisă într'un local din str. Corăbiei, peste drum de Ateneu, unde, de altfel, s'au bizuit să se presinte, pe vară, şi pictorul Van-Saanen-Algi cu sculptorul I. Jalea.

Noua sală de exposiţii şi-a căpătat, deci, un oarecare prestigiu, pe care, nu ne îndoim că vor şti să-l păstreze şi să-l întărească ceilalţi artişti ce se vor manifesta aci.

Şi pictorul Troteanu ţine, mai ales, la această notă în manifestare, cu atât mai mult, cu cât din expoziţiile trecute şi din lucrările singuratice, expuse la «Salonul Oficial», a dovedit, de mult, că-i vorba de un pictor de temperament.

Aceasta ne-o învederează şi acum pictorul Troteanu; prin numeroasele lucrări, întemeiate pe un simţ rar al composiţiei şi pe acela al unui simţ culoristic demn de relevat.

Amintesc, între altele, «Procesiunea religioasă, în tratarea căreia pictorul mai sobru şi mai mult stăpînit de grija ansamblului, a reuşit să învingă greutăţile desfăşurării într'un cadru oarecum restrâns.

Dar această notă fundamentală a pictorului Troteanu e dusă atât de departe, în cât uneori, momit de farmecul unor tonalităţi, bogate în efecte, se apropie de un colorit de fantesie, foarte la locul lui în tratarea unor subiecte pentru execuţia cărora se şi cere un asemenea culorit.

Dar tocmai aceasta dovedeşte munca fără preget a artistului şi năzuinţa lui spre manifestări personale — o cale grea pe care se încumetă să lucreze de câţiva ani.

Pe lângă aceste lucrări ce-i întemeiază reputaţia de care se bucură încă de mult pictorul Troteanu expune o serie de peisaje, mici privelişti în care se apropie din nou de isvorul nesecat de inspiraţii — natura — cum şi o serie de lucrări de interior, foarte discret armonizate, şi câteva capete de studiu, în care arată resistenţă şi vigoarea studiilor serioase de anatomie.

Hotărât lucru, însă, pictorul Troteanu nu şi-a fixat definitiv, felul de manifestare Este unul din acei puţini ce se străduiesc multă vreme, până să-şi afle adevăratul făgaş potrivit manifestării lor.

Iată de ce frumoasele lucrări expuse acum de pictor pot fi socotite ca un admirabil mănunchi de speranţe ale activităţii viitoare.

Ghitaristul

Iar încurajarea de care s'a bucurat şi se bucură, mai ales în actuala expoziţie, îi va fi îndemn puternic şi sprijin în munca încordată de pe urma căreia va culege răsplata aleasă, cuvenită adevăratelor personalităţi originale.

N. PORA

□ □ □

FIGURI DISPĂRUTE

MIHAIU TELIMAN

Se împlinesc în iarna aceasta, pe la sfârșitul lunei Decembrie, *treisprezece ani* de când, uitat de toți, s'a stins în casa părintească din Siret, în acest oraș care e un exemplu viu de mărirea dela care am căzut în cursul vremurilor, *Mihaiu Teliman*, cel mai talentat și poate unicul ziarist de talent și vocație, bucovinean.

Precum i-a fost viața, așa și sfârșitul: sbuciumat și părăsit, părăsit mai ales de cei cari au tras foloase pe urma activității lui.

O vecinică și revoltătoare tragedie aceasta, să vezi că cei pe umerii cărora se ridică mulți nechemați la situații, pe cari nu le-au visat, cad și, tânjesc și se sting ducând lipsă, pe când cei cocoțați sus se bucură de favoruri și bunuri nemeritate.

Când l-am văzut ultima dată, puțin înainte de moartea sa, era de tot slăbit, o umbră numai, și amărât și degustat. Ce-ar fi putut deveni Teliman, dacă ar fi avut norocul să trăiască într'o atmosferă mai priincioasă desvoltării calităților sale multiple de scriitor, nu-i locul să arătăm aici, sigur e însă că azi n'am trebui să frunzărim colecția ziarelor ca să desgropăm din noianul de fel de fel de știri și articole, multe lansate numai în interesul vre-unui „fruntaș", gândirea și simțirea, care, în astfel de împrejurări, de multe ori a ieșit mototolită și schimonosită așa cum o cereau interesele momentului și ale „conducătorilor".

Toată opera lui Teliman, înțelegem mai puțin sutele de articole politice, cari au contribuit totuș în măsură mare la trezirea conștiinței naționale și la fortificarea poziției Românilor, cât mai mult *foiletoanele* sale, se resimte de graba momentului, de nestatornicia vremurilor, de nota de luptă politică, de care n'a fost cruțat nici scrisul de sub linia care desparte, de regulă, aceste două lumi.

Dar chiar cu toate aceste neajunsuri, la cari se mai adaugă și influențele străine, cari i-au stricat limba și stilul mai mult decât putem admite în ziua de azi la un scriitor, calitățile de pătrunzător observator al societății noastre și oamenilor din viața publică, de fin zugrăvitor al slăbiciunilor, cari cuprind ca o pecingine tot mai mult viața noastră națională, de iscusit mânuitor al ironiei mușcătoare, dela nuanța cea mai fină care ar face cinste și maeștrilor săi francezi, până la invectivă și gluma grosolană și grotescă, fac din foiletoanele sale bucăți de reală valoare, cari vor fi citite și ca producte literare și ca schițe sociale, cari ne arată într'o expunere limpede societatea românească cu aspirațiile și luptele ei într'o fază hotărâtoare de desvoltare.

Teliman și-a iubit cu dragoste sinceră, pe care n'a precupețit-o niciodată, neamul din care făcea parte, dar această dragoste nu l-a oprit ca să arate fără cruțare relele de care e bolnavă societatea noastră. El a purtat o viață întreagă un războiu pe două fronturi: contra dușmanilor etnici ai neamului nostru, ale căror planuri de cotropire, de anihilare a influenții noastre politice, de înjosire a prestigiului nostru național le-a cunoscut până'n amănunte și le-a demascat fără cruțare, dar și contra dușmanilor din mijlocul nostru.

Cea mai crudă ironie și batjocură a fost partea celor ce în semeția lor au crezut că pot trece la ordinea zilei peste poporul băștinaș, aruncându-i doar o simplă privire de dispreț, amestecat cu milă. Aceiaș ironie a îndreptat-o în contra relelor încuibate în sânul neamului nostru, pe cari le-a combătut cu acea vehemență, care dă scrisului său câteodată nota de pamfletist. A știut să aprecieze armonia și solidaritatea întregului neam, căci el a scris rândurile: „Dacă nimic nu ne poate uni, ar trebui să ne unească unirea dușmanilor noștri comuni", dar n'a dorit acea armonie, care e căutată de unii speculanți ca în dosul ei, scutiți de critică să-și poată face mendrele, fiind siguri că din „interese naționale superioare", cari cer concentrarea tuturor forțelor românești nimeni nu se va atinge de dânșii.

Din variile sale cunoștințe literare, sociale, politice și economice, el își făuria armele, cu care lovia în mișelia și perfidia dușmanului, chiar și în ticăloșia Românului.

Indrăgostit de țăranul nostru, care este și rămâne „nădejdea noastră de mai bine" — azi în era sufragiului universal o spun toți, deși nu toți o și cred; atunci multora o astfel de afirmare li se părea o provocare sau chiar blasfemie — a zilelor ce vin, care însă e de multe ori tot așa de rău tratat de ai săi ca și de cei străini, el pledează cu căldură și argumente puternice pentru ridicarea morală, socială, economică și culturală a păturei celei mai numeroase și mai trainice a neamului nostru.

In tot caleidoscopul de tipuri ridicole și nemernice, cari ne trec pe dinaintea ochilor când citim scrisul lui Teliman: proști, perfizi, mișei, fățarnici, nu știu să fie vre-un țăran. Pentru defectele și greșelile acestuia are compătimire, îmbinată cu dorința de îndreptare, căci știe că relele de care e bântuit poporul nostru, n'au isvorât din vina lui, ci din neglijența noastră, din vitregia vremurilor și din netrebnicia străinului, pe care Românul l-a oploșit la casa sa.

Dintre străini, cei mai periculoși îi păreau *Rutenii*, cari răsărind deodată, pe neștiute ca nație și ca factor politic, voiau să cucerească drepturile Românilor, degradându-i pe aceștia, dacă nu-i vor putea desființa cu totul, la rolul de cantitate neglijabilă.

Cele mai amare ironii și mai drastice batjocuri le-a revărsat asupra acestor oaspeți nepoftiți ai Bucovinei române. Dar nici Nemții, nici Polonii n'au fost cruțați de săgețile lui.

Nimeni n'a ridiculizat cu atâta succes vestitul stil-șablonă al birocraților austriaci cu interminabilele propozițiuni chilometrice și cu frazele nimic zicătoare, ca Teliman, care îl cunoștea firea bine din multele acte de samovolnicie ce le făcea guvernul pe vremea aceea contra Românilor.

Ridicola goană în contra tricolorului nostru și desele confiscări ale jurnalelor române, cari apăreau cu coloanele albe, precum expulsarea ziariștilor români din Ardeal ilustrează activitatea guvernului din acel timp.

Cine-ar putea crede că acest om a cărui vorbă era ca un tăiuș de sabie se putea înduioșa și putea înduioșa și pe alții până la lacrimi? Și totuș e adevărat că în glasul ca și în scrisul său vibra ori de câte ori venia vorba de neamul nostru, de prigonirile ce-a trebuit să îndure, de vijeliile, prin care a trecut, sau de viața lui sbuciumată și chinuită, atâta duioșie că s'ar fi muiat și cel mai de piatră suflet de durerea ce-l copleșia. Parecă o jale concentrată de veacuri se revărsa din glasul profetic al acectui visător decepționat și totuș câteodată gata de cea mai aspra luptă.

Biografia lui Teliman nu e bogată în fel de fel de date, căci viața lui de muncă nu se poate pune în date biografice și nici n'a fost „ilustrul președinte" al vreunei societăți, n'a avut nici un titlu oficial și aceasta e o mare belea în Bucovina titlurilor, și n'a fost nimic alta de cât un entusiast și neobosit luptător cu condeiul.

* * *

Născut la 20 Noemvre 1863 în Sirete, el cercetează între anii 1871—1875 școala primară deacolo, iar dela 1875—1879 cursurile inferioare ale școalei reale tot acolo, cursurile superioare le-a frecventat în Cernăuți la școala reală superioară greco-orientală.

La Viena, unde a petrecut vr'o cinci ani, s'a înscris la Academia de pictură.

Intors în țară a fost scurt timp profesor de desemn la liceul românesc din Suceavă, pe urmă a intrat în ziaristică, introdus de George Popovici. A scris la „Gazeta Bucovinei", la „Patria", La „Sentinela" și „Timpul". A scris și câteva foiletoane în limba germană, pe care le-a tipărit în ziarul „Bukoviner Journal". Din Sirete, unde se retrăsese din cauza bolii sale, a trimis câteva foiletoane ziarului „Deșteptarea".

Viața de isbeliște care a dus-o și mizeria în care a trăit i-au subminat sănătatea și l-au răpus înainte de vreme.

Din însărcinarea societății studențești *„Junimea"* am ales vr'o 20 de foiletoane din scrisul lui Teliman și le-am publicat în volum la 1906.

Alte foiletoane, interesante mai ales pentru fondul lor politic, așteaptă deatunci un editor, care însă nu vrea să vie.

Cernăuți. **George TOFAN**

Biserica Sf. George din Suceava, odinioară Mitropolia Moldovei, unde erau aşezate moaştele Sf. Ioan cel Nou. Zidită 1513—1522

Mânăstirea Dragomirna de lângă Suceava

PAGINI UITATE

SUCEAVA[1]

Suceava e bogată 'n turnuri
Ca muntele bogat în stânci;
Ea are strade glorioase
Şi are pivniţe adânci.
Rebeanu

Pe malul drept al râului de acelaş nume şi într'o depărtare de vr'o câţi-va kilometri dela acesta, se ridică azi fosta metropolă românească ca o nălucă vie pe mucidele morminte ale gloriosului său trecut. Aproape nimic n'a mai rămas din multa şi puternica viaţă, ce pulsa odată prin arteriile acestui falnic oraş: Praf şi ruine sunt clădirile pompoase, ce sărutau cu ale lor vârfuri nourii călători; descompuse zidurile de ale căror coaste oţelite s'au resfrânt de atâtea ori ghiulelele duşmane, sfărâmate acvaductele, ce borteau măruntaele istoricului său pământ. Strânse-s toate şi trecute ca şi marele ei Cezar, neînvinsul şoim moldovenesc, ce a sondat cu atât noroc ale cinstei adâncimi şi vaduri, iar peste ruinile giganticului trecut se ridică azi numai palida aducere aminte, ultima rămăşiţă a tot ce este omenesc.

Suceava de azi e aşa de mică, ca speranţa Românilor într'un viitor mai bun; casele ei joase ca sufletele Ucrainiţilor noştri; iar pe acoperămintele lor creşte muşchiul aşa de îmbelşugat ca minciunile în „Bukowyna".

Pivniţele Sucevei sunt, precum o mărturiseşte strofa de sus, adânci şi spaţioase; toţi beţivii din Niebelungenlidul cel vestit ar încăpea întrânsele, chiar şi Volker, renumitul muzicant „mit dem Bogen lobesam *und dem deutschen Durste", unul din personajele cele mai marcante ale acestui poem epic şi beţiv, cu care li se freacă copiilor noştri urechia. Gimnasiul ort-oriental sau mai bine zis edificiul dreptcredincios al gimnaziului ortodox-oriental al de Dumnezeu uitatei noastre dieceze, edificiul acesta mic şi păcătos (sfinţirea lui n'a aflat încă loc) e atât de strâmt încât n'ar încăpea în el nici patriotismul duşmanilor noştri.*

Drept despăgubire are Suceava un criminal, palat mare acesta, înaintea căruia Alhambra spaniolă nu apare mai mare decât un nigel înaintea lui Mont-Everest. De sigur, că factorii decisivi în înalta şi nepătrunsa lor înţelepciune au ştiut ce fac, făcând criminal mare şi gimnaziu mic, cele două poluri, între cari balansează acul magnetic al vieţii omeneşti. Departe suntem de a voi să criticăm deciziunea aceasta a înaltului areopag, care decide soarta noastră ca şi Zeii Olimpului soarta pribeagului Odiseu vră să zică: cu multă înţelepciune şi mare milă. Noi constatăm numai faptul şi nu îndrăznim a ne da părerea noastră, ci lăsăm să vorbească un plugar, al cărui fiu a fost eschis din şcoală şi aruncat afară pe stradă pe *baza unui paragraf ruginit.*

„Sub împrejurările de azi nici prin gând nu-mi trece", zice omul nostru, „de a-mi trimite copilul la gimnaziul nostru drept-credincios!"

Şi pentru, ce bade Haldan?" îndrăznii eu a-l întreba.

— „Păcat că eşti filosof," replică el, „şi nu pricepi nici un lucru, ce-i aşa aproape de mintea omului. Nu vezi că domnul reflector fără pricină îmi dă copilul afară din gimnaziu? Şi socotiţi că rău face? Eu îl bag în criminal şi-mi iau de grijă".

„Pe cine 'l bagi în criminal, Haldane dragă?"

„Pe copilul meu, domnule! Doar nu pe domnul reflector! N'ai grijă, i-a merge bine. Uită-te (Aici făcu faţă şireată de diplomat). In criminal capătă:

1. Locuinţă largă cu pat bun;
2. Mâncare gratis;
3. Doctor şi picut regulat;
4. Uniformă trainică:
5. Siguranţa persoanei, păzit fiind de străjeri zi şi noapte.

Din toate aceste nici umbră nu-i în gimnaziul drept-credincios. Trăiască d-l reflector, sus criminalul!"

Aşa vorbi Haldan, dar ce vorbeşte Haldan, poate fi drept, însă decum decesiv; nu ştim cine-i acel domn „reflector", de care vorbi cu atâta satisfacţie, de sigur, că nu poate fi domnul inspector: de ar fi rău nu-i rău numele nou. Zace mult adevăr în amara ironie a vorbelor lui Haldan şi-i potrivită treabă şi actuală totodată. Dar lăsăm deocamdată aceste la o parte spre a ne arunca privirea asupra bisericilor din Suceava, care dau acestui oraş un caracter particular.

Nu pot face istoricul lor aici în cadrele înguste ale unui foileton, ci mă voiu mărgini numai la unele observări.

Fondate pe baza stilului din quattrocento şi lipsite de redacţia unui geniu individual ca italieniii în neîntrecuţii lor artişti Bramante, Brunellesco şi Michelangelo, bisericile Sucevei nu pot nega lipsa unui suprem spiritus rector şi a unui caracter independent. Diferite după formele lor structive şi decorative — fundamentale nesclintibile ale unui edificiu — li lipseşte aproape tuturora măreaţa seriositate a aparenţei, şi afară de imposanta bisericuţă a Mirăuţilor n'are nici una în grad mai suprem aceea frumuseţe a formaţiunilor singuratice şi aceea armonie în motivarea mai adâncă a formelor de structură şi decoraţie, prin care se disting atât de favorabil catedrala Cernăuţilor şi biserica sf, Paraschiv.

Bisericele Sucevei nu-s aşezate pe locuri dominante, ci se ridică în nemijlocită vecinătate de clădirile profane, pierzând prin aceasta mult din binefăcătoarea lor influenţă. Ele nu dispun de acel peribolos vast al templului antic, ce era dis-

Ruinele cetăţii Suceava

[1]) Din foiletoanele lui Mihaiu Teliman.

părţit de lumea profană prin îngrădituri potrivite şi în carele se intra prin acel minunat propylaion, ce te prepara de departe pentru sanctitatea locului în care intrai.

Dacă descrii un oraş şi ai nerealizabila dorinţă de a nu trece de prost înaintea publicului, trebue să vorbeşti şi de locuitorii acestui oraş. Dar cum să începi treaba? Heine, descriind oraşul Göttingen, împarte locuitorii săi în trei cla e: profesori, studenţi şi vite. De m'aş ţinea şi eu după respectabilul meu model, i-aş împărţi pe Suceveni tot în trei clase: Suceveni, ce beau acasă; Suceveni ce beau în birturi; Suceveni, în fine, ce beau acasă şi în birturi şi anume :

Bei Tag und Nacht
Und wenn's gebricht,
So auch bei Licht.

Dar eu voi să-i împart astfel; om politicos, trec adevărul cu vederea. Deci nu-i împart de loc pe Suceveni. Şi aşa sunt destul de desbinaţi.

Abonaţii noştri din străinătate ar dori poate să ştie câţi jidani se află în Suceava. Răspunsul eată-l: destui. *Români puţini şi pe aceşti puţini îi papă statistica din zece în zece ani. Armenii din Suceava, prigoniţi şi ei sărmanii, sunt naturalii şi poate unicii amici ai elementului român din Suceava.*

Tipul Românului Sucevean e ca şi graiul său mai puţin pângărit decât în celelalte oraşe ale Bucovinei. Sucevenii sunt de obiceiu oameni înalţi şi de culoare ce-ţi reaminteşte pe locuitorul Lombardiei nordice. Feţe grase rar unde întâmpini, şi de vezi ici colo vre una, poţi jura, că nu aparţine solului Sucevan, ci se trage din un ungher al pământului unde se bea mai puţin şi se doarme mai mult.

Ce să zic despre amabilele Sucevence? Să zic, ce-a zis Lenau drăguţei sale:

Weil! auf mir, du dunkles Auge,
Ube deine ganze Macht.
Ernste, milde, träumerische,
Unergründlich tiefe Nacht.

Aş putea să termin aice, dar politica, mâncao-ar Ucrainţii, mă sileşte să mai istrăvesc negreala.

E vorba de inteligenţa Sucevană, şi anume de inteligenţa română.

Ea este destul de mare şi numără în mijlocul ei bărbaţi de o rară capacitate, oameni vrednici şi devotaţi cauzei poporului nostru asuprit. Cu sau mai bine zis pentru toate aceste ei sunt oamenii cei mai bine calomniaţi şi expuşi celor mai umilitoare şicane. Defunctul filosof Ştefurea, creatorul „Şcoalei Române", a picat ca prima victimă a acestui sistem; pentru ce? Pentru că n'a putut privi cu ochi nepăsători la mizeria şcolarilor goi şi flămânzi, a căror hrană era numai ultima rămăşiţă a periferiei unui mălai dăruit şi acesta de vr'un mecenate într'un ceas slab! Eară pe bine cunoscutul nostru folklorist şi academician mai că nu erau să-l anine pentru că a scris o carte, în care păserile vorbesc româneşte şi nu limba statului. Pe când apărea în Suceava bimensuala „Revista politică", profesorii erau bănuiţi de dacoromanizm, iar revista, dacă avea impertinenţa să prezinte un articol de fond politic şi nu de conţinut relativ la creşterea cartofilor sau a haldanilor, se confisca fără cruţare.

Timpurile acele s'au stins, însă duhul lor trăieşte şi azi. Acuma se sapă ruinile cetăţii din Suceava: poate va reînvia din praful acela şi duhul strămoşilor noştri, la al căror glas de biruinţă tremurau curţile iagélonice şi Sultanii Ţarigradului.

Mihai TELIMAN

□ □ □

NOTE DE CĂLATORIE DIN ORIENT

NUBIANCA

Sânt de două zile în «Mărgăritarul Africei», cum i se mai spune vechiului oraş înfăptuit de Alexandru Macedon, sau Iskanderieh, cum îi zice turcii Alexandriei.

Seara, după masă, încă cu doi ofiţeri după vapor, am plecat să pierdem câteva ceasuri într'un local de petrecere. Am trecut prin cartierul european şi, la două cinematografe, am întâlnit afişate aceleaşi filme, pe cari le văzusem, cu o lună în urmă, în Bucureşti. Am intrat într'un varieteu luxos: lume aleasă şi îmbrăcăminte bogată, strălucitoare. Două franţuzoaice, cu multă graţie şi şic în mişcări, cântă pe scenă şi-şi mlădiază corpurile, goale pe jumătate.

Nu sânt nici popă şi nu fac nici pe mironosiţa, care-şi astupă ochii cu degetele resfirate, dar drept să spun nu m'a mulţumit. In jurul meu totul este europenesc. Nu-mi place; vreau culoarea locului.

— Haide, că ştiu eu într'un loc, unde are să-ţi placă! îngână prietenul meu, după ce golirăm halbele.

Am scoborât aproape de port. De aci dăm într'o ulicioară întunecoasă, apoi după un colţ, şi ne oprim în faţa unei case joase:

— Aici! făcu prietenul meu.

Eu stăvilii pasul.

— N'ai nici o teamă! urmă ofiţerul. Eu sânt muşteriu vechi aici!... Patronul mi-e prieten!...

O sală îngustă şi lungă, în care nărue valuri-valuri de fum, ni se deschise înaintea ochilor.

— Bine aţi venit! ne întâmpină într'o românească stricată, un egiptean negru cărbune, lung în gât şi cu buzele răsfrânte în afară.

Când îmi auzi graiul în mijlocul atâtor chipuri, mă simţii la mine acasă. Patronul ne făcu loc la o masă, pe care, în cinstea noastră, o şterse chiar el cu poala halatului. Apoi fără să ne mai întrebe ce voim, şi dădu porunca:

— *Tri café!...*

Eu roti ochii în juru-mi. Grupuri-grupuri de arabi stau ghemuiţi, pe scăunaşe mici de paie, sorb din cafele şi aruncă fumuri din narghilelele, împodobite cu ciucuri şi mărgele. La o masă joacă de zor cărţi trei englezi, cu pipele înfipte la falcă; de-a dreapta noastră şase marinari italieni cântă în surdină. Numai gura lor se aude şi sgomotul cărţilor, când le trântesc englezii pe masă, în colo muţenie; arabul când e la cafea şi la fumat nu vorbeşte.

O lampă mai strălucitoare se aprinse în faţa noastră, deasupra podelei, unde era scena, împrejurul căreia ieşiră la vedere fel şi chipuri de zugrăveli. De după perdeaua din fund, veni un bărbat, cu un pămătuf de barbă în cioc, şi îmbrăcat într'un halat alb, lung până 'n călcâie. Se aşeză pe un scăunel, în latura scenei, şi începu să-şi pregătească vioara cu două coarde, numită la egipteni *alâti.* Apoi se ivi o femee cu un fel de capişon pe cap, legat pe sub gât cu ciucuri de fir; iar pe frunte i se lasă o coadă de părăluţe. In nas poartă un inel destul de mărişor. Două sprâncene, negre corb, îi cercuesc ochii aprinşi, clocotitori de patimi, şi o gură mică, cu buze cărnoase, presărată cu acel zâmbet dătător de fior, împlineşte frumuseţea trupului plin, arămiu şi gol până sub cingătoare. Două paftale, nituite în pietre strălucitoare, îi prind peste şolduri o cingătoare, din care porneşte un voal subţire, în chip de fustă, ce pogoară până jos la gleznă, lăsând să se ghicească coapsele rotunde şi pline.

Bărbatul începe să cânte. Jucătoarea

CARMEN SYLVA

I

In pădurea Ta divină
Sunt cântări şi vise sunt;
Curge'un râu cu apă lină,
Acolo aş vrea, Regină,
O cântare să mai cânt.
Văd cărarea care duce,
Imi grăbesc târziul pas,
Dar eu port pe umăr cruce;
Cum s'o duc şi cui s'o las?

II

Am rugat puteri curate
Să mă ia pe aripa lor,
Că'n pustia mea cetate
Nici măceşele nu'nflor' —
E'n cetatea sbuciumării
Luptă fără nici un spor
Şi îmi e dor de un mal al mării,
Acolo aş vrea să mor.
De se va 'ntâmpla stăpână...
Mă va lua vre-un val turbat
Intinde-ţi muncita mână
Semnul sfânt că m'ai iertat...

III

Pentruce? — Mi-ai dat o ţintă
Şi mi-ai arătat un drum —
De mi-a fost iubirea sfântă
Am cântat-o pân' acum.
Şi dac-aş fi avut soarte
Steaua să nu-mi fi căzut,
O cântam până la moarte;
Eu atâta am avut,

Maria CUNŢAN

face câţiva paşi la dreapta, apoi la stânga, înainte, se dă deandaratele, tremură *daiaraua* în mână, îi sună zurgălăii, o svârle în sus, o prinde în vârful arătătorului, o învârteste aşa ca pe o sfârlează şi ţine tactul la coarda groasă dela *alâti*. Din nou o aruncă şi 'n cădere o pironeşte pe genunchi, o zumzăne; iar în mâini sună într'una *castanetele*.

Apoi *daiaraua*, într'o goană nebună, sboară spre tavan, loveşte părăluţele de pe capul jucătoarei, îi atinge fruntea, bărbia, trece dela o mână la alta, se învârteşte *daiaraua*, în alergarea ei, şi fiecare lovire, cu pulpa, cu vârful piciorului, cu dosul palmei, cu brăţările, cu şoldurile şi bărbia, face să joace şi mai mult tobiţa, să dârdâie, să-şi tremure zumzetul şi să împlinească tactul vioarei.

Aruncă *daiaraua* deoparte şi-apoi cu *castagnetele* între degetele mici şi pline, începe să-şi tremure trupul până'n brâu; iar sânul pietros îi dârdâie aţâţător pe pieptul, ce svâcneşte uşor. Mestecă pâncele pe loc şi cu braţele goale, ridicate în sus, joacă pe rând fiecare parte a trupului: obrazul bucălat; buzele rumene; îşi joacă pulpele şi braţele; îşi joacă şoldurile şi sânul cu ispitele şi ochii cu iadul.

Intregu-i trup e un clocot, un sbucium şi un jăratec.

Apoi, după o învârtitură de sfârâetoare, a rămas parcă stană de piatră şi *castagnetele* au amuţit. Un ropot de aplauze umplu sala dela un capăt la altul. Arabii dădeau lenevoşi din cap, sticlindu-le ochii aprinşi; englejii jucau înainte cărţi, cu pipele tot în gură; numai marinarii italieni strigară, cât putură, ridicaţi în picioare şi cu şăpcile în mâini:

— *Eviva la bella Nubianca!...*

— Asta e Nubiancă?! făcui eu către tovarăşii mei.

— *Nubianca, Nubianca!* prinse vorba patronul, care se afla la spatele nostru. *El e tre joli!...*

Apoi făcând degetele puică, le aduse la gură:

— *Giugiuc!... forte frumosu!... Musiu capiten,... fain!...* şi trase cu ochiu spre scenă.

— Aşa e portul nubian?! întrebai tot eu.

— Părăluţele de pe frunte şi belciugul din nas, — da; în colo însă e amestecatură turcească şi arăbească!... mă desluşi prietenul. Ea însă este Nubiancă sadea.

In vreme ce jucătoarea a plecat prin sală, să adune bacşiş, pe scenă, lângă vioara cu două coarde, au mai venit doui bărbaţi oacheşi, cu păr lung pe ceafă şi îmbrăcaţi tot în halaturi, însă albastre. Unul are un fel de fluer, făcut din trestie de zahăr, iar celălalt o cobză, lungă în gât, de două ori cât trupul, numită *harpă*.

Incepe întâi *alâti*, pe coarda groasă, încet şi tărăgănat; o întovărăşeşte *fluerul*, cu glasul lin şi subţirel; iar *cobza* ţine tactul. Se aşează şi Nubianca la rând şi începe din gură. Acum cântecul e o vrajă. Câte şi patru glasurile se topesc într'unul singur, care sue încet, tremură prelung, ţine clipe întregi aşà, apoi coboară dulce, se prelinge domol, ca muchia unui ţurţur de apă, ce se scurge lin. *Alâti* lungeşte glasul pe coarda subţire, îşi împleteşte graiul cu al *harpei* şi cu al *fluerului; cobza* ţine vuetul adormitor, ce pare un roi de albine, care zumzăne departe: iar Nubiancei îi clocote pieptul, îi fulgeră ochii şi dinţii îi râd în rânduri albe de mărgăritare.

Nu înţeleg cuvintele cântecului, dar din tremuratul tărăgănat al glasului, din privirile pierdute ale cântăreţei, din mişcarea buzelor ei şi din sbuciumul întregului trup, — pricep icoanele cântecului, simt, trăiesc şi eu în boarea dulce, înălţată de vraja glasurilor.

Nici o şoaptă, nici o mişcare în toată sala. Arabii stau neclintiţi, cu coatele pe mese, cu ciubucul narghilelei în gură şi cu privirea pierdută în fumul, ce se ridică rotocoale-rotocoale. Când glasul se înnoadă, când povestea cântecului ajunge unde este dorul mai aprins, atunci ascultătorii trezesc gândul, leagănă capul, oftează lung, îşi trec mâna peste fruntea asudată, se sbuciumă, şi-apoi iarăş rămân pironiţi, rupţi cu gândul de lângă mescioara de scânduri şi duşi departe, în altă lume, frumoasă, măreaţă şi bogată.

E cântul tutulor orientalilor, e cântecul, care se lipeşte şi de sufletul românului, fiindcă şi nouă ne place să visăm, să lăsăm viaţa să se prelingă încet, s'o gustăm picătură cu picătură şi'n dulceaţa ei să adormim...

I. CHIRU-NANOV.

□ □ □

DIN JURNALUL UNUI CONTABIL AGRICOL

«Pâinea noastră cea de toate zilele...»

Domnului Moise Şaibovici născându-i nevasta, a fost învoit acasă, în sat, pentru o zi. N'avea cine-i ţine locul, de aceia d-nul casier mă rugă: «Rămâi d-ta pân' de-sară aici... la noapte să'ntoarce Moise...» Am rămas cu plăcere. *Cărătoria* era pe coasta Nilipeştilor. Insărcinarea mea era să trec în dreptul fiecăruia carul, îndată ce-l descărca la şchele. Incolo feciorul boeresc priveghia gireada, observa să se 'ncarce şapte rânduri de snopi pe car, rânduia greblătorii, numia cine s'adune rămăşiţele şi îngrijea de masă.

Mijlocul lui Iulie. Călduri dogorâtoare răsuflă pământul şi cerul. Boare fierbinte undeşte din largul lanului preserat cu clăi. Oamenii desculţi calcă pământul ca pe-un cuptor aprins. Ţărâna frige de nu poţi ţinea piciorul în loc. Soarele macină jăratec; nici zdreanţă de nor care să ţie perdea orbitoarei ghiulele de foc. Bolta adâncă şi palidă ca o floare albastră atinsă de brumă.

Carele se 'mpart pe mirişte. Unele vin pline, ochiu, şi boii trag din greu şi răsuflă obosiţi.

In iadul acesta de căldură şi foc se chinuesc şi oamenii şi vitele. Din umbră, de pe proţapul unui car coviltirit, privesc gireada care sporeşte mereu. S'au tras întâile şchele. Snopii grei, cu spicile galbene atârnând ca gloanţele, zboară din cară, de pe şchei, deasupra pe gireadă. Pe feţele atâţior salahori ai muncii năduşala amestecată cu praf curge în şiroae negre. Cu mânecele cămaşilor colbăite şi pline de ţepi se şterg frunţele, obrajii, iar pepturile desgolite se asamăn unui pământ uscat. Nu vezi faţa înegurată, nu vezi frunte posomorâtă. Glumele răsar întovărăşite de izbucniri de râs, păcălelele înnoadă rost, doar glasul feciorului boeresc îndeamnă uneori:

«Hai-hai că ne-apucă ameaza...».

Şi carele vin. Femei cu picioarele însângerate, copii cu obrajii supţi, duc boii de funie. In creştetul carelor odihnesc, sprijiniţi în furcile de fer, aruncătorii. Dar la şchele mânile se întăresc, vinele se umflă, spinările se arcuesc şi se desdoaie şi snopii cutreer aerul ca nişte sacaluşe de aramă nouă.

Arşiţa şi colbul usucă gâturile. Căldările, cu apa coclită în saca, trec din mână în mână. Prinse în cornul vreunui ţepoi se urcă şi pe gireadă umblând dela om la om. Soarele aprinde, din ce în ce mai tare, zările. Miriştea întinsă parcă arde. Lanul întreg parcă ar fi uriaşă vatră sămănată cu jăratec.

Cărătorii, din treacăt, strigă:

— Treci şi la mine un car, coane Mitică...

— Ce număr ai?

— Dou'ş'patru...

— Bine.

Uneori, cât am răgaz, mă gândesc cât de greu şi cu câtă muncă să alcătueşte bucăţica de pâine pe care noi o mâncăm. Câte munci de când plugurile scriu brazde în pământ şi până astăzi când grâul se clădeşte în gireadă! Şi câte suflete nu se vor mai chinui până ce căpătând făina vom putea avea şi pâinea!

Poate că gândul pâinii îl chinuia şi pe Ion Aramă, gireadarul, de-a streşnuit cu palma ochii, uitându-se în zare, spre Roibu.

— Mi se pare că vine mâncarea...

Soarele e 'nnămezi. Pe ţepoaele lungi giredarii se dau jos de-a şuruişa. Se desjugă boii, încetează munca. Ion Bodoi a tras căruţa cu «udătură» în umbra girezii. Trei mămăligi cât roata morii odihnesc în coşul căruţei. In coaja groasă — deget — abia pătrunde cuţitul de lemn. Când tae cea dintâi *hlincă* mă uit la mezul tărâţos murdar. Parc'ar fi pulbere de aur frământată cu noroi. Cine are timp să mai cearnă făina? Ş'apoi, aşa e mai cu spor...

Pe-o rămăşiţă de ţuhal maslinele, ca o strachină, mici şi uscate. E Vineri, zi de post şi ţăranii nu se 'nfruptează să-i tai. Feciorul boeresc împarte hrana. Mămăligă cât vrei, din belşug, măslinele cu zgârcenie: pentru un om bătrân, şapte, pentru un copil, patru. Unii mai crâcnesc şi rareori de capătă o maslină mai mult.

S'au împrăştiat toţi, care 'ncotro. Apasă o linişte grea, fierbinte. Vroiam să mă 'ntind şi eu sub un car când un micuţ, încins cu o cureluşă peste cămeşuica ruptă în poale, veni, rugându-se: «Moş-Ioan

dă-mi și mie...». Intinse o mână uscată, întoarsă cârlig. Era ciung. Rămăsese în căruță numai coaja mămăligii; Ion Bodoi rupse o bucată, tare cât o bucată de talpă și i-o dădu. Masline nu mai erau... Micuțul luă coaja și dispăru.

— A cui e băiatul, Ioane?

— A nimănui... n'are părinți... și-i și beteag... stă și el unde poate... paște boii pe la oameni că de alt'ceva nu-i bun...

O, dac'ar fi avut mamă ar fi mâncat și el patru măsline!..

Odihna și-a întins aripele. Nu vezi om; toți s'au ascuns la umbră, unde au găsit-o. Ca o cetate părăsită și minată a rămas numai gireada în strălucirea amezii.

Ne-a ținut un ceas odihna și glasul feciorului boeresc trezi muncitorii. Fiecare își reia locul.

Carele pornesc iar în largul miriștii. Trupurile odihnite s'au mai înzdrăvenit. Snopii se fugăresc și gireada crește. Ii fac pept acum.

Colțarul potrivește snopul cu'ncetineală și ochește să fie sfoară până'n creștet. Pe șcheile din margini s'au mai clădit câte cinci rânduri și alte șchei sprijină acum pe cele dintâi. Snopii grei trebuesc aruncați sus și trupurile se arcuesc și se destind cu greu. In furcoaie greblătorii ridic rămășițele încinse cu frânghii. Câte doi aburcă sarcina până la șchele. De să'ntâmplă să se desfacă, pleava se cerne peste cei de jos învăluindu-i în nori de praf și țepi.

Obrajii aprinși de căldură lucesc și ochii se însângerează. Să vlăguesc trupurile de muncă și căldură. Ard zările și roesc scântei, se urzesc pânze de aur și foc; adieri clocotite s'abat uneori. Și e atâta lumină că albastrul cerului se pierde și bolta își dărâmă hotarele îndepărtate.

Priveam din umbra carului cu milă la oamenii aceștia fără odihnă și flămânzi.

Visam vremuri noui, cu muncă chibzuită și răsplată mai omenoasă. Călătoream cu gândul înapoi la cele ce mai văzusem și mă covârșia întristarea.

A venit și apusul cu roata de foc în cingătoarea betii, potolind căldura. Ca o binefacere să cerne înserarea. Inviorătoare șoapte aduce răcoarea. Ultimele săgeți aruncate peziș sărută pământul și soarele se'nproapă împrăștiind o spuză de aur pe cer.

Munca încetează, carele se trag în locuri potrivite odihnei și'nprejurul căruței lui Ion Bodoi iar s'adună țăranii. Rezemat de-o leucă am privit împărțeala. In locul măslinelor, li s'au adus castraveți murați.

Ii văd grămadă, putrezi și băloși. Când tae castravetele în trei, din fiecare bucată se'ntinde ațe ca și cum n'ar vrea să se despartă bucată de bucată. Când s'au mai rărit oamenii, am luat o bucată de mămăligă și-o jumătate de castravete și le-am pus deoparte. Dar micuțul dela amează n'a mai venit! Ion mă pricepù ce aștept și fără să-l întreb, vorbi:

«O fi trimes cu boii... vai de capul lui!..»

Noaptea și-a lăsat perdelele de umbră. Liniștea ne stăpânește. S'aprind candelele cerului, ca'ntr'un cimitir. Calea Robilor încinge mijlocul cerului ca un brâu țesut din mătasă și argint. Un pitpalac rătăcit își spuse numele de câteva ori, apoi tăcù deodată ca și cum l'ar fi strâns cineva de gât.

Pe lângă clăi, pe sub gireadă, pe sub cară adorm muncitorii. Ii alintă răcoarea umedă și-i vrăjesc umbra și stelele. Pe un maldăr de snopi mă'ntind și eu. La spatele meu câteva care lângă cari odihnesc întinși pe sumane, țăranii. Ascultai piruitul, ca de ceasornic, a unei gâze și mă uitam la cer. Clipeau din pleoape de aur stelele.

Nu departe de mine aud șoapte. Ridic capul și ascult. La al doilea car o femee cu fața spre răsărit și-alături un copilaș îl învață rugăciunea purtându-i mânuța la frunte, la piept, la umărul drept...

Și cerul parcă-i asculta! Aud șoptind femeea:

— Pânea noastră cea de toate zilele...

— ....de toate zilele...

— Dă-ne-o nouă astăzi...

Copilul tace.

— Zi, dragul mamei, dă-ne-o nouă astăzi....

— Mamă, da'...

— Zi, puiul mamei, zi: dă-ne-o nouă astăzi....

— Dă... nouă...

Am aplecat capul și mi-am astupat urechile să nu mai aud. Frica copilului de a rosti mulțumiri *pâinii*, ce-a mâncat-o *astăzi* m'a'ndurerat.

Am închis ochii strângând cât mai tare pleoapele...

D. IOV

CRONICA DRAMATICA

Teatrul Voiculescu-Bulandra. — **Indrăgostita**, comedie în trei acte de *Georges de Porto-Riche*.

Indrăgostita lui Porto-Riche e una din cele mai însemnate piese ale teatrului modern: pentru adâncul ei fond omenesc, pentru valoarea ei literară și, mai ales, pentru locul pe care-l ocupă în evoluția teatrului contimporan.

Un patrar de veac a trecut de când a văzut lumina: grea piatră de încercare pentru o operă literară. Nu s'a învechit însă întru nimic. Ne pare poate mai puțin nouă și revoluționară. Atât: valoarea ei istorică crește însă prin această risipire a farmecului noutății. *Indrăgostita* e o dată în evoluția teatrului modern. Nu ca *Cid:* dar e o dată. A însemnat ceva: începutul teatrului psihologic.

Psihologia a existat, negreșit, în teatrul tuturor vremilor. Au cunoscut-o și tragicii greci ca și poeții romantici. Fără psihologie nu e adevăr sufletesc, după cum fără cunoașterea trecutului nu poate fi adevăr istoric. Psihologia circula deci pretutindeni, fără a face însă temeiul unei opere dramatice. Pe lângă o acțiune exterioară, era, firește, și o acțiune sufletească. Această acțiune zugrăvea însă prefacerea totală a unui suflet, zguduirea lui din cele mai adânci așezări, sub înrâurirea unei acțiuni exterioare puternice și culminate de o lovitură dramatică. Teatrul psihologic dela Porto-Riche încoace e altceva. Cercetează sufletul omenesc în amănunte sau uneori numai într'un amănunt. Nu e o schimbare la față, ci studierea unei cute sufletești. E un teatru de nuanțe... Sufletul omului e un bogat joc de momente ce se urmează și nu se aseamănă; o bogată succesiune de sclipiri trecătoare și înșelătoare... Teatrul psihologic nu îmbrățișează pe om în toată varietatea mișcărilor lui sufletești; se mărginește numai la câteva. Câmpul lui e mai îngust; pătrunde însă mai adânc. Pentru a cunoaște pe om, nu-l pune în împrejurări tragice și rare: nu caută nici incestul lui Oedip, nici crimele Atrizilor, nici grozăviile tragediilor lui Shakespeare... Se mărginește la cercul îngust al vieții zilnice... Acțiunea exterioară e aproape isgonită. Oricum, e strangulată la câteva amănunte fără caracter extraordinar; întâmplări obișnuite de care ne lovim la fie ce pas. Nu apar nici umbrele morților, nici pete pe care nu le spală toate apele mărilor... Și din această scurgere de momente nebăgate în seamă iese o acțiune sufletească, limitată, dar puternică și uneori chiar tragică.

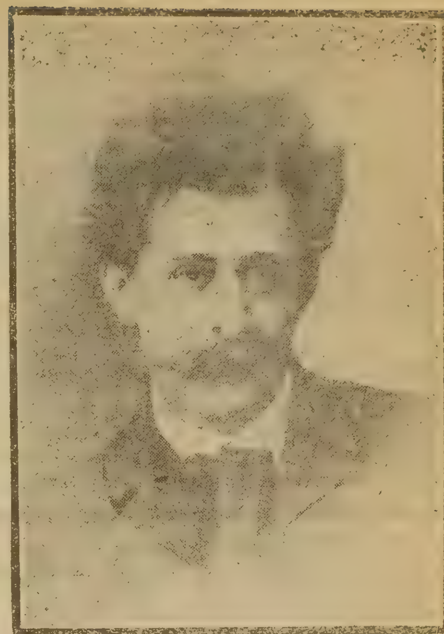

Georges de Porto-Riche

Pentru a-o culege, n'a trebuit decât să ne plecăm. Au trecut însă mii de ani până ce ne-am plecat... Porto-Riche e unul din cei dintâi ce s'au ațintit asupra sufletului omenesc pulverizat...

In mijlocul unui teatru romantic fantastic, miraculos, violent, exterior și sgomotos, care n'a cunoscut aproape de loc sufletul omului, în mijlocul „teatrului liber“ realist și brutal, inestetic și de un tragic căutat, a sosit *Indrăgostita* lui Porto-Riche. Cu mijloace atât de puține și cu nuanțe atât de fine, ea a prins un crâmpei de viață omenească, și de adevărată tragedie înnăbușită: așa cum sunt de obiceiu tragediile, zugrumate în conștiința noastră sau între pereții penaților familiei.

* * *

Un învățat e iubit prea mult de nevasta lui. Ar dori să-și capete libertatea. Lanțul căsniciei se strânge însă tot mai aproape de opt ani. Omul cere aer. Intr'o clipă de mânie i-o spune nevestei, îndemnând-o să-i dea odihna cea de toate zilele. N'o mai iubește. Poate să-l înșele. Nebună de durere, Germaine se aruncă în brațele prietenului casei. O singură dată. Crima e însă săvârșită. Etienne află: vor să se despartă. Toată gelozia bărbatului înșelat, toată dragostea de care nici nu'și mai dădea seama, cei opt ani de intimitate fericită i se deșteaptă însă în suflet... N'o poate părăsi. In zădar îi spune Germaine:

— *Bagă de seamă, Etienne, vei fi nenorocit.*

Etienne îi răspunde:

— *Ce-mi pasă!*

Atât. S'a sfârșit.

Porto-Riche o numește „o comedie“, pentrucă cei doi eroi s'au împăcat. E totuși o tragedie înnăbușită sub piatra răspunsului lui Etienne: „*Ce-mi pasă!*“. O tragedie zilnică fără desnodământ. Un desnodământ curmă dintr'odată; tragedia celor doi soți se va prelungi însă până și sub perii albi, cu îndărătnicia lucrurilor ce nu se pot uita... „*Ce-mi pasă!*“—și cât fi va

păsa! Intre ei va fi fantoma unei fapte neşterse. Iată pata lui Lady Macbeth... transpusă cu mijloacele teatrului modern...

* * *

Teatrul lui Porto-Riche e teatrul psihologiei feminine... In el găsim atâtea eroine, peste care dragostea şi-a pus stăpânirea cu puterea unei fatalităţi antice... E, în adevăr, ceva antic în concepţia dragostei la Porto-Riche.

Iubirea e o putere fatală şi tragică.

— *Ah, quelle misère d'aimer!* strigă Germaine. Etienne îi răspunde: — *Ah, quel supplice d'être aimé!* — şi între aceste două replice se petrece tot teatrul lui Porto-Riche: nenorocirea de a iubi şi chinul de a fi iubit. In faţa dragostei nu e scăpare: ea e tiranul zeilor şi al oamenilor, de care ne vorbea poetul epic. Această concepţie era şi concepţia lui Racine. Tragedia eroinei lui Porto-Riche nu e mai măruntă decât tragedia Fedrei. Nu e nevoe să fii chinuit de o iubire incestuoasă. E de ajuns să iubeşti fără a fi iubit. Durerea e aceiaşi... Nu e nevoe de lovituri de teatru şi de o acţiune exterioară câtuată

Porto-Riche e un clasic. Ca şi toată literatura clasică, el se îndreaptă asupra „omului".

Ţinând însă seamă de datele psihologiei moderne, de pulverizarea sufletului omenesc în momente, în amănunte, el e şi un modern. Mai e un modern şi prin simplificarea acţiunei dramatice, prin realismul sobru al dialogului, prin reducerea acţiunei exterioare, şi prin limitarea cercetării lui la un tragic cotidian. In acest amestec fericit de „umanism" şi de "fatalism" antic şi de mijloace moderne şi realiste,—stă noutatea acestui mare dramaturg şi însemnătatea *Indrăgostitei...*

* * *

Piesa a avut, de altfel, cadrul pe care-l merită... Ea a fost frumos jucată de d-nii Bulandra şi Manolescu. Manierată şi destul de artificială în actul întâi, d-ra Ventura ne-a făcut, în sfârşit, să simţim, spre sfârşitul actului al doilea şi în actul al treilea, că e o mare artistă.

E. LOVINESCU

ECOURI

Cu No. viitor „Flacăra" intră in al cincilea an de apariţie. Dacă evenimentele vor permite acest număr va avea o extensiune deosebită.

—

Aniversarea A. S. R. Principelui Carol *a fost prilej pentru o serbare intimă la Palatul Cotroceni, la care M. Regele a rostit una din acele cuvântări înţelepte, înălţătoare şi simple ce ne amintesc de vremuri uitate când regii şi prinţii erau mai mult „muritori", supuşi sorţii.*

„Pentru Tine — a spus M. S. Regele tânărului principe — sunt larg deschise porţile unui viitor plin de izbîndă. Totuşi timpuri grele de furtună au însoţit ajungerea Ta la vârsta de azi şi în inima Ta caldă pentru Ţară acest an a lăsat impresii adânci şi multe învăţăminte ai putut trage din uriaşa dramă ce se desfăşoară împrejurul nostru. Dar cu cât mai întunecat este orizontul cu atât mai vie trebue să stea înaintea ochilor Tăi măreaţa figură a Regelui Carol I care Te-a iubit ca pe un fiu şi pilda de abnegaţiune ce ne-a lăsat ca o moştenire sfântă, şi dacă urmezi maxima Lui „nimic pentru Mine, tot pentru Ţară şi deviza Casei noastre „Nihil Sine Deo", nu vei putea păşi greşit.

„Cu cât cineva este mai sus pus cu atât mai mult trebue să caute a merita mărirea la care soarta l-a chemat; numai acela este stimat care-şi îndeplineşte credincios datoriile şi dela un Prinţ care stă aproape de Tron se cere mai mult de cât dela alţii. Nu pot deci să Te sfătuesc îndestul să-ţi îndeplineşti cu sfinţenie datoriile Tale către Dumnezeu, către Ţară şi către Tine Insuţi".

Ceremonia simplă a avut şi un epizod care nu poate fi decât un frumos exemplu — pentru o ţară în care vanităţile mărunte au atât de mare glas. Principele moştenitor a fost medaliat cu modesta Răsplată a muncii, *pentru activitatea sa depusă la întemeierea şi conducerea cercetăşiei în ţara noastră.*

Când cei care nu fac nimic vor să aibă cel puţin cordoane — nu e anormal de frumos ca un prinţ, care munceşte însă, să capete simpla Răsplată a Muncii?

—

In privinţa premiilor pentru autorii dramatici — acordate de *Teatrul Naţional* din Bucureşti a fost o interesantă discuţie principială între membrii comitetelor în a căror cădere stă împărţirea sonorelor distincţiuni. Unii ar fi dorit ca între premianţi să intre şi morţii ale căror piese s'au reprezintat în ultimii cinci ani astfel în cât Alecsandri şi Caragiale, prin reprezintanţii lor hereditari, să participe la împărţirea sumei de 27.000 lei, care va încuraja literatura dramatică românească.

Ideea nu era lipsită de pietate, dar aplicarea ei nu ar fi fost întru nimic în prevederile legii şi în spiritul ei. Legea dreptului de autor este suficientă pentru a apăra interesele pecuniare ale celor care au avut drept sprijin în vieaţă pe muncitorul intelectual, creator în literatură. Ea nu a avut în vedere de cât aceste interese pecuniare şi nici de cum vre-un criteriu literar. Fiindcă moştenitorii în literatură — cei mai interesanţi, de sigur — nu sunt şi moştenitorii care îşi pot valorifica drepturile la tribunal......

In prevederile legii teatrelor nu ar intra de cât moştenitorii literari; nu vedem însă cine ar putea invoca dreptul de a moşteni pe Caragiale în literatură pentru ca să participe cu acest titlu la premiile pentru încurajarea literaturii dramatice.

De aceia a triumfat părerea care era în spiritul legii şi se întemeia pe un precedent din timpul direcţiunii lui Pompiliu Eliade, ca să participe la premii numai autorii în vieaţă ale căror lucrări s'au reprezintat, pentru întâia oară, în ultimii cinci ani.

In lumea teatrului se aşteaptă cu cel mai mare interes — fireşte — deciziunea concretă a comitetelor care au puterea de a proceda la diviziunea sumei *inter vivos.*

Nu se pot face pronosticuri, fiindcă criteriul de premiere este prevăzut cu două măsuri: una e succesul pecuniar, comstatabil în registrele casei Teatrului şi alta este valoarea literară a lucrărilor reprezintate. Când nu e una aplicabilă, poate fi cealaltă, vagă şi comodă. De aceia se pot produce surprize.

—

Reviste noi — apar cu îmbelşugare. Unele pornesc bătăioase şi triviale, socotind că literatura română începe dela ele. Altele pornesc insinuante, utilizând procedeie care ar intra în prescripţiile unui cod penal al literaturei, dacă un asemenea cod s'ar fi închiegat definitiv până acum. Altele sunt simple manifestaţii ale unei trebuinţi, aproape maladive, a întemeietorilor de a vedea cugetările lor aruncate în indiferenţa tiparului...

Şi toate sunt pline de speranţă şi de viitor. Dar multe nu vor apuca zăpada şi, din nenorocire, poate nici una nu va zări mugurii primăverii. Din nenorocire — fiindcă civilizaţia unei ţări se socoate după cantitatea de hârtie tipărită pusă anual în comerţ.

—

Petre P. Carp — portretizat într'o broşură de către *Hiperion* — un pseudonim cunoscut. Foarte mult alb în acest portret. Nu e rău. Sunt însă şi considerente juste:

„Totuşi, un om ca Petre P. Carp, atât de trebuincios acestei ţări, ar fi meritat o altă soartă. Dar vinovat de ea e, în cea mai mare parte, însuşi el.

„El şi-a voit-o.

„Petre P. Carp ar fi avut datoria imperioasă să ştie că dacă oligarhia noastră e, în deobşte, atât de sfidătoare, de orgolioasă şi de nepăsătoare de ziua de mâine, apoi aceasta se datorează împrejurării că ea încă n'are să se teamă de nimic şi n'are să se ruşineze de nimeni în această ţară; se datorează faptului că democraţia e încă prea slabă, prea bicisnică şi prea neînsemnată. Ridicarea acestei democraţii, încurajarea şi aşezarea ei faţă în faţă cu oligarchia, ar fi silit-o fără îndoeală pe aceasta, să-şi cearnă gândurile, să-şi pună frâu patimilor, să-şi astâmpere şi să-şi mărginească poftele, să-şi dea, într'un cuvânt, seama de prezentul pe care-l trăeşte şi să fie silită să se gândească la viitorul ce o aşteaptă.

„Dar Petre P. Carp n'a silit-o.

„Fie că n'a văzut pricina adâncă şi ascunsă, dar totuşi adevărată, a răului: fie că văzând-o, s'a temut să se joace cu focul şi n'a voit să trezească, nici măcar pentru o clipă, pe acela care doarme de veacuri, care a îmbătrânit cu legătura pe ochi şi n'a văzut încă lumina cea adevărată a soarelui—Petre P. Carp s'a temut să se atingă de democraţie, ca să nu păţească ca Faust, care n'a mai putut scăpa de spiritele odată invocate.

—

Funcţionarii publici — sunt studiaţi într'un volum cu acest titlu de către un merituos funcţionar al Ministerului de Culte, d-l *N. Climescu,* a cărui experienţa personală şi ale cărui cercetări aiure îi dau posibilitatea de a înfăţişa un număr de observaţii interesante asupra înaintării funcţionarilor — ca principală problemă de organizare.

„Chestiunea reformei funcţiunilor publice, — spune autorul în prefaţa sa, — va veni cu siguranţă odată în discuţia parlamentului. Importanţa unei asemenea desbateri nu are trebuinţă de a fi subliniată: ea ar tinde să complecteze forma noastră de guvernământ, dublând constituţia politică cu o constituţie administrativă.

„Statutul funcţionarilor va pune legislatorului, spre rezolvare, un oarecare număr de probleme şi anume: recrutarea, tratamentul, înaintarea, disciplina, stabilirea şi dreptul de asociaţie. Aceste probleme toate sunt importante, dar de o importanţă neegală; ori legile de până acum nu s'au ocupat decât de cele mai puţin importante dintre ele. De aceea, socot că ar fi nimerit, ca factorii competenţi să se ocupe de o reformă generală a funcţiunilor publice.

„Legile noastre administrative nu conţin decât dispoziţiuni vagi şi neprecise, probabil din cauza tradiţiei care obişnuise naţiunea a nu da mare atenţie servitorilor săi. O singură dispoziţie, acea privitoare la disciplină, am observat că nu lipseşte din nici o lege de organizare. Ori, începând statutul funcţionarilor din acest capăt, înseamnă a lua chestiunea pe d'andoasele, căci, din miile de servitori ai naţiunii, vom întâlni foarte puţini, care în timp de 25 sau 30 ani de carieră să se fi expus unor măsuri disciplinare, pe când toţi, în toate zilele şi în toate fazele carierii lor, sunt expuşi la nedreptăţi de tot felul, tocmai în ceeace interesează mai deaproape, atât pe ei cât şi serviciul: înaintarea din grad în grad. Acei cari cunosc de aproape funcţiunile publice, ştiu foarte bine, că nedreptatea continuă este aceea care provoacă nedisciplina, iar favoritismul este autorul principal al acestor nedreptăţi. Aşa dar, dacă voim sincer să vindecăm răul, nu trebue tratat cutare sau cutare simptom, ci cauza.

„Din toate problemele privitoare la organizarea funcţiunilor publice, cea mai urgentă şi cea mai importantă, este aceea a înaintării; acea a tratamentului, fiind soluţionată pe cale bugetară. Rezolvarea problemei înaintării va implica soluţia de fapt aproape a tuturor celorlalte probleme privitoare la servitorii ţării".

Nu ne îndoim că acest studiu va fi pus la contribuţie când chestiunea desbătută în el va fi sortită să aibă o soluţie în organizarea corpului nostru funcţionăresc.

—

Premieră. — Luni se va reprezinta pentru întâia oară la Teatrul Naţional *Trandafirii roşii,* poem simbolic în trei acte, în versuri, de d. *Zaharia Bârsan.* Publicăm în acest număr un fragment din frumoasa lucrare.

□ □ □

FLACĂRA

LITERARĂ ▫ ARTISTICĂ ▪ SOCIALĂ

PREȚUL 20 BANI	DIRECTOR: C. BANU	PREȚUL 20 BANI

CUPRINSUL ANULUI IV

1914—1915

BUCUREȘTI

INSTITUTUL DE ARTE GRAFICE „FLACARA"

40, STRADA CAMPINEANU, 40

1916

ANUL IV

FLACĂRA

ANUL IV

ABONAMENTE:
In țară: lei 6 pe an; 7 lei când se achită prin încasator. Pentru învățători și preoți sătești: lei 5 pe an
NUMĂRUL 15 BANI
TELEFON 41/7

LITERARĂ ∴ ARTISTICĂ ∴ SOCIALĂ
APARE SÂMBĂTA
DIRECTOR: CONSTANTIN BANU

ABONAMENTE:
Peste munți: coroane 6 pe an; pentru preoți și învățători coroane 5.50 pe an
In străinătate: 10 lei pe an
REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA:
București
Str. Câmpineanu, 40

CUPRINSUL ANULUI IV

1914—1915

I. Versuri

[1]) Vezi „Ecouri“, Anul V No. 1 și 4.

II. Teatru

Fragmente

III. Proză

a) Nuvele. — Schiţe. — Povestiri

b) Impresii. — Studii. — Scrisori. — Insemnări

c) Figuri contimporane şi notele săptămânii

[1]) Vezi şi „Ecouri" pag. 372 şi 396.

IV. Mişcarea literară şi artistică

a) Discuţii şi revizuiri literare

b) Mişcarea literară în străinătate

c) Cronici

1. Cronica literară: Cărţi noui de C. SP. HASNAŞ

2. Cronica Artistică

3. Cronica teatrală de EUG. LOVINESCU

4. Cronica muzicală de colonel M. MARGARITESCU

d) Ecouri

„Ecourile" din fiecare număr cuprind un mănuchiu bogat de informaţiuni literare, artistice şi sociale, bibliografii şi citate din cele mai de seamă lucrări apărute, atât la noi, cât şi aiurea.

V. Ilustraţiuni

Clişeele fotografice sunt în genere alăturate articolelor respective.

Caricaturi, Desenuri, Picturi şi Sclupturi

Intocmit de C. E. ȘTEFĂNESCU

„INSPIRAȚIA POETULUI" DE N. POUSSIN

FLACĂRA

LITERARĂ - ARTISTICĂ - SOCIALĂ

Director: C. BANU

Nº 1. Anul III.

19 Octombrie 1913 · NUMĂR JUBILAR · Prețul: 20 Bani

FLACĂRA

LITERARĂ ▫ ARTISTICĂ ▫ SOCIALĂ

Anul III, No. 2. — 26 Octombrie 1913 | Director: C. BANU | No. 10 bani — In străinătate 20 bani

PISICA IN LITERATURĂ

ECOURI

D-l D. D. Pătrășcanu ne roagă să amânăm câtva timp publicarea schiței d-sale, de oarece nu o consideră încă definitivă.

Din această amânare cititorii noștri nu vor avea decât să câștige. Prin urmare, rugăm să nu se ia amânarea în nume de rău.

—

Societatea pentru fond de teatru român își va ținea a XLI-a a sa adunare generală la Caransebeș în zilele de 26 și 27 Octombrie. Cu acest prilej comitetul își va depune raportul general de gestiunea sa; *„Revista teatrală“*, organul societății, publică în No. său de pe Noembrie-Decembrie datele cele mai importante din acest raport.

Averea societății se ridică la suma de 5€6.340 coroane, din care 13.372 reprezintă sporul acestei averi în ultimul exercițiu bugetar. Societatea a acordat în cursul anului trecut patru burse pentru studii, în valoare de cor. 1.200 fiecare, mai multe premii în valoare de 1.100 cor., din care 800 cor. poetului St. O. Iosif pentru traducerea dramei lui Schiller Wilhelm Tell, și editează „Revista teatrală,“ menită să arunce mai multă lumină asupra tendințelor societății și să strângă legăturile între membrii ei. In afară de aceasta Societatea a dat ajutor oricăror întreprinderi artistice românești meritoase, a patronat un număr oarecare de conferințe de propagandă și a patronat „Biblioteca teatrală“ din care au apărut până acum 42 de numere, conținând piese de teatru originale sau traduse.

Cu aceste opere „Societatea pentru fond de teatru român“ se poate mândri; există însă și în titlul societății ca și în activitatea ei o timiditate pe care nu o înțelegem: Societatea e numai pentru *fond* sau chiar și pentru *teatru*? Dacă e și pentru teatru român, care sunt lucrările preliminării pe care le face *în mod special* în vederea realizării acestui scop?

Acest raport, ca și publicațiile societății încă nu ne lămuresc.

—

Reviste. — A apărut No. 14 din *Democrația*, revista Cercului de studii al partidului național-liberal, conținând un energic articol al d-lui *I. G. Duca* asupra „partidului liberal,“ un documentat studiu al d-lui *G. D. Creangă* asupra „Proprietății rurale în noul teritoriu,“ o expunere a d-lui *Anibal Teodorescu* asupra „obligativității votului,“ o critică severă a d-lui *C. G. Pietraru* asupra „Serviciilor auxiliare ale armatei,“ interesante „Contribuțiuni la Istoria liberalismului“ și un bogat material de *Fapte, Documente* și *Recenzii* asupra chestiunilor la ordinea zilei. Prețul 30 bani.

*

Numărul ultim din revista craioveană *Ramuri*, publică traducerea datorită lui *St. O. Iosif* a celebrei balade *Erlkönig*, de Goethe.

Intre traducerile românești ale aceleiaș balade, aceasta se distinge prin păstrarea misterioasei poezii care domină textul poetului german — chiar dacă exactitatea e pe alocuri sacrificată. Citām cele două strofe dela sfârșit.

„Frumos ești copile și drag tu îmi ești;
Te smulg cu puterea deși te ferești!“
— Ah, tată, iată-l, mă prinde acum, vai!
Acum mă strivește al ielelor crai“.

Bătrânul cu groază fugaru 'nteţeşte:
Copilul ce geme de sân şi-l lipeşte.
Abia el ajunge acasă în chin
Copilul de spaimă-i murise la sân.

—

Aniversarea nașterii lui St. O. Iosif. — In acest sfârșit de octombre se împlinesc treizeci și opt de ani dela nașterea poetului St. O. Iosif. Reamintim această dată ca să nu rămână neobservată, sperând că vre-un grup de prieteni va găsi în ea prilejul unei pioase comemorări.

—

Sfârșitul Franței ni-l prezice un visător german, *Adolf Sommerfeld*, într'o broșură pe care ne-o dă în traducere românească d-l colonel în rezervă *N. Boerescu*. Cartea poate fi impresionantă, dacă nu ne-am gândi cât de ușor se pot distruge cu anticipație... pe hârtie armate de sute de mii de luptători. Scriitorul german povestește cum Francezii sunt distruși fără nici un succes, parțial, cât de neînsemnat măcar, și Franța e împărtită între Germania. Italia și Anglia.

Populația se desnaționalizează repede și cultura franceză intră în domeniul lucrurilor care au fost.....

Din nefericire această „icoană a viitorului“ nu are altă lipsă decât că e făcută cu o simplitate de trăsături de o adorabilă naivitate. Ea poate servi încă pentru unii de narcotic și pentru alții de sperietoare, așa că poate nutri stări de spirit cu totul contrarii celor la cari tind străduințele comune ale vremilor noastre.

D-l Colonel Boerescu a tradus-o pentruca, din lupta pentru preponderență între cele două națiuni mari să se poată scoate „multe deducțiuni și învățături pentru... cele mici.“

—

Intre ultimile publicații cităm: O traducere a trei conferințe din opera de estetică și sociologie a profundului cugetător englez *John Ruskin*, apărută sub titlul: „Comori și grădini“; traducerea e datorită d-lui *C. Antoniade*, care și-a luat frumoasa însărcinare de a face cunoscuți marelui nostru public pe apostolii idealismului englez din secolul XIX-lea, Carlyle, Emerson și Ruskin.

O broșură din seria de studii psichologice și sociale a d-lui *N. Zaharia*, căutând să răspundă la dureroasa întrebare:

„Ce este fericirea“, și expunând, între altele „noua“ concepție a economistului italian Achille Loria, după care „fericirea stă în cumpănirea statornică dintre dorințe și putința de a le satisface prin propria ta muncă“.

O broșură a d-lui *I. M. Georgescu*, profesor de canto, asupra „Rolului emisiei în mecanismul vocal,“

—

Un roman din viața lucrurilor este „Les choses voient“ a elegantului autor francez *Edouard Estaunié*. Procedeul de tratare e mai interesant decât însăși drama povestită.

Autorul vede în lucruri niște martori fideli, minuțioși, dar muți ai vieții ce se desfășoară indiscretă în jurul lor: oglinda, tăinuitoare a celor mai intime intenții, ceasornicul care a simțit palpitând, odată cu fiece bătaie, atâtea inimi înfiorate de așteptări tragice, biuroul, care cuprinde între hârtiile lui îngălbenite povestea întreagă a trecutului unei familii cu aparențe pașnice, dar cu furtuni pasionale ascunse, capătă glas rând pe rând și povestesc tot ce-au surprins din dramele petrecute în preajma lor. Lucrurile trăesc, dar viața lor, dacă se poate spune, e numai pasivă, receptivă, ele nu iau încă parte și ca niște actori nesimțiți la mișcarea omenească dinjurul lor. Această îndrăzneală în concepție n'a avut-o romancierul francez.

—

Racine inedit. — *La Revue* publică o povestire fantastică „Le triomphe de Lulli aux Champs-Elysées“, pe care, cu mult lux de argumente istorico-literare abatele *J. Bonnet*, o atribuie autorului „Fedrei“. Acest fapt e important nu prin valoarea bucății descoperite, care nu adaugă de sigur nimic la gloria seculară a poetului, ci prin moravurile literare pe care le evidențiază în civilizata Franță.

Acolo nimeni n'a găsit cu cale să trateze cu eleganțe de periferie revista sau pe editor pentrucă bucata descoperită nu e mai genială decât „Britannicus“; ei cred că la cunoașterea unei opere întregi nu e de prisos nici un amănunt, știind că o rază cât de fină conține toate culorile imensului curcubeu,

In Balcanii literari, acest gând își face loc încă foarte cu greu.

—

Istorii americane. — O veste originală și destul de tristă ne vine de peste ocean; autorul celebrului „Nick Carter“, romaucierul *F. van Rensselaer Dey*, a fost internat într'un azil de alienați; el ajunsese să-și închipuie că este el însuși eroul extraordinarelor aventuri pe cari le povestea.

S'ar puteà scoate triste concluzii asupra influenței pe care o au romanele polițienești, atât de sugestive încât însuși autorul lor le-a căzut victimă. Câți apași nu vor fi apărând sub puterea sugestiei unor astfel de povestiri!

*

In America există instituția „Bibliotecelor circulante“, care colportează din oraș în oraș cărți, și mai ales cărțile noui. Cu ajutorul lor aceste cărți devin cunoscute și foarte adesea succesul le e asigurat. Iată ce se dădu pe față în privința acestor biblioteci cu ocazia celui din urmă volum „Femeia pe care mi-ați dat-o“ a romancierului foarte apreciat *Hall Caine*, care observă cu multă uimire că volumul său nu mai are succesul volumelor precedente: „Bibliotecele circulante“, formează un fel de francmasonerie, care pune la index volumele ce nu se potrivesc cu propriile sale tendințe. Volumul lui Hall Caine era antifeminist și de aceea fusese lăsat în întuneric.

Aceasta dovedește că „Bibliotecele ambulante“, pe care unii ar fi dorit să le introducă și la noi, pot deveni un instrument de sectă și pot împiedica tocmai adevărata răspândire a literaturii

—

Autorul celebrului „Poil-de-Carotte“. — *Jules Renard* are monumentul său pe piața cu acelaș nume din satul Chitry-lns-Mines, unde romancierul a fost cândva primar. Deaceia inaugurarea monumentului, care s'a făcut la 5 Octombrie, a avut două acte bine distincte: politica dimineață, cu participarea ministerului de comerț, a prefectului, a deputatului cercului, etc., și arta după amiază, cu romancierul Rosny-aîné, dramaturgul Robert de Flers, directorul revistei „Mercure de France“, A. Valelte, etc.

Că artiștii s'au ostenit până într'un sat departe, care nici n'are măcar gară, nu ne mirăm.

Dar ne mirăm că un ministru s'a deranjat pentru o asemenea călătorie.

Neînsemnați oameni mai sunt miniștrii din Franța, dacă se sinchisesc și de asemenea bagatele! Să poftească pe țărmurile Dunării să ia lecția de demnitate ministerială.

—

Aniversare. — Există la Paris o societate, care poartă numele tragicului compozitor *„Fréderic Chopin“*. Duminica trecută societatea a comemorat a 64-a aniversare a morței lui Chopin printr'o procesiune la mormântul din cimitirul Père-Lachaise. Președintele, d-l Camille Le Senne și directorul societății au ținut discursuri și artiști dela Comedia franceză, au spus versuri din poemele doamnei de Noailles și ale d-lui Henri de Régnier.

La noi asemenea aniversări trec neobservate chiar după un an dela moartea artiștilor mari. Dar după jumătate de secol?! Nici nu se mai găsesc pietre pe morminte.

CEREȚI PRETUTINDENI

BEREA BRAGADIRU

In București comandele se pot adresà direct la fabrică:

153, Calea Rahovei, 153

Telefon 9/42

JUCĂRII

frumoase și durabile se cumpără cu prețuri ieftine numai la

„Paradisul Copiilor"

Filip Lindenberg

Bucureşti.— Str. Smârdan, 15.— Bucureşti

Jocuri de Societate. — Ocupațiuni instructive pentru copii mai mari.—**„Clinica de Păpuși"**

CONSERVE și COMPOTURI ECONOMU

SUNT CELE MAI BUNE

De vânzare la principalele magazine de coloniale din țară

APE NATURALE **VICHY** APE NATURALE

VICHY CÉLESTINS

VICHY GRANDE GRILLE

VICHY HOPITAL

PROPRIETATEA STATULUI FRANCES

A SE FERI DE CONTRAFACERI

CERETI UNA DIN TREI SURSE DUPE ORDONANȚA MEDICULUI

„AGRICOLA"

Societate Anonimă de Asigurări Generale în București

Capital Statutar Lei 4.000.000

— Prima emisiune Lei 2.500.000.—Vărsați Lei 2.000.000 —

SEDIUL: PALATUL SOC. ***„AGRIGOLA"***

CALEA VICTORIEI, 9

Reprezentanța Generală în București, Str. Karageorgevici, 7

Agenții în toate localitățile din țară

Se recomandă pentru Asigurări în ramurile:

∴ Incendiu, Grindină, Transport și Viață ∴

— In condițiunile cele mai convenabile și avantagioase —

Prospecte și Informațiuni la cerere

Instalațiuni de INCĂLZIRE CENTRALĂ și de VENTILAȚIUNE

HANS HERZOG & Co.

BUCUREȘTI Str. DECEBAL, 20

Reprezentanți generali ai casei

CENTRALHEIZUNGSWERKE A.-G.—Viena

Inginerii I. MOTZOI & C. RESCHOVSKY

BIUROU TECHNIC

Telefon 11/32 și 20/4 • **BUCUREȘTI** • Telefon 11/32 și 20/4

Captări și alimentări cu apă ∴ Canalizări ∴ Instalațiuni industriale

Institutul de editură și arte grafice „FLACĂRA", Str. Câmpineanu, 40

FLACĂRA

LITERARĂ ▫ ARTISTICĂ ▫ SOCIALĂ

ANUL III
No. 3
▫ ▫
2 NOEMBRIE
1913

DIRECTOR:
C. BANU
▫ ▫ ▫.
NUMĂRUL
10 bani
In străinătate: 20 bani

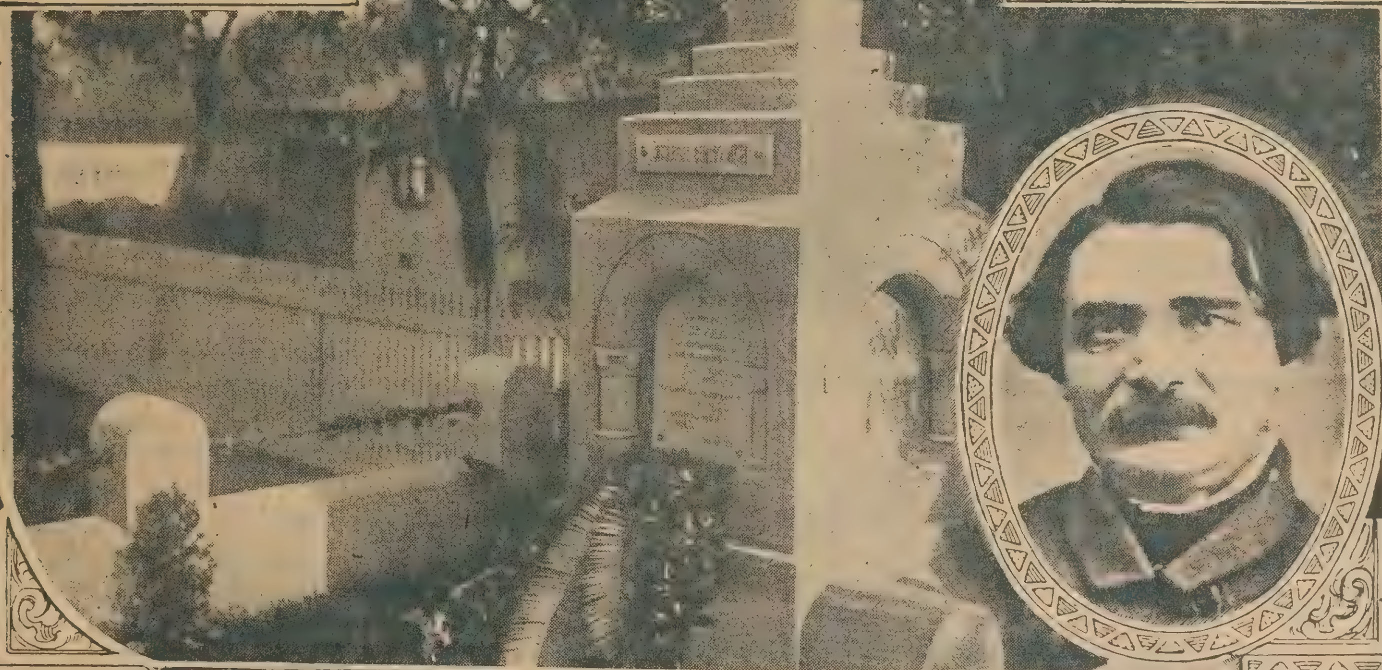

MORMÂNTUL LUI I. HELIADE RĂDULESCU

Desenuri de D. STOICA

FLACĂRA

LITERARĂ ▫ ARTISTICĂ ▫ SOCIALĂ

Anul III, No. 4. — 9 Noembrie 1913 | Director: C. BANU | No. 10 bani — In străinătate 20 bani

MANASSE

FLACĂRA

LITERARĂ ▫ ARTISTICĂ ▫ SOCIALĂ

Anul III, No. 5. — 16 Noembrie 1913 | Director : C. BANU | No. 10 bani — In străinătate 20 bani

AL. ODOBESCU

FLACĂRA

LITERARĂ ▫ ARTISTICĂ ▫ SOCIALĂ

Anul III, No. 6. — 23 Noembrie 1913 | Director: C. BANU | No. 10 bani — In străinătate 20 bani

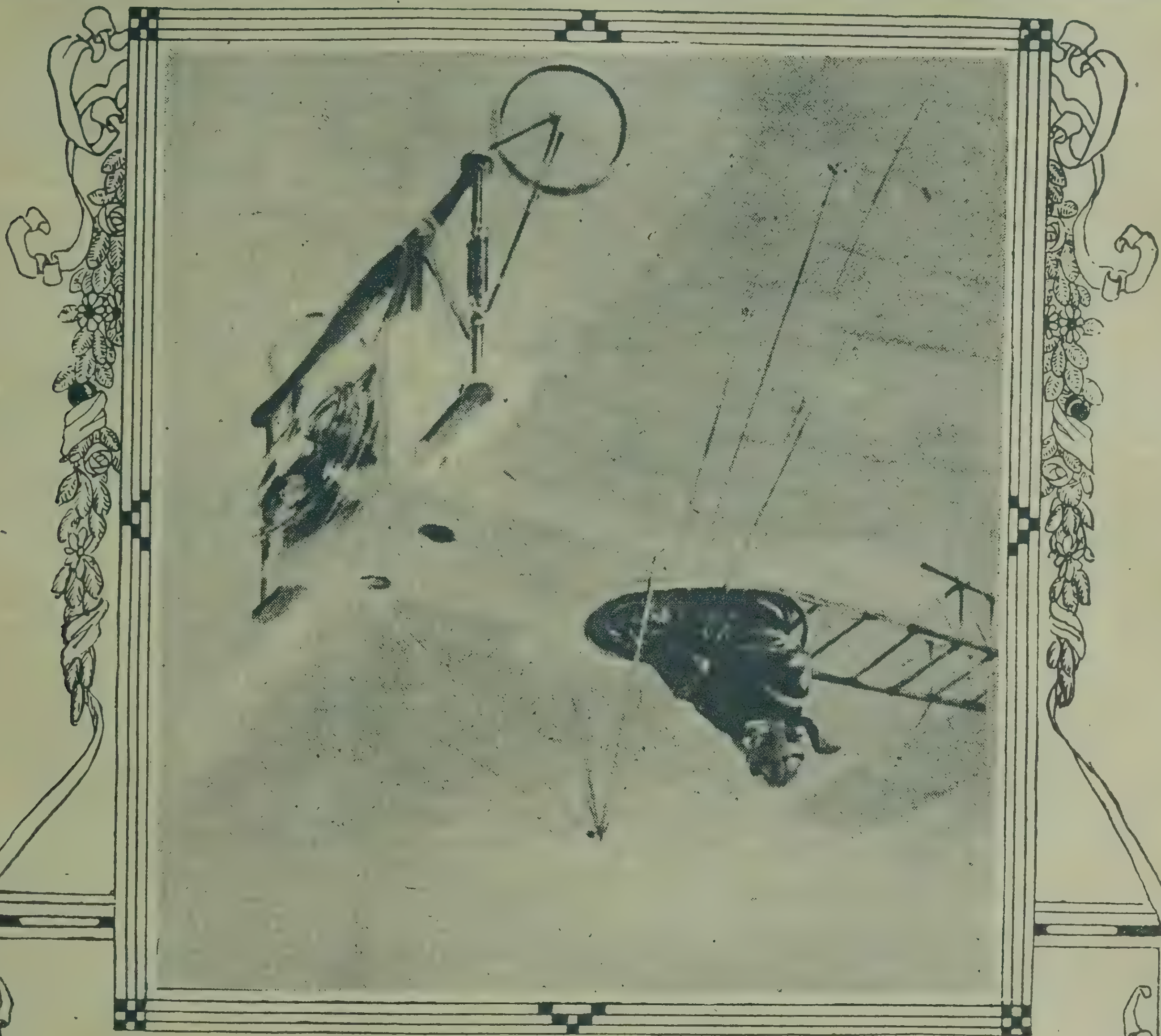

PÉGOUD SBURÂND

FLACĂRA

LITERARĂ ▫ ARTISTICĂ ▫ SOCIALĂ

Anul III. No. 7. — 30 Noembrie 1913 | Director: C. BANU | No. 10 bani — In străinătate 20 bani

A. de HERZ

Desenuri de ISER

FLACĂRA

LITERARĂ ▫ ARTISTICĂ ▫ SOCIALĂ

Anul III, No. 8. — 7 Decembrie 1913 | Director: C. BANU | No. 10 bani — In străinătate 20 bani

EXPOZIȚIA ISER: DELEGATUL TURC DIN KOKARDJA

FLACĂRA

LITERARĂ ▫ ARTISTICĂ ▫ SOCIALĂ

ANUL III
No. 9
▫
14 DECEMBRIE 1913

DIRECTOR:
C. BANU
▫ ▫
NUMĂRUL 10 bani
In străinătate: 20 bani

LEONARDO DA VINCI — GIOCONDA — PERUGIO

Desenuri de ISER

FLACĂRA

LITERARĂ ▫ ARTISTICĂ ▫ SOCIALĂ

ANUL III
No. 10
▫
21 DECEMBRIE 1913

DIRECTOR:
C. BANU
▫▫
NUMĂRUL 10 bani
In străinătate 20 bani

NUMĂR DE CRĂCIUN. — FECIOARA şi CRIST, *de Andrea Solario*

Institutul de editură şi arte grafice „FLACĂRA", Str. Câmpineanu, 40

FLACĂRA

LITERARĂ ▫ ARTISTICĂ ▫ SOCIALĂ

NUMĂR DE ANUL NOU

ANUL III
No. 11
28 DECEMBRIE 1913

DIRECTOR:
C. BANU

NUMĂRUL 10 BANI
In străinătate 20 bani

AL. I. ODOBESCU — VLAICU-VODĂ — AL. DAVILA

Institutul de editură și arte grafice „FLACĂRA", Str. Câmpineanu, 40

Furnizorul
Curții Regale

„Magazinul Conservatorului"

Bucuresti, Calea Victoriei No. 72

OPERE COMPLECTE

à

PENTRU PIANO SINGUR

1 LEU

BELLINI:	DONIZETTI:	BEETHOVEN:
Romeo e Julia	*DON PASQUALE*	*FIDELIO*
Norma	*DON SEBASTIANO*	*GLUCK: Alceste*
Sonnambula	*L'ELISIR d'AMORE*	*GLUCK: Orfeu*
Puritani	*FAVORITA*	*WEBER: Freischütz*
La Straniera	*FILLE DU REGIMENT*	*MOZART: Don Giovani*
	LUCIA	
	LUCREȚIA BORGIA	
	MARIA DI ROHAN	

1.25

BĂRBIERUL DIN SEVILA
OTELLO
SEMIRAMIDE
LA GAZZA LADRA

AUBER: Fra Diavolo		*1.50*
	Muta di Portici	*1.50*
MEYERBEER: Dinora		*1.75*
	Profet	*1.75*
	Robert il Diavolo	*1.75*
	Ugonotti	*1.75*
ROSSINI: Guglielmo Tell		*2.–*

VERDI: Aida		*2.–*
	Ballo in Maschera	*2.–*
	Don Carlo	*2.–*
	Ernani	*2.–*
	Forza del destino	*2.–*
	Rigoletto	*2.–*
	Traviata	*2.–*
	Trovatore	*2.–*

Pentru a rămâne totdeauna în largul muzicei clasice, recomandăm amatorilor, volumele următoare:

Fiecare din aceste volume reprezintă compozițiunile **celebre** ale Maestrului respectiv, în ordine progresiv aranjate și prevăzute cu biografiile autorului, portretul, manuscrise, etc.

Elegant legat costă minimala sumă de lei 9.—

Aceste colecții de o mare însemnătate pentru cei amatori se datorește marilor profesori **Prosniz** și **Julius Epstein** din Viena.

Volumul I ***John. Seb. Bach.*** *Volumul II* ***Lud. v. Beethoven.*** *Volumul III* ***Fr. Chopin.***
Volumul IV ***G. Fr. Haendel.*** *Volumul V* ***F. Mendelssohn și C. M. Weber.*** *Volumul VI* ***W. A. Mozart.***
Volumul VII ***Fr. Schubert.*** *Volumul VIII* ***Rob. Schumann.***

Catalogul special de Note Muzicale „F" la cerere gratis

Steinway & Sons, New-York

Blüthner, Leipzig

Schiedmayer & Söhne

Pleyel, Paris

Erard, Paris

Iulius Feurich, Leipzig

Aug. Förster, Löbau

Seiler, Liegnitz

Görs & Kallmann, Berlin

A. Grant, Berlin

OFERTE SPECIALE LA CERERE

FLACĂRA

LITERARĂ ▫ ARTISTICĂ ▫ SOCIALĂ

Anul III, No. 12. — 4 Ianuarie 1914 | Director: C. BANU | No. 10 bani — In străinătate 20 bani

BOTEZUL LUI ISUS, de Andrea Verocchio

Galeria dei Ufizzi din Florența

Institutul de editură și arte grafice „FLACĂRA", Str. Câmpineanu, 40

FLACĂRA

LITERARĂ ▫ ARTISTICĂ ▫ SOCIALĂ

Anul III, No. 13. — 11 Ianuarie 1914 | Director: C. BANU | No. 10 bani — In străinătate 20 bani

V. MORTUN

VICTOR ANTONESCU

I. G. DUCA

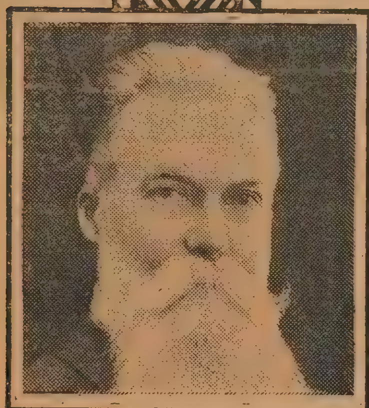
EMIL COSTINESCU

IONEL BRĂTIANU

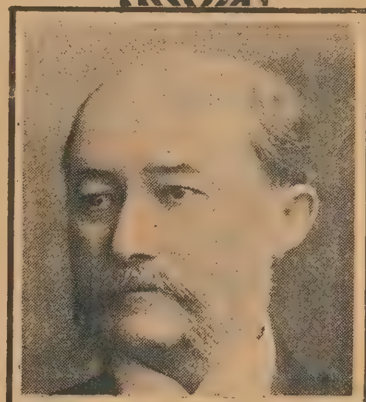
EM. PORUMBARU

AL. CONSTANTINESCU

Dr C. ANGHELESCU

AL. RADOVICI

NOUL GUVERN

Institutul de editură şi arte grafice „FLACĂRA", Str. Câmpineanu, 40

FLACĂRA

LITERARĂ-ARTISTICĂ-SOCIALĂ

DIRECTOR: C. BANU

ANUL III
No. 14

18 IANUARIE
1914

ABONAMENTE:
In țară: lei 6 pe an.
Peste munți: coroane 8 pe an.

NUMĂRUL 10 BANI
In străinătate 20 bani

AL. DAVILA

I.C. BACALBASA

I. AL. BRĂTESCU-VOINEȘTI

Noul și foștii directori ai Teatrului Național

FLACĂRA

LITERARĂ ▫ ARTISTICĂ ▫ SOCIALĂ

Anul III, No. 15. — 25 Ianuarie 1914 | Director: C. BANU | No. 10 bani — In străinătate 20 bani

I. G. DUCA

Ministrul Instrucţiunii Publice şi al Cultelor

Institutul de editură şi arte grafice „FLACĂRA" Str. Câmpineanu, 40

BANCA VITICOLĂ ROMÂNĂ

Bilanţ încheiat la 31 Decembrie 1913

ACTIV				PASIV		
Cassa		13.932	70	Capital	1.500.000	—
Acţionari		601.582	—	Conturi curente creditoare	44.946	60
Conturi curente debitoare	137.033,43			Angajamente	419.010	—
Portofoliu comercial	1.224.702,40	1.361.785	83	Fond de rezervă	3.125	—
Imobil		39.714	50	Dividende 1912	1.443	75
Mobilier		6.300	—	Beneficiu net	75.000	—
Vase		9.000	—			
Spese de fondare		11.212	32			
		2.043.525	35		2.043.525	35
Titluri în gaj		117.200	—	Depouenţi de titluri	117.200	—
Portofoliu în gaj		50.562	—	„ „ portofoliu	50.562	—
Recolte de vinuri		223.000	—	Diverşi vânzători de recolte	223.000	—
Ipoteci		102.000	—	Diverse ipoteci	102.000	—
Cesiuni		75.000	—	„ cesiuni	75.000	—
Cauţiuni		62.000	—	Deponenţi de cauţiuni	62.000	—

Director, **C. Hălăceanu** — Contabil-şef, *M. N. Epureanu*

FLACĂRA

LITERARĂ ◦ ARTISTICĂ ◦ SOCIALĂ

Anul III. No. 16. — 1 Februarie 1914 | Director: C. BANU | No. 10 bani — In străinătate 20 bani

CANDIDAȚII „FLACĂREI"

LA

ALEGERILE GENERALE

PENTRU

PARLAMENT

E. MARVAN, ph.

Institutul de editură și arte grafice „FLACĂRA", Str. Câmpineanu, 40.

GUSTAȚI BEREA DE AZUGA

„Monopol“ și „Excelsior“

FABRICATE CU Cea mai mare îngrijire

FĂINA LACTATĂ NESTLÉ

este unicul aliment complect pentru hrănirea copiilor

Cutia Lei 2

de vânzare pretutindeni

Șampania Rhein Sec Azuga

Singura marcă superioară, Indigenă, Naturală

„ENERGIA“

Soc. Anonimă Românească pentru Intreprinderi Electrotechnice și Mecanice

Capital Social Lei 300.000

București. — Strada Academiei, No. 30. — București

Adresa telegrafică „ENERGIA“. — Telefon 24/33

Instalațiuni Electrice și Mecanice

Uzine, Instalațiuni de Iluminat și Forța Motrice

Mașini. — Aparate. — Instrumente și Unelte

— — Planuri, Devize și Informațiuni la cerere — —

Director, Inginer Electrician ***Dimitrie Leonida***

COVOARE

PERSANE și TURCEȘTI

CU PREȚURI DE EN GROS

A. Georgiades & A. Baraghian

Telefon 44/38 CALEA VICTORIEI, 144 (colț) Telefon 44/38

„VULCAN“ Fabrică de Mașini

SOCIETATE ANONIMĂ

— — — Fostă Sucursala Română SIMMERING — — —

Director Inginer ADALBERT ABONYI

STRADA HONZIK (Dealul Spirei)

Furnizează ca specialitate:

Instalațiuni pentru fabrici de ulei. — Instalațiuni pentru fabrici de petrol. — Instalațiuni pentru fabrici de parafină. — Mașini și cazane pentru sondage și pentru orice scop —

VAGOANE-CISTERNE

Mare depou de burlane nituite pentru sondage

Rezervoare în cele mai mari dimensiuni pentru orice lichid

Toate cererile sunt a se adresa Sucursalei. — — — — — —

— — — — — — — — — Numeroase referințe la dispoziție

Reclama este sufletul comerțului

Pivnițele Poenaru & Co

BUCUREȘTI — VICTORIEI 97 — TELEFON 31/53

VINURI NEGRE VECHI

pentru ANEMICI și CONVALESCENȚI

FLACĂRA

LITERARĂ ▫ ARTISTICĂ ▫ SOCIALĂ

Anul III, No. 17. — 8 Februarie 1914 | Director: C. BANU | No. 10 bani — In străinătate 20 bani

SARAH BERNHARDT
in rolul PHÈDRE!

Institutul de editură şi arte grafice „FLACĂRA", Str. Câmpineanu, 40.

FLACĂRA

LITERARĂ ▫ ARTISTICĂ ▫ SOCIALĂ

Anul III, No. 18. — 15 Februarie 1914 | Director: C. BANU | No. 10 bani — In străinătate 20 bani
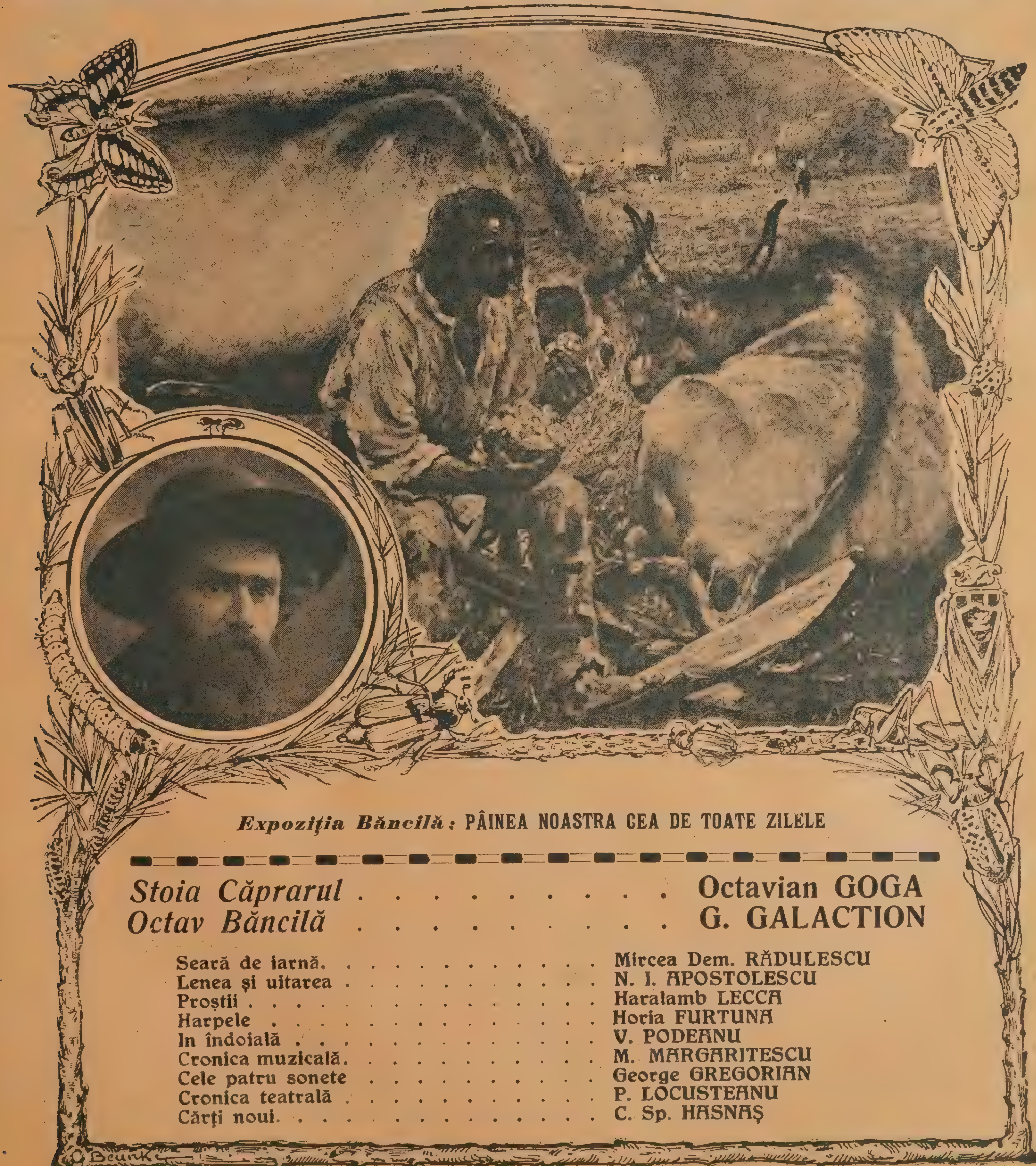
Expoziția Băncilă: PÂINEA NOASTRA CEA DE TOATE ZILELE

Institutul de editură și arte grafice „FLACĂRA", Str. Câmpineanu, 40.

BANCA AMZA

SOCIETATE ANONIMĂ, BUCUREȘTI. – CAPITAL SOCIAL LEI 1.000.000

Bilanțul general încheiat la 31 Decembrie 1913

ACTIV

Cassa	29.946	10
Acțiuni	471.500	—
Acționari	190.125	—
Efecte scontate { în portofoliu lei 363.739,40; reescontate „ 534.056,75	897.796	15
Efecte publice	2.315	75
„ „ în gaj	7.400	—
„ „ „ „ la Cassa de depuneri	21.624	50
Acțiuni diverse	19.178	25
Efecte comerciale, acțiuni și mărfuri în gaj pentru gar. portofoliu	75.646	—
Cesiuni, ipoteci și diverse garanții pentrn portofoliu	213.026	—
Cauțiuni statutare	68.000	—
Mobilier	2.459	10
Efecte spre încasare	1.050	—
Corespondenți de incasări	6.957	55
Efecte protestate	3.040	20
„ în suferință	47.117	45
Banca Românească	1.483	25
Agenția Bolintinul din Vale	88.196	—
„ Fierbinți-Târg	45.270	90
Diverse conturi	92.401	85
Cheltueli rambursabile	1.332	80
„ anticipate	3.013	54
	2.288.880	39

PASIV

Capital	1.000.000	—
Fond de rezervă statutar	8.032	50
„ pentru amortizarea creanțelor dubioase	3.964	57
„ „ ajutor și pensii	714	—
Cassa de depuneri, cont de gaj	18.000	—
Deponenți de gaj	354.072	—
„ „ cauțiuni	68.000	—
Depuneri spre fructificare	249.783	65
Diverse efecte reescontate	534.056	75
Remitenți de încasări	1.050	—
Dividende neplătite	1.408	35
Reescontul auului 1914. Dobânda pe pe anul 1914 lei 4.865,12; Se scade dobânda plătită anticipat „ 4.177,05	688	07
Ben0ficiul net	49.110	60
	2.288.880	39

Contul de Profit & Pierdere

DEBIT

Cheltueli de administrație, chirii, salarii, patente	24.292	65
„ „ constituire	640	—
Jetoane	1.040	—
Mobilier	614	75
Furnituri și imprimate	1.100	—
Beneficiul net	49.110	50
	76.797	90

CREDIT

Dobânzi și comision	66.643	—
Beneficiul agenției Bolintinul din Vale	6.500	—
„ „ Fierbinți-Târg	3.654	90
	76.797	90

Președinte, **I. Procopie-Dumitrescu** Administtator-delegat, *Al. Simeonescu* p. Director, *N. Popovici*

Censori : *N. Bănulescu, V. Manolescu, I. M. Dumitrescu-Vădeni*

FLACĂRA

LITERARĂ ▫ ARTISTICĂ ▫ SOCIALĂ

Anul III. No. 19. — 22 Februarie 1914 | Director: C. BANU | No. 10 bani — în străinătate 20 bani

OCTAVIAN GOGA

Institutul de editură și arte grafice „FLACĂRA", Str. Câmpineanu, 40.

FLACĂRA

LITERARĂ ▫ ARTISTICĂ ▫ SOCIALĂ

Anul III, No. 20. — 1 Martie 1914 | Director: C. BANU | No. 10 bani — In străinătate 20 bani

DOUI ARTIȘTI: Tatăl și Fiica

FLACĂRA

LITERARĂ ▫ ARTISTICĂ ▫ SOCIALĂ

Anul III, No. 21. — 8 Martie 1914 | Director: C. BANU | No. 10 bani — In străinătate 20 bani

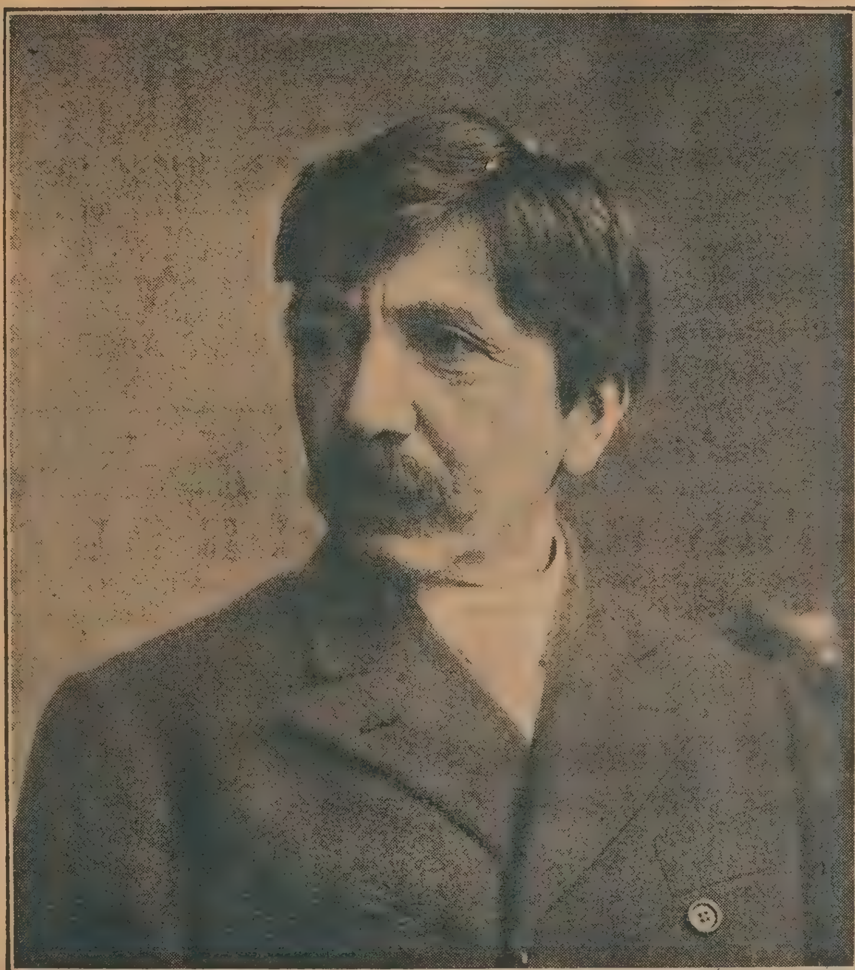

AL. VLAHUȚĂ

Institutul de editură și arte grafice „FLACARA", Str. Câmpineanu, 40.

GUSTAȚI BEREA DE AZUGA — „Monopol“ și „Excelsior“ — FABRICATE CU Cea mai mare îngrijire

PREFERIȚI
CIOCOLATA ECONOMU
FIIND SUPERIOARĂ CELOR L'ALTE FABRICAȚIUNI
SPECIALITĂȚI:
PELEȘ-ALUNETA-DESERT
În vânzare la principalele magazine de coloniale și cofetării din țară.

Reclama este sufletul comerțului

SOCIETATEA ROMÂNĂ DE AUTOMOBILE

SOCIETATE ANONIMĂ.— CAPITAL SOCIAL LEI 1.500.000

TELEFON { Biurouri 30/33 — Atelier 20/51 — **Biurourile și Garaj: Str. Luterană, 29—31. — Atelierele: Soseaua Jianu, 18** — Adr. Telegr. SRA

AUTOMOBILE
De Dion-Bouton
Delaunay-Belleville
Hotchkiss
Minerva
Peugeot
Renault
Turcat-Mery

Camioane
Motoare Industriale
Grupe Electrogen
De Dion Bouton
Peougeot
Renault

PHARES AUTEROCHE

Instalație de lumină electrică pentru automobil — *VERRE TRIPLEX*

Accesorii pentru automobile.— Pneumatice și articole de cauciuc **Le Gaulois și Excelsior**

FLACĂRA

LITERARĂ ▫ ARTISTICĂ ▫ SOCIALĂ

Anul III, No. 22. — 15 Martie 1914 | Director: C. BANU | No. 10 bani — In străinătate 20 bani

V. EFTIMIU.

OCTAVIAN GOGA

P. LOCUSTEANU

G. RANETTI.

J. AL. BRĂTESCU.

G. DIAMANDI.

H. G. LECCA.

N. DAVIDESCU.

PRIMA

ȘEZATOARE LITERARA „FLACĂRA"

▪ ▪ ▪

— Scriitorii cari au citit din operile lor —

C. BELCOT.

E. MARVAN. ph

Institutul de editură și arte grafice „FLACARA", Str. Câmpineanu, 40.

FLACĂRA

LITERARĂ ▫ ARTISTICĂ ▫ SOCIALĂ

ANUL III
No. 23
22 MARTIE
1914

DIRECTOR:
C. BANU

NUMĂRUL 10 BANI
In străinătate 20 bani

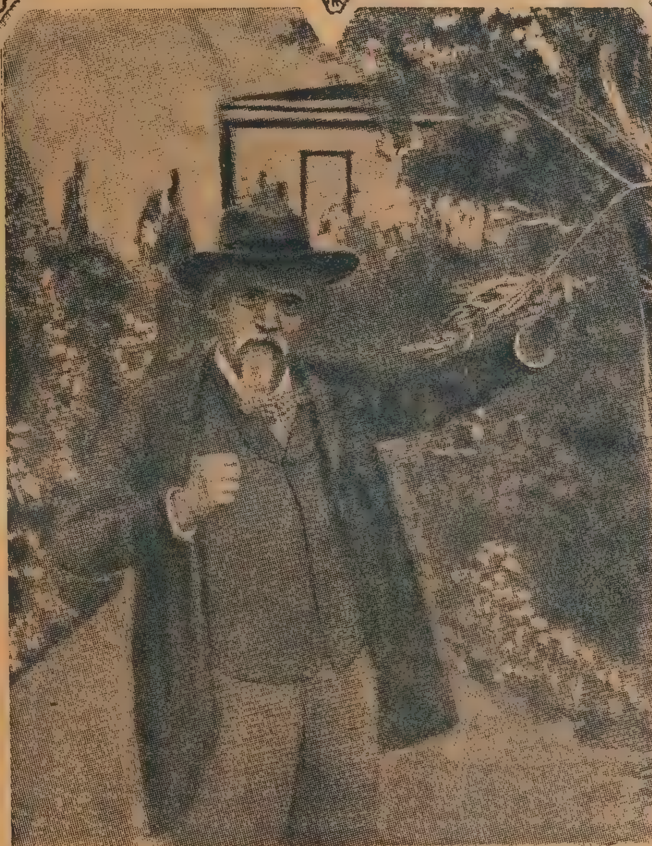

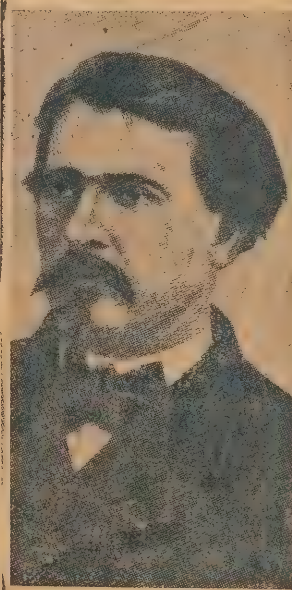

CU PRILEJUL MORȚII LUI MISTRAL

Institutul de editură și arte grafice „FLACĂRA", Str. Câmpineanu, 40.

FLACĂRA

LITERARĂ ▫ ARTISTICĂ ▫ SOCIALĂ

Anul III, No. 24. — 29 Martie 1914 | Director: C. BANU | No. 10 bani — In străinătate 20 bani

AKIM (A. Barbelian) VICTOR EFTIMIU

FLACĂRA

LITERARĂ ▫ ARTISTICĂ ▫ SOCIALĂ

Anul III. No. 25. — 5 Aprilie 1914 | Director: C. BANU | No. 10 bani — In străinătate 20 bani

CRISTOS PE CRUCE de Luca Signorelli

NUMĂR DE PAŞTI

Scene din suferinţele lui Cristos

Din filmul cinematografului „Clasic"

FLACĂRA

LITERARĂ ▫ ARTISTICĂ ▫ SOCIALĂ

Anul III, No. 26. — 12 Aprilie 1914 | Director: C. BANU | No. 10 bani — In străinătate 20 bani

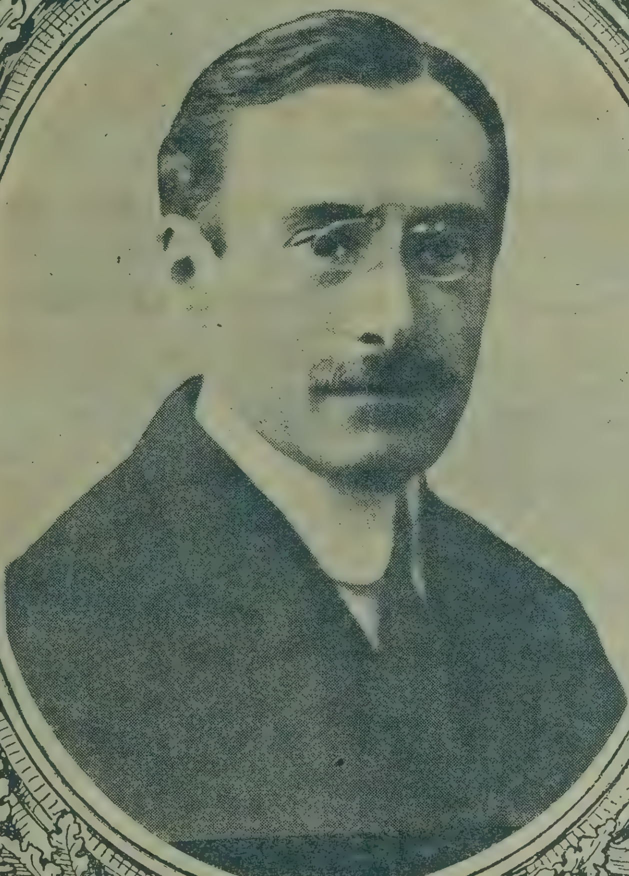

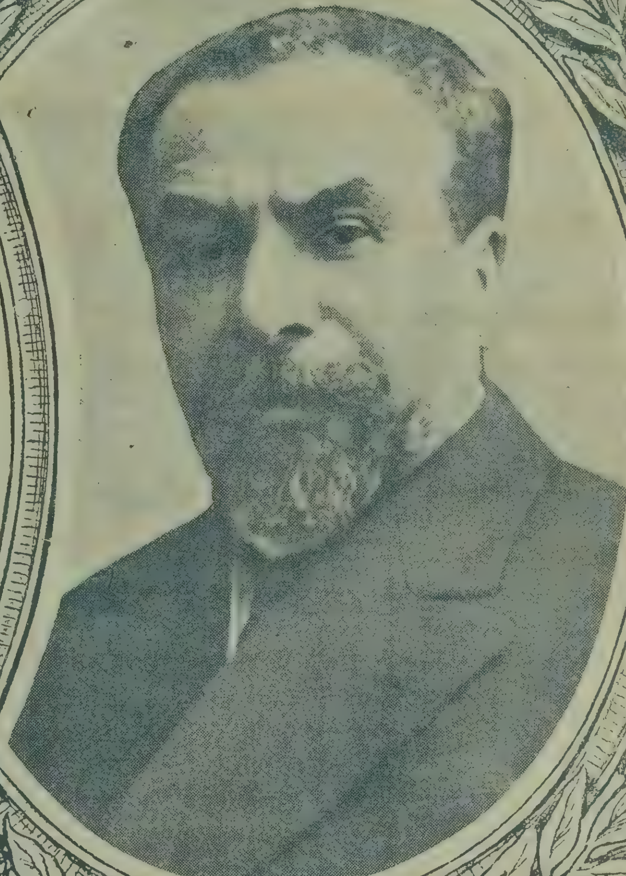

Miniştrii lui 1 Aprilie: I. G. DUCA şi V. G. MORŢUN

SOCIETATEA COMUNALĂ A TRAMVAYELOR BUCUREŞTI

ANUNŢ

In vederea înlesnirii accesului în condiţiuni eftine dela şi către cartierul dela Sosea, Societatea Comunală a Tramvayelor Bucureşti a hotărît prelungirea liniei 19 care va circula deci dela Sosea (Bufet) până la Obor.

A mai hotărît înfiinţarea unei linii noi — No. 20 — între Sosea (Bufet) şi Piaţa Principesa Maria şi mai târziu când linia va fi terminată până la Intreposite.

Tariful pe aceste două linii va fi cel normal aplicat şi pe celelalte linii.

Maria C. Rădulescu & Co.

ŞTR. COVACI, 17

Incălţăminte de Lux

Casă de incredere

fondată în 1877

Nu are nici o sucursală

„ENERGIA"

Soc. Anonimă Românească pentru Intreprinderi Electrotechnice şi Mecanice

Capital Social Lei 300.000

Bucureşti. — Strada Academiei, No. 30. — Bucureşti

Adresa telegrafică „ENERGIA". — Telefon 24 33

Instalaţiuni Electrice şi Mecanice

Uzine, Instalaţiuni de Iluminat şi Forţa Motrice

Maşini. — Aparate. — Instrumente şi Unelte

— — Planuri, Devize şi Informaţiuni la cerere — —

Director, Inginer Electrician *Dimitrie Leonida*

JORDACHE N. JONESCU & Co

RESTAURANT

TELEFON 4/50 STRADA COVACI No 3

MARE DEPOZIT
DE VINURI DIN VIILE PROPRII
ŞI SPIRTOASE
INDIGENE ŞI STRĂINE

Bucătărie Română
DE PRIMA ORDINE
ŞI STRĂINĂ

CASĂ FONDATĂ ÎN 1859

SALOANE ŞI CABINETE PARTICULARE
DE IEARNĂ ŞI DE VARĂ CU TERASE
ÎN TOATE SERILE
MUZICA NAŢIONALĂ

FOST PROPRIETAR AL CIRCIUMEI ROMÂNE
LA EXPOZIŢIUNEA UNIVERSALĂ DIN
PARIS 1889

IN TIMPUL VEREI = CONCESIONARII RESTAURANTULUI
DIN CĂLIMĂNEŞTI AL SOC. GOVORA—CĂLIMĂNEŞTI

La Ruleta

Noutăţi

Bucureşti
Piaţa Sf. Gheorghe
Telefon 15/66

Reclama este sufletul comerţului

YOST No. 20

54, Calea Victoriei, 54

ULTIMUL MODEL

Scris vizibil.—Singura fără panglică

Se primeşte orice sistem în schimb

Cele mai avantagioase condiţiuni de plată

Şampania Rhein Sec

Azuga

Singura marcă superioară, Indigenă, Naturală

FLACĂRA

LITERARĂ ▫ ARTISTICĂ ▫ SOCIALĂ

Anul III, No. 27. — 19 Aprilie 1914 | Director: C. BANU | No. 10 bani — In străinătate 20 bani

BUCĂŢI IN PROZĂ ŞI VERSURI de: Mihail Codreanu, Ion Bentoiu, N. Davidescu, Zoe Gârbea-Tomellini, Al. Şerban, Oreste, Cronicarul Dâmboviţei, Al. Lăzărescu, M. Margaritescu, C. Sp Hasnaş, P. Locusteanu, etc.

Institutul de editură şi arte grafice „FLACARA“, Str. Câmpineanu, 40.

FLACĂRA

LITERARĂ ▫ ARTISTICĂ ▫ SOCIALĂ

Anul III, No. 28. — 26 Aprilie 1914 | Director: C. BANU | No. 10 bani — In străinătate 20 bani

VERMONT — J. STERIADE — A. MURNU — KIMON LOGHI — SATMARJ — ARTACHINO — D-ŞA CECILIA STORK

EXPOZIŢIA TINERIMII ARTISTICE

Institutul de editură şi arte grafice „FLACARA", Str. Câmpineanu, 40.

FLACĂRA

LITERARĂ ▫ ARTISTICĂ ▫ SOCIALĂ

Anul III, No. 29. — 3 Maiu 1914 | Director: C. BANU | No. 10 bani — In străinătate 20 bani

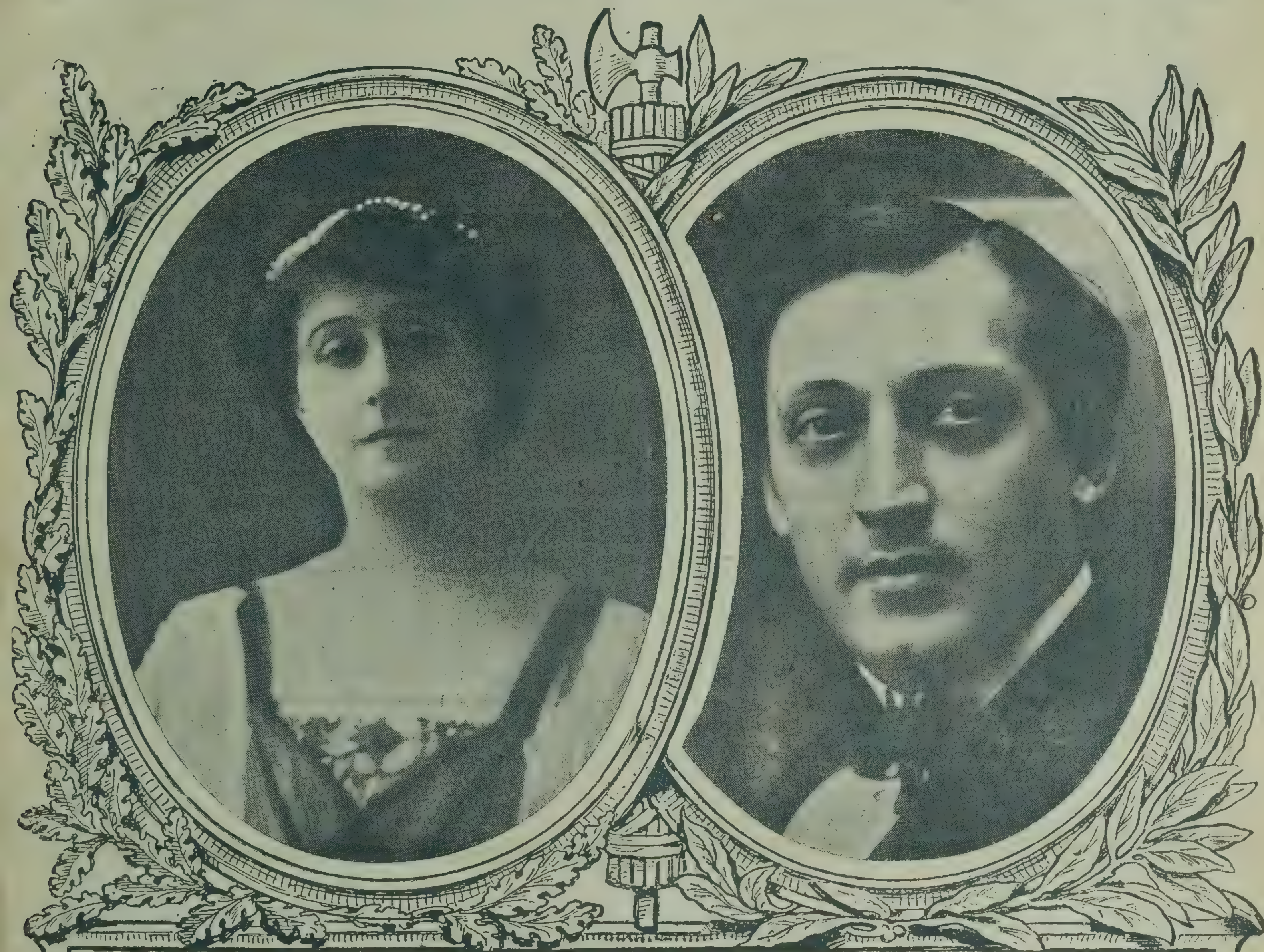

D-na L. STURDZA-BULANDRA D-l TONY BULANDRA

Ciocolata
ZAMFIRESCU
Cacao

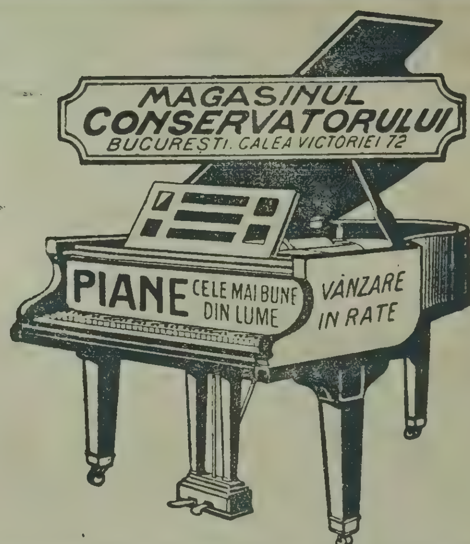

Reclama este sufletul comerţului

CALEA VICTORIEI 7

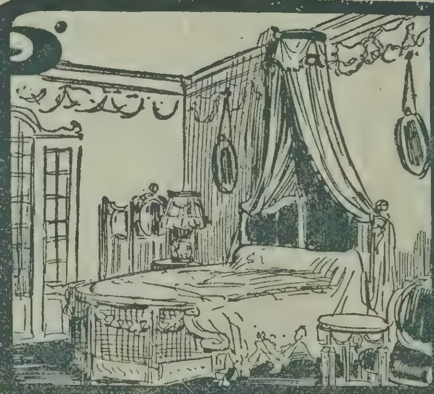

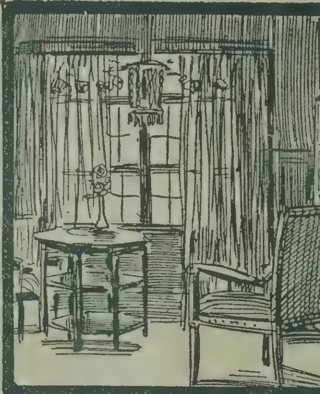

MARILE MAGAZINE DE MOBILAT

MARCO DATTELKREMER

Bucureşti—Calea Victoriei 7

EXCLUSIV MOBILE DE LUX—FABRICAŢIE STRĂINĂ

MARE BAZAR
DE MOBILE
FABRICAŢIE PROPRIE
STR. CAROL 62

FLACĂRA

LITERARĂ ▫ ARTISTICĂ ▫ SOCIALĂ

Anul III, No. 30. — 10 Maiu 1914 | Director: C. BANU | No. 10 bani — In străinătate 20 bani

Scene din timpul călătoriei Suveranilor pe Dunăre până în teritoriul anexat.— Foto *Julietta*

Ciocolata
ZAMFIRESCU
Cacao

Reclama este sufletul comerțului

CALEA VICTORIEI 7

CASA DE MOBILE
MARCO DATTELKREMER

MARE BAZAR DE MOBILE
FABRICAȚIE PROPRIE
STR. CAROL 62

MARILE MAGAZINE DE MOBILAT
MARCO DATTELKREMER
București—Calea Victoriei 7
EXCLUSIV MOBILE DE LUX—FABRICAȚIE STRĂINĂ

FLACĂRA

LITERARĂ ▫ ARTISTICĂ ▫ SOCIALĂ

Anul III, No. 31. — 17 Maiu 1914 | Director: C. BANU | No. 10 bani — In străinătate 20 bani

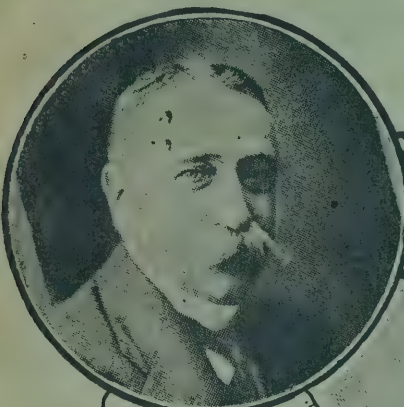

C. C. ARION.

C. BANU.

G. DIAMANDI

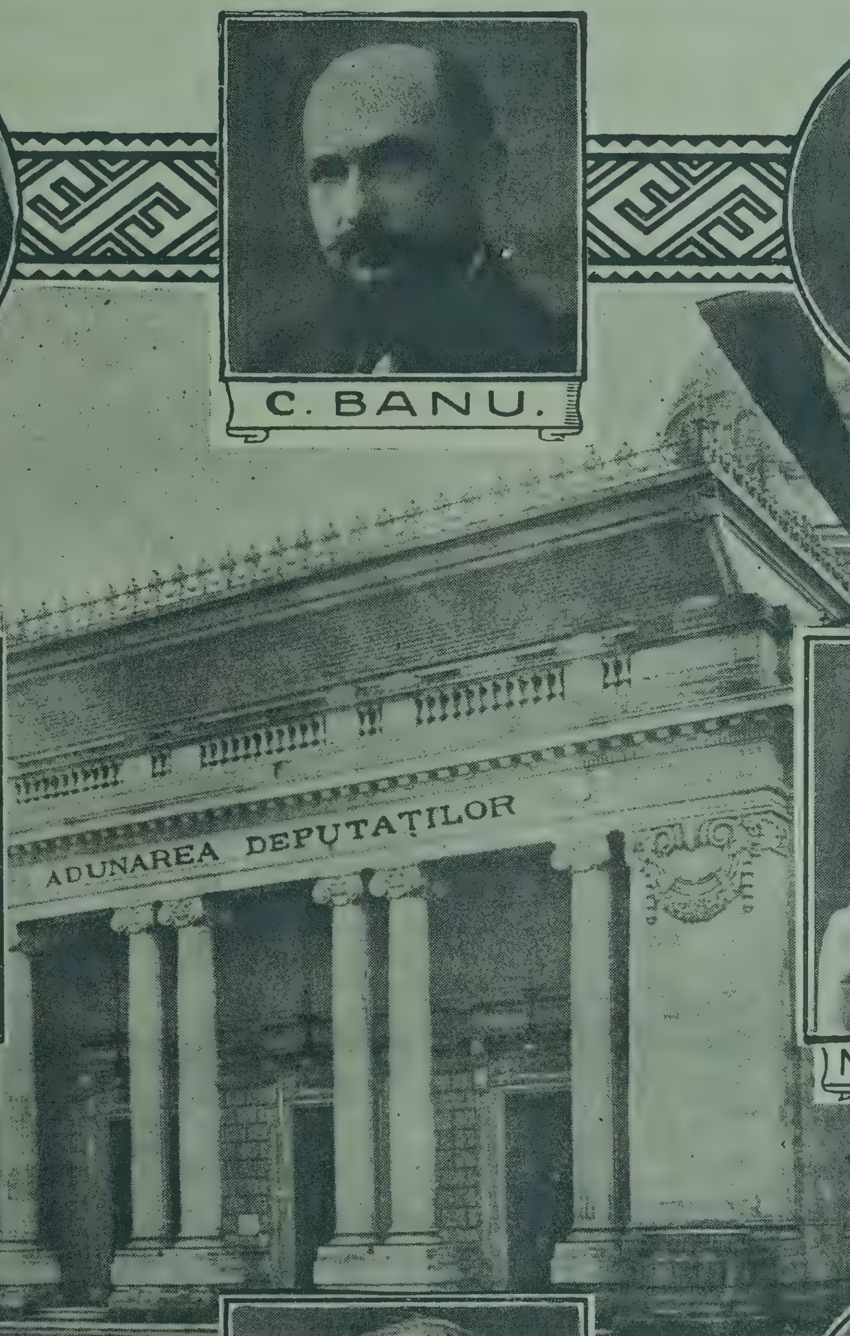

N. GUȚULESCU

N. PROTOPOPESCU.

V. ATHANASOVICI.

EM. POENARU.

M. ROȘCA.

Din colaboratorii și acționarii „Flacării" cari candidează la Constituantă

FLACĂRA

LITERARĂ ▫ ARTISTICĂ ▫ SOCIALĂ

Anul III, No. 32. — 24 Maiu 1914 | Director: C. BANU | No. 10 bani — In străinătate 20 bani

A. D. XENOPOL

FLACĂRA

LITERARĂ ▫ ARTISTICĂ ▫ SOCIALĂ

Anul III, No. 33. — 31 Maiu 1914 | Director: C. BANU | No. 10 bani — In străinătate 20 bani

MOARTEA LUI POMPILIU ELIADE

Băile SLANIC
(MOLDOVA)

In mijlocul Munţilor şi Brazilor seculari — *15 Km. de TG.-OCNA*

Sezonul 20 MAI-SEPTEMBRIE

Ape Minerale (ca cele de Karlsbad) vindecă Boalele de Stomac, Intestine, Ficat, Diabet, Anemie, Etc.

Hidroterapie vindecă Neurastenia, Anemia, Etc.

Băi Minerale calde vindecă Reumatismul, Boalele de Femei, Scrofuloză, Etc.

Băi de acid carbonic (ca la Nauheim) contra Bolelor Inimei, Arterelor (Arterosceroză şi Nervilor

Aer comprimat Eficace în Bronşite, Emfizem şi Pleurezii vechi

Pulverizaţie (ca la Reichenhall) contra Laringitelor, Bronşitelor, Emfizem, Etc.

Inhalaţie (ca la Reichenhall şi Ems) vindecă Laringitele, Faringitele, Bronşitele, Etc.

Electricitate Medicală Faradică, Galvanică, Statică, Băi Patrucelulare sistem Schnée, Razele Röutgen, d'Arsonalizare, Franclinizare şi aparate electrice contra îngrăşărei

Sudaţii electrice contra Obezităţii, Boalelor de Rinichi, Reumatismului, Etc.

Masaj (sistem Aix-les-Bains) eficace în Reumatism cronic, Obezitate, Artritism, Atonii Gastro-Intestinale, Etc.

Laborator Medical pentru ANALIZE

Medic director: Dr. C. PASTIA, medic al Spitalelor Eforiei din Bucureşti

DISTRACŢII: *Casino Regal*, Cercul, Biliard, Căişori, Cabinet de Lectură, Teatru, Concerte, Baluri, Conferinţe, Lawn-tennis, Croquet, Bătae de flori, Excursiuni, Jocuri de copii, Etc.

HOTELURI Racovitza, Cerbu, Puf, Zimbru, Namira, Dobru, Etc.

RESTAURANTE *de diferite ranguri.* Alimente după prescripţiunile medicilor.

Numeroase vile particulare în Slanic şi locuinţe eftine în Satul-Nou. — Expediţiuni de Ape minerale franco orice gară
Vagoane directe şi de dormit la Tg.-Ocna 50% reducere. Trăsuri, Autobuze, Automobile dela Tg.-Ocna la Slănic

ADMINISTRAŢIUNEA: Bucureşti, Str. Stavropoleos, 5. In timpul Sezonului la Slănic-Moldova

CALEA VICTORIEI 7

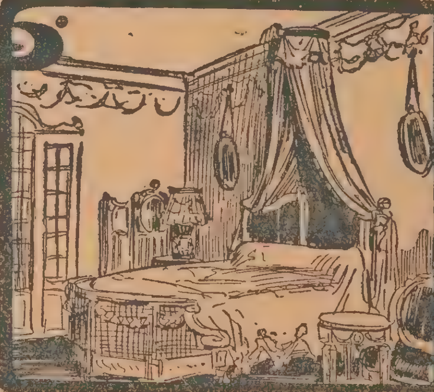

MARILE MAGAZINE DE MOBILAT
MARCO DATTELKREMER

Bucureşti—Calea Victoriei 7

EXCLUSIV MOBILE DE LUX—FABRICAŢIE STRĂINĂ

MARE BAZAR DE MOBILE FABRICAŢIE PROPRIE STR. CAROL 62

STRADA CAROL 62

FLACĂRA

LITERARĂ ▫ ARTISTICĂ ▫ SOCIALĂ

Anul III, No. 34. — 7 Iunie 1914 | Director: C. BANU | No. 10 bani — In străinătate 20 bani

BARBU DELAVRANCEA D. D. PĂTRĂŞCANU

E C O U R I

Grădinarul, *volumul de poeme al marelui poet indian* Rabindra Nath Tagore, *premiat anul acesta cu premiul Nobel, a fost tradus, după textul englez al autorului, în româneşte, de d-ra* Marg. Miller-Verghy.

Admirabila traducere a d-rei Miller-Verghy, al cărei talent de traducătoare s'a manifestat în mod strălucit cu prilejul reprezentării Regelui Lear, *a apărut în editura* Flacăra, *într'un elegant volum legat în pânză şi costă doui lei.*

Recomandăm acest elegant volum şi iubitorilor de poezie adevărată şi amatorilor de cărţi frumoase.

Iată, din aceste poeme, unul dintre cele mai semnificative pentru spiritul poetului şi felul traducerii :

„La miezul de noapte unul care era să fie pustnic vesti :

— „Acum e vremea să-mi las casa, şi să plec în căutarea Domnului. Ah ! Cine m'a ţinut atât de mult în amăgire aici?".

Dumnezeu şopti : — „Eu", dar urechile omului erau astupate.

Soţia lui, cu copilul adormit la piept, dormia liniştită la marginea patului.

Omul zise : — „Cine sunteţi voi, care m'aţi amăgit atâta vreme ?"

Iarăş zise glasul : „Dumnezeu !", dar el n'auzi. Pruncul strigă prin somn înghesuindu-se mai aproape de mamă.

Dumnezeu porunci : — „Opreşte-te, nebune, nu-ţi părăsi casa !" dar iarăş el n'auzi.

Dumnezeu oftă şi se tângui : — „De ce oare sluga mea pleacă în pribegie să mă caute, părăsindu-mă ?".

—

Premiile Academiei.—Premiul Constantinide, în valoare de 4000 de lei la care au concurat mai mulţi literaţi, Academia l'a împărţit în patru, acordându-l în modul următor :

2000 lei d-lui D. Pătrăşcanu, pentru lucrarea sa *Timotheiu Mucenicul*; 1000 lei d-lui E. Lovinescu pentru lucrarea sa asupra lui Costache Negruzzi ; 500 lei d-lui Kiriţescu, pentru volumul de nuvele şi schiţe *Răsaduri* şi 500 lei d-lui Ion Al. George, pentru volumul de poezii *Aquile*.

In numărul viitor vom arăta impresiile noastre despre modalitatea acordării premiilor academice.

—

Cultul oamenilor mari face parte din preocupările d-lui *G. Aslan*, care s'a dedat în special cercetărilor de natură etică, teoretică şi practică şi a căutat printr'o sumă de operě şi opuscule să-şi lumineze contimporanii asupra acestor chestiuni.

Cultul oamenilor mari (Bibl. p. toţi) este caşi, *Cum ajunge cineva om* şi caşi *Educaţia prin sine însuşi*, colecţia de învăţături pentru perfecţionarea noastră morală la care ne poate îndemna pilda vieţii oamenilor de mare valoare.

Articolele din *Cultul oamenilor mari* au fost în cea mai mare parte tipărite pentru întâia oară în popularul ziar *Universul*.

—

In Templul Adevărului este o comedie într'un act de *Alfred Sutro*, tradusă în româneşte de harnicul secretar literar al *Societăţii pentru fond de teatru român* din Transilvania, d. *Horia P. Petrescu.* Piesa nu e dintre cele ce *trebuesc* traduse, dar nu e lipsită de interes şi, afară de unele inadvertenţe faţă de limba românească pe care actorii le-ar putea îndrepta la repetiţie, traducerea nu e lipsită de calităţi. D-l Horia P. Petrescu lucrează cu multă sârguinţă pentru *literatura* dramatică ; e desigur o activitate apreciabilă ; păcat însă că teatrul e mai mult decât literatură ; ba încă putem spune că în genere Teatrul Naţional crează literatura dramatică naţională şi nu literatura dramatică teatrul, dovadă cele petrecute la noi în ţară.

Dacă *Societatea pentru fond de teatru român*, vrea teatru românesc în Transilvania, să-şi concentreze toate silinţele spre creiarea unei companii dramatice româneşti ; atât e absolut necesar ; restul e accesoriu şi uşor de creiat sau de împrumutat.

—

Venirea primului ţar rus pe pământul românesc, întâmplată, acum 204 ani, şi venirea actualului ţar pot să ne dea, prin comparaţia lor, scurtă, dar foarte strălucitoare reprezintare a întregei noastre desvoltări istorice de atunci şi până acum.

Cronicarul Neculai Mustea scrie :

„Frumos lucru şi cu minuni era tuturor a privi împărat creştin aice la noi ; şi fără de nici o mândrie grăia cu toţi. Mers-au întâi la mitropolie de au văzut biserica şi casele şi au şezut câtva de au vorbit cu mitropolitul chir Gedeon ce era pe acele vremuri ; apoi au mers pe la toate bisericile şi trăgeau clopotele pe la toate mânăstirile ; şi mergând el prin târg eşia norodul de-l privia, mulţumind lui Dumnezeu cu multă bucurie că le-au trimes împărat creştin, nădăjduind că vor ieşi de sub jugul păgânilor".

Dar Neculai Costin, care nu era atât de încântat de Ruşi scrie, făcând cronica scandaloasă a acelor evenimente şi povestind „dineul de gală" dat de boeri ofiţerilor ruşi.

„După ce au mâncat carne, deşi era postul sfinţilor Apostoli, mesenii îngreuindu-se au mas acolo ; iar peste noaptea aceia, n'au scăpat fără pagubă mai nici un boer şi nefurat de Muscali, cui pistoale, cui rafturi, cui epângele, nici boer, nici slugă".

Câte schimbări !

Dar mai cu seamă, comparând primirea lui Neculai II cu a strămoşului său Petru cel Mare, ne isbeşte deosebirea între entuziasmul de atunci şi cel de acum, după veacuri de experienţă, între scepticismul de atunci şi cel de acum....

—

Educaţie naţională.—In biserica Saint-Denis de lângă Paris se sărbătoreşte în fiece an amintirea luptei dela Bouvines, în care Filip Augustul, regele Franţei, a învins pe Germani şi pe Engleji aliaţi. In acest an fiind al şaptelea centenar al acelei lupte, sărbătorirea a luat un caracter extraordinar.

Racova, Războienii, Raşcanii, Călugărenii, Şelimbergul—cine şi când le mai pomeneşte la noi ?

—

Din Japonia.—Intre notele de călătorie, de cele mai multe ori neînsemnate şi monotone, se distinge volumul, academicianului *Brieux*, *„Au Japon moderne"*, scris cu pătrundere psihologică şi spirit de observaţie, precum e scris tot ce poartă semnătura autorului *Magistraţilor*.

—

„Nouvelles Feminités".—Cel mai fin cunoscător al sufletului femenin din vremea noastră, d. *Marcel Prévost,* din Academia franceză, publică încă un volum de „studii" asupra tovarăşelor noastre de existenţă. Moralist scrupulos ca un Bossuet, Marcel Prévost are eleganţa amabilă şi mlădioasă a unui duhovnic ateu din zilele noastre şi farmecul cărţilor sale stă poate tocmai în acest bizar amestec a două suflete care, ca doi auguri din timpul lui Cicero, nu se pot privi fără să zâmbească viclean.

Les Demi-Vierges, Les Lettres à Françoise, Les Feminités sunt încercări cu totul originale de a înfăţişa marea transformare din sufletul femeilor contimporane, pe care vechia alcătuire socială, vechile credinţe, vechile galanterii par a nu le mai mulţumi. Dar indiscretul academician nu se mărgineşte numai să constate şi să zugrăvească; e tot atât de interesant însă când, cu o delicateţă cu totul feminină, dă sfaturi cititoarelor şi eroinelor sale ; el caută să le atragă şi să le fixeze atenţia adoptând punctele lor de vedere, feminine, dar fondul consiliilor sale e de natură solid masculină.

Marcel Prévost nu e feminist, în sensul feministelor combatante care vor să dispară şi ultimele mici deosebiri ce mai există încă, printr'o revoltătoare inegalitate, între cele două sexe ; acest feminism i se pare mai mult de cât o grosolănie : e o mare greşală de tactică. Egalizarea deplină va lua vieţii noastre sociale tot farmecul legăturilor de acum. „Un flirt între doi avocaţi, unul mascul şi altul femelă, ce desgustător lucru ! „Cu toate că, spun cunoscătorii, uneori toca neagră face să strălucească destul de auriu părul blond al pledantei defendarului... decât atunci, câte noui argumente nu se mai adaugă între articolele Codului Civil ?!

Marcel Prévost e pentru ridicarea morală a femeiei şi pentru întărirea ei materială astfel în cât „bărbatul fără nici o treabă să nu mai stea la pândă pentru a robi plăcerii sale pe femeia care munceşte". Numai să nu se treacă măsura pentru a ajunge la sufragetele d-nei Pankurst, care sunt extraordinare şi martire numai pentru că sunt anormale.

—

Cinema-Colos se deschide zilele acestea. Aceasta este o veste care va bucura pe toţi bucureştenii cari rămân în capitală în timpul verei.

Situat în centrul Capitalei, pe Calea Victoriei, lângă poliţie, *Cinema-Colos* va fi cea mai mare grădină de spectacole cinematografice. Va avea aproape patru mii de locuri cari se vor plasa cu preţuri populare.

Dacă ţinem seama că acest cinematograf va fi administrat şi condus de d-l C. Teodorescu, fostul proprietar al cinematografului „Naţional" şi care este un iscusit şi harnic fabricant de filme, suntem siguri că *Cinema-Colos* va deveni una din distracţiile alese ale Capitalei.

EFORIA SPITALELOR CIVILE

PUBLICAŢIUNE

La datele mai jos notate orele 10 a. m., se va ţine licitaţie la Eforie pentru următoarele lucrări:

La 13 Iunie: pentru reparaţii generale la spitalul Zossima, reparaţiile generale la spitalul Ralet, reparatul şi vopsitul interior al pavilioanelor spitalului Colţea, reparaţiuni de zidărie, tâmplărie şi vopsitorie externă a pavilioanelor ce compun spitalul Colţea, reparaţia şi vopsitoria mobilierului de fier şi de lemn ale spitalului Colţea.

La 14 Iunie: Reparatul şi vopsitul mobilierului Spitalui de Copii, reparatul şi vopsitul mobilierului spitalului Colentina, reparaţie generală la clădirile Institutului Maternitatea, reparaţie generală la clădirile spitalului Colentina, reparatul şi vopsitul mobilierului de la spitalul Filantropia şi Institutului Maternitatea.

La 16 Iunie: Reparaţii generale la Ospiciu Pantelimon, reparaţie generală la Ospiciu Mărcuţa, reparaţie generală la spitalul Boldescu din Ploeşti.

La 17 Iunie: Reparaţiuni generale la spitalul Sinaia, reparaţiuni generale la spitalul Filantropia.

La 18 Iunie: Lucrări de împrejmuirea curţei spitalului Colentina cu uluci de brad.

Doritorii de a lua parte la această licitaţiune sunt invitaţi ca în sus citata zi şi oră să-şi prezinte ofertele D-lor sigilate însoţite de o garanţie provizorie de 5 % cunoscând că garanţia definitivă va fi de 10 %.

Licitaţiunea se va ţine în conformitate cu art. 72—83 din legea contabilităţii generale a Statului.

Eforia Spitalelor Civile

Institutul de editură şi arte grafice „FLACĂRA", Str. Câmpineanu, 40.

FLACĂRA

LITERARĂ ▫ ARTISTICĂ ▫ SOCIALĂ

Anul III No. 35. — 14 Iunie 1914 | Director: C. BANU | Număr dublu: 20 bani.— In Străinătate: 40 bani

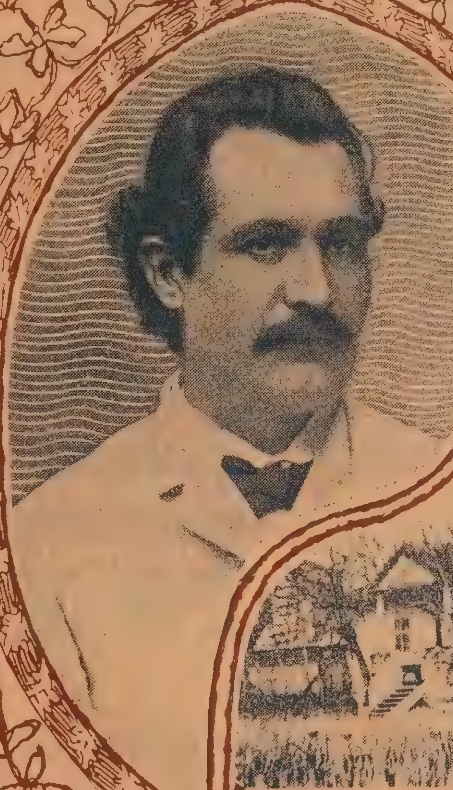

1889 MIHAIL EMINESCU 1914

Sanielevici

FLACĂRA

LITERARĂ ▫ ARTISTICĂ ▫ SOCIALĂ

Anul III No. 36. — 21 Iunie 1914 | Director: C. BANU | No. 10 bani. — In Străinătate 20 bani

Arhiducele Frantz-Ferdinand, soția sa și copiii

Sanielevici

Băile SLANIC
(MOLDOVA)

In mijlocul Munților și Brazilor seculari — *15 Km. de TG.-OCNA*

Sezonul 20 MAI-SEPTEMBRIE

Ape Minerale (ca cele de Karlsbad) vindecă Boalele de Stomac, Intestine, Ficat, Diabet, Anemie, Etc.
Hidroterapie vindecă Neurastenia, Anemia, Etc.
Băi Minerale calde vindecă Reumatismul, Boalele de Femei, Scrofuloză, Etc.
Băi de acid carbonic (ca la Nauheim) contra Bolelor Inimei, Arterelor (Arterosclerozä şi Nervilor
Aer comprimat Eficace în Bronşite, Emfizem şi Pleurezii vechi
Pulverizație (ca la Reichenhall) contra Laringitelor, Bronşitelor, Emfizem, Etc.

Inhalație (ca la Reichenhall şi Ems) vindecă Laringitele, Faringitele, Bronşitele, Etc.
Electricitate Medicală Faradică, Galvanică, Statică, Băi Patrucelulare sistem Schnée, Razele Röutgen, d'Arsonalizare, Franclinizare şi aparate electrice contra îngrăşărei
Sudații electrice contra Obezității, Boalelor de Rinichi, Reumatismului, Etc.
Masaj (sistem Aix-les-Bains) eficace în Reumatism cronic, Obezitate, Artritism, Atonii Gastro-Intestinale; Etc.
Laborator Medical pentru **ANALIZE**

Medicii oficiali consultați sunt: ***Dr. C. Pastia,*** medic al Spitalelor Eforiei din Bucureşti. Medic Director al Stațiunei şi Dirigintele Stabilimentelor de aer comprimat şi Băi Acid Carbonic. Consult. pentru boalele **stomac, inimă, plămâni.** ***Dr. C. Parhon,*** Profesor la Facult. Iaşi. Boale nervoase. ***Dr. Th. Mironescu,*** Medic al Spitalelor Eforiei şi Docent la Facultate. Boale de stomac. ***Dr. L. Russ,*** Fost medic al Spiridoniei din Iaşi. ***Dr. V. Valeanu,*** consult. **boale interne şi de copii.**

DISTRACȚII: ***Casino Regal,*** Cercul, Biliard, Căişori, Cabinet de Lectură, Teatru, Concerte, Baluri, Conferințe, Lawn-tennis, Croquet, Bătae de flori, Excursiuni, Jocuri de copii, Etc.

HOTELURI Racovitza, Cerbu, Puf, Zimbru, Namira, Dobru, Etc.

RESTAURANTE ***de diferite ranguri.*** Alimente după prescripțiunile medicilor.

Numeroase vile particulare in Slanic şi locuințe eftine în Satul-Nou. — Expedițiuni de Ape minerale franco orice gară
Vagoane directe şi de dormit la Tg.-Ocna 50% reducere. Trăsuri. Autobuze, Automobile dela Tg.-Ocna la Slănic

ADMINISTRAȚIUNEA: București, Str. Stavropoleos, 5. In timpul Sezonului la Slănic-Moldova

Cele mai bune PRĂJITURI
sunt acele preparate cu

Laptele Condensat Nestlé

PRODUS NATURAL

De vânzare pretutindeni

Prețul CUTIEI
Lei 1.20

Reclama este sufletul comerțului

GUSTAȚI BEREA DE AZUGA — **„Monopol" şi „Excelsior"** — **FABRICATE CU Cea mai mare îngrijire**

FLACĂRA

LITERARĂ ▫ ARTISTICĂ ▫ SOCIALĂ

Anul III No. 37. — 28 Iunie 1914 | Director: C. BANU | No. 10 bani. — In Străinătate 20 bani

I. L. CARAGIALE — M. EMINESCU

PRIMA SOCIETATE DE CREDIT FUNCIAR ROMÂN DIN BUCUREŞTI
Serviciul contabilităţei

ANUNCIU

Se aduce la cunoştinţa publică, că cu începere de Luni 23 Iunie 1914, (6 Iulie) orele de serviciu vor fi dela 8—1, iar a doua zi de Duminică sau Sărbătoare dela 2—6 p. m.

Cassa va fi deschisă dela 9—12 respectiv dela 2—5 ore p. m.

DIRECŢIUNEA

GOODRICH

Cel mai simplu!
Cel mai rezistent!
Asigură cel mai bun kilometraj

Toţi
automobiliştii cari au încercat
PNEUL GOODRICH
nu mai voesc altă marcă
căci **calitatea** lui îndreptăţeşte **deviza** lui:
„Superior celui .·. mai bun“ .·.

Reclama este sufletul comerţului

„CREDIT PETROLIFER“

Societate pentru favorizarea dezvoltărei industriei petrolifere în România
Sediul: BUCUREŞTI, STRADA LIPSCANI, 10
Adresa telegrafică: CREDIPETRO, Bucureşti
Sucursală: PLOEŞTI.— Agenţii: BUŞTENARI, GĂGENI, MORENI
Conducte proprii:
Buştenari-Grăuşor-Băicoi-Ploeşti; Ţintea-Găgeni-Ploeşti; Moreni-Băicoi-Ploeşti
Capital social autorizat: 6.000.000 lei. Capital efectiv: 5.000.000 lei
CASE DE BANCĂ: Direction der Disconto-Gesellschaft, *Berlin*; S. Bleichröder, *Berlin*; Banca Generală Română, *Bucureşti*

Avansuri şi împrumuturi.— Participaţiuni în întreprinderi petrolifere.— Vânzări şi cumpărări de petrol brut, precum şi toate derivatele petrolului.— Intreprinderi de Conducte şi de Rezervorii.— Atelier Mecanic şi Cazangerie, Câmpina.—
Orice fel de instrumente pentru sondage
Expedieri. — Inchirieri de Vagoane-Cazane. — Orice fel de — afaceri relative la exploatarea şi industria petrolului —
EXPORTAŢIUNE: de benzină, petrol lampant, gaz-oil, essenţe şi uleiuri pentru motori, uleiuri lubrifiante şi păcură

„VULCAN“ Fabrică de Maşini

SOCIETATE ANONIMĂ
— — — Fostă Sucursala Română SIMMERING — — —
Director Inginer ADALBERT ABONYI
STRADA HONZIK (Dealul Spirei)
Furnizează ca specialitate:
Instalaţiuni pentru fabrici de ulei. — Instalaţiuni pentru fabrici de petrol. — Instalaţiuni pentru fabrici de parafină.— — Maşini şi cazane pentru sondage şi pentru orice scop —
VAGOANE-CISTERNE
Mare depou de burlane nituite pentru sondage
Rezervoare în cele mai mari dimensiuni pentru orice lichid
Toate cererile sunt a se adresa Sucursalei. — — — — — —
— — — — — — — — — Numeroase referinţe la dispoziţie

FLACĂRA

LITERARĂ ▫ ARTISTICĂ ▫ SOCIALĂ

Anul III No. 38. — 5 Iulie 1914 | Director: C. BANU | No. 10 bani. — In Străinătate 20 bani

TUDOR VLADIMIRESCU

Băile SLANIC

(MOLDOVA)

In mijlocul Munţilor şi Brazilor seculari — *15 Km. de TG.-OCNA*

Sezonul 20 MAI-SEPTEMBRIE

Ape Minerale (ca cele de Karlsbad) vindecă Boalele de Stomac, Intestine, Ficat, Diabet, Anemie, Etc.

Hidroterapie vindecă Neurastenia, Anemia, Etc.

Băi Minerale calde vindecă Reumatismul, Boalele de Femei, Scrofuloză, Etc.

Băi de acid carbonic (ca la Nauheim) contra Bolelor Inimei, Arterelor (Arteroscleroză şi Nervilor

Aer comprimat Eficace în Bronşite, Emfizem şi Pleurezii vechi

Pulverizaţie (ca la Reichenhall) contra Laringitelor, Bronşitelor, Emfizem, Etc.

Inhalaţie (ca la Reichenhall şi Ems) vindecă Laringitele, Faringitele, Bronşitele, Etc.

Electricitate Medicală Faradică, Galvanică, Statică, Băi Patrucelulare sistem Schnée, Razele Röutgen, d'Arsonalizare, Franclinizare şi aparate electrice contra îngrăşărei

Sudaţii electrice contra Obezităţii, Boalelor de Rinichi, Reumatismului, Etc.

Masaj (sistem Aix-les-Bains) eficace în Reumatism cronic, Obezitate, Artritism, Atonii Gastro-Intestinale, Etc.

Laborator Medical pentru ANALIZE

Medicii oficiali consultaţi sunt: ***Dr. C. Pastia,*** medic al Spitalelor Eforiei din Bucureşti. Medic Director al Staţiunei şi Dirigintele Stabilimentelor de aer comprimat şi Băi Acid Carbonic. Consult. pentru boalele **stomac, inimă, plămâni.** ***Dr. C. Parhon,*** Profesor la Facult. Iaşi. **Boale nervoase.** ***Dr. Th. Mironescu,*** Medic al Spitalelor Eforiei şi Docent la Facultate. **Boale de stomac.** ***Dr. L. Russ,*** Fost medic al Spiridoniei din Iaşi. ***Dr. V. Valeanu,*** consult. **boale interne şi de copii.**

DISTRACŢII: *Casino Regal,* Cercul, Biliard, Căişori, Cabinet de Lectură, Teatru, Concerte, Baluri, Conferinţe, Lawn-tennis, Croquet, Bătae de flori, Excursiuni, Jocuri de copii, Etc.

HOTELURI Racovitza, Cerbu, Puf, Zimbru, Namira, Dobru, Etc.

RESTAURANTE *de diferite ranguri.* Alimente după prescripţiunile medicilor.

Numeroase vile particulare în Slanic şi locuinţe eftine în Satul-Nou. — Expediţiuni de Ape minerale franco orice gară
Vagoane directe şi de dormit la Tg.-Ocna 50% reducere. Trăsuri. Autobuze, Automobile dela Tg.-Ocna la Slănic

ADMINISTRAŢIUNEA: Bucureşti, Str. Stavropoleos, 5. In timpul Sezonului la Slănic-Moldova

CALEA VICTORIEI 7

CASA de MOBILE MARCO DATTELKREMER

MARILE MAGAZINE DE MOBILAT

MARCO DATTELKREMER

Bucureşti—Calea Victoriei 7

EXCLUSIV MOBILE DE LUX—FABRICAŢIE STRĂINĂ

MARE BAZAR DE MOBILE FABRICAŢIE PROPRIE STR. CAROL 62

MOBILE LA CENTRALA

MARCO DATTELKREMER

STRADA CAROL 62

FLACĂRA

LITERARĂ ▫ ARTISTICĂ ▫ SOCIALĂ

Anul III No. 39. — 12 Iulie 1914 | Director: C. BANU | No. 10 bani. — In Străinătate 20 bani

EMIL GÂRLEANU

FLACĂRA

LITERARĂ ▫ ARTISTICĂ ▫ SOCIALĂ

Anul III No. 40. — 19 Iulie 1914 | Director: C. BANU | No. 10 bani. — In Străinătate 20 bani

GRĂDINARUL

DE

RABINDRA NATH TAGORE

RABINDRA NATH TAGORE

SOCIETATEA ROMÂNĂ DE AUTOMOBILE

SOCIETATE ANONIMĂ.– CAPITAL SOCIAL LEI 1.500.000 — Adr. Telegr. SRA

TELEFON { Biurouri 30/33 — Atelier 20/51 — **Biurourile și Garaj: Str. Luterană, 29—31. — Atelierele: Soseaua Jianu, 18**

AUTOMOBILE

De Dion-Bouton

Delaunay-Belleville

Hotchkiss

Minerva

Peugeot

Renault

Turcat-Mery

Camioane

Motoare Industriale

Grupe Electrogen

De Dion Bouton

Peougeot

Renault

PHARES AUTEROCHE

Instalație de lumină electrică pentru automobil — ***VERRE TRIPLEX***

Accesorii pentru automobile.— Pneumatice și articole de cauciuc **Le Gaulois și Excelsior**

CALEA VICTORIEI 7

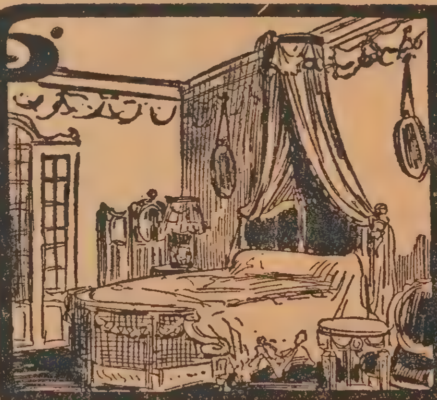

MARILE MAGAZINE DE MOBILAT

MARCO DATTELKREMER

București–Calea Victoriei 7

EXCLUSIV MOBILE DE LUX–FABRICAȚIE STRĂINĂ

MARE BAZAR DE MOBILE FABRICAȚIE PROPRIE STR. CAROL 62

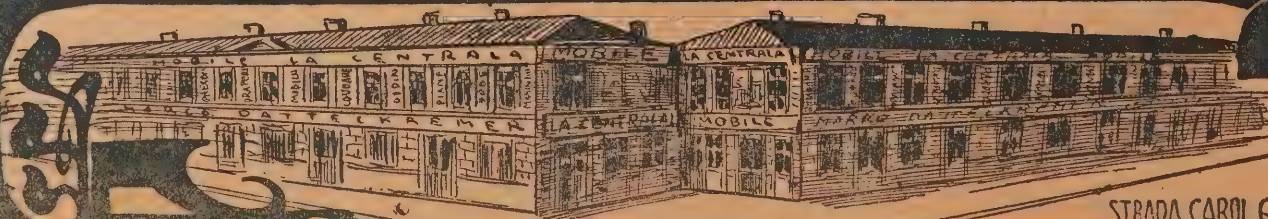

STRADA CAROL 62

FLACĂRA

LITERARĂ ▫ ARTISTICĂ ▫ SOCIALĂ

DIRECTOR: C. BANU

Anul III, No. 41
26 Iulie 1914

No. 10 bani
In străinătate 20 bani

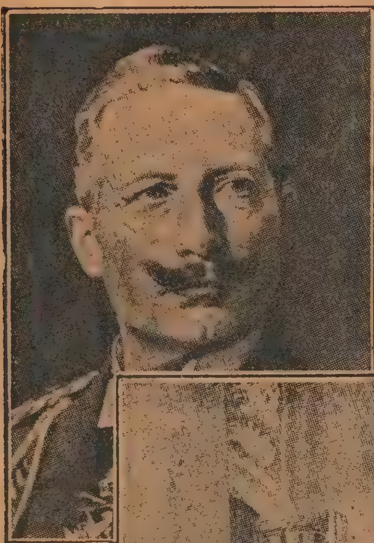

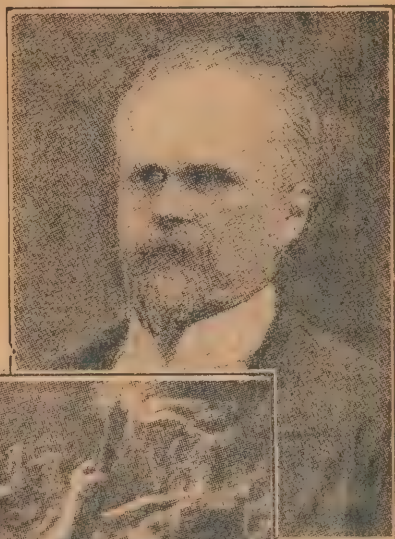

RĂZBOIUL

de RUBENS

Institutul de editură şi arte grafice „FLACARA", Str. Câmpineanu, 40.

Băile SLANIC
(MOLDOVA)

In mijlocul Munţilor şi Brazilor seculari — 15 Km. de TG.-OCNA

Sezonul 20 MAI - SEPTEMBRIE

Ape Minerale (ca cele de Karlsbad) vindecă Boalele de Stomac, Intestine, Ficat, Diabet, Anemie, Etc.

Hidroterapie vindecă Neurastenia, Anemia, Etc.

Băi Minerale calde vindecă Reumatismul, Boalele de Femei, Scrofuloză, Etc.

Băi de acid carbonic (ca la Nauheim) contra Bolelor Inimei, Arterelor (Arterosclerоză şi Nervilor

Aer comprimat Eficace în Bronşite, Emfizem şi Pleurezii vechi

Pulverizaţie (ca la Reichenhall) contra Laringitelor, Bronşitelor, Emfizem, Etc.

Inhalaţie (ca la Reichenhall şi Ems) vindecă Laringitele, Faringitele, Bronşitele, Etc.

Electricitate Medicală Faradică, Galvanică, Statică, Băi Patrucelulare sistem Schnée, Razele Röutgen, d'Arsonalizare, Franclinizare şi aparate electrice contra îngrăşărei

Sudaţii electrice contra Obezităţii, Boalelor de Rinichi, Reumatismului, Etc.

Masaj (sistem Aix-les-Bains) eficace în Reumatism cronic, Obezitate, Artritism, Atonii Gastro-intestinale, Etc.

Laborator Medical pentru **ANALIZE**

Medicii oficiali consultaţi sunt: ***Dr. C. Pastia,*** medic al Spitalelor Eforiei din Bucureşti. Medic Director al Staţiunei şi Dirigintele Stabilimentelor de aer comprimat şi Băi Acid Carbonic. Consult. pentru boalele **stomac, inimă, plămâni.** ***Dr. C. Parhon,*** Profesor la Facult. Iaşi. **Boale nervoase.** ***Dr. Th. Mironescu,*** Medic al Spitalelor Eforiei şi Docent la Facultate. **Boale de stomac.** ***Dr. L. Russ,*** Fost medic al Spiridoniei din Iaşi. ***Dr. V. Valeanu,*** consult. **boale interne şi de copii.**

DISTRACŢII: *Casino Regal,* Cercul, Biliard, Căişori, Cabinet de Lectură, Teatru, Concerte, Baluri, Conferinţe, Lawn-tennis, Croquet, Bătae de flori, Excursiuni, Jocuri de copii, Etc.

HOTELURI Racovitza, Cerbu, Puf, Zimbru, Namira, Dobru, Etc.

RESTAURANTE *de diferite ranguri.* Alimente după prescripţiunile medicilor.

Numeroase vile particulare în Slanic şi locuinţe eftine în Satul-Nou. — Expediţiuni de Ape minerale franco orice gară
Vagoane directe şi de dormit la Tg.-Ocna 50% reducere. Trăsuri. Autobuze, Automobile dela Tg.-Ocna la Slănic

ADMINISTRAŢIUNEA: Bucureşti, Str. Stavropoleos, 5. In timpul Sezonului la Slănic-Moldova

CALEA VICTORIEI 7

CASA DE MOBILE MARCO DATTELKREMER

MARILE MAGAZINE DE MOBILAT
MARCO DATTELKREMER
Bucureşti—Calea Victoriei 7

EXCLUSIV MOBILE DE LUX—FABRICAŢIE STRĂINĂ

MARE BAZAR DE MOBILE FABRICAŢIE PROPRIE STR. CAROL 62

FLACĂRA

LITERARĂ ▫ ARTISTICĂ ▫ SOCIALĂ

Anul III, No. 42-43.— 9 August 1914 | Director: C. BANU | No. 15 bani. — In Străinătate 30 bani

NAPOLEON I — POINCARÉ

1814–1914

FLACĂRA

LITERARĂ ▫ ARTISTICĂ ▫ SOCIALĂ

Anul III, No. 44-45.—23-30 August 1914 | Director: C. BANU | No. 15 bani. — In Străinătate 30 bani

Spre catastrofă sau spre victorie?

FLACĂRA

LITERARĂ ▫ ARTISTICĂ ▫ SOCIALĂ

Anul III, No. 46-47.—6 Septembrie 1914 | Director: C. BANU | No. 20 bani. — In Străinătate 30 bani

Jele-i Doamne codrului
De armele Iancului
Că le plouă și le ninge
Și nu are cin' le'ncinge

MIHAI VITEAZU.

AVRAM IANCU..

PENTRU ARDEAL.

FLACĂRA

LITERARĂ ▫ ARTISTICĂ ▫ SOCIALĂ

Anul III, No. 48-49.—20 Septembrie 1914 | Director: C. BANU | No. 15 bani. — In Străinătate 30 bani

ION C. BRĂTIANU — ION I. C. BRĂTIANU

1877–1914

Editura școlară „FLACARA“

Domnilor institutori și învățători

Vă recomandăm călduros următoarele cărți școlare editate de institutul „FLACĂRA“, rugându-vă să le întroduceți în școalele d-v.:

SPIRIDON POPESCU,
PETRE I. RĂDULESCU
și IOAN BABOIA

Abecedar partea I-a și partea II-a pentru Clasa I-a urbană și divizia I-a rurală 1 leu

G. COȘBUC, G. A. DIMA, D. D. PĂTRĂȘCANU
SPIRIDON POPESCU, V. STROESCU, ILIE LUPU

Carte de Citire Clasa II urbană, 1.35
„ „ „ Divizia II (Anul I și II), 1.50
„ „ „ Clasa III urbană, 1.70
„ „ „ Divizia III (Anul II), 2.00
„ „ „ Clasa IV urbană, 2.40

SPIRIDON POPESCU, PETRE I. RĂDULESCU,
IOAN BABOIA și DUMITRU VULCAN

Aritmetica Divizia I-a rurală, 0.45
dela școalele cu un singur învățător
Aritmetica Clasa I-a urbană, 0.80
„ Divizia II-a rurală, 0.80
„ Clasa II-a urbană, 0.60
„ Divizia III-a rurală, 0.90
„ Clasa III-a urbană, 0.60
„ „ IV-a „ 0.60

D. D. PĂTRĂȘCANU, ILIE LUPU,
PETRE PETRESCU și IOAN BABOIA

Gramatica Clasa III-a prim. urb., 0.60
„ Divizia III-a rurală, 0.70
„ „ III-a „ (An. II) 0.75
„ Clasa IV-a urbană, 0.75

POLIXENIA P. RĂDULESCU
și PETRE I. RĂDULESCU

Geografia României și a ținuturilor locuite de Români pentru Clasa III-a primară și Divizia III-a rurală, Anul I-iu, 1.10

PETRE I. RĂDULESCU
și ALEXANDRU I. MOGA

Gramatica Divizia III-a rurală, 0.65
„ Clasa III-a urbană, 0.60

G. V. CONSTANTINESCU,
V. VASILESCU, P. R. PETRESCU

Aritmetica Divizia III-a rurală, 1.—
„ Clasa III-a urbană, 0.60
„ „ IV-a „ 0.70

MARIN N. BĂCIULESCU
Invățător, Șocariciu-Ialomița

Caiet de Desemn Clasa II urbană și Divizia II rurală (Anul I și II), 0.40
Caiet de Desemn Clasa III urbană, 0.40
Caiet de Desemn Clasa IV urbană și Divizia III rurală (An. II) 0.40

Cererile de probă pentru cărțile respective să se adreseze d-lor G. Coșbuc și D. D. Pătrășcanu, pe adresa FLACĂRA, București, str. Câmpineanu, 40. Pentru comenzi directe vă acordăm un rabat de 15%.

Cu stimă
Editura „FLACĂRA“

FLACĂRA

LITERARĂ ▫ ARTISTICĂ ▫ SOCIALĂ

Anul III, No. 50-51. — 4 Octombrie 1914 | Director: C. BANU | No. 15 bani. — In Străinătate 30 bani

Sanielevici

CAROL I. 1866-1914.

MOARTEA REGELUI CAROL I

de: C. Banu, G. Coşbuc, G. Diamandy, Victor Eftimiu, G. Galaction, C. Sp. Hasnaş, P. Locusteanu, Kostya Rovine, Cronicarul Dâmboviţii, etc.

Editura școlară „FLACARA“

Domnilor institutori și învățători

Vă recomandăm călduros următoarele cărți școlare editate de institutul „FLACĂRA“, rugându-vă să le întroduceți în școalele d-v.:

SPIRIDON POPESCU,
PETRE I. RĂDULESCU
și IOAN BABOIA

Abecedar partea I-a și partea II-a pentru Clasa I-a urbană și divizia I-a rurală 1 leu

G. COȘBUC, G. A. DIMA, D. D. PATRĂȘCANU
SPIRIDON POPESCU, V. STROESCU, ILIE LUPU

Carte de Citire Clasa II urbană,	1.35
„ „ „ Divizia II (Anul I și II),	1.50
„ „ „ Clasa III urbană,	1.70
„ „ „ Divizia III (Anul II),	2.00
„ „ „ Clasa IV urbană,	2.40

SPIRIDON POPESCU, PETRE I. RĂDULESCU,
IOAN BABOIA și DUMITRU VULCAN

Aritmetica Divizia I-a rurală,	*0.45*
dela școalele cu un singur învățător	
Aritmetica Clasa I-a urbană,	*0.80*
„ Divizia II-a rurală,	*0.80*
„ Clasa II-a urbană,	*0.60*
„ Divizia III-a rurală,	*0.90*
„ Clasa III-a urbană,	*0.60*
„ „ IV-a „	*0.60*

D. D. PĂTRĂȘCANU, ILIE LUPU,
PETRE PETRESCU și IOAN BABOIA

Gramatica Clasa III-a prim. urb.,	0.60
„ Divizia III-a rurală,	0.70
„ „ III-a „ (An. II)	0.75
„ Clasa IV-a urbană,	0.75

POLIXENIA P. RĂDULESCU
și PETRE I. RĂDULESCU

Geografia României și a ținuturilor locuite de Români pentru Clasa III-a primară și Divizia III-a rurală, Anul I-iu, 1.10

PETRE I. RĂDULESCU
și ALEXANDRU I. MOGA

Gramatica Divizia III-a rurală,	0.65
„ Clasa III-a urbană,	0.60

G. V. CONSTANTINESCU,
V. VASILESCU, P. R. PETRESCU

Aritmetica Divizia III-a rurală,	1.—
„ Clasa III-a urbană,	0.60
„ „ IV-a „	0.70

MARIN N. BICIULESCU
Invățător, Șocariciu-Ialomița

Caiet de Desemn Clasa II urbană și Divizia II rurală (Anul I și II),	0.40
Caiet de Desemn Clasa III urbană,	0.40
Caiet de Desemn Clasa IV urbană și Divizia III rurală (An. II)	0.40

Cererile de probă pentru cărțile respective să se adreseze d-lor G. Coșbuc și D. D. Pătrășcanu, pe adresa FLACĂRA, București, str. Câmpineanu, 40. Pentru comenzi directe vă acordăm un rabat de 15%.

Cu stimă
Editura „FLACĂRA“

FLACĂRA

LITERARĂ ▫ ARTISTICĂ ▫ SOCIALĂ

Anul III, No. 52. — 11 Octombrie 1914 | Director: C. BANU | No. 15 bani. — In Străinătate 30 bani

MARSILIEZA DE G. DORÉ

COLABORATORII ACESTUI NUMĂR:

B. Delavrancea,
Bucura Dumbravă, C. Banu,
G. Diamandy, D. Nanu,
Cronicarul Dâmboviţei,
Mircea Rădulescu,
Victor Eftimiu, P. Locusteanu,
Oreste, C. Sp. Hasnaş, etc.

FLACĂRA

Anul IV. — No. 1—2 Director: C. BANU 25 Octombrie 1914

NUMĂR JUBILAR

COLABORATORI: Caragiale, G. Coşbuc, Al. Vlahuţă, C. Banu, M. Sadoveanu, G. Galaction, Cincinat Pavelescu, Mefisto, G. Topîrceanu, V. Eftimiu, P. Locusteanu, etc.

Preţul 20 bani

FLACĂRA

LITERARĂ ▫ ARTISTICĂ ▫ SOCIALĂ

Anul IV, No 3-4. — 8 Noembrie 1914 | Director: C. BANU | No. 15 bani. — In Străinătate 30 bani

CONCERT la AVANT-POSTURI

FLACĂRA

LITERARĂ ▫ ARTISTICĂ ▫ SOCIALĂ

Anul IV, No. 5-6. — 22 Noembrie 1914 | Director: C. BANU | No. 15 bani. — In Străinătate 30 bani

POETULUI

D. ANGHEL

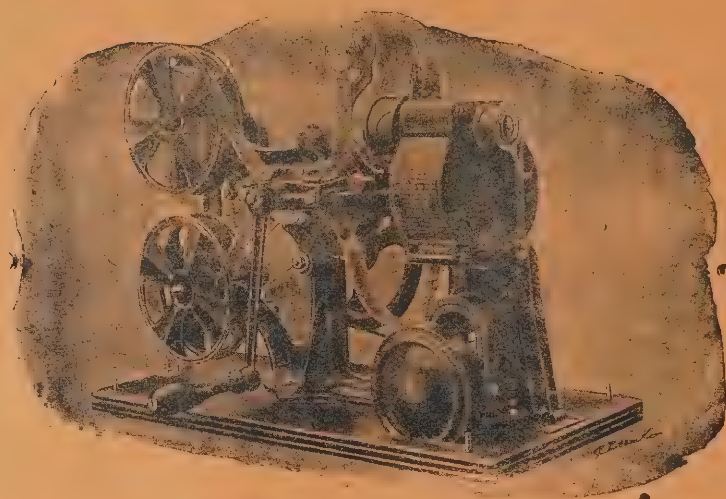

CINEMATOGRAFUL PENTRU TOȚI

——o o——

Datorită perfecţionărilor multiple aduse în ultimul timp cinematografului, el a devenit azi nu numai distracţiunea cea mai căutată, dar şi un mijloc de cultură pentru marele public.

Tendinţa însă, de a folosì cinematografului ca mijloc de cultură, este de sigur foarte puţin sprijinită de sălile mari de cinematograf, unde totul se rezumă de obiceiu la **„dramă“**.

Pe de altă parte întrebuinţarea aparatelor mari cinematografice în cercuri mai restrânse: şcoli, societăţi culturele, familii, etc., este azi greu de obţinut din cauza scumpetei instalaţiunei. Acest neajuns, a fost înlăturat cu foarte mult succes de Cassa Pathé Fréres din Paris, cea mai mare casă cinematografică din lume, prin crearea unor aparate mici şi eftine care se pot întrebuinţa de oricine şi în orice loc.

In adevăr, aceste aparate denumite „KOK", funcţionează acolo unde este lumină electrică cu curent obicinuit (dela priză); iar acolo unde nu există instalaţiune electrică, lumina necesară proecţiunei, **se produce prin simplă învârtire,** ne avânt nevoie pentru aceasta de acumulator, acetilină sau alte surse de lumină.

Pe de altă parte, Casa Pathé Frères. a fabricat filme dintr'o substanţă neimflamabilă, şi astfel a înlăturat complect pericolul întrebuinţării filmelor inflamabile de către nespecialişti.

După cum se vede ne găsim în faţa unei invenţiuni desăvârşită adaptată tuturor cerinţelor şi al cărui succes este asigurat prin însăşi scopul şi perfecţiunea ei.

Societatea **„Cinematograful pentru toţi“** creată în România în scopul de a populariza cinematograful şi a-l întrebuinţa ca mijloc de cultură şi educaţie a obţinut dela Cassa Pathé Frères, reprezentanţa exclusivă în România, pentru aparatele şi filmele „KOK“.

Pentru a da posibilitatea publicului de a se folosi de acest aparat atât de perfect şi eftin, societatea posedă un stoc complect şi considerabil de filme, pe care le va da cu chirie de un preţ foarte redus.

Pentru a-şi ajunge însă pe deplin scopul său, acela de a servi la răspândirea culturei în popor, societatea va edita filme de felul, referitoare bun înţeles, mai mult la subiecte româneşti Trecutul ţărei, vederi din frumuseţile pitoreşti ale sale, obiceiurile poporului, scene din viaţa militară, bogăţiile solului şi subsolului şi prelucrarea acestor bogăţii, etc., vor forma subiecte variate şi instructive nu numai pentru elevii şcoalelor, dar şi pentru orice bun român iubitor de ţara lui.

Prin crearea „filmului instructiv românesc“ poporul va avea în chipuri luminoase pe făuritorii ţărei sale, va învăţa să-şi cunoască ţara, desăvârşitul prin aceasta lecturile aride cari astfel vor fi complectate prin icoane vii şi întipărite pentru totdeauna în mintea lui.

Telefon 54/9 **Sediul societăţei Str. Regală No. 8, Bucureşti.**

FLACĂRA

LITERARĂ ▫ ARTISTICĂ ▫ SOCIALĂ

Anul IV, No. 7-8. — 6 Decembrie 1914 | Director: C. BANU | No. 15 bani. — In Străinătate 30 bani

INCHINARE SUVERANILOR

PUBLICATIE

Ministerul Agriculturei şi Domeniilor publică spre cunoştinţă generală că în ziua de 10 Ianuarie 1915, orele 10 dimineaţa se va ţinelicitaţie publică, cu oferte închise în localul Ministerului şi Prefectura Judeţului Tecuci pentru arendarea pepinierei Nicoreşti din jud. Tecuci pe un period de 5 ani cu începere dela 1 Martie 1915 la 1 Martie 1920, în condiţiunile publicate alăturat.

Doritorii pot lua cunoştinţă atât în localitate cât şi la Minister, despre valoarea şi producţiunea plantaţiunilor acestei pepiniere.

Condiţiunile generale şi speciale pentru arendarea pepenierei Nicoreşti din jud. Tecuci.

1. Termenul de arendare pentru această pepinieră este de 5 ani cu începere dela 1 Martie 1915, până la 1 Martie 1920.

2. Statul pune la dispoziţia arendaşului dela data arendărei, pepiniera propriu zisă cu toate plantaţiunile de viţe americane şi arbori existenţi împreună cu întreg terenul afectat pepinierei în întindere de 26 Ha. astfel cum se stăpâneşte şi care întindere e întrebuinţată astfel :

Hibrizii de Riparii şi Ruperstris	4 Ha.	5072	m. p.
Viţe altoite selecţionate	1 „	0925	„
„ „ neselecţionate	0 „	5465	„
Plantaţii definitive de pomi	0 „	1120	„
Scoale de viţe	1 „	1910	„
Grădini de legume	0 „	2109	„
Locuri arabile	15 „	6300	„
Fâneţe, livezi şi păşuni	1 „	—	„
Richitărie	0 „	4620	„
Construcţiuni drumuri şi terenuri improductive	1 „	2493	„
	26 Ha.	0005	m. p.

Arendaşul nu are dreptul de a face oxplorări sau exploataţiuni de petrol pe terenul pepinierei.

3. Araci număraţi şi estimaţi vor rămâne pe seama arendaşului, urmând ca valoarea lor să fie plătită Statului în rate semestriale repartizându-se pe primi 3 ani ai arendărei.

4. Viţele şi arborii plantaţi vor fi de asemenea număraţi şi predaţi arendaşului cu inventar în regulă, odată cu predarea pepinierei, urmând ca acestea să fie predate la expirarea contractului.

Pentru orice cârpituri sau înlocuiri se va aviza Ministerul care va da aprobarea cuvenită.

5. Cultura obligatorie este cea dictată de ştiinţa pentru a nu deteriora plantaţiunea prin o cultură şi tăeri rău conduse.

6. Arendaşul va putea în interesul său să facă orice amelioraţiuni va crede de cuviinţă fără însă a face vre-o modificare a stărei actuale a pepinierei de cât numai cu aprobarea Ministerului.

7. Pentru ameliorările făcute Ministerul nu aprobă nici o despăgubire sau îndemnizaţiune, va lăsa însă liber arendaşul ca la expirarea contractului să-şi ridice orice avere mobilă.

8. Arenda anuală împreună cu partea cuvenită dela art. 3 (valoarea aracilor) se va plăti în două rate anuale, pentru primul an, prima rată la facerea contractului şi a doua rată la 1 Martie 1915, iar pentru ceilalţi ani prima rată la 1 Martie, şi a doua rată la 1 Octombrie al fiecărui an.

9. Garanţia cerută pentru admitere la licitaţiune este de 300 lei, în numerar sau efecte de Stat, iar garanţia definitivă ce trebue depusă după aprobarea rezultatului licitaţiunei, va reprezenta jumătate din arenda anuală.

Această garanţie va rămâne în mâinele Statului până la expirarea contractului şi până după predarea în regulă, care ar degaja pe arendaş de orice răspundere.

10. Toate dările către Stat, judeţ sau comună şi orice taxe sau dări privesc pe arendaş.

11. Orice abateri sau neîndepliniri a condiţiunilor de mai sus, atrage dnpă sine pierderea garanţiei în favoarea Statului şi rezilierea de drept a contractului fără judecată somaţiune, punerea în întârziere sau altă formă legală.

Deposedarea decurge dela sine pentru arendaş din neîndeplinirea condiţiunilor stipulate şi se va face conform celor prevăzute în condiţiunile generale de arendare ale moşiilor Statului adică pe cale administrativă.

12. Arendaşul este obligat a restitui Statului la expirarea contractului toată averea pepinierei după cum ia fost predată şi absolut în aceleaşi condiţiuni în care ia fost predată.

EFORIA SPITALELOR CIVILE DIN BUCUREŞTI

Serviciul Spitalelor

PUBLICAŢIE

La 20 Decemvrie 1914, orele 10 a. m. se va ţine licitaţiune la Eforie, pentru clădirea unui spital în comuna Săpoca Judeţul Buzău, care după deviz se urcă la suma de lei 462300 bani 56.

Doritorii de a lua parte la această licitaţiune sunt invitaţi ca în sus citata zi şi oră să-şi prezinte ofertele D-lor sigilate însoţite de o garanţie provizorie de 5% cunoscând că garanţia definitivă va fi 10%.

Licitaţiunea se va ţine în conformitate cu art. 72—83 din legea contabilităţii generale a Statului.

Caetul de sarcine se poate vedea la Cancelaria Eforiei, în orice zi şi oră de lucru.

FLACĂRA

LITERARĂ ▫ ARTISTICĂ ▫ SOCIALĂ

DIRECTOR: C. BANU

Anul IV, No. 9—10.— 20 Decembrie 1914

PENTRU

ION CREANGĂ

NUMĂR COMEMORATIV

FLACĂRA

LITERARĂ ▫ ARTISTICĂ ▫ SOCIALĂ

Anul IV, No. 11. — 27 Decembrie 1914 | Director: C. BANU | No. 15 bani. — In Străinătate 30 bani

INCORONAREA SFINTEI FECIOARE *de Velasquez*

PROZĂ ŞI VERSURI de: St. O. Iosif, G. Diamandy, Haralamb Lecca, E. Lovinescu, I. Chiru-Nanov, Victor Eftimiu, I. U. Soricu, B. Nemţeanu, B. Luca, I. Al-George, Al. Şerban, C. Sp. Hasnaş, etc.

Macarescu des — Marvan Ph.

NUMAR DE ANUL NOU

PUBLICATIE

Ministerul de Domenii a hotărât a ține o nouă licitație publică în ziua de 8 Ianuarie 1915 orele 10 dimineața la Prefectura de Putna şi pepiniera Petreşti pentru vânzarea următoarelor vinuri din recolta anului 1914.

175 Dl. vin alb
75 „ vin roşu.

Condițiunile de vânzare sunt publicate în Monitorul Oficial No. 184 din 13 Noembrie a. c., pagina 8495.

PUBLICAȚIE

Ministerul de Domenii a hotărât a se ține o nouă licitație publică în ziua de 8 Ianuarie 1915, orele 10 dimineața la Prefectura Muscel și pepiniera Golești-Badi pentru vânzarea următoarelor vinuri.

498 Dl. vin alb) cu drojdii cu tot
292 Dl. vin roşu)
250 Dl. tescovină.

Condițiunile de vânzare sunt publicate în Monitorul Oficial No. 179 din 6 Noembrie a. c. pag. 8247.

EFORIA SPITALELOR CIVILE DIN BUCUREŞTI

Serviciul Spitalelor

PUBLICAȚIE

Se aduce la cunoştința Domnilor candidați că la 15 Aprilie 1915 orele 3 p. m. se va ține concurs la Eforia Spitalelor Civile, pentru postul de medic al Spitalului Zossima.

Condițiile de admisibilitate și programul concursului sunt publicate în Monitorul Oficial No. 96 din 31 Iulie 1911.

Registrul de inscrierea candidaților este deschis ia cancelaria Eforiei in orice zi şi oră de lucru şi se va inchide cu 10 zile libere înainte de ziua fixată pentru ținerea concursului.

FLACĂRA

LITERARĂ ▫ ARTISTICĂ ▫ SOCIALĂ

Anul IV. No. 12-13. — 10 Ianuarie 1915 | Director: C. BANU | No. 15 bani. — In Străinătate 30 bani

GENERALUL JOFFRE

FLACĂRA

LITERARĂ ▫ ARTISTICĂ ▫ SOCIALĂ

Anul IV, No. 14. — 17 Ianuarie 1915 | Director: C. BANU | No. 15 bani. — In Străinătate 30 bani

M. S. REGINA MARIA

Desenuri de Iser

FLACĂRA

LITERARĂ ▫ ARTISTICĂ ▫ SOCIALĂ

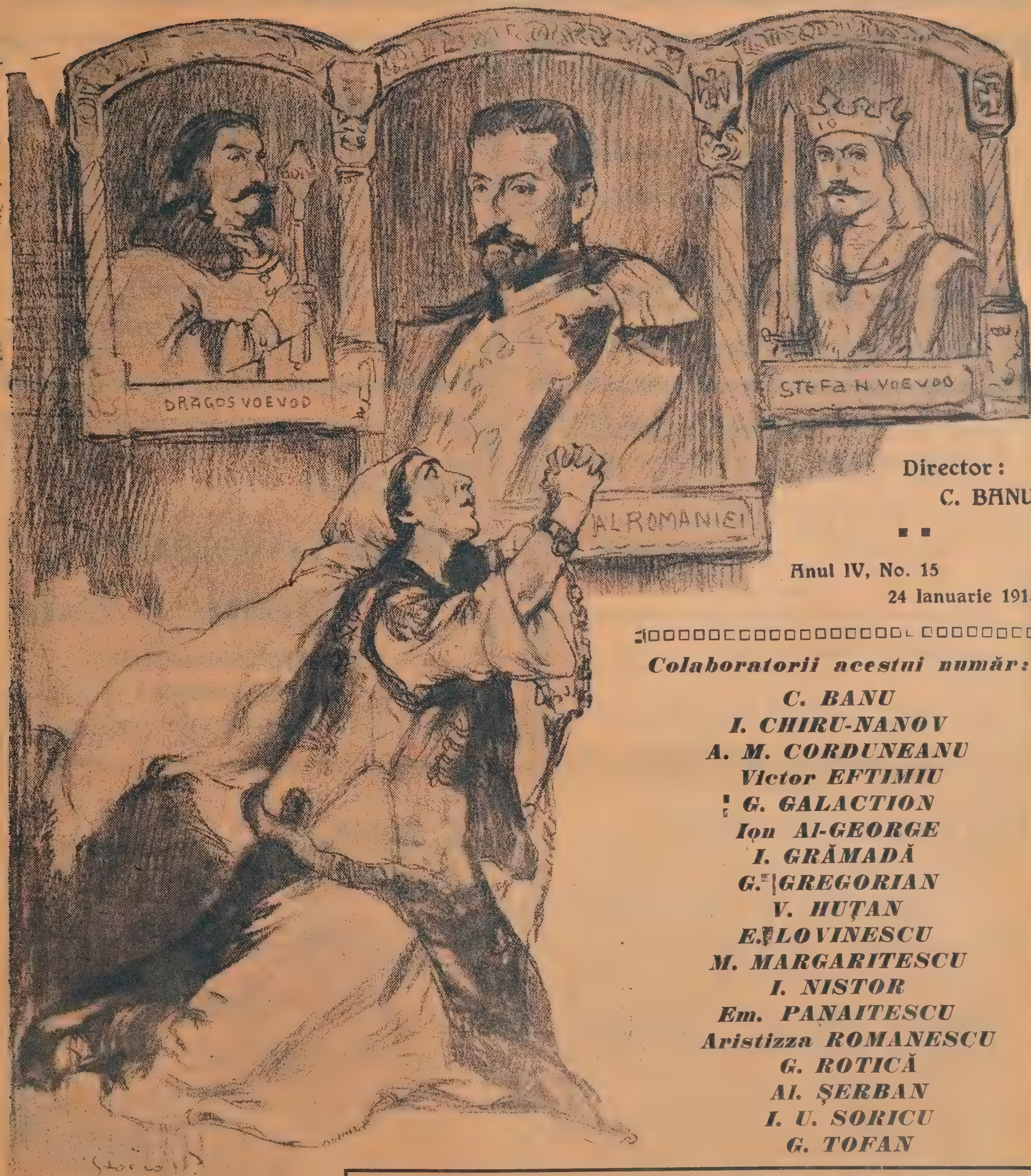

Director:
C. BANU

Anul IV, No. 15
24 Ianuarie 1915

Colaboratorii acestui număr:

C. BANU
I. CHIRU-NANOV
A. M. CORDUNEANU
Victor EFTIMIU
G. GALACTION
Ion Al-GEORGE
I. GRĂMADĂ
G. GREGORIAN
V. HUȚAN
E. LOVINESCU
M. MARGARITESCU
I. NISTOR
Em. PANAITESCU
Aristizza ROMANESCU
G. ROTICĂ
Al. ȘERBAN
I. U. SORICU
G. TOFAN

ÎNCHINARE BUCOVINEI

16 Pagini **20 Bani**

FLACĂRA

LITERARĂ ▫ ARTISTICĂ ▫ SOCIALĂ

DIRECTOR: C. BANU

ANUL IV, No. 16 — PREȚUL 15 BANI — 31 IANUARIE 1915

Colaboratorii acestui număr:

Ion Al-GEORGE
C. BANU
V. DEMETRIUS
N. DUNĂREANU
V. EFTIMIU
C. Sp. HASNAȘ
E. LOVINESCU
B. LUCA
M. MARGARITESCU
B. NEMȚEANU
Mircea Dem. RĂDULESCU
Al. ȘERBAN
Al. T. STAMATIAD
I. URSU

1. Generalisimul armatei ruse. 2. Generalul Hindenburg. 3. Soldați rămași pe câmpul de luptă

FLACĂRA

LITERARĂ ▫ ARTISTICĂ ▫ SOCIALĂ

DIRECTOR: C. BANU

ANUL IV, No. 17 — PREȚUL 15 BANI — 7 FEBRUARIE 1915

Colaboratorii acestui număr:

Eug. BOUREANU
G. CAÏR
I. CHIRU-NANOV
N. DAVIDESCU
I. DRAGOSLAV
V. DUICULESCU
C. Sp. HASNAȘ
E. LOVINESCU
M. MARGARITESCU
V. PODEANU
G. ROTICĂ
H. SANIELEVICI
Al. ȘERBAN
I. SÂN-GIORGIU
Al. T. STAMATIAD
Elena VĂCĂRESCU

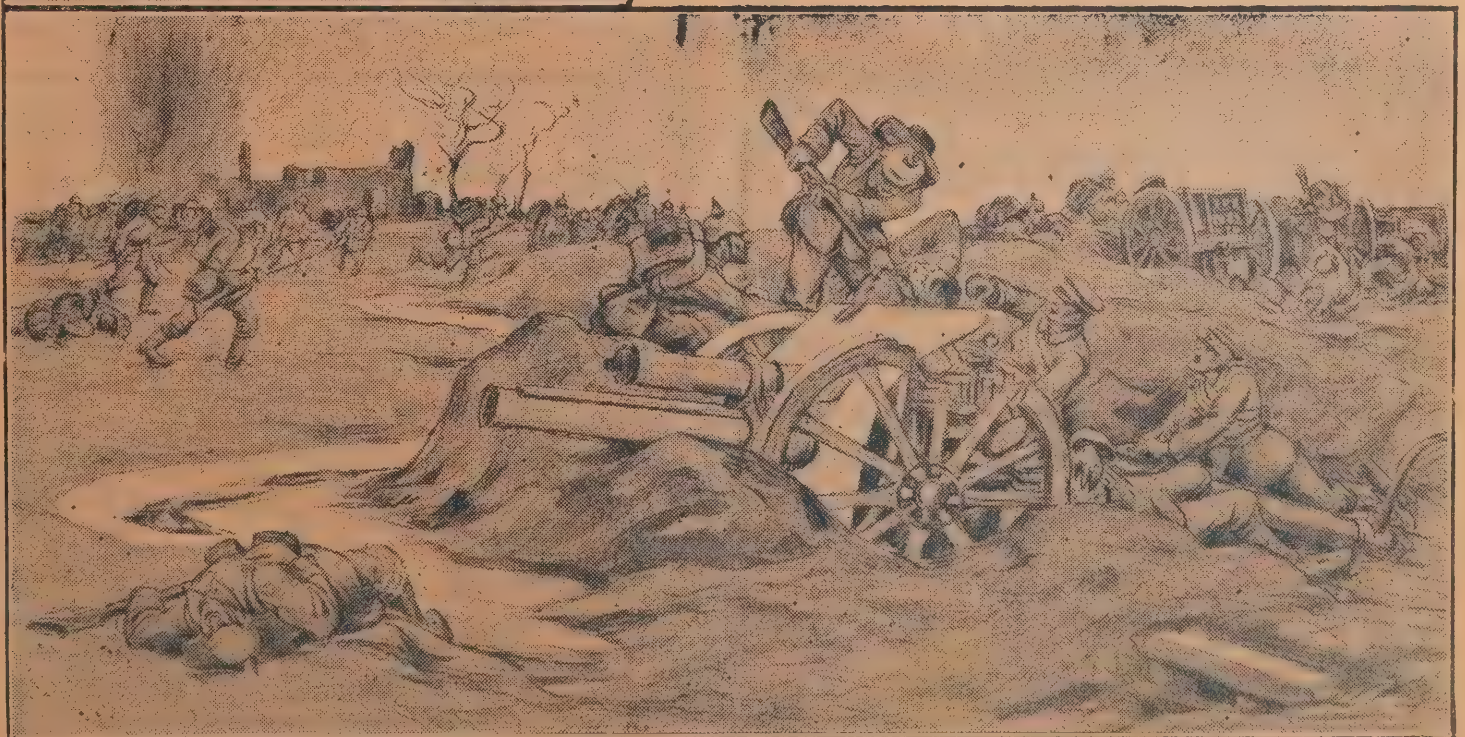

1. Kaiserul în ținută de campanie. 2. Infanterie germană atacând o baterie engleză la Ypres

FLACĂRA

LITERARĂ ▫ ARTISTICĂ ▫ SOCIALĂ

DIRECTOR: C. BANU

ANUL IV, No. 18 — PREȚUL 15 BANI — 14 FEBRUARIE 1915

O întâlnire stranie: KAISERUL ȘI GENERALUL PAU

FLACĂRA

LITERARĂ ▫ ARTISTICĂ ▫ SOCIALĂ

Anul IV. No. 19. — 21 Februarie 1915 | Director: C. BANU | No. 15 bani. — In Străinătate 30 bani

MATER DOLOROSA

VORBEȘTE TUNUL

Colaboratorii acestui număr:

Ion Al-GEORGE
V. DEMETRIUS
V. DUICULESCU
V. EFTIMIU

C. Sp. HASNAȘ
E. LOVINESCU
M. MARGARITESCU
B. NEMȚEANU

Radu NEGULICI
N. PORA
H. SANIELEVICI
Al. ȘERBAN

Desen de G. PETRAȘCU

FLACĂRA

LITERARĂ ▫ ARTISTICĂ ▫ SOCIALĂ

Anul IV, No. 20. — 28 Februarie 1915	Director: C. BANU	No. 15 bani. — la Străinătate 30 bani

1453—1915

MAHOMED CUCERITORUL — SFÂNTA SOFIA — MEHMED AL V-lea... CEL DIN URMA?

Colaboratorii acestui număr:

E. BOUREANU
G. CAÏR
I. CHIRU-NANOV
V. DEMETRIUS
G. GREGORIAN
E. LOVINESCU
B. LUCA
M. MARGARITESCU
A. MOŞOIU
Const PAUL
D. PROTOPOPESCU
V. PODEANU
M. D. RĂDULESCU
Al. ŞERBAN

FLACĂRA

LITERARĂ ▫ ARTISTICĂ ▫ SOCIALĂ

Anul IV, No. 21. — 7 Martie 1915 | Director: C. BANU | No. 15 bani. — In Străinătate 30 bani

IN CÂNTUL OBUZELOR

PAN CÂNTÂND...

FLACĂRA

LITERARĂ ▫ ARTISTICĂ ▫ SOCIALĂ

Anul IV. No. 22. — 14 Martie 1915 | Director: C. BANU | No. 15 bani. — In străinătate 30 bani

Foto-Mandy

G. ENESCU

R. WAGNER
Siluetă după ultima fotografie

IN ACEST NUMĂR:

PARSIFAL

FLACĂRA

LITERARĂ ▫ ARTISTICĂ ▫ SOCIALĂ

Anul IV. No. 23. — 21 Martie 1915 Director: C. BANU No. 20 bani.—In străinătate 40 bani

NUMĂR DE PAȘTI

Caragiale, Coşbuc, Cazaban, Chiru-Nanov, Caïr, Demetrius, Hasnaș, Lovinescu, Margaritescu, Nanu, Cincinat Pavelescu, Pora, etc.

PRIMA SOCIETATE DE CREDIT FUNCIAR ROMÂN DIN BUCUREŞTI

ANUNȚ

Se aduce la cunoştinţa publică, că, Vineri 3/16 Aprilie 1915, se vor trage la sorţi Scrisuri funciare rurale, pentru un capital de lei 2.461.600, din care:

Scrisuri 4% à 32 tragere . . . . Lei 147.100
„ 5% à 67 „ . . . . „ 2.314.500

Tragerea la sorţi, se va face la orele 3 p. m. în şedinţă publică, în localul Societăţei, str. Colţei, 27.

DIRECŢIUNEA

E. WOLFF

BUCUREŞTI

Strada Sf. Dumitru, No. 3

Motoare originale „OTTO“

Dela Gasmotorenfabrik „Deutz“

„Steaua Română“

Societate Anonimă pentru Industria Petrolului

BUCUREŞTI

Capital social: Lei 100.000.000

din care 62.500.000 lei vărsaţi

CINEMATOGRAFUL PENTRU TOŢI

şi

LEON POPESCU

Soc. Anonimă Română. — Capital social 500.000 lei
BUCUREŞTI.— Piaţa Valter Mărăcineanu

Inchiriază filme jucate de compania d-nei Marioara Voiculescu
Războiul Independenţei
Vederi după natură

Reprezentanţa exclusivă în România a Casei Pathé Frères pentru aparatele cinematografice de salon şi şcoală

Banca Marmorosch, Blank & C-ie

— Societate Anonimă —

BUCUREŞTI

Strada Lipscani, No. 10

„AGRICOLA“

Societate Anonimă de Asigurări Generale în Bucureşti

Capital Statutar Lei 4.000.000

— Prima emisiune Lei 2.500.000.—Vărsaţi Lei 2.000.000 —

SEDIUL: PALATUL SOC. „AGRICOLA“

CALEA VICTORIEI, 9

Reprezentanţa Generală în Bucureşti, Str. Karageorgevici, 7

Agenţii în toate localităţile din ţară

Se recomandă pentru Asigurări în ramurile:

Incendiu, Grindină, Transport şi Viaţă

— In condiţiunile cele mai convenabile şi avantagioase —

Prospecte şi Informaţiuni la cerere

„CREDIT PETROLIFER“

Societate pentru favorizarea dezvoltărei industriei petrolifere în România

Sediul: BUCUREŞTI, STRADA LIPSCANI, 10

Adresa telegrafică: CREDIPETRO, Bucureşti

Sucursală: PLOEŞTI. — Agenţii: BUŞTENARI, GĂGENI, MORENI

Conducte proprii:

Buştenari-Grăuşor-Băicoi-Ploeşti; Ţintea-Căgeni-Ploeşti; Moreni-Băicoi-Ploeşti

Capital social autorizat: 6.000.000 lei. Capital efectiv: 5.000.000 lei

CASE DE BANCĂ: Direction der Disconto-Gesellschaft, *Berlin*; S. Bleichröder, *Berlin*; Banca Generală Română, *Bucureşti*

Avansuri şi împrumuturi.— Participaţiuni în întreprinderi petrolifere.— Vânzări şi cumpărări de petrol brut, precum şi toate derivatele petrolului.— Intreprinderi de Conducte şi de Rezervorii.— Atelier Mecanic şi Cazangerie, Câmpina.—

Orice fel de instrumente pentru sondage

Expedieri. — Inchirieri de Vagoane-Cazane. — Orice fel de afaceri relative la exploatarea şi industria petrolului —

EXPORTAŢIUNE: de benzină, petrol lampant, gaz-oil, esenţe şi uleiuri pentru motori, uleiuri lubrifiante şi păcură

FLACĂRA

LITERARĂ ▫ ARTISTICĂ ▫ SOCIALĂ

Anul IV. No. 24. — 28 Martie 1915 | Director: C. BANU | No. 15 bani. — In străinătate 30 bani

IN ACEST NUMĂR:

DIN ARDEAL

Mormântul lui Avram Iancu. — Intrarea Cetăţii Alba-Iulia

FLACĂRA

LITERARĂ ▫ ARTISTICĂ ▫ SOCIALĂ

No. 15 bani. — In străinătate 30 bani | Director: C. BANU | Anul IV. No. 25. — 4 Aprilie 1915

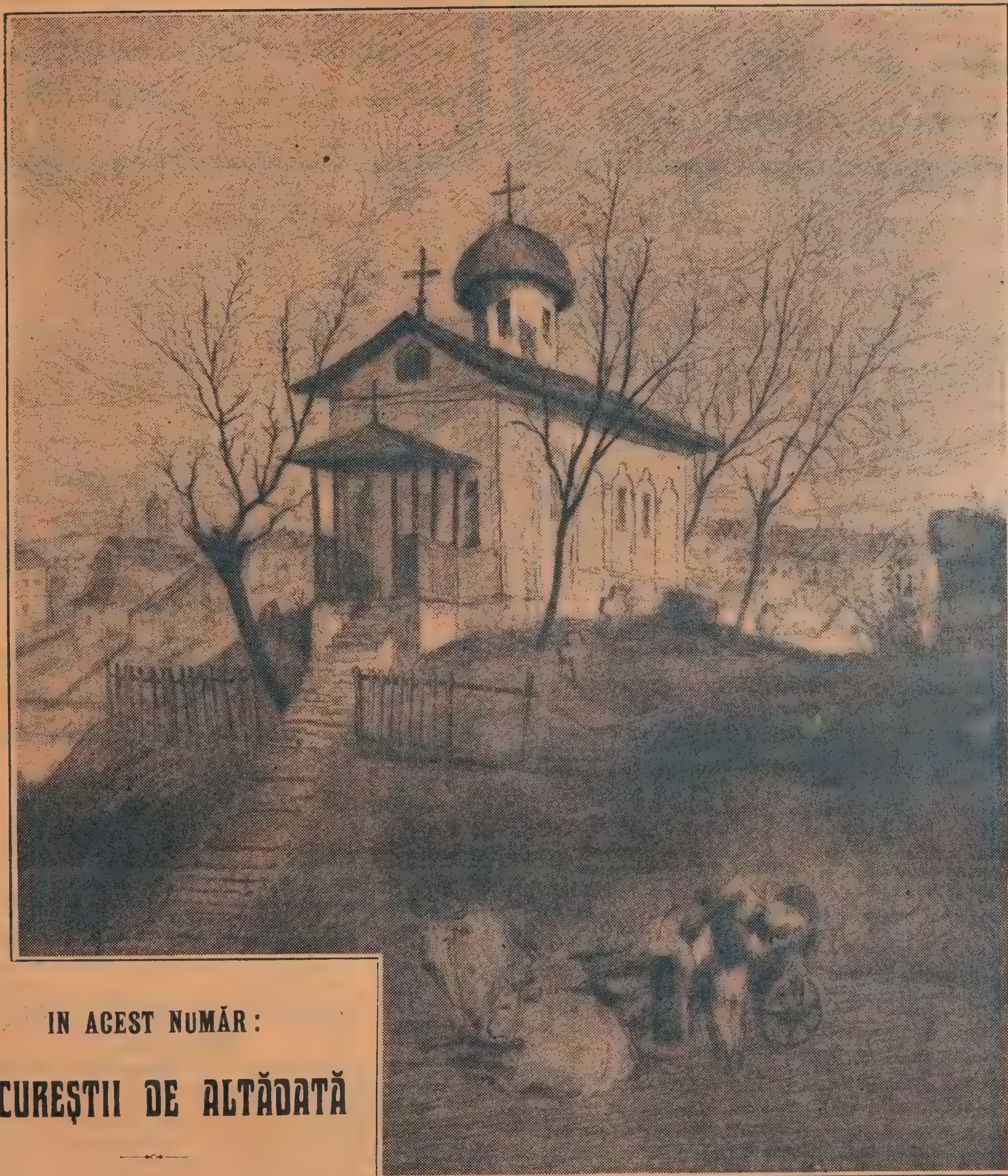

IN ACEST NUMĂR:

BUCUREŞTII DE ALTĂDATĂ

Biserica lui Bucur Ciobanul

Gravură de *A. Poitevin*

V. DEMETRIUS
Victor EFTIMIU
G. GREGORIAN
C. A. GIULESCU
C. Sp. HASNAŞ
E. LOVINESCU
M. MARGARITESCU
Anton PANN
N. PORA
G. ROTICĂ
Al. ŞERBAN
D. TELEOR

FLACĂRA

LITERARĂ ▫ ARTISTICĂ ▫ SOCIALĂ

Anul IV. No. 26.—11 Aprilie 1915	Director: C. BANU	No. 15 bani. — In străinătate 30 bani

M. S. Regele României
Ferdinand I

M. S. Regele Italiei
Vittorio Emanuele III

PENTRU

ITALIA

Colaboratorii acestui număr:

CARMEN SYLVA
CARDUCCI (Trad.)
Mia FROLLO
E. LOVINESCU
M. MARGARITESCU

Alfred MOŞOIU
Al. A. NAUM
Ramiro ORTIZ
PASCOLI (Trad.)
Eugen PORN
V. PODEANU

G. ROTICĂ
Dr. I. E. SINIGAGLIA
Al. T. STAMATIAD
Al. ŞERBAN
A. TOMA

FLACĂRA

LITERARĂ ▫ ARTISTICĂ ▫ SOCIALĂ

Anul IV. No. 27.—18 Aprilie 1915 | Director: C. BANU | No. 15 bani. — In străinătate 30 bani

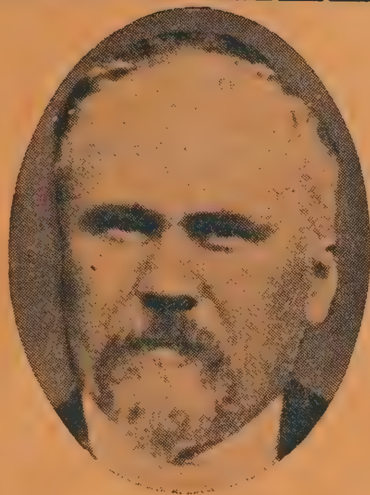

R. POINCARÉ
Preşedintele Republicii Franceze

NAPOLEON AL III-lea
Statuie în Milano

CELE DOUĂ FRANȚE

1870—1915

Ion Al-GEORGE
I. CHIRU-NANOV
Romulus CIOFLEC
N. DAVIDESCU
C. Sp. HASNAŞ
E. LOVINESCU
M. MARGARITESCU
V. MILITARU
Dr. A. A. NAUM
B. NEMŢEANU
D. PROTOPOPESCU
G. ROTICĂ
Al. ŞERBAN
Eugen TODIE
Ada UMBRĂ

FLACĂRA

LITERARĂ ▫ ARTISTICĂ ▫ SOCIALĂ

Anul IV. No. 28.—25 Aprilie 1915 | Director: C. BANU | No. 15 bani. — In străinătate 30 bani

ÎN ACEST NUMAR:

TINERIMEA ARTISTICĂ

FLACĂRA

LITERARĂ ▫ ARTISTICĂ ▫ SOCIALĂ

Anul IV. No. 29.—2 Maiu 1915	Director: C. BANU	No. 15 bani. — In străinătate 30 bani

GABRIELE D'ANNUNZIO

Cântărețul Reînvierii Latine

Colaboratorii acestui număr:

UN ROMÂN
George CAÏR
Mihail CRUCEANU
I. CHIRU-NANOV
V. DEMETRIUS
A. DEMETRIESCU
Octavian GOGA
C. Sp. HASNAŞ
V. HUȚAN
E. LOVINESCU
I. B. LEMENY
M. MARGARITESCU
N. PORA
I. Gr. PERIEȚEANU
I. C. VISSARION

FLACĂRA

LITERARĂ ▫ ARTISTICĂ ▫ SOCIALĂ

Anul IV. No. 30.—9 Maiu 1915 — Director: C. BANU — No. 15 bani. — In străinătate 30 bani

Dorobanţii la atac

„LA ARME!"

INCHINARE LUI ST. O. IOSIF

Colaboratorii acestui număr:

C. BANU
Victor EFTIMIU
Octavian GOGA
George GREGORIAN
C. Sp. HASNAŞ
V. HUŢAN
St. O. IOSIF
E. LOVINESCU
M. MARGARITESCU
V. MILITARU
V. PODEANU
G. ROTICĂ
Al. ŞERBAN
I. C. VISSARION

FLACĂRA

LITERARĂ ▫ ARTISTICĂ ▫ SOCIALĂ

Anul IV. No. 31.—16 Maiu 1915 — Director: C. BANU — No. 15 bani. — In străinătate 30 bani

M. S. Regele Victor-Emanuel al III-lea

IN ACEST NUMĂR:

RĂZBOIUL ITALIEI

V. DEMETRIUS
George GREGORIAN
E. LOVINESCU
M. MARGARITESCU
Sofia NĂDEJDE
D. NANU
Const PAUL
Mircea D. RĂDULESCU
G. ROTICĂ
Al. T. STAMATIAD

Garibaldi

FLACĂRA

LITERARĂ ▫ ARTISTICĂ ▫ SOCIALĂ

Anul IV. No. 32.—23 Maiu 1915 Director: C. BANU No. 15 bani. — In străinătate 30 bani

ÎN ACEST NUMAR:

Pilotul M. Savu — Un biplan, gata de plecare — Căpitanul Popovici

AVIAȚIA ROMÂNĂ

Prințul V. BIBESCU
George CAÏR
Romulus CIOFLEC
CRONICAR
Victor EFTIMIU
George GREGORIAN
C. Sp. HASNAȘ
E. LOVINESCU
M. MARGARITESCU
Alfred MOȘOIU
D. NANU
ORESTE
Ion POPESCU
D. RUSSU-ARDELEANU
V. STELIAN
ȘTEFĂNESCU

FLACĂRA

LITERARĂ ▫ ARTISTICĂ ▫ SOCIALĂ

Anul IV. No. 33.—30 Maiu 1915 — Director: C. BANU — No. 15 bani. — In străinătate 30 bani

S. MEHEDINȚI
Profesor Universitar
Membru al Academiei Român

I. NISTOR
Profesor Universitar
Membru al Academiei Române

SUB CUPOLA NEMURIRII

Colaboratorii acestui număr:

Ion Al-GEORGE	*C. Sp. HASNAȘ*	*Const PAUL*
Georges COURTELINE	*V. HUȚAN*	*M. SĂULESCU*
I. CHIRU-NANOV	*St. O. IOSIF*	*Al. ȘERBĂN*
V. DEMETRIUS	*E. LOVINESCU*	*G. ROTICĂ*
Constanța ENESCU	*B. NEMȚEANU*	*I. C. VISSARION*

FLACĂRA

LITERARĂ ▫ ARTISTICĂ ▫ SOCIALĂ

Anul IV. No. 34.—6 Iunie 1915 Director: C. BANU No. 15 bani. — In străinătate 30 bani

VITEJIA STRĂBUNĂ

Colaboratorii acestui număr:

George CAIR	D. NANU
V. DEMETRIUS	N. PORA
Victor EFTIMIU	D. PROTOPOPESCU
Gala GALACTION	Jean RICHEPIN
G. GREGORIAN	G. ROTICĂ
C. Sp. HASNAŞ	Ion SÂN-GIORGIU
E. LOVINESCU	Al. ŞERBAN

O. Obedeanu — Ştefan cel Mare în lupta dela Rahova

FLACĂRA

LITERARĂ ▫ ARTISTICĂ ▫ SOCIALĂ

Anul IV. No. 35.—13 Iunie 1915 — Director: C. BANU — No. 15 bani.—In străinătate 30 bani

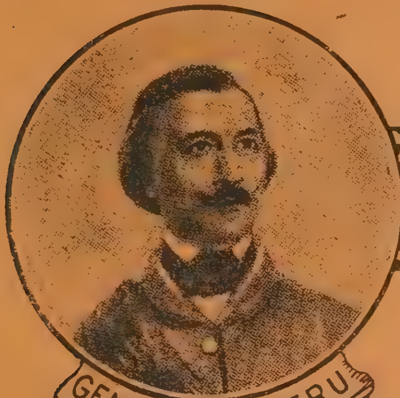
GEN. GH. MAGHERU

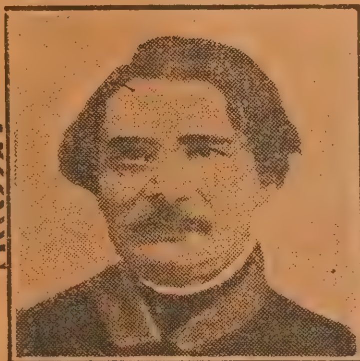
I. HEL RADULESCU

I. BRATIANU

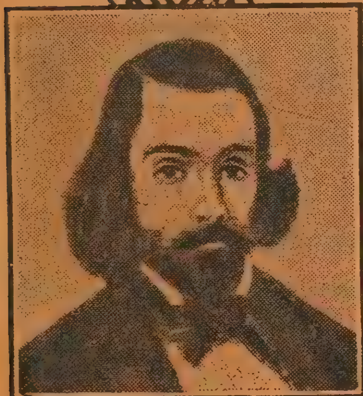
C. A. ROSETTI

Proclamarea Constituţiei dela Izlaz, 9 Iunie 1848

IOAN MAIORESCU

I. R. RADULESCU

A. G. GOLESCU

M. COGĂLNICEANU

DIN VREMI EROICE

FLACĂRA

LITERARĂ ▫ ARTISTICĂ ▫ SOCIALĂ

Anul IV. No. 36.—20 Iunie 1915	Director: C. BANU	No. 15 bani. — In străinătate 30 bani

ILDERIM

POVESTE IN UMBRĂ ȘI LUMINĂ

de M. S. REGINA MARIA

Colaboratorii acestui număr:

Ion Al-GEORGE	*George GREGORIAN*	*B. NEMȚEANU*
George CAÏR	*C. Sp. HASNAȘ*	*Const PAUL*
Maria CUNȚAN	*D. IOV*	*P. ROBESCU*
V. DEMETRIUS	*E. LOVINESCU*	*Al. ȘERBAN*
Victor EFTIMIU	*Marg. MILLER-VERGHY*	*I. C. VISSARION*

FLACĂRA

LITERARĂ ▫ ARTISTICĂ ▫ SOCIALĂ

Anul IV. No. 37.—27 Iunie 1915 | Director: C. BANU | No. 15 bani. — In străinătate 30 bani

M. S. REGINA ELISABETH

M. S. REGELE ALBERT I

EROII BELGIEI

Colaboratorii acestui număr:

Ion Al-GEORGE
Al. CAZABAN
George CAÏR
I. CHIRU-NANOV

Maria CUNȚAN
V. DEMETRIUS
E. LOVINESCU
V. MILITARU
Ramiro ORTIZ

Const PAUL
G. ROTICĂ
Al. ȘERBAN
I. C. VISSARION

FLACĂRA

LITERARĂ ▫ ARTISTICĂ ▫ SOCIALĂ

Anul IV. No. 38.—4 Iulie 1915 — Director: C. BANU — No. 15 bani. — In străinătate 30 bani

PENTRU LIBERTATE

Colaboratorii acestui număr:

Ion Al-GEORGE
I. L. CARAGIALE
George CAÏR
Victor EFTIMIU
Mia FROLLO
George GREGORIAN
C. Sp. HASNAŞ
E. LOVINESCU
V. MILITARU
Ramiro ORTIZ
Const PAUL
Al. ŞERBAN
Mark TWAIN
Raul TEODORESCU
Ion TRIVALE
Ada UMBRA

Generalul Joffre

Cavaleria indiană la atac

FLACĂRA

LITERARĂ ▫ ARTISTICĂ ▫ SOCIALĂ

Anul IV. No. 39.—11 Iulie 1915	Director: C. BANU	No. 15 bani. — In străinătate 30 bani

Atac german sfărmat de tirul tunului francez

DUPĂ UN AN

Colaboratorii acestui număr:

George CAÏR	***E. LOVINESCU***	***D. PROTOPOPESCU***
I. CHIRU-NANOV	***B. LUCA***	***Vasile STOICA***
Maria CUNȚAN	***D. NANU***	***Al. ȘERBAN***
George GREGORIAN	***Const PAUL***	***G. ROTICĂ***
	N. PORA	

FLACĂRA

LITERARĂ ▫ ARTISTICĂ ▫ SOCIALĂ

Anul IV. No. 40.—18 Iulie 1915	Director: C. BANU	No. 15 bani. — In străinătate 30 bani

După un desen de J. Caraboeuf

JEANNE d'ARC

PATROANA FRANŢEI

Colaboratorii acestui număr:

Eug. BOUREANUL
I. CHIRU-NANOV
Nichifor CRAINIC
V. DEMETRIUS
N. DAVIDESCU

Ludovic DAUŞ
Victor EFTIMIU
C. Sp. HASNAŞ
E. LOVINESCU

D. PROTOPOPESCU
V. PODEANU
G. ROTICĂ
Al. RALLY
Al. ŞERBAN

FLACĂRA

LITERARĂ ▫ ARTISTICĂ ▫ SOCIALĂ

Anul IV. No. 41.—25 Iulie 1915 | Director: C. BANU | No. 15 bani. — In străinătate 30 bani

TRAGEDIANUL DE MAX

Cu prilejul serbărilor franco-române

Colaboratorii acestui număr:

Al. CAZABAN
George CAÏR
I. CHIRU-NANOV
Maria CUNȚAN
Victor EFTIMIU
Octavian GOGA
A. de HERZ
E. LOVINESCU
De MAX
Const PAUL
D. PROTOPOPESCU
Ion TRIVALE
Ada UMBRĂ

FLACĂRA

LITERARĂ ▫ ARTISTICĂ ▫ SOCIALĂ

Anul IV. No. 42.—1 August 1915 | Director: C. BANU | No. 15 bani. — In străinătate 30 bani

O. C. Tăzlăuanu în ţinută de campanie în Galiţia

ARDEALUL IN RĂZBOIU

Colaboratorii acestui număr:

George CAÏR
I. CHIRU-NANOV
N. DAVIDESCU
Victor EFTIMIU
George GREGORIAN
C. Sp. HASNAŞ
E. LOVINESCU
D. PROTOPOPESCU
Const PAUL
V. PODEANU
G. ROTICĂ
Kostya ROVINE
Ion TRIVALE

FLACĂRA

LITERARĂ ▫ ARTISTICĂ ▫ SOCIALĂ

Anul IV. No. 43.—8 August 1915	Director: C. BANU	No. 15 bani. — In străinătate 30 bani

Alpini cu artilerie, în munții Cadorici — Desen din *La Lettura*

ARMATA ITALIANĂ

Colaboratorii acestui număr:

Eug. BOUREANUL
A. de CASABRANCA
George GREGORIAN
C. Sp. HASNAŞ
E. LOVINESCU

Const PAUL
N. PORA
V. PODEANU
G. ROTICĂ

P. ROBESCU
Al. T. STAMATIAD
Const. T. STOICA
Al. ŞERBAN
I. C. VISSARION

FLACĂRA

LITERARĂ ▫ ARTISTICĂ ▫ SOCIALĂ

Anul IV. No. 44.—15 August 1915 | Director: C. BANU | No. 15 bani. — In străinătate 30 bani

George al V-lea

RĂZBOIUL ANGLIEI

Colaboratorii acestui număr:

Ion Al-GEORGE
D. N. CIOTORI
I. CHIRU-NANOV
Maria CUNȚAN
V. DEMETRIUS

E. LOVINESCU
Alfred MOȘOIU
Const PAUL
V. PODEANU

D. PROTOPOPESCU
G. ROTICĂ
Const. T. STOICA
Al. ȘERBAN
Ion TRIVALE

FLACĂRA

LITERARĂ ▫ ARTISTICĂ ▫ SOCIALĂ

Anul IV. No. 45.—22 August 1915	Director: C. BANU	No. 15 bani. — In străinătate 30 bani

Chenarul ușei dela biserica episcopală din R.-Vâlcea. — Mănăstirea Cozia văzută din spre Olt

MĂNĂSTIRI ROMÂNEȘTI

Colaboratorii acestui număr:

George CAÏR
Nichifor CRAINIC
Romulus CIOFLEC
V. DEMETRIUS

Victor EFTIMIU
C. Sp. HASNAȘ
E. LOVINESCU
Const PAUL

N. PORA
D. PROTOPOPESCU
Const. T. STOICA
I. C. VISSARION

FLACĂRA

LITERARĂ ▫ ARTISTICĂ ▫ SOCIALĂ

Anul IV. No. 46.—29 August 1915 | Director: C. BANU | No. 15 bani. — In străinătate 30 bani

COMEMORAREA LUI V. ALECSANDRI

Colaboratorii acestui număr:

Ion Al-GEORGE
Al. CAZABAN
CRONICAR

Mihail DRAGOMIRESCU
Victor EFTIMIU
E. LOVINESCU
B. LUCA

I. Gr. PERIEȚEANU
Al. ȘERBAN
George TOFAN

FLACĂRA

LITERARĂ ▫ ARTISTICĂ ▫ SOCIALĂ

Anul IV. No. 47.—5 Septembrie 1915	Director: C. BANU	No. 15 bani. — In străinătate 30 bani

AL. MAVRODI

NOUL DIRECTOR GENERAL AL TEATRELOR

Colaboratorii acestui număr:

Ion Al-GEORGE
N. N. BELDICEANU
M. CRUCEANU
I. CHIRU-NANOV

N. DAVIDESCU
C. Sp. HASNAŞ
Al. IACOBESCU
D. IOV
E. LOVINESCU

Alfred MOŞOIU
ORESTE
N. PORA
Al. ŞERBAN

FLACĂRA

LITERARĂ ▫ ARTISTICĂ ▫ SOCIALĂ

Anul IV. No. 48.—12 Septembrie 1915	Director: C. BANU	No. 15 bani. — In străinătate 30 bani

Nicolai II-lea

RUSIA

Colaboratorii acestui număr:

Zaharia BÂRSAN	*C. Sp. HASNAŞ*	*V. PODEANU*
Eug. BOUREANUL	*Al. IACOBESCU*	*I. Gr. PERIEŢEANU*
D. CARACOSTEA	*E. LOVINESCU*	*Eug. POPOVICI-MAX*
V. DEMETRIUS	*Ioan Al. Bran-LEMENY*	*G. ROTICĂ*

FLACĂRA

LITERARĂ ▫ ARTISTICĂ ▫ SOCIALĂ

Anul IV. No. 49.—19 Septembrie 1915 | Director: C. BANU | No. 15 bani. -- In străinătate 30 bani

M. S. REGELE PETRU KARAGHEORGHEVICI — A. S. R. PRINCIPELE MOȘTENITOR ALEXANDRU

EROII SERBIEI

Colaboratorii acestui număr:

Ion Al-GEORGE
Zaharia BÂRSAN
George CAÏR
D. CARACOSTEA
N. DAVIDESCU
George GREGORIAN
Const. A. GIULESCU
C. Sp. HASNAȘ
E. LOVINESCU
Const. PAUL
D. PROTOPOPESCU
T. PALADY
I. C. VISSARION

FLACĂRA

LITERARĂ ▫ ARTISTICĂ ▫ SOCIALĂ

Anul IV. No. 50.—26 Septembrie 1915 | Director: C. BANU | No. 15 bani. — In străinătate 30 bani

CAROL I. 1866 - 1914.

27 SEPTEMBRIE

1914—1915

Colaboratorii acestui număr:

N. N. Beldiceanu, E. Lovinescu, C. Sp. Hasnaş, Ion Al-George, M. Săulescu, N. Davidescu, Ion Trivale, N. Crainic, I. Chiru-Nanov, Dragoş Protopopescu

FLACĂRA

LITERARĂ ▫ ARTISTICĂ ▫ SOCIALĂ

Anul IV. No. 51.—3 Octombrie 1915 | Director: C. BANU | No. 15 bani. — In străinătate 30 bani

CONSTANTIN *Regele Greciei* — **PETRU KARAGEORGEVICI** *Regele Serbiei* — **NICOLAI** *Regele Muntenegrului*

MEHMED V *Sultanul Turciei* — **VILHELM** *Principele Albaniei ?* — **FERDINAND** *Ţarul Bulgariei*

BALCANICII

Colaboratorii acestui număr:

Zaharia BÂRSAN
M. CRUCEANU
Maria CUNŢAN
V. DEMETRIUS
C. Sp. HASNAŞ
E. LOVINESCU
B. NEMŢEANU
N. PORA
D. PROTOPOPESCU
G. ROTICĂ
Alex. RALLY
M. SĂULESCU
Const. T. STOICA
Ion TRIVALE
I. C. VISSARION

FLACĂRA

LITERARĂ ▫ ARTISTICĂ ▫ SOCIALĂ

Anul IV. No. 52.—10 Octombrie 1915	Director: C. BANU	No. 15 bani. — In străinătate 30 bani

A. S. R. PRINCIPELE CAROL

Colaboratorii acestui număr:

Zaharia BÂRSAN
N. N. BELDICEANU
I. CHIRU-NANOV
Maria CUNȚAN
V. DEMETRIUS
N. DAVIDESCU
George GREGORIAN
Ion Al-GEORGE
D. IOV
E. LOVINESCU
N. PORA
George TOFAN
Mihai TELIMAN
Al. ȘERBAN

DM 250,- ant

III-IV = 1 Bd

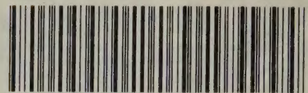
UNIVERSITY OF ILLINOIS-URBANA
3 0112 033809754